اویماز کلمه‌لر وتعبیرلر ...ا ایتمسی، و خالص ترکجه اولان بیکلرجه کلمه‌لری کوشهٔ نسیانده براقوب السنهٔ سائره‌یه عرض افتقاره عادتا بر السنه درلوسی حالنه کچمسی ده البته بر تدنیدر.

خلاصةً دیه‌بیلیرز که: شرق ترکجه‌سی تلفظجه وصورت افاده‌جه برآز دها قبا، وبزم غرب ترکجه‌مز ایسه چوق دها ظریفدر؛ لکن قاعدةً واساساً شرق ترکجه‌سی طوغری، وبزمکی ایسه غلطدر. عربی وفارسی ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلدیغی کلمات واصطلاحات سایه‌سنده بزم غرب ترکجه‌مز دها واسع ایسه‌ده، صرف ترکجه کلمات وتعبیراته کلنجه، چغتایجه بزمکندن چوق دها زنکیندر.

ترکجه‌نك بو ایکی بیوك شعبه‌سنی اینجه تدقیق ومقایسه ایتدیکمزده، شو حقیقتلره واقف اولورز:

اولا، ایکیسنك‌ده قواعد صرفیه ونحویه‌لری اساساً بر ومشترك اولوب، بینلرنده‌کی فرق بونلرك آیری آیری ایکی لسان عد اولنمسنی موجب اوله‌جق درجه‌ده دکلدر؛ بالعکس بر لسان اولدقلرینی اثبات ایچون اك بیوك دلیل اشبو قواعد صرفیه ونحویه اتحادیدر.

ثانیاً، املا وتلفظجه اولان فرق برطرف ایدلدکده، هر ایکیسنك حاوی اولدقلری کلمه‌لرك ثلثاننددن زیاده‌سی ایکیسی بیننده مشترکدر، که بوده بر لسان اولدقلرینی کوسترر.

ثالثاً، چغتایجه‌ده خالص ترکجه اوله‌رق بر چوق کلمه‌لر بولیورز، که بوکون استانبولده مستعمل دکل ایسه‌ده، جمله‌سی مجهول دخی اولمیوب، برطاقمی دونه کلنجه‌یه قدر قوللانیلیوردی؛ واسکی شعرا وادبامزك آثارنده بولنمغله، لسان ادبیمزه داخلدر؛ برطاقمی‌ده آناطولیده الیوم مستعمل اولوب، یالکز برمقدارلری عثمانلیلر طرفندن هیچ قوللانلمیه‌رق، چغتایجه‌یه مخصوص قالمشدر. بونلردن ده بعضلرینك بزم ترکجه‌ده مترادفلری اولدیغی حالده، بعضلرینك مقابللری اولمیوب، بز اونلرك یرینه عربیدن، فارسیدن ویا السنهٔ اجنبیه‌دن مستعار کلمه‌لر قوللانیورز. بونلرك ایسه یبانجیلغی وچغتایجه‌ده‌کیلرك ترکجه‌لکی مسلم اولدیغندن، بونلره چغتایجه نامنی ویرمك خطادر؛ بونلر خالص وصافی ترکجه کلمه‌لردر، که بزجه اهمال اولنوب، اونودلدیغی حالده، شرقده‌کی همجنسلرمز طرفندن، یعنی ترکجه‌نك بشیکی ومحل اصلیسی اولان ترکستانده، حفظ اولنمشدر. بونلرك بزجه دخی موقع استعماله قونیله‌رق، احیاسیله، لسانمزك برقات دها کسب وسعت واستغنا ایتمسی هر صاحب حمیتك آرزو ایده‌جکی بر ایشدر.

رابعاً، بزم غرب ترکجه‌مزده شرقده‌کی همجنسلرمزك آکلامدقلری بر چوق کلمه‌لر موجوددر، که بونلرك اکثری السنهٔ اجنبیه‌دن مستعاردر، وبعضلری تکلمده مستعمل لغات مولده‌دندر.

لسانمزك بو وجهله تشتت وتفرقنه سبب اولان حال ایسه، یوقاریده دیدیکمز کبی، مکمل وکافهٔ لغاتنی جامع برقاموسی ومضبوط بر صرف ونحوی اولمامسیدر.

اك غریبی شوراسی که: حاوی اولدقلری کلمه‌لرك یوزده سکسانی اصلا لسانمزده قوللانلمیان وقوللانلمسنه‌ده احتیاج اولمیان لغت کتابلرینه «لغات عثمانیه» نامی ویرلمشدر، ده صرف ترکجه کلمه‌لرك ضبط وتفسیری «معلومی اعلام» قبیلندن عد ایدیله‌رك، لزومسز وفائده‌سز عد اولنمشدر. بو فکرده بولنانلره قارشی دینله‌بیلیرکه: هر قوم کندی لساننك لغتلرینی ضبط وتفسیره محتاج اولمیه ایدی، صرف عربیدن عربی‌یه مفسر قاموسلر، صحاحلر، لعابلر، لسان العربلر، محیط المحیطلر؛ فارسیدن فارسی‌یه برهانلر، فرهنکلر؛ فرانسزجه‌دن فرانسزجه‌یه بشرللر، لاروسلر، لیتره‌لر وجوده کلمزدی.. هر لسانك اك مکمل واك مفصل لغت کتابی ینه او لسانده واو لسانله متکلم اولانلر طرفندن ضبط وتدوین اولندیغی حالده، بز نه‌دن، بتون عالمدن مستثنی اوله‌رق، لسانمزك برلغت کتابی احتیاجندن مستغنی اوله‌لم؟

لکن، مملکتمزده علوم ومعارف ترقی وتعمم ایتدکجه، عاقبت بو حقیقت دخی آکلاشیلوب، لسانمزك مکمل بر قاموسنه اولان احتیاجمز معارفدن بحق بهره‌دار اولان اولاد وطن طرفندن آرزو اولنمغه

باشلادی. بر لسانك قاموسی اولسانده مستعمل کافهٔ لغاتی جامع و او لسانده قوللانلمیان کلمه‌لردن عاری اولمق شرطدر. بو حالده، لسانمزده مستعمل وغیر مستعمل اولان کلمات عربیه وفارسیه‌یی جامع اولوب‌ده اصل ترکجه کلمه‌لردن عاری اولان لغت کتابلری لسانمزك مالی اولمدیغی کبی، صرف ترکجه کلمه‌لری حاوی اولوب ده بزجه مستعمل کلمات عربیه وفارسیه‌یی واصطلاحات متنوعه‌یی جامع اولمیان کتابلرده‌ده لسانمزك مکمل قاموسی نظریله باقیله‌ماز. « افرادی جامع، اغیاری مانع » تعریفی، هر خصوصده اولدیغی کبی، بو بابده دخی دستور العمل اولمق اقتضا ایدر. لسانمز ایچون ترتیب اولنه‌جق قاموس بو لسانده مستعمل کرك ترکی الاصل وکرك السنهٔ سائره‌دن مأخوذ کلمات و اصطلاحاتك جمله‌سنی جامع، ولسانمزده مستعمل اولمیان کلمه‌لردن عاری اولملیدر.

بویله مکمل بر قاموسه اولان احتیاجمز بو کونکی کونده جمله‌جه مسلم، وشمدی‌یه قدر لسانمزك بویله برکتابدن محرومیتی نه‌درجه‌لرده بادیٔ تأسف اولدیغی معلومدر. آنجق بونك لزومی نه‌قدر بیوك ایسه، جمع وترتیبی ده اوقدر مشکل ویك زحمتلی بر سعی واقدامه محتاجدر.

عمرمك اون ایکی سنه‌لك برقسمنی ضبط واستهلاك ایدن « قاموس الاعلام » ك ختامنده، لسانمزك مکمل بر قاموسنی ترتیبه سعی ایتمکلکمی خواهشکران معارفدن برچوق ذوات کرام شفاهاً وتحریراً اخطار ایتمشلردر. هرنه‌قدر « قاموس الاعلام » ه پیرو اولمق اوزره، کتاب مذکورك ختامندن اول « قاموس عربی » یه بدأ ومباشرت ایتمش ایدیسه‌مده، مکمل بر « قاموس ترکی » یه اولان احتیاجمز « قاموس عربی » یه اولان احتیاجمزدن اقدم ودها عمومی اولدیغندن، » قاموس عربی » یه دوام ایتمکله برابر، بونك دخی ترتیبی حقنده‌کی ابرامات واقعه‌یه اجابت ایتمکی وظائف حمیتدن عد ایتدم.

ذاتاً بویله بر « قاموس ترکی » نك تحریری اسکیدن بری منویٔ ضمیرم اولدیغی حالده، ترتیبنده تصور ایتدیکم مشکلات جرأتمه بر سد ممانعت چکمشیدی. فکر عاجزانه‌مه کوره، بر قاموس ترکی، مکمل اوله‌بیلمك ایچون، ترکی الاصل اولان کلمه‌لرك کافه‌سنی جامع اولمق اقتضا ایدر؛ حالبوکه لسانمزك کلمه‌لرینی جمع وضبط خصوصنده شمدی‌یه قدر پك آز همت اولنمش؛ وهر قوم وامتده لغویونك اسامی وتراجمی مجلدات تشکیل ایتدیکی حالده، بزده بو علمله توغل ایتمکی کیمسه دوشونمیوب، لسانمزك کلماتی همان غیر مضبوط بر حالده قالمش اولدیغندن، بویله بر اثرك مکملیتی ممکن اوله‌بیلمك ایچون، ترکجه ده محرر کافهٔ آثارك تتبعیله اکتفا اولنمیوب، بو لسانك سویلندیکی ممالکك جمله‌سنه طول مدت سیاحت، و لسانلرینی ایی بیلن صنوف مختلفهٔ اهالی ایله صحبت ایدیله‌رك، اك نادرلرینه وارنجه‌یه قدر کافهٔ لغات ضبط وقید اولنمق اقتضا ایدر. بو ایسه برآدمك بتون عمرینی بوکا حصر ایتمسنه متوقف اولدیغی حالده، ینه وهلهٔ اولاده پك اوقدر مکمل اوله‌میوب، بربرینی تعقیب ایده‌جك لغویونك تتابع مساعی وهمماتیله ومرور زمانله تکمل ایده‌بیلیر.

بو ملاحظه بر قاموس ترکینك ترتیبنه تشبث خصوصنده نیتمه اوته‌دن بری بر سد ممانعت اولمقده ایکن، بو دفعه ابرامات واقعه‌یه قارشی طوره‌میوب، « مالایدرك کله لایترك کله » کلام حکمت آمیزینه تبعیتله، « کم ترك الاول للآخر » فحواسنجه، بوندن صوکره لسانمزده علم لغتله اشتغال ایده‌جك ادبای استقبال طرفندن قصور ونقایصی اکمال اولنمق امیدیله، ممکن مرتبه‌ده والدن کلدیکی قدر مکمل اولمق اوزره، مستعیناً بعونه تعالی، اشبو « قاموس ترکی » نك ترتیبنه مباشرت ایتدم.

بزجه اهمال وفراموش ایدیلوب، شرق ترکجه‌سنده مستعمل بولنان خالص ترکجه کلمه‌لرك وعلی الخصوص بونلردن لزوملی ودکرلی اولانلرینك درجی، وبو وجهله بونلرك بزم ترکجه‌یه دخی قبولیله احیا وتعمیملری خصوصنه خدمت ایتمك اخص آمالم ایکن، مجرد قومیت وجنسیت محبتنی تقدیر والتزامله بونلری عربی

وفارسی تعبیرات طمطراقکارانه‌یه ترجیح ایده‌جك ذواتك هنوز ندرتی واكثریتك بو فكره مخالف بولنمسی قسما بوخدمتدن كندیمی محروم براقمغه بنی مجبور ایتمشدر .

مع هذا ، بو قاموسك تركی الاصل كلماتك مأنوس وادبای حاضره وسالفه طرفندن مستعمل اولانلریله، كندیلری متروك اولدقلری حالده، مشتقلری مستعمل بولنان كلمات اساسیه‌یی واحیاسی الزم اولان بعض متروكاتی ولسانمزده مستعمل لغات واصطلاحات عربیه وفارسیه واجنبیه‌نك كافه‌سنی جامع اولمسنه الدن كلدیكی قدر سعی وغیرت اولنه‌رق، اكثر لغاتك نه كبی تعبیراتده قوللانلدیغی، واستعماللرینك لزوم ویا عدم لزومی دخی شرح ایدلمش؛ وهر لغتك معانیٔ مختلفه‌سی اشارات مخصوصه ایله آیریلوب، ایجابنده مثاللرله دخی ایضاح اولنمشدر .

لسانمزك جملهٔ مشكلاتندن بری دخی عربیدن مأخوذ كلماتك دائما لغت عربده‌كی معانی‌یی حفظ ایتمیوب، اكثریا فرقلی بولنملریدر. عربیده دوه‌یه، چوله وچادیره متعلق مختلف معانیسندن صرف نظر اولنوب ده، معانیٔ اصلیهٔ عربیه سندن یالكز برجه لازم اولان بر ویا ایكیسنی محافظه ایدنلره دیه‌جك یوغیسه‌ده، كلمات عربیه‌نك برطاقمی لسانمزده عربیده اصلا جائز اولمدقلری برمعنا ایله قوللانیلیور، ویاخود عربیده هیچ مسموع اولمیان بر بابدن تصریف اولنیور. مثلا « احساس، احتساس، استمزاج، مدرر » كبی كلمه‌لر بو قبیلدندر. ایمدی لفظاً ویا معناً عربی اولمیان وهیچ بر قاموس عربیده بولنمیان بوكلمه‌لره « كلمات عربیه » نامنی ویره‌بیله‌جكمیز؟ بعض ذوات بویله‌لرینه « لغات مولده » نامنی ویرمك ایستیورلر؛ لكن معلومدر، كه لغت مولده منسوب بولندیغی لسانله متكلم اولان خلق بیننده تولد وتحصل ایدنه دینیر؛ یوقسه اولسانك یبانجیلری طرفندن ایجاد اولنانلرینه « غلط » دن بشقه هیچ برصفت یاقیشه‌ماز. بز تركجه لغات مولده تشكیل ایده‌بیلیرز؛ لكن لغات عربیه تولیدینه هیچ بر حق وصلاحیتمز یوقدر . بناءً علیه، فكر عاجزانه‌مه قالیرسه، بوكبی لغتلرك بین العوام مستعمل اولانلرینه غلط طریقیله عربیدن مأخوذ لغات تركیه نظریله باقملیز؛ مجرد لسان فنی وادبی‌یه منحصر بولنانلرینی ایسه تصحیح ویا تبدیل ایدوب، غلط قوللانمالیز. بونك ایچون، بو قاموسده بوكبیلرك ذكروتفسیری صره‌سنده اووجهله ایضاحات ویریلوب، تصحیح وتبدیللری صورتی دخی اخطار اولنمشدر .

اربابنك معلومیدركه بو قبیلدن كتابلرده مندرجاتك كثرت ووسعتی كافی اولمیوب، حسن ترتیب واصول متخذه‌نك دخی اهمیتی پك بیوكدر. مثلا عربیده فیروزآبادینك قاموسی وبونك شرحی اولان « تاج العروس » ایله « لسان العرب » و صرف تركجه كلمه‌لر ایچون وفیق پاشا مرحومك « لهجهٔ عثمانی » سی علم لغتده اهمیتدن ساقط كتابلر دكلدر؛ لكن بونلر كافهٔ اصحاب مراجعتك دكل، بلكه یالكز لغت ترتیب ایتمك ایستین لغویونك ایشنه یارایه‌بیله‌جك بر اصول وترتیبده‌در. لغتلر قولای بولنه‌بیله‌جك بر ترتیبده صره‌لنمش اولمدقدن بشقه، معنالری دخی بربرلرندن آیرلمیوب، ولایق وجهله تفسیر ومثاللرله ایضاح اولنمیوب، قارمه قاریشیق وهپسی بردن آتلمشدر. بوندن ایسه آنجق ارباب اختصاص كمال زحمتله ونیجه مشكلاتله استفاده ایده‌بیلیر. بوندن ماعدا، لسانمزك تركی الاصل اولان كلماتنی جامع اولوبده عربی فارسیدن مأخوذ لغات واصطلاحات مستعمله ومأنوسه‌یی حاوی اولمیان بر لغت كتابی مثلا انكلیزجه‌نك فرانسزجه‌دن مستعار كلماتنی یعنی بولسانك همان نصف لغاتنی حاوی اولمیان بر لغت كتابنه بكزر، كه بویله بركتاب ترتیبنی هیچ بر انكلیز تصور بیله ایتمه‌مشدر. « قاموس تركی » نه لسانمزك متمماتندن اولان بو كبی كلمات واصطلاحاتدن محروم اولملی، نه‌ده « لغات عثمانیه » نامیله نشر اولنان نیجه جسیم كتابلرمز كبی، تركجه‌ده دكل، عربی وفارسیده بیله استعماللری اندر اولان غرائب لغات عربیه وفارسیه ایله مملو بولنملیدر.

برجه مستعمل لغات عربیه وفارسیه‌یی جامع اولدیغی حالده، بو كتابك « قاموس تركی » نامیله تسمیه‌سنه بلكه اعتراض ایدنلر بولنور؛ لكن لسانمز لسان تركیدر، بو لسانه مخصوص لغت كتابنه دخی بشقه

اسم دوشونمك عبثدر. لسانمزده مستعمل كلمه‌لرك جمله‌سی‌ده، هر خانغی لساندن ماخوذ اولورسه اولسون، حقيقةً مستعمل ومعلوم اولمق شرطيله، تركجه‌دن معدوددر.

لسانمزه مخصوص اوله‌رق السنۀ مختلفه‌يه مترجم نه‌قدر لغت كتابلری وار ايسه، جمله‌سنه مراجعت اولنديغی حالده، ايچلرنده لسانمزك حال حاضرينه واحتياج حقيقيسنه اڭ زياده موافق وبحق تركجه‌نڭ لغت كتابی ديمكه شايان بوندن اون يدی‌سنه اول تركجه‌دن فرانسزجه‌يه اوله‌رق عاجزانه ترتيب ايتديكم لغت كتابنی بولديغمی‌ده، مقام تفخرده اولميه‌رق، اعترافه مجبورم.

ينه تكرار ايدرم‌كه: لسانمزڭ كلمات اصليه‌سی هنوز تماميله ضبط اولنمديغی كبی، بزجه مستعمل لغات عربيه وفارسيه دخی لايقيله تعين ايتمديكندن، وسائر بويله مشكلاتدن طولايی، شمديلك هر جهتجه مكمل بر قاموس تركی ترتيبی پك متعسر اولمغله، ميدانه قويديغم بو اثرڭ دخی اودرجه‌ده مكمليتنی ادعا ايدەمم؛ لكن هر حالده لسانمز ايچون ديكر لغت كتابنه احتياج براقميه‌جق بر حال وصورتده اولمسنه فوق العاده سعی وغيرت اولنديغندن، اخلاف طرفندن اكمالی ممكن اوله‌بيله‌جك براساس يرينی طوته‌بيله‌جكی، ولسانمزڭ تحديد وتعيينه وتصحيح غلطاتنه دخی خدمت ايده‌جكی مأمول قويمدر. هله‌بوكبی مراجعت كتابلرنده آرا‌نيله‌جق كلمه‌نك قولايلقله بولنوب، معناسنك سهولتله تعيينی ايچون الزم ولابد اولان قاعده واصوله رعايت خصوصنده، يكرمی سنه‌دن بری لغت كتابلری ترتيبيله توغلم وبووجهله فن لغتده اختصاصم ياردميله، بو اثرك قصورسز اولديغنی ادعا ايده‌بيليرم. بزده متداول لغت كتابلرينك چوغنده حروف هجا ترتيبنه لايقيله وتماميله رعايت اولنمدقدن بشقه، اكثريا كلمه‌لر ايلك حرفلرينك حركه‌سنه كوره صره‌لنوب، مثلا همزۀ مفتوحه ايله باشلايانلر آيری وهمزۀ مكسوره ايله بدأ ايدنلر آيری ديزلمش، وكذلك كاف فارسی كاف عربيدن آيرلمشدر؛ حالبوكه حركه‌لر خطمزده يازلمديغی كبی، كافك مختلف تلفظلری دخی هر وقت اشارتله تفريق اولنمديغندن، وانسان معناسنی بيلمديكی كلمه‌نك بالطبع حركاتنی دخی بيله‌ميه‌جكندن، نره‌ده آرايه‌جغنی شاشيروب، استفاده ايده‌مه‌مسی طبيعيدر. معنالری دخی كذلك بربرندن هيچ بر اشارتله آيرلمقسزين قارمه قاريشيق قونيلوب، خانغيلری مترادف وخانغيلری مختلف معانيدن اولديغی فرق اولنه‌ماز.

اشبو «قاموس تركی» ده لغاتك ايلك حرفلرندن صوڭ حرفلرينه وارنجه‌يه قدر حروف هجا ترتيبنه رعايت اولنديغی حالده، حركه‌لره وموهوم اشاراته رعايت اولنمامشدر؛ ومع هذا لغتلرڭ حركات واشارات لازمه ايله تلفظلری تعيين اولنوب، صورت قرائتلرنده شبهه وترددہ محل براغلمامشدر. عربی وفارسيدن مأخوذ اولان كلمه‌لر تفريق اولنديغی كبی، هرلغتك اقسام كلمه‌نڭ خانغيسندن اولديغی دخی مقطعات مخصوصه ايله كوسترلمش؛ وكرك اصل تركجه كرك عربی وفارسی كلمه‌لرك صورت اشتقاق ويا تركيبی شرح اولنمشدر. معانئ مختلفه كثرت استعماللرينه كوره رقملرله صره‌لنوب ، عين معنايی ترجمه وافاده ايدن كلمه‌لر فاصله (،) ايله، مثاللر دخی (:) نقطتين ايله آيرلمشدر. اصطلاحات علميه وفنيه ايله لغتڭ معناسنی دكيشديرن تعبيرات مخصوصه || اشارتيله آيرلديغی كبی، لغتك جنسی دكيشديكنده يعنی اقسام كلمه‌نك برندن ديكرينه انتقالی، مثلا اسم ايكن صفت اولمسی، حالنده دخی =، وكله وياخود تعبير ايله معناسی آره‌سنه‌ده (=) اشارتی وضع اولنمشدر.

اسماء ومصادر عربيه‌دن الف ممدوده ايله ختام بولانلردن لسانمزده آخرلرنده‌كی (ء) اسقاط اولنوب، مثلا (شعراء) يرينه (شعرا) قوللانيليرسه‌ده، محضا اساساً همزه‌نك موجود اولديغی بيلنمك، ومثلا اضافت حالنده (شعرای عرب) دينله‌جك يرده، همزه‌نك اظهاريله (شعراء عرب) ديمك دها فصيح اوله‌جغندن، اوكا كوره قوللانلق ايچون، بوهمزه‌لر يازلمشدر.

تاء تأنيثله ختام بولان اسماء عربيه عربيده دائما يووارلاق (ة) ايله يازيليرسه‌ده، تركجه‌ده بعضلری

(ه) وبعضلری اوزون (ت) ایله قوللانلدیغندن، اشبو قاموسـده بو الفته رعایت اولنمشدر. بنالری تعدی ایچون اولان مصادر عربیه « اولمق، اولنمق، ایدلمك » کبی افعال اعانهٔ ترکیه ایله ترکیبلرنده لازم ومطاوعت بناسنه انتقال ایتدکلرندن، بعض یکی لغت نویسلرمز بونلری مثلا « افهام = آکلاتمق، آکلادلمق » کبی هر ایکی معنا ایله ترجمه ایتمکی عادت ایتمشلرسه‌ده، بو فرق صرف ترکجه فعل اعانه‌دن کلوب، مصدر عربینك حد ذاتنده معناسی نه ایسه ینه او، یعنی مثلا « کسر = قیرمه » و « انکسـار = قیرلمه » اولدیغندن، بز بو قاعدهٔ اساسیه‌یه رعایت ایدوب، نافله یره تطویل مقال وتشویش اذهاندن توقی ایلدك .

اسماء عربیه‌نك ترکجه‌ده مستعمل اولان جمع مکسرلرینی صره‌لرنده درج ایتدکسه ده، معانی وتفصیلاتنی مفردلری ماده‌لرنـه تعلیق ایدوب، یالکز آیریجه معانیٔ مخصوصه‌یه کلنلری ومفردسز قوللانیلانلری کندی صره‌لرنده بیان ایدیورز، لسانمزده مستعمل اولان فارسی وعربی تثنیه‌لری وصفتلرك مؤنثلرینی دخی مفرد ومذکرلری صره‌سنده ذکر ایدیورز .

اصطلاحات فنیـه‌یه کلنجه: معلومدرکه هرفنك اصطلاحات مخصوصه‌سنی جامع آیریجه جسیم وبعضاً مجلداتدن مرکب قاموس خصوصیسی واردر. بو حالده کافهٔ فنونك اصطلاحاتنی بو کتابه جمع ایتمك محالدر. آنجق هر بر فنك اصطلاحاتندن برطاقمی عمومجه معلوم ومستعمل، وبر طاقملری‌ده یالکز اوفنك منتسبین ومتخصصیننـه مخصوص ومنحصردر. برنجی شقدن اولان اصطلاحات بو کتابه درج اولنوب، ایکنجی شقـدن اولانلرندن بالطبع صرف نظر اولنمشدر .

الحاصل، لسانمزك شمدیکی حالنه کوره، وبو کونکی کونده ممکن اوله‌بیـله‌جك درجه‌ده، مکمل بر لغت کتابی اولمسنه سعی وغیرت اولنمشدر .

نشری خصوصـنه کلنجه: بونی دخی « قاموس عربی » کبی کندی حسابمه چیقارمغه قرار ویره‌رك، او صورتله اعلان ایتدکدن، وبر ایکی جزئنی طبع ایتدیردکدن صکره، زمانمزده نشریات نافعه ایله ترقی وتعمم معارفه جدی خدمتلر ایفاسنه موفقیتی جمله‌نك معلومی اولان « اقدام » غزته‌سی صاحبی جودت بك افنـدی بو کتابك دخی نشرینی درعهـده ایتمکه طالب اولمغله، ذاتاً محررلکله ناشرلکی جمع ایتمـك بری معنـوی و دیکری مادی ایکی آغر یوکك آلتنـه کیرمـك اولدیغنی بیلدیکم حالده، بو کلفتـه ناچار قاتلانمش اولدیغمدن، ومشارالیهك بونی دخی سرعت وانتظام ومکملیت مطلوبه ایله نشره موفق اوله‌جغنی خدمات سابقه‌سی دلالتیله بیلدیکمدن، علی الخصوص مملکتمزده طاقت فرسا اولان نشری غائله‌سندن قورتلق، وهم‌ده دوام نشریله اکمالنی تحت تأمینده بولندیرمق ملاحظه‌سیله، تکلیف واقعی همان قبول ایله، نشری وظیفه‌سنی کندیلرینـه ترك ایلدم .

ارن کوی ۲۰ رمضان ۱۳۱۷ ش. سامی

افادهٔ طابع

محصول سعی وتتبع اولان آثار جدیه ونافعه‌سیله کتبخانهٔ ملیمزی تزیین ومحتاج اولدیغمز آثار مهمه‌نك بعضیلرینی وجوده کتیره‌رك خدمات وفیره ابذال ایلین شمس الدین سامی بك افندی حضرتلری لسانمزجه اك زیاده محتاج اولدیغمز دیکر براثر قیمتداری، (قاموس ترکی) یی‌ده تألیفه خامه‌ران همت اولمشلردر. (قاموس ترکی) نامیله نشر اولنان بو اثرك تعیین ماهیتی حقنده سوز سویلمك زائددر. یالکز مؤلفنك نام محترمنی یاد ایتمك اثرك درجهٔ مکملیت واهمیتنی توضیحه کفایت ایدر. مشار الیه لسانمزك بویله بر اثردن، بر رهبردن محرومیتی نه‌درجه بادیٔ مشکلات ومحاذیر اولمقده بولندیغنی اثبات ایتمشلردر. فی الحقیقه برلسانك انتظامی او لسانده موجود اولان لغاتك ممکن مرتبه جمع وتلفیقنه وابسته‌در. لسانك انتظامی او لسانك ترقی وتکملنه، لسانك ترقی وتکملی‌ده ادبیاتك ایلریلمسنه خادمدر. ادبیات ایسه معلوم اولدیغی اوزره کافل ترقیاتدر. دیمك‌که لسان ملینك لغتنامه‌سنی نشر ایتمك مملکتك ترقی وتعالیسنه خدمتدرکه بوده آنجق بر همت عالیه ایله امکان پذیر اولور. شمس الدین سامی بك افندی حضرتلرنده ایسه بوهمت مشکل برانداز‌انه بالغاً مابلغ موجوددر. زادهٔ استقصا اولان مآثر مهمهٔ عرفانلری بو مدعایه برر برهان بلیغ البیاندر.

مع مافیه همت نه‌قدر عالی، غیرت نه‌قدر متوالی اولورسه اولسون، بوکبی آثار مهمه وجسیمه‌نك ساحهٔ وجوده کلمسی کذلك سعی وغیرتی کندینه رهبر اتخاذ ایتمش برطابعك وجودینه وابسته‌در. اوروپاده بیله اك بیوك مؤلفلر طابعلرك معاونتندن مستغنی اوله‌مازلر. بر مؤلف — باخصوص بویله جسیم مؤلفات ومدوناتده — هم خدمت تحریری هم‌ده خدمت نشری درعهده ایدرسه مشکلات تضاعف ایدر. تقسیم اعمال قانون حیرتمونی بوخصوصده‌ده طبیعت والجای احواله اولان مطابقتنی کوستریور. مؤلف تحریر ایله، طابع تمثیل ایله مشغول اولملیدر. او وقت امر تحریر نقصاندن بری اوله‌جغی کبی کسوهٔ طبع دخی نفیس اولور.

ایشته بو حقیقته تمسك ایدرك، علی الخصوص مملکتمزه جدی بر خدمت ابراز ایتمك ایستیه‌رك (قاموس ترکی) نك طبع ونشرنده مؤلف غیور سامی بك افندی حضرتلرینه عرض دست معاونت ایتمکی مطبعهٔ عاجزانه‌م ایچون بر وسیلهٔ مباهات بیلدم. بناءً علیه (قاموس ترکی) نك ناشرلکنی درعهده ایدرك بعون اه تعالی ایشته کتابك نشرینه ابتدار ایتدك.

اقدام غزته‌سی
صاحب امتیاز وسر محرری

احمد جودت

نسخ یازی ایله مقطعات

ت.	تثنیه
تا.	تاتارجه
تث.	تثنیهٔ مؤنث
تذ.	تثنیهٔ مذکر
تر.	ترکجه
تق.	ترکیٔ قدیم
تک.	ترکمانجه
ث.	مؤنث
جم.	جمع
جمث.	جمع مؤنث
جمذ.	جمع مذکر
جه.	مجهول
چ.	چغتایجه
حـ.	حال
حج.	حرف جر
حد.	حرف ندا
حر.	حرف ربط
حن.	حرف نفی
حه.	حرف تنبیه
د.	ادات
ذ.	مذکر
ر.	روسجه
س.	اسم
سآ.	اسم آلت.
ستف.	اسم تفضیل
ستص.	اسم تصغیر
سث.	اسم مؤنث
سج.	اسم جنس
سخ.	اسم خاص
سذ.	اسم مذکر
سز.	اسم زمان.
سف.	اسم فاعل
سم.	اسم مکان
سمب.	اسم مبالغه
سمص.	اسم مصدر
سمف.	اسم مفعول
سمن.	اسم منسوب
ش.	اسم اشارت
ص.	صفت
صتر.	وصف ترکیبی
صث.	صفت مؤنث
صذ.	صفت مذکر
صش.	صفت مشبهه
ض.	ضمیر
ظز.	ظرف زمان
ظم.	ظرف مکان
عد.	اسم عدد
عب.	عدد رتبی
عر.	عربی
غل.	غلط
ف.	فعل
فا.	فارسی
فت.	فعل متعدی
فمج.	فعل مجهول
فد.	مفرد
فر.	فرانسزجه
فش.	فعل مشارکت
فط.	فعل مطاوعت
فل.	فعل لازم
ک.	کنایه
لا.	لاتینجه
م.	معلوم، معروف
مص.	مصدر
مض.	مضارع
مه.	مهملات
نکا.	انکلیزجه
یتا.	ایتالیانجه
یو.	یونانی

رقعه یازی ایله مقطعات

اد.	ادارهٔ ملکیه
ار.	علم الارض
از.	انشا
ب.	باغچوانلق
با.	باقیله، مراجعت ونظر اولنه
بح.	بحریه
بیط.	فن بیطری
تا.	تاریخ طبیعی
تج.	تجارت
تش.	تشریح
ج.	جغرافیا
جر.	جراثقال
جرا.	فن جراحی
ح.	حکمت طبیعیه
حق.	حقوق
د.	ادبیات
ر.	ریاضیه
زرا.	زراعت
سم.	استحکام
ص.	فن صیدلانی
صر.	صرافیه
صن.	صنایع
صو.	تصوف (اصطلاح صوفیون)
ط.	طب
طب.	طباعت
ع.	عسکری
عا.	عائله لسانی
عر.	شعر
عو.	عوام لسانی
ف.	فقه
فل.	فلسفه
کیم.	کیمیا
لس.	لزومسز
ما.	مالیه
مج.	مجازا
من.	منطق
مر.	متروك
مع.	معدنیات
معم.	فن معماری
مو.	موسیقی
ن.	نادر الاستعمال
نبا.	نباتات
ه.	هیئت

اشارات مخصوصه

، مترادفلری آییریر .

؛ او معنایه متعلق تعبیراتی آییریر .

: مثاللرك باشنه قونور .

ء عباره آره‌سنه كلن لغت ویا تعبیرله معناسی آره‌سنه كیرر.

« » لفظی مقصود اولان كلمات وحروفی آییریر.

رقم معانیء مختلفه‌یی تعداد وتصنیف ایدر.

|| معنایی دكیشدیرن تعبیراتی واصطلاحات علمیه وفنیه‌یی آییریر.

= لغتك جنسی دكیشدیكنه، مثلا اسم ایكن صفت ویا فعل متعدی ایكن فعل لازم اولدیغنه علامت اولوب، آلتنده جنس جدیدینك علامتی وضع اولنور.

ـــ بعض تفصیلات ومطالعاتی آییریر.

( ) لغتك تضمن ایتمدیكی وآنجق معناسی آكلاشلمق ایچون ذكری اقتضا ایدن عباراتی احاطه ایدر.

[ ] بعض ایضاحات وملاحظاتی ایچنه آلیر.

وٗ واو مقبوضهٔ ثقیله : بو، شو .

وٓ واو مبسوطهٔ ثقیله : یوْل، زوْر.

وٛ واو مقبوضهٔ خفیفه : دوز، سوز.

وٙ واو مبسوطهٔ خفیفه : كوز، سوز.

ك كاف عربی : كیم، كار .

گ كاف فارسی : گل، گز.

ڲ ی ویا وكبی اوقونان : اگر، گوگرجین.

ڭ صاغر كاف : دڭز، اڭ.

(ٰ) هٰ فتحهٔ ثقیله : آره، دٰخی.

(ٖ) یٖ كسرهٔ ثقیله : صٖره، قاتٖی.

اخطار. — هر صحیفه‌نك برنجی ستونی باشنده صحیفه‌نك برنجی ماده‌سنك ایلك اوچ حرفی، واوچنجی ستونك باشنده دخی صحیفه‌نك صوك ماده‌سنك ایلك اوچ حرفی كوسترلمشدر، كه بونلرك ایكسنه بر كوز آتلمغله او صحیفه‌ده نه حرفلردن نه حرفلرینه‌دك لغتلر مندرج بولندیغی آكلاشیلیر.

قاموس تركى

ا

ا { سـ. تركجه ده دخی مستعمل الفباء عربینك برنجی حرفیدر. عربیده فتحه‌یی تقویه ایچون قوللانلدیغنده « الف » وكندی باشنه متحرك ویاساكن اوقوندیغنده «همزه» دینلیرسه‌ده، تركجه‌ده (ا) شكلنده اولاننه الف، و (ء) شكلنده یازیلاننه همزه دینلیر. برنجی شكلی **ا** شكل سریانیسندن، وایكنجیسی **א** شكل عبرانیسندن مأخوذدر. الك اسكی شكلی براوكوزباشی رسمندن عبارت اولمغله، عموم السنهٔ سامیه‌ده مشترك اولان اسمی ده بوكا دلالت ایدر. تركی الاصل كلمه‌لرده یالكز باشده همزه كبی اوقونوب، آلتنده (و) ویاخود (ی) بولنمازسه، همان دائما مفتوح اوقونور. بناءً علیه تركی الاصل واجنبی كلمه‌لرده الف مفتوحه‌نك (ئه) صورتنده تحریری عبثدر. همزه‌دن صوكره الف كلیرسه، ایكیسی برابر (آ) شكلنده یازیلیر. رقم كبی استعمالنده یعنی ابجد حسابنده (١) عددینه اشارتدر.

آ { حد. ١. تحبیبله برابر ندا بیان ایدر، یعنی سوه‌رك واوخشایه‌رق چاغرمغه یارار: آ باباڭ یاوروسی! آ كوزمك ببكی! ٢. تكدیر وعتابله برابر ندایه دلالت ایدر: آجانم! بونصل ایش! آ حریف! نه‌درسنك ایتدیكك! ٣. اخطار وتنبیه ایله برابر برنوع تأسف وتوكل معناسنی تضمن ایدر: آبرادر! كیمدن ایلك مأمول ایدرسك؟ آقرداش! بن بوایشك اوله‌میه‌جغنی سویلدی ایدم. — همزه ایله باشلایان اسملردن اول چوق دفعه بر(ی) دخی آلوب، (آی) صورتنده قوللانیلیر: آی اوغل!

آ { جد. [مادهٔ آنفه‌ده كندن دها ممدود اولوب، كندی باشنه قوللانیلیر. بناءً علیه تفریقی الزمدر.] ١. تعجب بیان ایدر: آ! بونه‌در! آ! بونه كوزل آت! ٢. صبرسزلق معناسنی تضمنله برابر حدت وانفعاله دلالت ایدر: آ! بو چوق اولدی؛ آ! بن بویله شی ایستمم.

آ { ت. فعله التحاق ایدوب، ١. تصدیق وتأكید بیان ایدر، ومدلولك بدیهی ویا طبیعی اولدیغنی كوستریر: اولورآ؛ صباتارآ، كندی مالیدر. ٢. (صیغهٔ شرطیه مخاطبنه ملحق اوله‌رق) تعجیل بیان ایدر: كلسه‌ك آ؛ یازسه‌كزآ. [غائبده «یا» قوللانیلیر: كلسه‌یا؛ یازسه‌لریا.]

آب { سـ. فا. صو. لسـ. ‖ آب آتشرنك، آب آتشپاره، آب انكور، آب طرب كبی تعبیرلر شعرا عندنده شرابدن كنایه‌در. ‖ آب حیات (و عو. آب وحیات) آب حیوان، آب زندكی = خضر (عم) ك ایچدیكی صوكه ایچنلری حیات سرمدی‌یه نائل ایتدیكی مرویدر؛ مجـ. لطیف وخفیف صو. ‖ آب روان = آقار صو. ‖ آب زر = آلتون صویی. ‖ عالم آب = بزم عشرت. عو. ‖ آب وتاب = رونق، طراوت، تازه‌لك. ‖ آب ودانه = مقدر اولان رزق، قسمت، قدر.

|| آب وهوا = بر مملكتك احوال صحیه سی .

آباء { سنذ. جـ. عر. فد : اب. با: اب .

آباد { ص. فا. شن، معمور. || تركيباتده محل ومكان وبر شیئك كثرتده بولنديغنی كوسترير: شمس آباد = چوق كونش كورن؛ غم آباد = كدرله مملو.

آباد { سنذ. جـ. عر. فد : ابد. با: ابد .

آبادان { ص. فا. شن، معمور. [آباد كبی.]

آبادانلق { س. شنلك، معموريت. [فارسی ياء مصدريتله تركجه‌ده آبادانی استعمالی چر- كيندر.]

آبادی { س. فا. هندك دولت آباد شهرنده اعمال اولنان بر نوع اعلا يازی كاغدی. [دولت آبادی دن مخففدر.]

آباقه { س. عم، عجمه. مر. [احياسی آرزو اولنور لزوملی كلما- تدندر.]

آبامق { فت. دريغ ومنع ايتمك، يابامق، مخالفت ايتمك، فر: Refuser. مر. [يری بوش قالمش اولديغندن، احياسی آرزو اولنور.]

آباندیرمق { فت. (دوه‌يی) چو- كرتمك، ايخلامق.

آبانلامق { فل. ١. بيوك آديم آتمق. ٢. آديملری زياده آچه‌رق اولچمك.

آبانمق { فل. [عر. «عبا» دن] ١. بر شیئك اوزرينه قپانمق، اوستنه چوكمك، چوللانمق: فلانك اوزرينه آباندی. ٢. صارقمق، اكلمك: پنجره‌دن آبانوب باقدم. ٣. آديملری آچمق.

آبانوز { س. [فا. «آبنوس» دن] اصل هنددن چيقان پك سرت وسياه بر آغاج. || سياهلق وسرتلكدن دخی كنايه اولور: آبانوز كسلمك. = ص. آبانوزدن معمول: آبانوز اوق.

آبانی { س. ايكدن صاريمتراق دالدالّه ايشلنمش بر نوع قماش كه صاريق وسائره‌ده قوللا- نيلير: بروسه آبانيسی. = ص. بو قماشدن معمول: آبانی صاريق.

آب حيات { آب حيوان و سائره. با: آب.

آبدار { ص. فا. [آب - داشتن.] ١. صولی، تر وتازه. ٢. رونقلی، پارلاق. ٣. معنيدار.

آبدارلق { س. ١. صوايلق، تازه‌لك. ٢. رونق، طراوت.

آبدال { س. ص. [عر. «بديل» جمعی اولان «ابدال» دن] ١. احمق وصافدرون. ٢. بر شيئه عقل يورماز قلندرمشرب ودرويش آدم.

آبدالسی { ص. آبداله بكزر، احمقجه.

آبداللق { س. ١. بدلالق، حما- قت. ٢. قلندرلك، صافدرونلق.

آبدان { س. فا. [آب - دان] باغچه قوغه‌سی، صولامغه مخصوص سوزكچلی قوغه. ٢. سيديك قاوغی، مثانه. لسـ.

آبدست { س. فا. [آب - دست = الصويی] نماز قيلمق ايچون بروجه شرع يوز وديرسكه برابر ال واياقلری ييقامق وباشه مسح ايتمكدن عبارت افعال طهارت، وضوء: آبدست آلمق. || مجـ. تكدير وتعزير: آبدست ويرمك. || آبدست اقتضا ايتمك = دوش آزمق، احتلام. || آبدست بوزمق = دفع حاجت ايتمك. || آبدستمده شبهه‌م يوقدر = اطمئنانم واردر. [بين العوام غسله دخی بعضاً آبدست ديلد- يكيچون، لاجل التفريق، برينه كوچك وديكرينه بيوك آبدست ديرلر.]

آبدستان { س. فا. آبدست آلمغه مخصوص ابريق.

آبدستخانه { س. فا. [آبدست. خانه = آبدست اوی] ١. آبدست آلمغه وال ويوز ييقامغه مخصوص موصلقلی وقورنه‌لی محل. ٢. آبدست بوزه‌جق ير، آياق يولی.

آبدستسز { ص. آبدست آلمامش، آبدستی بوزولمش. || مجـ. پرهيزسز، محرماتدن احتراز ايتمز.

آبدستلك { س. اصل آبدست آليركن كيلن بر نوع قيصه جبه.

آبراش { ص. ١. [عر. «ابرش» دن] آلاجه بكسكلی (آت). ٢. [عر. «ابرص» دن غلـ.] توكسز يرلرنده اويوز كبی برعلق اولان (آت) = س. علت مذ- كوره، برص.

آبرو { س. فا. [آب - رو] ١. يوز صويی، يوز آقلغی، عرض، ناموس. ٢. شرف، حيثيت: آبرو دوكمك = حيثيت ذاتيه‌يی پايمال ايتمك. ٣. امثال واقرانه بادیء فخر وشرف اولان

اك كزيده‌لرى : آبروى سلاجقه اولان جلال الدين محمد شاه .

آبگون { ص. فا. [آب-كون] صو رنكنده، كوك، مائى . لس.

آبگينه { س. فا. شيشه، صراحى، قدح . لس.

آبلا { س. ١. بيوك همشيره . [«آغابك» ك مؤنثى حكمنده‌در. آناطوليده «باجى» وشرق تركجه‌سنده «آبا» ديرلر.] ٢. دائره اسكيسى، قلفه.

آبلاق { ص. [عر. «ابلق» دن] آق آق قره‌سى قره دكرى چهره‌لى كنج ايريسى.

آبلوقه { س. [يتا. Blocco دن] بحراً محاصره : آبلوقه ايتمك، آبلوقه‌يه آلمق؛ آبلوقه‌يى بوزمق = خط محاصره‌يى دلوب كچمك؛ آبلوقه‌يى قالديرمق = محاصره‌يى فسخ ايتمك .

آبلى { س. [يتا. توسطيله عر. «حبل» دن] مج. الده طوتيلوب اونكله يلكن قوللانيلان ايپ. || مج. آبلى‌يى براقمق = شاشيرمق .

آبنوس { س. فا. آبانوز. [فارسى تركيباتده «س» ايله يازلمليدر.]

آبنوسيّه { ص. عر. نبا. فصيله‌ء آبانوسيه = نباتاتك بر صنف مخصوصى : فر : Ébénacées.

آبو { حد. تو. «آبونه!» تعبيرندن مخفف اوله‌رق ادات تعجبيدر.

آبورجبور { س. ص. لذتسز وصحته مضر اوله‌رق دقتسز پيشمش عادى يمكاره اطلاق اولنور: آبورجبور يمكار؛ آبور جبور ييمووب ايى بسلنلى. || مج. آغزدن كلن، دقتسز، عادى سوز، صاچمه صپان، هذيان : آبور جبور سويلمك.

آبوق صابوق { ص. س. دو. شونمكسزين وصايقلارجه‌سنه سويلنيلن، مناسبتسز، هذيان قبيلندن (سوز): آبوق صابوق سويلمكه باشلادى؛ آبوق صابوق سوزلر . [صابوق «صاپمق» دن مشتق اولوب، «آبوق» ايسه اتباع ايچون لسانمزده چوق قوللانيلان مهملاتندندر.]

آبونه { س. ص. [فر. Abonné] غزته ورسائل موقوته كبى نشرياته پشيندن آقچه‌ويره‌رك برمدت معينه ايچون مشترى اولان، مشترك : فلان غزته‌نك آبونه‌لرى چوقدر؛ برزسالهء موقوته‌يه آبونه اولمق .

آبونه‌لك { س. ١. بر غزته وسائره‌يه آبونه اولمه، آبونه اولانك حال وصفتى، اشتراك. ٢. برغزته ورسالهء موقوته وسائره‌نك برمدت معينه ايچون پشين ويرلمك شرطيله تخصيص ايدلمش بدلى، بدل اشتراك: فلان غزته‌نك برسنه ايچون آبونه‌لكى شودر. [بونك يرينه فر. «آبونمان» استعمالى عبثدر.]

آبه { حد. [«آ» حرف نداسيله روم ايلى لسانلرنده «به، بره، وره، موره» صورتلرنده مستعمل براداتدن مركب اوله‌رق روم ايلنده زبانزددر.] ايا، هى، به‌هى : آبه قرداش. عو.

آبيارى { س. فا. [اصل معناسى صولامه واسقا ايسه‌ده، لسانمزده يالكز معناى مجازيسيله بعض اسكى منشيان طرفندن قوللانلمشدر.] ياردم، امداد : آبيارىء همتكزله = همتكز ياردميله، همتكز سايه‌سنده .

آپ { د. «آ» ايله باشلار بعض صفتلره كيروب، مبالغه بيان ايدر : آپ آچيق = پك وبسبتون آچيق؛ آپ آكسز = اصلا خاطرده يوغيكن، بغتةً؛ آپ آشكار، آپ آق. [«اپ» و«اوپ» و«ايپ» صورتلرنده قوللانيلانك عينيدر : اپ ايى، اوپ اوزون، ايپ اينجه كبى.]

آپارتمان { س. [فر. Appartement] ١. برقاچ اوطه‌دن مركب وبرعائله اقامتنه الويريشلى دائره. ٢. كرايه‌ويرلمك اوزره بويله دائره‌لره منقسم عقار .

آپارمق { مض : آپاريور. فتـ. [تركمان لغتنده] ١. آلوب كوتورمك : كچمه نامرد كوپريسندن قو آپارسون صو سنى. ٢. آشيرمق، چالوب چارپمق .

آپاز { س. [غلطى : هاپاز] ١. قپالى آوج، مشت. ٢. قپالى آوجه صيغان مقدار : بر آپاز بغداى.

آپازلامق { فل. (كمى) يلكنك زياده شيشمسيله

روزکاری آوجلامشجه‌سنه یا-
واش کیتمك .

آپازلامه { س. کمینك یلکنی زیاده شیشره‌رك یواش کیتمسیله حاصل اولان خفیف یالپه.

آپاکسز { و آپاکسزین . وا : آ کسز، آ کسزین.

آپالاق { ص. ایری و تومبول (کوچك چوجق).

آپش { س. [آپیش و آپوش دخی یازیله بیلیر.] اویاغك ایچ طرفی، بودك ایچ یوزی. || آپش آیرلمق، یره کلمك = (حیوان) چاتلامق، باجاقلرینی آچه‌رق دیکیلوب طورمق.

آپشاق { ص. ۱. آپشلری آچیق (حیوان). ۲. قوتدن دوشمش، یورویه‌مز، تنبل.

آپشدیرمق { فت. ۱. (حیوانی) چوق یورمق، آرتق یوریمکه مجالی اولمیه‌جق درجه‌یه کتیرمك. ۲. بیلدیرمق، حرونلاتمق. ۳. (کمی‌یی) ایکی اوجندن دمیرلیوب ویا باغلایوب محکم قاصمق.

آپشمق { فل. [آپیشمق و آپوشمق دخی یازیله بیلیر.] ۱. (حیوان) آپشلرینی آچوب چاتلایه قالمق. ۲. بر یره دیکیلوب طورمق، ایلری‌یه کیده‌مه‌مك. ۳. بر ایشك عهده‌سندن کله‌مه‌مك، عاجز قالمق.

آپشیق { ص. ۱. قویروغی بجاغك آره‌سنه آلوب یورغون ویلغین برحالده کیدن (قورت وسائره). ۲. یوریلوب عاجز قالمش، شاشیرمش (آدم).

آپول { ح. سمیز قازکبی ایکی یانه صالانه‌رق یوریمکی تصویر ایچون مکرر قوللانیلیر: آپول آپول یوریمك.

آپیقو { س. [یتا.] بح. ۱. کمینك زنجیری طوپلایوب دمیر قالدیرمق اوزره حاضر بولنمسی. == ص. مج. حاضر، تتیك، جست وچالاك.

آت { س. [اسم دیمك اولان «آد» دن تفریق ایچون (ت) سی متحرك اولدقده (د)ه تحول ایتمز.] ۱. بینك وقوشی ویوك ایچون قوللانیلان معروف چارپا حیوان مونس، بیکیر، فرس، اسب : بینك آتی، قوشی آتی، یاریش آتی، عرب آتی . ۲. بو حیوانك انثه‌مش ارککی، ایگدیش و قیصراق مقابلی، حصان. || آت اوغلانی، اوشاغی= آرابه‌جی وسایس یماغی، اسپیر. || مج. آت اویناتمق = هنر ابراز ایتمك. || آت بازاری = آت وسائر حیوانات آلنوب صاتیلان محل. || آت بالیغی= آفریقانك بیوك نهرلرنده یوزن جسیم برچارپاکه لسان یونانیده (هیپوپوتام) یعنی ایرماق آتی دینلیر. بالیقله مناسبتی یوقدر. || آت سولوکی = سولوکك ایشه یارامازجنسی . || آت سیککی = حیوانلره یاپیشان معروف معجز سیکك. || آت قفاسی = حماقت، بینسزلك؛ آت قفالی، احمق، بینسز. || آت قولاغی= مارولا بکزر بر نبات. || آت قویروغی= برجنس نبات که عربیده امسوخ دیرلر. || آت کستانه‌سی= ایری ویتمز برجنس کستانه، که آغاجی سوس ایچون باغچه‌لرده ویوللرده دیکیلوب، بیاض وپنبه چیچکلیسی اولور. — چغتایجه «آد» یرینه‌ده «آت» قوللانیلیر.

آتا { س. ۱. بابا، والد، پدر. ۲. یاشلی ومحترم آدم. || آتا بك = بك بابا. || قاین آتا= قاین پدر، زوجیننك بهرینه نسبتله دیکرینك باباسی. == جم. آتالر= آبا واجداد، اسلاف. || آتالر سوزی= ضرب مثل.

آتاشه { یاخود آتشه س. [فر. Attaché] سفارت معیتنده کاتب ملازمی؛ آتاشه میلیتر = سفارت عسکری ملازمی؛ آتاشه ناوال = سفارت بحری ملازمی. لب.

آتاق { ص. [«آتمق» دن] دوشونمکسزین هرایشه آتیلوب صوقیلان، ملاحظه‌سز، جری، متهور، صاوروق.

آتاقلق { س. دوشونمکسزین هر ایشه آتیلوب قاریشان آدمك حال وصفتی، ملاحظه‌سزلق، صاوروقلق، جرأت، تهور.

آتالق { س. آتا حال وصفتی=بابالق، پدرلك، ابوت.

آتالق { ص. ۱. پدر یرینی طوتان، پدرلك ایدن، بابالق. ۲. لالا، مربی. ۳. ترکستانده وزرایه ویریلان عنواندر.

آتدیرمق { فت. آتمغه سوق ویا اجبار ایتمك: قورشون، آدیم آتدیرمق. ۲.

فیشقیرتمق، صیچراتمق. || یاموق آتدیرمق وسائره. با : آتمق.

آترینه { س. [ر : Ἀθερίνη] کومش بالیغنك ایریسی.

آتش { س. فا. [اصلی سریانیجه اولوب، فارسیسی «آذر» وترکجه‌سی «اوت» در.] ١. اوطون وسائره یانمه‌سندن حاصل اولان حال وماده، اوت، نار. ٢. حرارت، قیزغینلق: آتش باصدی؛ صیتمه‌نك آتشی ایندی. ٣. غضب، حدت، شدت. ٤. حیوانك سریع الحرکه ویك جانلی واویناق اولمسی. ٥. اسلحهٔ ناریه‌نك بردن بوشانمسی: نوبت آتشی؛ آتش تعلیمی. ٦. یانغین، حریق. || آتش آلمق = طوتیشمق؛ مج. بردن بره حدتلنمك. || آتش ایتمك = تشهیر سلاح ایتمك، تفنك ویا طبانجه بوشاتمق. || آتش بهاسنه = پك بهالی. || آتش پوسکورمك = زیاده اوفکه‌لنمك. || آتش قایغی = یانغین ایچون طلومبه‌یی طاشیمغه مخصوص بیوك قایق؛ و(بالتعمیم) او شکل و بیوکلکده قایق. || آتش ویرمك = یاقمق، طوتیشدیرمق. || آتشه ویرمك = یاقمق، احراق ایتمك؛ مج. فساد قاریشدیرمق. = ص. مج. پك قیزغین، پك حرارتلی وشدتلی.

آتش افشان { ص. فا. با: آتش فشان.

آتش انگیز { ص. فا. [آتش- انگیختن] آتش القا ایدن، پك شدتلی.

آتشبار { ص. فا. [آتش-باریدن] آتش یاغدیران، پك شدتلی ویا حرارتلی: آه آتشبار.

آتشباز { س. فا. [آتش- باختن] آتشله اوینایان حقه‌باز.

آتش بالیغی { س. صاردلیه یا پیلان بر جنس کوچك بالیق.

آتش بوجکی { س. آرقه‌سنده فوسفوری اولوب وقت وقت پارلایان معروف بوجك.

آتشپاره { س. فا. [آتش-پاره] آتش پارچه‌سی، قیغلجیم، شراره. || مج. پك شدتلی وبهادر آدم.

آتشپرست { س. ص. فا. [آتش- پرستن] آتشه طاپان، زردشتی، گبر.

آتشپرستلك { س. آتشه طاپمه، آتشه طاپانلرك حال وصفتی ومذهبی، اسکی ایرانیلرك زردشت طرفندن وضع اولنمش دینی.

آتشجی { س. واپورده قزانك آتشنی یاقوب اداره ایتمکه مأمور آدم.

آتشجیلك { س. واپور آتشجیسنك صفت ومأموریتی.

آتشخانه { س. فا. آتش یانان یر، اوجاق.

آتشدرمق { آتشدیرمه. با: آتیشدیرمق.

آتش زبان { ص. فا. [آتش- زبان] دیلندن آتشلر پوسکورور کبی فوق‌العاده مؤثر وشدتلی سوز ویا شعر سویلین.

آتش فشان { یاخود آتش افشان. ص. فا. [آتش- فشاندن] آتش صاچان، آتش پوسکورن: کوه آتش فشان = یانار طاغ، برکان.

آتشکده { س. فا. [آتش- کده] زردشتیلرك آتش یاقدقلری معبد، آذرکده.

آتشلك { س. ١. آتش یانان یر، کلخان. ٢. آتش طاشیمغه مخصوص قاب. = ص. ١. آتشه یارار: آتشلك اودون. ٢. نار جهنمه مستحق: آتشلك آدم.

آتشلندیرمك { فتـ. آتش ویرمك، طوتیشدیرمق. || مج. ١. زیاده قیزدیرمق. ٢. (فساد وشقاق) تشدید ایتمك.

آتشلنمك { فل. آتش آلمق، طوتیشمق. || مج. ١. زیاده قیزمق، پرحدت اولمق. ٢. کسب شدت ایتمك، آزمق.

آتشلی { ص. ١. حرارتلی، قیزغین. ٢. جست وچالاك، زیاده سرعتلی وجانلی (آت وسائره).

آتشناك { ص. فا. آتشلی، حرارتلی، قیزغین.

آتشی { ص. فا. آتش رنکنده، آچیق قزیل. = س. جهنم زبانیسی. جـ: آتشیان.

آتشین { ص. فا. آتشدن معمول ایمش کبی پك قیزغین وحرارتلی، شدید، حدید.

آتقی { س. [«آتمق» دن] ١. نسجده آریشك اوستنه کلن ومکیکله آتیلان آرغاج تلی. ٢. اکین دمتلرینی یوکسکه آتمغه مخصوص بیوك یابه. ٣. اومزه

ویا آرقه‌یه آتیلان شال وسائره.

آتقیلامق فتـ. مکیکله آتقی‌یی آته‌رق نسج ایتمك.

آتلاتمق فتـ. ۱. برینی آتلامغه و صیچرامغه سوق واجبار ایتمك. ۲. کچیرمك، آشیرمق، صاومق : بر خسته‌لغی، بر بلایی آتلاتمق.

آتلامباج سـ. چوجقلرك آتلامه اویونی.

آتلامق فل. [«آت» دن] ۱. آت کبی قالقوب فیرلامق، صیچرامق. ۲. فیشقیرمق. = فتـ. ۱. کچمك، اوستندن کچوب براقمق : اوقورکن ایکی سطر آتلادی. ۲. آشمق، اوته‌یه کچمك : شو طاغی آتلاسه‌ق. || آدیم آتلامق = قوت یتدیکی قدر آدیم آچه‌رق صیچرامق.

آتلامه سـ. آتلامق فعلی، آتلایش. با : آتلامق. || آتلامه طاشی = چامورلی یولك بر طرفندن دیکر طرفنه کچمك ایچون قونمش طاش.

آتلاندیرمق فتـ. [«آت» دن] برینه آت قزاندیرمق، آتلی ایتمك، آته بیندیرمك.

آتلانغیچ سـ. دره‌نك اوته‌سنه کچمك ایچون صویك ایچنه موضوع آتلامه طاشی.

آتلانمق فل. ۱. آت کبی قالقمق، شاخلانمق. ۲. آت ایدنمك، آتلی اولمق، آته بینمك. ۳. کچیرلمك، اونودلمق : بو یازیدن بر سطر آتلانمشدر. || آتلانان آتلانانه =
قاچان قاچانه.

آتلایش سـ. آتلامق فعلی، آتلامه. با : آتلامق.

آتلمق فل. ۱. طرح و رمی اولنمق : بو کاغد نیچون بورایه آتلمش؟ ۲. اعتباردن دوشمك، نظر اعتباره آلنمامق : آتیله‌جق آدم دکلدر. ۳. ایلری‌یه وارمق، تهورله مداخله ایتمك. ٤. تخته کبی چارپیلوب بوکلمك.

آتلمه سـ. آتلمق فعلی، آتلیش. با : آتلمق.

آتلی یاخود آتلو. سـ. صـ. آته بینمش، سوار، فارس. || آتلی قارینجه = قارینجه‌نك بر بیوك جنسی. || آتلی قره‌جه = چوجقلرك بینمسنه مخصوص تخته‌دن تکرلکلی آت.

آتلیش سـ. آتلمق فعلی، آتلمه. با : آتلمق.

آتماجه سـ. [«آتمق» دن] تأنیس اولنه‌رق قوشلره صالدیریلان بر جنسییرتیجی قوش. فا. باشه وعر. بوندن معرب باشق دینور.

آتمق فتـ. ۱. بر شیئی الدن براقوب آز چوق فیرلاتمق، رمی : النده‌کی طاشی آتدی. ۲. ایچریدن طیشاری‌یه چیقاروب دفع وطرد ایتمك : اودن آتدیلر؛ سوقاغه آتدیلر؛ اوستندن آتدی. ۳. براقمق، ترك ایتمك : باباسنی بر کوشه‌یه آتمش. ٤. آچمق، سرمك، اوسته آلمق، اورتمك : اوموزمه برشال آتدم؛ بوکیجه بر یورغان دها آتملی. ٥. دوشورمك، ازاله ایتمك، غائب ایتمك : رنکنی، تونی، انوا
نی آتدی. ٦. صاچمق، سرپمك، طاغیتمق : تخم آتمق. ۷. دوکمك، قومق، وضع والقا ایتمك : انباره ذخیره آتمق؛ قیشلق کوری آتمق. ۸. اورمق، یاپیشدیرمق : طوقات آتمق؛ چفته آتمق. ۹. اوزاتمق، صونمق : ال آتمق. ۱۰. بوشاتمق، تشهیر ایتمك : تفنك، طوپ، طبانجه آتمق. ۱۱. تأخیر، تعویق، امهال ایتمك : صکره‌یه، یارینه آتدی. ۱۲. عطف واسناد ایتمك، یوکلتمك : قباحتی فلانه آتدیلر. ۱۳. دوشورمك، یاتیرمق : یره آتدیلر. || آدیم آتمق = یوریمك. || بکز آتمق = صارارمق، صولمق. || پانبوق آتمق = حلاج یایله پانبوغی قبارتمق. || پرنده‌دن آتمق = اغفال ایتمك. || پوستکی آتمق = یوها باغرمق، تذلیل ایتمك. || تمل آتمق = وضع اساس ایتمك. || جان آتمق = چوق آرزو ایتمك، تهالکله ایسته‌مك. || چکه آتمق = جان چکشمك، حالت نزعده بولنمق. || حرف، سوز آتمق = ۱. طولاییسیله تعریض ایتمك. ۲. طاقلمق، معاشقه ایتمك. || طاش آتمق = اعتراض ایتمك، علیهنده بولنمق. || طوپی آتمق = افلاس ایتمك. || طیپه‌یی آتمق = چوق حدتلنوب تهور ایتمك. || قاش آتمق = اشارت وغمزه ایتمك. || قاشیق آتمق = حرصله وچوق یمك. || قپاغی آتمق = صاوشوب قورتلمق. || کوز آتمق = طمع وغبطه ایتمك. || کوکده‌یه آتمق = یمك. || لاف آتمق = کوزه‌لك ایتمك، لزومسز

يره چوق سويلك . || نعره آتمق = باغرمق . || يابانه آتمق = اعتبار ايتمه مك ، صايمامق . = فل . ١ . اساسسز سوز سويلك ، يالان سويلك . ٢ . تفاخر ايتمك ، اصلسز شيلرله افتخار ايتمك . ٣ . اورمق ، اوينامق : نبضى آتيور . ٤ . آچلمق ، سوكمك : شفق ، طاڭ آتمق . ٥ . بوشانمق ، آتش آلمق : بو تفنك آتميور . ٦ . بر شيئك كنارى قيريلوب چنتيلك . ٧ . صولمق ، اوچمق : بكزى آتدى . || آتوب طوتمق = بيپروا اصلسز شيلر سويلكله تفاخر ايتمك .

آتمه { س . آتمق فعلى ، آتيش . با : آتمق .

آتى { ص . عر . ث : آتيه . [«اتيان» دن سف .] ١ . كله جك اولان ، اوكده بولنان ، مستقبل ، ماضى وحال مقابلى : زمان آتيده = كله جك زمانده ؛ ايام آتيه = كله جك كونلر . ٢ . اوكده ، زيرده مسطور و محرر بولنان : بروجه آتى ؛ وجه آتى اوزره . || آتى الذكر ، آتى البيان = آلت طرفده ذكر وبيان اولنان . = سذ . كله جك زمان ، استقبال : آتيده ظهور ايده جك وقوعات ؛ آتيدن بحث ايتمك ؛ آتيسى قرا كلق .

آتياً { ح . عر . اوكده ، ايلريده ، زيرده : آتياً بيان اولنه جغى اوزره .

آتيجى { ص . ايى سلاح آتان ، نشان آلوب اورمه ده ماهر ، نشانجى .

آتيش { س . ١ . آتمق فعلى وطرزى ، آتمه . با : آتمق . ٢ . نشانجيلق . ٣ . تفاخر مقصديله سويلنمش فاحش يالان .

آتيشديرمق { ياخود آتشدرمق . فتـ . ١ . سوكوب صايمق ، بربرينك قباحتلرينى صايه رق عتاب وسرزنش ايتمك . ٢ . عجله ايله يمك .

آتيشمق { فتـ . ١ . اورشمق ، طاش و سلاحله بربرينه اورمق . ٢ . بربرينى سوكه رك غاوغا ايتمك .

آتيق { س . سوت ويغورت چالقالمغه مخصوص كوچك ياييق .

آتيم { س . ١ . اسلحهٔ ناريه نك بوشالدلمسى ، آتلمسى ، انداخت . ٢ . قورشونك منزلى ، قورشونك يتيشديكى مسافه . ٣ . سلاحك بردفعه آتلمسيچون اقتضا ايدن باروت وسائره : برآتيم باروت .

آثار { سذ . جـ . عر . فد : اثر . با : اثر .

آثام { سذ . جـ . عر . فد : اثم . با : اثم .

آثم { ص . عر . ث : آثمه . [«اثم» دن سف .] گنهكار ، صوچلى .

آج { ص . ١ . طوق اولميان ، يمكه اشتهاسى اولان ، كرسنه ، جايع . آدم وياحيوان وقارنه صفت اولور : آجم ؛ قارنم آجدر ؛ آج قالمق . ٢ . طويماز ، طمعكار ، حريص : نه آج آدم ! ٣ . فقير ، محتاج : آج طويورمق . ٤ . قوراقدن زياده قاورلمش : آج طوبراق . || آج آجنه = آج اوله رق ، بر شئ يمكسزين . || آج طويورمق = ١ . فقرايى اطعام ايتمك . || آج قارننه = آج ايكن ، دها برشئ يمه دن . = س . آجلق ، جوع : آجندن اولمك .

آجال { سذ . جـ . عر . فد : اجل . با : اجل .

آجر { ص . عر . ث : آجره . [«اجر» دن سف .] مف . بر شيئى اجاره يه ويرن .

آج گوزلى { ص . طمعكار ، طويماز ، حريص .

آج گوزليلك { س . طويمازلق ، طمعكارلق ، حرص .

آجل { ص . عر . ث : آجله . [«اجل» دن سف .] مف . وعده يه مربوط ، وعده سى حلولنده وقوع بوله جق اولان . [ضدى : عاجل .]

آجلاً { ح . مف . وعده يه مربوط اوله رق ، وعده سى حلولنده اجرا اولنمق اوزره .

آجلق { س . ١ . طوق اولميانك حالى ، يمكه اشتهايى موجب حال ، جوع : آجلق چكمك . ٢ . قيتلق ، قحط .

آجنته { س . [يتا . Agente] ١ . بر واپور شركتنك هر اسكله ده كى مأمورى . ٢ . بر شركت ويا اداره نك آخر مملكتده كى وكيلى . ٣ . بو مأمور ويا وكيلك مأموريتى واداره خانه سى .

آجمق { با : آجيمق .

آجور { س . برجنس خيار .

آجى { ص . ١ . طاتلينك ضدى ، مر ، تلخ : آجى علاج . ٢ . ايچلمكه صالح اولميان ، طوزلى : آجى صو .

۳. طبعه خوش کلمین، سرت، درشت، ناهموار: آجی سوز. ۴. قولاغه بد کلن: آجی سس. || آجی آغاج = قواسیا. || آجی الما = یمز بر الما. || آجی بادم = آجیمتراق وسرت قوقولی بر جنس بادم. || آجی چاچا = برجنس بالیق. || آجی خیار = ابوجهل قاربوزی. || آجی مارول = هندبا نوعی. || آجی یونجه = یونجه‌نك برجنسی. == ح. بد وناخوش صورتله: آجی آجی باغیرمق. == س. آجیلق، مرارت: آجیسی ایچنده در.

آجی {س. [اصلی: آجیق] ۱. درد، کدر، الم. ۲. آغری، صیزی، وجع. ۳. مصیبت، ماتم، یاس. ۴. انتقام، اوچ. || جان، یورك آجیسی = پك آجینه‌جق حال. || قویروق آجیسی = کین. || آجی چیقارمق = تلافیٔ مافات ایتمك.

آجیتمق {فتـ: ۱. آجیمغی موجب اولمق، آغریتمق، آغری و صیزی ویرمك: المی آجیتدم. ۲. جفا واذیت ویرمك.

آجیراق {ص. آز آجی، آجی‌یه چالار، آجیمسی، آجیمتراق.

آجیرغمق {فتـ. ۱. آجیوب مرحمت ایتمك، ترحم ایتمك. ۲. حمایه و تصاحب ایتمك. مر. [احیاسی الزمدر.]

آجیرغه {س. یبان توربی دینلن بر جنس نبات.

آجیق {س. ۱. کدر، الم. ۲. ماتم، یاس. بلا: آجی.

آجیقدیرمق {فتـ. ۱. آج قومق، آجلغه مبتلا ایتمك. ۲. آجلق ویرمك، اشتها آچمق.

آجیقلانمق {فل. ماتمده بولنمق، یاسلی اولمق.

آجیقلمق {فحـ. آجلق حس اولنمق: شمدیدن آجیقلماز.

آجیقلی {ص. ۱. مؤلم، مؤثر، فجیع: آجیقلی حکایه. ۲. ماتملی، یاسلی: قادینجغز آجیقلیدر.

آجیقمق {فل. آجلق طویمق، آج اولمق: چوق آجیقدم؛ قارنم آجیقدی. || مجـ. چوق آرزو ایتمك.

آجیلانمق {فل. آجی اولمق، مرارت کسب ایتمك: بو صلاته‌لق آجیلانمش. [چ: آجیمق.] || مجـ. شدت و حدته کلوب بدخو اولمق.

آجیلق {س. آجی اولان شیئك حالی، مرارت، تلخی. || مجـ. سرتلك، شدت، عنف.

آجیمتراق {ص. آجی‌یه مائل، آجیجه، آجیمسی.

آجیمق {فل. [اصلی: آجیقمق] ۱. آغریمق، وجعی موجب اولمق: الم آجیور. ۲. کدر وتأسف ایتمك، مرحمته کلمك: شو آدمك حالنه آجیرم. ۳. اسیرکه‌مك، قییه‌مامق: امکمه آجیرم.

« آغریمق » ایله « آجیمق » و « صیزلامق » آره‌سنده‌کی فرق شو درکه: آغری دها اساسلی و درین، آجی سطحی لکن دها مؤثر ویاقیجی اولور؛ صیزی ایسه ناشلیجه سیکیرده نوبت نوبت کلوب کچنیدر.

آجیندیرمق {فتـ. مرحمته کتیرمك، آجیمغه سوق ایتمك. رقتی موجب اولمق.

آجینمق {فحـ. کدر وتأسف اولنمق: حالنه آجینیر.

آجینه‌جق {ص. شایان مرحمت، جالب تأسف: آجینه‌جق بر حالده‌در.

آجیو {س. [یتا. Aggio] آقچه فرقنك معاملات صرافیه‌سی.

آچار {س. ۱. آناختار، مفتاح. [آناختار رومجه اولوب، اصل ترکجه‌سی آچاردر.] ۲. اشتها آچمغه مخصوص ترشی وسائره.

آچدیرمق {فتـ. ۱. بشقه‌سی واسطه‌سیله آچمق، آچمغه سوق واجبار ایتمك: قپویی آچدیردم. بلا: آچتی. ۲. بر دها ایشلنمه‌مش خام اراضی‌یی سورمك. || آغز آچدیرمق = سویلمکه مجبور ایتمك. || کوز آچدیرمامق = پك صیقی طوتوب بر شیئه مساعده ایتمه‌مك.

آچقی {س. جلا، پرداخت، لوستره.

آچقیجی {س. جلا و پرداخت ویرن صنعتکار.

آچلمق {فل. ۱. فتح وکشاد اولنمق: قپو آچلدی. ۲. طاغلمق، چکلمك، مندفع اولمق: بلوطلر، غلبه‌لك آچلدی. ۳. تمیزلنمك: یوز آچلمیور. ۴. براق وآچیق اولمق: هوا آچلدی. ۵. یاپراقلانمق: کل، چیچك آچلدی. ۶. نشئه‌لنمك، انشراح درون پیدا ایتمك: انسان کزمکله آچیلیر. ۷. محجوبیت وطوتقونلقدن قورتیلوب سربستلنمك. ۸. وسعت پیدا ایتمك: اوطه آچلدی. ۹. اوزاغه، انکینه صالمق: واپور

آچلدی. ۱۰. بدأ ایتمك، باشلا‌مق : مجلس آچلدی. ۱۱. موقع بحثه قونمق، کچمك: سوز آچلدی. ۱۲. ظهور ایتمك، حاصل اولمق: ایش آچلدی. ۱۳. بوش قالمق، منحل اولمق : فلان مأموریت آچلدی. ۱٤. کشف راز ایتمك، امنیت ایدوب هر شیئی سویلمك: بکا آچلماز. || آرا آچلمق = بوزیشمق.

آچماز { ص. کتوم. == س. سطرنج و دامه اویونلرنده خصمی اضرار ایده‌جك اویون، خدعه.

آچمازلق { س. کتم اسرار، کتوملك.

آچمق { مص : آچار. فتـ. ۱. قپالی شیئی فتح وکشاد ایتمك : قپویی آچمق. ۲. اورتیلی شیئدن اورتی‌یی قالدیرمق : باش آچمق. ۳. قاتلانمش شیئی چوزمك : بوغچه، بیراق آچمق. ٤. دلمك، قازمق : دلیك، قیو آچمق. ۵. بر شیئدن موانعی دفع ایدوب سربست براقمق : یول آچمق. ٦. طیقالی شیئدن طیقاجی چیقارمق: شیشه، بوری آچمق. ۷. گنگیشلتمك، توسیع ایتمك: اوطه‌یی، باغچه‌یی، میدانی آچمق. ۸. قازوب حرث وزراعت ایتمك، ایشلمك: تارله، اراضی آچمق. ۹. آره‌لغی توسیع ایدوب سیرکلشدیرمك : پارمقلغی آچمق. ۱۰. یوفقه حالنه قومق : خمور آچمق. ۱۱. تطهیر ایتمك، تمیزلمك : چماشیری آچمق. ۱۲. جلا و پرداخت ویرمك. ۱۳. عمومه عائد بر بنا تأسیس واداره ایتمك : مکتب، تیاترو آچمق. ۱٤. ایضاح و تفصیل ایتمك : عباره‌یی، سوزی آچمق. ۱۵. درمیان ایتمك : سوز، بحث آچمق. ۱٦. امنیت ایدوب سویلمك، کشف راز ایتمك : بکا بر شی آچدی. ۱۷. چوزمك، حل ایتمك : دوکم آچمق. || آدیم آچمق = عجله ایله یوریمك. || آغز آچمق = سویلمك؛ اطالهٔ لسان ایتمك. || آغز آچمامق = اختیار سکوت ایتمك. || اشتها آچمق = اشتها کتیرمك. || ال آچمق = دیلنمك. || باش آچمق = بد دعا ایتمك. || بیراق آچمق = قیام ایتمك. || چیغیر آچمق = یکی بر طرز واصول ایجاد ایتمك. || دفتر آچمق = اعانه طوپلامق. || فال آچمق = تفأل ایتمك. || قپو، یول آچمق = بر ایشده بشقه‌لرینه نمونه اولمق. || قلم آچمق = یونتمق = || کوز آچمق = تیقظ وبصیرت اوزره بولنمق، غفلت ایتمه‌مك. == فل. ۱. یاپراقلانمق: چیچك، آغاج آچمق. ۲. براق و بلوطسز اولمق: هوا آچمق ایستمیور. ۳. جلالنمق. ٤. آچیغه وارمق، انکینه آچلمق : کمی آچدی.

آچمه { س. ۱. خام طوپراقدن یکی تارله‌یه تحویل اولنمش یر. ۲. آصیلوب یوزلمك ایچون قویونك بجاغنه آچیلان دلیك.

آچمه‌لق { کیر چیقارمغه مخصوص صابون وسائره.

آچیجی { ص. ۱. آچان، کشاینده، فاتح. ۲. کشف وحل ایدن، کشاف، حلال. ۳. جلا وپرداخت ایدن، جلاجی. ٤. فرح وانشراح ویرن، مفرح.

آچیق { ص. [« آچمق » دن] ۱. قپالینك ضدی، مفتوح، کشاده : آچیق قپو، او، صندیق. ۲. مسدود اولمیان، مانعسز : آچیق یول. ۳. گنگیش، واسع : آچیق میدان، دکیز. ٤. اورتیسز، چپلاق، مکشوف، عریان : باشی، قوللری آچیق. ۵. سیرك، آره‌لقلی : آچیق آدیملر؛ آچیق قاش. ٦. بلوطسز، براق: آچیق هوا. ۷. آشکار، عیان، واضح : آچیق سوز، عباره. ۸. مفرح، دلکشا : آچیق یر. ۹. قویو اولمیان، بیاضه چالان: آچیق ماوی، پنبه. ۱۰. پرده‌سز، عفت خصوصنده لاابالی: فلان قادین آچیقدر، آچیق مشربلی. ۱۱. صاحبسز، بوش، منحل : آچیق مأموریت. ۱۲. محفوظ اولمیان، استحکامسز : آچیق لیمان، قصبه. ۱۳. بوزوق، انتلافلی: فلانله آره‌مز آچیقدر. ۱٤. اسم تصریح اولنمیان: آچیق بونو، پولیچه. || آچیق آغز = حماقت، شاشقینلق. || آچیق ال = جومردلك، سخاوت؛ الی آچیق = جومرد، سخی. || باشی آچیق = سربست، پرواسز. || آچیق صاچیق = پریشان قیافتده. || آچیق قپو = مهماننوازلق، مسافر پرورلك. || آچیق کوز = اویانیق، بجریکلی. || کوزی آچیق = آرزوسنه نائل اوله‌میوب حسرتده قالان. == حـ. ۱. آشکاره، صراحةً : آچیق سویلمك. ۲. سسله، جهراً : آچیق اوقومق.

آچیق { س. ۱. بر شیئك گنگیش طرفی : دکیز آچیغی = انکین؛ آچیقلرده = انکینده. ۲.

بر شیئك طیش طرفی، خارج : آچیقدن آدم آلنماز. ٣. مأموریتسزلك، معزولیت : آچیغه چیقمق. ٤. وظیفه ومأموریتی اولمیوب موقتاً ایشسز بولنان ضابط : آچیقلر قومیسیونی. ٥. آچیق رنك : آچیغه بویامق. ٦. حساب موازنه‌سنده نقصان : بودجه آچیغی؛ آچیغی چیقدی. || آچیقدن، آچیقدن آچیغه = ظاهراً، علناً، آشکاره. || آچیغه اورمق، میدانه چیقارمق، کشف وافشا ایتمك

آچیق آغز { س. بر جنس چیچك.

آچیقلامق { فت. ١. میدانه چیقارمق، اظهار واعلان ایتمك. ٢. آچیقدن و آشکاره سویلمك ویازمق. == فل. میدانه چیقمق، ظاهر اولمق.

آچیقلق { س. ١. آره‌لق، مسافه : ایکی آغاج آره‌سنده‌کی آچیقلق. ٢. فراحلق، نظارت : کوکل آچیقلقدن خوشلانیر. ٣. میدان، ابنیه وسائره‌دن خالی عرصه : اوك اوکنده بر آچیقلق واردر. ٤. هوانك بلوطسز وبراق اولمسی : بوکونکی هوانك آچیقلغی. ٥. عفت خصوصنده لاابالیلك : بو قادینك آچیقلغی معلومدر.

آحاد { سذ. جم. عر. فد. احد. با : احد.

آخار { س. [« آق » دن مشتق اولوب، « اهار » املاسیله فارسی‌یه دخی کچمشدر] ١. آقلق، دوزکون. ٢. پرداخت قوله‌سی.

آخارلامق { فت. پرداخت قوله‌سی سورمك، جلا ایتمك.

آختاپود { س. [ر : Ὀκταπόδι = سکز آیاقلی] ١. معروف بر جنس دکیز حیوانیدر، که کیکسز اولوب، اوزون آیاقلرنده ناصیرکبی قوه ماصه‌یی حائز اولان دوکوملریله قیالره یاپیشیر. ٢. سرطانه مشابه بر نوع چبان : رحم آختاپودی.

آخَر { ص. عر. ث : اخری. [« اخر » دن سخف.] باشقه، غیری، دیکر : وقت آخر = باشقه وقت؛ او بحث آخر = او باشقه بحث؛ تعبیر آخرله = باشقه افاده ایله.

آخِر { ص. عر. ث : آخره. [« اخر » دن سف.] ١. صوك، صکره‌کی : آخر نفس = صوك نفس؛ آخر زمان = صوك زمان؛ آخر زمان پیغمبری = فخر کائنات صلعم افندمز. ٢. بیتن، ختام بولان : آخر اولدی = بیتدی. == سذ. جم : اواخر = صوك زمان، نهایت : اواخر عمرنده، اواخر محرمده. || بر آدمك اول وآخری = ابتدا وصکره‌کی حالی، بدایت ونهایتی. || من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه‌دك. == ح. صکره، اك صکره، عاقبت : ایلدك زلفك کبی آخر پریشان حالمی (روحی). || اول وآخر = ابتدا وصکره، هروقت. || آخر الامر = النهایت، عاقبت. == جمذ. آخرین = صکره کیلر، متأخرین : اولین و آخرین. [« آخرین » تعبیری « اولین » و « متأخرین » تعبیری « متقدمین » تعبیرینه مقابل قوللانیلوب، اولین وآخرین ومتقدمین ومتأخرین دینلیر.]

آخرت { سث. عر. [« اخر » دن سف. ث. نسبتی : اخروی] اوبر دنیا، عقبی، دار بقا. || آخرت آدمی = اهل تقوی. || آخرت اولادی، قرداشی = بر رسم مخصوصله اولادلغه ویا قرداشلغه قبول اولنمش آدم. || آخرته کیتمك = اولمك، وفات ایتمك.

آخرتلك { ص. ١. آخرته منسوب ومتعلق : آخرتلك ایش. ٢. زهد وتقوی واعمال صالحه‌سیله آخرتی قزانمش : آخرتلك آدم. == س، ص. اولادلغه قبول اولنمش اوکسز.

آخرین { صذ. جم. عر. فد : آخر. با : آخر.

آخشام { س. با : آقشام.

آخلاط { س. ١. بیانی آرموده دانه‌سی کوچك اولوب ایی اولمدقجه یمز. ٢. بو میوه‌یی ویرن آغاج.

آخو { ص. [« آق » دن] صاچ وصقالی آق اولوب شایان حرمت و تعظیم اولان : آخو بابا. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

آخور { س. [اصل ترکجه اولوب، فارسی‌یه دخی کچمشدر.] حیوانات یاتیریلان طام، اصطبل. || میرآخور = حکمدار حیوانلرینك اداره‌سنه مأمور آدم، اصطبل عامره

مدیری. || خاص آخور = حکمدار حیواناتنه مخصوص آخور وبو آخور مأمورلرینك اقامتنه مخصوص اداره، اصطبل عامره.

آخورلامَق { فل. (حیوان) آخورده چوق یاتوب خاملامق.

آد { س. [عن اصل «آت» اولوب، تاسی حرکه لندیکی وقت داله تحول ایدردی. الیوم شرق ترکجه سنده بویله قوللانیلیر.] ١. اسم، نام: آدك نه‌در؟ ٢. شهرت، صیت، شان: آدی چیقمق = کسب شهرت، اشتهار ایتمك. ٣. اعتبار، حیثیت. || آدینی آکمق = ذکر ایتمك. || آدینی آکمامق = قاله آلمامق. || آدی باتمق = اونودلمق، قاله آلنماز اولمق. || آدی بلورسز = مجهول الاسم، مجهول الاحوال. || آدی بوزلمق = شهرت واعتبارینه خلل کلمك. || آدی چیقمق = اشتهار ایتمك؛ بدنام اولمق. || آد، صان = شهرت واعتبار. || آد طاقمق = لقب قومق، تلقیب ایتمك. || آد قومق = اسم وضع ایتمك، تسمیه ایتمك. || آد ویرمك = برینك اسمنی سویلیوب خبر ویرمك. || آدی وار = اسمی وار جسمی یوق؛ شهرت کاذبه صاحبیدر.

آدا { س. با: آطه.

آداب { سذ. جم. فد: ادب. با: ادب.

آداتمَق { فت. برینی نذر ایتمکه سوق واجبار ایتمك.

آداش { س. ص. [اصلی «آد‌داش»] آدی بر، مشترك الاسم، همنام، سمی.

آداشلق { س. بر آدده بولنان ایکی کشینك حال وصفتی وبینلرنده‌کی مناسبت، همنامی.

آداق { س. [«آدامق» دن] مقدس بر شخص ویا مقامه عهد اولنان شیء، نذر.

آدامَق { فت. مقدس بر شخص ویا مقامه بر شیء عهد ونذر ایتمك: تکیه‌یه قربان آدامق.

آدسز { ص. ١. اسمی اولمیان. ٢. شهرت واعتباری اولمیان، مجهول الاحوال. || آدسز پارمق = انسان النك باش پارمقدن اعتباراً دردنجی پارمغی، بنصر.

آدلامَق { فت. ١. آد قومق، تسمیه ایتمك. ٢. آد طاقمق، تلقیب ایتمك.

آدلانمَق { فل. ١. نام وشهرت قزانمق. ٢. فنالقده شهرت بولمق، بدنام اولمق.

آدلی { ص. ١. بر آد واسمی اولان، مسمی: احمد آدلی = احمد نام، احمد اسمیله مسمی. ٢. مشهور، مشتهر، صیت وشهرته نائل. ٣. فنالقده آدی چیقمش. || ایی آدلی، حسن صیت واعتباره مالك. || آدلی صانلی = شهرت وشان واعتبار صاحبی.

آدم { [«آدمی» ویا «بنی آدم» دن مخفف، ویاخود ابو البشرك اسمی بوندن مأخوذ اولمق محتملدر.] ١. حیوان ناطق، انسان، بشر، مردم: بر آدم کلدی. ٢. انسانیتلی ومروتلی کیشی: آدم اولمیه‌جق. ٣. مأمور، اوشاق، خدمتجی، تبعه: آدملرم بورادە یوق. ٤. برینك یتیشدیردیکی والتزام ایتدیکی، طرفدار، غیرتکش: او فلانك آدمیدر. || آدم اوغلی = مروتلی انسان، مرد. || آدم اولادی = اصیل وتربیه‌لی انسان. || آدم اولمق = تربیه آلمق تفیض وترقی ایتمك. || آدم عقللی = معقول، مقبول، ایشه یارار. [سوء استعمال ایله اشیا حقنده دخی مستعملدر.] || آدم! آدم سن ده! بر ایشی استخفاف معناسیله مستعمل تعبیردر.

آدمجغز { س. [«آدمجکز» یاکایشدر.] کوچك وفقیر وحقیر یاخود شایان مرحمت انسان.

آدمجق { س. [«آدمجك» خطادر.] کوچك وحقیر آدم.

آدمجه‌سنه { ح. انسانیته یاقیشیر صورتده، انسانیتله.

آدمجیل { ص. ١. آدم بین، مردمخوار. ٢. آدمه صالدیرر ویا آدمدن اورکر، غیر مأنوس (حیوان). ٣. افراط انسیتدن انسانك اوزرینه کلن (حیوان).

آدمجیلاین { ح. آدمجه‌سنه، انسانیته یاقیشیر صورتده.

آدمسز { ص. کیمسه‌سز، یالکز، معین ویاردجیسی اولمیان.

آدمسزلق { س. کیمسه‌سزلك، یالکزلق، یاردیم ایده‌جك آدملر فقدانی.

آدَمی { ص. عر. ث: آدمیه. جم. فا. آدمیان. انسانه منسوب

ومتعلق، بشری. == سذ. انسان، آدم.

آدَمِیَّت { س. ١. آدملق، بشریت. ٢. انسانه یاقیشیر حال، انسانیت.

آدیم { س. [«آتمق» دن] ١. یورییه‌ده بهر آیاغك قالدیریلوب آلمسندن عبارت حرکت، خطوه. ٢. بر آدیم مقداری مسافه واولچی. || آدیم آتمق = یورمك، کیتمك؛ آیاق تعلیمی ایتمك. || آدیم آتلامق = صیچرامق، پرتاو ایتمك. || آدیم آدیم = آغر آغر، یاواش یاواش. || آدیم آلمق، آدیمی تك آلمق = ملاحظه وبصیرتله حرکت ایتمك. || آدیمنی کری آلمق = ندامت و ترددله حرکت ایتمك.

آدیملامَق { فت. آدیمله اولچمك، آدیم صایمق.

آذان { سذ. ج. عر. فد: اذن. بلا: اذن.

آذَر { س. فا. آتش، اوت، نار. لس.

آذرپَرَست { س. فا. [آذر-پرستن] آتشه طاپان، آتش پرست، مجوس، زردشتی.

آذَرگَده { س. فا. [آذر-کد] آتشکده، مجوس معبدی.

آذَری { ص. فا. آتشه وآتش پرستلکه یعنی دین مجوسه منسوب ومتعلق.

آرا { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده صفت معناسنی افاده ایدر.] طونادان، تزیین ایدن، شنلندیرن: سخن آرا = مزین سوز سویلین. || دل آرا = دلبر، محبوب. || مجلس آرا = صحبت و ظرافتیله مجلسی شنلندیرن.

آراء { سذ. ج. عر. فد: رأی. بلا: رأی.

آرا { یاخود آره. س. ١. بین، میان: آرامزده = بیننزده. ٢. فاصله، بعد، مسافه: اون میل آراسی واردر. ٣. ایکی وقعه بیننده کچن زمان، اثنا، خلال: اوآراده = او اثناده: آرادن بش کون کچدی. ٤. مهلت، فرصت: آرا ویرمدی؛ آرا بولمق. ٥. فاصله، انقطاع: آره ویرمکسزین = بلا فاصله، لاینقطع. ٦. مناسبت، علاقه: آرامز بوزوقدر. ٧. ایکی شیء بیننده بولنان محل وسائره، مابین: قپو آراسی، آرا دیواری. || آرا آچلمق = بوزشمق. || آرد آرا = تتابع، دوام: آردی آراسی کسلمدی. || آرد آرادن، طولاییسیله، بالمناسبه. || آرا آرا، وقت وقت، گاه گاه، احیانا. || آرایه آلمق، قوشاتمق، هر طرفدن مهاجمه ایتمك. || آرا آیی = ذی‌القعده شهر عربیسی. عر. || آرالرینی بولمق = اصلاح بین ایتمك. || آرا باغی = برون زاری، وتره؛ قونداق طاقنده جوجغك بجاقلری آراسنه قونیلان بز. || برآراده = برلکده، مجتمعاً؛ مشغولیتدن قورتله‌بیله‌جك بروقت فرصتده. || آرادن چیقارمق = طی وطرح واخراج ایتمك. || آراده چیقارمق = سائر ایشلر میاننده یاپوب کچمك. || آرا صره، آرا ده صره‌ده = وقت وقت، بعضاً، احیانا. || آرا صوئومق = آرقه‌سی آرایمیوب اونودلمق. || آراده قالمق = مسئول اولمق. || آرا قپو = ایکی قومشی آراسنده خصوصی قپو. || آرایه قومق = توسیط ایتمك. || برآرایه کلمك = طوپلانمق، اجتماع ایتمك. || آرادن کچمك = مرور و جریان ایتمك. || آرایه کیرمك = توسط ایتمك. || آرایه کیتمك = نظر دقته آلنمامق، قاریشیقلغه کیتمك. || آرا نغمه‌سی. بلا: نغمه. || آرا ویرمك = فاصله ویرمك، کسمك؛ فاصله بولمق، منقطع اولمق.

آرابه { س. [«عربه» صورتنده تحریری غلط فاحشدر.] درت ویا ایکی تکرلك اوزرینه یووارلنان معروف نقل آلتی، کردونه: بینك، یوك، اوکوز، طوپ آرابه‌سی. || ال آرابه‌سی = ال ایله ایتیلان کوچك جنسی، چکچك.

آرابه‌جی { س. آرابه یاپان صنعتکر. ٢. آرابه سورن آدم.

آرابه‌جیلق { س. آرابه یاپمق صنعتی. ٢. آرابه سورنك حال وصفتی.

آراتدیرمَق { فت. ١. طلب ویا تفتیش و تجسس ایتدیرمك. ٢. سلفندن بتر اولوب اونی آرزو ایتدیرمك.

آراتمَق { فت. ١. طلب ایتدیرمك. ٢. بالواسطه آرامق، تفتیش و تجسس ایتدیرمك.

آراروت {س. [انكا. Arrow-root] اوفق چوجقلره يديريلن مغذى برجنس نشاسته كه آمريقاده حاصل اولان بر كوكدن چيقار.

آراسته {ص. فا. طونانمش، بزنمش، مزين، سوسلى.

آراستهٔ {س. [آنف الذكر لفظ فارسيدن مأخوذدر.] ١. چارشينك بر اصنافه مخصوص قسمى: كوركجى آراستهسى. ٢. وقتيله اردو چارشيسى، اردوكاهده قوريلان سيار چارشى.

آراشديرمق {فتـ. تفتيش وتحرى ايتمك. || آغز آراشديرمق = طولا پيسيله صوروب سويلتمك.

آرال {س. بربرينه قريب آطهلر هيئت مجتمعهسى كه فرانسزجهده يونانيدن مأخوذ اولهرق آرشيپل (Archipel) ديلير. مر. [احيا واستعمالى الزم كوزل بركلمهدر. بحر خوارزمه بو مناسبتله علم اولمشدر.]

آرالاتمق {فتـ. آرهسنى آچمق، آرالق ايتمك، سيركلشديرمك، طاغيتمق.

آرالاشمق {فل. سيركلشمك، طاغلمق.

آرالانمق {فل. ١. تك وتنها اولمق. ٢. سيركلشمك.

آرالق {س. ١. ايكى شئ بيننده‌كى بوشلق، فاصله، مسافه: تخته آرالغى. ٢. برقاج اوطه وسائره آراسندهكى اوفاق آچيقلق: قپو آرالغى. ٣. وقت، هنگام، فرصت: آرالق بوله‌مدم؛ بر آرالقده. ٤. فاصله، كسمه، انقطاع: آرالق ويرمك. || آرالق آرالق، وقت وقت. || آرالقده، ديكر ايشلر آراسنده. || آرالغه كيتمك، نافله يره محو اولمق.

آرالق {ص. ١. سيرك، آچيق، فاصله‌لى: آرالق ديش. ٢. يارى قپالى: قپويى آرالق ايتمك.

آرام {س. فا. ١. ديكلنمه، سكون، قرار. ٢. راحت، حضور، استراحت. ٣. اقامت، مكث. || آرام ايتمك = ديكلنمك. || آرام جان، آرام دل، دل آرام = كوكلى راحتلانديران دلبر.

آرامساز {ص. فا. [آرام-ساختن] مكث واقامت ايدن، مقيم، ساكن: آرامساز عز واقبال = عزت واقبال ايله مقيم.

آرامسز {ص. راحتسز، تلاشلى.

آرامسزلق {س. راحتسزلق، تلاش.

آرامش {س. فا. حضور، راحت.

آرامق {فتـ. ١. بولمغه چاليشمق، تحرى، جستجو ايتمك: قاچان آتنى آرايور. ٢. ايستمك، طلب ايتمك: حقمى آرايورم. ٣. يوقلامق، معاينه وتفتيش ايتمك: برينك جيبلرينى، اوستنى آرامق. ٤. مأمول ايتمك، وار ظننده بولنمق: بزده اويله شئ آراما. ٥. آرزو ايتمك، بر شيئك تحصيلنه چاليشمق: سز غاوغا آرايورسكز. ٦. باقمق، قيد ايتمك، نظر اعتباره آلمق: بن اويله شئ آرامام. || آرايوب بولمق = ايستيه‌رك بربلايه دوچار اولمق. || چاره آرامق = تدبير دوشونمك. || كوكده آرايوب يرده بولمق = مأمولك خارجنده اوله‌رق قولايلقله مقصده نائل اولمق.

آرامگاه {س. فا. [آرام-گاه] ١. استراحت يرى. ٢. اقامت اولنان ير. ٣. اوتوريلان ير، مسكن، مأوى، منزل.

آرامهٔ {س. آرامق فعلى. با: آرامق.

آرانلمق {فمج. ١. تحرى وجستجو اولنمق. ٢. آرزو اولنمق. ٣. رواج واعتبار بولمق. ٤. باقلمق، نظر اعتباره آلنمق: احباب آراسنده اويله شئ آرانلماز.

آرانمق {فط. ١. تحرى اولنمق. ٢. صكره‌دن قيمتى آكلاشلمق. ٣. كنديسنه وذهناً آرامق. ٤. كنديسى اوست وباشنى يوقلايوب آرامق.

آرايش {س. فا. سوس، زينت.

آرايجى {س. ١. دكيزه دوشن شيئلرى آرايوب چيقارمقله مشغول آدم. ٢. كمركده يولجيلرك اشياسنى معاينه‌يه مأمور آدم. = ص. بر شيئى آرار كبى دونوب طولاشان: آرايجى فشنك = بو صورتله طولاشان طونما فشنكى؛ آرايجى كوكب = شهاب ثاقب.

آرپاغ {س. [مخفف «آرپا»] ۱. اسکی پتپرست ترك رؤساء روحانیه‌سنك خسته‌لره اوقودقلری افسون، رقیه، سحر. ۲. ییلانی قوغوغندن چیقارمق ایچون ویا زهرینك تأثیرینی ازاله ایچون اوقودقلری نیرنك. [شرقی ترکجه‌ده افسون ایتمك معناسیله «آرپامق» فعلی دخی مستعملدر.]

آرپاغان {س. یولانه مشابه بر نبات، یبان آرپه‌سی.

آرپاغجی {س. ۱. افسونگر، ساحر، اوفوروکجی.

آرپه {س. حبوبات زرعیه‌دن باشلیجه حیوانلره یم ایدیلن معروف حبه، شعیر، جو: آرپه صمان = حیوان یمی؛ آرپه اکمکی = آرپه اونندن یاپیلان اکمك. || چوربه، فرنك، نمچه آرپه‌سی = چوربه‌لق قیرلمش آرپه. || پیغمبر آرپه‌سی = برجنس عادی بغدای.

آرپه‌جق {س. ۱. کوز قپاغنك اوجنده چیقان قبارجق. ۲. تفنك نامليسی اوزرنده نشان آلمغه مخصوص قبارمه. || آرپه‌جق صوغانی = صوغانك کوچك دانه‌لی جنسی.

آرپه‌جی {س. آرپه وعلی‌الاطلاق حیوان یمی صاتان آدم. || مج. آرپه‌جی قریسی = ظهوراته تابع آدم.

آرپه صویی {س. آرپه وسائر بعض حبوباتدن چیقاریلان معروف مغذی ایچکی، بیرا.

آرپه‌لامق {فل. (حیوان) یمدن خسته لانمق.

آرپه‌لق {س. ۱. حیوان دیشلرنده یاشله سیلنن و بناءً علیه سنی کوسترن نشان: آرپه‌لغی سیلنمش آت، پك یاشلی. ۲. طریق علمی رجالنه عیناً ویا نقداً ویریلن مخصصات. == ص. طوپراغی قوتلی (تارله).

آرت {س. [«ت» سی حرکه لننجه «د»ه تحویل اولنور. دائما «د» ایله «آرد» یازانلر دخی واردر.] ۱. اوکك ضدی، آرقه، کری، عقب، خلف، پس: آردندن کیتمك. ۲. آرقه، صیرت، ظهر، پشت، وراء. ۳. آلت طرف، مابعد: آردی کسلمك. ٤. صوك، انجام: قیشك آردی. || آرت آرادن = اوزاقدن، طولاییسیله. || آرتسز آراسز، آردی آراسی کسلمکسزین = علی الدوام، علی التوالی. || اوکنه آردینه باقامق = ملاحظه‌سزلق ایتمك. || آردده آتمق = تأخیر وامهال ایتمك. || آردینی آلمق، کتیرمك = اتمام واکمال ایتمك. || ایکنه آردی = بر نوع دیکیش. || آردنجه، آردی صره = عقبنده، پشنده. || آردینه دوشمك، آردنده کزمك = تعقیب ایتمك، جستجوسنده بولنمق ویامبتلاسی اولمق. || آردینه قومق = امهال ایتمك. || آردینه قومامق = انتقامنی آلمق.

آرت {ص. آرقه طرفده، کریده بولنان: آرت قپو، سوقاق؛ حیوانك آرت آیاغی. || ع. آرت قول = دمدار.

آرتامق {فل. ۱. آردده قالمق، اثك صوك بولنمق. ۲. اسکیدن باقی وزائد اولمق. ۳. اولاد فوتندن صکره یاشامق.

آرتدیرلمق {مجه. ۱. تزیید ایدلمك، مزایده‌ده یوکسلدلمك. ۲. تصرفله بریکدیرلمك.

آرتدیرمق {فتد. [«آرتیرمق» املاسی غلطدر.] ۱. چوغالتمق، تزیید وتکثیر ایتمك: یوروك حیوان یمنی آرتدیرر. ۲. مزایده‌ده فیأتی یوکسلتمك، زیاده ویرمك. ۳. حددن زیاده ایتمك، حدی آشیرمق. ٤. تصرفله بریکدیرمك: پاره آرتدیریور. ٥. تعظیم واکرام ایتمك.

آرتق {با: آرتیق.

آرتمق {فل. ۱. چوغالمق، زیاده‌لشمك، تکثر وتزاید ایتمك: بوسنه واردات آرتدی. ۲. اشتداد وترقی ایتمك: کیتدکجه صوغوق آرتیور. ۳. فضله کلوب باقی قالمق: یمکمز یتیشدی آرتدی بیله.

آرتمه {س. ۱. آرتمق فعلی. با: آرتمق. ۲ آرتان شیء، فضله.

آرتیق {ص. ۱. فضله، زیاده، اکسیك ضدی. ۲. آرتان، کری قالان، بقیه: آرتیق یمك = ییندکدن صکره قابده قالان، نیمخورده. == س. فضله کلوب آرتان شیء: یمك آرتیغی.

آرتیق {د. ۱. دها، غیری، بوندن زیاده: آرتیق ایستمم. ۲. ایمدی، اویله ایسه: آرتیق کیده‌لم. ۳. الویرر، کافی: آرتیق انصاف. ٤. اماده: آرتیق چوق اولدی.

آرتیقلق { س. ١. زیاده لك، مزید. ٢. تفوق، فضل ورجحان.

آرد { س. با : آرت.

آرد { دکرمنك بغدایی آزرآزر دوکن خونیسی.

آردا { س. ١. وقتیله بعض چاوشلرك الده طوتدقلری اوزون دکنك : آردالی چاوش. ٢. نشان ایچون دیکیلن دکنك.

آرداله { س. («آرت» دن) ١. قطارك اك کریسنده‌کی دوه‌یه طاقیلان بیوك چاك. ٢. حیوانك صاغریسنه قونیلان شیلته.

آرده { س. جیقریقجی قلمی.

آردیج { س. طاغ سرویسی، عرعر. انواعی چوقدر : چالی آردیجی، دیکنلی، قره، قزیل آردیج، هند آردیجی. ‖ آردیج تخمی = بو آغاجك ویردیکی سرت قوقولی یووارلاق بر اوفتی تخم. ‖ آردیج صویی، قطرانی. ‖ آردیج قوشی، صاریلی قره طاؤق.

آردین { ح. مکرر قوللانیلیر : آردین آردین = آرقه آرقه، کریسین کری.

آرزو { س. فا. [فارسیده «ز» سی مکسور ایسه‌ده ترکجه‌ده ساکن اوقونور.] ١. ایستك، خواهش : بوایشی آرزو ایتدم. ٢. امل، هوس، میل : فلان شیئه آرزوسی واردر. ‖ آرزو چکمك = مشتاق اولمق، اوزله‌مك.

آرزوکش { ص. فا. مشتاق، جان ودلدن طالب : بن اونك آرزوکشی دکلم.

آرزولامق { فت («آرزولمك» صورتنده تحریری عبثدر.) ١. جان ویورکدن ایستمك، تمنی ایتمك. ٢. کوره‌جکی کلمك، اوزله‌مك، مشتاق اولمق.

آرزولی { ص. ایستکلی، طالب، هوسکار.

آرزومند { ص. فا. طالب، مشتاق.

آرسلان { س. قوت و صولتیله مشهور اولان معروف حیوان، اسد، شیر. ‖ مج. جسور آدم، بهادر. ‖ آرسلان آغزی = ١. حوضه صو آقتمغه مخصوص بوشکلده دلیکلی طاش. ٢. برنوع چیچك که آتانسه باباسنه پای ویرن دخی دیرلر. ‖ آرسلان پنجه‌سی، قوبروغی = نبات انواعی.

آرسلانجی { س. آرسلانی محافظه ایدوب باقان ویا سیر ایتدیرن آدم.

آرسلانخانه { س. بر ویا برقاچ آرسلانك وسائر سباعك دخی حفظ اولندیغی محل.

آرسلانلانمق { فل. ١. صکره‌دن غیرته کلوب بردن بره آتلمق. ٢. بیویوب یکیت اولمق.

آرسنیك { س. [یونانیدن مستعار فر. Arcenic] کیم. صیچان اوتی.

آرش { حد. [فر. Marche] عسکر تعلیمنده یوری! قوماندهسی.

آرش { [یاخود آریش س. منسوجاتده بوی ایپلیکی، آرغاج مقابلی، تار.

آرش { آریش س. ١. قولك دیرسکدن آشاغی قسمی، ساعد. ٢. اوکوز آرابه‌سنك اوقی.

آرشیدوق { س. [فر. Archi-duc] باش دوقه معناسیله آوستریا وسائر بعض خاندان حکمداری افرادینه ویریلن عنواندر. ؤ: آرشیدوشس (Archiduchesse). [شیوهٔ لسانمزله ناقابل توفیق کلماتدندر.]

آرشین { یا آرشون. س. ١. پارمقلر اوجندن اوموزه قدر اولان قول بویندن مأخوذ معروف اولچی، ذراع. ٢. بجاق آره‌سی، آدیم : آرشینی بیوك = آچیق آدیملر آتان اوزون بجاقلی؛ آرشینلری آچمق = آچیق آدیملرله چابق یوریمك. ‖ مج. حساب، اولچی، خایا، قوروتی.

آرشینلامق { فت. ١. آرشینله اولچمك. ٢. مساحه ایتمك. ٣. آچیق آدیملر آته‌رق چابق کچمك.

آرشینلق { ص. ١. آرشینله اولچیلن ویا صاتیلان. ٢. بر آرشین بوینده اولان.

آرغاج { س. منسوجاتده اکنه آتیلان ایپلیك، آتقی، آریش مقابلی، پود. ‖ طاغ آرغاجی = طاغك یاصی تپه‌سی.

آرغاجلامق { فت. ١. آرغاج آتمق، آتقیلامق. ٢. صارمق. مر.

آرغالی { س. یبان قویونی، طاغ قویونی، وعل.

آرغامق { فت. صارمق. مر.

آرغید { س. طاغ بلی، کچید، بوغاز. مر. [آرغیدال و آرغادال دخی دینلیر.]

آرغمق { باك: آریغمق.

آرغین { ص. [«آرغیمق» دن. اسکی املاسی: آرغون] ضعیف، زبون، دوشکون، درمانسز: آرغین میدر طارغین میدر.

آرق { س. تارله و بوستانه صو آقیتمق ایچون آچیلان یول، خرق، جدول.

آرقداش { س. [«آرقه» دن. اصلی: آرقه‌داش.] ۱. رفیق، شریك. ۲. معاون، یماق.

آرقداشلق { س. رفاقت، رفیقلك، شریكلك. || آرقداشلق ایتمك = رفاقت ایتمك، برابر بولنمق.

آرقوری { ص. [غا: آیقری] اکری، بر یاندن اوبر یانه کچن، حایلی. || آرقوری آدم = ترس آدم. || آرقوریدن کلمك = کج معامله ایتمك.

آرقه { س. ۱. صرت، ظهر، پشت: آرقه‌یه آلمق؛ آرقه اوستی یاتمق. ۲. کری طرف، خلف، ورا، پس: طاغك آرقه‌سنده. ۳. یوز مقابلی، ترس، ظهر: کاغدك آرقه‌سنه یازمق. ٤. آلت طرف، صکره، مابعد: آرقه‌دن کیتمك، آرقه‌یه قالمق. ٥. حامی، التماسجی، ظهیر، شفیع: او آدمك آرقه‌سی یوقدر. ٦. حمایه، مظاهرت، التماس: آرقه‌سز بر شیئ اولماز. ۷. بطن، نسل: آرقه‌دن آرقه‌یه = بطناً بعد بطن. || آرقه آرقه‌یه ویرمك = تعاون ایتمك، ال برلکیله چالیشمق. || آرقه آرقه = کریسین کری. || آرقه‌دن آرقه‌یه = کیزلیدن، بللی ایتمکسزین. || آرقه‌سی پك، قوی = اوشومیه‌جك صورتده کییمنش. || بر شیئك آرقه‌سنه دوشمك = تعقیب ایتمك. || آرقه‌سنده طولاشمق = تحری ایدوب اله کچیرمکه چالیشمق: بر خدمت آرقه‌سنده طولاشیور. || آرقه ویرمك = طیانمق، استناد ایتمك. = ص. آرقه‌ده و کریده بولنان: آرقه قپو؛ آرقه سوقاق.

آرقه‌لق { س. بلدن یوقاریسی اورتن بر نوع لباس که یلکك اوستنه کییلیر.

آرقه‌لی { س. ۱. صرتی قوی. ۲. حامیسی اولان، التماسلی.

آرقه‌لیچ { س. حمال سمری.

آرمادور { س. [یتا. Arma-tore] ح. ۱. کمینك دیرك وسرن ویلکن کبی تجهیزاتنی یاپان آدم. ۲. کمیده خلاط ایلیشدیرمکه مخصوص آغاج ویا دمیر قول: آرمادور چلیکی.

آرمغان { س. هدیه، پیشکش، تحفه، برکذار.

آرمود { س. [فا. «امرود» دن] معروف میوه، عربیده کمثری دینور. انواعی چوقدر: آقچه، بك، بوزطوغان، قاوصره، قیش، مصطفی بك آرمودی. || آرمود آغاجی، بو میوه‌یی ویرن آغاج.

آرمودی { ص. آرمود شکلنده اولان. || آرمودی آلتون (وغلطی آرمودیه) = نظرلق مقامنده چوجقلره طاقیلان یاصی و یوفقه یازیلی آلتون.

آرموز { س. [روجه‌دن؟] کمی قاپلامه‌لری آره‌سنده‌کی چاتلاق.

آرمه { س. [یتا. Arma] ۱. کمینك دیرك وسرن و یلکن کبی تجهیزاتی. ۲. حکمداران ودره بکلری خاندانلرینه مخصوص بر طاقم اشارات و رسملری حاوی لوحه. || آرمه‌یی آلمق = کمینك تجهیزاتنی سلب ایدوب تکنه حالنده براقمق.

آرناؤد { س. [ر. ἀρβανίτης بوده آرناؤدجه‌دن: آربان، آربر. آرنبود صورتنده تحریری عبثدر.] روم ایلینك غرب جهتنده ساکن معروف قوم. || آرناؤد الماسی = قالقاندلن جهتنده چیقان اعلا جنسی. || آرناؤد بوبری = قرمزی بوبر. || آرناؤد پنیری = آرناؤدلغك قونیجه جهتنده چیقان اوفق کله شکلنده یاغلی برجنس پنیر. || آرناؤد داریسی = داریك برجنسی. || آرناؤد ریختمی = دکزك دیبنی برازطارایوب بیوك طاشلری بربری اوزرینه اوتورتمق صورتیله یاپیلان خفیف ریختم.

آرناؤدجه { س. آرناود اسانی. = ح. ۱. آرناؤد لساننده: آرناؤدجه سویلمك. ۲. آرناؤدلره مخصوص طرزده: آرناؤدجه قوزی پیشیرمك.

آرناؤدلق { س. ۱. آرناؤد جنسیتی و بو جنسیته منسو.

بيت: آرناؤدلغنى انكار ايتميور. ۲. آرناؤدلرله مسكون مملكت، روم ايلينك غرب جهتى؛ قوصوه، اشقودره، مناستر، يانيه ولايتلرى.

آرنيقا { س. [يو. Πταρμινός] [فر. Arnica] قانى طوردیرمق خاصه‌سنى حائز بر كوك، اوكوز كوزى.

آروانه { س. بوز ديشى دوه.

آره { آره‌لق وسائره. با: آرا وسائره.

آرى { س. [«آريمق» دن] ۱. بال ياپان معروف سيكك، نحل، زنبور. ۲. قوغان. || اشك آريسى = بو سيككك بال ياپماز جنسى. || اوغل آريسى = تازه يتيشنى‌كه بياض بال ياپار. || آرى اوتى = يوكسوك اوتنك پنبه ويا صارى نوعى. || بال آريسى = بال ياپان آرى، نحل. || بك آرى، آرى بكى = هر قوغانده قوماندە ايدن ديشى آرى. || آرى چيچكى = بر نوع چيچك. || آرى قوشى = يشيللى صاريلى چاغرتغان برجنس قوش. || آرى قوغانى = آريلرك بال ياپدقلرى اوفق كنبد شكلنده يووه. || ييبان آريسى = ايكنه‌سز وبال ياپماز آرى نوعى. || آرى يووه‌سى = پك غلبه‌لكدن كنايه.

آريا { س. [يتا] ۶. خلاطلرى صاليويروب يلكنلرى اينديرمك حركتى: آريا ايتمك.

آريتمق { فتـ. ۱. ييقامق، يومق، تطهير وتنظيف ايتمك. ۲. زائدى تنقيح ايله تميزله‌مك، تصفيه ايتمك، ساده‌لتمك. مر.

آريغ { آريغمق. با: آريق، آريقمق.

آريق { ص. [«آريمق» دن. اسكيمش ايسه‌ده يرينه قائم اولان «ضعيف» كلمه‌سنك معناسى بسبتون بشقه اولوب، يرى بوش اولديغندن استعمالى الزمدر.] ۱. اتى ياغى سوزلمش، ضعيف، لاغر. ۲. ساده، صاف، پاك، تميز، برى.

آريقلاتمق { فتـ. اتسز ولاغر ايتمك، ضعيفلاتمق. مر.

آريقلامق { فل. و:

آريقلانمق { فل. اتسز ولاغر اولمق، ضعيفلامق. مر. [احياسى الزم.]

آريقلق { س. ۱. اتسزلك، لاغرلق، ضعيفلك. ۲. ساده‌لك، صافلق، تميزلك. مر.

آريقمق { فل. [«آريغمق» و «آرغيمق» دخى دينلير.] ۱. اتى ياغى سوزيلوب ضعيف ولاغر اولمق. ۲. يوريلوب زبون دوشمك، دوشكون اولمق. مر.

آريلمق { فل. ايپلشمك، خسته‌لقدن قالقمق، شفاياب اولمق، كسب افاقت ايتمك. مر.

آريمق { فل. ۱. تميزلنمك، پاك و طاهر اولمق. ۲. ضعيفلامق، اتسز ولاغر اولمق. ۳. خسته‌لقدن قالقمق، شفاياب اولمق، كسب برء وافاقت ايتمك. مر.

آرينمق { فطـ. ۱. ييقانمق، تميزلنمك. ۲. ساده وبرى اولمق. ۳. اصلاح نفس ايتمك. مر.

آز { ص. ۱. چوق مقابلى، قليل، اندك، جزئى: بوقيمت شو ماله كوره آزدر. ۲. سيرك، نادر: او يرك ياغمورى آزدر. == س. ۱. آزلق، قلت: آزچوغه تابعدر؛ چوغه آزه باقلماز؛ چوغى كيتدى آزى قالدى. ۲. آز اولان شئ: آزله قناعت ايتمك. == حـ. ۱. آزمقدارده: آز سويلك؛ آزيمك. ۲. سيرك اوله‌رق، نادراً: بويله ايش آز دوشر. || بر آز = ۱. آز مقدار، جزئيجه: بر آز صو ويرك. ۲. جزئى وقت: بر آز بكله‌يك. || بر آزدن = صكره‌جه: بر آزدن كلك. || الك آزدن = اقلى، لااقل. || آز بچق = جزئيجه، اهميتسز مقدارده؛ وكنايه طريقيله اولدقجه: اوندن ده آز بچق معلوماتم واردر. عو. || آز چوق = هر نه مقدارده اولورسه، چوق دگل ايسه آز اولسون: آدمجغز آزچوق اوقومش. || آز قالدى = همان: آزقالدى دوشيوردم. || آز كره، آز دفعه = نادراً.

آز { س. فا. حرص، طمع، طمعكارلق. لسـ.

آزاجق { ص. حـ. [ياخود آزيجق وطوغريسى آزجق] ۱. پك آز مقدارده: بكا آزاجق اكمك ويرك. ۲. پك آز زمان: آزاجق بكله‌يك.

آزاد { ص. فا. كوله‌لكدن ويا اسارتدن قورتلمش، معتوق: آزاد اولمق. ۲. قيدسز، سربست، لاابالى. ۳. مكتبدن صاليويرلمش: خواجه شاكردانى آزاد ايتدى. == س. ۱. اسارتدن قورتارمه، اعتاق: آزاد قبول ايتمز بنده. ۲. اطفالك

مکتبدن صالیویرلمسی: آزادوقتی. || آزادات = قیونك صاغ طرفی.

آزادگی { س. فا. [«آزاده» دن] هر قید دن مبرا اولیش، سربستی، قیدسز ولا ابالیانه یاشایش. لــ.

آزادلامق { فتـ. ١. اسیر ویا کوله وجاریه‌یی آزاد، اعتاق ایتمك. ٢. (اطفالی) مکتبدن صالیویرمك.

آزادلق { س. ١. اسیر ویا کوله و جاریه نك قوبویرلمسی، عتق: آزادلق کاغدی. ٢. سربستلك. = صـ. اعتاقه مستحق، اعتاق وقتی کلمش: آزادلق کوله.

آزادلی { صـ. س. آزاد و اعتاق ایدلمش کوله وسائره.

آزاده { صـ. فا. ١. هرقیددن مبرا، سربست، حر. ٢. مبرا، عاری، سالم: بن اویله شیلردن آزاده‌یم. || آزاده‌دل = کوکلی برشیئه مربوط ارلمیان. || آزاده سر، باشنده غائله اولمیان. [جـ. فا. آزادکان.]

آزادی { س. فا. آزادلق، سربستلك. لــ.

آزار { س. فا. اینجیتمه، تعذیب، عقوبت. || دل آزار = کوکل اینجیدن. || مردم آزار = آدم اینجیدن. || آزار دیده = ظلم کورمش.

آزار { س. [آنف البیان لفظ فارسیدن] چیقشمه، عتاب، تکدیر، سرزنش: آزار ایشیتمك.

آزارلاتمق { فتـ. تکدیر و عتاب ایتدیرمك: بن اولادمی کیمسه‌یه آزارلاتمام.

آزارلامق { فتـ. چیقشمق، عتاب وسرزنش ایتمك: پدرم بنی چوق آزارلادی.

آزارلانمق { فط. تکدیر و سرزنشه دوچار اولمق: بن آزارلانمق ایستمم.

آزارلایش { س. چیقشمه، عتاب، تکدیر.

آزالتمق { فتـ. مقدارینی ایندیرمك، اکسیلتمك، تقلیل، تنقیص ایتمك: بن توتونی آزالتدم.

آزالمق { فل. مقداری تنزل ایتمك، اکسیلمك، تناقص ایتمك: ایشمز آزالدی.

آزدیرلمق { فمجـ. ١. بشقه‌سی طرفندن تخریش وتهییج ایدلمك. ٢. یوز ویریلوب شیمارلمق: یوز بوله بوله آزدیرلدی. ٣. یولدن چیقاریلوب افساد واغوا اولنمق. ٤. جزئی بر فنالق اصلاح اولنمیه‌جق حاله کلمك.

آزدیرمق { فتـ. ١. حرکتـه کتیرمك، تخریش وتهییج ایتمك. ٢. یوز ویروب شیمارتمق. ٣. یولدن چیقاروب اضلال واغوا ایتمك، آیارتمق، صاپیتمق. ٤. جزئی بر فنالغی اصلاح اولنمیه‌جق حاله کتیرمك: چماشیرجی چماشیری آزدیردی = فنا بیقایه‌رق تمیزلنمیه‌جك بر حاله کتیردی.

آزر { یاخود آزار. حـ. مکرراً آز مقداردن، تدریجاً، یواش یواش: صوبی آزر آزر ایچملی. [اکثریا مکرر قوللانیلیر :] آزر آزر بو ایشی بیتیره‌جکز.

آزرده { صـ. فا. اینجینمش، آزار کورمش. || دل آزرده، آزرده دل = کوکلی اینجینمش، محزون، مکدر.

آزرغنمق { فتـ. آزویرمك، اسیرکه‌مك، دریغ ایتمك. مر.

آزغاشمق { فشـ. بوزیشمق، مخاصمه ایتمك. مر.

آزغین { صـ. [«آزمق» دن] آزمش، متهور، حشاری: آزغین آت.

آزغینلق { س. آزمش آدمك حالی، حشاریلق، تهور.

آزما { صـ. فا. [«آزمودن» فعلندن امر اولوب، ترکیباتده بولنور.] دنه‌مش، تجربه ایتمش: کارآزما = ایش کورمش، تجربه دیده.

آزماق { س. ١. طاشمش دره، سیل. ٢. صو سدینك صویك فضله‌سنه یول ویرن یری.

آزمان { صـ. ١. جنس ونوعنك امثالندن زیاده بیومش، پك ایری: آزمان قوچ. ٢. مختلف الجنس ایکی حیواندن طوغمه، ملز: وان آزمانی بر کدی.

آزمایش { س. فا. [«آزمودن» فعلندن مصـ.] دنه‌مه، تجربه.

آزمسامق { یاخود آزیمسامق ویا آزمسیمق. فتـ. آز کوروب بکنمه‌مك، استخفاف ایتمك.

آزمق { فل. ۱. جوشمق، تهور وهیجانه کلمك، شیمارمق = بو آدم آزدی. ۲. طاشمق، فیضانه کلمك: دره‌لر آزمش. ۳. طوغری یولدن چیقمق، طغیان ایتمك. ٤. کسب شدت ایتمك: روزکار آزدی. ٥. شهوتی غلبه ایتمك. ٦. فنالاشمق، التهاب پیدا ایتمك: یاره‌سی آزدی. ۷. قودورمق: کوپك آزدی. ۸. صاراروب تمیزلنه‌میه‌جك بر حاله کلمك: بو چماشیر آزمش. ۹. مختلف الجنس ایکی حیواندن تولد وتحصل ایتمك: بو قیون مرینوسله قیویرجقدن آزمشدر؛ بو کوپك چقالدن آزمشدر. || دوش آزمق = احتلام اولمق.

آزموده { ص. فا. [«آزمودن» فعلندن سمف.] ۱. تجربه اولنمش، دکنمش، مجرب. ۲. تجربه کورمش. || کارآزموده = ایش کورمش، تجربه‌لی.

آزمه { س. آزمق فعلی. ۲: آزمق. == ص. مختلف الجنس ایکی حیواندن متولد: آزمه کدی؛ وان آزمه‌سی؛ چقال آزمه‌سی بر کوپك.

آزو { س. با: آزی.

آزوای { س. بیان مرسیننك بر جنسی.

آزوت { س. [یونانیدن مستعار فر. Azote] کیم. اجسام بسیطه‌نك بریدر.

آزوق { آزوقلانمق وسائره. با: آزیق وسائره.

آزی { ییتی‌یی چیکنمکه مخصوص دوز و یاصی دیش که آغزك ایکی طرفنده آلتلی اوستلی اولور: آزی دیشی. || کمی آزی‌یه آلمق = سرکشلك ایتمك. [مجازاً انسان حقنده دخی مستعملدر.]

آزیتمق { فل. ۱. چوق اوزامق، حددن زیاده بوی پیدا ایتمك. ۲. یولدن صاپمق، طغیان ایتمك.

آزیشدیرمق { فتـ. تدریجاً شدتلندیرمك: غاوغایی آزیشدیردیلر.

آزیشمق { فل. ۱. تدریجاً آزمق، کسب شدت ایتمك: غاوغا آزیشدی. ۲. طوتیشمق، غاوغا ایتمك.

آزیق { یاخود آزوق، س. ۱. ییه‌جك، ییتی، طعام، قوت، غدا. ۲. ذخیره، رزق، مأکولات.

آزیقلانمق { فل. ۱. یمك، تغدی ایتمك. ۲. ذخیره تدارك ایتمك، قوت ایدنمك.

آزیقلی { ص. محتاجینه ییه‌جك ویرن، آج طویوران، مطعم، منعم.

آس { س. قاقم.

آس { سد. عر. با. مرسین آغاجی.

آسا { د. فا. [ترکیباتده تشبیه بیان ایدر.] کبی، مماثل: کل آسا = کل کبی.

آسادون { سد. عر. با. چوبان دودوکی.

آسان { ص. فا. قولای، سهل، یسیر.

آسانسور { س. [فر. Ascenseur] بیوك و مرتفع ابنیه‌ده خلقی یوقاری چیقاروب آشاغی ایندیرمك ایچون ماکینه ایله چیقوب اینر حجره، مصعاد.

آسایش { س. فا. [«آسودن» فعلندن سمص.] ۱. راحت، حضور. ۲. امنیت عمومیه، صلح و رفاه عمومی: حفظ آسایش. || آسایش پرور = امنیت وصلح عمومی‌یه خدمت ایدن. || آسایش پرورانه = امنیت عمومیه‌یه خدمت ایده‌جك صورتده.

آستار { س. [اسکی و شرق ترکجه‌ده آلت، تحت، زیر دیمك اولان «آست» دن.] ۱. اثوابده یوزی تشکیل ایدن قماشك آلتنه یعنی ایچنه قاپلانان بز وسائره: آستاری یوزندن بهالی. ۲. صیوه و بویا وسائره آلتنه چکیریلن قبا قات. || مق. داخلی، خارجی آستار = خندقك ایکی یوزندن بهری.

آستارلامق { فتـ. آستار چکیرمك.

آستارلق { ص. آستاره یارار (بز، صیوه، بویا وسائره).

آستارلی { ص. آستاری اولان، آستار چکیرلمش.

آستان { س. فا. ۱. اشیك، عتبه. ۲. درکاه، دربار، بارکاه.

آستانه { س. فا. ۱. اشیك، عتبه. ۲. پایتخت، مرکز سلطنت. [بو معنا ایله استانبوله

علم اولمشدر.] ۳. بیوك تكیه. مركز.

آستانه‌لی { س. ص. استانبوللی، شهری.

آستین { س. فا. اثواب قولی، یك، كم.

آسمان { س. فا. گوك، سما، سپهر، فلك.

آسمانی { ص. فا. ۱. گوگه منسوب ومتعلق، سماوی: بلای آسمانی ۲. كوك رنكنده، آچیق ماوی: آسمانی چنبر.

آسود { س. فا. راحت، حضور، راحتلانمه. استراحت. لس.

آسودگی { س. فا. راحت، حضور، استراحت، آسایش. لس.

آسوده { ص. فا. [«آسودن» فعلندن سمف.] راحتلانمش، مستریح. || آسوده خاطر = جمعیت خاطره مالك. || آسوده دل = گوگلی راحت. || آسوده نشین = راحت اوتوران.

آسیا { سخ. [یو. Ἀσία] ارضك قطعات خمسه‌سنك اك بیوكی. [آسیای وسطی، آسیای غربی، آسیای شمالی كبی تعبیرات غلط دكلدر، زیرا عَلَمز هر لسانك مالیدر.]

آسیا { س. فا. دكرمن. لس.

آسیاب { س. فا. صو دكرمنی. لس.

آسیب { س. فا. بلا، مصیبت. آفت. لس.

آسیده { س. [عر: عصیده‌دن.] اورته سنه اتلی بامیه دوكلمش پرنج ویا آرپه اونی خمورندن عبارت عرب یمكی.

آسِیّه { صث. عر. بۭا. فصیلهٔ آسیه = مرسین آغاجی قبیلندن اشجار طاقمی.

آش { س. یمك، طعام: پیشمش آشه صوئوق صو قاتمق. || آش اوی = مطبخ. || آق آش، اكشی آش، بغدای آشی، سوتلی آش (غل: سوتلاج)، صاری آش، نازلی آش = یمك انواعی. || آش پیرمك (وغل: آش ارمك) = كبه قادین یمكدن تیتسینمك.

آشاغی { ص. ۱. یوقاری مقابلی، سافل، تحتانی، زیرین: اوك آشاغی قاتی. ۲. اكسیك، نقصان، دون: بونك قیمتی آشاغیدر. ۳. آلچق، دون، بیاغی، دكرسز: آشاغی آدم، آشاغی مال. = س. آشاغی طرف، آلت، مادون: بو تارله‌نك آشاغیسی صولاقدر. = ظم. آلت، تحت، زیر: بر آشاغی بر یوقاری قوشمق؛ آشاغی ایتمك. || آشاغیده، آشاغیدن، آشاغی یه. || آشاغی آتمق = یبانه آتمق، اعتبار ایتمه‌مك. || آشاغی آلمق = دوشورمك، ییقمق. || آشاغی اورمق = طرح وتنزیل ایتمك. || باش آشاغی = ترسنه دونمش. || آشاغی دوشمك = سقوط ایتمك؛ طرح اولنمق. || آشاغی یوقاری = تقریباً، اكسیك زیاده.

آشاغیلامق { فل. ۱. اینمك، دوشمك، تنزل ایتمك. ۲. قیمت واعتباردن دوشمك. بیاغیلاشمق: بوغزته یك آشاغیلادی. = فت. قدر واعتباردن دوشورمك.

آشاغیلی { ص. آشاغیسی اولان: آشاغیلی یوقاریلی یر، او.

آشام { ص. فا. [ایچمك دیمك اولان «آشامیدن» فعلندن سمص. اولوب تركیباتده مستعملدر.] ایچن، ایچیجی، شارب: می آشام = شراب ایچن.

آشتی { س. فا. باریشیقلق، صلح، مسالمت. لس.

آشجی { س. ۱. بر خانه ویا قوناقده یمك پیشیرمكه مكلف آدم، طباخ: اركك، قادین آشجی، فرنك آشجیسی، آشجی باشی، آشجی یماغی. ۲. مخصوص بر دكانده یمك پیشیروب بدل مقابلنده خلقه یدیرن وصاتان، عادی لوقنطه‌جی: آشجی دكانی.

آشجیلق { س. ۱. آشجی صنعتی وحال وصفتی: آشجیلق ظن اولندیغی قدر قولای بر صنعت دكلدر. ۲. یمك پیشن یر، آشخانه، مطبخ، آش اوی.

آشخانه { س. آش اوی، مطبخ.

آشرمق { آشیرتمق وسائره. { با: آشیرمق وسائره.

آشفته { ص. فا. مفتون، شیدا، چیلدیررجه‌سنه عاشق، مفتون. = ص. تر. آچیق مشربلی، اویناق، ناموسی مشكوك (قاری).

آشقین { ص. [«آشمق» دن] ۱. گچكین، متجاوز، آشمش اولان: آلتمش یاشنی آشقیندر.

۲. حدینی تجاوز ایدن، متهور: آشقین طاشقین.

آشکار { صـ. فا. آچیق، میدانده، بللی، عیان، ظاهر. ‖ آشکار ایتمك = میدانه چیقارمق، آچیقدن یاپمق. ‖ آشکار اولمق، میدانه چیقمق، ظاهر وعیان اولمق. == حـ. آچیقدن، ظاهر وعیان اوله‌رق: آشکار سویلدی.

آشکارا { صـ. فا. عر. آشکار، ظاهر.

آشکاره { صـ. فا. آشکار لـ. == حـ. آشکار، آچیقدن. [حال اوله‌رق استعمالی زیاده در:] بن آشکاره سویلدم.

آشلاتمق { فتـ. و:

آشلامق { فتـ. [«آش» دن] تـ. یمك یدیرمك، اطعام ایتمك. — با: آشیلاتمق، آشیلامق.

آشلق { سـ. [«آش» دن] نقـ. ییئنتی، مأکولات، ارزاق، ذخیره. [چ: آشلیغ.]

آشلقجی { سـ. نقـ. ارزاق متعهدی. [چ: آشلیغجی.]

آشمق { مصـ: آشار. فتـ. ۱. یوکسك برشیئك اوستنه چیقوب اوته‌سنه ایتمك: طاغی آشمق. ۲. برحد فاصلی کچمك، آتلامق، عبور ایتمك: خندق، ایرماغی، دکیزی آشمق. ‖ مجـ. حد معروفی کچمك، تجاوز ایتمك، چوق اولمق. ‖ باشدن آشمق = پك زیاده کلمك، موجب عجز وبهت اوله‌جق درجه‌ده چوغالمق: ایشلرمز باشدن آشدی. == فلـ. (ارکك حیوان) دیشیسنه بینمك چفتلشمك: آیغیر قیصراغه، بوغا اینکه آشدی.

آشمه { سـ. آشمق فعلی، عبور، تجاوز. == صـ. آشان، تجاوز ایدن: باشدن آشمه ایشلرمز واردر.

آشنا { صـ. فا. بیلدك، طانیدق، کندیسیله کوریشیلن، یبانجی ضدی. ‖ مجـ. واقف، معلوماتلی، خبیر: ادبیات شرقیه‌یه آشنا بر آدم. — بو معنا ایله وصف ترکیبیه کیرر: کار آشنا = ایش بیلیر؛ لسان آشنا = برلسان اجنبی‌یه واقف. == سـ. تر. عو. معهود، اسمی ذکر اولنمامق ایستنیلن شیئدن کنایه: آشنادن کتیردیلرمی؟ [بو حالده اشخاصه مخصوص اولمیوب اشیایه‌ده اطلاق اولنور. — اصل فارسیده شینی ساکن ایکن، لساتمزده غلط مشهور اوله‌رق مکسور اوقونوب، یالکز بو صوڭ معناده ساکن اوله‌رق زبانزددر.]

آشنالق { سـ. [فا. «آشنا» دن] ۱. معارفه‌یه دلالت ایدن سلام وتمنا کبی علامت. [التفاتدن خفیفدر.] ‖ آشنالق ایتمك = سلام ویرمك، تمنا ایتمك، مرحبا دیمك: بکا آشنالق ایتمدی.

آشنایی { سـ. فا. [«آشنا» دن] ۱. بیلدکلك، معارفه، التفات. لـ.

آشنمق { آشندیرمق وسائره. با: آشینمق وسائره.

آشوب { سـ. فا. [« آشفتن» دن] قارغاشالق. — قاریشدیریجی وصف ترکیبیه کیرر: جهان آشوب = عالمی قاریشدیران. ‖ پر آشوب = فسادله مملو.

آشوبگاه { و آشوبکه. سـ. فا. اغتشاش یری، قارغاشالق محلی.

آشوری { با: آشیری.

آشی { سـ. [«آشمق» دن] ۱. بر شیئدن آلنوب دیکر بر شیئه نقل اولنان ماده. ۲. چیچك علتنك ویا دیکر برعلتك اوکی آلنمق ایچون تلقیح اولنان ماده: اینك، چیچك آشیسی. ۳. یبانی ویا جنسی عادی آغاجه جنسنه قریب بر ایی آغاجدن اوریلان قلم ویا یاپراق آشیسی. ‖ آشی قلمی = آغاجه آشیلانمغه مخصوص قلم.

آشیان { سـ. فا. قوش یوه‌سی. ‖ مجـ. مسکن، اقامتکاه. — بو معنا ایله ترکیباته‌ده کیرر: فردوس آشیان = جنت مکان.

آشیانه { سـ. فا. آشیان مرادفیدر.

آشی بویاسی { سـ. دیوار بویا. مقده مستعمل قیرمزی ویا صاری طوپراق.

آشیجی { سـ. ۱. چیچك آشیسی اوران، تلقیح جدری اوران طبیب ویاجراح. ۲. آغاج آشیلامق صنعتنی اجرا ایدن آدم.

آشیجیلق { سـ. ۱. چیچك آشیسی اوران طبیب ویا

جراحك حال وصفتى. ٢. آغاج آشيلايان آدمك صنعتى.

آشيرتمق { فتـ. [«آشمق»دن] ١. بر شيئى برارتفاعك اوستندن كچيرمك، اوته‌يه آتلاتمق. ٢. كچمك، صاوومق، تهلكه‌يى آتلامق. ٣. دفع ايتديرمك، بشقه‌سى واسطه‌سيله اورته‌دن قالديروب نابديد ايتمك. ٤. چالديرمق، سرقت ايتديرمك.

آشيرتمه { سـ. ١. آشيرتمق فعلى. { با: آشيرتمق. ٢. اكر بندى، قولان. ٣. ياشمغك اوست قاتى. = صـ. ١. چالينمش، مسروق. ٢. اوستدن آتيلان: آشيرتمه ياشمق.

آشيرلمق { فجـ. ١. يوكسك بريرك اوستندن كچيرلمك: طاش ديوارك اوستندن آشيرلمق. ٢. آتلانمق، صاوولمق. ٣. دفع وتبعيد ايدلمك. ٤. چالنمق، سرقت ايدلمك.

آشيرمق { فتـ. [«آشمق» دن] ١. يوكسك بر يرك اوستندن كچيرمك. ٢. آتلامق، كچيرمك، صاوومق: بو قضايى‌ده آشيردق. ٣. دفع وتبعيد ايتمك. ٤. قاپوب كوتورمك. ٥. چالمق، سرقت ايتمك. ٦. حدى تجاوز ايتمك، چوق ايلرى كيتمك.

آشيرمه { سـ. ١. آشيرمق فعلى. { با: آشيرمق. ٢. ديكر بر شيئك اوستندن آتيلان ويا باغلانان شئ. = صـ. چالينمش، مسروق.

آشيرى { صـ. [«آشمق»دن. — آشرى وآشورى‌ده يازيليرـ.] ١. حددن متجاوز، پك زياده اولان: آشيرى درجه‌ده جسور. ٢. بر شيئك اوته‌سنده بولنان، ماوراده اولان: دكيز آشيرى ير. ٣. برينى آتلايوب ديكرينى قوللانمغله واقع اولان، برر فاصله ايله وقوع بولان: كون آشيرى = بر كون اولوب، بركون اولميان؛ اوآشيرى = بر اوه عائد اولوب برينه اولميان. = حـ. ١. پك، چوق، زياده، حددن افزون: آشيرى حدتاندى. ٢. فاصله ايله، فاصله‌لى اوله‌رق: كون آشيرى كليور. = ظمـ. بر شيئك اوته‌سنده: دكيز آشيرى اوتوريور. [چـ: آشارى.]

آشيسز { صـ. ١. چيچك علتنه قارشى آشيلانمامش، تلقيح جدريسى اجرا اولنمامش: نه‌قدر آشيسز چوجقلر وار ايسه آشيلانملى. ٢. آشى اورلمامش (يبانى آغاج).

آشى طاشى { سـ. آشى بوياسنك معدنى، ازلمه‌مشى.

آشيق { صـ. [«آشمق» دن] بر شيئك اوزرينه آشوب چيقمش. = سـ. طوبوق كميكى كه اويونده قوللانيلوب بريرى اوستنه قونور. — آشيق كميكى دخى ديرلر. [اسكى املاسى: آشوق.] || آشيق آتمق = طوبوق كميكيله اويون اوينامق؛ ومجـ. رقابته كيريشمك. || آشيغى پك، چفت اوتورمق = ايشى راست كلمك. || هب بر قويون آشيغى يز = جمله‌مز مساوى يز.

آشيقمق { فلـ. تقـ. عجله وشتاب ايتمك. — آشيقديرمق = تعجيل ايتمك. [چـ. آشوقاق، آشوقتورماق مستعملدر.]

آشيلاتمق { فتـ. ١. چيچك علتنه قارشى تلقيح جدرى اورديرمق، بالواسطه آشيلامق: چوجقلرى آشيلاتدم. ٢. آغاجه آشى اورديرمق: بادم آغاجنه قايصى آشيلاتدم.

آشيلامق { فتـ. [«آشى» دن] ١. چيچك علتنه قارشى آشى اورمق: بنم چوجقلرمى فلان طبيب آشيلادى. ٢. يبانى آغاجه آشى اورمق: آرمود قلنى آخلاطه آشيلاملى. ٣. (صو وسائر مشروباتى قيو ويا قارده) صوغوتمق: شربتى آشيلاديكزمى؟

آشيلامه { سـ. ١. آشيلامق فعلى. با: آشيلامق. ٢. يكى آشيلانمش آغاج: باغچه‌كى آشيلامه‌لرى صولاملى. = صـ. ١. آشيلانمش (آغاج): بو كراز آغاجى آشيلامه‌ميدر؟ ٢. برقاب درونده قويويه ويا قاره قونوب صوغودلمش: آشيلامه صو.

آشيلانمق { فجـ. ١. چيچك علتنه قارشى آشى اورلمق، تلقيح جدريسى اجرا اولنمق: چوجقلرك جمله‌سى آشيلاندى. ٢. آغاجه آشى اورلمق: بوموسمده آغاج آشيلانماز. ٣. آشى ايله تلقيح اولنمش كبى تماسله وديكر صورتله كچوب سرايت ايتمك: بو علت بزده آشيلانه‌جقدر.

آشیلی ص. ۱. آشی اورلمش، تلقیح جدری عملیاتی اجرا اولنمش (آدم). ۲. ایی بر جنسدن قلم اورلمغله جنسی اصلاح اولنمش (آغاج).

آشیندیرمق فتـ. سورتەرك اویوب چقورلاتمق ویا اوستندەکی یازی و چیچك وسائرەیی سیلوب حك وحذف ایتمك: کثرت تداول مسکوکاتی آشیندیرر. || برینك قپوسنی آشیندیرمق = چوق کیدوب کلمك، اوصاندیرمق.

آشینمق فل. [«آش»دن] چوق سورتمکدن اویلوب چقورلانمق ویا اوستندەکی چیقنتیلر سیلنمك، یئمك: قیونك طاش بیلزیکی ایپدن آشینیر؛ آشینمش آقچه.

آشینمه س. سورتمکدن ینوب قازلمق وسیلنمك حالی. = ص. سورتمکدن اویلمش ویا سیلنمش (شیء).

آصپور س. یبان زغفرانی کە قرمزی اولور. || مجـ. پك قرمزی بویا.

آصدیرمق فتـ. ۱. یوکسك بر یره ایلیشدیرتوب صارقیتمق، تعلیق ایتدیرمك: بن اثوابمی چیوی‌یە آصدیرمام. ۲. آصمغله اعدام ایتدیرمك، صلب ایتدیرمك.

آصف س. عر. [حضرت سلیمانك وزیرینك اسم خاصندن مستعاردر.] وزیر: آصف بی‌مدانی. — تشبیه صورتیله بعض ترکیباتەدە کیرر: وزیر آصف تدبیر، کە بوتقدیردە اسم خاص معناسنی محافظه ایدر.

آصفانه ص. فا. وزیره منسوب ومتعلق ویاشایسته اولان: حضور عالئ آصفانه‌لرینه.

آصفی ص. عر. ۀ: آصفیه. وزیره متعلق: امر آصفی.

آصقی س. [«آصمق» دن] ۱. باشلیجه کلین اوطەسندە سوس ایچون آصیلان شیئلر، پردە، زار، چیچك وسائرە، طونانمه: آصقی آصمق. ۲. هدیه وپیشکش مقامندە یکی بنایه یا آرابه آتلرینه یاخود آدملره آصیلان قماش وسائرە. ۳. آصلمغه مخصوص شیء، تعلیق اولنان مادە، آویزە. ۴. قورومق ویا محافظه اولنمق ایچون آصلمش میوه وسائرە هونکی. ۵. پانتالونی اوموزدن آصیلی طوتمغه مخصوص باغ. ۶. باشه صاللاندیریلیر زنجیرلی مجوهرات. || مجـ. تعویق، تأخیر، امهال: ایشی آصقی‌یە قومق؛ مسئله آصقیدە قالمق. || معمـ. بنانك آلتی ییقلوب دیرکلرله طوتدیرلمسی، بوشه واکرتی‌یە آلنمسی: اوی آصقی‌یە آلمق. || اد. مزایدە ویا مناقصه یوصله سنك عائد اولدیغی دائرەدە و یا بر محل عمومیدە بر مدت معینه ایله آصیلی طورمسی: شو قدر غروشه آصقیدەدر.

آصقیجی س. ۱. کلین اوطەلرینی آصقیلرله طوناتان آدم. ۲. پانتالون آصقیسی یاپان ویا صاتان آدم.

آصلمق فجـ. ۱. بریره ایلیشدیریلوب صارقیدلمق، تعلیق ایدلمك: فس چیوی‌یە آصلماز. ۲. صلب ایله اعدام اولنمق: حیدود آصیلیر. = فل. صارقمق، اوزانمق، اکلمك: پنجرەدن آصلدی. || مجـ. اصرارله طلب ویا تکلیف ایتمك، صاریلوب براقمامق، یاپیشوب کیتمەمك.

آصلمه س. آصلمق فعلی. || مجـ. اصرار وتعنتله طلب وتکلیف، مسلط اولیش.

آصلیق ص. آلت تناسلی ناقص اولوب تزوج وتناسله یارامیان (قاری)؛ رتقاء. = س. بونقصان طبیعی: آصلیق علتی.

آصمق مضـ: آصار. فتـ. ۱. یوکسك بر یره ایلیشدیروب صارقیتمق، تعلیق ایتمك: اثوابی چیوی‌یە آصملی. ۲. صااللاندیرمق. ۳. آصەرق اعدام ایتمك: آصوب کسمك. || مجـ. تعلیق وتعویق وتأخیر ایتمك. || قولاق آصمق = دیکلەمك، سویلنیلن سوزی حسن تلقی ایدوب اونکله عمل ایتمك.

آصمه س. آصمق فعلی. ۱۱: آصمق. = ص. آصلمش، آصیلی، آویخته: آصمه کوپری؛ آصمه کلید.

آصمه س. ۱. چار طاقه آصلمش اوزوم آغاجی. ۲. علی‌الاطلاق اوزوم آغاجی. || مجـ. آصمه بودامق = مناسبتسز سوز سویلمك. || آصمه یاپراغی، طولمه یاپمغه یارایان اوزوم آغاجی یاپراغی.

آصمه قباغی قباغك چارطاقه آلنان اوزون بر جنسی.

آصتی { س. بر ایشك صكره‌یه ترکی، تعلیق، تعویق، تأخیر: ایش آصتیده قالدی.

آصی { س. تق. فائده، کار، تمتع، نفع. [چ. آسیغ.]

آصیجی { س. آصان، صلب ایدن آدم.

آصیلانمق { فل. تق. کار وتمتع ایتمك، فائده‌لنمك، مستفید اولمق. [چ. آسیغلانماق.]

آصیله‌جق { ص. صلب اولنغه مستحق، پك كوتی (آدم).

آصیلی { ص. [«آصمق» دن] ۱. آصلمش طوران، معلق، آویخته. ۲. صلب اولنمش، مصلوب.

آصیلی { ص. [«آصی» دن] تق. کارلی، مفید، تمتعلی، نافع. [چ. آسیغلیغ.]

آصیلیش { س. آصلمق فعلی و طرز و صورتی. || مج. مصرانه طلب ویا تکلیف، مسلط اولیش.

آطلاس { یاخود اطلس. س. [یو. Ἄτλας] جغرافیه خریطه‌لری ویا بر فنه مخصوص اشکال ورسملر مجموعه‌سی. — با: اطلس.

آطه { س. [اصلی: آداق، آداغ] هر طرفی صو ایله محاط قره پارچه‌سی، جزیره. || آطه چایی = ایچلمکده قوللانیلیر و قوروسی دفع تعفن ایچون یاقیلیر بر نبات. || آطه طاوشانی = مأنوس برجنس کوچك طاوشان. || یاریم آطه = یالکز بر طرفی قره‌یه بیتشیك آطه، شبه‌جزیره. || آطه‌لر دکیزی = آطه‌لری چوق دکیز که اصل ترکجه‌ده «آرال» دینلیر وبالتخصیص آناطولی ایله روم ایلی ویونان آره‌سنده‌کی جزایر بحرسفید دکیزی [Mer Égée].

آطه‌لی { س. ص. آطه اهالیسندن اولان.

آطه‌مسی { ص. آطه‌یه بکزر، شبه جزیره حالنده: آطه‌مسی بریر.

آغ { س. قفس شکلنده سیرك اورکو، شبیکه. || اوروﻣﺠك آغی = بو حیوانجغك سینكك آولامق ایچون قوردیغی زار. || بالیق آغی = صید ماهی‌یه مخصوص آغلرك انواعی. || آغ آتمق، براقمق = بالیق صیدیچون آغی دکیزه القا ایتمك. قوللانمق.

آغا { س. [بیوملك و یاشلانمق دیمك اولان «آغمق» دن] ۱. بیوك، افندی. ۲. آمر، رئیس، بك: اولوسك آغاسی. ۳. اوقویوب یازمق بیلمینلره افندی یرینه شرف عنوانیدر. ۴. اوشاغك حرمتلیجه‌سی، کبار اوشاغی. || آق آغا = زنجی اولمیان حرم آغاسی، بیاض خادم. || آغا بك = بیوك برادر. || احتساب آغاسی = وقتیله شهر امینی. || ایچ آغاسی = اسکی وزرانك ممتاز اوشاغی. || بلوك آغاسی = ژاندارمه یوز باشیسی. || حرم آغاسی = حرمه کیروب چیقان طواشی. || طابور آغاسی = ژاندارمه بیکباشیسی. || طمرق آغاسی = وقتیله حبسخانه مدیری. || قپو آغاسی = دائرهٔ صدارت خدمه‌سندن بیری. || آغا قپوسی = یکیچری آغاسنك دائره‌سی. || قول آغاسی = یوز باشی ایله بیکباشی آره‌سنده بر رتبهٔ مخصوصه‌یی حائز ضابط، که صاغ و صول قول آغاسی اسملریله ایکی‌یه منقسم ایدی، اخیراً بری لغو اولندی. || دارالسعادة الشریفه آغاسی. || یکیچری آغاسی = ملغا یکیچری اوجاغنك باشی. [آغایان، آغاوات جمعلری غلط‌در، قوللانلمامیلی. شرق ترکلری «آغاچه» صورتنده مؤنثنی‌ده قوللانیرلر.]

آغاج { س. [«آغمق» دن] ۱. بیوك وصاپ ودالل‌ری سرت نبات، شجر، درخت: سروی آغاجی، چنار آغاجی. — میوه‌لرك اسملرینه مضاف اولوب او میوه‌لری ویرن آغاجلره دلالت ایدر: الما، آرمود، کستانه آغاجی. ۲. کراسته، تخته، اودون، خشب: آغاجدن اسکمله. ۳. دیرك، صیریق. || قره آغاج، قزیل آغاج، قان آغاجی وسائره ترکیبلرینك جزء اوللری صره‌سنه با. = ص. آغاجدن یعنی تخته واودوندن معمول، خشبی: آغاج تکنه.

آغاج چیلگی { س. چیلکه و دها زیاده بوکورتلن میوه‌سنه مشابه لکن اوندن بیوك کوزل رایحه‌لی بر میوه‌در.

آغاج سوتلگنی { س. ن. سوتلکن.

آغاج شقایقی { س. بر شقایقنه مقابل اوله‌رق

کوچك بر آغاجده حاصل اولان شقایق چیچکی .

آغاجق { سـ. کوچك آغا. بلا. آغا.

آغاج قاقان { سـ. اکثریا آغاجك قبوغنی غاغالار اوزون غاغالی و قارغادن کوچورك بر قوش .

آغاج قاوونی { سـ. لیمونه مشابه فقط دها بیوك وقبوغی پك قالین بر میوه که رچلی اولور .

آغاج قوردی { سـ. آغاجلری دله‌رك ایچلرنده یاشایان برجنس قورد .

آغاج لاله‌سی { سـ. لاله‌نك آغاجده یتیشن جنسی .

آغاجلق { صـ. آغاجی چوق، اورمانمسی (یر) : آغاجلق برمحل. == سـ. آغاجلری حاوی کوچك یر، کوچك قوری: اوراده بر آغاجلق وار ایدی.

آغارتمق { فتـ. [«آق» دن] ١. بیاضلاتمق. ٢. تمیزله‌مك، تطهیر و تصفیه ایتمك. ٣. صولدیرمق، رنکنی آتدیرمق. || مجـ. صاچ، صقالی آغارتمق = ١. اختیارلامق، چوق یاشامق. ٢. غائله وزحمتله عمر کچیرمك. || صقالی دکرمنده آغارتمق = تجربه ومعلومات کسب ایتمکسزین اختیارلامق. || یوز آغارتمق = آرقداشلرك وعمومك‌دخی حصه‌دار مباهات اوله‌جقلری بر یارارلق ایتمك .

آغارتمه { سـ. قیومجیلرك قرارمش کومشی اجزا ایله بیاضلاتمه‌لری معامله‌ء صناعیه‌سی.

آغارمق { مصـ : آغاریر . فلـ. [«آق» دن] ١. آق اولمق، بیاضلانمق. ٢. بیقانوب تمیزلنمك. ٣. صولمق، رنکنی آتمق. ٤. صاچ و صقاله قیر دوشمك، اختیارلامق. ٥. شفق سوکمك، طاڭ آتمق، صباح آچلمغه باشلامق: اورته‌لق آغاردی. ٦. اوزاقدن بللی اولمغه باشلامق، افقده آقسی کوزیکیویرمك . ٧. صارارمق، بکزآتمق. || طوداق آغارمق = خسته وناتوان اولمقدن صاراروب صولمق . || کوز آغارمق = چوق آغلامقدن و یا تجاوز سندن کوزده فر قالمیوب علیل اولمق. || مجـ. یوز آغارمق = بر ایشك ایچندن یوزآق آلن آچیق چیقمق .

آغارمه { سـ. شفق ، فجر ، طاڭ .

آغاز { سـ. فا. باشلامه ، بدأ، مباشرت : آغاز ایتمك = باشلامق .

آغالانمق { فلـ. آغالق طودینی طاقنوب آورت صاتمق .

آغالق { سـ. ١. آغا عنوان وحال وصفتی. ٢. مجـ. کرم، فضل، علو جناب. ٣. کبر، غرور، عظمت .

آغده { سـ. [عقیده صورتنده تلفظی غلطدر.] تجربه‌ده قاریشدیریلوب تبخیر ایتدیریله‌رك قویولاشمش و لزوجت کسب ایتمش هرنوع شکر و پکمز و سائره، معجون . || آغده یاپیشدیرمق = تندن تویلری ویا باشدن کلی سوکمك ایچون معجون استعمال ایتمك .

آغده‌جی { سـ. شکر و پکمز وسائره‌دن معمول لزوجتلی شکرلمه ومعجون یاپان وصاتان آدم .

آغده‌لاشمق { فلـ. قویولاشوب لزوجت پیدا ایتمك، آغده حالنه کلمك.

آغدیرمق { فتـ. آتشده قاریشدیروب تبخیر ایده‌رك قویولاشدیرمق، لزوجتلندیرمك.

آغر { صـ. [«آغمق» دن] یکنی مقابلی وزنده چوق کلان ویرندن زور قالقوب اوینادیلان، ثقیل، کران : آغر یوك، آغر طاش. || مجـ. ١. کوج، زور، زحمتلی: آغر ایش. ٢. پك اهمیتلی ویا مسئولیتلی : آغر مسئله. ٣. بهالی، قیمتلی: آغر مال. ٤. یواش، متأنی، حرکتی بطیء : آغر یورویش، آغر آدم. ٥. وقور، حیثیتنی زیاده محافظه ایدر، شایان حرمت: آغر آدم. ٦. وخیم، مخاطره‌لی: آغر خسته‌لق، آغر هوا. ٧. تحمل اولنماز، کریه: آغر قوقو. ٨. صیقندیلی، ثقیل الروح: آغر آدم. ٩. طوقناقلی، کوجه کیدن: آغر سوز. ١٠. شیشمان، ملحم: آغر وجود. ١١. قولای حرکت ایتمز، زور قیلدانیر: آغر دیل. ١٢. آز ایشیدیر، صاغرجه: قولاغی آغردر. || آغر باشلی = پك جدی، اهمیت ووقار صاحبی. || النه آغر = الندن چابق ایش

چیقماز، ایشی بطیء. || آغر کلك = زور کوریمك. = ح. ١. یواش، بطائتله: آغر یوریمك. — تکرارله آغر آغر دخی دینلور، یواش یواش دیمکدر. ٢. تحمل اولنمیه‌جق صورتده کوتی: آغر آغر بر شیء قوقویور. = س. ١. ثقلت، آغرلق: آغرجه = ثقلتنجه، وزنجه. ٢. وقار، تمکین: آغرینی طاقنمق. ٣. کوچ، کوجنمه، انفعال: آغرمه کیتدی.

آغرشاق { س. ١. ایلیك اکرمکه مخصوص ایگینك آلت طرفنده منطار کبی تخته ویا کمیکدن معمول تکرلك. ٢. یووارلاق وتومسکسی شیء: کیجه قندیلی آغرشاغی، چادیز آغرشاغی (تپه‌سنده‌کی)، دیز آغرشاغی (دیز قپاغنك کمیکی). || طوموز آغرشاغی = برنوع بخور مریم کوکی.

آغرشاقلانمق { فل. ١. آغرشاق کبی منطارمسی بر تومسك حاصل ایتمك: چیبان آغرشاقلاندی. ٢. شیشوب یووارلانمق: ممه آغرشاقلاندی.

آغرلاتمق { فتـ. ١. ثقلتنی آرتدیرمق، دها کران ایتمك: یوکمی آغرلاتمیك. ٢. اکرام واعزاز ایته یرمك، حسن قبول ایتدیرمك.

آغرلاشدیرمق { فتـ. ١. دها آغر ایتمك، ثقلتنی آرتدیرمق. ٢. اهمیت و وخامتنی آرتدیرمق. ٣. کوجلشدیرمك، دها زور ایتمك.

آغرلاشمق { فل. ١. دها ثقیل وکران اولمق. ثقلتی آرتمق. ٢. کسب وخامت ایتمك، وخیم اولمق: خسته، خسته‌لق آغرلاشدی. ٣. وقار وتمکین پیدا ایتمك، دها کامل اولمق. ٤. فنا قوقمغه باشلامق، بوزلمق: یمك آغرلاشدی.

آغرلامق { فتـ. اکرام و اعزاز ایتمك، حرمت ایتمك. = فل. ١. یواشلامق، بطائت وتأنی پیدا ایتمك. ٢. تعفن ایدوب آغر قوقو آلمق.

آغرلانمق { فل. ثقیل ویا تمکینلی اولمق. = مج. اکرام اولنمق: آغرلانه‌جق مسافر یوزندن بللیدر.

آغرلق { س. ١. ثقلت، وزنده آغر شیئك حالی. ٢. یواشلق، بطائت. ٣. وقار، تمکین. ٤. آغر شیئلرك مجموعی، اشیاء، غلبه‌لك، احمال واثقال. ٥. کاینه ویریلن مهر معجل آقچه‌سی، کابین. ٦. کیجه اویقوده باصان کابوس: آغرلق باصمق.

آغرمق { آغرتمق وسائره. با: آغارمق وسائره.

آغری { س. [اصلی: آغریق، آغریغ.] بدنك بر یرنده طوییلان اضطراب، وجع، الم، درد. [آجی و صیزی دن فرق واردر. با: آجی.] باش آغریسی، قارن، کوز آغریسی. || آغری طوتمق، قادین طوغوره‌جغی وقت کی آغریلره دوچار اولمق. || مج. ایلك کوز آغریسی = ١. انسانك عمرنده برنجی دفعه اوله‌رق باشنه کلن وقعه ویا عشق وعلاقه، ایلك ابتلا. ٢. ایلك دنیایه کلن اولاد. || باش آغریسی = بیهوده غائله، صداع. || آغریسز باش = غائله‌سز آدم.

آغریتمق { فتـ. آغری‌یی موجب اولمق، وجع والم ویرمك. || مج. باش آغریتمق = تصدیع وازعاج ایتمك.

آغریلی { صـ. [اصلی: آغریقلی، آغریغلی.] آغریان، وجعلی.

آغریمق { فل. (بدنك برعضوی) بر وجع والمه دوچار ومضطرب اولمق: باشم آغریور. [فاعلی دائما بدنك بر عضوی اولوب، شخص اولماز. وبناءً علیه متکلم ومخاطبدن تصریف اولنماز.]

آغریه { س. قویونلرك خسته‌لق موسمی.

آغز { یاخود آغیز. س. [«آغمق» دن] ١. انسان وحیواناتك یوزلرینك آلت قسمنده اولوب یمکه وسس چیقارمغه یارایان دلیك، فم، دهان. ٢. ایچی بوش قابلرك و سائر شیئلرك مدخلی، آچیق طرفی: تنجره، دستی، فرون، مغاره آغزی. ٣. آلات جارحه‌نك کسکین طرفی: قلیچ، بیچاق آغزی. ٤. بعض آلتلرك اوجی، ایش کورن طرفی: آناختار، قلم آغزی. ٥. کیریله‌جك ویا چیقیله‌جك بر یرك مبدئی، مدخل، باش: یول آغزی. ٦. نهرك

دكيزه دوكلديكي ير، منصب: چاى آغزى. ٧. كنار، اوج: اوچورومك آغزى. ٨. طار كچه‌جك يره، كچيد، بوغاز. ٩. اسكله، يناشه‌جق يره. ١٠. حدود، سينور، ثغور. || مج. سوز، سويليش، لقردى: آغزى طاتلى. || آغز آتمق = تفاخر ايتمك. || آغز آچديرمق = سوويلمكه مجبور ايتمك، صيزلدى‌يه سببيت ويرمك. || آغز آچديرمامق = سويلكه فرصت ويرمه‌مك. || آغز آچمامق = التزام سكوت ايتمك. || آغزى آچيق = شاشقين، آواناق، || آغز آرامق = طوغريدن طوغرى‌يه صورمقسزين بر تقريبله سويلدوب فكرينى آكلامق. || آغز آغزه. ١. مطابق، اويغون، تام تامنه. ٢. طولو، لبالب. || آغزه آلمق = ذكر ويا ذم وفصل ايتمك. || آغزه آلنماز = تفوه اولنه‌ميه‌جق قدر غليظ وآغر (سوز). || الدن آغزه = ثمرهٔ سعيله كچينير، سرمايه‌سز. || آغز اوتى = قاليه بارودى. || آغزه باقمق = ١. برينك سوزينه مفتون اولمق. ٢. سوزندن اصلا آيرلميوب اتباع ايتمك. || بر آغزدن = هب بردن، متفقاً. || آغزى بوزمق = شتم ايتمك، ناسزا سويلمك. || آغزى بوزوق = غليظ كفر بازلقلر ايتمكى اعتياد ايدن. || آغزى بوش = سر صاقلايه‌ماز، بوش بوغاز. || آغزينى بيچاق آچماز = پك مكدر. || آغزى بيوك = ادعاسى چوق. || پارمغى آغزنده = متحير. || آغز پرسنكى = ورد زبان. || آغزى پك = كتوم. || آغزينى پويرازه آچمق = اميدى بوش چيقوب خائب اولمق. || جان آغزه كلمك = هول ودهشته دوچار اولمق ويا صبر توكنمك. || خلق آغزى = متواتر سوز، شايعه. || درت يول آغزى = ايكى طريقك تقاطع ايتديكى محل. || دشمن آغزى. ١. افترا. ٢. قره‌خبر. ٣. دشمن حدودى. || آغزدن = يازى ايله اولميه‌رق، سوزله، شفاهاً. || آغزه دوشمك = تواترات وشايعاته مبنى عليه اولمق. || آغزدن دوكلمك = سوزك يالان اولديغى بللى اولمق. || آغزنده ديلى يوق، آغزى وار ديلى يوق = سكوتى وحليم، مظلوم. || آغزسز = حليم وسكوتى. || آغز صاتمق = آتوب طوتمق، تفاخر ايتمك. || آغز صويى = صاليه. || آغزك صويى آقيتمق = ايمرنديرمك. || طاوشان آغزى = بر رنك مخصوص. || آغز طوتمق = سكوته مجبور ايتمك، سويلتمه‌مك. || آغز طولوسى = آچيقدن، بيپروا. || آغز غلبه‌لكى = بوش كورلدى. || آغز قپامق = اختيار سكوت ايتمك. || آغزى قره = منافق، || قورد آغزى = صنديق كوشه‌لرنده‌كى كبى بربرينه كچن طوغرامه. || آغزله قوش طوتمق = فوق مايتصور جهد ايتمك. || آغز قوللانمق = ادارهٔ لسان ايتمك. || آغزى كوشك = بوش بوغاز. || ياورى آغزى = پارلاق پنبه رنك. || آغزى يوق = بيكناه، ساكن || يومشاق آغزلى = قولاى كم آلير (حيوان).

آغز { ياخود آغيز. س. ١. يكى طوغران حيوانك ايلك سودى، سوت باشى، لبا. ٢. بال وياغك قايماغى زبده‌سى. [بو ايكى ماده‌نك چ. املاسى آغوز در.]

آغزلق { س. ١. سيغاره طاقيلوب ايچيلن زيوانه‌لى آلت. ٢. نفسله چالينان آلات موسيقيه‌نك آغزه كلن پارچه‌سى كه اكثريا ويده‌ليدر. ٣. يمش كوفه‌لرينك اوزرينه قونيلان دال وياپراقلر.

آغستوس { س. [رومانك برنجى ايمپراطورى اسمندن مأخوذدر: Augustus.] تقويم رومى شهور شمسيه‌سنك اساساً آلتنجيسى وآوروپاليلرك شمديكى حساب سقيمنه كوره طقوزنجى آيدر. آسياده سريانيجه‌دن مأخوذ اوله‌رق (آب) ديرلر. || آغستوس بوجكى = بو آيده چوق اوتن جرلاق بوجكى؛ ومج. چوق سويلين كوه‌زه آدم.

آغشته { ص. فا. عر. بولاشمش: آغشتهٔ خون وخاك = قانه وطوپراغه بولاشمش.

آغل { آغلانمق وسائره. با: آغيل وسائره.

آغلاتمق { فتـ. برينى جانى آجيته‌رق آغلامغه مجبور ايتمك، آغلامسنه سبب اولمق:

چوجغی آغلاتمایك. || مج. چوق تأثیر ایتمك. || آنالر آغلاتمق = چوق ستم ایتمك.

آغلاشمق { فشد. برلكده آغلامق، بربرینی آغلاتمق: بر قاچ قادین آغلاشمغه باشلادیلر. == فل. تشكی وتظلم ایتمك، برینك ستمندن ویا كندی حالندن شكایت ایتمك.

آغلامسامق { فل. آغلار كبی اولمق، یالاندن آغلامق، تباكی ایتمك.

آغلامسیق { ص. دائما آغلار كبی طوران ویا سویلین.

آغلامش { ص. دائما شكایت ایدوب آغلار كبی لقردی ایدن.

آغلامق { فل. ١. كولمه‌نك ضدی اولان فعل معلومی اجرا ایتمك، كوز یاشی دوكه‌رك سسله ویا سسسز بكا وگریه ایتمك. ٢. یاس و ماتم ایتمك، اولویه آغلامق. ٣. تظلم وشكایت ایتمك. ٤. یالواره‌رق ایستمك، تضرع ونیاز ایتمك. || آنا آغلامق = چوق زحمت واذیت چكمك، پك مضطرب اولمق.

آغلامه { س. آغلامق فعلی، بكاء، گریه.

آغلاییش { س. اغلامق فعلی و طرز وصورتی: بر آغلاییش آغلادی كه.

آغلاییق { ص. دائما اغلار كبی طوران و حالندن متشكی اولان، آغلامش (آدم).

آغمق { مصـ: آغار. فل. ١. یوقاری قالقمق، یوكسلمك، یوقاری‌یه میل ایتمك: قیلدن آغار ترازوی محبت. ٢. تبخر وتصعد ایتمك، بخار اولوب یوقاری قالقمق.

آغمه { س. [« آغمق » دن] ١. كوكب. ٢. شهاب.

آغنمق { وآغلمق. با: آغیلمق، آغینمق.

آغو { س. زهر، سم. مر. || آغو آغاجی = زقوم آغاجی، كه ایكی نوع اولوب، برینه آق، ودیكرینه قره آغو دینور. || آغو اوتی = بالدیران.

آغو { حد. اوفاق چوجقلری اویالاندیرمغه مخصوص برخطاب تلطیف اولوب، آغوجق دخی دیرلر.

آغوش { س. فا. قوجاق: بر والده‌نك آغوش شفقتی. || دراغوش ایتمك = قوجاقلامق. || هم آغوش = قوجاق قوجاغه صارلمش.

آغیر { آغیرلانمق، آغیرلق و سائره. با: آغر وسائره.

آغیز { آغیزلق. با: آغز و سائره.

آغیل { یاخود آغل. س. قویون وسائر حیواناته مخصوص اوستی آچیق و اطرافی جیت وچالی چرپی ایله محاط دائره، ماندره. [حرلی وآولی ایله مناسبتی یوقدر.] || آی آغیلی، آیك هاله‌سی، خرمن ماه.

آغیلانمق { فل. ١. (سوری) آغیله كیرمك. ٢. (سوری) طوپلانوب طوب طورمق، ویا (خركلـه) او حالده مدافعه ایتمك. ٣. (آی) هاله پیدا ایتمك.

آغیلمق { آغینمق. فل. یره یاتوب حیوان كبی تپه‌لنمك. مر. [چ: آغنامق.]

آغیم { آخیم. س. آیاغك طوپوق جهتنده‌كی بوینی.

آغیملی { آخیملی. ص. بوینی یوكسك (آیاق).

آفات { سش. جـ. عر. [فد: «آفت»] مصائب، بلالر: آفات سماییه، فلكه اسنادی معتاد اولان بیوك داهیه‌لر.

آفاتلاتمق { فتـ. [عر. «آفت» دن] صبرینی توكتمك، بیقرار ایتمك. عو.

آفاتلامق { فل. ١. كورلدی پاتیردی ایتمك، قیامتی قوپارمق. ٢. ایستمیه‌رك مهم برسر افشا ایتمك، آغزدن قاچیرمق. ٣. آغزینی بوزمق، سوكوب صایمق. عو.

آفاجان { ص. [«آفت جان» دن غلـ.] پك یاراماز وتك طورماز (چوجق).

آفاق { سش. جـ. عر. فد: افق. با: افق.

آفاقگیر { ص. [عر. آفاق، فا. گرفتن.] افقلری طوتمش، عالمه یایلمش، شایع.

آفاقی { ص. [عر. آفاق اسم جمعنه یای نسبت الحاقیله تشكیل اولنمش غلط تعبیردر.] هوایی، لزومسز واهمیتسز (سوز).

آفت {سٔ.ع. جـ: آفات. بلا، داهيه، مصيبت. || عر. عشـقنه ابتلا بر مصيبت عـد اولنان كوزل، دلبر: آفت جان، آفت دوران، آفت جهان. [بو ايكنجى معنايه جمعى كلمز.]

آفتاب {سٔ. فا. كونش، شمس. || مجـ. پك كوزل شخص، پك پارلاق چهره.

آفت‌زده {سٔ. ص. فا. جـ: آفتزدگان. [عر. آفة، فا. زدن] بر مصيبته وعلى الخصوص حريق وزلزله كبى بر داهيه يه اوغرامش، مصـاب: حريق آفتزدكاننه اعانه طوپلامق.

آفريده {ص. فا. [«آفريدن» فعلنـدن سمف.] ياراتلمش، مخلوق: فرد آفريده = هيچ كيمسه.

آفرين {حد. تحسين وتقـدير مقامنـده مستعملدر: آفرين سكا! آفرين همتنه! — بعضاً ده استهزا طريقيله تكدير مقـامنده قوللانيلير. || آفرين آلمق = مظهر تحسين اولمق.

آفرين {ص. فا. [اصل «آفريدن» فعلندن صيغهٔ امر اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] يارادان، خالق: جهان آفرين = دنيايى يارادن. || آفرين خوان = آفرين اوقويان، تقدير وتحسين ايدن؛ آفرين خـوان اولمق = تقدير وتحسين ايتمك.

آفرينش {سٔ. فا. ياراتمه، خلقت. لـ.

آفريننده {ص. فا. يارادان، خالق. لـ.

آفوروز {سٔ.[ر. Ἀφορίζω] برخرستيانك كليسايه عدم قبوليله دينندن خارج عد اولنمسى. — آفوروز ايتمك، آفوروز اوقـومق، آفوروز اولمق.

آفوروزلامق {فتـ. آفوروز ايتمك. كليسايه قبول ايتمه‌مك.

آفيون {سٔ. [لا. Opium] خشخاش سودينك تصلب ايتمسندن عبارت برمادهٔ منومه؛ آفيون ترياكيسى = آفيون يوتمغى ترياكيلك ايتمش آدم. || آفيون روحى = لاودانوم تعبير اولنان آفيونلى اجزا.

آق {ص. بياض، ابيض، سفيد: آق آقچه قره كون ايچوندر. || مجـ. تميز، پاك، لكه‌سز. || آق آش = طـاؤق كوكسى. || آق آغا = زنجى اولميان خادم. || آق آقچه = كومش سكه. || آق پاك، تميز. || آق جكر = تنفسه يارايان جكر، رئه. كبد ديـمك اولان قره جكر مقـابلى. || آق صقال = اختيار، كويك ويا قبيله‌نك باشى. || آق صـو = كوزه عارض بر خسته‌لق. || آق يوز = ناموس، عفت: يوزم آق آلنم آچيقدر. = سٔ. ١. آقلق، بيـاضلق: آق آق قره‌سى قره. ٢. بياض لكه: كوزه آق دوشمك. || صقال آق = اختيـارلق. || آق ايله قره‌يى سچمـك = چوق زحمت چكمـك. || كوز آق = كوزك بياض قسمى. || يمورطـه آق = يمورطه‌نك بياض قسمى. || يوز آق = ناموس، آبرو، موفقيت.

آقا {ايران تركلرى بيننده «آغا» يرينـه مستعمل اولوب، آنجق اوراده علمايه دخى اطلاق اولنور.

آق آصمه {سٔ. چارطاقه صـاريلير برجنس بياض كل.

آق آغاج {سٔ. قاين آغاجى انواعندن كراسته‌لك بر آغاجدر.

آقادميا {سٔ.[يو. Ἀκαδημία] [Académie] علوم و فنون انجمنى.

آقار {ص. دائمـا آقان، جارى، روان: آقار صـو = ماء جارى؛ آقار ياره = دائما جراحت آقان جريحه.

آقاسيا {سٔ. ديكنلى وديكنسز، چيچكلى وچيچكسز انواع كثيره‌سى اولان برجنس آغاج.

آق المغين {سٔ. ميوه‌سنى دوه‌لر ير وقبوغى دباغتده قوللانيلير بر آغاج كه اكثريا قوملق يرلرده اولور.

آق بابا {سٔ. تپه‌سى تويسز و بياض وبويننده قباجه تويلردن كردانلغى اولان بر جنس ييرتيجى قوش، نسر، كركنز.

آق باليق {سٔ. كفاله مشـابه بر جنس كول باليغى.

آق بكك {سٔ. كوز ببكنـه عارض اولان برعلت. (Albugo).

آق پلين {سٔ. فصيلهٔ مركبه‌دن آجى بر نبات.

آقتارمق {مضـ: آقتارير. فتـ. ١. بر يردن و يا

بر قابدن دیکرینه نقل ایتمك، طاشیمق، دورایتمك. ۲. آرایه‌رق آلت اوست ایتمك. ۳. آلتنی اوستنه کتیرمك: طامك کره‌میتلرینی آقتارمق. || نز. (تارله‌یی) آلتی اوستنه کله‌جك صورتده بلله‌مك.

آقتارمه { س. ۱. حموله‌نك بر یردن بر یره ویا قره‌یه ایندیرلمکسزین بر کمیدن دیکرینه نقلی. ۲. طام کره‌میتلرینك آلت اوست ایدیله‌رك یکیدن تنظیمی.

آقتریس { س. [فر. Actrice] تیاترو اویونجی قیزی. [«آقتور» ك مؤنثیدر.]

آقتمق { یاخود آقیتمق. فت. آقمسنه سبب اولمق، جریان ایتدیرمك، اساله ایتمك. || کوز یاشی آقتمق = آغلامق.

آقتمه { س. آتك آلننذن برونه طوغری اوزانان بیاض ویا پنبه لکه، صباح‌الخیر. || ادرنه طرفلرنده کوزله‌مه‌یه آقتمه دیرلر.

آقتور { س. [فر. Acteur] تیاتروارککاویونجیسی.

آقچی { س. کوتوری ایش ایچون ویریلن اجرت، ال امکی.

آق جگر { س. تنفسه و تصفیهٔ دم ایله حیاته مدار اولان عضو مهم، رئه. [قره جگر دینلن کبده قارشی بویله تسمیه اولنور.]

آقچه { ص. بیاضمسی، بیاضجه، آقراق، آقسی.

آقچه { س. ۱. وقتیله متداول بولنمش بر کوچك کومش سکه، پول. ۲. نقد، پاره، زنگینلك. || آق آقچه = کومش مسکوکات. || اوفق آقچه = بوزوق پاره. || آقچه ایتمز، بر آقچه = پك دگرسز. || آقچه تخته‌سی = صرافلرك پاره صایدقلری کنارلی وبر طرفی طار وآچیق تخته. || بر کیسه آقچه = بشیوز غروش مبلغ. || آقچه کیسه‌سی = پاره کیسه‌سی.

آقچه آغاج { س. بر جنس اورمان آغاجی.

آقچه سزلك { س. پاره‌سزلق، زوکورتلك.

آقچیل { ص. بیاضه مائل، بیاضمتراق.

آق خردال { س. خرداله مشابه بیاض دانه‌لی بر حبه که معالجه‌ده مستعملدر.

آق خشخاش { س. شروبی یاپیلیر بر نوع خشخاش [فر. Diacode].

آق دیکن { س. اثماری مسهل دیکنلی بر نبات.

آقساتمق { فت. طوپال ایتمك. || مج. نقصان براقمق، بیتیرمه‌مك.

آقساق { ص. طوپال، اعرج، لنك. [بو تعبیر «طوپال» دن دها عمومی، دها اسکی ودها اصیلدر.]

آقساقلق { س. طوپاللق، عرج.

آقسامق { فل. [اصلی اغسامق اولوب «آغمق» دن.] بر آیاغك قیصه ویا معلول اولمسندن سکه‌رك یوریمك، طوپاللامق. || مج. ناقص ونا تمام قالمق، ایلریله‌مه‌مك، ایی کیتمه‌مك.

آق سگود { س. سگود آغاجنك بر نوعی.

آق سلمن { س. کیم. جیوه ایله قلوردن مرکب خاصهٔ سمیه‌سی زیاده بر طوز.

آقسیون { س. [فر. Action] شرکت و تجارت حصه‌سی، سهم. [مقابلی اولدیغیچون لزومسزدر. هله حصه‌دار معناسیله «آقسیونر» استعمالی پك عبثدر.]

آقشام { س. [تر. آق، فا. شام. آخشام یازما ملی.] ۱. غروب شمس وقتی، مسا، شام: اقشام اولیور. ۲. غروب شمس ایله یاتیله‌جق وقت آره‌سنده‌کی زمان: آقشام کیچ وقته قدر اوتوردق || اقشام اولمق = کوندوز کچوب کیجه تقرب ایتمك. || آقشام اوزری، آقشام اوستی = آقشام وقتنه قریب. || آقشام ایتمك = کونی کچیرمك. || آقشاملر خیر اوله، اقشام شریفلرکز خیر اولسون = تحیه والتفات تعبیری. || آقشام کونی = کونك اوکله‌دن صکره‌کی قسمی. || اقشام نمازی = صلوة عشا. || اقشام یمکی = اقشام ویا اوندن صکره ینن یمك عشا. — ظز. ۱. غروب شمس وقتنده یاخود اوندن صکره: هر اقشام کلیور. ۲. اوکزده‌کی اقشام وقتی: اقشام بزه کلیر میسکز؟ ۳. دونکی اقشام وقتی: اقشام نره‌ده ایدیکز؟ || صباح اقشام = هر صباح هر اقشام، علی‌الدوام.

آقشامجی { ص. ۱. اقشام ارکن یاتان. ۲. هر اقشام مقنن صورتده عشرته دوام ایدن.

آقشاملاتمق { فت. آقشامه ایر. دیرمك آقشامه قدر اویالامق .

آقشاملامق { فل. ۱. بتون کونی بر ایشده ویا بر محلده کچیروب آقشامه ایرمك. ۲. آقشام وقتی بریرده قالمق، آقشامی اوراده کچیرمك.

آقشاملاین { ظر. آقشام وقتی .

آقشاملق { ص. آقشامه مخصوص: بو آقشاملق یمکمز واردر؛ دها بر آقشاملق کمور قالدی .

آقشاملی { ص. هر آقشام بر ایشده دوام ایدن. || آقشاملی صباحلی = علی الدوام.

آق صقال { س. کوی اختیاری، قوجه باشی .

آق صو { س. کوزلره عارض اولور بر مرض.

آقصرمق { آقصریق اصلی: آ کصرمق ، آ- کصریق. بونلره باق.

آقطار { س. [عر. «عطار» دن غلط ایسه ده محل استعمالی ده بسبتون بشقه اولد- یغندن، بومعنی ایچون بواملانك محافظه سی اقتضا ایدر.) محله آره لرنده ایکنه ایپلیك کبی اوفق تفك شیلر صاتان دکانجی: آقطار دکانی .

آق طاوشان { س. بر جنس چول صیچانی، یربوع .

آق عنبر { س. عنبرك بیاض جنسی .

آق کفال { س. کفال بالیغنه مشابه بر جنس بالیغی .

آق کوزلك { س. آردیج آغا- جندن طوپلانان بر ضمغ .

آقلامق { فت. ۱. آغارتمق، بیاضلاتمق تبییض ایتمك. ۲. بربیاض نشان قومق، بیاضله نشانلامق. ۳. پاك ایتمك، تمیزه چیقارمق، یوزینی آغارتمق.

آقلق { س. ۱. بیاضلق، بیاض رنك. ۲. دوزکون . || یوز آقلغی = لکه سزلك، ناموس، عفت .

آقلی { ص. بیاضی اولان، بیاض لکه لی ویا چیزکیلی : آقلی قره لی = بیاض وسیاه اوله رق آلاجه .

آقمق { مض: آقار. فل. ۱. مایع شیء بولندیغی یردن آشا- غی یه طوغری حرکت ایتمك ، جریان، سیلان ایتمك : صو آقیور. ۲. صیزمق، ترشح ایتمك : بو دستیدن صو آقیور. ۳. (قاب) ایچنده کی مایعی ترشح ایتدیرمك، طاملاتمق: بو دستی آقیور؛ بورنم آقیور. ٤. صو- یك اوستنده یوزر کبی قایوب کیتمك : قایق او کمزدن آقوب کچدی. ٥. قینندن، ظرفندن صییریلوب چیقمق: قیلیج قینندن، یلان قوووغندن آقمق. ٦. قماش دیکیش یرندن چوزیلوب آیرلمق، ییرامق : بو قماش آقیور. || آغزك صویی آقمق = ایمرنمك. || کوز آقمق = کور اولمق. || نور آقمق = پك پارلاق اولمق. || یاش آقمق = آغلامق .

آقمه { س. ۱. آقمق فعلی، جریان، سیلان. ۲. شهاب .

آقندی { یاخود آقینتی. س. ۱. برجسم مایعك متمادیاً حرکتی، سیلان ۲. نهر ویا دکیز صوینك برطرفه طوغری جریانی : بوغاز ایچی آقندیسی. [عکسنه آنافور دیرلر.] ۳. بعض امراضده برمنفذدن جراحت جریانی، سیلان مخاطی. || آقندی بورنی = آقندی یه معروض بورن . || آقندی یه کورك چکمك = اولمیه جق بر ایشه چالیشمق، نافله یورلمق .

آقورده { س. [ایتا. Accordo] پیانو وسائر آلات موسیقیه دوزنی. لم. [دوزن دیملی.]

آقورده جی { س. پیانو وسائر آلات موسیقیه یه دوزن ویرن اوسته، دوزنجی.

آقونیت { س. [فر. Aconite] نبا. قورد بوغان دینلن نبات که عصاره سندن آقونیتین دینلن برماده ٔ سمیه چیقار .

آقونیتین { س. [فر. Aconitine] ص. قورد بوغان دینلن نباتدن چیقان برماده ٔ سمیه .

آقیا { س. لوفر آزمانی دینلن ایری بر نوع بالیق .

آقیجی { ص. آقان، جاری، روان .

آقین { س. [«آقمق» دن] ۱. آقارجه سنه شدتلی و کثرتلی حرکت ویا هجوم. ۲. چاپول وتالان ایچون دشمن

ملكنه تجاوز وهجوم: آقين ايتمك. || آقين آقين = كروه، كروه، بر برينى متعاقب وغلبه لكله، فوجا فوج.

آقينجى { س. دشمن ملكنه چاپول ايچون هجوم ايدن سوارى عسكرى.

آقينجيلق { س. دشمن ملكنه چاپول ايچون هجوم ايدن عسكر وباشيبوزوقلرك حال وصفى وبو طرزده كى اصول حرب وتخريب: آقينجيلق ايتمك.

آڭ { س. ١. بين، دماغ. ٢. فكر، ذهن. ٣. ذكا، فطنت. ٤. خاطر، حافظه. [هر نه قدر بوگون بزجه متروك ايسه ده، ذاتاً مشتقاتى ده مستعمل اولمغله. احيا واستعمالى الزم كوزل بر لغت اساسيه در.]

آڭا { و دها طوغريسى اوڭا. ض. «اوْ» ضمير غائب واسم اشارتك مفعول اليهيدر: آڭا (اوڭا) سويلدم. [ضرورت وزن ايچون «آگه» صورتنده ده يازارلر.]

آڭارى { ح. اوته يان. || آڭارى بگرى = اوته برى. مر.

آگاه { و آگه ص. فا. ١. معلوماتلى، خبير، واقف: بو سره آگاه ميسڭ؛ بن بو ايشدن آگاه دگلدم. ٢. اوياتيق، متيقظ، بصيرتلى. — بو ايكنجى معنا ايله وصف تركيبى دخى تشكيل ايدر: دل آگاه = قلبى متيقظ؛ آگه ضمير = كذا.

آگاهى { و آگهى. س. فا. ١. معلومات، وقوف، خبر دارلق. ٢. اويانيقلق، تيقظ، بصيرت.

آڭدیرمق { فتـ. [«آڭ» دن] ١. برينڭ خاطرينه كتيرمك، درخاطر ايتديرمك. ٢. بر شيئى خاطره كتيرتمك، اونوتديرمامق، انكار ايتمك: كنديكى خيرله آڭديرر. ٣. مشبه بهى خاطره كتيره جك صورتده چوق بكزه مك: محشرى آڭديرر بر ازدحام. [لسان تكلمده مفعول به برينه مفعول اليه ايله قوللانيلوب، مثلا: بوقماش اوڭا آڭديريور، دينير.]

آڭرمق { و آكرتمق. لـ: آكيرمق، آكيرتمق.

آڭسالامق { و آكسيلامق. مض: آكسالار. فتـ. تقليد ايتمك، برينك تقليدينى يابه رق كنديسيله اكلنمك. = فل. صويتاريلق ومسخره لق ايتمك. مر.

آڭسزن { و آكسزين. ح. [«آڭ» دن. بناءً عليه آنسز يازماملى] خاطرده يوغيكن، على الغفله، بغتةً، ارتجالاً، بالبداهه. || آپ آڭسز، آپ آكسزين = بسبتون غفلت اوزره ايكن، اصلا خاطرده يوغيكن.

آكصيرتمق { فتـ. آكصيرمغى موجب اولمق، عطسه يى جلب ايتمك، آقصيرتمق: بو انفيه آكصيرتميور.

آكصيرديجى { ص. آكصيرمغى موجب اولان، عطسه ويرن.

آكصيرمق { مض: آكصيرير، فتـ. [«آڭ» دن. غا: آقصيرمق.] بيندن كليركبى گورينن اوكسوروكه بكزر بر شيئى بروندن چيقارمق، عطسه اورمق.

آكصيريق { س. [غا: آقصيريق.] بروندن گلن اوكسوروگه مشابه بر حال، عطسه.

آكِل { ص. عر. ث: آكله. ج: اكله. [«اكل» دن سف.] يين، ييجى. [جمعى دها مستعملدر.] || تا. حيواناتى يدكارى شيئه كوره صنوفه تقسيمه يارار: آكل البشر = انسان اتى يين (آدم)؛ آكل الجراد = چكرگه ايله بسلنن؛ آكل السماك = باليقله بسلنن؛ آكل اللحم = اتله بسلنن؛ آكل النبات = اوتله بسلنن؛ آكل الهوام = حشراتله بسلنن (حيوان). — حيوان آكل اللحم، حيوانات آكلة اللحم دينلير.

آكلاتديرمق { فتـ. بالواسطه افهام ايتمك، برينه بر بشقه سنك توسطيله بر بر شيئى معلوم ايتديرمك.

آكلاتمق { مض: آكلادير، فتـ. ١. افهام، تفهيم ايتمك، آكلايه جق صورتده افاده ايتمك: بو آدمه مقصدمى آكلاتمغه چاليشيورم. ٢. اوكرتمك، تعليم، تدريس ايتمك: درس آكلاديور. ٣. صراحةً سويلميه رك رمز وايما ايله اشراب ايتمك: بن يارين كليه جكمى آكلاديركبى اولدم.

آڭلادلمق { مج. افهام ایدلمك، بیلدیرلمك، ذهنه القا اولنمق: بو ایش بڭا بویله آڭلادلمدی.

آڭلادیش { س. افهام، تفهیم، افاده: آڭلادیشه گوره فتوی ویریلیر.

آڭلاشلمق { مج. منفهم و معلوم اولمق، عقل ایردیرلمك: ایشك حقیقتی آڭلاشیله‌مدی. [«آڭلانمق» یرینه کچمشدر.]

آڭلاشمق { مش. ۱. بربرینك مقصدینی آڭلامق: طورك برآز آڭلاشه‌لم. ۲. موافقت حاصل ایتمك، اوزلاشمق: بو ایشده آڭلاشه‌میه‌جقمیز؟

آڭلامق { مض: آڭلار. فتـ. [«آڭ» دن] ۱. عقل ایردیرمك، درك ایتمك، ذهن آلمق: بو سوزك معناسنی آڭلایه‌مدم. ۲. تحقیق ایتمك، اوگرنمك: واپورك نه وقت کله‌جکنی آڭلاده گل. ۳. طویمق، سزمك، حس ایتمك، فرقنه وارمق: خصمك سنمن آڭلامامق خصمه سنمدر. ۴. بیلمك، واقف و آگاه اولمق: ایش آڭلار آدم. || سوز آڭلامق = فراستلی ومنصف اولمق؛ سوز آڭلایان بری کلسین = سوز آڭلایان یوق می؟ مقصدمی آڭلاده‌میورم.

آڭلانمق { مج. آڭلاشلمق، منفهم ومعلوم اولمق. [بوکون متروك حکمنده اولوب. «آڭلاشلمق» فعلی یرینی طوتمشدر.]

آڭلایش { س. ۱. فهم، ادراك، عقل ایردیرمه: بنم آڭلایشمه گوره. ۲. ذکاوت، فراست، انتقال: بو آدمك آڭلایشی یوقدر.

آڭلایشلی { ص. فراستلی، ذکی، فطین، هر شیئه عقل ایردیرر، سریع الانتقال.

آڭلمق { مج. ۱. خاطره کتیرلمك، تخطر ایدلمك. ۲. ذکر اولنمق، قاله آلنمق.

آڭله { سش. عر. [«اکل» دن سقـ. ذ.] ط. طوتدیغی عضوی بیتیرن کوتی بر یاره، ینیرجه.

آڭمق { فتـ. مض: آڭار. [«آڭ» دن] ۱. خاطره کتیرمك، تخطر، یاد ایتمك: او کونلری آڭیور میسك؟ ۲. آغزه آلمق، قاله کتیرمك، ذکر ایتمك: اونك آدینی آڭما.

آڭه { و آگهی. بلا: آگاه، آگاهی.

آڭیرتمق { فتـ. (اشکی) باغرتمق، آڭیرمغه تشویق ایتمك. || مج. (غلیظ وکریه الصوت برآدمی) باغرتمق.

آڭیرمق { فل. [«آڭ» دن] (اشك واوڭا مشابه حیوان) کریه صوت ایله گیگزندن باغرمق. || مج. صوت کریهله مرکب کبی باغرمق.

آڭیز { س. اکین بیچلدکدن صکره یرده کوکه بیتشیك قالان صمان اوجلری.

آل { ص. ۱. قویو و پارلاق پنبه: آل چوخه. آل یناق. ۲. قیزیله مائل طورونی: آل آت. || آل یناق = یناغی قرمیزی. [پاله بییق وغاغا بورن کبی ترکجه قاعده‌سنه مخالف بر وصف ترکیبیدر.] ≡ س. ۱. پارلاق قرمیزی رنك: اوڭا آل یاقیشماز؛ آللی پوللی. ۲. اکثر لخوصه‌لره عارض اولان بر نوع بیلانجق: آل باصدی. ۳. قادینلرك یوزه سوردکاری پنبه دوزکون.

آل { سذ. عر. [«ل» اینجه اوقونور. اسم جمع اولمغله جمعی یوقدر.] ۱. عائله، اولاد، چولق چوجق؛ آل نبی، آل رسول، آل عبا = فخر کائنات (صلعم) افندمزك عائله‌لری که حضرت نبی ذیشانله جناب مرتضی و حضرت فاطمه ایله امام حسن وحسین افندیلرمزدن مرکب عد اولنور. ۲. سلاله، خاندان: آل عثمان = سلاطین عظام عثمانیه؛ آل بویه = ملوك بویه.

آل { سذ. عر. حیله، خدعه، مکر. لـ.

آلا { ص. قاریشیق رنکلی، بکـکلی، آلاجه، منقوش: آلا بولا = پك آلاجه‌لی؛ آلا کوز؛ آلا کورمك = آلاجه کوروب ایی فرق ایتمه‌مك. [بو مقامده مدسز همزه ایله واینجه لامله تلفظی غلط وآهنك لسانه مغایردر.]

آلا { د. [ایتا. Ala] ایتالیانجه‌دن مأخوذ بعض تعبیرلرك باشنده بولنوب، «اصولنجه، طرزنده» معناسنی افاده ایدر: آلافرانغه = فرنك اصولنجه؛

آلاتورقه = ترك طرزنده.

آلا { حد. هایدی، هیا : آلا قوزوم؛ آلا آلاهی !

آلاء { سذ. جـ. عر. [مفردی غیر مستعملدر.] نعمتلر، احسانلر، عطیه‌لر. لـ.

آلابالیق { س. آقندیسی سرت صوئوق طاتلی صولرده بولنور برجنس لذیذ بالیق.

آلابانده { س. [ایتا. Ala banda] بحـ. گمینك بر طرفنده بولنان طوپلرك بردن بوشانمسی، یاپایم آتشی: آلابانده ایتمك؛ اورسا آلابانده = گمی‌یی بردن چویرمك قوماندهسی. || مجـ. شدتلی تعزیر وتكدیر: بر آلابانده یدی كه.

آلات { سذ. جـ. عر. [فد: آلت.] با: آلت. == س. تر. فذ. عو. آلت تناسل ذكور.

آلاجه { ص. قاریشیق رنكلی، رنكارنك: آلاجه قماش. || آلاجه بولاجه، دلی آلاجه‌سی = طبع سلیمك خوشلانمیه‌جغی صورتده بربرینی طوتماز پارلاق رنكلرله ملون. || آلاجه قرانلق = اقشام و شفقدن اول كی یاری قرانلغی، فر. Crépuscule. == س. ١. قاریشیق الوان: دلی آلاجه‌لی سور؛ انسانك آلاجه‌سی ایچنده حیوانك طیشنده در. ٢. بر قاچ رنكده ایپلیكدن معمول بر طوقومه كه آناطولینك اكثر طرفلرنده یاپیلیر: ایپلیك آلاجه‌سی.

آلاجه‌لانمق { فط. مختلف رنكارده لكه وپول پیدا ایتمك، رنكارنك اولمق. || گوز آلاجه‌لانمق = بولانمق، ایی گوره‌مه‌مك.

آلاجه‌لق { س. مختلف اللون شیئك حالی. || مجـ. ثباتسزلق، تلون.

آلاجه‌لی { ص. مختلف اللون، رنگا رنك. || آلاجه‌لی بولاجه‌لی = نامطبوع صورتده رنكارنك.

آلاچوق { س. ترك عشایرینك چالی چرپیدن و چیتدن مسكنلری، اوبه.

آلار { ضمـ. جـ. چـ. آنلر واونلر یرینه ضمیر غائبك جمعنده مستعملدر.

آلارغه { س. [ایتا. Alargo] بحـ. آچیق دكیز، انكین: آلارغه‌یه چكلمك. || آلارغه ایتمك = آچیغه چكلمك. == حد. آچیق گل، یاقلاشمه، اوزاق!

آلازلامق { فتـ. ١. آلوده قیزارتمق ویا اوتوله‌مك. ٢. قیزغین دمیرله یاقمق، كی ایتمك.

آلازلامه { س. یلانجق دینان شیئك برنوعی.

آلازلانمق { فط. ١. آلوده قیزارمق. ٢. قان حرارتندن قیزیللق پیدا ایتمك.

آلاف { سذ. جـ. عر. فد: الف. با: الف.

آلاقارغه { س. سیاه وكول رنكنده قارغه، غراب البین.

آلام { سذ. جـ. عر. فد: الم. با: الم.

آلامانه { س. ١. كوچك اودون گمیسی. ٢. بیوك بالیقچی قایغی. ٣. بویله قایقلره مخصوص بیوك آغ، ایغریب.

آلان { س. اورمان ایچنده آچیقلق، فر. Clairière.

آلان { ص. حـ. قاریشیق، كورلدیلی، پاتیردیلی: آلان تالان اولدیلر.

آلاو { س. [غا: آلو] آتشدن چیقان یالین، لهب، شعله.

آلاولانمق { فل. [غا: آلولنمك] یالین پیدا ایتمك، التهاب ایتمك، شعله‌لنمك.

آلاویره { س. ١. قاریشیقلق، قارغشالق، هرج و مرج. ٢. بر شیئك الدن اله ویریله‌رك ویا آتیله‌رق آقتارلمسی: قاربوزلری آلاویره ایله سركی‌یه، كره‌میتلری چاتینك اوزرینه آتدیلر. ٣. واپورلره كمور ویرمك ایچون بوردهیه قوریلان قدمه‌لی اسكله. ٤. طلومبه‌نك جذب ودفع ایله ایشلمه‌سی: آلاویره‌لی طلومبه.

آلای { س. ١. جماعت، گروه، غلبه‌لك، فوج، جم غفیر. ٢. كثرتلی مقدار، مختلف و متعدد اشخاص ویا شیئلر: بر آلای جهلا؛ بر آلای خردوات. ٣. دبدبه و داراتله اجرا اولنان رسم، موكب: بیرام آلایی، صره آلایی. || عـ. درت طابور پیاده ویا بش بلوك سواری عسكرندن مركب قوت: پیاده، نظامیه، ردیف، سواری آلایی. || آلای امامی = بر آلای

عسکره امامت وظیفه‌سنی ایفا ایدن صارقلی ضابط. || آلای امینی = بر آلای عسکرك امور حسابیه‌سنه باقان ضابط که بیکباشی مادوننده‌در. || آلای بکی = وقتیله بر ایالت سپاهیسنك باشی؛ الیوم ژاندارمه الاینك قوماندانی. || آلای کاتبی = بر آلای عسکرك امور تحریریه‌سنی ایفا ایدن ضابط. || میر الای = بر آلای عسکره قومانده ایدن ذات که قائممقامك مافوقنده ومیر لوانك مادوننده بولنور و بك عنوانی حائزدر. || آلای آلای = کروه کروه، فوجا فوج. || آلای اثوابی = اونیفورمه، البسهٔ رسمیه. || آلای ایتمك = اکلنمك، استهزا ایتمك، ماهتابه آلمق. || آلای سنجاغی = ایام مخصوصه‌ده سفائنی طوناتمق ایچون آچیلان رنکارنك بایراقلر. || آلای طوپی = ایام رسمیه‌ده وتشریفات ایچون آتیلان طوپ. || آلای قورمق = وهمیاتله اوغراشمق. || آلای کچیرمك = برینك سوزینی دیگلر کبی اولوب‌ده بشقه شیئ دوشونمکله مشغول اولمق. || آلای مالای = هب بردن، طاقیله، پالاس پاندراس. [آلای والا، آلای مذکور کبی ترکیبات فارسیه غلطاتدندر.]

آلایجی { ص. هرکسله اکلنمکی سون، مستهزی.

آلایش { س. فا. ۱. بولاشیقلق، بولاشمه. ف. ۲. واهی زینت ودبدبه: دنیانك آلایشنه آلدانمق.

آلایلی { ص. ۱. دبدبه‌لی، مطنطن، آلایله اجرا اولنان. ۲. ضمناً اکلنجه‌لی، استهزالی: آماده آلایلی یازمش! || ع. مکتب‌دن چیقمیوب، آلایدن یعنی نفردن یتیشمش (ضابط)، مکتبلی مقابلی.

آلب { ص. یکیت، بهادر، قهرمان، پهلوان. مر.

آلبورا { س. [ایتالیانجه دن مأخوذ] بحـ. ۱. سرنلرك دیرکلرك اوزرینه قالدیریلوب ربط ایدلمسی. ۲. فلوقه کورکلرینك سلاملامق ایچون یوقاری قالدیرلمسی. ۳. طالیانلرده آغك یوقاری آلنمسیله بالیغك طوپلانمسی.

آلبوم { س. [لا. Albume] فوطوغراف رسملرینی ویا سائر تصاویر واشکال وخطوطاتی حاوی جزءدان.

آلپاقه { س. ۱. آمریقای جنوبیده یاشار لچی ایله دوه آره‌سنده بر چارپا. ۲. بو حیوانك قیلندن معمول برجنس اینجه یوکلی قماش.

آلت { س. ۱. اوست مقابلی، زیر، تحت: برك اوستی‌ده بر آلتی‌ده بر. ۲. آرقه، کری، صوك: بو ایشك آلتی ایی چیقمیه‌جق. ۳. کریده‌کی قسم، مابعد، مؤخر جهت: حکایه‌نك آلتی دها غریبدر. = ص. ۱. آشاغیده، بر دیکر شیئك مادوننده بولنان، اسفل، تحتانی، زیرین: آلت قات، آلت چکه. ۲. بر شیئه معروض بولنان: طوپ آلتی، روزکار آلتی. || آلتده = بر برینك آلتنده. || آلت آشاغی اورمق = غلبه چالمق، یره اورمق. || آلته آلمق = مغلوب ایتمك، یکمك. || آلت اوست = یوقاریسی آشاغی وآشاغیسی یوقاری کله‌جك صورتده، زیر وزبر: آلت اوست ایتمك = چوق قاریشدیروب زیروزبر ایتمك. || آلت اولمق = مغلوب اولمق، یکلمك، بحثده الزام اولنمق. || آلت ایتمك = مغلوب ایتمك، یکمك، بحثده الزام ایتمك. || آلت باشنده = بلا فاصله آلتنده، یاننده. || آلت طرف، آلت یان = متصل اولان جهت سفلی، مابعد. || آلتده قالمق = ۱. مغلوب اولمق، یکلمك. ۲. منتدار اولمق، بر ایلك کوروب‌ده قارشیلق ه بولنه‌مامق. || آلتلی اوستلی = فوقانی وتحتانی، آشاغیسی ویوقاریسی برابر: بو او آلتلی اوستلی کرایه‌ویریلیر. || آیاق آلتی = ممر، یول اوستنده واقع. || آیاق آلتنه آلمق = چوق‌دوکمك. || مج. حقیر کورمك || ال آلتندن = کیزلیجه، خفیا. || ال آلتی = معیت، توابع، زیردست. || بییق آلتی = استهزا: بییق آلتندن کولمك. || چکه آلتی = چکه آلتنده کردانك صارقان یری، غبغب. || حصیر آلتی، مندر آلتی = اهمال، عدم اجرا. || صمان آلتندن صو یوروتمك = اصلا بللی اولمیه‌جق صورتده حیل ودسایس قورمق. || طام آلتی = اوستی اورتیلی یر، بنا. || قبه آلتی = دورسابقده مجلس

محلی . || قهوه آلتی = صباح قهوه‌سیله برابر یننن یمك، ماحضردن عبارت اوله‌رق عجاله یننن شیء : قهوه آلتی ایتمك = بو یمکی یمك. یرآلتی = بودروم، مخزن. — آلته، آلتده، آلتدن تعبیرلری ظرف مکان وحرف جر معناسنی افاده ایدرلر.

آلت { سثـ. عر. جـ : آلات. ۱. بر ایش ایشلمکده و یا بر صنعت اجراسنده قوللانیلان ادوات، آواداننق : آلت حرب، آلات جراحیه، آلات و ادوات. ۲. عضو : آلت معهوده = عضو رجلیت؛ آلات تناسلیه = ارکك ودیشی اعضاء تناسلی. || مجـ. سبب واسطه، بر شیئك اجراسنه توسط ایدن : خیره، شره آلت اولمق. [صوکنده‌کی ت تاء تأنیث ایسه‌ده، ترکجه‌ده هیچ بر وقت آلة وآله صورتنده قوللانلماز.]

آلتلق { سـ. خطاطلرك یازی یازارکن کاغدی استناد ایتدیرمك ایچون قوللاندقلری قالینجه کاغد، ال سپری.

آلتمش { عد. آلتی کره اون، ستین، شصت، ٦٠.

آلتمشر { عد. بهرینه ویا بهر دفعه سنده آلتمش : هپسنه آلتمشر غروش دوشدی.

آلتمشلامق { فل. آلتمش یاشنه وارمق، آلتمشلق اولمق، حد ستینه واصل اولمق.

آلتمشلق { صـ. ۱. آلتمش جزء دن مرکب، آلتمش مجموعی. ۲. آلتمش یاشنده (آدم). ۳. آلتمش پاره‌لق (سکه). ٤. آلتمش (پاره ویا غروش وسائره) دکرنده.

آلتمشنجی { صـ. اللی طقوزدن صکره اولان : آلتمشنجی سنه؛ یوزآلتمشنجی.

آلتنجی { صـ. بشدن صکره کان، سادس، ششم : آلتنجی صنف، آلتنجی سنه؛ اون آلتنجی، یوز یکرمی آلتنجی.

آلتون { یاخود آلتین. سـ. ۱. معروف قیمتلی معدن، زر، ذهب. ۲. آلتون سکه، لیرا، دینار، فلوری. ۳. زنکینلك، ثروت. == صـ. آلتوندن معمول، زرین : آلتون ساعت، آلتون ظرف. || مجـ. پك کوزل، پك بولنده : اونك ایشی آلتون. || آلتون باباسی = پك زنکین آدم. || آلتون توزی = تبر. || آلتون طوپی = پك کوزل چوجق، نور پاره‌سی. || آلتون قاقمه = آلتون تل وپوللر قاقمغله تزیین اولنمش، زرنشان. || آلتون یاپراغی = ورق.

آلتون اوتی { سـ. اکرلتی اوتی نوعندن طبده مستعمل بر نبات، اسقولوپندریون.

آلتونجی { سـ. آلتوندن معمول شیئلر یاپان صنعتکر = آلتونی ورق حالنه کتیرن صنعتکر.

آلتون طوب { سـ. عنبر چیچکی، غازیه.

آلتون تویروق { سـ. قیل دوکن دینلن قوشك بر نوعی.

آلتون کوکی { سـ. یکوانه دینلن برجنس کوك.

آلتونلامق { یاخود آلتینلامق. فتـ. آلتونله قاپلامق یاخود یالدیزلامق، تذهیب ایتمك.

آلتی { عد. بش ایله یدی آره‌سنده‌کی صایی، سته، شش، ٦؛ اون آلتی = ست عشر، ١٦؛ آلتیده بر = سدس. || آلتی اوقه = یورغان ایچنده برینی آرقه‌اوستی یاتیروب اللرندن وباجاقلرندن طوته‌رق یوقاری قالدیردقدن صوکره یره براقه‌رقدن اجرا اولنان اویون که چوجوقلر آراسنده میزیقجیلق ایدنلره مجازاةً موقع تطبیقه قونیر. || آلتی کوشه = مسدس شکلی.

آلتی پاتلار { سـ. رووولور دینلن مکرر آتشلی طپانجه.

آلتی پارمق { صـ. النده فضله بر پارمغی اولان (آدم). == سـ. ۱. پلاموط بالیغنك بیوکی، طوریك نوعی. ۲. یول یول برجنس قماش.

آلتیشر { عد. بهرینه یاخود بهر دفعه سنده آلتی : قویونلری تقسیم ایتدك جمله‌مزه آلتیشر دوشدی؛ آلتیشر آلتیشر آلوب کوتوردیلر.

آلتیلق { صـ. ۱. قیمتی آلتی (غروش وسائره) اولان : بو قماشك آلتیلغیده وار یدیلکیده. ۲. بویی آلتی آرشین وثقلتی آلتی اوقه وسائره اولان : آلتیلق دیرك؛ آلتیلق قوزی. == سـ. آلتی غروش وسائره‌دن

عبارت، آلتی‌یه منقسم سکه .

آلجه { ص. ١. پارلاق قرمزی‌یه مائل رنکده. ٢. آله چا- لار طوری (آت) .

آلچاجق { ص. آلچاجه، پك يو- كسك اولمیان. [اكثريا مقام تحبيبده مستعملدر.]

آلچارق { ص. دها آلچاق، آز آلچاق، آلچاجه.

آلچاق { يا آلچق. [تركئ قديمده بر وطوپراق ديمك او- لان «آل» دن ياخود «آلت» دن.] ١. يوكسك مقابلی، دون، پست. ٢. بويی قيصه، قصير، كوتاه. || مج. ١. طبعی ونسلی آشاغی، فرومايه، دنی، ذليل، دون، پست. ٢. خسيس، پنتی، جمری. ٣. قورقاق، نامرد. || آلچاق كوكلی = متواضع، كبر- سز. || آلچاقدن كوريشمك = كبر ايتمه‌مك، تواضع كوسترمك. || ياليمی آلچاق = كبری قيريق.

آلچاقجه { ص. آز آلچاق، پك يو- كسك اولمیان. == ح. دنائتله، ذلت وتنزله : آلچاقجه يالوارمق .

آلچاقلاتمق { فتـ. ايند يرمك، آزالتمق، تدنی ايتديرمك .

آلچاقلامق { مض : آلچاقلار. فتـ. تحقير ايتمك، خوار وذليل نظريله باقمق. == فل. تدنی وتنزل ايتمك، آلچاقجه تبصبص وتملق ايتمك .

آلچاقلق { س. ١. يوكسكلك مقابلی، پستی. ٢. بوی قيصه‌لغی. || مج. ١. دنائت، فرومايه‌لك، ذلت. ٢ مبالغه‌لی خست، جريلك. ٣. قورقاقلق، نامردی .

آلچالمق { مض : آلچالير. فل. اكلمك، ايتمك. || مج. تنزل ايتمك، ارتكاب مذلت، تذلل ايتمك.

آلچی { س. صاغلام بر خرج يا پمه ده قوللانيلان معروف بياض توز، جبس: آلچی طاشی = بونك ازلمه‌مشی، طاش حالنده اولانی .

آلچيلامق { فتـ. آلچی ايله يا- پشديرمق و يا صيوامق، آلچی سورمك.

آلداتمق { مض : آلدادير. فتـ. ١. حيله و خدعه ايله قانديرمق، اغفال ايتمك. ٢. اويون ايتمك، طولانديرمق. ٣ يالان سويلمك، اصلی اولميان شيئی واقع وطوغری كبی كچيرمك. ٤. سوزنده طورما- مق، وعد وتعهدينی طوتمامق. [تركئ قديمده وچغتايجه‌ده «آلدامق» فعلی واردر. بزجه متروك اولوب يرينی بو لغت طوتمشدر.]

آلدادان { ص. ١. اغفال ايدن، مغفل، فريبنده. ٢. يالان سويلين، كاذب. || احمق الدادان = اينجه اينجه ياغوب چوق ايصلادان ياغموره اطلاق اولنور. || چوبان آلدا- دان = آلاجه طاوق دخی دينلن بر جنس قوش.

آلداديجی { ص. اغفال ايدن، مغفل، حيله كار. ٢. يالان سويلين، كاذب. ٣. صورت ظاهره‌سی امنيت بخش اولوب انسانك اعتمادينی جلب ايدن .

آلدانج { ص. چابوق آلدانير، هر شيئه قولای ايانير، مغفل .

آلدانغيج { س. اغفال، حيله، اويون، فريب.

آلدانمق { فطـ. ١. حيله وخدعه‌يه قاپيلمق، اغفال اولنمق. ٢. ياكليش بر فكره ذاهب اولمق، غافل بولنمق، طوغری حكم ايده‌مه‌مك. ٣. يالانه ايناتمق. ٤. اعتماده شايسته اولميان، برينه اعتماد ايدوب اوكا كوكنمك، مغرور اولمق .

آلدانمه { س. و :

آلدانيش { س. آلدانمق فعلی. يا : آلدانمق .

آلدايجی { ص. آلداتان، كاذب. يا : آلداديجی.

آلديرمق { فتـ. ١. آلمغه سوق واجبار ايتمك، قبول ايتديرمك. ٢. بالواسطه آلمق، آلمغه آدم كوندرمك. ٣. اشترا ايتديرمك، صاتين آلمغه سوق واجبار ويا بوكا مساعده ايتمك : بكا شو آتی آلديرمديلر. ٤. صيغديرمق، استيعاب ايتدير- مك : بو قدر ذخيره‌يی شو انباره نصل آلديره‌جقسكز؟ == فل. ١. اهميت ويرمك : حريف هيچ آلديرميور. ٢. تجنن ايتمك، چيلديرمق. || بروندن قيل آلديرمامق = متكبرانه مخالفت ايتمك .

آلسته { ص. [ايتا : Allesta] حاضر، مهيا. عو.

آلش { آلشمق و. اثره با: آليش و. اثره.

آلغنجار { س. برنوع يبانی آجی ويشنه.

آلفته { ص. فا. جز: آلفتگان. عشق و. ودادن شيدا ومجنون اولان، آشفته. == س. تر. ناموسز قاری، فاحشه.

آلقيش { س. ال چيرپه‌رق وبلند آواز ايله ياشا ديه باغيره‌رق ايديلن تقدير وتحسين: مكرر آلقيشلرله استقبال اولندی.

آلقيشلامق { فتـ. ال چيرپه‌رق بلند آوازله تقدير وتحسين ايتمك.

آلقيشلامه { و آلقيشلايش. س. ال چيرپه‌رق وبلند آوازله ياشا ديه باغيره‌رق تقدير وتحسين ايتمه.

آلقيشلانمق { فجـ. ال چيرپمه‌لرله تقدير وتحسين اولنمق، بويله بر تماشه نائل ومظهر اولمق.

آلگون { و آلگونه. ص. فا. آل رنكنده، قويو وپارلاق پنبه رنكنده.

آللاق { ص. ١. حيله‌كار، مزور، دوباره‌جی. ٢. سوزنده طورماز، دونك. || آللاق بوللاق، اللاق ماللاق = قارمه قاريشيق. عو.

آللق { س. ١. قويو وپارلاق پنبه رنك، آل رنكی. ٢. قادينلرك يوزه سوردكلری آل دوزكون.

آلما { س. آهنكه مغاير اوله‌رق مدسز «آلما» ديديكمز ميوه‌نك اسم اصلی وصحيحيدر. با: آلما.

آلمان { س. آلمانيه‌لی، جرمانيه‌لی، جرمان.

آلمانلق { س. آلمان جنسيتی وحال وطوری.

آلمق { مصـ: آلير. فتـ. ١. ال ايله طوتوب كوتورمك، اخذ وقبض ايتمك: يردن بر طاش آلدی. ٢. قبول ايتمك، ويريلن شيئی تسلم ايتمك: چفتلكك بو سنه‌لك وارداتنی آلدی. ٣. برابر كوتورمك: چولق چوجغنی آلوب كيتمش؛ سيل كوپری‌يی آلمش. ٤. تحصيل ايتمك، ايدنمك، مالك وحائز اولمق: مأموريت، رتبه، نشان آلمق. ٥. اله كچيرمك، ضبط، فتح ايتمك. ٦. صاتين آلمق، اشترا، مبايعه ايتمك: بر آت آلمق ايسترم. ٧. كنديسنه طوغری چكمك: قايقجی كوركی آلدی. ٨. استيعاب ايتمك: بو شيشه يوزدرهم صو آلير. ٩. چويرمك، احاطه ايتمك: اطرافنی آلمق، اورته‌يه آلمق. ١٠. آكلامق، فهم وادراك ايتمك: ذهنم آلميور، معلمی درسی كوزل تقرير ايديور اما كنديسی غباوتندن آله‌ميور. ١١. تلقی ايتمك: امركزی آلدم. ١٢. كسمك، قيصمق: بويندن بر آز آلملی. ١٣. قابل ومساعد اولمق: بويا، بلا آلمق. ١٤. پيدا وحاصل ايتمك = نم آلمق. ١٥. قزانمق، تحصيل ايتمك: پاره آلمق، نام آلمق. ١٦. بر منفذدن ايچنه كيرمك: كمی صو، فوچی هوا آلیور. ١٧. قاپمق، ياقه‌لانمق، مبتلا اولمق: خسته‌لق آلمق. || آتش آلمق = طوتيشمق، بردن پارلامق؛ ومجـ. زياده حدتلنمك. || اذن آلمق = استيذان ايتمك؛ مأذوناً كيتمك. || اطرافنی آلمق، اورته‌يه آلمق = صارمق، احاطه ايتمك. || اله آلمق = الده ايتمك، قزانمق. || اودونج آلمق = استقراض ايتمك. || اورنك آلمق = امتثال ايتمك. || اوستنه آلمق = ١. درعهده، تعهد ايتمك. ٢. برقباحتك فاعلی كندی اولديغنی سويلمك. || اوزرينه آلمق = اورته‌يه سويلنيلان بر لقردی‌دن مقصد كندی اولديغنی ظن ايتمك. || اوكنی آلمق = وقوعندن اول رفعی چاره‌سنی بولمق. || اولچی آلمق = ١. اولچمك، مقياسنی قيد ايتمك. ٢. قياس ايتمك. || بورج آلمق = استقراض ايتمك. || بوينك اولچيسنی آلمق = كندی مقدار واعتبارينی آكلامق. || بوينه آلمق = درعهده، تعهد ايتمك. || پرتاو آلمق = ميدان آلوب قوشمق. || جواب آلمق = سؤالنك جوابنه نائل اولمق؛ جواب رد آلمق. || خبر آلمق = استخبار ايتمك، طويمق. || خيزينی آلمق = كسب سكونت ايتمك، تسكين اولنمق، ياواشلامق. || سوز آلمق = وعد وتعهد ايتديرمك. || صاتين آلمق = مبايعه، اشترا ايتمك. || صوئوق آلمق = صوئوقدن خسته‌لانمق، كندينی اوشوتمك. || صورت آلمق = استنساخ ايتمك، عينی چيقارمق. || صو.

لوق، نفس آلمق = تنفس ایتمك؛ بر آز استراحت ایتمك. || عبرت آلمق = متنبه اولمق. || قان آلمق = حجامت ایتمك، بر مقدار قان آقیتمق. || قیز آلمق = تزوج ایتمك؛ صهریت پیدا ایتمك؛ قیز آلوب ویرمك = مصاهرتده بولنمق. || کوز آلمق = کوزی قاشدیرمق. || گوڭل آلمق = تطییب خاطر ایتمك. || مسخره‌یه آلمق = اکلنمك، استهزا ایتمك. || مشق آلمق = یازی وسائره‌ده بریندن اوزنك آلوب تقلیده چالیشمق. || میدان آلمق = فرجه وفرصت بولمق. || یول آلمق = قطع طریق ایتمك، ایلریلمك. || آلوب ویرمك = تنقید ومؤاخذه ایتمك. || آلوب ویره‌مه‌مك = اوغراشمق.

آلن { س. باشك اوك طرفنك اوست قسمی، کوز وقاشلرك اوستنه کلن جهتی، ناصیه، جبین، پیشانی. || مج. ۱. هر شیئك اوك جهتی، جبهه: بنانك آلنی. ۲. یوز، وجه، چهره. ۳. کوستریش، صورت ظاهره، ناصیهٔ حال. ٤. جرأت، حیاسزلق، کستاخلق. || آلنی آچیق = اوتانه‌جق ایشی اولمیان، عفیف، ناموسلی. || آلنی آق = قباحتسز، معصوم. || آلن تری = مشقتلی وناموسکارانه سعی وعمل. || آلن دریسی، طماری = حیا؛ آلننك طماری پاتلامش = حیاسز. || آلن قاریشلامق = تحسین ایتمك، (مقام انکارده) صلا اوقومق: بو ایشی یاپه‌بیله‌نك آلننی قاریشلارم. || آلن یازیسی = قدر، مقدرات.

آلنلق { س. ۱. قادینلرك آلنه طاقدقلری آلتونلی و الماسلی سوس. ۲. ابنیه‌نك جبهه‌سنه طاقیلان لوحه وکتابه.

آلنلی { ص. ۱. آلنی اکلی، واسع ناصیه‌لی. ۲. حیاسز، جری، کستاخ.

آلنمق { فجه. اخذاولنمق. = فل. سویلنیلن بر سوزی کندی اوستنه آلوب منفعل اولمق، ظن.ه دوشوب چابق متأثر اولمق: بوآدم چوق آلنیر.

آلَو { س. [اصلی: آلاو، غلط فاحشی: علو] ۱. آتشدن چیقان پارلاق ومشتغل هوا، یالین، لهیب. ۲. مزراق اوجنه طاقیلان کوچك بیراق، فلامه. || آلو کسلمك = پك زیاده غضب وتهور ایتمك.

آلو { س. فا. اریك. [لسانمزده بوندن غلط اوله‌رق «هولو» بعض اریك انواعنه اطلاق اولنور. شفتالو و زردالو دخی بوندن مرکبدر.]

آلود { ص. فا. [«آلودن» فعلندن سمص. اولوب وصف ترکیبی‌یه کیرر.] بولاشیق، بولاشمش، ملوث: خون آلود = قانه بولاشیق؛ خواب آلود = اویقویه بولاشمش، اویومش؛ مرحمت آلود = مرحمتلی.

آلودَگی { س. فا. بولاشیقلق. لسه.

آلوده { ص. فا. [«آلودن» فعلندن سمف.] بولاشمش، بولاشیق؛ آلودهٔ خون = قانه بولاشیق؛ آلوده دامن = اتکی بولاشیق، عفتسز، ناپاك دامن.

آلَولَندیرمَك { فت. آلو چیقاریر حاله کتیرمك، طوتیشدیرمق، اشتعال ایتدیرمك.

آلَولَنمك { فل. آلو چیقارمق، یالینلانمق، اشتعال ایتمك، طوتیشمق. || مج. ۱. کسب اشتداد ایتمك. ۲. غضبه کلمك، حدت ایتمك.

آلَه‌جَق { س. مدیون ذمتنده اولان مطلوب؛ دفترك آله‌جق قسمی. مقابلی: ویره‌جك.

آلَه‌جَقلی { س. برینك ذمتنده آلاجغی اولان آدم، داین.

آلِهه { سذ. ج. عر. فد: اله. با: اله.

آلیج { س. یبانی اریك انواعندن بری.

آلیجی { ص. ۱. آلان، آخذ. ۲. صاتین آلان، مشتری، طالب: بومالك آلیجیسی یوقدر.

آلیش { س. ۱. آلمق فعلی وطرزی و صورتی. با: آلمق. ۲. صاتین آلمه، مبایعه، اشترا؛ آلیش ویریش = آلیم صاتیم، اخذواعطا، دادوستاد. ۳. بر موقعك بر نقطه دن کورینیشی، نظارتی.

آلیشدیرمَق { فت. ۱. الفت ایتدیرمك، مألوف قیلمق، عادت ایتدیرمك: طوغری آدمی یالانه آلیشدیره.

مازسك. ٢. اوكرتمك، تعليم ايتمك: هركسى بينجيلكه آليشديرملى. ٣. وحشتى ازاله ايدوب مأنوس ايتمك، انسيت پيدا ايتديرمك: طاغده طوتيلان يبانى حيوانى ده آليشديرمق ممكندر. ٤. امتزاج ايتديرمك، قولاى ايشليه جك حاله كتيرمك: آناختارى كليده آليشديرمق. ٥. (صيجاق صويى) ملايم وايليق ايتمك. [بو بشنجى معناده اصلى: «ايليشديرمق» اولسه كركدر.]

آليشقان { ص. آليشمش، مألوف، مأنوس.

آليشلمق { مج. الفت و انسيت پيدا ايدلمك: دنياده هر شيئه آليشيلير.

آليشمق { فل. ١. الفت ايتمك، مألوف اولمق، عادت ايتمك: اركن قالقمغه آليشه مدم. ٢. اوكرنمك، تعلم ايتمك: بينجيلكه آليشملى. ٣. وحشتدن قورتلوب مونس اولمق: تيلكى انسانه آليشماز.

آليشيق { ص. ١. الفت ايتمش، مألوف: بن صوئوغه آليشيغم. ٢. وحشيتدن قورتلوب تأنيس ايدلمش، مأنوس: آليشيق حيوان. ٣. عادت ايتمش، دواملى: آليشيق مشترى.

آليق { ص. [«آلمق» دن] چاليق، مجذوب، بدلا.

آليقلق { س. چاليقلق، مجذوبيت، بدلالق.

آليقومق { فت. ١. كرى طوتمق، تعويق وتأخير ايتمك: بنى يولدن آليقودى. ٢. صاقلامق، حفظ ايتمك: بونى سزك ايچون آليقودم.

آليم { س. [«آلمق» دن] ١. آلمق فعلى، اخذ، ستاد. ٢. مبايعه، اشترا: آليم صاتيم = آليش ويريش. ٣. مرميا تك يتيشديكى مسافه، آتيم، منزل، حوزه. ٤. كوزك يتيشه بيلديكى، كورديكى مسافه: آليملى زاغار = اوزاق كورن.

آلين { آلينلق، آلينلى با: آلن وسائره

آلينغان { ص. هر شيئدن آلنان (هر سوزى كندى عليهنه تفسير ايدوب منفعل اولان.

آليويرمك { فت. ١. عجالةً آلمق، همان آلوب چكمك. ٢. على الفور صاتين آلمق، همان مبايعه ايتمك.

آما { د. [اصلى عربى اولوب، مدسز الفله در] با: اما.

آماج { س. فا. مرميات نشانى، هدف. لس.

آماجگاه { س. فا. نشانك قوندينى ير، هدف محلى، نشانگاه. لس.

آماده { ص. فا. حاضر، مهيا. لس.

آمال { س. ج. عر. مد: امل. با: امل.

آمان { د. [اصلى عربى اولوب، مدسز الفله در.] ١. استغاثه وفرياد مقامنده قوللانيلير: آمان افندم! آمان اللهم. ٢. طلب عفو ايچون مستعملدر: آمان! بر دها ياپمام. ٣. رجا ونيازه دلالت ايدر: آمان! كيتمه يك بوكون؛ آمان! اويله سويله. ٤. صبرسزلقله حدت و انفعال بيان ايدر: اوف آمان! براق بنى. ٥. تنبيه وتحذير علامتيدر: آمان! چوجغه باق. — جمعه خطاب اولندقده «آمانك» صورتنده دخى قوللانيلير. = س. با: آمان.

آمد { س. فا. [فارسيده فعل ماضى اولوب، سمعى كبى قوللانيلير.] ١. كليش، كلمه، وصول: آمدشد = كيدوب كلمه، اياب وذهاب. ٢. وقتيله دفترلرده قيد اشارتى اولوب، قيدى ترقين اولنانلرده «رفت» كلمه‌سيله اشارت اولنوردى. [بوندن «آمديه» تعبير سقيمى ده تشكيل ايدوب كمرك اصطلاحنده قوللانيوررسه ده، شايان قبول دكلدر.]

آمدجى { باب عاليده مابين همايونله اولان مخابره قلمنك رئيسى ومجلس خاص وكلا باش كاتبى: آمدجى بك. اصل اسم رسميسى: آمدئ ديوان همايوندر.

آمدجيلك { س. آمدجى عنوان ونصبى.

آمدى { س. فا. آمدئ ديوان همايون. با: آمدجى.

آمدى { س. فا. كليش، وصول. يالكز «رسم خوش آمدى» تعبيرنده مستعمل اولوب، صفا كلديكز ديمك مقامنده ايديلان عيادته اطلاق اولنور، قدوم تبريكى.

آمر { ص. عر. ذ: آمره. ج: امرا. [«امر» دن سف.]

بیوریجی، امر ایدیجی. = سذ. مأمورك مافوقی، بیوك مأمور.

آمرانه { ص. فا. آمره یاقیشیر بر صورتده واقع اولان: آمرانه بر طرزله. = ح. آمره یاقیشیر برصورتده، امر ایده‌رك: بوآدم دائماً آمرانه لقردی‌سویلر.

آمرزش { س. فا. عفو، مغفرت. لسـ.

آمریقان { س. ا.ا.ا آمریقادن كلن معروف قبانز.

آمناً { ح. عر. [«امن» دن سف.] امین وصاغلام اوله‌رق، كمال امنیتله: آمناً وسالماً مواصلت ایتدیلر.

آمنّا { ح. عر. [«ایمان» دن فعل ماضی نفس متكلم مع الغیردر.] ایناندق، تصدیق ایدرز، اوكا دیه‌جك یوق.

آموره { س. [یتا.] مح. مایستره ایله ترینكت یلكنلر- ینك آچلمسی.

آموز { ص. فا. [«آموختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلیه كیرر] ١. اوكرنمش، بیلن: حكم‌آموز. ٢. اوكردن، تعلیم ایدن: ادب‌آموز.

آمونیاق { س. [فر. Amoni-aque] كیم. نشادر روحی.

آمیرال { س. [فر. Amirale عر: امیر البحردن] بحریه قوماندانی، قپودان.

آمیراللق { س. بحریه قوماندانلغی، قپودانلق.

آمیز { ص. فا. [«آمیختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر.] قاریشیق، ممزوج، حاوی، شامل: حكمت‌آمیز = حكمتی حاوی، حكمتله ممزوج؛ شكرآمیز = شكرله قاریشیق.

آمیزش { س. فا. امتزاج، ائتلاف، معاشرت: حسن آمیزش.

آمین { حد. عر. [عبرانیدن] اویله اولسون! ربم قبول ایت!

آمین‌خوان { ص. فا. آمین اوقو- یان، بر شیئی تما- میله تصدیق ایدن: جمله‌سی آمین خوان اولدیلر.

آن { ض. ضمیر غائبك مجرد و مفعول الیهدن بشقه احوا- لنده وحروفه التصاقنده «او» یرینه مستعمل صورتی اولوب، اصلی «او» در. و«ن» یالكز حسن صوت ایچون كیرر. بناءً علیه: آنلر، آنك، آنی، آندن، آنسز، آنجیلین یرینه: اونلر، اونك، اونی، اوندن، اونجیلین یازمق دهاطوغریدر.

آن { سذ. عر. جزئی بر زمان، لحظه، دم: اوآنده، برآنده، آن واحدده، آن غیر منقسمده، هرآن، هرآن وزمان. || آن بآن، آناً فاناً = كیتدكجه، تدریجاً، مرور زمانله. || الآن = ١. شمدی، شمدیكی حالده. ٢. حالا، هنوز.

آن { س. فا. كوزللك، جاذبه، صباحت، ملاحت: حسن وآن. = ك. بعید ایچون ش. اولوب، «شو بو» یرینه نادراً آن واین ویا این وآن قوللانلمشدر.

آنا { س. [وا. استانبول شیوه‌سنجه غلا: آنه] طوغوردیغی امثالی افرادینه نسبتله دیشی انسان ویا حیوان، والده، مادر، ام، ننه. || مج. ١. عزیز و محترم قادین: خدیجه آنامز، مریم آنا. ٢. بر شیئك اك باشلی قسمی، كوتوك، اساس، مركز: آنا دفتر، آنا دیرك. || اوگی آنا = رابه، والده اولمیان پدر زوجه‌سی. || آنا بابا = والدین، ابوین. آنا بابا اولادی = قیمتلی، عزیز، سوكیلی. || آنا باباكونی = محشر كبی غلبه‌لكلی و اولاد آناسنی باباسنی دوشونه‌میه‌جك درجه‌ده مخاطره‌لی كون. || آنادن طوغمه = چیریل چپلاق. || بیوك آنا = پدر ویا والده‌نك والده‌سی، جده. || حمام آناسی = حامده بناسمه اختیار قادین. || دمیر آناسی = كمی دمیرینك بیوك قولی. || سوت آنا = سوت ننه، مرضعه. || قاین آنا = زوجیندن بهرینه نسبتله دیكرینك والده‌سی، قاین والده.

آناج { ص. دفعاتله یاوری یتیشدیروب قارتلاشمش وآلیشیق (قاز، هندی وسائره). || مج. ایشلرده قوجالایوب تجربه حاصل ایتمش، قورناز، اوسته.

آناجلامق { فل. ایشلرده قوجالیوب تجربه حاصل ایتمك، قورناز واوسته اولمق.

آناجلق { س. دفعاتله یاوری یتیشدیروب آلیشمش اولان حیوانك ویا ایشلرده قوجالایوب تجربه قزانمش آدمك حالی، اوسته‌لق، قورنازلق.

آناختار { یاخود آنختار. س. [ر. Ανοιχτήριον آچیجی] ١. آچار، مفتاح، كلید.

۲. آچقه ویا قورمغه یارایان مختلف الجنس آلت : پیانو، قانون، ساعت، ویده آناختاری . ۳. شفره حلنه یارایان جدول، مفتاح . || مج. واسطه، آلت حصول : سعی ثروتك آناختاریدر. || آناختار اویدیرمق = حیله ودسیسه قورمق؛ جیبنده یوز آناختار = کثرت دسایسدن کنایه .

آناصون { یاخود آنیسون. س. [ر. Ἄνισον] رازیانهٔ رومی دینلن بر نبات که حبه‌لری کوزل رایحه‌لی اولوب اکمکه وبعض مسکراته قونور. || مصر، چین آناصونی = بونك انواعی. || آناصون یاغی، روحی = حبه‌سندن چیقاریلان مایعلر .

آناطولی { سخ. [ر. Ἀνατολή = شرق، مشرق] آسیانك قره دکیزله آق دکیز ومرمره ایله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده اوله‌رق شرقاً فرات وادیسنه‌دك ممتد اولان شبه جزیره‌سی، که (آسیای صغری) اسمیله معروف اولوب، الیوم ممالك عثمانیه‌نك اك مهم قسمی تشکیل ایتمکده‌در .

آناطوللی { ص. س. آناطولی اهالیسندن اولان.

آنافور { س. [ر. Ἀναφορά = یوقاری‌یه رجوع] دکیزده آقندینك یاننده ویا آلتنده اونك عکسنه اوله‌رق آقان صو، آقندی مقابلی .

آنالق { س. ۱. آنا حال وصفتی، والده‌لك. ۲. آنا یرینی طوتان قادین، آخرت آناسی .

آناناس { س. اقالیم حاره‌ده یتیشن برآغاج وویردیکی میوه که صنوبری الشکل لذیذ وکوزل رایحه‌لیدر : آناناس شروبی.

آنبار { س. [اصلی عربی اولوب، آنجق عربیده همزه‌ی مدسزدر.] ۱. ذخیره وسائره وضعنه مخصوص بیوك صندیق. ۲. امتعه وسائره وضع وحفظنه مخصوص یر، مخزن، مغازه، دپو. ۳. کمینك حموله وضعنه مخصوص یری. ٤. سفن حربیه‌ده طوپلرك صره‌لاندیغی قات : ایکی آنبارلی، اوچ آنبارلی کمی. || آنبار امینی = آنبارجی، کمرك وسائره‌ده آنبارك محافظه واداره‌سنه مأمور آدم. || درآنبار ایتمك = آنباره قومق. || قرق آنبار = مختلف شیئلری حاوی دکان وسائره. مج. معلومات مختلفه‌یی جامع آدم .

آنبارجی { س. کمرکده ویا دیکر بر دائره‌ده آنبارك محافظه واداره‌سنه مأمور آدم، آنبار امینی .

آنبارجیلق { س. آنبارجی صفت ومأموریتی.

آنبرباریس { تا. [یو. Βέρβερι] س. لسان عوامده قادین طوزلغی دینلن نبات، بربریس، زرشك .

آنتراسیت { س. [یو. Ἄνθραξ دن مأخوذ فر. Anthracite دن] کیم. معدن کمورینه مشابه برمعدن که ایی یانمیوب قورشون قلمی اعمالنه یارار .

آنتیپیرین { [یو : Ἀντιπυρ- : νιον = آتشه قارشی] ص. صیتمه‌یی کسمکه واوجاع عصبیه‌یی تسکینه یارار یکی بر دواء، بیاض بر توز، مضاد حمی.

آنتیقه { س. [لا. Antiqua] اسکی زماندن قالمه آثار عتیقه‌دن هیکل، سکه وسائره. == ص. آثار عتیقه‌دن معدود اولان : آنتیقه برکاسه. || مج. پك نادیده، پك مقبول؛ واستهزا طریقیله، غریب، عجیب، تحف : آنتیقه برآدم .

آنتیموان { س. [فر. Antimoine] کیم. اجسام بسیطه‌دن برمعدن که قورشونله قاریشیق اوله‌رق طباعت حروفنك اذابه‌سنده مستعملدر .

آنجق { د. [آنجه وآنجیلاین کبی «آن صورتی آلان «او» اسم اشارتیله «جق» اداتندن.] ۱. تك، یالکز، ساده، مجرد : عبادته مستحق آنجق جناب حقدر. ۲. محضا، صرف، خاصةً : آنجق تحصیل علم وتربیه ایچون مکتبه کیدیلیر. ۳. تمامی تمامنه، طاره‌طار، کوچ حال ایله : بو ایش آنجق اقشامه قدر بیتر؛ بو چوال آنجق برکیله آلیر. ٤. لکن، فقط، آما : آوه کیده‌جکدم، آنجق هوا مساعده ایتمدی. ٥. او قدر، اونك کبی، آنجیلاین : قلندرلك ایسه آنجق اولور .

آنجلیقه { س. [ر. Ἀγγελικόν] ملك اوتی .

آنجه { ك. [«آن» صورتنی آلان «او» اسم اشارتیله «جه» اداتندن مرکب اولوب، بعیده اشارت ایچوندر، وقریبه مخصوص اولان «بونجه» نك مقابلیدر.] اونك كبی، اونك قدر، اوقدر، اوبله‌جه. مر.

آنجیلین { یاخود اونجیلاین. ك. [اصلی : آنجه‌لاین] اوبله‌جه، اول صورتله، او مرتبه‌ده، اوقدر. [بعیده اشارت ایچون اولوب، قریبه مخصوص اولان «بونجیلین» ه مقابلدر.] مر.

آنختار { س. با : آناختار.

آند { س. [چ : آنت.] ۱. یمین، قسم، حلف، سوکند : آند ایچمك = یمین ایتمك؛ آند بوزمق = نقض قسم ایتمك؛ آند ویرمك = یمین ایتدیرمك، تحلیف ایتمك. ۲. آداق، نذر، عهد.

آندلاشمق { فش. بربرینه یمین ویروب آلمق، عهدلشمك.

آندلی { ص. یمینلی، یمین وقسم ایتمش، تحلیف اولنمش.

آنده { آندن یاخود اونده، اوندن. با : او.

آندیز { س. ۱. آردیج نوعندن چالی. ۲. شهر خارجنده واقع چالیلق یر. ۳. فاحشه‌لر مجمعی اولان ناپاك محل. || آندیز اوتی = عربیده قنس وزنجبیل الشام وفارسیده راسن دینلن بر نبات طبی.

آندیق { یاخود آندوق. س. صرتیلانك بر نوعی.

آنسز { آنسزین، آپ آنسزین. با: آكسز وسائره.

آنغاریه { یاخود آنغریه. س. [یو. Ἀγγαρία که بوده فا. «کار» دن محرفدر.] اهالی‌یه بلا اجرت کوردیریلن ایش، عمله وحیوانات وآرابه وسائره‌نك مجانا حکومت ایشنه قوللانلسی، سخره. || مج. کوکلسز، ایستمیه‌رك، واهمیت ویرمکسزین : آنغاریه ایشلمك، دیکلمك.

آنغیت { س. قازدن بیوجك طوغله رنکنده بر جنس قوش.

آنغیتی { یاخود آنغیدی. ص. آنغیت قوشی و طوغله رنکنده اولان.

آنغیج { س. جیتدن دوشمه‌سز آرابه.

آنف { ص. عر. ۃ: آنفه. [«انف» دن سف.] ماضیده پك قریب، برونك اوجنده اوله‌جق صورتده یقینده کچن. — اکثریا آنف الذکر، آنف البیان کبی تعبیراتده بولنورکه دمینجك ویا آز یوقاریده ذکر وبیان اولنان دیمکدر. — ماده‌ٔ آنفه، افادات آنفه کبی تعبیراتده دخی بولنور.

آنفاً { ح. عر. آز یوقاریده، دمینجك : آنفاً ذکر و بیان اولندیغی اوزره.

آنك { آنلر، آنی وسائره. با: او.

آنونیم { ص. [یو. Ἀνώνυμος] اسمسز، اسمی بللی و مذکور اولمیان: آنونیم شرکت = کیمسه‌نك نامنه اولمیه‌رق حصه‌دارانك جمله‌سنه عائد بولنان شرکت.

آنه { یاخود آننه س. [چوجق لساننده واستانبول شیوه‌سنده] آنا، والده، ننه؛ آنه‌جکم = آناجغم؛ || بیوك آنه = جده.

آنیده { ظز. اوآنده، درحال، همان.

آنیسون { س. با : آناصون.

آو { س. ۱. قرده وحشی حیوان یاخود قوش ودکیزده بالیق اورمق ویا طوتمق ایشی، صید، قنص، شکار، تخجیر : آوه کیتمك. ۲. آوده اوریلان ویا طوتیلان وحشی حیوان یاقوش یاخود بالیق: آواورمق، بوطاغلرده چوق آو واردر. ۳. اله کچن شیء، طعمه، غنیمت : الینه کوزل برآو کچدی. || آوآرامق = کاپیر شیء طلبنده بولنمق. || آو اتی = آوده اوریلان یبان حیوانی و قوش اتی. [بالیغه اطلاق اولنماز.] || آو قوشی = آوآولامغه آلیشیق آتماجه وشاهین کبی ییرتیجی قوش. || آو کوپکی = زاغار وتازی کبی آو آولامغه آلیشیق کوپك. || آو هواسی = بوصلق وقارلق هوا. || بالیق آوی = صید ماهی. || سورکون آوی = آولانه‌جق یبان حیوانلرك اطرافنی صاروب اورته‌یه آلمق اوزره آتله و غلبه‌لکله ایدیلن شکار. || هوآوی = آتله وقوشله ایدیلن صید.

آوادانلق { س. صنعتکر آلات و ادواتی، مرانغوز وسائره طاقمی.

آواره { ص. فا. ١. سرسری، مکانسز، سرکشته، سرگردان: آواره گزمك. ٢. بوش گزن، ایشسز، گوجسز، معطل: ایشندن آواره اولمق.

آواره { س. [یتا. Avara] بح: ساحلدن آچمله. == حد. آچیل.

آواره‌لك { س. ١. سرسریلك. ٢. ایشسزلك. [بو. نك یرینه «آوارکی» استعمالی عبثدر.]

آواز { وآوازه. س. فا. ١. سس، صدا، صوت. ٢. ندا، نعره. || مج. شهرت، صیت.

آواناق { ص. [«آومق» دن] چابق آلدانیر، آلیق، صاف‌درون، شاشقین.

آواناقلق { س. چابق آلدانیر آدمك حالی، آلیقلق، شاشقینلق.

آوتدیرمق { یاخود آووتدیرمق. فتـ. ١. بالواسطه اکلندیروب اویناتمق، اغفال ایتدیرمك. ٢. (چوجغی) دادیسنه هوپلاتدیروب اویناتمق.

آوتمق { یاخود آووتمق. فتـ. ١. اکلندیروب اویالامق، تأخیر وتعویقله آلداتمق، اغفال ایتمك. ٢. (چوجغی) صیچرادەرق صو صدیرمق، تسکین ایتمك.

آوجی { ص. س. ١. آو آولیان، صیاد. ٢. آوه پك حریص (حیوان): آوجی کدی. || آوجی اوتی = دم زهره دینلن نبات. || آوجی باشی = یکیچری اوجاغنده اوتوز اوچ سکبانك ضابطی. || ع. آوجی بلوکی = عساکر خفیفه. [فر: Classeurs]

آوجیلق { س. آو آولامغله مشغول آدمك حال وصفتی، صیادلق.

آوچ { یاخود آووچ. س. ١. ال آیاسیله پارمقلرك ایچی مجموعی، کف، مشت. ٢. آوجك استیعاب ایتدیکی مقدار: بر آوچ بغدای. || آوچ آوچ = آوچ طولوسیله، بول بول. || آوچ آچمق = دیلنمك، تسأل ایتمك. || آوچ ایچی = ال آیاسی، راحه. || آوجك ایچنه آلمق = الەکچیرمك، ضبط وحکمی آلتنده بولندیرمق. || آوچ کیدشمك = بریردن پاره کله‌جکنی تفأل ایتمك. || آوجنی یالامق = محروم قالمق. || الده آوجده یوق = فقر، صفرالید. || اله آوجه صیغمامق = ضبط اولنمیه‌جق درجه‌ده حشاری و یاراماز اولمق. || بر آوچ = آز مقدار.

آوچلامق { یاخود آووچلامق. فتـ. ١. آوجك ایچنه آلمق، آوجله قاورامق. ٢. بول بول آلمق. ٣. احاطه ایتمك، ایچنه آلمق: یلکن روزکاری آوچلامق = روزکاردن شیشمك.

آودلمق { یاخود آوودلمق. فج. ١. تعویق وتأخیرله اغفال ایدلمك، اکلندیریله‌رك اویالانمق. ٢. (چوجق) صیچرادیله‌رق صوصدیرلمق، تسکین ایلمك.

آور { ص. فا. [«آوردن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه داخل اولور.] گتیریجی، حامل، صاحب، موجب، باعث: رشك آور = غبطه‌یی موجب؛ تاب آور = قدرته مالك، قادر؛ زورآور = قوت صاحبی، قوتلی؛ پیام آور = خبر گتیرن.

آورت { یاخود آوورت. س. [حرکه علاوه‌سنده آخرنده‌کی «ت» «د»ه تحول ایدر.] یناغك ایچ طرفی، بوش یری. || مج. تفاخر، تکبر: آورت ایتمك، صاتمق = تفاخر و تکبر ایتمك.

آورتلی { یاخود آوورتلی. ص. تفاخروتکبر ایدن، متکبر، آغزی غلبه‌لق.

آوروپا { سخـ. ص. کرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن بری، که اك معموریدر.

آوروپالی { س. ص. آوروپا اهالیسندن اولان.

آوریق { ص. [«آوریمق» دن] قیوریق، مقوس، چارپیق. مر.

آورپلامق { فتـ. (یایی) قورمق، چارپمق. مر.

آورپلمق { نظ. قیوراق، چارپلق. مر.

آورپمق { مض: آوریر. فل. اکلمك، قیورلمق، چارپلق. مر

آوسترالیه { یاخود آوسترالیا. سخـ. ص. قطعات خمسه‌نك اك کوچکی، قلمنك جدیدی.

آوسترالیه‌لی { س. ص. آوسترالیه اهالیسندن اولان، یکی فلنکلی.

آوستریه { یاخود آوستریا. سخ. م. [آلمانجه: Österreich] نمچه، آوستریا ومجارستان دولتی، آوستریا ایمپراطورلغیله مجارستان قراللغی هیئت مجموعه‌سی.

آوستریه‌لی { س. ص. آوستریا دولتی اهالیسندن اولان، نمچه‌لی، آوستریا تبعه‌سندن بولنان.

آوغان { ص. گبه (اینك). مر.

آوغین { س. دیوار دیبنده صو کچه‌که مخصوص دلیك.

آوقامق { یاخود آوقیمق. مض: آوقار، آوقیر. فت. صیقوب اوفالتمق، اوغمق، ازمك. = فل. اوفالانمق، طاغلمق. مر.

آوقیمق { بك: آوقامق.

آولاق { س. [یو. Αὖλαξ] دره، وادی، صو جدولی.

آولاق { س. [«آو» دن] آو محلی، نخجیرگاه.

آولامق { فت. آو، صید، شکار ایتمك، اصطیاد ایتمك: طاوشان، ککلیك، بالیق آولامق. || مج. کوزتمك، قوولامق، ترصد ایتمك. || روزکار آولامق = سرعتله حرکت ایتمك، باد پیما اولمق. || سیکك آولامق = بوش شیلرله اوغراشمق.

آولانمق { فط. آو ایدلمك، صید اولنمق. || غافل آولانمق = غافل طاورانمق، اغفال اولنمق.

آولاندیش { س. اغفال اولنمه.

آولی { س. [یو. Αὐλή] اوك ویا بر دائره‌نك اطرافنده دیوار ویا چیتله محاط یر، حولی. [عربی «حول» وترکجه «آغیل» ایله مشابهتی تصادفی اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، اومیروس لساننده آغیل وآخوره دخی αὐλή دینلمسی غریبدر.]

آوك { س. فا. ایپه کچیرلمش آصق: انجیر، اووز آونکی. [لسانمزده مستعمل اولان «هونك» بوندن غل.]

آونمق { یاخود آوونمق. فط. ۱. اویالانمق، اغفال ایدلمك. ۲. (اینك وسائره) گبه قالمق.

آووقات { س. [فر. Avocat] حضور محکمه‌ده اجرت مقابلنده برینك نامنه دعوی، ویا حقوقنی مدافعه ایدن آدم، دعوی وکیلی. = ص. مج. ۱. مدافعه‌یه مقتدر، چکه‌لی، جربزه‌لی.

آووقاتلق { س. دعوی وکیلنك حال وصفت وصنعتی. || مج. جربزه.

آویخته { ص. [«آویختن» فعلندن سمف.] آصلمش، آصیلی. لس.

آویز { ص. [«آویختن» فعلندن سمص. اولوب، صترلره کیرر.] آصیلان، آصیلی بولنان: دل آویز = کوکلك آصیلی بولندیغی، کوکلی جذب ایدن.

آویزه { س. فا. لامبه و فنار و غاز ویا متعدد موملری حاوی اوله‌رق طاوانه آصیلان بلور ویا معدندن زینت اوانیسی، آصقی. || آویزهٔ کوش = کوپه. ز.

آه { حد. ۱. مادی ویا معنوی برآجی حس اولندقده قوللانیلیر: آه! باشم! آه! آه! آناجغم! ۲. ندامت وتأسف بیان ایدر: آه! اولدن بیله ایدم. ۳. برینه آجندیغنه، کدر واسف ایدلدیکنه دلالت ایدر: آه! اولادم! == س. فا. ایچ چکمه، تأوه، فغان: آه ایتمك، آه چکمك؛ آه سحرکاهی. || آه ایتمك = بددعا ایتمك. || آه طوتمق، آهه اوغرامق = بد دعایه مصاب اولمق.

آها { حد. ۱. ها! صحیح! کرچك! ۲. ایشته! آل! عو.

آهار { س. فا. [تر: آخار دن] آق دوزکون.

آهسته { ص. فا. یاواش، آغر، متأنی، بطیء. || مو. یاواش وبطائتله سویلنیلان (شرقی) ویا چالینان (چالغی). == ح. یاواش، تأنی ایله: آهسته آهسته.

آهن { س. فا. دمیر، تیمور، حدید. لس.

آهنربا { س. ص. فا. [«آهن» دمیر، «ربودن» قاپمق] دمیری قاپان، مقناطیس.

آهنگ { س. فا. ۱. قصد، نیت: آهنگ سفر. ز. ۲. دوزن، اصوات آره‌سنده توافق، مقام. ۳. چالغی طاقمنك اجرا ایتدیکی تقسیم، پیشرو. ۴. چالغی ایله اکلنجه، طرب. ۵. اصوات، الوان وسائره آره‌سنده موافقت، توافق، اویغونلق. ۶. السنهٔ تورانیه کله‌لرینی

ترکیب ایدن هجالر آره‌سنده توافق. [فر . Harmonie.] || آهنك ایتمك = اکلنمك. || چالغی‌یه آهنك ویرمك = دوزن ویرمك.

آهَنگسِز { صه. ١. دوزنسز، مقامسز. ٢. اصوات ویا الوانی آره‌سنده توافق بولنمیان.

آهَنگلی { صه. ١. دوزنلی، مقاملی. ٢. اصوات ویا الوانی آره‌سنده توافق بولنان، اویغون.

آهَنین { صه. فا. [«آهن» دن] دمیردن معمول، حدیدی. || مجه. پك متین وصاغلام.

آهو { سه. فا. جیلان (جیران)، غزال، ظبی، || مجه. ١. دلبر، محبوب. ٢. ایری وکوزل کوز، چشم غزال: بنی بر کوزلری آهویه اسیر ایتدی فلك. || آهوبچه = غزال یاوریسی؛ ومجه. الفت وانسیتدن مجتنب دلبر.

آهوطودی { قرمیزی آغاج چیلکی.

آی { سه. ١. کرهٔ ارضك پیکی، قمر، ماه. ٢. اساسا قمرك کرهٔ ارض اطرافنده بر دور اجرا ایتمسیله قیاس اولنان زمان، سنهٔ قمریه‌نك وبالتعمیم سنهٔ شمسیه‌نك‌ده اون ایکی قسمندن بهری، شهر، ماه: رمضان آیی، نیسان آیی. ٣. آی واك زیاده هلال رسم وشکلی: آی یلدیز. || مجه. پك کوزل وپارلاق شخص ویاچهره. || آی آغیلی = بعضاً کرهٔ قمرك اطرافنده کورینن نور دائره‌سی، هاله. || آی آیدینلغی، آی ایشیغی = قمرك ویردیکی ضیا، مهتاب. || آیك اون دردی = طولو آی، بدر. || آی باشی = ١. شهرك برنجی کونی. ٢. قادینلرك عادت کورمسی، حیض. || آی بالطه = تبرزین. || آی پارچه‌سی = پك کوزل شخص. || آی تیمور = دوغرامه‌جی کسری. || آی چیچکی = کونشه طوغری دونن بیوك واوزون صاپلی چیچك، عبد الشمس. [کون چیچکی دخی دینلیر.] || آی دده = اوفق چوجقلرك قمره ویردکلری اسم. || آی دده‌یه مسافر اولمق = آچیقده یاتمق. || آی طوتلمق = خسوف اولمق. || آی طوغدی = یکی آی، هلال. || آیه طوغ یا طوغه‌یم دیمك = پك کوزل و پارلاق اولمق. || اوچ آیلر = اشهر ثلثه که رجب و شعبان ایله رمضاندر. || طولون آی = غروبه قریب آی، هلال. || سمه. آی طابیه = هلال شکلنده طابیه.

آی { حد. ١. آکسزین حس اولنان حیرت و تعجب و تحاشی‌یه دلالت ایدر: آی! شوراده بری وار؛ آی! سز کلیورمیسکز؟ آی! نه دیور. ٢. کدر وتأسفه وعلی‌الخصوص بر آغری حس اولندیغنه دلالت ایدر: آی! پارمغم! — مکرر دخی قوللانیلیر: آی! آی! [بو صورتده استخفاف واستهزایی‌ده تضمن ایدر.] ٣. «آ» یرینه نداایچوندر: آی اوغل!

آیا { سه. پارمقلر داخل اولمقسزین ال و آیاغك ایچی، دوزی: ال آیاسی = کف؛ آیاق آیاسی = طبان. || کدی آیاسی، کوپك آیاسی = نبات جنسلری.

آیا { حد. فا. تعجب واستفهام ایله برابر تمنی وامیده دلالت ایدر، عجبا: آیا! سن بونی اوکرنه بیله‌جکمیسك؟ ...

آیات { سه. جه. عر. فد: آیت. با: آیت.

آیارتمَق { فته. (عمله وخدمتجی وسائره‌یی) قاندیروب یرندن آیره‌رق کندی ایش و خدمتنه آلمق.

آیاردلمَق { فجه. قاندیریلوب یرندن چیقاریله‌رق دیکر بر ایشه ویا بشقه‌سنك خدمتنه آلنمق.

آیارمَق { فل. یولدن شاشمق، آزمق.

آیاز { سه. [«آی» دن] قیشین آچیق هوالی و اکثریا مهتابلی کیجه‌لرده حکم سورن قورو صوئوق.

آیازلاتمق { فته. کیجه‌نك آیازینه براقوب اوشوتمك، آیازده بکلتمك.

آیازلامَق { فل. ١. کیجه آیازنده اوشومك، کیوره‌مك. ٢. آیازده بکله‌مك. ٣. اوشومك، صوئوق آلمق. ٤. نافله بکله‌مك.

آیازلانمَق { فط. کیجه آیازندن متأثر اولوب صوئوق آلمق، آیاز ایشله‌مك.

آیازمه { سه. (ر: Ἁγίασμα) روملر عندنده مبارك نظریله باقیلوب زیارت ایدیلن چشمه ویا پیکار.

آیاق { س. [« آیمق » دن آخری حرکه‌لندیکی وقت «ق»ی «غ» ه تحول ایدر.] ۱. انسان وحیوانك یوریمسنه یارایان عضو، رجل، قدم، پای : انسانك ایکی، آتك درت آیاغی واردر. ۲. بعض اثاث بیتیه و سائره‌نك آیاغه مشابه قسملری که اونلرك اوزرنده طوررلر : اسکمله، ماصه آیاغی. ۳. قائماً طوران بعض شیئلرك یره طوقونان قسم اسفلی، قاعده‌لری : ستون، دیوار آیاغی. ٤. آیاق باصه‌جق یر، باصامق، قدمه : مردیون آیاغی؛ قرق آیاق مردیون. ٥. چای آغزی، منصب. ٦. بر کولدن آیریلوب فضله میاهنی دکیزه کوتورن نهر : درین اوخری کولنك آیاغیدر. ۷. آدیم، قدم : بن بورادن آیاق آتمام. ۸. اون ایکی پارمقدن یعنی یاریم آرشیندن عبارت مسافه اولچیسی، قدم. ۹. آت یورویشنك نوعی. || آیاق آلتی = ممر، یول اوستنده. || آیاق اوستی = آیاقده، قائماً. || آیاق اولطه‌سی = وقتیله دشمنك آیاقلرینه باتوب یوریمسنه مانع اولمق اوزره یولك اوزرینه براقیلان دمیر دیکنلر. || آیاق باصمق. ۱. بر مملکته کیرمك، قدوم. ۲. اصرار وتعند ایتمك. || آیاق باغی = انکل، مانع، پایند. || آیاق تری = طبیب اجرتی. || آیاقده = قائم، قائماً، اوتورمقسزین. || آیاق دیوانی = یکیچری ضابطاننك افراده ویردکاری تنبیه؛ زمان قدیمده مجلس وکلانك آیاقده اوله‌رق عاجلاً بر قرار اتخاذ ایتملری. || آیاق سوریمك = تعلل ایتمك. || آیاق طاقمی = عوام، اسافل کروهی. || آیاق طولاشمق = یورورکن آیاقلر بربرینه طولانمق، سرخوش کبی یوریمك. || آیاق قابی = آیاغه کییله‌جك شی، پاپوچ، قوندره، چاریق، پوتین، ترلك وسائره. || آیاق ماکینه‌سی = آیاقله چویریلیر طباعت و دیکیش وسائره ماکینه‌سی. || آیاق یولی = آبدستخانه، ممشا. || آیاغه طولاشمق = آرانمقسزین بولنمق، تصادف ایدلمك. || آیاغنه قپانمق = چوق یالوارمق، تملق ایتمك، عفو ایسته‌مك. || آرت آیاق = چارپا حیواناتده کریده‌کی آیاقلر. || اوك آیاق = چارپا حیواناتده ال مقامنده اولان ایلریکی آیاقلر. || اوك آیاق اولمق = بر ایشده مشوق اولوب دیکرلرینی ده قاندیره‌رق حصولنه چالیشمق. || آیاق دیره‌مك = اصرار ایتمك. || باشدن آیاغه = تپه‌دن طیرناغه، سراپا. || خروس آیاغی = طپه چیقاره‌جق بورغو. || درت آیاق = اللری دخی آیاق کبی قوللانه‌رق اوله‌جه یوریمه. || ساج آیاغی = ساج وتنجره آلتنه قونمغه مخصوص دمیردن اوچ آیاقلی مطبخ آلتی. || آیاق خفافی = چوق کزوب طولاشان، کزکینجی || سوز آیاغه دوشمك = هرقفادن بر سس چیقمق. || صاغ آیاق قابی دکل = کووونیله میه جك (آدم)، شایان اعتماد اولمیان. || طوموز آیاغی = تفنکدن اوستوپی چیقارمغه مخصوص اینجه بورغو. || قرق آیاق = حشراتدن آیاغی چوق معروف برجنس، هزارپا.

آیاقداش { س. ۱. یول آرقداشی، یولداش، همپا. ۲. آرقداش، رفیق، هممسلك.

آیاقلامق { فل. آدیم آتمق، یوریمك. = فتـ. آیاقله باصمق، چیکنه‌مك.

آیاقلاندیرمق { فتـ. تحریك ایتمك.

آیاقلانمق { فل. ۱. طاورانوب آیاغه قالقمق، یوریمك. ۲. قیام، دعوی، ادعا ایتمك، قالقیشمق.

آیاقلق { س. ۱. جانباز نعلینی. ۲. ستون قاعده‌سی، کرسی طاشی. [فر. Piédestal.]

آیاقلی { یاخود آیاقلو. ص. ۱. آیاغی اولان، یوروین. ۲. یوکسك (حیوان). ۳. متحرك، سیار. || آیاقلی کتبخانه = مستحضراتی چوق عالم، علامه. || درت آیاقلی = چارپا.

آیت { سث. عر. جـ : آیات. ۱. علامت، نشان، اثر. ۲. قرآن کریمده بهر سوره‌نك مرکب بولندیغی جمل شریفه‌نك بهری که متصل المعنی اولوب، ماقبل ومابعدندن تفریقی ممکندر : آیت کریمه، آیات قرآنیه.

آیتمق { فتـ. سویلمك، دیمك. (در.)

آیدین { ص. [«آی» قمر، «تون» کیجه] ۱. آیلی (کیجه)، مقمر. ۲. روشن، ضیادار، منور. ۳. واضح، آشکار، باهر.

٤. مبارك، مسعود. || كوزيكز آيدين = بر سوديكنه ويا آرزوسنه نائل اولانه ايراد اولنور تبريك تعبيريدر.

آيدينلامق { فل. آيدينلق اولمق، روشن وضيادار اولمق.

آيدينلق { س. ١. آی نوری، مهتاب، آی آيدينلغی. ٢. ضيا، نور، ايشيق، روشنايی. ٣. ضيادار ير. ٤. طام باجه‌سی، چاتيده‌كی پنجره.

آيران { س. دوگيلوب ياغی آلنمش وصو قاريشديرلمش يغورت. || آيران دليسی = احمق، بوك. || آيرانی شيشمك = كبرلنمك. [استهزا مقامنده.]

آيرانلق { س. طالاق. || آيرانلق شيشمك = حدت ايتمك. عو.

آيرت { س. تفريق، تميز؛ آيرت ايتمك = تفريق وتميز ايتمك.

آيرتلاتمق { فتـ. [غلـ: آييقلاتمق] تفريق وتميز و انتخاب ايتديرمك.

آيرتلامق { فتـ. [غلـ: آييقلامق] ١. تفريق وتميز ايتمك، آيرمق. ٢. بر شيئك ايی قسمنی سچمك، انتخاب ايتمك، كزيده‌سنی آيرمق. || برنجی طاشندن آيرتلامق = پك مشوش و مشكل بر ايشك ايچندن چيقمق.

آيرتلانمق { فط. [غلـ: آييقلانمق] ١. تفريق و تميز اولنمق، آيرلمق. ٢. سچيلوب انتخاب اولنمق، كزيده قسمی آلنمق.

آيرلمق { فط. ١. تفريق اولنمق، جدا دوشمك: اوندن، چولق چوجغندن آيرلدی. ٢. بولنمك، تقسيم اولنمق: ايكی‌يه آيرلدی. ٣. تفريق وتميز اولنمق، فرقلی وممتاز اولمق: كنديسی آرقداشلرندن آيريليور. ٤. سچلمك، انتخاب اولنمق: او مخصوص آيرلمشدر. ٥. يارلمق، چاتلامق: طوداق آيرلمق. ٦. زوجين بينلرنده‌كی رابطهٔ نكاحی فسخ ايتمك: قاريسندن، قوجه‌سندن آيرلدی. ٧. چكلمك، انفكاك ايتمك: ايشندن هيچ آيرلماز.

آيرمق { فتـ. ١. تفريق ايتمك. ٢. بولمك، تقسيم ايتمك: ايكی‌يه آيردی. ٣. تفريق وتميز ايتمك: ايی آدملری آيرملی. ٤. سچمك، انتخاب ايتمك: ايچلرندن بر ايكی دانه آيرملی. ٥. يارمق، شق ايتمك: غلاصی درده آيردی. ٦. تطليق ايتديرمك: اونی قوجه‌سندن آيرديلر. ٧. چكمك، انفكاك ايتديرمك: درسندن آيرديلر. || كوز آيرمامق = چوق دقت ايتمك، ديده دوز اولمق.

آيری { ياخود آيرو. ص. ١. فاصله‌لی، منقطع، آره‌لقلی، منفرد: محله‌دن آيری بر او. ٢. كندی باشنه، مستقل: او آيری اوده اوتوريور. ٣. بشقه، غير، آخر: او آيری ايشدر. || آيری آيری = هربری آيری، هر بری كندی باشنه، منفرداً. || آيريجه = آيری اوله‌رق. || آيری غيری = تكليف وتكلف.

آيريق { س. برجنس چاير اوتی كه كوكی پك درين وسرت اولوب باغ وباغچه‌لره مسلط اولور، وآييقلانمسی پك زوردر: آيريق اوتی، آيريق كوكی. || آيريق چيچكی = فقاح. || طوموز آيريغی = باتاقلقلرده حاصل اولان بر نوع ساز.

آيريلاشمق { فط. آيرلمق، منفرد اولمق.

آيريلانمق { فط. ١. آيرلمق، منفرد اولمق. ٢. كيمسه‌يه اويمامق، مباين اولمق.

آيريلق { س. فرقت، مفارقت، جدايی، هجران. ٢. مباينت، مخالفت.

آيغير { يا آيغر. س. اخته‌مش طامازلق آت، حصان. || مجـ. آزغين آدم. || دكيز آيغيری = باشی آته‌بكزر بر حيوان بحری كه قره‌يه ده چيقار. || صو آيغيری = آفريقانك بيوك نهرلرنده بولنور جسيم بر چارپا، جاموس بحری، ايپوپوتام.

آيغيرلق { يا آيغرلق. س. آيغيرك حال وصفتی و وظيفه‌سی: بو آت آيغيرلق ايده‌مز. || مجـ آزغينلق.

آيق { آيقلق، آيقلامق وسائره. || با: آييق وسائره.

آيلاق { ص. ايشده اولميان، بوش كزن.

آيلاقجی { س. معين بر ايشی اولميوب، كونده لكله ايشلين رنجبر.

آیلامَق { فل. ۱. طولاشمق، دورایتمك. ۲. یوقاریدن آشاغی‌یه قایمق، دوشمك. مر.

آیلانمَق { فط. دونمك، دور ایتمك. مر.

آیلتمَق { فت. (بایلمش ویا سرخوش آدمی) کندینه کتیرمك، افاقت بولدیرمق.

آیلق { ص. ۱. آیده بر وهر آی وقوع بولان، آیه تابع اولان، شهری: آیلق رساله‌ٔ موقوته = آیده بر نشر اولنانی. ۲. بر آیده اجرا اولنان، بر آیده قطع اولنان: بر آیلق یول، ایکی آیلق ایش. ۳. یاشی شوقدر آیدن عبارت اولان، ظهور و وقوعندن شو قدر آی کچمش اولان: آلتی آیلق بر چوجق؛ اوچ آیلق ایش؛ بش آیلق مسئله. = س. بر آیلق خدمته مقابل ویریلن اجرت، معاش. || آیلق باغلامق = معاش تخصیص ایتمك. || آیلق چیقمق = معاش ویرلمك. || آیلق کسلمك = معاش قطع اولنمق، عزل ایدلمك.

آیلقلی { ص. آیدن آیه ویریلن معاش مقابلنده خدمت ایدن (مأمور ویا خدمتجی)، موظف، معاشلی.

آیلمَق { فل. ۱. طولاشوب یرینه کلمك، بر دور تام اجرا ایتمك. مر. ۲. بایلمه‌دن ویا سکردن افاقت بولمق، کندینه کلمك.

آیمَق { مض: آیار. فل. تق. ۱. اوسته چیقوب آغمق، صعود ایتمك. ۲. طولاشوب دور ایتمك. ۳. چکیلوب آیرلمق.

آینده { ص. فا. [«آمدن» فعلندن سف] کلیجی، کلن. || خوش آینده = کلفتسز، کلیشی کوزل. لـه.

آینه { س. [فا: آیینه دن] انعکاس ضیا طریقیله انسانك کندینی کورمسیچون یاپلمش مصفا لوحه ویا جام، کوزکو، مرءات.

آینه‌جی { س. آینه یاپان ویا صاتان آدم.

آینه‌لی { ص. آینه ویاآینه‌لرله مزین: آینه‌لی چارشی، قازینو.

آیو { س. با: آیی.

آیوا { یاخود آیوه. س. معروف سرت میوه، سفرجل؛ اکمك، شکر، کورك، لیمون، جین آیواسی = بو میوه‌نك انواعی. || آیوا آغاجی = بو میوه‌یی ویرن شجر مثمر. || آیوا چکردکی = طوکوق پنبه رنك. || آیوا کبی = پك صارارمش، خسته. || آیوایی یوتمق = سر خوش اولمق.

آیوالق { س. آیوا آغاجلرینی حاوی محل، آیوا باغچه‌سی.

آیی { یاخود آیو. س. معروف وحشی حیوان، دب، خرس. بوز، قره وآق جنسلری واردر. || آیی بالیغی = بر جنس حیوان بحری. [فر. Phoque] || آیی پنجه سی = کف الدب، شوکة الیهود. || آیی قولاغی = شقایق.

آییق { ص. [«آیمق» دن] کندینه کلمش، سر خوشلقدن ویا بایلقدن قورتلمش، عقلی باشنده.

آییقلامَق { آییقلاتمق، آییقلانمق، آیرتلامق، آیرتلاتمق وآیرتلانمق دن غا. با: آیرتلامق وسائره.

آییقلق { س. سرخوشلقدن ویا بایلقدن قورتلمش آدمك حالی، عقلی باشنده اولمسی.

آیین { س. فا. ۱. رسم، عادت، قانون، دأب، اصول: آیین قدما اوزره. ۲. مراسم مذهبیه، عبادت: آیین مجوس اوزره؛ اجرای آیین ایدرکن. || شهر آیین = شنلك، دونما.

آیینه { س. فا. آینه، کوزکو، مرآت. || آیینهٔ اسکندر = رومینك کویا اونکله دنیایی کوردیکی خارق عاده بر آینه. بو خرافاته سببیت ویرن شیء مشارالیهك یاننده بولنمش اولمسی محتمل اولان بر خریطه وآطلس اولسه کرکدر.

آیینه‌دار { س. بر بیوك آدمك کیینیرکن آینه‌سنی طوتمغله مکلف خدمتجی.

اَب { سذ. عر. ج: آباء. آتا، بابا، پدر، والد: اب مشفق = شفقتلی پدر. || لِأَبٍ = بر پدردن، پدری بر، یعنی والده‌سی آیری: لأب برادریدر. || اباً عن جدٍ = بابادن اوغله، نسلاً بعد نسلٍ. = ج. آبا و اجداد = آتالر، اسلاف. — کنیه‌لرك ترکیبنده وسائر تعبیرات عربیه‌ده «ابو، ابا، ابی» صورتلرینده آلیور، که عربیده هر برینك محل استعمالی آیری ایسه‌ده، لسانمزده بلا فرق قوللانیلیر: ابا بکر، ابو حنیفه، ابی دلامه.

اَبا { سذ. عر. با: اب.

اِباء { سذ. عر. [ابی، یأبی فعلندن / مص.] عدم رضا، امتناع، استنكاف، اجتناب : ابا ایتمك = راضی اولمامق، قبول ایتمه مك. [تیكسینمك معناسنی دخی ویریورلرسه ده، او معنایه كلن الف مقصوره ایله ابادر. وتركجه ده غیر مستعملدر.]

اَبابیل { سذ. عر. طاغ قیرلانغیجی، چكی صاغان، خطاف.

اِباحه { اباحت. سذ. عر. [«بوح» دن مص. افعال.] مباح ایتمه، بر شیئك محرمیتنك رفعیله استعمالنك مخیر براغلمسی : اباحه ایتمك.

اَباطیل { سذ. جم. عر. فد: باطل. با : باطل. [«اباطل» دخی یازیورلرسه ده، غلطدر.]

اَبالِسه { ابالیس. سذ. جم. عر. فد : ابلیس. با : ابلیس.

اِبتِداء { سذ. عر. [« بدأ » دن مص. افتعال.] ١. باشلامه، بدأ، آغاز : ابتدا ایتمك = باشلامق. ٢. باشلانغیج، باش، اول : آیك ابتداسی. = ظر. باشده، اك اول : ابتدا بوكا بر چاره بوله لم.

اِبتِدائی { ص. عر. ث : ابتدائیه. [سمز] ١. باشلانغیجه متعلق، اك اول اوله جق : مكتب ابتدائی = یكی تحصیله باشلایان چوجقلره مخصوص اولان ایلك واك آشاغی مكتب؛ مكاتب ابتدائیه. ٢. كرهٔ ارضك اوائل خلقتنه عائد : ازمنهٔ ابتدائیه.

اِبتِدار { سذ. عر. [«بدور» دن مص. افتعال] سرعتله تشبث، مبادرت، مسارعت، مباشرت : برایشه ابتدار ایتمك.

اِبتِذال { سذ. عر. [« بذل » دن مص. افتعال] ١. بر شیئك خوار قوللانلمسی. ٢. پك بول وقیمتسز، مبتذل اولمسی : پورتقالك بوسنه كی ابتذالی.

اَبتَر { ص. عر. [« بتر » دن صش.] ١. قویروقسز، قویروغی كسیك. ٢. ناقص، ناتمام. ٣. ذریتی قالمیان. ٤. ذكر جمیله نائل اولمیان. لـه.

اِبتِسام { سذ. عر. [« بسم » دن مص. افتعال] ظرافت و لطافتله كولومسه مه. ق. [عربیده « تبسم » له مرادف ایكن، تركجه ده تبسم بعضاً استهزا ایله كولومسه مك معناسنی تضمن ایدر، حالبوكه ابتسامدن مطلق لطافت مقصوددر.]

اِبتِصار { سذ. عر. [« بصر » دن مص. افتعال] قاب وذهن كوزیله كورمه، بصیرت. ق.

اِبتِغاء { سذ. عر. [« بغیه » دن مص. افتعال] طلب، آرزو: اللهك رضاسنی ابتغاءً ق.

اِبتِلاء { سذ. عر. [« بلاء » دن مص. افتعال] كرفتار و دوچار اولمه، دوشكونلك، مبتلا اولیش. [عربیده معناسی دنه مه وامتحان در.]

اِبتِناء { سذ. عر. [« بناء » دن مص. افتعال] بر شیئك اوزرینه بنا ایتمه. بر شیئه استناد ایتمه، بحث ودعواده بر شیئه طیانوب احتجاج ایتمه : دعواكزی نه یه ابتنا ایدیورسكز؟ — ابتناءً استناداً. [لسانمزده بومعنای مجازیی آلوب، عربیده ایسه یاپی یاپمق دیمكدر.]

اِبتِهاج { سذ. عر. [« بهج » دن مص. افتعال] سوینمه، فرح، سرور.

اِبتِهال { سذ. عر. [« بهل » دن مص. افتعال] تضرع و نیاز. لـه.

اِبجال { سذ. عر. [« بجل » دن مص. افعال] تعظیم و تكریم معناسیله قوللانیلیورسه ده، یا كلشدر عربیده اصلا بو معنایه كلمز. طوغریسی « تبجیل » در.

اَبجَد { سذ. عر. اسكی الفبالرده هجالمه لرك آلت طرفنده بولنان بر عبارهنك ایلك كلمه سی وبتوننك اسمیدر. عباره شودر: « ابجد هوز حطی كلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغلا » بو الفاظ مهملاتدن اولوب، حروف هجانك صورت التصاقنی واصل صره لرینی كوسترمك ایچون الفباده یازیلیر؛ چونكه كرك عبرانی وسریانی لسانلریله سائر السنهٔ سامیه ده وكرك یونان و قبط ولاتین لسانلرنده حروف هجانك صره سی تمامیله ابجد عبارهسنه مطابقدر. عربلر ایسه مجرد شكلاً مشابه اولان حروفی برآرایه كتیرمك ایچون، او صره یی بوزمشلرسه ده، حروفك رقم كبی استعمالنده ینه او صره یه رعایت ایتمكه دوام ایتمش؛ و بونك ایچون ابجد عباره سنی ایجاده مجبور اولمشلردر. برده «ثخذ ضظغلا» ده كی یدی حرف سریانیده وسائر السنهٔ سامیه ده بولنمیوب، عربلر طرفندن ایجاد

وعلاوه اولنمشدر. || ابجد حسابی = حروفك رقم كبی اعتباریله بر كلمه ویا عباره‌دن تاریخ ویا دیكر بر عدد استخراجی. || ابجد خوان = هنوز ابجد اوقویان، تحصیلك ابتداسنده بولنان.

اَبحاث { سنذ. جه. عر. فد: بحث. با: بحث.

اَبحار { سنذ. جه. عر. فد: بحر. با: بحر.

اَبخِره { سنذ. جه. عر. فد: بخار. با: بخار.

اَبَد { سنذ. عر. جه: آباد. صوكی اولمیان زمان مستقبل، مقابلی ازل (ابتداسی اولمیان زمان ماضی). || الی الابد = الی غیر النهایه، دائما. || ابدالآباد = هیچ بر وقت. اصلا. || من الازل الی الابد = ابتداسز ونهایتسز بر زمانده. || ابد مدت (طرز سقیم اوزره صتر.) = ابدی المده، صوكسز، توكنمز.

اَبَداً { ح. عر. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر وقت، الی الابد، الی غیر النهایه.

اِبداء { سنذ. عر. [«بدء» دن مصـ. افعال] یوقدن وجوده كتیرمه، ایجاد: ابداء ایتمك. ذ. [ابراز واظهار معناسیله استعمالی یاكلیشدر.]

اِبداع { سنذ. عر. [«بدع» دن مصـ. افعال] ۱. ایجاد، اختراع، خلق. ۲ مثلی نامسبوق بر شعر بدیع سویلمه: ابداع ایتمك.

اَبدال { سنذ. جه. فد: بدیل. با: آبدال.

اَبدان { سنذ. جه. فد: بدن. با: بدن.

اَبَدی { ص. عر. ث. ابدیه. [«ابد» دن سمه.] صوكی اولمیان زمان مستقبله منسوب ومتعلق، صوكسز زوالسز، توكنمز، جاوید: ابدی الدوام = الی الابد دائم اوله‌جق. مقابلی: ازلی (ابتداسی اولمیان). == ح. تر. هیچ بر وقت، اصلا.

اَبَدِیّاً { ح. عر. ابدی اوله‌رق، الابد، الی الابد.

اَبَدِیَّت { سذ. عر. ۱. ابدی اولان شیئك حال و صفتی، دائمیلك، جاودانی، مؤبدلك، زوالسزلك. ۲. صوكسز زمان مستقبلك حالی: ابدیتی دوشوندكجه ذهن بشره وله و حیرت كلیر.

اِبذال { اسپیركیوب بول صرف واستعمال ایتمه معناسیله قوللانیلورسه‌ده، «بذل» ماده‌سی افعال بابندن كلمدیكیچون، وذاتاً بذل متعدی اولوب، لزومی اولمدیغیچون، یاكلیش واستعمالی غیر جائزدر.

اَبر { سه. فا. بلوت، سحاب. لـه.

اِبراء { سنذ. عر. [«برء» دن مصـ. افعال] حقـ. بورجدن تخلیص، تبریه، آله‌جق ویره‌جك قالمدیغنی بیان، برائت قزاندیرمه؛ ابرا كاغدی، ابرا سندی = آله‌جق ویره‌جك قالمدیغنه دائر ویریلن سند. || ابراء اسقاط = مطلوبك بر قسمنی ویا بتوننی هبه و تنزیل صورتیله ویریلن ابرا. || ابراء استیفا = مطلوبك اخذ واستیفا اولنمسیله ویریلن ابرا. || ابراء خاص = دعوانك یالكز بر جهتنه عائد اولان ابراء. || ابراء عام = بتون ایلشیك كسلدیكنه دائر ویریلن ابراء سندی.

اَبرار { سنذ. جه. عر. [فد: «بر» لسانمزده غیر مستعملدر.] صالح وتقی وصاحب خیر وحسنات آدملر، صلحا، اتقیا، اصحاب خیر.

اِبراز { سنذ. عر. [«بروز» دن مصـ. افعال] میدانه قومه، اظهار: ابراز شجاعت، ابراز صداقت؛ ابراز ایتمك = درمیان ایتمك: اوراق مثبته ابراز ایده‌مدی.

اِبرام { سنذ. عر. جه. ابرامات. [«برم» دن مصـ. افعال] رجا وتكلیفده اوصاندیروب مجبور ایدنجه‌یه قدر اصرار ایتمه: ابرام ایتمك = مصرانه طلب ویا تكلیف ایتمك.

اَبرَش { ص. عر. [«برش» دن صشـ.] بنكلی (آت)، آبراش.

اَبرَص { ص. عر. [«برص» دن صشـ.] برص یعنی مسكین علتنه مبتلا، آبراش.

اَبرو { سه. فا. جه: ابروان. قاش، حاجب عر.

اَبرو { [اصلی: فا. ابری = بلوت رنكنده، ودهاطوغریسی چ. ابره = روبه یوزی، كورك قابی.] خاره كبی طالغه‌لی ویا طمارلی (قماش، كاغد وسائره). == سه. جزء ودفتر قابی یاپمق ایچون قوللانیلان رنكلی كاغد.

أبرولامق {فت. مرمر كبى خا. رهلى ويا طمارلى} اوله‌رق بويامق.

ابره {سذ. عر. ايكنه، سوزن. || ز. چيچكارده غبار طلعى} مبيضه ايصال ايدن ميل [فر. Style]. || م. ابرۀ مقناطيسيه = پوصله، قبله‌نما ايكنه‌سى. || ابرۀ هوام = آرى وعقرب كبى حشرا. تك ايكنه‌سى، ديكنى.

ابرى {ص. عر. ث: ابريه. [«ابره» دن سمن.] نبا ابره‌سى اولان (نبات)؛ فصيلۀ ابريه [فر. Stylo-idées]. || تش. ايكنه شكلنده اولان. [فر. Styloïde].

ابريز {سذ. عر. خالص آلتون.

ابريشيم {سذ. فا. بوكلمش ايپك، ايپك ايپليكى. = ص. ابريشيمدن معمول: ابريشيم پو. سكول، صيچاق.

ابريق {سذ. عر. [زبانزدى: ابريك.] صو دوكمكه مخصوص قولبلى وامزيكلى قاب: آبدست ابريقى؛ چاى، شربت، قهوه ابريقى = هر برى بر شكل مخصوصده قابلر.

ابريقچى {ابريقچى باشى. سذ. و:}

ابريقدار {سذ. فا. بيوك بر دا. ئره‌ده وعلى الخصوص سراى همايونده لكن ابريقه و آبدست لوازمنه مأمور آدم.

ابريقدارلق {سذ. ابريقدار وظيفه‌سى و صفت ومأموريتى.

أبزار {سذ. جم. عر. فد: بزر. با: بزر.

أبصار {سذ. جم. عر. فد: بصر. با: بصر.

ابطال {سذ. عر. [«بطلان» دن مص. افعال] ١. بطال وحكمسز براقمه، رفع و لغو، قالديرمه، فسخ: بر قانونى ابطال ايتمك. ٢. باطل اولديغنى كوستروب اثبات ايتمه، چورو. تمه = او دعوايى ابطال ايتدى.

أبعاد {سذ. جم. عر. فد: بعد. با: بعد.

ابعاد {سذ. عر. [«بعد» دن مص. افعال] اوزاقلاشد. يرمه، طرد. [«تبعيد» دها مستعمل اولوب، آنجق نفى و اجلا معناسنى‌ده متضمندر.]

ابقاء {سذ. عر. [«بقاء» دن مص. افعال] ١. دائم و باقى ايتمه، براقمه: ابقاى نام ايتمك = نامنى براقمق، نامنك دائما ياد اولنمسنه سبب اوله‌جق بر فعل خيرده بولنمق. ٢. برنده براقمه، كندى حالنده ترك، طوقونمامه: بر عزلك اوچ بيتنى چيزوب ايكيسنى ابقا ايتمشلر. ٣. بر مأمورى عزل ايتميوب مأموريتنى تصديق وياعزلى عقيبنده مأمو. ريتنه اعاده ايتمه: مأموريتنده ابقا اولندى. || ابقاءً تعيين ايتمك = مأموريت سابقه‌سنى تصديق ايتمك.

أبكار {سذ. جم. عر. فد: بكر. با: بكر.

أبكم {ص. عر. [«بكامت» دن صش.] ديلسز، ابسم، اخرس.

ابلاغ {سذ. عر. [«بلوغ» دن مص. افعال] ١. يتيشد. يرمه، ايصال. [بو معناده «تبليغ» دها مستعملدر.] ٢. طولديرمه، واردپرمه، چيقارمه، بر مبلغى بر حده ايصال: معا. شنى بش بيكه ابلاغ ايتديلر.

أبلق {ص. عر. [«بلق» دن صش.] آلاجه. با: آبلاق. = سذ. آلا بجاق آت: ابلق سوار. ز.

أبله {ص. عر. [«بلاهت» دن صش.] احمق، عقلسز، بدلا. || ابله پسندانه = بدلالرك بكنه. جكى. || ابله فريب = آنجق حمقايى آلدانه‌بيلير (قباحيله). [«ابلهانه» و «ابلهى» تعبيرلرى قوللانيله. حق شيئلر دكلدر.]

ابليس {سذ. عر. جم: آباليس و ابالسه. شيطان. || مج. خبيث ودساس آدم. || ابليس طيرناغى = شيطان طيرناغى.

ابليسانه {ص. ح. فا. شيطانه لايق، شيطنتكارانه. [«ابليسكارانه» ديمك دها اييدر.]

ابليسكارانه {ص. ح. فا. شيطا. نك ايشنه بكزر، شيطانجه.

ابليق {وزبانزدى املیق. با: ايبليق.

ابن {وبن. سذ. عر. ث: بنت. جم: ابناء، بنى (بنو). اوغل: حسن بن على؛ فاطمه بنت احمد؛ ابناء سبيل = يولجيلر؛ بنى آدم = آدم اوغللرى، انسانلر. || ابناء جنسمز = همجنسلرمز اولان افراد بشر. || ابن وقت = زمانه آدمى.

أبناء {سذ. جم. عر. فد: ابن. با: ابن.

اَبنیه { سنذ. جمع. عر. فد: بناء. با: بناء.

اَبو { سنذ. عر. [«اب» اسمنك حالت رفعی اولوب، كنیه‌لرده بولنور.] با: اب.

اَبواب { سنذ. جمع. عر. فد: باب. با: باب.

اُبوّت { سنذ. عر. [«اب» دن] آتالق، پدرلك، پدرحالی.

اَبو جهل قارپوزی { س. عر. بیده حنظل وفر. Coloquinte دینلن آجی بر میوه.

اَبوطیلون { س. خطمی انواعندن بر چیچك.

اَبوَین { سنذ. ت. عر. [«اب» دن] آنا بابا، والدین.

اَبه { س. طوغورتمه صنعتنی اجرا ایدن قادین ویا طبیب، قابل، قابله؛ ابه قادین؛ ابه طبیب. || ابه اسكمله‌سی، ابه اوریكه‌سی = اسكی جاهل ابه‌لرك وضع حمل ایده‌جك قادینلری اوتورتمغی عادت ایدندكاری بر اسكمله. || ابه پسیكی = پسی اوتی. || سوز ابه‌سی = چوق سویلین.

اِبهام { سنذ. عر. جمع: ابهامات. [مص. افعال] قپالی و مشكوك بر صورتده افاده: بو سوزده ابهام واردر.

اِبهام { سنذ. عر. [عربیده مؤنثدر.] جمع: اباهیم. ال و آیاغك باش پارمغی.

اُبهت { سنذ. عر. بیوكلك، عظمت، مهابت. [یالكز صدر عالی معزوللرینه ویریلن ابهتلودولتلوعنوانندهمستعملدر.]

اَبهر { سنذ. عر: تش. تمیز قانی یوركدن بدنه طاغیدان بیوك بر شریان كه آرقه بویجه اوزانیر: شریان ابهر.

اَبه گومجی { س. [وغل. ابه‌م گومجی] چیچكی و كوكی طبده مستعمل ویاپراغی سبزه كبی قوللانیلان معروف نبات، خبازی، پنیرك.

اَبه‌لك { س. ابه صنعتی و فنی، قباله.

اَبی { سنذ. عر. [«اب» اسمنك حالت جرده آلدیغی صورت اولوب، كنیه‌لرده بولنور.] با: اب.

اَبیات { سنذ. جمع. عر. فد: بیت. با: بیت.

اَبیَض { ص. عر. ث. بیضاء. [«بیاض» دن صش.] آق، سفید، بیاض: بحر ابیض = آق دكیز؛ ید بیضاء = حضرت موسی علیه السلامك معجزه‌سی اولان آق ال.

اَپ { د. همزۀ مفتوحه ایله باشلایان بعض صفتلرك باشنه كیروب، تأكید ومبالغه بیان ایدر: اپ ایی = چوق ایی؛ اپ ایجه، اپیجه = خیلی، اولدقجه.

اپرامق { و یاپرامق. با: پیره‌مك.

اَپریمك { مض: اپرین. فل. غنه ایله سویلمك، بورندن لقردی آتمك. مر.

اَپسم { ص. ۱. دیلسز، ابكم. ۲. سكوت ایدن، ساكت، سسسز؛ اپسم اولمق = سكوت ایتمك، سس چیقارمامق؛ اپسم ایتمك = صوصدیرمق.

اَپسملك { س. ۱. دلسزلك، ابكملك. ۲. سكوت، سسسزلك.

اِپسید { س. تكرلك چنبرینك پارچه‌لری.

اپمیق { س. صپان دمیرینك اوجی.

اپولت { یا آپولت. س. [فر. Epaulette] عسكرلرك رتبه وصنفلرینه كوره صیرمه وایپك ویا یوكدن اوموزلرینه طاقدقلری صچاق. || اپولت كوپریسی = اپولتی طوتمق ایچون سترەنك اوموزله یاقه‌سی آره‌سنده چوخه ویا شریتدن كوپریجك.

اَت { س. ۱. ذی روحلرك بدننده كمیك ایله دری آره‌سنده‌كی ماده، لحم، كوشت: اتی سنك كمیكی بنم. ۲. مأكولاتدن اولان قویون، صیغیر وسائره‌نك اتی كه كمیكله برابر اعتبار اولنور. ۳. میوه‌نك دریسیله چكردكی آره‌سنده اولوب ینن لذیذ ماده: شفتالینك اتی؛ اتلی اریك. ٤. تن، بدن، وجود. || ات بكی = كوچك ممه صورتنده طبیعی قبارجق، ثؤلوله. || ات شفتالیسی = یارمه اولمیان واتی چكردكنه بیتشیك بولنان شفتالی. || ات صویی = اتی قایناده‌رق استحصال ایتدكلری یاغلی وقوتلی صو. || ات قنات = براسه جنسندن حیوانلرك اوچه آلتلری اولان زار. || ات قفالی = ذكاوتدن محروم، قالین قفالی. || ات كسیمی، ات قیریمی = خرستیانلرك بیوك پرهیزه كیره‌جكلری كونلرده‌كی یورطی و شنلكلری، آپوقریا، ثرناوال. || ات لقمه‌سی = ات یمكی. || ات

ميداني = وقتيله يكيچري عسكرينه لحم تعييناتي توزيع وتقسيم اولنديغي ميدان وقيشله اوكى. || اتنه طولغون = ملحمجه، شيشمان اولمقسزين سميز، طيقناز. || آو اتى = آوده اوريلان حيوان و قوش لحمى. || باليق اتى = ياغسز وسرت عضلاتدن عبارت ات || باليق اتلى = بدنى نارين اولديغى حالده اعضاسى اتله مستور واتلرى سرت. و دوزكون اولان، ضعيف ولاغر اولمامغله برابر ملحم وصارقيق اتلى اولميان. || ديش اتى = ديشلرك ديبلرنده بولنان و ديشلر دوكلدكدن صكره بر سد تشكيل ايدن اتلر، لثه. || قبا ات = اليتين و بالدير اتلرى كبى قالين وياغسز بوتلر. || گييك اتى = قيزلك بلوغه ايردكلرنده‌كى خفيف و متناسب طولغونلق؛ گييك اتنه كيرمك = (قيز) بو طولغونلغى كسب ايتمك.

اَتباع { سذ. جـ. عر. [فد: تبع. غير مستعملدر. — تابع صفتنك جمعى زعم ايدنلر ياكلمشلردر، زيرا «تابع»ك جمعى. تبعه وتوابع كلير.] برينه تابع اولوب هرخصوصده كنديسندن آيرلميانلر، پيرولر، طرفكيرلر: اتباع امام اعظم. == تر. اوشاقلر وخدمتجيلر طاقمى: آدمى شرفلنديرن اتباعيدر.

اِتباع { سذ. عر. [«تباع» دن مص. افعال. آنجق بوراده مصدريت معناسى مقصود دكلدر] ف. بر كلمه‌نك آرقه‌سندن لفظا اوكا مشابه اوله‌رق ايراد اولنان لفظ مهمل: آت مات، قليچ مليچ كبى؛ اتباع ايچون ايراد اولنمش بر لفظ مهملدر دينلير.

اِتّباع { سذ. عر. [«تباع» دن مص. افتعال] اويمه، تابع اولمه، برينك قول ويا مذهب ومسلكنه امتثال، اقتداء، اقتفا: امام اعظمه اتباع ايدنلر.

اِتّباعاً { ح. عر. اويه‌رق، امتثالاً: اونك سوزينه اتباعاً.

اِتّحاد { سذ. عر. [«وحدت» دن مص. افتعال] ١. برلشمه، بر اولمه: بو ايكى شيء اتحاد ايده‌مز. ٢. همفكر و همرأى اولمه، موافقت، اتفاق، اشتراك: اتحاد آرا، اتحاد اسلام. || اتحاد ايتمك = متحد اولمق، برلشمك، برلكده حركت ايتمك اوزره قوتلرى برلشديرمك و سوزى بر ايتمك. || اتحاد منافع = منفعتلرك بر ومشترك اولمسى.

اِتّحادسزلق { س. برلك وموافقت فقدانى.

اِتّحادى { ص. عر. ث: اتحاديه. برلك واتفاقه متعلق.

اِتحاف { سذ. عر. [«تحفه» دن مص. افعال] ارمغان وتنسوخ ويرمه، هديه تقديم وارسالى، اهدا: برچوق كوزل شيئلر اتحاف ايتدى. [«اهدا» دها مستعملدر.]

اِتّخاذ { سذ. عر. [«اخذ» دن مص. افتعال] ١. ايدنمه، قبول ايتمه: بوقانونى اتخاذ ايتمشدر؛ اونى دوست اتخاذ ايتدى = دوستلغه قبول ايتدى. ٢. عد واعتبار، نظريله باقمه: بونى بر قاعدهٔ عموميه اتخاذ ايتمشدر. ٣. قوللانمه، استعمال ايتمه: شو ايكى اوطه‌يى سلاملق اتخاذ ايديورم. ٤. دوشونمه، قورمه، توسل: بونك اوكنى آلمق ايچون بر تدبير اتخاذ ايتملى.

اَتِر { س. [فر. Ether. يو. Αἰθήρ] كيم. تبخر ايدوب اوچمغه مائل بعض كؤول وسائر مايعلره ويريلن اسمدر، روح؛ اتر معطر؛ اتر كبريتى = لقمان روحى. بآ: اثير.

اَتراك { سذ. جـ. عر. فد: ترك. بآ: ترك.

اَتربه { سذ. جـ. عر. فد: تراب. بآ. تراب.

اِتّساع { سذ. عر. [«وسع» دن مص افتعال] گكيشلنمه، بوللانمه، اكتساب وسعت: دائرهٔ نفوذى اتساع ايتدى. ا.

اِتّسام { سذ. عر. [«وسم» دن مص. افتعال] قيزغين دميرله درى‌يه اوريلان تمغا ايله تمغالانمه، متصف اولمه. يالكز سجع بلاغتى ايچون قوللانيلير: نام مكارم اتسامى = مكارمله تمغالانمش يعنى مكارمله متصف اسمى.

اَتسز { ص. اتى اولميان، اتى آز، آريق، لاغر.

اِتّصاف { سذ. عر. [«وصف» دن مص. افتعال] وصفلنمه، بر صفتله موصوف اولمه: اخلاق حميده ايله اتصاف ايتمك. [«متصف اولمق» تعبيرى دها مستعملدر.]

اِتّصال { سند. عر. جـ : اتصالات. [« وصل » دن مص. افتعال] ١. اولاشمه، بيتشمه. ٢. آرالق فقدانی، تماس، بر برينه طوقونمه : اتصالی كسمك. ٣. قربيت، ياقينلق. || اتصالنده = تا ياننده، بيتشيك اوله‌رق. || كسب اتصال ايتمك = يان يانه كلمك، تماس ايتمك، بيتشمك. ═ جـ. بر بنا يا عرصه واراضينك جهات اربعه سنده‌كی حدودی. || ع. بر اردوبی تركيب ايدن فرقه‌لر بيننده‌كی طرق مخابره واختلاط.

اِتعاب { سند. عر. [«تعب» دن مص. افعال] يورمه، يورغونلق ويرمه : سزی بيهوده اتعاب ايتدم. || اتعاب ذهن = آكلاشلماز بر شيئی آكلامغه چاليشمه، ذهن يورمه، قفا پاتلاتمه : نافله اتعاب ذهن ايتمم.

اِتّفاق { سند. عر. جـ. اتفاقات. [« وفاق » دن مص. افتعال] ١. اويوشمه، سوز بر ايتمه، وفاق، موافقت : بو ايشده آرقداشلرله اتفاق ايده‌مدك = آرامزده موافقت حاصل اوله‌مدی. ٢. برلكده حركت ايتمك اوزره سوزلشمه، اتحاد، عهدلشمه : ايكی دولت بيننده اتفاق واردر؛ اتفاق تدافعی، اتفاق تعرضی = برنجيسی يالكز خارجدن وقوع بوله‌جق تعرض وتجاوزه قارشی طورمق، و ايكنجيسی خارجه تعرض وتجاوز دخی ايتمك اوزره ايكی دولت بيننده عقد اولنان مشاركت معاهده‌سی. ٣. راست كلش، تصادف. [لسانمزده بو معنا ايله استعمالی نادردر.] || اتفاق آرا = بر مجلس اعضاسی ويا بر هيئت افرادی رأی و فكرلرينك بر نقطه‌يه اجتماعی، جمله‌سنك بر رأيده بولنمسی، سوز برلكی : بو ايشه اتفاق آرا ايله قرار ويرلدی. [اتحاد آرا دخی دينلير.]

اِتّفاقاً { ح. عر. تصادفی اوله‌رق، تصادفاً، راست كله، علی التصادف، قضارا.

اِتّفاقسزلق { س. اويوشه‌مامه، عدم موافقت.

اِتّفاقی { ص. عر. ؤ : اتفاقيه. [سمز] ١. اتفاق واتحاده متعلق : معاهدهٔ اتفاقيه. ٢. تصادفی : غرائب اتفاقيه.

اِتّقا { سند. عر. [« وقايه » دن مص. افتعال] ١. صاقينمه، اجتناب : مناهی ومحرماتدن اتقا ايتملی. [توقی دها مستعملدر.] ٢. تقوی، پرهيزكارلق، اللهدن قورقمه.

اِتّقان { سند. عر. [« يقن » دن مص. افتعال] كوزله كورمش كبی ايی و صاغلام بيلمه، تيقن، اطمئنان. [تيقن دها مستعملدر.]

اَتْقِيا { سند. جـ. عر. فد : تقی. [با : تقی.

اَتَك { س. ١. بلدن آشاغی اينن اثوابك آشاغی صارقان قسمی وعلی الخصوص كوشه‌لری، ذيل، دامن. ٢. روبه اتكنه بكزر مختلف مواده دخی اطلاق اولنور : چادير اتكی. || اتك اتك = اتك طولوسيله، بول بول. || اتك اوپمك = مقام تحيه‌ده بر بيوك آدمك اتكنی اوپمك؛ و مج. تبصبص وتملق ايتمك : ال اتك اوپمكه آليشمدم. || اتك باغی = قادينلرك فيستانلرينی فراجه وچارشفك آلتندن كورنمه‌مك ايچون قالديروب بله باغلادقلری شريت ويا غيطان. || اتك بزی = چوجق قونداغنك بلدن آشاغی كانی. || اتك بلده = حاضر، مهيا. || اتك سرپن = قيافتی طوپلی اولميان، پاساقلی. || اتك سيلكمك = چكلمك، آرتق قاريشمامق، قطع مناسبت ايتمك. || اتكه دوشمك، صارلمق = التجا ايتمك. || اتكنه يابيشمق = طلب حمايه ايتمك. || طاغ اتكی = طاغك اتك شكلنده كيتدكجه آلچاله‌رق اووه ويا دره‌يه طوغری اوزانان قسمی.

اِتّكاء { سند. عر. [« وكاء » دن مص. افتعال] طيانمه، سويكنمه، ياصلانمه : ياصديغه اتكا ايتمشيدی.

اَتَكْلِك { س. ١. بلدن آشاغی صارقيق اوزره كيلان روبه، فيستان، تنوره. ٢. قادينلرك صيچاق طوتمق ويا فيستانی قبارتمق ايچون آلتدن كيدكلری فوسته. || امامه اتكلكی = چبوق طاقنك آلت طرفی.

اَتَكله‌مك { فتـ. ١. برينك اتكنه وارمق، اتكنی اوپه‌رك رسم خوش آمدی ويا تبريك ايتمك، رسم دامن بوسی ايفا ايتمك. ٢. اتكه يللامك، اتكی يلپازه كبی

قوللانەرق هوالندیرمق. ۳. بول بول اتكه طولدیرمق، اتك اتك آلوب كوتورمك.

آتكلی { ص. اتكی اولان؛ او. زون اتكلی = اتكلری قالدیروب بله باغلانان اسكی بر نوع اوزون اثواب.

اتلاف { سذ. عر. ج: اتلافات. [«تلف» دن مص. افعال] ۱. اولدیرمه، قتل و هلاك ایتمه. ۲. بوش یره صرف، اسراف: پدرندن بولدیغی او قدر مالی آز وقتده اتلاف ایتدی. ۳. بوزمه، محو و خراب ایتمه. || ط. اتلاف جنین = رحمك ایچنده دولی اولدیرمك جنایتی.

آتلی { ص. ۱. اتی چوق اولان، طیقناز، طولغون. ۲. چكردك ایله دری آره‌سنده‌كی یه‌جك قسمی چوق اولان (میوه). || بالیق اتلی = اتی آز لكن صیقی وطولغون اولان.

أتمّ { ص. عر. [«تام» دن ستف.] دها ویا پك تام ومكمل، نقصانسز، اكمل.

اتمام { سذ. عر. [«تمام» دن مص. افعال] بیتیرمه، اكمال، پایانه ایردیرمه: شو بنایی اتمام ایده‌مدك. [«اكمال» دن فرق شوكه اكمالده بیتیرمكله برابر مكملیت دخی مقصوددر.]

آتمك { س. [آتشده كوستروب پیشیرمك دیمك اولان «اوتمك» دن. زبانزدی: اكمك.] ۱. حبوبات مختلفه اونندن معمول خمورك آتشده یا فرونده ویا تپسیده پیشمشی كه انسان غداسنك اساسیدر، خبز، نان: بغدای، مصر، آرپه، چاودار اتمكی. ۲. یه‌جك، یمك، طعام. ۳. گچینه‌جك، معیشت، وجه معاش: اتمكنی چیقارمق. ٤. ایش، مأموریت، خدمت، وظیفه: بنی اتمكمدن ایده‌جكسكز = مأموریتمی غائب ایتمكلكمه سبب اوله‌جقسكز. || اتمك اوفاغی = اتمك ریزه‌لری، توكندی. || اتمك ایچی = یومشاق اولانلی، نرمه. || اتمك قابوغی = اوست وآلتنده‌كی قیتیری، قشاره. || اتمك كبی = پك عزیز وقیمتلی؛ پك لازم، لابد. || اتمكی دیزنده = تملسز، موقت نعمت ویا خدمت. || اتمكنه یاغ سورلمك = آرزوسنه مع‌زیادة نائل اولمق. || پینیر اتمك = یاوان یمك. || تعیین اتمكی = عسكریلره ویریلان بكلك اتمكی. || طوز اتمك حقی = شكران نعمت. || قوری اتمك = قاتیقسز ساده اتمك.

آتمكجی { س. اتمك یاپان و كزدیروب صاتان آدم، خباز.

آتمكجیلك { س. اتمك یاپان و صاتان آدمك صنعتی.

اتهام { سذ. عر. [«تهمت» دن مص. افعال] برینه تهمت و قباحت اسنادی: بوندن طولایی بنی اتهام ایده‌مزسكز. || حق. وقوع بولان بر قباحت و یا جنایتك قبل المحاكمه وظن اوزرینه برینه اسنادی.

اتّهام { سذ. عر. [«تهمت» دن مص. افتعال] بر قباحتك اسنادی آلتنده بولنمه، اتهام اولنمه. ذ.

اتهامنامه { س. فا. حق. بر جنایتدن طولایی مظنوناً توقیف اولنان آدمه او جنایتك اسنادی حقنده هیئت اتهامیه طرفندن ویریلان ورقه، كه او. نكله محكمه‌یه تسلیم اولنوب، محاكمه‌سنه بدأ اولنور.

اتهامی { ص. عر. ث: اتهامیه. [سمذ.] حق. قبل المحاكمه مظنوناً موقوف اولانلره اسناد جرم وجنایتله اوغراشان ویا بو ایشه متعلق اولان: هیئت اتهامیه؛ اوراق اتهامیه.

اتیان { سذ. عر. كتیرمه، ایراد: دلائل اتیان ایتدی. [عربیده اصل معناسی كلمه، ورود، وصول ایسه‌ده، تركجه‌ده او معنا ایله قوللانلماز.]

آثاث { سذ. عر. [سج. اولدیغیچون جمع كبی اعتبار اولنوب صفتی مؤنث ایراد اولنور.] او اشیاسی، مفروشات، دوشمه: اثاث بیتیه، اثاث بیت.

اثبات { سذ. عر. [«ثبوت» دن مص. افعال] ۱. پایدار ومحكم ایتمه، صاغلاملاشدیرمه. ذ. ۲. دلیل وبرهان ایرادیله و سند وشاهدله صحتنی میدانه چیقارمه: دعواسنی اثبات ایده‌مدی؛ سویلدیككز شیئی اثبات ایده‌بیلیرمیسكز؟ ۳. وار ایتمه، موجود براقمه، محو ایتمه‌یش: فلان كتابی محو و اثبات طریقیله كندی نامنه

نشر ایتدی، یعنی بعض یرلرینی قالدیروب بعضلرینی براقه‌رق. ٤. میدانه چیقارمه، اظهار، ابراز: اثبات هنر. ٥. بر دعوی و یا مسئله‌نك صحتنی کوسترمك ایچون درمیان اولنان بدیهی و یا هر دلیل و برهان: بو دعوایه اثباتم یوقدر، اثبات ابراز ایده‌مم. || د. نفی ضدی، منفی اولمیان فعل وسائره‌نك حالی، ایجاب، تصدیق؛ ادات اثبات = ادات نفیك ضدی. || اثبات وجود = حاضر و موجود اولدیغنی کوسترمك ایچون بر کره کورینمش. [فر. Acte de présence].

اَثَر { سذ. عر. ج: آثار. ١. علامت، نشان، بر شیئك وجودینه دلالت ایدن حال: براثرحیت کوستردی. ٢. وجودی قالقمش بر شیئك قالان قسمی، بقیه: بوراده بنا اثری یوقدر؛ اوراده بر اسکی شهرك آثاری موجوددر. ٣. برآدمك وجوده کتیردیکی شیء، تألیف، اختراع، تصنیع واعمال: شاهنامه فردوسینك، طباعت غوتانبرغك، سلیمانیه جامع شریفی معمار سنانك اثریدر. ٤. تألیف، کتاب: نواینك « مجالس النفایس » ی کوزل بر اثردر؛ آثار اسلاف ایچنده حرزجان اوله‌جق کتابلر واردر. ٥. فعل، عمل، تأثیر: طاشده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر. ٦. اسکی زمانلر دن قالمه مصنوعات بشریه: اسکی مصریلرك آثاری جالب حیرتدر. ٧. حدیث شریف، علم حدیث، خبر. ٨. تاریخ، وقایع. || آثار عتیقه = ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه مصنوعات مهمه. || آثار قلمیه = تألیفات، محررات. || کلیات آثار = بر مؤلفك مجموع تألیفاتی.

اِثر { سذ. عر. ایز، آیاق یری. || مج. مسالك، کیدیش: صلحا وابرارك اثرینه تبعیت ایتملی.

اَثقال { سذ. ج. عر. [فد: ثقل غیر مستعمل] آغیر شیلر، اشیا، غیلەلك، آغرلق. ز. || جر اثقال = ماکینه فنی، فن میخانیکی. [فر. Mécha-nique].

اَثقَل { ص. عر. [« ثقیل » دن ستف] دها ثقیل، دها چرکین وکران جان.

اِثم { سذ. عر. کناه، جرم، صوچ.

اَثمار { سذ. ج. عر. فد: ثمر. با: ثمر.

اَثمان { سذ. ج. عر. فد: ثمن. با: ثمن.

اِثمِد { سذ. عر. کیم. آنتیموان، سورمه طاشی.

اَثناء { سذ. ج. عر. [فد: ثنی غیر مستعمل] آرا، آرالق، هنکام، صره: او اثناده اوآرالقده؛ ایش اثناسنده = ایش آراسنده؛ اثنای حربده = حرب اولورکن؛ اثنای راهده = یولده کیدرکن.

اِثناعَشَر { عد. عر. اون ایکی: ائمهٔ اثنا عشر = اون ایکی امام.

اِثنَین { سذ. عر. بازار ایرتسی: اثنین کیجه‌سی. لـ. [ایکی معناسیله عدد اوله‌رق ترکجه‌ده هیچ مستعمل دکلدر.]

اَثنِیه { سذ. ج. عر. فد: ثناء. با: ثناء.

اَثواب { سذ. ج. عر. [زبانزدی: اسباب] فد: ثوب. با: ثوب.

اَثوابجی { س. [زبانزدی: اسبابجی.] ١. حاضر البسه صاتان تاجر. ٢. بر بیوك ذاتك البسه‌سنه والبسه‌یه متعلق مبایعات و سپارشلرینه باقان مأمور، اثوابی.

اَثوابجیلق { س. ١. حاضرالبسه صاتانك وظیفه و صنعت وتجارتی. ٢. بر بیوك دائره‌ده البسه‌یه متعلق ایشلره باقق وظیفه ومأموریتی.

اَثوابلق { ص. [زبانزدی: اسبابلق.] البسه اعمالنه یارایان، البسه‌لك (قماش).

اَثیر { سذ. عر. [یو. Aἰθήρ] م. هوادن خفیف اولق اوزره اجرام سماویه آره‌لرنده و ساحهٔ سماده موجودیتی مفروض بر جسم، که ضیا و حرارتی ناقلدر.

اَثیم { ص. عر. [« اثم » دن صش.] کنهکار. لـ.

اِجابَت { سذ. عر. [« جوب » دن مص. افعال] قبول، اسعاف، بر رجا ویا دعوتك قبولی، موافقت: دعوته اجابت سنن سنیه‌دندر. || امت اجابت = دعوت جناب نبوی‌یه اجابتله قبول اسلام ایدنلر. [مقابلی: امت دعوت، که دعوت نبویه‌یی بیلوب قبول ایتمدیلر.]

إجارَتَين { سش. ت. عر. ایکی کرا دیمك اولان بو تعبیر اجارهٔ معجله واجارهٔ مؤجله دیمکدر. بویله ایکی اجاره ایله ایجار اولنان مسقفات ومستغلات موقوفه‌یه اجارتینلی اوقاف دینلور. [مقابلی: اجارهٔ واحده.]

إجاره { سش. عر. جـ: اجارات. [« اجر » دن مص. افعال] ۱. کرا. ۲. وقفه ویا میری یه عائد کرا. || اجارهٔ زمین = اوزرینه ابنیه وباغ وسائره یاپیلان اراضینك عشرینه مقابل میری‌یه ویریلن ویرکی. || اجارهٔ معجله = پشین کرا؛ اجارهٔ مؤجله = ایلریده ویریله‌جك کرا. || اجارهٔ واحده = متولیٔ وقف طرفندن آی وسنه کبی بر مدت قصیره تعیینیله مسقفات ومستغلات موقوفه‌نك ایجاری.

إجازَت { سش. عر. [« جواز » دن مص. افعال] ۱. اذن، رخصت، مساعده. ۲. علوم آلیه ده ومشقده اکمال تحصیل ایدنلره لدی الامتحان ویریلن مأذونیت وشهادتنامه: اجازت ویرمك، اجازت آلمق.

إجازَتنامه { س. فا. علوم آلیه ومشقده مأذون اولانلره معلملری طرفندن ویریلن اذننامه، شهادتنامه.

إجاله { سش. عر. [« جولان » دن مص. افعال] جولان ایتدیرمه، طولاشدیرمه. ز.

اَجانِب { سذ. جـ. عر. [فد: « اجنب » ترکجه‌ده غیر مستعمل.] اجنبیلر، یبانجیلر.

إجبار { سذ. [« جبر » دن مص. افعال] زورلامه، جبر ایتمه، قهراً رضاسی خلافنه بر ایشه سوق: کندیسنی بوایشه اجبار ایتدیلر؛ ضرورت انسانی هر شیئه اجبار ایدر.

إجتِباء { سذ. عر. [« جبایت » دن مص. افتعال] ۱. تچوب طوپلامه. ۲. جابی و تحصیلدارك تحصیل ایتمسی. ز.

إجتِراء { سذ. عر. [« جرأت » دن مص. افتعال] جرأتلنمه، تجاسر: اجترا ایتمك.

إجتِرار { سذ. عر. [«جر» دن مص. افتعال] تا. حیوانك کویش کتیرمسی. [کویش کتیرن حیوانلره: حیوانات مجتره دیرلر.]

إجتِسار { سذ. عر. [«جسارت» دن مص. افتعال] جرأتلنمه، قورقمیوب آتلمه. [بو کلمه‌نك عربیده اصلا بویله معناسی اولمدیغندن، بو مقامده استعمالی یاکلیشدر. بونك یرینه تجاسر قوللانلملیدر.]

إجتِماع { سذ. عر. جـ: اجتماعات. [«جمع» دن مص. افتعال] ۱. طوپلانمه، بر یره کلمه، بریکمه، ییغلمه: بر چوق خلق اجتماع ایتمشیدی. ۲. بر مجلس ویا هیئتك طوپلانمسی، انعقاد: بو کون مجلسك، قومیسیونك اجتماعی کونیدر. ۳. ایکی ویا زیاده شیئك برلکده بولنمسی: اجتماع ضدین. || د. اجتماع ساکنین = ایکی حرف ساکنك یان یانه بولنمسی. || هـ. ایکی سیاره‌نك یان یانه کلمسی.

إجتِناء { سذ. عر. [« جنی » دن مص. افتعال] میوه طوپلامه. ز.

إجتِناب { سذ. عر. [«جنوب» دن مص. افتعال] صاقینوب چکینمه، توقی، احتراز: شبهه‌یی مؤدی ایشلردن اجتناب ایتملی.

إجتِهاد { سذ. عر. [«جهد» دن مص. افتعال] ۱. چالیشوب چپالامه، بذل مقدرت، سعی وغیرت. [بو معنا ایله جهد استعمالی مرجحدر.] ۲. ائمهٔ دینك آیت و حدیث وقیاسه توفیقاً مسائل شرعیه‌یی تعیینه اولان جهد وسعیلری: باب اجتهاد سنیلرجه مسدوددر.

اَجداد { سذ. جـ. عر. فد: جد. با: جد.

اَجر { سذ. عر. جـ: أُجور، آجار. ۱. بر ایش مقابلنده ویریلن شیٔ، قارشیلق، [بو معنا ایله « اجرت » استعمالی دها مأنوسدر.] ۲. بر عمل صالحه یاخود صبر وتوکل ایله تلقی اولنان بر مصیبته قارشی ویریلن مکافات اخرویه، ثواب: الله اجر وصبر ویرسین. || فقه. اجر مثل = بر ایش ایچون اهل وقوف طرفندن تعیین اولنان اجرت، اجرت حقیقیه؛ اجر مسمی = مقاوله وپازارلقله تعیین اولنمش اجرت.

إجرا { سذ. عر. جـ: اجراآت. [« جریان » دن مص. افعال.] ۱. آقیتمه، اساله: صویی جدوللره اجرا ایتدی. ز. ۲. قوه ده اولان بر ایشك نعله

اخراجی، بر قرار ویا حکم نظا-
مینك تطبیقی، موقع فعله قونمسی،
انفاذ: حقنده‌کی قرار دها اجرا
اولنمدی. ۳. معاملهٔ رسمیه سی
کوریلوب بیتمه، ایفا: فلان بره
مأموریتی اجرا اولندی؛ اجرای
ایجابی = اقتضا ایدن معامله‌سنك
ایفاسی. || حقو. اجرا مأموری،
اجرا هیئتی = محکمه‌نك قرارلرینی
موقع فعله وضع ایله مدیوندن
آقچه‌یی تحصیل ودائنه تسلیم
وظائفیله موظف عدلیه مأمو-
ری ومعیتی. == جـ. اجراآت =
عملیات، تطبیقات، ایش: فلانك
اجراآتی پك ایبدر.

أَجرام { سذ. جـ. عر. فد: جرم. || با: جرم || اجرام سما-
ئیه، اجرام علویه = سماوات و
افلاکی طولدیران اجسام،
ثوابت وسیارات واحجار جویه
وسائره. [فر. Corps célestes.]

أُجرت { سذ. عر. جـ: اجور، اجورات. ۱. امکه
قارشی ویریلن آقچه وسائره،
حق، کوندهلك، معاش: اجرتله
ایشلر. ۲. برشاکردك مکتبه ویا
مسافرك مسافرخانه‌یه ویردیکی
وبوکا مماثل یرلرده ویریلن آقچه:
اجرتله مسافر قبول ایدر خانه؛
اجرت سنویه‌سی شودر. ۳.
پوسته، تلغراف، دمیر یول و
سائره‌یه ویریلن آقچه: اجرتی
ویرلمه‌مش بر مکتوب.

أُجرتسز { صـ. ۱. بر یره ویرلمسی اقتضا ایدن آقچه‌یی
ویرمه‌مش یاخود بو ویرکیدن
استثنا اولنمش، مجاناً قبول
اولنمش: اجرتسز شاکرد؛
اجرتسز مکتوب. ۲. آقچه آ-
لمیان، مجاناً ایفای وظیفه ایدن:
اجرتسز مکتب. == حـ. آقچه
ویرمکسزین، مجاناً: بن واپوره
اجرتسز کیدرم.

أُجرتلی { صـ. ۱. بر ایش مقا-بلنده آقچه آلان:
اجرتلی عمله، یازیجی، مکتب.
۲. بر یره آقچه ویره‌رك قبول
اولنمش: مکتبك اجرتلی شا-
کردانی.

أَجزاء { سذ. جـ. عر. فد: جزء. || با: جزء. == تر. [مفرد
کبی] ۱. ادویه ده قوللانیلان
مواد مختلفه، عقاقیر. ۲.
جلدلنمه‌مش کتاب، پراکنده.
۳. برترکیب کیمیوی ایله وجوده
کلوب اشتعال ایتمك خاصه سنی
ویا دیکر بویله بر قوت وتأثیری
حائز بولنان شیء: اجزالی کبریت،
قاپسول وسائره.

أَجزاجی { سـ. عقاقیر طبیه صاتان وادویه یی
استحضار ایدن آدم، صیدلانی،
اسپنچار؛ اجزاجی باشی بر بیوك
دائره‌نك ویا بر فرقه ویا آلایك
سراجزاجیسی؛ اجزاجی چراغی،
یماغی، شاکردی. [اجزاء
طبیه وکیمیویه‌نك وحاضر علا-
جلرك یالکز فروختیله مشغول
اولوب، اعمالنه قاریشمیانلره
یعنی فر. Droguiste دینلنلره
دخی اجزاجی دینله‌بیلیرسه‌ده،
بونلرك عطار اسمیله تفریقی
دها ایبدر.]

أَجزاجیلق { سـ. اجزاء طبیه وادویه‌نك اعمال
وفروختی صنعتی، صیدله، فن
صیدلانی، فن اسپنچاری.

أَجزاخانه { سـ. اجزاجی دکانی، اجزاء طبیه‌نك اعمال
و فروخت اولندیغی محل،
اسپنچاریا.

أَجساد { سذ. جـ. عر. فد: جسد. با: جسد.

أَجسام { سذ. جـ. عر. فد: جسم. با: جسم.

أَجفان { سذ. جـ. عر. فد: جفن. با: جفن.

أَجل { سذ. عر. سبب. ترکجه «دن» و «ایچون» یا-
خود عربی «ل» حرفلریله
قوللانیلیر: او اجلدن = او
سببدن؛ اذغام اجلیچون = ادغام
سببیله، ادغام ایچون؛ لاجل
التفتیش = تفتیش سبب ومقصد-
یله، تفتیش ایچون.

أَجَل { سذ. عر. هرذی روحك وعلی الخصوص انسانك
مقدر اولان وقت وفاتی: اجل
کلنجه باش آغریسی بهانه اولور؛
اجل قضا بر قضایه اوغرایه رق
وفات؛ اجل مسمی، اجل موعود =
من طرف الله معین ومقدر
اولان اجل: اجل موعودیله
ارتحال ایتدی.

إِجل { سذ. عر. ط. بوین طوتو-لغی. [فر. Torticolis.]

أَجَلّ { صذ. عر. [«جلیل» دن ستف] دها ویا پك بیوك،
جلیل وعالی، اشرف: اجل مخلو-
قات = مخلوقاتك اشرفی اولان
انسان.

إِجلاء { سذ. عر. [«جلاء» دن مصـ. افعال.] طرد،
تغریب، تبعید.

اِجلاس { سـذ. عر. اوتورتمه، اقعاد .

اَجلاف { سذ. جه. عر. [فد : جلف غیر مستعمل.] اسافل، اراذل، بالدیری چپلاق كروهی. [عربیده قبا واحمق آدملر دیمكدر.]

اِجلال { سذ. عر. [«جلال» دن مصـ. افعال] ١. بیوتمه، آغیرلامه، تعظیم، اكرام. ٢. بیوكلك، جـلال، عظمت. [بو ایكنجی معنی عربیـده یوقدر.]

اَجِلّه { سذ. جه. عر. [فد : جلیل.] با : جلیل || اجلهٔ رجال دولت علیـه = اولی صنف اولی رتبـه‌سنی حائز ذواته اطلاق اولنور .

اِجماع { سذ. عر. [« جمع » دن مصـ. افعـال] ١. طوپلامه. ز . || اجماع امت = زمان اجتهادده ائمه وفقهاء عظام ایله كبار تابعینـك امور شرعیـه‌نك تعیینی حقنده‌كی اتفاقلری .

اِجمال { سذ. عر. [« جمل » دن مصـ. افعـال] ١. بر سـوزك تفصیلات وتفرعاتنـه كیریشمكسزین صورت عمومیه‌ده وطوپدن بیانی، خلاصه، تلخیص: سوزی اجمال ایتمك. ٢. حسابده اعمـال اربعه‌دن جمع. ٣. بر اوزون حسـابدن چیقـاریلان خلاصه : آی، سنه اجمالی. ٤. غزته‌لرك امور سیاسیهٔ عمومیه‌نك حال حاضرینی خلاصـه ایده‌رك باشده یازدقلری مقاله، جملهٔ سیاسیه .

اِجمالاً { حـ.عر. خلاصه طریقیله، مجملاً، مختصراً .

اَجمَعین { سذ. جه. عر. جمله‌سی، كافه‌سی، باجمعهم : رضی الله عنهم اجمعین. [یالكز بویله دعا تعبیراتنده مستعملدر.]

اَجمَل { صـ. عر. [« جمیل » دن ستفـ.] دها كوزل، احسن: اجمل ناس ایدی .

اَجناد { سذ. جه. عر. فد : جند با : جند .

اَجناس { سـذ. جه. عر. فد : جنس. با : جنس .

اَجنَبی { صـ. عر. ڈ : اجنبیـه. یبـانجی، بیكانه : ممـالك اجنبیـه، دول اجنبیـه، لسـان اجنبي. = سذ. دیكر بر مملكت ویا جنسـیت وملیتـه منسـوب اولان، دیكر بر دولت تبعـه‌سـندن بولنـان آدم : اجنبیلره مخصـوص بر یر. [« اجانب » بزجـه غیر مسـتعمل اولان « اجنب » ڭ جمی ایسـه‌ده، بر معنـاسی مشـترك اولدیغنـدن، بونك جمی مقـامنده قوللا۔ نیلیور.]

اَجنَبِیَّت { سش. عر. و :

اَجنَبِیلك { سـ. یبانجیلق، بردولت اجنبیه تبعیتی .

اَجنِحه { سـذ. جه. عر. فد : جناح . با : جناح .

اَجِنّه { سـذ. جه. عر. فد : جنین. با : جنین .

اَجِنّی { سـ. [عر : جنی دن] جن، جن طائفه سندن بر فرد.

اَجوِبه { سـذ. جه. عر. فد : جواب. با : جواب .

اُجور { سـذ. جه. عر. و بونك جه : اجورات. فـد : اجر. با : اجر .

اَجوَف { صـ. عر. ڈ : جـوفاء. [« جوف » دن صش.] ایچی بوش، قوف. || مجـ. جاهل واحمق، بوش. || د. عین الفعلی یعنی ایكنجی حرف اصلیسی «و» یاخود «ی» اولان (فعل عربی).

اَجه { سـ. [« حاجی » دن مخفف] اختیـار، قوجـه آدم، آق صقال .

اِجهار { سذ. عر. [«جهر» دن مصـ. افعال] ١. آشكار ایتمه، آشكار سـویله. ٢. سسله اوقومه، جهراً قرائت .

اَجهَل { صـ. عر. [« جاهل » دن ستفـ.] دهاویا پك جاهل ونادان : اجهل ناس = خلقك الك جاهلی.

اَجیال { سذ. جه. فد : جیل . با: جیل.

اَجیر { سـذ. عر. [« اجر » دن صش] اجرتله ایشـلین، كونده‌لكچی. ز .

اَحادیث { سذ. جه. عر. [فد : حدیث.] با : حدیث.

اِحاطه { سش. عر. [« حوط » دن مصـ. افعـال] ١. قوشاتمه، اطرافنی چویرمه : كوزك احاطه ایتـدیكی یرلر. ٢. معلومات شـامله، وقوف تام : سیاسیاتده احاطه‌سی وار ایدی .

اِحاله { سش. عر. جه : احالات. [« حول » دن مصـ. افعال] ١. بر ایشی برینه ترك، برینك عهده‌سـنه حمل ایتمـه : بو ایشی فلانه احاله ایده‌لم. [حواله كبی.] ٢. مناقصه ویا مزایده‌یه چیقا۔ ریلان بر میری ایشنك ویا بر التزامك طالبنه تركی معامله‌سی :

اعشاری، عسکرك اتی فلانه احاله ایتدیلر؛ اغنام ویرکیسی احاله صورتیله اداره اولنور. [مقابلی امانت.]

اِحالةً { ح. عر. احاله صورتیله، مزایده ویا مناقصه‌یه قو- یه‌رق طالبنه ترك ایتمك طریقیله، التزام یولنده: اعشار احالةً اداره اولنیور. [مقابلی: امانةً.]

اَحِبّا { سذ. جم. عر. فد: حبیب. با: حبیب.

اَحباب { سذ جم. عر. فد: حبیب. با: حبیب. = تر. فد. دوست، محب: اوآدم احبابمدر؛ احبابجه قو- نیشورز.

اَحبابلق { س. دوستلق، محبت، مناسبات دوستانه.

اَحبار { سذ. جم. عر. فد: حبر. با: حبر.

اِحتِباس { سذ. [« حبس » دن مص. افتعال] ط. طو- تلمه، طوتوقلق: احتباس بول = ادرار طوتلمه؛ احتباس صفراء وسائره.

اِحتِجاب { سذ. عر. [« حجاب » دن مص. افتعال] اورتنمه، صاقلانمه، کورینمه‌مه، کیزلنمه، نقاب وپرده وسائره آرقه‌سنه کیرمه.

اِحتِجاج { سذ. عر. [« حجت » دن مص. افتعال] دلیل وحجت ایراد ایتمه، بر دعوانك اثباتیچون بر شیئی دلیل وحجت عد ایتمه: سعدینك بر شعریله احتجاج ایدیور؛ احتجاجه صالح بر شیء بوله‌مدی.

اِحتِجام { سذ. عر. [« حجامت » دن مص. افتعال] حجامت اولمه، بوینوز یاپیشد- یره‌رق قان آلدیرمه: احتجام ایتمك.

اِحتِراز { سذ. عر. [« حرز » دن مص. افتعال] صا- قینمه، چکینمه، تحفظ، اجتناب: منافقدن دائما احتراز ایتملی؛ کمال احترازله = پك زیاده صا- قینه‌رق.

اِحتِراق { سذ. عر. [« حرق » دن مص. افتعال] یانمه، طوتیشمه، یانوب کول اولمه: احتراق ایتدی = محترق اولدی. || هـ. بر سیاره‌نك شمسه تقربی، شمسله بر برجده بولنمسی: احتراق زحل. || کیم. بر جسمك مولد الحموضه ایله ترکبندن حصوله کلن تبدل: احتراق ذاتی، بطیء، تنفسی. || م. احتراق نقطه‌سی = اشعهٔ شمسك اجتماع ایتدکاری نقطه.

اِحتِرام { سذ. عر. جم: احترا- مات. [« حرمت » دن مص. افتعال] حرمت، رعایت، صایغی، توقیر، اعزاز، تکریم: احترامده قصور ایتمدی؛ واجب الاحترام = شایان حرمت. || احترامات فائقه، انشاده تعبیر تحیه‌در.

اِحتِساب { سذ. عر. [« حساب » دن مص. افتعال] ١. حساب صورمه، حسابه چکمه، مسئولیت. ٢. زجر، مجازات. ٣. وقتیله پولیس و بلدیه وظیفه‌سنی ایفا ایدن واك باشلی ایشی اصنافك اوزان و اکیالنه نظارتدن عبارت اولان محتسب ویا احتساب آغاسی مأ- موریتی ودائره‌سی. ٤. بو دا- ئره‌یه عائد رسوم. || احتساب آغاسی، ناظری = محتسب، دا- روغه، شهر امینی.

اِحتِسابیه { سذ. عر. [رسوم احتسابیه‌دن مخفف] احتسابه یعنی بلدیه‌یه عائد رسوم.

اِحتِساس { س. جم: احتساسات. [فن منافع الا- عضاده فر. Sensation دینلن حالی افاده ایچون ایجاد اولنوب لسان ادبی‌یه دخی فرجه یاب دخول اولمش بر کلمه ایسه‌ده، عربیده « حس » ماده‌سی افتعال بابندن اصلا تصریف اولنمد- یغندن، « حس » تعبیری بونی افاده‌یه کافی دکل ایسه، «احساس» کلمه‌سنی قوللانمق اقتضا ایدر.]

اِحتِشام { سذ. عر. جم: احتشا- مات. [«حشمت» دن مص. افتعال] خدم وحشم کثرتی، دارات، دبدبه، طنطنه، شکوه: کمال احتشامله؛ احتشامات فوق العاده‌سیله عوامك کوزلرینی قاشدیردی.

اِحتِضار { سذ. عر. [«حضور» دن مص. افتعال] اولومه حاضر اولمه، حالت نزع، جان چکیشمه: بیمار احتضارده اجرت دیلر طبیب.

اَحتِطاب { سذ. عر. [«حطب» دن مص. افتعال] اورمان ویا بالطه‌لقدن اودون کسمه: اهالینك حق احتطابی.

اِحتِفال { سذ. عر. جم: احتفا- لات. [« حفل » دن مص. افتعال] بیوك بر آلای ایله حرمت وتعظیم. [باشلیجه جمعی جنازه آلایلری حقنده

مستعملدر] : نعشی احتفالات لازمه ایله قالدیرلدی .

اِحتِقار { سذ. عر. [« حقارت » دن مص. افتعال] ١. حقارته قاتلانمه، تذلل، تواضع. ٢. خوار وحقیر نظریله باقمه، کوز طوتمامه : احتقار ایتمك.

اِحتِقان { سذ. عر. [« حقن » دن مص. افتعال] ط. ١. حقنه وشیرینغه استعمالی. ٢. بر عضوه قان بریکمه سیله اورانك شیشوب قیزارمه‌سی، تراکم دم. [فر. Congestion.]

اِحتِکار { سذ. عر. [«حکر» دن مص. افتعال] ذخیره وسائر محصولاتك طوبدن مبایعه وحبسیله فیآتنك ترقیسندن صکره آغر بها ایله فروختی معامله‌سی، مطره‌بازلق.

اِحتِلام { سذ. عر. [« حلم » دن مص. افتعال] ١. دوش آزمه، اویقوده صو اقتضا ایتمه. ٢. بالغ اولمه، سن بلوغه ایرمه.

اِحتِماء { سذ. عر. [« حمیه » دن مص. افتعال] ط. مضر یمکاردن اجتناب، پرهیز.

اِحتِمال { سذ. عر. ج : احتمالات. [« حمل » دن مص. افتعال]. ١. یوکلنمه، قالدیرمغه اقتدار، تحمل : ناتواندر آنده بو تکلیفه یوقدر احتمال. (فضولی). ٢. ممکن اولمه، امکان، عقله قریب اولمه، بر شیئك اوله‌بیلمسی : بو ایشك بو کون بیتمسی احتمالی ضعیفدر؛ بوکا احتمال ویره‌مم؛ هر احتماله قارشی؛ اغلب احتماله (وطوغریسی) اغلب احتمالاته کوره. احتمالی یوقدر = ممکن دکلدر؛ احتمالدر، (و طوغریسی محتملدر، یاخود) احتمالی واردر = ممکندر؛ احتمال بعید = ضعیف احتمال؛ احتمال غالب = قوتلی احتمال. ═ ح. اوله‌بیلیر، بلکه : احتمال بو اقشام کلیرلر.

اِحتِواء { سذ. عر. [«احوایت» دن مص. افتعال] ایچنه آلمه، جامع وشامل اولمه، احاطه : بوتعبیر بر چوق معانی‌یی احتوا ایدر = حاوی وشاملدر. [بعض اسمره لاحق اولەرق فارسی قاعده‌سنجه بر طاقم سقیم وصف ترکیبلر تشکیل ایدر، که مجرد کتابت رسمیه‌یه صیغنمغله پایدار اولیوزلر :] مکارم‌احتوا = مکارمی حاوی (!)

اِحتیاج { سذ. عر. ج : احتیاجات. [« حوج » دن مص. افتعال] ١. لزوم ضروری، بر شیئه اونسز یاپه‌میه‌جق درجه‌ده باغلی اولمه. ٢. لزوم، اقتضا : بو مکتب ایچون بر معلمه دها احتیاج واردر؛ فلان شهرك صویه احتیاجی انکار اولنه‌ماز. ٣. یوقلق، یوقسوللق، فقدان، ضرورت : احتیاج انسانی چابق اختیارلادیر. ٤. افتقار، عرض حاجتله احسانه انتظار : بنم کیمسه‌یه احتیاجم یوقدر. ‖ دفع احتیاج = لزوم ضروریسی حس اولنان شیئی تدارکله احتیاجدن قورتلمه. ═ ج. نوع بشره تعیش ایچون اقتضا ایدن شیئلر : احتیاجات اهالی؛ احتیاجات ضروریه؛ احتیاجات عمومیه؛ احتیاجات مادیه ومعنویه.

اِحتِیاط { سذ. عر. [« حوط » دن مص. افتعال] ١. ایلریده لزومی کوریلور احتمال وملاحظه‌سیله تدبیرلی طاورانمه : احتیاط اوزره بولنمق، احتیاطلی طاورانمق. ٢. بصیرت، تدبیر، غفلتك عکسی. ٣. حال حاضرده زائد کبی کورینوب آنجق ایلریده لزومی احتمالنه بناءً صاقلانان شیٔ : احتیاط آقچه‌سی، احتیاط عسکری. ‖ ٤. عساکر نظامیه‌نك بعدالتعلیم سلاح آلتنده طوتلمیوب، حین حاجتده آلنمق اوزره ترخیص ایدیلن صنفی.

اِحتِیاطاً { ح. احتیاط طریقیله، ایلریده لازم اولور ملاحظه‌سیله.

اِحتِیاطسز { ص. احتیاطه رعایت ایتمین، ایلریده ظهور ایده‌بیله‌جك احواله قارشی وقتیله تدبیر دوشونمین، غافل، اسباب احتیاطیه‌دن محروم : احتیاطسز آدمدر؛ احتیاطسز طاوراندی.

اِحتِیاطسزلق { س. احتیاطه عدم رعایت.

اِحتِیاطلی { ص. احتیاطه رعایت ایدن، اسباب احتیاطیه‌سی مکمل اولان، ایلریده ظهور ایده‌بیله‌جك احواله قارشی تدابیر لازمه‌یی اکمال ایتمش، بصیرتلی : چوق احتیاطلی آدمدر؛ بن دائما احتیاطلی طاورانیرم.

اِحتِیاطی { ص. عر. ث : احتیاطیه. احتیاطه مبنی ویا منسوب ومتعلق اولان : تدبیر

احتياطى، عساكر احتياطيه، فرقهٔ احتياطيه .

اَحتِيال { سد. عر. جـ: احتيالات. [« حيله » دن مص. افتعال] حيله استعمالى، حيله‌يه مراجعت .

اَحجار { سـد. جـ. عر. فد: حجر. با: حجر.

اَحَد { عـد. عر. جـ: آحاد. ث: احدى. بر، يك، واحد. ث. || يوم الاحد = بازار كونى. == جـ. ه. بردن طقوزه قدر اولان رقلركه حسابده الك صاغده‌كى خانه‌ده يازيلير .

اِحداث { سد. عر. [«حدث» دن مص. افعال] ميدانه كتيرمه، ايجاد واختراع، يكى طرزده بر شیء وجوده كتيرمه، پيدا ايتمه: طوب نه‌وقت احداث اولندى .

اِحدٰى { عد. ث. عر. با: احد.

اَحَدِيَّت { سد. عر. برلك، جناب حقك برلكى، وحدانيت: باركاه احديتـه عرض مناجاة ايتدى.

اَحرار { سد. ص. جـ. عر. فد: حر. با: حر .

اِحراز { سـد. عر. [« حرز » دن مص. افعال] قزانمه، نائل اولمه، معنوياتدن برنعمتـه مالك اولمه: رتبه، مسند احراز ايتمك .

اِحراق { سد. عر. [« حرق » دن مص. افعال] ياقمه، آتشـه آتمه. آتش ويرمه: بر او، بر اورمان، برآدم احراق ايتمك. || احراق بالنار = انسانى ديرى ديرى آتشـه آتوب ياقمه جزاى مدهشى .

اِحرام { سـد. عر. [« حرم » دن] ١. حرم شريفـه كيرركن حجـاجك بوروندكارى ديكيشسز ثوب كه يوك و يا پاموق وكتندن اولور: احرامـه كيرمك. ٢. عربانك بوروندكارى بيوك يوك چارشـف. ٣. يره و يا منـدرك اوزرنـه يايلان و چارشف ويورغان كبى قوللانيلان خاولى و يا خاوسز يوك يايغى .

اَحرىٰ { ص. عر. [لسانمزده غير مستعمل اولان « حرى » دن ستف.] دها مناسب، دها لايق، دها شايسته وشايان، انسب: بوآدم تلطيفه جمله‌دن احرادر .

اَحزاب { سد. جـ. عر. فد: حزب. با: حزب .

اَحزان { سـد. جـ. عر. فد: حزن. با: حزن .

اِحساس { سد. عر. جـ: احساسات. [« حس » دن مص. افعال] ١. طويمه، خواص خمسه‌دن برى واسطه‌سيله متأثر اولمـه . ٢. حس واسطه سيله درك وفهم. [« حس » دن همان فرق اولميوب، « حس ايتديرمه» معناسنى ايسـه عربيده اصلا افاده ايتمديكنـدن، او معنا ايله قوللانلمـاملى، واصلسز اولان « احتسـاس » يرينـه استعمال اولنمليدر .]

اِحسان { سد. عر. جـ: احسـانات. [« حسن » دن مص. افعـال] ١. ايلك ايتمـه، كوزل معامله. ذ. ٢. باغشلامه، بخش، اعطـا: كنديسنه كوزل بر آت احسـان ايتـدى. ٣. ويريلن، باغشلانان شیء، عطيه، بخشش: احسان شاهانه توزيع اولندى. ٤. لطف، عنـايت، كرم: احسان بيورك ايكى سوز سويليه‌يم. [بو معنا ايله استعمالى نابجادر.] || احسان على الاحسان = احسـان اوستنه احسـان. || الاحسان بالتمام = برشیء ويريلنجه تماميله، تماتيله ويرلمليدر .

اِحسانديده { ص. فا. جـ: احسانديدگان. [عر. احسان = ايلك، فا. ديده = كورمش] برينك لطف واحسانـنى كورمش، نعمتنه نائل اولمش اولان، منتدار .

اَحسَن { صف. عر. ث: حسـنى. [« حسن » دن ستف.] دهـا كوزل، دهـا ياقيشيقلى، پك كوزل.

اَحشاء { سـد. جـ. عر. [فد: « حشا » لسانمزده غير مستعملدر] ١. انسان ويا حيوانك كوكسى وقارنى ايچنده‌كى شيلر، باغرصاقلرله جكرلر، يورك، طلاق وسائره، باغر. ٢. باغرصاق.

اِحصاء { سـد. عر. [« حصى » دن مص. افعال] صايمه، تعـداد، شمار: فضـائلى ناقابل احصادر .

اِحضار { سد. عر. [« حضور » دن مص. افعـال. حضوره كتيرمـه، حاضر وموجود ايتمه: او آدمى او كتابلرى احضـار ايتدم = كتيردم. [حا-

ضرلامه وتهيئه معناسيله قوللانلامليدر.] || حق. محكمه‌يه جلب ودعوت: احضار پوصله‌سى = برينك محكمهٔ حقوقه جلب ودعوتيچون كوندريلن تذكره. || احضار مذكره‌سى = برينك محاكم جزائيه‌يه جبراً جلبى ايچون كوندريلان مذكره.

اِحضاريّه { سش. عر. حق. برينك محكمه‌يه جلب ودعوتيچون آلنان خرج.

اَحفاد { سنذ. جـ. عر. فد: حفيد. با: حفيد.

اَحَقّ { صذ. عر. [« حقيق » دن ستف] دها ويا پك حقلى، دها مستحق، اليق: او آدم جمله‌دن احقدر.

اِحقاق { سنذ. عر. [« حق » دن مص. افعال] (حق) يرينه كتيرمه، اجرا ايتمه: احقاق حق ايتمك. [دائما « حق » اسميله برابر قوللانيلير. اصل معناسى حق نظريله باقمقدر.]

اَحقَر { صذ. عر. [« حقير » دن ستف] دها ويا پك خوار وحقير: عبد احقرلرى. [اكثريا محويت وتواضع مقامنده مستعملدر.]

اَحكام { سنذ. جـ. عر. فد: حكم. با: حكم.

اِحكام { سنذ. عر. [« حكم » دن مص. افعال] قوتلنديرمه، صاغلاملاشديرمه، محكم ايتمه. ف. با: تحكيم.

اِحلاء { سنذ. عر. [« حلو » دن مص. افعال] كيم. طاتليلاتمه. [فر. Dulcification.]

اَحلام { سنذ. جـ. عر. [فد: لسانمزده غير مستعمل « حلم »] رؤيالر، اضغاث.

اَحلى { صذ. عر. [« حلو » دن ستف.] دها ويا پك طاتلى. ف.

اِحليل { سذ. عر. تش. آلت تناسل ذكورك دليكى، مجراى بول.

اَحمال { سذ. جـ. عر. [فد: لسانمزده غير مستعمل « حمل »] ١. يوكلر، اثقال. ٢. آغر شيئلر، اشياء، آغرلق.

اَحمَر { ص. عر. ف: حمراء. قيرمزى، قزيل، سرخ. ف. || موت احمر = قان دوكه‌رك مقتولاً وياشهيداً وفات.

اِحمِرار { سذ. عر. [« حمر » دن مص. افعلال] قيزارمه، قيزيللق. || ط. قرمزى لكه‌لر پيدا اولمسنى موجب خفيف بر جلد خسته‌لغى. [فر: Erythème.]

اَحمَق { ص. عر. [« حمق » دن صش.] عقلسز، بدلاء، قالين قفالى، بون. [« حمقاء » اولان مؤنث عربيسى لسانمزده مستعمل اوليوب، ينه احمق قيز دينلير.]

اَحمَقجه { ص. آز احمق، آحمقمسى، احمقه بكزر. == حـ. احمقلر طرزنده، احمق كبى.

اَحمَقلق { س. بدلالق، حمق، حماقت.

اَحوال { سنذ. جـ. عر. فد: حال. با. حال.

اَحوَل { صذ. عر. [« حول » دن صش.] شاشى. لـ.

اِحياء { سذ. عر. [«حيوة» دن مص. افعال] ١. ديرلتمه، جانلانديرمه، اعادهٔ حيات: قيامت كونى جناب خالق اولولرى احيا بيوره‌جقدر. ٢. تازه حيات ويرەجەسنە شنلنديروب اعمار ايتمه: تمديد اولنان دمير يول خطلرى آناطولى‌يى احيا ايتدى. ٣. قوت وطراوت ويرمه: بو ياغمور باغلرى احيا ايتدى. ٤. سويندريرمه، كوزل بر خبرله ويا لطف واحسانله تسرير: بنى احيا بيوردىكز. ٥. يكيدن قوت وشان وشرف قزانديرمه: احياى اسلام. ٦. اويانديرمه، وجوده كتيرمه، تأسيس ويا تعمير: بر چشمه، بر تكيه، بر مكتب احيا ايتدى. ٧. (كيجه‌يى) عبادتله واويقوسز كچيرمه: احياى ليالى ايديور. || احياى موات = خالى يرلرى آچوب زراعته صالح ايتمه.

اِحيا كَرده { ص. ١. احيا ايدلمش، تأسيس واعمار اولنمش، وجوده كتيرلمش: سليميه قشله‌سى سلطان سليم خان ثالث حضرتلرينك احيا كرده‌سيدر. ٢. لطف ديده، نائل نعمت.

اَحيان { سنذ. جـ. عر. فد: حين. با: حين.

اَحياناً { ظز. عر. وقت وقت، آره صره، كاه كاه: احياناً كليرلر.

اَخ { سنذ. عر. جـ: اخوان، اخوة. [تركيبات عربيه‌ده اخو، اخا، اخى صورينى آلير.] قارداش، برادر. ف.

اِخافه { سش. عر. [« خوف » دن مص. افعال] قورقوتمه، قورقو ويرمه، تخويف، تهديد: اخافه ايتمك.

اَخبار { سنذ. جـ. عر. فد: خبر. با: خبر.

اِخبار سذ. عر. جـ: اخبارات. [«خبر» دن مص. افعال] خبر ویرمه، بیلدیرمه، آکلاتمه، معلومات ویرمه، یتیشدیرمه: وقوع حالی فلانه اخبار ایلدی.

اِخبارنامه سذ. فا. مقـ. ۱. برقصد ویا وقوعانه دائر معلوماتی حاوی اوله‌رق مرجعنه ویریلن ورقه. ۲. بر مبلغك اعطاسی ویا دیکر بر معامله‌نك اجراسی لزومنه دائر بر دائرهٔ رسمیه‌دن کوندریلن اخطارنامه.

اِخباری صـ. عر. ثـ: اخباریه. د. وقوع بولمش ویا بوله‌جق بر حالدن خبر ویرمکی متضمن اولوب، امر ونهی ودعا وآرزو کبی معانی‌یه دلالت ایتمین (فعل، جمله وسائره): «بن کلدم، او کله‌جکدر» جمله‌لری جمل اخباریه و«سن کل، او کلملیدر» جمله‌لری جمل انشائیه‌در.

اِخباریّه سث. عر. قاچاق اشیایی دائرهٔ عائده‌سنه خبر ویرنه اعطا اولنان آقچه، مخبر اجرتی.

اُخت سث. عر. جـ: اخوات. قیز قارنداش، همشیره، خواهر. ز.

اِختبار سذ. عر. [«خبر» دن مص. افتعال] صوروب یوقلایه‌رق ودنه‌یه‌رك اوکرنمه. ز.

اِختتام سذ. عر. [«ختم» دن مص. افتعال] ختام بولمه، بیتمه. ز.

اِختداع سذ. عر. [«خدع» دن مص. افتعال] خدعه وحیله استعمالی، حیله‌کارلق. ز.

اَختَر سـ. فا. جـ: اختران. ستاره، نجم، کوکب. لسـ. || مجـ. بخت، طالع؛ بداختر = بدبخت، طالعسز؛ نیك اختر = بختیار، فرخنده طالع.

اِختراع سذ. عر. جـ: اختراعات. [«خرع» دن مص. افتعال] مثلی سبق ایتمه‌مش بر آلت و ماکنه وسائره ایجادی: تلغرافك، واپورك، طباعتك اختراعی. || مجـ. اصلی اولمیان بر شیئك قوریلوب واقع وصحیح کبی کوسترلمسی: بو حوادثی کندیسی اختراع ایتدی. || د. کیمسه طرفندن قوللانلمامش تعبیرلر ومضمونلر صرفی: بو شاعرك طبع اختراعکارانه‌سی واردر.

اختراع، خلق، ایجاد، کشف، احداث، ابداع آرالرنده فرق واردر: اختراع وسائط معلومه ایله واعمال فکر سایه‌سنده بولنمش بر ترتیبله اعجازکارانه بر شیء میدانه قویمق؛ خلق بسبتون یوقدن وار ایتمك؛ ایجاد معدوم ویا معدوم عد اولنه‌جق صورتده مجهول بر شیئه وجود ویروب پیدا ایتمك؛ کشف موجود ایکن انظاردن مستور ومجهول بولنان بر شیئی ظاهره اخراج ایده‌رك معلوم ایلمك؛ احداث یکی بر شیء چیقارمق ویکی طرزده بر شیء میدانه قویمق؛ ابداع ایسه یکیلکیله برابر غرابت ولطافتیله دخی جالب انظار دقت اوله‌جق بر شیء بولوب اورته‌یه آتمقدر. تلغراف، واپور اختراع اولندی؛ عالم، انسان خلق بیورلدی: کمچیلك، زراعت، تجارت ایجاد اولندی: آمریقا، نپتون سیاره‌سی، پلاتین معدنی کشف اولندی؛ عساکر نظامیه احداث اولندی؛ فونوغراف، تلفون ابداع ایدلدی. ایجاد دها مطلق و اعم اولوب دیکرلری یرینه دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِختراعکارانه صـ. فا. ایجاد واختراعه متعلق ویا مقتدر: بو آدمك افکار، طبیعت اختراعکارانه‌سی واردر. == حـ. اختراع اصحابنه یاقیشیر صورتده: اختراعکارانه بر طرزله.

اِختراعی صـ. عر. ثـ: اختراعیه. ایجاد واختراعه متعلق ویا اختراع اولنمش: افکار اختراعیه، تعبیرات اختراعیه.

اَختَرشِناس سـ. فا. نجومدن احکام چیقارمق ادعای باطلنده بولنان منجم.

اِختِصار سذ. عر. جـ: اختصارات. [«خصر» دن مص. افتعال] سوزك قیصه‌کسلمسی، مرامك آز سوزله افاده‌سی، بر عباره‌دن لزومسز ویا ایکنجی درجه‌ده لزومی اولان تفصیلاتك طی: ابن خلدونك تاریخی اختصار ایدلمه‌مشدر؛ اختصار صورتیله، علی طریق الاختصار.

ایجاز واجمالدن فرق واردر: اختصار فضله تفصیلاتی چیقاروب صورت افاده‌یی حال طبیعیسنده براقمق؛ ایجاز عباره‌یی لزومندن زیاده‌وحال طبیعیسنك پك مادوننده قیصالدوب زور اکلاشیله‌جق بر حالده براقمق؛ اجمال ایسه یالکز خلاصه ونتیجه‌سنی آلمقدر. مروج الذهب اختصار، کافیه ایجاز، عوامل اجمال طریقیله یازلمشدر.

اِختِصاراً حـ. عر. تفصیلاتسز، مختصر اوله‌رق، اختصار طریقیله.

اِختِصاص سذ. عر. [«خصوص» دن مص. افتعال] ۱. بر آدمك بر ایشه ویا بر فن وعلم وصنعته حصر مساعی واشتغال ایدوب یالکز اونکله اشتغال ایتمسی: بو طبیبك امراض جلدیه‌یه اختصاصی واردر. [فر:

[Spécialité] ؛ ارباب اختصاص = منسوب بولندقلری فن وصنعتك يالكز بر شعبه‌سيله توغل ايدنلر. [فر : Spécialistes] . ۲ . بر آدمه منسوبيتده مبالغه، خصوصيت، انقطاع، انتساب : فلان ذاته اوته‌دن بری اختصاصم واردر .

اِخْتِصاصى { صه. عر. ث : اختصاصيه . بر فنك } بهر شعبه‌سی باتفريق آيريجه تحصيلی اصول جديده‌سنه واو شعبه‌لردن بهرينه منسوب و متعلق : بو طبيبك امراض داخليه حقنده معلومات اختصاصيه‌سی واردر .

اِخْتِصاصِيّون { سذ. جم. عر. بر فنك يالكز } بر شعبه‌سيله توغل واونده كسب رسوخ ايدنلر، ارباب اختصاص. [فر. Spécialistes] .

اِخْتِصام { سذ. عر. [« خصومت » دن مصه. افتعال] } دشمنلك، مخاصمه. ن.

اِخْتِضاب { سذ. عر. [« خضب » دن مصه. افتعال] } (طيرناق وصاچ وصقال وساژه‌يی) بويامه : صقالنی حنا ايله اختضاب ايدردی. لسه.

اِخْتِضاع { سذ. عر. [« خضوع » دن مصه. افتعال] } تواضع، خضوع، سرفرو. ن. ولسه.

اَخْتِطاب { سذ. عر. [« خطبه » دن مصه. افتعال] } نكاحله ايستمه، بر قيز ويا قادينی تزوجه طالب اولمه. لسه.

اِخْتِطاف { سذ. عر. [« خطف » دن مصه. افتعال] } قاپمه، قاپوب كوتورمه. لسه. || اختطاف بصر = كوز آلمه، قماشديرمه .

اِخْتِفاء { سذ. عر. [« خفی » دن مصه. افتعال] } كيزلنمه، صاقلانمه : اختفا ايتمك .

اِخْتِلاج { سذ. عر. جم : اختلاجات. [« خلوج » دن مصه. افتعال] } چارپنمه، چارپندی، سگرمه : اختلاج قلب = يورك چارپنديسی؛ اختلاج عين = كوز سگرمه .

اِخْتِلاس { سذ. عر. جم : اختلاسات. [« خلس » دن مصه. افتعال] } چالمه، سرقت. [اصل معناسی اصولله وال چابقلغيله آشيرمه ايكن، بزده اك زياده افعال سرقتده قوللانيلير]. || اختلاس وقت = مشاغل آراسنده بر آز وقت بولمه، آرالق بولمه .

اِخْتِلاط { سذ. عر. [« خلط » دن مصه. افتعال] } قاريشوب كوريشمه، آميزش : اخلاقسز آدملرله اختلاط ايتمه‌ملی. [اصل عربيده بو مقامده مخالطه قوللانيلير.] اختلاطدن ممنوع = كيمسه ايله كوريشمسنه مساعده اولنميان محبوس .

اِخْتِلاف { سذ. عر. جم : اختلافات. [« خلف » دن مصه. افتعال] } اويمامايش، اويوشمامه، عدم توافق : آرامزده اختلاف واردر، اختلاف ظهور ايتدی؛ اختلاف آرا = رأيلرك بر يره كه‌مه‌مسی؛ اختلاف صور والسنه = نوع بشر صورتلريله لسانلرينك بربرينه اويمامسی؛ اختلاف ليل ونهار = كيجه ايله كوندوز آره‌سنده‌كی فرق. || حقـ. اختلاف دار = ايكی كيمسه‌دن بری بر دولت ديكری بشقه بر دولت تبعه‌سندن اولمق .

اِخْتِمار { سذ. عر. [« خمر » دن مصه. افتعال] } مايه‌لنوب قاينامه، اكشيوب مايه‌لنمه : خمور، شراب اختمار ايتدی .

اِخْتِناق { سذ. عر. [« خنق » دن مصه. افتعال] } بوغازك صيقيلوب طيقانمسيله نفس آله‌مامه، بوغلمه. ن. || طـ. اختناق رحم = وقتيله رحمك طيقانمسندن منبعث ظن اولنان وعلى الاكثر قادينلرده ظهور ايدن اعصابی بر حال ومرض. [فر : Hystérie] .

اِخْتِيار { سذ. عر. جم : اختيارات. [« خير » دن مصه. افتعال] } ۱. سچمه، ترجيح، انتخاب : ايچلرندن بونی اختيار ايتدم. ۲. قبول ايتمه، قاتلانمه، راضی اولمه : انزوايی اختيار ايتدی؛ اهون شری اختيار ايتملی. ۳. ارادت، اراده‌ٔ جزئيه، كنديسنه مالك اولوب كندی رأی وآرزوسيله حركت ايتمه : اختيار الدن كيتدی؛ كندی اختياريله بو ايشه قرار ويردی. || بی اختيار، بلااختيار = ايسته‌ميه‌رك، كنديسنده اولميه‌رق، ارادتی منضم اولمقسزين. ═ جم. اختيارات = تقويملرده فلان كون فلان شيئی ياپملی كبی احكام باطله.

اِخْتِيار { سه. صه. [عربی مختار و صاحب الاختيار } تعبيرندن مأخوذ اولسه كركدر.] ياشلی آدم، قوجه، پير، شيخ :

اختیار آدم، اختیار قادین، اختیارلر مجلسی. [اساسی غلط اولدیغیچون وقتیله لسان ادبیده قوللانلمیوب، قوجه وقوجامق کبی خالص ترکجه تعبیرات ترجیح اولنوردی. مؤنثنده «اختیاره» دیمك عبثدر.]

اِختیارلاتمق { فتـ. قوجاتمق، ضعف پیری یه دوچار ایتمك : کثرت مشغولیت کندیسنی وقتسز اختیارلاتمشدر.

اِختیارلامق { فل. قوجامق، اختیار و پیر ناتوان اولمق : کوریشمیه‌لی چوق اختیارلامشسکز.

اِختیارلق { سـ. قوجه‌لق، شیخوخت، پیری.

اِختیاری { صـ. عر. ث : اختیاریه. انسانك کندی ارادت ورضاسیله واقع اولان، مجبوری اولمیان : مکتبمزده آلمانجه تحصیلی اختیاریدر.

اِخدار { سذ. عر. [« خدر » دن مصـ. افعال] ط. (بر عضوك) حسنی ابطال ایتمه، اویوشدیرمه.

اَخذ { سـذ. عر. آلمه، ستاد، قبول، تسلم : مکتوبکزی اخذ ایتدم؛ مطلوبنی تماميله اخذ ایتدی. [« آلمق » دیمك البته افصحدر.] || اخذ ثار = انتقام آلمه. || اخذ معلومات = صوروب اوکرنمه. || اخذ واعطا = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، دادوستاد. || اخذ وکرفت = یاقه‌لامه، توقیف ودردست ایتمه.

اِخراج { سذ. عر. جـ : اخراجات. [« خروج » دن مصـ. افعال] ١. چیقارمه، طیشاری‌یه آتمه : کندیسنی مملکتندن اخراج ایتدیلر؛ آغریان دیشك علاجی آنجق اخراجیدر. ٢. استحصال ایتمه: چیچکلردن کوزل عطریات اخراج ایدرلر. ٣. فضله محصولات ارضیه وصناعیه‌یی ممالك اجنبیه‌یه کوندرمه : بو ولایت خیلی ذخیره و یپاغی اخراج ایدر. [بو معنالرك هپسی « چیقارمق » فعلی پك اعلا افاده ایتمکله لسـ. در.] == جـ. بر مملکتك محصولات زرعیه وسائره سندن احتیاجات محلیه‌دن فضله کاوب ممالك سائره‌یه کوندریلن قسمی، بر مملکتدن چیقوب اقچه دخولنه سبب اولان محصولات ومعمولات، ادخالات قابلی : بر مملکتك اخراجاتی ادخالاتنه تقابل ایتمزسه، بالطبع ثروت عمومیه‌سی کیتدکجه تناقص ایدر.

اُخرَوی { صـ. عر. ث : اخرویه. [آخرت دیمك اولان « اخری » دن سمنـ.] آخرته منسوب و متعلق : مثوبات اخرویه.

اُخرَویّات { سث. جـ. عر. آخرته متعلق ایشلر : اخروياتله چوق توغل ایدر.

اُخری { صث. عر. ذ : آخر. بشقه، دیکر : جهت اخری، مسئلهٔ اخری. || مرةً بعد اخری = دفعاتله، بربرینی متعاقب بر قاچ دفعه. || نشئهٔ اخری = حیات اخرویه، او بر کلیش.

اَخشاب { سـذ. جـ. عر. فذ : خشب. ا : خشب. == تر. صـ. فذ. کراسته دن، تخته دن معمول : اخشاب‌خانه، بناء.

اَخَصّ { صذ. عر. [« خاص » دن ستفـ.] اك خاص، اك باشلی : اخص آمالم، اخص احبام. [مضافك عددی معتبر اولدیغندن، « اخص آمالمدن » و « اخص احبامدن » دیمه‌لی.]

اَخضَر { صـ. عر. ث : خضراء. [« خضر » دن صشـ.] یشیل، سبز. ف.

اَخطار { سذ. جـ. عر. فذ : خطر. ا : خطر.

اِخطار { سـذ. عر. جـ : اخطارات. [« خطور » دن مصـ. افعال] ١. بر شیئی برینك خاطرینه کتیرمه، تذکیر : یارین درسه باشلایه‌جغمزی کندیسنه اخطار ایتدم. ٢. بر آدمك بیلمدیکی وغفلتله کورمدیکی بر شیئی کوستروب نظر دقتی جلب ایتمه : کیفیتی اخطار ایدن اولمدی؛ اخطارات خالصانه‌می نظر اعتباره آلمدی.

« اخطار » ك « تنبیه » دن فرقی بودرکه : تنبیه مافوقدن مادوننه، اخطار ایسه مادوننذن مافوقنه ویا اقراندن اقرانه اولور.

اَخَفّ { صذ. عر. [« خفیف » دن ستفـ.] دها ویا اك خفیف، اهون : اخف مجازات.

اِخفاء { سذ. عر. [« خفی » دن مصـ. افعال] کیزلمه، صاقلامه : فراری‌یی اخفا ایدنلر مسئول اولور.

اَخکَر { سـ. فا. آتشلی کول، کول ایله قاریشیق اینجه قور. لسـ.

اَخِلّاء { سذ. جـ. عر. فد : خليل. | با : خليل.

اِخلاص { سذ. عر. جـ : اخلاصات. [« خلوص » دن مص. افعال] ١. طوغرى وغرضسز محبت، صدق، خلوص قلب، صميميت : عرض اخلاص ايتمك. ٢. رياسز وصميمى عبادت، غل وغشدن عارى اعتقاد. || سورهٔ اخلاص= « قل هو الله احد . . . » سورهٔ شريفه‌سى كه اعتقاد خالصك زبده‌سنى حاويدر. [اخلاصمند، اخلاصپرور، اخلاصكارانه كبى فارسى اداتلر وكلمه‌لرله تركيبى قاعدهٔ فصاحته منافيدر.]

اَخلاط { سذ. جـ. عر. فد : خلط. | با : خلط.

اَخلاف { سذ. جـ. عر. فد: خلف. | با : خلف.

اَخلاق { سذ. جـ. عر. فد. خلق. با: خلق. = فد. كبى. ١. انسانك ياراديلشده جائز اولديغى ويا تربيه ايله استحصال ايتديكى احوال روحيه وقلبيه، خصال، شمائل : اخلاق حميده = فضائل اخلاق، حسن اخلاق؛ اخلاق ذميمه = سؤ اخلاق. ٢. حسن اخلاق، اخلاق حميده: انسان ايچون برنجى آرانه‌جق شئ اخلاقدر. ٣. اخلاق وتربيه‌دن بحث ايدن علم كه فلسفه شعباتندندر: علم اخلاق؛ اخلاق ايله توغل ايدن حكما. || اخلاق بوزوقلغى، فساد اخلاق = اخلاق عموميه‌يه عارض اولان كوتيلك.

اَخلاقسز { ص. اخلاق بوزوق، سوء اخلاقه مقارن: پك اخلاقسز بر آدمدر.

اَخلاقسزلق { س. سوء اخلاق صاحبى اولان آدمك حالى.

اَخلاقى { ص. عر. ث: اخلاقيه. اخلاق وشمائله ويا علم اخلاقه متعلق. [هر نه قدر « اخلاق » كلمه‌سى مفرد كبى قوللانيليورسه‌ده، عربيده اساساً ينه جمع اولديغندن، ياء نسبى ايله اخلاقى واخلاقيه ديلمك جائز اولميوب، بوتعبير غلط، ومع هذا مستعملدر.]

اَخلاقيّات { سذ. جـ. عر. علم اخلاقه متعلق مباحث و مطالعات : اخلاقياتله اوغراشان حكمادندر. [بو دخى غلط مشهوردر.]

اَخلاقيّون { سذ. جـ. عر. علم اخلاقه دائر كتاب يازان وبو علم ايله اوغراشان حكما و مؤلفين : شيخ سعدى اخلاقيوندندر. [بو دخى قاعدهٔ فصاحته مغاير بر تعبيردر.]

اِخلال { سذ. عر. [« خلل » دن مص. افعال] خلل كتيرمه، بوزمه، سقطلامه، افساد، رخنه‌دار ايتمه : اخلال اسايش = اسايشك بوزلمسى.

اِخلامور { س. كراسته‌سى كوزل جلا آلمغله مرانغوزلقده استعمال اولنان وچيچكى خاشلانوب ترلمك ايچون ايچيلن معروف بر آغاج كه چيچكى كوزل قوقار، شجر زيزيفون. = ص. اخلامور آغاجندن معمول : اخلامور بر ماصه.

اَخوات { سث. جـ. عر. فد : اخت. با : اخت.

اِخوان { سذ. جـ. عر. فد : اخ. با : اخ. || مجـ. ١. صادق دوستلر، صميمى احبا : اخوان بيننده اويله شئ آرانماز. ٢. بر مذهب ويا طريقه منسوب بولنانلر : اخوان دين؛ او بزم اخواندندر.

اُخُوَّت { سث. عر. قارنداشلق، برادرلك. || مجـ. محبت، مودت، مخالصت، صدق وخلوص.

اَخيار { سذ. جـ. عر. [فد : خير] ايى آدملر، اصحاب فضل وكمال، صلحا. [ضدى : اشرار.]

اَخير { ص. عر. ث: اخيره. صكره‌كى، اك صكره واقع اولان، صوك : مجلسك قرار اخيرى = صوك قرارى؛ اشعار اخيره دكين = صكره واقع اوله‌جق اشعار زمانه قدر؛ مقررات اخيره؛ قرون اخيره = تاريخك منقسم اولديغى اوچ دورك اوچنجيسى.

اَخيراً { ظز. عر. اك صكره، وقت حاضردن آز اول: اخيراً آلنان امره كوره.

« اخيراً » ايله « مؤخراً » آره‌سنده فرق واردر. برنجيسى وقت حاضره نسبتله قوللانيلوب اوكا قريبتى بيان ايدر؛ ايكنجيسى ايسه ديكر بر حال ووقعه‌نك زمانه نسبتله قوللانيلوب، اوندن بعديتى كوستريرر.

اَداء { سذ. عر. ١. اوده‌مه، ويرمه، تأديه : اداى دين ايتدى؛ بورجنى ادا ايتدى. ٢. ياپمه، قيلمه، اجرا، ايفا : نمازينى ادا ايتدى؛ اداى تشكر.

ادا، اجرا، ايفا، انفاذ آره‌سنده فرق واردر : ادا بورج ويا بورج كبى اولان بر شيئك ايفاسنده قوللانيلير : دين، نماز، شكران اداسى كبى؛ اجرا بر قرارك ويا فقرهٔ نظاميه‌نك

والحاصل مقرر بر شیئك موقع فعل و تطبیقه وضعنده استعمال اولنور: محکمه‌نك، مجلسك قرارینی، قانون و نظامی اجرا ایتمك، اجرای عدالت ایلمك کبی؛ ایفا وظیفه‌دن معدود اولان بر ایشی ایشلمك مقامنده مستعملدر: ایفای وظیفه‌ده قصور ایتمه‌مك؛ انفاذ ایسه آلنان بر امرك یرینی بولسنه چالیشمق دیمکدر: امر عالیکزی انفاذ ایتدم.

اَدا (س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذ اولسه کرکدر.] ۱. طرز، اسلوب: افاده‌سنده‌کی ادا دیکر هیچ بر شاعرك سوزنده یوقدر. ۲. شیوه، ناز: دلبرك اداسی عاشق اوصاندیرر. ۳. طور، قوروم: بونك اداسی چکلمز.

اَدات (سش. عر. جمـ: ادوات. آلت، آوادانلق: آلات وادوات. || د. کندی کندینه معنا افاده ایتمیوب اسماء وافعاله ادخال و یا الحاق اولنان کوچك کلمه، حرف: ادات مصدریت، ادات ندا.

اِداره (سش. عر. [«دور» دن مصـ. افعال] ۱. چویرمه، دوندیرمه، طولاشدیرمه: اداره اقداح؛ ماکینه‌یی اداره ایتمك. ۲. قوللانمه، استعمال، بجرمه، چویرمه، ضبط وربط: بو قوناغی اداره ایدن اودر؛ ایشنی، معیتنی چوق ایی اداره ایدیور. ۳. بر مملکت امور ملکیه‌سنك ایفاسی، اجرای حکومت: ولایتك اداره ایشلری والی‌یه عائددر؛ علم اداره [فر. Administration]؛ ٤. کچنمه، تعیش: بو معاش اداره‌مه کافیدر. ٥. تصرف، عدم اسراف: معاشنی اداره ایله قوللانیور: اداره‌یه چوق باقیور؛ اداره ایله کچینیور. ٦. تمه، کفایت: بو آقچه، بو قماش اداره ایتمز. ۷. رسمی بر ایشك ویا بر شرکت وسائره ایشنك رؤیتیله موظف و اکثریا بر مدیرك تحت امرنده بولنان هیئت و دائره: پوسته وتلغراف، رژی، بانقه، سیغوریطه اداره‌سی. ۸. بویله بر هیئتك دوام واجتماع ایدوب ایش کوردکاری محل وقوناق، دائره: اداره‌یه مراجعت ایتملی. || ط. اداره بدنیه = انسان وحیوان جسمنده تغذی وصرفیاتك صورت جریانی [فر. Économie animale.] || اداره بزی = ایکی پانبوق وبر ایپك اوله‌رق طیانقلی و اوجوز بر نوع کوماشك خلالی. || اداره فتیلی = یتاق اوطه‌سنده کیجه‌ینان قندیل. || اداره مأموری = امور ملکیه‌ده مستخدم مأمور. || مجلس اداره = ولایت و سنجاق و قضالرده و شرکت و بانقه کبی دائره‌لرده اهالی ویا حصه‌داراندن منتخب اعضادن مرکب مجلس.

اِداره‌جی (صـ. اداره وتصرفه چوق رعایت ایدن، ممسك، پنتی.

اِداره‌خانه (سـ. بر ایشه باقان هیئتك اجتماع ایله ایش کوردکاری یر و دائره: بو غزته‌نك اداره‌خانه‌سی بشقه ومطبعه‌سی بشقه یره‌در.

اِداره‌لی (صـ. ۱. اداره و تصرفه رعایت ایدن: اداره‌لی آدمدر. ۲. اداره و تصرفه الویرشلی: صیغیر اتی چوق اداره‌لیدر.

اَدامَ الله (الله دائم وباقی ایتسین معناسیله مستعمل عربی دعادر: ادام الله دولته.

اِدامه (سش. عر. [«دوام» دن مصـ. افعال] دائم وباقی ایتمه، دوام ایتدیرمه: حال حاضرینی ادامه‌دن بشقه بر شیء دوشونمز.

اِدانه (سش. عر. [«دین» دن مصـ. افعال] بورج، اودونج ویرمه، اقراض: کندیسنه آقچه ادانه ایدن یوقدر. || ادانه صندیغی = بعض دوائرده مأمورینه معاشلرندن اودنمك اوزره اقچه اقراض ایتمکه مخصوص صندیق.

اِدانةً (حـ. عر. اودونج اوله‌رق، ادانه طریقیله.

اَدانی (سنـ. جمـ. عر. فد: ادنی. با: ادنی.

اَدَب (سنـ. عر. جمـ: آداب. ۱. تربیه، حسن اخلاق و اطوار مناسبه. ۲. ظرافت، نازکلك. ۳. حجاب، حیا. ٤. ستری ادب وتربیه اقتضاسندن اولان یرلر، عورت: ادب یرلری. ٥. ادبیات علمی که حکایات وامثال واخلاق ایله اشعار ولسان تحصیلنه آلت اولان صرف، نحو، معانی، لغت و سائر علومی جامعدر. || ادب البحث = علم مناظره، علم آداب. || ادب القاضی، ادب الکاتب وسائره = قاضی وکاتب وسائر آدملرك کندی مسلکلرنده

بیلملری ورعایت ایتملری اقتضا
ایدن اصول وقواعد .

أُدَباء { سذ. جـ. عر. فد : ادیب. با : ادیب .

إِدبار { سذ. عر. [« دبور » دن مص. افعال] بخت وطا-
لعك انساندن یوز چویرمسی،
بختسزلق، طالعسزلك، اقبال
ضدی، پریشانلق .

أَدَبخانه { س. آبدستخانه، آیاق یولی .

أَدَبسز { ص. ادب وتربیه‌سی او- لمیان، تربیه‌سز، اوتانماز،
عارسز، حیاسز. || عو. چوق
باغروب چاغران، سرت طبیعتلی،
ترس : ادبسز بر قاری .

أَدَبسزجه { ح. ادبسزلکله، بی ادبانه : ادبسزجه
حرکت ایدیور .

أَدَبسزلك { س. ادب وتربیه نقصانی، تربیه-
سزلك، عارسزلق، حیاسزلق .

أَدَبلنمك { فل. ادب وتربیه قزانمق، تربیه‌اولنمق.

أَدَبلی { ص. تربیه‌لی، ظریف، نازك .

أَدَبی { ص. عر. ث : ادبیه. [« ادب » دن سمن.] اد-
بیاته وعلوم ادبیه‌یه منسوب و
متعلق : اونك اقتدار ادبیسی
مسلمدر؛ آثار ادبیه .

أَدَبیّات { سث. جـ. عر. علوم ادبیه، شعر وانشا و
قواعد لسان ولغت واشتقاقه
متعلق علملرکه فنك غیریدر :
ادبیات عربیه، ادبیات شرقیه،
ادبیات غربیه؛ کتب ادبیات .

أَدَبیّون { سذ. جـ. عر. فد : ادبی. ادبیاتله توغل
ایدنلر، ادبیات منتسبینی، ادبا،
ادیبلر .

إِدّخار { سذ. عر. [« ذخر » دن مص. افتعال] ۱. ذخیره
طوپلایوب وقت غلاده یوکسك
فیئاتله صاتمق اوزره بریکدیرمه.
۲. علی الاطلاق بر شیء طوپلا-
یوب بریکدیرمه، جمع وحفظ:
وقت حاجت ایچون بر مقدار
آقچه ادخاری فائده‌سز دکلدر.

إِدخال { سذ. عر. جـ : ادخا- لات. [« دخول » دن
مص. افعال] ۱. کیردیرمه،
صوقمه، ایچری قومه : اونی
اوه ادخال ایتمیورلر. ۲. بر
مملکته ممالك سائره محصولات
ومعمولات وامتعه‌سنی کتیرمه :
انکلتره‌یه چوق ذخیره ادخال
اولنور. || حسابه ادخال ایتمك=
محسوب، داخل حساب ایتمك،
صایمق. == جـ. بر مملکتـه
ممالك سائره‌دن کتیریلن محصو-
لات ومعمولات وامتعه،
اخراجات مقابلی : ادخالات
واخراجات موازنه‌سی .

إِدراج { سذ. عر. [« درج » دن مص. افعال] بو
کلمه‌یی درج معناسیله قوللانانلر
وار ایسه‌ده، اساساً عربیده
بو معنایه کلدیکی کبی، درج لغتی
دخی مقصدی افاده ایتدیکندن،
استعمالی عبثدر .

إِدرار { س. بول، سیدیك . [بو لغت اصل «در»دن
افعال بابندن مص. اوله‌رق عربی
ایسه‌ده، عربیده سوت ویا-
غموری آقیتمه معناسنه کلیر.
ونتیجه دائمی صورتده آقوب
ویریلان معاش ووظیفه معناسیله
دخی قوللانیلیردی. الیوم مستعمل
معناسنه کوره، عربیدن مأخو-
ذیتی شبهه‌سز اولمغله برابر،
ترکجه عد اولنمق اقتضا ایدر.]

إِدراك { سذ. عر. جـ : ادرا- کات. [« درك » دن
مص. افعال] ۱. آکلایش،
واریش، عقل ایردیرمه، درك،
فهم، فراست : ادراك معالی بو
کوچك عقله کرکمز. ۲. ایریشمه،
یتیشمه، قاوشمه، واصل اولمه :
وقت سعادته ادراك ایدنلر. ۳.
چاغنی بولمه، موسمنه یتیشمه، کماله
ایرمه: محصولاتك ادراکی .

إِدّعاء { سذ. عر. [« دعوی » دن مص. افتعال] ۱.
حقلی ویا حقسز بر دعوایه قیام،
دعوایه قالقیشمه : ادعا ایدنه
اثبات وانکار ایدنه یمین دوشر.
۲. حقسز واساسسز بر دعواده
بولنمه، جائز اولمدیغی صفتی
جائز اولدیغنی درمیان ایتمه و
کندیسنه عائد اولمیان بر حق
طلبه قالقیشمه : کندیسی شاعرلك
ادعاسنده‌در. ۳. کندینی بیوك
ومقتدر زعم ایدنك کندی
حقنده‌کی فکری : او آدمك
ادعاسی پك بیوکدر. ٤. عناد،
اصرار، معندلك : ادعا ایتمم، اما
بویله ظن ایدرم .

إِدّعاجی { ص. ۱. ادعاسی چوق اولان، حائز اولمدیغی
اوصافله تفخر ایدن، خود بین.
۲. معند، مصر، عنادجی .

إِدّعالی { ص. اقتدار ولیاقت دعواسنده بولنان،
کندینه چوق کوکن .

اَدعِیه { سنذ. جـ. فد : دعاء. با : دعا. [تشدیدله قرائتی غل.]

اِدغام { سنذ. عر. د. صرف عربیده بر جنسدن یان یانه ایکی حرفك شدەلی بر حرف صورتنه قونمسنه دینور: مدد ـ مدکبی. بو ایکی حرفدن برنجیسنه « مدغم » وایکنجیسنه « مدغم فیه » دیرلر.

اَدِلّه { سنذ. جـ. عر. فد : دلیل. با : دلیل.

اِدماج { سنذ. عر. [« دموج » دن مصـ. افعال] درج، ادخال. لسـ.

اِدمان { سنذ. عر. [« دمن » دن مصـ. افعال] کسب ملکه وممارسه ایچون بر شیئك تکرار علی التکرار اجراسی، دوام، مداومت. || د. تحصیلی مرام اولنان لسانده بر طاقم جمل وترکیباتك صور مختلفەده تکراری. [فر. Exercice.] || ط. ادمان بدن = اعضای بدن قوتلنمك ایچون ایدیلن حرکات. [فر. Gymnastique.]

اَدمه { سش عر. تشـ. درینك ایکنجی یعنی بشره نك آلتندەکی طبقەسی. [فر. Derme.]

اَدنی { یاخود ادنا. صـ. عر. جـ : ادانی. [« دنی » دن ستف.] ١. دها یاخود پك آشاغی و آلچق، اعلی مقابلی. ٢. دها یاخود پك دون وخوار وحقیر: ادنی بر آدم. ٣. دها ویا پك بیاغی : قماشلرك ادناسی. ٤. پك آز، جزئی، قلیل : ادنی ملاحظه ایله آکلاشیلیر. = سذ. جـ. اسافل کروهی، آیاق طاقمی، اراذل.

اَدَوات { سش. جـ. عر. فد : ادات. با : ادات.

اَدوار { سنذ. جـ. عر. فد : دور. با : دور.

اَدوِیه { سنذ. جـ. عر. فد : دواء. با : دواء. [تشدیدله قرائتی غلطدر.]

اَدهان { سنذ. جـ. عر. فد : دهن. سوریله جك یاغلر. ذ.

اَدهَم { سنذ. عر. قره آت، یاغز.

اَدیان { سنذ. جـ. عر. فد : دین. با : دین.

اَدیب { صـ. عر. ذ : ادیبه. جـ : ادباء. [« ادب » دن صشـ.] ١. ادبلی، تربیەلی : بر طفل ادیب. ٢. نازك، ظریف: ادیب بر آدم. ٣. ادبیاتله اوغراشان، علوم ادبیەیه منتسب بولنان: شاعر وادیب بر ذات. = سـ. ادبیاته منسوب آدم، ادبیاتده یدطولی صاحبی عالم: ادیب کامل؛ ادباء عصر.

اَدیبانه { صـ. فا. ١. ادبلی و تربیەلی بر آدمه یاقیشیر، تربیەلی : ادیبانه بر طوری واردر. ٢. ادبایه و علوم ادبیەیه اصحابنه لایق : ادیبانه مباحثاته کیریشدی. = حـ. ادب وتربیه ایله ویا ادبایه یاقیشیر صورتده : ادیبانه حرکت ایدیور.

اَدیم { سنذ. عر. ١. سختیان، دباغت اولنمش دری. ٢. سطح، یوز. ذ.

اَذاء { سنذ. عر. اینجیتمه، اذیت، رنجش، جفا، جور، آزار : کیمسەیه جور و اذا ایتمەملی.

اِذابه { سش. عر. [« ذوبان » دن مصـ. افعال] اریتمه : اذابه ایتمك = اریتمك.

اِذاقه { سش. عر. [« ذوق » دن مصـ. افعال] طاتدیرمه.

اَذان { سنذ. عر. جماعت مسلمینی نمازه دعوت ووقت صلاتی اعلان ایچون مؤذن طرفندن منارەده وسائر بعض احوالده اوقونان تکبیر وکلمتین شهادت ایله دیکر کلمات معروفه : اذان اوقومق، اذان ویرمك، اذان اوقوندی، اذان محمدی. || اقشام اذانی، یاخود ساده اذان وقتی، اذانده = کچ وقت، آقشام.

اِذعان { سنذ. عر. [مصـ. افعال] ١. اطاعت، انقیاد : فرمان واجب الاذعان. ٢. عزم قلب، اعتقاد. [بو ایکنجی معنی عربیده مولداتدن اوله رق مستعملدر. بزده ذکا وفراست معناسیله استعمالی ایسه بوندن غلطدر.]

اَذکار { سنذ. جـ. عر. فد : ذکر. با : ذکر.

اِذکار { سنذ. عر. [« ذکر » دن مصـ. افعال] آکدیرمه، خاطره کتیرمه : اذکار ایتمك = آکدیرمق. ذ.

اَذکِیاء { صـ. جـ. عر. فد : ذکی. با : ذکی.

اَذَلّ { صـ. عر. [« ذلیل » دن ستف.] دها ویا پك ذلیل ودون وآلچق : اذل ناس.

اِذلال { سنذ. عر. [« ذل » دن مصـ. افعال] آلچالتمه، تحقیر، تذلیل ذ.

اِذن { سذ. عر. بر ایشده ممنوعیت و یساغك رفعی، رخصت، دستور، اجازت: اذن ویرمك = مأذون ایتمك؛ اذن آلمق = مأذون اولمق؛ باذن‌الله = اللهك اذنیله. || مج. قوغمه، طرد، خدمتدن اخراج: اوشاغنه اذن‌ویردی. || حقه. حجزیك و حق مدنی اسقاط. || تج. اون سکز یاشنی اکمال ایدنلره تجارت ایتمك ایچون ولی ویا وصیلری طرفندن ویریلن مساعده. || اذن سفینه = بر سفینه‌نك سیر وسفرایتمسی ایچون ویریلن مساعده‌نامه.

اُذن { سذ. عر. جـ: آذان. قولاق، گوش ن.

اَذناب { سذ. جـ. عر. فد: ذنب. ا. ذنب.

اِذنسز { ص. ۱. اذنی اولمیان، رخصتسز. ۲. مکتبدن هفته باشی چیقمغه واوینه کیتمکه مأذون اولمیان، مجازاة مقامنده بو رخصتدن محروم اولان (شاکرد): اوچ هفته اذنسز قالدی.

اِذنلی { ص. ۱. اذن‌ورخصت آلمش اولان، مأذون. ۲. مأ. مأذوناً مملکتنه ویا خانه‌سنه کیتمش اولان (مأمور، نفر، شاکرد وسائره).

اِذننامه { س. فا. رخصت ومأذونیت آلان برآدمه ویریلن ورقه، مأذونیت کاغدی، اجازتنامه، رخصتنامه.

اَذواق { سذ. جـ. عر. فد: ذوق. با: ذوق.

اَذهان { سذ. جـ. عر. فد: ذهن. با: ذهن.

اَذیال { سذ. جـ. عر. فد: ذیل. با: ذیل.

اَذیّت { سث. عر. ۱. اینجیتمه، رنجش، آزار، جفا: اذیت ایتمك، ویرمك. ۲. زحمت، مشقت: اذیت چکمك.

اَذیّتلی { ص. زحمتلی، مشقتلی، چوق آغر ویوریجی: اذیتلی بر ایشدر.

اَر { س. [اصلی: ایر، «ایرمك» دن] ۱. ارکك، بلوغه ایرمش انسان، رجل، مرد. [قادین وچوجق مقابلی.] ۲. قوجه، زوج. || مج. ذکرلی آدم، بحق رجل دینمکه شایسته آدم، مرد، بهادر، اهل: ار اوغلی ار. || ار باشی = اوك آیاق. || ایش اری = بجریکلی، الندن ایش کلیر. || ارسز = قوجه‌سز، طول. || اره وارمق = قوجه‌یه وارمق، اولنمك. || اره ویرمك = (قیزی) قوجه‌یه ویرمك، اولندیرمك. || سوز اری = سوز سویلمکه مقتدر. || سوزك اری = سوزنده طورور، وعدینی اجرا ایدر. == ص. ارکك، ذکر: ارکشی؛ ارکچی = تکه. || مج. جسور، اهل.

اَر { ظر. [اصلی: ایر. «ایرمك» دن. الیوم بزجه اکثریا مرکبی: ارکن یعنی ار ایکن قوللانیلیر.] کچ مقابلی، تیز، ارکن: ارکچ برکون اوله‌جقدر.

اَراجیف { سذ. جـ. عر. فد: ارجوفه. با: ارجوفه.

اِراحه { سث. عر. [«راحت» دن مص. افعال] راحتلاندیرمه، راحت ایتدیرمه، یورغونلق آلدیرمه: جسم و ذهنی اراحه ایتمك ایچون. ن.

اِرادت { سث. عر. [اراده ایله بر اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعمالی آیریدر.] قلبده حس اولنان ایستك، اختیار، رضا، آرزو: انسان ارادتنده مختاردر: کندی ارادتیله = حسن رضاسیله.

اِراده { سث. عر. جـ: ارادات. [«رود» دن مص. افعال] ۱. ایستمه، دیله، خواهش، مرام ایتمه. ۲. بر بیوك ذاتك امری، حکم، فرمان: نصل اراده بیورورسه‌کز اویله یاپه‌لم. || ارادهٔ الهیه = امر الهی. || ارادهٔ جزئیه = من طرف الله انسانك الندهٔ براغلمش اولان ایستك واختیار. مقابلی: ارادهٔ کلیه، که قدرت الهیه‌نك الندهدر. || ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی = طرف اشرف جناب ملوکانه‌دن شرفصادر اولان امر و فرمان. || ارادهٔ علیه = مقام صدارتدن ویریلن امرعالی.

اِرادی { ص. عر. ث: ارادیه. [«اراده» دن سمذ.] ارادته متعلق، ارادتله واقع اولان، اختیاری.

اَراذِل { ص. سذ. جـ. عر. فد: ارذل. با: ارذل.

اَراضی { سث. جـ. عر. فد: ارض. با: ارض.

إراقه { سش. عر. [«روق» دن مص. افعال] دوكمه، آقيتمه.

أرامل { سش. جم. عر. [فد: «ارمله» تركجه ده غير مستعملدر] طول قادينلر، قوجه‌سز ومحتاج وبيوايه نسا: ايتام وارامل معاشاتی.

أرائك { سش.جم.عر. فد: اريكه. با: اريكه.

إرائه { سش. عر. [«رؤيت» دن مص. افعال] ١. كوسترمه، ابراز: شهادتنامه سنی ارائه ايتدی. ٢. كوستروب اوكرتمه، بيلديرمه: نه يا په‌جغنی كنديسنه ارائه ايتدی. || ارائهٔ طريق ايتمك = يول كوسترمك، رهبرلك ودلالت ايتمك.

إرباء { سذ. عر. [«رباء» دن مص. افعال] نما وفائضله آرتيرمه: اموال ايتامی ارباء ايچون.

أرباب { سذ. جم. عر. فد: رب. با: رب. = ص. تر. فد. اهل، لايق ومقتدر: اوآدم بو ايشك اربابی دكلدر؛ ارباب آدمدر.

أربعه { عد. عر. درت، چهار: جهات اربعه، اناجيل اربعه، قضاهای اربعه. [يالكز بويله تركيباتده بولنور.]

أربعين { عد. عر. قرق، چهل: اربعين سنه = قرق ييل. = س. ١. كانون اول رومينك ٩ ندن يعنی كون دونمندن اعتباراً قرق كون كه قره‌قيشدر: اربعين فرطونه‌سی. ٢. ارباب طريقتك قرق كون خلوته قپانوب، عبادت ورياضتله اشتغاللری، چله: اربعين چيقارمق.

إرتباط { سذ. عر. [«ربط» دن مص. افتعال] ١. بر شيئه باغلی ومربوط اوليش، باغلانمه، تعلق: ارتباط قلب. ٢. مناسبت، بربرينی طوتمه: بو ايكی جمله آره‌سنده ارتباط يوقدر.

إرتجاء { سذ. عر. [«رجاء» دن مص. افتعال] اميد ايتمه، اومه. ن.

إرتجال { سذ. عر. [«رجل» دن مص. افتعال] دوشونمه‌دن وبداهةً سوز ويا شعر سويلمه: ارتجاله مقتدر بر شاعر.

إرتجالاً { ج. عر. دوشونمكسزين، بداهةً، بر بديهه: ارتجالاً بر قصيده سويلدی.

إرتحال { سذ. عر. [«رحلت» دن مص. افتعال] دنيادن آخرته كوچمه، رحلت، وفات، اولمه: ارتحال دارنعيم ايلدی: يوم ارتحالی مضبوط دكلدر. [كوچ ونقل معناسيله لسانمزده قوللانلماز.]

إرتداد { سذ. عر. [«ردّ» دن مص. افتعال] دين اسلامی تركله ديكر بر دينه انتقال: ارتداد عارينی ارتكاب ايتدی.

إرتسام { سذ. عر. [«رسم» دن مص. افتعال] رسملی وتمثالی اولمه معناسيله قوللانيليورسه‌ده غلط اولوب، عربيده «آلنان امره امتثال» و«جناب حق تكبير» معنالرندن بشقه معناسی اولمديغندن، وبو معنالرله لسانمزده استعمالی مأنوس اولمديغندن، بسبتون تركی اقتضا ايدر. هندسه‌ده‌كی ارتسام سطحی، ارتسام افقی، ارتسام عمودی تعبيرلری‌ده بالطبع ياكليشدر. بلكه «ترسم» جائز اوله.

إرتشاء { سذ. عر. [«رشوت» دن مص. افتعال] رشوت آلمه، رشوت قبول وارتكابی: ارباب ارتشا = مرتشی آدملر.

إرتضاء { سذ. عر. [«رضو» دن مص. افتعال] راضی اولمه، موافقت: رضای محاسن ارتضا كبی مسجع تعبيراتده قوللانيلير.

إرتضاع { سذ. عر. [«رضاع» دن مص. افتعال] ممه‌دن سوت امه معناسيله قوللانيليورسه‌ده، غلط اولوب، اصل معناسی «چكينك صاتليوب صاحبی طرفندن ويريلن كندی سودينی ايچمسی» در.

إرتعاب { سذ. عر. [«رعب» دن مص. افتعال] اوركمه. ن.

إرتعاش { سذ. عر. [«رعش» دن مص. افتعال] ديتره‌مه، صارصلمه.

إرتفاع { سذ. عر. [«رفع» دن مص. افتعال] ١. يوكسلمه، يوقاری قالقمه: كوكه قدر ارتفاع ايتدی. ٢. اكتساب علو، مرتبهٔ عاليه‌يه وصول، ترقی: ارتفاع قدر ومنزلت. ٣. يوكسكلك، سطح

ارضدن ویا حذای بحردن اعتباراً یوجه‌لك درجه‌سی: بو طاغك ارتفاعی نه‌در؟ || هـ. شمسك وسائر اجرام سماویه‌نك اسطرلاب وسائر آلاتله افقدن نه درجه‌ده یوكسك بولند قلرینك تعیینی: ارتفاع آلمق؛ ارتفاع تخته‌سی = ارتفاع تعیيننه مخصوص تخته، ربع دائره. || ر. ارتفاع مثلث = بر مثلث ضلع عمودیسنك یوكسكلكی؛ ارتفاع تفاضلی، تفاضل ارتفاع.

اِرتِفاعاً { ح. عر. یوكسكلكجه، ارتفاع جهتنجه: ارتفاعاً آرالرنده فرق واردر.

اِرتِقاء { سذ. عر. [«رقی» دن مص. افتعال] یوقاری چیقمه، دها یوكسك مرتبه‌لره نائلیت، اعتلا: بولندیغی صنفك اك بیوك رتبه‌سنه قدر ارتقا ایتدی. [اساساً «ترقی» ایله مترادف ایسه‌ده، استعمالده فرق واردر. بلا: ترقی.]

اِرتِكاب { سذ. عر. [«ركوب» دن مص. افتعال] ۱. كوتی ومذموم یا ممنوع بر ایش، بر كناه ایشلمه: یالانی ارتكاب ایدیور؛ ارتكاب سرقت. ۲. رشوت آلمه: اوآدم ارتكاب ایتمز. [لسانمزه خاص اولان بو ایكنجی معناده مفعولدن مستغنیدر.]

اِرتِیاب { سذ. عر. [«ریب» دن مص. افتعال] شبهه‌لنمه، شك، تردد: ارتیابه محل یوقدر؛ بلا ارتیاب.

اِرث { سذ. عر. اولن ابویندن وسائر اقربادن قالان اموال واملاك واشیایه قونمه، وارث اولمه، میراث یمه. [بو معناایله «وراثت» دها مستعملدر.] ۲. میراث، میراث اوله‌رق دوشن مال وحصه. [بو معنا ایله «میراث» دها مستعملدر.] ۳. ابویندن اولاده انتقال ایدن حال جسمانی ویا روحانی.

اِرثاً { ح. عر. میراث طریقیله، ابویندن كچه‌رك، بابادن بوله‌رق: بو اراضی یه ارثاً مالك اولدی؛ ارثاً واستحقاقاً بو مقامه كچدی؛ بو خصلت ویا علت كندیسنه ارثاً كچمشدر.

اِرثی { صـ. عر. ث: ارثیه. ۱. میراثه منسوب ومتعلق، میراث اوله‌رق قالان: زنكینلكی ارثیدر. ۲. میراث كبی ابویندن انتقال وسرایت ایتمش: اونده ارثی بر جلد خسته‌لغی واردر.

اِرجاع { سذ. عر. [«رجوع» دن مص. افعال] كری چویرمه، كری دوندیرمه: ایشی اصلنه ارجاع ایتملی؛ آرقه‌یه ارجاع نظر ایتدی = دونوب باقدی. || ارجاع عنان = آتك دیزكینی چویرمه = دیكر بر طرفه طوغری حركت. || ارجاع كلام = سوزك ینه صدده كتیرلسی.

«ارجاع» ایله «اعاده» آره‌سنده فرق واردر. اصلی «ارجاع» بر شیئك كری‌یه طوغری چویرلسی، «اعاده» ایسه تكرار وبر دها یاپلمسیدر. لسانمزده‌كی استعماله كلنجه: اكثریا «ارجاع» كری‌یه و حال اوله طوغری چویرمه‌ده، «اعاده» ایسه كوندرلمش ویا جاب ایدلمش بر شیئی رد ایله تكرار كوندرمه‌ده، فوت ایدلمش بر حالی تكرار اكتسابده وزیارت كبی ایشلرده مقابله ایتمه‌ده قوللانیلیر. بناء علیه: ارجاع كلام، ارجاع عنان، دین عیسوینك ابتدا كی ساده‌لكنه ارجاعی؛ واعادهٔ صحت، اعادهٔ زیارت، اعادهٔ ثروت، هدیه‌نك كوندرنه اعاده‌سی دینیلیر.

اَرجَح { صـ. عر. [«راجح» دن ستف.] دها ویا پك راجح، دها مرجح، ترجیحه شایان: اوده ایبدر، لكن بو اوندن ارجحدر. ذ.

اَرجمَند { صـ. فا. محترم، معزز، شرفلی.

اَرجُوان { وارجوانی. لا: ارغوان، ارغوانی.

اَرجه { یاخود ایرجه. ظز. اركنجه، برآز اركن.

اَرحام { سذ. جـ. عر. فد: رحم. بلا: رحم.

اَرحَم { صـ. عر. [«رحیم» دن ستف.] دها ویا پك مرحمتلی: ارحم الراحمین = مرحمتی چوق اولان حق تعالی حضرتلری.

اِرخاء { سذ. عر. [«رخوة» دن مص. افعال] قویورمه، كوشتمه، براقمه، صالیویرمه: ارخای عنان ایتمك = حیوانك دیزكینی صالیویرمك، آله‌بیلدیكنه قوشمغه براقمق.

اِرخاص { سذ. عر. [«رخوصة» دن مص. افعال] اوجوزلاتمه، تنزیل فیأت: ارخاص ذخایر ایچون بر چاره بولملق. ذ.

اَرخَص { صـ. عر. [«رخیص» دن ستف.] دها ویا پك اوجوز. لسـ.

اَردَب { سذ. بیك قیه‌لك بر وزنكه بلاد عربك بعض یرلرنده مستعمل اولوب، مقداری دخی یرینه كوره تخلف ایدر.

اُردو { وطوغریسی اوٗردو. س. ۱. عسکر، جند، جیش، لشکر، سپاه: اردوی همایون= عثمانلی اردوسی. ۲. بر دولتك عساکر بریه سنك مما لکنه کوره منقسم بولندیغی قسملرك بهری: برنجی، ایکنجی الخ اردو؛ خاصه اردوسی = مرکزی پایتختده بولنانی. || قول اردو= اردودن کوچك تقسیمات عسکریه که بهری اوچ فرقه‌دن مرکبدر. || اردو قاضیسی = وقتیله قاضیعسکره‌ویریلن عنواندر. ||اردو قورمق = تحشید عسکر ایتمك. || اردو لسانی = هند ده الیوم سویلنیلن السنه‌نك اك منتشری اولان «هندوستانی» که حکام کورکانیه زماننده اردوکاه و بارکاه لسانی یعنی لسان رسمی اتخاذ اولنمغله، بو اسمله شهرت بولمشدر. || اردو مشیری = بر اردویه قومانده و اونی اداره ایدن مشیر. دیکر رتبه‌ده اولورسه اردو قوماندانی دینلیر. || اردو مرکزی = اردو مشیریله ارکاننك محل اقامتی.

اُردوگاه { یا اوٗردوگاه. س. اردونك قورلدیغی یر، لشکرکاه، معسکر.

اَرذَل { ص. عر. جه: اراذل. [«رذیل» دن ستف.] دها ویا پك آلچق ورسوای: ارذل ناس = انسانلرك اك رذیل و بد نامی. || ارذل عمر = پك کوتوروم و فرتوت.

اَرز { و دها طوغریسی اَرُز یاخود اُرز. سذ. عر. پرنج. [یالکز تعیینات پوصله‌لرنده ورسمی دفترلرده مستعملدر.]

اَرزاق { سذ. جه. عر. فد: رزق. با: رزق.

اَرزان { ص. فا. ۱. اوجوز، رخیص. ۲. لایق، شایان، مناسب. [اك زیاده انشاده قوللانیلیر:] الطاف وهمم علیه‌لرینك ارزان بیورلمسی. [اصل فارسیسی «ارزانی» در.]

اَرزانی { س. فا. ۱. اوجوزلق. ۲. شایان ومستحق کورمه: ارزانیٔ همم علیه‌لرینی تمنی ایدرم. [اصل فارسیده صفتك کندیسی «ارزانی» اولدیغندن بونك یاء مصدریتله اسم عد اولنه‌رق بو معنی ایله استعمالی غلط مشهوردر.]

اَرزَن { س. فا. طاری. لس.

اِرساء { سذ. عر. [«رسو» دن مص. افعال] ۱. دمیرآتمه: فلان لیمانه ارسای لنکر ایتدی. ۲. صاغلاملاشدیرمه، تقویه وتحکیم. لس.

اِرسال { سذ. عر. جه: ارسالات. [«رسل» دن مص. افعال] کوندرمه، یوللامه: بر آدم، عسکر، ارزاق، مهمات، بر مکتوب ارسال ایلدی. [عربیده‌کی قویویرمه، صالیویرمه وایلچی یوللامه معنالرینی لسانمزده محافظه ایتمه‌مشدر.] || || ارسال مثل = سوز آره‌سنده تصدیق وتأکید ایچون مشهور بر مثل وحکایه ایرادی. مر. == جه. بر دائره ویا مغازه وسائره‌دن خارجه کوندریلن مواد واشیا وامتعه وسائره. [پوسته حقنده «مرسولات» قوللانیلیر.]

اَرِیسز { ص. قوجه‌سز (قاری)، طول، ارمله، بیکس.

اَرِیسزلِك { س. قوجه‌سی اولمیان قارینك حالی، طوللق، بیکسلك.

اَرش { سذ. عر. ف. ۱. سقطلنان بر عضو ایچون جارحدن آلنان دیت شرعیه. ۲. صاتلدقدن صکره عیبی ظاهر اولان مالك قیمتندن بونك ایچون تنزیل اولنان مقدار.

اِرشاد { سذ. عر. جه: ارشادات. [«رشد» دن مص. افعال] ۱. طوغری یولی کوسترمه، طوغری یوله سوق، غفلتدن ایقاظ: بو سوزله بنی ارشاد ایتدیکز. ۲. بر عارف باللهك برینه طریقتی وقرب مولی یولنی ارائه ایتمسی: خانقاهنده ارشادله مشغولدر.

اَرِشته { س. [فا. ایپلیك دیمك اولان رشته‌دن] خموردن کسمه تازه او شهریه‌سی: ارشته چوربه‌سی.

اَرشَد { ص. عر. [«رشید» دن ستف.] طوغری یوله دیکرلرندن دها قریب وهر حال وحرکتی دها طوغری و دها مقبول اولان: اکبر وارشد اولادی.

اَرصاد { سذ. جه. عر. فد: رصد. با: رصد.

اَرض { سث. عر. جه: اراضی و نادراً ارضین. [لسانمزده عربینك بویله تأنیث سماعیلرینه پك ده رعایت او-

لنمسوب مذكر كبی اعتبار اولنور.] ١. ير، زمين، سماء مقابلی: كرهٔ ارض، سطح ارض. ٢. طوپراق، خاك، ير: بو ارضك قوهٔ انباتیه‌سی ضعیفدر. ٣. مملكت، ير، بقعه، خطه، دیار: ارض فلسطين؛ آمريقاى جنوبیده آتش ارضی. || ارض مقدس = فلسطين، قدس. || ارض اوزرنده = كاغد اوزرنده اولمیه‌رق، موقعنده (اولچمك وسائره). == ج. اراضی = زرع اولنان ويا اولنه‌بیلن يرلر، انسانلرك تصرفنده بولنان طوپراق: اراضیٔ خراجیه، اراضیٔ عشریه، اراضیٔ متروكه، اراضیٔ مملوكه، اراضیٔ موات، اراضیٔ موقوفه = طوپراغك قوانين عثمانیه‌یه كوره اقسام وانواعی. [تركيبلرينك ايكنجی جزئنه با.] || اراضیٔ خاليه = صاحبسز طوپراق. || اراضیٔ مباركه = حجاز. || اراضی قانوننامه‌سی، نظامنامه‌سی = اراضی حقنده‌كی قوانين ونظامات مجموعه‌سی.

ارضاء { سذ. عر. [«رضو» دن مص. افعال] راضی وخشنود ايتمه، كوكلنی ايتمه، قانديرمه: كنديسنی ارضا ايتدم.

ارضاع { سذ. عر. [«رضاع» دن مص. افعال] سوت امديرمه، امزيرمه: چوجغی كيم ارضاع ايتدی.

اَرضی { صه. عر. ؤ: ارضيه. ارضه، يره ويا طوپراغه منسوب ومتعلق.

اَرضيّه { سذ. عر. كمرك انبارنده ويا ديكر بويله رسمی بر محلده نظاماً مساعده اولنان مدت معينه‌دن زياده قالان مال وامتعه ايچون صاحبندن آلنان اجرت.

ارغات { ياخود ايرغاد. سه. [ر. Ἐργάτης] رنجبر، ايشجی، ياپی عمله‌سی؛ ارغات باشی = بو عمله‌نك رئيسی. ٢. كميلرده دمير زنجيرينی طوپلامق ويا بيلرده بعض آغر شيئلر قالديرمق ايچون زنجيرله چويردكلری افقی بوجرغات: كومه، منقول ايرغات.

ارغالامق { ياخود ايرغالامق. فل. و:

ارغالانمق { ياخود ايرغالانمق. فط. يرنده اويناامق، قيملدامق، صاللانمق.

ارغاندی { ياخود ايرغاندی. سه. يرنده اوينامه، قيملدامه، صاللانمه.

ارغانمق { ياخود ايرغانمق. فط. يرنده اوينايوب طورمق، قيملدانمق، صاللانمق. [بو درت كلمه اسكيوب استانبولجه متروك حالنه كچمشدر.]

اَرغنون { سه. [يو. Ὄργανον] معروف بر نوع بيوك موسيقی آلتی كه حاوی اولديغی مختلف دودوكلره كوروكله سس ويريله‌رك چالينير.

اَرغُوان { سه. فا. كوزل بر قيزيل رنكی اولان معروف بر چيچك كه عربيده دخی بوندن معرب اوله‌رق ارجوان ديلير.

اَرغُوانی { صه. فا. ارغوان چيچكی رنكنده، كوزل وپارلاق قيزيل، ارجوانی: شراب ارغوانی.

اَرفع { صه. عر. [«رفيع» دن ستف.] دهاو ياالك يوكسك: ارفع جبال. ؤ.

ارق { ياخود ايرق. سه. [اصلی: اوروق وغلطی ايلق.] نسل، صوی، عرق: ايل ارقلری = اويماقلر، قبائل وعشاير، انساب. [عربی مترادفی كبی اولان «عرق» ايله التباس ايتديريليور.]

اَرَق { سذ. عر. ط. اويقوسزلق.

« سهر » دن فرقی شودر كه: «سهر» سببسز اولوب، كنديسی تداوی‌يه محتاج بر علت اولديغی حالده، «ارق» ديكر بر مرض ووجعدن ايلری كلوب، سببنك رفعيله مندفع اولور.

اَرقام { سذ. ج. عر. فد: رقم. با: رقم.

اَرَك { سه. ايچ قلعه، بالاحصار. مر.

اِركاب { سذ. عر. [«ركوب» دن مص. افعال] بينديرمه، بينه‌جك حيوان ويرمه، كمی وآرابه كبی بر شيئه بينديرمه. [عربیٔ فصيحنده بو بابدن بو معنا ايله كليوب لغت عاميه‌در.]

اَركان { سذ. ج. عر. فد: ركن. با: ركن.

اَركَج { سه. [«ايرمك» دن آلت] اصلی: ايركج = ايره‌جك] اوزون صاپلی فرونجی كوركی.

اَركَچ { سه. [اصلی: ايركچ. ج. ايرگاچ] اركك كچی، تكه، كچی آيغيری.

اَركك { صه. [«ايرمك» دن] اصلی: ايركك. ج. ايركاك] ١. انسان وحيوانك ايكی جنسندن برنجيسنه منسوب

اولانی، طوغورتمق وپدر اولمق خاصه و قوتنی حائز اولانی، دیشی مقابلی، ذکر، نر: ارکك آدم، ارکك چوجق، ارکك کدی. ٢. کوجلی، قوتلی، توانا: ارکك بر آدم. ٣. سرت، قولای اکیلوب بوکلمز، درشت: ارکك دمیر؛ ارکك افاده. ٤. قوجه، زوج: بو قادینك ارککی یانندهدکلیدر؟ ٥. برچفت تشکیل ایدن ایکی شیئدن اشنه کچهجك بر جیقندیسی اولانی ویادیکری ایچنه کیرهجك صورتده بولنانی: ارکك قوپچه، آنااختبار. == س. ارکك انسان، رجل، مرد، قادین مقابلی: بکامه صالونلرینك بری ارککاره ودیکری قادینلره مخصوصدر؛ ارکك قادین هپ برلکده.

آرککجه { ح. ارکك طور و حالنده، ارکك کبی.

آرککسز { ص. قوجهسی و یا دیکر حامیسی اولهجق برارککی اولمیان (قادین)، بیوایه.

آرککسی { ص. طور وحالدن ارککه بکزر (قادین).

آرککلك { س. ١. ارکك انسان و یا حیوانك حال وصفتی، ذکوریت. ٢. انسان ارککلکی، رجولیت، مردی. ٣. بلوغ، سن بلوغه وصول، اولاد یتشدیرهبیلهجك بر سن وحالده بولنمه: دها ارکك اولمهدن کندیسنی اولندیرمکه قالقیشدیلر. || مج. یکیتلك، بهادرلك، شجاعت، جسارت.

آرککلی { ص. قوجهسی ویا دیکر حامیلك ایدهجك بر ارککی بولنان (قادین). || ارککلی دیشیلی = ١. ارکك دیشی برلکده: ارککلی دیشیلی هپ هندیلری کسملی. ٢. ارکك دیشی اوله رق چفت تشکیل ایدن: بو طاوسلر ارککلی دیشیلیدر؛ ارککلی دیشیلی قوپچه.

آرکن { ظز. [اصلی: ایر-کن، ایر.ایکن] کچ مقابلی، وقت کچمهدن: صباح ارکن قالقارم؛ ارکندن، ارکن وقت؛ دها ارکندر.

آرگن { ص. [اصلی: «ایرمك» دن ایرگن] سن بلوغه ایروب ده هنوز اولنمهمش، عزب، بکار.

آرکنجه { ظز. آز ارکن، چوق کچ اولمیه رق: یارین ارکنجه طاورانهلم.

آرکنجی { ص. صباح ارکن قالقمق ویا اقشام ارکن یاتمق ویا اوه ارکن کیرمك یاخود اودن ویایوله ارکن چیقمق عادتی اولان.

آرگنلك { س. ١. بلوغه ایروب ده اولنمهمش دلیقانلینك حال وصفتی، عزبه، بکارلق. ٢. اکثریا اون سکز ایله یکرمی یاشلری آرهسندهقانك حرارتندن دلیقانلیلرك یوزنده چیقان سیویلجه. ٣. طول قادین بکاره واردیغنده بکارلق حق اولهرق ویردیکی هدیه.

آرگین { یاخود ایرکن. ص. [«ایرمك» دن] اولمش، یتیشمش، کماله ایرمش، یانع: ارکین یمش.

اِرَم { سذ.عر. باغ ارم. ارم ذات العماد = جنتدن کنایهدر. [اصل قدیم ومشهور بر باغچهنك اسمیدر، که شامده ویا یمنده بولنمش اولدیغی مرویدر.]

آرمغان { س. فا. [تر. «آرمغان» دن] آرمغان، هدیه، پیشکش.

آرمك { اردیرمك وسائره. با: ایرمك وسائره.

آرن { س. [اصلی: «ایرمك» دن ایرن] یتیشن، واصل. د. == جم: ارنلر = قرب حقه و درجهٔ ولایته نائل اولانلر، واصلین، کملین: ارنلرك همتیله. == فد. کبی: ارنلر! یاهو! پیرم!

آرنب { سذ. عر. جم: ارانب. طاوشان. لس.

اِرواء { سذ. عر. [«روی» دن مص. افعال] صولامه، صوارمه، قاندیرمه، سیراب ایتمه، سقی، اسقا. [اراضی وحیوانات حقنده مستعملدر.]

آرواح { سذ. جم. عر. فد: روح. با: روح.

آروهلهمك { فت. خمور یاپیشما مق ایچون تپسی یه اون سرپمك.

آرّه { س. فا. تخته کسهجك دیشلی آلت، بیچق. ذ. [کوچوکنه ویریلن دستره اسمی بوندن مأخوذدر: دست-اره = ال بیچقیسی.]

آرّهخانه { س. فا. بیچق یری، بیچقیخانه، خزار.

اریال { و اریاله. با: ریال و رياله.

أَريب { ص. عر. ث : اريبه. [« ارب » دن صش.] عقللى، ذكى، زيرك، هوشيار. ث.

أَريمك { مص. اريدير. فت. صلب ويا طوكمش حالنده بولنان بر جسمى مايع حالنه قومق، اذابه ايتمك : قورشونى مومى. قارى اريتمك || مج. چوق صعيفلاتمق، وجودده ات وياغ براقامق: غائله بيچاره‌يى اريتدى.

أَريدِلمك { فج. صلب وياطوكمش حالندن مايع حالنه كچيرلمك، اذابه اولنمق : قورشون، ياغ، قار اريدلدى.

أَريك { س. [اصلى : اوروك = ديش قماشديران، ياخود ايروك = اركين، ايرمش.] معروف ميوه‌كه اجناسى اولوب اكثرى اكشيدر، اجاص، آلو : آماسيه، بارداق، تربه، جان، چقال، سرفيجه، عريانى، مردم اريكى. || اريك آغاجى = بوميوه‌يى ويرن شجر.

أَريگن { ص. [« اريمك » دن] آغزده اريركبى لذيذ ولطيف (ميوه).

أَريكه { سث. عر. جم : ارائك. تخت، سرير : اريكه آرا، اريكه پيرا = تختى زينت ويرن؛ اريكه نشين = جالس تخت، حكم فرما. [عربيده اصل كلين ايچون حاضرلنان سدره واونك اوستنده‌كى قبه‌يه ديرلر.]

أَريمك { فل. ١. صلب وطوكمش حالندن مايع حالنه كچمك، ذوبان ايتمك : قورشون. ايچ ياغى، قار، شكر اريدى. ٢. مج. ياغى سوزيلوب ضعيفلامق: بيچاره آدم غائله دن بر هفته ايچنده اريدى. ٣. (شيش، اور وسائره) طاغلمق. ٤. (بز و سائره) اوزيلوب آقه‌رق بيتمك. || اريوب طوكمق = شاشيرمق، حيرتده قالمق. || ياغى اريمك، يوركده ياغى اريمك = عذاب و تلاش ايچنده اولمق، و يا پك زياده حدت ايتمك.

أَريمه { س. اريمك فعلى، صلب حالندن مايع حالنه كچمه، ذوبان.

أَرينجك { ص. ١. اوشنن، تنبل، اكسلان. ٢. اوتانغاج، محجوب. مر.

أَرينمك { فل. وجودى اريمش كبى كوشه‌يوب تنبل اولمق، تنبللكدن اسنيوب كرنمك.

أَز { حج. فا. تركجه ده‌كى « دن » و عربيده‌كى « من » ياخود « عن » كبى ابتدائيت معناسيله بعض تعبيراب فارسيه‌ده بولنور: ازآن جمله = او جمله دن اوله‌رق؛ ازدل وجان = جان و يوركدن؛ از سرنو = يكى باشدن؛ ازقضا = قضارا، شايد؛ ازهر جهت = هر وجهله. لـ.

إِزار { سذ. عر. بله باغلانوب بدنك آشاغى طرفنى ستر ايدن شیء، فوطه، پشتمال.

إِزاله { سث. عر. [« زوال » دن مص. افعال] كيدرمه، دفع ايتمه، يوق ايتمه : كدرينى ازاله ايتمك. || ازالهٔ بكر = قيز بوزمه. [طوغريسى : ازالهٔ بكارت.] || ط. ازالهٔ عفونت = اجزا وترتيبات مخصوصه ايله عفونتى يوق ايدوب ميقروبلرى اولديرمك ايشى.

إِزبار { سذ. عر. تحرير واشعار معناسيله قوللانيليور. سه‌ده، عربيده اصلا بويله بر معناسى اولميوب، آنجق « تزبير » استنساخ معناسنه كلير.

ازباندیت { س. ايتا. [Sbandito. خيدود، قطاع طريقدن شقى آدم. = ص. پك ايرى بدنلى وقورقونج.

أَزبَر { س. فا. [« از . بر » كوكسدن ياخود اوستدن] كتابه باقه‌دن اوقومه وبوكا آليشمه، حفظ : درسنى ازبر ايتدى؛ ازبرينى اوكرندى؛ ازبره چاليشيور. = ح. كتابه باقيه‌رق: قصيدهٔ برده‌يى ازبر اوقورم، ازبر بيليرم. || ازبردن = كتابه باقيه‌رق : ازبردن اوقومه. || ازبره = دوشونمه‌دن، ديلنه كلنى سويليه‌رك : او ازبره سوز سويليور.

أَزبَرجى { ص. درسى آكلار آكلاماز ازبر ايتمكى عادت ايتمش (شاكرد).

أَزبَرلَتمك { فت. ازبر اوكرتمك، حفظ ايتديرمك : بوكتابى سزه ازبرلته جكم.

أَزبَرلَنمك { فج. ازبر اوكرنلمك، حفظ اولنمق: كونده اون صحيفه ازبرلنيرمى؟

أَزبَرله‌مَك { فت. ازبر اوكرنمك، حفظ ايتمك : بر كونده قصيدهٔ برده‌يى ازبرله‌دم.

إِزدِحام { سذ. عر. [« زحم » دن مص. افتعال] غلبه‌لق، بر يره چوق خلق بريكمسى : قپوسنده بيوك بر

ازدحام كوردم؛ ازدحامدن كيره‌مدم .

اِزدِواج { سذ. عر. [«زوج» دن مص. افتعال] ١. چفتلشمه. جفت اولمه : ازدواج طيور. ٢. اولنمه، تأهل : ازدواج ايتمك = اولنمك. [بو ايكنجى معنا ايله «تزوج» قوللانمق دها ايیدر، زيرا «ازدواج» عربيده او معنايه كلمز.]

اِزدِياد { سذ. عر. [«زيادة» دن. مص. افتعال] چوغالمه، آرتمه، تزايد : ازدياد عمر واقبال دولتلرى دعاسى .

آزديرمَك { فتـ. ١. ديكرى واسطه سيله ازمك، سحق ايتديرمك : بويايى ازديروب اويله قوللانملى. ٢. باصيلوب مغلوب و پريشان اولمنه مانع اولمامق : بن آدملرمى سزه ازديرمم .

ازرَق { صـ. عر. ث : زرقاء. كوك رنكنده، مائى .

اِزعاج { سذ. عر. جـ : ازعاجات. [«زعج» دن مص. افعال] جان صيقمه وتعجيز معناسيله قوللانيليورسه ده، عربيده «يرندن قوپاروب آيرمق» دن بشقه معناسى اولمديغندن، استعمالمز محتاج تصحيح غلطات فاحشه‌دندر.

اَزِقّه { سذ. جـ. عر. فد : زقاق. با: زقاق .

آزگى { سـ. كويليلره مخصوص اوغلديلى لحن .

آزگيل { سـ. بر جنس كوچك دانه‌لى مشموله. [دها كوچكنه دونكل ديرلر.]

اَزَل { سذ. عر. ابتداسى اولميان زمان ماضى، ابد مقابلى. ازلدن، من الازل = ابتدادن، اسكيدن .

اَزِلمَك { فجـ. ١. توزه تحويل اولنمق، دوكلمك، سحق اولنمق : بو بويا ازلمزدن قوللانلماز. ٢. باصلمق، آغير برشيئك آلتنده قاله‌رق ويا صيقيشه‌رق خردوخاش اولمق : آرابه‌نك آلتنده قولى ازلمش؛ بو پورتقاللر، قاوونلر ازلمشدر. ٣. مغلوب و مقهور اولمق، تحملى مشكل بر صيقندى آلتنده پريشان اولمق : بو آراده او بيچاره ازلدى؛ عائله وكدردن ازيلوب كيتدى. || ازيلوب بوزلمك = مقصدينى آچيق سويله‌ميوب‌ده صيقيله‌رق سويليه‌جك سوز بوله‌مامق .

اَزَلى { صـ. عر. ث : ازليه. ازله منسوب ومتعلق، ابتداسى اولميه‌جق صورتده قديم، ابتداسز : جناب حقك علم ازليسى، قدرت ازليه‌سى .

اَزَليَّت { سـ. عر. ازليلك، ماضيده ابتداسزلق : جناب حقك ازليتى .

ازماريد { سـ. [ر. Σμα-ραγδινός = زمرد رنكنده] بو رنكده بر جنس كوچك باليق .

ازماوله { سـ. بر جنس آغاج جيلكى، صارى آهو طودى .

اَزمَك { مضـ : ازر. فتـ. ١. دوكوب توزه تحويل ايتمك، قيرمق، اوفالتمق، سحق ايتمك : پرنجى ازمك. ٢. باصوب ويا صيقوب ياصيلاتمق، شكلنى بوزمق : قاوونى پورتقالى ازمك. ٣. صويك ايچنده دانه‌لرينى قيره‌رق قاريشديرمق : يغورت، بويا ازمك. ٤. مجـ. قهر و تدمير ايتمك، چوق زحمت واذيت ويرمك : || ازوب صوينى ايچمك = ايشه ياراماز بر شيئله اوغراشمقدن كنايه‌در. || لقردى‌يى ازوب بوزمك = نه سويليه‌جكنى بيله‌ميوب لقردى‌يى آغزده طولاشديرمق. || معده‌يى ازمك = بايلتمق، بايغينلق ويرمك.

اَزمِنه { سذ. جـ. عر. فد : زمان. با : زمان .

اَزمه { سـ. ازلمش شئ : بادم ازمه‌سى، طوماتس ازمه‌سى .

اَزِمّه { سذ. جـ. عر. فد : زمام. با : زمام .

اَزِندى { سـ. معده ازيليركى حس اولنان بايغينلق.

اَزِنمك { فل. (معده) بايلق، بايغينلق حس ايتمك : معده‌م ازنيور .

اَزواج { سذ. ث. جـ. عر. فد : زوج. با : زوج.

اَزهار { سذ. جـ. عر. [فد : «زهره» لسانمزده غير مستعمل] چيچكلر، شكوفه‌لر.

اَزهَر { صـ. عر. ث : زهراء. پك بياض وپارلاق : ازهر اللون ايدى .

اَزيك { صـ. ازلمش، باصلمش، بوزوق : بر طاقم ازيك پورتقاللر .

اَژدَر { اژدرها واژدها. سـ. ييلانه مشابه آنجق درت

آياقلى وتنادلى اولان وآغزندن آلولر پوسكورديكنه اعتقاد اولنان بر حيوان موهوم .

اَژدرها { يا ژدها . مادهٔ آنفه يه با .

اَس { س. تق. ١. عقل، ذكا، اوص. ٢. حس، طويغو. ٣. صاغلاملق، صحت، صفوت. ٤. قوقو، رائحه. مر.

اُس { س يا خود اَس. سذ. عر. ج: اساس، آساس. ١. تمل، بنياد. ٢. اصل، مبنا. || ر. بر كمك قاچنجى قوته رفع اولنه جغنى مبين رقم كه ديكر رقمك صوانده وبرآز يوقاريسنده يازيلير: 7^3 كبى. || ع. اس الحركات = حركات وترتيبات عسكريه نك مبدأ ومصدرى اولمق اوزره اتخاذ اولنان موقع .

اَساتِذه { سذ. ج. عر. فد: استاذ: با: استاذ.

اَسارَت { سذ. عر. [طوغريسى همزه نك كسريله در.] ١. طوتساقلق، حربده طوتيلانك حالى. ٢. كوله لك، قوللق، برافندينك مالى اوله، مملوكيت: اسارتك لغوى.

اَسارى { واسارى. سذ. ج. عر. فد: اسير. با: اسير.

اَسارير { سذ. ج. عر. [«اسرار» دن جمع اولوب. «سرك» جمع الجمعيدر.] آوج و النده كى چيزكيلركه بعض طولانديريجيلرك غائبدن خبر ويرمك ادعالرينه استنادكاه اولور .

اَساس { سذ. عر. ج: اسس. ١. تمل، بنياد: مكتبك اساسى وضع اولندى. ٢. اصل، حال اصلى: بو ايشك اساسى بويله دكلدر. ٣. حقيقت، صحت: حوادثك اساسى يوقدر. || كيم. بر حامضله بالامتزاج بر حمض تشكيل ايدن ملح .

اَساساً { ح. عر. اساسندن، تملندن، اصلندن: مسئله اساساً بويله دكلدر؛ دعوى اساساً چوروكدر؛ بونى اساساً قبول ايتمم = يعنى تفرعاتنه كيريشمكه حاجت كورمكسزين .

اَساسسز { ص. ١. تملسز، سقط، چوروك، ناپايدار: اساسسز بر تشبث. ٢. اصل وحقيقتى اولميان: اساسسز حوادث.

اَساسلاندِيرمَق { فتـ. ١. تملنى آتمق، بر تمل اوزرينه بنا ايتمك. ٢. صاغلاتمق، صاغلام ومحكم باغلامق. ٣. تصحيح وتحقيق ايتمك. ٤. تفرعاتنه بعده كيريشمك اوزره اصل اساسلى جهتنى قرارلاشديرمق .

اَساسلانمَق { فل. ١. تمللشمك، تأسس ايتمك. ٢. صاغلاملاشمق. ٣. تحقق ايتمك.

اَساسلى { ص. ١. تفرعاتدن معدود ويا موقت اولميوب ايشك اصل واساسنه تعلق ايدن: بوكا اساسلى بر چاره دوشونملى. ٢. صاغلام، محكم، طيانيقلى: اساسلى بر بنادر. ٣. صحيح، طوغرى، محقق: اساسلى حوادث .

اَساسى { ص. عر. ث: اساسيه. اصل وتمله متعلق، ذات مسئله يه وحقيقت حاله دائر: قواعد اساسيه؛ تدبير اساسى .

اَساطير { سذ. ج. عر. [فد: يو. Ἱστορία دن مأخوذ «اسطوره» لسانمزده غير مستعملدر.] خرافات، اسكى اقوام مشركه نك كاذب معبودلرى حقنده اولان حكايات ونقليات غريبه لرى: اساطير الاولين، اساطير يونانيه، اساطير ايرانيه.

اَساطين { سذ. ج. عر. فد: اسطوانه. با: اسطوانه. || مج. ستون وديرك يرينى طوته جق صورتده بر هيئتك ايلرى كلنلرى، اركان: اساطين علما .

اَسافِل { سذ. ج. عر. فد: اسفل. با: اسفل .

اِساله { سذ. عر. [«سيلان» دن مصـ. افعال] آقيتمه، سيلان ايتديرمه: كوز ياشلرينى اساله ايتدى = آقيتدى .

اَساليب { سذ. ج. عر. فد: اسلوب. با: اسلوب .

اَسامه { س. [عر. «اسامى» دن غلط] عسكر وعلى الخصوص يكيچرى نفراتنك قيدى. || اسامه‌سى اوقونماز = اهميتى يوقدر، كنديسنه اهميت ويرن اولماز .

اَسامه لى { ص. اسمى دفترده قيد اولنمش، مقيد.

اَسامى { سذ. ج. عر. فد: اسم. با: اسم .

اَسانيد { سذ. ج. عر. فد: اسناد. با: اسناد .

اِسائت { يا اسائه. سذ. عر. [«سوء» دن مصـ. افعال] كوتيلك ايتمه، كوتى ايش ايشلمه .

اَسب { سـ. فا. آت، بيكير، فرس: اسب صبا رفتار = باد صبا يورويشلی آت. عر.

اَسباب { سذ. جـ. عر. فد: سبب. با: سبب.

اَسباط { سذ. جـ. عر. فد: سبط. با: سبط.

اِسبال { سذ. عر. [«سبل» دن مصـ. افعال] يوللامه وكوندرمه معناسيله قوللانيلور سه‌ده، عربيده «آقيتمق وصارقيتمق» دن بشقه معناسی اولمديغندن غلطدر. استعمال اولنماملیدر.

اَسبران { صـ. فا. [اسب ـ ران] آت سورن، آت قوشديران: اسبران ميدان بلاغت.

اَسب سُوار { صـ. فا. آته بينمش: اسب سوار اوله‌رق كيديوردی.

اَسبَق { صـ. عر. [«سابق» دن ستفـ.] بوندن اول كلندن اسكی اولان، بر منصبده سابقدن اول بولنمش اولانلرك بهری: والیٔ اسبق؛ اسبق قره‌سی متصرفی.

اُسبوع { سذ. عر. [يدی ديمك اولان «سبع» دن] هفته. لـ.

اُسبوعی { صـ. عر. ذ. اسبوعيه. هفته‌لق، هفته‌ده بر وبهر هفته واقع اولان: رسالهٔ اسبوعيه.

اِسبير { سـ. [يتا. Sbiro] مسلح آت اوشاغی، آرابه‌جينك يانده طوران مخصوص قيافتلی آدم.

اسپاتی { سـ. [ر. Σπαθίον = قليچ] اسقامبيل كاغدلرينك يونجه يابراغی شكلنده بنكاری حاوی اولانی، سيكلكی.

اسپارچنه { سـ. [يتا.] ى. ١. خلاطك اوزرينه صارلمش ايپ وكنديـر. ٢. خلاطك مركب اولديغی اوچ بوی بوكمه‌نك بهری.

اسپارماچه { سـ. [يتا.] ى. دكيزك ايچنده بر قاچ زنجيرك بربرينه قارشمسی.

اسپازموز { سـ. [ر. Σπασμός] سيكيرلره عارض اولان كركينلك واختلاج.

اسپاناق { سـ. [ر. Σπανάκι] معروف سبزه.

اسپانيول { سـ. اسپانيه‌لی، اسپانيه اهاليسندن اولان.

اسپانيولجه { صـ. حـ. اسپانيول طرز واصولنده ويا لساننده. = سـ. اسپانيول لسانی.

اسپاولی { سـ. [يتا.] ى. كميلرده مستعمل بر نوع قالين سجيم.

اِسپتاليه { سـ. [لا. Hospitalis] غربا خسته خانه‌سی. [باشليجه جماعات غير مسلمه‌يه مخصوص اولانلرينه اطلاق اولنور.]

اِسپرك { سـ. بر جنس جهری.

اِسپَرماچَت { سـ. [لا. Spermaceti = بالنه نطفه‌سی] ١. بالنه‌نك باشندن چيقان بياض بر ياغ. ٢. تصفيه ايدلمش ياغدن معمول موم.

اَسپَری { سـ. طوغانك تربيه قبول ايتمز خويلی جنسی.

اسپلانه { سـ. بر جنس كوچك كمی بارقه‌سی.

اِسپَنچيك { سـ. با: پنچيك.

اِسپنچيار { سـ. [يتا. Spezzere] اجزاجی، صيدلانی؛ اسپنچيار دكانی = اجزاخانه.

اِسپنچياری { سـ. فن اسپنچياری = اجزاجيلق، فن صيدلانی.

اِسپَنديك { ياخود اسفنديك. سـ. لورك باليغنك كوچكی.

اِسپيرتو { سـ. [يتا. Spirito] كئولی حاوی مايع، روح. ٢. مواد مختلفه‌دن چيقاريلوب يافه‌ده وصنايعده قوللانيلان كئول.

اِسپيره { سـ. قويونی بوزركن دريده قالان ياغ چيزيكی: اسپيره‌لی دری.

اِسپينوز { سـ. [ر. Σπίνος] كوچك بر جنس اوتك قوش.

اِستاتيستيق { سـ. [يو. Στατιστική] بر مملكتك نفوس وواردات وادخالات واخراجات كبی موادينك بهر سنه منتظم صورتده قيد ومقايسه‌سی علمی.

اُستاد { سـ. صـ. فا. اوكره‌ديجی، معلم، مربی: بنم استاددر. ٢. بر فن وهنر ويا صنعتده يدطولی صاحبی: استاد اعظم. ٣. ماهر، صنعتنده مهارت كامله‌سی اولان، اوسته: استاد ايشی.

اُستادانه { صـ. فا. استاده ياقيشير، استاد اللرندن چيقمش، كمال مهارتله ياپلمش. = حـ. استاده ياقيشير صورتده، كمال مهارتله.

إستاده { ص. فا. [« استادن » دن سمف.] طورمش، قائم : استادهٔ موقع تعظیم = تعظیم محلنده طورمش (عسکر) .

أستاذ { سذ. عر. جمع : اساتذه، اساتید. [فا. « استاد » دن معرب] با : استاد .

أستار { سذ. جمع. عر. [فد : « ستر » کسره ایله لسانمزده غیر مستعمل] اورتی، پرده : استار کعبه = کعبه اورتیسی. [آستار بوندن مأخوذ دکلدر، خالص ترکجه‌در .]

إستاسیون { س. [فر. Station] دمیر یول موقفی. [موقف کلمه‌سی وارایکن استعماله نه حاجت؟]

إستاقوس { س. [ر. Ἀστακός] معروف بیوك دکیز بوجکی که قیصاجلی واتی بیاض ولذیذ اولور .

إستالیه { س. [یتا. Stalia] کمیلرك لیمانده حموله آلمق ایچون نوبت بکلمه‌لری مدت نظامیه‌سی .

إستامپه { س. [یتا. Stampa] مرکبله ویا قوری اوله‌رق برشیئك اوزرینه باصیلان بیوك تمغا، قالب : استامپه اورمق، باصمق .

إستانبول { سخ. [ر. Εἰς τὴν πόλιν = شهره] درسعادت، قسطنطینیه، پایتخت دولت عثمانیه . || استانبول پایه‌سی = استانبول قاضیلغی رتبهٔ علمیه‌سی .

إستاوروز { س. [ر. Σταυρός] خاج، صلیب، چلیپا، چارمیخ : استاوروز چیقارمق = خاج اشارتی یاپمق .

إستاوریت { س. [ر. Σταυ-ρίδι] اوم وزنده بر خاچ شکلی بولنان بر جنس دکیز بالیغی .

إستباحه { سذ. عر. [« بوح » دن مص. استفعال] ١. حلال ومباح عد ایتمه. ٢. بر جماعتك قانی هدر ایدوب عموماً قتللرینه مساغ ویرمه .

إستبداد { سذ. عر. [« بدّ » دن مص. استفعال] کندی باشنه وهیچ بر نظام و قانونه تابع اولمقسزین حکم ایتمه.

إستبدادکارانه { ص. فا. استبدادله اولنان، مستبده یاقیشیر : بر معاملهٔ استبدادکارانه ایله. = ح. استبدادله، مستبدانه .

إستبدال { سذ. عر. [« بدل » دن مص. استفعال] دکیشدیرمه، بر شیئی ویروب یرینه دیکر برشیٔ ایستمه. || ع. مدتی ختام بولان نفراتك یرینه یکی قرعه نفراتی کتیروب اونلره اذن ویرمه. || استبدال نفراتی = بو وجهله اذن آلوب کیدن افراد عسکریه .

إستبراء { سذ. عر. [« برء » دن مص. استفعال] ادراردن صکره آلت تناسلك تطهیری. || ف. نکاحله آلنان بر ثیبه‌نك حامل اولمدیغنه مطمئن اولمق ایچون بر حیض کورنجه‌یه قدر تقربدن اجتناب .

إستبرق { سذ. عر. صیرمه تللرله مزین قالین بر جنس ایپك قماش .

إستبشار { سذ. عر. [« بشور » دن مص. استفعال] مژده آلمه، بر خبر آلوب سوینمه، بر خبری مژده کبی تلقی ایتمه : سالماً وصوللکزی استبشار ایتدم.

إستبعاد { سذ. عر. [« بعد » دن مص. استفعال] بعید عد ایتمه، احتمال ویرمیش، یاقیشدیرمامه : اوآدمدن بویله بر حرکت استبعاد اولنماز .

إستبقاء { سذ. عر. [« بقاء » دن مص. استفعال] بقا و دوامنی طلب و آرزو ایتمه : استبقای توجهلری.

إستتار { سذ. عر. [« ستر » دن مص. افتعال] اورتنمه، صاقلانمه. ز.

إستتمام { سذ. عر. [« تمام » دن مص. استفعال] بر شیئك بیتیرلمسنی طلب ایتمه : مکتبك نواقصنی استتمام ایچون. [« استکمال » دها مستعملدر.]

إستثقال { سذ. عر. [« ثقلة » دن مص. استفعال] ثقیل کوروب حضوروندن خوشلانمامه، صوئوق معامله ایله خوشلانمدیغنی آکلاتمه : انسان استثقال اولندیغی یره بر دها کیتمه‌ملیدر .

إستثناء { سذ. عر. [« ثنی » دن مص. استفعال] آیرمه، قاعده‌دن طیشاری براقمه : قانون کیمسه‌یی استثنا ایتمز؛ استثنا طریقیله = قاعدهٔ عمومیه‌دن شاذ اوله‌رق. || بلا استثنا = استثناسز، عمومیت اوزره .

إستثنائی { ص. عر. ذ : استثنائیه. استثنا وشاذه متعلق : قاعدهٔ استثنائیه .

اِستجابه { سث. عر. [« جواب » دن مص. استفعال] دعانك نزد الهيده قبول اولنمسى.

اِستجاره { سث. عر. [« جور » دن مص. استفعال] حمايه وملجأ طلب ايتمه، صيغنمه. [« اجر » دن اولان « استيجار » ايله التباس ايتديرلمه‌مليدر.]

اِستجازه { سث. عر. [« جواز » دن مص. استفعال] ١. اجازت طلب ايتمه، اذن ايسته‌مه. ٢. جائزه ايسته‌مه، برشعر ايچون احسان ومكافاة طلبى. ن.

اِستجلاب { سذ. عر. [« جلب » دن مص. استفعال] چكمه، جلب وجذب ايتمكه سبب اولمه: ولى نعمته استجلاب دعوات خيريه ايتمك ايچون؛ شفقت ومرحمتنى استجلاب ايتدى.

استجواب { سذ. عر. [« جواب » دن مص. استفعال. — بونك كرك لفظاً وكرك معناً صحيحى يوقاريده ذكر اولنان « استجابه » اولوب، استجواب لفظاً ومعناً غلطدر. استنطاق بوندن مقصود اولان معنايى افاده‌يه كافى اولديغندن، قوللا- نلمامليدر.] صوروب جواب آلمه، سويلتمه، استنطاق.

اِستحاثه { سث. عر. [« حوث » دن مص. استفعال] اد. پك اسكى زمانلردن قالمه مواد عضويه‌نك شكللرينى محافظه ايله برابر طاش حالنه گچمسى، تحجر. [لغت مولده‌در.]

اِستحاله { سث. عر. [« حول » دن مص. استفعال] محال اولمه، امكانسزلق: بو ايش مر- تبهٔ استحاله‌يه وارمشدر. || ط. وتا. برحالدن ديكر برحاله انقلاب، تحول؛ استحالهٔ رديه.

اِستحسان { سذ. عر. [« حسن » دن مص. استفعال] گوزل بولمه، گوزل نظريله باقمه، بگنمه: بو ايشكزى هر كس استحسان ايتدى.

اِستحصال { سذ. عر. حاصل ايتمه واله گچيرمه معناسيله قوللانيليور سه‌ده، « حصول » ماده‌سى اصلا استفعال بابندن گلديگندن، غلطدر. يرينه تحصيل قوللانيله‌بيلير.

اِستحضار { سذ. عر. [« حضور » دن مص. استفعال] ١. حضوره گتيرمه، جلب. ٢. خاطره گتيرمه، خاطرلامه. [تهيئه معناسيله قوللانلملى.] = ج: استحضارات = خاطرده طوران معلومات واشعار وسائره، مستحضرات.

اِستحقار { سذ. عر. [« حقارة » دن مص. استفعال] خوار وحقير نظريله باقمه: نظر استحقارله باقدى. [« استخفاف » دن قوتليدر.]

اِستحقاق { سذ. عر. [« حق » دن مص. استفعال] ١. حقلى وشايسته اولمه، لياقت، حق ايتمه: تقاعد معاشنه استحقاق واردر: ترفيعه كسب استحقاق ايتمدى؛ ارباب استحقاق = مستحق اولانلر، حق قزانمش اولانلر؛ بالارث والاستحقاق = هم ميراث صورتيله هم ده حق ايتديكى حالده؛ من غير استحقاق = حق ايتمديكى حالده، مجرد بر لطف واحسان اوله‌رق. ٢. حق ايديلن مبلغ، ايشلنمش معاش: سزك استحقاقكز نه‌قدردر؟

اِستحقان { حقنه قوللانمه معنا- سيله جمعيت طبيهٔ عثمانيه استعمال ايتمش ايسه‌ده، طوغريسى « احتقان » اولوب، استحقان كلمه‌سى عربيده يوقدر.

اِستحكام { سذ. عر. ج: استحكا- مات. [« حكم » دن مص. استفعال] متين ومحكم اولمه: استحكام ويرمك؛ استحكام بولمق. || ع. دشمنه قارشى مدافعه ايچون طاش ويا طو- پراقدن وسائر مواددن ياپيلان قلعه، ديوار، سد، خندق و سائر اسباب تدافعيه. اكثريا جمعى قوللانيلير: استحكامات جسيمه = بيوك ودائمى استحكاملر؛ استحكامات خفيفه = اوفق وموقت استحكاملر؛ استحكام آلايى = استحكامات انشاسيله مشغول اولان عسكر.

اِستحلال { سذ. عر. [« حلال » دن مص. استفعال] ١. حلال نظريله باقمه، حلال عد ايتمه. ٢. حلال ايتمسنى طلب ايتمه، حلاللاشمه. ن.

اِستحمام { سذ. عر. [« حمّ » دن مص. استفعال] حمامه گيرمه، بانيو ايتمه. || ط. استحمام الرمل = قوم بانيوسى.

اِستحياء { سذ. عر. [« حياء » دن مص. استفعال] اوتانمه. حيا ايتمه: بو ايشى ايشلمكه استحيا ايتمدك مى؟ || ط. [« حيوة » دن] ديريلتمه، ياشاتمه.

اِستِخاره { سذ. عر. [« خير » دن مصـ. استفعال]
ايديله جك بر تشبثك خيرلى چيقوب چيقميه جغنى تفأل ضمننده آبدست آلوب دعا اوقويه رق رؤيايه ياتمه: استخاره ايتدى؛ استخاره يه ياتدى؛ استخاره سى چيقمدى.

اِستِخبار { سذ. عر. جـ: استخبارات. [« خبر » دن مصـ. استفعال]. اصل معناسى: صوروب تحقيق ايده رك خبر ومعلومات آلمه ايكن لسانمزده: طويمه، خبر آلمه معناسيله قوللانيلیور: مواصلتكزى دون استخبار ايتدم. == جـ: استخبارات = مسموعات.

اِستِخدام { سذ. عر. [«خدمت» دن مصـ. استفعال] قوللانمه، خدمته قبول، مأموريته تعيين.

اِستِخراج { سذ. عر. جـ: استخراجات. [« خروج » دن مصـ. استفعال] ١. بر شيئك ايچندن ديكر بر شیء چيقارمه: عربى عباره دن معنى استخراج ايتمكه مقتدر؛ كل ياپراغندن كل صويى دينلن بر ماء معطر استخراج اولنور. ٢. نتيجه چيقارمه، استدلال ايتمه: بو سوزدن نه استخراج ايديورسكز؟ ٣. بر لسانده اوقوديغنى آكلامه، مآل چيقارمه: عربيده استخراجى واردر. ٤. تفأل، نجومدن احكام چيقارمه: استخراجاتله اوغراشيور.

اِستِخفاف { سذ. عر. [«خفة» دن مصـ. استفعال]
خفيف واهميتسز نظريله باقمه، اهميت ويرمه يش، خوار كورمه: بو ايشى اوقدر استخفاف ايتميك.

اِستِخلاص { سذ. عر. [«خلوص» دن مصـ. استفعال] بر شيئى كاملاً ايدنمكه، كنديسنه مخصوص ايتمكه چاليشمه: استخلاص وقت ايتمك = مشغوليت آره سنده وقت بولمق. بر ايشه وقت تخصيص ايده بيلمك. [قورتارمه وتخليص معناسيله استعمالى غلطدر. استفعال بابندن او معنايه كلمز.]

اِستِخلاف { سذ. عر. [«خلف» دن مصـ. استفعال] برينى خلف براقمه، كندى يرينه كچيرمه: وفاتندن اول مريدانندن برينى استخلاف ايتمشيدى.

اُستُخوان { سـ. فا. كميك، عظم. لـ.

اِستِداره { سذ. عر. [« دور » دن مصـ. استفعال] ١. دونمه، طولاشمه، دور ايتمه. ٢. يووارلاق ومدور ياخود دائروى اولمه، بو شكلى آلمه: استدارهٔ قمر.

اِستِدارى { صـ. عر. ذ. استداريه. تـ. دونه رك و دائره تشكيل ايده رك واقع اولان: حركت استداريه = باغرصاقلرك بو يولده اولان حركتى.

اِستِدامه { سذ. عر. [« دوام » دن مصـ. استفعال] بر شیء ويا حالك دوام واستمرارينى طلب وآرزو ايتمه: استدامهٔ صحت وعافيتلرى دعاسيله ختم مقال ايلرم.

اِستِدانه { سذ. عر. [« دين » دن مصـ. استفعال] اودونج آلمه، بورج ايتمه: ادانه صنديغندن استدانه يه حق اولانلر.

اِستِدراج { سذ. عر. [«درجه» دن. مصـ. استفعال] ١. درجه درجه آرتيرمه. ذ. ٢. جناب حقك ارباب كفرك تمردينى آرتيرمق ايچون دنياده بر برى اوستنه نعمتلر احسانى وبو قبيلدن اولان طالع وبخت وقدر: استدراجى اويغون.

اِستِدراك { سذ. عر. [«درك» دن مصـ. استفعال] يتيشمه، نائل اولمه، نائليت. [آكلامه واستفهام معناسيله استعمالى غلطدر.]

اِستِدعاء { سذ. عر. [« دعاء » دن مصـ. استفعال] ١. يالواره رق ايستمه، ديله مه، رجا ايله طلب: جناب حقدن استدعاى مرحمت ايلدى. ٢. حكومتدن رسماً وتحريراً بر حق ويا مساعده ويا بر معاملهٔ رسميه نك اجراسنى طلب ايتمه: فلان ايشى نظارتدن، محكمه دن استدعا ايتدى. ٣. بويله بر ايش ويا طلب واسترحام ايچون بر مقام رسمى يه تقديم اولنان ورقه كه تمغا ويا پولى حاوى اولور، استدعانامه، عرضحال: استدعا تقديم ايتدى؛ صاحب استدعا= استدعايى ويرن؛ بالاستدعا طلب، مراجعت ايتمك. — جمعى مقامنده « مستدعيات » قوللانيلير. با: مستدعا.

اِستِدعانامه { سـ. فا. بر طلب واسترحام ايچون

بر مقام رسمی یه تقدیم اولنان تمغالی وپوللی ورقه، عرضحال .

اِستِدلال { سذ. عر. جـ : استدلالات. [«دلالت» دن مص. استفعال] بر دلیل وبرهانه استناد ایده رك بر شیئدن بر نتیجه چیقارمه، دلیل ایله آکلامه : قوللاندیغی لساندن بو ایشك عهده سندن کله‌میه‌جکنی استدلال ایتدم .

اِستِدلالاً { حـ. عر. استدلال طریقیله، دلیل اتخاذ اولنان بر امارەدن آکلایه‌رق : طوروندن استدلالاً جهالتنه حکم ایتدم .

اَستَر { س. فا. قیصراق ایله ارکك مرکبدن طوغمه حیوان، قاطر، بغل .

اِستِراحَت { سذ. عر. [«راحت» دن مص. استفعال] راحتلانمه، دیکلنمه : برآز استراحت ایتملی؛ استراحته محتاجدر .

اِستِراق { سذ. عر. [«سرقت» دن مص. افتعال] چالمه، سرقت. ن.

اِستِرالیه { س. [یتا.] بحـ. یلکن سرنلرینك اوجلرینه باغلی اولوب بونلری کروب قاصمغه وبریاندن بریانه چویرمکه یارایان اورغانلر .

اِستِرجاء { رجا واسترحام معناسیله قوللانانلر وار ایسه ده، «رجاء» ماده سی استفعال بابندن کلدیکی کبی، بو معنایی افاده ایدر کلمه‌لرده لزومندن زیاده اولدیغندن، استعمالنه حاجت یوقدر .

اِستِرحام { سذ. عر. جـ : استرحامات. [«رحم» دن مص. استفعال] مرحمت طلب ایتمه، یالوارمه، رجا و نیاز ایتمه : مساعده‌کزی استرحام ایلرم .

اِستِرحامنامه { س. فا. بر رجا و نیاز ضمننده یازیلان مکتوب ویا تقدیم قلنان عرضحال .

اِستِرخاء { سذ. عر. [«رخوة» دن مص. استفعال] کوشه‌مه، کوشکلك وسولپوکلك پیدا ایتمه. — مختلف اعضاء بدن اسملرینه اضافتله طبده بر چوق امراضك اصطلاحاتنی تشکیل ایدیور : استرخاء قلب، استرخاء رئه کبی .

اِستِرداد { سذ. عر. [«رد» دن مص. استفعال] کری ایستمه، ویرلمش ویا کوندرلمش بر شیئك کری چویرلمسنی طلب ایتمه : ویریلن هدیه استرداد اولنماز .

اِستِرزاق { سذ. عر. [«رزق» دن مص. استفعال] رزق ونفقه تحصیلنه چالیشمه .

اِستِرفاه { سذ. عر. [«رفه» دن مص. استفعال] رفاهله وراحت وبوللقله یاشامه. ن.

اِستِرقاب { چکمه‌مه وبرینه قارشی رقابتده بولنمه معناسیله قوللانلمش ایسه ده، «رقابت» ماده سی استفعال بابندن کلدیکیچون غلطدر .

اِستِرقاق { سذ. عر. [«رق» دن مص. استفعال] برینی اسیر طوتمه و کوله ایتمه : حیاً اله کچن دشمنلری استرقاق ایدرلردی .

اِستَرَك { س. فا. [یو. Στύραξ] مرسین یاغی وضمغی، میعه، اصطرك .

اِستِرقوماچه { س. [یتا.] بحـ. بر برینه طاقلمش قات قات خلاط ویا زنجیر .

اِسترونکیلو { س. [یو. Στρόγγυλος = یووارلاق] ١. ازمارید دن بیوك سیوری برونلی و یووارلاقجه بر جنس بالیق. ٢. خط سریانینك بر نوعی که نستوریلرجه مستعمل ایدی .

اِستریدیه { س. [ر. Στρείδιον] ایکی قبوق آره‌سنده بولنور حیوانات ناعمه‌دن کوچك بر دکیز بوجکی که جیك و یا آزیجق آتشه کوستریله‌رك لیمونله ینیر. ‖ استریدیه چتالی = بونی آچمغه مخصوص قوی چتال .

اِستریغه { س. [آرناؤدجه‌دن : شترونغه] چیتدن ماندره قپوسی .

اِستِرَئوتیپ { س. [یو. Στερεοτυπία = طبع مجسم] طب. دیزلمش صحیفه‌لرك مخصوص دوکلمش بر مقوایه قالبنی آلوب اونك اوزرینه قورشون دوکلکله وجوده کلن یکپاره صحیفه یی ماکنه‌یه قویه‌رق طبع ایتمك اصولی : استرئوتیپ اصولی، ماکینه‌سی. لساننمزده قالب باصمه‌سی دیه‌بیلیرز، زیرا اسم یونانیسی پك اوزون وتلفظی زوردر .

اِستَرَئوسقوپ { س. [یو: Στερεο-

σκόπιον = مجسم بين] ايچنه قو-
نان چفته فوطوغراف رسملرينه
باقغه مخصوص چكمجه لى و
اوستى آچيق دوربين .

إستِسعاد { سنذ. عر. [«سعد» دن مص. استفعال]
اوغورلى عد ايتمه، مسعود و
ميمنتلى نظريله باقه : قدومكزى
استسعاد ايتدم .

إستِسقاء { سنذ. عر. [«سقى» دن مص. استفعال]
۱. صو ايستمه. ۲. ياغمور دعا-
سنه چيقمه، استمطار. || ط.
بدنك مواضع مختلفه‌سنه صو
طوپلانمه علتى : استسقاء بطن،
استسقاء صدر، استسقاء كليه،
استسقاء منفصل وسائره. [فر.
Hydropisie .]

إستِشاره { سنذ. عر. جـ : استشا- رات. [«شورا» دن مص. استفعال] طانيشمه،
برينك رأى ومطالعه‌سنه مرا-
جعت. متروك تركجه‌سى: كنكاش.
|| استشاره اوطه‌سى = خارجيه
نظارتنده حقوق دول قوانيننه
آشنا مشاورلردن مركب هيئت.

إستِشعار { استعلام معناسيله قوللانانلروارايسه‌ده،
عربيده «اوركمك» و«قيللانمق»
دن بشقه معناسى اولمديغندن،
غلطاولوب، استعمالى جائز دكلدر.

إستِشفاء { سنذ. عر. [«شفاء» دن مص. استفعال]
شفا طلب ايتمه ، خسته‌لغه علاج
وچاره آرامه: فلان معدن صو-
يندن جوارلرى اهاليسى استشفا
ايدرلر .

إستِشفاع { سنذ. عر. [«شفا- عت» دن مص.
استفعال] شفاعت ايستمه، برينك
آره‌يه كيرمسنى طلب ايتمه .

إستِشمام { سنذ. عر. [«شم» دن مص. استفعال]
۱. قوقلامه، قوقو آلمه، قوقو-
سندن طويمه. ۲. مج. قرينه
ايله آكلامه، اوزاقدن وطولا-
ييسيله خبر آلمه.

إستِشهاد { سنذ عر. جـ : استشها- دات. [«شهادت» دن مص. استفعال] ۱. شاهد
كتيرمه، شهادتنه مراجعت :
استشهاد ايچون بنى‌ده جلب
ايتديلر. ۲. دليل وبرهان عد
ايتمه، اثبات دعوى ايچون ايراد:
صرف ونحوده اعاظم شعرانك
سوزلريله استشهاد اولنور. ۳.
شهيد اولمه، احراز شهادت :
امام حسين (رضه) افندمزك
كربلاده استشهادى. [بو او-
چنجى معناده شهادت دها
فصيحدر.]

إستِصحاب { سنذ. عر. [«صحبت» دن مص. استفعال]
يانه آلمه، برابر كوتورمه : برا-
درينى، كتابنى استصحاب ايده‌رك
كيتدى. بالاستصحاب = برابر
آله‌رق، ... له برلكده .

إستِصغار { سنذ. عر. [«صغر» دن. مص. استفعال]
كوچك عد ايدوب اهميت وير-
ممه، تحقير، استخفاف : ارباب
صنعتى استصغار ايتمه‌ملى :

إستِصواب { سنذ.عر. [«صواب» دن مص. استفعال]
— قاعدةً استصابه اولمق لازم
كليرسه‌ده، عربيده دخى بويله
اعلالسزى‌ده قوللانيلير.] طو-
غرى بولمه، طوغريلغنه حكم
ايتمه، تصويب : رأيمى استصواب
ايتديلر. || استصواب كرده =
تصويب ايدلمش : بو رأى
استصواب كردهٔ ارباب شعوردر.

إستِطاعَت { سنذ. عر. [«طوع» دن مص. استفعال]
كوج يتمه، قدرت، اقتدار. ||
على قدر الاستطاعه = كوج يتديكى،
الدن كلديكى قدر .

إستِطاله { سنذ. عر. [«طول» دن مص. استفعال]
اوزامه. ذ. || ط. بعض اعضانك
اوزامسى : استطالهٔ بظر، استطا-
لهٔ مرضيه .

إستِطباب { سنذ. عر. [«طب» دن مص. استفعال]
طبيبه مراجعت، كندينى طبيبه
باقديرمه، تداوى ايتديرمه .

إستِطراد { سنذ. عر. جـ : استطرادات. د.
اصل موضوع بحثدن اولميوب
بالمناسبه سوز آره‌سنده بيان
اولنان فقره وبويله بر فقره
ايرادى : استطراد طريقيله ايراد
اولنمشدر .

إستِطرادى { ص. عر. ث : استطراديه .
استطراده متعلق ويا استطراد
طريقيله ايراد اولنان : فقرهٔ
استطراديه .

إستِطلاع { سنذ. عر. جـ : استطلاعات .
[«طلوع» دن مص. استفعال]
مطلع وخبردار اولمغه چاليشمه،
تفتيش وتحقيق : استطلاع حقايق
ايچون؛ استطلاعاتى يازدى .

إستِظلال { سنذ. عر. [«ظل» دن مص. استفعال]

كولكه‌لنمه. كولكه آلتنه كيرمه: لاجل الاستظلال اورمانه كيرديلر. || ذ.

اِستِعاذه {سذ. عر. [«عياذ» دن مص. استفعال] اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ويا نعوذ بالله والعياذ بالله ديه‌رك حق تعالانك صون وامدادينه صيغنمه.

اِستِعاره {سذ. عر. ج: استعارات. [«عور» دن مص. استفعال] اودونج آلمه، عاريت اوله‌رق قوللانمه: لسانمز عربيدن بر چوق كلمه‌لر استعاره ايتمشدر. || د. تشبيه طريقيله ومشبه‌بهی مشبه يرينه قوللانه‌رق ايراد اولنان طرز بديع كه اسلاف شعرا ومنشيانمز طرفندن چوق مبالغه وسؤ استعمال اولنه‌رق چيغرندن چيقارلمشدر: زلف يرينه سنبل، خال يرينه مسك، دلبر يرينه ماه استعمالی كبی.

اِستِعانه {سذ. عر. ج: استعانات. [«عون» دن مص. استفعال] ياردیم ايستمه: لطف ربانيدن استعانه ايدرم.

اِستِعجاب {سذ. عر. [«عجب» دن مص. استفعال] تعجب ايتمه، حيرتده قالمه، استغراب.

اِستِعجال {سذ. عر. [«عجل» دن مص. استفعال] عجله ايتديرمه، بر شيئك چابق اولوب بيتمسنی ايستمه، تعجيل: مكتبك كشادينی استعجال ايديورلر.

اِستِعداد {سذ. عر. [«عد» دن مص. استفعال] ١. بر شيئك قبول واحرازينه اولان ميل طبيعی، قابليت: بعض اقوامك عسكرلكه و بعضلرينك چفتچيلكه استعدادلری واردر؛ بو آدمك فلان خسته‌لغه چوق استعدادی واردر. ٢. ذكاوت، فطانت، علم وتربيه‌يه قابليت: بو چوجغك چوق استعدادی واردر.

اِستِعطاف {سذ. عر. [«عطف» دن مص. استفعال] ترحم وشفقت طلب ايتمه: فلان حقنده معاونتكزی استعطاف ايدرم. [اصل معنای عربيسی بو صورتله بشقه‌سی حقنده استرحامدر.]

اِستِعظام {سذ. عر. [«عظمت» دن مص. استفعال] بيوتمه، بيوك كورمه، كوچك بر شيئه اهميت ويروب بيوك كوسترمه: بو آدم خسته لغی دائما استعظام ايدر. [عربيده تعظيم و تعظم معناليله دخی قوللانيليورسه‌ده، تركجه‌ده بوندن بشقه معنی ايله قوللانلمسی جائز دكلدر.]

اِستِعفاء {سذ. عر. [«عفو» دن مص. استفعال] ١. عفو ايستمه: استعفای قصور. ٢. بر منصب وخدمتدن عفو اولنمغی ايستمه، كندی اختياريله انفصال: مأموريتندن استعفا ايتدی؛ استعفاسنی ويردی؛ استعفاسی قبول اولندی، اولنمدی؛ استعفاسنی كری آلدی = استعفادن واز كچدی.

اِستِعفاف {سذ. عر. [«عفت» دن مص. استفعال] محرماتدن وارتكابدن اجتناب، عفت وناموسله اتصاف. [«عفت» بو معنايی افاده ايتديكندن لزومسزدر.]

اِستِعفانامه {س. فا. بر مأموركه مأموريتندن عفو اولنمسنی استدعا ضمننده ويرديكی ورقهٔ رسميه: استعفانامه‌سنی تقديم ايتدی.

اِستِعلاء {سذ. عر. [«علو» دن مص. استفعال] يوكسلمه، علو مرتبه حاصل ايتمه. [«اعتلا» دها مستعمل اولوب، بو لزومسزدر.]

اِستِعلام {سذ. عر. ج: استعلامات. [«علم» دن مص. استفعال] معلومات طلبيچون مافوقدن مادونه اولنان رسمی مراجعت: ولايت كيفيتی سنجاقدن استعلام ايتدی؛ استعلامه دها جواب كلدی.

اِستِعمال {سذ. عر. ج: استعمالات. [«عمل» دن مص. استفعال] قوللانمه: سلاح استعمال ايتمك؛ شدت استعمال ايتمك؛ بو كلمه‌يی خانغی محلده استعمال ايدرلر. || حسن استعمال = كوزل قوللانمه، يرينه صرف ايتمه: نفوذ واقتدارينی حسن استعمال ايديور. || سؤ استعمال = نابجا قوللانمه، حدينی تجاوزله يولسز حركتده بولنمه: وظيفه‌سنی، نفوذ حكومتی، امنيتی سوء استعمال ايتدی.

اِستِغاثه {سذ. عر. [«غوث» دن مص. استفعال] ياردیم وامداد ايستمه، آمان و الغياث ديه باغره‌رق استمداد. || د.

ادات استغاثه = آمان وآه! كبى مدد طلبیچون موضوع حرفلر.

اِستغراب { سذ. عر. [«غرابة» دن مص. استفعال] تعجب ایتمه، تحیر، استعجاب: كمال استغرابله ایشیتدم.

« استغراب » بر شیئك غریب وبام باشقه اولمسنه، و « استعجاب » ایسه پك كوزل وفوق العاده بكنیله‌جك بر حالده بولنمسنه شاشمق حقنده مستعملدر.

اِستغراق { سذ. عر. [«غرق» دن مص. استفعال] ١. طالمه، برشیئك ایچنه كوملمه، بر شیئله قاپلانمه. ٢. طالغینلق، ارباب تصوفك وجد وحاله طالوب ماسوادن بیخبر اولملری: حالت استغراقده نه یاپدیغنی بیلیوردی. || د. عربیده حرف تعریفك كیردیكی اسمك مدلولنك كافهٔ افرادینی قاپلایه‌جق بر تعمیم بیان ایتمسی.

اِستغفار { سذ. عر. [«غفران» دن مص. استفعال] جناب حقدن ذنوبك عفو و مغفرتنی استرحام ایتمه، استغفرالله دیه‌رك اظهار ندامت و توبه ایتمه: توبه واستغفار ایدملم.

أَستَغفِرُ الله { « اللهدن عفو و مغفرت طلب ایدرم » معناسیله دعا اولوب، اكرام وتعظیمه قارشی دخی تواضع ومحویت ایچون وصانكه او سوزله كناهه كیرلمش ده استغفار اولنیورمش كبی ایراد اولنور.

اِستغلال { سذ. عر. [« غله » دن مص. استفعال] كراسی و یا محصولی بورجه قارشی ویرلمك اوزره اموال غیر منقوله‌نك ترهینی.

اِستغناء { سذ. عر. [« غناء » دن مص. استفعال] ١. موجودله قناعت واونی باعث غنا اتخاذ ایده‌رك بشقه بر شیئه عرض احتیاج ایتمه‌مه، قناعت. ٢. عدم تنزل، یوز چویروب باقمامه، ناز، كبرونخوت.

اِستفاده { سذ. عر. ج: استفادات. [« فائده »دن مص. استفعال] ١. فائده‌لنمه، قزانمه، كار ایتمه: بو چالیشمه‌دن بر استفاده‌كز وارمیدر؟ ٢. معناً فائده‌لنمه، بر شیء اوكرنمه، توسیع معلومات ایتمه: بو آدمك صحبتندن استفاده اولنور؛ باعث استفاده بر كتابدر. || بوندن نه استفاده اولنور = نه قزانیلیر، نه چیقار، نه حاصل؟

اِستفاده‌لی { ص. ١. كارلی، قزانجلی: استفاده‌لی بر ایشدر. ٢. توسیع معلوماتی موجب، مطالعه‌سی نافع: استفاده‌لی بر كتابدر.

اِستفاضه { سذ. عر. [« فیض » دن مص. استفعال] فیضلنمه، فیض وبركت حاصل ایتمه. [بو معنی مجازی اولوب، اصل عربیده صو طاشمق و وادی صو ایله طولمق معناسنی بیان ایدر.]

اِستَفان { س. [ر. Στέφανος] اصل معناسی تاج اولوب، خرستیانلرده زوجینه اثنای نكاحده چیچك وجواهراتدن اكلیل كیدیرمك عادت اولدیغندن، خرستیان نكاحی معناسیله قوللانیلیر.

اِستفتاء { سذ. عر. [« فتوی » دن مص. استفعال] محكمهٔ شرعیه‌ده مخاصمیندن برینك مفتی‌یه مراجعتی.

اِستفتاح { سذ. عر. [« فتح » دن مص. استفعال] ١. بدأ، مباشرت، ابتداء. ٢. اصنافك اوغور صایدقلری ایلك آلیش ویریش [غلـ. سفتاح]: دها استفتاح (سفتاح) ایتمدم. || تكبیر استفتاح = نمازه باشلاركن اوقونان تكبیر.

اِستفراش { « فراش » دن مشتق اولمق اوزره بر جاریه‌یی اوطه‌لق ایتمه معناسیله قوللانیلیرسه‌ده، عربیٔ فصیحده اولمدیغی كبی، لغت عامیهٔ عربیه‌ده دخی «افراش» و « افتراش » قوللانیلوب، استفراش مسموع دكلدر.

اِستفراغ { سذ. عر. [«فراغ» دن مص. استفعال] قوصمه ق، غثیان: استفراغ ایتمك.

اِستفسار { سذ. عر. [« فسر » دن. مص. استفعال] صوروب آكلامه، بر شیء حقنده تفصیلات و معلومات ایستمه: استفسار خاطر.

اِستفهام { سذ. عر. ج: استفهامات. [«فهم» دن مص. استفعال] صوروب آكلامه. آكلامق ایچون اولنان سؤال. || د. ادات استفهام = سؤاله مخصوص ادات، تركجه‌ده «می» وعربیده «ا» و« هل » كبی.

اِستفهامی { ص. عر. ذ: استفهامیه. د. سؤاله

منسوب ومتعلق : خطاب استفهامی، جملهٔ استفهامیه .

اِستَفیل { س. حسابلاشمه، اویوشمه: استفیل اولدیلر. [ترکجه‌یه بکزه‌میور. اصلی آکلاشیله‌شیله‌مدی. ر. Eίς τό φιλικόν (ایس توفیلیقون) یعنی دوستانه ومحبتله تعبیرندن غلط اولمق احتمالی واردر.]

اِستِقامَت { سث. عر. [« قیام » دن مص. استفعال] ۱. طوغریلق، درستی، اکریلك ضدی : طریقك، خطك استقامتی. ۲. طوغری وناموسکارانه حرکت، طوغریلق، راستی، صدق : استقامتدن آیرلماملی؛ استقامت انسانی سلامته چیقاریر. ۳. بر شیئك بر طرفه طوغری اوزانمسی، جهت، توجه : فلان سلسلهٔ جبالك استقامتی شرقدن غربه‌در؛ حرکت ارضك استقامتی جنوبدن شماله ایدی.

اِستِقبال { سذ. عر. [« قبل » دن مص. استفعال] ۱. کله‌جك زمان، ماضی مقابلی وحالك غیری، آتی : استقبالده نه اوله‌جغنی آنجق الله بیلیر؛ استقبالدن خبر ویرمك ادعاسی. ۲. قارشیلامه، کلمکده اولان بر ذاتك اکرام ویا اظهار محبت ایچون اوکنه چیقمه : پك پارلاق بر استقباله مظهر اولدی؛ کمال طنطنه ایله استقبال ایتدیلر؛ استقبالنه چیقدیلر. || ه. شمس وقمرك یکدیکرینه مقابل بولنمسی : استقبال قمر. || د. فعلك حدثك کله‌جك زمانده وقوع بوله‌جغنی افاده ایدن صیغه‌سی که لسانمزده « جك » و« جق » اداتیله ختام بولور : کله‌جك، یازه‌جق کبی؛ استقبال ماضی = کچمش زمانك ایچنده بر آتی بیان ایدن صیغه : کلمش اوله‌جق کبی؛ حکایهٔ استقبال = نقل وروایت اولنان بر زمان ماضی‌یه کوره آتی بیان ایدن صیغه : کله‌جك ایدی کبی؛ روایت ماضی = کذلك بونك مسموعات اوزره نقلنی افاده ایدن صیغه : کله‌جك ایمش کبی. || استقبال قبله = قبله‌یه توجه .

اِستِقبالاً { ظز. عر. ایلریده، کله‌جك زمانده، آتیاً : حالاً واستقبالاً .

اِستِقبالی { ص. عر. ۃ: استقبالیه. کله‌جك زمانه ویا قارشیلامغه منسوب ومتعلق : تأمینات استقبالیه؛ تشریفات استقبالیه .

اِستِقرار { سذ. عر. [«قرار» دن مص. استفعال] ۱. یرلشمه، قرار بولمه، بریرده ثابت وساکن اولمه : بر چوق وقت سیاحتدن صکره فلان یرده استقرار ایتدی. ۲. قرارلاشمه، تمامیله تقرر وتعین ایتمه : بونك نظامی هنوز استقرار ایتمدی. [بو معنی ایله تقرر دها مستعملدر.]

اِستِقراض { سذ. عر. ج: استقراضات . [« قرض » دن مص. استفعال] فائضله آقچه آلمه، بورج ایتمه : استقراضسز اداره ممکن دکلدر. [اصل عربیده بو معنایه « اقتراض » موضوع اولوب، « استقراض » ایسه بورج ایستمك دیمکدر.]

اِستِقصاء { سذ. عر. [« قصو » دن مص. استفعال] بر شیئك کنهنه وارمغه چالیشمه، درین تفتیش وتحقیق. ذ. || ط. داخلی بر مرضك حقیقتنی آکلامق اوزره آلات ووسائط مختلفه استعمالی .

اِستِقطاب { سذ. عر. [«قطب» دن مص. استفعال. لغت مولده] م. استقطاب ضیا = اشعهٔ شمسك انکسار طریقیله قوس قزحده‌کی الوان سبعه‌یه بعدالانقسام بر نقطه‌یه جمعی .

اِستِقطار { سذ. عر. [« قطر » دن مص. استفعال] م. بر مایعی انبیقدن چکمه. [« تقطیر » دن دها طوغری و دها فنیدر.]

اِستِقلال { سذ. عر. [« قلة » دن مص. استفعال] ۱. کندی باشنه اولمه، کیمسه‌یه تابع اولمیوب کندی کندینه اولمه : استقلال قزانمق، کسب استقلال ایتمك ؛ [« استقلالیت » دیمك خطادر.] ۲. آز کورمه، آزیمسامه : کندیسنه تعیین اولنان معاشی استقلال ایتدی. ذ.

اِستِقلالی { ص. عر. ۃ: استقلالیه. استقلاله یعنی کندی باشنه اولمغه منسوب ومتعلق .

اِستَك { استمك وسائره. ر: ایستك، ایستمك وسائره.

اِستِکبار { سذ. عر. [« کبر » دن مص. استفعال] ۱. بیوك بولمه، بیوك کورمه،

بیوتمه، چوق اهمیت ویرمه. [«استعظام» دها مستعملدر.] ۲. کبر، عظمت. [«تکبر» دها مستعملدر.]

اِستکثار { سذ. عر. [«کثرت» دن مص. استفعال] چوق کورمه، چوغمسیمه: آلدیغی معاش استکثار اولنه‌ماز.

اِستکراء { کرا ایله طوتمه و کرالامه معناسیله مستعمل ایسه‌ده، عربیده «اکترا» قوللانیلوب، بو ماده استفعال بابندن اصلا کلمدیکندن، غلطدر.

اِستکراه { سذ. عر. [«کره» دن مص. استفعال] کریه کوروب نفرت ایتمه، تیکسینمه، ایکرنمه: قیافتندن انسان استکراه ایدر. [اصل عربیده معناسی بر شیئی کرهاً یعنی زورله وایستمیه‌رك یاپمقدن عبارتدر.]

اِستکساب { «اکتساب» دن غلطدر.

اِستکشاف { سذ. عر. جـ: استکشافات. [«کشف» دن مص. استفعال] کشف وتحقیق ایتمکه چالیشمه، اطراف وتفرعاتی ظاهره چیقارمه. || عـ. دشمن اردوسنك ویا مواقعنك احوالنی آکلامغه چالیشمه؛ استکشافات عسکریه؛ استکشاف تعرضی؛ استکشاف عادی؛ استکشاف خریطه‌سی؛ استکشاف قولی.

اِستکمال { سذ. عر. [«کمال» دن مص. استفعال] ۱. بیتیرمه، اتمام، نقصانی اکمال، تماملامه: استکمال اسباب مدافعه. ۲. بر ایشك نقصانسز ومکمل اولمسی، کماله ایردیرلمسی: طرق ومعابرك استکمالی الزمدر.

اِستکناه { «اکتناه» دن غلـ. «کنه» ماده‌سی بشقه بابدن کلمز.

اِستلاغمیت { سـ. [یونانیدن مأخوذ فر. Stalagmite] اد. برآلتنده بعض مغاره‌لرده مواد کلسیه‌یی حاوی صولر طاملامسندن آشاغیدن یوقاری‌یه دیکنه اوزانمش صورتنده تشکل ایدن طاشلر، مقطرهٔ تحتانیه.

اِستلاقتیت { سـ. [یونانیدن مأخوذ فر. Stalactite] اد. برآلتنده بعض مغاره‌لرده مواد کلسیه‌یی حاوی صولر طاملامه‌سندن یوقاریدن آشاغی‌یه صارقش صورتنده تشکل ایدن آویزه کبی طاشلر، مقطرهٔ فوقانیه.

اِستلام { سذ. عر. [«سلم» دن مص. افتعال] الی طوقندیروب اوپه‌رك (حجراسودی) زیارت ایتمه.

اِستلزام { سذ. عر. [«لزوم» دن مص. استفعال] بر نتیجهٔ طبیعیه وضروریه صورتیله ایجاب ایتمه: کیجه چوق چالیشمه‌کز صباح کچ قالقمکزی استلزام ایدر.

اِستماع { سذ. عر. [«سمع» دن مص. افتعال] ۱. دیکله‌مه، قولاق ویرمه: درس، وعظ، حدیث، دعوی استماع ایتمك. ۲. دیکلیوب قبول ایتمك، احالهٔ سمع اعتبار ایتمك: فریادی، نصیحتمی استماع ایتمدك. ۳. ایشیتمه، مسموعی اولمه: بو بیتی کندیسندن استماع ایتمشیدم: استماع حوادث. [بو معنی ایله استعمالی پك طوغری دکلدر.] ٤. طبیبك داخلی بر مرضی آکلامق ایچون قولاق ویروب دیکله‌مسی، استقصاء: کوکسمی استماع ایتدی.

اِستمالت { یاخود استماله. سذ. عر. جـ: استمالات. [«میل» دن مص. استفعال] میل ایتدیرمه، جذب ایتمه، کوکل آلمه، مواعدله آووتمه: استمالتله یوزه کولدیکنه باقمه.

اِستمداد { سذ. عر. [«مدد» دن مص. استفعال] ۱. یاردیم ایستمه، برینك عون ومرحمتنه مراجعت: کمال تضرعله لطف سبحانیدن استمداد ایتدی. ۲. دشمنه قارشی یاردیم ایچون بر قوماندانندن ویاخود متفق بر دولتدن عسکر طلبی: قارشیسنده‌کی قوتك کثرتنی کورنجه استمداده مجبور اولدی.

اِستمرار { سذ. عر. [«مرور» دن مص. استفعال] سورمه، سوروب بر دوزی‌یه کیتمه، دوام. [متین ومستحکم اولمه معناسیله قوللانلاملیدر.]

اِستمراری { ص. عر. ذ: استمراریه. د. بر دوزی‌یه سوروب کیتمك معناسنی افاده ایدن: صیغهٔ استمراریه = لساننزده (ه‌رك) و(ه‌رق) اداتلریله ختام بولان صیغهٔ فعل: (کیده‌رك) و(یازه‌رق) کبی.

اِستمزاج { مزاج كلمه سنك لسانمزده‌كى معناى عاميانه‌سيله استعمال بابندن كثيرلمسندن متولد اولان بو لفظ بر خصوصك آچيقدن تكليفندن اول نه تأثير ايده‌جكنى ونه صورتله قبول اولنه‌جغنى طولاييسيله آكلامق معناسيله مستعمل ايسه‌ده، عربى دكلدر. لزوميله برابر غلطدر.

اِستمك { استملك وسائره. با: ايستمك وسائره.

اِستملاك { بر ملكك منفعت عموميه ايچون جانب ميريدن طوعاً وكرهاً اشتراسى معناسيله مستعمل كوزل بر لغت ايسه‌ده عربى دكلدر. «ملك» ماده‌سى اصلا استفعال بابندن كليوب، «تملك» كلمه‌سنك ده تماميله بو معنايه كلديكى «تاج العروس» ك مستدركاتنده مبين اولديغندن، بونك يرينه «تملك» قوللانلمق اقتضا ايدر.

اِستمناء { سذ. عر. [«منى» دن مص. استفعال] بر واسطهٔ غير طبيعيه ايله منى‌يى دوكمك فعل مكروهى؛ استمناء باليد.

اِستمهال { سذ. عر. [«مهل» دن مص. استفعال] مهلت ايستمه. ن.

اِستناد { سذ. عر. ج: استنادات. [«سنود» دن مص. افتعال] ١. طيانمه، اتكا: دكنكنه استناد ايدوب طورمشيدى. ٢. كوكنمه، اعتماد: هر خصوصده لطف الهى‌يه استناد ايدرم. ٣. بر شيئه دليل وسند نظريله باقوب بر دعوايى اونك اوزرينه بنا ايتمه: على الغفله سويلنمش بر سوزه استناد ايده‌رك بر طاقم مطالبه قالقيشدى. || ع. استناد خطى = عسكرك حين حاجتده چكيلوب مدافعه ايده‌جكى خط.

اِستناداً { ح. عر. ١. طيانه‌رق، كوكنه‌رك، اعتماداً: فلانك حمايه‌سنه استناداً بوكا جرأت ايديور؛ عفوكزه استناداً. ٢. سند ودليل اتخاذ ايده‌رك: نابينك بر بيتنه استناداً بو سوزك جوازينى ادعا ايديور.

اِستنادگاه { سذ. فا. طيانه‌جق، كوكنه‌جك ير، آرقه. ظهير: بنم استنادگاهم آنجق جناب حقدر.

اِستناره { سذ. عر. [«نور» دن مص. استفعال] نورلانديرمه، ضيالانديرمه، پارلاتمه. لس.

اِستنباط { سذ. عر. [«نبوط» دن مص. استفعال] بر سوز ويا ايشدن كيزلى بر معنى چيقارمه، ضمناً آكلامه: سوزندن بونى استنباط ايديورم.

اِستنتاج { سذ. عر. [«نتاج» دن مص. استفعال] نتيجه چيقارمه: سوزلركزدن شو استنتاج اولنيور.

اِستنساخ { سذ. عر. [«نسخ» دن مص. استفعال] بر نسخه‌سنى، صورتنى چيقارمه، يازمه: كتاب استنساخ ايده‌رك اجرتيله تعيش ايدردى.

اِستنشاد { سذ. عر. [«نشد» دن مص. استفعال] برينه شعر سويلتمه، شعر انشادينى امر يا تكليف ايتمه: خليفه استنشاد ايتمه‌دن كنديسى بر قصيده انشاد ايتدى.

اِستنشاق { سذ. عر. [«نشق» دن مص. استفعال] ف. آبدستده بورنه صو چكمه.

اِستنصار { سذ. عر. [«نصر» دن مص. استفعال] ياردم ايستمه، استعانه، استمداد. ن. و لس.

اِستنطاق { سذ. عر. ج: استنطاقات. [«نطق» دن مص. استفعال] سويلتمه، سوز سويله‌سنى تكليف. || حق. بر وقعهٔ عدليه‌يه مدخلى اولان بر شخصه مرتب سؤاللر ايراديله ويرديكى جوابلرك قيدى: استنطاق ايتمك؛ استنطاقه آلمق، چكمك؛ تحت استنطاقه آلمق؛ استنطاق مأمورى = مستنطق؛ استنطاق دائره‌سى، قلمى.

اِستنطاقنامه { سذ. فا. حق. مظنونه ايراد اولنان سؤاللرله ويرديكى جوابلرى حاوى ورقه: استنطاقنامه‌يى تمهير ايتدى.

اِستنطاقى { صد. عر. ث: استنطاقيه. حق. استنطاقه منسوب و متعلق: اوراق استنطاقيه.

اِستنغه { س. [يتا.] بح. يلكنلرك يوقارى قالديريلوب طوپلانمسى وبو حركتك اجراسيچون ويريلان قومانده: استنغه يلكن = يلكنى طوپلا.

اِستنكاف { سذ. عر. [«نكف» دن مص. استفعال]

قبول ایتمه‌مه، رد، امتناع، اعراض، عدم موافقت : ابتدا رضاویرمش ایکن بعده استنکاف ایتدی .

اِستنوغرافیا { س. [یو. Στε-νογραφία] پك آز وپك قیصه اشارات و خطوطله پك چابق یازیلیر بر خط، که مجلسلرده ایراد اولنان نطقلری و سائر بویله افاداتی قید ایتمکده مستعملدر، خط مختصر. — بو خطی یازانلره‌ده (استنوغراف) دینلیر .

اِستواء { سذ. عر. [«سوی» دن مص. افتعال] مساوی اولمه، ایکی شیئك بر اولمسی : استواء خطین. [بو معنی ایله تساوی دها مستعملدر.] ۲. دوز اولمه، دوزلك. ۳. اورتده و تام بر درجه‌ده بولنمه، اعتدال. || ج. خط استواء = کرهٔ ارضك ایکی قطبندن مساوی بعد ومسافه‌ده فرض اولنان خط که اعتدال ربیع و خریف کونلری شمس تام اونك اوستندن کچر ولیل ونهار بتون کرهٔ ارضده مساوی اولور. [همزه‌نك ضمیله اوقونمسی غلطدر.]

اُستوار { ص. فا. صاغلام، متین، محکم، قوی. لـ.

اُستوانه { واستوانی. با: اسطوانه واسطوانی .

اِستوبج { س. قورشون بویاسی دینلن بیاض معدنی بر ماده که بویاجیلقده مستعملدر. عر : اسفیداج. || قبا استوبج = بویا آستاریچون استوبج یرینه قوللانیلان بیاض بر طوپراق.

اِستوپو { یااستوپی یاخود اصطوپو. س. [یتا : Stupa] با : استوربه. [عربیده دخی اصطبه ویا اسطبه دینلدیکی فیروز آبادینك قاموسنده مذکور ایسه‌ده بونك‌ده معرب اولدیغی ظاهردر.]

اِستوج { س. [یتا] جراح و مهندس آلاتی طاقمی وبونلری حاوی قوطی .

اِستوربه { س. [نكا : Storp] ۱. سفائنده سیلوب سوپورمکده قوللانیلان قبا کتن وکنویر یاخود بوزوق خلاط پارچه‌سی . ۲. بر اینجه خلاطك بر اوجنه اوزری اوریلی برقورشون پارچه‌سی ربطایتمك ودیکر اوجی قبضه اتخاذ ایدلمك صورتیله یاپیلان آلت ضرب که اکثر یاطلومبه‌جیلر یکدیکرلرینی ضرب ایچون استعمال ایدرلر.

اُستوره { یاخود اوسطوره. با: اوستره .

اِستوفاتو { یاخود اسطوفاتو. س. [یتا . Stoffato] صالچه‌لی بر نوع ات یمکی .

اِستوفه { یاخود استیفه. س. [یتا : Stoffa] بر جنس ایپك قماش که اکثریا صیرمه‌لی ویا قلاپدانلی اولوب مفروشاتده قوللانیلیر .

اِستهداء { سذ. عر. [« هدی » دن مص. استفعال] هدایت ایستمه، طوغری یوله، طریق مستقیمه سوق اولنمی طلب وآرزو ایتمه : استهدا ایچون بر مرشد کامله مراجعت اقتضا ایدر .

اِستهزاء { سذ. عر. [« هزء » دن مص. استفعال] اکلنمه، اکلنجه‌یه آلمه، ذوقلنمه : برینی، بریله استهزا ایتمك؛ برینی استهزایه آلمق .

اِستهلاك { سذ. عر. [« هلاك » دن مص. استفعال] ۱. اسراف صورتیله محو ایتمه : بونجه میراثی آز وقتده استهلاك ایتدی. ۲. قوللانه‌رق صرف ایتمه، بیتیرمه، توکتمه : قیشین استهلاك اولنان اودون .

اِستهلال { سذ. عر. [« هلال » دن مص. استفعال] یکی آی کورنمه، هلال تماشاسی. || د. براعت استهلال = بر کتاب ویا نطق ومقاله‌نك مقدمه‌سنده ایچنده بحث اولنه‌جق موادی آکدیرر فقره‌لر ایرادی .

اِستیجار { سذ. عر. [« اجر » دن مص. استفعال] کرا ایله طوتمه، کرالامه.

اِستیذان { سذ. عر. [« اذن » دن مص. استفعال] اذن ایستمه، رخصت ومأذونیت طلب ایتمه، طانیشمه : بالاستیذان، لدی الاستیذان، عند الاستیذان = مأذونیت ایستلدکده؛ بلا استیذان = رخصت ایستمکسزین، طانیشمقسزین .

اِستیصال { سذ. عر. [« اصل » دن مص. استفعال] کوکندن قوباروب چیقارمه، اساساً وجودینی امحا : بوملکتدن اشقیانی استیصاله موفق اولدی.

اِستیضاح { سذ. عر. ج: استیضاحات .

[«وضوح» دن مص. استفعال] بر ایشك آچیق بیان اولنمه‌سنی طلب ایتمه، بر ماده حقنده ایضاحات طلب ایتمه : استیضاح کیفیت ضمننده ولایته امرنامه یازلدی؛ استیضاحات ایله اضاعهٔ وقت اولنیور .

اِستیضاحاً { ح. عر. ایضاحات طلبیچون، استیضاح مسئله ضمننده .

اِستیعاب { سذ. عر. [«وعب» دن مص. استفعال] ١. ایچنه آلمه، ایچنه صیغمه : تنجره ایکی اوقه صو استیعاب ایدر. ٢. طوتمه، قاپلامه، ضبط ایتمه : بو آغاجلر بتون باغچه‌یی استیعاب ایده‌جکدر .

اِستیف { س [یتا.] ١. صره، نظام، دیزی : استیفه قومق = صره‌لامق، دیزمك، ترتیب و تنظیم ایتمك. ٢. صره‌لنمش شیء، دیزی، منتظم یغین : اودون، بالیق استیفی. || مج. کمی حموله سنك حرکته مانع اولمیه‌جق صورتده ترتیب و تنظیمی. || برینك استیفنی بوزمق = تحقیر و تذلیل ایتمك. || استیفنی بوزمامق = طورنی و طوریشنی اصلا دکیشدیرمه‌مك .

اِستیفاء { سذ. عر. [« وفا » دن مص. استفعال] تاميله وکاملاً اخذ : مطلوبنی استیفا ایتدی؛ استیفای تکالیف امیریه .

اِستیفلَمك { یاخود استیفله‌مك. فت. صره لامق، دیزمك، استیف ایتمك : اودونلری استیفلدیلر .

اِستیلاء { سذ. عر. [«ولی» دن مص. استفعال] ١. اله کچیرمه، تحت تصرفه آلمه : بر مملکتی استیلا ایتمك. ٢. یایلمق، قاپلامق : و با بتون او طرفلری استیلا ایتدی. [فرانسزجه ده Occupation دینلن حربسز و موقت ضبط واداره «اشغال» ویا «احراز» کبی مناسبتسز لغتلردن ایسه «استیلا» ویا «استیلای موقت» ایله ترجمه اولنمه دها مناسب اولور.]

اِستیلائی { ص. عر. ث: استیلائیه. ضبط واستیلایه متعلق : بعض مقاصد استیلائیه‌سی آکلاشیلیور . || ط. بر مملکته داخل اولنجه هر طرفه سرایت وبتون مملکتی استیلا ایتمك خاصه‌سنی حائز اولان : امراض استیلائیه .

اِستیم { (وغا : اسیلم. س. [انکا : Steam] واپور ماکینه‌سنك وسائر ماکینه‌لرك قزاننده بریکوب ماکنه‌یی تحریك ایدن بوغو، بخار : واپورك استیمی کلدی، استیمی آزدر .

اِستیماتور { س. [یتا. Estimatore] کمرکده امتعه ومواد تجاریه‌یه بها بیچن مأمور، مخمن، استیماره‌جی .

اِستیماره { س.[یتا. Estimare] تقدیر قیمت، تخمین قیمت، کمرکده امتعه و مواد تجاریه‌یه بها بیچمك وظیفه‌سی : استیماره مأموری = مخمن .

اِستیماره‌جی { س. کمرکده امتعه ومواد تجاریه‌یه بها بیچن مأمور، مخمن، استیماتور.

اِستیمان { سذ. عر. [«امان» دن مص. استفعال] امان دیله‌مه، امان دیله‌یه‌رك تسلیم اولمه : استیمان ایدن ارباب شقاوت .

اِستیمبوط { س. [انکا. Steam-bot] کوچك واپور، چتنه .

اِستیناس { سذ. عر. [« انس » دن مص. استفعال] انسیت پیدا ایتمه، آلیشمه، وحشت زائل اولوب مونس اولمه .

اِستیناف { سذ. عر. [« انف » دن مص. استفعال] ١. یکیدن باشلامه. ن. || حق. محکمهٔ ابتدائیه‌دن ویریلن حکمه راضی اولمیوب، دعوایی اونك مافوقنده‌کی محکمه‌یه نقل ایتمه: استیناف دعوی ایتدی. || د. نحو عربیده بر سؤال مقدره جواب حکمنده سوز ایرادی: واو استیناف = بوکادلالت ایدن «و». || حق. محکمهٔ استیناف = محکمهٔ ابتدائیه‌نك مافوقنده ومحکمهٔ تمییزك مادوننده اوله‌رق ایکنجی درجه‌ده اولان محکمه، که دعاوی‌یی استینافاً کورور. ولایات مراکزنده بولنور .

اِستینافاً { ح. عر. حق. استیناف صورتیله، ایکنجی درجه‌ده محاکمه اولنمق اوزره: استینافاً رؤیت دعوی اولندی.

اِستینافی { ص. عر. ث: استینافیه. حق. استینافه منسوب و متعلق : محکمهٔ استینافیه. || د. نحو عربیده بر سؤال مقدره جواب حکمنده بولنان : جملهٔ استینافیه .

إِستِينغه { س. با : استنغه .

إِستِيهال { سذ. عر. [«اهل» دن مصـ. استفعـال] بر شيئه مستحق واهل اولمه، استحقاق، لياقت : عهدهٔ استيهالنه فلان مأموريت توديع اولندى.

آسِحار { سذ. جم. عر. فد : سحر. با : سحر.

إِسحَق قوشى { س. حق قوشى، مرغ شب آويز.

آسخِياء { سـذ. جم. عر. فد : سخى. با : سخى.

أَسَد { سذ. عر. آرسلان، شير. || اسد الله = حضرت على المرتضى (رضه) افندمزه ويريلن عنواندر. || هـ. برج اسد = بروج اثنا عشرك بشنجيسى، كه كونش بو برجه تموز رومينك ١١ نده داخل اولور؛ قلب الاسد = برج اسد ده برنجى درجهده بر نجم ثابت. [فر. Régulus]؛ ذنب الاسد = ينه او برجده ايكنجى درجهده بر نجم ثابت [فر. Denebola]؛ ظهر الاسد = ينه او برجده ايكنجى درجه ده بر نجم ثابت [فر. Geba]. || اسد اصغر = برج اسد ايله دب اكبر آرهسنده بر جملهٔ كوكبيه. [فر: Petit Lion.]

أَسديرمَك { فت. اسمسى موجب اولمق، هبـوب ايتـديرمك : پويرازى بو قدر شدتله اسديرن شمال طرفلرنده ياغان قارلردر.

أَسْر { سذ. عر. طوتسا قلق، اسير دوشمه، اسارت. ذ.

إِسْر { سذ. عر. ص. بر خطك ايكى منتهاسندن بر سطح اوزرينه اينـديريلن عمودلرى آرهسندهكى مسافه؛ اسر افقى؛ اسر عمودى.

أُسْر { سـذ. عر. ط. ادرار طوتلمه.

إِسراء { سذ. عر. [«سرايت» دن مصـ. افعـال] يوروتمه، تمشيه. [اصل معناسى كيجـهلاين يوروتمـه اولوب، هله غير ذى روح حقنده عادتا ارسال معناسيله استعمالمز غلط فاحش اولديغندن، استعمالنـدن بسبتـون صرف نظر اولنسـه دهـا اييـدر؛ زيرا بو معنايى افاده ايده جـك متعدد لغتلرمز واردر.]

أُسَراء { سـذ. جم. عر. فـد : اسير. با : اسير.

أَسرار { سذ. جم. عر. فد : سرّ. با : سرّ.

أَسرار { س. [آنف البيان لغت عربيهدن مأخوذ اولسه كركدر] قنب هندى دينلن بر نباتك ياپراغى، كه توتون كبى ايچلدكده كيف ويروب انسانى غريب برطاقم خيالاته طالديرر: اسرارچكمك؛ اسرار ترياكيسى.

إِسرار { سذ. عر. [«سر» دن مصـ. افعـال] كيزلهمه، سر طوتمه، كتم. ذ.

أَسراركش { صـ. فا. اسرار چكن، اسرار ترياكيسى، اسراره مبتلا.

إِسراع { سذ. عر. [«سرعة» دن مصـ. افعال] سرعت ايتـديرمه، چابوقلانديرمه، تعجيل ايتمه. [«تسريع» دهـا مستعمل ايسـه ده، «سرعت» مادهسى عربيـده تفعيل بابندن اصلا كلمهمكله، ياكليش واصلسز اولديغندن، لزومى وار ايسـه، «اسراع» قوللانلمليدر.]

إِسراف { سـذ. عر. جم: اسرافات. [«سرف» دن مصـ. افعال] لزومسز يره وفضله اولهرق مال وسائرهيى صرف و اتلاف ايتمـه : مالنى اسراف ايتـدى؛ اسراف كلامـه حاجت يوقدر؛ اسراف حرامدر.

إِسرافيل { سخ. [عبرانيجهدن] درت ملك مقربدن بريكه قيامت كونى صورى اوفلمكله مكلفدر.

إِسرائيل { سخ. [عبرانيجـه ده عبـد الله ديمكدر] حضرت يعقـوب (عم) ك لقبى اولوب، نبى مشـار اليهك اون ايكى اولادندن منشـعب اولان عبرانيلـره دخى بو منا سبتله (بنى اسرائيل) ديرلر.

إِسرائيليّـات { سذ. جم. عر. بنى اسرائيل كتابلرنده خرافات قبيلندن اولهرق منقول بولنان حكايات و تفصيلات.

أُسرُب { سـذ. عر. كيم. قورشـون. [«رصـاص» دخى ديرلرسهده، اصل رصاص قلاى ديمك اولديغندن، تفريق اقتضا ايدر.]

أَسرَع { صـ. عر. [«سريع» دن ستف] دها و يا پك سرعتلى وچابق. لـه.

أَسره { س. خطمزك حركات ثلثهٔ اصليه سـندن برى، كه آلتـده (ِ) يازيلير. كسرهنك تركجهده اينجه (كسرهٔ خفيفه)

وقااين (كسرهٔ ثقيله) اوله‌رق ايكى تلفظى واردر. ايكنجيسنك ( ) صورتنده يازيله‌رق تفريقى اقتضا ايدر. تركى الاصل كلمه‌لرده اكثريا (ى) ايله اظهار اولنـير. تسهيل قرائت ايچون بو (ى) يى يازمه‌ده امساك اولنمـامليدر. يالكز (بر)، (سز)، (بز) كبى كثرت استعماللة تردده محل براقيه‌جق قدر بللنمش بعض كلمه‌لر مستثنـادر. عربيده «ايكى اسره» تنوينك مكسوريه ديـنور. || اوستون اسره = حركات، حركه اشارتلرى.

اَسره‌لَمك { يا اسره‌له‌مك. فت. { اسره حركه‌سنى قـومق، اسره ايله اوقـومق، كسره ايله تحريك، تكسير ايتمك.

اَسره‌لَنمك { فط. اسره حركه‌ { سيله حركه‌لنمك، اسره ايله اوقـونمق، كسره ايله تحريك، تكسير اولنمق.

اَسره‌لى { ص. اسره حركه‌سيله { حركه‌لنمش، اسره ايله اوقونان، مكسور.

اَسريك { ص. [«اسريمك» دن. { اصلى : اوسروك] ۱. سرخوش، مست، سكران. ۲. آزغين، قيزغين : اسريك دوه.

اَسريمك { مص : اسرير. فل. { [اصلى : اوسرومك] ۱. سرخـوش اولمق. ۲. قيزمق، آزمق.

اَسطار { سذ. ج. عر. فد. سطر. { با : سطر. [«سطور» دها مستعملدر.]

اِسطار { سذ. عر. [«سطر» دن { مص. افعال] يازمه و تحرير معناسيله قوللانانلر وار ايسه‌ده، معناى حقيقيسى «سطر آتلامق» و «ياكليش اوقومق» دن عبارت اولديغندن، بزجه اولان استعمالى غلطدر. (تسطير) تجويز اولنه‌بيلير.

اِسطَبل { ياخود اصطبل. سذ. { عر. [يو. Σταῦλος] آخـور؛ اسطبل عامره [غل.] = خاص آخـور؛ اسطبل عامره مـديرى = ميرآخـور؛ اسطبل عامره پايه‌سى = قپوجى باشيلقدن يوقارى و ميرالامرالقدن آشاغى ملكيه رتبه‌سى.

اُسطرلاب { ياخود اصطرلاب. { سـذ. عر. [يو. Ἀστερολάβιον] وقتيله اجرام سمـاويه‌نك ارتفـاعنى آلمقـده مستعمل بر نوع رصد آلتى.

اِسطَقِس { سذ. عر. [يو. Στοι- { χεῖον] عنصر، عناصر اربعـه‌نك بهرى، اصل، جـوهر. [حكمت عتيقـه‌ده مستعمل ايدى.]

اُسطوانه { سذ. عر. [فا. «ستون» { دن واوده يو. Στῦλος دن] ۱. ديرك، عمـود. ۲. ايچى بوش عمـود، زيوانه. || ه. زيوانه شكلى، دائره‌نك خط مستقيم اوزره حركتيله كسب ارتفاع ايتمسندن حاصل اولان شكل مجسم؛ اسطوانهٔ قائمه؛ استوانهٔ مائله.

اُسطوانى { ص. عر. ث: اسطوا- { نيه. اسطوانه شكلنده اولان.

اِسعاد { سذ. عر. [«سعد» دن { مص. افعال] مسعود ايتمه، سعد وميمنت قزانديرمه. ث.

اَسعار { سذ. عر. ج. فد : سعر. { با : سعر.

اِسعاف { سذ. عر. [«سعف» { دن مص. افعال] برينك طلب ورجاسنى قبول ايله ايستديكنى اجرا ايتمه : اسعاف مطلوبى، اسعاف مستدعاسى. [اصل عربيده ايش بيتيرمه وبرينك دعوتنى قبـول معنـالرينى افاده ايتمكـه، بزم صـورت استعمالمزده تعميم واردر.]

اَسعَد { ص. عر. [«سعيد» دن { ستف.] دها سـعيد، پك مسعود، دها بختيار ويا ميمنتلى.

اَسَف { سذ. عر. آجيمـه، كدر، { فوت اولان بر شيئـدن محزون اولمه : بوڭا چوق اسف ايتـدم؛ اسف ايتمـك چاره‌سى بولنور.

اَسَفا { حد. وا اسفا! ايواه! يازيق! { وا اسفا كه تعمير و تلافيسى ممكن دكلدر.

اَسفار { سذ. ج. عر. فد : سَفَر. { وسِفر. با : سفر.

اَسفَل { ص. عر. ث: سفلى. ج: { اسافل. [«سافل» دن ستف.] دها ويا پك دون وآلچق اولان : اسفل ناس. || اسـفل السافلين = جهنم.

اِسفَناخِيّه { صث. عر. نبا. فصيلهٔ { اسفناخيـه = اسپناق قبيلندن اولان نباتات.

اِسفَنجى { ص. عر. ث: اسفنجيه. { نث. سونكره مشابه اولان : اجسام اسفنجيه.

اِسفيداج { سذ. عر. [فا. بياض { ديمك اولان «سپيده»

دن معرب] كيم. استوبج .

اِسفینقس { س. [یو. Σφίγξ] اسكی یونانیلرده موهوم بر جانورکه کویا مارین وعابرینه معما كبی بر طاقم سؤاللر ایراد ایدەرك جواب ویرەمینلری یوتارمش. اسكی مصریلر عندنده قادین باشلی آرسلان شكلنده بر صنم كه الیوم موجود اولان بر جسیمنه عربلر (ابو الهول) دیرلر .

اِسقاء { سذ. عر. [« سقی » دن مص. افعال] انسان و حیواناته یاخود اراضی‌یه صو ویرمه، صووارمه، صولامه، اروا : حیواناتی، باغچه یی اسقا ایتدی؛ مندرس آیدین اووەسنی اسقا ایدر .

اسقاپارمه { س. [یتا.] بحـ. كمی یی طوپدن كرالامه .

اسقاچه { [یتا.] بحـ. كمی دیركنك آیاغی، آیاقلنی .

اِسقارپین { س. [فر. Escarpin] قونچسز ویا یاریم قونچلی ظریف آیاق قابی، آلافرانغه خفیف قوندوره .

اسقارچه { س. [یتا.] بحـ. كمی حمولەسنك پك صیقی استیف اولمسی .

اسقارصوق { س. [یتا.] بحـ. ١. یلكنلری طولدیرر دیك روزكار . ٢. كمینك آلەبیلدیكنه طولدیرلمق اوزره كوتوری كرالانمسی .

اسقارموز { س. [یتا.] ١. بحـ. كورك طاقلمق اوزره قایق و صندالك یان كنارینه دیكنه صوقلمش تخته چیوی. ٢. بر جنس كوچك بالیق .

اسقاره { یاخود اسقره س. [ر. Σκάρα] مختلف ایشلره مخصوص اولەرق آغاج ویا دمیر وسائرەدن قفس ویا پارمقلق، شبكه : مطبخ اسقارەسی = كولباصدی و بالیق پیشیرمكه مخصوص قولبلی دمیر قفس؛ كمی اسقارەسی = اوستنده كمی یی انشا ایدوب برابر دكزه ایندیرمكه مخصوص بیوك قیزاق ؛ تمل اسقارەسی = چوروك و باتاقلق طوپراقلرده اوستنده تمل طوردیرمغه مخصوص قونیلان آغاجلر؛ كزندی اسقارەسی = آلت قاته آیدینلق ویرمك ویاطاشلرك اوزرینه باصلمامق اوزره قفس شكلنده دوشمه؛ اسقاره بالیغی، وغلط اولەرق بالیق اسقارەسی = اسقارەده پیشمش بالیق .

اِسقاط { سذ. عر. [« سقوط » دن مص. افعال] ١. دوشورمه، آشاغی آتمه. ٢. حذف، امحا، رفع : فارسیده اكثریا اسكندرك همزەسی اسقاط اولنور. ٣. حكمسز براقمه، ابطال، باشه كلسی مقدر اولان بر قضانك اوفق برحادثه ایله اولمش حكمنه كچمسی : آیاغكزی اینجیتدیكزسەده بونكله بلكه بر بیوك قضا اسقاط اولندی. ٤. محروم ایتمه، غائب وفوت ایتمه : حقوق مدنیه دن اسقاط اولندی. ٥. موتانك روحیچون یعنی عذابلرینك عفو وامحاسیچون بر رسم مخصوصله ویریلان صدقه : اسقاط آقچەسی. || اسقاط جنین = رحمدن قصداً چوجق دوشورمك ویا دوشورتمك جنایتی .

اسقالوه { س. [یتا] بحـ. ١. كمی آرمەسی نردبانی. ٢. سفائن حربیەنك صول طرفندەكی تشریفات نردبانی .

اسقاله { س. [یتا. Scala] آلات موسیقیه پردەلرینه پارمق آلیشدیرمق تعلیمی .

اَسقام { سذ. جـ. عر. فد : سقم. با : سقم .

اِسقاندیل { و اسقاندیل. ١ : اسقنبیل، اسقندیل .

اِسقَرلات { س. [یتا. Scarlato] خاص بویالی پك قرمزی و پك پارلاق بر جنس اسكی وندیك چوخەسی .

اسقَره { ا : اسقاره .

اَسقریم { س. [فر. Escrime] قلیج ومچ تعلیمی، سلاحبازلق. لسـ .

اِسقَنبیل { س. [ر.] ١. بر نوع كاغد اویونی : اسقنبیل اوینامق. ٢. علی الاطلاق اویون كاغدی .

اِسقَندیل { س. [یتا.] بحـ. ١. دكیزك عمق درجەسنی آكلامق ایچون كمیلرده قوللاندقلری آلت. ٢. دكیزك عمقنی اولچمه : اسقندیل ایتمك. || مجـ. بر شیئك كنهه و حقیقتنی ویا بر ایشدەكی نیت ومقصد خفی یی آكلامغه چالیشمه، استكناه، یوقلامه : بن بركره اسقندیل ایدەیم .

اِسقوربوت { س. [فر. Scor-but] اوزون دكیز سفری ایدنلرده طوزلی بالیق كبی قورو شیلر یمه‌دن حاصل اولان مهلك بر مرض‌كه دیش اتلرینك دوكلمسیله ظهور ایدر، داء حضر. || اسقوربوت اوتی = رقیق البزور دخی دینلن بر نبات .

اسقورپیت { س. [ر. Σκορ-πίτης] دیكنلی اولدیغیچون عقربه بكزدیلوب اوكا دلالت ایدن بو اسمله تسمیه اولنمش لذیذ بر بالیق .

اسقورچونه { س. [یتا] بر جنس قره كوك كه رجلی اولور .

اسقوطه { س. [یتا.] بحـ. بیوك یلكنلری قوللانمغه مخصوص ایپ .

اسقوفه { س. [یتا. Scuffa] اورمه كلاه و یا تاقیه كه اكثریا تپه‌سی دوریك و پوسكوللی اولور .

اسقومری { س. [ر.] معروف بر جنس كرچك ومبذول بالیق، كه چیروز و توتون بالیغی اسملریله قورودیلانلر دخی انواعندندر .

اسقونجه { س. [یتا.] طوپ طوماریك پوستكیسی ویا سونكری .

اسقونطه { یاخود اسقونطو. س. [یتا. Sconto] بر سند ویا پولیچه وصورتك وعده‌سی حلولندن اول آقچه‌سی آلنمق ایچون براغیلان صرافیه، قیردیرمه پایی. || اسقونطه ایتمك = قیردیرمق .

اسقونه { س. [نكا.] بحـ. بریقدن كوچكی و لاتین یلكنلیسی، ایكی دیركلی خفیف بر جنس كمی.

اِسكات { سنـ. عر. [«سكوت» دن مصـ. افعال] ١. صوصدیرمه، سكوت ایتدیرمه: شو چوجغی اسكات ایدك. ٢. معارضه‌ده الزام ایدوب سكوته مجبور ایتمه: بو دلیل ایله كندیسنی اسكات ایتدم. ٣. قاندیرمه، راضی ایتمه: اونی بش اون غروشله اسكات ایده‌بیلیرسكز .

اِسكان { سنـ. عر. [« سكون » دن مصـ. افعال] ١. یرلشدیرمه، مسكن ووطن قزاندیرمه: اسكان مهاجرین؛ فلان قریه‌یه قافقاس مهاجرلرینی اسكان ایتدیلر؛ بدویلرك اسكانی. ٢. اهالی قزاندیرمه، اهالی یرلشدیرمكله اعمار: آناطولینك خالی یرلرینی اسكان ایتملی؛ جزیره‌نك اسكانی بیوك بر معموریتی منتج اولور. [لازم اوله‌رق یرلشمك واقامت ایتمك معناسیله استعمالی غلطدر. بر حرفی ساكن یعنی جزملی اوقومه معناسنده « تسكین » ایله افاده ایتملی.]

اِسكته { س. [ر.] یووه‌سنی آصیلی ویك ماهرانه یاپان صاری قنادلی وچوق اوتر برجنس كوچك قوش، عر: تنوط.

اِسكلت { س. [یو. Σκελετός] اتلری دوكلمش اولدیغی حالده هیئت اصلیه‌لرینی محافظه ایدوب طاغلمامش انسان وحیوان كمیكلری، قدید. || مجـ. پك ضعیف وآریق آدم .

اِسكله { س. [یتا. Scala] ١. یالیلرده یوكسك یرلرك انشاسیچون موقت كراسته ایله قوریلان صال: اسكله قورمق. ٢. دكیز قییسنده كمی وقایقلرك یناشدقلری محل‌كه اكثریا دكیزه اوزانمش كاركیر ریختم ویا قازیقلر اوزرینه آتلمش اخشاب صالدن عبارتدر: واپور اسكله‌یه یناشه‌مدی. ٣. ساحل بحرده واقع وسفائنك یناشمه‌سنه مساعد تجارتكاه شهر وقصبه: سلانیك كوزل بر اسكله‌در. ٤. بر مملكتك اخراجات و ادخالاتنه وتجارت بحریه‌سنه واسطه اولان لیمان ویا قصبه، مخرج: آناطولینك بتون قسم غربیسنك اسكله‌سی ازمیردر. || بحـ. كمینك صول یانی: اسكله‌یه كل. [مقابلی: سنجاق.]

اِسكمله { س. [فر. Escabelle] ١. درت آیاقلی واوستی حصیرلی اوتوریله‌جق كوچك وآرقه‌سز كرسی. ٢. تپسی، صینی، شمعدان، سیغاره لوازمی قونه‌جق مختلف اشكالده كوچك ماصه ویا سه‌پا. || ابه اسكمله‌سی = اوریكه .

اَسكی { ص. ١. حدوث ویا وجودندن بری چوق زمان كچمش اولان، قدیم، عتیق، دیرین، كهن: اسكی زمان، اسكی معدن، اسكی آدملر، اسكی شراب. ٢. شمدیكندن اول اولان، مقدم، سابق، سالف، پیشین:

يكيسى اسكيسنى آراتيور؛ اسكى
بانچوان. ۳. اسكيوب برلشمش،
مزمن: اسكى بر اوكسورو كم
واردر. ٤. قدم قزانمش، قدملى:
هيئت سفرايه دائما اك اسكيلرى
رياست ايدر؛ وزرانك اك
اسكيسى. ٥. حكمى كچمش،
معطل: اسكى تقويم، اسكى موده.
٦. ياشلى، مسن، اختيار: اسكى
آدمدر. ۷. مرور زمانله بو-
زلمش، فرسوده، كهنه: اسكى
اثواب، اسكى قوندره. ۸. بو-
زوق، خراب، ويران: اسكى
او، اسكى قلعه. == جمع: اسكيلر =
۱. اسكى آدملر، قدما، متقدمين.
۲. اسكى اثواب و سائره. ||
اسكيدن = اسكى زماندن برى،
من القديم. || باش اسكى = بر
دائره امكدارلرينك اك قدمليسى.
|| اسكى پاپوج = دكرسز شئ:
اسكى پاپوجى آليرسك = بر شئ
قزانه مازسك. || اسكى پوسكى =
كهنه شئ، ييرتيق پيرتيق. ||
اسكى طاس اسكى حمام = حال
سابقدن اصلا فرق يوقدر. ||
اسكى قورت = كارآزموده قور-
ناز آدم، بولنديغى صنف ومسلكك
كافهٔ شعباتنى بيلير.

اَسكيتمك { فتـ. ۱. قوللانه‌رق اسكى حالنه قومق،
كهنه لتمك: او اثوابى، او پوتينى
اسكيتدم؛ بو چوجق كتابلرينى
چابق اسكيتيور. ۲. قوللا-
نميه‌رق اسكيمكه براقمق: بوزيتون
ياغنى اسكيتملى. ۳. مزمن حالنه
قومق: خسته لغى اسكيتمك ايى شئ
دكلدر.

اَسكيجه { ص. آز اسكى، اسكيمسى. || با: اسكى.

اَسكيجى { سـ. ۱. اسكى اثواب و سائره آلوب صا-
تان آدم. ۲. اسكى قوندره ويا
اثواب يامه‌ليوب تعمير ايدن
آدم، يامه‌جى.

اَسكيدلمك { مجـ. ۱. قوللانيله‌رق اسكى وكهنه
حالنه قونمق: كتابلر بو قدر
چابق اسكيدليرمى؟ ۲. قوللا-
نلميه‌رق اسكيمكه براقلمق: توتون
اسكيدلدكجه دها ايى اولور.

اَسكيلتمك { (واسكيلمك. اسكيتمك و اسكيمك يرينه)
قوللانيليرسه‌ده، بو ايكنجى
صورت دها فصيحدر. با:
اسكيتمك، اسكيمك.

اَسكيلك { سـ. اسكى اولان شئ ويا شخصك حالى.
با: اسكى.

اَسكيمسى { ص. آز اسكى، اسكى‌يه بكزر، اسكيجه.

اَسكيمك { مض: اسكير. فل. ۱. حدوثندن برى چوق
زمان كچمك، قديم وكهن اولمق:
شريعت موسى (عم) چوق
اسكيدى؛ زيتون ياغى اسكيدكجه
ايلشير. ۲. مزمن اولمق: بو
اوكسوروك اسكيدى. ۳. قدم
قزانمق، قدملى اولمق: بر مأ-
موريتده اسكيمك بو آدمه ميسر
اوله ميور. ٤. حكمى كچمك،
معطل اولمق: او موده اسكيدى؛
فن كتابلرى بر قاچ سنه ده
اسكير. ٥. اختيار لامق، قوجا-
مق: او آدم‌ده چوق اسكيدى.
٦. بوزلمق، فرسوده و كهنه
اولمق: اثوابم اسكيدى يكيلتمكه
مجبورم. ۷. خراب و ويران
اولمق: اخشاب اولر يكرمى
سنه‌ده اسكير.

اَسلاف { سـذ. جمع. فد: سلف. || با: سلف.

اِسلام { سذ. عر. [«سلام»دن مصـ. افعال] ۱. جناب
حقك وحدانيتنه وسائر اركان
ايمانه معتقد ومقر اولمه: كافهٔ
انبيا اسلام اوزره ايديلر؛ ايمان
ايله اسلام بردر؛ اسلامه كلمك.
۲. خاتم الانبياء (صلعم) افندمز
طرفندن وحى ربانى ايله اظهار
واعلان وتأسيس بيوريلان دين
مبين، دين محمدى، مسلمانلق:
دين اسلام. ۳. دين اسلامى
قبول ايتمه، مسلمان اولمه: اظهار
اسلام ايتدى؛ شرف اسلامله
مشرف اولدى. ٤. ملت اسلا-
ميه، هيئت مسلمين، اهل اسلام:
علماى اسلام، خليفهٔ اسلام، عالم
اسلام. ٥. عو. مسلمان، مسلم:
اسلامدر؛ اسلام اولدى. || حجة
الاسلام = اعاظم علماء اسلامدن
امام غزالى حضرتلرينك لقبيدر.
|| سيف الاسلام = جانب اقدس
نبويدن خالد بن وليد (رضه)
حضرتلرينه ويريلن لقبدر. ||
شيخ الاسلام = دولت عليهٔ عثما-
نيه‌ده امور شرعيه وعلميه‌يه
رياست وبو خصوصده ذات
حضرت پادشاهى يه وكالت ايدن
علمادن بيوك بر ذاته ويريلن
عنواندر، كه تشريفات دولتده
صدر اعظمدن صكره ايكنجيدر.
[آسياى وسطيده علمانك بيو-
كلرينه ويريلير برعنوان تعظيمدر.]

إسلامى { ص. عر. ث: اسلاميه. دين اسلامه و ملت
معظمهٔ اسلاميه منسوب و
متعلق : ملت اسلاميه، شريعت
اسلاميه، ممالك اسلاميه، حميت
اسلاميه. == جـ. فا. اسلاميان =
مسلمانلر، اهل اسلام : مفخر
اسلاميان.

إسلاميّت { مسلمانلق ودين اسلام معنا سيله
مستعمل ايسه ده، اسلام كلمه‌سى
ذاتاً مصدر ومصدريت معناسنى
متضمن اولوب، بر دها ادات
مصدريت علاوه‌سى فضله اولمغله،
عربيده مسموع اولمديغندن،
لسان ادبيده اولسون استعمالـ
لندن توق اولنمق اقتضا ايدر.
هر نه‌قدر اصلاح لساندن اور-
كنلر بو تجويزه جهتلر آرايور-
لرسه‌ده، فرانسزلر بيله بزم بو
تعبير غلطمزدن ياكيله‌رق،
لسانلرنده مصدريت اداتيله
Islamisme كلمه‌سنى تشكيل
ايتمش ايكن، اخيراً عربي‌يه كسب
وقوفله بونك مناسبتسزلكنى
درك ايدنجه، بو تعبيرى ترك
ايده‌رك، يرينه Islam قوللانمغه
باشلادقلرى حالده، بزم بيله‌رك
بويله ياكليش تعبيرلر قوللانمقده
اصرارمز عبث اولمازمى ؟

أسلحه { سنـ. جـ. فد: سلاح. با: سلاح.

أسلَم { ص. عر. [«سالم» دن ستف.] دها ياخود پك
صاغلام وامين، اك صاغلام،
اك طوغرى: اسلم طريق بودر.

أُسلوب { سنـ. عر. جـ: اساليب. طرز، اصول، نسق:
اسلوب جديد؛ بر اسلوب حكيمانه
ايله. || د. طرز افاده، افاده و
انشاده هرمنشى واديبك كندينه
مخصوص طرزى كه فرانسزجه‌ده
Style دينير، سليقه : اسلوب
ساده.

إسايم { سـ. استيمدن غل. با: استيم.

إسم { سـ. عر. جـ: اسماء، اسا. مى. [اصلى «سمو» اولوب،
مشتقات عربيه‌سى اوندن تشكل
ايدر : تسميه كبى.] آد، نام :
اسمكز نه‌در؟ || اسم سويلمك =
برينك اسمنى يعنى كيم اولديغنى
خبر ويرمك. || اسم قومق =
آد طاقمق، تسميه ايتمك. || اسم
ويرمك = برينك نامنى سويليوب
كيم اولديغنى خبر ويرمك. ||
اسميله = آديى بيان ايده‌رك. ||
د. صرفده كلمه‌نك منقسم اولد-
يغى اقسامدن برى كه زمانه
مقارن اولميه‌رق ذاتيله قائم بر
شخص ويا شيئه دلالت ايدر:
آدم، آرسلان، آغاج، طاش، يل،
عقل، صبر كبى. صرف عربيده
اعم اولوب، صفت وكنايانى
دخى جامعدر : كاتب، مكتوب،
هو، الذى كبى. اسم خاص، اسم
عام، اسم جنس، اسم ذات،
اسم فاعل، اسم مفعول، اسم
زمان، اسم مكان، اسم آلت،
اسم تفضيل، اسم مبالغه، اسم
منسوب، اسم تصغير، اسم اشارت،
اسم موصول = اسمك صرفده
مبين انواعى. تركيبلرينك
ايكنجى جزئنه أ. || اسم اعظم =
لفظهٔ جلال، الله اسمى. || اسماء
حسنى = جناب حقك صفاتنى مبين
اسملركه اهل طريقتك وردلرينى
تشكيل ايدر. || اسمانى اوزرينه
صيچراتمق = طارلتمق، كوجند-
يرمك، بر قول و يا فعل ايله
طارغينلغه سببيت ويرمك. ||
بسم الله [اصلى باسم الله] =
اللهك آديله؛ بسم الله الرحمن
الرحيم، بسمه سبحانه = كذا.

إسماً { حـ. عر. يالكز آدله، صحيحدن اولميه‌رق، بر
عنوانى حائز اولوب اقتضا ايدن
وظيفه‌يى ايفا ايده‌مين وحقوقندن
محروم اولان حقنده دينلير :
اسماً مدرسدر، لكن درس
ويرديكى يوقدر؛ اسماً مدير در.
[عكسى حالنده : اسماً ورسماً
دينلير.]

أسماء { سنـ. جـ. فد: اسم. با: اسم.

إسماع { سنـ. عر. [«سمع» دن مصـ. افعال] ايشيتديرـ
مه : سسمى اسماع ايدنجه‌يه قدر
باغره‌جغم.

أسماك { سنـ. جـ. عر. فد: سمك. با: سمك.

أسمَر { ص. عر. ث: سمراء. ١. قره‌يه مائل، بغداى
رنكنده [اصل تركجه‌سى «قوق-
كور» اولوب، قومرال ديد-
يكمزك دخى طوغريسى «قوق-
كور آل» در] : اسمر بكزلى،
اسمر اتمك. ٢. اسمر بكزلى
(آدم) : اسمرى كورمينجه.

أسمرجه { ص. آز اسمر، بغداى رنكلى‌يه مائل.

أسمرلك { سـ. قره‌يه مائل رنك، بغداى رنكى: پك

لطيف بر اسمرلكى واردر .

أَسمَرمسى { ص. اسمره چالار، بغدادى رنكنه مائل .

إِسمسِز { ص. آدسز، آدى اولمیان؛ اسمسز شركت = آنونيم دينلن شركت نوعى كه بتون حصه‌دارانك واصحاب سنداتك مالى صاييلوب، كيمسه‌نك فضله حق تصرف واستفاده‌سى اولماز.

أَسمك { مض : اسر. فل. ١. (هوا) اويناماق، (يل) حركت ايتمك، هبوب ايتمك، وزان اولمق : يل، روزكار اسر. فاعل معلوم اولمغله، حذف دخى اولنور : بوكون چوق اسيور. ٢. آكسزين خاطره كلمك، خطور، سنوح ايتمك : اوبله اسدى؛ عقلنه اسرسه. ٣. بردن ظهور ايتمك، چيقيويرمك : دها اسمدى. ٤. نصيب، قسمت اولمق ، اصابت ايتمك : بو سزه نره‌دن اسدى؟ || اسوب صاورمق = حدت وكورلدى ايتمك . || باشده خليلر اسمك = قورندى غلبه ايتمك. || يرنده يللر اسمك = نابود اولمق، نام ونشانى قالمامق .

آسمه { س. اسمك فعلى، هبوب. || با : اسماك .

إِسمى { ص. عر. ث : اسميه. [«اسم» دن‌سمى.] ١. آده منسوب ومتعلق. || د. اقسام كلمه‌دن اسمه متعلق؛ جملهٔ اسميه = ايكى اسمدن يعنى مسند ايله مسند اليهدن مركب جمله. [تركجه‌ده جملهٔ اسميه يوقدر، زيرا فعل اسنادى مذكور اولديغندن، مثلا « انسان مخلو-قدر = جمله‌سى جملهٔ فعليه، و ادات اسناد زعم ايتدكلرى لفظ، حدث وزمان بيان ايتمكله، تما-ميله فعلدر .]

أَسَن { ص. [اصلى : «ايس» دن ايسن] ١. صاغ، صحتده، صحيح، سالم. ٢. صاغلام. ٣. صاف، خالص. ٤. ذكى، عاقل. مر. = س. قاكلو (قاغنى) دينلن ايكى تكرلكلى آرابه‌نك يكپاره‌دينكلى .

أَسَنّ { ص. عر. [«سنين» دن سنة] دها ياشلى، دها مسن. ز.

إِسناد { سذ. عر. ج : اسنادات، اسانيد. [«سنود» دن مص. افعال] ١. بر شيئى بر آدمه نسبت وعزو وعطف ايتمه : بو بيتى امرأ القيسه اسناد ايديورلر. ٢. افترا، ناحق و اصلسز يره عزو : حقمده بر طاقم اسناداتده بولندى. [بو معنى عربيده اولميوب، مناسبتى جهتيله برنجيسندن مأخوذدر.] ٣. احاديث شريفه‌نك صره سيله وعنعنه‌سيله راويلرينى بيان ايتمه. [يالكز بو معنى ايله جمعى اسانيد كلير.] ٤. د. نحو عربيده مسند ايله مسنداليه يعنى مبتدا ايله خبرياخود حروف مشبهه بالفعل و سائره اسم وخبرلرى آره‌سنده‌كى رابطه، كه لسانمزده يم، سك، در، ايدم، ايدك الخ يعنى اولمق فعليله افاده اولنور. عربيده و اوندن مشتق السنهٔ ساميه ده بو فعل مفقود اولوب، ربط كلامدن آكلاشيلير .

إِسنادى { ص. عر. ث : اسناديه. د. مسند ايله مسند اليه آره‌سنده‌كى رابطه‌يه متعلق، بو رابطه و مناسبتى بيان ايدن : فعل اسنادى، جملهٔ اسناديه .

أَسنان { سذ. ج. عر. فد : سن. || با : سن .

أَسنَتمك { فت. ١. چكوب اوزاتمق. ٢. اوصاندیرمق، تعجيز وتصديع ايتمك .

أَسنَك { ص. اسنه‌ين، اكريلوب ينه طوغريلان ويا اوزانوب ينه قيصالان، الاستيقلى. = س. ١. اسنه‌مه، خميازه، ثأب : اسنك كتيرمك. ٢. حيوانك بورن وآغز باغى، مشين خريزمه.

أَسنلشمك { فشـ. وداعلاشمق، عافيتده قالك ديه‌رك آيرلمق. مر.

أَسنلك { ياخود ايسنلك. س. ١. صاغلق، صحت، تندرستلك. ٢. ايلشمه، شفا، برء. ٣. صاغلاملق، سالملك. ٤. خالصلك، صفوت .

أَسنلَمك { يا اسنله‌مك . فت. [«اس» دن مشتق اولان « اسن » دن] وداع ايتمك، عافيتده قالك ديوب براقمق .

أَسنَمك { يا اسنه‌مك. مض : اسنر. فل. ١. اكريلوب طوغريلق ويا اوزايوب قيصالمق، الاستيقلى اولمق : دوشمه تخته‌لرى اسنيوردى. ٢. اويقو ويا جان صيقنديسندن غير اختيارى آغز آچمق ، خميازه اورمق ، تثأوب ايتمك. ٣. جان صيقنديسندن اويو قلايوب طورمق، كوشه‌مك .

أَسنَمه { ياخود اسنه‌مه و :

أَسنَيِش { ياخود اسنه‌يش. س. ١. اكريلوب طوغرلمه ويا اوزانوب طوپلانمه، الاستيقلق. ٢. اويقو و جان صيقنديسندن كلن معروف غير اختيارى آغز آچمه، خميازه، ثاب.

أَسوار { سن. جم. عر. فد: سور. با: سور.

أَسواق { سن. جم. عر. فد: سوق. با: سوق.

أَسوَد { ص. عر. ث: سوداء. [«سواد» دن صش.] قره، سياه. ز.

إِسوِداد { ياخود اسويداد. سن. عر. [«سواد» دن مص. افعلال.] قرارمه، سياهلانمه || ط. اسوداد الجلد، اسوداد الرئه، اسوداد الشعر، اسوداد كاذب رئتين = مختلف امراض اسملرى.

إِسهال { سن. عر. [«سهل» دن مص. افعال] يورك سورمه، لينت: اسهاله اوغرامق، اسهالى اولمق؛ اسهال ويرمك؛ اسهال خفيف، اسهال شديد.

أَسهام { سن. جم. عر. فد: سهم. با: سهم.

أَسهَل { ص. عر. [«سهل» دن ستفـ.] دها ويا پك قولاى، الڭ قولاى: اسهل طريق بودر.

أَسى { س. [بلكه صاحب ديمك اولان «اصى» دن] بيوك برادر، آغا بك. مقابلى يعنى كوچك برادر: انى. مر.

أَسير { سن. عر. ج: اسراء. [«اسر» دن صش.] ١. طوتساق، حربده دشمنك النه دوشن: اسير دوشمك. ٢. قول كوله، بنده: اسير بازارى. ٣. مج. دوشكون، مبتلا، دوچار: اسير عشق، اسير درد ومحن. || اسير حرب = حرب اصول و قواعدينه كوره موقتاً دشمن غالبك اسيرى عد اولنان دولت مخاصمه عسكر وتبعه‌سى.

أَسيرانه { ص. ح. فا. طوتساغه ويا كوله‌يه ياقيشير صورتده: اسيرانه بر معامله ايله.

أَسيرجى { س. كوله‌وخلايق آلوب صاتان تاجر.

أَسيرجيلِك { س. كوله و خلايق فروختى، تجارتى.

أَسيركَتمَك { مض: اسيركدير. فت. حفظ ايتمك.

أَسيركَمَك { ياخود اسيركه‌مك. مض: اسيركر. فت. [اصلى: «اسره‌مك» وچغتاى املاسنجه «اسرامق»، «اسراغاماك».] ١. قورومق، صاقلامق، حفظ ايتمك. ٢. رحم ايدوب، وقايه، محافظه، حمايه، صيانت ايتمك: الله اسيركسين. ٣. دريغ ايتمك، آجيوب ويرمه‌مك، قيه‌مامق، امساك ايتمك: بن سزدن پاره‌يى اسيركمم؛ مالنى چوق اسيركر. || سوزى اسيركمك = بول صرف ايتمه‌مك، آز ودوشونه‌رك سويلمك.

أَسيركَنمَك { فل. ١. قورولمق، صـ قلانمق. ٢. حفظ ووقايه اولنمق. ٣. دريغ ايدلمك، قييلمامق: اسيركنه‌جك شئ دكلدر.

أَسيركَيجى { ياخود اسيركه‌يجى. ص. ١. قورويان، صاقلايان، حافظ. ٢. مرحمت ايدوب، وقايه وصيانت ايدن: جناب حق اسيركيجيدر. ٣. دريغ ايدن، قييه‌ميان، ممسك.

أَسيرلِك { س. ١. طوتساقلق، اسر، اسارت. ٢. كوله‌لك، رقيت، مملوكيت. ٣. دوشكونلك، ابتلا.

أَش { س. ص. [اسكى وچ. املاسى «ايش»] ١. بر چفت تشكيل ايدن ايكى شيئك بهرى، چفتك بهر تكى: بوآتك اشى كبردى. ٢. بر شيئه تماميله بكزر و هر جهتجه معادل اولان، مثل، مانند، عديل، همتا: بونك دنياده اشى بولنماز. ٣. مساوى، اقران، كفو: جناب حقك اشى يوقدر. ٤. آرقداش، رفيق، زوجيندن بهرى: اشندن آيرلمشدر. ٥. دوست، محب، يار: كنديمه وفادار بر اش بوله‌مدم. || اش ايتمك = بر تككك بكزرينى بولوب چفت ايتمك: حيوانلرمى اش ايده‌مدم. || دول اشى = جنينى احاطه ايدن زار، كه برلكده چيقار، مشيمه.

إِشارَت { سن. عر. ج: اشارات. [«شور» دن مص. افعال] ١. پارمقله وكوز وقاش وسائره ايله كوسترمه، ايما: بكا اشارت ايتدى؛ بر اشارتله آكلاتدى. ٢. علامت، نشان، علامت فارقه: قله‌دن يانغين ايچون اشارت چكيلير؛ كمى اشارت قالديردى؛ اشارت

چکمك؛ اشارت قومق. ۳. اخطار قیلندن وطوغریدن اولمیه‌رق ویریلن امر: بو ایش کندیسنه عالم منامده اشارت بیورلدی. || اشارت علیه = امر مشیخت‌پناهی. || د. اسم اشارت= صرفده «او، بو، شو» کبی کوسترمکه مخصوص کنایه. || د. اشارات جبریه = جبر علامتلری.

اِشاعه { سش. جـ: اشاعات. [«شیوع» دن مص. افعال] شیوع ایتدیرمه، (بر خبری) یایمه، نشر: اصلسز حوادث اشاعه ایدنلر.

اِشباع { سنذ. عر. [«شبع» دن مص. افعال] طویورمه: اشباع محتاجین. || کیم. صویك بعض املاحی اریده‌بیلدیکی مقدارکه اونـ ن زیاده قونورسه اریمیوب دیبده طورور: اشباع حالنده، اشباع درجه‌سنده. || د. اشعار عربیه ده وزن وقافیه ایچون بر کلمه‌یه (ا) کبی بر حرف علاوه‌سی.

اَشباه { سنذ. جـ. عر. فد: شبه. لا: شبه.

اِشبو { ش. [اصلی: «اوشبو». «اوش» ادات اشارتدر] اشته بو، بو، شو. حال وحاضر معناسیله‌ده قوللانیلیر: اشبو ماه محرمك اوتنجی کونی. [متروك اولوب، یالکز کتابت رسمیه‌ده حفظ اولنمقده‌در.]

اَشبَه { ص. عر. [«شبیه» دن ستف.] دها بکزر، دها مشابه ومماثل. ذ.

اَشبه { ص. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

لوندانه ادالی، سربست طورلی، قباطایی.

اشپورطه { س. [آرناؤدجه‌دن] یایوان یمش سپتی.

اَشتاه { اشتاهلانمق، اشتاهلی، اشتاهسز، اشتاهسزلق. لا: اشتها وسائره.

اِشتِباه { سنذ. عر. [«شبه» دن مص. افتعال] شبهه ایتمه، شك، ارتیاب: اشتباهه محل یوقدر. || بی اشتباه، بلا اشتباه= شبهه‌سز، شکسز.

اِشتِداد { سنذ. عر. [«شدة» دن مص. افتعال] کسب شدت ایتمه، دها قوتلی ویا دها آغر اولمه، سرتلشمه، آغرلاشمه، بیومه، آرتمه: حرب، حرارت، خسته‌لق اشتداد ایتدی.

اُشتُر { س. فا. دوه، جمل. لس.

اِشتِراء { سنذ. عر. [«شرا» دن مص. افتعال] صاتین آلمه، مبایعه، خرید: بر چوق شیئلر اشترا ایتدیلر.

اِشتِراك { سنذ. عر. [«شرکت» دن مص. افتعال] ۱. اورتاق اولمه، اورتاقلق ایتمه، بر ایشه قاریشمه، برلکده بولنمه: بن بو ایشده سزه اشتراك ایده‌مم. ۲. همحال اولمه، برلك، اتحاد: بینلرنده اشتراك مذهب، اشتراك جنسیت واردر. || بالاشتراك = مشترك اوله‌رق، برلکده.

اُشتُربان { س. فا. دوه‌جی. لس.

اِشتِعال { سنذ. عر. جـ: اشتعالات. [«شعل» دن مص. افتعال] طوتیشمه، پارلامه، آلولنمه، یالیکلانمه: آتش روزکاردن اشتعال ایتدی. || قابل اشتعال = بردن طوتیشوب پارلایه‌بیلن (باروت وکبریت کبی شیئلر).

اِشتِغال { سنذ. عر. جـ: اشتغالات. [«شغل» دن مص. افتعال] مشغول اولمه، بر ایش ایشلمه، اوغراشمه: درسله اشتغال ایدیور.

اِشتِقاق { سنذ. عر. جـ: اشتقاقات. [«شق» دن مص. افتعال] د. بر اصلدن آیریلان کلمه‌لرك بربرلریله و اصللریله اولان مناسبتلری و صورت تشکللری؛ علم اشتقاق= بوندن بحث ایدن علم که علم صرف و علم لغتله مناسبتی واردر.

اِشتِقاقی { ص. عر. ذ: اشتقاقیه. اشتقاق قاعده‌سنه وعلم اشتقاقه منسوب ومتعلق ویا موافق اولان: قواعد اشتقاقیه، تدقیقات اشتقاقیه.

اِشتِکاء { سنذ. عر. [«شکوی» دن مص. افتعال] شکایت ایتمه، برینك حقسز معامله‌سندن ویا بردردن یانوب یاقلمه، تظلم: اهالی قوراقلقدن اشتکا ایدیورلر؛ کندیسی مزمن بر وجع مفاصلدن اشتکا ایدیوردی. [شکایت دخی بو معنایی افاده ایدر.] || م. اشتکاء علی الحکام = محکمه رئیس واعضاسنك حکم و قرارینه اعتراض ایتمه.

اِشتمال { سذ. عر. جـ: اشتمالات. [«شمول» دن مص. افتعال] قاپلامه، احاطه، شامل وحاوی اولمه: ادبیات صرف و نحو ولغت علملرینی دخی اشتمال ایدیور. — کتابتمزاصول سقیمنجه واکثریا سجع وقافیه بلا سیله دیکرکلمه‌لرله قاعدهٔ فصاحته منافی فارسی وصف ترکیبلر تشکیلنده قوللانیلیر: حال سعادت اشتمال کبی.

اِشتمام { سذ. عر. [«شم» دن مص. افتعال] قوقلامه، قوقوسنی آلمه: اشتمام ازهار. لـ.

اِشته { یاخود ایشته. حه. [اصلی: اوش ده] کوسترمکه، کوز اوکنده و حاضر یاخود آنفاً ویا زیرده مذکور اولان بر شیئه اشارت ایتمکه یارار، هوذا، اینك: اشته قلم، اشته کاغد، یاز؛ اشته قلیچ، اشته میدان؛ ایشته، نم دوشوندیکم بودر؛ اشته، انسانیت بوکا دیر. لر. [آلت طرفنده اشارت اولنان شیئك اسمی اولمیوبده، بر جمله بولندیغی وقت، فاصله (،) اشارتیله آیرلمسی شرطدر.]

اِشتهاء { سذ. عر. [«شهوت» دن مص. افتعال] ۱. ایستك، آرزو. [اصل عربیده معناسی بوندن عبارتدر.] ۲. [ترکجه ده «اشتاه» تلفظیله] یمکه ایستکلی اولمه، بوغاز ومعده آچیقلغی: چوق اشتهام واردر؛ اشتهام قپاندی؛ صلاته اشتهایی آچار، اشتها ویرر؛ بیوك بر اشتها ایله یمکه باشلادی. ۳. مج. خواهش، حظ، آرزو: اشتها ایله ایش کوریور؛ آدمه کتاب اوقومغه اشتها کلیور.

اِشتهار { سذ. عر. [«شهرت» دن مص. افتعال] شهرت بولمه، مشهور اولمه، نام قزانمه: اشعاری هر جهتده اشتهار ایتمشدر؛ شجاعتله اشتهار ایدنلردندر.

اِشتهاسز { ص. [زبانزدی: اشتاهسز] ۱. یمکه ایستکی اولمیان. ۲. خواهش و آرزوسی اولمیان. = حه. ۱. یمکه ایستکی اولمقسزین، اولمدیغی حالده. ۲. آرزوسز، خواهشسز اوله‌رق: اشتهاسز ایش کوریور.

اِشتهاسزلق { س. [زبانزدی: اشتاهسزلق] اشتها فقدانی، یمکه ایستکسزلك.

اِشتهالی { ص. [زبانزدی: اشتاهلی] ۱. یمکه ایستکی اولان، بوغازی، معده‌سی آچیق: بو هوا ایله آدم دائما اشتهالی اولور. ۲. خواهشلی، آرزوکش: لقردی سویلمکه اشتهالیدر.

اِشتیاق { سذ. عر. [«شوق» دن مص. افتعال] کوره‌جکی کلمه، اوزله‌مه، زیاده آرزو ایتمه، تحسر.

اِشتیر { یاخود کسرهٔ ثقیله‌ایله. س. اسپناق جنسندن معروف خدایی نابت برسبزه، فا. سرمه، عر. سرمق.

اَشجار { سذ. جـ. عر. فد: شجر. با: شجر.

اَشجع { ص. عر. [«شجیع» دن ستف.] دها یکیت، پك جسور.

اَشخاص { سذ. جـ. عر. فد: شخص. با: شخص.

اَشدّ { ص. عر. [«شدید» دن ستف.] دها ویاپك شدتلی، پك آغر، پك قوتلی، پك سرت ویاکوج: اشد احتیاج = پك قوتلی احتیاج؛ اشد مجازات = مجازاتك اك آغری.

اَشدیرمك { فتـ. ۱. خفیف صورتده قازدیرمق، طوپراغی قاریشدیرتمق. ۲. قوشدیرمق، تسریع ایتمك.

اَشرّ { ص. عر. [«شریر» دن ستف.] دها ویا پك شریر، پك شرجی، شری چوق: اشرناس.

اَشرّاء { سذ. جـ. عر. فد: شریر. با: شریر.

اِشراب { سذ. عر. [«شرب» دن مص. افعال] ۱. ایچیرمه: کندیسنه چوق سوت اشراب ایتمشلر. ۲. ضمناً آکلاتمه، طولاییسیله مقصدینی کوسترمه، ایما: بو ایشه موافقت ایتمیه‌جکنی اشراب ایتدی.

اَشرار { سذ. جـ. عر. فد: شریر. با: شریر.

اَشراف { سذ. جـ. عر. فد: شریف. با: شریف.

اِشراق { سذ. عر. [«شرق» دن مص. افعال] ۱. پارلاتمه، ضیالاندیرمه، تنویر. ۲. (کونش) طوغمه، طلوع.

اِشراك { سذ. عر. [«شرك» دن مص. افعال] جناب حقه شریك قوشمه، تعدد آلهه‌یه اعتقاد، مشركلك، شرك: حق تعالی اشراکی عفو ایتمز.

اَشربه { سذ. جـ. عر. فد: شراب. [رانك ضمیله تلفظی غلطدر.]

آشرَف { صـ. عر. [« شریف » دن ستف.] دها ویا پك شرفلی وعزیز، پك محترم : انسان اشرف مخلوقاتدر. || اشرف ساعت، ودها طوغریسی اشرف ساعات = مبارك ومسعود ساعت، منجمینك زعمنجه نحسدن عاری اولان وقت.

آشیز { صـ. ١. اشی اولمیان، بر چفتك یالکز قالمش یعنی اشـنی غائب ایتمش تکی، تك. ٢. مثلی اولمیان، بی‌مانند، بی نظیر.

آشعار { سنـ. جـ. عر. فد : شعر. با : شعر.

اِشعار { سنـ. عر. جـ : اشعارات. [« شعر » دن مصـ. افعال] تحریراً بیلدیرمه، خبر ویرمه : کیفیتك اشعارینه همت بیورلمسی؛ اشعار اخیره دکین: اشعارات واقعه‌سی نظر اعتباره آلنمدی. [معناسنده «تحریراً» قیدی لسانمزه مخصوص اولوب، عربیده علی الاطلاق اخبار و انباء دیمکدر. الك زیاده کتابت رسمیه‌ده مستعملدر.]

اِشعال { سنـ. عر. [« شعل » دن مصـ. افعال] شعله‌لندیرمه، یاقمه، طوتیشدیرمه، پارلاتمه : اشعال قنادیل؛ آتش اشعال ایتدی. || مجـ. شدتلندیرمه، تشدید.

اَشعّه { سنـ. عر. فد : شعاع. با : شعاع.

اَشغال { سنـ. جـ. عر. فد : شغل. با : شغل.

اِشغال { سنـ. عر. جـ : اشغالات. [« شغل » دن مصـ. افعال] ١. ایش ویرمه، ایشده بولندیرمه، اوغراشدیرمه، مشغول ایتمه : بو کتابك تحریری کندیسنی چوق اشغال ایدیور. ٢. ایشدن آلیقومه، دیکر بر شیئله مشغول ایده‌رك کندی ایشنه مانع اولمه : سزك ایشکز واردر اشغال ایتمیه‌لم. — فر. Occupation militaire تعبیرینك « اشغال عسکری » دیه ترجمه‌سی عادت اولمش ایسه‌ده، اصلا او معنایه کله‌میه‌جکندن، یرینه « استیلا » لغتنك لزوم استعمالی حقنده « قاموس فرانسوی » ده واقع اخطار عاجزانهم اوندن صکره لغت یازان بعض ذوات طرفندن دخی تصدیق وتأکید اولنمشدر.

اَشفاق { سنـ. جـ. عر. فد : شفقت یاخود اونك مترادفی شفق و دیکر شفق. با : شفقت و شفق.

اَشفَق { صـ. عر. [« شفیق » دن ستفـ.] دها ویا پك شفقتلی، محبتلی ومرحمتلی : اب ارحم و اشفقمز.

اَشقَر { صـ. عر. [« شقر » دن صشـ.] قوله و یا قزیل صاچلی (آدم) وبو طوکده (آت)، آل.

اشقرمَق { اشقریق. با : ایشقیرمق، ایشقیریق.

اَشقِیاء { سنـ. جـ. عر. فد : شقی. با : شقی.

اَشقیالق { سـ. خیدودلق، فساد. جیلق.

اشقین { یاخود اوشقون. سـ. باغچه راوندی دینلن نبات، رواصل.

اَشَك { سـ. [« اشمك » دن] یوکه و بینمکه یارار معروف چارپا، حمار، خر، مرکب : دیشی اشك، اشك‌یاوریسی، مصر، بغداد اشکی. || مجـ. احمق، عقلسز، ادراکسز، قبا و منالسبتسز آدم. || اشك آریسی = بال ویرمز یبان آریسی. || اشك ایکولی = افراط درجه سنده عناد. || اشك اویونی = ایتیشه‌رك واوریشه‌رق اولنان قبا شاقه. || اشك بالیغی = قوری مورینه. || اشك خیاری = بر نبات. || اشك دیکنی = یبان انکیناری. || اشك سیککی = آت سیککی. || اشك شاقه‌سی = ایتیشه‌رك اولنان قبا شاقه. || اشك طورپی = بر جنس نبات. || اشك قوردی، پراشکی = گیوه. || اشك قولاغی = إذن الحمار (نبات).

اَشك { سـ. فا. کوز یاشی، دمع : اشك تحسر = حسرتدن آقان کوز یاشی؛ اشك شادی = مسروریتدن آقان کوز یاشی.

اَشك اَفشان { یاخود اشك فشان. صـ. فا. کوزیاشی صاچان، دوکن، آغلایان.

اَشکال { سنـ. جـ. عر. فد : شکل. با : شکل.

اِشکال { سنـ. عر. [« شکل » دن مصـ. افعال] شبهه‌لی ومغلق اولمه، مشکللك، کوجلك : بو خصوصده اشکاله اوغرادم. ذ. [« مشکل » کلمه‌سندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، تعدیه معناسنی افاده ایتمدیکندن، کوجلشدیرمه و مشکللندیرمه

معناسیله استعمالی خطادر.]

آشکبار { ص. فا. [اشك ـ باریدن] کوز یاشی یاغدیران، } چوق آغلیان: اشکبار اولمق.

آشکچك { وتخفیفاً اشجك. س. کوچك مرکب. }

آشکچه { واشکچه‌سنه. ص. ح. مرکبه یاقیشیر بر صو- } رتده، قبالق وحماقتله: اشکچه اوینایور؛ اشکچه‌سنه حرکت ایدیور.

آشکچی { س. مرکب سوریجیسی، بر ویا بر قاچ مرکبله } طاش طوپراق وسائره طاشیان.

آشکچیلك { س. مرکبله طاش طوپراق وسائره } طاشیمق صنعتی، مرکب سو-ریجیلکی.

آشکریز { ص. فا. [اشك ـ ریختن] کوز یاشی دوکن، } چوق آغلیان.

اِشکل { یاخود اشکیل. س. [عر. «شکل» یاخود اشکال» } دن غلا] ۱. شبهه، ظن، واهمه، کمان، وسوسه: اونك حقنده اشکلم واردر. ۲. مشکل، حلی زور مسئله، کوجلك: بونده بر اشکل کوریورم.

آشکلك { س. قبالق، بدلالق، حماقت، مناسبتسزحال } وحرکت: اشکلك ایتدی؛ اشکلك لازم دکل.

اِشکللنمك { یا اشکیللنمك. فل. شبهه ووهمه دو- } شمك، شبهه‌لنمك، وسوسه ایتمك: اونك حقنده اشکللندم.

اِشکللی { یا اشکیللی. ص. وهم و شبهه‌یه تابع، وسوسه- } لی، موسوس: اشکللی بر آدمدر.

آشکلنمك { فل. ۱. مرکب تدارك ایدوب } بینمك، مرکبلی اولمق. ۲. اشکچه فعل وحرکتده بولنمق، اشکلك ایتمك: آرتق اشکلنمه.

اِشکمبه { یا اشکنبه س. [فا. شکمبه‌دن] اوت یین } حیوانانك ایکنجی معده‌سی. || مج. قارن، بوغاز، یمك غائله‌سی: ساده اشکمبه‌سنی دوشونیور. || اشکمبه چوربه‌سی = تطهیر اولنمش اشکمبه‌دن یاپیلان چوربه. || اشکمبه‌یی طولدیرمق = حیوان کبی چوق یمك. || اشکمبه‌دن سویلك = بر ایشدن معلوماتی اولمقسزین کندیلکندن اویدیروب سویلك. = ص. اشکمبه شکل وبیچمنده: اشکمبه فنار؛ اشکمبه صورتلی.

اِشکمبه‌جی { س. ۱. اشکمبه صاتان آدم. ۲. } اشکمبه چورباسی یاپوب دکاننده صاتان آدم؛ اشکمبه‌جی دکانی.

اِشکنبه { اشکنبه‌جی. وا: اشکمبه، اشکمبه‌جی. }

اِشکنجه { س. فا. ۱. اوائلده مجرمین ومظلومینه } ویریلان عذاب وعقوبت که انواعی اولوب مخصوص آلات ابلیسانه-لرده وار ایدی: اشکنجه ایتمك؛ اشکنجه‌ده اولمق؛ اشکنجه بوکون قانوناً ممنوعدر. ۲. مرانغوز قیصاجی.

آشکین { ص. ۱. اشن، قوشان، چابق یورویشلی، بو- } زوك (آت) ۲. یورویشك یورغه دخی دینلن بر نوع مخصوصیله یوروین (آت). = س. ۱. یورویش: اشکینی آچیق آت. ۲. آتك بر نوع یورویشی که فاصله‌سز ومنتظم برآدیمله سرعتلی یوریمکدن عبارتدر، یورغه.

آشکینجی { س. سپاهیلرك بالفعل سفره قوشان صنفی. }

آشکینسز { ص. منتظم یورویشی اولمیان (آت). }

آشکینلی { ص. چابق ومنتظم یو-روین (آت)، یوروك. }

آشلشمك { فل. ۱. اش وآر-قداش پیدا ایتمك. } ۲. (قوشلر وسائره) چفت اولمق. ۳. معادل ومشابه اولمق.

آشلمك { فل. (بر) قازیلوب چقورلاشمق. }

اِشمار { س. کوز قیرپمه، رمز، اشارت. }

اِشمام { سذ. عر. [«شم» دن مص. افعال] ۱. قوقلاتمه. } ۲. خفیف صورتده وضمناً حس ایتدیرمه. ۳. د. (ضمه ویا کسره‌یی) آنجق حس اولنه جق وتام بر هجا تشکیل ایده‌میه‌جك صورتده خفیف تلفظ ایتمه.

آشمك { فذ. قازمق، قازیمق، طیرمیقلامق، حفر } ایتمك: چقور اشمك. = فل. ۱. کزمك، سورتمك، قوشمق. ۲. برخدمتك ایفاسنه وعلی‌الخصوص سفر وغزایه مسارعت ایتمك: اشن سپاهیلرك چوغی شدت شتادن قیرلدیلر. ۳. (آت) اشکین ویورغه یوریمك.

آشمه { س. اشمك فعلی. یا: اشمك }

آشمه { س. قومسال برده نبعان ایدن صو بیكاری. }

اَشنَع { صه. عر. [« شنيع »دن ستف] دها ويا پك چركين ومنفور ومكروه .

آشنمك { فل. (حيوان) آياغيله يرى قازيمق، دفع حاجت ويا قاشيمق ويايم آرامق ايچون توزى طوپراغى قاريشديرمق : كدى، طاوق اشنمك .

اُشنه { سذ. عر. تا. يوصون .

اُشنِيّه { صش. عر. تا. فصيله؛ اشنه = يوصون قبيلندن اولان نباتات. [فر. Algues.]

اَشواق { سذ. جه. عر. فد : شوق. با : شوق .

اِشهاد { سذ. عر. [« شهود » دن مص. افعال] شاهد كتيرمه، شاهد چيقارمه، شهادت ايتديرمه : كنديسنى اشهاد ايچون محكمه يه كتيرمشيدى .

اَشهَب { صه. عر. ؤ : شهباء . [« شهب » دن صش.] قير (آت). || حلب الشهباء = خانه لرى بياض طاشدن اولمق حسبيله حلب شهرينه اطلاق اولنور .

اَشهَر { صه. عر. [« شهير » دن ستف.] دها ويا پك مشهور ونامدار : اشهر شعراى زمان .

اَشهَل { صه. عر. ؤ : شهلاء . [« شهل » دن صش.] الا، قويو ماوى. [مؤنثى دها مستعملدر :] شهلا كوزلى .

اَشه لَمك { فت. ١. (طوپراق، كول، آتش وساره يى) قاريشديرمق، خفيفجه اشمك. ٢. آرامق، آراشديرمق، تحرى ايتمك. ٣. قيشقيرتمق، تحريك ايتمك .

اَشه لَه { سه. اشه لمك فعلى. با : اشه لمك .

اَشهى ١ { صه. عر. [« شهى » دن ستف.] دها ويا پك آرزو اولنور، پك لذتلى .

اَشياء { سذ. جه. عر. فد : شىء. با : شىء = تر. فد. كبى ١. مفروشات وسائر اولوازمى : اشيالرى (اشيالى) بوكون طاشيه جغز. ٢. البسه وچماشير ويتاق وسائر مالزم : اشيالرى (اشيامى) واپوره كوندردم؛ يكى طوتديغمز خدمتجى اشياسنى آلمغه كيتدى. ٣. يوك، حموله : اشيا واغونى. ٤. غير ذى روح مواد : اشخاص واشيا حقنده مستعملدر .

اَشياخ { سذ. جه. عر. فد : شيخ. با : شيخ .

اَشيك { سه. [« اشمك » دن] ١. قپو سوگه لرينك طيانديغى آغاج ويا طاش باصامق، عتبه، سده، آستان. ٢. سراى وقوناق قپوسنك اوكى، دركاه، باركاه، دربار، آستانه. || اشيك آغاسى = تركستانده حاجب، قپو آغاسى. || اوده اشيكده = اوك داخل وخارجنده. || اشيكه چيقمق = طشره كيتمك. || ساز اشيكى = آلات موسيقيه تللرينك بينديرلديكى كوپريجك .

اص ١ { ياخود ايص سه. ١. صاحب، مالك، افندى : لطف اصى = لطف صاحبى؛ اصنى آغرليان ايتنه كميك آتار. ٢. شنلك، معموريت. [بو ايكنجى معنانك « اصسز آطه » كبى تعبيراتدن آكلنمش اولمسى ملحوظدر، حالبوكه او تعبيراتك « صاحبسز، خالى » معناسيله استعمالى ملحوظدر.]

اِصابَت { سذ. عر. [« صواب » دن مص. افعال] ١. راست كلمه، طوغرى وارمه، يرينى بولمه : اوق هدفه، قورشون آوه اصابت ايتدى. ٢. طوغرى بر رأى ومطالعه ده بولنمه : سويلديكنده نادراً اصابت ايدر؛ اصابت بيورديكز. ٣. دوشمه، طوتمه، طوقنمه : فلانه قرعه، نزول، صاعقه اصابت ايتدى. ٤. مناسب وتام وقتنده اولان ايش وفعل وحركت : اصابت اولدى؛ اصابتكه سزده بولنديكز. || اصابت عين، اصابت نظر = كوز دكمه. || اصابت قرين، اصابت معتاد = دائما اصابت ايدن، صائب، طوغرى. == حه. پك مناسب، پك ايى، ايى اولدى .

اَصابِع { سذ. جه. عر. فد : اصبع. با : اصبع .

اَصاغِر { صذ. جه. عر. فد : اصغر. با : اصغر .

اِصاغه { قالبه دوكمه وافراغ معناسيله چوق قوللانيلبور سه ده، عربيده « برشيئه بر شكل وهيئت مخصوصه ويرمه وقيومجيلق ايتمه » معناسنه كلن « صوغ » ماده سى اصلا افعال بابندن كلمديكندن، غلطدر. آنجق « صياغت » كلمه سنك بو معنايه كلديكى « تاج العروس »ك مستدركاتنده مبين اولمغله، اصاغه يرينه بو قائم ايديله بيلير .

أَصالَت { سث. عر. [كوك ديمك اولان « اصل » دن] ١. كوكلى و اساسلى اولمه، رسوخ، متانت. ن. ٢. زادكانلق، نجابت، صوى ونسب صاحبى اولمه : اصالت آنجق مدار تربيه وظرافت اولديغيچون مقبولدر. ٣. بالذات كندى ايشيچون و كندى نامنه حركت، وكالتك ضدى : اصالت طريقيله .

أَصالةً { ح. عر. بالذات كندى ايشيچون، وكالت طريقيله اولمه‌رق : هم كندى طرفندن اصالةً هم فلان طرفندن وكالةً تبريكه كلدم؛ شمدى‌يه قدر وكالت ايتمكده ايكن بو دفعه اصالةً مأمور اولدى .

أَصالَتلو { اصالتلى. ص. صوى ونسب صاحبى، نجيب، اصيل. — انشاده وكتابت رسميه‌ده سرايه وسائر اجانب كبارينه ويريلن عنواندر .

إِصبَع { سذ. عر. ج : اصابع. [عربيده همزه و بانك حركات ثلثه‌سيله قرائتى جائز ايسه ده لسانمزده كسره ايله دها مستعمل اولوب، حتى اوليجه‌ده « اصبى » تلفظ اولنور.] ١. پارمق، انكشت. ٢. اولچى پارمغى، آرشينك يكرمى درتده برى .

أَصَحّ { ص. عر. [« صحيح » دن ستف.] دها ويا پك طوغرى، اك صاغلام : اصح روايانه كوره.

أَصحاب { سذ. ج. عر. فد: صاحب. با : صاحب. — اصحاب رسول الله (صلعم) وساده جه اصحاب = فخر كائنات افندمزك صحبت نبويلرينه و رؤيتلرى شرفنه نائل اولان ذوات، صحابه : اصحاب كرام .

إِصدار { سذ. عر. [« صدور » دن مص. افعال] بر امر وفرمان ويا برات صدور ايتديرمه، چيقارمه : بر برات عالى اصدار بيورلدى .

أَصداف { سذ. عر. فد: صدف. با : صدف .

أَصدِقاء { سذ. ج. عر. فد : صديق. با : صديق.

إِصرار { سذ. عر. [« صر » دن مص. افعال] آياق باصوب طورمه، بر فكر و دعواده ثبات ايدوب دونممه.

اصرتمق { اصرمق، اصرغان و سائره با. ايصيرتمق وسائره .

اصسز { ص. ١. صاحبسز، اهالىسز، خالى : اصسز آطه. ٢. معموريتدن محروم، شنلكدن عارى .

إِصطِبار { سذ. عر. [«صبر» دن مص. افتعال] صبر و تحمل ايتمه، قاتلانمه . ديشنى صيقوب طيانمه. ن.

إِصطَبل { سذ. عر. با : اسطبل.

أُصطُرلاب { سذ. عر. با: اسطرلاب .

إِصطِفاء { سذ. عر. [« صفو » دن مص. افتعال] سچمه، انتخاب .

إِصطِلاح { سذ. عر. ج : اصطلاحات. [«صلح» دن مص. افتعال] ١. بر علم وصنعته مخصوص كلمه و تعبير، عمومجه معلوم اولان معناى لغويسندن بشقه علمى وفنى بر معناى متفق عليه ايله مستعمل لغت : اصطلاح طبى، اصطلاحات رياضيه. ٢. كنايه واستعاره صورتيله قوللانيلوب موضوع لهنك غيرنده استعمال ايله مثل حكمنه كچمش تعبير : آذربيجا اصطلاحنده شو معنا ايله قوللانيلير. ٣. هركسك آكلامديغى وتكلمده غير مستعمل غريب و مغلق لغت: اصطلاح پاره‌لامق = بويله لغتلر قوللانمق .

إِصطِلاحپَرداز { ص. فا. [« اصطلاح » - پرداختن] غريب و مغلق لغتلر قوللانان، اصطلاح پاره‌لايان .

إِصطِلاحى { ص. عر. ث : اصطلاحيه. علوم وفنون وصنايعه مخصوص كلمات وتعبيراته منسوب و متعلق : بر كلمه‌نك معناى اصطلاحيسى؛ تعبيرات اصطلاحيه .

إِصطِياد { سذ. عر. [« صيد » دن مص. افتعال] آولامه، آوه كيتمه : اصطياده چيقمشيدى .

إِصعاد { سذ. عر. [« صعود » دن مص. افعال] يوقارى چيقارمه، يوكسلتمه .

أَصعَب { ص. عر. [« صعب » دن ستف.] دها ويا پك كوج ويا صرب : اصعب امور؛ اصعب طرق .

إِصغاء { سذ. عر. [« صغو » دن مص. افعال] ١. ديكله‌مه، قولاق ويرمه، استماع، برينك مطلوبنى نظر اعتباره آلوب قبول ايتمه، اسعاف : رجاسى

اصغا اولندی. ٢. ط. جگر و قلب وسائر اعضاء داخلیه‌نك خرلدیسنی وضرباتنی دیكله‌مه.

اَصغَر { صـ. عر. ذ: صغری. جـ: اصاغر. [«صغیر» دن ستف.] دها ویا پك كوچك، اكبرك مقابلی: اصغر اولادی؛ اصاغر و اكابر = كوچكلر و بیوكلر. [صغار وكبار دها مستعملدر.] با: صغری.

اَصفار { سذ. جـ. عر. فد: صفر. با: صفر.

اَصفَر { صـ. عر. ذ: صفراء. [«صفرت» دن صشـ.] صاری، زرد: بحر اصفر = صاری دكیز. || بنی اصفر = وقتیله آوروپالیلردن مجهول بر قومه ویریلن لقبدر. با: صفراء.

اِصفِرار { سذ. عر. [«صفرت» دن مصـ. افعلال] صارارمه: اصفرار اوراق. ذ.

اَصفِیاء { سذ. جـ. عر. فد: صفی. با: صفی.

اَصل { سذ. عر. جـ: اصول. ١. كوك، بیخ: آغاجك اصول و فروعی. ٢. دیب، كوتوك، بن. ٣. تمل، اساس، قاعده: اصلی چوروك. ٤. مبدأ، حال ابتدائی، مصدر، باش، بر شیئك چیقدیغی و باشلادیغی یر، منبع: بونك اصلی نره‌ده‌در؟ خسته لغك اصلی آكلاشیله‌مدی. ٥. صورت ویا ترجمه اولمیوب ایلك حالنده بولنان: صورتی اصلنه مطابقدر؛ ترجمه‌سنی بولدمسه‌ده اصلنی آرایورم. ٦. حقیقت، صحت، كرچك وواقع اوله: بوحوادثك اصلی یوقدر؛ ادعا ایتدیكی ضرر وزیانك اصلی وارمیدر؟ ٧. صوی، نسب: اصلی بللیسز؛ اصل ونسلی مجهول؛ بد اصل. ٨. بر شیئك اساسلی وباشلی قسمی، فرعك مقابلی: درایت اصل وسن وتجربه ایسه فرعدر؛ برفنك اصول وفروعی. ٩. بر شیئك ذاتی وقدیمی جهتی: بونك اصلی بویله دكلدی. = صـ. تر. ١. اصلی، قدیمی، الك اول والك اسكی: اصل وطنی اوراسیدر؛ اصل اوم بیقلدی. ٢. باشلی، اساسلی، الك مهم: اونك اصل ایشی طالقاؤقلقدر. ٣. حقیقی، صحیح، ذاتی، طوغری: بنم اصل وظیفه‌م بودر؛ اصل شریكی اودر. ٤. خالص، صافی: اصل تره یاغی آرارسه‌كز اونده بولورسكز. = حـ. تر. ١. اساساً، ذاتاً: كندیسی اصل قونیه‌لیدر. ٢. باشلیجه، الك زیاده، علی‌الخصوص، محضا: بن اصل اوكا باقیورم؛ اصل سزی دوشونیورم. ٣. كرچكدن، صحیحاً، حقیقةً: بوراده اصل ایش كورن بودر؛ اصل آكلامق ایسترسه‌كز. || بداصل = صویسز، فرومایه. || بی اصل = اساسسز، یالان. || عن اصل = اصلندن، اساساً، اباً عن جد: عن اصل مصرلی بر تاجر. || فی الاصل = ابتدای امرده: فی الاصل ایش اورادن باشلادی. || اصلندن، اصلنده = ابتداء، ابتدای حالنده، حال اصلیسنده: او اصلندن تاجر دكلدی، اصلنده زراعتله مشغول ایدی. || اصل و فصل، اصل واساس = صحت، حقیقت: بونك اصل وفصلی، اصل واساسی یوقدر، بسبتون اساسسزدر. || اصل ونسل = نسب، صوی: اصل ونسلی معروف. || نه اصل، برلشه‌رك «نصل» ودها طوغریسی «ناصل» اولمشدر. با: ناصل. = جـ. «اصول» ك معانیء مخصوصه‌سیچون با: اصول.

اَصلاً { حـ. عر. ١. اساساً، عن اصل، ذاتاً. ذ. ٢. صویجه، نسب جهتنجه: اصلاً ونسلاً شرافتی انكار اولنه‌ماز. ٣. [جملهء منفیه‌ده تنوینسز] هیچ، قطعاً، هیچ بر وقت، ابداً: اصلا خبرم یوقدر؛ كندیسنی اصلا كورمدم؛ اصلا كیتمیه‌جكم.

اصلاتمق { اصلاق وسائره با: ایصلاتمق وسائره.

اِصلاح { سذ. عر. جـ: اصلاحات. [«صلح» دن مصـ. افعال] ١. ایی برحاله قومه، ایلشدیرمه، دوزلتمه: دائره‌سنی اصلاحه موفق اولدی. ٢. قصور ونقایصنی اكمال ومساویسنی رفع ایله حال مكملیته قویمه: محاكمك اصلاحنه مأمور اولدی. [بو معنا ایله الك زیاده جمعی اصلاحات قوللانیلیر:] یمن اصلاحاتی؛ اصلاحات ملكیه، عدلیه؛ اجرای اصلاحات. = روم ایلینك مناستر جهتنده «ایی، خوش» معناسیله صفت كبی قوللانیلیر. || اصلاح حال = كندی حالنی ایلشدیرمه، صلاح حال حاصل ایتمه: اصلاح حال

ایدرسه بر ماموریتله نصبی مقرردر. || اصلاح ذات البین = بارشدیرمه، آره‌لرینی بولمه. || الله اصلاح ایلیه = محتاج اصلاح اولانلر حقنده استهزا طریقیله ایراد اولنور دعادر.

اِصلاحپذیر {ص. فا. [اصلاح. پذیرفتن] دوزلتمه وتعمیر قبول ایدن، قابل اصلاح: بو حال اصلاحپذیر دکلدر. [بویله ایکی لسانه منسوب آلاجه تعبیرات طبع سلیمه خوش کلمدیکندن، قابل اصلاح دیمك اولادر.]

اَصلَح {ص. عر. [«صالح» دن ستف.] دها ایی، مرجح: اصلح موجود بودر.

اَصلَحَهُ الله {اصلحك الله، اصلحهم الله، اصلحنا الله، اصلحکم الله! صورتلرنده «الله اصلاح ایلیه» معناسیله واکثریا محتاج اصلاح اولانلر حقنده استهزا طریقیله ایراد اولنور دعا تعبیرلریدر.

اَصلزاده {و دها طوغریسی اصیلزاده. ص. فا. ج: اصلزادکان. صویلی، اصیل، نسیب، نجیب. [«زادکان» تعبیر ناقصی بونك جمعندن غلط اولسه کرکدر.]

اَصلسز {ص. اصل واساسی و صحت وحقیقتی اولمیان، یالان، کاذب: اصلسز حوادث نشر ایدنلر.

اَصلَع {ص. عر. [«صلع» دن صش.] باشنك اوك طرفی قیلسز، باشنك اوك طرفنده صاچی دوکلمش، طاسلاق.

اَصلی {ص. عر. ؤ: اصلیه. [«اصل» دن سمن.] ١. ابتداکی، الك اولکی، قدیمی: شکل اصلیسی؛ هیئت اصلیه‌سی. ٢. بر شیئك فروعنه ویا صورت وترجمه‌سنه عائد ویا عارض اولمیوب کندیسنه منسوب و متعلق اولان، ذاتی: متن اصلیسی؛ قواعد اصلیه‌سی. ٣. الك باشلی، اساسی: مأموریت اصلیه‌سی؛ خط اصلی = دمیر یول خطوطندن آنا خط.

اصلیق {با: ایصلیق.

اَصَمّ {ص. عر. [«صمم» دن صش.] ١. صاغیر، ایشیتمز. ٢. سسسز، صداسز، صاغیر. ٣. ایچی طولی اولمغله اورلدقده طینلامیان. || د. صرف عربیده مضاعف دخی دینلن وعین‌الفعل ایله لام الفعلی بر جنسدن اولان فعله دینور. || ر. واحد قیاسی ایله نسبت مشترکه‌سی اولمیان (عدد ویا مقدار). || ط. ایچی معلول اولمغله اورلدقده طونوق بر سس چیقاران (کوکس وسائره).

اصمارلامق {اصمارلامه و سائره. با: ایصمارلامق وسائره.

اَصناف {سذ. ج. عر. فد: صنف. با: صنف. == س. تر. [اسناف تلفظیله مفرد وجمع کبی قوللانیلیر.] وقتیله منتظم صنفلره منقسم اولان صنعتکران ودکانجیلر طاقملری: یورغانجی، بقال، باقیرجی اصنافی. || اصناف کتخداسی = هر اصنافك حکومتجه ایشلرینی کورن وکندیلرینك کفالت وسائر ایشلرینه باقان وویرکیلرینی طوپلایان آدم، که ایچلرندن انتخاب اولنوب حکومت طرفندن تصدیق اولنور. || اصناف لونجه‌سی [و طوغریسی لوجه‌سی] = هر اصنافك اجتماع ومذاکراتنه مخصوص محلی و عقد ایتدکاری مجلس. == ص. تر. [مفرد کبی] صنعتله ویا دکانجیلقله مشغول، کار وکسبله کچینن: اصناف آدم.

اَصنافجه {ص. ح. ١. اصنافه یاقیشیر بر صورتده: اصنافجه برعمر سوریور؛ اصنافجه سویلیه‌لم. ٢. اصناف صره و ترتیبیله، اصناف هیئتیله، اصناف بیننده: اصنافجه کیتدك؛ اصنافجه دفتر آچوب اعانه طوپلادیلر. || مج. تصرف واقتصاده رعایت ایلیه‌رك.

اَصنافلق {س. دکانده ویا کونده‌لکله اولرده ایشلین ویا دکانده اوفق تفك شیئلر صاتان صنعتکران واهل کسبك حال و صفت وایشی: اصنافلق وقتیله محقر دکلدی؛ شمدی اصنافلغه تنزل ایدن یوقدر.

اَصنام {سذ. ج. عر. فد: صنم. با: صنم.

اَصوات {سذ. ج. عر. فد: صوت. با: صوت.

اَصوَب {ص. عر. [«صائب» دن ستف.] دها ویا پك طوغری، دها اصابتلی، الك مصیب: اصوب افکاره تابع اولمق.

أُصول { سذ. جم. عر. فد: اصل. بك: اصل. — ١. بر علم وفنك قواعد اصليه‌سندن و تطبيقاتنه كيريشمزدن اول بيلنمسی اقتضا ايدن مبانيسندن بحث ايدن علم: اصول فقه، اصول حديث. ٢. مبانی، مبادی: اصول هندسه. ٣. ترتيب، نظام، قاعده: اصول موسيقی؛ طريقتك اصول واركانی. ٤. تر. فد. اسلوب، طرز، يول: اونك اصولی بودر؛ بو اصول ايله. ٥. يواشلق، ملايمت، نازكانه طور: اصول ايله يرندن قالديردی. [بو معناده «اصولت» بوندن ويا «سهولت» دن غلطدر.] دها زياده يواشلق بيان ايچون اصولله (يعنی اصول ايله) تعبيرينه ادات تصغير دخی علاوه اولنه‌رق «يواشجه‌جك» معناسيله: اصولله‌جق ديناير. [«اصولاجق» يازماملی.]

أُصولسز { ص. ترتيب و نظامه مغاير، نظامسز: اصولسز حركت. = ح. نظامسز اوله‌رق: اصولسز سويليور.

أُصولی { ص. عر. ث: اصوليه. بر علم وفنك اصولنه مطابق ويا منسوب ومتعلق.

أُصوليّون { سذ. جم. عر. ١. اصول فقه واصول حديثله توغل ايدن علما، بو ايكی علمك منتسبينی. ٢. طبك بر اصول مخصوصه سنه تابع اطبا. [فر. Méthodistes.]

أصی { اصيتمق وسائره. بك: ايصی وسائره.

اصيرمَق { اصيرغان وسائره. بك: ايصيرمق وسائره.

أَصيل { ص. عر. [«اصل» دن صش.] صويلی، اصل و نسب صاحبی، نجيب: اصيل آدم. ٢. وكالت طريقيله حركت ايتميوب اصالةً وكندی نامنه حركت ايدن: وكيلك اصيلدن فرق يوقدر.

أَصيلانه { ص. اصل ونسب صاحبنه لايق: اصيلانه بر طورله حركت ايديور.

أَصيلزاده { س. فا. [و غلطی: اصلزاده] صويلی، نجيب، اصل ونسب صاحبی.

اضائه { سش. عر. [«ضوء» دن مص. افعال] ايشيق ويرمه، آيدينلق ايتمه. ضيالاندرمه: بر موم اوطه‌يی اضائه ايديوردی.

إضاعه { سش. عر. [«ضياع» دن مص. افعال] غائب ايتمه، محو وتلف ايتمه، فوت ايتديرمه، افاته: اضاعهٔ وقت = وقتی بوشنه كچيرمه.

إضافَت { سش. عر. جم: اضافات. [«ضيف» دن مص. افعال] د. مضاف ايله مضاف اليه دينلن بربرينه مربوط ايكی اسم آره‌سنده‌كی نسبت وارتباط: اضافتله اوقومق؛ اضافت قاعده‌لری. — لسانمزده اوچ نوع اضافت واردر: اضافت تركيه «اللهك قولی» و «مكتب خواجه‌سی» كبی، اضافت عربيه «عبدالله» كبی. اضافت فارسيه «مرد خدا» كبی، عربيده: اضافت لاميه: فرس زيد (فرس لزيد)، اضافت منيه: خاتم فضة (خاتم من فضة) كبی. تركجه‌ده اضافت معينه: مكتبك خواجه‌سی، اضافت مبهمه: مكتب خواجه‌سی كبی. || تتابع اضافات، اضافات متتابعه = سوزده بر قاچ مضاف ومضاف اليهك بربری آرقه سنه ايرادی، كه فصاحته منافيدر: براى تجديد كالای عبوديت، ومكتبك قپوسنك ايشيكنك خارجنده كبی.

إضافه { سش. عر. [لغت آنفه‌نك عينی اولوب، لسانمزده «ة» نك اظهار واضماريله ايكی‌يه آيريله‌رق، هر بری بر معناده قوللانيليور.] قاتمه، ربط، علاوه، ضم، الحاق: چفتلكنه بر قاچ تارله دها اضافه ايتدی. — عربی تعبيراتده اضافت يرينه: لدی الاضافه، عندالاضافه = اضافت حالنده.

إضافی { ص. عر. ث: اضافيه. ضم وعلاوه والحاقه متعلق. || د. مضاف ايله مضاف اليه آره‌سنده‌كی نسبته منسوب، اضافته متعلق: قاعدهٔ اضافيه. || م. ثقلت اضافيه = اجسام مختلفه‌نك حجملرينه نسبتله اولان آغرلقلری كه صويك واحد قياسی اتخاذ اولنمسيله ارقام مخصوصه ايله تعيين اولنور؛ آلتونك ثقلت اضافيه‌سی شودر.

أُضحوكه { سش. عر. [«ضحك» دن] كوله‌جك شیء، لطيفه. قومديه‌يی ترجمه ايچون مضحكه يرينه اضحوكه‌نك قبولی دها موافق ايدی.

أَضحی { سذ. جم. عر. [فد: اضحاة غير مستعملدر.] قربانلر: عيداضحی = قربان بيرامی.

[يالكز بو تعبيرده قوللانيلير .]

اَضداد { سنذ. ج. عر. فد : ضد. **با** : ضد .

اِضرار { سنذ. عر. [« ضرر » دن مص. افعال] ضرر ايتديرمه، زيانه اوغراتمه : همجنسلرينى اضرار ايتمك ايستين انسان دكلدر .

اِضطِراب { سنذ. عر. [«ضرب» دن مص . افتعال] صيقندى، عذاب، بيوك زحمت واذيت : اضطراب ايچنده‌در؛ باش آغريسى كنديسنه چوق اضطراب ويريور .

اِضطِرار { سنذ. عر. [« ضرورت » دن مص. افتعال] مجبور وناچار اولمه، مجبوريت، چاره‌سزلك .

اِضطِرارى { ص. عر. ذ : اضطراريه. مجبوريت تحتنده اولان، اختيارى اولميان، مجبورى .

اَضعاف { سنذ. ج. عر. فد : ضعف. **با** : ضعف .

اِضعاف { سنذ. عر. [« ضعف » دن مص. افعال] ١. ضعيفلاتمه، قوتنى ازاله ايتمه. ٢. ايكى قات ومضاعف ايتمه .

اَضعَف { ص. عر. [« ضعيف » دن ستف.] دها ضعيف، الك قوتسز، پك عاجز : اضعف عباد .

اَضغاث { سنذ. ج. عر. [فد : «ضغث» غيرمستعملدر.] قاريشيق شيئلر، اضغاث و احلام = قاريشيق رؤيالر. [يالكز بو تعبيرده قوللانيلير .]

اَضلاع { سنذ. ج. عر. فد : ضلع. **با** : ضلع .

اِضلال { سنذ. عر. [« ضلال » دن مص. افعال] ضلالته دوشورمه، طوغرى يولى شاشيرتمه، كمراه ايتمه، آزديرمه .

اِضمار { سنذ. عر. [« ضمور » دن مص. افعال] كيزلمه، صاقلامه، اخفا. اظهار مقابلى : اظهارى كوج اضمارى‌ده كوج بر درد .

اِضمِحلال { سنذ. عر. [مص. افعلال] محو و مضمحل و نابود اولمه .

اَضياف { سنذ. ج. عر. فد : ضيف. **با** : ضيف .

اِطاره { سذ. عر. [« طيران » دن مص. افعال] ١. اوچورمه، طيران ايتديرمه. ٢. سريعاً كوندرمه، يوللامه، ارسال : طرفنه بر نامه اطاره اولندى .

اِطاعَت { سذ. عر. [« طوع » دن مص. افعال] ديكله‌مه، آلنان امره كوره حركت، انقياد، مطيع وتابع اولمه : ابوينه، اوامر حكومتنه اطاعت ايتمك. || عدم اطاعت = اطاعتسزلق ، سركشلك ، مخالفت . || عرض اطاعت = سركشلكدن دونوب مطيع اولمه : اشقيا عرض اطاعت ايتديلر .

اِطاعَتسز { ص. اطاعت وانقياد ايتمز، مطيع اولماز، سركش .

اِطاعَتسزلق { سه. اطاعت و انقياد ايتمه‌مه، مطيع اولميانك حالى، سركشلك .

اِطاعَتلى { ص. بيوكلرينى ديكلر، آلديغى امره امتثال ايدوب مخالفت ايتمز، مطيع، منقاد : پك اطاعتلى چوجقدر .

اِطاله { سذ. عر. [« طول » دن مص. افعال] اوزاتمه، تمديد. || اطالهٔ لسان = ديل اوزاتمه، ناسزا سويله‌مه، حدى تجاوز ايتمه || اطالهٔ يد = ال اوزاتمه، غصب، ظلم .

اِطام { سذ. عر. ط. بول وفضلا. تك طوتلسى. [قوللانلمامش ايسه‌ده، عسرت بول كبي مركباته مرجع وشايان قبول كوزل برلغت مخصوصه‌در.]

اَطِبّاء { سذ. ج. عر. فد : طبيب. **با** : طبيب .

اَطباق { سذ. ج. عر. فد: طبق. **با** : طبق .

اِطراء { سذ. عر. [« طراوت » دن مص. افعال] مدح وثناده مبالغه، حقندن زياده مدح ايتمه .

اِطّراد { سذ. عر. [« طرد » دن مص. افتعال] بربرى آرقه‌سندن و منتظم بر اصول وترتيبده جريان : اطراد اوزره كيتميور؛ هواده اطراد يوقدر؛ اطراداً للباب = بابنك قاعده‌سنه مطابق كلمك ايچون .

اِطّرادسز { ص. بر نسق و اسلوبده كيتمين، هيچ بر قاعده‌يه تابع اولميه‌رق ترتيبسز كيدن : هوالر بو قيش پك اطرادسز كيديور .

اِطّرادسزلق { سه. بر اصول و ترتيبه تابع اولمقسزين جريان، جريانده ترتيبسزلك، قاعده‌سزلك : هوانك بو ياز كى اطرادسزلغى .

اَطراف { سذ. ج : عر. فد : طرف. **با** : طرف .

أَطرافلی ص. ١. آرقه‌لی، آرقه‌سی قوتلی. ٢. تفصیلاتلی، مفصل: اطرافلی معلومات ویردی.

أَطرافلیجه ص. اولدقجه تفصیلاتلی، خیلی مفصل. ═ ح. تفصیلاتله، مفصل اوله‌رق، هر طرفنی تحقیق ایده‌رك: اطرافلیجه یازك.

اِطعام سذ. عر. [« طعام » دن مص. افعال] یمك یدیرمه: اطعام محتاجین.

اِطعامیه سش. عر. بعض خانقاهلرك وسائر مؤسسات وقفیه‌نك فقرایه یمك یدیرمکه مخصوص مخصصات موقوفه‌لری.

أَطعِمه سذ. جم. عر. فد: طعام. با: طعام.

اِطفاء سذ. عر. [« طفؤ » دن مص. افعال] سوگندیرمه: آتشی باصدیرمه: یانغین اطفا اولندی. || مج. تسکین، باصدیرمه: اطفای نائرهٔ فساد. || ما. اطفاء دیون = بورجك فائضیله برابر رأس المالندن دخی سنه‌دن سنه‌یه برر مقدار تأدیه‌سی. [فر. Amortissement.]

اِطفائیّه سش. عر. یانغین سوگندیرمکه مخصوص الای وهیئت: اطفائیه آلایی؛ اطفائیه آرابه‌لری.

أَطفـال سذ. جم. عر. فد: طفل. با: طفل.

أَطلاس س. با: اطلس.

اِطّلاع سذ. عر. جم: اطلاعات. [« طلوع » دن مص. افتعال] مطلع وخبردار اولمه. کسب وقوف، آگاه اولمه: کسب اطلاع ایتمك = معلومات آلمق، واقف اولمق؛ بو بابده‌کی اطلاعاتی ناقصدر. [« ایتمك » فعل اعانه‌سیله قوللانیلیوب، « کسب » ایله ویا دیکر صورتله استعمال اولنور.]

اِطلاق سذ. عر. [« طلق » دن مص. افعال] ١. صالیویرمه، قوییویرمه، تخلیص، تخلیهٔ سبیل: اسیرلری، محبوسینی اطلاق ایتدیلر. ٢. عفو، صفح، حبس وسائر جزادن قورتارمه: اطلاق اولندی؛ اطلاقه نائل اولدی. ٣. بوشامه: زوجه‌سنی اطلاق ایتدی. [بو معناده « تطلیق » دها مستعملدر.] ٤. قید وحصردن قورتاروب عمومیت اوزره قوللانمه، شمولّندیرمه: بتون سیاه آدملره زنجی اطلاق اولنیور. ٥. اسم ویرلمه، تسمیه: کوچك کتابلره رساله اطلاق اولنیور. [تعمیم صورتیله دردنجی معنادن مأخوذدر.] || اطلاق عنان = توجه، عزیمت. || اطلاق لسان = آغزه کلنی سویلمه. || اطلاق ید = خیر ایشلمه. || علی الاطلاق = قیدسز وحصر وتخصیص ایتمکسزین، عمومیت اوزره: علی الاطلاق آوروپالیلره فرنك دینور.

أَطلَس سذ. عر. [توییسز وپارلاق دیمك اولان « طلس » دن] یوزی ایپك وترسی پاموق معروف برجنس قماش، آطلاس، دیبا. || هـ. فلك اطلس = هیئت قدیمه‌ده ثوابتی حاوی اولان فلکك اوستنده وکافهٔ افلاکی محیط اولان ونجومدن بسبتون خالی زعم اولنان فلك موهوم. || م. خریطه مجموعه‌سی، بتون کرهٔ ارضك خریطه‌لرینی صره‌سیله جامع کتاب ویا علم نباتات وحیوانات وهندسه کبی بر فنك اشکالی مجموعه‌سی. با: آطلاس.

اِطماع سذ. عر. [« طمع » دن مص. افعال] طمعه دوشورمه، حرصلاندیرمه.

اِطمِئنان سذ. عر. [«طمأن» دن مص. افعلال] ١. امین اولمه، امنیت، صاغلاملق. ٢. برینه امنیت ایتمه، وثوق، اعتماد: او آدمه اطمئنانم واردر. ٣. شبهه وتردد ایتمه‌مه، محقق بیلمه، قلباً امنیت حاصل ایتمه: بو ایشك بویله اولدیغنه اطمئنانم واردر. || اطمئنان قلب = قلباً بر شیئك صحت وحقیقتنه اینانوب اصلا شبهه و تردد ایتمه‌مه.

أَطناب سذ. جم. عر. [فد: «طنب» غیر مستعملدر] چادیر ایپلری، باغلری. ذ.

اِطناب سذ. عر. [« طنب » دن مص. افعال] سوزی ایپ کبی چکوب اوزاتمه، لزومسز تفصیلاتله وفضله سوزلرله بحثی تطویل. [ضدی: ایجاز.]

أَطوار سذ. جم. عر. فد: طور. با: طور.

أَطواق سذ. عر. فد: طوق. با: طوق.

أَطوَل ص. عر. ث: طولی. [« طویل » دن ستف.] دها ویا پك اوزون: جناب حق اطول عمرله معمر ایلسین،

|| يد طولى = (پك اوزون ال يعنى) معلومات ومهارت تامه، اقتدار تام : فقه وحديثده يد طولى صاحبى برآدم .

اَظفار { سذ. جـ. عر. [فد : ظفر غير مستعملدر] طيرناقلر. ا.

اَظلاف { سذ. جـ. عر. [فد. ظلف] تا. بعض حيوانلرده‌كى چتال طيرناقلر .

اَظلال { سذ. جـ. عر. فد : ظل. با : ظل .

اَظلَم { صـ. عر. [« ظالم » دن ستف.] دها ويا پك ظالم وحقسز .

اِظهار { سذ. عر. [« ظهور » دن مصـ. افعال] ۱. كوسترمه، ميدانه چيقارمه، آشكار ايتمه : آنجق ميدان حربده هركس جسارتنى اظهار ايده‌بيلير. ۲. يلاندن كوستريش، صاتيش : اظهار معلومات .

اَظهَر { صـ. عر. [« ظاهر » دن ستف.] دها ويا پك ظاهر وآشكار، پك واضح : اظهر من الشمس = كونشدن دها آشكار .

آعاجِم { سذ. جـ. عر. فد : اعجمى. با : اعجمى .

اَعاجيب { سذ. جـ. عر. فد : اعجوبه. با : اعجوبه .

اِعاده { سذ. عر. [« عود » دن مصـ. افعال] ۱. كرى چويرمه، كرى دوندرمه : هديه‌سنى اعاده ايتدى؛ كوندرديكم آدمى اعاده ايديكز. ۲. تكرار ايتمه، بر دها ياپمه : اعادهٔ محاكمه؛ بو سوزى اعاده ايتميكز. ۳. اسكى حالنه كتيرمه، فوت اولان بر شيئى يرينه كتيرمه : اعادهٔ عافيت، اعادهٔ ثروت. ٤. مقابله ايتمه، قارشيلق ياپمه: اعادهٔ زيارت ايتمك. [بونلرنده‌كى فرق ايچون با : ارجاع.]

اَعادى { سذ. جـ. عر. فد : عدو. با : عدو.

اِعاره { سذ. عر. [« عور » دن مصـ. افعال] عاريةً ويرمه، عاريتله ويرمه : كتاب اعاره ايتمك. [مقابلى استعاره.]

اِعاشه { سذ. عر. [« عيش » دن مصـ. افعال] ياشاتمه، كچنديرمه : اولاد وعيالنى اعاشه ايتمك .

اَعاظِم { صذ. جـ. عر. فد : اعظم. با : اعظم .

اَعالى { صذ. جـ. عر. فد : اعلا. با : اعلا .

اِعانه { سذ. عر. جـ : اعانات. [« عون » دن مصـ. افعال] ۱. ياردیم، امداد، آقچه ايله معاونت. ۲. بر فعل خير ايچون يا عمومى بر ايش ايچون وياخود مصاب ومحتاج برآدم ويا بر جماعت ايچون ويريلن وطوپلانيلان آقچه : اعانه آقچه‌سى، اعانه دفترى، اعانهٔ عسكريه .

اِعانَةً { حـ. عر. اعانه طريقيله، بر ياردیم ومعاونت اولمق اوزره : مهاجرينه اعانةً خانه‌نى ترك ايلدى .

اِعتاق { سذ. عر. [« عتق » دن مصـ. افعال] (كوله و خلايق) آزاد ايتمه، آزاد : كوله‌نى اعتاق ايتدى .

اِعتِبار { سذ. عر. جـ : اعتبارات، [« عبور » دن مصـ. افتعال] ۱. نظر اهميته آلمه، اهميت ويرمه : اسكى شعرا قافيه‌يه اوقدر اعتبار ايتمزلردى. ۲. حرمت، رعايت : كنديسنه چوق اعتبار ايدرلر. ۳. تجارتده برينك سوزينه وامضاسنه اولنان امنيت واعتماد : ازميرجه اعتبارى واردر؛ تجار ذوى الاعتباردن. ٤. شرف، حيثيت : اصحاب ناموس واعتباردن. ٥. برزماندن بدأ ايده‌رك صايمه : مارت ابتداسندن اعتبار ايده‌جكز. ٦. حقيقى اوليه‌رق بر شيئه ويريلن قيمت، متفق عليه وفرضى قيمت : فرانسز ليراسنك اعتبارى يكرمى فرانق ايسه‌ده قيمت حقيقيه‌سى اوندن دوندر. ۷. فرض، تقدير : هر طاؤق سنه‌ده يوز يمورطه يمورطلامق اعتباريله يكرمى طاؤقدن ايكى بيك يمورطه آلنير. ۸. عبرت آلمه، بر كوتى حركتك سوء نتيجه‌سنى كوره‌رك متنبه اولمه. [عربيده برنجى معناسى اولان بومعنا ايله لسانمزده نادر قوللانيلير.] || حوالهٔ سمع اعتبار ايتمك = نظر اهميته آلمق، قولاق آصمق. || اعتباردن دوشمك = اعتبارينى غائب ايتمك، آرتق معتبر ومقبول اولمامق. || صاحب اعتبار = اعتباره مالك، معتبر. || نظر اعتباره آلمق = اهميت ويرمك، مقبول طوتمق. || اعتباريله = فرض ايده‌رك. == جـ : اعتبارات = فرضيات : اعتباراتله اوغراشمق.

اِعتِباراً { حـ. ظز. عر. باشلايه‌رق، بدأ ايده‌رك:

حزيران ابتداسندن اعتباراً بش آيده؛ بوكوندن اعتباراً درسلرك پروغرامى دكيشه جكدر .

اِعتبارسز { ص. ١. اعتبارى اولميان، سوزى كچمين. ٢. شرف وحيثيتى اولميان. ٣. غير مقبول، اعتباردن دوشمش .

اِعتبارسزلق { س. ١. اعتبار وحرمت وشرف و حيثيت فقدانى. ٢. مقبول اولمايش، رواجدن دوشمه .

اِعتبارلى { ص. حرمت ورعايت و شرف و حيثيته نائل، معتبر : اعتبارلى آدم، تجار.

اِعتبارى { ص. عر. ث : اعتباريه. حقيقى وفعلى اولميان، متفق عليه ويا فرضى اولان: مسكوكاتك قيمت حقيقيه سيله قيمت اعتباريه سى آره سنده كى فرق؛ بو بر امر اعتباريدر .

اِعتدال { سذ. عر. [« عدل » دن مص. افتعال] ١. ايكى طرفى مساوى اولمه، تساوى : اعتدال ليل ونهار. ٢. افراط ايله تفريط آره سنده حد وسطيده اولمه، تام لزومى درجه سنده بولنمه، اورته حالده اولمه : هوانك، حرارتك اعتدالى. ٣. شدت وافراط وهيجاندن سالم اولمه، يواشلق، ملايمت : اعتدال افكار، اعتدال مسلك. ٤. تناسب، اويغونلق، توافق : اعتدال قامت. — اكثريا كسب، اكتساب ايتمك ياخود بولمق فعليله قوللانيلير : هوالر كسب اعتدال ايتدى؛ خسته لق بر آز اعتدال بولدى. || ه. كرهٔ ارضك دور سنويسنده شمسه تام اورته سنى كوستره جك نقطه يه كلمسيله هر طرفده ليل ونهارى مساوى اولمسى، كه بوده هر هر دورده ايكى دفعه اولور: اعتدال ربيعى = ماردك ٩ نده واقع اولانى؛ اعتدال خريفى = ايلولك ٩ نده وقوع بولانى؛ اعتدال نقطه سى = محركك اعتدال محلى. || حد، درجهٔ اعتدال = هر شيئك افراط وتفريطدن مبرا عد اولنمسى اقتضا ايدن درجه. || عدم اعتدال = اعتدالسزلق. — فرانسزلرك «صوئوق قان» تعبير مألوفلرينى، براصطلاح فنى ايمش ده لسانمزه نقلنه مجبور ايمشز كبى، ترجمه سيچون بعض ذوات طرفندن توصيه اولنان « اعتدال دم » تعبيرى مناسبتسزدر، اولسه اولسه «اعتدال مزاج » دينله بيلير .

اِعتدالسزلق { س. اعتدال فقدانى، عدم اعتدال، افراط ويا تفريط : هوانك اعتدالسزلنى .

اِعتذار { سذ. عر. [«عذر» دن مص. افتعال] بر عذر وبر سبب ووسيله درميان ايده رك وبر مانع كوستره رك عفو ديله مه، بيان معذرت ايتمه: دعوته اجابت ايتمه ديكندن طولايى اعتذار ايديور. || اعتذار شهادتنامه سى = معذرتى تصديق ايدن طبيب راپورطى ويا ديكر علم وخبر .

اِعتراض { سذ. عر. ج : اعتراضات. [« عرض » دن مص. افتعال] بر فكر ويا قرارى قبول ايتميوب چوروتمكه قالقيشمه، اسباب ودلائل ايسته مه ويا اوكا قارشى اسباب ودلائل ايراد ايتمه : بو فكركزه اعتراض ايتمكه مجبورم؛ بيله رك بيلميه رك هر سوزه اعتراض ايتمك عادتيدر. [عربيده بو معنايه كلميورسه ده، معانىٔ كثيره سى بيننده « برينك يولنه چالى چرپى آتوب انكل چيقارمه » معناسى دخى بولنوب، لسانمزده كى استعمالى بوندن مأخوذ اولسه كركدر. «تعرض» قوللانديغمز معنايه دها قريبدر.] || حق. بر محكمه نك رأى و قرارينه وياخود ويركى وسائره حقنده بر دائرهٔ رسميه نك قرار وتبليغنه قارشى بيان مطالعه ايله تبديل وتعديلنى دعوى ايتمه. || اعتراض على الحكم = بر محكمه نك غياباً ويرديكى حكمه قارشى محكوم عليهك دعوايه قيامى. || اعتراض الغير = محاكمه اولنان طرفيندن بشقه بر شخص ثالثك حقوقنه طوقنلمش اولمق ادعاسيله محكمه نك رأى وحكمنه قارشى دعوايه قالقيشمسى.

اِعتراف { سذ. عر. ج : اعترافات. [« عرفان » دن مص. افتعال] كندى قصور و نقصانى وآز چوق عليهنده بولنان بر حالى كتم وانكار ايتميوب قبول وتسليم واقرار ايتمه : قباحتنى اعتراف ايديور؛ بن قصورمى، بيلديكمى اعتراف ايديورم؛ اعترافات واقعه سى اثباته حاجت براقمدى .

اِعتِزال { سنـ. عر. [« عزل » دن مصـ. افتعال] ١. بر طرفه چكلمه، اختيار عزلت. ٢. ایشـدن چكلمه، استعفا. ٣. معروف معتزله مذهب و اعتقادی : اهل اعتزال .

اِعتِساف { سنـ. عر. جـ : اعتسافات. [«عسف» دن مصـ. افتعال] طوغری يولدن صاپمه، يولسزلق، حقانيتسزلك: ادعا اولنان اعتسافك اصلی يوقدر .

اِعتِصام { سنـ. عر. [« عصمة » دن مصـ. افعال] ١. بر شيئه يايشوب صيقی طوتمه : عروهٔ وثقای اسلامه اعتصام ايتمك. ٢. معاصی ومعايبدن صاقينمه. ز.

اِعتِقاد { سنـ. عر. جـ : اعتقادات. [« عقـد » دن مصـ. افتعال] ١. اينانمه، قلباً تصديق، ايمان : وحدانيته اعتقادم واردر. ٢. بر دين ومذهبك اينانمه جهتی يعنی معاملاتدن صرف نظرله اساسی تشكيل ايدن عقيده : اعتقـاد اهل سنت. || اعتقادات باطله = خرافات قبيلندن اصلسز شيئلره اينانمه .

اِعتِقادسز { صـ. امور مذهبيه يه اعتقادی اولميان، اينانميان، ملحد .

اِعتِقادسزلق { سـ. امور مذهبيه يه اينانمامه، الحاد .

اِعتِقادلی { صـ. امور مذهبيه يه اينانان، اعتقـادی بركمال اولان .

اِعتِكاف { سنـ. عر. [«عكف» دن مصـ. افتعـال] بر معبد ويا مكان مقدسده وعلی الخصوص حرم شريفده قپانوب عبادتله مشغـول اولمه: بر سنه مكهٔ مكرمه‌ده اعتكاف ايتمشيدی .

اِعتِلاء { سنـ. عر. [« علو » دن مصـ. افتعـال] ١. يوكسلمه، يوقاری چيقمه، ارتفاع: بش بيـك مترهيه قـدر اعتلا ايدن جبال. ٢. يوكسـك مرتبه‌لره يتيشمـه، نائل درجات عاليـه اولمـه : اعتلای شـان و شرفيچون دعا ايدرم .

اِعتِماد { سنـ. عر. [« عمد » دن مصـ. افتعال] ١. طيانمه، استناد. ز. ٢. گوگنمه، امنيت: سزه اعتمادم واردر؛ اوآدمك سوزينه اعتماد اولنماز. || ع. اعتماد خطی = مقاومته و حين حاجتـده چكيلوب طيـانمغه الويريشلی مواقع متسلسله .

اِعتِماداً { حـ. عر. گوگنـه رك، استنادوامنيت ايده‌رك، اينانه‌رق : سزك سوزكزه اعتماداً بو ايشه تشبث ايتدم .

اِعتِمادنامه { سـ. بر دولت نزدينه تعيين اولنان سفيره دولت متبوعه‌سی طرفنـدن ويريلن نامـه كه اونی تقديم ايتمكله سفير طانيلير : فرانسـه سفيرجديدی اعتمادنامه‌سنی تقديم ايتدی .

اِعتِناء { سنـ. عر. [« عنی » دن مصـ. افتعـال] زياده دقت ايتمه، اهميتله چاليشمـه، اهتمام، اقدام، اوزنمه : بو ايشه اعتنـا ايتملی، كمال اعتنـا ايله چاليشملی .

اِعتِياد { سنـ. عر. [« عود » دن مصـ. افتعـال] عادت ايدنمه، آليشمه، الفت : هر صباح بر سـاعت آتله گزمكی اعتيـاد ايتمشيدی. — فارسی قاعـده‌سی اوزره صتر. تشكيلنه استعمال اولنيورسه‌ده، بوكبی تشكيلات فصاحت لسـانه رعايت ايدنلرك قبول ايده‌بيله‌جكری شيلردن دكلـدر : بر استـاد حـذاقت اعتياد كبی .

اِعجاب { سنـ. عر. [« عجب » دن مصـ. افعـال] تعجبه دوشورمه، تعجبی موجب اولمه. ز. [اصل عربيـده ايبلكيله و كوزللكيله تعجبـه دوشـوروب حيران ايتمه ديمكدر.]

اِعجاز { سنـ. عر. جـ : اعجـازات. [« عجز » دن مصـ. افعال] ١. عاجز براقمه، قارشی چيقمغه ويا مسابقته گيريشمكه جسـارت ايده‌ميه‌جك بر حالده بولنـديرمه : آيات كريمه‌نك نزولی فصحای عربی اعجاز ايتدی. ٢. كيمسه‌نك يايه‌ميه‌جغی وهركسی امتثالندن عاجز براقان خارق العاده شیء، كرامت، معجزه : اعجـاز قرآن؛ حد اعجازه وارمق .

اِعجازكارانه { صـ. فا. هر كسی امتثال و مسابقتدن عاجز براقان، معجزه قبيلنـدن اولان : بر فصاحت اعجازكارانه ايله. = حـ. معجزه قبيلندن اوله‌رق : اعجاز كارانه يازار .

اِعجال { سنـ. عر. [« عجله » دن مصـ. افعال] عجله ايتديرمه، چابق يايديرمـه. [تعجيل دها مستعملدر.]

أعجام { سنذ. جم. عر. فد: عجم. با: عجم.

إعجام { سنذ. عر. [«عجم» دن مص. افعال] (برحرفی) معجم ایتمه، نقطه‌لامه. ذ. || حروف الاعجام = حروف هجا.

أعجب { ص. عر. [«عجیب» دن ستف.] دها عجیب، دها ویا پك غریب وتحف: اعجب العجایب.

أعجم { سنذ. عر. جم: اعاجم. ١. عرب اولمیان، عربك غیری. ذ. ٢. عربیجه‌یی ایی سویلمین، عجمی. ٣. ایرانلی، عجم.

أعجمی { سنذ. عر. عرب اولمیان وعربیجه‌یی ایی سویلمین. [اصل اسم جنس اولان لغت آنفه‌نك مفردیدر.] با: عجمی

أعجوبه { سنذ. عر. جم: اعاجیب. [«عجب» دن] پك عجیب وغریب شیء: اعجوبهٔ زمان. [همزه‌نك فتحیله غلطدر.]

أعداء { سنذ. جم. عر. فد: عدو. با: عدو.

أعداد { سنذ. جم. عر. فد: عدد. با: عدد.

إعداد { سنذ. [«عد» دن مص. افعال] حاضرلامه، تهیئه، برینی بر ایشه مستعد و مقتدر اوله‌جق حاله کتیرمه.

إعدادی { ص. عر. ث: اعدادیه. حاضرلامغه ومستعد ومهیا اوله‌جق بر حاله کتیرمکه مخصوص: مکتب اعدادی، مکاتب اعدادیه = شاکردانی مکاتب عالیه‌یه ودارالفنونه کیره‌بیله‌جك حاله کتیرمکه مخصوص مکتب صنفی که اوچنجی صنف عد اولنوب، مکاتب ابتدائیه و رشدیه‌دن صکره کلیر.

إعدادیه { سث. عر. مکتب اعدادی، رشدیه‌دن صکره کیریلوب علوم و فنونك مبادیسنی تحصیله ومکاتب عالیه ودارالفنونه قبول اولنه‌بیله‌جك اقتداری قزانمغه مخصوص مکتب: اعدادیهٔ ملکیه، اعدادیهٔ عسکریه، اعدادیهٔ طبیه.

إعدام { سنذ. عر. [«عدم» دن مص. افعال] یوق ایتمه، وجودینی قالدیرمه، شرعاً وقانوناً اولدیرمه، قصاص: طوتیلان خیدودلری بالمحاکمه اعدام ایتدیلر؛ اعدام جزاسی؛ اعدامنه حکم اولندی.

أعدل { ص. عر. [«عادل» دن ستف.] دها ویاخود پك واك عادل: ملوك اسلامیه‌نك اعظم واعدلی اولان حضرت پادشاه.

أعذار { سنذ. جم. عر. فد: عذر. با: عذر.

أعذب { ص. عر. [«عذب» دن ستف.] دها ویا پك طاتلی. ذ.

أعراب { سنذ. جم. عر. فد: عرب. با: عرب. = سج. بادیه نشین عرب قبائلی. فد: اعرابی.

إعراب { سنذ. عر. [«عرب» دن مص. افعال] ١. عربیده اسماء ایله فعل مضارع آخرینك کلامده‌کی موقعلرینه و عامله کوره اوغرادقلری تبدلات وبونك علمی که علم نحوك اك مهم قسمیدر. ٢. مبنی و غیر منصرف اولمیوب قواعد اعرابیه‌یه تابع اولان اسملرك حالی: بو اسم اعراب قبول ایدرمی؟ ٣. بر عبارهٔ عربیه‌یی قواعد نحویه‌یه کوره حل ایده‌رك تطبیقاتنی اجرا ایتمه: اعراب ایتمك.

أعرابی { سنذ. عر. جم: اعراب. بادیه نشین عرب.

أعراض { سنذ. جم. عر. فد: عرض. با: عرض.

إعراض { سنذ. عر. [«عرض» دن مص. افعال] یوز چویرمه، اجتناب: اوایشدن اعراض ایتدی.

أعراف { سنذ. عر. [اصل «عرف» ك جمعیدر] جنت ایله جهنم آره‌سنده بر سد ومحل.

أعرج { ص. عر. [«عرج» دن صش.] طوپال، اقساق، لنك. لسـ.

أعزّ { ص. عر. [«عزیز» دن ستف.] دها ویا پك عزیز وقیمتلی: اعز احباب = احبابمك اك قیمتلیسی.

أعزّ { عزیز ایتسین معناسیله دعاده قوللانیلیر افعال بابندن عربی فعل ماضیدر: اعزك الله = الله سنی عزیز ایتسین.

إعزاز { سنذ. عر. [«عز» دن مص. افعال] آغرلامه، اکرام و حرمت ایتمه: کمال اکرام واعزاز ایله.

إعزازاً { ح. عر. آغرلایه‌رق، حرمت و اکرامله: مدعوینی اعزازاً بر چالغی طاقمی کتیرمشیدی.

إعزام { عزیمتدن متعدی اوله‌رق یوللامه معناسیله

چوق مستعمل ایسه‌ده، عربیده (عزم) ماده‌سی اصلا افعال بابندن کلمدیکندن، بسبتون یاکلیش واصلسزدر.

اَعِزّه { سذ. جمـ. عر. فد: عزیز. با: عزیز.

اَعشار { سذ. جمـ. عر. فد: عشر. با: عشر. = ما. محصولاتك اونده بریدن حاصل اولان واردات: اعشار واغنام؛ اعشار بدلاتی = اعشار ملتزملرینك تقاسیطله ویردکاری بدللر؛ اعشار احاله‌سی = اعشارك ملتزملره ویرلمسی؛ اعشار نظارتی، اعشار مأموری، ملتزمی.

اَعشاری { صه. عر. ث: اعشاریه. ر. رقملرك اون جزئه وینه هر جزئك اونه تقسیمی قاعده‌سنه مبنی اولان: حساب اعشاری؛ کسر اعشاری. || اصول اعشاریه = بو قاعده اوزرینه مؤسس اولان فرانسز اوزان ومقاییس ومکاییلی، متره اصولی. [اصول اعشاری غلطدر.]

اَعصاب { سذ. جمـ. عر. فد: عصب. با: عصب.

اَعصابی { دها طوغریسی: عصبی. با: عصبی.

اَعصار { سذ. جمـ. عر. فد: عصر. با: عصر.

اَعضاء { سذ. جمـ. عر. فد: عضو. با: عضو. = تر. بر رئیسك تحت ریاستنده اوله‌رق بر مجلس ویا هیئتی ترکیب ایدن افرادك هیئت مجموعه‌سی وبهری. [بو معنی ایله مفرد عربیسی اولان عضو اصلا استعمال اولنمدیغندن، هم جمع وهم ده غلط اوله‌رق مفرد کبی قوللانیلیر:] شورای دولت اعضاسندن؛ بلدیه مجلسنه اعضا انتخاب اولندی؛ اعضالر رئیسدن اول کلیر.

اَعضالق { سذ. بر مجلس ویا هیئت اعضاسنك مأموریت وحال وصفتی: انجمن تفتیش اعضالغنه تعیین اولندی.

اِعطاء { سذ. عر. [«عطا» دن مصه. افعال] ویرمه: معاشنی اعطا ایتدی؛ اعطای معلومات. || اخذ واعطا = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، دادوستاد.

اَعطاف { سذ. جمـ. عر. فد: عطف. با: عطف.

اِعظام { سذ. عر. [«عظم» دن مصه. افعال] بیوتمه، بیوك نظریله باقوب لزومندن زیاده اهمیت ویرمه، مبالغه: ایشی اعظام ایتمه‌ملی؛ جزئی بر ایشی اعظام ایتدیلر. [«تعظیم» دن فرقی ظاهردر.]

اَعظَم { صه. عر. ث: عظمی. جمـ. اعاظم. [«عظیم» دن ستف.] دها ویاپك واك بیوك، اکبر: شعرای عثمانیه‌نك اعظمی. || امام اعظم = مذهب حنفینك منسوب الیهی اولان مجتهد اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت (رضه). || صدراعظم = دولت علیهٔ عثمانیه وکلاسنك رئیسی، وکیل مطلق، وزیراعظم، صدر عالی.

اَعظَمیّت { سذ. عر. ر. جبرده بر رقمك دیکرندن بیوك اولمسی، که اشارتی شو > در.

اَعقاب { سذ. جمـ. عر. فد: عقب. با: عقب.

اَعقَل { صه. عر. [«عاقل» دن ستف.] دها ویا پك واك عقللی: اعقل عقلا.

اَعلا { یاخود اعلی. صه. عر. ث: علیاء. جمـ: اعالی. [«عالی» دن ستف.] ١. دها ویا پك یوکسك، اك رفیع، بالا، بلند: بر مقام اعلایه، مرتبهٔ علیایه چیقمق. ٢. معناً پك عالی و مکرم ومعزز: قدر واعتباری اعلا اولدی. ٣. پك کوزل، پك ایی، نفیس، انفس: اعلا بر سوت بولدق؛ اعلا بر سجاده آلدم؛ اعلادن اعلا = اییدن ایی. || جبر اعلا = جبرك اك دقیق مسائلدن بحث ایدن قسمی. || جنت اعلا = جنتك اك یوکسك قاتی. || علی الاعلا (غل.) = اك عالی درجه‌ده (شهادتنامه). || نه اعلا = نه ایی، فبها: کلیرسه نه اعلا، کلمزسه ایجابنه باقارز.

اِعلاء { سذ. عر. [«علو» دن مصه. افعال] ١. یوکسلتمه، یوقاری‌یه قالدیرمه: اعلای لوا، اعلای صوت. ٢. شان وشهرتنی آرتیرمه، اجلال: اعلای شان وشوکت، اعلای کلمة الله.

اِعلال { سذ عر. [«علت» دن مصه. افعال] د. صرف عربیده افعال معتله دینلن و حروف اصلیه‌سنده «ا، و، ی» بولنان بر فعلك شکل اصلیسیله شکل حاضرینه صورت انتقالنی قواعد مخصوصه‌سنه تطبیق ایتمه: «قال» یی اعلال ایتمك.

اِعلالی { صه. عر. ث: اعلالیه. د. صرف عربیده

اعلاله عائد و متعلق : قواعد اعلاليه .

أعلام { سنذ. جـ. عر. فد : علم. بـا : علم .

إعلام { سنذ. عر. جـ : اعلامات. [« علم » دن مص. افعال] بيلديرمه، آكلاتمه، افهام. || اد. رسمى بر تحريراتك آلتنه يازيلان بر مجلس ويا هيئتك قرارى : اعلام يازمق؛ اعلام ايتمك . || حق. محكمه نك حكم وقرارينى حاوى ممهور ورقه : اعلام آلمق؛ اعلامك حكمنى اجرا ايتمك؛ اعلام خرجى؛ اعلامات شرعيه.

إعلان { سنذ. عر. جـ : اعلانات. [« علن » دن مص. افعال] ١. ميدانه چيقارمه، آشكار ايتمه، اظهار : اعلان مسرت ايتمك. ٢. اوراق حوادثله بيلديرمه : اوينك صاتيلق اولد. يغنى اعلان ايتدى. ٣. بويله بر مقصدله اوراق حوادثه درج ايتديريلن ويا آيريجه نشر اولنمق اوزره يازيلان وطبع ايتديريلن ورقه،اعلاننامه: براعلان كوردم؛ بوغزته اعلاناتدن چوق قزانير. || اعلان افلاس = بر تاجرك افلاسه قرار ويروب بونى اظهار ايتمسى. || اعلان حرب = ايكى دولت آره سنده محاربه يه قرار ويرلديكنى بربرينه رسماً تبليغ ايتملرى : قطع مناسباتدن صكره اعلان حرب اولندى .

أَعلَم { ص. عر. [« عالم » دن ستف.] دها عالم، دها ايى بيلن : اعلم علمادر. [اعلم علمادندر ديمه ملى.] || الله اعلم = حق تعالى دها ايى بيلير : الله اعلم بو كون ياغمور ياغه جقدر. [يا كليور- سه م، ظنمه كوره مقامنده مستعملدر.] الله اعلم بالصواب = طوغريسنى الله دها ايى بيلير.

أَعلىٰ { ص. عر. بـا : اعلا.

أَعَمّ { ص. عر. [« عميم » دن ستف.] دها عميم، دها عمومى، پك شامل ومحيط : علم فندن اعمدر؛ لطف الهى اعمدر .

أَعما { ياخود اعمى. ص. عر. ثـ : عمياء. جـ : اعماء، عميان. [« عمى » دن صش.] كور، نابينا، كوزى كورمز، ضرير. || مجـ جاهل، نادان، اوقومامش .

أَعماء { صنذ. جـ. عر. فد : اعما .

إعمار { سنذ. عر. جـ : اعمارات. [« عمران » دن مص. افعال] شنلنديرمه، معمور و آبادان ايتمه : اعمار بلاد؛ مدت حكومتنى اعماراتله كچيردى .

أَعماق { سنذ. جـ. عر. فد : عمق. بـا : عمق .

أَعمال { سنذ. جـ. عر. فد : عمل. بـا : عمل .

إعمال { سنذ. عر. جـ : اعمالات. [« عمل » دن مص. افعال] ١. ياپمه، ايشلمه، وجوده كتيرمه : مرينوس يوكندن چوخه واينجه قماشلر اعمال ايدرلر؛ باقردن كوزل اوانى اعمال اولنور. ٢. قوللانمه، موقع فعله قومه : اعمال فكر، اعمال دسايس. == جـ. اعمالات = برفابريقه و يا مملكتك صنايعه متعلق ايشلرى، معمولات : فسخانه اعمالاتى، بروسه اعمالاتى .

أَعمام { سنذ. جـ. عر. فد : عم. بـا : عم .

أَعمِده { سنذ. جـ. عر. فد : عمود. بـا : عمود .

أَعمىٰ { ص. عر. بـا : اعما .

أَعناق { سنذ. جـ. عر. فد : عنق. بـا : عنق .

أَعِنّه { سنذ. جـ. عر. فد : عنان بـا : عنان .

أَعنى { مرام ايديورم معنا سيله و بونك غائبى اولان « يعنى » يرينه قوللانيلير مضارع نفس متكلم وحده صيغه سيدر . [متكلم كنديندن بحث ايتديكى وقت « يعنى » دن دها طوغرى ايسه ده، اونك قدر مألوف و مستعمل دكلدر .]

أَعواض { سنذ. جـ. عر. فد : عوض. بـا : عوض .

أَعوام { سنذ. جـ. عر. فد : عام (سنه). بـا : عام.

أَعوان { سنذ. جـ. عر. [فد : عون لساننمزده غير مستعملدر.] يارديمجيلر، عونه، اتباع، يارداقلر : رفقا واعوانيله برابر اله كچدى .

أَعوَج { ص. عر. [« عوج » دن صش.] اكرى بوكرى، كج. ز.

إعوِجاج { سنذ. عر. [« عوج » دن مص. افعلال] اكرى بوكرى اولمه، اكريلمه. || مجـ. طوغرى حركت ايتمه مه، اكريلك، عدم استقامت.

أَعوَر { ص. عر. ثـ : عوراء. [« عور » دن صش.] تك كوزلى، بر كوزندن كور، يكچشم، صوقور. ز.

اَعیاد { سذ. جـ: عر. فد: عید. با: عید.

اَعیان { سذ. جـ. عر. فد: عین (گوز) با: عین. [او مغنا ایله عیون دها مستعملدر.] = تر. ۱. بر مملکتك ایلری گلنلری، اشراف، معتبران: اعیان مملکت. ۲. پارلمنتونك مقرراتنی تعدیل ایچون اعضاسی هر دولتك نظامنه گوره قسماً جانب دولتدن منصوب وقسماً اشراف مملکتدن منتخب بر مجلسی ترکیب ایدنلرك هیئت مجموعه‌سی وبهری: اعیاندن فلان ذات. [بوده اعضا کبی جمع و مفرد کبی قوللانیلیر.] هیئت اعیان، مجلس اعیان = ذکر اولنان مجلس. ۳. [مفرد کبی] وقتیله قائممقاملق وظیفه‌سنی ایفا ایدن اداره مأموری: کوریجه اعیانی؛ فلان یره اعیان تعیین اولندی.

اِغاره { سذ. عر. [« غور » دن مص. افعال] چاپول ایچون دشمن ملکنه عسکر صوقمه، الغار. ن. — [«غیرت» دن قیصقاندیرمه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

اَغانی { سذ. جـ. عر. فد: اغنیه. با: اغنیه.

اِغبرار { سذ. عر. [« غبار » دن مص. افعلال] ۱. توزلانمه، اوزرینه توز قونمه. ن. ۲. [اغبرار خاطردن مخفف] خاطر قالمه، کوجنمه: او سوز اغبرارینی موجب اولمش، باعث اغبراری اولمش؛ اغبرار خاطر.

اَغبیاء { سذ. جـ. عر. فد: غبی. با: غبی.

اِغتذاء { سذ. عر. [« غذاء » دن مص. افتعال] بسلنمه، غدالانمه. [تغذی دها مستعملدر. « د » ایله اغتداء و تغذی غلطدر.]

اِغتراب { سذ. عر. [« غربة » دن مص. افتعال] غربته گیتمه، اختیار غربت: تحصیل معیشت ایچون اغتراب ایتدی.

اِغترار { سذ. عر. [« غرور » دن مص. افتعال] ۱. آلدانمه، مغرور اولمه، گوگنلیه‌جك شیئه گوگنمه: کندیسیله اولان حقوق قدیمه‌یه اغتراراً. ۲. غافل بولنمه، غفلت اوزره اوله.

اِغتسال { سذ. عر. [«غسل» دن مص. افتعال] ییقانمه، یونمه، غسل آلمه.

اِغتشاش { سذ. عر. جـ: اغتشاشات. [«غش» دن مص. افتعال] قارغاشالق معناسیله کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی اولمیوب، معنای صحیحی: بر حیله کارك حیله‌لی واغفال مقصدینه مبنی اولان نصیحتنه قاپلمه‌در. ذاتاً «غش» ماده‌سی بر شیئه حیله مزجی وخالص وصاف اولمامش معناسنه مبنی اولوب، بعض مسکوکاته مغشوش دینلمسی وغل وغش تعبیری دخی بو معنایی تأکید ایدیور.

اِغتصاب { سذ. عر. جـ: اغتصابات. [« غصب » دن مص. افتعال] جبراً ضبط ایتمه.

اِغتضاب { غضبانمه معناسیله قوللانلماملی. غضب ماده‌سی افتعال بابندن گلمز.

اِغتمام { سذ. عر. [« غم » دن مص. افتعال] کدرلنمه، مغموم ومکدر اولمه. لسـ.

اِغتنام { سذ. عر. [«غنم» دن مص. افتعال] ۱. یغما وچاپول ایتمه، غنیمت ایلمه، حربده دشمنك اشیا واموالنی ضبط ایتمه: محاربه‌ده اغتنام اولنان حیوانات. ۲. غنیمت یعنی زحمتسز بر قزانج نظریله باقمه: اغتنام فرصت ایتمك = فرصتدن استفاده ایتمك، فرصتی قاچیرمامق.

اَغدیه { دها طوغریسی اغذیه. با: اغذیه.

اَغذیه { سذ. جـ. عر. فد: غذاء. با: غذاء.

اَغَرّ { صـ. عر. ؤ: غراء. [«غره» دن صش.] ۱. آلننده بیاض نشانی اولان (آت). ن. ۲. بیاض، پارلاق، شانلی و شرفلی. [مؤنثی دها مستعملدر:] شریعت غراء.

اِغراء { سذ. عر. [«غراء» دن مص. افعال] ۱. برینی دیگری علیهنه تحریك ایتمه، آزدیرمه، قیشقیرتمه. ۲. حرصلاندیرمه، تشویق، ترغیب.

اَغراس { سذ. جـ. عر. [فد: غرس بومعنایه گلمز] تازه‌فدانلر، یکی دیکلمش آغاجلر.

اَغراض { سذ. جـ. عر. فد: غرض. با: غرض.

اِغراق { سذ. عر. جـ: اغراقات. [« غرق » دن

مص. افعال] ١. بوغمه، غرق ايتمه : دشمنك سفائننى اغراق ايتدى. ٢. د. مبالغه، كرك مدح وكرك ذمده عقلاً ممكن اولوب عادةً ممكن اولميان بر شیء اسنادى : بوسوزده اغراق واردر. [جمعى لسانمزده بوايكنجى معنايه مخصوصدر.]

اِغراقِيّات { سش. جه. عر. مبالغه‌لى سوزلر.

اَغرَب { ص. عر. [«غريب» دن ستف.] دها ويا پك واك غرابتلى و عجيب، پك تحف : اغرب حوادث؛ بونك اغربى شو كه. [اك غريبى ديمك البته دها ايىدر]

اَغشِيه { سذ. جه. عر. فد : غشاء، با : غشاء .

اَغصان { سذ.جه.عر.فد : غصن. با : غصن .

اِغضاب { سذ. عر. [«غضب» دن مص. افعال] غضبه كتيرمه، حدتلنديرمه، قيزديرمه. لس.

اِغفال { سذ. عر. جه : اغفالات. [«غفلة» دن مص. افعال] غفلتده براقمه، غفلته دوشورمه، آلداتمه : طولانديريجيلرك اغفالاتنه قاپيله‌جق قدر ساده‌دل دكلدر .

اِغلاء { سذ. عر. [«غلاء» دن مص. افعال] فيأت ونرخى چيقارمه، بهالانديرمه. لس.

اِغلاق { سذ. عر. جه : اغلاقات. [«غلق» دن مص. افعال] ١. قپامه، سد : اغلاق ابواب. ذ. ٢. د. سوزى قاريشيق وآكلاشلماز صورتده سويلمه، سوزك بوحالده يعنى مغلق اولمسى : اغلاق مقبول دكلدر. [جمعى لسانمزده بومعنايه مخصوصدر] .

اَغلال { سذ. جه. عر. [فد : غل] بوين لاله‌لرى : سلاسل واغلال .

اَغلَب { ص. عر. [«غالب» دن ستف.] ١. اك قوتلى، اك قوى : اغلب احتمالاته كوره. ٢. اك چوق، اكثر : اغلب اشعارى غزلياتدر .

اَغلَظ { ص. عر. [«غليظ» دن ستف.] دها ويا پك قبا وغليظ : اغلظ شتوملة، اغلظ تعبيراتله .

اِغماء { سذ. عر. [«غمو» دن مص. افعال] ط. بايلمه، بايغينلق .

اِغماض { سذ. عر. [«غمض» دن مص. افعال] كوز يومه، كوز قپامه، كورمزلكه كلمه : يوزينه اورمقدن ايسه اغماض ايتمك دها ايىدر. || اغماض عين = ينه بو معنا ايله قوللانيلير .

اِغناء { سذ. عر. [«غناء» دن مص. افعال] ١. زنكين ايتمه، زنكينلك ويرمه احتياجدن قورتارمه : جناب حق فقيرى اغنا ايده بيلير. ٢. محتاج براقمامه، قناعت ايتديروب بشقه بر شيئه احتياج براقمامه، استغنائى موجب اولمه : طمعكار بر شيئله اغنا اولنماز؛ بوكتاب شاكردانى امثالندن اغنا ايدر .

اَغنام { سذ. جه. عر. فد : غنم. با : غنم. = اد. قيون و كچى و سائر حيواناتدن آلنان ويركى و بوندن حاصل اولان واردات : بوسنه اغنام نه طوتدى؟ اعشار واغنام اداره‌سى، اغنام مأمورى .

اَغنِياء { سذ. جه. عر. فد : غنى. با : غنى .

اَغنِيه { سش. عر. جه : اغانى. شرق، تركى. ذ.

اِغواء { سذ. عر. [«غوايه» دن مص. افعال] يولى شاشيرتمه، آزديرمه، آيارتمه .

اُغور { اغورسز، اغورلى. با : اوغور و سائره .

اَغيار { سذ. جه.عر.فد : غير. ١. بيانجيلر، تكليفلى آدملر، اجانب : يار و اغيار نظرنده چركين بر شيئدر. ٢. عر. رقيبلر، عاشقك نظرنده دلداده‌سيله كوريشنلر. [ديوانلرى طولديران كلمات معدوده‌دندر.]

اِفاته { سش. عر. [«فوت» دن مص. افعال] فوت ايتمه، غائب ايتمه، الدن چيقارمه، قاچيرمه : فرصتى افاته ايتمك.

اَفاخِم { صذ. جه. عر. فد : افخم. با : افخم .

اِفاده { سش. عر. جه : افادات. [«فيد» دن مص. افعال] ١. آكلاتمه، سويلمه، بيان، تقرير : حالمى افاده ايتدم؛ افادهٔ شفاهيه = آغزدن آكلاديش؛ افادهٔ تحريريه = يازى ايله آكلاديش. ٢. آكلاتمق يولى، آكلاديش، صورت تقرير : افاده‌سى نقصان؛ كوزل افاده‌سى واردر. ٣. درس ويرمه، تدريس، درس تقريرى، طلبه‌يى درسندن مستفيد ايتمه : تأليف

وافاده ایله مشغول اولوردی. || حق. افاده آلمق، ضبط ایتمك = دعوایه تعلق اولان بر ماده حقنده برینی سویلتوب سویلدیکنی یازمق. || س. افادهٔ جبریه = علامات واشارات جبریه ایله افهام مرام. || افادهٔ مرام = کتابك باشنه یازیلان وسبب تألیفی مبین بولنان سوزلر، مقدمه، دیباجه .

اَفاضِل { صد. جر. عر. فد: افضل. با: افضل.

اِفاضه { سذ. عر. [«فیض» دن مص. افعال] ١. طاشیه‌جق درجه‌ده طولدیرمه، بول ویرمه [یالکز مجازاً قوللانیلیر]: افاضهٔ نور ایتمك. ٢. فیضلندیرمه، فیض وبرکته نائل ایتمه: تدریساتیله اذهان طلابی افاضه ایتدی.

اَفاعی { سذ. جر. عر. فد: افعی. با: افعی.

اِفاقت { سذ. عر. [«فوق» دن مص. افعال] ١. اوسته‌کلمه، خسته‌لقدن قالقمه، ایلشمه، خسته‌لقدن قورتلوب بسبتون ایی اولنجه‌یه قدر آره‌ده کچن مدت: افاقت بولمق؛ افاقتده بولنانلره یارایه‌جق اطعمه. ٢. سرخوشلقدن ویا بایلمه‌دن قورتلمه، آیلمه .

اِفتاء { سذ. عر. [«فتوی» دن مص. افعال] فتوی ویرمه، فتوی ایله بر مسئلهٔ شرعیه‌یی حل ایتمه.

اُفتاده { ص. فا. جر: افتادگان. [«افتادن» فعلندن سمف.] دوشمش، دوشکون، بیچاره. [دوشکونلك معناسیله لسانمزده «افتادگی» استعمالی پك چرکیندر.]

اُفتان { ص. فا. دوشن، دوشه‌رك. یالکز افتان و خیزان = دوشه قالقه تعبیرنده نادراً مستعملدر.

اِفتتاح { سذ. عر. [«فتح» دن مص. افتعال] ١. آچمه، فتح، کشاد. ٢. باشلامه، شروع، بدأ: افتتاح کلام = سوزه باشلامه، سوز آچمه. || ف. تکبیر افتتاح = نمازه طوروركن کتیریلن تکبیر.

اِفتخار { سذ. عر. [«فخر» دن مص. افتعال] ١. اوکنمه، مدار شان وشرف عد واتخاذ ایتمه، قولتوق قبارتمه، فخر، مباهات: عثمانلیلر اجدادلرینك علو جنابیله افتخار ایدرلر. ٢. باعث افتخار اوله‌جق ذات، مدار افتخار، مابه الافتخار: افتخار العلماء؛ افتخار الاماثل و الاقران. || مابه الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان، باعث افتخار، مدار افتخار. || مع الافتخار = مع الممنونیه وافتخار ایده‌رك. || نشان افتخار = سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك احداث بیوردقلری نشان عالی. || افتخار مدالیه‌سی = پادشاه عالیجاه ذیشان غازی سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلری طرف اشرفلرندن احداث بیورلمش مدالیه که صنایع مدالیه‌سی نامیله‌ده معروفدر.

«افتخار» ایله «تفخر» آره‌سنده استعمالده فرق واردر: افتخار صورت مشروعه ومقبوله‌ده ویحق اولنان مباهات حقنده، «تفخر» ایسه ناحق یره وبر نوع کبر وغرورله کوستریشلی بر اوکنمه حقنده قوللانیلیر. برنجیسی ممدوح وایکنجیسی مذمومدر.

اِفتراء { سذ. عر. جر: افترا آت. [«فری» دن مص. افتعال] برینه یالاندن واصلی اولمیان بر قباحت عزو واسناد ایتمه، بهتان، افك: کیمسه‌یه افترا ایتمه‌ملی؛ افترایه اوغرامق.

اِفتراجی { س. اوته‌کنه بریکنه یالاندن و اصلسز قبایح عزو واسناد ایدن، بهتانجی، مفتری.

اِفتراس { سذ. عر. [«فرس» دن مص. افتعال] (ییرتیجی حیوان) ییرتمه، پاره‌لامه. ن.

اِفتراق { سذ. عر. [«فرق» دن مص. افتعال] ١. آیرلمه، فراق، هجران: افتراق احباب. ٢. طاغلمه، پراکنده اولمه: افتراق عظام.

اِفتقار { سذ. عر. [«فقر» دن مص. افتعال] ١. اظهار فقر وضرورت. ٢. بیوك احتیاج، زیاده‌سیله محتاج اولمه: لسانمزك عربی‌یه افتقاری واردر.

اِفحام { سذ. عر. [«فحوم» دن مص. افعال] آغز قپاتمه، آغز آچدیرمامه. ن. || د. مباحثه‌ده کلیاً الزام واسکات ایتمه.

اَفخم { ص. عر. جر: افاخم. [«فخیم» دن ستف.] ان. دها ویا پك بیوك وعالی، دها فخامتلی: آصف افخم، افاخم وزرادن.

اَفراخته { ص. فا. [«افراختن» فعلندن سمف.] یو.

كسلمش، يوكسلدلمش، قالديرمش، قالديرلمش .

اَفراد { سذ. جم. عر. فد : فرد. با : فرد .

اِفراد { سذ. عر. [«فرد» دن مصد. افعال] تك و يالكز براقمه، آيرمه. ذ. || د. مفرد قوللانمه، مفرد ايراد ايتمه.

اَفراز { صد. فا. [« افراختن » فعلندن سمصد. صتر. تشكيلنده قوللانيلير.] يوكسلدن، قالديران، رفع ايدن : سرافراز = باش يوكسلدن، ممتاز. [همزه‌سز (ف) نك كسريله دخى قوللانيلوب، سرفراز دينلير.]

اِفراز { سذ. عر. جم : افرازات. [« فرز » دن مصد. افعال] طوبدن بر مقدار آيرمه، تفريق : حصه‌سنى افراز ايتديلر؛ اردودن بر قاچ آلاى (بر مفرزه) افراز وسوق ايتدى. || ط. بدنك بريردن بر منفذ و يا پاره‌دن بر شئ آقمه وآقان شئ. [جمعى بومعناايله قوللانيلير.]

اَفراس { سذ. جم. عر. فد : فرس. با : فرس.

اِفراط { سذ. عر. [« فرط » دن مصد. افعال] پك ايلرى وارمه، حداعتدالى ﮔچمه، مبالغه : پرهيزده افراط ايديور؛ پرهيزى افراطه وارديريور؛ افراطله كوزل؛ افراطله طمعكار؛ افراط درجه‌سنده محبق واردر. [ضدى تفريط.] || افراط و تفريط = بر اوجدن بر اوجه، اعتدالدن خارج اوله‌رق ايكى مباين حالك برندن ديكرينه. || ط. اصطلاحات يونانيه ده (hyper, ὑπερ) ويا (poly, πολυ) لفظيله افاده اولنان معنايى ترجمه ايتمك اوزره تركيباته كيرر : افراط حس (Hyperesthésie)، افراط تغذى (polytrophie) كبى .

اِفراغ { سذ. عر. [« فراغ » دن مصد. افعال] ١. قالبه دوكمه، معدن وسائره‌يى اريدوب قالبه آقيتمه : طوب افراغى. [ياكايش واصلسز اولان « اصاغه » يرينه بوكلمه‌نك استعمالى اقتضا ايدر.] ٢. بر شكل وهيئته قومه : بشقه بر صورته افراغ ايتمش .

اَفرَنج { سذ. عر. [فر. Franc دن. — بوكلمه قرون وسطاده تشكل ايتمكه، او وقتلرده فرانقلرك وعلى الخصوص شارلمانك حكمى آلتنده بولنانلره و بالتعميم بتون آوروپاليلره اطلاق اولندى] فرنك، آوروپالى : طائفهٔ افرنج. || ط. داء الافرنج = فرنكى علتى .

اَفرَنجى { صد. عر. ذ : افرنجيه. فرنكاره يعنى آوروپاليلره منسوب ومتعلق : تاريخ افرنجى؛ السنهٔ افرنجيه. || ط. فرنكى علتنه متعلق: علت افرنجيه.

اَفروخته { صد. فا. [«افروختن» فعلندن سمف. — اكثريا تركيباتده بولنور.] شعله‌لنمش، پارلامش، طوتيشمش : دل افروخته = كوكلى يانيق؛ شمع افروخته = مومى ياقش .

اَفروز { صد. فا. [« افروختن » فعلندن سمصد. صتر. تشكيلنده كيرر.] ١. شعله‌لنديرن، پارلادان، تنوير ايدن : حسن جهان افروز. ٢. طوتيشديران، ياقان : دل افروز .

اَفريجيون { سذ. عر. [يو. Περίγειον, Périgée] هـ. حضيض. با : حضيض .

اَفزا { ياخود فزا. صد. فا. [«افزاييدن» فعلندن سمصد. صتر. تشكيلنده كيرر.] آرتيران، چوغالتان : فرح افزا، فرح فزا = سرورآرتيران، فرح بخش.

اَفزايش { س. فا. آرتمه، چوغالمه، تكثر، تزايد : افزايش بولمق = آرتمق .

اَفزود { صد. فا. چوغالان، آرتان، تكثر وتزايد ايدن. [نادراً بعض تركيباتده بولنور.]

اَفزون { ياخود فزون صد. فا. چوق، كثير، وافر : افزون اولمق = چوغالمق، آرتمق؛ افزون ايتمك، چوغالتمق، آرتديرمق .

اَفزونى { ياخود فزونى. س. فا. چوقلق، كثرت : افزونئ عمر واقبالى دعاسى .

اِفساد { سذ. عر. جم : افسادات. [« فساد » دن مصد. افعال] ١. بوزمه، خلل‌ويرمه، برباد ايتمه : يديكم خام ميوه معده‌مى افساد ايتدى؛ قانى افساد اولنمش. ٢. فساده اوغراتمه، فتنه وقارغاشالق ايقاع ايتمه .

اَفسار { س. فا. يولار. لس.

اَفسانه { ياخود فسانه. س. فا. ١. ماصال، اصلسز حكايه، خرافات. ٢. شهرت بو.

لوب دیللره دوشن وقعه و حال، داستان. || افسانه پرداز = ماصال اویدیران، ماصالجی. || افسانه جو = ماصال آرایان، ماصالله اعتبار ایدن. || افسانه کو = ماصال سویلین.

اَفسَر { س. فا. تاج، اکلیل، دیهیم.

اَفسُرده { ص. فا. بك: فسرده.

اَفسوس { حد. فا. یازیق، حیف، دریغ. ذ.

اَفسون { س. فا. رقیه، عزیمت، بوگو، سحر، آرباغ. [بین العوام آهنك لسانه توفیقاً باشده‌کی همزه مدلی اوقونور.]

اَفسونجی { س. اوفوروجی، رقیه خوان، بوگوجی، سحرباز، آرپاغجی.

اَفسونجیلق { س. اوفوروکجیلك، رقیه خوانلق، بوگوجیلك، آرپاغجیلق.

اَفسونگر { س. فا. افسونجی، اوفوروکجی، بوگوجی.

اَفسونلامق { فت. رقیه اوقویه‌رق ویا دیگر صورتله بوگو ایتمك، اوقومق.

اَفسونلانمق { فل. بر رقیه خوان ویا بوگوجی یه کندینی اوقودوب بوگولنمك، اوقونمق.

اَفسونلی { ص. کندینی اوقودوب بوگو ایتمش ویا بشقه‌سنك بوگوسی کندیسنه تأثیر ایلمش اولان، مسحور.

اِفشاء { سذ. عر. ج: افشاآت. [« فشو » دن مصـ. افعال] ۱. میدانه چیقارمه، فاش ایتمه، کتم ضدی: افشای سر. ۲. یایمه، نشر و اعلان ایتمه: افشای حوادث؛ بعض افشاآتله اتهام اولندی.

اَفشان { یاخود فشان. ص. [« افشاندن » فعلندن سمص. صتر. تشکیلنه گیرر.] سرپن، صاچان، طاغیتان، سیلکن: زرافشان = آلتین سرپن؛ دامن افشان = اتك سیلکن.

اَفصَح { ص. عر. [« فصیح » دن ستف.] دها و یا پك فصاحتلی، اك فصیح: افصح ادباء عرب؛ افصح کلام.

اَفضال { سذ. ج. عر. فد: فضل. بك: فضل.

اَفضَل { ص. عر. ج: افاضل. [« فاضل » دن ستف.] دها و یا پك فضیلتلی، ترجیح اولنور، مرجح: افضل صحابهٔ کرام.

اَفضَلیّت { سث. عر. دها فضیلتلی اولمه، رجحان: اهل سنت حضرت ابابکر (رضه)ك افضلیتنه قرار ویرمشلردر.

اِفطار { سذ. عر. [« فطر » دن مصـ. افعال] ۱. اوروج بوزمه، اوروج آچمه: یکرمی درت ساعتده بر افطار ایدردی. ۲. رمضانده غروب شمسده اوروجی بوزمق اوزره ینن طعام: افطاره دعوت ایتمك؛ افطار حاضرلامق. ۳. اوروج بوزمه وقتی، رمضانده اقشام: افطارده کلدی؛ افطار وقتی.

اِفطارلق { ص. افطاره مخصوص، افطاره یاقیشیر: افطارلق رچل. = س. افطاره مخصوص چرز.

اِفطاریّه { سث. عر. ۱. افطاره مخصوص یمك، چرز وسائره ۲. مدعوینه دیش کراسی نامیله افطارده ویریلن احسان.

اَفعال { سذ. ج. عر. فد: فعل. بك: فعل.

اَفعی { سذ. عر. ج: افاعی. انکرك ییلانی.

اَفغان { س. فا. بك: فغان.

اَفغان { سخ. آسیای وسطیده ایران و ترکستان ایله هندآره‌لرنده بیوك بر قوم مسلمدر، که مملکتلرینه افغانستان وسویلدکاری لسانه (پختی) دینور. اقوام آریه‌دندر. [عر. ج: افاغنه.]

اُفق { سذ. عر. ج: آفاق. [ترکجه ده اجتماع ساکنین دفعیچون « ف » دخی مضموم اوقونور.] فلك مرئینك ارضه بیتشیك کبی کورینن کنارلری. || هـ. افق حقیقی؛ افق حسی، مرئی؛ افق صنعی = هیئت کتابلرنده تفصیلاتی مبین افقك انواعی. = ج. اطراف ارض، عالم، دنیا: آفاقه یایلدی، آفاق طوتدی؛ اشفاق شاملة الآفاق.

اُفقاً { ح. عر. افقه موازی اوله‌رق، عمودینك ضدی.

اَفقَر { ص. عر. [« فقیر » دن ستف.] دها و یا پك فقیر ویوقسول: افقر فقرا.

اُفقی { ص. عر. ذ: افقیه. افقله موازی اولان، یوقاریدن آشاغی اولمیان، عمودی ضدی: خط افقی، استقامت افقیه؛ افقی بر وضعیتده.

اِفك { سنـ. عر. افترا، بهتان، اولمامش بر شیئی برینـه عزو واسناد ایتمه. لـ.

اَفکار { سنـ. جـ. عر. فد : فکر. با : فکر. = تر. [فد. کبی] ۱. دوشـونمه، اندیشـه، وسوسه : چوق افکار ایتدی؛ افکارمه طوقنـدی. ۲. نیت، مقصد : شـوایشی یاپمغه افکارك وارمیدر ؟

اَفگار { صـ. فا. با : فگار.

اَفکارسز { صـ. فکر و رأیی اولمیان، عقلسز. عو.

اَفکارسزلق { سـ. فکر و رأ. یدن محرومیت، عقلسزلق. عو.

اَفکارلانمق { فل. مغمـوم و مکـدر اولمق، مراقه طوقنمق. عو.

اَفکارلی { صـ. ۱. فکری او. یانیق ورأی ومطا. لعـه بیانـه مقتـدر؛ عقللی : افکارلی آدمـدر. ۲. محزون، مکدر، مغموم : کندیسـنی پك افکارلی کوردیکم ایچـون بر شیٔ سویلیه‌مدم.

اَفکن { یاخـود فکن. صـ. فا. [« افکندن » فعلنـدن سمصـ. صتر. تشکیلنـه کیرر.] دوشـورن، یره‌آتان، ییقان، صـالان : شیرافکن = آرسـلانی یره آتمغه مقتدر؛ سایه افکن = کولـکه صالان، سایه انداز.

اَفکنده { صـ. فا. [«افکندن» فعلنـدن سمفـ.] ۱. ییقلمش، دوشورلمش، یره آتلمش. ز. ۲. دوشکون، بیچاره : بندهٔ افکنده. عر.

اِفلاح { سـنـ. عر. [« فلاح » دن مصـ. افعال] اصلاح حال ایدوب سـلامته چیقمـه : اوآدمك افلاحی ممکن دکلدر؛ افلاح اولمیه‌جق، افلاح بولمیـه. جقدر. [اصل عربیـده معناسی مسعود وموفق اولمقدر.]

اِفلاس { سنـ. عر. [« فلس » دن مصـ. افعـال] مجـ. بر تاجر ویا صرافك تأدیاتنی وقت وزمانیله ادا ایده‌میوب، حسـا. بنی شاشیرمسیله اموال موجودهٔ تجاریه‌سنك فروخت وآله‌جقلیلره تقسیم اولنمسـنه راضی اولمسی، مفلس اولمه، طوب آتمه : افلاس، اعلان افلاس ایتمـك؛ افلاسـنه قرار ویرلمك.

اَفلاطون { یاخود فلاطون. سخـ. [یو : Πλάτων] اعاظم حکماء یونانیه‌دن سقراطك شـاکردی وآرسطونك استـا. دیدر. || مجـ. حکیم، فیلسوف : افلاطون جهان.

اَفلاطونی { صـ. عر. ذ : افلا. طونیـه. حکیم افلا. طونه واونك مذهب فلسفیسـنه منسوب ومتعلق : مسـلك افلا. طونی، افکار افلاطونیـه. = سنـ. جـ : افلاطونیون = افلاطو. نك مذهب فلسفیسنه تابع حکما.

اَفلاطونی { صـ. لیـلاق ایله ار. غـوانی آره سنـده آچیق مـوره چالار بر رنك: افلاطونی بر کوشك، بر چیچك. = سـ. بو رنـك : افـلاطونی‌یه بویامق؛ افلاطـونی‌یی سـوسم. [سبب تسمیه آکلاشیله‌میوب، هر حالده افلاطون حکیمه قدر چیقماسه، وبو اسمـده دیکر بر شخصه منسوب اولسه کرکدر.]

اَفلاق { سخـ. [Valak, Vala-chie] رومانیه‌یی ترکیب ایدن مملکتینك بری‌که مرکزی بکرشدر.

اَفلاقلی { سـ. صـ. افلاق مملکتی اهالیسندن اولان.

اَفلاك { سنـ. جـ. عر. فد : فلك. با : فلك. [افلاکیان کبی تعبیرات شایان قبول دکلدر.]

اِفناء { سنـ. عر. [« فنـاء » دن مصـ. افعال] یوق ایتمـه، توکتمه، امحا، اتلاف : مالنی افنا ایتدی؛ افنای عمر، افنای وجود.

اَفندی { سـ. ر. [Αὐθέντης] ۱. صـاحب، مالك، مولا: اوك افندیسی، اوشاغك، باغچوا. نك افندیسی. ۲. سـید، چلبی، خواجه. [تعظیم عنوانی اولوب، باشلیجـه اوقومشـلره وعلما ایله ارباب قلمه مخصوصدر. آغا مقابلی :] احمد افندی، خواجه افندی، کاتب افنـدی. ۳. حاکم شرع، قاضی، منلا : استانبول افندیسی. [پاشا وبك کبی عنوانلره دخی علاوه اولنور :] پاشا افنـدی، بك افندی. || خانم افندی = تعظیم ایچون هر قادینه اطلاق اولنورسه‌ده، صورت مخصـو. صه‌ده اکابر رجال دولت حرملرینه دینلیر. || دیوان افندیسی = سابقاً وزرا وسائر کبارك کاتب خصو. صیسی وده‌ا طوغریسی بتون امور تحریریه لرینی اداره ایدن رسمی مأمور. || رئیس افندی = سابقاً خارجیه ناظری. = صـ. تربیه‌لی، ادیب، صـاحب تمکین ووقار،

چلبي : افنـدي آدم. [غريب بر تركيب اوله‌رق : افنـديدن آدم دخي ديرلر.] — افندم، افندمز تركيبـلرنده « ى » نك حـذفي عادت اولمشدر. || افندمز = پيغمبر ذيشان صلى الله عليه وسلم. || ذات شوكتسمات حضرت شهرياري خليفهٔ جناب پيغمبري وسلطنت سنيه‌نك پادشاه علويت مظهرلري صفات مقدسه‌سني حائز اولدقلرندن نام معالى اتسام همايونلري تحريراً وشفاهاً زيب آور لسان وقلم اولدقجه « افنـدمز » تعبيريله تبجيل و تعظيم اولنور.

اَفَنديسِز { ص. ۱. صاحبسز، قپوسز (اوشاق و سائره). ۲. حاميسز.

اَفَنديلِك { س. ۱. صاحبلك، مالكيت : بو اوك افنديلكي كيمه عائددر؟ ۲. افندي صفت وعنواني : اوقويوب يازمغه آليشوب افنديلكي قزاندى؛ افنديلك بكلكدن دون دكلدر. ۳. تربيه، وقار وتمكين، چلبيلك : افنديلك بويله مى اولور؟ ٤. لطف، احسان، ايلك : بكا بر افنديلك ايتمش اوله جقسكز.

اَفواج { سذ. جـ. عر. فـد : فوج. با : فوج.

اَفواه { سذ. جـ. عر. [« فد : فم ياخود فوه پك استعمال اولنماز] ۱. آغزلر، دهانلر : افواه ناسه دوشدى. ۲. آغزه مشابه دليكلر، منفذلر : افواه ناريه = طوبلر.

اُفول { سذ. عر. باتمه، غروب : شمس، زهره افـول ايتدي. لـه.

اَفه { س. [« افندي » دن مخفف.] خداوندكار وآيدين جهتلري زيبكارنجه آغا مقامنده مستعمل اولمغله زيبكلره اطلاق اولنور : بر افه كلدي.

اِفهام { سذ. عر. [« فهم » دن مص. افعال] آكلاتمه، بيلديرمه : مسئله‌يي كنديسنه افهام ايتدم. [دهـا مستعمل اولان « تفهيم » دن فرق اولمامغله لزومسزدر.]

اَفئِده { سذ. جـ. عر. فد : فؤاد. با : فؤاد.

اَفيون { افيونكش، افيوني. با : آفيون وسائره.

اَقارِب { سذ. جـ. عر. [فد : اقرب لسانمزده غير مستعملدر.] يقين اقربا. لـه.

اَقاصى { صذ. جـ. عر. فـد : اقصى. با : اقصى.

اَقاليم { سذ. جـ. عر. فد : اقليم. با : اقليم.

اِقامَت { سذ. عر. [« قيام » دن مص. افعال] اوتورمه، ساكن ومقيم اوله : بغدادده اقامت ايدن؛ قيشين شهرده و يازين يالي وكوشكده اقامت خوش اولور. || ف. جماعتله نمازه بدأ اولنه‌جغي وقت مؤذنك « قد قامت الصلاة » ديه ندا ايتمسي : اقامت كتيرمك. || برينك تحت محافظه‌ده ومحصور اولمقسزين بر يرده طورمسي كنديسنه امر وحواله اولنمه : فلان يرده اقامته مأمور. — [مقيم يرينه « اقامت ساز » و « اقامت كزين » كبي آلاجه تعبيرلر استعمالي عبثدر.]

اِقامَتگاه { ياخود اقامتگه. سه. فا. [« اقامت ـ گاه] اوتوريلان ير، مسكن، مأوى : يازلق اقامتگاهى كوزل بر ياليدر؛ سوريه واليسنك اقامتگاهى شامده‌در.

اِقامه { سذ. عر. [« قيام » دن مص. افعال. — اقامت ايله بر لغت اولديغي حالده، لسانمزده معنى و محل استعمالي بسبتون آيريدر.] ۱. اوتورتمه، ساكن ومقيم ايتمه، اسكان : او موقعده بر بلوك عسكر اقامه ايتمك الزمدر. ۲. قالديرمه، قيام ايتديرمه، آياقده طورديرمه. ۳. ميدانه قومه، ايراد، ابراز : دلائل وبينات اقامه ايتمكه حاجت يوقدر. || اقامهٔ حجت = پروتستو. || اقامهٔ دعوى = دعوى آچمه، دعوايه قالقيشمه. || اقامهٔ صلات = نماز قيلمه، نمازه اوتورمه.

اَقانيم { سذ. جـ. عر. [فـد : اقنوم غير مستعملدر.] اصللر، ركنلر : اقانيم ثلثه = خرستيانلرك اب وابن وروح القدسدن مركب زعم ايتدكلري الوهيت مثلثه. [يالكز بو تعبيرده مستعمل اولوب، لغويون عرب رومى اولديغنى بيان ايديورلر، وحقيقةً لاتينجه‌يه بكزيورسه‌ده، اصلي بولنه‌مدى.]

اَقاويل { سذ. جـ. عر. [« قول » ك جمع الجمعى يعنى « اقوال » ك جمعيدر.] با : قول.

اِقبال { سذ. عر. [« قبول » دن مص. افعال] ۱. طالع و بختك توجهى، مساعده‌سى : بو

آدمك اقبالى واردر، اقبالى آچيقدر. ٢. بر آدمك ايشى طوغرى كيتمه، حالى ايى اولمه، نظر وتوجهده اولمه، رفاه، جاه، ادبارك ضدى : فلان اقبالده‌در؛ تزايد عمر واقبال دولتلرى دعاسيله مشغولم. ٣. برينه طوغرى دونمه، يوز چويروب باقمه، توجه : او سعادت بكا اقبال ايدرسه. ز. ٤. ايستك، يوز چويروب باقمه، آرزو : اقبال وارمى؟ اقبال بيوريلورمى؟ [بو صوڭ ايكى معناده مصدريت معناسى محفوظ اولوب، دردنجيسى اكثريا مأكولات و مشروبات حقنده مستعملدر.]

اِقبالپَرَست { ص. فا. [اقبال. پرستن] جاه و اقباله طاپارجه‌سنه آرزوكش اولان وتفيض اوغورينه هرشيئى فدا ايدن، حريص جاه.

اِقبالپَرَستلِك { س. جاه واقبال حرصى.

اِقبالسِز { ص. طالعسز، بدبخت، ايشى طوغرى كيتمين.

اِقبالسِزلِك { س. طالعسزلك، بدبختلق.

اِقباللى { ص. طالعى ياور، بختى مساعد.

اِقبالمَند { ص. فا. ١. طالعى مساعد، بختيار. ٢. جاه ورفاهه نائل، مقبل.

اَقبَح { ص. عر. [«قبيح» دن ستف.] دها ويا پك واك چركين. ز. ولس.

اِقتِباس { سذ. عر. ج : اقتباسات. [«قبس» دن مص. افتعال] ١. عاريت آلمه، استعاره، استفاده : اقتباس انوار معارف. ٢. بر فقره ويا كلامى عيناً ويا مآلاً نقل وايراد : احاديث شريفهٔ نبويه‌دن اقتباس ايتمشدر؛ بو كتابك آيات كريمه‌دن اقتباساتى چوقدر. [اصل معناى لغويسى آتش ياقمق اوزره بريندن آتش آلمق اولوب، برجه مستعمل اولان معناى مجازيسيدر.]

اِقتِباساً { ح. عر. ١. استفاده طريقيله اخذ واستعاره ايده‌رك : مواعظ حكيمانه‌سندن اقتباساً اصلاح اخلاقه موفق اولدى. ٢. نقل وايراد ايده‌رك : سعدينك كلستانندن اقتباساً بعض حكايات درج ايتمشدر.

اِقتِحام { سذ. عر. ج : اقتحامات. [«قحوم» دن مص. افتعال] بلا ملاحظه وشدتله هجوم، صالديرمه. ز. ولس.

اِقتِداء { سذ. عر. [«قدو» دن مص. افتعال] اويمه، تابع اولمه، برينى نمونه اتخاذ ايدوب كنديسنه تطبيق حركت ايتمه، امتثال : نمازده امامه اقتدا اولنور.

اِقتِداءً { ح. عر. اويه‌رق، امتثال وتبعيت ايده‌رك : شيخنه اقتداءً تصفيهٔ درونه چاليشدى.

اِقتِدار { سذ. عر. [«قدرة» دن مص. افتعال] كوج يتمه، ياپه بيلمه، مقتدر اولمه، مقدرت، طاقت : او ايشى ياپمغه اقتدارم يوقدر؛ او اقتداره مالك دكلدر؛ بو ايش اونك يد اقتدارنده‌در، درجهٔ اقتدارى مافوقنده‌در؛ صاحب اقتدار = مقتدر؛ عدم اقتدار = اقتدارسزلق. [ايتمك واولمق كبى افعال اعانه ايله فعل مركب تشكيل ايتميوب، اسم كبى قوللانيلير.]

هر نه قدر بو دخى اسم كبى قوللانيليرسه‌ده، بر نوع تكلف معناسنى تضمن ايتديكندن، «قدرت» دن فرق اولنوب، مثلا قدرت الهيه يرينه اقتدار الهى دينلمز.

اِقتِدارسِز { ص. قدر وطاقتى اولميان، الندن ايش كلميين، غير مقتدر، عاجز : پك اقتدارسز بر آدمدر.

اِقتِدارسِزلِق { س. قدرت و طاقت فقدانى، قدرتسزلك، عدم اقتدار : اقتدارسزلغى تبين ايتدى.

اِقتِدارى { ص. عر. ث : اقتداريه. كوج واقتداره منسوب و متعلق. || د. فعل اقتدارى = صرف تركيده ياپه‌بيلمك ويا ياپه‌مامق كبى مثبتده اقتدار ومنفيده عدم اقتدار بيان ايدن فعل.

اِقتِراح { سذ. عر. ج : اقتراحات. [«قرح» دن مص. افتعال] قريحه‌دن وبداهةً (شعر ويا نطق) سويلمه. ز. = ج. اقتراح طريقيله يعنى بداهةً سويلنمش اشعار وسائره، مقترحات : بو شاعرك اقتراحاتى حيرت افزادر.

اِقتِران { سذ. عر. [«قرن» دن مص. افتعال] ياقلاشمه، تقرب : بو روايت حقيقته اقتران ايديور. || هـ. سيارات ايله قمرك كرهٔ ارضه نسبةً شمس ايله عين طولده بولنملرى. [فر. Conjonction]. مقابلى :

« تقابل »، وايكی سيارەنك بر طولده بولنملری « قران » در. || صتر. تشكيلنه دخی كيرر: خاقان معدلت اقتران = عدالت قرين.

اِقتِسام { سذ. عر. جـ: اقتسامات. [« قسم » دن مص. افتعال] پايلاشمه، بولشمه: غرما مالنی بينلرنده اقتسام ايتديلر.

اِقتِصاد { سذ. عر. جـ: اقتصادات. [« قصد » دن مص. افتعال] ١. اعتدال اوزره حركت، حد وسطی يه رعايت. ٢. تصرف، اداره. || علم اقتصاد = علم اداره، علم ثروت. [فر. Économie].

اِقتِصار { سذ. عر. [« قصر » دن مص. افتعال] قيصه كسمه، اختصار، اكتفا: بو قدرله اقتصار ايلرم. ن.

اِقتِضاء { سذ. عر. [« قضاء » دن مص. افتعال] ١. لزوم، لازم كلمه: سزك كيتمه كز اقتضا ايديور؛ چيچكلرك شمدی آچلمسی اقتضا ايدردی. ٢. احتياج، حاجت، محتاجلق، افتقار: بر باغچەيه چوق اقتضا واردر؛ بو باغچەنك بر حوضه اقتضاسی دركاردر. ٣. لزوم ايتديرمه، ايجاب، لازم كتيرمه: بو ايش سزك حاضر بولنمكزی اقتضا ايديور. [بو مقامده « ايجاب » استعمالی ويا « اقتضا ايتديريور » ديمسی دها فصيح كورينور.] ٤. ايشه يارامه: اونك بكا اقتضاسی يوقدر؛ او بكا اقتضا ايتمز. || اقتضاسنه كوره = ايجابنه كوره. || اقتضای حال = ايجاب حال.

اِقتِضاسز { ص. لزومسز، مقتضی اولميان، فضله.

اِقتِضالی { ص. لزوملی، لازم، مقتضی.

اِقتِطاف { سذ. عر. [«قطف» دن مص. افتعال] اوزوم وسائر ميوەلر دوشيرمه: ديكديكی آغاجك ميوەسنی اقتطاف ايتمكه يتيشەمدی. || مج. بر سعی و عملك نتيجەسندن مستفيد اولمه: مساعيسنك ثمراتنی اقتطافه موفق اولدی.

اِقتِفاء { سذ. عر. [«قفاء» دن مص. افتعال] آرقەسندن كيتمه، آردينه دوشمه، تعقيب، پيرولك: مريد هر حركتنده مرشدينه اقتفا ايتمليدر.

اُقحُوان { سذ. عر. پاپاديه. لس.

اَقداح { سذ. جـ. عر. فد: قدح. با: قدح.

اِقدار { سذ. عر. [« قدرة » دن مص. افعال] ١. قدرت ويرمه، مقتدر ايتمه، اقتدار قزانديرمه. ٢. معيشتنی توسيع ايله ضرورتدن قورتارمه: معاشمه بر مقدار ضميله اقدار بيورلمقلغم. [بو معنی عربيده اولميوب، لسانمزده بالمناسبه، برنجی معناسندن اخذ اولنمشدر.]

اَقدام { سذ. جـ. عر. فد: قدم. با: قدم.

اِقدام { سذ. عر. جـ: اقدامات. [« قدم » دن مص. افعال] ثبات ودوام ايله سعی ايتمه: اقدامات متواليه سيله موفق اولدی. [عربيده تماميله بو معنايه كلميوب، معانیٔ عربيەسندن بوكا اك ياقينی: ايلريلمك وايلريلمكه چاليشمق معناسيدر.]

اَقدَس { ص. عر. [« قدوس » دن ستف.] دها ويا پك واك مبارك و مقدس، قدسيته اك قريب: ذات اقدس جناب رسالتپناهی.

اَقدَم { ص. عر. [« قديم » دن ستف.] ١. دها قديم، دها ويا پك اسكی، مقدم: او تاريخ بريكسندن اقدمدر. ٢. دها اوكده، دها ايلری، دها اهميتلی، ترجيحه شايان، مقدم: بو ايش اوندن اقدمدر. == تر. ظر. اول: بوندن اقدم = بوندن اول، مقدما.

اَقدَمجه { ظر. اولجه، آز مقدم، ياقينده: اقدمجه يازمش اولديغم اوزره.

اِقرار { سذ. عر. [« قرار » دن مص. افعال] ١. قرارلاشديرمه، پايدار ومكين ايتمه. ن. ٢. ديل ايله سويلمه، افاده، بيان: قلب ايله ايمان ديل ايله اقرار. ٣. تصديق، قبول، تسليم، انكارك ضدی: جناب خلاقك وحدانيتنی اقرار ايدنلر. ٤. صاقلاميوب آچيقدن سويلمه، اعتراف: قباحتنی اقرار ايلدی. || حق. بركيمسەنك ديكر شخصك كنديسنده اولان حقنی خبر ويرمسی.

اِقراض { سذ. عر. جـ: اقراضات. [«قرض» دن مص. افعال] بورج ويا اودونج ويرمه: صنديقده موجود مبلغی طالبنه اقراض ايتملی. با: ادانه،

اَقران { سـذ. جـ. عر. [فد : « قرن » لسانمزده غير مستعملدر. ظن اولنديغى كبى « قرين » جمعى دكلدر، اونك جمعى « قرناء » در.] اشلر، ياش ويا رتبه وصنف وحالجه مساوى ومماثل اولانلر، امثال : اقران وامثالندن كرى قالمق؛ بين الاقران = امثالى آراسنده. == تر. فد. اش، مماثل، مشابه : او سنك اقرانك مى؟ اقرانلرينى دعوت ايتدى .

اَقرَب { صه. عر. [« قريب » دن ستف.] دها قريب، پك ياخود الڭ ياقين. لسـ.

اَقرِباء { سـذ. جـ. عر. [فد : « قريب » لسانمزده بو معنايه كلمز.] خصملر، بينلرنده قرابت و نسباً مناسبت بولنانلر: اقربا بيننده اويله شيئه باقلماز. == تر. فد. خصم : او بنم اقربامدر؛ اقربالرمى كورهجكم. [غلط مشهورى رانك فتحيله در.]

اَقرَبالق { سـ. خصملق، قرابت : بيننزده اقربالق واردر.

اَقرَع { صه. عر. [« قرع » دن صش.] ط. بر علتدن طولايى باشنك صاچى دوكلمش اولان .

اَقسام { سذ. جـ. عر. فد : قسم. با : قسم .

اِقشِعرار { سذ. عر. [مص. افعلال] (درى ويا قيللر) اوربرمه. ن. ولسـ.

اَقصا { ياخود اقصى. صه. عر. ذ: قصوى . جـ : اقاصى. [« قصو » دن صش.] اوزاقده بولنان، بعيد، ايراق : مسجد اقصى. == ستف. دها اوزاقده بولنان، الڭ اوزاق، الڭ كنار. صوڭ : مغرب اقصى، اقصاى مشرق؛ اقصى المراتب = اعلى المراتب؛ درجهٔ قصوى = صوڭ درجه .

اَقصَر { صه. عر. [« قصير » دن ستف.] دها ويا پك قيصه: اقصر ايام. ن. ولسـ.

اَقصى { صه. عر. با : اقصا. [عربيده دائما بويله يازيلير.]

اَقضا { صه. عر. [« قاضى » دن ستف.] دها فقيه، فقهده دها عالم ودها مقتدر : اقضا القضاة. ن.

اَقطاب { سذ. جـ. عر. فد : قطب. با : قطب .

اَقطار { سذ. جـ. عر. فد : قطر. با : قطر .

اِقعاد { سذ. عر. [« قعود » دن مص. افعال] ١. اوتورتمه، بر يره اوتورمغه سوق و اجبار ايتمه : خستهيى صنداليهيه اقعاد ايتديلر. ٢. بر مسند عالئ رسميه قعود ايتديرمه : قاردينااللردن برينى پاپالق صنداليسنه اقعاد ايدرلر .

اَقفال { سذ. جـ. عر. فد : قفل. با : قفل .

اَقَلّ { صه. عر. [« قليل » دن ستف.] دها ياخود پك واڭ آز، الڭ كوچك، ادنى : اقل مجازات، اقل عباد. || اقل قليل = آزك الڭ آزى، پك آز، الڭ آشاغى. || اقلى = الڭ آز، الڭ آشاغى : اقلى بش كون بكلهملى. || لااقل = هيچ اولمازسه، اوندن آشاغى اولمامق شرطيله : لااقل هفتهده بركره نشر اولنهجقدر.

اِقلال { سذ. عر. [« قلة » دن مص. افعال] ١. آزالتمه، مقدارينى اينديرمه. [« تقليل » دها مستعملدر.] ٢. آزبولمه. آز كورمه، آزيمسامه. ن.

اَقلام { سذ. جـ. عر. فد : قلم. با : قلم .

اِقليم { سذ. عر. جـ : اَقاليم. [يو. Κλίμα] ١. جـ. اسكى اصول اوزره ربع مسكونك عرضاً خط استوادن قطب شماليه قدر منقسم اولديغى يدى منطقهدن بهرى؛ اقليم اول = خط استوايه ملاصق اولانى؛ اقليم ثانى الخ؛ اقاليم سبعه. ٢. عرض، بر مملكتك عرضاً موقعى وهواجه يعنى درجهٔ حرارتجه حالى : بومملكتك اقليمى نهدر؟ اقاليم حاره، اقاليم معتدله، اقاليم بارده. ٣. مملكت، خطه، قطعه، بقعه، ديار : اقليم روم، اقليم فارس. || تا. استيناس اقليم = بر حيوان ويا نباتك اساساً ياشاديغى ويا يتيشديكى اقليمك غيرى بر اقليمه آليشديريلوب اوراده دخى ياشادلمسى ويا يتيشديرلمسى . [فر. Acclimatation]

اَقمِشه { سذ. جـ. عر. فد : قماش. با : قماش .

اِقناع { سذ. عر. [« قناعة » دن مص. افعال] ١. قناعت ايتديرمه، قناعت بخش اولمه. ن. ٢ قانديرمه، راضى ايتمه، ارضا : بزمله كلمكه كوج حال ايله اقناع ايتدم. [عربيده بو معنايه كلميوب، برنجى معناسندن مأخوذدر.]

أُقنوم { سنذ. عر. جـ: اقانيم. اصل، ذات، عنصر، با: اقانيم.

اَقوا { ص. عر. با: اقوى.

اَقوات { سنذ. جـ. عر. فد: قوت. با: قوت.

اَقواس { سنذ. جـ. عر. فد: قوس. با: قوس.

اَقوال { سنذ. جـ. عر. فد: قول. با: قول.

اَقوام { سنذ. جـ. عر. فد: قوم. با: قوم.

اَقوَم { ص. عر. [« قويم » يا « قيم » دن ستف.] دها ويا پك طوغرى ومستقيم.

اَقوى { ص. عر. [« قوى » دن ستف.] دها قوتلى، زياده قوى: اقواى احتمالاته كوره.

اَقوِيا { سنذ. جـ. عر. فد: قوى. با: قوى.

أُقيانوس { اقيانوسى وسائره. با: اوقيانوس وسائره.

اَكـ { س. ١. نقصانى اكمال ايچون پارچه علاوه‌سى، اضافه: بو تخته‌ده، بو قماشده اك واردر. ٢. علاوه اولنان پارچه، يامه: قالان تخته پارچه‌لرى دوشمه تخته‌لرينه اك اولور. ٣. ياره‌دن قالان نشانك كنارى كه اك يرينى آكديرر: يناغنده بر اك كورينور. || اك اورمق = اكله‌مك، پارچه علاوه ايتمك. || اكنى بللى ايتمك = مهارتسزلكله و بللى اوله‌جق صورتده اكله‌مك؛ و مجـ. بجره‌ميوب فويه‌يى ميدانه چيقارمق. || اكى بليرسز = يرى بللى اولميه‌جق صورتده مهارتله اكلنمش؛ اكنى بللى ايتمه‌مك = مهارتله اكله‌مك؛ و مجـ. كيزلى برشىء ياپوب كيمسه‌يه سزديرمه‌مك. || اك يرى = ١. اكلنن پارچه‌نك ياپيشديرلديغى ويا ديكلديكى ير، وصل، فصل: اك يرى كورينور. ٢. اويناق يرى، مفصل، بوغوم.

اَكـ { س. [اصلى: ايكـ] ١. كـكيشلك، عرض، پهن، بوى مقابلى: بو تارله‌نك بويى بشيوز و اكى ايكيوز آرشيندر؛ اكنى بوينى اولچملى. ٢. قماش ومنسوجات عرضى: بر اكدن بر مندر اورتيسى چيقار. || اكنجه = عرضى اولديغى قدر: باغك اكنجه ديوار چكدى. || اكنه = عرضى اعتباريله، عرضاً: چوخه‌يى اكنه بيچدى. || اكنه بوينه = طولاً وعرضاً، عريض وعميق. || اكى قونى = بياغى، خيلى، اولدقجه: بو كون اكى قونى قيش اولدى. || كيمى اكنه چكر كيمى بوينه = هر برى مخالف بر صورتده چاليشيور، بر يولده چاليشلميور.

اَكـ { د. [مبالغه‌لى تفضيل علامتى اولوب، صفتلرك و ظروفك باشنه كيرر، و كيرديكى صفت مفضل منه مضاف اولور:] اك بيوك، اك يوكسك، اك كوزل: بو محله‌ده اك بيوك او بودر؛ بو او بو محله اولرينك اك بيوكيدر؛ لورك اك مقبول باليقدر؛ لورك باليقلرك اك مقبوليدر؛ بو صباح اك اركن قالقان، اك اول ايشه باشلايان بن ايدم؛ اك ايلرى كيدن، اك كرى كان، اك صكره قالان اودر. « دها » اداتيله ويا اسكى شيوه اوزره « رك » و « راق » اداتى الحاقيله تشكيل اولنان عادى اسم تفضيلدن فرقى شو دركه: او يالكز ذكر اولنان بر ويا بر قاچ شيئدن، بو ايسه عموم جنسى افرادندن ترجيح و تفضيل بيان ايدر: فيل دوه‌دن دها بيوكدر، وفيل حيوانلرك اك بيوكيدر، دينلير. بو سببدن «اك» اداتيله اولان اسم تفضيلك مفضل منهى معلوم اولوب، حذف اولنه‌بيلير، اوته‌كينك ايسه حذف اولنه‌ماز: دنياده اك بيوك آدم اودر، دينلير؛ « لكن دها بيوك » ديناجه كيمدن بيوك اولديغى بيان اولنمق شرطدر.

اَكـ { س. يوزك رنكى، بت، بكز: بغداى اكلى. مر.

اَكابِر { صنذ. جـ. عر. فد: اكبر. با: اكبر.

اَكاذيب { سنذ. جـ. عر. [فد: «اكذوبه» لسانمزده قوللانلماز.] يالانلر، خلاف واقع سوزلر.

اَكارِم { صنذ. جـ. عر. فد: اكرم. با: اكرم.

اَكاسِره { سنذ. جـ. عر. فد: كسرى. با: كسرى.

اَكّال { ص. عر. [« اكل » دن سمب.] چوق يين، اوبور. [« اكول » دها مستعملدر.] || ط. اطرافنده‌كى اتلرى چوريدوب محو ايدن (ياره).

اَكبَر { ص. عر. ؤ: كبرى. جـ: اكابر. [« كبير » دن ستف.] دها ياخود پك بيوك، اك بيوك، اعظم: اكبر اولادى = اك بيوك اوغلى. || الله اكبر = حق تعالى حضرتلرى هر شيئدن بيوكدر. || شيخ اكبر = محى الدين عربى. || خديجة الكبرى = ام المؤمنين حضرت خديجه (رضها). = سنذ. جـ. بيوك آدملر، مقا.

مات عالیه‌ده بولنانلر، رؤساء، اشراف : اکابر امت. = سش. مذ. با : کبری.

اِکتراء { سذ. عر. [«کراء» دن مص. افتعال] کرالامه، کرا ایله طوتمه. [اصلسز وغلط اولان «استکرا» یرینه قوللانلمیدر.]

اِکتِساء { سذ. عر. [«کسوة» دن مص. افتعال] کییمه، کیمه : رسمی البسه‌سنی اکتسا ایتدی.

اِکتِساب { سذ. عر. جـ. اکتسابات. [«کسب» دن مص. افتعال] قزانمه، ایدنمه، تحصیل : اکتساب معارف، اکتساب فضائل؛ تجارتله اموال کثیره اکتساب ایتدی.

«کسب» دن فرقی آنجق بر نوع تکلف و (کندی ایچون) معناسنی تضمن ایتمسیدر.

اِکتِفاء { سذ. عر. [«کفایة» دن مص. افتعال] موجوده کافی نظریله باقوب زیاده ایسته‌مه، قناعت : بن بوقدرله اکتفا ایدرم.

اِکتِناه { سذ. عر. [«کنه» دن مص. افتعال] بر شیئك کنهنه وارمه، حقیقتنی آکلامه. — حقایق اکتناه کبی سقیم وصف ترکیبلر تشکیلنده قوللانیلیر.

اِکتِواء { سذ. عر. [«کی» دن مص. افتعال] ط. داغلانمه.

اَکتی { یاخود ایگتی. ص. ۱. گگره، آجیتراق : اکتی یمش. ۲. اکشی یوزلی، ترشرو، خشمین : اکتی آدم. ۳. ترس، آجی : اکتی سوز. مر.

اَکتیلك { یا ایگتیلك. س. ۱. گگره‌لك، آجیتراق لذت. ۲. اکشی یوزلیلك، خشونت. ۳. سرتلك، ترسلك، آجیلق. مر.

اِکثار { سذ. عر. [«کثرة» دن مص. افعال] چوغالتمه، آرتدیرمه. [«تکثیر» دها مستعملدر.] || اکثار کلام = چوق سویله، سوزی اوزاتمه، کوزه‌لك.

اَکثَر { ص. عر. [«کثیر» دن ستف.] اك چوق، اك زیاده : اکثر خلق؛ شعرانك اکثری.

اَکثَری { حـ. [«اکثریا» دن مخفف یاخود صو. گنده‌کی «ی» ترکجه ده ضمیر غائبدر.] اك زیاده، اکثریت اوزره، اکثریا، عمومیت اوزره : انسانلر اکثری قیاس نفس ایله حکم ایدرلر.

اَکثَرِیّا { حـ. عر. اك چوق وقتده، اك زیاده، اکثریت اوزره، علی الاکثر : شاعرلر اکثریا اوهامه تابع اولورلر.

اَکثَرِیَّت { سش. عر. ۱. اك بیوك قسم، چوقلق. ۲. بر جماعت وهیئتك نصفندن زیاده‌سی : بو طابورده اکثریت زیبکرده‌دهدر. ۳. بر مجلسده اعضانك ویردکلری رأیلرك قسم اعظمی وبونلرك غلبه‌سی : محکمه‌ده اکثریت بنم لهمده ایدی؛ بو کیفیت مجلسده اکثریتی قزاندی. || اکثریت آرا = بر مجلسده ویریلن رأیلرك چوغی وبونلرك غلبه‌سی : بومجلسده اکثریت آرا ایله قرار ویریلیر. || اکثریت محضه، مطلقه = مجرد و مطلق بر اکثریت. || اکثریت ثلثان = اکثریت قزانه‌جق طرفك اقلی دیکر طرفك ثلثانی مقدارنده بولنمسی شرطیله مشروط اولان اکثریت.

اَکدار { سذ. جـ. عر. فد : کدر. با : کدر.

اَکدی { یاخود ایکدی. ص. ۱. دعوتسز ضیافته کیدن، طالقاوُق، کاسه‌لیس، طفیل. مر. ۲. آلیشیق، مأنوس : اکدی بیکیر.

اَکدیج { یاخود اگدیش. با : ایگدیش.

اَکدیرمَك { فتـ. تخم سرپدیرمك، زرع ایتدیرمك : بوتارله‌یه آرپه اکدیره‌جکم.

اَگدیرمك { فتـ. [اصلی : ایکدیرمك] بر طرفه میل ایتدیرمك. || فسی، کلاهی اگدیرمك = کیف چاتمق.

اَکدیلك { س. طالقاوُقلق، کاسه‌لیسلك. مر.

اَگَر { س. [اکمك فعلندن. جـ. ایکار] بینمك ایچون آتك اوزرینه قونیلان شیء، سرج، زین : آته اگر اورمق؛ تاتار، عثمانلی، یاریم عثمانلی، فرنك، قریم اکری = اکرك انواعی. || اکر بوشالتمق = آتك اوزرنده بر یانه ، کیله‌رك اولنان سواری تعلیمی. || اکری بوش قالمق = هلاك اولمق ، قتل اولنمق.

[سواری تعبیری.] || اکر قاشی = اکرك اوك و آرقه سنده کی چیقندیلرکه تخته دن اولوب مشینله قاپلانمشدر. || اکرقالتاغی = اکرك اخشابدن اولان قاپلانمامش قفسی.

اَگَر { حر. فا. ١. شرط اداتی اولوب، صیغهٔ شرطیه‌یی حاوی جملهٔ شرطیه‌یه کیرر، که صیغهٔ مذکوره شرطیتی بیانه کافی اولدیغندن، بوادات زائددر، و بونك ایچون لسانمزده بویله بر ادات یوقدر: اگر ثوابه نائل اولمق ایسترسه‌کز بو ایشی یاپك؛ حیات دنیا خوش اولوردی اگر اولوم اولمسه ایدی. ٢. کرك، خواه، ایستر: [مکرر اوله‌رق] اگر عاشق اگر صادق زیارت ایلسه برکز. [الیوم بو معنا ایله استعمالی متروکدر.] — نادراً همزه‌سی حذف اولنوب «گر» قالیر: گردیلرسه‌ك بوله‌سك اوتدن نجات. — شعرده بعضاً جملهٔ شرطیه‌نك آخرینه الحاق اولنور: اولمسه ایدی قلمك چاك کریبانی اگر.

اَکراد { سذ. جج. عر. فد: کرد. با: کرد.

اِکرام { سذ. عر. جج: اکرامات. [«کرم» دن مص. افعال] ١. آغرلامه، حرمت، اعزاز، تعظیم: کمال اکرام ایله، اکرامات لازمه ایله قبول ایتدی؛ مسافرلرینه اکرام ایدر. ٢. مقام تعظیم و التفاتده برشیء ویرمه: سزه نه اکرام ایتدیلر؟ بر شربت، بر سیغاره، بر توتون طبقه‌سی اکرام ایتدی. ٣. احسان، کرم: ذو الجلال والاکرام اولان جناب الله. ٤. بازارلغك خارجنده اوله‌رق بایع طرفندن مقام ممنونیتده مشتری‌یه ترك اولنان آقچه: بکا بر اکرام ایتمیه‌جکمیسکز؟ اوچ لیرا اکرام ایده‌بیلیرم.

اِکراماً { ح. عر. آغرلامه صورتیله، حرمت و تعظیم ایچون: سزه اکراماً بو ایشی یاپدم.

اِکرامیّه { سف. عر. ١. نشانهٔ حرمت و تعظیم اوله‌رق ویریلن اعانه ویا هدیه: حرمین اکرامیه‌سی = حرمین شریفینه کوندرلمك اوزره طولغون معاشلی مأمورینك معاشلرندن سنه‌ده بر کسیلن آقچه. ٢. امور نافعه وسائره شرکتلرینك اصحاب سنداته ازمنهٔ معینه‌ده قرعه چکه‌رك مختلف مقدارلرده ویردکلری مکافات: بو دفعه چکیلن دمیریول قرعه‌سنك اك بیوك اکرامیه‌سی فلانه دوشدی. ٣. بایع طرفندن بازارلغك خارجنده اوله‌رق مشتری‌یه یاخود آره‌ده واسطه اولانه ویریلن آقچه: اللی لیرا اکرامیه آلدی.

اِکراه { سذ. عر. [«کره» دن مص. افعال] ١. جبراً ورضاسی خلافنده بر ایش یاپدیرمه: اکراه ایله اوروج بوزمه. ن. [عربیده معناسی بوندن عبارتدر.] ٢. ایکرنمه، تیکسینمه، نفرت، تنفر: بوایشدن بکا اکراه کلدی. [بونك طوغریسی «استکراه» در.]

اِکراهاً { ح. عر. کندیسی ایستمدیکی حالده، رضاسی خلافنده، جبراً: اکراهاً اوروج بوزانه کناه یوقدر.

اَگِرتمَك { یاخود اگیرتمك، فتد. ایگك ایله ایپلیك بوکدیرمك، ایگدن یوك ویاموق وسائره چکدیرمك: فقرا قیزلرینی طوپلایوب پاموق اگرتمکله مشغول اولیور.

اَگَرتی { ص. [«اگمك» فعلندن. — عر. «عاریتی» دن اولمالی] ١. اودونج آلنمش، قوللانانك کندی مالی اولمیان، مستعار، عاریت: اگرتی اثواب کیمش؛ اگرتی آلمق = استعاره؛ اگرتی ویرمك = اعاره. ٢. یرلی وثابت اولمیان، معلق کبی طوران: اگرتی بر دیوار. ٣. ایستنلدیکی وقت قونیلوب چیقاریلان، مربوط اولمیان: بو شمعدانك طبله‌سی اگرتیدر. ٤. طبیعی اولمیان، صنعی، ساخته: اگرتی کوز، دیش، صاچ. == س. معلق طورمه: بنایی اگرتی‌یه آلمق = تعمیر ایچون آلتنی هدم ایدوب دستکلر اوزرینه طوردیرمق. == ح. یرلی اولمیه‌رق، معلق کبی: اگرتی اوتوریور.

اَگَرتیلِك { س. برشیئك مستعار یاخود معلق ویا صنعی اولمسی: دیشلرینك اگرتیلکی هیچ بللی اولماز.

اَگَرجی { س. ١. اگر یاپان و صاتان صنعتجی، سراج. ٢. بر بیوك دائره‌ده

آت طاقملرینه مأمور آدم، سراج باشی .

اَگَرچه { یاخود گرچه. حر. فا. هر نه قدر، . . . اولسه‌ده، واقعا . . . ایسه ده: اگرچه اویله ایسه‌ده . . .؛ گرچه اویله در اما. . . — بعضاً بونی «كه، كیم» حرف ربطی تعقیب ایدر: گرچه كیم شعر دكلدر او كلام، نظم شاعرده نه ممكن او نظام. — شعرده مؤخر كلسی‌ده جائزدر .

اَگَرَك { س. صولاق تارله‌نك صوینی آقیتمق ایچون آچیلان خندق .

اَگَرلتی { س. بوداقلری قیوریق سورن وبعضاً آغاج كبی بیوین بر جنس اوت؛ اكرلتی اوتی. [سرخسیه فصیله‌سندن.]

اَگَرلَمك { یا اگرله‌مك. فت. (آته) اكر وطاقیم اورمق: آتی اگرلدیكزمی؟

اَگِرلَمك { یا اگیرلمك. فجـ. ایگك ایله بوكلمك، ایكدن چكیلوب ایپلیك یاپلمق: مرینوس یوكی پك اینجه اگرله بیلیر .

اَگَرلنمك { فجـ. (آتك) اگری وطاقمی اورلمق: دها حیوانلر اگرلنمدی .

اَگَرلی { ص. اگر یعنی سرج اورلمش، اگرله قوللانیلان (بینك بیكیری): ایكی اكرلی برده پالانلی آت .

اَكْرَم { ص. عر. جمـ: اَكارم. [«كریم» دن ستف.] دها ویا پك كریم، پك جومرد وعالیجناب، لطف وكرمی زیاده اولان. || سردار اكرم = بعض احوالده عموم اردوی همایونك ویا بر جهته سوق اولنانك عمومی قوماندانی، كه سرعسكردن صكره مشیرانك اك بیوكی عد اولنوب، « رأفتلو » عنوانی حائزدر. || یاور اكرم = مشیراندن یاوران حضرت پادشاهی سلك جلیلنده بولنان ذوات كرام: یاور اكرم حضرت شهریاری. [جمعنده غلط اوله‌رق « یاوران كرام » دیرلر، حالبوكه كرام كریمك جمعیدر.]

اَگِرمَك { یا اگیرمك. فت. ایگك ایله ایپلیك بوكمك، (یوك و پاموق وسائره‌یی) ایگدن چكوب ایپلیك یاپمق .

اَگِرمه { یا اگیرمه. س. ایگك ایله بوكمه، ایگدن ایپلیك چكمه .

اَكْرَمی { ص. عر. پك كریم و لطف وكرم وسخاوت صاحبی اولان بر ذاته منسوب ومتعلق. [انشاده مستعمل بیتمز توكنمز تعبیرات تعظیمكارانه دندر:] لطفنامۀ اكرمیلری واصل اولدی؛ سوی اكرمیلرینه تسیار قلندی .

اَگره { یا ایگره. س. بچه‌دن بر نوع تكلتی .

اَگْری { ص. [اصلی: ایگریك، ایگمك‌دن.] ١. بر جهته میل ایدن، چارپیق، طوغری اولمیان، معوج، منحنی، كج: اگری اودون، اگری یول. ٢. كرلی، بوكلمش، مقوس: اگری قلیج. ٣. مجـ. قول و فعلنده صدق و استقامتی اولمیان، كاذب: اگری آدم. ٤. طوغری اولمیان، یالان، كاذب: اگری سوز. = ح. طوغری اولمیه‌رق، بر یاندن، چارپیق: اگری كیتمك؛ اگری اوتورمق. = س. اكریلك، اعوجاج: اگریسنی طوغریلتمق، اكریدن خوشلانمق. || اگری باقمق = ١. كین وحدت نظریله باقمق. ٢. شاشی اولمق. || اگری بوگری = هر طرفی چارپق و غیر منتظم: اگری بوگری آغاج. || بوینی اگری = ١. شایان مرحمت. ٢. برنوع چیچك، ایری نركس. || اكری چهره = اكشی یوز، عبوسلق. || چهره اكریسی = غضب، حدت .

اَگْری { س. بال پتكی قوپارمغه مخصوص كوچك چنكل .

اَگْریتمك { مض: اكریدیر. فت. اگری ایتمك، اگمك: چهره اكریتمك = عبوسلق ایتمك .

اَگْریجه { ص. آز اگری، پك طوغری اولمیان .

اَگْریچه { س. ١. بالدیرسیكیری، عرقوب. ٢. اكلیل الملك دینلن بر جنس نبات: اگریجه اوتی. ٣. بر جنس سیوری سیكك .

اَگِریجی { یا اگیریجی. س. ایپلیك بوكمك صنعتنی اجرا ایدن آدم .

اَگْریلتمك { فت. اگوب بوكمك، اكری ایتمك، چارپتمق، مقوس ومنحنی ایتمك:

تازه فدانی ایستدیگك کبی اگریلته بیلیرسك .

اَگریلك { س. ١. اگری اولان شیئك حالی، چارپقلق، اعوجاج، انحنا: دکنکك، یولك اگریلکی. ٢. عدم استقامت، حیله: اگریلك هیچ بر وقت آدمی سلامته چیقارماز.

اَگریلمك { فل. اگری اولمق، چارپلمق: بو دکنك اگریلدی؛ قوری آغاج اگریلمز.

اَگریم { یا ایگریم. س. ١. اگرك آلتنده لگه قابلی آغاج. ٢. صولرك چورندیسی، کوچك کرداب. [چغتایجه‌ده بوکا «ایگریك» دخی دیرلر، و «ایکریم» برج وبارو معناسنه‌ده کلیر.]

اَگز { با: اگیز.

اِکساء { سذ. عر. [«کسوة» دن مص. افعال] کیدیرمه، اثواب ویرمه: کندیسنه بر اثواب فاخره اکسا ایتدی.

اَکسر { س. دمیر چیوی، مسمار، میخ: طبله‌لی اکسر، لوفجه اکسری. || مج. اکسری اوینامش = عقلی یرنده اولمیان.

اَکسرجی { س. دمیر چیوی یاپان و یاصاتان آدم.

اَکسرلتمك { فتة. دمیر چیوی قاقدیرمق اکسرله میخلاتمق.

اَکسرلمك { یا اکسرله‌مك. فتة. دمیر چیوی قاقمق، اکسرله میخلامق.

اَکسز { ص. اکی یعنی علاوه اولنمش پارچه‌سی اولمیان، یکپاره، بتون: دوشمه تخته‌لری اکسز اولملی.

اَکسز { ص. چوق اکی وعرضی اولمیان، طار: اکسز قماش.

اَکسزجه { ص. آزطار، چوق کنیش اولمیان: اکسزجه بر تولبند.

اَکسزلك { س. اکسز وعرض اکسیکلکی، طارلق: بوقماشك اکسزلکی زیاده.

اَکسلتمك { وا اکسلمك. با: اکسیتمك، اکسیلمك.

اَکسو { س. [و دها طوغریسی اوکسو] بر طرفی یانمش اودون وعلی الخصوص آتش طوتیشدیرمقده قوللانیلانی، کوسکی.

اَکسولمك { یا اوکسوله‌مك. فتة. برطرفی یانمش اودون قویه‌رق (آتشی) طوتیشدیرمق، پارلاتمق. || مج. قیزدیرمق، آزیتمق: فسادی اکسولمك.

اَکسه { س. باشك آرقه طرفنك آلت قسمی بوینك اوستی، قفا: اکسه کمیکی، اکسه چقوری. || مج. کری طرف، آرقه، آرت: اکسه‌سندن کیتمك. [«آرقه» و «آرد» قوللانمق دها ایيدر.] || اکسه‌یه بینمك = داله بینمك، غالب ومسلط اولمق. || اکسه‌سی قالین = معند. || اکسه میخی = باشی عمود فقاره‌ینك اوزرنده طوردیران یوکسوك کبی کمیك.

اَکسیتمك { یا اکسیلتمك. فتة. ناقص واکسیك ایتمك، آزالتمق، قاصمق، تنقیص ایتمك: بن توتونی اکسیتدم، اکسیلتدم؛ آتك یمنی اکسیتمیك.

اِکسیر { سذ. عر. [یونانجه سچوب خلاصه وزبده‌سنی چیقارمق دیمك اولان Ἐξαιρέω فعلندن مأخوذ اولسه کرکدر.] وقتیله کیمیاء کاذبله اوغراشانلرك خارق العاده بر قوت وتأثیری حائز زعم ایتدکلری بر جسم موهوم. || ط. بعض ادویه ایله شکر و عطریاتدن مرکب مختلف حاضر شروبلرکه هم مؤثر ونافع هم ده لذیذ اولمق ملابسه‌سیله آوروپالیلرجه عربلرك معهود اکسیرینه تشبیهاً حرف تعریفله برابر عربیدن استعارة «الاکسیر» Elixir اسمیله معروفدرلر. || مج. بر شیئك استحصالنه سبب مجرد ومؤثر اولان ماده: اکسیر سعادت؛ اکسیر اعظم.

اَکسیك { ص. [«اکسیمك» دن] ١. بتون اولمیان، ناقص، ناتمام: بو کتاب اکسیکدر. ٢. قصورلی، عیبلی، معیوب، تام ومکمل اولمیان: بو آدمك عقلی اکسیکدر؛ اکسیك طوغمش بر چوجق. ٣. موجود اولمیان، مفقود، معدوم: اونك یاردیمی اکسیك اولسون؛ اکسك اولدی، قورتلدق. ٤. دیکرندن آز وناقص اولان: بو اوندن اکسیکدر. ٥. وزنی تام اولمیان، ناقص العیار: اکسیك بر لیرا. = ح. نقصان وناتمام اوله‌رق: اکسیك سویلمك؛ اکسیك طارتمق. = س. ٦. ناقص اولان شیئك نقصاء

نی، تام اولمق ایچون علاوه‌سی اقتضا ایدن مقدار: اکسیکی چوقدر؛ اکسیك طولدیرمق؛ بو کتابك باشدن بش صحیفه اکسیکی واردر. ۲. قصور، عیب: اکسیکی کدیکی یوقدر. || اکسیك ایتمك = کسمك، فاصله ویرمك، دوام ایتمه‌مك: مکتوبلرکزی اکسیك ایتمیك. || اکسیك اولمق = اورته‌دن قالقمق، محو و نابدید اولمق، یوق اولمق: اکسیك اولك؛ اونك ایده‌جکی ایلیك اکسك اولسون. || اکسیك اولمامق = صاغ و بردوام اولمق: اکسیك اولما = صاغ وداثم اول، یاشا.

أکسیکسز { ص. ۱. نقصانی اولمیان، تام، بتون: اکسیکسز کتاب. ۲. عیب و قصوری اولمیان، مکمل: اکسیکسز ایش. ۳. دواملی، غیر منقطع، آردی آرقه‌سی کسلمین: اونك شرقیلری اکسیکسزدر.

أکسیکلك { س. ۱. ناقص و ناتمام اولمه. ۲. ناقص برشیئك تام اولمق ایچون اقتضا ایدن مقدار: چوق اکسیکلکی واردر. [اکسیکده دینلیر.] ۳. عیب، قصور، نقصان: بونك هیچ براکسیکلکی یوقدر. ٤. فقدان، معدومیت، غیبوبت: اونك اکسیکلکی شمدی حس اولندی.

أکسیکلمك { یا اکسیکله‌مك. فتـ. نقصان براقمق.

أکسیلتمك { فتـ. با: اکسیتمك.

أکسیلمك { فلـ. ۱. ناقص اولمق، آزالمق، تناقص ایتمك، مقداری تنزل ایتمك: انبارك ایچنده بغدای کیتدکجه اکسیلیور؛ پاره‌سی اکسیلدی. ۲. یوق اولمق: باری برآدم اکسیلمش اولور.

أکسیمك { مصـ: اکسیر. فلـ. ۱. نقصانلق حاصل ایتمك، ناقص وناتمام قالمق. ۲. آزالمق، مقداری تنزل ایتمك. ۳. مفقود ومعدوم اولمق. [الیوم اصل اولان بوفعل یرینه فروعدن اکسیلمك دها زیاده قوللانیلیور.]

أکشی { ص. ۱. ذائقه‌نك بر حس مخصوصیله دیل وآغزی بروشدیره‌رق یاقان ومعتدلی خوشه کیدن، حامض، ترش: اکشی لیمون، پورتقال، آیران، بوزه. ۲. تخمر ایدوب بوزیله‌رق اکشیمش: اکشی خمور، شراب. ۳. مجـ. خوشه کیتمز، ناخوش، ترش، کولمز، عبوس: اکشی یوز، چهره. == س. ۱. اکشی شیء، اکشیلك، حمض: بو لیموناطه‌نك اکشیسی آز؛ بو یمکك اکشیسی یوق. ۲. خمور مایه‌سی. || اکشی آش = اریکله اتدن یمك. || اکشی صو = حموضتی اولان معدن صویی.

أکشیتمك { فتـ. ۱. اکشی ایتمك، ترش حالنه قومق، تحمیض: آیرانی اکشیتدك. ۲. تخمره براقوب بوزمق، بایاتلاتمق: بو یمکی اکشیتدیکز. || یوز، چهره اکشیتمك = عبوسلق ایتمك.

أکشیجه { ص. آزاکشی، اکشیمسی، اکشیمترك.

أکشیلك { س. ۱. اکشی‌اولان شیئك حالی، اکشی لذت، حمض، حموضت. ۲. مجـ. ترسلك، سرتلك، بدخویلق.

أکشیلمك { یا اکشیله‌مك. فتـ. اکشیتمك، اکشی قاتمق، اکشی یاپمق.

أکشیلی { ص. اکشیسی اولان، اکشی تربیه و یا صالچه‌سی اولان: اکشیلی کوفته، یخنی.

أکشیمترك { ص. اکشی‌یه چالار، اکشیجه، آز اکشی.

أکشیمسی { ص. اکشی‌یه بکزر، اکشیجه.

أکشیمك { فلـ. ۱. اکشی اولمق، اکشیلك پیدا ایتمك: شیره، آیران، شراب اکشیدی. ۲. تخمر ایتمك: خمور اکشیدی. ۳. بایاتلانمق، بوزلمق: بو یمکلر اکشیدی. ٤. اکشیلك حاصل ایدوب فساده اوغرامق: معده‌م اکشیدی. ۵. عبوس اولمق: چهره‌سی اکشیمش ایدی. ٦. چوق سورنمك، بیترلمه‌مك: بو ایش المزده اکشیدی. || باشه اکشیمك = بار و مسلط اولوب دفع اولمامق.

أکشیمه { س. اکشیمك فعلی. با: اکشیمك.

أکك { یا اکه. س. [اصلی: ایکاك] ینا‌غك آلت

يانى، چكه‌يى اورتن ير. || آڭك آغاجى = ضبط اولنماز حيوانلرك اوراسنه قيصديردقلرى ياواشه. || صپان اڭگى = صپان آغاجنه كچيريلن افقى آغاج.

اَڭگين { ص. [«اڭ»دن] اڭلى، واسع، گكيش. ز. = س. آچيق دڭيز، دڭيزك ساحلدن اوزاق گكيش يرى: اڭگينه آچلمق. [غلط اوله‌رق «انكين» دخى يازيليلر.]

اَڭگينلك { س. آچيقلق، وسعت: دڭيز اڭگينلكى.

اَڭگينلمك { يا اڭگينله‌مك. فل. اڭگينه آچلمق، آچيق دڭيزه چيقمق.

اَكل { سذ. عر. يمه: انسان ات وسبزه وحبوبات اكل ايدر.

اَكلتمك { فتـ. [«اك» دن] اك اورديرمق، پارچه الحاق ايتديرمك: بوكا بر پارچه اكلتملى.

اَڭلتمك { فتـ. [«اڭ» دن] اڭنى آرتيرمق، گكيشلتمك، توسيع ايتمك: بو قماشى برآز دها اڭلتملى.

اَڭلشمك { فل. اڭلى اولمق، عرض قزانمق، توسع ايتمك.

اَگلشمك { فل. اوتورمق، مكث وآرام ايتمك.

اَكلمك { فجـ. تخم سرپمك، زرع ايدلمك: بر تارله هر سنه اكله‌مليدر؛ بو تارله‌يه آرپه اكيلير.

اَگلمك { فل. فجـ. [اصلى: ايگلمك] ١. مائل اولمق، ميلان ايتمك، چارپلمق: صاغه طوغرى اگلمشدر. ٢. بوكلمك، چويرلمك، انحنا ايتمك: فدان تازه ايكن اگيليلر.

اَكلمك { يا اكله‌مك. فتـ. پارچه علاوه ايتمك، پارچه علاوه‌سيله اوزاتمق، اك اورمق: اثوابك اتكنى، دوشمه تخته‌لرينى، باغچه ديوارينى اكلدى.

اَكله { س. اكلمك فعلى، تخم سرپمه، زرع: بغدايك اكله‌سى.

اَگله { س. ١. اگلمك فعلى، ميل، انحنا: آتلينك يره اگله‌سى. ٢. چويرلمه: تازه فدانك اگله‌سى.

اَكله { يا اكله‌مه. س. اكله‌مك فعلى، پارچه علاوه‌سيله تمديد: اونك اكله‌سى هيچ بللى اولماز. = ص. اكله‌مكله ياپلمش، اك اورلمش: اكله دوشمه، اثواب.

اَكله‌لى { ص. اكله‌سى اولان، اك اورلمش، علاوه‌لى: اكله‌لى طاوان.

اَگلنجه { س. ١. كوكل اكلنديره‌جك، صيقلمقسزين وقت كچيره‌جك شئ: بوممالكتده اكلنجه يوقدر. ٢. فائده‌سز و اهميتسز شئ، ثمره‌سز ايش، اويونجق، ملعبه: چوجق اكلنجه‌سى. ٣. پك قولاى ايش: اونك ايچون او ايش اكلنجه‌در. ٤. استهزايه آلنان كنديسيله اكلنيلن آدم، مسخره: هر كس سنك اكلنجه‌ڭ مى؟ || كوكل اگلنجه‌سى = محبوب، دل آرام.

اَگلنجه‌لى { ص. ١. اكلنوب وقت كچيره‌جك يرلرى چوق: اكلنجه‌لى شهر. ٢. كوكل اكلنديره‌جك صورتده اولان، جان صيقماز، اكلنديرر: اكلنجه‌لى بر اويوندر. ٣. شن، لطيفه بيلير، جان صيقماز: اكلنجه‌لى آدم.

اَگلنديرمك { فتـ. ١. آليقومق، كرى براقمق، توقيف وتعويق ايتمك: بوش يره بنى اوراده برآى اگلنديردى. ٢. آوتمق، اكلنجه بولمق، جان صيقنديسنى دفع ايدوب صفا و فراحلق ويرمك: شو چوجغى برآز اكلنديرـ؛ بزى بر طاقم اويونلرله اكلنديردى؛ بو ايش بو مطالعه بنى اكلنديريور.

اَگلنلمك { فجـ. ١. قالنمق، وقت كچيرلمك، مكث واقامت ايدلمك: بر قاچ كون اوراده اگلنيلير. ٢. جنبش و صفا ايدلمك، اكلنجه ايله وقت كچيرلمك، تنزه‌اولنمق: بوممالكتده نه ايله اگلنيلير.

اَكلنمك { فجـ. پارچه علاوه‌سيله تمديد ايدلمك: بوبز، بو تخته اكلنه‌بيلير، اكلنمز.

اَگلنمك { فل. ١. طورمق، مكث وآرام، توقف ايتمك: اوراده اوچ كون اكلندك؛ چوق اكلنمه. ٢. ذوق، صفا، جنبش، تنزه ايتمك، جان صيقنديسنى دفع ايدوب ايى وقت كچيرمك: اگلنمكه كيديور؛ اقشام ايى اگلندك؛ اگلنه‌جك برآرايور. ٣. استهزا ايتمك، ماهتابه آلمق، لطيفه ايتمك:

اکلنیورمیسکز؟ سز بتمله اکلنه‌مزسکز .

اَکلَنمَك { فل. اکلی وگکیش اولمق، توسع ایتمك: بو قاش چکلمکله اکلنیر .

اَکَله { صذ. جع. عر. فد: آکل. چوق ییینلر، اوبورلر، پیس بوغاز و طمعکار اولانلر. [بو وجهله مقام ذمده قوللانلدیغنه باقیلیرسه، «اکول» جمعی اولان — همزه‌نك ضمیله — «اکله» دن غلط اولمق اقتضا ایدر.]

اَکله‌مَك { اکله‌مه. با: اکلمك، اکله .

اَگله‌مَك { فتە. طوردیرمق، آلیقومق، توقیف وتعویق ایتمك. مر. [بونك یرینه اگلندیرمك قوللانیلیور.]

اَکلی { ص. علاوه‌لی، پارچه علاوه اولنمش: اکلی روبه، تخته .

اَکِلی { یاخود اکیلی. ص. تخم‌سرپلمش، اکلمش، مزروع: بغدای اکلی بر تارله .

اَکلی { ص. کنیش، عریض، وسعتلی: اکلی قماش، عرصه، تخته .

اَکلی { ص. بکزلی، رنکلی، چهره‌لی: بغدای اکلی.

اَکلیجه { ص. اولدقجه گکیش، پك طار اولمیان: اکلیجه بر شیاق .

اِکلیل { سذ. عر. تاج، فسر، دیهیم. لس. || علم نباتات وتشریحده تاجه بکزر بعض شیئلره اطلاق اولنور .

اَکلیلَشمَك { فل. و:

اَکلیلك { س. گکیشلك، عرض: بو شیاغك اکلیلکی مقبول .

اَکلیلَنمَك { فل. اکلی و گکیش اولمق: بو چایك یتاغی قیشین چوق اکلیلشیر، اکلیلنیر .

اِکمال { سذ. عر. جع. اکمالات. [«کمال» دن مص. افعال] کماله ایردیرمه، مکمل ایتمه، تماملامه، بیتیرمه: یاریم قالمش بنایی اکمال ایتدی؛ تدارکات سفریه‌یی اکماله چالیشیور. || اکمال تحصیل = تحصیلنه بدأ ایدیلن علم وفنك دها ایلریسنی اوکرنمك اوزره دها عالی بر مکتبه ویا عملیاتخانه‌یه دوام: اکمال تحصیل ایچون آوروپایه کوندریلن طلبه .

«اکمال» ك «اتمام» دن فرق شودرکه: اتمامده یالکز بیتیرمه مقصود اولدیغی حالده، اکمالده مکملیت مفهومی دخی مندرجدر .

اَکمام { سذ. جع. عر. ١. [فد: کِمّ] نبا. آغاج چیچکلرینك قابجقلری. ٢. [فد: کُمّ] اثواب قوللری، یکلر. ن .

اَکمَك { فتە. تخم سرپمك، تخم آتمق، زرع ایتمك: بغدای، پرنج اکمك. || مج. ١. صاچمق، طاغیتمق، سرپمك. ٢. دوشوروب غائب ایتمك. || دیبنه طاری اکمك = چوق تدقیق ایتمك.

اَکمَك { س. اصلی: اتمك. با: اتمك .

اَگمَك { فتە. [اصلی ایگمك] ١. بر یانه میل ایتدیرمك، چارپیتمق: باشنی اگمك؛ سنجاغی اگمك. ٢. بوکمك، چویرمك، قیویرمق، منحنی ویا مقوس ایتمك: فدانی، تلی اگمك. ٣. مج. ارضا واقناع ایتمك، قاندیرمق، مطیع ایتمك: کندیسنی اگمکه موفق اولدی. || آغز اگمك = استهزا ایتمك. || باش اگمك = ١. سرفرو ایتمك، مطیع اولمق. ٢. محجوب اولمق. || بل اگمك = فتور کتیرمك . || بوین اگمك = اطاعت ایتمك، خواه ناخواه راضی اولمق. || یوز، چهره اگمك = صومورمق، عبوس اولمق .

اَکمَکجی { اکمکجیلك. با: اتمکجی وسائره.

اَکمَل { ص. عر. [«کامل» دن ستف.] دها ویا پك کاللی، دها مکمل: ابن سینا حکماء اسلامك اکملیدر .

اَکمَلیت { سذ. عر. پك مکمل و قصورسز اولانك حال و صفتی، قصورسزلق، مکملیت: متنبینك شعرده اکملیتی مسلمدر .

اَکمه { س. تخم سرپمه، تخم آتمه، زرع: چفتجینك بو موسمده بغدای اکمه‌سی. == ص. اکلمش، اکمکله وجوده کلمش: بو چایر خدایی نابت‌میدر یوقسه اکمه‌میدر .

اَگمه { س. ١. بر یانه میل ایتدیرمه، چارپتمه، ایندیرمه: سزك اودالی اگمه‌کز. ٢. چویرمه، قیویرمه، تقویس: او دمیر چبوغی اگمه‌سی قوتنه دلیلدر. || باش اگمه وسائره. با: اگمك .

أَكناف { سـند. جمـ. عر. فد : كنف. با : كنف .

أَكِندى { سـ. اگه‌دن چيقان اينجه تالاش : باقير اگنديسى؛ آقچه جان اگنديسيدر .

أَگو { با : اگى .

أَكوان { سـند. جمـ. عر. فد : كون. با : كون .

أَكول { صـ. عر. [« اكل » دن سمب.] چـوق يين، اوبور، پيس بوغاز. [« اكولانه » ويا مصدريتله « اكولى » كبى عجم قيافتنده عرب تعبيراتى قوللانمقدن اجتناب ايتملى .]

أَگه { سـ. [اصلى : اگك. چـ: اكاك] معـدن وسائره يونتمغه مخصوص اينجه ديشلى آلت، تورپى، سوهان .

أَگه { ياخود اگك. سـ. ياناغك آلت طرفى، چكه‌يى اورتن قسمى. || اگه كميكى = اوست چكه .

أَگه‌جى { سـ. اگه ايله ايشلين، معـادن وسـائره‌يى اگه‌لين ايشجى .

أَگه لَتمـك { فتـ. اگه ايله يونتديرمق ويا جلا ويرديرمـك : بو مقـاصى اگه‌لتملى .

أَگه لَمَـك { يا اگه‌له‌مك. فتـ. اگه ايله ايشلمك، اگه ايله يونتمق ويا جلا ويرمك: معـدنى جلالنـديرمق ايچـون اگه‌لرلر .

أَگى { ياخود اگو ويا ايگى. سـ. [« اگمك » دن] قبورغـه‌لرك اوكورغـه‌يه مربوط اوليـانلرى، اڭ آلتـده‌كيلرى، ضلع، پهلو .

أَگى { سـ. [زبانزدى « ايگك »] با : ايگى .

أَكياس { سـند. جمـ. عر. فد : كيس. با : كيس .

أَكيال { سـند. جمـ. عر. فـد: كيل. با : كيل .

أَگيج { سـ. يمش قوپارمـق ايچـون آغاج دالنى و سائر شيئلرى طوتوب اگمكه مخصوص اوجى اگرى دگنك، آغاجدن قانجه .

أَكيد { صـ. عر. ٲ: اكيـده. [« وكد » دن صشـ.] ١. صاغلام، محكم، متين، قوتلى. ٢. صريح وقطعى : امر اكيد، اوامر اكيده. [بونجى معنادن استعاره اولنمشدر .]

أَكيداً { حـ. عر. ١. متين و محكم اوله رق، صـاغلام صورتده. ٢. صراحةً و قطعياً : كيفيتك سرعت انهاسنى كنديسنه اكيداً يازديلر .

أَكير { سـ. [اصلى : ايگير] بر جنس يبان مرسينى .

أَكيز { سـ. اكين بيچـلدكدن صكره يرده قالان صمان ديبلرى : اكيزيمك اوزره حيوانلرى تارله‌يه صاليويرمك .

أَگيليج { يا ايگيليج. سـ. باغ صارماشيغى .

أَكين { سـ. [« اكمك » دن] اكلمش حبوباتك سورمشى، تارله‌ده بيتمش حبوبات، مزروعات : يكى بيتمش، تخمه كلمش، صارارمش اكين؛ اكين بيچمك .

أَگين { سـ. [« اگمك » دن] آرقه كميكنـك اگيلير يرى : بوينـك اگيننه بينمـك. [اوروپا لسانلرده ينه بو معنا ايله مستعمل فر. Échine، نكا. Chine، يتا. Schiena كلمـه‌لريله مشابهت لفظيه‌سى غريبدر.]

أَگينج { سـ. اور، تومسك، ات بكى، سگيل .

أَكينجى { سـ. اكين اكوب بيچمكله مشغول آدم، چفتجى، فلاح، حراث : اكينجى طائفه‌سى = زراع .

أَكينجيلك { سـ. اكين اكوب بيچمك واوكا متفرع علم و صنعت، زراعت، فلاحت، حراثت .

أَگيندريك { سـ. آرقه‌نك اگين دينلن جهتنى اورتن شئ، فراجه ياقه‌سى، كورك وسائره‌نك دوريك بيوك ياقه‌لرى، زاغاره (ظهـاره). — [فر. « پلرين » دينلن شيئه ده بو اسم پك مناسب اولديغندن، بو يبانجى تعبيرك قبـول و استعمالنه لزوم حقيقى يوقدر.]

أَكينلك { صـ. اكينه مخصوص ويا الويريشلى: اكينلك تارله، اراضى .

أَل { سـ. [اصلى و چـ: ايل] ١. انسانك طـوتمق، ايشلمك، آصلمق كبى ايشلرده قوللانديغى ايكى عضوك بهرى يد، دست: صاغ ال، صول ال. [عموميت اوزره اوموزدن طيرناق اوجلرينه‌دك و بالخاصه قول وبيلكك غيرى اولان آشاغى قسمى يعنى بيلك مفصلندن اعتباراً آوجله پارمقلرى شامل

اولان جهته دینیلیر.] ۲. آتك
وسائر چارپالرك اوك آیاقلرندن
بیری. ۳. میمون و نسناس
انواعنك ال شكلنده وال كبی
مستعمل اولان درت عضولرینك
بیری. ٤. آلات و اوانی
مختلفه صاپی، قول، قولپ:
دكرمن الی. ٥. بعض آلتلرك
اوره‌جق و دوكه‌جك قسمی،
دسته: هاون‌الی. ٦. اله وآوجه
صیغان مقدار، آوج، طوتام:
بر ال بغدای. ۷. ال ایله‌ایدیلن
بر ایشك بر دفعه‌لغی، بر نوبت:
بر ال طبانجه، بر ال كاغد. ۸.
مج. اورمه، ضربه: الی آغر. ۹.
مداخله، دخل: بوایشده اونك‌ده
الی‌واردر. ۱۰. اقتدار، ارادت،
اختیار: او ایش بنم الده‌در.
۱۱. تصرف، مالكیت: مال بو
كون كیمك النده‌در؟ ۱۲.
ایش، عمل: فلان جراحك الی
خفیفدر؛ فلان خطاطك الی
بللیدر. ۱۳. نوبت، صره: ال
كیمده‌در؟ || ال آتمق = كیریشمك،
تصدی ایتمك. || ال آچمق =
دیلنمك، سؤال. || الی آچیق =
جومرد، سخی، سماحتلی؛ مسرف.
|| ال آلتنده = حاضر، مهیا. || ال
آلتندن = كیزلیجه، كندینی
كوسترمكسزین، خفیاً. || اله آلمق =
آلمق، قزانمق، كندی طرفنه
چویرمك. || اله آوجه صیغماز =
ضبط اولنماز، پك حشاری. ||
ال آیاسی = آوج ایچنك دوز
یری، راحه. || ال اله ویرمك =
بربرینه یاردیم ایتمك، برلكده
چالیشمق. || ال اورمق = كیریشمك،

بدأ ومباشرت ایتمك. ۲. چالمق،
چیرپمق، آلقیشلامق. ۳. ال
قومق، طوقندیرمق، باصمق.
|| ال اوزاتمق = آلمغه تصدی
ایتمك، ایستمك. || الی اوزون =
اقتدار ونفوذی اولان. || ال
اوستنده ال وار = مافوقك
مافوقی واردر. || ال اوغشدیر.
مق = مأیوس اولوب شاشیرمق.
|| ال ایتمك = اشارت ایتمك. ||
اله ایتمك = قزانمق، كندی
طرفنه چویرمك. || ال ایرمك،
ایرشمك = نائل اولمق. || ال ایشی =
ماكینه معمولاتندن اولمیوب
ال ایله یاپلمش. || ال باغلامق =
دیوان طورمق. || اله باقمق =
محتاج وعطیه‌یه منتظر اولمق.
|| الی بایراقلی = شریر، فنالقده
مشهور. || ال برلكی = اتفاق،
ایشده مشاركت. || الی بلده =
خدمته مهیا. || الی بوش = ۱.
ایشسز معطل. ۲. بر شیئه مالك
اولمیان، تهی دست. || الی پك =
خسیس. || ال پنجه = دیوان
طوران، خدمته مهیا. || ال
چابوقلغی = حقه‌بازلق. || ال،
چرپمق = ال اورمق، آلقیشلا.
مق. || ال چكمك = واز كچمك،
صرف نظر ایتمك، فارغ اولمق،
كف ید ایتمك. || ال دكمك =
وقت و فرصت بولمق. || الدن =
۱. نوبته و معامله صره‌سنه
قونمیه‌رق، عاجلاً. ۲. بازار و
چارشیدن اولمیه‌رق بالمناسبه
طوغریدن صاحبندن آله‌رق:
بو آرابه‌یی الدن آلدم؛ الدن دوشمه
[فر. D'occasion]. || الدن

چیقارمق = صاتمق، دفع ایتمك،
تصرفندن قورتلمق. || الدن
چیقمق = فوت اولمق. || الدن
كلمك = یاپیله‌بیلمك، دائرهٔ اقتداری
داخلنده اولمق: بو ایش الدن
كلمز؛ الدن كلن. || الده = ۱. تحت
تصرفده ۲. دائرهٔ اقتدار دا.
خلنده. ۳. قزانلمش، تابع، مطیع.
٤. حاضر، مهیا. ٥. حسابده
جمعده اوستده‌كی صره‌یه كچیرلمك
اوزره آلتده‌كی صره‌دن آرتان
عدد. || الده بر = اك اول‌حسابه
داخل اولمق اقتضا ایدن: او
الده بر. || ال سورمك = بر ایشه
بدأ ایتمك. || ال صویی = آبدست.
|| ال طوقندیرمق = ال سورمك،
قاریشمق. || ال قالدیرمق = ۱.
اوره‌جق اولمق، اورمغه تصدی
ایتمك. ۲. دعا ایتمك. || اله
كچمك، كیرمك = ۱. طوتلمق،
اخذ وكرفت اولنمق: اله‌كچمسی
پك مشكل بر خیدود ایدی.
۲. تصرفنه موفقیت حاصل اولمق:
قولای اله كچر بر كتاب دكلدر.
|| الی كسلمك = مألوف برایشدن
واز كچمك. || ال وارمق = ۱.
وقت وفرصت بولمق: الم واره.
مادی. ۲. جسارت ایتمك،
قییمق: نصل الكز واره‌بیلدی؟
|| ال ویرمك. با: الویرمك. ||
اله ویرمك = تسلیم ایتمك، غمازلق
ایدوب خبر ویرمك. || ال یا.
زیسی = ال ایله یازلمش یازی،
مطبوعك غیری. || ایكی الم
یاقه‌سنده = آخرتده دعوا.
جیسی‌یم. || ایكی الی بوكرنده =
مأیوس و حیران. || درت ال

= ایکی کشی طرفندن چالینیر پیانو اصولی. || درت ال ایله = کمال تهالکله، زیاده چالیشه‌رق: درت ال ایله بر ایشه صارلمق. || خانم الی = اوفق بر آغاجك و بر دیکی معروف کوزل قوقولی چیچك، زهر العسل. — بر چوق آلات وسائره‌نك اسملری «ال» اسمنه مضاف اولمغله مدلوللرینك کوچکنی و ال ایله یا الده قوللانیلانی کوستریرلر: ال بیچقیسی، ال دکرمنی، ال آطلاسی.

اَل { با: ایل.

اَل { حرف تعریف. عر. بر اسمك مدلولنی تعیین و تحدید ایتمکه یارایوب، لسانمزده یالکز الحاج، الفقیر، الداعی، الشیخ کبی بعض اسملرله بعض ترکیبات عربیه‌ده واسماء خاصه‌ده واکثریا مضاف ایله مضاف الیه آره‌سنده قوللانیلیر: المفلس فی امان الله، الحکم لله، العیاذ بالله، الامان، الغیاث، محی الدین، عبدالسلام کبی. — بو لفظك همزه‌سی یالکز باشده اوقونوب، ترکیباتده اوقونمدیغی کبی، «حروف شمسیه» دینلن: ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن حرفلرندن اول لامی دخی اوقونمیوب، آلت طرفنده‌کی حرف شده‌لی اوقونور: باب التوبة، نور الدین، عبد الصمد، عبد اللطیف کبی؛ «حروف قمریه» تعبیر اولنان دیکر حرفلردن اول لامی اوقونور: من الباب الی المحراب کبی.

آلا { ص. [اصلی: آلا] آچیق کوك، آچیق مائی: الا کوز. || چاقر الا = کول رنکنه مائل مائی. [یالکز کوز حقنده مستعملدر.]

آلا { حه. عر. عر. آکاه اول، باق، دیکله. [لسانمزده دائما بر حرف نداءدن اول بولنور:] الا ای بر وبحرك پادشاهی!

اِلّا { د. عر. ۱. استثنا بیان ایدر، دن بشقه، دن ماعدا، مکر: بر قالماز اصلا دشمنه الا بیابان عدم. ن. ۲. [اِن - لا] اولمدیغی حالده، عکسی حالده: مکتبه کیتملیسك والا سنی اولادلقدن چیقاریرم. [بو معناده اکثریا واو ایله قوللانیلیر.] ۳. تر. هله، علی الخصوص: آوی چوق سورم الا طاوشان آوینی؛ (بو حالده‌مدسز «ایللَه» صورتنده تلفظ اولنور)؛ الا اونك طوری. ٤. تر. مطلقا، بهمه حال: الا کله‌جکسکز دیه اصرار ایتدی.

اَلآن { ظز. عر. [ال، حرف تعریف - آن = زمان] ۱. شمدی، شمدیکی حالده. ن. ۲. حالا، هنوز، دها، شمدی‌یه قدر: الآن اوراده‌در؛ الآن کلمدی.

اَلاستیق { ص. [فر. Élastique] طوپلانوب چکیلیر، اسنر. لسـ. [هله «الاستیق»، «الاستیقیت» کبی کولونج تعبیرلر استعمالی عبثدر.]

اَلامان { حد. عر. [ال، حرف تعریف - امان = م] آمان، مدد: الامان! بیچارکانه‌ایله لطفك رایکان.

اَلِبّا { صذ. ج. عر. فد: لبیب. با: لبیب.

اَلباب { صذ. ج. عر. [فد: لب = ایچ، مغز] عقللر، عقول: اولو الالباب = اصحاب عقول، عقل سلیم صاحبلری. [لسانمزده مفردی بو معنا ایله وجمع مفردینك معناسیله قوللانلماز.]

اِلباس { سذ. عر. [«لبس» دن مص. افعال] کییدیر. مه: بیرامده فقرا چوجقلرینی الباس ایتمك عادتیدر.

اَلبَت { حه. [عر. «البتة» دن غلط] ۱. مطلقا، بهمه حال: البت کله‌جکدر. ۲. عاقبت، نهایت: باشلانیلان ایش البت بیتر؛ البت بزم المزه ده فرصت کچه‌جکدر.

اَلبَتّه { حه. عر. [اصلی: البتةً] مطلقا، بهمه حال: البته کیدر کلن جهانه.

اَلبِسه { سذ. ج. عر. فد: لباس. با: لباس.

اِلتِباس { سذ. عر. ج: التباسات. [«لبس» دن مص. افتعال] زیاده بکزه‌ین شیئلرك تفریق خصوصنده حاصل اولان شبهه وتردد: التباس واقع اولدی؛ دفع التباس ایچون.

اِلتِجاء { سذ. عر. [«لجأ» دن مص. افتعال] صیغینمه، برینه قاچوب کندیسندن حمایه وتصاحب ایستمه: مرحمت الهیه‌یه التجا ایتمکدن بشقه چاره یوقدر. — «التجاکاه» برینه ملجأ دیمك البته دها فصیحدر.

اِلتِحاق { سذ. عر. [«لحق» دن مص. افتعال] قاتلمه،

منضم اولمه، انضمام: کریده قالمش اولان بلوك طابورینه التحاق ایتدی.

اِلتِحام { سذ. عر. [« لحم » دن مص. افتعال] جرا. یاره‌نك یکی ات پیدا ایدوب تپانمه‌سی.

اِلتِزام { سذ. عر. جـ: التزامات. [« لزوم » دن مص. افتعال] ١. کندی اوزرینه لازم عد ایتمه، اختیار: التزام سکوت؛ ایشه مداخله ایتمه‌مکی التزام ایتدم. ٢. برینك طرفنی طوتمه، طرفگیرلك ایتمه: بری متنبی‌یی ودیکری ابوتمامی التزام ایده‌رك مکابره‌یه کیریشدیلر. ٣. ایجاب ایتدیرمه، موجب اولمه، انتاج: ثروتی ایی یاشامسنی التزام ایتمز، یاشامسنی بیلمز نه زنکینلر وار در. ٤. اد. واردات دولتدن اعشار واغنام کبی بر شعبه‌یی ویا میری یاخود خصوصی بر چفتلك و سائره وارداتنی بدلی مقسطاً ویره‌جکنه کفیل کوستره‌رك مقطوعاً درعهده ایتمه: بر قضانك اعشارینی التزام ایتدی؛ التزام آلمق؛ التزامه ویرمك؛ التزامانه قاریشمق. || بالالتزام = ایش ایدینه‌رك، صورت مخصوصه‌ده، راست کله دکل: بالالتزام صاریغنی پریشان بر حالده کیردی.

اِلتِزاماً { حـ. عر. التزام طریقیله: اعشار التزاماً اداره اولنیور.

اِلتِزامجی { سـ. واردات دولتی ویا بر چفتلك وسائره‌یی التزامه آلان، التزاماته قاریشوب بو ایشله کچینن آدم، ملتزم.

اِلتِزامجیلق { سـ. واردات دولتی ویا خصوص چفتلك وسائره وارداتنی مقطوعاً اوزرینه آلانك حال وصفتی وایشی، ملتزملك.

اِلتِزامی { صـ. عر. ث: التزامیه. د. معنای التزامی، دلالت التزامیه = بری دیکرینی ایجاب ایتدیرر ایکی شیئدن برینك ذکریله دیکرینك قصد اولنمسی. || صیغهٔ التزامیه = صرف ترکیده یازملی وسوملی کبی لزوم بیان ایدن صیغه؛ التزامیهٔ حال: یازملیدر؛ التزامیهٔ ماضی: یازملی ایدی.

اِلتِصاق { سذ. عر. [« لصوق » دن مص. افتعال] یاپیشمه، برلشمه، قاوشمه، بیتشمه: ایکی دمیر یول خطنك التصاق. || ط. التصاق اجفان = کوز قپاقلرینك یاپیشمه‌سی؛ التصاق مفصل = اویناق یرنده کمیکلرك بربرینه یاپیشمسندن عبارت علت.

اِلتِفات { سذ. عر. [« لفت » دن مص. افتعال] ١. یوز چویروب باقمه: بزم طرفه هیچ التفات ایتمدی. ٢. دقت، اعتناء، احالهٔ سمع اعتبار: التفات ایله چوق هندسه‌یه (وهبی). ٣. اظهار توجه، تلطیف، خاطر صورمه، تطییب خاطر، کولر یوزله و لطفکارانه آشنالق: التفاتکزه نائل اوله‌مدق؛ التفات یوقمی؟ ٤. د. سوزی مثلا غائبدن مخاطبه، مخاطبدن متکلمه چویرمکدن عبارت اسلوب بلاغت، سورهٔ فاتحه‌ده « ایاك نعبد » آیت کریمه‌سنده اولدیغی کبی.

اِلتِفاتجی { صـ. چوق التفات ایدن، هر کسك خاطرینی تطییب ایده‌رك لطفله معامله ایدن، ملتفت، التفاتکار: چوق التفاتجی بر ذات در.

اِلتِفاتسزلق { سـ. التفات ایتمه‌یش، عدم التفات.

اِلتِفاتکار { صـ. فا. [التفات. کار] التفاتجی، ملتفت.

اِلتِفاتکارانه { صـ. فا. التفاتجی آدملره مخصوص بر طور نازکانه‌ده واقع اولان: بر نظر التفاتکارانه ایله باقدی. = حـ. فا. کمال لتفاتله، التفاتجیلره مخصوص بر طورله: بنی التفاتکارانه قبول ایتدی.

اِلتِفاتلی { صـ. التفاتله اولنان: التفاتلی معامله.

اِلتِقاء { سذ. عر. [« لقاء » دن مص. افتعال] برلشمه، قاوشمه: التقاء نهرین؛ التقاء بحرین؛ دجله ایله فراتك التقا ایتدکلری یرده.

اِلتِقاط { سذ. عر. جـ: التقاطات. [« لقط » دن مص. افتعال] دوشیروب طوپلامه، و علی الخصوص کتب مختلفه‌یه مراجعتله معلومات جمع ایتمه، تتبع: کتب تواریخدن التقاط ایتدیکی معلومات.

اِلتِقام { سذ. عر. [« لقمه » دن مص. افتعال] یوتمه. ذ.

اِلتِماس { سذ. عر. جـ: التماسات. [«لمس» دن مص. افتعال] مساوی مرتبه‌ده بولنان ایکی کمسه‌دن برینك دیکرینه بشقه-

سی ایچون ایتدیکی طلب ورجا: خاطره التماسنه باقماز حقانیتلی برآدمدر.

اَلْتِمَك { فتح. (اون وسائره‌یی) الکدن کچیرتمك، بالوا. سطه الهمك: بو اونی التمه دن خمور یاپاملی.

اِلْتِواء { سذ. عر. [«لوی» دن مص. افتعال] صارلمه، بوکلمه. [لواء نصرت التواکبی غریب وصف ترکیبلر تشکیلنه‌ده کیدر.] || تش. وجرا. بعض مواد بدنیه‌نك بوکلمسی: التواء شرایین.

اِلْتِهاب { سذ. عر. ج: التهابات. [«لهب» دن مص. افتعال] آلولنمه، طوتیشمه، پارلامه: اسن روزکار آتشك بردن بره التهابنه سبب اولدی. || ط. بر عضو مریضه قانك هجومیله حاصل اولان وجعلی حرارت و شیش و قیزارمه: التهاب قلب، التهاب رأس، التهاب شریان، التهاب مفصل، التهاب جفن، التهاب امعاء، التهاب معده، التهاب رحم وسائره.

اِلْتِهابی { صد. عر. مؤ: التهابیه. ط. آنفاً بیان اولنان التهابه منسوب ومتعلق: آثار التهابیه.

اِلْتِیام { سذ. عر. [«لأم» دن مص. افتعال] (یاره) قپانوب اوکلمه: یاره‌سی التیام بولدی.

اِلْتِیام پذیر { صد. فا. قپانه بیلیر، اوکلسی ممکن (یاره). [ذاتاً ترکیب سقیم اولدیغی حالده، بر یاره حقنده قپاندی معناسیله «التیام پذیر اولدی» دیمك بسبتون مناسبتسزدر.]

اِلْجاء { سذ. عر. ج: الجاآت. [«لجأ» دن مص. افعال] اجبار، مضطر براقه: الجای ضرورتله؛ الجاآت زمانیه‌دن. [عربیده برینی ملجأ آرامغه مجبور ایتمك، وبرینك التجاسنی قبول ایله کندیسنی حمایه ایتمك، وحق تعالایه توکل ایلمك معنالرینه کلوب، بزجه مستعمل اولان معناده استعمال اولنماز، ایلك معناسیله برآز مشابهتی وار ایسه‌ده، ینه مناسبتسزدر.]

اَلْجك { س. الدیون.

اَلْچی { س. با: ایلچی.

اَلْحاج { سذ. عر. [ال = حرف تعریف. حاج = حاجی] با: حاجی.

اِلْحاح { سذ. عر. [«لح» دن مص. افعال] تکلیفده اصرار، ابرام: قالمقلغم ایچون چوق الحاح ایتدیلر.

اِلْحاد { سذ. عر. ج: الحادات. [«لحد» دن مص. افعال] ١. اعتقاد صحیحدن نکول، حق تعالانك وارلغنه و وحدانیتنه اینانمایش. ٢. [مصدریت معناسنی تضمن ایتمکسزین] دینسزلك، اعتقادسزلق، عقیده فسادی: اصحاب الحاد = ملحدین.

اَلْحاصِل { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حاصل = حصول بولان] حاصلی، خلاصۀ کلام، نتیجۀ کلام، فی الجمله.

اِلْحاق { سذ. عر. ج: الحاقات. [«لحق» دن مص. افعال] قاتمه، ضم وعلاوه ایتمه: او وظیفه‌یی‌ده فلان مأموره الحاق ایتدیلر. || د. کلمه‌نك آخرینه بر حرف ویا ادات علاوه‌سی: یاء نسبت اسملره الحاق اولنور. = ج. الحاق وعلاوه اولنان شیئلر: او اوك بعض الحاقاتی واردر.

اَلْحال { با: فی الحال.

اَلْحالةُ هذِهِ { ظز. عر. شمدیکی حالده، بو کونکی کونده، الیوم، حالا، هنوز: نجدك بدوی عربلری الحالة هذه عربینك فصیحنی سویلیورلر.

اَلْحان { سذ. ج. عر. فد: لحن. با: لحن.

اَلْحَذَر { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حذر = صاقینمه] صاقین، صاقینه‌لم، صاقینملی.

اَلْحَق { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حق = م] طوغریسی، حقیقة، بحق.

اَلْحُکْمُ لِلّٰه { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حکم = م، لله = اللهکدر.] حکم اللهکدر. [توکل وتسلی تعبیریدر.]

اَلْحَمْدُ لِلّٰه { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حمد = شکر. لله = اللهکدر] شکر اللهه، جناب حقه شکرلر اولسون: الحمد لله علی التمام = بیتدیکنه اللهه شکرلر اولسون؛ الحمد لله علی کل حال = هر حالده اللهه شکرلر اولسون.

اِلَخ { «الی آخره» تعبیرندن مقطوعدر، که سائرلری ویاآلت طرفیده بویله‌در دیمکدر؛ وقس علیه البواقی کبی.

اَلدّاعی { با: داعی.

اَلْدُوان { یاخود الذوون ویا:

اَلدیوَن { س. [« ال » دن] اله کچیریلن دری وغانت یاخود یوك وقماشدن ال محفظه‌سی، اللك، الجك. [« الدیونلك » تعبیری غلطدر.]

اَلدیوَنجی { س. الدیون یاپان و صاتان آدم.

اَلَذّ { ص. عر. [« لذیذ » دن ستف.] دها ویا پك لذتلی: قایصی الذ بر میوه‌در؛ میوه‌لرك الذی خرمادر.

اِلزام { سذ. عر. جـ : الزامات. [«لزوم» دن مص. افعال] ١. دولتك بر وارداتنی ویا بر چفتلك و سائره‌یی التزامه ویرمه، التزام ایتدیرمه. ژ. ٢. مباحثه‌ده دلائل و براهین قویه ایرادیله خصمی اسکات ایتمه، مناظره ده غلبه : اونی الزام ایتدم؛ او مباحثه ده هیچ الزام اولنماز.

اَلزَم { ص. عر. [« لازم » دن ستف.] دها ویا پك لازم، اڭ لزوملی، پك مقتضی: بو کون اورایه کیدلمك الزمدر.

اَلزَمیَّت { سذ. عر. پك لزوملی ومقتضی اولان شیئك حالی، صوك درجه ده لزوم و اقتضا: بوایش الزمیت تحتنده‌در. [عربیده مستعمل اولمیوب قیاسله اویدورلمش بر لغتدر.]

اَلَست { س. جناب خلاقك بشری یارادوب «الست بربکم» بیوردیغی زمان، ابتدای خلقت بشر: روز الست.

اَلسَّلام { ح. عر. [ال = حرف تعریف - سلام = م.] سلام، تحیات اولسون: السلام ای سرور اولاد آدم! السلام ای آل یاسین! || والسلام = آرتق سلامدن بشقه دیه‌جك قالمدی، ایشته اوقدر: ایستمم والسلام؛ بویله ایسترم والسلام.

اَلسِنه { سذ. عر. فد: لسان. با: لسان.

اِلصاق { سذ. عر. [«لصوق» دن مص. افعال] بیتشدیرمه، قاوشدیرمه: دمیر یول، تلغراف خطلرینی الصاق ایتمك.

اَلصَّلا { ح. عر. [اذانده‌کی «حی علی الصلا» دن مأخوذ] میدان اوقومه تعبیری، کندینه کوکنن میدانه چیقسین! ایشته میدان: نار عشقه تحمل ایدن وار ایسه الصلا!

اَلطاف { سذ. جـ. عر. فد: لطف. با: لطف.

اَلطَف { ص. عر. [« لطیف » دن ستف.] دها ویا پك لطیف وخوش. ژ.

اَلعِیاذُ بِالله { ح. الله‌ه صیغندق، الله اسیرگسین، معاذ الله، نعوذ بالله!

اِلغاء { سذ. عر. [« لغو » دن مص. افعال] قالدیرمه، بوزمه، حکمسز براقمه، لغو و فسخ وابطال ایتمه: مأموریتی الغا اولندی؛ قانونك او ماده‌سنی الغا (فسخ) ایتدیلر؛ الغای قوائم نقدیه. [عربیده‌کی معانیسنك بری بوکا قریب ایسه‌ده، تمامیله اویمیور.]

الغار { س. با: ایلغار. [بعض لغویونمز افعال بابنك مصدرینه اولان مشابهتنه آلدانه‌رق بو لغتی عربی دیه قید ایتمشلردر!]

اَلغاز { سذ. جـ. عر. فد: لغز. با: لغز.

اَلغَرَض { ح. عر. [ال = حرف تعریف. غرض = مقصد] مقصدم شوکه، دیه جکم شوکه، کله‌لم مقصده.

اَلف { عد. عر. جـ: آلاف، اُلوف. ١. بیك، هزار: الف کامله = تام ١٠٠٠ تا. تاریخنده. ٢. بیك سنه‌دن یعنی اون قرندن عبارت زمان: هجرت نبویه‌نك الف اولی اواخرنده، الف ثانیسی اوائلنده.

اَلِف { سذ. عر. [عبرانیجه‌دن مأخوذدر.] الفبامزك ایلك حرفنك اسمی: الف ممدوده = اوزون الف؛ الف مقصوره = قیصه الف. عربیده یالکز فتحه‌یی تقویه ایدنه الف، ومتحرك یاخود ساکن اوقونانه همزه دینلیرسه‌ده، لسانمزده (ا) شکلنده یازیلانه علی الاطلاق الف دینلوب، همزه اسمی (ء) شکلنه حصر اولنمشدر. || مج. طوغری وموزون قد، قامت سهی. عر.

اَلفاظ { سذ. جـ. عر. فد: لفظ. با: لفظ.

اَلِفباء { سذ. عر. ١. حروف هجا ترتیبی، طاقمی: الفباء ترکی، الفباء عربی. ٢. حروف هجایی و تهجی اصولنی حاوی رساله.

اُلفَت { سذ. عر. ١. آلیشمه، انسیت، امتزاج: یازی

ایله الفت ایتمشدر؛ بو هوا ایله الفت ایده‌مدم. ۲. کوریشمه، قونیشمه، اختلاط: کیمسه ایله الفت ایتمز؛ الفتدن قاچار. ۳. دوستلق، محبت، وداد: شرط الفت ترك کلفتدر. ٤. خوی ایتمه، اعتیاد: توتون مضر بر شیئدر اما الفت ایدنلر واز کچه‌مزلر. || گرم الفت = صیقی صیقی کوریشن، ایچلی دیشلی. — الفتکر والفتگری کبی تعبیرلر استعمالندن احتراز ایتملی.

اَلفِراق { ح. عر. [ال = حرف تعریف. فراق = آیریلق] الوداع !

اَلفِیّه { سذ. عر. بیك بیتدن مرکب قصیده. [بر چوق قصائد عربیه بو اسمله شهرت بولمشدر.]

اِلقاء { سذ. عر. جـ: القاآت. [« لقاء » دن مص. افعال] قومه، براقمه، آتمه: قایغی دکیزه القا ایتمك؛ نفسنی تهلکه‌یه القا ایتمك؛ آتش، نفاق القا ایتمك. == جـ: مضر سوزلرله ذهن چوریرمه، اغفال، افساد: بر طاقم القاآته قاپیلدیلر؛ القاآت بدخواهانه.

اَلقاب { سذ. جـ. عر. فد: لقب. با: لقب. == تر. فد. اصحاب رتبه‌یه ویریلن عنوان، رفعتلو، عزتلو وسائره.

اِلقاح { سذ. عر. [« لقح » دن مص. افعال] (آشیر) دیشیسنی کبه براقمه، دول آلدیرمه. || نبا. انجیر و خرما کبی آغاجلرك چیچکنه ارککنك تخمی کیدوب مثمر اولمسنی انتاج ایتمه. || ظاهر الالقاح، خفی الالقاح = نباتاتك فعل القاحك صورت وقوعنه کوره تقسیملری.

اَلقِصّه { ح. عر. [ال = حرف تعریف. قصه = حکایه] حکایه‌مزه، مانحن فیهمزه کله‌لم، خلاصه، الحاصل.

اَلَك { س. الهجك آلت که اینجه تخته‌دن بر دائره ایله بر یوزینی قاپلایان آز چوق سیرك کتن یا ایپکدن ویاقیلدن برتولدن عبارتدر. || الکدن کچیرمك = الهمك؛ و مج. اینجه دن اینجه‌یه آرایوب تفتیش و تحقیق و یا انتخاب ایتمك.

اُلکا { با: اولکه.

اَلکتریق { س. [فر. Électricité و اصلی یو. Ἤλεκτρον] م. بعض اجسامده هر شیئی کندینه چکمك خاصه‌سی، کهربائی؛ الکتریق مثبت، منفی = بو خاصه‌نك ایکی جهتی. || آلت الکتریق = الکتریق ماکینه‌سی. || الکتریق حیوانی، کیمیوی. || قطب الکتریق = الکتریقك مرکزی. || مقیاس الکتریق، الکتریق پیما = الکتریق تقدیره و اولچمکه مخصوص آلت.

اَلکتریقی { ص. م. الکتریقه منسوب و متعلق و الکتریق خاصه‌سنی حائز، کهربائی. || ط. تداوی الکتریقی = الکتریق واسطه‌سیله تداوی اصولی.

اَلکتریقیت { سذ. عر. م. الکتریقلشمه، الکتریقلشدیرمه. الکتریق حصولی، کهربائیت. [لغات مولده دندر.] || قابل الکتریقیت = الکتریقلشه بیلن (جسم).

اَلکجی { س. ۱. الك یاپان و صاتان آدم و یا قاری. ۲. چنکانه قاریسی. == ص. مج. آچیق صاچیق و ناموسی شبهه‌لی (قادین).

اَلکامك { با الکه‌مك. فتـ. الکدن کچیرمك، الهمك.

اَلگم ضاغمه { س. هواده اینجه بلوط و بخار بولندیغی وقت ضیای شمسك بونك ذراتندن کچرکن انکساریله بو ضیایی ترکیب ایدن الوانك آیرلمه‌سندن حاصل اولان رنکارنك حلقهٔ عظیمه که کاه تك وکاه چفت اولور، قوس قزح. [عربجه ظنیله « علائم سما » صورتنده تحریری عبثدر.]

اَللشمك { فشـ. ۱. ال ایله اینیشه‌رك شقالاشمق، ال شقاسی ایتمك. ۲. دوکشمك، مشاجره ایتمك. ۳. کوجنی دکه‌مك.

اَللمك { با اللهمك. فتـ. ۱. ال طوقندیرمق، ال ایله طوتمق، الده قاریشدیرمق. ۲. ال ایله یوقلامق. ۳. اورسه‌لمك. ٤. ال قاریشدیرمق، مداخله ایتمك. ٥. ایتوب طرد و دفع ایتمك.

اَلله { س. اللك فعلی. با: اللك. == ص. ال ایله سچلمش، برر برر آیرلمش، سچمه، منتخب: الله کومور.

اَلنجی { عبـ. قرق طقوزدن صکره کلن، اللی نصابنه

واصل اولان : اللنجی دفعه، سنه‌نك اللنجی هفته‌سی.

اَللَنمَك { فجـ. ١. ال ایله طوتلمق، قورجالانمق. ٢. اورسه‌لنمك. ٣. ایتیلوب طرد ودفع اولنمق، قوغلمق.

اَللّٰه { سـذ. عر. [ال = حرف تعریف ـ اله = معبود] خالق کائنات اولان وجودِ مطلق، تکری، رب، مولی، خدا، ایزد. || الله اعلم = الله دها ای بیلیر، غالبا، ظن ایدرم. || الله اکبر = الله بیوکدر، مقام تحیرده. || الله الله! مقام تعجب وانفعالده. || الله اصلاح ایتسین! محتاج اصلاح بر شیء حقنده دینلیر. || الله انجامنی خیر ایلیه! نتیجه‌سی تهلکه‌لی کورینن بر ایش حقنده. || الله ایچون! الله حقیچون، قسم؛ طوغریسی، حقا. || الله ایتمسین! معاذ الله. || الله ایناندیرسون = خلافم یوقدر. || الله ایلك ویرسین! الله بلاویرمسین! بد دعا نیتیله ترحماً دعا. || الله بر، قسم مقامنده. || الله بر سوز بر، سوزدن دونمیه‌جکنی تأمین مقامنده. || الله بلا ویرسین! بد دعا. || الله بیلیر = الله اعلم، خدا عالم. || اللهدن بول، بولسون! بد دعا. || اللهدن قورق = یاپمه، کناهدر. || اللهدن قورقماز = ظالم، انصافسز. || الله سلامت ویرسین! عزیمت ایدنلره دعا. || الله صبر ویرسین! الله صبر أجر احسان ایلیه! برآجی وآفت حالنده سویلنیر تسلی دعاسی. || الله عشقنه ! الله حقیچون! اللهی سورسه‌ك! قسم.

|| الله عقللر ویرسین! یولسز بر حرکتده بولنانلر حقنده. || الله عمرلر ویرسین = دعا و تشکر مقامنده. || الله قاوشدیرسون! بر سودیکندن آیریلانه اولنان دعا. || الله کریم! بر محرومیت واحتیاج حالنده سویلنیر تسلی وامید دعاسیدر. || اللهم! ربم، الهی! || الله ویرسین! بر نعمته نائل اولانلر حقنده بیان محظوظیت واولمیانلر حقنده دعادر. || اللهی سورسه‌ك! الله عشقنه! قسم. || آمان الله، آمان اللهم! آمان یاربی! || الحکم لله ! امر اللهکدر، رضا وتوکل تعبیری. || الحمد لله = شکر اللهه، اتمام دعاسیدر. || العیاذ بالله! اللهه صیغندق. || ان شاء الله = الله ایسترسه. || بالله! تالله! والله! الله حقیچون، قسم. || بسم الله = اللهك امریله. || تجاوز الله عنه، عن سیئاته = الله قصورینی عفو ایتسین. || تعالی الله! مقام حیرتده دینلیر. || حسبنا الله = الله بزه کافیدر. || رحمه‌الله (ذ) رحمها الله (ث)، رحمهما الله (ت)، رحمهم الله (جـ) و رحمة الله علیه، علیها، علیهما، علیهم = الله رحمت ایلیه! اولولر حقنده دعا. || رضی الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله راضی اولسون! صحابه وتابعین وسائر اعاظم ملت حقنده دعا. || سبحان الله! مقام تقدیس وتعجیده مستعملدر. || شهدالله = الله شاهدمدر. || عفا الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله عفو ایتسین. || علم الله = الله بیلیر، قسم. || غفر الله له، لها، لهما، لهم = الله عفو ایتسین. || قدس الله سره = الله سرینی تقدیس ایتسین، اولیا وصوفیون حقنده دعا. || کفی بالله شهیداً = اللهك شهادتی کافیدر. || ماشاء الله! مقام تحسین وتقدیرده ونظردن وقایةً دعا. || مدد الله ! یاربی مدد ! || معاذ الله، نعوذ بالله = اللهه صیغندق. — [« اللهی » و« اللهیان » دیمه ملی؛ « الهی » و« الهیون » دینیر. — لسان عوامده مستعمل اولان « اللالم » کلمه‌سی الله اعلم ترکیبندن غلطدر.]

اَلله مَك { الله‌مه. با : اللمك و سائره.

اَللی { عد. [اصلی وچـ : اللیك] بش دفعه اون، یوزك یاریسی، خمسین، پنجاه : اللی کون، اللی قیون.

اَللی { صـ. ١. الی اولان، ذوالید، دستدار : انسان ایکی اللی ایکی آیاقلی ومیمون درت اللی بر حیواندر. ٢. صاب وقولپی اولان : اللی شمعدان.

اَللیشَر { عد. بهرینه و یا بهر دفعه‌سنده اللی : جمله‌سنه اللیشر غروش ویردیلر؛ آرابه‌لره اللیشر تخته قورلر.

اَللیلك { صـ. ١. اللی غروش و سائره قیمتنده اولان : اللیلك توتون. ٢. اللی عدد ویا پارچه‌دن مرکب یاخود اللی شیئی حاوی اولان : اللیلك دفتر (اللی یاپراقلی). ٣. اللی یاشنده اولان : اللیلك بر آدم. ══ سـ. ١. اللی عددی. ٢.

اللى غروش ویا پاره وسائره قیمتنده سکه : بر اللیلك ذکر.

اَلَم { سنـد. عر. ج : آلام. ١. آغری، آجی، صانجی، وجع. ٢. کدر، درد، غم : الم چکمك = کدر ایتمك، غم یمك. || ط. اعضاء بدن اسملرینه اضافتله وجعلی بر طاقم امراضك اسماسینی تشکیل ایدر : الم اذن، الم معده.

اَلما { س. [اصلی : آلما] معروف میوه‌که اکثریا یشیل ایله صاری وبیاض‌آره‌سنده اولوب بعضاً بر طرفی ویا هر طرفی آز چوق قرمزی‌یه مائل اولور، تفاح، سیب؛ آرناؤد، آماسیه، فریق الماسی. || مج. یووارلاق شیء، طوب، کره‌جك : کوز، چکه الماسی. || آجی الما، دوه، دیکن الماسی = نباتات انواعی. || یر الماسی = شکلی پتاته‌یه و لذتی المایه بکزر معروف بر کوك که سبزه قبیلندن اولوب اتلی وزیتون یاغلی یمکی اولور. || الما باش = بر جنس اوردك. || الماکورك = تیلکی پوستنك بر جنسی که کنارینه الما دیی‌دینور. || برالمانك یاریسی = پك مشابه، زیاده بکزر. || قیزیل‌الما = وقتیله روما شهرینه اطلاق اولنوردی.

اَلماجق { س. ١. اوبلاق کمیکنك باشی، رضعه، تفاحه. ٢. چیقندیلی کمیك : یناق، چکه الماجغی.

اَلماجی { س. الما صاتان آدم.

اَلماس { س. [یو. Ἀδάμας] معروف ذی قیمت پارلاق طاش که اك مقبول جنسنه پرلانته دیرلر، جوهر، کوهر. = ص. جوهردن معمول ویا جواهرله مزین : الماس یوزوك، کوپه. || مج. پك عزیز وقیمتدار، پك پارلاق ودلبر : الماسم، الماس یارم. || الماس پارچه‌سی = پك پارلاق وکوزل شخص.

اَلماسپاره { س. فا. [الماس = م. پاره = پارچه] الماس پارچه‌سی، پك کوزل و پارلاق شخص.

اَلماستراش { س. فا. [الماس = م. تراشیدن یونتمق.] جامك اك مقبولی که الماسله ویا الماس کبی یونتلمش ظن اولنور، بللور، قریستال. = ص. بو حالده اولان بللوردن معمول : الماستراش بارداق.

اَلماسجی { س. الماس و سائر مجوهرات یاپان و صاتان آدم، جواهرجی.

اَلماسیه { س. طوکمش ات صویله شکر وسائره‌دن معمول بللور کبی پارلاق و شفاف بر طاتلی؛ الماسیه طباغی = بو طاتلی‌یه مخصوص طباق.

اَلمالق { س. الماآغاجلرینی حاوی باغچه، الما آغاجی اورمانلغی.

اَلمالی { ص. ١. الما ایله یاپلمش. ٢. الماآغاجی چوق (یر).

اَلَمزده { ص. فا. [الم = کدر. زدن = اورمق] درد وکدره مصاب، آجی کورمش، مکدر، غم دیده.

اَلَمك { یاخود الهمك. مض : الر. فتـ. الـکدن کچیرمـك، الکله چالقامق، الکله‌مك : اونی الرلرده صکره خمور یاپار. لز. || مج. ١. اینجه‌دن اینجه‌یه آرایوب طرایه‌رق تحری و تفتیش‌ایتمك. ٢. سچمك، انتخاب ایتمك. || اینجه المك = دینه طاری اکمك.

اَلَمك { یاخود الهمك. مض : الر. فتـ. (ایپلیکی) الـکه‌دن کچیره‌رك صارمق : ایپلیك المك.

اَلَمکه { س. ایپلیك صارمغه مخصوص برقاچ دکنکدن وآغرجه بر قاعده‌یه صاپلانمش بر میلك اوزرنده دونر اوفق طولاب : ایپلیکی المکه‌یه آلمق.

اَلَمه { یاخود الهمه. ص. ١. الکدن کچیرلمش، النمش : المه اون. ٢. سچلمش، انتخاب اولنمش : المه کومور.

اَلَنمك { فجـ. ١. الکدن کچیرلمك : برنج اونی بو الکله النمز. ٢. مج. تحری و تفتیش اولنمق. ٣. سچلمك، انتخاب اولنمق.

اَلواح { سند. ج. عر. فد : لوح. با : لوح.

اَلوان { سند. ج. عر. فد : لون. با : لون. = ص. تر. فد. بر قاچ رنکلی، رنکارنك، آلا. جه‌لی : الوان کاغد، الوان باصمه.

اَلوداع { ترکیب عر. [ال = حرف تعریف. وداع = آیرلمه] اللهه ایصمارلادق، اللهه امانت اولك : الوداع ای خاك حسرت، الفراق ای سنك غم!

أُلوف { عد. جـ. عر. فد: الف. با: الف.

أُلوهِيَّت { سذ. عر. [«اله» دن سمص.] تكريلق، معبوديت: الوهيته معتقد، الوهيتى منكر.

اَلويرمك { فل. [ال ـ ويرمك] ١. يتمك، كفايت ايتمك، كافى اولمق: بو قدرى بكا الويرر. ٢. مناسب وموافق اولمق، اويمق، اويغون كلمك: او بنم ايشمه الويرمز. ٣. فائده‌لى ونافع اولمق، حسابه كلمك: اونك تكليفى بكا الويرمز. ٤. وقوع بولمق، واقع اولمق. چوكمك، حكمنى اجرا ايتمك: ندامت الويردى. || الويرر = كافى، يتر، آرتق ايستمز.

اَلويريش { سـ. ١. كفايت، كافى ووافى اولمه. ٢. مناسبت، موافقت، اويغونلق. ٣. فائده، نفع، حسابه كلمه، منافعه مطابقت.

اَلويريشلى { صـ. ١. كافى، وافى. ٢. مناسب، موافق، اويغون: او بكا چوق الويريشليدر. ٣. نافع، مفيد، حسابه مطابق، منافعه اويغون: بو آليش ويريش بكا الويريشلى چيقمدى.

اَلوِيه { سذ. جـ. عر. فد: لواء. با: لواء. [تشديدله تلفظى غلطدر.]

إِلٰه { سذ. عر. ذ: الهه. جـ: آلهه. معبود، تكرى: اله الخلق، اله الكائنات؛ مريخ صابئه عندنده حرب الهى وزهره حسن و عشق الهه‌سى زعم اولنوردى؛ جاهليتده عربلر آلهۀ متعدده‌يه عبادت ايدرلردى؛ حضرت داود جناب خلاقه مجازاً الهالآلهه نامنى ويريور.

اِلهاب { سذ. عر. [«لهب» دن مصـ. افعال] ١. آلولنديرمه، طوتيشديرمه. ٢. التهابه اوغراتمه، شيشيروب عفونتلنديرمه. ذ.

اِلهام { سذ. عر. جـ: الهامات. [«لهم» دن مصـ. افعال] ١. حق تعالى عبادينك قلبنه بر شئ القا ايتمه: كنديسنه بو حقيقت الهام اولندى؛ آنجق الهام طريقيله هدايته نائل اولدى. ٢. من طرف الله برينك قلبنه القا اولنان شئ: بو بر الهام ربانيدر؛ سوزلرى الهامات قبيلندندر.

اِلٰهه { سذ. عر. جاهليتده ديشى زعم واعتبار اولنان بت وصنم ياخود معبودۀ موهومه.

اِلٰهى { صـ. عر. ذ: الهيه. [«اله» دن سمنـ.] الوهيته وحق تعالى حضرتلرينه منسوب و متعلق، من طرف الله اولان: امر الهى، اوامر الهيه، صنع الهى، الطاف الهيه. — الوهيته قائل اولديغيچون حكيم شهير افلاطونه لقب اولوب، افلاطون الهى ديئلير.

اِلٰهى { ندا. عر. [«اله» ايله ياء تكلمدن مركب] ربم! اى بنم اللهم: الهى، پادشاهلر پادشاهى! الهى، سن بيليرسك. = تر. حيرت وتعجب مقامنده ايراد اولنه‌رق آلتنده منادى صورتيله براسم بولنور: الهى چوجق! الهى احمد بك! نه تحفسك! ديمك.

اِلٰهى { سـ. تر. حق تعالى حضرتلرينه مناجات ونعتى حاوى قصيده‌كه اكثريا «الهى» تعبيريله باشلايوب تكيه‌لرده اوقونور: كوزل سسله بر طاقم الهيلر اوقوديلر.

اِلٰهيات { سذ. جـ. عر. فلسفه‌نك الوهيتدن و الوهيته متعلق مسائلدن بحث ايدن قسمى.

اِلٰهيون { سذ. جـ. عر. ١. الوهيته وحق تعالانك وارلغنه اينانان فلاسفه وسائره. ٢. فلسفه‌نك الهيات قسميله اشتغال ايدنلر.

اِلى { حجـ. عر. انتها بيان ايدر، يه، يه قدر، يه‌دك، يه‌دكين، تا. [بعض تركيبات عربيه‌ده تصادف اولنور:] الى آخره = صوكنه‌دك؛ الى ماشاء الله = اللهك ايستديكى وقته دك؛ الى غير النهايه = صوكى اوليان وقته‌دك، ابدياً؛ الى الابد = كذا؛ من اوله الى آخره = ابتداسندن نهايتنه‌دك؛ من الباب الى المحراب = قپودن محرابه‌دك، جملة: الى الآن شمدى‌يه قدر.

اَلياف { سذ. جـ. عر. فد: ليف. با: ليف.

اَليف { صـ. عر. [«الفت» دن صشـ.] الفت ايدن، آشنا، محب. ذ.

اَليق { سـ. عر. [«لايق» دن ستفـ.] دها ويا پك وافق لايق ومناسب اولان: اوآدم بوايشه اليقدر.

اَلیم { ص. عر. ث: الیمه. [« الم » دن صش.] ١. آغریتان، وجعی موجب: ضرب الیم، ضربهٔ الیمه. ٢. شدتلی، چوق درد والمی موجب: عذاب الیم.

اَلیوم { ظز. عر. [ال = حرف تعریف. یوم = کون] ١. بو کون، بو کونکی کونده، الحالة هذه: الیوم موجود بولنان ذخیره؛ الیوم استعمال اولنان لسان. ٢. حالا، هنوز، شمدی‌یه قدر: حافظك تربه‌سی الیوم شیرازده قائمدر.

اَلیَوی { ص. عر. ث: الیویه. [« الیه » دن سمذ.] تش. صاغری بوتلرینه منسوب ومتعلق: عروق الیویه.

اِلیه { سش. عر. ث: الیتین. تش. صاغری بوتی.

اِلَیه { ترکیب عر. ث: الیها، ت: الیهما، ج: الیهم. [الی حرف جریله ضمیر متصل غائبدن مرکب. بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور.] اوکا، اونلره کندیسنه، کندیلرینه: مومی‌الیه، مومی الیها، مومی الیهما، مومی‌الیهم = کندیسنه، کندیلرینه ایما اولنان؛ مشار الیه، مشار الیها، مشار الیهم = کندیسنه کندیلرینه اشارت اولنان؛ مفعول الیه = اسمك « آدمه، دوه‌یه » کبی حالتی؛ مضاف‌الیه = اسمك « آدمك، دوه‌نك » کبی حالتی.

اِلَیها { و:

اِلَیهِم { والیهما. با: الیه.

اَم { س. [اصلی مدله اولوب، ایهام قبحدن طولایی مدی اسقاط، ونهایت ترك اولنمشدر.] علاج، دوا، مداوات.

اِم { ام ویم، یم. فل. [« ایمك » مصدر غیر مستعملندن مضارعك نفس متکلم وحده صیغه‌سیدر. دائما خبر یرینی طوتان بر اسم یا صفت ویا ظرفدن صکره بولنوب، اونك آخری ساکن ایسه، همزه حذف اولنه‌رق حرکه‌سی ماقبلنه ویریلیر؛ ومتحرك ایسه « یم »، « یز » صورتنده قوللانیلیر.] وارم، موجودم، بولنورم: بنم، بوراده‌یم، بن ایی‌یم، بن ترکم. تصریفی بو وجهله‌در:

(مضارع)

ام	از
سك	سکز
در	درلر

(ماضیء شهودی)

ایدم	ایدك
ایدك	ایدکز
ایدی	ایدیلر

(ماضیء نقلی)

ایمشم	ایمشز
ایمشسك	ایمشسکز
ایمش (در)	ایمشلر (در)

(شرطیه)

ایسه‌م	ایسه‌ك
ایسه‌ك	ایسه‌کز
ایسه	ایسه‌لر

(صیغهٔ حالیه)

ایکن.

دیکر صیغه‌لری متروك اولوب، « اولمق » فعلندن استعاره اولنور. عربیده فعل اسنادی بولنمدیغنه قیاساً، حدث وزمانی وفعلك کافهٔ احوال وشرائطنی حائز اولان بو کلمه‌لره « ادات اسناد » نامنی ویرمك علم صرفجه بیوك بر خطادر.

اُمّ { سش. عر. ج: امهات. آنا، ننه، والده، مادر: ام المؤمنین = ازواج مطهرهٔ جناب نبوی‌یه ویریلن عنواندر. || ام الخبائث = شراب، مسکرات. || ام دنیا = مصر، قاهره. || ام الرأس = دماغ. || ام قرآن = سورهٔ فاتحه. || ام القری = مکهٔ مکرمه. || ام الولد = چوجق آناسی اولان اوطه‌لق جاریه. || لاُمٍّ = والده طرفندن (قارداش)، باباسی آیری: لام برادری، همشیره‌سیدر.

اَمّا { حر. عر. [ترکجه ده همزه مدله اوقونور] ١. لکن، آنجق، شو قدر وارکه: بیلیر اما سویلمز. ٢. قالدی‌که، کله‌لم، کلنجه: اما او راضی اولمیه‌جقمش، کندی بیله‌جکی ایشدر. [« که » علاوه‌سیله پك عجمانه بر شیوه آلیر.] ٣. ادات تعجب واعظام: اما یاپدك! اما یازی! اما نه یازی! اما سس ها! اماده سس! || اما بعد = کتاب و نطقده دعادن صکره مقصده کیریشیله‌جکی وقت ایرادی معتاد بر تعبیردر.

اِماته { سش. عر. [« موت » دن مص. افعال] اولومی موجب اولمه، اولو حالنه قومه. ذ.

اَماثِل { صذ. ج. عر. [فمد: «امثل» غیر مستعمل ستف.] اشلر، امثال، اقران: افتخار الاماثل والاقران.

اَماجِد { صذ. ج. عر. فمد: امجد. با: امجد.

أمارَت { سث. عر. [« امر » دن] ١. اميرلك، بكلك، بر امير و يا بكك حال و صفتی: امارت مكهٔ مكرمه. ٢. بر امير يابك ويا برنسك تحت ادارەسنده بولنان مملكت، بكلك، برنسلك: بلغارستان امارتی.

أماره { سث. عر. جـ: امارات. علامت، نشان، اثر: بورادن چچمش اولديغنه دلالت ايدەجك هيچ بر امارەيه دسترس اولەمدق؛ حـ. قرينه.

أمّاره { صث. عر. [« امر » دن] سمب. مذكرى قوللانلماز.] زيادەسيله امر ايدیجی، مجبر: نفس اماره = انسانه سیآتی امر ايدن نفس وشهوتی.

أماكِن { سذ. جـ. عر. فد: مكان. با: مكان.

إماله { سث. عر. [«ميل» دن مصـ. افعال] بر طرفه اكمه، ياتيرمه، ميل ايتديرمه. || د. مقصور اوقونمق لازم كلن حركەنك وزنه اويسون ديه غير طبيعى اولەرق مدى كه معيبات نظميەدندر.

إمام { سذ. عر. جـ: أئمه. ١. نمازده كنديسنه اقتدا اولنان ذات، جماعته نماز قيلديران ذات: فلان جامع شريفك امامى؛ محله امامى، كه جامعده نماز قيلديرمغله برابر محلەسی خلقنك بلديەيه متعلق امورينی و جنازه و نكاح ايشلرينی ده كورور؛ طابور، آلاى امامى = عسكره نماز قيلديرمق اوزره بهر طابور والاى معيتنده بولنان امام كه طريق علميه منسوب اولمغله برابر صفت عسكريەيی دخی حائز اولوب صاريق صارار و جبەسنده شريتلرى اولور. ٢. امور مذهبيەده مقتدابه وپيشوا اولان ذات. بو معنی ايله امام عنوانی اك اول حضرت على (رضه) افندمزله سبطين مكرمينه وامام حسين (رضه)ك نسلندن بربرینی متعاقب طقوز ذاته ويريلوب، جملەسنه ائمهٔ اثنا عشر ديرلر. ٣. شرع شريفده اجتهاد ايدوب رأى صاحبی اولان ذواتك بهرى: امام مالك، امام شافعى. ٤. بر علم وفنده سوزى سند اتخاذ اولنەجق درجەده رسوخ ويد طولى قزانان ذات: امام غزالى، امام سيبويه، ائمهٔ نحاة. ٥. خليفهٔ مسلمين، امير المؤمنين. بو معنی ايله بو كونكی كونده يالكز قوللانيلوب، آنجق امام المسلمين دينلير. || امام اعظم = ابوحنيفه نعمان بن بشر حضرتلرى. || امام اوى = مقدما قادين توقيفخانەسی. || امام بايلدى = زيتون ياغلى بر نوع پاطليجان يمكى.

إمامَت { سث. عر. ١. امامق، نمازده كنديسنه اقتدا اولنان ذاتك حال و صفتی، امامق: بو جامعده كيم امامت ايديور؟ ٢. امور مذهبيه و علومده امام عنوانى. ٣. خلافت جليلهٔ اسلاميه.

إمام زاده { سـ. فا. امام اوغلى، باباسی امام و يا امام عنوانی حائز آدم.

إماملق { سـ. امام صفت و وظيفەسی: بو جامعده كيم اماملق ايديور؟

إمامه { سـ. ١. چبوق وسيغاره لغك باشنه طاقيلان كهربا وسائرەدن آغزلق. ٢. تسبيحك باشندەكی اوزون دانه كه ايپليكك ايكی اوجی بونك ايچندن چچوب قامچی‌يه ربط اولنور.

إمامه‌جى { سـ. كهربا وسائرەدن چبوق امامەسی و سائر شيئلر ياپان صنعتكر.

أمان { سذ. عر. ١. قورقوسزلق، امن، امنيت: امن و امان بر كالدر. ٢. عفو، مساعده: امان ويرمك. ٣. استيمان، رجى: امان ايستمك. || الامان = عفو، مرحمت، مدد! || امان ويرمەمك = مساعده ايتمەمك، اصلا مرحمت ايتميوب جزاسنی ويرمك. || فی امان الله = الله سلامت ويرسين. = حد. با: آمان.

أمانَت { سث. عر. جـ: امانات. [« امن » دن] ١. برينه امنيت ايدوب بر شیء ترك و توديع ايتمه: بونی سزه امانت ايدەجكم، امانت براقەجغم. ٢. برينه امنيت ايديلوب براقيلان شیء: امانتمی اعاده ايديكز. ٣. دوائر حكومتدن بعضيسنه ويريلن اسم: رسومات امانتی، شهر امانتی. || اللهه امانت اولك، سزی ربمه امانت ايدرم = اللهه ايصمارلادق. || امانة الله = من طرف الله امانت حكمنده اولان رعايا وزيردستان وعلى الخصوص حمايەيه محتاج

اولان طاقملری. || صندیق اماناتی = صندیق امینلکی، صندیقکارلق. || امانات شریفه = خرقهٔ شریف کبی وقت سعادتدن قالمه آثار مقدسه که مقام خلافت عظمایه امانت حکمندهدر: سلطان سلیم خان اول حضرتلری اماناتی تسلم ایلدی. || ح. امین اتخاذ اولنان کمسهنك نزدینه براغیلان شیئدر.

اَمانَةً { ح. عر. ١. امانت طریقیله، امانت اولهرق: بونی سزه امانةً ویریورم. ٢. بر ادارهٔ رسمیه معرفتیله وبونك تحت نظارتنده، احالةً تعبیر اولنان التزام صورتیله اولمیهرق: ولایتك اعشاری ایکیسنه امانةً ایکیسنهده احالةً ادارهاولندی.

اَمانتجی { س. بر یردن بر یره ارسال اولنان اشیایی امانت صورتیله آلوب محللرینه تسلیم ایدن آدم که بعضاً کندیسی مقنن صورتده کیدوب کلیر و بعضاً اورتاغنه کوندریر: بروسه، ازمیر، سلانیك امانتجیسی.

اَمانتجیلك { س. بر یردن بر یره امانت صورتیله ارسال اولنان اشیایی آلوب تسلیم ایتمك وظیفهسی: استانبول ایله بروسه آرهسنده امانتجیلك ایدیور.

اَمانتدار { س. امانتجی.

اَمانی { سش. ج. عر. فد: امنیه. || با: امنیه.

اِمپراطور { امپراطوریچه، امپراطورلق. || با: ایمپراطور وسائره.

اُمَّت { سش. عر. ج: امم. ١. بر لسانله متکلم انسانلرك مجموعی: امم قدیمه، امم متأخره، امم اسلامیه. ٢. بر پیغمبرك دین حقه دعوت ایتمکه من طرف الله مأمور اولدیغی جماعت؛ امت دعوت = دعوت اولنوبده انکارده اصرارله ایمان کتیرمینلر؛ امت اجابت = دعوت اولنوب ایمانه کلنلر. || امت محمد (صلعم) = فخر کائنات افندمزك دعوت بیوردقلری قوم نجیب عرب وبعده بونلره تابع اولان عجم وبربر وترك وسائره، ملت اسلامیه.

لسانمزده غلط فاحش اولهرق بو کلمه « ملت » معناسیله و « ملت » لغتی بونك یرینه قوللانیلوب، مثلا: « امت اسلامیه » و« ملت عثمانیه » دینلیور؛ حالبوکه عکسنه دینلمك اقتضا ایدر. بویله خطالرك لسان ادیبدن اولسون دور طوتلسی الزمدر.

اِمتِثال { سذ. عر. [« مثل » دن مص. افتعال] ١. بر شیئی نمونه ومثال اتخاذ ایدوب اوکا تطبیق حرکت ایتمه، اویمه. ٢. آلنان امره تمامیله انقیاد و اطاعت ایدوب اوکا کوره حرکت ایتمه: مرجع رسمیسندن آلدیغی اوامره امتثال ایتمین مأمور مسئول اولور.

اِمتِثالاً { ح. عر. انقیاد و اطاعت وتطبیق حرکت طریقیله، اویهرق، تابع اولهرق: امرکزه امتثالاً بو ایشی یاپدم.

اِمتِحان { سذ. عر. [« محن » دن مص. افتعال] ١. دکهمه، صنامه، تجربه: جناب حق سودیکی قوللرینی امتحان ایچون کندیلرینی انواع مشاق ومصائبه دوچار ایدر. ٢. مکتب شاگردانك صنف آتلامغه ویا بر مأموریت طالبنك اوکا استحقاق اولوب اولمدیغی آکلاشلمق ایچون کندیلرینه ایراد اولنان سوأللر: امتحان اولنمق، امتحان ویرمك؛ امتحان ایتمك، امتحانه چکمك؛ سنه امتحانی، خروج امتحانی، خصوصی امتحان؛ او مأموریته طالب اولانلر فلان وفلان علمدن امتحان اولنهجقدر؛ بالامتحان، لدی الامتحان، عند الامتحان تبین ایدهجك درجهٔ اقتدارینه کوره.

اِمتِداد { سذ. عر. [« مد » دن مص. افتعال] اوزامه، اوزون سورمه، اوزایوب کیتمه: مذاکراتك بو درجهده امتدادی؛ بوسنه قیش چوق امتداد ایتدی.

اِمتِزاج { سذ. عر. [« مزج » دن مص. افتعال] ١. قاریشه بیلمه، بردن زیاده جسمك قاریشوب برجسم تشکیل ایتمسی: امتزاج کیمیوی. ٢. بربرینی طوتمه، اویغونلق، موافقت: امتزاج الوان. ٣. کچینمه، حسن معاشرت، اویوشمه: او آدملرله امتزاج اولنماز؛ قاری قوجه آرهسنده امتزاج اولمازسه برلکده یاشامق پك مشکل اولور. ٤. آلیشمه، صحته موافق بولمه: اورانك هواسیله امتزاج ایدهمدم.

اِمتِصاص { سذ. عر. [« مص » دن مص. افتعال] ١. امه، امهرك چکمه: صویی امتصاص ایتدی. ت. ٢. ط. هضم

اولنان مواد مأكوله‌نك طا‌. مارله يايلمسى .

آمتِعه { سنذ. جـ. عر. فد : متاع. با : متاع .

اِمتِلاء { سنذ. عر. [« ملأ » دن مصـ. افتعال] ١. طولمه: صهرنجك ياغمورصوييله امتلاسى ٢. طولغونلق : امتلاء معده = معده طولغونلغى. ٣. طـ. قان طورمه ، قان طوپلانمه : امتلاء اوعيه، امتلاء دم، امتلاء كليه .

اِمتِناع { سنذ. عر. [« منع » دن مصـ. افتعال] ١. ايستمه‌. مه، ياپمه‌مه، چكينمه : امضادن امتناع ايديور. ٢. امكانسزلق، ممكن اولمايش .

اِمتِنان { سنذ. عر. [« من » دن مصـ. افتعال] باشه قاقمه، منت : احسان بى‌امتنان .

اِمتِياز { سنذ. عر. جـ : امتيازات. [«ميز» دن مصـ. افتعال] ١. ديكرلرندن آيرلمه، فرقلى اولمه، فرق، تفوق : بين‌الاقران امتيازى واردر. ٢. تمتعلى، مصرفلى ويا مسئوليتلى برايشك بشقه‌لرى ياپه‌مامق اوزره برآدم وياشركت وهيئته تخصيصى، مساعدۀ مخصوصه، رخصت: دمير يول، واپور، معدن، فابريقه، غزته امتيازى؛ امتياز رخصتنامه‌سى، براتى. ٣. استثناء معافيت، حقوق استثنائيه : او خاندانك بعض امتيازاتى واردر. ٤. بر مملكتك كنديته مخصوص نظاماتله ونيم مستقل صورتده اداره اولنمق صلاحيتى، مختاريت اداره، ادارۀ مختاره: بلغارستانك امتيازى. || امتياز نشانى = دولت عثمانيه‌ده پادشاه زمان شوكتلو سلطان عبدالحميد خان‌ثانى افندمز حضرتلرى‌جانب اشرفندن ايجادبيوريلان برنشان عالى . || امتياز مداليه‌سى = بو نشانه مربوط عد اولنان مداليه‌كه آلتون وكموش جنسى واردر. || صاحب امتياز = امور نافعه‌دن بر ايشك ويا بر فابريقه وغزته وسائره‌نك امتيازينى حائز اولان آدم : فلان غزته‌نك صا‌. حب امتيازى .

اِمتِيازلى { صـ. ١. امتيازى اولان، بشقه‌لرندن فرق اولنان، ممتاز. ٢. حقوق استثنائيه‌يه نائل، بعض مكلفاتدن مستثنا : بو عشيرت امتيازليدر. ٣. صورت مخصوصه‌ده وبشقه‌. لرى ياپمامق شرطيله رخصت و مساعده‌يه مظهر : كبريت فابريقه‌. سى امتيازليدر. ٤. مختاريت اداره‌يه نائل .

اِمتِيازى { صـ. عر. ٔ : امتيازيه. امتياز و استثنا ويا مساعدۀ مخصوصه‌يه منسوب و متعلق : حقوق امتيازيه؛ شرائط امتيازيه .

آمثال { سنذ. جـ. عر. فد : مثل. با : مثل.= تر. فد. ١. مانند، شبيه، نظير : بونك امثالى يوقدر، امثالسزدر. ٢. نمونه، بر مساعده ويا ديكر معامله‌ٔ رسميه‌ده صراحت قانونيه‌يه بدل نمونۀ تطبيق واستنادكاه اوله‌. بيله‌جك وقعۀ سابقه : امثال يوقدر؛ بشقه‌لرينه امثال اولمامق شرطيله بوكا مساعده اولنمشدر. || مـ. امثال رقمى = بركمك قاچ مثلى اخذ واعتبار اولنه‌جغنى كوسترن رقم. || ضروب امثال. با : ضرب مثل .

آمثالسز { صـ. مانندسز، اشى يوق، بى نظير.

آمثِله { سنذ. جـ. عر. فد : مثال. با : مثال. || د. صرف عربينك افعالى تصريفاتنه نمونه اولمق اوزره يالكز ثلاثئ مجردك برنجى بابندن « نصر » فعلنك تصريفى جدوللرى؛ امثله‌ٔ مختلفه = ماضى، مضارع، مصدر كبى صيغ مختلفه‌دن تصريف اولنانلرى؛ امثله‌ٔ مطرده = يالكز بر صيغه‌نك غائب، مخاطب، متكلم، مذكر، مؤنث ومفرد، تثنيه، جمع اوله‌رق تصريفى .

آمجاد { سنذ. جـ. عر. فد : مجد. با : مجد .

آمجد { صـ. عر. جـ : اماجد. [« مجيد » دن ستف.] دها ياخود پك مجد وشرف و علو صاحبى : جد امجد حضرت پادشاهى؛ افتخار الاماجد والاكارم .

آمجه { سـ. صـ. [اصلى : امكجه ياخود همه‌جه] عمومك ياردميله وال برلكيله كوريلن ايشه اطلاق اولنور : امجه كونى، امجه ايش. [« مجى » صورتنده دخى يازانلر واردر .]

آمجيك { سـ. [« امك» دن] ممه، ثدى، بستان .

اِمحاء { « محو » ماده‌سنى افعال بابندن كتيره‌رك تركجه‌ده بولغتى قوللانيورلرسه‌ده، عربيده مادۀ مذكوره افعال بابندن

اصلا کلمز؛ وذاتاً محو متعدی اولدیغیچون، او بابدن کتیرلسنه حاجت‌ده یوقدر. یالکز میم مشدده‌نك کسریله «انمحاء» دن مبدل انفعال بابندن «امحاء» واردر، که محو ونابود اولمه معناسنه کلیر، بوده‌لسانمزده مستعمل دکلدر.

اِمداد { سذ. عر. [«مدد» دن مص. افعال] ۱. یاردیم، معاونت، ناچار قالمش بر آدمك یاردیمنه یتیشمه: بکا امداد ایتدی، امدادمه یتیشدی؛ سز امدادمه یتیشمیه ایدیکز بو ایشك ایچندن چیقه‌میه جقدم. ۲. کندیندن قوتلی بر دشمن قارشیسنده بولنان بر قوماندان یاخود فرقه‌یه معاونت ایتمك اوزره کوندریلن عسکر: امداد بکلیوردی؛ امداد کلدی.

اِمدادجی { ص. ۱. یاردیم ایدن، یاردیمجی: الله امدادجیکز اولسون! ۲. یاردیمه کوندریلن عسکر: امدادجی بلوك، امدادجی عسکر.

اِمدادی { ص. عر. ؤ: امدادیه. امداد و معاونته منسوب ومتعلق: فرقهٔ امدادیه.

اِمدی { بأ: ایمدی.

آمدیرمك { فت. امکه سوق و اجبار ایتمك، مص ایتدیرمك، امزیرمك: چوجغه ممه، سوت امدیرمك؛ یاره‌یی برینه امدیرمك.

اَمر { سذ. عر. جـ: آوامر. ۱. بیورمه، بیوروق، فرمان: فلان امر ایتدی؛ کیتمکه امر آلدم؛ امر عالی، امر نظارتپناهی؛ امر سزکدر؛ امر وفرمان حضرت من له الامر کدر = محررات رسمیه‌نك نهایتنده یازلسی معتاد ظرافت تعبیری. ۲. بر مقام عالیدن بر ایش حقنده امری حاوی یازیلان ورقه، امرنامه: نظارتدن بر امر کلدی؛ مأموریتکز حقنده امری آلدیکزمی؟ [مقابلی «نهی» ایسه‌ده، لسانمزده امر نهی مقامنده دخی قوللانیلیر:] بکا کیتمه دیه امر ایتدیلر، یعنی بنی کیتمه‌دن نهی ایتدیلر. ۳. ط. طبیبك ترتیب و تنبیهی، رچته. ۴. د. فعلك یاپ ویا یاپسون کبی امر معناسنی افاده ایدن صیغه‌سی، که مخاطب وغائبی اولور. عرب صرفیونی مخاطبنه «امر حاضر» ویا ساده‌جه «امر» وغائبنه «امر غائب»، و منفیلرینه ده «نهی حاضر» و «نهی غائب» دیرلر. || امر الهی، اللهك امری = قدر الهی. || امر حق واقع اولمق = وفات. || امر بالمعروف نهی عن المنکر = شرعاً یاپلسی اقتضا ایدن ایشلری ترویج ومنهیاتی منعه چالیشمه. || امر حق = وفات: امر حق وقوعنده. || اولو الامر = شرعاً خلقه امر ایتمکله وخلق امرلرینه اطاعتله مکلف بولنان ذوات که خلیفهٔ مسلمین ایله وکیللریدر. || امر قولی = آلدیغی امری اجرایه مجبور بولنان واو خصوصده رأی ومطالعه بیان ایده‌مین آدم. || ح. امره محرر سند = بونو.

اَمر { سذ. عر. جـ: اُمور. ایش، شیء، ماده، مصلحت، خصوص، کیفیت: بو بر امر عظیمدر؛ اسکان مهاجرین امرنده چوق غیرتی سبق ایتمشدر؛ امور خارجیه، داخلیه، نافعه؛ امور سیاسیه، ملکیه، عسکریه تجاریه، بریه، بحریه. || آخر الامر = الك نهایت، عاقبت. || ابتدای امرده، اول امرده = الك اول. || نفس الامر = ذات ماده، اساس مصلحت: نفس الامره موافق بر ایش. || امور بیتیه، خصوصیه، ذاتیه = بر مأمورك غیر رسمی وکندینه عائد ایشلری. || امور مأموره = هر مأمورك اجرا ورؤیتیله مکلف اولدیغی ایشلر.

اُمَرا { سذ. جـ. عر. فد: امیر. بأ: امیر. || ع. پاشا عنوانی حائز اولمیان فرمانلی بیوك ضابطلر، میرالای، قائمقام و بیکباشی رتبه‌لرنده بولنانلر: امراء عسکریه؛ ارکان و امرا و ضابطان. || امیر الامرا = ۱. خلفاء عباسیه زماننده آل بویه وسلجوقیلردن امور عسکریه‌یه وضبط وربطه باقمق صورتیله بغدادده مقیم اولانلره ویریلن عنواندر. ۲. الیوم رتب ملکیه‌دن اصطبل عامره ایله میر میرانلق آره‌سنده بر رتبه‌یی حائز اولان کیمسه‌که عنوانی عزتلو پاشادر.

اِمرار { سذ. عر. [«مرور» دن مص. افعال] کچیرمه: آغر طوپلری بو کوپریدن امرار ایتمك تهلکه‌لیدر؛ امرار وقت ایتمك = وقت کچیرمك.

اَمراض { سذ. جم. عر. فد: مرض. با: مرض.

اَمرَد { صد. عر. [«مرد» دن صش.] هنوز بییق و صقالی چیقمامش، توگسز: شاب امرد = دها بییغی صقالی کلمه‌مش دلیقانلی.

اَمرنامه { سد. فا. [امر ـ نامه] بر امری حاوی تحریرات رسمیه که مافوقدن مادونه یازیلیر: امرنامهٔ نظارتپناهی؛ امرنامهٔ سامی = مقام صدارت عظمادن یازیلان محررات. — ظرافت طریقیله خصوصی مکتوبلره دخی امرنامه دینلوب تعبیر سؤ استعمال اولنور: امرنامهٔ عالیلرینی آلدم.

اِمرتمك { با: ایمرتمك.

اَمرود { سد. فا. آرمود. لسه.

اَمزِجه { سذ. جم. عر. فد: مزاج. با: مزاج.

اَمزیرمَك { یا امزرمك، فتد. (چوجغه) ممه ویا صنعی امزیك امدیرمك، ارضاع.

اَمزیك { سد. [«امـك» دن] ۱. چوجغك آغزینه آلوب امدیکی ممه‌نك تپه‌سی، دوکمه‌سی، حلمه. ۲. ممه‌یه بدل چوجقلره سوت ویرمك ایچون مستعمل آغزی ممه اوجی شکلنده لاستیقلی شیشه: سوت نینه قهرینی چکمکدن ایسه چوجغی امزیکله بسلمك دها ایيدر. ۳. چوجقلرك صو ایچمه‌سنه مخصوص کوچك ابریق لوله‌سی. ٤. یکی طوغان چوجقلره تولبند ایچنه صاریلی اولەرق امدیریلان شکرلی بادم ازمه‌سی.

اَمزیکلی { صد. ۱. ممه‌ده چوجغی بولنان، چوجغه ممه ویرن (قادین): امزیکلی قادینلرك ایی بسلنمسی شرطدر. ۲. لوله‌لی (ابریق و یا دیکر قاب).

اِمساك { سذ. عر. [«مسك» دن مصد. افعال] ۱. بر شیئدن ال چکوب ضبط نفس ایتمه، اجتناب، پرهیز: طعامدن، غیبتدن امساك ایتملی. ۲. وقت معیننده اوروجه بدأ ایتمه وبونك موسمه کوره وقت شرعیسی: امساکدن صکره یاتمدم؛ شمدی امساك قاچده‌در؟ ۳. یمز ایچمز آدمك حالی، بخل، خست، جریلك: بو درجه‌ده امساکله آرتدیریله‌جق آقچه اکسیك اولسون.

اِمساکیّه { سث. عر. رمضانده امساك وقتلرینی مبین جدوللی ورقه.

اَمشِمَك { فل. (قوزیلر) دینه دینه سوت امـمك.

اَمصار { سث. جم. عر. [فد: مصر] بیوك شهرلر: امصار وبلاد. [مفردی اصل اسم خاص اولوب، بعده عربلر طرفندن هر بیوك شهره اطلاق اولنمش، وبوصورتله ده جمعلنه‌برلمشدر. تثنیه‌سی اولان «المصران» دخی کوفه ایله بصره‌یه اطلاق اولنوردی.]

اِمصاص { سذ. عر. [«مص» دن مصد. افعال] امدیرمه، چکەرك یوتدیرمه ویا ایچری‌یه آلدیرمه: صودە حل اولنمش علاجی شرینغه‌یه امصاص ایتمك.

اِمضاء { سذ. عر. [«مضو» یا «مضی» دن مصد. افعال] ۱. یازلمش بر مکتوب وسند وسائره‌نك آلتنه کندی اسمنی یازمه: امضا ایتمك، آتمق، قومق = امضالامق؛ سندی امضا ایتدی؛ بر توصیه نامه یازوب کندیسنه امضا ایتدیرملی. ۲. مکتوب وسند وسائره‌نك آلتنده یازلمش صاحبنك اسمی: بو سندك امضاسنی طانیرمیسکز؟ مکتوبك امضاسنی اوقویه مدم؛ وضع امضا ایتمك = امضا قومق، امضالامق؛ واضع امضا، صاحب امضا = بر سند وسائر ورقه‌یی امضا ایتمش اولان. [اصل معناسی کچیرمه واجرا و انفاذ اولوب، علی الخصوص بیع وشرا کبی معاملاتك اجراسنده قوللانیلیر؛ سندات و سائر معاملاتك اجراسی ایسه اکثریا امضایه متوقف اولدیغندن، بو مناسبتله لغت مولده اولمق اوزره، لسانمزده مستعمل معنایه‌ده کلمشدر.]

اِمضالاتمق { فتد. امضا ایتدیرمك، آلتنه اسمنی یازدیرمق: مجلس کاتبی مضبطه مسوده‌لرینی رئیس واعضایه امضالاتمغله مکلفدر.

اِمضالاشمَق { فشد. امضا ویروب آلمق، بر مقاوله‌نامه‌نك بر صورتنی امضا ایدوب ویرمکله برابر دیکر صورتنی امضا ایتدیروب آلمق: ایشه

قرار ویردکسه‌ده دها امضالاشه‌مدق .

إمضالامق (یا امضالمق. فتہ. (بر یازیلی کاغدك) آلتنه کندی اسمنی یازمق، اسمنی یازه‌رق قبول وتصدیق ایتمك : یازدیغك سندی امضالادم؛ مضبطه‌یی امضالامق ایستمدی .

إمضالانمق (یا امضالنمق. فجہ. آلتنه اسم یازیله‌رق قبول وتصدیق اولنمق : مضبطه امضالاندی .

أمطار (سذ. جہ. عر. فد : مطر. با : مطر .

أمعاء (سذ. جہ. عر. [فد : معی غیر مستعمل] تش. باغرصاقلر : امعاء دقیقه = اینجه باغرصاقلر؛ امعاء غلیظه = قالین باغرصاقلر. || ط. اختناق، استرخاء، التصاق، التهاب امعاء = باغرصاقلره عائد مختلف امراض.

إمعان (سذ. عر. [« معن » دن مص. افعال] ١. مبالغه ایتمه، بر ایشده پك ایلری وارمه : امعان نظر = چوق و دقتله باقمه. ٢. دقت، جهد، اهتمام : نظر امعانله باقمق .

أمك (سہ. ١ چالیشمه، سعی، جهد : بو ایشه امکم چکمشدر؛ امك ویرمك = چالیشمق، جهد ایتمك. ٢. زحمت، یورغونلق، رنج، تعب : امك چکمك؛ چوق امکله وجوده کلمش بر ایشدر. ٣. سعی حق، چالیشمه قارشیلغی، اجرت : امکمی ویریکز .

إمكان (سذ. عر. [«مكانة» دن مص. افعال] ممکن اولمه، اوله‌بیله‌جك حالده بولنمه، دائرهٔ اقتدار داخلنده اولیش : بو ایشك امکانی واردر = ممکندر، اوله‌بیلیر؛ امکانی یوقدر = ممکن دکلدر، اوله‌ماز؛ درجهٔ امکانك خارجنده‌در؛ عدم امکان = ممکن اولمایش، امکانسزلق؛ عدیم الامکان = امکانسز، محال. [ترکجه «امکانسز»دن ترجمه‌در.]

إمكانسز (ص. امکانی اولمیان، ممکن اولمیان، محال. [« ممکنسز » دیمك خطادر.]

إمكانسزلق (سہ. ممکن اولمامش، عدم امکان، محال اولمه : بو ایشك امکانسزلغی معلوم ایدی .

أمكدار (سہ. جہ : امکداران . [تر. امك - فا. داشتن — ترکیب سقیم]. امکی سبق ایتمش، قدم ومکافاته استحقاق قزانمش مأمور، خدمتجی و سائره : امکدار بر خدمتجیسی واردر؛ امکداران بندکان میاننده .

أمكدارلق (سہ. امکی سبق ایتمش قدملی مأمور ویا خدمتجینك حال و صفتی : امکدارلقده اوندن ایلری کیمسه یوقدر؛ اونك امکدارلغی نظر اعتباره آلنملیدر .

أمكداش (سہ. امك وسعی و عمل آرقداشی، امکدارلقده رفیق، قپویولداشی.

أمكسز (ص. ١. چالیشمقسزین وزحمتسزجه وجوده کلن : امکسز بر ایشدر. ٢. اوکی (اولاد) : امکسز بر اوغلی، قیزی واردر .

أمكلمك (یا امکله‌مك. فل. ١. چالیشمق، چبالامق. ز. ٢. (اوفاق چوجق) یوریمکه چبالامق، ده‌لنمك .

أمكلی (ص. سعی وجهدله وجوده کلن ویا حصولی سعی وجهده متوقف اولان : چوق امکلی ایشدر .

أمكن ([افعال بابندن امکان فعل ماضیسی اولوب شو تعبیر عربیده مستعملدر:] مهما امکن = ممکن اولدیغی قدر، درجهٔ امکان داخلنده .

أمكنه (سذ. جہ. عر. فد: مكان. با : مکان .

أمل (سذ. عر. جہ : آمال. ١. اومو، اومه، امید : امل ایتمك. ٢. شدتلی آرزو، حرص، طمع : امله دوشمك؛ بر طاقم آماله بولنمق. || طول امل = نائلیتی بعید شیئلر امید وآرزوسی، بیتمز توکنمز حرص جاه .

إملاء (سذ. عر. [« ملاء » دن مص. افعال] طولدیرمه معناسیله کثیر الاستعمال ایسه ده، عربیده ذاتاً ثلاثیٔ مجردی طولدیرمق معناسیله متعدی اولدیغندن، افعال بابندن اصلا بو معنایه کلمز .

إملاء (سذ. عر. جہ : امالی. [« ملو » دن مص. افعال، ودها طوغریسی « املال » دن مبدل] ١. سویلیوب برینه یازدیرمه : تألیفاتنی تدریس ایدرکن طلبه‌سنه املا ایدردی [ایتدیرردی دیمه‌ملی]؛ بو

كتاب املا طريقيله يازلمشدر. [بو معنا ايله لساننزده پك مستعمل دكل ايسه‌ده، مكتب وتدريس لساننده لازم اولديغندن، استعمالى ضروريدر.] ٢. بر لسانك عباره‌سنى درست يازمق علمى: بو آدم املا بيلمز؛ چوجقلره املا اوكرتملى؛ املاسز مكتوب؛ املايه كلمك = يازيله‌بيلمك؛ املايه كلمه‌مك = يازيله‌مامق. [بو ايكنجى معنا عربيده يوقدر، لكن هر كس املا طريقيله يعنى بشقه‌سنك آغزندن سويلديكنى درست يازه‌بيلمك ايچون، بوعلمه محتاج اولديغندن، برنجى معناسندن تولد وتحصل ايتمشدر. ذاتاً فصيح عربى سويلين عربلر بو معنايه دلالت ايده‌جك بر لغته پك او قدر محتاج دكلردر، زيرا تلفظلرى حروفى آيرمغه كافيدر؛ (س) ى (ص) ياخود (ث)، و(ح) يى (خ) ياخود (ه) يازمق اونلر ايچون متصور دكلدر. بناءً عليه، بز املايى فارسيده دخى مرعى اولان بوايكنجى معنا ايله قوللانمقدن احتراز ايتمه‌ملى، وچين خطنه ياقيشان «رسم خط» تعبيرينى قبول ايتمه‌مليز.] || مج. املايه كلمه‌مك = اصلاحى ممكن اولمامق.

أَملاح { سـذ. ج. عر. فد: ملح. با: ملح.

إِملاسز { صـ. املاسى بولنده اولميان، درست يازلمامش، حروفى نابجا يازلمش: املاسز بر مكتوب. == حـ. درست اولميه‌رق، ياكليش: املاسز يازيور.

إِملاسزلق { سـ. املا ياكليشلغى، بر عباره حروفنك نابجا يازلمسى: املاسزلق صاحبنه يازى بيلمكدن استفاده ايتديرمز.

أَملاك { سـذ. ج. عر. فد: ملك. با: ملك. == تر. فد. [«املاك اميريه» دن مخفف] ميرى‌يه عائد اراضى: بوتارله، بو چفتلك املاكدر.

أَمِلَك { فج. چكيلوب مص اولنمق: يره دوكيلان سوت املمز؛ كچينك ممه‌سى املك ممكن‌ميدر؟

املق { ياخود ابليق. با: ابليق.

أُمَم { سش. ج. عر. فد: امت. با: امت.

أَمْمَك { فتـ. نفسله چكوب جذب ايتمك، مص ايتمك: سودى بردن امه‌رك ايچدى؛ ممه، طوداغى، پارماغنى امك. || پارماق امك = حيرتده قالمق، پارماق ايصيرمق. || سوت امك = ممه‌ده اولمق: حالا سوت اميور. || قانى امك = نه‌سى وارسه آلمق.

أَمـه { سـ. امك فعلى، مص، جذب: چوجغك سوت امه‌سى. == صـ. امكله حاصل اولان: امه طلومبه = صوبى جذب ايده‌رك ويرن طلومبه.

أَمْن { سـذ. عر. ١. قورقوسزلق، امينلك، امنيت: امن وامان. ٢. راحتلق، استراحت، آسودكى، آسايش: مملكتده امن واسايش بركالدر.

أُمَناء { صـ. سـذ. ج. عر. فد: امين. با: امين.

أَمْنِيَّت { سش. [ذاتاً مصدر اولان «امن» ه ادات مصدريت الحاقيله حاصل اولمش ياكليش بر لغت اولوب، عربى دكلدر] ١. امينلك قورقوسزلق: تنها سوقاقلرده كيجه امنيتى محافظه ايچون متصل قول كزديريلير. ٢. كوكنمه، اعتماد، وثوق: اوآدمه امنيت جائز دكلدر؛ بو آدم شايان امنيتدر؛ بن كنديسنه امنيت ايتدم. || امنيتى سوء استعمال ايتمك = بشقه‌سنك امنيت ايتمه‌سندن بالاستفاده طولاندير‌مغه قالقيشمق. || امنيت صنديغى = اوفق تفك معاملاته كيريشن بر نوع بانقه. || امنيت عموميه = بر مملكتك ضبط وربطنده وامور ضابطه‌جه اولان امينلك واسايش.

أَمْنِيَّتسز { صـ. ١. امنيت وآسايشدن عارى. ٢. امنيت واعتماده شايان اولميان: امنيتسز آدمدر. ٣. كيمسه‌يه امنيت واعتماد ايتمين.

أَمْنِيَّتسزلك { سـ. ١. امنيت وآسايش فقدانى. ٢. اعتماد و وثوقه شايان اولمايش.

أَمْنِيَّتلى { صـ. ١. امنيت واسايشى بركمال اولان: امنيتلى يردر. ٢. وثوق واعتماده شايان، امين: امنيتلى آدمدر.

أُمْنِيه { سش. عر. ج: امانى. [«منى» دن] ١. اومو، اميد، امل. ٢. آرزو، ايستك. ٣. مقصد، نيت، قورندى: تجارتجه بر بيوك ثروته نائل اولمق امنيه‌سيله ديارغربته كيتدى.

آموات { ص. سذ. جـ. عر. فد: میت. با: میت. || اراضیء اموات = هیچ ایشلنمه‌مش خالی یرلر.

آموال { سذ. جـ. عر. فد: مال. با: مال.

آمواه { سذ. جـ. عر. فد: ماء. با: ماء ومیاه.

أمور { سذ. جـ. عر. فد: امر. با: امر. == تر. فد. اهمیت ویریلن ایش، وظیفه: بن اویله شیئلری امور ایتمم = وظیفه ایتمم، اهمیت ویرمم؛ نه امورك؟ = نه وظیفه‌ك؟ نه که لازم؟

أمور آشنا { ص. فا. جـ: امور- آشنایان. [امور- آشنا] ایش بیلیر، کارآشنا.

أمور دیده { ص. فا. جـ: امور دیدکان. [امور- دیدن] ایش کورمش، تجربه‌لی، کارآزموده.

أمورسانمق { فتـ. وظیفه ایدنمك، اهمیت ویرمك، نظر اهمیته آلمق: ایشی آکلاتدم سه‌ده هیچ اومورسانمدی.

أمومت { سش. عر. [«ام» دن] والده‌لك، آنالق.

أمهات { سش. جـ. عر. فد: ام. با: ام. || بر علم و فنده یازلمش اك باشلی کتابلر که مندرجاتلری اساس وسند حکمنده‌در، نحوده سیبویهك کتابی کبی.

إمهال { سذ. عر. [«مهل» دن مص. افعال] مهلت ویرمه، بر مدت دها مساعده ایتمه، تأخیر وتعویق: حق تعالی طریق مشروعدن صاپانلرك جزاسنی ویرمه‌ده اهمال ایتمز، امهال ایدر.

أمّی { ص. عر. [«ام» دن سمنـ.] یعنی والده سندن نصل طوغمش ایسه اویله قالوب اوقویوب یازمق بیلمین، اوقومامش. [اوقومق بیلمکسزین کافهٔ علوم وحقایق لدنیه‌یه مظهر وواقف اولملرندن طولایی فخر عالم (صلی الله تعالی علیه وسلم) افندمز حضرتلرینه وصف اولور.]

«امی» ایله «جاهل» آره‌سنده چوق فرق واردر: امی یالکز اوقویوب یازمق بیلمیندر؛ جاهل ایسه ولو برآز اوقویوب یازمه بیلسه‌ده برشیء بیلمین ناداندر. هرامی جاهل دکلدر؛ آنادن کور طوغمش نیجه ذوات کچمشدر، که بالطبع اوقویوب یازمقدن محروم اولدقلری حالده، اکثر علوم وفنونده ائمه صره‌سنه کچمشلردر.

أمیال { سذ. جـ. عر. فد: میل. با: میل.

أمید { س. فا. [شعرده بعضاً میمك تشدیدیله اوقونور.] اومو، اومه، امل، مأمول: امید ایتمك، امیدی اولمق = اومق: امید ایدیورم، امیدم واردر، اومارم؛ امیدی کسمك، قطع امید ایتمك = مأیوس و نومید اولمق؛ امید ویرمك = اومدیرمق، مأمول ایتدیرمك؛ امیدله یاشامق = دائما امید ایدوب ده املنه نائل اوله‌مامق. || جـ. امید برونی = آفریقانك منتهای جنوبنده‌کی برون واو جوارلردن عبارت مملکت.

أمید بخش { ص. فا. [امید- بخشیدن] امید ویرن، امید ایتدیرن، امل اویاندیران: بکا امید بخش بر طاقم سوزلر سویلدی.

أمیدسز { ص. ١. امیدینی کسمش، مأیوس، نومید: بن بو خصوصده امیدسزم. ٢. امید ایدیله‌مین، غیر مأمول: عجمی عسکرله غلبه امیدسزدر. ٣. حیاتندن وخلاصندن امید کسلمش، قورتلمسی مأمول اولمیان، آغر خسته: امیدسز بر خسته‌سی واردر؛ امیدسز بر حالده بولنیور.

أمیدسزلك { س. ١. مأمول ایتمه‌یش، مأیوسیت، نومیدلك: قوماندانك امیدسزلکی عسکرك‌ده غیرتنی کسر ایتدی. ٢. اوموله‌مایش، مأمول اولمایش، مأمول اولمامه: مظفریتك امیدسزلکی فکری مغلوبیتی تسریع ایتدی. ٣. قورتلمسندن امیدلرك کسلمش اولمسی: خسته دون امیدسز ایدی، بوکون حالنده او امیدسزلکی تخفیف ایده‌جك بر تبدل کورندی.

أمیدگاه { س. فا. [امید- گاه = یر] امید یری، اورادن بر شیء اومیلان محل ومقام: یکتا امیدگاهم سزسکز. [سزده‌در دیمه‌ملی.]

أمیدوار { ص. فا. امیدلی، اومان، مأمول‌ایدن: امید وار اولمق = اومق.

أمیر { سذ. ص. عر. جـ: امراء. [«امر» دن صش.] ١. بر قوم ویا مملکتك باشی، بك، رئیس: مسقط، ریاض امیری. ٢. بیوك بر خاندانه منسوب، نجیب، اصیل‌ذات. ٣. تر. شریف

معنا يه كلز.) || امير آخور ياخود مير آخور. با: آخور. || اميرالامراء. با: امراء. || امير الجيش = اسكى عرب حكومتلرنده سر عسكر، باش قوماندان. || امير الحج = حجاجك ايشلرينه نظارت ايتمك اوزره جانب جليل خلافت عظمادن منصوب ذات. || امير مكهٔ مكرمه = مكهٔ مكرمه وجوارلرى شرفا وساداتيله عربانك ايشلرينه باقمق ووالى ايله برلكده آسايشى محافظه ايتمك اوزره جانب جليل المناقب خلافت عظمادن نصب وتعيين بيوريلان و« شريف » عنوانيله دخى معروف اولان شرفادن برذات. || امير المؤمنين = خليفهٔ اقدس اسلام. [اك اول بوعنوانى حضرت عمر الفاروق رضى الله عنه افندمز آلمشدر.] — فارسيده همزه‌نك اسقاطيله (مير) دينلوب، بو دخى لسانمزه كچمشدر. با: مير.

اميزغَمَق { با: اميزغنق.

آميك { س. [« امك » دن] امكدن چورومش ير، امه اثرى، بره‌سى.

آمين { ص. عر. ث: امينه. جـ: امناء. [« امن » دن صش.] ١. قورقوسز، قورقماز، امنيت صاحبى: بوراده كندى اومده كبى امينم. ٢. شبهه ايتمين، موثوقاً بيلن: ايشك بويله اولديغندن امين‌ميسكز؟ ٣. برينه امنيت و وثوق واعتماد ايدن: بن او آدمدن امين ايدم. ٤. قورقليه‌جق، امنيتلى: بوراسى امين يردر. ٥. كنديسنه امنيت اولنه‌بيلن، موثوق، معتمد: كنديسى امين آدمدر؛ امين بر آدمله كوندركز. || آلاى امينى = بر آلايك امور حسابيه‌سنه باقان ضابط كه بيكباشينك مادوننده‌در. || بلوك امينى = بر بلوكك امور حسابيه‌سنه باقان كيمسه كه چاوشك مادوننده در. || صنديق امينى = وزنه دار، صندقكار. || فتوى امينى = باب مشيختده علمادن بيوك مأمور.

آمينلك { س. امين اولان آدم و يا محلك حال وصفتى، امنيت. با: امين. || رسومات، شهر امينلكى.

اِن { حج. عر. [حرف شرط اولوب، بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور:] ان شاء الله = الله ايسترسه.

اِناء { سذ. عر. جـ: اوانى. قاب، چناق، صحن وتنجره ودستى كبى ظروف. [جمعى دها مستعملدر:] اوانىٔ زر وسيم.

اِنابت { وانابه. سذ. عر. [«نوب» دن مص. افعال] ١. معاصيدن توبه ايله حقه رجوع ايتمه. ٢. بر مرشده مراجعتله طريقته داخل اولمه: فلان ذاتدن انابه آلمشدر، اخذ انابت ايتمشدر.

اِناث { سذ. جـ. فد: انثى. ديشيلر، قادينلر، قيزلر: اناث مكتب رشديسى؛ [همزه‌نك ضميله تلفظى غلطدر.]

اَناجيل { سذ. جـ. عر. فد: انجيل. با: انجيل.

آنار { اناره فعلندن وافعال بابندن ماضى اولوب، دعا مقامنده اولان تركيب آتيده قوللانيلير: انار الله قبره = حق تعالى مزارينى تنوير ايتسين.

اِناره { سش. عر. [« نور » دن مص. افعال] نورلانديرمه، تنوير. [تنوير دها مستعملدر.]

اَنام { سذ. عر. خلق، مخلوقات، ناس: بين الانام = خلق آره‌سنده؛ سيد الانام = فخر كائنات (صلى الله عليه وسلم) افندمز حضرتلرى.

اَنامِل { سش. جـ. عر. فد: انمله. با: انمله.

اَنانيّت { سش. عر. [« انا » دن] بنلك، غرور، خود بينلك.

اَنانى { ص. [عربى « انا » دن يابلمش ايسه ده عربيده مستعمل دكلدر.] كنديني بر شئ ظن ايدر مغرور وجاهل وبياغى (آدم): انانينك بريدر.

اَنائيّت { طوغريسى انانيتدر. با: انانيت.

اَنانيلك { س. بنلك ومغروريتله قاريشيق جهالت و بياغيلق.

اِنباء { سذ. عر. [« نبأ » دن مص. افعال] خبر ويرمه، اخبار: كيفيتك انباء بيورلمسى متمنادر.

اِنبات { سذ. عر. [« نبات » دن مص. افعال] بيتيرمه، بيتمسنى موجب اولمه: فدانلرى انبات ايدن قوت.

اَنبار { سذ. عر. [فارسيدن معرب اولوب جمع دكلدر. جمعى انابير وانبارات كليرسه‌ده،

سید: امیر صوفی. [جمعی بو بزجه مستعمل دکلدر. ترجمه «آنبار» و لسان عوامده «هانبار» تلفظ اولنور.] ١. ذخیره و سائره وضع و حفظنه مخصوص محل: ذخیره انباری. ||: آنبار.

آنباز { س. فا. اورتاق، شریك: حق تعالانك انبازی یوقدر.

آنبان { س. فا. طغارجق. ذ.

آنبرباریس { سذ. عر. ||: آنبرباریس.

اِنبساط { سذ. عر. [«بسط» دن مص. انفعال] ١. یایلمه، آچلمه: قورشون دوگلمکله انبساط ایدر. ٢. ایچ آچلمه، فراحلانمه، انشراح: انبساط خاطر، انبساط درون؛ انسانه بر انبساط کلیر. || ط. انبساط قلب = یورکك یایلمسنی موجب مرض.

آنبوبه { سذ. عر. ||. ت. جرا. اینجه بوری، بوریجق.

آنبوبی { ص. عر. ذ: انبوبیه. ت. ||. جرا. اینجه بوری شکل وصورتنده اولان.

آنبور { س. [فا. «انبر» دن] آتشی قاریشدیروب طوتیشدیرمغه مخصوص دمیر اوکسو، اولچر.

آنبوه { س. فا. کروه، جماعت، غلبه‌لك، ازدحام. ذ. ولس.

آنبیاء { سذ. جم. عر. فذ: نبی. ||: نبی.

آنبیق { سذ. عر. [یو. Ἄμβιξ] کثول وعطریات وسائره تقطیرینه مخصوص آلت: انبیقدن چکمك = تقطیر ایتمك.

اِنتاج { سذ. عر. [«نتاج» دن مص. افعال] نتیجه ویرمه، موجب اولمه، تولید ایتمه: معارفك انتشاری صنایع وتجارتك ده ترقیسنی انتاج ایدر.

اِنتاج کَرده { ص. فا. نتیجه اوله‌رق حاصل اولان، دیکر بر شیئك نتیجه‌سی حکمنده اولان.

آنتاری { س. [عربیده «عنتری» دینیلیرسه‌ده ترکجه‌دن مأخوذدر.] ١. باصمه وپاتیسقه و قماش کبی اینجه بر شیئدن معمول اوزون لباس. ٢. قادینلرك دوز وسوسسز لباسی: وقتیله انتاری کییلیردی. || کیجه‌لك انتاریسی = ارککك وقادینلرك کیجه یاتارکن و او ایچنده کییدکلری اوزون کوملك.

آنتاریلك { ص. انتاری دینلن لباسه اویغون: انتاریلك باصمه.

آنتاریلی { ص. انتاری کیین: انتاریلی بر آدم کلدی.

اِنتباه { سذ. عر. [«نبه» دن مص. افتعال] ١. اویانمه، اویانیقلق. ٢. غفلتك ضدی، کوزآچیقلغی، تیقظ. ٣. ط. جولان دم وحرارت غریزیه ایله اعصابده وحسیاتده وقوعه کلن سرعت وشدت وتزاید.

اِنتشار { سذ. عر. [«نشر» دن مص. افتعال] ١. صاچلمه، طاغلمه، سرپلمه. ٢. بروندن صو چکوب پوسکورتمه. ذ.

اِنتحار { سذ. عر. [«نحر» دن مص. افتعال] قتل نفس، اتلاف نفس، کندی کندینی اولدیرمه: مأیوسیت عشقدن انتحار ایتمك درجه‌سنه کلمش.

اِنتحال { سذ. عر. جـ: انتحالات. [«نحول» دن مص. افتعال] دیکرینك شعرینی ویا بر سوزینی بنمسه‌مه: انتحال ادبیات عالمنده سرقتدر؛ انتحال ایتدیکی آثارله تفاخر ایدیور.

اِنتخاب { سذ. عر. جـ: انتخابات. [«نخب» دن مص. افتعال] ١. سچمه، اوروندله، بر شیئك الك کزیده‌سنی آیروب آلمه: فلان دیواندن بر قاچ قطعه انتخاب ایتدم؛ انتخاب اولنمش کتابلر. ٢. بر مجلس اداره ویابلدیه ایچون اعضا تعیینی وبونك ایچون قانوناً ایفا اولنان معاملات: بلدیه هیئتی هنوز انتخاب اولنمدی. ٣. طالبلرك ایچنده الك مقتدر ومستحقلرینك تفریق وتعیینی: انتخاب مأمورین. || د. بیت انتخاب = بر قطعه ویا قصیده‌نك الك کزیده بیتی.

اِنتخابی { ص. عر. ذ: انتخابیه. انتخاب وانتخاباته متعلق: معاملات انتخابیه؛ او مجلسك تشکیلی انتخابیدر.

آنتَرَسو { س. [ایتا. Interesse] منفعت، استفاده. لس.

آنتَرَسوجی { ص. ساده کندی منفعت و استفاده‌سنی دوشونن، منفعت‌پرست. لس.

انتریغه { یاخود انتریقه س. [فر. Intrigue] دسیسه،

حیله، خدعه، دسیسه کارانه قورولمش طولاب: انتریقه سز تیاترو کتابی اولماز.

آنتریغه جی { یا انتریقه جی. ص. حیل و دسایسله } طولاب قوران، دساس، حیله‌کار.

اِنتزاع { سذ. عر. [« نزع » دن مص. افتعال] } چکوب قوپارمه، قوپاروب آلمه. || فل. تجرید. [فر. Abstraction]

اِنتساب { سذ. عر. ج: انتسابات. [« نسبة » دن } مص. افتعال] بر بیوك آدمه ویا بر دائره و هیئت وخاندانه مربوط ومتعلق اولمه، ارتباط، تعلق، منسوبیت: بو خاندانه اسکیدن انتسابی واردر؛ طریقت نقشبندی‌یه انتساب ایتدی.

اِنتساج { سذ. عر. [« نسج » دن مص. افتعال] } منسوجات کبی ایکی طرفدن چیزکیلی وسطرنجلی اولمه. ن.

اِنتساق { سذ. عر. [« نسق » دن مص. افتعال] } نظام اوزره دیزلمش اولمه.

اِنتشار { سذ. عر. ج. انتشارات. [« نشر » دن } مص. افتعال] ١. یایلمه، طاغلمه، اورەمه: بر رایحۀ طیبه انتشار ایتدی. ٢. فاش اولوب شیوع بولمه، آغزلره دوشمه: او وقوعات شهرك هر طرفنه انتشار ایتدی. ٣. تعمم ایتمه، هرکس حصه‌دار اوله‌جق صورتده چوغالوب یایلمه: انتشار معارف؛ علوم وفنون انتشار ایتدی.

اِنتظار { سذ. عر. [« نظر » دن مص. افتعال] بکلمه، } کوزلمه، ترقب: بهاره انتظار ایدیورم؛ بهارك انتظارنده‌یم؛ [بکلنیلن شیء اکثریا مفعول الیه صورتنده افاده اولنوب، مفعول به ویا نائب فاعل کبی ایرادی ومثلا: « بهاری انتظار ایدیورم، بهار انتظار اولنیور » دینلسی یاکلیشدر.]

اِنتظام { سذ. عر. ج: انتظامات. [« نظام » دن } مص. افتعال] یولنده دیزلمش اولمه، دوزکونلك، ترتیب: بو ایشلرده هیچ انتظام یوقدر؛ انتظام آلتنه کیرمك؛ انتظام بولمق؛ امور بیتیه‌جه بعض انتظاماتله مشغولدر.

اِنتظامسز { ص. یولیله دیزلمه‌مش ویولنه قونمیوب } قارمه قاریشیق اولان، نظام وترتیبی اولمیان: انتظامسز براو.

اِنتظامسزلق { سذ. یولیله دیزلمه‌مش او- } لان شیئك حالی، نظامسزلق، ترتیبسزلك، قارمه قاریشیق حال.

اِنتفاخ { سذ. عر. [« نفخ » دن مص. افتعال] شیشمه، } قبارمه، شیشکینلك. || ط. انتفاخ امعاء، انتفاخ بطن، انتفاخ رأس، انتفاخ رحم و سائره = بو عضولرك شیشمه‌سی.

اِنتفاع { سذ. عر. [« نفع » دن مص. افتعال] فائده‌لنمه، } استفاده، تمتع.

اِنتقاد { سذ. عر. ج: انتقادات. [« نقد » دن مص. افتعال] } آثار ادبیه وفنیه‌نك بیطرفانه نظر تدقیق و معاینه‌دن چکیرلمسیله بالمحاکمه بیان مطالعه ایدلمسی: انتقاد ادبیاتك الکیدر. [بونك یرینه « تنقید » دخی قوللانیلیورسه‌ده، نقد ماده‌سی تفعیل بابندن کلمدیکندن، و انتقاد طوروركن، دیکر لغته احتیاج اولمدیغندن، بو عندی کلمه‌نك ایجادینی تجویزه حاجت یوقدر. اولسه اولسه ثلاثی مجرددن مصدری اولان و انتقادله ذاتاً مترادف بولنان « نقاد » قوللانیله بیلیر. « مناقده » تعبیری ده قارشیلقلی اولان معارضات ادبیه ایچون یعنی فر. Polémique دینلن شیء ایچون پك مناسب بر لغتدر. — انتقاد عربیده‌کی معنای اصلیٔ لغویسیله ترکجه‌ده قوللانلماز.]

اِنتقال { سذ. عر. ج: انتقالات. [« نقل » دن مص. افتعال] } ١. بر یردن بر یره کچمه، تبدیل مکان، کوچه: آناطولیدن روم ایلی‌یه انتقال ایدنلر. [بو معنا ایله « نقل » استعمالی دها مأنوسدر.] ٢. کچمه، سرایت، بولاشمه: امراض ساریه اکثریا تماسله انتقال ایدر. ٣. میراث اوله‌رق ویامیراث کبی قالمه، ارثاً کچمه: پدرندن کندیسنه برچوق اراضی وعقارات انتقال ایتدی؛ بعض علتلر ارثاً ابویندن اولاده انتقال ایدر. ٤. اموال غیر منقوله‌نك متوفی ابویندن اولادك نامنه کچیرلمسیله بونلرك نامنه طاپو وسند اعطاسی: انتقال معامله‌سی، خرجی؛ هنوز

انتقالی اجرا اولنمامش. ٥. داربقایه کیتمه، رحلت، ارتحال، وفات. [« ارتحال » دها مستعمل اولوب، انتقال اکثریا «داربقا» یه مضاف اوله‌رق قوللانیلیر.] ٦. سامعك متکلمك سوزندن مقصدینی آکلامسی، صراحةً سویلنلین شیئی‌ده درك وفهم ایتمسی: بوآدمك انتقالی یوقدر؛ بردن بره انتقال ایده‌مدم. ٧. سوزك، بحثك بر شیئه کچمسی: سوز میقروبلرك تأثیرینه انتقال ایتدی. ٨. ط. بر مرض ویا عضوك بر دکیشدیرمسی: انتقال مواقع امراض؛ انتقال بول، مثانه، مرض وسائره. || سرعت انتقال = ضمناً وکنایةً افاده اولنان سوزدن بیله چابق و درحال مقصدی آکلامه، حدت ذکا، ذهن آچیقلغی؛ سریع الانتقال = چابق آکلار، ذهنی آچیق. || اد. توسیع انتقال = اراضیٔ امیریه وموقوفه‌نك اولاد ذکور واناث بولنمدیغی حالده محلول اولماسیچون سکزنجی درجه‌یه قدر معین اولان اقربایه انتقال ایتمسی حقنده قانوناً وضع اولنان اصول.

اِنتِقام { سذ. عر. ج: انتقامات. [« نقم » دن مص. افتعال] اوج، آجی چیقارمه، ثار: انتقام آلمق، اخذ انتقام ایتمك = اوج آلمق، اخذ ثار ایتمك، آجیسنی چیقارمق.

اِنتِقامجی { س. ص. انتقام آلمغه میال، انتقام براقماز، ذو الانتقام.

اِنتِکاس { سذ. عر. [« نکس» دن مص. افتعال] باش آشاغی دونمه ویا دوشمه. ذ. || ط. انتکاس خارجی = بعض اعضاء داخلیه‌نك فتق صورتنده طیشاری‌یه فیرلامه‌سی.

اِنتِماء { سذ. عر. [« نمی » دن مص. افتعال] بر نسل و نسبه منسوب اولمه، انتساب: امرای حماست انتما. [یالکز سجع بلاسی اولان بویله مناسبتسز ترکیباتده قوللانیلیر.]

اَنتَمك { مض: اندیر. فت. (بر ارکك حیوانی) ایکدیش ایتدیرمك، خصیه‌لرینی چیقاره‌رق ارککلکنی کیدرمك، بری‌واسطه‌سیله انه‌مك: پلیجلری ایی سمیرتمك ایچون انتملی.

اِنتِهاء { سذ. عر. [« نهایة » دن مص. افتعال] ١. نهایت بولمه، صوکه وارمه، غایته ایرمه: بو یول نره‌ده انتها بولور؟ ٢. ختام بولمه، توکنمه، بیتمه: علم وفنك انتهاسی یوقدر. ٣. صوك، پایان، نهایت، غایت، انجام: عالمك ابتداسی اولدیغی کبی انتهاسی‌ده اوله‌جقدر، یالکز قدرت الهیه‌نك ابتدا و انتهاسی یوقدر. [نهی اولنمه معناسیله ترکجه‌ده قوللانلمامليدر.]

اِنتِهاز { سذ. عر. [« نهز » دن مص. افتعال] غنیمت بیلوب قاچیرمامه: انتهاز فرصت ایتمك = فرصتی قاچیرمامق. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

اِنتِهائی { ص. عر. ذ: انتهائیه. صوکه وختام بولمغه منسوب ومتعلق: ادات انتهائیه، صیغهٔ انتهائیه.

اُنثی { سذ. عر. ج: اناث. دیشی، قادین، قیز. [جمعی دها مستعملدر.]

اِنجاء { سذ. عر. [« نجاة » دن مص. افعال] قورتارمه، سلامته ایردیرمه. ذ.

اِنجاز { سذ. عر. [« نجز » دن مص. افعال] اجرا، ادا، یرینه کتیرمه: انجاز وعد = ویریلن سوزك یرینه کتیرلمسی. [یالکز وعد ایله قوللانیلیر.]

اَنجام { س. فا. صوك، نهایت، عاقبت: ایش انجامه ایردی؛ انجام کار = ایشك صوکی، آخر الامر؛ الله انجامنی خیرایلیه.

اِنجِذاب { سذ. عر. ج: انجذا. بات. [« جذب » دن مص. انفعال] چکلمه، جذب و جلب اولنمه: غیر اختیاری بر انجذاب قلبله. || ھ. اجرام سماویه‌نك بربرلرینی جذب ایتملری که اندفاع ایله برابر اساس موازنهٔ کائناتدر. [فر. Gravitation]

اَنجُر { سذ. عر. نبا. ایصیرغان اوتی.

اَنجُریّه { صث. عر. نبا. فصیلهٔ انجریه = ایصیرغان قبیلندن نباتات. = سث. ط. ایصیرغان اوتنك تماسندن حاصل اولان قبارجقلره مشابه جلد خسته‌لغی.

اِنجك { س. با: اینجیك.

اِنجلاء { سذ. عر. [« جلاء » دن مص. انفعال] ١. جلی وعیان اولمه، تظاهر. ٢. پارلامه، جلالنمه. ذ.

اَنجُم { سنـد. جم. عر. فد: نجم. { با: نجم.

اِنجماد { طوکمه معناسیله لسا- { نمزده استعمالی شیوع بولمش ایسه ده، «جمد» ماده‌سی انفعال بابندن اصلا کلمدیکندن، اساسسز ویا کلیش اولوب، ذاتاً ثلاثیٔ مجردینك ده بناسی لازم اولدیغندن، خماسیدن کتیرمك کلفتنی اختیار ایتمکدن ایسه، «انجماد» یرینه «جمود»، و «منجمد» یرینه «جامد» دیمك دها طوغری وعربی‌یه موافق اولور. شوقدرکه بوکلمه‌لر علم لسان وفنده برر معنایه وضع وتخصیص ایدلمشدر.

اَنجُمَن { س. فا. مجلس، جمعیت، { شورا: انجمن دانش = آقادمیا؛ انجمن تفتیش ومعاینه. = تر. [عو. اوجنه] بریره طوپلانمه، اوبك اولمه.

اِنجو { وانجی. با: اینجی.

اَنجیر { س. فا. اینجیر. با: اینجیر.

اِنجیل { سنـد. عر. جم: اناجیل. { [یو. Εὐαγγέλιον] حضرت عیسی (عم) ه نازل اولان کتاب سماوی: انجیل شریف؛ اناجیل اربعه = انجیلك حواریوندن درت کشینك ضبطنه کوره محفوظ اولان درت نسخهٔ مختلفه‌سی.

اِنجیلی { صه. عر. ث: انجیلیه. { انجیل شریفه منسوب ومتعلق: نصایح انجیلیه. = سنـد. انجیله تابع آدم. جم: انجیلیون.

اِنجیلی { با: اینجیلی.

اَنحاء { سنـد. جم. عر. [فد: { «نحو» لسانمزده معنای لغویسیله مستعمل دکلدر] طرفلر، جانبلر.

اِنحِراف { سنـد. عر. جم: انحرا- { فات. [«حرف» دن مصـ. انفعال] ۱. دونمه، صاپمه، طوغری یولدن چیقمه، برطرفه میل: طریق مستقیمدن انحراف ایتمه‌ملی. ۲. دکیشمه، بوزلمه، فساد. ۳. قیریقلق. || مـ. انحراف ابره = بوصله ایکنه‌سنك میلی. || ط. انحراف رحم = رحمك چارپیلسی، بر طرفه میلی. || سم. انحراف مرمی = اسلحهٔ ناریه مرمیاتنك هدف خطندن میلی. || ط. انحراف مزاج = کیفسزلك، نشئه‌سزلك، قیریقلق. || انحراف مفصل = اویناق یرینك چارپیلسی.

اِنحِصار { سنـد. عر. جم: انحصا- { رات. [«حصر» دن مصـ. انفعال] ۱. یالکز برشیٔ ویا شخصه حصر اولنمه، برشیئه مخصوص اولوب بشقه‌یه شمولی اولمامه: ازمنهٔ قدیمه‌ده علومك رؤساء روحانیه‌یه انحصاری عمومك جهالتده قالمسنی موجب اولوردی. ۲. بر محصول ویا مادهٔ تجاریه‌نك بر ملتزم ویا شرکتك یدینه تسلیمی، ید واحده حصری، رژی: توتون، تنباکی، مسکرات انحصاری؛ آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك وارداتی مجرد کمرك ایله انحصارات حاصلاتندن عبارتدر. — برنجی معنا ایله‌ده انحصار ایتمك دینلیرسه‌ده، منحصر اولمق، منحصر قالمق تعبیرلری دها مأنوسدر.

اِنحِطاط { سنـد. عر. [«حط» دن { مصـ. انفعال] ۱. دوشمه، آشاغیلامه، آلچالمه: اراضینك انحطاطی. ۲. تدنی. ۳. سن کمالدن صکره سن شیخوخته یوزطوتمه: سن انحطاط ۴. ط. قوتدن دوشمه. ۵. برشیش وسائره‌نك اینمه‌سی.

اِنحِلال { سنـد. عر. [«حل» دن { مصـ. انفعال] ۱. چوزیلوب آچیلمه: عقدهٔ مشکلاتك انحلالی؛ قابل انحلال برمسئله. ف. ۲. ط. طاغلمه، بوزلمه: انحلال دم، انحلال عظم، انحلال ورم.

اِنحِناء { سنـد. عر. [«حنو» دن { مصـ. انفعال] ۱. اکلمه، بوکلمه، اکرلمه، منحنی ومقوس اولمه: خطك انحناسی. ۲. ط. بر کمیك وسائره‌نك بر علتدن طولایی مقوس اولمسی: انحناء اظفار، انحناء عظم.

اِنخِساف { سنـد. عر. [«خسوف» { دن مصـ. انفعال] ۱. (آی) طوتلمه، خسوفه اوغرامه، منخسف اولمه. ۲. مجـ. دها کوزل ودها پارلاق وشانلی بر شیٔ ویاشخصك غلبه‌سیله سونوك کبی اولوب حکمی اولمامه: اوعصرده ابن سینانك بولندیغی بریرده دیکر علمانك انخسافی طبیعی ایدی.

اِنخِناق { سنـد. عر. [«خنق» { دن مصـ. انفعال] بوغلمه، بونالمه، نفس طوتلمه. [اختناق کبی] لسـ.

اِنداب { سنـد. عر. [«ندب» { دن مصـ. افعال] ط. (یاره) اوکلوب اثری قالمه، یری بللی اوله‌جق صورتده قپانمه. [فر. Cicatrisation].

اَنداخت { س. فا. ١. آتمه، رمى. ٢. سلاح بو. شاتمه : یکرمى پاره‌طوب انداخت ایتدیلر. ٣. ع. قورشون وکله آتمق ونشان آلمق فنى : انداخت مکتبى .

اَنداخته { ص. فا. [«انداختن» فعلندن سمف.] آتلمش، براغلمش : انداختهٔ کوشهٔ نسیان.

اَنداد { سذ. جم. عر. [فذ: «ند» لسانمزده غیرمستعملدر] امثال، نظیرلر، شبیهلر: بى انداد= امثالسز، بى مانند .

اَنداز { ص. فا. [« انداختن » فعلندن سمص.] آتیجى، آتان، آتمش : لنکرانداز = دمیر آتان، دمیرآتمش؛ تیر انداز= اوق آتان. || سلاح انداز= کمیلرده تفنکله مسلح وکمى خدماتنده غیر مستخدم بحریه نفراتى. [بویله وصف ترکیبلرده بولنور .]

اَندازه { س. فا. [« هندسه » دن غلط ظن ایتمشلرسه‌ده، هندسه بوندن معربدر] ١. اولچو، مقیاس. ٢. تر. آرشینك بز و باصمه و سائره اولچمکه مخصوص کوچك جنسى که ٦٠ سانتیمتره در. ٣. مج. حساب : اندازه‌یه کلیر = حسابه کلیر، معقول .

اَندازه‌سز { ص. ١. اولچوسز، اولچلمه‌مش. ٢. حسابسز، چوق، غیر محدود .

اَندازه‌لمك { یا اندازه له‌مك. فتـ. ١. اندازه ایله اولچمك. ٢. تخمین و حساب ایتمك، تصارلامق .

اَندام { س. فا. ١. تن، بدن، وجود : سیم اندام= كومش تنلى؛ کل اندام= کل تنلى. ٢. بوى، قد، قامت : اندامى غایتله موزون. ٣. قا. متك موزونلغى، بیچیم: پك اندامل. || اندام آیینه‌سى= انسانك بتون وجودینى کوستره‌جك صورتده بیوك دیوار آیینه‌سى .

اَندامسز { ص. ١. بویسز، قیصه بویلى. ٢. بیچیمسز، لطافتدن عارى .

اَندامسزلق { ١. بویسزلق . ٢. بیچیمسزلك.

اَنداملى { ص. ١. بویلى. ٢. قامتى موزون، بیچیملى.

اَند بَند { ص. [فا. اندوند= تارو مار] ١. پارچه پارچه : اندبند اولمق = پاره‌لنمق. ٢. محجوب، اوتانمش، قباحتى یوزینه اورلمقدن بکزى بوزلمش: اند بند اولدى. [عو. اکبند]

اَندَر { ص. عر. [« نادر » دن ستف.] دها ویاپك نادر و سیرك : یاقوتك خاصى اندر بر طاشدر. = ح. پك سیرك : اندر قوللانیلیر بر لغتدر .

اَندَر { حج. فا. ده، ایچنده : مشکل‌اندرمشکل=مشکلات ایچنده مشکلات؛ محال اندر محال= بسبتون امکانسز. [ترکى الاصل اسملرله ترکیبى جائز اوله‌میه‌جغندن، « قات اندر قات » کبى تعبیرلر غلطدر .]

اِندِراج { سذ. عر. [« درج » دن مص. انفعال] درج اولنمه ومندرج اولمه معناسیله بو مصدر وعلى الخصوص (مندرج) لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده اندراج یالکز انقراض معناسیله مستعملدر .

اِندِراس { سذ. عر. [«دروس» دن مص. انفعال] اصلا اثرى قالمیه‌جق صورتده محو اولمه : مدارس عتیقه‌نك اندراسى. [اك زیاده سف. مندرس مستعملدر.]

اَندَرون { س. فا. ١. ایچ، داخل. ٢. قلب، ضمیر. [بو ایکى معنا ایله درون دها مستعملدر.] ٣. وقتیله حرم همایون پادشاهى دائره‌سى: اندرون همایون. ٤. الیوم سراى عتیقك خزینهٔ همایون و خرقهٔ سعادت دائره‌لرى : اندرون همایون آغالرى؛ اندرون همایوندن مخرج. [مقدما بو دائره‌یه آلنان کنجلرك مکمل صورتده معلملرى اولوب، ادبیات شرقیه‌یى ودیکر بعض علومى وکرندکارندن، اوراسى برمکتب ومخرج حکمنده ایدى.]

اِندِفاع { سذ. عر. [«دفع» دن مص. انفعال] دفع و زائل اولمه، اورته‌دن قالقمه، مندفع اولمه. [سف. مندفع دها مستعملدر.]

اَندَك { ص. فا. آز، قلیل. ذ. || اندك ساله = کوچك یاشلى .

اَندَلُس { سخ. [آندلوسیا An-dalousie دن] م. اصل اسپانیانك قرطبه وغرناطه جهتلرندن عبارت اولان قسم جنوبیسنك اسمى اولوب، اورادن مملکتنه داخل اولان عربلر طرفندن بتون اسپانیا وپورتکیزه اطلاق اولنمشدر .

أَندَلُسى { ص. عر. ذ: اندلسيه. اندلسه منسوب و متعلق، اندلسلى .

اِندِماج { سذ. عر. [« دموج » دن مصـ. انفعال] بربرينه كچمه، كايدلنمه. ذ. || ط. اندماج عظام، اندماج جنين .

اَندوخته { ص. فا. قازانلمش، مكتسب. ذ. ولـ.

اَندود { ص. فا. [« اندودن » فعلندن سمصـ. وصف تركيبلرده بولنور.] سورلمش، طلا ايدلمش يا خود ايشلنمش: زر اندود = آلتونله مطلا، آلتونله ايشلنمش .

اَندوز { ص. فا. [« اندوختن » فعلندن سمصـ. وصف تركيبلرده بولنور.] قزانان، اكتساب ايدن، كاسب: زر اندوز = آلتون قزانان .

اَندوه { سـ. فا. تاسه، قايغو، كدر، غصه. ذ. ولـ.

اَندوهگين { ص. فا. و:

اَندوهناك { ص. فا. تاسه‌لى، قايغولى، مكدر، مغموم. لـ.

اَنديش { ص. فا. [« انديشيدن » فعلندن سمصـ. صتر. تشكيلنده مستعملدر.] دوشونن، ملاحظه ايدن: دور انديش = اوزاق دوشونن، هر شيئى چوق اولدن ملاحظه ايدن، مدبر؛ عاقبت انديش = هرايشك صوكنى دوشونن؛ بد انديش = سوء فكر صاحبى .

اَنديشلك { سـ. با: انديشى .

اَنديشناك { ص. فا. ١. دوشونن، دوشونجه‌سى اولان. ٢. تاسه‌لى، مغموم، مكدر. ٣. شبهه ووسوسه ايدن، وسوسه‌لى .

انديشه { سـ. فا. ١. دوشونجه، تفكر. ٢. غم، كدر، غائله. ٣. شبهه، وسوسه، مراق: اوآدمك حالى كنديسنجه موجب انديشه اوليوردى .

اَنديشه‌سِز { ص. ١. بركونه دوشونمه‌سى اولميان، بر شئ دوشونمين. ٢. كدرسز، غائله‌سز، راحت. ٣. وسوسه ومراق ايتمين .

اَنديشه‌سِزلِك { سـ. ١. دوشونميش. ٢. غائله‌سزلك. ٣. وسوسه سزلك.

اَنديشه‌لى { ص. ١. غائله‌لى. ٢. وسوسه‌لى، مراقلى. ٣. وسوسه ومراق موجب.

اَنديشى { سـ. فا. [صتر. دن مبدل مصدريت معناسنى متضمن اسماء مركبه ده بولنور] دوشونمه، دوشونش: دور انديشى = اوزاق دوشونش، دور انديشلك؛ بد انديشى = كوتى دوشونش، بد انديشلك .

اِنذار { سذ. عر. [« نذر » دن مصـ. افعال] نتايجنك وخامتيله قورقوده‌رق برشيئدن منع ونهى ايتمه، تبشيرك ضدى: هر پيغمبر قومنى انذار وتبشير ايله مكلف بولنمشدر.

اِنزال { سذ. عر. [« نزول » دن مصـ. افعال] ١. ايندير-مه. [بو معنا ايله تنزيل دها مستعملدر.] ٢. منى خروجى: انزال وقوعى .

اَنزَروت { سـ. [غا. عنزروت] ديكنلى بر آغاجدن چيقان قرميزى ويا بياض بر نوع ضمغ .

اِنزِواء { سذ. عر. [« زوى » دن مصـ. انفعال] بر كوشه‌يه چكلمه، چكيلوب قاريشمامه، دنيادن منقطع اولمه: انزوايه چكلدى؛ اصحاب انزوا = زاويه نشين اولانلر .

اِنس { سذ. عر. انسان، بشر، مردم، نوع بشر. [جن وملكه مقابل:] انس وجن، انس وملك .

اُنس { سـذ. عر. آليشيقلق، آليشمه، الفت، انسيت: انس طوتمق = الفت و انسيت ايتمك. [« انسا انس » تعبيرى قوللانيله‌جق شئ دكلدر.]

اَنساب { سـذ. جـ. عر. فد: نسب. با: نسب . || علم الانساب و(فذ. كبى) ساده‌جه انساب = باشليجه عربلرده قبائلك نسللرينى وصورت تشعب وذريتلرينى قيد وحفظ ايتمك علمى. || ص. [ياكليش اوله‌رق « نسبة » ك جمعى اولمق اوزره] لوغاريتمه جدوللرينك عددلرى .

اَنسال { سذ. جـ. عر. فد: نسل. با: نسل .

اِنسان { سذ. عر. جـ: ناس. ١. آدم، بشر، مردم: انسان عقل وذكا ايله سائر حيواناتدن ممتاز در. ٢. انسانيتلى ووجدانلى آدم، مردكامل: بن اونى انسان ظن ايتدم. = ص. تربيه‌لى، انسانيتلى،

بحق انسان دينمكه مستحق : او انسان آدمدر؛ چوق انسان چوجقدر. || انسان العين = كوز ببكى.

انسانجه { ص. انسانه ياقيشير، انسانيتلى، انسانيته موافق : انسانجه معامله ايديور. ـــ ح. انسان كبى، انسانه ياقيشير صورتده : انسانجه اوتوروب قالقمسنى بيليور.

انسانلق { س. ۱. آدملق، انسانيت، آدميت، بشريت. ۲. انسان حالى : انسانلقدر بو.

انسانى { ص. عر. ث: انسانيه. آدمه منسوب و متعلق، بشرى : احوال انسانيه.

انسانيّت { سٔ. عر. ۱. آدمه ياقيشير اوصاف و فضائل، ايلك، خير خواهلق: سزده هيچ انسانيت يوقميدر؟ بونى ياپمق انسانيت اقتضاسيدر؛ انسانيت نامنه بونى ياپيورم. ۲. عموم انسانلر، نوع بشر: انسانيته خدمت ايتمك؛ انسانيت ايچون دوشونور بر آدمدر.

« انسانيت » ايله « بشريت » آره‌سنده فرق واردر : انسانيت آدمك اوصاف روحانيه وقلبيه سنه، بشريت ايسه احوال جسمانيه وبدنيه‌سنه عائددر. اخلاقه متعلق حاللر انسانيتدن ومنافع اعضا ايله تاريخ طبيعى يه متعلق شيئلر بشريتدن معدوددر.

انسانيّتسز { ص. انسانه ياقيشير اوصاف وفضائلدن محروم، يالكز منافعنى دوشونوب انسانيت حسيله برشئ ياپميان، مروتسز، ايلكى طوقنماز: چوق انسانيتسز آدمدر.

انسانيّتسزلك { س. انسانيت فقدانى، حسيات انسانيه ووجدانه مغاير ويالكز منافع ماديه‌يه تابع حال وحركت : او آدمك انسانيتسزلكى معلومدر.

انسانيّتلى { ص. انسانيتى اولان، انسانه ياقيشير اوصاف و فضائلى اولان، وجدانلى، مروتلى.

أنسب { ص. عر. [« نسيب » دن ستف.] دها مناسب، دها ويا پك لايق وشايان : او آدم بو ايشه انسبدر؛ جمله‌نك انسبى اودر.

أنسجه { « نسيج » ك جمعى اولمق اوزره تشريحده طوقومه‌يه مشابه اولان تشكلات عضويه‌يه اطلاق اولنمش ايسه‌ده، لغات عربيه‌ده بويله بر شيئه تصادف اولنه‌مدى. بو معناده « نسيجه » وجمعى « نسايج » قوللانلسه دها طوغرى اولور.

انسداد { سذ. عر. [« سد » دن مص. انفعال] طيقانمه، قپانمه. || ط. اعضاء مختلفه‌نك اساميسنه مضاف اوله‌رق طيقانمقدن ايلرى كلير بر طاقم امراضه اطلاق اولنور.

انسلاب { سذ. عر. [« سلب » دن مص. انفعال] سلب اولنمه، منسلب اولمه، محو ورفع ايدلمه : انسلاب امنيت.

أنسيّت { ذاتاً مصدريت معناسنى متضمن اولان « انس » اسمنه « يت » ادات مصدريتى علاوه‌سيله تشكل ايتمش اساسسز ويا كليش بر لغتدر. عربيه‌ده اصلا قوللانلماز. « انس » و« الفت » لغتلرى بونك معناسنى افاده‌يه كافيدر.

إنشاء { سذ. عر. ج: انشاآت. [« نشأ » دن مص. افعال] ۱. ياپمه، وجوده كتيرمه، اعمال : بر او، بركمى انشا ايتمك. ۲. قلمه آلمه، ادبيات قاعده سنه تطبيقاً ونثراً ايديلن افادهٔ تحريريه: شعر وانشاده يد طولى صاحبى. ۳. د. امر وتمنى ودعا يعنى ياپ ياپسون، ياپملى، ياپسه كبى وقوع بولمامش حدث، مقابلى : اخبار. ۴. تر. علم مراسله‌ده كسب ممارسه ايچون مختلف مكتوب، تذكره، عرضحال، تبريك وتعزيه نامه، سند، مقاوله‌نامه وسائره اوورنكلرينى حاوى كتاب : انشاء جديد. ـــ ج: انشاآت = ياپى يه ويا سفائن اعمالنه متعلق ايشلر: انشاآته اوغراشمق؛ انشاآت دائره‌سى.

« انشاء » ايله « اعمال » آره‌سنده شو فرق واردر، كه انشا كراسته ايله ياپيلان معمارلقده وكميجيلكه متعلق ايشلره مخصوص اولديغى حالده، اعمال هرصورتله ياپمغه ومثلا معدندن اوانى ياپمغه دخى اطلاق اولنور.

إنشاءالله { وانشاءالله تعالى. الله ايسترسه، اللهك امرى اولورسه، معناسيله كثيرالاستعمال دعا تعبيريدر، كه استقبالدن بحث اولنوركن قوللانيلير : يارين انشاءالله اركندن چيقوب كيدرز؛ يارين كله جكميسكز؟ ـــ انشاءالله. ـــ بعضاً انشاءالمولى دخى ديئلير. [طوغريسى « ان شاءالله » صورتنده آيرى يازلمقدر.]

إنشاد { سذ. عر. [« نشد » دن مص. افعال] برينك

حضورنده کندی زادهٔ طبعی ویا بشقه‌سنك اثری اولان بر قصیده اوقومه، ایراد ایتمه: شعراء عرب اکابره انشاد ایته‌کلری قصاید ایچون پك بیوك جائزه‌لر آلیرلردی.

اِنشائی { ص. عر. ث: انشائیه. ۱. یاپی‌یه ویا سفائن اعمالنه متعلق، اعمالاته عائد: مصارف انشائیه. ۲. تحریراً ونثراً ادیبانه افادهٔ مرام ایتمك وکوزل قلمه آلمق علمنه منسوب: قواعد انشائیه، اقتدار انشائی. ۳. د. حدثك وقوعنی وقطعی بر وقعه بیان ایتمیوب امر ونهی وتمنی ودعا کبی بر معنی افاده ایدن کلامه منسوب ومتعلق: جملهٔ انشائیه.

اِنشائیّه { سث. عر. انشاآتله یعنی یاپی ایله اوغراشان هیئت: انشائیه بلوکی، انشائیه ضابطی.

اَنشته { با: انیشته.

اِنشراح { سذ. عر. [«شرح» دن مص. انفعال] آچلمه، آچیقلق، فراحلق: انشراح درون، انشراح قلب؛ دکیزمنظره‌سی انسانه بر انشراح ویرر.

اِنشعاب { سذ. عر. [«شعب» دن مص. انفعال] شعبه‌لره آیرلمه، دال بوداق پیدا ایتمه، داللانمه. [«تشعب» دها مستعملدر.]

اِنشقاق { سذ. عر. [«شق» دن مص. انفعال] یارلمه، چاتلامه، ایکی‌یه آیرلمه: إنشقاق قمر. || ط. اعضاء مختلفه اسامیسنه اضافتله بر طاقم عللك اسملرینی تشکیل ایدر.

اَنصار { سذ. جـ. عر. [فد: ناصر بو معنا ایله مستعمل دکلدر. فد: انصاری.] فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلرینه یاردیم ایدوب دین اسلامك تأسس وانتشارینه بیوك خدمتلری کوریلن ذوات که مدینهٔ منوره اهالیسندن وخزرج ایله اوس قبیله‌لرندندر. صحابه مهاجرین وانصاره منقسمدر.

اِنصاف { سذ. عر. [«نصف» دن مص. افعال] عدل وحقانیتله معامله، برینك علیهنده اولان معامله‌ده مبالغه وافراط ایتمیوب وجدانه توفیق حرکت ایتمه، اعتدال اوزره حرکت. || انصافه کلمك = حقسزلق ایتمکدن وازکچمك، مرحمت ایتمك. [ثلاثیسی اولان «نصفت» دخی بو معنا ایله مستعملدر.]

اِنصافسز { ص. حقسزلق ایتمکده طریق اعتدالدن آیریلان، وجدانسز، طمعکار و مرحمتسز: نه انصافسز آدمدر!

اِنصافسزجه { حـ. حقسزلقده اعتدالسزلکله، وجدانسزجه، مرحمتسزجه.

اِنصافسزلق { سـ. حقسزلق ایتمه‌ده اعتدالسزلك، وجدانسزلق، طمعکارلق، مرحمتسزلك.

اِنصافکار { ص. فا. حقسزلقده اعتدال طریقندن آیرلمیان، ال ایلری وارمیوب مرحمت ایدن، انصافلی: اولدقجه انصافکاردر.

اِنصافکارانه { ص. فا. حقسزلقده اعتدال ایله ووجدان ومرحمتله واقع اولان، منصفانه: انصافکارانه حرکت. = حـ. انصافله، عدالت ومرحمتله: انصافکارانه حرکت ایتملی.

اِنصافلی { ص. حقسزلقده معتدل، وجدانلی، مرحمتلی: انصافلی آدم، انصافلی معامله.

اِنصافلیجه { ص. حقسزلقده آز معتدل، چوق اعتدالسز اولمیان، بر آز وجدانلی ومرحمتلی: ایچلرنده یالکز او انصافلیجه‌در. = حـ. اعتدال و وجدان ومرحمتله: انصافلیجه حرکت ایدیور.

اِنصباب { سذ. عر. [«صبابة» دن مص. انفعال] ۱. دوکلمه، منصب اولمه: قیزیل ایرماق قره دکیزه انصباب ایدر. [«منصب اولمق» تعبیری دها مستعملدر.] . ۲. ط. اخلاطك بدنك بریرینه دوکیلوب طوپلانمه‌سی. [فر. Épanchement]

اِنصراف { سذ. عر. [«صرف» دن مص. انفعال] ۱. چکلمه، چکیلوب کیتمه. ز. ۲. د. صرف عربیده اسملرك تام اعراب قبول ایتمسی، تنوین وجر آلمیان غیر منصرفدن اولمامالری. ۳. ط. اخلاطك عضو مریضدن بشقه بر عضوه سوق واجراسی. [فر. Revulsion]

اِنضباط { سذ. عر. [«ضبط» دن مص. انفعال] ۱.

انتظام، يولنده اولمه: دائره‌نك ايشلرينى تحت انضباطه آلمغه چاليشيور. ۲. ضبط وربطك يولنده اولمسى، اسايش عمومينك تأمينيله امورضابطه‌نك انتظامى. [اصل معناى عربيسى صاغلاملاشمه و محكم و ثابت اولمه مفهومندن عبارتدر .]

اِنضمام { سند. عر. [« ضم » دن مص. انفعال] قاتلمه، ضم والحاق وعلاوه اولنمه، منضم اولمه: موجود اولان راحتسزلغه بر باش آغريسى ده انضمام ايتدى. || فلانك انضمام رأييله = اونك دخى رأيى بو مركزده اولديغى حالده، اونك ده رضاسيله .

اِنطاق { سند. عر. [« نطق » دن مص. افعال] سويلتمه، نطقه كتيرمه: جناب حق عبادينى انطاق ايدر. ف.

اِنطباع { سند. عر. [«طبع» دن مص. انفعال] باصلمه، طبع اولنمه: رسملرك انطباعى. ف. فد. برشيئك ذهنده حواس واسطه‌سيله صورتياب اولمسى. [فر. Impression]

اِنطباق { سند. عر. [« طبق » دن مص . انفعال] اويمه، اويغون ومطابق كلمه. ف.

اِنطفاء { سند. عر. [« طفؤ » دن مص. انفعال] سوكنمه، منطفى اولمه. ف.

اِنطواء { سند. عر. [« طى » دن مص. انفعال] صاريلوب دوشيرلمه. ف.

اَنظار { سند. جم. عر. فد: نظر. با: نظر.

اَنعام { سند. جم. عر. [حيوانات اهليه ديمك اولان « نعم » ك جمعيدر.] ۱. اموال، نعمتلر. ۲. سورهٔ انعام ايله برابر بعض سور قرآنيه‌يى حاوى مجموعه: انعام شريف .

اِنعام { سند. عر. جم: انعامات. [«نعمة» دن مص. افعال] نعمت ويرمه، احسان ايتمه، ايلك ايتمه: انعام واحسانك متشكريم .

اِنعزال { سند. عر. [«عزل» دن مص. انفعال] بر طرفه چكلمه، اختيار انفراد وعزلت ايتمه. ف.

اِنعطاف { سند. عر. [«عطف» دن مص. انفعال] بر طرفه دونمه، ميل ايتمه، تمايل، توجه: نظر التفاتلرى بكا انعطاف ايتدى .

اِنعقاد { سند. عر. [«عقد» دن مص. انفعال] ۱. باغلانمه، عقد ايدلمه. ف. ۲. تشكيل اولنمه، قورلمه: مجلسك انعقادى. [« منعقد اولمق » تعبيرى دها مستعملدر .]

اِنعكاس { سند. عر. [«عكس» دن مص. انفعال] بر يره اوروب كرى دونمه، صورتك جامه يا صويه ويا ديكر پارلاق بر شيئه اوروب اوراده كورنمه‌سى ويا سسك بر طاغه ويا ديكر بر حائله چارپوب اورادن چيقمش كبى كرى دونمه‌سى، يانقولانمه: صورتك آيينه‌ده انعكاسى؛ انعكاس صدا؛ انعكاس ايتمك = يانقولانمق، منعكس اولمق .

اَنف { سند. عر. جم: انوف. ۱. بورن (برون). ۲. مج. كبر، غرور. || كسر انف = بورن قيرمه، كبر قيرمه .

اِنفاذ { سند. عر. [«نفوذ» دن مص. افعال] (آلنان امرى) يرينه كتيرمه، اجرا: امركزى انفاذ ايتمك وظيفه‌مدر.

اَنفاس { سند. جم. عر. فد: نفس. با: نفس .

اِنفاق { سند. عر. [« نفقه » دن مص. افعال] نفقه‌ويروب كچيندرمه، بسلمه: او يتيملرى كيم انفاق ايديور ؟

اِنفتاح { سند. عر. [« فتح دن » مص. انفعال] ۱. آچلمه، كشاده اولمه. ف. ۲. ط. طيقانمش برشيئك آچلمسى، انسدادك ضدى.

اِنفجار { سند. عر. [« فجر » دن مص. انفعال] ۱. شفق سوكمه، صباح آچلمه، طاڭ آتمه. ۲. تش. و نبا. بعض محفظه‌لرك وقتى حلولنده كنديلكندن آچلمه‌سى: انفجار انكسارى، حاجزى، مصراعى = بونك انواعى.

اِنفراد { سند. عر. [« فرد » دن مص. انفعال] آيريلوب تك وتنها قالمه. || على الانفراد = كندى باشنه، آيرى اوله‌رق؛ تك تك، هر برى آيريجه: على الانفراد كلديلر .

اِنفراق { سند. عر. [« فرق » دن مص . انفعال] آيرلمه. ف.

اَنفس { صه. عر. [« نفيس » دن ستف.] دها ويا پك قيمتلى ومقبول، پك لطيف و يا لذيذ: آناطولينك انفس معمولاتى

خالیلردر؛ آیدینده انفس اوزوم وانجیر چیقار .

اَنفُس { سڠ. جـ. عر. فد : نفس. | با : نفس، نفوس .

اِنفِساح { سذ. عر. [« فسح » دن مص. انفعال] گگیشلمه، بوللانمه. || ط. انفساح عضوی = بر عضوك ایفای وظیفه ایدەمیەجك صورتده گگیشلیوب بطال اولمسی .

اِنفِساخ { سذ. عر. [« فسخ » دن مص. انفعال] بوزلمه، حکمسز قالمه، مفسوخ ومنفسخ اولمه : قوانین عتیقەنك انفساخ احکامی .

اِنفِساد { سذ. عر. [« فساد » دن مص. انفعال] بوزلمه، ن.

اِنفِصال { سذ. عر. [« فصل » دن مص. انفعال] ١. آیرلمه، برینی ترك ایدوب کیتمه: اونك بورادن انفصالی جائز دکلدر. ٢. عزل اولمه، مأموریتندن قالقمه : ضوك مأموریتندن انفصالی نه سببه مبنیدر؟ || تش. اتصال انفصال = کمیکلرك اویناق یرلرندەکی ارتباطی .

اَنفَع { صـ. عر. [« نافع » دن ستف.] دها ویا پك فائدەلی، پك مفید : انفع بر غدادر. ن.

اِنفِعال { سذ. عر. جـ : انفعالات. [« فعل » دن مص. انفعال] ١. کوجنمه، کوجه کیتمه، خاطر قالمه: او آدمك بویله جزئی بر شیئدن انفعالی = منفعل اولمسی. ٢. فل. تأثر، فعل مقابلیکه روحك قبول ومطاوعت ایتدیکی هرنوع تحولات وتأثراتی شاملدر. [فر. Passion]

اِنفِکاك { سذ. عر. [« فك » دن مص. انفعال] ١. آیرلمه، قوپاریلوب آیری دوشمه : پارمغك الدن انفکاکی. ٢. یرندن آیرلمه، یرینی ترك ایدوب اوراده بولنمامه : والینك مرکز ولایتدن انفکاکی؛ دکانندن انفکاك ایتمز بر تاجر .

اَنفلوئنزه { سـ. [فر. Influenza ظنه کوره عر. « انف العنز » دن] نوبتلی وشدتلی نزله صورتنده نوظهور بر صالغین خستەلق، نزلهٔ مستولیه .

اِنفِهام { سذ. عر. [«فهم» دن مص. انفعال] آکلاشلمه، منفهم اولمه. ن.

اَنفی { صـ. عر. ث : انفیه. تش. بورنه منسوب ومتعلق .

اَنفیه { سڠ. عر. [اصلنده یاسی شدەلی اولوب، زبانزدی شدەسز در.] بورنه چکیلن چوروددلمش توتون توزی، بورن اوتی : انفیه چکمك؛ انفیه قوطیسی.

اَنفیه جی { سـ. انفیه یاپان ویا صاتان آدم .

اَنقاض { سذ. جـ. عر. [فد : «نقض» لسانمزده غیر مستعملدر] ییقلمش بر بنانك کراستەسی، ییقندی .

اِنقِباض { سذ. عر. [« قبض » دن مص. انفعال] ١. چکیلوب طوپلانمه، بوزلمه : صووقدن کافهٔ اجسامده آز چوق انقباض حاصل اولور. ٢. صیقندی، قسوت: انقباض درون، انقباض خاطر. ٣. طوتوقلق، پکلك، قبضلق، لینت واسهالك ضدی : انقباضه اوغرامق .

اِنقِباضی { صـ. عر. ث : انقباضیه. ط. پکلکه منسوب و ومتعلق .

اِنقِسام { سذ. عر. جـ : انقسامات. [«قسم» دن مص. انفعال] اقسامه آیرلمه، بولنمه، تقسیم اولنمه : آلپ سلسلهٔ جبالی بر چوق شعبەلره انقسام ایدیور .

اِنقِضاء { سذ. عر. [« قضاء » دن مص. انفعال] بیتمه، توکنمه، وعده ومهلق کلمه : مدتی انقضاسنده تأدیه اولنەجغی مصرحدر .

اِنقِطاع { سذ. عر. [« قطع » دن مص. انفعال] ١. کسلمه، آراسی کسلمه، بر دوزی‌یه دوامنه خلل کلمه . ٢. کسلمه، بیتمه، توکنمه، ختام بولمه : اسکی اصوللرك انقطاعی طبیعی ایدی. ٣. هر کسدن کسیلوب بر جهته انتساب واختصاص ایتمه : عبد الله بن زبیره انقطاع ایدنلردن ایدی. [عربیده کثیر الاستعمال اولان بو معنا ایله لسانمزده اندر قوللانیلیر. — منقطع اولمق تعبیری انقطاع ایتمکدن دها مأنوسدر.] || ط. انقطاع اشتها، انقطاع بول، انقطاع عرق [تعرق دکل]، انقطاع نفس [تنفس دکل] و سائره = بونلرك کسلمسی موجب علل مختلفه .

اِنقِلاع { سذ. عر. [« قلع » دن مص. انفعال] کو-

كندن قوپارلمه، سوكلمه. ذ.

اِنقِهال (سذ. عر. [« قهول » دن مص. انفعال] ط. بسبتون ضعيف ومجالسز دوشمه.

اِنقِياد (سذ. عر. [« قود، قيادت » دن مص. انفعال] اطاعت، رام اولمه، سرفرو ايتمه، بوين اوزاتمه: اهالى انقياد كوستردكجه كنديلرينى اداره ايدنلرك رفق و رأفتى آرتار؛ عسكرك ضابطنه انقيادى شرطدر.

اَنَك (ص. [« انمك » دن] انمش، ايكديش اولمش، بورلمش (اركك حيوان).

اِنكار (سذ. عر. [« نكر » دن مص. افعال] ۱. طانيامه، قبول وتصديق ايتمه‌مه، آبامه: تكرينك وارلغنى كيم انكار ايده‌بيلير؟ ۲. (انسان) ياپديغنى ويا سويلديكنى كتم و اخفا ايله ياپمدم ويا سويلمدم ديمه‌ده اصرار ايتمه، اقرار و اعترافك ضدى: سويلديكنى، بورجنى انكار ايديور. ۳. رد ايتمه، طانيامه. ٤. حق. مدعى طرفندن دعوى واسناد ايديلن بر شيئى قبول ايتميوب رد ايتمه.

اِنكارى (ص. عر. ذ: انكاريه. انكاره متعلق، انكارى متضمن؛ استفهام انكارى= اولماز مقصديله اولورمى يوللى سؤال.

اَنكَبه (س. اووه‌لق يرك اينيش وچيقيشى، چقور وتپه‌لرى، غير مستوى وكوتى ير.

اَنكَبه‌لِك (ص. سطحى غير مستوى ياصرى يومرى (ير).

اَنكَبين (س. فا. [بزجه كافك ضميله شهرت بولمشدر.] بال، عسل. لس.

اَنكَر (ص. عر. [« نكر » دن ستف.] دها ويا پك منفور ومستكره: انكر اصوات. ذ.

اَنكَر (س. كنكر دينلن يبانى انكينارك سوندن چيقان ساقز. غا: چنكل ساقزى.

اَنكَرَك (س. پك زهرلى بر كوچك ييلان كه انواعى چوقدر، افعى: انكرك ييلانى.

اَنكَروس (سخ. [Hongrois ويا ر. Οὔγγρος دن مأخوذ] اسكى عثمانليلرك مجارلره ويردكلرى اسمدر.

اِنكِسار (سذ. عر. [« كسر » دن مص. انفعال] ۱. قيرلمه، شكسته اولمه: دؤكه دميردن معمول شيئلرك انكساره قابليتلرى زياده‌در. ۲. قلب قيرلمه، كوجنمه، خاطر مانده اولمه: اوآدمك بكا انكساره هيچ حق يوقدر؛ انكسارقلب؛ انكسار خاطر. ۳. بددعا: بروالده‌اوغلنه هيچ بر وقت يوركدن انكسار ايتمز. [بو اوچنجى معنا عربيده يوقدر.] ٤. م. ضياشعاعلرينك اثيردن هوايه وهوادن صويه كچركن تبديل استقامت ايتملرى قاعده‌سى: انكسار ضيا. [فر. Réfraction]

اِنكِساف (سذ. عر. [« كسوف » دن مص. انفعال] كونشك طوتلمسى، كسوفه اوغرامه، منكسف اولمه.

اِنكِشاف (سذ. عر. ج: انكشافات. [« كشف » دن مص. انفعال] ۱. آچلمه، ظاهروآشكار اولمه، ميدانه چيقمه. ۲. بر حال ويا سر معنوينك كورينمه‌سى، تجلى:

اَنكُشت (س. فا. پارماق، اصبع. || انكشت بدندان، انكشت بردهان= پارمغنى ايصيرمش، متحير، متعجب. || انكشت نما= پارمقله كوستريلير، مشهور.

اَنكُشتَر (س. فا. يوزوك، يوزوك حلقه‌سى.

اَنكَل (س. مانع، حائل، منع ويا تأخيره سبب اولان شيء، مشكلات: انكل اولمق= مانع اولمق، سبب منعى اولمق، مشكلات چيقارمق.

اِنكِلتَره (سخ. [يتا. Inghilterra] م. اوروپانك منتهاى غرب شماليسنده واقع بيوك جزيره‌نك قسم جنوبيسى وجزيرهٔ مذكوره‌نك بتونيله ايرلانده‌يى دخى حاوى اولان بيوك بريتانيه دولتى.

اِنكِليز (س. ص. ۱. انكلتره اهاليسندن اولان آدم، انكلتره‌لى: انكليزلرك اخلاق، انكليز قاريسى، انكليز چوجغى. ۲. انكلتره‌يه وانكليز قومنه منسوب ومتعلق: انكليز دولتى، انكليز لسانى.

اِنكِليزجه (ص. انكليزلره مخصوص، انكليز طور واصولنه تابع: انكليزجه رقص؛ انكليزجه قبول و استقبال. == س. انكليز لسانى: انكليزجه‌يى اوكرندى. == ح.

انكليز طورنده و یا لسانیله: انكلیزجه اوينار؛ انكليزجه سويلر .

انگلیزلك { س. انكلیزلره مخصوص طور وحال .

انگنار { س. [اصلی: كنگر] معروف سبزه، عر. ارض‌شوك. [فرانسزلك Arti - chaut سی (ارض شوك) دن غلط اولسه گركدر.]

انگور { س. فا. اوزوم ز. و لسـ. || عمـ. آب‌انكور= شراب، خمر، باده، می .

انگول { ص. تنبل، آغر، مسكين، عاجز .

انگیز { ص. فا. [«انگیختن» فعلندن سمص. صتر. تشكیلنده مستعملدر.] قوپاریجی، ایراث ایدیجی، قاریشدیریجی: فتنه انكيز= فتنه و فساد قاریشدیران .

انگین { با: اكگين .

انلی { با: اكلی .

انمك { یاخود انه‌مك. فتـ. (اركك حیوانك) خصیه‌لرینی چیقاروب اركككنی كيدرمك، اخصا ایتمك، بورمق: آتی انیوب ايكدیش یاپارلر .

انمله { سش. عر. ج: انامل. پارمق اوجی: انمله پیرای تكریم و تعظیم اولدی= یدمه واصل اولدی. [یالكز بویله تعبیرلرده مستعملدر.]

انموذج { سذ. عر. [فا. نموده دن معرب] نمونه، اورنك .

انمه { یا انه‌مه. سـ. انمك فعلی، اخصا .

انمش { ص. خصیه‌لری چیقا. ریلوب ايكدیش ایدلمش، اخصا اولنمش (حیوان) .

انمك { فج. خصیه‌لری چیقا. ریلوب ايكدیش ایدلمك، اخصا اولنمق .

انوار { سذ. ج. عر. فد: نور. با: نور .

انواع { سذ. ج. عر. فد: نوع، با: نوع .

انور { ص. عر. [«نير» دن ستف.] دها ویاپك نورلی، چوق پارلاق: شرع انور .

انهاء { سذ. عر. [«نهی» دن مص. افعال] ١. یتیشدیر. مه، ابلاغ. ز. ٢. رسمی بر ایشك بر دائرۀ رسميه دن مافوقه یازلمسی: ایجابی ولایتدن باب عالی‌یه انها اولندی؛ مأمو. رینك ترفیع ونصبی منصوب اولدقلری دائره دن نظارت عائده‌سنه انها اولنور .

انهار { سذ. ج. عر. فد: نهر. با: نهر .

انهدام { سذ. عر. [«هدم» دن مص. انفعال] ییقلمه، هدم اولنمه، خراب وویران اولمه: جسیم بر بنانك انهدامی سوقاغی سد ایتمشیدی .

انهزام { سذ. عر. [«هزیمت» دن مص. انفعال] بوزلمه، مغلوب اولمه، یكلمه: انهزامه اوغرایان عسكر؛ دشمنك انهزا. می. [اصل عربیده معناسی: بوزیلوب قاچمق وبرینه صیغینوب ملجأ ایستمكدر.]

انهماك { سذ. عر. [«همك» دن مص. انفعال] بر شیئك اوزرینه زیاده دوشمه، بیوك برآرزو ومسارعتله تشبث ایتمه: درسه انهماكله چالیشیور؛ خلقك موده‌یه انهماكی اوروپاده پك جاریدر .

انه‌مك { با: انمك .

انیاب { سش. ج. عر. فد: ناب. با: ناب .

انیس { ص. عر. [«انس» دن صش.] كوریشیلن آدم، آرقداش، همدم .

انیشته { س. همشيره و یا خاله زوجی .

انی قونی { ص. ح. [و دها طو. غریبی اكی قونی] عریض وعمیق، كركی كبی، لایقیله، عادتا، خاطری صاییلیر: بوكون انی قونی صوئوقدر؛ انی قونی كتابت اوكرنمش .

انیك { یاخود اینیك. سذ. ییر. تیجی حیوان یاوریسی: آرسلان، آیی انیكی .

انیكلمك { یا انیكله‌مك. فل. (ییرتیجی دیشی حیوان) طوغورمق، یاوریلامق .

انین { سذ. ایكلمه، ایكلدی، زا. ری: آه وانین ایتمك .

او { س. [اصلی: اوی، ایو، ییو. ج: اوی] ١. نوع بشردن بهر عائله‌نك آیری اوله‌رق اقامتنه مخصوص محل كه طاش وكراسته دن و یا تخته‌دن اولور، خانه، بیت، دار، مسكن: كاركیر او، اخشاب او؛ بر قاتلی، ایكی قاتلی او. ٢. كوچك پارچه‌لره منقسم

بر شیشك بهر قسمی، خانه : سطرنجده فیل اوی، آت اوی. ٣. بر اوده اقامت ایدنلرك هیئت مجموعه‌سی، عائله، فامیلیا، اهل بیت، خانمان : ناموسلی او؛ معتبر او. ٤. صوی، نسل، سلاله، خاندان : روم ایلنده قوانوز اوغلی اوی مشهور ایدی. || اوآدمی = پك تكلیفسز ومحرم آدم. || او اشیاسی = اثاث بیتیه، دوشمه وسائره طاقملری. || او ایشی = دكان و فابریقه‌ده یاپیلیوب اوده قادینلر طرفندن یاپیلان : بو رچل او ایشیدر. || اوبارق = چولق چوجق، اهل وعیال، خانمان. || اوجه = بتون خانه خلقی برلكده : اوجه كزمكه كیتمشیدك. || اوحیوانی = آلیشیق، مأنوس حیوان، یبانی حیوان مقابلی. || او خلقی = عائله افرادیله خدمتجیلر، بر اوده اقامت ایدن آدملر. || اودن، اوده = قادینلر، حرم : اوده دیكدیلر، اودن ایستیورلر. || او صاحبی، صاحبه‌سی = اوك بیوكی، اوی اداره ایدن، كتخدا، كدبانو. || او غائله‌سی = چولق چوجغك اداره‌سی ایشلری. || او قادینی = اوه باقان وباقمه‌سنی بیلن قادین. || او هكیمی = بر او خلقنه دائما باقان واحوال ومزاجلرینه واقف اولان طبیب. || او یمكی = اوده پیشن وقادینلر طرفندن پیشیریلان یمك . || آخرت اوی = دار آخرت ، اوبر دنیا . || آش اوی = مطبخ. || آق او = كوجبه عشیرت؛ قره او = یرلی ومتمكن عشیرت. || جام اوی = چرچیوه‌نك منقسم اولدیغی كوزلرك بهری. || جان اوی = معده‌نك اوستی كه سوینج وقورقو وسائر تأثراتده اوراده بر خلجان حس اولنور. || دوگون اوی = سور اجرا اولنسان خانه؛ سوینج و شنلك خانه‌سی. || كوز اوی = كوزك بولندیغی چقور، خانهٔ چشم.

او ض. مفرد غائبه مخصوصدر. (بن، سن، او) ج : اونلر، آنلر. عر : هو، فا: او، وی: اوكلدی؛ اونك اوغلیدر؛ اونلرله برابر ایدی. [بوضمیر مجردك غیری احوالده ینه واو ایله اونك، اوكا، اونی اولمق هم قاعده هم تلفظ عمومی اقتضاسندن ایكن، مدلی الفله آنك، آكا، آنی استعمالی فارسی (آن) اسم اشارتنه تقلیداً می یوقسه بشقه بر سببه می مبنیدر آكلاشیله‌میور.]

او یاخود اوّل. ش. مفرد غائبه مخصوص اولوب، بعیده اشارت ایچوندر؛ قریب ایچون « بو » ومتوسط ایچون «شو» قوللانیلیر. عر : ذلك، تلك. فا. آن. — بعضاً عینی معناسنه كلیر : اوكون اعاده ایتدم؛ ینه اوآدم كلدی؛ حالا او اوده میسكز؟ — بعضاً ده مجرد تعظیم ایچون اولور : اول خدای لم یزل حقیچون! او نبی ذیشانك مبارك آغزندن؛ اوكریم ابن كریم ابن كریم. — || زمانه دلالت ایدر اسملرله ظروف زمانیه تشكیل ایدر : اوآنده، او ساعت، اوكون، او كیجه، او وقت، او سفر، او دفعه. بونلرك قریب ایچون مقابللری « بو » ایله تشكیل اولنور : بوآنده، بو ساعت وسائره. || كذلك مكان بیان ایدن بعض اسملرله ظروف مكانیه تشكیل ایدر : او یر، او یان، او طرف، او جهت. || او بو، شو بو = اوته‌كی بریكی، خلق. || او قدر = او مقدارده. || او كبی = اویله، او مثللی : اوكبی ایشلرده عجله ایتمك اولماز. || او یولده = اویله، او طور ومسلكده، اوكیدیش وترتیبله. [احوال سائره‌ده تصریفجه ضمیر اولان « او »دن فرقی اولمیوب، جمعی دخی اونلر ویاآنلر اولور. — اسم اشارت اولان « او »نك ضمیر « او »دن تفریقی اقتضا ایدر. ضمیر اولانی «بن»و«سن» مقابلی، اسم اشارت اولانی‌ده « بو » و«شو» مقابلیدر. اوآدم واوآنلر كبی صفت مقامنده بر اسمله قوللانیلانی اسم اشارتدر. لام ایله «اول» استعمالی بزجه اسكیوب متروك حكمنه كچمش؛ ویالكز كتابت رسمیه‌نك « اول بابده » كبی بعض تعبیراتنه منحصر قالمشدر.]

اوا! حد. صبرسزلق حسیله قاریشیق انفعال وانكسار و تحذیر بیان ایدر : اوا! بو ایی اولمدی؛ اوا ! بویله‌می اوله‌جقدی یا؟ — بعضاً ده مكرر قوللانیلیر : اوا اوا ! نه‌یاپیورسكز؟ عا.

آواخر { صد. جـ. عر. فد : آخر. با : آخر. = سذ. جـ. صوك كونلر، صوك زمانلر : ربیع الاولك اواخرنده، مائهٔ سادسه‌نك اواخرنده، اواخر عمرنده.

آواسط { صد. جـ. عر. فد : اوسط. با : اوسط. = سذ. جـ. اورته كونلر، اورته زمانلر، اورته‌لر : محرمك اواسطنده، اون اوچنجی قرن هجری اواسطنده، اواسط عمرنده.

آوامر { سذ. جـ. عر. فد : امر. با : امر. [بیوروق و فرمان معناسنه اولان امرك جمعیدر. ایش معناسنه كلن امرك كی ایسه « امور » كلیر.]

آوان { سذ. عر. وقت، زمان، هنكام : اوان شبابنده. لس. [مدایله آوان تلفظی غلطدر.]

آوانی { سذ. جـ. عر. [فد : «اناء» لسانمزده پك مستعمل دكلدر] قابلر، مطبخ وچای و قهوه وتنویر وسائره طاقملری : اوانیٔ سیم وزر.

آوائل { صد. جـ. عر. فد : اول. با : اول. = سذ. جـ. ایلك وقتلر، برنجی كونلر، ابتدالر : اوائل رمضانده، ایكنجی قرن هجری اوائلنده، اوائل عمرنده. [یالكزجه (اوائلده) قوللانیلورایسه ازمنهٔ قدیمه‌ده معناسنی افاده ایدر .]

آوباش { سذ. جـ. عر. [فد : «وبش» لسانمزده غیر مستعملدر.] آشاغی خلق، آیاق طاقمی، چاپقین كروهی، كلخان بكلری : اوباش محله .

اوبروق { صد. [«اوبروموق»دن. ـــ چ : اوپروك.] چقورلی، چقورلری اولان، انكبه‌لك، مجوف، مقعر: اوبروق بر تارله. مر.

اوبروقلق { صد. چقورلری چوق، انكبه‌لك: اوبروقلق یر. مر.

اوبرولامق { یا اوبرولمق. فل. [چ: اوبرولماك] چقورلانمق، اویلق، چقور چقور اولمق. مر.

اوبروموق { فل. (قویو) چوكمك، بر چقور حالنده قالمق. مر.

اوبك { سذ. یغین، طوپ، بلوك، طاقم: خلق اوبك اوبك اوتورمشلردی.

اوبور { صد. طویماز، چوق یر، یمك خصوصنده طمعكار، پیس بوغاز. = سذ. طویمازلق، اوبورلق، یمك خصوصنده طمعكارلق. [آبور چوبورك ده اصلی اوبور چوبور اولسه كركدر. با : آبورچوبور.]

اوبورلق { سذ. طویمازلق، یمك خصوصنده طمعكارلق، پیس بوغازلق.

اوبوز { یاخود :

اوبوس { سذ. [فر. Obus] كوچك خمبره، دانه. || اوبوس طوپی = بر نوع هاون.

اوبه { سذ. ١. برقاچ بلوكه منقسم بیوك واوزون كوجبه چادیری، خركاه. ٢. چادیر خلق، كوجبه عائله‌سی.

اوپ { د. «او» ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه قونور ادات مبالغه‌در: اوپ اوزون = پك اوزون.

اوپ { سذ. تق. كوكس، صدر، سینه. مر.

اوپدیرمك { یاخود اوپدیرمك. فتـ. اوپمكه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: هركسه اتككنی اوپدیرر؛ كیمسه‌یه النی اوپدیرمز.

اوپرا { یا اوپره. سذ. [یتا. Opera] منظوم ومكمل صورتده موسیقی‌یه اویدیریلوب چالغی ایله اوینانیلیر تیاترو اویونی: كوزل بر اوپرا یازدی، نظم ایتدی. ٢. بویله اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو: پارس اوپراسی، ایتالیان اوپراسی.

اوپوش { یاخود اوپوش. سذ. اوپمك فعلی، اوپمه، بوسه، قبله: كوكرجینلر بر طاتلی اوپشله اوپشیورلردی.

اوپشدیرمك { یا اوپوشدیرمك. فتـ. ١. اوپشمكه یعنی بربرینی اوپمكه سوق واجبار ایتمك: قوشلری طاتلی طاتلی اوپشدیرن شیٔ حس ایتدكلری عشق وشوقدر. ٢. باریشدیرمق، مصالحه ایتدیرمك: عاقبت كندیلرینی اوپشدرمكه موفق اولدق.

اوپشمك { فشـ. ١. بربرینی اوپمك، بوسه ویروب آلمق: طوداغه اوپشدیلر. ٢. باریشمق، مصالحه ایتمك: عاقبت فلانك توسطیله اوپشوب آره‌لرنده برشیٔ قالمدی.

اوپکه { یا اوقفکه. با: اوگکه.

اوپلمك { مجـ. تقبیل اولنمـق: طـاش اوپلیرمی؟ الی اوپلیر آدمدر = شایان حرمت.

اوپمك { فتـ. بوسـه آلمق تقبیل ایتمك: کوچك چوجوقلری چوق اوپمك صحت وتربیه‌لرینـه مضردر. || ال، آیاق، اتك اوپمـك = بو صـورتله ایفا اولنور بعض مراسمی یرینه کتیرمك. || ال اوپمك = حرمت وتعظیم ایتمك. || ال اتك اوپمـك = رجا ونیاز ایتمك. || یر اوپمك = کمال تعظیم ایله دخول وتلقیٔ امر راسمه‌سنی ایفا ایتمك. || اوپوب باشـه قومق = چـوق معزز ومحـترم طوتمق.

اَوَت { [اصلی: اوگات، اووات] ادات تصـدیقدر، نعم، بلی، های هـای، اویله‌در: بو ایش بویله‌میدر؟ — اوت. [افندم تعبیریله تعقیب اولنمق ظرافت اقتضاسندندر:] اوت افندم.

اوت { سـ. [« ت » حرکه‌لندیکی وقت دخی « د » یه قلب اولنماز] ۱. خشبی‌اولمیان وقیشین یاپراق و سـاق دوشن نبـات، حشیش، کیـاه. تازه، یاش، یشـیل اوت؛ قوری اوت. ۲. علاج، دوا: هکیم براوت ویردی؛ بر اوت ایچـدم. [طب قدیمده علاجلرك منحصراً نباتی اولمسندندر، فقط استانبول لهجه‌سـنده مستعمل دکلدر.] ۳. حیوان یمی، علف: حیوانه اوت ویر. [بومقامده کیاه استعمالی عبثدر.] || سمیز اوت = عر. بقلة الحمقاء دینلن بر سبزه که یاپراقلری قالینجه وطعمی اکشیجه اولور. || بالق اوتی = بالقلری سرسم ایدوب آولامغه مخصوص حب.

اوت { یاخود اود. سـ. [« ت » حرکه‌لندکده «د» اولور.] ۱. آتش، نار: کنـاهکار جهنم اودینه مستحق اولور. ۲. یاقیجی عـلاج وعلی‌الخصـوص قیللری دوشـورمك ایچون قوللانیلان زرنیخ: اوت طوتمق. || آغز اوتی = فالیـه دلیکنه قونیـلان باروت. || اوت یالینی = آلو، لهیب. || اوت‌یری، اوت‌طاشی = حمامده زرنیخ قوللانمغه مخصوص محل. || طوب اوتی = اسیرکمین، عمـومه عائد اولان مالی بول کیسه‌دن صرف.

اَوتاد { سنـ. جـ. عر. فد: وتد. با: وتد.

اَوتار { سـنـ. جـ. عر. فد: وتر. با: وتر.

اوتارمق { فتـ. [«اوت» دن] اوتلاتمق، رعی‌ایتمك، (چـوجق) قوزی کزدیروب اوتلاتمق، بسلمك.

اوتاغ { سـ. و:

اوتاق { سـ. [ایچنده آتش یاندیغیچـون «اوت» دن، ویا « اوتورمق » دن مشـتق اولسه کرکدر. — «ق» حرکه‌لنیجه «غ» اولور. — «غ» ایله فارسی‌یه دخی کچمش اولدیغندن، اوطریقله « اوتاغ همایون »تعبیری غلط دکلدر.] حکمداران وسائر بیوکلره مخصوص واسع یوکسك اتکلی وسـوسلی چادر، بیوك خیمـه، خرکاه، طـارم: اوتاق قوردیلر. [«اوطـه» بوندن مأخوذ اولسه کرکدر.]

اوتاقجی { سـ. ۱. اوتاق دینلن بیوك چادیرلری یاپان وصـاتان، چادیرجی: اوتاقجیلر چارشیسی. ۲. اردوده اوتاق قورمغله مکلف افرادك بهری.

اوتان { سـ. حیا، محجوبیت، حجاب. لت، شرم. مر.

اوتاندیرمق { فتـ. ۱. بشقه‌سنك اوتانمسنی موجب اولمق، حیا ومحجوبیت ویرمك: چوجغی اوتاندیرمیکز. ۲. کندی طرفداریـنك محجوبیت وخجالتنی موجب اوله‌جق بر سوز سویلمك ویا ایش یاپمق: او خـدمته تعیینکزه توسط ایده‌یم آما صکره بنی اوتاندیرمیه‌سك. ۳. لطف دیده‌سنی مقابله دن عاجز براقه‌جق درجـه ده ایلیك ایتمـك، اکرام واحسانیله محجوب ایتمك: بو لطف وکرمله بزی اوتاندیردیکز. [بو مقـامده محجـوب ایتمك تعبیری دهـا مستعمل و مناسبدر.]

اوتانغاج { صـ. چـوق اوتانان، بیوکلرك حضورینـه وجمعیتلره چیقدیغنده کندیسنـده بر تلاش و تأثر طویوب قیزاران و سربست لقردی سویلیـه‌مین، اوتانه‌جق بر حرکتده بولنمقسزین بلا سبب اوتانان، محجوب، شرمنده: پك اوتانغاج بر چوجق.

اوتانغاجلق { سـ. بلا سبب اوتانان آدمك حالی، محجوبیت.

اوتانغان { ص. اوتانان، اوتانغاج، محجوب .

اوتانماز { ص. اوتانمسی اولمیان آدم، عارسز، بی‌حیا، کستاخ .

اوتانمق { فل. [هر نه قدر واو مقبوضه ایله تلفظ اولنورسه‌ده، واو مبسوطه ایله آتش دیمك اولان « اوت »دن مشتقدر.] برکوتی ایش ویا سوزدن ویاخود بلا سبب قیزارمق، محجوب وشرمنده اولمق، خجالت چکمك : یاننه چیقمغه اوتاندم؛ او سوزی سویلکه اوتانمازمیسك؟ انسان حقنی ایستمکدن اوتانیر می؟ اوتانه‌جق بر شیء سویلمدم؛ چوجقدر اوتانیور.

اوتانمه { س. اوتانمق فعلی، محجوبیت، شرم، خجالت .

اوتانه‌جق { ص. ۱. اوتانه‌بیلیر، قابل محجوبیت : هیچ اوتنه‌جق آدمه بکزیورمی؟ او اوتانه‌جق آدم دکلدر. ۲. اوتانمغی موجب، باعث محجوبیت و خجالت، معیوب : اوتانه‌جق بر ایش یاپمدم . ۳. کندیسندن اوتانیلیر، تکلیفلی، تکلفلی معامله‌یه محتاج، یبانجی : اوقدر تکلفاته نه حاجت؟ ایچمزده اوتانه‌جق کیمسه یوقدر؛ اوتانه‌جق بر مسافر کاسه نره‌ده یاتیره‌جغز ؟

اوتانیش { س. اوتانمق فعلی و طرزی، محجوبیت، خجالت، شرم : بو نه اوتانیشدر؟

اوتانیق { ص. اوتانغاج، محجوب، شرمنده .

اوتانیقلق { س. اوتانغاجلق، محجوبیت .

اوتدیرمك { فت. ۱. اوتمکه یعنی لحن ایله باغرمغه وتغنی ایتمکه سوق واجبار ایتمك : خروسی، قناریه‌یی اوتدیرمك. ۲. نفسله چالینان بر چالغی‌یه اوفله‌یوب چالمق : دودوکی، بوری‌یی اوتدیرمك. ۳. چوق باغره‌رق ویا چالوب تغنی ایده‌رك چینلاتمق، طنین انداز ایتمك : بتون کیجه طاغلری اوتدیردی.

اوترمق { اوتری وسائره. بلا : اوتورمق وسائره.

اوتری { یا اوتره. س. خط عربینك اوزرنده یازیلان حرکاتك اوچنجیسی (ُ) که عربیده u یاخود ou وترکجه‌ده درت درلو اوقونور وا کثریا واو ایله تقویه ایدلمش اولور، ضمه. لساننمزده تلفظنه کوره انواعی بروجه آتیدر : قبالی اوترینك قالینی (ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه) : و = ou ، اینجه‌سی (ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه) : و = u ؛ آچیق اوترینك قالینی (ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه) : و = o ، اینجه‌سی (ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه) : و = œu . لاتین حروفیله ساده اوله‌رق وآلمانجه‌یه تطبیقاً شویله یازیله بیلیر : ö, o, ü, u || ایکی اوتری=عربیده ضمه تنوینی (ٌ).

اوتوش { یا اوتوش. س. اوتمك فعلی و طرزی، لحن، تغنی : بو نه کوزل اوتش! بو خروسك اوتشی نه تحف.

اوتشمك { فشـ. بربرینه قارشی ویا هپ بردن اوتمك: قوشلر اوتشمکه باشلادیلر .

اوتلاتدیرمق { فت. (حیواناتی) رعی ایتدیروب اوت یدیرتمك : قویونلری کیمه اوتلاتدیریورسکز ؟

اوتلاتمق { فت. (حیواناتی) کزدیروب اوت یدیرمك، رعی ایتمك : قویونلری اوتلاتمق ایچون مرعی لازم .

اوتلاق { س. [« اوتلامق » دن] ۱. حیواناتی اوتلاته‌جق یر، مرعی. ۲. اوتی چوق یر، چایر .

اوتلاقیه { س. [غلط فاحش] میری‌یه عائد مرعالرك اجرتی، کراسی، بونلردن آلنان واردات .

اوتلامق { فل. [نبات دیمك اولان « اوت » دن] (حیوان) کزوب یردن تازه اوت و یاپراق وسائره یمك، ارتعا ایتمك : اووه‌نك کنارلرنده بیکلرجه قویونلر اوتلایوردی. || مجـ. حیوان کبی یاشامق، بر شیئدن خبری اولمامق.

اوتلامق { فت. [آتش دیمك اولان « اوت » دن] آتش اورمق، یاقمق، احراق ایتمك. مر .

اوتلانمق { فل. [نبات دیمك اولان « اوت »دن] (حیوان) کزه‌رك یردن اوت یمك، ارتعا ایتمك، اوتلامق. = فجـ. (مرعی) حیوانلر طرفندن یتوب استهلاك اولنمق، اوتی یمك: مرعالرك جمله‌سی اوتلاندی.

اوتلانمق { فجـ. [آتش دیمك اولان « اوت » دن]

ياقلمق، آتش ویرلمك، احراق اولنمق. مر.

اوتلق { س. [نبات دیمك اولان « اوت » دن] اوتله مستور یر، چایر، مرعی. ٢. قورو اوتك ییغلدیغی محل، اوت یغینی.

اوتلق { س. [آتش دیمك اولان « اوت » دن] فالیه دلیكنه مخصوص اینجه باروت، = ص. كبی ده قوللانیلیر : اوتلق باروت = آغز اوتی.

اوتلگن { یا. اوتله گن. س. صیغیرجق نوعندن چوق اوتر برجنس سیاه كوچك قوش.

اوتلگو { س. هواده چوق دور ایدر بر نوع كركس قوشی، اوشاق قاپان.

اوتلمك { یاخو اوتلمك. فجـ. ١. اویونده یگلمك، مغلوب اولمق، غائب ایتمك. ٢. تق. عفو اولنمق، (قصوره) باقلامق.

اوتلمك { فجـ. تغنی ایدلمك: بویله اوتلیرمی؟

اوتلمك { یاخود اوتلهمك. فل. سویلنیلن شیئه قولاق آصمقسزین متصل اوت دیوب تصدیق ایتمك.

اوتلی باغه { قره قورباغه.

اوتمق { فتـ. و:

اوتمك { یاخود اوتمك. فتـ. اویونده مغلوب ایتمك، یكمك، قزانمق.

اوتمك { مضـ: اوتر. فل. ١. لقردیسز و یالكز الحانله تغنی وترنم ایتمك: قوشلر، بلبل، خروس اوتمك؛ بو قناریه نه گوزل اوتیور. ٢. (نفس ویا هوا ایله چالینان بر چالغی) چالینمق. سس چیقارمق: بوری اوتدی؛ بو قلارنته اوتمیور. ٣. (ایچی بوش ومجوف شیء) سس چیقارمق: بو شیشه اوتیور. ٤. عكس صدا ایله چینلامق، طنین انداز اولمق: حمامك قبه‌سی اوتیوردی؛ شرقیلرندن طاغلر اوتیوردی. ٥. مجـ. معناسز چوق لقردیلر سویلمك، چان چان ایتمك: بتون كون اوتوب طوردی. || بوریسی اوتمك = نافذ الكلم اولمق. || قولاق اوتمك = چینلامق.

اوتمه { س. اوتمك فعلی. با: اوتمك.

اوتو { یاخود اوتی. س. ١. ایصیتمش دمیرله اثواب وقماشلره ویریلن پرداخت و بونك اجراسی: بو چماشیرك اوتوسی هیچ ایی دگلدر. ٢. قیزغین دمیرله درینك وپاچه‌نك توكلرینی یاقمق فعلی. ٣. قماشلری پرداخت ایتمكه ویا توكلری یاقمغه مخصوص دمیر.

اوتوجی { س. ١. چماشیر وقماش وسائره‌یه صیجاق دمیرله پرداخت ویرن آدم: بو اوده مخصوص بر اوتوجی لازم. ٢. پاچه‌لرك توكلرینی قیزغین دمیرله یاقوب حاضرلایان آدم. ٣. چیقیق كمیكلری یرینه قویان چیقیقجی. [بو اوتوجی معنا ایله استعمالی بزجه متروكدر.]

اوتوجیلك { س. اوتوجی صنعت ووظیفه‌سی.

اوتوراق { س. [« اوتورمق » دن — « ق » حركه‌لندكده « غ » ه تحول ایدر.] ١. اوتورمه، مكث، آرام، درنك: او قیش ارضرومده اوتوراق طوتدیلر. ٢. اوتوریله‌جق یر، اوتوریلان یر، مركز، مقام. ٣. اوتوریله‌جق یر، صره، صفه. ٤. اثنای سیر وسفرده یول اوزرنده بر یرده اولنان مكث واستراحت: بش كون عسكره اوتوراق ویردی. ٥. بر شیئك یره دكه‌جك جهتی، قاعده. ٦. قایقده كورك چكیلور ایكن اوتور یلان یر. ٧. اوطه ایچنده دفع حاجت ایچون قوللانیلان قاب، هاوروز، لازملی. = ص. ١. استراحت ایدن، اثنای سیروسفرده موقتاً استراحتده بولنان: بش كون اوتوراق قالدق. ٢. ایشدن كسلمش، عملمانده، متقاعد.

اوتوراقق { س. تقاعد معاشی.

اوتوراقلی { ص. ١. یره گلن طرفی گنیش اولمغله یرنده صاغلام طوران: اوتوراقلی شیشه. ٢. عرض و طولی ارتفاعندن زیاده اولمغله متانتی زیاده گورینن بنا و سائره: اوتوراقلی او.

اوتورتمق { فتـ. ١. اوتورمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك. ٢. قوندیرمق، یرلشدیرمك، وضع ایتمك: سوكه طاشلرینی ستونلرك اوزرینه اوتورتمق اقتضا ایدر. ٣. (كمی یی) صیغه اوغراتمق،

ديبنى يره دكديرمك : قپودان كمى‌يى اوتورتدى .

اوتورتمه { ص. اوتوردلمش، يرلشديرلمش، موضوع. || پاطليجان اوتورتمه‌سى = تكرلك تكرلك كسيلوب صحنده اوتوردلمش پاطليجان ايله قيمه‌دن ياپيلور يمك .

اوتوردلمق { فجـ. ١. اوتورمغه سوق واجبار ايدلمك، اقعاد اولنمق : بر صنداليه‌يه اوتوردلدى. ٢. يرلشديرلمك، وضع اولنمق : بو طاش ديوارك اوزرينه اوتوردیله‌جكدر .

اوتورش { س. اوتورمق فعلى و طرزى : بو نصل اوتورش .

اوتورشمق { فل. يا تيشمق، كسب سكونت ايتمك : قارغاشه‌لق، فرطونه اوتورشدى .

اوتورلمق { فجـ. قعود ويا مكث واقامت ايدلمك : بوراده اوتورلماز؛ اوراده قاچ كون اوتوريله‌جقدر؟ بتون كون ايشسز اوتوريلورمى؟

اوتورمق { مصـ : اوتورور. فل. [اصلى وچـ : اولتورمق] ١. آياقلرى طوپلايوب مقعدك اوزرينه يرلشمك، بدنك يالكز يوقارى قسمى قائم اوله‌جق صورتده وضعيت آلمق، قعود ايتمك : يره اوتورمق، صنداليه اوزرينه اوتورمق. ٢. حركت ايتميوب طورمق، قالمق، مكث ايتمك، اكلنمك : بوراده قاچ كون اوتوره‌جقز؟ ٣. ساكن اولمق، اقامت ايتمك : بو اوده اوتوريورم؛ يازين بوغاز ايچنده اوتورور. ٤. هيچ بر ايشله مشغول اولميوب استراحت ايتمك، ايشسز وقت كچيرمك : بتون كون اوتوره‌جقكزه برشى اوقوسه‌كزآ. ٥. چوكمك، آشاغى ايتمك : بو او اوتورمش؛ ياپيلان ريختم برآرشين اوتوردى. ٦. (كمينك) ديبى صيغده طوپراغه طوقنمق، قره‌يه كلمك : آز قالدى واپور اوتوريوردى. ٧. (بر مايعك تورتيسى) ديبه چوكمك، سوزلمك، ترسب ايتمك: اشباع درجه‌سندن زياده كلن املاحك فضله‌سى شيشه‌نك ديبنه اوتورور. || آشاغى اوتورمق = راحت ايتمك . || اكرى اوتورمق = بى ادبانه وضعيت آلمق . || قان اوتورمق = قان طوپلانوب يره و قيرمزى بر حالده كورنمك : كوزمه قان اوتوردى. || قولوچقه‌يه اوتورمق = طاوق وسائره پليچ چيقارمق اوزره يمورطه‌لرك اوزرينه ياتمق؛ و مجـ. دائما بر يرده قالوب حركت ايتمه‌مك .

اوتورمه { س. ١. اوتورمق فعلى. با : اوتورمق. ٢. آلتوندن بر شيئك اوزرينه قاقلمش بيوك الماس ويا ديكر طاش. ٣. سبزه اوزرينه قوندیرلمش قوش باشى كباب.

اوتورى { ياخود اوترى. حجـ. [اصلى : اصرار واجرا ايتمك ديمك اولان « اوتكارمك » دن « اوتكارى »] سبب و علت بيان ايدر، طولايى، اجلدن، بناءً على : بوندن اوتورى = بوندن طولايى، بو اجلدن، بو سببدن، بناءً عليه؛ نه‌دن اوتورى = نه‌سببه‌مبنى ؟

اوتوز { عد. اوچ كره اون، ثلثين .

اوتوزر { عد. بهرينه ويا بهر دفعه سنده اوتوز : جمله‌سنه اوتوزر غروش ويردى.

اوتوزلامق { فل. اوتوز ياشنه بالغ اولمق : اوراده اركك‌لر اوتوزلا مينجه اولنمزلر .

اوتوزلق { ص. ١. اوتوزقسمدن مركب. ٢. اوتوز آرشين ياخود قاريش ويا ديكر براولچى ايله اوتوز بوينده و يا اكنده بولنان : اوتوزلق ديرك، تخته. ٣. اوتوز غروش يا پاره وسائره دكرنده اولان : اوتوزلق چوخه. ٤. اوتوز ياشنده بولنان : اوتوزلق برآدم. == س. اوتوزقسمه منقسم مثلااوتوز غروش ويا پاره قيمتنده سكهٔ صحيحه ويا موهومه واعتباريه : بوكا بر اوتوزلق ويره‌يم مى؟

اوتوزنجى { ص. يكرمى طقوزدن صكره كلن، اوتوز درجه ومرتبه‌سنده بولنان : آيك اوتوزنجى كونى؛ هجرت نبويه‌نك اوتوزنجى سنه‌سى؛ يوز اوتوزنجى الخ .

اوتوسز { يا اوتيسز. ص. صيجاق دميرله پرداخت ايدلمه‌مش، اوتولنمه‌مش (چماشير و سائره).

اوتوش { **با**: اوتش .

اوتولتمك { فتـ. ۱. صیجاق دمیرله پرداخت ایتدیرمك : بو چماشیری کیمه اوتولتملی؟ ۲. دری ویاحیوانك توکلرینی یاقدیرمق .

اوتولمك { یا اوتوله‌مك. فتـ. ۱. صیجاق دمیرله پرداخت ایتمك، اوتودن کچیرمك: چماشیری اوتولدی. ۲. قیزغین دمیرله توکلرینی یاقوب تمیزلمك: پاچه‌لری اوتولیوب حاضر صاتارلر. ۳. (چیقیق کمیکی) یرینه قومق، تجبیر ایتمك. [بو اوچنجی معنا ایله استعمالی بزجه متروکدر .]

اوتولمه { سـ. اوتولمك فعلی. **با**: اوتولمك .

اوتولنمك { فل. فجـ. ۱. صیجاق دمیرله پرداخت ایدلمك، اوتودن کچیرلمك : چماشیرك هپسی اوتولندی. ۲. قیزغین دمیرله توکلری یاقیلوب تمیزلنمك : پاچه‌لر دها اوتولنمدی. ۳. آتشده‌ویاآلوده آلازلانمق. ٤. (حیوان) قضاءً توکلرینی یاقمق : بو کدی نره‌ده اوتولندی ؟

اوتومه { سـ. آتشده آلازلنمش تازه بغدای که بدویلرك پك سودکلری شیئدر، فریك .

اوتون { سـ. عفو، صفح، مغفرت. [بزجه متروك ایسه‌ده، احیاسی الزم کوزل بر لغتدر.]

اوته { ظمـ. [« او » اسم اشارتیله مکان بیان ایدن « ته » یاخود « تا » اداتندن مركب. چ : اوتا .] ۱. اوزاقده، اوزاقجه، محلك بعیدینه اشارت ایچوندر، قریبنه اشارت ایچون اولان « بری » مقابلی : اوته‌ده اوتور؛ اوته یه کیت. ۲. دها اوزاق، دها ایلری اولان یر: اورایه قدر بیلیرم اوته سنه قاریشمام؛ ۷۵ عرض جنوبیسنك اوته سی مجهولدر. ۳. بر شیئك آرقه‌سنده بولنان، ماوراء : دکیزك اوته‌سنه کچمك؛ چایك اوته سندن کلمك. == ظر. زمان بعیده اشارت ایچوندر، اسکی واوزاق زمان : اوته‌دن، اوته‌دن بری = اسکیدن، اسکیدن بری، من القدیم. == صـ. ۱. دیکر، اوزاقجه بولنان : اوته کون = اوزاقجه بولنان، پك یقین اولمیان بر کون، بر قاچ کون اول. ۲. اوبر طرفده‌کی : نهرك اوته یاقه‌سی؛ اوته طرف . || اوته بری = شو بو، مختلف شیئلر: اوته بری آلمغه کیدیوردم. || اوته‌ده بریده = شوراده بوراده، مختلف یرلرده؛ اوته سنده برینده = مختلف محللرنده. || اوته‌سنه وارمق = پك ایلری کیتمك، حدی تجاوز ایتمك. || اوته‌سنی بری ایتمك = تسویه ایتمك، یوله یاتیرمق، اصلاح ایتمك .

اوته‌کی { صـ. ۱. اوزارق، دها اوزاقجه بولنان، دیکر برینه نسبتله اوزاق اولان، بعیده اشارت ایچون اولوب قریبه مخصوص اولان « بریکی » مقابلیدر : بریکنی بیلیرم لکن اوته‌کی کیم ؟ ۲. دیکر، بشقه، اوبر : اوته‌کی ایش نصل اولدی؟ اوته‌کی اوه نقل ایده‌جکز. || اوته‌کی بریکی = مبهم اشخاص، خلق : اوته‌کی بریکی کلیر .

اوتی { اوتیلمك وسائره. **با**: اوتو وسائره .

اَوثان { سـنـ. جـ. عر. [فد : « وثن » بزجه غیرمستعمل] بتلر، اصنام : عبادت اوثان، کسر اوثان .

اَوج { سنـ. عر. [فا. « اوك » دن معرب] هـ. سیارات محركلرینك مركزدن اك اوزاق نقطه‌لری، مقابلی : حضیض. || مجـ. بر شیئك نهایت درجه‌سی، اك عالی مرتبه‌سی : اوج اقبالنه واصل اولمشیدی. اوج بالادخی دینلیر .

اوج { سـ. ۱. بر شیئك سیوری تپه‌سی : ایکنه، مزراق، قازیق اوجی. ۲. کنار، طرف، یان : دنیانك بر اوجنده، کوزك اوجی. ۳. صوك، غایت، منتها: اوجی اورته‌سی بللی دکل. ٤. کوشه، بورن : قره نك دکیزه کیرمش بر اوجی. ٥. باش، تپه : ممه اوجی، چبان اوجی. ٦. مجـ. سبب، وجه، یوز : طمع اوجندن بلایه دوشمك. || اوج اوجه = طولاً متصل : دیرکلری اوج اوجه دیزمك. || اوجدن اوجه = افراطدن تفریطه. || بر اوجدن بر اوجه = بر یاندن بر یانه، بوینه. || اوجنی اورته‌سنی بولمق = کسدیرمك، قرار ویرمك. || ایپ اوجی = سررشته، اماره، وسیله . || ایپ اوجی

ویرمك = سببیت ویرمك، بهانه اتخاذ اولنەجق بر حركتدە بولنمق. || باش اوجی = یاتان آدمك یاصدیق طرفی؛ ومج. قرب، یان: باش اوجنه دیكلمك، باش اوجندن آیرلمامق. || اوجی بولمق = حل وفصل ایتمك؛ اوجی بولنماز = حل و فصلی مشكل؛ پایانسز. || بورن اوجی = قرب: بورننك اوجندەدر = پك یقیندر. || دیلك اوجندە = در خاطر ایدیلوب تام سویلنەجك وقتدە قاچیریلان بر شیء حقندە ایراد اولنور: اونك اسمی دیلك اوجندەدر. || اوجنی قاچیرمق، اوجنی آلتندە قاچیرمق = حسابی شاشیرمق، ضرر، افلاس ایتمك. || قلم اوجی = صاپه طاقیلان دمیر قلم. || اوج ویرمك = ۱. ظهور ایتمك، کوزکمك. ۲. بیتمك، سورمك، نابت اولمق.

اوج { س. ۱. انتقام، ثار: اوج آلمق = انتقام آلمق، اخذ ثار ایتمك. ۲. بحث، اوكدول، یادس: اوج طوتمق.

اوجا { یاخود اوجه س. قویروق صوقومی، مقعدك اوستندەکی کمیك، ثعلبه.

اَوجاع { سذ. جم. عر. فد: وجع. { با: وجع.

اوجاق { س. [بلکه «اوت» دن] ۱. آتش یانان یر، کانون: اوطه، مطبخ اوجاغی؛ اوجاق باشندن آیرلماز. ۲. طومانك چیقمسیچون دیوار ده آچلمش دلیك وطامدن یوقاری چیقان باجه: اوجاقلری تمیزلملی؛ اوجاق سوپورکەسی. ۳. معدنجیلرك معدن اریتدکلری یر، قالخانه. ۴. کیرج یاقدقلری یر، کیرج فرونی: کیرج اوجاغی. ۵. طاش و معدن چیقارمق ایچون آچیلان چقور ویا قیو: طاش اوجاغی، معدن اوجاغی. ۶. تحت الارض اولان صو یولی ولغم وسائرەنك مختلف محللرندە یاپیلان باجەلرکه آچیلوب قپانیر: صو یولی، لغم اوجاغی. ۷. باغچەنك بر جنس سبزه زرعنه آیرلمش و اطرافی یوکسلدیلوب چقور قالمش تارلەسی: باطلیجان، خیار اوجاغی. ۸. مج. آتشی سوگمز خاندان، بیوك عائله: روم ایلینك اك معروف اوجاقلری. ۹. مرتب صنف عسکری: یکیچری اوجاغی. || اوجاق چکرکەسی = اوراق قوشی. || اوجاق خلق = سابقده پیاده عسکری. (سواری‌یه بلوك خلق دیرلردی.) || اوجاغه دوشمك = التجا ایدوب حمایه وصحابت ایستمك: اوجاغکزه دوشدم. || اوجاق سوگندیرمك، اوجاغه انجیر دیكمك = بر عائلەنك محوینه سبب اولمق.

اوجاقجی { س. اوجاقلری سوپوروب تمیزلمکله کچینن آدم، اوجاق سوپوریجی.

اوجاقجیلق { س. اوجاقلری سوپوروب تمیزلینك حال وصفتی، اوجاقجی صنعتی.

اوجاقلق { س. ۱. مطبخك آتش یانان یری، مطبخ اوجاغی. ۲. دومان چیقمق ایچون چاتیدە آچلمش بیوك باجه. ۳. ایری کراسته، تمل دیرکی. ۴. سابقده ارثاً انتقال ایتمك اوزره بریته ویریلان وظیفه و مالکانه. == ص. اوجاغه مخصوص ویا منسوب ومتعلق. || اوجاقلق دمیر = جان قورتاران دمیری، بیوك لنكر.

اوجالامَق { فل. اوجه کیتمك، یوکسکه چیقمق.

اوجرا { یاخود:

اوجراق { ص. پك اوجده وکنارده بولنان: اوجرا بر یردر. [عربی ظنیله هجراء یازلمسی خطادر.]

اوجِرمَك { فل. بحث ایتمك، یادس طوتمق.

اوجِشمَك { فشد. بریله بحث ایتمك، یادس طوتیشمق.

اَوجِك { و:

اَوجِکز { س. کوچك خانه، فقیرانه او.

اَوجگیر { ص. فا. اعر. اوج=م. فا. گرفتن = طوتمق] اك یوکسك درجه‌یه واصل اولان، اك بالایه چیقمش.

اوجلی { ص. اوجی اولان، تپەسی سیوری بولنان.

اَوجُمَند { س. [فا. «انجمن»دن غلط] طوپ، یغین، کومه، طوپلانمه: کلك براوجمند اولەلم. == ص. طوپلی، ادارەلی، اونی منتظم طوتان: اوجمند بر قادین. [بو ایکنجی معنا هم «طوپ وطوپلی» معناسندن هم ده «او» دن مشتق ظن اولنمسندن تولد ایتمشدر.]

اوجوز { ص. بدل وثمنی آز اولان، بهالی ضدی، رخیص، اهون: ذخیره بوسنه پك اوجوزدر. == ح. ۱. آز بدل مقابلنده، اهون اولەرق: بوآتی پك اوجوز آلمشسکز؛ بوآدم اوجوز صاتار. ۲. مج. آز زحمتله، پك قولای: اوجوز قورتلدق.

اوجوزجی { ص. ۱. اوجوز مال صاتان (صاتیجی) ۲. اوجوز شیئلر آرایوب صاتین آلان آدم.

اوجوزلاتمق { یا اوجوزلتمق. فتـ. فیأتنی ایندیرمك، اوجوزصاتمق.

اوجوزلامق { یا اوجوزلمق. فل. اوجوز اولمق، فیأتی تنزل ایتمك، اهون صاتلمغه باشلامق: چیلك خیلی اوجوزلامش.

اوجوزلق { س. آشاغی فیأتله صاتلمه، رخص، اهونیت: محصولاتك اوجوزلغی فیض و برکتدندر. == ص. هر شیئك وعلی الخصوص احتیاجات ضروریەنك آشاغی فیأتله صاتلدیغی (یر): آناطولینك ایچ طرفلری اوجوزلقدر.

اوچ { عد. ایکیدن صکره اولان (صایی، ۳، ثلثه، سه: اوچ کشی، اوچ کون؛ اون اوچ ۱۳، یکرمی اوچ ۲۳، یوز اوچ؛ اوچ یوز. با: اوچیوز؛ اوچ بیك = اوچ کره بیك ۳۰۰۰ || اوچ آیلر = رجب ایله شعبان ورمضان. || اوچ آیلق = اوچ آیده برایدیلن واوچ آیه مخصوص: اوچ آیلق حساب، اوچ آیلق آبونه؛ اوچ آیلق چوجق. || بحـ. اوچ انبارلی = اوچ انباری اولان، ویا اوچ صره طوپ محلی اولان حرب کمیسی. || اوچده بر = برشیئك منقسم اولدیغی اوچ قسم ویا حصەسندن بری، ثلث. || اوچ قات = برشیئك اوچ مثلی، اوچ اوقدر اولان: بو تارله اوته کندن اوچ قات بیوکدر؛ اونك اوچ قاتیدر. || اوچ قاتلی = اوچ درجەلی، اوچ طبقەلی: اوچ قاتلی براو. || اوچ کوشەلی = اوچ کوشەسی اولان شکل ویا جسم، مثلث.

اوچار { ص. اوچان، طیران ایدن، غازه تحول ایدوب هوایه قاریشان: اوچار روحلر، مایعلر.

اوچاری { ص. [« اوچار » دن اولوب، آخرندەکی «ی» تخصیص ایچون شاذ براداتدر.] پك حشاری، نهایت درجەده چاپقین: اوچاری چاپقینلردندر.

اوچاق { ص. صاریلان، صارماشان (نبات).

اوچر { عد. هر برینه ویا هر دفعەسنده اوچ: تارلەنك محصولندن جملەسنه اوچر کیله دوشدی؛ اوچر اوچر آرابەلره بیندیریدیلر.

اوچرتمق { یاخود اوچورتق. فتـ. ۱. اوچمغەسوق واجبار ایتمك ویا اوچمغەسربست براقمق، اطاره ایتمك: قوشی اوچورتدی. ۲. تبخر ایتدیرمك، غازه تحویل ایتمك: شیشەنك آغزینی آچیق براقەرق لقمان روحنی اوچرتمشلر. ۳. قلیجله اورەرق برشیئك تپەسنی آلوب کوتورمك. ٤. یقوب تخریب ایتمك، نابدید ایتمك. ٥. برشیئی کمال سرعتله آلوب میداندن یوق ایتمك.

اوچرتمه { یا اوچورتمه. س. چوجقلرك اوجنه ایپ باغلایەرق روزکار یاردیمیله هوایه اوچوردقلری معروف اویونجاق.

اوچرمق { فتـ. ۱. اوچمغەسوق واجبار ایتمك ویا سربست براقمق. ۲. چوق مدح وثنا ایتمك، عیوقه چیقارمق. ۳. سرعتله کوندرمك، چابق یتیشدیرمك: خبر اوچورمق. ٤. چالمق، چارپمق: کتابلرمزی برر برر اوچریورلر.

اوچروم { س. پك صاربودیك محل، یار، یارلی یر: اوچرومدن دوشمك، یووارلانمق.

اوچروملق { ص. اوچوروم ویارلری چوق: اوچروملق یر. == س. اوچروملری چوق یر.

اوچروملی { ص. اوچوروم ویارلری چوق (محل): اوچروملی یر.

اوچشمق { فشـ. ۱. برلکدەوبر برلرینه قاریشەرق اوچمق: قوشلر اوچشیورلردی. ۲. قنادلری اورەرق تلاشله اوچمق: اوردك اوچشیور.

اوچقونمق { یا اوچقونمق. فل. اورکمك، توحش ایتمك.

اوچقور { س. [« قور » تق. قوشاق دیمك اولمغله

اصلی : ایچ قور = داخلی قوشاق، یاخود اوچ قور = اوجی ایشله‌لی قوشاق اولسه کرکدر.) اسکی طرزده شلوار وایچ طوننه کچیریلوب بلده باغلانان اینجه قوشاق، شلوار بند.

اوچقورلق { س. ١. اسکی طرزده شلوار وطونك یوقاری اوجنده اوچقور کچیرمکه مخصوص اولوق. ٢. کیسه وطوربه‌نك آغزینی باغلایه‌جق غایطان وباغك کچمسنه مخصوص اولوق. ٣. اوچقور کچیرمکه مخصوص اوجنده غایطاندن حلقه‌سی بولنان دکنکجك.

اوچقورلی { ص. اوچقورله باغلانیر (طون وشلوار).

اوچقون { س. آتشدن اوچان آتش پارچه‌جکی، قیغلجیم. مر.

اوچلاتمق { و:

اوچلاشدیرمق { فت. اوچه ابلاغ ایتمك : سز باغچوانلری اوچلتمشسکز.

اوچلاشمق { فل. اوچ عددینه بالغ اولمق : اونك چوجقلری اوچلشدی.

اوچلك { ص. ١. اوچ غروش وسائره قیمتنده اولان : اوچلك باصمه. ٢. اوچ آرشین یاقاریش وسائره بوینده ویا اکنده اولان : اوچلك دیرك. ٣. اوچ شیئدن مرکب، اوچ قسمه منقسم. = س. اوچ غروش وسائره قیمتنده صحیح ویا اعتباری سکه : بر اوچلك ویره‌یم‌می ؟

اوچلمق { فل. اوچمق فعلی اجرا اولنمق : هوا اولمیان یرده اوچلمق ممکن دکلدر؛ قنادسز اوچلیرمی.

اوچلامك { یاخود اوچله‌مك. فت. ١. اوچه ابلاغ ایتمك : آتلری اوچلدم. ٢. اوچه بولمك، اوچ قسمه تقسیم ایتمك. ٣. اوچه بوکمك، اوچ قات ایتمك : خلاطی اوچلمك. ٤. (اراضی‌یی) محصولاتك ثلثنی آلمق شرطیله چفتجی‌یه کرا ایله ویرمك : چفتلکنی اوچلدی.

اوچلمه { ص. اوچه بوکلمش، اوچ قات : اوچلمه خلاط. = س. ١. برجنس اوفق یونجه. ٢. طقوزر طاشله اوینانیلیر معروف اویون، طقوزجین.

اوچلی { ص. اوچ قسمدن مرکب، اوچ بلوکه منقسم ویا اوچ نشان وعلامت وسائره‌یی حاوی، ثلاثی. = س. اسقامبیل کاغدلرینك اوچ بنکلیسی : قره ماچه‌نك اوچلیسی، اسپاتینك اوچلیسی.

اوچماق { س. جنت، بهشت، فردوس. [احیاسی الزم متروکاتدندر.]

اوچمق { مض. : اوچار. فل. ١. هوایه قالقوب کیتمك، طیران ایتمك : قوش اوچدی. ٢. غاز ویا بخار حالنه کچوب هوایه قالقمق، تبخر، تصاعد ایتمك : بوسوت قاینایه قاینایه اوچدی. ٣. زائل اولمق، صبیرلوب کیتمك، محو اولمق : رنکی، بکزی اوچمش. ٤. چالینمق، آشیرلمق، نابدید اولمق : ایکی کون کتبخانه‌می آچیق براقمغله کتابلرمك یاریسی اوچدی. ٥. یاردن، اوچورومدن یووارلانوب دوشمك : کوپرینك اوستندن اوچوب نهره دوشدی. ٦. زیاده قوشمق، پك سرعتله کیتمك : هجوم قوماندەسی ویریلنجه سواریلر اوچوب کوزمزدن نهان اولدیلر. ٧. چاپقینلقده پك ایلری وارمق، اوچاری چاپقین اولمق.

اوچمه { س. اوچمق فعلی، طیران.

اوچنجی { عب. ایکنجیدن صکره کلن، ٣ درجه‌ده بولنان، ثالث : اوچنجی کون، سوقاغك اوچنجی اوی، اوچنجی رتبه‌دن نشان مجیدی؛ اون اوچنجی؛ اللی اوچنجی؛ یوز اوچنجی.

اوچنجیلك { س. اوچنجی درجه، اوچنجی اولمه : صنفنده اوچنجیلکی قزاندی.

اوچمق { یا اوچقمق. فل. اورکمك.

اوچورمق { (اوچوروم وسائره) یا: اوچرمق وسائره.

اوچوق { س. حمادن طوداقده چیقان قبارجقلر : اوچوق اولمق.

اوچوقلامق { فل. (طوداق) حمادن قبارجقلر پیدا ایتمك : طوداقلری اوچوقلامش.

اوچیجی { ص. اوچان، طیران ایدن : قوش اوچیجی برحیواندر.

اوخ { د. ١. سوینجه وبر زحمت وصیقندیدن خلاص اولندیغنه دلالت ایدر : اوخ! حمد اولسون! بوکون ایچه‌یم؛ اوخ نه کوزل روزکار اسیور! اوخ! نه لطیف هوا! ٢. تلطیف ونوا-

زش وتشویق مقامنده قوللا- نیلیر : اوخ ! بنم اوغلم ! ٤. بشقه‌سنك و علی‌الخصوص نصیحت دیكلمینك باشنه كلنه رغماً ممنونیتی بیـان ایدر : اوخ اولسون !

اوخشاتمق { فتـ. بكزتمك، مثلنی یاپمق، تقلید ایتمك. = فل. بكزمك، مشابه‌اولمق، آكدیرمق.

اوخشاش { سـ. بكزه‌یش، مثل، مانند. مر.

اوخشامق { فتـ. ۱. سـومك، تلطیف ونوازش ایتمك : چوجقلری چوق اوخشامق تربیه‌لرینی بوزار. ۲. برشیئه جزئیجه بكزه‌مك، آكدیرمق : موسـك لـذتی قاوونك لـذتنی اوخشار.

اوخشامه { سـ. تلطیف، نوازش: اونك اوخشـامه‌سی اویله‌در.

اوخشانمق { فجـ. سولمك، تلطیف ونوازش اولنمق : بوچوجق اوخشانمغه كلمز.

اوخشایش { سـ. اوخشامق فعل وطرزی، تلطیف، نوازش : اونك اوخشایشی تحفدر.

اود { با : اوت.

اود { سـ. قره‌جكرك یاننده بولنوب معده‌یه دوكدیكی صفراء دینلن آجی بر ماده‌یی حاوی محفظه‌جق، صفراء، زهره، مرا- ره قاوغی. ‖ مجـ جسارت، شجا- عت. ‖ اودی قوپمق، پاتلامق= پك زیاده قورقمق.

اود { سـ. [اصلی هندجه‌ده اید] یانارکن كوزل بررایحه نشر ایدن معروف برآغاج كه هنددن كلیر، اود آغاجی. عر. عود.

اوِدّاء { سـذ. جـ. عر. [فد : «ودید» لسانمزده مستعمل دكلدر.] احبا، اخلاء، دوستلر، احباب، محبان.

اودتمك { فتـ. تأدیه ایتدیرمك، تضمـین ایتـدیرمك، بدلنی ویردیرمك : قـیردیغكز جامك آقچه‌سنی سزه اودته‌جكلردر.

اودشمك { فشـ. بربرینه تأدیه ایتدیرمك، هركس بورجنی ویرمكله آله‌جق ویره- جك قالمامق، حسـابلاشمق، اونكله اوده‌شیرز بز.

اودك { سـ. برزیانك بدلنی تأدیه ایتمه، تضمین.

اودلك { صـ. قورقاق، جـبین، یوركسز، زهره‌چاك.

اودمك { یاخود اوده‌مك. فتـ. ۱. ویرمك، تأدیه، ایفا ایتمك : بن بورجمی اوده‌دم. ۲. بدلنی ویرمك، تضمین ایتمك : بن قیرارسه‌م اودرم.

اودمه { یا اوده‌مه. سـ. ۱. ویرمه، تأدیه، ایفا : اونك اوده- مه‌سـنه قالیرسـه. ۲. تضمین : بوزیانی كیمـك اودمه‌سی لازم كلیر ؟

اودنمك { فجـ. ۱. ویرلمك، تأدیه‌و ایفا اولنمق : بوقولای اودنیر بربورج دكلدر. ۲. بدلی ویرلمك، تضمین اولنمق : بوزیان اودنمك اقتضا ایدر.

اودنمه { سـ. و :

اودنیش { سـ. بر بورج ویازیانك تأدیه وایفـا و یاخود تضمین ایدلمسی، بونك اودنمه‌سی اودنیشی نه صورتله اوله‌جقدر ؟

اودون { سـ. [آتش دیمك اولان « اوت » دن] ۱. یا- نوب آتش حاصل ایتمك اوزره كسلمش آغاج، خطب، هیزم : اودون كسمك، اودون یارمق ؛ اودون كمور. ۲. دیرك، طیاق، دستك : قپواودونی. ۳. طیاق، ضرب : یارامازه اودون كرك. ‖ مجـ. اودون، میشـه اودونیء اودون كبی آدم، تربیه‌سز قبـا وقالین قفالی.

اودونج { سـ. عینی ویامثلی اعاده اولنمق اوزره ویریلن ویا آلنان آقچه وسـائره، عاریت، قرض، دین : اودونج آلمق = استقراض، اسـتدانه ایتمك ؛ اودونج ویرمك = اقراض، ادانه ایتمك.

اودونجی { سـ. اورماندن اودون كسوب نقل وفروخت ایدن ویا بشقه‌لرینك قطع ونقـل ایتـدكلری اودونلری ییغوب صاتان آدم، حطاب.

اودونجیلق { سـ. اودونجی صنعتی.

اودونلق { سـ. اودون بریكدیر- یلوب ییغیـلان یر، اودون انبـاری ویا اسكله‌سی: بو اوك اودونلغی كمـورلكی یوقیدر ؟

اوده { سـ. با : اوطه.

اوده‌لك { صـ. آجی مزاجـلی (آدم).

اوده‌مك { اوده‌مه، اوده‌یش. با : اودمك وسائره.

اَودِیه { سد. جـ. عر. فد : وادی. با : وادی.

اور { س. بدن انسانك مختلف یرلرنده چبانسز والتهابسز اولهرق حاصل اولان شیش، تومسك : ات اوری = طامار اوری، باغ اوری. || آغاج اوری = اشجارده حاصل اولان تومسك.

اور { س. تق. خندق، اوكی خندقلی طوپراق طابیه؛ اوربكی = استحكام محافظی؛ اور قازمق = استحكامه كیرمك. — اورخانده بوندندر.

اور { س. تق. یاپمه سد، صنعی حائل وحد فاصل، حواله، پرده.

اورا { ح. اورهجق كبی حاضر اوله، شاهینك شكاره هجوم ایتمك اوزره قبارمه‌سی : اورا طورمق. [نداكبی دخی قوللانیلوب، آوروپالیلرك هورا Hourra صداسی دخی بوندن مأخوذ در.]

اورا { یاخود اورا س. تق. حدود نشانی، حدوده علامت اولمق اوزره یوكسلدیلن تپه.

اورا { ظم. محلك بعیدینه اشارت ایچوندر، اویر، اومحل، اوجهت ، بورا مقابلی : اورا آدملری هپ اوزون بویلی اولور؛ اورانك میوه‌لری مشهوردر. — اكثریا حروف الصاقله برابر قوللانیلیر : اوراده، اورادن، اوراجه، اورایه، اورایه قدر. — مالكیت بیان ایدن ضمائر شخصیه‌یه اضافتی حالنده اسم اولوب، ینه محل وجهت معناسنی محافظه ایدر : اورام آغریور؛ اوراكزده براوفق شیش واردر؛ اوراسی مملكتك الك كوزل یریدر؛ اصل ایشك مشكلی اوراسیدر = اوجهتدر؛ اوراسنی دوشونملی؛ اورالری = اوجهتلر، او یرلر. || اوراجقده = تا اوراده. [بوتصغیر محلنی تحدید ایچوندر.]

اوراتمق { یاخود اوراتمق. فتـ. تكمیل سیلوب سوپورمك، سیوب بیتیرمك، اوراق كچمش كبی تمیزلیوب اثر براقمامق. مر.

اَوراد { سد. جـ. عر. فد : ورد. با : ورد.

اوراده { اورادن وسائره. با : اورا.

اوراق { س. [« اورامق » فعلندن] ١. طرپانك كوچكی، محصاد : بواوراق هیچ كسمیور. ٢. اكین بیچمه، حصاد: كویلیلر شمدی اوراقله مشغولدرلر. ٣. حصاد وقتی، موسمی : اوراقده اوده‌مك اوزره پاره استقراض ایدرلر. || اوراق بوجكی = اغستوس بوجكی، جراد. || اوراق قوشی = اوراق بوجكنك بیوجكی. چرتلاق، اوجاق چكركه‌سی، چرچر، چرلاق دخی انواعیدر. || اوراق سیكیرلی = آرقه‌سی چوكوك اولمغله یوكه كلن (بیكیر).

اَوراق { سد. جـ. عر. فد : ورق. با : ورق.

اوراقجی { س. اكین بیچن، اوراقله اكین بیچه‌رك بونك اجرتیله كچینن رنجبر.

اوراقلامق { فتـ. اوراقله اكین بیچمك، محصولی اوراقله كسوب طوپلامق، حصاد ایتمك.

اورالی { ص. اوممكلت، اومحل اهالیسندن اولان : بو ذات اورالی میدر؟

اَورام { سد. جـ. عر. فد : ورم. با : ورم.

اورامق { فتـ. تق. ١. طوپراقدن خندق وطابیه یاپمق. ٢. اولچوب بیچمك. ٣. اوراقله بیچمك، حصاد ایتمك. مر.

اوران { س. تق. ١. بیچمه، بیچیم. ٢. اولچی، مقیاس. ٣. بیچیم، اندام، تناسب، یاقیشیق. ٤. تخمین، كشف. [تركی باعث تأسف عظیم اوله‌جق متروكاتندندر.]

اورانسز { ص. بیچیمسز، تناسبسز، یاقیشیقسز، خنطل. مر.

اورانسزلق { س. بیچیمسزلك، یاقیشیقسزلق، عدم تناسب.

اورانغ اوتانغ { س. [Orang-Ou-tang ملایی لساننده بیان آدمی دیمكدر] نسناس دینلن بیوك میمونك انواع اربعه‌سندن بری كه هندچینی ایله اوجوارلرده‌كی جزایرك طاغلرنده واورمانلرنده بولنور.

اورانلامق { فتـ. ١. اولچمك. ٢. كشف و تخمین ایتمك، بها بیچمك، تقدیر ایتمك. ٣. تصور و تصمیم ایتمك. مر.

اوراْنلی { ص. بیچیملی، متناسب، اندامیلی، یاقیشیقلی. مر.

اورپرمك { فل. اورکه‌دن تویلری قالقوب دیکلمك ودری ایکنه ایکنه قبارمق، اقشعرار، ازبئرار ایتمك: وجودم، تویلرم اورپردی.

اورپرمه { س. اورکه‌دن تویلرك دیکن دیکن قالقمسی و درینك ایکنه ایکنه قبارمه‌سی، اقشعرار، ازبئرار.

اُورت { س. اورتمه، کیزلمه، ستر، کتم، اخفا. یالکز شو تعبیرده مستعملدر: اورت باص ایتمك = بر قباحتی انظار عمومیه‌یه دوشورمیه‌رك وطویورمیه‌رق ستر واخفا ایتمك.

اورتاق { س. ص. [«اورته» دن] ١. شریك، مشترك، تجا- رتده ویا دیکر بر ایشده حصه- مند وشریك اولان آدم؛ اورتاق اولمق = عقد شرکت ایتمك، بر شرکته داخل اولمق. ٢. بر قوجه‌نك متعدد زوجه‌لرندن هر برینه دیکرینه نسبتله اورتاق دینیلیر.

اورتاقلاشمق { فل. اورتاق اولمق، عقد شرکت ومشارکت ایتمك: هیمز اورتاقلاشیرسه‌ق بیوك بر دکان آچه‌بیلیرز.

اورتاقلاشه { یا اورتاقلاشی. ح. اورتاقلقله، مشترکاً، بالاشتراك: اورتاقلاشه بر دکان آچه‌لم ویا بر چفتلك آله‌لم.

اورتاقلق { س. شرکت، مشا- رکت: اورتاقلق تجارتك روحیدر؛ اك بیوك ایشلر اورتاقلقله اولور؛ بنم بو ایشده اورتاقلغم یوقدر. || اور- تاقلق ایتمك = عقد شرکت، مشا- رکت ایتمك.

اورتانجه { ص. [«اورته» دن] اورتاده بولنان، اوسط، وسطی، اوچ شیئك وسطده واقع اولانی، ایکنجیسی.

اورتانچه { یاخود اورتا نسیه. س. ژاپونیادن کله بر چیچك، ژاپون کلی.

اورتدیرمك { فت. ١. اوستنه بر شیء آتدیره- رق ستر واخفا ایتدیرمك، صا- قلاتمق، کیزلتمك. ٢. آچیق بر شیئك اوستنی قپاتمق، مثلا بنایه طام قودیرمق: دها یاپی‌یی اورتدیرمه‌دم. ٣. چقور طولدو- رتمق، قپاتمق: بو چقورلری اورتدیرملی.

اورتلمك { فمج. ١. اوستنه بر شیء چکیلوب ستر اولنمق: دوشمه خالی ایله اور- تیلور. ٢. کیزلنمك، کتم واخفا اولنمق، میدانه چیقارلماق.

اورتمك { فت. ١. اوستنه بر شیء چکوب کورنمز ایتمك، ستر ایتمك: حیوانه چول، خسته‌یه یورغان اورتمك؛ یاغمور- لق بتون وجودینی اورتیوردی. ٢. صاقلامق، کیزلمك، کتم و اخفا ایتمك. ٣. قپامق: قپویی، پرده‌یی اورتدی.

اورتمك { فت. (حیوانات و محصولاتی) یتیشدیروب چوغالتمق، جنسلرینی آرتدیرمق، انتشارینه سبب اولمق: ممالك عثمانیه‌ده مرینوس قویو- نلرینی والیوم مجهول بر طاقم حبوبات صناعیه‌یی اورتمکه غیرت اولنملیدر.

اورتُنمك { فط. ١. اوستنه بر شیء آلوب ستر او- لنمق: بر چارشفله، بر یاغمورلقله اورتندی. ٢. یوزینه نقاب ویا یاشمق طوتمق. ٣. (قیز) قاچمغه باشلامق، فراجه یاشمق ویا چارشف پچه طوتمق: یکی اورتنمش بر قیز. = فمج. کتم و اخفا اولنمق، اورت باص ایدلمك.

اورتو { اورتولی وساره. بك: اورتی وساره.

اورته { س. ١. ایکی اوجدن مساوی مسافه‌ده اولان محل ویازمان، وسط، میان: یولك اورته‌سی، سنه‌نك اورته‌سی، کوتك اورته‌سی. ٢. بر شیئك بتون کنارلرندن مساوی مسافه‌ده یاخود اوکا قریب محل، وسط، مرکز: میدانك، اوطه‌نك اور- ته‌سی. ٣. یاری، نصف، منتصف: قیشك اورته‌سنی بولدق؛ ذخیره- یی اورته‌دن آیرملی. ٤. میدان، صحن، آره: ایشی اورته‌یه دوکملی. ٥. یکیچری اوجاغنده طابور. ٦. دکیز آچیقی، آکنکین: اولو اورته. || اورته اویونی = اسکی طرزده ومیدانده اوینانیلان بر نوع قبا تیاترو اویونی. || اولو اورته = آچیقدن آچیغه، طوغریدن طوغری‌یه بر شیء سویلمك ویاپمق. || اورته‌یه آلمق = هر طرفدن احاطه

و حصر یاخود محاصره ایتمك. || اورته‌سنی بولمق = تعدیل و تسویه ایتمك. || اورته‌یه دوكمك = هر شیئی میدانه چیقاروب حقانیت اوزره فصل دعوی ایتمك ایستمك. || اورته‌دن قالدیرمق = مفقود حالنه كتیرمك. || اورته مالی = مشترك مال. || اورته یازیجیسی = یكیچریلرده بلوك امینی.
== ص. ١. آره‌ده، وسطده بولنان، وسطی: اورته پارمق، اورته قات، اورته دیرك. ٢. متوسط، معتدل، افراط و تفریط آره‌سنده اولان: اورته بوی. || اورته ایلچی = سفیر كبیرك مادوننده اولان سفیر. || اورته حاللی = نه زنكین نه فقیر.

اورته‌لامق { فت. ١. اورته‌یه، میدانه قومق. ٢. بر شیئك اورته‌سنه، وسطنه وارمق، نصفنی بولمق: قیشی اورته‌لادق. ٣. نصفندن، یاری یاری‌یه بولمك، اورته سندن آیرمق: كاری ایكی اورتاق آره‌سنده اورته‌لاملی.

اورته‌لانمق { فجه. اورته‌سنه وارلمق، نصفی بیتمك: بو ایش اورته‌لاندی.

اورته‌لق { س. ١. ساحهٔ زمین، یریوزینك كورینن قسمی، آفاق: اورته‌لق آغاردی؛ اورته‌لق قراردی؛ اورته‌لقده كیمسه یوق. ٢. خلق عالم، ناس: اورته‌لقده بر بیوك مسرت حكم سورییور. ٣. اوطه ویا اوك ایچی، اثاث بیتیه‌نك هیئت مجموعه‌سی: اورته‌لغی بر آز طوپلایك.

اورتی { یاخود اورتو. س. ١. اورتمكه یارایان هر شیء، پوشیده، ستر: قاریوله، منذر، ماصه اورتیسی؛ كعبهٔ شریفه اورتیسی = استار كعبه. ٢. خانه‌نك اوستنی اورتن چاتی واوكا مماثل شیئلر، یاغمور و كونشدن محافظه ایدن سپر، چارداق، سایه بان: بو بنانك دها اورتیسی یوق؛ اورتی آلتنده ایشلمك. || اگر اورتیسی = غاشیه، خاشه. || باش اورتیسی = قادینلرك یاری مستوره و بردرجه‌یه قدر قرابتی اولان آدملره چیقدقلری وقت باشلرینه آلوب چكه‌نك آلتنده باغلادقلری بز، نماز بزی. || یوز اورتیسی = پچه، نقاب.

اورتیجی { یا اورتوجی. ص. س. اورتن، ساتر، ستار، حامی.

اورتیسز { یا اورتوسز. ص. اورتیلی اولمیان، اوستی آچیق، چبلاق، مكشوف: اورتیسز قاریوله، منذر، ماصه، او، آخور.

اورتیلی { یا اورتولی. ص. ١. اورتلمش، مستور، پوشیده: اورتیلی بر صندیق؛ اطرافی آچیق و اوستی اورتیلی بر محل. ٢. كیزلی، مكتوم: كیزلی اورتیلی بر شیء دكلدر. ٣. قپالی، مغلق: اوراسی پك اورتیلی‌چكدی. || باشی اورتیلی ١. باشنی اورتمش: باشی اورتیلی بر قادین كلدی. ٢. مسكوت عنه: او ایش باشی اورتیلی قالدی.

اورجین { س. ایپ نردبان.

اورچوق { س. ١. اوریلان، قوریلان شیء. ٢. ابه اوریكه‌سی.

اوردك { س. ١. معروف صو قوشی، مرغاب، وز. انواع كثیره‌سی واردر: یبان، او، دكیز، كول اوردكی؛ سكلابی، مجار، كرزه، بوغرتلاق، اورچین، چیقیر یقچین، چین، دستره بورن، قادین، قاشیقچین، قیل قویروق، قرمجه، كروان اوردكی؛ یشیل باش، الا باش، پاتقه‌اوردك؛ آنغیت اوردكی = آیاقلری پك كریده اوفاجق نوعی. ٢. خسته‌لرك یتاقدن قالقمقسزین صو دوكملرینه مخصوص اوردك شكلنده یعنی بوینی براوجنده ویوقاری‌یه مائل قاب. || اوردك ادالی = پایتاق. || اوردك باشی = لاجورده چالار زمردی یشیل. || اوردك بالیغی = یاصیجه بربالق. || ایلیجه اوردكی = راحته آلیشیق تنبل آدم. || اوردك محبتی = احبابك مصائبنه ساده واه واه دیمكله اكتفا. || قازیرینه اوردك آلمق = آلدانمق.

آورده { سند. جـ. عر. فد: ورید. با: ورید.

اوردیرمق { فت. ١. اورمغه سوق واجبار و یا مساعده ایتمك. ٢. تخریب وغارت ایتدیرمك. ٣. اهلاك ایتدیرمك.

اوردیرمك { فتـ. اورمكه سوق واجبار ایتمك، بر دیكری واسطه‌سیله اورمك: چوراب، آغ اوردیرمك؛ دیواری اور دیرمك. با: اورمك.

اوردینو { تجـ. سـ. [یتا. Ordino] ١. دایننك بعده امر ایده‌جكی یره تأدیه اولنمق اوزره یازیلان تحویل، امر وحواله. ٢. بر جموله قونشمنتوسنك قومپانیا طرفندن دكیشدیرلمسیله كمركدن اشیایی چیقارمق ایچون ویریلن حواله.

اورس { سـ. اوزرنده‌دمیر وسائر معدنلری دوكدكاری دمیردن قالین وبر طرفی سیوری آلت كه یره كومیلی بر كوتوكك وكوچكی بر دستكاهك اوزرینه قوندیرلمش اولور، سندان: دمیرجی، قیومجی اورسی.

اورسا { یا اورسه. سـ. [یتا.] ١. كمینك صول طرفی، اسكله. ٢. كمینك روز كارك كلدیكی طرفه یاقین بر جهته دوندیرلمسی: كمی‌یی اورسا ایتمك. || اورسا آلابانده = بردن بره صوله دونمك. || اورسا بوجه = كاه صوله وكاه صاغه دونه‌رك یوریمك.

اورسالامق { فلـ. مـ. (كمی) صول طرفه، اسكله‌یه دونمك.

اورسه‌لمك { یا اورسه‌له‌مك. فتـ. ١. اسكیتمك، بوزمق، پژمرده ایتمك: یولجیلق اثوابی اورسه‌لر. ٢. زده‌لمك، اورمق، بره‌لیوب بوزمق: حیوان آرقه‌سنده كتیرلمسی میوه‌لری اورسه‌لر. ٣. طاقت براقمامق، قیریقلق ویرمك، ضعف ودرمانسزلغه اوغراتمق: بو صیتمه بنی چوق اورسه‌لدی.

اورسه‌لنمك { فطـ. ١. اسكیمك، بوزلمق، پژمرده اولمق: بو اثواب اورسه لندی. ٢. زده‌لنمك، اورلمق، بره‌لنوب بوزلمق: میوه كوفه‌نك ایچنده اورسه‌لنمش. ٣. طاقتی توكنمك قیریقلغه وضعف ودرمانسزلغه دوچار اولمق: بر صیتمه‌دن بو قدر اورسه‌لنمك.

اورُش { یا اوروش. سـ. ١. اورمق فعل وطرزی، ضربه: اونك اورشی آدمی سقط ایدر. ٢. حرب، ضرب، مضاربه: آره‌لرنده بر اورش اولمش.

اورُشدیرمق { یا اوروشدیرمق. فتـ. ١. محاربه ومضاربه ایتدیرمك. ٢. دوگیشدیرمك، كورشدیرمك: قوچ، خروس اورشدیریورلر.

اورُشمق { فشـ. ١. دوگیشمك، مضاربه ایتمك: مباحثه نهایتنده اورشمغه باشلادیلر. ٢. غوغا، محاربه، جنك ایتمك: مذاكرات صلحیه نتیجه‌پذیر اولمیوب طرفین ینه اورشمغه باشلادیلر. ٣. كورشمك: ایكی پهلوان، قوچ، خروس اورشیور.

اورُشمه { سـ. ١. دوگشمه، مضاربه. ٢. غوغا، محاربه. ٣. كورش.

اورغان { سـ. قالین ایپ، اینجه خلاط.

اورغانجی { سـ. اورغان دینلن اینجه خلاطلری یعنی قالین ایپلری یاپوب صاتان ایشجی.

اورغون { صـ. ١. اورلمش، مجروح: اورغون بر آدم. ٢. مصاب، دوچار: عشق اورغونی. || سوت اورغونی = سوت طوقنقدن خسته‌لنمش (چوجق). = سـ. ١. یاره، جریحه: اكر اورغونی. ٢. سوری ایله تصادف اولنوب اطرافی صاریله‌رق ایدیلن آو، سوركون آوی: اورغون آوی. ٣. (كاغد اویوننده) طالعك مساعده‌سیله ویاایجی آرقداشلره راست كلكله اورغون آوی كبی جمله‌نك آقچه‌سنی طوپلامه: اورغونه راست كلمش.

اورغونلق { سـ. ابتلا، دوچار اولمه.

اورف { سـ. [عر. «عرف» دن غلط] قورقو، دهشت، تهدید.

اورفلمك { یا اورفله‌مك. فتـ. قورقوتمق، تهدید ایتمك.

اورك { سـ. یاپی، بنا، معمارلغه متعلق ایش وسوس. || اورك ایپی = چرپی، حذا ایپی، دیوارجی پرسه‌سی.

اوركتمك { یا اوركوتمك. فتـ. آ گسزین قورقودوب صیچراتمق: اوكلرینه چیقان آت قیونلری اوركتدی. || آغاجی اوركتمك = اوجلرینی قیروب بودایه‌رق چوق اوزامه‌سنه مانع اولمق.

اوركَك { ص. چابق وهرشيئدن قورقوب بردن بره صيچرايان، متوحش، رميده: اوركك آدم، آت، حيوان.

اوركَكلك { س. چابق وهرشيئدن قورقوب بردن بره صيچرايان انسان وحيوانك حالى، توحش.

اوركمك { فل. ۱. آكسزين برشيئدن قورقوب بردن بره صيچرامق: بو آت چوق اوركر؛ وحوشك جملەسی انساندن اوركر. ۲. چكنمك، اوزاقلاشمق، اجتناب وتباعد ايتمك: اويوندن چوق اوركرم. ۳. (نباتات) محصولی شاشمق، دوكمك: بوشفتالی آغاجی بوسنه اوركدی.

اوركندی { س. بردن بره چوكن قورقوورعشه.

اوركنوز { س. [يتا. Orca] استاوريت آزمانی دينلن بيوك بر جنس باليق.

اوركو { يا اورز. س. ۱. اورلمش صاچ، صفيره: صاچنی بر، ايكی اوركو اورمش. ۲. اورلمش شیء، شريت وساٸره. || سيكيراوركوسی = سيكيراليافی.

اوركوج { س. ۱. دوەنك آرقەسندەكی تومسك، سنام: بر، ايكی اوركوجلی دوه. ۲. بوكا بكزرهرنوع تومسك: آياق، بورن اوركوجی. ۳. تپه، چيقندی = طاغ اوركوجی.

اوركوجلك { س. دوەنك اوركوجی اوزرينه قونيلان كوچك سمر.

اوركوجلنمك { فل. اوركوج كبی برتومسك پيدا ايتمك، قنبورلاشمق، تومسكلشمك، تحدب ايتمك.

اوركوجلی { ص. اوركوجی اولان، تومسكلی، محدب.

اوركولمك { يا اوركولەمك. فتـ. اوركو يايمق. اورمك: صاچلرينی اوركولمك.

اوركون { س. طغيان مياهده بريكوب طوران صولردن متحصل كوچك كول.

اوركه { ياخود اوريكه. س. [«اورمك» دنمی بوقسه ر. Ρόκα دنمی؟] قادينلرك بوكدكلری يوك وكتن وساٸرەيی طاقدقلری تپەسی چتال دكنك كه بللرينه صوقەرق صول اللريله اويوكدن برر پارچه چكر وصاغ اللريله ايكی‌يی چويرەرك بوكرلر، مقتله. || ابه اوركەسی = جاهل ابەلرك طوغورتدقلری قادينلری اوتورتدقلری برجنس اسكمله. || اوركه طاشی = دكيزده ياصی قيا.

اورلانمق { فط. شيشوب اور اولمق، تومسك حالنه كچمك، اور پيدا ايتمك.

اورلمق { مض: اوريلور. فج. ۱. دوكلمك، ضرب اولنمق: اوكا قولای اورلماز. ۲. اولدیرلمك: محاربەده اورلدی. ۳. يارەلانمق، قورشون اصابت ايتمك، مجروح اولمق: آياغندن اورلدی. ٤. برخستەلغه طوتلمق، مصاب اولمق: قولرايه اورلمش. ۵. عشق وعلاقەيه كرفتار اولمق: بر قيزه اورلمش. ٦. ازلمك، زدەلنمك، برەلنمك: بوميوەلر هب اورلمش. ۷. چالينمق، ضرب اولنمق، دوكلمك: طاول، تونبلك، چاك اورلدی. ۸. بوشانمق، آتلمق، انداخت ايدلمك: طوب، طبانجه، تفنك اورلدی.

اورلمك { فج. اوركو يايلمق: بوقيزك صاچی قولای اورلمز.

اورلمه { س. اورلمق فعلی، اورليش. با: اورلمق.

اورلمه { س. اورلمك فعلی، اورليش. با: اورلمك.

اورلی { يا اوريلی. ص. اورلمش، اوركو ايدلمش: اورلی صاچ.

اورلی { ص. بدننك بر طرفنده بر اوری يعنی شيش وتومسكی اولان.

اورليش { س. با: اورمه.

اورمان { س. آغاجلری چوق، آغاجلق ير، بيوك قوری، غابه، بيشه: معادن و اورمان مأموری؛ اورمان قولجيسی. || بالطه كورمەمش اورمان = من القديم حال طبيعيسنده قالوب آغاجلری بربرينه قاريشمش وهيچ كسلەمش اورمان. || اورمان كبابی = برنوع ات يمكی.

اورمانجی { س. اورمان مأموری، قوروجيلرك باشی، مديری.

اورمانلق { س. ص. اورمان كبی چوقجه آغاجلری اولان بر، ضيق چاليلق: اوررا-

ده بر اورمانلق واردر؛ اوراسی اورمانلق بریردر.

اورُمجَك { س. با: اوروجك

اورمَق { مص: اورور. فتـ. ١. چالمق، ضرب ايتمك: باشنه اوردی؛ آرقه‌سنه اوردی؛ طوقات، سله اوردی؛ بیکیره، اوکوزه اورمق. ٢. اولدیرمك، قتل ايتمك: اوآدمی خیدودلر اورمشلر. ٣. یاره‌لامق، جرح ايتمك: آیاغندن اورمشلر. ٤. اصابت ایتدیرمك: شو قوشه اوچ کره آتدم‌ده اوره‌مدم؛ نشانی اوردم. ٥. مرمیات آتمق، طوبه‌ویا قورشونه طوتمق: قلعه‌دن دشمن کیلرینه اوریورلر؛ نشانه اورمق. ٦. آتمق، دوشورمك، یاتیرمق: اونی یره‌اوردی. ٧. قاقمق، صوقمق، دق ايتمك: بورایه بر چیوی اورملی. ٨. سورمك، نچیرمك: دیواره صیوه، تخته‌لره بویا اورمق. ٩. طیامق، قومق، یاپیشدیرمق: بنایه دستك اورمق؛ چاشیره یامه اورمق. ١٠. حرب ايتمك، قورشون وکله آتمق: دشمن اوکون قارشیزده طوروب اورمدی؛ اشقیایی اوروب پریشان ایتدك. ١١. حرباً هجوم وتخریب ايتمك، بوزمق. ١٢. طاقمق، قومق: حیوانه اکر، دیزکین اورمق. ١٣. یوکلتمك، تحمیل ايتمك: بیکیره‌یوك اورمق. ١٤. حسابدن اخراج وطرح ایتمك: شو اوچ رقمی اور. (بر برینه اورمق دینلور ایسه اووقت اعمال اربعه‌دن ضرب معناسنی مفید اولور.) ١٥. چالمق: چالغی اورمق، طاول اورمق. ١٦. طوقنمق، تأثیر ايتمك: کونش باشمه، کوزمه اوردی؛ بو قوقو باشه اوریور. ١٧. تپمك، تکمه آتمق: بو آت. ١٨. دق ايتمك: قپویی اورمق اورور؛ آت اورمش.

= فل. ١. صاپمق، صالدیرمق، متوجه اولمق، طوغریلمق: کمی قره‌یه اوردی. ٢. کوسترمك، کوستریش یاپمق، یالان بر حرکتده بولنمق: دلیلکه، خسته‌لغه، بیله‌مزلکه‌اورمق. ٣. آتلمق، کندینی آتمق. ٤. چارپمق، طوقنمق؛ یاغمور یوزیمه اوریوردی. ٥. صوقلمق، کیرمك، طالمق: اورمانه، سوری‌یه اوردی. ٦. طویلمق، حس اولنمق، نچمك: قارنمه بر صانجی اوریور. || آچیغه اورمق = میدانه چیقارمق، آشکار ايتمك، اظهار ايلمك. || آشاغی اورمق = تنزیل ايتمك، آشاغی وارمق. || اوسته اورمق = ضم وعلاوه ايتمك. || اولته اورمق = بر یاندن بریانه کیدوب کله‌رك طورمامق. || ایچری اورمق = خارجده اولان برمرض نچوب داخلده ظهور ایتمك. || باش اورمق = مراجعت، تصدی ایتمك. || باشه اورمق = باش آغریسی ویرمك. || برآتوب ایکی اورمق = برسوز ویا فعل ایله ایکی ایش کورمك. || بوین اورمق = قطع رأس ایله اعدام ایتمك. || پرانقه‌یه، دمیره، زنجیره‌اورمق=جزاء بونلره باغلامق، بند ایتمك. || پوسته‌یی اورمق = صویمق. || ادم اورمق= ادعا ایتمك، دعواسنده بولنمق. || صویه‌اورمق = صویه کیرمك، صویك ایچندن نچمك. || طیشاری اورمق = خسته‌لق خارج بدنده ظاهر اولمق. || قولاق‌اورمق = قولاق آصمق، استماع. || کروان اورمق = کروانی صویمق. || کومور، کون اورمق = کومور ویا کونش طوتمق. || لاف‌اورمق = ساده لافزنلك ایدوب ایش کورمه‌مك. || نعره اورمق= نعره آتمق، باغرمق. || یول‌اورمق=قطع طریق، راهزنلك ایتمك. || یوله اورمق = یول جهتنه طوغرلمق. || یوزه اورمق = برینك عیب وقباحتنی یوزینه قارشی سویلیوب محجوب ایتمك.

اورمَك { فتـ. ١. دستکاهده وآریش و آرغاجله یاپیلان طوقومه قبیلندن اولمیه‌رق ال ایله وبوکا مخصوص ایکنه‌لرله یاپیلان و اکثریا کوز کوز اولان بر شیء ایشلمك: آغ، چوراب، فانله، حصیر اورمك. ٢. الیافی بر قاچ بلوکه تقسیمله بو بلوکلری بربرینه نچیره‌رك اورکو یاپمق: صاچی اورمك. ٣. قماش و سائره‌نك دلیك ویپرتیق یرینی ایپلیکلری بربرینه قاریشدیره‌رق ویامه‌سز اوله‌رق تعمیر ایتمك: پالتوسنی برقاچ یرندن اورمش. ٤. یکیدن دیوار یاپمق ویا دیوارك ییقیق یرینی تعمیر ایتمك: دیوار اورمك.

اورَمك { فتـ. با: اوزه‌مك.

اُورمَك { فتـ. اولندیرمك، تزویج ایتمك .

اورمه { سـ. اورمق فعلی. **با** : اورمق .

اورمه { سـ. اورمك فعلی. **با** : اورمك. == صـ. ۱. اورلمش، اورمك صورتیله وجوده گلمش : اورمه كیسه؛ اورمه فانله. ۲. ابریشیمی تربیی صورتده آتیله‌رق ایشلنمش (نقش) : اورمه‌نقش، (وَرَو) نقشك ضدی. ۳. خرجله‌یاپلمش : اورمه دیوار = قوری دیوار ومولوز دیوارینك عكسی.

اوَرَن { سـ. ۱. اسكی دیوار. ۲. شهر وقلعه انقاضی، خرابه، ویرانه. [احیاسی الزم متروكاتدندر.] || اورن كلی = یبانی نسترن .

اوَرَنجك { سـ. اسكی خرابه، آثار عتیقه .

اوَرِنك { سـ. ۱. بر شیء یاپمق ایچون اوكه قونیلوب امتثال اولنان شیء، نمونه، مشق، مثال : فلان شیئی اورنك طوتدم؛ بو ایش، بو آدم سزه اورنك اولسون. ۲. بر شیئه امتثالاً یاپیلان ایش، مانند، مثل: طبق اورنكنی یاپمش. ۳. بر بیوك مقداره مثال اولمق اوزره كوستریلن كوچك مقدار، نمونه : ذخیره اورنكی، قماش اورنكلری. ٤. جنس، نوع، چشید: بونه اورنك مالدر؟ اونك بزده برقاچ اورنكی واردر.

اوَرَنگ { سـ. فا. تخت، سریر. || اورنك زیب = تختـه زینت ویرن، سریرآرا. || اورنك نشین = جالس سریر، تخت‌نشین.

اورنكلك { صـ. ۱. نمونه واورنك اولمغه الویریشلی، نمونه اوله‌جق مقدارده اولان : اورنكلك ذخیره، قماش وسائره. ۲. نمونه اولمق اوزره حفظ ومشتریلره ارائه اولنه‌رق صاتلیان، موستره : او اثواب اورنكلكدر.

اورتمق { فط. كندی كندینه اورمق، چوق كدر وتأسف وندامت ایتمك.

اوروُ { یا اوری. سـ. ۱. یاپی، بنا : قوری اورو، بالچیقلی اورو؛ اورو بالچیغی = صمانلی چامورخرجی. ۲. اورمه، اوركو. ۳. دیوار، سد، بولـه، احاطه ایدن وحدودی آیران شیء. ٤. اطرافی دیوار وچیت یاخود ایپله چویریله‌رك آیرلمش یر : چایر، طوزله اوروسی. == صـ. دیك، قائم : قویروغی اورو = عقرب؛ اورو دیوار. مر.

اوروب { و اوروبیه. **با** : ربع وربعیه.

اوروبه { **با**. روبه.

اوَروپا { اوروپالی. **با** : آوروپا، آوروپالی.

اوروج { سـ. [فا. «روزه»دن. تركلرك «ر» و«ل» ایله باشلار كلمه‌لری اولمدیغندن، بویله‌لرینك باشنه دائما كلمه‌نك حركه‌سیله متحرك برهمزه علاوه ایتملریله «اوروزه» وبعده «اوروج» اولمشدر.] اكثر ادیانده مرعی اولان كوندوزین ییوب ایچمكدن اجتناب، آجیق، صوم، صیام؛ اوروج آچمق، اوروج بوزمق = افطار ایتمك؛ اوروج طوتمق = صائم اولمق؛ اوروج یمك = صائم اولمامق .

اوروجسز { صـ. اوروج‌طوتمیان، صائم اولمیان .

اوروجلی { صـ. اوروج طوتان، صائم، روزه‌دار.

اوروجی { یا اوریجی. سـ. قماش وشال و سائره یپرتیقلرینی اوره‌رك تعمیر ایدن آدم.

اوروش { **با** : اورش.

اوروق { سـ. [غلـ. ارق، ایلق] مفرزه، قسم، بلوك، شعبه، قبیله شعبه‌سی: **براولوسك** اوروقلری.

اوروم { اوروس. [باشده‌كی«او» كلمه‌نك «ر» ایله باشلامه‌سنه مبنیدر] **با** : روم، روس.

اوروُمجك { سـ.[اصلی،«اوركمك» دن «اوركومجك»] ۱. حشراتدن معروف حیوانجق، عنكبوت، عنكبود. ۲. اورومجك آغی : شو اورومجكلری آللی. || اورومجك آغی = بو حیوانك سینك دوزاغی اولمق اوزره یاپدیغی اینجـه زار. || شیطان اورومجكی = تارله‌لرده وباغچه‌لرده برآغاجدن برآغاجه ممتد اوزون واینجه اورومجك‌آغی اپی، لعاب الشمس، مخاط الشیطان. || اورومجك قوشی = برجنس كوچك قوش. || دكیز اورومجكی = بر جنس دكیز حیوانجغی.

اورومجكلنمك { فط.اورومجك آغلریله وتوز

طوپراقله طولمق، سوپورلمه‌مش اولمق.

اوروَمَك { فل. (كوپك) طوردیغی یرده باغرمق، اولومق، خاولامق: ایت اورور كروان كوچر.

اورومه { س. كوپكك طوردیغی یرده باغرمه‌سی، اولومه، خاولامه، عوعو.

اورون { س. تق. ير، منصب، موقع. مر.

اوروندهلَمَك { فت. تق. ۱. نصب وتعیین ایتمك. ۲. تخصیص وتحدید ایتمك. ۳. سچمك، انتخاب واختیار ایتمك. مر.

اورهلَمَك { فت. [اصلی: اوركلمك] ۱. دوزلتمك، تنظیم وتزیین ایتمك. ۲. قبا و موقت تعمیر ایتمك. مر.

اورهلنمك { فط. دوزلمك، ترتیب وتنظیم اولنه‌رق میدانه كلمك. مر.

اورهمَك { فل. چابق یتیشوب یایلمق، كثرتله حاصل ومنتشر اولمق، توره‌مك.

اوری { اوریكه. با: اورو، اوركه.

اوز { س. ۱. ایچ، لب، مغز: آغاجك اوزی. ۲. ایچ، قلب، نفس. ۳. بر شیئك خالصی، اصل مایه‌سی، جوهر. ٤. زبده، قایمق، بر شیئك اك یاغلی و لزوجتلی قسمی: طوپراغك اوزی؛ اوزلی طوپراق. ٥. چبانك اك درینده بولنان قاتی جراحت. ٦. تك. كندی، نفس، ذات: اوزم = كندیم؛ اوزكز = كندیكز، ذاتكز؛ اوز كوزیله = كندی كوزیله، رأی العین؛ اوز اوزینه = كندی كندینه، بنفسه، بذاته. ‖ اوزی سوزی = قولی فعلنه مطابق، صادق. ‖ اوزقوشی = صوچوللفنك بر نوعی. = ص. ۱. خالص، صاف: اوز دمیر. ۲. طوغریدن طوغری‌یه، حقیقی، خاص: اوز قرداشی، اوز اوغلی.

اوز { ص. ۱. ایی، یارار، جید، صالح. ۲. اویغون، موافق. ۳. حلیم، ملایم، یاوز ضدی: آز اولسون اوز اولسون چوق اولوب یاوز اولمسون. = س. ۱. اییلك. ۲. مناسبت، موافقت. ۳. صلح، صلاح.

اوزاتدیرمَق { فت. بر بشقه‌سی واسطه‌سیله اوزون یاپمق، بوینه علاوه ایتمك: بو اثوابی ترزی‌یه اوزاتدیرملی.

اوزاتمَق { فت. ۱. دها اوزون یاپمق، بوینی آرتدیرمق، تطویل ایتمك: اثوابی، باغچه‌یی، سوقاغی اوزاتمق. ۲. سورمك، ایلری‌یه طوغری تحریك، تمدید ایتمك: النی، آیاغنی، دكنكی اوزاتمق. ۳. قویویرمك، صالیویرمك، اوزامغه سربست براقمق، كسمه‌مك: صاچ، صقال، طیرناق اوزاتمق؛ آغاجلری اوزاتمق. ٤. سوردیرمك، دها چوق وقت دوام ایتدیرمك، تمدید: ایشی اوزاتمق، مأذونیت مدتنی اوزاتمق. ٥. لزومسز یره تفصیلاتله تطویل ایتمك: سوزی اوزاتمق. ٦. اوزاغه سورمك، ابعاد، تبعید ایتمك. ۷. صكره‌یه براقمق، تأخیر ایتمك: بورجنك تأدیه‌سنی چوق اوزاتدی. ‖ ال اوزاتمق = غصب وضبط ایتمك، اطالهٔ ید ایتمك. ‖ اییی اوزاتمق = سربست براقمق، مانع اولمامق. ‖ چهره اوزاتمق = كوجنوب منفعل و مكدر طورمق. ‖ دیل اوزاتمق = بری علیهنده حددن زیاده سویلمك، اطالهٔ لسان ایتمك. ‖ قامچی اوزاتمق = سركشلك ایتمك. = فل. ۱. چوق سویلمك: اوزاتمه؛ اوزاتمیه‌لم. ۲. بیهوده یره مسئله چیقارمق، مشكلات تولید ایتمك: آرتق اوزاتمق ایسترم. ۳. مدعیاتی پك ایلری‌یه سوروب چوق مطلوباتده بولنمق: آرتق سن اوزاتدك.

اوزادان { ص. تمدید ایدن: صاچ اوزادان = اوكورغه وتری‌كه رشه‌سی تل تل چیقار.

اوزادلمَق { فجـ. اوزون سورمك، دیرلمك، تمدید و تطویل اولنمق: سوز، ایش چوق اوزادلدی؛ بو قدر اوزادیله‌جق ایش دكل ایدی.

اوزادی { س. اوزاتمه، تمدید، تطویل: اوزون اوزادی‌یه = پك اوزون سوره‌جك صورتده، پك مفصل. [همان یالكز بوتعبیرده مستعملدر.]

اوزاق { ص. ۱. زمان ویا مكانجه یاقین اولمیان، اوزون سورن، ایراق، بعید، دور: عربستان بورادن اوزاقدر؛ او وقتلر خیلی اوزاقدر. ۲. مأمول ومحتمل اولمیان، غیر

مأمول، بعيد الاحتمال: او ايشى چوق اوزاق كوريورم. ۳. مخالف، مباين، اويماز، توافق ايتمز: او مال بوندن چوق اوزاقدر. == حـ. اوزاق يرده، ايراق اولەرق: اوزاق اوتوريور؛ بندن اوزاق! يعنى اوزاق اولسون، ايستمم؛ اوزاق دوشمك = بربرندن اوزاق بولنمق. == سـ. بعيد وايراق محل: اوزاغه كيتمك، اوزاقدن كلمك. || اوزاقدن اقربا = آرەسى آچلمش و اسكيمش يعنى برقاچ بطن اولدن آيرلمش خصم. || اوزاقدن باقمق = سيرجى قالمق، مداخله ايتمەمك.

اوزاقجه ﴿ صـ. حـ. آز ايراق وبعيد.

اوزاقلاشديرمق ﴿ فتـ. ۱. بربرندن آيرى وبعيد دوشورمك: بو آغاجلرى برآز اوزاقلاشديرملى. ۲. اوزاغه سورمك، تبعيد ايتمك.

اوزاقلاشمق ﴿ فشـ. ۱. بربرندن آيرى و بعيد دوشمك، تباعد ايتمك: اوزاقلاشدقده كوريشه ميورز. ۲. اوزاغه كيتمك، بعيد اولمق: يول طولاشديرلديغيچون اوراسى بزدن اوزاقلاشدى؛ او كونلر اوزاقلاشدى.

اوزاقلاشمه ﴿ سـ. اوزاقلاشمق فعلى. با: اوزاقلاشمق.

اوزاقلق ﴿ سـ. ۱. مسافه ويا زمانجه ياقين اولمايش، ايراقلق، بعد: چارشينك اوزاقلغى سببيله بو او بزه كلمز. ۲. فرق، تفاوت، اويمازلق: بو ايكى مال آرەسندە چوق اوزاقلق واردر.

اوزامق ﴿ فل. ۱. اوزون اولمق، بويجه قزانمق، تطاول ايتمك: آغاجلر، صاچ، صقال اوزامق؛ چوجقلر اكثريا اون سكز ياشلرينه دك اوزارلر. ۲. زمانجه دها اوزون اولمق، دها چوق سورمك، امتداد ايتمك: كونلر خيلى اوزادى؛ كانون اول ابتدالرنده كيجەلر چوق اوزار. ۳. سورمك، سورنجمەدە قالمق: بو ايش چوق اوزادى؛ دعوامز برقاچ سنه اوزايەجقدر. ٤. صكرەيه قالمق، تأخر ايتمك: بو سنه اوزومك طاتليلاشمسى چوق اوزادى. ٥. اوزاق اولمق، اوزاغه كيتمك.

اوزامه ﴿ سـ. اوزامق فعلى. با: اوزامق.

اَوزان ﴿ سـذ. جـ. عر. فد: وزن. با: وزن.

اوزان ﴿ صـ. لافزن، هرزەوكيل.

اوزانمق ﴿ فل. ۱. اوزون سورمك، بوينه كيتمك، امتداد ايتمك: بودره اووه بوينجه اوزانيور. ۲. ياتوب اعضاى بدنى اوزاتمق، كوشيوب اوپ اوزون ياتمق: مندرك اوزرينه اوزانمشيدى. ۳. ال اوزاتمق، غصب نيتيله تجاوز ايتمك: او بزم چفتلكدە اوزاندى.

اوزانمه ﴿ و اوزانيش. سـ. اوزانمق فعلى. با: اوزانمق.

اوزايش ﴿ واوزامه. سـ. اوزامق فعلى. با: اوزامق.

اوزبك ﴿ سـ. مستقل امير ديمك اولوب، وقتيله چنكيزيلرك تحت حمايەسندە اولان بويله بر بكك حكومتى آلتنده بولنمش بر مغول طائفەسنه ويريلن اسمدر، كه بونلرك احفادى مرور زمانله تركلشوب اليوم ماوراء النهردە قوم حاكم صورتنده بولنيورلر.

اوزدك ﴿ سـ. ۱. آغاج كوتوكى، كوكلرينه ويره ياقين اولان قالين يرى. ۲. اكين صاپى، اكيز. ۳. بعض نباتاتك بالديرى. مر.

اوزدكلمك ﴿ يا اوزدكلەمك. فتـ. تارلەدە دوكلمش قلمش باشاقلرى طوپلامق. || مجـ. اوزدكليوب بوزدكلمك = اقتدارينك خارجندە اولان برايشى ياپمغه چالشمق. ۲. ترددله طاورانمق.

اوزدن ﴿ يا اوزدنك. سـ. كوپه، دانه، آصق.

اوزر ﴿ سـ. ۱. اوست، فوق، هر شيئك يوقاريسى، زبر: اوزرى بوزوق، اوزره چيقمق، اوزرندن دوكلمك، اوزرمزه آتلدى. ۲. آرقه، صرت، ظهر، پشت: يوكى كندى اوزرينه آلدى، اوزرندن آتدى. ۳. طيش طرف، يوز، خارج، بيرون: اوزرى پك كيرلى ايدى؛ ايچنه باقمدمسەدە اوزرندن اويله آكلاشيليوردى؛ مكتوبك اوزرى. ٤. اوست باش، قيافت: اوزرى تميز. ٥. يان، برابر، معيت: اوزرنده آقچه بولنمدى؛

سلاحلرینی اوزرندن آتدی. ۶. عهده، ذمت : اوزرمزه ترتب ایدن؛ اوزرینه لازم اولان؛ بو ایش فلانك اوزرنده‌در. == حجـ. ۱. اوست : اوك اوزرنده طورمق، اوزرینه چیقمق، اوزرندن دوشمك. ۲. دائر، متعلق : سوق الجیش اوزرینه بحث آچلدی. ۳. کوره، تبعیةً، امتثالاً : آلدیغم امر اوزرینه حرکت ایتدم. ۴. شرطیله : وعده‌سنده ادا ایتمك اوزره اقراض ایتمش ایدم. قارشی، علیهنده : دشمن اوزرینه عسکر سوق ایتمك. ۵. ایچون، لاجل، نیتیله، مقصدیله : آوه کیتمك اوزره حاضرلانمقده‌در؛ بر مکتب آچمق اوزره اعانه طوپلایورلر. ۶. عزم و تصمیم و قرب بیان ایدر : کیتمك اوزره‌در = کیتمسی مصممدر؛ کلمك اوزره‌در = کلمسی پك قریبدر، بکلنیلیور؛ بیتمك اوزره‌در. ۷. کبی، مثللو، طرزده، یولده، اولوجهله : بالاده بیان اولندیغی اوزره؛ زیرده عرض وافاده اولنه‌جغی اوزره. [بو صوك درت معناده دائما مفعول الیه صورتنده اوله‌رق «اوزره» قوللانیلیر. ـ بو «ه» یی نفس کلمه‌دن عد ایدوب، اوزری و اوزرنده کبی تعبیراتده محذوف فرض ایتمك ذهابی‌ده واردر.] || اوزرینه آتمق = عزو واسناد ایتمك. || اوزرینه آلمق = ۱. درعهده، تعهد ایتمك. ۲. کندینه اسناد ایتمك آلنمق، منفعل اولمق. || اوزرینه دوشمك = ابرام ایتمك. || اوزرینه وارمق = اصرار ایتمك. || بونك اوزرینه = بناءً علیه، بنابرین.

اوزرلك { س. اولرده اکثریا توتسی ایچون قوللانیلان یبانی سدف تخمی.

اوزقندی { بر جنس بوجك.

اوزك { س. اوکوز آرابه‌سنك اوق. || طوغریلقدن‌ده کنایه اولور : اوزك کبی بر آدم = پك طوغری ومستقیم.

اوزك { س. ۱. چکردك، کوبك. ۲. چبان اوزی، سونکری، آغرشاغی.

اوزکج { س. چکیلوب آلنیر ایپ نردبان.

اوزکون { ص. اوزلمش، زبون، خسته. == س. غیر مقبول برجنس بالیق که اتمندن طولایی خسته‌لره یدیرلمسی نافع زعم اولنور.

اوزکونلك { س. ۱. زبونلق، ضعف، رنجورلك. ۲. اذیت، عذاب، محنت.

اوزگه { ص. ۱. بشقه، غیری، دیکر، آخر : اوزگه حالتدر. ۲. بام باشقه، دیکر کون، بیلنن و معروف اولان کبی دکل : اهل عرفانك بزم الفتی اوزگه عالمدر. ۳. یبانجی، اغیار. مر.

اوزلاشدیرمق { فتـ. [«اوز» دن] اویشدیرمق، موافقت ایتدیرمك، ایکی و یا زیاده شخص بیننده وفاق حاصل ایتمك، باریشدیرمق.

اوزلاشلمق { فجـ. اتحاد وموافقت ممکن و یا حاصل اولمق : او آدملرله اوزلاشلماز؛ اوزلاشیله‌جقسه شرائطی بیلنملی.

اوزلاشمق { فشـ. اویشمق، موافقت ومصالحه ایتمك.

اوزلاشمه { س. اویشمه، موافقت، مصالحه.

اوزلشمك { فطـ. ۱. اوز ولب پیدا ایتمك. ۲. (چبان) سونکر وقاتی جراحت باغلامق. ۳. قویولاشمق، پختیلانمق، آغده‌لانمق.

اوزلك { س. ۱. بنلك، انانیت، غرور. [بو معناده شمدی استعمال اولنماز] ۲. جوهر، ماده، لب. ۳. لزوجت، اوزلی و یاپیشقان اولمه.

اوزلك { س. توتسی، کونلك، بخور.

اوزلمك { یا اوزله‌مك. فتـ. [«اوز» دن] آرزو ایتمك، شوق ایله ایستمك، مشتاق اولمق، کوره‌جکی کلمك: مملکتمی اوزلدم؛ اولادینی اوزلمش والده.

اوزلمك { فلـ. ۱. اسکیوب بوزلمق، فرسوده اولمق. ۲. خسته‌وبیتاب دوشوب ضعیفلامق، درمانسز قالمق. ۳. صیقلمق، بر شیئی آرزو ومرام ایدوب‌ده موفق اوله‌مامقدن مضطرب اولمق : سز اوزلمیك. ۴. اثنای نقاهتده خسته‌لق نکس ایتمکله بیتاب دوشمك. || اوزوم اوزوم

اوزلمك = بك زياده صيقيلوب مضطرب اولمق .

اوزلَه { يا اوزلەمه. س. كورمك آرزوسى،اشتياق : وطنى بو درجەده اوزلەسى .

اوزِلَه { س. ايستديكنى يابەمامقدن مضطرب اولمه، اوزلمك فعلى. با : اوزلمك .

اوزلَنمك { فط. ۱. اوز ولب پيدا ايتمك. ۲. (چبان) آغرشاق وقاتى جراحت حاصل ايتمك. ۳. آغدەلانمق، پختيلانمق .

اوزلَنمه { س. اوزلنمك فعلى. با : اوزلنمك .

اوزلەمك { فتـ. با : اوزلمك.

اوزلى { ص. ۱. اوز ولى اولان. ۲. زبده و قايماغى چوق. ۳. لزوجتلى و يابيشقان (چامور) .

اوزمك { فتـ. ۱. كروب كوشتمك، سولپوك ايتمك. ۲. يوروب صيقمق، جان صيقمق، اضطراب ويرمك: مناسبتسز سوزلرله خستەيى اوزمەيك. ۳. جفا واذيت ايتمك، معذب ايلمك : بو ايش بنى چوق اوزدى .

اوزمه { س. اوزمك فعلى. با : اوزمك .

اوزمەلِك { س. ۱. ساقز اوتى، عوسج. ۲. هر درلو قوقولى اوت تخمى .

اوزَن { ياخود اوزن. س. ۱. اهتمام، دقت، تكلف || اوزن بزن = چوق دقت و اهتماملە اولنان تزيينات، اوزنەرك يايپلان سوس .

اوزُندى { س. ۱. اوزنمه، جان صيقلمه، بورلمه، اضطراب. ۲. مراق، انديشه. ۳. اذيت، اذا، جفا، عذاب: چوق اوزندى‌يى موجب اولدى.

اوزَنديرمك { فتـ. [صحيحى واو مبسوطه ايلەدر] ۱. تكلف واهتماملە بر ايش يابديرمق. ۲. تشويق و الحاح ايتمك .

اوزُنديلى { ص. ۱. چوق كلفت واهتماملە يابلمش. ۲. چوق زحمت و صيقنتى‌يى موجب : اوزنديلى ايشدر. ۳. مراقلى، انديشەلى : اوزنديلى آدم .

اوزَنگى { س. [اصل اوزانوب قيصالمق ديمك اولان «اوزنمك» دن] حيوانه بينلدكده آياقلرى قومغه مخصوص دمير باصماقلر كه قايشله اكره مربوطدر، ركاب. || اوزنگى‌يه آياق باصمق = آته بينمك. || اوزنگى آغاسى = آته بينيليركن اوبر اوزنكى‌يى طوتوب ياردیم ايدن خدمتجى، ركابدار .

اوزنگيلَمك { ياخود اوزنگيلەمك. فتـ. آته اوزنكى يعنى مهميزله اووروب سورمك .

اوزَنمك { فل. [اصلى واو مبسوطه ايلەدر.] ۱. تكليف واهتماملە چاليشمق، اختيار كلفت ايتمك : اوزنمش ديمسينلر. ۲. چبالامق، اوغراشمق، حاضرلانمق : قوش ياوريسى اوچمغه اوزنيور .

اوزَنمه { اوزنيش. س. اوزنمك فعلى. با : اوزنمك .

اوزوك { س. يوزوك يرينه لفتدر .

اوزوم { س. سركه، پكمز، شراب وسائره اعمالنه يارايان وتازه وقوريسى يننن معروف ميوه. كه اوفاق دانەلى وصالقيم صوونده اولور، عنب، انگور. هرمملكتده كوره انواع واجناسى پك چوقدر : چاوش، يابنجاق، پارمق، تومبالاق، روى نكار، مسكت اوزومى؛ چكردكسز، رزاقى وسائره. || اوزوم آغاجى = آصمه؛ اوزوم كوتوكى، چبوغى. || اوزوم صويى = شيره. || قورى اوزوم = زبيب. || قوش اوزومى = پك كوچك دانەلى سياه اوزوم كه قوريسى فستيقله برابر بعض يمكره قونور. || فرنك اوزومى = اوزومك غيرى برميوه كه شروبى اولور. || ايت اوزومى، تيلكى اوزومى = نبات انواعى .

اوزون { ص. [«اوز» دن] ۱. بويى چوق اولان، طويل، دراز: اوزون آدم، اوزون آغاج، اوزون ديوار، اوزون تارله. ۲. چوق سورن، چوق دوام ايدن، مديد ممتد : اوزون مدت، اوزون كون، اوزون عمر، اوزون يول. ۳. چابق بيتمز تفصيلاتلى، مفصل: اوزون ايش، اوزون سوز. == ح. چوق، چوق وقت : اوزون سورر؛ اوزون سويله .

|| اوزون اوزادی، اوزون اوزادی‌یه = دور ودراز ، پك تفصیلاتلی ، عریض وعمیق . || الی اوزون = ١. مقتدر ، نفوذلی . ٢. خرسز، سارق . || اوزون ایتمك = ١. نافله یره اوزاتمق، لزومسز اوله‌رق چوق سویلمك. ٢. پك ایلری‌یه وارمق، چوق مدعیات ومطلوباتده بولنمق. || اوزون بویلی = طویل‌القامه. || اوزون حیوان = ییلان. || اوزون طوتمق = چوق سوره‌جك ویا پك مفصل وبیوك اوله‌جق صورتده باشلامق .

اوزونجه { ص. برآز ویا خیلی اوزون، اولدقجه طویل، دراز.

اوزونلق { س. ١. اوزون اولان شیئك حالی، طول، درازی. ٢. برجسمك بویی، اڭ مقابلی، طول. || اوزونلغنه = بویجه، بوینه، طولاً .

اَوساط { سـ. ج. عر. فد: وسط. با: وسط .

اوست { س. ١. یوقاری، فوق، برشیئك یوقاری قسمی، بالا، آلت مقابلی: اوستندن آلمق؛ اوستنی طوپلامق؛ اوك، یولك اوستی. ٢. طیش، برشیئك طیشاریسی، خارجی، سطح: برك اوستی؛ پورتقالك اوستی. ٣. قیماق وکوپوك کبی بر شیئك اوزرنده بولنان قسمی: یکمزك، یوغورتك اوستی. ٤. اثواب، قیافت: اوستی پك پیس؛ اوستنه باقلماز. ٥. مافوق، آمر: مأمور اوستندن آلدیغی امره اطاعت ایتملی. == ص. ١. یوقاری اولان، یوقاریده بولنان، اعلا، بالا، فوقانی: اوست محله، اوست طوداق، اوست قات. ٢. دیگرلرندن یوقاری اولان، مافوق، بالاتر: اوست چیقمق؛ او او بو اودن اوستدر=اوستوندر. == ح. یوقاری، فوق: اوست چیقمق؛ اوست کلمك. == حج. اوسته، اوستنه، اوستنده = اوزره، اوزرینه، اوزرنده، اوستنه چیقدی؛ اوستنده اوتوردی. || آلت اوست: قارمه قاریشیق، زیر وزبر. || آلت اوست بورکی = یالکز قالین و ایکی پارچه خموردن یاپیلان بر نوع قبا بورك. || آیاق اوستی = آیاقده، اوتورمقسزین، عجالةً. || اوستنه آلمق = ١. درعهده، تعهد ایتمك. ٢. بن یاپدم دیه اعتراف ویا ادعا ایتمك. || اوسته اورمق ضم وعلاوه ایتمك. || اوست اوسته، بر بری اوستنه = بربری اوزرینه، جمله‌سی برصاییله‌رق. || اوست باش = اثواب، قیافت. || اوستمزدن ایراق = الله اسیرکیه. || اوسته ویرمك = ایکی شیء مبادله‌سنده برینه دیکر برشیء دها علاوه ایتمك. مج. برفائده تعقیب ایدر ایکن متضرر اولمق. || اوست چیقمق، اوست کلمك = غلبه چالمق، مسابقت ایتمك. || اوسته کلمك = سمیرمك. || اوستنه مال ایتمك = تقید ایتمك، اهمیت ویرمك. || اوستنه وارمق = برشیئی یاپمق ایستمینه قارشو اصرار وتهدیدده بولنمق || اوستنه یاتمق = غصب ایدوب یاننده کار قالمق. || اوست یان = یوقاری‌یه طوغری بیتشیك ومتصل طرف؛ اوست یاننده = یوقاری‌یه طوغری یانی باشنده. || اوستنه یوریمك = اوزرینه هجوم ایتمك. || ال اوستی = مافوق، آمر. || باش اوستنه = علی الرأس والعین. || باش اوستنده یری وار = اطاعت وحرمتم برکالدر. || تپه اوستی = باش آشاغی. || قلبور اوستی = برشیئك ممتاز قسمی. || مکتوب اوستی = ظرفك اوزرینه یازیلان اسم و عنوان. || یول اوستی = ممر اولان محل وطریقده بولنان، اوراده تصادف ایدیلن

اوستره { س. یاخود:

اوستوره { س. [فا. «استره» دن] تراش ایتمكه مخصوص بر بر آلتی، کسکین آلت قاطعه: اوستوره اورمق، چکمك = اوستوره ایله تراش ایتمك.

اوستون { ص. [«اوست» دن] ١. اوست کلن، مافوق، فائق: یازیده او بندن اوستوندر؛ یارامازلقده بو هپسندن اوستون چیقدی؛ ال الدن اوستوندر. ٢. غلبه چالان، غالب. || اوستون کلمك = غلبه چالمق. || اوستون کوری = سطحی، یالاندن: اوستون کوری سویوردی. == س. خطك اوستنده یازیلان حرکه‌لرك برنجیسی، اسره‌دن بو موقعیله فرق اولنان فتحه؛ ایکی اوستون = تنوینلی فتحه؛ قالین اوستون = فتحهٔ ثقیله؛ فتحهٔ مفخمه.

اوستونلك { س. تفوق، غلبه.

اوستونله‌مك { فتـ. قحبه ایله اوقومق.

اوستونلی { صـ. اوزرنده اوستون حركه‌سی بولنان، مفتوح.

اوسته ١ { سـ. [فا. « استاد » دن] ١. بر صنعتده مأذون وماهر آدم، چراغلقدن چیقوب كندی باشنه چالیشان صنعتكار: دولكر، مارانغوز، دیوارجی، بورغانجی اوسته‌سی. ٢. خدمتجی قادینلرك وجاریه‌لرك باشی، اسكیسی. ٣. بر یرك كدیكلی خدمتكاری، پیشه‌كار: بورگجی اوسته‌سی. ٤. صنعت معلمی، مربی، كوسترجی: اوسته‌م بكا بویله اوكرتدی؛ نقش، پیانو اوسته‌سی. ٥. یكیچریلرده یوزباشی مقامنده اورته ضابطی. || كوشه اوسته‌سی = اصنافك كتخدا یماغی. || حمام اوسته‌سی = حمامده قادینلری اجرتله ییقایان خدمتجی. == صـ. ١. صنعتنده ماهر، صنعتنی مكمل صورتده بیلیر: اوسته اولدی، اوسته چیقدی. ٢. چوق بیلیر، مهارت وتجربه‌سی زیاده، آلدانماز: آرتق بوایشلرده اوسته اولدق.

اوسته‌لق { سـ. ١. صنعتكرلك، اصنافلق. ٢. صنعتده مأذونیت، كندی باشنه ایشلیه بیلن صنعتكارك حالی. ٣. خدمتجی وجاریه و سائره باشلرینك حالی. ٤. مهارت، حذاقت، تجربه: اوآدمك اوسته‌لغی انكار اولنه‌ماز. ٥. مهارت وحذاقت اثری، اینجه صنعت، مكملیت: بوایشده بیوك براوسته‌لق واردر.

اوسته‌لقلی { صـ. ١. اوسته‌لقله یعنی مهارت وحذاقتله یاپلمش، معرفتلی، مصنع: اوسته‌لقلی ایشدر. ٢. حیله و شیطنتله دوشونلمش: اوسته‌لقلی بر طولاب قورمشلر.

اوسته‌لمك { یا اوسته‌ له مك. فل. [« اوست » دن] ١. بر شیئك اوزینه ضم وعلاوه اولنمق، آرتمق، ازدیاد ایتمك. ٢. باصدیرمق، غلبه چالمق، اوسته چیقمق. ٣. تكرار دونمك، عودت و رجعت ایتمك، نكس ایلمك: صیتمه اوسته‌لدی.

اَوسَط { صـ. عر. ذ: وسطی. ج: اواسط [« وسط » دن صش.] ١. اورته‌ده بولنان، اورته ده‌كی، وسطی: مغرب اوسط = مغرب اقصایه مقابل وقتیله جزایر جهتنه دینلیردی؛ قرون وسطی = قرون قدیمه و متأخره‌یه مقابل تاریخك اورته زمانلری كه میلاد عیسی علیه‌السلامدن استانبولك فتحنه‌دك اولان زمانلردر. ٢. اورته حالده بولنان، معتدل، ایكیسی اورته‌سی: اوسط امور؛ اوسط بر حالده‌در. == سـ. جند. اورته ده‌كی زمان، آی یا سنه ویا قرنك اورته‌لری: اواسط ذی الحجه؛ ١٣١٧ سنه‌سی اواسطنده؛ اواسط قرن ثالثده.

اوسطونج { سـ. جرا. آلات جراحیه طاقمی و بونلرك محفظه‌سی.

اَوسَع { صـ. عر. [« واسع » دن ستف.] دها ككیش. ذ.

اوسقور { سـ. [نكا.] پروانه‌سی قیچنده بولنان وابور، قیچندن چرخلی بخار كمیسی.

اوسكره { سـ. طولانی قواطه.

اوسكوف { سـ. [ر. Σκούφια] تپه‌سی دوریك و اوجی پوسكوللی تاقیه كه اكثریا آق دكیز اطه‌لیلری كییرلر. قیرمزی یوكدن اورمه اولوب، فسك اساسیدر.

اوش { سـ. شو، اشبو. مر. [چ. اوشال، اوشول قوللانیلیر.]

اوش { اوشت. حد. كوپكی زجر و دفع ایچون قوللانیلیر. || اوش كوپك دیمه مك = كنایه طریقیله التفات ایتمه‌مك، یوزه باقامق، كوپك یرینه بیله قومامق. == سـ. اوش اوش، اوش اوشلر (چوجق لساننده) = كوپك.

اوشاق { سـ. [عر. «عشاق» دن ظن اولنمش ایسه ده اصل تركجه‌ده اوشاغ اوفاق و كوچك دیمك اولوب، اوشاقمق، اوشالمق كبی فعللریله برابر الیوم چ. مستعملدر.] ١. چوجق، طفل. [بو معنا ایله استانبولجه مر.] ٢. دلیقانلی، شاب، كنج: روم ایلی، آناطولی اوشاغی. ٣. خدمتجی، خادم، اتباع: اوشاق بولمق، قوللانمق؛ اوشاق اوطه‌سی. || اوشاق قپان = اوفاق چوجقلری قالدیران آق بابا.

اوشاقلق { سـ. خدمتجیلك، اتباعلق.

اوشت { با: اوش.

اوشرمك { فتـ. ١. ییغمق، طوپلامق، غلبه‌لك بریكدیرمك: عمله اوشرمك.

٢. صالدیرمق، تسلیط ایتمك: دشمنه قلیج اوشرمك.

اوشُشمك { فش. هر طرفدن هجوم ایدوب ییغلمق، قوششوب طوپلانمق: قارینجه‌لر شکره اوششدیلر.

اوشقون { یا آشقین. س. بچی قولاغی دخی دینلن بر نبات.

اوشَك { س. کوچك وشاق، قره قولاق نوعی.

اوشمَك { فل. ییغلمق، طوپلانمق، تجمع، تحشد ایتمك.

اوشَن { س. اوشنه، تنبللك، تکاسل = اوشن کتیرمك. [استانبولجه متروك حکمنده اولوب، اوشنیکلك دینور.]

اوشَنج { ص. اوشن، تنبل، متکاسل.

اوشُندی { س. ١. قوشندی، مهاجمه، مزاحمه. ٢. غلبه‌لك، ازدحام. || اوشندی ایتمك = بر ایشی ال برلکیله بیتیرمك اوزره هر طرفدن شتاب ایتمك.

اوشَندیرمَك { فتـ. کسل ویرمك، تنبل ایتمك.

اوشَنگن { ص. اوشن، تنبل، کاسل. مر.

اوشَنمك { فل. ایشلمکی آرزو ایتمه‌مك، تنبللك ایتمك، رخاوت وتکاسل ایلمك: قالقمغه، کیتمکه، ایشلمکه اوشندم.

اوشَنیك { ص. تنبل، کاسل.

اوشَنیکلِك { س. تنبللك، تکاسل، کسل.

اوشوتمَك { یا اوشیتمك. فتـ. ١. صوئوق حس ایتدیرمك، صوئوقدن متأثر ایتمك: بوروزکار بنی اوشوتدی. ٢. صوئوق آلدیرمق، صوئوقدن خسته ایتمك: چوجوغی اوشوتمیك؛ کندیکزی اوشوتمشسکز.

اوشومَك { یا اوشیمك. فل. صوئوق حس ایتمك، صوئوقدن متأثر اولمق: چوق اوشویورم؛ اوشومه‌مك ایچون زیاده کیینملی.

اوشومَه { یا اوشیمه. س. صوئوق حس ایتمه، صوئوقدن متأثر اولمه: بو قدر اوشومه‌نك معناسی یوق.

اوص { س. [ج. اوس] ١. عقل، ذکا، فراست، ادراك، فطنت، هوش، خرد. ٢. ادب، تربیه، حسن حرکت. ٣. یاواشلق، حلم. || اوص بهاسی = عقلسزلقله ایدیلن بر حرکتك نتیجه‌سی اوله‌رق چکیلن زیانکه ایلریسیچون عقل اوکرتمکه سبب اولور.

اَوصاف { سـذ. جـ. عر. فد: وصف. با: وصف.

اوصان { س. بیقندی، بزکینلك، ملال، فتور: بکا بو ایشدن اوصان کلدی. [بو مقامده «اوصانج» استعمالی غلط ایسه‌ده اویله شایعدر.]

اوصانج { ص. ١. بیقان، بزکین، ملول، فتور کتیرن. ٢. اوصان ویرن، بیقدیران، ملال ایراث ایدن.

اوصاندیرمَق { فتـ. بیقدیرمق، بزدیرمك، ملال وفتور ویرمك: بو ایشلر بنی جانمدن اوصاندیردی.

اوصاندیریجی { ص. بیقدیران، بزدیرن، ملال وفتور ویرن.

اوصانلمَق { فجـ. اوصان کلمك، ییقلمق، ملال وفتور کتیرلمك: اوقومقدن اوصانلماز؛ بویله ایشلردن چابق اوصانیلیر.

اوصانمَق { فل. بیقمق، بزمك، ملال و فتور کتیرمك، بیزار اولمق: یازمقدن هیچ اوصانمام آما خوشلانمدیغم شیئلر اوقومقدن اوصانیرم.

اوصلاتمَق { فتـ. ١. عقل اوکرتمك، عقللاندیرمق. ٢. تأدیب وتربیه ایتمك. ٣. یومشاتمق، حلیم و ملایم ایتمك: او آدمی اوصلاته بیلیرسه‌کز سز اوصلاته‌جقسکز.

اوصلاندیرمَق { فتـ. عقلنی باشنه کتیرتمك، حسن حرکته مجبور ایتمك: حسن معامله الك آزغین آدملری اوصلاندیرر.

اوصلانمَق { فل. ١. عقل اوکرنمك، عقللانمق. ٢. ادب وتربیه اوکرنمك، تربیه اولمق. ٣. یاواشلق وحلم پیدا ایتمك، یومشامق: او چوجغك بوقدر اوصلانه‌جغی مأمول دکلدی.

اوصلی { یا اوصلو. ١. عقللی، ذکی، هوشیار، خردمند، فطین. ٢. تربیه‌لی، ادبلی. ٣. یاواش، حلیم، ملایم، یارامازك مقابلی: اوصلی چوجق. || اوصلی

طورمق = راحت اوتورمق، یا- رامازلق ایتمه‌مك .

اوصلیجه { صه. اولدقجه عقللی و تربیه‌لی وحلیم.

اوصلیلق { سه. تربیه، حسن حرکت، حلم، یاواشلق.

اوصول { او صـوللاجق . بآ : اصول .

اوضاع { سه. جه. عر. فد : وضع. بآ : وضع.

اوضح { صه. عر. [« واضح » دن ستف.] دها ویا پك آچیق وایضاحلی. ز.

اوط { اوت سه. تق. اوکوز، مانده، صیغیر. اوط ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دورك ایکنجی سنه‌سی .

اوطورمق { فل. بآ : اوتورمق.

اوطون { سه. بآ : اودون.

اوطه { اوده. سه. ۱. اوك منقسم اولدیغی بولمه‌لرك بهری، حجره : بو اوك قاج اوطه‌سی واردر؟ یتاق اوطه‌سی، مسافر اوطه‌سی، خـدمتجی اوطه‌سی، یمك اوطه‌سی، صندیق اوطه‌سی. ۲. قلم، یازیخانه، دائره : آمدی اوطه‌سی، مهمه اوطه‌سی، ترجمه اوطه‌سی، تجـارت اوطه‌سی . ۳. صراف، دعوی وکیلی، طبیب وسـائر اصحاب معاملاتك خانلرده وسـائر عمومی محللرده طوتدقلری اوطه ویا دائره : فلان یرده اوطه طوتیور، او- طه‌سی واردر. ٤. کویلرده مسـافر قبول ایتمکه مخصوص وبتـون کوی طرفنـدن اداره اولنـور اوطه ویا او : بوکویك اوطه‌سی وارمیـدر؟ || بکار اوطـه لری = بکارلره کرا لانمق اوزره یاپلمش صره اوطـه‌لر. || بر اوطه‌سی = یرله برابر اولان تحتـانی اوطه .

اوطه‌باشی { سه. خان اوطه‌جیسی، بر خانده اوطه‌لرك کرایه ویرلسنه ومحافظه واداره- لرینه قاریشـان وآناختارلرینی حفظ ایدن آدم .

اوطه‌جق { سه. کوچك اوطه.

اوطه‌جی { سه. دوائر رسمیـه‌ده هر قلم و دائره‌نك خـدمتنی کورن وکیجه بکجیلك ایدن آدم : باب عالی اوطه‌جیلری.

اوطه‌جیلق { سه. اوطه‌جی وظیفه- سی وحال وصفتی.

اوطه‌شیق { سه. دیکریله بر او- طه‌ده اقامت ایدن آدم، همحجره : او بنم اوطـه- شیغمدر .

اوطه‌لق { سه. نکاحسز اوله‌رق استفراش اولنان جاریه.

اوعیه { سه. جه. عر. فد : وعاء. بآ : وعاء.

اوغالامق { (اوواﻻمق) فته. ال ایله اوغوب اوفالتمق: تارخانه‌یی، نشسته‌یی اوغالامق؛ باغی اوغالامق = کوتوکلری او- غوب قابوقلرینی دوشورمك.

اوغان { سه. اسکی ترك مشرکلرینك اك بیوك معبودی اولوب فضـا وکائناتدن کنایه ایدی. الیـوم جغتایجه‌ده رب و الله معناسیله مستعملدر. — بولفتك اسـکی یونانیلرك اك قدیم و اك بیـوك معبودی اولان و محیط کل ویا بحر محیط معناسنه‌ده کلن (اوغین Ὠγήν) ایله اولان مشابهت لفظیه و معنویه‌سی پك غریبدر. « اوقیانوس » ده بوندن مشتقدر.

اوغدیرمق { (اوودیرمق) فته. ال کزدیرتوب صیقدیرمق، دلك ایتـدیرمك : صیزلایان یرله یاغ سـوروب کوزلجه اوغدیرملی.

اوغر { اوغرلامق، اوغرسز و سـائره. بآ : اوغور و سائره.

اوغراتمق { فته. ۱. واردیرمق، کچرکن بریره ایلیشد- یرمك : اوطرفه آدم یوللارسه‌کز بزه‌ده اوغراتك؛ ازمیره کیدن واپوری کلیبولی‌یه اوغراته‌جقلر- میـدر؟ ۲. دوچار وکرفتـار ایتمك : بنی دردده، بلایه اوغراتد- یکز؛ باشمی بلایه اوغراتدم.

اوغراش { سه. غوغا، صواش.

اوغراشدیرمق { فته. ۱. مشغول ایتمك، اشتغال ایتدیرمك : بنی بویله نافله ایشلرله اوغراشـدیریورلر. ۲. غوائلی موجب اولمق، غائله‌ده بولندیرمق: او آدم بزی چوق اوغراشدیردی.

اوغراشمق { فل. ۱. مخاصمه، معارضـه ایتمك : ایکی طرف عسـکرلری اوکون اقشامه قدر اوغراشـدیلر. ۲. مشغول اولمق، اشتغال ایتمك : باغچـه ایله اوغراشیورم. ۳. چکشمك، کشاکشـده بولنمق :

آرتق بن سزكله اوغراشه‌مام؛ سز اوآدمله اوغراشه‌مازسكز.

اوغرامق { فل. [اصلی: «اوق» دن] ١. كچركن بر يره ايليشمك، موقتاً طورمق: كچركن بزه اوغرايك! ازمير واپوری مدللی‌يه اوغرار. ٢. دوچار وكرفتار اولمق: بر باش آغريسنه اوغرادم؛ بلايه اوغرادم؛ افترايه اوغرادی. ٣. كچمك: قونيه طريق كوتاهيه‌يه اوغرايورمی؟ ٤. فيرلامق، چيقمق: كوزلری طيشاری‌يه اوغرامش.

اوغری { س. ١. اوغرانيلان ير، يول، چيزكی، خط، اثر: كون اوغريسی = كونشك كوكده تعقيب ايتديكی يول، بروج صره‌سی؛ صمان اوغريسی = مجره، كهكشان. ٢. اوغرايوب اوران، خرسز، حرامی، سارق، دزد.

اوغريلامق { فل. خرسزلق ايتمك. مر.

اوغريلاين { ح. خرسزجه‌سنه، دزدانه.

اوغريلق { س. خرسزلق، حرامیلك، سرقت مر.

اوغرين { ح. خرسزجه سنه، ياواشجه، طويلامق تقيداتيله، ياب ياب: اوغرين اوغرين يوريمك. مر.

اوغشديرلمق { فجه. بربرينه سوريله‌رك اوغلمق، دلك ايدلمك.

اوغشديرمق { (اوويشديرمق) فتـ. بربرينه سوره‌رك اوغمق، دلك ايتمك: اللرينی اوغشديرمق. || مج. ال اوغشديرمق = حيرتده قالوب نه ياپه‌جغنی شاشيرمق.

اوغشديرمه { س. اوغشديرمق فعلی.

اوغل { س. اركك اولاد، ابن، فرزند، پسر، زاده: او بنم اوغلمدر؛ بن فلانك اوغلی‌يم؛ زال اوغلی رستم؛ آی اوغل، اوغلم = اولادم. || اوغل آريسی = يكی يتيشن آری. || اوغل اوتی = بادرنج دينلن نبات. || اوغلدن اوغله = بابادن اوغله، بطناً بعد بطن. || اوغل اوغلی = تورون، حفيد، نبيره. || اوغل ايدنمك = اولادلغه قبول ايتمك، تبنی ايتمك. || اوغل بالی = تازه آرينك ياپديغی بياض بال. || آخرت اوغلی = اولادلغه قبول ايدلمش آدم، اوغلق. || ار اوغلی ار = شجيع ومرد آدم. || اوكی اوغل = زوجيندن برينه نسبةً ديكرينك بشقه آرقداشدن دنيايه كلمش اوغلی، ربيب، امكسز. || ايل اوغلی = خلق، اغياردن آدم، يبانجی. || قحبه اوغلی = دسيسه‌كار، بی مروت. || قول اوغلی = عسكر اولادی، اوجاق زاده. [طرابلس غربده مركز قضاسنده وجوارلرنده بر صنف اهالی كه اساساً يكيچری اولادندن اولمغله بعض امتيازات و حقوق ووظائفه نائلدرلر.] || كوپك اوغلی = شيطان وحيله كار آدم. || هين اوغلی = پك دساس آدم.

اوغلاق { س. كچی ياوريسی، چپيچ، جدی.

اوغلامق { فل. اوغلدی ايتمك، كورلديلی وقاريشيق بر سس ايشيتمك، اوغلدامق: قولاغم اوغلايور؛ قولاغمه بر شيئلر اوغلايور.

اوغلامه { س. اوغلدی، قولاغه كلن قاريشيق و كورلديلی سس.

اوغلان { س. ١. اركك چوجق، اوشاق، غلام، پسر: اولادكزدن قاچی اوغلان قاچی قيزدر؟ ٢. هنوز توبی كلمه‌مش كنج اركك، دليقانلی، شاب. || آت اوغلانی = سايس يماغی. || ايچ اوغلانی = وقتيله حرمه كيرر چيقار بالغ اولمامش كوچك خدمتجی. || قپو اوغلانی = قپوچوقداری يماغی؛ سفارتلرده ترجمان معاونی. || قيز اوغلان = باكر قيز.

اوغلانجق { س. كوچك اركك چوجق.

اوغلدامق { فل. كورلديلی و قاريشيق قالين بر سس ايشيتمك، بويله برسسله كورلدی ايتمك: قولاغم اوغلدايور؛ قولاغمه بر شيئلر اوغلدايور.

اوغلدروق { س. دول يتاغی، يمورطه‌لق، مهبل.

اوغلدی { س. قولاغه كلن كورلديلی وبوغوق سس: قولاغمدن براوغلدی اكسيك اولميور؛ آريلرك اوغلديسی.

اوغللق { س. اوغل صفت وحق ووظيفه‌سی، اولادلق، بنوت. || كوپك اوغللغی = حيله‌كارلق، قورنازلق. عو.

اوغلملق { س. ص. اولادلغه قبول اولنمش، آخرت اوغلی: کندی اولادی اولمیوب بر اوغللغی واردر.

اوغلمق { فج. ۱. صیق صیق ال کزدیریلوب باصلمق و صیقلمق، دلك ایدلمك: هرصباح یاریم ساعت اوغلمدجه یتاقدن قالقه‌ماز. ۲. آوجله صقیلوب اوفالدلمق: ترخانه اویله اوغلماز. ۳. برشیء سوریله‌رك صیق صیق دلك ایدلمکله تمیزلنمك: بومنغال اوغلمیدر؛ آرتق بوتپسی اوغلماز برحاله کلمشدر.

اوغماج { و:

اوغماق { س. تازه ترخانه.

اوغمق { (اوومق) فت. ۱. الی کزدیروب آوجله صیقمق، دلك ایتمك: صیزلایان عضوی اوغمقله ایی ایدر. ۲. آوج آره‌سنده صیقه‌رق اوفالتمق: ترخانه اوغمق. ۳. صیق صیق برشیء سوره‌رك تمیزلمك وپار-لاتمق: بومنغالی، تپسی‌یی کول ایله، لیمون قابوغیله اوغملی؛ تحته اوغمق. || مج. ال اوغمق = شاشیرمق.

اوغمه { (اوومه) س. اوغمق فعلی، دلك.

اوغنمق { فل. [«آغنمق»دن غل.] باتلمق، صیقیلوب ایچ ازلمك.

اوغور { س. [لا. Augur — اغـور یازماملی.] ۱. یمن، سعادت، برکت، خیر: اوغور اوله، اوغور کله = خیر اوله، خیرلی اولسون؛ اوغورلر اولسـون = سلامتله. ۲. یول: بو اوغورده بونجه فداکارلقلر ایتـدم = بو یولده؛ اوغورکزده جانمی فدا ایدرم = سزك یولکزده. || اوغـوری آچیق = طالعلی. [لغت ترکجه اولدیغیچون «اغور میامن موفور...» کبی ترکیبات فارسیه غلطدر.]

اوغورسز { ص. میمنتسز، بر-کتسز، خیرسز، مشئوم، منحوس.

اوغورسزلق { س. میمنتسزلك، برکتسزلك، خیرسزلق، شآمت، نحوست.

اوغورلی { ص. میمنتلی، متیمن، مسعود، خیرلی، برکتلی.

اوغوز { س. تق. [اوکوز بونك مرققیدر.] ۱. طوسون. ۲. صافدرون وبوك آدم. ۳. کویلی، صحرایی، قبا آدم. مر. ٤. ایی، حسن حال صاحبی. [شمدی بعضاً بو معناده قوللا-نیلور.] || اوغوز خان ترکلرك اك اسکی حکمداری ویا اسکی حکمدارلرینك اك بیوك و مشهوری اولمق اوزره طانمشدر.

اوف { حد. کدر وتأسف بیان ایدر، واکثریا بر وجع ویا یورغونلق ومأیوسیت حس اولندقده قوللانیلیر: اوف ربم! اوف! نه کوج حال ایمش.

اوف { حد. بیقندی، بزکینلك واوصانمه حالنده قوللا-نیلیر: اوف! بو نصل ایش؟ اوف آمان! اوف! براق الله عشقنه!

اوف { حد. استکراه ونفرته دلالت ایدر: اوف! نه آغر قوقو! اوف! نه ملوث اوطه‌لر.

اوف { حد. پوف کبی بر شیء سـوگندیرمك ایچـون اوفلمکی تقلیـد ایدر: اوف! دیوب مومی سوگندیردی.

اوفاتمق { فت. ۱. دها اوفاق یاپمق، کوچولتمك: قپـاق قابه بیوك کلیـور برآز اوفاتملی. ۲. اوفاق اوفاق قیرمق، اوغالامق، خرد وخاش ایتمك: اکمکی اوفاتدی.

اوفاجق { ص. پك اوفاق، پك کوچك، کوچوجك. تصغیری بعضاً تحبیب ایچـون اولور: اوفاجق برچوجق.

اوفاراق { ص. ۱. دها کوچك، اصـغر، کهتر. ۲. کوچـوجك. ۳. آز کوچـك، کوچکجه.

اوفاق { ص. ۱. بیوك مقابلی، کوچك، خرد، صغیر: اوفاق طاغ، کوی، آدم. ۲. اینجه، ریزه: اوفاق اوفاق دوگمه‌لی؛ اون اوفاق = پك دقیق واینجه. || اوفاق تفـك = کوچك جثه‌لی، چلیمسز: اوفاق تفك برآدم. == س. کوچـك واهمیتسز شیئلر: اوفاق تفك آلدم.

اوفاقلانمق { اوفاقلاتمـق. اا: اوفالمق، اوفالتمق.

اوفاقلق { س. ۱. کوچکلك، صغر: اوفاقلغك ضرری یوقدر. ۲. اوفاق آقچه، بوزوق آقچه کسورات: اوستمده اوفاقلق

بوقدر؛ اوفاقلق ایچون زحمت چکیلیور .

اوفاقلی { ص. ایچنده اوفاق بولنان: ایریلی اوفاقلی = ایری اوفاق قاریشیق ویا بربری اوستنه .

اوفالاتمق { فتـ. با : اوفالتمق.

اوفالامق { یا اوفاقلامق، فتـ. اوفاق اوفاق طوغرا- مق ، پاره‌لامق، ریزه ریزه ایتمك : پینیری اوفالادی.

اوفالتمق { فتـ. دها کوچك یاپمق، حجمنی آزالتمق، تصغیر ایتمك : اوطه‌لری او- فالتمشسکز.

اوفالمق { فل. دها اوفاق اولمق، کوچلمك : انسان اختیارلادقجه اوفالیر.

اوفاندی { س. قیرندی، اوفاق پارچه‌لر : اکمك او- فاندیسی.

اوفانمق { فل. کوچك پارچه‌لره انقسام ایتمك، طاغلمق : بو اکمك طوردیغی یرده اوفانیر.

اوفتری { س. (یو.) اکرلتی اوتی، قوزغون اتمکی نوعی.

اوفر { ص. عر. [«وافر» دن ستف.] دها ویا پك چوق وبول اولان. ز.

اوفق { اوفقلق وساٸره. با : اوفاق وساٸره.

اوفق { ص. عر. [« وفیق » دن ستف.] دها ویا پك موافق واویغون. ز.

اوفقرمق { فل. (حیوان) درین نفس آلمق، ایچنی چکرجه‌سنه صولومق .

اوفکه { س. [اصلی : اوگکه] حدت، غضب .

اوفکه‌جی { ص. حدتلی، حدید المزاج، متهور.

اوفکه‌لندیرمك { فتـ. حدت و غضبه کتیر- مك، حدتنی موجب اولمق، حدتلندیرمك.

اوفکه‌لنمك { فل. حدت وغضبه کلمك، حدتلنمك، غضبناك اولمق .

اوفکه‌لی { ص. حدتلی، غضبلی، حدید، غضبناك .

اوفلامق { فل. اوصانمه وبیقیندی مقامنده اوف دیمك .

اوفلامَق { فل. کدر وتأسف مقامنده آه واوف دیمك .

اوفلتمك { فتـ. ١. بالواسطه اوفله‌مك، آغزله نفس ویردیرمك. ٢. نفسله سوگندیرتمك. ٣. شیشیرتمك. ٤. نفسله چالدیرمق. ٥. نفس ایتدیرمك؛ اوقودوب اوفلتمك .

اوفلمك { یا اوفله‌مك. فتـ. ١. آغزله نفس ویرمك، اوفورمك : آتشه اوفلمك. ٢. نفسله سوگندیرمك، اطفا ایتمك: مومی اوفله. ٣. نفسله ویا هوا ایله شیشیرمك : قیونی، طلومی اوفلمك . ٤. نفسله چالینان بر چالغی چالمق : دودوك، نی اوفلمك. ٥. نفس ایتمك، اوقویوب اوفور- مك . = فل. زحمتله نفس آلمق، سسله صولومق : اوفلیوب طوریوردی .

اوفلمه { یا اوفله‌مه واوفله‌یش. س. اوفلمك فعلی. با : اوفلمك .

اوفلنمك { مجـ. ١. آغزله نفس ویرلمك: اویله اوفلنمز. ٢. نفسله سوگندیرلمك. ٣. شیشیرلمك. ٤. نفسله چالینمق .

اوفورلمك { فل. هوا ایله طو- لوب شیشمك، قبارمق .

اوفورمك { فل. اسمك، هبوب ایتمك : یل او- فوردی. = فتـ. اوفله‌مك، رقیه اوقویوب برخسته‌نك یوزینه اوفله‌مك .

اوفوروك { س. رقیه‌جیلرك او- قودقدن صکره خسته‌نك اوزرینه اوفوردکلری نفس .

اوفوروکجی { س. رقیه‌جی، خسته‌لره اوقو- یوب اوفلین آدم .

اوفوروکجیلك { س. خسته- لره اوقویوب اوفلین رقیه‌جینك ایشی .

اوفوروم { س. بردفعه اوفو- ریلن نفس ویاهوا : بر اوفوروم توتون = بر چکمه، بردفعه‌لق .

اوق { س. ١. یایله آتیلان مرمی که اوجی سیوری دمیردن وآرقه‌سی توی شکلنده اینجه وقیصه بردکنکدر، تیر، سهم : اوق آتمق. ٢. اوق کبی دوز واوزون آغاجکه آلات مختلفه اجزاسندن اولور : آرابه اوقی، صبان اوقی، کیریشلمه اوقی .

|| تاتار اوقی = اساساً تاتارلره مخصوص زنبرکلی اوق. || تعلیم اوقی، نشان اوقی = تعلیم ایتمکه ونشان اورمغه مخصوص اوق. || اوق آتیمی = اوقك قطع ایده‌بیله‌جکی مسافه، منزل. || اوق میدانی = اوقله نشان اورمغه مخصوص تعلیم میدانی؛ وجـ. روزکاره معروض محل. || اوق یایدن چیقمق = ایش ایشدن کچمك. || اوق ییلانی = اوق کبی آتیلان بر جنس انکرك ییلانی. || اوق یمك = اوقله مجروح اولمق.

اَوقات { سنـ. جـ. عر. فـد: وقت. با: وقت.

اوقار { س. باشنده اوق شکلنده سرغوجی بولنان چول بالیقجیلی، بوتیمار، جنکجی طورنه.

اوقارمق { با: اوقلامق.

اَوقاف { سنـ. جـ. عر. فـد: وقف. با: وقف. || اوقاف همایون = سلاطین عظام حضراتنك وقفلری. || اوقاف همایون نظارتی وساده‌جه اوقاف نظارتی = سلاطین عظام حضراتنك اوقاف شریفه‌سنه واصحاب خیرك اوقاف مضبوطه‌سنه وجوامع شریفه ومدارس وسائر مؤسسات وقفیه ایشلرینه باقان نظارت: اوقاف همایون ناظری، مجلسی، مفتشی، محاسبه‌جیسی، خزینه‌سی وسائره. || اوقاف مضبوطه = اداره‌سی اوقاف نظارتنه عائد وقفلر. || اوقاف مندرسه = ما وضع لهسلری مندرس اولمش وقفلر.

اوقتانت { یاخود اوقطانت. س. [لا. Octant] مـ. وهـ. ۱. ثمن دینلن ارتفاع تخته‌سی. ۲. قمرك سکزده بری کورینه‌جك موقعده بولنمسی یعنی درت کونلك اولمسی، تثمین.

اوقجی { س. اوق یاپان وصاتان صنعتجی؛ اوقجیلر = بو اصنافك چارشیسی. ۲. اوق آتان، یایله مسلح عسکر، تیر انداز، تیر زن، قواس؛ اوقجی باشی = بونلرك رئیسی. سابقده برمنصب مخصوص ایدی.

اوقرامق { فل. (آت) صو ایچون کیشنه‌مك.

اوقشامق { با: اوخشامق.

اوقلاغو { یاخود اوقلاوه. س. خمور آچمغه مخصوص چکمه چبوق، که بر نوعی دکنك کبی اینجه واوزون وبرنوعی‌ده طوقاق کبی قالین وقیصه اولوب، یالکز ال ایله طوتیله‌جق اوجلری اینجه‌در.

اوقلامق { فتـ. اوق آتمق، اوق یاغدیرمق. ═ فل. اوق کبی فیرلامق.

اوقلق { س. اوق قوبوری، اوق محفظه‌سی، جعبه، تیرکش. اصل ترکجه‌سی: صاداق.

اوقلی { صـ. اوق ویا اوقلری بولنان؛ اوقلی کیرپی = قلم کبی بیوك دیکنلری اولوب تهلکه کوردیکنده اونلردن برینی اوق کبی فیرلاتان کیرپی.

اوقوتمق { فتـ. ۱. اوقومغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: باشم آغر- دیغیچون کیمسه‌یه سسله برشیء اوقوتمام؛ مکتوبی کیمه اوقوتمش؟ ۲. درس ویرمك، اوکرتمك، تدریس ایتمك: صباحلری عربی واوکله‌دن صکره فارسی اوقوتیور. ۳. تحصیل ایتدیرمك، تحصیله قومق: اوغللرینی اوقوتمدی. ٤. اوقویوب اوفله‌مك ایچون بررقیه خوانه کوسترمك: چوجغی حواله‌یه اوغرامش اوقوتمغه کوتوریوردی؛ سن کندیکی اوقوت = عقلکی باشکه دوشیر. ٥. تلقین ایتمك، حیل ودسایس اوکرتمك: کندیسنی اوقوتمشلر. || برینه رحمت اوقوتمق = اوندن بتر اولمق.

اوقوتمه { س. اوقوتمق فعلی. با: اوقوتمق.

اوقور { صـ. ۱. اوقومق بیلیر: اوقور یازار آدملره افندی دینور. ۲. اوتن، ترنم ایدن: اوقور قوش.

اوقومش { صـ. ۱. علم اوکرنمش، عالم، کامل. ۲. رئیس روحانی، راهب، پاپاس. [استانبول لهجه‌سنده بومعناده قوللانلماز.]

اوقومق { فتـ. ۱. یازلمش بر شیئی کوزدن کچیروب سسله ویا سسسز قرائت ایتمك، مطالعه، تلاوت ایلمك: کتاب، مکتوب، غزته اوقومق. ۲. اوکرنمك، تحصیل ایتمك: علم اوقومق؛ عربی اوقویور؛ کنجلکنده برشیء اوقومامش. ۳. شرقی وترکی سویلمك، ترنم وتغنی ایتمك: فلان کوزل اوقویور. ٤. دعوت

ایتمك، چیغرمق : قادینلر دوكونه اوقومغه كیتدیلر. [استانبول شیوه‌سنده یالكز فاعل صیغه‌سی اولان « اوقویجی » كلمه‌سی مستعملدر.] ٥. دعا اوقویوب اوفلمك، اوفورلجیلك ایتمك. || اذان اوقومق = اذان ویرمك. || دعا اوقومق = دعا ایتمك. || رحمت اوقومق = رحمت ویرمك. || میدان اوقومق = مسابقه‌یه دعوت ایتمك.

اوقومه { س. اوقومق فعلی: اوقومه‌سی یازمه‌سی یوقدر. با : اوقومق.

اوقوناقلی { ص. اوقونمسی قولای یازی ویا كتاب.

اوقونمق { فج. ١. قرائت اولنمق : بو مكتوب اوقونماز. ٢. تلفظ اولنمق : بو كلمه نصل اوقونور؟ ٣. كندینی بر اوفورولجی‌یه اوقوتمق : اوقونمغه كیدیوردی.

اوقونمه { س. اوقونمق فعلی. با : اوقونمق.

اوقویش { س. اوقومق فعلی و طرزی : كوزل بر اوقویشی واردر.

اوقویجی { ص. ١. قاعده ایله اوقویان، تلاوت ایدن، قراءدن اولان. ٢. شرقی وتركی سویلین، خواننده، مغنی. ٣. دعوت ایچون كیدن، دعوتجی : اوقویجی كزمك = دوكونه دعوت ایچون دور ابواب ایتمك.

اوقه { س. [اصلی عر. همزه‌نك ضمی وقافك تشدیدیله « اقه » در. « قیه » غلطدر] درتیوز درهمدن عبارت ثقلت وزنی : بر اوقه ایتمك، شكر. [مایعاتده‌ده مستعملدر :] بر اوقه زیتون یاغی. || یكی اوقه = بیك یكی درهمدن عبارت اوزان جدیده اوقه‌ٔسی، كیلوغرام. || اوقه هر یرده درتیوز درهم = عقل ایچون طریق بردر.

اوقه‌لق { ص. ١. بر اوقه آغرلغنده اولان : اوقه‌لق ایتمك. ٢. بر اوقه استیعاب ایدن : اوقه‌لق شیشه، قاب.

اوقه‌لی { ص. ١. آغر، ثقیل، بیوك. ٢. اهمیتلی، وقارلی، آغر.

اوقیانوس { س. [یو. Ὠκεανός] بحر محیط.

اوقیانوسیا { سخ. م. كرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن بری اولوب، آسیانك جنوب شرقیسنده واقع آوسترالیا ونام دیكرله فلمنك جدید قطعه‌سیله بحر محیط معتدلده طاغنیق پك چوق كوچك آطه‌لردن مركبدر. آوسترالیا اسمیله دخی یاد اولنور.

اوك { س. ١. یوزه كلن جهت، ایلری، قبل، پیش : اوك اوكی، قپونك اوكی. ٢. كله‌جك زمان، استقبال : اوكمز قیشدر. ٣. جبهه، ناصیه، آلن : بر بنایی كوزللشدیرن اوكیدر. ٤. بر شیئك وعلی الخصوص بر بنانك آلنی قارشیسنده بولنان آچیقلق و میدان : قیشله‌نك اوكی كنكیش اوللیدر. ٥. ایلری طرف، كچن جهت، ماقبل، مابعد دیمك اولان آرقه مقابلی : اوكی آرقه‌سی. ٦. باش طرف، اك ایلری ویا اك یوقاری جهت، صدر، رأس : عسكرك اوكی. ٧. حضور، پیشگاه، نزد : اوكنه كوتوردیلر؛ نه یوزله اوكنه چیقه‌جقسك؟ == ص. یوز طرفنه و ایلری‌یه كلن، اوكده بولنان، ایلری : اوك طرف؛ اوك دیشلر؛ اوك باغچه؛ اوك قپو. == ظم. اوكه، اوكده، اوكجه، اوكدن = ایلری‌یه، ایلریده، ایلریدن : اوكه دوشدی؛ اوكده طوردی؛ اوكجه كیدیوردی؛ اوكدن كچدی. == ظز. ایلری، استقبال، آتی : اوكمزده بر كوچك یازدها واردر. || اوكنی آردینی بیلیر = حزم واحتیاط صاحبی، صایغیلی. || اوكنی آلمق = وقوعندن اول منع ایتمك، وقوع بولمامسی چاره‌سنی بولمق. || اوك آیاق = مشوق. || اوكنه باقمق = محجوب اولوب جواب ویرمه‌مك. || اوكه چیقمق = آرانمقسزین بولنمق، راست كلمك. || اوكه دوشمك = رهبرلك ایتمك، سوق ایتمك. || اوكه قاتمق = ١. كوتورمك، سوق ایتمك. ٢. قوغالامق، تعقیب ایتمك. || اوكنی كسمك = مانع اولمق، سد چكمك. || اوكه كلمك = ١. تصادف ایتمك، راست كلمك : اوكنه كلنه صاتاشیور = هر كسه. ٢. تقدم ایتمك، باشده بولنمق. || اوكده‌كی = ١. باشده، ایلریده بولنان : اوكده‌كی كیمدر. ٢. كله‌جك، ایلریده‌كی، آتی، مستقبل : اوكمزده‌كی آی اوتوز بر كوندر.

اوك { س. تق. كوكس، سینه، صدر. [بوكون غیرمستعمل

ایسه‌ده، اوکسوروك، اوکسز، اوکگه کبی بر چوق مشتقاتی قوللانیلیور.]

اوك { یاخود اوڭ یا اوگ. س. ١. ذی‌روح سسی، آواز، صیحه، بایغره. ٢. یوکسك سسله شرق سویلمه، لحن. ٣. شهرت، صیت، نام. || اوڭنه کیتمك = شهرت آرقه‌سنه دوشمك، اشتهار هوسنه دوشمك. || قوری اوڭ = شهرت کاذبه.

اوگا { یا آگا. ض. ش. اوگ لفظنك مفعول الیهیدر. با: اوگ.

اوگات { ص. تق. ایی، صالح، مناسب، ممدوح ومرغوب. [«اوت» بوندن غلطدر.]

اوگارتمق { یاخود اوگورتمق. فتـ. چکیرمك، ایی ایتمك، شفا ویرمك، اصلاح و تصحیح ایتمك.

اوگارمق { فتـ. ایی‌یه دوندیرمك، ایی‌لتمك، اصلاح ایتمك.

اوگالتمق { فتـ. ایی ایتمك، برء و شفا ویرمك.

اوگالمق { فل. ایی اولمق، شفا بولمق، التیام‌پذیر اولمق، چکمك: یاره‌سی اوگالدی.

اوگجه { ظر. اولجه، مقدما، اولدن، پشین: بن اوگجه سویلدی ایدم؛ اوگجه اوگلدی.

اوگجه‌لمك { فل. مسابقت ایتمك. [سقیم بر صورتله تشکل ایتمش بر لغت مولده‌در.]

اوکچه { س. ١. طوپوغك آرقه‌سی. ٢. قوندره‌نك طوپوغك آلتنه کلن یری که یوکسکجه اولور: یوکسك، آلچق اوکچه‌لی پوتین. || اوکچه آغاجی = پوتین قالبنك اوکچه‌یه کلن قسمی. || اوکچه کمیکی = کعب. || اوکچه‌لری چکمك = عجله ومسارعت ایتمك. || اوکچه‌سنه باصمق = برینك ارقه‌سندن پك یاقین کیتمك.

اوگدوج { س. خبر کتورمك ایچون اوگدن کیدن، مژده‌جی، ساوه‌جی.

اوگدول { س. ١. رهن، گرو: اوگدول قومق. ٢. یاریش مکافاتی. ٣. بحثه، یادـه قونیلان شیء: اوگدول آلمق = بحثی، یادسی قزانمق.

اوگدیرمق { فتـ. با: اوگارمق.

اوگرتمك { فتـ. ١. بیلمدیکی شیئی بیلدیرمك، تعلیم ایتمك: سکا بونی کیم اوگرتدی. ٢. درس ویره‌رك ویا عملیاتی اجرا ایتدیره‌رك برعلم وصنعت وسائره‌یی قزاندیرمق، تدریس، تعلیم ایتمك: اوغللرمدن برینه علم برینه‌ده صنعت اوکرده‌جکم؛ لسان، بینیجیلك اوکرتمك. ٣. تأدیب ایتمك: یاپ یاپ‌ده بن سکا اوکردیرم. ٤. یول کوسترمك. || عقل اوکرتمك = یول کوسترمك.

اوگردلمك { یا اوگره‌دلمك. فجـ. ١. بیلدیرلمك، تعلیم وتدریس ایدلمك: علم بش‌کونده اوکره‌دلمز؛ ذاتاً جنکاور اولان اهالی‌یه عسکرلك پك قولای اوکردیلیر.

اوگرده‌مك { یا اوگورده‌مك فل. [کوکس دیمك اولان «اوگ» دن. — غلطی: هونکورده‌مك] کوکسدن سس چیقاره‌رق آغلامق، هونکور هونکور [که اصلی اوگور اوگور] آغلامق.

اوگردیجی { ص. س. تعلیم وتدریس ایدن، بیلمدیکنی اوکردن، معلم: اوکردیجی اوسته‌اولورسه شاکردان زحمت چکمز.

اوگرمك { یا اوگورمك. فل. [کوکس دیمك اولان «اوگ» دن] ١. کوکسدن برصدا چیقاره‌جق صورتده قیء ایدر کبی اولوبده یالکز سسنی چیقاره‌رق ایده‌مه‌مك: کیجه برینك اوکردیکنی ایشیتدم. ٢. (صیغیر مقوله‌سی حیوانلر) کوکسدن باغرمق، بوکرمك: اینکلراوکریورلردی.

اوگرمه { یااوگورمه. ١. غثیان ایتمك‌اوزره کوکسدن برسس چیقارمه. ٢. صیغیرك بوکورمه‌سی.

اوگرنلمك { یا خود اوکره‌نلمك. فجـ. تعلیم وتدریسله تحصیل اولنمق، تعلم ایدلمك: برلسان قولای اوکرنلمز؛ برصنعت اوکرنلمك ایچون عملیات کورلمك اقتضا ایدر.

اوگرنلمه { یا اوگره‌نلمه. و:

اوگرنلیش { یا اوگره‌نلیش. س. اوکرنلمك فعلی وطرزی: علوم وفنونك اصول جدیده‌اوزره‌قولای اوکرنلمه‌سی،

اوكرنلیشی بونلرك انتشار و تعممنه خدمت ایدیور.

اوكرنمك { فتـ. [كوكس دیمك اولان «اوكك» دن] ۱. كسب وقوف ایتمك، آكلامق، خبر آلمق، معلومی اولمق: بوكون برشیء اوكرندم. ۲. تعلیم وتدریسله آلیشه‌رق كسب معلومات وتجربه ایتمك، تعلم، تدرس ایتمك: علم، صنعت اوكرنیور؛ علوم ریاضیه‌یی اوكرندی، شمدی فرانسزجه اوكرنیور. ۳. استفاده، اقتباس ایتمك: سزدن چوق شیئلر اوكرندم. ٤. توسیع معلومات وتجربه وممارسه ایتمك: انسان یاشادقجه اوكرنیر. ٥. تحصیل ایتمك: بو چوجق اوكرنمیه‌جكدر، نافله امك صرف اولنیور. ٦. تحقیق واستفسار ایتمك، صوروب آكلامق. ۷. آلیشمق، الفت ایتمك: آت آخورینی، طاوق كومسنی اوكرندی. [اوكرنمك واوكرتمك قوللانلدیغی حالده، ایكیسینك اساسی اولمق لازم كلن «اوكرمك» فعلی مسموع دكلدر.]

اوكرنمه { سـ. اوكرنمك فعلی. || با: اوكرنمك.

اوكز { اووز. سـ. موشموله‌یه مشابه معروف برمیوه كه زیاده اولمدقجه یتمز. || قوش اوكزی = ساقز آغاجی نوعندن ایریجه یمشلی برآغاج.

اوكزه { سـ. آوجینك آولاقده بكلدیكی چیت.

اوكسرمك { اوكسروك وسا. ثره. با: اوكسورمك وسائره.

اوكسز { صـ. [كوكس دیمك اولان «اوك» دن یعنی كندیسنی درآغوش ایده‌جك ویا ممه ویره‌جك كیمسه‌سی اولمیان] یتیم، بیكس. || اوكسز اورغانی = آق صارمشیق دینلن برنبات. || اوكسزلر باباسی، آتاسی = یتیم وبیكسلره باقان مرحمتلی ذات. || اوكسز بالیغی = رنكسز برنوع قیرلانغیج بالیغی. || اوكسز پارمق = انسان النك باش پارمقدن اعتباراً دردنجی پارمغی، آدسز پارمق، بنصر. || اوكسز سوندیرن = جیجیلی بیجیلی شیء، آز قیمتلی وشتافاتلی شیء. || اوكسز اوغلان صوغانی = چیكدم، خانق كلاب (نبات). || اوكسز آناسی = فقرا چوجقلرینی كوروب كوزه‌دن قادین.

اوكسزلك { سـ. یتیملك، بیكسلك.

اوكسو { سـ. یاری یانمش اودون، اوچر.

اوكسورتمك { فتـ. اوكسوروك ویرمك، اوكسورمكی موجب اولمق: اكشی شیئلر آدمی اوكسورتیر.

اوكسورمك { فلـ. [كوكس دیمك اولان «اوك» دن] ۱. جكرده حاصل اولان بالغم ویا غیجیقدن طولایی غیر اختیاری وسسلی بر نفس ویرمكله اونی چیقارمغه چالیشمق: خسته چوق اوكسوردی. ۲. اوكسوروكه طوتلمق، اوكسوروكی اولمق، سعاله كرفتار اولمق: چوجقلر اوكسوریور طیشاری‌یه چیقارمامالی. ۳. جعلی بر اوكسوروكله اشارت ویا استهزا ایتمك، تنحنح ایتمك.

اوكسورمه { سـ. اوكسورمك فعلی، سعال.

اوكسوروك { سـ. ۱. جكرده حاصل اولان بالغم ویا غیجیق اوزرینه انسانك غیر اختیاری وسسلی بر نفسله اونی طرده چالیشمسی، سعال، تنحنح: اوكسوروك كلمك، طوتمق. ۲. اكثریا صوغوقدن كلن وبعضاً سرایت ایدن كوكس راحتسزلغی كه اوكسورمكی موجب اولور: بر اوكسوروكه طوتلدم؛ اوكسوروكی واردر. || اوكسوروك اوتی = دوه طبانی، فارفاره اوتی (نبات). || بوغماجه اوكسوروك = چوجقلره عارض اولان شدتلی بر اوكسوروك كه اوكسورمسی اوزایوب چوجق بوغیله‌جق كبی اولور، سعال دیكی.

اوكسولمك { یا اوكسوله‌مك. فتـ. اوكسو یعنی یاری یانمش اودون قویوب (آتشی) طوتیشدیرمق. || مجـ. قیزیشدیرمق، تحریك ایتمك.

اوكسه { سـ. [ر. Ἰξός] مجار اوزومی دینلن برمیوه‌نك بالندن یاپیلان برنوع معجون كه قوشلرك آیاقلری یاپیشوب طوتلمق ایچون دكنكره سوریلور، دبق. || اوكسه چبوغی = قوش طوتمق ایچون اوكسه سورلمش دكنك.

اوكسیمك { فلـ. [كوكس دیمك اولان «اوك» دن

ویا « اوکسز » دن] ۱. کوکل آرزو ایتمك، آرزو چکمك. ۲. تاسه‌لانمق، کدر ایتمك. ۳. کندینی اوکسز وغریب کوروب محزون اولمق، غریبسمك .

اوگگن اوکگن. س. آق‌جکر، رئه. ‖ اوگگن باشی = غرتلاق، حنجره. مر.

اوگگور اوگگوردەمك . با: هونکور، هونکوردەمك .

اوگگه اوگگه‌لنمك وسائره. با: اوفکه وسائره.

اوگلتمك فتـ. [سس دیمك اولان «اوك» دن] ۱. باغرتمق، سس چیقارتمق. ۲. شرق سویلتمك، تغنی ایتدیرمك، اوتدیرمك . مر.

اوگلمق فل. [غا: اوگلمق] ایی اولمق، ایلشمك، التیام بولمق : اوگلماز یاره.

اوگلمك یا اوگله‌مك. فل. ۱. باغرمق، چاغرمق، سس چیقارمق، نعره آتمق. ۲. شرق سویلمك، تغنی ایتمك. ۳. اوتمك، ترنم ایتمك . مر.

اوگلنمك فل. ۱. سسلنمك، یایغره ایتمك. ۲. چینلامق، طنین انداز اولمق. مر.

اوگله س. [کوکس دیمك اولان « اوك » دن]۱. کونك اورته‌سی، نصف نهار، ظهر، نیمروز: اوگله اویقوسی؛ اوگله صیجاغی؛ اوگله نمازی = صلات ظهر؛ اوگله‌یمکی . ۲. اوگله‌وقتی قیلنان نماز، صلات ظهر، اوگله قیلنمدی؛ دها اوگله‌یی قیلمدم. ۳. وقت ظهرده اوقونان اذان: اویله‌اوقوندی‌می؟ ‖ اوگله اوستی = اوگله‌دن صکره، بعدالظهر. [«اوگلن» و « اویله» یازمالی.]

اوگلەین ظر. اوگله‌وقتی، وقت ظهرده : اوگله‌ین کلك .

اوگلی ص. مشهور، صیت وشهرت صاحبی، آدلی صانلی. مر.

اوگمادق ص. ۱. ایی اولماز، کچمسی امکانسز، شفا ویا التیام قبول ایتمز: اوگمادق یاره، خسته‌لق. ۲. صلاح‌وفلاح بولماز، خیرسز .

اوگمادقلق س. ۱.ایی‌اولمازیاره ویا خسته‌لغك حالی. ۲. خیرسزلق، اوغورسزلق.

اوگماز ص. ۱.ایی اولماز، التیام ویاشفاقبول‌ایتمز: اوگماز یاره، مرض. ۲. اصلاح‌اولنماز، فلاح بولماز، خیرسز .

اوگمق فل. [وغا: واومقبوضه ایله‌اوگمق]۱.ایی‌اولمق، کچمك، شفا ویا التیام بولمق. ۲. اصلاح اولنمق، فلاح‌بولمق .

اوگمك فتـ. مدح، ثنا، ستایش ایتمك، ایلکنی درمیان ایده‌رك تعریف وتوصیف ایتمك .

اوگمه س. مدح، ثنا، ستایش.

اوگندرك س. و:

اوگندره س. صبان سوررکن اوکوزلری دورتمك ایچون قوللانیلان اوزون واوجی ایکنه‌لی دکنك. [کوچوکنه ییزلنکچ ودها اوزوننه مسستره وآردا دیرلر.]

اوگنمك فط.۱.کندی‌کندینی مدح، تمدح ایتمك. ۲. تفاخر ایتمك، مفتخر اولمق. ۳.کندینه گوگنمك.

اوگو ص. ایی، خوش، طیب، تمیز، صالح. مر.

اوگو س. صو آلمق ایچون بوزی دلدکاری یر.

اوگو یا ویکو. بوهوقوشنك کدی باشلی بیوك نوعی ویا ارککی .

اوگو یا اوگون. س. اوتورا. نك اوکنه قونیلان‌پای، حصه. [فر. Portion .]

اوگو یا اونکی. س. عناد، عنادجیلق.

اوگوت س. نصح. نصیحت، پند، وعظ: اوگو. دینی آلمش = تعلیم اولنمش .

اوگوتجی ص. نصیحت‌ویرن، ناصح .

اوگوتدیرمك فتـ. (حبوباتی) دکرمنده ازدیروب اونه تحویل ایتدیرمك، طحن ایتدیرمك : بو بغدایی دکرمنه کوندروب اوگوتدیرملی .

اوگوتلمك یا اوگوتله‌مك. فتـ. نصیحت ویرمك، پند ایتمك .

اوگوتمك فتـ. (حبوباتی) دکرمنده ازوب اون یاپمق، طحن ایتمك : بغدای اوگوتمك . ‖ مجـ. چوق یمك، برچوق یمکی هضم ایتمك.

اوگوتمه { س. ١. اوکوتمك (فعلی، طحن. ٢. قیر- دیرلمش آشلق بغدای وسائره.

اوگوج { ص. اوکده، ایلریده بولنان، سابق، مترق.

اوگوجی { ص. مدح وثنا ایدن، مادح، ثناکار، ستایشکر.

اوگودلمك { فج. ذکرمنده از یلوب اون ایدلمك، طحن اولنمق: بغدای اتمك اولمق ایچون ابتدا او- کودلمك اقتضا ایدر.

اوگودیجی { ص. ازوب اون یاپان، طاحن؛ او- کودیجی دیشلر = آزی دیشلری.

اوگور { ص. اوکرنمش، تربیه اولمش، آلیشیق (حیوان).

اوگور { ص. اوکده، ایلریده بولنان، سابق، مترق.

اوگورتلمك { فت. ١. سچمك، انتخاب ایتمك، اك کزیده‌سنی آیرمق ویا آلمق. ٢. انتخابله نصب وتعیین ایتمك. [اورونده‌لمك کبی.] مر.

اوگورتمق { فت. ایی ایتمك، کچیرمك، شفا ویا التیام قزاندیرمق. [اوگارتمق واوگدیرمق کبی.]

اوگورتمك { فت. (حیوانی) آلیشدیرمق، تر- بیه ایتمك.

اوگوردشمك { فش. (قوشو حیوانی) یار- شمق، یارش ایتمك. = فل. آلیشمق، اعتیاد ایتمك.

اوگوردی { ظز. دها اول، مقدم: آهمدن اوگوردی یتیشور قپوکه‌اشکم.

اوگورغه { س. [وغا: اوموْر- غه] بل کمیکی، عمود فقاری. || کمی اوگورغه- سی = کمی قبورغه‌سنی تشکیل ایدن پوسته‌لرك اشاغی طرفدن مربوط اولدقلری افقی اوزون پارچه.

اوگوز { س. [اصلی: اوغوز] ائمش صیغیر ارککی که جفت سورمکده وآرابه چکمکده قوللانیلیر، ثور، کاو. || مج. صافدرون، عقلسز وقالین قفالی آدم || اوکوز آرابه‌سی = اوکوز قوشلمش یوك وکوج آرابه‌سی؛ وقتیله قادینلرك بینوب سیره کیتدکلری سوسلیلری‌ده وار ایدی. || اوکوزبویندروغه باقار کبی = نفرت وتوحشله. || او- کوزی بویندروغه قویروغندن اورور = ایش بیلمز، بجریکسز. || بویندروق آلتنده اوکوز = مطیع، رام. || اوکوز دیلی، لسان الثور دینلن نبات. || اوکوز صوگوغی = ستهٔ ثور. || اوکوز طامی = اوکوز آخوری، زریبه. || اوکوز قولاغی = قوبویا پراقلی وسیکیرلی برنبات. || اوکوز کوزی = آرنیقه‌نك برنوعی (نبات).

اوگوزلك { ص. حماقت، صاف- درونلق، قالین قفالیلق.

اوگوش { س. مدح، ثنا، ستایش.

اوگولده‌مك { فل. (حیوان) خویلامق.

اوگون { ح. اوکدن، ایلریدن، اوکده، ایلریده: او- گون اوگون کیتمك. — با: اوگوز. || دفعه، کره: براوکون یمك.

اوگونمك { فل. ١. یوزطو- تمق، طوغریلق، توجه ایتمك. ٢. اقتدا وتقلید ایتمك.

اوگی { ص. [غا: ازوی] اوز مقابلیدر: اوگی بابا = اوز بابا اولمیان آنا قوجه‌سی؛ اوگی آنا = اوز والده اولمیان پدر زوجه‌سی؛ اوگی اوغل، قیز = زوجیندن بهرینه کوره دیکرینك بشقه زوج وزوجه‌دن دنیایه کلمش اولادی؛ اوگی قارداش = اوگی بابا ویا اوگی آنا اولادی.

اوگیك { س. کوگرجینه بکزر فقط دها بیوك برقوش.

اوگیمك { فل. (کوگرجین وقمری کبی قوشلر) اوتمك، ایکلمك، کوکسدن سس چیقارمق.

اول { ش. [«او» اسم اشارتنه «ل» علاوه‌سیله حاصل اولمشدر؛ شول کبی. — چوق قوللانلمامغه باشلایوب، یالکز مدح مقامنده وکتابت رسمیه‌نك بعض تعبیراتنده استعمال اولنیور:] اول خدای لم یزل حقیچون؛ اول نبی ذیشانك حرمتنه؛ اولبابده. || اولقدر = اوقدرچوق، اودر- جه‌ده.

اول { س. تق. ایصلاق یر، چامور، باتاقلق. مر.

اوَّل { ص. عر. ذ: اولی ج: اولین، اوائل. [«وأل»دن مشتق.] ١. برنجی، ایلك: باب

اول = برنجی باب؛ درجهٔ اولی = برنجی درجه؛ انسانلرك اولی حضرت آدمدر. ۲. اسکی، کچمش، قدیم : اول زمانده؛ زمان اولده؛ اولکین وآخرین = اسکیلر ویکیلر. ۳. تقدم ایدن، مقدم : او بندن اولدر. == س. باشلانغیج، ابتدا، باش: ایشك اولی، کلمه‌نك اولنده، کتابك اولی، بشنجی قرن هجریه‌نك اوائلی، اوائل رمضانده؛ اونك اول وآخرینی بیلیرم. || من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه دك. == ظر. ۱. کچمش زمانده، مقدما، ابتدالری: اول کوزل یازی یازاردم صکره بوزدم. ۲. دها مقدم، دها ایلری، دها اسکی: او بندن اول بوایشه باشلادی؛ بن سزدن اول کلدم؛ برکون، ایکی ساعت، اوچ سنه اول = مقدم. || اول امرده = ابتدا، باشده. || اك اول = اك ابتدا، اك باشده. || اول بأول = اك ابتدا، هر شیئدن اول. || اول وآخر = مقدما وصکره، مکرراً. || اوللری = اولجه، مقدما؛ زمان قدیم.

اَوَّلاً { ح. عر. ۱. برنجی درجه‌ده، برنجی اوله‌رق: اسلامك شرطلری بشدر، اولا کلمهٔ شهادت، ثانیاً صوم، ثالثاً الخ. ۲. اك اول، ابتدا، اول امرده: اولا بن اونی طانیمیورم؛ اولا اونم دیلی آکلاماز.

اَولا { ص. عر. با: اولی.

اولاتمق { فتـ. [«اولو» دن] ۱. بیوتمك، تکبیر وتعظیم وتقدیس ایتمك، حمد وسپاس ایتمك: تکری‌یی اولاتمق. ۲. آغرلامق، عزت واکرام وحرمت ایتمك: مسافری اولاتمق.

اولاتمق { فتـ. [«اولامق» دن] (چوزیلان بزی) طراغه کچیرمك: بزی اولاتمق.

اولاخ { س. افلاق اهالیسندن اولان ویا روم ایلینك رومانلرله همجنس اولان بر صنف اهالیسندن بولنان آدم.

اولاخجه { س. مادهٔ آنفه‌ده ذکر اولنان اولاخلرك سویلدکلری لسان: اولاخجه بوزوق لاتینجه‌دن متولد السنه‌دندر. == ح. اولاخلر لساننده ویا بونلره مخصوص طرزوحالده: اولاخجه سویلمك؛ اولاخجه خوره‌تمك.

اولاخلق { س. ۱. اولاخ جنسیتی ۲. اولاخلرله مسکون محل.

اَولاد { سد. جـ. عر. فد: ولد. با: ولد. == تر. فد. جـ. ۱. چولق چوجق: اولاد وعیال. ۲. ذریت، نسل، سلاله: اولاد رسول (عم)، اولاد فاتحان. ۳. اوغل، قیز، چوجق: قاچ اولادی واردر؟ بش اولادی، بارکك اولادی، برقیز اولادی واردر؛ کل اولادم؛ کلك اولادلرم؛ اولاد ذکور = ارکك چوجقلر؛ اولاد اناث = قیز چوجقلر. || اولاد مملکت = اهالی.

اَولادسز { ص. چوجقلری اولمیان، عقیم.

اَولادسزلق { س. چوجقلری اولمامه، چوجقسزلق.

اَولادلق { س. اوغللق، بنوت: فلانی اولادلغه قبول ایتدی.

اَولادیّت { س. [عربیه تقلیداً اولاد اسم جمعنه خلاف قاعده ادات مصدریت الحاق اولنمغله تشکل ایتمش غلط بر لغتدر] اولادلق، بنوت: اولادیتله مشروط = بابادن اوغله قالمق شرطیله.

اولار { ض. جـ. اونلر، آنلر. مر.

اولاش { س. بیتشمه، بیتشیکلك، اتصال.

اولاشدیرمق { فتـ. ۱. بیتشدیرمك، اتصال ایتدیرمك، الصاق ایتمك. ۲. کوریشدیرمك، قاوشدیرمق: الله سودکلرکزه اولاشدیرسین.

اولاشدیری { ح. بیتشیك اوله‌رق، متصلاً، پیوسته.

اولاشمق { فل. ۱. بیتشمك، کسب اتصال ایتمك، متصل وپیوسته اولمق: طاغ طاغه اولاشماز آدم آدمه اولاشیر. ۲. یتیشمك، واصل اولمق: مکتوب محلنه اولاشدی. ۳. کوریشمك، قاوشمق، ملاقات ایتمك، ملاق اولمق: اولادینه اولاشدی.

اولاشیق { ص. ۱. بیتشیك، متصل، ملاصق، پیوسته. ۲. یتیشمش، وصول بولمش، واصل.

اولاغان { ص. اولان، اوله‌بیلن، واقع، ممکن الوقوع: اولاغان ایشلردر.

اولاق ص. متصل، قريب، يتيشيله بيلن: ال اولاغى = اللك يتيشديكى، ال آلتنده بولنان، ماحضر.

اولاق س. ساعى، تاتار، بريد، پوسته. || ال اولاغى = ياردیمجى.

اولالمق فل. اولواولمق، بيومك. مر.

اولام س. طاقيم، بلوك: اولام اولام = طاقيم طاقيم.

اولامق فتـ. ١. بيتشديرمك، قاوشديرمق، الصاق ايتمك، اكلهمك. ٢. طولايهرق باغلامق، صارمق.

اوٓلامق فتـ. [اصلى: اوٓغالامق] باغ فليزلرينك پيچلرينى قيرمق.

اولامه ص. ١. بربرينه باغلى، مسلسل، زنجيرلمه. ٢. اكلنوب اوزاديلهجق، اكلمه. || اولامه يونجه = يرده سورينهرك آچيلان يونجهنوعى، ذنبالخيل.

اوٓلان ص. [«اولمق» فعلندن سـفـ.] كائن، واقع. با: اولمق.

اولانمق فل. بيتشمك، متصل اولمق، تسلسل ايتمك، زنجيرلمه بربرينه صاريلوب اوزانمق.

اولانمه س. اتصال، تسلسل، زنجيرلمه اوزانمه.

اولاييجى س. ايپكى چكوب چله ياپان ايشجى.

اوٓلت س. [«اوٓلمك»دن] صالغين انسان وحيوان خستهلغى: اولت ييلى.

اوٓلته ياخود اوٓلطه. س. [يتا. Volta] ١. بحـ. كمينك روزكاره قارشى كيده بيلمك ايچون برصاغه برصوله صاپوب طولاشمهسى: اولتـه اورمق. ٢. مجـ. برآشاغى بر يوقارى كزينمه.

اوٓلته ياخود اولطه. سـ. اوجنـه چنكل ايكنه طاقيلى آت قويروغى قيلندن معمول ايپكه باليـق آولامقـده قوللانيلير، انواعى چوقـدر.

اَوَّلجه ظز. ١. برآز اول، اوٓكجه، مقـدما. ٢. دهـا اول، اوندن اقدم.

اوٓلجر س. آتشى قاريشديرهجق دمير قول، گلبرى.

اوٓلجرمك فتـ. (آتشى) اولجر ايله قاريشديروب پارلاتمق. || مجـ. اغوا، افساد ايتمك.

اوٓلجرمك فتـ. بالواسطه اولجمك، قماش اولجروب صاتين آلمق، قماش قالديرمق.

اوٓلچشمك فشـ. بوى اولچشمك = ايكى كشى بربرينك درجهسنى آكلامق ايچون ميدان مسابقهيه چيقمق.

اوٓلچك س. ١. حبوبات اولچمكه مخصوص اولچى، مكيال. ٢. شينيك، كيلهنك ربعى كه ايكى قوطىيه منقسم اولوب درت اوقهدن عبارتدر.

اوٓلچلمك فجـ. ١. اولچيـدن كچيرلمك، طول و عرضى ويا حجمى تعيين اولنمق [ثقلت حقنـده طارتلمق، وزن دينلير]، مساحه، مقايسه اولنمق: ذخيره اولچك ايله، منسوجات آرشين ايله، مايعات رطل ايله اولچيلير؛ اثواب اولچلمزدن بيچلمز. ٢. مجـ. ايى دوشونلمك، تاصارلانمق، موازنه ومقايسه اولنمق، تقدير و تخمين ايدلمك: قراردن اول ايش اييجه اولچلمك اقتضا ايدر.

اوٓلچمك فتـ. ١. برشيئك طول وعرض وعمق ياخود حجمنى تعيين ايتمك، مساحه، مقايسه، كيل ايتمك: تارلهيى، عرصهيى، صويك درينلكنى، ذخيرهيى، زيتون ياغنى اولچمك. [آغرلق حقنده طارتمق دينلير.] ٢. بيچيلهجك برشيئك اولچيسنى آلمق: ابتـدا اولچوب ده اويله بيچملى. ٣. مجـ. ايجه دوشونمك، تاصارلامق، تقـدير و تخمين، مقايسه وموازنه ايتمك: سز بر كره ايشى ذهنكزده اولچـك. || مجـ. اولچوب بيچمك، ملاحظه ايتمك. || جانى جانه اولچمك = قياس نفس ايدهرك انصاف ايتمك. || كوزله اولچمك = بر كوز كزديروب تخمين ايتمك. || يرى اولچمك = دوشونوب ياتمق.

اوٓلچمه س. اولچمك فعلى، مساحه، مقايسه، كيل. با: اولچمك.

اوٓلچو س. با: اولچى.

اوٓلچوم س. ١. مساحه، مقايسه، موازنه. ٢. ملاحظـه، تخمين، تقـدير. ٣. طور، ادا، روش، رفتـار. || اولچوم ايتمك = طور وادا ايتمك، بوى كوسترمك، بيلمجيلك صاتمق. || اولچومنى بوزمق = طور ورفتارينى دكيشديرمك.

اوٓلچوملمك يا اولچوملهمك. فتـ. تقـدير و

تخمين ومقايسه ايتمك، ايجه اولچوب بيچه‌رك ملاحظه ايتمك.

اولچى { س. ١. اولچمك فعلى، اولچمه، مقايسه، مساحه، كيل: اولچى‌يه اورلمدقجه بر شيئك مقدارى بيلنه‌مز. ٢. اولچه‌جك آلت، آرشين، شيريت، كيله، شينيك، رطل وسائره: يانكزده اولچى وارميدر؟ ٣. تقدير، تخمين، قياس. ٤. مناسب مقدار، اعتدال. ٥. دكر، قدر، اعتبار. || اولچى آلمق = ١. بيچيله‌جك ويا ياپيله‌جق بر شيئك طول وعرضنى وتفرعاتنى تعيين وقيد ايتمك: قالفه ياپينك، ترزى اثوابك اولچيسنى آلدى. ٢. عبرت آلمق، قياس نفس ايده‌رك متنبه اولمق: بوندن اولچى آلملى. || اولچيسنى آلمق = چاموره دوشمك، صانكه چاموره اولچى وقالبى قالمق. || اولچى‌يه آلمق، اورمق = اولچمك، اولچيسنى آلمق. || آغز اولچيسى = هركسك حال وحدينه كوره سويلسى لازم كان سوز. || بوى اولچيسى = درايت درجه‌سى، قدر واعتبار ذاتى. || بوينك اولچيسنى آلنمق = دكرى ودرجهٔ درايتى تجربه اولنمق. || بوينك اولچيسنى آلمق = درجهٔ كفايتنى آكلامق. || اولچيسنى بيلديرمك = مقدارينى آكلاتمق، حدينى بيلديرمك. || كوز اولچيسى = تخمين.

اولچيسز { ص. ١. اولچلمه‌مش، مساحه ايدلمه‌مش، كوتورى: اولچيسز بازارلق اولماز. ٢. اعتدالسز، بيحد، بيقياس.

اولدقجه { ح. خيلى، ايى، ضررسز حال ومقدارده: اولدقجه اوقومش؛ اولدقجه علمى واردر؛ بو آت اولدقجه يوريور؛ اولدقجه بر چفتلكدر. — فعل معناسيچون با: اولمق.

اولديرمق { فت. ١. وقوعه كتيرمك، وقوع بولديرمق. ٢. يتيشديرمك، حاصل ايتمك، وجوده كتيرمك. ٣. اولغون حالنه كتيرمك، كماله ايرديرمك: خرمالرى اولديرمق ايچون ايلولده پك صيجاق قبله روزكارلرينك اسمسى اقتضا ايدر.

اولديرمك { فت. ١. اولومنى موجب اولمق، اماته ايتمك: انسانى ديرلتن اولديرن جناب حقدر. ٢. قتل، اهلاك ايتمك: آدم اولديرمك اك بيوك جنايتدر. ٣. اعدام، قصاص ايتمك: شريعت قاتلى اولديرر. ٤. مج. سرتلك وقابليتنى كيديروب يومشاتمق، قيرمق: صلاته‌يى، سبزه‌يى اولديرمك. ٥. مج. چوق اذا وجفا ايتمك، زياده‌سيله جان صيقمق؛ تاب وتوانى كسمك: بويله‌سوزلرله بنى اولديرمك مى ايستيورسك؟ سيجاق بزى اولديردى.

اولديرمه { س. اولديرمك فعلى، قتل، اهلاك، اعدام. با: اولديرمك.

اولديريجى { ص. ١. اولديرن، قاتل. ٢. مهلك.

اولسون { ح. بكى، ديديككز كبى اولسنه موافقت ايدرم: اويله اولسون. — فعليت معناسيچون با: اولمق.

اوّلسى { ياخود اوليسى. ص. [عر. «اول» ايله خلاف قاعده. تر. «سى» ضميرندن مركب] صوكدن اول اولان، قبل الاخير: اولسى كون = دوندن اولكى كون؛ اولسى سنه = كچن سنه‌دن اول اولان ييل، بيلديردن مقدم.

اولُش { يا اوليش. س. اولمك فعلى وطرزى.

اولُش { س. بولمه، پاى، قسمت، حصه.

اولُشديرمك { فت. پاى ايتمك، تقسيم وتوزيع ايتمك.

اولُشديرى { ح. يريره، شوراده بوراده، سرپندى وسكرك اوله‌رق: اولشديرى ياغمور ياغدى.

اولُشمك { فش. بولشمك، پاى ايتمك، پايلاشمق، اقتسام ايتمك: غنيمت مالنى آرالرنده اولشديلر.

اولُشيجى { ص. بشقه‌لريله برشيئى پايلاشان، اقتسامه داخل اولان، حصه‌دار.

اولطه س. با: اولته

اولغون { ص. [«اولمق» دن] اولمش، يتيشمش، كماله ايرمش: اولغون آرمود، شفتالى.

اولغونلق { س. اولمش وكماله ايرمش ميوه‌نك حالى: شفتالينك بوقدر اولغونلغى ده مقبول دكلدر.

اولقدر { ك. اوقدر، اومقدارده، كثرتله: اولقدر ياغمور ياغدى‌كه اولوقلر آلمدى؛ اولقدر يالواردينم حالده ديكلمدى.

اَولك { ص. خانه‌یه مخصوص ویا لایق، خانه‌ده یاشار، بیتی : اولك حیوان.

اَولَك { ١. باغچه وبوستانك منقسم بولندیغی بلوكلرك بهری، تارله. ٢. بهردونمی درده تقسیم ایتمك اوزره تارله‌ده درین سوریلن صپان یولی : چفتجی اگلمینجه اولك طوغری كیتمز. ٣. قرق آرشین طول وعرضدن عبارت اولان دونمك ربعی : بر دونم درت اولكدر. ٤. صو مجراسی، آولاق، حرق.

اولكُج { س. [اصلی : یولكج (« یولمك » دن) تراش آلتی، اوستره. مر.

اولكَر { س. [اصلی : دیزی معناسیله اورگاو، اورگو] بر شكل مخصوص تشكیل ایدن معروف یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا، پروین. || اولكر دونمی، فرطونه‌سی = تشرین ثانی اواسطنده واقع اولان فرطونه.

اوُلكَر { س. خاو، قطیفه وشفتالی كبی شیئلرك اینجه‌توكی. || اولكرسز شفتالی = دراق جنسی.

اولكون { ص. سبزوات ونباتاتك سیجاقدن ویا صوسزلقدن طراوتی كچوب بورصومسی.

اولكه { س. [«الكا» یازمق عبثدر] ١. مملكت، خطه، دیار : بو اولكه واسعدر. ٢. بردولتك حكمی آلتنده بولنان یر، قلمرو، ممالك : دولت عثمانیه‌نك اولكه‌سی پك واسعدر.

اَوَّلكی { ص. [عر. « اول » ایله تر. «كی» اداتندن مركب] ١. برنجی : اولكی باب. ٢. ابتداكی، باشده بولنان : اولكی صحیفه‌لر. ٣. اسكی، قدیم : اولكی آدملر. ٤. صوكدن مقدم اولان، قبل الاخیر : اولكی كون = دوندن اول اولان كون، ایكی كون مقدم؛ اولكی سنه = بیلدیردن اول اولان سنه، ایكی ییل مقدم.

اوُلماز { یاخود اوُلمز. ص. محال، امكانسز، ممتنع : او اولماز ایشدر. || اولور اولماز = راست كله، تصادفی، هركیم ویا هرنه اولورسه : اولور اولماز آدمك ایشی دكلدر.

اوُلمامش { ص. ١. وقوع بولمامش، غیر واقع. ٢. یتیشمه‌مش، كماله ایرمه‌مش، خام : اولمامش اوزوم.

اوُلمدق { ص. اولمامش، وقوع بولمامش، امثالسز : اولمدق ایش دكلدر.

اوُلمز { ص. ١. وفات ایتمز، حیات ابدیه‌یه نائل، جاوید : اولمز بر جناب حق واردر. ٢. مج. چوق طیانیر، طیانیقلی، متین، صاغلام : بوقماشدن اولمز اثواب یاپیلیر. || اولمز اوغلی = متین، صاغلام . عو.

اوُلمش { ص. ١. وقوع بولمش، كچمش؛ اولمش بیتمش = ختام بولوب كچن، آرتق یكیدن قاریشدیرلمسی اقتضا ایتمز. ٢. یتیشمش، كماله ایرمش: اولمش شفتالی.

اوُلمِش { ص. وفات ایتمش، متوفی، میت : اولمشلركزك جانیچون.

اولمق { فل. ١. برحالدن برحاله كچمك، یكی بر حال پیدا ایتمك، صیرورت : شراب سركه اولدی؛ آتش كول اولدی. ٢. برعنوان ومنصب ویا حال وصفت قزانمق : مفتش اولمق، قاضی اولمق، یوزباشی اولمق، طبیب اولمق، آدم اولمق. ٣. خبریله برابر فعل معناسنی ویروب صیرورت وتحول بیان ایدر : ایی اولمق = اییلشمك؛ صاغ اولمق = یاشامق؛ خسته اولمق = خسته‌لنمق؛ سقط اولمق = سقطلنمق؛ اویوز اولمق. ٤. عربی صفتلر ونادراً مصدرلرله افعال مركبه تشكیل ایدر : نادم اولمق = ندامت كتیرمك؛ مأیوس اولمق = یأس كتیرمك؛ دفع اولمق = مندفع اولمق؛ فوت اولمق = ضایع اولمق؛ وفات ایتمك. ٥. فعل اعانه كبی قوللانیلوب، تركجه فعللرك بعض صیغ مركبه‌سنی تشكیل ایدر : كیتمش اوله‌جغم، كیتمش اولورسه‌م، كیده‌جك اولدی، كله‌جك اولورسه. [بو بش معناده اولمق فعل ناقص اولوب، خبر آلیر. معانیء آتیه‌ده ایسه فعل تام لازم اولوب، خبر آلماز.] ٦. وار وموجود اولمق، كون، وجود : بوشرطك اولمسیله اولمامسی بردر = وجودیله عدمی؛ پاره‌مز اولورسه بونی آلیرز؛ یمكده طاتلی اولسه‌ده اولمسه‌ده اولور. ٧. وقوع بولمق، واقع اولمق، جریان ایتمك : نه اولدی؟ طیشاریده غاوغا اولدی. ٨. جائز ومناسب اولمق، یاقیشمق، الویرمك : بونی ایكی‌یه بولسه‌ك

اولورمی؟ بو صیجاقده شمسیه‌سز كزمك اولماز؛ بو اثواب بكا اولماز. ۹. یاپلمق، اعمال ویا اجرا اولنمق: ترشی بویله اولور؛ اویله اثواب اولورمی؟ ۱۰. ممكن وقابل اولمق: هیچ اولورمی؟ دنیاده اولمیه‌جق شیء یوقدر؛ هر شیء اولور؛ اولور ایش دكلدر. ۱۱. ایرمك، یتیشمك، كمال بولمق: اوزوم اولدی؛ آرمود ایی اولمدقجه ینمز. ۱۲. كلمك، واقع اولمق، ظهور ایتمك: بركون اولور میدانه چیقار. ۱۳. كلمك، چاتمق: صباح اولدی؛ اقشام اولیور. || اولان اولدی = ایش ایشدن كچدی؛ مضی مامضی. || اولدم اوله‌سی، اولدم اوله‌لی = بن كندیمی بیله‌لی، عمرمده. || اولدی بیتدی = آرتق كچدی. || اولسه اولسه = نهایت، صوك احتمال اوله‌رق، بوندن زیاده اوله‌ماز. || اولسون = پكی، اویله اولسون، ضرری یوق. || اولورسه اوقدر = صوك درجه‌ده، بوندن زیاده اولماز. || نه اولدم بدلاسی = كسب ایتدیكی حال وثروته مغرور اولوب تفخر ایدن. || نه اوله‌جق؟ دها نه ایسترسك، بوندن زیاده نه اوله بیلیر؟ || نوله = نه‌اوله، نه‌اوله‌جق. || نه اولورسه اولسون = هرچه بادا باد. || هیچ اولمازسه = اقلی، لااقل. — دیكر تركیبات ایچون مركباتك قسم آخرینه. با.

اوْلمك { مض: اولور. فل. ۱. یاشاماز اولمق، جان ویرمك، ترك حیات ایتمك، وفات، ارتحال ایتمك، فوت اولمق. ۲. صولمق، بومشامق، پژمرده اولمق: بوچیچكلر اولمش. ۳. قوامی غائب ایدوب دوشمك. ۴. پك زیاده صیقلمق، پك شدتلی قورقو ویا دهشت واضطراب وزحمت چكمك: قورقودن، آجلقدن، صوسزلقدن، مراقدن اولیور. ۵. حكمی قالمامق. || اجلسز اولمك = قضایه اوغرایوب وفات ایتمك. || اولوب اولوب اوله‌مه‌مك = چوق چكمك. || اولورم دیین = مأیوس. || اولورمیسك اولدیررمیسك؟ = تحمل اولنمیه‌جق برمعامله حقنده قوللانیلیر. || سنك ایچون، سنك یولكه اوله‌یم = سكا فدا اوله‌یم.

اوْلمه ۱ { س. اولمق فعلی. با: اولمق.

اوْلمه { س. اولمك فعلی. با: اولمك.

اَولندیرمك { فت. او بارق صاحبی ایتمك، تأهل ایتدیرمك، تزویج ایتمك: قیزمی اولندیردم؛ اوغلمی اولندیره‌جكم.

اولنمق { فط. عربی مصدرلرله برلشه‌رك مطاوعت فعللری تركیب وتشكیلنه یارار: قید اولنمق، ذكر اولنمق.

اَولنمك { فل. [«او» دن] او بارق صاحبی اولمق، تأهل، تزوج، ازدواج ایتمك: اركك یكرمی بش وقیزاون سكز یاشنی كچمدكجه اولنمه‌ملیدر؛ اولنمك هركس ایچون بروظیفه‌در.

اولنمه ۱ { س. اولنمق فعلی. با: اولنمق.

اَولنمه { س. اولنمك فعلی، تأهل، تزوج، ازدواج.

اولو { ص. [اصلی: اولوغ] بیوك، ایری، عظیم، كبیر، بزرك: اولو طاغ؛ اولو آغاج؛ اولو آدم. [بزجه یالكز بومثاللركبی بعض تعبیراتده قوللانیلوب، سائر محاورده «بیوك» لغتی استعمال اولنیور.] || اولو اورته = آچیقدن، آچیغه ظاهراً، آشكاره.

اوْلو { ص. [اصلی: اولوك] ۱. اولمش، میت، مرده: اولو آدم. ۲. جانسز، قوتسز، پك ضعیف. ۳. روحسز، كوشك، تنبل، مسكین. ۴. سولپوك، صولق، پژمرده. == س. اولمش آدم، جنازه، نعش: اولویی قالدیردیلرمی؟

اولو { یاخود اولی. صف. جم. عر. [فد. یوقدر.] صاحبلر، اصحاب: اولو الالباب = عقل صاحبلری؛ اولوالامر = امر صاحبلری، خلفای كرام حضراتیله اونلرك نامنه حكم ایدن امرا وقضاة وسائره.

اولوجهله { ح. [«اول» اسم اشارتیله «وجه» اسم عربیسندن و« له » حرف الصاقندن مركب] او صورتله، او یولده.

اولور { ص. [«اولمق» دن] اوله‌بیلیر، اولمق احتمالی اولان، ممكن، محتمل، قابل اجرا: اولور ایش دكلدر. || اولور اولماز = دكمه، راست كلمه، كیم اولورسه، نه اولورسه. || اولورینه باقمق = اوله بیلدیكی قدر یاپوب زیاده‌سنی ایسته‌مك.

اولوس { س. قوم، امت، عشیر. تك بیوكی : اولوس ایللره، ایل اویماقلره، اویماق اوروقلره تقسیم اولنور.

اولوشمق { فش. (كوپكلر) بردن اورومك، ناله ایدرجهسنه اوزون وموحش صورتده باغرشمق.

اولوغ { ص. با : اولو.

اوْلوفر { س. نیلوفر چیچكی كه صوده حاصل اولور بر نباتدر. [فر. Ménuphar]

اوْلوق { س. ١. اوستی آچیق بوری، ٢. طامدن اینن یاغمور صولرینی طوپلامق ایچون طامك كنارلرینه طولاشدیریلان اوستی آچیق چنقو بوری، ناودان، میزاب. ٣. ییو، برشیئك اوستنده اویلمش یول.

اوْلوقلی { ص. اویلمش یوللری اولان، ییولی.

اوْلولك { ص. با : اوْلو.

اولولامق { فت. [« اولو » دن] توقیروتعظیم ایتمك، اكرام واعزاز ایتمك. مر.

اولولانمق { فل. بیوكلك صاحبی ایتمك، تكبر و تعظم ایتمك. مر.

اولولق { س. بیوكلك، عظمت.

اوْلوم { س. [« اوْلمك » دن] وفات، موت، ممات، اجل : اوْلوم اللهك امری؛ اولوم دیریم = حیات و ممات. || اوْلومنه صوصامق = ایستیهرك مخاطرهیه كیرمك.

اَوْلومجیل { ص. اولومی موجب، باعث موت، مهلك : اولومجیل خستهلق.

اولومق { فل. (كوپك) اوزون و موحش بر سسله آغلارجهسنه اورومك.

اَولَوِیَّت { سش. عر. [« اولی » اسم تفضیلنه ادات مصدریت علاوهسیله متشكل لغت مولدهدر.] دها لایق و سزاوار ومناسب اولمه، رجحان، تقدم : بو جهتده اولویت واردر؛ فلان اولویتله مستحقدر.

اوْلهجَق { ص. ١. ممكن، قابل، محتمل : اولهجق ایش دكلدر. ٢. مقدر : اولهجق ایمش؛ انسان نه یاپسه ایش اولهجغنه واریر. || اولهجغی = فیأتك شایان قبول مقداری، اویشیله بیلهجك فیآت : اولهجغنی سویلیكده آلهلم.

اَولی { ص. [« او » دن] اوبارق صاحبی، متأهل، ذوالزوج، قاریلی، قوجهلی : اولی آدم، اولی قادین.

اَولی ١ { یاخود اولا. ص. عر. [« ولی » دن ستف.] ١. مقدم، مرجح : اویله یاپمقدن ایسه بویله یاپمق اولادر. ٢. دها لایق، دها سزاوار وشایان، انسب، احرا : اومنصبه او بندن اولادر.

اولی ١ { صش. عر. [« اول » ك مؤنثیدر] برنجی : رتبهٔ اولی. با : اول.

اولی { صذ. جم. عر. با : اولو.

اَوَّلی { ص. عر. ث : اولیه. [« اول » دن سمذ.] برنجی درجهیه ویا ایلك زمانلره منسوب ومتعلق، الك اول وقوع بولان : تحقیقات اولیه = بر وقعهٔ جزائیه حقنده الك ابتدا اجرا اولنان تحقیقات.

اَوَّلی { ظز. [« اول » صفت عربیهسیله تر. ضمیرغائبدن مركب] ابتدا، ابتدالری : اولی بویله اولوردی.

اَولِیاء { سذ. جم. عر. فد : ولی. با : ولی. = تر. فد. ولی، ولایت وكرامت صاحبی، قرب الهییه نائل آدم : بوتربهده بر بیوك اولیا یاتیور. || مج. ولی كبی حلیم وسلیم وحسن اخلاقه مالك : بو آدم عادتا اولیادر.

اَوَّلِیّات { سش. جم. عر. [«اول» دن سمذ. جم.] بر ایش ویاوقوعاتك ابتدالری، ایلك قسمی، اصل ماده ویا وقوعاتدن اول ظهور ایدن علائم ووقایع، مبادی، مقدمات : بو ایشك اولیاتی واردر؛ اولیاتنی بیلمدكجه ایشی آكلایهمازسكز.

اوْلیجی { ص. اولمسی مقرر، قابل موت.

اَولیلِك { س. اولی آدم ویاقادینك حالی، متأهلك.

اَوَّلین { صذ. جم. عر. فد : اول. با : اول.

اوْقم { واقوما س. تق. كمیك وساڑه نك بووارلاق باشی. [اق. موز وساڑه. بوندن مشتقدر.]

اوما { یاخود اوما. س. كوچك چوجقلری قورقوتمق

ایچون جاهلانه ایجاد اولنمش قورقونج برشخص موهوم، دیو وغل یبانی کبی اسمی وار جسمی یوق شیء.

اوماج { س. [اصلی: « اوغمق». دن اوغماج] تازه تر خانه.

اوماجه { س. کسیان آغاجك یرده قالان کوتوك دیبی.

اوماجی { یاخود اومماجی. س. کوچك چوجقلری قورقوتمق ایچون ایجاد اولنمش مخوف برشخص موهوم. [اوما کبی.]

اومبره { س. [ایتا. Ombra = کولکه] جوز تقلیدی تلوینانده قویو قهوه رنکنده بویامغه مخصوص طوپراق بویا.

اومدیرمق { فتـ. امید ایتدیرمك، امیده دوشورمك، اطماع ایتمك : یاغمورلر محصولاته برکت اومدیریور.

اومسانمق { فل. امید ایتمك، امیده دوشمك، امیدده بولنمق.

اومك { فل. با : ایومك.

اوملق { فجـ. ۱. امید اولنمق، مأمول ایدلمك : او آدمدن بویله بر ایش اوملمازدی. ۲. بکلنلمك، انتظار اولنمق : اوملمیان بریردن کلدی.

اوممق { فتـ. ۱. امید ایتمك، املنده بولنمق، مأمول ایتمك : کیمدن یاردیم اومیورسك؟ ۲. بکلمك، انتظارنده بولنمق : بوکونلرده بر مکتوب اومیورم. ۳. اینانمق، ظن ایتمك : اوممام‌که بوکون کلسین.

اوممه { س. ۱. اومو، امید، امل. ۲. بکلمه، انتظار، ترقب. ۳. اینانمه، ظن.

اومنمق { فل. امیده دوشمك، امید وانتظارده بولنمق، اومسانمق.

اومنیبوس { س. [لا. Omnibus] ترامواي کبی بیلتله چوق یولجی آلیر بیوك آرابه‌که ترامواي‌دن فرقی دمیر یولی اولمیوب عادی قالدیرملرك اوزرنده یوریدلمسیدر.

اومو { س. ۱. اوممه، امید، امل. ۲. بکلمه، انتظار، ترقب.

اومورغه { س. صحیحی: اوکورغه] با: اوکورغه.

اوموز { س. [کمیك باشی دیمك اولان «اوم» و«اوما»دن مشتق اولمسی لازم کلیرسه‌ده، ترکیده «چکین» دینلدیکنه نظراً، یو. Ὦμος (اوموس)دن مأخوذ اولمسی‌ده محتملدر.] آرقه‌نك اك یوقاریسی، بوینك ایکی طرفنده قوللرك اوجلرینه دك ممتد اولان یر، کتف، عاتق، دوش، تق : چکین : اوموزی اکلی؛ اوموزینه آلمق. || اوموز اوپشمك = مساوی وهمپایه اولمق. || اوموز اوجرجاغی = کوپریجك، ترقوه. || اوموز اورمق = یاردیم ایتمك. || اوموزه اورمق = ۱. قالدیرمق، اوموزینه آلوب کوتورمك. ۲. آرقه‌سنی اوخشامق، تقدیر وتحسین ایتمك. || اوموز اوموزه = ازدحام. || اوموز باشی = اوموزك اوجی، قولك اوستی، منکب. || اوموز چکمك، قالدیرمق = بیلمه‌مزلکه کلمك، تجاهل ایتمك. || اوموزه چیقمق = یوز بولمق، طاشیرمق. || اوموز سیلکمك = مسامحه ایتمك. || اوموزده طاشیمق = چوق حرمت واعزاز ایتمك. || اوموز کورکی = اوجلری اوموزه متصل اولوب، آرقه‌دن آشاغی‌یه طوغری اوزانان کورك شکلنده ایکی یاصی کمیك‌که بونلره باقه‌رق تفأل ایدنلرده واردر. || اوموز ویرمك = یاردیم ایتمك. || اوی اوموزنده = خانه بردوش، سرسری. || ع. سلاح اوموزه = تفنکی اوموزه آلمق قوماندەسی.

اوموزلامق { فتـ. ۱. اوموزه اورمق، قالدیروب اوموزده طاشیمق. ۲. اوموز ویروب طیانمق، یاردیم ایتمك.

اوموزلق { س. ۱. اوموزه مخصوص اونیفورمه سوسی، آپولت. ۲. اوموز چاپرازی. || کمی اوموزلغی = کمینك باش وقیچ طرفلرنده هر ایکی یانده‌کی قیریم یری‌که جمعاً درت اولور.

اون { س. اوکودلمش توز حالنده حبوبات وسائره، دقیق : بغدای، آرپه، پرنج، پتاته اونی؛ اوندن اکمك یاپارلر. || مجـ. پك اینجه دوکلمش شیء: اون اوفاق. || اون قپانی = اون چکیلن وصاتیلان محل.

اون { عد. طقوزدن صكره كلن عددكه آحاددن صكره اولوب عشراتك برنجيسيدر، وبر رقميله صاغنده برصفر ايله افاده اولنور، عشره، ده، ١٠ : اون كشى، اون كون؛ اون بر، اون ايكى الخ؛ يوز اون، بشيوز اون يدى. || مبالغه‌دن‌ده كنايه اولور : اون كره سويلدم. || ع. اون باشى. با : اونباشى. || اونده بر = برشيئك اون قسمندن برى، عشر. || اون پارمق = ايكى ال؛ اون پارمغم ياقه‌سنده‌در = حقمى ايسترم؛ اون پارمغى قره = مفترى، ناموس شكن.

اونامق { فت. بكنوب ايستمك، ترجيح واختيار ايتمك. مر.

اونباشى { س. ع. اون نفره قومانده ايدن عسكركه افراددن معدود اولوب نفر ايله چاوش آره‌سنده اولور. || اونباشى طاقمى = بر اونباشى معيتنده بولنان اون نفر هيئتى : او قراغولده بر اونباشى طاقمى اقامه اولنيور.

اونباشيلق { س. اونباشى رتبه، صفت و وظيفه‌سى.

اونجى { س. اون استحضار و فروخت ايدن، دقيق تاجرى.

اونده‌لق { س. ١. اونده براوله‌رق ويريلن ويا آلنان اجرت : بو حلواجى اونده‌لقله صاتيور. ٢. محصولات ارضيه‌دن بروجه شرعى اونده بر اوله‌رق خزينهٔ دولته ويريلن ويركى، عشر : ذخيره، زيتون، اوزوم اونده‌لغى.

اونده‌لقجى { س. ١. محصولات ارضيه‌نك عشرينى طوپلايان حكومت مأمورى ويا ملتزم، اعشارجى، اعشار تحصيلدارى. ٢. حاصلاتك اونده برى مقابلنده چاليشان ايشجى، صاتيجى.

اونر { عد. بهربنه ويا بهر دفعه‌سنده اون : پاره‌يى تقسيم ايتدكلرنده جمله‌سنه اونر غروش دوشدى؛ تخته‌لرى اونر اونر يوكلتديلر.

اونكو { يا اوككو، اونكى. س. عناد، معندلك.

اونكور { اونكورده‌مك. با : هونكور، هونكورده‌مك.

اونكول { ص. عنادجى، معند، مصر. مر.

اونكوللك { س. عنادجيلق، معندلك، اصرار.

اونكيشمك { فل. عناده بينمك، معندلك ايتمك، تعند واصرار كوسترمك.

اونلامق { فت. اونه بولامق، اوستنه اون سرپمك ويا اونه باترمق.

اونلق { س. اون قونيلان بر، دقيق انبارى. || اونلق صيجانى = ملوث آدم.

اونلق { ص. ١. اون قسمدن مركب. ٢. اون غروش وسائره قيمتنده اولان : اونلق فانله؛ اونلغندن چيقارك. ٣. اون ياشنده بولنان : اونلق برچوجق. = س. ١. اون غروش وسائره قيمتنده سكهٔ حقيقيه ويا اعتباريه : بوكا براونلق وار؛ بر اونلغه ويرريميسكز. ٢. اون پاره‌لق كوچك سكه : ديلنجى‌يه براونلق ويرمز.

اونلى { ص. اوندن ياپلمش ويااونه بولانمش.

اونلى { ص. اون قسمدن مركب. = س. اويون كاغدلرينك اون بنكليسى : قوبه‌نك اونليسى سزده‌ميدر ؟

اونجى { عد. اون درجه ومرتبه‌سنده بولنان، طقوزنجيدن صكره كلن، عاشر، اونجى كون، اونجى باب؛ يوز اونجى.

اونجيلق { س. اونجى اولمه، اونجينك درجه ومرتبه‌سى : صنفنده اونجيلغى قزانه بيليرسه يته ايى.

اونوتدرمق { فت. اونوتمسنى موجب اولمق، سبب نسيانى اولمق : اويونه اولان مراقى كنديسنه وظيفه‌سنى اونوتديريور. ٢. دها بيوك برآجى كلوب اوندن اولكينك اونودلمسنى موجب اولمق : اوغلنك وفاتى باباسنى اونوتديردى. ٣. عفو ايتديرمك، باعث عفو وصفحى اولمق : بكا صكره‌دن ايتمش اولديغى ايليكلر اولكى معامله‌سنى اونوتديردى.

اونوتغان { ص. چوق اونودان، اونوديجى : اونوتغان آدمدر؛ اونوتغان طبيعتى واردر.

اونوتمق { مض. اونودور. فت. ١. خاطرندن چيقمق،

بلا اختیار خاطردن چیقارمق، نسیان، فراموش ایتمك : بوكون اورایه كیده‌جكمی اونوتدم؛ او قدر امكله اوكرندیكم علوم ریاضیه‌یی كاملاً اونوتدم. ٢. ﭽﻜﻤﻚ، عفو وصفح ایتمك، آكمامق : كندیسندن كوردیكم حقسزلقلری كاملاً اونوتدم. ٣. اهمال و مسامحه ایتمك : وظیفه‌سنی اونودور آدم دكلدر.

اونوتمه { س. اونوتمق فعلی، نسیان، فراموش.

اونودلمق { مج. خاطردن چیقمق، چیقارلمق، فراموش ایدلمك : ایی اوكرنیلن درس قولای اونودلماز؛ سزك ایلككز اونودیلیرمی ؟

اونودیجی { ص. چوق اونودان، اونوتغان.

اونیفورمه { س. [فر. Uniforme] البسهٔ رسمیه، آلای البسه‌سی : ضابط اونیفورمه‌سی؛ رتبهٔ اولی اونیفورمه‌سی؛ بیوك اونیفورمه.

اووز { س. با : اوكز.

اوولامق { فل. [غا : هوولا. مق] فیرلامق، (آو قوشی) فیرلایوب هجوم ایتمك : شاهین كوكرجینك اوزرینه اوولادی.

اوومق { اووشدیرمق و سائره. { با : اوغمق وسائره.

اووه { س. دوز یر، صحرا، دشت : زمرد كبی كوزل و منبت اووه‌لر؛ صوسز واسع اووه‌لر. [« اوه » صورتنده تحریری ناقصدر.]

اووه‌لامق { فت. با : اوغالامق.

اووه‌لق { ص. اكثریت اوزره اووه‌لردن عبارت (یر): جزیره وعراق اووه‌لق یرلردر.

اَوهام { سذ. ج. ع. فد : وهم. { با : وهم.

اووه‌لك { س. با : اوكه‌لك.

اوهو { حد. اوكسوروك سسنی تقلیددن عبارت استهزا تعبیریدر.

اویا { یاخود اویه. س. [«اویمق» دن] قادین چاشیر واثوابنك وسائر بعض شیئلرك كنارینه ایكنه ایله یاپیلان ویا حاضر آلنوب دیكیلن ایپك ویا كتن و ایپلیكدن اویمه‌لی سوس، دانتله : یاقه‌سی اویالی؛ اویالی یمنی. [اوروپاكاری اولانلرینه اكثریا دانتله دینلوب، اویا اسم تركیسی یرلیسنه یعنی قادینلرمزك ال ایله یاپدقلری طرز قدیمنه مخصوص قالمشدر؛ حالبوكه هپسی اویا اولدیغندن، اجنبی مالیله برابر براجنبی لغتنك‌ده ادخالنه حاجت یوغیدی.]

اویاجی { س. اویا ودانتله یاپان وصاتان آدم ویاقادین.

اویار { ص. [« اویمق » دن] ١. اویمسی واویدیرلسی ممكن، قابل تسویه : اویار ایش دكلدر. ٢. بكزر، مثل، مانند : بونك اویاری، بوكا اویار یوقدر = بی‌مانند، بی‌نظیردر.

اویالامق { فت. ١. اویا ودانتله ایله تزیین ایتمك، اویا طاقمق. ٢. مج. ١. مشغول ایدوب بر شیئی اونوتدیرمق : شو چوجغی آل ده برآز اویالا. ٢. آلداتمق : ایكی آیدر بنی اویالایور.

اویالاندیرمق { فت. مواعد كاذبه ایله آلداتوب وقت ﭽﻜﻴﺮﻣﻚ، بوكون یارین دیه‌رك آلداتمق : آله‌جقلیلری بر صورتله اویالاندیریور.

اویالانمق { فجـ. اشغال واغفال اولنمق، آلدانمق. = فل. عبثله اشتغال ایدوب وقتنی غائب ایتمك.

اویالی { ص. اویا ودانتله طاقلمش، اویا ایله مزین : اویالی یمنی.

اویان { س. آتك باشنه طاقیلان سوسلر، رخت پوسكول وپوللری.

اویاندیرمق { فت. ١. اویقویی قاچیرمق، ایقاظ وبیدار ایتمك : بنی یارین اركندن اویاندیرك. ٢. مج. غفلتدن قورتارمق، ارشاد و متنبه ایتمك : مواعظ حكمت آمیزیله بر چوق آدملری اویاندیردی. ٣. علم وعرفانله تنویر اذهان ایتمك، ظلمت جهالتدن قورتارمق : مكتبلری تكثیر وتعمیم ایله ارباب صناعت وتجارتی اویاندیرمغه غیرت ایتملی. ٤. پارلاتمق، طوتیشدیرمق، اشعال و تنویر ایتمك، یاقمق : شو آتشی، شو موملری اویاندیرك. ٥. اعمار ایتمك، بنا وكشاد ایتمك، معمور بر حاله كتیرمك، شنلندیرمك : بغداد ده مدرسهٔ

نظاميه‌يى اوياندیران؛ شو مكتبى اوياندیرسه‌ق؛ اوراده بر درگاه اوياندیرمشلر .

اوياندیریجى { ص. اويقويى قاچيران، ايقاظ ايدن، منبه: اوياندیریجى (تلاج، ساعت) .

اويانق { اويانقلق. با: اويانيق، اويانيقلق .

اوويانلامق { فت. (آته) كم و ديزكين، باش رختى طاقمق .

اويانمق { فل. ١. اويقودن قالقمق، اويقو قاچمق، متيقظ وبيدار اولمق: بو صباح بك ايركن اويياندم. ٢. مج. خواب غفلتدن قورتلوب متنبه اولمق، كوزآچمق، رشد وهدايته نائل اولمق: فلانك وعظ ونصيحتيله بر چوق آدملر اوياندى. ٣. علم وهنر اوكرنوب ظلمت جهالتدن قورتلمق، تمدن ايتمك: مكتبلر سايه‌سنده خلق اوياندى. ٤. (نباتات) جانلانوب سورمكه باشلامق: او ياغمورودن صكره چايرلر اوياندى. ٥. (فنسالق) ظهور ايتمك . ٦. شنلنمك، معمور اولمق، كشاد ايدلمك: اوراده بوصوك زمانده بر درگاه اوياندى .

اويانمه { اويانيش. س. اويانمق فعلى، تيقظ .

اويانيق { ص. ١. اويومیان، يقظان، بيدار: كيجه ياريسى بن اويانيق ايدم. ٢. كوزى آچيق، ذكى، مستعد: بك اويانيق بر چوجغه بكزيور. ٣. علم وعرفانله تنوير ذهن ايدوب غفلت وجهالتدن قورتلمش اولان: اورانك اهاليسى اويانيقدر .

اويانيقلق { س. ١. اويومیان آدمك حالى، تيقظ، بيدارلق. ٢. ذكاوت، استعداد. ٣. غفلتك ضدى، تنبه، بصيرت.

اويخو { س. با: اويقو .

اويديرلمق { فجـ. ١. توفيق و تطبيق ايدلمك: قانونك بر بندينه اويديرلمق اقتضا ايدر. ٢. تسويه ايدلمك، دوزه‌دلمك: باغچه‌نك هر طرفى اويديريلوب‌ده صكره ديكيله‌جك شيئلر ديكمليدر. ٣. ايجاد و تصنيع ايدلمك: بوخبر اويديرلمش بر شيئه بكزيور .

اويديرمق { فت. ١. توفيق و تطبيق ايتمك، اويغون كتيرمك: اثوابى وجوده اويديرملى. ٢. دوزلتمك، تسويه ايتمك، يولنه قومق: ايشلرى اويديروب صكره راحت ايتملى. ٣. ايجاد وتصنيع ايتمك: كنديلكندن برطاقم حوادث اويديرمش. ٤. موجب انتفاع اوله‌جق صورتده الده ايتمك: بوكتابى نره‌دن اويديرديكز. || آياق اويديرمق = آياق تعليمى ايتمك . || اناختار اويديرمق = اصل اناختاردن بشقه براناختار ايله كليدى آچمق .

اوقيدرمق { فت. بشقه‌سى واسطه‌سيله اوتمق، چقورلاتمق، قازيتمق، حك ايتديرمك .

اويديرمه { س. اويديرمق فعلى. با: اويديرمق. ==
ص. اويديرلمش، ايجاد وتصنيع اولنمش، اصلسز، يالان: اويديرمه بر حكايه .

اويرمك { فت. ١. اولنديرمك، تزويج ايتمك. مر. [تلفظى اورمك. طشره‌ده اليوم بومعناايله قوللانيليور.] ٢. اتباع ايچون چويرمك فعليله برابر قوللانيلير مهملاتدندر: اويروب چويرمك. ٣. برشىء ياپمقدن عاجز اوله‌رق تردد له اوته‌سنه بريسنه باقمق: النده اويردى چويردى طوردى. ٤. عهده‌سندن كلمك: اويردى چويردى ياپدى. ٥. مج. طوغريجه سويله‌ميوب طولاييسيله آكلاتمق: اويروب چويرمه، طوغريسنى سويله والسلام.

اويشديرمق { فت. ١. اوزلاشديرمق، آره‌لرنده موافقت حاصل ايتمك: طرفينى اويشديرمغه چاليشيور. ٢. دوزلتمك، تسويه ايتمك: بو ايشى‌ده اويشديريويرملى .

اويشمق { فش. اوزلاشمق، موافقت ايتمك: محاكمه‌يه احتياج براقمقسزين آرامزده اويشدق .

اويصال { ص. [« اويمق »دن] هركسه اويان، هر كسك فكر ورأينه تابع اولوب مخالفت ايتمين وكنديته مخصوص فكر ورأيى اوليمان .

اويغور { س. بيوك بر ترك قبيله‌سى كه ماوراء النهرك شمال وشرق جهتلرنده منتشر اولوب الك اول تمدن ايدن وخطا استعمال ايده‌رك تركجه‌يى يازان بونلر

اولمغله، اسکی ترکجه اویغور لسانی ویازیسی اویغورخطی نامیله شهرت بولمشدر. جنکیز خاندن صکره اسلامه کلن مغوللرله قاریشهوب (چغتای) نامنی آلمشدر.

اویغون { ص. [«اویمق» دن] ١. اویار، موافق، مطابق، تابع: افندیسنه اویغون اوشاق؛ طبیعتنه اویغون کلمك = توافق ایتمك. ٢. مناسب، لایق، شایسته: پك اویغون برایشدر. ٣. اوجوز، اهون: اویغون برفیأتله آلدی.

اویغونسز { ص. ١. اویماز، ناموافق، غیر مطابق: بکا اویغونسز کلیور. ٢. لایق اولمیان نا مناسب: اویغونسز برایشدر. ٣. سوء حرکتده بولنان، تربیه‌سز: اویغونسز برآدم.

اویغونسزلق { س. ١. اویمازلق، عدم توافق. ٢. مناسبتسزلك، ناروا فعل وحرکت. ٣. سوء حرکت، سوء معامله، یارامازلق: بو آدمك اویغونسزلغی معلوم.

اویغونلق { س. مناسبت، لیاقت.

اویغه‌لامق { اویولغمق. بك: اویولغه‌لامق.

اویقو { س. [«اویومق» دن] ١. انسان واکثر حیواناته هرکون وعلی الخصوص کیجه‌لری عارض اولمسی طبیعی اولان معروف اویوشقلق حالی، نوم، خواب: اویقو اویومق. ٢. مج. غفلت بصیرتسزلك. ٣. جهالت، ظلمت جهل و نادانی: چینیلیلر اویقوده‌درلر. || اویقو آچلمق = اویقو سرسملکی کیتمك. || اویقو باصمق = اویقو غلبه ایتمك، بلا اختیاراویومق. || اویقو طاغلمق، قاچمق = اویقو آرزوسی مندفع اولوب آرتق اویویه‌مامق. || اویقو کسدیرمك = برآز اویومغله اویقویی دفع ایتمك. || اویقویه طالمق = درین اویومق؛ و مج. خواب غفلته وارمق. || اویقویه وارمق = اویومق. || اویقودن قالقمق = اویانمق.

اویقوجی { ص. اویقویی چوق سون، چوق اویویان.

اویقوسز { ص. اویومیان، اویویه‌مامش: اویقوسزم؛ بوکیجه اویقوسز قالدم.

اویقوسزلق { س. اویومامه، اویویه‌مامه، سهر، ارق: اویقوسزلق آدمی سرسم ایدر.

اویقولق { س. ١. قونداقده‌کی صبینك آوجنده بریکن پروز. ٢. قوزینك غیرتلاغنده بولنان ایریجه بزلر.

اویکونمك { فل. متأثر اولمق، درددرون اولمق.

اویلق { یاخود اویلوق. س. بجاغك قالچه‌دن دیزه قدر اولان قسم اعلاسی، فخذ؛ اویلق کمیکی = بوقسمك کمیکی.

اویلمق { فج. فل. چقور واو. یوق اولمق: آغاجك قابوغی اویلمش؛ یرلر سیلدن اویلمش؛ قویونك بیلزیکی ایپدن اویلور.

اویلمه { س. اویلمق فعلی، چقور. لانمه.

اویلوم { ص. اویلمش، اویمه‌لی، دلیك دشیك.

اویله { ک. [«او» اسم اشارتیله «یله» اداتندن مرکب] تشبیه وتمثیل ایچون بعیده اشارته مخصوصدر. [قریب ایچون «بویله» ومتوسطایچون «شویله» دینلیر.] او یولده، اوصورتده، اوطرزده، اونك کبی اومثللی، هکذا، چنان: اویله آدم؛ اویله‌سویلمیك؛ اویله‌یازمق. || اویله ایسه = اوحالده، او تقدیرده. || اویله‌جه = طبق او طرزده. || اویله‌سی = اودرلوسی.

اویله { یاخود اویلن بك: اوگله.

اویله‌لك { س. اوطرز، اوصورت، او یول: اویله‌لکله اولماز؛ اویله‌لکله چوجق تربیه اولنماز.

اویماق { س. براولوسك منقسم اولدیغی قسملرك بهری، قبیله.

اویمق { مض. اویار. فل. ١. آرقه‌سندن کیتمك، تابع اولمق، اتباع وامتثال ایتمك، اقتفاء، اقتدا ایلمك: نمازده امامه اویمق. ٢. موافقت و مطابقت ایتمك، موافق کلمك، مخالفت ایتمه‌مك: کیمسه‌یه اویماز عجائب برآدمدر. ٣. مناسبتلی و اویغون اولمق، بکزه‌مك، بربرینی طوتمق: بوخرج بو قماشه اویماز؛ آستاربوزه‌اویمیلیدر. ٤. یاقیشمق، کلمك: بو اثواب

بكا اویمماز. ٥. قرارلاشمق، متفق علیه اولمق، نتیجه پذیر اولمق : او ایش اویمدی؛ بازارلق اویدی‌می؟ ٦. تام كلمك، موافق اولمق : آناختار كلیده، قپاق تجربه‌یه اویعلیدر.

اویمق { مض : اویار. فت. ۱. قازمق، چقورلاتمق، حفر ایتمك : كوستبك یری اویوب ایچنه كیرر. ۲. قازیتمق، حك ایتمك : مرمری اویوب بر طاقم چیچكلر ویازیلر نقش ایتمش. ۳. بر شیئی مقعر كسوب پارچه چیقارمق : كوملكك یاقه‌سنی، قولتوغنی اویمق. || كوز اویمق = چیقارمق.

اویمه { س. ۱. اویمق فعلی. با : اویمق. ۲. تخته وطاش وقماش وسائره اوزرینه حك ویا دلیك دشیك كسمكله اولنان زینت : مرمر اویمه‌سی؛ صچاق اویمه‌لری؛ اوزتینك اطرافنده‌كی اویمه‌لر.

اویمه‌جی { س. طوغرامه زینتلرینی یاپان طوغرامه‌جی.

اویناتمق { مض : اویناتدیر. فت. ۱. یرینی دكیشدیرمك، قیملدامق، تحریك ایتمك : دامه بیلن خانی طاشی اویناده‌جغنی بیلیر؛ فدانی یرندن اویناتمازسه‌ك دها چابق بویور. ۲. اویون ایتدیرمك، اویون اوینامغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك : اوكنده شطرنج اوینادەرق سیر ایتمكله تلذذ ایدر. ۳. صیچراتمق، اویونلر ایتدیرمك : آت اویناتمق؛ آیی، میمون اویناتمق. ٤. خوره تپدیرمك، رقص ایتدیرمك. ٥. تیاتروده بر اویون اجرا ایتدیرمك : بو اقشام فلان تیاترو ده مولیرك فلان اثرینی اویناده‌جقلردر. ٦. آلداتمق، اغفال ایتمك، آلداده‌رق یورمق : ایكی آیدر بنی اوینادیور. || ایچنه اویناتمق = محو ایتمك : بو پاره‌یی ایچنه اویناتدی.

اویناتمه { س. اویناتمق فعلی. با : اویناتمق.

اوینادلمق { فج. ۱. یری دكیشدلمك، تحریك ایدلمك : دامه‌نك شو طاشی اوینادیله‌جقدر. ۲. صیچرادلمق، اویون ایتمكه سوق اولنمق : بو آت چوق اوینادیلوب یوزلمشندر. ۳. (تیاترو اویونی) اجرا ایتدیرلمك : بو كیجه تیاتروده یكی بر اویون اوینادیله جقدر. ٤. اغفال ایدلمك، اویالاندیرلمق.

اوینادلمه { اوینادلیش. س. اوینادلمق فعلی وطرزی. با : اوینادلمق.

اویناش { س. معشوق، دلبر، سوكیلی.

اویناشمق { فش. برلكده اوینامق، برینه طاقیله‌رق اوینامق، ملاعبه ایتمك.

اویناشمه { س. برلكده اوینامه، ملاعبه.

اویناق { ص. ۱. اوینار، متحرك. ۲. ثباتسز، متانتسز، متلون. ۳. شوخ، شیوه‌كار، ناموسی شبهه‌لی. == س. بوغوم، مفصل؛ اویناق یری = بوغوم یری، مفصل.

اویناقلق { س. ۱. متحركلك، اوینار شیئك حالی. ۲. ثباتسزلق، متانتسزلك، تلون. ۳. شوخلق، شیوه‌كارلك، آچیق مشرب.

اوینامق { فل. ۱. قیملدانمق، حركت ایتمك : بو طاش یرندن اویناماز، زور اوینار. ۲. صیچرامق، هوپلامق، صاغه صوله آتیله‌رق اویونلر یاپمق : بوطای چوق اوینار. ۳. یوكلمك، قیرلمق، متحرك اولمق : بر آیاغی اویناماز؛ بو بببكك قوللاری بجاقلری اوینار. ٤. اكلنجه ایچون اولان اویونلرك بریله مشغول اولمق : بوچوجق بتون كون اوینار. ٥. اویون قبیلندن بوش وفائده‌سز سوسله اوغراشوب وقت غائب ایتمك : نقاش، مارانغوز چوق اوینایور. ٦. خلجانه اوغرامق : یوركم اوینادی. ٧. صارصیلوب یرینی برآز دكیشدیرمك : بو بنا اوینامش؛ تملینك برطرفی اوینادی. || عقل اوینامق = تجنن ایتمك. || كولوب اوینامق = اظهار سرور ایتمك. == فت. ۱. براویون اجرا ایتمك، براویونله اوغراشمق : كاغد، طاوله، دامه، شطرنج، بیلاردو، قمار اوینار. ۲. قماره قومق، قمارده غائب ایتمك : پدرندن بولدیغی میراثی كاملاً اوینادی. ۳. تیاتروده اجرا ایتمك : بو اقشام تیاتروده قارمنی اوینایه‌جقلردر.

اوینامه { اوینامق فعلی. با : اوینامق.

اوینانلمق { فج. اویون اجرا اولنمق : بوراده اوینا.

نماز؛ بواویون بویله‌می اوینا . نیلیر ؟

اوینانمق { فج. (اویون ویا تیاترو اویونی) اجرا اولنمق : طاوله یالکز ایکی کشی آراسنده اوینانیر؛ بواقشام تیاتروده نه اوینانه‌جقدر ؟

اوینایش { س. صیچرایوب اوینامق فعل وطرزی : بویله اوینایش بن کورمدم .

اویوتمق { مض : اویودور. فت. ۱. اویقویه یاتیرمق، اویقو کتیرمك، تنویم ایتمك : چوجغی اویوتدکمی؟ آفیونلی علاجلر آدمی اویودور. ۲. اوصاندیرمق، جان صیقمق : بر طاقم اوزون حکایه‌لرله بنی اویوتدی. ۳. آلداتمق، اغفال ایتمك. ٤. (برایشی) طول مدت تأخیر وتعویق ایتمك، سورنجمه‌ده براقمق : بزم ایشی بسبتون اویوتدیلر. ٥. مانیاتیسمه ویا قلوروفورم ایله بر مریضك حسنی ابطال ایدوب بایلتمق : کندیسنی اویوتمقسزین عملیات اجرا ایتدیلر.

اویوتمه { س. اویوتمق فعلی. || با : اویوتمق .

اویودیجی { ص. اویقو کتیرن، اویقوویرن، منوم: اویودیجی علاج .

اویور { ص. ۱. اویویان، نائم. ۲. ساکن، راکد، طورغون : اویور صو، اویور ایرماق .

اویوز { س. حیواناته عارض اولان برعلت ساریه‌که پك صیق اوفق چبانلردن عبارت اولوب زیاده قاشینمغی موجب اولور، جرب، کچیك : اویوز اولمق = بوعلته طوتلمق؛ و مج. صبر ایده‌مه‌مك، پك صبرسز اولمق. || اویوز اوتی = کچیك اوتی، برجنس نبات. || آغاج اویوزی = اشجاره عارض اولان برعلت، قراع. == ص. اویوز علتنه طوتلمش، اجرب : اویوز کچی .

اویوشدیرلمق { فج. حسی ابطال ایدیله‌رك طویماز برحاله کتیرلمك، اخدار ایدلمك : آغریان یر برطاقم علاجلر سورمكله اویوشدیریله بیلیر .

اویوشدیرمق { فت. حسی ابطال ایده‌رك طویماز برحاله کتیرمك، اخدار ایتمك : آغریان یری بعض روحلر سورمكله برآز اویوشدیردم .

اویوشدیریجی { ص. حسی ابطال ایده‌رك طویماز برحاله کتیرن، مخدر: آفیون اویوشدیریجی علاجلرك بریدر .

اویوشق { یاخود اویوشیق. ص. حسی ابطال ایدلمكله طویماز برحاله کلمش، مخدور : آیاغم اویوشقدر؛ فلجدن بریانی اویوشق حالنده قالمشدر. || مج. تنبل، بطیء.

اویوشقلق { یا اویوشیقلق. س. حسك ابطال اولنمسیله طویماز برحالده بولنمه، حسسزلك حالی، خدر، اخدار : آیاغنده اویوشقلق واردر. || مج. تنبللك، بطائت، رخاوت .

اویوشمق { فل. [« اویومق» دن اولوب«اویمق» دن اولان « اویشمق » فعلندن تفریق اقتضا ایدر.] حسی ابطال اولنمق، طویماز اولمق، قاریجه‌لنمك : آیاغم اویوشدی. || مج. تنبللك ورخاوته دوچار اولمق : اویوشوب قالدم .

اویوشمه { س. اویوشمق فعلی، خدر، اخدار . [« انخدار » اولماز، « تخدر »ك ده معناسی بشقه‌در .]

اویوشوق { اویوشوقلق. یاخود:

اویوشیق { اویوشیقلق با : اویوشق،اویوشقلق.

اویوغمق { فل. تق. ۱. (صو) طورمق، راکد اولمق. ۲. (سوت) طوروب قویولاشمق، یوغورت اولمق .

اقیوق { ص. [« اقیمق » دن] ایچی اقیلمش، قوف : اویوق یر، آغاج. == س. ۱. اویلمش محل، قوف یر، این، مغاره. ۲. دیش ومیوه‌وسائره قوغوغی .

اقیوق { یاخود اقیوك. س. [اصلی : واومقبوضه ایله « اویمق » دن « اویوق » اولسه‌کرکدر.] ۱. بوستان قورقولغی. ۲. یاپمه تپه، تومسك .

اقیوقلاتمق { فت. ایچنی اویوب قوف ایتمك، اویوق حالنه کتیرمك .

اویوقلامق { فل. [اصلی : اویقولامق اولسه

کرکدر.) ایمیزغانمق، پینکله‌مك: آیاقده اویوقلایوب طوریور.

اویوقلانمق { فط. ایچی اویلق، اویوق وقوف اولمق: آغاج اویوقلاندی.

اویوك { س. با: اویوق.

اویولغامق { فتـ. ١. دیکیشله لباده کبی یول یول ایتمك. ٢. موقت وسگرك دیکمك، ایلیشدیرمك.

اویولغه { س. پارچه‌لری طوتدیرمق ایچون موقت وسگرك دیکیش.

اویولغه‌لامق { فتـ. موقت و سگرك دیکیشله پارچه‌لری طوتدیرمق. = فل. یلان کبی طالغه‌لانه‌رق حرکت ایتمك.

اویوم { س. ١. اویمق فعلی وطرزی، اویمه. ٢. اویلمش، حفر وحك اولنمش یر. || کوز اویومی = کوزك خانه‌سی، چشمخانه. = د. مکرر اوله‌رق مبالغه بیان ایدر: اویوم اویوم اویمق = چوق وهر طرفنی اویمق.

اویومق { مص: اویور. فل. اویقویه وارمق، اویقوده اولمق: چوجق اویودی؛ سز کلدیککزده بن اویویوردم. || مجـ. ١. غافل اولمق، خواب غفلتده بولنمق: هرکس ایلریلیور بز اویویورز. ٢. (ایش) کری قالمق، تأخیر اولنمق، عوق وتأخیره دوشمك.

اویوملامق { فل. (آغاج) یرلشمك، کوك صالمق، طوتمق.

اویومه { س. اویومق فعلی. با: اویومق.

اویون { س. [«اویمق» دن] ١. اکلنمك ووقت کچیرمك ایچون بتون وجودله ویا خود ال ایله متعدد آرقداشلر بیننده اجرا اولنان شیٔکه چوجقلره وبیوکلره مخصوص اوله‌رق انواعی حسابسزدر، لعب، بازی، لهو، لابه: اویون اوینامق. ٢. یکن قزانمق اوزره آقچه قونیله‌رق اوینانیلان اویون، قمار: مالملکنی اویونده یدی، اویونه ویردی. ٣. رقاص وجانباز کبی آدملرك خلق اکلندیرمك ویا اجرای هنر ایتمك اوزره برمحل مخصوصده ایتدکلری اجرا آت: بوکیجه اویون وار؛ اویونه‌کیتدیلر. ٤. حیله، خدعه، اوسته‌لقلی آلداتمه، دولاب. ٥. تیاتروده اجرا اولنمغه مخصوص آجیقلی ویاکولنج حکایه وبونی حاوی کتاب. [بوکا اویون اطلاق آنجق اورته اویوننه قیاس ایدلمسنه مبنیدر.] || اویون آلمق = قمارده قزانمق. || اویون ابه‌سی = پیشقدم، اویونك باشی. || اویون ایتمك، یاپمق = حیله وخدعه یاپمق، طولاب چویرمك. || اویون چیقارمق = براویون دوشونوب میدانه قومق. || اورته اویونی = اسکیدن قالمه قبا وناقص مضحکه اویونی که میدانده واورته‌ده اوینانیلوب سیرجیلر اطرافنده اوتورورلر. || قلیچ اویونی = قلیچ تعلیمی. || کاغد اویونی اسقامبیل کاغدیله اوینانیلان اویون وقمارلرك انواعی.

اویونباز { ص. [تر. «اویون» ایله فا. «بازیدن» فعلندن مرکب غلط تعبیردر.] صیچرایوب اوینایان ویالتاقلانان (یاوری حیوان): اویونبازکدی. || مجـ. حیله‌وخدعه‌یاپان، دوباره‌جی.

اویونجاق { یا اویونجق. س. ١. چوجقلرك اکلنوب اوینامسیچون یاپلمش تحف شیٔ: چوجق اویونجاغی. ٢. اهمیتسز ولزومسز شیٔ، مالا یعنی: بویله اویونجاقلرله‌اوغراشماملی. ٣. پك قولای واصلا دوشونمکسزین ویورلمقسزین یاپیلان ایش: او بنم ایچون اویونجاقدر. ٤. هر کسك اکلنجه‌سنه مبنی علیه اولان آدم، کولنج، مسخره، ملعبه: بن سنك اویونجاغك می‌یم؟

اویونجاقجی { س. چوجقلر ایچون اویونجاقلر یاپان وصاتان آدم.

اویونجی { س. ص. ١. اویون اوینایان آدم. ٢. قمارباز. ٣. تیاترو آقتور وآقتریسی. ٤. جانباز، رقاص، مغنی وسائر بوکبی خلقی اکلندیرمکه مخصوص لعبیاتی اجرا ایدن ارکك ویا قیز. ٥. دولاب چویریجی، حیله‌باز، محتال.

اویوندی { ص. اویور کبی طوران، مسکین، تنبل.

اویونمق { لجـ. اویقویه وارلمق: بوراده اویونماز؛ بو وقته دك اویونورمی؟

اوه { حد. [«آی» دن مخفف اولوب تکلمده قوللانیلیر.] با: آی.

اه { الله لفظ جلالنه بدل يازيلوب، الله اوقونور.

اَهالى { سنذ. جـ. عر. [فد : « اهل » لسانمزده بشقه محلده قوللانيلير.] ۱. برمملكتك يرليلرى، برمملكتده اوتورانلر، سكنه : آناطولى، روم ايلى، استانبول اهاليسى. ۲. خلق، عموم، ناس : اهالينك سهولتى ايچون ؛ اهالينك راحتنى دوشونملى. « اهل » مادەسنەدە با.

اِهانَت { سث. عر. [«هون»دن مص. افعال]۱. بغيرحق تحقير واستخفاف ايتمه، حقيرلق، ۲ خيانت .

اِهتِداء { سذ. عر. [«هدايت». دن مص. افتعال] ۱. طوغرى يوله كيرمه، رشدوهدايته نائل اولمه. ۲. دين اسلامى قبول ايتمه، مسلمان اولمه : آفريقاى وسطيده اقوام زنجيه كل يوم طوپدن اهتدا ايديورلر.

اِهتِزاز { سذ. عر. جـ : اهتزازات. [« هز » دن مص. افتعال]۱. خفيف صورتده ديترمه، اويناديلان برتلك بر وقت ديترمه‌سى كبى حركت، لرزه، رعشه. ۲. م. هوانك سسدن طالغه‌لنوب نقل صدايه واسطه اولمسى. [فر. Vibration] .

اِهتِزازى { ص. عر. ذ : اهتزازيه. م. اهتزاز دينلن خفيف ديترمكه وطالغه-لانمغه منسوب ومتعلق : حركت اهتزازيه .

اِهتِمام { سذ. عر. جـ : اهتمامات. [«هم »دن مص. افتعال] زياده دقتله چاليشمه، اهميتلى سعى وغيرت : بوايشه كمال اهتمامله تشبث ايده‌لم؛ بذل اهتمام ايتمك .

اِهداء { سذ. عر. [«هديه» دن مص. افعال] هديه ويرمه، هديه كوندرمه : بزه مدينهٔ منوره‌دن خرما اهدا ايتدى .

اَهرام { سذ. جـ. عر: فد. هرم. با: هرم .

اَهرِيمَن { ياخود اهرمن. س. فا. زردشت دينينه تابع اولان اسكى ايرانيلر اعتقادنده ثنائيتى تشكيل ايدن ايكى قوتك برى، كه شر وظلمت منبعى ايدى. ديكرى كه خير ونور منبعى ايدى ايزد دينيليردى. بعدالاسلام ايزد اسمى جناب حقه واهريمن شيطانه ويرلدى .

اَهل { ص. عر. [فد. وجـ. كبى قوللانيلير.] ۱. صاحب، مالك، متصرف : اهل ثروت، اهل هنر، اهل ناموس، اهل وقوف. ۲. ساكن، متمكن: اهل قريه، اهل جنت. ۳. مقتدر، بجركلى، ارباب : بوايشك اهليدر، بو مأموريت ايچون اهل برآدم آراملى. == س. زوجيندن بهرى، قارى، قوجه : اهليله خوش كچنمك؛ اهل وعيال = عائله، فامليا، چولق چوجق. || اهل الله = ولى، اولياء || اهل بيت = خانه خلق، عائله؛ خاندان، سلاله؛ اهل بيت نبى وسادەجه اهل بيت= فاطمة الزهرا (رضى الله عنها) افنديمز حضرتلريله زوجلرى واولاد كرامى، اولاد رسول الله (صلعم) : محب اهل بيت . || اهل حال = وجد وحال صاحبى. || اهل خبره = بر ايش حقنده معلومات ووقوف صاحبى اولانلر، بعض خصوصاتك تحقيق وحليچون ارباب وقوفدن متشكل هيئت مخصوصه . || اهل دل = صاحب دل، عارف بالله. || اهل دنيا = دنيا آدمى ، دنيا ايشلريله مشغول آدم. || اهل سنت = حضرت فخر كائنات افنديمزله اصحاب كرامنه عمل و اعتقادده اقتدا ايدنلر. || اهل طريق = برطريقته منسوب، سالك. || اهل قبله= مسلمان. || اهل كتاب = كتب منزله‌دن برينه ايناننلر، مسلمانلر، خرستيانلرله يهوديلر. || اهل وقوف = ايشدن خبرومعلوماتى اولان، كارآشنا .

اِهلاك { سذ. عر. [« هلاك»دن مص. افعال] محو ونابود وصرف ايتمه : ماملكنى، بيكارجه حيواناتى اهلاك ايتدى .

اَهلى { ص. عر. ذ : اهليه . [سمذ.] آليشيق، مونس، يبانينك غيرى : اهلى حيوان، حيوانات اهليه .

اَهلِيَّت { سث. عر. [« اهل » ايله ادات مصدريتدن مركب] اقتدار، لياقت، استحقاق : اهليتى مسلمدر؛ اصحاب اهليتدندر.

اَهَمّ { ص. عر. [« مهم » دن ستف.] دها اهميتلى، دها مهم، زياده اعتنايه شايان : اهم امور؛ تقديم الاهم على المهم = الك اهميتلى اولان ايشك عادتا مهملره ترجيحى .

اِهمال { سذ. عر. [« همل » دن مص. افعال] اهميت ويرمه.

مه، وظیفه‌یی اجرا ایتمه‌مه. مسا. محه: وظیفه‌سنی اهمال ایدن مسئول اولور.

اِهمالجی { ص. ایشنه دقت ایتمین، مسامحه‌جی، دقتسز.

اَهَمِّیَّت { سٔث. عر. [«اهم» اسم تفضیله ادات مصدریت الحاقیله متشکل لغت مولده‌در. تکلمده ها ساکن ومیم شده‌سز تلفظ اولنور.] مهملك، آغرلق، دکرلیلك، شایان دقت اولمه، دقت واهتمام: ایشه اهمیت ویرمك، نظر اهمیته آلمق، مسئله‌نك اهمیتنه بناءً.

اَهَمِّیَّتسِز { ص. غیر مهم، دکری اولمیان، نظر اعتباره آلنمغه شایان اولمیان، خفیف، عادی: اهمیتسز ایش، اهمیتسز خسته‌لق.

اَهَمِّیَّتلی { ص. مهم، دکرلی، آغر، نظر اعتباره آلنمغه شایان: اهمیتلی مسئله، اهمیتلی خسته‌لق.

اَهواء { سذ. جـ. عر. فد: هواء. با: هواء.

اَهوال { سذ. جـ. عر. فد: هول. با: هول.

اَهوَن { ص. عر. ١. دها خفیف، دها ضررسز: اهون شر ویا اهون شرین = ایکی فنالغك الك خفیفی. ٢. دها ویك اوجوز: اهون فیأتله صاتیلیور؛ بونی اهون آلمشسکز.

اَهوَنلِك { س. و:

اَهوَنِیَّت { سٔث. عر. اوجوزلق.

اَی { حد. ١. ندایه یعنی چاغرمغه یارار: ای دوستم؛ ای بنم یار عزیزم؛ ای اللهم! [فارسی ایله مشترك ایسه‌ده، فارسیده همزه‌سی مکسوردر.] ٢. ایجاب اداتیدر، اوت، پکی، اولور. [بومعنا ایله آه تلفظ اولنور.] ٣. ندایه جواب ایچون قوللانیلیر، افندم، نه وار: چاغردم، ای، دیدی. ٤. سؤال واستجواب ایچون قوللانیلیر: ای، صکره؟ ای، سویله باقه‌لم. ٥. تصدیق اداتیدر: ای، اوراسی اویله. ٦. صبرسزلقله اکتفایی آمردر: ای، جانم، الویرر؛ ای، آرتق چوق اولدی. ٧. هی، یاهو: ای! کیمدر او؟

اِی { با: ایگ.

اَیا { حد. فا. عر. ای، هی: ایا شاه خوبان.

اِیاب { سذ. عر. کری دونمه، کلمه: ایاب وذهاب = کیدوب کلمه.

اَیادی { وایدی. سٔث. جـ. عر. فد: ید. با: ید.

اَیاغ { س. فا. [تر. «آیاق» دن] آیاقلی قدح، پیاله. عر.

اَیالَت { سٔث. عر. جـ: ایالات. بر والینك تحت ادارەسنده بولنان مملکت، بردولت اولکه‌سنك برنجی درجه منقسم اولدیغی اقسامك بهری: [ممالك عثمانیه‌ده ولایت اصولنك قبولندن بری بواسم متروك حکمنه کچوب، الیوم ممالك اجنبیه وولایات ممتازه حقنده مستعملدر:] فرانسه برطاقم کوچك ایالاته منقسمدر.

اَیّام { سذ. جـ. عر. فد: یوم. با: یوم. = فد. کبی. ١. زمان، هنکام، دور: او ایامده، اونك ایامنده. ٢. نفوذ، اقتدار: ایام بولدی؛ شمدی اونك ایامیدر. ٣. کمی‌یه مساعد روزکار: کمی ایام بولدی؛ ایام اوله! [زبانزدی: هیاموله] کمیجیلرك دمیری آلیرکن سویلدکاری پرسنکدر.

اِیپلیق { س. [زبانزدی ایملیق] ارکك پلیجك انثی.

ایبیك { س. خروسك باشنده‌کی قیرمزی لحم زائد، خروس طاراغی. || خروس ایبیکی = بر نوع قیرمزی چیچك.

ایبیك { س. چاوش قوشی، هدهد.

اَیپ { س. [یای مجهوله ایله آپ اوقونور.] ١. خاطر، فکر، ذهن، یاد. ٢. صایغی، اعتبار، ملاحظه. مر.

ایپ { س. باشلیجه باغلامغه یارایان اوزون و قالینجه بوکمه شیء که اکثریا قنبدن اولور، حبل، رسن، ریسمان: چاشیر ایپی، قوغه‌نك ایپی. دها قالیننه اورغان وبسبتون قالیننه خلاط، اینجه‌سنه ده سیجیم دینیر. || ایپ اوجی = وسیله، سبب، سر رشته؛ ایپ اوجی ویرمك = سببیت ویرمك. || ایپه اون سرمك = بهانه. || ایپنه باصان = سرسم. || ایپ پاره‌سی ویرمك = دفع بلا ایتمك. || ایپه چکمك = صلب ایتمك. || ایپدن قوشاق = صوك درجه‌ده فقر وضرورت. ||

ایپه دیزمك = تنظیم ایتمك. || ایپنی سوریمك = جزاسنی آرامق، مستحق جزا اولمق. || ایپ قاچقینی = واجب الصلب، آصیله‌جق آدم. || ایپدن قازیقدن قورتلمش = جنایات مکرره صاحبی. || ایپیله قویویه اینلمز = اعتماده غیر شایان، سوزینه کوکنلمز. || ایپی قیرمش = آزغین.

ایپسز { ص. ۱. ایپی اولمیان: ایپسز قوغه. ۲. هر رابطه‌دن بری، هیچ بر قیدله مقیداولمیان، چاپقین، کلخان‌بکی؛ ایپسز صاپسز = سرسری، مجهول الاحوال، ایاق طاقمی. [بونك اصلی یاء مجهوله ایله یعنی صایغی وملاحظه دیمك اولان « ایب » دندر.]

ایپسید { با: ایپسید.

ایپك { س. طود یاپراغیله بسلنن معروف بر بوجکك یاپدیغی پك اینجه و یومشاق تللرکه ذی قیمت اقمشه وابریشیم اعمالنه یارار، حریر، قز. || ایپك بوجکی = ایپکی یاپان بوجك‌كه ابتدا قورت وبعده کلبك حالنده اولور. || ایپك بوجکی تخمی = بو بوجکك یمورطه‌سی. || ایپك چیچکی = هر رنکده چیچك آچار سمیز اوت نوعندن بر نبات. || ایپك قوزه‌سی = دها چکلمه‌مش و بوجکك یاپدیغی کبی قوزه‌سنه صاریلی بولنان ایپك. || خام ایپك = قایناتامامش وبیاضلا دلمامش ایپك. = ص. ۱. ایپکدن معمول: ایپك قماش، ایپك مندیل. ۲. ایپك کبی یومشاق وپارلاق: ایپك صاچلر.

ایپکجی { س. ایپك یتیشدیرن و یا صاتان آدم.

ایپکخانه { س. [تر. ایپك - فا. خانه. — خانه لفظنك ترجمه اسملرله بالترکب تشکیل ایتدیکی اسماء مرکبه پك چوق اولدیغندن، یازیخانه وایپکخانه کبی اسملره غلط نظریله باقاملیز.] ایپك یتیشدیریلوب تصفیه واستحضار اولندیغی محل، ایپك فابریقه‌سی.

ایپکلی { ص. ایپکله یاپلمش، ایپکدن معمول، ایپکله قاریشیق: ایپکلی قماش.

ایپلمك { یا ایپله‌مك. فتـ. ایپ صارمق، ایپله باغلامق.

ایپلمك { یا ایپیله‌مك. فتـ. [یاء مجهوله اولوب همزه مفتوح اوقونمق اقتضا ایدر کن، رسن دیمك اولان «ایپ» دن مشتق ظنیله همزهٔ مکسوره ایله زبانزد در.] ۱. تخطر و تذکر ایتمك، یاده کتیرمك، خاطرلامق. ۲. صایمق، اعتبار ایتمك، اهمیت ویرمه‌مك.

ایپلیك { یاخود ایپلك. س. دیکمکه و منسوجات نسجنه یارایان پاموق، کتن، یوك، ایپك وسائره تلی، خیط، رشته: کتن ایپلیکی، پنبوق ایپلیکی، یوك ایپلیکی (و غلطی یوك ایپکی). — اکثریا ایپك مقابلی اوله‌رق پنبوق ایپلیکنه اطلاق اولنور: ایپلیك آلاجه‌سی. || ایپلیك ایپلیك = تل تل، الیاف حالنده. || ایپلیکی بازاره چیقمق = رسوای ومبتذل اولمق. || ایپلیك پینیری = تل تل بر جنس پینیر. || ایکنه ایپلیك = پك ضعیف وقوری. || ایکنه‌دن ایپلیکه = کافهٔ تفرعات وتماتیله. || پنبوق ایپلیکیله باغلامق = موقتاً بر چاره بولمق.

ایپلیکجك { س. رشته علق، دودیمانی.

ایپلیکخانه { س. ایپلیك بوکیلن محل، ایپلیك فابریقه‌سی. [قدیمده کورکه محکوم اولانلرك قونلدقلری حبس‌که اوراده خلاط یاپارلر ایدی.]

ایپلیکلنمك { فل. (قماش) تل تل طاغلمق، ایپلیکلری میدانه چیقمق، بوزلمق، دیدلمك.

ایت { س. کوپك، کلب، سك. || مج. دکرسز واخلاقسز آدم: ایتك بری. || ایت الی = آتك ایچری یاصان حافری. || ایت اوزومی = فصیلهٔ بادنجانیه‌دن بر نبات، عنب الذئب. || ایت بورنی = نسرین تخمی، یبانی کل تخمی. || ایت خیاری = ابوجهل قاربوزی. || ایت‌درنکی = خارلدیسی کورلدیسی چوق اولان مجمع حشرات. || ایت دیرسکی = آرپه‌جق. || ایت سوریسی = خنذله جمعیتی. || ایت بوغان = آجی چیکدم. || ایت نشانی = آتك آیاغنده نامقبول بر نشان. || ایت یاتاغی = نابکارلر مجمعی. || ایت ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دائره تشکیل ایدن سنه‌لرك اون برنجیسی. || یابانك ایتی = ادبسز آدم.

ایتام { سـ. جـ. عر. فد: یتیم. || با: یتیم.

اَیتدیرمَك { فت. بالواسطه ایتمك، ایتمكه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك: غاوغا ایتدیرمك، حفر ایتدیرمك.

اَیتدیرمَك { فت. بالواسطه ایتمك، قاقدیرمق، ایلری‌یه سوردیرمك: بو تخته پرده‌یی برآز ایلری‌یه ایتدیرملی.

ایِتشمَك { فش. ۱. بربرینی ایتمك، قاقمق، بربرینی قاقه‌رق اویناشمق وكورشمك: ایتشمكدن ایش كورمكه وقتلری یوقدر. ۲. بوغشمق، غاوغا ایتمك: ایتشوب خرلاشیورلر.

ایتِشمه { س. ایتشمك فعلی. با: ایتشمك.

اِئتِكال { سذ. عر. [«اكل» دن مص. افتعال] ط. یمه، آشینمه، اویلمه.

اِئتِلاف { سذ. عر. [«الفت» دن مص. افتعال] ۱. كوریشمه، الفت، انسیت. ۲. موافقت. [لسان سیاسیده Entente لفظ فرانسویسی مقابلنده استعمال ایدلمكه باشلامشدر: فلان مسئله حقنده بین‌الدول حصوله كلن ائتلاف.]

ایتِلك { س. كوپكلك، نابكارلق، سوء اخلاق.

ایتِلمَك { فج. ۱. قاقلمق، ایلری‌یه سورلمك: غلبه‌لكدن ایتله ایتله آز قالدی نردباندن دوشیوردی. ۲. زورلانمق، اجبار ایدلمك، زورله سوق اولنمق: آنجق ایتلكله ایش كورور.

اَیتمَك { مض: ایدر. فت. ۱. ایلك، یاپمق، قیلمق، فعله كتیرمك: ایپك ایتمك، فنالق ایتمك. ۲. ایشلمك، یاپمق، اعمال ایتمك: تیلكی پوستندن كورك ایدرلر؛ بنانك اوستنی قبه ایتملی. [بو معنا ایله استانبولجه مر.] ۳. بر فعل و حركتده بولنمق، عمل ایتمك: ادبسز ایتدیكنی بولور؛ ایتمه دیدم سكا دیكله‌مدك؛ بو آدمله نصل ایده‌جكز؟ او ایشی نصل ایتدیكز؟ ٤. حاصل ایتمك، طوتمق، وارمق: ایكی دفعه ایكی درت ایدر؛ اوچ دفعه بش نه ایدر؟ چفتلكك بش سنه‌لك وارداتی چوق پاره ایدر. ٥. دكمك، قیمتنده اولمق: بو طای نه‌ایدر؟ اللی لیرا ایدر. — مصادر عربیه‌یه التحاق ایده‌رك، مصدرك بناسنه كوره، متعدی یا لازم ویا مطاوعت بنالی افعال مركبه تشكیل ایدر: جلب ایتمك، دخول ایتمك، انعكاس ایتمك كبی. — مكرر متعدیسی «ایتدیرمك» و مجهوللری «ایدلمك»، «ایتدیرلمك» دخی بویله قوللانیلیر. «اولمق»، «اولنمق» محل استعمالی آریدر. با: اولمق، اولنمق. || آتش ایتمك = سلاح بوشاتمق. || آلت اوست ایتمك = چوق قاریشدیرمق. || اش ایتمك = جفت یاپمق. || امور ایتمك = اهمیت ویرمك، وظیفه ایدنمك. || بایرام ایتمك = بایراملاشمق، بایرام تبریكی مقابلنده اوپشمك ویا مصافحه ایتمك. || بر ایتمك = برلشدیرمك، توحید ایتمك. || پازارلق ایتمك = صاتیلوب آلنه‌جق بر شیئك بهاسنی قرارلاشدیرمق ایچون مذاكره ایتمك. || چهره ایتمك = یوز ویرمه‌مك، عبوس طورمق. || خیر ایتمك = خیری كورلمك، ایشه یارامق. || سوز ایتمك = قوللشمك، بالمذاكره قرارلاشدیرمق. || سوز بر ایتمك = موافقت، اتفاق ایتمك. || یوق ایتمك = محو ایتمك.

ایتمَك { مض: ایتر. فت. ۱. ایلری‌یه سورمك، دورتمك، قاقمق، دفع ایتمك: ایتوب آز قالدی نردباندن دوشوریوردی. ۲. زورلامق، سوق واجبار ایتمك، متصل امر ایتمك: ایتمكله ایش كورور.

اَیِتمَك { فت. [صحیحی «آیتمق»] دیمك، سویلمك. مر.

اَیتمه { س. ایتمك فعلی. با: ایتمك.

ایتمه { س. ایتمك فعلی. با: ایتمك.

ایتی { ص. [ودها طوغریسی: «ایتیك» یاخود «ایگتی»] كسكین، پران، قاطع، صارم: ایتی قلیچ، بیچاق. || مج. سرت، آجی: ایتی آدم، ایتی سوز. مر.

ایتیش { س. ایتمك ودورتمك فعلی و طرزی: بر ایتیش ایتدی‌كه آز قالدی دوشوردم.

ایتیك { ص. با: ایتی.

ایتیلمَك { با ایتیله‌مك. فل. كسكینلشمك، سرتلشمك.

ایتیمَك { فل. ۱. كسكین اولمق. ۲. سرت اولمق، دیك كلمك.

ایثار { سنذ. عر. [« اثر » دن مص. افعال] ۱. اکرام، أعزاز. ۲. اختیار، انتخاب. [متداول لغت کتابلرمزده بذل سخا وتکارانه معناسی ویریلیورسه‌ده، عربیده بویله برمعناسی اولدیغنه دسترس اوله‌مدق.]

ایجاب { سنذ. عر. جـ : ایجابات. [« وجوب » دن مص. افعال] ۱. اقتضا ایتدیرمه، موجب وسبب اولمه : یاغمورلرك کثرتی اکینلرك کثرتنی ایجاب ایدیور. ۲. اقتضا ایتمه، لازم کلمه : بزم اوراده بولنمقلغمز ایجاب ایدیور. [بو ایکنجی معنا یعنی لازم کبی استعمالی عربیده اولمیوب، غلط اوله‌رق لسانمزه مخصوصدر. بو مقامده اقتضا استعمالی دها مناسبدر.] ایجابات زمانه دندر = زمانك اقتضا ایتدیردیکی شیلردندر. ‖ حتم. انشای تصرف ایچون ابتدا سویلنن سوز.

ایجاد { سنذ. عر. [« وجود » دن مص. افعال] وجوده کتیرمه، یوقدن وار ایتمه، بولمه، کشف، اختراع : طباعتك ایجادی؛ یکی ایجاد = یکی چیقمش شیء، اختراع جدید. ‖ مجـ. ایجاد ایتمك = اولمامش شیئی اولمش کبی کوسترمك، یالان قورمق. ‖ ایجاد کرده = ایجاد اولنمش : واپور استفنسونك ایجاد کرده‌سیدر.

ایجار { سنذ. عر. [« اجر » دن مص. افعال] کرایه ویرمه : اوی ایجار ایتمك.

ایجاز { سنذ. عر. د. سوزی قیصه کسمه، اختصار، اطناب ضدی : ایجاز طریقیله افادهٔ مرام ایتمك؛ ایجاز مخل = افادهٔ مرامه نقصان کتیره‌جك درجه وصورتده اختصار. مقابلی : اطناب ممل.

ایجاع { سنذ. عر. [« وجع » دن مص. افعال] آغریتمه. ز.

ایچ { س. ۱. هرشیئك ایچریسی، داخل، جوف، درون : اوك، مغاره‌نك، صندیغك ایچی. ۲. برشیئك اورته‌سنده‌کی قسمی، مغز، لب، کوبك : جوز، بادم ایچی، اتمك ایچی. ۳. قارن، معده، باغر، بطن : ایچم باییلیور؛ ایچم صانجیور؛ ایچ آغریسی. ٤. قلب، ضمیر، وجدان : ایچم قبول ایتمیور؛ ایچمه طوغدی؛ ایچی صیقیلیور. ٥. حرم دائره‌سی : ایچ آغاسی. مر. ٦. برشیئك داخلی وکیزلی یعنی کورنمز جهتی، باطن، ظاهر مقابلی : انسانك ایچی طیشی بر اولملی. ‖ ایچ بایلمق = آجلقدن بایغینلق کلمك. ‖ ایچ بولانمق = یورك بولانمق. ‖ ایچ آلمامق = بیه‌مه‌مك، معده قبول ایتمامك. ‖ ایچه صیغدیره‌مامق = حوصله‌سی آلمامق، قبول ایده‌مه‌مك. ‖ ایچی ایچنه صیغمامق = سکون بوله‌مامق. ‖ ایچ باغلامق = میوه‌نك داخلده‌کی ینه‌جك یری حصوله کلمك : بو بادم هنوز ایچ باغلامامش. ‖ ایچ سورمك = اسهال اولمق. ‖ ایچ چکمك = آه ایتمك، تأوه ایتمك. ‖ ایچ صیقلمق = جان صیقلمق. ‖ ایچه طوغمق = الهام اولنمش کبی خاطره کلمك. ‖ قاؤن ایچی = ترنجی‌یه مائل قویو صاری. ‖ ایچ یاغی = باغرصاقلری قاپلایان یاغ چنبری. — ایچه، ایچده ایچدن، ایچنه، ایچنده، ایچندن کبی حروف الصاقله برابر ظرفیت معناسنی بیان ایدر. ‖ ایچده = ۱. اورته‌ده : اون سنه امریقالیلرك ایچنده یاشادم. ۲. میاننده : ایچمزده کوتی آدم یوقدر. ۳. ظرفنده : یکرمی کون ایچنده صرفی اوکرندی. ‖ ایچندن = اورته‌سندن : چایرك ایچندن کچدی. ‖ ایچ ایچه = ایچریدن دها ایچری، بری دیکری ایچنده : ایچ ایچه اوطه‌لری واردی.

ایچ { ص. ایچریده‌کی، داخلی، درونی : ایچ قپو، ایچ قبوق. ‖ ایچ کوکی = قاین پدرینك اوینه آلنان داماد. ‖ ایچ قلعه = بر قلعه‌نك ایچنده بولنان دها کوچك، نارین، بالاحصار. ‖ ایچ یوز = بر شیئك حقیقتی. ‖ ایچ کوملکی = تنه کییلن کوملك. ‖ ایچ طونی = پانتالون آلتنه کییلن طون.

ایچرمك { یا ایچورمك. با : ایچیرمك.

ایچرو { با : ایچری.

ایچره { س. ایچ طرف، داخل، درون، طشره مقابلی : ایچره‌سی طشره‌سی بردر. = ظ. ایچنده، داخلنده، ظرفنده : مملکت ایچره، زمانه ایچره.

ایچری { یاخود ایچرو. ظم. داخلده، داخله، درونده، درونه : ایچری کل؛ ایچری اوبور؛ قپودن ایچری کیردی . = ص. ایچریده‌کی، داخلی، درونی : ایچری‌دائره = ایچ‌دائره. = س. ۱. ایچ طرف، داخل، درون : بواوك ایچریسی طیشاریسندن کوزلدر. ۲. ایچ، بورك، معده : ایچریم آلمیور. — حروف‌الصاقله ظرفیت معناسنی آلیر : ایچریده، ایچری‌یه، ایچریدن .

ایچقی { س. مارانفوز آلاتندن برآلت .

ایچقیرمق { با : هیچقیرمق .

ایچکی { س. [« ایچمك » دن] مسکرات نوعندن اوله‌رق ایچیلن شیء، عشرت : ایچکی‌یه دوشکون = عشرته مبتلا؛ ایچکی کوکسنی خراب ایتمش .

ایچکیل { و :

ایچکین { ص. ایچری‌یه متعلق، داخلی، درونی .

ایچلك { ص. ایچه وایچری‌یه مخصوص وعائد، داخلی.

ایچلمك { لج. ۱. (مایع برشیء) یوتلمق، آغزدن معده‌یه ادخال اولنمق، شرب ایدلمك : صو ایچیلیر. ۲. عشرت اولنمق، مسکرات شرب ایدلمك : کوندوزین ایچیلیرمی؟

ایچلی { ص. ۱. ایچی طولو : ایچلی فندق. ۲. چابق متأثر اولور، یورکی یوفقه. ۳. کین صاقلار، کیندار. || ایچلی طیشلی = تکلیفسز، لاابالی .

ایچمك { مص : ایچر. فت. [« ایچ ». دن] ۱. (مایع برشیئی) آغزدن ایچری‌یه چکمك، شرب، نوش ایتمك : صو ایچمك . ۲. [مفعولی محذوف اوله‌رق] مسکرات ایچمك، عشرت ایتمك : چوق ایچر؛ ایچمکدن جکرلری خراب اولمش. ۳. توتون وتنباکو یاقوب دوامانی چکمك : توتون، سیغاره، چبوق، نارکله ایچر. ٤. جذب وبلع ایتمك، چکوب یوتمق : طوپراق اودرجه‌ده قوریمشیدی که اوقدر یاغمورك صوینی چابوجاجق ایچدی. || آند ایچمك = یمین، قسم ایتمك. [اسکی تعبیر.] || قانی ایچمك = اجرای کین ایدوب انتقام آلمق . || ییوب ایچمك = عیش‌ونوش ایتمك .

ایچمه { س. ایچمك فعلی، شرب، نوش .

ایچورمك { با : ایچیرمك.

ایچون { یاخود ایچین . حج. ۱. علت وغایه بیان ایدر، لاجل، برای : سزی کورمك ایچون کلدم = کورمکه؛ هرکس کچنمك ایچون چالیشیر. ۲. سببیت بیان ایدر : خسته اولدیغیچون (اولدیغی ایچون) کله‌مدی = اولدیغندن، اولدیغی سببدن؛ اونك ایچون اغلایور = اوندن طولایی، اوسببدن. ۳. لهنده، اوغورنده، یولنده : هرکس اولاد ایچون چالیشیر؛ سزك ایچون یوریلیورم؛ اونك ایچون حیاتنی تهلکه‌یه قودی . ٤. قسم بیان ایدر : الله‌ایچون؛ اولادکزك باشی ایچون. || نیچون (نه ایچون) = نه‌مقصدله: نیچون کلدیکز؟ نه‌سببدن، نه‌دن؛ نیچون اوتورمیورسکز؟ || بونك ایچون = بناءً علیه؛ بوسببدن طولایی. [اکثر حروف الصاق کبی، بودخی ضمائرك مضاف الیهی واسملرك مجردیله امتزاج ایدر : احمد ایچون، قارداشم ایچون، بنم ایچون، سنك ایچون، اونك ایچون، سزك ایچون. یالکز ضمیر غائبك جمعی مستثنا اولوب : اونلر ایچون دینلیر.]

ایچیرمك { فت. ۱. ایچمکه سوق واجبار ویامساعده ایتمك، اشراب ایتمك : حیوانه صو ایچیرمك؛ خسته‌یه علاج ایچیرمك. ۲. مسکراتدن برشیء ویروب سرخوش ایتمك : چوق ایچیروب بیچاره‌یی خسته‌ایتمشلر. ۳. جذب وبلع ایتدیرمك، سیندیرمك : بویاغدن آغریان یره سوروب اوغالایه‌رق ایچیرملی. || توقات ایچیرمك = توقات اورمق.

ایچیش { س. ایچمك فعلی وطرزی : بونصل ایچیش؟

ایچیم { س. ۱. ایچمه، ایچیش. ۲. ایچیلن شیئك لذتی : بوشرابك ایچیمی آغر. ۳. بر دفعه‌ده ایچیلن مقدار، جرعه: برایچیم صو .

ایچیملی { ص. ۱. شویله ویا بویله طعملی : کوزل ایچیملی، آغر ایچیملی. ۲. لذتلی، لذیذ: ایچیملی شروب، توتون،

ایچین { با : ایچون .

ایخ { حد. ١. دوه‌یی چوکرتمك ایچون قوللانیلیر صوتدر. ٢. خیزلی نفس ویرمکی تصویر ایدر.

ایخلاتمق { فتـ. و :

ایخلامق { فتـ. ایخ دیه‌رك دوه‌یی چوکرتمك . = فل. [یالکز ایخلامق] ایخ دیه‌رك خیزلی نفس ویرمك .

اید { سـ. تقـ. ١. قوقو، رایحه، بوی. ٢. ایس، سیس، دومان، دخان : اید آغاجی = توتسی ایچون وکوزل رایحه ویرمك ایچون یاقیلان معروف آغاج، عود آغاجی .

ایداع { سذ. عر. [« ودیعه »دن مصـ. افعال] حفظ. کندی مالنك محافظه‌سنی دیکره احاله ایتمك.

اَیَّدَ { فتـ. عر. [تأیید مصدرندن ماضینك مفرد مذکر غائبی اولوب، دعا مقامنده مستعمل بعض ترکیبات عربیه‌ده قوللانیلیر] ایده الله = الله مؤید ایتسین ! اید الله ملکه = الله ملکنی مؤید ومحکم ایتسین !

ایدشمك { فشـ. بربرینه ایتمك : وداع ایدشمك = وداعلاشمق؛ یاردیم ایدشمك = بربرینه یاردیم، تعاون ایتمك .

ایدلمك { مجـ. اولنمق، قیلنمق، یاپلمق : ایدیله‌جك بر شئ قالمدی؛ کندیسنه چوق اکرام ایدلدی. با : ایتمك.

ایدم { فل. « ایتمك » فعل غیر مستعملنك ماضیسیدر : ایدم، ایدك، ایدی، ایدك، ایدکز، ایدیلر. یالکز و صیغ مرکبه تشکیلنده قوللانیلیر : کلیر ایدم، کلیور ایدم، کلدی ایدم، کلمش ایدم، کله‌جك ایدم، کلملی ایدم، کله ایدم، کلسه ایدم. همزه‌نك وبعضاً یانك‌ده حذفیله دخی قوللانیلیر : کلیریدم، کلیردم؛ کلمشیدم، کلمشـدم؛ کله‌جکیدم، کله‌جکدم کبی.

ایدنمك { فط. ١. کندی کندینه ایتمك : عادت ایدنمك. ٢. اتخاذ ایتمك : اواصولی قانون ایدندیلر. ٣. استحصال و اکتساب ایتمك، مال ایتمك، بر شیئك مالك و صاحبی اولمق، قزانمق : بر چفتلك ایدندی؛ بر خیلی کتابلر ایدندم.

ایدنمه { سـ. ایدنمك فعلی.

اَیدی { سشـ. جـ. عر. فد : ید. با : ید.

ایدیج { وایدیش. با : ایگدیش.

ایدیش { سـ. ایتمك فعل وطرزی : اونك یاردیم ایدیشی.

ایذاء { سذ. عر. [«اذاء»دن مصـ. افعال] اذیت ویرمه : ایذا ایتمك.

ایر { سـ. تقـ. لحن، نغمه.

ایر { ایرن، ایرکن وسائره. با : ار وسائره.

اَیَر { سـ. با : اگر.

ایراث { سذ. عر. [«ارث»دن مصـ. افعال] کتیرمه، ایجاب ایتمه، ویرمه : اغری، خلل ایراث ایتمك.

ایراد { سذ. عر. [«ورود» دن مصـ. افعال] ١. کتیرمه، نقل ایتمه : مثال، دلیل ایراد ایتمك، ایراد ادله. ٢. بر ملکك ویردیکی تمتع، محصولات وکرا وسائره‌دن آلنان آقچه، کلیر : چفتلکك، املاك وعقارك ایراد سنویسی نه‌قدردر؟ ٣. کرا ویا محصول ویرن املاك و عقار : ایرادی واردر، ایراد صاحبیدر، ایرادیله کچینیور.

ایراق { صـ. [بوکلمه‌نك برنجی هجاسی خفیف وایکنجیسی ثقیل اولوب، آهنکه مغایر اولمسی غرائبدندر. بلکه اساساً همزه‌نك اسره‌سی ثقیل ایدی. — اسکی وچ. املاسی ایراغ‌در.] اوزاقده بولنان ، اوزاق ، بعید ، دور : بغداد بورادن ایراقدر؛ ایراق مملکتلرده. = ظمـ. اوزاق، اوزاقده، دور : بزدن ایراق اوتوریور. || اوستمزدن ایراق = بزدن اوزاق اولسون، الله اسیرکه‌سین.

ایراقلاشدیرمق { فتـ. اوزاقلاشدیرمق، تبعید ایتمك.

ایراقلاشمق { فل. اوزاقلاشمق، تباعد ایتمك.

ایراقلانمق { فل. اوزاغه کیتمك، اوزاق اولمق، تباعد ایتمك.

ایراقلق { سـ. اوزاقلق، بعد، مسافه.

ایران { سخـ. آسیانك بیوك بر یری که اهالیسی لسان فارسی ایله متکلمدر. الیوم فارس، خراسان، کرمان، آذربیجان و سائر ممالکدن مرکبدر. لسان عوامده عجمستان دینیر. ایران زمین دخی دیرلر.

ایرانلی { س. ص. ایران اهالیسندن اولان، عو. عجم.

ایرانی { س. ص. ۃ: ایرانیه. جم. فا: ایرانیان. ایرانه منسوب ومتعلق و ایران اها- لیسندن اولان: دولت ایرانیه.

ایرته { س. برکون صکره‌کی کون: بایرام ایرته‌سی = بایرامدن برکون صکره؛ واردیغم کونك ایرته‌سی پنایر کونی ایدی؛ ایرته‌سی کون؛ ایرته‌یه قالدی. || جمعه ایرتسی = یوم سبت؛ بازار ایرتسی = یوم اثنین. [بو ایکی ترکیبده «ایرته»دن «ه» اسقاط اولنور.] — بعضاً سنه حقنده دخی قوللانیلوب ایرته‌سی سنه دینلیر یعنی برسنه صکره.

ایرته‌لمك { فل. ایرته‌یه قالمق، بر کون کری قالمق: اوراده ایرته‌لمکه مجبور اولدی؛ یمك ایرته‌لرسه باباتلاشیر.

ایرتی { با: اگرتی.

ایردیرمك { فتـ. ایرمسنه سبب اولمق، ایرمسنی ایجاب ایتمك، وصول ایتدیرمك، ایصال، تبلیغ ایتمك: وقتیله محلنه ایردیره‌بیلدیکزمی؟|| عقل ایردیرمك = آکلامق، فهم وادراك ایتمك: بوایشه عقل ایردیره‌مدم کیتدی.

ایردیرمه { ایردیریش. س. ایر- دیرمك فعلی وطر- زی، ایصال، تبلیغ.

ایرشدیرمك { یاخود ایریشدیر- مك. فتـ. ۱. یتیشدیرمك، ایصال ایتمك: مولا. چوق‌ییللره ایریشدیرسین. ۲. خبرویرمك، اخبار، انبا ایتمك، برخبری یتیشدیرمك: بوراده سویلدکلرمزی کندیسنه ایریشدیرمشلر.

ایرشمك { یاخود ایریشمك. فل. ۱. یتیشمك، واصل اولمق: ایریشیر منزل مقصودینه آهسته کیدن. ۲. اوزانوب طوتمق، ال ویا بوی یتیشمك: شو رافه ایریشه‌بیلیرمیسکز؟ آیاغه قالقسه باشی طاوانه ایریشیر. ۳. (بر خبر) واصل اولمق: او کون وقوع حال کندیسنه ایرشمش. ٤. اولمق، کمال بولمق: اوزوملر دها ایرشمدی. ٥. تأهله‌الویریشلی سنه واصل اولمق، یتیشمك: ایرشمش قیزی واردر.

ایرشمه { یا ایریشمه. س. ایرشمك فعلی. با: ایرشمك.

ایرغالامق { با: ارغالامق.

ایرکلمك { فل. ۱. (صو) بریکوب طورمق، طوروب تعفن ایتمك. ۲. (انسان) توحش ایدوب طورمق.

ایرکمك { فل. (صو) بریکوب طورمق، ییغلق.

ایرکن { ایرگن. با: ارکن، ارگن.

ایرکندی { س. صو وچرکاب وسائره بریکمه‌سی، ییغینی، طورغون صو وچرکاب وسائره.

ایرگین { ص. یتیشمش، کمال بولمش، اولمش: ایرکین یمش.

ایرلامق { فل. شرقی و ترکی سویلمك، تغنی ایتمك، نغمه ایله اوقومق. مر.

ایرلامه { س. نغمه ایله اوقومه، تغنی. مر.

ایرلایش { س. ایرلامق فعلی وطرزی، تغنی اصو- لی. مر.

ایرلایجی { س. نغمه‌ایله اوقویان آدم، مغنی، خوا- ننده. مر.

ایرماق { یاخود ایرمق، س. آقار صویك بیوکی، طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلنی، نهر: قیزیل ایرماق کبی. [دها کوچکنه وبر ایرماغه دوکیلنه «چای»، دها کوچکنه «صو» و «اوزن» وهروقت آقیانه‌دره دینور. — اوزن استانبولجه مجهولدر. دره بعضاً آقان کوچك صوبه‌ده دینیر. بعضاً نابمحل اوله‌رق چایه ایرماق نامی ویریلیر: یشیل ایر- ماق کبی که بیوك ایسه‌ده قیزیل ایرماغه دوکیلور.]

ایرمق { فتـ، تقـ. آیروب طاغیتمق، آقیدوب طاغیتمق، پرا- کنده و پریشان ایتمك: ای خدا سن طوغری یولدن ایرما غل. مر.

ایرمك { فل. ۱. یتیشمك، واصل اولمق: ال رافه، باش طاوانه ایرمك. ۲. نائل ومظهر ودسترس اولمق: مرامیمه ایردم. ۳. اولمق، کمال بولمق: شفتالیلر دها ایرمدی. سن رشده واصل اولمق، یتیشمك: ایرمه‌مش برچوجقدر. ٤. ولایت مرتبه‌سنه واصل اولمق: ایرمش برذاتدر. || آیاق صویه ایرمك

= انتباه ایتمك، منتبه اولمق. || ال ایرمك = ال دكمك، فرصت بولمق. || باش كوكه ایرمك = افتخار ایتمك. || عقل ایرمك = آكلامق، فهم و درك ایتمك: بو ایشه عقلم ایرمدی؛ عقلی ایرمز = ادراكسز، قصیر العقل.

ایرمیك { س. [اصلی: «یارمق» دن «یرمیق»] چوربه و حلوا یاپمغه مخصوص دانه‌لی اون: ایرمیك حلواسی، چوربه‌سی.

ایرن { س. آلت طوداق.

ایری { ص. [«ایرمك» دن ایرمش، كال بولمش.] بیوك، جثه‌لی، حجملی، قوجامان، جسیم، ضخم: ایری آدم، ایری بوی، ایری دانه‌لی. || مج. سرت، درشت: ایری سوز.

ایریجه { ص. آز ویا اولدقجه بیوك وجثه‌لی: ایریجه بركوپك.

ایریش { س. [«آریش» یرینه] ١. منسوجاتك بویجه اوزانان ایپلیكاری، آرغاج مقابلی، تار. ٢. یوك آرابه‌سنك اوق.

ایریشمك { ایریشدیرمك و سائره. با. ایرشمك وسائره.

ایریك { یاخود ایروك. ص. ایرمش، اركن یتیشن (میوه) مر. [«اریك» بوندندر.]

ایریكك { یاخود ایرین. س. اولغون یاره‌دن آقان یشیل و صاری یه مائل ماده، قیح، جراحت.

ایریكلنمك { فل. (یاره) جراحت باغلامق، جراحت طوتمق، تقیح ایتمك.

ایریكلنمه { س. یاره‌نك جراحت باغلامه‌سی، تقیح.

ایریكلی { ص. جراحتی اولان (یاره).

ایریلشمك { فل. بیومك، جثه‌لی وقوجامان اولمق.

ایریلك { س. بیوكلك، جثه بیوكلكی، جسامت، ضخامت.

ایریلی { ص. ایچنده ایریسی بولنان: ایریلی اوفاقلی = بیوك كوچك قاریشیق.

ایریم { س. [«ایرمك» دن] ١. ایرمه، وصول. ٢. ایره‌جك مسافه. ٣. فال آچمه، تفأل، استخاره. || كوز ایریمی = كوزك كوره‌بیله‌جكی مسافه، مد بصر؛ كوزله آنجق كوریله‌بیله‌جك بیوكلكده.

ایرین س. با: ایریكك.

ایز { س. ١. انسان وحیوان آیاغنك یرده قالان رسمی، اثر، پی: تارلە‌نك ایچنده برآدم ایزی، برچوق حیوان ایزلری وار ایدی. ٢. یووارلانان و سوریلن جانسز شیئلرك یرده قالان اثری: آرابه ایزی. ٣. علی الاطلاق علامت، نشان، اثر: اوراده اصلا ابنیه ایزی یوقدر. || ایزینه اویمق، باصمق = تابع اولمق. || ایزی بلورسز = وجودندن اثر اولمیان، نابود. || ایزینی بولمق = اماره‌یه دسترس اولمق. || ایزینه دونمك = كلن یردن عودت، رجوع ایتمك. || ایزینی غائب ایتمك = بر درجه‌یه قدر تعقیب ایدوب بعده غائب ایتمك.

ایزبه { ص. [اسلاوجه‌دن مأخوذ اولوب اصل معناسی چالی چرپیدن كلبه‌در.] قویتو، خراب، پیس (یر): ایزبه یر.

ایزجی { س. ایزدن آكلایوب ایزینی تعقیب ایده‌رك خرسزی بولمه‌ده ماهر آدم.

ایزد { س. فا. اصل زردشتیلرك ثنائیتی تشكیل ایدن ایكی عنصردن خیر ونور مربیسنك اسمی اولوب، ایرانیلر بعدالاسلام حق تعالی حضرتلرینه تخصیص ایتمشلردر.

ایزلمك { یاخود ایزله‌مك. فت. ١. ایزینی آرامق، پیننه دوشمك، تعقیب ایتمك. ٢. تحری وجست وجو ایتمك. ٣. سزمك، كشف ایتمك.

ایس { س. ١. دومانك طوقنمه‌سندن حاصل اولان سیاه ماده: موم، چیرا ایسی؛ ایس مركبی. ٢. یانمقدن حاصل اولان قوقو: ایس قوقمق.

ایس { س. با: اص.

ایستاده { ص. با: استاده.

ایستتمك { فت. ١. بشقه‌سی واسطه‌سیله ایستمك، طلب ایتدیرمك. ٢. چاغرتمق، جلب ودعوت ایتدیرمك.

ایستر { فت. ایستمك فعلی مضارعنك مفرد غائبیدر. با: ایستمك. == خر. كرك، خواه: ایستر

او، ایستر بشقه‌سی؛ ایستر کندی کلسین، ایستر برینی کوندرسین. || ایستر ایسته‌مز = خواه ناخواه، طوعاً وکرهاً.

ایستك { س. ۱. ارادت، اختیار: کندی ایستکیله. ۲. آرزو، رغبت، میل، اشتها: ایستك وارمیدر؟ || ایستك ایتمك = آرزو ایتمك.

ایستکلی { ص. طالب، آرزو، کش، خواهشلی: ایستکلیسی دکلم.

ایستمك { یاخود استه‌مك. فت. ۱. دیله‌مك، طلب ایتمك: بری کلمش پاره ایستیور. ۲. آرزو ایتمك، خواهشلیسی اولمق: هرکس زنکین اولمغی ایستر. ۳. آرامق، جست وجو ایتمك: کیمی ایستیورسکز؟ ۴. چاغرمق، جلب و دعوت ایتمك: سزی ایستیورلر؛ کندیسنی محکمه‌دن ایستدیلر. ۵. قصد ونیت ایتمك: آوه کیتمك ایسترم. ۶. محتاج اولمق، لزوم و احتیاجی حس ایتمك: محله‌مز منتظم بر مکتب ایستر. == فل. لزوم واحتیاجی اولمق، لازم اولمق: بو اوطه‌یه بر آویزه ایستر. || ایسته‌مز = لزومی یوقدر، حاجت یوق.

ایستمه { س. ایستمك فعلی. با: ایستك.

ایستنلمك { مج. و:

ایستنمك { مج. ۱. طلب اولنمق. ۲. آرزو اولنمق. ۳. آرانمق، جست وجو ایدلمك. ۴. چاغرلمق، جلب و دعوت اولنمق.

ایستیش { س. ایستمك فعلی و طرزی، طلب، آرزو، خواهش.

ایسلمك { یا ایسله‌مك. فت. ۱. ایسه طوتوب قرارتمق. ۲. (محلی وسائره‌یی) ایس قوقوتمق.

ایسلنمك { فل. ۱. ایسله قرارمق. ۲. ایس قوقمق، ایس قوقوسنی آلمق.

ایسه { فل. ۱. ایمك مصدر غیر مستعملندن صیغهٔ شرطیه‌نك مفرد غائبی اولوب، کون و موجودیت بیان ایدر: بویله ایسه؛ بن بیلدیکم آدم ایسه. ۲. فعلك مختلف صیغه‌لرینه الحاق اولنه‌رق صیغهٔ شرطیه‌نك مختلف زمانلرینی تشکیل ایدر، وبو تقدیرده اکثریا اختصار ایچون همزه ویاسی حذف اولنه‌رق (سه) صورتنده قوللانیلیر: کلیرسه، کلدیسه، کله‌جکسه، کلمش ایسه. == حر. ۱. حالبوکه: بن اونی بکلیوردم او ایسه صاوشوب کیتمش. ۲. یرده، بدل: قورقولی رؤیا کورمکدن ایسه اویقوسز طورمق اولادر = کورمه‌جك یرده.

ایسی { و ایسیلك. با: اصی، اصیلق.

ایسیلك { ص. چوقورلی، چوقورلق، انکبه‌لك، اوبروق.

ایش { س. ۱. انسانك چالیشه‌رق یاپدیغی شیء، عمل، کار: ایش یاپمق، ایش ایشله‌مك. ۲. چالیشمه، اوغراشمه، شغل، مشغولیت: ایشم واردر؛ یازی یازمغی ایش ایدنمشدر. ۳. امر، ماده، مصلحت: بو مشکل برایشدر؛ بونده برایش واردر. ۴. وظیفه، برآدمك یاپه‌جغی: اونی ایشمدر؛ او سنك ایشك دکلدر. ۵. اهمیتلی ماده، مسئله: بونی ده ایش یاپدیکز. ۶. خدمت، مأموریت، کسب وکار: برایش آرایور؛ کندیسی برایشده میدر؟ ۷. حاجت: ایشمی کورمدی؛ ایشنی بیلیر. || ایش آدمی، اوی = الندن ایش کلیر؛ ایش کورمکه مقتدر. || ایش اوله = ارباب سعی وحرفته مقام تحیه‌ده سویلنیلن دعا. مج. مناسبتسز بر حرکتده بولنانه‌ده تکدیر ایچون توجیه اولنور: «ایش اوله» = صانکه ایش کورمش دیمکدر. || ایشی اولمق = ایشی کورلمك، مقصدی حاصل اولمق. || ایش ایچنده ایش وار = کیزلی مقاصد و دسایس بولنمق. || ایش ایشدن کچمك = آرتق اولوب بیتمك، تعمیر و اصلاحه وقت قالمامق. || ایش باشی = ۱. حل و عقد صاحبی. ۲. برایش کورمکه مأمور آدملرك رئیسی، عمله باشی. || ایشك باشی = کنه، منبع، اصل. || ایش باشنده = ایشله مشغول: قزانمق ایستین صباح ارکندن ایش باشنده بولنملیدر. || ایشه باقمق = ایشله مشغول اولمق، ایش کورمك. || ایش بیتیرمك = ایشی حسن ختامه ایردیرمك، حل وفصل ایتمك. || ایش بیلیر = کارآشنا. || ایش بیلمز = الندن ایش کلمز، غافل. || ایش چیقارمق = اهمیتسز شیئه اهمیت ویروب مسئله چیقارمق، اصلسز

يره اوغراشمق واوغراشديرمق. || ايش كسوتى = ايشله اوغراشلديغى وقت كيلن اثواب، ايش روبه‌سى‌ويا اوست‌كوملكى. ||ايش كوج = مشغوليت . || ايش كوج ايتمك = مدار اشتغال اتخاذايتمك. || ايش كورمك = ترويج حاجت ايتمك. || ايش كونى = تعطيلك غيرى. ||ايش كوسترمك = ياپه‌جق ايش ويرمك. || ايشلى كوجلى = مشغول، دغدغه‌لى. || ايش ياپمق = ايش كورمك، وكناية ايش بوزمق: اما ايش ياپديكز. || ايشه يارامق = بركونه قدر و دكرى اولمق. || ال ايشى = نقش كبى نسوانه مخصوص بعض صنايع. || اوسته ايشى = مهارتله ياپلمش، استادانه، مصنع شئ. || ايكنه ايشى = قصناق. || بر ايشدر اولدى = مضى مامضى.

ايشتمك { فتـ. جيش ايتديرمك: آتى ايشتمك. || مجـ. چوق قورقوتمق .

ايشته { ياخود اشته. د. [اصلى اوش‌ده] اشارت اداتيدر، باق، تا، هوذا، اينك: ايشته قلم ايشته كاغد.

ايشجى { سـ. صـ. ۱. ايش‌ايشلين، ايشله مشغول آدم، رنجبر، عمله. ۲. ديكيش ونقش كبى ال ايشيله مشغول قادين‌ويا قيز: ايشجى قيز.

ايشجيلك { سـ. ۱. ايش ايشلين آدمك حالى، رنجبرلك. عمله‌لك. ۲. ديكيشجيلك، نقشجيلك.

ايشسز { صـ. ايشى‌اولميان، برايشله اشتغال ايتمين، بوش، معطل: ايشسز كوجسز = بوش وقت كچيرن، خيلاز.

ايشسزلك { سـ. ايشله اشتغال ايتميش، عطالت.

ايشطين { سـ. طوپراق قنديل.

ايشقرمق { فل. ايصليق چالمق، قوش كبى اوتمك.

ايشقريق { سـ. طوپراقدن صو دودوكى.

ايشقنه { سـ. [ر.] قره مرجان باليغى.

ايشلتمك { فتـ. ۱. ايش كورديرمك، ايشله مشغول ايتمك، چاليشديرمق: باغچه‌سنده دائما اوچ درت عمله ايشلدير. ۲. كچيرمك، نفوذ ايتديرمك: بوروزكار صوئوغى آدمك ايليكنه قدر ايشلدير. ۳. جراحتلانديرمق، جراحتلى بر حالده طوتمق: ياقيى برقاچ كون ايشلتدم. ٤. برشيئى اصلاح ايچون اوزرينه دوشمك: بو يازىيى دها ايشلتملى.

ايشلتمه { سـ. ايشلتمك فعلى. با: ايشلتمك .

ايشلدجى { صـ. ايشلدن، چاليشدران: دمير يول خطنك ايشلدجى شركتى .

ايشلك { صـ. ۱. چوق‌ايشلنن، دائما ايشلر، ممر: ايشلك يول، سوقاق. ۲. تجربه‌لى، ادماننلى، آليشيق، سهل: ايشلك يازى، ايشلك‌قلم. ۳. ايى‌ايشلر، طيقانمش ويا بوزوق اولميان: ايشلك چبوق، ساعت.

ايشلمك { ياخود ايشله‌مك. فل. ۱. ايش كورمك،ايشله اوغراشمق، مشغول اولمق: كونده سكز ساعت ايشلر. ۲. كيرمك، نفوذ ايتمك: صو طوپراغك ايچنه ايشلمش. ۳. تأثير ايتمك: ايچمه ايشلدى؛ صوئوق ايليكمه قدر ايشلدى. ٤. (ماكينه وسائره) متحرك اولمق، بوزوق ومعطل اولمامق: ساعت، بارومتره، ماكنه، دكرمن ايشليور. ٥. چوق كيديلوب كلمك، بطال اولمامق: بو يول چوق ايشليور؛ يكى آچيلان دكان، غازينو ايى ايشليور. ٦. جراحت باغلامق، جراحتلانمق، تقيح ايتمك: ياره، چبان چوق ايشليور. = فتـ. ۱. ياپمق، اعمال ايتمك: نه ايشليورسك؟ ۲. اويمق، حك ايتمك، اويه‌رق تزيين ايتمك: بو طاوانى كوزل ايشلمشلر. ۳. ايكنه‌ايله‌نقش‌ايتمك: آطلاس اوزرينه ايپكله كوزل چيچكلر ايشليور.

ايشلمه { سـ. ايشلمك فعلى. با: ايشلمك. = صـ. نقش وياحك ايشى، اويمه .

ايشلمه‌لى { صـ. صيرمه ويا ايپكله نقش وتزيين اولنمش .

ايشلنمك { مجـ. ۱. اعمال‌اولنمق، ياپلمق: بوصيجاقده ايش ايشلنمز. ۲. حفر ويا حك ياخود نقش ايدلمك: طوپراق يومشاقدر قولاى ايشلنير؛ ميشه آغاجى زور ايشلنير؛ لاجوردآطلاس اوزرينه صيرمه ايشلنيرسه كوزل كوستر ير. ۳. چاليشلمق، ايش كورلمك:

کونده سکز ساعت ایشلنیر .

ایشلنمه { س. و :

ایشلنیش { س. ایشلنمك فعلی و طرزی. با: ایشلنمك.

ایشلیش { س. ایشلمك فعل وطرزی. با: ایشلمك .

ایشنمك { فج. چیش ایدلمك، صو دوكلمك : هر یره ایشنمز.

ایشه مك { فل. [اصلی : « اشه‌لمك » دن اشیمك] صو دوكمك، چیش ایتمك، تبول ایتمك . = فت. ادرارله ویا ادرار یرینه چیقارمق : قان ایشه‌دی .

ایشیتدیرمك { فت. طویورمق، اسماع ایتمك : بوروزكارده سسكی نصل ایشیتدیره جكسك ؟

ایشیتمزلك { س. ایشیتمه‌مه، ایشیتمه‌یش: ایشیتمزلكه كلمك = ایشیتمز كبی اولمق، صاغرلغه اورمق . [الیوم استانبولده ایشیتمه‌مزلكه كلمك دینیر.]

ایشیتمزلنمك { فل. ایشیتمز كبی اولمق، ایشیتمزلكه كلمك، صاغرلغه اورمق .

ایشیتمك { فت. ۱. طویمق، قولاقله حس ایتمك. سمع، استماع ایلك : سسكزی ایشیتدم؛ كیجه آتیلان طوپی ایشیتدم . ۲. خبر آلمق، استخبار ایتمك : كلدیككزی دون ایشیتدم؛ برشیء ایشیتدم عجبا صحیح میدر ؟ ۳. دیكلمك، قولاق آصمق : نافله آغزكزی یوریورسكز اوآدم ایشیتمز؛ نصیحت ایشیتمز. || ایشیتمزدن كلمك = ایشیتمز كبی اولمق، صاغرلغه اورمق. || لقردی ایشیتمك = معاتب اولمق، عتابه دوچار اولمق .

ایشیتمه { س. ایشیتمك فعلی، سمع، استماع .

ایشیدلمك { فج. ۱. طویلمق، مسموع اولمق : بر سس ایشیدلدی؛ بورادن طوپ سسی ایشیدیلیر. ۲. خبر آلنمق، استخبار اولنمق، مسموع اولمق: برسركی كشادینه قرار ویرلدیكی ایشیدلمشدر. ۳. دیكلنمك، مسموع ومقبول اولمق : نم سوزم ایشیدلمدی .

ایشیدیجی { ص. ایشیدن، سا. مع، مستمع .

ایشیق { س. ۱. آیدینلق، نور، ضیا : مومك ایشیغی، پنجره‌دن كلن ایشیق . ۲. كیجه تنویر ایدن شیء، موم، قندیل، لامبه : بورایه بر ایشیق كتیرك. || ایشیق ایتمك، ایشیق ویرمك = آیدینلق ویرمك، تنویر ایتمك. == ص. آیدینلق، منور، ضیادار.

ایشیل { ح. مكرر قوللانیله‌رق پارلامغی وكوزلری پارلاده‌رق باقمغی تصویر وتأكید ایدر : ایشیل ایشیل ایشیق باقمق .

ایشیلاتمق { فت. پارلاتمق، پارلداتمق : حدتندن كوزلرینی ایشیلاتدی .

ایشیلامق { فل. قرا كلق ایچندن ضیا ظاهر اولمق، آرالق آرالق پارلامق، یالابیق: شیمشك ایشیلایوردی . || كوزلر ایشیلامق = اثر حدت كوسترمك .

ایشیمق { فل. پارلامق، پارلدامق، یالابیق، لامع وضیاپاش اولمق، تلألؤ ایتمك : قندیل، الماس، آتش بوجكی ایشیدی .

ایشین { س. ۱. كونشك پارلدیسی. ۲. اوزاقده لمعان ایدن ضیا .

ایص { س. با: اص .

ایصال { سذ. عر. [«وصول» دن مص. افعال] وصول بولدیرمه، ایریشدیرمه، یتیشدیرمه، اولاشدیرمه : مكتوبی محلنه، ارزاق اردوكاهه ایصال ایلدی .

ایصلاتمق { یاخود اصلاتمق. فت. صویه باتیرمق ویا اوزرینه صو سرپمك، نمناك ایتمك، تبلیل وترطیب ایلمك : بزی، اللری ایصلاتمق. || مج. دوكمك، طیاق آتمق .

ایصلادیش { س. ایصلاتمق فعلی وطرزی، ترطیب، تبلیل. || مج. ضرب، كوتك، طیاق.

ایصلاق { یاخود اصلاق. ص. صویه باتیرلمش ویاصو طوقنمش، نمناك، رطیب، تر. || ایصلاق قارغه = مسكین .

ایصلاقلق { س. صویه بولاشمش اولان شیئك حالی، نملیك، تبلل، ترطب : بو اوطه‌ده برایصلاقلق واردر.

ایصلامق { فت. ایصلاتمق. مر.

ایصلانمق { فط. صویه بولاشمق، نملی اولمق، تبلل و ترطب ایتمك: اثوابم، الم ایصلاندی.

ایصلیق { یاخود اصلیق. س. ایشقرلدیغی وقت آغزدن چیقان اینجه سس، صفیر؛ ایصلیق چالمق = بوسسی چیقارمق، ایشقیرمق.

ایصمارلامق { ایصمارلامه و سائره با: اصمارلامق وسائره.

ایصی { ایصیتمق، ایصیتمه وسائره. با: اصی وسائره.

ایصیرتمق { یاخود ایصرتمق. فتـ. ایصیرمغه سوق ایتمك: کوپکره ایصیرتمق = کوپکاری تسلیط ایتمك. || پارمق ایصیرتمق = حیرتده براقمق.

ایصیرغان { یاخود اصرغان. ص. ایصیران، دیشله صیقوب قوپاران. == س. ایصیرغان، ایصیرغان اوتی = تماسی جلدی یاقار معروف بر نباتکه کسکیشجه واینجه برخاوله مستور یاپراقلری واردر، انجره، قریص.

ایصیرغین { س. ایسیلك، حرارت قبارجغی.

ایصیرمق { یاخود اصرمق. فتـ. دیشله قوپارمق، دیشله طوتوب صیقمق، عض ایتمك: المایی ایصیردم؛ کوپك المی ایصیردی. || مج. ذم وقدح ایتمك. || آوج ایصیرمق = زیاده حدت ایتمك. || پارمق ایصیرمق = چوق تعجب ایتمك، حیرتده قالمق. || کوز ایصیرمق = طانیر کی اولمق. || یاقه ایصیرمق = یاردم ومدد ایستمك.

ایصیریجی { ص. ایصیران، عض ایدن.

ایصیریق { س. ایصیرمه اثری، دیش یاره‌سی. || مج. زیان، ضرر. مر.

ایضاً { ح. عر. ینه اولیه، کذا، کذلك، بودخی، دفعه.

ایضاح { سذ. عر. جـ. ایضاحات. [« وضوح » دن مصـ. افعال] آچیق ومفصلاً بیان ایتمه. شبهه براقمیه‌جق صورتده آچیق افاده: ماده‌یی ایضاح ایتمك؛ بوبابده ایضاحات ویرمك.

ایضاحاً { ح. عر. آچیقدن بیان وافاده ایده‌رك، شبهه براقمیه‌جق صورتده آچیق و مفصل اوله‌رق: ایضاحاً یازمق.

ایغریب { س. [ر. Γρίπος] بیوك بالیق آغی که انواعی واردر. || ایغریب چویرمك = اوسته‌لقله بردن وبیوکجه تمتع واستفاده ایتمك. || ایغریب قایغی = بش چفته بالیق قایغی.

ایغل { مه. مکرر قوللانیله‌رق بر مایعك بول بول وسسله آقدیغنی تصویر ایدر: ایغل ایغل آقیور.

ایفاء { سذ. عر. [« وفاء » دن مصـ. افعال] ۱. بورج ویا وعدینی ادا ایتمه: ایفاء دین، ایفاء عهد. ۲. برایشی موقع فعله قومه، اجرا. ۳. ایش کورمه، یاپمه، ایتمه. قیلمه: وظیفه‌سنی، خدمتنی ایفا ایتدی. [اجرا وادادن فرقیچون با: اجرا.]

ایق { مه. انسانك بوغلیرکن ویا بوغازی طارالمش اولدیغی حالده صیقندی ایله چیقاردیغی سسی تصویر ایدر: ایق ویق یاپمق.

ایقاد { سذ. عر. [« وقود » دن مصـ. افعال] یاقمه، طوتیشدیرمه، اشعال: ایقاد قنادیل ایتمك.

ایقاظ { سذ. عر. [« یقظ » دن مصـ. افعال] اویاندیرمه، اویقودن قالدیرمه. || مج. غفلتدن قورتارمه، عقلنی باشنه طوپلاتمه.

ایقاع { سذ. عر. [« وقوع » دن مصـ. افعال] وقوع بولدیرمه معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده دوشورمه وسائر معانی‌یه کلوب بومعنایه کلمز.

ایقان { سذ. عر. [« یقین » دن مصـ. افعال] یقین بیلمه، تیقن، صاغلام بیلیش.

ایقل { مه. انسان ویا حیوانك بوغلورجه‌سنه وصیقندی ایله نفس آلمسنی تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: ایقل ایقل نفس آلیوردی.

ایقلاتمق { فتـ. زورلا بوصیقه‌رق ایقی دیمکه مجبور ایتمك، اخافه وتضییق ایتمك.

ایقلامق { فل. ۱. صیقندی آلتنده زحمتله نفس آلمق. ۲. نفس بوغالیرکبی اغلامق. ۳. چوق زحمت ومشقت آلتنده بولنمق، یوك آلتنده ازلمك.

ایقندی { س. زیاده انقباضی اولان آدمك ویا وضع حمل

ایده‌جك قادینك زورلامه‌سی.

ایقنمق { فل. ١. ثقلتله صیقنوب زورله نفس آلمق. ٢. شدتلی انقباض حالنده ویاوضع حملده زورلامق.

ایگ { س. تق. قوقو، ایس، را. یحه، بوی.

ایگك { س. با: ایگی.

ایگده { س. اكشی پستنك آغاجی و یوه وچیچكی، غبیرا، سنجد.

ایگدیج { س. و:

ایگدیش { س. انمش آت، بینك بیكری.

ایگدین { ص. [قوقودیمك اولان « ایگك » دن] قوقش، بوزوق، جلاق (یمورطه).

ایگرچین { ص. قرار ویرمین، متردد، موسوس، مر.

ایگرچینلك { س. تردد، وسوسه، وهم. مر.

ایگرنج { س. اكراه، ایگرنمه. = ص. ١. ایگرنه‌جك، مكروه: پك ایگرنج بر شیئدر. ٢. ایگرنن، استكراه ایدن: ایگرنج طبیعتی واردر. [بونك صحیحی: «ایگرنگج» در.]

ایگرنجلك { س. ایگرنمه، استكراه، اكراه، مكروهیت، تیكسینمه.

ایگرندی { س. ایگرنمه، اكراه، استكراه، مكروهیت، تیكسینمه.

ایگرندیرمك { فت. ایگرنمه‌سنی موجب اولمق، تیكسیندیرمك، اكراه واستكراه ایتدیرمك.

ایگرنگج { ص. [غا: ایگرنج] هر شیئدن ایگرنن، تیكسینن، استكراه ایدن: ایگرنگج طبیعتی واردر.

ایگرنلمك { مج. ایگرنمه كلمك، استكراه ایدلمك: تمیز آدمدن ایگرنلمز.

ایگرنمك { فل. تیكسینمك، اكراه، استكراه، نفرت ایتمك.

ایگرنمه { س. تیكسینمه، اكراه، استكراه، نفرت.

ایگرنه‌جك { ص. تیكسینمكی موجب، اكراه اولنه‌جق، مستكره.

ایگره‌مك { فل. (بوغاوامثالی) باغرمق، بوكورمك.

ایگریك { ص. چوق باغران وبوكورن (حیوان).

ایگریم { س. با: اگریم.

ایگلتمك { فت. ١. ایگلمه‌سنی موجب اولمق، زار ونالان ایتمك: پهلوانلر یكدیگرینی ایگلتدیلر. ٢. محزون ومكدر ایتمك. ٣. عكس صدا ایله چینلاتمق: بیوك طوب آتلدقجه طاغلری ایگلتیوردی.

ایگلده‌مك { فل. چینلامق، طنین اندازاولمق.

ایگلدی { س. ١. ایگلیش، ناله، زاری. ٢. عكس صدا، طنین.

ایگلدیلی { ص. صدا ویرن، عكس صدا ایله اوتن، چینلایان، طنین انداز.

ایكن { فل. ایمك مصدر غیر مستعملندن حال صیغه‌سیدر: ١. اولدیغی حالده: بن اوندن دها كنج ایكن دها یاشلی كورینیورم. ٢. اولدیغی زمان: بن اوراده ایكن اوئله برنیت یوغیدی. — مضارع وماضی نقلی واستقبال صیغه‌لرینه‌ده الحاق ایده‌رك ینه حال ویا زمان بیان ایدر صیغ مركبه تشكیل ایدر، وبو حالده اكثریا همزه ویاسی حذف اولنور: كیدر ایكن (كیدركن)، كیتمش ایكن (كیتمشیكن، كیتمشكن)، كیده‌جك ایكن (كیده‌جكیكن، كیده‌جككن).

ایكنجی { عب. برنجیدن صكره كلن، ثانی: ایكنجی قپو، آیك ایكنجی كونی؛ اون ایكنجی = ثانی عشر؛ یكرمی ایكنجی؛ یوز ایكنجی. = س. معاون.

ایكندی { س. اوگله ایله آقشام آره‌سنده‌كی نماز وقتی، عصر ثانی: ایكندی نمازی، اذانی. || ایكندی اوستی = ایكندی وقتی. || مج. ایكندیدن صكره = وقتسز. پك كج.

ایكندیین { ظر. ایكندی وقتی، ایكندی اوستی.

ایگنه { س. ١. دیكیشه مخصوص دمیر و چلیكدن سیوری وآرقه‌سی دلیكلی آلت، ابره، سوزن. ٢. دیكن، باتان سیوری شیء. ٣. آری وعقرب كبی بوجكارك صوقدقلری سیوری شیء. ٤. بعض ماكینه و

آلتلرك سیوری وانجه جزئی: تفنك، دومن ایكنه‌سی. ٥. باشه ویا كوكسنه صوقلق اوزره ایكنه‌یه طاقیلی مجوهر: الماس ایكنه، باش ایكنه‌سی. || ایكنه آردی = بر نوع دیكیش. || مج. ایكنه ایپلیك = پك ضعیف و نحیف. || ایكنه دن ایپلیكه = كافهٔ تفرعات وتماتیله. || ایكنه دلیكی. || اولته ایكنه‌سی = زوقه. || دیكیش ایكنه‌سی = دیكیشه مخصوص ایكنه. || شیش ایكنه‌ = چوراب اورمكه مخصوص شیشجك. || طوپلی ایكنه = آر- قه‌سی طوپلی ویووارلاق ایكنه كه بر شیء كه ایلیشدیرمكه یارار. || یورغان ایكنه‌سی = یورغان قاپلامغه مخصوص بیوجك ایكنه. || ایكنه یوتمش = غایتله ناتوان.

ایكنه‌جك { سـ. مج. دومنی ربط ایدن سیوری دمیرلر.

ایكنه‌جی { سـ. ایكنه یاپان ویا صاتان آدم.

ایكنه دان { سـ. [: تر. ایكنه = م. فا. دان = ادات ظرف. غل. تعبیر. دها غلطی: ایكنه‌دانلق. طوغریسی: ایكنه‌لك] ایكنه محفظه‌سی، تنكه ویا كمیكدن اوفاق استوانی محفظه.

ایكنه‌لك { سـ. ایكنه محفظه‌سی، ایكنه‌دان.

ایكنه‌لمك { یاخود ایكنه‌له‌مك. فتـ. ١. ایكنه ایله دلمك. ٢. قالبنی آلمق اوزره كنارلرینی ایكنه ایله دله‌رك اشارت ایتمك. ٣. طوپلی ایكنه ایله ایلیشدیرمك.

ایكنه‌لی { صـ. ایكنه‌سی ویا ایكنه كبی اینجه و سیوری بر آلتی اولان: ایكنه‌لی تفنك؛ ایكنه‌لی قاریجه.

ایكه { وایكا. سـ. تق. صاحب، مالك. مر.

ایكه‌لمك { فتـ. تق. ١. تحت تصرفنه آلمق، مالك و متصرفی اولمق. ٢. تملك (استملاك) ایتمك.

ایكی { عد. بردن صكره كلن صایی، اثنین، دو، ٢: ایكی كشی، ایكی ساعت؛ اون ایكی، یكرمی ایكی، یوز ایكی. || ایكی یوز. با: ایكیوز. || ایكی بیك = الفین. || ایكی آغزلی = ایكی طرفی كسر (بیچاق و سائره). || ایكی چفته = درت كوركلی قایق. || ایكیده بر = نصف. || ایكیده بر، ایكیده برده = پك صیق، هر وقت. || ایكی قات = مضاعف. || ایكی كونده بر = كون آشیری، غباً. || ایكی یوزلی = ١. ایكی طرفی یوز (قماش). مج. مرائی.

ایگی { یاخود ایگك. یوك ویا پنبوق وسائره چوبروب قیوبرمغه مخصوص چلیك. || آرابه ایگیسی = آرابه اوقنك قلمی. || صبان ایگیسی = آغاج میخی. == صـ. ایگی طاش = دكرمنك آلت طاشی.

ایگی { سـ. با: اگو.

ایكیز { سـ. صـ. بر حملدن طوغمش ایكی قارداش، توأم. || ایكیز طوغورمق = بروضع حملده ایكی چوجق دنیایه كتیرمك؛ مج. چوق عذاب چكمك.

ایكیزلمه { صـ. ایكیزلی، چفته.

ایكیزلی { صـ. چفته: ایكیزلی شمعدان.

ایكیشر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده ایكی: پاره‌یی تقسیم ایتدیلر ایكیشر لیرا دو- شدی؛ بو فدانلری ایكیشر غروشه آلدم.

ایكیلك { صـ. ١. ایكی غروش. ٢. ایكی غروش قیمتنده اولان: ایكیلك باصمه. ٢. اوقه وسائره ثقلتنده اولان. ٣. ایكی قسمدن مركب.

ایكیله‌مك { فتـ. ایكی یاپمق، اشنی تدارك ایتمك.

ایكیلی { صـ. ایكی شیئی حاوی و یا ایكی شیئدن مركب. == سـ. اسقامبیل كاغدلرینك ایكی بنكلیسی: سینكك ایكیلیسی.

ایكین { د. تق. عجبا، آیا: كلیرمی ایكین؟

ایكیوز { عد. ایكی دفعه یوز، مأتین، ٢٠٠؛ بیك ایكی یوز = ١٢٠٠؛ ایكیوز یكرمی = ٢٢٠.

ایل { (آل) سـ. ١. خلق، ناس، آدملر: ایل عالم. ٢. قوم، قبیله، عشیرت: یكی ایل، اسكی ایل. ٣. بر قوم وقبیله‌نك مسكن ومأواسی: تكه ایلی، تركمان ایلی. ٤. مملكت، دیار، ایالت، ولا- یت: روم ایلی، قوجه ایلی. == سـ. صـ. یبانجی، بیكانه، اغیار: او بنم ایچون ایلدر؛

ایل اوی = یبانجی یر. || ایل بکی، خانی = عشیرت رئیسی. — هلاکویه ایلخانی، وسلاله‌سنه (ایلخانیه) نامی ویرلمسی بوندندر. || ایله کونه (ایل عالمه) قارشی = یار واغیاره قارشی. || غلط اوله‌رق (ایلات) صورتنده‌ده جمعی یاپوب، ایلات وعشایر دیرلرکه کوچبه طاقملری و یوروکلر دیمکدر.

ایل { سـ. تق. ییل یرینه سنه معناسـله مستعملدر. یا: ییل. — ییلان، ییلدیرم، ییلدیرامق کبی لغتلرك ده اسکی املاسی ایلان، ایلدیرم وسائره‌در.

ایلاد { سـ. عر. [«ولادت» دن مص. افعال] ١. طوغورمه. ٢. طوغورتمه.

ایلاف { سـ. عر. [«الفت» دن مص. افعال] الفت وانسیت ایتدیرمه، آلیشدیرمه. ذ.

ایلتمك { مض: ایلدیر. فتـ. ١. بر ایله یعنی یره کوتورمك، نقل و ایصال ایتمك: بونی فلان یره ایلت؛ شو ماصه‌یی بو طرفه ایلدیویر. ٢. قاپوب چالمق، سرقت ایتمك، آلوب کوتورمك.

ایلتی { (اَلتی) سـ. [«ایل» دن] ایکی قارداش زوجه‌لرینك هربرینه نسبتله دیکری، بر قادینك قاینك زوجه‌سی.

ایلچی { (اَلچی) سـ. [«ایل» دن: اصلی: ایلچی] برمملکت ویا دولت طرفندن دیکری نزدینه کوندریلن وکیل، رسول، سفیر؛ بیوك ایلچی = سفیر کبیر؛ اورته ایلچی = بیوك ایلچینك مادوننده‌کی ایلچی؛ ایلچی وکیلی = مصلحتکذار.

ایلچیلك { (ایلچیلك) سـ. ایلچی صفت و مأموریتی، سفارت، رسالت.

ایلدلمك { فج. کوتورلمك، سوق ونقل ایدلمك: اوته‌یه ایلدلمك.

ایلدم { ص. نادم، پشیمان. مر.

ایلدملك { سـ. ندامت، پشیمانلق. مر.

ایلری { یاخود ایلرو. ظم. [اصلی: «ایلك» دن «ایلکاری»] اوکده، کری مقابلی، قدام، پیش: ایلری اولمق، بولنمق، اوتورمق، کچمك؛ ایلری کل. == صـ. ١. ایلریده، اوکده بولنان، اوکدن کیدن: ایلری خط، ایلری قره‌غول. ٢. دها اوکده بولنان، متقدم، سابق: اوبزدن ایلریدر. ٣. ترقی ایتمش، مترقی، کچمش، اقدم اولان: صنایعده انکلتره فرانسه‌دن ایلریدر؛ علوم ریاضیه‌ده او بندن چوق ایلریدر. ٤. وقت صحیحدن زیاده کوسترن (ساعت): بو ساعت چوق ایلریدر. عکسی: کری. == سـ. ١. اوك طرف، برشیئك اوکی: کاروانك ایلریسی کوزمزدن غائب اولمشیدی. ٢. کیدیله‌جك اولان یر، اوکده بولنان مسافه: یولك ایلریسی دوزدر؛ ایلریمز اووه‌در. ٣. کله‌جك زمان، آتی، مستقبل: ایلریمز یازدر. || ایلریده = ١. (ظم.) اوکده، باشده. ٢. (ظز) آتیده، استقبالده. || ایلریدن = اوکدن. || ایلری آلمق = تقدیم ایتمك. || ایلریده اولمق = بو کسکیجه بر مأموریتده بولنمق. || ایلری چیقمق = قارشیلامق، استقبال ایتمك. || ایلری سورمك = ١. سوق ایتمك، کوتورمك. ٢. درمیان ویا تکلیف ایتمك. || ایلری چکمك = ترقی ایتدیرمك. || ایلری کچمك = تقدم ومسابقت ایتمك. || ایلری کلمك = نشأت ایتمك، منبعث اولمق. || ایلری کلن = اعیاندن اولان، نفوذ واقتدار اصحابندن بولنان. || ایلری کیتمك = ترقی ایتمك. || ایلری وارمق = حدی تجاوز ایتمك، چوق اولمق.

ایلریلتمك { فتـ. ١. ایلری کوتورمك، ایلری سورمك، تقدیم ایتمك. ٢. ترقی وتفیض ایتدیرمك: آمری آز زمان ظرفنده کندیسنی ایلریلتدی.

ایلریلمك { یا. ایلریله‌مك. فل. ١. ایلری کچمك، اوکه کچمك، تفوق، تصدر ایتمك. ٢. اوکه طوغری یورمك، اوکه چیقمق. ٣. چوق ایلری کیتمك، ایلریده بولنمق: بز یوله چیقدیغمز وقت او خیلی ایلریلمشیدی. ٤. ترقی وتفیض ایتمك: ایلریلیه‌جك برچوجقدر؛ آمریقالیلر بو صوك زمانلرده چوق ایلریلدیلر. ٥. ساعت ایلری اولمق، وقت صحیحدن زیاده کوسترمك، چوق یورمك: بو ساعت ایلریلیور.

ایلشمك { ایلشدیرمك. یا: ایلیشمك وسائره.

ایلغار { س. ۱. باشی بوش آتك درتلمه قوشمه‌سی. ۲. آکیزین هجوم، آقین، دشمن طوپراغنه چاپول ایچون وقوع بولان سواری هجومی. || ایلغار ایتمك = هجوم و آقین ایتمك.

ایلغارجی { س. چاپول ایچون دشمن طوپراغنه هجوم ایدن باشیبوزوق سواری عسکری، آقینجی.

ایلغارلامق { فل. چاپول ایچون دشمن طوپراغنه آقین ایتمك، آقینجیلق ایتمك.

ایلغامق { فل. ۱. (آت) باشی بوش اوله‌رق درتلمه کیدرکبی قوشمق. ۲. (آتلر) قوشوب هرطرفه یایلمق. ۳. چاپول ایچون آتله هجوم ایتمك، آت قوشدیره‌رق هر طرفه اوروب یکمك. مر.

ایلغیم صالغیم { س. صیجاق موسمده بخارك چقورجه اووه‌لره یاصلانوب اوزاقدن صو کبی کورنمه‌سی، سراب. [لازم برلغت اولدیغی حالده استانبولجه متروکدر.]

ایلغین { س. [اصلی : «ییلغق» دن ییلغین] انواع عدیده‌سی اولان بر نوع اورمان آغاجی : آق ایلغین = باشلیجه صولاق یرلرده حاصل اولان وآچیق پنبه چیچك آچان نوعی‌که قدرت حلواسنك ایسی بونك یاپراغنده اولور، گزمازی؛ آجی ایلغین = آجی کونلك دینلن ضمنی ویزن جنسی، اثل.

ایلغنجار { س. یبانی کراز، آجی کراز.

ایلغینلق { س. آق ایلغین اورمانی، قوریلغی.

ایلق { س. [صحیحی « ارق » ویا «اورروق»] با : ارق.

ایلقی { س. باشی بوش گزن آلیشدیرلمامش آت، خرکله. [تاتارلر بویله‌لرینی اتلرینی یمك ایچون یتیشدیررلر.]

ایلك { ص. اولکی، برنجی، مقدم، ابتداکی ، ایلریده‌کی ، صوڭ مقابلی : ایلك ایشمز او اولدی؛ ایلك اوغلی؛ ایلك حرف؛ ایلك بهار. = ح. اك اول، اك باشده، برنجی اوله‌رق : ایلك یارادیلان انسان؛ ایلك سویلدیکی سوز. — بعضاً مجرد تأکید ایچون اولور : ایلك ابتدا = اك اول؛ ایلك اوکجه = اك اوکده.

ایلکلك { س. اولکیلك ، برنجیلك.

ایلکین { ح. ابتدا، اك اول، ابتدادن، ایلك دفعه اوله‌رق : بن ایلکین اویله آکلادم.

ایلمك { فت. ایتمك، قیلمق، یاپمق، ایشلمك. — تکلمده‌آز قوللانیلوب، اسکی کتابتده ایتمك یرینه فعل اعانه اوله‌رق چوق استعمال اولنور، ومصادر عربیه ایله افعال مرکبه تشکیل ایدر : امر ایلمك، بیان ایلمك، امداد ایلمك. || نیلیم = نه ایلیه‌یم، نه یاپه‌یم؟ نیلسون = نه ایلسون، نه یاپسین؟

ایلمك { فت. ۱. طوپلایوب طوتدیرمق، چاتمق : ایلر طوتار؛ لباسنی کندی ایلر دیکر. ۲. راست کلمك، تصادف ایتمك، دوش کلمك. مر.

ایلمك { س. چوزلمسی قولای دوکوم، اکرتی دوکوم، حلی قولای عقده.

ایلمه‌کلمك { یا ایلمکله‌مك. فت. اکرتیدن باغلامق، قولای چوزیلور بر دوکوم یاپمق.

ایلمکلی { ص. اکرتیدن باغلانمش، قولای چوزیله‌جك صورتده دوکوملنمش.

ایلمه { س. ایلمك فعلی، ایتمه، قیلمه، یاپمه.

ایلمن { لن. حج. با : ایله .

ایلنج { س. بددعا، انکسار، لعنت. مر.

ایلندی { س. طوتدیرمه، ایلیشدیرمه، دیکیشدن اول ایکی پارچه‌یی بربرینه طوتدیرمق.

ایلنمك { فت. بددعا ایتمك، انکسار ایتمك، قارغیمق، لعنت ایتمك.

ایلول { س. تقویم رومینك اصل یدنجی و آوروپالیلرك شمدیکی ترتیب سقیمنجه طقوزنجی آینك اسم سریانیسیدر. اسم رومیسی (سپتمبر) در، که یدنجی آی دیمکدر.

ایله { یاخود ایان، واختصارله : له، لن. حج. ۱. الصاق ایچون وواسطه وآلت بیانیچون اولور، عر. (بـ) فا. (بـ) کبی : ال ایله آلمق، دکنکله اورمق، کوزله اشارت ایتمك، قورشون قلمله یازمق، واپورله کیتمك،

آتله كزمك. ٢. معيت وصحبت وبرابرلك بيان ايدر، عر. (مع) فا. (با) كبي : يارين سنكله بازاره كيده‌جكز؛ بش كشي ايله كلدي؛ اكمكي پينيرله يدي. ٣. طرز وأسلوب وكيفيت بيان ايدر : زحمتله يوريمك؛ قولايلقله ايش كورمك؛ كرا ايله او طوتمق؛ معاونتله چكنمك. == حر. ١. عطف ايچون قوللانيلير : و، ده، دخي : بن ايله سز يارين فلان يره كيده‌جكز = بن وسز؛ كيتمك ايله كلمك = كيتمك وكلمك، كيدوب كلمك. ٢. مصدر عربي وفارسي‌يه الحاق اولنه‌رق ينه عطف معنا سيله ربط كلام ايدر : تحقيقات جليه وخفيه اجراسيله استحصال اولنه جق نتيجه‌نك اشعاري، كه بو افاده ايله تحقيقات اجراسي وكيفيتك اشعاري مطلوبدر؛ عربي اوله‌رق «بالاجرا» دخي دينلير؛ خيدودلري اخذ وتوقيفله حقلرنده ايجاب قانوننك اجراسي. ٣. مصادر تركيه‌يه الحاق اولنه‌رق سببيت بيان ايدر : كيفسز اولمغله كله‌ميه‌جكني يازمش = كيفسز اولديغندن، اولديغي اجلدن؛ قيش تقرب ايتمسيله لوازم شتائيه‌نك تداركي اقتضا ايدر. ٤. ينه مصادر تركيه‌يه الحاق اولنه‌رق مجرد ربط كلامه ويا «اولمسي اوزرينه» «اولمسنه بناءً»، «اولنجه» كبي بر معنا افاده ايدر : طلب بيوريلان اوراق كوندرلمش اولمغله وصولنك اشعاري. ٥. ضميره مضاف اسم مصدره الحاق اولنه‌رق زمان واولنجه، اولديغي آنده كبي زمانجه زياده تقرب بيان ايدر : بكلنيلان اوراقك كلمسيله كيفيت موقع تذكره قونه‌جقدر = كلديكي آنده؛ سزك عزيمت ايتمكزله ايش دكيشدي = عزيمت ايتديككز آنده. تأكيد ايچون (برابر) كلمه‌سي ده علاوه اولنور : نم سويلمله برابر ايشه اهميت ويرمكه باشلاديلر. مصادر عربيه ايله ده اولور : اونك وصوليله برابر ايشه كيريشديلر. || ايله برابر = ضديت بيان ايدر، اولديغي حالده، ايكن، مع : بونكله برابر = بويله اولديغي حالده، مع هذا: كنديسي وظيفه سني ايفا ايتمش اولمغله برابر قباحتي اوستنه آلدي = ايفا ايتمش اولديغي حالده — اسملرك مجردينه وضمير واسم اشارتك مضاف اليهنه الحاق اولنوب، يالكز بونلردن جمع غائب مستثنا اوله‌رق مجرد حالنده قوللانيلير: برآدم ايله (برآدمله)، احمدله، انسانلرله، بنمله، بزمله، سنكله، اونكله، بونكله، اونلرله، بونلرله.

ايلي { ص. ايليق، صيجاقجه، صوئوغي قيرلمش.

ايليتمق { فت. ايلينديرمق، آز ايصتمق، ويا آز صيجاق قاله‌جق صورتده صوئوتمق.

ايليجق { يا ايليجاق. ص. پك آز صيجاق، ايليقجه.

ايليجه { س. طبيعي صيجاق صو، صيجاق معدن صوبي، قدرت حمامي. يردن قايناياننه قايناراجه، واوزرنده قبه وابنيه اولورسه قاپليجه دينير.

ايليشديرلمك { فمج. ربط و تعليق ايدلمك، چنكل ودوكمه كبي برشيئه طوتديرلمق : بر يره ايليشديرلمزسه طورماز.

ايليشديرمك { فت. ربط و تعليق ايتمك، چنكل و دوكمه كبي بر شيئه طوتديرمق، طاقمق : نشاني سترہ‌یه ايليشديررلر؛ اثوابي چيوي‌يه ايليشديرر.

ايليشمك { فل. ١. ربط و تعليق اولنمق، طاقلمق، طاقيلوب قالمق : قوغه قويونك ايچنده طاشه ايليشدي. ٢. طورمق قالمق، ايلشمش كبي آيريله مامق : بوآدم كيتديكي يرده ايليشوب قالير. ٣. آز طورمق، موقتاً اوتورمق : سن برآز شوراده ايليش بن شيمدي كليرم. ٤. شبهه وتردد ايتمك، تعريض ايلمك : مسوده‌يي اوقويوب بر ايكي يرينه ايليشدي. ٥. طوقنمق، صاتاشمق، تعرض ايتمك : سز اوكا ايليشميك. || كوز ايليشمك، كوزه ايليشمك = غير اختياري اوله‌رق آرامقسزين خفيفجه كورمك : كوزم بر شيئه ايليشدي، كوزمه بر شي ايليشدي. || كوكل ايليشمك = تعشق وعلاقه ايتمك.

ايليشيك { س. ١. تعلق، مربوطيت، ارتباط، مناسبت، علاقه : اونكله برايليشيكم يوقدر. ٢. انكل، مانع : ايشك هيچ بر ايليشيكي قالمدي؛ بعض

ايليشيكره تصادف ايتدك. ٣. حساب، آله‌جق ويره‌جك: ايليشكى كسمك = حسابى قطع ايتمك؛ ايليشيك براقمق.

ايليشيكسز { ص. ١. بر كونه مربوطيت و تعلق اولميان، برشيئه متوقف اولميان: ايليشيكسز ايش. ٢. كسلمش، حل و فصل اولنمش، بر كونه پوسورى اولميان: ايليشيكسز حساب. ٣. قيدسز، آزاده و لاابالى، بر شيئه مربوط اولميان: ايليشيكسز آدم.

ايليق { ص. [ج: ايليغ] آز صيجاق، صوڭوغى قيرلمش، نيم كرم: ايليق صو. [ايصيدلمش مايع وعلى الخصوص صو حقنده مستعمل اولوب، مثلا ايليق هوا دينلمز.]

ايليقلاتمق { ايليقلانمق. ↓: ايليتمق، ايليمق.

ايليك { س. [«ايلك» دن] كميكك ايچنده ياغه مشابه ماده، مغز، مخ. || ايليكه ايشلمك، كچمك = چوق و درين تأثير ايتمك: صوڭوق ايليكمه ايشلدى، كچدى. || ايليك صيزلامق = درين آغرى طويمق. || ايليك كبى = يومشاق و لذيذ شيء. || مردار ايليك = اوكوزغه كميكى ايچنده‌كى مغز. || ايليك ياغى = چرويشك ايچه‌سى.

ايليك { س. [«ايلك» دن] لباسك دوكمه كچمكه مخصوص دليكى، عروه: كوملكه ايليك آچمق؛ سترەنك ايليكنه چيچك طاقمق.

ايليكلمك { (يا ايليكله‌مك. فت. دوكمه‌يى ايليكه كچيرمك) اثوابى طوتديرمق، قاوشديرمق: سترەسنى ايليكلدى.

ايليكلنمك { فط. اثوابى قاوشدروب دوكمه‌لرينى ايليكلرينه كچيرمك: ايليكلمز دن بيوكلرك حضورينه چيقلماز. == (اثواب) دوكمه‌لرى ايليكلره كچيرلمكله قاوشديرلمق: اثواب طار اولنجه ايليكلنمز، زور ايليكلنير.

ايليكلى { ص. دوكمه‌لرى ايليكلره كچيرلمش، قاوشديرلمش: سترەسى ايليكلى ايدى.

ايليمق { فل. ايليق اولمق، صوڭوغى قيرلمق، آز صيجاق قاله‌جق صورتده صوڭومق: صو ايليدى.

ايليندرمق { فت. ايليقلاتمق، ايليق يايمق، صوڭوغى قيروب ويا برآز صوڭودوب آز صيجاق براقمق.

ايلينمق { فل. ايليق اولمق، صوڭوغى قيرلمق، آز صيجاق قاله‌جق صورتده صوڭومق ويا آز ايصينمق.

ايم { س. تق. علاج، دوا: قوجه قارى ايمى. [ام كبى.] مر.

ايماء { سند. عر. [«ومأ» دن مص. افعال] ١. اشارتله آكلاتمه، آچيقدن سويلكسزين افهام: كليه‌جكنى بكا ايما ايتدى؛ بوحركتى اونى ايما ايديور. ٢. اشارت.

آيمان { سند. جم. عر. فد: يمين. لا: يمين. — [فد: تركچه‌ده غير مستعمل «ايمن»] صاغ اللر. ذ.

ايمان { سند. عر. [«امن» دن مص. افعال] ١. اينانمه: قدره ايمانم واردر. ٢. دين حقى قبول ايتمه، وحدانيت ونبوتى تصديق ايلمه، قلب ايله تصديق وديل ايله اقرار ايتمه: ايمان ايتمك ذ.، ايمانه كلمك، ايمان كتيرمك = مؤمن اولمق؛ رسول‌الله (صلعم) افندمزه الك اول ايمان كتيرن. || مج. ايمانه كلمك = عاقبت حقى تسليم وقبول ايتمك، نهايت طوغرى يوله كلمك: هاه! شويله ايمانه كل.

ايمانسز { ص. ١. الله ورسوله اينانميان، دينسز، ملحد. ٢. مرحمتسز، انصافسز، غدار. ٣. ياغسز، ياوان، قورى: ايمانسز پينير.

ايمانسزجه { ح. انصافسزلقله، مرحمتسزجه، غدارانه.

ايمانسزلق { س. ١. دينسزلك، الحاد. ٢. مرحمتسزلك، انصافسزلق، غدارلق.

ايمانمق { فت. [علاج وتدبير وچاره ديمك اولان «ام» يا «ايم» دن اولمق احتمالى واردر.] قايرمق، كوزتمك، تأمين ايتمك، چاره‌سنى بولمق. == فل. كنديني قوريمق، قايرلمق.

ايمبات { س. [ياريم روزكار معناسيله فا. «نيم باد» ويا دكز روزكارى معناسيله عر. فا. «يم بادى» تعبيرلرندن غلط عد اولنمسى پك بعيد وفا.

حش برخیالدر. غروب دیمك اولان « باتی » دن اولمسی احتمالی دها قویدر.] اکثریا غرب ویا غرب شمالیدن اسن سرین دکز روزکاری : ایمبات اسیور.

ایمپراطور { یاخود امپراطور. س. [لا. Imperator] قرالدن دها بیوك ودها مستقل عد اولنان حکمدار، نیم مستقل حاکملره دخی حکمی جاری اولان حکمران : آلمانیه، آوستریا، روسیه ایمپراطورلری.

ایمپراطورلق { س. ١. ایمپراطور عنوان وصفتی : پروسیه قراللرندن برنجی ویلهلم آلمانیا ایمپراطورلغنی اعلان ایتمشدر. ٢. بر ایمپراطورك تحت حکمنده بولنان دولت، حکمداری ایمپراطور عنوانی حائز اولان دولت : آلمانیه، روسیه ایمپراطورلغی.

ایمپراطوری { ص. [فا. یاء نسبت علاوه‌سیله] ایمپراطوره منسوب ومتعلق : با امر ایمپراطوری، ذات ایمپراطوری.

ایمپراطوریچه { س. ١. ایمپراطور زوجه‌سی : آلمانیه ایمپراطوریچه‌سی. ٢. ایمپراطورلق مقامنده بولنان قادین : انکلتره قرالیچه‌سی هندستان ایمپراطوریچه‌سی عنوانی دخی آلمشدر.

ایمدی { یاخود امدی. حر. ١. بناءً علیه، بنابرین، بوحالده، بویله اولدیغی حالده، فا. پس، عر. ف، خلاصه واجماله دلالت ایدر: ایمدی سز نه یاپه‌جقسکز؟ ٢. آرتق، غیری : کل ایمدی؛ ای سویلیك ایمدی. [بو ایکنجی معنا ایله جمله‌نك آخرینه کلیر و «ایندی» یاخود « ندی » تلفظ اولنور : کلندی.]

ایمرندیرمك { فتة. آرزو ایتدیرمك، کوزل ولذیذ برشیء کوستروب برینك اشتهاسنی اویاندیرمق، رغبت ایتدیرمك : موسمسز وقتده اوکوزل ییلکاری کوستروب ده هرکسی ایمرندیرمکده معنا وارمیدر؟

ایمرنمك { فل. کوزل ولذیذ برشیء کوروب اشتهایه کلمك، زیاده آرزوورغبت ایتمك: مناو دکانك اوکندن کچرکن میوه‌لره ایمرندم.

ایمز { فل. کون وصیرورت بیان ایدن « ایمك » مصدر غیر مستعملندن مضارع منفی اولوب، بزجه مستعمل دکل ایسه‌ده، چغتاییجه‌ده «ایماس» املاسیله قوللانیلوب، دکلدر واولماز دیمکدر.

ایمزغنمق { یاخود ایمزکنمك. با : ایمیزغنمق.

ایمش { فل. کون وصیرورت بیان ایدن « ایمك » مصدرغیر مستعملندن ماضیٔ نقلیدر : او ایش اویله ایمش؛ آرادیغکز آدم اوراده ایمش. — فعل اعانه اوله‌رق افعال سائره‌نك مختلف صیغه‌لرینه التحاق ایده‌رك روایت ماضی، روایت مضارع، روایت استقبال کبی صیغ مرکبه تشکیل ایدر؛ وبوتقدیرده اکثریا همزه‌سی وبعضا یاسی‌ده حذف اولنور : کلمش ایمش، کلیر ایمش (کلیریمش، کلیرمش)، کله‌جك ایمش (کله‌جکیمش، کله‌جکمش)، کلملی ایمش وسائره.

ایمك { فل. کون وصیرورت بیان ایدر، اولمق، اولنمق. — بوفعلك مصدری ودیکر برقاچ صیغه‌سی متروك وغیر مستعمل اولوب، « اولمق» فعلندن تضمین اولنور. صیغ مستعمله‌سی بروجه آتیدر. مضارع : ایم (ام، م) سك، در، ایز (یز، ز) سکز، درلر؛ ماضیٔ شهودی : ایدم، ایدك، ایدی، ایدك، ایدیکز، ایدیلر (شمدی حکایهٔ حال مقامنده قوللانیلوب، ماضیٔ شهودیسی یرینه « اولدم » مستعملدر.)؛ ماضیٔ نقلی : ایشم، ایمشسك، ایمش، ایمشز، ایمشسکز، ایمشلر؛ صیغهٔ شرطیه: ایسه‌م، ایسه‌ڭ، ایسه، ایسه‌ك، ایسه‌کز، ایسه‌لر؛ صیغهٔ حالیه : ایکن؛ صیغهٔ وصفیه : ایدیکی (ایدوکی).

ایمن { ص. عر. [« یمن »دن صف.] یمنلی، میمنتلی. ز.

ایمنمق { فتة. فل. با : ایاڭمق.

ائمه { س. ذ. ج. عر. فد : امام. با : امام.

ایمیزغنمق { فل. یاخود :

ایمیزگنمك { فل. ١. اویوقلامق، اویقویه غلبه ایدوب دفع ایده‌مه‌مکله یاتمقسزین صاللانوب طورمق. ٢. (آتش) قراروب سوگنمش کبی طورمق.

ایمك { س. باشك تپه‌سنده‌كی یومشاق یر، بنغلداق، یافوخ.

این { س. یبانی حیوانلرك یر آلتنده اولان مسكنی، غار، مغاره، كهف: آیی اینی.

این { ش. فا. قریبه اشارت ایچوندر، بو، شو، مقابلی: آن، او. این وآن = شو بو. ‖ بعد ازین = بوندن صكره. ‖ بنابرین = بناءً علیه. [همزه‌سنك حذفیله.]

ایناق { ص. تق. ۱. سوزینه ایناینیلیر، معتمد، مؤتمن. ۲. مشاور، مستشار. == س. رأی، استشاره.

اینان { س. ۱. اینانمه، امنیت، وثوق، اعتماد، قناعت، یقین: اینان كلمك = قناعت حاصل اولمق، قانع اولمق؛ ایناناولسون = ایناننكز. ۲. ایمان، اعتقاد.

ایناننج { ص. شایان اعتماد، موثوق، امین، معتمد.

ایناندیرمق { فتـ. ۱. اینانمغه سوق و اجبار ایتمك، قاندیرمق، اقناع، تأمین ایتمك: بن سزی ایناندیره‌مدم، الله ایناندیرسین. ۲. (یالانی) قبول ایتدیرمك، آلداتمق.

اینانلمق { مج. صحیح نظریله باقلق، طوغری دیه قبول اولنمق: اینانیله‌جق شیء دكلدر.

اینانمق { فتـ. [خالص تركجه برلغت اولدیغی حالده، برنجی هجاسنك خفیف یعنی اینجه اوقونمسیله آهنك قاعده‌سنه مخالفتی غریبدر. اساساً كسرۂ ثقیله ایله اوله‌جغنده شبهه یوقدر.] ۱. طوغری نظریله باقمق، صحیح دیه قبول ایتمك، قبول وتصدیق ایتمك: انسان هر ایشیتدیكنه اینانماملی. ۲. ایمان كتیرمك، اعتقاد ایتمك، قلب ایله تصدیق و دیل ایله اقرار ایتمك: اللهك برلكنه وحضرت محمد (صلعم) افندمزك نبوتنه اینانمق.

اینانمه { س. ۱. اینانمق فعلی، تصدیق، قبول. ۲. ایمان، اعتقاد، دیانت.

اینانیش { س. اینانمق فعلی و طرزی: بو نصل اینانیش.

اینتی یوف { س. عو. بوش شیء، مالایعنی، صاچمه صاپان، اهمیتسز وكولنج: اینتی یوفدن شیئلر؛ اینتی یوفدن خانه.

اینجالیز { س. ترشیسی یاپیلیر برنوع یبان صارمساغی ویا صوغانی.

اینجقرمق { فل. ۱. معده‌ده چیقمق ایستر هوا وار ایمش كبی غیر اختیاری بر حركت اختلاجیه كلمك، ایقلامق. ۲. بوغلیرجه سنه فیقلایه‌رق آغلامق. [هیچقرمق دخی دینیر.]

اینجقریق { س. ۱. معده‌دن كلن غیر اختیاری حركت اختلاجیه كه ایقلامق صورتنده ظاهر اولوب انسانی راحتسز ایدر، فواق. ۲. فیقلایه‌رق آغلامه. ‖ اینجقریق طوتمق = ۱. اینجقریغه طوتلمق. ۲. چكه آتمق، فواق الموته اوغرامق.

اینجلتمك { فتـ. اینجه یاپمق، دها اینجه بر صورتده قومق، ترقیق ایتمك: قلمی، سسی اینجلتمك.

اینجلمك { فل. ۱. اینجه ویا دها اینجه اولمق، اینجه‌لنمك: بو ایپ پك اینجلدی. ۲. یالاندن ظرافت كوسترمك، ظرافته اوزنمك.

اینجو { س. یا: اینجی.

اینجه { ص. ۱. قالین مقابلی، رقیق، باریك: اینجه بر دكنك. ۲. اوفاق، دقیق، خرده: اینجه اون، اینجه توز. ۳. سیوری: اینجه بورن. ۴. مج. ظریف، نازك، نارین: اینجه ایش، اینجه نقش، اینجه صنعت. ۵. ذكاوتلی، ادراكلی، فراستلی: اینجه ذهن. ۶. خفیف، مختصر: اینجه دونما، اینجه قره قول. ۷. مؤثر، كسكین: اینجه آغری. ۸. قولاغه خفیف كلن: اینجه سس، اینجه ویزلدی. ‖ اینجه خسته‌لق = سل الرئه، ورم. ‖ اینجه‌ساز = الاتورقه‌چالغی، طاول وسرنانك غیری اوله‌رق كمان و دف و سائره‌دن مركب چالغی طاقمی. ‖ اینجه كسیم = چلیمسز، نحیف. == ح. ۱. اوفاق وخرده اوله‌رق: اینجه دوكمك. ۲. مدققانه: چوق اینجه صوریور. ‖ اینجه‌دن اینجه‌یه = پك مدققانه. ‖ اینجه الهیوب صیق طوقومق = تعمیق وتحقیق ایتمك؛ برایشك پك ایلروسنه وارمق.

اینجه‌جك { ص. پك اینجه، پك دقیق وخفیف: اینجه‌جك قلم، سس، ایش. == ح.

پك اینجه اوله‌رق : اینجه‌جك دوگمك .

اینجه‌رك { یا اینجرك. ص. نازك، باریك، نارین، فدان كبی : اینجه‌رك بوی .

اینجه‌لتمك { با : اینجالتمك.

اینجه‌لك { س. ١. اینجه اولان شیئك حالی، قالینلق مقابلی، رقت. ٢. اوفاقلق، خرده‌لك، دقت. ٣. نازكلك، نارینلك، ظرافت. ٤. خفیفلك، كسكینلك.

اینجه‌لمك { فل. با : اینجلمك .

اینجی { یا اینجو. س. قابوغی صدف دینلن استریدیه جنسندن برحیوان بحرینك ایچندن چیقان معروف ذی قیمت دانه‌لركه قا. دینلرجه اسباب زینتدندر، لؤلؤ، درّ : اینجی طاقمق، دیزمك. — پك بیاض وكوچك كوزل دیشلرده‌ده كنایه اولور. || اینجی چیچكی = بیاض ویووارلاق بر جنس اغاج چیچكی || اینجی دانه‌سی = دردانه، پك كوزل چوجق ویا قیز. || آغزندن اینجی صاچمق = بیوك برفصاحتله كوزل سوزلرسویلمك. || اینجی صوغانی= برجنس كوك .

اینجیتمك { فتـ. ١. طوقنمق، ایلیشمك. ٢. جان آجیتمق، الم ویرمك، اذا وجفا ایتمك : اوصلی چوجقلر حیوانلری اینجیتمزلر. ٣. خاطر قیرمق، دلكیر ایتمك : آبدال آدمدر اینجیتمه‌یك. ٤. آغریلی ویا یاره‌لی بر عضوه طوقنوب آغریتمق : قولمی، چباننی اینجیتدیكز. ٥. اورمق آغریه‌جق برحاله كتیرمك، یاره وبره اولمدیغی حالده آغریتمق : آتدن دوشوب قولنی، باجاغنی اینجیتمش. || اینجیتمه‌بنی = سرطان علتی. عو.

اینجیتمه { س. اینجیتمك فعلی. ا : اینجیتمك .

اینجیدیجی { ص. ١. اینجیدن آغریدان. ٢. اذا وجفا ایدن .

اینجیدیش { س. اینجیتمك فعلی وطرزی. با : اینجیتمك .

اینجیر { یاخود انجیر. س. [فا. انجیردن] معروف میوه، تین. كه بادنجان، قواق، لوب انجیری كبی انواعی واردر: تازه، قوری اینجیر. || اینجیر آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج كه ایری یاپراقلی وچوق ایلیكلی اولور. || اینجیر چكردكی = كوچكلكدن كنایه‌در : بر اینجیر چكردكنی طولدیرماز = پك آز. || اینجیر قوشی = صاری صندال نوعندن برقوش . || فرنك، عرب اینجیری = قاقتوس جنسندن قبوغی دیكنلی وایریجه چكردكلی برنوع میوه .

اینجیك { ص. خفف صورتده اورلمش ویا قیرلمش (عضو) : قولی اینجیكدر. == س. اینجینمش، اورلمش یر : قولنده اینجیكی واردر.

اینجیك { س. ساقك اینجه‌كمیكی، دیزك آلتنده‌كی كمیك . || اینجیك یخنیسی = قویونك دیزدن ساقك اورته‌سنه قدر اولان پارچه‌لرندن یاپلمش نخودلی یخنی .

ایندیرتمك { فتـ. آشاغی آلدیرمق، تنزیل ایتدیرمك .

ایندیرلمك { (آندیرلمك). مجـ. ١. آشاغی كوتورلمك، تنزیل ایدلمك : بو كراسته طاغدن ایندیرلمشدر. ٢. آزالدلمق، تنزیل وتنقیص ایدلمك : ذخیره‌نك فیأتی ایندیرلدی. ٣. آشاغی قویویرلمك : پرده ایندیرلدی .

ایندیرمك { فتـ. ١. آشاغی كوتورمك، تنزیل ایتمك : طاغدن كراسته، رافدن اشیا ایندیرمك . ٢. حیواندن، آرابه‌دن آشاغی آلمق : یولجیلری آرابه‌دن ایندیردیلر. ٣. آزالتمق، آشاغیلاتمق، تنزیل ایتمك : اتك فیأتنی ایندیردیلر؛ پوسته اجرتلرینی ایندیردی. ٤. طرح وتنزیل ایتمك، حسابدن آشاغی اورمق : مصرفی ایندیردكدن صكره ایرادی حساب ایتملی . || باشندن ایندیرمك = قهرلاندیروب نزول اصابتنه سبب اولمق . || ختم ایندیرمك = ختم ایتمك . || كمی ایندیرمك = یكی یاپلمش كمی‌یی صویه، دكیزه القا ایتمك .

ایندیریجی { ص. آشاغی ایندیرن، تنزیل ایدن .

اینك { س. صیغیرك دیشیسی، بقره،

اینکجی { س. ۱. اینك چوبانی، صیغیرتماج. ۲. اینك بسلیوب سودینی صاتان آدم.

اینکجیلك { س. اینك بسلیوب سودینی صاتان آدمك حال وصفتی وتجارتی.

اینکلك { س. اینکاره مخصوص محل، اینك آخوری.

اینلمك { (اَنلمك) لج. آشاغی کیدلمك، نزول اولنمق: بورادن اینلیر.

اینمك { (اَنمك) فل. ۱. آشاغی اکلمك، نزول، هبوط ایتمك: کوکدن ایندی؛ حیوانات طاغدن اینیور. ۲. دوشمك، سقوط ایتمك: طامدن اینن صو. ۳. آزالمق، تناقص، تنزل ایتمك، چیقمق مقابلی، فیآتی دوشمك: اکمك فیآتی ایندی، قهوه ایندی. ۴. دوز اولمق، دوشمك، قبارمق مقابلی: شیش ایندی. ۵. کسب سکون ایتمك، تسکین اولنمق، مندفع اولمق: صیتمه، آتش ایندی؛ حدتی ایندی. ۶. حیوان ویا آرابه‌دن یره آیاق باصمق: اثنای راهده صباحدن اقشامه قدر هیچ اینمدك. ۷. قونمق، مسافر اولمق، منزل طوتمق: بو اقشام نره‌یه اینه‌جکز؟ کلن مسافرلر کیمك اوینه ایندیلر؟ ۸. تدنی وتنزل ایتمك. ۹. دوشمك، ییقلمق: دیوار ایندی. ۱۰. نزول اصابت ایتمك: یوزکنه ایندی.

اینمه { (اَنمه). س. ۱. اینمك فعلی، نزول، تنزل. ۲. طامله، نزول، فلج، سکته: کندیسنه اینمه ایندی.

اینهان { ص. اوبور، اکول.

اینی { (انی). س. کوچك قارداش. مر.

اینیش { (انیش). س. ۱. اینمك فعلی وطرزی: براینیش ایندی‌که. ۲. یوقاریدن آشاغی‌یه مائل یر، یوقیش مقابلی، مائل، شیو، نشیب: حیوانه اینیش‌ده زور کلیر، قیش‌ده؛ اینیش اینمك. ۳. مج. انحطاط. || اینیش آشاغی = اینیشده، اینیش اینرکن. || اینیش یوقیش = انکبه، دوز اولمیان محل.

اینیشته { س. با: انیشته.

اینیك { اینیکلمك. با: انیك و سائره.

اَیو { ایولك، ایولشمك وسائره. با: ایی وسائره.

ایواء { سذ. عر. [«اواء» دن مص. افعال] قوندیرمه، یرلشدیرمه، منزل و مأوی قزاندیرمه، اسکان. ذ.

اَیوالله { حد. عر. [ای = حرف تصدیق ـ والله = قسم] ۱. اوت، نعم، بلی، اویله‌اولسون. ۲. تشکر ایدرم، الله راضی اولسون! ۳. الله‌ه اصمارلادق. || ایوالله دیمك = هرشیئه راضی اولمق، درویشانه توکل ایتمك.

اَیوان { س. فا. ۱. کوشك، قصر. ۲. بیوك صاله، صالون، دیوان: ایوان کسری = عراقده طیسفون خرابه‌لرنده اسکی ایران حکمدارلرینك جسیم برسرایلرینك ویرانه‌سی.

ایواه! { حد. فا. یازیق، هیهات! ایواه! = س. ایواهلر = یازیقلر، تلهف: ایواهلر اولسون.

اِیود { یاخود اییود. س. با: یود.

ایودیرمك { فت. قوشدیرمق، عجله ایتدیرمك. مر.

ایورمك { فت. با: ایویرمك، اویرمك.

ایوز { س. حیواناتی صوقوب قانادان مربع الشکل بر جنس سیکك.

ایوگن { ص. قوشان، عجله ایدن، عجول، شتابان. مر.

ایوگنلك { س. قوشمه، عجله، عجوللك، شتابانلق. مر.

ایوگی { س. آغاج اویان صنعتکرلرك قوللاندقلری برنوع اوفاق بالطه، ال بالطه‌سی.

ایومك { فل. قوشمق، سرعت وعجله ایتمك، شتاب ایتمك، شتابان اولمق. مر.

ایوی { س. قوشمه، عجله، شتاب، سرعت. مر.

ایویدی { ص. عجول، صاووروق.

ایویدیلك { س. عجوللك، صاوورولق.

ایویرمك { فت. ۱. قوشدیرمق، عجله وشتاب ایتدیرمك. ۲. دوندیرمك، چویرمك. [«اویروب چویرمك» تعبیرنده قوللاندیغمز «اویرمك» فعلی بوندن غلطدر].

ایویك (س. قاره باتمیوب اوستنده ایومك ایچون آیاقلره طاقیلان اوزون تخته قایدیراق.

ایهام (سذ. عر. ج: ایهامات. [« وهم » دن مص. افعال] ١. وهم ایتدیرمه، وهم وشبهه و تردده دوشورمه. ٢. د. ایکی معناسی اولان بر کلمه‌نك اك آز قوللانیلان معناسنی قصد ایدرك استعمالی. || ایهام قبیح = ادب وتربیه‌یه مغایر بر معنای مجازی مرام ایتمه.

ایی (یاخود ایو. ص. ١. بکنیله‌جك، مقبوله کچه‌جك صورتده اولان، طیب، جید، خوش، نیك: ایی ایش، ایی خوی، ایی آدم. ٢. فائده‌لی، نافع، کارلی: ایی ایش، ایی تجارت. ٣. کافی، وافی، الویرر، یتیشیر: بر اثوابه اوچ متره قماش ایدر؛ اون بیك غروش ایی پاره‌در. ٤. اویغون، موافق، مناسب: بو اثواب سزه ایی کلدی؛ پوتین آیاغمه ایی کلدی. ٥. صحتده، صحت وعافیتی یرنده: اییمیسکز؟ بز ایی یز لکن پدر بر آز کیفسزدر. || اب ایی (ایپی) = اولدقجه ایی؛ کافی، خیلی مقدارده. || پك ایی = چوق ایی، اعلا. == ح. خوش حال وصورتده: ایی یاپمشسکز ایی سویلدی. == س. ایی شیء، بر شیئك ایی جهتی، اییلك: ایی‌یی کوتیدن فرق ایتملی؛ اییسنی آلوب کوتیسنی براقمق. || ایی اولمق = اییلشمك، خسته‌لقدن قالقمق، قورتلمق. || ایی اولدی که = اصابت اولدی که... || ایی ایتمك = فائده ایتمك، ایی کلمك، نافع اولمق: او علاج بنی ایی ایتدی. || ایی ایش = (استهزا طریقیله) بویله ایش اولورمی؟ بو نصل ایش؟ || اییدن ایی = تمامیله، بسبتون: اییدن ایی صباح اولمشیدی. || ایی ساعتده اولسونلر = جنلرك وکنایةً کوتی آدملرك اسملری آکلدیغنده ایراد اولنور دعادر. || اییسی = مرجحی، اك مرجح طریق: اییسی هیچ قاریشمامقدر. || اییسی کوتیسی = نیك و بدی. || ایی کلمك = اویغون اولمق. || ایی کون = اقبال، سعادت؛ ایی کون احبابی = بر صیقندیسی اولان احبابنك یاننه یاناشمیان. || ایی کون کورمش = اولجه غنا وثروت ایچنده بولنمش. || ایی کیتمك = ایشی یولنده اولمق وحسن حرکتده بولنمق. || ایی کوتی = هر نه اولورسه، ماحضر: ایی کوتی بارینه‌جق براوی واردریا. || اییلر = صلحا، ابرار، صلاح حال اصحابی. || ایی وارمق = رغماً بر ایش یاپمق: ایی واردم‌ده سزه خبر ویرمدم.

اییجه (ص. ح. بر آز ویا اولدقجه ایی: اییجه‌در.

اییلتمك (فت. ایی یاپمق، اییلشدیرمك.

اییلشدیرمك (فت. ١. ایی یاپمق، اییه چویرمك: کچن کونکی یاغمور هوایی اییلشدیردی. ٢. صحت وعافیت ویرمك، اعادهٔ صحتی موجب اولمق: بر آز چیقوب هوا آلمسی کندیسنی خیلی اییلشدیردی.

اییلشمك (فل. ١. ایی اولمق، دها ایی اولمق: چایرلر چوق اییلشدی. ٢. اعادهٔ صحت ایتمك، خسته‌لقدن قالقمق: خسته اییلشدی. ٣. بربله آره‌سی ایی اولمق، اصلاح بین ایتمك: فلانله اییلشدك.

اییلك (س. ١. ایی اولان شیئك حالی، جیادت، خوشلق. ٢. خیر، منفعت، فائده: بونده بر اییلك وارکه... ٣. لطف، کرم، احسان، معاونت: بکا بر اییلك ایتمك ایسترمیسك؟ کندیسنه بیوك بر اییلك ایتدی؛ چوق اییلکی طوقندی. ٤. صحت، عافیت، برء: خسته اییلکه یوز طوتدی؛ الله اییلك ویرسین. ٥. حسن معامله، یاواشلق، ملایمت: اییلکله قاندیرملی؛ اییلکله سویلرسه‌کز قبول ایدر. || اییلك بیلیر = شاکر نعمت، متشکر، منتدار.

اییلنمك (فل. ١. اییلشمك، ایی اولمق. ٢. اعادهٔ صحت ایتمك، خسته‌لقدن قورتلمق. ٣. اولمق، کمال بولمق.

ب

ب { (به. عر: باء) س. ترکجه الفبانك ایکنجی حرفیدر. عبرانیجه‌ده ב وسریانیجه‌ده ܒ صورتنده یازیلوب، شکل اصلیٔ قسمی خانه و یا خیمه‌یی آکدیر. دیگیچون، السنهٔ سامیه‌ده بو معنایه دلالت ایدن (بت) یعنی « بیت » اسمیله مسمادر. ترکجه‌ده کلمه‌لرك آخرنده (پ) کبی اوقونور : کلوب، سبب، رجب. تاریخ محلنده رجب شهر قرینسنه علامتدر. ابجد حسابنده یعنی رقم کبی استعمالنده ۲ عددینه دلالت ایدر. — عربیده مؤنث اولوب، برنقطه‌لی اولمق مناسبتیله (باء موحده)، و نقطه‌سی آلتندن اولدیغیچون (باء تحتانیه) دخی دینلیر.

بِ { حج. عر. ه، یه، ایله، ایچون معنالریله بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور : نعوذ بالله = اللهه صیغندق؛ بسم الله (اصلی: باسم الله) = اللهك آدیله؛ بالله = الله ایچون؛ مفعول به. [همعنا. سی اولان آتیده‌کی ادات فارسیه‌دن تفریق اقتضا ایدر. عربی ترکیبات ایچنده اولنجه، عربی اولدیغی آکلاشیلوب، مکسور اوقونمق اقتضا ایدر.]

بَ { حج. فا. ه، یه، ایله. ایچون: دست بدست، ید بید = الدن اله؛ ساعت بساعت = ساعتدن ساعته؛ ماه بماه = آیدن آیه ؛ تا بصباح = صباحه‌دك؛ بحق خدا = الله حقیچون؛ بقول فلان = فلانك سوزنجه. [کون بکون کبی ترکجه کلمه‌لره ادخالی غلط فاحشدر؛ کوندن کونه دیملی.]

با { حج. فا ایله، مع : با امر عالی؛ با کمال حرمت وتعظیم؛ با تلغراف. [استعمالنده هیچ بر احتیاج اولمیوب، یرینه، « ایله » قوللانلمسی البته دها کوزل وقاعدهٔ فصاحته دها اویغوندر.]

باء { سث. عر. ب حرفنك اسم عربیسیدر. باشده‌کی « ب » ماده‌سنه با.

باب { سذ. عر. ج : ابواب. ۱: قپو، مدخل : باب مرحمت آچیقدر. من الباب الی المحراب = قپودن محرابه قدر، جمله‌سی. ۲. درکاه، دربار، مرجع عمومی اولان بیوك قپو : باب دولت؛ جمله نك باشی بوبابه باغلیدر. ۳. بیوك دائره، قپو: باب عالی = صدارت عظمی و دیوان همایون ایله داخلیه و خارجیه نظارتلرینی وشورای دولتی حاوی دائرهٔ عالیه، پاشا قپوسی؛ باب مشیخت، باب فتوی = مشیخت اسلامیه دائره‌سی، شیخ الاسلام قپوسی؛ باب سرعسکری = دائرهٔ عسکریه، سر عسکر قپوسی. ٤. برکتابك منقسم بولندیغی اقسامك بهری، که تقسیماتك اك بیوکی اولوب، اکثریا هر باب بر قاچ فصله منقسمدر : باب اول، باب ثانی. ٥. افعال عربیه‌نك صور تصریفیه سندن بهری : برنجی، دردنجی باب؛ افعال، تفعل، استفعال بابی. ٦. خصوص، ماده، کیفیت : اول بابده = او خصوصده؛ بو بابده معلوماتم یوقدر؛ او باب آخر = او بشقه ایش. ۷. کچید، بوغاز، دربند. [بو معنا ایله ترکجه‌ده چوق مستعمل اولمیوب، یالکز بعض اسماء خاصه‌ده بولنور:] باب الابواب = شروانده‌کی دربند؛ باب المندب = بحر احمرك جنوبنده‌کی بوغاز؛ باب الدقاق = جبل طارق بوغازی. || باب السعادة الشریفه = حرم همایون.

|| باب السعادة الشريفه آغاسی = قيزلر آغاسی، باش آغا. || باب همايون = سرای همايونك بيوك و رسمی قپوسی.

كرك باب وكرك قپو اسملری بومعنا ايله قوللانلديغندن، ايكيسنده بومعنا ايله بالاستعمال مثلا : باب سرعسكری قپوسی ديمك خطا ايسه‌ده، باب بو معنا ايله وقپو ايسه معنای لغويسيله استعمال اولنه‌رق، « باب سرعسكری دينلن دائره‌نك قپوسی » معناسيله « باب سرعسكری قپوسنده طوران نوبتجی » دينيلبرسه، بوتعبيرده خطا كورمك خطادر.

باب { س. اوغور، يمن سعادت: باب طوتمق = متيمن عد ايتمك.

بابا { س. ۱. آتا، پدر، اب، والد. [اساساً چوجق ديلنه مخصوص اوله‌رق اكثر السنه بيننده مشتركدر. آوروپا لسانلرنده پاپا تلفظ اولنور.] ۲. ياشلی و محترم آدم وبر نوع صفت روحانيه‌سی اولان : حاجی بابا؛ درويش بابا. ۳. بكتاشی شيخی. ٤. باش، طوب : عصا باباسی، طرابزان باباسی. ٥. زنجيلره عارض اولان صرعه‌يه مماثل بر حال عصبی : باباسی وار؛ باباسی طوتمق. == ص. ۱. خيرخواه و محترم : بابا آدم. ۲. اركك، آغاج مقابلی : بابا هندی، بابا انجير. || آخو بابا، آغا بابا = آق صقاللی ياشلی وشايان حرمت آدم. || آق بابا. با : آق. || آنا بابا بر = لابوين (قارداش). || آنا بابا كونی = كيمسه‌نك آناسنی باباسنی آرامنه وقتی اولمديغی وطانمديغی كون، محشر، بيوك مصيبت. || بابا اوجاغی = اجداددن منقول خانه. || اوكسزلر باباسی = يتيم و بيكسلره باقار خير خواه ومنعم آدم. || بابادن بابايه = اباً عن جد، يوقاری‌يه طوغری متسلسلاً؛ بابادن اوغله، اولاده = آشاغی‌يه طوغری متسلسلاً. || بيوك بابا = بيوك آتا، بيوك پدر، جد. || بابا يوردی = اجداددن منتقل بيوت واملاك. || طقوز بابالی = ولدزنا؛ جن فكرلی آدم.

بابا فينغو { س. با : پاپا فينغو.

باباقوری { س. طمارلری يان كسلمش عقيق جنسی، عين بقر.

بابا كوش { س. زهرسز وايصلق چالار برجنس يلان.

بابالق { س. ۱. بدرلك، ابوت. ۲. آخرت باباسی. ۳. اوكی پدر. ٤. قائن پدر. == ص. طوغری وصاف، حيله بيلمز، معتدل فكرلی وصافدرون : بابالق آدم.

بابالی { ص. صرعه‌سی وبرنوع جنتی اولان (زنجی).

بابايانه { ص. ياشلی ووقارلی آدمه ياقيشير صورتده اولان : بابايانه طور، قيافت. == ح. ياشلی ووقارلی آدمه ياقشير بر صورتده : بابايانه كيينيور.

بابا يكيت { س. يتيشمش دليقانلی، تام قوت بدنيه‌سنی آلمش كنج. == ص. جسور، شجيع، دلير.

بابا يكيتلك { س. ۱. تام قوة بدنيه. ۲. كنجلك، دليقانليق. ۳. جسارت، شجاعت. || بابا يكيتلك صاتمق = يالاندن جسارت كوسترمك.

بابلخانه { س. [زبانزدی : بابولانه] بابل شهرقديمی كبی فحشيات بری اولان آلفته‌لر محلی، فحشخانه.

بابونج { سد. عر. [فا. « بابونه » دن معرب] نبا. پاپاديه، اقحوان. || بابونج كلبی = ايت پاپاديه‌سی.

بات { اسكی منشيلرمز « بيت بازاری » تعبيرينی قوللانمقدن ايكرنديكلريچون قاموسی آرايه‌رق عربيده بوكه‌يی بولمشلرسه‌ده، بونك معناسی « ضعيف، احمق، سرخوش » اولوب، مناسبت آلمديغی كبی، برآز مناسبت آلان « بتات » كلمه‌سی ده اوقدر نادردر، كه بزم بيت بازارينه قدر دوشمه‌سی مأمول اوله مامز. بونك ايچون بواويدرمه كلمه‌يی لغت كتابلرمزدن اخراجله، سويلديكمز كبی « بيت بازاری » يازمقدن چكنمه‌مليز.

باتاريه { ياخود بطاريه س. [فر. Batterie] ع. آلتی طوب ايله عسكر ولوازمندن مركب طاقيم : برباتاريه طوب. || مج. سرت معامله، شدتلی تكدير، آلابانده : باتاريه‌يی يمك. [الكتريق منظومه‌سنه، فرانسزجه‌ده باتاريه دينلبرسه‌ده، تركجه‌ده دينلمز.]

باتاق { ص. [« باتمق » دن : بطاق يازماملی] ۱. باتجق، محو ونابديد اوله‌جق، قورتارلمسی ممكن اولميان، امدسز :

باتاق مال؛ باتاق برشرکت. ۲. باتیجی، صویه باتان: قره باتاق. = س. ۱. باتیلان یر، چامورلق محل، وحل. ۲. حمام حوضی. ۳. حیوانلری صوقمغه مخصوص کوچك کول. || قره‌باتاق = اوردکه مشابه صویه باتوب چیقار برجنس صو قوشی.

باتاقجی { ص. ویرمه‌مك نیتیله بورج آلان، ایشی باتاق اولان، طولاندیریجی.

باتاقجیلق { س. طولاندیریجیلق، ایشی باتاق اولمغله هرکسك‌ده مالنی باتیران آدمك حالی.

باتاقخانه { س. دوام ایدن ساده‌دلانی صویمغه وبعضا بسبتون محو ایتمکه مخصوص قمار خانه وفحشیات محلی: اوراسی عادتا برباتاقخانه‌در.

باتاقلق { س. باتاق محلی، باتیلان یر، چامورلق ویاك صولاق محل، وحل: اوراده بر بیوك باتاقلق واردر؛ صیتمه‌نك اوکنی آلوب هوانی اصلاح ایچون باتاقلقلرك قوریدلمسی اقتضا ایدر.

باتاقلی { ص. باتاقلری وصولاق یرلری چوق (محل): باتاقلی اوومه‌لرك تطهیری.

باترمق { فت. با: باتیرمق.

باتسته { س. با: باتیسقه.

باتقین { ص. ۱. باتمش، چوکمش، چوکوك. ۲. چقور، درین. ۳. ایشی خراب. ٤. مفلس.

باتقینلق { س. ۱. باتوب چوکمش شیئك حالی، چوکوکلك. ۲. چقورلق، درینلك. ۳. مفلسلك، افلاس. ٤. ایشی خراب اولمقلق.

باتمان { یاخود بطمان. س. مایعات وحبوبات ایچون براولچی‌که محله کوره ایکی اوقه‌دن سکز اوقه‌یه قدر تخلف ایدر، من.

باتمق { مص: باتار. فل. ۱. بر شیئك ایچنه صوقلمق، آشاغی‌یه کیتمك، طالمق: صویه، یره، چاموره باتمق. ۲. کیرمك، حلول ونفوذ ایتمك: آیاغمه ایکنه دیکن باتدی. ۳. کیرر کبی حس اولنمق، آجیتمق: کوزمه برشی باتیور. ٤. افقدن آشاغی کیتمك، غروب، افول ایتمك: کونش باتدی؛ آی باته‌جق. ۵. غرق اولمق، دکیزك دیبنه چوکمك: کمی باتدی. ٦. محو ونابود اولمق، غائب اولمق: بتون مالی، ثروتی باتدی؛ فلان بانقه‌ده برقاچ بیك لیراسی باتدی. ۷. افلاس ایتمك، مفلس اولمق، برشیئنی قالمامق: اوآدم باتدی؛ فلان شرکت، بانقه باتمق اوزره‌در. ۸. انهزامه اوغرایوب محو و مضمحل اولمق: بتون بر فرقه باتدی. ۹. کورلمز وایشیدلمز اولمق، اثری قالمامق: اونك آدی باتدی. ۱۰. طالمق، مستغرق اولمق: بورجه، تره، آل قانلره باتمق. ۱۱. فنا تأثیر ایتمك، طوقنمق: اونك لقردیسی بکا باتماز. || قندیل باتوب چیقمق = سوکنمك درجه‌سنده اولمق. || چفتلیجه‌ده افعال معاونه‌دن اولوب دوام واستمرار بیان ایدر: باغروب باتمق = باغروب یاتمق، طورمق.

باتمه { س. باتمق فعلی. با: باتمق.

باتور { یاخود باطور. س. ص. بهادر، قهرمان، جسور، بطل. [«بهادر» دن غلط کبی کورینیورسه‌ده، اصلی «بغادور» اولوب، فارسی «بهادر» لکده بوندن مأخوذ اولدیغی مرویدر.]

باتی { س. [«باتمق»دن] ۱. کونشك باتدیغی طرف، غرب، مغرب. ۲. غربدن اسن روزکار. || باتی قره‌یل = غرب شمالی جهتندن اسن روزکار. || باتی‌لدوس = غرب جنوبی جهتندن اسن روزکار.

باتیرلمق { مج. ۱. صوقلمق، ادخال ایدلمك: صویه، چاموره باتیرلدی. ۲. کیردیرلمك، حلول ونفوذ ایتدیرلمك: شیرینغه‌نك ایکنه‌سی درینلك آلتنه باتیرلمیدر. ۳. غرق ایدلمك: دشمنك اوچ کمیسی باتیرلدی. ٤. محو وغائب ایدلمك: اوقدر ثروت جزئی زمانده نصل باتیرلدی. ۵. افلاسه سوق واجبار ایدلمك: او بانقه بویله معاملاتله باتیرلدی. ٦. انهزامه اوغرادیلوب محو ومضمحل ایدلمك: قوماندانك درایتسزلکیله منتخب بر الای باتیرلدی. ۷. کلی ضرر وزیانه اوغرادلمق: اوآدم اورتاقلری طرفندن باتیرلدی.

باتیرمق { فت. ۱. صوقمق، بر شیئك ایچنه ایندیرمك، طالدیرمق: صویه، چاموره،

يره باتيرمق. ٢. كيرديرمك، حلول ونفوذ ايتديرمك: ايكنه، شيش باتيرمق. ٣. غرق ايتمك، مستغرق ايتمك: قپودان كمى‌يى باتيردى. ٤. محو ونابود ايتمك، غائب ايتمك: مالنى، ثروتنى با-تيردى. ٥. افلاسنه سبب اولمق، افلاس ايتديرمك: بو معاملات بانقه‌يى باتيره‌جقدر. ٦. انهزامه اوغرادوب محو و مضمحل ايتمك: تدبيرسزلكيله بر آلايى باتيردى. ٧. محو ايتمك، كلى ضرر و زيانه اوغراتمق: او آدمى اوغللرى باتيره‌جقلردر.

باتيش { س. باتمق فعلى وطرزى. || با: باتمق.

باتيق { ص. باتمش، چوكوك: باتيق كوزلى.

باج { س. فا. وقتيله بر يردن بر يره نقل اولنان اشيا وامتعه‌دن آلنان رسم. [معناى اصليسى ويركى وخراجدر.]

باجاق { ياخود بجاق. س. ١. عموميت اوزره قالچه‌دن طبانه قدر اولان عضوه و بتخصيص قالچه‌دن ديزه قدر اولان قسمنه دينير. حيواناتده اوك، آرت، قيچ باجاق. ٢. اويون كاغدلرينك اوغلان رسمنى حاوى اولانى، فانتى. ٣. برنوع آو كوپكى. || آلاباجاق = سكيلى (آت). || اكرى باجاق، قليچ باجاق = چاريق باجاقلى، احنف. || شيطانك قيچ باجاغى = چفته‌لى يارامز چوجق. || باجاق قلمى = اينجيك كيكندن دودوك.

باجاقسز { ص. باجاقلرى و بويى قيصه، بويسز، قصير. القامه.

باجاقسزلق { س. قيصه بويليلق، قيصه بوى.

باجاقلى { ص. بويلى، يوكسك. او. زون، طويل القامه.

باجناق { ياخود باجاناق وياباجناق. س. [«باجى» دن مشتق اوله‌رق اصلى: «باجيناق» در. عربى وفارسيدن مركب «باجناح» اولديغنى قبول واويله تحرير ايتمك بيهوده كلفتدر.] برى برينه نسبتله ايكى همشيره‌نك زوجلرى، عديل: حضرت عثمان ذى النورين حضرت على المرتضى ايله باجناق ايديلر.

باجناقلق { س. ايكى همشيره‌تزوج ايتمش ايكى آدم آره-سنده‌كى مناسبت وقرابت.

باجه { س. ١. اوجاغك توتونى چكمك ايچون طامدن يوقارى چيقان قسمى: زلزله‌دن بتون اوللرك باجه‌لرى ييقلدى. ٢. تپه پنجره‌سى، كابه وطاملره يوقاريدن ايشيق ويرمكه مخصوص دليك؛ قپودن آتسه‌لر باجه‌دن دوشر = آيرلماز وقوغلديغى حالده ينه كلير معجزلر حقنده سويلنير؛ قپو باجه = هرطرف؛ باش باجه‌دن آشمق = چوق بويلانمق. ٣. صويولى ولغم كبى تحت الارض شيئلرك يوقاريدن آچيلير قپانير دليكى.

باجى { س. ١. بيوك همشيره، آبله. ٢. قدملى وياشلى قادين، آبله، قالفه. ٣. شيخ زوجه‌سى: باجى خانم. ٤. زوجه، رفيقه. [زوجلرك رفيقه‌لرينه تواضعكارانه ويردكلرى اسمدر.]

باحث { ص. عر. [«بحث» دن سفـ.] بحث ايدن، بربحثى حاوى، برشيئه دائر معلومات وافاده‌يى جامع: زراعتدن باحث كتاب.

باحور { سذ. عر. [«بحر» دن] تموزده سنه‌نك الك صيجاق كونلرى اولان معروف يدى كون وبوكونلرك صيجاغى: ايام باحور.

باختر { س. فا. غرب، مغرب، خاور مقابلى. [بعضاً‌ده باختر مشرق وخاورمغرب معنا-سيله قوللانلمشدر.]

باخصوص { ح. فا. [فا. با = ايله. عر. خصوص = تعيين] خصوصيله، خصوصاً، على الخصوص، هله، الك زياده.

باد { س. فا. يل، روزكار، ريح: باد صبا. || باد بدست = الى بوش، صفراليد. || باد پيما = پك چابق يورين، [روزكارى اولچن.] || باد رفتار = چابق يورين، سريع الحركه. [روزكار يوريشلى.] || باد هوا = با: باد هوا.

باد { ياخود بادا. فل. فا. [«بو-دن» فعلندن امر غائب صيغه‌سى] اولسون، اوله. [بعض تركيبات فارسيه‌ده قو-للانيلير:] هرچه باد اباد = نه اولورسه اولسون.

بادات { س. ١. شكرلى برالماسى. ٢. دوز طبان.

باداش { باداشمق. با: باغداش، باغداشمق.

بادام { س. فا. بادم.

بادامی { ص. فا. بادام شکلنده: بادامی کوز.

بادانه { س. [یتا.] دیوارلره اوریلان کیرج ویا آشی بویا شربتی: بادانه ایتمك، چکمك = دیوارلری بوشربتله بیاضلاتمق ویا بویامق. || مج. ١. افراط درجه‌ده‌سوریلن دوز کون. ٢. سطحی تعمیر، برشیئك قصور ونقایصی ظاهرده کورنمیه جك صورتده یالاندن تزیینی.

بادانه‌جی { س. دیوارلری بادانه ایدن صنعتکار، بو صنعتله کچینن آدم.

بادانه‌جیلق { س. دیوارلری با- دانه ایتمك صنعتی.

بادانه‌لاتمق { فتـ. بادانه ایتـدیر- مك: اوی‌قنغی با- دانه‌جی‌یه بادانه‌لاتدیکز؟

بادانه‌لامق { فتـ. دیوارلره کیرج ویا آشی بویا شربتی چکمك، بادانه اورمق: بادانه‌جی اولری بادانه‌لار.

بادانه‌لی { ص. بادانه سـورلمش، کیرج ویا آشی بویا شربتیله تلوین اولنمش: بادانه‌لی دیوارلر صحته الویریشلیدر.

بادبان { س. فا. [«باد»دن] یلکن، شراع: بادبان‌کشای‌عزیمت اولمق = عزیمت ایتمك.

بادرنه { س. [یتا] مج. خلاطك آشینه‌جق‌یرینه صاریلان بز، خلاط صارغیسی.

بادره { سش. عر. جـ: بوادر. [«بدور» دن سف.] ١. بداهةً سویلنیلوب خطادن غیر سالم سوز. ٢. آ کسزین ظهور ایدن وقعه.

بادم { س. [فا. «بادام»دن. — اصل ترکستان اقلیمنده بادم یتیشمدیکندن، و آهنکه ده اویمدیغندن، ترکی‌الاصل عد اولنه‌ماز.] ایچی وپك تازه ایکن قبوغی دخی ینن ویاغی‌چیقاریلان معروف میوه که باشلیجه اوچ نوعی اولوب قولای قیریلانـه دیش یاخـود ساقز، سرتنـه طـاش بادمی وآجیجـه اولوب قرابیـه‌سی و صابونی یاپیلان جنسنه‌ده آجی بادم دینیر. || بادم آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج‌که اقالیم معتدله‌اشجارندندر. || بادم ازمه‌سی = ازلمش بادمله شکر مخلوطی. || بادم ایچی = بو میـوه‌نك لبی، مغزی. || بادم پارمق = ابهام. || بادم حلواسی = بادمله یاپلمش حـلوا. || بادم سوبیـه‌سی = صـوییلوب ازلمش بادمك صوینی‌که سوت‌کبی اولوب شربت یرینـه ایچلیر. || بادم کورك = تیلکی پاچه‌سی. || بادم یاغی = بادمدن چیقـاریلان یاغ. = ص. بادم شکلنده، طولانی: بادم کوز، طیرناق.

بادمجك { س. بوغازده‌کی بزلر، لوزتان، ترـ سوکسو. || بادمجك علتی = التهاب لوزتین.

بادملك { س. بادم آغاجلرینی حاوی محل، بادم آغاجی قو- ریلغی.

بادنجان { س. فا. تحریفله پاطلیجان دیدیکمز معروف سبزه.

بادنما { س. فا. [باد = یل. نما = کوسـتریجی] روزکارك جهتنی کوستـرن آلت که اولرك و سـائر مرتفع محللرك اوستنه قونیر.

باده { س. فا. شراب، خمر، می، صهبا. || باده‌پرست = شرابه طاپار، عشرته پك دوشکون. || باده‌نوش = شراب ایچن. || باده نوش اولمق = شراب ایچمك: فلانك نامنـه، صحتنه باده‌نوش اولدیلر، ادارهٔ اقداح ایتدیلر. عر.

بادهوا { س. حـ. فا. [زبانزدی: بداوا] پاره‌سز، مجاناً، باش (بلاشیء): بادهوا سرکه بالدن طاتلیدر. || مج. پك اوجوز: بونی بادهوا آلمشسکز.

بادی { ص. س. عر. [«بدأ» یاخود «بدو»دن سف.] ١. سبب اولان، ایجاب ایدن، اقتضـا ایتدیرن، موجب، علت، سبب: اخلاقنك ایلیکی بادیٔ ترقیسی اولدی. ٢. ابتداء، اول، باش: بادیٔ امرده = اول امرده. ٣. ظـاهر، علنی، آشکار: بادیٔ نظرده.

بادی { س. [فا. «بط» دن غلـ.] اوردك. = حـ. اوردك کبی: بادی بادی یوریمك.

بادیا { س. آغزی یایوان طو- پراقدن بیوك قاب‌که کردل یرینه قوللانیلیر.

بادیه { سش. عر. جـ: بوادی. چول، قیر، بیابان، صحراء، دشت. || بادیه‌پیما = چـولده جـولان ایدن، بدوی. || بادیه نشین = چولده ساکن اولان.

باذن‌الله { عر. ترکیب. اللهك اذنیله.

بار { س. فا. ١. يوك، آغرلق، ثقلت : بار اولمق = يوك اولمق، ثقلت ويرمك؛ باركران = آغر يوك، آغر وظيفه. ٢. دفعه، كره: هزاربار = بيك كره. ٣. يمش، ميوه: برك و بار = ياپراقله يمش؛ بارآور = ميوه‌دار، مثمر.

بار { ص. فا. [« باريدن » فعلندن سمص. — صتر. تشكيلنه كيرر.] ياغديران، سرپن، صاچان، دوكن : اشك بار = كوز ياشى دوكن؛ كهر بار = جواهر سرپن، كوزل سوزلر سويلين.

بار { فل. چ. وار.

بار { مه. باغرمغى تصوير ايدر: بار بار باغرمق = چوق باغرمق.

باراته { س. [يتا. Berretta] ١. يوقاريسى كڭكيش كچه باشلق، كميجى باشلغى. يكيچريلرده كييردى : بوستانجى، خاصكى باراته‌سى. ٢. بر جنس خروس ايبكى.

باراق { ص. اوزون توكلى، اوزون قيللى (چوقه، كبه ياخود آت، آو كوپكى).

باراقه { ياخود براقه. س. [فر. Baraque] تخته‌دن موقت مسكن وسائره، كلبه، صالاش، صوندرمه: باراقه قورمق.

باران { س. فا. ياغمور، مطر.

بارانى { س. فا. [وغا: بارانيه] ياغمورلق.

بارباته { [يتا. Parapetto] سمم. قلعه قورقولغى.

باربود { س. يالڭز زار ايله اوينانيلير بر نوع قمار.

باربونيه { س. [يتا.] قيرمزى‌يه مائل بر جنس لذيذ باليق، كه بياضجه آلاجه جنسنه تكير ديرلر. نبا. برنوع فصوليه.

بارچاق { ياخود بالچاق. س. قليج قبضه‌سنك الى محافظه ايتمكه مخصوص سپرى.

بارچه { ص. چ. بتون، جمله، هب.

بارچه { س. [يتا.] بيوك صندال، سابقده جنك صندالى.

بارد { ص. عر. [« برد » دن سف.] ١. صووق، سرد: ماءبارد. ٢. مج. لطافتدن عارى، ناخوش، صووق: بارد طور، معامله.

بارد { س. قاتى صمان.

بارداق { س. صو، وشربت وسا. ئره ايچمكه مخصوص جام وبلور ويا معدندن قولپلى ويا قولپسز قاب، مشربه، قوپه. [اصل قوواب ديمك اولان «بار» دن مشتق اولمغله اساساً قولبليسنه دينليردى.]

بارداقجى { س. بارداق ياپان و صاتان آدم.

بارده { س. [يتا.] فوچيجى كسرى وكوشتره‌سى كه فوچينك ايچنه كوره مقوس اولور.

بارز { ص. عر. [« بروز » دن سف.] ظاهر، عيان، آشكار.

بارس { س. با : پارس.

بارسام { ياخود وارسان. س. طراخونيه جنسندن واوندن كوچك برجنس باليق كه شدتله چاربوب آجيسنه طيانلماز.

بارسامه { ياخود مارسمه س. [ر.] كوزل رائحه‌لى وليمون ياپراغى كبى كڭكيش ياپراقلى برنبات، كه يرله برابر اولوب، ديكلديكى يرده توسع ايدر، و نانه كبى بعض يمكاره قونور.

بارش { بارشمق وسائره: با، باريش وسائره.

بارع { ص. عر. ث: بارعه [«براعت» دن سف.] ١. تام، مكمل. ٢. ممتاز، فائق.

بارغام { س. لوركه بكزر برجنس باليق.

بارق { س. عائله، خانمان: اوبارق صاحبى = متأهل، اهل وعيال صاحبى. [همان دائما «او» له برابر قوللانيلير.]

بارقلانمق { فل. اوبارق صاحبى اولمق، اولنوب اهل وعيال ايدنمك.

بارقه { سش. عر. شيمشك، يلديرم پارلديسى.

بارقه { س. [يتا. Barca] بيوك صندال، فلوقه (فلك).

بارقه‌جى { س. بارقه دينلن بيوك صندالى قوللانان آدم، صندالجى، قايقجى.

بارك الله { عر. تركيب. الله مبارك ايتسين. مقام تحسين وتعجبده، ماشاءالله ولوحش الله كبى ايراد اولنور دعادر. اكثريا آلتنه «زهى» كلمه‌سى بولنور: بارك الله! زهى كوكبهٔ عالى العال!

بارگاه { ياخود بارگه. س. فا. [بار = رخصت. گاه،

كه = محل] رخصتله كيريله جك محل، كيرمك ايچون اذن ايستنيلن ير، عتبه، سده، دركاه: بارگاه پادشاهی. || مج. بارگاه كبريا = حضور رب العالمين.

بارکش { ص. فا. [بار = يوك . كشيدن = چكمك] يوك چكيجی، يوك قالديران، آغر شيئلر طاشيان.

بارگير { ص. فا. [بار = يوك . گرفتن طوتمق، قالديرمق] يوك طوتيجی، يوك قالديران، يوك طاشيان [حيواناته و حماللره و آرابه وكمی كبی شيئلره اطلاق اولنور.] = س. تر. [تلفظی: بيگير] اكمش آت، اسب، فرس. [كرك يوك كرك بينك وقوشی ايچون اولسون.] با: بيگير.

بارگيرجی { س. با: بيگيرجی.

بارلام { س. اسقارموس آزمانی باليق.

بارمق { فت. محافظه ايتمك، امين بيره صوقمق، بارينديرمق ص. = فل. چ. وارمق.

بارنمق { بارنديرمق. با: بارنمق، بارينديرمق.

بارو { س. فا. ١. قلعه ديواری، حصار برجی، سور. ٢. صيغينه جق ير، ملجأ، سپر.

باروت { س. [يو. Πυρίτις] كهرچله ايله كوكورت وكوموردن مركب بر مادهٔ مشتعله كه توز حالنده اولوب عموميتله اسلحهٔ ناريه ده وطاش قيرمق كبی ايشلرده قوللانيلير. || مج. چابق آتش آلير، حدت وشدته مستعد. || ينبوق بارودی = باروت كبی پارلار اجزالی ينبوق. || باروت قپاغی = مهمات آرابه سی. || باروت قپاغی، كرته سی = باروت اولچيسی.

باروتجی { س. باروت ياپان، باروت فابريقه جيسی: باروتجی باشی = سابقده باروت اعمالی متعهدی.

باروتخانه { س. ١. باروت اعمال اولنان ير، باروت فابريقه سی. ٢. باروتك وضع و حفظ اولنديغی ير.

باروتلق { س. باروت قوطلری قوطی وسائره، باروت محفظه سی.

بارودی { ص. باروت رنكنده، قويو زيتونی.

بارور { ص. فا. ١. يمش ويرن، ميوه دار، مثمر. ٢. مج. فائده يی موجب، حسن نتيجه يه منجر، نافع.

باروموتره { يا بارومترو. س. [يو. Βαρόμετρον دن مأخوذ فر. Baromètre دن] هوانك ثقلتنی مقايسه وتبدلات هوائيه يی اولدن تعيين ومحلك ارتفاعنی كشف ايتمكه مخصوص آلت، مقياس الهوا، ميزان الهوا.

باریء { صف. عر. [«برء»دن سف.] يارادیجی، خالق، آفرينده. = سف. حق جل وعلا حضرتلری: باری تعالی.

باری { د. فا. هيچ اولمازسه: ايش كورمزسه كْ باری كورلدی ايتمه. [عو. باريم.]

باريش { س. اوزلاشمه، باريشمه، ترك مخاصمه، مصالحه: باريش ايتديلر = باريشديلر، مصالحه ايتديلر.

باريشديرمق { فت. مصالحه ايتديرمك، اصلاح بين ايتمك، اوزلاشديرمق. || مج. رنك و سائره يی موافقت ايتديرمك، اويديرمق، امتزاج ايتديرمك.

باريشديرمه { س. مصالحه ايتديرمه، اصلاح بين.

باريشديريجی { ص. باريشديران، ايكی مخاصم بيننده صلح ايتديرن.

باريشمق { فش. ترك مخاصمه ايتمك، مصالحه ايتمك.

باريشمه { س. باريشمق فعلی، مصالحه، ترك مخاصمه.

باريشيق { ص. باريشمش، مصالحه ايتمش، صلح ومسالمتده بولنان: شمدی باريشيقدرلر. || مج. اويغون، موافق، بربرينی طوتار (رنك وسائره). = س. باريشمه، صلح، مصالحه، مسالمت، آشتی.

باريشيقلق { س. باريش، باريشيق، صلح، مصالحه.

باريك { ص. فا. اينجه، دقيق، رقيق؛ باريك ميان = اينجه بللی.

باريلك { د. باری، هيچ دكلسه، هيچ اولمازسه. [باری استعمالی افصحدر. عو. باريلكم.]

بارينمق { فت. تق. قورومق، محافظه وحمايه ايتمك. [اليوم بارينديرمق مستعملدر.] = فل. سپر آلتنه كيرمك، محافظه اولنمق. [اليوم بارينمق مستعملدر.]

بارپند پرمق { فق. سپر آلتنه آلمق، محافظه وحمایه ایتمك، قورومق .

بارینمق { فط. سپر آلتنه کیرمك، صوقیلوب التجا ایتمك، صیغنمق، تحفظ ایتمك .

باریوم { س. [لا. Barium] کیم. اجسام بسیطه‌دن برجسم.

باز { ص. فا. ۱. آچیق، مفتوح، کشاده : سرباز = باشی آچیق. ۲. [« باختن » فعلندن سمص. اولوب صترِ. تشکیلنه کیرر:] اوینایان : قمارباز = قمار اوینایان.

باز { س. فا. طوغان دینلن ییرتیجی قوشکه آو طوتمغه آلیشدیریلیر .

بازار { س. فا. [باز = کری. آوردن = کتیرمك . — غلـ : بازار .] ۱. آلیش ویریش، اخذ واعطا، دادوستاد: بازار اوله = آلیش ویریش اصحابنه تحیه مقامنده ایراد اولنور دعادر. ۲. آلیش ویریش‌یری اوستی آچیق محل‌که هرکون ویا ایام مخصوصه‌سنده هرکس صاته‌جغنی اورایه چیقاروب بازارلقله ویا مزایده ایله صاتار، سوق: آت بازاری، طاوق بازاری، بالیق بازاری، چیچك بازاری، صالی، پنجشنبه بازاری. ۳. فیأت قرارلاشدیروب اخذ واعطاده اویوشمق ایچون اولنان معارضه ویاچکشمه، بازارلق: بازارایتمك، بازار بوزمق. || بازار باشی = بازارده کهیالق کبی بر وظیفه‌سی اولان آدم . || بازار بوزمق = نفاق قومق، اضرار ایتمك . || بازاره قالدیرمق = صاتمق، صاتمغه چیقارمق . || بازار قایغی = اجرتله هرکسك اشیاسنی آلوب نقل ایدن بیوك قایق. || بازار کسمك = فیأت قرارلاشدیرمق. || بازار یاپمق = ایش دوزلتمك، اصلاح ایتمك . || شکار بازاری = کوتری ومقطوع بازارلق .

بازار { س. هفته‌نك برنجی کونی‌که وقتیله بازارقورلمغه مخصوص بولنمش اولدیغیچون بواسمله شهرت بولمشدر، بازار کونی، یوم الاحد، یکشنبه .

بازارایرتسی { س. هفته‌نك ایکنجی کونی، بازار کونندن صکره کلن یوم الاثنین، دوشنبه .

بازارجی { س. معین کونلرده قوریلان بازارلره دوام ایدوب آلیش‌ویریش‌ایدن، باراقه قوران اصناف، اهل سوق .

بازارلاشمق { فش. فیأت‌کسمه‌ده چکیشه‌رك اویوشمق، بازارلق ایتمك .

بازارلق { س. آلیش ویریشده فیأت‌کسمك ایچون چکیشمه : بازارلق ایتمك = چکیشه‌رك فیأت قرارلاشدیرمق، فیأت‌خصوصنده‌چکیشمك؛ بازارلق کسمك = فیآتی قرارلاشدیرمق؛ بازارلق اویمق = موافقت‌حاصل اولمق؛ بازارلق اویه‌مامق = قرار ویریله‌مه‌مك .

بازرگان { س. فا. [اصلی : بازارگان] تاجر، تجار، آلیش ویریش ایدن اصناف. — افندی وآغا یرینه یهودیلره اطلاق اولنور عنواندر. || بازرکان باشی = سابقده شهبندر، تجار وکیلی. || آیاق بازرکانی = اشیا کزدیروب صاتان، صاتیجی، بوغچه‌جی. || قورقاق بازرکان = متردد آدم.

بازرگانلق { س. تجارت، آلیش ویریش ایدن اصنافك حال وشانی.

بازکون { بازکونه. با: واژکون، واژکونه.

بازلاماج { یاخود بازلامباج. س. طاتلیسی بول قالین ساج کوزلمه‌سی.

بازله { س. عر. [«بزل» دن سف. ث.] جرا. کوکس وقارنك ایچنده حاصل اولان غاز ویاصو شیشلرینك محفظه‌سی دلمکه مخصوص بوری ایچنده محفوظ برنوع میل .

بازن { یاخود پازن. س. [فر. Basin] شالی طوقومه‌سی طرزنده طوقنمش تویلی ویا تویسز یومشاقجه بز ویا باصمه : تویلی، تویسز بازن؛ بازن باصمه‌سی.

بازو { س. فا. قولك اوموز ایله دیرسك آره‌سنده‌کی یوقاری قسمی، قراجه، عضد.

بازوبند { س. فا. [بازو = قول . بندن = باغلامق] زینت ویاقوت ایچون قوله باغلانان کومشدن ویا صیرمه ایله ایشلنمش مشیندن محفظه‌که اکثریا ایچنده برنسخه ویا بر سورهٔ شریفه و سائره بولنور.

بازی { س. فا. اویون. ذ.

بازیچه { س. فا. اویونجاق، چوجق اویونجاغی.

بأس { سذ. عر. ضرر، محذور: بونده بأس یوقدر، بر بأس کورمیورم. [قوت وشدت وعذاب معنالریله لسانمزده پك مستعمل دکلدر.]

باستارده { س. [ایتا. Bastarda] بحـ. بر جنس کوچك کمی، قادرغه‌نك کوچکی. || بحـ. کمینك باشنده‌کی افقی دیرك.

باستون { س. [ایتا. Bastone] دکنك. عصا. ال دکنکی، آلافرانغه ظریف دکنك.

باسِط { صذ. عر. [«بسط» دن سف.] تش. بر عضوی اوزادوب آچان (عضله).

باسور { سذ. عر. مایه‌سیل، قالین باغرصاغك التهابی سببیله جراحت و قان کلسی؛ قانلی، بالغملی باسور.

باسوری { ص. عر. ذ: باسوریه. ط. مایه‌سیله متعلق.

باش { س. ١. انسان و حیوانات جسمنك اك یوقاری قسمی که بینی وکوز، قولاق، آغز، بورن کبی حواس آلتلرینی حاوی اولمغله بدنك اك مهم قسمیدر، رأس، سر، کله، قفا: انسان باشی، آت باشی. ٢. بر شیئك اك یوقاریسی، تپه، ذروه، رأس: طاغ باشی. ٣. اوج، دوکه شکلنده تپه: ممه، چبان باشی. ٤. کنار، اوج: کوپری باشی، چارشی باشی. ٥. برشیئك باشلادیغی یر، مبدأ، منبع: صو باشی. ٦. طوپ وکله صورتنده شیء: بر باش شکر، بر باش پینیر، بر باش صوغان. ٧. هر شیئك اوکدن اولان کناری، قیچ مقابلی: کمی باشی؛ بو شیشك باشی نه طرفده‌در؟ ٨. یوقاری‌یه، صدره کلن جهت: یتاغك، اوطه‌نك، سفره‌نك باشی. ٩. مبدأ، اول، ابتدا، باشلانغیج: آی باشی، سنه باشی، کتابك باشی. ١٠. جانلی حیوان عددی، رأس: بش باش صیغیر، ایکیوز باش قویون. [رأس دها مستعملدر.] ١١. رئیس، آمر، برنجی: بلوك باشی، آشجی باشی. ١٢. عقل، فکر، ذکا. ١٣. زبده، قیماق: سوت، یاغ، بال باشی. || باش آچمق = بددعا ایتمك. || باش آشاغی = ١. ترسنه دونمش، معکوس. ٢. نهرك منصبنه طوغری. مقابلی: باش یوقاری. || باشدن آشمق = پك زیاده اولمق، پك چوغالمق. || باش آغریسی = باشه عارض اولان آغری، صداع؛ و مجـ. تعجیزی موجب فائده‌سز ونافله ایش، غائله. || باشنی آلمق = ١. قورتلمق، تنفسه وقت بولمق. ٢. قاچمق، اوکنه کلن طرفه قاچوب کیتمك. || باش اوجی = پك یاقین محل: باشی اوجنده = یانی باشنده؛ باش اوجندن آیرلمدی. || باش اورتیسی = قادینلرك باش وبوین و کردانلریله صاچلرینی اورتدکلری بز. || باش اورمق = مراجعت ایتمك. || باشه اورمق = سرسملك ویرمك. || باش اوستنه = پکی، علی الرأس والعین. || (آته) باش اوکرتمك = تعلیم ایتمك. || باش اولمق = بجرلمك، باشه چیقمق. || باش ایتمك = ١. غلبه چالمق. ٢. (حسابی) طوپلامق. || باشدن ایتمك = نزول اصابت ایتمك. || باش باشه ویرمك = محرمانه مذاکره ایتمك، کیزلیجه قونیشمق. || باشه باش = تمامی تمامنه: حساب باشه باش کلدی. || باشدن باشه = بر اوجدن بر اوجه، سراپا. || باش باغلامق = ١. انتساب ایتمك. ٢. (نبات) حبه ویرمك: باشاقلانمق. || باشنی باغلامق = اولندیرمك. || باش بلاسی = باشه بلا اولان آنغاریه ومشکلاتلی ایش. || باشی بوزوق = غیرمنتظم عسکر. || باشی بوش = ١. بوش کزن، سرسری. ٢. باغلانمامش. || باشه چیقمق = میسر اولمق، موفق اولمق، بجرمك. || باشدن چیقمق = آزمق. || باشدن چیقارمق = آزدیرمق. || باشی خوش اولمامق = خوشلانمامق، راحت اولمامق. || باشدن، یکی باشدن = ابتدادن، یکیدن، ازسرنو. || باشدن قره ایتمك = کمی تهلکه حالنده باشنی قره‌یه اوروب ساحله اوتورمق. || باشدن صاومق = دفع ایتمك. || باشدن آیاغه، طیرناغه = بتون، تکمیل، سراپا. || باش طاشه کلمك = فلاکته اوغرایوب ندامت ایتمك. || باش قالدیرمق = سرکشلك ایتمك. || باش قالدیرمامق = پك مشغول اولمق، آره‌لق بوله‌مامق. || باشه قاقمق = یاپیلان ایلکی یوزه اورمق. || باش قومق = فدا اولمق، وقف وجود ایتمك. || باشه بکمك =

تصدر ایتمك. || باشه چیقمق = اوكه آلمق، یوقاری یه چیقارمق. || باشه كلمك = دوچار اولمق، اوغرامق: باشه كلن چكیلیر. || باش كوسترمك = ظهور ایتمك. || باش كوز یارمق = بجره مه مك، یوزه كوزه بولاشدیرمق. || باش ویرمك = چیقمق، ظاهر اولمق. || باش یمك، باشك اتنی یمك = برشیء طلبنده اصرارله تعجیز ایتمك. || باشنه = بهر: آدم باشنه = بهر آدمه؛ او باشنه = بهر اوه. || باش یرینه كلمك = راحت ایتمك. || آچیق باش = باشنك تپه سندن قیللری دوكلمش، اصلع. || آغر باشلی = تمكینلی، وقور. || آقچه باشی = آقچه فرق، اسقونطو. || آلت باشنده، اوست باشنده. با: آلت، اوست. || اوست باش = قیافت. || ایش باشی = ایشچیلرك رئیسی، قالفه. || ایش باشنده = ایشه نظارت ایده جك حالده. || بالطه باش = اوكی بالطه كبی دوز یعنی سیوری اولمیان واپور. || بر باشدن = بر اوغوردن، یردن. || بر باشنه، یالكز باشنه = كندی كندینه، یالكز، آرقداشسز. || پك، دیك باشلی = معند. || تیمورباش، دمیر باش = كرا ایله ویا التزامه ویریلن بر ملك ویا فابریقه و سائره ده ینه تسلیم ایتمك شرطیله كراجی ویا ملتزمه براقیلان آلات وادوات واشیا وسائره. || عقلی باشنده = عاقل ومتبصر، سرسم اولمیان. || قوش باشی = ۱. ایری پارچه لی قار. ۲. اوفق پارچه لی كباب. || قیا باشی = اوزون سسله سویلنیر كویلی شرقیسی. || كندی باشنه = خودبخود، مستقلاً. || یانی باشنده = تا یاننده، اتصالنده.

باش { ص. ۱. رئیس، برنجی، اول: باش قوماندان، باش كاتب، باش محرر، باش امام، باش وكیل، باش چاوش، باش قادین. [كتابتده فارسی «سر»ه تحویل ایتمكی ترجیح ایدنلر واردر: سركاتب، سرمحرر كبی.] ۲. باشلیجه، الك مهم: باش ایشمز بودر. || باش پارمق = ابهام.

باشارلمق { لج. باشه چیقارلمق، بجرلمك، تسویه اولنمق.

باشارمق { فت. [«باش» دن] باشه چیقارمق، بجرمك، تسویه ایتمك، اتمام واكمال ایتمك.

باشاق { س. [«باش» دن] اكین باشی، سنبله، خوشه: باشاق باغلامق، طوتمق = (اكین) باشاق حاصل ایتمك، باشاقلانمق.

باشاقجی { س. اوراق زماننده دوكیلوب تارلاده قالان باشاقلری طوپلایان فقیر، كسمیك طوپلایان، خوشه چین.

باشاقلانمق { فل. (اكین) باشاق حاصل ایتمك، باشاق طوتمق، باغلامق.

باشاقلی { ص. ۱. باشاغی اولان (اكین)، باشاق طوتمش. ۲. باشاق رسمنده (اوق).

باشبوغ { س. عساكر غیر منتظمه قوماندانی. مر.

باشترده { س. اسكیدن برنوع حرب كمیسی. با: باستارده.

باشتنه { س. اراضیء امیریه دن یا طاپو ارثاً انتقال ایدن تارله.

باشجغز { س. كوچك چبان اوجی.

باشجی { س. قویون باشلرینی پیشیرن ویا صاتان آدم. == ص. ایشك باشنده بولنان، آمر: بیك ایشجی برباشجی.

باشسز { ص. ۱. باشی اولمیان، بیسر. ۲. آمری اولمیان، آمر طانیمیان، رئیسسز.

باشسزلق { س. باشی ورئیسی اولمیان هیئتك حالی.

باشقه { یاخود بشقه. ص. ك. [«باش» دن، كندی باشنه، باشلی باشنه] ۱. دیكر، غیری، آخر، سائر، اوزكه: باشقه آدم، باشقه ایش، باشقه یرده، باشقه دفعه. ۲. باشقه درلو، دیكر كون، فرقلی: او ایش باشقه در. || باشقه سی = دیكری، غیری، دیكر بری؛ باشقه لری = دیكرلری، دیكر آدملر. || ... دن باشقه = استثنا بیان ایدر، غیراز، سوی: بندن باشقه بونی هركس ایشیتدی؛ بوندن بشقه یوقدر. || باشقه باشقه = آیری آیری، منفرداً.

باشقه جه { یا بشقه جه. ح. ۱. آیریجه، آیری اوله رق، منفرداً، مستقلاً: او باشقه جه كلدی. ۲. مخصوصاً، رأساً،

صورت مخصوصه‌ده : سزك ايچون باشقه‌جه كتيره‌جكم .

باشقه‌لاشمق { يا بشقه‌لشمق . فل. باشقه‌درلو اولمق، دكيشمك، تغير ايتمك، ديكر كون‌اولمق : بن كورميه‌لی بو آدم باشقه‌لاشمش .

باشقه‌لق { س. مغايرت.اختلاف، مخالف .

باشلاتمق { فت.١.بدأايتديرمك: اوراغی بيتيرديلر بو كون خرمنه باشلاته‌جغز؛ جغرافيادرسنه باشلاتدم. ٢.(چوجغی) مكتبه ويرمك، تحصيله بدأ ايتديرمك : چوجغی مكتبه باشلاتدی .

باشلامق { فت. [«باش» دن] بدأ ومباشرت ايتمك، شروع ومباشرت وآغاز ايتمك : ايشه، درسه، يمكه باشلادی ؛ دها باشلامدق .

باشلامه { س. بدأ، مباشرت، آغاز، شروع .

باشلانغيچ { س. ١.بدأ ومباشرت‌ايتمه،افتتاح، مبدأ. ٢. مقدمه، ديباجه .

باشلانلمق { مج. بدأ ايدلمك : بورادن باشلانيلير.

باشلانمق { مج. بدأ ايدلمك، مباشرت اولنمق ، بو ايشه باشلاندی؛ يارين درسه باشلانه‌جقدر. = فل. باش پيدا ايتمك، باش باغلامق، يوورلانمق، مدور اولمق : لاخنه باشلانمغه باشلادی .

باشلانمه { س. ١. بدأو مباشرت اولنمه. ٢. باش‌باغلامه، مدور اولمه .

باشلايش { س. باشلامق فعلی وطرزی، بدأ، مباشرت .

باشلاييجی { ص. باشلايان، بدأ ومباشرت ايدن .

باشلق { س. ١. رياست،سركرده‌لك، آمريت . ٢. نق. [چ: باشليغ] رئيس، آمر .

باشلق { س. ١. باشی ياغموردن محافظه‌يه مخصوص ياغمورلغه مربوط ويا آيری اورتی، قوقولته : قاپوت، مشمع باشلغی. ٢. حربده باشی اوق وقليجدن محافظه‌يه مخصوص سپر،طوغلغه، مغفر، خود. ٣. ديرك باشی، تپه‌لك. ٤. آتك باشنی واكسه‌سنی محافظه‌يه مخصوص قليف .

باشلی { يا باشلو. ص. ١. باشی، تپه‌سی اولان. ٢. يووارلاق، طوپ، مدور : باشلی لاخنه . ٣. اساسلی، اهميتلی : الك باشلی ايشمز. ٤. ايلری‌كلن، باشه كچن، متحيز: بللی باشلی . ٥. سيله اولميان، طوروقلامه : باشلی اولجك . || باشلی باشنه = كندی باشنه، مستقلاً .|| بيوك باشلی = عقللی، ذكی .

باشليجه { ياخود باشلوجه. ص. الك اهميتلی، الك اساسلی، الك معتنا : سعدينك باشليجه تأليفاتی كلستا نيله بوستانيدر. = ح. الك زياده، الك اول : او باشليجه‌بو ايشله‌مشغول اوله‌جقدر.

باشماق { ياخود باشمق. س. آياق قابی ، خف ، كفش، پاپوش .

باشماقجی { س. آياق قابی ياپان آدم، خفاف .

باشماقلق { س. وقتيله سلطانلرك تخصيصاتی ، خاص آربه‌لق .

باشنمق { فل. [«باش» دن] قارشی طورمق، ديك كلمك، معندلك ايتمك .

باشه { ياخود بشه. س. ايلری كلن، متحيز .

باصاريق { س. ١. چولها دستكاهنك اياقلغی. ٢. پيانو آياقلغی كبی چفته آياقلق .

باصامق { ياخود بصامق. س. مرديون پله‌سی، قدمه: قرق باصامق مرديون؛ باصامق طاشی .

باصان { س. قره باصان = آغرلق، كابوس .

باصدی { س. ١. ات صويی ويا قيمه‌ايله پيشمش سبزه : باميه،قباق باصديسی:كول باصدی = اسقره‌ده پيشن ات، برزوله. ٢ بر شيئك اوزرينه باصان : قاش باصدی = قاشك اوزرندن كچه‌جك صورتده باشه مائلاً باغلانان عصابه؛ دال باصدی= آغرلغيله آغاجك دالنی باصديره‌جق صورتده ايری كراز و سائره .

باصديرلمق { مج. ١. باصق آلتنه قونمق، ازديرلمك : آصمه ياپراقلری فوچی ايچنه باصديريلير. ٢. طبع ايتديرلمك : بو كتاب ايلك دفعه اوله‌رق باصديريليور. ٣. سوگنديرلمك: يانغين باصديرلدی.

باصديرمق { فت. ١. بالواسطه باصمق،ازديرمك: بو طوپراغی آياقله باصديرملی.

۲. بالواسطه باصمق، طبع ایتدیرمك: بر اوفاق كتاب باصدیردم. ۳. سوگندیرمك، اطفا ایتمك: یانغینی باصدیردیلر. ٤. غلبه چالمق، كچمك. تفوق ایتمك: حیله‌كارلقده آرقداشلرینی باصدیردی. ٥. اورت باس ایتمك، صاقلامق، مسكوت عنه كچیرمك: اونك قباحتلرینی باصدیردیلر.

باصدیرمه { س. ۱. باصدیرمق فعلی. بآ: باصدیرمق. ۲. طوز وچمنله باصدیریلوب ایسده ویا كونشده قوریدلمش ات: قیصریه باصدیرمه‌سی. ‖ مج. باصدیرمه‌سنی چیقارمق = چوق دوگمك.

باصِر { ص. عر. ۃ: باصره [«بصر» دن سف.] كورن، كوریجی: قوهٔ باصره = كورمك خاصه‌سی.

باصرغنمق { فل. آغرلق باصمقله مضطرب اولمق، كابوسه طوتلمق.

باصِره { سش. عر. ۱. كورمك قوتی، رؤیت خاصه‌سی، قوهٔ باصره. ۲. كوز، عین، چشم.

باصریق { س. اتكاری طاشله باصدیرلمش آلچاق چادیر.

باصقی { س. ۱. باصوب صیقه‌جق، تضییق ایده‌جك شیٔ، منگنه، جندره، معصره. ۲. صیق، تضییق: باصق آلتنده اولمق. ۳. باصان، آغرلق ویرن شیٔ: صبان باصقیسی. ٤. قالب، تمغا.

باصقیچ { س. نردبان (مردیون)، باصامق، سلم.

باصقیجی { س. تولبند اوزرینه قالب باصان.

باصقین { ص. ۱. آغر، ثقیل. ۲. باصوب كچن، غالب. فائق، اوستون: بو هیبنی اوزرینه باصقین چیقدی. = س. آكسز هجوم، بردن باصوب غافل طوتمه، شبیخون. ‖ باصقین ویرمك = هجوم ناكهانی‌یه اوغرامق، قباحتی ایشلركن طوتلمق.

باصلمق { فجـ. فل. ۱. آیاقله چیكننمك، پامال اولمق: باصلمش طوپراق. ۲. ازلمك، صیقلمق، تضییق اولنمق: اوزوم، زیتون، انجیر باصلدی. ۳. هجوم ناكهانی‌یه اوغرامق، طوتلمق: دشمنی كیجه باصمشلر. ٤. طبع اولنمق، دستكاهه وضع وتمثیل اولنمق: فلان كتاب یكیدن باصیلیور. ٥. سوگندیرلمك، اطفا اولنمق: یانغین، آتش باصلدی. ٦. تسكین اولنمق، كسب سكون ایتمك، طورمق: روزكار باصلدی. ۷. تمغا و قالب اورلمق: بو تولبند ایی باصیلیر.

باصلمه { س. باصلمق فعلی. بآ: باصلمق.

باصلی { ص. باصلمش، تمغا و قالب اورلمش و یا طبع اولنمش، مطبوع: باصلی تولبند، كتاب.

باصلیش { س. باصلمق فعلی و طرزی: بو نصل باصلیش؟

باصمق { مص: باصار. فتـ. ۱. آیاقله چیكنمك، پامال ایتمك: بورایه باصمایك. ۲. آغرلق ویرمك، تضییق ایتمك: صندیغك ایچنده اشیایی باصه‌رق یرلشدیرملی. ۳. قالب اورمق: تولبندی باصمق؛ مهر باصمق. ٤. طبع وتمثیل ایتمك، دیزلمش ویا لیطوغرافیا طاشنه كچیرلمش یازی‌یی ماكینه ودستكاهده كاغده كچیرمك: كتاب، غزته باصمق. ٥. بردن بره هجوم ایتمك، آكسزین اوستنه وارمق: كیجه وقتده مسافرلر باصدیلر. ٦. قباحت ایشلركن اوستنه واروب طوتمق: بر قلبزنك اوینی باصمشلر. ۷. قولوچقه اوتورتمق: بر طاؤق باصدم. ۸. اورمق، قومق: ال باصمق. ۹. اورمق، ضرب ایتمك: طپاق باصمق. ۱۰. یاتیروب بوغازلامق، ذبح ایتمك: صیغیر باصمق. = فل. ۱. آیاقده طورمق: ایكی یاشنده چوجق ده‌ها باصمیور، یكی باصمغه باشلایور. ۲. چوكمك، اوتورمق: بو بنانك بر طرفی باصمش. ۳. كلمك، طوتمق، مسلط اولمق، غلبه ایتمك: آتش باصدی، حرارت باصدی، اویقو باصدی، آغرلق باصدی. ‖ آیاق باصمق. ۱. كیتمك، اوغرامق: بر ده‌ها اونك اوینه آیاق باصمیه‌جغم. ۲. اصرار ایتمك: كیتمه‌مكه آیاق باصیور. ‖ آغر باصمق = ۱. یاواش یورتمك. ۲. اهمیتنی كوسترمك. ‖ آغرلق باصمق = كابوسه طوتلمق. ‖ آل باصمق = لخوسه‌لره

مسلط اولان بر نوع ییلانجغه طوتلق. || آی باصمق = آی باشی طوتمق، تجنن ایتمك. || آیاقلر یره باصمامق = چوق سوینمك. || ال باصمق = یمین ایتمك. || ایز باصمق = ایز تعقیب ایتمك. || باغره باصمق = قوجاقلامق. || بام تلنه باصمق = حدتلندیرمك. || چوروك تختهیه باصمق = شبههلی و مخاطرهلی ایشه کیریشمك.

باصمه { س. ۱. باصمق فعلی. ۲. بیاض طوقونوب بعده رنك وچیچکلری باصلمش پنبوق اینجه منسوجات: انکلیز باصمهسی. ۳. طباعت، طبع: حروفات باصمهسی = تیپوغرافیه؛ طاش باصمهسی = لیطوغرافیا؛ قالب باصمهسی = استره توتیپ. == ص. باصلمش، طبع اولنمش، مطبوع: باصمه کتاب. یازمه مقابلی. || باصمه قالب = عیناً صورتی چیقارلمش، طبق طبقنه تقلید؛ فاعل ویا عاملنك اثر ذکاسی منضم اولمیان ایش.

باصمهجی { س. ۱. تولبند اوزرینه قالب باصان آدم. ۲. مطبعهجی. ۳. باصمه یاپان وصاتان آدم.

باصمهجیلق { س. باصمهجی صنعتی. با: باصمهجی.

باصمهخانه { س. طبعخانه، مطبعه، دار الطبع.

باصدیش { س. باصمق فعلی و طرزی. با: باصمق.

باصیق { ص. ۱. آلچاق وصیقندیلی: باصیق او؛ بو اوك آشاغی قاتی پك باصیقدر؛ طاوانی باصیق. ۲. طار: باصیق آلن. ۳. پلتك: باصیق دیل. == ح. پلتك: باصیق سویلمك.

باصیقلق { س. ۱. آلچاقلق، ارتفاع اکسیکلکی. ۲. پلتکلك: دیل باصیقلغی.

باطل { ص. عر. ث: باطله [«بطلان» دن سف.] ۱. صحت و حقیقته مغایر، غیر صحیح، حق مقابلی: دین باطل، اعتقادات باطله. ۲. بوش، بیهوده، نافله: فکر باطل.

باطن { ص. عر. ث: باطنه. [«بطن» دن سف.] ایچ، داخلی، کیزلی، ظاهر مقابلی: حواس باطنه. == سذ. عر. ۱. ایچ یوز، داخل: باطنی ظاهرینه بکزهمز. ۲. سر، راز: باطنهواقف = اهل عرفان؛ اهل باطن = اسرار الهیهیه واقف عارفلر.

باطناً { ح. عر. ایچ یوزدن، داخلاً، سراً.

باطنی { ص. عر. ث: باطنیه. ۱. ایچ، داخلی: حواس باطنیه. ۲. سرو حقیقته منسوب ومتعلق، ظاهری مقابلی: آیات کریمهنك معنای باطنیسی؛ حقایق باطنیهیه واقف. || باطنیه = مذاهب باطله وضالهدن بریدر. صفات الهیهیی تشکیك ایدرلر. کویا آیات کریمهنك معانیٔ باطنهسنی کندی زعملرنجه اخذ ایدوب معانیٔ ظاهرهسنی ترك ایتدکلری ایچون بو نام ایله یاد اولنورلر.

باطی { س. با: باتی.

باعث { ص. عر. ث: باعثه. [«بعث» دن سف.] سبب، موجب: عشرت باعث موتی ولدی، موتنه باعث اولدی.

باغ { س. [اصلی: باغو] ۱. باغلایهجق شیٔ، بند، قید، ربط، رابطه: دیز باغی، اکین باغی، صاچ باغی. ۲. صاران شیٔ، صارغی، لفافه، وثاق: کوز باغی، بوین باغی، یاره باغی. ۳. بوغچه، اوجلری باغلانمق شرطیله بر شیئی قاپلایوب صاران شیٔ: یاتاق باغی. ٤. باغلانمش شیٔ، دمت، دسته: اوت، اکین باغی. ٥. مناسبت، علاقه، رابطه. || اوکوز باغی = قاینامش اخلامور. || دیز باغی چوزلمك، کوشهمك = چوق قورقق. || کوز باغی = غفلت.

باغ { س. فا. باغچه، روضه، بوستان، فردوس؛ باغ بهشت = جنت، روضهٔ رضوان.

باغ { س. [آنف البیان لغت فارسیهدن، و یا بو اصلی اولوب فارسیسی بوندن مأخوذدر.] ۱. اوزوم آغاجلرینی حاوی محل: باغه کیرمك، باغ بکجیسی. ۲. اوزوم آغاجی، کروم: باغ دیکمك، باغه عارض اولان علت. || باغ بوزومی = باغ اوزوملرینك طوپلانمسی و بونك موسمی.

باغان { س. ۱. حدده ایرمهدن دوشن یاوری، دوشوك، جنین ساقط. مر. ۲. اولو طوغان قوزینك دریسی.

(بوندن منقول اوله‌رق فا. باغانه .)

باغبان { س. فا. باغچوان، باغچه بکجیسی .

باغجی { س. بر باغه باقان وباغ اداره ایدوب اوزوم یتیشدیرمکله مشغول اولان آدم، باغه باقمق صنعتنی بیلن آدم : باغجی معاشی؛ فلان ایی باغجیدر .

باغجیلق { س. باغه باقانك ایشی و صنعتی: باغجیلق ایدیور؛ باغجیلق نازك بر صنعتدر .

باغچوان { س. باغچه‌یه باقان، بر باغچه اداره ایدن، باغچه‌یه باقمق صنعتنی بیلن آدم : قوناغك باغچوانی؛ فلان آدم ایی باغچواندر .

باغچوانلق { س. باغچوان ایشی و صنعتی، باغچه‌یه باقمق و چیچك، آغاج وسبزه یتیشدیرمك علمی: بزده باغچوانلق ایدیور؛ باغچوانلقده مهارتی واردر.

باغچه { س. فا. [«بغچه» یازمالی] کوچك باغ ، کوچك روضه وبوستان. [بو معنا ایله ترکجه‌ده قوللانیلیوب فارسی باغ یرینه مستعملدر.] == تر. چیچك واشجار مثمره وغیر مثمره‌یی و سبزه وسائره‌یی حاوی واکثریا اوه متصل محل، روضه، باغ، فردوس، بوستان : چیچك باغچه‌سی، سبزه باغچه‌سی. || حیوانات باغچه‌سی = موزه قبیلندن اوله‌رق حیوانات مختلفه‌دن برر ایکیشر نمونه‌یی حاوی محفوظ محل. || نباتات باغچه‌سی = نمونه اولمق اوزره نباتات مختلفه‌یی حاوی باغچه . || مملکت باغچه‌سی = اهالینك تفرجنه مخصوص بلدیه‌یه عائد مزین ومفرح عمومی باغچه .

باغچه‌لك { ص. باغچه‌لری چوق (یر)

باغچه‌لی { ص. باغچه‌سی اولان: باغچه‌لی او، کوشك .

باغداش { س. دیزلری بوکوب بالدیرلری خاچواری طوپلایه‌رق اوتورمغله آلنان وضعیت : باغداش قورمق = بو وضعیت‌ده اوتورمق .

باغداشمق { فل. ١. دیزلری بوکوب بالدیرلری خاچواری طوپلایه‌رق اوتورمق، باغداش قورمق. ٢. اویمق، مطابق کلمك. ٣. اویشمق، اوزلاشمق .

باغدالامق { فل . کوریشده خصمك باجاغنی کندی باجاغیله صاروب ییقمق.

باغدامق { فت. بربرینه چکیره‌رك باغلامق، تعقید و تلفیف ایتمك .

باغر { س. ١. قره‌جکر. ٢. هر شیئك ایچی ویا اوکی : طاغك، یایك باغری. || باغری آچیق = پریشان حال. || باغره باصمق = قوجاقلامق. || باغری قره، باغری یانیق = کدردیده، محزون ومکدر.

باغر { ه‍. [وزبانزدی : بار] باغرمغی تصویر وتأکید ایچون مکرر قوللانیلیر : باغر باغر باغرمق.

باغرتلاق { س. بر نوع یابان اوردکی، قطا، صو چوللغی.

باغرتمق { فت. باغرمغه مجبور ایتمك، تضییق واغضاب ایده‌رك باغرمسنی موجب اولمق .

باغرچق { س. یوك آرابه‌سنك چتال یری.

باغرداق { س. [اصلی : باغلداق] ١. بشیکده‌کی چوجغك باغری اوزرینه قونداغنی باغلایان قاشدن اکلی باغ. ٢. عادت کورمش قادینلرك طوتندقلری بز.

باغردان { ص. باغرتمسنی موجب اولان: دوه باغردان = پك دیك وچامورلی یوقیش. [طاشلق اولورسه نعل دوکن دینلیر.]

باغرساق { س. [یاخود باغرصاق] قارنك ایچنده‌کی طار و اوزون و طولاشیقلی ایچی بوش عضو، معاء، روده. || باغرصاق قازندیسی = اختیار چوجغی ، تکنه قازندیسی ||ادیب باغرساغی = اك آشاغیده‌کی قالین باغرساق .

باغرش { باغرشمق. || : باغریش، باغریشمق.

باغرمق { فل. باغردن، ایچریدن سس چیقارمق، هایقرمق، صیحه، نعره اورمق، (حیوان) اوگرمك، بوگرمك. || باغروب چاغرمق = یایغره و کورلدی ایتمك. || یوزه باغرمق = باغره‌رق سرد معامله ایله اورکوتمك.

باغرمه { س. باغرمق فعلی، صیحه، نعره، بوکرمه، اوکرمه : سرخوشلرك، اوکوزك باغرمه‌سی.

باغریش { س. باغرمق فعلی و طرزی، نعره ، صیحه : بو باغریش نه‌در.

باغریشمق { فتـ. برلکده وبر آغزدن باغرمق، بایغره و شیون قوپارمق: قادینلر باغریشمغه باشلادیلر.

باغستان { سـ. فا. باغچه‌لك وباغلق یر.

باغشش { سـ. باغشلانان شیء، بخشش، هبه، عطیه. [فا. بخشش ایله مناسبتی درکار اولوب، لکن خانغیسی خانغیسندن مأخوذ اولدیغنی کسدیره‌مدك.]

باغشلاتمق { فتـ. ۱. بخشش و عطیه ویردیرمك. ۲. عفو وصفح ایتدیرمك.

باغشلامق { فتـ. ۱. قارشیلقسز ویرمك، عطیه و احسان ایلمك، بخش ایتمك: کندیسنه بر چفتلك باغشلادی. ۲. آله‌جغندن واز کچمك، صرف نظر وترك ایتمك: بر چوق آله‌جغم واردی لکن باغشلادم. ۳. مجازاة وانتقام ایستمکدن یکوب عفو وصفح ایتمك: قباحتنی باغشلادی. ٤. (جناب حق) آلامق، یاشاتمق: نه کوزل چوجق الله باغشلاسین، آناسنه باباسنه باغشلاسین.

باغشلامه سـ. و:

باغشلایش { سـ. ۱. باغشلامق فعلی، بخش، انعام، احسان. ۲. عفو، صفح، مغفرت.

باغشلایجی { صـ. ۱. باغشلایان، احسان و انعام ایدن. ۲. عفو ایدن، مغفرت صاحبی، غفور، رحیم.

باغلاتمق { فتـ. ربط وبند ایتدیرمك: دنکلری باغلاتدیکزمی؟

باغلامق { فتـ. [اصلی: باغمق] ۱. ایپ واوکا مشابه شیئلری طولاشدیروب ربط ایتمك، دوکوم یاپمق: ایپی باغلامق؛ ایپی چیوی‌یه باغلامق. ۲. ایپ واوکا مشابه بر شیئله بر شیئی دیکرینه ویا بر قاچ شیئی برلکده ربط وبند ایتمك: دمت باغلامق؛ آغاجی هرکه باغلامق؛ حیوانی قازیغه باغلامق؛ برینك اللرینی، آیاقلرینی باغلامق. ۳. صارمق، صارغی کچیرمك: باشنی، کوزینی، یاره‌یی باغلامق؛ باشنه مندیل باغلامق. ٤. طاقمق، آصمق، قوشانمق، قوشاتمق: بله قلیج باغلامق. ٥. قپامق، سد وبند ایتمك: قپویی، صویك مجراسنی باغلامق. ٦. حاصل وپیدا ایتمك، ایدنمك: اکین دانه، تخم باغلادی؛ سوت قایماق باغلادی؛ صولر بوز باغلامش؛ یاره جراحت باغلادی. ۷. قاوشدیرمق: اللرینی باغلایوب دیوان طورمق. ۸. تخصیص وتعیین ایتمك: برینه معاش، آیلق تعیینات باغلامق. ۹. یاپمق، تشکیل ایتمك: صف باغلامق. ۱۰. طوپلایوب بوغچه ودنك ایتمك: اشیانی باغلامش؛ یتاقلری باغلامشلردی. ۱۱. پرانغه وزنجیره اورمق: مجرمینی باغلامق اصولی ابطال اولندی. || باش باغلامق = بریره منسوب و مربوط اولمق، انتساب ایتمك. || باشنی باغلامق = ۱. بر ایشله مقید ایتمك، آواره‌لکدن قورتارمق. ۲. اولندیرمك. || بل باغلامق = عزم و حصر همت ایتمك: خدمتکزه بل باغلادم. || پنبوق ایپلکیله باغلامق = موقت برتدبیر وچاره بولمق. || صاغلام قازیغه باغلامق = صاغلاملاشدیرمق. || طاتلی یرنده باغلامق = حسن نتیجه ویرمك. || کوز باغلامق = سحر وبوکو ایتمك. || کوکل باغلامق = علاقه وتعشق ایتمك. || یلکن باغلامق = (کمی) عزیمته حاضرلانمق.

باغلامه { سـ. ۱. باغلامق فعلی. با: باغلامق. ۲. بوزوق و طنبوره نوعندن تللی چالغی.

باغلان { یاخود بقلاق. سـ. آنغیت کبی قنادلری قیرمزی برنوع قاز.

باغلانمق { فجـ. ربط وبند وقید اولنمق. با: باغلامق. = فلـ. ۱. طوتلمق، آریله‌مامق: بو ایشه باغلاندق. ۲. مجبور ومربوط اولمق، تعهد آلتنه کیرمك. || بصیرتی باغلاندی = غافل طاوراندی.

باغلداق { سـ. با: باغرداق.

باغلی { یا باغلو. صـ. ۱. ربط و قید وبند اولنمش، مربوط، مقید: هرکه باغلی آغاج؛ قازیغه باغلی آت. ۲. سد وبند اولنمش، مسدود: باغلی قپو، کچید. ۳. منوط، معلق، متوقف: بونك آکلاشلمسی لغتلرینك بیلنمسنه باغلیدر. ٤. معامله زوجیه‌یه غیرمقتدر || الی آیاغی باغلی =

ایستدیکنی یاپه‌میان. || باشی باغلی = نشانلی، نکاحلی. || بصیرتی باغلی = غافل. || دیلی باغلی = دیلسز، ابکم. || کوزی باغلی = امی، بیخبر.

باغمق { فتـ. ١. تقـ. باغلامق. ٢. [بایمق کبی] بوگو وسحر ایتمك، افسونله‌مك: کوز باغمق.

باغه { سـ. ١. قورباغه وقاپلومباغه انواعندن حیوانات مختلفه‌نك اسم عمومیسیدر: قاپلوباغه (قاپلومباغه)، قورباغه، طاش باغه (طوسباغه)، اوتلوباغه، یشیل باغه وساٸره. ٢. قاپلومباغه جنسندن بعض دکیزحیوانلرینك قبوغی که صدف کبی، لکن سیاهسی ودها یومشاق اولور. = صـ. بو باغه‌دن معمول: باغه طراق، محفظه وساٸره.

باغی { سـ. آرپاغ، بوگو، افسون.

باغی { صـ. عر. ث: باغیه. [«بغی» دن سفـ.] عاصی، سرکش، طریق حقدن عدول ایدن: فئهٔ باغیه.

باغیانه { صـ. بغی وسرکشلکله ایدیلن: حرکت باغیانه. = حـ. بغی وسرکشلکله: باغیانه حرکت ایدیور.

باغیلق { سـ. بغی، حقدن عدول، سرکشلك.

باقا { سـ. با: باغه.

باقاناق { [یا بقاناق. سـ. قیون و کچی وصیغیر کبی حیوانانك چتال طیرناغی.

باقدیرمق { فتـ. ١. باقمقه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: حرم طرفنه آچلدیغیچون اوپنجره‌دن باقدیرمازلر. ٢. خدمت ایتدیرمك، ایی اداره ایتدیرمك: بوآته ایی باقدیرملی. ٣. طبیبه کوسترمك: سز کندیکزه باقدیرك.

باقر { یاخو باقیر سـ. ١. قیرمزی یه ماٸل معروف معدن که اوانی مختلفه اعمالنه وقلای وساٸره ایله بالترکب پرنج وطونج کبی معادن مرکبه تشکیلنه کیرر، نحاس، مس. ٢. باقردن اوانی، مطبخ طاقملری: باقرلری قلایجی یه ویرمك؛ باقر طاقمی. ٣. باقر پاسی، ژنکار: بوصحنلر باقر اولمش؛ بویمك باقر چالمش. = صـ. باقردن معمول: باقر لکن. باقر آقچه = سکهٔ نحاسیه، فلس احمر؛ باقر قاپلامه. || باقر پاسی = باقره اکثی برشیٸ طوقندقده حاصل اولان یشیل پاس که اصطلاح کیمیاده کبریتیت نحاس و بین العوام کوز طاشی دینلوب، سم قاتلدر. || باقر چالمق = ژنکار حاصل ایدوب سم اورمق. || باقرطاشی = مالاکیت. || باقر طوزی = زاج قبریس.

باقراج { سـ. باقردن قولبلی قاب: قویو، کوب، سوت باقراجی.

باقرجی { سـ. باقردن قابلر یاپان صنعتکر، صفار.

باقش { باقشمق. با: باقیش، باقیشمق.

باقلا { سـ. [ینه بومعناده اولان عر. «باقلاء» دن. سبزه دیمك اولان «بقله» دن ظن اولنمسی خطادر.] معروف سبزه که ارکن یتیشوب فاصولیه‌یه مشابه ایری دانه‌لری اولور، وتازه ایکن قبوغیله برابر، قوروسنك‌ده دانه‌لری ینیروحیوانات ایچون پك مغذیدر، فول: صاقز باقلاسی = اك ایی جنسی؛ انکلیز باقلاسی = پك اوزونی. || آجی باقلا، یهودی باقلاسی = قبط فولی. || هند باقلاسی = انفیه‌یه قودقلری کوزل قوقولی برتخم که هنددن کلیر. || باقلایی ایصلاتمق = سکوت ایتمك، کتوم اولمق؛ آغزنده باقلا ایصلاتماز = بوش بوغازدر. || باقلایی چیقارمق = هر شیٸ سویلمك. || باقلا چیچکی = آچیق یشیل. || باقلا دوکمك = فاله باقمق. || باقلاقیری = آتك باقلا رنکنی آکدیرر قیر طوکی.

باقلاوه { سـ. با: باقلوا.

باقلداق { سـ. خرمنده قبوقدن چیقان چوروك دانه: بورچاق باغلداقی.

باقلمق { مجـ. ١. نظر ومشاهده اولنمق: بورادن دکیزه باقیلیر. ٢. نظر اعتباره آلنمق، دقت اولنمق: احباب بیننده‌اویله مراسمه باقلماز؛ بر باقیمله باقیلیرسه و (ساده‌جه) باقیلیرسه بودها ایبدر. ٣. خدمت اولنمق، اداسنه سعی واهتمام اولنمق: بو حیوانه ایی باقیلمیور؛ بو چوجقلره باقلمق اقتضا ایدر. || یوزینه باقلماز، یوزینه باقیلیرشیٸ دکلدر = پك چرکیندر.

باقلوا { س. ۱. خوردن جوز، بادم ویا قایمقله یاپیلان معروف طاتلی : یانیه، شام باقلواسی. ۲. باقلوا دیلیملری شکلی، معین شکلی. == ص. باقلوا شکلنده، معین شکلنده پارچەلره منقسم.

باقمق { مض: باقار. فتـ. ۱. کورمك اوزره کوزلرینی عطف وتوجیه ایتمك، نظر، نکاه ایتمك: نرەیه باقیورسك؟ شوکا باق؛ باقـدمکه کورەیم. ۲. اعتبار ایتمك، نظر اعتباره آلمق: سز بزم قصورمزه باقمایك. ۳. تابع اولمق، تتبع ایتمك، اویمق: اوردك قازه باقـەرق چاتلار؛ ایراد صاحبلرینه باقەرق مصارف قپوسنی اوقدر آچمایك. ٤. دقت واعتنا ایتمك، کوزلری آچمق: باقلك بولده برشیء چیقماسون. ٥. مطالعه وتدقیق ایتمك: درسه باقیور. ٦. خدمتنی کورمك: بوحیوانه کیم باقیور؛ ایی باقسەلر کوزل برآت اولور. ۷. اعاشه وانفاق ایتمك، بسلمك، کچیندیرمك: چولق چوجغنه ایی باقیور؛ قاریسنه باقمقدن عاجزدر. ۸. تداوی ایتمك: بو خستەیه کیم باقیور؟ هروقت باقان طبیب کیمدر؟ ۹. دنەمك، معاینه ایتمك: باقـەدن آلنماز؛ برایکی کون بنده طورسون باقەیم‌ده ایشمه کلیرسه آلیرم؛ یمکه باقمق. ۱۰. آرامق، طوتمق ویا آلمق اوزره تحری ومعاینه ایتمك: اوه باقمغه کیتدیلر؛ قیزه باقیورلر. ۱۱. (خستەیی) زیارت ایتمك: خستـەیه باقمق شرطدر؛ خسته یاتیورده کیدوب باقمغه وقت بولەمدم. ۱۲. منوط ومتوقف ومعلق اولمق: بویله ایشلر طبیعته باقار؛ آرتق اوراسی درایتـه باقار. || آغزه باقمق = برینك سوزینه اهمیت ویروب تابع اولمـق. || اکری باقمق = کین وغرضنی اظهار ایتمك. || ایشنه باقمق = کندی ایشیله مشغول اولوب بشقه شیئه قاریشمامق. || ایی باقمق = دقت ایتمك. || درت یانه باقمق = کمال احتیاطله حرکت ایتمك. || فاله باقمق = فال آچمق. || باقەقالمق = شاشقین شاشقین باقمق، تحیر. || یان باقمق، یان یان باقـمق = کینله، نظر خصومتله باقمق. || یوزه باقمق = التفات ایتمك: یوزمه باقمدی = التفات ایتمدی. || یوز یوزه باقمق = اوتانەجق بر ماجرا اولمامق.

باقنمق { فط. ۱. کندی اوستنه ویا اطرافنه باقـمق: باقنوب طوریوردی. ۲. شاشیرمق، شاشـه قالمق: باقنوب طورما.

باقی { ص. عر. ث: باقیه. [«بقاء» دن سف.] ۱. دائمی، سرمدی، فنـا بولماز: دنیـا فانی آخرت باقیـدر. ۲. قالان، آرتان. [هرنه قـدر قالمق مفهومنی متضمن ایسەده، ینه قالمق فعلیله قوللانیلیر:] حسابدن باقی قالان مقدار؛ ازمنهٔ قـدیمەنك آثار باقیەسی. == س. قالان مقدار ویا مبلغ، آلت ظرف، مابعد: باقیسی معلوم اولەمدی. == ح. آرتق، بوندن بشقه، آخر: باقی دعا.

باقیجی { ص. باقان، خدمت ایدن، برایشـه تقـید ایدن. == س. فاله باقان آدم، فالجی، رمال.

باقیجیلق { س. فالجیلق، رماللق.

باقیش { س. باقمق فعلی وطرزی: بونصل باقیش.

باقیشلی { ص. بردرلو باقیشی اولان: آهو باقیشلی.

باقیشمق { فشـ. بربرینه باقمق.

باقیم { س. ۱. باقمه، باقیش، نظر. ۲. مطالعه، تأمل. ۳. پرورش، تیمار. ٤. وجه، جهت، صورت: برباقیمه = من جهةٍ.

باقیملی { ص. ایی باقلمش، سمیز (حیوان).

باك { س. فا. قورقو، خوف، بیم، احتراز. لـس. || بی باك = قورقمیان، احتراز ایتمین، امین، سالم.

باکره { یا باکر. سش. عر. قیز اولان قیز. [لغت مولده اولوب، فصیحی بانك کسریله «بکر» در.]

باکوره { سش. عر. موسمندن اول یتیشـن میوه، ترفنده.

باکی { ص. عر. [«بکاء» دن سف.] آغلایان، کریان. ث.

بال { س. ۱. آرینك یاپدیغی معروف طاتلی ماده، عسل، انکبین، شهد: آری بالی؛ سوزلمش بال؛

کومج بالی = سوزلمه‌مشی . ۲. آ-
غاجلرك قندی و یمشلرك قویولمش
عصاره‌سی. ـــ ص. طاتلی، لذیذ.
|| بال‌پتکی = قرصه، عساله. || بال
قباغی = قیشین ینیر برجنس ایری
وقویو صاری قباق. || بال‌قوشی
= برجنس قوش. || بال مومی
= بال اربدلدکده آیریلان ماده
که موم یاپمقده وسائر ایشلرده
قوللانیلیر، شمع . || بال مومی
قوشی = برجنس قوش. || پنبوق
بالی = بیاض بال. || دلی بال =
یبان آریسنك یاپدیغی بال. ||
سیاه بال = قامش صویی .
|| کسکیك بالی، کهربا بالی = بلوری
وبراق جنسی. || میان بالی = بو-
یان. || اوجنی بولده یاغه باله
ویر = ایشك ایچندن چیقه‌بیلیر .
سه‌ك جیق .

بال { سذ. عر. کوکل، قلب، خاطر: خلوص بال = خلوص قلب؛
حضور بال = راحت، جمعیت
خاطر؛ فارغ البال، اندیشه‌سز.
|| مافی البال = قلبده مضمر اولان
نیت، مافی الضمیر .

بال { س. فا. ۱. قناد، جناح: پروبال = کذا؛ شکسته بال =
قنادی قیریق؛ بال‌کشا = قادنی
آچمش، اوچان. ۲. قول، بازو.
|| بال ویال = قول وکردن، قد
وقامت .

بالا { س. یاوری، بچه، چوجق . مر.

بالا { ص. فا. یوکسك یوقاری، زیر وپست مقابلی، عالی،
رفیع: قد بالا = یوکسك بوی.
|| بالاپرواز = کندینی اولدیغندن
یوقاری طوتوب تفاخر ایدن
|| رتبهٔ بالا = رتبهٔ اولی صنف
اولی ایله وزارت بیننده بر رتبهٔ
رفیعه: رتبهٔ بالا رجالندن .
ـــ س. قد، قامت بوی. || دو-
بالا = ایکی قات .

بالآخره { ح. عر. صوکره، بعده، نهایت، عاقبت:
بالآخره نادم اوله‌جق .

بالابان { یاخود بلبان. س. [بلغارجه‌دن مأخوذ
اولوب لسان مذکورده آیی‌یه
دیرلر] ۱. کزدیریلوب اوینا-
دیلان آیی: نه طوپلاندیکز،
بالابان‌می اوینایور؟ ۲. ایری
جثه‌لی انسان ویا حیوان: بالا-
بان آدم، طوغان. ۳. بیوك
طاول طوقاغی .

بالابانلاشمق { فل. و:

بالابانلانمق { فل. ۱. ایریلشمك شیشمك. ایری
وشیشمان اولمق. ۲. لقردی‌یی
آغزده چیکنیوب سرخوش‌کبی
سویلمك .

بالاتر { ص. فا. دها ویا پك یوکسك ورفیع، اعلا .

بالاتفاق { ح عر. [ب = حرف جر - ال = حرف
تعریف - اتفاق = اویشمق]
اویشه‌رق، اتفاق واتحاد برله،
متفقاً، متحداً: بینلرنده بالاتفاق
بوایشه قرار ویرمشلر.

بالار { س. اینجه تخته، پداوره .

بالاشتراك { ح. عر. [ب = حرف جر - ال
حرف تعریف - اشتراك =
اورتاقلق] اورتاقلقله، اورتاقلا-
شه‌رق، اورتاقلق ایده‌رك، برلشه‌رك:
اصناف بینلرنده بالاشتراك بر
فابریقه آچدیلر.

بالالتزام { ح. عر. [ب = حرف جر - ال = حرف
تعریف - التزام = ایش ایدنمه]
ایش ایدینه‌رك، صورت مخصوصه‌ده، قصد ونیتله: بالالتزام بو
ایشی بوقدر اوزاتدی .

بالبداهه { ح. عر. [ب = حرف جر - ال = حرف
تعریف - بداهت = دوشونمه‌دن
ویردن بره یاپمق] دوشونمکسزین،
درحال، آنیده، بداههً، ارتجالاً:
بالبداهه شو قطعه‌یی سویلدی .

بالتمام { ح. عر. [ب = حرف جر - ال - حرف تعریف .
تمام = بتون] تماميله، تکمیل،
بتون: مطلوبنی بالتمام آلدی .

بالجمله { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف - جمله =
هب] هب، بتون: بالجمله اسباب
سفریه‌یی تدارك ایتدیلر.

بالچاق { یاخود بارچاق. س. قلیج قبضه‌سنك سپری .

بالچیق { یا بالچق. س. ۱. یاپیشقان وآیاغی طوتار چامور،
اوزلی طوپراق، چوملکجی و
لوله‌جی چاموری، صلصال. ۲.
علی الاطلاق چامور. || بالچیق
خرما [ص. کبی] = زنبیل ایچنده
باصلمش طوب خرما .

بالخیر { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. خیر =
ایيلك] ایيلکله، ایيلکه، خیر-
لیسیله: الله موفق بالخیر ایلیه.

بالداق { س. قليج قولاننك حلقه‌سی.

بالدران { یاخود بالدیران. س. آغو اوتی، شوكران، طعما. || صو بالدرانی = رزنه. || كوچك بالدران = تفت [نبات].

بالدرغان { س. حلتیت، انكدان [فر. Assa fœtida].

بالدّفعات { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. دفعات = كره‌لر] دفعاتله، مكرراً.

بالدیر { س. ۱. ساقك بوتی، قبا اتی. ۲. ساق، دیز ایله آیاغك بیلكی حكمنده اولان اویناق یری آره‌سنده‌كی عضو؛ بالدیر سیكیری = وتر عرقوب؛ بالدیر كمیكاری = عضو مذكوری تركیب ایدن ایكی كمیك، عظمین ساق، دودوك قلمی ایله اینجیك. || بالدیری چپلاق = اسافلدن آدم، آیاق طاقمی، اوباش. || قایش بالدیرلی = چیویك. || بالدیری قره = شعر الغول، كربزه، پرسیا وشان [نبات].

بالدیراق { س. طون و شلوار پاچه‌سی، بالدیره كلن یری.

بالدیران { بالدیرغان. با: بالدران، بالدرغان.

بالدیز { س. زوجه‌نك همشیره‌سی.

بالذّات { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. ذات = اوز] كندیسی، وكیل تعیین وارسال ایتمیه‌رك: بالذات قالقوب زیارته كلدی؛ محكمه‌یه بالذات كیتدی.

بالش { س. فا. یوز یاصدیغی. ن. و لسـ.

بالصره { س. یاپراقلرك اوزرنده حاصل اولان برنوع قدرت حلواسی كه اشجارك بر مرض مخصوصندن تولد ایدر.

بالضّروره { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. ضرورة = مجبوریت] ایستر ایستمز، بالمجبوریه، ناچار.

بالطّبع { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. طبع = طبیعت] طبیعتیله، ذات مصلحت اقتضاسنجه: چوجق ایی بسلنمزسه بالطبع ضعیف قالیر؛

بالطه { س. ۱. اودون وساٸره كسمكه مخصوص صاپلی آلت قطع، فاس، تبر. [بیوكنه ناجاق دیرلر.] ۲. بالطه‌یه مشابه سلاح، تبر. || آشجی بالطه‌سی = ات كسمكه مخصوص اكلی و قیصه صاپلی بالطه. || اگر بالطه‌سی = اگره طاقیلان قیصه صاپلی سلاح، تبرزین. || بالطه باش. با: باش. || بالطه آصمق = مسلط اولمق. || بالطه صاپی = معاون، یارداق؛ بر بالطه‌یه صاپ اولمق = برایشه یارامق. || بالطه‌یی طاشه اورمق = بیلمیه‌رك بر آدمك یوزینه قارشی كندیسنه طوقنه‌جق سوز سویلمك. || بالطه كورمه‌مش، بالطه كیرمه‌مش = هیچ كسلمه‌مش، بوداتمامش، حال طبیعیسنده (اورمان)؛ ومج. ال طوقنلمامش (ایش). || بالطه ایله یونلمش = قبا، ناتراشیده (آدم). || حجامت بالطه‌سی = حجامت ایتمكه مخصوص كوچك آلت جارحه. || مرانغوز بالطه‌سی = تخته كسمكه مخصوص كوچك بالطه شكلنده آلت.

بالطه‌جی { س. ۱. سرای خدمه‌سنك برصنف مخصوصی. ۲. بالطه ایله كیدن حریق مأمورلری.

بالطه‌لامق { فتـ. ۱. بالطه ایله (اورمان وساٸره) كسمك: بو اورمانی هیچ بالطه‌لامامشلر؛ بو آغاجی بالطه‌لاملی. ۲. ییقمق، دویرمك، خراب ایتمك: اسكی اوی بالطه‌لادیلر. ۳. قیروب كچیرمك، برباد ایتمك. ٤. حجامت ایتمك.

بالطه‌لق { س. اهالینك محروقات احتیاجاتیچون اودون كسمه‌لرینه تخصیص اولنمش و رسمدن مستثنا كوچك اورمان وقوریلق.

بالطه‌لی { ص. یولدن موانعی كسوب دفع ایتمك ایچون بالطه‌یی حامل (عسكر).

بالغ { ص. عر. ث: بالغه. [«بلوغ» دن سف.] ۱. ایریشمش، واصل: سنی یتمشه بالغ اولدی. ۲. سن رشد وبلوغه واصل اولان: ایكی اوغلندن بری بالغ ودیكری صبیدر؛ جاریهٔ بالغه. ۳. واران، بر مقداری بولان (مبلغ): معاشی اوچ بیك غروشه بالغ اولدی. ٤. نهایت مرتبه‌یی بولان، فائق، كامل: حكمت بالغه، قدرت بالغه. ۵. ر. یكون، مجموع. || بالغاً مابلغ = مع زیادة، فراخ فراخ.

بالغم { س. با: بلغم.

بِالفعل {ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. فعل = ايش] فعلاً، حقيقةً، قوه‌ده و يا اعتبارى اولميه‌رق : بالفعل خدمت عسكريه‌ده بولنانلر.

بالق {بالقجيل وسائره. با : باليق وسائره.

بالقان {س. صارب ومسلسل ويا اورمانله مستور طاغ، سلسلهٔ جبال. == سخ. روم ايلى قطعه‌سنى غربدن شرقه شق ايدن سلسلهٔ جبال كه بوكا اضافتله قطعهٔ مذكوره‌يه بالقان شبه جزيره‌سى دينور.

بالقانلق {ص. بالقانلرى حاوى، طاغلق : بالقانلق بر يردر.

بالقون {س. [فر. Balcon] اوستى آچيق وكنكيشجه شهنشين.

بِالكُلّيه {ح. عر. [ب = حرف جر. ال=حرف تعريف. كليت = عموميت، بتونلك] بتون بتونه، كلياً.

باللانديرمق {فتـ. ١. بال كبى طاتلى ايتمك. ٢. قويولاشديروب لزوجت پيدا ايتديرمك. ٣. مج. چوق مدح وكوزل توصيف ايدوب ايمرنديرمك : تعريف ايدركن او قدر باللانديردى كه آغزمزك صوينى آقيتدى.

باللانمق {فط. ١. بال كبى طاتلى اولمق، طاتليلاشمق. ٢. (ميوه‌نك) عصاره‌سى چيقوب طوكمق، لزوجت پيدا ايتمك، جيويقلاشمق.

بِالله {ح. عر. [ب = ادات قسم. الله = لفظهٔ جلال] حق تعالى حقيچون؛ بالله العظيم، بالله الكريم.

باللى {ص. بال ايله ياپلمش، بال سورلمش، معسل.

بِالماء {ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. ماء = صو] كيم. صويى ويا مولد المائى حاوى تركيبات كيمويه اصطلاحاتنه كيره‌رك يونانى Hydro تعبيرينى ترجمه ايدر : بالماء حامض حديد كيانوس [Acide ferrocyanhydrique].

بِالمُشاهَده {ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. مشاهده = كورمه] كوره‌رك، معاينه ايده‌رك، رأى العين كورمكله.

بِالمُناسَبه {ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. مناسبت = م] بر مناسبتله، بر تقريبله.

بِالمُواجهه {ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. مواجهه = يوزلشمه، يوزلشديرمه] يوزلشه‌رك، يوزلشديره‌رك، رويرو.

بالَنه {س. [فر. Baleine] ١. قاديرغه باليغى كه باليق دينمكله برابر ممه‌لى حيواناتدندر، قيطاس. ٢. بو حيوانك ساز كبى اوزون كميكلرى كه فيل ديشى كبى مواد مختلفه اعمالنه يارار. ٣. بونك اينجه و ياصى پروازلرى كه قادين اثوابنك كوكسنى دوز طوتديرمق ايچون ايچنه ديكيلير وقورسه‌يه قونور.

بالو {س. [يتا. Balo] ١. آلا. فرانغه رقص : بالو اوينامق. ٢. رقص ايتمك اوزره اولنان عمومى ويا خصوصى اجتماع، وبونك ايچون اولنان دعوت وجمعيت : بو اقشام فلان يرده بالو واردر؛ بالويه كيتمك؛ بالو ويرمك = بالو جمعيتى تشكيل ايدوب دعوت ايتمك؛ ماسكه‌لى بالو = مدعوينك يوزلرى نقابلى كيتمكه مجبور اولدقلرى قپالى رقص؛ آچيق بالو = نقابسز كيديلن.

بِالواسِطه {ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. واسطه = آرايه كيرن] برينى آرايه قويه‌رق، برينك توسطيله، طوغريدن طوغرىيه اولميه‌رق : بالواسطه كنديسنه مراجعت ايتدم.

بالون {س. [فر. Ballon] ١. هوادن خفيف بر غاز قونيله هواده يوقارىيه قالقان مخترعه كه مذكور غازى حاوى بيوك وخفيف بر محفظه ايله اوكا مربوط آدملرك اوتورمسنه مخصوص صندال كبى بر سپتدن مركبدر، سفينة الهواء. ٢. چوجق اويونجاغى قبيلندن غازله مملو هواده طورور لاستيقدن طوب.

بالونجى {س. بالون قوللانان، بالونله هوايه قالقان آدم.

بالونجيلق {س. بالون اعمال و استعمال ايدنك

صنعتی؛ بالونله هوایه قالقمق فنی.

بالیق { یاخود بالق. س. دکیز و کول ونهرلرده هوا یرینه صو ایله تعیش ایدر حیوانات مختلفه‌نك اسم عمومیسیدر، سمك، ماهی: دکیز بالیغی، طاتلی صو بالیغی. — بالیق جنسندن اولمیوب ممه‌لی اولدقلری حالده صویك ایچنده یاشایان بعض حیواناته دخی اطلاق اولنور، قادرغه بالیغی کبی. || آت بالیغی = صو آیغیری. || آطه بالیغی = قادیرغه بالیغی. || آیی بالیغی = فرانسزجه‌ده Phoque دینلن برجنس حیوان بحری. || آق، آلابالیق = برنوع بالیق. || بالیق آوی = صید ماهی؛ بالیق آوجیسی = بالیقجی. || بالیق اتلی = ناری اولدیغی حالده اعضاسی اتله مستور واتی صیق (شخص). || بالیق اوتی = باهیزهره دینلن بر جنس نبات؛ بالیقلری صید ایتمکه مخصوص برترکیب. || بالیق صیرتی = اورته‌سی یوکسکجه محدب یول. || بالیق نفسی = اسپرمچت. || بالیق یاغی = مورینه بالیغندن چیقان وسمیرمك ایچون ایچیلن یاغ.

بالیقجی { س. بالیق طوتان و صاتان آدم، بالیق آوجیسی، صیاد.

بالیقجیل { س. طورنه انواعندن بالیقله بسلنیر برنوع قوش، بوتیمار، ابوالحزین، سبیطر.

بالیقجیلق { س. بالیقجی صنعتی، صید ماهی.

بالیقجین { س. بالیق یر برجنس کوچك دکیز قوشی.

بالیقخانه { س. ١. بالیق حفظنه مخصوص بیوك لیوار. ٢. صید ماهی امیننك اداره‌خانه‌سی.

بالیقلامق { فل. (سیکیر) بالیق کبی کرینوب صیچرامق.

بالیقلاوه { یا بالیقلاغه. س. دکیز ویا کولك بالیق یاتاغی اولان جهتی، ساحلی.

بالیقمق { فل. بالیق پولی کبی پارلدامق.

بالین { س. فا. یاصدیق. = تر. اسکمله یرینه قوللانیلیر یووارلاق یاصدیق.

بالیوز { س. غایت ایری چکیچ.

بالیوز { س. یاخود:

بالیوس { س. (فر. Bailli) وقتیله آوروپا دولتلك سفرا وبیوك قونسولسلریله جنرال و آمیرال کبی کبراسنه ویریلن اسمدر.

بالیه { س. (ایتا. Balla) بزه صار. ریلی صیق باغلانمش امتعهٔ تجاریه دنکی.

بالیه‌مزی { س. (موجدی اولان بر ایتالیانك اسمیله مسمادر. غلط فاحش اوله‌رق «بال یمز» یازیلوب، هرشیئی فارسی وعربی براسمله تسمیه‌یی مدار ظرافت عد ایدن کهنه کتابك بری طرفندن «عسل نمیخورد» دیه ترجمه اولندیغی مشهوردر) اسکی برجنس طوپ.

بام { د. «با» ایله باشلایان بعض صفتلرك باشنه کلوب مبالغه بیان ایدر: بام باشقه = برشیئه بکزه‌مز.

بام { س. فا. طام، چاتی. ن. ولسه.

بام تلی { س. (فا. «بامه» دن مأخوذدرکه صقال دیمکدر) ١. آلت طوداغك آلتنده‌کی قیللر. ٢. سازك اك قالین سس ویرن تلی. || بام تلنه باصمق = حدتلندیرمك.

بامیه { س. عن اصل سوداندن کلمه معروف سبزه؛ آماسیه بامیه‌سی = قوریسی ینن بر جنس کوچك دانه‌لیسی. || هند بامیه‌سی = لیف قباغی نوعندن برنبات.

بان { سند. عر. صورقون سوکودی، صفصاف: بان آغاجی. || بان اوتی یاخود بانك اوتی = فارسیده «بنك»، عربیده اوندن مأخوذ اوله‌رق بنج وفرانسزجه‌ده دخی Beneg دینلن بر نبات طبی، که تخمی سرسملك ویرر.

بان { س. وقتیله اسقلاوونیه ومجارستان جهتلرنده سنجاق بکرینه وکوچك پرنسلرینه ویریلن عنواندر. الیوم اوجهتلرده بعض یرلره (بانات) یعنی بانلق نامی ویریلیور.

بان { د. فا. «جی» معناسیله بعض اسماء فارسیه‌یه التحاق ایدوب، اسماء مشتقه تشکیل ایدر: باغبان = باغجی، پاسبان = بکجی کبی.

بانبل { س. قره یازیلی قرمزی برکوچك بوجك، اوچ اوچ بوجکی، زروح. || بانبل اوتی = سیکیل اوتی.

باندرول { س. [فر. Banderole] تحت انحصارده بولنان توتون و سائره پاکتلرینه یاپیشدیریلان تامغالی کاغد.

باندره { یاخود باندیره. س. [ایتا. Bandiera] اجنبی بایراغی، سنجاغی: فرانسز باندره‌لی بر کمی. || بر اجنبی دولتنك باندیره‌سی آلتنه کیرمك = او دولتك تابعیتنی قبول وتحت حمایه‌سنه دخول ایتمك.

بانده { یاخود باندو. س. [ایتا. Banda] اینجه‌ساز ویا عسکری موسیقه طاقمی: بر بانده موسیقه.

باندیرمق { فتـ. صولی شیئك ایچنده براقوب ایصلادەرق یومشاتمق.

باندیرمه { س. یکنز ایچنده باندیرلمش جوز صوجوغی.

بانقر { مه. هونکور هونکور آغلامغی وسس وکورلدی ایله اولان سائر افعالی تصویر ایچون مکرر قوللانیلیر: بانقر بانقر آغلادی.

بانقنوط { س. [انکل. Bank-note] بانقه قائمه‌سی، هر مملکتده ملی بانقه‌نك آقچه مقامنده تداول ایتمك اوزره چیقاردیغی مختلف مقدار وقیمتلی قائمهٔ نقدیه.

بانقه { س. [فر. Banque. ایتالیانجه‌دن عد ایتمك خطادر، زیرا ایتالیانجه‌سی بانقو Banco در.] بیوك شرکت ویا ادارهٔ صرافیه: عثمانلی بانقه‌سی؛ بانقه معاملاتی.

بانك { س. فا. سس، صدا، آواز. ژ. || بانك نماز = اذان.

بانکر { س. [فر. Banquier] بانقه صاحبی، بر بانقه اداره ایدن بیوك صراف.

بانغق { فتـ. صولی شیئه باصدیروب یومشاتمق: اتمکی ات صوینه بانغق.

بانو { س. فا. بیوك قادین، خاتون، خانم. ژ.

بانه { با: بانیو.

بانی { ص. عر. [«بناء» دن سف.] بنا وتأسیس ایدن، مؤسس: چلبی سلطان محمد خان حضرتلری بحق بانیٔ ثانیٔ دولتدر.

بانیو { یا بانیه ویا بانه س. [ایتا. Bagno] ۱. حمام، صویه کیرمکه مخصوص طبیعی ویاصنعی محل، صیجاق، صوغوق، کوکوردلی، چلیکلی بانیو؛ بانیویه کیرمك. ۲. حمامه کیرمه، استحمام: اطبا هرصباح بانیو ایتمکی توصیه ایدیورلر؛ کوکورد، کپك بانیوسی ایی کلیور. — تعمیم صورتیله صویك غیری حتنده‌ده مستعملدر: قوم بانیوسی، کونش بانیوسی. ۳. استحمامه مخصوص قاب: چنقودن بانیو، چوجق بانیوسی.

باوباب { س. [سودان السنه‌سندن] آفریقای وسطیده یتیشیر برجنس آغاج، که کرهٔ ارض اشجار موجوده‌سنك اك بیوکیدر.

باوبابیه { صش. عر. نبا. فصیلهٔ باوبابیه «آنفا» ذکر اولنان آغاج جنسندن اولان اشجار.

باولی { یا باولو. س. ۱. آوجیلرك کوپکلرنی آلیشدیرمق ایچون قوللاندقلری توکدن ساخته قوش. ۲. آلیشیق طوغان یاوریسی.

باولیمق { فتـ. (زاغاری) باولی ایله تربیه ایتمك.

باه { سذ. عر. شهوت.

باهر { ص. عر. ژ: باهره. [«بهر» دن سف.] ۱. ظاهر، عیان: آثار باهره؛ علامات باهره. ۲. پارلاق، کوزل.

باهنامه { س. فا. شهوت انکیز تعریف ورسملری حاوی مستهجن مجموعه.

باهی { ص. عر. ژ: باهیه. شهوته منسوب ومتعلق: قوهٔ باهیه.

بای { س. فا. [تر. «بك» دن مأخوذ اولمسی محتملدر] زنکین، غنی، متمول، توانکر: بای وکدا = زنکین فقیر جمله‌سی.

بایات { یاخود بیات. ص. ۱. اسکیوب طراوتنی غائب ایتمش، تازه‌نك ضدی، بایات اکمك. ۲. اسکی، موده‌سی کچمش، آرتق قوللانلماز: بایات مال، اشیا. ۳. طاتسز، لذتسز، صوغوق. || دکان بایادی = اسکیدن دکانده قالوب صاتلمیان قوراده اشیا.

بایاتلاتمق { فتـ. براقوب اسکیتمك: صوبی بایاتلاتماملی.

بایاتلامق { فل. بایات اولمق، اسکیوب تازه‌لکی

وطراوت ولطافتی چکمك، بایا- غیلاشمق : بواتمك بایاتلامش.

بایاغی { ص. با: بیاغی.

بِأَیِّ حال { ح. عر. [ب = حرف جر - أی = هر خانغی - حال = م] هر حالده، بهمه حال، هر نصل اولسه.

بایر { س. آز اینیشلی یر، سطح مائل، طاغلرك اتكلرندهکی بایرلرك جملهسنی باغه تحویل ایتمشلردر. || بایرقوشی = بایرجین دخی دینلن بر جنس قوش. || قرق بایر = حیوانات مجترهنك اوچنجی معدهسی. || بایرطوربی = بهارلی وایری بر نوع طورب. و مج. قبا وتربیهسز آدم.

بایراق { یاخود بیراق. س. اوزون برصاپك اوجنه مربوط و دولتك علامت مخصوصهسنی حاوی رنك مخصوصده مربع ویا مستطیل الشکل بز، علم، رایت، باندیره : عثمانلی بایراغی، فرانسز بایراغی. [الده طوتیلان ویاطوتیله بیلنه مخصوص اولوب، بریره صانجلان بیوکنه سانجاق ولواء دیرلر.] ۲. [اسکی تعبیرات عسکریهده] طابور : بربایراق عسکر. || بایراق آچمق = عسکر طوپلامق. || بایراق آلتی = خیمهگاه، اوردوگاه. || بایراق طونانمهسی وآلای بایراقلری = کیملرك شنلك کونلرنده آچدقلری مختلف اللون پارچهلر. || بایراق عسکری = نفیر عام.

بایراقدار { یا بیراقدار. س. [تر. بایراق - فا. داشتن = طوتمق. ترکیب سقیم. طوغریسی علمدار] ۱. عسکرده بایراغی حامل اولان نفر یا چاوش ویا ضابط. ۲. جنکاور وحربه گیدر برقبیلهنك رئیسی: اشقودره مالیسورلرینك بایراقدارلری.

بایراقلی { ص. بایراغی حامل اولان : اجنبی بایراقلی برکمی. || الی بایراقلی = علنی ومشهور ادبسز.

بایرام { یاخود بیرام. س. بر دینده مبارك عداولنان کون، عید : شکر بایرامی = عید فطر؛ قربان بایرامی، حاجیلر بایرامی = عید اضحی؛ موسویلرك قامش، خورسز بایرامی. || مج. مسرت، شنلك، شهرآیین: بایرام ایتمك = اجرای شهرآیین واظهار مسرت ایتمك. || قره بایرام = یأس وماتم کونی.

بایراملاشمق { فش. ۱. بربرینه بایرام تبریکی ایتمك، معایده ایلمك. ۲. تبریك عید مقامنده اوپشمك.

بایراملق { ص. بایرامه مخصوص: بایراملق اثواب. = س. بایرام هدیهسی، بخششی.

بایرجق { س. گوندرك اوجندهکی باغ.

بایرجین { س. بایر قوشی.

بایرهسی { ص. بایره بکزر، آز مائل : بایرمسی بریر.

بایرمق { فل. [«بای» دن] زنکین اولمق، وسعت وقدرت حاصل ایتمك : یوقسول بایرسه چناغی بایرماز.

بایصونغور { س. برجنس ییرتیجی قوش.

بایِع { ص. عر. [«بیع» دن سف.] صاتان، صاتیجی، بیع وفروخت ایدن.

بایغین { ص. ۱. بایلمش، کندیندن کچمش، مغشی، بیخود. ۲. کوشك، مجالسز، جانسز. ۳. صولوق، فرسز، سولپوك. ٤. مخمور، مستانه (گوز).

بایغیندی { س. ایپك بوجكلرینك چالییه چیقهمیوب قوزه یاپهماملری.

بایغینلق { س. ۱. بایلمش وکندیندن کچمش آدمك حالی، غشی. ۲. کوشکلك، مجالسزلق. ۳. اکثریا آچلقدن گلن برگونه معده کوشکلکی. ٤. صوسزلق.

بایقال { س. تاتارستانده بولنان بیان قیصراغی.

بایقره { یا بیقرا. س. کرکس نوعندن ییرتیجی برقوش.

بایقوش { س. قوقوماو قوشی، بوم.

بایلتمق { فت. ۱. بایلمسنی موجب اولمق، کندیندن کچیرمك: آیاغنی کسمك ایچون کندیسنی قلوروفورمله بایلتدیلر؛ بزی کولمهدن بایلتدی. ۲. صولدیرمق : بو چیچکاری کونشده براقوب بایلتمشسکز

بایلدی { امام بایلدی. با: امام.

بایلق { س. ۱. زنکینلك، وسعت وقدرت. ۲. دول یتاغی، رحم.

بایلمق { فل. ۱. کندینی غائب ایتمك، کندیندن کچمك، غشی اولمق : کوموردن بایلمشیدی.

۲. صولمق = بوچیچکلر بایلمشدر. ۳. چوق‌سومك، خوشه کیتمك: بوآتك یورویشنه بایلیرم. ٤. چوق‌کولمك، یورلمق، وساٸره‌دن کنایه اولور: کولمه‌دن بایلدق؛ یوریمه‌دن بایلدم؛ صوسزلقدن بایله‌جغم. [بریله استهزا ایچون «آمان بایله‌یم» ترکیبی‌ده قوللانیلیر.]

بایلمه { س. بایلمق فعلی. با: بایلمق.

بایمق { فتـ. ۱. درمان براقمامق، درمانسز براقمق. ۲. افسانه وافسونله آلداتمق، بوگو ایتمك. مر.

ببر { س. فا. قپلانه مشابه واوندن بیوك وپك ییرتیجی برجانورکه هندستانده وآفریقاده بولنور. پوستی پول پول اولوب، کوزل پوستکی اولور.

ببرلنمك { فل. ببر کبی قوریلوب قابارمق. [«ببورلنمك» دیه تلفظ اولنور.]

ببك { س. ۱. کوچك چوجق. و مجـ. چوجق مشربنده اولان. ۲. چوجق اویونجاغی قبیلندن یاپمه چوجق ویا کلین وساٸره و مجـ. چوق‌سوسلی: صانکه بر ببك. || بزدن ببك = بر ایشه یارامز خیرسز آدم. || صقاللی ببك = سنجه بیوك وعقل وتدبیرجه طفل حالنده اولان آدم. || کوز ببکی = کوزك اورته‌سی‌که ایچنده باقان آدمك رسمی کورینور، قرة العین، مردمك چشم؛ و مجـ. پك عزیز وسوکیلی شخص: آ کوزمك ببکی. [تحبیب تعبیریدر.]

بت { س. چهره رنکی، بکز: کندیسنده بت بکز قالمامشیدی. == ص. با: بد.

بت { س. با: بیت.

بت { س. فا. [زبانزدی: پوت] مشرکلرك عبادت ایتدکلری رسم ویا هیکل، صنم، وثن. || مجـ. ۱. دلبر، پك کوزل شخص. ۲. لقردی بیلمز وطور وادادن محروم اوله‌رق جانسز بت کبی طوران آدم.

بتاریه { س. با: باتاریه.

بتاق { بتاقلق. با: باتاق وساٸره.

بتپرست { س. ص. فا. [بت = صنم، پرستن = طاپق. — زبانزدی: پوت‌پرست.] صنمه طاپان مشرك، عبدهٔ اوثاندن آدم، وثنی.

بتپرستلك { س. بت وصنمه طاپان آدمك حالی و دین واعتقادی، شرك، کفر.

بتتراش { س. فا. بت وصنم اویوب یاپان آدم.

بتخانه { س. فا. [بت = صنم. خانه = او] بتپرستلرك عبادت ایتدکلری اوثانه مخصوص بناء، بتپرست معبدی.

بتخصیص { ح. عر. [ب = حرف جر. تخصیص = خصوصیلك] باخصوص، علی الخصوص، هله.

بتر { ص. فا. [«بدتر» دن مخفف] دها کوتی، دها فنا: او ایی دکلدی، بو اوندن بتردر. == س. دها کوتی حال: بترینه اوغرامق؛ الله بترندن صاقلاسین.

بتر { سنذ. عر. کسمه، قطع. ذ. || جرا. بتر العضو = اعضاء بدندن برینك کسلمسی عملیاتی.

بترمك { بتشدیرمك، بتشمك و ساٸره. با: بیتیرمك و ساٸره.

بتکده { س. فا. [«بت = صنم. کد = خانه] بتپرستلرك عبادتخانه‌سی، بتخانه.

بتمامه { ح. عر. [مذکر ایچون] و:

بتمامها { ح. عر. [ب = حرف جر. تمام = بتون. ها = اونك. — مؤنث وجمع ایچون.] تمامیله، بتون، تکمیل، هپ.

بتمك { فل. با: بیتمك.

بتول { صفـ. عر. ارککلردن منقطع (قادین). — بو صفتی حاٸز اولدیغیچون حضرت مریم (عم) ه ونساء ملت اسلامیه بیننده ممتازیتی حسبیله حضرت فاطمة الزهراء رضی الله عنهایه اطلاق اولنور.

بتون { یاخود بوتون. ص. ۱. هپ، جمیع، جمله، کافه، تکمیل: بتون عالم، بتون خلق، بتون انسانلر، بتون کون. ۲. یاریم ویا پارچه اولمیان، تام: بتون بر قیون، بتون الما، بتون صایی = عدد تام. ۳. یکپاره، صوم: مرمردن بتون بر ستون. ٤. اگلمز، یکپاره کبی چویرلمز، دیك وسرت: بتون اندام، بتون خوی. == س. مجموع، تکمیل: قویونك بتونی آلمق. == ح. مجموعاً. کافةً تمامیله، هپ. [اکثریا مکرر:] او بتون بتون باتدی؛ ایشمز بتون بتون خراب اولدی. || بسبتون (بوس بوتون) = کاملاً،

تمـامیله، کلیاً. || بتـون بتونه = کاملاً، اساساً، کلیاً.

بُتونلمـك { با بتونله مـك. فتـ. اکسیك و نقصانی یرینه کتیروب تماملامق، تکمیل ایتمك.

بِتوی { با: بیتوی.

بِتی { بتیمك، بتیکجی. با: بیتی و سائره.

بَثّ { سـذ. عر. ۱. طـاغیتمه، صاچمه، نشر. ۲. اظهـار، فاش ایتمه. [بث شکوی تعبیری بو ایکنجی معنا ایله اوله‌بیلیرکه او حالده بث وشکوی دینلمسی غلطدر. یاخود «انمـا اشکو بثی وحزنی الی الله» آیت کریمه‌سندن حزن وکدر معناسیله مأخوذ اوله‌رق «بثی شکوی» یعنی حزن وکدردن شکایت تعبیرندن غلطدر. هر حالده تحریفه اوغرامش بر تعبیردر.]

بَثْر { سذ. عر. و:

بَثْرَه { سذ. عر. جـ: بثور. ط. بر نوع کوچك سـیویلجه. || بثرهٔ ردیه، بثرهٔ خبیثه = چیقدیغی یری قانغرن ایدر مهلك بر سیویلجه.

بَج { سخ. [مجارجـه‌دن] وقتیـله ویانه شهرینه ویریلن اسمدر. || بج اوردکی = مرجان کوزلی سیـاه بر نوع اوردك. || بج طـاوغی = هندی ایله سـوکاون آره‌سنده برجنس طیر مأنوس‌که اصل یری سـودان اولوب، استانبوله ویانه‌دن کتیرلمکله بو اسمله شهرت بولمشدر، غرغره. [فر. Pintade] || بج لاوله‌سی = اوردکك صیوانلی نوعی.

بَجا { ص. فا. [بـ = حرف الصاق. جا = یر] یرنده اولان. مناسب، لایق، شایسته. || نابجا = مناسبتسز، نابمحل، ناسزا.

بُجاق { سـ. با: باجاق.

بَجایش { سـ. فا. [اصلی یانك قتحیله بجایش یعنی اونك یرینـه معناسیله بزجـه مستعمل وکنیه دفترنده‌کی قیددن مستعار بر تعبیر اولوب فارسیده قوللانلماز] ایکی مأمورك مبادلهٔ مأموریت ایتمسی، کندی طلبلریله هر بری دیکرینك یرینه نصب اولنمسی: بجایش اولدی، بجایشی اجرا ایدلدی.

بَجد { سـ. عصافیردن کوچك بر قوش که اوتمسی بو کلمـه‌یه بکزر: بجد قوشی.

بَجَرتمك { فتـ. ۱. اجرا وتسویه ایتدیرمك، برینـك ایشنی بیتیرتمك. ۲. قتل ایتدیرمك: طوتیـلان خیـدودلری بجرتمش.

بَجَرِلمك { لجـ. ۱. حسن تسـویه اولنمق، موفقیتله اجرا اولنمق: او ایش بجریلـه‌مدی. ۲. مجـ. قتل واعدام اولنمق.

بَجَرمـك { فتـ. ۱. کوزللکله اجرا وتسویه ایتمك، حسن تسـویه‌یه موفق اولمق: بو ایشی بجره‌بیله جکمیسکز؟ او آدم بر ایش بجره‌میور. ۲. مجـ. قتل واعدام ایتمك.

بَجَریك { سـ. حسن تسویه، موفقیت، کارکذارلق.

بَجَریکسیز { صـ. النددن ایش کلز، برایشه موفق اوله‌ماز، عاجز.

بَجَریکسیزلك { سـ. النددن ایش کلـه‌مه‌مه، بر ایشه موفق اوله‌مامه، عجز.

بَجَریکلی { صـ. النددن ایش کلیر، طـوتدیغی ایشـده موفق اولور، کارکذار.

بِجیل { سـ. ۱. آشـیق کمیکنـك آلتنده بولنور برکوچك کمیك. مـر. ۲. بو کمیکله اوینانیلان بر زار اویونی.

بِجیلغان { سـ. آتك آیاغنده چیقان اوکلماز بر چاتلاق و یاره. == صـ. ۱. بویله بر یاره‌سی اولان (آت). ۲. اوکلماز، مهلك (یاره).

بِجین { سـ. خیار ارمنی، قثاءبری، سولوکلی پنجار (نبات).

بُجاق { سـ. با: بیچاق.

بِچمك { بچق، بچیم. با: بیچمـك وسائره.

بُچوق { یاخود بچق ویا بوچوق. سـ. [«بیچمـك» دن] یاریم، نصف، نیم: بر بچـوق، بش بچوق. [دائمـا بر عـدد تامـله برابر قوللانیلوب، یالکز قوللانلمق ایجاب ایتـدیکنده یاریم دینلیر.] || آز بچق، یاری بچوق = جزئیجه، بر مقدار. عو.

بِحار { سـذ. جـ. عر. فد: بحر. با: بحر. [بحور، ابحار و ابحر کبی.]

بحث { سذ. عر. جـ: ابحاث. ١. بر شیٔ حقنده اطرافیله سوز سویلیوب حقیقتی آراشدیرمه: مدنیت اسلامیه دن بحث ایدیوردك؛ فنونك ترقیات اخیره سندن بحث آچلدی. ٢. سوز منازعه‌سی، معارضه، مباحثه: بو آدم بحثی چوق سویور؛ بعض اعتقادات حقنده بحثه کیریشدیلر. ٣. بر ماده حقنده‌کی تفصیلات، مسئله: حکمت طبیعیه ده صدا بحثی؛ عقایدده قدر بحثی. ٤. بر ادعا اوزرینه سوزی طوغری چیقان طرفندن قزانلق اوزره بر مکافات تعیینی، اوکدول: بویله اولدیغنه بحث ایدرم؛ بحثی قزاندی؛ بحثه کیرشمم. [بو دردنجی معنا لسانمزه مخصوصدر.]

بحر { سذ. عر. جـ: بحور، ابحار، بحار، ابحر. ١. دکیز، دریا، یم: بحر سفید = آق دکیز؛ بحر سیاه = قره دکیز؛ بحر احمر = قزیل دکیز، شاب دکیزی. ٢. بیوك نهر ویا کول: بحر نیل، بحر جیحون، بحر آرال. ٣. د. شعر وزنی: بحر رجز، بحر رمل. ٤. مجـ. مکتسبات علمیه وفنیه‌سنك پایان وکناری اولمیان، متبحر آدم: ابن سینا بر بحردر. || بحر محیط = بیوك دکیز، طایش دکیز، اوقیانوس.

بحراً { ح. عر. دکیزدن، دکیز طریقیله، براً مقابلی: سلانیکه براً ده کیدیلیر بحراً ده.

بحران { سذ. عر. ١. ط. خسته‌لغك اك آغر وتهلکه‌لی وقتی ویا مخاطره‌لی صدمه‌سی. ٢. مجـ. بر ایشك تهلکه‌لی و قاریشیق بر حال پیدا ایتمسی: فرانسه ده بحران وکلا دوام ایتمکده‌در؛ تجارت ایشلری بر بحران ایچنده‌در.

بحری { صـ. عر. ث: بحریه. ١. دکیزه منسوب ومتعلق: نباتات بحریه؛ بحری حیوانلر. ٢. کمیجیلك وفن ملاحته یاخود سفائن حربیه‌دن مرکب دونمایه منسوب ومتعلق: فنون بحریه، عساکر بحریه.

بحری { سـ. دکیز اوردکنك بر نوعی.

بحرین { سذ. ت. عر. ایکی دکیز [عربلرجه مستعمل اولان بو تعبیردن مقصد بحر متوسط یعنی آق دکیزله بحر عمان یعنی بحر محیط هندی مقصود اولدیغی مظنوندر.] سلطان البرین وخاقان البحرین. || جـ. جزیرة العربك شمال شرقیسنده وبحر فارسده بر ساحل وجزیره‌در.

بحریه { سذ. عر. [« امور بحریه » دن مخفف] دولتك دونما وعساکر بحریه‌سی وبونلره متعلق ایشلر: بحریه نظارتی، بحریه ناظری، انکلتره‌نك بحریه‌سی قوتلیدر.

بحسب { د. عر. [ب = حرف جر. حسب = اعتبار، نظر] اعتباریله، نظریله، جه، جهتنجه: بحسب الرتبه = رتبه‌جه؛ بحسب الاعراب = اعرابجه. [بویله ترکیبات عربیه‌ده بولنور.]

بحق { ح. عر. [ب = حرف جر. حق = م] حقیله، لایق وجهله، تمامیله، کرکی کبی: وظیفه‌یی بحق ایفا ایتملیدر.

بحق { ح. فا. [ب = د. قسم. حق = م] حقیچون: بحق خدا = الله حقیچون.

بحکم { ح. فا. [ب = حرف الصاق. حکم = م.] حکمنجه، حکمیله: بحکم قدر = قدر حکمنجه.

بحمد الله { ح. عر. [ب = حرف جر. حمد = شکر. الله = م] اللهه شکر اولسون، اللهك عون وعنایتیله: بحمد الله بوکونه یتیشدك.

بحور { سذ. جـ. عر. فد: بحر. || با: بحر.

بخار { سذ. عر. بوغو: بخار ماکینه‌سی = بوغو ایله ایشلر ماکینه؛ بخار کمیسی = بوغو ایله ایشلر ماکینه ایله یورور کمی، واپور.

بخت { سـ. فا. طالع، قسمت، اقبال: بختی وار ایش؛ بختی یوقدر؛ بخت سیاه = قره طالع؛ بدبخت = طالعسز؛ نیك بخت = طالعی یاور؛ بخت بیدار = اویانیق یعنی یاور طالع؛ بخت خواب آلود = اویومش یعنی نامساعد طالع.

بختسز { صـ. طالعسز، طالعی یاور ومساعد اولمیان.

بختسزلق { سـ. طالعسزلك، طالعك عدم مساعده‌سی.

بختلی { صـ. طالعی مساعد ویاور، مسعود.

بختیار { صـ. فا. بختلی، طالعی یاور، مسعود.

بَختيارلق { س. طالع مساعدلكى، مسعوديت.

بَخش { س. فا. ١. باغشلامه، هبه، احسان: بونى بكا فلان بخش ايلدى. ٢. عفو: بو قباحتى بكا بخش ايديكز.

بَخش { وبخشا. ص. فا. [سمص. اولوب صتر. تشكيلنه‌كيرر] ١. باغشلايان، هبه واحسان ايدن، ويرن، موجب اولان: صفابخش = صفا ويرن؛ تسلى بخش = تسلى ويرن. ٢. عفو ايديجى: خطابخش.

بَخشا { ص. فا. مادهٔ آنفه‌يه با.

بَخشايش { س. ١. باغشلايش، احسان، عطيه. ٢. عفو، صفح.

بَخشِش { س. [تر. «باغشش» دن مأخوذ اولمسى محتملدر.] باغشش، احسان، عطيه، خدمه‌يه وايش آدملرينه اجرت مقرره‌دن فضله اوله‌رق ويريلن آقچه: خدمتجى‌يه بخشش ويرمك.

بَخشَنده { ص. فا. باغشلايان، احسان ايدن.

بُخل { سذ. عر. خسيسلك، ناكسلك.

بَخود { خودبخود. با: خود.

بَخور { سذ. عر. [زنانزدى غلط اوله‌رق بانك ضميله‌در.] توتسى، كونلك: بخور ياقق. || بخور مريم = كوكنه طوز آغر- شاغى دينلن برنبات.

بَخوردان { س. فا. توتسى ياقغه مخصوص قاب. [«دان» فارسيده ادات ظرفيت اولديغندن. ينه بومعناده اولان «لق» اداتنك علاوه‌سيله بخور- دانلق ديمك غلطدر.]

بُخورلامَق { فت. توتسيلك.

بُخورلق { توتسى ياقغه مخصوص قاب، بخوردان.

بَخيل { ص. عر. [«بخل» دن صش.] خسيس، ناكس، جرى.

بَد { ص. فا. ١. كوتى، فنا، ردى. ٢. چركين، ناخوش، صوئوق: بدقوقو. = س. كوتيلك، فنالق، شر: نيك وبدى فرق ايتمك. [برچوق وصف تركيبلر تشكيلنه ده كيرر، كه باشليجه‌لرى صره- لرنده ذكر اولنه‌جقدر.] || بد رنك = آچيقله قويو آراسنده كيرليمسى رنك.

بُدّ { سذ. عر. آيرلمه، تباعد، صرف نظر: لابد = تركى محال، الزم، لازم غير مفارق.

بَدأ { سذ. عر. باشلامه، شروع، آغاز: ايشه، يازى‌يه بدأ ايتمك.

بَدآيين { ص. فا. [بد = كوتى. آيين = رسم وعادت] رسم وعادتى وآيين ومذهبى كوتى.

بَداَختر { ص. فا. [بد = كوتى. اختر = نجم، طالع] طالعى كوتى، بدبخت.

بَداَصل { ص. فا. [بد = كوتى. اصل = صوى] كوتى صويلى، فرومايه.

بَداَنديش { ص. فا. [بد = كو- تى. انديشيدن = دو- شونمك] كوتيلك دوشونن، هركسك كوتيلكنى دوشونن وآرزو ايدن، بدخواه.

بَداوَت { سذ. عر. حضارت مقابلى، بدويلك، باديه نشينلك، كوچبه‌لك.

بَداهَت { يا بداهه. سذ. عر. ١. بديهى يعنى ظاهر وعيان ودليل واثباتدن مستغنى اولمه: بداهته قارشى سوز سويلنمز. ٢. بردن بره وآكسزين سوز سويلمه: بربداهه، بالبداهه = آكسزين ارتجالاً.

بداهَةً { ح. عر. بردن بره، آكسز- ين، دوشونمكسزين: بداهةً بربيت سويلدى.

بِدايَت { سذ. عر. ١. باشلامه، بدأ، مباشرت: برايشه بدايت ايتمك. ٢. اول، ابتدا: بوايشك بدايت ونهايتى. || محكمهٔ بدايت = دعاوينك ايلك دفعه ورأساً كورلديكى محكمه‌كه قضا- لرده وقضا حكمنده اولان محللرده اولور. [بونك اوستنده محكمهٔ استيناف واونك فوقنده محكمهٔ تميز واردر.]

بِدايَةً { ح. عر. محكمهٔ بدايت معرفتيله وايلك دفعه اوله‌رق: بودعوى بدايةً رؤيت اولنوب حكم اولندقدن صكره استيناف اولنمشدر.

بَدايِع { سذ. جم. عر. فد: بديعه. با: بديعه.

بَدبَخت { ص. فا. [بد = كوتى. بخت = طالع] طالعى كوتى، طالعسز.

بَدبَختلق { س. بختسزلق، طالعك مساعده‌سزلكى.

بَدبو ص. فا. [بد = كوتى . بو = قوقو] كوتى قوقولى، فنا قوقان .

بَدبين ص. فا. [بد = كوتى . ديدن = كورمك] هر كسك كوتيلكنى كورن وآرايان. [لسان سيا-سيده فر. Pessi-miste كلمه‌سنك ترجمه‌سى اوله‌رق قوللانيلوركه هر حالى فنا كورمكه مائل ديمكدر.]

بَدچهره ص. فا. [بد = كوتى. چهره = يوز] كوتى چهره‌لى، چهره‌سز .

بَدحال ص. فا. [بد = كوتى . حال = م] حالى كوتى، كوتى حاللى، فنا برحالده بولنان، دوشكون .

بَدخو يا بد خوى. ص. فا. [بد = كوتى. خوى = طبيعت، اخلاق] كوتى خويلى، فنا طبيعتلى، كوتى آليشمش، خويسز .

بَدخواه ص. فا. [بد = كوتى. خواستن = ايستمك] هركسك كوتيلكنى ايستين، كيمسه‌نك اييلكنى آرزو ايتمين، غرضكار .

بَدخواهلق س. هركسك كوتيلكنى آرزو ايدن آدمك حالى، غرضكارلق.

بَددُعا س. فا. [بد = كوتى . دعا = م] برينك عليهنده اولنان دعا، معكوساً دعا: برينك بد دعاسنى آلمق، بد دعاسنه اوغرامق .

بَدر سذ. عر. طولون آى، اون درت كيجه‌لك آى. || ج. مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده برمحل‌كه مشهور برغزاء نبوينك محل وقوعيدر: اصحاب بدر = بوغزاده بولنان صحابه .

بَدرَقه س. فا. [اصلى: «بدره» يعنى يولك بيوكى اولوب تعريب اولنمشدر.] رهبر، قولاغوز، يول كوستريجى، دليل . [رانك كسريله قرائتى غلطدر.]

بَدزَبان ص. فا. [بد = كوتى. زبان = ديل] كوتى سوز سويلين ، هجو ايدن، ادبسز .

بَدَستان س. [اصلى : بزستان، زبانزدى: بدستن] قيمتلى اقمشه واسلحه ومجوهرات وسائره آليش ويريشنه مخصوص اورتيلى ومحفوظ چارشى .

بَدسيرَت ص. فا. [بد = كوتى. سيرت = اخلاق] كوتى اخلاقلى، اخلاقسز .

بِدعَت سث. عر. ١. حادث اولان شئ. ٢. دينه متعلق اولوب زمان سعادتدن صكره حادث اولان شئ : بدعت حسنه، بدعت سيئه .

بَدفرجام ص. فا. [بد = كوتى. فرجام = انجام] انجامى كوتى، صوكى فنا .

بَدفِعال ص. فا. [بد = كوتى. فعال = ايشلر] ايشى كوتى، فنا ايشلر .

بَدكار ص. فا. [بد = كوتى. كار = ايش] ايشى كوتى، فنالقده بولنان .

بَدكِردار ص. فا. [بد = كوتى. كردار = طبيعت] كوتى طبيعتلى .

بَدگُمان ص. فا. [بد = كوتى. كمان = ظن] ١. فنالق دوشونن، هركسك فنالغنده بولنان، بدخواه. ٢. هرايشده برفنالق كورن، موسوس .

بَدگو ص. فا. [بد = كوتى. كفتن = سويلمك] هر كس حقنده كوتى سوز سويلين، فصال، ذمام .

بَدگوهَر ص. فا. [بد = كوتى. كوهر = اصل، مايه] اصل واساسى ومايه‌سى كوتى .

بَدَل سذ. عر. ج: بدلات. ١. برشيئك يرينى طوتان ويا طوته بيلن، يرينه كچن: بردوه ايكى بيكيره بدلدر. ٢. قارشيلق، عوض، برشيئك يرينه ويريلن : مالمى غائب ايتديكزسه بدلنى ويرمكه مجبورسكز. == ح. بدل اوله‌رق، يرينه : خون دل نوش ايدرم بادهٔ كلكونه بدل. || بدل عسكرى = تبعهٔ غيرمسلمه‌نك عسكرلك خدمتنه بدل ويردكلرى ويركى . || بدل شخصى = بالذات عسكرلك ايتمك ايستمينلرك على‌الخصوص رديفلك وظيفه‌سنى ايفا ايچون معامله كندى يرينه كوندردكلرى آدم. || بدل نقدى = خدمت عسكريه‌دن قورتلمق ايچون ويريلن معين مبلغ. || تعيين بدلى = عسكرلره تعيينات يرينه ويريلن آقچه.

بدلاً ح. عر. بدل اوله‌رق، بدل صورتيله، عيناً و شخصاً تعبيرينك مقابلى: تعييناتى عيناً مى يوقسه بدلاً مى آليورلر؛ خدمت عسكريه‌سنى بدلاً ويا شخصاً ايفا ايتمك .

بَدَلجی { س. عسکریلرك تعیینات پوصله‌لرینی آلوب صاتەرق بوندن استفاده وتجارت ایدن آدم.

بَدَلجیلك { س. عسکریلرك تعیینات پوصله‌لرینی آلوب صاتمق ایشی وبوندن اولنان تجارت.

بَدَلِقا { ص. فا. [فا. بد = کوتی. عر. لقا = صورت] صورتی کوتی وچرکین.

بَدلِك { س. ۱. کوتیلك، چرکینلك. ۲. سرتلك، تند معامله.

بَدَن { سنذ. عر. ج: ابدان ۱. گوگده، جسم، تن: انسانك، حیوانك بدنی. ۲. جسمك قول وبجاق وباش کبی آیریجه فرعلرندن بشقه‌قسم مرکزیسی، آغاجك دال وبوداقدن بشقه اولان قسمی، کوتوك، کوکده. ۳. قلعه بدنی، بارو. ٤. کندیلك، نفس، ذات، شخص: کوپرینك مصارفنی بدنندن‌ویردی. || بدن دیواری = بنانك درت طرفنه یاپیلان قالین دیوار.

بَدَناً { ح. عر. بدنیله، جسمیله، شخصاً، ذاتاً، نقداً و بدلاً مقابلی: بدناً خدمت ایتدی.

بَدنام { ص. فا. [بد = کوتی. نام = آد] کوتی آد قزانان، کوتیلکده شهرت بولان، کوتیلکله اسمی یاد اولنان: بو حرکاتیله بدنام اولدی.

بَدنژاد { ص. فا. [بد = کوتی. نژاد = نسل] صویی کوتی، بداصل، فرومایه، صویسز.

بَدَنوس { س. [ر. Πετεινός = خروس] اورمان خروزی، یبان طاوغی.

بَدنِهاد { ص. فا. [بد = کوتی. نهاد = طبیعت، خوی]. کوتی طبیعتلی، فنا خویلی.

بَدَنی { ص. عر. ث: بدنیه. جسمه منسوب ومتعلق، جسمانی.

بَدوح { سنذ. عر. مکتوب ظرفلری اوزرینه یازلمسی وظرفه یاپیلان مهره قازدیرلمسی معتاد مجهول‌الاصل بر لفظدر. اساساً مکاتبات و مراسلاته موکل بر معبود موهوم ویا ملك اسمی اولدیغی مروی، وهند وچین شارعی مشهور (بودا) اسمندن غلط اولمسی مظنوندر.

بُدوق { یاخود بدیق. س. آرت آیاقلری قیصه واوزون بویلی بر جنس صیرتلان. == ص. بودور، کوچك.

بَدَوی { ص. عر. ث: بدویه. بادیه‌ده یعنی چولده خیمه ایله قونوب کوچەرك یاشایان، مدنی و حضری مقابلی: اقوام بدویه. == سنذ. بوحالده یاشایان آدم.

بَدَوِیَّت { سنذ. عر. بادیه وچولده چادر آلتنده یاشایان و قونوب کوچن خلقك حالی، خیمه‌نشینلك، حضریت و مدنیت ضدی.

بَدید { ص. فا. و:

بَدیدار { ص. فا. کورینور، مشهود، ظاهر، عیان.

بَدیع { ص. عر. ث: بدیعه. ۱. نمونه وامثالی اولمیان برشیء خلق وایجاد ایدن: بدیع السموات والارض. ۲. نمونه وامثالی اولمیان نوایجاد، یکی، کورلمەمش، نادیده: نظم بدیع، صنع بدیع. == سنذ. د. کلامك لفظی ومعنوی صنایع وتزییناتندن بحث ایدن علم.

بَدیعه { سنذ. عر. ج: بدایع. نا. دیده ونظر تحسینی جالب نوایجاد شیء: مدنیت حاضره‌نك بدایعی.

بَدیهه { سنذ. عر. آ گمزین ودوشونمەدن سویلنیلان کوزل سوز، حاضرجوابلق؛ بر بدیهه = بداهةً، ارتجالاً.

بَدیهی { ص. عر. ث: بدیهیه. دلیل و اثباته محتاج اولمیه‌جق درجه‌ده ظاهر وعیان اولان: کائنات بر صانعك ید قدرتندن چیقدیغی بدیهیدر. منه. مقدمات یقینیه‌دن مرکب اولان قیاس.

بَدیهِیّات { سنذ. عر. منه. دلیل واثباته محتاج اولمیه‌جق صورتده ظاهروعیان اولان شیلر، امور بدیهیه: بدیهیاته قارشی سوز سویلمك عبثدر.

بَذر { سنذ. عر. ج: بذور. ۱. تخم، اکیله‌جك دانه. ۲. کتن تخمی: بذر یاغی. ۳. کتن تخمی یاغی: بذر ایسی مرکب.

بَذل { سنذ. عر. حسن رضا ایله ویرمه، اسیرگه‌مکسزین و بول بول صرف ایتمه، دریغ ایتمه‌مه: مالنی بذل ایتدی؛ بذل جان، بذل وجود ایتدی؛ بذل همت ایتمه. [ابذال دیمه‌ملی. غلطدر.]

بَر { د. فا. استعلا بیان ایدر، اوزره، علی. [بعض ترکیبات فارسیه‌ده مستعملدر.] بر وجه بالا = یوقاریده مسطور اصول اوزره؛ برمعتاد = معتادی اوزره؛ بر طرز نوین = یکی اسلوب اوزره؛ بر موجب... = موجبنجه. ‖ بر طرف = آیری، مستثنا، مندفع، شویله طورسون.

بَر { س. فا. ١. کوکس، سینه: سیمین بر = کومش کوکسلی. (کومش کبی) — ازبر و برابر دخی بوندندر. ٢. یمش، میوه: درخت بی بر = میوه‌سز آغاج؛ بر آور = میوه ویرن مثمر.

بَر { ص. فا. [«بردن» فعلندن امر اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] ایلدن، کوتورن، آلان: دلبر = کوکل آلان؛ کبوتر نامه بر = مکتوب کوتورن کوکرجین.

بِر { عد. صاینك الك کوچکی و ایلکی، احد، واحد، یك: بر آدم، بر او، بر طاش. == د. ١. تنکیر بیان ایدر، عربیه‌ده‌کی تنوین ویا بعض کلمه‌سی وفارسیده اسمایه التحاق ایدن (ی) کبی: برآدم که نصیحت قبول ایتمز؛ بر ایش که الده دکلدر. ٢. افعالك اوللرنده، «برکره» دن مخفف اوله‌رق، لزوم افاده ایدر: بر کیده‌لم. == ص. ١. تك، وحید: الله بردر. ٢. مساوی، مماثل، فرقسز: ایکیسی بر در؛ هب بر. ٣. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر، اصلا: بر درلو قانمیور؛ بر وجهله راضی اولمدی. ٤. مبالغه بیان ایدر: بر کیدش کیتدی که. == ظر. بر وقت، بر زمان، حیناً: بر وار ایمش بر یوغیمش. ‖ بر آز = آزیجق، آزوقت: بر آز اتمك، بر آز صو؛ بر آز بکله‌یك. ‖ بر اوغوردن = هب بردن، دفعةً. ‖ بر ایکی = بر قاچ، آز وغیر معین مقدارده: بر ایکی قوش اوردیلر؛ بر ایکی طاش آتمش. ‖ ایکیده برده = پك صیق، چوق دفعه، هر دائم. ‖ بر بر = مفردات وتفصیلا. تیله، برر برر صایه‌رق: قباحتلرینی کندیسنه بر بر سویلدم. ‖ بربرینه، بربرنی، بربرینك = مبادلةً، مشارکتله: بربرینی کوردیلر؛ بربرینه خبر ویردیلر؛ بربرینك ایشنی کوروورلر. ‖ بربری اوستنه = جمله‌سی بر و مساوی عدد اوله‌رق، علی‌السویه: بو آتلری بربری اوستنه یکرمیشر ایرایه آلدق. ‖ بره‌بر = اصلا یا کلماز، پك مؤثر: بو علاج فلان خسته‌لغه بره‌بر کلیر. ‖ بر چوق = خیلی، خیلی مقدار، کثیر، متعدد: بر چوق کتاب طوپلامش. ‖ بر درلو = ١. بر نوع: بو بر درلو اوتدر. ٢. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر وجهله: بر درلو راضی اولمیور. ‖ بردن = بردفعه‌ده، برلکده، برابر: بر بارداق صویی بردن ایچدی؛ جمله‌سی بردن کلدیلر. ‖ بردن بره = آکسزین، وهلةً: بردن بره قالقوب کیتدی. ‖ برده = هم ده، شوراسی ده وارکه، و لوکه: برده اوسزه خبر ویرمکه مجبور دکلدر؛ برده خبر ویرمه‌مش نه اولور. ‖ بر دها = بر کره دها، تکرار: بر دها سویلیك؛ بونی بر دها یاپمایك. ‖ بر زمان = بر وقت، وقتیله. ‖ بر قاچ = غیر معین مقدارده، بر مقدار، بعض: بر قاچ آدم کلدی؛ بوکا بر قاچ غروش ویرك. ‖ بر کره، بر دفعه = ١. مرةً، تارةً: بن لقردی‌یی بر کره سویلرم؛ سن بردفعه کیت. ٢. وقتیله، کونك برنده: بر کره کیتمشیدم؛ بردفعه کوریشدم. ٣. هله: سن بردفعه وظیفه‌کی ایفا ایت ...؛ بن بر کره سویلیه‌یم ده ایسترسه‌ك دیکله‌مه. ‖ برله = ١. آنیده، درحال: بنی کوردیکی برله قالقوب کیتدی. ٢. واسطه‌سیله: علم هندسه برله اثبات ایتدی. [بو ایکی تعبیر اسکیمشدر.] ‖ برنیجه = مقداری ابهام ایدر: برنیجه آدملر. ‖ نیجه بر = نه وقته‌دك، دهانه‌قدر؟ [اسکیمشدر.] ‖ بر وقت = وقتیله، اسکی زمانده: بر وقت انسانلر مغاره‌لرده بارینیرلردی. ‖ بری، بریسی = تنکیر بیان ایدر، کیم اولورسه: قپویه بری کلمش سزی ایستیور؛ بوکون بریسنی کوردم.

بَرّ { سد. عر. ١. قره، بحر مقابلی: بر وبحرده، برالشام. [هرنه قدرلسانمزده شام ساحلنه بریة‌الشام نامی ویریلیورسه‌ده بو استعمالمز شایان تصحیح بر خطادر. بریه چول معناسنه‌در. بریة الشام خطهٔ شامك جزیرة العربه ملاصق اولان محللرینه اطلاق اولنور. ‖ بر جدید = آمریقا وآوسترالیا قطعه‌لری؛ برعتیق = قطعات سائرهٔ ارضیه.

بِرّ { سد. عر. تقوی، عمل صالح، اطاعت.

بُرء { سذ. عر. خسته‌لقدن قالقمه، ایيلشمه، شفاء، افاقت: کسب برء وعافیت ایتمك.

بَرّاً { ح. عر. قره‌دن، قره طریقیله، بحراً مقابلی: استانبولدن حلبه برّاً کیتدی.

بَرابَر { ص. فا. ۱. برلکده بولنان: اونکله برابر ایك. ۲. مساوی: سن اونکله برابر دکلسك؛ سن کندیکی اونکله برابرمی طوتیورسك؟ ۳. بر حذاده اولان: قایق صوایله برابر ایدی. = ح. برلکده: برابر کلدك؛ برابر اوتوریورز. = س. رفاقت، برلك، معیت: اونك برابرنده‌در؛ برابرنجه کلدی.

بَرابَرلَشمك { فش. برابر کلمك، بر حذاده ویا مساوی اولمق.

بَرابَرلِك { س. ۱. مساوی اولمه، تساوی، مساوات. ۲. برحذاده اولمه. ۳. موازنه، معادله.

بَرابَرلَمك { فت. تسویه ایدوب بر حذایه کتیرمك ویا مساوی ایتمك.

بَرات { سش. عر. ج: بروات. رتبه ونشان ویا برامتیاز ویرلدیکنی مصدق اولان فرمان؛ کمی براتی = کمینك تابعیتنی مبین اولان کاغد. || لیلهٔ برات = فخر کائنات (صلعم) افندمزه نبوتك حضرت جبرائیل واسطه‌سیله تبلیغ بیورلدیغی کیجه که شعبانك اون بشنه مصادفدر.

بِرادَر { س. فا. ارکك قارنداش، اخ. || مج. دوست، محب.

بِرادَرانه { ص. فا. قارداشلغه منسوب ومتعلق: برادرانه معامله. = ح. قارداشجه: برادرانه کوریشورز.

برادوه { س. بر نوع واریلجی کسری.

بُرّاده { سش. عر. [«برد» دن سمب.] صو وشربت و سائره‌یی صوغوتمغه مخصوص قاب، قارلق. ل.

براسیه { س. [یتا.] بح. یلکن سرنلرینی چویرمك ایچون ایکی اوجلرینه مربوط ایپ؛ براسیه ایتمك = بوایپلری چکه‌رك یلکن سرنی چویرمك.

بَراعَت { سش. عر. حسن وجمال وعلم وشجاعت وسائر اوصاف ممدوحه‌ده اقران وامثاله تفوق. || براعت استهلال. با: استهلال.

براغلمق { لج. ترك اولنمق.

براغندی { س. ۱. ترك اولنان شیء، برطرفه آتیلوب ایشه یارامیان شیئلر. ۲. دکیزك ساحله آتدیغی قوم وطاش و سائره. ۳. لیمان محافظه‌سیچون اوکنه آتیلان قیالر وطاشلر ییغینی.

براغه { س. [یتا.] بح. طوپی ضبط ایچون قویروغنه طاقیلوب کمینك بورده‌سنه باغلانان خلاط.

بُراق { سذ. عر. معراج حضرت نبویده من طرف‌الله رکوب جناب نبوی‌یه تخصیص بیوریلان دابهٔ فوق‌العادهٔ سماویه.

بَرّاق { ص. عر. [«برق» دن سمب.] ۱. پك پارلاق، لمعه‌دار. ۲. بولانیق اولمیان، طورلمش، صاف: براق صو؛ بلوطسز، آچیق: براق هوا. [- بوایکنجی معنی ترکجه‌یه مخصوصدر.]

براقدیرمق { فت. ۱. ترك ایتدیرمك، ترك ایتمکه سوق واجبار ایتمك: او اوی براقمق ایستمدم امابراقدیردیلر. ۲. آتدیرمق، القا ایتدیرمك: بومکتوبی پوسته‌یه براقدیرکز. ۳. تطلیق ایتدیرمك: کندیسی قاریسندن ممنون ایدی آما والده‌سی براقدیردی.

بَرّاقلق { س. بولانیق اولمیوب صاف وآچیق اولان صو ویا هوانك حالی: بوصویك، بوکونکی هوانك براقلغی نه کوزل.

براقلمق { لج. با: براغلمق.

براقمق { مض. براقار یاخود براغیر. فت. ۱. الدن آتمق، آرتق طوتمامق، الدن چیقارمق: الکده‌کی طاشی براق؛ آتك دیزکینی براقدی؛ دکنکی اوده براقدم. ۲. ترك ایتمك، واز کچمك، فراغت ایتمك: آووقاتلغی براقدی؛ بن او اوی براقدم؛ اونیتی چوقدن براقدم. ۳. قومق، وضع والقا ایتمك: شولیمانك اوکنه برقاچ طاش براقلی؛ بوکوله برآز بالیق تخمی براقمق اقتضا ایدر. ٤. حفظ اولنمق اوزره بریره ویا برینه تسلیم وامانت ایتمك: چولق چوجغکزی کیمه براقه‌جقسکز؟ پاره‌کزی بانقه‌یه

براقك. ٥. بوشامق، تطليق ایتمك: فلان آدم قاریسنی براقمش. ٦. مساعده ایتمك، ممانعت ایتمه‌مك: چوجقلری کندی باشلرینه کزمکه براقاملی؛ براقك یازی یازه‌یم؛ بنی براقك کیده‌یم. ٧. ابقا وادامه ایتمك: انسان بودنیاده ایی نام براقملی؛ معمار سنان برچوق مصنع آثار براقمشدر. ٨. اهمال ومسامحه ایتمك، باقمامق: بوباغچه‌یی، بوچوجقلری نیچون بویله براقشسکز؟ ٩. صالیویرمك، قویویرمك: اوزوملری دوشیردکدن صکره باغلره قویونلری براقمق ضرر ایتمز. ١٠. کار ویرمك، استفاده ایتدیرمك: بوایش برشیء براقماز؛ اعشارالتزامی سزه برشیء براقدی‌می؟ || آچ براقمق = ١. یمك ویرمه‌مك، آچلق جزاسنه دوچار ایتمك. ٢. ایی بسلمه‌مك، طویورمامق. || آرا براقمق = آرالق ویرمك، وقت براقمق. || آرقه‌یه براقمق = کچمك، مسابقت قزانمق. || اوسته براقمق = کری ویرمك، رد واعاده ایتمك. || صقال براقمق = صقال قویویرمك، ارسال لحیه ایتمك. || کار براقمق = مفید اولمق، استفاده‌لی اولمق.

بُرّان { ص. فا. کسن، کسیجی، کسکین: تیغ بران = کسکین قلیج.

بَرانداز { ص. فا. [« برانداختن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] یوقاری‌یه آتان، دفع وبرطرف ایدن: موانع برانداز = انکللری برطرف ایدن، دافع‌الموانع.

برانده { س. [یتا.] بحـ. سفن حربیه‌ده عسکرك آصمه یتاغی، صالینجق.

برانغار { س. [اصلی مغولجه‌در.] اوردونك صاغ قولی، میمنه. [مقابلی اولان صول قوله یعنی میسره‌یه جوانغار دیرلر.]

بَرّانی { ص. عر. [« بر » دن سمنـ.] ١. صحرا وقیره منسوب ومتعلق، بیابانی. ٢. خارجی، ظاهری. ٣. احکام شرعیه‌یه واوامر ومناهی‌یه رعایت ایتمین، قیود مذهبیه ایله مقید اولمیان. [بو اوچنجی معنا ترکجه‌یه مخصوصدر.]

براوو { حـد. [یتا. Bravo] آفرین! لـه.

بَراهِمه { سـذ. جـ. عر. فد: برهمن. با: برهمن.

بَراهین { سذ. جـ. عر. فد: برهان. با: برهان.

بَرای { د. فا. غایت بیان ایدر، ایچون، لاجل، مقصدیله: برای تنزه = تنزه ایچون، لاجل التنزه.

بَرایا { سـذ. جـ. عر. فد: بریه. با: بریه.

بَرائَت { سش. عر. ١. بری و وارسته اولمه، بر ایشه ذی‌مدخل اولمامه: برائتنی اثبات ایتمك. ٢. معاف ومستثنا اولمه، معافیت، استثنا. ٣. حقـ. بر دعوانك نتیجه سنده پاك و ایلیشیکسز چیقمه: برائت قزاندی. || برائت ذمت = ذمتنده برشیء تبین ایتمیش، بری الذمه اولمه.

بَرباد { ص. فا. [بر = ادات استعلا. باد = هوا] ١. هوایه اوچمش کبی پریشان. ٢. خراب، ویران، تلف اولمش. == تر. ١. پیس، ملوث: برباد آدم؛ اوستنی باشنی برباد ایتدی. ٢. کوتی، فنا.

بَربادلق { س. ١. پریشانلق، خرابلق. ٢. پیسلك، ملوثلك، تلویث.

بَربارِس { سذ. با: امبربارس.

بَرباق { س. قناریه یمی دینلن بر جنس تخم.

بَربَر { س. تراش ایتمك وصاچ کسمك صنعتنی اجرا ایدن آدم. [طرز قدیم اوزره اجرای صنعت ایدنلره بواسمی تخصیصله یکی اصولده اجرا ایدنلرینه « پروکار » دیمك عبثدر.] || کوه‌زه بربر = چوق سویلین.

بَربَر { س. آفریقانك مصردن ماعدا اولان سواحل و اقطار شمالیه‌سنده ساکن بولنان بیوك برقوم که الیوم عربلرله مخلوط بولنور: بربر قومی، بربر لسانی.

بَربَرجه { ص. بربر قومنك طرز واصول ویا لساننده اولان. == حـ. بربر لساننده ویا بربرله مخصوص طرزده: بربرجه سویلك. == س. بربر لسانی: بربرجه‌نك خانقی السنه زمره‌سندن اولدیغی هنوز تحقق ایتمدی.

بَربَرستان { سخ. م. بربر قومیله مسکون یر، بربر ممالکی.

بَربَرى { صـ. عر. ذ: بربريه. بربر قومنه منسوب ومتعلق: ممالك بربريه.

بَربَط { سـ. عر. قپوز ولاغوته دينلن چالغى.

بَرپا { ياخود برپاى. صـ. فا. آياقده، قائم.

بَرت { سـ. صاج وصقالى دوشورن كل نوعندن برعلت.

بَرتَر { صـ. فا. دها يوكسك، دها رفيع، اعلا. لـ.

بَرتمك { با: پرتمك.

بُرج { سذ. عر. ج: بروج. ١. قلعه چيقنديسى وقله‌سى، طابيه. ٢. منفرد قلعه، حصار، قله. || هـ. سماده مدار شمسك منقسم اولديغى اون ايكى قسمك بهرى، كه حاوى اولديغى ثوابتك وضعيتيله بررسم وشكل مخصوص كوستروب اواسمله تسميه اولنمشدر: برج حمل، برج ثور، برج ميزان، برج عقرب كبى. [آوروپا لسانلرنده‌كى Bourg و Burg تعبيرلرى بو لفظ عربيدن مأخوذدر.]

بَرجا { صـ. فا. يرنده، مناسب؛ نابرجا = مناسب دكل، مناسبتسز، محلسز. || پابرجا = ثابت قدم.

بَرجسته { صـ. فا. مصرع برجسته = متين و لطيف اولان مصرع: اكر مقصود اثرسه مصرع برجسته كافيدر.

بِرجك { يا بريجك. عد. يالكز بر، بر دانه‌جك.

بَرجيس { سذ. فا. مشترى سياره‌سى.

بَرخانه { سـ. فا. [زبانزدى: بارخانه] بيوك وغير منتظم قوناق ودائره.

بَرخاى { صـ. ياراماز، خايلاز، هايطه.

بَرخوردار { صـ.فا. سعى وهمتنك ثمره‌سنى اقتطاف ايدن، برعمل خيرك مكافاتنه نائل اولان: برخورداراولسون؛ برخوردار اول اوغلم.

بَرخوردارلق { سـ. سعى وهمت وعمل خيرك ثمره ومكافاتنه نائليت.

بَرد { سذ. عر. صوئوق، سرما. || بردالعجوز = قوجه قارى صوئوغى كه ايلك بهارك ايام معدوده‌سنده وقوع بولور.

بَرَد { سذ. عر. ياغان طولو. ذ.

بَردار { صـ. فا. [بر = ادات استعلا. دار = صلب آغاجى] دار آغاجنه چكلمش، مصلوب. || بر دار ايتمك = صلب ايلمك.

بَردار { صـ. فا. [بر = ميوه. دار=ادات تمليك] يمشلى، ميوه‌دار، مثمر.

بُرداق { سـ. با: بارداق.

بَردوام { صـ. فا. [فا. بر=ادات استعلا. عر. دوام = دائم اولمه] دوام اوزره بولنان، سورن، دائم، باقى: صحت و عافيتده بردوام اولمق.

بَردوش { صـ. فا. [بر = ادات استعلا. دوش=اوموز] اوموزلرك اوزرنده اولان: خانه بردوش = اوى اوموزنده، اوموزنده‌كى سجاده وياپوستكيدن عبارت، سرسرى.

بِرده { بر دها. با: بر.

بُرده { سذ. عر. عربلرك اوستدن كييدكلرى بر نوع لباس، خرقه. || قصيدهٔ برده = اعاظم شعراء عربدن كعب بن زهيرك حضور نبويده اوقوديغى «بانت سعاد» قصيدهٔ مشهوره‌سى كه نزد جناب نبويده فوق العاده مقبوله چكمكله، كندى بردهٔ سعادتلرينى دوش مقدسلرندن چيقاره‌رق شاعرك صيرتنه آتملريله، قصيدهٔ مذكوره بو اسمله شهرت بولمشدر. بعده اوكا تقليداً نظم اولنان ديكر بر خيلى قصايده دخى بو اسم ويرلمشدر.

بِرَر { عد. بهرينه بر ياخود بهر دفعه‌سنده بر: پاره‌يى تقسيم ايتديلر برر ليرا دوشدى؛ برر مجيديه‌يه چاليشيورلر؛ شاكردانى برر برر امتحان ايدرلر؛ برر ايكيشر كوتورديلر.

بَرزَخ { سذ. عر. ١. ايكى شئ آره‌سنده‌كى فاصله و خط واصل. ٢. ارواح امواتك قيامته قدر طوره‌جقلرى محل كه دنيا ايله آخرت آره‌سنده فرض اولنور. ٣. م. ايكى قره‌يى بربرينه ربط و ايكى دكيزى بربرندن تفريق ايدن طارديل: پانامه برزخى. ٤. مجـ. عذابلى محل، جهنم: — بو معنا ايله مجازاً صفت كبى ده قوللانيلير: برزخ ير.

بَرش { سـ. كتن ياپراغيله ياپلمش آفيونلى شروب.

بَرَص { سذ. عر. آبراشلق علتی. — بو علته مبتلا اولانه ابرص دیرلر.

بَرطَرَف { ص. فا. [فا. بر = ادات استعلا - عر. طرف = م] اورته‌دن چیقمش، مندفع، زائل: بر طرف ایتمك = اورته‌دن قالدیرمق، دفع ایتمك. == ح. شویله طورسون: لطیفه بر طرف.

بَرعَکس { ح. فا. [فا. بر = ادات استعلا - عر. عکس = ترس] ترسنه، عکسنه، خلافنه، بالعکس: کندیسی نه قدر جاهل ایسه اوغلی بر عکس اوقدر عالمدر.

بَرف { س. فا. قار، ثلج. لس.

بَرق { سذ. عر. شمشك. [الکتریق معناسنه دخی کتیریلوب، ایران وهندده تلغرافه‌ده « تار برق » دیرلر.]

بُرقَت { یاخود بورقات. س. تق. ۱. هیکل، بت، صنم. ۲. بتخانه، نکارخانه.

بَرقَرار { ص. فا. [فا. بر = ادات استعلا - عر. قرار = م] قرارلی، مقرر، یرلشمش، دواملی، دائم: حال حاضرنده بر قرار اولمق.

بَرك { س. فا. یاپراق، ورق: برك کل = کل یاپراغی؛ کل صد برك = بر نوع کل؛ برك وبار = یاپراق ومیوه. || بی برك ونوا = الده آوجده یوق.

بَرك { ص. تق. ۱. پك، قاتی، سرت. ۲. صاغلام، متین، محکم. == ح. پك، صاغلام اوله‌رق. [« پك » لفظی بونك مخففی اولسه کرکدر.]

بُرکان { سذ. عر. [لا. Volcan دن] یانار طاغ، کوه آتش‌فشان.

بُرکانی { ص. عر. ث: برکانیه. ینار طاغه منسوب ومتعلق: علائم برکانیه.

بَرَکَت { سث. عر. ج: برکات. ۱. نعمت، احسان الهی، موهبهٔ سبحانیه. ۲. بوللق، فیض: بو سنه ذخایرده چوق برکت واردر. ۳. مبارکلك، میمنت، سعادت: فلان ذاتك صحبتی برکتیله، دعا کزك برکتیله. ٤. آزی چوق یرینه کچه‌جك صورتده تقدیس الهی‌یه مظهریت: حلال قزانلمیان مالده برکت یوقدر. || برکت ویرسین = ۱. حمد اولسون، اللهه شکرلر اولسون، هله، باری: برکت ویرسین هوا بلوطلی ایدی یوقسه صیجاقدن بایلیردق. ۲. آلنان برشیٔ ایچون دعا مقامنده ایراد اولنور. جوابنده « برکتنی کور » دیرلر.

بَرَکتسز { ص. برکت و میمنتی اولمیان، مقدار کافیده اولدیغی حالده کفایت ایتمیوب خیری کورلمین: آلنك تریله قزانلدیغیچون برکتسز برپاره‌در.

بَرَکتسِزلك { س. میمنتسزلك، خیرسزلق، مقداری کافی اولدیغی حالده خیری کورنمین: بو پاره‌ده بر برکتسزلك واردر.

بَرَکتلی { ص. ۱. فیض وبرکتی اولان، بول، مبذول: بو سنه ذخیره پك برکتلیدر، برکتلی سنه. ۲. میمنت وسعادته مظهر، میمنتلی. ۳. آزی چوق یرینه کچه‌جك صورتده خیری کوریلان: حلال قزانیلان مال دائما برکتلیدر.

بَرکِتمَك { فت. تق. پکتمك، قا. تیلاشدیرمق، تقویه وتحکیم ایتمك.

بَرگُذار { س. فا. [عوامجه زبانزدی: بلگذار] یادکار اولمق اوزره ویریلن هدیه: بوقوطی بکا فلانك برکذاریدر؛ بوده بندن سزه برکذار اولسون.

بَرگُزیده { ص. فا. سچلمش، منتخب، مختار.

بَرگَشته { ص. فا. ترسنه دونمش، معکوس، ترس: بخت برگشته = طالع معکوس ومنحوس.

بَرکِشمَك { فل. تق. پکشمك، قاتیلاشمق.

بَرکلك { س. تق. پکلك، قاتیلق، سرتلك.

بِرکمك { برکدیرمك. و: بریکمك، بریکدیرمك.

بُرکه { سث. عر. صو برکنتیسی، حوض، کولجك.

بِرلَشدیرلمَك { مجـ. بر یره کتیریلوب بر حالنه قونلمق، توحید ایدلمك: ایکی او، ایکی تارله برلشدیرلدی.

بِرلَشدیرمَك { فت. ۱. بر یره کتیروب بر ایتمك، توحید ایلمك: ایکی دکانی برلشدیروب بیوك بر دکان حالنه قودی. ۲. اویشدیرمق، موافقت ایتدیرمك: ایکی کوی

اهالیسنی برلشدیروب یولی یاپدیردی.

برلشمك { فل. ۱. بر اولمق، اشتراك واتحاد ایتمك: ایکی شرکت برلشوب بر فابریقه یاپدیلر. ۲. بربره کلمك، طوپلانمق: بوکون بلدیه دائره‌سنده برلشوب برقرار ویره‌جکلردر. ۳. اویشمق، اتحاد ایتمك: متعهدلر برلشوب مزایده‌ده آرتیرمیورلر.

برلشمه { س. برلشمك فعلی. با: برلنمك.

برلك { س. ۱. بر وتك اولمه، احدیت، وحدانیت: اللهك برلکی حقیچون. ۲. اجتماع، اتحاد. || آغز، دیل، سوز برلکی = سوز بر ایتمه، متفق الکلم اولمه. || ال برلکی = مشترکاً چالیشمه، سعی مشترك: ال برلکیله شو ایشی بیتیرملی. = ص. ۱. اویشمش، متفق، متحد: اونلر برلك اولمشلر. ۲. بر غروش وسائره قیمتنده اولان. ۳. بر اوقه وسائره آغرلغنده ویا بر آرشین وسائره بوینده اولان.

برلمك { یا برله مك. فت. ۱. بر یاپمق، توحید ایتمك. ۲. بردر دیه ادعا ایتمك.

برله { د. [بر ـ ایله] با: بر.

برلی { س. اسقامبیل کاغدلرینك ودومینه وزار وسائره‌نك بر پولیسی: قوبه‌نك برلیسی بنده‌در.

برنا { س. فا. کنج، دلیقانلی.

برنجی { عد. بر درجه‌سنده اولان ایلك، اول، اولکی: آیك برنجی کونی؛ سوقاغك برنجی اوی؛ اون برنجی؛ یوز برنجی وسائره. || مج. ۱. بر خصوصده الك باشده بولنان، الك ایلری اولان: بو آدم نشانجیلقده، خطاطلقده، موسیقیده برنجیدر. ۲. الك باشلی، الك مهم: شمدی برنجی ایشمز شودر.

برنجیلك { س. برنجی اولمقلق، الك باشده بولنمه: صنفده برنجیلکی کیم قزاندی؟

برنس { سذ. عر. یاخود:

برنوس { سذ. عر. ۱. عربلرك اوستدن کیدکاری بر لباس که پك کنیش ومربع الشکل اولوب، یوقاریدن ایکی اوجنده قول یرینی طوتار ایکی دلیکی وباشلغی واردر. ۲. قادینلرك قیرلرده وتفرج یرلرنده اوسته کیدکاری برنوع یلدیرمه.

برق { یاخود بری با: بری.

بروات { سث. جـ. عر. فد: برات. با: برات.

بروج { سذ. جـ. عر. فد: برج. با: برج.

برودت { سث. عر. صوئوقلق، صوئوق، برد، سرما: هوانك شدت برودتی. || مج. مناسباتده‌کی صوئوقلق، مخاصمه، منافرت: آره‌لرنده برودت واردر.

بروز { سذ. عر. میدانه چیقمه، ظهور.

بروش { س. [فر. Broche] قادینلرك کوکسه ویا باشه طاقدقلری مجوهراتلی بیوك ایکنه.

بروشمق { بروشدیرمق وسائره. با: بورشمق وسائره.

بروم { س. [یو. Βρῶμος یعنی پیس قوقودن ماخوذ فر. Brome دن] کیم. اجسام بسیطه‌دن بری.

برون { س. با: بورن.

بره { س. اورمه واینجیتمه اثری اوله‌رق بدنك بر طرفنده حاصل اولان چوروك.

بره { حد. عو. ای، هی، یاهو! [روم ایلی السنه‌سنده مختلف صورده قوللانیلیر بر لفظ ـ ر.]

برهان { سذ. عر. جـ: براهین، دلیل، اثبات، حجت. || مذ. مقدمات یقینیه‌دن مرکب اولان قیاس.

بره‌لمك { فت. ۱. اوروب چوریتمك، بره حاصل اوله‌جق صورتده اورمق: یوزینی بره‌لمشلر. ۲. (میوه وسائره‌یی) اورمق، زده‌لمك، چوریتمك: اریکلری سپتك ایچنده چوق صاللایوب بره‌لمش.

بره‌لنمك { فط. ۱. اورلمقدن چوریمك، چوروك وبره پیدا ایتمك: بتون یوزی بره‌لنمش. ۲. (میوه) برشیئه طوقنمقدن اورلوب برطرفی زده‌لنمك: بو شفتالی بره‌لنمش.

برهمن { س. جـ. عر: براهمه. [هندجه‌دن] ۱. هندولرك الك قدیم دینی اولان (براهما)

مذهبنه تابع آدم. ۲. هندو ومجوسی رئیس روحانیسی.

بُرَهنه { ص. فا. چپلاق، آچیق، یالین: برهنه سر = باشی آچیق؛ برهنه پا = یالین آیاق.

بَرهَوا { ص. هوایه کیتمش، اوچورلمش، نابود.

بَری { یا خود برو ظم. بوطرفده یاقینده، دها یاقین، اوته مقابلی: بری کل؛ بریده طور؛ بری‌یه کل؛ بریدن کچ. || اوته‌ده بریده، اوته‌یه بری‌یه، اوته‌دن بریدن = اوزاق وياقین مختلف محللر. == ص. یاقینده بولنان، بوجهتده اولان، قریب، اوته مقابلی: بری طرف. == س. یاقینده‌وبوجهتده اولان یر: بریسی اوته‌سندن ککیشدر. == ظز. ... دن بری = بروقتدن باشلایه‌رق استمرار بیان ایدر، دن اعتباراً: اوچ سنه‌دن بری کوریشمدك؛ اوکوندن بری خسته. یم: کوریشه‌لیدن بری = کوریشدیکمز وقتدن اعتباراً. || اوته‌دن بری = اسکیدن بری، من القدیم.

بَری { ص. عر. [« برائت »دن صش.] ۱. قورتلمش، سالم، عاری، آزاده: هرخسته‌لقدن بریدر. ۲. پاك، منزه: جناب حق کوزله کورمکدن وقولاقله ایشیتمکدن بریدر. ۳. هیچ بر تعلق ومدخلی اولمیان، برائت قزانان. || بری الذمه = ذمتنده برشیء اولمیان، تبرئهٔ ذمت ایدن.

بَرّی { ص. عر. ؟: بریه. قره‌یه منسوب ومتعلق، بحری مقابلی: بری وبحری تدابیره تشبث ایتدی؛ عساکر بریه.

بِریان { س. فا. کباب.

بَرید { س. فا. تاتار، پوسته، اولاق.

بریزوله { س. [ایتا.] کولباصدی.

بریق { یاخود ابریق. س. [نکا.] ایکی (پرووا وغراندی) دیرکلی وایکیسی‌ده قابا شورتا یعنی دونانمش اولان کمی.

بِریکدیرلمك { مج. جمع وادخار ایدلمك، طوپلانمق: معاشله پاره بریکدیرلمك زوردر؛ قرق سنه‌ده بریکدیریلن کتابلر.

بِریکدیرمك { فتـ. جمع وادخار ایتمك، طوپلامق، تحشید ایتمك: اداره ایله خیلی آقچه بریکدیرمشیدی؛ اوینه برطاقم تنبللر بریکدیرمش؛ حدوده عسکر بریکدیریورلر.

بِریکمك { فل. [واحد دیمك اولان « بر » دن] ۱. طوپلانمق، بریره کلمك، اجتماع، تراکم ایتمك، ییغلمق: اعانه‌دن برخیلی آقچه بریکدی؛ اورایه برچوق آدملر بریکمش. ۲. تحشد ایتمك: حدودده عسکر بریکیور. ۳. شیشمك.

بِریکمه { س. ۱. طوپلانمه، تجمع، تراکم. ۲. تحشد. ۳. شیشمه.

بِریکِندی { س. بریکمکدن حاصل اولان شیء، ییغیلان مقدار.

بَریکی { یاخود بروکی. ص. بو طرفده‌کی، یاقینده‌کی، اوته‌کی مقابلی: بریکی اوته‌کیندن بیوکدر. || اوته‌کی بریکی = هر کیم اولورسه، هرکس.

بَرین { ص. فا. یوکسك، رفیع: قصر برین.

بَریّه { سش. عر. چول، صحرا، بیابان: بریة الشام = شام چولی.

بَریّه { سش. عر. ج: برایا. خلق، ناس، انسانلر، انام: خیر البریه = انسانلرك اك ایسی اولان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز.

بَرّیه { سش. عر. قره عسکری، قوهٔ بریه، بحریه مقابلی: انکلتره‌نك بریه‌سی بحریه‌سندن چوق دوندر.

بَز { س. [اصلی عربی اولوب شده‌لیدر.] پنبوق ویا کتندن معمول بیاض طوقومه‌که انواعی اولوب باشلیجه چاشیر وچارشف وکیسه وسائره اعمالنه یارار، کرپاس: یرلی بز، آمریقان، طربزون بزی. || آیاق بزی = آیاق سیله‌جك بز. || ال بزی = چوجقلرك اللرینی سیلمکه مخصوص بز. || تخته بزی = تخته اوغدقلری ویقانمش تخته‌لرك اوزرینه یایدقلری بز. || چوجق بزی = قونداق بزلرینك بهری. || سفره بزی = ترابزه‌نك اوستنه آچیلان اورتی، ووقتیله سفره‌نك آلتنه یاییلان یایغی. || نماز بزی = قادینلرك نمازقیلدقلری وقت باشلرینه اورتدکلری بز. || بز چوزمك = بزی دستکاهدن چیقارمق؛ ومج. کیدوب کلمك.

بُز { سش. [اصلی: بیض یعنی یمورطه اولسه کرکدر] بوشنده و

قولتوق آلتی وقاصیق کبی یرلرده بولنان متحرک دانهلی، غده.

بز ض. [ضمیر متکلم مع الغیر یعنی «بن» ضمیرینک جمعیدر] سویلین ایله رفیقلرندن کنایهدر، نحن، ما: بز کلدک، بزم ایشمز، بزه سویلدیلر، بزی کوردیلر، بزدن قاچدیلر، بزمله کلدی؛ بزجه = بزه کوره؛ بزسز = بز اولمقسزین. || بز بزه = بز کندیمز، بز کندی آرامزده، بشقهسنی قاریشدیرمیهرق. — بعض دفعه (لر) علاوهسیله مکرراً جمعلنوب بزم کبی آدملر (ابنای جنسمز) معناسنی افاده ایدر: بزلره دوشمز. || بزده = بزم مملکتده. || بزمکیسی = حال و کارمز.

بزادی س. [اصلی: بیجاده] کوچیل یاقوت، باریل (ذی قیمت طاش).

بزّاز سف. عر. [«بز»دن سمب.] بز وسائر منسوجات صاتان تاجر.

بزّازستان یاخود بزستان. با: بدستان.

بزدیرمك فت. بیقدیرمق، او. صاندیرمق، تصدیع وتنفیر ایتمك.

بزر سف. عر. ج: بزور. سبزه وچیچك تخمی. [حبوباته مخصوص اولان «بذر» دن تفریق اولنمیدر.]

بزرك ض. فا. ج: بزرگان. بیوك، اولو، عظیم، کبیر. = س. بیوك آدم.

بزرگوار ص. فا. بیوك مرتبهلی، عالی، جلیل القدر، فاضل: شیخ بزرکوار سعدی شیرازی.

بزستان یا بزازستان. با: بدستان.

بزك س. [«بزهمك»دن] سوس، زینت، آرایش، زیب.

بزکجی س. کلینلری تزیین ایدوب کیدیرن قادین، مشاطه.

بزکین ص. [«بزمك»دن ابزمش] بیقمش، اوصانمش، فتور کتیرمش، مأیوس.

بزلامق یا بیزلامق. فل. [اصلی: بوزاغیلامق] (اینك و امثالی) طوغورمق، یاوریلامق.

بزلنگیج س. [اصلی: بیزلانغیج] با: بیزلانغیج.

بزلیه یا بیزلیا. س. دانهسی وتازه ایکن قبوغی دخی ینن نخوده مشابه معروف سبزه.

بزم س. فا. صحبت ومحبت مجلسی، عیش وعشرت مجمعی: بزم الفت، بزم عشرت، بزم وفا.

بزم ض. بز ضمیرینك مضاف الیهیدر: بزم ایشمز، بزم کلهمز، بزمله برابر.

بزمك فل. بیقمق، اوصانمق، فتور کتیرمك، بیزار ومتنفر اولمق: جانمدن، دنیادن بزدم.

بزمك یا بزهمك. فت. طوناتمق، سوسلندیرمك، تزیین ایتمك.

بزمگاه وبزمگه. س. فا. [بزم = مجلس. گاه = محل] صحبت وعیش وعشرت ایچون طوپلانیلان محل، مجلس عشرت یری.

بزمکی ص. بزه متعلق اولان، بزم تحت تصرفزده بولنان: سزك اینککز بزمکندن زیاده سوت ویریور.

بزن س. ۱. سوس، زینت، زیب. ۲. صنیعه، کلفت، غیر طبیعی حال؛ اوزن بزن = اوزنهرك کلفتله ایدیلن ساخته زینت.

بزنمك فط. سوسلنمك، تزین ایتمك.

بزیقجی ص. [غلطی: مزیقجی] اویونده حیله یاپان، حیلهباز.

بزیقمق فل. ۱. صیقلمق، طارلقده بولنمق. ۲. تزویراتده بولنمق. مر.

بزیك فر. [Besique] بر نوع کاغد اویونی.

بس د. باء مفتوحه ایله باشلاز بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: بس بللی.

بس ح. فا. الویرر، کافی.

بس یاخود بوس. د. باء مضمومه ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: بس بتون (بسبتون).

بسا س. [آرناؤدجهدن] ۱. آرناؤد عهد وپیمانی: بسا ویرمك = تعهد ایتمك. ۲. قان کودن خصملر آرهسنده عهد وپیمانله عقد اولنان متارکه: بینلرنده ایکی آیلق بسا واردر.

بساتین سف. ج. عر. فد: بستان. با: بستان.

بَساریه { س. طالیانلرده بیوك خلاطلرك باغلاندیغی قازیق.

بِساط { سذ. عر. دوشمه، کلیم، خلی، سجاده.

بَسالت { سش. عر. شجاعت، جسارت، یکیتلك، بهادرلك: ابراز بسالت ایتدی.

بَسائِط { سذ. جم. عر. فد: بسیط. با: بسیط.

بُسْتون { ص. ح. با: بتون.

بُستان { سذ. عر. [فا. «بوستان» دن معرب] با: بوستان.

بَسته { ص. فا. [«بستن» فعلندن سمف] باغلانمش، باغلی، مربوط: دل بسته = مربوط القلب. == س. بر شرق ویا منظوم تیاترو اویوننك مقام وآهنکی. مقابلی: گفته.

بَسته کار { س. فا. شرق وتیاترو منظومه‌لرینه مقام وآهنك اویدیران موسیقی شناس.

بِسریك { یاخو بیسریك. س. خفیف وسریع یورویشلی بر جنس هجین دوه‌سی.

بِسریك { یاخود بصریق. ص. جیلیز، جانسز واوتانغاج.

بَسط { س. عر. یایمه، سرمه، دوشمه، آچمه: بسط مقال ایتمك = سوز آچمق؛ بسط مقدمات ایتمك = مقدمات سرد ایتمك؛ کریزکاه آچمق.

بَسلتمك { فتد. اعاشه وانفاق ایتدیرمك: اختیارك کندنی اولادینه بسلتمسی طبیعیدر.

بَسلمك { فتد. ١. بیوب ایچه جکنی تدارك ایتمك، اعاشه وانفاق ایتمك: چولق چوجغنی بسلمك ایچون چالیشیور. ٢. سمیرتمك، تاولاندیرمق، تسمین ایتمك: قازلری کسمزدن اول بسلملی. ٣. یتیشدیرمك، اداره ایتمك: چفتلکنده حیوانات بسلیور. ٤. قالینلاشدیرمق، قبارتمق، آلتنی طولدیرمق: آلتنی پنبوقله بسلمك.

بَسلمه { س. ١. بسلمك فعلی. ((ا)): بسلمك. ٢. بوغازی طوقلغنه طوتیلان وآخرتلك کبی اتخاذ اولنان خدمتجی قیز. ٣. آلتی طولدیرلمش شیء.

بَسلنمك { فطد. ١. بیوب ایچمك، تعیش وتغذی ایتمك: بوآدم ایی بسلنیور؛ اتله بسلنمك. ٢. سمیرمك، تاولانمق: هندیلر جوزله بسلنیر. ٣. قبارمق، شیشمك، قالینلاشمق.

بَسله‌یش { س. انفاق، تغذیه.

بَسله‌یجی { ص. انفاق وتغذیه ایدن، مغذی: فاصولیه بسلیجی برسبزه‌در.

بِسمِ { عر. ترکیب. [اصلی: باسم = آدیله] بسم الله = اللهك آدیله؛ بسمه سبحانه = حق تعالانك آدیله.

بَسمَله { سش. عر. «بسم الله الرحمن الرحیم» جمله شریفه‌سی: بسمله ایله ایشه کیریشدم؛ بسمله خوان = بوجمله شریفه‌یی اوقویان، بدأ ومباشرت ایدن: بسمله خوان اوله‌رق = بسمله اوقویه‌رق. || بسمله دیمك = باشلامق. || بسمله چکمك = بسم الله جمله شریفه‌سنی اوقومق.

بَسی { س. حیوان سمیرده‌جك بر: بسی‌یه قومق = سمیرتمك.

بَسیط { ص. عر. ((أ)): بسیطه. جم: بسائط. [«بسط» دن صف.] ١. دوز، عارضه‌سز. ٢. آچیق، واسع، کنکیش. ٣. مرکب اولمیان، ساده: اجسام بسیطه.

بَسیطه { سش. عر. ارتفاع تخته‌سی: بسیطهٔ شمسیه، بسیطهٔ قطبیه، بسیطهٔ افقیه، بسیطهٔ لیلیه = بو آلتك انواعی.

بَسیلی { یا بسیلو. ص. مخصوصاً سمیردلمش، تاولادلمش، پرورده: بسیلی قاز، بوزاغی.

بَسیم { ص. عر. [«بسم» دن صش.] کولر یوزلی.

بَش { عد. درتدن صکره کلن عدد، خمسه، پنج، ٥: بش دانه، بش کشی؛ اون بش، یکرمی بش، یوز بش. || بش بییق = موشموله‌نك برجنسی، دونکل. || بش پارمق = چاقر دیکنی، عرفج، بکمون (نبات). || بش پنجه = حیوانات بحریه‌دن بر دیکنلی بوجکی. || بش چفته = اون کوزکله چکیلور فلکه. || بشده بر = بش قسمده برقسم، خمس، پنجیك. || بش قارداش = سله، توقات. || بشی بر یرده = بش لیرالق یعنی بشیوز غروشلق آلتون سکه.

بِشارَت { سش. عر. مژده، برایی خبر تبلیغی. ((ابانك فتحیله مستعمل ایسه‌ده، غلط اولوب، مفتوح الباء بشارت حسن وجمال دیمکدر.))

بَشارَت { س. [آنف الذكر لغت عربيه‌دن غلطدر] يكی چيقمه غريب شیء، بدعت قبيحه، اعجوبه.

بَشاشَت { سذ. عر. كولر يوزليلك: اظهار بشاشت ايتمك.

بَشاق { س. با: باشاق.

بَشَر { عد. هر برينه ويا هر دفعه‌سنده بش: موجود آلچه‌يی تقسيم ايتدكلرنده بشر ليرا دوشدی؛ بشر بشر صايملی.

بَشَر { سذ. عر. حيوان ناطق، آدم، انسان، مردم؛ نوع بشر = انسان جنسی؛ ابو البشر = حضرت آدم (عم)؛ سيد البشر = فخر عالم (صلعم) افندمز. || علم البشر = انسانك احوال طبيعيه‌سندن بحث ايدن علم كه علم اللسانله برابر كشفيات جديده‌دندر.

بَشَره { سذ. عر. تش. درينك طبقهٔ خارجيه‌سی. || بشرهٔ داخليه، بشرهٔ مخاطيه = بدنی داخلاً اورتن غشاء مخاطينك طبقهٔ خارجيه‌سی.

بُشرى { سذ. عر. مژده.

بَشَرى { ص. عر. ث: بشريه. انسانه منسوب ومتعلق: احوال بشريه.

بَشَريَّت { سذ. عر. انسانلق، انسانك حال طبيعيسی: بشريت ايجاباتندندر.

« بشريت » ايله « انسانيت » آره‌سنده چوق فرق واردر: بشريت انسانك هر درلو احوال طبيعيه‌سنه، انسانيت ايسه يالكز فضائل وكمالات روحانيه‌سنه عائددر؛ مثلا نسيان، خوف، اشتها، شهوت كبی حاللر بشريت؛ كرم، سخاوت، وفای عهد، قناعت كبی حاللر ايسه انسانيت مقتضياتندندر. الحاصل بشريت تاريخ طبيعيه، انسانيت ايسه اخلاقه متعلقدر.

بُشقه { بشقه‌لاشمق وسائره. با: باشقه وسائره.

بَشلِك { ص. ١. بش (غروش وسائره) قيمتنده اولان: بشلك باصمه. ٢. بش (آرشين وسائره) بوينده اولان: بشلك ديرك. ٣. بش جزء‌دن مركب ويا بشه منقسم، خماسی. == س. بش غروشلق ويا پاره‌لق سكه: بر بشلك ويردی.

بَشلَمه { س. بش قات ايتمه، تخميس.

بَشلی { ص. بش پول وسائره‌سی اولان، خماسی، مخمس. == س. اويون كاغدلرينك بش بنكليسی: قوپه‌نك بشليسی.

بُشمَق { با: باشمق.

بَشمه { س. جيقريقجی دستكاهنك كوتوكی: دليكلی بشمه.

بَشِنجی { عد. دردنجيدن صكره كلن، بش درجه‌سنده اولان، خامس، پنجم: بشنجی او، بشنجی فصل، بشنجی كون؛ اون بشنجی، يوز بشنجی الخ.

بَشوش { ص. كولريوزلی معناسيله « بشاشت » دن اسم مبالغه اولمق اوزره قوللانيليور. سه‌ده، عربلرجه مسموع اولمديغندن، لغت مولده دكل، عادتا غلطدر.

بَشير { ص. عر. [« بشارت » دن صفت.] ايی بر خبر كتيرن، مژده يتيشديرن، مژده‌جی؛ بشير نذير = تبشير وتهديده مأمور بيوريلان خاتم الانبياء (صلعم) افندمز. [كوزل و كولر يوزلی معنالريله لسانمزده قوللانلماز.]

بَشيك { س. [اسكی تركجه‌ده صالالامق ديمك اولان « بيشمك » دن] كوچك چوجقلری ياتيروب صاللايه‌رق اويوتدقلری معروف كروت، مهد، كهواره. || اجل بشيكی = مخاطره‌لی ومعلق اسكله وسائره.

بَشيكجی { س. بشيك ياپان طوغرامه‌جی.

بَشيوز { عد. بش كره يوز، خمسمأه، پانصد: بشيوز كشی، بشيوز غروش.

بُصاريق { با: باصاريق.

بُصديرمَق { بصديرمه. با: باصديرمق وسائره.

بَصَر { سذ. عر. ج: ابصار. ١. كورمه، رؤيت. ٢. كوز، عين، چشم، ديده. ٣. چشم حقيقتله كورمه، قلب كوزی. || اولو الابصار = بصيرت صاحبلری، كوروب آكلايانلر. || علم البصر = رؤيتك احوال و حقايقندن بحث ايدن علم، [فر Optique].

بَصره { سخ. عراق عربده وشطك اوزرنده واقع ولايت مركزی مشهور شهردركه علماسی وقتيله ادبيات عربيه‌ده كوفيونه قارشی برمسلك مخصوص اتخاذ ايتمشلردی. || بصره ضمغی = برجنس ضمغ.

بَصرى { سذ. ص. عر. ج: بصريون. بصره اهاليسندن

ویا ادبیات عربیه‌ده کوفیونه قارشی بر مسلك مخصوص اتخاذ ایدن بصره علماسندن آدم .

بَصَری { ص. عر. ث: بصریه. رؤیته ویا علم البصره متعلق .

بَصَل { سذ. عر. صوغان . ف.

بَصیر { ص. عر. [« بصر » دن صش.] ١. کورن، کوریجی، بینا . ٢. کوروب آکلایان، قلب کوزیله کورن، بصیرت صاحبی .

بَصیرَت { سش. عر. قلب کوزیله کورمه، کوروب کنه وحقیقتنه وارمه: بصیرتله باقمق؛ بصیرتی باغلانمق = غافل طاورانمق .

بَصیرَتسِز { ص. قلب کوزی قپالی، چشم حقیقتله کورمز، غافل .

بَصیرَتسِزلِك { سش. قلب کوزیله کورمامش، غفلت .

بَصیرَتلی { ص. قلب کوزیله کورن، هرشیئك اصل و حقیقتنی آکلایوب تدبیرلی طاورانان .

بِضاعَت { وبضاعه. سش. عر. ج: بضایع . ١. سرمایه: قلیل البضاعه = سرمایه‌سی آز؛ بی بضاعت = سرمایه‌سز. ٢. تحصیل اولنمش علم، معلومات .

بَضایِع { سش. ج. عر. فد: بضاعت. با: بضاعت.

بَطّ { س. فا. قاز. لس.

بَطارِس { س. بر نوع اکرلتی اوتی .

بُطاریه { س. با: باتاریه .

بُطاق { بطاقلق، بطاقجی. با: باتاق وساٸره .

بُطّال { ص. عر. [« بطالت» دن صمب.] ١. حکمسز، حکمدن ساقط، بوش: بطال اوراق. ٢. ایشلمز، معطل: بطال بر دکرمن . ٣. قوللای قوللانیله‌میه‌جق قدر بیوك، خنطال: بطال کوپ. [بومعنا ترکجه‌یه مخصوصدر. — قهرمان وبهادر معناسیله لسانمزده قوللانلماز.] = س. برایشه متعلق حکمسز اوراق: بطالنی لف ایتمك؛ بطالده حفظ ایتمك. || بطال ایتمك، بطال چکمك (یعنی اوستنه « بطال » کلمه‌سنی یازمق) = حکمسز براقمق، حکمسز اوراقه قاتمق . || بطال کاغد = طولی ٨٢ وعرضی ٥٧ سانتیمتره اولان طبع کاغدی .

بَطالَت { سش. عر. ایشسزلك، ایشلمزلك، عطالت .

بَطاٸَت { سش. عر. بطیٔ اولمه، آغرلق، یاواشلق، آغر طاورانمه، سرعت ضدی .

بَطریق { سذ. عر. با: پطریق.

بَطش { سذ. عر. ١. عنف و شدتله طوتوب قاپمه و یاقه‌لامه. ٢. قوت، شدت، غلبه.

بُطلان { سذ. عر. ١. حقسزلق، حق ضدی، باطل و بوش اولمه: تثلیثك بطلانی. ٢. معطل وحکمسز اولمه. || ط. بطلان حس = بر عملیات اجراسیچون حسك ابطالی، بر عضوك موقتاً حسدن محروم ایدلمسی .

بَطمان { س. با: باتمان .

بَطن { سذ. عر. ج: بطون. ١. قارن، شکم. ٢. صوی، سلاله، نسل .

بَطنی { ص. عر. ث: بطنیه. تث. قارنه منسوب ومتعلق .

بُطون { سذ. ج. عر. فد: بطن. با: بطن .

بَطیٔ { ص. عر. [« بطائت » دن صش.] آغر حرکتلی، یاواش، سریع ضدی، کج. || بطیٔ الهضم = کچ هضم اولنان.

بِعبارَتِها { ح. عر. کندی عبارەسیله، صورت افاده‌سنی تغییر ایتمکسزین، عیناً: فلان کتابدن بعبارتها بر قاچ فقره نقل ایتمشدر .

بَعث { سذ. عر. ١. کوندرمه، یوللامه، ارسال. ٢. حق تعالانك بر نبیی خلق دین حقه دعوته مأمور بیورمسی. ٣. دیریلتمه، احیا، یوم قیامتده موتانك احیاسی: بعث بعدالموت؛ یوم البعث = قیامت کونی .

بِعثَت { سش. عر. طرف الهیدن بر پیغمبرك وبا خصوص پیغمبرمز افندمز حضرتلرینك خلقی دین حقه دعوته مأمور بیورلمسی: بعثت نبویه .

بَعدَ { ظر. صکره. بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: بعدالظهر = اوکله‌دن صکره؛ بعد الطعام = یمکدن صکره. || بعد ذا، بعد ازین = بوندن صکره. || بعدما، من بعد، فیمابعد = اوندن صکره، بر دها. || بعده = اوندن صکره، مؤخراً. || بعد بُعدٍ = بر چوق

وقت صکره، نه‌دن صکره. || مابعد = صکره‌سی، آلت طرف. [بوصوك تعبیرده وامثالنده « د » ساکن اوقونور.]

بُعد { سذ. عر. جـ: ابعاد. اوزاقلق، بعید اولمه، قرب ضدی: اون فرسخ بعدنده؛ بعد مسافه = مسافه وآرالق اوزاقلغی. [بعد ومسافه دیه‌ملی.]

بعض { ک. عر. بر طاقم، برقاچ، بر مقدار: بعض آدملر بو فکرده بولنورلر؛ بعض اشیا آله‌جغم؛ بعضمز کیده‌لم بعضمزده بوراده قاله‌لم. [غلط اوله‌رق بعضی کبی قوللانیلوب: بعضیسی، بعضیلری دینلیر. اکثریا جمعه مضاف اولوب، زعم اولندیغی کبی، « بعض شیء » و« بعض حکیم » دینلمز. مع هذا بعض کره، بعض دفعه، بعض کیجه، بعض سنه کبی زمانه دلالت ایدن تعبیراتده مفرده اضافتی جائزدر.]

بو لغتك عربیده معناسی وصورت استعمالی فرقلیدر؛ لسان مذکورده اسم کبی قوللانلدیغنده « کل » مقابلی اوله‌رق جزء وقسم دیمکدر؛ کنایه کبی قوللانلدیغنده ایسه « بری » معناسنی افاده ایدر؛ مثلا: عربلر (بعض الشعراء) دیدکاری وقت « شاعرك بری » معناسنی مقصود ایدرلر؛ بز ایسه (بعض شعرا) تعبیرندن « برطاقم شاعرلر » معناسنی چیقاریرز.

بعضاً { ظر. بعض کره، کیمی وقت: بعضاً اوقور بعضاً یازار.

بِعَونِ { یاردیمیله معناسنه ترکیب عربیدر: بعون الله تعالی = حق تعالانك یاردیمیله، عون وعنایتیله.

بَعید { صـ. عر. ث: بعیده. [« بعد » دن صش.] اوزاق، ایراق، دور: بغداد شامدن بعیددر؛ اقطار بعیده‌یه سیاحت ایتمك. || مجـ. احتماله قریب اولمیان، غیر مأمول، غیر منتظر: او آدمدن بویله بر معامله بعید دکلدر. || بعید الاحتمال = احتمالی قوی اولمیان، غیر محتمل.

بِعَینِه { بعینها حـ. عر. [ب = حرف جر - عین = کندی. ه، ها = ضمیر غائب] عینیله، اولدیغی کبی: او فقره‌یی بعینها درج ایتمش.

بغا { سـ. با: باغه.

بُغات { سذ. جـ. عر. فد: باغی. || با: باغی.

بِغال { سذ. جـ. عر. فد: بغل. || با: بغل.

بَغایت { حـ. فا. [فا. ب = ادات الصاق - عر. غایت = صوك] صوك درجه‌ده، پك، زیاده: بغایت ذکی برچوجق.

بَغتةً { حـ. عر. آکسزین، بردن بره، بکلنلمدیکی حالده: بغتةً ظهور ایدیوردی.

بَغدادی { سذ. صـ. عر. بغداد شهرینه منسوب و متعلق ویا بغداد اهالیسندن، بغدادلی. == تر. طار تخته پروازلرندن یاپلمش و اوستی صیوانمش بولمه وطاوان.

بَغداش { سـ. با: باغداش.

بُغدان { سخ. جـ. رومانیه‌یی ترکیب ایدن و مملکتین اسمیله دخی شهرت بولان ایکی خطه‌نك بری، که اصل اسمی مولداویادر. دیکری افلاقدر.

بُغدای { سـ. با: بوغدای.

بَغر { بغرصق، بغرمق وسائره. || با: باغر وسائره.

بغشلمق { با: باغشلامق.

بُغض { سذ. عر. سومه‌مه، بری حقنده کیزلی وقلبی عداوت حس ایتمه، کین، نفرت، خصومت: بغض ایتمك، بغض وکین باغلامق.

بَغل { سذ. عر. جـ: بغال. قاطیر، استر. لسـ.

بَغَل { سـ. فا. قولتوق. لسـ.

بَغی { سذ. عر. ١. آزغینلق، سرکشلك، حدی تجاوز. ٢. حقدن عدول.

بِغَیرِ { حـ. عر. [ب = حرف جر. غیر = دیکر] سلب وانکار معناسیله بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: بغیر حق = حقسز، حقسزلقله.

بَقاء { سذ. عر. بولندیغی حالده قالمه، دوام، ثبات، زوال بولمامه، فنا مقابلی: بقا بولمق = دائم وثابت اولمق؛ بقاء توجهاتلری = توجهلرینك دوامی؛ || داربقا = آخرت، دارفناضدی.

بقابونغه { سـ. یاوشان نوعندن بر دیکن.

بِقاع { سذ. جـ. عر. فد: بقعه. || با: بقعه.

بَقّال { سذ. عر. [« بقل » دن صمبـ] ذخیره ویا کولاته متعلق شیئلر صاتان اصناف. [اصل عربیده معناسی سبزه‌جی

اولوب، عربستانده اکثریا سبزه و ذخیره بر دکانده صاتلدیغی مناسبتله، بالآخره یالکز ذخیره صاتانلره دخی اطلاق اولنمش، وبزجه بو معنایه حصر ایدلمشدر.] بقال دکانی = بقالخانه .

بقّالخانه { س. بقال دکانی.

بقـالرا { س. [یتا.] مجـ. قیج آلتنده اولان طوپ دلیکلری .

بقّاللق { س. بقال صنعت وتجارتی: بقاللق ایدیور.

بقام { یاخود بقم. س. ١. قرمزی بویا آغاجی که برازیلیه دن کلیر. ٢. خاص اولمیان هر درلو بویا.

بَقایا { سش. جـ. عر. فد: بقیه. با: بقیه . || ما. تحصیل اولنه میوب ایرتسی سنه یه قالان ویرکی وواردات. || ع. قرعه بقایاسی = قرعه اصابت ایدوب ده سلاح آلتنه آلنملری تأخیر اولنان افراد.

بَقَر { سـذ. عر. صیغیر، اوکوز، اینك، مانده جنسلری .

بَقراج { س. با: باقراج.

بُقراطی { صـ. عر. ذ: بقراطیه. ابوالاطبا عد اولنان حکیم یونانی بقراط یعنی هیپو-قراتك اصول طبنه موافق و متعلق اولان.

بُقراطیّون { سذ. جـ. عر. ابو-الاطبا بقراط حکیمك اصول طبابتنه تابع اولان اطبا.

بُقعه { سش. عر. جـ: بقاع . ارض قطعه سی، مملکت، خطه. || ط. بقعهٔ قرنیه = کوزه عارض اولان بیاض لکه، مسافر.

بقلاك { س. با: باغلان.

بقله { سش. عر. سبزه، سبزوات. [لسانمزده فول معناسیله مستعمل اولان لغت معلومه بوندن اولمیوب، عربیده دخی فول دیمك اولان « باقلا » کلمه سندندر، وبناءً علیه اویله یازلمسی اقتضا ایدر .]

بَقلیّه { صش. عر. نا. فصیلهٔ بقلیه = سبزه قبیلندن اولان نباتات .

بَقَّم { سذ. عر. [معربدر] با: بقام .

بَقیّه { سش. عر. جـ: بقایا. ١. آرتوب قالان شیء: ذخیره بقیه سی. ٢. آلت طرف، کری طرف، مابعد: بقیهٔ احوالی معلوم دکلدر. ٣. محو ونابود اولان برشیئك باقی وموجود قسمی: براسکی معبدك بقیه سی. || بقیة السیوف = برمحاربه ده مغلوب طرفدن قورتلوب صاغ قالانلر. = جـ. با: بقایا.

بَگ { س. ١. بیوك، زنکین، بای، ایلری کلن آدم. ٢. باش، رئیس: عشیرت بکی. ٣. حاکم، امیر، والی، پرنس: سیسام، قره طاغ بکی. ٤. آمر، ضابط، قوماندان: الای بکی، سنجاق بکی. ٥. بعض اسکی خاندانلره منسوب افرادله پاشا زاده لره وصنف عسکریده قائممقام ومیرالای رتبه لرینی حائز اولانلره واجنبی کبراسنه ویریلن عنوان اولوب، اسمه لاحق اولور: علی بك، حسن بك، قائممقام بك، قونسلوس بك. ٦. آشیق کیکنك درت یوزندن بری. ٧. اسقامبیل اویوننده کاغدك برلیسی: قوپه بکی. || آری بکی = آریلرك قولاغوزی. || آغا بك = بیوك برادر. || آلای بکی = ژاندارمه آلاینك قوماندانی که میرالای رتبه سنه معادل رتبه یی حائزدر. || بك بالیغی = مرسین نوعی. || بك بورکی = پیغمبر چیچکنك برنوعی. || بوی بکی = کوچك عشیرت آغاسی. || چیچك بکی = چیچکك قباجه سی. || روم ایلی بکلر بکی = میر میرانلقله وزارت آره سنده بر رتبهٔ ملکیه یی حائز آدم. || قوپا، ماچا بکی = کلخان بکی. || کلخان بکی = سو-قاق چاپقینی، خیلاز ودر بدر چوجق.

بَك { س. تنده وعلی الخصوص یوزده کی طبیعی بنك، خال، شامه. || ات بکی = قبارمه صو-رتنده بك، کوچك اور. || بك دوشمك = لکه پیدا اولمق: کوزینه بك دوشدی؛ اوزومه بك دوشمك = لکه صورتنده اولان بر خسته لغه اوغرامق .

بکا { ض. ضمیر شخصینك مفرد متکلمی اولان « بن » لفظنك مفعول الیهیدر: بکا ویر-دی؛ بکا سویلدی. [ضرورت وزن ایچون « بانکه » صور-تنده ده یازیلیر .]

بُکاء { سذ. عر. آغلامه، ناله، کریه .

بَکار { سذ. صـ. [عر. «بکر» دن غلط. فارسی ظنیله «بیکار»

يازلمسی خطادر.] ١. اولنمه مش، زوجه سی اولمیان آدم: بکار آدم، بکار کبی یاشامق. [نادراً اولنمه مش قیز حقنده مستعملدر.] ٢. طشره لی اولوب بر بیوك شهرده برایشله مشغول اوله رق عائله سز یاشایان آدم: بکار اوطه لری؛ بکارلرك چماشیرینی ییقامق.

بُکار { س. با: بیکار.

بَکارَت { سش. عر. قیزلق. ارکك تقرب ایتمه مش قیزك حالی. [بومعنا ایله « بکر » استعمالی غلطدر.]

بَکارلِق { س. اولی اولمیان آدمك حالی، اولنمه مش ارکك ویا قیزك حالی: بکارلق اولیلکدن ایی دکلدر.

بَکام { ص. فا. [ب = ادات الصاق . کام = مرام] نائل مرام، آرزو ایتدیکنه دسترس اولان، مسعود، بختیار.

بکتاش { ص. تق. اقران، کفو، معادل. || حاجی بکتاش طوزی = حاجی بکتاش ولی (قدس سره) تربه سی جوارلرنده چیقان براق وبلوری بر جنس قیا طوزی.

بکتاشی { س. ص. حاجی بکتاش ولی یه منسوب طریقتده بولنان آدم، بکتاشی درویشی، باباسی = بو طریقتك درویشی، شیخی؛ بکتاشی اوزومی = اوزومك بر نوعی. || مج. قیدسز، رند.

بکتاشیلك { س. بکتاشی طریقی و بو طریقته منسوبیت.

بَکجِك { س. و:

بَکجِکز { س. کوچك بك؛ بکجکم. [تحبیب و تحقیر مقامنده قوللانیلیر.]

بَکجی { س. بر شیئی بکلیوب محافظه ایدن آدم، محافظه جی، حارس، دیدبان، قوروجی؛ محله بکجیسی = کیجه سوقاقلرده طولاشوب امنیت عمومیه یه باقان وجنازه ودوکون کبی وقوعاتده اهالینك خدمتنده بولنان آدم؛ کوشك، یالی، قوناق بکجیسی = بوش بولنان بو یله بر دائره یی بکلیوب محافظه ایدن آدم: قوری بکجیسی = قوریجی؛ کوشك بکجیسی = یانغنی خبر ویرمك ایچون قله ده بکلینلر.

بَکجیلِك { س. بکجی صفت و خدمتی.

بِکر { بکارت یرینه مصدریت یعنی قیزلق معناسیله قوللانیورسه ق ده، بو لغت عربیده صفت اولوب، اصلا مصدریت معناسنه کلمدیکندن، غلطدر. ازالهٔ بکر تعبیری دخی بالطبع غلط اولوب، بکارت وازالهٔ بکارت دیمك اقتضا ایدر.

بِکر { ص. عر. بوزلمامش، ارکك کورمه مش (قیز)، قیز اوغلان. || فکر بکر = دها اول کیمسه طرفندن افاده اولنمامش فکر. || بکر مضمون = باخصوص شعرده بشقه بری طرفندن سویلنمامش مضمون.

بَکره { سش. عر. مقره؛ اوچ بکره لی = اوچ مصوره یی بردن بوکن (چیقریق).

بَکری { ص. [صباح دیمك اولان « بکره » دن یعنی صباحدن عشرته دوام ایدن.] عشرته مبتلا، ایچکی یه دوشکون، سرخوش.

بَکریلِك { س. عشرته ابتلا، ایچکی یه دوشکونلك، سرخوشلق.

بَکز { س. ١. چهره، یوز، روی، وجه: دکیزك بکزی = روی دریا. ٢. یوز رنکی: بکز آتمق، اوچمق، بوزلمق = یوزك رنکی اوچمق، صارارمق.

بَکزاده { س. ص. ١. بك اوغلی، پدری رئیس ویا آمر اولان. ٢. صویلی، اصیل، نجیب، کشی زاده.

بَکزاده لِك { س. صویلیلق، اصالت، نجابت، کشی زاده لك. || مج. مسرفلك، تأملسزجه حرکت، هوپپه لق.

بَکزَتمك { فتـ. ١. بر شیئی دیکر بر شیئه مشابه و مماثل ایتمك، تشبیه وتمثیل ایتمك: یاپیله جق شیئی او رنکنه بکزتملی. ٢. تقلید وتنظیر ایتمك، عیننی یاپمق: فلانك رسمنی یاپوب چوق بکزتدی؛ یازیسنی بتمکه بکزتدی. ٣. یاکیلوب برشیئی دیکر بر شیٔ ظن ایتمك، یاکیله رق ظن ایتمك: سزی فلانه بکزتدم. || برشیئه بکزتمك = نه صورتله اولورسه تسویه ایتمك، بروجه تسویه دوشونمك.

بَکزَتمه { س. بکزتمك فعلی، تشبیه، تمثیل.

ص. تمثیل وتنظیر صورتیله یاپلمش، تقلید .

بکزه دلمك { فج. ۱. اوید- یرلمق، تشبیه وتمثیل ایدلمك : بو یازی اصلنه بکزدیله‌مه‌مشدر. ۲. تقلید ایدلمك. ۳. یا کلیشلقله بشقه ظن اولنمق : آرانیلان بر آدمه بکزدلدی. || برشیئه بکزدلمك = نه صورتله اولورسه تسویه اولنمق .

بکزدیش { س. بکزتمك فعلی، تشبیه، تمثیل .

بکزمك { فل. برشیئه مشابه ومماثل اولمق : قورت کوپکه بکزر برحیواندر؛ بو یازی مشقه هیچ بکزمیور. || برشیئه بکزمك = اولدقجه شایان قبول اولمق : بو یازی برشیئه بکزمیور؛ شمدی برشیئه بکزدی .

بکزمه { س. و :

بکزه‌یش { س. مشابهت، شبیه ونظیر اولمه .

بکك { یاخود بنك. س. بك کبی لکه، پول؛ بکك بکك = بك کبی لکه‌وپوللری اولان : بکك بکك باصمه، آت .

بککلنمك { فط. بککلر پیدا ایتمك، لکه‌لنمك، پول پول اولمق : کتابلر رطوبتدن بککلنیر .

بککلی { ص. لکه‌لی، پوللی : بککلی باصمه، یوز .

بکلتدیرمك { فتا. بکیکمکله بشقه‌لرینی بکلمکه مجبور ایتمك. انتظارده قومق : عفو ایدرسکز بکلتدیردم .

بکلتمك { فتا. ۱. بکلمکه سوق واجبار ایتمك، انتظار ایتدیرمك : بنی چوق بکلتمیك . ۲. بکیجی قومق، ترصد ایتدیرمك : جایری بکلتمك؛ قیشین کوشکی کیمه بکلتیورسکز ؟

بکلشمك { فشا. مشترکاً وبرلکده بکلمك : بر چوق خلق بکلشیورلردی .

بکلك { س. ۱. بك صفتی وعنوانی. ۲. زادکانلق، اصالت، نجابت. ۳. بربکك تحت اداره‌سنده بولنان حکومت، ایالت ممتازه، امارت، پرنسلك : بلغارستان، سیسام بکلکی .

بکلك { ص. حکومته ودولته عائد، میری : بکلك اراضی = اراضیء امیریه؛ بکلك کمی = حرب سفینه‌سی . || بکلك = بیوك وکنیش کبه .

بکلکجی { س. [رئیس دیوان دیمك اولان « بیتیکجی » دن غلط اولسه کرکدر] دیوان همایون قلمنك رئیسی. غلط برترکیبله : بکلکجیء دیوان همایون دینیر .

بکلمك { یا بکله‌مك . فتا. فل. [اصلی « بك » اولان « بك » یعنی قوی وصاغلام لغتندن] ۱. قورومق، محافظه وصیانت ایتمك، یاننده طوروب نظارت ایلمك : جایری، اورمانی بکلمك؛ طاغلری قورقو بکلر. ۲. انتظار ایتمك، منتظر ومترصد اولمق : برینی بکلیورم؛ مسافر بکلمك. ۳. اومق، مأمول ایتمك : بن سزدن بونی بکلمزدم .

بکلمه { س. ۱. قورومه. محافظه، صیانت. ۲. انتظار، ترصد. ۳. نوبت وترصد محلی.

بکلنیلمك { فج. ۱. انتظار اولنمق: کونش آلتنده بکلنلمز. ۲. اوملمق، مأمول ایدلمك : او آدمدن هرابیلك بکلنیلیر .

بکلنمك { فج. انتظار اولنمق: بو کونکی پوسته ایله جواب بکلنیور .

بکله‌یش { س. ۱. بکلمه، انتظار، ترصد. ۲. قورومه، محافظه، صیانت .

بکله‌یجی { ص. ۱. انتظار ایدن، منتظر. ۲. محافظه وصیانت ایدن، محافظه‌جی، محافظ .

بکلی { یاخود بکلو. ص. ۱. تننده وعلی الخصوص یوزنده طبیعی برکوجك لکه‌سی اولان، خالدار. ۲. لکه‌لی (اوزوم وسائره) .

بکندی { س. بکنمه. || خنکار بکندی = ۱. برنوع صاری چیچك، که ماویسنه بك بکنندی دینیر. ۲. قیزارتمه ویا تنجره کبابی‌ایله یاپیلور برنوع باطلیجان یمکی .

بکندیرمك { فتا. ۱. برینه بکننه جکی بر شیء کوسترمك ویا بر چوق شیئلرك ایچنده برینی انتخاب ایتدیرمك : او آدمه اثواب بکندیرمك نه‌قدر زور؛ سنورینك ایچنده قویون بکندیرمك. ۲. قبول وتقدیر واستحسان ایتدیرمك، مقبوله کچه‌جك بر

ایش یاپمق : یازیمی بکندیره‌مدم؛ خدمتجی افندیسنه ایشنی بکندیرمکه چالیشملیدر.

بَگَنِلمَك { فج. ۱. قبول و استحسان اولنمق، مقبوله کچمك : یازیسی بگنلدی؛ سسی بکنلدی. ۲. سچلمك، انتخاب اولنمق، ترجیح ایدلمك: بر سورینك ایچنده آنجق اوچ درت قویون بکنلدی؛ ایکیسندن خانغیسی بکنلدی؟

بَگَنمَزلِك { س. [وغا : بگنمه‌مزلك] ۱. تقدیر واستحسان ایتمه‌مه، خوشلا نمامه: بن یمك حقنده بکنمزلك ایتمم. ۲. عدم تنزل، صایمامه، کیمسه یی بکنمه‌یش.

بَگَنمَك { فت. ۱. ایی بولمق، قبول و تقدیر و استحسان ایتمك، پسند ایلمك: بو چیچکك قوقوسنی بکنمدم؛ یازیسنی چوق بکندیلر. ۲. سچمك، انتخاب ایتمك، خوشه کیدنی آیروب آلمق : سوری‌یه کیرك ده ایستدیککز قدر قویون بگنك؛ بر مغازه‌ده چوراب بکنیوردی. ۳. تنزل ایتمك، صایمق : آدم بکنمیور؛ کیمسه‌یی بکنمز. || کندینی بگنمش = خود پسند، مغرور.

بَگَنمه { س. و :

بَگَنیش { س. ۱. تقدیر، قبول، استحسان، پسند. ۲. سچمه، انتخاب، اختیار، ترجیح.

بُكم { ص. ج. عر. فد : ابكم. با : ابكم.

بَل { س. نق. ظاهرلك، آشکارلق، بداهت. [بزجه بو کون متروك ایسه ده، بللی، بلیرمك، بلله‌مك کبی مشتقاتی مستعمل بر کلمهٔ اساسیه‌در.]

بَل { س. [اصلی : بیل] ۱. بدنك اورته‌سی، قوشاق باغلانان یری، کوکس ایله قارنك آره‌سی، خصر، میان : بله باغلامق؛ اینجه بل؛ بلم آغریور. ۲. انسان و حیوانده قارنك آرقه‌سی، صاغری ایله اوموزلر آره‌سنده‌کی محلی، صلب : بلی بوکلمش؛ بو آتك بلی دوشوکجه. ۳. یوکسك طاغك ایکی ذروه‌سی آره‌سنده‌کی مقوس قسمی ویا آلچاقجه اولان کچید وبوغازی. طاغ بلی وبیلان دخی دینلیر. || بل آغریسی = وجع قطنی. || بل باغلامق = عزم قوی وحصر مساعی ایتمك : خدمتکزه بل باغلادم. || بل بوکلمك = اختیارلقدن قنبورلاشمق. || بل بوکمك = چوق یورمق، یا فتوره دوشورمك : بوغائله بلنی بوکدی. || بل صوئوقلغی = سیلان مخاطی. || بل کمیکی = عمود فقاری. || بل ویرمك = اکلمك، مقوس اولمق.

بَل { س. [اصلی : بیل] آیاقله باصه‌رق یره باتیرمغله طوپراغی قازمقده مستعمل باغچوان و باغجی آلتی. انواعی واردر : آرناؤد، ساقز، بوستان بلی، کورك بل.

بَلاء { سذ. عر. [جمعی قوللانلمیوب، « بلایا » ایسه «بلیه» نك جمعیدر.] ۱. غم، کدر، اندوه، تاسه. ۲. آفت. ۳. آدمك نه یاپه‌جغنی بیلمدیکی آغر وصیقندیلی ایش ویا شخص. ٤. آغرلق، ثقلت، صیقندی، مشکلات. ٥. جزا، مجازات، استحقاق اولنان عقوبت : بلاسنی بولدی. || بلایه اوغرامق = ایستمیه‌رك بریله منازعه‌یه کیریشوب باشنه صیقندی جلب ایتمك؛ بلایه اوغراتمق = مخاطره‌لی و غائله‌لی بر ایشه صوقمق. || باش بلاسی = دفعی مشکل غائله، مزعج آدم.

بِلا { د. عر. [ب = حرف جر. لا = حرف نفی] ادات سلب، سز، سزین، بی، بغیر : بلاسبب = سببسز؛ بلا تأخیر = کری یه براقمقسزین، درحال؛ بلا فاصله = آرالقسز، آرالق ویرمکسزین؛ بلا مدت = مدتی معین اولمیه‌رق [بونك صحیحی بلا مدةٍ ایسه‌ده، بلا مدت صورتنده استعمال اولنیور. امثالی ده بویله‌در.]

بَلابان { س. با : بالابان.

بِلاد { سذ. ج. عر. فد : بلد. با : بلد.

بَلادَت { سش. عر. حماقت، قالین قفالیلق.

بَلازَده { ص. فا. [عر. بلا = مصیبت - فا. زده = اورلمش] مصیبته دوچار، آفت زده.

بِلازیك { س. با : بیلزیك.

بِلاغ { سذ. عر. یتیشدیرمه، ایصال. ن.

بَلاغَت { سذ. عر. د. مرام‌ك حسن صورتله ودوزكون ومصنع سوزلرله افاده‌سی. فصاحت دخی بلاغتك شرائطندن اولمغله، هر كلام فصيح بليغ دكلسه‌ده، هر كلام بليغك فصيح اولمسی شرطدر.

بَلاكَش { ص. فا. [عر. بلا = محنت - فا. كشيدن = چكمك] محنت و مشقت چكن، محنتكش.

بَلالی { ص. ١. مشكلات واذيت و صيقندی‌يی موجب، مشكل: بلالی بر ايشدر. ٢. برآشفته‌يه جبراً وتهديدله كنديني دوست طوتديران حشاری آدم: بر بلالیسی واردر.

بَلاهَت { سذ. عر. ابلهلك، حماقت، بونلق.

بَلايا { سذ. جم. عر. فد: بليه. با: بليه.

بَل بَل { ح. حيرتله، شاشقين شاشقين: بل بل باقمق.

بُلبُل { س. [تركجه و فارسيده مشتركدر] نيسان ومايسده اركككی كوزل بر سسله اوتن معروف قوش، عندليب، هزار: بلبل اوتيور؛ بلبل كبی خوش الحان ايله ترنم ايديور. [كويا كله تعشقيله و ديكنـدن جفا كورمسيله اسكی شعرامزه سرمايه اولمش ايسه‌ده، بلبل كلدن دكل اصل ديكنـدن وديكنلی چاليلقلردن خوشلانير.] || بوقليجه بلبل = بابله بكزر كوچك بر قوش. || چشم بلبل = رنكلی وتحريرلی شيشه.

بُلبُلِيه { مركب باليغنه وآختاپوده بكزر برحيوان بحری.

بَلجيقه { سخ. [فر. Belgique. بلچيـقا يازماملی] م. آوروپای غربيده اليوم مستقل كوچك بردولت تشكيل ايدن معمور ومدنی برمملكت.

بَلجيقه‌لی { س. ص. بلجيقه اهاليسندن اولان.

بَلَد { سذ.عر.جم: بلدان، بلاد. ١. ير، مملكت، خطه. ٢. قصبه، شهر: بلدامين (البلدالامين) = مكهٔ مكرمه. || شيخ البلد = طرابلس غربده سابقا بلديه رئيسی.

بُلدان { سذ. جم. عر. فد: بلد. با: بلد.

بَلدَه { سذ. عر. قصبه، شهر، مدينه؛ بلدهٔ طيبه = مدينهٔ منوره.

بَلَدی { ص. عر. ث: بلديه. [«بلد» دن-منذ.] ١. شهروقصبه‌يه منسوب ومتعلق. ٢: شهروقصبه اهاليسندن اولان، شهری، بدوی ويا كويلی اولميان. ٣. يرلی، محلی: مرض بلدی. ٤. بلديه اداره‌سنه منسوب ومتعلق: مجلس بلدی، نظامات بلديه.

بَلَدی { س. [لغت آنفهٔ عربيه‌دن مأخوذ] يرلی قماش، چيت بزی.

بلدير { بلد يرجين. با: بيلدير وسائره.

بَلَدِيّه { سذ. عر. برشهر ويا قصبه‌نك سوقاقلريله سائر امور عموميه‌سنه وتنظيفات وسائر احتياجاتنه باقان اداره: بلديه نظاماتی، بلديه رئيسی، مجلس بلديه، بلديه دائره‌سی.

بَلِرتمَك { فتـ. ١. ظاهر وعيان ايتمك، آچوب كوسترمك. ٢. (كوزلری) چوق آچوب حيرت ويا حدتله باقمق: كوز بلرتمك.

بَلِرمَك { فل. [ظاهر وآچيق ديمك اولان «بل» دن] ١. ظاهر وآشكار اولمق، ميدانه چيقمق. ٢. (كوزلر) حدت ويا حيرتله چوق آچيلوب باقمق.

بَلَسان { سذ. عر. پلسنك آغاجی.

بَلَسَم { سذ. عر. كيم. پلسنك ياغی.

بَلَسَمی { ص. عر. ث: بلسميه. كيم. پلسنك ياغنه منسوب ومتعلق ويا اونكله مركب. || نبا. فصيلهٔ بلسميه = پلسنك آغاجی نوعندن اشجار.

بَلَش { ص. ح. [عر. «بلاشیء» دن غلط] اجرتسز، مجاناً، بادهوا، جابا: بونی بلش آلدم؛ بلش آت قصورلی اولور.

بِلُطفِه { ح. [ب = حرف جر. لطف = كرم. ه = اونك] حق تعالانك لطف وكرميله: بلطفه تعالی بر چوجغم دنيايه كلدی.

بَلع { سذ. عر. ١. يوتمه: بلع ايتدی = يوتدی. ٢. امتك، جذب ومص ايتمك: طوپراق صويی بلع ايتدی.

بَلعوم { سذ. عر: اشـ. غيرتلاق.

بُلَغا { سذ. جم. عر. فد: بليغ. با: بليغ.

بُلغار { یاخود بولغار س. اساساً اورال طاغلری جهتنده ساکن اقوام تاتاریه‌دن ایکن بعده روم ایلی جهتنه کلوب اسلاولاشمش برقوم معروف: بلغارلر، بلغار قومی، بلغار لسانی.

بُلغارجه { یاخود بولغارجه. ص. بلغار لساننده واونلرك طرزواصولنده اولان: بلغارجه کتاب، خوره. == ح. بلغار لساننده ویا بلغارلره مخصوص طرزواصولده: بلغارجه سویلمك؛ بلغارجه خوره تپمك. == س. بلغارلرك سویلدکلری لسان: بلغارجه جنوبی اسلاو لسانلرندن معدود در.

بُلغارستان { سغ. م. اکثریت اوزره بلغارلرله مسکون اولان بر، که روم ایلینك شرق جهتنده طونه مجراسیله بالقان سلسلهٔ جبالی آره‌سنده اولوب، دولت عثمانیه‌یه تابع بر امارتدر.

بلغم { سذ. عر. [یو. Φλέγμα] اخلاط اربعه‌نك بری، بالغام.

بلغمی { ص. عر. ۃ: بلغمیه. ۱. ط. اخلاط اربعه‌دن بلغمه منسوب ومتعلق: مزاج بلغمی. ۲. بالغام رنکنده، کهربا کبی طالفه‌لی طاش.

بُلغور { س. با: بولغور.

بُلك { س. اوزرندن یول کچن تپه.

بلك { بلکی، بلکچ. با: بیلك وسائره.

بَلکه { و:

بَلکیم { ح. [عر. بل - فا. که و تر. کیم] احتمال، محتمل، اوله بیلیر، اوملیر: بلکه بواقشام کلیر؛ یارینه قدر بلکیم یاغمور یاغار. == حر. اولی بالطریق، حتی: اونی یالکز سائر احبابه‌سنه دکل بلکه اقرباسنه‌ده ترجیح ایدر؛ قوت ایله دکل بلکه علم ایله غلبه چالنور. [لسان عوامده غلط اوله‌رق « بلکه‌لکم » ده دیرلر.]

بَللَتمك { فت. ۱. بیلدیرمك، او. کرتمك، ذهننه قومق: چوجغه الفبایی بللتمك. ۲. آشکار وبللی ایتمك، میدانه چیقارمق: قلبنده‌کینی بللتمیور.

بَللَتمك { فت. بل ایله قازدیرمق: باغچی بللتدیکزمی؟

بَللَمك { یاخود بلله‌مك. فت. [ا. ظاهر دیمك اولان « بل » دن] ۱. اوکرنمك، ذهنه قومق، ضبط وحفظ ایتمك: درسی بللدیکزمی؟ ۲. ظن ایتمك، برذهابده بولنمق: بن اویله بللشدم.

بَللَمك { یاخود بلله‌مك. فت. [معروف باغچوان آلتنك اسمی اولان « بل » دن] بل ایله ایشلمك، قازمق: باغی بللمك اقتضا ایدر.

بَللَمه { س. آتك بلنی اورتمك اوزره اکرك آلتنه قونیلان فانیله.

بَللَمه { س. اوکرنمه، ضبط وحفظ.

بَللَنمك { فج. اوکرنلمك، ضبط و حفظ اولنمق: بو درس قولای بللنمیور.

بَللَنمك { فج. بل ایله ایشلنمك، قازلمق: قوراقلقدن باغلر بللنه‌میور.

بَللو { بللوسز. با: بللی، بللیسز.

بِللور { س. [عر. « بلور » دن اوده یو. Βέρυλλος دن] نجف طاشی کبی شفاف وپارلاق طاش وبوکا تقلیداً یاپیلان خاص جام، الماستراش.

بَلله‌مك { بلله‌مه. با: بللمك، بللمه.

بَلله‌یش { س. اوکرنمه، ذهنه قومه، ضبط وحفظ ایتمه.

بَللی { ص. ظاهر، آشکار، عیان، میدانده اولان، بدیهی: بویله اوله‌جغی بللی ایدی؛ ذکاوتی آلتنك وسعتندن بللیدر. || بللی ایتمك = اظهار ایلمك، کوسترمك: خصومتنی بللی ایتمیور. || بللی باشلی = معروف، معتبر. || بسبللی = پك آشکار.

بَللی { ص. شویله ویا بویله بل ومیانی اولان: اینجه بللی.

بَللیسز { ص. ۱. معلوم اولمیان، مجهول، غیر معین: کیدوب کیتمیه‌جکی بللیسزدر. ۲. فرق اولنه‌ماز، غیر مشهود، نابدید: بابلك خرابه‌لری بللیسز اولمشدر.

بِلمك { با: بیلمك.

بُلَند { ص. فا. یوکسك، رفیع، عالی: بلند آواز ایله = یوکسك سسله؛ بلند پایه =

مرتبه‌سی عالی؛ بلند همت = عالی همت.

بُلوت { یاخود بلوط. با : بولوت.

بِلّور { سـند. عر. جـ : بلورات. بللور. با : بللور.

بَلورسِز { صـ. ۱. بللی اولمیان، فرق اولنماز، بللیسز. ۲. ایی فرق اولنماز = ظاهر وعیان اولمیان، شبهه‌لی، مشکوك.

بِلّوری { صـ. عر. ؤ : بلوریه. بللوردن ویا بللوره متعلق : اجسام بلوریه.

بَلوط { سـند. عر. ۱. میشـه آغاجی. ۲. پلاموط.

بَلوطِیّه { صش. عر. نبا. فصیلهٔ بلوطیه = میشـه آغاجنه مشابه نباتات.

بُلوغ { سند. عر. ارکك چوجغك ارکك اولمسی، ارکـکلك سننه ایره‌سی : بلوغه، سن بلوغه ایرمك.

بُلوك { سـ. با : بولوك.

بَلی { د. اوت، های های. [فار- سیدن مأخوذ اولوب شرق جهتلرنده قوللانیلیر.]

بَلید { صـ. عر. [« بلادت » دن صش.] عقلسز، احمق، بوڭ.

بَلیغ { صـ. عر. [« بلاغت » دن صش.] ۱. حـد کفایه‌ده اولان، چـوق، وافر : حسن ظن بلیغ. ۲. بلاغتله یعنی دوزکون ومصنع عبـاره ایله افادهٔ مرام ایدن : شاعر بلیغ. ۳. بلاغتله افاده اولنان، دوزکون ومصنع : کلام بلیغ، مکتوب بلیغ.

بَلیكْ { یاخود بلین صـ. [آچیق دیمك اولان « بل » دن] کـوزلرینی آچـوب باقه قالمش، شاشقین، متحیر.

بَلیكْلَمَك { یاخود بلینلمك فل. ۱. کوزلری آچوب شاشقین شاشقین باقمق، شاشه قالمق. ۲. اویقودن صیچرایه‌رق قالقوب اطرافه شاشقین شاشقین باقمق.

بَلِیّه { سش. عر. جـ : بلیات. بلا، مصیبت، مشکلات.

بَم { د. باء مفتوحه ایله باشلار بعض صفتلره ادخال اولنه‌رق مبالغه بیان ایدر : بم بیاض.

بِمَعناهُ { بنه اومعنایه مآلیله مستعمل ترکیب عربیدر.

بَن { ضـ. [ضمـیر شخصینك مفرد متکلمیدر] انا، من. مضاف الیهی : بنم، مفعول الیهی : بکا، مفعول بهی : بنی؛ بنـدن، بنسز، بنجه. ظرافت ایچون بو ضمـیرك یرینه : بنده‌کز، قولکز، ثناکارکز، مخلصکز، داعیکز تعبیرلری‌ده قوللانیلیر. ‖ سـنلی بنلی = تکلیفسز، لاابالیانه؛ سنلی بنلی کورشمك = بریله اثنای مصاحبه‌ده سن، بن دینیله‌جك قدر تکلیفسز بولنمق.

بِن { سـند. عر. [« ابن » دن مخفف] اوغل، ولد، زاده : حسین بن علی.

بُن { سـ. فا. ۱. دیب، تمـل. ۲. آلت طرف، آشاغی، قیچ : بی‌سروبن = باشسز، قیچسز. ۳. کوك، کوتوك. ٤. آغاج : کلبن = کل آغاجی. ‖ بی‌سر و بن = باشی صوکی بللیسز؛ بی‌سروبن لافلر سویلك = مناسبتسز سوزسویلمك.

بِناء { سند. عر. جـ : ابنیه ۱. یاپی یاپمـه، تأسیس : بر بیوك مکتب بنا ایتدی. ۲. طیـامه، اسـناد، بردعوی ویا مسـئله‌یی بر شـیئك اوزرینـه قوندیرمه : بودعوایی نه‌یه بنا ایدیورسکز ؟ [بوایکی معناده مصدریتی محافظه ایدر.] ۳. یاپی، معمارلق اثری اوله‌رق دیوارجی ودولکرمعر- فتیله وجوده کلمش مسکن وسائره، هرنوع اثر معماری : کوزل بر بنادر؛ کارکیر، اخشاب بنا؛ ابنیهٔ عالیه؛ ابنیهٔ امیریه . ٤. د. فعلك معنا جهتنجه تنوعی، متعدی یا لازم یاخود مطاوعت وسـائره اولمسی. ٥. بحـ. سفائنك اخشاب قسمی، تکنه‌سی؛ بنا امینی = سفا- ئن تکنه‌لرینك انشا آتنه نظارت ایدن مأمور. ‖ بنابرین = بونك اوزرینه، بناءً علیه.

بَنّاء { سند. عر. [« بناء » دن سمب.] یاپی یاپمـق صنعتیله کچینن آدم، معمار، قلفه. ؤ.

بِناءً { حـ. عر. طیانه‌رق، استناد ایده‌رك، مبنی ومستند اوله- رق: بوسببه بناءً = بوسببه مبنی او- له‌رق، بوسببدن طولایی؛ بناءً علیـه، بنـاءً علی ذلك = بونك اوزرینه، بوندن طولایی.

بَنات { سش. جـ. عر. فد : بنت. با : بنت.

بَنادِر { سند. جـ. عر. فد : بندر. با : بندر.

بِناگوش { سـ. فا. قولاغك آشا- غی صارقان یومشاق قسمی که کوپه آصیلان یردر، قولاق توزی. عـ.

بَنام { ص. فا. [ب = ادات الصاق. نام = آد] ١. آدلی، مسمی. رستم نامیله بنام برآدم. ٢. مشهور، شهیر، نامدار : شاعر بنام.

بَنان { سند. عر. پارمق، پارمق اوجی : مشار بالبنان = پارمقله کوستریلیر، مشهور، ممتاز.

بِنت { سث. عر. ج : بنات. قیز، کریمه، دختر : زینب بنت علی. || بنت عنب، بنت العنب = شراب، خمر. || ﻫ. بنات نعش = دب اکبر جمله‌ٔ کوکبیه‌سنده بولنان یدی نجم ثابت.

بَنج { سند. عر. [فا. « بنگ » دن معرب] باك اوتی و تخمی دینلن برنبات طبّی که منوم وکوز ببکنی آچمق خاصه‌سنی حائزدر.

بَند { س. فا. ١. باغلامه، ربط، قید : بند ایتمك = باغلامق. ٢. کندی حکمی آلتنه آلمه، آیریلمیه‌جق وهرخصوصده تابع اوله‌جق صورتده جلب ایتمه: کندینه بند ایتمك. [بوایکی معناده مصدریت افاده ایدر.] ٣. باغ، رابطه، قید : بند آهنین. ٤. بوغوم، مفصل، بوغماق : قامشك بندلری. ٥. قانون وقواعد کتابلرنده رقم تحتنده ویا رقمسز فقره، ماده : ایکنجی فصلك بشنجی بندی. ٦. یوکسکدن صویی آقیتمق ایچون یاپیلان کرلی ویا دوز صو یولی یاخود صویی بریکدیرمك ایچون یاپیلان سد. ٧. غزته وامثالی اوراقه درج اولنان مقاله، بحث : بند مخصوص؛ بند یازمق. ٨. د. مختلف القوافی بر قاچ قسمدن مرکب بر منظومه‌نك هرقسمی نهایتنده عیناً تکرار ویا همقافیه اوله‌رق ایراد اولنان بیت، که برنجی تقدیرده منظومه‌یه «ترجیع بند» وایکنجی تقدیرده « ترکیب بند » دیرلر. = ص. ١. باغلایان، ربط وقید ایدن [بومعنا ایله صتر. تشکیلنه کیرر :] دیوبند = دیولری باغلایان؛ پایبند = آیاق باغلایان، بوقاغی. ٢. باغلانمش، باغلی مربوط، مقید. [کذا صتر. تشکیلنه کیرر :] زنجیر بند = زنجیرله باغلی.

بَنْدَر { س. فا. عر. ج : بنادر. تجارتکاه اسکله : ازمیر بیوك بر بندردر.

بَنْدَرَك { س. فا. [لغت آنفه‌نك مصغریدر.] ١. کوچك اسکله. ٢. بوغاز ولیمان آغزلرنده یاپیلان کوچك قلعه [« مندرك » لغتی بونك غلطیدر. با : مندرك.]

بَنْدَرگاه { وبندرگه. س. تجارتکاه اسکله. [« گاه » و « گه » علاوه‌سی زائددر.]

بَنْدَگان { س. فا. ج. فد : بنده. با : بنده. [بنده‌کان یازمق خطادر.]

بَنْدَگی { س. فا. بنده‌لك، قوللق، عبودیت. [بنده‌کی یازمامالی.]

بَنْده { س. فا. ج : بندگان. [« بستن » فعلندن سم.] ١. باغلی، طوتساق، اسیر. ٢. کوله، قول، عبد : بنده‌ٔ درم خریده = آقچه ایله صاتین آلنمش کوله؛ بنده‌ٔ دیرینه = اسکی قول. ٣. منتسب، منسوب، مخلص، تابع : او فلانك بنده‌سیدر. || بنده خانم = قولـکزك اوی، اوم. || بنده‌زاده‌م = قولـکزك اوغلی، اوغلم. || بنده‌کز، بنده‌لری = قولـکز، چاکرلری، بن؛ برادر بنده‌کز. = ج. بندگان = طوغریدن طوغری‌یه خدمت شاهانه‌ده بولنانلر.

بَنْده‌پَرْوَر { ص. فا. [بنده = قول. پروریدن = بسلمك] منسوبینی قایروب تفیض ورفاهلرینه چالیشان، منعم.

بَنْده‌پَرْوَرانه { ص. فا. منسوبینی قایران افندی‌یه منسوب ویا شایسته اولان : الطاف بنده پرورانه‌لری.

بَنْده‌پَرْوَری { س. فا. بنده پرورلك، کندی منسوبینی قایرمه.

بَنْده‌لِك { س. قوللق، کوله‌لك، عبودیت.

بَنْده‌نُواز { ص. فا. [بنده = قول. نواختن = اوخشامق] کندی منسوبینی اوخشایوب تلطیف وتسریر ایدن.

بِنْصِر { سند. عر. اورته پارمقله سرچه پارمغی آره‌سنده‌کی پارمق، آدسز پارمق، یوزوك پارمغی.

بنغلداق { س. یکی طوغمش چوجغك قفاسنك یومشاق اولان اوست طرفی که تپه‌سیله آلنی آره‌سنده‌در. با : فوخ.

بنغلدامق { فل. خفیف صورتده اوینایوب دیترمك.

بَنَفْسَج { سذ. عر. [« بنفشه » دن معرب] منكشه، بنفشه.

بَنَفْشه { س. فا. منكشه دينلن كوزل رايحه‌لى كوچك چيچك.

بَنْگ { س. فا. عر. بنج وتر. بان دينلن نبات وتخمى‌كه آفيون كبى اويوشديران مكيفاتدندر.

بَنْك { بنكلى، بنكلنمك. با: بكلك وساثره.

بَنْگى { ص. بنك ترياكيسى.

بَنْكيلك { س. ترياكيلرك يوتدقلرى بنك معجونى.

بَنْلك { س. كندى نفسنه چوق اهميت ويرنك حالى، انانيت، غرور، كبر.

بَنِم { ض. [ضمير شخصينك مفرد متكلمى اولان « بن » لفظنك مضاف اليهيدر] تمليك ومنسوبيت بيان ايدر: بنم اوم، بنم ايشم، بنم اوغلم، بنم كيتمم.

بَنِمسه‌مك { فت. تصرف وتملك ايتمك، برشئ حقنده فضولاً بندر ادعاسنده بولنمق: بندن آلديغى كتابى بنمسه‌دى؛ هركسك اشعارينى بنمسه‌يور.

بِنمك { بنديرمك وساثره. با: بينمك وساثره.

بَنِمكى { ض. تمليك بيان ايدر ضميرك مفرد متكلميدر؛ بنمكى، بنمكينك، بنمكينه، بنمكينى، بنمكيلر الخ: سزك آتكز ايسه‌در اما بنمكى ضعيفدر.

بُنُوَّت { سذ. عر. [« ابن » دن] اوغللق، اولادلق.

بَنى { ض. ضمير شخصينك مفرد متكلمى اولان « بن » ضميرينك مفعول بهيدر: بنى كوردى؛ بنى بيليرميسكز؟

بَنى { سذ. ج. عر. [«ابن» لغتنك جمع مذكر سالمى اولان « بنون » لفظنك حالت جرى اولوب، لسانمزده دائما مضاف قوللانلغله، تثنيه نونى ساقط اولور. بعض قبائل و خاندانلر اساميسنده بولنور:] بنى اسرائيل = اسرائيل اوغللرى؛ بنى اميه = امويلر.

بُنْياد { س. فا. تمل، اساس.

بُنْيان { سذ. عر. ياپى، بنا.

بُنْيه { سث. عر. وجود بناسى، ذى‌روح بدننك حال طبيعيسى و صورت تشكلى: بنيه‌سى صاغلامدر؛ قوى البنيه = بنيه‌سى قوتلى؛ ضعيف البنيه = بنيه‌سى ضعيف.

بو { ش. قريبه اشارت ايچوندر، بعيد ايچون اولان «او» مقابلى، هذا، اين: بو آدم، بو طاغ، بو ايش، بو كتابلر. بو، بونك، بوڭا، بونى؛ بونلر، بونلرڭ، بونلره، بونلرى؛ بونده، بوندن، بونكله، بونكچون. || شو بو = اوته برى، اوته‌كى بريكى؛ شوندن بوندن = اوته‌دن بريدن، هر شيدن. || بونه = بو نصل ايش؟

بو { سذ. عر. [« ابو » دن مخفف اولوب بعض كنيه‌لرده بولنور.] پدر، آتا، بابا: بو على سينا = ابو على بن سينا؛ بو العجب = عجيب، غريب؛ بو الهوس = هوسه تابع؛ بو الفضول = فضولى، بوش،

بو { ياخود بوى. س. فا. قوقو، رايحه: عنبربو = عنبر كبى قوقان؛ خوشبو = كوزل رايحه‌لى. || مج. اميد: بوى وفا = وفادارلق اميدى.

بُوا { سذ. عر. جوزبوا = كوچك هندستان جوزى.

بَوّاب { سذ. عر. قپوده بكلين آدم، قپوجى. [باشليجه مكتب قپوجيلرينه دينير. — فارسى قاعده‌سنجه جمعى «بوابان» دخى قوللانيلير.]

بَوّابلق { س. قپوجيلق: فلان مكتبك بوابلغى منحلدر.

بَوادى { سث. ج. عر. فد: باديه. با: باديه.

بَوار { سذ. عر. هلاك، محو اولمه. || دار البوار = جهنم.

بَواقى { سذ. ج. عر. فد: باق. يالكز شو تعبيرده مستعملدر: وقس عليه البواقى = قالانلرى ده بوڭا قياس ايت.

بَوّال { ص. عر. [«بول» دن مب.] چوق ايشه‌ين.

بُوبَر { س. [هندجه‌دن مأخوذ] هنددن واو جهته‌كى آطه‌لردن كلن ياقيجى برحبه‌كه توزى يمكه قونور، فلفل. قره‌بوبر دخى دينلير. اصل تركجه‌سى اصى اوت. || قرمزى بوبر = آرناؤد بوبرى؛ يشيل بوبر = بونك تازه‌سى. || طوز بوبر = بهارات؛ مج. لذت.

بُوبُردك { ياخود بوكوردك. س. برجنس بلبل.

بُوبَرك { س. [صحيحى بوكرك.] با: بوكرك.

بوبرلمك { فتـ. بوبر صاچمق. || مجـ. ياقق.

بوبرلی { صـ. بوبر صاچلمش: بو كولباصدی چوق بوبرلی. || مجـ. چوق بهالی.

بوبريه { سـ. اكليل جبل ديننان برجنس نبات.

بوت { سـ. ١. باجاغك يوقاريسی، قالچين طرفی، فخذ، ران: برقويون بودی؛ كدی نه بودی نه؟ بوت كبابی. ٢. ياغسز لوپ ات: بوت كبابی. || قادين بودی = قيمه ويمورطه ايله ياپيلان بر نوع يمك. كوكرجين بودی دخی دينير.

بوتلق { سـ. زرهك بوده واوبلغه كان قسمی.

بوته { سـ. فا. قويومجی قاليبی.

بوتين { سـ. با: پوتين.

بوجا { ياخود بوجی. سـ. دوبرمه، دونديرمه، آقتارمه، نقل: بوجا ايتمك = بردن چويروب آقتارمق.

بوجاق { سـ. كرشه، زاويه، كنج: بربوجاغه طيقلمق. || اوجی بوجاغی يوق = پك واسع. || بوجاق بوجاق = هرطرف. || كوشه بوجاق = هرطرف.

بوجرغاد { سـ. ارغادلرك آغر شيئلری قالديرمق ايچون مانيوله ايله دونديردكلری برآلت. || كمی بوجرغادی = طائفه‌لرك دمير آلدقلری بويله برآلت.

بوجك { سـ. كوچك حيوان، حشرات انواعی، هامه. افر. Insecta || آتش بوجكی = قيچنده‌كی فوسفوری آرالق آرالق پارلادان معروف سينكك كه مايسده ظهور ايدر، شبتاب. || آغستوس بوجكی = اوراق قوشی، جرجر. || اكين بوجكی = اكينه مسلط اولان بر جنس بيت. || اوزون بوجك = ييلان. || ايپك بوجكی = ايپك ياپان معروف بوجك. دود القز. || بوق بوجكی = خنفسا. || تسبيح بوجكی = قنفشه. || حمام بوجكی = حاملرده بولنان بر جنس ايريجه بوجك، قاكر. || خانم بوجكی = قرمزلی قرمزيلی اوچار كوزل بر كوچك بوجك. || خرسزلرك بوجكی = خرسزلری تحری ايدن. || سوموكلی بوجك = ساليا نغوزك قبوقسزی. || قودوز بوجكی = ذروح (غلـ: قوندوز.) || مايس بوجكی = كللری بوزان كوچك بر يشيل ومجلا بوجك. || بوجك قبوغی = يشيل ايله ماوی آره‌سنده كوزل وپارلاق بر رنك.

بوجكلنمك { فلـ. (اكين، ذخيره وسائره) بوجك پيدا ايتمك، بوجكلردن استيلا اولنه‌رق بوزلمق، بيتلنمك.

بوجكلی { صـ. بوجكی اولان، بوجكلر پيدا ايده‌رك بوزلمش اولان (ذخيره‌وسائره).

بوجور { صـ. بودور، اوفاق تفك.

بوجوق { سـ. [بلغارجه‌دن] ولادت عيسی (عم) يورطيسی؛ بوجوق قيريمی = اوزمانكی ات كسيمی.

بوجه { سـ. و:

بوجی { سـ. با: بوجا.

بوچوق { ياخود بوچق. با: بچوق.

بوخو { سـ. با: بوهو.

بود { سـ. فا. وارلق، وجود. ذ.

بوداتمق { فتـ. ١. آغاجلرك ويا آصمه وباغك بوداقلرينی كسديرمك. ٢. كسديرمك، قيصالتمق.

بوداجق { سـ. [اصلی: بوداجق] كوچك بوداق.

بوداق { سـ. [اصلی: بوغداق] ١. اينجه وكوچك دال، غصن، شاخ. ٢. آغاجده و تخته‌ده بوداق اثری. كوزی، عقده. || بوداق اوزی = تازه سوركون. || ديش بوداق = بر جنس اورمان آغاجی، لسان العصافير. || كوزينی بوداقدن اسيركه‌مه‌مك = هرشيئه قارشی قوشمق.

بوداقسز { صـ. ١. بوداقلری اولميان (آغاج). ٢. بوداق يرلری وعقده‌لری اولميان دوز (تخته وكراسته).

بوداقلانمق { فطـ. ١. بوداقلر سورمك، فروع واغصان پيدا ايتمك، داللانمق: آغاج بوداقلاندی. ٢. چتاللاشوب مشكل اولمق، پورورلنمك: ايش بوداقلاندی.

بوداقلی { صـ. ١. دال وبوداغی اولان (آغاج). ٢. بوداق يرلری وعقده‌لری او-

لان (تخته وكراسته). ٣. تفرعات ومشكلاتی چوق اولان: داللی بوداقلی بر ایش .

بودالا { بودالالق وسائره. با: بودلا وسائره .

بودامق { فت. (اصلی : بوغدامق) (آغاج وباغك) فضله بوداقلرینی كسمك ویا بوداقلرینی قیصالتمق : آغاج، باغ بودامق. || مج. آصمه بودامق = بوش لقردی سویلمك .

بوداتی { س. بودایجینك كسدیكی آغاج وباغ بوداقلری، كسلمش بوداقلر مجموعی .

بودانمق { مج. بوداقلری كسلمك: بو باغ دها بودانمامشدر. = فل. بر ایشه اعتنا ایله صارلمق، اهمیتله كیرشمك .

بودایجی { س. آغاج وباغلرك بوداقلرینی كسمك صنعتیله كچینن آدم .

بودجه { س. (فر. Budget) بر سنه‌لك واردات ومصارفك موازنه‌سی : فرانسه‌نك ١٩٠٠ سنه‌سی بودجه‌سی؛ بودجه آچیغی = وارداتك مصارفه تقابل ایده‌مه‌مسیله قارشیلقسز قالان مصارف مقداری؛ بودجه آچیغنی قپامق = بوآچیغه قارشیلق بولمق .

بودروم { س. (بو. Ὑπόδρομον) یر آلتنده كمرلی بیوك مخزن، كه كیلار ویا زندان كبی قوللانیلیر .

بودلا { ص. (عر. « بدیل » ك جمعی اولان « بدلاء » دن كه « ابدال » ك مرادفیدر) عقلسز، احمق، بوك، ابله. پاره بدلاسی = پاره‌دن بشقه برشی دوشونمین .

بودلاجه { ص. ١. احمقجه، ابلهانه : بدلاجه بر حركتده بولندی. ٢. آز احمق، احمقه بكزر، پك عقللی اولمیان: بدلاجه برآدمدر. = ح. احمق واری، احمقلقله، ابلهانه : بدلاجه حركت ایدیور .

بودلالق { س. احمقلق، حماقت، بلاهت : اونك بودلالغی آشكاردر؛ بربودلالق ایتدی.

بودور { ص. پك قیصه بویلی، بویسز، آلچق وقالینجه بویلی : بودور آدم؛ بودور آغاج.

بودورلق { س. قیصه بویلیلق، بویسزلق، آلچاقلق .

بودوصلامه { س. ی. كیمنك ایكی باشنده‌كی اوموزلق دیركلركه اوكورغه بونلره ربط اولنور : باش بودوصلامه‌سی، قیچ بودوصلامه‌سی. || بودوصلامه دمیری = قایغك آلتنده باشدن قیچه قدر اوزانان دمیر لامه .

بور { س. (اصلی ضمهٔ مقبوضه ایله عربیدر) ١. اكیلمكه غیر صالح وغیر مستوی یر، شوره‌زار، چوراق یر. ٢. بولانیق صویك قابده براقدیغی پاس : بور (وغلطی بورا) باغلامق، بورجه قوقمق .

بور { س. (فر. Bore) كیم. اجسام بسیطه‌دن بر جسم معدنی.

بورا { س. (یو. Βορέας = شمال روزكاری، پویراز) بردن بره ظهور ایدن فرطونه، پك شدتلی روزكار: بورا چیقمق، قوپمق، پاتلامق = ظهور ایتمك؛ بورایه طوتلمق. || مج. پك شدتلی تكدیر وتعزیر .

بورا { س. بو محل، بو یر: بورا آدملری چالیشقان اولور؛ بورانك میوه‌سی مبذولدر؛ بورایی براقه‌جقمیسكز؟ بورالری‌ده كورمش اولدق. — اكثریا ضمیره مضاف اوله‌رق قوللانیلیر : بورام آغریور؛ بوراكز قرارمش؛ بوراسی چبوق اوجوزلقدر. || بوراسی، بورالری = بو حال، بو صورت، بو كیفیت: اصل بوراسی مطلوبدر؛ بورالرنی ایبجه آكلاتملی. = ظم. (حروف الصاقله ویا مفعول الیه صورتنده) محل قریبه اشارت ایچوندر، ها هنا، اینجا: بورایه كل؛ بوراده قال؛ بورادن كچدی؛ بوراجه بیلمیورم. (محل بعیده اشارت ایچون « اورا » و متوسط ایچون « شورا » قوللانیلیر.)

بوراغان { س. بورام بورام دونه‌رك قار ویا یاغمورله قاریشیق اسن شدتلی روزكار، فرطونه : بر بوراغانه طوتلدق.

بوراق { س. (عر. « بورق » دن بوده. فا. « بوره » دن. Borax صورتنده اوروپا لسانلرینه‌ده كچمشدر.) كیم. آلچی طاشی، تنكار معدنی .

بوراق { ص. زراعته غیر صالح، شوره‌زار (یر) .

بورام { ح. دونوب طولاشه‌رق شدتله وهواده قاصرغه

کبی بر نوع کردابلر تشکیل ایده‌رك یاغمغی تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: بورام بورام قار یاغیوردی؛ بورام بورام دومان چیقیوردی. || بورام بورام ترلمك = افراطله ترلمك.

بوران { س. بوراغان. با: بوراغان.

بورانجه { س. صیغیر دیلی انواعندن بر نبات.

بورانچینه { س. [یتا.] مقره دیلنك پرنجدن اولان زیوانه‌سی.

بورانی { س. پرنجله قاریشیق اسپناق ویا دیکر سبزه یمکی. { مأمون خلیفه‌نك تزوج ایتدیکی بوران دختك جهازندن اولان مشهور انجیلی یشیل خالی‌یه رنکجه بکزدیکیچون بو اسمله تسمیه اولنمشدر. }

بورانیجه { س. [بلغارجه‌دن] روم ایلی چایلرنده قوللانیلان یکپاره کوتوکدن معمول تکنه کبی بالیقچی قایغی.

بورترمق { یا بورتارمق با: بورتمق.

بورتلاق { س. طوموز یاوریسی.

بورتلاق { ص. طاشلق، چاقیلق (یر).

بورتلمق { فل. (یوز) بورشمق، بورتوق بورتوق اولمق.

بورتمق { فت. بورشدیرمق، صومورتمق.

بورتون { س. سابقده طوب طاشیر بیوك حرب

مائونه‌سی.

بورج { س. اعاده اولنمق اوزره فائضله ویا فائضسز آلنان آقچه، ویره‌جك، دین، قرض: بورج آلمق، ایتمك = استقراض، استدانه ایتمك؛ بورج ویرمك = اقراض، ادانه ایتمك، ویا بورجنی اوده‌مك؛ بورجه کیرمك، باتمق = چوق بورج ایتمك، مستغرق دیون اولمق. || مج. وظیفه، وجیبه؛ بوین بورجی = وظیفهٔ ذمت.

بورج { س. دیکر آغاجلرك اوزرنده بیتن بر نبات، که تخمنه مجار اوزومی دینلوب، اوکسه معجونتی یاپمقده قوللانیلیر، دلق.

بورج { س. [عر. « برج » دن اوده یو. Πυργος دن] با: برج.

بورجلانمق { فط. بورجه کیرمك، بورجه باتمق، بورجلی اولمق.

بورجلی { یا بورجلو. ص. ۱. بورجی اولان، مدیون، غریم، ویره‌جکلی. ۲. مجبور، مکلف: بو ایشی یاپمغه بورجلی‌یم. ۳. منت آلتنده قالمش، منتدار: او آدمه قارشی بورجلی قالدق.

بورچاق { س. صیغیرلره یدیریلن یووارلاق دانه‌لی حبوبات نوعی، جلبان؛ آق بورچاق، قره‌بورچاق = بونك جنسلری.

بورچاق { ص. و:

بورچوك { ص. بورلمش، بوکلمش، لوله لوله:

بورچاق، بورچوك صاچ = جعد.

بورچین { س. کیك دیشیسی.

بوردا { یاخود بورده. س. [یتا. Bordo] بح. کمینك باش یانی؛ بوردا ایتمك = یان یانه یناشمق، رامیه ایتمك.

بوردغان { س. قولوچقه.

بوردپرمق { فت. (ارکك حیوانی) انمك، ایکدیش ایتدیرمك.

بورسه { [فر. Bourse] صرافلرله اوراق نقدیه وتحویلات آلیش ویریشی ایدنلرك طوپلانوب معامله ایتدکلری محل مخصوص، که امور صرافیه وهر نوع اوراق نقدیه‌نك مرکزی ورایجلرینك محل تعیینیدر: پارس بورسه‌سی؛ بورسه جدولی، پوصله‌سی = تحویلات ومسکوکات وسائره‌نك هرکونکی رایجنی کوستریر جدول؛ بورسه قومیسری = طرف حکومتدن بورسه‌ده بولنان مأمور.

بورشدیرمق { یاخود بروشدرمق. فت. ۱. بر شیئك دوز کونلکنی بوزوب غیر منتظم صورتده قات قات وقیرمه‌لی ایتمك، اوتیسنی بوزمق: کاغدی، قماشی بورشدیرمق. ۲. خوشلانمامه علامتی اوله‌رق (یوزی) طوپلایوب قات قات ایتمك، عبوسلق کوسترمك: یوزینی بورشدیردی. ۳. (دیلك) طوپلانوب چکلمسنی موجب اولمق: بو شروب دیل بورشدیریور.

بورشقو { یاخود بروشقو. سـ. ص. [تر. « بورشمق » دن مأخوذ روجه‌دن] دیل بورشدیران شراب.

بورشمق { یا بروشمق فل. ۱. چکیلوب طوپلانمق، تقبض ایتمك : اختیارلقدن یوزی بورشمش. ۲. اوتیسی ودوزلکی بوزیلوب قات قات وقیرمه قیرمه اولمق، سولپومك : کاغد، ثواب بورشدی. ۳. قورویوب طوپلانمق، صولمق: چیچك بورشدی. ۴. (دیل) اکشی برشیئدن قماشوب طوپلانه‌رق چکلمك : اریکدن دیلم بورشدی.

بورشمه { یاخود بروشمه. سـ. بورشمق فعلی. ۱ : بورشمق.

بورشوق { ص. یاخود :

بورشیق { ص. ۱. چکیلوب طوپلانمش، تقبض ایتمش: بورشیق یوز. ۲. اوتیسی و دوزکونلکی بوزلمش : بورشیق کاغد، قماش.

بورصوق { سـ. یشیل آغاج انوا. عندن بر آغاج، طراق سروی.

بورصوق { بورصومق. لا : پور. صوق، پورصومق.

بورغاته { سـ. [یتا.] بحـ. خلاطك قالینلغنی اولچمکه مخصوص دلیکلی تخته.

بورغاج { سـ. و :

بورغاجق { یاخود بورغاشیق. سـ. قاریشیق وطولاشمش شیء.

بورغاجلانمق { فط. بورشوب قارمه قارشیق اولمق.

بورغو { سـ. ۱. دونه‌رك تخته و سائره دلمکه مخصوص آلت. بیوکنه ومقوس اگرتی برصاپله دوندیریلن نوعنه مثقب (مثقاب) دیرلر. ۲. طیپا و سائره چیقارمغه مخصوص وینه دوندیریله‌رك قوللانیلان آلت. || ویده بورغوسی = ویده چویره‌جك آلت که اوجی یاصیجه بر دمیر قلمدن عبارتدر، طورنه ویده.

بورغول { سـ. [غا. بولغور] قاینادیلوب قورودلدقدن صکره قیردیریلوب پرنج یرینه پلاو پیشیرمکه یارایان بوغدای : بورغول پلاوی.

بورغولامق { فتـ. بورغو ایله دلمك.

بورقتمق { یا بورغوتمق فتـ. عضوك برینی بوروب اینجیتمك.

بورقلمق { یا بورغولمق فل. و :

بورقمق { فل. ۱. (عضوك بری) بوریلوب اینجینمك : قول، آیاق بورقمق. ۲. (بغـای) دکرمنده قیریلوب بورغول اولمق.

بورقولق { ص. بورلمش، انغمش، ایکدیش اولمش (آت).

بورك { سـ. [«بورمق»دن] خمور دن ویا یوفقه‌دن یاپیلوب ایچنه قیمه یا پینیر ویا سبزه وسائره قونمقله تپسیده ویا طاوه‌ده پیشیریلمك انواعی : پینیرلی، قیمه‌لی بورك، صو بورکی، پوف بورکی، صیغاره بورکی، تاتار بورکی.

بورك { سـ. تق. بووارلاق وکوزکسز باش قابی، قلپاق. || بك بورکی = قانمرلی خروس ایبکی (چیچك).

بورکجی { سـ. بورك پیشیروب دکاننده ویا سوقاقده صاتان آدم.

بورکجیلك { سـ. بورك پیشیروب صاتان آدمك صنعتی.

بورلمق { فل. مج. ۱. بوکلمك، چوریلمك، التوا ایتمك. ۲. دونمك، طولانمق : ایپ آیاغنه بورلدی. ۳. چوریلوب اینجینمك : قول، آیاق بورلمق.

بورلمه { سـ. بورلمق فعلی. ۱ : بورلمق.

بورمق { فتـ. ۱. دوندیروب بوکمك، قیویرمق : بییق بورمق. ۲. پارمق آره‌سنده نیوبروب قوپارمق، صیقمق جیمدیکلمك : اتبی بوردی. ۳. قیویروب اینجیتمك : قولنی، آیاغنی بوردی. ۴. انه‌مك، ایکدیش ایتمك، اخصا ایتمك : آتی بورمق. ۵. دلمك، ثقب ایتمك. ۶. صانجیمق: قارنم بوریور. || بورن بورمق = بکنمه‌مك، استخفاف ایتمك. || بییق بورمق = قورلمق. || دیلی بورمق = (ککره‌شیء) دیلی بورشدیرمق. || طوداق بورمق = آغلایه‌جق اولمق. || قول بورمق = غلبه چالمق. || قولاق بورمق = اخطار وایقاظ ایتمك. || بوره بوره اوینامق = پارمقلری چالپاره کبی اویناده‌رق رقص ایتمك.

بورمه { س. ١. بورمق فعلی، چویرمه، دوندیرمه، قیویرمه. ٢. انمه. ایكدیش ایتمه. ٣. بورلمش شیٔ شكلی، شكل حلزونی. ٤. ویده‌لی اكسر، ویده. ٥. معده ویا باغرصاقلر بوریلیورمش كبی قارنده حس اولنان شدتلی وجع. ٦. موصلق، لوله. ٧. آچلمش خموری قیویره‌رق یاپدقلری بر نوع خمور طاتلیسی كه صاریغی بورمه دخی دینیر. = ص. ١. بورلمش، قیویرلمش، قیوریق: بورمه صاریق. ٢. بورلمش كبی حلزون شكلنده، حلزونی. بورمه‌لی: بورمه‌مناره، دیرك. ٣. انمش، ایكدیش: بورمه آت.

بورمه‌لی { ص. بورلمش وقیویرلمش كبی حلزون شكلنده: بورمه‌لی دیرك، مناره، صاریق.

بورون { س. [نونك تحریكی حالنده ظاهر اولدیغی كبی اصل « ر » ساكن اولوب، مجرد اجتماع ساكنین دفعیچون ماقبلنه تبعاً مضموم اوقوندیغندن، « بورون » وهله « برون » یازلمسی غلط فاحشدر.] ١. یوزك اورته‌سنده ایكی قاشك آره‌سندن آغزك اوستنه دك وایكی ینساق وكوزك بیننده اوزانان وتنفسه وقوقلامغه‌یارار ایكی دلیكی اولان چیقندیلی عضو معلوم، انف، بینی. ٢. اوج: قلمك بورنی، مومك بورنی كسمك. ٣. دكیزك ایچنه كیرمش وطاغلق طاشلق قره اوجی، رأس: بوز بورن. [آلچغنه دیل دیرلر.] ٤. مج. كبر، غرور، نخوت: بورنی بیوك = متكبر. || ایت بورنی = یبانی گل. || بورن اوتی = انفیه. || بورنی اوجنده = پك یاقین، تاقارشیسنده، یانی باشنده. || بورن بورنه = باش باشه، یاقیندن قارشی قارشی‌یه. || بورن پرده‌سی = بورنك ایكی دلیكی آره‌سنده‌كی زار. || بورندن دوشمك = چوق بكزه‌مك: قیخ دیمش بورنندن دوشمش = ابوینه چوق بكزین حقنده مستعملدر. || بورن سورتمك = آلچقجه‌سنه صوقلمق، كاسه‌لیسلك ایتمك. || بورن شیشیرمك = تكبر ایتمك، كبرلنمك. || بورن قانامق = بورندن قان كلمك؛ مج. قان دوكلمك. || بورن قبارمق = تكبر ایتمك. || بورن قنادی = بورن دلیكلرینك قپاقلری. || بورندن كلمك = بر حضور وانبساط عقیبنده بر عكس حال كوروب زحمت چكمك: آنامدن امدیكم سوت بورنمدن كلدی. || چیچكی بورنده = پك تازه (میوه). || طانه بورنی = یر آلتنده نباتاتك كوكلرینی كسر مضر بر بوجك. || قارغه بورنی = منقاری بر نوع چنكالی قیصاج.

بورناز { ص. بیوك ومنقاری الشكل بورنی اولان (آدم).

بورندروق { س. و:

بورندوق { س. سرت آتلری تیمار ایدركن ضبط ایتمك ایچون بورنلرینی صیقمغه مخصوص تخته قیصاج.

بوروندی { س. [« بورمق » دن] باغرصاقلری بورار كبی قارنده حس اولنان شدتلی وجع، بورمه.

بورنس { س. با: برنوس.

بورنسالق { س. صیغیر و دوه‌لری ضبط ایچون بورنلرینه اوردقلری تخته قیصاج.

بورنسز { ص. بورنی دوشوك ویا پك كوچك وباصیق اولان.

بورنسزلق { س. بورنی دوشوك ویا پك كوچك و باصیق اولان آدمك حالی.

بورنلی { ص. ١. بورنی اولان: بیوك، كوچك، باصیق بورنلی. ٢. سیوری اوجی اولان، اوجلی. ٣. مج. كبرلی، متكبر، عظمتلی.

بورنمق { فل. (قارن) باغرصاقلر قیویرلیورمش كبی شدتله صانجیمق.

بورنمك { فط. با: بورونمك.

بورنوز { س. با: برنوس.

بورو { بوروزن. با: بوری، بوری‌زن.

بورو { س. [«بورمق» دن] باغرصاقلری قیویروب قوپاریر كبی شدتلی قارن آغریسی، بوروندی، بورمه.

بوروش { یا بورش. س. [«بورمق»دن] قارنك شدتله

وباغرصاقلر قیویریلوب قوپاریلیر کبی صانجسی، بورندی.

بوروق { ص. [«بورمق»دن] ١. بوریلوب اینجینمش: بوروق قول. ٢. آغز بوروشدیران.

بوروم { س. [«بورمق» دن] بورمه، قیویروب قوپارمه. == ح. قیویروب قوپارمغی تصویر ایدر: بوروم بور.م قوپارمق.

بوروم { س. ١. بوروزمه. قاتلامه، قاتلایش. ٢. بورلمش، قاتلانمش شیء: بر بوروم قایماق.

بوروجك { س. قوزه کبی یو. ماقلانمش شیء.

بورومك { فتـ. [اصلی: بورگومك] ١. صارمق، لف ایتمك: باشنی بر تول ایله بورودی. ٢. اطرافنی آلمق، احاطه ایتمك، قاپلامق: اورته‌لغی سیس بورودی؛ دومان کوزلرمی بورودی.

بورومه { س. ١. عجله، باشدن صاوومه، اهمیت ویرمکسزین چابق بیتیریویرمه. ٢. باشی اورتیلی، قپالی، ایضاحات وتفصیلات ویرمکسزین طوپدن افاده.

بورون { بورونسز، بورونسالق وسائره. با: بورن و سائره.

بورونجك { س. ١. ایپك بوجکی قوزه‌سنك تلی، خام ایپك. ٢. بویله ایپك‌دن معمول اینجه بز.

بورونمك { فطـ. ١. اورتنمك، صارلمق: احرامه بوروندی. ٢. یاشمق طوتنمق: خانملر بوروندیلرمی؟

بوره { وبوره. با: بورا وبورا.

بوری { یاخود بورو. س. ١. ایچی بوش استوانه، انبوبه: قورشون، دمیر، صاج بوری؛ صوبه بوریسی. ٢. دیلسز و پرده‌سز اوله‌رق نفسله چالینان برچالغی آلتی که حلزونی الشکل بر معدن بوریدن عبارتدر: بوری چالمق؛ یوف بوریسی. || مج. بوش، صاچمه، معناسز شیء. || بوری کبی اوتمك = کور سسلی اولمق ویا معناسز ومناسبتسز سویلمك. || آغاج بوریسی = استرامونیه. || بوری چیچکی = ترنجی بوری کبی بر چیچك که، چارطاقه چیقار ودیواره طیرمانیر.

بوریا { س. فا. حصیر، نطع. ن.

بوری‌زن { یا بوروزن. س. اتر. بوری ـ فا. زدن = اورمق، چالمق. غا. تعبیر. زبانزدی: بورازان] عسکره قوماندانك تعلیمات وتنبیهاتنی تبلیغ، ومثلا یمك، اویقو و سائره وقتلرنی اعلان ایچون بوری چالمغله مکلف اولان و میدان حربده قوماندانك یاننده آیرلمیان چاوش ویا نفر.

بوریناته { س. [یتا.] مج. پاپا فینغونك یاقه ایپی.

بورینه { س. [یتا] مج. مایستره وغایه یلکنلرنی چکن ایپ. || بورینه پاته‌سی = یلکنلرك ایکی اوجنه باغلانوب اورته‌سندن بورینه‌یه طوتدیریلان خلاط.

بوز { س. صوئوقدن طوکمش صو، جمد، یخ: قار بوز. || مج. پك صوئوق شیء. || بوز باغلامق، طوتمق = اوسیق طوکمق. || بوز بوجکی = برجنس بوجك. || بوز چوزلمك = بوز اریمك. || بوز چیچکی = برنوع قلیه اوتی. || بوز کبی ات = پك یاغلی. || بوز کسلمك = پك زیاده صوئومق.

بوز { ص. طوپراق ودوه توبی رنکنده اولان، اغبر: بوز عبا. || بوز بقال = آردیچ قوشنه بکزر بر جنس بهار قوشی. || بوز طوغان = ١. طوغانك بر جنسی. ٢. طوغان باشلی چوماق، طوپوز. ٣. برنوع آرمود.

بوزا { س. با: بوزه.

بوزارمق { فل. بوز رنکنی آلمق، بوز رنکنده کورینمك: قیزاروب بوزارمق = اوتانمه‌دن ویا دیکر بر سببدن بکز متلون ومتغیر اولمق.

بوزاغی { یاخود بوزاغو ویا بزاق. س. اینکك کوچك یاوریسی، هنوز سوتدن کسلمه‌مشی [کسلمشنه طانه دیرلر]، عجل. — فیل، کرکدان، زرافه کبی حیوانانك یاوریلرینه‌ده اطلاق اولنوز. || بوزاغی بورنی = آرسلان آغزی دینلن چیچکك یبانیسی.

بوزاغیلامق { فل. [زبانزدی: بیزلامق] (اینك وامثالی حیوانات) یاوریلامق،

طوغورمق : اینك، مانده بو.
زاغیلادی.

بوزاغیلق { س. ۱. اوتلاق و چایرك دردنجی و صوك دفعه بچلسی. ۲. اوچ سنه ایشلنمیوب حیوان یایلان تارله؛ بوزاغیلق بوزمق = بو صورتله ترك اولنمش تارله‌یی آچمق.

بوزان { ص. اخلال وفسخ ایدن. | با : بوزمق. || اویون بوزان = خویسز، آرقداشلرینه اویماز (آدم). || خاطر بوزان = خاطر صایماز، خاطر شكن. || دوزن بوزان = هادم اللذات.

بوزجه { ص. ۱. بوز رنكنه چالار، بوزمسی. ۲. ایشلنمه‌مش، خام وچالیلق حالنده (طوپراق). || بوزجه آطه = جزایر بحر سفیددن (تندوس) جزیره‌سی.

بوزخانه { س. [تر. بوز. فا. خانه] یاز ایچون قیشدن بوز صاقلادقلری ویا ماكنه ایله یاپدقلری یر، بوزلق.

بوزدكله‌مك { فل. بوزیلوب اوتورمق.

بوزدیرمق { فت. ۱. بالواسطه بوزمق، بوزمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، اخلال ویا تخریب ایتدیرمك : بن یاپدیغم ایشی كیمسه‌یه بوزدیرمام. ۲. آقچه تبدیل، اوفاقلغه تحویل ایتدیرمك : برلیرا بوزدیره‌جغم.

بوزراق { ص. بوز رنكنه چالار، بوزجه.

بوزشدیرمق { فت. آرالرینی آچمق، اخلال بین ایتمك : محبتمزی چكه‌میوب بزی بوزشدیرمق ایستیورلر.

بوزشمق { فش. آرا آچلمق، محبت مبدل منافسه اولمق، آرایه برودت كیرمك : اول چوق احباب ایدك اما صكره بوزشدق.

بوزشمه { س. آرا آچلمه، محبتك برودته مبدل اولمسی.

بوزشوق { یاخود بوزشیق. ص. آره‌سی آچلمش، حسن مناسباتده اولمیان، بربله آره‌سنه برودت وخلافه كیرمش اولان : فلانله برسببدن طولایی بوزشوق ایدك.

بوزشوقلق { یا بوزشیقلیق. س. آرا آچیقلغی، برودت، منافرت، قطع مناسبات : آرالرنده بربوزشوقلق واردر.

بوزغون { ص. ۱. بوزلمش، پریشان، خراب. ۲. مغلوب، منهزم : بوزغون‌عسكر. = س. ۱. بوزلمه. پریشانلق، خرابیت، خرابی. ۲. مغلوبیت، انهزام. || بوزغون ویرمك = صینمق، مغلوب‌وپریشان اولمق.

بوزغونلق { س. ۱. پریشانلق، خرابی. ۲. مغلوبیت، انهزام.

بوزلانمق { فل. ۱. بوزنده بوز طوتمق، اوسق طوكمق : حوض بوزلاندی. ۲. (آینه وشیشه) طومانلانمق، رطوبت حسبیله شفافلغی غائب ایدوب بوزلی كبی كورنمك : صراحی بوزلانمش.

بوزلق { س. بوز حفظ ویا اعمال اولنان محل، بوز محلی، بوزخانه.

بوزلمق { فل. مج. ۱. دوزكونلكی غائب ایتمك، متغیر اولمق: بوكتاب بوزلدی؛ باغچه باقلمامه‌دن بوزلمش. ۲. خراب وویران اولمق، ییقلمق: دیوارلر بوزلمش. ۳. معطل وبطال اولمق، ایشلمز وقوللانلماز اولمق : ساعت بوزلدی. ٤. فنا بولمق، محو ونابود اولمق، فسخ ولغو اولنمق : او اصول شمدی بوزلدی. ٥. كوتیلشمك، فنالشمق : بو چوجغك تربیه‌سی بوزلدی؛ یاغموردن یوللر بوزلمشدر. ٦. چوریمك، تعفن ایتمك ویا اكشیمك: بوات، بویمك بوزلمش. ۷. مغلوب ومنهزم اولمق، بوزغون ویرمك: دشمنك فلان فرقه‌سی بوزلدی. ۸. غیرمأمول، ترس برجواب آلمغله محجوب وشرمنده اولمق : زواللی چوجق اوجوابدن بوزلدی. ۹. ضعیفلامق، بكزصولمق : خسته‌لقدن چوق بوزلمش.

بوزلمك { فل. ۱. چكیلوب طوپلانمق، اكتزاز ایتمك: سیكیرلری بوزلدی. ۲. بوروشمق: دریسی بوزلمش. ۳. طوپلانوب دوشیرلمش اوتورمق: بركوشه‌یه بوزلدی. ٤. چكیلوب كوچلمك: كوزلری بوزلمش.

بوزلمه { س. بوزلمق فعلی. با : بوزلمق.

بوزلمه { س. بوزلمك فعلی. با : بوزلمك.

بوزلی { یاخود بوزلو. ص. ۱. اوسق طوكمش، بوز باغلامش : بوزلی كول، دره. ۲. صوغومق ایچون ایچنه بوز قونمش : بوزلی صو، شربت.

۳. اوزری بوز کبی اولوب شفافلغی غائب ایتمش: بوزلی جام، بارداق. ٤. اوزرنده آق لکه‌سی اولان : بوزلی الماس، زمرد.

بوزمق { فتـ. ۱. دوزکونلکنی ازاله ایتمك، متغیر ایلمك : اوطه‌یی دوزلتمشدم کیم بوزدی؟ ۲. خراب وویران ایتمك : باغچه‌نك دیوارینی بوزمشلر. ۳. معطل وبطال ایتمك، ایشلمز برحاله کتیرمك : ساعتنی بوزدی. ٤. ازاله وفسخ ولغو ایتمك: او اصولی بوزدیلر. ٥. افساد، اخلال ایتمك : تربیه‌سز آدملرله کوریشمه‌سی اخلاقنی بوزدی؛ یاغمور یوللری بوزمش. ٦. طوقنمق، ضرر ایتمك : خام‌میوه‌لر انسانی بوزار؛ شکر معده‌یی بوزار. ۷. کری آلمق، نقض ایتمك : یمیننی، بازارلغی بوزدی. ۸. مغلوب ومنهزم ایتمك : دشمنك برفرقه‌سنی بوزدی. ۹. غیر مأمول برترس جوابله محجوب ایتمك : هرکسك اوکنده آدمی بوزمق ایی شیٔ دکلدر. || آبدست بوزمق = دفع حاجت ایتمك. || آغز بوزمق سوکمك، شتم ایتمك. || استیفنی بوزمق = امورا ایتمك. || اوروج بوزمق = افطار ایتمك. || باغ بوزمق = اوزوملری طوپلامق. || تارله بوزمق = آچمق، ایشلمك. || لطیفه‌یه، شقه‌یه بوزمق = جدی صورتده باشلانمش برسوزی لطیفه‌یه چویرمك. ═ فل. ۱. چیلدیرمق. ۲. چیلدیره‌جق صورتده برشیئك اوزرینه دوشمك : بوآدم آتیله بوزه‌جقدر.

بوزمك { فتـ. طوپلایوب صیقمق، طارالتمق، قبض ایتمك : طوربه‌نك آغزینی بوزمك. || مجـ. آغز بوزمك = بکمه‌مك، حظ ایتمه‌مك.

بوزمه { سـ. ۱. بوزمق فعلی، افساد، اخلال، فسخ. ۲. بوزیلوب برحالدن دیکر برحاله‌کچمه. || بوزمه دوشمك = غیر مأمول ترس برجواب آله‌رق محجوب وشرمنده اولمق.

بوزمه { سـ. بوزمك فعلی. || : بوزمك.

بوزمه‌جی { سـ. تعمیرجی، اسکیجی، مرمتجی.

بوزمه‌لی { صـ. طوپلانوب چکیلیر یری اولان، قماشی بوزیله‌رك یاپلمش: بوزمه‌لی کیسه، اثواب.

بِوَزنِ { حـ. عر. وزننده معنا. سیله باشلیجه لغت کتابلرنده مستعمل ترکیب عربیدر: کاتب بوزن فاعل.

بوزندی { سـ. بوزلمش برشیئك قالان اقسامی، دوکندی، انقاض، خرابه : براسکی معبدك بوزندیسی.

بوزوق { صـ. ۱. بوزلمش، فساده اوغرامش، مختل: بوزوق یول، بوزوق اخلاق. ۲. ایشلمز، معطل، بطال : بوزوق ساعت، بوزوق پیانو. ۳. ییقلمش، خراب، ویران : بوزوق دیوار. ٤. ترتیبسز، نظامسز : بوزوق دوزن. ٥. اکشیمش، قوقمش، یمز حاله کلمش، بوزوق یمك، ات، پینیر. ٦. اوفاق مسکوکات حالنده (آقچه) : بوزوق پاره. || بوزوق آدم = اخلاقسز. || باشی بوزوق = ۱. غیر منتظم عسکر. ۲. عسکر اولمیان، عسکرینك غیری. || چیچك بوزوغی = چیچك علتندن یوزی دلیك دشیك اولان، چوپور. || عقیده‌سی بوزوق = اعتقادسز.

بوزوق { سـ. پرده‌سز بر نوع طنبوره : بوزوق چالمق.

بوزوقلق { سـ. ۱. بوزوق شیئك حالی، خلل. ۲. اوفاق آقچه، اوفاقلق : بوزوقلق یوق.

بوزوك { سـ. ۱. چکیلوب بوزلمش شیٔ.

بوزوم { سـ. بوزمه، افساد، تخریب. || باغ بوزومی = اوزومك دوشیرلمسی.

بوزوجه { سـ. بر جنس کرتنکله.

بوزه { سـ. تخمر ایتمش داری خوروندن معمول اکشیمسی بر مشروب.

بوزه‌جی { سـ. آنفاً بیان اولنان بوزه‌یی یاپان وصوقاقلرده کزدیروب صاتان آدم.

بوس { سـ. عادی آغاجلردن آقان ضمغ.

بوس { سـ. فا. اوپمه، بوسه : بوس ایتمك = اوپمك. ═ صـ. اوپن. [صتز. تشکیلنه کیرر:] دست بوس = ال اوپن؛ پای بوس = آیاق اوپن.

بوستاغان { سـ. قارپوز بیچیمنده قاب.

بوستان { س. فا. [معربی : بستان] باغچه، چیچك باغچه‌سی. = تر. ١. سبزه باغچه‌سی. ٢. قاون قارپوز : بوستان اكمك، بوستان تارله‌سی. || بوستان قورقولغی = اویوك ؛ قوشلری قورقوتمق ایچون بوستانلره وتارله‌لره قونیلان قوقله؛ مج. قالبی قیافتی یرنده ایشه یارامز آدم.

بوستانجی { س. ١. بر سبزه باغچه‌سنی اداره ایدن آدم، سبزه باغچوانی. ٢. سابقده اساساً خاص باغچه‌لر محافظلری ایكن بعده سرای همایون محافظه‌سنه مأمور اولمش بر صنف عسكره منسوب آدم؛ بوستانجی باشی = بو صنف عسكرك رئیسی كه شهرك ضابطه امورینه‌ده باقاردی.

بوستانجیلق { س. سبزه باغچوانلغی.

بوسكی { با: بوسكی.

بوسنوی { س. ص. عر. با: بوسنیاق.

بوسنه { سخ. روم ایلینك منتهای غرب شمالنده آوستریا ممالكیله وصربیه وقره طاغله محاط بر ایالت عثمانیه كه هرسكی ده حاوی اولوب، مركزی (بوسنه سرایی) در.

بوسنیاق { یاخود. بوشناق. س. ص. بوسنه‌لی، بوسنه اهالیسندن اولان.

بوسنیاقجه { یاخود بوشناقجه. ص. ح. بوشناقلرك لساننده و اونلره مخصوص طرز واسلوبده : بوسنیاقجه سویلمك، خوره‌تمك. = س. بوشناق لسانی.

بوسه { س. فا. اوپمه، قبله.

بوسه‌گاه { س. فا. اوپیله‌جك یر.

بوسی { س. فا. اوپمه، اوپمكلك؛ دست بوسی = ال اوپمه؛ دامن بوسی = اتك اوپمه : ایفای رسم دست بوسی ایتمك.

بوش { ص. ١. ایچنده كیمسه ویا بر شیء اولمیان، خالی، تهی : بوش او، بوش قاب. ٢. ایچی بوش، قوف، اجوف : بوش جوز، مغاره. ٣. معناسز، بیهوده، نافله، واهی : بوش لقردی، بوش ایش. ٤. ایشسز، مشغولیتسز : بوش كزمك، بوش وقت. ٥. مشتریسز، كراجیسز، طوتلمامش : بوش او، بوش آرابه. ٦. تطلیق اولنمش، بوشانمش : قوجه‌سندن بوش دوشدی. ٧. دقتسز، غافل : بوش بولندم. || الی بوش = ١. مشغولیتسز. ٢. زوكورت، تهی دست. || باشی بوش = ١. باشی بر یره باغلانمامش، بوش كزن. ٢. بینسز، عقلسز. || بوشه آلمق = اگرتی‌یه آلمق، معلق طوتمق. || بوش بوغاز = سر صاقلایه‌ماز، گوزه. || بوش بوگور = اك آشاغیكی بوگور. || بوشنه، بوش بوشنه = بیهوده، نافله. || بوم بوش = بسبتون خالی. || بوشه چیقمق = دسترس و ظفریاب اوله مامق، بیهوده یورلمق. || بوشده = ایشسز، معزول، آچیقده. || بوش طورمق = مشغول اولمامق، راحت طورمق. || بوش قالمق = خالی اولمق. || بوش كزنك باش قالفه‌سی = سرسری آدم. = ح. بوشنه، نافله، بیهوده.

بوشاتمق { فت. تطلیق ایتدیرمك، (قاریسنی) براقدیرمق : نهایت قاریسنی بوشاتدیلر.

بوشادلمق { مج. تطلیق ایتدیرلمك : قاینن والده‌سی طرفندن بوشادلدی.

بوشالتمق { فت. ١. بر شیئك ایچنده‌كینی چیقاروب بوش براقمق، تخلیه ایتمك : اوی بوشالتدیلر؛ شو كاسه‌یی بوشالت. ٢. آقتارمق، برقابدن دیگرینه دوكمك : شو سودی بشقه بر قابه بوشالتملی. ٣. (تفنك و طبانجه) آتمق : بر تفنك بوشالتدی. ٤. (حیوان اگر ویا سمرینی) آتمق، دویرمك : بو آت اگرینی بوشالتمش.

بوشالمق { فل. ١. بوش وخالی اولمق، بوش قالمق : حمام بوشالدی. ٢. آقمق، دوكلمك، منصب اولمق : قزیل ایرماق قره‌دكیزه بوشالیور. ٣. یایلمق، منتشر اولمق : بتون بندلرك صویی اووه‌یه بوشالدی.

بوشامق { فت. (قاری‌یی) براقمق، تطلیق ایتمك : قاریسنی بوشادی.

بوشانمق { فل. ١. قورتلمق، رهابولمق : محبسدن بوشاندی. ٢. كثرت وشدتله دوكلمك، آقمق، یاغمق : بر یاغمور بوشاندی؛ بورنندن

قان بوشاندی. ٣. (سلاح) پاتلامق، قضاءً آتش آلمق: بلنده طبانجه‌سی بوشاندی. ٤. تطلیق اولنمق: او قادین قوجه‌سندن بوشانمش. ٥. (طولمش آدم) جوشمق، ایچنده نه وار ایسه سویلیوب تشفیٔ صدر ایتمك: صبر ایتدی ایتدی نهایت بر بوشاندی‌كه.

بوشلامق {ت. براقمق، ال چكمك، واز كچمك، فراغت ایتمك، ترك واهمال ایلمك.

بوشناق {بوشناقجه. اا: بوسنیاق، بوسنیاقجه.

بوص {س. مرادفی اولمق اوزره بوی اسمنه اتباع اولنور: بویی بوصی برنده.

بوصلانمق {فل. بویلانمق: بویلانوب بوصلاندی.

بوصلی {ص. بویلی [بوكلمه‌یه اتباع اولنور:] بویلی بوصلی بر دلیقانلی.

بوصه {س. [یتا.] ج. ١. غومنه زنجیرینی ربط ایدن خلاط یا زنجیر: لنكر بوصه‌سی. ٢. سرنلری دیركلره ربط ایدن آصق زنجیری. || كمی‌یی بوصه ایتمك = باشدن وقیچدن قره‌یه باغلامق.

بوغ {س. [اسلاوجه‌دن] رئیس، آمر، باش، سالار. || باش بوغ = سركرده.

بوغا {س. صیغیر آیغری، طوسونك بیوكی. — كیبك، صیغین وبونلره مماثل حیوانلرك آیغرلرینه‌ده اطلاق اولنور. || بوغا طاغی = آناطولینك قسم جنوبی وشرقیسنی طولاشان (طاوروس) سلسله‌ٔ جبالی كه غلط اوله‌رق (بلغار طاغی) دیرلر. || قره بوغا = مانده آیغری. || بوغا یاپراغی = قارنی یاریق، بذر قطونا (نبات).

بوغاچه {س. [غل. پوچه] برجنس بورك؛ قوری بوغاچه.

بوغاچه‌جی {س. بوغاچه دینلن بوركدن پیشیروب صاتان آدم.

بوغاز {س. [«بوغمق» دن] ١. آغزك منتهاسنده‌كی طار یركه یتیلن شیٔ یوتیلیركن اورادن كچوب معده‌یه كیدر، غرتلاغك بوقاریسی، حلقوم، كلو. ٢. بوینك طیش طرفی، بوینك اوكی، كردان: تلكی پوستنك بوغازی. ٣. هر شیئك طار وبوغوق یری: شیشه‌نك بوغازی. ٤. ایكی طاغ آره‌سنده‌كی طار كچید، مضیق، دربند، عقبه: كولك بوغازی. ٥. ایكی قره آره‌سنده‌كی طار دكیز: استانبول بوغازی، جبل طارق بوغازی. ٦. چای آغزی. منصب: مندرس بوغازی. ٧. مج. ییه‌جك، آزیق، قوت، یم: آتك بوغازی؛ او یالكز بوغازینی دوشونیور؛ بوغازینی چیقارمق = ییه‌جكنی قزانمق. ٨. بوغاز خسته‌لغی، بوغازك شیشمه‌سی، خناق: بوغاز اولمق. || بوغاز آلمق = كیكره اولوب بوغازی یاقمق وانجیتمك. || بوغاز ایچی = خلیجك وعلی‌الخصوص استانبول بوغازینك ایكی ساحلی. || بوش بوغاز = سر صاقلاماز. || پیس بوغاز = اوبور، اكول، یمكه طیانه‌میان. || بوغاز بوغازه كلمك = غوغا ایدوب دوكشمك، مشاجره ومضاربه‌یه كیریشمك. || بوغازدن كچمه‌مك = غائب اولان بر سودیكنی دوشونه‌رك یالكز یمكه قییه‌مامق. || بوغازینه صارلمق = اوستنه هجوم ایتمك، قارشی طورمق. || صیق بوغاز ایتمك = قیصدیروب اجبار ایتمك. || بوغازه طورمق = یوته‌مامق، یارامامق. || بوغاز طقوز بوغوم = سویلیه‌جكنی دوشونمكدن كنایه. || بوغاز طوقلغنه = یالكز قارنی طویورمق ایچون، اجرتسز ایشلمك. || بوغازكسن = صو ایله برابر حصار.

بوغازلامق {فت. (حیوان) كسمك، ذبح ایتمك.

بوغازلایان {س. باتاقچی یری، باتاقخانه.

بوغازلق {س. كوزكدن بوغاز صارغیسی.

بوغاصی {س. ١. آستار. ٢. آستارلق بز، اینجه آمریقان بزی.

بوغاق {س. تق. بوغاز خسته‌لغی.

بوغان {ص. تحنیق ویا غرق ایدن. اا: بوغمق. || ایت بوغان = آجی چیكدم. || قورت بوغان = برجنس نبات.

بوغچه {س. [«بوغمق» دن. — اصلی «بوغ» اولوب، اونك مصغریدر.] ١. درت كوشه‌سی بریره كلوب باغلانمق اوزره اشیا صارمغه مخصوص درت كوشه‌لی قماش. ٢. بویله برقماشه صارلمش هدیه‌لك قماش

و سائره. ٣. درت كوشه‌لى شال. ٤. سيجمه واوفاق دنك صورتنده توتون.

بوغچه‌جى { س. بوغچه ايله اشيا گزديروب صاتان قارى.

بوغچه‌لامق { فتـ. بوغچه‌يه صارمق، بوغچه ايچنده استيف ايتمك، پاكت ياپمق.

بوغداى { ياخود بغداى. س. [بوغوملى وباشلى اولمسى مناسبتيله «بوغمق»دن] ١. اتمك ياپمغه ونوع بشرك غداسنه ياراپان حبوباتك الك باشليسى، حنطه، قمح، كندم. انواعى چوقدر. ٢. مثقالك ٧٢ده بر جزئى، حبه (وزن). || بوغداى باشى = باشاق، سنبله. || مصر بوغدايى = قلمبك، قوقوروز.

بوغديرمق { فتـ. بوغازينى صيقديرمق، اختناق ايتديرمك.

بوغرتلاق { س. غرتلاق آغزى، حنجره. || بوغرتلاق قوشى = چيل انواعندن بر قوش كه برجنسى صو چوللغنه بكزر.

بوغشمق { فشـ. ١. بر برينك بوغازينه صاريله‌رق حيوانلر كبى كورشمك واويناشمق. ٢. چكشمك، مناقشه‌ده بولنمق.

بوغلمق { فل. ١. بوغاز طيقانمغله نفس آله‌مامق : قوش پالازندن بوغلدى. ٢. صوده غرق اولمق : دكيزه دوشوب بوغلدى. ٣. مجـ. زورنفس آلمق، نفس آلمه‌ده زورلق چكمك : بوطار اوطه‌ده بوغيله‌جغز. ٤. مجـ. چوق صيقلمق، ايچ صيقلمق : بو يرده انسان يالكز لقدن بوغيلير.

بوغماجه { س. بوغازى طيقار كبى اولان بر نوع شدتلى اوكسوروك : بوغماجه اوكسوروكى.

بوغماق { س. بوغوم يرى، مفصل، عقده؛ بوغماق كيكارى = مفاصل.

بوغماقلى { صـ. بوغوم ومفصللرى اولان، ذو المفاصل : بوغماقلى كيك، قامش. = س. طويغاره بكزر كوزل اوتر بر قوش.

بوغمق { فتـ. ١. ال ايله ويا ايپ و سائره ايله صيقمق، تضييق ايتمك. ٢. بوغازينى صيقوب نفس آلديرمامق، اختناق ايلمك : ايپله بوغديلر. ٣. صويه طالديروب اتلاف ايتمك، غرق ايلمك : كدى‌يى دكيزه آتوب بوغدى. ٤. مجـ. طاره كتيروب ايچنى صيقمق، تضييق ايتمك، بوكالتمق. ٥. طالديرمق، مستغرق ايتمك : بورجه بوغديلر. ٦. قاريشديرمق، بللى اولميه‌جق صورتده بشقه برشيئه مزج ايتمك : لاقردى‌يه بوغدى. ٧. (سسى) بوغوق چيقارمق : سسنى بوغيوردى. || بر قاشيق صوده بوغمق = پك زياده كين وخصومت كوسترمك : اونى بولسه برقاشيق صوده بوغه‌جق.

بوغموق { س. كردانلق، قلاده.

بوغمه { س. بوغمق فعلى، اختناق، تضييق، غرق. || بوغمه بوغمه = بوغوق بوغوق، متمادى اولميوب كسيلير ينه باشلار (ياغمور وسائره).

بوغناق { صـ. بوغوق، محتبس، كسيك، آرالقلى، صاغناق ضدى. (ياغمور وسائره).

بوغندى { س. ١. بوغلمه، اختناق. ٢. صيقلمه، اضطراب.

بوغنمق { فل. بوكالمق، اضطراب وخجالتده اولمق.

بوغو { س. قاينايان صودن و ايصينوب قورويان ايصلاق شيئلردن قالقان صولى هوا، بخار؛ بوغويه اوتورمق = بخار حمامى استعمال ايتمك.

بوغوخانه { س. قوزه بوجكارينى بوغمغه مخصوص فورون.

بوغور { ياخود بوخور ويا پوغور. س. ١. دوه آيغرى. ٢. قيزغين دوه.

بوغورسمق { فل. ١. (ديشى دوه) قيزمق، بوغوره طالب اولمق. ٢. (اركك دوه) قيزمق، كوپورمك.

بوغوق { صـ. ١. بوغلمش، مخنوق. ٢. بوغلمقده اولان بر آدمك بوغازندن چيقار ويا آلتندن كلير كبى صاف وآچيق اولميان (سس) : بوغوق بر سس كليوردى : بوغوق بوغوق باغريوردى.

بوغولانمق { فل. بخارله‌اورتلمك، بخاردن بر پرده طوتمق : جاملر بوغولانمش.

بوغوم { س. ١. بوغلمش، صيقلمش يرى. ٢. كميكلرك اويناق يرى، مفصل : پارمقلرك بوغوملرى. ٣. قامش وساز كبى نباتلرك دوكومى، عقده : ساز بوغومى. ٤. ايكى مفصل ويا عقده آرا-

سنده‌كى كميك ويا قامش قسمى، قصبه : بر بوغوم قلم؛ قامشلرى بوغوم بوغوم كسمك .

بوغوملى { ص. ١. مفصل ويا عقده‌لرى اولان : بوغوملى قامش. ٢. بوينده حلقه صورتنده لكه‌سى اولان: بوغوملى قومرى .

بوغون { س. ١. اعضاى بدن بوغماغى، فصيله، بند : آوى بوغون بوغون ايتمك = بوغماق يرلرندن كسمك. ٢. قبه وطاوانلرك يوقاريسنده بوغو ودومان چكمكه مخصوص دليك.

بوق { س. ١. انسان وياحيوان ترسى. قذورات، غايط، نجس. ٢. پيسلك، مردارلق. ٣. مج. كوتى برحركتك نتيجه‌سى، ضرر. || بوق بوجكى = خنفسا دينان بر جنس بوجك. || دمير بوقى = جروف. || شيطان بوقى = حلتيت، بالديرغان. || قاز بوقى = ترشه رنكنك آچيغى .

بوقاغى { ياخود بوقاغو. س. ١. كوستك، زنجير، پرانغه، بند، قيد : بوقاغى اورمق = زنجيرلمك، پرانغه اورمق. ٢. آتك آياغنه اوريلان بند، پايواند .

بوقاغيلامق { فت. بوقاغى اورمق، پايوانده باغلامق .

بوقاغيلق { س. آتك آرت آياغى قلريننك بيلكى كه بوقاغى اوريلان يردر .

بوقاغيلى { ص. بيلكلرى بياض اولان (آت) .

بوقال { س. [فر. Bocal] آغزى كنيش وبوينى قيصه شراب وسائره شيشه‌سى .

بوقلمون { سذ. عر. ١. دريسى انواع رنكلر ابراز ايدر برجنس كلر، قيا كلرى. ٢. جانفس كبى چورلديجه بشقه بر رنك كوسترن قماش. ٣. مج. ثباتسز ومتلون الطبع آدم .

بوقليجه بلبل { س. كسكين اوتشلى بر جنس كوچوجك قوش .

بوڭ { ص. [اصلى : بوك كه بوكامق، بوكاق بوندندر] احمق، شاشقين، آبدال، آواناق، غبى .

بوڭا { ش. [قريبه اشارت ايچون اولان « بو » كنايه‌سنك مفعول اليهيدر .] با : بو .

بوڭار { س. با: بيكار .

بوڭاق { ص. بوكامش، عته كتيرمش، معتوه، فرتوت : بوكاق بر اختيار .

بوڭاقلق { بوكامش آدمك حالى، عته، فرتوتلق .

بوڭالتمق { فت. ١. شاشيرتمق، عقلنى آلمق، آليقلاتمق. ٢. طومان وسائره ايله نفسنى كسمك، بوغمق : طومان بزى بوكالتدى.

بوڭالمق { فل. ١. شاشيرمق، آليقلاشمق، سرسم اولمق . ٢. طومان وسائره‌دن نفس طوتلمق، تنفس ايده‌مه‌مك، بوغلمق: طوماندن بوكالدق .

بوڭامق { فل. ١. عته كتيرمك، اختيارلقدن چوجق كبى اولمق. ٢. آليقلاشمق، سويلديكنى بيلمز اولمق .

بوكديرمك { فت. ١. قيويرتمق، چويردوب، دوشيرتمك : كاغدى، بزى بوكديرمك. ٢. اكديرمك، مقوس ايتمك : فدانى، تلى بوكديرمك. ٣. اكرتمك، تفتيل ايتديرمك: كتنى بوكديروب ايپليك ياپديرمق .

بوكرى { ياخود بوكورى. ص. اكرى، معوج. [يالكز « اكرى » صفتنه اتباعاً قوللانيلير:] اكرى بوكرى بر آغاج.

بوكريلتمك { فت. اكريلتمك، اكرى بوكرى ياپمق .

بوكريلك { س. اكريلك، اعوجاج : اكريلك بوكريلك .

بوكريلى { ص. اكرى، اعوجاجلى: اكريلى بوكريلى .

بوكسيمك { ياخود بوكسمك. فل. احمق اولمق، آليقلاشمق .

بوكلك { س. آليقلق، شاشقينلق، حماقت، بلاهت .

بوكلمك { فل. مج. ١. اكريلك، بورلمق، تفتيل اولنمق : ايپ ال ايله بوكيلير. ٢. اكلمك، انحنا واعوجاج پيدا ايتمك: تخته بوكيلير؛ بلى بوكلدى. ٣. صانجيدن قيويرلمق. التواء، تقلص ايتمك ، ايكى بوكلمك = بوكيلوب ايكى قات اولمق .

بوكلوم { س. ١. بوكلمش وقيويرلمش شيئك تشكيل ايتديكى حلقه، قيوريم : ييلان بوكلوم بوكلوم قيويرلمش. ٢. قات : ايكى بوكلوم = ايكى قات،

بوكلى { يا بوكلو. ص. بوكلش، قيوريلمش. = س. بك ايرى و آناختارلى برنوع قلارنته.

بوكمك { فت. ۱. قيوريمق، اكريتمك، تفتيل ايتمك: يوك بوكمك. ۲. چوربوب ديوشيرمك: بزى، كاغدى بوكمك. ۳. قاتلامق، قيرمق: كاغدك بركوشه‌سنى بوكمك. ٤. اكمك، اكريلتمك، مقوس ومنحنى ايتمك: فدانى، تلى بوكمك. || بل بوكمك = چوق يورمق، فتور ويرمك. || بوين بوكمك = تظلم وافتقار ايتمك، مظلوم طورمق. || طوداق بوكمك = آغلامق. || قول بوكمك = غلبه چالمق، مغلوب ايتمك.

بوكمه { س. بوكمك فعلى. با: بوكمك. = ص. بوكلمش (شئ). || قيجرى بوكمه = ديرمه چاتمه، مستعجل وباشدن صاومه.

بوكن { قارغه بوكن. س. هند باقلاسى ديلان برحبه كه هند ياغى اوندن چيقار. || قارغه بوكن طوزى = استريقنين دينلن اجزا.

بوكندى { س. ۱. بوكمك اثرى، دوكوم، عقده. ۲. بوكه‌رك ياپيلان ديكيش. ۳. بوكمه قرنديسى.

بوكنمك { فل. ۱. قيوريلوب ياتمق، زيبارمق. ۲. صانجيدن قيورانمق. ۳. (صو) ايركاوب بريره طوپلانمق.

بوگو { س. ۱. بوكمه، باغلامه، عقده، جعد. ۲. سحر، افسون: بوگو ياپمق = سحر ياپمق، باغمق؛ بوكويى بوزمق = سحرى ابطال ايتمك.

بوگوجى { س. سحار، سحرباز، آرپاغجى.

بوگوجيلك { س. سحارلق، سحربازلق، آرپاغجيلق.

بوگور { ياخود بوگر. س. جنب، پهلو. || الى بوكرنده قالمق = عاجز و محروم قالمق. || طاغك بوكورى = يانى. || بوش بوكور = ككرك آلتى، شاكله، صقله.

بوگورتلن { س. ۱. طود كبى اوفاق برميوه ويرير ديكنلى بر چالى؛ بوكورتلن آغاجى. ۲. بونك ميوه‌سى، طودى.

بوگورتمك { فت. ۱. اتى محافظه ايچون ياريم پيشيرمك. ۲. سبزه‌يى آتش اوزرنده برآز اولديرمك.

بوگوردك { ياخود بوبردك. س. برجنس بلبل.

بوگوردلن { س. سم. ياندن اوران خارجى طابيه واستحكام.

بوگورك { س. (غا: بوبرك) بوكورك ايكى طرفنده ادرارى طوپلايوب مثانه‌يه ويرن ايكى غده، كايه.

بوگورلجه { ياخود بوگرولجه. س. كوچك ويووارلاقجه‌دانه‌لى برجنس فاصوليه.

بوگورلى { ص. اوزون، طويل (آت، صيغير و سائره).

بوگورمك { فل. (صيغير و مانده ودوه كبى حيوان) باغرمق.

بوگورى { ياخود بوگرى. با: بوگرى.

بوكوم { س. ۱. بوكمك فعلى، غزل، تفتيل. ۲. بر دفعه‌ده بوكيلن يوك وسائره مقدارى: بر بوكوم يوك.

بوگونله‌مك { فت. [تق. بوكون، بوكات = سد] صويك اوكنه سد چكوب صويى ايركديرمك، طورديرمق.

بوگه { وبوگه‌لك. س. ۱. صيغير وسائر حيواناتى صوقوب قودورمشه دونديرن برجنس سيگك، ماوى سينك، نعره؛ بوگه‌لك صوقمشه دونمك = آزمق، قودورمق. ۲. برجنس زهرلى اورومجك، رتيلا.

بوگه‌جك { س. پوم پوم اوروجكى.

بوگه‌لك { س. با: بوگه.

بوكيش { س. بوكمك فعلى وطرزى، غزل، تفتيل.

بوكيلى { ص. بوكلش، بوكاكله ياپلمش.

بول { ص. ۱. گكيش، واسع: بول قوندره؛ بول ميدان. ۲. چوق، مبذول، وافر: آناطوليده يمش بولدر؛ بول صوغانله پيشمش يمك. = ح. اسيركه‌ميه‌رك، بذل واسرافله: بول طوتمق. || بول بول = فراخ فراخ، مع زيادة. || بول پاچه = شاپشال، بچيمسز. || بول طوغرامق = ۱. بذل واسراف ايتمك. ۲. مج. بر چوق شئ وعد ايتمك: اما بول طوغرايورسك. || بول كيسه‌دن = بشقه‌سنك مالندن سماحت كوسترمه.

رك. || سوزی بول = کوه‌زه.

بَول { سذ. عر. ١. ایشه‌مه، چیش؛ بول ایتمك = ایشه‌مك. ٢. سیدیك، ادرار، چیش. || ط. بول اسود، بول سکری، بول لبن، بول معسل = ادرارك تغیرینی موجب امراض مختلفه.

بَولا { س. غنچه قاریسی، ینکه. مر.

بولاشدیرمَق { فتـ. ١. سورمك، یاپیشدیرمق، آلوده ایتمك: یوزینه چامور بولاشدیرمق. ٢. کیرلمك، تلویث ایلمك: اوستنی باشنی چاموره بولاشدیرمش. ٣. بر علت ساریه‌یه مبتلا اولانلرله اختلاط ایتدیرمك: خسته‌یی آیرمیه‌رق بتون یولجیلری بولاشدیرمشلر. || ایکی ال ایله قره بولاشدیرمق = افترا ایتمك، لکه‌دار ایتمکه چالیشمق. || یوزینه کوزینه بولاشدیرمق = بجره‌میوب تلویث ایتمك.

بولاشمَق { فل. ١. سورلمك، یاپیشمق: خوراللرینه بولاشمش. ٢. کیرلنمك، لکه‌لنمك، آلوده و ملوث اولمق: یوزی کوزی چاموره بولاشمش. ٣. برعلت ساریه‌یه دوچار اولانلرله اختلاط ایتمك: شبهه‌لی یردن کلنلرله کوریشه‌رك بولاشدی. ٤. (علت ساریه) کچمك، سرایت ایتمك: خسته‌لق بزده بولاشدی. ٥. کیریشمك، تشبث وتصدی ایتمك، صارلمق، ال سورمك: بر ایشه بولاشدی. ٦. قاریشمق، صاتاشمق، طاقلمق: اونلر تربیه‌سز آدملردر سن اونلره بولاشما.

بولاشمهٔ { س. بولاشمق فعلی. با: بولاشمق.

بولاشیق { ص. ١. برشیٔ سورلمش، یاپیشمش، آلوده. ٢. لکه‌لی، کیرلی، ملوث. ٣. بر علت ساریه‌یه طوتلمش آدملرله اختلاط ایتمش: فلان یردن کلنلر صحیه‌جه بولاشیق عد اولنور؛ بولاشیق مملکت. ٤. پاك وبری اولمیان: بولاشیق بر آدمدر. = س. ١. یاپیشان وسوریلن شیٔ، لکه، لوث. ٢. علت ساریه. ٣. کیرلی ویقانمامش مطبخ اوانیسی: بولاشیق ییقامق؛ بولاشیق صویی = بو قابلرك ییقانمه‌سندن چیقان پیس صو، چرکف؛ بولاشیق بزی = ییقانان قابلری سیله‌جك بز.

بولاشیقلق { س. ١. بولاشمش شیئك حالی، آلوده‌لك، لوث، کیر، مردارلق. ٢. برعلت ساریه‌یه مبتلا اولانلرله اختلاط.

بولاق { س. یردن بولانه بولانه چیقان صو، عین، قایناق، پیکار. || آلاق بولاق یاخود آللاق بوللاق. با: آللاق. || بولاق اوتی = تره.

بولالمَق { فط. بوللانمق، کثیفلنمك، تنوع ایتمك.

بولاماج { س. اون، شکر و یاغ ایله پیشیریلیر بر نوع یمك.

بولامَق { فتـ. ١. سورمك، یاپیشدیرمق، صیوامق: اتمکه یاغ بولامق. ٢. لکه‌لتمك، کیرلتمك، تلویث ایتمك: قانه، چاموره بولامق. ٣. باتیرمق: بالیغی اونه بولامق؛ بزینی توزه، طوپراغه بولامق.

بولامهٔ { س. بر جنس طوپراقله بولاندیره‌رق یاپیدقلری قویو پکمز.

بولاندی { س. معده‌نك قاریشوب غثیان ایده‌جك اولمسی: بولاندی کلیور.

بولاندیرمَق { فتـ. ١. مظلم و تیره ایتمك، فرق اولنه‌میه‌جق صورتده قاریشدیرمق: فرطونه هوایی بولاندیردی. ٢. (صو وسائره‌یی) قاریشدیروب دیبنده‌کی چوکندی وچاموری قالدیرمغله براقلغنی کیدیرمك، اکدار ایتمك: قویونلر دره‌یی بولاندیردیلر. ٣. (معده‌یی) قاریشدیروب غثیان ایتدیره‌جك اولمق، بولاندی کتیرمك: ایچدیکم شربت معده‌می، ایچمی بولاندیردی. || مج. معده بولاندیرمق = وسوسه وشؤ ظنه دوشورمك: بو ایش بنم معده‌می بولاندیریور.

بولاندیریجی { ص. ١. قاریشدیریجی، صو و سائره‌نك براقلغنی کیدیرن. ٢. معده‌یی قاریشدیروب غثیانه استعداد ویرن، معده بولاندیسی کتیرن: بولاندیریجی بر شربت.

بولانمَق { فل. ١. قاریشوب مظلم وتیره اولمق، قرارمق، براقلغی وصافلغی غائب ایتمك: هوا بولاندی؛ ذهنم بولاندی. ٢. صو و سائره آلت اوست اولوب دیبنده‌کی چوکندی و چامور ایچنه قاریشمغله صافلق وبراقلغی غائب ایتمك، تکدر

ایلك : حیوانلرك چمسندن نهرك صویی بولاندی. ۳. (معده) قاریشوب غثیان ایده‌جك اولمق، ایچ دونمك : بوشروبدن آدمك معده‌سی بولانیر. ٤. (ذهن، کوز) ایی فرق ایتمز اولمق : ذهنم، کوزم بولاندی. ٥. (کوزه) قان اوتورمق : صاغ کوزم بولاندی. || مج. معده بولانمق = وسوسه وسوءظن حاصل اولمق .

بولانمه { س. بولانمق فعلی. با: بولانمق.

بولانی { ح. صالنی بولانی = اوردك کبی ایکی یانه صاللانه‌رق وتبختر ایده‌رك (یورومك).

بولانیق { ص. ۱. قاریشیق، صاف وبراق اولمیان، متکدر، تیره : بولانیق صو = چامورلی؛ بولانیق هوا = بلوتلی وسیسلی. ۲. ایی سچه‌مین، مشوش : بولانیق ذهن، کوز. ۳. رونقسز، فرسز، صولوق = بولانیق بکز. ٤. قانلی، قان اوتورمش : بولانیق کوز. || بولانیق صوده بالیق آولامق = فرصتدن استفاده ایتمك .

بولانیقلق { س. ۱. قاریشیقلق، براقلغك ضدی ، کدورت، تیرکی. ۲. ایی سچه‌مه‌یش، مشوشلك : ذهن، کوز بولانیقلغی. ۳. فرسزلك، رونقسزلق : بکز بولانیقلغی. ٤. قان اوتورمه : کوزنده بر بولانیقلق واردر .

بولدوغ { س. [انکل. Bulldog] آلت چکه‌سی ایلری یه اوزانمش و چارپیق دیشلی، آچیق قیصه باجاقلی بر جنس کوپك .

بولدیرمق { فت. ۱. بولمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، بالواسطه بولمق، آراتدیروب الده‌کچیرمك : غائب اولان حیوانی خدمتجیلره بولدیرملی؛ آراتدیره‌دمسه‌ده بولدیره‌مدم. ۲. تدارك ایتدیرمك : خسته‌نك ایستدیکنی بولدیرمغه غیرت ایتدی.

بولدیرمك { فت . ۱. آیرتوب بولوك بولوك ایتدیرمك، اقسامه تقسیم ایتدیرمك : محصولاتی اون حصه‌یه بولدیروب شرکایه قرعه ایله توزیع ایتدی. ۲. فاصله چکدیروب آیرتمق : صالونی اورته‌سندن بولدیروب ایکی اوطه یاپدی. ۳. کسدیرمك، قطع ایتدیرمك : قلیجله بولدیردی.

بولدیق { ص. ۱. بولنور، موجود، حاضر . ۲. بولنمش ، جاری، معمول به.

بولشدیرمق { فت. ۱. ملاقات ایتدیرمك، بر آرایه کتیرمك ویا کله‌لرینه سبب اولمق : مادامکه چکینمیورلر کندیلرینی بولشدیرمامق اقتضا ایدر. ۲. آرایوب اله کچیرمك، تدارك ایتمك : بولوب بولشدیرملی.

بولشدیرمك { فت. مقاسمه ایتدیرمك، پایلاشدیرمق : تمتعی حصه‌داران بیننده بولشدیرملی.

بولشمق { فش. ۱. بربرینی بولمق، برآره‌یه کلمك، کورشمك، ملاقات ایتمك : کندیسیله بولشمق میسر اوله‌مدی. ۲. بربرینه راست کلمك، تصادف ایتمك، راستلاشمق : نره‌ده بولشه‌سه‌لر غاوغا ایدرلر.

بولشمك { فش. پایلاشمق، مقاسمه ایتمك، مشترك بر شیئی حصه‌لره تقسیمله توزیع ایتمك : برلکده چالیشوب محصولی بولشیرلر.

بولغاری { س. کوچك بر جنس طنبوره، ساز.

بولغو { س. [« بولمق » دن] ۱. عقل ایله بر شیئی بولمق استعداد و اقتداری، ادراك: بو آدمده اولدقجه بولغو واردر. ۲. آکلایش، عرفان، وجدان. ۳. کشف، اختراع، ایجاد.

بولغور { س. [غل. طوغریسی : بورغول] با: بورغول.

بولك { یاخود بلوك. با: بولوك.

بوللاتمق { فت. ۱. کنکیشلتمك، اکلتمك ، توسیع ایتمك: بوجبه‌نك قوللرینی بوللاتملی. ۲. مبذول ایتمك، چوغالتمق، توفیر ایتمك : عسکرك مأکولاتنی بوللاتدیلر.

بوللاشمق { فل. ۱. کنکیشلنمك، اکلنمك ، توسع ، اتساع ایتمك : ضعیفلادیغم ایچون بتون اثوابلرم بوللاشمش کبی کلیور. ۲. بول ومبذول اولمق، چوغالمق، توافر ایتمك : بو سنه میوه‌لر پك بوللاشدی. || معده‌نك، یورکك، کوزك بوللاشمه‌سی = توسع معده، توسع قلب وتوسع عین دینان علتلر.

بوللاق { ص. قاریشیق، ممزوج، مشوش. یالکز «آللاق بوللاق» تعبیرنده مستعملدر.
با : آللاق.

بوللانمق { فط. ۱. گکیشلنمك، آکلنمك، توسع ایتمك: سوقاقلر بوللاندی. ۲. مبذول وفیض وبرکتلی اولمق : ذخیره بوللاندی.

بوللق { س. ۱. گکیشلك، آکلیلك، وسعت : سوقاقلرك، اثوابك بوللغی. ۲. چوقلق، کثرت، فیض وبرکت: بوسنه محصولاتده بوللق واردر. || بوللقده بیومك = اسراف وسفاهته آلیشمق.

بولمق { مض: بولور. فت. [چ. لساننده اولمق یرینه فعل اسنادی کبی قوللانیلیر.] ۱. آرایه‌رق ویا تصادفی برشیئه نائل ودسترس اولمق : باغچه‌ده کوزل برچیچك بولدم؛ فلان بر دفینه بولدی. ۲. غائب اولمش برشیئی تکرار اله کچیرمك : غائب اولان آتی بولدیلر؛ دوشوردیککز پاره‌یی بولدیکزمی؟ ۳. وارمق، واصل اولمق، ادراك ایتمك : یمشی بولدی؛ صاغلقله بهاری بوله‌لم. ٤. نائل ودسترس اولمق، ظفریاب اولمق، حاصل ایتمك : شفا، افاقت بولمق. ٥. اوغرامق، دوچار وکرفتار اولمق : بلاسنی بولمق؛ تدنی بولمق؛ انسان ایتدیکنی بولور. ٦. تدارك ایتمك : بزه برآز اتمك بولملی. ۷. راستلامق، تصادف ایتمك، راست کلمك، کوریشمك : دون فلانی بولدم. ۸. کشف، ایجاد، اختراع ایتمك : قریستوف قولومب آمریقایی، کوتمبرغ طباعتی بولدی؛ فلان یکی بر ماکینه، بر اصول بولدی. || آرالرینی بولمق = تألیف بین ایتمك. || آرالق بولمق = فرصت دوشورمك. || آرایوب بولمق، آرادیغی بولمق = مستحق اولدیغی جزایه اوغرامق. || اللهدن بولمق = غضب الهی‌یه دوچار اولمق. || وجود بولمق = وجوده کلمك، موجود اولمق. || وقوع بولمق = واقع اولمق، کچمك. || یرینی بولمق = یرینه کلمك، اجرا اولنمق. || یوز بولمق = یوز ویرلمك، حسن معامله‌دن آزمق.

بولمك { مض: بولر. فت. ۱. پارچه‌لره وحصه‌لره آیرمق، تقسیم ایتمك، بولوك بولوك ایتمك : محصولی بشه بولدیلر. ۲. کسمك، آیرمق، فاصله‌لاندیرمق: اوطه‌یی ایکی‌یه بولدی؛ تارله‌یی اورته‌سندن بولدی. ۳. آیرمق، تفریق ایتمك : صاچنی، صقالنی بولیور. ٤. کسمك، بیچمك، ایکی پارچه ایتمك : برقلیجله ایکی‌یه بولدی.

بولمه { بولمق فعلی. با : بولمق.

بولمه { س. ۱. بولمك فعلی، آیرمه تقسیم، تفریق. ۲. کسمه، قطع، فصل. ۳. بربیوك یردن بولنوب آیرلمش یر، مقصوره. ٤. بنانك ایچنی اوطه‌لره ویا دیکر بر یری اقسامه آیران فاصله‌لرك هپری، آرا دیواری. ٥. اوطه، تقسیمات : بواوك قاچ بولمه‌سی واردر؟

بولندی { س. ۱. بولنمش شیء، بولمه، تقسیمات. ۲. بولن، تقسیم ایدن شیء، آرالق دیوار وسائره، حاجز. ۳. بولمه وآرالق دیواری انقاضی.

بولندیرلمق { فج. موجود وحاضر اولمسنه دقت ایدلمك، احضار وتهیئه ایدلمك : اوکبی شیئلر دائما اوده بولندیرلمق اقتضا ایدر.

بولندیرمق { فت. موجودوحاضر اولمسنه دقت ایتمك، احضار وتهیئه ایتمك : شرکت موقفلرده یولجیلر ایچون دائما آرابه بولندیرر.

بولنلمق { فل. ۱. موجوداولمق، تدارك اولنمق. ۲. امداده یتیشلمك.

بولنماز { ص. ۱. اله‌کچمسی محال، نایاب، مفقود : بولنماز برمال دکلدر. ۲. نادر، کمیاب، نادیده: بولنماز برکتابدر. ۳. اعلا، انفس، ممتاز : بولنمازآدمدر.

بولنمز { ص. تقسیم اولنماز، ناقابل تقسیم، لایتجزا : بولنمز پارچه = جزء لایتجزا.

بولنمق { فج. ۱. آرانیله‌رق ویا تصادفاً اله کچیرلمك : باغچه‌ده برچیچك، یولده بر چاق بولندی. ۲. غائب اولان شیء بالتحری اله کچیرلمك : دوشوردیکم چانطه بولندی؛ چالینان اشیاسی بولنه‌مدی؛ قاچان آت بولنه‌جقدر. ۳. میدانه چیقارلمق، کشف اولنمق : بردفینه بولندی؛ آمریقا قریستوف قولومب طرفندن بولنمشدر. ٤. ایجاد واختراع اولنمق، وجوده کتیرلمك : واپور ودمیریولك بولنمسی کرهٔ ارض اوزرنده

اختلاطی نه‌قدر تسهیل ایتدی؛ ورمه برچاره بولنه‌مدی. ٥. تدارك ایدلمك: برآز یمك بولندی‌می؟ برآرابه بولنسه قولای کیدیلیر. = فل. ١. حاضر وموجود اولمق، واراولمق: صباحلری اوده بولنور؛ بواوده یه‌جك برشیٔ بولنماز؛ مذاکره‌ده سزده بولنمایسکز. ٢. امداده یتیشمك، یاردم ومعاونت ایتمك: اوآدم بکا دائمابولنمشدر؛ برصیقندیلی کونده دوستنه بولنمیان آدمه دوست دینلمز.

بوِلنمك { لج. فل. ١. آیرلمق، تقسیم اولنمق، پاره‌لانمق، انقسام، تجزء ایتمك: تمتع حصه‌داران بیننده بولنور. ٢. آیرلمق، تفریق اولنمق: بو اوایکی‌یه بولنه بیلیرسه‌ده اوچه بولنه‌مز.

بولنمه[1] { س. ١. وار اولمه، وجود، موجودیت: صندیقده دائما برآز پاره بولنمه‌سی شرطدر. ٢. حاضر اولمه، حضور: ولیمه جمعیتنده بولنمه‌کزی آرزو ایدرم. ٣. اله کچیرلمه، تدارك: امراض مستولیه‌یه برچاره بولنمه‌سی انسانیته بیوك برخدمتدر. ٤. کشف، اختراع، ایجاد: آمریقانك، تلغرافك بولنمه‌سی.

بوِلنمه { س. آیرلمه، انقسام، تجزی.

بولنیش { یا بولنش. س. ١. بولنمه، موجودیت، وجود، حضور. ٢. حاضر اولمه. ٣. اله کچمه، اله کچیرلمه. ٤. کشف، اختراع، ایجاد.

بولوت { یاخود بلوط. س. [ت حرکه‌لنجه د اولور.] دکیزلردن هوایه قالقوب روزکارله تبدیل مکان ایدن ویاغمور ویا قار حالنده یره اینن بوغوکه بعضاً افقلری قاپلایوب اشعهٔ شمسك مرورینه بردرجه‌یه قدر حائل اولور، سحاب، ابر، میغ: بولوتلره قدر، بولوتلر ایچنده = پك یوکسك. || بولوتدن نم قاپمق = هرشیئدن آلنمق. || بولوت کبی = زیاده‌سیله سرخوش.

بولوتلانمق { فط. ١. بولوت پیدا ایتمك، بولوتله قاپلانمق، بولانمق: هوا، اورته‌لق بولوتلاندی. ٢. لکه‌لنمك: قماش بولوتلاندی. ٣. اوزرینه دومان وبوغو طورمغله شفافلغی غائب ایتمك: آینه، جام بولوتلاندی. ٤. (کوز) ایی کوره‌مه‌مك، دومانلی کورمك: صاغ کوزم بولوتلانیور.

بولوتلی { ص. ١. بولوتله قاپلانمش، بولانیق: بولوتلی هوا. ٢. لکه‌لی (قماش). ٣. دومانلی، غیرشفاف: بولوتلی آینه، جام. ٤. ایی کورمز، دومانلی کورور، بولانیق (کوز).

بوُلوك { س. [« بولمك » دن. غا: بلوك] ١. پاره‌لانمش برشیئك هربر پارچه‌سی، قطعه، قسم، جزء. ٢. پای، حصه، سهم: بش بولوکه آیرمق. ٣. دیوار، چیت، پرده کبی برحاجزله آیرلمش بنا وسائره قسمی، اوطه، دائره: بواو درت بولوکه آیرلمشدر. ٤. بر بیوك جماعتدن آیرلمش جماعت، فرقه، طاقم، طائفه، فئه، حزب، زمره: طوپلانان آدملر بش بولوك اولمشیدی؛ بولوك بولوك کلدیلر. ٥. علی‌الاطلاق جماعت، سوری، کروه، فوج: بر بولوك خلق کلدی. ٦. مملکتك بر قسمی، جهت، طرف. ٧. اورته‌دن بولنمش صاچك برطرفه طرانمش قسمی: صاچنی ایکی بولوك ایتمش. ٨. ع. بر طابور پیاده ویا برآلای سواری عسکرینك منقسم بولندیغی اقسامك بهری‌که علی‌العاده یوز نفردن مرکب وبریوزباشینك قوماندەسندەدر: فلان طابورك برنجی، ایکنجی بولوکی؛ بولوك ضابطانی. || بولوك آغاسی = ژاندارمه وضبطیه یوز باشیسی. || بولوك امینی = بولوکك حسابانه باقان ضابط. || بولوك باشی = یکیچری اوجاغنده یوز باشی‌یه معادل ضابط؛ حماللرك ایلرو کلنلرندن بری.

بَوله { سش. عر. [لغت مولده] کیم. سیدیکدن چیقاریلان بر مادهٔ مخصوصه.

بوَلیچه { س. عو. یهودی قادینلرینه ویریلن عنواندر، قوقونه ومادامه کبی.

بولیش { س. ١. بولمق فعلی و طرزی. ٢. عقل ایردیرمه، فهم، ادراك: اوآدمك بولیشنه شاشیورم. ٣. کشف، اختراع، ایجاد.

بولیشلی { ص. عقل ایردیرمکه مقتدر، مدرك، فراستلی.

بولیشمق { بولیشدیرمق، بولیشلمق وسائره. ا: بولشمق وسائره.

بوم { د. « بو » ایله باشلار بعض صفتلره داخل اولوب مبالغه وتأکید بیان ایدر: بوم بوش، بوم بوز.

بوم { سذ. عر. بایقوش.

بوم { س. فا. ی. مملکت، زمین. ز.

بومبار { س. [فا. « مبار » دن] ۱. قویون وسائره‌نك قالین باغرصاغی که طولدیریلوب صوجوق یاپیلیر. ۲. بو باغرصاغك جکر قیمه‌سی وپرنجله طولدیریلوب طاوه ویا تپسیده پیشمشی.

بومبارده { س. [یتا. Bombarda] بح. ایکی دیرکلی بر نوع سفینه.

بومبارلق { ص. بومبار طولدیرمغه مخصوص (قیمه وسائره).

بومبه { س. [یتا.] بح. کمینك قیچنده یاتان بیوك سرن.

بونامق { بوناق وسائره. با: بوکامق وسائره.

بونجوق { یاخود بوتجق. س. [تق. بوجك قابوغی] حیوانلرك یولارینه ونظره قارشی چوجقلرك تاقیه‌لرینه طاقیلان جامدن مختلف اللون واکثریا ماوی دلیکلی دانه، خرز، خصمه، خرمهره؛ قاطیر بونجوغی؛ نظر بونجوغی. — قادین اثوابنه طاقیلیر سیاه وکوچکلری ده واردر، حبه. || بونجوق علتی = چوجق حواله‌سی.

بونجه { ک. [« بو » اسم اشارتیله « جه » اداتندن مرکبدر.] بو قدر، بو درجه‌ده، چوق، کثیر: بونجه زماندن بری؛ هر کون بونجه کشفیات نافعه وجوده کلیور.

بونجیلاین { ک. [اصلی : بونجه لین] ۱. بو قدر، بو مقدارده: بونجیلاین ایشك اهمیتی یوقدر. ۲. بویله، بو طرزده، بو حالده: بونجیلاین آدم. [قریب ایچون اولوب مقابلی اونجیلایندر. اسکیمشدر.]

بونڭك { ش. بو اسم اشارتنك مضاف الیهیدر. با: بو.

بونق { س. [یتا.] آچیق حواله، پولیچه.

بونور { یاخود بوکنور. س. دیشی حیوانك طوغورمسی.

بونی { ش. « بو » اسم اشارتنك مفعول بهیدر. با: بو.

بوه { یاخود بوه. س. با: بوگه.

بوهو { س. بایقوشك بیوکی، طاوق وسائر طیوره مسلط بیرتیجی بر قوش که کیجه وقتی « بوهو » کبی بر سسله اوتر. فا. کوف.

بوی { س. ۱. اوزونلق، طول: بونی اکنی اولچمك؛ بو عرصه اکسز ایسه‌ده بویی چوقدر. ۲. یوکسکلك، ارتفاع: آغاجك بویی. ۳. بدنك اوزونلغی ویوکسکلکی، قد، قامت: بویی اوزون، بویی قیصه آدم؛ آدم بویی. ٤. تام ومناسب قامت، قدموزون: بر قادینده بوی اولمازسه کوزللکی ده کورنمز. ٥. حجم، بیوکلك درجه‌سی: صاتدیغی صندیقلر برقاج بویدر. ٦. بر عشیرتك منقسم بولندیغی اویماقلرك بهری: بوی بکی. || بوی آتمق = (چوجق) اوزامق، بوی حاصل ایتمك. || بوی آلمق = ۱. تام بوینی بولمق، لزومی درجه‌ده اوزامق. ۲. قامتك اولچیسنی آلمق، بوینی اولچمك. || بویی اوزون = ۱. اوزون، طویل، مدید: بویی اوزون کونلر. ۲. اوزاق، بعید: بویی اوزون یر. || بوینك اولچیسنی آلمق = حد و دکرینی آکلامق. || بویه برابر = آدم بویی اوزونلغنده. || بوی بوص = قد وقامت، موزون اندام، یال وبال: بویی بوصی یرنده. || بوی بوی = مختلف اوزونلقده: بوی بوی آغاجلر. || برقاریش بوی = پك قیصه قامت. || بوینجه = ۱. اوزونلق جهتندن طولاً: تارله‌یی بوینجه اولچمك. ۲. قامتله برابر، اندام اوزونلغنده: بوینجه بر کورك کیمش. || بوینجه اولاد = یتیشمش بوینی آلمش. || بوینجه قالبنی باصمق = قویاً تعهد وتکفل ایتمك. || بوی چکمك = (چوجق) اوزامق، بویلانمق، بوی پیدا ایتمك. || بوی سورمك = اوزامق، بویلانمق. || بوی کوسترمك = ابراز لیاقت ایتمك. || بوینه = بوینجه، طولاً: عرصه‌یی بوینه اولچمك؛ لك بوینه آغاج دیکمك. || بوی ویرمك = (نهر) آدم بویی دریناکنده اولمق. || آدم بویی = متوسط القامه بر انسانك قامتی اولچیسی: بر، ایکی

آدم بوينده بر آغاج؛ بر بچق آدم بوينده صو واردر. || آشاغى، آلچاق بوى = قصير القامه؛ اورته بوى = متوسط القامه؛ اوزون بوى = طويل القامه.

بوى س. اوزون آياقلى بر جنس زهرلى اوروجك. رتيلا. [بوكا بوگه‌لك دينمسى ياكلشدر.]

بوى س. فا. با: بو.

بويا س. [اصلى: بوياغ] ١. رنك ويرمك اوزره اجسام واشيايه سوريلن ويا اشيا اونك ايچنه باتيريلان نباتى ويا معدنى مايع ويا مخلوط، لون، صبغ، فام: ياغلى، طوتقاللى، صولى بويا، خاص بويا. ٢. اجسامك اشعهٔ شمسك بر طاقمنى بلع ايله بر طاقمنى عكس ايتديرمكدن كورينشده آلدقلرى صور مختلفه‌نك بهرى، رنك، لون، كونه. || بويا آتمق = صولمق. || آشى بويا = بويامه‌ده مستعمل بر جنس صارى وقيرمزى طوپراق. || بويا آغاجى = قبوغى دباغلرجه مستعمل بر نوع قاين آغاجى. || بويا آلمق = بويانمق، قابل تلوين اولمق. || بويا اورمق = بويامق، بويا سورمك. || صارى بويا = جهرى. || قره بويا = يالكز سياهله تلوين اولنمش، قره قلم. || كوك بويا = چيويت.

بوياتمق فتـ. بويا سوردرمك، بالواسطه تلوين ايتمك: اوى كيمه بوياتديكز؟ چارشافى قرمزى‌يه بوياتدى.

بوياجى س. بويالرك انواعنى تهيئه وفروخت ايدن واشيا ومواد مختلفه‌يى بويامق صنعتيله ونقاشلقله اشتغال وتميش ايلين آدم: بوياجيدن بويا آلدم؛ اوى بوياتمق ايچون بر بوياجى آرايورم. || بوياجى كوپى = بوياجينك بويالى وضع ايتديكى كوب؛ مجـ. پك چابق وقولاى ياپيلان باصمه قالب وباشدن صاوومه ايشدن كنايه‌در: بوياجى كوپى‌مى بو!

بوياجيلق س. بويا صاتان ويا بويايان ونقاشلق ايدن آدمك صنعتى: بوياجيلق ايديور؛ بوياجيلق پك لزوملى بر صنعتدر.

بوياخانه س. بوياجى دكانى ويا فابريقه‌سى.

بويادلمق جـ. تلوين ايتديرلمك.

بويار س. [اسلاوجه‌دن] قبل الفتح روم ايلى اقوامنك اصلا وزادكاننه اطلاق اولنوردى: افلاق بويارلرى.

بوياسز صـ. بويا سورلمه‌مش، بويا اورلمامش، غير ملون: بوياسز قماش، او.

بويالامق فتـ. بويا ايله اورتمك، لكه‌لمك.

بويالى صـ. بويا سورلمش، تلوين اولنمش، ملون، مصبوغ: صارى، يشيل بويالى بر او؛ بويالى اثواب؛ بويالى صاچ.

بويامق فتـ. بويا سورمك ويا بويايه باتيره‌رق بر رنك ويرمك، تلوين ايتمك: اوى، اثوابى، صاچى بويامق. || كوز بويامق = آلداتمق اغفال ايتمك، سحر كبى برطور حيله‌كارانه ايله كوتى شيئى ايى كوستروب اغفال ايتمك.

بويامه س. بويامق فعلى، تلوين. = صـ. ١. بويانمش، فورچه‌ايله قلمكارى تلوين اولنمش. ٢. غيرطبيعى، ساخته، حيله‌لى.

بويان س. ميان آغاجى، شجر السوس. || بويان بالى، بويان كوكى = ميان. || آجى بويان = آبدست بوزان. || طاتلى بويان = عرق السوس.

بويانمق جـ. بويا اورلمق، تلوين ايدلمك: آرابه بوياندى؛ اخشاب بنالر خارجاً ياغلى بويا ايله بويانير. = فطـ. بويا سورلمك، لكه‌لنمك، تلويث اولنمق، آلوده اولمق: فوطوغرافيا ايله اوغراشانلرك اللرى بويانمامق ممكن دكلدر؛ قانه بويانمق = مقتول اولمق.

بوى اوتى س. عربيده حلبه دينلن بر نباتكه تخمنه‌ده بوى تخمى ديرلر.

بويداش صـ. بوى شريكى، بر بويده اولان.

بويسز صـ. قيصه بويلى، قصير القامه.

بويسزلق س. قامت نقصانى، قيصه‌لق: بويسزلق نه فنا شئ!

بويلاتمق فتـ. اوزاتمق، بوى قزانديرمق.

بويلاشديرمق فتـ. ١. اوزاتمق، بويلانديرمق. ٢. بوى بوى تفريق وترتيب ايتمك.

بويلاشمق فلـ. بوى پيدا ايتمك، بويلانمق، اوزامق.

بویلامَق فتـ. ۱. بوی قزاندیرمق، اوزاتمق. ۲. بوینه اولچمك، طولاً مساحه ایتمك. = فل. بوینه کیتمك، اوزانمق.

بویلانمَق فل. بوی پیدا ایتمك، اوزانمق.

بویله حـ. [« بو اسم اشارتندن — قریب ایچون اولوب، بعیده اویله ومتوسطه شویله دینیر.] بودرلو، بونك کبی، بو طرز واسلوبده، هاکذا، چنین: بویله یاپ؛ بویله سویله. = صـ. بوحال وصفتده اولان، بونك کبی: بویله آدم؛ بویله هوا. || بوندن بویله = بوندن صکره، فیما بعد. || شویله بویله = ۱. ایکیسی اورته‌سی، اولدقجه. ۲. هر نه صورتله اولورسه.

بویله‌جه حـ. عینیله بو طرزده، طبق بو صورتله: بویله‌جه سویلیه‌جکم.

بویله‌لِك سـ. بو طرز، بو اسلوب، بوکیدیش: بویله‌لکله ایش کورلمز.

بویلی صـ. ۱. بویی اولان، قد وقامت صاحبی: اوزون بویلی؛ اورته بویلی؛ قیصه بویلی. ۲. اوزون، قد بالا صاحبی: بویلی آدم.

بویُن سـ. [« بوی » دن اولمغله « بیون » یازلمسی خطادر] ۱. بوی تماتندن اولان عضوکه باشی بدنه ربط ایدر، اوکنه بوغاز وآرقه طرفنه اکسه دیرلر، عنق، رقبه، کردن: انسان، دوه، قاز بوینی؛ بوین کمیکلری. ۲. بعض قابلرك طار و اوزون اولان یوقاری قسمی: شیشه، صراحی، دستی بوینی. ۳. مجـ. ذمت، تعهد، ضمان، مسئولیت، راجع اولمه: کناهی بوینمه. || بوین آتقیسی = صارغی، شال. || بوینه آلمق = درعهده ایتمك، ضامن اولمق. || بوین اگمك، بوكمك = تظلم ایتمك. || بوینی اکری = محتاج. || بوین اورمق = اعدام، سیاست ایتمك، ضرب عنق ایتمك. || بوین اوزاتمق = تسلیم اولمق. || بوینی اینجه، بوینی قیلدن اینجه = مطیع، هر امره تابع. || بوین باغی = ۱. طسمه، کردنبند. ۲. بوینه ویا کوملکك یاقه‌سنه باغلانان قاشدن معروف قلاده. || بوین بوران = صاری آصمه‌یه بکزر بکسکلی برقوش، شقراق، کوچکن. || بوین بورجی = وظیفهٔ ذمت، وجیبه، فریضه. || بوینه بینمك = داله بینمك، زبون بولوب مسلط اولمق. || بوین چنبری = کوپریجك کمیکلرینك اوستنده‌کی چوقور. || بوین قاشیمق = اوتانمق، خجل اولمق. || بوین کسمك = انقیاد و اطاعت ایتمك، تابع اولمق، سرفرو ایتمك. || بوین ویرمك = مطیع ورام اولمق.

بویُندُروق سـ. چفت سورن و آرابه چکن اوکوزلرك بوینینه کچیریلن آغاج چرچوه‌که بویلی بوینه اوستنه موضوع اولان اغاجنه صاپانك وآرابه‌نك اوقی مربوطدر. || مجـ. تحکم، قهر، تسلط: بویندروق آلتنده اولمق = تحکم چکمك، قهر کورمك.

بویُنلق سـ. بوینه صاریلان شیء، صارغی.

بوینوز سـ. ۱. بعض حیواناتك باشنده طیرناق کبی بر ماده‌دن آز چوق اوزون و قیوریق چفت عضوکه تدافع وتعرض ایچون سلاحلریدر، قرن، شاخ: اوکوز، قوچ، کیك بوینوزی. — بوجکلرده دخی اولوب متحرکدر. ۲. بوینوزدن معمول بوری که اکثریا جلب و دعوت علامتی اولمق اوزره چالینیر، نفیر، صور. ۳. حجامت ایدنلرك قانی چکمك ایچون قوللاندقلری بوینوز حقه. = صـ. بوینوزدن معمول: بوینوز کاسه، قاشیق. || بوینوز آغاجی = ارغوان. || بوینوز اوتی = چوپله. || بوینوز چکمك = حجامت ایتمك. || قوچ بوینوزی = یونجه انواعندن، اکلیل الملك. || قوری بوینوز = حجامتسز یاپیشدیریلان بوینوز ویاشیشه‌دن حقه: صیزی‌یه قوری بوینوز چکمك. || کچی بوینوزی = خروب. || کییك بوینوزی = بر نبات طبی.

بوینوزسز صـ. بوینوزی اولمیان: بوینوزسز کچی، اینك. || مجـ. بوینوزسز قویون = حلیم ومسکین آدم.

بوینوزلی صـ. بوینوزی اولان: اوزون بوینوزلی، قیوریق بوینوزلی. || مجـ. زوجه‌سی ناموسسز، اولان.

بوینه ١ { یاخود بویونه. س. قایقلرده دومن یرینه قوللانیلان یاریم کورك؛ بوینه پالەسی. || بوینه اورمق = قایغی بوینه ایله چویرمك.

به { حد. [به، بره، وره، موره، موری صورتلرنده روم‌ایلی لسانلری بیننده مشترك بر لغت عامیانه‌در] هی! بهی! یاهو! به قارداش! به جانم! به آدم! — «آ» حرف نداسیله مرکب «آبه» صورتنده‌ده قوللانیلیر: آ به جانم!

به { حج. فا. با: ب.

بِه { ترکیب عر. ذ: بها، ت: بهما، ج: بهم. [ب = حرف جر. ه = ضمیر متصلك مفرد مذکر غائبی] اوکا، اونکله، اونده: محکوم به = اوکا حکم اولنمش؛ معمول به = اونکله عمل اولنان، مرعی، مستعمل.

بَها { س. فا. قیمت، دکر، ثمن، فیء: بونك بهاسی نه‌در؟ بو سنه ذخیره‌نك بهاسی چوقدر، یوکسکدر؛ دون بها ایله صاتمق. || بهایه چیقمق = قیمتی آرتمق. || بهادن دوشمك = اوجوزلامق. || آتش بهاسنه = پك یوکسك فیئاتله. || اوص بهاسی = برخطاء واقعدن درس آلمه. || قان بهاسی = دیت. || یوق بهایه = پك اوجوز، همان مجاناً. || بی بها = بها تقدیر اولنه‌میه‌جق درجه‌ده قیمتدار.

بَهاء { سذ. عر. حسن وجمال و ظرافت: حسن وبهاده بی مانند.

بِها { ترکیب عر. با: به. || فبها. با: فبها.

بَهادِر { س. ص. فا. ج: بهادران. [ترکیده دخی بخادور و باتور قوللانیلوب ایکیسی بیننده‌کی مناسبت ظاهر ایسه‌ده، خانغیسی خانفیسندن مأخوذ اولدیغی کسدیره‌مدك] یکیت، جسور، دلاور، قهرمان، بطل.

بَهادِرانه { ص. فا. یکیتجه، دلاورانه، قهرمانانه: بر طور بهادرانه ایله؛ بهادرانه بر یورویشی واردر. = ح. جسور آدملره یاقیشیر صورتده، یکیتجه: بهادرانه یوریمك.

بَهادِرلك { س. یکیتلك، دلاورلك، قهرمانلق.

بَهار { س. فا. ایلك یاز، فصل ربیع، ایلك بهار: موسم بهار. || بهار آچمق = آغاجلر و چیچکلر آچیلوب بهار اولمق. || صوك بهار، کهنه بهار = کوز، خزان، فصل خریف. || هردم بهار = هردم تازه (چیچك).

بُهار { سذ. عر. ج. بهارات. [عربیده صاری پاپادیه معناسنه اولوب لسانمزده معنای آتی ایله کثیر الاستعمالدر:] دارچین وقرانفیل کبی کوزل قوقولی وحار جبه‌لرکه بعض مأکولات ومشروباته قاریشدیریلیر: عربلر یمکاره چوق بهارات قورلر.

بَهارلی { ص. بهارات قونمش (ئك وسائره): طوزلی بهارلی کوفته.

بَهارِیه { س. [فا. بهاردن عربی قاعده‌سنجه متشکل غلط برتعبیردر] فصل ربیعك توصیفنی وبالمناسبه برذاتك مدحنی متضمن قصیده.

بَهالاشمق { فل. و:

بَهالانمق { فل. قیمت و فیآتی چیقمق، ترقی ایتمك: ذخیره بهالاندی.

بَهالی ١ { ص. فیآتی یوکسك، آغر قیمتلی: بو سنه میوه‌لر بهالیدر.

بَهانه { س. فا. ١. وسیله، سبب: فلان خصوصی عرض اخلاصه بهانه اتخاذ ایتدم. ٢. اصلسز عذر، ساخته اعتذار: ایشنه دوام ایتمه‌مك ایچون بهانه آرایور؛ اجل کلدی باش آغریسی بهانه. || بی‌بهانه = قصورسز، نقصانسز، عذرسز.

بَهایِم { سذ. ج. عر. فد: بهیمه. با: بهیمه.

بِهبود { س. فا. [به = ایی. بودن = اولمق] ایلك، صاغلق.

بَهت { سذ. عر. شاشمه، شاشه قالمه، شاشقینلق، حیرت. [بانك ضمیله غلطدر.]

بُهتان { سذ. عر. برینه یالاندن برشیء اسناد ایتمه، افك، افترا: بکا بهتان ایتمشلر.

بُهتانجی { ص. اصلسز یره برینه برشیء اسناد ایدن، افتراجی، مفتری.

بِهتَر { ص. فا. و:

بِهتَرین { ص. فا. اك ایی، اعلا، انفس. ا.

بَهجَت { سذ. عر. کوزللك، حسن وبها. [بعض یکی لغتلرمزده بوکلمه‌یه مسرورّیت معناسی دخی

ویریلیور، وواقعا «بهج» ماده-
سی او معنایه‌ده کلیورسه‌ده،
«بهجت» لغتی اصلا مسرّوریت
معناسنه کلمز.]

بَهر { ک. فا. [ب = ادات الصاق - هر = م. اصل فارسیده هر برینه دیمك اولوب، لسانمزده غلط اوله‌رق قوللانیلیر.] هر، هربر: بهر کتابك تجلیدیچون اون غروش ایستیور. [بهرینه، بهریچون کبی تعبیراتده «ه» ساکن اوقونور.]

بَهره { س. فا. پای، حصه، قسمت، نصیب: علمدن بهره‌سی یوقدر. || بهره آلمق = نصیبی اولمق، حصه‌یاب اولمق. || بی بهره = نصیبسز، محروم.

بَهره‌دار { ص. فا. حصه ونصیبی اولان، حصه‌دار: علم وتربیه‌دن بهره‌دار آدم.

بَهره‌سِز { ص. نصیبسز، محروم: علمدن بهره‌سزدر.

بَهره‌مَند { ص. فا. نصیبی اولان، حصه‌دار، بهره‌دار.

بَهِشت { س. فا. اوچماق، جنت، فردوس: بهشت آشیان = جنت‌مکان، فردوس‌مقر.

بَهِشتی { ص. فا. جنته منسوب و متعلق، جنتلك.

بَهله { س. فا. طوغانجی الدیونی.

بَهی { ص. عر. ث: بهیه. [«بهاء» دن صش.] کوزل، حسن، جمیل: هدیهٔ بهیه = کوزل هدیه؛ تلغراف وپوسته نظارت بهیه‌سی. [ناظری رتبهٔ بالادن دون رتبه‌ده بولنان نظارت وادارەلره ویریلیر عنواندر.]

بَهی { حد. هی! ای! به! [اکثریا حدت وانفعال مقامنده قوللانیلیر:] بهی آدم!

بَهیمه { سش. عر. جـ: بهائم. درت آیاقلی حیوان، چارپا.

بَهیمیَّت { سش. عر. حیوانلق، حیوانیت.

بِهین { ص. فا. ایی، اعلا، مستحسن: آیین بهین.

بی { د. فا. نفی وسلب معناسیله اسملرك باشنه کیرر: بی‌ادب = ادبسز؛ بی‌اصل واساس = اصل واساسی اولمیان؛ بی‌امان = امانسز؛ بی‌بهره = نصیبسز؛ بی‌پروا = پرواسز؛ بی‌تاب = طاقتسز؛ بی‌حضور = راحتسز؛ بی‌خبر = خبرسز، معلوماتسز؛ بی‌شك، بی‌کمان = شبهه‌سز؛ بی‌نوا = نصیبسز؛ بی‌وایه = ملجأسز. [بیداد وبیوایه کبی برلکده‌ده یازیلوب مرکب لغتلر عد اولنور.]

بیابان { س. فا. چول، صحرا، بریه. || بیابان‌نشین = چولده ساکن. || بیابان‌نورد = چوللرده طولاشان.

بَیات { بیاتلامق. با: بایات و سائره.

بیاتی { ص. مو. موسیقیده برمقام اسمیدر.

بی‌اِختیار { بلا اختیار. حـ. فا. کندی ایستمکسزین، ارادتی منضم اولمقسزین.

بی‌اَدَب { ص. فا. ادبسز، تربیه‌سز.

بی‌اَدَبانه { ص. فا. ادبسزجه، ادبسزلکله ایدیلان: برطور بی‌ادبانه ایله. == حـ. ادبسزجه‌سنه: بی‌ادبانه اوتورمق.

بَیاض { سذ. عر. ۱. آقلق، سفیدلك، بیاضلق: کوزك، یمورطه‌نك بیاضی. ۲. مسوده‌نك تمیزه چکلمسی: بیاض ایتمك، بیاضه چکمك = تبییض ایتمك. == ص. تر. آق، ابیض، سفید: بیاض کاغد، چیچك. [عربیسی آقلق معناسیله اسم اولدیغندن، بویله صفت کبی قوللانلسی غلط مشهوردر. آق لغت ترکیه‌سنك استعمالی البته مرجحدر.]

بَیاضلاتمَق { فتـ. آغارتمق، بیاض یاپمق: شو مرمرلری اوغه‌رق بیاضلاتملی.

بَیاضلانمَق { فطـ. آغارمق، بیاض اولمق: آمریقان بزی قوللاندقجه بیاضلانیر.

بَیاضلق { س. آقلق، بیاض: قارك بیاضلغی.

بَیاضمتراق { ص. و:

بَیاضمسی { ص. آز آق، آقچه‌جا. لار، بیاض کبی کورینور.

بَیاغی { یاخود بیاغی. ص. ۱. عادی، خاص اولمیان، عوام کاری: بیاغی کاغد. ۲. آشاغی، دون: بیاغی آدم؛ پك بیاغی مال. == حـ. عادتا، دوزجه: بنم بیاغی صیتمه‌م واردر. — مبالغه وتأکید ایچون «باس» اداتنی آلیر: باس بیاغی بر آدم.

بَیاغیلق { س. ۱. عادیلك، عدم تمیز: بوکاغدك، بویازینك بیاغیلغی میداندەدر. ۲. آشاغیلق، دونلق: بوآدمك بیاغیلغی ایلك سوزندن آکلاشیلیر.

بی‌اَمان { ص. امانسز، امان ویرمز، مرحمتسز.

بَیان { سذ. عر. ۱. آکلاتمه، آچیق سویله، افاده، افهام:

مرامنی بیان ایلدی؛ شفاهاً، تحریراً بیان ایتمك. ۲. ادله ایرادیله اثبات ایتمه. ۃ. ۳. د. بلاغتك تشبیه واستعاره ومجاز وکنایه کبی اقسامندن بحث ایدن قسمی: علم بیان. ٤. (صرف عربیده) ادغامك عکسی، اظهار، ادغامی لازم کلن کلمه‌نك ادغامسز استعمالی. ||عطف بیان= معطوف علیهی ایضاح ویا تأکیده یارا. یان معطوف: اخذ وکرفت کبی.

بی‌انباز { ص. فا. شریکسز.

بی‌باك { ص. فا. قورقوسز، قورقماز.

بی‌بهره { ص. فا. نصیبسز، محروم.

بی‌پایان { ص. فا. صوکسز، تو. کنمز.

بی‌پروا { ص. فا. برشیدن چکنمز، صاقنماز، لاابالی.

بَیت { سذ. عر. جۃ: بیوت. او، خانه، دار، منزل، قوناق، مسکن. || بیت الله، بیت الحرام = کعبهٔ معظمه. || بیت المال = وقتیله خزینهٔ مالیه؛ الیوم ورثه‌سی معلوم وحاضر اولمیان متوفالرك اموالنی وبوکا مماثل اموال عمومیه‌یی حفظ ایدن صندیق واداره. || اهل بیت. با: اهل.

بَیت { سذ. عر. جۃ: ابیات. ایکی مصراعدن عبارت شعر قسمی: بربیت سویلمك، اوقومق: بعض ابیات ایراد ایتمك.

بیت { س. تمیزلکه رعایت ایتمین آدملرك اوستنده وباشنده وطاوقلرله سائر حیوانلرده حاصل اولان وایصیردیغی یری قاشیندیران کوچك برجنس بوجك، قمله، کهله: بیت طوتمق؛ باش بیتی، طاوق بیتی. || بغدای بیتی = بغدایده حاصل اولان برکوچك بوجك، سوس. || تخته بیتی = تخته‌لرك آرالقلرنده باربنیر متعفن ومعجز بوجك، بق، تخته قورروسی. || چیچك بیتی=چیچکلرده حاصل اولان کوچك بر بوجك، فرعه، قراد. || قاصیق بیتی = کنه، قمقام. || قولاق بیتی = قولاغه قاچان چتال قویروقلی بر بوجك، عقربان. ||کاغد بیتی =کاغدی وکتابلری دلوب خراب ایدن کوکه، عنه. || بیت اوتی =بیته قارشی قوللانیلان نبات، حشیشة القمله. || بیت پازاری = چارشینك اسکی ملبوسات صاتیلان یری. [بات پازاری یازمقده معنا یوقدر.] || بیت یننیکی = کیزلی عیب.

بیتاب { ص. فا. قوتسز، قدرتسز، یورغون، بیتکین: ایکی ساعت قوشدقدن صکره بیتاب دوشدی.

بیتراق { ص. [غا: پیتراق وبوتراق] پك صیق بیتمش، یکی بیتوب یوزینی بسبتون اورته‌جك صورتده صیق اولان. || بیتراق اوتی = دمیر دیکن. || دمیر بیتراق = اسکی جنك آلاتندن اوله‌رق دشمنك آیاغنه باتمق اوزره یولك اوزرینه برا. غیلان اوچ کوشه‌لی دمیردیکن. || قوزی بیتراغی = برنوع نبات، غانژ. || بیتراق کبی قاینامق = پك صیق وازدحاملی اولمق. || بیتراق کبی = داللر اوزرنده پك چوق میوه اولمسی.

بیتراقلی { ص. داللی بوداقلی.

بیترلمك { فجۃ. ۱. صوکه ایردیرلمك، اتمام واکمال ایدلمك: باشلانیلان مکتب دها بیتریله‌مدی. ۲. محو وهلاك ایدلمك: اوممالکت قحط وغلادن بیترلدی.

بیترمك { فتۃ. [اصلی. بیتدیرمك] ۱. صوکه ایردیرمك، تماملامق، اتمام واکمال ایتمك: بن ایشمی بیتردم. ۲. محو وهلاك ایتمك، زبون وافنا ایلمك، قوت براقمامق: بوصیتمه بنی بیتریور.

بیترمك { فتۃ. [اصلی: بوتدیرمق] تخمك فلیزلنوب طوپراقدن طیشاری چیقمسنه سبب اولمق، اثبات ایتمك: بو یاغمور اکیلن تخملری چابق بیتره‌جکدر.

بیترمه { س. اتمام، اکمال == ص.ح. کوتوری، کسمه، مقطوع.

بیتریم { س. ۱. بیترمه، اتمام، اکمال. ۲. صوك، آخر، انجام، پایان.

بیتشدیرلمك { فجۃ. بربرینه طوتقنه‌جق صورتده یاقلاشدیرلمق: شو ایکی ماصه بیتشدیریلیرسه براوزون سفره اولور.

بیتشدیرمك { فتۃ. بربرینه طوتقنه‌جق صورتده یاقلاشدیرمق، یناشدیرمق، اتصال ایتدیرمك: شو ایکی ماصه‌یی بیتشدیرملی.

بیتشمك { فل. بربرینه طوتقنه‌جق صورتده یاقلاشمق، متصل وملاقی اولمق،

قاوشمق: واپور ريختمه بيتشدى؛ يارەنك آغزى دها بيتشمدى.

بيتِشيك ص. بربرينه طوقنه‌جق صورتده ياقلاشمش، قاوشق، متصل، ملاصق، پيوسته: واپور اسكله‌يه بيتشيك ايدى.

بيتكين ص. بيتمش، محووخراب اولمش، حال وطاقتى قالمامش: او بيتكيندر.

بيتلَمَك ياخود بيتله‌مك. فت. بر آدم ويا حيوانك بيتلرينى آييقلايوب قيرمق.

بيتلَنمَك فط. كندى بيتنى آييقلايوب قيرمق: كونشده اوتوروب بيتلنيوردى.

بيتلى ص. اوستنده بيت بولنان، كهله‌سى اولان، بيس.

بيتمَك فل. ١. صوڭه ايرمك، تمام اولمق، پايانه وارمق، ختام بولمق: ياپيلمغه باشلادقلرى جامع شريف بيتدى؛ يازديغكز مكتوب بيتدى‌مى؟ ٢. توكنمك، قالمامق: مركب بيتدى؛ قنديلك ياغى بيتدى. ٣. محو وخراب ومضمحل اولمق، پريشان اولمق، فنا بولمق، بوزلمق: محاربه‌ده دشمن فرقه‌سى بيتدى. ٤. قاله قالمق. ٥. يوريلوب قالمق، فتور كتيرمك: صباحدن برى اوغراشه اوغراشه بيتدم. ٦. استهزا ايله حيرت ايتمك، شاشمق: سويلديكى شعره بيتدم. ٧. نهايت درجه‌ده سومك: شوكوزل آته بيتدم.

بيتمَك فل. تخم فليزلنوب طوپراقدن طيشارى‌يه چيقمق، نابت اولمق: اوت بيتر؛ اكينلر بيتدى.

بيتمَك فت. تق. يازمق، كتب و تحرير ايتمك. [اليوم چغتايجه ده مستعملدر. اصل كتب وتحرير معناسنه بو لغت موضوع اولوب، يازمق ايسه اصلى ياپمق و بسط و تبسيط ايتمك معناسنه موضوع، واستعارةً تحرير معناسيله مستعملدر.]

بيتمه س. بيتمك فعلى. با: بيتمك.

بَيتوتَت سش. عر. [« بيت »دن] بريرده كيجه‌يى كچيرمه، كيجه ياتمه، كيجه قونوب مسافر اولمه: او كيجه فلانك اونده بيتوتت ايتدك.

بيتَوى ص. بتون، يكپاره، تكميل. = ح. بر دوزى‌يه، بوينه.

بيتى س. تق. يازى، تحرير، كتابت.

بيتيك ص. بيتمش، محو وخراب اولمش، فنا بولمش، اميدسز.

بيتيك س. تق. مكتوب، يازلمش شىء، محررات، نامه.

بيتيكجى س. تق. يازيجى، كاتب، محرر، منشى، مكتوبجى. [بكلكجى بوندن غلط اولسه كركدر.]

بيجيرغان س. دمير دليكارى جلا وپرداخت ايتمكه مخصوص دميرجى آلتى.

بيچاره ص. فا. چاره‌سز، چاره‌سى قالمامش، زواللى، دردمند، مسكين: نه ياپسون بيچاره؛ بيچاره بر آدمدر؛ بيچاره قالدم.

بيچاق س. [« بيچمك »دن] كسه‌جك آلت كه خنچرك كوچكى و چاقينك بيوكيدر، سكين. انواعى واردر: آشچى بيچاغى، باغچوان بيچاغى، جراح بيچاغى، قصاب بيچاغى. || بيچاق بيچاغه = بيچاقلرى چيقاره‌رق بربرينه هجوم ايتمه؛ بيچاق بيچاغه كلديلر. || آغزينى بيچاق آچماز = پك مأيوس و مكدر. || بورن بيچاغى = اويمه‌جى آلتى. || يان بيچاغى = قيننده اولديغى حالده سلاح مقامنده بله آصيلان بيچاق، جنبيه، جامكيه. [ايكى طرفى كسر جنسنه قامه ديرلر.] || بيچاق ياره‌سى = سختيانده و آياق قابنده چاتلاق.

بيچاقجى س. بيچاق ياپان و صاتان آدم.

بيچديرمَك فت. ١. بالواسطه بيچمك، كسديرمك، ياردیرمق، شق ايتديرمك: تخته بيچديرمك. ٢. (ترزى‌يه اثواب) ياپديرمق، اولچى آلديروب كسديرمك، قطع ايتديرمك: بر قات اثواب بيچديره‌جكم.

بيچقى س. دستره‌نك بيوكى، تخته ياران معروف ديشلى آلت، منشار؛ اوك بيچقيسى = اوكدن قوللانيلان اينجه‌سى؛ آرت بيچقيسى = صكره‌دن قوللانيلان قالينى. || شام بيچقيسى = طراقجى آلتى. [بلكه صحيحى: « شانه بيچقيسى » در؛ زيرا فا. « شانه » طراق ديمكدر.]

بيچقيجى س. بيچقى ايله تخته ياران آدم.

بیچلمك { فی. ۱. یارلمق، بیچق ایله شق ایدلمك : چام تختەسی قولای بیچلیر. ۲. کسلمك قطع اولنمق : پانتالون بویله بیچلمز: اثوابی بیچلدی. ۳. اوراقله کسلمك، حصاد ایدلمك : اکینلر دها بیچلمدی؛ چایرك اوتی بیچلدی. || بیچلمش قفتان = تمامیله حالنه مناسب، انسب، الیق .

بیچمك { فت. ۱. کسمك، قطع ایتمك : کسرم بیچرم دیه هرکسی قورقودیور. ۲. یارمق، بولمك، شق ایتمك : تخته بیچمك. ۳. (اثواب و سائره) اولچوب کسمك : اثواب بیچمك. ٤. (اکین وسائره) اوراقلامق، حصاد ایتمك : اکین اوت بیچمك. || اولچوب بیچمك = ملاحظه وتدبیر ایتمك. || بول بیچمك = بذر واسراف ایتمك. || بها بیچمك = قیمت تخمین ایتمك. || پای بیچمك = قیاس ایتمك، عبرت آلمق. || کسوب بیچمك = حل وفصل ایتمك .

بیچمه { س. بیچمك فعلی. با : بیچمك. = ص. بیچلمش، بیچمکله وجوده کلمش؛ سرن بیچمەسی = سرنی بیچمکله حاصل اولان اوزون دوشمەلك تخته .

بیچون { ص. فا. امثالسز، شریکسز، بینظیر. [صفات اللهدندر.]

بیچیجی { س. ۱. اثواب بیچن آدم، مقاصدار. ۲. اکین بیچن آدم، اوراقجی .

بیچیم { س. ۱. بیچمك طرز و صورتی. ۲. اثواب شکل و صورتی : بو بیچیمده سترە؛ پانتالونك بو بیچیمی؛ اسکی، یکی بیچیم. ۳. طرز، صورت، اسلوب. ٤. مطلوبه موافق صورت، اندام، تناسب اعضا: بو آدمك، بو آتك بیچیمی کوزل. ۵. اوراق وقتی، حصاد موسمی. || بیچیمنه کتیرمك = اویدیرمق، حسن صورت ویرمك .

بیچیمسز { ص. شکل و اندامی چرکین، یاقیشیقسز، غیر متناسب : بیچیمسز آدم، آت، اثواب .

بیچیملی { ص. شکل واندامی کوزل، یاقیشیقلی، متناسب : بیچیملی آدم، آت، اثواب .

بیحاصل { ص. فا. بر شیء حاصل ایتمین، ثمرەسز، نتیجەسز، فائدەسز .

بیحد { ص. فا. حدسز، غیر محدود، چوق .

بیحساب { ص. فا. حسابسز، چوق .

بیحضور { ص. فا. راحتسز.

بیخ { س. فا. کوك، اصل. ن.

بیخرد { ص. فا. عقلسز .

بیخواب { ص. فا. اویقوسز، اویوماز، اویانیق .

بیخود { ص. فا. کندینه مالك اولمیان، کندیندن کچمش، مدهوش .

بیدار { ص. فا. اویانیق، یقظان. || بخت بیدار = یاور و مساعد طالع .

بیدرنك { ص. فا. اکلنمین، سرعتلی، سریع .

بیدریغ { ص. فا. دریغ ایدلمین، اسیرکنمین، مبذول، مصروف : همم علیەلرینك بیدریغ بیورلمسی .

بیدق { سذ. عر. [فا. «پیاده» دن معرب] شطرنج اویوننده پیاده طاشی .

بیدین { ص. فا. دینسز، ایمانسز، کافر .

بیر { بیرنجی وسائره. با : بر، برنجی وسائره

بئر { سذ. عر. قویو، چاه .

بیرا { یاخود بیره. س. [یتا. Bira] آرپه صویی دینلن مسکر. || بیرا ایتمکی = بیرا مایەسیله یاپیلان کوچك وخاص اتمك .

بیراخانه { س. بیرا ایچمکه مخصوص یر .

بیراق { بیراقدار وسائره با : بایراق وسائره .

بیرام { بیراملق، بیراملاشمق. با : بایرام وسائره .

بیرون { یاخود برون. س. فا. طیشاری، خارج : درون و بیرونی = داخل وخارجی .

بیز { س. قوندرەجی وسراجلرك ایکنەیی کچیرەجکاری یری دلمکه مخصوص تخته صاپلی سیوری دمیردن آلت. || پك سیوری وباتار شیئدن ده کنایه اولور : بیز کبی، بیز کچمز .

بیزار { ص. فا. بیقمش، اوصانمش، فتور کتیرمش .

بیزبان { ص. فا. دیلسز، لسانسز، ابکم .

بیزلامق { فل. با : بوزاغیلامق .

بیزلانغیج { بیزلنكیج. با : بیزلنكج .

بیزموت { س. [فر. Bismut] ص. قابض بیاضمتراق پرتوز.

بیزوال { ص. فا. زوالسز، دائم، باقی.

بیسامان { ص. فا. ثروتسز، سرمایه‌سز.

بیسان { ص. فا. امثالسز، بینظیر، بیمانند.

بیسروپا { ص. فا. باشسز آیاقسز، پریشان حال.

بیشك { ص. فا. شبهه‌سز، ریبسز.

بیشكیب { ص. فا. صبرسز، صبری توكنمش.

بیشمار { ص. فا. صاییسز، حسابسز، چوق.

بیضاء { صت. عر. با : ابیض.

بیضه { سذ. عر. یومورطه.

بیضی { ص. عر. ث : بیضیه. یومورطه شكلنده، طولانی مدور : بیضی الشكل.

بیطار { سذ. عر. و :

بیطر { سذ. عر. آت وسائر حیوانلرك امراض وتداویسنه وتیمارلری اصولنه واقف آدم.

بیطرف { ص. فا. هیچ بر طرفی التزام ایتمین. || حقـ. بیطرفلق = معاملات دولده دولتین ویا دول مختلفه آراسنده آچیلان محاربه‌یه عدم اشتراك.

بیطرلق { یاخود بیطارلق. س. آت وسائر حیوانلرك امر تداوی و تیمارلری علم و اصولی: بیطرلق بیلیر؛ بیطرلق ایدیور.

بیطره { یاخود بیطرت. سذ. عر. بیطارلق علم وفنی: فن بیطره.

بیطری { یاخود بیطاری. ص. عر. ث: بیطریه، بیطاریه. بیطارلغه منسوب ومتعلق: فن بیطاری؛ علوم بیطریه.

بیع { سذ. عر. صاتمه، فروخت. حقو. مالی ماله دگشمكدر. بیع فاسد، بیع صحیح، بیع لازم وسائره = بیعك فقهده‌كی انواعی.

بیعت { سذ. عر. برینك حاكمیتنی تصدیق وعرض تابعیت وصداقت ایتمه.كه اصول قاعدهٔ اسلامجه مصافحه صورتیله اجرا اولنور.

بیغایه { ص. فا. صوكسز، پایانسز، چوق.

بیغرض { ص. فا. غرضسز، خالص.

بیفائده { ص. فا. فائده‌سز، غیر نافع.

بیق { س. با : بییق.

بیقدیرمق { فتـ. اوصاندیرمق. بزدیرمك، تنفیر ایتمك : معلمك اصولسزلكی شاگردانی درسدن بیقدیرر.

بیقرار { ص. فا. ١. قرارسز، ثباتسز، ناپایدار، فانی. ٢. راحتسز، آرامسز، مضطرب.

بیقلمق { لازم. بیقندی كلمك، اوصانتلق : هر كون بر درلو یمك یمكدن بیقلیر.

بیقمق { فل. اوصانمق، اوصانج كتیرمك، بزمك، متنفر اولمق، كلال كلمك : ایشدن بیقدم؛ بویاشایشله انسان عمرندن بیقیلانندن بیقار.

بیقندی { س. اوصانج، بزمه، بیقمه، نفرت، كلال : آدمه بیقندی كلیر.

بیك { س. شرق جهتلرنده بك یرینه قوللانیلیر. با : بك.

بیك { عد. اون كره یوز، دردنجی خانه‌ده یازیلان رقم، الف، هزار، ١٠٠٠ : بیك كشی، بیك سنه؛ بیك بر، بیك ایكیوزاللی؛ ایكی بیك ٢٠٠٠، اوچ بیك ٣٠٠٠ الخ. || مجـ. پك چوق : بیك كره سویلدم؛ بیك یاشا. || بیكلر، بیكلرله، بیكلرجه = پك چوق. || بیك دره‌دن صو كتیرمك = واهی عذرلر درمیان ایتمك. || بیك جان ایله = كمال آرزو ایله، ازجان ودل. || بیك كوز اوتی = محموده، سقمونیا (نبات).

بیكار { ص. فا. ایشسز، مشغولیتسز. ـــ عزب دیمك اولان وعر. « بكر » دن مأخوذ بولنان « بكار » لغت تركیه‌سنك بیكار یازلمسی عبثدر. با : بكار.

بیكار { یاخود بوكار. س. یردن نبعان ایدن صو، برصویك چیقدیغی یر، منبع : بیكار باشی.

بیكام { ص. فا. مرامنه نائل اولمامش، خائب، خاسر.

بیگانگی { س. فا. یبانجیلق، بیكانه‌لك.

بیگانه { ص. فا. بیلدك اولمیان، یبانجی، یاد.

بیگاه { ص. فا. وقتسز، نا مناسب وقتده اولان.

بيكباشي { س. اساساً بيك كشيدن مركب اولان برطابور عسكره قومانده ايدن ضابط.

بيكباشيلق { س. برطابورعسكره قومانده ايدن ضابطك رتبه وصفتى: فلانه بيكباشيلق ويرلدى، بيكباشيلغه ترفيع اولندى.

بيكر { عد. هربرينه ويا هردفعه سنده بيك: موجود آقچه‌يى تقسيم ايتدكلرنده بيكر غروش دوشدى؛ طوپلانان عسكرى بيكر بيكر سوق ايتديلر.

بيكران { ص. فا. كنارسز، پايانسز، غير محدود، حسابسز.

بيكس { ص. فا. كيمسه‌سز، حاميسز، طول ويتيم.

بيكسلك { س. كيمسه‌سزلك، حاميسزلك، طوللق و يتيملك.

بيكلك { ص. ١. بيك غروش وسائره قيمتنده اولان: بيكلك بربيكير. ٢. بيك آرشين وسائره بوينده ويا بيك قيه وسائره آغرلغنده اولان. = س. بيك درهم يعنى ايكى بچق اوقه استيعاب ايدر شيشه: بر بيكلك زيتون ياغى.

بيگمان { ص. فا. شبهه‌سز، شكسز، مسلم.

بيگناه { ص. فا. كناهسز، صوچسز، قباحتسز، مظلوم، معصوم.

بيكنجى { عد. بيك درجه‌سنده اولان: هجرت نبويه‌نك بيكنجى سنه‌سى.

بيگير { س. انمش آت، ايكديش، فرس، اسب: بينك، يوك، آرابه، بوستان، دكرمن، سقا بيكيرى. || آغانك بيكيرى = متجاسر، كستاخ. || بيكير سوريجيسى = كرا بيكيرينى سوروب آرقه‌سندن كيدن آدم. [«باركير» لغت فارسيه‌سندن مأخوذ اولديغى قبول اولنسه بيله، او املا ايله يازمق كلفتنه حاجت يوقدر.]

بيگيرجى { س. بيكير سوريجيسى، بينك ويا يوك بيكيرى بسليوب كرايه ويرن آدم، كرا ايله بيكير ايشلدن آدم.

بيل { س. با: بل.

بيلاردو { س. [ايتا. Billardo] اوستى كنارلى وچوخه دوشه‌لى مستطيل برماصه‌كه اوزرينه موضوع فيل ديشى طوپلرينه مخصوص قامش دكنكلرله اوريله‌رق مختلف اويونلر اوينانيلير. بو اويونلره‌ده بيلاردو نامى ويريلير: بربيلاردو كتيره‌جكم؛ بيلاردو اويناريميسكز؟ بيلاردو بيليرميسكز؟

بيلازيك { س. با: بيلزيك.

بيلان { س. ١. يوكسك بوغاز، طاغ صيرتنك آلچقجه لكن ينه مرتفع بر بلندن كچن يول. ٢. آتك بوغازينه اوريلان كوكلسر.

بيلت { س. [فر. Billet] تياترو وواپور ودمير يول واغونى كبى بريره كيره بيلمك ايچون ابرازى اقتضا ايدن مطبوع كاغدكه اجرت مقابلنده آلنوب اجرتك ويرلمش اولديغنه علامتدر: بيلت آلمق؛ بيلتى كوسترمك.

بيلتجى { س. تياترو وواپور و دمير يول وسائره مدخلنده بيلت صاتان ياخود بيلتلرى طوپلايان ويا يوقلامه ايدن مأمور: واپور بيلتجيسى.

بيلتمك { فتـ. برآلت قاطعه‌يى بيلكى طاشنه سورديروب كسكين ايتديرمك، تشحيذ ايتديرمك: بيچاقلرى بيلتملى.

بيلدير { ياخود بولدير. ظز. كچن سنه، برسنه اول: بيلدير بوقدر صيجاق اولمدى؛ بيلدير كيتدى ايدم.

بيلديرجين { س. صوك بهاره ياقين صيد ايديلن اتى پك لذيذ برقوش، كه چوللق ويلوه‌يه مشابهدر، سلوا. || بيلديرجين اوتى = هندن كلير بر زهرلى نبات. || بيلديرجين قولاغوزى = اركك.

بيلديرلمك { لجـ. ١. آكلادلمق، اعلام وافهام ايدلمك، ٢. اشعار وانبا اولنمق: بروسه جهتنده كوزل ياغمورلر ياغديغى محللردن بيلديريليور.

بيلديرمك { فتـ. ١. آكلاتمق، خبر ويرمك، اعلام و افهام ايتمك. ٢. اشعار وانبا ايلمك: ايشك صورت جريانى بكا بيلديردلر؛ كيت آكلاده بزه بر مكتوبله بيلدير. || حدينى بيلديرمك = دكرينى آكلاتمق، غالب كلمك.

بيلديرمه { س. و:

بيلديريش { س. ١. آكلاتمه، خبر ويرمه، اعلام، افهام. ٢. اشعار، انباء.

بیلدیك { صـ. ۱. بیلنن، معروف، یبانجی اولمیان، معارفه‌لی، آشنا : بیلدیکدر؛ بیلدیك چیقمق. ۲. بیلنن شیء، معلوم : بیلدیکنی یاپسون؛ بیلدیکندن شاشمیور. || بیلدیکنی یاپمق، کری براقامق = اجرای عداوت ایچون صرف مقدور ایتمك.

بیلَزیك { سـ. [اصلی : بیلك یوزوکی] ۱. قادینلرك سوس ایچون بیلکلرینه طاقدقلری حلقه‌که آلتون، کومش، الماسلی ویا سرچه‌دن اولور، سوار، معصم. ۲. قوبونك آغزینه قونیلان یکپاره دلیکلی طاش، طاش حلقه. ۳. طوپك قالین چنبری. || آیاق بیلزیکی = عرب قاریلرینك آیاقلرینه طاقدقلری حلقه، خلخال.

بیلِشمَك { فش. بربرینی بیلمك ویا اوکرنمك، طانیشمق، معارفه‌لی چیقمق ویا معارفه پیدا ایتمك : کیم اولدیغمزی بربرمزه صوره‌رق بیلشدك.

بیلَك { سـ. قول ایله ال آره‌سنده یعنی دیرسکدن آشاغی اولان اویناق یری، رسغ، معصم. || آت بیلکی = بوقاغیلق. || آیاق بیلکی = رسغ القدم. || بیلك طماری = نبض. || (چشمه صویی) بیلك کبی آقمق = بول آقمق.

بیلَکجه { سـ. بیلکه طاقیلان بند، کولیچه، مقطره.

بیلگی { یا بیلگو. سـ. معلومات، وقوف، علم، معرفت.

بیلَگی { یا بیله‌گی، بیلگو. سـ. آلات قاطعه‌یی بیله‌یه‌جك آلت، مشحذ؛ بیلگی چرخی = بیلکه مخصوص چرخ؛ بیلگی دمیری = قصاب مصادی؛ بیلگی طاشی = بیلکه مخصوص معروف طاش؛ بیلگی قایشی = بربرلرك اوستره‌لری بیلدکلری قایش.

بیلگیج { صـ. بیلگی طاسلایان، عالملك صاتان، عالم اولمق ادعاسنده بولنان.

بیلگیجلِك { سـ. بیلگی طاسلامه، عالملك ادعاسی، معلومات فروشلق، جهل مرکب.

بیلگیلِك { سـ. علامت، نشان، اماره.

بیلگیلی { صـ. معلوماتلی، وقوفلی، عالم.

بیلمَجه { سـ. بشقه‌لرینه حل ایتدیرلمك اوزره سویلنیلن مغلق شیء، معما، لغز، یا کلتماج.

بیلمَدیك { صـ. ۱. بیلمین : بونی بیلمدیك کیمسه قالمدی. ۲. بیلمین : بیلمدیکمی اوکرنمك ایسترم. ۳. بیلمه‌یش، جهل : بیلمدیکنی بیلمز.

بیلمَز { صـ. بیلمین، جاهل، نادان : حدینی بیلمز = حد ناشناس؛ ایلك بیلمز = شکر ناشناس، نانکور.

بیلمَزلِك { سـ. بیلمه‌یش، جهل؛ حد بیلمزلك = حد ناشناسی؛ ایلك بیلمزلك = شکر ناشناسی. || بیلمزلکه کلمك (بیلمه‌مزلکه دیمه‌ملی) = تجاهل ایتمك.

بیلمَك { فتـ. ۱. بر شیء حقنده وقوف ومعلوماتی اولمق، واقف اولمق : بو ایشك بویله اولدیغنی بیلیرم؛ او آدم مهندسلکی ایی بیلیر. ۲. اوکرنمك، کسب وقوف و معلومات ایتمك : سزك کلدیککزی بیله‌مدم، صکره‌دن بیلدم. ۳. طانیمق، آشناسی اولمق، آشنا چیقمق : سزی بیله‌مدم؛ بو آدمی بیله‌جکم کلیور. ٤. خاطره کتیرمك، یاد وتخطر ایتمك : شمدی بیلدم. ٥. ظن واعتقاد ایتمك، برفکر وذهابده بولنمق : بن سزی کیتمش بیلیوردم؛ بن اونی دوست بیلیوردم؛ هرکس سنی عالم بیلیور. ٦. [صیغهٔ التزامیه دن اول فعل اعانه صفتیله] مقتدر اولمق : یازه‌بیلمك = یازمغه مقتدر اولمق؛ کیده‌بیلمك = کیتمکه مقتدر اولمق. — منفیسی یازه‌مامق، بیله‌مه‌مك کبی اولور. ۷. طانیمق، مسئول طوتمق : بن سزی بیلیرم. ۸. شبهه‌لنمك، عزو و اسناد ایتمك : بن اوندن بیلیرم. ۹. متشکر و منتدار اولمق : ایلك بیلیر آدمدر؛ او آدم ایلك بیلمز. || ایی بیلمك = مطمئن اولمق. || بیلن بیلیر = اربابنه معلومدر. || چوق بیلمش = حیله‌کار، الدانمز. || کندینی بیلمك = ادیب وتربیه‌لی اولمق : کندینی بیلیر آدمدر؛ کندینی بیلمز آدم = تربیه‌سز، نادان. || کندینی بیلمه‌مك = بایغین یاتمق. || کندی بیلیر، سز بیلیرسکز = نصل ایسترسه یاپسون، نصل ایسترسه‌کز یاپك. || بیله‌رك = عمداً، قصداً؛ بیلمیه‌رك = قصدی اولمیه‌رق، ایستمیه‌رك. || بیلمش اول = معلومك اولسون.

بیلمك { یاخود بیله‌مك. فتـ. آلات قاطعه‌یی بیلکی طاشنه ویا چرخه طوتوب کسکین ایتمك، تشحیذ ایلمك : بیچاق، قلیچ بیلمك؛ دیش بیلمك = یمکه حاضرلانمق.

بیلمه { سـ. بیلمك فعلی، علم، وقوف، معلومات.

بیلمه { یا بیله‌مه. سـ. بیلکی طاشنه سوروب کسکین ایتمه، تشحیذ.

بیلنمدیك { صـ. بیلنمین، نا معلوم، طانلمیان، مجهول.

بیلنمك { فجـ. ۱. معلوم اولمق: بو ایشك نصل اولدیغی بیلنمیور. ۲. طانلمق، معروف اولمق : بو آدم بوراجه بیلنمیور. ۳. مقبوله کچمك، شکرانله قبول اولنمق : بنم خدمتم بیلنمدی؛ دنیاده ایلك بیلنمیور.

بیلنمك { فجـ. فطـ. بیلکی طاشنه ویا چرخنه کچیریلوب کسکین اولمق، تشحیذ ایدلمك : بیچاقلر بیلندی؛ اوستره‌اویله بیلنمز.

بیله { حـ. ۱. برابر، معاً : اونکله بیله کیتدیلر. مر. ۲. حتی، ولو : برچوجق بیله بونی آکلار؛ شمدی کلسه بیله فائده‌سی یوقدر.

بیله‌سنجه { حـ. برابرنده، معیتنده، برلکده : بیله سنجه کیتدی.

بیله‌کی { بیله‌مك وسائره. با: بیلکی، بیلمك وسائره.

بیله‌یجی { سـ. آلات قاطعه‌یی بیلکی طاش ویا چرخنده بیلمکله کچینن ایشجی.

بیلیش { سـ. بیلمه، واقف اولمه، وقوف، آکاهلق.

بیم { سـ. فا. قورقو، خوف. لسـ.

بیمار { صـ. فا. خسته، مریض، معلول.

بیمارخانه { سـ. فا. ۱. خسته‌خانه، دارالشفا، بیمارستان. ۲. دارالشفا، تیمارخانه.

بیمارستان { سـ. فا. خسته خانه، دارالشفا. [عربیده دخی قوللانیلوب عباسیلر زماننده خسته‌خانه‌لر بو نامله یاد اولنوردی.]

بیمجال { صـ فا. مجالسز، قدرتسز، درمانسز.

بیمحابا { حـ. فا. چکینمکسزین، بی پروا، بلا تقید.

بیمعنا { صـ. فا. معناسز، مناسبتسز.

بیمغز { صـ. فا. بینسز، عقلسز، بوش قفالی.

بیمکان { صـ. فا. ۱. مکانسز، لا مکان. ۲. سرسری.

بیمنت { صـ. فا. ایتدیکی ایلکی باشه قاقماز.

بین { سنـ. عر. آرا، آرالق، میان: بینلری آچلدی. = ظر. آراده، آرایه : بیننمزده تکلیف یوقدر = آرامزده؛ بینکزه کیرمك ایستمم. — بو معنا ایله عربی ترکیباتده دخی بولنور : بیننا = آرامزده؛ بین الناس = خلق آراسنده؛ بین العلما = علما بیننده؛ بین النوم والیقظه = اویقو ایله اویانیقلق آراسنده. ‖ بین بین = ایکیسی اورته سی. ‖ مابین = آراده اولان شیء. — با: مابین.

بین { سـ. ۱. انسان وحیواناتك باشی ایچنده‌کی بیاض ماده‌که سیکیرلرك مرکزی اولمغله حس وشعور محلیدر، مغز : انسان بینی، قویون بینی، بینی طاغلمق. ۲. مجـ. عقل، شعور، فهم، ذکا. ‖ بین براقامق = ذهن یورمق، شاشیرتمق. ‖ بین دلنمك، صارصلمق = کورلدیدن مضطرب وسرسم اولمق. ‖ بینه کیرمه‌مك = آکلایه‌مامق. ‖ بین طاغلمق = عقل پریشان اولمق.

بین { صـ. عر. ؤ: بینه. آچیق، آشکار، واضح، بدیهی. با: بینه.

بین { صـ. فا. [« دیدن » فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] دوربین = اوزاقدن کورن (آلت)؛ خرده‌بین = کوچك شیلری کورن (آلت).

بینا { صـ. فا. کورن، کوریجی، بصیر : چشم بینا = کورن کوز.

بینام { صـ. فا. اسمسز، نامی بللیسز، مجهول.

بیندیریش { سـ. بیندیرمك فعلی وطرزی.

بیندیرمك { فتـ. ۱. بینمکه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، ارکاب ایتمك : آتنه بیندیرمك : اوکندی آتنه کیمسه‌یی بیندیرمز. ۲. کمی و آرابه کبی بر واسطهٔ نقلیه‌یه قویمق، ادخال ایتمك : عسکری کمی‌یه، آرابه‌لره بیندیردیلر. ۳. (ساعتی) ایلری سورمك.

بیندیرمه { سـ. و :

بیندیریش { سـ. بیندیرمك فعلی وطرزی.

بینسز { صـ. عقلسز، بیمغز، سبکمغز.

بینسزلك { سـ. عقلسزلق، حماقت.

بینصیب { صـ. فا. نصیبسز، بهره‌سز.

بينظير { صـ. فا. امثالسز، بيمانند.

بينك { صـ. بينمكه مخصوص، اكر ويا پالان اوريلوب ركوبه تخصيص اولنمش : بينك آت، استر. ‖ بينك طاشى = اوستنه چيقيله‌رق حيوانه بينمكه مخصوص سد، پايكاه، معرج .

بينكشمك { فل . (ديشلر) بربرينه بينمك، ارتجام ايتمك .

بينلمك { مجـ. ركوب ايدلمك: آته اويله بينلمز؛ كمى‌يه نه وقت بينله‌جكدر .

بينماز { صـ. فا. [زبانزدى بانك فتحيله‌در] نماز قيلميان، نمازى ترك ايدن . ‖ بينماز عذرى = غير مقبول عذر، بهانه. ‖ ايكى جامع آراسنده قالمش بينماز = نه ياپه‌جغنى شاشيرمش آدم .

بينمك { فل. ١. حيوانك اوستنه چيقمق، ركوب ايتمك، سوار اولمق : آته، استره، دوه‌يه بينمك. ٢. كمى وآرابه كبى بر واسطهٔ نقليه‌يه كيرمك، راكب اولمق : آرابه‌يه، كمى‌يه، دمير يوله بيندى. ٣. بر شيئك اوستنه چيقمق : ديوارك اوستنه بيندى . ٤. بر حال وصورت آلمق : ايش عناده بيندى. ‖ دالنه بينمك = تضييق ايتمك، مسلط اولمق. ‖ كوپلره بينمك = پر حدت اولمق .

بينمك { صـ. فا. طوزسز، لذتسز .

بينمه { سـ. بينمك فعلى، ركوب. = صـ. ديكر بر شيئك اوستنه بينن، بينه‌جك صورتده ياپلمش .

بينوا { صـ. فا. نصيبسز، بيبهره، محروم، فقير .

بينونت { سش. عر. ١. آرلق، فاصله . ٢. فرق، اختلاف، مخالفت، ضديت .

بيّنه { سش. عر. جـ : بينات. برهان، حجت، سندقوى .

بينهايه { صـ. فا. صوكسز، پاپانسز، بيغايه، توكنمز .

بينهما { حـ. عر. ايكيسى آراسنده: بينهماده اويشديلر .

بينياز { صـ. فا. احتياجى اولميان، محتاج اولميان، مستغنى .

بينيجى { سـ. صـ. آته بينمه‌ده ماهر آدم، فارس، سوار .

بينيجيلك { سـ. آته بينمك مهارتى، فروسيت .

بينيش { سـ. ١. آته بينمك فعلى وطرزى. ٢. وقتيله آته بينلديكى وقت كييلن رسمى قيافت. ٣. علمانك بعض مراسمده كيدكلرى كنكيش جبه .

بيوايه { صـ. فا. ملجأسز، پناهسز، حاميسز .

بيوت { سذ. جـ. عر. فد : بيت. ا‍ا : بيت .

بيوتمك { فتـ. ١. بيومسنه خدمت ايتمك، يتيشديرمك، تربيه ايتمك، بسلمك : بو چوجغى بن بيوتدم. ٢. اولدیغندن زياده بيوك كوسترمك، اعظام، مبالغه ايتمك : ايشى بيوتديلر . ٣. اهميتى اولمديغى حالده بيوتمك : غاوغايى بيوتديلر .

بيوجك { صـ. ١. آز بيوك، پك بيوك اولميان. ٢. اولدقجه بيوك : بيوجك بر اودر.

بيودلمك { مجـ. ١. بيومسنه خدمت اولنمق، تربيه اولنمق : بو چوجق كيمك طرفندن بيودلدى؟ ٢. اعظام ومبالغه ايدلمك : بو ايش چوق بيودلدى .

بيورتمق { فتـ. بر استدعا ويا ديكر بر رسمى كاغدى عائد اولديغى مقامه تقديمله اوزرينه حواله اشارتنى چكديرمك، حواله‌ايتديرمك: عرضحالكى بيورتده بورايه كتير .

بيوردى { سـ. و:

بيورلدى { سـ. ١. مقام صدارتدن يازيلان بر نوع امرنامه كه ديوان يازيسيله يازيلوب باشنده او مقامك بيوك مهرينى حاويدر. ٢. بر والى ويا ديكر بر مقامدن يازيلوب صاحب مصلحتك النه ويريلان آچيق امرنامه. ٣. قول اغاسى رتبه‌سنه قدر ترفيع رتبه ايدن ضابطانه مرجعلرندن ويريلن توجيهنامه .

بيورلمق { مجـ. ١. امر ايدلمك، فرمان اولنمق. ٢. ايدلمك، اولنمق، ياپلمق [مقام تعظيمده بو فعللر يرينه مستعملدر]: ارسال بيورلمق، تنبيه بيورلمق.

بيورلمه { سـ. و:

بيورليش { سـ. بيورلمق فعلى وطرزى .

بيورمق { فتـ. ١. امر ايتمك، حكم ايلمك : بوراده كيم بيوريور؟ ٢. آمر وحاكم اولمق، تحت امر وحكمنده طوتمق، اداره ايتمك : وقتيله بصره وموصلده بغداد واليسى بيورردى. ٣. سويلمك، ديمك

[تعظيم و ظرافت تعبيرى] : نه بيورديكز؟ ٤. كيتمك، كلمك، تشريف ايتمك [كذا تعظيم و ظرافت تعبيرى] : بيورك كيدملم؛ نه وقت بيورديكز؟ ٥. يمك، تناول ايتمك : بيورك؛ بيورميورسكز. ٦. آلمق، اخذ و قبول ايتمك : (بر شیٔ تقديم ايدەرك) بيورك. ٧. ايتمك، ياپمق، ايلمك. [مقام تعظيمده بو افعال معاونه يرينه قوللانيلير]: تحرير بيورمق؛ ارسال بيورمق؛ تنبيه بيورمق؛ زحمت بيورميك.

بيورمه ١ { س. بيورمق فعلى، امر، حكم، تشريف.

بيوروق { س. امر، فرمان، حكم. || بيوروق طوتمق = امره تابع اولمق. || بيوروق قولى = امر قولى.

بيوريجى { ص. ١. امر ايدن، آمر، حاكم. ٢. ايشى باشقەلرينه امر وحوالەايدن.

بيوفا { ص. فا. وفاسز، صداقتسز، دونك، سوزنده طورماز.

بيوقت { ص. فا. وقتسز، منا- سبتسز وقتده اولان، نابهنكام، نابموسم.

بيوقوف { ص. فا. وقوفسز، معلوماتسز، بيخبر.

بيوك { ص. ١. حجمى چوق بر طوتان، طول وعرض وارتفاعى چوق اولان، كوچك ضدى، ايرى، اولو، كبير، عظيم، جسيم، ضخم، بزرك، مه : بيوك طاغ، بيوك او، بيوك حيوان، بيوك ايرماق. ٢. قدرى يوكسك، قوت واقتدارى چوق، جليل، عالى، فخيم، رفيع : الله بيوكدر؛ بيوك آدم، بيوك خانم، بيوك اسكندر؛ بيوك بر خاندانه منسوبدر. ٣. ياشلى، قوجه، كبير، مسن : او بندن بش ياش بيوكدر؛ بيوك عمجه، بيوك اوغلى. ٤. كڭيش، واسع، بول : بيوك باغچه، تارله، دكيز؛ بيوك دليك. ٥. چوق، كثير، وافر، بول : بيوك ثروته قوندى؛ بيوك نفوذى واردر. ٦. قوتلى، شدتلى، قوى، شديد : بو اونك ايچون بيوك سعادتدر؛ بيوك مسرتى واردر. ٧. غلبەلكلى، جمعيتلى، كثرتلى، طنطنەلى، دبدبەلى : بيوك بر اردو، بيوك آلاى، بيوك بركروه، بيوك دوكون. || بيوك آتا، بيوك بابا، بيوك پدر = پدر ويا والدەنك پدرى، دده، جد. || بيوك آنا، بيوك والده = پدر ويا والدەنك والدەسى، جده. || بيوك قفالى = عقللى، ذكى. || بيوكدن بيوكه = ورثه بيننده سن اعتباريله انتقال. || بيوك سوز = انانيتلى ومفتخرانه سوز. || بيوك سويلمك = تفاخر ايتمك، انانيتله سويلمك. || كوچك كويك بيوك آغاسى = عنوانلى، آورتلى آدم. == س. ج. ١. اعاظم، اكابر، افاخم، اجله، رجال : بيوكلرك دوشونه‌جكى ايشدر؛ بيوكلرك يانينه وارمق. ٢. ياشليلر، سن كاله واصل اولانلر : چوجقلر بيوكلرك مجلسنده اوتورمازلر، بيوكلرك سوزنى ديكلرلر.

بيوكلتمك { فت. بيوك ايتمك، بيوتمك. [فصيح لغت اولميوب، يرينه بيوتمك قوللانلى.]

بيوكلك { س. ١. حجماً بيوك اولان شيئك حالى، ايريلك، اولولق، جسامت، ضخامت : بو طاغك، بو آغاجك بيوكلكى. ٢. قدر واعتبار كثرتى علو، كبر، عظمت، فخامت : حق تعالانك بيوكلكى؛ غزالينك بيوكلكى. ٣. ياشليلق، سن كال، شيخوخت : چوجقلر دائما بيوكلكى آرزو ايدرلر. ٤. كڭيشلك، وسعت : باغچەنك، دكيزك، دليكك بيوكلكى. ٥. چوقلق، كثرت : ثروتنك بيوكلكى. ٦. شدت، قوت : بو آجينك بيوكلكى. ٧. غلبەلك، كثرت، دبدبه : بو آلايك، بو دوكونك بيوكلكى. ٨. كبر، عظمت، غرور : بيوكلك صاتيور.

بيوكلنمك { فط. كنديسنى بيوك كوسترمك، عظمت صاتمق.

بيومك { فل. ١. بيوك اولمق، حجم وجرمى آرتمق : اوستنه برقات دها چيقلنجه او خيلى بيودى. ٢. نشو ونما بولمق : بو آغاج بيودى. ٣. ياشلانمق، سنى ترقى ايتمك، قوجامق : اونك چوجغى بيودى. ٤. بوى آتمق، اوزانمق : انسانلر اكثريا اون سكز ياشنه قدر بيويوب صكره بر قرارده قاليرلر. ٥. جاه ورتبه وقدر واعتبارجه ترقى ايتمك : سز

بیودیکز آرتق بزمله کوریشمکه تنزل ایتمزسکز. ٦. گکیشلنمك، بوللاشمق، توسع ایتمك: اوطه، باغچه، حوض، بیودی. ٧. شدت وقوت واهمیت کسب ایتمك، شدتی آرتمق: غاوغا، بیودی. ٨. چوغالمق، تکثر ایتمك: ثروتی چوق بیودی. ٩. تربیه اولنمق: انسان نره‌ده بیورسه اورانك اخلاقیله متخلق اولور. || طاغده بیومك = تربیه‌سز وقبا اولمق. || کوزه بیومك = اعظام اولنمق، چوق اهمیت ویرلمك: نصلسه بو ایش بزك کوزکزه چوق بیودی.

بیومه { س. بیومك فعلی. ا: بیومك. = ص. بیومش، تربیه اولنمش.

بیون { بیوندروق وساٸره. ا: بوین وساٸره.

بیوه { ص. فا. طول، ارمله.

بیوه‌زن { س. فا. طول قادین.

بیهمال { ص. فا. اشی ومثل ونظیری اولمیان، بی‌مانند.

بیهمتا { ص. فا. اورتاغی وشریکی اولمیان.

بیهنر { ص. فا. هیچ برهنر ومعرفتی اولمیان.

بیهنگام { ص. وقتسز، نابهنگام، مناسبتسز وقتده واقع.

بیهوده { ص. فا. نافله، بوش، فائده‌سز: بیهوده ایش، سوز. = ح. فا. نافله یره، بوش یره: بیهوده یورلدق.

بیهوش { ص. فا. عقلی غائب ایتمش، شاشقین، سرسم.

بییق { س. ارکك انسانك اوست طوداغی اوزرنده بیتن قیللر، شارب، سبله: بیق چیقمق، بییغی کلمك؛ قره بییق، صاری بییق، آق بییق. — بعض حیوانات‌ده ده اولور: کدی، آرسلان بییغی. || آق بییق = بییغی آغرمش (اختیار). || بییق آلتی = استهزا: بییق آلتندن کولمك = استهزا ایتمك. || بالیق بییغی = بالینه‌نك آغزندن چیقان سازکبی شیء. || بش بییق = موشموله‌نك ایری نوعی. || پاله بییق = بییغی پاله کبی اوزون وسرت. || تربییق = بییغی یکی چیقمش. || طاوشان بییغی = بر جنس اوت.

بییقسز { ص. بییغی اولمیان، هنوز بییغی چیقمامش.

بییقلانمق { فل. بییغی کلمك، بییقلی اولمق: ارککار علی‌العاده یکرمی یاشلرنده بییقلانیرلر.

بییقلی { ص. بییغی اولان؛ آق، صاری، قره بییقلی = بییغی بو رنکلرك برنده اولان؛ تربییقلی = بییغی یکی کلمش؛ قزانته بییقلی = بییغنه قیر سرپمش اولان.

پ

پ { په. س. الفبای ترکینك اوچنجی حرفی اولوب، السنهٔ سامیه‌ده بوصدا موجود اولمدیغندن، اصل عربی حروفی میاننده موجود اولمدیغی حالده، ابتدا ایرانیلر کندی لسانلریچون ایجاد ایتمکله، « پای فارسی » تسمیه اولنمش؛ وبعده ترکلر طرفندن دخی قبول ایدلمشدر. اوچ نقطه‌لی اولدیغنه نظراً « پای مثلثه » دخی دینلیر. ابجد حسابنده بالطبع یری اولمیوب، «ب» اعتبار، و ۳ عد اولنور.

پا { یاخود پای. س. فا. آیاق، رجل، قدم. || پابرجای = آیاغی یرنده، ثابت. || پابرهنه = یالین آیاق. || پا بسته = آیاغی باغلی. || بر پا = آیاق اوستنده. || پا نهاده = آیاق باصمش.

پابند { س. فا. با: پایبند.

پابوج { پابوش. با: پاپوج.

پاپا { [یتا. Papa] قتولیك خرستیانلرك اك بیوك رئیس روحانیسی‌که زعملرنجه حضرت عیسانك وکیلی اولوب، رومادہ قائمدر. ریم پاپا = روما پاپاسی تعبیرندن غلطدر.

پاپا { س. [« پاپاس » دن مخفف] روم پاپاسلرینك اسملری باشنه قونور عنواندر: پاپا نیقوله، پاپا یانی.

پاپادیه { س. قویون کوزی دینان اورته‌سی صاری وکنارلرنده‌کی یاپراقلری بیاض بر چیچك‌که خاشلانه‌رق صویی کوکسی یومشاتمق ایچون ایچیلیر، پابونه، بابونج، اقحوان. || صاری پاپادیه = اطرافنده‌کی یاپراقلری ده صاری نوعی، صیغیر کوزی. || ایت پاپادیه‌سی = دیکر برنوعی، بابونج کلبی.

پاپاره { س. ساده صوایله خاشلانمش پینیرلی تریت. || مج. یاوان ولذتسز شیء. || پاپاره‌سنی یمك = تکدیر ایشیتمك.

پاپاز { س. ودهاطوغریسی: پاپاس. با: پاپاس.

پاپازی { س. برنوع کوملکلك بز، فابریقه بورومجکی.

پاپاس { س. [ر. Παππᾶς] روم رئیس روحانیسی، راهب، قسیس. || پاپاس اوتی = بیت اوتنه مشابه برنبات. || پاپاس بالیغی = برجنس کوچك قیا بالیغی. || پاپاس یخنیسی = زیتون یاغلی وصوغانلی بالیق یخنیسی.

پاپاس { س. [فر. پایاس Pailla se دن غلط] آیاقلری سیلمك ایچون قپو اوکنه قونیلان توکلی حصیر.

پاپاسلق { س. پاپاس صفت ووظیفه‌سی، خرستیان ریاست روحانیه‌سی، راهبلك، رهبانیت.

پاپاغان { س. [یتا. Pappagallo] طوطی قوشی، ببغاء، دره. || مج. سویلدیکنی بیلمز، آکلامقسزین ازبراین.

پاپافنغو { س. [یتا.] بحـ. کمی دیرکنك اوچنجی یلکنی.

پاپوچ { پاپوچجی. با: پاپوش، پاپوشجی.

پاپوره { س. ایکی چفت اوکوزله چکیلن آغر صبان.

پاپوش { س. فا. [پا = آیاق - پوشیدن = کیمك. — زبانزدی: پاپوچ] ۱. اوکچه‌سز باشماق، ترلك، پانتوفل. ۲. علی الاطلاق آیاق قابی. || اسکی پاپوش = دکرسز شیء. || تخته پاپوشی = اوك ایچنده کییلن آیاق قابی، ترلك، شیپ شیپ. || ایکی آیاغنی برپابوشه صوقمق = زیاده صیقمق، مضطرب ایتمك. || پاپوشی طامه آتلمق = اعتباردن دوشمك. || پاپوشدن آشاغی = محقر. || پا-

پوش ازماریدی = ازمارید بالیغك یاصی و بیوك نوعی. || قلیچ پاپوشی = قلیچ قیننك آشاغیسی. || پاپوشسز قاچمق = طار قورتلمق.

پاپوشجی { یا پاپوچجی. س. ١. آیاق قابی یاپان صنعتجی. ٢. بعض عمومی محللرده خلقك پاپوشلرینی بكلاین آدم.

پاپوشجیلق { یا پاپوچجیلق. س. ١. پاپوش یاپمق صنعتی. ٢. عمومی برمحلده خلقك آیاق قابلرینی بكلاین آدمك وظیفه سی.

پات { د. ١. یاصی برشیئله اورلدقده چیقان سسی تقلید ایدر؛ پات كوت = اورمه، ضرب. ٢. آكسزین، ناكهان: پات دیه بریسی كلیویرسه.

پات { ص. یاصی، باصیق: پات بورن.

پات { س. ١. آستر انواعندن یاصی چایر چیچكی. ٢. بوچیچك رسمنده الماس ایكنه. || سرای پاتی = بوستانی انواعندن. || فرنك پاتی = صاریسی، عین صفا. || مور پات = قاسم چیچكی.

پاتاته { یاخود پاتاتس. س. آمریقادن چیقمش معروف یر الماسی نوعی كه مواد مغذیه دن اولمغله، بغدای اولمیان شمال جهتلرنده اتمك یرینی طوتار.

پاتاقلامق { فت. ١. پات كوت دیه دوكمك، ضرب ایتمك. ٢. عجله ایله واوستندن سوپورمك: شو اوطه یی پاتاقلایك.

پاتر { پاتردامق. بڭا: پاتیر وسائره.

پاترونه { یاخود پطرونه. س. [یتا.] بح. بحریه اركانك ایكنجیسنه، بحریه فریقنه وویس آمیراله وقتیله ویریلان عنواندر.

پاتره { مه. چاتره پاتره = برلسانی ایی سویلیه میوب یالان یاكلیش سویلمه: تركجه چاتره پاتره سویلیور.

پاتریسه { س. بح. غابیه وپاپافنغو چیبوقلرینك چارمیخ خلاطی.

پاتستقه { س. [فر. باتسته Batiste دن غل.] آوروپا كاری اینجه ودوزكون بیاض بز.

پاتقه { ص. بورنی یاصی وباصیق اولان، پات بورن. = س. غاغاسی قاشیق شكلنده ودوكه سی كورك یاپیلان برجنس دكیز اوردكی.

پاتلاتمق { فت. ١. سسله چاتلاتمق، تضییقله یاردیرمق: طلومی باصوب پاتلاتدی؛ چبانی، شیشی پاتلاتدی. ٢. آتش آلدیروب سسله طوتیشدیرمق، تضییقله هوایه آتمق: تفنك، طوپ، فشنك پاتلاتمق. ٣. یارمق، چاتلاتمق: پوتینی پاتلاتدی. ٤. چیقارمق، فیرلاتمق: كوزینی پاتلاتدی. ٥. مج. چوق معذب ایتمك، پك زیاده ایچ صیقمق: آدمی پاتلاتیور. || كوزینی پاتلاتمق = شدیداً مجازات ایتمك.

پاتلاق { ص. ١. پاتلامش، چاتلامش، یارلمش، چاتلاق، یاریق: پاتلاق پوتین، پاتلاق طاوُل. ٢. طشره اورمش، فیرلامش، چیقندیلی: پاتلاق كوز. = س. ١. پاتلامه، چاتلامه، یاریق، چاتلاق: پوتینك، طاولك برپاتلاغی واردر. ٢. بردن بره ظهور: پاتلاق ویرمك = آكسزین ظهور ایتمك، چیقیویرمك.

پاتلامق { فل. ١. سسله چاتلامق، تضییقله یارلمق: طلوم، شیش، چبان پاتلامق. ٢. آتش آلوب سسله طوتیشمق، تضییقله هوایه آتلمق: طوپ، تفنك، فشنك پاتلامق. ٣. یارلمق، چاتلامق، شق اولمق: طاول، پوتین پاتلادی؛ تخم، طمورجق پاتلادی. ٤. بیوك بر صیقندیدن هلاك اولمق: پاتلا، پاتلاسون. ٥. چیقمق، فیرلامق، طیشاری اوغرامق: كوزی پاتلادی؛ شیشه نك طیپه سی پاتلادی. ٦. مج. چوق صیقلمق، چوق حدت ایتمك: اوف پاتلایه جغم! ٧. چوق یوب ایچمك. ٨. بردن بره وآكسزین ظهور ایتمك، قوپمق: بربوره پاتلادی. || اود پاتلامق = چوق قورقمق: اودم پاتلادی. || قباق باشنه پاتلامق: مضر نتیجه كورمك، آجیسنی چكمك. || پاتلامدك یا! صبر ایت، بكله معناسیله تعزیر تعبیریدر.

پاتلامه { س. پاتلامق فعلی. بڭا: پاتلامق.

پاتلانغیچ { س. قامشدن ویا بوكلمش كاغددن تفنك كبی پاتلار چوجق اویونجاغی. || آغز پاتلانغیجی = غیجرلی ساقز.

پاتلایش { س. پاتلامق فعلی وطرزی: بر پاتلایش پاتلادی كه. بڭا: پاتلامق.

پاتنته (س. [يتا. Patenta] ١. اصنافه اجرای صنعت ایچون وبو بابده معین اولان رسم و ویرکی یی ویرملری ایچون اعطا اولنان تذکره، اصناف تذکره سی، پاتنته اصولی. ٢. ایجاد واختراع اولنان ویا انحصار صورتیله اعمالی مرام اولنان بر ایش ایچون ویریلن برات، امتیاز. ٣. تابعیت وحمایه تذکره سی: فرانسز پاتنته سنی آلمش. ٤. سفاینه حرکت ایتدکلری یرك احوال صحیه سی حقنده ویریلن تذکره؛ تمیز پاتنته = خسته لق اولمدیغنی مبین صحیه تذکره سی؛ بولاشیق پاتنته = خسته لق اولدیغنی کوستریر صحیه تذکره سی.

پاتنته لی (ص. بر دولت اجنبیه نك تابعیت وحمایه سی آلتنده بولندیغی مبین تذکره سی اولان.

پاته دق (ح. و:

پاته دن (ح. بردن بره، آکسزین، ناکهان: پاته دق، پاته دن برمسافر کلیر.

پاتیر (مه. کورلدیلی آیاق سسنی تقلید و تصویر ایدوب اکثریا مکرر وتأکید ایچونده «کوتور» تعبیریله برابر قوللانیلیر: پاتیر پاتیر مردیوندن ایندی؛ پاتیر کوتور اینوب چیقیورلردی.

پاتیرداتمق (فت. سسلندیرمك، کورلدی وپاتیردی ایتدیرمك: آیاقلرینی پاتیرداده رق یوریوردی.

پاتیردامق (فل. یورویشده کورلدی و پاتیردی ایتمك، آیاقله کورلدی ایتمك: برقاچ چوجق باشمزك اوستنده پاتیردایوب طوریورلردی.

پاتیردی (س. ١. خیزلی یوریمکدن حاصل اولان کورلدی، آیاق سسی: مردیوندن بر پاتیردی ایشیتدم؛ بر پاتیردی ایله ایچری کیردیلر. ٢. شماته، کورلدی: پاتیردی کوتوردی اکسیك دکلدر. ٣. قارغاشه لق، عربده، آشوب. || آیاق پاتیردیسی = خصمی قورقوتمق ایچون یالاندن کوستریلن صولت؛ آیاق پاتیردیسنه پابوش براقمق = بویله ساخته بر نمایشدن قورقوب قاچمق.

پاتیردیلی (ص. کورلدیلی، شماته لی: پاتیردیلی برایشدر.

پاچارز (یا پچارز. ص. [«چاپارز» دن مقلوب اوده فا. «چپ وراست» دن مأخوذدر.] آر قوری. با: چاپارز، چاپراز.

پاچاوره (یا پچاوره. س. برشیء سیلمکه ویا ال یاقامق ایچون صیجاق شیئلری طوتمغه یارایان اسکی بز وکلیم و سائره پارچه سی: آشجی پاچاوره سی. || مج. ١. اسکی کیرلی وبورشوق اثواب وسائره. ٢. قیمتسز و اعتبارسز شیء: پاچاوره یه دوندیرمك = کپازه ایتمك. ٣. پك متبذل فاحشه. || یاغلی پاچاوره = یانغین ایقاعی ایچون طوتیشدیریلوب دشمنه آتیلانی. || پاچاوره بینلی = عادی فکرلی.

پاچاوره جی (یا پچاوره جی. س. سوقاقلرده ومزبله لرده پاچاوره و بز وسائره پارچه لری طوپلایوب کاغد فابریقه لرینه یتیشدیرلمك اوزره صاتان آدم.

پاچوز (س. کفال انواعندن ایریجه بر نوع بالیق.

پاچه (س. ١. [اصلی فارسی اولوب آیاق دیمك اولان «پا» نك مصغریدر.] باجاغك آلت طرفی، دیزدن آشاغیسی. ٢. شلوار و پانتالون کبی اثوابك باجاغك اوراسنه کلن یری، آیاق کچه جك دلیکلریله اوست طرفی: پاچه سی بول، برتیق شلوار. ٣. قویون، کچی وصیغیرك آریجه صاتیلان دیزدن آشاغی آیاق و بالدیرلری. ٤. بو آیاقلردن یاپیلان یمك. ٥. حیوانك پاچه لری پوستندن یاپیلان کورك: الما، زردوا، سمور، واشاق پاچه سی. || پاچه کونی = دوکونك صوك کونی یعنی کردکه کیرلدیکی کونك ایرتسی که پاچه یمکی یدیرلمسی عادتدر. || پاچه لری صیغامق = حاضرلانمق؛ چایه وارمازدن پاچه لری صیغامق = پك ایلریدن حاضرلانمق. || بول پاچه = قیافتسز، شاپشال. || طاوشان پاچه سی = بر جنس یونجه. || یاقه پاچه اولمق = بوغشمق، دوکشمك.

پاچه جی (س. ١. کچی و قویون و صیغیر پاچه لرینی اوتولیوب کز دیره رك صاتان آدم. ٢. پاچه یمکی پیشیروب مخصوص دکاننده صاتان آشجی؛ پاچه جی دکانی.

پاخسا (س. ١. صندیق کیریجی. ٢. کیریچ دیوار.

پاد { س. یاپرا قلری صالقیم آغا. جنك كینـه مشابه وچیچكی صاری بر جنس آغاج، یبانی سنامكی.

پاداش { س.فا. مكافات، اجر. == ص. تر. آیاقداش، یولداش.

پادزهر { س. فا. زهره قارشی ایچیلن علاج، آغونك تأثیرینی امحا ایدن شیء، دافع السم.

پادشاه { س. فا. حكمدارلر حكمداری، بیوك حكمدار: پادشاه آل عثمان.

پادشاهانه { ص. فا. پادشاهه لایق وسزا اولان: پادشاهانه بر سرای. == ح. پادشاهه لایق بر صورتله: پادشاهانه معامله ایتدی.

پادشاهلق { س. پادشاه عنوان و صفتی: قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری قرق سكز سنه پادشاهلق ایتدی.

پادشاهی { ص. فا. پادشاهه منسوب ومتعلق: فرمان پادشاهی. == س. فا. پادشاهلق، حكمدارلق: قانونی سلطان سلیمان خان قرق سكز سنه اجرای پادشاهی ایتدی. ن.

پادشه { س. فا: با: پادشاه.

پار { مه. پارلامغی تصویر ایدر: پارپار پارلا یوردی. پاریل پاریل دخی دینلیر.

پارایت { س. [یتا.] مج. كمی سپرلكی، كوپشته‌سی.

پاراتونر { س. [فر. -Paraton nerre] سپر صاعقه.

پاراغراف { س [یو. - Παρά γραφος دن ما. خوذ فر. Paragraphe دن] بند باشنه قونیلان ؟ اشارتی، « بند » دیمك اولادر.

پاراكت { س. [یتا.] كمینك حركتی درجه‌سنی تعیینه مخصوص آلت كه مقره‌یه مربوط بر اییك اوجنه باغلانمش بر تخته پارچه‌سندن عبارت اولوب، كمی یورورکن تخته‌یی دكیزه براقیرلر. وبر وقت معینده مقره‌دن چوزیلن اییك طوله كمینك سرعت حركتی درجه‌سنی تعیین ایدرلر. || پاراكت اولته‌سی = متعدد ایكنه‌لی اوزون بر اولته.

پاراوان { س. [فر. Paravent] قپونك خارجنه ویا داخلنه وضع اولنان قاتلانیر منقول تخته پرده كه رنكلی كاغد یاخود قماش قابلی چرچیوه‌لردن مركبدر.

پارپول { س. قودوز حیوان. [آناطولیده قوللانیلیور.]

پارپوللامق { فت. اوقونمش صو ایله قودوزه افسون یاپمق.

پاربه { س. قالقان یاوریسی (بالیق).

پارچه { س. [فا. « پاره » دن] پاره، قطعه، شقه، بولوك: اتمك پارچه‌سی؛ بز. كاغد پارچه‌سی. || مج. اهمیتسز وعادی شخص: كاتب پارچه‌سی؛ اصناف پارچه‌سی. || بر پارچه = ١. بر قطعه، بر بولوك؛ بر پارچه كاغد. ٢. آز مقدار، آز شیء، برآز، جزئی: بر پارچه صو، بر پارچه یمك. ٣. آز وقت، برآز: بر پارچه بكله‌یك؛ بر پارچه كره‌جكم. ٤. آزیجق، جزئیجه: بر پارچه كیفسزم؛ بر پارچه صیقلدم. [غیر جسمانی و قطعه‌لره نا قابل تقسیم شیئلرده استعمالی نابمحل وعامیانه‌در.] || پارچه پارچه، بیك پارچه = بر چوق قطعه‌لره منقسم اوله‌جق صورتده قیریق، ریزه ریزه: بارداق المدن دوشوب پارچه‌پارچه، بیك پارچه اولدی. || الماس پارچه‌سی = پك كوزل وپارلاق شخص: الماس پارچه‌سی بر چوجق. || ایی بر پارچه = ایی جنس قماش پاره.

پارچه‌سز { ص. اكای اولیان، بتون، یكپاره، اكسز.

پارچه‌لاتمق { فت. قیر دیروب پاره پاره ایتد- یرمك: بر اتمكی پارچه‌لاتدی ده كوپكاره آتدیردی.

پارچه‌لامق { فت. قیروب پاره‌لامق، طوغرامق، پارچه پارچه ایتمك، اوفاق اوفاق كسمك: قربان اتنی پارچه‌لایوب طاغیتدی.

پارچه‌لانمق { فل. پارچه پارچه اولمق، طوغرانمق، اوفاق اوفاق قیرلمق ویا كسلمك: قماش اویله پارچه‌لاندقدن صكره نه ایشه یارار؟ || مج. چوق چالیشوب چابالامق، اوته‌یه بری‌یه قوشوب چوق اوغراشمق: زواللی آدم بزه اكرام ایتمك ایچون پارچه‌لاندی.

پارچه‌لی { ص. پارچه‌سی اولان ویا پارچه‌لردن مركب بولنان، یكپاره اولمیان، اكلی. || مج. طوقنه‌جق برشیء: بوسوزیكز پارچه‌لی دوشدی.

پاردسو { س. [فر. Pardessus] یازلق اینجه پالتو كه

باشليجه سترەيی توزدن محافظه ايچون سوقاقده كيليير.

پاردی س. اوكسفو. || پاردی اودی = برنوع سازلق.

پارس و پارسی. با: فارس و فارسی.

پارس س. فا. قاپلان نوعندن ییرتيجی برحيوان.

پارسا س. ص. فا. زاهد، عابد، متقی، اهل تقوی. لس.

پارسال ص. اسكی پوسكی وییرتيق (اثواب وساٸره): پارسال بر جبه.

پارسه س. (يتا.) ۱. اعانه و بخشش جمعيچون كزديريلوب حاضرونه تقديم اولنان طبق ويا تپسی: پارسه‌يی كزديرمك، طولاشديرمق. ۲. بو صورتله جمع اولنان آقچه: پارسه طوپلامق.

پاركه س. (فر. Parquet) اوفاق ومختلف صورده موضوع تخته پارچه‌لرندن مركب مزين دوشمه.

پارل ياخود پاريل. مه. چوق پارلامغی تصوير ايده‌رك مكرر قوللانيلير: پارل پارل پارلامق = لمعان ايتمك.

پارلاتمق فتـ. ۱. پارلاق ايتمك، پارلاقلق ويرمك، لمعان ايتديرمك، پارلايه‌جق درجه‌ده اوغوب سيلك ويا ييقامق، جلا ويرمك: پوتينی، تخته‌لری، قليجی پارلاتمق. ۲. ضيا ويرمك، ايشلداتمق، تنوير ايتمك: بش موم اوطه‌يی كوزل پارلاتيوردی. ۳. برشيئك پارلاقلق ويا بياضلغنی كوسترمك، پارلاق ويا بياض برشيئ ابراز وارائه ايتمك: ديشلرينی پارلاتدی؛ كدی قراكلقده كوزلرينی پارلاتدی. ٤. طوتيشديرمق، آلولنديرمك: شو آتشی پارلاتملی. || اوزنكی پارلاتمق = ميدانه آتلمق، آت سورمك. || كوز پارلاتمق = حدت ويا تهور ايتمك.

پارلاتوريو س. (يتا. Parlatorio) مكالمه محلی، تحفظخانه‌لرده بولاشيق آدملری سويلشمكه مخصوص داٸره.

پارلاق ص. ۱. پارلايان، مجلا، مصيقل، لامع: پارلاق پوتين، تخته، قليج. ۲. ايشيقلی، ضيادار، منور: پارلاق اوطه، هوا. ۳. شفاف، براق، صاف: پارلاق صو، جام. ٤. كوزه چارپه‌جق صورتده كوزل و شانلی: پارلاق بر غالبيت. ٥. نفوذلی، شانلی، معتبر، متميز، سوزی كچر: شمديكی حالده الك پارلاق اودر.

پارلاقلق س. ۱. پارلامه، جلا، لمعان: پوتينك، تخته‌نك، قليجك پارلاقلغی. ۲. ايشيق، ضيا، نور: صالونك پارلاقلغی درجۀ كفايه‌ده ايدی. ۳. شفافلق، براقلق، صافيلك: صويك، جاملرك پارلاقلغی. ٤. كوزه چارپه‌جق صورتده حسن وجمال: بوقادينك پارلاقلغی. ٥. نفوذ، شان، اقتدار، اعتبار، تميز: اونك پارلاقلغی چوق سورمدی.

پارلامق فل. ۱. مجلا اولوب ضياٸی چوق عكس ايتديرمك، لمعان ايتمك: پوتينلر، تخته‌لر، تفنك پارلايوردی. ۲. ضيا ويرمك، ايشلدامق، نور صاچمق: موم، لامبه، كونش پارلايوردی. ۳. ضيادار ومنور اولمق: آويزه‌لرك كثرتندن صالون پارلايور. ٤. طوتيشمق، يانمق، مشتعل اولمق: آتش بردن بره پارلادی. ٥. نفوذ و حيثيت و اعتبار قزانمق، تميز و تحيز ايتمك: ميدانی بوش بولوب پك چابق پارلادی. ٦. بردن بره حدت ايتمك، غضب ملتهب اولمق: پك قولای پارلامق عادتيدر. ۷. (قوش) فيرلايوب اوچمق. = فتـ. آو اوزرينه (طوغان) آتمق.

پارلامنتو س. (يتا. Parlamento) مذاكره و مكالمه محلی.

پارلامه س. پارلامق فعلی. با: پارلامق.

پارلايش س. پارلامق فعلی و طرزی: بر پارلايش پارلادی‌كه. با: پارلامق.

پارلدامق فل. نوبت نوبت پارلامق، تشعشع و تلألؤ ايتمك، شعشعه‌پاش اولمق، يالابيق: شيمشك پارلدادی.

پارلدی س. ۱. پارلدامه، شعشعه، تلألؤ، لمعان، لمعه: كونشك، پرلانته‌نك پارلديسی؛ شيمشك پارلديسی. ۲. جلا، پارلاقلق: پوتينلرينك پارلديسندن بلليدر.

پارله س. (يتا.) بحـ. ۱. بيوك پالامار مقره‌سی. ۲. چوق ديللی مقره.

پارمق س. ۱. انسانده وبعض حيواناتده ال و آياغك

منتهاسنده انقسام ایتدیکی شعبه‌-
لرك بهری که انسانده بش
عـدد در ، اصبع ، بنان ،
انگشت : ال ، آیاق پارمقلری؛
باش پارمق، شهادت پارمغی،
اورته پارمق، آدسز پارمق و
یوزوك پارمغی، سرچه پارمق
= انسان النك بش پارمغنك
اسملریدر. ٢. بر تکرلکك مر-
کزندن چنبرینه قدر اوزانان
چبوقلرك بهری : تکرلکك ایکی
پارمغی قیریلدی. ٣. پارمقلق
دینان و ایکی یا اوچ یرلرندن
قوشاقله باغلانمش تخته یاخود
دمیر چبوقلردن مرکب اولان
بولمه‌نك بهر چبوغی : بو پار-
مقلغك بر قاچ پارمغی دکیشدیر-
ملیدر. ٤. طاغ تپه‌سنك سیو-
ریسی. ٥. مساحه وطول
اولچیسنده قدمك ١٢ و آر-
شینك ٢٤ جزئنده برجزئی که
١٢ خطدن عبارت عد اولنور :
برقدمله یدی پارمق؛ بر آرشینله
اون سکز پارمق. ٦. قویو بر
مایعه باتیرلدقده بر پارمغك آلدیغی
مقدار : بر پارمق بال، یاغ. ٧.
مج. مداخله، دخل، مشارکت :
بو ایشده اونك پارمغی واردر.
|| آدسز پارمق = یوزوك پارمغی،
بنصر. || آغزه بر پارمق بال
چالمق = طاتلی ویا نافع بر شیء
کوستروب آلداتمق، اطماع ایتمك،
امیده دوشورمك. || آلتی
پارمق = ١. النده فضله بر
پارمغی اولان یعنی پارمقلرندن
بری چفت بولنان آدم. ٢.
چبوقلی بر جنس قماش. ٣. با-
لاموت بالیغنك ایری جنسی. ||
اورته پارمغی = انسان النك
اورته‌ده‌کی اك اوزون پارمغی،
وسطی. || اون پارمغی یاقه‌سنده
= دعوا وشکایت وبرینی شدیداً
مسئول طوتمقدن کنایه‌در. ||
باش پارمق = الك آیریجه بولنان
قالین وقیصه پارمغی، ابهام. ||
بش پارمق = ١. آختاپود نوعندن
دکیز بوجکی. ٢. چاقر دیکنی
دینلن برجنس نبات. || پارمغی
آغزنده = متحیر، شاشه قالمش.
|| پارمق اصولی = شعرك مفاعیله
تطبیق اولنمیه‌رق آنجق هجالرك
عددینه اعتبار اولنور بر وزنی که
اصل ترکجه‌یه یاقیشیر وزندر. ||
پارمق اوجی = انمله، سرانکشت.
|| پارمق اوزومی = اوزون دانه‌لی
برجنس اوزوم. || پارمق ایصیر-
مق = تعجب ایتمك، متحیر اولمق،
شاشه قالمق. || پارمق حسابی =
حسابی پارمقله یاپمه. || پارمق
قاریشدیرمق = مداخله ایتمك. ||
پارمقله کوسترلمك = مشهور
ومتعارف وممتاز اولمق، مشار
بالبنان اولمق. || سرچه پارمق =
انسان النك اك کوچك وکنارده
بولنان پارمغی، خنصر. || شهادت
پارمغی = باش پارمغك قارشیسنده
بولنان پارمق، سبابه.

پارمقجی { س. چیقریقجی اصنافندن پارمقلق وطرابزان پار-
مغی چویرن صنعتجی.

پارمقلامق { فت. ١. پارمق طو- قوندیرمق، پارمق
سورمك. ٢. دورتمك، تحریك
واغوا ایتمك.

پارمقلق { س. تخته ویا دمیردن صره چبوقلردن عبارت
بولمه وحائل : بالقون، پنجره،
باغچه پارمقلغی.

پاروله { س. [ایتا. Parola = سوز] عسکر نوبتجیلرینك و
سائرلرینك بر برلرینی طانیمق
ایچون بینلرنده متفق علیه اولان
سوز. اصل ترکجه‌سی : اوران
یسا.

پاره { س. فا. ١. پارچه، قطعه. ٢. عـدد، قطعه : بش پاره
طوپ؛ یکرمی پاره کمی. || پاره
پاره = پارچه پارچه، قیریق،
منکسر، ییرتیق پیرتیق. || هزار
پاره = بیك پارچه. || بك پاره
= بر پارچه‌دن عبارت، اکسز،
بتون.

پاره { س. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن] ١. غروشك
قرقده برجزئی که وقتیله اوچ آقچه‌یه
منقسم ایدی. ٢. آقچه، نقد،
مسکوکات. || اوفاق، بوزوق پاره
= کوچك مسکوکات، اوفاقلق،
بوزوقلق. || پاره ایتمك = رواجی
اولمق، معتبر اولمق، قیمتی اولمق.
|| پاره ایله دکل = باد هوا کبی،
پك اوجوز. || پاره بوزمق =
بیوك سکه‌یی کوچکاره تحویل
ایتمك. || پاره قیرمق = چوق
پاره قزانمق. || پاره کسمك =
ضرب سکه ایتمك. || پاره میدان
کورمك = پشین پاره صایمق. ||
چیل پاره = یکی تداوله چیقمش
پارلاق سکه.

پاره‌سز { ص. آقچه‌سی ومال و ثروتی اولمیان، زو-
کورت، مفلس.

پاره‌سزلق { س. آقچه وثروت نقدانی، زوکورتلك، پاره قیتلغی، مفلسلك.

پاره‌لاتمق { فت. [پاره‌لتمك یازمق عبثدر] پارچه پارچه ایتدیرمك: وقتیله مجرملری ییرتیجی حیوانلره پاره‌لاتمق عادت ایدی.

پاره‌لامق { فت. [پاره‌لمك یازمق مناسبتسزدر] ١. پارچه پارچه ایتمك، یارمق، افتراس ایتمك: آرسلان طاوشانی درحال پاره‌لادی. ٢. ییرتمق: اثوابنی بر آیك ایچنده پاره‌لادی. || مج. برلسانی پاره‌لامق = باشنی کوزینی یاره‌رق چاتره پاتره سویلمك.

پاره‌لانمق { فط. ١. پارچه پارچه اولمق، ییرتلمق ویاقیرلمق، طاغلمق: چالیلردن اثوابمز پاره‌لاندی؛ بوطاش طوکدن پاره‌لانیر. ٢. آقچه و نقد پیدا ایتمك، ثروت قزانمق. || مج. چوق چالیشوب چبالامق، فدای نفس ایتمك: مسافره اکرام ایچون پاره‌لانیرلر.

پاره‌لق { ص. ١. شوقدر پاره ایدر، شو قدر پاره قیمتنده اولان: برپاره‌لق = بر پاره دکرنده، پك اوجوز: ایکی پاره‌لق = ایکی پاره ایدر پك دکرسزوعادی: ایکی پاره‌لق بر آدم. ٢. شوقدر پاره قیمتنده سکه: بش پاره‌لق، اون پاره‌لق، یکرمی پاره‌لق.

پاره‌لی { ص. آقچه ونقدی اولان، زنکین، ثروت صاحبی: پاره‌لی آدمدر.

پازار { س. [طوغریسی: بازار] با: بازار.

پازند { س. فا. زردشتك اثری ومجوسیلرك کتاب مقدسی اولان « زند آوستا » نك پهلوی لساننده تفسیری.

پازوال { دیکیجیلرك دیزه کردکلری قایش.

پازواند { س. [فا. « پاسبان » دن غلـ.] چارشی بکجیسی.

پازوند { س. [فا. « بازوبند » دن غلـ.] قولچاق، بازوبند.

پازی { س. یبانی پنجار، سلق (سبزه). || قره پازی = سرمق.

پاس { س. ١. معدنلرك رطوبتدن طوتدقلری کیر، صداء، ژنك: دمیر پاسی، باقیر پاسی. ٢. معادنك غیری اجسام اوزرینه قونان وحاصل اولان کیر، وسخ: دیل پاسی، دیش پاسی. || پاس آچمق = پاسی کیدیروب تمیزلمك وجلالاندیرمق. || پاس طوتمق = پاس پیدا ایتمك، پاسلانمق. || ینیکلی پاس = معدنی ییوب دلیك دشیك ایدن پاس، قارنجه‌لنمه، معدن قارنجه‌سی.

پاس { س. حفظ، محافظه. ڤ.

پاساپورت { س. [یتا. Passa - porte] مرورتذکره‌سی، ممالك اجنبیه‌یه کیدنلره ویریلن یول تذکره‌سی.

پاساق { س. کیرلی وبیچیمسز اثواب.

پاساقلی { ص. کیرلی وبیچیمسز قیافتلی، چاپچول، صالاقیم صاچاق.

پاسبان { س. فا. کیجه بکجیسی، نکهبان [زبانزدی: پازواند.]

پاستاو { یاخود پاستال. س. [مجارجه‌دن] اوجی یالدیزلی چوخه طوپی: پاستاوله بازاراق = طوبدن.

پاسته[١] { س. [یتا. Pasta] خموردن مختلف شکل وترکیبده طاتلی قرابیه: بادملی، چوقولاته‌لی پاسته.

پاسته[٢] { س. چرکسلره مخصوص برنوع داری ایرمیکی.

پاسته‌جی { س. خموردن طاتلی قرابیه‌لر یاپوب صاتان آدم؛ پاسته‌جی دکانی = بویله قرابیه‌لر وطوندیرمه وسائره یمکه مخصوص دکان.

پاسقالیه { س. [ر. Πασχαλιά، Πάσχα دن اوده عبرانیجه « فصح » دن] خرستیانلرك بایرامی که حضرت عیسی (عم)ك صعودی کوننه مصادفدر؛ کوچك پاسقالیه = مولد عیسی (عم) کوننه مصادف بایرام. || پاسقالیه چیچکی = برجنس بودورلیلاق. || پاسقالیه یمورطه‌سی = خرستیانلرك بیوك پاسقالیه‌ده قرمزی‌یه بویادقلری یمورطه.

پاسقالیه‌لق { ص. پاسقالیه کوننه مخصوص: پاسقالیه‌لق اثواب.

پاش { ص. فا. [« پاشیدن » فعلندن سم. اولوب صتر تشکیلنه کیرر] صاچان، سرپن، طاغیدن: زرپاش = آلتون سرپن؛ کهرپاش = جواهر سرپن.

پاشا { س. [اصلی: باش اغا. فا. « پای شاه » دن مأخوذ

اولسی بعید در] دولت عثمانیه‌ده وزرایه واساساً مناصب عالیهٔ سیفیه وملکیه اصحابنه ویریلن عنواندر. وقتیله بر وایکی واوچ طوغلی اوله‌رق اوچ صنفه منقسم ایدی. الیوم ملکیه‌ده: وزیر، روم ایلی بکلر بکی، میرمیران ومیرالامرا اسملریله درت؛ و عسکریه‌ده مشیرلك، فریقلك ومیرلوالق اسملریله اوچ رتبه اصحابنه ویریلیور: احمد پاشا، محمد پاشا، ناظر پاشا، والی پاشا، متصرف پاشا: مشیر پاشا، فریق پاشا، لوا پاشا: قپودان پاشا، قوماندان پاشا. || پاشا قپوسی = باب عالی.

پاشالق { س. ۱. پاشا عنوانی، حائزینه پاشا عنوانی ویریلان رتبه: فلانه پاشالق ویرلدی. ۲. برپاشانك تحت اداره‌سنده بولنان مملکت.

پاشالی { ص. وقتیله پاشا خدمتنده بولنانلره اطلاق اولنوردی: پاشالی قیافتی.

پاشمق { پاشمقجی. ا: باشمق وسائره.

پاصدیرمه { س. با: باصدیرمه.

پاطلیجان { س. [فا. « بادنکان». دن معرب «بادنجان» دن] خیار وقباغه مشابه مور رنکده معروف برسبزه‌که یمكك انواعی احضاره یارار؛ بوستان پاطلیجانی = قالین وپوارلاق جنسی؛ کر پاطلیجانی = اوزون ومقوس جنسی: فرنك، طوماته، یمورطه پاطلیجانی = دیکر انواعی؛ پاطلیجان اوتورتمه‌سی، قیزارتمه‌سی، طولمه‌سی وسائره = بوسبزه‌دن یاپیلان یمك انواعی. || پاطلیجان انجیری = انجیرك ایری ومور برجنسی. || پاطلیجان چیچکی = طاطوله، دیکن الماسی.

پاغوریه { س. ۱. ر. [Παγοῦρι] ینکچ انواعندن بر جنس چغانوز.

پافته { س. ۱. سوس ایچون آتك راختلرینه وسائر شیئلره دیکیلان ویا میخلانان مختلف الشکل معدن لوحه جکی ویا باشلی چیوی، شمسه، قباره. ۲. زمین رنکنك غیری بر رنکده بیوك بنك؛ پافته پافته = بویله بنکلرله طونانمش. ۳. بر بیوك خریطه‌یی ترکیب ایدن قطعه‌لرك بهری: یکرمی پافته‌دن مرکب برآناطولی خریطه‌سی نشر اولندی. ٤. دمیرجیلرك ویده یولرینی آچمق ایچون قوللاندقلری بر جنس حده.

پاك { ص. فا. [تر. زبانزدی: پاق] ۱. تمیز، طاهر، مطهر: انسانك اوستی باشی پاك اولملی؛ آق پاك (پاق) = بم بیاض و تمیز. ۲. لکه‌سز، عیب ونقصاندن بری، صافی، خالص، حیله‌سز، غل وغشدن مبرا: بنم قلبم پاکدر؛ نظر پاك، خاطر پاك. ۳. مبارك، مقدس، عزیز: حجازك خاك پاکی. || پاك ایتمك = ۱. تمیزلك، تطهیر ایتمك. ۲. بوشالتمق، تخلیه ایتمك، سیلوب سوپورمك.

پاکت { س. [فر. Paquet] برلکده باغلانمش ویا کاغده صارلمش اشیا دمتی، دسته، بوغچه: بر پاکت چوراب، سیغاره، توتون. || پاکت ایتمك = باغلایوب صارمق.

پاکدامن { ص. فا. [اتکی تمیز] ناموسلی، عفیف، اهل عفت وعصمت، معاصی و عیوبدن بری.

پاکدامنلك { س. عرض، ناموس، عفت، عصمت.

پاکلاتمق { فتـ. تطهیر ایتدیرمك، تمیزلتمك.

پاکلامق { فتـ. [« پاکلمه‌مك » استانبول شیوه‌سیدر. اناطولیده اصل زبانزدی: « پاقلامق » در.] ۱. تمیزلك، تطهیر ایتمك: اوك هرطرفنی پاکلادی. ۲. تمیزه چیقارمق، تبرئه ایتمك: کندیسنه تعلق اولدیغندن اونی پاکلامق ایستیور. ۳. بوشالتمق، سیلوب سوپورمك، تکمیلنی آلوب کوتورمك ویایمك: بزم برهفته‌لق ذخیره‌مزی برکونده پاکلادیلر. ٤. ایشنی بیتیرمك، بجرمك، اعدام ایتمك: اویله مشهور بر جانی‌یی الله بچینجه پاکلاملی.

پاکلانمق { فط. ۱. تمیزلنمك، تطهیر اولنمق: ییقانمغله پاکلانیر شی دکلدر. ۲. تبرئهٔ ذمت ایتمك، بری الذمه چیقمق. ۳. خسته اقدن قورتلمق، اییلشمك.

پاکلق { س. استانبول شیوه‌سنده [پاکلك دینیر.] ۱. تمیزلك، طهارت، نظافت: پاکلق حفظ صحت ایچون الك لازم شیئلردندر. ۲. لکه‌سزلك، عیب ونقصاندن برائت، صفوت: اونك قلبنك پاکلغنه (پاکلکنه) اعمالی شاهددر.

پاکیزه { ص. فا. ۱. تمیز، طاهر، نظیف. ۲. لکه‌سز، بری، خالص، صافی: پاکیزه صفات.

پال { س. بر جنس کوکرجین.

پالا { یاخود پاله. س. [رومجه ظن اولنیورسه‌ده، روملر ترکجه‌کبی قوللانیورلر. بو جهت السنه سنده مستعمل الفاظ مشترکه‌دن اولوب اساساً آرناؤدجه اولمسی ملحوظدر.] ۱. یاصی قلیج انواعی: پالا چکمك = پالایی چیقارمق، اورمق، قوللانمق؛ پالا چالمق = بوشنه یورلمق. ۲. کورکك یاصی یری و او شکلده یاصی بعض آلتلر: پالا صاللامق = تك کورك اویناده‌رق قایق یوروتمك. ۳. قلیجلامه قونان یاصی کیریش و سائر کراسته. == ص. پالا دینلن قلیج شکلنده یاصی ومقوسجه: پالابییق.

پالاز { س. [تق. وچ. یاوری و چوجق دیمك اولان «بالا» دن مشتق اولمق محتملدر.] صو قوشلریله کوکرجین کبی دیکر بعض طیورك پیلیجی: قاز، اوردك، کوکرجین هندی پالازی. == ص. سمیز، یاغلی، یومبول. || قوش پالازی = اکثریا چوجقلره مسلط اولوب نفس یولنی طیقامغله کلیتله هلاکلرینه سبب اولان مستولی بر بوغاز شیشی مرضی، که اخیراً فرانسه‌ده دوقتور (رو) طرفندن آشی ایله چاره‌سی بولنه‌رق هر سنه ملیونلرجه اطفالك حیاتی قورتارلمشدر. [فر. Diphthérie].

پالازلامق { فط. (طیور یاوریسی) سمیرمك، سمن پیدا ایتمك.

پالاستوریه { س. [یتا.] ۱. طولی طوپی سوکوب تمیزلمکده قوللانیلان بچاوره‌لی ویا بورغیلی صیریق. ۲. طوپك یو ارلاغنه قونیلان صیق، کله صیقیسی.

پالاسقه { یا پلاسقه. س. [مجارجه‌دن] ۱. فشنکلك، فشنك وضعنه مخصوص کومش وتونجدن یاخود کاوساله‌دن محفظه که قایشله آرقوری آصیلیر ویا بله باغلانیر. ۲. سواری چانطه‌سی. ۳. طوب خرتوجی قونیلان چانطه.

پالاسقه‌لی { ص. س. آنفاً بیان اولنان فشنکلك ویا چانطه‌یی حامل سواری ویا پیاده نفر ویا چاوشی.

پالالق { س. یاصیلغنه و قلیجلامه وضعیت: کیریشلری پالالغنه قومق.

پالامار { س. [یتا.] کمیلری قریه باغلامقده ویا زنجیر یرینه لنکره ربط ایتمکده مستعمل قالین خلاط. || پالامار کوزی = کمینك باشنده وقیچنده پالامار کچمکه مخصوص دمیر بیلزیکلی دلیك. || مج. پالاماری قوپارمق = صاوشمق.

پالاموت { یاخود پالاموط. س. [بلکه عر. «بلوط» دن. — آخرنده‌کی «ت» حرکه‌لنجه «د» ه تبدیل اولنور.] ۱. بر جنس میشه ایله سائر بعض آغاجلرك ویردکاری یمش که کستانه قبیلندن وآجیجه اولوب کاوساله اعمالنده قوللانیلیر. ۲. بو میوه‌نك دباغتده مستعمل قبوغی. ۳. بو میوه‌یی ویرن میشه جنسی: پالاموت آغاجی.

پالامود { یاخود پالاموط. س. [ر. Παλαμύδι] ایریجه معروف بر نوع بالیق که مبذول اولوب اتی قباجه وغیر مقبولدر. بر جنسی: چنکانه پلامودی؛ بیوجکی: طوریق؛ دها بیوکی: آلتی پارمق؛ بطالی: زندان دلن، بچوطه. آلتی پارمغك طوز لیسنه‌ده لاکرده دیرلر.

پالان { س. [فارسیده سمر دیمکدر.] اکثریا بینك مرکب واستره وبعضاً آته اوریلان قاشسز ویومشاق اکلی بر نوع اگر: مرکبه پالان اورمق.

پالاندوز { س. فا. پالان دیکن ویاپان. [اصل فارسیده سمرجی دیمکدر.]

پالاندیز { س. زانق طاشی، چشمه‌نك موصلق طاشی.

پالانقو { س. [یتا.] بح. کمیلرده آغر یوك قالدیرمق ایچون خلاطی بربرینك ایچندن کچیرلمش چوق دیللی چفته‌مقره.

پالانقه { س. [مجارجه‌دن] ۱. آغاج وطوپراقله یاپلمش وخندق چویرلمش حصارجق. ۲. بویله برحصارله محاطواروش.

پالاوره { س. [یتا.] بح. حرب کمیسنك طوپ انبارینك اوستنده وکوکرته‌نك آلتنده‌کی ایکنجی قات. || پالاوره‌جی = اویدیرمه شیلر سویلین، آتوب طوتان.

پالتو { یاخود پالطق. س. [فر. Paletot] اوستدن کیلن قیش لباسی.

پالدم { س. [فا. پاردم = قویروق آلتی] اگر قوزغونی که آتك قویروغی آلتندن کچیریلوب اکری آرقه‌دن ربط ایدر.

پالطو { س. با: پالتو.

پالوده { س. فا. [تر. زبانزدی: پالوذه] نشسته وشکرله یاپیلوب صوئوق ینن پلته.

پالوزه { س. با: پالوده.

پالهنك { س. فا. [اصلی: پالا-هنك] آتله قوللانیلان وآته چکدیریلن برجنس بیوك کمند.

پالی { س. هندستانك دکن قطعه‌سنده وسرندیب جزیره‌سنده تکلم اولنور بر لساندر، که هندك السنهٔ جدیده‌سی میاننده (سانسکری) لسان قدیم ادبیسنه الك زیاده مناسبت و مشابهتی اولوب، (بودا) مذهبنك کتابلری ده بولسانده محرر بولنمغله، بو مذهبه تابع اولانلرك لسان مقدسی عد اولنور.

پالیوش { س. [بلکه اصلی: پالا-شیش] قیصه وایکی طرفی کسکین طوغری قلیچ ویا شیش، قصاطوره.

پامال { س. ص. فا. با: پایمال.

پامبوق { وپاموق. [اصلی: فا. «پنبه» دن «پنبق» ویا «پنبوق».] با: پنبوق.

پانایر { یاخود پنایر. س. [یو. Πανηγύριον] سنه‌ده بر ویا ایکی اوج دفعه بر محل مخصوصده قوریلوب برقاچ کون دوام ایدن بیوك بازار: اوزونجه اووه، سلیوری، بالیکسری پانایری. — لسان یونانیده معنای لغویسی جمع واجتماع اولوب، اساساً بت وبتخانه زیارتندن عبارت اولدیغی حالده، زواره تجارت دخی مساغ اولدیغندن، کیده‌رك صرف تجارت اجتماعلرینه یعنی بازارلره تخصیص ایدلمشدر. اسکی یونانیلرك پانایر اصولی عینیله قبل الاسلام عربلرده دخی جاری ایدی.

پانبوق { س. با: پنبوق.

پانتالون { یاخود پانطالون. س. [فر. Pantalon] آلافرانغه قیافتده طار وایکی باجاغنك بهری یوقاری‌به قدر آیری دوزکسوه. [فرنکلر ایچ طونه‌ده وعلی الاطلاق بلدن آشاغیسنی اورتن لباسه بونامی ویررلر.]

پانجار { یاخود پنجار. س. ترشیسی یاپیلان وعصاره‌سی شکر اعمالنه یارایان ایچی پك قرمزی معروف سبزه، سلق. — اصل ترکجه‌سی «چوغندر» یاخود «چوکوندور» اولوب، بو لغت ایرانیلر طرفندن دخی قبول ایله، فارسیده «چغندر» و «چکندر» دینیر. || قزیللقدن‌ده کنایه اولور: پانجار کسلمك = پك زیاده قیزارمق؛ ومج. پك‌زیاده محجوب اولمق.

پانجور { یاخود پنجور. س. [فر. Abat-jour دن غل.] طرز جدید اوزره پنجره‌قفسی که آچیلیر قپانیر افقی طار تخته‌لردن مرکب اولوب، قفس خدمتنی کوردکدن بشقه، اوطه‌نك ضیاسنی ده ایجابنه‌کوره تنقیص ایدر ویا بسبتون قرانلق یاپار.

پانجورلی { ص. پانجوری یعنی طرز جدید اوزره قفسی اولان (پنجره، او).

پاندومیمه { یاخود پانطومیمه. س. [یو. Παντόμιμα. — فرانسزجه‌یه تقلیداً «پاندومیم» دیمك کولنج برمقلدلکدر، زیرا فرانسزلر دخی بولغتك وامثالنك آخرنده‌کی صاغر e یی بسبتون مسکوت براقیوب، اوستنده‌کی حرفله برهجا تشکیل ایده‌جك صورتده تلفظ ایدرلر.] لاقردیسز ویالکز اشارتلرله اوینانیلان مضحکه ویاضحوکه: پاندومیمه‌یه کیتمك؛ پاندومیمه‌سیر ایتمك. || مج. پاندومیمه اوینامق = لسان بیلمه‌مکدن هپ اشارتلرله افادهٔ مرام ایتمك.

پاتزهر { س. فا. «پادزهر» دن غل.] با: پادزهر.

پانطالون { س. و:

پانطولون { س. با: پانتالون.

پانطومیمه { س. با: پاندومیمه.

پانهاده { ص. فا. [پا = آیاق. نهاده = قومش] آیاق قومش، آیاق باصمش، داخل، وارد، واصل: پانهادهٔ میدان امتحان اولدی. لس.

پانیه { س. [یتا.] مج. قایق باغلایه‌جق قیچ ایپی.

پای { س. ۱. حصه، نصیب، بهره، قسمت. ۲. قسم، بولوك، پارچه، سهم: بونی بش پای یاپك. ۳. مج. تکدیر، تعزیر. || پای ایتمك = بولشمك، مقاسمه ایتمك. || پای بیچمك = قیاس، مقایسه ایتمك: کندیندن پای بیچمك = قیاس نفس ایتمك. || دیکیش پایی = بیچیلن اثوابدن دیکیشه کیرمك اوزره فضله براغیلان قماش. || پای ویرمك = چوجق ابوینه قارشو غیرمناسب سوزسویلمك.

پای { یاخود پا. س. فا. با: پا.

پایان { س. فا. ۱. صوك، آخر، نهایت، انجام، غایه: بوایش پایانه ایردی. ۲. اوج، کنار: ساحهٔ سمانك پایانی یوقدر. || بی پایان = صوکسز.

پای انداز { ص. فا. [پای = آیاق ـ انداختن = آتمق] آیاق آتان، آیاق آتمش، آیاق باصمش: میدان حربه پای انداز شجاعت اولدی. == س. بربیوك ذاتك ممری اوزرینه دوشنن چوخه وقطیفه وساڑه.

پایانسز { ص. ۱. صوکسز، نهایتسز، بیپایان، توکنمز. ۲. اوجسز، کنارسز، نامتناهی.

پایبند { س. فا. [پای = آیاق ـ بستن = باغلامق. — تر. زبانه ـ دی: پایواند] آت وساڑ حیوانلرك یورومه‌لرینی منع ایچون ایکی ویا چفت اوله‌رق درت آیاغنه آتیلان باغ.

پایتاق { ص. اکری باجاقلی، احنف. == س. [فا. پیاده‌دن معرب « بیداق » دن] سطرنجك پیاده طاشی. || پایتاق یولی = تکچی یولی، پاتیقه.

پایتخت { س. فا. بر دولتك حکمداری‌نك اقامت ایتدیکی شهر، کرسیٔ حکومت، مقر حکمدار، مرکز سلطنت، دار الخلافه: دولت عثمانیه‌نك پایتختی استانبولدر.

پایدار { ص. فا. [پای = آیاق ـ داشتن = طوتمق] ثابت، قائم، ایجه یرلشمش، سورکلی.

پایدارلق { س. ثبات، قیام، یرلشمه، سورکلیلك.

پایدوس { س. [یو. Παύω = تعطیل ایتمك] ۱. موقت تعطیل، استراحت: پایدوس ایتمك = موقت تعطیل ایتمك؛ پایدوس وقتی = ایشك تعطیل ایدلدیکی زمان، استراحت ساعتی. ۲. بعض عوارضدن طولایی یاپی وساڑه ایشلرینك تعطیل اولنمسی: پاره‌سی توکندیکیچون یاپی‌یی پایدوس ایتمکه مجبور اولدی. == حد. رنجبرله تعطیل واستراحت وقتنی اعلان ایچون رنجبر باشی طرفندن یوکسك سسله ایدیلن اخطار: پایدوس!

پایدوسجی { س. یاپیلرده و ساڑ چوق عمله چالیشدیریلان یرلرده بونلرك استراحت وقتلرینی یوکسك سسله اعلان ایدن رنجبر.

پایزن { س. [فا. پای = آیاق ـ زدن = اورمق] آیاغنه پرانغه اورلمش جانی. || پایزن قیافتلی = پژمرده وقورقونج قیافتلی.

پایلاتمق { فتـ. تکدیر وتعزیر ایتدیرمك: بن چوجقلری کیمسه‌یه پایلاتمام.

پایلاشدیرمق { فتـ. بولدیرمك، مقاسمه ایتدیرمك: باشلری آلدقلری چاپولی پایلاشدیرمق ایستمیوردی.

پایلاشمق { فشـ. بولشمك، مقاسمه ایتمك: چالدقلری اموالی بینلرنده پایلاشمغه وقت بوله مامشلردی.

پایلامق { فتـ. ۱. پای وحصه ویرمك. ۲. پایینی و مستحق اولدیغی جوابی ویرمك. ۳. تکدیر وتعزیر ایتمك، آزارلامق.

پایمال { یاخود پامال. س. فا. [پای = آیاق ـ مالیدن = سورمك] آیاق آلتنه آلمه، چیکنمه: پایمال ایتمك = آیاق آلتنه آلوب چیکنمك؛ و مج. رعایت ایتمه‌مك، خوار قوللانمق. == ص. آیاق آلتنه آلنوب چیکنمش؛ مج. محقر، خوار وذلیل.

پاینده { ص. فا. ثابت، برقرار، دواملی: دولت واقبالی پاینده اولسون. == س. تر. دستك، طیاق، یردن اوینامش بر شیئك دوشمه‌مسی ایچون قونیلان طیاق: پاینده اورمق.

پایواند { س. [فا. پایبند دن غلـ.] آتك آیاغنه اوریلان باغ، کوستك.

پایه { س. فا. ۱. رتبه، مرتبه، جاه و منصب درجه‌سی. ۲. طریق علمی اصحابنه ویریلن رتبه: آناطولی، روم ایلی پایه‌سی؛ حرمین پایه‌سی؛ ازمیر پایهٔ مجردی.

پایه‌لی { ص. بر رتبهٔ علمیه‌سی اولان: حرمین پایه‌لی = حرمین پایه‌سنی حائز.

پپغان { س. با: پاپاغان.

پَپگی { ص. با: پپه.

پَپگیلَمَك { فل. ککه‌لمك، تلاشله لاقردی‌یی ککه‌لیوب سویلیه‌مه‌مك.

پَپه { ص. دیلی طوتوق، کلمه‌لری سویلیه‌میوب ایلك حرفلرینی تکرر ایتدیرن، الکنت لسانی اولان. [اصل «پ» حرفنی تکرر ایتدیرنلر حقنده موضوع اولوب، بعده تعمیم اولنمشدر. «ککه» لغتیده اساساً «ك» حرفنی تکرر ایتدیرنلر ایچون موضوعدر. بعد التعمیم ککمه پپه‌دن دها قوتلیدر.]

پَپه‌لِك { ویپگیلك. س. دیل طوتقلغی، الکنت لسان، ککمه‌لك.

پَپه‌لَمَك { فل. پپه‌لکه سویلمك، الکنت لسانله تکلم ایتمك.

پِت { یاخود پیت. مه. خفیف و یاواش سسی تصویر وتقلید ایدر، ومکرر یاخود چیت اداتیله برابر قوللانیلیر: پت پت یورویه‌رك کلدی؛ چیت پیت یوق = هیچ سس صدا وکورلدی یوقدر.

پَتالوشقه { س. [مجارجه ویا اسلاوجه اولسه کرکدر] طالغیچ قشنك.

پَتالیه { س. ۱. قوشبازلرك قوشلری جلب ایچون ایپله باغلایوب اوتدیردکاری چیغرتقان. ۲. چرنیق دینلن طالیان قایغنك آنجق بر آدم بینه‌جك قدر کوچکی.

پَتاوی { س. باتاویه جزیره‌سندن کلن برجنس آغاج قاونی.

پِتر { یاخود پیتر. مه. خفیف و سرعتلی حرکتی تصویر و تقلید ایده‌رك، مکرر اوله‌رق قوللانیلیر: پتر پتر یورویوردی. || چتر پتر یوریمك = نازك اندام برقادینك سبکروانه یورویشی.

پِتراق { یاخود پوتراق. با: بوتراق.

پِترداتمَق { فتد. پتردی ایتدیرمك: شو کاغدلری پترداتمه‌یك.

پِتردامَق { فل. پتردی ایتمك، خفیف سسله اینجه کورلدی ایتمك: یاپراقلر روزکاردن پتردایوب طوریوردی.

پِتردی { س. خفیف کورلدی، اینجه پاتردی: یاپراقلرك پتردیسی.

پَتَك { س. ۱. آریلرك یووه‌سی حکمنده اولان آلتی کوشه‌لی موم تکرلکی، بالی آلنمش کومج. ۲. بو شکلده مختلف شیئلر قطعه‌سی، تکرلك: بر پتك آفیون.

پَتَل { س. هند جهتلرنده دیش و طوداقلرینی قرارتمق ایچون چیکنندکاری بر نبات، تنبول. [فر. Bétel]

پِتیر { س. [فا. پتکیردن] قیلدن الك.

پَچَته { س. [یتا.] یمك خاولیسی، دقرمه، کوچك پیشکیر.

پَچوطه { س. بالامود بالیغنك ایری جنسی.

پَچه { س. قادینلرك سوقاقده یوزه اورتدکلری قفس کبی سیرك اورتی، طوتوق، نقاب، لثام، برقع.

پَچه { س. فا. جم: پچگان. ۱. یاوری، انسان وحیوان یاوریسی، کوچکی. ۲. چوجق، اوغلان، غلام. || مغ بچه = مجوسی چوجنی، میخانه‌جی چراغی، دلبر. عم.

پُخته { ص. فا. ۱. پیشمش، پیشکین. ۲. مج. تجربه‌لی، کارآزموده. || ناپخته = خام، تجربه‌سز.

پِختی { س. [فا. «پخته»دن] قویولاشمش مایع: قان پختیسی. || دکیز پختیسی = نجم بحری دینلن شفاف بر حیوان بحری.

پِختیلاتمَق { فتد. و:

پِختیلاشدیرمَق { فتد. (قان و مایعی) قویولاشدیرمق، پختی حالنه قویمق.

پِختیلاشمَق { فط. و:

پِختیلانمَق { فط. (مایع) قویولاشمق، طوکمق، پختی حالنه کچمك: قان پك چابق پختیلانیر.

پِختیلانمَه { س. قویولاشمه، طوکمه: قانك پختیلانمه‌سی.

پَداوره { س. [ر. Πέταυρον] ۱. کره‌میت آلتنه چاتی اورتیسی یاپیلان اینجه تخته. ۲. قوطیجیلرك قوللاندقلری اینجه چام تخته‌سی‌که قولای بوکیلیر.

پَدَر { س. فا. آتا، بابا، اب، والد: پدر بك، افندی، پاشا (= پدرکز)؛ پدر مرحوم؛ پدر بزرکوار، پدر عالیقدر. || بیوك پدر = بیوك بابا، جد. || قائن پدر = قاین آتا، زوجیندن بهرینه نسبةً دیکرینك پدری.

پَدَرانه { ص. فا. بابایه یاقیشیر، بابایه لایق و مناسب:

بر طور پدرانه ایله؛ شفقت پدرانه‌سنی کوستردی. = ح. بابایه یاقیشیر صورتده، باباکبی: کندیسنه پدرانه نصیحت ویردی؛ طلبه‌سنه پدرانه معامله ایدیور.

پدرلك { س. آتالق، بابالق، ابوت: اوآدم بکا پدرلك ایتمشدر.

پدرود { س. فا. وداعلاشمه: پدرود ایتمك = وداعلاشمق. ن.

پذیر { ص. فا. [«پذیرفتن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] ۱. قبول ایدن، آلان، بولان: ختام‌پذیر = ختام قبول ایدن، ختام بولان. ۲. قبول ایده‌بیلیر، مستعد: اصلاح‌پذیر = اصلاحی ممکن؛ تربیه‌پذیر = تربیه‌یه مستعد، قابل تربیه.

پذیرا { ص. فا. قبول ایدن، قابل: پذیرای ختام اولمق = ختام بولمق.

پر { مه. اوچمغی یاخود سرعتله دونمکی ویا یانمغی تصویر و تقلید ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر: پر پر اوچمق؛ پر پر یانمق؛ پر پر ایدوب اوچه‌ماز.

پر { س. فا. قناد، جناح. اکثریا مرادفی اولان «بال» ایله برلکده قوللانیلیر: پروبالی دوکلمش برقوش. = ص. فا. اوچان، اوچیجی، طایر: شب پر = کیجه اوچان. ن.

پر { ص. فا. طولی، مملو. ن. — مرکب صفتلر یعنی وصف ترکیبلر تشکیل ایدوب طولیلق وکثرت بیان ایدر: پرخون = قان ایله طولی؛ پرغضب = غضبی زیاده؛ پرعناد = عنادی چوق.

پراتیقه { س. سفائنه قرانتنه‌دن ویریلن تذکره که کیتدیکی یره اونی ابراز ایتمدکجه یولجی و حموله چیقاروب آله‌ماز.

پراچول { س. [یتا.] ۱. دیشکل اوستنده اولمیان آصمه آرابه. ۲. کمی اکریسی دینلن برنوع سفینه.

پرازوانه { س. قلیج وبیچاق و سائره‌نك قبضه ایچنه کیرن قسمی.

پراصه { س. [ر.] معروف سبزه، کراث، کندنه. || یبان پراصه‌سی = پنبوق اوتی دخی دینلن بر جنس نبات. || یر پراصه‌سی = حشیشة الکلاب دینلن برجنس نبات.

پراکنده { ص. مجموع و منتظم اولمیان وبریرده بولنمیان، طاغنیق، طارمه طاغین، متفرق، پریشان.

پرامه { پاپرمه. س. [ر.] ایکی کورکلی یعنی برچفته‌لی آغر قایق.

پرّان { ص. فا. اوچیجی، طایر.

پرانقه { س. [یتا.] ۱. وقتیله زندانده مجرمك آیاغنه اوریلان کوتوك تومروق. ۲. مجرملرك آیاغنه اوریلان زنجیرلی حلقه: پرانقه‌یه اورمق. ۳. پرانقه‌یه اورلمق جزاسی، کورك جزاسی: پرانقه‌یه محکوم.

پرانقه‌بند { ص. فا. پرانقه‌یه اورلمش، پرانقه‌لی.

پرانقه‌لی { ص. پرانقه‌یه اورلمش، آیاغنده پرانقه اولان.

پرپی { س. ییلان صوقمه‌سنه علاج ظن اولونان برجنس معدن کوموری، ییلان طاشی. قورت بوغان وامثالنه‌ده دیرلر.

پرپیت { ص. اسکی پوسکی، قورادە. = س. آنقره‌نك بیاغی شایاغی.

پرت { س. بره‌لنمه. || پرت مرت = بره‌لنمش.

پرتاب { س. فا. و:

پرتاو { س. فا. ۱. آتلمه، صیچرامه. ۲. آتلمق ایچون آلنان خیز وبرقاچ آدیم کریدن قوشه‌رق ایدیلن قصد: پرتاو آلمق.

پرتمك { فت. بره‌لمك، کمیکه طوقنمقسزین اتی اینجیتمك، بورقق.

پرتمك { فط. بره‌لنمك، بورقلمق.

پرتو { س. فا. ضیا، نور، شعاع، پارلاقلق.

پرتوافشان { ص. فا. [پرتو = ضیا. افشاندن = صاچمق] او:

پرتوانداز { ص. فا. [پرتو = ضیا. انداختن = آتمق] ضیا ونور نشر ایدن، ضیادار، منیر.

پرتوسوز { س. فا. [پرتو = ضیا. سوختن = یاقمق. — تر. زبانزدی: پرتاوسز] کونشه طوتلدقده شعاعلری برنقطه‌یه جمع ایتمکله آلتنه کلن شیئی یاقان جام که اشیایی نظرده بیوتمکله کوچك یازیلره ومطبوع خریطه وکتابلره باقمغه یارار. [فر. Loupe]

پرتی { س. اسکی اشیا، ملبوسات ویتاق وسائر مالزمه اسکیسی: پرتی‌یی قالدیرمق =

اشیایی طوپلایوب طاشیمق، کوچ ایتمک، قاچمق. || پری پرتی (وغا: پلی پرتی) = اسکی پوسکی اشیا. || خرتی پرتی = ایشه یارامار اسکی پوسکی شیئلر.

پرتیق { ص. اسکی ویرتیق، فرسوده، پارچه پارچه: پرتیق پرتیق.

پرچم { س. ١. وقتیله باشلرینی تراش ایدنلرک تپه‌ده براقدقلری صاچ. ٢. حیواناتک اکسه‌لری صیرتنده بیتوب اوزانان وقالین قیللردن عبارت اولان صاچلری، یله: آت، آرسلان پرچمی. || جوان پرچم = قندیل چیچکی انواعندن برچیچک، حشیشة الرئه. || دکیز پرچمی = تک قبوقلی برنوع دکیز بوجکی.

پرچین { س. ١. چیوینک اوبر طرفه چیقان اوجنک یاصیلاندیرلمسیله ویا ویده‌لی چیوینک آرقه‌سنه صمون چکیرلمکله صاغلاملاشدیرلمسی: پرچین ایتمک. ٢. مج. علی الاطلاق تحکیم وتقویه، صاغلاملاشدیرمه. || سرچین پرچین = محکم صورتده میخلانمش ویا باغلانمش.

پرچینله‌مک { فت. ١. (چیوی‌یی) اوجنی کوت ایدوب یاصیلاندیرمقله صاغلاملاشدیرمق، پرچین ایتمک. ٢. (علی الاطلاق) صاغلاملاشدیرمق، تقویه وتحکیم ایتمک.

پرچینلی { ص. پرچین اولمش، صاغلام. == س. آت نعلانک قولاقلی اکسری.

پرخاش { س. فا. جنک، غاوغا، نزاع، جدال.

پرخاشجو { ص. فا. غاوغا آرایان، نزاعجی.

پرداخ { س. [فا. «پرداخت»دن غلـ.] ١. جلا، پارلاقلق، پارلامه: پرداخ ایتمک = پارلاتمق، جلا ویرمک. ٢. تراشدن صکره اوستره‌نک آشاغیدن یوقاری‌یه سورلمسیله قیللرک اک قیصه دیبلرینک‌دخی آلنمسی. || پرداخ ویرمک = ١. جلا ویرمک، پارلاتمق. ٢. مج. تکدیر وتعزیر ایتمک، پایلامق.

پرداخته { ص. فا. ١. تنظیم وترتیب اولنمش، دوزلدلمش. ٢. مجلا، پارلاق، پرداخلی. ن.

پرداخجی { س. تخته ومعدن ویاسختیاندن معمول شیئلره جلا ویرن ایشجی.

پرداخسز { ص. [صحیحی: پرداختسز] جلاسز، جلا اولمامش، پارلادلمامش.

پرداخلامق { فت. جلا ویرمک، پرداخ ایتمک، پارلاتمق.

پرداخلی { ص. پارلاق، جلالی، مجلا، پرداخ اولمش.

پرداز { ص. فا. [«پرداختن» فعلندن سمص.] دوزلدیجی، ترتیب وتنظیم ایدن، مصلحت پرداز = ایش کورن. || اصطلاح پرداز = اصطلاح پارالایان. || کار پرداز = ایران دولتی طرفندن منصوب شهبندر.

پرده { س. فا. ١. قپو وپنجره‌یه آصیلان اورتی: پنجره، قپو پرده‌سی. ٢. بریری آیرمق وکورنمسنه مانع اولمق ایچون آصیلان چارشاف واحرام وسائره: پرده چکمک. ٣. یوزه آصیلان اورتی، نقاب، پچه: یوزندن پرده‌یی قالدیردی. ٤. ایکی یری بربرندن آیران شیء، بولمه، حائل، حاجز، آرا زاری: بورن پرده‌سی. ٥. موسیقی آلتلرینک قولنده‌کی حلقه‌لرکه هر برینه پارمق طوقونجه بشقه برسس چیقار: ساز پرده‌سی؛ اوست پرده = اک یوکسک سس چیقارانی. ٦. مقام، آهنک، موسیقی سسنک حال طبیعیسی: چیقار نغمه‌م سمایه پرده پرده. ٧. مج. عرض، ناموس، عفت: اهل پرده = ناموسلی، اهل عرض. || تخته پرده = تخته‌دن اکرتی بولمه. || کوز پرده‌سی = غفلت. || پرده ییرتلمق = عرض وناموس لکه‌دار اولمق، ناموسزلق میدانه چیقمق. || اوست پرده‌دن باشلامق: آغز بوزمق.

پرده‌جی { س. و:

پرده‌دار { س. فا. [پرده = م. داشتن = طوتمق] بربیوک ذاتک قپوسنده بکلاین وکیرمکه مأذون اولانلره پرده‌یی قالدیران قپوجی، حاجب، پرده‌جی.

پرده‌دارلق { س. پرده‌جی وقپوجی صفت وخدمتی.

پرده‌سز { ص. ١. پرده‌سی واورتیسی اولمیان: پرده‌سز قپو، پنجره. ٢. مج. ناموسسز، عرضسز، عفتسز، حیاسز.

پرده‌سزلک { س. ناموسسزلق، حیاسزلق، عدم عفت.

پرده‌لنمک { فط. اوستنه پرده چکلمک، پرده‌لی اولمق.

پرده‌لی { ص. ١. پرده‌سی اولان: پرده‌لی پنجره. ٢. زار

ایله احاطه اولنمش. ٣. عرضلی، ناموسلی، عفیف: پرده‌لی قادین.

پرس { مه. تأکید ایچون ترس لغتنه اتباعاً قوللانیلیر: ترس پرس.

پرست { ص. فا. [« پرستن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طاپان، طاپینان، عبادت ایدن: خدا پرست= للهه طاپان؛ آتش‌پرست= آتشه طاپان؛ بت پرست = صنمه طاپان. || مج. چوق سون، مفتون ومبتلاسی اولان، پرستش درجه‌سنده محبتی اولان: می پرست = شرابه وعشرته دوشکون؛ اقبال پرست= نائل جاه اولمق انهماکی.

پرستار { س. ١. خدمتجی، قول، بنده. ٢. بسلمه، خلایق.

پرستش { س. ١. طاپینمه، طاپمه، عبادت: آنجق جناب خلاقه پرستش اولنور؛ کندیسنی پرستش درجه‌سنده سویور. ٢. فوق‌الحد محبت، دوشکونلك، مفتونیت: اوآدم کتابلره پرستش ایدیور.

پرستشکار { ص. فا. ١. طاپان، طاپینار، عبادت ایدن. ٢. پرستش درجه‌سنده سون، دوشکون، مفتون.

پرستشکارانه { ص. فا. عبادت ایدنه ویا پرستش درجه‌سنده سونه لایق وشایسته: براطاعت پرستشکارانه ایله. == ح. عبادتله ویاعبادت درجه‌سنده برمحبتله: کتابلرینه پرستشکارانه باقیور.

پرستشکارلق { س. و:

پرستشکاری { س. فا. عبادت ایتمه ویاپرستش درجه‌سنده محبت، مفتونیت، دوشکونلك.

پرسش { س. فا. [« پرسیدن » فعلندن] صورش، صورمه. سؤال: پرسش خاطر ایتمك = خاطر صورمق.

پرسنك { س. [فا. « پارسنك »ـدن که ترازینك اکسیکنی اکمال ایچون برکوزینه قونیلان طاشدر.] مدار کلام اولمق اوزره سوز آره‌سنده مناسبتلی مناسبتسز ایرادوتکرار اولنان « افندم، افندمه سویلیه‌یم، اوزاتمیه‌لم » کبی تعبیر: لاقردینك پرسنکی. || دیلك پرسنکی = ورد زبان.

پرکار { س. فا. [تر. زبانزدی: پرگل] اولچمکه ودائره چیزمکه مخصوص آچیلیر قپانیر ایکی باجاقدن عبارت مهندس آلتی: پرکار اورمق؛ پرکارله اولچمك، چیزمك. || مج. باجاق: پرکاری آچیق= باجاقلری اوزون وآدیملری بیوك؛ پرکاری آچق= باجاقلرینی آچوب بیوك آدیملر آته‌رق چابق یورمك.

پرکارلامق { فت. پرکارله اولچمك ویاچیزمك. || مج. تاصارلامق، ترتیب وتخمین ایتمك.

پرگال { یاخود پرگل. با: پرکار.

پرگاله { س. فا. پارچه، پاره: پرگاله پرگاله = پارچه پارچه. ن.

پرکاله‌باش { س. یوواراق تخته کسمکه مخصوص دستره.

پرگل { وپرگلمك. با: پرکار، پرکارلامق.

پرکنده { س. کوچك بریق نوعی (کمی).

پرکی { س. [یتا.] ییرتیجی بر جنس کول بالیغی. || دکیز پرکیسی = بونك دکیزده یاشار بیوك جنسی.

پرلاق { س. طوغان وسائر ییرتیجی قوشلری جلب ایدوب طوتمق ایچون قفسله طیشاری براقیلان قوش، موصطره. کوچوکنه چیغرتغان ودکنکه باغلیسنه پتالیه دیرلر.

پرلامق { فل. (کوچك قوش) اورکوب اوچمق.

پرلانته { س. یاخود:

پرلانتی { س. [یتا. Brillante] چوق صفحه‌لی ویك پارلاق اعلا الماس، کوهر درخشان. == ص. پرلانتی طاشندن معمول یعنی پرلانتی طاشیله مزین: پرلانتی یوزوك، کوپه.

پرلانغیج { س. قامچیلاندقده اوته‌رك دونر فیرلداق، دلیکلی طوپاج.

پرلانمق { فل. (قوش یاوریسی) اوچمغه چبالامق، امکله‌مك.

پرماق { پرماقلق وسائره. با: پارمق وسائره.

پرمچه { س. [یتا.] مج. اینجه‌رك خلاط، یدك خلاطی.

پرنار { س. [ر. Πρινάρι, Πρῖ-νος — زبانزدی: پرنال.]

میشه آغاجی انواعندن چالی؛ پرنار کوموری = بو چالیدن یاپیلان کومورکه اك مقبولیدر.

پرنارلق { س. پرنار چالیلریله مستور یر، پرنار چالیلغی که اك مقبول چكی مرعاسیدر.

پرنال { و پرناللق. بك: پرنار و پرنارلق.

پرنج { س. [فارسی ایله املاسی مشترك ایسه‌ده فارسیده (پ) و (ر) مفتوح اوقونور.] حبوباتدن معروف بیاض حبه که صولاق یرلرده حاصل اولوب اك زیاده انسانك بسلنمسنه مدار اولان ذخائردندر، عر. ارز، اصل ترکجه‌سی: دوگو و قبوقلیسی چلتیكدر: پرنج دانه‌سی، پرنج چوربه‌سی، پرنج اونی.

پرنج { س. باقیر و قالایدن مرکب صاری معدن که اوانی و ادوات اعمالنده چوق قوللانیلیر، تونج. = ص. بو معدندن معمول: پرنج منغال.

پرنججی { س. ١. پرنج صاتان تاجر. ٢. باقیرله قالایدن مرکب مخلوط معدنی ایشلیوب بوندن اوانیٔ مختلفه یاپان ودوکن صنعتکر.

پرنده { ص. فا. اوچیجی، اوچان، طائر، طیار. ز.

پرنده { ص. چرخ کبی دونه‌رك قیلنان طاقله: پرنده آتمق = بو صورتله طاقله قیلمق. || اونك یاننده پرنده آته‌ماز = اوکا قارشی برشیٔ یاپه‌ماز.

پرنده باز { س. فا. چرخ کبی دونه‌رك طاقله قیلان اویونجی.

پرنیان { س. فا. بر نوع قیمتلی ایپك قماش.

پرو { س. [ایتا.] یکپاره آرمودی الماسه اطلاق اولنور: پرو کوبه.

پروا { س. فا. ١. قورقو، خوف: کیمسه‌دن پرواسی یوقدر. ٢. چکنمه، اجتناب، احتراز: پرواسز سویلرم. ٣. قید، تکلف، تقید، غائله: هیچ پرواسی یوقدر. || بی‌پروا = پرواسز، قیدسز، لاابالی.

پرواز { س. فا. اوچمه، طیران، اوچش: هوالرده پرواز ایتمك. || بلندپرواز، بالاپرواز = یوکسکلرده اوچان، ومج. آتوب طوتان، پك یوکسکدن دم اوران.

پرواز { س. ١. برشیئك اطرافنه میخلانان تخته‌که اکثریا یوللی واویمه‌لی اولور. ٢. آینه ولوحه کبی شیئلرك کناری، چرچیوه‌یی تشکیل ایدن قورنیش. ٣. اثواب وسجاده وسائره کنارلرینه دیکر رنکده ویا دیکر قاشدن اوله‌رق چکیلن یول.

پرواسز { ص. ١. کیمسه‌دن قورقمیان واحتراز واجتناب ایتمین، جری، جسور. ٢. قیدسز، لاابالی، بی‌پروا. = ح. قورقمقسزین وچکنمکسزین، قیدسز و مبالاتسز، لاابالیانه: پرواسز کیروب چیقیور.

پرواسزلق { س. ١. قورقوسزلق، احترازسزلق. ٢. قیدسزلق، مبالاتسزلق.

پروانه { س. فا. ١. کیجه کلبکی که ایشیغك اطرافنه دونمکی سور، کپنك. ٢. چرخ یاپراغی: واپورچرخنك برپروانه‌سی قیریق. ٣. یاپراقلی ویا یلکنلی چرخ: واپور، دکرمن پروانه‌سی.

پروتستان { س. [فر. Protestant.] پاپانك ریاست روحانیه‌سنی وعزیزلری وصنملری و رهبانیتی طانیماز وبونلره قارشی پروتستو یعنی اقامهٔ حجت ایتمکله ظهور ایتمش برخرستیان مذهبنه تابع آدم: پروتستانلر سائر خرستیانلرك ایناندقلری شیئلرك چوغنه ایناناملزلرلکن ایناندقلری شیئلرده خیلی متعصبدرلر.

پروتستانلق { س. مادهٔ آنفه‌ده تعریف اولنان خرستیان مذهبی که آوروپانك شمال غربی جهتلرنده وآمریقای شمالیده منتشردر.

پروتستو { س. [ایتا. Protesto.] ١. مق. برینك منافعی علیهنده ویریلن قراری طانیمدیغنی رسماً بیان ایتمسی، حقوقه بغیر حق مداخله اولندیغنی ویا خلاف مقاوله برحرکت وقوعنی ادعا ایلمسی، اقامهٔ حجت: پروتستو ایتمك. ٢. بویله بر قراره قارشی ویریلن رسمی بیاننامه: پروتستوسنی ویردی. [بوایکنجی معنا ایله پروتستونامه دخی دینیر.] || پولیچه‌یی پروتستو ایتمك = قبول ایتمیوب رد ایلمك.

پرور { ص. فا. [«پروردن» فعلندن بیمص. اولوب صفتر. تشکیلنه کیرر] ١. بسلییجی، بسلین، اعاشه ایدن، نفقه ویرن: فقراپرور بر آدم. ٢. تربیه ایدن، یتیشدیرن،

تفیض وترقی ایتدیرن : بنده‌پرور؛ معارف‌پرور. ٣. حائز، متصف : مراحم‌پرور = مرحمتی حائز، مرحمتله متصف.

پَروَردِگار س. کافۀ مخلوقاتی بسلین ویتیشدیرن جناب حق حضرتلری.

پَروَرده ص. [«پروردن» فعلندن اسم‌ مف.] ١. بسلنمش، اعاشه وتغذیه اولنان : نان و نعمتیله پرورده اولمش. ٢. تربیه اولمش، یتیشدیرلمش : او فلانك پرورده‌سیدر.

پَروَرِش س. فا. ١. بسلیش، بسلمه، تغذیه، بسلنمه، غذا : آرسلان آولادیغی حیوانلرك اتیله پرورش بولور. ٢. تربیه، یتیشدیرمه، ترقی و تفیض : والده‌سنك آغوش شفقتنده پرورش بولمشدر.

پَروَرِشیاب ص. فا. [پرورش = تربیه. یافتن = بولمق] تربیه کورن، تربیه اولنان : پدرینك مکتب عرفاننده پرورشیاب اولمشدر.

پُروز س. با : پوروز.

پروسیه سخ. ج. آلمانیه ممالکنك اك شمال شرق قسمی که الیوم برقراللق تشکیل ایتدیکی حالده، آلمانیه ایمپراطورلغنك‌ده مرکزی اولوب، قرالی آلمانیا ایمپراطوری عنوانی دخی حائزدر.

پروسیه‌لی س. ص. پروسیه اهالیسندن اولان، پروسیان.

پَروقه س. [فر. Perruque] اکرتی صاچ که آوروپاده الیوم طاس قفا اولانلر ووقتیله هرکس قورایدی : پروقه قوللانمق.

پَروقه‌لی ص. ١. باشنده اکرتی صاچ بولنان، اکرتی صاچ قوللانان. ٢. تپه‌لی (قوش).

پَروکار س. [فر. Perruquier] اصل معناسی پروقه یعنی اکرتی صاچ یاپان وصاتان اولوب، هرایکی صنعتك برآدم طرفندن اجراسی مناسبتیله الیوم آلافرانغه بربره اطلاق اولنور، که ایشی تراش ایتمك وصاچ کسمکدن یعنی عادتا بربرلکدن عبارتدر. بناءً علیه بربر دیمك دها فصیحدر. || پروکار دکانی = آلافرانغه بربرخانه، بربردکانی.

پروکارلق س. آلافرانغه بربرلك.

پرووه ١ س. [یتا. Prova] دنه‌مه، تجربه : اثوابی پرووه ایتمك = اکرتی دیکلمش اثوابی کییوب نصل کله‌جکنی دنه‌مك؛ تفنکی پرووه ایتمك = دنه‌مك ایچون بوشاتمق.

پرووه ٢ س. [یتا. Prua] بح. کمینك باش طرفی : پرووه دیرکی، یلکنی.

پَروین س. فا. اولکر دینلن یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا.

پره‌بولی س. ١. بالدن چیقاریلان کوزل قوقولی سیاه برماده، بال مومی یاغی. ٢. آریلرك قوغانی صیوادقلری ماده، دوال.

پَره‌سه یاخود پرسه. س. حذا ایپی، افقی اولچی وتسویه آلتی : پره‌سه‌یه آلمق = حذاسنی تعیین ایتمك، افقی تسویه ایتمك. || مج. ١. حال، درجه، صره، کرته : ایش بو پره‌سه‌یه کلدکدن صکره. ٢. ملاحظه، تخمین : پره‌سه‌یه آلمق = تخمین وملاحظه ایتمك.

پرِه‌نس یاخود پرنس. س. [فر. Prince] خاندان حکمداری اعضاسندن اولانلره اوروپاده ویریلن عنواندر. نسواندن اولور ایسه (پرنسس) دنیلیر.

پَرهیز س. فا. ١. خسته‌لقده یمکلرك آغرلرندن اجتنابله طبیبك تعیین ایتدیکی یمکلرله قناعت ایتمه : پرهیز ایتمك؛ پرهیزی بوزمق. ٢. خرستیانلرك ایام مخصوصه‌ده ات ویاغ کبی شیئلر یمکدن اجتنابلری : پرهیزه کیرمك؛ بیوك پرهیز = پاسقالیه‌دن اولکی قرق کونلك پرهیز. ٣. مج. محرماتدن اجتناب، تقوی : او آدمك پرهیزی یوقدر؛ دیلده پرهیز = راست کلنی سویلمیش، هرشیئی سویلمکدن توقی؛ پرهیزی بوزمق = آغزینه کلنی سویلمك.

پَرهیزجی ص. چوق پرهیز ایدن یاخود دائما پرهیزی توصیه ایدن آدم.

پَرهیزکار ص. فا. محرماتدن اتقا واجتناب ایدن، متقی، اهل تقوی.

پَرهیزکارلق س. محرماتدن توقی واجتناب، تقوی.

پَری س. فا. جنك پك کوزل فرض اولنان بر طائفه‌سی وعلی الخصوص اناثی؛ پری کبی = پك کوزل؛ پری پیکر = پری صورتلی؛ پری رخسار، پری رو = یناغی، یوزی کوزل؛ پری زاد = پری زاده، کوچك پری، کوزل طفل. || پری علتی = پریجك دخی دینلن بر اعصاب علتی، بر نوع صرعه.

پری { ص. پك اسكی، پژمرده و یرتیق: پری پرتی = اسكی پوسكی شیئلر.

پریجك { س. ١. كلید دیلی. ٢. پری علتی دخی دینلن بر نوع صرعه.

پریشان { ص. فا. ١. طاغینیق، طاغلمش، مجموع اولمیان، پراكنده: اوراق پریشان، زلف پریشان. ٢. منتظم و مرتب اولمیان، قاریشیق، قارمه قاریش: اوطه‌سی، كتابلری پریشان بر حالده ایدی. ٣. مكدر، مغموم، الم زده: پك پریشان.

پریشان حال { ص. فا. حالی غیر منتظم و المناك، آجینه‌جق حالده اولان.

پریشانلق { س. و:

پریشانی { س. فا. ١. طاغنیقلق، طاغلمه. ٢. عدم انتظام، ترتیبسزلك، قاریشیقلق. ٣. مغمومیت، محزونیت، الم واضطراب.

پریمادونا { س. [یتا.] اوپراده برنجی آقتریس.

پژمرده { ص. فا. ١. بوروشمش، بوروشوق: پژمرده كاغد. ٢. صولمش، آب وتاب وورونقی كیتمش: پژمرده چیچك. ٣. اسكی پوسكی، پیس و ییرتیق: قیافتی پك پژمرده.

پس { حر. فا. ایمدی، بو حالده، بناءً علیه. [تركمان شیوه‌سنده چوق مستعمل اولوب، الیوم لسان ادبیدن مهجوردر.]

پس { ص. [فا. « پست » دن غل.] ١. آلچق، آشاغی. ٢. یاواش، سسسز، یاواش سسله اولان. [صحیحی اولان پست قوللانلملیدر.]

پس { س. فا. كری، آرقه، ماوراء: پس پرده‌دن = پرده آرقه‌سندن؛ پیش و پسی صایمق = اوكنی آرقه‌سنی دوشونمك.

پست { ص. فا. ١. آلچق، دون، آشاغی. ٢. یاواش، یاواش سسله سویلنیلن. ن.

پستان { س. فا. ممه، تدی. ن.

پستر { س. فا. دوشك، یتاق. ن.

پستنگرانی { مه. صاچه، صاچه صاپان: پستنكرانی بر طاقم سوزلر.

پستیل { س. یاخود:

پسدیل { س. یمش ازمه‌سنك یوفقه حالنده قورو. دلمشی: قایسی، اریك پسدیلی. || مج. پسدیلی چیقارمق = چوق دوگمك، شدیداً ضرب ایتمك.

پسر { س. فا. ١. اوغل، اركك اولاد. ٢. اوغلان، غلام، اركك چوجق. ن. و لس.

پسقوپوس { یاخود پسقپوس. س. [ر. Ἐπίσκοπος] بر ایالت اهالیء عیسویه‌سنك امور مذهبیه‌سنه ریاست ایدن باش پاپاس، متره پولید؛ باش پسقپوس = پسقپوسك بیوكی.

پسقوپوسخانه { س. پسقوپوس دائره‌سی، قوناغی.

پسقوپوسلق { س. ١. پسقوپوس پایه‌سی و صفت ومأموریت روحانیه‌سی. ٢. بر پسقوپوسك ادارهٔ روحانیه‌سی آلتنده بولنان مملكت.

پسك { س. دیش كیری، دیش پاسی.

پسمانده { ص. فا. ١. كری قالمش، كریده بولنان. ٢. آرتمش، آرتق، بقیه.

پسند { س. فا. بكنمه، تقدیر، تحسین: بو ایشكزی هر كس پسند ایتدی. = ص. فا. [صتر. تشكیلنه كیرر] ١. بكنن، تقدیر وتحسین ایدن: خودپسند = كندینی بكنمش؛ مشكل پسند = زور بكنن، بر شی بكنمین. ٢. بكنیلن، بكنلدیك: عوام پسند = عوام طرفندن بكنیلن، عوامك بكندیكی.

پسندانه { ص. ح. فا. [صتر. لرده بولنور] عوام پسندانه = عوامك بكنه‌جكی یولده اولان؛ خود پسندانه = كندینی بكنمش كبی.

پسنده { ص. فا. و:

پسندیده { ص. فا. بكنلمش، مقبول.

پسوس { س. طوپراق قندیل كه ایچنده طوك یاغیله یزدن فتیل یاقیلیر. || طوب پسوسی = كله قیزدیردقلری كفچه.

پسی { س. [اصلی: پسیك] كدی، هره، كربه. || پسی پسی = [چوجق لساننده] كدی ویا كدی یاوریسی. || پسی اوتی، ابه پسیكی = كدی اوتی، چاتیق اوتی، ناردین بری. || پسی بالغی = دیل بالیغنه وقالقان یاوریسنه بكزر یاصی واتی لذیذ بر جنس بالیق.

پسین { ص. فا. صكره‌كی، كریده‌كی، مؤخر. لس.

پش { س. [فا. « پیش » دن غل.] بعض البسه‌نك یانلرینه

علاوه اولنان مثلث الشكل پارچه‌لره دیرلر: انتاری پشی.

پَش { س. [فا. « پس » دن غا.] آرقه، آرت، عقب: پشنه دوشمك؛ پشنده طولاشمق، گزمك = آرقه‌سنده طولاشمق، تعقیب ایتمك.

پُشت { س. فا. آرقه، ظهر؛ پشت بر دیوار حیرت = حیرتله آرقه‌سنی دیواره طیامش، متحیر.

پَشتَخته { س. [فا. پیشتخته دن غا. كه اوك تخته‌سی دیمكدر.] ایش یرنده اوكه قونیلوب اوستی ماصه كبی قوللانیلان چكمجه؛ صرافلرك اوكلرینه آلوب پاره صایدقلری آقچه تخته‌سی.

پَشتمال { س. [فا. « پشتمال » دن غا. كه آرقه سیله‌جك دیمكدر.] ١. بیوك خاولی، حمام خاولیسی، بیوك سیله‌جك. ٢. حمامده ویا ایش ایشلركن بله باغلانان فوطه. || پشتمال قوشانمق = اوسته چیقمق. || پشتمالنی = اعتبارلی بر دكانك مشتریسنه مقابل بر مستأجرك دیكرندن آلدیغی اكرامیه.

پَشتمالجی { س. بیوك خاولی ویا فوطه یاپان ویا صاتان آدم.

پَشرَو { س. [اصلی: فا. پیشرو = اوكدن كیدن] ١. موبسته‌لردن اول وتقسیمدن صكره چالینان نغمه: پشرو چالمق؛ سورناده پشرو اولماز = ناقص آلتله اثر تكمل كوستریله‌مز. ٢. پهلوانلرك طوتشمدن اول كسوتلرینه اوره‌رق یاپدقلری نمایش. || ع. بر قوغان ایچنده آتیلان متعدد مرمی، شرپنل نوعی.

پِشطو { یاخود پشطوو. س. [ایتا. pistola] طبانجه. || مج. پشطوی طقوز پاتلار = پك حدیدالمزاجدر.

پَشكَش { س. [اصلی: فا. پیش كش = اوكه چكیان] هدیه، تحفه، آرمغان. || پشكش چكمك = اولمیه‌جق بر شیئی تكلیف ایتمك؛ گویا مكافات ویرمك.

پَشكیر { س. [اصلی: فا. پیش كیر = اوكه طوتیلان] ١. اصل یمك یركن وقتیله بچته یرینه دیزلرك اوزرینه آلنان مشترك اوزون بز. ٢. خاولی، بچته، مقرمه.

پَشم { س. فا. یوك، یپاغی. ز.

پِشمان { پشمانلق. با: پشیمان وسائره.

پِشمَك { پشكین وسائره. با: پیشمك وسائره.

پِشمه { س. چیقریقجی دستكاهنك اوكنده‌اولان دمیرلی تریز.

پَشمینه { ص. فا. یوكدن معمول، یوك. — س. یوكدن خرقه، صوف، صوفیلره مخصوص قبا وسوسسز اثواب؛ پشمینه پوش = بویله اثواب كیین.

پَشَنك { س. [فا. « پیشاونك» دن غا.] ١. قافله وكاروانك اوكنه دوشن، اوكدن كیدن آدم. ٢. كاروانك باشنه دوشوب یول آچمغه آلیشیق حیوان.

پَشّه { س. فا. سیوری سیكك. ز.

پَشه كار { س. [اصلی: فا. پیشه كار] اورته اویونلرنده قاوقلی ایله محاوره‌ایده‌رك اویونی آچان اویونجی؛ حقه‌باز پشه‌كاری = حقه‌بازله محاوره‌ایدن اویونجی.

پَشیز { س. فا. آقچه، پول. ز:

پَشیمان { ص. فا. ندامت كتیر. مش، نادم، تر. ایلدم: پشیمان اولمق = ندامت كتیرمك.

پَشیمانلق { س. ندامت، ایلدملك: پشیمانلق فائده ایتمز؛ صوك پشیمانلق = تعمیری ناقابل برایش ایچون چكیلن فائده‌سز ندامت.

پَشین { ص. [اصلی: فا. پیشین] ١. ویره‌سی‌یه ومؤجل اولمیان، معجل: پشین پاره ایله صاتمق. ٢. اوكدن واقع اولان: پشین جواب. ٣. ایشلدیجه‌ویریلن (اجرت وسائره): اجرتی پشیندر. ٤. ایشلمزدن وحق اولمازدن اول تأدیه اولنان: اوكراسنك اوچ آیلغی پشین ویریله‌جكدر. = ظر. ح. ١. اوكدن، اولدن، ایش اولمازدن اول: بن سزه پشین سویلدم. ٢. ایشلدیجه: او اجرتی پشین آلیور. ٣. ایشلمزدن، اوكدن: اوك اوچ آیلق كراسنی پشین ایستیور. — [« پ » نك اوچ نقطه‌سی میداننده طورور كن، بو لغتی عربی ظنیله «پشیناً» وجمعنده «پشینات» دیمك خطای فاحشدر.]

پَشینجی { ص. پشین پاره ایله ونقداً آلیش ویریش ایدن، ویره‌سی‌یه آلیش ویریش ایتمین.

پِصرِیق { ص. طوتوق، مسكین، بجریكسز.

پِطاقه { س. [عر. بطاقه دن غا.] قیمت وفیاتی مبین اوله‌رق اشیا واقمشه‌یه ربط ایدیلن پوصله،

یافته . [فر. Étiquette]

پطریق { سـ. [یو. Πατριάρ-χης] روم وارمنی کلیسالرینك بیوك رئیس روحا- نیسی،كه روملرك : استانبولده، قدسده،اسكندریه وآنطاكیه‌ده اوله‌رق درت‌اولوب،اك بیوكلری استانبول پطریقیدر؛ ارمنیلركده: استانبولده، اچمیازینده وسیسده اوله‌رق اوچ اولوب‌اك بیوكلری (قتوكیقوس) دینلن اچمیازینك كیدر. ارمنی قتولیكلرینك باش پسقپوسلرینه وپروتستانلرینك رئیسنه‌ده پطریق نامی ویریلیور. — تواریخ عربیه‌ده بوعنوان روم رؤسای‌عسكریه‌سنه ویر- یلیـور،كه لا. Patricius دن مأخوذدر.

پَطریقخانه { سـ. بر پطریقك اداره خانه‌سی ومقری : روم، ارمنی، ارمنی قتولیك پطریقخانه‌سی .

پَطریقلِك { سـ. پطریق صفت ومسندی. با: پطریق.

پَك { صـ. ۱. سرت، قاتی، صلب، درشت : بر پك ایدی. ۲. قوی، محكم، متین، صاغلام : قارنی طوق صرتی پك = ایی كیینمش. ۳. مرحمتسز، آجیماز : پك یوركلی = سختدل، سنكدل. ٤. طیانیر، جفاكش : پك جانلی. ٥. دونمز، معند، عنود : پك باشلی. == حـ. ۱. چوق، زیاده، غایت، صفتلرك باشنه كیروب مبالغه بیان ایدر : پك ایی، پك كوزل، پك یورلدم. ۲. سر- عتله، خیزله، خیزلی اوله‌رق : پك یوریمك، پك قوشمق. ۳. یوكسك سسله، بلند آوازله، باغره‌رق : پك‌سویلمك. ٤. شدت وقوتله : پك‌اورمق. ٥. صاغلام صیقی، متانتله : پك دیكمك. || الی پك = خسیس. || پك پك = چوق‌چوق، نهایةالنهایه : پك پك اولسه بش‌اون‌غروش ویره‌بیلیر.

پَكِتمَك { فتـ. ۱. سرتلشدیر- مك، قاتیلاشدیرمق. ۲. صیقیلامق، پرچین ایتمك، تحكیم وترصین ایتمك .

پَكجه { صـ. حـ. ۱. زیاده‌جه، چوقجه. ۲. خیزلیجه، یوكسكجه سسله : پكجه‌سویلمك .

پَكسِماد { سـ. قاتی اكمك،سفرده طیانمق وخفیف‌اولمق ایچون مخصوصاً چوق پیشیریلن اكمك، غالته .

پَكِشدیرمَك { فتـ. ۱. سرتلشد- یرمك، قاتیلا- شدیرمق. ۲. صاغلاملاتمق، تحكیم وتقویه ایتمك .

پَكِشمَك { فلـ. ۱. سرتلشمك، قاتیلاشمق. ۲. صیقشمق، طیقانمق .

پَكلِك { سـ. ۱. سرتلك، قاتیلق، صلابت. ۲. شدت، قوت . ۳. صاغلاملق، متانت. ٤. قبض [غلـ. قبضلق]، انقباض. ٥. خسیسلك، خست .

پَكمَز { سـ قایناديلوب‌قویولاشمش ویا زیاده طات پیدا ایتمش شیره،كه طشره‌لرده شكر وبال یرینه طاتلی یمكلر اعمالنده قوللانیلیر .

پلاتَرینه { سـ. كفال بالیغنك بیو- جك برجنسی .

پلاتِنه { سـ. [اسپانیولجه‌دن] آق آلتین،كه‌یكی كشف اولنمش قیمتلی برمعدندر .

پلاچقه { سـ. [آرناؤدجه‌دن، اشیا دیمكدر.] چاپول، غنیمت، یغما .

پلاچقه‌جی { سـ. چاپولجی، یغماكر.

پلاس { یاخود پالاس. مه. پلاس پاندراس = پالدیركولدیر.

پَلاس { سـ. فا. عبا وچول كبی قبا واسكی اشیا.

پَلاسپاره { سـ. فا. عبا وچول كبی اسكی وقبا شیئ پارچه‌سی : بودنیاده بر پلاسپاره ایله قناعت ایتمشیدی.

پلاقه { سـ. [یتا.] دكیز اورته‌سنده یاصی بیوك قیا. || پلاقه عیار = عیار تخته‌سی، دمیرجیلرك ساج یاپراقلرینی دوزلتمك ایچون قوللاندقلری مسطح چلیك.

پلاكی { سـ. [ر.] زیتین یاغیله و صوغانله پیشمش بالیق،كه صوئوغی یعنی طوكمش صالچه‌لیسی‌ده اولور: كفال پلاكیسی.

پلامار { وپلاموت، پلامود. با : پالامار وسائره.

پلان { سـ. [فر. Plan] ۱. یاپیله- جق بر بنا وسائره‌نك شكلی، رسمی. ۲. ترتیب، قورندی : محاربه پلانی. || مجـ. تدبیر.

پلانچته { سـ. [فر. Planchette] مساحه تخته‌سی.

پلانغه { سـ. با : پالانغه.

پلانقه { سـ. [یتا.] بحـ. بیوك مقره.

پلانكَته { سـ. [یتا.] زنجیرله باغلانمش چفته كله.

پلانیه { سـ. یاصی و اوزون ما- رانغوز رنده‌سی ، دمیر رنده.

پِلاو { سـ. فا. [هندجه‌دن] پرنج ویاغله پیشن معروف یمك. پرنج یرینه بورغول وقسقس

كبی شیلرك پیشمشنه واتلیسنه‌ده اطلاق اولنور: بورغول پلاوی، اتلی پلاو؛ عجم پلاوی = اتله پیشیریلنی.

پلاوره {س. [یتا] با: پالاورا.

پلاپر {س. كوللرده بالیـق یاپمق ایچـون آتیـلان آغاج دالاری.

پلتك {ص. دیلی ایصیره‌رق سویلر كبی و «ر»یی «ل» و «س»ی «ث» كبی تلفظ ایده‌رك سویلین، بوصوتله لكنت لسانی اولان: اوآدم پلتكدر؛ دیلی پلتكدر. == ح. بودرلو تلفظ ولكنتله: پلتك سویلیور.

پلتكلك {س. دیلی ایصیره‌رق سویلر كبی و«ر» و «س»ی «ل» و«ث» كبی تلفظ ایتمه، بوصورتله سویلینك لكنتی: دیلنده بر آز پلتككی واردر.

پلتكلمك {فل. و:

پلتكلنمك {فل. پلتك سویلمك، پلتك كبی تلفظ ایتمك. || مج. زیاده تلاشدن دیل طولاشمق، طوغری سویلیه‌مه‌مك.

پلته {س. [فا. «پالوده»دن محرف] صو وشكر و نشسته ایله یاپیـلان معروف طوكدیرمه طاتلی. || صـو پلته‌سی = طاتسز شیء. == ص. مج. پك كوشك، متانتسز.

پلسنك {س. بلاد حاره‌ده یتیشن سیاه بر بیوك آغاج كه كراسته‌سی ویاغی قوللانیلیر، بلسان؛ پلسنك یاغی.

پلنك {س. فا. قپلان.

پلیچ {س. طائوق وسائر طیورك یاوریسی؛ پلیچ چیقـارمق = قلوچقـه یاتمق. — پك تازه ولطیف شیدن دخی كنایه اولور: پلیچ كبی.

پلید {ص. فا. پیس، مردار، ملوث، ناپاك.

پلین {س. صوبی دافع حما ومقوی عد اولنان آجی وكوزل رایحه‌لی بر نباتكه عربیده یونانیدن استعارةً افسنطین دینلیر؛ آق، قره پلین؛ صوغلجان، كرید پلینی = بونباتك انواعی.

پناه {س. فا. ١. صیغنمه، التجا، تكیه. ٢. صیغینه‌جق یر، ملجأ، تكیه‌گاه: اللهدن بشـقه ملجأ وپناهم یوقدر. == ص. فا. [صتر. تشـكیلنه كیرر] برشیئك ملجأ و متكاسی، ركنی، عمادی، حامیسی: رسالتپناه = رسـول اكرم علیـه الصلوة والسـلام افندمز؛ خلافتپناه = خلیفهٔ اعظم حضرتلری؛ نظـارتپناه = ناظر؛ عدالتپناه = عادل.

پناهگاه {یاخود پناهگه. س. فا. صیغینه‌جق یر، ملجأ، متكا.

پناهی {ص. فا. [صتر. ده بولنور] برشیئك ركن وعمـاد و حامیسی اولان ذاته منسوب و متعلق: زمان سعادت‌نشان جناب رسـالت پنـاهیده؛ جانب عالیء نظارتپناهیلرینه.

پناپر {س. با: پاناپر. — پینیری بوصورتده یازمق عبثدر.

پنبوق {یاخـود پامبوق ویا پاموق. س. [فا. «پنبه»دن] بز وباصمه وسائر انواع منسوجات و ایپلیك وفتیل وسائره اعماله وشلته و یاصدیق كبی شیئلر طولدیرمغه یارار نبـاتی یومشاق وخفیف بر ماده، قطن، پنبـه: پنبوق بزی، ایپلیـكی. || پنبوق آغاجی، اوتی = پنبـوغی ویرن نبات. || پنبوق آتمق = حلاجلامق. || پنبوغنی آتمق = دیدیكلمك، صـاورمق. || پنبـوق ایپلیكیله باغلامق = موقت برچاره بولمق. || پنبـوق بالی = بیـاض بال. || پنبوق بالیغی = اتی ینیر بر جنس جامكـوز. == ص. پنبـوقدن معمـول: پنبوق بز؛ پنبـوق ایپلیك.

پنبوقجی {س. پنبـوق صـاتان تاجر، پنبوق تاجری.

پنبوقلی {ص. یوزیله آستاری آره‌سنده پنبوق طولدیرلمش (اثواب وسائره): پنبوقلی خرقه. == س. بو صـورتله پنبـوق طولدیرلمش چوجق بزی: چوجغك آیاقلرینی پنبوقلی‌یه صارمق.

پنبه {س. فا. پنبوق. ن. ولسه.

پنبه {ص. [آنف البیان لفظ فارسیدن] كل رنكنده، آچیق آل: پنبه یناق. || توز پنبه‌سی = دها آچیغی.

پنبه‌زار {س. آلتی پنبـوقله بوروجك واوستی صرف بوروجك بر نوع اینجه كوملكلك بز.

پنبه‌مسی {ص. آچیق آل رنكنه چالار.

پنتافیل {س. [ر. Πεντάφυλλον.] بش یاپراقـلی بر جنس چیچك، بش پارمق.

پلتی { ص. خسیسلکدن پژمرده حال کزن .

پلتیلك { س. خسیسلکدن پژمرده طوران آدمك حالی، زیاده خست .

پلتیله‌مك { فل . خسیسلکدن پژمرده و مسکین اولمق .

پنج { عد. فا. بش، خمسه. ن.

پنجاه { عد. فا. اللی، خمسین. ن.

پنجره { س. اوطه و صفه و سائره‌نك ضیا و هوا آلمسیچون دیواره آچلمش اکثریا مستطیل الشکل دلیك که چرچیوه وجام وپارمقلق وقفس یاپانجورله محفوظدر، روزن، طاقه : پنجره‌یی آچمق، قپامق؛ پنجره‌دن باقمق.

پنجشنبه { س. فا. [تر. زبانزدی: پرشنبه] هفته‌نك بشنجی کونی، جمعه‌دن اول کی کون، یوم الخمیس : پنجشنبه کونی؛ پنجشنبه‌دن پنجشنبه‌یه .

پنجك { س. اسرانك حال وشاننی وصاحبلرینك مالکیت حقنی مبین تمسك که عتقنامه ایله ابطال اولنور .

پنجکلی { ص. پنجك دینلن رقیت تمسکیله صاتلمش (کوله، خلایق) : پنجکلی کوله = بندهٔ حلقه بکوش .

پنجم { و پنجمین. ص. فا. بشنجی، خامس. ن.

پنجه { س. فا. [پنجه غلطدر] ۱. ال آیاسیله بش پارمغی هیئت مجموعه‌سی : پنجه آتمق. ۲. حیوانات مفترسه‌نك اوك آیاقلرینك پارمقلریله طیرناقلری، مخلب، چنکال : آرسلانك پنجه‌سندن قورتلمق مشکلدر. ۳. مج. قوت، سطوت، صولت، تسلط : شیرلر پنجهٔ قهرمدن اولورکن لرزان. ٤. پنجه ایله اورلمش کبی بیوك لکه، پافته : یتاقلری پنجه پنجه اولمش. ٥. اسکی شرق حکمدارلرینك امضا یرینه اللرینی قرمزی بویایه بولایوب کاغد اوزرینه باصمه‌لرندن حاصل اولان شکل، طغرا. || آرسلان، آیی، قورت پنجه‌سی = نبات انواعی. || ال پنجه طورمق = دیوان طورمق. || پنجه آتمق، پنجه‌یه کچیرمك = قاپمق، غصب ایتمك. || پنجهٔ آل عبا = اهل بیت جناب نبوی‌یی ترکیب ایدن بش ذات محترمه اشارت اولمق اوزره تصویر اولنان آچیق پنجه شکلی. || چاقیر پنجه = غاصب، زوربا، الندن بر شیء قورتله‌ماز، قوتلی مرتکب.

پنجه لشمك { فتل. پنجه پنجه‌یه کلوب طوتیشمق، مبارزه ایتمك .

پنجه‌لمك { فتل. ۱. ال اوزادوب آلمق، یاقه لامق، غصب ایتمك، قاپمق. ۲. صح چکمك.

پنجه‌لی { ص. ۱. قوتلی، زورلی. ۲. غاصب، مسلط.

پند { س. فا. اوکوت، نصح، نصیحت : پند ایتمك؛ پند ویرمك؛ پند پدرانه‌سنی دیکلمك.

پندار { س. فا. صانمه، ظن. ن.

پندنامه { س. فا. نصایحی حاوی کتاب ورساله ویاخود ورقه : پندنامهٔ عطار .

پنکان { س. قان قنجانی، حجامت هاونی .

پنهان { ص. فا. [« پ » نك ضمیله غلطدر] کیزلی، خفی، مخفی.

پنیال { س. [یتا.] شیش، میخ، آرناؤد شیشی .

پنیر { س. فا. پینیر. ن.

پو { حد. توکورمکی تصویر ایدر تحقیر اداتیدر، توا! توف!

پوپله { س. بعض اوردکلرك اینجه توکی که شلته و یاصدیق طولدیرمقده قوللانیلیر. = ص. بو توك ایله طولدیرلمش ویا هر نه‌صورتله اولورسه قبا ویومشاق (یتاق وسائره): پوپله (پوفله) یتاق.

پوپه { س. [یتا. Poppa] ۱. بح. کمینك آرقه‌سی، قیچی. ۲. کمی‌یه آرقه‌دن کلن روزکار. || پوپه سرنی = قیچ طرفنده‌کی سرنلرك بری. = ص. آرقه‌دن کلن، موافق (یل) : پوپه روزکار. = ح. موافق روزکارله، روزکاری آرقه‌دن آله‌رق : کمی پوپه کیدیور .

پوت { س. ۱. قیرمه، بروشوق. ۲. دیکیشده ایکی طرفدن بری زیاده کریلوب دیکری کوشك براغلمغله حاصل اولان شیش : پوت یاپمق . || پوت قیرمق = سوزی نابجا سویلمك، مناسبتسز سوز سویلمك، ایستمه‌رك حاضروندن برینه طوقنه‌جق برسوز سویلمك. || ایش پوت کلمك = ترس کیتمك. = ص. قیرمه‌لی، پوتلی .

پوت { س. ۱. نهر معبرلرنده قوللانیلان کوچك صال.

٢. صیغیرطامنك تخته دوشمه‌سی.

پوت { س. اوج درت تل ایپكدن بوكلمش ایپلیك.

پوت { س. [اصلی : فا. بت] با : بت.

پوتالونبه { س. [وغلا : پتالامبه] هند چینیده یتیشن برآغاجك ضمنی اولان برنوع صاری بویا، كوتالونغه. ‖ پوتالونبه یاپراغی = طبده مستعمل یاپراق.

پوتراق { ص. زیاده پوتلی، قیرمه‌لی. — با : پتراق.

پوتره { س. [اسلاوجه‌دن] ١. روم ایلنده طاغدن طاغه تفنكله ویریلن اشارت وخبر، طاغ خبری. ٢. نفیر عام.

پوتلامق { فل. [اصلی : بوتلامق، زیرا اسكی تركجه‌ده بوته وبوداغ یاوری دیمكدر.] (دیشی دوه) طوغورمق، یاوریلامق.

پوتور { ص. بوروشمش، قیرمه‌لی وپوتلی. = س. ١. قیرمه‌لی وبوروشق شیء : طاماغك پوتوری. ٢. قیچنده قیرمه‌لری چوق بجاقلری صیق كسوه : پوتور كیمك.

پوتورلی { ص. پوتور كیین.

پوتوق { ص. بوتلی، قیرمه‌لی وككلیش.

پوتوقلانمق { فط. بوروشمق، پوت اولمق.

پوته { س. فا. ١. قال ایچون یعنی معدن دوكمك ایچون طوپراقدن معمول ظرف. ٢. نشان طبله‌سی یرینه دیكیلن دستی و سائره، نشان پوته‌سی.

پوچ { س. ١. قوبروق صوقومی : پوچ كبی. ٢. ایشه یارامز، بوش شیء. ‖ ایش پوچ اولمق = خیری كورلمه‌مك، بوش چیقمق.

پوچا { س. بح. كمینك صاغ یانی، سنجاق طرفی. ‖ اورصه پوچا = صاغه صوله، براوته‌یه بر بری‌یه، صاللانه‌رق : اورصه پوچا كیتمك.

پوچالامق { فل. بح. كمی‌یی صاغه‌دوندیروب روزكاری قیچه یاقین آلمق. ‖ مج. سرخوش كبی سنده‌لمك، اورصه پوچا كیتمك :

پوچك { س. قره‌مان قویوننك ایری قویروغندن صارقان پارمق كبی اینجه‌سی.

پود { س. فا. منسوجاتك اكنه آتیلان ایپلیك، آرغاج، آرش دیمك اولان تار مقابلی : تار وپود.

پودوق { س. یكی طوغمش دوه یاوریسی.

پور { ص. و :

پورت { ص. غیرمستوی، پورتوك، طاشلاق (یر).

پورتقال { س. [منشأ اصلیسی اولان پورتكیز اسمیله مسمادر] معروف میوه، نارنج : چین پورتقالی = ماندارینا؛ قان پورتقالی = ایچی قیرمزی نوعی. ‖ پورتقال آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج.

پورتقالاته { س. پورتقال شربتی.

پورتقالی { س. پورتقال رنكنده. [ترنجی دیمك دها طوغریدر.]

پورتكیز { سخ. م. پورتغال و پورتوغالیا دخی دینلن مملكت كه اسپانیانك غربنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده در.

پورتكیزجه { ح. پورتكیزلیلرك اصولنده ویا پورتكیز لساننده : پورتكیزجه سویلمك. = س. پورتكیز لسانی : پورتكیزجه‌یی اوكرندی.

پورتكیزلی { س. ص. پورتكیز مملكتی اهالیسندن اولان.

پورتوك { ص. غیر مستوی و طاشلاق (یر). = س. بر شیئك اوزرنده حاصل اولان قبارجقلر : دیلك پورتوكی.

پورچوك { ص. قیوریق، قیورلمش : پورچوك صاچ. = س. صاچ قیوریغی، لوله، توده، جعد. ‖ اكچی پورچوكی = كچینك بك كوچك ویوقاری قیورلمش قویروغی.

پورسلان { س. [فر. Porcelaine] ١. چینی، فغفوری. ٢. تلغراف تلنی دیركله اختلاط ایتدیرمه‌مك ایچون دیركه میخلانان فنجان شكلنده چینی.

پورصوق { س. تیلكی جسامتنده وحشی بر حیوان كه تنها یرلرده طوپراغك ایچنه قازدیغی دلیكلرده یاشار وبعضاً مزارلری قاریشدیرر، زبرب، اشغار.

پورصوق { ص. بوروشق، صارقیق، سولپوك، كوشك : پورصوق یمش. ‖ پورصوق آردیج = یای یاپدقلری بر آغاج.

پورصومَق { فل. كوشيوب صا. رقق وبورروشمق.

پوروز { س. ١. بيرتيلان و قيريلان شيئك بيرتلديغى ويا قيرلديغى يرده قالان تفتيكلنمه، غير مستوى كنار: پوروزينى قالديرمق، دوزلتمك. ٢. يازى يازار ويابرشیٔ بوياركن اطرافه صيچرايان طاملهلر. ٣. قدحده قالان شراب وسائره بقيهسى. ٤. مج. انكل، مانع، مشكلات، عوايق. ٥. نقصان، قصور.

پوروزسِز { ص. ١. قيريق و بيرتيق اثرى اولميان، دوز، مستوى: پوروز سز كسلمش. ٢. مج. نقصانسز، قصورسز، سالم.

پوروزلَنمَك { فل. ١. پوروز پيدا ايتمك، تفتيكلنمك. ٢. مج. مشكلات پيدا ايتمك، مشكللنمك.

پوروزلى { ص. ١. پوروز و تفتيكى اولان، دوز ومستوى اولميان: پوروزلى تخته، قماش. ٢. مركب ويا بوياسى اطرافه صيچرايوب لكهلنمش: پوروزلى يازى. ٣. مج. نقايص ومشكلاتى اولان، دوز و سهل اولميان: پوروزلى ايش.

پوزِش { س. فا. معذرت، عذر، اعتذار؛ پوزش پذير = معذرتى قبول ايدن.

پوزينه { س. فا. ميمون، شبك. ذ.

پوس { ياخود پوص. س. ١. هواده يره طوقنهجق صورتده آلچاقدن پيدا اولان دومان، سيسك خفيف: هواده پوس واردر؛ پوس ياغمق. ٢. ميوهلرك اوزرنده حاصل اولان صمغ. ٣. آغاجلرك كوتوك و داللرنده حاصل اولان يوصون وقبوق. ٤. ياپراقلرك اوزرينه قونان اوروجك آغى و قورت وبوجك يووهسى. ٥. ممهنك امزيكى اوزرنده حاصل اولان قبوق.

پوس { س. فا. اوپمه، تقبيل، بوس: پوس ايتمك = اوپمك.

پوسات { س. ١. اسلحه، زره وسلاح وسائر حرب آلاتى. ٢. آت طاقمى، راخت. ٣. آلات وادوات طاقمى. || پوسات چالقامق = باشيبوزوق طائفهسى قاپيسز كزمك.

پوساتجى { س. اورته اويوننده شقشق وتخته قليج كبى آلاتله مسخرهلق ايدن صويتارى.

پوساتلى { ص. زره كيمش، زرهلى، جبهجى.

پوساريق { ياخود پوصاريق. س. چولده اوزاقدن صو كبى كورينن دومان، سراب، ايلغيم صالنيم.

پوست { س. [درى ديمك اولان فا. «پوست» دن] ١. درى، جلد: آرسلان پوستى، كيك پوستى. ٢. اوزرينه اوتورمق ايچون توكيله برابر قورودلمش ويا دباغت اولنمش درى. ٣. مقام، منصب، مسند: پوسته كچمك. ٤. شيخلك مقامى، مشيخت: مركز افندى پوستى. ٥. عادى كورك، قويون و سائره دريسندن غوجوق. || پوستنى چيقارمق، پوستنه صمان طولديرمق = اولديرمك. || پوستى سرمك = بريرده چوق اوتورمق. == ص. [زبانزدى: پوس] ١. قيللى دريدن معمول: پوست قالپاق. ٢. پوستكى كبى قبا: پوست بييق.

پوستال { س. قونجسز كنديش مست. || مج. سورتوك قارى.

پوستَكى { س. قيللرى اوستنده بولنان حيوان دريسى. || پوستكى آتمق = بوها چاغرمق. || پوستكىيى سرمك = چوق اوتورمق. || پوستكى صايديرمق = بريني دلى يرينه قويوب عبثله اشغال ايتمك. || پوستكيسنى صودن چيقارمق = تحيز ايتمك. || پوستكيسنى چيقارمق = شدتله دوكمك == ص. كوشك، سولپوك: بوات دكل پوستكى.

پوستنِشين { ص. بر مشيخت مقامنده قائم، بر دركاهك مقام مشيختنى احراز ايتمش: فلان تكيهنك پوست نشينى.

پوسته { س. [يتا. Posta] تاتار ياخود واپور و دميريول قطاريله معين كونلرده ايصال اولنان اوراق ومكاتيب وسائره: ادرنه پوستهسى بوكون كلير؛ آوروپا پوستهسى دها كلمدى. || مج. مخابره، مواردە، مناسبت، كيدوب كلمه: پوستهيى كسمك = قطع مناسبت ايتمك، كيدوب كلمكدن واز كچمك. || پوسته پولى = پوستهيه ويريلن مكتوب وسائرهيه ياپيشديريلان وويرندن اجرتى آلنان پول.

|| پوسته چانطه‌سی = پوسته ایله نقل اولنان اوراق چانطه‌سی. || پوسته واپوری = مقنن صورتده ایشلیوب پوسته‌یی نقل ایدن واپور. || پوسته وتلغراف نظارتی = بو ایکی واسطهٔ مخابره‌یه نظارت ایدن دائره. || شهر پوسته‌سی = شهرك ایچنده ایشلین پوسته. || ع. سلامه ویا قره‌غوله چیقان اوفق بولوك عسكر.

پوسته‌جی { س. پوسته‌یی نقل ویا ایچنده‌ن چیقان اوراقی توزیع ایدن.

پوسته‌خانه { س. پوسته مکتوبلرینك ویرلدیکی و کلنلرینك تقسیم وتوزیع اولندیغی محل، پوسته اداره‌خانه‌سی.

پوستین { س. فا. کورك، فروه. ز.

پوسكورمك { فت. ۱. آغزله یوفلیه‌رك بر شیئك اوزرینه صو یاغدیرمق: صو پوسكورمك. ۲. شدتله هوایه صیچرادوب طاغیتمق: وزوو طاغی کوللر آتشلر پوسكوروردی. == فل. ۱. کری دفع اولمه: دشمن پوسكوردی. ۲. صو پوفلرکبی شدتله کولمك. ۳. (چای) فیشقیرمق، کوپورمك. || آتش پوسكورمك = بر حدت اولمق.

پوسكورمه { ص. ۱. صو یك قطراتی کبی طاغنیق: پوسكورمه بك؛ پوسكورمه داللی قماش. ۲. بول ییغلمش، قیرمه‌لی و دوشوك: پوسكورمه شلوار = قیرمه‌لی پاچه‌لری آیاغك اوزرینه دوشن. ۳. هوادده پاتلایوب طاغیلان: پوسكورمه فشنك. == س. پوسكوریلان شیء. فوران: ینارطاغ پوسكورمه‌سی.

پوسكول { س. ابیلیك یا ایپك یاخود صیرمه وتلدن یوقاریسی طوب وآشاغیسی طاغنیق آصق، شنکوله: فس پوسكولی؛ صچاق پوسكولی. || مج. مشکلات، موانع.

پوسكوللندیرمك { فت. ۱. پوسكول طاقق. ۲. مج. مشکللندیرمك، شعبه‌لندیروب کوجلشدیرمك.

پوسكوللی { ص. ۱. پوسكولی اولان، پوسكول ایله مزین. ۲. مج. موانع و مشکلاتی چوق، داللی بوداقلی. || پوسكوللی بلا = بلای مبرم.

پوسكی { ص. معناسنی تأکید ایچون اسکی صفتنه اتباعاً قوللانیلیر: اسکی پوسكی = کرنه.

پوسور { مه. پیسلکه دلالت ایدر کلمه‌لر صره‌سنده اتباعاً قوللانیلیر.

پوسه { س. [فا. «بوسه»دن غل.] اوپش، اوپمه، تقبیل: پوسه آلمق = اوپمك؛ پوسه ویرمك = اوپدیرمك.

پوش { ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] ۱. کیین، لابس، کییمش: خرقه پوش = خرقه کیین: سیه پوش = قره‌لر کییمش. ۲. کییلن، ملبوس: سرپوش = باشه کییلن شیء؛ پاپوش = آیاغه کییلن شیء. ۳. اورتن، ستر ایدن: عیب پوش = عیب اورتن.

پوشش { س. فا. اورتی، اورتجك شیء.

پوشو { یاخود پوشی. س. وقتیله عسکریلرك کیدکاری خفیف صاریق.

پوشیده { س. فا. اورتی؛ پرده: کعبهٔ شریفه‌نك پوشیده‌سی.

پوص { پوصات، پوصاریق. با: پوس وسائره.

پوصله { س. ۱. خاطرده قالمسی ویا برینه اخطاری مرام اولنان برشیء یازلمش کوچك کاغد، کوچك تذکره، ورقپاره: پوصله یازمق، کوندرمك، براقمق، لف ایتمك؛ بر پوصله‌یه قید ایتمك = اونودلمامق ایچون بر کاغد پارچه‌سنه قید ایتمك. ۲. بر حساب وآلیش ویریش خلاصه‌سنی حاوی کاغد: پوصله‌سنی کوندرك پاره‌سنی ویره‌یم.

پوصله‌لق { ص. پوصله وکوچك تذکره یازمغه مخصوص: پوصله‌لق کاغد.

پوصمق { فل. ۱. چوكمك، سینمك. ۲. پوس چوكمك، اورته‌لغی خفیف سیس قاپلامق. ۳. پوصویه یاتمق، کمین قورمق.

پوصو { یاخود پوصی. س. دشمنه بغتةً اورمق اوزره صاقلانیلوب بکلنیلن کیزلی یر، کمین، کمینکاه: پوصو طوتمق، پوصویه یاتمق.

پوصوال { یاخود پوزوال. س. یمنیجیلرك اولچیسی.

پوصولان { س. [یتا.] ایتالیاده چیقار برجنس چمنتو.

پوصوله { س. [زبانزدی: پوصله یتا. Bussola] کرهٔ ارضك قطب مقناطیسیسنك جذبیله دائما شماله طوغری دونن

بر ابره واسطه‌سیله جهاتی تعیینه ودکیزلرده کمیلرك یولنی کوسترمکه یارایان آلت. || مج. پوصوله‌یی شاشیرمق = نه یاپه‌جغنی بیله‌میوب حیرتده قالمق .

پوصه { س. ١. صوبی ویا یاغی آلنان شیئلرك قالان مواد صلبه‌سی: اوزوم، زیتون پوصه‌سی. ٢. مایعاتك دیبنه چوکن تورتی، چوکه‌لك: شراب، زیتون یاغی پوصه‌سی .

پوصه‌لانمق { فل. طوروب تورتی حاصل ایتمك، طورلمق، ترسب ایتمك.

پوصی { س. با: پوصو.

پوغاچه { س. با: بوغاچه .

پوغامه { س. طوپی یوقاری قالدیرمغه مخصوص آلت.

پوغور { پوغورسیمق. با: بوغور وسائره .

پوف { مه. بردن اسن ویا بردن چیقان هوایی تصویر و تقلید ایدر: پوف پوف اسیوردی. || پوف بورکی = طاوه‌ده قیزارمش ایچی بوش و شیش قوری بورك .

پوف { مه. دوشن یومشاق بر شیئك و یا پاتلایان بر شیئك چیقاردیغی صدایی تصویر وتقلید ایدر: پوف دیه یره دوشدی؛ پوف ایدوب پاتلادی.

پوف { مه. خفیف صورتده اسن روزکاری ویا اینجه اوفلمکی تصویر وتقلید ایدر: پوف پوف روزکار اسیوردی؛ پوف دیه‌رك مومی سوندیردی .

پوف { مه. نفرت و استکراهه دلالت ایدر: پوف! نه کوتی قوقو .

پوفتری { س. آوجی ایصلیغی.

پوفکرمك { فتـ. پوفلمك، سسله صو اوفلمك، اوفلیه‌رك پوسکورمك .

پوفلامق { فل. قوف ویا یومشاق بر شیئك چیقاردیغی سسله دوشمك ویا پاتلامق .

پوفلمك { یاخود پوفله‌مك. فتـ. نفسله اوفلیه‌رك سوکندیرمك ویاصوغوتمق: مومی، یمکی پوفلمك .

پول { س. [عر. «فلس» ك مأخذی اولان یو. «اوبولوس» دن اولمسی بعیددر] ١. معدندن یووارلاق پارلاق لوحه‌جق که صیرمه وتل ایله قاریشیق اوله‌رق اثواب وسائره ایشلمکه یارار. ٢. الك کوچك سکه: جیبنده پاره‌سی پولی یوقدر؛ پاره ایله پول ایله دکلدر. ٣. دفه کچیریلن و اوکا مشابه یاصی ودائروی معدن لوحه. ٤. ویده وجیواته صیقیشدیره‌جق صومون: پرچین پولی. ٥. طاوله‌نك کمیك یا بوینوز وآبنوس کبی شیئدن طاشی: طاوله پولی. ٦. بالیغك مستور اولدیغی سرتجه و دائروی لوحه‌جکلر، حرشف: بالیق پولی. ٧. رسم مقامنده پوسته‌یه ویریلن اوراقه، غزته‌لره، اعلانلره، سنداته و مثلا بریردن کچن شیئلره یاخود ایی صو ایله طولدیریلان فوچیلره والحاصل بررسمه تابع موادة یاپیشدیریلان مطبوع کوچك کاغد پارچه‌سی: پوسته پولی غزته پولی، سند، عرضحال پولی. ٨. وقتیله مکتوب ظرفنی یاپیشدیرمغه مخصوص ضمغلی کاغد خمورندن یووارلاق شیٔ. ٩. یوارلاق بکك، لکه: قماشك زمینی لاجورد اولوب بیاض پوللری واردر. || پول پول = بکك بکك .

پول { ص. اوفلیه‌رك شیشیریلن عادی شیشه‌یه وصف اولور: پول شیشه .

پولاد { س. فا. چلیك .

پولادخانه { س. چلیك فابریقه‌سی، چلیك یاپیلان یر.

پولجی { س. ١. پوسته وسندات وسائره پولی صاتان آدم. ٢. پوسته خانه‌ده مکتوبلره پول یاپیشدیران ویا پوللرك صرفنه نظارت ایدن مأمور .

پوللق { یاخود پوللوق س. [هندجه «پلوغ» دن مأخوذ اولوب آز تغیرله اکثر السنه بیننده مشترکدر.] برقاچ چفت اوکوز ویا مانده ایله سوریلور آغر ومتعدد دمیر صاپان .

پوللی { ص. ١. کوچك معدن پوللریله تزیین اولنمش: تللی پوللی. ٢. حرشف دینلن کوچك صفحه‌جکلرله مستور: پوللی بالیق. ٣. بککلی: بیاض پوللی ماوی باصمه .

پولوسکون { س. چوبان سوزکجی دینلن نبات .

پولیتیقه { س. [یو. Πολιτική] امور سیاسیه، منا-

سبات سیاسیه، سیاسیات.[اصل یونانیده: علم مدنی وادارهٔ مملکت دیمکدر.] || عو. مدارا، یوزه کولمه، تملق: چوق پولیتیقه بیلیر آدمدر. || پولیتیقه مأموری = بعض ولایاتده قونسلوسلرله اولان مناسبات ومخابراته مأمور آدم.

پولیتیقه‌جی { ص. تبصبص ایتمکی ویوزه کولمکی‌یی بیلیر (آدم).

پولیتیقی { ص. ئ: پولیتیقیه. سیاسی وسیاسیه یرینه قوللانیلیر غل. تعبیردر.

پولیچه { س.[یتا.] بریرده برصرافه وتاجره ویریلن آقچه‌نك دیکر بریرده اونك اورتاغی ویا مخابری طرفندن تأدیه اولنمسیچون ویریلن سند، چك: پولیچه چکمك = بویله برسندله آقچه کوندرمك؛ پولیچه‌یی قبول ایتمك = کندی نامنه کلن پولیچه‌نك ناطق اولدیغی آقچه‌نك تأدیه‌سنی درعهده ایتمك؛ پولیچه‌یی ردایتمك: قبول ایتمه‌مك.

پولیچه‌جی { س. ایکی مملکت آره‌سنده پولیچه آلوب ویرن واهالی‌یه فاحش فائضله آقچه اقراض ایدن غدار مرابحه‌جی.

پولیس { س.[یو. دن مأخوذ فر. Police دن] شهرك ایچنده ضبط وربط وجرم وجنایت ایشلرینه باقان مأمورین وافراد هیئتی، ضابطه: پولیس نظارتی؛ پولیس قومیسری؛ پولیس نفری.

پوماطه { س.[فر. Pomade] یاره‌لره وصاچه سوریلن یاغلی مرهم ومعجون: پوماطه سورمك.

پوماق { س. روم ایلنده بلغار لسانیله متکلم اولان بر جماعت مسلمه.

پومبول { ص. سمیز وطومبالاق (چوجق).

پونتال { س.[یتا.] واپورده اینجه دمیر ستون.

پونج { س.[نكل. Punch] روم ویا قونیاق ایله لیمون و صیجاق صودن مرکب مسکر وایصیدیجی مشروب.

پونججی { س. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان مشروبی یاپوب صاتان آدم؛ پونججی دکانی = پونج یاپیلوب صاتیلان وایچیلن محل مخصوص.

پونزه { س.[یتا.] مرمراوغمغه، دمیر وتخته تمیزلمکه مخصوص سونکر طاشی.

پونطو { س.[یتا. Punto =نقطه] طباعت حروفنك حجمی یعنی یوقاریدن آشاغی‌یه سطرك کنشلکنی تشکیل ایدن بوینی اولچمکه مخصوص مقیاس، نقطه: سکز پونطولق، اون پونطولق حروفات.

پوه پوه { حد. تقدیر وتحسین وآلقیش اداتیدر: پوه‌پوه نه‌قدر یکیت = س. آلقیش، قولتوق: بن اویله پوه پوهه کلمم.

پوهو { س. با: بوهو.

پویان { وپویا. ص. فا. قوشان، سرعتله یوروین. || مج. طالمش: وادیٔ شقاوتده پویان.

پویرا { س. تکرلکك اورته‌سنده پارمقلرك صوقلدیغی اطرافی دلیکلی آغرشاق.

پویراز { س.[یو. Βορέας (ووریاس) دن] شمال روزکاری. || آغزی پویرازه آچیق = نافله بکلیوب بر شیٔ قزانه‌مامق.

پویرازلامق { فل. (روزکار، هوا) پویراز اولمق، پویرازه دونمك، شمالدن اسمکه باشلامق: هوا پویرازلادی.

پویرالق { ص. س. تکرلك پویرالرینی وابنیه‌ده کیریشلری یاپمغه مخصوص کوکنار کراسته‌سی.

په‌په { حد. تحسین وآلقیش اداتی اولوب، اکثریا استهزا طریقیله قوللانیلیر: په‌په ماشاالله!

پهلو { س. فا. یان، ایکی.

پهلوان { س. فا. ۱. کورشجی، کشتیکیر: یوسف پهلوان، حسن پهلوان. ۲. جسور، یکیت، قهرمان، دلاور. || پهلوان تکیه‌سی = کورش تعلیمخانه‌سی. || پهلوان صلاطه‌سی = زیتون یاغیله سرکه‌دن عبارت صلاطه. || پهلوان یاقیسی = قودوزلی کسکین یاقی.

پهلوانانه { ص. فا. قهرمانه شایسته، یکیتجه: برطور پهلوانانه ایله. == ح. قهرمانلره یاقیشیر برصورتله، قهرمانانه: پهلوانانه حرکت ایدیور.

پهلوانلق { س. ۱. کورشجیلك. ۲. یکیتلك، قهرمانلق.

پهله { س. ۱. یان، ایکی. ۲. تیلکینك یانلرندن چیقان کورك. ۳. مزار صندوقه‌سنك یان طاشی.

پهن { و پهنا. صه. فا. ککیش، اکنلی، واسع. = س. اك، ککیشلك، وسعت.

پهنگیر { س. فا. [غلـ : مهنکیر وپلنکیر] تخته نك اکنی آلمغه مخصوص طوغرامه جی آلتی.

پی { س. صاتیلاق بر شیئه طالب اولان آدمك بعده مبایعه دن جایمیه جغنه رهن مقامنده اولمق اوزره صاتانه پشین ویردیکی آقچه : پی ویرمك. || پی سورمك، اورمق = مزایده ایله صاتیلان برشیئه مقابل پی ویرمك.

پی { س. فا. [« پای » دن مخفف] ایز، آرت، عقب؛ پی درپی = بربری آرقه سندن، بربرینی متعاقب، آزرآزر، تدریجاً.

پیاپی { حـ. فا. بربرینی متعاقب، تدریجاً.

پیاده { س. فا. ١. یایان یوروین آدم، راجل. ٢. ع. یایان کیدن عسکر : پیاده آلایی؛ پیاده نفری؛ پیاده تعلیمنامه سی. ٣. خفیف برچفته قایق. ٤. شطرنجده اوك صره ده کی طاشلرك بهری، بیدق. ٥. مجـ. بهره سز، معلوماتسز : بوعلمده پیاده در.

پیاز { س. فا. صوغان : پیازلی کباب. = تر. زیتون یاغلی وسرکه لی فاصولیه خاشلامه سی : فاصولیه پیازی.

پیاسه { س. [یتا. Piazza] ١. میدان، آچیقلق، کزیله جك یر، تفرجکاه : پیاسه ده کزینیوردی. ٢. کزمه، کزنمه، تفرج : پیاسه ایتمك. ٣. تجـ. چارشی میداننده چکن فیآت، رایج، نرخ : بوکون بیاغینك پیاسه سی یدی غروشدر. ٤. مسکوکات واسهام وتحویلات وسائره قیمتی، بورسه رایجی : پیاسه چوق یوکسکدر.

پیاطه { س. [یتا. Piatta] یمك طباغی.

پیاله { س. فا. قدح، شراب بارداغی؛ پیاله نوش = قدح چویرن، عشرت ایدن، میخوار.

پیام { س. فا. [پیغام کبی] خبر، آخرطرفدن کلن معلومات؛ پیام آور = خبر کتیرن؛ پیام بر = خبر کتیرن، پیغمبر.

پیانقو { س. [یتا؛ بلکه « بیاض » یعنی « بوش » دیمك اولان Bianco دن.] ١. قرعه چکوب اصابت ایده جك شیئه راضی اولمق شرطیله معین مقدار آقچه ویرمکدن عبارت معامله : پیانقو چکمك؛ پیانقویه قومق. ٢. دمیر یول وسائر امور نافعه شرکتلرینك اسهام اصحابی منفعتنه چکدکلری قرعه : بوکون دمیر یول پیانقوسی چکیله جکدر.

پیانقوجی { س. برشیئی قرعه یه قویان، پاره طوپلایوب ویرنلره قرعه چکدیره رك اصابت ایدنه تسلیم ایتمك اوزره کزدیرن آدم.

پیانو { س. [یتا. Pianoforte دن مختصر فر. Piano دن] اکسز برماصه شکلنده اولوب ایچنده کی تلاره اورلمق اوزره خارجده کی دیشلرینه پارمقله طوقونه رق اوینانیلان معروف موسیقی آلتی که الیوم آلات موسیقیه نك اك مقبولیدر.

پیچ { س. ١. مناسبت غیرمشروعه دن متولدچوجق، ولد زنا. ٢. هرشیئك اوفاغی، ناتمام ونقصان قالمشی، اصل ونسلنه بکزه میینی. ٣. آغاجك کوکندن بیتن سورکون.

پیچ { صه. فا. طولاشیق، بوکولملی. || پیچ اندر پیچ = پك طولاشیق، قارمه قاریشیق، قیوریملی. || پیچ وتاب = اضطراب.

پیچاپیچ { صه. پك طولاشیق، قارمه قاریشیق، قیوریم قیوریم.

پیچش { س. فا. طولاشیق، بوکلوم، قیوریم.

پیچیده { صه. فا. قاریشمش، بوکلمش، قیورلمش؛ پیچیده موی = صاچی قیورلمش.

پیچین { س. مایمون یاوریسی. || پیچین ییلی = اسکی ترك تقویمنده دورك طقوزنجی سنه سی.

پیدا { صه. فا. ظاهر، آشکار، موجود ومیدانده اولان؛ پیدا اولمق = ظاهر اولمق، ظهور ایتمك. || پیدا ایتمك = حاصل ایتمك : باشقه برطور پیدا ایتدی.

پیدرپی { حـ. فا. [پی درپی] با : پی.

پیده { س. [ر. Πήττα] معروف یاصی اکمك، یوفقه حالنده اکمك.

پیده جی { س. پیده دینلن یوفقه اتمکی یاپان وصاتان آدم.

پیر { س. فا. ١. قوجه، یاشلی آدم، اختیار؛ پیرفانی = پك یاشلی وضعیف اختیار. ٢. برطریقتك واضعی ویا منسوب الیهی : محمد بهاءالدین حضرتلری طریقت نقشبندینك پیریدر. ٣. اصنافدن بر طائفه نك منسوب

الهی عد اولنان ذات : حضرت نوح (عم) کمیجیلرك، حلاج منصور حلاجلرك پیریدر. || پیر اول! آفرین سکا! معناسیله اکثریا مقام استهزاده مستعملدر. || عر. پیرمغان = میخانه‌جی و مج. مرشد.

پیرا { صه. فا. [«پیراستن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طونادیجی، تزیین ایدن : بلاغت‌پیرا = بلاغته زینت ویرن، بلیغ.

پیراسته { صه. فا. طونادلمش، مزین.

پیرامن { سه. فا. و :

پیرامون { سه. فا. چوره، اطراف. ز.

پیرانه { صه. فا. اختیارلره یاقیشیر صورتده اولان، اختیارلره لایق : بر طور پیرانه ایله. == حه. فا. اختیارلره لایق بر صورتده : پیرانه حرکت ایدیور.

پیراهن { سه. فا. کوملك، قمیص. لسه.

پیرایش { سه. فا. طوناتمه، زینت ویرمه، تزیین.

پیراینده { صه. فا. طونادیجی، زینت ویریجی. لسه.

پیرایه { سه. فا. طوناتمه، زینت؛ پیرایه‌بخش، پیرایه‌ساز = زینت ویرن.

پیرپیری { صه. اصنافدن وارباب حرف وصنعتدن اولان. || مج. ارباب علم وظرافتدن اولمیان، عادی وقبا (آدم). || پیرپیری قیافتی = وقتیله اصنافه مخصوص بولنمش طار اثواب.

پیرو { صه. فا. [پی = آرقه . رفتن = کیتمك] برینك آرقه‌سی صره کیدن، تابع، منسوب : متأخرین علما سعدالدین تفتازانی‌یه پیرو اولمشلردر.

پیروگی { سه. [وغا: پیروهی] خوردن ایچنه آز پینیر قونمش برنوع یمك، تاتاربورکنك قیمه‌سز ویغورتسزی.

پیرولك { سه. برینك آرقه‌سی صره کیتمه، تابعیت، اقتدا.

پیروهی { سه. با: پیروگی.

پیره { سه. [تق. بورگه] چوق صیچرار وانسان وحیوانلری صوقوب معذب ایدر حشراتدن معروف کوچك حیوان، برغوث. || پیره اوتی = قارنی یاریق نوعی (نبات).

پیره‌زن { سه. فا. قوجه‌قاری. لسه.

پیره‌لنمك { فل. ١. پیره طولمق. ٢. پیره‌لرینی آییقلامق. ٣. مج. وسوسه‌یه دوشمك، خویلانمق.

پیره‌لی { صه. پیره‌سی اولان، اوستی باشی پیره طولمش.

پیرهن { سه. فا. کوملك، قمیص. [پیراهن کبی].

پیس { صه. ١. تمیز اولمیان، کیرلی، کریه، وسخ، ناپاك، مردار : پیس آدم، پیس اثواب، پیس یر. ٢. مقبول ومرغوب اولمیان، بکنلمیه‌جك صورتده اولان، چرکین، کوتی : پیس بر اعتیاد. ٣. عیبلی، معیوب، مستهجن : پیس‌لقردی. || پیس آغز = غلیظ شتم، کفربازلق. || پیس بوغاز = اوبور، اکول.

پیست { حد. کدی‌یی زجر و طرد ایتمه‌ده قوللانیلیر.

پیسلتمك { فتـ. پیس ایتمك، تلویث ایتمك : بوراسنی کیم پیسلتدی؟

پیسلك { سه. ١. تمیز اولمیان شخص ویا شیئك حالی، ناپاکلك، مرداراق، لوث : بو آدمك، بو اثوابك پیسلکی. ٢. پیس شیء، نجاست : تمیزلنمدیکندن هر درلو پیسلك موجود ایدی.

پیسلمك { یا پیسله‌مك. فتـ. کیرلتمك، پیس و برباد ایتمك. == فل. دفع حاجت ایتمك: سوقاق کوشه‌لرینه پیسلمك شدیداً یاساغدر.

پیسلنمك { فط. ١. پیس اولمق، کیرلنمك، اوستی باشی پیس ایتمك : دمیرجیلك ایدن آدم البته پیسلنیر. ٢. اوستنه ایتمك : چوجق پیسلندی.

پیش { سه. فا. اوك، ایلری، حضور : پیش وپسنی فرق ایتمز آدم = اوکنی آرقه‌سنی تمیز ایده مین. == ظمه. فا. اوکده، اوکه، ایلریده، قبل : پیش‌نظر = کوز اوکنده.

پیشانی { سه. فا. آلن، جبین، جبهه. لسه.

پیشتخته { سه. فا. با: پشتخته.

پیشدار { سه. فا. [پیش = اوك. داشتن = طوتمق] عسکرك اوکدن کیدن بولوکی، دمدار مقابلی.

پیشدی { سه. طوبله اوینانیلان بر نوع اویون.

پیشرمك { پیشرتمك. با: پیشیرمك وسائره.

پیشرَو { ص. فا. [پیش = اوك - رفتن = كیتمك] اوكدن كیدن. با: پشرو.

پیشقَدَم { س. فا. [فا. پیش = اوك - عر. قدم = آیاق] تكیه مقابله‌لرنده اوك آیاق اولان آدم.

پیشکار { س. فا. [پیش = اوك - كار = ایش] با: پشه‌كار.

پیشگاه { س. فا. [پیش = اوك - گاه = محل] از. حضور: پیشگاه عالیلرینه [اكثریا ظرف اوستنه یازیلیر.]

پیشکَش { س. فا. با: پشکش.

پیشگیر { س. فا. با: پشکیر.

پیشکین { ص. [« پیشمك » دن] ۱. ایی پیشمش، پیشمه‌سی تام و قصورسز: پیشکین اتمك، پیشکین طوغله. ۲. اولمش كاله ایرمش، خام اولمیان: پیشکین قاؤن، اوزوم. ۳. مج. تجربه كورمش، خام و عجمی اولمیان، مجرب، كار دیده، كارآزموده: پیشکین آدم.

پیشمَك { فل. ۱. آتشده یاخود فرونده و یا قایناایان صویك ایچنده طوتیلوب خاملغی كیتمك، ینه‌جك حاله كلمك، طبخ اولنمق: اتمك، ات، چوربه پیشدی. ۲. مخصوص فرونده قیزدیریلوب لازم اولان قوام ومتانتی كسب ایتمك: طوغله، كرمیت، دستی پیشدی. ۳. (میوه) اولمق، كاله ایرمك، خاملغی كیدوب ینه جك حاله كلمك: اوزوم، خرما، آرمود پیشدی. ٤. حرارتدن ویا تر وادرار كبی یاقیجی بر صو وساره‌دن قیزاروب سیویلجه‌لر چیقارمق: چوجوغك باجاقلری پیشمش. ٥. مج. تجربه حاصل ایتمك، كارآزموده اولمق، ایشلرده آلیشوب عجمیلكدن قورتلمق: انسان ایش كورمكله پیشر. ٦. تذكر اولنوب تقرر ایتمك، قرار بولمق. || پیشمش آش = اولمش بیتمش، مقرر ایش. || پیشمش آشه صو قاتمق = ایش بوزمق. || سیكه سیكه پیشمك = آهسته آهسته پیشوب طبخ ایچنه ایشلمك.

پیشمه { س. پیشمك فعلی، طبخ.

پیشوا { س. فا. بر طائفه‌نك رئیسی، مقتدا بهی، آمری.

پیشورمك { پیشورتمك. با: پیشیرمك.

پیشه { س. فا. ۱. صنعت، حرفت. ۲. ایش، عمل، كار. ۳. عادت، خوی، طبیعت. [صتر. تشكیلنه كیرر:] شقاوت پیشه = ایشی شقاوت اولان، شقاوتی عادت و طبیعت ایدنمش اولان.

پیشه‌كار { ص. فا. ۱. صنعتكار، حرف وصنعت صاحبی. ۲. حقه‌باز واورته اویوننده اوسته مقلدی. با: پشه‌كار.

پیشیرتمك { فتـ. طبخ ایتدیرمك: شیشده قوزی پیشیرتمك؛ آشچی‌یه بالیق پیشیرتدم.

پیشیرمك { فتـ. ۱. آتشده یا فرونده ویا قایناایان صو ایچنده طوتوب ینه‌جك قوامه كتیرمك: اتمك، كولباصدی، چوربه، قهوه پیشیرمك. ۲. آتشده ومخصوص فرونده قیزدیروب یاقمق: طوغله، كرمیت پیشیرمك. ۳. (میوه‌یی) كاله ایردیرمك: بو صیجاق روزكار خرمایی پیشیره‌جكدر. ٤. یاقمق، یاره ایتمك، سیویلجه‌لر چیقارمق: ترچوجغك قاصیقلرینی پیشیرمش. ٥. مج. قرارلاشدیرمق، بجرمك، تسویه ایتمك: خرسزلر آرالرنده ایشی پیشیرمشلر.

پیشیرمه { س. پیشیرمك فعلی، طبخ.

پیشیریم { س. بر دفعه پیشه‌جك مقدار: بر پیشیریم ماقارنه‌مز قالمش؛ بر پیشیریم قهوه بولك.

پیشیش { س. پیشمك فعلی وطرز واصولی: اتك دستی ایچنده كوزل بر پیشیشی اولور.

پیشیك { س. ترو حرارتدن بدنك قاصیق و قولتوق آلتی كبی بعض یرلرنده وخصوصاً چوجقلرده حاصل اولان یاره وقیزاریقلق.

پیشیم { س. ۱. پیشمك فعلی و طرزی، پیشیش، طبخ. ۲. بر دفعه‌ده پیشن مقدار، پیشیریم.

پیشین { ص. فا. اولكی، اسكی، قدیم. — با: پشین.

پَیغام { س. فا. خبر. [پیام كبی.]

پَیغامبَر { یاخود پیامبر. س. فا. و:

پَیغَمبَر { س. فا. جـ. فا: پیغمبران. طرف الهیدن خبر

کتیروب اوامر ونواهیء الهیه‌یی تبلیغ ایدن ذات، نبی، رسول.

پَیغَمبَری { ص. فا. بر نبی ورسوله و علی الخصوص پیغمبرمز (صلعم) افندمزه منسوب و متعلق : امر پیغمبری. — [پیغمبرلك معناسیله یعنی یاء مصدریتله لسانمزده استعمالی فصاحته منافیدر.]

پَیغوله { س. فا. کوشه، زاویه، بوجاق : پیغوله نشین، پیغوله گزین = برکوشه‌یه چکیلوب اختیار عزلت ایدن.

پَیك { س. ۱. خبر ومکتوب کوتوروب کتیرن؛ پیك اجل = عزرائیل. ۲. ه. بر سیاره‌نك اطرافنده دونن سیاره : قمر ارضك پیکیدر؛ مشتری وزحل سیاره‌لرینك متعدد پیکلری واردر. || مج. هرحرکتنده برینه تابع اولان.

پَیکار { س. فا. جنك، جدال، حرب. اس.

پیکار { س. [اصلی : «بوکامق» دن «بوکار». زبانزدی‌ده بویله اولدیغیچون «پیکار» یازلمسی غلط محضدر.] ۱. یردن قاینایه‌رق چیقان صو، ینبوع، عین، قاینارجه. ۲. برصویك چیقدیغی یر، صو باشی، منبع. || پیکار باشی = سرچشمه، صو باشی. || کوزك پیکاری = کوزك بورنه یاقین اولان اوجی که یاشك بریکوب آقدیغی یردر.

پَیکان { س. فا. اوقك اوجنده‌کی سیوری دمیر.

پَیکَر { س. فا. یوز، چهره، صورت، بکز : پری پیکر = پری چهره‌لی، غایت کوزل.

پَیکه { س. قهوه‌خانه‌لرده و سائر بعض محللرده دیواره ملاصق تخته‌دن قوری قناپه، دکه، مصطبه : قهوه پیکه‌لرنده یاتوب قالقاردی.

پیکه { س. [فر. Piqué] ۱. قبارمه بکلی وقالینجه بز. || ۲. اسقامبیل کاغدلرندن بر نوعی.

پیل { س. فا. فیل. ز. || پیل تن = فیل وجودلی، ایری و قوتلی آدم.

پیلبان { س. فا. فیلجی، فیل چوبانی وسوریجیسی.

پَیلَشمَك { فش. بازارلقده اویوشوب بایع ایله مشتری بیننده امنیت حاصل اولمق ایچون طرفیندن پی ویریلوب آلنمق.

پَیلَمَك { یا پیله‌مك. فت. برشیئی بازارلق ایدوب بایعی تأمین ایچون قیمتنك برمقدارینی پشین ویرمك : آتی بکنیرسه بوکون پیلیه‌جك‌ده برقاچ کون صکره آله‌جقدر.

پَیلَنمَك { مج. بازارلغی کسیلوب پی ویرلمك : بو مال پیلندی آرتق صاتیله‌ماز.

پَیما { ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] اولچن، اولچیجی : بادپیما = روزکاری اولچن، پك چابق کیدن.

پَیمان { س. فا. عهد، معاهده؛ پیمان شکن = عهدینی بوزان، سوزنده طورمیان.

پَیمانه { س. فا. عر. قدح، شراب بارداغی. [اصل معناسی اولچی اولوب اکثریا میخانه‌لرده شراب اولچی یرینی طوتان قابله ایچلدیکیچون قدح معناسنی آلمشدر.]

پَینَس { س. [ر. Πίννα. ج: Πίνναις] میدیه قبیلندن بیوك بر دکیز بوجکی.

پَینَك { وپینکی. س. اویوقلامه، ایمیزغانمه، نعاس.

پَینَکلَمَك { یا پینکله‌مك. فل. اویوقلامق، ایمیزغانمق، یاتقسزین اوتورلدیغی یرده راحتسز اوله‌رق مسکین مسکین اویوقلامق.

پَینیر { س. [فا. «پنیر» دن. پنایر صورتنده یازلمسی عبثدر] سوتدن چیقاریلان وبر مایه ایله قاتیلاشدیریلان ماده‌که هریرده بر ویا برقاچ درلوسی یاپیلوب انواع کثیره‌سی واردر : آرناؤد، چایر، دیل، صالاموره، طولوم، قاشر، قاشقوال، کله، کیرلی‌خانم، فلمنك، لور پینیری. || پینیر شکری = آغده شکرینك بایادی که پینیر کبی یومشاق اولور.

پَیوَست { س. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] اولاشمه، اتصال : دست کرم پیوست = کرمه متصل یعنی کرمله متصف اولان ال.

پَیوَسته { ص. فا. ۱. اولاشمش، متصل. ۲. دائمی، متصل. == ح. فا. دائما، متصل. ز.

پَیوَند { س. فا. اولاشمه، اتصال، تعلق.

ت

ت { ته، تاء. س. [عر. سث.] الفبای ترکینك دردنجی حرفی. اصل شکلی بر خاچ شکلندن عبارت اولوب، اسم اصلیسی اولان «تاو» دخی خاچ دیمکدر، که عربیسی «تواء» در. السنهٔ اجنبیه الفبالرنده کی شکل حاضری t دخی شکل آصلیسنی آکدیریور. بعده عربلر سرعتله یازارکن خاچك ایکی باجاغنی برلشدیره‌رك ﻻ یازمشلر؛ ومؤخراً بو شکلی آلمش اولان (ه) دن تفریق ایچون اوستنه ایکی نقطه علاوه ایتمشلر؛ ونهایت (ت) شکلنی آلوب (ب) دن و عربی یه مخصوص اولان (ث) دن آنجق نقطه ایله فرق اولنمشدر. مع هذا حالت وقفده (ه) اوقونان تاء تأنیث ینه اسکی شکلنده یازلمقده قالمشدر. فارسی وترکی الاصل کلمه‌لرده ایسه یالکز (ت) شکلی مستعملدر. عربیده ایکی نقطه‌لی اولمسنه بناءً «تاء مثناة»، و نقطه‌لری اوستدن اولمسی اعتباریله «تاء فوقانیه» دخی دینلیر. اسکی ترتیب اصلیده یعنی ابجد ترتیبنده صوك حرف اولوب، عربی یه مخصوص اولان «ثخذ ضظغ» حرفلری علاوه اولندقده، یکرمی ایکنجی حرف قالمش؛ وابجد حسابنده ٤٠٠ رقمنه علامت اولمشدر. ترکی الاصل کلمه‌لرك صوکنده کی «ت»، حرکه‌لنجه، اکثریا «د» اولور: آرت، آرده آردی؛ قورت، قوردك، قورده کبی. بزم غرب ترکجه‌مزك املاء سقیمنده قالین حرکه‌لی (ت) لر اکثریا (ط) ایله یازیلیور، حالبوکه (ط) نك تلفظی عربی یه مخصوص اولوب، ترکجه‌ده (ط) بولنمدیغندن، بواملالر یاکلیشدر: مثلا طاش، طوز، اوطورمق، طاپمق کبی کلمه‌لرك، چغتایجه‌ده اولدیغی کبی: تاش، توز، اوتورمق، تاپمق یازلمسی اقتضا ایدر.

تَ { د. عر. حرف قسم اولوب، ترکجه‌ده یالکز لفظهٔ جلال ایله برابر واکثریا تأکید ایچون «والله» و «بالله» ایله برابر قوللانیلیر: بالله تالله.

تا { د. فا. [تر. زبانزدی: ته] ١. انتها بیان ایدوب «بـ» ادات فارسیه‌سیله یاخود ترکجه مفعول الیهله وبعضاً فضله اوله‌رق «قدر» یاخود «دك» کلمه‌سنك ده علاوه‌سیله قوللانیلیر: تا بصباح = صباحه‌دك؛ تابقیامت = قیامته قدر؛ تا بغداده، بغداده قدر؛ تا حشره‌دك؛ تا کوکلی اولنجه‌یه قدر بکلدم. ٢. غایه‌وعلت بیان ایدوب، اکثریا «که» اداتیله برابر قوللانیلیر، و «تاکه» یاخود «تك» تلفظ اولنور: آچیق یازدم تاکه هرکس قولای آکلاسین؛ تك (تاکه) هرکس آکلاسون دیه آچیق یازدم.

تا { س. فا. قات. [یالکز ترکیبا تده بولنور:] دو تا = ایکی قات؛ یکتا = برقات، تك، فرید.

تاء { سث. عر. «ت» حرفنك اسم عربیسی، ته؛ تاء فوقانیه وتاء مثناة دخی دینلیر. بو صفتلر یوقاریدن ایکی نقطه‌لی اولدیغنه مبنیدر.

تاب { س. فا. ١. طاقت، قوت، مجال: تاب وتوانم قالمدی؛ بی‌تاب = مجالسز؛ تاب آور = قدرنی یتن، مقتدر: تاب آور مقاومت اولمق = مقاومته مقتدر اولمق. ٢. رونق، نور، ضیا: تاب رخی. ٣. طراوت، تازه‌لك: آب وتاب. == ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] پارلایان ویا پارلادان،

نور افشان: شب تاب = کیجه پارلایان، آتش بوجکی؛ عالم تاب = عالمی تنویر ایدن.

تابان { صـ. فا. پارلاق، ضیا دار، منور: ماه تابان = پارلاق آی؛ روی تابان = پارلاق یوز.

تابان { سـ. بکا: طابان.

تابدار { صـ. فا. پارلاق، ضیا دار، منور.

تابستان { سـ. فا. یاز، صیف. لـ.

تابش { سـ. فا پارلامه.

تابع { صـ. عر. ث. تابعه. جـ: تبعه، توابع، تابعین. [«تبع» دن سف.] ۱. برینك آرقه‌سی صره کیدن، تبعیت و اقتفا ایدن: فقهاء عظام ائمهٔ مذاهبه تابع اولمشلردر. ۲. اطاعت وانقیاد ایدن، مطیع، منقاد: باویره‌قراللغی آلمانیه ایمپراطورلغنه‌تابعدر. ۳. د. نحو عربیده ماقبلنك اعرابنی آلان (کلمه). == جـ. بکا: تبعه، توابع وتابعین.

تابعین { سذ. جـ. عر. [فذ. لفظاً «تابع» ایسه‌ده، سمذ. صیغه‌سنده «تابعی» قوللانیلیر.] فخر کائنات (صلعم) افندمزك صحبتنه نائل اوله‌میوب، صحابهٔ کرامدن بر ویا برقاچ ذاتله کوریشن وبر واسطه ایله نقل‌احادیث شریفه ایده بیلن ذات: تابعین کرامدندر. || تبع تابعین = تابعیندن ذواتله کوریشوب‌ایکنجی درجه‌ده واسطه ایله نقل احادیث شریفه ایدن ذات.

تابناك { صـ. فا. پارلاق، ضیادار، منور.

تابنده { صـ. فا. پارلایان، ضیا ونور نشر ایدن.

تابوت { سذ. عر. ۱. میت نقلنه مخصوص صندوق. [میت ایچنده اولورسه، هیئت مجموعه‌سنه نعش دیرلر.] ۲. بنی اسرائیلك حضرت موسایه نازل اولان وصایای عشره‌یی وضع ایتدکلری صندوق، تابوت سکینه.

تابولغه { یاخود طاوولغه. سـ. قرمزی اوزلی سرت بر آغاجدر، که صاب ودکنك یاپمقله وکوکی طبده قوللانیلیر، قزیل عناب.

تأبید { سذ. عر. [«ابد» دن مصـ. تفعیل] ابدلندیرمه، ابدی حالنه قومه، الی غیرالنهایه دوام ایتدیرمه، باقی براقمه: بو فعل‌خیریله نامنی تأبید ایلدی.

تاپه { سـ. بکا: طپه.

تات { سـ. اسکی ترکلرك کندی حکملری آلتنده‌بولنان‌یرلرده اسکی ایرانی وکردلره ویردکلری اسم اولوب، مقام تحقیرده قوللانیلیردی.

تاتار { سـ. عن‌اصل ترك اقوامندن برکوچك قومك اسمی اولوب، بونلر چنکیز عسکرینك پیشدارلری بولندیغندن، عموم مغوللره تاتار نامی ویرلمش، و بعده مغوللر ترکلره قاریشمغله، شرق وشمال جهتلری وعلی‌الخصوص دشت قبچاق وقریم وقزان ترکلرینه تاتار دینلمشدر. || تاتار اوقی = بکا: اوق. || تاتار بورکی = قیمه‌لی ویغورتلی اوفق خمور پارچه‌لرندن عبارت یمك. || تاتار قالپاغی = کناری کورکلی قالپاق، شوباره. || تاتار قالتاغی = اکرك بر نوعی.

تاتار { سـ. مکتوب نقل ایدن سریع الحرکه ساعی. پوسته، قاصد، برید. [وقتیله بو خدمتی سرعت مشی ایله مشهور اولان تاتار افرادی ایفا ایتدکلرندن، بو معنایه تخصیص اولنمشدر.]

تاتارجق { سـ. سیوری سیکه بکزر لکن اوندن کوچك وسسسز موذی بر سیکسجك.

تاتاری { صـ. ۱. پیشمه‌مش ویا پك آز پیشمش (ات). ۲. مکتوب نقل ایتمکه آلیشدیرلمش، پوسته خدمتنی ایفاایدن (کوکرجین). [تاتاری کوکرجین دیمك «کبوترنامه بر» دیمکدن البته اییدر.]

تأثر { سذ. عر. جـ: تأثرات. [«اثر» دن مصـ. تفعل] ۱. برشیئك تأثیری آلتنده بولنمه، تأثیرینی حس ایتمه، طویمه: خسته‌لقدن، صوغوقدن تأثر ایتمك = متأثر اولمق. ۲. حزن وکدر طویمه، محزون ومکدر اولمه، آجیقلی برشیئك تأثیرینی حس ایتمه: تأثرات قلبیه‌یی تصویر ایتمك. [عربیده بوایکی معنادن هیچ برینی افاده ایتمیوب، برینك ایزینی تعقیب ایتمك معناسنه کلدیکندن، بولغت دخی نابمحل قوللاندیغمز الفاظ عربیه جمله‌سندندر. تأثر ایتمکدن زیاده متأثر اولمق قوللانیلیور.]

تأثير { سنذ. عر. جـ: تأثيرات. [«اثر» دن مصـ. تفعيل] ١. علامت ونشان براقه، اثر ايتمه، ايچنه ايشلمه: ايچديكم علاج تأثير ايتمدی. ٢. حزن وكدر ويرمه، محزون ومكدر ايتمه، يوركه ايشلمه: بو سس بكا تأثير ايديور؛ بر طاقم تأثيرات اليمه ايله متأثر اولدی.

تاج { سـ. فا. [تعريب دخی اولنه رق جـ. عر. تيجان كلير] ١. حكمدارلرك باشنه كيدكلری مرصع شیء كه تخت ايله برابر حكمدارلق علامتيدر، اكليل، افسر، ديهيم. ٢. بعض مشايخ ودرويشانك كيدكلری سرپوش. ٣. كلينلرك باشه قودقلری مرصع زينت. ٤. بعض قوشلرك طراق رسمنده كی سرغوجی. || تاج سر = باش تاجی، پك معتبر ومحترم شیء. || تاج كيمك = تتوج ايتمك، تاج كيمه رسمنی اجرا ايتمك.

تاجانمق { فط. تاج كيمك، رسم تتوجی اجرا ايتمك.

تاجدار { صـ. سـ. فا. [تاج = م- داشتن = طوتمق، مالك اولمق] تاج كيين، صاحب تاج، حكمدار.

تاجدارانه { صـ. فا. حكمداره لايق وشايسته اولان. == حـ. فا. حكمداره ياقيشير صورتده.

تاجداری { صـ. فا. حكمداره منسوب ومتعلق: ارادۀ سنيۀ جناب تاجداری. == سـ. فا. حكمدارلق.

تاجر { سنذ. عر. جـ: تجار. [«تجارت» دن سفـ.] تجارتله مشغول آدم، بازركان.
[لسان تكلمده اكثريا جمعی مفرد يرينه قوللانيلوب، مفردی ايسه باشليجه سختيان تجارينه تخصيص اولنمشدر.]

تاجلامق { فتـ. تاج كيديرمك، تتويج ايتمك.

تاجلانمق { فط. تاج كيمك، تتوج ايتمك.

تاجلی { صـ. ١. باشنده تاج اولان تاج كيين، تاجدار. ٢. باشنده سرغوجی اولان (قوش).

تاجيك { سـ. ترك ممالكنده ساكن اولان ايرانيلره ويريلن اسمدر.

تأجيل { سنذ. عر. [«اجل» دن مصـ. تفعيل] مهلت ويرمه، بر وقت معينه قدر تأخير، تعجيل مقابلی.

تأخر { سنذ. عر. جـ: تأخرات. [«اخر» دن مصـ. تفعيل] كری قالمه، صكره يه قالمه، تقدم مقابلی: عزيمتم تأخر ايتدی.

تأخير { سنذ. عر. جـ: تأخيرات. [«اخر» دن مصـ. تفعيل] كری يه، صكره يه براقمه، كجيكديرمه: امتحانی بر هفته دها تأخير ايتديلر؛ بر خبر آلنجه يه قدر عزيمتكزی تأخير ايدك. || بلا تأخير = صكره يه براقمقسزين. سريعاً وعاجلاً.

تأدب { سنذ. عر. [«ادب» دن مصـ. تفعل] ١. ادب وتربيه كسب ايتمه: انسان چوجقلغنده تأدب ايتمليدر. ٢. ادب وتربيه قاعده سنه رعايةً اوتانمه، حيا ايتمه: استادمك حضورنده بحثه كيريشمكدن تأدب ايتدم. [بو ايكنجی معنی عربيده اولميوب، لسانمزده برنجی معنادن استعارةً قوللانيلير. عربيده بر ده ادبيات علمنی تحصيل معناسنه كلير.]

تأدباً { حـ. عر. ادب وتربيه قاعده سنه رعايت ايده رك: تأدباً حضوركزده جواب ويرمدم.

تأديب { سنذ. عر. [«ادب» دن مصـ. تفعيل] ١. ادب وتربيه اوكرتمه، تربيه ويرمه: اولادينی تأديب ايتدی. [بو معنی ايله تربيه دها مستعملدر.] ٢. مخالف قانون حركت ايدنلر حقنده احكام لازمه نك تطبيق. ٣. توبيخ وتكدير: تأديب شرعی = شرعاً اقتضا ايدن تكدير، خفيف مجازات.

تأديباً { حـ. عر. ١. ادب وتربيه اوكرده رك ويا اوكرتمك مقصديله. ٢. توبيخ وتكدير ايده رك.

تأديبی { صـ. عر. ث: تأديبيه. [«تأديب» دن سمنـ.] توبيخ وتكديره منسوب ومتعلق: مجازات تاديبيه.

تأديه { سنذ. عر. جـ: تأديات. [«اداء» دن مصـ. تفعيل] اوده مه، بورج ويرمه، ادا ايتمه: بتون بورجلرمی تأديه ايتدم.

تار { سـ. فا. ١. تل، ايپليك: تار زلف = صاچ تلی؛ تار تار = تل تل. ٢. طوقومه ده مستعمل آرش، پود مقابلی: تار وپود. || تار عنكبوت = اوروميجك آغی. == صـ. فا. قرا كلق، مظلم: شب تار. [«تاريك» دها مستعملدر.]

تاراج { سـ. فا. يغما، غارت، چاپول.

تارامق { فتـ. با : طرامق.

تارتمق { فتـ. با : طارتمق.

تارچین { سـ. با : دارچین.

تارك { صـ. عر. [« ترك » دن سفـ.] براقان، ترك ایدن، واز کچن؛ تارك دنیا = دنیادن ال چکوب منزوی اولان.

تارله { یاخود ترلا. سـ. [« تارامق » دن] ١. حبوبات وسائره اکیلن محدود ومعین طوپراق، مزرعه : بوغدای، آرپه، پرنج تارله سی؛ تارله یی، تارلهده ایشلمك. ٢. باغچهنك بر نوع سبزه ویا چیچك اکمك اوزره آیرلمش پارچه سی، که اکثریا اوفاق بر ـد ویاخندقله یاخود لوانطه وسائره ایله محاط اولور : چیچك، سبزه، باغچه تارله سی. || تارله آچمق = خام و یا چالیلق وطاشاق یری کیرزمه ایدوب تارله یه چویرمك. || تارله‌صیچانی = قیرصیچانی، فارهنك بیوکی، حرذون. || تارله قوشی = عر. قنبراء دینلن بر کوچك قوش. || سرغوجلی تارله قوشی = آلا طورغای، عر. قبعه.

تارم { سـ. فا. یوکسك طام وقبه. || مجـ. کوك، سما.

تارمار { یاخود تارومار. صـ. فا. قارمه قاریشیق، طاغنیق، پراکنده، پریشان : زلف تارمار.

تاره { سـ. عر. کره، مره، دفعه. ز.

تارةً { حـ. عر. برکره ویا بعض کره، احیاناً. || تارةً بعد اخری = دفعاتله، بربرینی متعاقب دفعه‌لر، مکرراً، مرةً بعد اخری. [الیوم استعمالدن ساقطدر.]

تاریخ { سـ. عر. جـ : تواریخ. [اصل عر. « تأریخ ». « ارخ » دن مصـ. تفعیل] ١. بر وقعهنك وقوع بولدیغی ویا بر مکتوب وسائرهنك یازلدیغی وقت، کون وآی وسنه‌سی : بو مکتوبك تاریخی نه‌در؟ نه تاریخده یازلمشدر؟ تواریخ مختلفه ایله ورود ایتمشدر. ٢. بو وقتی تعیین ایدن رقم و یازی که مکتوب و سائرهنك نهایتنده ویا ابتداسنده یازیلیر : تاریخ آتمق. ٣. حروفنك جمله‌سی ویا برطاقمی ابجد حسابیله جمع اولندقده مجموعی بروقعهنك سنه‌سنی کوسترن بیت یا مصراع ویا جمله وترکیب وبویله بربیت ویا مصراعی حاوی قطعه : تاریخ سویلمك. ٤. وقایع ماضیهنك ضبط ونقل وروایتی فنی وبوفنه متعلق کتاب : تاریخ یازمق، تاریخ اوقومق، تاریخ درسی ویرمك؛ تاریخ عمومی، تاریخ خصوصی؛ تاریخ قدیم = قرون قدیمه وقایعنی نقل ایدن؛ تاریخ متوسط = قرون وسطی تاریخی؛ تاریخ اخیر = قرون اخیره تاریخی؛ تاریخ معاصر = عصر (قرن) حاضر تاریخی؛ ابن اثیرك، طبرینك تاریخی؛ کتب تواریخ. || تاریخ طبیعی = نباتات، حیوانات، معادن وعلم الارضدن بحث ایدن علم عمومی.

تاریخسز { صـ. تاریخی آتلامامش، یازلدیغی وقت یعنی کون وآی وسنه‌سی قید اولنمامش : تاریخسز برمکتوب آلدم.

تاریخلی { صـ. تاریخی یازلمش، وقت تحریری قید اولنمش : ٨ محرم سنه ١٣١٨ تاریخلی تحریراتی آلدم.

تاریخی { صـ. عر. ؤ : تاریخیه. علم تاریخه متعلق : جغرافیای تاریخی سطح ارضك احوال ماضیه‌سندن بحث ایدن علم که تاریخه عائد برجغرافیادر؛ وقایع تاریخیه = تاریخه متعلق وقعه‌لر.

تاریك { صـ. فا. قرانلق، مظلم، تیره.

تاز { سـ. فا. قوشمه، سرعت. [مرادفی اولان « تك » ایله برلکده وعطف تفسیر صورتنده قوللانیلیر : تك وتاز.

تازگی { سـ. تازه‌لك، طراوت. ز.

تازنه { یاخود تارزنه ویا تازیانه. سـ. طنبور ولاوطه مضرابی، زخمه.

تازه { صـ. فا. ١. یکی کسلمش، باباتلانمامش، بروشمامش، طری، طراوتلی : تازه شفتالی، تازه صلاته. ٢. قوری اولمیان، یشیل : تازه بامیه، تازه اوزوم. ٣. یکی، مجدد، نوحدوث : تازه خبر. ٤. کنج، کورپه : تازه قیز.

تازه‌لشمك { فلـ. ١. تازه اولمق، تازه‌لك پیدا ایتمك، کسب طراوت ایتمك. ٢. کنجلشمك، کنجلك پیدا ایتمك ویاکنج کبی کورینمك : سمیروب تازه‌لشمش.

تازه‌لك { سـ. ١. تازه اولان شیئك یعنی قوری و بیات اولمیانك حالی. ٢. کنجلك، کورپه‌لك.

تازه‌لمك { یاخود تازه‌له‌مك. فت. ١. تازه یاپمق، تازه‌لك ویرمك، کسب طراوت ایتدیرمك. ٢. یکیلمك، تجدید ایتمك، برشیئی تکرار ویکیدن یاپمق: شو نارکله‌یی تازه‌لملی.

تازه‌لنمك { فط. ١. تازه اولمق، کسب طراوت ایتمك: بو یاغموردن چایرلر تازه‌لندی. ٢. یکیلشمك، تجدد ایتمك، تکرر ایتمك: نارکله‌لر تازه‌لندی. ٣. گنجلشمك: کندیسی سمیروب عادتا تازه‌لنمش.

تازی { س. پك اینجه ونحیف بر جنس زاغارکه باشلیجه طاوشان آوینه یارار. [اصلی فا. اولوب عرب زاغاری دیمکدر.]

تازی { س. ص. فا. عرب، عربی، عرب قوم و جنسیتنه منسوب: اسب تازی = عرب آتی؛ زبان تازی = لسان عربی.

تازیانه { س. فا. ١. قامچی، قیرباچ. ٢. طنبور وامثالی چالغیلرك تللرینه طوقونمغه مخصوص کمیك ویا بوینوز پارچه‌سی. [غا: تازنه.] ٣. مج. واسطه، آلت، سبب: تازیانهٔ تشویق.

تازیلامق { فل. تازی کبی قوری وضعیف اولمق.

تاس { د. «ت» ایله باشلار بعض صفتلرل باشنه قونوب تأکید ومبالغه بیان ایدر: تاس تمام = بسبتون تمام، تام تامنه.

تاس { س. با: طاس.

تاسارلامق { فت. با: تصارلامق.

تأسس { تمللشمه وبرلشمه وتشکل معناسیله لسانمزده قوللانیلیور. عربیده ایسه «اس» ماده‌سی تفعل بابندن کلمز.

تاسع { عب. ث: تاسعه. طقوزنجی، نهم: باب تاسع، درجهٔ تاسعه. || تاسع عشر = اون طقوزنجی.

تاسعاً { ح. طقوزنجی اوله‌رق، طقوزنجی درجه‌ده.

تأسف { سذ. عر. [«اسف» دن مص. تفعل] کدر ایتمه، آجیمه: بوکا چوق تأسف ایتدم؛ بیان تأسف ایتمك = تأسف ایتدیکنی کوسترمك.

تاسلاق { با: طاسلاق.

تاسمه { یاخود تاصمه. با: تصمه.

تاسه { س. کدر، غم، قایغو، درد، اسف: تاسه چکمك = اسف ایتمك؛ تاسه‌سی چکمك = غمنی چکمك، قیدنده اولمق؛ تاسه‌سی! اونك وظیفه‌سی‌می؟

تاسه‌سز { ص. غمسز، قایغوسز، لاقید، برشیئی وظیفه ایتمز.

تاسه‌سزلق { س. غمسزلق، قایغوسزلق، قیدسزلق.

تاسه‌لانمق { فل. قایغولانمق، کدرلنمك، مغموم ومکدر اولمق.

تاسه‌لی { ص. قایغولی، مکدر، مغموم.

تأسیس { سذ. عر. ج. تأسیسات. [«اس» دن مص. تفعیل] تمللشدیرمه، تمل آتمه، یاپمه، قورمه: بر مکتب تأسیس ایتمك؛ بنای دولتی تأسیس ایدن. = ج. قورلمش، یاپلمش ابنیه ودائره‌لر، مؤسسات: تأسیسات نافعه؛ تأسیسات وقفیه، خیریه.

تاقمق { تاقلمق. با: طاقمق و سائره.

تاقیه { با: طاقیه.

تاك { تاکیق، تاکلامق. با: طاك وسائره.

تأکد { صاغلاملاشمه وتقویه وتحکیم اولنمه معناسیله لسانمزده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده «اکد» ماده‌سی اصلا تفعل ماده‌سندن کلمز.

تأکید { سذ. عر. [«اکد» دن مص. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیرمه، تقویه وتحکیم ایتمه. ٢. اد. اولجه یازیلوب اجرا اولنمیان ویا جوابی کلمین محررات رسمیه‌یی تکرار یازمه، تکرار ایتمه: تأکید ایتدیلر. ٣. د. نحو عربیده برکلمه‌یی صاغلاملاشدیرمغه یارایان کلمه‌که اعرابجه برنجیسنه تابع اولور: تأکید لفظی = عین لفظك تکررندن عبارت اولان؛ تأکید معنوی = لفظی باشقه معناسی مشترك برکلمه‌دن عبارت بولنان.

تأکیداً { ح. عر. ١. صاغلاملاشدیره‌رق، تقویه وتحکیمله. ٢. اد. اولجه یازیلوب ثمره‌سی کورلمیان محررات رسمیه‌یی تکرار ایده‌رك، مکرراً: تأکیداً یازدیلر.

تالاز { یاخود طلاس س. [یو. Θάλα- دکیزدیمك اولان σσα دن مأخوذ ظن اولنمش

ایسه‌ده، بعیددر.] ١. طالغه موج. ٢. ایپك كبی بیاض و یومشاق شیئلرك قاریشوب قبارمه‌سی، قباریق.

تالازلانمق { یا طلاسلانمق. فل. ١. (دكیز وسائره) طالغه‌لانمق، تموج ایتمك. ٢. (قویونلر) سوری ایله یورورکن متموج برصورتده کوسترمك. ٣. (ایپك وسائره) قبارمق.

تالاش { سـ. با: تلاش، طلاش.

تالامق { فتـ. مر. یغما وغارت ایتمك.

تالان { سـ. فا. یغما، غارت، چاپول.

تالان { ص. «آلان» صفتنه اتباعاً قوللانیلیر: آلان تالان = قارمه قاریشیق.

تألّم { سذ. عر. [«الم» دن مصـ. تفعل] كدرلنمه، اسفلنمه، تأسف: بوكا چوق تألم ایتدی.

تالی { ص. عر. ث: تالیه. [«تلو» دن سف.] ١. صکره‌دن کلن، برشیئك آرقه‌سی صره کیدن، تابع، اخیر، مقدم ضدی: صنف تالی. ٢. قرآن کریمی تلاوت وقرائت ایدن، قاریٔ. ٣. منـ. قضیه‌نك ایکنجی قسمی، مقدم مقابلی. ٤. عـ. ردیف عسکرینك ایکنجی صنفی، صنف اخیری: ردیف تالی طابوری، مقدم طابوری.

تألیف { سذ. عر. جـ: تألیفات. [«الفت» دن مصـ. تفعیل] ١. اوزلاشدیرمه، باریشدیرمه: آرالرینی تألیف ایتدی. ٢. جمع وترتیب وتدوین وتحریر ایتمه: برصرف، برلغت کتابی تألیف ایتدی. ٣. جمع وترتیب اولنمش کتاب، اثر: قاموس فیروز آبادینك تألیفیدر. || تألیف بین = آرالرینی بولمه، باریشدیرمه. == جـ. مؤلفات، آثار: اونك تألیفات عدیده‌سی واردر.

«تألیف» ایله «تحریر» آره‌سنده فرق شودرکه: تألیف قریحه‌دن یازلمیوب جمع وتلفیق وترتیب اولنان، وتحریر ایسه قریحه‌دن یازیلان کتاب حقنده مستعملدر؛ مثلا بر صرف ویا لغت کتابی حقنده تألیف، وصرف مطالعاتی حاوی برکتاب حقنده تحریر دینلمك اقتضا ایدر. «نظم» ایسه منظوم آثاره مخصوصدر.

تألیفکرده { ص. فا. تألیف اولنمش، جمع و ترتیب وتحریر اولنمش، مؤلف، اثر: کافیه ابن حاجبك تألیفکرده‌سیدر.

تام { د. «تا» یاخود «ظ» ایله باشلار بعض صفتلره کیروب تأکید و مبالغه بیان ایدر: تام طاقیر.

تامّ { ص. عر. ث: تامه. [«تمام» دن سف.] ١. بتون، نقصانسز، اکسیکسز: جزء تام؛ معلومات تامه. ٢. مکمل، کامل: تام انسان. == حـ. تمامیله، بلا نقصان: تام بر سنه‌در.

تأمّل { سذ. عر. [«امل» دن مصـ. تفعل] اطرافلیجه دوشونمه، ملاحظه، دوشونوب طاشینمه، تدقیق ومطالعه: ایشی ایججه تأمل ایدوب ده اویله قرار ویرملی؛ بلا تأمل = دوشونمکسزین.

تأمّلسز { ص. ایشی اولدن دوشونمه‌ین، ملاحظه وتفکر ایتمین.

تأمّلسزلك { سـ. دوشونمه‌یش، عدم ملاحظه و تفکر.

تأمین { سذ. عر. جـ: تأمینات. [«امن» دن مصـ. تفعیل] ١. امنیت ویرمه، قورقوسنی رفع ایتمه. ٢. صاغلاملاشدیرمه، شك و شبهه براقمامه: اولادینك معیشتنی، کندی حالنی تأمین ایتدی. == جـ. امنیتی موجب اولمق اوزره کوستریلن کفیل، ویریلن سوز ویا امانت براغیلان آقچه وسائره: تأمینات ویردی، کوستردی؛ تأمینات آقچه‌سی.

تأنّی { سذ. عر. [«انی» دن مصـ. تفعل] یاواش کیتمه، یاواش حرکت ایتمه، یاواشلق، کجیکمه: بو قدر تأنی ایله ایش کورلمز.

تأنیث { سذ. عر. [«انث» دن مصـ. تفعیل] (برلفظی) مؤنث قوللانمه، مؤنث صیغه‌سندن کتیرمه: عربی اسماء مؤنثه‌نك عربی صفتلرینی تأنیث ایتمك شرطدر؛ تذکیر وتأنیث قاعده‌لری.

تأنیس { سذ. عر. [«انس» دن مصـ. تفعیل] آلیشدیرمه، انسیت ایتدیرمه: بعض حیوانلرك تأنیسی قولایدر.

تاو { سـ. [بلکه فا. «تاب» دن] ١. ایشلنه‌جك بر ماده‌یه ویریلن حرارت، رطوبت، صلابت وسائره درجه‌سی، چاغ، نصاب، قوام: دمیر تاونده ایشلنیر. ٢. طبع اولنه‌جق کاغده، اوتولنه‌جك چماشیره، توتونه وسائر شیئلره پوسکوردیلن صو: تاو ویرمك. ٣.

مج. سمیزلك، طولغونلق: تاو لانمق = سمیرمك، طولمق، توکی دوزلوب پارلامق. || تاوینی قاچیرمق = وقت مناسبنی فوت ایتمك. || تاوه کتیرمك = لزومی درجه‌ده ایصیتمق. || تاو ویرمك = ایصلاتمق، نملندیرمك.

تاوان { یاخود طاوان س. اوسقفنك یعنی چاتیسنك آلتنه و ایچ طرفنه میخلانان تخته‌لرکه منتظم وسوسلی بویالی بر سطح تشکیل ایدوب چاتینك چرکینلکنی اورتر و صوئوقدن محافظه ایدر. || آغز طاوانی = طاماق. || تاوان باشه چکمك، باشه ییقلمق = پك اوتانه‌جق ومناسبتسز برسوز ایشیتمکدن محجوب ومتأثراولمق.

تاوانلامَق { فت. براو ویا اوطه‌یه تاوان چکیرمك.

تاوخانه { س. [فا. «تابخانه»دن] ۱. فقرانك تیمار محلی، ملجألری اولان صیجاق یر. ۲. آتشله تسخین ایدیلن چیچکلك، صوبه‌لی چیچکلك. || تاو خانه کبی = قارمه قاریشیق، آلت اوست، غیر منتظم.

تاوسامَق { فل. [اصلی: تاو صاومق] تاوی کچمك، رواج ورغبتنه ویاکرمی وانهما کنه خلل کلمك، صوئومق: بازار تاوسادی.

تاولاتمَق { فت. تاو ویردیرمك، صو سرپدیرمك، ایصلاتدیرمق: توتونی، کاغدی تاولاتدیکزمی؟

تاولامَق { فت. تاو ویرمك، لزومی درجه‌ده ایصیتمق ویا نملندیرمك: دمیری، کاغدی توتونی تاولامق.

تاولاندیرمَق { فت. تاوه کتیرمك، سمیرتمك، (حیوانی) طولغون وتوکی دوزکون برحاله کتیرمك: چایر حیوانی تاولاندیرر.

تاولانمَق { فط. ۱. تاوه کتیرلمك، لزومی درجه‌ده تسخین ایدلمك، قوامه کتیرلمك: دمیر ایشلنمك ایچون تاولانمق اقتضا ایدر. ۲. ایصلانمق، نملنمك اوستنه صو سرپلمك: کاغد طاولانمدقجه باصلماز. ۳. مج. سمیرمك، طولمق، توکی دوزلوب پارلامق: اك ضعیف حیوان دخی چایردن تاولانیر.

تاوله { س. ا: طاوله.

تاولی { ویاتاولو. ص. ۱. تاوینی بولمش، قوامنه کلمش، لزومی درجه‌ده ایصینمش ویا ایصلانمش: تاولی دمیر، توتون، کاغد. ۲. مج. سمیز، طولغون. تاولی برآت.

تاوه { س. ۱. یاغ اریدوب بالیق وکوفته کبی شیئلر قیزارتمغه مخصوص یاصی واوزون قولبلی مطبخ آلتی. ۲. تاوه‌ده پیشمش یمك: جکرتاوه‌سی، بالیق تاوه‌سی. ۳. بعض معدنیاتی اریتدکلری اوزون صاپلی آلت: قورشون تاوه‌سی. ٤. کیرچ قاریشدیردقلری بیوك تکنه: کیرچ تاوه‌سی. ٥. طوزله‌ده دکیز صوینی چکوب تبخر ایتدیردکلری اولکارك بهری: طوزتاوه‌سی. || قویروغنی تاوه صاپنه چویرمك = تأدیب ایتمك.

تَأویل { سذ. عر. ج: تأویلاوت. [«مآل» دن مص. تفعیل] معنای ظاهریسندن بشقه بر معنی ایله تفسیر ایتمه: مجرم موجب اتهام اوله‌جق سوزلرینی شمدی تأویله قالقیشیور.

تَأَهُّل { سذ. عر. ج: تأهلات. [«اهل» دن مص. تفعل] اولنمه، تزوج، اولنوب اوبارق صاحبی اولمه: اوهیچ تأهل ایتمدی.

تائِب { ص. عر. ث: تائبه. [«توبه» دن سف.] توبه ایدن، توبه کار: تائب اولمق.

تَأَیُّد { سذ. عر. [«اید» دن مص. تفعل] قوتلنمه، صاغلاملاشمه: النسان معلومات تأید ایتمدی.

تَأیید { سذ. عر. ج: تأییدات. [«اید» دن مص. تفعیل] قوتلندیرمه، صاغلاملاشدیرمه، تأکید ایتمه: بوخبراولکی مسموعاتی تأیید ایدیور. = ج. معاونت، یاردیم: تأییدات الهیه.

تَب { س. فا. صیتمه، حما. ذ. || تب زده = صیتمه‌یه طوتلمش. || تب لرزه = صیتمه‌دیتره‌مسی.

تَبابِعه { سذ. ج. عر. [«تبع» اسم خاصنك جمعیدر.] اسکی یمن ملوکی.

تَبادُر { بردن بره ذهنه کلمك معناسیله قوللانانلر وار ایسه‌ده، «بدور» ماده‌سی اصلا تفاعل بابندن کلمدیکندن یاکلیشدر.

تَبادُل { بودخی دکیشمه وترامپه معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، «بدل» ماده‌سی تفاعل بابندن اصلا تصریف اولنمدیغندن، مبادله دیملی.

تبار { سذ. عر. هلاك، محواولمه.

تبار { س. فا. صوی، نسل، نسب: عالی تبار = ایی صویلی.

تبارك { فه. عر. مبارك ایتسین معناسیله دعا تعبیری او. لوب، لفظهٔ جلال ایله برلكده قوللانیلیر: تبارك الله! = الله مبارك ایتسین، ماشاءالله!

تباشیر { سذ. عر. ١. مژده، بشارت. ٢. هرشیئك قدومنی خبر ویرر كبی اولان اوائلی: تباشیر صبح = صباحك یكی آچلمغه باشلادیغی وقت، اوائلی.

تباشیر { س. فا. [تر. زبانزدی: تبشیر] ١. كیرج وآلچیدن دها یومشاق وخاص معروف بر بیاض ماده‌كه سیاه تخته لوحه‌سی اوزرینه یازی یازمقده دخی قوللانیلیر. ٢. مذكور تخته اوزرینه ویا عادی تخته ودیواره یازی و رقم یازمغه مخصوص و قورشون قلمی كبی مستعمل تباشیر پارچه‌سی. || اتمكجی تباشیری = چنكانه بورجی. || تباشیره پینیر باقیشلی = اوفاق برشیدن منفعت بكلین، حریص؛ دقتسز. و مج. شاشی. || تباشیرتخته‌سی = تباشیرله یازمغه مخصوص سیاه تخته.

تباعد { سذ. عر. [«بعد» دن مص. تفاعل] اوزاقلاشمه، بر. برندن اوزاق دوشمه.

تباه { ص. فا. محو وخراب اولمش، مضمحل: اوآدم عشرتدن تباه اولدی. = س. فا. محو، خرابیت، اضمحلال: قمار تباهنه سبب اولدی.

تباین { سذ. عر. ج: تباینات. [«بین» دن مص. تفاعل] ١. ایكی شیء آره‌سنده‌كی تضاد و بربرینی جرح ایتمه: بوكتابك مندرجاتی آره‌سنده تباین واردر. [مباینت دها مستعملدر.] ٢. ر. مشترك بر رقمله تقسیمی ممكن اولمیان ایكی رقم آره‌سنده‌كی مناسبت ٧ ایله ٩ كبی.

تبجیل { س. عر. [«بجل» دن مص. تفعیل] بیوتمه، آغرلامه، تعظیم، تكریم. [بو معنی ایله «اجلال» قوللانملی، یاكلیشدر.]

تبحر { سذ. عر. [«بحر» دن مص. تفعل] بر شیئك ایچنه طالمه، پك دریك وارمه، كنهنه یتیشمه: علوم و فنونده تبحر ایدنلردندر.

تبخر { سذ. عر. ج: تبخرات. [«بخار» دن مص. تفعل] ١. بوغولانمه، بوغویه تحول ایتمه، (صو) قاینایوب بوغو اولمه، آغمه: دكیز صولری صیجاقدن تبخر ایدوب بلوطلری تشكیل ایدرلر. ٢. توتسیلنمه. [هرنه قدر اساساً بخار وبوغو معناسنی متضمن ایسه‌ده، بوبابدن عربیده یالكز بو ایكنجی معنایه كلیر، كه بزجه استعمالی نادر ولزومسزدر.]

تبخیر { سذ. عر. [«بخار» دن مص. تفعیل] ١. بوغو چیقارتمه، قایناتوب بوغویه تحویل ایتمه: صوبی تبخیر ایتدی. ٢. توتسیله. ٣. بعض بولاشیق اشیانی علل ساریه‌نك اوكنی آلمق اوزره (ئه‌توو) ماكنه‌سندن كچیرمه.

تبخیل { سذ. عر. [«بخل» دن مص. تفعیل] برینه خست وناكسلك عزو واسنادی. ذ.

تبدل { سذ. عر. ج: تبدلات. [«بدل» دن مص. تفعل] دكیشمه، بشقه حال وصورته كیرمه، تغیر، تحول: بو سوقاق بسبتون تبدل ایتمش؛ بواسكله‌نك بتون مأمورلری تبدل ایتدی.

تبدیل { سذ. عر. ج: تبدیلات. [«بدل» دن مص. تفعیل] دكیشدیرمه، بشقه بر شكل و صورته قویمه، تغییر، تحویل: تبدیل مسلك، تبدیل قیافت، تبدیل مكان، تبدیل لسان ایتمك. || تبدیل هوا = صحتجه كوریلن لزوم اوزرینه هواسی دها ایی برمحله نقل مكان ایتمه: تبدیل هوایه كیتدی؛ تبدیل آب وهوا ایچون اذن آلدی.

تبدیل { ص. [آنف البیان لفظ عربیدن مأخوذ] منكر بر قیافتله وكیم اولدیغی بللی ایتمكسزین كزن: تبدیل چیقمشیدی؛ تبدیل كزیوردی. = س. متنكراً كزوب ضبط وربطه باقان مأمور، پولیس خفیه‌سی. || تبدیل خصكیسی = اصطبل عامره سایسلرینك باشی.

تبدیلاً { ح. عر. دكیشدیره‌رك، دكیشدیرمه صورتیله: فلانه تبدیلاً اوچنجی رتبه‌دن مجیدی نشانی ویرلدی = یعنی حائز اولدیغی دردنجی رتبه‌سی یرینه.

تبذیر { سذ. عر. ج: تبذیرات. [«بذر» دن مص. تفعیل] طاغیتمه، سرپمه، اسراف: مالنی تبذیر ایتدی.

تبر { س. فا. ١. بالطه، فأس. ٢. بعض درویشلرك طا.

شیدقلری هلال رسمنده وبر صاپه‌چکیرلمش آلت جارحه وسلاح.

تبر { سذ. عر. توز حالنده آلتین ویا علی الاطلاق آلتین کولچه‌سی.

تبرّا { سذ. عر. با: تبری.

تبرّد { سذ. عر. [«برد» دن مص. تفعل] صوئومه: تبرد ایتمك صوئومق. [اصل عربیده معناسی صوئوق صویه کیرمکدر.]

تبردار { س. فا. ۱. بالطه ایله مسلح عسکر ویا خدمه، بالطه‌لی نفر: تبرداران طائفه‌سی. ۲. تبر دینلن ودرویشلر طرفندن قوللانیلان اوجی هلال رسمنده بالطه‌یی حامل آدم.

تبرّع { سذ. عر. ج: تبرعات. [«بروع» دن مص. تفعل] بلا مجبوریت وکندی رضاسیله ویرمه، وقف وخیراته اموال ترکی: فلان مالی وقفه، جامعه تبرع ایتدی.

تبرّعاً { ح. عر. بلا مجبوریت و کندی آرزوسیله ویره‌رك: فلان مالی تبرعاً مکتبه براقدی؛ تبرعاً للوقف ترك ایلدی.

تبرّك { سذ. عر. [«برکت» دن مص. تفعل] یمن وبرکت عد ایتمه، اوغور صایمه: معاویه زماننده قسطنطینیه‌یه سوق اولنان سریهٔ مسلمین حضرت خالد بن ایوبی مجرد وجودیله تبرك ایتمك ایچون کتیرمشلردی.

تبرّکاً { ح. عر. یمن وبرکت عد ایده‌رك، اوغور صایه‌رق: تبرکاً ایشه جمعه کونی باشلانلدی.

تبرّی { سذ. عر. [«براء» دن مص. تفعل] اوزاقلاشمه، اوزاق طورمه، چکلمه، تولی مقابلی. [بعض طرق ومذاهب اصحابی اهل بیت نبوی‌یه غدر ایدنلره لعن و نفرین ایتمك خصوصنه بونامی ویررلر.]

تبرید { سذ. عر. [«برودت» دن مص. تفعیل] ۱. صوئوتمه، صوئوقلغنی آرتیرمه: صویی قارله تبرید ایتملی. ۲. مج. مناسباتی کوشتمه، محبتی آزالتمه، صوئوتمه: بو معامله‌سی بنی کندیسندن تبرید ایتدی.

تبریك { سذ. عر. ج: تبریکات. [«برکت» دن مص. تفعیل] یکی برشیء ایچون مبارك اوله دیه دعا ایتمه ویا شایان تقدیر بر ایش ایچون صاحبنی تحسین ایتمه: دنیایه کلن اوغلکزی، کریمه‌کزك نکاحنی، عید سعیدکزی تبریك ایدرم؛ بو ایشدن طولایی حقیقةً شایان تبریکسکز: بو ایشکز تبریکه شایاندر؛ عرض تبریکات ایدرم.

تبریه { سذ. عر. [اصلی: تبرئه. «برائت» دن مص. تفعیل] ۱. برینی بر شبهه وقباحتدن بری ایتمه، مدخلی اولمدیغنی اثبات ایتمه: محکمه کندیسنی تبریه ایتدی. ۲. بورجدن قورتارمه. || تبریهٔ ذمت ایتمك = ایلیشیکی اولمدیغنی اثبات ایلمك، بری الذمه چیقمق.

تبس { س. دفع، تسکین: تزاعی تبس ایتمك.

تبسّم { سذ. عر. [«بسم» دن مص. تفعل] کولمسمه: تبسم ایتمك = کولمسمك.

تبسی { س. کوچك سینی، بر ایکی کشیلك یمك، عشرت و مزه طاقملری، قهوه فنجانلری، چای وشربت طاقملری وسائر بوکبی شیئلر وضعنه مخصوص یاصی وآز کنارلی مختلف الشکل قاب: یمك تبسیسی، قهوه تبسیسی وسائره. || تبسی قورمق = بزم عشرت ترتیب ایتمك.

تبسیرمك { فل. [فا. صیغه‌ دیمك اولان «تب» دن] صیجاقدن وصیتمه‌دن طوداقلر قبارمق.

تبسیمك { فت. [«تبس» دن] تبس ایتمك، دفع و تسکین ایتمك.

تبسیمك { فط. دفع وتسکین اولنمق: یانغین تبسیندی.

تبشیر { سذ. عر. ج: تبشیرات. [«بشر» دن مص. تفعیل] مژده ویرمه، باعث ممنونیت بر خبر تبلیغی: سزی تبشیر ایدرم؛ بو خبری کندیسنه تبشیر ایتدم.

تبصبص { سذ. عر. ج: تبصبصات. [«بصبصه» دن مص. تفعلل] آلچاقجه یالوارمه، تملق: تبصبص ایتمك.

تبصّر { سذ. عر. [«بصر» دن مص. تفعل] دنتلیه باقوب کنهنه وارمه.

تبصره { سذ. عر. [«بصر» دن] انسانك فراستنی آرتیروب ماهیت اشیایی آکلامغه آلت اولان قوت.

تبعاً { ح. عر. تابع اوله‌رق، اویه‌رق، تبعیت ایده‌رك.

تبعه { سذ. ج. عر. [فد: تابع] بر دولتك تحت حکمنده

بولنان اهالی: فرانسه تبعه‌سی، تبعه‌دن = عثمانلی تابعیتنده بولنان. [لسانمزده بعضاً مفرد کبی دخی قوللانیلیورسه‌ده، اکثریا مفردی «دن» اداتیله افاده اولنور: فرانسه تبعه‌سندن برآدم.]

تَبَعِیَّت { سذ. عر. [اصل لغت عربیه اولمیوب، تبع صفتنه یاء مصدریت علاوه‌سیله تشکیل اولنمشدر.] تابع اولمه، اویمه، پیرولك: او فلانه تبعیت ایدیور.

تَبَعِیَّةً { ح. عر. غلـ. اویه‌رق، تابع اوله‌رق، پیرولك ایده‌رك: او قاعده‌یه تبعیةً.

تَبعید { سذ. عر. [«بعد» دن مص. تفعیل] اوزاقلاشدیرمه، اوزاغه سورمه، دفع ایتمه.

تَبَل { س. قیوریم، قات، بورشق.

تَبَلُّر { سذ. عر. [«بلور» دن مص. تفعل. لغت مولده] بللورلشمه، بللور کبی منتظم صورتده طوکمه: تبلر ایتمك.

تَبَلّش { س. [و غلـ: تبراش] بربرینه کچمش، قاریشمش، قارمه‌قاریش. || تبلش اولمق = برینه عارض اولوب متمادیاً تصدیع ایتمك.

تَبلیغ { سذ. عر. ج: تبلیغات. [«بلوغ» دن مص. تفعیل] یتیشدیرمه، ایریشدیرمه، کوتورمه، نقل وایصال: بو خبری، سلامی تبلیغ ایله؛ دولت متبوعه‌سی طرفندن ایده‌جك بعض تبلیغاتی واردر. || حقـ. برمذکره‌یی ویا اعلامی علاقه‌دارانه ایصال ایتمه.

تَبَنّی { سذ. عر. [«بنو» دن مص. تفعل] اوغلاغه قبول ایتمه، آخرت اوغلی اتخاذ ایتمه: فلانی تبنی ایتمشیدی.

تَبَوُّل { سذ. عر. [«بول» دن مص. تفعل] ایشه‌مه، صو دوکمه. || طـ. تبول حماضت، تبول دم، تبول سکر، تبول قیح، تبول معسل = ادراره تغیر کتیرر امراض مختلفه.

تَبویب { سذ. عر. [«باب» دن مص. تفعیل] بابلره تقسیم ایتمه. ز.

تَبَه { ص. فا. با: تباه.

تِبیان { سذ. عر. آچیق افاده و بیان ایتمه. ز.

تَبَیُّن { سذ. عر. [«بیان» دن مص. تفعل] میدانه چیقمه، کورینوب آکلاشلمه، ثبوت بولمه، دیکر دلیل واثباته محتاج قالمامه: اونك برائتی ویا ذی مدخل اولدیغی تبین ایتدی. [اکثریا محکمه تدقیقاتی اوزرینه قوللانیلیر.]

تَبییض { سذ. عر. [«بیاض» دن مص. تفعیل] ١. بیاضلاتمه، آغارتمه. ز. ٢. (بر مسوده‌یی) بیاضه چکمه، تمیز اوله‌رق صورتنی آلمه، استنساخ ایتمه. [بو ایکنجی معنی عربیده اولمیوب، بزم کتابتك بیضهٔ انجادندن چیقمشدر. تمیزه چکمك دینسه دها ایودر.]

تَبیین { سذ. عر. [«بیان» دن مص. تفعیل] آچیق افاده ویبان ایتمه. ز.

تَپدیرمك { فتـ. ١. شدتله برندن اوینادوب آتمق، فیرلاتمق: آتیلان طوپك شدتی رافده‌کی شیئلری تپدیردی. ٢. کری‌یه پوسکورتمك، شدتله کری‌یه چکلمسنی موجب اولمق: بو باروت تفنکی تپدیرر.

تَپرتمك { تپرنمك .. با: دپرتمك وسائره.

تِپیشمك { فتـ. ١. (حیوانلر) بربرلرینه چفته آتمق، اورشمق. ٢. نزاع، غاوغا ایتمك، خرلاشمق، بربرینی چکه‌مه‌مك.

تَپَلَمك { با: تپه‌لمك.

تَپمك { فتـ. (حیوان) ١. چفته آتمق، چفته اورمق، آرت آیاقله اورمق: سایسی آت تپمش. ٢. مجـ. قیمتنی بیله‌مك، اله کچن نعمتك قدرینی آکلامامق: سعادتنی، نعمتی تپدی. = فلـ. ١. (اسلحهٔ ناریه) بوشاندیرکن کری‌یه چکلمك: بو تفنك چوق تپر. ٢. کری دونمك، نکس ایتمك، یکیدن ظهور و اشتداد ایتمك: صیتمه، یاره تپدی. || حورا تپمك = اوینامق رقص ایتمك.

تَپمه { س. [غلـ: تکمه] حیوانك آرت آیاغیله اورمسی، چفته، لکد، رفاس: تپمه اورمق، آتمق؛ تپه آلتنه آلمق = آیاق آلتنه آلوب تپه اورمق. || تپمه کچه = طوقومقسزین یالکز دوکمکله یاپیلان قبا کچه، قار کچه‌سی، دیبك.

تَپندیرمك { فتـ. زیاده قیزدیروب حدتدن تپنه‌سنی موجب اولمق.

تَپَنگو { یا تپنکی. س. ١. قالین قالتاق بللمه‌سی. ٢. اکلی

اگر قولانی. [اسکی ترکجه‌ده قالتاغه تپنگو آغاجی دیرلر.]

تپنمك { فل. ال و آیاقلرینی اوره‌رق و یره چارپه‌رق صیچرامق، حدتدن کندینی یردن یره آته‌رق چیرپنمق.

تپنمه { س. ال و آیاقلرینی اوره‌رق صیچرامه، حدتدن کندینی یردن یره اوروب چیرپنمه.

تپه { یا دپه. س. ۱. تومسك یر، کوچك طاغ، تل: اووه‌نك اورته‌سنده بر تپه وار ایدی؛ بر صره تپه‌لر اوزانیوردی. ۲. اوج، ذروه، بر شیئك اك یوقاریسی، بالا: طاغك تپه‌سنی؛ مناره‌نك تپه‌سنه چیقمق. ۳. انسان وحیوان باشنك اوجی، اك اوستی: تپه‌سنه اوردی. ٤. بعض طیورك باشلری اوستنده‌کی قبا وطوب توك، خوتوز کبی سوس: بو قوشك کوزل تپه‌سی واردر. || تپه آتمق = اوفکه‌لنمك. || آجی تپه‌دن چیقمق = چوق آجی چکمك. || تپه اوستی = باش آشاغی، سرنکون. || تپه‌سی اوستی دونمك = رجعت قهقریه ایله رجوع ایتمك. || تپه جامی = تاوان وقبه‌دن آیدینلق ویرن باجه. || تپه‌دن طیرناغه = باشدن آیاغه، سرتاپا. || قان تپه‌یه صیچرامق = زیاده حدت ایتمك. || تپه کوز = یوقاری باقان.

تپه‌جك { س. کوچك تپه.

تپه‌لتمك { یا دپه‌لتمك. فتـ. ۱. اهلاك ایتدیرمك. ۲. دوکدیرمك.

تپه‌لك { یا دپه‌لك. س. قاغوق وفس کبی باشه کیيلن شیئك تا تپه‌سنه دیکیلن دوکمه ویا پافته که اکثریا صیرمه واینجی ایله طونانمش اولور.

تپه‌لمك { یا دپه‌لمك. فتـ. ۱. اهلاك ایتمك. [اصلی تپه‌سنه اوره‌رق اولدیرمکدر.] ۲. اینجه دوکمك.

تپه‌لمه { س. ۱. اولدیرمه. ۲. اینجه دوکمه.

تپه‌لمه { ص. ۱. تپه تشکیل ایده‌جك صورتده طولدیرلمش، طوروقلو، طوروقلامه، مالامال. ۲. تومسك، اوبك، طاشقین، ییغین.

تپه‌لنمك { یا دپه‌لنمك. فجـ. ۱. اولدیرلمك. ۲. دوکلمك. = فل. آرقه اوستی یاتوب ایکی یانه چبالامق، چیرپنوب طورمق.

تپه‌لی { یا دپه‌لی. صـ. باشنده قباوطوپ توك، خوطوز، سرغوج کبی بر سوسی بولنان (قوش): تپه‌لی طاوق.

تپی { یاخود تیپی. س. یاغارکن سیس کبی اورته‌لغی قپایان پك صیق قار: تپی یاغیوردی؛ تپیدن کوز کوزی کورمیوردی.

تپیر { س. [فا. «پتکیر» دن غل.] قیل الك.

تپیرلمك { فتـ. اینجه الهمك. [اصل معناسی: قیل الکله الهمك اوله‌جقدی.]

تتابع { سذ. عر. [«تبع» دن مص. تفاعل] بلا فاصله بر بری آردندن کلمه، تعاقب؛ تتابع اضافات = بر قاچ اضافتك بلا فاصله تعاقبی، که منافیء فصاحتدر.

تتبع { سذ. عر. جـ: تتبعات. [«تبع» دن مص. تفعل] بر شیئك آرقه‌سنه دوشوب هر طرفنی آراشدیرمه، آرقه‌سنی براقیه‌رق اطرافلیجه تدقیق و تحقیق ایتمه: ادبیات عربیه‌ده چوق تتبعی واردر؛ تتبعاتله اشتغال ایدر. [باشلیجه علوم وتألیفات حقنده مستعملدر.]

تتره { یاخود کتره. س. بز طوقورکن پنبوغنی چریشلدکاری بیاض ساقز، کیتره، یبانی اژدر دیکنی.

تتره‌مك { با: دیتره‌مك.

تتسینمك { با: تیکسینمك.

تتمه { سذ. عر. جـ: تتمات [«تمام» دن مص. تفعیل. ایکنجی «ت» نك ضمیله غلطدر.] بر شیئك نقصانتی اکمال ایدن ویا اکمال ایچون علاوه اولنان شیء، بر شیئك مکمل اولمسیچون وجودی شرط اولان شیء: بو چالغی‌ده طاقمك تتمه‌سیدر؛ یاپیله‌جق ایش تتماتیله یاپلمیدر.

تتمیم { سذ. عر. [«تمام» دن مص. تفعیل] تماملامه، بیتیرمه، اکمال. [«اتمام» دها مستعملدر.]

تتوج { سذ. عر. [«تاج» دن مص. تفعل] تاج کییمه، کندی باشنه تاج قویمه، آوروپا حکمدارلرینك قعودلرینی متعاقب علناً ورسماً تاج کییمه آیین وآلایلری: روسیه ایمپراطورلری تتوج رسمنی موسقووه‌ده اجرا ایتمکی عادت ایدنمشلردر.

تتویج { سذ. عر. [«تاج» دن مص. تفعیل.] تاج کییدیرمه، برینك باشنه تاج قویمه.

تتیز { ص. تیز مزاجلی، خویسز، یاناز، تنکدل، خدمتی زور ایدیلیر، زور ممنون اولور، مشکل پسند : خسته‌لغنده چوق تتیز اولور.

تتیزلك { س. تیز مزاج، خویسز-لق، تنکدلك، مشکل پسندلك : اونك تتیزلکی چکلمز؛ خسته لغنده برتتیزلك چیقاریر.

تتیزلنمك { فل. تیز مزاج وخو-یسز اولمق، مشکل پسندلك ایتمك، برشیٔ بکنممز وبرشیدن ممنون اولماز برحاله کلمك : بوآدم نه قدر حلیم ایسه خسته‌لغنده اوقدر تتیزلنیر.

تتیك { ص. ۱. چابق طاورانیر، تیز حرکتلی، جست و چالاك : یك تتیك آدمدر؛ تتیك طاورانمق. ۲. نازك، ظریف : تتیك ایش.

تتیك { س. تفنك وطبانجه‌یی بو-شاتمق ایچون چکیلن و قالدیریلان زنبورك : تفنكك تتیکی؛ طبانجه‌نك تتیکنی چکمك. || اوست تتیك = تفنك وطبانجه زنبورکنك چکلمك اوزره یوقاری پرده‌یه قالدیرلمسی : تفنکی اوست تتیکده طوریوردی؛ مج. افراط حالده، آتش آلمغه مهیا برحالده. || تتیکنی بوزمامق = هیچ قملدانما-مق، تلاش ایتمه‌مك.

تتیکلك { س. سرعت حرکت، چا-بق طاورانمه، جستلك، چالاکلك : بویله ایشلرده بر آز تتیکلك لازم.

تتیکی { ص. سویلرکن «ت» حرفنی دیلنده تکرار ایدن پپه، بوصورتله لکنتی اولان.

تثبت { سذ. عر. [«ثبات» دن مص. تفعل] ثبات کوستر-مه، طیانمه. ز.

تثقیب { سذ. عر. [«ثقب» دن مص. تفعیل] دلمه. دلیك آچمه. ز.

تثقیل { سذ. عر. [«ثقل» دن مص. تفعیل] آغرلاتمه، آغرلغی آرتیرمه. ز.

تثلیث { سذ. عر. [«ثلث» دن مص. تفعیل] ۱. اوچه ابلاغ ویا تقسیم. ۲. شرابی بر ثلثی تبخر ایده‌جك قدر قایناتمه. ۳. اقانیم ثلثه‌یه یعنی الوهیتك حاشا اوچ عنصردن مرکب اولدیغنه اینانمه : اهل تثلیث، اصحاب تثلیث = اقانیم ثلثه‌یه اینانان خرستیانلر.

تثنیه { سش. عر. د. صرف عر-بیده مفرد ایله جمع آره-سنده اوله‌رق ایکی شخصه دلالت ایدن صیغه که (ان) و (ین) حرفلریله ختام بولور.

تجار { سذ. جم. عر. فد : تاجر. با : تاجر.

تجارب { یاخود تجاریب. سش. جم. عر. فد : تجربه. با : تجربه.

تجارت { سش. عر. ۱. محصولات ارضیه ومعمولات صنا-عیه وسائر اموال مختلفه‌یی بر یردن دیکر بریره نقل ویاعین یرده حفظ ایده‌رك ایکی مملکت ویا ایکی موسم وزمان آره‌سنده‌کی فیآت فرقندن استفاده ایتمه، بازرکانلق : تجارت ایدیور؛ تجا-رتله مشغولدر. ۲. معاملات تجا-ریه‌دن ایدیلن استفاده، تمتع : بوسنه ذخیره‌دن خیلی تجارت ایتدك. — ترکیبات عربیه‌ده «تجاره» صورتنده‌ده قوللا-نیلیر : لاجل التجاره ازمیره کیتدی. || تجارت ونافعه نظارتی = امور نافعه ایله امور تجاریه‌نك طرقنی تسهیله سعی ایدن دائرهٔ دولت. || تجارت مکتبی = تجارتك متوقف علیهی اولان علومك تحصیلنه مخصوص مکتب. || تجا-رت محکمه‌سی = تجار دعاویسنك رؤیتنه مخصوص محکمه.

تجارتگاه { س. ص. فا. [عر. تجارت = م. فا. گاه = محل] تجارت محلی، تجارت اجراسنه الویریشلی یر : ازمیر کوزل بر تجارتگاهدر، تجارتگاه بر اسکله‌در.

تجارتلی { ص. ۱. تجارتی اولان، تجارت اجراسنه الویر-یشلی : بو ساحلده‌کی قصبه‌لرك جمله‌سی تجارتلی یرلردر. ۲. تجارت براقیر، تجارته الویریشلی، تمتعلی، استفاده‌لی : ممالك عثمانیه-نك اکثر محصولاتی چوق تجارتلیدر.

تجاری { ص. عر. ذ : تجاریه. تجارت وتجاره وبازر-کانلره منسوب ومتعلق : امور تجاریه، معاملات تجاریه.

تجاسر { سذ. عر. [«جسارت» دن مص. تفاعل] جسا-رتلنمه، جرأتلنمه : بو ایشه تجاسر ایتدم. [«اجتسار» کبی.]

تجانس { مجانست معناسیله قوللا-نیلیورسه ده، عربی اولمیوب، مجانست دخی مقصدی

افاده‌یه کافی اولدیغندن، ایجادنده مجبوریت یوقدر.

تَجاوُز { سنذ. عر. جـ: تجاوزات. [«جواز»دن مص. تفاعل] ١. اوته‌سنه کچمه، آشمه، آتلامه: آلتمش یاشنی تجاوز ایتمشدر؛ حدودی تجاوز ایتدی. ٢. حدی کچمه، تعرض، بشقه‌سنك حقنه طوقنمه: سز تجاوزده بولوندیکز؛ تجاوز ایدن حقسزدر. ٣. کچمه، مسابقت قزانمه، دها ایلری وارمه: یاریشده او جمله‌سنی تجاوز ایتدی. ٤. دیگر بر دولتك حدودینی مرورله اولکه‌سنه کیروب حرب ایتمه، تعرض، تدافع ضدی: طرفیندن خانغیسی تجاوز ایتدی؟ [عربیده عفو و مسامحه معناسنی دخی بیان ایدوب: «تجاوز الله عن سیئاته» دعاسنده بو معنی ایله مستعملدر.]

تجاوُزکارانه { ص. فا. تجاوز و تعرضله واقع اولان: تجاوزکارانه حرکاتده بولندی.

تجاوُزی { ص. عر. ث: تجاوزیه. تجاوز وتعرضه منسوب ومتعلق: حرکات تجاوزیه‌ده بولندی؛ تدافعی وتجاوزی اتفاق عقد ایتدیلر.

تَجاهُل { سنذ. عر. [«جهل»دن مص. تفاعل] بیلمز کبی کوسترمه، یالاندن بیلمزلکه کلمك. د. تجاهل العارف = معلوم اولان شیئی بر نکتهٔ ادبیه‌یه مبنی غیر معلوم کوسترمکدر.

تَجَبُّر { سنذ. عر. [«جبر» دن مص. تفعل] کبر وجبروت پیدا ایتمه.

تَجبیر { سنذ. عر. [«جبر» دن مص. تفعیل] جرا. قیریق ویاچیقیق کیکی تعمیر ایتمه: تجبیر عظام.

تَجَدُّد { سنذ. عر. [«جد» دن مص. تفعل] یکیلمه، یکی اولمه، تازه‌لنمه: موسم بهارده طبیعت تجدد ایدر.

تَجدید { سنذ. عر. [«جد»دن مص. تفعیل] یکیلتمه، یکی ایتمه، تازه‌لتمه: اثوابنی تجدید ایتدی. ‖ تجدید هوا = اوطه‌نك هواسنی دکیشدیروب تازه‌لتمه.

تَجذیر { سنذ. عر. [«جذر» دن مص. تفعیل] ر. برعددك جذرینی چیقارمه، جذرینی بولوب آلمه.

تَجرِبه { سذ. عر. جـ: تجارب. [«جرب» دن مص. تفعیل] دنه‌مه، صنامه، آزمایش: تجربه ایتمك = دنه‌مك؛ تجربهٔ قلم = قلمی دنه‌مه، آزمایش خامه.

تَجَرُّد { سنذ. عر. [«جرد»دن مص. تفعل] ١. صویمه، چیلاق وعاری اولمه. ٢. هرشیئدن بوش وتهی اولمه. ٣. کافهٔ علائق وماسوادن کچوب جناب حقه انتساب: ارباب تجرد. ٤. اولنیوب مجرد یاشامه. ‖ نبا. تجرد اوراق = یاپراقلرك دوکلسی.

تَجَرُّع { سنذ. عر. [«جرع»دن مص. تفعل] جرعه چکمه، برنفسده تکلفله صویی ایچمه.

تَجرید { سنذ. عر. [«جرد»دن مص. تفعیل] ١. صویمه، تعریه ایتمه. ٢. برطرفده طوتمق، آییرمق. ٣. ماسوایی قلب وذهندن اخراج وتبعیدله جناب حقه ربط قلب ایتمه: اهل تجرید.

تَجریم { سنذ. عر. [«جرم» دن مص. تفعیل] برندن جریمه آلمه، جزای نقدی‌یه وزیانه اوغراتمه: کندیسنی تجریم ایتدیلر. [لغت مولده صفتیله بومعنایه کلوب، معانیٔ اصلیهٔ عربیه‌سی بشقه‌در.]

تَجَزُّؤ { سنذ. عر. [«جزء»دن مص. تفعل. — تجزی دیه‌ملی.] اقسامه انقسام ایتمه، اجزایه بولنمه، طوغرانمه، اوفالمه.

تَجزِئه { سذ. عر. [«جزء» دن مص. تفعیل] اقسامه تقسیم ایتمه، اجزایه بولمه، طوغرامه، اوفالتمه: برجسمی تجزئه ایتمك.

تَجَسُّد { سنذ. عر. [«جسد»دن مص. تفعل] جسدوجسم ووجود پیدا ایتمه، گوگده‌لنمه: رحمده جنینك تجسدی.

تَجَسُّس { سنذ. عر. جـ: تجسسات. [«جس» دن مص. تفعل] ١. یوقلامه، آراشدیرمه، تحقیق وتدقیق ایتمه. ٢. برشیئك ایچ یوزینی آراشدیروب سرائرینه واقف اولمغه چالیشمه: دشمنك احوالنی تجسس ایچون تبدیل آدملر کوندرلدی. ‖ ع. تجسس قولی = دشمن اردوسنك احوالنی تحقیقه مأمور عسکر قولی.

تَجَسُّم { سنذ. عر. [«جسم» دن مص. تفعل] ١. جسم ووجود پیدا ایتمه، روحانی برشیئ موقتا وصورتا جسم حاصل ایتمه: برپری تجسم ایدوب اوکنه چیقدی؛ صانکه حمیت دینیه تجسم ایتمشده اوآدمك صورتنی آلمشدر. ٢. کورینمه، کوزك اوکنه کلمه: خیاء

لى كوزمك اوكنده تجسم ایدیور .

تجسیم { سذ. عر. [« جسم » دن مص. تفعیل] وجودویر- مه، وجودلى كوسترمه : خیالمده تجسیم ایدیورم .

تجفّف { سذ. عر. [« جف » دن مص. تفعل] قورومه. ذ.

تجفیف { سذ. عر. [« جف » دن مص. تفعیل] قوروتمه. ذ.

تجالّ { سذ. عر. با : تجلی .

تجلّد { سذ. عر. ١. یالاندن و تكلفله جسارت كوسترمه. ٢. عناد وسركشلك ایتمه .

تجلّی { سذ. عر. ج : تجلیات. [« جلاء » دن مص. تفعل] ١. كورنمه، عیان وظاهراولمه، ظهور، بروز. ٢. قدرت واسرار الهیه‌نك اشخاص واشیاده آثاری كورنمسی : ناصیه‌سنده نورسبحانی تجلی ایدیوردی. ٣. لطف الهی‌یه مظهریت، طالع، قدر : بنم تجلیم بویله ایمش .

تجلید { سذ. عر. [« جلد » دن مص. تفعیل] (كتابی) دیكوب قاب كچیرمه، جلدلمه : بوكتابلری تجلید ایتدیره‌جكم .

تجمّع { سذ. عر. [« جمع » دن مص. تفعل] طوپلانمه، ییغلمه، بریكمه .

تجمّل { سذ. عر. ج : تجملات. [« جمال » دن مص. تفعل] سوس، زینت، زیب وزیور. = ج. زینت ودارات ایچون اختیار اولنان آغر قیمتلی اشیا .

تجنّ { س. طاغ كچیسی . || مج. آز- غین حیوان .

تجنّن { سذ. عر. [« جن » دن مص. تفعل] دلیرمه، چیلدیر- مه، مجنون اولمه : تجنن ایتدی .

تجنیس { سذ. عر. [« جناس » دن مص. تفعیل] جناس قوللانمه، ایكی معنالی سوزسویلمه.

تجوید { سذ. عر. [« جودت » دن مص. تفعیل] قرآن كریمی مد وقصر وسائر قواعد قرائته رعایتله اوقومق علمی : تجوید اوكرنمك، بیلمك؛ قرآن كریمی تجویدله اوقومق .

تجویز { سذ. عر. [« جواز » دن مص. تفعیل] جائز كورمه، جواز ویرمه، منع ایتمه‌مه، مساعده ایلمه .

تجویف { سذ. عر. [« جوف » دن مص. تفعیل] اویمه، اویوق حالنه قویمه. ذ.

تجهّز { سذ. عر. [« جهاز » دن مص. تفعل] حاضرلانمه، مالزمه‌یی تدارك ایتمه .

تجهیز { سذ. عر. ج : تجهیزات. [« جهاز » دن مص. تفعیل] لوازمی تدارك ایتمه، ارزاق واسلحه وسائر مهماتی استكمال ایدوب حاضرلامه، تهیئه : عسكرك، دونمانك، كلینك تجهیزی. || كیم. آلات وادوات ومواد معمول بهانك تهیئه‌سی، استحضار. || تجهیز میت = جنازه‌نك مالزمه‌سنی تدارك وتهیئه ایتمه، جنازه‌یی مالزمه‌سیله حاضرلایوب قالدیرمه .

تجهیل { سذ. عر. [« جهل » دن مص. تفعیل] برینه جهل اسناد ایتمه، جهالتنه حكم ایلمه، جهالتنی یوزینه اورمه : عالم آدم كندی جهانی علمنه غالب كور- دیكیچون باشقه‌لرینی تجهیله وقت بوله‌ماز .

تحاشی { سذ. عر. [« حشی » دن مص. تفاعل] قورقوب چكنمه، احتراز، اجتناب : بوایشدن تحاشی ایدیور .

تحالُف { سذ. عر. [« حلف » دن مص. تفاعل] حق. خصمینك ایكیسنه‌ده یمین ویرلمه، ایكیسنك یمین ایتمسی .

تحایا { سذ. عر. فد : تحیه. با : تحیه .

تحت { سذ. عر. آلت، آشاغی، زیر، فوق مقابلی : یرك فوق وتحتی. = ظم. تحتنه، تحتنده، تحتندن = آلتنه، آلتنده، آلتندن. — اضافت فارسیه ایله اكثریا مجازاً قوللانیلیر : بو مملكت فلان دولتك تحت حكمنده. در = حكمی آلتنده؛ بوایش تحت تذكرده‌در = تذكر آلتنده، دردست تذكر؛ الآن تحت محاكمه‌ده‌در، تحت محاكمه‌یه آلندی. — آخری مفتوح اوله‌رق اضافت عربیه ایله‌ده قوللانیلیر : تحت الارض = یر آلتنده؛ تحت البحر = دكیز آلتندن؛ تحت الجلد = دری آلتندن. || تحت الحفظ = محافظه آلتنده اوله‌رق، محفوظاً : موقوف سارقلری تحت الحفظ كوندردیلر .

تحتانی { ص. عر. ذ : تحتانیه. ١. تحته یعنی آشاغی‌یه منسوب ومتعلق، آشاغیده بولنان، فوقانی مقابلی : تحتانی بنا، تحتانی قات. ٢. د. نقطه‌سی آلتدن اولان (حرف) : یاء تحتانیه. ٣. ه. اصول قدیمه‌ده فلك شمسك درونده بولنان وحقیقتده كرهٔ ارض ایله شمسك آره‌سنده بولنان

(سیاره)، زهره وعطارد .

تَحَتُّم سنذ. عر. [« حتم » دن مص. تفعل] الزم وواجب اولمه . ن.

تَحَجُّر سنذ. عر. [« حجر » دن مص. تفعل] طاش اولمه، طاش کبی قاتیلاشمه : موادعضویه بیکلرجه عصرلر یرآلتنده قالوب هوا آلمازسه هیئتلریله تحجر ایدر.

تَحَدُّث سنذ. عر. [«حدوث» دن مص. تفعل] حدوث و ظهور ایتمه ووقوع بولمه معناسیله قوللانیلیورسه ده، معنای عربیسی بوندن پك اوزاقدر. یرینه « حدوث» قوللانلمق اقتضا ایدر .

تَحَدُّر سنذ. عر. [« حدر » دن مص. تفعل] برسطح مائلده آقه رق ویا یووارلانه رق ایتمه، انحدار . ن.

تَحدیث سنذ. عر. [«حدوث» دن مص. تفعیل] ١. نقل وروایت ایتمه. ن. ٢. احادیث شریفه نقل وروایت ایتمه. ٣. تشکرینی ایفا ایتمه : تحدیث نعمت ایتمك. [اصل معناسی : انسان کوردیکی ایلکی هرکسه سویلمکدر .]

تَحدید سنذ. عر. [«حد» دن مص. تفعیل] ١. سینور قومه، حدود تعیین ایتمه : تحدید حدود ایتمك. ٢. تعریف وتعیین ایتمه، ابهام وتعمیمدن قورتارمه، تخصیص : لطفنی یالکز برطاقم آدملره تحدید ایدیور.

تَحَذُّر سنذ. عر. [« حذر » دن مص. تفعل] صاقینمه، حذر ایتمه، احتراز. ن.

تَحذیر سنذ. عر. [«حذر» دن مص. تفعیل] صاقیندیرمه، حذر ایتدیرمه. ن.

تَحَرُّز سنذ. عر. [« حرز » دن مص. تفعل] و :

تَحَرُّس سنذ. عر. [«حرس» دن مص. تفعل] صاقینمه، قورونمه. ن.

تَحَرُّك سنذ. عر. [«حرکت» دن مص. تفعل] ١. قیملدانمه، حرکت ایتمه، اوینامه. ٢. (حرف) حرکه لنمه، بر حرکه ایله اوقونمه. || ط. تحرك اعصاب = سیکیرلرك اوینامسنی موجب برعلت. [فر. Nervomotilité].

تَحَرّی سنذ. عر. جـ: تحریات. [«حری» دن مص. تفعل] آراشدیرمه، برشیئك اییسنی ویا لازمنی بولمق ایچون آرایوب تحقیق وتدقیق ویا انتخاب ایتمه : آثار عتیقه، معادن، کتب قدیمه تحریسیله مشغولدر؛ معادنجه اجرای تحریات ایچون مأذونیت آلدی. [جمعنك «ی» سی شده لی اوقوماملی.]

تَحریر سنذ. عر. جـ: تحریرات. [«حر» دن مص. تفعیل] ١. یازمه، کتابت : بونسخه مؤلفنك الیله تحریر اولنمشدر. [ال ایله یازلمش کتابلرك نهایتنده « حرره الفقیر . . . » دیه رك مستنسخ کندی اسمنی یازمق عادتدر.] ٢. (کتاب) تألیف وترتیب ایتمه، قلمه آلمه : ایلك قواعد عثمانیه یی مرحوم فؤاد و جودت پاشالر مشترکاً تحریر ایتمشلردر. ٣. قید، دفتره کچیرمه : تحریر املاك = هرکسك تصرفنده کی املاکك دولتجه قیدی؛ تحریر نفوس = کذا اشخاصك قیدی. = جـ. [تر. فدکبی] پوسته ایله کوندریلان رسمی مکتوب : تلغرافله افاده اولنه ماز تحریرات یازملی. [شهرك ایچنده کوندریلنه تذکره دینلیر. بر فرقده تحریراتك تختیم، و تذکره نك ایسه امضا اولنمسیدر.] || تحریرات قلمی = الویه وقضالرده مخابراته مخصوص قلم که ولایت ونظارتك مکتوبی قلمنه معادلدر. || تحریرات مدیری، کاتبی = بوقلمی اداره ایدن مأمور، متصرف ویا قائممقامك رسمی باش کاتبی. [سنجاقده مدیر، و قضاده کاتب دینلیر.]

تَحریراً حـ. عر. یازی ایله، آغزدن دینك اولان شفاهاً مقابلی : تحریراً افادهٔ مرام ایتدی؛ تاریخ امتحاننی تحریراً ویردیلر.

تَحریص سنذ. عر. [« حرص » دن مص. تفعیل] برینك طمعنی اویاندیرمه، حرصلاندیرمه : بیوك برتمتع کوستره رك کندیسنی تحریص ایتدی.

تَحریض سنذ. عر. جـ: تحریضات. [« حرض » دن مص. تفعیل] قیشقیرتمه، تشویق، تحریك، ترغیب : برطاقم اشعار قهرمانانه ایله بهادرانی حربه تحریض ایدیوردی.

تَحریف سنذ. عر. جـ: تحریفات. [« حرف » دن مص. تفعیل] ١. بر اسم ویا عباره نك حروفنی تغییر وتقدیم وتأخیرله سقطلامه، بوزمه : اسم قدیمه

بربرلرینك لسانی بیلمدكلرندن أسماء خاصه‌یی چوق تحریف ایتمشلردر. ۲. بركتابك عباره‌سنی تغییر وتغلیط ایتمه: اسكی كتب سماٸیه‌نك برچوق تحریفاته اوغرادیغی مظنوندر.

تحریك { سذ. عر. جـ: تحریكات. [«حركت» دن مص. تفعیل] ۱. اویناتمه، قیملداتمه، حركته كتیرمه: واپورك چرخنی تحریك ایدن بخاردر. ۲. ساكن و عاطل اولان شیئی فعل و حركته كتیرمه، تأثیر: غضبنی، حمیتنی، غیرتنی تحریك ایلدی. ۳. قیشقیرتمه. ٤. د. (بر حرفی) حركه‌لندیرمه، حركه قومه ویا حركه ایله اوقومه: «صبر» و «عقل» كبی عربی مصدرلرك عین الفعلی تكلمده خفیف وصاغرجه بركسره ایله تحریك ایتمك لسانمزك شیوه‌سی اقتضاسندندر.

تحریل { س. [عر. «تحریر» دن غلـ.] چیزیك، چیزكی، نقش: تحریلی قالین = قالین چیزكیلی، نقشلی.

تحریللی { ص. [«تحریرلی» دن غلـ.] چیزیكلی، چیزكیلی، منقش: تحریللی كوز؛ اینجه تحریللی.

تحریم { سذ. عر. جـ: تحریمات. [«حرمان» دن مص. تفعیل] ۱. دیانةً مبارك ومقدس عد ایدوب تقربنی منع ایتمه. ذ. ۲. ف. حرام ایتمه، دیانةً ممنوعیتنی قرارلاشدیروب اعلان ایتمه: شریعت اسلامیه مسكراتی تحریم ایتمشدر؛ خمرك وجه تحریمی سكریدر؛ تحریماتدن اجتناب ایتملی (= محرماتدن).

تحریمه { سذ. عر. نمازده افتتاح تكبیری.

تحریمی { ص. عر. ذ: تحریمیه. [«تحریم» دن سمذ.] ف. برشیئی حرام ایتمك فعلنه منسوب و متعلق؛ كراهت تحریمیه = صراحةً تحریم اولنمامش ایسه‌ده مكروهیتی حرام درجه‌سنده اولان شیء.

تحزّن { سذ. عر. [«حزن» دن مص. تفعل] محزون ومكدر اولمه. ذ.

تحزین { سذ. عر. [«حزن» دن مص. تفعیل] محزون و مكدر ایتمه، تاسه‌لاندیرمه. ذ.

تحسّر { سذ. عر. جـ: تحسرات. [«حسرت» دن مص. تفعل] حسرت چكمه، چوق آرزو ایدیلوب اله كچیریله‌مین شیئه یانوب یاقله، عدم حصولنه ویا فوتنه تأسف وتلهف ایتمه.

تحسّس { سذ. عر. [«حس» دن مص. تفعل] قلباً حس ایتمه و طویمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، اصل معناسی عربیسی بر خبر طویوب مطمئن اولمه‌در. احتساس ایسه هیچ یوقدر.

تحسین { سذ. عر. [«حسن» دن مص. تفعیل] كوزل بولوب تقدیر ایتمه، آلقیشلامه، مدح وثنا ایتمه: یازیسنی كورنلر تحسین ایتدیلر. || تحسین‌خوان = تحسین وآفرین اوقویان، تقدیر ایدن: شعرینه عالم تحسین خوان اولدی. || تحسین كرده = تقدیر اولنمش، بكنلمش: شعری تحسین كردهٔ ارباب ادراكدر.

تحشّد { سذ. عر. جـ: تحشدات. [«حشد» دن مص. تفعل] برلكده حركت ویا بربرلرینه معاونت ایتمك اوزره عجالةً طوپلانمه، بریكمه، ییغلمه: حدود قربنده عسكر تحشد ایدیور؛ بو تحشداتك اسبابی آكلاشیله‌مدی. [باشلیجه عسكر حقنده مستعملدر.]

تحشید { سذ. عر. جـ: تحشیدات. [«حشد» دن مص. تفعیل] (عسكر وساٸره) طوپلامه، بریكدیرمه، ییغمه، جمع ایتمه: فلان دولت حدودینه عسكر تحشید ایدیور، تحشیداتله اوغراشیور.

تحشیه { سذ. عر. [«حشی» دن مص. تفعیل. — «ی» سنی شده‌لی اوقوملی.] اساساً كتابك كنارینه یازیلان وبركلمه یا فقره وبحث حقنده تفصیلاتی حاوی اولان حاشیه‌لر تحریری، كتابك بو صورتله بعض یرلرینی شرح ایتمه، هامش و دركنار ضمی: بعض كتابلر تحشیه‌یه محتاجدر.

تحصّل { سذ. عر. جـ: تحصلات. [«حصول» دن مص. تفعل] حصول بولمه، حاصل اولمه، وقوعه كلمه، نتیجه صورتیله پیدا اولمه: بو قدر مساعیدن نه تحصل ایتدی.

تحصّن { سذ. عر. [«حصن» دن مص. تفعل] ۱.

قلعه وحصاره قپانمه، استحکام ایچنه چکلمه، اطرافنده موقت استحکامات انشا ایله مدافعه‌سنی تأمین ایتمه: عساکر شجیعهٔ عثمانیه پلونه کبی هر استحکامدن عاری بر یرده مکمل صورتده تحصن ایتمشلر ایدی.

تَحصیل { سنذ. عر. جـ: تحصیلات. [«حصول» دن مصـ. تفعیل] ١. حاصل ایتمه، حصوله کتیرمه، اله کچیرمه، قزانمه: بوندن نه تحصیل ایتدیکز؟ [بو معناده «حاصل ایتمك» تعبیری دها مستعملدر.] بر مأموریت تحصیلنه چالیشیور. ٢. ویرکی ویا ایرادی طوپلامه، صاحبی نامنه ارباب ذمتدن آلمه: اعشارك، اغنامك تحصیلی؛ چفتلکك وارداتی تحصیل ایلدی. ٣. علم ومعلومات کسب ایتمه، اوقویوب اوکرنمه، توسیع معلومات ایتمه: اوغللرم الآن مکتبده تحصیل ایدیورلر؛ تحصیل ایله، تحصیل علم ایله مشغولدرلر؛ اکمال تحصیل ایچون آوروپایه کیتمشدر؛ او آدمك تحصیلی یوقدر، تحصیلی نقصاندر. == جـ. واردات دولتك جمع وجبایتی: تحصیلاته کرمیٔ تام ایله چالیشیور؛ تحصیلات قومیسیونی.

تَحصیلدار { سـ. فا. دولتك ویرکیلرینی ویا بر صاحب ایرادك وارداتنی طوپلامغه مأمور آدم: بو ایشه بر تحصیلدار تعیین ایتملی؛ تحصیلدارلره تنبیهات اکیده ویرلمشدر. || سر تحصیلدار = تحصیلدارلرك باشی، باش تحصیلدار.

تَحصیلدارلق { سـ. تحصیلدار مأموریت و وظیفه‌سی: اعشارده تحصیلدارلق ایدیور؛ تحصیلدارلغه تعیین اولندی.

تَحصیلی { صـ. عر. ذ: تحصیلیه. ویرکی ویا ایراد وساٸره جمع وجبایتنه منسوب ومتعلق: وظائف تحصیلیه.

تَحصیلیّه { سش. عر. موظف اولمیان تحصیلدارلره تحصیل ایتدکلری آقچه‌دن ویریلن حصه، تحصیلدارلق حقی، پایی: یوزده ایکی تحصیلیه ویریورلر.

تُحَف { سش. جـ. عر. فد: تحفه. با: تحفه.

تُحَف { صـ. [آنف البیان لفظ عربیدن] ١. غریب، عجیب، کورلمه‌مش، نادر وامثالسز: تحف ایش؛ تحف بر حیوان. ٢. کولنج، اکلنجه‌لی، مضحك: تحف آدم، تحف حکایه. ٣. مناسبتسز، عجل عجایب: تحف ایش. ٤. تعجب، غرابت: تحفمه کیتدی = استغرابمی موجب اولدی. == حـ. غریب وکولنج بر صورتده: تحف سویلیور؛ تحف اولدی؛ تحف! = غریب! عجائب!

تُحَفجی { سـ. هدیه‌لك اوفاق تفك سوسلی شیٸلر صاتان آدم، چوراب، مندیل، طباقه کبی شیٸلرك صاتلدیغی سوسلی بر دکانك صاحبی: اوراده بر تحفجی دکانی واردر.

تَحَفُّظ { سنذ. عر. [«حفظ» دن مصـ. تفعل] صاقنمه، قورونمه، کندینی محافظه ایتمه. تعرض مقابلی اوله‌رق قوللانیلیر، که بشقه‌سنه تجاوز وتعرض نیتنده اولمقسزین مجرد کندینی تعرضات محتمله‌یه قارشی محافظه ومدافعه ایچون تدبیرلی طاورانمقدن عبارتدر.

تَحَفُّظخانه { سـ. فا. بولاشیق بر یردن کلنلرك قرانتنه بکلدکلری محل، که اختلاطدن ممنوع اولوب، محافظه آلتنده بولنور.

تَحَفُّظکارانه { صـ. فا. کندینی محافظه ومدافعه ایتمك مقصدینه مبنی اولان: بر طاقم تدابیر تحفظکارانه‌یه تشبث ایتدی. == حـ. کندینی محافظه ومدافعه مقصدیله: تحفظکارانه حرکت ایدیور.

تُحَفلق { سـ. ١. غرابت، عجیبلك: ایشك تحفلغی نره‌ده ... ٢. لطیفه، شاقه، کوله‌جك شیٔ: بر طاقم تحفلقلر یاپیوردی؛ تحفلق اولسون دیه سویلیورم.

تُحفه { سش. عر. جـ: تحف. ١. هدیه، آرمغان، پیشکش. ٢. هدیه‌لك غریب و مقبول شیٔ، نادیده مال. [جمعنك لسانمزده آلدیغی معنای مخصوص بو ایکنجی معناسندن مأخوذدر. با: تحف.]

تَحَقُّق { سنذ. عر. [«حق» دن مصـ. تفعل] صحیح و حقیق اولدیغی ظاهر اولمه، میدانه چیقمه: مثنوینك یدنجی سفری نامیله ایادیٔ تداولده بولنان منظومه‌نك حضرت مولانك اقوالندن اولدیغی تحقق ایتمه‌مشدر.

تَحقیر { سنذ. عر. جـ: تحقیرات. [«حقارت» دن مصـ.

تفعیل) حقارت ایتمه، خوار و حقیر نظریله باقمه، اهمیت ویرمیوب ذلیل کورمه : فقرایی تحقیر ایتمك ارباب کرمك شاننندن دکلدر؛ دنیاده کیمسه‌یه نظر تحقیرله باقاملی .

تحقیرآمیز { ص. فا. [عر. تحقیر = م. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] حقارت قاریشدیریجی، خوارلقله قاریشق : تحقیرآمیز بر نظرله باقدی؛ تحقیر آمیز معامله‌ده بولندی .

تحقیق { سذ. عر. ج : تحقیقات. [«حق» دن مص. تفعیل] ۱. بر شیئك حقیقتنی آرامه، صحیح اولوب اولمدیغنی میدانه چیقارمه : سز بو مسئله‌یی تحقیق ایدیکز؛ تحقیق کیفیت ضمننده بر هیئت کوندرلدی. ۲. بر شیئك صحیح وحقیقی اولدیغنی میدانه چیقارمه، ادلهٔ مقنعه ایله اثبات ایتمه : بو تحقیق اولنمش بر مسئله در. = ج. بر شیئك صحت وحقیقتنی میدانه چیقارمق ایچون اولنان تحریات وتدقیقات، آراشدیروب صورمه‌لر : اجرای تحقیقات ایچون برمأمورمخصوص کوندرلدی؛ تحقیقات لازمه‌نك اجراسی. || حق. تحقیقات ابتدائیه = مواد جزائیه‌ده مظنون علیهك اتهامی ویا محاکمه‌سی ایچون خفیاً ومنفرداً اجرا اولنان معاملات.

تحقیقا { ح. عر. حقیقةً، صحیحاً، کرچکدن : حق تعالی حضرتلری تحقیقا زمان ومکاندن منزهدر .

تحکم { سذ. عر. [« حکم » دن مص. تفعل] حکم سورمه، حاکم کسیلمه تحکم ایتمك؛ برینك تحکمنی چکمك .

تحکیم { سذ. عر. [«حکم» دن تفعیل] اصاغلاملانمه، متین ومحکم ایتمه معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، غلط اولوب، عربیده اصلا بو معنایه کلز. بو مقامده «احکام» قوللانملی. || حق. حکم نصب ایتمه : بودعوانك فصلیچون رضاء طرفینله فلانی تحکیم ایتدیلر. || تحکیم حال = برشیئك بولندیغی حالده بقاسنی التزام .

تحلل { سذ. عر. ج : تحللات. [« حل » دن مص. تفعل] کیم. حل اولمه، اجزاسی آیرلمه .

تحلی { سذ. عر. [« حلی » دن مص. تفعل] طونانمه، زینتلنمه : مجوهراتله تحلی قادینلره یاقیشیر .

تحلیف { سذ. عر. [«حلف» دن مص. تفعیل] حق. یمین ویرمه، یمین ایتدیرمه : شاهدلری تحلیف ایتدیلر .

تحلیل { سذ. عر. ج : تحلیلات . [« حل » دن مص. تفعیل] کیم. برجسم مرکبك اجزاسنی آیرمه : تحلیل کیمیوی، تحلیلات کیمیویه. || تحلیل خرده بینی = بر جسمده‌کی میقروبلری تحقیق ایتمه. [فر. Microchimie]

تحلیه { سذ. عر. [« حلی » دن مص. تفعیل] طونانمه، بزه‌مه، تزیین . ن.

تحمض { سذ. عر. [« حمض » دن مص. تفعل] اکشیمه، اکشیلك پیدا ایتمه .

تحمل { سذ. عر. [« حمل » دن مص. تفعل] ۱. بریوکی اوستنه آلمه، یوکلنمه. ۲. آغر برشیئه قاتلانمه، سس چیقارمیه‌رق چکمه : آلام ومحن دنیویه‌یه قارشی صبر وتحمل ایتمك اقتضا ایدر .

تحملسز { ص. صبروتحملی اولمیان، تحمل ایده‌مین، طیانه‌میان .

تحملسزلك { سذ. صبرسزلق، تحمل ایده‌میش، طیانه‌مامه .

تحملکداز { ص. فا. [عر. تحمل = م. فا. کداختن = اریتمك] صبر وتحملی محو ایدن، صبر وتحمله مجال براقمیان .

تحمی { سذ. عر. [« حمی » دن مص. تفعل] صاقینمه، پرهیز ایتمه . ن.

تحمید { سذ. عر. ج : تحمیدات. [« حمد » دن مص. تفعیل] حمد وثنا ایتمه، شکر ایتمه .

تحمیس { سذ. عر. [« حمس » دن مص. تفعیل] و :

تحمیص { سذ. عر. [«حمص» دن مص. تفعیل] (قهوه وسائره) قاورمه . ن. = تر. قهوه‌نك قاوریلوب دوگلدیکی و صاتلدیغی محل، حاضر دوکلمش قهوه صاتیلان دکان .

تحمیق { سذ. عر. [« حمق » دن مص. تفعیل] حماقته نسبت ایتمه، حماقت عزو واسناد ایتمه . ن.

تحمیل { سذ. عر. [« حمل » دن مص. تفعیل] ۱. یوکلتمه، حمل ایتمه : اشیاسنی براستره تحمیل ایتدی. ۲. احاله ایتمه : بوایشی ده اوکا تحمیل ایتدیلر .

تحنیط { سذ. عر. [« حنط » دن مص. تفعیل] ۱. (میتی)

بخورله تو تسیلمه. ۲. حیوانات جثه‌لرینی قوروتمه.

تَحَوُّل { سذ. عر. جم: تحولات. [«حال» دن مص. تفعل] بر حالدن بر حاله کچمه، دکیشمه: موسم تحول ایتدی.

تَحویل { سذ. عر. جم: تحویلات. [«حال» دن مص. تفعیل] بر حالدن برحاله قومه، دکیشدیرمه، تبدیل: نثری نظمه تحویل ایتدی. = تر. بورج سندی، تمسك، وعلی الخصوص خزینۀ مالیه‌نك بورجنه مقابل ویریلن سندات. [آنونیم شرکتلرك چیقاردقلری بر نوع سنداته ده «تحویلات» دینلیر.]

تَحِیّات { سش. جم. عر. فد: تحیه. با: تحیه.

تَحَیُّر { سذ. عر. جم: تحیرات. [«حیرت» دن مص. تفعل] حیران اولمه، حیرتده قالمه، شاشه قالمه.

تَحَیُّز { سذ. عر. [«حوز» دن مص. تفعل. — تحوزاولمق اقتضا ایدرکن، بعض امثالی کبی واوینك یایه تبدیلیله تحیزاولمشدر.] بر طوتمه، بر مقام مخصوصی اولمه، حرمت و اعتباره نائلیت: او آدم ایتدیکی ایلکارله مملکتنده تحیز ایتمشدر.

تَحِیّه { سش. عر. جم: تحیات. [«حی» دن مص. تفعیل] برینه حیاك الله یعنی الله عمر ویرسین دیمه، سلام، آشنالق، دعا.

تخالف { سذ. عر. [«خلف» دن مص. تفاعل] بر برینه اویمامه، بر برینه ضد اولمه.

تَخت { س. فا. ۱. حکمدارلرك رسماً اوتوردقلری بیوك صندالیه یاخود قولتوق، مقام، سریر: تخت سلطنت، تخت عالیٔ عثمانی. ۲. مج. حکمدارلق: تخته نائل اولمق.

تَختَروان { س. فا. [تخت = م - روان = متحرك] کبار رجالك وقادینلرك وعلی الخصوص خسته‌لرك نقلنه مخصوص سدیه کبی بر محفه که ایکی استر ویا درت حمال طرفندن قالدیریلوب کوتوریلور.

تَختگاه { س. فا. ۱. تخت محلی، تختك قورلدیغی یر. ۲. پایتخت، بر حکمدارك مقری اولان شهر.

تَختنِشین { ص. فا. [تخت = م. نشستن = اوتورمق] تخته اوتوران، جالس سریر حکومت، مسند حکمداریده بولنان.

تَختهٔ[۱] { س. [فارسیدن] ۱. صفحه حالنده بیچلمش آغاج، دوشمه وقاپلامه وسائره‌یه مخصوص یوفقه کراسته. ۲. آغاج، کراسته، خشب. ۳. لوحه، صفحه: رسم تخته سی، یازی تخته‌سی، دمیر تخته، باقیر تخته. ٤. کورك طولومنك یاریسی: بر تخته کورك. = ص. آغاجدن، خشبدن، کراسته دن معمول: تخته قاشیق، تخته قلیج، تخته بنا. || آقچه تخته‌سی = صرافلرك پاره صایمغه مخصوص لوحه‌سی که بر طرفی آچیق واطراف سائره‌سی پروازله محاط اولوب کوشه‌سی کسیك ومستطیل بر شکل مخصوصده‌در. || اوتوراق تخته‌سی = قایقده اوستنه اوتوریلور پیکه کبی تخته. || ارتفاع تخته‌سی = کونشه معروض اولدیغی حالده کولکه‌نك وضعیتیله وموسمه کوره بعض حسابلرله ساعتی کوسترمکه مخصوص آلت بسیطه. || بر تخته‌ده = پشین ودفعةً: پاره‌سنی بر تخته‌ده صایدم، ویردم. || تخته بیتی، تخته قوروسی = معروف متعفن موذی بوجك، بق. || تخته پاپوشی = اوك ایچنده کییلن ترلك، پانتوفل. || تخته پرده = ۱. قپونك طیشنده ویا ایچنده قوللانیلان قماش قاپلامه‌لی آچیلیر قپانیر چرچیوه‌لردن مرکب پرده. ۲. تخته‌دن اکرتی وموقت بولمه: قغوشی بر تخته پرده ایله ایکی‌یه بولمك. ۳. بر عرصه اطرافنه ویا دیوار اوزرینه چکیلن حائط، تخته حواله. || جدول تخته‌سی = طوغری چیزکیلر چیزمکه مخصوص کناری مستقیم تخته. || چوروك تخته‌یه باصمق = شبهه‌لی ومخاطره‌لی ایشه کیرمك. || حساب تخته‌سی = آقچه تخته‌سی. || دامه، سطرنج تخته‌سی = بو او یونلری اوینامغه مخصوص سطرنجلی ترسیم اولنمش تخته. || سبزه، فیده تخته‌سی = بوستانده سبزه فیده‌سی یتیشدیرمکه مخصوص یاصدیق. || منغل تخته‌سی = منغلك آلتنه قونیلان صاری تنکه قاپلی تخته‌سینی. || یازی تخته‌سی = مکتبده شاکردانه تباشیرله یازی ورقم یازدیریلان سیاه تخته‌دن لوحه.

تَختهٔپوش { س. [فا. تخته = م - پوشیدن = اورتمه] طام اوزرنده دوشمه‌لی یرکه باشلیجه چماشیر سرمکه مخصوص اولور: چماشیری تخته‌پوشده قوروتمق.

تَخْتِیم { سنـ. عر. [«ختم» دن مصـ. تفعیل] مهر باصمه، مهرلمه: مکتوبی تختیم ایتدی. [«مهر» فارسی اولدیغیچون بونك یرینه «تمهیر» دیمه‌ملی.]

تَخْجِیل { سنـ. عر. [«خجل» دن مصـ. تفعیل] اوتاندیرمه، محجوب ایتمه. ن.

تَخَدُّر { سنـ. عر. [«خدر» دن مصـ. تفعل] (قادین) اورتمه، تستر ایتمه. ن. [عضو اویوشمسی معناسیله «خدر» ماده‌سی بوبابدن کلمز.]

تَخْدِیر { سنـ. عر. [«خدر» دن مصـ. تفعیل] (قادینی) اورتوب قاچیرمه، ستر.

تَخْدِیش { سنـ. عر. [«خدش» دن مصـ. تفعیل] طیرمالامه، طیرناقله اینجیتمه. || مجـ. تحریك، تهییج: تخدیش اذهان ایتمك = ذهنلری تحریك وتهییج ایتمك.

تَخْرِیب { سنـ. عر. [«خراب» دن مصـ. تفعیل] خراب و ویران ایتمه، ییقوب بوزمه، معموریتی امحا ایتمه: جنکیزخان نیجه معموره‌لری تخریب ایتمشیدی.

تَخَشُّع { سنـ. عر. [«خشوع» دن مصـ. تفعل] تواضع ایتمه، کندینی آشاغی طوتوب کبر وغروردن اجتناب ایتمه. ن.

تَخَشُّن { سنـ. عر. [«خشونت» دن مصـ. تفعل] خشونت کوسترمه، سرتلشمه، قابالاشمه. ن.

تَخَصُّص { سنـ. عر. [«خصوص» دن مصـ. تفعل] خصوصی و مخصوص اولمه. [«اختصاص» دها مستعملدر.]

تَخْصِیص { سنـ. عر. جـ. تخصیصات. [«خصوص» دن مصـ. تفعیل] برشیئی برینه ویا برجهته مخصوص و معین ایتمه، حصر وتعیین ایتمه: کندیسنه بر اوطه تخصیص ایتدیلر؛ چایرك بر پارچه‌سنی آتلرینه تخصیص ایتدی. || بالتخصیص = مخصوصاً، آیریجه، آیره‌رق. = جـ. برشخص ویا دائره وهیئته تعیین ایدلمش معاشات ومعینات ومصارف سائره، مخصصات: معارف نظارتنك تخصیصات سنویه‌سی. [«مخصصات» دها طوغریدر.]

تَخْضِیب { سنـ. عر. [«خضب» دن مصـ. تفعیل] بویامه. [باشلیجه صاچ وصقال حقنده مستعملدر.]

تَخَطُّر { وتخاطر. سنـ. عر. خاطره کتیرمه وخاطره کلمه معنالریله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده معنالری بسبتون بشقه اولدیغندن، یاکلیشدر.

تَخْطِیط { سنـ. عر. [«خط» دن مصـ. تفعیل] چیزمه، چیزکیلرله تعیین وتحدید. || تخطیط اراضی = اراضینك احوال واشکال خارجیه‌سندن بحث ایدن علم، طوپوغرافیا.

تَخْطِئَه { سشـ. عر. [«خطاء» دن مصـ. تفعیل] خطایه نسبت ایتمه، خطا وغلط عزو واسنادی، یاکلیشنی چیقارمه: بنی، بنم سوزمی تخطئه ایتمك ایستیور.

تَخْفِیف { سنـ. عر. [«خفت» دن مصـ. تفعیل] ١. خفیفلتمه، آغرلغنی آزالتمه: یوکنی تخفیف ایتدی. ٢. قولایلاشدیرمه، تسهیل، تهوین: یازین درسلری تخفیف ایتملی؛ تخفیف مجازات.

تَخَلُّص { سنـ. عر. [«خلوص» دن مصـ. تفعل] ١. خلاص اولمه، قورتلمه. ن. ٢. شعرده برمخلص قوللانمه: قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری «محبی» تخلص بیوررلردی.

تَخَلُّف { سنـ. عر. [«خلاف» دن مصـ. تفعل] کریده قالمه، آرقه‌ده براغلمه. [بو معنا ایله لسانمزده پك مستعمل اولمیوب، سهواً عدم اصابت، دکیشمه، تخالف و اختلاف یرینه قوللانیلیر.]

تَخَلُّق { سنـ. عر. [«خلق» دن مصـ. تفعل] برخوی و طبیعتله متصف اولمه: اخلاق حمیده ایله تخلق ایتمك.

تَخَلِّی { سنـ. عر. [«خلاء» دن مصـ. تفعل] تنهایه چکلمه، یالکز قالمه. ن.

تَخْلِیص { سنـ. عر. [«خلاص» دن مصـ. تفعیل] قورتارمه، خلاص بولدیرمه: کندیسنی عذابدن، بورجدن، محبسدن تخلیص ایتدی. || تخلیص کریبان = یاقه‌یی قورتارمه، قورتلمه. || تخلیصیه اداره‌سی = دکز قضازدکانی تخلیص ایچون تشکیل اولنان اداره، جان قورتارانلر. || تخلیصیه مدالیه‌سی = تخلیص جان ایدنلره ویرلمك اوزره مأثر عالیهٔ حضرت پادشاهیدن اوله‌رق ٣١٠ سنه‌سنده احداث بیورلمشدر.

تَخْلِیط { سنـ. عر. [«خلط» دن مصـ. تفعیل] ١. قاریشدیرمه، برشیئك خالصلکنی بوزه‌جق صورتده ایچنه بشقه شیئلر مزج ایتمه. ٢. تشویش ایتمه، بوزمه.

تَخْلِیف { سنـ. عر. [«خلف» دن مصـ. تفعیل] برینی خلف براقمه، کندی یرینه ترك ایتمه.

تَخْلِیل { سنـ. عر. [«خل» دن مصـ. تفعیل] کیمـ. اکشیتمه،

اكشيلك پيدا ايتديرمه.

تخليه { سذ. عر. [« خلاء » دن مص. تفعيل] ١. بوشالتمه، بوش براقمه، بر بناء وسائره‌نك ايچنده آدملری واشياسی آلوب بوش براقمه : اوی تخليه ايتدی. ٢. بر شهر ويا قلعه ومملكتك ايچنده‌كی عسكر واسلحه ومهمات حربيه‌يی آلوب دشمن غالبك دخولنه مهيا براقمه : فلان قلعه‌يی تخليه ايتديلر. || تخليهٔ سبيل = بر محبوسی قويويرمه، سربست براقمه : تخليهٔ سبيلنی استدعا ايتمشدر.

تخم { س. فا. [تر. زبانزدی تو. خوم] ١. نباتاتك چيچكدن صكره ويردكلری دانه.كه : طوپراغه كوملنجه، كندی جنسندن برنباتك بيتمسنه سبب اولور، بذر، چكردك. برطاقملرينك كنديلری وبرطاقملرينك قشرلری انسان وحيواناته مأكل اولور؛ بغدای، مصر، نخود، فندق، بادم، وشفتالی، الما، قاوڭ ايكنجی نوعندندر. ٢. انسان وحيوانك تخمی حكمنده اولان نطفه، دول : او آدمك تخمی يوقدر؛ بوآتك تخمی آلملی. ٣. بعض بوجكلرك تخم شكلنده كوچك يومورطه‌لری : بيت تخمی، سركه؛ چكركه تخمی. || تخم آتمق = تخم اكمك.

تخمر { سذ. عر. [« خمر » دن مص. تفعل] مايه‌لنمه، اكشيمه : شراب، خمور تخمر ايتدی.

تخمه { سذ. عر. [« وخم » دن] ط. معده طولغونلغی، معده فسادی، هضمسزلق.

تخمير { سذ. عر. [« خمر » دن مص. تفعيل] مايه‌لنديرمه : شرابی، خموری تخمير ايتمك.

تخميس { سذ. عر. [« خمس » دن مص. تفعيل] ١. برشيئی بش قات ويا بش كوشه‌لی ايتمه. ٢. د. برشاعرك برغزلنی آلوب هربيتندن اول دها اوچ مصراع ايراديله بشر مصراعلی قطعه‌لردن مركب برغزل مخمس ترتيب ايتمه: شاعر باقی سلطان سليمان خان حضرتلرينك غزل مشهورينی تخميس ايتمشدر.

تخمين { سذ عر. ج : تخمينات. [« خمن » دن مص. تفعيل] ظن وقياسله حكم ايتمه، كسمكسزين آشاغی يوقاری بر مقدار وتقريبی برحال بيان ايتمه: بوتارله‌نك بوينی بشيوز آرشين تخمين ايديورم؛ اوزاقدن كوردكلری قراردی‌يی بركوی تخمين ايتديلر؛ بواوطه‌نك مفروشاتنه نه‌قدر قماش كيده‌جكنی تخمين ايدك. || تخمين كرده = تخمين ايدلمش.

تخميناً { ح. عر. ظن وقياس طريقيله، تقريباً، آشاغی يوقاری : بوتارله تخميناً قرق دونمدر؛ بوابنيه‌يه تخميناً بش بيك كرميت كيدر.

تخمينی { ص. عر. ث : تخمينيه. تخمينه منسوب ومتعلق، تخمينه مبنی، تخمين ايله واقع اولان : حساب تخمينی، مقدار تخمينی، قيمت تخمينيه.

تخويف { سذ.عر.ج: تخويفات. قورقوتمه، اوركوتمه، تهديد.

تخيّل { سذ. عر. ج : تخيلات. [« خيال » دن مص. تفعل] وهم وخيال ايله تصور ايتمه، اصلسز برشيئه ذهنده وجود ويرمه وهم وخياله طالمه، خيالاته اويمه، قورندی : انسان تخيلاته طالنجه حقيقتی كوره‌مز.

تخيير { سذ. عر. [« خير » دن مص. تفعيل] ايكی شیء آراسنده برينی سچمكه مختار براقمه، ايستديكنی سچمكی تكليف ايتمه : بن مالی ايكی بلوك ايدوب ايستديكنی آلمه‌ده كنديسنی تخيير ايتدم.

تدابير { سذ. ج. عر. فد : تدبير. با : تدبير.

تداخل { سذ. عر. ج : تداخلات. [« دخول » دن مص. تفاعل] ١. بربری ايچنه كيرمه. ٢. برمعين پاره ويا بورج تقسيطی ويرله‌دن ديكرينك ايشلمه‌سی، تأدياتك تأخری، منتظم صورتده جريان ايتمه‌مسی : تداخلده قالمق، تداخله بينمك = وقت وزمانيله ويرله‌ميوب بريكمك.

تدارك { سذ. عر. ج : تداركات. [« درك » دن مص. تفاعل. — غلط مشهور اوله‌رق رانك كسريله زبانزددر.] آراشدروب بولمه، الده ايدوب حاضر بولنديرمه، تهيئه، استحضار: قيشلق ذخيره‌سنی تدارك ايتدی؛ مهمات حربيه‌نك تداركيله اشتغال اولنيور؛ برطاقم تداركاته مشغول ايدی؛ تداركات سفريه، حربيه.

تداركلی { ص. اقتضا ايدن شيئلری وقت وزمانيله تهيئه واستحضار ايتمش اولان:

انسان سفر ایچون دائما تدارکلی طاورانملیدر .

تدافُع { سنذ. عر. [« دفع » دن مص. تفاعل] ١. بربرینی دفع ایتمه، ایتشمه، قاقیشمه. ‖ ٢. کندینی محافظه ایدوب خصمك تعرضنه مقابله ایتمه، تعرض وتجاوز ایتمکسزین کندی یرینی محافظةً قارشی طورمه. [بو معنا لسانمزده تعرض و تجاوزه مقابل و تحفظله مرادف اوله‌رق اصطلاح اولمشدر.]

تدافُعی { ص. عر. ٔ: تدافعیه. تدافع وتحفظه منسوب ومتعلق، تعرض وتجاوز صورتنده اولمیوب مجرد خصمك واقع اولان تجاوزاتنه مقابله اساسنه مستند اولان: تدافعی حرکتده بولنمغه قرار ویرمشلردر؛ بینلرنده تدافعی و تعرضی بر اتفاق عقد ایتمشلردر.

تداوُل { سنذ. عر. ج: تداولات. [« دول » دن مص. تفاعل] الدن اله کزمه، طولاشمه، قوللانلمه، موقع استعمالده بولنمه: بو مملکتده خانگی آقچه تداول ایدیور؟ یکی سنه تداوله چیقاریلان قوائم نقدیه، بانق نوتلر؛ اوزان ومقاییس جدیده دها موقع تداوله قونمامشدر. [عربیده متعدی اولدیغی حالده، لسانمزده لازم اوله‌رق استعمالی شایع اولمشدر.]

تداوی { سنذ. عر. [« دوی » دن مص. تفاعل] بر علاج ویا تدبیر طبی استعمالیله کندی کندینه باقمه، کندی کندینه معالجه ایتمه، کندینه باقمه: لاجل التداوی آوروپایه گیتدی؛ وجع مفاصله قارشی دکیزده استحمام ایله تداوی ایدنلر واردر. ‖ ط. تداوی بالضد، تداوی بالما، تداوی بالمثل و سائره = مداواة اصول مختلفه‌سی.

« تداوی » بو وجهله کندی کندینه باقمه معناسنه مخصوص اولوب، لسانمزده متعدی اوله‌رق « مداواة » یرینه قوللانلمسی یا کلیشدر؛ « تداوی ایچون کوندریلان طبیب » دیمك طوغری اوله‌ماز؛ « تداوی ایچون کوندریلن خسته »، و « مداواة ایچون کوندریلان طبیب » دیمك اقتضا ایدر.

تدبیر { سنذ. عر. ج: تدابیر. [« دبور » دن مص. تفعیل] ١. بر ایشك عاقبتنی دوشونه‌رك اسباب حصول و موفقیتنه تشبث: تدبیر امور ایتمك؛ تدبیرده قصور ایتمه‌ملی. ‖ ٢. بر ایشك موفقیت پذیر اولمسیچون دوشونلمش طریق: کوزل بر تدبیر قورمش؛ بر طاقم تدابیر حکیمانه ایله موفق اولدی. ‖ حسن تدبیر = ایی دوشونیله‌رك قوریلان طریق. ‖ سؤ تدبیر = ایی دوشونه‌میه‌رك ایدیلن یا کلیش تشبث. ‖ تدبیر منزل = وقتیله ادارهٔ بیتیه معناسیله قوللانیله‌رق ادارهٔ بیتیه قواعدندن بحث ایدن علمه علم اولمش ایسه ده، ادارهٔ بیتیه ویا اقتصاد بیتی دیمك بلکه دها مناسبدر.

تدبیرسِز { ص. ایشك صوکنی دوشونمین و ایشنك صوکی ایی چیقمق ایچون اقتضا ایدن اسبابه توسل ایتمین، غافل: بو ایشده تدبیرسز طاوراندی. ═ ح. ایشك صوکنی دوشونمکسزین، بلا تدبیر: انسان تدبیرسز هیچ بر وقت ایشنده موفق اوله‌ماز.

تدبیرسِزلك { س. ایشك صوکنی دوشونمیش، اقتضا ایدن اسبابه توسل ایتمیش، غفلت: تدبیرسزلك دائما ندامتی منتج اولور.

تدبیرلی { ص. ایشك صوکنی دوشونن و موفقیتیچون اقتضا ایدن اسبابه توسل ایدن: تدبیرلی آدم دائما موفق اولور؛ انسان ایشنده تدبیرلی طاورانملیدر.

تدرُّس { سنذ. عر. [« درس » دن مص. تفعل] درس آلمه، درس اوقومه، اوکرنمه، تعلم: تدرس سننی تدریس سنی تعقیب ایدر.

تدریج { سنذ. عر. ج: تدریجات. [« دروج » دن مص. تفعیل] درجه درجه یعنی باصاماق باصاماق ایلریله‌یه‌رك یاخود ایلریلتمه، آزر آزر حرکت: انسان هر ایشه تدریج ایله آلیشیر؛ تدریج ایله قزانیلان مالك قیمتی بیلنیر. ‖ بالتدریج = تدریج ایله: تدریجاً، درجه درجه، یواش یواش، آزر آزر.

تدریجاً { ح. عر. درجه درجه، بالتدریج، آزر آزر، یواش یواش: الك کوچك مأموریتدن باشلایه‌رق تدریجاً اعلا المناصبه واصل اولدی؛ تدریجاً علاج دها ایی تأثیر ایدر.

تدریجی { ص. عر. ٔ: تدریجیه. تدریجله واقع اولان، یواش یواش اجرا اولنان: استیناس

تدریجی، الفت تدریجیه = یواش یواش آلیشمه.

تَدریس (سنـ. عر. جـ: تدریسات. [«درس» دن مصـ. تفعیل] درس ویرمه، درس اوکرتمه: اکمال تحصیلدن صکره تدریسله اشتغاله باشلادی؛ تدریسات نافعه‌سیله مملکتنه بیوك خدمتلر ایتدی؛ نحوی بر اصول مخصوصه‌ده تدریس ایدیور.

تَدفین (دفن معناسیله قوللانانلر وار ایسه‌ده، «دفن» ذاتاً متعدی اولوب، تفعیل بابندن اصلا کلمدیکندن، غلطدر. قوللانلمامیلدر.

تَدقیق (سنـ. عر. جـ: تدقیقات. [«دقت» دن مصـ. تفعیل] ١. اینجلتمه، اوفالتمه، اوفاق اوفاق قیروب ازمه. ف. ٢. مجـ. اینجه‌دن اینجه‌یه آراشدروب صوره‌رق حقیقتی میدانه چیقارمه، اینجه‌دن اینجه‌یه تحقیق ایتمه: کیفیتی بالاطراف تدقیق ایتمك؛ اجرای تدقیقات ایتمك.

تَدمیر (سنـ. عر. [«دمار» دن مصـ. تفعیل] محو وهلاك ایتمه: اشقیایی قهر وتدمیر ایتدی.

تَدَنّی (سنـ. عر. جـ: تدنیات. [«دنائت» دن مصـ. تفعل] آشاغی اینمه، تنزل، آشاغیلامه، ترقی مقابلی: ذخیره‌نك فیاتی تدنی ایتدی؛ یونانستانده تجارت نقطه‌سندن ترقی کوریلیور ایسه‌ده ادبیاتده تدنی واقع اولدیغی ظاهردر؛ امریقالیلرك ترقیاتنه مقابل اسپانیالیلر تدنی ایتمکده‌در. [عربیده اصل بومعنایه کلیوب، متعدی اوله‌رق برینه دنائت عطف واسناد ایتمك معناسنه مخصوصدر.]

تَدویر (سنـ. عر. [«دور» دن مصـ. تفعیل] ١. چویرمه، دوندیرمه: تدویر چرخ ایتمك. ٢. یووارلاق ومدور یاخود دائروی ایتمه: تدویرشکل مربع.

تَدوین (سنـ. عر. [«دیوان» دن مصـ. تفعیل] ١. متفرق اشعار وسائره‌یی جمع ایدوب بر دیوان ترتیب ایتمه: یزیدك اشعارینی تدوین ایتمشلردر. ٢. مرتب ومنتظم بیوك کتابلر جمع وترتیب ایتمه: نیجه مجلدات تدوین ایتمشدی.

تَدهیش (سنـ. عر. [«دهش» دن مصـ. تفعیل] دهشته دوچار ایتمه، شاشیرتمه، اورکوتمه.

تَدهین (سنـ. عر. [«دهن» دن مصـ. تفعیل] یاغ ویا پوماده کبی کوزل قوقولی بر شیء سورمه: صاچلرینی تدهین ایتمشیدی.

تَدَیُّن (سنـ. عر. [«دین» دن مصـ. تفعل] ١. بر دینه تابع اولمه: دین اسلامله تدین ایتدی. ٢. دیننده ثابت ومتین اولمه، احکام دینیه‌سنه تماميله رعایت ایتمه: تدین بشقه وتعصب بشقه‌در.

تَذاکِر (سش. جـ. عر. فد: تذکره یا: تذکره.

تَذَبذُب (سنـ. عر. [«ذبذبه» دن مصـ. تفعلل] قرارسزلق، تردد، انتظامسزلق، قاریشیقلق: بر حال تذبذبده بولنیور.

تَذکار (سنـ. عر. آکمه، خاطره کتیرمه، یاد ایتمه: تذکار ماضی. [تانك کسریله تلفظی غلطدر.]

تَذَکُّر (سنـ. عر. جـ: تذکرات [«ذکر» دن مصـ. تفعل] ١. خاطره کتیرمه، درخاطر ایتمه: کچمشی تذکر ایتدی. ٢. بر قاچ کشی مجلس قوروب بر ایش ایچون لقردی ایتمه، مذاکره: بو ایشی تذکر ایتدیلر؛ ایش موقع تذکره قوندی. [بو ایکنجی معنی عربیده اولمیوب، شوری دینایر.]

تَذکِره (سنـ. عر. جـ: تذاکر. [«ذکر» دن. ـــ کافك فتحیله قرائتی غلطدر.] ١. یاد ایتمکه وسیله اولان کاغد، پوصله، ورقه. ٢. برشهرك ایچنده بولنان دوائر رسمیه ویا افراد بیننده تعاطی اولنان محررات: تذکره یازمق؛ تذکرهٔ سامیه = مقام صدارت عظمادن یازیلان تذکره؛ تذکرهٔ جوابیه = جواباً یازیلان ورقه. ٣. نفوسه و اصناف وسائره‌یه ویریلن رسمی کاغد: تذکرهٔ عثمانیه = تابعیت تذکره‌سی؛ اصناف تذکره‌سی = پاتنت؛ مرور تذکره‌سی = پاساپورت؛ کمرك تذکره‌سی = برمالك کمرك رسمی ویرلدیکنی مبین اولان پوصله. ٤. بر علم وفنه دائر ماحضردن معلومات مختصره‌یی حاوی رساله، آجنده. ٥. برصنف مشاهیرك مختصراً تراجم

احوالنی وبعض اقوال ومناقبنی حاوی کتاب : تذکرة الشعراء، تذکرة الاولیاء وسائره .

تذکره‌جی { س. قدیمده دعاوی خلاصه‌سنی ضبط وتحریر ایدن مأمور .

تذکره‌لك { ص. تذکره یازمغه مخصوص (کاغد) که تقریرلکدن کوچك وپوصله‌لقدن بیوك اولور .

تذکیر { سذ. عر. [«ذکر»دن مص. تفعیل] ۱. خاطره کتیرمه، درخاطر ایتدیرمه. ۲. برکلمه‌یی مذکر قوللانمه : تذکیر وتأنیث قاعده‌لری .

تذلّل { سذ. عر. جـ : تذللات. [«ذلت» دن مص. تفعل] کندینی خوار وحقیر کوسترمه، ذلته قاتلانمه، تنزل .

تذلیل { سذ. عر. [«ذلت»دن مص. تفعیل] تحقیر ایتمه، خوار وذلیل ایتمه : خست صاحبنی تذلیل ایدر .

تذهیب { سذ. عر. [«ذهب»دن مص. تفعیل] آلتین ورق سورمه، یالدیزلامه : بر کتابی تذهیب ایتمك = طرز قدیم اوزره یالدیزله تزیین ایلمك .

تذهیبجی { س. کتابلری یالدیز-لامغله مشغول اولان آدم، مذهب .

تذییل { سذ. عر. [«ذیل» دن مص. تفعیل] ذیل علاوه ایتمه، اکمله، برکتابه ذیل یازمه : شقایق نعمانیه‌یی برقاچ ذات بربرینی متعاقب تذییل ایتمشلردر.

تر { س. حرارتدن انسانك بدنی مساماتندن ترشح ایدن صو، عرق : تر دوکمك. || آلن تری = سعی، امك. || آیاق تری = طبیبه ویریلن ویزیته اجرتی. || تر آلیشدیرمق = ترینی قوروتمق. || تردوشکی = لحوسه‌نك یاتیرلدیغی دوشك. || تردوکمك = ۱. ترلمك. ۲. محجوب ومضطرب اولمق. || قان تر ایچنده قالمق = پك زیاده ترلیوب یورلمق. || صوثوق تر دوکمك = مناسبتسز برقول ویا فعلدن محجوب اولمق. || تره یاتمق = مخصوص ترلمك اوزره صیجاق شیئلر ایچوب وآیاقلری صیجاق صویه قویوب زیاده اورتنمك .

تر { ص. یکی ترلمش، یکی چیقمش : تربییق = هنوز چیقمش بییق؛ تر بییقلی .

تر { ص. فا. ۱. یاش، رطوبتلی، ایصلاق : چشم تر = یاش، ایصلاق کوز. ۲. تازه، طراوتلی : کل تر، میوهٔ تر، رخسار تر .

تر { د. فا. تفضیل اداتی اوله‌رق فارسی صفتلره الحاق اولنور : خوشتر = دها ایی؛ بالاتر = دها یوکسك؛ کمتر = دها دون. — مبالغه ایچون « ین » دخی علاوه اولنوب، بوصورتله تشکل ایدن اسم تفضیل مفضل منه مضاف اوله‌رق قوللانیلیر : کمترین عباد.

تر { د. تاء مفتوحه ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب مبالغه بیان ایدر : ترتمیز.

تر { یاخود تیر وتیریل. مه. دیتره-مکی تصویر ایدر. واکثریا مکرر قوللانیلیر : ترتر، تیرتیر، تیریل تیریل تیتریوردی .

تراب { سذ. عر. جـ : اتربه. طو. پراق، توز : آیاغنك ترابی‌یم .

ترابی { ص. عر. ث : ترابیه. طو. پراغه منسوب ومتعلق : عملیات ترابیه .

تراجم { سذ. جـ. عر. فذ : ترجمه. [لا : ترجمه. [جیمك ضمیله قرائتی غلطدر.]

تراخی { سذ. عر. [«رخوة» دن مص. تفاعل] کوشه‌مه، کوشك وسست اولمه، ایشده غیرتسزلك واهمال وتأنی کوستر-مه. [مصدر کبی یعنی ایتمك و ایلمك ایله پك قوللانلمیوب، اسم کبی قوللانیلیر.]

ترادف { سذ. عر. [«ردف»دن مص. تفاعل] ۱. بربری آرقه‌سندن کیتمه، بربرینی تعقیب ایتمه : رحمت ایله برکتك ترادفی. ۲. د. ایکی ویا زیاده لفظك برمعنایه کلمسی : بو ایکی کلمه آره-سنده ترادف واردر .

ترازو { س. فا. [تر. زبانزدی : ترازی] ۱. معروف طارتی آلتی که اورته‌سندن بر عموده مربوط ویا معلق موازی بر چبوغك ایکی اوجنه تعلیق اولنمش ایکی معدن صفحه‌دن عبارت اولوب بونلرك برینه طارتیله‌جق شیء و دیکرینه درهم و اوقه علامتلری وضع اولنور، میزان. ۲. مج. موازنه، اعتدال. || ترازویه اورمق = تأمل ایتمك. || ترازو دیلی = ترازونك اورته‌سنده اولوب بر طرفه میلنی کوسترن دیلجك؛ ومج. ایستدیکی طرفه دونن شیء. || ترازو کوزی = کفه. || حذا ترازوسی = بر سطح حذاسنك طوغری اولوب اولمدیغنی تعیینه

مخصوص آلت كه ایچی صو ایله طولی وبرآز هوایی حاوی بر شیشه بوریدن عبارتدر. || صو ترازوسی = آقار صویك میلانی قوتنی غائب ایتمه‌سیچون صو یولنك مختلف محللرنده بوریلر یوقاری‌یه قالقمق اوزره یاپیلان قله .

تراش { س. [فارسیدن] ۱. اوستره دینلن آلت مخصوصه ایله قیللرك دیبدن قازلمسی، حلق: تراش ایتمك، تراش اولمق. ۲. تراش ایدیله‌جك قیللر، ایكی تراش آره‌سنده بیتن توك: تراشی كلمش؛ تراشی آغارمش. ۳. یوزك تراش اولنان یری. || دیكنه تراش = خام تكلیف. == ص. تراش اولمش، صقالی تراش ایتمش: تراش بر آدم. [عربی كبی قوللانه‌رق مطروش دیمك عبثدر.]

تراش { س. فا. [« تراشیدن » فعلندن سم‌مص.] اوستدن وسطحی صورتده یونتمه. == ص. فا. ۱. اوستدن وسطحی صورتده یونتان، یونته‌رق دوزلتن. [صتر. تشكیلنه كیرر:] قلمتراش = قلم یونتمغه مخصوص چاقی؛ سمتراش [زبانزدی : صونتراش] حیوان طیرناغنی یونته‌جق آلت. ۲. یونتلمش : الماستراش = الماسله یونتلمش بللور.

تراشیده { ص. فا. ۱. تراش اولمش، محلوق : تراشیده برون = تراش‌اولمش بییق. ۲. یونتلمش، سطحی یونیله‌رق دوزلمش. || ناتراشیده = یونتلمامش، تربیه‌سز، قبا.

تراضی { سذ. عر. [« رضا » دن مص. تفاعل] بربرینی راضی ایتمه، طرفین آره‌سنده رضالاشمه؛ بالتراضی = رضاء طرفینله.

تراطور { س. فندیق ویا جوز ایچی ازمه‌سیله ایتمك ایچی وسركه و صارمساقدن یاپیلان صالچه‌كه بعض یمكره و صلاته‌لره علاوه اولنور.

ترافع { سذ. عر. [« رفع » دن مص. تفاعل] بربری علیهنه دعوی ایده‌رك محكمه‌یه مراجعت. [«مرافعه» دها مستعملدر.]

تراكم { سذ. عر. [«ركم»دن مص. تفاعل] بریكمه، طوپلانمه، ییغلمه : تراكم ایدن صولر؛ عمله‌نك كونده‌لكلری تراكم ایتمشیدی. || ط. تراكم دم = برعضوه قان هجوم ایتمه.

تراكیب { سذ. جم. عر. فد : تركیب. با : تركیب.

ترامپته { س. [فر. Trompette چفته جوماقله چالینان كوچك طاول‌كه عسكره قومانده ایچون قوللانیلیر. [فرانسزجه‌سی بوری دیمك اولدیغی حالده، سهواً (تامبور) یرینه آلنمشدر.]

ترامپته‌جی { س. ترامپته دینلن كوچك طاوّلی چالان نفر.

ترامپه { س. [ایتا. Tramuta? مبادله، برمالك دیكر بر مال ایله مبادله اولنمسی : فایتونی برقوبه ایله ترامپه ایتدم.

ترامپه‌جی { س. مالنی بشقه مال ایله ترامپه ایده‌رك تجارت ایدن آدم، اسكی اثواب ویا دمیره قارشی اوفاق تفك شیئلر صاتان سیار صاتیجی.

ترامواى { س. [نكا. - Tram way] اویوق دمیر یول اوزرنده حیوانله تحریك اولنور عمومی آرابه : ترامواى آرابه‌سی، ترامواى یولی.

ترانسپورط { س. [فر. Transport لیطوغرافیاده یازی ویارسملك اجزالی كاغدواسطه‌سیله برطاشدن دیكرینه نقلی، نقل.

ترانسیت { س. [فر. Transit تجار مالنك براجنبی مملكتندن كلوب دیكر براجنبی مملكتنه كیتمك اوزره براوچنجی مملكتدن كچمسی : ترانسیت مالی، ترانسیت تجارتی.

ترانه { س. فا. نغمه، آهنك، مقام: ترانهٔ سحر = صباح نغمه‌سی. || ترانه پرداز = نغمه‌زن.

تراورس { س. [فر. Traverse دمیر یولك (رای) دینلن طولانی دمیرلری آلتنه عرضاً قونیلان آغاج ویا دمیر طبان.

تراویح { سش. جم. عر. [فد : ترویحه غیر مستعملدر] رمضان كیجه‌لری یاتسی نمازینی متعاقب جماعتله قیلنان یكرمی ركعتلك نمازكه حضرت عمر (رضه) لك زمان خلافتنده عادت اولمشدر : تراویح قیلمق، ترویحه كیتمك، تراویح نمازی.

تربوش { س. [فا. «سرپوش» دن معرب « طربوش» دن] اوفاق فس، مزین طاقیه.

تربه { سش. عر. [شعرده بعضاً فارسی‌عادتی اوزره « تربت» صورتنده قوللانیلیر.] ۱. بر

آدمك مدفون بولنديغى طو-
پراق، مزار، مرقد. ٢. كبار
ومظنهٔ كرامك مرقدلرى اوزر-
ينه تأسيس اولنان بنا كه اكثريا
زيارتكاه اولور: جنتمكان سلطان
سليمخان حضرتلرينك تربه‌سى.

تربه دار { س. فا. كبار ويا مظنه- دن بر ذاتك تربه‌سى } خدمتنى كورمكله موظف آدم.

تربه دارلق { س. تربه دار خد- مت ووظيفه‌سى، بر } تربه يه باقمغه مأمور آدمك حالى.

تربيع { سذ. عر. [«ربع» دن مص. تفعيل] ١. دردده } ابلاغ، دردقات ايتمه. ٢. دردده تقسيم، درت پاى ايتمه. ٣. ه. درت كوشه‌لى يابمه، طول وعرضنى بر حساب ايتمه: دائره‌نك تربيعى. ٤. بر عددى كنديسنه ضرب ايتمه كه اوستنه كوچك بر ٢ رقمى يازلمغله افاده اولنور: ٨ ٢ كبى كه ٦٤ ديمكدر. ٥. هـ. قمرك دردده برى يعنى نصف دائره كورينه‌جك منزلده بولنمسى كه برويا اوچ هفته‌لق اولمسيدر؛ برنجيسنه تربيع اول. وايكنجيسنه تربيع اخير ديرلر. ٦. د. برقطعه‌نك هر مصراعنه اوچ ويا هر بيتنه ايكى مصراع علاوه‌سى: فلان شاعرك بر غزلنى تربيع ايتدى.

تربيعاً { ح. عر. ه. مربع اوله- رق، طول وعرضنى } حساب ايدەرك: تارله‌يى تربيعاً اولچمك؛ بو اراضى تربيعاً يكرمى كيلومتره‌دره.

تربيه { سذ. عر. [«ربو» دن مص. تفعيل. — شعرده } نادراً فارسى عادتى اوزره «تربيت» قوللانيلير.] ١. بسليوب يتيشديرمه، بيوتمه: حيوانات، ايپك بوجكى، طيور بيتيه، فدان، چيچك تربيه ايديور. ٢. علم و ادب اوكرتمه، تأديب، تعليم، تهذيب اخلاق: چوجقلرينى ايى تربيه ايتدى؛ قيزينه اصل تربيه ويره‌جك والده‌سيدر؛ چوجق ايلك تربيه‌يى عائله‌سنده كورور. ٣. آليشديرمه الفت ايتديرمه، تأنيس، تعليم: آيى‌يى، مايمونى تربيه ايدرلر؛ تربيه اولمش آت. ٤. ادب اوكرتمه‌سنه مدار اولمق اوزره خفيف صورتده جزا ويرمه، تأديب: بو چوجق پك چيغرندن چيقدى، تربيه ايستر. ٥. بعض يمكلره يمورطه وليمون ياخود سركه وصالچه وسائره علاوه‌سيله لذت ويرلمسى: چوربه‌يى، پليچى، يخنى‌يى تربيه ايتمك.

تربيه { س. [آنفة البيان كلمهٔ عر- بيه‌دن مأخوذ] } آرابه بيكيرينك ديزكينى.

تربيه‌جى { ص. تربيه ايدن، مربى: سن بنم تربيه‌جيم دكلسك. }

تربيه سز { ص. ١. تعليم وتربيه وادبى يرنده اولميان: } تربيه‌سز آدم. ٢. تربيه‌اولمامش: تربيه‌سز چوربه.

تربيه سزلك { س. تعليم وتربيه وادب فقدانى. }

تربيه كرده { ص. فا. تربيه او- لمش: بو چوجق } فلان استادك تربيه كرده‌سيدر.

تربيه‌لى { ص. ١. تعليم وتربيه و ادبى يرنده اولان: } تربيه‌لى آدم؛ چوق تربيه‌لى چوجقدر. ٢. تربيه دينان يمورطه وليمون صالچه‌سى علاوه اولنمش: تربيه‌لى چوربه.

ترتب { سذ. عر. [«رتوب» دن. مص. تفعل] ١. صره‌لانمه، } صره‌سنده اولمه، صره‌سى كلمه. ز. ٢. تعلق ايتمه، عائد اولمه، ايجاب واقتضا ايتمه: عهده‌مه ترتب ايدن وظيفه؛ بوندن بكا بر كونه مسئوليت ترتب ايتمز.

ترتيب { سذ. عر. ج: ترتيبات. [«رتوب» دن مص. } تفعيل] ١. صره‌لامه، صره‌سنه قويمه، ديزمه، تنظيم: صفلرى، اشيايى، درسلرى ترتيب ايتمك. ٢. حاضرلامه، تهيئه: برضيافت ترتيب ايتدى. ٣. متفرق اجزايى بربره كتيروب تركيب وتشكيل ايتمه: هر برى بر ساز بيلير بر قاچ آدم طوپلايوب بر باندو موسيقه ترتيب ايتمش. ٤. اصول، نظام، طرز: بو ترتيب اوزره. ٥. نيت، قورنتى، تصور: بنم بوبابده بر ترتيبم واردر. ٦. طاقم، صنف، فصل: اسهامك برنجى، ايكنجى ترتيبى. ٧. ط. بر طبيبك بر خسته‌يى مداوات صره‌سنده قوللانديغى معالجات وتنبيهاتك مجموعى: فلان طبيبك ترتيبى بكا پك ايى كلدى. [فر. Traitement] ٨. بر علاجك اجزاء مختلفه مقاديرندن صورت استحضار وتشكيلى: بو علاج فلان طبيبك، بو شروب فلان اجزاجينك ترتيبيدر. [فر. Formule] ٩. طب. قورشوندن دوكمه حروفاتك طبع ايچون بربره كتيريله‌رك صره‌لانمسى، مرتب ايشى، مرتبلك: ترتيب مهارته متوقف برصنعتدر. ١٠. بردن دستگاهه قونيلان ديزلمش صحيفه‌لر مقدارى: سكز،

اون آلتی، اوتوز ایکی صحیفه‌لك ترتیب؛ بو کتاب قاچ ترتیب اولور؟ || مـ. خط ترتیب = بر قوسدن محوره چکیلن خط مستقیم. [فر. Ordonnée]

ترتیبجی { ص. ۱. هر شیئی صره‌سنه قویوب کوزل تنظیم وترتیب ایتمکی بیلن. ۲. دائما ترتیبلر وتصورات وقوروندیلرله اوغراشان.

ترتیب ساز { ص. فا. [عر. ترتیب = م. فا. ساختن = یاپمق] ترتیب یاپیجی، ترتیبله اوغراشان، ترتیبجی.

ترتیبسز { ص. ترتیب واصول و نظامی اولمیان، نظامسز، اصولسز، غیر منتظم: پك ترتیبسز بر اودر.

ترتیبسزلك { س. نظامسزلق، اصولسزلك، عدم انتظام: بو اوك ترتیبسزلکی بویله کیدیور.

ترتیبکرده { ص. فا. [عر. ترتیب = م. فا. کرده = ایدلمش] ترتیب وتنظیم ایدلمش، قورلمش: بو اصول فلانك ترتیبکرده‌سیدر.

ترتیبلی { ص. ۱. نظام وترتیبی یرنده، منتظم: پك ترتیبلی بر اودر. ۲. اولدن قورلمش، صورت مخصوصه‌ده دوشونلمش: بو سرقتك ترتیبلی بر ایش اولدیغی ظاهردر.

ترتیبیه { سش. عر. حروفاتك دیزلمسی حقی ومرتب اجرتی اوله‌رق مطبعه‌یه ویریلن آقچه: بهر فورمه‌نك ترتیبیه‌سی یوز اللی غروشدر.

ترتیل { سذ. عر. [«رتل» دن مصـ. تفعیل] (قرآن کریمی) حسن صوتله واصول وقاعده ایله قرائت وتلاوت ایتمه.

ترتیل { س. با: طرطیل.

ترجمان { سذ. عر. [«ترجمه» دن] بر لساندن دیکر بر لسانه چویروب مقصدی آکلادان آدم، دیلماج: بر برمزك لسانی بیلمدیکمز ایچون ترجمانله آکلاشمغه مجبور اولدق. || مجـ. بریك مقصد ومرامنی آکلاتمغه ویا بر شیئی تصویر وافاده‌یه آلت و واسطه اولان: فلان غزته فلان ذاتك ترجمان افکاریدر؛ ترجمان حقیقت. [جیمك ضمیله دخی لغت اولوب، بزجه بو صورت دها مأنوسدر.] || ترجمان دیوان همایون = حضور معالی نشور حضرت پادشاهی‌یه چیقان سفرا کبی بعض ذواته نزد همایون شاهانه‌ده ترجمانلق ایدن و باب عالیده ترجمه‌یه متعلق اوراق رسمیه‌یه باقان ذات. || سفارت ترجمانی = دول اجنبیه سفارتلری معیتنده‌کی ترجمان. || ولایت ترجمانی = والی‌یه ترجمانلق وولایتك قونسولسلرله اولان مخابراتنی اداره ایدن مأمور.

« ترجمان » ایله « مترجم » آره‌سنده شو فرق واردرکه: « ترجمان » آغزدن، و« مترجم » ایسه قلمله ترجمه ایدنه دیرلر.

ترجمانلق { س. ترجمان وظیفه و مأموریتی: سزه کیم ترجمانلق ایتدی؟ ولایت ترجمانلغی.

ترجمه { سش. عر. جـ: تراجم. [جیمك کسریله‌ده لغت اولوب، ضمیله غلطدر.] ۱. بر لساندن دیکر بر لسانه چویرمه، نقل: سعدینك کلستاننی عربی‌یه ترجمه ایتمشلردر؛ حرفیاً ترجمه = هیچ بر کلمه‌سنی براقمقسزین؛ مآلاً ترجمه = یالکز مآلنی آلوب دیکر تعبیراتله افاده. ۲. بر آدمك سرکذشتی، احوال مخصوصه‌سنك تاریخی، سیرت. [لسانمزده بو مقامده یالکز ترجمه نادر قوللانیلوب اکثریا ترجمهٔ حال دینلیر.] || ترجمه قلمی، اوطه‌سی = باب عالیده خارجیه نظارتنه ملحق قلم که سفارتلرله واقع اولان مخابراتك فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه‌سیله موظف اولوب، ترجمان دیوان همایونك تحت اداره‌سنده بولنور. ═ جـ. سرکذشتلر، سیر، تراجم احوال: تراجم مشاهیر؛ تراجم شعرا.

ترجمهٔ حال { س. فا. جـ: تراجم احوال. مشاهیردن ویا عموماً مأمورینندن بر ذاتك احوال مخصوصه‌سی، تاریخی، سیرتی، واثنای مأموریتده‌کی احوالی: فلان شاعرك ترجمهٔ حالنه دسترس اوله‌مدم؛ مأمورینندن ترجمهٔ حال ورقه‌سی ایستنیر.

ترجّی { سذ. عر. [«رجاء» دن مصـ. تفعل] ۱. اوممه، امید ایتمه، امل. ۲. یالوارمه، رجا، نیاز.

ترجیح { سذ. عر. [«رجحان» دن مصـ. تفعیل] بر شیئی دیکرندن اوستون طوتمه، دها زیاده بکنمه: علمی ماله ترجیح ایتملی. || ترجیح بلا مرجح = سببسز و وجهسز ترجیح.

ترجیع { سذ. عر. [«رجوع» دن مصـ. تفعیل] کری

چویرمه، دوندیرمه، تکرار ایتمه. ا. || د. ترجیع بند. با: بند.

تَرَحُّم { سذ. عر. [«رحم» دن مص. تفعل] آجیمه، مرحمت ایتمه، مرحمته کلمه: حالمه ترحم ایتدی.

تَرَحُّماً { ح. عر. آجیه‌رق، آجیمقدن طولایی، مرحمةً: حالنه ترحماً مساعده ایتلی.

تَرحیب { سذ. عر. ج: ترحیبات. [«رحب» دن مص. تفعیل] برینه مرحبا دیوب آشنالق ایتمه ویا راحتلاندیرمه.

تَرحیم { سذ. عر. [«رحم» دن مص. تفعیل] رحمت ویرمه، رحمة الله علیه دیمه: موتای مسلمینی ترحیمله یاد ایتمك شرطدر.

ترخانه { س. اکشیمش سوت ویا یوغورت ایله اوندن وبعضاً ات صویی علاوه‌سیله دخی یاپیلوب بعد التخمر قورودیله‌رق توزه تحویل اولنمش برماده که قیشین پیشیریلوب چوربه‌سی یاپیلیر: ترخانه چوربه‌سی.

تَرخیص { سذ. عر. [«رخصت» دن مص. تفعیل] رخصت ویرمه، مساعده ایتمه، مأذوناً اوینه کیتمسنه مساعده ایتمه: فلان سنه افرادینی ترخیص ایتدیلر.

تَرخیم { سذ. عر. [«رخم» دن مص. تفعیل] بر اسمك بر ایکی حرفنی حذفله تلفظی قولایلاشدیروب تهوین ایتمه: «عبدالله» دن «عبدل» یاپمق کبی.

تَردامَن { ص. فا. [تر = یاش. دامن = اتك] ناموسسز، عفت وعصمتدن بری، بولاشیق، ملوث.

تَرَدُّد { سذ. عر. [«رد» دن مص. تفعل] ١. کیدوب کلمه، برینك یاننه دوام و مواظبت: فلان ذاته تردد ایدردی. [بو معنا ایله بوکون آز قوللانیلیر.] ٢. قرار ویره‌میش، قرارسزلق: بو ایشده تردد کوستریور. ٣. ط. صیتمه ویا دیکر برخسته‌لغك نوبتله کلسی، تکرری. || بی تردد، بلاتردد = تردد ایتمکسزین، دوشونمکسزین، همان قرار ویره‌رك.

تَردیف { سذ. عر. [«ردف» دن مص. تفعیل] آردی صره یورتمه، تعقیب: بو مصراعی دیکر برمصراعه تردیف ایتمش.

تَردیفاً { ح. عر. آردی صره یوریده‌رك: دیکر برمصراعه تردیفاً بومصراعی ایراد ایتمشدر.

تَرذیل { رذیل و رسوای ایتمه معناسیله لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، بو معنا عربیده ثلاثی مجردله ویا «ارذال» ایله افاده اولنوب، بوماده اصلا تفعیل بابندن کلمز.

تَرزَبان { ص. فا. [تر = یاش. زبان = دیل] حاضرجواب. [قلمه دخی وصف اولور.]

تَرزی { س. [فارسیدن معرب «درزی» دن] اثواب بیچوب دیکن آدم، خیاط؛ ترزی چراغی؛ ترزی دکانی. || ترزی قادین = دیکیشجی. || زنه ترزیسی = قادینلره مخصوص اثواب دیکن. || ترزی کندی سوکوکنی دیکمز = انسان کندی ایشنی کندی کوره‌مز.

تَرزیخانه { س. ترزی دکانی، بکلك اثوابك دیکلدیکی محل.

تَرزیلك { س. ترزی صنعتی: ترزیلك ایتمك؛ ترزیلك پك نازك بر صنعتدر.

تَرس { س. ١. یوزك ضدی، ظهر، آرقه: باصمه‌نك، کاغدك ترسی. ٢. برآلتك کسمز وایشلمز طرفی، کریسی: قلیجك، بالطه‌نك ترسی. ٣. بر شیئك آشاغیدن یوقاری‌یه ویا کریدن اوکه استقامتی، عکس، خلاف. ٤. بعض حیواناتك وعلی الخصوص قوشلرك وکوچك حشراتك پیسلکی: پیره ترسی؛ سیکك ترسی. || ترسی دونمك = بوزلمق، منفعل اولمق؛ ایشی راست کیتمامك. || ترسنه دونمك = کریسن کری کیتمك، عودت ایتمك. || ترسندن اوقومق = طولاییسیله آکلامق.

تَرس { ص. ١. یوزی آرقه‌وآرقه‌سی یوز اوله‌جق صورتده دونمش، معکوس: ترس کورك، ترس پانتالون. ٢. آشاغیسی یوقاری ویوقاریسی آشاغی دونمش، آلت اوست: فوطوغراف آینه‌سنده اشیانك ترس صورتی کورینور. ٣. طوغری اولمیان، طوغری کیتمین، معکوس: ترس یول، ترس یازی. ٤. ضد، مخالف، مباین: ترس ایش. ٥. شآمتلی، ناساز، مشئوم: تجارته باشلادی، فقط ایشی ترس کیتدی. ٦. بدخوی، معند، کیمسه‌یه اویماز: ترس بر آدمدر؛ ترس طبیعتی واردر. ٧. سرت، تند، ناموافق، رد ایله: ترس جواب، ترس سوز.

|| ترس طرفندن قالقمق = ایشی راست کلمه‌مك. == ح. ۱. یوزندن اولمیه‌رق، آرقه‌سی یوز ویا آلتی اوست کلمك اوزره: کورکنی، چورابنی ترس کییدی. ۲. عکسنه، خلافنه، طوغری اولمیه‌رق: حیوانه ترس بینمك. ۳. آشاغیدن یوقاری‌یه، معکوساً: ترس یازمق، کتابی ترس طوتمق. ٤. شآمتله، ناساز کارانه: تجارتی ترس کیدیور. ۵. سرتلکله: ترس سویلمك، ترس باقمق.

تَرس { س. فا. قورقو، خوف، بیم. لس.

تَرسا { س. فا. خرستیان، نصرانی، عیسوی؛ ترسابچه = خرستیان چوجغی.

تَرسان { ص. فا. قورقان، خائف؛ ترسان ترسان = قورقه قورقه، قورقه‌رق.

تَرسانه { س. [وغلطی: ترسخانه. عر. « دارالصناعه» دن محرف لا. « دارسنا » دن] سفائن حربیه‌نك اعمال اولندیغی بحریه فابریقه‌لری و امور بحریه‌نك محل اداره‌سی: ترسانهٔ عامره.

تَرسانه‌لی { ص. بحریه‌لی، ترسانه‌یه مأمور وعلی‌الاطلاق عساکر بحریه صنفنه منسوب: ترسانه‌لی برضابط.

تَرَسُّب { صوبك دیبنه چوکه وطورلمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، بوماده تفعل بابندن کلیوب، ثلاثیٔ مجردی‌ده بو معنایی افاده ایتدیکندن، « رسوب »دیمك دها طوغریدر.

تَرسلِك { س. ۱. ترسنه دونمش اولان شیئك حالی، معکوسیت. ۲. طوغری اولمایش، اکریلك: بویولك، بو یازینك ترسلکی. ۳. ضدیت، مخالفت، مباینت: بوایشك ترسلکی. ٤. شآمت، اوغورسزلق: تجارته باشلادی، فقط ایشنده بر ترسلك وار. ۵. کوتی طبیعت، خویسزلق: بوآدمك ترسلکی. ٦. سرتلك، درشتلك: جوابك ترسلکی.

تَرسلَمك { یا ترسله‌مك. فت. ۱. سرت جوابله‌رد ایتمك، درشت سوزله بد معامله ایتمك: کندیسنی سببسز ترسلدی. ۲. (حیوانات) مردارلمق.

تَرسلَنمك { فل. بدخویلق و خشونت کوسترمك، سوء معامله‌ده بولنمق: بوآدم دائما ترسلنیر.

تَرسناك { ص. قورقان، قورقاق، خائف.

تِرسی { س. لوفر قدر بر جنس بالیق، تیرخوس آزمانی.

تَرسیم { سذ. عر. [« رسم » دن مص. تفعیل] چیزمه، رسمنی یاپمه، رسم و شکلنی چیقارمه: بر بنانك شکلنی، خریطه‌سنی ترسیم ایتمك.

تُرش { ص. فا. اکشی؛ ترش رو = اکشی یوزلی. [« ترشی » تعبیری دخی بوندندر.]

تَرَشُّح { سذ. عر. [« رشح » دن مص. تفعل] صیزمه، مساماتدن اوفاق اوفاق طامله‌لر حالنده چیقمه، ترلمه: دستیدن صو ترشح ایدیور؛ بدنندن تر ترشح ایدیوردی.

تِرشه { ص. آچیق یشیل رنکنده: ترشه براو، ترشه بویالی او. == س. آچیق یشیل رنکی: ترشه‌یه بویامق.

تُرشی { س. [فا. « ترش » دن. « تورشی » یازمالی.] بعض سبزه ومیوه‌لرك طوزلی صو ویا سرکه ایچنده قورلمشی، که یمك آره‌سنده اشتها آچمق اوزره ینیر: لاخنه ترشیسی، خیار ترشیسی؛ ترشی قورمق. || مج. ترشیسنی قورمق = چوق صاقلایوب قوللانمامق. == ص. مج. پك کوشك وسست، پچمش: ترشی اولدی.

تُرشیجی { س. ترشی قوروب صاتان آدم: ترشیجی دکانی.

تُرشیجیلق { س. ترشیجی صنعتی: ترشیجیلق ایدیور.

تُرشیلق { ص. ترشی یاپمغه مخصوص ویا الویریشلی: ترشیلق خیار، باطلیجان.

تُرشیمك { فل. ترشی اولمق، توزلی صو ویا سرکه ایچنده اکشیمك.

تَرَصُّد { سذ. عر. ج: ترصدات. [« رصد » دن مص. تفعل] کوزتمه، بکلمه، دقتله انتظار: ترصد فرصت ایتمك.

تَرصیص { سذ. عر. [«رصاص» دن مص. تفعیل] کیم. قورشونلامه، قورشونه تحویل. || ط. ترصیص الاسنان = چوروك دیشلرك قورشونله طولدیرلمسی.

تَرصیع { سذ. عر. ج: ترصیعات. [« رصع » دن مص. تفعیل] ۱. مجوهرات قاقه‌رق تزیین ایتمه: برقلیجی، قوطی‌یی، نشانی ترصیع ایتمك. ۲. د. ایکی فقره‌یی

تركيب ايدن الفاظك قارشيلقلى وزن وقافيه‌جه توافقندن عبارت صنعت لفظيه : منحصردرسوزلرم اوصافكه * منتظردر كوزلرم الطافكه » كبى .

تَرصين (سنذ. عر. [«رصانت» دن مص. تفعيل] صاغلاملاشديرمه، متين ومحكم ايتمه .

تَرضِيه (سنذ. عر. [«رضا» دن مص. تفعيل] ۱. راضى وخشنود ايتمه. ۲. بر تجاوز وتحقيره دوچار اولان آدمك عفوينى رجا ونياز ضمننده ايديلن معامله‌ٔ ندامت كارانه : فلانى ايستميه‌رك تحقيرايتمش اولديغكزدن كنديسنه ترضيه ويرمه‌كز اقتضا ايدر؛ ترضيه طلبنده اصرار ايديور. ۳. صحابهٔ كرام وائمه وسائر اعاظم ملتك اسملرينى ياد ايتدكجه « رضى الله تعالى عنه » دعاسنى اوقومه .

تَرطيب (سنذ. عر. [«رطب» دن مص. تفعيل] ايصلاتمه، رطوبتلنديرمه : اوراقى ترطيب ايلدى.|| ترطيب لسان = كوزل برشىٔ سويلمكله صانكه ديلى طراوتلنديرمه : ثنا و محمدتكزله ترطيب لسان مصادقت ايتدم .

تَرغيب (سنذ. عر. [«رغبت» دن مص. تفعيل] رغبت ويرمه، آرزو ايتديرمه : تأليفات فصيحه‌سيله خلق مطالعه‌يه ترغيب ايتمشدر .

تَرفَنده (ص. فا. [تر. زبانزدى : تورفانده] موسمندن اول يتيشن ميوه وسبزه‌يه اطلاق اولنور : ترفنده انكينار، آرمود. || صوك ترفنده = موسمندن صكره يتيشنى .

تَرفيع (سنذ. عر. [« رفع » دن مص. تفعيل] ۱. يوقارى قالديرمه، يوكسلتمه : بنايى يكرمى بش متره‌يه قدر ترفيع ايتدى. ۲. رتبه ويرمه، رتبه‌سنى بر درجه يوقارى چيقارمه. ۳. رتبه آلمه، رتبه‌سنى دكيشديروب بر درجه يوقارى چيقمه : بر رتبه‌ده اقلى ايكى سنه‌لك قدم قزانمدقجه ترفيع ايده‌مه‌مك نظامى اقتضاسندندر . [بو اوچنجى مقامده استعمالى لازم كبى كورينيورسه‌ده، حقيقتده ينه متعدى اولوب، مفعولى « رتبه » اسمندن عبارت، ومعلوم اولمغله، محذوف اولور : ترفيع ايتمك = ترفيع رتبه، رتبه‌سنى ترفيع ايتمك ديمكدر.]

تَرفيعاً (ح. عر. رتبه‌سى ترفيع ايديله‌رك، ترفيع رتبه ايتمك صورتيله : فلان ضابط ترفيعاً فلان يره نصب اولندى. مقابلى : رتبهٔ حاليه‌سيله .

تَرفيق (آرقداش ايتمه و معيتنه قاتمه معناسيله لسانمزده كثير الاستعمال ايسه‌ده، عربيده « رفق » ماده‌سى تفعيل بابندن اصلا كلمز، وآرقداشلق معناسنى ده مفاعله وتفاعل بابلرنده آلير؛ بناءً عليه صورت استعمالمز، اصل نظر اعتباره آلنيرسه، خطادن سالم دكلدر .

تَرفيه (سنذ. عر. [« رفه » دن مص. تفعيل] بوللقده ياشاتمه، رفاهيتله ياشامسنى تأمين ايتمه : معاشنه بر مقدار ضميله ترفيهنى استدعا ايتمش .

تَرَقُّب (سنذ. عر. [« رقوب » دن. مص. تفعل] بكلمه، كوزتمه، انتظار : ترقب فرصت = فرصت كوزتمه .

تَرقُوه (سنذ. عر. تث. كوپريجك كميكى .

تَرَقّى (سنذ. عر. ج : ترقيات. [« رق » دن مص. تفعل] ۱. يوقارى قالقمه، يوكسلمه : بلوطلره قدر ترقى ايتدى. ۲. آرتمه، چوغالمه، يوقارى چيقمه : ذخيره‌نك فيأتى ترقى ايتمكده‌در. ۳. ايلريلمه، ايلرى كيتمه، جاه و منصب و رفاهيتى آرتمه : استعداد طبيعيسى جهتيله آز وقتده چوق ترقى ايتدى. ٤. علوم وفنون وحضريت ومدنيتده ايلرى كيتمه : اورانك اهاليسى صنايعده چوق ترقى ايتديلر؛ عربلر وقتيله علوم رياضيه ده خيلى ترقى ايتمشلردى؛ آوروپا ليلرك فنون وصنايعده‌كى ترقياتى محير عقولدر .

تَرَقّى پَرْوَر (ص. فا. ترقى‌يه خدمت ويا ياردیم ايدن، ترقى طرفدارى .

تَرَقّى شِكَن (ص. فا. ترقى‌يى قيران، ترقينك عليهنده بولنان، مانع ترقى .

تَرقيق (سنذ. عر. [« رقة » دن مص. تفعيل] ۱. اينجلتمه ويا اينجه دوكمه. ۲. يومشاتمه، رقته كتيرمه. ۳. نازكانه افاده ايتمه .

تَرقيم (سنذ. عر. [« رقم » دن مص. تفعيل] ۱. رقم آتمه،

رقمله اشارت ایتمه. ۲. یازمه، تحریر: ترقیم جوابنامه‌یه ابتدار قلندی.

ترقین {سذ. عر. [« رقن »دن مص. تفعیل. — اصل معناسی: بویامق، یازمق، چیزمك‌در.] یازلمش بر اسم ویا رقمی بوزمه، چیزمه ویا حکمی اولمدیغنه دلالت ایدر بر اشارت وضع ایتمه: قیدینی ترقین ایتمك = مقید بولندیغی دفتردن اسمنی چیزمك.

ترك {سذ. عر. ۱. براقمه، قوبویرمه، صالیویرمه: آتنی اوراده ترك ایتدی. ۲. وازگچمه، صرف نظر ایتمه: اوعادتی ترك ایتدی؛ بن توتونی ترك ایتدم. ۳. بوشامه، تطلیق: قاریسنی ترك ایتدی. ٤. باقمامه، اهمال: اوینی، ابوینی ترك ایتمش. || ترك ادب = ادبه مغایر حرکت. || ترك جان = فدای جان. || ترك حیات = اولوم، وفات. || ترك دنیا = دنیادن وازگچوب اختیار عزلت وانزوا ایتمه. || ترك دیار = اغتراب، اختیار غربت. || ترك وترك = هرشیئی ترك ایدوب آنجق حق تعالی ایله مشغول اولمه. || موقعنی ترك ایتمك = اثنای محاربه‌ده بر قوماندان بولندیغی محلدن انفکاك ایتمك.

ترك {س. ج. عر. اتراك. اساساً آسیا قطعه‌سنك شمال غربی جهتنده منتشر بر بیوك امت که اورادن تواریخ مختلفه‌ده جهانکیرلکله وکشور کشالقله جنوب و غربه طوغری یایله‌رق آوروپانك دخی شرق جنوبی جهتلرینه صوقلمشلردر. شعبات مختلفه‌یه منقسم اولوب، قبل الاسلام (اویغور) والیوم (چغتای) و (عثمانلی) شعبه‌لری لسان ادبی‌یه نائل اولمشلردر.

ترکّب {سذ. عر. ج: ترکبات. [«رکوب»دن مص. تفعل] مرکب اولمه، برقاچ جزئك برلشمه‌سندن حصوله کلمه: وقتیله عناصر بسیطه‌دن زعم اولنان صو وهوا دخی برقاچر عنصردن ترکب ایدیورلر.

ترکتاز {س. فا. قوشوب هجوم ایده‌رك چاپول وغارت ایتمه. ز.

ترکجه {صه. ترك امتنه منسوب ومتعلق وبونلرك طرز و اصولنه موافق: ترکجه طور و حرکت، ترکجه لسان. = ح. ترك لساننده: ترکجه سویلمك. = س. ترك لسانی، لسان ترکی: ترکجه کوزل بر لساندر؛ ترکجه‌یی اونوتدی. || ترکجه‌یی غائب ایتمك = شاشیرمق.

ترکجه‌لشدیرمك {فتـ. ۱. ترکجه‌یه چویرمك، ترکجه‌یه ترجمه ایتمك: اك مشهور تواریخ عربیه‌یی ترکجه‌لشدیرمکه همت ایتملیدر. ۲. یاکلیش ویا مغلق بر ترکجه ایله یازلمش بر شیئی طوغری و ساده ترکجه‌یه چویرمك: تلماق ترجمه‌سنی ترکجه‌لشدیرمك اقتضا ایدر.

ترکجه‌لشمك {فل. ۱. ترکجه‌یه چویرلمك، ترجمه اولنمق. ۲. ایی ترکجه‌یه تحویل اولنمق، تصحیح ایدلمك: بوکتاب ترکجه‌لشمکه محتاجدر.

ترکستان {سخ. م. ترکلرك وطن اصلیسی اولان مملکت واسعه‌که الیوم بخارا، خیوه، خوقند خانلقلرینی و تاشکند و قیرغیز جهتلرینی حاوی اولوب قسم اعظمی روسیه‌یه تابعدر.

ترکش {س. [فا. «تیرکش» دن. — اصل ترکجه‌سی: صاداق، صاغداق.] اوق قوبوری، کنانه.

ترکلشدیرمك {فتـ. ترك ایتمك، ترك جنسیتنه ادخال ایتمك.

ترکلشمك {فل. ترك اولمق، ترك جنسیتنه دخول ایتمك.

ترکلك {س. ۱. ترك جنسیتی. ۲. ترك مملکتی: آناطولی ترکلکدر.

ترکمان {یاخود ترکمن. س. ترك امتی شعباتندن بر بیوك قوم‌که اساساً کوچبه حالنده یاشایوب، آذربیجان وعراق جهتلرنده ساکن اولانلر دخی بوقومك افرادندر، وفضولینك اشعاریله شهرت بولان شیوهٔ لسان ترکمانلرك لهجه‌سیدر.

ترکه {سش. عر. [رانك فتحیله غلطدر.] اولن آدمك براقدیغی شیئلر، متروکات، مخلفات.

ترکی {س. اکرك آرقه‌سنده باغلانان شیء، فتراك؛ ترکی باغی = ترکی‌یی باغلامغه مخصوص طوقه‌لی قایشلر؛ ترکی چانطه‌سی = ترکی یرنده اوله‌رق اکره

مربوط جانطه؛ ترکیه آصمق، آلمق = ترکی قایشلریله باغلامق .

تُرکی { ص. عر. ث: ترکیه. ترك امتنه ویا لسانته منسوب ومتعلق : لسان ترکی، صرف ترکی، قواعد ترکیه .

تُرکی { س. عن اصل ترکاره مخصوص لحنده شرقی، علی الاطلاق شرقی : ترکی چاغرمق سویلمك = تغنی ایتمك . || برینك ترکیسی چاغرمق = غیرتنده اولمق .

تَرکیب { سذ. عر. ج: ترکیبات. [« رکوب » دن مص. تفعیل] ١. برقاچ شیئی برلشدیروب ممزوج برشیء وجوده کتیرمه : بومعجونی بش اون اجزادن ترکیب ایدرلر؛ ایکی اسمدن براسم ترکیب ایتمك. ٢. برقاچ جزء ویا عنصرك قاریشمسندن وجوده کلن جسم مرکب : ترکیب کیمیوی؛ بر ترکیب مخصوص قوللانیور. ٣. برقاچ کلمه‌دن مرکب فقره : ترکیب سقیم = قاعده‌یه مغایر ترکیب. || ترکیب‌بند. با: بند. || ترکیب کلام = ربط کلام .

تَرکیبی { ص. عر. ترکیبه متعلق ویاترکیبله حاصل اولان. || وصف ترکیبی = لسان فارسیده ایکی کلمه‌دن مرکب کلمه : ماهرو (ماه ـ رو)، دلخراش (دل ـ خراش)، نیکمرد (مرد ـ نیك) کبی .

تَرکیشمك { فل. و:

تَرکیمك { فل. [« ترکی » دن] بر برینك آردندن کلمك، تعاقب ایتمك .

تَرِل { یاخود تیریل. با: طریل .

تِرلا { س. با: تارله .

تَرلَتمك { نتـ. تر دوکمه‌سنی موجب اولمق، تر دوکدیرمك، تعریق ایتمك : چای صیجاق هواده آدمی ترلتیر. || مج. چوق یورمق، معذب ایتمك .

تَرلَدیجی { ص. تر دوکدیرن، تر دوکمکی موجب اولان، معرق : ترلدیجی علاج .

تَرلِك { س. ١. اساساً قوندره‌نك ایچندن وچوراپسز کییلن خفیف آیاق قابی. ٢. علی الاطلاق تخته پابوجی، پانتوفل.

تَرلَمك { یاخود ترله‌مك. فل. ١. تر دوکمك، بدنك مسامانندن نم ترشح ایتمك، عرق ریز اولمق. ٢. اوستنه صو و نم قونمق، نملنمك : جاملر، دستی ترلدی. ٣. (بییق) یکی چیقمق، تازه بیتمك : هنوز بییغی ترلمش. ٤. مج. چوق یورلمق، قان تر ایچنده قالمق : بو ایشی کورنجه‌یه قدر ترلدم. ٥. اوتانمق، محجوب وشرمنده اولمق، صیقلمق : ترلیوب طور یوردی. || قان ترلمك = چوق یورلمق، غرق عرق اولمق .

تَرلی { ص. ترلمش، اوستنده تر بولنان : ترلی ایکن صو ایچمه‌ملی؛ ترلی ترلی صو ایچمش = پك ترلی ایکن، تری اصلا قورتمقسزین.

تَرمِنتی { س. ١. یبانی فستیق آغاجی. ٢. بو آغاجله ساقز آغاجندن وچام آغاجی انواعندن چیقان برنوع یاغ ویا نفت، که طبده وصنایعده وعلی الخصوص بویاجیلقده مستعملدر.

تَرموَمتره { س. [یو. Θερμό- μετρον دن] هوا ویا صویك درجهٔ حرارتنی تعیینه مخصوص ایچی جیوه ایله مملو جامدن آلت، میزان الحراره. لسـ.

تَرمه { س. برجنس یبان توربی.

تَرمیم { سذ. عر. [«ترمة» دن مص. تفعیل] ١. مرمت وتعمیر ایتمه. ٢. جرا. (قیریق کمیکی) ایی ایتمه.

تَرَن { س. [فر. Train] دمیریول آرابه‌لری قطاری. [قطار کلمه‌سی طوروورکن شیوهٔ لسانمزه اصلا اویمایان برلغت اجنبیه‌نك استعمالنه نه حاجت ؟]

تُرُنج { س. [عر. فا. «ترنج» دن] معروف آجیجه بر جنس پورتقال که مایسده یتیشیر، و باشلیجه شربتی ایچیلیر؛ ترنج شربتی. [عربیده بوکا نارنج دینلوب، ترنج ایسه آغاج قاوونه دیرلر.]

تُرُنجی { ص. ترنج و پورتقال رنکنده. = س. پورتقال رنکی.

تَرَنُّم { سذ. عر. ج: ترنمات. [« رنم » دن مص. تفعل] کوزل ویواش برسسله تغنی ایتمه : قوشلر ترنم ایدیوردی.

تَرویج { سذ. عر. [«رواج» دن مص. تفعیل] ١. رواج ویرمه، قیمت واعتبارینی آرتدیرمه : مالنی ترویج ایچون بر طاقم شعشعه‌لی اعلانلر نشر ایدیور.

٢. چكيرمه، انفاذ ايتمه: سو- زيني ترويج ايچون.

تَرويق {سذ. عر. [«روق» دن / مص. تفعيل] طورلتوب براق وصاف ايتمه. ذ.

تَروِيه {سش. عر. [«روى» دن / مص. تفعيل] صـولامه، بول صو ويرمه، ارواء. || يوم الترويه=قربان بايرامى عارفه سندن اول كى كون يعنى ذى الحجه نك سكزنجى كونى.

تَرَه {س. [اصل ترونازده يه كلدر] صلاته يرينه يننآ زياتچى طار واوزون برياپراق، جرجير، قره. || تره اوتى = صلاتهيه وكبابه قونان پك اينجه براوت كه دره اوتى دينير. || صو ترهسى = ترهنك برنوعى. || فرنك ترهسى = لاتين چيچكى. || تره ياغى = تازه، طوزلى وطوزسز ساده ياغ.

تُرَّهات {سش. جـ. عر. [فـد: «ترهه» لسانمزده مستعمل دكلدر. — زبانزدى رانك ضميمهدر.] صاچمه صاپان سوزلر، هـذيان، هرزه، عبث سوز، مالا يعنى: ترهات ديكلمكه وقتم يوقدر.

تَرهيب {س. [«رهب» دن / مص. تفعيل] قورقوتمه وتخويف وتهديد معناسيله قوللا- نيليورسهده، عربيده «ارهاب» او معنايه كلوب، تفعيل بابندن «ترهيب» اصلا كلمز.

تَرهيبى {ص. ذ: ترهيبيه. [اساساً غلط اولان لغت آنفهـ / دن سمئ.] حقـ. مجازات ترهيبيه= افعال جنائيه نك استلزام ايتديكى جزاى قانونى.

تِرياق {سذ. عر. [فا. «ترياك» / دن معرب] ١. مقدما زهره و بعض امراضه قارشى استعمال ايندكارى برجنس معجون؛ ترياق فاروق = بونك مشهور بر تركيبى. ٢. على الاطلاق پاد زهر. ٣. آفيون.

ترياقى {ص. ا: ترياكى.

ترياك {س. فا. ا: ترياق.

ترياكى {ص. فا. ١. آفيون استعمالنه / مأنوس، آفيونكش. ٢. مكيفات استعمالنه آليشيق: قهوه ترياكيسى. ٣. مجـ. خويسز، ترس، تتيز.

ترياكيلك {س. ١. آفيونكشلك، / آفيونه ابتلا. ٢. مكيفاته آليشيقلق ودوشكونلك. ٣. خويسزلق، ترسلك، تتيزلك.

تِريد {س. [عر. «ثريد» دن / اولوب، فا. دخى تانك قتحيله «تريد» دينلير.] ات صوينه طوغرانمش اكمك. || صوينه تريد = ياغسز ياوان ولذتسز تريد؛ ومجـ. مقابلنده برشى آلمدن: صو- ينه تريد كچيندك. == ص. مجـ. پك اختيار و ضعيف، پك لاغر و مجالسز اختيار، پير فانى: بيچاره آرتق تريد اولمش.

تِريز {س. ١. اثوابك پشنه واتكنه / اكانتن اكسنز پارچه. ٢. اكسنز تخته.

تِريل {ياخود تيريل. مه. ديترمكى / تصوير ايدر واكثريا مكرر قوللانيلير: صو ئوقدن تريل تريل ديتريوردى.

تِريلده مك {يا تيريلده مك. فل. / ديترهمك، اوشو- مك: صو ئوقده تريلده يوب طوريوردى.

تِرينَكت {س. [يتا.] بحـ. پرووه / ديركنك برنجى سرنى وبو سرنه باغلانان يلكن.

تَز {ص. حـ. [فا. «تيز» دن] / ١. سريع، مستعجل، چابق، سريعاً، عجلةً: تزكل. ٢. صبر- سز: تز جانلى. || تز الدن = عجله وسهولتله. || الينه تز = حرارتلى، الى چابق. || تزجانلى = صبرسز.

تَزاحُم {سذ. عر. [«زحم» دن / مص. تفاعل] كثرت وغلبه لكله طوپلانمه، ييغلمه، غلبه لكله برينك اطرافنى آلمه، ازدحام.

تَزايُد {سذ. عر. جـ: تزايدات. / [«زيادة» دن مص. تفاعل] آرتمه، چوغالمه، زياده- لشمه: ثروتى تزايد ايتدى.

«ازدياد» دن برآز فرقى واردر: «تزايد» اكثريا بريكدك ويغالمغله و «ازدياد» ايسه اشوونما ويا ترقى ايله آرتان حقنده قوللانيلوب، برنجيسى تكثر، وايكنجيسى ايسه ترقى واشتداد معناسنه تقرب ايدر. بناءً عليه «ازدياد عمر» و «تزايد ايام» دينلمك اقتضا ايدر.

تَزبير {سذ. عر. [«زبر» دن / مص. تفعيل. دهاطوغريسى «تزبره» در.] يازمه، تحرير. [اصل عربيده معناسى: صورت چيقارمه واستنساخدر. لسانمزده سؤ استعمال اولنيور.]

تَزك {س. ١. اينك ترسى، مايس: / تزكله صوانمش ديوار؛ تزك توتسيسى. ٢. اودونى قيت يرلر- ده محروقات يرينه قوللانلمق ايچون قورودلمش فشقى قالبى: تزك ياقق. ٣. بيوك پارچه صو- رتنده صپان ويا بلدن چيمش طوپراق: تارلهنك تزكلرينى قيرمق.

تزگاه { س. [فا. «دستگاه» دن] تزگاهدار، تزگاهلامق وسائره با: دستکاه وسائره.

تزکلی { ص. ١. اینك ترسیله صیوانمش، تزکه بولانمش: تزکلی دیوار. ٢. مج. سرت: تزکلی هوا.

تزکیه { سن. عر. [«ذکاء» دن مص. تفعیل] ١. پاك وتمیز ایتمه، معایبدن تطهیر وتبریه: تزکیهٔ نفس. ٢. برینك احوالنی کندیسنی طانیانلردن تحقیق ایله حسن حال اصحابندن اولدیغنی میدانه چیقارمه: تزکیه ایتمك؛ میتی تزکیه ایتمك = بعد التکفین جنازه‌ده حاضر بولنان جماعت مسلمیندن میتك احوالی صورمق. ٣. مالك زکاتنی ویرمه. || حق. تزکیهٔ شهود = بر دعواده شاهدلرك عادل اولوب اولمدقلرینی محکمه‌نك تحقیق ایتمسی. || تزکیه‌سی بوزوق = حسن احوالنه کیمسه شهادت ایتمیه‌جك صورتده سؤ حال صاحبی. || تزکیه‌سنی دوزلتمك = احوالنی اصلاح وتصحیح ایتمك.

تزلزل { سن. عر. [«زلزله» دن مص. تفعلل] صاللانمه، صارصلمه: بر یوزی تزلزل ایتدی. || ط. تزلزل اسنان = دیشلرك صاللانمسی.

تزوج { سن. عر. [«زوج» دن مص. تفعل] اولنمه، نکاحله قاری آلمه، زوجه ایدنمه: فلان تزوج ایتدی؛ فلان قیزی ویا فلان قیزله تزوج ایتدی. [اناث حقنده قوللانلمامیلدر.]

تزویج { سن. عر. [«زوج» دن مص. تفعیل] (بر ارکك ویا قیزی) اولندیرمه: فلانی تزویج ایدیورلر. [چفتلندیرمه وچفت واش ایتمه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

تزویر { سن. عر. ج: تزویرات. [«زور» دن مص. تفعیل] ١. ساخته‌لندیرمه، یالان قاریشدیرمه. ٢. طولاندیرمه، حیل ودسایس قوللانمه: بر طاقم تزویراتله کندیسنی قاندیرمش، صویمش.

تزهد { سن. عر. [«زهد» دن مص. تفعل] زهد وتقوایه طالمه، زاهد اولمه.

تزهر { زهره‌دن «چیچکلنمه» معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن طب ونباتات فنلرنده اصطلاح اتخاذ اولنمش ایسه ده، بو ماده اصلا تفعل بابندن کلمدیکندن، یاکلیشدر؛ «ازهار» ویا «استزهار» دینلمك اقتضا ایدردی.

تزین { سن. عر. ج: تزینات. [«زین» دن مص. تفعل] سوسلنمه، زینتلنمه: اورته‌لق چیچکلرله تزین ایتمشیدی؛ تزیناته اهمیت ویرمز.

تزیید { سن. عر. ج: تزییدات. [«زیاده» دن مص. تفعیل] آرتدیرمه، چوغالتمه، زیاده‌لشدیرمه: مالنی تزیید ایتدی.

تزییف { سن. عر. ج: تزییفات. [«زیف» دن مص. تفعیل] ١. ساخته وقلب نظریله باقمه، چوروتمه: بر تألیفی، برینك فکر ومطالعه‌سنی تزییف ایتمك. ٢. اکلنمه، مسخره‌یه آلمه.

تزیین { سن. عر. ج: تزیینات. [«زینت» دن مص. تفعیل] سوسلمه، سوسلندیرمه، زینتلندیرمه: اوینی کوزل مفروشاتله تزیین ایتمش؛ علم وادبله تزیین ذات ایتمك؛ تزییناتی چوق سور.

تسأل { سن. عر. [«سؤال» دن مص. تفعل] دیلنمه، دیلنجیلك ایتمه: تسأل ایده‌جك درجه‌ده ضرورته دوچار اولمشدر.

تسامح { سن. عر. [«سماحت» دن مص. تفاعل] مسامحه معناسیله قوللانیلیرسه ده، اصل معناسی بربرینه قارشی و مقابلةً مسامحه ایتمه وبربرینك قصورینه باقمامه‌در. || د. برلفظی موقع اصلیسنك غیریده برعلاقه ویا قرینه بولنمدن استعمال ایتمه.

تساوی { سن. عر. [«سوی» دن مص. تفاعل] بر ومساوی اولمه، برابر وبر درجه‌ده بولنمه: تساویٔ لیل ونهار.

تسبیح { سن. عر. ج: تسبیحات. [«سبحان» دن مص. تفعیل] ١. سبحان الله دیه‌رك حق تعالی حضرتلرینی تنزیه و تقدیس ایتمه. ٢. اذکار واورادی صایمق ایچون حاضرلانمش دانه‌لر دیزیسی: تسبیح چکمك. [بونك اصل اسم عربیسی «سبحه» اولوب، آلت تسبیح اولمق مناسبتیله لسانمزده تسبیح دینلمشدر.] || تسبیح آغاجی = تسبیح دانه‌لرینه مشابه وایپلیکه کچیریلوب تسبیح کبی قوللانیلیر دانه‌لر ویرر بیوك بر آغاج، آزاد درخت. || تسبیح بوجکی = تسبیح دانه‌سنه بکزر بر بوجك، قنفشه.

تسبیع { سن. عر. [«سبع» دن مص. تفعیل] یدی‌یه ابلاغ، یدیلشدیرمه. ن.

تستّر { سنذ. عر. [« ستر » دن مصـ. تفعل] اورتمه، صاقلانمه، كیزلنمه، قپانمه. [باشلیجه قادینلرك اركككاردن قاچمه‌لری حقنده قوللانیلیر:] نسوان مسلمین تستر ایدرلر.

تستی { سـ. با: دستی.

تسجّد { سنذ. عر. جـ: تسجدات. [« سجده » دن مصـ. تفعل] مقام تعظیمده یوزی یره سورمه، یره قپانمه: حضور رب العالمینده تسجد ایتدی. ن.

تسجیع { سنذ. عر. جـ: تسجیعات. [« سجع » دن مصـ. تفعیل] كلامی آخرلری لفظاً بربرینه اویغون فقره‌لره تقسیم، سجع قوللانمه: یازدیغی تسجیع ایدیور؛ تسجیع ایله اضاعهٔ وقت ایدیور.

تسجیل { سنذ. عر. [« سجل » دن مصـ. تفعیل] ۱. بر دعوانك محكمه دفترینه قیدی: دعوایی تسجیل ایتدی. ۲. رسمیت ویرلمك ایستنیلن بر شیئك دفتر مخصوصنه قیدی: امتیازینی تسجیل ایتدیردی. || تسجیل وقف = بر وقفك قابل فسخ اولمیان وقف اولدیغنه حكم ایتمك.

تسجین { سنذ. عر. [« سجن » دن مصـ. تفعیل] زندانه قومه وحبس ایتمه معنا سیله قوللانیلیورسه‌ده، ثلاثیٔ مجردی بو معنایه كلن « سجن » ماده‌سی تفعیل بابندن كلنجه، معناسی بسبتون دكیشدیكندن، بو استعمال محتاج تصحیح غلطاتدندر.

تسحیر { سنذ. عر. [« سحر » دن مصـ. تفعیل] سحر یاپمه ویا سحره مشابه بر قوتله مفتون ایتمه: تسحیر قلوب ایتمشیدی.

تسخیر { سنذ. عر. [« سخر » دن مصـ. تفعیل] ضبط و استیلا ایتمه: اورالرینی ضبط و تسخیر ایتدی.

تسخین { سنذ. عر. [« سخن » دن مصـ. تفعیل] ایصیتمه، قیزدیرمه: آتشه كوستروب بر آز تسخین ایتملی.

تسدید { سنذ. عر. [« سد » دن مصـ. تفعیل] خیروصلاحه طوغری توجیه ایتمه: نیاتنی تسدید ایتمك.

تسدیس { سنذ. عر. [« سدس » دن مصـ. تفعیل] ۱. آلتی‌یه ابلاغ ویا تقسیم ایتمه. ۲. بر شكلی آلتی كوشه‌لی یاپمه. ۳. د. بر قطعه‌نك هر بیتنه ایكی بیت الحاقیله آلتیشر مصراعلی فقره‌لر یاپمه. ٤. بو وجهله تسدیس اولنمش شعر، مسدس. ٥. هـ. ایكی نجمك آره‌سنده ٦٠ درجه مسافه بولنمسی.

تسرّی { سنذ. عر. [« سری » دن مصـ. تفعیل] اوطه‌لق ایدنمه، اوطه‌لق كبی قوللانمه. [غلط اولان « استفراش » ه بدل قوللانیلیدر.]

تسریب { سنذ. عر. [« سروب » دن مصـ. تفعیل] ایوللامه، سوق ایتمه. [اكثریا عسكر حقنده مستعملدر:] برمفرزه تسریب ایتدی.

تسریر { سنذ. عر. [« سرور » دن مصـ. تفعیل] سویندیرمه، مسرور ایتمه: بوخبرله بنی تسریر ایتدیكز.

تسریع { سرعت وعجله ایتدیرمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده. « سرعة » ماده‌سی عربیده اصلا تفعیل بابندن كلمدیكندن غلطدر.

تسطیح { سنذ. عر. [« سطح » دن مصـ. تفعیل] ۱. برشیئی سطح صورتنه قویمه، یاصی ودوز ایتمه، دوزلتمه. ۲. ـه. دیكر بر شكلی سطح صورتنه قویمه، سطحه تحویل: كره‌یی تسطیح ایتمك.

تسطیر { سنذ. عر. [« سطر » دن مصـ. تفعیل] سطرلر تشكیل ایده‌جك صورتده یازمه، علی الاطلاق یازمه، تحریر: بر مكتوب تسطیر ایتدی.

تُسع { عد. عر. طقوزده بر، طقوز جزئده برجزء.

تِسعه { عد. عر. طقوز. ن.

تِسعین { عد. عر. طقسان. ن.

تسقیه { سنذ. عر. [« سقی » دن مصـ. تفعیل] ۱. صو ویرمه، صو وارمه، اسقا. ۲. صولامه، اروا. [« اسقا » كبی.]

تسكره { سـ. ۱. خسته بر آدم ویا قیریلیر آغر برشیئی نقلنه مخصوص ایكی آدم طرفندن قالدیریلیر قوللی تخته. ۲. طاش وطوپراق وسائره نقلنه مخصوص وآرقه‌سنده‌كی ایكی قول ایله بر آدم طرفندن سوریلور برتكرلكلی كوچك آرابه.

تسكیت { سنذ عر. [« سكوت » دن مصـ. تفعیل] صوصدیرمه. [« اسكات » كبی.]

تسكین { سنذ. عر. [« سكون » دن مصـ. تفعیل] ۱. یاتیشدیرمه، طوردیرمه، سكون پیدا

ایتدیرمه: اورته‌لغی تسکین ایتدی؛ هیجانی تسکین ایتمك. ۲. د. (برحرفی) ساکن یعنی جزمله اوقومه.

تَسَلْسُل { سذ. عر. [«سلسله» دن مص. تفعلل] زنجیرله‌، زنجیر کبی بربرینه اولاشوب کیتمه، بلا انقطاع اباً عن جدٍ ویا بابادن اولاده انتقال ایله سوروب کیتمه: اخلاق ملیه بطندن بطنه تسلسل ایدر. || اد. قاعدهٔ تسلسل = مأمورینك صره ایله نائل ترقی اولملری. || مذ. دور وتسلسل = دعوی ایله دلیلك بربرینه مربوط ومعلق اولمسیله دعوانك حل وفصل اولنمقسزین سوروب کیتمه‌سی.

تَسَلُّط { سذ. عر. [«سلاطة» دن مص. تفعل] ۱. مسلط اولمه، فضولاً برینك باشنه حاکم کسیلوب راحت براقامه: قانون سایه‌سنده کیمسه کیمسه‌یه تسلط ایده‌مز. ۲. برینی صوك درجه‌ده راحتسز ایتمه؛ پیشنی براقامه: باشمه مسلط اولدی.

تَسَلُّم { سذ. عر. [«سلم» دن مص. تفعل] تسلیم اولنان شیئی اخذ وقبول ایتمه: فابریقه‌دن اسلحه‌یی تسلم ایچون برضابط کوندرلدی.

تَسَلّی { سذ. عر. جـ: تسلیات. [«سلو» دن مص. تفعل] برآجی‌یی قسماً اونوتدیره‌جق ایلك ویا نصیحت، آوولمه: دل غم دیده‌سی برآز تسلی بولدی؛ نافله تسلی ویرمه، برشیئله تسلی بوله‌میورم؛ انسانی مصیبتنده تسلی ایتملی؛ متسلی اولمغه محتاجدر. [نادراً «تسلا» صورتنده قوللانیلیر.]

تَسَلّی آمیز { ص. فا. [عر. تسلی = م. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] و:

تَسَلّی بخش { ص. فا. [عر. تسلی = م. فا. بخشیدن = باغشلامق] تسلی ویرن، تسلی‌یی موجب.

تَسَلّی پذیر { ص. فا. [عر. تسلی = م. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] تسلی قبول ایدن، قابل تسلی.

تَسلیَت { سذ. عر. [«سلو» دن مص. تفعیل] تسلی ویرمك: محتاج تسلیتدر؛ تسلیت ایتدم.

تَسلیح { سذ. عر. جـ: تسلیحات. [«سلاح» دن مص. تفعیل] سلاحلاندیرمه، سلاح ویرمه: عسکرینی کوزل تسلیح ایتمشدر.

تَسلیط { سذ. عر. [«سلاطه» دن مص. تفعیل] مسلط ایتمه، صاتاشدیرمه: کلبی خنزیره تسلیط ایتمك.

تَسلیم { سذ. عر. جـ: تسلیمات. [«سلم» دن مص. تفعیل] ۱. الدن اله ویرمه، ایلیشیك براقیه‌جق صورتده اعطا ایتمه: پاره‌یی کندیسنه تسلیم ایتدم؟ مالی کیمه تسلیم ایتدیکز؟ ایشته امانت سزه تسلیم. ۲. مقاومتدن امیدی کسوب کندینی ویا برقلعه وموقعی دشمنه ترك ایتمه، رعی ویرمه، عرض مطاوعت ایتمه: اوچنجی ناپولیون کلیتلی برعسکرله پروسیه‌لیلره تسلیم اولدی؛ بازن میچی تسلیم ایتدی. ۳. کندینی اللهك ارادتنه ترك ایتمه، رضا، توکل: تسلیم وتوکلدن بشقه چاره یوقدر. ۴. قبول واعتراف ایتمه، مخالفت ایتمیوب تصدیق ایتمه: وحدانیتی تسلیم ایتمیه‌جك هیچ برعقل سلیم صاحبی یوقدر؛ بن بونی تسلیم ایده‌مم. [سلام ویرمه وسلامته چیقارمه معنالریله لسانمزده قوللانلماز.] || تسلیم روح، تسلیم جان = وفات، ارتحال. == جـ: ویریله‌جك برمبلغ کلی‌یه محسوباً جسته جسته ویریلن مبالغ ومفردات: یکرمی بیك غروشدن اون یدی بیك غروش تسلیماتمز واردر. || تسلیم طاشی = بکتاشی درویشلرینك تسلیم وتوکل علامتی اوله‌رق حامل اولدقلری بلغمی طاش.

تَسلیمیَّت { تسلیمك اوچنجی معناسیله قوللانیلیور. واقعا مصدره ادات مصدریت علاوه‌سیله‌ینه او معنایی چیقارمق عبث اوله‌جغی کبی، بویله بر تعبیر عربیه‌ده‌دخی اصلا مسموع اولمدیغندن غلط ایسه‌ده، لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه کیرمشدر: عرض تسلیمیت ایلمك.

تَسَلّی یاب { ص. فا. [عر. تسلی = م. فا. یافتن = بولمق] تسلی بولان، قابل تسلی.

تَسَمُّم { زهرلنمه. و:

تَسمیم { زهرلمه معنالریله قوللانیلیورسه‌ده، ایکیسی‌ده عربی دکلدر. «سم» ماده‌سی عربیده تفعیل وتفعل بابندن کلمز. ثلاثئ مجردینك معلوم ومجهولی بو معنالری افاده‌یه کافیدر.

تَسمین { سذ. عر. [«سمن» دن مص. تفعیل] سمیرتمه، یاغلاتمه: قازلری تسمین ایدوب اویله کسملی.

تَسمِيه (سڜ. عر. [« سمو » دن مصـ. تفعيل] آد قومه، اسم ويرمه : يكى طوغان چوجغى نصل تسميه ايتديكز ؟ مملكتكزده بو نصل تسميه اولنور ؟

تَسويد (سذ. عر. [«سواد» دن مصـ. تفعيل] ١. قرارتمه، سياهلاتمه. ٢. مسوده يازمه، بعده تميزه چكلمك اوزره قره‌لامه : برعرضحال تسويد ايتدى. ٣. قره‌لامه، مسوده : بونك تسويدى طوريورمى ؟

تَسويل (سذ. عر. جـ : تسويلات. [« سؤال » دن مصـ. تفعيل] چركين برشيئى كوزل كوستره‌رك اغفال ايتمه. [اك زياده جمعى مستعملدر.]

تَسوِيه (سڜ. عر. [« سوى » دن مصـ. تفعيل] ١. بر و مساوى ايتمه، برابر ايلمه. ٢. دوز ومستوى ايتمه : سطحنى تسويه ايتملى. ٣. حل وفصل وروٴيت ايتمه: بو ايشى تسويه ايدكز؛ تسويهٔ امور. ٤. ويرمه، اعطا، اوده‌مه : آله‌جغنك تسويه‌سنى استدعا ايتمشدر: تسويهٔ دين ايتمك. || تسويهٔ ترابيه = دميريول كذركاهنك وبوكا مماثل ايشلرك طوپراغنى دوزلتمه، فر. Terassement. || صورت تسويه = بر مسئله‌نك حلى ايچون اوزلاشمه، فر. Arrangement. [اصطلاحات سياسيه‌دن اولوب، امور سائره‌ده دخى قوللانيلير :] ايكى شريك آره‌سنده برصورت تسويه بولندى.

تَسهيل (سذ. عر. جـ : تسهيلات. [« سهولت » دن مصـ. تفعيل] قولايلاشديرمه، قولاى وآسان ايتمه : تحصيلى تسهيل ايتمك؛ تسهيلات كوسترمك.

تَسيار (سذ. عر. [سار، يسير فعل اجوفندن مصدر اولوب، عربيده اكثريا لازم يعنى كيتمه ويوريمه معناسنه و نادراً متعدى اولديغى حالده، لساننمزده دائما متعدى يعنى تسيير مقامنده قوللانيلير. — تانك كسريله غلطدر] كوندرمه، ارسال، بعث : بركتاب تسيار ايتدى.

تَسَيُّب (مسيبلك يعنى اهمال و تسامح معناسيله قوللانيلورسه‌ده، بوماده تفعل بابندن اصلا كلمديكندن، ياكليشدر. مسيبلك ديملى.

تَسيير (سذ. عر. [«سير» دن مصـ. تفعيل.] كوندرمه، يوللامه، ارسال. لسـ.

تَشابُه (سذ، عر. [«شبه» دن مصـ. تفاعل.] بكزشمه، بربرينه بكزمه، مشابهت. [«مشابهت» دها مستعملدر.]

تَشاجُر (سذ. عر. [«شجر» دن مصـ. تفاعل.] اودونله اورشمه، مشاجره، مضاربه. [«مشاجره» دها مستعملدر.]

تَشارُك (سذ. عر. [«شرك» دن مصـ. تفاعل.] اورتاق اولمه، اورتاقلق، مشاركت. [«مشاركت» دها مستعملدر.]

تَشاعُر (سذ. عر. [«شعر» دن مصـ. تفاعل.] شاعرلك ادعاسنده اولمه، زورله شاعر اولمه، شاعرلك ادعاسى : شعرا آزالدقجه ارباب تشاعر چوغالمقده‌در.

تَشاكُل (سذ. عر. [«شكل» دن مصـ. تفاعل.] شكل و صورتجه بر اولوب بكزشمه.

تَشاكى (سذ. عر. [«شكوى» دن مصـ. تفاعل.] بربرينه شكايت ايتمه، حاللاشمه. ز.

تَشَأُّم (سذ. عر. [«شأم» دن مصـ. تفعل] اوغورسز نظريله باقمه، اوغورسز ومشئوم عـ ايتمه، تفأل وتيمن مقابلى : قادينلر طاوغك اوتمه‌سندن تشأم ايدرلر.

تَشَبُّث (سذ. عر. جـ : تشبثات. [«شبث» دن مصـ. تفعل] (ايشه) ياپيشمه، صارلمه، كمال اعتنا ايله بدأ ومباشرت ايتمه : بركتاب تأليفنه تشبث ايتدى؛ برطاقم تشبثات نافعه‌ده بولنيور؛ بن دها ايشه تشبث ايتمدم. || حقـ. بر فعل جزائينك اجراسنه باشلايوب‌ده اسباب مانعه حيلولتيله موقع فعله قويه‌مامه.

تَشَبُّه (سذ. عر. [«شبه» دن مصـ. تفعل] كنديسى بكزتمكه اوزنمه، زورله بكزمكه چاليشمه : بر قومه تشبه ايدن او قومدن معدوددر.

تَشبيب (سذ. عر. [«شباب» دن مصـ. تفعيل] د. شعر ايله بر قادينك حسن وملاحتنى مدح ايتمه، ويا هرنه‌يه دائر اولورسه بر قصيده‌يه بر كوزلك اوصافيله وكنجلك عشق وعلاقه‌لرينك ذكريله كيريشمه.

تَشبيه (سذ. عر. جـ : تشبيهات. [« شبه » دن مصـ. تفعيل]

بكزتمه، قياس ايتمه: جسور آدمی آرسلانه تشبيه ايتمك؛ اسكی ادبامز افاده‌لرينی تشبيهاته بوغمشلردر.

تَشَتُّت (سنذ. عر. [«شتات» دن مص. تفعل] اقسام و شعبات كثيره‌يه آيرلمه، چتاللاشمه، متفرق ومشكل اولمه: بو ايش چوق تشتت ايتدی.

تَشْتيت (سنذ. عر. [«شتات» دن مص. تفعيل] اقسام وشعباته آيرمه، طاغتمه، تفريق، چتاللامه: ايشی بو درجه‌ده تشتيت ايتمك مشكلاتی موجبدر.

تَشْجيع (سنذ عر. [«شجاعت» دن مص. تفعيل] جسارت وشجاعت ويرمه، غيرته كتيرمه: بر نطق بليغ ايله عسكری تشجيع ايلدی.

تَشْحيذ (سنذ. عر. [«شحذ» دن مص. تفعيل] ١. سيوريلتمه، كسكينلنديرمه: قليچی تشحيذ ايتمك. ٢. مج. اويانديرمه، قوت وتأثيرينی آرتديرمه: تشحيذ اذهان ايتمك.

تَشَخُّص (سنذ. عر. [«شخص» دن. مص. تفعل] ١. شخص صورتنه كيرمه، مجسم صورتده كورنمه، تجسم: فضيلت كوزمك اوكنده تشخص ايتدی. ٢. تفريق و تعيين و تشخيص اولنمه، تعين ايتمه: خسته‌لق هنوز تشخص ايده‌مدی. ٣. برينك شخصی خاطره كتيرلمه: تشخص ممكن اوله‌مدی. || مذ. بر شيئك ديكرندن مشاركت قبول ايتميه‌جك صورتده ممتاز اولمسی.

تَشْخيص (سنذ. عر. [«شخص» دن مص. تفعيل] ١. جسم وصورت پيدا ايتديرمه: فضيلتی تشخيص ايتمك. ٢. آيرمه، سچمه، فرق وتعيين ايتمه، طانيمه: سزی چوقدن كورمديكم ايچون بردن بره تشخيص ايده‌مدم. || ط. تشخيص امراض = خسته‌لغك جنس ونوعنی فرق وتعيين ايتمه: فلان طبيب تشخيص امراضده پك حاذقدر؛ طبابتك اساسی تشخيص امراض مسئله‌سيدر، بركره مرض تشخيص اولاندی می، مداواتی قولايدر. [فر. Diagnostique].

تَشَدُّد (سنذ. عر. [«شدت» دن مص. تفعل] شدت كسب ايتمه، دها قوتلی وسرت اولمه: حرب، نفاق، مرض تشدد ايتدی. [«اشتداد» كبی.]

تَشْديد (سنذ. عر. [«شدت» دن مص. تفعيل] ١. شدتلنديرمه، شدت وقوت ويرمه: برآز صوئوق آلمقلغم خسته‌لغی تشديد ايتدی. ٢. صاغلاملاشديرمه، محكم ومتين ايتمه: روابط محبتی تشديد ايچون. ٣. د. عربيده بر حرفی چفت اوقومه واوستنه بونك علامت مخصوصه‌سی اولان (ّ) شده‌يی يازمه: «تقويه» لفظنك ياسی تشديد ايتمك اقتضا ايتمز. ٤. مذكور شده علامتی (ّ): شده‌لی كلمه‌لرك تشديدينی يازمق قرائتده سهولتی مؤديدر.

تَشَرُّع (شرع شريفه توفيق حركت معناسيله قوللانيليورسه‌ده، عربيده «شرع» ماده‌سنك تفعل بابندن تصريفی اصلا مسموع دكلدر.

تَشَرُّف (سنذ. عر. [«شرف» دن مص. تفعل] برحرمت وشرفه نائل اولمه، شرفلنمه: قدوم عاليكزله تشرف ايتدك؛ يارين تشرف ايدرسه‌ك (يعنی قدومكزله بزی مشرف ايدرسه‌كز.)

تَشْريح (سنذ. عر. [«شرح» دن مص. تفعيل] ١. تش. براولو بدننی ويا بر عضوينی اصول وقاعده‌سنه توفيقاً كسوب پارچه‌لره آيرمه: تشريح بشر، تشريح حيوان، تشريح رئه، تشريح عين، تشريح قلب، تشريح كبد، تشريح مفاصل. ٢. ابدانك واعضانك كسيلوب اقسام طبيعيه‌سنه آيرلمسندن وصورت تركيب وتشكلرينك ميدانه قونمه‌سندن بحث ايدن فن كه علم طبك اساسيدر: تشريح اوقومق؛ تشريح كتابلری؛ علم تشريح. ٣. مج. برماده‌يی مدققانه ومفصلاً حل وفصل ايتمه: هرجهتنی كوزلجه كوستروب آكلاتمه: مسئله‌يی تشريح ايتدی. || نبا. تشريح نباتی = نباتك اقسامنه تفريقيله هر طرفلرينك تدقيق.

تَشْريحخانه (س. فا. تشريح عملياتنك اجراسنه مخصوص صالەكه مكاتب طبيه‌ده وبيوك خسته‌خانه‌لرده بولنمسی شرطدر.

تَشْريع (طرف اشرف حضرت پيغمبريدن مذهبه متعلق اولان اوامر ونواهی بيان بيورلمق. [نظريات حقوق اداره‌جه بو كلمه وضع قانون معناسيله قوللانلق ايستنلمش ايسه‌ده، عربيده بويله برمعناسی يوقدر.]

تَشْريف (سنذ. عر. ج: تشريفات. [«شرف» دن

مص. تفعیل] ۱. شرفلندیرمه، شرف ویرمه. ن. ۲. کندی قدوم وزیارتیله برینی ویا برمحلی مشرف ایتمه : تاریخ هجری فخر کائنات (صلعم) افندمزك مکهٔ مکرمه‌یی ترکله مدینهٔ منوره‌یی تشریف بیوردقلری سنه‌دن بدأ ایدیور. [بومعناایله دائماً مفعول بهله ربطی، وشرف وقدسیت ذاتیه‌سی دها بیوك اولان بر محل حقنده قوللانلماسی اقتضا ایدر.] ۳. کیتمه، کلمه، قدوم، ورود، عزیمت : نره‌یه تشریف ایدیورسکز؟ تشریفکز نره‌یه؟ [لسانمزه مخصوص ومعنای اصلیسندن بسبتون آیرلمش اولان بو معناده مفعول الیه ایله ربطی آرتق ضروری حکمنه کچوب مثلا « نره‌یی تشریف ایدیورسکز ؟ » دیمك عبث اولور.] || تشریف همایون مدیریتی = سرای همایون جناب ملوکانه مأموریت عالیه‌لرندن بریدر. == جم. تشریفات= کبرا ورجال دولتك رسمی کونلرده وآلای و معایده‌لرده وحضوره چیقه‌جقلری وقت صره وصنفلرینه وسفرانك صورت قبولنه ورتبه ونشانلرك توجیهاتنه نظارت ایدن دائره : تشریفات داخلیه، تشریفات خارجیه؛ تشریفات بحریه= دول مختلفه‌یه منسوب بکلك سفینه‌لر آراسنده اجرا اولنان تشریفات، وسائره. || مج. مراسم، تکلیفات : آرتق تشریفاتله‌می کوریشه‌جکز؟

تَشریفاتجی { س. و :

تَشریفاتی { س. کبرا ورجال دولتك رتبه ومقاملرینه کوره صره‌لرینه ورتبه ونشانلرك توجیهاتنه نظارت وتشریفات دائره‌سنه ریاست ایدن ذات : تشریفاتئ دیوان همایون= تشریفات عمومیه ناظری؛ تشریفاتئ صدارت عظمی= صدارت تشریفاتجیسی؛ تشریفاتئ خارجیه = خارجیه تشریفاتجیسی.

تَشریق { سذ. عر. [« شرق »دن مص. تفعیل] باصدیرمه‌نك کونشده قورودلمسی. ن. || ایام التشریق = عربان قربان اتلرینی قوروتدقلری مناسبتله ذی‌الحجه‌نك اون برنجی، اون ایکنجی واون اوچنجی کونلرینه اطلاق اولنور.

تَشریك { سذ. عر. [« شرك »دن مص. تفعیل] اورتاق ایتمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بومعنایه اصلا تقرب ایتمدیکندن، یرینه «اشراك» قوللانلسه دها طوغری اولور.

تَشرین { س. [سریانیجه‌دن مأخوذ اولوب اصلی تانك کسریله‌در.] تقویم شمسئ رومینك مارتدن اعتباراً سکزنجی وطقوزنجی آیلرینك اسمی اولوب برنجیسنه تشرین اول [Octobre] وایکنجیسنه تشرین ثانی [November] دینیر.

تَشَعُّب { سذ. عر. جم: تشعبات. [« شعب » دن مص. تفعل] شعبه‌لره آیرلمه، دال وبوداق پیدا ایتمه، داللانمه، چتاللاشمه : سلجوقیلر خاندانی تشعب ایتمشیدی؛ آناطولی دمیر یولی اسکیشهرده آنقره وقونیه خطلرینه تشعب ایدیور؛ بوایش چوق تشعب ایتدی.

تَشَعُّل { سذ. عر. [« شعل »دن مص. تفعل] یارلامه، طوتیشمه، آلولنمه. ن.

تَشعیب { سذ. عر. [« شعب »دن مص. تفعیل] شعبه‌لره آیرمه، داللاندیرمه، چتاللاشدیرمه : ایشی بوقدر تشعیب ایتمه‌ملی.

تَشعیل { سذ. عر. [« شعل »دن مص. تفعیل] یارلاتمه، طوتیشدیرمه، آلولندیرمه. ن.

تَشَفّی { سذ.عر. [« شفا »دن مص. تفعل] ۱. شفا بولمه، ایی اولمه، افاقت. ۲. راحتلانمه، سکونت [illegible]لمه، انتقام آلمغله حرصنی آلمه. || تشفئ صدر = انتقام آله‌رق یورك صوغومه.

تَشفیه { آنف البیان مصدرك متعدیسی اولمق اوزره قوللانیلیورسه‌ده، اساسسز اولوب « شفا » ماده‌سی اصلا تفعیل بابندن کلمز.

تَشَكُّر { سذ. عر. جم: تشکرات. [« شکر » دن مص. تفعل] شکر ایتمه، برایلکه قارشی شکر وسپاس ایدوب منتدارلق کوسترمه : کوردیکم نعمتلره مقابل تشکر ایتمك بورجمدر؛ تشکر ایدرم؛ عرض تشکرات ایتدی.

تَشَكُّل { سذ.عر. جم: تشکلات. [« شکل » دن مص. تفعل] ۱. برشکل مخصوص آلمه، برشکل وهیئته کیرمه، برشکل مخصوصده تجسم ایتمه، تحصل : کرهٔ ارض تدریجاً تشکل ایتمشدر؛ بر وبحرك تشکلات متوالیه‌سی

علم الارض اربابی آثار موجوده ایله تعیین ایدیورلر؛ بریکن صولردن اوراده برکول تشکل ایتمشدر. ۲. ترکیب وتشکیل وعقد اولنمه: برجمعیت علمیه تشکل ایتدی؛ بومجلس یدی اعضادن تشکل ایده جکدر.

تَشَکّی { سذ. عر. جـ: تشکیات. [«شکوی» دن مص. تفعل] شکایت ایتمه، اشتکا: فلاندن تشکی ایدیورلر.

تَشکیل { سذ. عر. جـ: تشکیلات. [«شکل» دن مص. تفعیل] ۱. بر شیئه بر شکل وصورت ویرمه، بر شکل وهیئته قومه، برشکل مخصوصده اولەرق وجوده کتیرمه: دکیزك اوزرنده یوزن بوز قیالری بر یره کلنجه بللوردن بیوك بر قلعه تشکیل ایدرلر. ۲. ترکیب ایتمه، حصوله کتیرمه، وجود ویرمه: طوپلانوب بر مجلس تشکیل ایتدیلر. = جـ. ترتیبات، تنظیمات، اجراآت، اصلاحاته متعلق اجراآت: ولایت اصولی تشکیلا تنده.

تَشمیر { سذ. عر. [«شمر» دن مص. تفعیل] صیغامه: تشمیر ساق = پاچەلری صیغامه؛ تشمیر ساعد = یکلری صیغامه. || مجـ. حاضرلانمه، کمال غیرتله تشبث ایتمه: بو ایشه تشمیر ساعد ایتدی.

تَشَنُّج { سذ. عر. [«شنج» دن مص. تفعل] طـ. سیکیرك چکیلوب بوزلمسی، اسپازموس.

تَشَنُّجی { صـ. عر. ثـ: تشنجیه. طـ. سیکیرك چکیلوب بوزلمسنه واسپازموسه منسوب ومتعلق.

تَشنَگی { سـ. فا. صو صامه، عطش. لسـ.

تَشنه { صـ. فا. جـ: تشنگان. ۱. صو صامش، صوسز، عطشان. ۲. مجـ. پك هوسکار وآرزوکش: تشنگان معارف؛ ذاتاً کندیسی تشنه. || تشنه‌دل = جان ویورکدن آرزوکش. || تشنه لب = طوطاغی قورومش، پك صوصامش.

تَشنیع { سذ. عر. [«شناعت» دن مص. تفعیل] پك معیوب و چرکین نظریله باقمه، تعییب وتقبیح ایتمه: طعن وتشنیع ایتمك.

تَشَوُّش { سذ. عر. [«شواش» دن مص. تفعل] قاریشمه، قارمه قاریش اولمه: ذهنمده بر تشوش واردر.

تَشَوُّق { سذ. عر. [«شوق» دن مص. تفعل] شوق و آرزو کوسترمه: کمال تشوقله بزه اشتراك ایتدی.

تَشویش { سذ. عر. جـ: تشویشات. [«شواش» دن مص. تفعیل] قاریشدیرمه، قارمه قاریشیق ایتمه: تشویش ذهن ایتمك؛ ایشلری تشویش ایتمك.

تَشویق { سذ. عر. جـ: تشویقات. [«شوق» دن مص. تفعیل] شوق وغیرته کتیرمه، شوق وآرزوسنی آرتدیرمه، ترغیب: هرکسی بوخیرلی ودولته نافع ایشه تشویق ایچون کندیسی اوك آیاق اولدی؛ اجرای تشویقاتده قصور ایتمدی.

تَشَهُّد { سذ. عر. [«شهادت» دن مص. تفعل] نمازده قعده‌ده شهادتینی حاوی اولان «التحیات» دعاسنی اوقومه.

تَشهیر { سذ. عر. [«شهرت» دن مص. تفعیل] ۱. شهرتلندیرمه، مشهور ایتمه، شهرت قزاندیرمه: غزته‌لر کندیسنی تشهیر ایتدیلر. ۲. بر جرم و جنایت صاحبنی عبرةً للسائرین مجمع ناس اولان بریره چیقاروب کوسترمه: قبل الاعدام کندیسنی تشهیر ایتدیلر. ۳. سرکی یه وضع ایدوب عمومه کوسترمه، انظار عامه یه وضع واعلان ایتمه: معمولات محلیه‌یی تشهیر ایتملی. ٤. قیننددن سلاح چکمه، صیرمه، سلاح قوللانمه، سلاحه طاورانمه: تشهیر سلاح ایتدی.

تَشَیطُن { سذ. عر. [«شیطان» دن مص. تفیعل] شیطنت ایتمه، ابلیسکارانه حرکاتده بولنمه.

تَشَیُّع { سذ. عر. [«شیعه» دن مص. تفعل] شیعی المذهب اولمه، شیعیلره التحاق ایتمه.

تَشیید { سذ. عر. (بر بنا و سائره‌یی) یوکسلتوب متین ومحکم ایتمه: تشیید قلاع وابنیه ایتمك، روابط دوستانه‌یی تشیید ایتدی.

تَشییع { سذ. عر. [«شیاع» دن مص. تفعیل] بریردن آیریلوب کیدن بر آدمی ویا جنازه والای وکروانی اچیرمه، حرمةً براز بر برلکده کیتمه، استقبالك مقابلی: مسافرلری تشییع ایتدك؛ حجاجك تشییعنه کیتمشیدك.

تَصاحُب { سذ. عر. [«صحبت» دن مص. تفاعل] صاحب چیقمه، حمایه و محافظه

ايتمه، طرفدارلق ايدوب مدد. فعه‌ده بولنمه. [بو معنا لسانمزه مخصوص اولوب، عربيده آرقداشلق ايتمكدن بشقه معناسى يوقدر.]

تَصادُف { راست كلمه و آرامقسزين بولمه معنا سيله قوللانيليورسه‌ده، عربيده بو ماده تفاعل بابندن كلميوب، «صدفه» و«مصادفه» قوللانيليور. || بالتصادف وعلى التصادف تعبيرلرى ده عربى نقطهٔ نظرندن بالطبع غلطدر.

تَصادُفاً { ح. عر. غل. راست كلمه، صدفةً.

تَصادُفى { ص. عر. غل. راست كلمه واقع اولان، صدفه‌يه مبنى ومتعلق اولان.

تَصادُم { سذ. عر. ج: تصادمات. [«صدم» دن مص. تفاعل] چارپشمه، طوقشمه. [«مصادمه» كبى.]

تَصارلامَق { ياخود تاصرلامق. فتـ. قورمق، تصور ايتمك، ذهنده حاضرلامق، ترتيبنى ايتمك: براو تصارلامشيدم؛ بن اونى بشقه‌ يولده تصارلامشيدم.

تَصارلامهٔ { يا تاصرلامه. سـ. قورمه، تصور، ترتيب.

تَصاريف { سذ. ج. عر. فد: تصريف. با: تصريف.

تَصانيف { سذ. ج. عر. فد: تصنيف. با: تصنيف. [تصنيفات كبى.]

تَصاوير { سذ. ج. عر. فد: تصوير. با: تصوير.

تَصحيح { سذ. عر. ج: تصحيحات. [«صحت» دن مص. تفعيل] ١. صحتنى اعاده ايتمه، اييلتمه، افاقت كتيرمه: تصحيح مزاج ايتمك. ٢. ياكليشى طوغريلتمه، دوزلتمه، خطايى صوابه تبديل ايتمه: مسوده‌يى، مكتوبى تصحيح ايتمك: افكارينى تصحيح ايتدى.

تَصحيف { سذ. عر. [«صحف» دن مص. تفعيل] ياكليش يازمه، عباره‌سنى يا كلمه، تغليط، تحريف: او كتابى مستنسخلر چوق تصحيف ايتمشلردر.

تصحيف ايله تحريف آره‌سنده فرق واردر. تصحيف هم معنايى هم ده لفظى تغيير ايتمكدر، تحريف ايسه لفظى تغيير ايدوب معنايه طوقونمامقدر.

تَصَدُّر { سذ. عر. [«صدر» دن مص. تفعل] باشه كچمه، اك باشده اوتورمه، اوكدن وايليريدن كچمه: بو آدم تصدرى چوق سور، دائما تصدر ايتمك ايستر.

تَصَدُّق { سذ. عر. ج: تصدقات. [«صدق» دن مص. تفعل] صدقه ويرمه، صدقه اوله‌رق ويرمه: مالنى تصدق ايتدى.

تَصَدّى { سذ. عر. [«صدق» دن مص. تفعل] تشبث، ابتدار، عزم قوى ايله مباشرت ايتمه: مداواته تصدى ايتمك.

تَصدير { سذ. عر. [«صدر» دن مص. تفعيل] ١. باشه قومه، باشه كچيرمه، برشيئله بدأ ايتمه: حافظ شيرازى ديوانى يزيدك بربيت مشهوريله تصدير ايتمشدر. ٢. صدور ايتديرمك، صادر اولمسنى موجب اولمق: فرمان عالى تصديرى.

تَصديع { سذ. عر. ج: تصديعات. [«صداع» دن مص. تفعيل] ١. باش آغريتمه، باش آغريسى ويرمه: تصديع ايتمك؛ تصديع سر ايتمك. ٢. مجـ. تعجيز ايتمه، راحتسز ايتمه: تصديعدن احتراز ايدرم.

تَصديق { سذ. عر. ج: تصديقات. [«صدق» دن مص. تفعيل] كرچكلنديرمه، كرچك اولديغنى سويله‌مه، برينك سوزينى صحيح چيقارمه، تأكيد ايتمه: اوده بنى، بنم سوزمى تصديق ايتدى؛ هر سوزى تصديق ايده‌مم. || اد. دولتجه نظر اعتباره آلنه‌جق بياناتك بر صورت رسميه ده تأييدى. || ادات تصديق = اوت كبى تصديقه دلالت ايدن ادات. = ج. سذ. با: تصور.

تَصَرُّف { سذ. عر. ج: تصرفات. [«صرف» دن مص. تفعل] ١. مالك وصاحب اولمه، تملك ايتمه: بواوى كيم تصرف ايديور؟ كيمك تصرفى تحتنده‌در؟ ٢. اداره ايله قوللانمه، اداره ايتمه، عدم اسراف، اقتصاد: تصرفه رعايت ايتمك. ٣. برقادينه معاملهٔ زوجيه‌ده بولنمه.

تَصرلامَق { با: تصارلامق.

تَصريح { سذ. عر. ج: تصريحات. [«صرح» دن مص. تفعيل] آچيق صورتده افاده ايتمه، صراحت ويرمه، شبهه و تردده محل براقميه‌جق صورتده آچيق افاده ايله وتفصيلات لازمه ايله افاده ايتمه: مسئله‌يى تصريح ايتملى؛ تصريحات لازمه ويرمك.

تَصريف { سذ. عر. ج: تصاريف، تصريفات. [«صرف» دن مص. تفعيل] ١. كيف مايشاء تحويل واداره

تصريف امور. [جناب خلاقك افعال ازليه‌سی حقنده مستعمل اولوب، برنجی جمعی دخی بومعنایه مخصوصدر.] ۲. د. صرف قاعده‌سنجه افعال وسائر اقسام كلمه‌نك صيغه‌لانمه‌سی، صيغه‌لامه، چكمه: قال فعلنی تصريف ايدك؛ ليس فعلی هر صيغه‌دن تصريف اولنماز؛ سيبويه اسمی تصريف قبول ايتمز. [صرف عربيده باشليجه افعال حقنده مستعمل اولوب، اسماء حقنده اعراب استعمال اولنور. مع هذا اعرابلری ناقص اولان اسملره «غيرمنصرف» دينلمسی صرف وتصريفك اعم اولديغنه دليلدر. ايكنجی جمعی بومعنایه مخصوصدر.]

تَصَعُّب { سذ. عر. ج: تصعبات. [«صعوبت» دن مص. تفعل] كوجلشمه، كوجلك پيدا ايتمه. ن.

تَصَعُّد { سذ. عر. ج: تصعدات. [«صعود» دن مص. تفعل] يوكسلمه، قالقمه. [يردن قالقوب هوايه قاريشان بخار وعفونت حقنده مستعملدر.]

تَصعيب { سذ. عر. ج: تصعيبات. [«صعوبت» دن مص. تفعيل] كوجلشديرمه، مشكل ايتمه: ايشمزی تصعيب ايتدی؛ تسهيلات كوستره‌جكنه ايشمزی برچوق تصعيباته اوغراتدی.

تَصعيد { سذ. عر. [«صعود» دن مص. تفعيل] كيم. بعض اجسامك انبيق ويا ديكر بر آلتله قيزديريلوب تبخير ايدلمسی. [فر. Sublimation]

تَصغير { سذ. عر. [«صغر» دن مص. تفعيل] ۱. كوچولتمه، اوفالتمه. ۲. د. براسم ويا صفتی مصغر صورتنده قوللانمه، كه تركجه‌ده «جك، جق» فارسيده «ك» اداتنك الحاقيله وعربيده عين الفعل ايله لام الفعل آراسنه ساكن بر «ی» ضم ايتمكله اولور: الجك، آدجق، مردمك، طفيل كبی؛ تصغير قاعده‌سی؛ تصغير بحثی. || اسم تصغير = بووجهله تشكيل اولنمش اسم مصغر.

تَصَفّی { صافيلنمك وصافی اولمق معناسيله عربی دكلدر. صفاء ماده‌سی اصلا تفعل بابندن كلمز.

تَصفيح { سذ. عر. [«صفح» دن مص. تفعيل] ۱. ياصيلاتمه، صفحه ويوفقه حالنه قويمه: معدنی تصفيح ايتمك. ۲. ال چيرپمه، ال اورمه.

تَصفير { سذ. عر. [«صفر» دن مص. تفعيل] ۱. صارارتمه، صاری‌يه بويامه. ۲. ايصليق چالمه. ن.

تَصفيف { سذ. عر. [«صف» دن مص. تفعيل] اصره‌لامه، ديزمه، صف صف ترتيب ايتمه: عسكری تصفيف ايتدی.

تَصفيه { سذ. عر. [«صفو» دن مص. تفعيل] صاف وخالص ايتمه، تميزله: مشروباتی، شكری، طوزی تصفيه ايتمك؛ تصفيهٔ قلب = يوركی غل وغشدن پاك ايتمه. || ما. تصفيهٔ ديون = بورجلرك حساباتنی تميزليوب فائضلرينی ويرمه.

تَصَلُّب { سذ. عر. [«صلب» دن مص. تفعل] ۱. قاتيلاشمه، صلب وقاتی اولمه: جيوه‌نك تصلبی. ۲. مج. صلابت ومتانت پيدا ايتمه. ۳. ط. بعض اعضاء بدنك اسباب مرضيه‌دن طولايی قاتيلاشمه‌سی: تصلب ابهر، تصلب جلد، تصلب دماغ، تصلب رئه، تصلب عظم، تصلب غدد: تصلب قلب وسائره.

تَصليب { سذ. عر. [«صلب» دن مص. تفعيل] ۱. خاچه كرمه، چارميخه كرمك اعدام ايتمه. ۲. خاچ چيقارمه. ۳. قاتيلاشديرمه.

تَصليه { سذ. عر. [«صلوة» دن مص. تفعيل] عليه الصلوة والسلام ويا صلی الله عليه وسلم دعاسنی اوقومه: نام جناب رسالتپناهی ذكر اولندقده تصليه اقتضا ايدر.

تصمه { س. با: طسمه.

تَصميم { سذ. عر. ج: تصميمات. [«صم» دن مص. تفعيل] قرار قطعی ويرمه، قطعياً قرارلاشديرمه، عزم قوی: يارين حركتی تصميم ايتدم.

تَصَنُّع { سذ. عر. [«صنع» دن مص. تفعل] تكلفله كنديسنه چكی دوزن ويرمه. ن.

تَصنيع { سذ. عر. ج: تصنيعات. [«صنع» دن مص. تفعيل] ۱. اويديرمه، ياپمه، ياقيشديرمه. ۲. يالاندن اويديرمه، ايجاد، ساخته اوله‌رق ياپمه: بو حوادثی كنديسی تصنيع ايتمشدر. ۳. جرا. اكسيك اولان برعضوك تخته وقاوچوق وسائره‌دن ساخته‌سنی اويديروب طاقمه: تصنيع الاذن، تصنيع الانف وسائره.

تصنیف { سنـ. عر. جـ: تصانیف، تصنیفات. [«صنف» دن مصـ. تفعیل] ۱. صنف صنف ایتمه، صنفلره وطاقملره آیرمه، صره‌لامه: حیواناتی تصنیف ایدن مشاهیر طبیعیوندن (لینه) در. ۲. کتاب جمع وترتیب ایتمه، تألیف: بر لغت کتابی تصنیف ایتمشدر؛ چوق تصنیفتی واردر؛ تصانیف عدیده‌سیله مشهوردر.

« تحریر » صرف قریحه‌دن یازیلان « تصنیف » فن کتابلری کبی جمع وترتیب اولنان و « تألیف » ایسه ایکیسی آره‌سنده اولان کتابلر حقنده مستعملدر.

تصوّر { سنـ. عر. جـ: تصورات. [«صورة» دن مصـ. تفعل] ۱. ذهنده صورت ویرمه، فکراً قورمه، بر فکر پیدا ایتمه: تصورم طوغری چیقمدی؛ بن بو ایشی باشقه صورتده تصور ایتمشیدم. ۲. ذهن وخیاله کتیرمه، تخیل: اطرافی آغاجلرله محاط بر بیوك میدان تصور ایدیکز. ۳. نیت، ترتیب، مقصد: اویله بر تصورم وار ایدی آما صکره واز کچدم؛ انسان هر تصورنی اجرا ایده‌مز. = جـ. منـ. علم منطقك قضایانك ذهنده حصولندن و نظریاتدن بحث ایدن قسمی: تصورات اوقویور. مقابلی: تصدیقات = قضایانك ذهنده تصوریله برابر ایجاب ویا سلب صورتیله حکم و اسنادندن بحث ایدن قسم.

تصوّری { صـ. عر. ؤ: تصوریه. [«تصور» دن سمنـ.] ذهنده قورمغه وفکر وخیاله منسوب ومتعلق، نظری، فعلی وعملینك غیری: امر تصوری؛ امور تصوریه.

تصوّف { سنـ. عر. جـ: تصوفات. [یوك دیمك اولان «صوف» دن ودها طوغریسی. یو. حکمت دیمك اولان «صوفیا Σοφία» دن] حال ووحدت وفنا کبی احوال معنویه‌یه حصر همت ایدنلرك مسلك وطریقی: تصوف کتابلری؛ تصوف یازمق؛ اهل تصوف؛ ارباب تصوف؛ جمله طرق علیه‌نك اساسی تصوفدر.

تصویب { سنـ. عر. جـ: تصویبات. [«صواب» دن مصـ. تفعیل] طوغری بولمه، بر فکر وفعلك طوغری ومصیب اولدیغنی بیان ایتمه: برینك فکرینی، سوزینی، ایشنی تصویب ایتمك. || قرین تصویب، تصویب کرده = تصویب اولنمش.

تصویر { سنـ. عر. جـ: تصاویر، تصویرات. [«صورة» دن مصـ. تفعیل] ۱. بر شیئك صورتنی چیقارمه، رسمنی یاپمه، ترسیم: بر موقعی، بر بنایی تصویر ایتمك. ۲. ترسیم ایدرجه‌سنه کوزل تعریف ایتمه: فردوسی شاهنامه‌ده ایرانیلرله تورانیلرك محاربانتی کوزل تصویر ایدیور. ۳. صورت، رسم: تصویرکزی کوردم. [برنجی جمعی اصل بو معنا ایله قوللانیلیر.]

تصویرجی { سـ. رسم و تصویر یاپان آدم، رسام.

تصه { سـ. با: تاسه.

تصمیملامق { فتـ. [عر. «تصمیم» دن غلط] نیتلنمك، اولچوب بیچمك.

تضادّ { سنـ. عر. [«ضد» دن مصـ. تفاعل] ۱. بربرینه ضد اولمه، بربرینك عکسنه اولمه، اختلاف: آره‌لرنده تضاد واردر. ۲. د. عباره‌ده بربرینه ضد ایکی معنایی جمع ایتمه.

تضاعف { سنـ. عر. [«ضعف» دن مصـ. تفاعل] ایکی قات اولمه، بش اون سنه ظرفنده سرمایه‌سی تضاعف ایتدی؛ اکدار وآلام تضاعف ایتدی.

تضرّر { سنـ. عر. [«ضر» دن مصـ. تفعل] ضرر کورمه، ضرر دیده اولمه. [«متضرر اولمق» تعبیری یعنی اسم فاعلی دها مستعملدر.]

تضرّع { سنـ. عر. جـ: تضرعات. [«ضروع» دن مصـ. تفعل] کندینی آلچالده‌رق کمال تذلل وخشوع ایله یالوارمه: حق تعالانك عفو و مرحمتنی تضرع ایدرم؛ کمال تضرع ایله استرحام ایدرم؛ سنان پاشانك تضرعاتی.

تضریر { سنـ. عر. [«ضر» دن مصـ. تفعیل] ضرره اوغراتمه [«اضرار» دها مستعملدر.]

تضعیف { سنـ. عر. جـ: تضعیفات. [«ضعف» دن مصـ. تفعیل] ایکی قات ایتمه، بر اوقدر دها آرتدیرمه: بر مبلغی تضعیف ایتمك؛ مشغولیتمی تضعیف ایتدیلر.

تضلیل { سنـ. عر. [«ضل» دن مصـ. تفعیل] طوغری یولدن چیقارمه، آزدیرمه،

آیارتمه [«اضلال» دها مستعملدر.]

تَضَمُّن { سنـ. عر. [« ضمن » دن مصـ. تفعل] ۱. حاوی وشامل اولمه، سائر شیئلر میاننده بر شیئی دخی احاطه ایتمه: چفتلك باغی دخی تضمن ایدیور؛ بوکلامك تضمن ایتدیکی معانی. [سف. «متضمن» دها مستعملدر.] ۲. [«ضمان» دن] کفیل اولمه: تکفل، تعهد: بکا فلان تضمن ایتدی. ف. [« ضامن اولمق » تعبیری دها مستعملدر.]

تَضمین { سنـ. عر. جـ: تضمینات. [« ضمن، ضمان » دن مصـ. تفعیل] ۱. مسببی اولدیغی ضرر وزیانی اوده‌مه: آرابه‌نك جامنی قیران بولجی تضمین ایتمکه مجبوردر؛ ایتدیککز خساراتی سزه تضمین ایتدیره‌جکلردر. ۲. د. باشقه سنك منتخب و مشهور بر سوزینی یاخود بر مصراع وبیتنی ویا بر ضرب مثلی کندی سوز ویا شعرینه درج ایتمه. || حقـ. احکام حقوقیه‌ده: برمقاوله اجرا ایدلمدیکندن طولایی ادعا اولنان ضرری وابراث اولنان نقصانی وبرکیمسه‌نك محروم ایدلدیکی تجارتی اوده‌مه. = جـ. بر دولت مغلوبه‌نك دولت غالبه‌یه حرب مصارفنه قارشیلق اوله‌رق ویردیکی مبالغ: تسالیه محاربه‌سی نتیجه‌سنده یونان دولت عثمانیه‌یه تضمینات ویردی. || تضمینات حربیه = کذا.

تَضَیُّق { سنـ. عر. [« ضیق » دن مصـ. تفعل] طارلاشمه، صیقیشمه. — مختلف اعضاء بدنك اسملرینه اضافتله اصطلاحات طبیه‌دن بر چوق امراض اسملرینی تشکیل ایدر. که جمله‌سی صیقیشمق و طارلاشمقدن منبعثدر، تضیق امعاء، تضیق اوعیه، تضیق فوهات قلب، تضیق قصبات، تضیق مراره، تضیق مجرای بول، تضیق معده، تضیق مناخر وسائره

تَضییع { سنـ. عر. جـ: تضییعات. [« ضیاع » دن مصـ. تفعیل] براقوب غائب ایتمه، باقامغله ضایع اولمسنه سبب اولمه، تلف و زیان: مالنی، وقتنی تضییع ایتدی.

تَضییق { سنـ. عر. جـ: تضییقات. [« ضیق » دن مصـ. تفعیل] ۱. طارلاشدیرمه، صیقیشدیرمه: یایا قالدیرملرینی توسیع ایتمکله شوسه‌یی تضییق ایتدیلر. ۲. صیقیشدیرمه، اجبار ایتمه: بر سند یازوب کندیسنی مهرلمکه تضییق ایتمش. ۳. صیقندی واضطراب ویرمه: آله‌جقلیلر کندیسنی چوق تضییق ایدیورلر؛ اسکی زمانده مجرملری چوق تضییق ایدرلردی؛ اوقدر تضییقاته انسان طیانه‌میوب، خلاف واقع اقرارده بولنغله کندی کندیلرینه افترا ایدنلرده اولوردی.

تَطابُق { سنـ. عر. [« طبق » دن مصـ. تفاعل] بربرینه اویغون کلمه، اویمه، مطابق اولمه: رأیلرمزك تطابقی.

تَطاوُل { سنـ. عر. [« طول » دن مصـ. تفاعل] ۱. اوزانمه، اوزامه، اوزون اولمه: تطاول لیل = کیجه‌نك اوزامه‌سی. ۲. [« تطاول ید » دن مختصر] ظلم، تعدی، غصب.

تَطایُر { سنـ. عر. [« طیران » دن مصـ. تفاعل] ۱. اوچشمه، اوچشوب طاغلمه. ۲. کیم. بعض اجسام مایعه وصلبه‌نك حرارتله ویادیکر صورتله غاز حالنه کچیرلمسی. [فر. Volatilisation]

تَطَبُّب { سنـ. عر. [« طب » دن مصـ. تفعل] اجرای طبابت ایتمه، حکیملك ایتمه، طبابتله مشغول اولمه.

تَطبیق { سنـ. عر. جـ: تطبیقات. [« طبق » دن مصـ. تفعیل] ۱. اویدیرمه، مطابق وموافق ایتمه، یاقیشدیرمه: ظرفی مظروفه تطبیق ایتمك. ۲. اویدیرمه، بکزتمه، تمثیل: آلدیغی امره تطبیق حرکت ایدیور؛ هر بر فعل وقولنی سنن سنیه‌یه تطبیق ایتمکه چالیشیور. ۳. قارشیلاشدیرمه، مقابله، مقایسه: چیقاردیغی صورتی اصلنه تطبیق ایتدی. ٤. برقاعده وقانونی اجرا ایتمه، موقع فعله قومه: نظامی تطبیق ایتمك؛ قواعد صرفیه ونحویه‌یی فصاحت وبلاغته یازلمش برکتابه تطبیق ایتمك اقتضا ایدر. ٥. تا. معادنك طبقه طبقه وضعیتی. || تطبیق حرکت = امتثال. || تطبیق مهری = معاملات رسمیه‌ده معتبر طوتلق اوزره رسماً تصدیق اولنمش وایجابنده تطبیق اولنمق اوزره دفتره باصلمش مهر رسمیء شخصی. = جـ. اجراآت، عملیات. قوانین وقواعدك موقع فعله وضعی: صرف تطبیقاتسز اوکرنلز؛ قوا-

نین موضوعه‌نك تطبیقاتنه اعتنا اولنیور .

تطبیقاً { ح. عر. ١. اویدیره‌رق، تطبیق وتوفیق ایده‌رك: احكام شرعیه‌یه تطبیقاً حركت ایدیور. ٢. توفیق حركت ایده‌رك، امتثالاً: آلدیغم امره تطبیقاً فلان یره كیده‌جكم. ٣. اویغون ومطابق اوله‌رق: صرف ونحو وبلاغت قواعدینه تطبیقاً یازملی.

تطبیقی { ص. عر. ث: تطبیقیه. تطبیقه منسوب ومتعلق: كتب تطبیقیه .

تطحّل { ولاغك شیشمه‌سی مرضنه علم اولمق اوزره جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن ایجاد اولنمش ایسه‌ده، بونك ذاتاً عربیده اسمی اولوب طاك ضمیله «طحال» دینلدیكندن، بو ایجاده حاجت یوقدر .

تطحین { سذ. عر. [« طحن » دن مص. تفعیل] اوكوتمه، اون یاپمه: بغدایك تطحینی. || ط. تطحین الحصاة = مثانه‌ده حاصل اولان طاشلرك بر آلتله تطحین ایدیلوب بلا عملیات دوشورلمسی.

تطرّق { سذ. عر. [« طرق » دن مص. تفعل] یول بولمه، حلول ایتمه: تطرق خلل . [عربیده طرق ماده‌سی تفعل بابندن كلدیكندن غلطدر.]

تطفّل { سذ. عر. [« طفل » دن مص. تفعل] طالقاوقلق وكاسه‌لیسلك ایتمه، بلا دعوت ضیافته كیتمه .

تطلیق { سذ. عر. [« طلاق » دن مص. تفعیل] ١. بوشامه، براقمه، آیرمه: قاریسنی تطلیق ایتدی . ٢. دیشی خرما وانجیر وسائره آغاجلرینه اركككلرینك چیچكنی آصمغله مثمر ایتمه .

تطمین { مطمئن ایتمه وتأمین معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، طوغری دكلدر. اطمئنان رباعیدر، تفعیل بابندن كلمز .

تطویل { سذ. عر. ج: تطویلات. [« طول » دن مص. تفعیل] اوزاتمه: تطویل مقال، تطویل كلام = سوزی اوزاتمه؛ لزومسز تطویلاتله املای صحایف ایتمك .

تطهیر { سذ. عر. ج: تطهیرات. [« طهر » دن مص. تفعیل] تمیزلمه، تمیز وپاك ایتمه، پاكلامه: اوی، اثوابی، یوركی تطهیر ایتمك؛ تطهیراتله اوغراشمق .

تطیّر { سذ. عر. ج: تطیرات. [« طیران » دن مص. تفعل] فال شر عد ایتمه، تشأم ایتمه: زمان جاهلیتده عربلر هر شیئدن تطیر ایدرلردی؛ تطیراته چوق اهمیت ویررلردی .

تطییب { سذ. عر. ج: تطییبات. [« طیب » دن مص. تفعیل] خوشلاندیرمه، خوش ایتمه، لطفله معامله ایتمه: تطییب خاطر ایتمك = كوكلنی آلمق، كوكلنی خوش ایتمك، تلطیف ایلمك .

تظاهر { سذ. عر. [« ظهور » دن مص. تفاعل] ١. بربرینه قارشی كورینمه، ظهور ایتمه: ایكی دولتك دونمالری تظاهر ایتدی. ٢. بربرینه آرقه ویرمه، یاردیم ایدشمه: انسانلر دائما تعاون وتظاهره محتاجدرلر .

تظلّل { سذ. عر. [« ظل » دن مص. تفعل] كولكه‌لنمه، كولكه آلتنه كیرمه .

تظلّم { سذ. عر. [« ظلم » دن مص. تفعل] تعدیدن شكایت ایتمه، اظهار مظلومیت ایتمه: تظلم حال ایتمك = حالندن شكایت ایتمك .

تظلیل { سذ. عر. [« ظل » دن مص. تفعیل] كولكه‌لندیرمه، كولكه آلتنه آلمه: كلوب چكنلری تظلیل ایچون یولك ایكی طرفنه آغاج دیكمشلردی .

تعادی { سذ. عر. [« عدو » دن مص. تفاعل] آرا آچلمه، خصومت، دشمنلك .

تعارض { سذ. عر. « عرض » دن مص. تفاعل] بربرینه مخالف ومباین وضد اولمه، تباین، تخالف .

تعارف { سذ. عر. [« عرف » دن مص. تفاعل] بربرینی طانیمه، طانیشمه .

تعاضد { سذ. عر. [« عضد » دن مص. تفاعل] بربرینه آرقه واوموز ویروب یاردیم ایدشمه، تعاون .

تعاطی { سذ. عر. [« عطا » دن مص. تفاعل] بربرینه ویرمه، ویرشمه، مبادله: مقاوله صورتلرینی تعاطی ایتدیلر؛ تعاطیٔ افكار؛ تعاطیٔ اقداح .

تعاقب { سذ. عر. [« عقب » دن مص. تفاعل] بربری آرقه‌سندن كیتمه، بربرینی تعقیب ایتمه: لیل ونهار تعاقب ایتدكجه؛ مشكلات تعاقب ایدیور .

تعالی { سذ. عر. [« علو » دن مص. تفاعل] یوكسلمه، علو شان ومنزلت پیدا ایتمه .

تَعالیٰ { اسماء اللهله برابر مقام دعاده ذکر اولنور عربی فعل ماضی اولوب، یوکسک اولسون دیمکدر: الله تعالی، حق تعالی وتقدس. || تعالی الله = سبحان الله!

تَعامُل { سذ. عر. جم: تعاملات. [«عمل» دن مص. تفاعل] معامله، بر ایشك على العاده صورت اجراسی. ||حق. بر قومك جمله‌سی ویا اکثری نزدنده مدت مدیده جریان ایدن معامله. || تعامل قدیم = اسکیدن بری معتاد اولان معامله وصورت اجرا که قانون کبی معتبردر.

تَعامی { سذ. عر. [«عمی» دن مص. تفاعل] کورمزلکه (کورمه‌مزلکه) کلمه، یالاندن کورلك صاتمه.

تَعاوُن { سذ. عر. [«عون» دن مص. تفاعل] بر برینه یاردیم ایتمه، یاردیم ایدشمه: جمعیت بشریه تعاون اساسی اوزرینه مستند در.

تَعاهُد { سذ. عر. [«عهد» دن مص. تفاعل] تعهد و معاهده معنالریله نادراً مستعملدر.

تَعَب { سذ. عر. ۱. یورغونلق. ۲. زحمت، مشقت، اذیت: تعب چکمك.

تَعَبُّد { سذ. عر. [«عبد» دن مص. تفعل] تکلفله عبادت وقوللق ایتمه، عبادتله توغل.

تَعَبُّس { سذ. عر. [«عبس» دن مص. تفعل] یوزا کشیتمه، عبوس الوجه اولمه.

تَعبیر { سذ. عر. جم: تعبیرات. [«عبور» دن مص. تفعیل] ۱. افاده، بیان: بونی نصل تعبیر ایدرلر؟ قاقم تعبیر ایتدکلری حیوان. ۲. برمعنا افاده ایدن سوز، جمله، ترکیب، فقره: کوزل بر تعبیر قوللاندی؛ باشقه بر تعبیرله افاده ایتدی. ۳. اصطلاح: تعبیرات فنیه. ٤. دوش یورمه، رؤیا تفسیری: تعبیر رؤیا؛ رؤیایی تعبیر ایتدیرمك. || حسن تعبیر = تربیه وادبه موافق ومناسب سوزله افاده ایتمه. || سوء تعبیر = ادب وتربیه‌یه مخالف ومناسبتسز سوزله افاده.

تَعبیرجی { س. رؤیا تعبیر ایدن آدم، معبر.

تَعبیرنامه { س. فا. رؤیا تعبیرینه دائر کتاب.

تَعبِیه { سذ. عر. [«عبو» دن مص. تفعیل] (عسکری) یرلی یرینه قویوب حاضرلامه، ترتیب ایتمه. || تعبیة الجیش = عسکرك فن حرب اقتضاسنجه ترتیباتندن بحث ایدن علم. [«طابیه» تعبیری دخی اشبو تعبیه‌دن غلطدر.]

تَعَجُّب { سذ. عر. [«عجب» دن مص. تفعل] شاشه قالمه، تحیر، استغراب: تعجب ایتمك: تعجب‌ده قالمق؛ شایان تعجب = استغرابه شایان؛ باعث تعجب = موجب حیرت واستغراب.

تَعجیز { سذ. عر. جم: تعجیزات. [«عجز» دن مص. تفعیل] ۱. عاجز براقمه، برینك عجز واقتدارسزلغنی موجب اولمه. ۲. راحتسز ایتمه، راحتسزلق ویرمه، مناسبتلی مناسبتسز کیدوب کلمکله ویا مطالب وابرامات مصره ایله راحتسز ایتمه: هر کبی تعجیز ایتمه‌ده معنا یوقدر. [بو ایکنجی معنا عربیده اولمیوب، لسانمزده همان غیر مستعمل اولان برنجی معنادن مستعاردر.]

تَعجیل { سذ. عر. [«عجله» دن مص. تفعیل] عجله ایتدیرمه، صیقیشدیرمه، چابق اولمسنی ایستمه: یمکی تعجیل ایدیورلر.

تَعجین { سذ. عر. [«عجن» دن مص. تفعیل] یوغورمه، خمور یاپمه. [هرنه قدر «عجن» ماده‌سی عربیده تفعیل بابندن کلمیورسه‌ده، خمور ایشلری معناسیله سمف. صیغه‌سنده «معجنات» تعبیری مستعمل اولدیغندن، پك ده غلط عد اولنه‌ماز.]

تَعداد { سذ. عر. [تعدید کبی تفعیل بابندن مص.] ۱. صایمه، صایی، شمار: تعداد ایتمك = صایمق؛ تعداده کلمز = صاییه کلمز، صایلمز؛ تعداد اغنام = رسملری آلنه‌جق قویونلرك صایلمسی. ۲. بر بر ذکر وبیان ایتمه: فضائلی نا قابل تعداددر. || «صرف» ترکیب تعدادی = اسماء اعداددن تشکل ایدن کلمات.

تَعَدُّد { سذ. عر. [«عدد» دن مص. تفعل] بردن زیاده، برقاچ اولمه: تعدد عوالم = عالملرك متعدد اولمسی؛ تعدد ازواج = بردن زیاده یعنی برقاچ قاری آلمه.

تَعَدّی { سذ. عر. جم: تعدیات. [«عدو» دن مص. تفعل] ۱. اوته‌یه کچمه، تجاوز. ۲. حق وعدل وانصاف حدینی تجاوز، ظلم، غدر: چنکیز وتیمورك تعدیاتی نوع بشر ایچون بر لکه‌در. ۳. ف. عرف وعادت وقانون حدودینی تجاوز، بو حدودك خارجنده حرکت: تعدی اخلاق، تعدیات اخلاق = اخلاقه مغایر

حركات. ٤. د. فعلك بيان ايتديكى حدثك بر ويا ايكى مفعوله تجاوزى: تعدى الى مفعول واحد = حدثك بر مفعوله تجاوزى اتمكى يدم كبى؛ تعدى الى مفعولين = حدثك ايكى مفعوله تجاوزى: اتمكى احمده ويردم كبى. لسانمزده بونلرك برنجيسى مفعول به وايكنجيسى مفعول اليه اولمغله آيرلدقلرندن، عربيده اولديغى كبى، تعدينك بر ويا ايكى مفعول آله رق ايكى قسمه آيرلمسنه احتياج يوقدر.

تَعديل { سذ. عر. جـ: تعديلات. [«عدل» دن مصـ. تفعيل] ١. عدل وحقانيته موافق وطوغرى ايتمه، طوغريلتمه: ميزانى، محكمه حكمنى تعديل ايتمك. ف. ٢. افراطدن وتفريطدن قورتاروب لزومى درجه سنده بولندرمه، اعتدال قزاندرمه، حد اعتداله ارجاع مقصديله دكيشدرمه.

تَعدِيه { سذ. عر. [«عدو» دن مصـ. تفعيل] ١. كچيرمه، تجاوز ايتديرمه. ف. ٢. د. بر فعلى متعدى ايتمه: تركجه ده افعال لازمه يى تعديه ايچون اصل فعله اكثريا «دير» اداتى علاوه اولنور: ايتمك، ايتديرمك كبى. || ادات تعديه = بر فعل لازمك متعدى اولمسيچون علاوه اولنان ادات مخصوصه.

تَعَذُّر { سذ. عر. [«عذر» دن مصـ. تفعل] ١. عذر درميان ايتمه، اعتذار. ٢. ممكن اولمامه، زور اولمه.

تَعذيب { سذ. عر. جـ: تعذيبات. [«عذاب» دن مصـ. تفعيل] عذاب واذيت ياخود مجازاة ويرمه: تعذيب ايتمك.

تَعذير { سذ. عر. [«عذر» دن مصـ. تفعيل] اساسسز عذرلر درميان ايتمه، وسيله و بهانه آرامه.

تَعَرُّض { سذ. عر. جـ: تعرضات. [«عرض» دن مصـ. تفعل] ١. صاتاشمه، طاقلمه، حقه، تجاوز. ٢. دشمنك طوپراغنه كيروب برنجى اوله رق حربه كيرشمه و حربه سببيت ويرمه، تدافع مقابلى: طرفين مخاصميندن تعرض ايدن خانغيسيدر؟

تَعَرُّضى { ص. عر. ذ: تعرضيه. تعرض وتجاوزه منسوب ومتعلق، تدافعى وتحفظى مقابلى: تعرضى حركت، حركت تعرضيه.

تَعرِفه { غلط اولوب، طوغريسى تعريفه‌در.

تَعَرّى { سذ. عر. [«عرى» دن مصـ. تفعل] ١. صويمنه، عريان اولمه. ٢. بر شيئدن برى وتهى اولمه: فضائلدن تعرى ايتمشدر.

تَعريب { سذ. عر. [«عرب» دن مصـ. تفعيل] عربلشديرمه، عربى يه ترجمه ويا بر (كلمه يى) عربى يه ادخال وقبول ايتمه: «فرسخ» ى فارسى «فرسنك» دن تعريب ايتمشلردر؛ حنين بن اسحق بر چوق كتب حكميه يونانيه يى تعريب ايتمشدر.

تَعريض { سذ. عر. جـ: تعريضات. [«عرض» دن مصـ. تفعيل] طولاييسيله طوقنه جق سوز سويلمه، آچيقدن اوليه رق طوقنمه: بر سوزله بكا تعريض ايتمك ايستيور؛ بو بكا تعريضدر.

تَعريضاً { حـ. عر. طولاييسيله طوقنه جق صورتده: بو سوزى بكا تعريضاً سويلدى.

تَعريف { سذ. عر. جـ: تعريفات. [«عرفان» دن مصـ. تفعيل] ١. اطرافيله بيان ايدرك آكلاتمه، علائم واشارات مخصوصه سنى تفصيل ايدرك بيلديرمه: اونى بكا تعريف ايتدى؛ بر يرك تعريف ايده‌يم؛ تعريفله انسان هر يرى بوله بيلير. ٢. بر علم وفنه متعلق بر ماده‌يى افرادى جامع واغيارى مانع اوله جق بر عباره ايله آكلاتمه: صرفده ماضى يى تعريف ايدك؛ جغرافيه ده نهرى نصل تعريف ايدرسكز؟ ٣. بو صورتله بر مادۀ علميه ويا فنيه يى توصيف ايدن عباره: منطقك تعريفى نه‌در؟ ٤. د. عربيده بر اسمى حرف تعريف ادخاليله ويا ديكر بر اسم معرفه مضاف ايتمكله تحديد وتعيين ايتمه، تنكير مقابلى: تعريف و تنكير قاعده لرى. || حرف تعريف = عربيده اسملرك مدلولنى تعيين ايتمكه مخصوص «ال» حرفى.

تَعريق { سذ. عر. [«عرق» دن مصـ. تفعيل] ط. ترلتمه، تره ياتيرمه.

تَعرِيه { سذ. عر. [«عرى» دن مصـ. تفعيل] صويمه، چيلاق ايتمه.

تَعزير { سذ. عر. [«عزر» دن مصـ. تفعيل] توبيخ و تكدير ايتمه. || ف. حد شرعى دوننده تأديب.

تَعزِیه { سذ. عر. [« عزاء » دن مص. تفعیل] بر خصمی وفات ایدنه تسلی ویرمه، باشك صاغ اولسون دیمه، بو رسمك ایفاسی: فلانی تعزیه ایتمك، تعزیه‌یه کیتمك. [فارسی اصولی اوزره « تعزیت » دخی قوللانیلیر.]

تَعزِیه‌نامه { س. فا. تسلی ایچون یازیلان مکتوب، تسلی مکتوبی: بر تعزیه‌نامه یازدی، کوندردی.

تَعَسُّر { سذ. عر. [« عسر » دن مص. تفعل] کوجلشمه، کوج اولمه: ایش تعسر ایتدی. ن.

تَعسیر { سذ. عر. [« عسر » دن مص. تفعیل] کوجلشدیرمه، مشکل ایتمه. [« تصعیب » دها مستعملدر.]

تَعَشُّق { سذ. عر. [« عشق » دن مص. تفعل] عاشق اولمه، عشق وعلاقه ایتمه: تعشق ایتمك.

تَعشیر { سذ. عر. [« عشر » دن مص. تفعیل] ١. اونه ابلاغ ویا تقسیم ایتمه. ٢. محصولاتك عشرینی، اوندەلغنی آلمه: زیتون محصولاتی دها تعشیر ایتمدیلر.

تَعَصُّب { سذ. عر. [« عصب » دن مص. تفعل] ١. برینه طرفدارلق وغیرتکشلك ایتمه. ن. ٢. کندی دین وملیتنی صوك درجه‌ده التزامله دیکر بر دین وملیتده بولنانلره بغض وکین و خصومت کوسترمه: تعصب تمدن وترقیه مانعدر؛ دیانت نه‌قدر ممدوح ایسه تعصب او قدر مذمومدر. [بو کلمه عربیده باشلیجه برنجی معنا ایله وعصبیت ملیه معناسیله مستعمل اولدیغندن، ممدوح؛ ولسانمزده ایسه اك زیاده ایکنجی معنا ایله یعنی آوروپالیلرك Fanatisme تعبیر ایتدکلری مآل ایله قوللانلدیغندن مذمومدر.]

تَعَصُّبکار { صه. فا. تعصبله متصف، متعصب.

تَعَصُّبکارانه { صه. ح. فا. تعصبله، متعصبانه، اهل تعصب طور واصولنده.

تَعصیر { سذ. عر. [« عصر » دن مص. تفعیل] اوزوم وزیتون کبی میوه‌لری صیقوب صوینی آلمه.

تَعَطُّر { سذ. عر. [« عطر » دن مص. تفعل] کوزل قوقولر سورمه. ن.

تَعَطُّف { سذ. عر. ج: تعطفات. [« عطف » دن مص. تفعل] آجیمه، شفقت ومرحمت ایتمه.

تَعطیر { سذ. عر. [« عطر » دن مص. تفعیل] کوزل قوقو ایله رایحه‌دار ایتمه: تعطیر مشام ایتمك.

تَعطیل { سذ. عر. [« عطل » دن مص. تفعیل] ١. ایشسز براقه، معطل ایتمه، ایشلمز حاله قومه: بر فابریقه‌یی، بر غزته‌یی تعطیل ایتمك. ٢. ایشسزلك، موقتاً ایشی براقمه: بو کون تعطیلدر؛ بایرامده قاچ کون تعطیل ایده‌جکز؟ کونده ایکی ساعت تعطیل واردر؛ تعطیل وقتی. ٣. طوردیرمه، کسمه: تعطیل تأدیات؛ حرکاتنی تعطیل ایتمك. || مکتب تعطیلی = مکتب درسلرینك تعطیل اولندیغی مدت که سنه‌نك اك صیجاق آیلری اولان تموز وآغستوسده اولور.

تَعطیلنامه { س. فا. بر غزته‌نك موقتاً تعطیل اولندیغنی مبین اوله‌رق دائرهٔ عائده‌سندن کوندریلن امر رسمی.

تَعَظُّم { سذ. عر. [« عظم » دن مص. تفعل] بیوکلك صاتمه، عظمت، کبر.

تَعظیم { سذ. عر. ج: تعظیمات. [« عظم » دن مص. تفعیل] بیوتمه، آغرلامه، حرمت واکرام ایتمه: کندیسنه چوق تعظیم ایتدیلر؛ عرض تعظیمات ایتمك.

تَعظیماً { ح. عر. حرمت واکرام ایده‌رك، احترام متصدیله: تعظیماً آیاغه قالقدی.

تَعَفُّن { سذ. عر. ج: تعفنات. [« عفونة » دن مص. تفعل] چوریوب قوقمه، اش قوقمه، کوتی قوقو نشر ایتمه: تعفن ایتمك = فنا قوقمق؛ سوقاقلرده برطاقم تعفنات حاصل اولیوردی.

تَعقیب { سذ. عر. ج: تعقیبات. [« عقب » دن مص. تفعیل] ١. آرقه‌سی صره کیتمه ویا کلمه، آردی صره ورود: قیشی بهار تعقیب ایدر؛ یونس بالیغی اکثریا کمیلری تعقیب ایدر. ٢. قوغالامه، آرقه‌سنه دوشمه: فراریلری تعقیب ایتمك؛ تعقیب اشقیا ایلمك، تعقیباتده دوام ایتمك. ٣. آرقه‌سنی براقیه‌رق دوام ایتمك: تحقیقاتی تحریاتی تعقیب ایتملی.

تَعقید { سذ. عر. ج: تعقیدات. [« عقد » دن مص. تفعیل]

١. دوكولمه، دوكوم باغلامه.
٢. د. عباره‌یی مغلق وگرفت یاپمه: تعقید لفظی، تعقید معنوی.

تعقیم { سذ. عر. [« عقم » دن مص. تفعیل] ١. عقیم وغیر مثمر ایتمه، ثمره‌سز ونتیجه‌سز براقمه: سعینی تعقیم ایتمکه چالیشدی. ٢. ط. میقروب دینلن حیوانجقلردن تجرید ایتمه. فر. Stèrilisation.

تعلّق { سذ. عر. جـ: تعلقات. [« علق » دن مص. تفعل] ١. آصلی اولمه، آصلمه. ل. ٢. مج. ایلیشیک، مناسبت، ارتباط، منسوبیت: بوایشك بكا تعلقی یوقدر؛ او آدمك سزه تعلقی وارمیدر؟ = جـ. [متعلقات برینه] اقربا، خصملر، منسوبین: او آدم بزم تعلقاتندندر.

تعلّل { سذ. عر. جـ: تعللات. [« علة » دن مص. تفعل] وسیله وبهانه آرامه، یالاندن بهانه‌لرله برایشدن قاچمه: بورجنی ویرمه‌مك ایچون هرکون بردرلو تعلل ایدیور.

تعلّم { سذ. عر. [« علم » دن مص. تفعل] اوکرنمه، بللمه، اوقویه‌رق ودرس آله‌رق تحصیل ایتمه: علوم ریاضیه‌یی دارالفنونده تعلم ایتدی؛ علوم طبیه‌یی معلمسز تعلم ایتدی.

تعلیق { سذ. عر. جـ: تعلیقات. [« علق » دن مص. تفعیل] ١. آصمه: آویزه‌یی تاوانه تعلیق ایتدی؛ کوکسنه مدالیه تعلیق ایتمشیدی. ٢. مربوط ومعلق ومشروط ایتمه، بر ایشی دیکر برایشك وجود وحصولنه باغلی کوسترمه: بکابورجی اولان آقچه‌نك اعطاسنی حاصلاتك ادراکنه تعلیق ایدیور. ٣. تأخیر، تعویق: او ایشی کله‌جك سنه‌یه تعلیق ایتدیلر. ٤. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] باشلیجه ایران وهند جهتلرنده وبزجه طریق علمی محررانده مستعمل خط معروف که پك دلکش برطرزده یازیلوب برقاچ نوعی واردر: خط تعلیق = جـ. بر کتابك بعض محللرینی ایضاح وتفصیل مقصدیله کنارینه ویا آیریجه بررساله‌ده یازیلان ملاحظات ومطالعات: کتب تدریسیه‌یه بر چوق تعلیقاتی واردر.

تعلیل { سذ. عر. جـ: تعلیلات. [« علة » دن مص. تفعیل] علت وسبب وبهانه کوسترمه. || د. حسن تعلیل = صحیح ونفس الامره مطابق اولمیوب فقط مناسبتلی ولطیف دوشن علت وسبب، که شعرده وتشبیهات واستعاراتده چوق واقع اولور.

تعلیم { سذ. عر. جـ: تعلیمات. [« علم » دن مص. تفعیل] ١. اوکرتمه، بللتمه: جناب حق حضرت آدمه اشیانك اسملرینی تعلیم ایتدی. ٢. اوقوتمه، درس ویرمه، تدریس: چوجقلره علوم وفنونی قولایجه تعلیم ایتمك ایچون اصول لازم. ٣. مشق ویا ادمان ایله آلیشدیرمه: برینه یازی، قانون، شرق تعلیم ایتمك. — بو معنا ایله اوکرتمه مقامنده دخی قوللانیلوب: یازی، قانون تعلیم ایدیورم دینلیر. ٤. [مصدریت معناسندن تجرد ایده‌رك] منتظم عسکرك اوکرندیکی یورویش وسلاح استعمالی وسائر حرکات عسکریه: تعلیم اوکرنمك؛ آیاق، سلاح، آتش تعلیمی؛ پیاده، سواری، طوبجی تعلیمی. = جـ. برینه شفاهاً ویا تحریراً ویریلن تنبیهات، خط حرکتی مبین اوامر: آلدیغی تعلیماته کوره حرکت ایده‌جکدر؛ سفرا دول متبوعه‌لرندن تعلیمات بکلیورلر.

تعلیمجی { س. عسکره تعلیم اوکره‌دن ضابط، معلم.

تعلیمخانه { س. فا. عسکرك تعلیم اوکرنمسنه مخصوص محل ومیدان.

تعلیملی { ص. ١. تعلیم اوکرنمش، معلم (عسکر). ٢. تعلیمات وتنبیهات آلمش، خط حرکتی باشقه‌لری طرفندن اوکردلمش (آدم): اوکندیلکندن سویلیور، تعلیملیدر.

تعلیمنامه { س. فا. ١. بر مأموره ویریلن تنبیهاتی حاوی ورقه: کندیسنه تعلیمنامه ویرلمشدر. ٢. عسکر تعلیمی رساله‌سی: پیاده تعلیمنامه‌سی.

تعمّد { سذ. عر. [« عمد » دن مص. تفعل] قصد ونیت ایتمه، بیله‌رك وایستیه‌رك بر ایش یاپمه: بوقتل ایشنده تعمد یوقدر؛ تعمد جنایتك جزاسنی تشدیده سبب اولور.

تعمّداً { ح. عر. قصداً، ایستیه‌رك وبیله‌رك، اولجه ترتیب ایده‌رك، آکسزین تحدث ایدن بر حدت وغضب اوزرینه اولمیه‌رق: تعمداً قتل ایتدیکی تبین ایتدی.

تعمّدی { ص. عر. ؤ: تعمدیه. قصد ونیتله وایستیه‌رك

وبیله‌رك وحق اولجه دوشونوب ترتیب ایتمكله واقع اولان (جرم و جنایت) : بو قتلك تعمدی اولدیغی دها تبین ایتمدی.

تَعَمُّم { سذ. عر. [«عموم» دن مص. تفعل] عمومه وجمله‌یه عائد اولمه، خصوصیتدن چیقوب جمله‌یه یایلمه، عمومی اولمه : بو عادت بو مملكتده تعمم ایتدی. [عربیده باشلیجه «عمامه» دن صاریق صارمه، و «عم» دن عمجه اولمه معنالرینه كلیر.]

تَعمید { سذ. عر. [«عمد» دن مص. تفعیل] واقتیز ایتمه.

تَعمیر { سذ. عر. جـ : تعمیرات. [«عمارد» دن مص. تفعیل] بوزوق بر شیئی دوزلتمه، ویران بر شیئی معمور ایتمه : اوی تعمیر ایتمك؛ اوجه بعض تعمیراتله اوغراشیورم. [اصل ابنیه و املاك كبی ویرانلق و معموریت قبول ایدن شیئلر حقنده استعمال اولنمق لازم كلیر كن، مجازاً مرمت معناسیله هر شیء حقنده قوللانیلیر. حتی تعمیر قلب دخی دینیلیر، كه قیرلمش قلبه تسلی ویرمك دیمكدر. — «اعمار» دن فرق ظاهردر.]

تَعمیق { سذ. عر. جـ : تعمیقات. [«عمق» دن مص. تفعیل] ١. درینلشدیرمه، درین قازمه : تملری برایكی آرشین دها تعمیق ایتمك اقتضا ایدر. ٢. پك درین وكهنه واره‌جق صورتده آراشدیروب اطرافیله تحقیق وتدقیق ایتمه : علم كلامه متعلق مسائلی اسلاف علما چوق تعمیق ایتمشلردر؛ بو خصوصده بر چوق تعمیقاتده بولنمشدر.

تَعمیم { سذ. عر. [«عموم» دن مص. تفعیل] بر ایشی خصوصیلكدن چیقاروب عمومه عائد وشامل ایتمه، عمومی ایتمه، شموللندیرمه : معارفی تعمیم ایتمك = عموم مستفید اوله‌جق صورتده نشر ایتمك.

تَعمیماً { حـ. عر. عمومه عائد اوله‌جق صورتده [بر نظارت ودائرهٔ رسمیه‌دن عموم ملحقاته یازیلان اوامر حقنده مستعملدر :] داخلیه نظارتندن تعمیماً بر امرنامه یازلدی.

تَعمیه { سذ. عر. [«عمی» دن مص. تفعیل] ١. كورلتمه. ن. ٢. قپالی بر صورتله وایما طریقیله افاده. ن. ٣. د. ابجد حسابیله افادهٔ اولنان برتاریخك اكسیكنی طولدیرمق ویا فضله‌سنی طی ایتمك ایچون ایراد اولنان رمز ویما.

تَعَنُّد { عناد واصرار ایتمه معناسیله لسانمزده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده «عناد» ماده‌سی اصلا تفعل بابندن كلمدیكندن، یاكلیشدر. «عناد» دیملی.

تَعَوُّذ { سذ. عر. [«عیاذ» دن مص. تفعل] اعوذ بالله دیمه، الله‌ه صیغنمه.

تَعویذ { سذ. عر. [«عیاذ» دن مص. تفعیل] نظره وسائر آفاته قارشی محافظه ظن واعتقادیله آصیلان نسخه وحمائل كبی شیئلر، حرز.

تَعویض { سذ. عر. جـ : تعویضات. [«عوض» دن مص. تفعیل] ١. برشیئك دیگر بر شی یرینه اقامه‌سی، بدل ویرمه. ن. ٢. ما. بر وارداتك ایلریده یرینه قونمق اوزره ما وضع اهنك غیری‌یه صرفی : مطبعهٔ ولایتك وارداتی هنوز تحصیل اولنه‌مدیغندن مصارف ضروریه‌سی تعویض طریقیله ولایت صندیغندن تسویه اولنیور.

تَعویضاً { حـ. عر. ما. تعویض طریقیله، ایلریده وارداتندن توقیف اولنمق شرطیله.

تَعویق { سذ. عر. [«عوق» دن مص. تفعیل] كری براقمه، آلیقومه، گجیكدیرمه، تأخیر : قرارك اجراسنی تعویق ایلدی.

تَعَهُّد { سذ. عر. جـ : تعهدات. [«عهد» دن مص. تفعل] ١. درعهده ایتمه، اوزرینه آلمه، اجراسنه سوز ویرمه : بوایشی فلان تعهد ایتدی. ٢. اد. برمفرزهٔ عسكریه ویا دائرهٔ رسمیه‌نك ارزاق ولوازمنی تدارك واعطا ایتمكی درعهده ایتمه. ٣. پوسته‌یه ویریلن مكاتیب وسائره‌نك محلنه ایصالی تأمین اولنمقده ایكی قات اجرت مقابلنده اولور.

تَعَهُّدلی { ص. پوسته خانه‌نك ایكی قات اجرت آلنه‌رق وصولی تأمین و تعهد اولنان (مكتوب وسائره) : تعهدلی مكتوب.

تَعَیُّش { سذ. عر. [«عیش» دن مص. تفعل] یاشامه، گچنمه، معیشت : ضرورتله تعیش ایتمك؛ دنیاده تعیش پك مشكلدر.

تَعَیُّن { سذ. عر. [«عین» دن مص. تفعل] ١. عیان وظاهر اولمه، میدانه چیقمه : قدرت

الهیه طبیعتك هر ذره‌سنده تعین ایدر. ۲. خاص و معین اولمه، تخصیص وتحدید اولنمه : خسته‌لغی هنوز تمامیله تعین ایتمدی. ۳. اعیان صره‌سنه کچمه، کسب اعتبار وحیثیت ایتمه : بولمسون یارب تعین ناسزالردن بری. [بو اوچنجی معنا عربیده اولمیوب لسانمزك مخترعاتندندر.]

تعییب { سذ. عر. [« عیب » دن مصـ. تفعیل] عیبلامه، تقبیح ایتمه، عیب وعار عد ایتمه، تقدیر ایتمه‌مه: بو حرکتکزی تعییب ایتدیلر؛ کیمسه‌یی تعییب ایتمه‌ملی.

تعیین { سذ. عر. جـ : تعیینات. [« عین » دن مصـ. تفعیل] ۱. معین ومخصص ایتمه، آیرمه، تخصیص ایتمه : ملاقات ایچون کون تعیین ایتملی. ۲. بر منصب ومأموریته یرلشدیرمه، نصب : بر قائممقاملغه تعیین اولندی؛ بو مکتبه بر معلم ثانی تعیین ایده‌جکلردر. ۳. تر. [مصدریت معناسنی غائب ایده‌رك] عسکریلره وسائر بعض مأمورینه معاشدن بشقه مأکولات وسائره‌یه متعلق ویریلن شیئلر، ارزاق: معاش وتعیینی شوقدر طوتار؛ تعیینی هر آی آلیور؛ ات، اتمك تعیینی؛ [جـ. باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر]: تعییناتی واردر.

تعیینجی { سـ. صـ. تعیین ویرن، تعییناتی توزیعنه مأمور آدم.

تغافل { سذ. عر. [« غفلة » دن مصـ. تفاعل] بیلمزلکه کلمه، قصداً ویالاندن غفلت کوسترمه.

تغدی { وتغدیه. سهواً تغذی وتغذیه یرینه قوللانیلیور؛ حالبوکه تغدی عربیده قوشلق یمکی یمك وتغدیه قوشلق یدیرمك دیمکدر که لسانمزده غیر مستعملدر.

تغذی { سذ. عر. [« غذاء » دن مصـ. تفعل. تغدی غلطدر] بسلنمه، غذالنمه : چوجق‌الك زیاده والده‌سنك سودیله تغذی ایدر.

تغذیه { سذ. عر. [« غذاء » دن مصـ. تفعیل تغدیه غلطدر.] بسلمه، غذالامه : چوجقلری سوت ویومورطه کبی شیئلرله تغذیه ایتملی.

تغریب { سذ. عر. [« غربت » دن مصـ. تفعیل] برینی مملکتندن چیقارمه، غربته یوللامه ویا کوتورمه، طرد، تبعید.

تغریر { سذ. عر. [« غرور » دن مصـ. تفعیل] حق. مشتری‌یی آلداتمه.

تغریم { سذ. عر. [« غرام » دن مصـ. تفعیل] اودنمسی لازم اولان شیئی اودتمه.

تغزل { سذ. عر. [« غزل » دن مصـ. تفعل] ۱. غزل سویلمه. ۲. حسن وجمالنی شعر ویا نثرله مدح ایده‌رك برقادینه طاقلمه.

تغشی { سذ. عر. [« غشاوه » دن مصـ. تفعل] اورتینمه، بورونمه. ق.

تغشیه { سذ. عر. [« غشاء » دن مصـ. تفعیل] اورتمه، بورومه. ق.

تغضب { سذ. عر. [« غضب » دن مصـ. تفعل] غضبلنمه، غضبه کلمه. ق.

تغفل { سذ. عر. [« غفلة » دن مصـ. تفعل] غافل طاورانمه، غفلتده اولمه. [ظن اولندیغی کبی « تغافل » ایله مترادف دکلدر؛ زیرا تغافل یالاندن غفلت کوسترمك دیمکدر.]

تغلب { سذ. عر. [« غلبه » دن مصـ. تفعل] غالب کلوب زورله غصب وتحکیم ایتمه : اراضیسنه باشقه‌لری تغلب ایتمشلردر.

تغلف { سذ. عر. [« غلاف » دن مصـ. تفعل] ط. تغلف امعاء = باغرصاقلرك بر برینه کچمسی علتی.

تغلیب { سذ. عر. [« غلبه » دن مصـ. تفعیل] د. بر مناسبت وتعلقدن طولایی برلفظی دیکر لفظ ومعنایه دخی شاملاً استعمال ایتمه : پدر ایله والده‌یه « ابوین » دینلمسی کبی.

تغلیط { سذ. عر. [« غلط » دن مصـ. تفعیل] ۱. یاکلیش چیقارمه. یاکلیشلق عطف واسناد ایتمه : کتابمی تغلیط ایتمك ایستمش. ۲. یاکلتمه، تشویش ایتمه : ذهنمی تغلیط ایتدیکز.

تغلیظ { سذ. عر. [« غلظة » دن مصـ. تفعیل] قبالاشدیرمه.

تغلیق { سذ. عر. [« غلق » دن مصـ. تفعیل] قپامه، کلیدلمه : تغلیق ابواب. ق.

تغنج { سذ. عر. [« غنج » دن مصـ. تفعل] نازلانمه. د.

تغنی { سذ. عر. [« غناء » دن مصـ. تفعل] ۱. زنکین اولمه، مال وثروته نائل اولمه. ق. ۲. غنا کتیرمه، محتاج اولمامه، قناعت واکتفا. ق. ۳. الحان ایله اوقومه، ایرلامه، نغمه ایتمه: کوزل تغنی ایدیور.

تغیر { سذ. عر. جـ : تغیرات. [« غیر » دن مصـ. تفعل] ۱. دکیشمه، باشقه درلو ودیکر

كون اولمه، باشقه‌لاشمه، تبدل ايتمه : رنكى تغير ايتدى؛ اوآدم بيويله بسبتون تغير ايتمش؛ بو ابنيه‌ده برطاقم تغيرات كوريورم. ٢. رنك دكيشمه، ديكر كون اولمه : بكزى تغير ايتدى. ٣. بوزلمه، فساده اوغرامه : بو ات تغير ايتدى.

تَغْيير { سنذ. عر. ج : تغييرات. [« غير » دن مص. تفعيل] ١. باشقه‌لاشديرمه، دكيشديرمه، ديكر كون ايتمه : تغيير رنك، تغيير مسلك ايتمك؛ تغييراته اوغرامق. ٢. بوزمه، افساد : حرارت اتى تغيير ايدر.

تَف { وتفه. با : دف ودفه.

تُفّاح { سنذ. عر. الما، سيب.

تَفاخُر { سنذ. عر. ج : تفاخرات. [«فخر» دن مص. تفاعل] بربرينه قارشى تفخر ايتمه، اوكونمه: شعرا اوته‌دن برى تفاخر ايتمكى سومشلردر.

تفاريق { سنذ. ج. عر. فذ : تفريق. [ظن ايتدكلرى كبى « تفرقه » نك جمعى دكلدر.] با : تفريق. — [تر. زبانزدى: تفاريك] اوفاق تفك شيئلر، آز قيمتلى هديه‌لر.

تَفاسير { سنذ. ج. عر. فد : تفسير. با : تفسير.

تَفاضُل { سنذ. عر. [« فضل » دن مص. تفاعل] ١. فضل وكرم و فضيلتده مسابقه ايتمه : بربرينه قارشى تفاضل نيتيله. ٢. مقدار فضله‌سى، فرق.

تَفاضُلى { ص. عر. ذ : تفاضليه. ر. ايكى رقمك آراسنده مقدارجه اولان فرقدن متولد نسبت : حساب تفاضلى.

تَفاعيل { سنذ. ج. عر. [فد: تفعيل (بو معنايه كلمز)] د. عروضده مصراعك مفاعيل ايله تعيين اولنور اقسامه تقسيمى.

تَفَأُّل { سنذ. عر. [« فال » دن مص. تفعل] ١. فال خير عد ايتمه، اوغور صايمه : عربلر آتك بعض علامتلريله تفأل ايدرلر. ٢. فال آچمه، فال آتمه : بعض ديوانلردن تفأل ايدرلر.

تَفاوُت { سنذ. عر. [« فوت » دن مص. تفاعل] ايكى شئ آراسنده‌كى فرق، برينك ديكرندن فرقلى اولمسى : عرب آتيله انكليز آتى آراسنده چوق تفاوت واردر. م. تفاوت عرضين = ايكى محلك عرضى بيننده درجه جهتندن فرق. م. تفاوت طولين = ايكى محلك طولى بيننده ساعت جهتندن فرق.

تَفتيح { سنذ. عر. [« فتح » دن مص. تفعيل] ١. آچمه، كشاد. ذ. ٢. تر. [زبانزدى : تفتيك] معده انشراحى، معده‌يى آچان كگيرمه: بوعلاج تفتيح ويرر.

تَفتيش { سنذ. عر. ج : تفتيشات. [«فتش» دن مص. تفعيل] آراشديرمه، برشيئك طوغريسنى بولمق ايچون هر طرفنى آرايوب تحقيق وتدقيق ايتمه : عسكرك احوالنى تفتيش ايتمك؛ طبع اولنه‌جق كتابلرى معاينه وتفتيش ايتمك؛ ولايتجه اجراى تفتيشاته مأمور اولدى. || انجمن معاينه وتفتيش = معارف نظارتنده تدقيق مؤلفاته مأمور هيئت. || تفتيش عسكرى قوميسيونى = امور واحوال عسكريه‌نك محور لايقنده جريان ايدوب ايتمديكنى تحقيقه مأمور هيئت عسكريه. || محكمهٔ تفتيش = اوقاف همايون نظارتنده باب مشيخته مربوط محكمهٔ شرعيه. == تر. [« تفتيش مأمورى » تعبيرندن مختصر] عو. مفتش، تفتيش وتحقيق مأمورى: برتفتيش كوندرديلر. [پوليس تشكيلاتندن اول ضابطه‌ده « تفتيش » مأمورلرى وار ايدى كه آنلره يالكزجه « تفتيش » دينليردى.

تَفتيشى { ص. عر. ذ : تفتيشيه. تفتيش وتحقيقه منسوب ومتعلق : معاملات تفتيشيه، اوراق تفتيشيه.

تَفتيك { سنذ. عر. [« فتك » دن مص. تفعيل] (پنبوق) آتمه، (يوك) طرامه، آچمه. ذ.

تِفتيك { س. [لغت آنقره‌دن مأخوذ] ١. اينجه ويومشاق كچى قيللى : آنقره جهتندن وآناطولينك سائر بعض محللرندن خيلى مقدار تفتيك چيقار. ٢. قويونك بهارده قيرپيلان اينجه ويومشاق يوكى. ٣. ياره ايچون اسكى كتن بزندن ياپيلان نساله : مجروحلر ايچون تفتيك حاضرلامق. ٤. تفتيك قيللرينى ويرن كچى جنسى: آنقره ولايتنده شو قدر بيك كچى وشو قدر بيك تفتيك موجوددر. == ص. ١. تفتيك قيللرينى ويرن جنسه منسوب، بوجنسدن اولان : تفتيك كچى. ٢. تفتيك قيللرندن معمول : تفتيك شال، تفتيك چوراب.

تِفتيكلنمك { فل. اينجه (ع ى) پروزلنوب سوكلمك، ايپليكلرى آيرلمق : بوقماش چابق تفتيكلنير.

تَفتيل { سنذ. عر. [« فتل » دن مص. تفعيل] بوكمه، اگيرمه. ذ.

تفتین { سذ. عر. [« فتنه » دن مص. تفعیل] فتنه‌دوشور- مه، فساد القا ایتمه : تفتین قلوب واذهان .

تفحص { سذ.عر.جـ : تفحصات. [« فحص » دن مص. تفعل] اطرافیله آراشدیروب تفتیش وتحقیق ایتمه : او آدمك احوالنی ایجه تفحص ایتدی؛ اجرای تفحصات ایتمك .

تفحم { سذ. عر. [كومورده‌مك اولان « فحم » دن] كمو- كومورلشمه، كومور كسلمه . [لغت مولده .]

تفخر { سذ. عر. جـ : تفخرات. [« فخر » دن مص.تفعل] اوگونمه، قورلمه، برفضل وهنر ویا تمیزی مدار كبر و غرور اتخاذ ایتمه : دنیاده هیچ برشیئله تفخر ایتمه‌ملی .

تفرج { سذ. عر. [« فرج » دن مص. تفعل] ١. آچلمه، فرحلانمه، انشراح : تفرج ایچون كزمكه چیقمشیدی. ٢. اكلنمك ایچون واقع اولان كزنمه، سیر : دكیز قییلرنده تفرج ایتمكده اولان اهالی .

تفرجگاه { یاخود تفرجگه. س. فا. [عر. تفرج = م - فا. گاه، گه = محل] اكلنمك ایچون كزنمكه مخصوص یر، اكلنجه یری، سیر یری : بوشهرك تفر- جگاهلری چوقدر .

تفرد { سذ. عر. [« فرد » دن مص. تفعل] ١. تك وتنها اولمه، هركسدن آیریلوب یالكز قالمه. [بو معناده زمانمزده قوللا- نماز كبیدر.] ٢. امثالسز وبی نظیر اولمه : ابن سینا عصرنده حكمیاتده تفرد ایتمشیدی. ٣. كندی باشنه اولمه، كسب استقلال ایتمه : روم سلجوقیلری ابتدا ایران سلجوقیلرینك عامللری ایكن بعده تفرد ایتمشلردی .

تفرس { سذ. عر. [« فراسة » دن مص. تفعل] چهره وسیما علایمندن كمال فطانت وذكا ایله آكلامه، سزمه : او آدمك تفرسی چوقدر .

تفرع { سذ. عر. جـ : تفرعات. [« فرع » دن مص. تفعل] ١. داللانمه، دال و بوداق پیدا ایتمه. ٢. بر چوق فروع واقسا- مه آیرلمه، داللانمه، تشعب : سلجو- قیلر خاندانی بر قاچ دولته تفرع ایتمشیدی. ٣. بر فرع حالنده اوله‌رق بر اصلدن آیرلمه : قونیه دمیر یول خطی آناطولی خط كبیرندن تفرع ایدیور. == جـ. بر اصلدن آیریلان كوچك شعبه وفرعلر، اصل و اساسه آز مد- خلی اولان تفصیلات، ایكنجی درجه‌ده اهمیتی اولان احوال: اصل مسئله‌یه باقه‌لم ده تفرعاتله اوغراشمیه‌لم .

تفرغ { سذ. عر. [« فراغ » دن مص.تفعل] ١. فارغ اولمه، بر ایشی بیتیروب قورتلمه. ق. ٢. صاتین آلنان بر ملكك فراغ معامله‌سنی اجرا ایتدیرمه یعنی اسكی صاحبنه فراغ ایتدیروب كندی نامنه چویرمه .

تفرق { سذ. عر. [« فرق » دن مص. تفعل] آیرلمه، طاغلمه. ق.

تفرقه { سذ.عر. ١. آیرلمه، آیریلق، اتفاقسزلق : آره‌لرینه تفرقه دوشدی، كیردی. ٢. [مصدریت معناسندن مجرد او- له‌رق] غزته صحیفه‌لرندن بوینه برچیزكی ایله آیریلوب بر حكایه‌یه ویا علمی بر بحثه تخصیص اولنان قسم : غزته تفرقه‌لرینی اوقومغله مشغولدر .

تفریح { سذ. عر. [« فرح » دن مص. تفعیل] فرحلاندیر- مه : قلبمی تفریح ایتدی .

تفرید { سذ. عر. [« فرد » دن مص. تفعیل] ١. صو. دنیادن آیریلوب یالكز الله ایله مشغول اولمه : اهل تفرید . ٢. ف. الكتریقلندیرلمسی مرام اولنان شیئی ناقل الكتریق اجسامدن آیرمه، تجرید : تلغراف تللرینی تفرید ایتملی .

تفریش { سذ. عر. جـ : تفریشات. [« فرش » دن مص. تفعیل] ١. دوشمه، دوشتمه، یایمه : سجاده‌سنی چمنك اوزرینه تفریش ایدوب اوتوردی. ٢. بر محلك زمیننی دوشتمه، برشیئله اورتمه : مردیون اوكنی مرمرله ویمك اوطه‌سنی چینی ایله تفریش ایتدی؛ یمكخانه‌یه چینی تفریش ایتملی؛ مسافره اكراماً یولی اوزرینه چوخه تفریش ایتدیلر. ٣. بر خانه ویا قوناق ودائره‌نك مفروشاتنی تدارك ایدوب یرلی یرینه قومه، دوشتمه : یكی بیتن قوناغی دها تفریش ایتمدیلر؛ تفریشاتی دها بیتمدی .

تفریط { سذ. عر. [« فرط » دن مص. تفعیل] حد اعتدا- لك مادوننده قالمه، افراطضدی: هر ایشده افراط وتفریط مذ- موم اولوب اعتدالدن ایی شیء یوقدر؛ افراطدن تفریطه دوشمكدن احتراز لازم .

تَفْرِيق (سذ. عر. جـ : تفاريق. [« فرق » دن مص. تفعيل] ١. آيرمه، آيری قومه : سو ریدن بش قویون تفریق ایتدی. ٢. آیری طوتمه، سچمه، تمییز : اولادمدن هیچ برینی دیکرلرندن تفریق ایتمم؛ دین ومذهب تفریق ایتمکسزین جمله تبعه‌یه بر نظرله باقمق. == جـ. با : تفاریق. || مجلس تفریق = مجلس اداره اعضای منتخبه‌سنك انتخابی ایچون عقد اولنان مجلس.

تَفَسُّخ (سذ. عر. [« فسخ » دن مص. تفعل] ط. چوریوب دوکلمه.

تَفسِره (سث. عر. [« فسر » دن مص. تفعیل] ط. ١. طبیبك خسته‌نك ادرارینه باقمسی، ادراری معاینه ایتمسی. ٢. خسته‌نك طبیب طرفندن معاینه اولنان ادراری. [اصطلاحات جدیدهٔ طبیه‌دن اولمیوب، اسکیدن اطبای عرب بیننده مستعملدر.]

تَفسیر (سذ. عر. جـ : تفسیرات، تفاسیر. [« فسر » دن مص. تفعیل] ١. شرح وبیان، ایضاح وتفصیل : بر سوزی تفسیر ایتمك. ٢. قرآن کریمك عباره‌سنی شرح وایضاحله ایجاب ایدن تفصیلات ومطالعاتی بیان ایتمه وبوکا دائر کتاب یازمه : قرآن کریمی تفسیر ایتمکه مقتدر؛ آیت کرسی‌یی تفسیر ایتمشدر. ٣. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] قرآن کریمك شرحی، بتون مصحف شریفك ویا بر یاخود بر قاچ سورهٔ شریفه‌نك شرحنی حاوی کتاب : تفسیر یازمغله مشغولدر؛ تفسیر کبیر؛ زمخشرینك تفسیری. [بو معنا ایله جمعی تفاسیر کلیر.] ٤. قرآن کریمك معانئ شریفه‌سی واعرابی واسباب تنزیل وسائر متفرعاتی علم مخصوصی : تفسیر اوقویور؛ تفسیر تدریسیله مشغولدر؛ علم تفسیر. || د. عطف تفسیر = نحووده بر کلمه‌نك مجرد معطوف الیهك معناسنی تفسیر وایضاح ایچون مترادفنه عطف اولنمسی وبو صورتله عطف اولنان کلمه یعنی معطوف : قتل و اعدام، اخذ وکرفت کبی.

تَفصیل (سذ. عر. جـ : تفصیلات. [« فصل » دن مص. تفعیل] اطرافیله و هر جهتنی آیری اوله‌رق بیان ایتمه، اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایتمه : مسئله‌یی تفصیل ایتدی؛ تفصیلات لازمه‌سیله بیان ایتمك؛ بو بابده تفصیلات ویرمك.

تَفصیلاً (حـ. عر. تفصیلات و ایضاحاتله، مفصلاً : مسئله‌یی تفصیلاً یازمشدر.

تَفضیل (سذ. عر. [«فضل» دن مص. تفعیل] برینی دیکرلردن افضل ومرجح طوتمه، ترجیح. || د. اسم تفضیل = مقایسه وترجیح بیان ایدن صفت که عربیده « افعل » وزننده اولوب، لسانمزده « دها » و« اك »، اسکی ترکجه ده « رك » و« راق »، فارسیده دخی « تر » و«ترین» اداتلریله افاده اولنور : اکبر، دها بیوك، اك بیوك، بیوکرك، بزرکتر، بزرکترین کبی.

تَفَقُّد (سذ. عر. جـ : تفقدات. [« فقد » دن مص. تفعل] حاضر اولمیان برینی آرایوب صورمه : بزی تفقد ایتمدیکز؛ حالنی تفقد ایتدی؛ حقنده اجرای تفقدات ایتدم.

تَفَقُّه (سذ. عر. [« فقه » دن مص. تفعل] علم فقه اوکرنمه، فقهده ید طولی صاحبی اولمه، فقیه اولمه : کندی مطالعه واقدامی سایه‌سنده اوکوچك مملکتده مکمل صورتده تفقه ایتمکه موفق اولدی.

تَفَك (مه. اوفاق صفتنه اتباعاً قوللانیلوب اونك معناسنی تأکید ایدر : اوفاق تفك = ١. کوچك یاپیلی. ٢. کوچك واهمیتسز ایشلر، اوته بری، شوندن بوندن، خردوات. [مصغری : تفه‌جك : اوفاجق تفه‌جك.]

تَفَکُّر (سذ. عر. جـ : تفکرات. [« فکر » دن مص. تفعل] دوشونمه، فکر ایتمه، ذهن یورمه، اعمال فکر ایتمه : انسان تفکر ایدرسه حیات دنیانك اهمیتی اولمدیغنی آکلار؛ درین درین تفکره، بر طاقم تفکراته طالمشیدی.

تُفَنك (یاخود توفنك. س. باروتله پاتلایوب ایچنده‌کی قورشونی فوق‌العاده برسرعت و شدتله وقیزغین اوله‌رق اوزاغه آتمغله اتلاف ایدر اسلحهٔ ناریه‌دن الده واوموزده طاشینیر معروف برسلاح که یکی ایجاد اولوب انواعی واردر : فتیللی، چاقمقلی، قاپسوللی، ایکنه‌لی، آرقه‌دن طولار، مکرر آتشلی تفنك : تفنك آتمق، بوشاتمق،

انداخت ایتمك. || تفنك پاتلامق = حربه باشلانمق، محاربه ظهور ایتمك. || تفنك پاتلامقسزین = بلا حرب.

تُفَنْکجی { س. ۱. تفنك اعمال ایدن صنعتجی. ۲. برطابور ویا آلایده نفراتك تفنكلرینی اصلاح وتعمیره مأمور وبوصنعته آشنا ضابط. ۳. تفنكله مسلح محافظه مأموری ویانفر. ٤. سرای همایونده بکجیلك وظیفه‌سنی ایفا ایدن مأمور، سلاحشور؛ [« تفنکی » دخی دنیلیر. جمعی (تفنکیان) در : تفنکی بلوکی] تفنکجی باشی؛ تفنکجیلردن بری. ٥. وقتیله برایالتك امور ضابطه‌سنه مأمور آدملرکه تفنکجی باشی دینان رئیسلری آلای بکی وظیفه‌سنی ایفا ایدردی. [غلط فاحش اوله‌رق جمعی «تفنکجیان» صورتنده قوللانیلر.]

تُفَنْکخانه { س. تفنك وضع و حفظنه مخصوص محل. [سلاحخانه دهامناسبدر.]

تُفَنْکلِك { س. سلاح چاتیسی.

تَفَنُّن { سن. عر. [« فن » دن مص. تفعل] ۱. بر شیئك انواع واقسامنده کسب مهارت ایتمه، وانواعنی بیلمه، هزار فن اولمه : علوم ومعارفده تفنن ایتمشدر. ۲. فنونده ید طولی صاحبی اولمه، فنونی اوکرنمه : دارالفنونه کیروب تفنن ایلدی. [« فن » عربیده نوع ودرلو دیمك اولوب، لسانمزده‌کی معنایی متضمن اولمدیغندن، تفنن لغتنك ده ایکنجی معناسی لسانمزه مخصوصدر. مع هذا برنجیسیله مناسبتی واردر.]

تَفَوُّق { سن. عر. [« فوق » دن مص. تفعل] اوسته چیقمه، باشقه‌لرندن اوستون اولمه : علم وهنرده جمله‌یه تفوق ایتدی.

تَفَوُّه { سن. عر. جم : تفوهات. [« فوه » دن مص. تفعل] آغزه آلمه، سویله‌مه، تلفظ ایتمه : برطاقم سوزلر تفوه ایتمشدر؛ بویله سوزلر تفوهندن اجتناب ایتملی. = جم. مناسبتلی منا- سبتسز سوزلر، دیدی قودی، داعیٔ مسئولیت سوزلر : بعض تفوهاتده بولنمقدن ناشی تحت مسئولیته آلنمشدر.

تَفْویض { سن. عر. [« فوض » دن مص. تفعیل] احاله ایتمه، برینك عهده‌سنه ویرمه : بوایش فلانه تفویض اولنمشدر؛ انسان هرایشی جناب حقه تفویض ایتملیدر.

تَفَه‌جِك { ص. تفك صفتنك مصغری اولوب «اوفاجق» صفتنه اتباعاً قوللانیلیر : اوفاجق تفه‌جك = پك کوچك یاپیلی وظریف ونازك : اوفاجق تفه‌جك بر قیز.

تَفَهُّم { سن. عر. [« فهم » دن مص. تفعل] تکلفله وآزر آزر آکلامه، فرقنه وارمه : مسئله‌یی تفهم ایتدی.

تَفْهیم { سن. عر. جم : تفهیمات. [« فهم » دن مص. تفعیل] آکلاتمه، افهام : کیفیتی کندیسنه ایجه تفهیم ایتدم.

تَفَیُّض { سن. عر. جم : تفیضات. [«فیض» دن مص. تفعل] فیض بولمه، ایلرلمه، ترقی ایتمه : علم وهنر اوکرنوب ایشنه دوام ایدن البته تفیض ایدر. [عربیده فیضان ایدوب طاشمه و یایلمه معناسنه کلوب، بزجه مستعمل اولان بو معناسی ایسه مجازی عد اولنه‌بیلیر.]

تَقابُل { سن. عر. [« قبل » دن مص. تفاعل] ۱. قارشی قارشی‌یه کلمه، راست کلمه، یوز یوزه کلمه : ایکی اردو تقابل ایدوب حربه کیریشدیلر. ۲. قارشیلق اولمه، بر شیئه قارشیلق وبدل برینی طوتمه : ایتدیکم خدمت وقتیله کندیسندن کوردیکم ایلکه تقابل ایتمیور.

تَقارُب { سن. عر. [« قرب » دن مص. تفاعل] بربرینه یاقلاشمه، بربرینه یاقین کلمه.

تَقاریر { سن. جم. عر. فد : تقریر. با : تقریر.

تَقاسیط { سن. جم. عر. فد : تقسیط. با : تقسیط.

تَقاصّ { سن. عر. [« قص » دن مص. تفاعل] اودشمه، حسابلاشمه، آله‌جق ویره‌جك قالمامه، صایشمه : تقاص اولدق. || عو. تقاص تقوص ایتمك = آله‌جغی ویره‌جکنه حساب ایتمه.

تَقاصُر { سن. عر. [« قصر » دن مص. تفاعل] قصور ایتمه، بر ایش کورمکه اقتدار وار ایکن کورمه‌مه. ذ.

تَقاضا { سن. عر. [« قضا » دن مص. تفاعل] تأدیهٔ دین ایچون مدیونی ضیقیشدیرمه، تضییق. || عو. سرزنش : بنمله تقاضا ایتدی.

تَقاطُر { سن. عر. [« قطر » دن مص. تفاعل] طامله طامله آقمه، طاملامه.

تَقاطُع { سنـ. عر. [« قطع » دن / مصـ. تفاعل] بربرینی کسمه، بربرینك اوستندن چکمه: ایکی دمیر یول خطی تقاطع ایتمك. [عربیده بربرندن کسیلوب قطع مناسبت معناسنه کلمکله، بزم صورت استعمالمز عندیدر.]

تَقاعُد { سنـ. عر. [« قعود » دن / مصـ. تفاعل] اختیارلق ویا بر سقطلق سببیله خدمت وظیفه‌سنی ترکله مخصصاتنك بر قسمیله استراحته چکلمه: بر ضابطك تقاعدی؛ تقاعد معاشی؛ تقاعد صندیغی؛ تقاعد اولمق. [لسان عوامده « متقاعد » یرینه صفت کبی‌ده قوللانیلیر: تقاعد بر ضابط.]

تَقاعُدلِك { سـ. [تقاعد لغتی متقا- / عد یرینه قوللانلمغله اصل تقاعد معناسی غلط فاحش قبیلندن. اولان بو تعبیر سقیمله افاده اولنور] بر مأمور ویا ضابطك تقاعد اولمسی: تقاعد- لکنی استدعا ایتمش؛ تقاعدلکی اجرا اولندی.

تَقاعُدِیّه { سنـ. عر. تقاعد / معاشی.

تَقاویم { سنـ. جـ. عر. فد. تقویم. / با: تقویم.

تَقَبُّض { سنـ. عر. [« قبض » دن / مصـ. تفعل] ۱. طوپلا- نوب چکلمه، بوزلمه. ۲. ط. قبض اولمه. [ایکنجی معنا ایله « انقباض » دها مستعملدر.]

تَقَبُّل { سنـ. عر. [« قبول » دن / مصـ. تفعل] قبول ایتمه، آلمه، اوستنه آلمه. ز.

تَقبیح { سنـ. عر. جـ: تقبیحات. / [« قبح » دن مصـ. تفعیل] چرکین کورمه، بکنمه‌مه: بوحر- کتنی هرکس تقبیح ایتدی.

تَقبیل { سنـ. عر. [« قبله » دن مصـ. / تفعیل] اوپمه، بوس ایتمه، بوسه: حجر اسودی تقبیل ایتمك.

تَقَدُّس { سنـ. عر [« قدس » دن / مصـ. تفعل] پاك ومبارك اولمه، دیانةً معزز ومحترم اولمه: کعبه‌نك تقدسی.

تَقَدَّسَ { فـ. عر. ز: تقدست. [آنف / البیان مصدردن فعل ماضی مفرد غائب] پاك ومبارك اولسون، معزز اولسون. [دعا مقامنده ترکیبات عربیه‌ده مستعملدر:] جناب حق تقدس اسمه، تقدست ذاته.

تَقَدُّم { سنـ. عر. [« قدم » دن / مصـ. تفعل] ۱. ایلری کچمه، ایلریده بولنمه. ۲. زمانجه ویا درجه ورتبه‌جه ایلری بولنمه، اوکده بولنمه: باقینك نابیدن برقرن تقدمی واردر؛ فضولینك عصری شعراسنه تقدمی مثبتدر. ۳. تشریفاتجه اوکدن کچمه ویا دها یوقاری اوتورمه حقی: قاضیعسکرلر اوائلده وزرایه تقدم ایدرکن بعده وزرانك تقدمنه قرار ویرلمشدر. ٤. حقـ. برمضرتك ازاله‌سنی اخطار ایتمه. || حق تقدم = بر شیئه هرکسدن اول تشبث ایدلدیکی ایچون احراز اولنان حق وشرف.

تَقدِمه { سنـ. عر. [تقدیم کبی / تفعیل بابندن مصـ.] مافوقه تقدیم اولنان شیء، ویریلن هدیه ویا برکذار: فلان ذاته برتقدمهٔ ناچیزانه اولمق اوزره.

تَقدیر { سنـ. عر. جـ: تقدیرات. / [« قدر » دن مصـ. تفعیل] ۱. قدر، حکم ازلی، جناب حقك هرشیئ حقنده‌کی قرار ازلیسی: تقدیر خدا قوهٔ بازو ایله دونمز؛ تدبیر دائما تقدیره موافق کلمز. ۲. قیمت بیچمه، بها تعیین ایتمه: کتابی، کتابك قیمتنی صحافلر تقدیر ایده‌بیلیر. ۳. بر آدمك قدر وهنرینی آکلایوب اعتراف ایتمه، قدرشناسلق: محویت ایچنده یاشایان ارباب کمالی تقدیر بیوك برمزیتدر. ٤. بکنمه، تحسین ایتمه: بر آدمك خدمتی تقدیر اولنمازسه غیرتنه خلل کلیر. ٥. فرض، احتمال، اعتبار، صورت حال: اولتقدیرده؛ بالفرض والتقدیر؛ بونی یاپدیغی تقدیرده بن ده مقابله ایدرم؛ علی کلی- التقدیرین = هر ایکی احتماله کوره. ٦. د. ۱. عباره‌ده برلفظ ویاحالك ذهناً تصوری: بو بر سؤال مقدرك جوابیدر. ۲. ظاهرده اولمیان براعراب وسا- ئره‌نك محلا فرض اولنمسی: بر لفظی، ویا اعرابی تقدیر ایتمك.

تقدیراً { حـ. عر. ۱. قدر / وبها بیچه‌رك، قدر ودکرینی آکلایه‌رق واعتراف ایده‌رك: خدمتی تقدیراً ترفیعنه قرار ویردیلر. ۲. د. تقدیر صورتیله، لفظاً اولمیه‌رق، محلاً: بو اسم تقدیراً منصوبدر.

تَقدیری { صـ. عر. ز: تقدیریه. / ۱. قدرالهی‌یه منسوب ومتعلق، قدر اقتضاسندن اولان: احکام تقدیریه. ۲. د. لفظی وظاهر اولمیوب محلی و اعتباری اولان: بو اسمك اعرابی تقدیریدر.

تقديس { سند. عر. جـ : تقديسات. [« قدس » دن مصـ. تفعيل] ١. پاك و مبارك عد ايتمه، معزز و مقدس طوتمه، قدسيت ويرمه : بتون اهل اسلام كعبهٔ شريفه‌يى تقديس ايدر. ٢. حمد وشكر وثنا ايتمه: جناب حقى تقديس ايتمك. ٣. مجـ. پك زياده حرمت واكرام ايتمه. تعظيم ايله : بعض اقوال حكيمانه سندن طولايى حضرت مولانايى تقديس ايدردى.

تقديم { سند. عر. جـ : تقديمات. [«قدم» دن مصـ. تفعيل] ١. اوكه كچيرمه، ايلرى‌يه سورمه، بر شيئى ديكرلرندن اول بولنديرمه : بسمله‌يى حمدله‌يه تقديم ايتمك اقتضا ايدر؛ تقديم الاهم على المهم = پك مهم اولان ايشى عادتا مهمندن اول ياپمق. ٢. برينك وعلى الخصوص بر بيوك ذاتك حضورينه بر شئ كوتورمه، ويرمه: رئيس افندى‌يه بر مكتوب، بر هديه تقديم ايتدم. ٣. بر آدمى ديكر برينك حضورينه چيقاره‌رق كوريشديرمه، توصيه ايتمه : يارين كلكز سزى خوشلانه جغكز بر ذاته تقديم ايده‌يم؛ سزه برادرمى تقديم ايدرم. || تقديم وتأخير = بر عباره‌نك بعض يرلرينى يوقارى‌يه آلوب ديكرلرينى آشاغى‌يه آته‌رق تغيير وتصحيح ايتمه.

تقرب { سند. عر. [« قرب » دن مصـ. تفعل] ١. ياقلاشمه، ياقين كلمه، ياناشمه : بكا تقرب ايتدى. ٢. وقتى ياقين اولمه، قريب الوقوع اولمه : رمضان شريف تقرب ايديور.

تقرح { سند. عر. [« قرح » دن مصـ. تفعل] طـ. ياره اولمه، ياره ايچنده قالمه : تقرح جلد، تقرح معده وسائره.

تقرر { سند. عر. [« قرار » دن مصـ. تفعل] ١. يرلشمه، بر يرده قرار وثبات بولمه: بر چوق زمان طولاشدقدن صكره فلان يرده تقرر ايتدى. ٢. قرارلاشمه، قرارى ويرلمه، هنوز تحت مذاكره وترددده اولمامه: نه كونى حركت ايده جكمز دها تقرر ايتمدى؛ اعشارك احاله‌سى الآن تقرر ايتمدى. ٣. طـ. مرضك بدنك بر يرينه حصر اولنمسى، فر. Localisation.

تقريب { سند. عر. جـ : تقريبات. [«قرب»دن مصـ. تفعيل] ١. ياناشديرمه، ياقلاشديرمه: شوماصه‌يى ديواره تقريب ايتملى. ٢. بر مقدارى تماميله تعيين ايده‌ميوب آشاغى يوقارى اوله‌رق تخمين ايتمه : اوآتك قرق ليرايه آلنديغنى تقريب صورتيله سويلدى. ٣. [مصدريت معناسندن مجرد اوله‌رق] مناسبت، وسيله، بهانه : تقريبنى بولوب سويلدى؛ بالتقريب ايشى آچدى؛ بر تقريب ايله صاوشدى؛ [بو مقامده «ايله» سز استعمالى « بر » لفظنك مفتوح اوله‌رق فا. حرف الصاق اعتبار اولنمسندن ايلرى كلش غلط بر تعبيردر، وياخود «بالتقريب» تعبير عربيسندن غلطدر؛ حالبوكه عربيده بو صوك معنا ايله قوللانلماز.]

تقريباً { حـ. عر. آشاغى يوقارى، تماميله اولميه‌رق، تخمينا: بوبنانك تعميراتى تقريباً اون بيك غروشه محتاجدر؛ تقريباً اللى ياشنده‌در.

تقريبى { صـ. عر. مؤ: تقريبيه. آشاغى يوقارى اوله‌رق بيان اولنان، تماميله معين ومخصص اولميان، تخمينى.

تقرير { سند. عر. جـ : تقريرات، تقارير. [« قرار » دن مصـ. تفعيل] ١. يرلشديرمه، يرينى تعيين وتخصيص ايتمه. نـ. ٢. ثابت ومحكم ايتمه، صاغلاملاتمه. نـ. ٣. آغزدن افاده و بيان ايتمه، آكلاتمه، اوزون اوزادى‌يه تعريف ايتمه : مدرس طلبه‌يه درسنى تقرير ايتمكله مشغول ايدى؛ فلان معلمك تقريرى پك كوزلدر؛ فلان ايسه عالمدر اما هيچ تقريرى يوقدر. ٤. بر ايشى رسماً وتحريراً بيان ايتمه. [فر. « راپور » كلمه‌سنك ترجمه‌سيدر] : قپودانك تقريرى. ٥. سياسى نوطه : سفرا اوايشى باب عالى‌يه تقرير ايتمشلر. ٦. بر ايشى رسماً وتفصيلاً بيان ايتمك اوزره يازيلان انها: روم پطريقخانه‌سنك بر تقريرينه جواب يازلدى. || تقرير شفاهى = بر خصوصه دائر سفرانك امضاسز اوله‌رق ويردكلرى محرر نوطه. تقرير ممضى = امضالى اولمق اوزره ويريلن بويله بر تقرير. [اك زياده پطريقخانه وسفارتخانه انهالرينه اطلاق اولنور. — تقارير جمعى بو معنايه مخصوصدر.] ٧. فراغ املاكده مال صاحبنك مأمور رسمى حضورنده‌كى افاده‌سى : تقريرينى ويرمك ايچون پاره‌سنى آلدى. ٨. دوائر مركزيه‌دن يالكز مهر ايله مختوم اوله‌رق صدارته كوندريلن محررات.

تقريرلك { س. اوزرينه تقرير يازيلان بر ياپراقلى بيوجك كاغد.

تقريض { سذ. عر. جـ: تقريضات، تقاريض. [« قرض » دن. مص. تفعيل] ١. بر تأليفى منثور ويا منظوم بر مقالهٔ مخصوصه ايله مدح وثنا ايتمه : يازديغى كتابلرى مشاهير ادبايه تقريض ايتديرمك عادتيدر. ٢. بر تأليفك مدحى حقنده يازيلان منثور ويا منظوم مقاله كه اوكتابك باشنه ويا آخرينه درجى عادت اولمشدر.

تقريظ { تقريض ايله مترادفدر.

تقزح { سذ. عر. [« قزح» دن مص. تفعل. — لغت مولده.] م. الكم صاغمه شكلنى كوسترمه، ضياى شمسى حل ايدوب رنكلرى آيرى آيرى والكم صاغمه صره سنده ابراز ايتمه : تقزح خاصه سنى حائز اجسام.

تقسيط { سذ. عر. جـ: تقاسيط. [« قسط » دن مص. تفعيل] قسم قسم وهر قسمى بر مدت معينه مرورنده مؤجلاً تأديه اولنه جق مبلغك بهر قسمى : اعشار بدلاتنى ملتزملر آلتى تقسيطده ويررلر؛ تقاسيط مقرره ايله تأديه اولنه جق دين.

تقسيم { سذ. عر. جـ: تقسيمات. [« قسم » دن مص. تفعيل] ١. بولمه، پارچه لره آيرمه : بيك غروشى اوچ كشى يه تقسيم ايتمك؛ حاصلاتك حصه داران بيننده تقسيمى؛ بنايى بش دائره يه تقسيم ايتدى. ٢. آقار صويك مصوره لره آيرلديغى محل، صواق. ٣. ر. حسابده اعمال اربعه نك دردنجيسى كه مثلا بر مبلغك بر قاچ حصه يه بولنمه سندن عبارتدر، اولشديرمه : ٧٤ ى ٩ ه تقسيم ايتمك. ٤. مو. چالغيجيلرك ياالكز برى طرفندن اجرا اولونان فصل : بر تقسيم ياپمق. || تقسيم اراضى = اراضينك تقسيم وتعيينى وخريطه سنك اخذى علمى كه باشليجه مثلثاته مستنددر. [فر. Géodésie]. || تقسيم غرما = بر مديونك مالنك داينلر بيننده تقسيمى. || تقسيم مياه = آقار صولرك آيرلديغى صرت وارتفاع كه برطرفنك صولرى برجهته وبرطرفنك كيلر اوبرجهته آقوب كيدر : تقسيم مياه خطى. = جـ. بربنانك بولمه لرى، دائره لره صورت انقسامى : بواوك تقسيماتى چوق ايدر.

تقشع { سذ. عر. [« قشع » دن مص. تفعل] ط. توكورمه، بلغم چيقارمه.

تقشير { سذ. عر. [« قشر» دن مص. تفعيل] صويمه، قبوغنى چيقارمه.

تقصير { سذ. عر. جـ: تقصيرات. [« قصر» دن مص. تفعيل] ١. قيصالتمه. ا. ٢. بر ايشى نقصان ياپمه، اقتدار وار ايكن ويا اقتدارسزلقدن قصور ايتمه : ايفاى وظيفه ده تقصير ايتدى. ٣. مق. مسامحه ايله قانون جزا خلافنده حركت ايتمه. = جـ. قباحت، صوچ، وعلى الخصوص من طرف الله بر بلايه اوغرامغى منتج صوچ وكناه : نم تقصيراتم نه در؟ هب بزم تقصيراتمزدر.

تقطير { سذ. عر. جـ: تقطيرات. [« قطر» دن مص. تفعيل] ١. طامله طامله آقيتمه، طاملاتمه. ٢. انبيقدن چكمه : دكيز صونى تقطير ايتمك.

تقطيع { سذ. عر. جـ: تقطيعات. [« قطع » دن مص. تفعيل] ١. كسمه، پارچه پارچه ايتمه، پارچه لره تقسيم. ٢. د. شعرى تابع اولديغى بحره كوره تفاعيله آيرمه، هر بر پارچه سنى فاصله ايله اوقومه.

تقفيه { سذ. عر. [« قفاء » دن مص. تفعيل] (كلامى ويا شعرى) قافيه لى ايراد ايتمه، قافيه اويديرمه.

تقلب { سذ. عر. جـ: تقلبات. [« قلب » دن مص. تفعل] ١. دونمه، بر ياندن بر يانه چويرلمه، آلت اوست اولمه. ٢. دكيشمه، باشقه قالبه كيرمه، تبدل، تحول، ديكر كون اولمه : تقلب احوال، تقلب زمان. = جـ. تبدلات، تحولات، انقلابات : نم غيبوبتمده شهر اوقدر تقلباته اوغرامش كه سوقاقلرى بولمه ده زحمت چكدم.

تقلد { سذ. عر. [« قلد» دن مص. تفعل] ١. حمائل ويا كردانلق كبى بوينه صارمه، آصمه، طاقنمه، قوشانمه : تقلد سيف = قليج قوشانمه، طاقنمه. ٢. اوستنه آلمه، درعهده ايتمه : امور حكومتى تقلد ايلدى.

تقلص { سذ. عر. جـ: تقلصات. [« قلوص» دن مص. تفعل] ط. بر عضوك جكيلوب طوپلانمه‌سى : تقلص حدقه وسائره.

تقليب { سذ. عر. جـ: تقليبات. [« قلب» دن مص. تفعيل] ١. دونديرمه، چويرمه، آلت اوست ايتمه. ٢. بر شيئك شكل و قالبنى دكيشديرمه.

تقلید { سد. عر. ج : تقلیدات. [« قلد » دن مص. تفعیل] ١. طاقمه، آصمه، قوشاتمه: تقلیدحمائل، تقلید سیف. ٢. برینك فعل وحركتنك ویاشكل و صورتنك عینی یاپمه، بكزمكه ویا بكزتمكله چالیشمه: فلان شاعر نفعی یه (یاخود نفعی یی) تقلیده چالیشیور؛ فلان محرر كیمسه‌یه تقلید ایتمكسزین كندینه مخصوص بر طرز افاده اختیار ایتمشدر. [مفعول الیه ومفعول بهله ارتباط ایدوب، آنجق معناجه بر آز فرق واردر: مفعول الیه ایله اقتدا، ومفعول بهله برشیئك ساخته‌سنی ویا استهزا طریقیله طبقنی یاپمق معناسنه تقرب ایدر.] ٣. بر شیئك ساخته‌سنی یاپمه: اك مشهور فابریقه‌لرك معمولاتنی تقلید ایتمشلردر؛ برینك امضاسنی تقلید ایتمك. ٤. برینك افعال وحركاتنك عینی یاپه‌رق كندیسیله اكلنمه، تمسخر ایتمه: هر كس تقلید ایدر، هركسك تقلیدینی یاپار؛ بر كوریشده تقلیدینی آلمش. ٥. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] مصنع بر شیئك، بر هنر ومعرفت اثرینك ساخته‌سی: انكلیز چاقیلرینك تقلیدی چیقمشدر؛ تقلیدی اوجوزدر. = ص. تر. تقلید صورتیله یاپلمش، ساخته: تقلید كومش.

تقلیدی { ص. عر. ذ: تقلیدیه. تقلیدله یاپیلان. ف. حجت وسند ایستمكسزین قبول ایدیلن: ایمان تقلیدی = مقلد ایمانی.

تقلیل { سد. عر. [« قلة » دن مص. تفعیل] آزالتمه، ایندیرمه، تنقیص: مقدارینی تقلیل ایتمك.

تقوا { سد. عر. با : تقوی.

تقوّس { سد. عر. [«قوس» دن مص. تفعل] یای كبی اكری وكمرلی اولمه: كمیكك تقوسی.

تقوی ١ { سد. عر. [« وقایه » دن] اللهدن قورقوب منهیاتدن چكنمه، توقی، پرهیزكارلق، زهد. || اهل تقوی = پرهیزكار ومتقی آدم یاخود آدملر. [«اهل» اسمی مفرد وجمع كبی قوللانیلیر.]

تقوّی { سد. عر. [« قوت » دن مص. تفعل] قوتلنمه، قوت پیدا ایتمه، امدادله قوتی آرتمه. ذ.

تقویت { سد. عر. با : تقویه.

تقویس { سد. عر. [« قوس » دن مص. تفعیل] یای كبی اكری وكمرلی ایتمه.

تقویم { سد. عر. ج : تقاویم. [« قوم، قیام » دن مص. تفعیل] ١. طوغریلتمه، دوزلتمه، یولنه قومه، ترتیب، تنظیم: تقویم وقایع. ٢. ممالك وبلدانك طول وعرضنی ویا سیارات و ثوابتك حركات ومواقعنی كوسترمه و بونلری كوسترن رساله و كتاب یاخود جدول: تقویم البلدان، تقویم الافلاك. ٣. هر سنه‌یه مخصوص اوله‌رق هر كونك شمس وقمر وسیارات طلوع و غروبنی وسائر احوال هیئتی و لیل ونهارك واوقات خمسه‌نك ساعت ودقیقه‌لرینی كوسترر رساله كه امم اسلامیه بیننده اسكیدن بری ارباب هیئت طرفندن ترتیب و نشری معتاد اولوب، اخیراً بو اصول دخی اوروپاده كسب مكملیت ایتمشدر: تقویم سال. || حسن تقویم = اك كوزل نظام وترتیب وشكل و صورت، كه آیت كریمه‌دن مأخوذ اولوب، صورت وخلقت بشر حقنده مستعملدر. || مج. اسكی تقویم، كهنه تقویم، كچن سنه‌نك تقویمی = ایشه یارامازشیء.

تقویمچه { س. فا. كوچك تقویم رساله‌سی.

تقویه { سد. عر. [« قوت » دن مص. تفعیل] ١. قوتلندیرمه، قوت ویرمه، قوتنی آرتدیرمه: ایكی طابور دها كوندره‌رك فلان موقعده‌كی عسكری تقویه ایتملی؛ چوجقلره بسلیجی شیئلر یدیره‌رك بدنلرینی تقویه ایتمك اقتضا ایدر. ٢. تأكید وتصدیق ایتمه: سوزكزی تقویه ایچون بر مثال كتیره‌جكم. [فا. اصولی اوزره « تقویت » صورتنده دخی قوللانیلیر.]

تقی { ص. عر. ذ: تقیه. ج: اتقیاء. [« وقایه » دن صش. — اصل یاسی مشدد ایسه ده مخفف قوللانیلیر.] اللهدن قورقوب مناهیدن اجتناب ایدن، پرهیزكار، اهل تقوی.

تقیّح { سد. عر. [« قیح » دن مص. تفعل. — لغت مولده‌در.] ط. ایرینكلنمه، ایرینك پیدا ایتمه: یاره‌سی تقیح ایتدی؛ تقیح دم، تقیح عین، تقیح كلیه وسائره.

تقیّد { سنـ. عر. جـ: تقیدات. [« قید » دن مصـ. تفعل] ١. باغلانمه، مربوط و معلق اولمه. ٢. چالیشمه، چپالامه، ایش ایدینوب اوغراشمه، اوستنه دوشمه: وظیفه‌سنه تقید ایتمیور؛ تقیدات متمادیه‌ده بولنمق.

تقیید { سنـ. عر. جـ: تقییدات. [« قید » دن مصـ. تفعیل] قید و شرطله باغلامه، مشروط ومقید ایتمه، شرط قومه: سیغورطه شرکتلری حریقزده ابنیه‌نك تضمینی بر چوق قیودله تقیید ایتمشلردر؛ نظامنامه‌لرینه برچوق تقییدات درج ایتمشلردر.

تك { صـ. ١. جفت مقابلی: تك دیزکین؛ تك طبانجه؛ تك می جفت می؟ ایکی، درت، آلتی عددلری جفت وبر، اوچ، بش عددلری تکدر. ٢. بر جفت تشکیل ایدن ایکی شیئك بهری: آرابه آتلرینك بر تکی خسته‌در؛ بونك تکی نره‌ده؟ تکنی بوله‌مدم جفت ایده‌یم. ٣. بر، واحد: بر تك کتابم واردر. ٤. یالکز، تنها: بیوك بر اوده تك وتنها اوتورمقدن انسانه وحشت کلیر. ٥. اشسز، وحید، یکتا: او آدم بو مملکتده تکدر، تکاردندر. ٦. راحت، ساکن: اوآدم تك طورماز. || تك باشنه = کندی باشنه، یالکز، کندی کندینه، کیمسه یاردیم ایتمکسزین. || تك توك = سیرك، نادر: تك توك بولنور؛ تك توك مسافرلر کلیر.

تك { حر. [فا. « تا که » تعبیرندن غلط اولمق احتمالی واردر.] تا که، مقصدیله، مجرد شو مقصدله، محضا، اولسونده: تك کلسین‌ده کندیسنه یازی یازدیره‌جغمی سویلمدم؛ تك چابق یازلسون‌دیه یازینك کوزللکنه اهمیت ویرمدم؛ تك کلسین‌ده کچ کلسین.

تك { سـ. فا. قوشمه، سکیرتمه، سرعت. اکثریا مترادفلری اولان « تاز » و« پو » ایله برابر قوللانیلیر: تك وتاز، تك وپو ایتمك = طورمیوب قوشمق.

تکاپو { سـ. فا. ١. اوته‌یه بری‌یه قوشه‌رق تحری وجستجو ایتمه، سعی وتعب. ٢. طالقاوقلق ومداهنه طریقیله برینك هر فعل و قوانی تصدیق ایدوب قاوق صاللامه.

تکاثر { سنـ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفاعل] ١. چوغالمه، تعدد. [تکثر کبی]. ٢. چوقلقله تفاخر ایتمه، بنده سندن زیاده واردر دیه برشیء حقنده برینه قارشی ادعا ایتمه.

تکاثف { سنـ. عر. [« کثافة » دن مصـ. تفاعل] صیقلاشمه، قویولاشمه، کثافت پیدا ایتمه.

تکاسر { سنـ. عر. [« کسر » دن مصـ. تفاعل. — لغت مولده] طـ. تکاسر ضیا = مختلف نقطه‌لردن کلوب برنقطه‌یه انعکاس ایدن ایکی شعاعك بربرینك تأثیرینی کسر ایتمسی.

تکاسل { سنـ. عر. [« کسل » دن مصـ. تفاعل] تنبللك ایتمه، اوشنمه، قیدسزلق، اهمال: ایفای وظیفه‌ده تکاسل ایتمك.

تکالیف { سنـ. جـ. عر. فد: تکلیف. با: تکلیف.

تکبّد { سنـ. عر. [« کبد » دن مصـ. تفعل. — لغت مولده.] طـ. تکبد رئه = آق جکرك قره جکر صورتنه کیرمسنی مؤدی بر مرض. [فر. Hépatisation].

تکبّر { سنـ. عر. [« کبر » دن مصـ. تفعل] کبرلنمه، تعظم، بیوکلك ادعاسی: تکبر ایتمك.

تکبیر { سنـ. عر. جـ: تکبیرات [« کبر » دن مصـ. تفعیل] جناب حقك عظمتنی یاد وذکر ایله « الله اکبر » دیمه: تکبیر کتیرمك، آلمق = الله اکبر دیمك؛ تکبیر افتتاح = نمازه شروعده کتیریلن تکبیر.

تکبیرخوان { صـ. فا. [عر. تکبیر = م. فا. خواندن = اوقومق] تکبیر اوقویان، تکبیر کتیرن: جمله‌سی بر آغزدن تکبیر خوان اولدیلر.

تکثّر { سنـ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفعل] چوغالمه، چوغه بالغ اولمه: حیواناتك تکثری.

تکثیر { سنـ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفعیل] چوغالتمه، چوغه بالغ ایتمه: حیواناتی تکثیر ایتمك. || تکثیر سواد ایتمك = نافله یره چوق یازی قره‌لامق.

تکثیف { سنـ. عر. [« کثافت » دن مصـ. تفعیل] ١. قویو وصیق یاپمه، برمایعی قویولاشدیرمه، منسوجات وسائره‌یی صیقلاشدیرمه. ٢. شفاف بر جسمی غیر شفاف ایتمه، شفافلغنی کیدیرمه. || تکثیف خزینه‌سی = ماکنه‌ده فعلنی اجرا ایدن استیمی صوحالنه کتیرمکه مخصوص آلت که چرخچیلر بیننده انکلیزجه‌سی اولان قوندنسر لفظی تعمیم ایتمشدر.

تکدّر { سنـ. عر. [« کدر » دن مصـ. تفعل] بولانمه،

صافلغی غائب ایتمه. || تکدر خاطر = مکدر اولمه.

تَکدیر { سذ.عر. جـ : تکدیرات. [« کدر » دن مصـ. تفعیل] ١. بولاندیرمه : تکدیر ماء ایتمك. ٢. کدرلندیرمه، کدر ویرمه : تکدیر خاطر ایتمه. ٣. آزارلامه، تعزیر : برقباحتی ایلك دفعه ارتکابنده تکدیر ایله اکتفا ایتملی؛ تکدیر ایتمك؛ تکدیر ایشیتمك؛ تکدیر یمك.

تَکدیری { صـ.عر. ؤ : تکدیریه. مقـ. مجازات تکدیریه = قباحت نوعندن اولان جرملرك استلزام ایتدیکی خفیف جزا.

تَکذیب { سذ. عر. [« کذب » دن مصـ. تفعیل] یالان عزو واسناد ایتمه، یالان چیقارمه : بنی، بنم سوزمی تکذیب ایتمك ایستیور؛ غزته‌لرك نشر ایتدکلری حوادثی رسماً تکذیب ایتدیلر؛ او غزته بوکون یازدیغنی یارین تکذیب ایدر.

تَکَر { مه. [چ. تکرومك = دویرمك، چویرمك، یووارلامق؛ وتکروك = یووارلاق، مدور دیمکدر] یووارلانمغی تصویر ایدوب « مکر » مهملیله اتباع اولنور : تکر مکر یووارلاندی؛ تکرمکر اوچورومدن آشاغی‌یه دوشدی.

تَکِر { سـ. با : تکیر، تکفور.

تَکرار { سذ. عر. [« کر » دن مصـ. تفعیل] بر ایشی بردها یاپمه، اعاده ایتمه : بر سوزی، بر رجایی تکرار ایتمك؛ بر تعبیرك برمقاله‌ده برقاچ دفعه تکراری فصاحته منافیدر. || تکرار علی التکرار = دفعاتله تکرار ایده‌رك. || بتکرار = بر دها، تکرارله. == ح. تر. ینه، بر دها دفعه : تکرار کلدی.

تَکرارلاتمَق { فتـ. بردها یاپدیرمق، تکرار ایتدیرمك : درسنی تکرارلاتمق.

تَکرارلامَق { فتـ. بردها یاپمق، تکرار ایتمك : بو سوزی تکرارلامایك؛ بو تعبیری چوق تکرارلامشسکز.

تَکرارلانمَق { فجـ. بر دها یاپیلمق، تکرار ایدلمك : بر سوزك بوقدر صیق تکرارلانمسی ایی برشیء دکلدر.

تَکَرُّر { سذ. عر. جـ : تکررات. [« کر » دن مصـ. تفعل] بردها اولمه، بردها وقوع بولمه، تکرارلانمه : بو کلمه عباره‌ده چوق تکرر ایدیور؛ برقباحتك تکرری مجازاتك اشتدادینی داعیدر. || مقـ. مجرمك محکومیتدن صوکره بر جرم دها ایشلمسی.

تَکَرلَك { سـ. [نقـ. یووارلانمق دیمك اولان « تکورمك » دن] ١. یرده یووارلانه‌رق یوروین دائروی شیء که اکثریا محورلرندن مربوط برچفت اولور : آرابه تکرلکی. ٢. تکرلکه بکزر دائروی شیء : پنیر تکرلکی؛ بر تکرلك بال مومی. || مجـ. دورت کوشه‌لی تکرلك = یوریمز ایش.

تَکَرلَمك { یا تکرله‌لمك. فتـ. یووارلامق، یووارلاق شیئی تحریك ایدوب یورتمك : آرابه‌یی تکرلمك. || مجـ. دقتسزلکله صاوییرمك، قاچیرمق : لقردی تکرلمك.

تَکَرلْه { سذ. صاچمه صپان مقدمه، مصال تکرله‌سی.

تَکَرلَنمك { فطـ. یووارلانمق، یووارلانه‌رق یورومك یاخود دوشمك : اینیش آشاغی تکرلندی؛ اوچورومدن تکرلنوب کیتدی.

تَکِرمان { سـ. دکرمنك اسم صحیحیدر.

تَڭری { یاخود تاڭری ویا طاڭری وغلـ. طغری. سـ. [سما وشفق دیمك اولان « تاڭ » دن] اله، مولی، خدا، تقـ. اورغان، جالاب : تڭرینك قولی. || تڭرینك کونی = بتون کون.

تَکریر { سذ. عر. [« کر » دن مصـ. تفعیل] تکرارلامه، تکرار ایتمه، بر دها یاپمه ویا سویلمه : بر سوزی تکریر ایتمك. [« تکرار » دن فرق یوق کبیدر. فقط بعض کتب ادبیه‌ده « تکریر » حسن تکرار معناسنده قوللانلمشدرکه بو حالده تکرار، غیر مقبول، تکریر ایسه مقبول اولمش اولور.]

تڭریلق { سـ. الوهیت. == صـ. الوهیته منسوب و متعلق، الهی : تڭریلق سوز = طوغری وانصافلی سوز.

تَکریم { سذ. عر. جـ : تکریمات. [« کرم » دن مصـ. تفعیل] تعظیم وحرمت ایتمه، بیوتمه، اولولامه : جناب حق بنی آدمی تکریم ایتمشدر.

تَکریماً { حـ. عر. حرمت وتعظیم ایده‌رك، حرمت وتعظیم مقصدیله.

تَکَسُّر { سذ. عر. [« کسر » دن مصـ. تفعل] قیریلمه، شکست اولمه. ؤ.

تکسیب { سنـ. عر. [« کسب » دن مصـ. تفعیل] قزاندیرمه، کسب ایتدیرمه. ز.

تکسیر { سنـ. عر. [« کسر » دن مصـ. تفعیل] قیرمه، شکست. [عربیده بناسی تکثیر ایچون اولوب، لسانمزده ایسه تکثیر قصد اولنمدیغندن، و « کسر » افادهٔ مرامه کافی اولدیغندن لزومسزدر.] || ط. تکسیرالحصات = مثانه طاشلرینك مثانه داخلنده آلت مخصوصه ایله قیرلمسی.

تکفّل { سنـ. عر. [« کفل » دن مصـ. تفعل] کفیل وضامن اولمه، کفالت ویرمه، تعهد ایتمه : او آدمك بو آقچه‌یی ویره‌جکنه بن تکفل ایدرم.

تکفور { یاخود تکیر. سـ. حاکم، آمر : تکفور طاغی، تکفور سرایی، ازنکمید تکفوری. [اثنای فتحده آناطولی وروم ایلینك بعض طرفلرنده حکم سورمکده بولنمش والیلره اطلاق اولنوردی، و او وقتلردن قالمه بعض اسماء خاصه‌ده بولنیور.]

تکفیر { سنـ. عر. [« کفر » دن مصـ. تفعیل] کفره نسبت ایتمه، کفر عزو واسناد ایتمه، برینك بر سوز ویا فعلنه استناداً کفرینه حکم ایتمه.

تکفیل { سنـ. عر. [« کفل » دن مصـ. تفعیل] حقـ. کفیل کوسترمه، کفالت ایتدیرمه.

تکفین { سنـ. عر. [« کفن » دن مصـ. تفعیل] (اولوبی) کفنه صارمه، کفنله: میتی تکفین وتجهیز ایتدیلر.

تکل { سـ. دیکلمش شیئی یاتیشدیرمق ویا ایچنه طولدیرمق - یلان پنبوغی طوردیرمق ایچون کچیریلن قبا دیکیش : خرقه‌نك تکلی.

تکلتی { سـ. اگرك آلتنده حیوانك صیرتنه اورتیلن کچه‌که پنبوقلی کبی تکللنمش اولور، فا. نمدزین، عر. بردعه. [تکلسزینه « اکریم » دیرلر.]

تکلّس { سنـ. عر. [« کلس » دن مصـ. تفعل. — لغت مولده] کیمـ. کیرجه تحول ایتمه، کیرج حالنه کچمه : اجسام عضویه‌نك مرور زمانله تکلسی.

تکلّف { سنـ. عر. جـ : تکلفات. [« کلفة » دن مصـ. تفعل] ١. بر زحمته، زحمتلی بر ایشه قاتلانمه : بو قدر تکلفه نه حاجت؟ ٢. اوزنمه، ایشی مجرای طبیعیسند براقیه‌رق کوستریشلی بر حاله قومق ایچون یوریلوب چبالامه : بو شعرده تکلف واردر؛ تکلف ایله یاپلمش بر ایش اولدیغی ظاهردر. ٣. کوستریش، ساخته طور وحرکت، اوزنیش : طور وحالنده‌کی تکلف پك صوغقدر. || بی تکلف، بلا تکلف = اوزنمکسزین، طبیعی اوله‌رق.

تکلتمك { فتـ. تکل اوردیرمق، ایلیشدیرتمك، قبا وسیرك اوله‌رق دیکدیرمك : شو خرقه‌یی تکلتملی.

تکللمك { یا تکله‌مك. فتـ. تکل اورمق، طوندیرمق، ایلیشدیرمك، قبا وسیرك دیکمك : ماکینه ایله دیکمزدن اول تکللمك اقتضا ایدر.

تکللنمك { فمـ. تکل اورلمق، طوتدیرلمق، ایلیشدیرلمك، قباوسیرك دیکلمك: خرقه تکللنمك اقتضا ایدر.

تکلّم { سنـ. عر. [« کلام » دن مصـ. تفعل] سویلمه، لقردی ایتمه : فصیح عربی تکلم ایتمك پك زوردر؛ فرانسزجه‌یی بیلیورسه‌ده تکلم ایچون ملکه‌سی یوقدر؛ بش لسانده تکلم ایدیور.

تکلیس { سنـ. عر. [« کلس » دن مصـ. تفعیل] کیمـ. کیرجه چویرمه، کیرج حالنه قویمه.

تکلیف { سنـ. عر. جـ : تکلیفات، تکالیف. [« کلفة » دن مصـ. تفعیل] ١. برندن زحمتلی ودیکری حقنده نافع بر ایش ایستمه، بویله برایش ویاشرطك قبولنی یوکلتمه : بکا یاپه‌میه‌جغم برایش تکلیف ایدیور؛ بو آغر بر تکلیفدر؛ بکا بو تکلیفی ایتمیك، بونی تکلیف ایتمیك. ٢. یابانجی‌یه اولنان معامله، یاقین ولاابالی اولمیانلره یاقیشمیر رسمی وتعظیملی یاخود احترازلی معامله : تکلیفله قبول ایتمك، آرامزده تکلیف یوقدر. ٣. شریعت ویا نظام دولتك هرکسه مترتب قیلدیغی وظیفه ویا تأدیه‌سنی امر ایتدیکی مبلغ، ویرکی. [بومعنا ایله اکثریا جمعی تکالیف قوللانیلیر.] تکالیف امیریه، تکالیف شرعیه. || تکلیف مالایطاق = طاقت کتیرلمیه‌جك بر شیئك تکلیفی، آغر وناقابل اجرا تکلیف. || إخام تکلیف = مناسبتسز وآغر تکلیف.

تَـكليفسِز { ص. آره‌ده تكليف اوليـان، رسمى و تعظيملى معامله ايدلمسى اقتضا ايتمين، ايچلى طيشـلى، لا ابالى : كلنلر هب تكليفسز آدمـلر ايدى؛ تكليفسز احبابمدن برى؛ پك آز وقتده كنديسيله تكليفسز اولدق. == ح. تعظيملى معامله واحتراز واجتنابه محل اولمقسزين، لا ابالياـ نه : بن اونلرله تكليفسز كورـ يشورم.

تَـكليفسِزجه { ح. آره‌ده تكليف وتعظيملى واحترازـ لى معامله‌يه حاجت كورلمكسزين : كنديسيله تكليفسزجه كوريشوـ رز.

تَـكليفسِزلِك { س. تكليفسز معـامله، لا ابالى‌لك : بوقدر تكليفسزلك نه‌دن نشـأت ايديور؟ احبـاب بيننده تكليفسزلك اولمازسـه احبابلق يوق ديمكدر.

تَـكليفلى { ص. ١. تكليفـله و تعظيملى واحـترازلى معامله ايله كوريشمه‌سى وياقبول اولنمسى اقتضا ايدن، ياقين اقربا واحبادن ولا ابالى‌يانه كوريشنلرـ دن اولميان، بيانجى: تكليفلى بر مسـافر كليرسه اوتانه‌جغز. ٢. تكليف وتعظيمله اجرا اولنـان : بكا بويله تكليفلى معـامله ايتمك ياقيشيرمى ؟

تَـكليل { سذ. عر. [« اكليل » دن مص. تفعيل] برـ ينـك باشـنه تاج ويا ياپراق و چيچكدن بردائره قومه، تتويج.

تَـكمُّل { سذ. عر. ج : تكملات. [« كمال » دن مص. تفعل] كماله ايرمه، كمال بولمه، مكمل اوـ لمه : انسان تحصيل علم ومعارفله تكمل ايدر.

تَـكمُّن { سذ. عر. [« كمون » دن مص. تفعـل] پوصى يه ياتمه، پوصى طوتمه.

تَـكمه { س. [« تيمه » دن غلط] ١. حيوانك آرت آياغيله اورمه‌سى، چفته آتمسى : تكمه اورمق، تكمه آتمق. ٢. انساـ نك آياقله اورمسى: برتكمه آتوب يره آتدى؛ قارنـه بر تكمـه اوروب بايغين دوشوردى.

تَـكمه‌لَمك { ياخود تكمه‌له‌مك. فق. تكمه آتمق، تكمه ايله اورمق : خروسى آت تكمه‌لمش؛ كنديسنى آياق آلتنه آلوب تكمه‌لدى.

تَـكميل { سذ. عر. ج : تكميلات. [« كمال » دن مص. تفعيل] ١. كماله ايرديرمه، كمال بولديرمـه. ف. ٢. بيترمه، پايانه ايرديرمه. اكمال واتمـام ايتمه : تحصيلنى تكميل ايتدى؛ بوكون صرفى تكميل ايدوب نحوه باشلاـ يه‌جغم. || تكميل ثلثين = اوتوزى طولديره‌رق، تام اوتوز حساب ايده‌رك. [هلال كوريله‌مديكى وقت شهر عربى يى تام اوتوز كون حساب ايتمك حقنده قوللاـ نيلير :] هلال كوريله‌مديكى تقدـ يرده تكميل ثلثين ايله فلان كون بايرام اوله‌جقـدر. == ص. تر. بتون، هب، جميع : تكميل عالم بيلير؛ تكميل ايشلرمز بويله‌در.

تَـكنه { س. ١. يكپاره آغاجدن ويا تختـه‌دن مختلف الشـكل قاب : خمور، چماشـير، چامور تكنه‌سى. ٢. چشمه‌صوـ ينك دوكلديكى واكثريا حيوانلرك صوايچدكلرى طاشدن بيوك قاب: چشمه تكنه‌سى؛ طـاش تكنه. ٣. كمى وقايغـك ديرك ويلكن وسـائر تجهيزاتدن صرف نظرله ياالكز ظرف وجسمى : بوكمينك تكنه‌سى پك اسكيدر؛ او واـ پورك تكنـه‌سى صـاغلامدر اما ماكينه‌سى ايشه يارامـاز. ٤. طنبور وبوزوق كبى موسيقى آلتلرـ ينـك سسنى چينلاتمغـه يارايان نصف كره‌شكلنده مجوف قسملرى. || تكنه‌ده خمـور = حاضر ايش. || تكنه قازنديـى = اختيـارلق. اوانـنـده تولد ايدن ضعيف و جيليز اولاد.

تَـكنيه { سذ. عر. [« كنيه » دن مص. تفعيل] عرب اصولى اوزره برينـه كنيه قومه، ابو فلان ياخود ابن فلان كنيه‌سنى تخصيص ايتمه : اكثر صحابهٔ كرامى فخر كائنات (صلعم) افندمز تكنيه بيورمشلردر.

تَـكور { ياخـود تكير. س. با : تكفور.

تَـكوُّن { سذ. عر. ج : تكونات. [« كون » دن مص. تفعل] وار اولمه، وجود بولمه، حصول، تشكل، وجوده كلمه. || ط. بدن انسـانده حاصل اولان مواد مختلفه اسـاميسنه اضافتله بونلرك وجودبولملرينه علم اولور: تكون اسنان، تكون حصات، تكون دم، تكون قيح وسائره. || آلا. تكون جبال، تكون نبات وسائره.

تَـكوين { سذ. عر. جـ : تكوينات. [« كون » دن مصـ. تفعيل] ١. واراتمه، وجوده كتيرمه، وجود ويرمه، حاصل ايتمه. ٢. خلق، خلقت، يارادیش، آفرينش : توراتك تكوين بحثی = عالمك صورت خلقتندن بحث ايدن برنجی سفری .

تَـكه { سذ. كچينك ارككی، تيس؛ يبانی تكه = طاغ كچيسنك ارككی. ‖ تكه بورنی = كمرلی و بيوك بورن . ‖ تكه صقالی = بر جنس نبات، لحية التيس. ‖ دكيز تكه‌سی ياخود ساده‌جه تكه = استاقوز جنسندن چكركه بيوكلكنده واوكا شبيه بر حيوان بحری كه صاغ ايكن همان شفاف اولوب، پيشديكنده قرمزی‌يه مائل بياض اولور، قاريدس.

تَـكه‌لَمَك { ياخود تكه‌له‌مك. فل. (كچی) آزمق .

تَـكه‌لَنمَك { فل. ١. (اركك كچی) هجوم ايتمك، آزغينلق ايتمك. ٢. مجـ. دنی آدم زنكين اولوب بورنی بيومك، نه اولدم بدلاسی اولمق.

تَـكير { صـ. سياه بنكك ياخود چيزكيلرله قاريشيق كول رنكنده : تكير كدی، قپلان. ‖ تكير اوردكی = بورنكده بر جنس اوردك. ‖ تكير باليغی = باربونيه‌نك كوچكی .

تَـكين { صـ. [« تك » دن] ١. بردانه، يكتا، يكانه، بی مثل، بی مانند. ٢. بوش، اجنبيدن خالی : بواو، بو آدم تكين دكلدر = بوش دكلدر، جن طائفه‌سندن خالی دكلدر، جنلر مسلط اولمشدر .

تَـكيه { سذ. عر. جـ : تكايا. [« وكاء » دن] ١. طيانمه، استناد، اتكا : ملك دنيا اوزرينه تكيه (اتكاء) جائز دكلدر. ٢. [بلكه « تكيه‌گاه » دن مختصر] بر شيخك تحت رياست واداره‌سنده درويشان طائفه‌سنك استناد ايتدكلری وذكر ومقابله وچله ايله اوغراشدقلری دائرهٔ مخصوصه، خانقاه، دركاه، زاويه. [لسانمزده اكثريا وجمعی دائما بوايكنجی معنا ايله قوللانيلير .]

تَـكيه‌گاه { ياخود تكيه‌گه. سـ. فا. طيانه‌جق ير، استنادگاه.

تَـكيه‌نِشين { صـ. فا [عر. تكيه = م. فا. نشستن = او تورمق] تكيه‌ده او توران، تكيه‌ده مقيم وساكن : تكيه‌نشين درويشلر.

تَل { سـ. ١. اوزون وانيجه شیء، صاب، تار : صاچ تلی. ٢. آلتون يا كومش وياخود باقير وسائره‌دن ايپليك كبی اينجه دوكلمش شیء كه كاين سوسی اولور ونقش ايشلمه‌ده قوللانيلير : كاين تلی؛ صيرمه، قلاپدان تلی؛ تل ايله ايشلنمش. ٣. چليك تللردن مختلف قالينلقده بوكلمش اوزون خلاط : تل ايله باغلامق. ٤. طنبور وقانون كبی آلات موسيقيه‌نك هر بری بشقه بر سس چيقاران تاری. = صـ. ١. تلدن معمول، تلدن اورلمش : تل قفس، تل چيت. ٢. تل كبی اينجه واوزون : تل قطايف، تل مارنه . ‖ تل تل = هر بر تلی آيری اولان : بيينی تل تل طوربوردی. ‖ تللر طاقنمق = سوينمك اظهار سرور وشادی ايتمك : سبب اولانلر تللر طاقنسون [مقام تعريض واغبرارده قوللانيلير.] ‖ تل قيرمق = بوت قيرمق، خطا ايتمك. ‖ تل كاری = تل حالنده كومشی تخته‌دن مواد مختلفه اوزرينه قاقه‌رق ياپيلان مصنع تزيينات : تل كاری باستون، سيغاره‌لق، طبانجه . ‖ شماته تلی = طوقنلدقده چوق سس چيقاران پك اينجه بر جنس صاری تنكه‌كه وقتيله طاوانلرك اويمه‌لری ايچنه قونوردی. ‖ هر تلدن چالمق = هر ايش حقنده معلوماتی اولمق، هزارفن اولمق.

تَل { سـ. [« تلغراف » دن مخفف. — عوام تلغراف اسمنده « تل » لفظنی و واسطهٔ نقلك تلدن عبارت اولديغنی كوره‌رك، بو اسمی « تل » لفظندن مركب ظن ايله سهواً بو صورتله قوللانمشلردر] ١. تلغراف : تل اورمق، تل چكمك = تلغراف كشيده ايتمك. ٢. تلغرافنامه، تلغرام : فلاندن بر تل كلدی؛ بر تل آلدم .

تَلّ { سذ. عر. جـ : تلال. تپه .

تَلاتين { سـ. اسكيدن بری روسيه‌ده ياپيلان بر نوع صاغلام وبومشاق سختيان كه رايحهٔ مخصوصه‌سی واردر. = صـ. بوسختياندن معمول : تلاتين چيزمه .

تَلاحُق { سذ. عر. [« لحوق » دن مصـ. تفاعل] بر بری آرقه‌سندن كلوب برلشمه، بر برينه قاتلمه : علوم وفنونك

ترقیاتی آنجق تلاحق افکار سایه‌سنده حاصل اوله بیلمشدر.

تَلاش { س. [عر. « تلاشی » دن] ١. اضطرابله قاریشیق عجله: چوق تلاش ایتدی: تلاش ایتمك. ٢. کورلدی، پاتیردی: اوك ایچنده برتلاش وار.

تَلاشی { سذ. عر. [« لاشیء » دن] اصل معناسی قدر و اهمیتدن دوشمه اولوب، لسانمزده بعضاً تلاش معناسیله قوللانیلیر. با: تلاش.

تَلاصُق { سذ. عر. [« لصوق » دن مص. تفاعل] یاپیشمه، اولاشمه، بربرینه بیتشیك اولمه.

تَلاطُم { سذ. عر. [« لطم » دن مص. تفاعل] (طالغه‌لر) بربرینه چارپمه: تلاطم امواج.

تَلافی { سذ. عر. [« لفا » دن مص. تفاعل] تعمیر، فوت اولان شیئك یرینه کتیرلمسی: تلافیٔ مافات = واقع اولان بر زیانه قارشی برآز استفاده ایتمه.

تَلاقی { سذ. عر. [« لقاء » دن مص. تفاعل] بربرینه اولاشمه، ملاق اولمه، برلشمه، ملاقات: تلاقیٔ احباب.

تِلال { سذ. جمـ. عر. فد: تل. با: تل.

تَلّال { س. با: دلال.

تَلأْلُؤ { سذ. عر. [« لؤلؤ » دن مص. تفعلل] پارلادامه.

تَلامِذه { سذ. جمـ. عر. و:

تَلامید { سذ. جمـ. عر. فد: تلمیذ. با: تلمیذ. [تانك کسریله غلطدر.]

تِلاوَت { سذ. عر. کوزل سسله وقاعده ایله اوقومه: تلاوت قرآن. [باشلیجه قرآن کریم حقنده مستعملدر.]

تَلَبُّس { سذ. عر. [« لباس » دن مص. تفعل] کییتمه: یکی اثواب تلبس ایتمشیدی. لسـ.

تَلبه { س. قرمزی مشیندن قوش رسمنده طوپ‌که قوشبازلر اونکله طوغانی کری چاغررلر.

تَلبیس { سذ. عر. جمـ: تلبیسات. [« لبس » دن مص. تفعیل] برشیئك عیبنی ستر واخفا ایده‌رك ساخته‌لندیرمه، حیله، ساخته‌کارلق: بر طاقم تلبیسات ابلیسانه ایله.

تَلبیه { سذ. عر. [« لبیك » دن مص. تفعیل] مراسم حج شریفدن اولدیغی اوزره «لبیك» دیه ندا، وعلی الاطلاق مناسك حجی مسارعتله ایفا ایتمه.

تَلتیك { س. اکسیك، نقصان، قصور: تلتیك طولدیرمق.

تَلتیکسِز { ص. اکسیکسز، نقصانسز، قصورسز، تام: تلتیکسز ایش.

تَلتیکلی { ص. اکسیك ونقصانلی اولان، ناقص، تام اولمیان: تلتیکلی حساب.

تَلثیم { سذ. عر. [« لثم » دن مص. تفعیل] اوپمه، تقبیل، بوس: بردهٔ جناب پیغمبری تلثیم ایله مشرف اولدق.

تَلَحُّم { سذ. عر. [« لحم » دن مص. تفعل] جرا. ات پیدا ایتمه، ات حاصل ایلمه، اتله اورتله: تلحم عظم.

تَلخ { ص. فا. آجی، مر: میوهٔ تلخ = آجی یمش.

تَلخکام { ص. فا. [تلخ = آجی. کام = طاماق] طاماغی آجی، هرشیٔ کندیسنه آجی کلن، مأیوس، مضطرب: تلخکام ایلدی فراقك بنی.

تَلخناك { ص. فا. لذتی آجی ونا خوش اولان.

تَلخی { س. فا. آجیلق. لسـ.

تَلخیص { سذ. عر. جمـ. تلخیصات. [« لخص » دن مص. تفعیل] ١. خلاصه ایتمه، مفصل یازلمش بر شیئك اك اهمیتلی یرلرینی آلوب خلاصةً افاده ایتمه. ٢. مقام صدارتدن حضور همایونه عرض اولنه‌جق مصالحك خلاصه ایدلمسی وبووجهله خلاصه‌ایدلمش تقریر.

تَلخیصجی { س. ودها فصیحی:

تَلخیصی { س. فا. باب عالیدن حضور همایونه عرض اولنه‌جق مصالحی خلاصه ایتمکه مأمور ذات وبو ایشله مشغول قلمك رئیسی: تلخیصیٔ دیوان همایون؛ تلخیصجی افندی.

تَلَذُّذ { سذ. عر. جمـ: تلذذات. [« لذة » دن مص. تفعل] لذت طویمه، حظ ایتمه، ذوقه کیتمه: قبا شقالردن آنجق تربیه‌سز آدملر تلذذ ایدر؛ مطالعه‌یه آلیشان آدم باشقه بر شیئدن، بر شیئله تلذذ ایتمز؛ تلذذات نفسانیه، تلذذات روحانیه.

تَلَزُّج { سذ. عر. [« لزوجة » دن مص. تفعل] لزوجتلی و یاپیشقان اولمه.

تَلَس { ص. اسکیوب تللری میدانه چیقمش (قاش وسائره).

تَلَسقوپ { س. [یو. Τηλεσ-κόπος] دور بین، رصد. لس.

تَلَسیمك { یاخود تلەسیمك. فل. (قاش) اسکیوب تللری میدانه چیقمق، تفتیکلنمك.

تَلَطُّف { سذ. عر. جـ: تلطفات. [«لطف»دن مص. تفعل] لطف وظرافتله معامله ایتمه: دوستلره تلطف ودشمنلره مدارا ایتملی.

تلطیف { سذ. عر. جـ: تلطیفات. [«لطف» دن مص. تفعیل] ١. لطف واحسان ایتمه، بر ایلك ایتمکله کوکلنی آلمه: فلانك رتبه ویا نشانله تلطیفی انها اولنمشدر. ٢. ط. یومشاتمه، یومشادەجق بر علاج قوللانمه.

تَلَعُّب { سذ. عر. [«لعب» دن مص. تفعل] اوینامه. لس.

تَلعین { سذ. عر. [«لعن» دن مص. تفعیل] لعنت اوقومه، لعنتلمه: ابلیسك تلعینی آدمه سجده ایتمدیکندن طولاییدر.

تَلَغراف { س. [یو. Τηλέγραφος] ١. تفرید اولنمش بر تلك الکتریقلندیرلمسیله بر طاقم اشارات مخصوصه ویا حروف مقطعه تحریك وطبع ایدیلەرك بعد ومسافەنك اصلا تأثیری اولمقسزین، آن واحدده بر خبرك بر مملکتدن بر مملکته نقلنه آلات اولان اختراع معروف که بدایع اخیرەنك اك مهملرندندر، دور نویس، تار برق: شمدی کرۀ ارضك هر طرفنده تلغراف واردر؛ تلغراف خطی، تلغراف تلی، تلغراف دیرکلری، تلغراف مأموری، مدیری؛ تلغراف و پوسته نظارتی؛ حجازه بر تلغراف خطی تمدید اولنیور. ٢. تلغرافله نقل اولنان خبر وبونك یازلدیغی کاغد، تلغرافنامه: بر تلغراف چکدی، کشیده ایتدی؛ تلغراف کلدی. [«تلغرام» لغت فرانسوەسی لسانمزده مأنوس اولمدیغندن، بو ایکنجی معناده اونك استعمالی معلومات فروشانه بر مقلدلکدر. — «تلغراف» دەکی «تل» لسان یونانیده اوزاق وبعید دیمك اولوب، ترکجه «تل» ایله مناسبتی اولمدیغندن، تلغراف وتلغرافنامه یرینه «تل» استعمالی عبثدر.] || تلغراف چیچکی = تل ایله آصیلی بر صاقسیده بیتوب داللری آشاغی صارقان صارماشیق قبیلندن بر نبات.

تَلغرافجی { س. تلغراف مأموری. عو.

تَلغرافچیلق { س. تلغراف چکمك علم وصنعتی.

تَلغرافخانه { س. فا. تلغراف دائرەسی، تلغراف ماکینەلری موضوع اولوب مأمورلری معرفتیله مخابره اولنمغه مخصوص دائره.

تَلغرافنامه { س. تلغرافله کلن خبری حاوی اولوب تلغرافخانەدن ویریلن ورقۀ مخصوصه: بر تلغرافنامه آلدم. [عامیانه: تلغراف و تل، ومعلومات فروشانه: تلغرام دخی دیرلر.]

تَلغرافی { ص. تلغرافه منسوب ومتعلق، تلغرافله نقل اولنان: امر تلغرافی، عرضحال تلغرافی. [سقیم بر تعبیر اولوب، هیچ اولمازسه مؤنث اولەرق «تلغرافیه» دیمکدن احتراز اولنملیدر.]

تَلَف { سذ. عر. جـ: تلفات. ١. محو، هلاك، یوق ایتمه، اولدیرمه: متنبی‌یی قطاع طریق تلف ایتدیلر؛ مالنی، عمرینی بو یولده تلف ایتدی. ٢. بوزمه، خراب ایتمه: بو اثواب هر کون کییلیرسه چابق تلف اولور. == جـ. قتل اولنان اشخاص، کبرن حیوانات ویا ضایع اولان اشیا ومواد: چین محاربەسنده طرفیندن تلفات نەیه بالغ اولدی؟ بو زلزلەدن نفوسجه تلفات یوقدر؛ وباء بقری او جهتده چوق تلفاتی موجب اولمش؛ باتان واپورده اموال تجاریەجه خیلی تلفات واردر. || تلفات ویرمك = عسکرجه ضایعاته اوغرامق: انکلیزلر ترانسوال محاربانده خیلی تلفات ویردیلر.

تَلَفُّظ { سذ. عر. [«لفظ» دن مص. تفعل] بر حرف ویا کلمەیی مخارج مخصوصەسندن ویا بر صورت مخصوصەده سویلمه: بز «ث» و «ذ» ی عربلر کبی تلفظ ایدەمیز؛ بو حرفلرك عربیده بشقه بر تلفظلری واردر؛ انکلیزجەنك قواعدی پك قولای ایسەده، تلفظی پك زور اولوب، بر اجنبی هیچ بر وقت بو لسانی انکلیزکبی تلفظ ایدەمز.

تَلَفون { س. [یو. Τηλέφωνον] الکتریق واسطەسیله سسی اوزاغه ایشیتدیرن بر آلت که بدایع اخیره دندر، دور شنو، ناقل صدا: تلفونله مخابره ایتمك.

تلفیق { سذ. عر. [« لفق » دن مصـ. تفعیل] برلشدیرمه. بر یره کتیروب اولاشدیرمه: مشاهیر شعرانك اشعار منتخبه‌سنی جمع و تلفیق ایله بر مجموعه نشر ایتمشدر.

تلقّب { سذ. عر. [« لقب » دن مصـ. تفعّل] لقبلانمه، لقب اتخاذ ایتمه. ل.

تلقّی { سذ. عر. جـ: تلقیات. [« لقاء »] دن مصـ. تفعّل] ١. آلمه، قبول ایتمه: بعض اوامر و تنبیهاتی تلقی ایتمکه کیتدی. ٢. بر صورتله قبول ایتمه ویا بر کونه نظرله باقمه: ویردیککز خبری نصل تلقی ایتدی؟ بز بونی کندیلرینه برسهولت اولمق اوزره دوشوندکسه‌ده کندیلری ایی تلقی ایتمدیلر.

تلقیب { سذ. عر. جـ: تلقیبات. [«لقب» دن مصـ. تفعیل] لقب قومه، لقبلاندیرمه: فخر کائنات (صلعم) افندمز عم زاده‌لری جعفر بن ابی طالبی طیار تلقیب بیورمشلردر.

تلقیح { سذ. عر. جـ: تلقیحات. [« لقح » دن مصـ. تفعیل] ١. دیشی خرما ویا انجیروسائره‌یه ارککنك چیچکنی آصمه: خرمالر تلقیح اولنمازسه میوه ویرمز. ٢. نبا. آشلامه، آشی اورمه: ادریس آغاجنه ویشنه تلقیح ایتملی. ٣. ط. چیچك علتنه قارشی بو علته طوتلمش برآدمك ویا اینكك مه‌سنده چیقان چیبانك جراحتی بو علتدن محافظه‌سی قصد اولنان آدمك قاننه قاریشدیرمق عملیاتی، كه برنجیسنه تلقیح جدری، و ایکنجیسنه تلقیح بقری دینلیر. — میقروبلرك کشفندن بری اکثر علله قارشی تلقیح اصولی تعمم، وانواعی تکثر ایتمکده‌در.

تلقین { سذ. عر. جـ: تلقینات. [« لقن » دن مصـ. تفعیل] ١. برینه برشیء آکلادوب ذهننه قومه، تعلیم ایدوب قبول ایتدیرمه: بو فکری سزه کیم تلقین ایتدی؟ سودان جنوبی مشرکلرینه دین مبین اسلامی تلقین ایدنلر واردر. ٢. میت دفن اولندقدن صکره امام طرفندن مزارك باشنده کلمات معلومه‌نك تکراری: امام تلقین ایدیوردی؛ تلقین میت.

تِلـکی { یاخود تلکو ویا تیلکی. سـ. طاؤقلره وسائر حیوانـاته مسلط اولان و پوستندن کورك انواعی یاپیلان کوپکدن کوچك وکدیدن بیوك معروف بر ییرتیجی حیوان، که حیله کارلقله شهرتی اولوب حقنده برچوق مصاللر منقولدر، ثعلب، روباه. || مجـ. حیله کار و دساس آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر:] تلکی حریف. || تیلکی قویروغی = ١. خاطره کتیرلمسی مضر شیء. [مبنی علی الحکایه‌در.] ٢. اوزون صالقملی بر نوع اوزوم. || طاش تلکیسی = قزیل تویلی بر جنسی. || کومورجی تلکی = قوللری سیاه جنسی. || تلکی طرناغی = سالب.

تلکیشدیرمك { فتـ. ایلیشدیرمك، تلکی پنجه‌سی کبی برقانجه ایله طوتدیرمق.

تِلـکیشمك { فلـ. (حیوانلر) طیزمالاشوب بوغشمق.

تِلـکیلك { سـ. ١. حیله کارلق، خدعه، دسیسه. ٢. تلکی مجمعی اولان اوفاق قوریلق، چالیلق.

تللمك { یاخود تللـه‌مك. فتـ. ١. تل ایله تزیین ایتمك، تللر طاقمق: تللیوب پوللامق. ٢. مطلقا تزیین ایتمك، سوسلندیرمك: شو عباره‌یی برآز تللملی. || مجـ. تللیوب پوللامق = بر طاقم زینتلر وعلاوه‌لر ایله برشیئك اصلنی کیزلیوب ساخته بر شکل ویرمك.

تللندیرمك { فتـ. ١. تل طاقمق، تل ایله تزیین ایتمك. ٢. تل ایله ایچنی تمیزلمك. ٣. (چبوغی) پارلاتمق، توتدیرمك.

تللنمك { فجـ. تل ایله تزیین اولنمق، سوسلنمك: تللنوب پوللاندی.

تللی { یاخود تللو. صـ. ١. تللر طاقنمش، تل ایله تزیین اولنمش: تللی کلین. ٢. قبا برصورتده سوسلندیرلمش، جیجیلی بیجیلی: تللی پوللی. || تللی ببك = دلیشمن هوبپا.

تلمّذ { شاکردلك ایتمك معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بوماده رباعی اولوب، دحرجه و تدحرج بابلرندن « تلمذه » و « تلمذ » وزنلرنده کلیر، تفعل بابندن کلمز.

تلمیح { سذ. عر. [« ملح » دن مصـ. تفعیل] د. متکلم برضرب مثلدن ویا برشعر وحکایهٔ مشهوره‌دن اخذ کلمات و معانی ایدرك ایما وکنایه طریقیله کلامنده تضمین ایدوب، تصریح ایتمه‌مه: بو سوزده تلمیح واردر.

تِلمیذ { سذ. عر. جـ: تلامیذ، تلامذه. ١. شاکرد.

طالب : سقراطك تلامذه‌سی؛ قونفوچیوسك تلمیذلری. ۲. چراغ، قلفه. ۳. تابع، پیرو، اصحاب : حضرت عیسانك تلامیذی.

تلمیع { سـذ. عر. جـ : تلمیعات. [« لمعان » دن مص. تفعیل] د. برمصراعی برلسانده ودیکری دیکر برلسانده بیتلردن مرکب شعر سویلمه : سعدینك کوزل تلمیعاتی واردر.

تلوّن { سـذ. عر. جـ : تلونات. [« لون » دن مص. تفعل] ۱. رنکدن رنکه کچمه، رنك دکیشدیرمه. ۲. دونکلك، ثباتسزلق، سوزنده و برحالده طورمایش، قرارسزلق : اوآدمده بوتلون وار ایکن کندیسیله ایش کورلمك ممکن دکلدر؛ تلون مزاج.

تلوه { س. قهوه‌طورطیسی، فنجان وجزوه‌نك دیبنده اوتوران تورتی.

تلویث { سذ. عر. جـ : تلویثات. [« لوث » دن مص. تفعیل] ۱. بولاشدیرمه، کیرلتمه، مردار وملوث ایتمه : اوستنی باشنی تلویث ایتدی. ۲. مج. بوزمه، تسویه‌سی مشکل اوله‌جق برحاله کتیرمه : او آدم ایشمزی تلویث ایتدی.

تلوین { سذ عر. جـ : تلوینات. [« لون » دن مص. تفعیل] رنك ویرمه، بویامه : اوینی قرمزی‌یه تلوین ایتدی.

تلهّب { سذ. عر. [« لهب » دن مص. تفعل] آلولنمه، طوتیشمه، پارلامه، التهاب.

تلهّف { سـذ. عر. [« لهف » دن مص. تفعل] فوت اولان. بر شیئه ندامتله تأسف ایده‌رك آه وانین ایتمه : اوینه واشیاسنه آجییورده یانان کتابلرینه تلهف ایدیور.

تلهیب { سـذ. عر. [« لهب » دن مص. تفعیل] آلولندیرمه، طوتیشدیرمه.

تلیین { سذ. عر. [« لین » دن مص. تفعیل] ۱. یومشاتمه. ن. ۲. لینت وملایمت‌ویرمه، دفع طبیعی یی تسهیل ایتمه.

تمّ { بیتدی وتمام اولدی معناسیله [« تمام » دن عربی فعل ماضی اولوب کتابك آخرنده یازلمق اسکی بر عادتدر. تم الکتاب و تم الکتاب بعون الملك الوهاب دخی دیرلر.

تماثل { سذ. عر. [« مثل » دن مص. تفاعل] بکزمه، بکزیش، مشابهت. ن.

تماثیل { سذ. جـ. عر. فد : تمثال. با : تمثال.

تمادی { سذ. عر. [« مدی » دن مص. تفاعل] اوزامه، سورمه، دوام ایدوب چوق وقت بقا بولمه : تمادیء عمر و اقبال دولتلری دعاسیله مشغولم.

تمارض { سذ. عر. [« مرض » دن مص. تفاعل] یالاندن خسته‌اولمه، ساخته‌خسته‌لق کوسترمه : ایشنه کیتمه‌مك ایچون تمارض ایدیور.

تماسّ { سذ. عر. [« مس » دن مص. تفاعل] بربرینه‌دکمه، طوقنمه : اوقدر یاقین‌اوتورمشلردی که دیزلری تماس ایدیوردی.

تماشا { س. فا. ۱. باقوب سیر ایتمه، نظر، مشاهده : جانبازلرك اویونلرینی، نباتات باغچه‌سنی، موزه‌یی تماشا ایتمك. ۲. کزمه، تفرج : بتون شهر اهالیسی تماشا ایچون شهرك خارجنه چیقمشلردی. || شایان تماشا = سیره لایق ومستحق.

تماشاگاه { س. فا. سیر وتفرج یری، اکلنجه محلی. [« تیاترو » یه ده دنله بیلیر، زیرا تیاترو لفظ یونانیسنك معنای لغویسی دخی بودر.]

تماشالق { س. سیر یری.

تمام { سذ. عر. ۱. بیتمه، ختام، بیترمه، اکمال : کتاب تمام اولدی؛ بنایی تام ایتدم. ۲. کماله ایرمه، تکمل، کماله ایردیرمه، اکمال، نقصانك ضمی : شمدی تحصیلنی تمام ایتدی؛ برقنطار تمام اولمق ایچون بش اوقه‌اکسیکدر. = ص. تر. ۱. بیتمش، اکمال اولنمش : بو اوتمام دکلدر؛ بو کتاب تمامدر. ۲. نقصانسز، مکمل، تام، بتون : بدر تمام = تام اون بش کونلك آی. ۳. حاضر، مهیا، هربرتدارکی بیتمش : قطار تمامدر. ٤. اویغون، موافق، نه ناقص نه زائد : بوأثواب سزه تمام کلدی. = ح. پك اعلا، مناسب : تمام اویله یاپارز. || تمامیله، بتمامه، تمامها = بسبتون، کاملاً. || ناتمام = بیتمه‌مش، ناقص. || ر. تمام جیب، تمام مماس، تمام قاطع، تمام عددی.

تماماً { ح. عر. بتون اوله‌رق، بتون بتون، کلیاً، بالتمام،

تام ونقصانسز اوله‌رق: فلاندن مطلوباتمی تماماً اخذ ایلدم.

تماملاتمق { فتـ. ۱. تمام ایتدیرمك، نقصانی اکمال ایتدیرمك، اکسیکنی طولدیرتمق: اکسیك ویردیکی شو یاغی بقاله کوتور تماملات. ۲. بیتیرتمك، اکمال واتمام ایتدیرمك: یاریم براقدیغی شو دیواری قلفه‌یه تماملاتملی.

تماملامق { فتـ. ۱. تمام ایتمك، نقصانی اکمال ایتمك، اکسیکنی طولدیرمق: بنم مطلوبمی تماملامالیسکز. ۲. بیتیرمك، اکمال واتمام ایتمك: آرتق بو کون شوکتابی تماملایه‌لم.

تماملانمق { فل. مج. ۱. تام و نقصانسز اولمق، اکمال ایدلمك، اکسیکی طولدیرلمق: بنم مطلوبم تماملاندی. ۲. بیتیرلمك، اتمام واکمال ایدلمك: قازدیرمقده اولدیغم قویو تماملانمدی کیتدی.

تمامی { صـ. عر. ؤ: تمامیه. نقصان اکماله مخصوص ومتعلق.

تمامیت { سـ. [مصدره ادات مصدریت علاوه‌سیله تشکیل ایدلمش اولان بو لغت غریبه عربی دکلدر. واقعا «تمام» کلمه‌سی لسانمزده صفت کبی دخی قوللانلدیغندن، بواعتبارله مصدریت اداتی آله بیلیرسه‌ده، بو تقدیرده ترکجه برکلمه عد اولنمق اقتضا ایتدیکندن، ادات مصدریتی ده ترکجه اولمق لازم کلیردی. یعنی «تماملق» دینله بیلیردی.] تاملق، بتونلك، برشیئك هیئت مجموعه‌سنك محافظه‌سی: تمامیت ملکیه = ملکجه بتونلك [فر. Intégrité territoriale]: مجارستان حکومتنك تمامیت ملکیه‌سی.

تمایل { سـ. عر. جـ: تمایلات. [«میل» دن مصـ. تفاعل] ۱. بر طرفه اکلمه، چارپلمه. ۲. بر طرفه ویا بر آدمه دیکرلرندن زیاده میل ومحبت کوسترمه، طرفکیرلك ایتمه: افکار عتیقه‌یه تمایلی واردر؛ تمایلاته تابع اولان آدم منصف برحاکم اوله‌ماز. || ط. تمایل رحم = رحمك چارپلمسی علتی.

تمتع { سـ. عر. جـ: تمتعات. [«متع» دن مصـ. تفعل] کار ایتمه، فائده کورمه: زیتون تجارتندن بوسنه خیلی تمتع ایتدم؛ بوندن خیلی تمتعاتمز واردر. [معنویاتده قوللانلماز.] || تمتع ویرکیسی = هرکسك قزانجیله متناسب اوله‌رق دولته ویردیکی ویرکی، اصناف ویرکیسی. || حصهٔ تمتع = بر شرکت حصه‌سنه اصابت ایدن کار. [فر. Dividende]

تمثال { سـ. عر. جـ: تماثیل. [«مثل» دن] صورت، رسم، تصویر: دیوارده تمثال کبی قالدی. || تمثال مجسم = هیکل.

تمثل { سـ. عر. [«مثل» دن مصـ. تفعل] بر شکل وصورته کیرمه، بر شکل وصورتده تجسم ایتمه: شیطان بر ییلان صورتنه تمثل ایتدی. [عربیده‌کی معانیٔ سائره‌سیله لسانمزده قوللانلماز.]

تمثیل { سـ. عر. جـ: تمثیلات. [«مثل» دن مصـ. تفعیل] ۱. بکزتمه، تشبیه: بو ایشی فلان شیئه تمثیل ایدیورم. ۲. بر شیئك مثلنی، صورتنی یاپمه، عینینی چیقارمه، برکتاب ویا رسم وشکلك طباعت وفطوغرافیا وسائر وسائطله نسخه‌لرینی تکثیر ایتمه: بوکتاب ایلك دفعه طبع وتمثیل اولندی؛ بو فلان کتابك ایلك تمثیلیدر. [هر نه قدر «طبع» ایله مترادف وعطف تفسیر مقامنده قوللانیلیورسه‌ده، حسب الاحتیاج فرانسزلرك Tirage تعبیریله افاده ایتدکاری معنایه حصر اولنه‌بیلیر؛ چونکه معلوم‌درکه علی‌الخصوص «استروتیپ» اصولنده بر طبعك برقاچ تمثیلی اولوب، مثلا طبع اول تمثیل رابع دینله بیلیر.] ۳. [مصدریت معنا سندن مجرد اوله‌رق] مثال، مثال مقامنده ایراد اولنان سوز: طورك سزه بر تمثیل کتیره‌یم، بر تمثیل ایله آکلاده‌یم؛ بو بر تمثیلدر.

تمجید { سـ. عر. [«مجد» دن مصـ. تفعیل] ۱. اولولامه، آغرلامه، مجد وعظمتنی اعتراف واعلا ایتمه، تعظیم وتکریم: نام اقدس جناب نبوی‌یی تمجید ایتمك. ۲. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] تعظیم یولنده صباح اذانندن صکره مناره‌لرده اوقونان دعا: تمجید اوقومق. || تمجید پلاوی = هر وقت تکرار ایدیلوب او صانج ویرن شیٔ. [اماملر برینه هر سحورده ایصیدوب ویردکلری عینی بورغول پلاوندن کنایه‌در.]

تمدُّح { سنذ. عر. [« مدح » دن مصـ. تفعل] كندى كنديـ- نى مدح ايتمه، اوكمه.

تمدُّن { سنذ. عر. [« مدنية » دن مصـ. تفعل] ١. شهرى و مدنى اولمه، باديه ده چادير آلتنده ياشامقدن يعنى بدويت حالندن واز كچوب بر شهر و قصبه ده ساكن اولمه، حضريت حالنه كچمه، حضرى اولمه. ٢. معارف و صنايع وسائر شعبات مدنيتده ايلريلمه، ترقى ايتمه: آوروپاليلر بو صوك بش آلتى قرنده تمدن ايتمشلر در؛ جاپو- نيه ليلرك بر دن بره تمدنلرى باعث حيرتدر.

تمديد { سنذ. عر. [« مد » دن مصـ. تفعيل] ١. چكوب اوزاتمه، اوزون ايتمه، تطويل: ايپى تمديد ايتمك؛ باغچه ديوارينى ساحله قدر تمديد ايتدى؛ دمير يولى تمديد ايتديلر. ٢. سورديرمه، سورمسنى موجب اولمه، بر مدت معينه يى دها او- زون ايتمه ويا بر مهلى دها ايلرى يه سوروب تأخير وتعويق ايتمه: مدت مأذونيتنى، رخصتنى بر آى دها تمديد ايتدى؛ او دينك ايفاسنى مارده قدر تمديد ايتديرمكه چاليشيور. ٣. بر حرف املايى اوزون اوقومه، چكمه، مدله اوقويش: «آمين»ك الف وياسنى تمديد ايتملى:

تمر { سنذ. عر. خرما. ن. [خرما آغاجنه اطلاق جائز اولميوب، نخل دينلير.] || تمر هندى [زبانزدى: دمير هندى] = عن اصل هنددن چيقمه اولوب يمنده وسائر بلاد حاره ده دخى يتيشن بر آغاج كه حشبى حقيقةً دمير كبى سرت وآغر وميوه سى ميخوش و مسهل اولور: تمر هندى (دمير هندى) شربتى. = صـ. تمر هندى آغاجندن معمول: تمرهندى صاپلى قلمتراش [بو ميوه وآغاجه آوروپا لسا- نلرنده دخى عربيدن مأخوذ اوله رق Tamarin ديرلر.]

تمرُّد { سنذ. عر. [« مرود » دن مصـ. تفعل] قارشى طورمه، ديك كله، عناد، معندلك، سر- كشلك: شرع و عقلك تنسيب و تجويز ايتديكى شيئلره قارشى تمرد بيوك بر جهالتدر.

تمرمُر { سنذ. عر. [«مرمره» دن مصـ. تفعلل] طو دا قلرك بلا اختيار ديترمه سندن عبارت مرض كه اكثريا هذيانله مرافق اولور.

تمرين { سنذ. عر. جـ: تمرينات. [«مرانة» دن مصـ. تفعيل] ١. تكرار ايتديره ايتديره آليشديرمه، شاكردانى اوقو- دقلرى علم وفنك قواعدينى تطبيقه آليشديرمق ايچون كنديلرينه برچوق مثاللر تكليف ايتمه، ادمان: صرف و نحو عر- بيده طلبه نك تمرينى شرطدر. ٢. بو وجهله آليشديرمق ايچون طلبه يه تكليف اولنان مثاللر و بو مثاللرى حاوى كتاب: تمرينات صرفيه، تمرينات رياضيه.

تمزُّق { سنذ. عر. [« مزق » دن مصـ. تفعل] ط. ييرتلمه، آچلمه، پاره لانمه: تمزق رحم، تمزق رئه، تمزق طحال، تمزق قلب.

تمزيق { سنذ. عر. [« مزق » دن مصـ. تفعيل] ييرتمه. ن.

تمساح { سنذ. عر. جـ: تماسيح. [نيلده وسائر بيوك نهر- لرده وبلاد حاره ده ياشار كر- تنكله جنسندن جسيم بر ييرتيجى حيوان كه دريسنك زره كبى قاتى اولمسيله وكافهٔ حيوانا تدن مستثنا اوله رق چيكنه ركن اوست چكه سنى اويناتمسيله مشهور در، فارسيده « نهنك » ديرلر، تو- ركجه سنه دسترس اولنه مادى.

تمسخُر { سنذ. عر. [« مسخره » دن مصـ. تفعلل] مسخره لق ايتمه، برينى مسخره يه چويروب استهزا يه آلمه.

تمسُّك { سنذ. عر. [«مسك» دن مصـ. تفعل] ١. طوتنمه، ياپيشمه، صارلمه: فنده كيمسه نك سوزينه باقلميوب مجرد دليل و اثباته تمسك اولنور. ٢. بر دين ايچون داينك النده مدار استناد اولمق اوزره مديون طرفندن ويريلن سند: بر تمسك ياز مهرله يم.

تمسكُن { سنذ. عر. [« مسكنة » دن مصـ. تفعلل] مسكين اولمه، مسكينلشمه.

تمشُّق { سنذ. عر. [« مشق » دن مصـ. تفعل] مشق آلمه و يازمه معنا سيله قوللانانلر وار ايسه ده، عربيده اصلا بويله بر معنا يه كلديكندن، تركجه مشق آلمق ومشق يازمق ديمك بويله ياكليش اصطلاحه حپر داز لقدن البته ايبدر.

تمشيت { سنذ. عر. و:

تمشيه { سذ. عر. [« مشي » دن مصـ. تفعيل] يورتمه، يورتمكه سوق ويا يورمسنى تسهيل ايتمه، ايلريلتمه، ايلرى‌يه كوتورمه : قوجه اولان ايشلرى تمشيه ايده‌جك بر آدمه محتاجم؛ نظامى دائره سنده ايشمك تمشيه سندن باشقه بر شىء ايستميورم.

تمعدن { سذ. عر. [« معدن » دن مصـ. تفعلل. — لغت مولده] مع. معدن اولمه، معدن حالنه كچمه : بعض اجسام مرور زمانله تمعدن ايدر.

تمغا { ياخود طامغه. س. [اصل تركجه اولوب فارسى‌يه ده كچمشدر. لسانمزده زبانزدى : دامغه.] ١. بر جسمك اوزرينه برنشان وعلامت باصمق اوزره قورى ياخود مركب و بويا ايله وصوئوق ياخود قيزغين اوله‌رق قوللانيلان مهركبى دمير ياخود پرنج ويا تخته وسائره‌دن آلت : تمغا اورمق، تمغا باصمق؛ حيوانه قيزغين تمغا ايله نومرو باصمق. ٢. بويله بر آلتله اوريلان نشان و علامت : آلتون تمغا، قزيل تمغا، قبارمه تمغا، قورشون تمغا؛ او حيوانك صاغريسنده بر تمغا واردر؛ رسمى محررات كاغدينك باشنده تمغا اولور. || آلتنده تمغاسى يوق = باطنى مجهول. || تپه تمغاسى = چوجغك باشى تپه‌سنده‌كى يومشاق يرى، بنغلداق.

تمغاجى { س. كومروكده قورشون تمغا اورمغه مأمور آدم.

تمغاسز { صـ. تمغاسى اولميان، تمغالانمامش.

تمغالامق { فتـ. تمغا اورمق، تمغا ايله نشان ايتمك : تراموای حیوانلرینی آلدقلری وقت تمغالارلر.

تمغالى { صـ. تمغاسى اولان، تمغالانمش.

تمكن { سذ. عر. [« مكانة » دن مصـ. تفعل] يرلشمه، بر طوتمه، قطعياً ساكن اولمه : فلان يرده بولنيورسه‌ده دها اوراده تمكن ايتمدى. [عربيده باشليجه مقتدر ومتصرف اولمق وتأكيد وتقويه بولمق معنالرينه كلديكى حالده، لسانمزده‌كى استعمالى « مكان » دن اشتقاق ظننه مستنددر.]

تمكين { سذ. عر. [« مكانة » دن مصـ. تفعيل] ١. آغرلق، وقار، ثبات، متانت، خفت مزاج مقابلى : بو آدمك تمكينى چوق خوشمه كيديور؛ وقار وتمكين صاحبى بر آدمدر. ٢. ط. علتك بر يرده يرلشمه‌سى. [فر. Localisation]

تمكينلى { صـ. آغر، وقارلى، ثباتلى، متانت صاحبى : تمكينلى آدمدر.

تمل { س. [ر. Θεμέλιον] ١. كاركير بنا وديوارك صاغلام طوپراق بولنجه‌يه‌قدر طوپراغك ايچنه صوقيلان قسمى وبونك ايچون يرده قازيلان چقور، اس، اساس، بنياد. [اصل تركجه‌سى: قويوق.] ٢. مج. برايشك اولى، اصلى، اساسى : بو ايش تملندن چوروكدر. ٣. ثبات، بقا، دوام، متانت : تمللى، تملسز ايش. || تمل آتمق = تملنى يايمق، وضع اساس ايتمك. || تمل ديركى = اخشاب ابنيه‌ده تمله طيانان آنا ديركارك بهرى، اوجاقلق. || تمل طاشى قومق = بر بنايه بدأ ومباشرت ايتمك. || تمل طوتمق = يرلشمك، تمللشمك، پايدار اولمق؛ تمل طوته‌مامق = يرلشه‌مه‌مك، پايدار و باقى اوله‌مامق. || تملندن = اصلندن، اساساً.

تملسز { صـ. ١. تملى اولميان : تملسز بنا اوله‌ماز. ٢. اصلسز، اساسسز، غير صحيح، يالان، كاذب : تملسز خبرلر. ٣. ثباتسز، بقاسز، فانى : دنيانك جاه وثروتى تملسزدر.

تملق { سذ. عر. [« ملق » دن مصـ. تفعل] يالتاقلانمه، تبصبص، مداهنه، طالقاوقلق : تملق انسانه ياقيشماز بر خصلت ذميمه‌در.

تملك { سذ. عر. [« ملك » دن مصـ. تفعل] صاحب ومالك اولمه، برملكى تحت تصرفنه آلمه : فلان چفتلكى تملك ايتدى. [ياكليش اولان « استملاك » يرينه دخى قوللانيله بيلير.]

تمللشديرمك { فتـ. يرلشديرمك، ثابت وباقى ايتمك، تأسيس وتأمين ايتمك : اوملكتده امنيت وحسن اداره‌يى تمللشديرمكه چاليشيور.

تمللشمك { فلـ. يرلشمك، تمل طوتمق، باقى ودائم اولمق : او آدم فلان مكتب معلمكنده تمللشدى طوردى.

تمللنمك { فلـ. تمل طوتمق، تقرر ايتمك : ياپيلان ديختم دها تماميله تمللنمدى.

تملّی { ص. ١. تملی وبنیادی او- لان، اساسلی: درین تملی بر بنا. ٢. ثباتلی، ثابت، باقی: دنیانك جاه ومالی تملی دکلدر. ٣. دائمی، دواملی، سورکلی، موقت وتصادفی اولمیان: تملی بر ایش طوتملی؛ تملی بر باغچوانمز وار ایسه‌ده یتشدیره مدیکندن کونده‌لکجی دخی طوتارز. ٤. اسکی، قدیم، من القدیم مؤسس: اورانك تملی برمکتبی واردر.

تملیح { سنذ. عر. [« ملح » دن مص. تفعیل] ١. طوزلا- مه، طوز قومه ویا طوزه وصا- لاموره‌یه یاتیرمه. ن. ٢. د. سوز آره‌سنده کوزل برمضمون ودلنشین برتعبیر ایرادندن عبارت صنعت ادبیه.

تملیك { سنذ. عر. [« ملك » دن مص. تفعیل] برینی برملك وماله مالك ومتصرف ایتمه، برینه بر ملك قزاندیرمه: او باغچه‌یی بکا جزئی بر بدل مقابلنده تملیك ایتدی.

تمن { یاخود تومن. س. فا. با: تومان.

تمنّا { سنذ. عر. [« منیه » دن مص. تفعل — اصلی « تمنی » اولوب، بزجه ایسه « تمنی » نك محل استعمالی بسبتون آیرلمشدر.] سلام وتحیه وآشنالق یاخود تشکر مقامنده مختلف وضعیتلرله صاغ الی آزچوق آشاغی‌یه ایندیردکدن صکره آغزه طوقندیروب باشك اوزرینه قومق حرکتی، که اتککزی ویاخاکپایکزی اوپوب باشمك اوزرینه قورم دیمکدن کنایه‌در: کندیسنه تمنا ایتدم؛ تمنامی آلدی = مقابله ایتدی. || قندیللی تمنا = پك یردن یاپیلانی.

تمنّی { سنذ. عر. جم: تمنیات. [« منیه » دن مص. تفعل. — لغت آنفه‌نك عینی ایکن محل استعمالی آیرلمشدر.] ١. ایستك، آرزو، طلب: تمنیء ملاقات، تمنیء محال. ٢. آرزو اولنان شیء، مطلب، مطلوب: تمنیسی حاصل اولدی. ٣. دعا، رجا، نیاز: موفقیتکزی تمنی ایدرم.

تموّت { سنذ. عر. [« موت » دن مص. تفعل. لغت مولده، آنجق ثلاثیء مجردی لازم اولد- یغندن پك طوغری دکلدر.] جرا. برعضوك ویا بدنك برپارچه‌سنك چوریوب اولو حالنه کچمسی. [فر. Mortification]

تموّج { سنذ. عر. [« موج » دن مص. تفعل] طالغالانمه، چالقانمه، قاریشوب طالغه‌لر قالقمه: دکیز تموج ایتدی، تمو- جه کلدی.

تمّوز { س. [سریانیجه‌دن مأخوذ اولوب عربی وفارسیده دخی قوللانیلیر.] سنهٔ شمسیه- نك مارتدن اعتباراً بشنجی آیی ویاز اولان اوچ آیك اورتانجه‌سیدر: تموز آینده؛ تموز صیجاغی. [اصل اساطیرده یونانیلرك (آدونیس) تسمیه ایتدکلری وقمرك معشوقی زعم ایلدکلری دلیقانلی برچوبانك اسمیدر. اسم یونانیسیله اولان مشابهت لفظیه- سی‌ده ظاهر اولوب، یونانیلرك بومصالی سوریه‌لیلردن استعاره ایتمش اوله‌جقلری آکلاشیلیر.]

تموّل { سنذ. عر. [« مال » دن مص. تفعل] مالدار وزنکین اولمه، مال ایدنمه: تجارتله آز مدت ظرفنده تمول ایتدی.

تمویه { سنذ. عر. جم: تمویهات. [« ماء » دن مص. تفعیل] ١. ط. و کیم. صولاندیرمه، صو علاوه ایتمه. ٢. یالدیزلاتمه. ٣. مج. اساساً حقسز بر ماده‌یی فصاحت وبلاغتله افاده وتصویر ایدوب حقلی کبی کوسترمه.

تمهید { سنذ. عر. جم: تمهیدات. [« مهد » دن مص. تفعیل] ١. یایمه، دوشتمه، بسط ایتمه. ٢. دوزلتمه، تسویه ایتمه، اصلاح وتنظیم ایلمه.

تمهیر { مهرلمه وتختیم معناسیله قوللانیلدیغمز بو لغت غریبه فارسی « مهر » ی عربی ظنیله تفعیل بابندن کتیرملك کبی جاهلانه برحرکتدن متولد اولوب، شایان استعمال دکلدر.

تمهیل { سنذ. عر. [« مهل » دن مص. تفعیل] مهلت ویرمه. [« امهال » دها مستعملدر.]

تمیز { ص. [عر. « تمییز » دن غلط] ١. پاك، نظیف، طاهر: تمیز آدم؛ تمیز اثواب. ٢. بیقانمش، کیرلی ویاغلی مقابلی: تمیز چاشیر، تمیز طبق. = ح. پاك اوله‌رق، نظافت وطهارتله: تمیز بیوب ایچیور؛ تمیز سوپورور؛ تمیز بیقار. [بومعانی ایله عر. کبی « تمییز » یازمق اصلا جائز دکلدر.]

تمیّز { سنذ. عر. [« میز » دن مص. تفعل] اقران وامثالندن آیریلوب بالاتر برحال وموقعده بولنمه، فرقلی اولمه، سچلمه:

بين الاقران تميز ايتدی؛ علم وهنری باعث تميزی اولمشدر.

تميزجه { ص. اولدقجه پاك و نظيف.

تميزلتمك { فتـ. پاكلاتمق، تطهير وتنظيف ايتديرمك: بواوطه‌يی تميزلتملی.

تميزلك { س. پاكلق، (پاكلك) نظافت، طهارت: خسته‌لر ايچون تميزلك هرعلاجدن مؤثردر؛ تميزلكه رعايت ايتمك شرطدر.

تميزلمك { يا تميزله‌مك. فتـ. ١. پاكلامق، تنظيف و تطهير ايتمك: بو اوی يوقاريدن آشاغی‌يه قدر كوزلجه تميزلمك اقتضا ايدر. ٢. برشيئك بتوتنی آلوب كوتورمك ويا ييوب بيتيرمك، سوپوروب‌ويرمك: برطبله يمكی ايكی كشی تميزلديلر.

تميزلمه { س. پاكلامه، تنظيف، تطهير.

تميزلنمك { فط. مجـ. پاكلانمق، تنظيف وتطهير اولنمق: برايكی صابونه تميزلنه‌جك شیء دكلدر؛ بوشمعدان آرتق تميزلنمز برحاله كلمشدر.

تميزلييجی { ص. پاكلايان، تنظيف وتطهير ايدن.

تميّع { سنـ. عر. [«ميع» دن مصـ. تفعل] برجسمك مايع حالنه كچمسی. || طـ. تميع دم = قانك اينجلمسی.

تميّه { سنـ. عر. [«ماء» دن مصـ. تفعل] طـ. صولانمه: تميه دم = قانك صولانمسی.

تمييز { سنـ. عر. [«ميز» دن مصـ. تفعيل] ١. آيرمه، سچمه، فرق ايتمه، تفريق: خير وشری، خطا وصوابی تميزه مقتدر. ٢. ايی‌يی كوتيدن فرق ايتمك خاصه وقوتی، قوهٔ مميزه: بو آدمده تميز يوقدر؛ ارباب تميز. ٣. حقـ. بردعوانك اوچنجی وصوك درجه‌ده رؤيتی، الك عالی محكمه‌دن كچمسی: دعوايی تميزايتدی؛ ايشی تميزه كيتدی. ٤. د. نحو عربيده اسماء اعدادك ومبهم برمعنا افاده ايدن اسملرك مدلولنی حصر وتعيين ايچون منصوب ومنكراوله‌رق ايراد اولنان اسم: عشرون درهماً = يكرمی درهم، ورطل زيتاً = بررطل زيتون ياغی تعبيرلرنده درهماً وزيتاً اسملری كبی. || حقـ. محكمهٔ تميز، (وسابقاً) ديوان تميز = اوچنجی والك عالی درجه‌ده‌كی محكمه‌كه دعوالر بدايت واستيناف محكمه‌لرندن صكره اورايه نقل اولنور.

تميزاً { حـ. عر. حقـ. محكمهٔ تميز معرفتيله، تميز صورتيله: تميزاً رؤيت دعوی ايتمك؛ دعواسی تميزاً استانبولده رؤيت اولنمقده‌در.

تن { س. فا. وجود، كوكده، بدن، جسم: تنده‌جان طوروررايكن. == . تر. جسم انسانينك سطح خارجيسی، ات، دری: فانله‌يی تنك اوزرينه كييملی؛ تن رنكی.

تنادّ { سنـ. عر. [«نداد» دن مصـ. تفاعل] طاغلمه، پراكنده وپريشان اولمه. [يالكز شو تعبيرده مستعملدر:] يوم التناد = قيامت كونی، روز محشر.

تنازُع { سنـ. عر. [«نزع» دن مصـ. تفاعل] طوتيشمه، چكيشمه. [«منازعه» و «نزاع» دها مستعملدر.]

تناسُب { سنـ. عر. [«نسبة» دن مصـ. تفاعل] بربرينه قارشی مناسب اولمه، بينلرنده اويغونلق وتوافق بولنمه، بربرينی طوتمه، ياقيشمه: تناسب اعضا = بدن وچهره‌يی تركيب ايدن عضولرك بربرينه اويغون اولمسی؛ تناسب الفاظ = برعباره‌يی تركيب ايدن لفظلرك بربرينه اويغون اولمسی. || ر. تناسب عددی؛ تناسب هندسی.

تناسُبی { ص. عر. ث: تناسبيه. ر. حسابده اعداد بيننده‌كی تناسبه منسوب ومتعلق.

تناسُخ { سنـ. عر. [«نسخ» دن مصـ. تفاعل] ١. روحك برجسمدن ديكرينه وبعضاً انساندن حيوانه وبرعكس حيواندن انسانه كچمسی (اعتقاد باطل): تناسخ ارواح؛ او فرقه تناسخه قائلدرلر. ٢. تا. بعض حيوانلرك قورتدن كلبك حالنه كچمك كبی تبديل صورت ايلملری.

تناسُخی { ص. عر. ث: تناسخيه. ج: تناسخيون. ١. تناسخ ارواحه منسوب ومتعلق ويا معتقد اولان: فلان آدم تناسخی تناسخيوندن ايدی. ٢. تا. ايپك بوجكی كبی حيوانلرك تبديل صورتنه متعلق: قواعد تناسخيه.

تناسُل { سنـ. عر. [«نسل» دن مصـ. تفاعل] نسل يتيشديركه اوره‌مه، تولداتله تكثر: نوع بشر آنجق تناسل ايله قائمدر؛ حيوانات اهليه‌نك تناسلنه چوق اهميت ويرلمك اقتضا ايدر. || آلات تناسل = آلات معهودهٔ ذكور واناث. || تناسل غير

متجانس = جنسلری آیری ایکی حیوانك چفتلشدیرلمسیله ملز بر جنس یتیشدیرلمسی .

تناسُلی { ص. عر. ث: تناسلیه. نسل یتشدیرمکه منسوب ومتعلق: آلات تناسلیه = ذکور واناث آلات معهوده‌سی.

تناظُر { سذ. عر. [« نظر » دن مص. تفاعل] ١. بربرینه قارشی بولنمه، بربرینه باقمه. ٢. ر. ایکی زاویه وسائره‌نك قارشی قارشی یه بولنمسی.

تنافُر { سذ. عر. [« نفرة » دن مص. تفاعل] ١. بربرندن اورکوب قاچمه، بربرندن نفرت ایتمه. ٢. د. برکلمه‌یی ترکیب ایدن حروفك ویا برعباره‌یی تشکیل ایدن کلماتك بربرندن اورکرجه‌سنه اویغونسز وغیر متناسب اولمسی وبو وجهله اوکلمه ویا عباره‌نك زور تلفظ اولنوب قولاغه چر-کین کلمسی: تنافر حروف، تنافر کلمات.

تناقُص { سذ. عر. [« نقص » دن مص. تفاعل] آزالمه، اکسیلمه: ذخیره کیتدکجه تناقص ایدیور. || ط. تناقص حمی = صیتمه‌نك دوشمه‌سی؛ تناقص دم = قانك آزالمسی؛ تناقص قوت = قوتدن دوشمه.

تناقُض { سذ. عر. ج: تناقضات. [« نقض » دن مص. تفاعل] انسانك برسوزی دیکر برسوزینی چورتمه‌سی، برسوزی دیکرینه اویمامسی، مباینت، تباین: سوزلرنده تناقض واردر؛ بو کتاب تناقضاتله مملودر.

تناوَر { ص. فا. [تن = بدن. آور-دن = کتیرمك] مالك اولمق] وجودلی، ایری. [انسان حقنده مستعملدر.]

تناوُل { سذ. عر. [« نول » دن مص. تفاعل] آلوب یمه ویا ایچمه: برآز قهوه آلتی تناول ایتدی؛ برشربت تناول ایتدی.

تناهی { سذ. عر. [« نهایت » دن مص. تفاعل] بیتمه، توکنمه، ختام بولمه، نهایته وارمه.

تنباکو { س. [زبانزدی: توبیکی. یتا. توتون دیمك اولان Tabaco دن] نارکیله ایله ایچیلن توتون نوعی که ایران وسائر محلدن کلیر: تنباکو ایچمك.

تنباکوجی { س. تنباکو صاتان آدم.

تنبُّت { سذ. عر. [« نبات » دن مص. تفعل] با. بیتمه، یردن چیقمه: تنبت اشجار.

تنبل { ص. [فارسیده‌ده مستعملدر] ١. اوشن، اوشنکن، اوشنج، کسلان: تنبله ایش بیور سکا عقل اوکرتسین. ٢. ایشده آغر طاورانان، بطیء، آغر یورین: تنبل حیوان.

تنبلخانه { س. فا. بتون سکانی تنبل اولان خانه، ١٠ أمورلری ایش کورمز دائره، تنبللر مجمع وملجئی: اوراسی بر تنبلخانه‌در.

تنبللشمك { فل. تنبل اولمق، تنبل آلیشمق.

تنبللك { س. ١. اوشنجلك، اوشن آدمك حالی، کسل. ٢. آغرلق، بطائت.

تنبلیت { وتنبلی. با: توبلق.

تنبُّؤ { سذ. عر. [« نبوة » دن مص. تفعل] نبوت وپیغمبرلك دعواسنه قالقیشمه.

تنبور { وتنبوره. با: طنبور، طنبوره.

تنبول { س. فا. هندلیلرك دیش وطوداقلرینی قرارتمق ایچون چیکنه‌دکلری بر جنس یاپراق.

تنبُّه { سذ. عر. [« نبه » دن مص. تفعل] ١. اویانمه، اویقودن قالقمه. ٢. غفلتدن قورتلمه، برینك اخطار وایقاظیله عقلی باشنه طوپلامه. [« انتباه » دها مستعملدر.]

تنبیه { سذ. عر. ج: تنبیهات. [« نبه » دن مص. تفعیل] ١. اویاندیرمه، ایقاظ، بیدار ایتمه، اویقودن قالدیرمه. ٢. غفلتدن قورتارمه، عقلنی باشنه کتیرتمه. ٣. شدیداً امر ویا نهی ایتمه، بر ایشك اجرا ویا ترکنی توصیه وامر ایتمه: بریره کیتمه‌مسنی تنبیه ایتدم؛ بن کلنجه‌یه قدر ایشه باشلامامالرینی کندیلرینه تنبیه ایتدم؛ باغچه‌یه کیمسه‌یی صوقامق اوزره باغچوانه تنبیهات ویرملیسکز. [« تنبیه » مافوقدن مادونه اولور.] ٤. ط. سیکیرلری تهییج ایدوب حسیاتی اویاندیرمه: قهوه تنبیه خاصه‌سنی حائزدر.

تنپرور { ص. فا. [تن = بدن. پروردن = بسلمك] بدننی ایی بسلمك قید وغائله سنده بولنان، ییوب ایچمکله وکندی کیف وراحتیله مشغول، کندی راحتنی هر شیئه ترجیح ایدن.

تنپرورلك { س. کندی بدننه وییوب ایچمسیله راحتنه دوشکون آدمك حالی.

[بونك يرينه فا. « تنبروری » استعمالی عبثدر.]

تنتنه (س. [فر. Dentelle] دانتله. (منديل، اثواب و سائره اطرافنه ديكيلن تزيينات خياطيه. [غلط لغت عاميانه‌در. — با: دانتله.]

تنته (س. [ايتا. Tenda = چادر، پرده. — فا. اوروجك آغى ديمك اولان « تننده » دن مأخوذ عد ايتمك بعيددر.] كونش وياغموردن محافظه ايچون قپو وپنجره اوكنده، قايقده، واپور كوكرته‌سنده ويا باغچه وسائره‌ده آچيلان سايه‌بان كه يلكن بزندن ويا قناويچه‌دن اولور: تنته آچمق.

تنتيف (سذ. عر. [«نتف»دن مص. تفعيل] ط. علاج واسطه‌سيله قيللرى دوشورمه.

تنجره (س. آتشده يمك پيشيرمكه مخصوص باقيردن قاب؛ دوكمه تنجره = دميردن معمولى؛ طوپراق تنجره = كووج. || تنجره حوايجى = ات، سبزه، بهارات و سائره. || تنجره كبابى = بر نوع ات يمكى، برنوع قيزارتمه. || تنجره يووارلانمش قباغنى بولمش = برى برينه اويغون ايكى آرقداش ويا قارى قوجه حقنده استهزا طريقيله قوللانيلير.

تنحنح (سذ. عر. [«نحنحه» دن مص. تفعلل] بوغازده بر شئ قالمش كبى يالاندن وخفيف صورتده اوكسورمه: جماعتك تنحنحى واعظك وعظنى ديكلمكه مانع اوليوردى.

تند (ص. فا. سرت. شدتلى، شديد، قاتى؛ تند باد = سرت روزكار، قاصرغه؛ تند خو = سرت طبيعتلى؛ تند رو = يوزى قاتى، سرت چهره‌لى.

تندرست (ص. فا. [تن = بدن. درست = طوغرى، صحيح، سالم.] وجودى صاغلام، صاغ و سالم، صحت وعافيتده بولنان، بدنى هر نوع علل و اسقامدن سالم اولان: تندرست آدم.

تندرستى (س. فا. صحت بدن، صاغلاملق، وجودك هر نوع علت وسقطاقدن سالم اولمسى: كمال صحت و تندرستى ايله معمر اولمك.

تندور (ودها طوغريسى: تاندير. س. ١. اوفاق فرون. ٢. ال وآياق ايصيتمغه مخصوص اوستى قپالى كوچك منغال. ٣. قيشين تنبل وارى ايصيتمق اوزره اوطه‌نك اورته‌سنه موضوع بر منغال ايله اونك اوزرينه قونمش بر قفس وبونك اوزرينه آچلمش پك كنيش بر يورغان ويا كبه‌دن عبارت واسطهٔ تسخين كه منغالك اطرافنه طوپلانوب آياقلرينى منغاله طوغرى اوزادان آدملر يورغان ويا كبه‌يى اوستلرينه چكمكله ايصينيرلر؛ تندور يورغانى، كبه‌سى = ذكر اولنان يورغان ويا كبه. || تندور كبابى = اوستى اورتيله‌رك بوغو ايله پيشن برنوع كباب. ال تندورى = ال ايصيتمغه مخصوص، ايچى سيجاق صو ايله مملو يوارلاق.

تندورنامه (س. آنفاً تعريف اولنان تندورك آلتنده پينكلين تنبللردن برينك اوقويوب ويا سويليوب ديكرلرينك ديكلدكلرى مصال؛ ومجـ. اصلسز فصلسز شئ، ترهات.

تنزل (سذ. عر. [«نزول»دن مص. تفعل] ١. اينمه، آشاغيلامه، ترقى مقابلى، تدنى: ذخيره فيآتنك تنزلى؛ فلان مالك رواجى تنزل ايتدى. ٢. كوكل آلچاقلغى، كبرسزلك، كندينى رتبه وحيثيتى درجه‌سندن آشاغى طوتمه: اوبزمله قونيشمغه تنزل ايتميور؛ فقير خانه‌مى تشريفه تنزل بيورورسه‌كز.

تنزلاً (ح. عر. كوكل آلچاقلغيله، كبرسزلكله، درجه‌سى بالاتر ايكن مجرد بر معامله لطفيه اوله‌رق: تنزلاً بزه تشريف ايدرسه‌كز.

تنزو { وتنزوبى (!): تنسخ.

تنزه (سذ. عر. [«نزهة» دن مص. تفعل] اكلنمك ايچون كزوب طولاشمه، تفرج: تنزه ايچون سياحت ايديور؛ بر تنزه واپورى واردر.

تنزه (و.: تنزهت. برى واوزاقدر ياخود برى ومنزه اولسون معناسيله حق تعالى حضرتلرى حقنده مستعمل عربى تعبيراتده بولنور فعل ماضيدر: تنزهت ذاته عن العجز والنقصان.

تنزيل (سذ. عر. ج: تنزيلات. («نزول»دن مص. تفعيل) ١. ايندير مه، آشاغيلامه: بر مالك فيآتنى تنزيل ايتمك؛ تنزيل فيآتله صاتمق؛ فيآتجه تنزيلات ايتمك. ٢. سمادن اينمكله افهام اولنان وحى، قرآن كريم. ٣. ر. اعمال اربعه‌دن طرح. آشاغى وارمه: يديدن اوچ تنزيل ايدنجه درت قالير.

تنزیه { سذ. عر. جـ: تنزیهات. [«نزهة» دن مصـ. تفعیل] ١. قبایح ونقایصدن بری ایتمه، تبریه: نفسنی تنزیه ایتمك. ٢. حق تعالی حضرتلرینك كافهٔ نقائصدن واوصاف بشریه‌دن منزه اولدیغنه ایناتوب بونی اقرار واعتراف ایتمه: جناب حق تنزیه ایلمك.

تنسُخ { سـ. فا. [فا. تن = بدن. سخ=خوش -- یوقسه تر. غریب و عجیب دیمك اولان «تاك»دن مشتق «تاكشوغ»دن می مأخوذ؟] ١. نادر وكمیاب ونفیس شیء، تحفه، تفاریق. ٢. اشكال مختلفه اوزره معمول كوزل قوقولی خمور قرصی. [بو معنا ایله تر. زبانزدی «تنزو» اولوب، بو قرصك لونه نسبتله قویو نفتی‌یه‌ده «تزوبی» دیرلر.]

تنسُّم { سذ. عر. [«نسیم» دن مصـ. تفعل] هوا تنفس ایتمه. ذ.

تنسوخ { وتنسوخی [زبانزدی: تنزو، تنزوبی] با: تنسخ.

تنسیب { مناسب كورمه وتصویب معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده «نسبة» ماده‌سی تفعیل بابندن اصلا كلمدیكندن، یاكلیشدر.

تنسیق { سذ. عر. جـ: تنسیقات. [«نسق» دن مصـ. تفعیل] ١. نظامنه قومه، تنظیم ایتمه، صره‌لامه، دوزلتمه، حسن نظامه قومه، اصلاح: امور عدلیه‌یی، امور عسكریه‌یی تنسیق ایلدی؛ تنسیقات عسكریه ایله مشغول اولیور. ٢. د. بر موصوفه بر چوق صفتلر صره‌لانمسی، تنسیق الصفات.

تنشیر { سـ. [فا. «تنشوی» دن] اولوبی یقادقلری درت آیاقلی تخته كروت، صالاجق. مغسل؛ تنشیره كلمك = اولمك.

تنشیط { سذ. عر. [«نشاط» دن مصـ. تفعیل] شنلندیرمه، كیفلندیرمه: تنشیط خاطر ایچون.

تنصُّر { سذ. عر. [«نصران» دن مصـ. تفعل] خرستیان اولمه، دین عیسوی یی قبول ایتمه: هندستانده تنصر ایدن برهمنیلر یوق حكمنده‌در.

تنصیر { سذ. عر. [«نصران» دن مصـ. تفعیل] خرستیان ایتمه، دین عیسوی یی قبول ایتدیرمه: میسیونرلر عبدهٔ اوثانی تنصیره چالیشیرلر.

تنصیف { سذ. عر. «نصف» دن مصـ. تفعیل] یاری‌یاری‌یه بولمه، مساوی ایكی قسمه تقسیم: واردات صافیه‌یی تنصیف ایتمك شرطیله.

تنظیر { سذ. عر. [«نظر» دن مصـ. تفعیل] ١. بكزتمه. ٢. د. بر شعرك نظیره‌سنی و تقلیدینی یاپمه. [عربیده بسبتون باشقه معناده كلدیكندن، بزجه صورت استعمالی عندیدر.]

تنظیف { سذ. عر. جـ: تنظیفات. [«نظافة» دن مصـ. تفعیل] تمیزلمه، پاكلامه، برمحلك بیسلكنی رفع ایدوب تطهیر و تصفیه ایتمه: باغچه‌یی تنظیف ایتمكله مشغولم. == جـ. شهرك سوقاقلرینی و هر طرفنی تمیز طوتمق و سوپروندیلری قالدیرتمق وظیفه‌سی كه بلدیه‌نك جمله وظائفندندر: تنظیفات مدیری؛ تنظیفات آرابه‌لری.

تنظیم { سذ. عر. جـ: تنظیمات. [«نظم» دن مصـ. تفعیل] ١. صره‌لامه، صره‌یه قومه، دیزمه: اینجیلری تنظیم ایتمك. ٢. نظام ویرمه، نظامنه قومه، دوزلتمه: باغچه‌یی، سالونی تنظیم ایدیور. ٣. ترتیب ایتمه، قلمه آلمه، نثراً ویا نظماً یازمه: بر لایحه، بر قصیده، بر مضبطه تنظیم ایتدی. ٤. تنسیق، اصلاح: امور عسكریه‌یی، ادارهٔ مالیه‌یی تنظیم ایتدیلر. == جـ. امور اداره‌نك منتظم بر حاله وضعی و بونك ایچون اتخاذ اولنان تدابیر واجراآت، واصلاحات، تنسیقات: تنظیمات عسكریه: تنظیمات ملكیه. || تنظیمات خیریه = والد ماجد حضرت پادشاهی جنتمكان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری زماننده مرحوم رشید پاشانك عرضیله اجرا اولنان اصلاحات اساسیه‌كه كلخانه فرمان همایونیله اعلان اولنوب، تبعه‌نك تأمین جان و مال وناموسی وقانون حضورنده جمله‌نك مساواتی اساسی اوزرینه مؤسسدر.

تنعُّم { سذ. عر. جـ: تنعمات. [«نعمت» دن مصـ. تفعل] ناز ونعمتله یاشامه، نعمت ایچنده بولنمه: ارباب تنعم. [اكثریا مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق قوللانیلیر.]

تنف { سـ. [عر. «طنب» دن] چادیرایپی، چادیرك اتكاریسی

قازیقلره باغلادقلری ایپلرك بهری.

تنفّر { سذ. عر. [«نفرة» دن مص. تفعل] ١. ایگرنمه، تیکسینمه، اکراه ایتمه: اوآدم زیتون یاغلی یمکلردن تنفر ایدر. ٢. نفرت ایتمه، چکنمه، قاچمه: بو ایشدن تنفر ایتدم.

تنفّس { سذ. عر. [«نفس» دن مص. تفعل] ١. نفس آلمه، صولوق، صولوق آلمه: بورنی طیقانمش اولدیغندن آغزندن تنفس ایدیوردی. ٢. موقتاً ایشنی براقوب استراحت ایتمه، یورغونلق آلمه: شاکردانك اوکله وقتی برساعت تنفسه مأذونیتلری واردر. || تنفس اوطه‌سی = دوائر رسمیه وشرکت وسائره دائره‌لرنده استراحته و بریله کوریشمکه ومکتبلرده طلبه ایچون درس خارجنده استراحته مخصوص اوطه، تنفسخانه.

تنفّسخانه { س. [عر. تنفس = م. فا. خانه = او] دوائر رسمیه‌ده وشرکت وسائره دوائرنده مأمورینك استراحتنه و امور خصوصیه ایچون بریله کوریشمکه مخصوص اوطه، تنفس اوطه‌سی.

تنفیر { سذ. عر. [«نفرة» دن مص. تفعیل] ایکرندیرمك، استکراه ونفرت ایتدیرمه.

تنقیح { سذ. عر. جج: تنقیحات. [«نقح» دن مص. تفعیل] ١. بر شیئك فضله ولزومسز قسملرنی چیقاروب اختصارله برابر اصلاح وتمیز ایتمه. ٢. بر دائره مأمورین وخدمه‌سنك عددینی ویامعاشلرینی آزالده‌رق، ایراد ومصرفی آراسنده موازنه حاصل ایتمه: اجرای تنقیحات ایتمك؛ تنقیحات اخیره‌ده معاشنك بر ربعی کسلدی.

تنقید { ادبیات جدیده‌ده فرانسزلرك Critique دیدکلری موآخذهٔ ادبیه معناسیله قوللانلمغه باشلامش اینسه‌ده، عربیده «نقد» ماده‌سی تفعیل بابندن کلمدیکندن، بونك یرینه «انتقاد» و«تنقاد» قوللانلسه دها طوغری اولور.

تنقیص { سذ. عر. [«نقصان» دن مص. تفعیل] آزالتمه، ایندیرمه.

تنقیط { سذ. عر. [«نقط» دن مص. تفعیل] ١. حروفه نقطه وضع ایتمه، نقطه‌لامه. ٢. عباره‌نك جمله وکلاملرینی ایجاب ومحلنه کوره اشارات مخصوصه ایله آیرمه، بزم خطمزده نوایجاد اولان بو اشاراتی قوللانمه: اصول تنقیط. [فر. Ponctuation].

تنقیه { سذ. عر. [«نقایة» دن مص. تفعیل] عربیده معناسی آییقلایوب تمیزلمه ایکن، لسانمزده سهواً «حقنه» و«احتقان» یرینه استعمال اولنور. با: حقنه، احتقان.

تنگ { ص. فا. طار، ضیق.

تنکار { س. فا. کم. بورق دینلن معدن، قویومجی لهیمی.

تنگدست { ص. فا. [تنك = طار. دست = ال] زوکورت.

تنگدستی { س. فا. زوکورتلك.

تنگدل { ص. فا. [تنك = طار. دل = یورك] یورکی طار، مضطرب.

تنکّر { سذ. عر. [«نکر» دن مص. تفعل] کندینی بیلدیرممه، تبدیل اولمه، تبدیل کزمه.

تنگنای { س. فا. ١. طارلق، صیقندی، اضطراب. ٢. طاریر، صیقندیلی بر، محل ضیق.

تنکه { س. ١. اوستی قلایلانمش اینجه دمیر صفحه. ٢. تنکه دن معمول قاب، قوغه، ابریق وسائره: صو تنکه‌سی، زیتون یاغی تنکه‌سی. غاز تنکه‌سی. = ص. تنکه‌دن معمول: تنکه ابریق، تنکه جزوه. || صاری تنکه = اینجه پرنج صفحه‌سی ویا یالدیزلانمش تنکه. || آغزی تنکه قابلی = پك صیجاق یمکه متحمل.

تنکه‌جی { س. تنکه‌دن مختلف قابلر وقوطی وسائره اعمال ویا لحیملیوب تعمیر ایدن صنعتکر.

تنکه‌لی { ص. تنکه قابلی، بر طرفنده تنکه‌سی اولان: تنکه‌لی صندیق.

تنگی { س. فا. ١. طارلق. ٢. زوکورتلك.

تنکیح { نکاح قییمه واولندیرمه معناسیله لسانمزده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده مستعمل دکلدر.

تنکیر { سذ. عر. [«نکر» دن مص. تفعیل] ١. مجهول وطانیلیان حاله کتیرمه، تبدیل ایتمه. ن. ٢. د. عربیده براسمی نکره یعنی حرف تعریفسز قوللانمه، تعریف مقابلی.

تنکیل { سذ. عر. ١. اوزاقلاشدیرمه، تبعید : اشقیایی دفع وتنکیل ایتدی. ٢. امثالنه عبرت اوله‌جق بر مجازات ویرمه.

تنمیق { سذ. عر. [« نمق » دن مص. تفعیل] کوزل یازمه، حسن خطله تحریر. [لسانمزده علی الاطلاق یازمه معناسیله قوللانیلیر.]

تنّور { سذ. عر. [فارسیدن معرب. تندور دخی بوندندر.] ١. فرون. ٢. علل مستولیه میقروبلرینی اتلاف ایچون قوللانیلان نو ایجادآلت، اتوو (Étuve).

تنوّر { سذ. عر. [« نور » دن مص. تفعل] پارلامه، منور وضیادار اولمه. ن.

تنّوره { سذ. عر. مولوی درویشلرینك سماع اثناسنده کیدکاری گنگیش اتکلی بر نوع لباس، اتکلك.

تنوّع { سذ. عر. [« نوع » دن مص. تفعل] بر قاچ چشید اولمه، چشید چشید اولمه : حروفك تنوعی السنه نك تحصیلنه مانع اولمقده‌در.

تنومند { ص. فا. وجودلی، جثه‌لی، ایری.

تنویر { سذ. عر. ج : تنویرات. [« نور » دن مص. تفعیل] آیدینلاندیرمه، ضیالاندیرمه : اوطه‌یی مومله تنویر ایتمك؛ سوقاقلرك غازله تنویری؛ تنویر مصارفی.

تنویری { ص. عر. ٔ: تنویریه. اوی ویا سوقاقلری ضیالاندیرمق ایشنه متعلق، مصارف تنویریه.

تنویم { سذ. عر. [« نوم » دن مص. تفعیل] اویوتمه، اویقویه واردیرمه.

تنوین { سذ. عر. [« نون » دن مص. تفعیل] د. عربی اسملرك آخرنده بر حرکه ایله بر نون ساکن صورتنده اوقونان ایکی حرکه : (ٌ)، (ً)، (ٍ) : ربٌ، رباً، ربٍ کبی.

تنها { ص. فا. ١. یالکز، تك، وحید : کندیسنی تنها بولدم؛ تنها قالدق. ٢. بوش، خالی : تنها یرده، تنها بر او. == س. فا. بوش یر، خالی محل : تنهاده اوتورمق. == ح. یالکز اوله‌رق : تنها اوتوریور، تنها کیدیور.

تنهالاشمق { فل. ١. یالکز قالمق، منفرد اولمق. ٢. خالی قالمق، بوشالمق، غلبه‌لك چکیلوب بوش قالمق : اورته‌لق تنهالاشدی.

تنهالق { س. ١. یالکزلق، انفراد: تنهالق انسانه وحشت کتیریر. ٢. خالی و بوش یر، عزلتکاه : تنهالقده اوتورمغی سورر. == ص. خالی، بوش، کیمسه‌نك بولنمدیغی، ایصسز : تنهالق بر یردر.

تنّین { سذ. عر. ١. بیوك ییلان، اژدها. ٢. هـ. سماده یدی برج بویجه اوزانان خفیف بر بیاضلق. [کهکشان دیه ترجمه ایدنلر یاکلمشلردر؛ تنین کهکشانك غیری اولوب، اوندن کوچك و خفیفدر.]

تو { حد. توکورمکدن کنایه اولوب تحقیر وترذیل ایله برابر تکدیره دلالت ایدر : تو سکا! تو سنك یوزینه !

توآلت { س. فر. [Toilette] یوز ییقایوب طرانمه وکیینمه ایشلری : توآلت یاپمق؛ دها توآلتمی یاپمدم. || توآلت طاقمی = آینه، طراق، فورچه وسائر بو ایشه یارار ادواتدن مرکب طاقم.

توّاب { ص. عر. [« توبه » دن صمب.] عبادینك توبه‌سنی قبول ومبالغه ایله عفو ایدن (جناب حق).

توابع { سذ. جم. عر. [فقد : تابع. — « تبعه » دخی « تابع »ك جمعی ایسه‌ده، استعمالده بو ایکی جمع آره‌سنده فرق واردر. با : تبعه] ١. بر آدمه تابع اولوب آرقه‌سی صره کیدنلر. ٢. بر آدمك فکر وذهابنه تابع اولانلر. ٣. خدمه، عونه، یارداقلر. ٤. ملحقات، لواحق، بر مرکزه مربوط وتابع اولانلر. ٥. د. نحو عربیده ماقبلنده‌کی اسمك اعرابیله معرب اولان معمولر.

تواتر { سذ. عر. ج : تواترات. [« وتر » دن مص. تفاعل] ١. بر خبرك آغزدن آغزه یایلوب شیوع بولمسی، انتشار ایتمسی: بویله بر شیء وقوعنه دائر بر تواتر واردر؛ شویله بر وقعه تواتر اولنیور. || ٢. ءٔ. کذب وزره اتفاقلری عقلاً جائز اولمیان جماعتك خبری.

تواتراً { ح. آغزدن آغزه یاییله‌رق، آغزدن آغزه نقل اولنوب انتشار ایده‌رك : بو خبر تواتراً شایع اولدی.

تَوارُث { سذ. عر. [« وراثة » دن مصـ. تفاعل] ١. میراثه قونمه، ارثاً متصرف اولمه: اخلاف اسلافدن بر چوق معلومات توارث ایدرلر. [عربیده اصل اولان بو صورتله لسانمزده آز قوللانیلیر.] ٢. میراث قالمه، ارثاً کچمه، میراث کبی انتقال: اسلافك علوم وفنونده‌کی کشفیات و تحقیقاتی اخلافه توارث ایدر.

تَوارُد { سذ. عر. جـ: تواردات. [« ورود » دن مصـ. تفاعل] ١. بربری آرقه سندن کلمه، هر طرفدن کلوب بریکمه: توارد ایدن خبرلره کوره. ٢. د. ایکی شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلری اولمقسزین عین مآلده ویا عین الفاظله بر بیت ویامصراع سویلملری: بو مصراعده فلان و فلان شاعر بیننده توارد واقع اولمشدر؛ اشعار عربیه ده تواردات چوقدر.

تَواری { سذ. عر. [« وراء » دن مصـ. تفاعل] بر شیئك آرقه‌سنه صاقلانوب کوزدن نهان اولمه: آی بلوطلرك آرقه‌سنه تواری ایتدی.

تَواریخ { سذ. جـ. عر. فد: تاریخ. با: تاریخ.

تَوازُن { سذ. عر. [« وزن » دن مصـ. تفاعل] طارتیده بر اولمه، وزنده بر کلمه، دنك اولمه: واردات ومصارف آره‌سنده توازن حاصل ایتمك. [« موازنه » دها مستعملدر.]

تَوازی { سذ. عر. [« وزی » دن مصـ. تفاعل] ر. ایکی خطك الی غیر النهایه بربرینه تماس ایتمه‌مك شرطیله یان یانه اوزانمسی: توازیٔ خطین.

تَواضُع { سذ. عر. [« وضع » دن مصـ. تفاعل] آلچاق کوکللیلك، کبرسزلك، محویت: چوق تواضع ایدیور، کوستریور.

تَواضُعکارانه { ص. ح. فا. کبرسزلکله، آلچاق کوکللیلکله: بر معاملهٔ تواضعکارانه ایله قبول ایتدی؛ تواضعکارانه معامله ایتدی.

تَوافُر { سذ. عر. [« وفور » دن مصـ. تفاعل] چوغالمه، بریکوب آرتمه، تکثر، تزاید: توافر مال وثروت.

تَوافُق { سذ. عر. [« وفق » دن مصـ. تفاعل] بربرینه اویمه، اویغون کلمه، موافق اولمه: افعالی اقوالنه توافق ایتمیور؛ بو تکلیفکز بنم آرزومه توافق ایدیور.

تَوالی { سذ عر. [« ولی » دن مصـ. تفاعل] بربری آرقه سندن کلمه، آراسی کسلمکسزین دوام ایتمه، بربرینی ولی ایتمه: بو کونلرده توالی ایدن یاغمورلر؛ توالی ایدن الطاف وعنایاتکز. ||علی التوالی = آراسی کسلمکسزین، بربرینی متعاقب: علی التوالی ورود ایدن تنبیهات.

تَوأَم { سذ. عر. ت: توأمان. ١. ایکیز: بو ایکی برادر توأمدر. ٢. مجـ. اش، مماثل. — «هم مکارم توأم» کبی عربی کلمه‌لرك فارسی قاعده‌سنجه ترکیبندن متولد وصف ترکیبلر طبع سلیم اصحابنك قبول ایده‌جکلری شیٔ دکلدر.

تُوان { سد. فا. کوج، قوت، طاقت. — اکثریا مترادفی اولان « تاب » ایله برابر قوللانیلیر: بنده تاب وتوان قالمدی.

تُوانا { ص. فا. کوجلی، قوتلی: توانا بر دلیقانلی.

تُوانگر { ص. فا. زنکین، مالدار، غنی، ثروت صاحبی.

تَوبه { سذ. عر. کناه وقباحتدن رجوعله جناب حقه توجه ایتمه، ایشلنمش بر کناه وقباحتدن نادم اولوب بر دها یاپمامغه عهد ایتمه: کنجلکده چوق خوارده‌لق ایتمش ایسه‌ده بعده توبه ایتمش ایدی؛ توبه ایتدم عاریت ویرمم کتاب؛ توبه‌لر اولسون! بر دها یاپمام؛ توبه‌لر توبه‌سی! توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه.

تَوبه‌شِکَن { ص. فا. [عر. توبه = م. فا. شکستن = قیرمق] ١. ایتدیکی توبه‌یی بعده بوزان: رند توبه شکن. ٢. هرکسك توبه‌سنی بوزان، توبه بوزدیران: بهار توبه شکن.

تَوبه‌کار { ص. فا. توبه ایتمش، بر کناه وقباحتدن رجوع ایتمش، توبه‌لی: فاسق توبه‌کار؛ توبه‌کار قاری.

تَوبه‌لی { ص. توبه ایتمش، برایشی بر دها یاپمامغه عهد و یمین ایتمش: توبه‌لی یم حیوانمی کیمسه‌یه ویره‌مم.

تَوبیخ { سذ. عر. جـ: توبیخات. [«وبخه» دن مصـ. تفعیل] آزارلامه، تکدیر، تعزیر: کندیسنی شدیداً توبیخ ایلدی؛ توبیخات شدیده اجرا ایتدی.

توت { سد. فا. عر. طوت دیدیکمز میوهٔ معروفه. [عر«توت»

وفا. «تود» دخی دینلیر.]

توتدیرمك { فتـ. ۱. توتمه‌سنی موجب اولمق، دو- مان چیقارتمق: لودوس روز- کاری بو اوجاغی دائما توتدیرر. ۲. دودوکدن سس چیقارمق. || یاقوب توتدیرمك = زیاده یاقمق، یاقوب کول ایتمك.

توتّر { سـنـ. عر. [«وتر» دن مصـ. تفعل] مـ. کرلمه.

توتسی { سـ. رائحهٔ طیبه نشریچون یاخود معالجه ویا افسون نیتیله دومان چیقاره‌جق صورتده یاقیلان شیء، بخور: توتسی ویر- مك؛ توتسی یاقمق.

توتسیلتمك { فتـ. بخور یاقدیر- مق، توتسی ویر- دیرمك: شو اوطه‌لری توتسیلتملی.

توتسیلمك { فتـ. بخور یاقمق، توتسی ویرمك، تبخیر ایتمك: بو اوطه‌یی توتسیلك اقتضا ایدر؛ نظره قارشی چو- جقلری توتسیلرلر.

توتسیلنمك { فطـ. کندی کندینه توتسی ویرمك، کندینی تبخیر ایتمك: نزله یه قار- شی کونلکه توتسیلنمك فائده‌لیدر.

توتمك { فلـ. ۱. دومان چیقار- مق، دومان ویا بخار نشر ایتمك: یکی سوگندیرمش اولدقلری اودونلر حالا توتیور- دی؛ آتشدن یکی ایندیرلمش اولان تنجره توتیوردی. ۲. (اوجاق وسائره) دومانی چکه- میوب اوطه‌نك ایچنده نشر ایتمك: بو اوجاق، بو صوبه توتیور. || کوزده توتمك = زیاده آرزو اولنمق، کمال تحسرله آرزواولنمق: پاچه بورکی کوزمده توتیور؛ بلغراد اورمانی مسیره‌سی کوزنده توتیوردی. || یاوب توتمك = کمال سوز وکدازله تشکی ایتمك.

توتن { یاخود دوزدن. سـ. اوچرو- مه‌آتیلوب صوبی دومان وبخاره تحول ایدن شلاله. (نوروج سواحل غربیه‌سنده‌کی خلیجلره دوکیلن انهار کبی.)

توتون { سـ. ۱. یاناان بر شیئدن چیقوب هوایه قاریشه‌رق یوقاری‌یه قالقان سیاهمسی غاز، دومان، دخان: توتونی طوغری چیقمق = ایشی یولنده اولمق. ۲. یاقیلوب دومانی تنفس ایدیلن معروف یاپراق که آمریقادن کلمه‌در، دخان: یکیجه، هاوانه، بوغچه توتونی؛ سرت، یاواش، طوقوناقلی توتون. || توتون ایچمك = توتونی یاقوب دومانی تنفس ایتمك، توتون قوللانمق. || توتون بالیغی = دومانده قورو- دلمش بالیق باصدیرمه‌سی. || تو- تون طبقه‌سی = جیبده طاشیمق اوزره توتون قودقلری قوطی.

توتونجی { سـ. ۱. توتون صا- تان تاجر ودکانجی. ۲. بر بیوك قوناق ویا دائره‌ده توتون ایشلرینه وچیغاره و چبوق طاقلرینه مأمور آغا.

توتونجیلك { سـ. توتون صاتان آدمك ایش وصنعتی، توتون تجارتی.

توتونلمك { یا توتونله‌مك. فتـ. دومانه آصمق، دو- مانده قوروتمق، توتسیلك.

توتیا { سـنـ. عر. کیمـ. چنقو معدنی.

توثیق { سنـ. عر. [«وثوق» دن مصـ. تفعیل] محکم ایتمه، صاغلاملاشدیرمه: توثیق عهد.

توج { سـ. بلا: تونج.

توجّه { سنـ. عر. جـ: توجهات. [«وجه» دن مصـ. تفعل] ۱. یوز چویرمه، طوغریلمه، بر یره طوغری حرکت ایتمه: شرقه طوغری توجه ایتدی. ۲. کلمه، یناشمه، تقرب ایتمه، نصیب و میسر اولمه: طالع کندیسنه توجه ایتدی. ۳. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] میل، محبت، حسن نظر: بکا توجهلری واردر: توجهکزی، توجهاتکزك بقاسنی رجا ایدرم.

توجیه { سنـ. عر. جـ: توجیهات. [«وجه» دن مصـ. تفعیل] ۱. یوزی بر جهته چویرمه، دوندیرمه: یوزینی سمایه توجیه ایتدی. ۲: طوغریلتمه، بر آدمه سوز ونظر وسائره آتمه: توجیه خطاب، توجیه کلام، توجیه عتاب. ۳. معنا ویرمه، تفسیر، تأویل: شو سوزی، فلان معامله‌یی شویله توجیه ایدیوردی. ٤. رتبه ویا منصب ویرمه: فلانه رتبهٔ خامسه، فلانه ناحیه مدیریتی توجیه بیورلدی؛ توجیهات ملکیه، توجیهات عسکریه، توجیهات علیه. ٥. د. ایکی جهتلی وبری برینه مباین ایکی معنالی بر سوز استعمالی.

توحّش { سنـ. عر. [«وحشة» دن مصـ. تفعل] ۱. وحشت حس ایتمه، یالکز لقدن قورقمه. ۲. وحشی حیوانلر کبی اورکمه، بر شیئه آلیشه میوب امنیتسزلکله

باقمه. [عربیده‌کی معانیسی فرقلیجه‌در.]

توخوم { توخوملق. با: تخم، تخملك.

تَوحید { سذ. عر. ج: توحیدات. [«وحدة» دن مص. تفعیل] ١. بر قاچ شیئی بر ایتمه، برلشدیرمه: توحید دیون، توحید افکار. ٢. بر عد ایتمه، بر نظریله باقمه، برلکنه اینانمه: توحید باری تعالی، توحیده قائل اولمه. ٣. لا اله الا الله ترکیب شریفنك تلفظ وتکراری: ذکر وتوحیدله مشغولدر. || اهل توحید = باری تعالی نك برلکنه اینانانلر، موحدین.

تَوحیش { سذ. عر. [«وحشة» دن مص. تفعیل] اورکوتمه، اورکوب قاچمسنی موجب اولمه: حیوانه دکنك کوسترمه توحیش ایدرسك.

تَودیع { سذ. عر. ج: تودیعات. [«ودع» دن مص. تفعیل] ١. براقمه، امانت ایتمه، تسلیم: بو چکمجه‌یی سزه تودیع ایدیورم؛ اوغلارمی مکتبه تودیع ایتدم. ٢. وداعلاشمه، اللهه اصمارلادم دیمه. [بو ایکنجی معنا ایله لساننمزده استعمالی نادردر.]

تَودیعاً { ح. عر. براقه‌رق، امانت وتسلیم ایده‌رك: اوغللرینی مکتبه تودیعاً کندیسی عزیمت ایتمش؛ کتابلرمی فلانه تودیعاً سزه کوندریورم.

تَورات { سذ. عر. [عبرانیجه: توره = قانون، شرع] حضرت موسی (عم) ه نازل اولان کتاب سماوی که لسان عبرانیده محرر واسفار خمسه‌دن مرکبدر: تورات شریف.

توران { سخ. م. اسکی ایرانیلر طرفندن ترکستان وتاتارستان جهتلرینه ویریلن اسمدر.

تورانی { ص. عر. ث: تورانیه. توران قطعه‌سنه یعنی ترکستان وتاتارستان جهتلرینه منسوب ومتعلق وبو یرلرك اهالیسندن اولان. [علم اللسان وعلم البشر منتسبینی طرفندن او جهتلردن چیقمش اولان اقوام والسنه زمره‌سنه اطلاق اولنمشدر، که ترکلرله ترکجه دخی بو زمره‌دندر.] اقوام تورانیه، السنهٔ تورانیه.

توربه { س. با: طوربه.

تورپ { س. با: طورپ.

تورپو { یاخود تورپی. س. معدنی رنده‌لمکه وبرداخلامغه مخصوص چلیك آلت که اگه کبی چیزیکلی اولمیوب قیصه وسیوری ایکنه‌لی اولور، مبرد. || آغز تورپیسی = قبا جلابه مخصوص نوعی. || بالیق صرتی، صیچان قویروغی تورپو = بو شکللرده اولان نوعلری.

تورپیل { س. [فر. Torpille] بحـ. حرب سفائنی پاره‌لامق اوزره الکتریق واسطه‌سیله تحت البحر آتیلان بیوك مرمی. || تورپیل سفینه‌سی یاخود تورپیلوز = بو مرمی‌یی آتمغه مخصوص سریع الحرکه وکوچك بر نوع ماکینه‌لی سفینه.

تورپیلَمك { یا تورپولمك. فذ. تورپی دینلن چلیك آلتله دوزلتمك ویا پرداخلامق.

تورشی { تورشیجی. با: ترشی، ترشیجی.

تَوَرُّع { سذ. عر. [«ورع» دن مص. تفعل] منهیاتدن پرهیز وتوقی ایتمه، ورع وتقوی صاحبی وپرهیزکار اولمه.

تَوَرُّم { سل الرئه علت مهلکه‌سنه دوچار اولمه معناسیله لسان عوامده قوللانیلیورسه‌ده، اولا عربیده ولسان فنده «ورم» بو خسته لغك اسمی اولمیوب، شیش دیمکدر، ثانیاً «ورم» ماده‌سی عربیده اصلا تفعل بابندن کلمز. بو حالده لفظاً ومعناً غلطدر.

توروز اوتی { س. طیرمانیر کوزل قوقولی بر نبات.

توره { س. [عبرانیجه‌دن مأخوذ.] قانون، نظام، یاساغ. مر. با: طوره.

توره‌دی { ص. [«توره‌مك» دن] ١. توره‌مش، دیرمه چاتمه، اوته‌دن بریدن طوپلانمش: توره‌دی بر خلق، توره‌دی آدملر. ٢. اصلی نسلی اولدیغی بللیسز، چاپقین مقوله‌سی، توره‌دینك بریدر. ٣. عاصی: توره‌دی اولمق ایستیور. [استانبول لهجه‌سنده «تورودی» دینیلیور.]

توره‌لامَق { فتـ. نظام وقانونه تطبیق ایتمك. مر. — با: طوره‌لامق.

توره‌مَك { فل. ١. اوته‌دن بریدن طوپلانوب وجوده کلمك، درمه چاتمه صو-

رتیله تشکل وظهور ایتمك : فلان
محلده بر اشقیا چته‌سی توره‌دی؛
بر طاقم سرسریلر توره‌مش.

توریث { سذ. عر. [« وراثة » دن مص. تفعیل] وا-
رثنی تعیین ایتمه، وارث اولمق
اوزره نصب ایتمه : اولمزدن
اول فلانی توریث ایتدی.

توریخ { سذ. عر. [« ارخ » دن مص. تفعیل. — عربیده
تأریخ صورتنده دها مستعملدر.]
تاریخ آتمه، یازیلان بر شیئك
آلتنه سنه وآی وکوننی قید و
اشارت ایتمه : مکتوبنی یاکلیش
توریخ ایتمش، توریخ ایتمه‌مشدر.

تورس قوشی { س. قارغه جنسندن بر
نوع قوش.

توریه { سذ. عر. [« وری » دن مص. تفعیل] ۱. کیزله-
مه، مرامنی ستر و اخفا. (۲.
د. بر قاچ معناسی اولان بر
کلمه‌نك استعمالیله اك بعید معنا-
سنك قصد ایدلمسی.

توز { س. ۱. اینجه اون حالنده طوپراق که روزکارله هوایه
ده قالقار، غبار، ریك: توز طو-
پراق، توز دومان؛ توز اولمق؛
توز قالقمق. ۲. هر شیئك
اینجه‌سی، اون حالنده بولنانی :
صمان توزی، شکر توزی، قیومجی
توزی. ۳. ص. اینجه غبار حالنده
علاج که کاغد پارچه‌لرینه صاریلی
اولوب اکثریا صو ایله یوتیلیر،
سفوف : هر یاریم ساعتده بر
توز آلملی. == ص. اون حالنده،
اینجه دوکلمش : توز شکر؛ توز
علاج. || آیاق توزی = یکی ورود،
وصول : آیاغنك توزیله بنی کور-
مکه کلدی = وصولیله برابر.
|| توز آغاجی = قاواق. || توز
آلمق = سو پوردکدن صکره
اثاث بیتیه اوزرینه قونان توزی
سیلکوب تمیزلمك. || توز ایتمك =
یوروركن توز قالدیرمق. || توز
دومان = قراردی. || توزی دو-
مانه قاریشدیرمق، توزی طو-
پراغه قاتمق = چوق عجله وشتاب
ایتمك. || توز قوپاران = چوق
روزکارلی (محل). || اوزرینه
توز قوندیرمامق = هیچ بر عیب
وقباحت قبول ایتمه‌مك.

توز { س. [غلطی : توز.] شقاق
کوشه‌سی، شقاق طرفندن
قولاغه بیتشیك محل : قولاق
توزی.

توز { س. با : طوز.

توزارمق { فل. توز حالنه کیر-
مك، توز اولمق.

توزاق { س. ۱. توز حالنده
شیء. ۲. قوش یلکنك
اینجه‌سی، پوپلا.

توزامق { فل. توز قالدیرمق،
توز ایتمك.

توزان { س. توزلی محل، هوایه
قالقار توزی چوق یر.

توزانمق { وتوزونمق. فل. توز
قالدیرمق، توز ایتمك.
[توزامق کبی.]

توزلاشمق { فل. توز کبی یاغمق،
جیسه‌مك.

توزلامق { فتـ. توز قوندیرمق،
اوزرینه توز اکمك:
شو کاغدی توزلایك؛ بوراسنی
کیم توزلادی؟

توزلانمق { فط. توز اولمق، او-
زرینه توز قونمق،
اغبرار ایتمك.

توزلق { ص. توزله قاریشیق ویا توز-
دن محافظه‌یه مخصوص.
== س. بالدیری توزدن محافظه
ایدن چوخه پاچه لق که اکثری
ویا پوتوره بیتشیك اولور : توز-
لق کییمك؛ پوتور توزلغی. ||
خرمان توزلغی = خرمانك دیبنده
قالان توزلی طوپراقلی بغدای
وآربه وسائره.

توزلی { ص. توزی اولان، توزه
بولاشمش، اوزرینه توز
قونمش.

توزندی { س. ۱. توز کبی اینجه
شیء. ۲. اینجه یاغمور،
چیسندی.

توزیع { سذ. عر. ج : توزیعات.
[« وزع » دن مص.
تفعیل] طاغیتمه، هرکسه حصه-
سنی ویرمه، تقسیم، آیری آیری
تسلیم : توزیع مکاتیب = پوسته
ایله کلن مکتوبلرك اصحابنه
تسلیمی؛ توزیع مکافات = بعد-
الامتحان مکتب شاکردانِنه
مستحق اولدقلری مکافاتی یداً
بید وصورت علنیه ورسمیه ده
اعطا ایتمك رسمی؛ غزته نك تو-
زیعی = آبونه‌لره ایصالی وایستینلره
فروختی، طاغلمسی؛ معاش و
تعیناتك توزیعی = اصحابنه
اعطاسی. اعداد توزیعیه = برر
ایکیشر کبی عددلر.

توس { س. اینجه توکك، اولکر:
یوزنده توسی توکی یوق.
[اکثریا بو صورتله توکك کلمه-
سیله برلکده قوللانیلیر.]

توس { حـد. حیوانی کری تو- سکورمه‌ده قوللانیلیر.

تَوَسُّط { سذ. عر. جـ: توسطات. [« وسط » دن مص. تفعل] آرایه کیرمه، وساطت ایتمه، میانجیلق: کندیلرینی با- ریشدیرمغه توسط ایتدی.

تَوَسُّع { سذ. عر. [« وسعت » دن مص. تفعل] گکیشلنمه، گکیش وواسع اولمه. [عربیده- کی معانیسی خیلی فرقلی اولوب، بو معنایه « اتساع » استعمالی دها موافقدر.] || ط. توسع قلب، توسع معده وسائره=اتساع قلب واتساع معده کبی بو عضو- لرك گکیشلنمسی امراضیدر.

توسکُرتمك { فت. دشمنك هجو- منی رد ودفع ایتمك، کری پوسکورتمك.

توسکُرمك { فت. (آتی) کری باصدیرمق، کری- یه چکلمکه مجبور ایتمك.

توسکُری { ح. کری‌یه، کریسین کری.

تَوَسُّل { سذ. عر. [« وسیله »دن مص. تفعل] بر شیئی وسیله اتخاذ ایتمه، صارلمه، اعتماد ایتمه: روحانیت نبویه‌یه توسل.

تَوَسُّلاً { ح. عر. وسیله اتخاذ ایده‌رك، صاریله‌رق، اعتماد ایده‌رك: بو حدیث شریفه توسلاً شو حرکتده بولندم.

تَوَسَن { س. فا. عر. ایی وسرت آت: برتوسن بادپیما.

تَوسیط { سذ. عر. [« وسط » دن مص. تفعیل] آرایه قومه، واسطه اتخاذ ایتمه، وسا- طت وتوسط ایتدیرمه: اونی بو ایشه ارضا ایتمك ایچون کندیسنه سوزی بکچن برینی توسیط ایتملی.

تَوسیع { سذ. عر. [« وسعة » دن مص. تفعیل] گکیشلتمه، گکیش وواسع ایتمه، بوللاشدیرمه: بو اوطه‌یی دها بر ایکی آرشین توسیع ایتملی؛ مرخصلك دائرهٔ مأذونیتنی توسیع ایتدیلر. || توسیع انتقال. با: انتقال. || توسیع حدود=سینور- لری گکیشلدوب الکه‌یی بیوتمه.

تَوسیم { سذ. عر. [« وسم »دن مص. تفعیل] تنك او- زرینه باروت وسائره ایله نشان وعلامت ایتمه. ز. [اسم قومه معناسیله دخی قوللانانلر وار ایسه‌ده « اسم »ك اصلی «وسم» اولمیوب، « سمو » اولمغله، او معناده « تسمیه » یرینه بو لفتك استعمالی غلط فاحشدر. — بر موسمه یتیشمه معناسی ایسه عربیه مخصوص اولوب لسانمز- ده اصلا مأنوس دکلدر.]

توشه { س. فا. آزیق، کفاف نفس، رزق.

تَوشیح { سذ. عر. جـ: توشیحات. [« وشاح » دن مص. تفعیل] ١. سوسلندیرمه، تزیین. [اصلی مجوهراتلی قوشاق قو- شاتمه.] ٢. د. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] چفته قافیه.

تَوصیف { سذ. عر. جـ توصیفات. [« وصف » دن مص. تفعیل] اوصاف وصفاتنی ذکر وتعداد ایتمه، تعریف: پارس شهرینی او زون او زادیه تو- صیف ایدیوردی. || لسان فنده عربی قاعده‌سی اوزره دیکر بر اسمه مضاف اوله‌رق لسان یو- نانیده. «Γραφία, Graphie» لفظیله افاده اولنان اصطلاحاتی تشکیل ایدر: توصیف الامراض= Nosographie، توصیف الا- عصاب=Nevrographie وسائره.

تَوصِیه { سذ. عر. [« وصاء »دن مص. تفعیل] ١. وصیت براقمه، اولمزدن اول بعد الموت اجرا اولنه‌جق ایشلری تعیین. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله بزجه پك استعمال اولنماز.] ٢. ایصمارلامه، سپارش: فلان ایشی شویله یاپمه سنی کندیسنه توصیه ایلدم. ٣. برآدمی ینه توصیه ویا توصیه نامه دینلن بر مکتوبله ویا شفاهاً برینه تقدیم ایدوب حقنده معاونتنی طلب و التماس ایتمه: کندیسی خاطری صاییلیر بر ذات طرفندن توصیه اولندیغندن، فلانك توصیه سیله کلدیکندن بر مأموریته تعیینی مأمولدر. ٤. برینی تقدیم و التماس ایچون یازیلان مکتوب، توصیه نامه: کندیسی بر توصیه کتیرمشیدی. [شعرده نادراً «توصیت» صورتنده قوللانیلیر.]

تَوصِیه‌نامه { س. فا. برینك تقدیمنی وحقنده التماسی حاوی مکتوب، التماس تذکره‌سی.

تَوضیح { سذ. عر. جـ: توضیحات. [« وضوح » دن مص. تفعیل] آچیق بیان ایتمه، آچمه: مسئله‌یی توضیح ایتملی. [«ایضاح» دها مستعملدر.]

تَوَطُّن { سذ. عر. [« وطن »دن مص. تفعل] یرلشمه، بر

يرى وطن اتخاذ ايتمه : موقتاً فلان يرده بولنان مهاجرلرك نره‌ده توطن ايده‌جكلرى دها تقرر ايتمدى .

تَوظيف { سذ. عر. [«وظف» دن مص. تفعيل] برينه وظيفه ومخصصات تعيين ايتمه .

تَوعيد { سذ عر. ايلريده اوله‌جق بر مجازاتله قورقوتمه، تهديد .

توغ { س. فا. اوائلده پاشالره رتبه‌لرينه كوره بر وايكى واوچ عددنده اوله‌رق ويريلن آت قويروغى قيلندن سرغوج: بر، ايكى، اوچ توغلى پاشا .

تَوَغُّل { سذ. عر. [«وغول» دن مص. تفعل] برايشله زياده مشغول اولمه، پك ايلريسنه وارمه : ادبياتله توغل ايديور؛ فقه ايله توغلم يوقدر .

توغله { س. [زبانزدى : تووله. لا. Tegula] فرونده پيشمش كيرپيچ : توغله‌دن ديوار؛ توغله فابريقه سى. == ص. توغله‌دن معمول، طوغله ايله ياپلمش: توغله ديوار .

توف { حد. توكورمكى تصوير ايدوب زجر و تحقير علامتيدر : توف سكا ! [«تو» و «تفو» دخى دينلير.]

توفَنك { با : تفنك .

تَوفير { سذ. عر. [«وفرة» دن مص. تفعيل] چوغالتمه، تكثير وتزييد ايتمه. ن.

توفيق { سذ. عر. جم : توفيقات. [«وفق» دن مص. تفعيل] ١. اويديرمه، موافق ومطابق كتيرمه : حركتنى نظامه توفيق ايتمك؛ قانونه توفيق حركت ايتمك. ٢. [مصدريت معناسندن مجرد اوله‌رق] هدايت ربانيه، عون الهى : توفيق رفيق اولمدقجه انسان منزل مقصوده وارەماز؛ ومن الله التوفيق.

تَوفيقاً { حـ. عر. اويديره‌رق، تطبيق ايده‌رك : قانونه توفيقاً حركت ايديور.

توق { ص. با : طوق .

توقات { س. [«ت» تحريك اولندقده «د» اولور.] ١. ال ايچى. ٢. ال ايچيله اوريلان سيله : توقات اورمق، آتمق، ويرمك. ٣. ال ايچى كبى آچيق ومرعالق دره .

توقاتلامق { فت. توقات آتمق، توقات اورمق .

تَوَقُّع { سذ. عر. [«وقوع» دن مص. تفعل] بكلمه، اميد وانتظار ايلمه، امل وآرزو ايتمه.

تَوَقُّف { سذ. عر. [«وقوف» دن مص. تفعل] ١. طورمه، مكث ايتمه، اكلنمه : اوراده بر قاچ كون توقف ايتدى. ٢. مربوط ومعلق اولمه، تعلق ايتمه: بو ايشه قرار ويرلسى سزك حاضر بولنمكزه توقف ايدر.

توقماق { با : طوقماق .

تَوَقّى { سذ. عر. [«وقاية» دن مص. تفعل] صاقنمه، چكنمه، احتراز .

توقيت { سذ. عر. [«وقت» دن مص. تفعيل] بر شيئك وقت وساعتنى تعيين ايتمه .

توقير { سذ. عر. [«وقار» دن مص. تفعيل] اعزاز و تعظيم ايتمه: مسافرلرينى توقير ايدر.

توقيع { سذ. عر. [«وقوع» دن مص. تفعيل. — لسانمزده مصدريت معنىسنى محافظه ايتميور.] ١. برات و فرمانلره كشيده قيلنان نشانهٔ پادشاهى. ٢. اشبو نشانه‌يى حاوى فرمان وبرات عالى: توقيع رفيع همايون.

توقيعجى { س. و:

توقيعى { س. فا. فرامين و برات عالى‌يه توقيع دينلان نشانهٔ پادشاهى‌يى چكن مأمور: توقيعىٔ ديوان همايون.

توقيف { سذ. عر. جم : توقيفات. [«وقوف» دن مص. تفعيل] ١. طور ديرمه، مكث ايتديرمه : كنديسنى اوراده بر قاچ كون توقيف ايتديلر. ٢. آليقومه، تأخير، تعويق : سزك كاغدلرى ناظر پاشا توقيف ايتدى. ٣. حق. حكم صدورينه قدر مظنون عليهى توقيفخانه‌ده آليقويمه .

توگك { س. ١. انسان و حيوانك تنى اوزرنده بيتن شيء، قيل، صاچ، يلك، اولكر، توس: يوزنده توك بيتمه‌مش = قيل، صقال، بييق؛ باشنده توك يوق = صاچ؛ آتك توكى = طونى؛ قوش توكى = يلكى؛ يناقلرنده توك وار = اولكر. ٢. بعض منسوجات وميوه وسائره اوزرنده‌كى خاو: سجاده، خاولى، شفتالى توكى. || توكلر اوتمك = اوشومك. || توكلر اور پرمك = اوركمك، ارتعاش ايتمك. || ديلده توك بيتمك = برسوزى چوق سويليوب تكرار ايتمكده ديكلنمه‌مك. || دوه

توكی = آچیق قهوه رنكی. || اصپهان توكی = قویو قیر رنكی. || توكی دوزمك = حیوانك طونی ایپلشمك؛ و مج. كسب وسعت ایتمك، اوتی باشی دوزلتمك. || توك قلم = نقاش فورچه سی.

توكتمك { فت. بیتیرمك، تكمیلی صرف واستهلاك ایتمك: اونلر قیشلق ذخیره یی شمدیدن توكتدیلر. || صفری توكتمك = افلاس ایتمك. || نفس توكتمك = بیهوده یره چوق سویلمك.

توكجكز { س. اینجه و قیصه توك.

توكرمك { توكروك. با: توكورمك وسائره.

توكسز { ص. توكی اولمیان، قیلسز: باشی توكسز = اصلع؛ یوزی توكسز = امرد.

توكسه مك { فل. بر شیئه چارپوب سورجمك، قاپوب آقسامق.

توكّل { سذ. عر. [« وكل » دن مص. تفعل] اموربنی ارادهٔ الهیه یه ترك وحواله ایله حكم قدره راضی اولمه: اللهه توكل ایتدم؛ ارباب توكل.

توكلنمك { فط. توكی چیقمق، بییق صقالی كلمك: ارككلر اكثریا یكرمی یاشلرنده توكلنیرلر.

توكلی { ص. توكی اولان، بدنی توك ایله مستور: مایمونلرك بدنی توكلی ویوزلری توكسز اولور.

توكلی { ص. با: دوكلی.

توكّلی { ص. ح. [« توكل » دن اولوب، اصلی كافك ضمیله ایسه ده، زبانزدی فتح ایله در.] بیهوده، نافله، مقصدسز، راست كلـه: او توكلی بو قدر زحمتـه قاتلانمـی؛ بن توكلی سویلدم؛ توكلی دكل = مقصدسز دكلدر، بر مقصد واردر.

توكمه { س. با: دوكمه.

توكنمز { ص. بیتمز، چوق، كثیر، بینهایه، بیغایه: الله توكنمز عمرلر احسان ایلسین.

توكنمك { فل. بیتمك، قالمامق، تمامیله صرف واستهلاك اولنمق: حیوانلرك صمانی توكنمش.

توكورمك { فت. ١. آغزدن توكروك ویا بالغمی آتمق، بالغم چیقارمق: چوق توكوریور میسكز؟ ٢. آغزدن برشیئی چیقاروب آتمق: خرمایی ییوب چكردكنی توكوردی. || قان توكورمك = توكوروركن قان چیقارمق، توكوروكله قان كلمك؛ ومج. چوق زحمت و الم چكمك. || توكوردیكنی یالامق = ایتدیكی وعددن نكول ایتمك. ویردیكی سوزی كری آلمق. || یوزه توكورمك = شدیداً تكدیر وتحقیر و تذلیل ایتمك. || آشاغی توكورسم صقالم، یوقاری توكورسم بییغم = تعییب ایدیله جك آدملرك یبانجی اولمدیغنی ایما ایدر.

توكوروك { س. ١. آغزدن توكوریلان شیء، بالغم ویا عادی آغز صویی: توكوروك حقه سی. ٢. آغزده حاصل اولان صو، آغز صویی: آغزمده توكوروك قالمدی؛ آغزمك توكوروكی قورودی. || آغزده توكوروك قورومق = چوق سویلك وینه دیكلته مه مك. || توكوروكی بوتمق = ایمرنمك. || توكوروك اوتی = برجنس نبات.

توكیل { سذ. عر. [« وكالة » دن مص. تفعیل] وكیل تعیین ایتمه، برینی وكیل ایتمه، وكیل طانیمه: ایشلرمی كورمك ایچون فلانی توكیل ایتدم.

تول { س. [فر. Tulle] پك اینجه وسكرك بز، تولبند.

تولبند { یاخود دولبند. س. پك اینجه وسگرك بز، تول، غاز.

تولّد { سذ. عر. ج: تولدات. [« ولادت » دن مص. تفعل] طوغمه، دنیایه كلمه، ولادت: ١٢٥٠ تاریخنده تولد ایتمشدر؛ تولدینك تاریخی معلوم دكلدر. || تش. م. ظ. حصول، ظهور: تولد حرارت، تولد اسنان وسائره. = ج. طوغمه دن وجوده كلن انسان ویا حیوانات مقدار و كثرتی: قویونلرمزك بو سنه كی تولداتی ایی چیقمدی؛ آمریقا اهالیسی یالكز مهاجرتله دكل تولداتدن دخی آرتیور.

تولغه { سذ. با: طولغه.

تولك { س. ١. طاوق و سائر طیورك تونه دكاری صیریقلر، كومس تونكی. ٢. مج. ملجأ، مأوی، صیغینه جق محل. ٣. دوكلمش ایری توكلر، توك دوكومی.

توله مك { فل. (قوش) بهار موسمنده توك دوكمك، توكلری دوكیلوب جاولاق قالمق.

تولّی { یاخود تولا. سذ. عر. [« ولی » دن مص. تفعل]

١. برینه بناشمه، تقرب. ٢. برینی دوست طوتمه، اظهار محبت وقربیت ایتمه. [بو معنا ایله «تبرا» یه مقابل قوللانیلوب اهل بیت نبوی‌یه محب ومعین اولانلره، وتبرا ایسه مخالفلرینه تطبیق اولنور.]

تَولِیَت { یاخود تولیه. سش. عر. [«ولی» دن مص. تفعیل] ١. برینی متولی ایتمه، بر وقفه متولی نصب ایتمه. ٢. متولیلك، متولی صفت ووظیفه‌سی: تولیت براتی.

تَولید { سذ. عر. [«ولادت» دن مص. تفعیل] ١. طوغورمه، دنیایه کتیرمه: هرکسی بر آنا تولید ایتمشدر. ٢. طوغورتمه، طوغوزمقده اولان برقادینه ویا بر دیشی حیوانه یاردیم ایتمه، ابه‌لك ایتمه: فلان قادینی خانمی ابه تولید ایتدی؟. ٣. مج. وجوده کتیرمه، حاصل ایتمه، سبب اولمه، سببیت ویرمه: بومسئله‌یی تولید ایدن اودر.

توم { س. [تق. تیم = قبه‌لی شیء] یومری، طوبشی، طومالاق.

تومار { س. فا. دوریلوب بوکیله‌رك استوانی شکلنی آلان اسکی زمان دفتری.

تومان { س. [زبانزدی: تومن] ١. بیوك کومه. ٢. اون بیك آحاددن عبارت مقدار: بر تومان عسکر = (سابقده) فرقه. ٣. ایرانده اون بیك آقچه یعنی اللی غروش قیمتنده آلتون سکه. || میر تومان = ایرانده فریق. || تومان تومان = بیکلرجه.

تومباز { س. دوبه.

تومباق { س. با: طومباق.

تومبك { یاخود دمبك. س. ١. اوفاق یومری: طوپراق تومبك. ٢. بر طرفی آچیق وبر طرفی کرکین دری ایله قپالی باقیردن معروف تومبلك، دربوقه (دربکه). ٣. تومبلك شکلنده صاقسی: بشیك تومبکی.

تومبلتی { س. [بالتحریف «تنبلیت» صورتنده فارسی‌یه ده کچمش وغرابیدن اوله‌رق اورادن بو صورتده لسانمزه عودت ایتمشدر.] ١. یوك بیغینی، بوغچه‌لانمش اشیا که آت یوکینك ایکی دنکی آراسنه آتیلیر. ٢. اوزرینه سایسك بیندیکی خفیف یوك.

تومبلك { س. [زبانزدی: دونبلك] آغزی کرکین دری ایله قپالی کاسه شکلنده بر آلت که ایکی دکنکله اوریله‌رق چالینیر: تومبلك چالمق. || مج. عقلا تومبلکی = عقلالق ادعاسنده بولنور کولنج جاهل. عو.

تومروق { با: طومروق.

تومسك { س. یومری شیء، محدب یر، اوفاق کومه: بل کمیکنك تومسکاری. = ص. بو شکلده اولان: تومسك یر.

تومسلمك { فل. یامری یومری اولمق، قنبورلاشمق، سطحی تحدب ایتمك: تومسلدی.

توملمك { فل. یومری اولمق، قنبورلانمق، طومالاق.

توممك { فل. شیشمك، اورلانمق، تومسکلنمك.

تونج { س. باقیر ایله قلایدن مرکب مخلوط معدن، پرنج. = ص. تونجدن معمول: تونج طوب.

تونُس { سخ. م. آفریقانك ساحل شمالیسنده جزایر ایله طرابلس غرب آره‌سنده بر مملکت که وقتیله (قارتاج) و بعده (افریقیه) اسمیله معروف ایدی. اصل مرکزی اولان شهرك اسمیدر: تونس امارتی؛ تونس فسی = بیوك وقالین جنسی.

تونُسلی { س. ص. تونس اهالیسندن آدم.

تونَك { یاخود دونك. س. طاوق وسائر طیور بیته‌نك اوزرینه چیقوب تونه‌دکاری صیریق: تونکده خروس کبی.

تونكله‌مك { فل. (طاوق و سائره) تونك دینلن کومس صیریغی اوزرنده طورمق.

تونَل { س. [انکل. — تونل صورتنده تلفظی غلط اولمغله برابر شیوهٔ لسانمزه مغایردر.] ١. دمیریولك بر آلتندن کچن قسمی: بو دمیریول خطنك تونللری چوقدر. ٢. ماکینه ایله تحریك ویا قایشله جر اولنور آرابه‌لر ایشلتدیرلمك اوزره برآلتندن آچیلان یول: غلطه‌دن بك‌اوغلنه تونل ایله اوچ دقیقه‌ده چیقیلیر. ٣. برآلتندن افقی اوله‌رق آچیلان هرنوع اویوق.

تَوَهُّم { سذ. عر. ج: توهمات. [«وهم» دن مص. تفعل] ظن وکمان ایتمه، وهمه تابع اوله، بی اساس ونابمحل شبهه‌یه تابع اوله: بنم کندیسنك علیهنده

بولنديغنى توهم ايتمشيدى .

توى { تويلى، تويلنمك وسائره. | با: توگك وسائره .

تُويج { سـذ. عر. [« تاج » ك | مصغرى] نبا. چيچكك يشيل اولان خارجى قسمندن ماعداسى‌كه دائراً مادار ملون ياپراقجقلرى اولوب بركوچك تاجى آكديرر. تويج جرسى، تويج مغفرى، تويج شفوى كبى انواعى واردر .

تَه { س. فا. ديب، قعر: ته‌چاه = قو- | يونك ديبى. ذ.

تَهاجُم { سـذ. عر. جـ : تهاجات. | [« هجوم » دن مص. تفا- عل] برلكده و بردن هجوم ايتمه، هر طرفدن قوشوب طو- پلانمه، اوشوشمـه : اپى كونده‌لك ويرلديكنى خبر آلنجه رنجبرلر اورايه تهاجم ايتديلر؛ قانك بينه تهاجمى .

تَهافُت { سذ. عر. [« هفت » دن | مص. تفاعل] بربرى اوستنه آتلمه، تهاجم: تهافت حكما.

تَهالُك { سذ. عر. [« هلاك » دن | مص. تفاعل] كمال آرزو وهوسله آتلمه، تهلكه‌يى دوشو- نمكسزين بر شيئه طالمه، بربرينى ايتوب چيكنيه‌جك صورتده قوششمـه : خلق كمال تهالكله بو ايشه صارلديلر .

تَهاوُن { سذ. عر. [« هون » دن | مص. تفاعل] اهميت وير- ممه، مهمسه‌مه‌يش. ذ.

تَهَجُّد { سذ. عر. [« هجد » دن | مص. تفعل] ١. كيجه او- يوميوب نماز قيلمه. ٢. كيجه‌وقتى قيلنان نافله نمازى .

تَهَجّى { سذ. عر. [« هجاء » دن | مص. تفعل] هجالمه، حروف هجايى بربرينه اوره‌رق اوقومه .

تَهديد { سذ. عر. جـ : تهديدات. | [« حـدود » دن مص. تفعيل] ايلريده اجرا اولنه‌جق بر مجازات ايله قورقوتمه: حبس ايله، سلاحله تهديدايتدى؛ تهديد ايده‌رك حاضرلاديغى سندى كنديسنه امضا ايتديرمش؛ ايقاع تهديده مقتدر .

تَهديد آميز { ص. فا. [عر. | تهديد = م. فا. آميختن = قاريشديرمق] تهديد قاريشديران، تهديدله قاريشيق، قورقوديجى: تهديدآميز برطاقم سوزلرله اجبار ايتدى .

تَهديه { سذ. عر. [« هديه » دن | مص. تفعيل] هديه ويرمه، بخش ايتمه، باغشلامه. [«اهدا» دها مأنوسدر.]

تَهذيب { سذ. عر. [« هذب » | دن مص. تفعيل] دو- زلتمه، تسويه، تميزلمه، اصلاح و تطهير: تهذيب اخلاق = اخلاق تميزليوب اصلاح ايتمه. [همان يا- لكز بو تعبيرده مستعملدر.]

تَهَزُّز { سذ. عر. [« هزيز » دن | مص. تفعل] اينجه صورتده ديترمه، لرزان اولمه، لرزه. [« اهتزاز » دها مأنوسدر.]

تَهزيز { سذ. عر. [« هزيز » دن | مص. تفعيل] اينجـه و دواملى صورتده ديترتمه، لرزان ايتمه، اهتزازه كتيرمه: سازك تللرينى تهزيز ايتمك؛ سيكيرلرمى تهزيز ايتدى .

تَهَكُّم { سذ. عر. [« هكم » دن | مص. تفعل] ظاهراً جدى حقيقةً هزلدن عبارت برصورتله استهزا ايتمه: تهكم ايچون بو فقره‌يى درج ايتدى .

تَهلُكه { سذ. عر. [«هلاك» دن] | هلاكى موجب اوله- بيله‌جك حال، خطر، مخاطره: تهلكه‌يه كيرمك؛ كنديني، جانني تهلكه‌يه قومق .

تَهلُكه‌لى { ص. تهلكه‌سى اولان، | هلاكى موجب او- له‌بيلن، مخاطره‌لى، خطرناك: تهلكه‌لى ايش؛ تهلكه‌لى يول .

تَهليل { سذ. عر. جـ : تهليلات. | لا اله الا الله جمله شريفه‌سنى تلفظ ايتمه: تسبيح و تهليل ايله مشغول ايدى. || تهليل خوان = تعبير شريف مذكورى اوقو- يان: طرق عليه درويشانى نعشك اوكنـده تهليل خوان اوله‌رق كيديورلردى .

تُهَم { سذ. جـ. عر. فذ: تهمت. | با: تهمت .

تُهمَت { سذ. عر. جـ: تهم. [«وهم» | دن] برينه اسناد اولنان سوچ، ايشلديكى ظن ووهم آلتنده اولوب هنوز تبين و تحقق ايتمه‌مش جرم، قباحت، سوچ: بنم تهمتم نه‌در؟ اونك بر كونه تهمتى وارميدر؟ بر تهمتله توقيف اولنمش. || حق. اسناد تهمت = اتهام. || تهمت ظاهره = اثباتدن مستغنى اوله‌جق صو- رتده آشكار و ميدانده اولان تهمت .

تُهمَتسِز { ص. بر كونه تهمتى و | سوچ وقباحتى اولميان، بيكناه، برى الذمه .

تهمتلی { ص. ۱. اتهام اولنمش، برجرم وقباحت ایشلمش اولمسی ظن آلتنده بولنان. ۲. سوجلی، قباحتلی، متهم.

تهمتن { س. ص. فا. مشهور قهرمان ایرانی رستم زالك لقبی اولوب، دلیر وقهرمان معناسیله دخی قوللانیلیور، اما قوللانلملیدر.

تهنیت { یا تهنیه. سذ. عر. [« هنء » دن مص. تفعیل] تبریك، تسعید: تبریك وتهنیق متضمن بر نامه یازدی.

تهود { سذ. عر. [« هود » دن مص. تفعل] یهودی اولمه، دین یهودی قبول ایتمه.

تهور { سذ. عر. [« هور » دن مص. تفعل] صوکنی دوشونمه‌دن بر ایشه صالدیرمه، غضب وشدتله هجوم وجرأت: تهورله سوزه قاریشدی؛ تهوردن کوزلری قراردی.

تهوین { سذ. عر. ج: تهوینات. [« هون » دن مص. تفعیل] ۱. قولایلاشدیرمه، خفیفلتمه: انسان ایشنی ممکن مرتبه‌ده تهوین ایتمکه چالیشملیدر. ۲. فیآتنی تنزیل ایتمه، اوجوزلاتمه، اهون ایتمه: آناطولی دمیر یولی استانبولجه ذخیره‌یی تهوین ایتدی. [بو ایکنجی معنا ایله عربیده مستعمل اولمیوب، بوکا بدل: آلچالتمه واهمیتدن دوشورمه معناسیله قوللانیلیر.]

تهی { ص. فا. ۱. بوش، خالی: تهی بر خانه‌ده. ۲. مج. علم وهنردن عاری، بوش، بیبهره: او آدم تهی دکلدر. ۳. تهی دکل= سببسز، حکمتسز: بویله کیجه‌لین کلسی تهی دکلدر. || تهی دست= الی بوش، زوکورت.

تهیج { سذ. عر. [« هیجان » دن مص. تفعل] هیجانه کلمه، جوشه کلمه: بر طاقم مؤثر شرقیلردن تهیج ایتدی؛ او شرقیلر تهیجنی موجب اولدی.

تهییج { سذ. عر. [« هیجان » دن مص. تفعیل] هیجانه کتیرمه، جوشه کتیرمه: بویله شرقیلر انسانی تهییج ایدر.

تهیئه { سذ. عر. [« هیئة » دن مص. تفعیل] حاضرلامه، حاضر ایتمه، تدارك ایتمه: لوازم سفریه‌یی تهیئه ایتملی.

تیاترو { س. [یو. Θέατρον = تماشاگاه] ۱. صورت مخصوصه‌ده ترتیب ایدلمش منثور ویا منظوم وفجیع یاخود مضحك عبرت انکیز واکثریا تاریخه مستند حکایاتك موقع تماشایه وضعنه ومجسم صورتده اجرا وارائه‌سنه مخصوص بنا که صحنه دینلن بر قسمی اجراآته واونك قارشیسنده‌کی میدان ایله صره‌لر وحجره‌لر سیرجیلرك اوتورمسنه مخصوصدر: اوروپا شهرلرینی تزیین ایدن ابنیهٔ عمومیه‌نك بر جنسی‌ده تیاترولر در. ۲. بو ابنیه‌ده موقع تماشایه قونیلان حکایه ویا وقعه، اویون: بر تیاترو یازدی؛ ادبیاتك اك مهم اقسامندن بری‌ده تیاترودر.

تبت { سخ. م. چینك منتهای غرب جنوبیسنده اوله‌رق هیمالایه سلسلهٔ جبالنك شمالنده وترکستان شرقینك جنوبنده واقع پك مرتفع بر مملکت واسعه در. = س. بو مملکته مخصوص کچیلرك یومشاق ونفیس قیلندن معمول شالی‌یه تقلیداً یاپیلان پنبوقدن پارلاق آستارلق بر نوع بویالی بز. [بو معنا ایله زبانزدی: دبیت.]

تیبیس { سذ. عر. [« یبس » دن مص. تفعیل] قوروتمه، قورولامه.

تیپی { س. با: تپی.

تیت { حد. یاواش وتنبلجه بر حرکتك سسنی تقلید ایدر: تیت پیت = پیتیر پیتیر.

تیجان { سذ. ج. عر. فد: تاج. با: تاج.

تیر { س. فا. اوق، سهم. || تیرانداز، تیرکش، تیرزن = اوق آتان، اوق چکن، اوقله اوران. || تیر قضا = سهم قضا، اوق کبی اصابت ایدن قضا و قدر. || شعرده محبوبه‌نك کیرپیکندن ونظرندن دخی کنایه اولور.

تیر { وتیریل.مه. دیتره‌مکی تصویر ایدوب مکرر قوللانیلیر: تیر تیر دیتره‌مك، تیریل تیریل دیتره یوردی.

تیراموللا { س. [ایتا.] مج. خلاط چکمه: تیراموللا ایتمك.

تیرپدین { س. و:

تیرپید { س. کوچك باغچوان قازمه‌سی.

تیرخوس { س. [ر.] آتش بالیغی، سارد له.

تیردان { س. فا. [تیر = اوق. دان = ادات ظرفیت] او:

تیرکش { س. فا. [تیر = اوق. کشیدن = چکمك] اوق

قوبوری، اوق محفظه‌سی.

تیره { س. پنبوق ایپلیك : تیره‌ ایله دیكمك؛ یورغان تیره سی = یورغان قاپلادقلری قالین جنسی. == ص. پنبوق ایپلیكندن معمول : تیره چوراب.

تیره { ص. فا. قراكلق، بولانیق، قره، مظلم : تیره روان، تیره دل = فنا یوركلی؛ تیره‌بخت = طالعسز.

تیرپل { ص. زوكورت، قوتوز، پاره‌سز.

تیریز { س. با : تریز.

تیز { ص. فا. ۱. كسكین، قاطع، حدید : تیغ تیز = كسكین قلیچ؛ تیز چشم = كوزی كسكین، حدید البصر. ۲. چابق، سریع، مستعجل : تیزپا = آیاغی چابق؛ تیز رفتار = چابق یورو یشلی. ۳. صبرسز : تیز جانلی.

تیز { ح. ظز. فا. [تر. زبانزدی: تز] ۱. چابق، سرعتله، سریعاً، عجالة : تیز كل. ۲. صیق: تیز تیز نفس آلمق. || تیز الدن = علی طریق الاستعجال.

تیزآب { س. فا. [تیز = كسكین. آب = صو. — تر. زبانزدی : كذاب] كیم. حامض كبریت، مرمری ولیطوغرافیا طاشلرینی حك ایدن معروف یاقیجی صاریمتراق صو.

تیزگین { س. با : دیزگین.

تیزلك { س. [فا. « تیزی » یه مرجحدر.] ۱. كسكینلك. ۲. چابقلق، سرعت. ۳. صبرسزلق.

تیزلنمك { فل. عجله ایتمك، صبرسزلق و استعجال ایله حركت ایتمك.

تیزه { س. [زبانزدی : تزه] والده‌نك همشیره‌سی : تیزه‌سنه كیتدی؛ تیزه‌سنك اوغلی، قیزی.

تَیس { سذ. عر. اركك كچی، تكه. ن.

تَیَسُّر { سذ. عر. [« یسر » دن مص. تفعل] ۱. قولایلاشمه، قولای اولمه، كسب سهولت ایتمه. ۲. نصیب و میسر اولمه، موفقیت پذیر اولمه.

تیشه { س. فا. كسر، معروف دولكر آلتی. [« تیشهٔ فرهاد» تعبیر معروفنده تیشه‌نك كسردن زیاده قازمه وكوانك معناسیله مناسبتی واردر.]

تیغ { س. فا. قلیچ، سیف.

تیغ { س. [آنف الذكر لغت فارسیه‌دن] ۱. دیكیجی وسراج آلاتندن یاصی واكری ایكنه ویا بیز. ۲. بعض چیچكارده اولان آلت تأنیث. || تیغ ایكنه = نقش آلتی.

تیغاله { س. شجر العشر دینان آغاجدن چیقان برنوع ضمغ، اشخر.

تیغبند { ص. فا. [تیغ = قلیچ. بندن = باغلامق] قلیچ باغلایان، قلیچ قوشانان.

تیغدار { ص. فا. [تیغ = قلیچ. داشتن = طوتمق، طاشیمق] قلیچ طاشیان، قلیجله مسلح.

تیغزن { ص. فا. [تیغ = قلیچ. زدن = اورمق] قلیچ اوران، چكن.

تیغلامق { فل. (یاره) كسكین كسكین برآغری ایله آغریمق.

تیفتیك { س. با : تفتیك.

تیفوس { س. [یو. Τύφος فر. Typhus] ط. قره‌حما.

تَیَقُّظ { سذ. عر. جم. : تیقظات. [« یقظ » دن مص. تفعل] ۱. اویانمه، بیدار اولمه، اویقودن قالقمه. ۲. مج. عبرت كوزینی آچمه، انتباه : تیقظ ایتمك.

تَیَقُّن { سذ. عر. [« یقین » دن مص. تفعل] تماميله واساساً بیلمه، اصلا شبهه ایتمیه‌جك صورتده اوكرنمه، كسب وثوق واطمئنان ایتمه : جناب خلاقك وحدانیتنی تیقن ایتدم.

تیكسینمك { یاخود دیكسینمك. فل. [غلطی : تیتسینمك] معده یادیرغامق، ایكرنمك، ییه‌جكدن اكراه و استكراه ایتمك: قادینلرك اكثری هرشیئدن تیكسینیرلر.

تیكه { س. پارچه، یامه، لیمه : تیكه تیكه = پارچه پارچه. [صفت كبی ده قوللانیلیر.]

تیمار { س. ۱. بر خسته‌یه یاخود یاره‌سنه ویا حیوانه ایدیلن خدمت، بونلره باقمه : خسته‌یی تیمار ایتمك = باقمق؛ آتی تیمار ایتمك = تمیزلیوب خدمتنی كورمك؛ مجروحك یاره‌سنی تیمار ایتمك = دكیشدیروب باغلامق. ۲. ایشلمك، باقمق، خدمتنی كورمك : سز بو باغی تیمار ایتمه‌مشسكز. ۳. خلایقلرك تبدیل هوا ایچون موقتاً بریره چیقمه‌لری، تبدیل هوا: فلان قالفه تیماره چیقدی. ٤. وقتیله سپاهیلره مالكانه ویریلن اراضیء امیریه كه حربه سوقنه مجبور اولدقلری معین المقدار عسكره مقابل او اراضینك

عشرینی اخذ واستیفا ایدرلردی: تیمار وزعامت اصحابندن؛ تیمار صاحبی؛ تیمار اصولی.

تیمارجی { س. ۱. تیماره یعنی عشرینی آلدیغی اراضیٔ امیریه‌یه مالك سپاهی. ۲. بر خسته‌خانه‌ده مجروحین وخسته‌لرك یاره‌لرینی باغلایوب دکیشدیرن جراح یماغی، جراحلغك عادی ایشلرینی کورن خدمتچی.

تیمارخانه { س. [«تیمار» دن مرکب ویا «بیمارخانه» دن غلط] مختل الشعور اولانلره مخصوص خسته‌خانه، دارالشفاء. || تیمارخانه قاچقینی = دلی، دلیجه حرکت ایدن.

تیمارخانه‌جی { س. دارالشفاء مدیر یاخود مأمور ویا خدمتچیسی، مجانینی ضبط واداره‌یا تمکله مکلف آدم، کلابی.

تیماری { ص. عر. ذ: تیماریه. [تعبیر سقیمدر] سپاهیلرك تیمار اصولنه منسوب و متعلق: اراضیٔ تیماریه.

تَیَمُّم { سذ. عر. [قصد ونیت ایتمك اولان «یمام» دن] ف. صویك قیطلغی حالنده تمیز طوپراق و سائره‌یه اللرینی سوره‌ك آبدست وغسل آلمه: تیمم ایتمك.

تَیَمُّن { سذ. عر. [«یمن» دن مص. تفعل] یمن وسعادت عد ایتمه، تبرك ایلمه: تیمن ایچون اوستنده برانعام شریف طاشیور.

تَیَمُّناً { ح. عر. یمن وسعادت عد ایده‌رك، تیمن نیت ومقصدیله: تیمناً هر صباح قصیدهٔ برده‌یی قرائت ایدردی.

تیمور { یاخود دمؤر وتیمورجی و سائره. بلا: دمیر وسائره.

تیمی { یاخود تمی. س. ۱. زنجیلرك بابالق کبی بر اویونی. ۲. بر نوع بوجك ایصرمه‌سندن حاصل یومری.

تین { سذ. عر. اینجیر. || شجر التین = اینجیر آغاجی.

تینقه { س. طورنه بالیغی حجمنده لذیذ بر بالیق.

تینیولوز { ص. مسکین، سومسوك، چلیمسز، قلیقسز. عو.

تَیّون { س. پوستی یازلق اینجه کورك اعمالنه یارار کوچك بر حیوان؛ قویو تیون = سنجاب؛ قزیل تیون = خرما صیچانی.

تیه { سذ. عر. چول، صوسز قوری صحرا. = سخ. م. مصر ایله شام آره‌سنده طور سینایی حاوی شبه جزیره‌ده واقع چول که بنی اسرائیل اوراده حضرت موسی (عم) ایله یوللرینی شاشیروب قرق سنه طولاشمشلردر.

ث

ث { ثه سـ. [عر. ثاء. سث.] { الفبای عثمانینك بشنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ كلماته مخصوصدر. لسانمزده عربیده‌كی یلتك مخرجیله تلفظ اولنه‌میوب، (س) كبی اوقونور. بوحرف، عربینك غیری اولان السنهٔ سامیهٔ قدیمه‌ده دخی مفقود اولمغله، حروف اصلیهٔ سامیه‌ده بولنمیوب، خ، ذ، ض، ظ، غ حروفیله برابر یعنی «ثخذضظغ» حروفی میاننده عربلر طرفندن ضم و علاوه اولنمشدر. اصل ابجد صره سنده یكرمی اوچنجی حرف اولوب، رقم كبی استعمالنده ۵۰۰ عددینه اشارتدر. اوچ نقطه‌لی اولمق مناسبتیله « ثاء مثلثه » دخی دینلیر.

ثاء { سث. عر. ث حرفنك اسم عربیسیدر؛ ثاء مثلثه = اوچ نقطه‌لی ثاء. [تادن تفریق ایچون.]

ثابِت { صه. عر. ث: ثابته. جم: ثوابت. [« ثبات، ثبوت » دن سف.] ۱. یرنده طوران، بر یرده قائم، برقرار، پایدار، غیرمتحرك، یرلی: دكرمنك آلت طاشی ثابتدر؛ بن عزممده، فكرمده ثابتم. ۲. ثبوت بولمش، تحقق ایتمش، مثبت، محقق، ظن ووهم اوزرینه مبنی اولمیان: بو حقیقت فناً ثابت اولدی. ۳. سماده دائما بر یرده كورینوب یر دكیشدیرمین نجم، سیاره‌نك غیری: نجوم ثابته. || ثابت قدم = پایدار، ثباتلی، دواملی، اصلا آیرلمیان: ویردیكی سوزده ثابت قدم قالدی. ═ جم. ثوابت = نجوم ثابته، سیارات دینلن نجوم معدوده‌نك غیری اولان نجوم غیر محدوده كه هر بری كندی باشنه بر شمسدر.

ثار { سذ. عر. [اصلی: ثأر] اوج، انتقام: اخذ ثار ایتمك = اوجنی آلمق، انتقام آلمق.

ثاقِب { صه. عر. ث: ثاقبه. جمث: ثواقب. [« ثقب » دن سف.] ۱. بر یاندن بر یانه‌دلن، دلیك آچان، دلوب كچن. ۲. پك پارلاق، مضیٔ: نجم ثاقب؛ شهاب ثاقب.

ثالِث { صه. عر. ث: ثالثه. [« ثلث » دن سف.] اوچنجی، ایكنجیدن صكره كلن: باب ثالث = اوچنجی باب؛ رتبهٔ ثالثه = اوچنجی رتبه. || ثالث عشر = اون اوچنجی. || شخص ثالث = طرفینك غیری اولوب بر مناسبتله ایشه قاریشان ویا آرایه كیرن آدم.

ثالِثاً { حـ. عر. اوچنجی اولەرق، اوچنجی درجه‌ده: اولا شو، ثانیاً شو، ثالثا شو اوله‌جقدر.

ثالثه { سث. ۱. رتب ملكیه‌نك اوچنجیسی، خامسه ورابعه‌دن صكره ویریلنی، رتبهٔ ثالثه: فلان تاریخده ثالثه آلدی. ۲. دقیقه‌نك آلتمشده برجزئی اولان ثانیه‌نك منقسم بولندیغی آلتمش جزئك بری: بش دقیقه ایكی ثانیه ویدی ثالثه.

ثامِن { صه. عر. ث: ثامنه. [« ثمن » دن سف.] سكزنجی، یدنجیدن صكره كلن: باب ثامن = سكزنجی باب.

ثامِناً { حـ. عر. سكزنجی اولەرق، سكزنجی درجه‌ده.

ثانی { صه. عر. ث: ثانیه. [« ثنی » دن سف.] ایكنجی، برنجیدن صكره كلن: جلد ثانی = ایكنجی جلد؛ رتبهٔ ثانیه = ایكنجی رتبه. || ثانی عشر = اون ایكنجی.

ثانِیاً { حـ. عر. ایكنجی اولەرق، ایكنجی درجه‌ده: اولا شونی یاپملی، ثانیاً شونی.

ثانِیه { سث. عر. جم: ثوانی. ۱. رتب ملكیه‌دن ایكنجی

عد اولنور بر رتبه که ثالثه ایله اولی ثانیسی آره‌سنده اولوب، ثانیه صنف ثانیسی ومتمایز اسملریله ایکی صنفه منقسمدر. ۲. ساعت دقیقه‌سنک منقسم اولدیغی آلتمش جزئک بهری: اون دقیقه یدی ثانیه‌سوردی.

ثَبات { سذ. عر. برنده طورمه، ثابت و برقرار اولمه، پایدارلق، برندن و یا سوز و عهدندن اوینامامه: دشمنک مهاجماتنه قارشی ثبات کوستردی؛ سوزنده ثبات ایتدی؛ او آدمک ایشده ثباتی یوقدر؛ بی ثبات= ثباتسز.

ثَباتسز { ص. ایشنده دوام ایتمین، سوزنده طورمیان، متلون: ثباتسز آدمدر.

ثَباتلی { ص. ثابت، پایدار، مداوم: ایشنده، سوزنده ثباتلی آدمدر.

ثَبت { سذ. عر. قید، تحریر، یازوب ضبط ایتمه: ثبت دفتر ایتمک = دفتره قید ایتمک.

ثُبوت { سذ. عر. تحقق، محقق ومثبت اولمه، میدانه چیقمه، شبهه وتردده محل براقمیه‌جق صورتده ظاهر اولمه، تقرر ایتمه: بو ایش ثبوت بولدی؛ دعواسی ثبوت بوله‌مدی. [عین فعلک مصدرلری اولدقلری حالده، «ثبت» و«ثبات» دن فرق ظاهردر.]

ثِخَن { سذ. عر. [ثانک فتحیله‌ده جائزدر.] قالینلق، ایچی بوش ظرف واستوانه کبی بر شیئک قالینلغی: طوپک ثخنی = استوانه‌سنک قالینلغی.

ثَخانَت { سذ. عر. ۱. قالینلق. ۲. صیقلق. ف.

ثَدْی { سذ. عر. جمـ: ثدایا. ممه. بستان. ف.

ثَدْیی { ص عر. ث: ثدییه. ۱. تشـ. ممه‌یه منسوب ومتعلق. ۲. ممه شکلنده: ثدیی الشکل.

ثَراء { یاخود ثری. سذ. عر. ۱. طوپراق، تراب، خاک؛ تحت الثراء = یر آلتنده؛ طاب ثراه = طوپراغی تمیز اولسون، الله رحمت ایلیه. ۲. یر، ارض، زمین: این الثرا والثریا.

ثَرْب { سذ. عر. تشـ. باغرصاقلری احاطه ایدن ایچ یاغی.

ثَرْوَت { سذ. عر. ۱. زنکینلک، مالدارلق، سامان: ثروت صاحبی = مالدار. ۲. مال، ملک، زنکینلکی تشکیل ایدن حیوانات واراضی وسائره، مامَلک. || اصحاب ثروت، اهل ثروت = اغنیاء، زنکینلر. || ثروت عمومیه، ثروت مملکت = بر مملکتک محصولات زرعیه ومعمولات صناعیه وسائره‌سندن عبارت عمومی زنکینلک. || علم ثروت = مؤخراً «اقتصاد» تسمیه اولنان علم که بر مملکتک ثروت عمومیه‌سندن و صورت استحصال واداره‌سندن بحث ایدر. — ثروت ملل تعبیری شایان قبول دکلدر.

ثَرًی { سذ. عر. [عربیده مؤنثدر.] با: ثرا.

ثُرَیّا { سذ. عر. سماده منازل قمردن اولان معروف کواکب هیئت مجموعه‌سی، اولکر، پروین.

ثُعْبان { سذ. عر. پک بیوک ییلان، اژدر، اژدها.

ثَعْلَب { سذ. عر. جمـ: ثعالب. تیلکی، روباه. لسـ. || ط. داء الثعلب = توگلرک دوکلمه‌سندن عبارت مرض، صاچ قیران.

ثُغور { سذ. جمـ. عر. [فد. «ثغر» لسانمزده غیر مستعملدر] سینورلر، حدود. [باشلیجه ممالک اسلامیه ایله ممالک غیر اسلامیه آره‌سنده‌کی حدوده وبو حدود جوارلرنده‌کی ممالکه اطلاق اولنور.]

ثُفْل { سذ. عر. ۱. طورتی. ف. ۲. ط. نجس، قذورات.

ثُفْلی { ص. عر. ث: ثفلیه. ط. طورتی‌یه ویا قذوراته متعلق: مواد ثفلیه.

ثَفَن { سذ. عر. ط. ناصور.

ثِقات { صذ. جمـ. عر. فد: ثقه. با: ثقه.

ثَقْب { سذ. عر. جرا. دلمه، مثقبله کمیک دلمه.

ثَقْبه { سذ. عر. تشـ. دلیک.

ثُقَلاء { صذ. جمـ. عر. فد: ثقیل. با: ثقیل.

ثِقْلَت { سذ. عر. ۱. آغرلق، کرانلق: بو طاشک اون اوقه ثقلتی واردر؛ قورشونک ثقلتی زیاده‌در. ۲. صیقندی، اضطراب: هواده بر ثقلت واردر؛ او آدمک قونیشمه‌سی انسانه ثقلت کتیرر. || ص. ثقلت اضافیه = اجسام بسیطه‌نک بربرلرینه نسبتله وصویک کی واحد قیاسی اعتبار اولنه‌رق آغرلقلرینک درجه‌سی: آلتونک، کومشک، باقیرک ثقلت اضافیه‌سی. || ط. ثقلت رأس، ثقلت صدر، ثقلت لسان = بو عضولره

بر آغراق عارض اولمسنی موجب امراض .

ثَقَلَین { سذ. ت. عر. [فد : «ثقل» لسانمزده قوللانلماز] انس وجن، دنیا ایله آخرت، انسان ایله حیوان، عرب ایله عجم یاخود آغر شیئلرله خفیف شیئلر : سید الثقلین = فخر کائنات (صلعم) افندمز. [ثمدی باشلیجه بو تعبیرده مستعملدر.] شیخ الاسلام ابو السعود افندی‌یه دخی « مفتی الثقلین» عنوانی ویرلمش ایدی.

ثِقه { سذ. عر. جـ : ثقات. [«وثوق» دن] اعتماد، اطمئنان، امنیت، وثوق : ارباب ثقه = اعتماد و وثوقه شایان اولانلر. [بو تعبیرك غلط فاحش اولدیغنی ادعا ایدنلر لغتك بو معناسندن غفلت ایتمشلردر؛ حتی عربلر «اخوثقة» ده دیرلر.] == سذ. عر. وثوق واعتماده شایان آدم، معتمد، امین : حدیثده ثقه‌در، ثقاتندندر.

ثَقیل { ص. عر. ث: ثقیله. جـ : ثقلاء. [« ثقلة » دن صش.] ۱. آغر، گران، وزنی چوق: قورشون اکثر معادندن ثقیلدر. ۲. صیقندیلی، جان صیقان، کران جان : بك ثقیل آدمدر؛ اثقل الثقلادر = کران جانلرك اك کران جانی . ۳. چرکین : بو سوز بك ثقیل دوشر؛ ثقیل چهره‌لی. ٤. تلفظی آغر وقالین اولان، خفیف مقابلی : حرکهٔ ثقیله.

ثَلاثون { یاخود ثلاثین. عد. عر. اوتوز. ر.

ثلاثه { یاخود ثلثه. عد. عر. اوچ، ۳ : مذاهب ثلاثه = اوچ مذهب.

ثُلاثی { ص.عر. ث: ثلاثیه. [«ثلثه» دن سمنـ] ۱. اوچلی، اوچ شیئدن مرکب: ثلاثی الاوراق = اوچ یاپراقلی. ۲. د. (صرف عربیده) حروف اصلیه‌سی اوچ اولان (فعل): فعل ثلاثی؛ افعال ثلاثیه؛ ثلاثیٔ مجرد = اصلی اوزرینه اوچ حرفلی قالمش (افعال) : ثلاثیٔ مجرد بابلری آلتیدر؛ ثلاثیٔ مزیدفیه = اوچ اولان حروف اصلیه‌سی اوزرینه بر یا ایکی ویا اوچ حرف علاوه‌سیله متشکل (افعال) : ثلاثیٔ مزید فیه بابلری رباعی وخماسی وسداسی اوله‌رق ۱۲ در.

ثُلث { عد. عر. اوچده بر، بر جسم ویا مقدارك اوچ قسمدن بری : کونك ثلثنی مطالعه‌یه حصر ایتمشدر. == سذ. عر. نسخ خطنه بکزر معروف بر جنس قالین یازی.

ثُلثان { عد. عر. ت. ایکی ثلث، اوچده ایکی : کونك ثلثانی اویقو واستراحتله کچر؛ ثلثان اکثریتله = اکثریتی تشکیل ایدنلرك اقلیتده قالانلرك هیچ اولمازسه ایکی مثلی اولمسی شرطیله اولان اکثریت.

ثَلج { سذ. عر. قار، برف. ر.

ثُمَّ { ظر. عر. صکره، بعد. [بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور :] ثم التدارك = تدارکدن صکره یعنی ایشك وقوعندن صکره دوشونلمش : بو ثم التدارك بر وسیله‌در.

ثِمار { سذ. جـ. عر. فد : ثمر. با : ثمر.

ثَمان { وثمانیه. عد. عر. سکز؛ صحن ثمان = رتب علمیه‌دن بر رتبه.

ثَمانون { وثمانین. عد. عر. سکسان. ر.

ثَمَر { سذ. عر. جـ : اثمار. و

ثَمَره { سش. عر. جـ : ثمرات. ۱. یمش، میوه، نباتات واشجارك تخملرینی حاوی اوله‌رق ویردکلری مأکول ویا غیر مأکول دانه. ۲. فائده، نفع، کار : بو ایشدن بر ثمره کورمدم. ۳. حاصل، نتیجه : بو سعیك ثمره‌سنی البته کوروسکز.

ثُمن { عد. عر. سکزده بر، سکز جزءده بر جزء : تجارتك ثمننی بکا ویرمك شرطیله مقاوله ایتدك.

ثَمَن { سذ. عر. جـ : اثمان. بها، قیمت، بدل. [اکثریا جمعی مفرد یرینه قوللانیلیر :] اثماننی اعاده ایدوب مالی کری آلدی.

« قیمت » و« بها » بر شیئك حقیقی دکری، « ثمن » ایسه صاتان ایله آلان آراسنده تقرر ایدن بدلدر.

ثَمین { ص. عر. ث: ثمینه. [« ثمن » دن صش.] قیمتدار، بهالی، ذی قیمت : درثمین.

ثَناء { سذ. عر. جـ : اثنیه. [«ثنایا» ایسه « ثنیه » نك جمعیدر.] مدح وتعظیم ایله وصف وتعریف: سزی چوق ثنا ایتدی؛ ثناکزده بولندی.

ثناخوان { ص. فا. [عر. ثنا = مدح . فا. خواندن = اوقومق] برینك مدحنی اوقویان یعنی مدحنده بولنان، مادح: وصاف چنکیز سلاله‌سنك ثناخوانیدر.

ثَناكار { صه. فا. [عر. ثنا=مدح. فا. کار = ادات فاعلیت] مدح وتعظیمله وصف وتعریف ایدن، دائما مدح وثناسنده بولنان: ثناکارکز = مخلصکز. [ما فوقدن مادونه ایراد اولنور ظرافت تعبیریدر.]

ثَناكارانه { صه. فا. و:

ثَناكارى { صه. فا. دائما برینك مدح وثناسنده بولنان آدمه منسوب وعائد، مخلصانه، مخلصی: عریضهٔ ثناکارانهم؛ طرف ثناکاری یه. [متکلمدن کنایه‌در.]

ثَناوَر { صه. فا. [عر. ثنا = مدح. فا. ور = ادات فاعلیت] مدح وثنا ایدن، برینك ثناسنده بولنان، ثناکار. [بودخی ثناکار کبی ما فوقدن مادونه خطاباً متکلمدن کنایه‌در:] ثناورلری= مخلصلری.

ثَناورانه { صه. فا. و:

ثَناوَرى { صه. فا. برینك مدح وثناسنده بولنانه متعلق وعائد، ثناکارانه، مخلصی. [متکلمدن کنایه‌در:] اشعارات ثناورانه‌مه جواباً؛ طرف ثنا-

وری‌یه ارسالی.

ثَنايا { سث. جم. عر. فد: ثنیه. با: ثنیه.

ثُنائى { صه. عر. ؤ: ثنائیه. ١. ایکی قسمدن مرکب ویا ایکی جهتلی، ایکیلی، ایکیلك. [علم نباتات اصطلاحاتنده چوق قوللانیلیر.] ٢. د. حروف اصلیه‌سی ایکی اولان (کلمه).

ثَنَوى { صه. عر. بر خالق خیر ایله بر خالق شر تصور ایدن (طائفه).

ثَنِيّه { سث. عر. جم: ثنایا. اوك درت دیشلر.

ثَواب { سذ. عر. ١. بر عمل خیره قارشی من طرف الله احسان اولنان مکافاة: ثوابه نائل اولمق، ثواب قزانمق. ٢. حق تعالانك رضاسنی داعی ومکافات اخرویه‌یه شایان عمل خیر: ثواب ایشلمك؛ شو یتیمه اعانه ایتمك ثوابدر.

ثَوابِت { سث. جم. عر. فد: ثابته. با: ثابت.

ثَوابلى { صه. مکافاة اخرویه‌سی اولان، حق تعالانك رضاسنی داعی، خیرلی: ثوابلی بر ایش یاپمق ایسترمیسکز؟

ثَواقِب { سث. جم. عر. فد: ثاقبه. پك پارلاق نجوم. با: ثاقب.

ثَوب { سذ. عر. جم: اثواب، ثیاب. کییه‌جك شیٔ، روبه، جامه. [جمعی دها مستعمل اولوب مفرد کبی‌ده قوللانیلیر.]

ثَور { سذ. عر. جم: اثوار، ثیران. ١. اوکوز، بوغا، کاو. ٢. ه. اوکوز شکلنی ابراز ایدر بر برج که شمسك منازلندن اولان بروج اثنا عشرك بری اولوب کونش نیسان آینده بو برجه کیرر. || ستهٔ ثور = اوائل نیسانده آلتی کون که فرطونه‌لریله معروفدر. || عین الثور = جبار برجنك پارلاق بر کوکبی. || لسان ثور = ککیش یاپراقلی بر نبات.

ثِياب { سذ. جم. عر. فد: ثوب. با: ثوب.

ثَيِّب { صث. عر. جم: ثیبات. بکر اولمیان، بکارتی ازاله اولنمش (قادین)، کرك اولندکدن صکره طول قالمش وکرك اولنمکسزین بکارتی فوت ایتمش اناثه اطلاق اولنور. [«ثیبه» دیمك خطادر.]

ثُؤْل { سذ. عر. جم. ثآلیل. ات بکی، سیکل.

ج

ج { جیم. س. [عربیده سش.] الفبای عثمانینك آلتنجی حرفی اولوب، جیم فارسی (چ) یه مقابل جیم عربی دخی دینیلیر. حروف سامیهٔ قدیمه الفباسنده اوچنجی حرف اولوب، ابجد حسابنده ۳ رقمنه علامتدر. تاریخده جمادی‌الاخره‌یه و(جا) صورتنده جمادی الاولایه علامتدر. لسان عبرانیده اسمی (جمل) و سریانیده (جمل) اولوب، ایکیسی جمل یعنی دوه دیمکدر، که بوده شکلنك دوه بوینینه مشابهتنه مبنیدر. شکل عبرانیسی ג وسریانیسی ܓ در. || جیم قارننده بر نقطه = جاهل.

جا { جمادی الاولی شهر عربیسنه علامتدر.

جا { وجای. س. فا. یر، محل، مکان، موقع: جابجا = یر یر، موقع موقع، بعض مواقعده: جابجا آتش یاقشلردی؛ جای ملاحظه = ملاحظه یری، دوشونیله‌جك شیء. بعض وصف ترکیبلرده‌ده بولنور: بوسه جای = اوپه‌جك یر؛ جانشین = برینك یرینه اوتوران، وکیل، قائمقام.

جابجا { ظه. مادهٔ آنفه‌یه با.

جابر { سذ. عر. قیریق وچیقیق کمیك باغلایوب یرینه قویان جراح، قیریقجی، چیقیقجی. [زورلایجی معناسیله قوللانلماز.]

جابه { یاخود جبا. س. مجاناً و بدلسز ویریلن شیء. == مجاناً، بدلسز: جابه ویرمك = مجاناً ویرمك؛ بندن جابه !

جابی { سذ. عر. [«جبایة» دن سف.] اوقاف اجاره‌لرینی و وقتیله زکاتی تحصیل ایدن تحصیلدار.

جابیلك { س. اوقاف اجاره‌لرینی طوپلایان تحصیلدارك وظیفه ومأموریتی.

جاثلیق { س. [یو. Καθολικός] باش پسقپوس، پطریق.

جاجیق { س. یوغورتله خیار ویاخود دیکر برسبزه‌دن یاپلمش صلاته.

جادالوس { ص. [«جادی» دن] آغز غلبه‌لکیله هر کسی الزام ایدوب ناحق یره حق قزانان، شارلاتان: بك جادالوس آدم؛ جادالوس قاری.

جادالوسلق { س. آغز غلبه‌لکیله ناحق یره حق قزانمه و سوزینی کچیروب نفوذینی یورتمه، شارلاتانلق: اوآنجق جادالوسلقله ایش کورمك ایستیور.

جادو { س. ص. فا. بوکوجی، ساحر، سحرباز. — با: جادی.

جادوانه { ص. ح. فا. سحربازه لایق اولان ویا لایق صورتده، سحربازانه. ز.

جاده { سش. عر. اولو یول، شاهراه، طریق سلطانی: بغداد جاده‌سی.

جادی { س. [فا. «جادو» دن] ۱. عوامك اعتقاد جاهلانه‌سنجه کویا مزاردن چیقوب کیجه‌لری بر صورت مخوفه‌ده و جن کبی کزن خیال، وامپیر، قره‌قونجلوس. ۲. مج. بدخوی وبدلقا قوجه قاری، عجوزه.

جاذب { ص. عر. ث: جاذبه. [«جذب» دن سف.] ۱. کندینه طوغری چکن، جذب و جلب ایدن، جالب: اجرام سماویه‌نك جمله‌سی جاذب و دافعدر. ۲. جاذبه‌سی اولان، آدمك کوکلنی چکن، جلب محبت ایدن: بك جاذب کوزلری واردر.

جاذبه { سش. عر. [«قوهٔ جاذبه» ویا «خاصهٔ جاذبه» دن

مختصر] ١. انسانك كوكلنى جذب ايدن خاصه، دلربالق: او قدر كوزل دكل ايسه‌ده فوق العاده بر جاذبه‌سى واردر. ٢. ديكر برجسمى كنديسنه طوغرى چكمك قوت و خاصۀ طبيعيه‌سى: كو-نشك جاذبه‌سى؛ مقناطيسده‌كى جاذبه.

جاذبه‌لى { ص. خاصۀ جاذبه‌سى اولان، هر كسك كو-كلنى چكن، جلب ايدن، دلربا، دلكش، سويملى: پك جاذبه‌لى بر قيزدر.

جار { مه. فائده‌سز باغروب چا-غرمغى و كوزه‌لكى تصوير ايدر، و اكثريا مكرر قوللا-نيلير: بتون كون جارجار ايدوب آغزى طورميور. = س. صداء، آواز، ندا: جار چكديرمك = دلال چاغرتمق، منادى واسطه-سيله اعلان ايتمك.

جار { س. اوچوروم، يار. مر.

جار { س. [«ازار» دن] قادينلرك بورندكلرى دكرمى چارشف: بر ايبكلى جاره بورنمش.

جارّ { ص. سذ. عر. ث: جاره. جم: جيران. [«جوار» دن بر خلاف قاعده متشكل سف.] قو-كشو، همسايه. ت. || جار الله = مجازاً بيت الله دينلن كعبۀ شريفه جوارنده معتكف اولان. [مشا-هير علمادن زمخشرينك لقبيدر.]

جارّ { ص. عر. ث: جاره. [«جرّ» دن سف.] ١. چكن، سو-روكلين. ت. ٢. د. (نحو عربيده) حرف جر: جار مع المجرور = حرف جر ايله آلتنده‌كى اسم مجروركه عرب نحويونى بونى بر اسم حكمنده تأويل ايده‌رك خبر وسائره اعتبار ايدرلر.

جارجار { ص. لزومسز يره چوق سويلين، كوزه، آغزى طورماز.

جارجى { س. دلال، منادى.

جارح { ص. عر. ث: جارحه. [«جرح» دن سف.] ١. جرح ايدن، ياره لايان، ياره آچان: جارح ايله مجروح ضابطه مركزينه سوق اولندى؛ آلت جارحه، اسلحۀ جارحه.

جارس { ص. يايغره‌جى، كوزه، تربيه‌سز كورلديجى.

جارسلك { س. يايغره، كوزه‌لك، تربيه‌سزلك.

جارسلنمك { فل. يايغره وكوزه-لك ايتمك، ادبسزلك وشماته ايتمك.

جارطه { س. [عر. «ضرطه» دن] يللنمه. عو.

جارلامق { فل. ١. جار جار ايتمك، چوق سويلمك، كوزه‌لك و لافزنلك ايتمك. ٢. دلاللق ايتمك. ٣. دلال وا-سطه سيله اعلان ايتمك، دلال چاغرتمق.

جارلق { س. ١. دلال واسطه-سيله اولنان اعلان. ٢. يرليغ، منشور. مر.

جارى { ص. عر. ث: جاريه. [«جريان» دن سف.] ١. آقان، آقيجى، روان: ماء جا-رى = آقار صو، آب روان. ٢. كچمكده اولان، حاضر، حال: ماه جارى، سنۀ جاريه. ٣. تدا-ولده بولنان، متداول، مستعمل، معتبر: اصول جاريه، نظام جارى؛ حكمى جارى اولمق. || حساب جارى = ايكى مؤسسۀ ماليه و يا ايكى كيمسه آراسنده فائض ورأس المالارى حساب ايدلمك اوزره جريان ايدن قارشيلقلى حساب.

جاريه { سث. عر. جم: جوارى. [«جريان» دن سف. ث.] ١. خلايق، آقچه ايله صاتيلوب آلنان خدمتجى قيز: بر جاريه آلدى. ٢. اساساً حربده اسارته كرفتار اولمش ويا صاحب اولى طرفندن صاتيله‌رق معاملۀ زوجيه ايچون آلنمش قيز: جاريه‌سندن براوغلى واردر. [عربيده برنجى معناسى على الاطلاق قيزدر. يانك تشديديله قرائتى غلطدر.]

جازم { ص. عر. ث: جازمه. جم: جوازم. [«جزم» دن سف.] ١. جزم ايدن، كسن، قطعياً قرار ويرن. ت. ٢. د. [نحو عربيده] فعل مضارعى مجزوم ايدن: حرف جازم؛ حروف جازمه. || اعتقاد جازم = هيچ شبهه وتردد بولنميان اعتقاد قطعى.

جاس { د. «جا» ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب مبالغه بيان ايدر: جاس جاولاق.

جاسوس { ص. سذ. عر. جم: جواسيس. [«جس» دن سمبـ.] ١. شره دائر اخبار واسرارى كيزليجه اوكرنوب خبر ويرن كيمسه. ٢. دشمن طرفندن بر دولتك احوال عسكريه‌سنى وقوتنى اوكرنمك اوزره تبديل قيافتله

اونك اولکه‌سنه ویا اردوسنه صوقلمش، یاخود کندی وطنی علیهنده بویله بر خدمت خائنانه ودنائتکارانه ده بولنمق اوزره دشمن طرفندن قزاتلمش آدم، چاشیت .

جاسوسلق { س. جاسوس صفت وخدمتی : دشمنه جاسوسلق ایتمك = جاسوس اولمق .

جاعِل { ص. عر. ث: جاعله. [«جعل» دن سف.] یاپان، ایدن. ث

جاغ { یاخود جاو. س. تکرلکك چنبرندن پوریایه واصل اولان پارمقلرینك بهری، تکرلك میلی .

جاغل { د. غلبه‌لکلی اوغلدی‌یی تصویر ایدر: جاغل جوغل. [خفیفنه جیغل دیرلر.]

جاغلدامق { فل. غلبه لکلی اوغلدی ایتمك: حمامه بر چوق خلق بریکمش جاغلدایوب طوریورلردی. [خفیفنه جیغلدامق وجیغلدی، جیولدی دیرلر.]

جاف جاف { س. و:

جاف جوف { س. آغز غلبه‌لغی، شتا فاتلی سوز.

جاف جوفلی { یا جاف جافلی. ص. شتا فاتلی، مشعشع، مطنطن .

جاق { جق، جك، جاغ. با: چاق .

جالِب { ص.عر.ث: جالبه.[«جلب» دن سف.] جلب ایدن، کندینه طوغری چکن، جذب ایدن : جالب مرحمت، جالب نظر دقت .

جالِس { ص. عر. ث: جالسه. [«جلوس» دن سف.] اوتوران : جالس تخت سلطنت اولدی .

جالوت { سخ. [عبرانیجه : Goliath] بنی اسرائیله مسلط اولوب حضرت داود (عم) ایله محاربه ایتمش جباره‌دن بری که پك زیاده ایری واوزون بویلی اولدیغندن، اسمی جسامت بدنده ضرب مثل حکمنه کچمشدر .

جام { س. فا. ۱. باداق، قدح مشربه، کأس : جام می = شراب قدحی. || جام جم = ایران اساطیرنده شرابك موجدی و ومربیسی عد اولنان جمك ونام دیکرله جمشیدك سحرآمیز قدحی که آیینهٔ اسکندرکبی موهومات شاعرانه‌دندر .

جام { س. ۱. چاقیل طاشلرینی اریدوب دوکه‌رك یاپدقلری معروف جسم شفاف، صرچه، زجاج، شیشه : جام پارچه‌سی. ۲. پنجره چرچیوه‌لرینه طاقیلان صرچه طبقه‌سی: پنجره نك جاملرینی طاقمق؛ پنجره‌لرده جام قالمدی. == ص. شیشه دن، صرچه دن، جامدن: جام طباق، جام کوزلك. || جام کوبکی = یشیله مائل ماوی. || جام کوز = ۱. طمعکار، حریص. ۲. کوپك بالیغنك بر جنسی .

جامجی { س. ۱. پنجره جاملرینی طاقمق صنعتنی اجرا ایدن آدم. ۲. جام صاتان، جام تجارتنی اجرا ایدن آدم. || جامجی آرشینی = جامجیلرك قوللاندقلری آرشین که ۲۴ پارمقدر، ذراع معماری. || جامجی معجونی = پنجره جاملرینك کنارلرینه سوریلن معجون که استوبچ وسولوکنله یاپیلیر .

جامِد { ص. عر. ث: جامده. جم: جوامد، جامدات. [«جمود» دن سف.] ۱. طوکمش، طوکوق. [اصلسز و غلط اولان «منجمد» یرینه بونی قوللانملی.] ۲. نشو ونما بولمیان، طاش کبی: اجسام جامده؛ جامداتدن بر جسم. ۳. د. غیر منصرف واشتقاقی اولمیان (اسم ویا فعل) .

جامَدان { س. فا. ا: جامه‌دان .

جامَه‌دان { س. چاپراز دوکمه‌لی وخرجلی بر جنس قیصه‌یلك که پوطور وفرمله کبی اسکی قیافتله کییلیر .

جامِع { ص. عر. ث: جامعه. جم: جوامع. [«جمع» دن سف.] ۱. طوپلایان، جمع وتألیف ایدن : بو مجموعه‌نك جامعی کیمدر؟ ۲. ایچنه آلان، شامل، حاوی : بتون قواعد صرفیه ونحویه‌یی جامع بر کتابدر. || جامع الکلم = ۱. الفاظی آز معناسی چوق سوز. ۲. قرآن کریم. || کلام جامع = حکمت وموعظه‌یی شامل سوز. || مسجد جامع = جمعه نمازی قیلنان بیوك جامع شریف .

جامِع { سذ. عر. جم: جوامع. [«جمع» دن سف.] ۱. [«مسجد جامع» دن مختصر]

معبد مسلمين، منارەلی ومنبرلی بيوك مسجد شريف كه ايچنده خطبه اوقونور : فلان شهرك شو قدر جامع شريفی وشو قدر مسجدی واردر؛ جوامع شريفه منارەلری تنوير اولنمشدر؛ سلاطين جامعی = لااقل ايكی منارەلی اولان وعلی الاكثر سلاطين عظام بنا كردەسی بولنان جامع شريف . ٢. احاديث شريفهٔ نبويەيی براصول مخصوصەدە وعنعنەلريله برابر حاوی كتاب : جامع كبير، جامع صغير .

جامعيّت { سث. بر شيئك حاوی ومحيط اولمسی .

جامَكان { س. فا. ١. جامله احاطه اولنمش ويا اورتلمش ير. ٢. تحفجيلرك دكانك اوكنده نمونەلك اشيايی معرض تماشايه وضع ايتدكلری جاملی دولاب : جامكاندەكی اورنكلری صاتمازلر. ٣. حمامك مدخلنده ممتازجه مشتريلرك صويونوب كيينمه سنه مخصوص اولەرق جاملی چرچيوەلرله بولنمش حجرەلر : جامكانده صويندم. ٤. سبزه وسائره تخملرينك صوؤقدن محافظه آلتنده اكلرنچون آلتی طوپراق واوستی جاملی چرچيوه ايله اورتيلی اوزون وآلچق صنديق: جامكان ايچنده اكيلير. ٥. جاملی بولمه: جامكانله آيرلمشدر .

جاملق { س. ١. جاملی چرچيوەلرله بولنمش ير، جاملی بولمه، يالكز بر قسمی آچيلوب قپانير جاملی بيوك قپو ويا پنجره: صوبه جاملغی. ٢. چيچك قيشلاغی، كوچك ليمونلق .

جاملی { ص. جامی اولان، جام طاقلمش : جاملی قپو.

جاموس { سث. عر. [فا. «كاوميش» دن معرب] مانده، صو صيغيری. ن.

جاموقه { س. مج. يلكنلرده صره صره قاصندی كه روزكارك شدتنه كوره يلكنك بر مقداری اونلرله طوپلانوب قاصيلير .

جامه { س. فا. روبه، اثواب، لباس، چماشير، ملبوسات.

جامه‌خواب { س. فا. يتاق. ن.

جامه‌دان { س. فا. ١. اثواب و چماشير وضعنه مخصوص صنديق ويا بيوك چانطه، صحارى. ٢. يتاق وضعنه مخصوص بيوك خرج .

جامه‌شوی { س. فا. چماشير ييقايان، چماشيرجی. ن. [«چماشير» لغت تركيەسی بوندن غلطدر اعتقاديله بو لغتی شو صورت غريبەدە يازانلرده واردر .]

جامه‌گاه { س. فا. اثواب وچماشير يری ويا اوطەسی، صويونوب كيينەجك محل. ن.

جان { س.فا. ١. انسان وحيوانك مابه الحياتی اولان وجسم ايله برابر شخصيتی تشكيل ايدن امر معنوی كه اولوملە جسمدن آيريلير، روح : تنده جان وار ايكن. ٢. ياشايش، حيات : جانی فدا ايدر. ٣. كوكل، يورك، قلب، دل : جانم ايستيور؛ جانی ايستميور؛ جانندن سويور. ٤. قوت، قدرت، زور : سنده هيچ جان يوقميدر؟ ٥. مج. روح كبی سوكيلی وعزيز، دوست، محب: جانم = دوستم، عزيزم؛ جانم برادر، جانم افندم = رجا ايدرم مقاملنده. || جان آتمق = ١. پك زياده آرزو ايتمك، كمال تهالكله ايستمك. ٢. زور قورتلمق، كوجله كندينی قورتارمق. || جان آجيتمق = وجعی موجب اولمق. || جان آجيسی، يوركلر آجيسی = پك آجيه‌جق شیء. || جان آزار = جان اينجيدن. || جان آلمق = اولدرمك، قتل ويااماته ايتمك. || جان آله‌جق ير = برايشك الك مهم ونافع جهتی : مسئلەنك جان آله‌جق يری اوراسيدر. || جان آور. با: جاناور. || جان اوی = معدەنك اوستی كه مركز حسياتدر. || جان باز. با: جانباز. || جان بخش = جان باغشلايان، جان باغشلارجەسنه انسانی ممنون ودلشاد ايدن، فراحلق ويرن. || جان جكر = سويشير احبا : بوراده هب جان جكرز. || جان چكيشمك = احتضارده اولمق. || جان چيقمق = اولمك، تسليم روح ايتمك : جان چيقمازدن تركه يازيليرمی؟ || جان خراش = صانكه جانی طيرمالارجەسنه تهييج ايدن، طيانلميه‌جق صورتده كدر ويرن. || جاندن، جان و يوركدن = كمال خواهش وآرزو ايله، جدی بر محبتله. || جانربا = كوكل قپان، دلربا || جانسپار = جانی فدا ايدن، فدا كار؛ جانسپارانه = فداكارانه. || جانستان = كوكل آلان، دلبر، دلربا. || جانسوز = جان ياقان، چوق كدر

واسف ویرن. || جان صیقمق = صیقنتدی یی موجب اولمق، اضطراب ویرمك؛ جان صیقلمق = مضطرب اولمق. || جانه صوصامق = کندینی تهلکه‌یه آتمق. || جانفرسا = جانك طیانه‌میه‌جغی. || جانفزا = جان باغشلایان، فرحفزا. || جان قالمامق = چوق کولمکدن بایلمق: کولمه‌دن کیمسه ده جان قالمدی، کیمده جان قالدی؟ || جان قورتارمق = هر کس کندی جانی تخلیص غائله سنه دوشمك: جان قورتاران یوقمی؟ || جان قورتارانلر = تخلیصیه هیئتی. || جان کداز = جانی اریدیرجه‌سنه بیزار ایدن. || ایکی جانلی = گبه قادین. || جانلی جنازه = غایتله لاغر وضعیف. || جان ویرمك = ۱. دیریلتمك، احیا ایتمك: جناب حق برآوج طوپراغه جان ویردی. ۲. اولمك، وفات ایتمك، تسلیم روح ایلمك. ۳. مج. پك زیاده آرزو ایتمك: زنکینلك ایچون جان ویریور. || جان هولیله = ایچ اوینایه‌رق، کمال خجالتله. || جانه یاقین = سویملی، قانی صیجاق. || جان جانه باش باشه = اطرافه باقغه میدان اولمامق صورتده کثرت ازدحام، غلبه‌لك. || جان یولداشی = رفیق.

جانّ { سذ. عر. جن طائفه‌سی: انس وجان.

جان اَریکی { س. یشیل ایکن ینیر کوزل بر جنس اریك. [وجه تسمیه‌سی آکلاشیله‌مدی.]

جانان { س. فا. ۱. معشوقه، محبوبه، دلبر. ۲. صو. دلداده‌ٔ اهل دل اولان وجود مطلق، محبوب العارفین: جانی جانانه تسلیم ایتدی.

جاناوار { س. [فا. « جان آور» یاخود « جانور » دن] ۱. ییرتیجی وحشی حیوان: طوفاندن اولکی غریب جاناوارلر. ۲. طرمرز، خنزیر: جاناوار رسمی. ۳. مج. پك غدار وقییجی آدم: اوانسان دکل عادتا بر جاناواردر.

جاناوارلق { س. ییرتیجی حیوان صفت وخصلتی.

جانور { ص. فا. [جان = روح. آوردن = کتیرمك] جانلی، روحلی، ذی روح. == س. حیوان. — با: جاناوار.

جانب { سذ. عر. ج: جوانب. ت: جانبین. [« جنب » دن] یان، طرف، جهت، سو: اوجانبدن؛ اونك جانبندن؛ جانبیندن = هر ایکی طرفدن؛ جوانب اربعه = درت طرف؛ فلانك جانب عالیلرینه = سوی والالرینه. — « جانب سنی الجوانب» کبی ترکیبات معنا سزدر؛ اولسه اولسه اسم تفضیل ایله « جانب اعلا الجوانب » دینله بیلیر. || لین الجانب = یکینمسی قولای، حلیم.

جانباز { س. فا. [جان = روح. باختن = اوینامق] ۱. تهلکه‌لی اویونلرده بولنمغله صانکه جانیله اوینار آدم: ایپ جانبازی = ایپده اوینایوب مخاطره‌لی مهارتلر کوسترن اویونجی؛ آت جانبازی = آتله اویونلرك انواعنی اجرا ایدن مهارتلی آدم. ۲. آت اوینادوب تعلیم وتربیه ایتمه‌ده ماهر بینیجی وآت آلوب صاتمغله مشغول آدم: جانبازدن برآت آلدم؛ جانبازلرك الینه دوشن آت آلنماز. ۳. مج. قورناز، حیله‌کار.

جانبازلق { س. ۱. ایپده ویا آت اوزرنده اویونلرك انواعنی اجرا ایدن آدمك مهارت ومشغولیتی. ۲. آت آلوب صاتمه تجارتی، آت مطره‌بازلغی. ۳. مج. حیله‌کارلق، قورنازلق.

جانبدار { س. فا. ع. اردونك بریاننده اولان فرقه ویا مفرزه. [پیشدار ودمداره مقابل.]

جانبی { ص. عر. ث: جانبیه. تث. بریانه منسوب ومتعلق. [فر. Latérale]

جانخراش { جانربا، جانسپار، جانستان وسائره. با: جان.

جاندار { ص. فا. [جان = روح. داشتن = طوتمق] جانلی، ذی روح، دیری، حی. == س. وقتیله ضبط وربطه ومحافظهٔ اسایشه مأمور آدم، ضبطیه نفری. [عساکر ضبطیه‌نك تشکلنده بونلره ویریلن «جاندار» اسمی بوندن اولوب، فرانسزجه « ژاندارمه » دن غلط دکلدر. الیوم مستعمل اولان بو لغت اجنبیه‌یه مستحق ترجیحدر.]

جانسز { ص. ۱. جانی اولمیان، بیروح، بیجان، جانی چیقمش، اولو: جانسز بریلان؛ جانسز بدن. ۲. جانلی اولمیان، غیر ذی روح: جانلی وجانسز نه‌قدر اسملر وار ایسه. ۳. پك

ضعیف وکوشك، قوتسز: جانسز بر آدم .

جانسزلق { س. ۱. روح فقدانی. ۲. ضعف، کوشکلك، قوتسزلك: بو جانسزلقله حالم نه اوله‌جق ؟

جانِشین { ص. فا. [جا = یر. نشستن = اوتورمق] برینك یرینه اوتوران، وکیل، قائممقام: او فلانك جانشینیدر.

جانغل { مه. جانغل جونغول = چاتره پاتره، طانغل طونغول.

جانغی { س. تق. مشاوره، کنکاش. صر.

جانفرسا { جانفزا. با: جان.

جانفس { س. اینجه پارلاق و اکثریا ایکی رنك ابراز ایدر ایپك قماش. = ص. بو قماشدن یاپلش: جانفس فیستان.

جانلاندیرمق { فتـ. ۱. جان ویرمك، دیریلتمك: حضرت عیسانك بر اولی یی جانلاندیرمش اولدیغی مرویدر. ۲. آیلتمق، کندینه کتیرمك: لقمان روحنی قوقلاتمغله درحال کندیسنی جانلاندیردی. ۳. تازه حیات ویرمك، شنلندیرمك، رواج ومعاملاتنی آرتدیرمق: دمیر یول خطلری آناطولی یی، آناطولینك تجارتنی جانلاندیردی.

جانلانمق { فل. ۱. دیرلمك، اعادهٔ حیات ایتمك: ایکی ساعت اولو حالنده قالدقدن صکره جانلاندی. ۲. آیلق، کندینه کلمك: بر قدح روم ایچمکله جانلاندی. ۳. تازه حیات بولمق، شنلنمك، رواج بولمق: ایشلین واپورلرك کثرتی سایه سنده اورانك تجارتی جانلاندی؛ اصول تدریسه آشنا معلملرك تکثری سایه سنده مکتبلرمز جانلاندی.

جانلی { ص. ۱. جانی اولان، ذی روح، زنده: جانلی حیوانه اذیت ویرمك کناهدر. ۲. قوتلی، زورلی: جانلی چوجق. ۳. معنالی، تأثیرلی: جانلی سوز.

جانوار { س. با: جاناوار.

جانوَر { ص. فا. جانلی، ذی‌روح، بر حیات. = س. فا. حیوان.

جانی { ص. سذ. عر. ث: جانیه. [« جنایت » دن سف.] قانوناً معین اولان افعال جناییه‌نك فاعلی، جنایت مرتکبی: جانیلر کبی پرانقه‌یه اورلمق؛ بونك یاپدیغنی بر جانی‌ده یاپماز.

جاو { س. با: جاغ.

جاوجاو { س. تلوه ایله یاپلش ساخته قهوه.

جاوِد { یاخود جاوید. و:

جاوِدان { یاخود جاویدان. و:

جاوِدانه { یاخود جاویدانه. و:

جاوِدانی { یاخود جاویدانی. ص. فا. دائمی، باقی، سرمدی، ابدی: حیات جاود، جاودانه، جاودانی = حیات سرمدیه.

جاورس { س. بغدای آراسنده بیتن بر جنس داری، قره‌جه داری.

جاوشیر { س. اوپوپوناقس ضمغی.

جاولاق { ص. ۱. چبلاق، آچیق: جاس جاولاق = چرچپلاق. ۲. توگسز، طاسلاق: باشی جاولاق = طاس قفالی، اصلع.

جاولاقلق { س. ۱. چبلاقلق. ۲. توگسزلك، طاسلاقلق.

جاومَق { فل. (اوق) نشاندن شاشمق.

جاوید { جاویدان، جاویدانه و جاویدنی. با: جاود و سائره.

جاه { سذ. عر. [فا. «گاه» دن] ۱. منصب، مقام، اعتبار: جم جاه = جمشید قدر عالی مقام. ۲. حرمت: بجاه سید المرسلین = فخر کائنات (صلعم) افندمزك حرمتنه. || حب جاه = منصب و مسند حبی.

جاهِد { ص. عر. [« جهد » دن سف.] جهد وسعی ایدن. ق.

جاهِل { ص. عر. ث: جاهله. جج: جهلاء، جهال، جهله. [« جهل » دن سف.] ۱. بیلمین، بیلمز، نادان، بیخبر: جاهل آدم. ۲. اوقومامش، علمدن محروم، امی: شو چوجغی اوقودوب جاهل براقمایك. ۳. تر. عو. کنج، تجربه‌سز، عجمی: او جاهل بر چوجقدر.

جاهِلانه { ص. فا. جاهله یاقیشیر، جهالتله واقع اولان: غیرت جاهلانه. = ح. جاهلکه، جاهلجه‌سنه: پك جاهلانه حرکت ایتدی.

جاهِلك { س. ۱. بیلمزلك، نادانلق: جاهللك عفو

اولنماز بر قصور در. ٢. علمدن محروميت، اوقومامش آدمك حالى. ٤. عو. كنجلك، عجميلك، تجربه‌سزلك : جاهلك اثرى .

جاهِلى { صه. عر. ث : جاهليه. ١. جاهله منسوب و متعلق : غيرت جاهليه. ٢. ظهور اسلامدن اولكى كفر وضلالت دورينه متعلق : شعراء جاهليه .

جاهِلِيَّت { سش. ١. جاهلك، جهل، نادانى : جاهليت علامتيدر. ٢. ظهور اسلامدن اولكى حال، خلقك كفر و ضلالتده بولندقلرى زمان : زمان جاهليتده؛ جاهليت شعراسى. [باشليجه عربلر حقنده مستعملدر.]

جاى { س. فا. با : جا .

جايدِيرمَق { فتـ. واز كچيرمك، دونديرمك: كنديسنى او فكردن، او نيتدن جايديردم .

جاپر { مه. مكرر قوللانيله رق بر شيئك سرعت و شدتله ياندیغنى ويا ييرتلديغنى تصوير ايدر : جاپر جاپر ياندى؛ جاپر جاپر يرتدى .

جاير { صه. عر. [« جور » دن سف.] جور واذيت ايدن. ث.

جاپردامَق { فل. ١. يانان ويا ييرتيلان شيئك كبى سس چيقارمق، جاپر جاپر يانمق ويا ييرتلق. ٢. آچيلوب قپانيركن آجى بر سس چيقارمق : قپو جاپردامق .

جائز { صه. عر. [« جواز » دن سف.] ١. ايشلنمه سنده بأس اولميان، اجراسى امر ويا نهى اولنميوب مجاز اولان، مساعده‌لى، رخصتلى : عذر حالنده نيتله نماز قيلمق جائزدر. ٢. ممكن، قابل : جائزدركه بوكون كلسين .

جائِزه { سش. جم: جوائز. [« جواز » دن سف. ث.] تقديم اولنان بر شعره ويا ديكر بر تقدمه‌يه مقابل ويريلن عطيه : برمكيلر شعرايه پك آغر جائزه‌لر ويررلردى .

جائِع { صه. عر. ث : جايعه. [« جوع » دن سف.] آجيقان، آچ. ث.

جايگاه { س. فا. [جاى = ير. گاه = مقام] مقام، محل، محل مخصوص .

جايگير { صه. فا. [جاى = ير. گرفتن = طوتمق] ير طوتان، يرلشن، مقرر، پايدار : بينمزده جايگير اولان ود و مصافات اقتضاسنجه .

جايِق { فل. واز كچمك، دونمك، صرف نظر ايتمك : بن او نيتدن جايدم؛ بازارلقدن جايدى .

جَب { س. با : جيب .

جُبّ { سذ. عر. ١. قويو، صهريج. ث. ٢. وقتيله زندان كبى قوللانيلان چقور، صوسز قويو.

جَبّار { صه. عر. جم : جبابره. [« جبر » دن سمب.] ١. قوت وقدرت وعظمت وجبروت صاحبى. [صفات اللهدندر.] ٢. قوه جبريه استعمال ايدن، جبر وغصب و ظلم ايدن: چنكيز خان جبار برآدم ايدى؛ تيمورلنك جبابره دن ايدى. ٣. هـ. برج ثورك قربنده بيوك بر كوكب ثابت. [فر. Orion]

جَبّارانه { ص. ح. فا. جباره يا. قيشه‌جق صورتده.

جِبال { سذ. جم. عر. فد : جبل. با : جبل .

جَبان { صه. عر. [« جبانت » دن صش.] قورقاق، يوركسز، اودلك .

جَبانَت { سش. عر. قورقاقلق، جسارتسزلك .

جِبايَت { سش. عر. اوقاف وارداتك [وعربيدن نقلاً لسانمزده‌دخى هرنوع وارداتك] تحصيلى، جابيلك .

جَبخانه { س. [اصلى « جبه خانه » = زره وسائره حفظنه مخصوص محل] ١. باروت و سائر اسلحهٔ ناريه لوازمنك وضع وحفظ اولنديغى ير : جبخانه‌نك محافظه‌سنه مأمور؛ ٢. اسلحهٔ ناريه لوازماتى : جبخانه آرابه‌سى، جبخانه صنديغى .

جَبر { سذ. عر. ١. زور، قهر، زورلامه؛ استعمال جبر ايتدى؛ جبر ايله مالنى آلدى؛ جبر نفس ايتمك = كنديني زورله ضبط ايتمك. ٢. قيريق وياچيقيق كميكى باغلايوب يرينه كتيرمه، بايپشديرمه. ٣. على الاطلاق تعمير، مرمت، اصلاح. ٤. حسابك دقيق قواعدندن وعلى‌الخصوص معادله وتفرعاتندن بحث ايدن علم كه علوم رياضيه‌دن اولوب هندسه وهيئت و سائر فنونده الزمدر؛ جبر عادى = بو علمك مباديسى؛ جبر اعلا =

بونك اك دقیق مسائلندن بحث ایدن منتهاسی. || جبر خاطر= خاطری قیریلان بر آدمك کوکلنی آلمه || جبر مافات = فوت اولان بر شیئه بدل بشقه بر شیٔ قزانوب متسلی اولمه.

جَبراً { ح. عر. زورله، قوۀ جبریه استعمالیله، رضاسنی استحصال ایتمکسزین: مالنی جبراً الندن آلدی؛ یازدیغی سندی کندیسنه جبراً امضا ایتدیردی.

جَبرائیل { یاخود جبریل. سخ. (عبرانیجه دن) کروبیون دینان ملائکهٔ مقربینك بری اولوب، رسل کرامه من طرف الله وحی تنزیل وتبلیغ ایتمکله موظفدر.

جَبَروت { سذ. عر. کبر، عظمت، جلال. (اللهه مخصوص اولوب، انسانه یاقیشمدیغیچون، عباد حقنده آنجق ذم نیتیله قوللانیلیر.) || عالم جبروت= لاهوت، ملکوت السماء.

جِبره { یا جبره. س. صوینی آلنان اوزوم وسائر میوه پوصه‌سی؛ جبره راقیسی = اوزوم پوصه سنك تقطیرندن چیقان دوز راقی.

جَبری { ص. عر. ث: جبریه. («جبر» دن سمن.) ۱. زورله اجرا اولنان، جبراً یاپدیریلان: جبری بر معامله؛ معاملهٔ جبریه. ۲. علم جبره منسوب ومتعلق: اشارات جبریه. ۳. ارادهٔ جزئیه‌یی منکر اولان جبریه مذهبنه منسوب وتابع. بو معنا ایله جمع: جبریون.

جِبریل { سخ. با: جبرائیل.

جَبریّه { سذ. عر. ارادهٔ جزئیه‌یی انکار ایدن بر مذهب.

جِبس { سذ. عر. (یو. Γύψος) آلچی طاشی.

جَبَل { سذ. عر. جمع: جبال. طاغ. || م. جبل طارق = سبته بوغازی وبو بوغازك اسپانیه جهتنده‌کی شهرمستحکم که انکلیزلرك النده‌در. (مشهور طارق بن زیادك اسمیله مسمادر.) || جبل لبنان = سوریه‌ده مستقل وممتاز برسنجاق که بیروت‌شهری اطرافنده‌در. || جبال متسلسله، سلسلهٔ جبال = زنجیر کبی اوزانان طاغلر صره سی: قافقاس سلسلهٔ جبالی.

جِبِلّت { سذ. عر. یارادلیش، خلقت، طینت، نهاد، طبیعت، خوی: برآدمك جبلتی کوتی اولورسه تربیه ایله اصلاح اولنه‌ماز. (جبلیت دینه‌ملی.)

جبل لوقوم { س. مور بر جنس یاقوت.

جَبَلی { ص. عر. ث: جبلیه. («جبل» دن سمن.) طاغه منسوب ومتعلق.

جِبِلّی { ص. عر. ث: جبلیه. («جبلت» دن سمن.) خلقی، طبعی، یارادلیشده اولان: بو حال او آدمده جبلیدر.

جُبّه { سذ. عر. علمیه قیافتنده بینش آلتنه کییلن اوستلك لباس که طارجه اولوب بونك قیصه‌سنه آبدستلك دیرلر.

جَبه { س. فا. زره، جوشن، پوصات.

جَبه پوش { ص. فا. زره کیین، زرهلی (عسکر).

جَبه جی { س. اسکی عثمانلی اردوسنك زرهلی صنفنه منسوب عسکر؛ جبه‌جی باشی= بو صنفك رئیسی.

جَبه خانه { س. فا. با: جبخانه.

جَبه لی { جبه لو. س. ۱. تیمار اصحابنك یدك کوتوردکلری مسلح وزرهلی عسکر. ۲. قافله‌یی محافظه‌یه مأمور سواری.

جَبهه { سذ. عر. ۱. آلن، ناصیه: جبهه سای = آلنی سورن. ۲. بر بنا وسائره‌نك اوك طرفی، آلنی: قیشله‌نك جبهه‌سی شرقه متوجهدر. ۳. ع. اوردونك اوك طرفی، اوکده‌کی قسمی؛ جبهه حرکاتی، مدافعه‌سی، هجومی.

جَبهی { ص. عر. ث: جبهیه. («جبهه» دن سمن.) تش. آلنه منسوب ومتعلق.

جَبیره { سذ. عر. جمع: جبایر. جرا. قیریق تخته‌سی.

جَبین { سذ. عر. آلن، ناصیه، جبهه: چین جبین = آلن بروشقلری.

جَبین { صذ. عر. («جبانت» دن صش.) قورقاق، یورکسز، اودلك.

جِبین { س. سیوری سینك و ناتارجق کبی صوقوب یاقه‌رق راحتسز ایدن اوفاق سیککلرك اسم عمومیسیدر.

جِبینلك { س. ۱. سیوری سیکك و امثالی موذیاتدن محافظه ایچون یتاغك اوستنه آچیلان تولدن اورتی، ناموسیه. ۲. سیوری سیکك وسائر موذیات بجمی اولان سوپروندیلك وباتاقلق محل.

جثه { سذ. گوگده، بدن، جسم، قالب: عظیم الجثه = ایری گوگده‌لی .

جثه‌لی { صـ. گوگده سی بیوك، جسیم، ایری .

جحد { سذ. عر. انکار، بر شیئی بیلمدیکنی بیان و دعوی ایدیش. ‖ د. (صرف عربیده) جحد مطلق، جحد مستغرق = لم ولما حرفلریله منفی اولان فعل مضارع که ماضیٔ منفی معناسنی افاده ایدر. [« جحد » ماده‌سندن عربیده مصدر اولان « جحود » کلمه‌سنی صفت مشبهه عد ایدوب‌ده، یهودا بن یعقوب (عم) ه منسوب « یهودی » نك عجمجه سی اولدیغی معلوم اولان « جهود » وبونك ترکجه غلطی اولان « چیفیت » تعبیرلرینی بوندن غلط صانمق بیوك بر اثر جهالتدر.]

جحیم { سذ. عر. جهنم، طامو: نار جحیم .

جدّ { سذ. عر. ج: اجداد. پدر ویا والده‌نك پدری، بیوك پدر، بیوك آتا، دده. ‖ جداعلا = بر سلاله‌نك باشی اولان ذات: سلاطین عثمانیه‌نك جداعلاسی سلطان عثمان خان غازی حضرتلریدر. ‖ جد بجد = سلاله‌جه، اسکیدن سلالهٔ انتقال ایده‌رك. ‖ اباً عن جدٍ = بابادن بابایه، ارثاً .

جِدّ { سذ. عر. ۱. چالیشوب چبالامه، جهد، سعی، غیرت. ۲. جدیلك، هزلك ضدی.

جِدّاً { ح. عر. کرچکدن، حقیقةً، هزل و لطیفه طریقیله اولمیه‌رق، جدی اوله‌رق: او آدم جداً عالمدر .

جُدا { صـ. فا. آیری، آیرلمش، فرقته دوچار، آیریلغه دوشکون: احبا واقرباسندن، وطنندن جدا دوشدی .

جدار { سذ. عر. ۱. دیوار، حائط. ۲. تش. ایکی یری آیران زار، حجاب .

جِدال { سذ. عر. [« جدل » دن مصـ. مفاعله] ۱. غاوغا، جنك، محاربه: عمرینی جنك وجدال ایله چکیردی. ۲. شدتلی مباحثه، منازعه، نزاع: آرالرنده بر جدال آچلدی .

جِداو { س. آتك ایکی اوموزی آره‌سی، ایکی اوموزینك باشی؛ جداو یاره‌سی = یاغر .

جَداوِل { سذ. ج. عر. فد: جدول. با: جدول .

جَدَری { سذ. عر. ط. چیچك علتی؛ جدریٔ کاذب صو چیچکی؛ تلقیح جدری = چیچك علتنه مبتلا برآدمك چیباننددن آلنمش جراحتله اولنان آشی. [اینکدن اولورسه تلقیح بقری دینلیر.]

جَدع { سذ. عر. جرا. بورن و قولاق کبی بر عضوك قطعی .

جَدَل { سذ. عر. بحثده غاوغا ایتمه، نزاع، منازعه؛ علم جدل = منطقه تطبیقاً مباحثه و معارضه علمی، علم آداب البحث.

جَدوَل { سذ. عر. ج: جداول. ۱. طبیعی و یا صنعی صو آرق، قنال: سویش جدولی. ۲. چیزکی وصره‌لری اولان و خانه‌لره منقسم دفتر ویا کاغد: بر جدول چیزمك. ‖ جدول تخته‌سی = طوغری چیزکیلر چیزمکه مخصوص دوز تخته .

جَدّه { سش. عر. بیوك آنا، بیوك والده، پدر ویا والده‌نك والده‌سی .

جَدْی { سذ. عر. ۱. کچی یاوریسی، اوغلاق. ۲. هـ. بروج اثنا عشردن بر برج که شمس بوکا کانون اولك طقوزنده کیرر. ‖ مدار جدی = بو برجه موازی اوله‌رق سماده وارضك اوزرنده بر خط مفروض که اقالیم حاره ایله جنوب جهتنده‌کی اقالیم معتدله‌یی آیروب = کونشك جنوبه طوغری الك آشاغی‌یه واردیغی درجه‌یی کوستریر. مقابلی: مدار سرطان .

جِدّی { صـ. عر. ث: جدیه. ج: جدیات. حقیقی، صحیح، هزل ولطیفه قبیلندن اولمیان: جدی آدم، جدی سوز. == ج: جدی ومهم افعال واقوال: جدیاتله اوغراشیور .

جَدید { صـ. عر. ث: جدیده. ۱. یکی، قوللانلمامش، نو، مجدد: لباس جدید. ۲. ظهور وحدوثندن چوق وقت کچمه‌مش، نو ظهور: کشف جدید .

جَدیر { صـ. عر. [« جدور » دن صش.] لایق، شایان، شایسته، سزاوار .

جُذام { سذ. عر. مسکین علتی.

جَذب { سذ. عر. کندینه چکمه، جلب، نفسله چکمه: او طرفه طوغری بر قوهٔ معنویه جذب ایدیور؛ طلومبه صویی جذب ایدر .

جَذبه { سٔ. عر. اهل حال او- لانلرك من طرف الله جذب اولنه‌رق استغراق ووله وحيرته طالمه‌لرى، مجذوبيت : جذبه حا- لنده سويلديكنى بيلمز .

جَذر { سند. عر. ج : جذور. ١. كوك، اصل، بيخ. ٢. ر. كندى مثلنه ضرب اولنمغله بر عدد حاصل ايدن رقم، مثلا ٣ عددى ٩ عددينك جذ- ريدر؛ جذر مربع = بو وجهله بركره ضرب اولنان رقم؛ جذر مكعب = ايكى دفعه ضرب اولنمغله بر عددى حاصل ايدن رقم، مثلا ٣ رقمى ٢٧ عددينك جذر مكعبيدر؛ جذر تام = بو وجهله كندى كندينه ضرب او- لنمغله بر عددى حاصل ايدن رقم؛ جذر اصم = كسرسز اوله- رق عدد مطلوبى حاصل ايده- مين رقم، مثلا ١٣ عددينك جذر تامى اولميوب بونك جذ- رينه جذر اصم ديرلر .

جَذع { سند. عر. نبا. اشجارك ساقى .

جُذور { سند. ج. عر. فد. جذر. نبا : جذر .

جَذوه { ياخود جزوه. س. قهوه پيشيرمكه مخصوص قولپى اوزون معروف كوچوك قاب: جذوه‌يى سورمك = قهوه پيشير- مك اوزره بونى آتشه قومق. [« ذ » ايله يازلمسى عربيده آتش قورى ويارى يانمش او- دون ديمك اولان « جذوه » دن مأخوذ اولمسى احتماله مبنى اولسه كركدر .]

جُذَير { سند. عر. [« جذر » مصغرى] نبا. اينجه كوك، كوك دالى .

جَر { س. ١. اوچوروم، چوقور، يار، جار. ٢. قلعه اطرافنده قازلمش خندق .

جر { مه. خفيف كورلدى‌يى تصوير ايدوب مكرر قوللانيلير: جرجر ايتمك = چوق سويلمك .

جَرّ { سند. عر. ١. چكمه، سو- روكله : آرابه‌يى بيكير، صپا- نى اوكوز جر ايدر. ٢. كنديته طوغرى چكمه، جذب، جلب: جر منفعت. ٣. طلبهٔ علومك شهور ثلثه‌ده امامت و وعظ وسائر بوكبى وظائفى ايفا ايده‌رك نفقه‌لرينى طوپلامه‌لرى. [بو معنى عربيده اوليوب ايكنجى معادن آلنمشدر.] ٤. د. [نحو عربيده] اسمك احوال اربعه- سندن برى كه علامتى حركه‌لى اعرابده كسره وحرفلى اعرابده (ى) در. [كوفيون عندنده «حفض» دينلير. — جرى ايجاب ايدن عامله «جار» وقبول ايدن معموله « مجرور » ديرلر.] || حروف جر = [نحو عربيده] داخل اولدقلرى اسمى مجرور ايدن حرفلر كه با، من، الى، على، ل، ك، عن وسائره‌در. [حروف الصاق دخى دينلير.] || جراثقال = ثقلتلرك جر ورفعندن وسائر احوالندن بحث ايدن فن كه علوم رياضيه‌دن معدود در. [لفظ يونانى ايله «فن ميخانيكى» دخى دينلير.]

جَراب { سند. عر. طغارجق. ف. || نبا. و تش. طوربه كبى محفظه‌لره اطلاق اولنور .

جُرأت { سٔ. عر. يكيتلك، جسا- رت. قورقميه‌رق ايلري‌يه آتلمه : قارشى طورمغه جرأت ايتدى؛ قارشيسنده لقردى سويلمكه جرأت ايده ميور. || جرأت ياب = جسارت ايدن، طاو- رانه بيلن : بنى مدافعه‌يه جرأتياب اولدى .

جُرأتلى { ص. جسور، يكيت، طاورانه بيلن : جرأتلى آدم .

جَرّاح { سند. عر. [«جرح» دن سمب.] ياره‌لره وامراض خارجيه‌يه باقان وعمليات اجرا ايدن طبيب. [فر. Chirurgien]

جِراحت { سٔ. عر. ١. ياره. [طب عربى اصطلا- حنده تازه بيچاق ياره سى كبى جراحتسز اولان ياره‌يه مخصوص اولوب، جرا حتليسنه « قرحه » ديرلر.] ٢. جراحلق علمى، فن جراحى. [هر ايكى معنى ايله لسانمزده چوق مستعمل دكلسه- ده شايان استعمالدر.]

جَراحت { س. ايريك معناسيله لسانمزده كثير الا- ستعمال ايسه‌ده، عربى اوليوب، لغت آنفه‌دن غلطدر. || جراحت باغلامق = ايريك طوتمق، اريكلنمك، ايشلمكه باشلامق .

جَراحتلانمق { فل. (ياره) جراحت باغلا- مق، ايريك طوتمق، ايشلمكه باشلامق .

جَراحتلى { ص. ايريكلى، ايشلر (ياره) .

جَرّاحلق { س. جراح فن و صنعتی، فن جراحی، جراحت : جراحلق بو صوك سنه‌لرده چوق ترقی ایتدی؛ کویلرده جراحلق ایدیور.

جِراحی { ص. عر. ث: جراحیه. جراحته یعنی فن جراحی‌یه وجراحلغه منسوب ومتعلق: عملیات جراحیه، فن جراحی. [جیمك فتحی وراء مشدده ایله قرائتی غلطدر.]

جَراد { سذ. عر. [اسم جنسدر.] ١. چکرکه. ژ. ٢. مج. یغماکران کروهی: جراد منتشر. || جراد البحر = تکه دینلن دکیز حیوانجغی. بوکا قنادلی برنوع بالق دینلرده واردر.

جَرّار { سذ. عر. [«جر» دن سمب.] ١. مطلقا پاره‌طوپلامق ایچون کندینه برقیافت‌ویرمش دیلنجی. ٢. مج. عارسز وقوغلمقله کیتمز دیلنجی. = ص. سوروکلدیکی ارزاق و مهماتی چوق اولان، کثرتلی، غلبه‌لکلی: جیش جرار، لشکر جرار.

جَرّارلق { س. جرار ایشی، دیلنجیلك: جرارلغی صنعت ایدنمشدر.

جِرانته { س. [ایتا. Girante] مج. پولیچه‌یی دور و حواله ایدن شخص.

جَرائِد { سش. جم. عر. فد: جریده. با: جریده.

جَرائِم { سش. جم. عر. فد: جریمه. [زعم اولندیغی کبی «جرم» ك جمعی دکلدر.]

جَرَب { سذ. عر. اویوز علتی. || ط. جرب الاجفان، جرب العین = کوز قپاقلرینك ایچ طرفنده چیقان سیویلجه‌لر؛ جرب الامعاء، جرب الکلیه = باغرصاقلرده و بوکرکلرده چیقانلری.

جَربُزه { سذ. عر. بو لغت عربیده حیله‌کارلق، عیارلق وقور نازلق کبی مذموم بر معنی ایله مستعمل اولدیغی حالده، لسانمزده بجریکیلك وناطقه پردازلق کبی ممدوح بر صورتله استعمال اولنیور: او آدمك چوق علمی یوغیسه‌ده جربزه‌سی قوتیله هر ایشده موفق اولور.

جَربَزه‌لی { ص. ناطقه‌لی، بجریکلی: جربزه‌لی آدمدر.

جربوغه { س. ١. بر جنس چول صیچانی، عر. یربوع. ٢. مج. جیلیز چوجق.

جَرَبی { ص. عر. ث: جربیه. ط. اویوزه منسوب ومتعلق.

جرتاوی { ص. بوش شیئلرله تفخر ایدن.

جرتلاتمق { یاخود جرلاتمق. فتـ. بر بوجك وساره‌یی جرت‌ایتدیروب‌اوتدیرمك.

جرتلاق { ص. بوش شیئلرله تفخر ایدن، خود پسند.

جرتلامق { یا جرلامق. فل. ١. بوجك کبی جرجر ایتمك، زرلامق، اوتمك. ٢. مج. کوزه‌لك ایتمك.

جرجر { مه. با: جر. = س. اوراق بوجکی. = ص. مج. کوزه، چوق سوبلر.

جَرح { سذ. عر. ١. یاره‌لامه: بیچاقله جرح ایتدی؛ جرح وقتل ایله متهم. ٢. چوریتمه، رد ایتمه، قبول ایتممه: دعواسنی، شاهدلرینی جرح ایتدی.

جَرحی { ص. عر. ث: جرحیه. یاره‌لامغه متعلق: علائم جرحیه.

جرذوال { س. اوزون واوجی دمیرلی جرید.

جرذواللی { ص. جردوال دینلن اوزون جریدله مسلح (عسکر).

جَرده‌جی { س. حجاج قافله‌سنی محافظه‌یه مخصوص مزراقلی عربان عسکری.

جَرَس { سذ. عر. حیوانك بوینه آصیلان چنغراق.

جُرعه { سش. عر. بریوتوم ایچیله‌جك شیء وعلی الخصوص باده.

جرلاق { ص. باتار وآجی سسلی کوزه. = س. ١. اوجاق چکرکه‌سی. ٢. بر نوع قارغه.

جرلامق { جرلاتمق. با: جرتلامق، جرتلاتمق.

جرلاتمق { فل. زرلاتمق، باتار وآجی بر سسله کوزه‌لك ایتمك، طاتسز درلاتمق.

جرلایق { س. قیرده اولور کوچك بر آو قوشی.

جرلدامق { فل. کوزه‌لك ایتمك.

جِرم { سذ. عر. جم: اجرام. [جیمك ضمیله قرائتی غلطدر.] ١. غیر ذی روح جسم: اجرام فلکیه، اجرام سمائیه = کوکده ثوابت وسیارات وپیکار وسائر اجسام. ٢. بیوکلك، حجم: جرمی نه قدردر؟

جُرم { سذ. عر. [بونك جمعی مقامنده «جریمه» نك جمعی اولان «جرائم» قوللانیلیور.] قباحت، کناه، سوچ: بنم جرمم نه ایدی که بو قدر چکیورم؟ || حقـ. قانون جزانك

امر ایتدیکنی یاپماق ونهی ایتدیکنی یاپمق صورتیله ایدیلن حرکت که جنایت، جنحه، قباحته منقسمدر.

جَرَم { سذ. عر. آیرلمه، انفکاك. [یالکز قوللانلیوب «لا» ایله برابر استعمال اولنور:] لاجرم = شبهه‌سز، البته، مطلقاً.

جُروف { سذ. عر. مع. معدن پوصه‌سی.

جَرِیء { ص. عر. [« جرأت » دن صش.] جرأتلی، کوزی قورقماز، جسارتلی، یکیت: بر مرد جری. || جریء اللسان: سربست سوز سویلین. || جریء القلم = سربست یازان.

جَرَی { یاخود جرا. فل. [«جریان» دن ماضینك مفرد مذکر غائبی اولوب «آقدی» معناسیله یالکز شو تعبیرده قوللانیلیر.] ماجری = کچن، وقوع بولان شیء، وقعه، کچمش: بینلرنده بر ماجری اولمش؛ اونلرك بر ماجرالری واردر.

جَرَیان { سذ. عر. ۱. آقمه، آقندی، صویك جریانی؛ آناطولیده جریان ایدن قزیل ایرماق؛ جریان هوا. [بو دخی ترکجه دکلسه‌ده «قوراندر» دن اهوندر.] ۲. کچمه، مرور، کذر: زمانك جریانی؛ جریان ایتمکده اولان تموز آینده. ۳. وقوع، واقع اولمه، حدوث: آرالرنده برمنازعه جریان ایتمش؛ وقوعاتك صورت جریانی.

جَریب { سذ. عر. ۱. عربستانده مستعمل برنوع اولچك. ۲. طول وعرضی ٦٠ آرشین اراضی اولچیسی.

جُرَیحه { س. یاره معناسیله لسانمزده قوللانیلوب، مجروح معناسیله جریحه‌دار دخی دینیلور. سه‌ده عربیده یاره‌یه جیمك ضمیله « جرح » و « قرحه » دینلوب، « جریحه » لغتی اصلا مسموع دکلدر.

جِرید { س. کوی وچوکان اویونی، وقتیله آتله واوجی داز مزراقلرله اوینانیلان اویون: جرید اوینامق. || مج. قاره‌لر جرید اوینایور = بو حیوان مضرك کثرتندن کنایه‌در. [اصل عربیده یاپراقسز خرما آغاجی دیمك اولوب، آکلاشلدیغنه کوره بو اویون ابتدا اویله داللرله اوینانیلیرمش.]

جَریده { سذ. عر. جه: جرائد. ۱. وقتیله خراج تحصیلدارلرینك اراضینك مساحه‌سنی یازدقلری کاغد ویادفتره دینیلیردی، که بوکونکی احتیاجه کوره آوروپاده مرعی اولان «قاداستره» یه تطبیق وتخصیصی پك مناسبدر. ۲. مؤخراً وقایع مهمه‌یی قید ایتدکلری ورقه‌یه اطلاق اولنوب، بو مناسبتله مملکتمزده ایلك ظهورنده غزته‌یه بو نام ویرلمش ایسه‌ده، بوکون همان متروك اولوب، یالکز بعض غزته‌لر اسملرینك ترکیبنه کیرر: جریدهٔ عسکریه، جریدهٔ بحریه، جریدهٔ طبیه کبی. ۳. دوائر رسمیه‌نك بعض بیوك دفترلرینه اطلاق اولنور.

جِریق { س. اوفاق باقر سکه، فلس احمر. [آوستریانك وقتیله بورالرده متداول بولنمش بویله برسکه‌سی اسمندن مأخوذدر.]

جَرِیمه { سذ. عر. جه: جرایم. [« جرم » دن صش. ث. — تر. زبانزدی: جرمه.] ۱. صوچ، قباحت، کناه. ۲. [لغت مولده] جزای نقدی، تضمین: جریمه‌سنی چکمك.

جِز { یاخود جیز. د. ات واوکا مشابه شیئلرك یانارکن چیقاردیغی سسی تصویر وتقلید ایدر: یورکم جز ایتدی. || جز بز کبابی = اسقره‌ده آزپیشن بریان.

جُزْء { سذ. عر. جه: اجزاء. [« جزؤ » یازلمق اقتضا ایتمز.] ۱. برکلك مرکب اولدیغی اقسامدن بهری، کل مقابلی. ۲. قسم، پارچه، بولوك. ۳. قرآن کریمك منقسم اولدیغی اوتوز اجزاء شریفه‌نك بهری: عم جزئی، تبارك جزئی. ٤. ال یازیسیله محرر کتابلرك بهری، اون یاپراق یعنی ۲۰ صحیفه‌دن عبارت بلوکاری. ٥. کتب مطبوعه‌نك بر دفعه‌ده طبع اولنان سکز یا اون آلتی ویاخود اوتوز ایکی صحیفه‌سی ویاخود پارچه پارچه نشر اولنانلرینك بهر پارچه‌سی: جزء جزء نشر اولنیور؛ قاچنجی جزئی چیقدی؟ || کیم. جزء فرد=برجسمی ترکیب ایدن وهربری آیری اولوب مجرد قوهٔ جاذبه ودافعه یاردیمیله بربرینی طوته‌رق بیتشیك کبی کورینن ذراتك بهری. || جزء لایتجزی= فلسفهٔ قدیمه‌ده هر جسمك آرتق تقسیم قبول ایده‌میه‌جك درجه‌یه واران ذرهٔ صغیره‌سی. = جه. بك:

اجزاء. || اجزاء شریفه = قرآن کریمك اوتوز جزئی.

جَزاء { سذ. عر. [عربیده کرك ایی وکرك کوتی قارشیلق معناسنه کلوب مکافاة یرینه دخی استعمال اولنورسه‌ده، لسانمزده یالکز کوتیلکه قارشیلغه حصر اولنمشدر.] ۱. جرم وقباحت وجنایت صاحبنه کرك دنیاده وکرك آخرتده ایدیلان مقابله، عقوبت، عذاب: جزا ویرمك = مستحق اولانك جزاسنی ترتیب واجرا ایتمك؛ الله جزاسنی ویرسین = بد دعا؛ جزاسنی بولمق، جزایه اوغرامق، جزا چکمك، جزا کورمك = جزایه دوچار اولمق؛ جزای سزا = استحقاق اولنان جزا؛ قانون جزا = مجازات درجاتنی تعیین ایدن قانون؛ محکمهٔ جزا = محکمهٔ جنایت، جنحه وقباحت افعالنه باقان محکمه؛ جزاء نقدی = برقباحته قارشی صاحبنك ویرمکه قانوناً مجبور اولدیغی آقچه، جریمه؛ روز جزا = قیامت کونی، محشر کونی. ۲. د. بری دیکرینه معلق اولان ایکی جمله‌دن مرکب کلامك ایکنجیسی که «جواب» دخی دینلوب دیکری «شرط» تسمیه اولنور: «خبر ویررسه‌کز کلیرم» کلامنده «کلیرم» جمله‌سی جزا و «خبر ویررسه‌کز» جمله‌سی شرطدر.

جَزاءً { ح. عر. جزا اوله‌رق، مجازاة اولمق اوزره.

جَزّار { سذ. عر. [«جزر» دن سمب.] قصاب. = ص. مج. غدار، خونخوار.

جَزالاندیرمَق { فتـ. جزا ویرمك، مجازاته اوغراتمق، محکمه‌جه جزاسنی تعیین ایتمك.

جَزالانمَق { فل. جزا کورمك، جزایه اوغرامق.

جَزائِر { سذ. جمـ. عر. فد: جزیره. || با: جزیره = فد. م. آفریقی شمالیده وقتیله مغرب اوسط دینلن ومغرب اقصی ایله تونس آراسنده واقع اولان مملکت وبونك مرکزی اولان شهر. || جزایر بحر سفید = آطه‌لر دکیزنده‌کی عثمانلی آطه‌لری که ینه بو نامله بر ولایت تشکیل ایدیورلر.

جُزدان { سذ. فا. [اصلی: جزءدان: عر. جزء = م. فا. دان = ادات ظرفیت.] اوراق وضعنه مخصوص کتاب قابی شکلنده ویا چانطه‌یه مشابه اشکال مختلفه‌ده محفظه، که حجمنه کوره جیبده ویا الده طاشینیر.

جَزر { سذ. عر. بحر محیط ایله طوغریدن طوغری‌یه اولنکه اختلاطده بولنان دکیزلرده کرهٔ قمرك تأثیریله دکیز صوینك هرکون ارتفاع کسبیله قره‌یه طوغری اوزاندقدن صکره اینوب کری‌یه چکلمسی. [مقابلی اولان اوزانمق فعلنه «مد» دینیر.] دکیزك مد و جزری.

جِزر { مه. ات واوکا مماثل شیئلرك شدتله یانارکن چیقاردقلری سسی تصویر وتقلید ایدر: جزر جزر یاندی.

جِزردامَق { فل. یانارکن ویا قیزاریرکن جزر جزر ایتمك، جزر جزر یانمق ویا قیزارمق.

جَزَل { سذ. عر. د. عروضده «متفاعلن» جزئنك دردنجی حرفی اسقاط وایکنجیسی اسکان اولنه‌رق «مفتعلن» قالمسی وبویله جزئلردن مرکب وزن: بحر جزل.

جزلاتمَق { فتـ. جز ایتدیره‌رك یاقمق.

جزلامَق { فل. جز ایده‌رك یانمق.

جَزم { سذ. عر. ۱. کسمه، قطع. || ۲. قطعیاً قرارلاشدیرمه، قرار قطعی ویرمه، قویاً عزم ونیت ایتمه: بو سنه حجه کیتمکی جزم ایتدم. ۳. د. نحو عربیده فعل مضارعك آخری ساکن اولمه، مجزوم اولمه، حالت جزم. [بونی ایجاب ایدن عامله «جازم»، وقبول ایدن معموله یعنی مضارعه «مجزوم» دیرلر.] ٤. سکون وحرکه‌سزلك علامتی اولان (°) اشارتی.

جُزؤ { سذ. عر. با: جزء.

جَزوه { سـ. با: جذوه. [«جزوه» املاسی مرجحدر.]

جَزیره { سذ. عر. جمـ: جزایر. هر طرفی صو ایله احاطه اولنمش قره، آطه: ردوس، ساقز جزیره‌سی؛ جزایر بحر سفید، جزایر بحر محیط؛ جزایر خالدات = قناریه آطه‌لری. = سخ. م. دجله ایله فرات مجرالری آرالرندکی خطهٔ واسعه که دنیانك اك منبت بری ایکن همان خالی وخراب برحالده بولنیور. || شبه جزیره، نیم جزیره = یاری آطه، یالکز بر جهتدن

قره‌یه متصل آطه: بالقان شبه جزیره‌سی، موره شبه جزیره‌سی. || جزیرة العرب = عرب شبه جزیره‌سی. [عربیده شبه جزیره‌یه‌ده اکثریا جزیره دیرلر.]

جزیق { س. قویروق یاغنك قیقرداغی. — ص. جیزلایان، حس ایدن، حساس.

جزیل { ص. عر. ث: جزیله. [«جزل» دن صش.] چوق، بول، کثیر.

جزیه { سذ. عر. ویرکی، خراج.

جزیه گذار { ص. فا. [عر. جزیه = ویرکی - فا. گذاشتن = ادا ایتمك] ویرکی ویرن، خراجه باغلی، تابع.

جزئی { ص. عر. ث: جزئیه. جمذ: جزئیات. [«جزء» دن سمذ.] ١. بر شیئك بتونه عائد اولمیوب خصوصی اولان: کلی وجزئی. ٢. آزمقدارده، پك آز: جزئی مصرفله، جزئی همتله وجوده کلیر. ٣. مذ. معناسی تصور اولنمیغنده مشارکت قبول ایتمین: زید وعمرو کبی. = جمذ. اوفاق تفك واهمیتسز شیئلر: جزئیاتله اوغراشیور؛ جزئیات قبیلندن.

جزئیجه { ح. آز مقدار، پك آز، اهمیتسز صورتده: قولی جزئیجه زده‌لنمش.

جسارت { سذ. عر. یکیتلك، جسورلق، جرأت: بو ایشه جسارت ایده‌مم؛ اونك شجاعت وجسارتی معلومدر.

جسارتلنمك { فل. جسارت آلمق، جرأت پیدا ایتمك، قورقو واحتراز زائل اولوب سربستلك کلمك.

جسارتلی { ص. جرأت وجسارتی اولان، یکیت، کوزی قورقماز.

جسامت { سذ. عر. [«جسم» دن] بیوکلك، ایریلك: بو بنانك جسامتی. [ایشك و مسئله‌نك جسامتی کبی اهمیت معناسیله معنویاتده استعمالی نابجادر.]

جسامتلی { ص. بیوك، ایری، جسیم: خیلی جسامتلی بر بنادر.

جسبان { یاخود چسبان. ص. فا. یاقیشیر، لایق، شایسته، سزاوار: حالمه جسبان بر ایش بوله‌مدی.

جست { س. فا. آرامه، آراشدیرمه. ذ. || جست وجو، جستجو = آراشدیروب صورمه، تفتیش وتحقیق: هر طرفده جست وجو (جستجو) ایتدیلر؛ جست وجوی حقیقتله مشغول.

جست { ص. فا. الی وآیاغی چابق، سریع الحرکه، تتیك: [مترادفی اولان «چالاك» ایله برابر قوللانیلیر:] جست وچالاك بر کنج ایدی.

جسته { ص. فا. صیچرامش، آتلامش. ذ. = س. فا. صیچرامه، آتلامه، بردفعه‌ده‌کی آتلامه. ذ. || تر. جسته جسته = آزر آزر، درجه درجه، تدریجاً.

جسد { سذ. عر. ج: اجساد. انسان ویا حیوان بدنی، گوگده، تن. [عربیده اولدیغی کبی علی الاطلاق جسم یعنی ابعاد ثلثه‌سی اولان شیء معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

جسر { سذ. عر. کوپری، پل، قنطره؛ جسر طائر = متحرك کوپری. [فر. Pont-volant] || جسر معلق = آصمه کوپری. [فر. Pont-levis]

«قنطره» دن فرق واردر: «جسر» هر نوع کوپری‌یه و «قنطره» ایسه یالکز کمرلر اوزرینه اولان کارکیرینه دینیر.

جسم { سذ. عر. ج: اجسام. ١. انسان وحیوان بدنی، کوگده، جسد، تن: جسم ناتوانم. ٢. ابعاد ثلثه‌سی اولان هر بر شیء، جرم: جسم صلب، جسم مایع، اجسام سمائیه. || جسم لطیف = حواس خمسه ایله طویلماز جن وملك کبی غیر مرئی شیء.

جسماً { ح. عر. جسم اعتباریله، جسم اوله‌رق، بدنجه: جسماً بو اوندن کوچك ایسه‌ده عقلاً دها بیوکدر.

جسمانی { ص. عر. ث: جسمانیه. [«جسم» دن سمذ.] ١. بدنه منسوب و متعلق، معنوی وروحانی مقابلی: آلام جسمانیه وروحانیه. ٢. ملل غیر مسلمه‌نك روحانی دینلن هیئت مذهبیه و رهبانیه‌سنه تعلق اولمیان: امور جسمانیه وروحانیه؛ پطریقخانه‌نك مجلس روحانی و جسمانیسی؛ پاپادن حکومت جسمانیه نزع اولنوب یالکز حکومت روحانیه‌سی قالدی.

جسور { ص. عر. ث: جسوره. [«جسارت» دن صش.] جسارتلی، یکیت، یورکلی، دلیر: پك جسور آدمدر.

جسورلق { س. جسارت، یکیتلك، یورکلیلك: بو محا-

ربه‌ده جسورلغنی کوستردی .

جَسیم { صـ. عر. ث : جسیمه . [« جسامت » دن صفت.] ١. وجودلی، کوکده‌لی، ایری: جسیم بر دوه. ٢. بیوك، عظیم، کبیر : جسیم بر طاغ. ٣. بیوك، اهمیتلی : جسیم بر ایش؛ جسیم بر تجارت ایتدیلر .

جَصّ { سذ. عر. کیرج، آلچی. ن.

جَعبه { سذ. عر. اوق قبوری، ترکش .

جَعد { سذ. عر. قیویرجق صاچ.

جَعفَری { صـ. عر. ث : جعفریه. [« جعفر » دن سمذ.] امام جعفر صادق بن زین العابدین بن امام حسین بن علی بن ابی طالب (رضهم) مذهبنه انتساب دعواسنده بولنان اهل تشیع و مذهبلری : مذهب جعفری .

جَعلی { صـ. عر. [« جعل » دن سمذ. — یاپمه تعبیرندن لفظاً مترجم اولوب عربیده مستعمل دکلدر.] یاپمه، ساخته، اویدیرمه، صحیح وصمیمی اولمیان: جعلی بر محبتله، جعلی بر ظرافت کوسترمك ایستیور .

جغا { سـ. سرغوج، چلنك، کلین چلنکی. مر .

جغتای { یاخود چغتای. سـ. ترکستان وماوراء النهر یعنی بخارا و خیوه خانلقلریله تاشکند وسمرقند جهتلرنده ساکن قومه واورالرده سویلنیلوب یازیلان شرق ترك لساننه ویریلن اسم اولوب، اورالرده پدری طرفندن منصوب حاکم بولنمش اولان چغتای بن چنکیزك نامنه منسوبدر. چغتای لسانی اسکی اویغور لسانـنك خلفی اولوب، ٦٠٠ دن ٩٠٠ تاریخلرینه‌دك ادبیاتی مکمل بولنمش و او وقتدن املاسی وقواعدی تقرر ایتمشدر .

جغتایجه { یاخود چغتایجه. صـ. جغتای لسان وطرزنده اولان : چغتایجه لسان، کتاب، شعر. = سـ. چغتای لسانی، ترکیٔ شرقی، یکی اویغور لسانی. = حـ. جغتای لسانـنده ویا طرزنده : چغتایجه سویلمك.

جُغرافی { صـ. عر. ث : جغرافیه. [یونانیدن] جغرافیه فننه منسوب ومتعلق : انجمن جغرافی؛ تحقیقات جغرافیه. = سـذ. عر. ج : جغرافیون. جغرافیه فنیله اشتغال ایدن، بو فنك متخصصی، جغرافیه علما و مؤلفلرندن اولان : جغرافئ شهیر ادریسی؛ مشاهیر جغرافیوندن اصطخری .

جُغرافیا { یاخود جغرافیه. سذ. عر. [یو. Γεωγραφία = تحریر الارض] کرهٔ ارضك احوال سطحیه و طبیعیه وریاضیه ومدنیه‌سندن بحث ایدن علم‌که بروجه‌آتی اقسام وانواعه منقسمدر : جغرافیای ریاضی، جغرافیای مدنی، جغرافیای تاریخی، جغرافیای قرون قدیمه، جغرافیای قرون متوسطه، جغرافیای قرون اخیره (حاضره). بزده الیوم بو فن نافع پك کری اولوب، اقسام مختلفه‌سنده صدره شفا ویره‌جك آثار تألیف وترجمه اولنه‌مامشدر.

جغز { د. با : جق.

جغلدی { جاغلدی، جیولدی. با: جیولدی .

جَفَّ { فل. عر. [فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، لسانمزده یالکز شو تعبیرده مستعملدر :] جف القلم = بلا تأنی بر شیئی یازیویرمك ویا سویلیویرمك، بلا ملاحظه حکم ایتمك.

جَفاء { سـذ. عر. ١. فراق و هجرانده براقه، وفاسزلق: عشاقه وفا یرینه جفا ایدیور. ٢. جور، اذا، رنجش : بوقدر جفایه تحمل اولنماز. || جفا پیشه = جفا ایتمکی صانکه صنعت ایدنمش، جفا کار. || جفا دیده = جفا کورمش، فراق وجور واذیت چکمش اولان .

جَفاکار { صـ. فا. [عر. جفا = م - فا. کار = ایش] ایشی جور وجفا ایتمکدن عبارت اولان، جور وجفا ایدن : ای یار جفا کار .

جَفاکَش { صـ. فا. [عر. جفا = م. فا. کشیدن = چکمك] جور وجفا چکن، اذا و جفایه دوچار اولان: عاشق جفا کش.

جُفت { و جفته. صـ. سـ. فا. با: جفت، جفته .

جِفر { سذ. عر. [صحیحی جیمك فتحیله‌در] ارقام وحروف ورموزله افاده اولنور بر علم موهوم که حضرت علی یه اسناد اولنور. [تلغراف رموزاتیچون

فرانسزجه‌دن آلدیغمز « شفره » کلمه‌سی بو لفظ عربیدن مستعاردر.]

جِفره جفره لی. با : شفره، شفره‌لی.

جِفری ص. عر. ث: جفریه. علم جفره منسوب ومتعلق.

جَفن سذ. عر. جمـ : اجفان. تـ. کوز قپاغی.

جق جغز. د. ثقیل هجالردن مرکب اسملره لاحق اوله‌رق مصغرلرینی تشکیل ایدر: اوغلانجق، اوغلانجغز. [خفیف هجالردن مرکب اولان اسملرده « جك، جکز » قوللانیلیر.]

جَق جك. د. ادات انتها اولوب، « یه‌دك، یه قدر » معناسنی افاده ایدر: صباحه‌جق = صباحه قدر، صباحه‌دك؛ شهره‌جك = شهره قدر، شهره‌دك. — یالکز دخی قوللانیلیردی: جق بوقدر = تا بو قدر، بو قدره وارنجه. [الیوم متروکدر.]

جَك د. مادهٔ آنفه‌یه با.

جِك جکز. د. با: جق، جغز.

جِگَر س. فا. [اصلی: جگر] اصل فارسیده بزم قره جکر دیدیکمز عضو داخلی‌یه مخصوص اولوب، لساننمزده آق جکره دخی تشمیل اولنه‌رق، بو ایکی عضو « قره » و « آق » صفتلریله بربرندن آیرلمشدر: آق جکر = رئه؛ قره جکر = کبد. || جکر آغزه کلمك = قورقوب اورکمك. || جکر اوتی = دکیز قطایفی. || جکری برآنچه ایتمز = دکرسز آدم. || جکر پاره، جکر کوشه = پك سوکیلی شخص. || جان جکر = سویشن احبا: بوراده هب جان جکرز. || جکر یانمق = چوق کدر ایتمك.

جِگَرجی س. قیون و صیغیر جکرلرینی ویورك و بومبار کزدیروب صاتان آدم.

جِگَرسوز ص. فا. [جکر = م. سوختن = یاقمق] جکری یاقان، پك آجیقلی، دلسوز.

جَلّ فل. [« جلال » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، جلیل وعزیز اولسون معناسیله آتیده‌کی دعا تعبیرانده قوللانیلیر:] جل جلاله، جل شانه، جل وعلا. [حق سبحانه وتعالی حقنده.]

جَلاء سذ. عر. مملکتندن آیرلمه، غربت.

جِلاء سذ. عر. پارلاقلق، پارلاتمه، پرداخت، لوستره: مواد معدنیه‌یه، تختیه‌یه، مرمره، سختیانه وسائر شیئلره جلا ویریلیر. || جلا بخش = جلاویرن، پارلادان.

جُلاب سذ. عر. [فا. « کلاب » دن معرب. کل = م. آب = صو] ١. کل صویی. ٢. ط. مسهل کبی قوللانیلان برشروب. [فر. Julep بوندن مستعاردر.]

جِلاجی س. مواد مختلفه‌یه جلا ویرن، اوغه‌رق ویا ورنیك وسائره سوره‌رك پارلادان ایشجی.

جلّاد سذ. عر. [اصل معناسی: قیرباجیجی در] اعدام ایله محکوم مجرمینك وزمان قدیمده عرفاً قتلی اقتضا ایدنلرك قتلنه مأمور آدم، سیاف. || مجـ. پك مرحمتسز آدم.

جِلادار ص. فا. [عر. جلا = پارلاقلق. فا. داشتن = طوتمق] جلالی، پارلاق.

جَلادَت سش. عر. یکیتلك، بهادرلك، متانت.

جَلاسین ص. جست وچالاك و یکیت، الی چابق و بجریکلی.

جَلاسینلك س. جست وچالاکلك وبکیتلك، بجریکلیلك.

جَلال سذ. عر. بیوکلك، اولولق، عظمت، رفعت شان. [باشلیجه عظمت الهیه حقنده مستعملدر:] ذوالجلال والاکرام؛ جل جلاله.

جَلالَت سش. عر. بیوکلك، عظمت، رفعت شان. [« جلال » کبی.] ن.

جَلالی ص. عر. ث: جلالیه. [سمنه.] ملوك سلجوقیهٔ ایراندن سلطان جلال الدین ملکشاهك زماننده نظام الملکك همتیله تصحیح واصلاح اولنان و ٤٧١ تاریخ هجریسندن بدأ ایدن تقویم شمسی، که موقع فعله قونمش تقویملرك اك طوغریسی یعنی اك زیاده هیئته موافق اولانی بولنمغله، احیاسی آرزو اولنور: تاریخ جلالی، آذار جلالی، شهور جلالیه.

جَلالی ص. ١. چابق پارلار، سرت طبیعتلی: جلالی آدم. ٢. عاصی، سرکش. [علی‌الخصوص اون برنجی قرن هجری اوائلنده آناطولیده ظهور ایتمش

اولان برزمره یه اطلاق اولنور.]

جِلالی { ص. پارلادلمش، پارلاق، پرداختلی .

جلاو { س. ۱. تق. ارك، ایلری. مر. ۲. آتك باشـلغی، یولاری .

جِلاودار { س. [تر. جلاو=یولار. فا. داشتن طوتمق. — تعبیر سقیم.] یدك آتی یولارندن سوق ایدن سایس، یدکجی .

جِلاپن { جلین. د. تشبیه وتمثیل بیان ایدن حالار تشکیلنه یارار : اوبجلاپن = اویله‌جه، او مثللی؛ بونجلاپن = بویله‌جه، بو مثللی. با : جه .

جَلب { سنـد. عر. ۱. چکمه، کندینه طوغری کوتورمه، جـذب : هر کسـك محبتنی جلب ایتـدی؛ جلب قلوب. ۲. کتیرتمـه، یا زوب کوندرتمـه : بغداددن بر طای جلب ایتدم؛ ایستدیککز کتابلری درسعادتدن پوسته ایله جلب ایده بیلیرسکز. ۳. دعوت، احضار : کندیسنی محکمه‌دن جلب ایتدیلر؛ متعهدلرك مجلسه جلبی اقتضا ایدر. ٤. حق. مظنونك وياشاهدك محكمه‌يه دعوت و احضاریچون یازیلان مذکره و پوصله، دعوتنـامه: کندیسنه جلب یازلدی؛ بر جلب کلدی .

جَلَب { س. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن مأخوذ] کسیله‌جك حیوانات وعلی الخصوص قویون سوریسی جلب ایله قصابلره صاتان تاجر. [لسـان عوامده جلبجی دینلوب، جلب وسوق ایدیجی معناسی دوشونیلورسه بلکه بو دها طوغریدر. — وقتیله سـوری ایله اسیر سـوق واسـیرجیلره فروخت ایدن اشرف مخلـوقات تجارتنه‌ده بو نام ویریلیردی.] || جلب دوه‌سی = کسـیلوب اتی یمکه صالح کنج دوه .

جِلباب { سنـد. عر. ۱. کوملك. ۲. عربستانده قادینلرك کیدکلری بر نوع فراجه. ن.

جَلبنامه { س. فا. [عر. جلب= دعوت. فا. نامه=ورقه] برینی محکمـه‌یه دعوت ایچـون یازیلان مذکره : جلبنـامه یازلدی؛ بر جلبنامه آلدم .

جِلبَند { س. [بلکه اصلی : جلد بند یعنی دری یاخـود مشینله باغلی] بیوك جزء دان، اوراق وضعنه مخصوص متعدد کوزلره منقسم جزء دان شکلنده چانطه که قولتوق آلتنه آلنیر .

جِلبه { س. کم قایشی، قایش یولار.

جِلد { سـنـد. عر. ۱. دری. ۲. مشین. ۳. کتاب قابی : بو کتابك جلدی اسکی. ٤. [مصدریت معناسیله] کتابك دیکیلوب قاب کچیرلمسی : بو کتـابی جلد ایتملی. ٥. بر بیوك کتابك منقسم اولدیغی اقسـامك بهری، مجلد: بش جلددن مرکب بر کتـاب، تفسـیر کبیرك دردنجی جلدی. [صـوك اوچ معنـاسی عربیده اولمیـوب، ترکجه‌یه مخصوصدر. دردنجیسی یرینه عربیده «تجلید» وبشنجیسی یرینـه ینه تفعیل بابندن سِفر. اوله رق « مجلد » قوللانیلیر.] || ط. جلد خسته‌لغی= طوزلی بالغم کبی درینك اوزرنده ظهور ایدن مرض .

جِلدسِز { ص. تجلیداولنمامش، غیر مجلد : جلدسز کتاب.

جِلدلَتمَك { فتـ. (کتـابه) قاب کچیرمك، تجلید ایتدیرمك : بوکتابلری مجلده‌ویروب جلدلتملی .

جِلدلَمَك { یا جلدله مـك. فتـ. (کتـابه) قاب کچیرمك، تجلید ایتمك : او مجلد کتابلری پك فنا جلدلدی .

جِلدلَنمَك { فجـ. (کتـابه) قاب کچیرلـمك، تجلید اولنمق : بو قدر کتابلر برکونده جلدلنمز .

جِلدلی { ص. تجلید اولنمش، مجلد: جلدلی کتاب .

جلغار { یاخود جیوغار. س. آرابه‌یه یوقیشـده عـلاوه اولنان اوکوز چفتی .

جِلق { ص. ۱. بوزوق، قوقمش، چالقانمش، ایکدین (یمورطه). ۲. اورغون، چوروك : جلق اریك. ۳. چوق ایشـلر، چوق صـولانمش و اریکلنمش: جلق یاره. ٤. مج. بوش، بیهوده، غیر مثمر، فائده‌سز : او ایش جلق چیقدی .

جلقاوه { س. [عر. « جلد قفا » دن] ۱. قـوردك اکسه‌سندن یاپیلان کورك. ۲. قفاسنك توکی پارلاق بر جنس قورت .

جُلوس { سنـد. عر. ۱. اوتورمه، قعود. ۲. بر حکمدارك تخته کچمسی، تخت نشین اولمسی: جلوس همایون حضرت پادشاهی .

٣. پادشاهك يوم جلوسنه مصادف اولان كون : جلوس همايون دونماسى، شنلكى .

جِلوه { سش. عر. ١. دلبرانه وضع وحركت، ناز: جلوه طبيعى اولديغى وقت نه‌قدر شيرين ايسه جعلى اولديغى وقت ده او قدر صوغوق و طاتسز اولور. ٢. بر صورت حسنه ولطيفه‌ده ظهور: شويله بر حال جلوه نما اولدى. ٣. تجلى : جلوۀ ربانيه. [عربيده كلينك داماده ايلك كورنمه سى وداماك كلينه يوز كوريمى ويرمسى معنالريله قوللانيلوب، هر نه‌قدر مناسبت ظاهر ايسه‌ده، لسانمزده‌كى محال استعمالى بسبتون باشقه‌در.]

جِلوه‌ساز { صه. فا. [عر. جلوه = م ـ فا. ساختن = ياپمق] جلوه ايدن، جلوه‌كر، نازنين .

جِلوه‌كار { صه. فا. [عر. جلوه = م ـ فا. كار = ايش] جلوه ايدن، جلوه‌لى، نازنين.

جِلوه‌گاه { يا خود جلوه‌گه. س. فا. [عر. جلوه = م ـ فا. گاه، گه = محل.] تجلى و وظهور محلى : الطاف سبحانيه‌نك جلوه‌كاهى .

جِلوه‌گَر { صه. فا. جلوه ايدن، جلوه‌سى ياقيشان، جلوه‌لى، نازنن .

جِلوه‌نُما { صه. فا. [عر. جلوه = م ـ فا. نمودن = كوسترمك] جلوه كوسترن؛ جلوه نما اولمق = ظهور وتجلى ايتمك.

جَلى { صه. عر. ث : جليه. [«جلاء» دن صش.] ١. آچيق، ظاهر، آشكار، عيان، ميدانده اولان : خفى و جلى صورتده تحقيقات اجرا ايتملى. ٢. اوزاقدن اوقونه‌جق صورتده قالين (يازى) : خط جلى ايله يازلمش. [بو ايكنجى معنا عربيده اولميوب، برنجيسندن آلنمشدر. پارلاق وروشن معناسيله‌ده لسانمزده قوللانلماز.]

جَليس { صه. عر. ج : جلساء. [« جلوس » دن صش.] بر يركده اوتوران، رفيق، همدم، همنشين : جليس انيس = انيسيتلى همدم .

جَليل { صه. عر. ث : جليله. ج : أجلة. [« جلال » دن صش.] بيوك، عظيم، رفيع، عالى، قدرى بيوك ومرتبه‌سى يوكسك : رب جليل؛ داخليه نظارت جليله‌سى، آيدين ولايت جليله‌سى. [انشاده وزير ومشير رتبه‌سنده بولنانلره مخصوص اولوب، مثلا ناظرى ويا واليسى بو رتبه‌دن دون رتبه‌ده بولنان نظارت وولايته نظارت جليله وولايت جليله دينلميوب، بهيه ويا عليه دينلير.] == ج. رتبۀ اولى صنف اولى واونك فوقنده رتبه‌يى حائز ذوات : اجلۀ رجال دولت عليه .

جِلَين { با : جلاين، جه.

جَمّ { سذ. عر. طوب، مجموع : جم غفير = پك غلبه‌لكلى جماعت. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

جَم { س. فا. حكمدار، ملك، شاه. [اصل « جمشيد » كبى ايران قديمك اساطير وخرافاتنده موهوم بر حكمدار اسميدر، كه يونانيلرك (باقخوس) ى كبى شراب وعشرتك دخى موجدى عد اولنور.] آيين جم = اسكى ايرانيلرك عشرت وجنبشله اجرا ايتدكلرى بر آيين مذهبى كه كويا جمشيد طرفندن وضع اولنمشدى.

جَماد { سذ. عر. ج : جمادات. حيات ونشو ونماسى اولميان جسم، نبات وحيوانك غيرى.

جُمادى { سش. عر. [صحيحى جيمك ضمى ودالك فتحيله در.] شهور قمريۀ عربيه‌نك بشنجيسيله آلتنجيسنك اسمى اولوب، برنجيسنه « جمادى الاولى » وايكنجيسنه « جمادى الآخره » ديرلر. [ذال معجمه ايله و مذكر اعتباريله « جماذى الاول » و « جماذى الآخر » استعمالى غلطدر.] || عو. مج. جماذى الاول = سوابق احوال : بن اونك جماذى الاولنى بيليرم .

جِماع { سذ. عر. [« جمع » دن، مصه. مفاعله] چفتلشمه، مقارنت، مجامعه .

جَماعَت { سش. عر. ج : جماعات. [« جمع » دن] ١. بر يره طوپلانمش انسانلر، كروه، طاقم، بولوك : اوراده بر جماعت وار ايدى. ٢. بر امامه اويوب نماز قيلان مسلمانلر هيئتى : جماعته كوره امام. ٣. بر مذهبه تابع وبر هيئت تشكيل ايدن اهالى: ادرنه‌نك روم، ارمنى، بلغار جماعتى؛ جماعت اسلاميه؛ جماعات غير مسلمه. || صوك جماعت = جامع شريفك ايچنه صيغه ميوب ايكى قپوسى آره‌سنده نمازقيلانلر؛

صوك جماعت يرى = جامع شريفك ايچ وطيش قپوسى آره‌سنده‌كى اورتيلى محل .

جمال {سنـ. عر. گوزللك، حسن، يوز گوزللكى .

جماهير {سنـ. جمـ. عر. فـد: جمهور. با جمهور .

جُمجُمه {سشـ. عر. تشـ. باش كاسه سى .

جِمجِمه {ياخـود جيمجيمه. سنـ. كوچك ونفيس بر جنس قارپوز .

جمره {سشـ. عر. جمـ: جمرات. ١. يانمش كومور پارچه سى، قور. ز. ٢. شبـاطده تدريجاً حاصـل اولان حرارت. [اوچ دورى اولديغى زعم اولنه رق، گويا برنجيسنده جمره هـوايه، ايكنجيسنده صويه، اوچنجيسنده طوپراغه دوشر.] ٣. مناسـك حجـدن وادئ منا ده طـاش اناخق. ٤. ط. پك التهابلى بر چيبان .

جِمرى {صـ. پك خسيس، پنتى، مسكين .

جَمع {سنـ. عر. جمـ: جموع، اجمع. ١. طوپلامه، بريكديرمه، دوشـيرمه، ييغمـه : بر چـوق كتـابلر جمع ايتمش؛ صرف ايتميـه رك بر خيلى نقـود جمع ايتدى. ٢. بردن حاوى وجامع ياخود مالك ومتصرف اولمـه : سـيف ايله قلمى جمع ايتمش؛ او آدم فضائل دنيويه واخرويه‌يى جمع ايتمشدر. ٣. د. عربيده ايكيـدن و تركجه و فارسى ايله تثنيه‌سى اولميان السنهٔ سائره‌ده بردن زياده اشخاصـه دلالت ايدن كلمه (اسم، صفت، كنايه، فعل): آدملر، گلديلر، بز، مردان، رجال كلمه‌لرى جمعدر؛ [بو معنى ايله جمـ: جموع دخى قوللانيلير.] جمع مـذكر؛ جمع مؤنث؛ جمع سالم = قاعدةً « ون » و « ين » علاوه‌سيله تشكيل اولنـان جمع عربى كه باشليجه صفتلره مخصـوصدر : مسلمون، مؤمنين، عالمين كبى؛ جمع مكسر = مفرد صيغه‌سنك كسر وتبديليله تشكل ايدن جمع عربى : كتب، رجال كبى: جمع الجمع = ذاتاً جمع اولان بر صيغه‌نك جمعى : مصارفات كبى كه «مصرف» ك جمعى اولان «مصارف» ك جمعيـدر؛ اسم جمع = عربيـده مفرد اولديغى حالده جمع معناسنى افاده ايدن اسم كه « ة » علاوه‌سيله مفردى تشكيل اولنماز، زيرا او وقت اسم‌جنس ديـنلير؛ جمع قلت = طقـوزدن آشاغى‌يه مخصـوص اولان جمع عربى؛ جمع كثرت = طقـوزدن زياده‌يه مخصـوص اولان جمع عربى؛ منتهى الجموع = بر عربى اسمك مختلف جمعلردن اك زياده اشخاصـه دلالت ايدنى. ٤. ر. حسابده اعمال اربعه‌نك برنجيسى كه بر قاچ عـددك طـوپلانوب بر عدد تشكيل ايتمه سندن عبارتدر، قره جمله. == جـ. «اجمع» يالـكز « باجمعهم » تعبير عربيسنـده قوللانيلير كه طوپى و جمله‌سى ديمكدر .

جَمعاً {حـ. عر. ١. اعمال اربعه‌دن جمع قاعده‌سيله، جمع ايتمك طريقيله : ٣ و ٥ و ٨ كه جمعاً ١٦. ٢. طوپدن، جمله‌دن، هپ .

جمعلنديرمك {فتـ. (بر كلمه‌يى) جمع ياپمق، جمع صيغه‌سنى تشكيل ايتمك : تركجه‌ده اسملرى جمعلنـديرمك ايچـون آخرلرينـه « لر » علاوه ايتمك اقتضا ايدر .

جمعلنمك {فلـ. (كلمـه) جمع اولمق، جمع صيغه‌سنه نقل ايدلـمك : تركجـه ده اسملر « لر » علاوه‌سيله جمعلنير .

جُمعه {سشـ. عر. هفتـه‌نك آلتنجى گونى كه جماعتـله قيلنير بر نمـاز مخصـوصى اولوب جماعت مسلميـنـك طـوپلانديغى گون اولمغله بويله تسميـه اولنمشـدر : جمعه گونى، جمعه نمازى. [قبل الاسلام « عروبه » ديـنليردى.]

جُمعه ايرتسى {سـ. هفته‌نك يدنجى گونى، يوم السبت .

جُمعه‌لق {صـ. جمعه گوننـه ويا جمعه سلاملغى آلاينـه مخصوص : جمعه‌لق اونيفورمه .

جَمعيّت {سشـ. عر. جمـ: جمعيات. ١. طـوپليلق، بر يره جمع اولنمـه ويا مجموع بولنمـه، پريشانلق مقابلى. ٢. هيئت، جماعت: جمعيت بشريه، جمعيت بشر. ٣. علوم و فنونه متعلق مبـاحث و تدقيقاتده بولنمق مقصديله تشكل ايتمش هيئت و مجلس، انجمن: جمعيت علميه، جمعيت طبيه، جمعيت جغرافيه. ٤. اكثرجه ايچون بر يره طـوپلانان خلق، دوگون: نكاح، وليمه، ختان جمعيتى؛ بو اوده اقشام جمعيت وار ايدى. ٥. د. سـوزك بر قاچ جهتدن مشابهت ومناسبتى جامع اولمسى،

جمعیت کلام. ٦. صو. ذهن و خاطرك یالکز اللهله مشغول اولمسی، ماسوادن چوب وحدا. نیتـه حصری : اهل سلوکك جمله سنه جمعیت میسر اولهماز. || جمعیت خاطر = ذهن وفکرك پریشان اولمیوب طوپلی اولمسی: جمعیت خاطر اولمدقجه انسان ذهناً چالیشهماز.

جَمعِیتگاه { س. فا. [عر. جمعیت = طوپلانمه. فا. گاه = مکان] طوپلانمه یری، طوپلانیلان یر، جمعیت محلی.

جَمعِیتلی { ص. ١. طوپلی، طاغنیق وپریشان اولمیان: جمعیتلی بر حالده یاشایور. ٢. د. وجوه عدیده ایله مناسبت و مشابهتی جامع (سوز).

جُمَل { سش. جم. عر. فد : جمله. [با : جمله.]

جُمله { سش. عر. جم : جمل. ١. مجموع، طوب، بریکمش مقدار، مقدار ویا مبلغ مجموع. ٢. بتون، هب، جمیع : جمله احبا کلدی؛ جملهمز اوراده ایدك. ٣. د. معنا افاده ایدهجك قدر کلمه دن مرکب سوز، کلام جزئی که لسانمزده بر فعل ایله بر، ایکی ویا اوچ اسمدن مرکب اولور؛ عربیده «جملهٔ اسمیه» و«جملهٔ فعلیه» اولهرق ایکی یه منقسم اولوب، برنجیسی مبتدا وخبر نامرله ایکی اسمدن مرکبدر؛ جملهٔ ابتدائیه، جملهٔ شرطیه، جملهٔ معترضه وسائره. ٤. هـ. بر شمس ایله اطرافندهکی سیاراتدن واونلرك پیکلرندن مرکب طاقم و هیئت : جملهٔ شمس. || جملهٔ کوکبیه = بروج اثناعشر کبی بر شکل وصورت ابراز ایدن کواکب ثابته مجموعی که هر بری بر حیوان ویا مادهیه تشبیه ایله اونك اسمیله تسمیه اولنور. || بالجمله = هب، بتون، تکمیل. || فی الجمله = الحاصل، خلاصهٔ کلام. || از جمله، ازآن جمله = جمله دن بری. || جمل حکمیه = وعظ ونصیحت وحقیقته متعلق حکیمانه سوزلر، امثال.

جُملةً { ح. عر. هب، بتون، کافةً، جمیعاً.

جِمناستیق { س. [یو. Γυμνα-στική] اعضای بدنی آلیشدیروب قوتلندیرمك ایچون اجرا اولنان زورلی اویونلر، ادمان بدن.

جُموع { سذ. جم. عر. فد : جمع. [با : جمع.]

جُمهور { سذ. عر. جم : جماهیر. ١. خلق، ناس، عموم، انام : مدبر امور جمهور. ٢. طاقم، کروه، هیئت : جمهور فقها، جمهور حکماء. ٣. جمهوریت صورتیله اداره اولنان هیئت: آمریقا جماهیر مجتمعهسی.

جُمهوری { ص. عر. ث : جمهوریه. ١. جمهوره منسوب و متعلق اولان.

جُمهوریَّت { سش. عر. [لغت مولده] بر رئیس منتخبك تحت ریاستنده بولنان هیئت : اسویچره جمهوریتی.

جَمیع { ص. عر. [«جمع» دن] (صش.) بتون، هب، کافه، جمله : جمیع عالم، جمیع خلق، جمیع زمانده، جمیع علما. [اکثریا بو صورتله فارسی قاعدهسنجه مضاف قوللانیلوب، مفرده و جمعه اضافتی جائز اولمغله، عین معنا ایله «جمیع فنده» و«جمیع فنونده» دینلیر، وبرنجی مثالده «هر بر» معناسنی افاده ایدر.]

جَمیعاً { ح. عر. جملةً، بالجمله، بتون، تکمیل، هب.

جَمیل { ص. عر. ث : جمیله. [«جمال» دن صش.] جمال صاحبی، کوزل : اوصاف جمیله. || ذکر جمیل = ١. ایلیکله یادایتمه، مدح: ذکر جمیلکز چکدی. ٢. مکتب امتحانلرنده مکافاته مستحق اولمیانلرك الك ایلریده بولنانلرینه مکافات مادوننده اولهرق ویریلن ورقهٔ مطبوعه.

جَمیله { سش. عر. [«جمال» دن صش. ث.] محضا برینك خاطرینی خوش ایتمك ایچون ایدیلن حرکت : فلانه جمیله اولمق اوزره بو ایشی یاپیور.

جِنّ { سذ. عر. ١. انس یعنی طائفهٔ بشرك غیری اولهرق کورینمز اجسام لطیفهدن عبارت بر جنس مخلوقات، اجنی : انس وجن. ٢. پك ذکی و فطین شخص : جن کبی بر چوجق؛ جن فکرلی. || جن طوتمق = چیلدیرمق، مجنون اولمق: فلانی جن طوتمشدر = تجنن ایتمشدر. || ایچنده جن اوینامق = بوم بوش اولمق.

جَناب { سذ. عر. اصل معناسی جانب وجهت ایسهده، لسانمزده یالکز تعظیم تعبیری اولهرق حضرت کبی فارسی ویا ترکی قاعدهسی اوزره مضاف قوللانیلیر : جناب حق، جناب

رسالت مآب، جناب خلافتپناهی، سفیر جنابلری. [ذاتکز یرینه جنابکز استعمالی فصاحته منافیدر.] || علو جناب = محافظهٔ شرف و حیثیت، عدم تنزل، مجد وکرم. || عالی جناب = شرف وحیثیتنی محافظه ایدن، خسایسه تنزل ایتمین، مجد وکرم صاحبی.

جَنابَت { سش. عر. غسل اقتضا ایتدیرن حال. = ص. تر. بو حالده اولوب ده هنوز غسل ایتمه‌مش اولان که شرعا ناپاك عد اولنوب نمازه یناشه‌ماز وقرآن کریمی مس ایده‌من. [شتم وتعزیر تعبیری اوله‌رق دخی قوللانیلیر.]

جَنّات { سش. جمـ. عر. فد: جنت. با: جنت.

جَناح { سنـ. عر. جمـ. اجنحه. ١. قوش قنادی، پر، بال. ٢. قول، بازو. ٣. اردو قولی؛ صاغ جناح، صول جناح. = ت. جناحین = ایکی قول؛ ذو الجناحین = ایکی قوللی یعنی ظاهر وباطنی ویا دنیا وآخرتی معمور اولان. [ایکی قنادلی معناسیله ده مؤته غزاسنده مبارك قوللری کسیلوب شهید اولدقدن صکره جنتده اوچدیغی جانب نبویدن تبشیر بیوریلان عم زادهٔ رسالتپناهی حضرت جعفر طیاره لقب ارلمشدر.] || باجناح = اصلی « باجیناق » اولان « باجناق » ك جهلای کتاب طرفندن ایجاد اولنمش املای سقیمیدر.

جَنازه { سش. عر. تکفین و تجهیز اولنوب تابوته یاتیرلمش اولی: بر جنازه کچیور؛ جنازه نمازی؛ جنازه آلایی.

جِناس { سنـ. عر. [« جنس » دن مصـ. مفاعله] د. لفظاً ویا معناً بربرینه مشابه ایکی کلمه‌نك هر ایکی طرفه احتمالی اوله‌جق صورتده قوللانلمسی.

جَنان { سنـ. عر. یورك، قلب.

جِنان { سش. جمـ. عر. فد: جنت. با: جنت.

جِنایَت { سش. عر. ف. ١. انسانك نفسنه یاخود اعضاسنه‌ویا مال ویا عرضنه تعلق ایدر فعل ممنوع. ٢. حقـ. مجازات ترهیبیه‌یی استلزام ایدن فعل: جنایتله اتهام اولندی؛ جنایت محکمه‌سی.

جِنایَتکار { ص. فا. جنایت دینلن آغر جرمی ایشلین، جانی.

جِنایَتکارانه { ص. فا. حـ. برجانی‌یه یا قیشه‌یر حال وصورتده.

جَنب { سنـ. عر. تـ. یان، یان طرف، قولتوق آلتنك آشاغیسی، پهلو. || طـ. ذات الجنب = یان زارنده صو طوپلانمقدن عبارت مرض. [فر. Pleurésie.]

جُنبان { ص. فا. قیملدانان، متحرك. = حـ. قیملدانه‌رق.

جِنبِز { سـ. و:

جِنبِس { سـ. و:

جِنبستره { سـ. قیل یولمغه وباتان دیکن وسائره‌یی طوتوب چیقارمغه مخصوص ماشه شکلنده واوجی پك دوزآلت.

جُنبُش { سـ. فا. [اصلی بانك کسریله‌در.] ١. قیملدانمه، حرکت. ٢. ذوق، اکلنجه: بو اقشام جنبش ایده‌جکز؛ جنبش ایچون قیره چیقلدی.

جَنبیّه { سش. عر. یان طرفه آ. صیلان بر نوع اکری قما ویا خنجر.

جَنّت { سش. عر. جمـ: جنات، جنان. ١. باغچه. [بومعنی ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. آخرتده مؤمنین وصلحا واصحاب خیره من طرف الله موعود اولان مکان معنوی که فرح فزا باغچه وکوشکلر صورتنده تعریفله تفهیم بیوریلیور، اوچماق، فردوس، بهشت: جنته کیتمك = ارتحال ایتمك. ٣. مجـ. پك مزین ومفرح مکان: اوراسی جنتدر. || جنت قوشی = ١. آوسترالیا جهتلرنده بولنور پك کوزل توکلی بر قوش. ٢. پك کوچك یاشده ومعصوم اوله‌رق وفات ایدن چوجق.

جِنّت { سش. عر. [« جن » دن مصـ.] جن طوتمه، دلیلك.

جَنّتلك { ص. جنته مستحق، شایستهٔ فردوس، صلحادن: جنتلك بر آدمدر.

جَنّتلی { ص. جنته نائل اولان، مرحوم.

جَنّتمکان { ص. فا. [ترکیب سقیمله متشکل صتر.] مکانی جنت اولان، جنته نائل، فردوس آشیان، مرحوم ومغفورله. [اسلاف سلاطین عظام حقنده مستعملدر:] جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان.

جُنحه { سش. عر. [فارسی « گناه » دن معرب اولان « جناح »

دن مشتق لغت عامیه اولوب، عربلرجه جیمك كسریله مستعملدر.) مج. مجازات تأدیبیه‌یی مستلزم اولان فعل.

جُنْد { سذ. عر. جم: جنود، اجناد. { عسكر، سپاه، لشكر. [جمعی دها مستعملدر:] جنود ظفر نمود حضرت پادشاهی.

جَنْدَره { س. [یو. Κυλίνδρος= { استوانه]. ١. چماشیر اوتولمكه مخصوص ایكی آغاج استوانه‌دن عبارت آلت: جندره‌یه قومق؛ جندره‌دن چكیرمك. ٢. مجلدلكده و سائر صنایعده مستعمل باصیق و پرداخت ماكینه‌سی. ٣. قالین اوقلاوه: جندره باقلواسی = یوفقه‌لری بو جندره ایله آچیلیر باقلوا نوعی. ٤. طار دره، بوغاز. ٥. مج. صیق وطار محل: جندره‌یه قومق = تضییق آلتنه آلمق. || صو جندره‌سی = فر. Presse hyrolique دینلن فوق العاده قوتلی تضییق آلتی.

جُنْدی { سذ. عر. ١. عسكری، { افراد عسكریه‌دن آدم. ٢. وقتیله مصرده سواریلره اطلاق اولنوردی، سپاهی. ٣. بینیجیلكده ماهر آدم، فن فروسیتی ایی بیلیر عسكر. [بو معنی ایله لسانمزده جیمك كسریله زبانزددر.]

جُنْدیلك { س. سواریلرك قوشو { اویونی.

جَنَرال { س. [فر. Général { ١. اجنبی عسكرلرینك مشیر وفریق ومیرلوا رتبه‌سنده بولنان اركانه ویریلن عنواندر. ٢. عمومی، باش، سر: جنرال قونسلوس = باش شهبندر.

جِنْس { سذ. عر. جم: اجناس. { [یو. Γένος] ١. حیوانات ونباتات وسائره‌نك منقسم بولندیغی اقسامك بهری كه انواعه منقسم بولنور؛ مثلا آت اجناسی حیواناتدن بر جنس و عرب آتی جنس فرسك انواعندن بر نوعدر: آنجق چوق دفعه جنس نوع و نوع جنس یرینه قوللانیلیر: عرب جنسندن برآت. ٢. صوی، نسل، عرق: بو طای فلان قیصراغك جنسندندر. ٣. قوم، قبیله: آرناؤد، چركس جنسی. ٤. درلو، نوع: بو جنسدن اشیا قالمدی. ٥. [صرفده] اسم وفعلك تذكیر و تأنیثی. == ص. تر. ایی صویدن: جنس آت؛ جنس كوپك.

جَنَس { س. نق. سیوری سیكك. { جبین.

جِنْسی { ص. عر. ؤ: جنسیه. { جنسه منسوب ومتعلق.

جِنْسیَّت { سذ. عر. بر قوم و { قبیله‌یه منسوبیت، منسوب بولنیلان قوم وقبیله: عرب جنسیتی: بینلرنده جنسیت اشتراكی واردر.

جَنْك { س. فا. حرب، محاربه: { جنك وجدال اثناسنده؛ جنك آچلدی؛ جنك ایتدیلر.

جَنْكاوَر { ص. فا. [جنك=حرب. { آوردن = كتیرمك] جنكجی، جنك ایتمه‌ده ماهر، جنكه آلیشیق، طبعاً جسور و حرب و ضرب ایله مألوف: قافقاس اقوامی جنكاور آدملردر؛ چركسلر جنكاور بر قومدر.

جَنْكاوَرلِك { س. حرب وضربه { آلیشیق وماهر آدمك حالی: آرناؤدلرك جنكاورلكی غیر منكردر.

جَنْكجو { ص. فا. [جنك=حرب. { جستن = آرامق] حرب آرایان، حرب ایچون وسیله‌یه منتظر.

جَنْكجی { ص. جنك ایدن، { جنكه آلیشیق و مائل، جنكاور، محارب: جنكجی آدمدر.

جِنْكِل { س. آصمه‌نك صوكره‌دن { سوردیكی اوفاق صالقیملر.

جَنْكَلَشْمَك { فش. جنك ایتمكه، { محاربه‌یه كیریشمك.

جَنْكه { س. قیغیلجیم كبی اوفاق { آتش قوری.

جَنُوب { سذ. عر. جهات اربعهٔ { اصلیه‌نك بری كه شرقه متوجه اولانك صاغ طرفنه دوشر، شمال مقابلی؛ جنوب روزكاری = لودوس.

جُنُوب { سذ. عر. جنابت اولمه، { شرعاً غسله محتاج اولوبده غسل ایتمه‌مش اولمه: جنوب حالنده قرآن كریمی مس ایتمك جائز دكلدر. == [«جانب»ك دخی جمعی ایسه‌ده لسانمزده پك مستعمل دكلدر.]

جَنُوباً { حـ. عر. جهات اربعهٔ { اصلیه‌دن جنوب جهتندن اوله‌رق، جنوب طرفندن: خداوندكار ولایتی جنوباً قونیه ولایتیله محدوددر.

جَنُوبی { ص. عر. ؤ: جنوبیه. { جنوب جهتنده بولنان:

آمريقاى جنوبى، ممالك جنوبيه. [مقابلى : شمالى.] شرق جنوبى = شرق ايله جنوب آره‌سنده‌كى سمته طوغرى اولان؛ غرب جنوبى = غرب ايله جنوب آره‌سنده‌كى سمته طوغرى.

جُنود { سذ. جم. عر. فد : جند. با : جند.

جُنون { سذ. عر. مجنون اولمه، جنت.

جَنَويز { س. اسكى جنوه حكومتى واهاليسى : جنويزلردن قالمه؛ جنويز دونماسى.

جِنّى { ص. عر. ث : جنيه. جن طائفه‌سنه منسوب ومتعلق. == سذ. عر. جن طائفه‌سى افرادندن، اجنى.

جَنين { سذ. عر. رحمده‌كى چوجق، دول. || اسقاط جنين = چوجق دوشورمه. || جنين ساقط = رحمدن دوشوريلن چوجق.

جَوّ { سذ. عر. سهواً كوك دينلن وهوايى حاوى اولان بوشلق، فضا؛ جو هوا = هوا بوشلغى: جوهواده اوچان قوشلر.

جَو { س. فا. آرپه، شعير. ثـ.

جو { س. فا. [« جستن » دن سمص.] آرامه، آراشديرمه : جست وجو. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.] == ص. فا. آراييجى، آرايان : جنكجو = حرب ايستين، حربه وسيله آرايان. [صتر. تشكيلاتنه كيرر.]

جَواب { سذ. عر. جم : اجوبه. ١. سؤاله قارشى سويلنيلن سوز، صورمه مقابلى: جواب آلمق؛ جواب ويرمك؛ بو سوز سؤاله جواب دكلدر. ٢. عدم قبول، رد : استدعا ايتدمسه ده جواب ويردى. ٣. جوابى حاوى مكتوب، جواب بولنده يازيلان مكتوب، جوابنامه : يازدمسه‌ده دها جواب آلمدم، بو مكتوب اشعارمك جوابيدر. || جواب رد = قبول ايتمه‌مك يولنده ويريلن جواب. || جواب يازمق = بر سؤال تحريرى يه قارشى تحريراً جواب ويرمك. || حاضرجواب = بلاتردد جواب ويرن؛ بداهةً جوابه مقتدر. || سؤال‌جواب = استجواب، استنطاق؛ سؤال جواب طرزنده = مكالمه صورتنده، بر طرفده سؤاللرى وقارشيسنده جوابلرى يازمق صورتيله. || جواب ناصواب = طوغرى اولميان، ياكليش جواب.

جَواباً { ح. عر. جواب اوله‌رق، جواب مقامنده : سؤاله جواباً شو تحريراتى آلدم؛ جواباً شويله يازدم.

جَوابسز { ص. جوابى ويرلمين: نم اشعارم جوابسز قالدى.

جَوابلى { ص. جوابى اولان، جوابى ويريلن : سؤاللى جوابلى = سؤال وجوابى اولان؛ جوابلى تلغرافنامه = جوابنك ده اجرتى ويرلمش تلغرافنامه.

جَوابنامه { س. فا. [عر. جواب = م - فا. نامه = مكتوب] جوابى حاوى مكتوب، جواب يولنده يازيلان مكتوب : مكتوبمك جوابنامه‌سى كلدى؛ جوابنامهٔ عاليكزى آلدم.

جَواد { ص. عر. [« جود » دن صمش.] جومرد، سخى، كريم.

جِوار { سذ. عر. ياقين ير، قرب، اطراف : شهرك جوارلرى پك كوزلدر؛ اوم چارشينك جوارنده‌در. == ص. تر. قريب، ياقين، قومشى : اونك اوى بزه جواردر.

جَوارى { سث. جم. عر. فد : جاريه. با : جاريه.

جَواز { سذ. عر. جائز اولمه، ممنوع اولمامه، امر ويا نهى اولنميوب ايشلنمه‌سى وتركى مساوى اولمه، مساعده: تخمر ايتمه‌مش اوزوم صوينى ايچمه‌ده جواز واردر؛ شريعت غراى اسلاميه مسكرات شربنه جواز ويرمز؛ جواز شرعى = شرعاً جائز اولمه.

جَوامِع { سذ. جم. عر. فد : جامع. با : جامع.

جُوان { ص. فا. [تر. زبانزدى جيملك كسريله‌در.] كنج، تازه آدم، دليقانلى، شاب، برنا؛ نو جوان = پك كنج دليقانلى.

جَوانِب { سذ. جم. عر. فد. جانب. با : جانب.

جُوانبَخت { ص. فا. [جوان = كنج - بخت = طالع.] طالعى كنج، بختى بيدار، بختيار.

جِوانلق { س. كنجلك، شباب.

جُوانمَرد { ص. فا. [جوان = كنج - مرد = ار] جومرد، سخى، كريم.

جُوانمَردلِك { س. و:

جُوانمردی س. فا. جوِمردلك، سخاوت، کرم .

جَواهِر سنذ. جم. عر. فد: جوهر. با: جوهر. = فد. تر. قیمتلی طاش، الماس: جواهر طاقمق، جواهرله طوناتمق. = ص. تر. الماسدن معمول ویا الماسله مزین = جواهر یوزوك. || جواهر یمورطلامق = مناسبتسز سوزلر سویلمك .

جَواهِرجی س. الماس وسائر ذی قیمت طاشلر و بونلری حاوی تزیینات یاپان و صاتان آدم: جواهرجیلرده آراملی .

جَواهِرجیلِك س. جواهرجی صنعت وتجارتی.

جَوائِز سش. جم. عر. فد: جائزه. با: جائزه .

جوجوتمك فتـ. طاتلیلاندیرمق، شکرلتمك. مر.

جوجوك ص. ۱. طاتلی، لذیذ. ۲. کوربه، پك تازه ولذیذ. مر. = س. ۱. صقالك بام تلی. مر. ۲. صوغانك اورته‌سی.

جوجومك فل. طاتلیلانمق، لذتلنمك. مر.

جوجه ص. پك قیصه بویلی (انسان وسائره)، بودور: جوجه آدم، جوجه آغاج، جوجه قالمق .

جود سنذ. عر. جومردلك، سخاوت، ال آچیقلغی: جود وکرم صاحبی .

جودام س. سفلی آدام .

جَودَت سش. عر. ایلك، جید اولمه، جیادت، خالص وصافی و قصورسز اولمه: جودت قریحه، جودت فکر .

جَور سنذ. عر. حقسزلق ایدوب اینجیتمه، اذی، جفا، ستم: جور ایتمك: جور وجفا .

جورا س. بر نوع کوجك و باغرغان آتماجه.

جورپ مه. و:

جورپه داق مه. بردن بره چاموره باتمغی تصویر ایدر: جورپ، جورپه داق باتاقلغه صاپلاندی.

جورجونه س. ۱. سرخوش اویونی، یایغره‌لی وکولنج خوره: جورجونه تپمك؛ جورجونه هواسی. ۲. غاوغا، کورلدی پاتردی، رذالت: جورجونه‌یه قالقمق، چیقمق، چویرمك.

جورنال یاخود ژورنال. س. [فر. Journal]. ۱. بر مأمورك مشهوداتنی مبین اوله‌رق ویردیکی مذکره، کوچك لایحه، راپورط: پولیس جورنالی. ۲. تحقیقات خفیه‌یی مبین ورقه: جورنال ویرمك .

جورنالجی س.ص. قلمرده مأمورینك موجود ویا ناموجود اولدیغنی دفترینه قید ایدن مأمور.

جوروم س. طوپلانوب کلمه: بالیق جورومی.

جَوز سنذ. عر. [تر. زبانزدی: جویز] قوز دینلن معروف میوه. || جوز آغاجی = قوز آغاجی. || ط. جوز بوا = کوچك هندستان جوزی. || جوز ماثل = طاطوله. || جوز مقیی = قارغه بوکن. || جوز هندی = بیوك هندستان جوزی.

جَوزاء سنذ. عر. ھ. بروج اثنا عشرك بیدرکه ایکیز ایکی آدم صورتنده تصویر اولنوب، شمس بوکا مایسك طقوزنده داخل اولور.

جوش س. فا. قاینامه، جوشمه، غلیان، خروش: جوشه کلمك = جوشمق؛ جوش وخروش = جوشمه، غلیان.

جوشِش س. فا. قاینامه، غلیان، جوشمه.

جوشقون ص. ۱. جوشمش، طاشقین، فیضان ایتمش (نهر وسائره). ۲. جوشمش، غلیانه کلمش، متهور: جوشقون آدم.

جوشقونلق س. ۱. جوشوب طاشمش اولان نهر وسائره‌نك حالی، طاشقینلق. ۲. جوشمش آدمك حالی، جوشش، تهور.

جوشمق فل. [فا. «جوش» دن] ۱. طاشمق، فیضان ایتمك: طاغلرده قارلرك اریمسندن دره‌لر جوشمیشدی. ۲. هیجان وتهوره کلمك: جزئی بر سببله او درجه‌ده جوشان آدم امور تجاریه‌ده بولنه‌مز.

جَوشَن س. فا. زره.

جَوشَنپوش ص. فا. [جوشن = زره. پوشیدن = کیمك] زره کیین، زرهلی.

جوع سنذ. عر. آجلق، کرسنگی. || جوع الکلب = طویمق بیلمز آجلقدن عبارت بر مرض.

جَوعان { ص. عر. [« جوع » دن صش.] آج، كر-سینه، جایع. ذ.

جَوف { سذ. عر. ١. ایچ، داخل، درون، اورته. ٢. قوف، اویوق.

جَوَلان { سذ. عر. طولاشمه، كیدوب كلمه، دوران: قانك بدن ایچنده جولانی؛ جو-لان دم.

جَوَلانگاه { س. فا. [عر. جو-لان = طولاشمه - فا. گاه = محل] طولاشیلان یر، كیدوب كلنن محل: اورالری آوجیلرك جولانگاهیدر.

جومبهٔ { س. ١. طیشاری‌یه فیر-لامش یر، تومسك. ٢. دیوارك حذاسندن طیشاری‌یه چیقمش پنجره‌كه ایچنه اوتوریلوب اوچ طرفدن سوقاغه باقیلیر.

جوَمَرد { ص. [فا. «جوانمرد» دن غلط.] الی آچیق، سخی، سخاوتلی: ناكس ایله جومردك حسبی بر یره چیقار.

جوَمَردلك { س. ال آچیقلغی، سخاوت، جود.

جونبور { مه. بر شیئك صویك ایچنه دوشدیكنده چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر. || جانبور جونبور = كورلدی وپاتیردی ایله، قارمه قاریشیق.

جونبوردامَق { فل. ١. واریل وطولوم ایچنده صو اوینایوب جانبور جونبور ایتمك. ٢. چوق كورلدی و پاتردی ایتمك.

جونبوردی { س. ١. صویك ایچنه دوشن بر شیئك ویا چالقانان صویك چیقار-دیغی سس. ٢. كورلدی، پاتیردی.

جونبول { وجونبولدامق. ||: جونبور وجونبوردامق.

جونبهٔداق { مه. بردن بره صو-یه ویا درین بر یره دوشن شیئك سسنی تقلید و تصویر ایدر: جونبه‌داق دو-شدی.

جونبهٔلاق { س. بیوك طاقلاق. || جونبه لاغی آتمق = وفات ایتمك.

جَوهَر { سذ. عر. ج: جواهر. [فا. « كوهر » دن معرب] ١. كندی نفسیله قائم اولان شیء، ذات، عرض مقابلی. ٢. طینت، جبلت، مایهٔ اصلیه: جوهرنده قابلیت اولورسه تربیه-سی قولای اولور. ٣. خاصه، استعداد طبیعی، جبلی ذكر: بو آتده جوهر واردر. ٤. الماس وسائره‌دن ذی قیمت طاش. ٥. قلیجك نامليسنده‌كی منویش و خاره‌لی طالغه‌لر. ٦. ابجد حسابنده نقطه‌لی حرف. || جو-هر فرد = بر جسمی تركیب ایدن غیرقابل انقسام اجزاء صغیره‌نك بهری.

جَوهَردار { ص. فا. [عر. جو-هر = م. - فا. داشتن = طوتمق] ١. خاصیتی اولان، ذات و مایه‌سی مقبول اولان. ٢. استعداد وقابلیت طبیعیه‌سی بو-لنان. ٣. الماس وسائر ذی قیمت طاشلرله مزین = تیغ جو-هردار. ٤. د. (ابجد حسابنده) یالكز نقطه‌لی حرفلری حساب اولنان: تاریخ جوهردار.

جَوهَرفُروش { س. فا. [عر. جوهر = م - فا. فروختن = صاتمق] جواهر صا-تان، جواهرجی.

جَوهَری { ص. عر. ذ: جوهریه. ١. اصل و مایه و طینته منسوب ومتعلق. ٢. الماس وسائر ذی قیمت طاشلره متعلق. ٣. یالكز نقطه‌لی حر-فلری حساب اولنان (تاریخ)، كوهرین. == سذ. عر. جواهرجی.

جوی { یاخود جو. س. فا. آقار صو، نهر، دره، چای.

جوی { یاخود جو. ص. فا. ||: جو.

جَوّی { ص. عر. ذ: جویه. جو هوایه منسوب ومتعلق: علائم جویه؛ جویات جویه.

جویا { ص. فا. و:

جویان { ص. فا. آرایجی، طالب.

جویبار { س. فا. نهر، دره، آقار صو.

جَویز { س. ||: جوز.

جَوین { ص. فا. آرپه‌دن یاپلمش: نان جوین = آرپه اتمكی. ذ.

جه { د. [الحاق اولندیغی كلمه خفیف هجالردن مركب اولورسه، بو اداتك «ه» سی‌ده خفیف، وثقیل هجالردن مركب اولورسه، بودخی ثقیل اوقونور] ١. جهت واعتبار بیان ایدر: یاشجه بن اوندن بیوكم = یاش جهتندن، یاش اعتباریله؛ اهلیتجه او جمله‌دن ایلریدر. ٢. كوره، نظراً، قالیرسه: بنجه = بكا قالیر-

سه، فكرمجه؛ اونلرجه = اونلره كوره. ٣. طرز و اصول ويا لسانه دلالت ايدر : اويله‌جه = او طرزده؛ تركجه = ترك طرزنده ويا لساننده؛ عسكرجه = عسكر اصولنده. ٤. صفتلره ويا حاللره الحاق اولنه‌رق آزلق وتصغير بيان ايدر : كوزلجه = آز كوزل، كوزلجك؛ اوزونجه، ياواشجه. ٥. تشبيه وتمثيل بيان ايدر: آدمجه حركت ايديور؛ حيوانجه معامله. ٦. اسملره واسماء اشاراته الحاق اولنه‌رق مقدار بيان ايدر : ذره‌جه = ذره قدر؛ بونجه آدملر؛ شونجه زمان. ٧. اصل فعله ايكى صورتله الحاق ايدوب زمانه دلالت ايدر ايكى صيغه تشكيل ايدركه محل و صورت استعمالريله معنالرى صرف كتابلرنده مصرحدر: كانجه = كلديكى آنده؛ كلدكجه = هر كلديكى وقت. — بو اداته بعضاً « سنه » ياخود « لين، لاين » ويا « جك » اداتى دخى علاوه اولنور : آدمجه‌سنه حركت ايديور؛ بويله‌جه‌سنه سويلرسكز؛ آدمجه‌لين، آدمجلاين، بونجلين، اونجلاين؛ ياواشجه‌جق.

جِهات { سث. ج. عر. فد: جهت. با : جهت.

جِهاد { سذ. عر. [« جهد »دن مص. مفاعله] ١. دين اوغورنده محاربه. ٢. نشر دين واعلاى كلمة الله ايچون سعى. [مصرده اليوم حرب وامورحربيه وعسكريه معناسيله قوللانيلوب، حربيه دائره‌سنه جهاديه ديرلر.]

جِهار { سذ. عر. [« جهر »دن مص. مفاعله] سسله و علناً سويلمه ويا اوقومه، جهر.

جِهار { ياخود چار. عد. فا. درت، اربعه؛ جهار يار = صحابهٔ رسول الله (صلعم) دن وعشرهٔ مبشره‌دن درت ذات كه اك كزيده‌لرى اولوب بر برينى متعاقب مقام خلافت اسلاميه‌يه كچمش وخلفاء راشدين ناميله شهرت بولمشلردر : ابابكر صديق، عمر الفاروق، عثمان ذى النورين، على المرتضى (رضهم).

جِهاراً { ح. عر. يوكسك سسله، آچيقدن، علناً، جهراً: جهاراً سويلمك، اوقومق.

جِهارشَنبه { س. فا. با : چارشنبه.

جِهاز { سذ. عر. ج: اجهزه. ١. برايشده‌لازم اولان آلات وادوات طاقمى، آلات جراحيه وسائره طاقمى. ٢. كلينك پدرى اوندن قوجه‌سى اوينه و برابرنده كتورديكى البسه‌واشيا وطاقلر. [لسانمزده اك مستعملى بو اولوب زبانزدى: جهيز.] ٣. جنازه‌نك قالدير‌لمسيچون اقتضا ايدن كفن وسائر مالزمه. || جهاز آلايى = كلينه ويريلن جهازى آچيق اوله‌رق پدرى اوندن قوجه‌سى اوينه كوتورن قطار. || جهاز خلايغى = كلينك جهاز مياننده وجهازدن معدود اولمق اوزره كوتورديكى جاريه.

جِهازلامَق { فت. [زبانزدى : جهيزله‌مك] ١. كلينه جهاز ويرمك، كلينك جهازينى تدارك واحضار ايتمك. ٢. (بر فقيره) محتاج اولديغى مهمات ولوازمى ويرمك.

جَهالَت { سث. عر. بيلمزلك، نادانلق، علم ووقوفدن محروم وهر معلوماتدن بيخبر اولمه : نوع بشرك قسم اعظمى الآن ظلمت جهالتده بولنيور.

جِهان { س. فا. ١. ارض وسما ومافيهادن عبارت اولان عالم، كائنات، دنيا. ٢. كرهٔ ارض، يريوزى، زمين. || ايكى جهان = دنيا وآخرت.

جِهان آرا { ص. فا. [جهان = م . آراستن = طوناتمق] عالمى تزيين ايدن، عالمه زينت ويرن.

جِهان آفرين { ص. فا. [جهان = م . آفريدن = ياراتمق] عالمى يارادان (حق تعالى حضرتلرى).

جِهان أفروز { ص. فا. [جهان= م . افروختن = پارلاتمق] عالمى پارلادان، عالمه نور وضيا ويرن.

جِهانبان { ص. س. فا. عالمى حفظ وحراست ايدن، حكمدار، پادشاه.

جِهانبانى { ص. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه : فرمان جهانبانى.

جِهانپَناه { ص. فا. عالمك طيانديغى، عالميانك ملجئى.

جِهانتاب { ص. فا. [جهان = م. تافتن = پارلاتمق] عالمى پارلادان : آفتاب جهانتاب.

جِهاندار { ص. س. فا. عالمك صاحب و متصرف، حكمدار.

جِهاندارى { ص. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه.

جِهانديده { ص. فا. [جهان = م. ديدن = كورمك] چوق دنيا كورمش، چوق ياشامش وكزمش اولان.

جِهانگير { ص. فا. [جهان = م. كرفتن = طوتمق] دنيايى ضبط ايدن، بيوك فاتح، اسكندر، چنكيز خان وتيمورلنك كبى آز مدت ظرفنده برچوق ممالك ضبط ايله دائرهٔ حكومتى توسيع ايدن حكمدار.

جِهانگيرانه { ص. ح. فا. دنيايى ضبط ايدن بيوك فاتحلره ياقيشير بر طور وصورتله.

جِهانگيرلك { س. دنيايى ضبط ايدن بيوك فاتحلرك حال وصفتى.

جِهانُما { س. فا. [جهان = م. نمودن = كوسترمك] ١. دنيايى كوسترن خريطه ويا جغرافيه. ٢. چاتينك اوزرنده هر طرفه نظارتى اولان آچيق تراچه.

جِهانيان { س. فا. ج. دنيا اهاليسى اولان انسانلر.

جِهَت { سذ. ع. ج: جهات. [«وجه»دن] ١. طرف، يان: اوجهتدن كلدى؛ فلان جهته طوغرى كيتدى. ٢. ير، محل، خطه، سمت: آناطولينك او جهتلرنده بوزوق بر تركجه سويلنيور؛ ياغمور جهت جهت ياغدى = سمت سمت. ٣. صورت، باقيم، نظر: بر جهتدن حق واردر = بر صورتله، بر باقيمه كوره؛ هر جهتجه = هرصورتله. ٤. سبب، موجب: بو جهتدن ناشى = بو سببدن طولايى؛ مبتديلكى جهتيله = سببيله. ٥. وسيله، بهانه: جهت رجحان. ٦. اوقافجه اولان وظيفه، معاش: امامت جهتى؛ خطابت جهتى. || جهات قلمى = اوقاف همايون نظارتنده جهتلره ووظيفه‌لره باقان قلم. || جهات اربعه = دورت طرف: صاغ، صول، اوك، آرقه. || شش جهات = آلتى طرف: جهات اربعه ايله آلت واوست. || من جهةٍ = برجهتجه، بر باقيمه كوره.

جَهد { سذ. ع. چاليشمه، چبالامه، سعى، اقدام: چوق جهد ايتديسه‌ده موفق اوله‌مدى؛ جهد واقدام؛ جهد و غيرت.

جَهر { سذ. ع. آچيقدن ويوكسك سسله (سويلمه ويا اوقومه).

جَهراً { ح. ع. آچيقدن، علناً، يوكسك سسله: جهراً سويلمك، اوقومق.

جَهره { س. ١. پنبوق وايپك صاردقلرى صاپلى بينى. ٢. بر جهره‌يه صاريلان بورونجك مقدارى.

جَهرى { س. صارى بوياكوكى. [|| آلاجهرى. [وغلط: الى جرى] = جهرينك بر نوعى. [فر. جهرينك اسمى اولان Alizari بوندن مأخوذ اولسه كركدر.]

جَهرى { ص. ع. ذ: جهريه. علنى ويوكسك سسله واقع اولان.

جه‌سنه { د. كبى، صورتيله: آدمجه‌سنه = آدم كبى، انسانيتله؛ كوزلجه‌سنه = كوزللكله.

جَهل { سذ. ع. بيلمزلك، علمسزلك، نادانلق: هرشيئك علمى جهلندن اييدر. || جهل مركب = بيلمه‌مكله برابر بيلديكنى ده بيلميوب كنديكنى عالم ظن ايتمه.

جَهلاً { ح. ع. بيلمه‌يه‌رك، بيلمكسزين، بيلمه‌مكله، جهل ونادانلقله.

جُهَلا { سذ. ج. ع. و:

جَهَله { سذ. ج. ع. فد: جاهل. || با: جاهل.

جَهَنَّم { سذ. ع. [عبرانيجه‌دن. اصل قدس قربنده حيوانات لاشه‌لرينى واعدام اولنان مجرملرى آتدقلرى بر دره‌نك اسمى ايدى.] آخرتده كنهكارلرك عذاب كورد كارى محل، طامو، دوزخ.

جَهَنَّملك { ص. جهنمه مستحق، عذاب جهنمه لايق.

جَهَنَّملك { س. حمامك آتش يانان يرى.

جَهَنَّمى { ص. ع. جهنمه مستحق، جهنم عذابنه لايق.

جُهود { س. فا. [«يهود» دن. غلطى: چفوت.] يهود طائفه‌سندن آدم، يهودى. || مج. عنادجى وغرضكار آدم.

جَهول { ص. ع. [«جهل» دن سمبـ.] پك جاهل ونادان.

جَهيز { س. [ع. جهازدن غلط] || با: جهاز.

جی { د. [التحاق ایتدیکی کلمه‌نك خفیف ویا ثقیل هجالی اولدیغنه کوره « ی » سی اینجه ویا قالین اوقونور.] اسملره و اصل فعله لاحق اولوب یاپان وصاتان معناسنی افاده ایدر : آوجی = آو ایدن؛ بالیقجی = بالیق طوتان؛ اتمکجی = اتمك یاپان وصاتان؛ صاتیجی = سوقاقده اوته‌بری کزدیروب صاتان آدم؛ بیله‌یجی = بیچاق وسائره بیله‌ین آدم. [هر اصل فعله « جی » اداتی علاوه اولنه‌میه‌جغندن مثلا کائن ترجمه‌سنده « اولمق » دن « اولیجی » دیمك وهر اسم‌فاعل عربیی بو اداتله ترجمه ایتمك عبثدر.]

جِیادَت { س. [عربی لغتلرده بولنمیوب بونك یرینه « جودة » قوللانلدیغندن اویدرمه اولسه کرکدر.] ایيلك، کوزللك، تمیزلك : جیادت هوا = هوانك ایيلکی.

جِیاق { مه. بیوك قوشلرك باغرمه‌سنی تصویر وتقلید ایدر : قوشلر جیاق جیاق باغریشیورلردی؛ ضرب کبی بر معامله‌ٔ شدیده‌یه اوغرایان چوجقلر حقنده‌دخی سویلنیر : چوجغی جیاق جیاق باغرتدی ‗ . س. چایلاق.

جَیب { سذ. عر. ۱. یاقه، یاقه آچیقلغی : باشنی جیب مراقبه‌یه چکدی = استغراقه‌واردی. ۲. [تر. زبانزدی : جب] اثوابك اوته بریسنده آقچه، مندیل، اوراق وسائره وضعنه مخصوص اوله‌رق یاپیلان کیسه. [اساساً عربلر یاقه آچیغنك کوکسه کلن قسمنی بوایشه قوللاندقلریچون بو اسمله تسمیه اولنمشدر.] جیبندن = کیسه‌سندن، کندی مالندن؛ جیبی دلیك = زوکورت، الی بوش. ۳. ر. بر قوسك بر اوجندن بدأ ایله دیکر اوجندن مرکزه ممتد نصف‌قطره ایندیریلن خط عمودی، فر. Sinus؛ تمام جیب = نصف قطرك جیبك ملاقی اولدیغی نقطه‌دن مرکزه قدر اولان قسمی. ٤. تش. بدنك ات ویا کمیکده واقع بعض جوفلرینه اطلاق اولنور. || جیب همایون = مابین همایونجه تأدیه‌سی خزینهٔ خاصه‌یه حواله اولنمیان مصارفه مخصوص وسرقرنالق مقامنه مربوط دائره؛ جیب همایون کاتبی = بو دائره‌نك رئیسی.

جیبجوز { مه. عو. فقدان بیان ایدر : پاره‌لر جیبجوز.

جیبجی { ص. [چوجق لساننده] ایی، کوزل، مقبول، قاقا مقابلی : جیبجی بك، قاقابك. ‗ س. چوجق آلداته‌جق قیمتسز وشتافاتلی سوس : جیبجی بیجی.

جیبجیلی { ص. چوجق آلداته‌جق صورتده قیمتسز وشتافاتلی سوسلرله مزین : جیبجیلی بیجیلی شیئلری سور.

جَیِّد { ص. عر. ؤ : جیده. [« جودة » دن صش.] ایی، خوش، نیك، لطیف : آثار جیده.

جیران { سذ. جه. عر. فد. جار. با : جار.

جَیران { س. [زبانزدی : جیلان] کییك انواعندن کوچك اینجه بجاقلی وپك خفیف وچوق سکردیجی بر حیوان بری، غزال.

جیرو { س. [یتا.] بر سند ویا حواله‌نك آله‌جقلی طرفندن دیکری نامنه چویرلمسیله ظهرینه بوکادائر شرح ویرلمسی : سندیمی فلانه جیرو ایتمش.

جیز { جیزلامق، جیزردی وساائره. با : جز وسائره.

جَیش { سذ. عر. عسکر، جند، لشکر، سپاه، اردو. || ع. سوق الجیش = حرکات عسکریه‌دن بحث ایدن فن. [فر. Stratégie]

جیفه { سث. عر. لاشه، لش.

جیفه‌خوار { ص. فا. [عر. جیفه = لاشه - خوردن = یمك] لاشه یین، لاشه ایله بسلنن (حیوان وقوش).

جَیل { سذ. عر. جه : اجیال. ۱. انسان کروهی، طائفه، قوم. ۲. نسل، بطن : جیلاً بعد جیل.

جیل { د. ۱. اسمایه لاحق اولوب عداوت ویپیجیلك بیان ایدر : آدجیل، طاوشانجیل. ۲. نسبت وقربیت وسببیت بیان ایدر : اولوجیل = اولومی موجب؛ آقجیل = بیاضه قریب.

جَیلان { س. با : جیران.

جیلیز { ص. ضعیف، نارین، چیلمسز، قوتسز : پك جیلیز بر چوجق.

جیم { س. [عر. سث.] ج حرفنك اسم عربی وترکیسیدر. با : ج.

جیمبا قوقه { ص. عو. بیچیمسز وچلیمسز اکری بوکری قامتلی (آدم).

جیمجیمه { س. با : جمجمه.

جیمناستیق { س. با : جمناستیق.

جین { د. [یاسی الحاقنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.]

اسملره الحاق اولنه‌رق نسبت بیان ایدر : بالیقجین، سیگیرجین، طقورجین، کوکرجین.

جیناق { س. ییرتیجی حیوانات پنجه وطیرناغی.

چیوادره { س. بحـ. کمینك باش طرفنده یاتان دیرك.

چیواطه { س. [ایتا.] آرقه‌سی ایری باشلی واوجی صومون کچمك اوزره ویده‌لی آز چوق قالین اکسرکه باشلیجه پوترللری ودمیر تخته‌لری بربرینه ربط ایتمکه یارار.

جیوجیو { س. ۱. یومرطه‌دن یکی چیقمش قوش ویا طاؤق یاوریسی، کوچك پلیج و پالاز : جیو جیو چیقارتمش. ۲. اوفاق قوشلرك وپلیچلرك اوتشمه‌لری. ۳. چوق سسلر، ویزلدی، کورلدی، غلبه‌لك.

جیوجیولی { ص. ۱. ویزلدیلی، کورلدیلی، سسلی: پك جیوجیولی بر یر. ۲. جانلی، روحلی، غلبه‌لکلی، کرما کرم : بازارك الك جیوجیولی وقتی. ۳. صیجاق، حرارتلی، قایناپان: صیجاغك الك جیوجیولی وقتنده.

جیوش { سذ. جمـ. عر. فد: جیش. با : جیش.

جیولدامق { یاخود جیولده‌مك. فل. (اوفاق قوشلر ویاپلیچلر) اوتشمك: جیوجیو ایتمك.

جیولدی { س. اوفاق قوشلرك ویاپلیچلرك اوتشمه‌سی، جیو جیو ایتمه‌لری.

جیوه { س. [فا. « ژیوه » دن] معروف معدن که چوق آشاغی صوئوق درکه‌لرنده صلب حالنه کچوب سائر وقتلرده مایع اولور وبریرده طورمیوب چوق حرکت ایدر، زیبق، سیماق.

جیوه‌لك { س. ۱. جانلی واویناق یاوری: دوه‌جیوه‌لکی. ۲. یکیچریلرده خدمت وملازمت ایدن دلیقانلی.

جیویق { ص. زیاده صولی و بولاشقان: جیویق قار، چامور. == حـ. اکثریا مکرر اوله‌رق لزوجتلی وبولاشقان بر شیئی تصویر ایدر : اللری یاغ ایچنده جیویق جیویق.

جیویقلامق { فتـ. لزوجتلی بر شیئی آوج ایچنده صیقه‌رق قاریشدیرمق : فوچینك ایچنده یاغی جیویقلایوب طوریوردی.

جیویقلانمق { فجـ. (لزوجتلی شیء) آوجلانه‌رق ویا باصیله‌رق قاریشمق : چامور باصیله باصیله جیویقلانمش.

جییر { جییردامق، جییردی. با : جایر، جایردامق، جایردی.

چ

چ { چیم، جیم فارسی س. الفبای ترکینك یدنجی حرفی اولوب، عربیده وسائر السنهٔ سامیه‌ده مخرجی مفقود اولدیغندن، ابتدا ایرانیلر کندی لسانلریچون ایجاد، وبعده ترکلر دخی قبول ایتمشلردر. بومناسبتله «ژ» و «گ» کبی «فارسی» صفتیله تفریق اولنمشدر. ابجد حسابنده ج کبی اعتبار اولنور.

چابالامق { یا چبالمق. فل. ۱. ال آیاق اوینادوب دپرنمك: چامورك ایچنه دوشمش چابالایوب طوریوردی. ۲. چوق چالیشمق، اوغراشمق، سعی وجهد ایتمك: درسه چابالایور.

چابالامه { س. چابالامق فعلی. با: چابالامق.

چابالانمق { فل. ال آیاق اویناده‌رق دپرنمك.

چابالایش { س. چابالامق فعلی و طرزی.

چابُق { ص. ح. با: چابوق.

چابُك { ص. فا. سریع، خفیف، چابوق: چابك دست= الی خفیف، الینه چابوق؛ چابك پا= آیاغی خفیف، سریع الحرکه.

چابوجاجق { ح. و:

چابوجاق { ح. پك سرعتله، سرعتله وکورلدیسزجه، علی العجله: چابوجاق حیوانلری حاضرلایوب بیندیلر؛ چابوجاجق برآز ییه جك تدارك ایدوب قهوه آلتی ایتدك.

چابوق { یاخود چابق. [فا. «چابك» دن ودها طوغریسی فارسیسی بوندن مأخوذدر.] سریع، عاجل، عجله‌لی، خفیف: الی، الینه چابوق؛ آیاغنه چابوق؛ چابوق اوللك = سرعتلی طاورانك، گچ قالمایك. == ح. سرعتله، عجالةً، سریعاً: چابوق گلدی؛ چابوق گل؛ چابوق‌چابوق= عجله ایله. || چار چابوق = پك سرعتله، دَرحال.

چابوقلق { س. سرعت، عجله. || ال چابوقلغی = حقه بازلق.

چاپ { س. ۱. مجسم بر شیئك قالینلغی واستوانی وایچی بوش شیئلرك داخلاً قطری اولچیسی: یکرمی بش سانتیمتره چاپنده بر طوب؛ کراسته چاپی= دیرك وسائره قالینلغی. ۲. مج. جرم، حجم، جثه: ایری چاپده بر آدم. || بنا چاپی = وقتیله ابنیه نظارتی طرفندن ویریلن تذکره که یاپینك نه بیوکلکده اوله‌جغنی مبین ایدی.

چاپاچول { ص. پاساقلی، بول‌پاچه، چولپه، بیچیمسز، قیافتسز.

چاپار { س. تاتار، اولاق.

چاپارز { س. [فا. «چپ راست» دن‌که صاغ صول دیمکدر] انکل، مانع، حائل، عائق: سزك گلجیکمه‌کز ایشمزه چاپارز ویردی.

چاپارزلق { س. ممانعت، مشکلات، موانع.

چاپارزلی { ص. انکللی، موانع و مشکلاتی اولان: پك چاپارزلی بر ایشدر.

چاپاری { س. [ر.] چوق ایکنه‌لی اولطه.

چاپاق { یاخود چپاق. س. ۱. کوزدن آقوب کنارلرنده و کیرپیکلرده بریکه‌رك قورویان شیٔ: کوز چاپاغی. ۲. دوکمه دمیر وسائره‌نك اطرافنده قالان پوروز. || چاپاق بالیغی= ایری پوللی یاصی بر جنس کول

بالیغی. [اصل صفت اولوب، سریع وآقیجی دیمك ایسه ده، بو كون او معنی ایله استعمال اولنماز.]

چاپاقلانمق { فل. (كوز) چاپاق طوتمق، كوزدن آقان صو آقوب كنارلرنده وكیرپیكلرده قوریمق: صباحلری كوزلرم چاپاقلانیور.

چاپاقلی { ص. چاپاغی اولان (كوز).

چاپان { س. تاتار، اولاق. [چاپار كبی.]

چاپاناق { یاخود چپاناق. س. قاچیرلمش مال، قاچاق مال.

چاپاول { س. چاپقی عسكری، آقینجی، ایلغارجی.

چاپراز { س. [فا. «چپ راست» دن كه صول صاغ دیمكدر] ١. آرقوری ایلیكلن ویا بو وضعیتده دوكمه‌لری بولنان قاوشدیرمه یلك، ایكی یانی یافته‌لی صالته: آشجی چاپرازی. ٢. آرقوری طاقیلان فشنكلك، سلاحلق وپلاسقه. ٣. چیزكیلری ایكی طرفدن آرقوری تقاطع ایدن اكه: مرانفوز چاپرازی. ٤. دسترەنك دیشلرینی اكمكه مخصوص آلت: بیچقی چاپرازی.

چاپرازلامه { ص. آرقوری صورتنده اولان، چاپراز شكلنده اولان: چاپرازلامه فشنكلك.

چاپراشمق { فشد. آرقوری وحمایلی كچن ایكی شیٔ قاوشوب كچمك وتقاطع ایتمك: پالاسقه ایله پاله قایشی كوكسنده چاپراشیوردی.

چاپراشیق { یاچاپراشق. ص. آرقوری وضعیتده اولوب بربرینه قاوشان: چاپراشیق قایشلر.

چاپراق { یاخود شاپراق. س. عسكر اگرینك اورتیسی. مر.

چاپقجی { س. یغما قصدیله دشمن طوپراغنه آتله كیروب هر طرفه هجوم ایتمه، آقین. مر.

چاپقینجی { ص. آقینجی، چاپولجی. مر.

چاپقیلامق { فل. آقینجیلق ایتمك، یغما نیتیله هر طرفه آت اویناتمق.

چاپقین { ص. ١. چوق یورین، چوق قوشان. مر. ٢. آچیق اشكین كیدن (آت). ٣. هر طرفه قوشوب بریرده دیكیش طوتماز، سرسری، دربدر. ٤. خوارده، سفیه، زندوست، عشرت وقمار كبی منهیاته منهمك؛ اوچاری چاپقین = سفاهتده حد واعتدالی اولمیان. || محله چاپقینی = محله‌سنی آلت اوست ایدن یاراماز چوجق، كلخان بكی.

چاپقینلق { س. چاپقین آدمك حالی، سفاهت، یولسزلق، خوارده‌لق.

چاپلی { ص. ١. بر درلو چاپی و قطری اولان: بیوك چاپلی تفنك. ٢. چاپی بیوك، قالین: چاپلی كراسته.

چاپمق { فتـ. (آت) قوشدیرمق، سرعتله یورتمك. = فل. ١. قوشمق، سرعتله اوته‌یه بری‌یه صالمق. ٢. آقین وایلغار ایتمك. مر.

چاپوت { س. [«ت» سی حركه‌لنجه «د» اولور] ١. لباس پارچه‌سی، طونك آغنه وكوملك وانتاری‌نك پشنه اكلنن مثلث الشكل پارچه: طون چاپودی. ٢. پاچاوره، یامه، پلاسپاره.

چاپول { س. [«چاپمق»دن] دشمن طوپراغنی باصان آقینجیلرك ایتدكلری یغما وغارت، دشمن طوپراغندن آلنان مال، غنیمت: چاپول ایتمك = نهب وغارت ایلمك.

چاپولجی { س. ص. دشمن طوپراغنه آتله هجوم یعنی ایلغار ایدوب یغما وغارت ایدن، آقینجی، یغماكر.

چاپوللامق { فتـ. ایلغار وآقین ایتمك، دشمن طوپراغنده یغماكرلك ایلمك.

چاپوللانمق { فل. یغما مال قازانمق، غنیمت ایدنمك.

چاپه { س. [آرناوودجه‌دن] ١. بر طرفی دوز وبر طرفی چتال باغچوان قازمه‌سی: چاپه اورمق = چاپه ایله اوستندن قازوب مضر اوتلری آییقلامق، چاپه‌لامق. ٢. خرج قاریشدیرمغه مخصوص بیوك كلبری. ٣. بحـ. قولاقلی دمیر، لنكر: كمی چاپه‌سی. ٤. بحریه‌لیلرك اونیفورمه‌لرنده وسائر بحریه‌یه متعلق ایشلرده‌كی لنكر رسمی.

چاپه‌جی { س. ١. چاپه ایله چالیشان رنجبر. ٢. یكیچری عسكری‌نك برصنفی.

چاپه‌لاتمق { فتـ. چاپه اوردیرمق، چاپه ایله قازدیرمق: باغی كیمه چاپه‌لاتیورسكز؟

چاپه‌لامق { فتـ. چاپه ایله قازمق: باغی وقتیله چاپه‌لایه‌مدق، [سبق ایدن «چاپالامق» دن تفریقی اقتضا ایدر.]

چاپه‌لانمق { مجـ. چاپه ایله قازلمق: بوموسمده باغ چاپه‌لانماز.

چاپیجی { س. آقینجی، سوریجی.

چات { مه. ١. اورمه وضربه سسی. چات دیه باشنه بر توقات اوردی. «چات چوت» دخی دینلیر. ٢. قپو چالینمه سی کبی برسسی تصویر وتقلید ایدر: چات قپو چالندی. ٣. پاتلامه، چاتلامه: چات ایتمك = چاتلامق، پاتلامق. ٤. زمان ومکانجه سکرکله که دلالت ایدوب «پات» مهمله سیله برابر قوللانیلیر: چات پات بولنور؛ چات پات وقوع بولور. تك توك کبی.

چاتاق { ص. بربرینه چاتمش، چاتشمش، کرفت. = س. ایکی طاغك بربرینه چاتوب دره پیدا ایتدکلری یر.

چاتال. یاخود چتال. س. ١. ایکی یه آیرلمش دال وسائره. ٢. ایکی دیشلی یابه وسائر آلتلر. ٣. آلافرانغه یمك یمه ده قوللانیلان یادرت ویااوچ دیشلی معدن آلتکه قاشیق وبیچاقله برابر بر طاقم تشکیل ایدر: چاتال بیچاقله یمك یمك. = ص. ١. اوجی ایکی یه آیرلمش: چاتال دال، چاتال یول، چاتال ایرماق. ٢. مج. ایکی شقلی، شبهه لی، مشوش: چاتال ایش. ٣. چاتلاق بربوریدن چیقار کبی بوغوق (سس). ٤. ایکی معنالی ایکی صورتله تفسیر اولنه بیلیر (سوز). ‖ چاتال طیرناق = حیوانات مجتره نك ایکی یه آیرلمش طیرناغی، یاقاناق؛ چاتال طیرناقلی (حیوان) = حیوانات مجتره دن، یاقاناقلی. = حـ. چاتال کورمك = اویقودن قالقان آدمك کورمه سی کبی مشوش وهرشیئی ایکی کورمك.

چاتاللاشدیرمق { یاچتاللاشدیرمق. با: چاتاللاندیرمق.

چاتاللاشمق { یا چتاللاشمق. با: چاتاللانمق.

چاتاللاندیرمق { یا چتاللاندیرمق. فتـ. ١. ایکی یه آیروب چاتال ایتمك: دمیر یولی فلان یرده چاتاللاندیردیلر. ٢. مج. مشکوك ومشوش ایتمك: بو حال ایشی چاتاللاندیردی.

چاتاللانمق { یا چتاللانمق. فط. ١. ایکی یه آیریلوب چاتال اولمق، تشعب ایتمك: آناطولی دمیریولی اسکیشهرده چاتاللانیور. ٢. مج. مشکوك ومشوش اولمق: شمدی ایش چاتاللاندی.

چاتاللق { س. ١. برشیئك ایکی یه آیریلوب چاتال اولمسی، چاتال اولان شیئك حالی، تشعب: یولك چاتاللغی. ٢. مج. مشکوکیت، تشوش: مسئله نك چاتاللغی.

چاتالمق { س. بغدای تارله سنده بیتن برنوع مضر دانه.

چاتدیرمق { فتـ. ١. اورشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك: آرابه یی دیواره چاتدیرمق. ٢. (کمی یی) دیکر بر کمی یه مصادمه ایتدیروب باتیرمق: قپودان کمیسنی چاتدیرمش. ٣. کراسته یی ویابرشیئك اجزاسنی بربرینه باغلایوب قورمق: اوست قاتك دیرکلرینی چاتدیردیلر.

چاتر { وچتر. مه. کراسته ودیش وکمیك کبی کورك شیئلرك کورلدیسنی تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر: بنا چاترچاتر ییقلدی؛ ثعبان حیوانی صیقوب کمیکارینی چاترچاتر قیردی.

چاترداتمق { فتـ. چاترچاتر ایتدیرمك، کورك بر شیئی سس چیقاره جق صورتده صیقمق، ییقمق ویا یاقق: دیشلرینی چاترداتدی؛ یانغین تخته لری چاترداتیوردی.

چاتردامق { فل. کورك برشیء چاتر چاتر ایتمك: حدتندن دیشلری چاتردایوردی: تخته لر چاتردایه رق ییقیلیور ویا یانیوردی.

چاتردی { س. کورك برشیئك دوشرکن، قیریلیرکن، یانارکن ویا صیقیشدیرلدیغی وقت چیقاردیغی سس وایتدیکی کورلدی: دیشلرك، تخته لرك، کمیکارك چاتردیسی.

چاتره پاتره { مه. برلسانی شیوه سزویالان یاکلیش سویلکی تصویر ایدرمتتابعاتدندر: چاتره پاتره ترکجه سویلیور.

چاتشدیرمق { یا چاتیشدیرمق. فتـ. ١. اوجاوجه قاوشدیرمق، ایلیشدیرمك، بربرینه ربط ایتمك. ٢. طوقشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك.

چاتشمق فشـ. ١. قاوشمق، ایلیشمك، اوج اوجه ربط اولنمق. ٢. طوقشمق، بر برینه چاتمق، مصادمه ایتمك. ٣. (کوپك واوکا مماثل حیوانلر وبوجکلر) چفتلشمك.

چاتقی { س. ١. چاتیلان وقوریلان شیئلر ٢. آرقوری باغلانان شیء: آلن چاتقیسی = قاش باصدی.

چاتقیلق { س. چفت اوکوزلرینی بربرینه باغلایان آغاج که بویندروق اوکا یکمشدر.

چاتقین { ص. بر زنکین ویا بیوکجه آدمه انتساب ایتمش اولان: فلانه چاتقیندر.

چاتلاتمق { فتـ. ۱. بر شیئی پارچه‌لری بسبتون آیرلیه‌جق درجه‌ده شق ایتمك، چاتلاق حالنه کتیرمك: بو بارداغی کیم چاتلاتدی؟ دکنکمی چاتلاتدم. ۲. صیقندیدن و یا چوق یمکدن پاتلایه‌جق درجه‌یه کتیرمك: آدمی چاتلاتمایك. ۳. چوق حسدینی موجب اولمق، حسددن پك مضطرب ایتمك: خصمنك موفقیتنی سویلیه سویلیه حریفی چاتلاتدم. ٤. (آتی) چوق قوشدیروب تلف ایتمك: آتنی چاتلاتدی. || طوپوق چاتلاتمق = چوق قوشمق.

چاتلاق { ص. پارچه لری آیرلیه‌جق درجه‌ده قیریق، منشق، یاریق: چاتلاق بارداق، دکنك. = س. بر شیئك چاتلادیغی یر، یاریق: شو بارداغك بوراسنده بر چاتلاغی واردر؛ چاتلاغی بللیسزدر.

چاتلامق { فل. ۱. چات ایده‌رك بیوك سسله یارلمق، آیرلمق: طلوم چاتلادی. ۲. پارچه‌لری آیرلیه‌جق صورتده قیرلمق، یارلمق: بو بارداق چاتلامش. ۳. (طالغه وسائره) قیرلمق، پاره‌لانمق. ٤. (حیوان) چوق یوریمکدن تلف اولمق: یاری یولده آتی چاتلادی. ٥. مجـ. حسددن حدتدن، صیقیلمقدن وسائر اضطرابدن تلف اولمق درجه‌سنه کلمك: حسدجیلر چاتلاسین؛ صیقیلمقدن چاتلایه‌جغز. ٦. چوق آغلامقدن تلف اولمق درجه‌سنه کلمك: شو چوجق چاتلایه‌جق ممه ویرك. ۷. چوق آغریمق واضطرابده بولنمق: باشم چاتلایور؛ قارنم چاتلایه‌جق. || آلن طاماری چاتلامق = حیا وحجاب قالدیرمق، عارسز اولمق. || طاش چاتلامق = ۱. چوق صوئوق اولمق. ۲. اولمیه‌جق شیء اولمق، امر محال وقوع بولمق: طاش چاتلاسه بو باغچه اوقدر محصول ویرمز. || چاتلاسه پاتلاسه = هرنه یاپسه.

چاتلامه { و:

چاتلایش { س. چاتلامق فعلی. وطرزی.

چاتلمق { (مجـ. ۱. قورلمق: چادر داق چاتلدی. ۲. آ. پشوب قاله قالمق. ۳. حیوانك باجاقلری آیریلوب هلاك اولمق.

چاتمق { فتـ. ۱. قورمق، کراسته وسائره‌یی بربرینه ربط ایدوب طوردیرمق: چارداغی چابوجاجق چاتدیلر. ۲. اوج اوجه قاوشدیرمق، ایلیشدیرمك: دیکیش چاتمق. ۳. (عسکر) تفنکلری اوج اوجه ایلیشدیروب طوردیرمق. ٤. حیوانه یوك یوکلتمك، حمل ایتمك. = فل. ۱. اورمق، چارپمق، مصادمه ایتمك: دیواره چاتدی. ۲. اوغرامق، دوچار وکرفتار اولمق: بلایه چاتدق. ۳. دوش اولمق، راست کلمك، تصادف ایتمك: برمیراث‌یدی یه چاتدم. ٤. (کمی) مصادمه ایدوب باتمق. ٥. (موسم ومیعاد) یاقلاشمق، تقرب ایتمك: بهار چاتدی. ٦. انتساب ایتمك، طالقاوقلقله یارانوب برینك توجهنی قزانمق: او فلانه چاتمشدر. || باش باشه چاتمق = مشاوره ایتمك. || قاش چاتمق = قاشلری ایندیروب یوز اکشیتمك. || کیف چاتمق = کیف یتیشدیرمك.

چاتمه { س. ۱. چاتمق فعلی. ۱۱. چاتمق. ۲. موقت صورتده ایلیشدیریلوب طوردیرلمش کراسته. ۳. موقت وقبا صورتده دیکلمش پارچه‌لر. ٤. دوشمه‌لك برنوع ایپکلی قماش: اسکدار چاتمه‌سی. = ص. موقت صورتده ایلیشدیرلمش. || دیرمه چاتمه = اوته‌دن بریدن طوپلانمش غیر منتظم شیء: عسکری هپ دیرمه چاتمه ایدی.

چاتی { س. ۱. چاتلمش یعنی بربرینه ربط اولنمش کراسته وسائره‌دن قورلمش شیء، طاسلاق. ۲. بنانك اورتن کرمیتلری طوتان مائل اورتی که چاتلمش کراسته‌دن یاپلمشدر: اوك چاتیسی؛ تملدن چاتی یه قدر؛ چاتی آلتی = چاتی ایله طاوان آره‌سی. مجـ. مسکن. ۳. بدن انسانك قفس حکمنده اولان کمیکلری هیئتی، قدید، اسکلت.

چاتیق { ص. ۱. اوجلرندن ملاصق، قاوشوق. ۲. بربرینه ملاصق، فاصله‌سز: چاتیق قاشلر. ۳. بورشدیریلوب اکشیدلمش، عبوس: چاتیق چهره.

چاچه { س. [اسکی ترکجه‌ده « چاچمق » یاپلمق وقوشمق دیمکدر.] کمیجی. || آجی چاچه=غیر مأکول برجنس کوچك بالیق.

چادر { یاخود چادیر. س. کوچبه‌لرك خانه‌سی مقامنده اولوب اردوکاهلرده عسکرلرك وبکجی وقوروجی کبی آدملرك دخی موقت اقامتکاهی که قالین بزدن یاخود کچه ویا دریدن اولوب اکثریا مخروطی الشکل و بعضاً مستطیل اولور، وبر دیرکه قوریلوب اتکاری ایپ پارچه‌لریله قازیقلره باغلانیر، اوبه، خیمه، خرکاه، چتر: چادر قورمق؛ چادرده یاتمق. انواعی اولوب، الك بیوکنه اوتاق وکوچکنه چرکه دیرلر. تاتار چادرینه آلاجیق، ترکمان چادرینه دریم، قالیچه وکلیمدن یاپیلانه‌ده اوبه دینلیر. [فا. چتر چادردن مأخوذدر.] || چادر آلتی = سفر، اردوکاه. || چادر چیچکی = شکلی چادره بکزر برچیچك. || چادر اوشاغی = معالجه ایچون استعمال اولنور بر نوع ضمغ.

چادرجی { س. چادر یاپوب صاتان آدم؛ چادرجیلر= چادرجی اصنافنك چارشیسی.

چار { عد. فا. درت: چارسو، چار جهت: درت طرف، جهات اربعه؛ چار چشمله = درت کوزله؛ چار ابرو = درت قاش، بییغی یکی ترلمش دلیقانلی. با: جهار.

چار { س. [روسجه: Czar که بوده « قیصر » دن مأخوذ] روسیه ایمپراطوری.

چار { س. فا. چاره‌دن مخفف اولوب یالکز « چار ناچار » تعبیرنده مستعملدرکه ایسترایستمز دیمکدر.

چار { مه. چابوق صفتیله قوللانیلیر ادات تأکیددر: چار چابوق = چابوجاجق.

چارپا { س. فا. [چار = درت. پا = آیاق] درت آیاقلی حیوان.

چارپاره { س. فا. [چار = درت. پاره = پارچه. — تر. زبانزدی: چالپاره] رقص ایدرکن پارماقلره طاقوب چالدقلری زیل.

چارپدیرمق { فتـ. ۱. اوردیرمق، صدمه‌ایتدیرمك: روزکار پنجره‌نك قنادینی خیزله دیواره چارپدیردی. ۲. چالدیرمق، غصب‌ایتدیرمك: اشیایی آچیقده براقوب چارپدیردیکز. ۳. اکریلتمك، چارپیق یاپمق: نزول آغزینی چارپدیرمش. ٤. اویناتمق، خلجانه کتیرمك: آکسزین ایشیتدیکم بر سس یورکمی چارپدیردی.

چارپشدیرمق { فتـ. ۱. اورشدیرمق، طوقوشدیرمق: قپونك قنادلرینی چارپشدیرمق. ۲. طوتشدیرمق، مضاربه ومقاتله ایتدیرمك، مصادمه ایتدیرمك: ایکی عشیرتی چارپشدیروب کندیسی سیرجی قالدی.

چارپشمق { فشـ. ۱. اورشمق، طوقوشمق، مصادمه ایتمك: پنجره قنادلری روزکاردن چارپشیوردی. ۲. طوتشمق، مضاربه ومقاتله ایتمك: ایکی مفرزه بربرینه راست کلوب چارپشدیلر.

چارپشمه { س. ۱. اورشمه، طوقوشمه، مصادمه. ۲. طوتشمه، مضاربه مقاتله.

چارپشیق { ص. ۱. بری برینه چارپمش، قاریشیق، چاپراشیق. ۲. چارپیق، اکری. ۳. بری برینه بینمش (دیش). ٤. دوزکون ومنتظم اولمیان، چتره‌فیل (لسان).

چارپلمق { فل. ۱. اکریلوب بوکلمك: بو دیرك چارپلدی. ۲. یوزینی بروشدیروب منفعل اولمق، متغیر اولمق: بو سوزی ایشیدنجه چارپلدی. ۳. جن طوتمق، جن شرینه اوغرامق: کیجه آغاجلرك آلتنده طولاشمه چارپلیرسك. ٤. نزولدن اولدیغی کبی اعضای بدندن بری اکریلك، یرندن اوینامق، طوتماز اولمق: آغزی، الی، آیاغی چارپلمش.

چارپلمه { س. چارپلمق فعلی. با: چارپلمق.

چارپلیش { س. چارپلمق فعلی و طرزی: بر چارپلیش چارپلدی که.

چارپمق { فتـ. فل. ۱. شدتله اورمق، تصادم ایتمك: آت خیزله کیدرکن دیواره چارپدی؛ روزکار یوزمه چارپیوردی. ۲. اوروب یره دوشورمك، ییقمق: چارپوب یقدی. ۳. زورله آلمق، چالوب چرپمق، قاپوب کیتمك: عشیرت کویك قویونلرینی چارپدی. ٤. باشه اورمق، باش آغریسی ویرمك، صداع

کتیرمك : بو سرکە بکا چارپدی. ٥. اورمق، دیترەمك، خلجانە کلمك : یورکم چارپیور. ٦. خیزلە تحریك اولنەرق بریرە اورمق : قپو، پنجرە قنادی روزکاردن چارپیوردی. || کوزە چارپمق = نظردقتی جلب ایتمك : رومادە اك اول کوزە چارپان سنت‌پیرکلیساسیدر. || کون، کونش چارپمق = کونش آلتندە چوق طورمقدن ویا کزمکدن سرسملنوب خستەلانمق.

چارپمە { س. ١. چارپمق فعلی. / با : چارپمق. ٢. ضربە، } صدمە، مصیبت. = ص. اورەرق قاقمغلە یاپلمش، قبارتمەلی : چارپمە کومش معمولات.

چارپندی { س. ١. شدتلە اوینا‌مە، شدتلی حرکت، } خلجان : یورك چارپندیسی. ٢. دکیز صولرینك اوفاق لکن زیادە اوینار طالغەجقلر حالندە حرکتی : پویرازك طالغەلری بیوك دکلسەدە چارپندیسی پك زیادەدر.

چارپنمق { فل. اورنمق، شدتلە اوینامق، خلجانە کلمك : } توزلرك ایچندە چارپنوب طوریوردی.

چارپیق { ص. ١. اکریلوب بوکلمش، برطرفە مائل، } طوغری اولمیان، اکری بوکری : چارپیق دیرك، اودون. ٢. برطرفە مائل، غیر منتظم : چارپیق‌دیوار : چارپیق عرصە. ٣. چارپلمش، نزولە اوغرامش ویا جن طوتمش : چارپیق آدم. ٤. ترس، اوغورسز : چارپیق آیاق.

چارداق { س. با : چارطاق.

چارسو { س. با : چارشی.

چارشَب { ودها طوغریسی :

چارشف { یاخود چارشاف. / س. [فا. «چادرشب» } دن اولدیغی مظنوندر] ١. یتاغە سریلن و یورغانە قاپلانان بزدن اورتی : یتاق چارشفی، یورغان چارشفی. ٢. قادینلرك تستر ایتدکاری جار : ایپك چارشف.

چارشنبە { یاخود جهارشنبە. / س. [فارسیدن] هفتە‌ } نك دردنجی کونی، یوم‌الاربعاء : چارشنبە کونی، چارشنبە بازاری. || چارشنبە قاریسی = جادو، موهوم بر جن؛ مجـ. صاچی طرانمامش، مخوف قیافتلی قادین. || آیك صوك چارشنبەسی = نحوستلە مظنون کون؛ طقوز آیك صوك چارشنبەسی = نحوست محضە. عو. طقوز آیك صوك چارشنبەسی برآرایە کلمك = هر ایش بر آرایە کلوب طوپلانمق. عو.

چارشی { یاخود چارشو. س. / [فا. چارسو (= درت } طرف) دن اولدیغی مظنوندر] ایکی طرفی دکان و اوستی اورتیلی یاخود آچیق اخذ واعطا محلی، بازار، سوق. || چارشی آغاسی = چارشی محافظی. || چارشی خلقی = اهل سوق. || چام چارشی = درت طرفدن، تربیعاً. || ایچی جیفیت چارشیسی = نیت خالصەسی اولمایان، حیلەکار.

چارطاق { یا چارداق. س. [فا. / چار = درت ـ عر. } طاق = کمر] ١. درت کمر تشکیل ایدن اوفاق کوشك و رواق اوستی. ٢. اوستنە صارماشیقلی آغاج ونباتلر صارلمق اوزرە بر قاچ دیرك و قفسەدن یاپلمش سایەبان. ٣. درت دیرك اوزرینە چالی چرپیدن یاپلمش باغچوان وبکجی قلبەسی. ٤. آصمە وآصمە قباغی و سائرە صارلمق ایچون قورلمش قفس : آصمەیی چارطاغە آلمق.

چارق { و چارقە. با : چرخ و / چرخە.

چارُم { عب. دردنجی، رابع.

چارمیخ { س. فا. [چار = درت. / میخ = چیوی. — تر. } زبانزدی : چارمیق] مجرمی خاچە کرمك ایچون قورلمش صلیب شکلندەدار آغاجی، صلیب : چارمیخە کرمك. مجـ. سفینەنك دیرکلری باشندن اشاغی‌یە اینن قالین ایپلر : جوادیرا چارمیخی.

چارناچار { با : چار.

چاروب { س. فا. سوپورکە. / لسـ.

چارە { س. فا. ١. طریق تسویە، / سبب اصلاح، واسطۀ } تخلیص : چارە بولەمدی؛ اجلە چارە یوقدر. ٢. تدبیر : برچارە دوشونملی. ٣. مدد، یاردیم : بکا بر چارە بولك. ٤. علاج، دوا : بوخستەلغەچارە یوقدر. || نە چارە ! = نە یاپملی، ایستر ایستمز راضی اولملی.

چارەجوی { ص. فا. [چارە = م / ـ جستن = آرامق] } چارە آرایان، تدبیر تحریسندە بولنان :

چاره‌ساز { ص. فا. [چاره = م ـ ساختن = یاپمق] چاره یاپان، چاره وتدبیر دوشونن، بولان : قادینجغزك خسته‌لغنه کیمسه چاره‌ساز اولمدی .

چاره‌سز { ص. ١. چاره وتدبیری اولمیان، چاره‌سی بولنه‌میان : بوچاره‌سز بر خسته‌لقدر. ٢. لابد، ضروری، الزم : قیشین آتش یاقمق چاره‌سزدر. ٣. بیچاره، محتاج، ضرورتده بولنان : بك چاره‌سز قالدی. == ح. ضروری ولابد اوله‌رق، مطلقا، بهمه حال : بوکون چاره‌سز کیدیله‌جکدر .

چاره‌سزلك { س. ١. تدبیر و علاج فقدانی و امکانسزلغی، عجز، اضطرار. ٢. بر شیئك ضروری ولابد اولمسی. ٣. بیچاره‌لك، ضرورت، احتیاج .

چاریچه { س. [روسجه‌دن] روسیه ایمپراطوریچه‌سی .

چاریق { س. ١. کویلیلرك کیدکاری آیاق قابی که سپیلمه‌مش صیغیر دریسندن اولوب کنارلرنده‌کی دلیکلرینه کچیریلن دری شریتلرله ویا قینابله آیاغه باغلانیر. ٢. چاریق تقلیدی اوله‌رق باغلامه‌لی خفیف اسقارپین. ٣. طوپ آرابه‌سنك تکرلکنه اینیشده قونیلان پاپوش. || آرناؤد چاریغی = تلاتیندن اوجی سیوری وقیوریق پوسکوللی وسوسلی خفیف آیاق قابی. || چاریغی چیقارمق = نازکلشمك، کویلیلك حالندن قورتلمق. || دمیر چاریق = چوق طیانیقلی آیاق قابی.

چاریقجی { س. چاریق یاپان وصاتان اصناف .

چاریك { س. فا. [چار = درت. یك = بر. ـــ تر. زبانزدی : چیرك] ١. درتده بر، ربع : برالمانك چاریکی. ٢. ساعتك درتده بری، اون بش دقیقه : هرچاریکده بر حب آلملی؛ برساعت برچاریکده کیدیلیر. ٣. مجیدیه دینلن کومش سکه‌نك درتده بری که بش غروشلق بر کومش سکه‌در : بونی برچاریکه آلدم .

چاریکلك { ص. برمجیدیه چاریکی قیمتنده اولان. بش غروشلق : چاریکلك چیغاره پاکتی .

چاسار { س. [قیصردن غلط] وقتیله المانیه ایمپراطورینه ویریلن عنواندر .

چاشنی { س. فا. [تر. زبانزدی : چشنه] ١. لذت، طات. ٢. یمکك طادینه باقمق ایچون آغزه آلنان مقدار، لذت نمونه‌سی: چاشنیسنه باقمق .

چاشنیگیر { س. فا. [چاشنی = لذت. کرفتن = طوتمق] وقتیله بیوك دائره‌لرده یمکلرك لذتنه باقان آدم . == ج. فا. چاشنیگیران = سابقده ضیافتلرده سفره خدمتنی ایفا ایدن برصنف عسکر .

چاشیت { یاخود چاشوت. س. جاسوس .

چاشیتلامق { فل. جاسوسلق، تجسس ایتمك .

چاشیتلق { س. جاسوسلق، تجسس.

چاغ { س. ١. زمان، وقت، اثنا، هنکام، موسم : کل چاغی، صباح چاغی. ٢. یاش : یکرمی چاغنده بردلیقانلی؛ اورته چاغده بر آدم. ٣. بوی، قد، قامت، تناسب، لزومی درجه سمیزلك : دمیر تاونده انسان چاغنده یاراشیر .

چاغ { یاخود چاق. د. تا. حق، جه، دکین : چاغ اورته‌ده، چاغ بوقدر، چاغ اقشامه‌دك. مر .

چاغ { س. [فا. چاه (= قویو) دن غلط] بولاشیق چوقوری، لاغم، صو یولی .

چاغان { س. قالین و قوی دوه کوستکی .

چاغرتغان { س. با : چیغرتغان .

چاغرتمق { فت. چاغرمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، باغرتمق .

چاغرشمق { فش. ١. بر برینه چاغرمق. ٢. هپ بردن چاغرمق، هایقروب یایغاره ایتمك : بری‌وفات ایتدیکندن قادینلر چاغرشیورلردی .

چاغرغان { ص. چوق چاغران، یایغاره‌جی. == س. چوق باغریر صاقصاغان جنسندن بر قوش .

چاغرلمق { مج. باغرلمق، ندا ایدلمك : اوبله چاغرلماز.

چاغرمق { فت. ١. باغرمق، هایقرمق، بلند آوازله ندا ایتمك : اوقدر چاغرمایك؛ باغروب چاغرمق ٢. یوکسك سسله اوقومق، تغنی ایتمك : ترکی چاغرمق. [دعوت ایتمك معناسنی افاده ایدن « چیغرمق » فعلیله قاریشدیرلمامیلیدر.]

چاغرمه س. ١. باغرمه، هایقرمه، ندا. ٢. ترکی سویله، تغنی .

چاغریش س. باغرمه، هایقرمه، ندا، صیحه، بلند آواز.

چاغل مه. صویك قاینـایوب فیشقرمه‌سنی تقلید ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: صولر چاغل چاغل آقیور، چاغلایوردی .

چاغلا س. یشـیل قبوغیله برابر اوکلان خام بادم وسائر بوکبی میوه: چاغلا بادمی.

چاغلار س. قیالره وسدلره چارپوب طبقه طبقه یرلردن کوپوره‌رك دوشن صو، شلاله، چاغلایان .

چاغلامق و چاغلدامق. فل. (صو) قاینایه‌رق وکوپوره‌رك وطاشلره قیالره چارپه‌رق دوشمك ویاکوپوره‌رك طاشمق: طاغلرده صولر چاغلار.

چاغلامه س. چاغلامق فعلی. با: چاغلامق .

چاغلایان س. صنعی اوله‌رق کوپوره‌رك وسس ایده‌رك آقان صو، صنعی شلاله. (فر. Cascade)

چاغلایش س. چاغلامق فعلی وطرزی .

چاغلایق یاچغلایق. س. یردن سسله قاینایه‌رق نبعان ایدن صو، قاینارجه .

چاغلدامق فل. با: چاغلامق .

چاغلدی س. طاشلره قیالره‌ویا سدلره چارپوب قاینایه‌رق دوشن صویك چیقاردیغی سس: صولرك چاغلدیسی بلبللرك شاقردیسنه منضم اولیوردی.

چاغلی ص. ١. بر درلو قامتی وتناسبی اولان: پهلوان چاغلی بر آدم. ٢. تندرست، سمیز، تاولی .

چاغنوس س. (ر.) دکیز یتکیجی.

چاق د. تا، حتی، دك، جه: چاق بوقدر؛ چاق صباحه‌دك. با: چاغ. (اسکیمشدر.)

چاق مه. ققه و چکیجله اورمه کبی فعللرك سسنی تقلید وتصویر ایدر: چاق چوق، چاقر چوقور .

چاقال س. با: چقال .

چاقالوز س. چاقل طاشلرندن عبارت مرمیات آتان برنوع طوپ .

چاقدیرمق فت. ١. قاقدیرمق، میخلاتمق، صوقمق: بورایه برچیوی چاقدیرملی؛ قازیق چاقدیرمق. ٢. مج. ایچیرمك، عشرت ایتدیرمك: کندیسنه چوق چاقدیرمشلر .

چاقر یاخود چاقیر. ص. ماوی چیزیکلی الا رنکنده، ماوی تحریللی چیل: چاقر کوز= عین زرقاء. == س. پنجه‌سی ایری وبك کسکین بر جنس طوغان. || چاقر پنجه= طوتدیغنی براقماز، هرشیئدن استفاده ایدر، شدید البطش، حریص. || چاقر دیکنی= برجنس نبات، عرفج بری. || چاقر قنات= قنادلری تحریللی بر نوع اوردك .

چاقر س. شراب، خمر، می، باده. مر. || چاقر کیف (وطوغریسی: چاقرکیفی) = دوشمیه‌جك درجه‌ده سرخوش، نیم مست .

چاقرجی س. قوش آونده چاقری طوتان آدم؛ چاقرجی‌باشی= بونلرك رئیسی.

چاقشدیرمق فل. مسکرات ایچمك، عشرت ایتمك، ایچوب کیف یتشدیرمك: اوتورمش چاقشدیریوردی .

چاقشمق فش. بر برینه چکوب کیتلمك، طاقلمق.

چاقشیر س. ١. اینجه قماشلی اوزون برنوع شلوار. ٢. طورك آیاغنده‌کی توکك .

چاقشیرلی ص. ١. چاقشیر دینان شلواری کیین. ٢. آیاغی توکلی (کوکرجین وسائره) .

چاقل یاخود چاقیل. س. ایرماق ودکیز کنارلرنده صویك چالقـایوب یووارلاتدیغی اوفاق طاشلرکه مختلف رنکلرده اولوب او اوکلرینـك وباغچه یوللرینك تفریشنه یارار: چاقل دوشه‌مك؛ چاقل طاشی. || چاقل پیده‌سی= قیزغـین چاقل اوزرنده پیشمش پیده .

چاقلداق س. ١. صو دکرمنی اوست طاشنك اوزرینه طوقنه‌رق غیرمنقطع بر چاغلدی چیقاران تخته پارچه‌سی. ٢. دکرمن شکلنده ودوندکجه کورلدی ایدر بر چوجق اویونجاغی. ٣. کچی وسائر بعض حیوانلرك وراسی اطرافنده‌کی قیللره آصیلوب قورویان قیغ .

چاقلدامق فل. چاقل طاشلرینك کورلدیسی کبی بر کورلدی ایتمك: جوزلر چوال ایچنده چاقلدایوردی.

چاقلدی { س. چاقل طاشلریله اونلره مماثل شیئلرك } تحریك اولندقده ایتدكلری كو- رلدی : جوزلرك چاقلدیسی .

چاقللق { س. چاقل دوشنمش ویا بریكمش محل.

چاقلمق { فجـ. فل. ١. قازیغه باغلانمق. ٢. میخلانوب } یرلشمك : چنكانه خروزی كبی آیاغندن چاقیلیر .

چاقماق { یاخود چاقمق ویاچقماق. س. ١. چاقه‌جق آلت، } چاقماق طاشنه اوروب قیغلجیم چیقاره‌رق قاوی یاقان چلیك آلت، زند. ٢. چاقماقلی تفنكك زنبركی. || چاقماق طاشی = چاقما- قله اورلدقده قیغلجیم چیقاران وجام اعمالنه یارایان پارلاقجه طاش، قدح. || چاقماقاو كیسه- سی = بونلرك وضعنه مخصوص بر شكل مخصوصده كیسه. == ص. مجـ. چاقماق كبی مقوس شكلنده اولان : چاقماق پاپوش؛ چاقماق باشلی قایق .

چاقماقجی { س. چاقماق یاپان صنعتجی؛ چاقماقجیلر = بو اصنافك } چارشیسی .

چاقماقسز { ص. بر ایشه یارامز (طبانجه و تفنك) } == س. شمدی قوللانیلان كبیوی كبریته وفتیله بو اسم ویرلمشدی.

چاقماقلی { ص. چاقماق طاشی و زنبركله آتش آلیر } (اسكی تفنك) : چاقماقلی تفنك كه فتیلیدن صكره و قاپسولیدن اول ایجاد اولنمشدر .

چاقمق { فتـ. ١. قاقمق، قاقه‌رق صوقمق : اكسر، قازیق } چاقمق. ٢. قازیق قاقوب حیوانی اوكا باغلامق : آتی چایره چاقدی. ٣. زنبركی چكوب چاقماغی چاقمق طاشنه اورمق : تفنك، زنبرك، چاقماق چاقمق. ٤. قبول ایتدیرمك، چكیرمك، ویرمك : قلب آقچه‌یی چاقدی. ٥. ایصیرمق، (دیش) چكیرمك : دیش چاقمق. == فل. ١. پارلامق، بردن بره لمعان ایتمك : شیمشك چاقیور. ٢. بربرینه چكمك، چتشمك : دیشلر چاقمق . ٣. ایچوب كیف یتیشدیرمك : اقشاملری چاقیور.

چاقمه { س ١. چاقمق فعلی. || : چاقمق. ٢. اوروب چاقمغله } یاپلمش قیومجی ایشی : اركك چاقمه = بونك قبارتمه‌لیسی؛ دیشی چاقمه = بو ایشك چقورلیسی یعنی قبارتمه‌نك ترسی. ٣. بو ایشده قوللانیلان قیومجی قالبی.

چاقمه‌جی { س. قالب چاقمغله كو- مشك اوزرینه قبارتمه } اشكال یاپان قیومجی .

چاقی { س. آچیلوب قپانان و طیرناق، قلم وسائره كسمكه } مخصوص اولان كوچك جیب بیچاغی . [فارسیده « چاكی » دینلیرسه‌ده تركجه‌دن مأخوذ اولسه كركدر.]

چاقیش { س. ١. چاقمق فعلی و طرزی. ٢. شیمشك.

چاقیم { س. و :

چاقین { س. شیمشك، برق.

چاك { ص. فا. یاریق، ییرتیق، چاتلاق؛ چاك ایتمك = ییرتمق، } پاره‌لامق : پردهٔ ناموسنی چاك ایتدی؛ كریبان چاك = یاقه‌سی ییرتیق، كدر و مأیوسیتندن یاقه‌سنی پاره‌لامش؛ چاك چاك = پارچه پارچه. == س. ییرتیق یر : چاك كریبانندن = یاقه‌مك ییرتیغندن .

چاك { س. تونج وسائره‌دن معمول مخروطی الشكل برآلت كه } ایچنده معلق اولان طوقاغك صاللانوب كنارینه اورمسیله سس چیقارر، چینغراغك بیوكی، جرس، ناقوس : دوه چاكی، كلیسا چاكی: چاك چالمق. || چاكنه اوت طیقامق = محو ایدوب سسنی كسمك. || چاك قله‌سی = كلیسا چاكنك تعلیقنه مخصوص یوكسك قله. ||قولاغه چاك چالمق = چوق باغرمق، تكرار تكرار سویلمك .

چاك { مه. بیهوده یره چوق و بلا فاصله سویلكی وچكه } یاریشدیروب كوزه‌لك ایتمكی تصویر ایده‌رك مكرر قوللانیلیر: بتون كون چاك چاك ایتمكدن ایشنه باقمغه وقتی یوقكه.

چاكر { س. فا. قول، كوله، عبد. [انشا اسلوبنده ظرافت } تعبیری اوله‌رق متكلمدن كنایه قوللانیلیر:] چاكرلری = بنده‌لری، بنده‌كز؛ معروض چاكر كمینه‌لریدر كه = بنده‌كزك معروضم دیمكدر كه انشاده مسند صدارتده بولنان وزرایه خطاءً یازیلور تعبیرات رسمیه‌دندر .

چاكرانه { ص. فا. قوله وكوله‌یه منسوب ومتعلق ویا } شایسته. [ظرافت تعبیری اوله‌رق متكلمدن كنایه اولور :]معروض

چاكرانه‌مدر؛ عريضهٔ چاكرانه‌م.

چاكرپرور { ص. فا. [چاكر = قول. پروردن = بسلمك] قوللرينى بسليوب قايران، بنده‌پرور. [ظرافت تعبيرى اوله‌رق مخاطبدن كنايه اولور.]

چاكرپرورانه { ص. فا. و:

چاكرپرورى { ص. فا. قوللرينى بسليوب قايران كريم ومنعم ذاته منسوب ومتعلق ويا شايسته: نعم چاكرپرورانه‌لرى، چاكرپروريلرى.

چاكرخانه { س. فا. قول و بنده‌نك يعنى متكلمك اوى، بنده‌خانه، فقيرخانه: چاكرخانه‌يه تشريف بيورورسه‌كز.

چاكرزاده { س. فا. [چاكر = قول. زاده = طوغمش] قول وبنده‌نك يعنى متكلمك اولادى: چاكرزاده‌كزى تقديم ايديورم.

چاكرلك { س. قوللق، كوله‌لك.

چاكرنواز { ص. فا. [چاكر = قول. نواختن = اوخشامق] قوللرينى اوخشايوب تلطيف ايدن. [ظرافت تعبيرى اوله‌رق مخاطبدن كنايه اولور. — نسبت بيان ايدن «چاكرنوازانه» و «چاكرنوازى» صفتلرى دخى انشا اماننده بعضاً قوللانيلير.]

چاكرى { ص. فا. قول و بنده‌يه منسوب و متعلق. [متكلمدن كنايه اولور:] معروض چاكريدر؛ سوى چاكرى‌يه ارسال بيورلمسى.

چاكلق { س. كليسا چاكنك آصلديغى محل، چاك قله‌سى.

چال { ح. ١. بر اسمدن اول قوللانيله‌رق اونك طورميوب حركت ايتديكنه ومتصل اويناقده بولنديغنه دلالت ايدر: چال چكه = متصل چكه اوينادان، طورمقسزين سويلين، چوق سويلر، كوزه. ٢. كذلك بر اسمدن اول اوله‌رق شدتله قاپمغه دلالت ايدر: چال ياقه ايتمك = بطش وشدتله ياقه‌لامق، ياقه‌سندن قاپمق.

چالا { ياخود چال. ح. براسمدن اول قوللانيله‌رق اونك متصل وشدتله وپروا‌سز اوله‌رق استعمالنه دلالت ايدر: چالا قليج = متصل قليج چاله‌رق، بلا پروا قليج اويناده‌رق؛ چالا قيرباج = شدتله و متصل قيرباج اوره‌رق.

چالاپ { س. با: چلپ.

چالاغان { ص. ١. ايصيران. ٢. آزغين (كوپك).
= س. چيان. || چالاغان اوتى = ايصيرغان اوتى. مر.

چالاك { ص. سريع الحركه، جست وچالاك. مر. [فا. «چالاك» بوندن مأخوذ اولسه كركدر.]

چالاك { ص. فا. سريع الحركه، الينه وآياغنه چابوق، خفيف. [اكثريا مترادفى اولان «جست» ايله برابر قوللانيلير:] جست وچالاك بر كنج.

چالپاره { س. [فا. «چارپاره»دن] خوره تيركن زيل كبى چالنمق اوزره پارمقلره طاقيلان تخته‌جقلر، شقشاق.

چالپاره { س. برنوع دكيز بوجكى. || يهودى چالپاره‌سى = بونك لكه‌لى ورنكلى نوعى.

چال چكه { ص. با: چال.

چالديرمق { فتـ ١. اورديرمق، ضرب ايتديرمك، چارپديرمق: يره‌چالديرمق. ٢. برموسيقه آلتى اويناتمق: طاول، چاك، پيانو چالديرمق. ٣. اورديرمق، دق ايتديرمك: خدمتجى‌يه قپويى چالديرمق. ٤. سرقت ايتديرمك، قاپديرمق، ايى محافظه ايده‌ميوب چالينمسنه سببيت ويرمك: آخورك قپوسنى آچيق براقه‌رق آتى چالديردى.

چالشديرمق { يا چاليشديرمق. فتـ ١. سعى ايتديرمك، چابالاتمق: بو ايشه نه كنديسى چاليشيور ونه‌ده بزى چاليشديريور. ٢. ايشلتمك، ايش ويرمك، ايشده قوللانمق، استخدام ايتمك: هركون اون اون‌بش عمله چاليشديريور. ٣. اوقوتمق، تحصيل ايتديرمك، تحصيل ايله اوغراشديرمق: يازك صيجاق آيلرنده چوجقلرى چاليشديرمق صحتلرينه مضردر؛ اوغلنى آلمانجه‌يه چاليشديريور.

چالشقان { يا چاليشقان. ص. [اصلى: چالشغان] ١. چوق چالشان، سعى وغيرت ايدن، مقدم: چالشقان آدمدر.

۲. چوق ایشـلین، چوق ایش کورن: چالشـقان رنجبر. ۳. درسنه وتحصیله مداومت ایدن: چالشقان طلبه.

چالشلمق یاخود چالیشلمق. فجـ. ۱. سعی وغیرت واقدام اولنمق: نه قدر چالشاسه بوایش اولماز. ۲. ایش ایشلنمك: صبحاـ قده چوق چالشلماز. ۳. درس وتحصـیله مـداومت اولنمـق: کنجلکده چالیشلیرسه صکره نداـ مت چکلمز.

چالشمق یاخـود چالیشمق. فل. ۱. چابالامق، سـعی وغیرت ایتمك: فلان ایشی کورمکه چوق چالشدمسه‌ده موـ فق اوله‌مدم. ۲. ایشلمك، ایش کورمـك، اوغراشمق: انسـان کونده سکز ساعت چالشلمیدر. ۳. درسـه اهتمام وتحصیله دوام ایتمك، اوقویوب یازمق: شـاـ کردان چالیشیرسـه معلملرینه‌ده هوس کلیر.

چالشمه سـ. چالشمق فعلی. با: چالشمق.

چالغی سـ. [«چالمق» دن. اسکی ترکجـه‌سی: چالاو] ۱. موسیقی آلتی، ساز: پیانو کوزل برچالغیدر. ۲. موسیقی، آهنك، نوا: چالغی چالمق؛ چالغی یی سورمیسکز؟ ۳. موسیقی طاقمی، سازطاقمی، خوانده وسازنده‌لر: فلان اوده چالغی واردر.

چالغیجی سـ. چالغی چالان، بر سـاز چالمغی صنعت اتخاذ ایدن آدم، سازنده، مطرب.

چالغیجیلق سـ. برسـاز چالان آدمك صنعتی، ساـ زنده‌لك، مطربلك.

چالقاتمق فتـ. ۱. (چوجغی) سوتدن خسته ایتمك. ۲. (کمی) ذخیره‌سنی ایصلادوب بوزمق. ۳. (قلوچقه طاؤق) یومورطه‌یی براغوب صوغوتمق.

چالقار سـ. ۱. معـده بوزار شیء. ۲. مسهل. ۳. پنبوق قوزه‌سنی تطهیره مخصوص سپت طولاب، چرچر، قوشکینارا.

چالقامق فتـ. ۱. صـاللایوب قاریشدیرمق، صاـ ورمق: بوغدایی قالبورك ایچنده چالقامق. ۲. (برقابی) تمیزلمك ایچون ایچنده صو اولدیغی حالده خیزله صاللایوب قاریشدیرمق: بارداغی چالقا؛ علاج شیشه‌سنی چالقـاملی. ۳. آغزك ایچنـده صـویی تحریك ایتـك، غرغره ایلـك: آغزی چالقـامق. ۴. (معـده‌یی) دوندیرمـك. ۵. (یالپه) کمی‌یی صارصمق. ۶. (کمی) صارصمق: واپور بزی بتون کون چالقادی طوردی. ۷. (قلوچقه طاؤق) یومورطهـ یی اوینادوب اوستلرینه اوطورـ مق. ۸. قیغانه‌لق یومورطه‌یی دوکمك: یومورطه‌یی ایجه چاـ لقاملی. ۹. یایقده سودی دوـ کمك. ۱۰ (بوزوق سـوت) چوجغـه طوقنوب ضعیفلاتمق: شـو چوجغی سوت چالقامش. = فل. (اویونجی) رقصـده دپه‌لنمك، کوبك آتمق.

چالقامه سـ. چالقامق فعلی. با: چالقامق.

چالقاندی سـ. ۱. چارپندی، تلاطم: دکیز چاـ لقاندیسی. ۲. معده بوزوقلغی، سورمه. ۳. یومورطـه کبی بر شیئك بر قابك ایچنده دوکمه‌سی و بویله دوکیلن شیء. || قالبور چالقاندیسی = قالبورك اوستنده قالان چورچوب.

چالقانمق فل. ۱. صاللانمق، حرکت ایتـمك، قارـ یشمق: غلبه‌لك چالقـاندی. ۲. طالغه‌لانمق، تموج ایتمك، موج اورمق، طلازلانمق: دکیز چاـ لقـانیوردی. ۳. آلت اوست اولمق: کمی چالقـانیور؛ معده‌م چالقاندی. ۴. یورورکن ایکی یانه صاللانمق: چالقانه‌رق یوـ ریوردی. ۵. (یومورطـه) بوزلمق، جلق اولمق: چالقانمش یومورطه.

چالمق فتـ. ۱. اورمق، چارپمق: قامچی، قلیج چالمق. ۲. یره دوشـورمك، آتمق: یره چالدی. ۳. برشیئك بر پارچهـ سنی کسمك، چلمك. ۴. طـاؤل وتونبلك کبی بر شـیئه اوروب سس چیقارمق: طاؤل، ترانپته چالمق. ۵. علی الاطلاق چالغی اوینامق: پیـانو، قانون، قلارـ نته، بر هوا چالمق. ۶. بربرینه اورمق، چیرپمق: ال چالمق. ۷. اورمق، دق ایتمك: قپویی چاـ لمق. ۸. اوغرلامق، چیرپمق، سرقت ایتمك: آتمی چالدیلر. ۹. آلمق، قاپمـق: عقـل چالمق = مفتون ایتـمك. ۱۰. بر مایعـه جزئی طـوز ویاچوربه یه اون قاتمق. ۱۱. طاتدیرمق، لذتنی طویورمق: آغزینه بال چالمق.

١٢. سوپورمك، تمیزلمك: توزی چالمق. ١٣. اویناتمق، صاللامق، تحریك ایتمك، قوللانمق: كورك، صوپه چالمق. ١٤. بورشدیرمق: دیلی چالمق. = فل. ١. آز بكزەمك، تقرب ایتمك، مائل اولمق: یشیله چالیور. ٢. برشیئك لذتنی ویرمك: ایس چالمق، باقر چالمق. ٣. طوغری سویلمیوب چترەفیل سویلمك ویا دیكر برلسان آكدیرمق: دیلی چالیور؛ دیلی روسجەیه چالیور. ٤. (ساعت وساز وسائره) اورمق: بوساعت طوغری چالمیور؛ بو پیانو پك ایی چالیور. || مج. آغزینه برپارمق بال چالمق = مواعد كاذبه ایله آوتمق. || دودوكی چالمق = موفق اولمق، نائل مرام اولمق. || طوپوق چالمق = یوروركن طوپوقلری بربرینه‌طوقندیرمق، چامور آتمق. || هر تلدن چالمق = هزار فن اولمق. || هوا چالمق = سام اورمق. || چال چكه. با: چال. || چال یاقه ایتمك = یاقه‌سندن قاپمق، قاورامق. || چاله قامچی، چاله قلیچ، چاله كورك وسائره = متصل قامچی، قلیچ، كورك وسائره صاللایەرق. با: چالا.

چالمه { س. ١. چالمق فعلی. ا: چالمق. ٢. صاریق، عمامه. = ص. ١. صیوامه اولمیوب اوته‌سنده بریسنده برطاقم ایشلمه چیچكلری اولان (صاریق وسائره). ٢. قاقه‌صورتیله‌اولمیه‌رق ایشلنمش (معدن اشیا).

چالنمق { مج. فط. ١. اورلمق، ضرب اولنمق، چارپلمق، ٢. یره اورلمق. ٣. تحریك ویا ضرب اولنه‌رق سس چیقارمق: چاك، طاول چالنمق. ٤. (موسیقی آلتی) اویناتمق، اجرا اولنمق: پیانو، دودك، عود چالنمق. ٥. سس ویرمك، سس چیقارمق، (سس) واصل اولمق: قولاغمه چالندی. ٦. دق اولنمق، اورلمق: قپو چالندی. ٧. قاپلمق، سرقت اولنمق: كیجه بتون اشیاسی چالنمش؛ چالینان آت بولندی. ٨. برشیئك لذتنی ویا قوقوسنی ویرمك: ایس، باقیر چالنمق.

چالی { س. (اصلی: چالیق) آغاج ایله‌اوت آره‌سنده واكثریا دیكنلی نبات. ||چالی چرپی = چالی قبیلندن شیئلر، خاروخس، خاشاك: چالی چرپیدن برقلبه. ||قره‌چالی = چالینك برنوعی. ||چالی فاصولیه‌سی = چالی‌یه صاریلان فاصولیه نوعی. || چالی قاواق = سیدجی قاواغی؛ شجرالحور. ||چالی قوشی = آری قوشنك برنوعی، شقراق.

چالیشمق { چالیشدیرمق وسائره. با: چالشمق وسائره.

چالیق { ص. («چالمق»دن) ١. بر طرفه مائل، چارپیق: آغزی، بورنی چالیق. ٢. دونمش، اوینامش، بوزلمش: رنكی چالیق = صولمش؛ عقلی چالیق شیفته، بودالا. ٣. طوغری یوریمیوب یان‌یان كیدن: چالیق آت. ٤. اسمی چیزلمش، مطرود: دفتردن چالیق سپاهی. ||چالیق قوشی = چالی قوشی. ا: چالی.

= س. قویون اویوزی.

چالیلق { ص. چالی‌ایله‌مملوومستور، فونده‌لق: چالیلق بریر. = س. چالی‌ایله مستور یر، چالی اورمانی: اوراده بر چالیلق واردر.

چالیم { س. («چالمق»دن) ١. قلیجك كسكین طرفی، آغزی. ٢. طور، مشوار، رفتار. ٣. ساخته طور، قورله: چالیمندن كچلمز؛ چالیم صاتمق. || چالیمنه كتیرمك = بیچیمنه اویدیرمق.

چالین { س. چاقاق. مر.

چام { مه. چام‌چارشی = فرطولابی، تربیعاً.

چام { س. دیكندن عبارت اولان یاپراغی قیشین‌ده دوكمز آغاج جنسی كه اكثریا یوكسك وصوئوق یرلرده اولوب انواع كثیره‌سی واردر وهوانی تصفیه ایتمكله باغچه‌لرده دخی یتیشدیریلیر: آق، صاری، قره، آلا، چرالی چام، قطران چامی، قومسال چامی. ||چام اوزی = صاری چام تخته‌سی، صاری اوت. ||مج. چام دویرمك = بیوك برقباحت ایتمك. ||چاملر بارداق اولمق = اسكی حال دكیشمك. ||چام ساقزی = چام آغاجلرندن چیقان رچینه، راتنج. ||چام فستغی = چام آغاجنك میوه‌سی، تخملرینی حاوی قوزالاغی.

چاماریوا { حد. (تیا) مج. آرمه‌یه چیقمق قوماندەسی.

چاماشیر { یاخود چماشیر. [فا. «جامه‌شوی»دن ظن اولنیور] اثواب آلتنده كییلن كوملك، طون وسائره: چاماشیر

بيقـامق؛ تميز، كيرلى چاماشير؛ چاماشيرتكنه‌سنى، لكنى، قازانى، سـپدى . || چاماشـير آغاسى، اوستەسى = وقتيله بيوك دائره‌لرده چاماشيره نظارت ايدن خدمتجى .

چاماشيرجى { ياخود چماشيرجى. س. مخصوص دكانده چاماشير بيقايان آدم؛ چاماشيرجى قارى = دكانده واولرده اجرتله چاماشير بيقـايان قارى ويا بيوك برقوناقده يالكز چاماشير بيقامغه مخصوص خدمتجى قارى.

چاماشيرجيلق { يا چاماشيرجياق. س . چاماشير بيقامه صنعت ومشغوليتى : چاماشيرجيلق ايديور.

چاماشيرخانه { س. چاماشير بيقامغـه مخصوص محل : بو اوك چاماشـير خانه‌سى يوقدر .

چامچاق { ياخود چمچاق. س. آغاجدن قوليلى صو قابى.

چاملق { س. چام آغاجلرينى حاوى اورمان. || م. آرناؤدلغك جنوب غربى قسمى كه چام دينلن آرناؤد قوميله مسكوندر.

چامور { س. ١. صوايله قاريشوب بولاشير وايچنه باتيلير طوپراق : صولى چامور؛ صيويشيق، ياپيشقان چامور؛ سوقاقلر چامور اولمش؛ چاموره باتمق، بولاشمق؛ لوله‌جى، چوملكجى چامورى = لوله ويا چوملك ياپمغه يارايان چامور. ٢. كرك چاموردن عبارت وكرك كيرچ ايله قوم ويا خراساندن مركب اولسون ديوار خرجى؛ اورك چامورى=خرج؛ چامور تكنه‌سى. || مج. چاموره دوشمك = خاك مذلتـده قالمق. ||چامور صيوامق=اتهام ايده‌رك لكه‌دار ايتمك. || چاموره بولاشمق= ناموسسز وحياسز آدملرله اوغراشمق. || چاموره طـاش آتمق= ادبسزه صاتاشوب آغزينى آچديرمق. || چاموردن چيقارمق= مشكل برحالدن قورتارمق.

چامورلامق { فتـ. ١. چامور سورمك، چامورله صيوامق. ٢. (صولر)چامور كتيروب ليمان ومنفذ وسائره‌يى طولديرمق. ٣. مج. اتهام ايتمك، لكه‌لمك : ايكى ال ايله چامورلادى.

چامورلق { س. ١. چاموره مملو ويا مستوريرر : اوك اوكنـده بر چامورلق واردر؛ اوكولك كنارلرى چامورلقدر. ٢. پاچه‌لرى چاموردن محافظه ايچون كييلير قويچه‌لى وياطوقه‌لى مشين ويا مشمع توزلق: چيزمه‌م اولمديغندن پوطينك اوزرينـه چامورلق كييوردم .

چامورلى { ص. چامورى اولان، چاموره بولاشمش: سوقاقلر پك چامورليدر .

چاموقه { س. آترينـه باليغنك كوچكى .

چاميچ { ص. ١. اوفاق تنك. ٢. خرچين . == س. ١. قورى اوزومك اوفاق دانه‌ليسى. ٢. اوفاق كوز ببكى. ٣. سياهى آز وبياضى چوق كوز. مر.

چان { س. با : چاك .

چاناق { ياخود چناق. س. ياوان طوپراق قاب، طوپراقدن يمك قابى، قصعه؛ چاناق چوملك= اوانى، سفال. || چاناق اوزنكى= اسكى بچيم ككيش اوزنكى. || مج. چاناق طوتمق = ديلنمك. || باش چاناغى = قفـا كميكى. || ديلنجى چاناغى = كشكول. || قان چاناغى = قانله طولى، قيب قرمزى كوز .

چاناقلق { س. مج. سـفائن ديركلرينك باشلرينه طوغرى ياپيلان تراچه‌مسى يركه بعض خدماته مخصوصدر.

چانطه { س. [تق. جونتاى] مشين ويا قماش قاپلى وآچيلوب قاپانان يوقارى طرفى دميرپاروازندن معمول طوربه ايله چكمجه آراسنده محفظه كه مختلف بيوكلكده انواعى اولوب، اثواب و چماشير، اوراق، ييه‌جك، آقچه وسائره طاشيمغه يارار : پول چانطه‌سى، اوراق چانطـه‌سى، پاره چانطـه‌سى. || مج. چانطـه‌ده ككلمك = مهيا ويا تداركى قولاى شىء.

چانغال { س. ١. طـاقلمش فضله شىء. ٢. اولمش قويونك ديكر قويونه امديريلن ياوريسى.

چانغر { ٩٠. بر برلرينه طوقنان دميرپارچه‌لرينك كورلديسى كبى نا موزون بيـوك بر كورلديى تصوير وتقليدايدر: چانغر چونغور.

چانغردامق { فل. بر برلرينه طوقنان دميرپارچه‌لرينك كورلديسى كبى بر كورلدى ايتمك.

چانغردى { س. بربرلرينه چارپان دميرپارچه‌لرينك

كورلديسى كبى نا موزون وبيوك كورلدى.

چانغل { مه. نا موزون وقبا سسى تقليد ايدر: چانغل چونغول سويليور.

چاودار { س. حبوباتك اوزون واسمر دانه‌لى برجنسى كه اتمكى ايى پيشيرلمك شرطيله لذيذ اولورسه‌ده اكثريا خمور كبى قالير.

چاوش { س. [باشى سرغوجلى ديمك (؟) اولان «سياوش» ويا «كياوش» دن اشتقاق ادعا اولنور] ١. وقتيله ديوان وسائر دوائر دولت معيتنده ويا حكمداران خدمتنده بولنان ياور ومحضر كبى ضابطلره دينيلير‌دى. تاريخ عثمانيده چاوشان وچاوش باشى منصبلرى خيلى اهميتلى اولوب، چاوش باشى دعاوى ناظرى وظيفه‌سنى كورووردى. ٢. اليوم سلك عسكريده اونباشيدن يوقارى وملازم ثانيدن آشاغى بر درجه‌در: چاوشلر وباش چاوشلر ضابطاندن عد اولنميوب افراد دن معدود ايسه‌لرده، نفراتك كرك تعليم وتربيه‌سنده وكرك حربه‌سوقنده اهميت وخدمتلرى چوقدر؛ پياده، سوارى چاوشى. || امر چاوشى = اوامر واوراق تبليغ وايصالى خدمتيله قوماندانك معيتنده بولنان چاوش. ٣. عمله وسائره‌نك باشلرى. || چاوش اوزومى = وقتيله بر چاوش طرفندن چبوغى طائفدن استانبوله كتيرلمش ايرى دانه‌لى كوزل بر نوع اوزوم. || چاوش قوشى = قيرلى قوشى، ايبيك قوشى: هدهد.

چاوشلق { س. چاوش رتبه و وظيفه سى: پياده، سوارى چاوشلغى؛ باش چاوشلق.

چاولى { س. تربيه اولنمامش شاهين وطوغان ياوريسى. [تربيه اولنمشنه باولى ديرلر.]

چاون { س. حيوان دريسندن ويا آلت تناسلندن ياپلمش قرباچ.

چاه { س. فا. ١. قويو، بئر. ٢. چوقور، تحت الارض زندان. || چاه نسيانه آتمق = اونوتمق.

چاى { س. طوغريدن دكيزه واصل اولميوب ديكر برنهره يعنى بر ايرماغه دوكيلان نهر؛ دكيزى كچوب چايده بوغلمق = بيوك مشكلاته غلبه چالوب كوچكى اوكنده عاجز قالمق؛ چايه وارمازدن پاچه‌لرى صيوامق = وقت ولزومندن اول حاضرلانمق.

چاى { س. [چينجه‌دن] خاشلانه‌رق صوى ايچيلن معروف ياپراق: چاى ايچمك، پيشيرمك؛ چاى طاقمى، ابريغى، بارداغى، فنجانى، قاشيغى. || آطه چايى = ديش اوتى دينلان برنبات. || آلپ چايى = آلپ طاغلرنده چيقوب مسهل كبى قوللانيلان برنبات.

چاير { س. ١. كرك طبيعى وكرك صنعى يعنى تخمنى اكمكله اوت بيتمكه مخصوص يركه اكثريا صو آلتنده بولنور، ومحصولى اولان اوت يا بهارده ايچنده باغلانان حيوانلره يشيل يديريلير وياخود بيچيلوب قيش ايچون قوريديلير، مرج، مرغ؛ طبيعى چاير؛ صنعى چاير؛ حيوانلرى چايره چيقارمق، باغلامق. ٢. چايرده حاصل اولان اوتك تازه‌سى، يشيلى؛ حيوانه چاير يديرمك. || چاير اوتى = چايردن وقتسز كسيلوب آتلره يشيل يديريلن اوت. || چاير پينيرى = بر جنس تازه پينير. || چاير صوغوغى = چاير موسمنده يعنى مايس ابتدالرنده اولان برودت. || چاير قوشى = طويغار انواعندن بر قوش.

چاير { مه. با: جاير.

چايرلامق { فت. (حيوانى) چايره چيقارمق، چاير يديرمك.

چايرلق { ص. يشيل اوتله مستور، اوت بيتن (محل): چايرلق بر يردر؛ اوراسى هب باغلق چايرلقدر.

چايلاق { ياخود چيلاق. س. معروف برجنس آوجى قوش. || مج. قپاروزجى، طمعكار، كدا چشم. || چايلاق فرطونه‌سى = اكثرى قيش ابتدالرنده وقوع بولان فرطونه.

چبالمق { فل. با: چابالمق.

چبان { س. با: چيبان.

چبوق { س. با: چوبوق.

چپ { ص. فا. صول؛ چپ وراست = صاغه صوله.

چپار { چپارز، چپارى وسائره. با: چاپار وسائره.

چپاق { چپاقلانمق وسائره. با: چاپاق وسائره.

چَپ انداز { ص. فا. [معناى لغويسى : صول آتان] حيله كار، مكار، دساس.

چَپَرَشمك { ياخود چاپراشمق. فش. ١. بربرينه كچمك، چيتشمك، چاپراز اولمق. ٢. صيقشمق، كيتلنمك، شدتلنمك.

چَپَرَشيك { ياخود چاپراشيق. ص. بربرينه كچمش، طولاشيق، كرفت، پيچاپيچ.

چُپكَن { س. [اصلى : چاپقان] قوللرى ياريق اولوب اكثريا صارقيديلان خرجلى صالته : صيرمه لى چپكن.

چَپَل { ص. قويو، كثيف، بولا. نيق : چپل هوا = قارلى. = س. ١. قاريشيق فرطونه. ٢. چامور موسمى. مر.

چپلاق { ص. ١. كيينمه مش، صويمش، عارى، عريان، برهنه : چپلاق آدم؛ انسان چپلاق طوغار. ٢. توكى دوكلمش، توكسز : چپلاق قويون. ٣. طونادلمامش، سوسسز، ساده. ٤. طاقمسز، طاقمى اورلمامش : چپلاق آت. ٥. برشيئى اولميان، پك زوكورت، الى بوش. || بالديرى چپلاق = فرومايكان و ازاذل طاقمى، آياق طاقمى. || چپلاق ايتمك = صويمق؛ چپلاق اولمق = صويمق. || چير چپلاق، چيريل چپلاق، چيرلاق چپلاق = بسبتون عارى وبرهنه.

چپلاقلق { س. ١. چپلاق اولانك حالى، كيينمه مش ويا صوينمش اولمه، عريانلق، برهنه لك. ٢. زينت ويا طاقمدن عارى اولانك حالى، ساده لك.

چَپلِك { ص. ١. فرطونه لى، شدتلى (هوا). ٢. قارلى، قار ياغه جغنى كوسترير (هوا). ٣. چامورلى، باتاق، چيويق (موسم).

چُپور { ص. با : چوپور.

چَپه { ح. [«چوره» لفتيله برابر قوللانيلير :] چپه چوره = اطرافنده، دائراً مادار.

چِپيچ { س. بر ياشنده كچى. [فارسيده «چپش» دينلوب، ايكيسى آره سنده كى مناسبت ظاهر ايسه ده، خانغيسى اصل اولديغى بلليسزدر.]

چپيل { ص. كوزلرى چاپاقلى : چپيل آدم.

چِت { مه. پك خفيف بر سسى تقليد وتصوير ايدر : چت پت يورمك. [«چتر» دخى دينلير: چتر پتر يوريور.] = س. پك خفيف سس : اوقدر خلق طوپلانديغى حالده چت يوغدى؛ كيمسه چت ايتمدى.

چتارى { س. بر ايپكله اوج پنبوقدن مركب برنوع يرلى قماش.

چتاق { س. لسانى چترفيلجه اولان روم ايلى تركلرينه ويريلن اسمدر.

چتال { س. با : چاتال.

چِتِر { مه. با : چت.

چتر { چتردامق، چتردى. با : چاتر وسائره.

چَتر { س. فا. [تر. «چادر» دن مأخوذ اولسه كرك] چادر، خيمه.

چترَفيل { س. ص. ح. روم ايلى خلقنك و چركسلرك سويله لرى كبى تركجه يى ياكليش وبوزوق برشيوه ايله سويلمه : ديلى چتره فيلدر؛ چتره فيل سويليور.

چتلاتمَق { فتـ. پارمقلرى ويا آتشده طوز وسپند كبى برشيئى چترداتمق، پاتلاتمق: قيغلجيم چتلاتمق.

چتلامَق { فل. چكيلن پارمق ياخود آتشه آتيلان طوزوسپند ويا صيچرايان قيغلجيم كبى شئ پاتلايوب سس چيقارمق.

چتلامَق { چاتلاتمق وسائره. با: چاتلامق وسائره.

چتلق { س. ساقزآغاجنك ويرديكى قرمزى ميوه، بر نوع مرلنكج.

چتلنبك { س. كوچك دانه لى وتك چكردكلى سياه ولذيذ بر ميوه. || چتلنبك آغاجى = بو ميوه يى ويرن آغاج كه مرلنكج انواعندندر.

چَتله { س. [«چاتال» دن ويا «چنتمك» دن] يازى بيلمين اتمكجى وسائر اصنافك طوتدقلرى حساب آلتيدركه طولاً ايكى يه آيرلمش برچبوقدن عبارت اولوب، ايكيسى برلشديريله رك اوزرينه بيچاقله اسكى لاتين رقملرينه مشابه رقملر وياساده جه كرتيكلر چنتيلير، وبرى كنديسنده ديكرى ده آليش ويريش ايدن آدمده قالير؛ چتله طوتمق.

چَته { س. [آرناؤدجه دن] ١. بولوك، كروه، طاقم، بر رئيسك اداره سى تحتنده بولنان

هیئت : خیدود چته‌سی. ۲. عسکر بولوکی، مفرزه. ۳. چاپولجی وآقینجی طاقم : برطاقم چته‌لر حدودی تجاوز ایتدی.

چِته { یاخود چیته. س. ایکی اوچ پارمق اکنده طار و اوزون تخته، شیشه، پارواز.

چَته‌جی { س. بر چته ایله ایلری کچن عسکر، طلیعه عسکری.

چتیق { با : چاتیق، چیتیق.

چَتین { چتینلك، چتینلشمك. با : چیتین وسائره.

چَچ { س. حبوبات ییغینی، ذخیره کومه‌سی : نیسان یاغار صاپ اولور، مایس یاغار چچ اولور.

چچارون { یاخود چاچارون. ص. لزومسز و مناسبتسزیره چوق سویلین، کوزه، شارلتان، لافزن، چاك چاك ایدز.

چَچَن { س. بلاد قافقاسده جنسیتجه چرکسلره قریب بر قوم.

چَدیك { س. وقتیله قادینلرك و طریق علمی رجالنك ینه او رنکده قوندره ایچنده کییدکاری صاری مستکه آلتی دخی صاری مشیندن اولور.

چَدیکجی { س. چدیك دینلن صاری مست وقوندوی یاپوب صاتان خفاف.

چر { یاخود چیر وچریل. مه. « چپلاق » صفتندن اول کلوب مبالغه‌بیان‌ایدر: چرچپلاق، چریل چپلاق = بسبتون عاری وبرهنه؛ هیچ برشیئ اولمقسزین.

چَرا { س. فا. اوتلاق، مرعا. ن.

چرا { یاخود چیرا. س. [بلکه «چراغ» دن] چام آغاجنك ساقزلی ویاغلی یری‌که پارچه‌لری آتش یاقمغه وکویلرده تنویر ایچون موم وقندیل یرینه قوللانیلیر. ‖ چرا آغاجی = چام آغاجنك چرالی جنسی‌که چرالی دینلن قالین‌وچیکدنه دینان اینجه تخته‌لر بوندن چیقار. ‖ چرا قومق = طوتیشدیرمق، چرالامق.

چِراغ { س. فا. قندیل و موم و مشعله کبی واسطهٔ تنویر : چراغی یاقمق.

چراغ { ص. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن. — تر. زبانزدی : چراق] ۱. اوجاق وقندیله یعنی او بارقه مالك اولمش، نعمت و احسانه ویا وظیفه ومعاشه یاخود بر مأموریته نائل اولان : فلان مأموریتله چراغ بیورلدی؛ بشیوز غروش معاشله چراغ بیورلمسی. ۲. خدمتدن عفو اولنه‌رق اونده اوتورمق اوزره تقاعد معاشنه نائل اولان : یوز غروش معاشله چراغ بیورلمش حمله‌جیلردندر؛ آرتق اختیارلادی چراغ اولمسنی ایستیور. ۳. مج. بیوك نعمت و احسانه نائل اولان : بنی چراغ‌می ایتدیکز ظن ایدیورسکز؟

چراغ { یاخود چراق. س. صنعت اوکرنمك مقصدیله بر اوسته‌نك معیت و خدمتنده بولنان کنج، شاکرد، تلمیذ : مارانغوز، اجزاجی چراغی.

چراغلق { س. ۱. نعمت واحسان و وظیفه و مأموریته نائلیت. ۲. تقاعد، اوه چکیلوب استراحت ایتمه. ۳. تقاعد معاشی. ٤. شاکردلك، تلمیذلك : بر مارانغوزك یاننده چراغلق ایدیور.

چراق { و چراقلق. با : چراغ، چراغلق.

چراقمان { س. [اصلی : چراغمان] ۱. اوزرنده مشعله یاقیلان قله ویا دمیر دیرك. ۲. بالیقجیلرك صو کنارنده قوردقلری پله. ‖ سوسام چراقمانی = یغین اورته‌سنده مرکوز دیرك. ‖ مج. چراقمانه چیقمق = زیاده قیزمق، پرغضب اولوب فیرلامق.

چراقمه { س. اوزرینه قندیل وموم قوردقلری دمیرپایه.

چَراگاه { یاخود چراگه. س. فا. اوتلاق یری، مرعالق محل. ن.

چرالامَق { فتـ. ۱. چرا قومق، طوتیشدیرمق، یاقمق، آلولاندیرمك. ۲. مج. افساد واغوا ایتمك.

چراموز { س. بالیقجیلرك آتش بالیغی ایچون اوزرنده چرا وفونده یاقدقلری اسقاره.

چَرب { ص. فا. سمیز، یاغلی. ن. ‖ چرب زبان = فصیح اللسان.

چرپدیرمَق { فتـ. [« چارپدیرمق » فعلنك لفظاً ومعناً مخففی] ۱. یاواش اوردیرمق. ۲. کنارندن آز کسدیرمك. ۳. تمیز صو ایله ییقاتمق، برصودن کچیرتمك، قصارلاتمق. ٤. بویایه باتیرلمش ایپله چیزدیرمك، نشان یاپدیرمق، چرپی اوردیرمق.

چرپشدیرمق { فتـ. ١. اینجـه دکنکله خفیفجه اورمق. ٢. کاغده اورور کبی چابق چابق ودقتسز یازمق.

چرپشدیرمه { س. عجله ایله و دقتسز یازلمش یازی.

چرپشمق { قل. (قوش) قناتلرینی اوروب اویناتمق، قناتلرینی اویناده‌رق حرکت و خلجانده اولمق.

چرپلمق { مجـ. ١. برمقدار کسلمك، کوشه و کنارلری آلنمق. ٢. تنقیح اولنمق. ٣. (قوشك قنادی) کسلمك.

چرپمق { فتـ. [«چارپمق» فعلنك لفظاً ومعناً مخففیدر] ١. یاواش وآزاورمق. ٢. اوجلرندن آزکسوب یونمق. ٣. (بزی) صویه اورمق، تمیز وصوثوق صو ایله وصابونسز ییقامق: یمنی چرپمق. ٤. بویایه باتیرلمش ایپله تخته‌یه طولانی خط چیزمك، نشان، چرپی اورمق. ٥. (قوش قناتلرینك) اوجلرینی کسمك، اوجلرینی قیرپمق.

چرپندی { س. ١. اوینامه، خلجان، طپش: یورك چرپندیسی. ٢. ساحلده دکیزك یالادیغی قومسال ویا چاقللق.

چرپنمق { فل. ١. اوینامق، دیتره‌مك، خلجانه کلمك. تلاشه دوشمك: یورك چرپنمق. ٢. (قوش قناتلرینی اویناده‌رق تلاش ایتمك: بر قوش چرپنوب طوریوردی.

چرپی { س. ١. آغاجلردن کسیلن دال وبوداقلر مجموعی، آغاج قیرپندیسی: چالی چرپیدن برقلبه. ٢. تخته بیچنلرك بیچجق یرلرینی اشارت ایتدکلری ایپ که بویایه باتیروب ایکی اوجلرینی ایلیشدیردکدن صکره اورته‌سندن قالدیروب قویویرمکله چیزکی یاپارلر. ٣. چرپی ایله اشارت اولنان یرلرك بیچجق ایله یارلسی: بوطومروغی بش چرپی‌یه آیرملی؛ برغلاصدن درت چرپی چیقار. ٤. مجـ. تخمین، حساب، ترتیب: چرپی‌یه کلمك، اویمق. ‖ چرپیدن چیقمق = حدی تجاوز ایتمك. ‖ چرپی طوتمق = موازنه ایتمك، حذا بولمق.

چرپیجی { س. یازمه یمنیلری باصلدقدن صکره تمیز صویه اوروب چرپمق صنعتیله مشغول آدم، قصار: چرپیجی چایری.

چرت { س. صنعی برسطح مائله چیقوب ایتن حیوانه چکدیریلان طلوملی صو طولابی.

چرتلاق { س. قارغه، غراب، زاغ.

چرچر { یاخود چیرچیر. س. ١. دائمی صورتده وکسلمز بر اینجه سس چیقاران شیٔ. ٢. اینجه بر سسله چاغلایه‌رق آقان صو. ٣. اوت چکرکه‌سی. ٤. آغزی طورماز، کوزه، چوق سویلر. ٥. خورجیلرك قیصه وقالین اوقلاغوسی، مردانه؛ چرچرکوزله‌سی = برنوع کوزله. ٦. ایچنده پنبوق قوزه‌سی آیرتدقلری سپت.

چرچی { س. ١. اوفاق تفك صاتیلق اشیا. ٢. بویله اشیا صاتان تحفجی، چرچیجی.

چرچیجی { س. اوفاق تفك شیئلر صاتان تحفجی، پیله‌ور.

چرچیوه { یاخود چرچوه. س. [فا. «چارچوبه» دن اولدیغی ظن اولنیور] ١. جام یاخود آینه ویا طبله دینلن اویمه‌لی تخته طاقلمغه مخصوص طوغرامه قفسی: پنجره، قپو، آینه، لوحه، رسم چرچیوه‌سی = قورنیج. ٢. باصمه‌جی دستکاهی. ‖ چرچیوه کاغدی = جام یرینه چرچیوه‌یه طاقیلان یاغلی کاغد.

چرچیوه‌لی { صـ. ١. چرچیوه‌سی اولان: چرچیوه‌لی رسم، لوحه. ٢. کناری جدوللی، حاشیه‌لی، کنارلی.

چرخ { س. فا. [تر. زبانزدی: چارق] ١. دونن پروانه‌لی تکرلك: واپور، دکرمن، طولاب چرخی. ٢. بر ماکینه‌نك دونر تکرلکی که اکثریا ماکینه‌یی دوندیرن آلتدر: طباعت ماکینه‌سنك چرخی. ٣. هرنوع تکرلکلی ماکینه، دونه‌رك ایشلاین آلت: بیلکی چرخی؛ چرخه (چارقه) طوتمق؛ چرخدن (چارقدن) چکمك. ٤. هیئت قدیمه ظن باطلنجه بربری ایچنده دور ایدر افلاکدن مرکب کائنات، فلك، افلاك: چرخ کردان، چرخ کردوز. ٥. عر. بخت، طالع، فلك: ای چرخ دون. ‖ چرخ فلك = ١. بر ماکینه وطولابه تشبیه اولنان سما. ٢. مجـ. طالع، بخت: آه! ای چرخ فلك! ٣. یاقلدقده دونه‌رك آتشلر

بوسكوردور دائروی بر نوع طوناته فشنكی. ٤. برنوع صارمشیقلی نباتك چیچكی. || چرخی بوزلمق = ایشنه خلل كلمك.

چرخجی { س. [زبانزدی: چارقجی] ١. برواپورك ماكینه‌سنی ویا دیكر برماكینه‌یی اداره ایدوب ایشلدن آدم: واپورك چرخجیسی؛ چرخجی باشی = برماكینه‌یه باقانلرك برنجیسی. ٢. برماكینه‌نك تكرلكنی دوندرن ایشجی: طباعت ماكینه‌سیچون برماكینیست ایله برچرخجی لازم. ٣. تكرلكلی بیلكی ایله بچاق وسائره بیله‌ین آدم.

چرخجیلق { س. [زبانزدی چارقجیلق] ١. واپور وسائره ماكینه‌سنی اداره ایدن آدمك وظیفه‌سی: چرخجیلق قپودانلقدن دون عداولنور. ٢. بر ماكینه‌نك تكرلكنی ویا بربیلكی چرخنی چویرن ایشجینك ایشی وحال وصنعتی.

چرخلی { ص. دونر بر تكرلكی ویا پروانه‌لی چرخی اولان: چرخلی ماكینه.

چرخه { س. فا. [تر. زبانزدی: چارقه] ٤. عساكر خفیفه‌نك صف ایلریسنده حركت دوریه ایله ایتدكلری تعلیم؛ چرخه جنكی = بو صورتله اولنان یعنی ایلریده‌كی قراوللرك ایتدكلری حرب؛ چرخه طوپی = بو تعلیم وجنكه مخصوص خفیف طوپ.

چرخه‌جی { س. وقتیله اردونك ایلریسنده حركت دوریه ایله جنك ایدن خفیف عسكر، قراول.

چرخه لاشمق { فش. ١. ایكی اردونك ایلری قراوللری حربه طوتشمق.

چرز { س. یمكدن معدود اولمیه‌رق یمك آره‌سنده ویا قهوه آلتنده ینن رجل، پینیر، خاویار، صاردلیه، یمش كبی شیئلر، مزه.

چرزلنمك { فل. وقتسز آز شیء ییوب اشتهایی كسدیرمك.

چرك { س. فا. كیر، پاس، پیسلك، مردارلق.

چركاب { س. فا. [چرك = پیس. آب = صو. — تر. زبانزدی: چركف] بریكمش پیس صولر، مردار صو، بولاشیق صولری. با: چركف.

چركس { س. بلاد قافقاس اقوام اسلامیه‌سندن اولوب الیوم اكثرافرادی ممالك عثمانیه‌ده متمكن بولنان جسارت وذكاوتله ممتاز برقوم وبوقومه منسوب آدم.

چركسجه { ح. ١. چركسلرك طرز واصولنده‌ویا لسانلرنده: چركسجه خوره‌تمك؛ چركسجه آته بینمك؛ چركسجه سویلمك. == ص. چركسلرك طرز واصولنه مطابق. == س. چركس لسانی: چركسجه‌نك خانغی السنه زمره‌سنه منسوب اولدیغی هنوز تحقق ایتمدی.

چركف { س. [فا. «چركاب» دن محرف] بریكمش پیس صو، تعفن ایتمش بولاشیق صویی. || مج. ادبسز وتربیه‌سز آدم؛ چركفه طاش آتمق = تربیه‌سز آدملره بولاشمق.

چرگه { س. چنكانه‌لرك كبی ایكی دیركلی خفیف اوبه؛ چرگه چریسی = چنكانه‌لر؛ چرگه قبا طایسی = جسارت صاتان چنكانه.

چركین { ص. [اصلی فا. «چرك» دن یعنی كیرلی] ١. كوزلك ضدی، قبیح، زشت: چركین آدم؛ چركین قیز؛ چركین یوزلی. ٢. كوتی، بكنلمیه‌جك، مذموم، ردیء، بد: چركین ایش؛ چركین خوی. == ح. كوتی فنا: چركین ایتمش؛ چركین سویلدی.

چركینجه { ص. آز چركین، شیرینجه چركین: چركینجه بر قیز.

چركینسه‌مك { فت. چركین بولمق، چركین عدایتمك، چركین كوروب بكنمه‌مك.

چركینلتمك { فت. چركین ایتمك، چركین كوسترمك، چركینلك ویرمك: تربیه نقصانی كوزل برقیزی چركینلتمك قوتنی حائزدر.

چركینلشدیرمك { فت. چركین ایتمك، چركین كوسترمك، چركینلك ویرمك: پك چركین دكلدر لكن اوقیافت كندیسنی چركینلشدیریور.

چركینلشمك { فل. چركین اولمق، چركینلك پیدا ایتمك: كوچك ایكن اولدقجه كوزل ایدی لكن بیودكجه چركینلشیور.

چركینلك { س. ١. چركین اولانك حالی، كوزللك مقابلی، قبح، زشتی. ٢. كوتیلك، فنالق، رداءت.

چركینلمك { یا چركینله‌مك. فل. چركین اولمق، چیركینلشمك. == فت. چركین عدایتمك، ذم وتقبیح ایتمك.

چركينلنمك (فط. چركين اولمق، چركينلك پيدا ايتمك: كويلى قيافتنه كيرنجه چيركينلندى.

چرنيق (س. [بلغارجه‌دن] ايكى باشى چاليق طاليان ويا ذخيره قايغى.

چروته (س. [يتا.] سياه صاريق.

چروقه (س. قرمزى قناتلى كول خميسى (باليق).

چرويش (س. اريدلمش صيغير ياغ واتى؛ چرويش ياغى = بوماده ايله ساده ياغدن مركب مخلوط وعادى ياغ.

چرى (س. [اصلى: چيريك = ديرى، جانلى] عسكر، جند، جيش، لشكر، سپاه. || چرى باشى = وقتيله سركرده، باشبوغ، سالار، سرچشمه معناسنده قوللانيلير ايديسه‌ده اليوم يالكز قبطيلرك مختارى حكمنده اولان رئيسلرينه دينير. || يكى چرى (يكيچرى) = وقتيله تشكيل ايدلمش معلوم اولان عسكر اوجاغى كه اوائلده دولتك تأسس وتوسعنه چوق خدمت ايتمش ايكن، بعده چيغرندن چيقوب لغونى ايجاب ايتديرمشدر. با: يكيچرى.

چريش (س. صارى زنباق كوكى اونندن ياپيلان بر معجون كه مجلدلر وپاپوچجيلر طرفندن مقوى وشين ياپيشديرمقده وسائر ايشلرده قوللانيلير. قوله استعمالى مرجحدر. || چريش چاناغى = ياپيشتان و طاتسز شئ.

چريشلمك (فتـ. چريش سورمك، چريشله ياپيشديرمق.

چريشلنمك (فجـ. چريشله ياپيشديرلمق: كتاب قابى بويله‌مى چريشلنير؟

چريشلى (ص. چريش سورلمش، چيريشله ياپيشديرلمش.

چزمه (با: چيزمه.

چس (چسمك، چسندى. با: چيس وسائره.

چسبان (ياخود جسبان. ص. فا. مناسب. لايق. شايسته.

چست (ياخود حست. ص. فا. سريع الحركه، چويك. [اكثريا مترادفى اولان «چالاك» ايله برلكده قوللانيلير:] چست وچالاك بر دليقانلى.

چشم (س. فا. كوز، عين، ديده: چشم حسرتله باقمق = حسرت كوزيله؛ نور چشم = كوزك نورى؛ چار چشمله = درت كوزله، يعنى صبرسزلقله انتظار.

چشمه (س. فا. ايچيله‌جك ماء جارى آقان ير، كه يا دائمى آقار وياخود خزينه و موصلقى اولور، واكثريا مرمردن معمول ومصنع اوله‌رق خيراتدن معدودبولنور: چشمه‌دن صوايچمك، طولدرمق؛ قورى چشمه = صويى كسلمش؛ چشمهٔ حيوان = آب حيات چشمه‌سى.

چشنى (ياخود چشنه. س. [فا. «چاشنى» دن] ١. طات، لذت. ٢. يمكك طات وطوزينه باقه‌دكه‌مه: چشنيسنه باقمق. با: چاشنى، چاشنيكير. ٣. ضربخانه‌ده تعيين عيار: چشنى مأمورى. ٤. برقاچ قيرن انتخاب اولنه‌رق جلبلرجه حد وسطى تعيينى: يكى طوتيلان چشنى‌يه كوره. ٥. برقاچ جنس دقيقك قارشديرلمسيله اتمكجيلره كوسترلان اتمك عيارى: شمدى چشنيده اناطولى اونى دخى واردر.

چشنيلنمك (فل. يمك وسائره‌نك لذتى يرينه كلمك، طادى طوزى قوامنده اولوب لذتلى اولمق.

چشنيلى (ص. اجزالى، قاپسوللى (تفنك): چشنيلى تفنك.

چشيت (س. نوع، جنس، اورنك، درلو، مايه‌سى بر اولوب رنكى وياچيچكارى مختلف اولان: بوباصمه‌نك برقاچ چشيتى واردر؛ باشقه چشيتى يوقميدر؟ چشيت چشيت = كوناكون.

چطنه (ياخود چتانه. س. [طونه ساحلنده برقصبه اسمندن مأخوذدر.] صندال شكل و جسامتنده واپور، استمبوطك كوچكى.

چغاله (ياخود چاغله. س. يشيل قبوغيله برابر اولان خام بادم؛ ويا بوكا بكزر ديكر ميوه.

چغانه (س. چنكى دفـ‌كى، برنوع چاپاره.

چغت (س. با: چيغيت.

چغتاى (س. چنكيز خانك تورونى چغتاى خانك اسمنه نسبتله ماوراء النهر جهتلرنده

ساكن ترك قومنه وسويلدكلرى شرق تركجه‌سنه ويريلن اسم اولوب، «اويغور» اسمى يرينه كچمشدر: چغتاى قومى، چغتاى لسانى.

چغتايجه [1] صَ. چغتاى قومنه منسوب ويا شايان اولان: چغتايجه لسان، عادت. = حـ. چغتاى قومى طرز و اصولنده ويا لساننده: چغتايجه معامله ايديور؛ چغتايجه قونيشيورلر. = سَ. چغتاى لسانى، شرق تركجه‌سى: چغتايجه اويغورجه‌نك خلفيدر.

چغر [11] چغرمق وسائره. بآ: چيغير وسائره.

چفت صَ. [فا. جيم عربينك ضميمه اولان «جفت»دن] تك اولميان، ايكى مساوى عدده تقسيمى ممكن اولان: چفت عدد، رقم. = سَ. ۱. برطاقم تشكيل ايدن ايكى شئ، زوج، جفت: بر چفت كوكرجين؛ بش چفت قوندره. ۲. برچفت يعنى طاقم تشكيل ايدن ايكى تكك بهرى، اش: بو آتك چفتى كبردى؛ چفتنى بوله‌مدم. ۳. صبان چكن ايكى اوكوز طاقمى، قوشى: چفت سورمك. ٤. بر اركك ايله برديشينك تشكيل ايتدكلرى طاقم، زوجين. || چفت اولمق = اشنى بولوب برچفت تشكيل ايتمك. || چفت ايتمك = اشنى تدارك ايدوب چفت ياپمق. || چفت چبوق = تارله و باغ ايشلرى، زراعت، امور زرعيه: چفت چبوقله اوغراشمق. || چفت سورمك = حراثت ايتمك، صبان استعماليله اراضى‌يى ايشلمك.

چفت سَ. ماشه وجيمبيس كبى ايكى صاپلى آلت: قويومجى، ساعتجى چفتى.

چفتجى سَ. ۱. اوكوز چفتيله صبان سوره‌رك طوپراغى ايشلين آدم، زراع، حراث: كويليلرك قسم اعظمى چفتجيدر. ۲. كندى مالى اولميان بر چفتلكده معين اجرت آلمق مقاوله‌سيله ايشلين آدم: چفتلكدن هم‌ملك صاحبى هم‌ده چفتجى بحق استفاده ايديور.

چفتجيلك سَ. اوكوز چفتيله اراضى‌يى ايشلمك صنعتى، زراعت، حراثت: چفتجيلكله چوبانلق تعيش بشرينك الك باشلى ركنلريدر.

چفتلشديرمك فتـ. ۱: چفت ايتمك، برتكك اشنى بولوب چفت ياپمق: آرابه آتلرينى چفتلشديره‌مدم. ۲. حيواناتى ازدواج ايتديرمك، سفاد ايتديرمك: بو كوپكى چفتلشديروب ياوريلرينى آلملى؛ قويونلرى خانغى آيده چفتلشديريرلر؟

چفتلشمك فشـ. ۱. (برتك) اشنى بولوب چفت اولمق: كوكرجينك اشى اولورسه بر دها زور چفتلشير. ۲. (حيوانات) ازدواج ايتمك، سفاده كيرمك: اكثر حيوانات سنه‌ده بركره چفتلشيرلر؛ ايى بر قيصراق جنس برآتله چفتلشنجه البته كوزل برطاى وجوده كلير.

چفتلشمه سَ. حيواناتك ازدواجى، سفاد: قويونلرك چفتلشمه وقتى.

چفتلك سَ. چفت سوروب محصولات يتيشديرمكه مخصوص محل، بر صاحبك تحت تصرفنده بولنان متعدد تارله‌لرله باغ و اورمان و مرعا و سائره مجموعى‌كه عمله ايله وياخود اورتاقلاشه ايشلين و چفتلكك مخصوص خانه ويا قلبه‌لرنده اقامت ايدن جفتجيلر معرفتيله ايشلنير: كمينك قيچنده چفتلكك ايچنده.

چفته صَ. ايكى قات، ايكيلى، ايكى يانلى، قاتملى، مثنى: چفته مردبون؛ چفته قناتلى قپو؛ چفته جام. = سَ. ۱. قايغك برآدم طرفندن چكيلن ايكى كوركى: بر چفته، ايكى چفته، درت چفته. ۲. ايكى ناملى‌لى آو تفنكى: آو چفته‌سى. ۳. آتك آلننده غير مقبول واوغور صايلماز چفت نشان. ٤. حيوانك ايكى آرت آياغيله بردن دپمه‌سى: قاطير چفته آتمق. ٥. مجـ. قاطيرك چفته آتمه‌سى كبى ضرر ويرمه.

چفته‌لى صَ. ۱. آلننده چفت نشانى اولان (آت)، اوغورسز، مشئوم. ۲. ايكى آرت آياغيله بردن اوران: چفته‌لى استر. ۳. مجـ. حيله‌كار، دسيسه‌كار، علاق: چفته‌لى آدم.

چفوت [1] ياخود چفيت. سَ. [فا. «جهود»دن، اوده عر. «يهودى»دن كه يهودا بن يعقوب (عم) ه نسبتله‌در] بنى اسرائيل سلاله‌سنه ودينه مو-

سوى يه منسوب آدم، يهودى، اسرائيلى.

چفوتلق {يا چفيتلق. س. ١. يهوديلك، يهودى جنسيت ومذهبى. عو.

چفوطه {س. ج. كمى قيزاغى آلتنه قونيلان چار. چوه.

چقال {ياخود چاقال. س. [فا. شغال] كوپكه مشابه يبانى بر حيوان كه اكثرى سورى ايله كزر و چوق يايغره ايدرلر، ابن آوى. || چقال اريكى = اريكك الك عادى واكشى جنسى، يبانى اريك.

چقريق {س. با: چيقريق.

چقماق {س. با: چاقماق.

چقمق {چقارمق وسائره. با: چيقمق و سائره.

چقور {ص. س. با: چوقور.

چقين {س. با: چيقين.

چك {س. [انكا. Chèque] قطعى الفاد، آچيق واودنمسى ضرورى بانقه حواله‌سى، پوليچه.

چكچك {س. درت تكرلكلى ال آرابه‌سى.

چكدرى {س. كوركنه چكيلن قايغك انواعندن برى كه وقتيله محاربه‌لرده وتجارتده دخى قوللانيليردى.

چكديرمك {فتـ. ١. نقل ايتدرمك، طاشيتمق: بو طاشلرى اوته‌يه چكديرملى. ٢. سوروكلتمك، چكه‌رك يوريتمك، آرابه‌يى ايكى آته چكديرملى. ٣. چيقارتمق، چكه‌رك سوكديرمك: بر چوروك ديش چكديره‌جكم. ٤. كورك اويناتمق، كوركله يوريتمك: كورك چكديرمك. ٥. تحمل ايتديرمك، تحميل ايتمك، اذيت ايتمك: بو خسته‌لق بكا چوق چكديردى.

چكديرمه {س. ١. چكديرمك فعلى. با: چكديرمك. ٢. كوركله يوريديلير برديركلى بيوك اوطون وسائره قايغى.

چكديرى {س. با: چكدرى.

چكردك {س. ١. ميوه‌نك ايچنده‌كى تك ويا متعدد تخم، نواة: شفتالى، اريك، قاربوز، اوزوم، آيوا، اينجير چكردكى. ٢. دانه، قيراط (وزن): ايكى درهم بر چكردك آغرلغنده. || چكردكدن يتيشمه = برايش ويا صنعتده تا كوچكلكندن وابتدا چراغلق ايده‌رك آليشمش اولان: چكردكدن يتيشمه مطعه‌جى. || ايكى درهم بر چكردك = غايت سوسلى وشيق كزن.

چكردكسز {ص. چكردكى اوليان: چكردكسز اوزوم، نار وسائره.

چكردكلنمك {فط. چكردك پيدا ايتمك، قارتلاشمق: پاطليجان، خيار چكردكلندى.

چكردكلى {ص. چكردكى اولان: بر، چوق چكردكلى ميوه.

چكردمك {ياخود چكرده‌مك. فل. ايچنده چكردك اوينار كبى سس چيقارمق، طيقيردامق، چتردامق.

چكردى {س. ايچنده چكردك اوينار كبى سس چيقارمه، طيقيردى، چتردى.

چكرگه {س. [اصلى «چوكمك» دن «چوكار تغنه»، چوغورتغنه] بولوت كبى چوكوب مزروعاتى وبتون نباتاتى خراب ايدر اوچيجى برحيوانجق، جراد، ملخ: چكرگه دوشمك = ظهور ايتمك. || اوت چكرگه‌سى = حسبان. || اوجاق چكرگه‌سى = صرصر. || اوراق چكرگه‌سى = آغستوس بوجكى. || چاير چكرگه‌سى = چرچر، چرلاق. || كيجه چكرگه‌سى = آغستوس بوجكى. || چكرگه‌تخمى = بوحيوان مضركره كومديكى يومورطه‌سى. || چكرگه‌قوشى = صيغيرجق قوشى.

چكشديرمك {فتـ. فنا لغنى سويلمك، فصل وغيبت ومذمت ايتمك: آدم چكشديرمك پك كوتى برخويدر.

چكشديرمه {س. فصل، غيبت، مذمت.

چكشديريش {س. فصل وغيبت ومذمت طرزى: اونى بر چكشديريش چكشديردى كه . . .

چكشمك {فشـ. طوتيشمق، غاوغا ايتمك، معارضه ومجادله ايتمك: چكيشه چكيشه پازارلق ايتديلر. == فل. جان چكشمك = حالت نزعده، احتضارده اولمق.

چكشمه {س. طوتيشمه، غاوغا، منازعه، مجادله. || جان چكشمه = حالت نزع، احتضار.

چكلمز {ص. تحمل اولنماز، پك آغر ويا معجز : چكلمز برحالى، بر طبيعتى واردر. — معانىء سائره‌سيچون با : چكلمك.

چكلمك {فج. ١. سورولكنمك، طاشينمق، جر اولنمق: بو آرابه بر آتله چكيله بيلير. ٢. تحمل اولنمق، باشه كلمك : چوق زحمت چكلدى؛ بونك‌ده طورى چكلمز. == فل. ١. بر كناره كيتمك، انزوا، اختيار عزلت ايتمك، بر شيئه قاريشماق : كنديسى چكلمش، برطرفه چكلمش؛ چفتلكه،اوينه چكلدى. ٢. طوپلانمق، بوزلمك، تقبض ايتمك : بو قماش ايصلانجه چكيلير. ٣. كرلمك، توتر ايتمك: اسپازموسدن طامارلرى چكلدى. ٤. كريلمك، كرى يه طوغرى رجعت ايتمك، دونوب كلنن طرفه طوغرى كيتمك : دشمن عسكرى چكلدى؛ دكيز چكلدى؛ صولر چكلدى. ٥. دفع اولمق، مندفع اولمق، زائل اولمق: چكركه چكلدى؛ خسته‌لق چكلدى. ٦. طاغلمق، هر برى بر طرفه كيتمك، انصراف ايتمك: غلبه‌لك چكلدى؛ مدعوين چكلديلر؛ هركس چكلدكدن صوكره.

چكلمه {س. چكلمك فعلى. با: چكلمك.

چكلير {ص. تحمل اولنور، قابل تحمل : چكلير خسته‌لق دكل.

چكمجه {س. [«چكمك» دن] ١. ماصه ويا يازيخانه‌نك چكملكه آچيلير كوزى : اوراق يازيخانه‌سنك چكمجه‌سنده حفظ ايديور. ٢. چكلير كوزلرى اولان كوچك صنديق ويا طولاب. ٣. بر كوزلى ودرت آياقلى كوچك يازيخانه. ٤. چكمه‌سز واوفاق تفك واكثريا قيمتلى شيئلر وضعنه مخصوص كوچك صنديق : اوراق، پاره، مجوهرات چكمجه‌سى. ٥. چكيلوب تكرار قونور ويا آچيلير قپانير كوپرى. ٦. فرطونه ظهورنده كميلرك چكلديكى كوچك ليمان، محفوظ قوى.

چكمك {فتـ. ١. بر اوجندن طوتوب اوزاتمق : شو ايپى چك؛ هربرى بر اوجندن چكيوردى. ٢. كنديـنه طوغرى جذب وجلب ايتمك : صرافلر اوفاقلغى چكرلر. ٣. سوروكليوب كوتورمك، جر ايتمك : آرابه چكمك. ٤. نفسله جذب ايدوب يوتمق، بلع ايتمك : صويى، توتونى چكدى. ٥. برشيئى صوقلمش اولديغى يردن چيقارمق : قليجى قيننـدن چكمك؛ بچاق چكمك؛ ديش چكمك. ٦. قيودن (صو) چيقارمق : صو چكيور. ٧. آياقدن كيلن بر شيئى كيمك : چيزمه‌يى، پوتينى، پانطالونى چكدى. ٨. اوكنه چيقارمق، تقديم ايتمك : كنديسنه كوزل بر آت چكديلر؛ برچوق هديه‌لر چكدى. ٩. كوكل آلمق، جذب ايتمك : بو يرلر آدمى چكر. ١٠. منع وزجر ايتمك، قورتارمق : شو چوجغى قماردن، عشرتدن چكملى. ١١. تحمل ايتمك، اوغرامق، مصاب اولمق : زحمت چكمك؛ خسته‌لق چكمك؛ زيانى بن چكيورم. ١٢. بوينه ويا دائراً مادار يايلان بر شيئى يايمق، قورمق، بنا ايتمك، تمديد ايلمك : ديوار، سد چكمك؛ اطرافنه خندق چكمك. ١٣. كرمك، يايمق، آصمق : پرده چكمك. ١٤. چيزمك، چيزه‌رك اوزاتمق، تمديد ايتمك : چيزكى، خط چكمك. ١٥. يازمق، رسم ايتمك : صح چكمك. ١٦. سورمك، قومق، يايشديرمق : بويا، آستار، دوزكون، راستيق چكمك. ١٧. (حيوانى) ديشى‌يه آشيرمق : عرب آيغيرينى مجار قيصراقلرينه چكملى. ١٨. ترازو وقنطار ايله طارتمق : شو چوالى چك باقه‌لم قاچ اوقه‌در. ١٩. سوق ايتمك، يوروتمك : عسكر چكدى. ٢٠. (ضيافت) ويرمك، كشيده ايتمك، ضيافته دعوت ايتمك : فلانه برضيافت چكدى. ٢١. (تلغراف) اوريرمق، كوندرمك، كشيده ايتمك: برتلغراف چكمش. == فل. ١. طارالمق، بوزلمك، چكلمك: فانله ييقانجه چكر. ٢. زحمت و مشقته وورد وكدره دوچار اولمق : چوق چكدم؛ بنم چكديكمى دنياده كيمسه چكمه‌مشدر. ٣. بكزه‌مك، آكديرمق : صوينه چكمش؛ باباسنه چكيور. || اوموز چكمك = بيلمزلكه كلمك، تجاهل ايتمك. || ايچ چكمك = آه ايتمك، تأوه ايتمك. || ايچ چكمك = كوكل ايستمك، آرزوايتمك : فلان شيئى ايچم چكيور. || ال چكمك = واز

چكمك، صرف نظر ايتمك، آرتق قاريشمامق: بن او ايشدن ال چكدم، المى چكدم. || قولاق چكمك = تربيه ايتمك. || چكه‌مه‌مك = حسد ايتمك، برينك فضائل ومحسناتنه تحمل ايده‌مه‌مك. || كورك چكمك = قايق يوروتمك اوزره كورك قوللانمق؛ آقندى‌يه كورك چكمك = بيهوده يورلمق، نتيجه‌سز برايشله اوغراشمق.

چكمن { س. ١. چپكن. ٢. ياغمورلق. ٣. بول شلوار.

چكمه { س. ١. چكمك فعلى. ٥١ : چكمك. ٢. چكيلن ويا چكلمش شىء. ٣. ماصه ويازيخانه وطولاب كبى شيئلرك طيشارى‌يه چكلمكله آچيلير كوزى: يازيخانه‌مك چكمه‌سنده در. ٤. ايش ايشلركن اوستدن كييلن ككيش پانتالون ويا شلوار وساڑه. == ص. موزون ومنتظم: چكمه بورن.

چكينمك { فل. اجتناب واحتراز ايتمك: كنديسى كيتمك ايستيورسه‌ده سوز اولمسون ديه چكنيور؛ فلاندن چكنيور.

چكه { س. ١. آغزك آلتنده‌ما ئك كميكلرينك برلشدكارى ير، ذقن، زنخدان. ٢. مج. باش بودوسلامه‌نك آلتنده‌كى نهايتندن ايلرى‌يه طوغرى چيقان ديرسك. || ٣. مج. كوزه‌لك، چوق سويله، بيهوده لاف: بو آدمده نه چكه وار! || چكه آلتى = غبغب. || چكه آتمق = حالت نزعده اولمق. || چكه اويناتمق = اوبورلق ايتمك، چوق يمك. || چكه چالمق = چوق سويلمك. || چال چكه = يورلمقسزين متصل سويلر آدم. || چكه‌سى دوشوك = آغزى طورميوب متصل سويلر فرتوت آدم. || چكه ياريشديرمق = لقردى ياريشنه چيقمش كبى چوق سويليوب طورمامق. || چكه يورمق = نافله يره چوق سويلمك.

چكه‌مزلك { وغا: چكه‌مه‌زلك. س. برينك فضائل ومحسناتنى تحمل ايده‌ميش، حسد، محاسده.

چكى { س. ١. طارتى، وزن. ٢. درت قنطاردن عبارت وزن كه اودون وطاش وساڑه طارتيسنده قوللانيلير؛ چكى طاشى = بو وزنه مخصوص درت قنطار ثقلتنده يوتلمش طاش. ٣. مج. نظام، ترتيب، موازنه: او چكى‌يه كلمز. || چكى دوزن = سوس، زينت، تزين: كنديه چكى دوزن ويرمش = سوسلنمش. ومج. كنديى طوپلامش.

چكيج { س. بر طرفى قاقمغه مخصوص طوقماق وديكر طرفى چيوى چكمكه مخصوص اوله‌رق چتال آلت: دولكر چكيجى، يورغانجى چكيجى، طاشجى چكيجى. || جنك چكيجى = اسكى برآلت حرب، مطرقه.

چكيجخانه { س. برقاچ يوز قنطار ثقلتنده چكيجلرى حاوى فابريقه.

چكيش { س. چكمك فعلى وطرزى. ٥١ : چكمك.

چكيك { س. چكيك قوشى = تارله قوشى.

چكين { س. اوموز باشيله بوين آره‌سى، عاتق؛ چكينه آلمق = اوموزلامق، اوموزه اورمق؛ چكين اويناتمق = اوموز چكمك، بيلمزلكه (بيلمه‌مزلكه) كلمك؛ چكين شالى = اوموز شالى، آرقه‌يه آلنان شال.

چل { ياخود چيل. ص. ١. بياض ويا قيرمزى رنكده بكلكلرى اولان، آق بكلكلى: چل طاوق، چل آت. ٢. يكى، پارلاق: چل آقچه، چل ليرا، مجيديه. == س. ١. بياضلكه، يوزده حاصل اولان بياضلكلر: يوزنده چل واردر. ٢. آق بكلكلى رنك: آينه چلى. ٣. برص، آبراشلق. ٤. بكلكلى برجنس ككليك؛ چل ياوريسى كبى طاغلمق = پك پريشان بر حالده طاغيلانلر حقنده ايراد اولنور.

چلاچه { س. دباغتده قوللانيلان بويالى اجزا.

چلب { ياخود چالاب. س. معبود، مولى، خدا. [بوكلمه‌نك اصلى «چليبا» اولوب وقتيله بر طاقم سريانيلر تركستان ومغولستانه دخول ايله، اورانك اقوامنه خط سريانى‌يى تعليم ايتدكارى صره‌ده، بواسم‌ده اوراجه معلوم اولوب، معبود معناسيله قوللانلمشدر. اوندن اول «تكرى» ديرلردى كه بوده چينجه‌دن مأخوذ اولوب، اصل تركجه‌سى «اوغان» در.]

چلبر { ياخود چربر. س. يوغورت ويومورطه ايله ياپيلير بر نوع يمك.

چلبى { س. [«چلب» دن] ١. افندى، آغا، بك، مولى. ٢. اوقومه بيلن، افندى. ٣. وقتيله شهزادكان حضراتنه ويريلير عنوان اولوب، سلطان محمد خان اول حضرتلرينه

بعدالجلوس دخی لقب کبی قالمشدر. ٤. الیوم قونیه‌ده مولانا حضرتلرینك پوست نشیننه ویریلن عنواندر: چلبی افندی. = ص. تربیه‌لی ونازك: چلبی آدمدر.

چلبیلك { س. ١. افندیلك. ٢. تربیه، نازكلك، ظرافت.

چلتیك { س. ١. قبوغی ایچنده اولوب دوكلمه‌مش پرنج. ٢. پرنج تارله‌سی.

چلدیر { یاخود چلدر. مه. مكرر قوللانیله‌رق پارلاق كوزلرله باقمغی تصویر ایدر: چلدیر چلدیر یوزمه باقیوردی.

چللك { یاخود چیللك. س. یوزده حاصل اولان آق لكه‌لر: یوزینه چللك دوشمش.

چللنمك { یا چیللنمك. فط. آق لكه‌لر پیدا ایتمك، چل اولمق.

چلمك { فت. [«چالمق» فعلنك خفیفی] ١. اورمق چارپمق: ال، قنات، قلیچ چلمك. ٢. دوشورمك، یره اورمق. ٣. كسمك، ذبح ایتمك. ٤. قاپمق، چارپمق. ٥. سلب ایتمك: عقل چلمك.

چلنك { س. جواهرله طونادلمش سرغوج: باشه چلنك طاقمق.

چله { س. ١. ابریشیم وصیرمه‌وسائره دمتی. ٢. یای كیریشی، وتر، زه.

چلّه { س. [فا. قرق دیمك اولان «چهل» دن] اهل طریقك چكدكلری قرق كونلك ریاضت. || مج. مشقت، اذیت، زحمت.

چلیپا { س. فا. خاچ، صلیب.

چلیك { س. ١. قیصه كسلمش دال، سرت دكنك. ٢. كوك صالمق اوزره یره كومیلن آغاج بوداغی، پارچه‌سی: چلیكدن یتیشمه. ٣. چوجقلرك اوینادقلری معروف براویونده چوماغه‌اورمغه‌یارایان دكنك: چلیك چوماق اویونی. ٤. مج. خلاط باغلامق ایچون آغاج ومعدندن معمول برآلت.

چلیك { س. قوت ومتانتی عملیات مخصوصه ایله آرتدیرلمش دمیر، پولاد. = ص. چلیكدن معمول، پولادی: چلیك بچاق.

چلیم { س. ١. طور، ادا، چالیم. ٢. اندام، جثه، وجود.

چلیمسز { ص. اندامسز، ضعیف، آریق، اوفاق تفك یاپیلی.

چلیملی { ص. اندامی، جثه‌لی.

چلینگیر { س. كلید وآناختار وبونلره مماثل دمیرجیلكك اینجه ایشلرینی یاپان صنعتكر.

چلینگیرلك { س. كلیدوآناختار وبونلره مماثل اینجه دمیرآلتلر یاپمق صنعتی.

چماشیر { چاماشیرجی، چاماشیرخانه. با. چاماشیر وسائره.

چمبالی { یاچنبالو. س. [یو. Cymbale,.. Κύμβαλον] زیللی دف. [یكی ظهورنده پیانویه دخی بواسم ویرلمشیدی.]

چمچاق { س. صاپلی آغاج قاب، آغاجدن برنوع بیوك كفچه.

چمچه { س. چمچه بالیغی = یاصی برنوع بیوك بالیق.

چمدیك { س. ١. پارمق اوجلریله صیقمه. ٢. پاموقلی اوزرینه برنوع دیكیش.

چمدیكله‌مك { یا چمدیكله‌مك. فت. پارمق اوجلریله برینك اتی صیقمق.

چمدیكلمه { یا چمدیكله‌مه. س. پارمق اوجلریله برینك اتی صیقمه.

چمرنمك { فل. صویه كیرمك اوزره پاچه‌لری صیغایوب حاضرلانمق: صویی كورمزدن چمرنمه‌ملی. || مج. برایشه جدی صورتده تشبثه حاضرلانمق، تصدی ایتمك.

چمرنمه { س. چمرنمك فعلی. با: چمرنمك.

چمشیر { س. طراق وقاشیق كبی شیئلر اعماله‌وحكه یارایان ویاز قیش یاپراغنی دوكمز قیصه برآغاج. = ص. چمشیر آغاجندن معمول: چمشیر قاشیق. || كل باشه چمشیر طراق = مستحق اولمیان شخص اوزرنده‌كی سوس حقنده ضرب اولنور مثلدر.

چمشیرلك { س. ١. چمشیر آغاجلریله مستور یر، چمشیر اورمانلغی. ٢. چمشیر آغاجلریله تزیین اولنمش باغچه.

چمقیرمق { فل. بعض حیوانلر وعلی الخصوص قوشلر دفع طبیعی ایتمك، پیسلمك: دائما مارتیلر چمقردقلریچون اوراسنك تمیز طورمه‌سی ممكن دكلدر.

چمك { فل. ١. صویه طالوب چیقمق، صویه كیروب بیقانمق. ٢. طولانوب باتمق، كوملمك: پارمقلر اته چمك.

چمن { س. فا. ١. آغاج وچیچکاری حاوی چایر، باغچه‌نك اوتوریله‌جق کولکه‌لك چایری. ٢. یشیل وقیصه اوتله یعنی چیمله مستور یر، یشیللك: چمنك اوزرینه اوتورمق. ٣. باغچه‌ده ویول کنارلرنده چمنلك یاپمق اوزره قیصه اوتله مستور بر یردن اوت و کوکاریله برابر کسیلوب نقل اولنان تزکلر.

چمنتو { س. [یتا. Cimento] قومله قاریشیق اوله‌رق خرج وصیوه کبی قوللانیلوب پك چابوق طونار و رطوبته قارشی چوق طیانیر برطوپراق‌که انواعی اولوب فوچی ایچنده صاتیلیر: فرانسز، انکلیز چمنتوسی؛ چمنتو دوشمك.

چمنزار { س. فا. چمنله اورتلمش یر، چمنلك، یشیللك.

چمنلك { س. چمنله اورتیلی، چمنلرله مزین محل: باغچه‌نك بو طرفنی چمنلك یاپه‌جغم.

چن { یاخود چین. مه. معدن کبی سرت بر شیئك سسنی تقلید وتصویر ایدر؛ چن چن اوتمك = ایچی بوش اولوب طنین انداز اولمقدن کنایه‌در.

چنار { س. [فارسی ایله مشترك ایسه‌ده فارسیسی چیمك فتحیله‌در] غایتله بیوك واوزون داللی غیرمثمر وعمری چوق بر آغاجدر، عربیده دلب دینلیر.

چنارلق { س. چنار آغاجلرینی حاوی محل، چنار اورمانی.

چناق { چناقلق. با: چاناق و سائره.

چنبر { س. [اصلی فارسیدر] ١. دائره، دف وقالبور کبی شیئلرك تخته‌دن اولان محیطی، دائره‌سی. ٢. فوچی وتکرلك کبی شیئلری تقویه ایدوب طاغلملرینی منع ایچون احاطه ایده‌جك صورتده کچیریلن دمیر ویا تخته حلقه و دائره: فوچی، تکرلك چنبری. ٣. بوین ویا آلنه باغلانان یمنی: چنبر باغلامق. ٤. معم. بر دیرك و ستونه کچیریلن دمیر حلقه ویا حلقه شکلنده یاپیلان قبارتمه دائره: چنبرلی طاش. ٥. اسکی هیئت شناسان اعتقادنجه فلك دائره‌سی: فلکك چنبرندن کچمك = تجربه دیده اولمق، فلکك کرم و سردینی کورمش اولمق. || بوین چنبری = ترقوه کمیکاری، فا. چنبرکردن. == ص. قیچی مدور (اودون قایغی:) چنبر قایق.

چنبرلمك { یا چنبرله‌مك. فت. چنبر کچیرمك، دائره وحلقه ایله احاطه وتقویه ایتمك.

چنبرلی { ص. چنبری اولان، چنبر دینلن دائره وحلقه‌لری بولنان: دمیر چنبرلی فوچی؛ چنبرلی دیرك.

چنتلمك { مج. فل. ١. دیش دیش اولمق، کدلمك: چاقی چنتلدی. ٢. اینجه اینجه طوغرانمق: صوغان چنتلوب بعده قاوریلیر.

چنتمك { فت. ١. دیش دیش ایتمك، کدمك، کدیك حالنه قومق، کرتمك: قلیجی چنتدی. ٢. اینجه طوغرامق: صوغانی چنتوب قاوردی.

چنتیان { س. طشره‌لرك بعض جهتلرنده کویلی قادینلرك کییدکاری اوزون وپك ککیش شلوار.

چنتیك { س. ١. اوفاق کدیك، چنتیله دیشی. ٢. مج. عیب، قصور.

چنتیکلمك { یاخود چنتیکله‌مك. فت. کرتمك، دیش دیش یاپمق، چنتمك.

چند { ک. فا. برقاچ، بعض: چند روز مقدم = برقاچ کون اول؛ چند قطعه = برقاچ پارچه. || هرچند = هرنه قدر. لس.

چندان { ک. فا. اوقدر، اودرجه‌ده، اومرتبه‌ده: چندان مقبول دکلدر. لس.

چندر { س. صاچ اوزادان (نبات).

چنغراق { س. چانك کوچکی، حیواناتك بوینینه طاقیلانی، خدمتجیلری جلب ایچون تحریك اولنه‌رق چالینانی وسائر بوکبی ایشلرده قوللانیلانی و برده کوچك قوزیلره وکدی یاوریلرینه طاقیلانلر کبی پك کوچکی: چنغراق چالمق، چنغراق صاللامق، چنغراق طاقمق. — قالین سسلیسنه چونقورداق دیرلر.

چنغرداق { س. چنغراق.

چنغردامق { فل. چنغراق کبی کسکین سسله اوتمك، چنغر چنغر ایتمك.

چنغردی { س. چنغراق کبی کسکین سس، چنغر چنغر ایتمه.

چَنگ { س. فا. ۱. پنجه، انسان ویبرتیجی حیوان پنجه‌سی. ۲. معروف بر موسیقی آلتی‌که فر. Harpe دیرلر.

چَنگال { س. فا. ۱. یبرتیجی حیوان ویا قوش پنجه‌سی. ۲. چنگل.

چِنگانه { س. قدیماً هنددن طرد اولنه‌رق بر طاقمی ترکستان وروسیه طریقیله وبر طاقمی‌ده مصردن بحراً اوروپایه انتقال ایله هرطرفه یایلمش اولان کوچبه بر قومك بزجه مستعمل اسمیدر، قبطی. الك و قالبور یاپمغله، آیی ومایمون اویناتمغله، دمیرجیلك وچالغیجیلقله وعلی‌العموم عارسزلق وحیاسزلقله مشهوردرلر. == ص. مج. ۱. عارسز، حیاسز. ۲. پك خسیس، آلچاق. || چنگانه آختاپودی = لحم نابت. || چنگانه بورجی = بقاله قصابه وبوکبی اصنافه اولان اوفاق تفك بورجلر. || چنگانه پالامودی = پالامود بالیغنك عادی واوفاق برجنسی.

چِنگانه‌جه { ح. ۱. چنگانه‌لره یاقیشیر صورتده. ۲. پك عارسزجه، حیاسزلقله. ۳. پك زیاده خسته‌له، وقار و حیثیت کوزتمکسزین. ٤. چنگانه لسانده: چنگانه‌جه سویلمك. == س. چنگانه‌لرك سویلدکلری لسان: چنگانه‌جه السنهٔ آریانیه جمله‌سندندر.

چِنگانه‌لك { س. ۱. چنگانه جنسیتی: اونك چنگانه‌لکی سیماسندن بلیدر. ۲. مج. عارسزلق، حیاسزلق. ۳. پك زیاده بخل وخست.

چَنگَل { س. [فا. «چنگال» دن] ۱. دمیردن آصیلی و برشیٔ آصمغه مخصوص بیوك قانجه: قصاب چنگلی، کلوب. ۲. قانجه، اوجی اکری دمیر. ۳. قدیمده بعض ممالکده اشکنجه‌لی اعداملردن چنگله آصمق جزاسی: چنگله کلمك: بوصورتله صلب اولنمق. || چنگل ساقزی = یبانی ساقز، کنکر. || چنگلی طاقق = آصلمق، بر ایشه یاپیشوب آرتق آیرلمامق. || قویو چنگلی = قویویه دوشن قوغه وسائر موادی طوتوب چیقارمغه مخصوص آلت‌که اینه طاقیلی بر بیوك یاخود دمیردن برحلقه‌یه مربوط متعدد کوچك چنگلدن عبارتدر. == ص. س. چنگل شکل وصورتنده اولان: چنگل بورن.

چَنگَللمك { یا چنگله‌مك. فتـ. ۱. چنگلی طاقق، چنگله آصمق. ۲. چنگل جزای قدیمیله اعدام ایتمك.

چَنگَللی { ص. اوجنده چنگل بولنان، اوجی چنگل شکلنده اولان، قانجه‌لی.

چَنگه { س. کویلرده کلینی قارشیلارکن دف چاله‌رق سویلدکلری بر مقام مخصوص‌که «یار یار» نقراتیله سویلنیر.

چِنگی { س. دف چاله‌رق وشرقی سویلیه‌رك کوبك آتمق کبی اویونلرك انواعنی اجرا ایدن رقاصه‌که باشلیجه چنگانه قیزلرندن اولور: چنگی قولی، طاقمی.

چِنلامق { یاخود چینلامق و:

چِنلمك { یاخود چینله‌مك. فل. چن چن ایتمك، اوتمك: قولاغم چنلیور. || قولاغی چنلسین = بر غائبدن بحث اولندیغی صره‌ده ایرادی معتاد دعا تعبیریدر.

چِنلمه { یاخود چینلامه. س. چن چن ایتمه، اوتمه، اوغلدامه: قولاق چنلمه‌سی = اصلی اولمدیغی حالده قولاغه کلن طنین، اوغلدی.

چَنه { س. با: چکه.

چُوال { س. حبوبات واون وکومور وبوکا مماثل شیئلر وضعنه مخصوص اوله‌رق قبا یوك وقنباب ویا پنبوق منسوجاتندن معمول بیوك کیسه: اون، شکر، صابون چوالی.

چُوالدوز { س. [تر. چوال. فا. دوختن = دیکمك] وزبانزدی:

چُوالدیز { س. [ذاتاً غلط اولان لغت آنفه‌دن غلط] چوال واوکا مماثل چول وسائره دیکمکه مخصوص بیوك ایکنه‌که اکثریا اوجی یاصی واکریجه اولور.

چوب { س. فا. دکنك وتخته پارچه‌سی.

چوبان { س. [فا. شبان وچوبان] حیوانات اهلیه‌یی کزدیروب اوتلادان آدم، راعی: قویون، کچی، صیغیر چوبانی. || چوبان آرمغانی چام ساقزی = هدیهٔ ناچیز. || چوبان آلدادان = قیرلانغیجدن بیوجك بر قوش، آلاجه طائوق. || چوبان ایکنه‌

سی، پوسكولی، دكنكی، دودوكی، سوزنجی، طراغی، طغـار جنی، طوزلغی، منـاره‌سی = نبـاتات اجنـاس مختلفـه سی. || چوبان كوپكی = سوری یی بكلمكه مخصوص كوپك. || چوبان مرهمی = ترمنتی وموم یاغی وسـائره ایله یاپیلان بر نوع مرهم. || چوبان یلدیزی = زهره.

چوبانجه { ص. ح. چوبانلره مخصوص ویا لایق صورتده.

چوبانلق { س. چوبان صنعت و وظیفه‌سی : كویده چوبانلق ایدیور؛ قویون، صـیغیر، خركله چوبانلغی.

چوبوق { یاخود چبوق س. ١. اوزون دكنك، دوزدال؛ باغ چبوغی = كوكلشوب كوتوك اولمق اوزره یره دیكیلن دال. ٢. توتون ایچمكه مخصوص ایچی دلیك دكنك كه بر اوجنده امامه دینلن آغزلق و دیكر اوجنده توتونك وضع اولندیغی لوله بولنور : چبوق ایچمك؛ چكمك = چوبوقله توتون ایچمك. ٣. كمینك آنا دیركلری اوسـتنده اولان دیركلر. ٤. معدندن اسـتوانی اوزون پارچـه، معدن دكنكی : بر چبوق چلیك، دمیر چبوغی. ٥. قماش اوزرنده صوپه‌دن طار یول : ماوی زمین اوزرنده سیاه چبوقلری واردر. || چفت چوبوق با : چفت.

چوبوقجی { س. ١. وقتیله چوبوق طاقلرینه وتوتونه متعلق ایشلره باقان خدمتجی، توتونجی؛ چوبوقجی باشی. ٢. چوبوق یاپان صنعتكار، زیوانه‌جی.

چوبوقلامق { فت. دكنكله اوره‌رق دوزلتمك ویا توزینی سیلكمك.

چوبوقلق { س. توتون چوبوقلرینی قومغه مخصوص اوزون طولاب.

چوپ { س. ١. صمان واوت و سائره پارچه جكی : كوزمه بر چوپ كیردی. ٢. دكنك وتخته وسائره پارچه‌سی : بر چوپله قاریشدیرملی. ٣. سوپرونده : دوكیله‌جك چوپ وارمیدر؟ || چوپ آتلاماز = تكلفجی، مراقلی. || اوزوم چـوپی = اوزوم صالقیمنك دانه‌لری یندكدن صكره قالان صـاپی. || چوپ چاتان = مقدر، قسمت ویرن. || چورچوب = اوته‌بری سوپرندیلك شیئلر، خس وخاشاك. || سوگندیرمه چوپی = برنوع چـوجق اویونی. و مج. = برایشی باشدن آتمق، اهمیت ویرمامك. || نانه چوپی = پك ضعیف آدم.

چوپجی { س. قپو قپو كزوب اولردن سوپرونتیلری آله‌رق شهرك خارجنه طاشیان بلدیه خدمتجیسی.

چوپره { س. ١. تق. بالیق قیلجغی. ٢. صیق چالیلق وسائر صارمشیق شیئلر. || چوپره بالیغی = طاش بالیغنه مشابه قیلجغی چوق بر یووارلاق بالیق.

چوپلك { س. ١. سـوپرونده‌ی، سـوپرونده‌یه متعلق شیئلر. ٢. سـوپرونده‌ی آتیلان محل، مذبله.

چوپلمه { س. بوینوز اوتی، طانه قیران؛ آق، قره چوپلمه = بو نباتك جنسلری.

چوپلنمك { فط. قوش كبی جزئی قیرنده یمك، جزئی بر شیئله قناعت ایتمك.

چوپور { س. ١. یوزده‌كی چیچك بوزوغی. ٢. یوزده قیرمزی لكه‌لر. = ص. ١. یوزی چیچكدن دلیك دشـیك اولمش، چیچك بوزوغی. ٢. یوزنده قیرمزی لكه‌لری اولان.

چوپورلی { ص. یوزی چیچكدن دلیك دشیك اولمش، چیچك بوزوغی.

چوپورینه { س. ازماریده بكزر اللی درهملك برجنس بالیق.

چوتره { یاخـود چوتوره. س. ١. آغاجدن یاصی بارداق. ٢. روم كبی قیزدیریجی برمایع قونان وائنای سیاحتده طاشینان آغاجدن یاصی وآغزی طارقاب. || چـوتره بالیغی = یاصی بورنلی اوفاق مرجان.

چوتور { ص. ١. یاصی. ٢. یاصی بورنلی.

چوتوره { س. با : چوتره.

چوتوق { س. بر اوستنده‌كی آغاج كوكی، طیشاری قالمش كوك.

چوجق { یاخـود چوجوق. س. [اصلی چوجوك = كوره، یاوری] ١. طفل، صـبی : اركك چوجق، قیز چوجق. ٢. كنج، دلیقـانلی، فتی : ایی چوجقدر. ٣. مج. هـوپا مزاجلی؛ عقلی بر شیئه ایرمین. || چولق چوجق = عائله، اهل بیت. || چوجق اویونجغی = چوجقلرك اویناماسنه مخصـوص تحف شیء، ملعبهٔ صبیان؛ ومج. پك اهمیتسز وقولای ایش.

چوجقجغز { س. و :

چوجقجق { س. كوچك چوجق. [اكثريا تحبيب ايچون قوللانيلير.]

چوجقجه { ص. ح. چوجقلره ياقيشير حال و صورتده: چوجقجه حركت ايديور.

چوجقلق { س. ١. چوجق حالى و زمانى، طفوليت، صباوت: چوجقلغنده پك يارامازايدى. ٢. هوپا مزاج، تأملسز حركت.

چوچور { ياخود چورچور. س. قيالرده بولونورديكنلى و چركين بر باليق؛ چوچور آزمانى = لاپينه.

چوخه { ياخود چوقه. س. خاص يوكدن منسوج معروف قماش: قرمزى، سياه چوخه. || چوخه چيچكى = بر نوع چيچك. == ص. چوخه‌دن معمول: چوخه اثواب.

چوخه‌جى { س. چوخه ياپان و صاتان آدم.

چوخه‌دار { س. با: چوقدار.

چور { س. اينجه چوب؛ چور چوپ = چالى چرپى: چور چوپدن بر او = پك چوروك و خفيف كراسته‌دن.

چوراب { س. آياغه كييلن يوك ويا پنبوقدن اورمه شئ: فانله، تيره چوراب؛ قونجلى، قونجسز چوراب. || چوراب اورمك = چوراب ياپمق؛ و مج. حيله ودسيسه قورمق. || چوراب سوكوكى = متسلسلاً وقوع بولان، توالى ايدن شئ.

چورابجى { س. ١. چوراب اورن، چوراب ياپان. ٢. چوراب صاتان، چوراب تجارى.

چوراق { ص. محصولات ويرمز، شوره، قيراچ: چوراق ير.

چوراقلق { س. چوراق ير، قيراچ ير، شوره‌زار.

چورانيقو { مه. عو. چورانيقوچوبانيقو = هپ برابر، قپو قپامه‌جه.

چوربه { ياخود چوربا. س. يمك ابتداسنده قاشيقله ايچيلن صولى صيجاق يمك كه انواع كثيره‌سى اولور: پرنج، شهريه، ترخانه، اشكنبه، مرجمك، قولاق، دوكون چوربه‌سى؛ تربيه‌لى چوربه = ليمونلى ويمورطه‌لى؛ ساده صويه چوربه = خسته‌لره يديريلن ياوان پرنج چوربه‌سى. || چوربه طاسى، كاسه‌سى = چوربه وضعنه مخصوص قاب. || چوربه كبى قاريشمق = پك آلت اوست اولمق، قارغاشه‌لق زياده‌لشمك.

چوربه‌جى { يا چورباجى. س. ١. بركويده مسافر طويوران متحيز، مختار، قوجه باشى، آق صقال. ٢. طشره ده خرستيانلرك ايلرى كلنى، مغازه و دكان صاحبى. ٣. يكيچريلرده چوربه‌سى بر قزانده پيشن بر طاقمك ضابطى، يوز باشى‌يه معادل ضابط.

چوربه‌لق { ص. چوربه ياپمغه مخصوص، چوربه‌يه يارار: چوربه‌لق ايرميك.

چورپه { س. طاغ طوموزى ياوريسى.

چورتو { س. دكرمن طاشنه دانه دوكن ديترك خونى.

چورتون { س. ١. اوستى قپالى آغاج اولوق. ٢. قالين طلومبه آغاجى.

چورجال { س. چاقماقلى طوپك زنبرك ايپى.

چورچار { ص. بيهوده صرف اولنان، ضايع، تلف، هدر، يازيق: او قدر كاغدى چوجقلر چورچار ايتديلر.

چوردك { س. بح. غابيه سرنلرينى يوقارى قالديران دونانمالر.

چوردوك { س. منبه ومقوى عد اولنان كوزل قوقولى براوت: چوردوك اوتى.

چورك { س. ١. اوفاق قانغال شكلنده دكرمى ويومشاق اتمك؛ ياغلى چورك؛ قنديل چوركى. ٢. چورك شكلنده مواد مختلفه قانغالى: بر چورك قورشون، باقير وسائره. || چورك اوتى = چورك واتمك اوزرينه اكيلن سياه بر كوچك حبه، حبة السوداء.

چوركلنمك { فل. چورك كبى قيوريلوب قانغال اولمق: چوركلنمش بر ييلان.

چورندى { س. ١. صولرك دونوب دور ايتمسى، كرداب، كريوند. ٢. مختلف حبوباتى چويروب قاريشديرمغله حاصل اولان ذخيره مخلوطى.

چوروقمك { ياخود چورپتمك. فت. ١. ياش بريرده

براقغله بر جسمك اليافى طوتميه‌جق حاله كتيرمك، افساد ايتمك: بوميوه‌لرى چوروتمشسكز. ٢. ذم وقدح ايتمك، اعتبارينى بوزمق: زواللى آدمى بسبتون چوروتديكز. ٣. بر دعوى ويا بحثى دلائل ايراديله جرح و ابطال ايتمك: بوكبى دلائل ايله دعوامى چوروته‌مزسكز. ٤. بر مبلغى اعتبارى بوزوق بر يره ويره‌رك تهلكه‌يه قومق: او پاره‌يى سز بوشنه چوروتديكز.

چورودلمك {ياخود چوريدلمك. لج. ١. ياش يرده براغيلوب اليافى طوتماز حاله كتيرلمك، افساد اولنمق: بو قاؤنلر بيله بيله چورودلمش. ٢. ذم وقدح ايديله‌رك اعتبارى بوزلمق: بويله سوزلرله معتبر بر آدم چورودلمز. ٣. دلائل ايراديله بردعوى ويا بحث جرح و ابطال اولنمق: بنم دليلم اويله قولاى قولاى چورودلمز. ٤. بر مبلغ اعتبارى شبهه‌لى بر يره براغيله‌رق تهلكه‌يه قونمق: او پاره بيله بيله چورودلدى.

چوروك {ص. ١. رطوبتلى بر يرده طورمقدن اليافى طوتماز اولوب صولانمش وتعفن ايتمش: چوروك ميوه؛ چوروك تخته. ٢. اعتباره غير صالح، مجروح، مردود: چوروك سوز، چوروك دليل، چوروك دعوى. ٣. كوكنلميه‌جك، صاغلام و امين اولميان. ٤. تحصيل و استردادى غير مأمول، باطاق: آله‌جقلرينك چوغى چوروكدر. || مج. چوروك تخته = تهلكه، مخاطره: بن چوروك تخته‌يه باصمام. ||چوروك چاريق = لاشئ، قيمتسز ايشه يارايه‌جق حالده. == س. بره، بره‌لنمش ير: قولنده بر چوروكى واردر؛ قاؤنك چوروكنى آييقلامق.

چوروكلك {س. ١. ياش يرده طورمقدن اليافى طوتماز اولوب تعفن ايتمش اولان شيئك حالى: ميوه‌نك، تخته‌نك، قماشك چوروكلكى. ٢. بر دعوى ويا بحثك التزامه غير صالح اولمسى، مجروحيت، مردوديت: بو سوزك، بو دعوانك چوروكلكى ميداندهدر. ٣. بر مطلوبك تحصيل و استردادى غير مأمول اولمسى، باتاقلق: ويره‌سينك چوروكلكى مثبتدر. ٤. سوپروندى و لاشه كبى شيئلرك چورومك اوزره آتلدقلرى چوقور، مزبله: چوروكلكه آتمق. ٥. جنازه‌لرك بربرى اوستنه آتلدقلرى فقرا مقبره‌سى، عمومى ومشترك قبر.

چورومك {ياخود چوريمك. فل. ١. ياش يرده طورمقدن اليافى بوزيلوب طوتماز اولمق ويومشايوب تعفن ايتمك، تفسخ ايتمك: بو ميوه‌لر چورودى؛ بو ديركلر چورومش. ٢. بره‌لنمك، مورارمق، زده‌لنمك: بدنى ير ير چورومش. ٣. التزامه غير صالح، مجروح و مردود اولمق: بزم دعوامز چورودى. ٤. صيقندى‌لى بر يرده چوق طورمقدن محو وخراب اولمق: محبسده چورودى. ٥. اعتباردن دوشمك. ٦. تحصيل واستردادى غير مأمول اولمق، باتمق: او آدمه ويرديكمز پاره چورودى.

چوره {س. ١. اطراف، جوار، كنارلر. ٢. اطرافى قيوريلوب اويا ويا نقش ايله تزيين اولنمش تولبنددن يمنى: صيرمه‌لى چوره. || چپه چوره = فيرطولايى، دائراً مادار.

چوريمك {چوريتمك وسائره. بال: چورومك وسائره.

چوز {س. بومبار ياغى. مر.

چوزديرمك {فت. ١. باغلانمش بر شيئك باغنى بوزديروب آچديرمق، حل وفصل ايتديرمك: دوكومى، پاكتى، بوكى چوزدير. ٢. ايليكلنمش اثوابى آچديرمق، دوكمه‌سنى ايليكندن ويا قوپچه‌سنك اركگنى ديشيسندن چيقارتمق: شو چوجغك يلكنى، پوتينى چوزديرك.

چوزگن {ص. و:

چوزگون {ص. چوزلمكه، اريمكه باشلامش، يومشاق (قار).

چوزگى {يا چوزكو. س. چوزمه پنبوقدن چارشافلق بز، مطلقاً صوبه‌لى چارشافلق طوقومه.

چوزلمك {لج. ١. دوكوم و باغ آچلمق: بو دوكوم چوزيله‌ميور؛ بوكلر چوزلدى مى؟ ٢. ايليكلنمش ويا قوپچه‌لانمش بر اثواب آچلمق: نه قدر صيجاق اولسه كوكس

چوزلمك عادت دكلدر؛ بوتوزلق چوزلمدكجه چيقماز. ٣. اريمكه باشلايوب كوشه‌مك، يومشامق: بوزلر چوزلدی. ٤. مج. مشكل برمسئله حل وفصل اولنمق.

چوزِلمه { س. و:

چوزِلیش { س. چوزلمك فعلی و طرزی. با: چوز-لمك.

چوزمك { فت. ١. دوكوم وباغ وسائره‌يی آچمق، حل ايتمك: شو دوكومی چوزه‌مدم؛ دها دنكلری چوزمدك. ٢. اثوابك دوكمه وقوبچه‌سنی چيقا-روب آچمق: كوكسكزی چوزك؛ صبحاقده سترەيی چوزملی. ٣. اورلمش بر شيئی تل تل ايدوب آچمق، سوكمك: چورابی، صاچی چوزمك. ٤. بز ايپليك وتللرينی يوماق وقلملردن چيقاروب چنكللره طاقه‌رق اولامغه حاضرلامق: بز چوزمك. ٥. (حيوان جنينی) دوشورمك، اسقاط ايتمك. || پا-يانده‌يی چوزمك = طوره‌مامق، قالقوب كيتمك.

چوزمه { س. چوزمك فعلی. با: چوزمك.

چوزمه { س. ايپكك بر نوعی: چوزمه چارشف.

چوزوك { ص. ١. دوكوم وباغی آچلمش، حل اولنمش: چوزوك ايپلر، دنكلر، بوغچه‌لر. ٢. دوكمه وقوبچه‌سی آچلمش، ايليكلنمه‌مش: سترەسی چوزوك ايدی. ٣. اريمكه باشلامش، كوشه‌مش، يومشامش: چوزوك بوزلر.

چوش { حد. مركبی طوردیرمق ايچون قوللانيلوب، حر-كت ابلهانه‌ده بولنان آدم حقنده دخی مستعملدر.

چوغالتمق { فت. چوق ايتمك، آر-تديرمق، تكثير ايتمك: سزكتابلری چوغالتمشسكز.

چوغالمق { فل. چوق اولمق، آرتمق، تكثر وتزايد ايتمك: ايشلرمز چوغالدی؛ انسا-نك اولادی چوغالدقجه غائله‌سی آرتار.

چوغالمه { س. چوق اوله، آرتمه، تكثر، تزايد.

چوغان { ياخود چوگن. س. آغده‌يی واثوابی آغار-تمق ايچون قوللانيلان ورچل و حلوايه قونان بر نوع كوك.

چوغور { س. پنجار. مر. [سهواً هاوجه‌ده ديرلر.]

چوغورجق { س. غلط اوله‌رق صيغيرجق ديد-يكمز قوشك اسم صحيحيدر، كه اصل معناسی چكركه قوشيدر.

چوق { ص. ١. مقداری زياده اولان، آزمقابلی، بول، كثير، وافر، بسيار: چوق كتابی واردر؛ بوسنه چوق محصولات اولدی. ٢. فضله، زياده، لزو-مندن آرتق: بو يمك بزه چوق‌در. = ح. ١. پك، زياده: بو يمكی چوق سوردم؛ چوق ايی؛ چوق اوشودم؛ پك چوق. ٢. هروقت، دفعاتله، پك صيق: بزه چوق كليردی؛ بوحال بزده چوق اولور. = . ١. بيوك مقدار، چوقلق، كثرت: چوقدن ممنون اولميان آزی‌ده بولماز. ٢، برشيئك قسم اعظمی، اكثری، اكثريت: انسانلرك چوغی آلايشه مفتوندر؛ وقتمزك چوغنی بيهوده ايشلرله كچيريرز. ٣. چوق وقت، طول مدت، خيلی زمان: او وقتدن چوق كچدی؛ چوق اولمدی. || آز چوق = نه‌قدر ممكن اولورسه، چوق اولمازسه آزاولسون، ممكن مرتبه. || آزه چوغه باقمامق = اولورايله راضی اولمق. || چوق چوق = نهاية النهايه، اولسه او-لسه: چوق چوق بش كون كچه-جكدر. || چوقدن = خيلی زماندن، اسكيدن. || چوق شیء = غريب شیء، تحف ايش. || چوق كره، چوق دفعه = دفعاتله، مراراً. || چوق كورمك = چوقسامق، چوق عد ايدوب ياقيشديرمامق، چكه‌مه‌مك. || « نه‌وار نه‌چوق » تعبيرنده «چوق» تفأل مقصديله «يوق» يرينه قوللانيلير.

چوقا { ياخود چوقه. س. مرسينه بكزر سياه بربيوك باليق.

چوقال { س. ١. زره، جبه، درع: آت چوقالی. ٢. صرلانمش چوملك، صو وشراب وسائره وضعنه مخصوص طو-پراقدن قولپلی قاب.

چوقجه { ص. ح. آز زياده، زياده‌جه، اولدقجه: چوقجه ياغمور ياغدی؛ صويی چو-قجه ايچدم.

چوقدار { س. [اصلی : چوقه‌دار ياخود چوخه‌دار] آياق خدمتنده بولنان چوخه البسه‌لی ياخود چوخه‌دن اولان پرده‌نك خارجنده امره منتظر بولنان خدمه‌كه وقتيله بر صنف مخصوص تشكيل ايدرلردی. || قپو چوقداری = اليوم باب

عالیده ولایات قپو کتخدالرینك معیتنده بولنوب والیلرك بعض سپارشلرینی اجرا ایدن مأمورلر.

چوقدارلق { س. چوقدار خدمت ووظیفه‌سی. || قپوچوقدارلغی = قپوچوقداری خدمت ووظیفه‌سی. مادهٔ آنفه‌یه با.

چوقرامق { فل. قایناپان قزان کبی چوقر چوقر ایتمك، طاقردامق.

چوقسامق { و چوقسیمق. فت. چوق کورمك، چوق عد ایدوب تنسیب ایتمه‌مك، استکثار ایتمك، قییه‌مامق.

چوقسانمق { وچوقسینمق. فط. چوق کوروب کندی نفسندن اسیرکه‌مك.

چوقسیمق { و چوقسینمق. با: چوقسامق و چوقسانمق.

چوقلق { س. ١. برشیئك چوق اولمسی، کثرت، وفرت، زیاده‌لك، بوللق: ذخیره‌نك چوقلغی فیاتنك تنزلنی موجب اولیور. ٢. غلبه‌لك ازدحام: نره‌ده چوقلق اوراده... = ح. چوق کره، چوق دفعه، صیق: او بزه چوقلق کلیور؛ اومال بوممل کتده چوقلق بولنمیور. [بو معنا ایله باشلیجه جملهٔ منفیه‌ده قوللانیلیر.]

چوقمار { س. ١. ایری وطوپارلاق باشلی طوپوز، قالین جنك چوماغی. ٢. [زبانزدی: چومار] ایری باشلی چوبان کوپکی. ٣. بوینوزسز قویون نوعی، چومار، چومان.

چوقماق { س. و:

چوقمان { س. با: چوماق و چومان.

چوقمق { فت تق. دریك قازمق. [چوقور بوندندر.]

چوقور { ص. اویلمش، مقعر، دریك، عمیق: چوقور بوستان، چوقور اووه، چوقور کوز. = س. ١. اویلمش یر، دلیك، حفره: چوقور قازمق، چوقور طولدیرمق، آغاج دیکمك ایچون چوقور آچمق. ٢. دریك قازلمش بئر، قویو، چاه: چوقور قازییور. ٣. مزار، قبر: بر آیاغی چوقورده. ٤. بدنك بعض یرلرنده بولنان اوفاق چوکوك یر: چکه چوقوری = چاه زنخدان؛ کوز چوقوری = چشمخانه؛ یاناق چوقوری = بعض آدملرده کولرکن یاناقده حاصل اولان چوقور؛ انسه چوقوری وسائره. || بر آیاغی چوقورده = مزاره کیرمسی زمانی تقرب ایتمش پك اختیار آدم.

چوقورلاتمق { فت. درینکلشدیریرمك، دها دریك قازمق: حوضی بر آز دها چوقورلاتملی.

چوقورلاشمق { فط. و:

چوقورلانمق { فط. چوقوره باتمق، دریکلشمك، چوکمك: کوزلری چوقورلاشمش، چوقورلانمش.

چوقورلق { س. ١. اویوقلق، چوکوكلك: کوزلرینك چوقورلغی. ٢. دریکلك، عمق: بو عرصه‌نك چوقورلغی قیمتنی آزالتیور. ٣. چوقورلری وحفره‌لری چوق یر: اوراده برچوقورلق واردر. = ص. چوقور وحفره‌لری چوق: چوقورلق بریر.

چوقوشمق { فت. (قوشلر) غاغالاشمق، غاغا ایله اوریشوب اویناشمق، غاغا غاغایه طوتیشمق، دیدشمك.

چوقولاته { س. [ایتا. Cioccolata] آمریقاده حاصل اولان قاقاؤ دانه‌لری اوندن معمول مغذی بر نوع شکرلمه.

چوقومق { فت. (قوش) غاغا ایله اورمق، غاغالامق.

چوقه { س. با: چوخه.

چوکاری { س. صورغو داریسی.

چوکان { س. فا. جرید اویوننده حیوان اوستندن طوپی طوتوب آلمغه مخصوص اوجی اکری دکنك.

چوکدیرمك { فت. و:

چوکرتمك { فت. با: چوکرمك.

چوکرتمه { ص. دکیزك دیبنه ایندیریلوب اوستنه بالیقلر کلدکدن صوکره کوشه‌لرندن طوتیلوب بردن قالدیریلان آغه وصف اولور: چوکرتمه آغ.

چوکرمك { فت. ١. (دوه‌یی) دیز اوستنه دوشورمك، اینخلامق. ٢. اووروب اوتورتمق، قاقوب یرلشدیرمك. ٣. ایندیرمك: باشنه یومروق چوکرتمك.

چوکشمك { فل. هر طرفدن بردن کاوب چو-

كمك، طوپلانوب ایتمك : قوشلر تارله یه چوكشدیلر .

چوكُل { س. نهرلرك طاشدقلرنده اووه‌لرده براقدقلری تورتی، چوكندی .

چوكِلمك { فل. با : چوكمك .

چوكمك { فل. ١. ایتمك، قونمق، هواده ویاصوده بولنان توز وسائره دیبه طورمق . ٢. چوقورلاشمق، دوشمك، باتمق، ایتمك : طولدیریلان طوپراق، ریختیم چوكدی. ٣. باصمق، قاپلامق : سیس، دومان، پوص چوكدی. ٤. اختیارلایوب ضعیفلامق، قوتدن دوشمك. || اوستنه چوكمك = آلتنه آلمق. || بل چوكمك = بل ایكی قات اولمق، فتور كتیرمك. || دیز چوكمك = دیز اوستنه اوتورمق، دیزلری یره قویوب اویله طورمق .

چاوكَن { س. جرید اویوننده طوپی طوتمغه مخصوص اوجی اكری دكنك، چوكان، صولجان. [فا. « چوكان » ك بوندن اولمسی محتملدر.]

چوگَن { س. با : چوغان .

چوگَندَر { یاخود چوغندر . س. پنجار، پركوكی؛ وسهواً هاوج. مر .

چوكِندی { س. دیبه چوكن شیء، تورتی، رسوب.

چوكِنمك { فل . ١. آشاغی ایتمك، طورشمق، ترسب ایتمك . ٢. (دوه) دیز چوكمك .

چوگو { س. چارشافلق صوپه‌لی پندق بزی .

چوكوج { س. چكیچ دیدیكمز آلتك اسم اصلیسیدر.

چوگور { س. ١. اكین ایچنده بیتن بیوك بر جنس دیكن. ٢. غایت ایری كمان .

چوگورجی { س. ١. باسو یرینی طوتان ایری كمانی چالان چالغیجی. ٢. طنبوره شاعری، عاشق.

چوكوش { یا چوكیش. ١. چوكمك فعلی وطرزی. با : چوكمك . ٢. اختیارلایوب قوتدن دوشمه، هرم .

چوكوك { ص. چوكمش، باتمش، چوقورلاشمش ، اگلمش، باتیق : چوكوك كوز، بل، اوموز. || چوكوك قوشی = برجنس قوش .

چوكه‌رَك { س. ودها طوغریسی:

چوكه‌لِك { س. سوزیلوب صوپك دیبنه طوران چامور، لوله‌جی وچوملكجی چاموری، سوزلمش بالچیق.

چول { س. قورملق وصوسز اووه، بیابان، بریه، بریبان: سبیر چوللری، عربستان چولی. == ص. صوسز ونباتسز، قیراج : چول یر .

چول { س. ١. قیلدن معمول قبا منسوجات انواعی: چولدن حرار. ٢. قیلدن ویا یوكدن حیوان اورتیسی : آته چول اورتمك. || مج. چول طوتماز = ١. دوامسز، ثباتسز. ٢. هرشیئی چابق ضایع ویاخراب ایدن، قدر بیلمز.

چولاق { ص. ١. بر قولی سقط ویا اكسیك اولان، اشل، اجذم : چولاق آدم . ٢. سقط، بوزلمش، چارپلمش : چولاق قول، ال. [یالكز قول واله وصف اولور.] == س. قول ویا الی سقط یاخود اكسیك اولان آدم .

چولاقلق { س. قول ویا ال سقطلغی یاخود اكسیكلكی، شلل، جذم.

چولپا { ص. [فا. « چولاهه‌پا » دن] ١. بر آیاغی سقط اولان: چولپا آدم. ٢. یوروركن ابتدا صول آیاغنی آتان، آیاق اعتباریله صولاق : چولپا آدم، آت . ٣ . مج . بجریكسز، الی یاقشیقسز و آیاغی طولاشیر: پك چولپا بر آدم .

چولتاری { س. پالان اورتیسی.

چولُق { یاخود چولوق. مه. دائما « چوجق » لغتیله برابر قوللانیلیر متتابعاتدندر: چولق چوجق = اولاد وعیال، اهل بیت؛ چولق چوجق صاحبی = اوبارق صاحبی، عائله باباسی.

چولَك { س. كرداب. مر .

چوللامَق { فل. مج. غایت بیوك طالغه‌لر كمینك اوزرنده چاتلامق .

چوللامه { ص. اوستی خورله اورتیله‌رك پیشن یمكاره اطلاق اولنور .

چوللانمَق { فط. ١. چول اورتمك، چول ایله اورتلمك. ٢. بر شیئك اوستنه چول كبی قپانمق، آباتمق: چانطه‌سنك اوزرینه چوللاندی. ٣.

جبر ایتمك، مسلط اولمق.

چوللق { س. معروف قوش كه صوك بهارده آولانیر، بقاچه، یلوه‌نك بیوكی. || صو چوللغی = بوكا بكزر بر جنس صو قوشی.

چوللك { ص. چول وبیابانی‌چوق اولان، بیابانلق: چوللك بر یردر.

چوللمك { س. چوملك دیدیكمز شیئك اصلی وصحیحیدر.

چوللوق { مه. با : چوللق.

چولها { س. [فا. «جولاه»دن] دستكاهده ایشلین، بز وسائر منسوجات طوقویان، طوقوییجی، نساج. || صو چولهاسی = بر جنس بالیق.

چومار { س. [اصلی: چوقار] ایری باشلی چوبان كوپكی.

چوماق { س. [اصلی: چوقاق] ١. باشی ایری و طوپارلاق دكنك. ٢. ایری و آغر باشلی صو پادن عبارت حرب آلتی، طوپوز.

چومز { س. مدرسه‌ده طلبه‌یه ومدرسه‌خدمت ایده‌رك علم‌اوكرنن شاكرد، طلبه‌یاماغی.

چوملك { س. [اصلی: چوقلك] چوكلدن یعنی سوزلمش چاموردن معمول طوپراق قاب وعلی‌الخصوص آتشه قونمغه مخصوص اولانی، طوپراق تنجره. || چناق چوملك = طوپراقدن اوانی. || چوملك حسابی = جاهل ایشی، جاهلانه ایش. || چوملك كبابی = چوملكده پیشن بر نوع قیامه.

چوملكجی { س. طوپراقدن چناق چوملك كبی اوانی یاپان وصاتان آدم.

چوملمك { فل. چمك، دیزلری طوپلایوب قالچه‌لر بالدیرله طوقنه‌جق صورتده معلق طورمق: اتكلرینی طوپلایوب چوملدی.

چومور { س. تق. شالغم.

چون { حج. فا. ١. كبی، مثللی. ز. ٢. ناصل، نیجه. ز. ٣. عر. چونكه، مادام كه: چون دكلسك واقف صنع ازل. || چون وچرا = نصل ونیچون، اسباب وعلل. || بی چون = امثالسز، بی مانند، بینظیر.

چونگول { س. اوفاق باتاقلق، چامورلی كوچك كول.

چونكه { حر. فا. ١. سبب وعلت بیان‌ایدر، اولدیغیچون، اولدیغندن: كیده‌مم چونكه خسته‌یم. ٢. مادام كه: چونكه بیلمیورسك سویله. [ادات توقیت اوله‌رق استعمالی شیوهٔ لسانمزه منافیدر.]

چویان { یاخود چویگان ویا چویكن. س. تق. دوگلمش دوكمه دمیر.

چویت { یاخود چوید. با: چیویت.

چویرتمك { فت. ١. دوندیرتمك، بری واسطه سیله چویرمك ودوندیرمك: شیش كبابنی متصل چویرتمك اقتضا ایدر. ٢. او بر یوزی كورینه‌جك صورتده آلت اوست ایتدیرمك: اوصحیفه‌یی چویرت. ٣. اطرافنی احاطه ایتدیرمك، دائراً مادار قوشاتدیرمق: باغه دیوار چویرتملی. ٤. بالواسطه كری دوندیرمك، اعاده ایتدیرمك: او شاغنی كوندروب كندیسنی یاری یولدن چویرتدی.

چویرلمك { مج. ١. دوندیرلمك، دور ایتدیرلمك: كباب آتشك قارشیسنده چویرلمكله پیشر. ٢. آلت اوست اولمق، او بر یوزی نظر اوكنه كتیرلمك: او یاپراق چویرلنجه اوبر بحثه كچیلیر. ٣. احاطه اولنمق، دائراً مادار صارلمق: بو باغه دیوار چویرلملیدر. ٤. كری دوندیرلمك، اعاده ایدلمك: یاری یولدن چویرلدی. ٥. بوزلمق، نقض ایدلمك، كری آلنمق: ویریلن سوز چویرلمز.

چویرمك { فت. ١. دوندیرمك: كبابی چویرملی، صو دكرمنی، بخار واپور چرخنی چویرر. ٢. آلت اوست ایتمك، او بر یوزینی اوسته كتیرمك: یاپراغی چویر. ٣. اطرافنی آلمق، احاطه ایتمك، دائراً مادار طولاشدیرمق: باغه دیوار چویرملی. ٤. كری دوندیرمك، اعاده ایتمك: كندیسنی یاری یولدن چویردیلر. ٥. بوزمق، باشقه حاله قومق، دكیشدیرمك: لقردیسنی چویردی. ٦. كری آلمق، نقض ایتمك، بوزمق: مقاوله‌یی چویردی. || آیاق قابنی چویرمك = كیتمكه دعوت ایتمك، نزاكتله قوغمق. || چهره‌یی چویرمك = یوز اكشیتمك. || كری چویرمك = اعاده ایتمك. || یوز

چویرمك = التفات ایتمه‌مك، واز كچمك، صرف نظر ایتمك .

چَویرمه { س. ۱. چویرمك فعلی. با: چویرمك. ۲. شیشده‌دوندیریله‌رك كباب اولمش قوزی وسائره. = ص. چویریله‌رك یاپلمش (كباب) وسائره.

چَویرِندی { س. ۱. حبوبات مختلفه قاریشدیریلوب چویرلمكله وجوده كلمش مخلوط ذخیره. ۲. صولرك دونمه‌سی ودوندیكی یر، كرداب، كریوند .

چَویرِنمك { فل. اوته بری قوشوب طولاشمق، تك وپو ایتمك .

چَویره { س. با: چوره.

چَویریش { س. چویرمك فعلی و طرزی. با: چویرمك.

چَویك { یاخود چیویك. ص. ۱. متین، صاغلام. ۲. چابوق حركتلی، سریع الحركه، جست وچالاك .

چه { ك. فا. [تلفظی : چی] نه: چه فائده = نه فائده؛ چه حاجت = نه حاجت؛ چه كونكی = نه درلولك، كیفیت: چه كونكی احوالی = احوالنك صورت و كیفیتی. — بعض مركب ادوات فارسیه‌ده دخی بولنور : كرچه = هر نه‌قدر .

چه { د. فا. ادات تصغیر اولوب، بو معنا ایله فارسی اسملره ملحق اولور : باغ - باغچه كبی .

چَه { س. فا. قویو، چوقور. با: چاه .

چِه { یاخود چهلی. س. ص. چهستان اهالیسندن اولان، بوممكلتده ساكن اولان قوم كه شمال اسلاولرندندر : چه قومی، چه لسانی .

چِهار { عد. فا. درت، اربعه. [چار كبی. چیمك كسریله غلطدر.] چهاریار = صحابهٔ كرامدن خلفاء راشدین (رضوان الله علیهم) .

چهارشنبه { س. با : چارشنبه.

چَهچه { ص. چه قومنه مخصوص طرز و اصولده ویا چه لساننده اولان : چهچه شرقی، چهچه بر كتاب. = ح. چه طرز واصول ویا لساننده: چهچه خوره تمك؛ چهچه سویلمك، یازمق. = س. چه لسانی: چهچه شمالی اسلاو لسانلرندندر .

چِهره { س. فا. ۱. یوز، وجه، صورت : كوزل چهره؛ چهره‌سنی كوسترمك. ۲. مج. عبوسلق، اكشی یوز، طارغینلق: چهره ایتمك = یوز اكشیتمك. || چهره زوكوردی = چركین .

چِهل { عد. فا. قرق، اربعین. ن.

چَهلی { س. ص. چهستان اهالیسندن اولان، بو همیالی .

چَهیز { س. با : جهاز.

چیان { س. [اصلی : «چاغنامق» دن «چاغان»] بیوك و دریسی سرت قیصه آیاقلی وقویو رنكلی بر جنس قرق آیاق. چیان اوتی = برنوع اوت، اضراس الكلب. || ییلان چیان = زهرلی حشرات اجناسی .

چیانجق { س. بر جنس نبات، شجرة التنین .

چیبان { س. با: چبان.

چیت { س. ۱. بر جنس بز. ۲. چالی ودكنك وقامش كبی شیئلردن اورلمش موقت بولمه : چیت چویرمك؛ چیتله بولمك. || آرابه چیتی = صمان آرابه‌سنك یانلرنده‌كی سپت قناد .

چیتاری { س. مرجان بالیغنه مشابه یوز درهملك آلاجه بر بالیق .

چیتِشمك { فش. بر برینه كچوب بكشمك، كلیدلنمك، چیت كبی صارماشمق.

چیتَلنبك { س. با : چتلنبك.

چیتمك { یاخود چیتیلمك. فتـ. الده صیقیشدیروب اوغالایه‌رق بیقلمق.

چیتمیك { س. اوزوم صالقمنك كوچك طالی، فرعی.

چیتی { س. چنتیك، اوفاق كدیك.

چیته { س. منتظم یونلمش تریز .

چیتیق { ص. چاتیق، صیق، بورشوق : چیتیق آلن، قاش، چهره. || چیتیق اوتی = ابه پسیكی.

چیتیك { ص. با : چیتین.

چیتیلمك { یا چیتیله مك. فتـ. با : چیتمك.

چیتیلی { ص. اوفاق چنتیكی اولان : چیتیلی قاون.

چیتین { یاخود چتین. ص. ۱. سرت، قاتی، صعب، سخت : چیتین طاغ؛ چیتین یول؛ چیتین جوز. ۲. عنادجی، معند،

سرت : چیتین مزاج؛ چیتین آدم. ۳. زور، کوج، مشکل : چیتین ایش.

چیتینلشمك { فل. زور اولمق، مشکللشمك.

چیتینلك { س. ۱. سرتلك، قاتیلق، صعوبت. ۲. عناد. جیلق، سرتلك، معندلك.

چیچك { س. ۱. اشجار ونباتاتك میوه وتخمدن اول ویردکلری رنکارنك واکثری کوزل قوقولی یاپراقلر مجموعی که نباتاتك آلات تناسلی حاویدر، زهر، لاله : آی چیچکی، آیوا چیچکی، قاسم چیچکی وسائره. ۲. قماش وسائره اوزرینه رنك وبویا ایله یاخود نقشله یعنی خرج وصیرمه ایله ویاخود اویمقله ایدیلن سوس: باصمه، خالی چیچکی؛ چوره چیچکی؛ مرمره اویلمش چیچکلر. ۳. انسانك بدنی اوزرنده بوتراق چیچك کبی چیبانلر آچان معروف مرض مستولی که آشی ایله چاره‌سی بولنمشدر، جدری : چیچك علتی؛ چیچکه طوتلمق؛ چیچك بوزوغی. ۴. مج. علاق، حیله‌باز : نه چیچك اولدیغنی بیلیرز. ۵. بعض شیئلرك زبده‌سی: کوکرت چیچکی. || چیچك آچمق = طومورجقلری آچیلوب (آغاج) چیچکلرله اورتلمك : بادملر چیچك آچدی. [یالکز آچدی دخی دینیر.] || چیچکی بورنندە = پك تازه، یکی قوپارلمش. (خیار وقباق کبی اوجنده چیچکی بولنان شیئلردن مأخوذدر.] || چیچك بوزوغی = چیچك علتندن یوزی دلیك دشیك اولمش، چوپور. || چیچك صویی = لیمون وپورتقال کبی میوه‌لرك چیچکلریله سائر چیچك انواعندن تقطیرله استحصال اولنان ماء معطر. || صو چیچکی = چیچك علتنك بر نوع خفیفی که صو ایله طولی سکرك برطاقم قبارجقلر چیقارمغله ظهور ایدر، جدریٔ کاذب.

چیچکجی { س. ص. چیچك کزدیروب صاتان آدم : چیچکجی قیز.

چیچکلك { س. ۱. چیچك تارله‌سی، باغچه‌نك چیچك یتیشدیرمکه مخصوص یری. ۲. چیچك وضعنه مخصوص سوسلی صاقسی که ماصه‌نك اوزرینه و بیوکاری صالونك بر طرفنه قونور. ۳. قیشین چیچك صاقسیلرینی بارینديرمغه مخصوص جامکان. ۴. اسکی طرزده اوطه‌لرده قپونك یانلرنده متعدد اوفاق حجره‌لر ویا محراب کبی بر محل که اساساً چیچك وضعنه مخصوص ایدی.

چیچکلنمك { فل. چیچك پیدا ایتمك، چیچك آچمق، تزهر ایتمك : آغاجلر چیچکلندی.

چیچکلی { ص. ۱. چیچکلری اولان : چیچکلی آغاج. ۲. بویا یاخود نقش ویا اویمه چیچك رسمنده اشکالی وسوسی اولان: چیچکلی باصمه، طاوان، چوره، ستون.

چیچه { یاخود چیجه. س. تق. بدر همشیره‌سی، خاله. [خاطرده طوتلمسی الزم متروکاتدندر، زیرا «خاله» لفظی هم ترکجه دکلدر. هم‌ده عربیده بزم قوللاندیغمز معنایه کلیوب، تیزه دیمکدر.]

چیدام { س. تق. ۱. صبر، تحمل. ۲. ثبات، قرار.

چیدامق { فل. تق. صبر وتحمل ایتمك، آجی‌یه طیانمق، قاتلانمق.

چیداملی { ص. تق. صبرلی، طیانیقلی، متحمل.

چیر { وچیریل. مه. با : چر.

چیر { س. سیاه بر جنس کوچك قوش.

چیرپمق { چیرپمق، چیرپندی. با : چرپمق وسائره.

چیرچیر { س. مج. زنجیر دوناتمه‌لی دمیر پلانغه.

چیرچیل { س. مج. بیوك فوچیلری قالدیرمغه مخصوص قانجه‌لی زنجیر ویاخلاط.

چیرك { س. با : چاریك.

چیرکله‌مك { فت. یکی طوغان چوجقلرك قوللرینی باجاقلرینی قارشولقلی چکمك.

چیرگی { س. فا. تجربك، مهارت، حذاقت. ...

چیروز { س. [ر. Τσήρος .] تق. قورومق دیمك اولان چیریمك (؟) دن اولمسی بعید در، زیرا کلمه‌نك شکلی ده رومجه‌در.] اسقومری بالیغنك قوریدلمشی. || مج. پك قوری وضعیف شخص.

چیره { ص. فا. مهارتلی : چیره دست = الی یاقیشیر، الندن ایش کلیر.

چیز { س. فا. شیٔ. یالکز «ناچیز» و «ناچیزانه» تعبیرلرنده

مستعملدر. با : ناچيز، ناچيزانه.

چيزديرمك { فتـ. ١. قلم ويا ديكر بر شيئله بر چيزكى چكديرمك : شو تختهنك اوزرينه بر شكل چيزديرملى. ٢. حذف ايتديرمك، اوزرينه برچيزكى چكديروب قيدينى ترقين ايتديرمك : اسمنى دفتردن چيزديرديلر.

چيزگى { س. كرك قلمله ترسيم اولنمش وكرك اويوق وياقباريق صره، خط : بودفترك سياه وقرمزى چيزكيلرى واردر؛ آلتن چيزكيسى. || چيزكى چاقيسى = آغاجه اشارت ايتمكه مخصوص مرانغوز چاقيسى.

چيزلمك { مجـ. فل. ١. چيزكيلر وخطلر پيدا ايتمك، سيورى برشىء سورلمكله بوينه طيرمالانمق : بو كاغد قولاى چيزليور؛ بو آينه چيزلمش. ٢. چيزكى چكيلهرك حذف وترقين اولنمق : اونك اسمى دفترده چيزلدى.

چيزلمه { س. و:

چيزليش { س. چيزلمك فعلى. با: چيزلمك.

چيزمك { فتـ. ١. چيزكى چكمك، خط ترسيم ايتمك : شو دفترى چيزملى. ٢. سيورى برشىء سورلمكله بوينه طيرمالامق : ايكنه يوزمى چيزدى. ٣. حذف وترقين ايتمك : اونك اسمنى دفتردن چيزديلر. || يازوب چيزمك = يازى ايله اوغراشمق. || يان چيزمك = صاوشمق.

چيزمه { س. ١. چيزمك فعلى، چيزيش. ٢. چيزكى، يول، خط. ٣. تارله چيزكى، صاپان يولى، آرق.

چيزمه { س. قونچى ديزه قدر ويا ديزدن يوقارى چيقهجق قدر اوزون آياق قابى كه باشليجه يولجيلقده وحيوانه بينلدكده كييلير، چكمه، موزه: چيزمه كيمك، چيزمهيى چكمك.

چيزمهلى { ص. چيزمه كيمش، آياغنده چيزمهسى اولان. || صارى چيزمهلى محمد آغا = مجهول اولوب علامت فارقهسى اولميان وبحق تعريف اولنميان شخصدن كنايهدر.

چيزى { س. و:

چيزيك { س. چيزمك اثرى، چيزمكدن حاصل اولان اثر، خط، يول : بوآينهنك بر چيزيكى واردر؛ سودانيلرك ياناقلرندهكى چيزيكلر؛ چيزيك چيزيك = يول يول.

چيزيك { ص. چيزلمش، چيزكيسى اولان : چيزيك برآينه.

چيزيكلى { ص. و:

چيزيلى { ص. چيزلمش، چيزكيلرى اولان: چيزيكلى، چيزيلى برآينه.

چيس { س. قدرت حلواسى.

چيسكين { س. و:

چيسندى { س. و:

چيسيمك { فل. با : جيگسگين، چيگسندى وجيگسيمك.

چيش { س. ايشهمه، تبول؛ چيش ايتمك = ايشهمك؛ چيشى اولمق، كلمك = ايشهيه جكى كلمك. [اصل تركئ قديمده چيش = دفع حاجت، وچيشمك = دفع حاجت ايتمك ديمكدر.]

چيشيلك { س. طاوشان ياورسى.

چيسغ { س. ١. طاغدن يووارلانان قار كومهسى. ٢. قامش وسائرهدن يوكسك چيت. ٣. چادير بولمهسى. ٤. يوكسك سس، كورلدى، يايغره.

چيغا { س. يوزركن خشردى ايدن برنوع ايرماق باليغى، قره مرسين.

چيغاره { ياخود سيغاره. س. [اسپانيولجهدن] فشنك كبى كاغده صارلمش توتون كه براوجى ياقيلهرق ديكر اوجندن چكيلوب ايچيلير. || فرنك چيغارهسى = قييلمامش توتون ياپراقلرينك صارلمسيله وجوده كلمش بيوك چيغاره. [بوكا چيغاره و كاغدليسنه چيغارت ديمك، لسانمزده عادت اولمديغندن صرف مقلدلكدر.] || چيغاره اسكملهسى = چيغاره طبلهسيله كبريت وسائر مالزمهيه مخصوص كوچك سهپا. || چيغاره طبلهسى = چيغارهنك كولنى دوكمكه مخصوص كوچك طبق. || چيغاره قوطيسى = چيغاره وضعنه مخصوص جيبده طاشنير قوطى.

چيغارهلق { س. چيغاره ايچمكه مخصوص آغزلق.

چيغرتمق { فتـ. ١. برى واسطهسيله دعوت ايتمك : بنى مجلسه چيغرتمديلر. ٢. با-

غرتمق، تضییق ایدوب باغرمغه مجبور ایتمك.

چیغرتمه { س. دیلسز برنوع اوفاق دودوك.

چیغرشمق { فشـ. [« چاغرشمق » یرینه قوللانیلیور] ۱. بربرینه چاغرمق. ۲. هپ برلکده وبرآغزدن باغروب چاغرمق : قادینلر چیغرشدیلر.

چیغرغان { یاخود چیغرتغان. س. دیکر قوشلری جلب ایتمك اوزره اوتدیریلان آوجی قوشی، پرلاق.

چیغرلمق { مجـ. دعوت ایدلمك.

چیغرمق { فتـ. ۱. دعوت ایتمك، جلب واحضار ایتمك : کندیسنی ضیافته، محکمه‌یه چیغردیلر؛ دینه چیغرمق = دعوت ایتمك. ۲. سسلنمك، چاغرمق. [بو ایکنجی معنا ایله استعمالنی وفیق پاشا مرحوم غلط عد ایدیورسه‌ده، «چیغ» سس و صدا دیمك اولدیغنه و دیکر مشتقاتنك‌ده معنالرینه باقیلیرسه، اصل معناسی بو اولمق اقتضا ایدر.]

چیغرمه { س. دعوت، جلب، احضار.

چیغریق { س. برنوع آلا قارغه.

چیغلدی { س. قاریشیق حیوان سسلری، حیوانات کورلدیسی.

چیغلق { س. فریاد، فغان، غریو، شیون.

چیغیت { یاخود چیکیت. س. ۱. قابوقلی چکردك، پنبوق و سائره تخمی. ۲. یوزده‌کی چیل لکه‌سی.

چیغیر { یا چیگیر. س. ۱. چیغ دینان قار کومه‌سنك قارك اوزرنده یووارلانیرکن یرده‌کی قارلری برابر آله‌رق آچدیغی یول، چیغ ایزی. ۲. یول، طریق. ۳. مجـ. طرز، اسلوب، دأب، تعقیبی معتاد اولان طریق. || چیغیر آچمق = یکی برطرز واسلوب ایجاد ایتمك : ادبیاتمزده یکی برچیغیر آچلدی. || چیغیرندن چیقمق = معتاد و معروف اولان دأب و طریق ترك ایتمك، صاپمق، انحراف ایتمك.

چیقار { س. ۱. منفعت شخصیه : اونك بو ایشده مطلقا بر چیقاری واردر؛ او یالکز کندی چیقارینه باقار؛ بو بنم چیقارمه کلمز، اویماز. ۲. باشه چیقار، حسن نتیجه ویرر : سزك طوتدیغکز یول چیقار یول دکلدر.

چیقارتمق { فتـ. ۱. اخراج ایتدیرمك : کیزلدیکی مال مال مسروقی کندیسنه چیقارتمق ممکن اوله‌مدی. ۲. یوکسلتدیرمك، یوقاری‌یه نقل ایتدیرمك : شو کرمیتلری زنجیرله طامك اوستنه چیقارتملی. ۳. تأثیر ایدوب عمل ایتدیرمك : بومسهل برقاچ دفعه چیقارتیر. ٤. آلدیرمق، استحصال ایتدیرمك : بو چیچکلرك صوینی، بو سودك یاغنی چیقارتملی.

چیقارتمه { س. ۱. چیقارتمق فعلی. با : چیقارتمق. ۲. ایصلادیله‌رق برسطحه یاپیشدیرلدقده اوستنده‌کی ضمغلی رسم اورایه نقل اولنان کاغد.

چیقارلمق { مجـ. ۱. طیشاری‌یه آتلمق، اخراج اولنمق : ارکندن اودن چیقارلدی؛ طولابدن برکتاب چیقارلمش. ۲. دفع وطرد اولنمق، قوغلمق : مکتبدن چیقارلدی. ۳. آلنمق، استحصال اولنمق، صویی ویا زبده‌سی آلنمق : بو چیچکلردن کوزل صو، بو سوتدن یاغ چیقاریلیر.

چیقارمق { فتـ. ۱. طیشاری آتمق، اخراج ایتمك : اونی اودن چیقاردیلر؛ آتی آخوردن، اثوابی طولابدن، آقچه‌یی چکمجه‌دن چیقارمق. ۲. چکمك، سوکمك، یولمق : دیش، آغاج، قیل چیقارمق. ۳. کوسترمك، عرض ایتمك، میدانه ویا برینك اوکنه قومق : قیزی کوریجیلره چیقارمق؛ بکا چوجقلرینی چیقاردی. ٤. یوکسلتمك، یوقاری‌یه ایلتمك، قالدیرمق : کندیسنی اوست قاته چیقاردیلر؛ شونی یوقاری‌یه چیقار. ٥. خلاصه‌سنی ویا صوینی آلمق، استحصال ایتمك : منکشه‌نك صوینی، سودك یاغنی چیقارمق. ٦. ایجاد واختراع ایتمك : زراعت ایچون برچوق ماکینه‌لر چیقارمشلر. ۷. نشر ایتمك، میدان انتشاره قومق : فلان پك نافع برکتاب چیقاردی. ۸. پیدا ایتمك، اتخاذ ایلمك : او برعادت چیقاردی. ۹. نتیجه آلمق، استنتاج، استنباط ایتمك : بوندن نه چیقاریورسکز؟ ۱۰.

حاصل ایتمك، یتیشدیرمك، ویرمك: آناطولی چوق ذخیره چیقاره‌بیلیر؛ عربستان دنیانك اڭ کوزل آتلرینی چیقاریر؛ عشاق کوزل خالیلر چیقاریر. ١١. وجوده کتیرمك. یتیشدیرمك: بو مکتب چوق مشهور عالملر چیقارمشدر. ١٢. اوقومق، سوکمك، حل ایتمك: بو یازی‌یی چیقاره‌مدم. ١٣. صویمق، سلب، نزع ایتمك: فسنی، اثوابنی، چیزمه‌سنی چیقاردی. ١٤. اوغرامق، طوتلمق: چیچکه قزاموق چیقارمق. || آجی چیقارمق = ١. انتقام آلمق، اخذ ثار ایتمك. ٢. تلافیٔ مافات ایتمك. || اتمکنی چیقارمق = یه‌جکنی قزانمق، کچینه‌جك ایش بولمق. || اتمکنی طاشدن چیقارمق = چوق سعی واقدام ایتمك. || الدن چیقارمق = ١. صاتمق. ٢. فوت وضایع ایتمك. || اویون چیقارمق = اویون بولمق، ایجاد ایتمك. || ایش چیقارمق = مسئله ومشکلات احداث ایتمك. || باشدن چیقارمق = آزدیرمق، اغوا ایتمك. || بلیج چیقارمق = (طاوق) یمورطه‌دن جیوجیو استحصال ایتمك. || دیش چیقارمق = ١. چوجق دیش پیدا ایتمك. ٢. چوروك ویا آغران دیشی چکمك. || دیل چیقارمق = استهزا ایتمك. || ذوقنی چیقارمق = صفاسنی سورمك، لذتنی طاتمق. || سس چیقارمق = سویلمك؛ اعتراض ایتمك؛ سس چیقارمامق = راضی اولمق. || صو چیقارمق = قویو ویا دره‌دن صو طولدیرمق. || طاش چیقارمق = غالب کلمك، اوست چیقمق. || قوقوسنی چیقارمق = بجره‌میوب مشکلاته صارمق. || کوز چیقارمق = کور ایتمك؛ و مج. بوزمق، برباد ایتمك. || معنا چیقارمق = معنا ویرمك، بر سوز ویا ایشدن بر مقصد استدلال واستخراج ایتمك. || یاکلیش چیقارمق = یاکلیش بولوب تصحیح ایتمك. || بوجك چیقارمق = ایپك بوجکی بسله‌مك.

چیقره س. آولاقلرده‌کی کرفت چالی.

چیقره‌لق س. کرفت چالیلری چوق یر.

چیقریق س. ١. قیودن صو چیقارمق ایچون ال ایله دوندیریلن دولاب که بر محور اوزرینه طولانیر. ٢. ایپلیك صارمغه مخصوص دونر کوچك چرخ که بوده بر محور اوزرینه دونر. ٣. بعض اصنافك بنه بوکا قریب شکلده چرخلری.

چیقریقجی س. چیقریق واوکا مماثل آغاجدن مختلف شیئلر یاپان طوغرامه‌جی.

چیقریقجیلق س. چیقریق و سائره یاپان طوغرامه‌جینك صنعتی وایشی.

چیقشدیرمق فت. ١. یتیشدیرمك، ایصال، ابلاغ ایتمك: پاره چیقشدیره‌مدم. ٢. چاره‌سنی بولمق، تدارك ایتمك، استحصال ایلمك: لوازم سفریه‌یی چیقشدیره‌مدی. ٣. ختامه ایردیرمك، انجامه ایصال ایتمك.

چیقشمق فل. ١. کیریشمك، قوت واقتداری فوقنده بر ایشه بولاشمق، تصدی ایتمك: بن بو ایشه چیقشه‌مام. ٢. بالغ، واصل اولمق، وارمق: بریکدیکمز آقچه بر قاچ یوز لیرایه چیقشدی. ٣. یتیشمك، کافی اولمق، کفایت ایتمك: پاره‌مز چیقشمدی. ٤. حدت ایدوب آزارلامق، پایلامق، تعزیر ایتمك: بکا چیقشمغه حقکز یوقدر؛ سز کندیسنه بر آز چیقشك.

چیقلمق مج. ١. طیشاری‌یه نقل ایدلمك، خروج ایدلمك: بو هواده اودن چیقلماز. ٢. یوله کیریشلمك، عزیمت ایدلمك، حرکت اولنمق: یارین قاچده چیقله‌جقدر. ٣. یوقاری کیدلمك، صعود ایدلمك: بو مردیوندن اوست قاته چیقلیر؛ بو طاغك تپه‌سنه چیقیله‌ماز.

چیقمق فل. ١. ایچریدن طیشاری‌یه وارمق، خروج ایتمك: اودن چیقدی؛ آت آخوردن چیقه‌جقدر. ٢. یوکسلمك، یوقاری قالقمق، صعود ایتمك: اوك اوست قاتنه چیقدی؛ مردیوندن چیقیوردی. ٣. میدانه کلمك، بروز وظهور ایتمك، کورنمك: بزه چیقمدی. ٤. طلوع ایتمك، طوغمق: کونش، آی چیقدی. ٥. ویرلمك، اعطا اولنمق: معاش، احسان، عطیه چیقدی. ٦. ختام بولمق، کچمك، مرور ایتمك: مارت چیقوب نیسان کیردی؛ چیقان آی. ٧. شایع اولمق، طویلمق، انتشار

ایتمك : بر لقردی، بر حوادث چیقدی. ٨. نشر اولنمق، موقع انتشاره قونمق : بر کتاب، بر غزته چیقدی؛ فلان غزته صباحلری چیقار. ٩. ایجاد واختراع اولنمق : یکی بر اصول چیقدی؛ پك سهولتلی برماکینه چیقدی. ١٠. برینك ویابرهیئتك حضورینه وارمق : ناظر پاشایه چیقدم؛ محکمه‌یه چیقدی. ١١. رفع و نزع اولنمق، سلب اولنمق : فس باشدن، چیزمه آیاقدن چیقار؛ بواثواب قولای چیقماز؛ بو یوزوك پارمغمدن چیقار. ١٢. استحصال اولنمق، زبده‌سی آلنمق : چیچکدن صو، سوتدن یاغ چیقار. ١٣. نتیجه آلنمق، استنتاج ، استنباط اولنمق : بوندن نه چیقار ؟ بویله سوزلردن برشیء چیقماز. ١٤. آرتمق، یوکسلمك، ترقی ایتمك : ذخیره‌نك فیآتی چیقدی. ١٥. بهالانمق، بهاسی آرتمق : محاربه سببیله انکلیز امتعه‌سی چیقدی؛ پنبوق چوق چیقدی. ١٦. مال اولمق، شو قدر آقچه ایله وجوده کلمك : بو او قاچه چیقدی؛ شو قماشدن برقات اثواب قاچه‌چیقار. ١٧. تحقق ایتمك، طوغری اولدیغی تبین ایلمك : بنم سوزم چیقدی؛ او آدمك دیدیکی چیقه‌جقدر. ١٨. ظهور ایتمك، کورینمك، نه اولدیغی آکلاشلمق: آلدقلری کلین نصل چیقدی؛ کلن آتلر ایی چیقمادی؛ اوایش مأمول ایتدیکمز کبی چیقمدی. ١٩. باشه چیقمق، موفقیت منتج اولمق : سندیقه‌لرك طوتدقلری یول چیقماز؛ او چیقار ایش دکلدر. ٢٠. کفایت ایتمك، یتیشمك، کافی اولمق : بر اثواب بش آرشین قماشدن چیقارمی؟ بوقازمیردن بر پانتالون چیقماز. ٢١. منتهی اولمق، وارمق نهایت بولمق : بو یول نره‌یه چیقار ؟ ٢٢. کوراولمق، پاتلامق، آقمق، سقطلانمق : کوزی چیقدی؛ کوزلرم چیقسون ! [یمین] . ٢٣ (عضو) یرندن اوینامق، (کمیك) مفصلدن آیرلمق: قولی چیقمش. ٢٤. صادر اولمق : امر چیقدی. ٢٥. بیتمك، نابت اولمق : اکینلر یکی چیقمغه باشلادی؛ بیغی یکی چیقیور. ٢٦. (رنك، بویا) زائل اولمق، صولمق : بو بویا چیقارمی ؟ بو قماشك رنکی چیقار. || آد چیقمق = فنالقده شهرت بولمق؛ بد نام اولمق. || آرادن چیقمق= مندفع و زائل اولمق. || اصلی چیقمق = صحتی تبین ایتمك : او حوادثك اصلی چیقمادی. || الدن چیقمق = فوت و ضایع اولمق. || اوسته چیقمق = ابراز مهارت ایتمك. || باشدن چیقمق= آزمق. || باشه چیقمق = موفق و میسر اولمق. || باشه باش چیقمق = یکا یك کلمك، تمام تمامنه یتیشمك. || پاره‌دن چیقمق = پاره صرفنه مجبور اولمق. || جان چیقمق = وفات ایتمك؛ و مج. چوق زحمت و مشقت چکمك. || خاطردن چیقمق = اونودلمق. || قارشی چیقمق = قارشیلامق. || کوزدن چیقمق = کوزدن دوشمك، صوئومق. || یولدن چیقمق= قطار ویا تراموای یولندن طیشاری فیرلامق. || یوله چیقمق = یولجی اولمق عزم راه ایتمك. || قوقوسی چیقمق = طویلمق.

چیقمه { س. ١. چیقمق فعلی. وا: چیقمق. ٢. چیقندی، طیشاری‌یه چیقمش شیء، دیرسك. ٣. جومبه، شهنشین. ٤. حمامدن چیقارکن اقتضا ایدن خاولی وسیله‌جك طاقمی. == ص. ظهور ایتمش، ایجاد اولنمش : یکی چیقمه= یکی ایجاد.

چیقندی { س. ١. حذادن طیشاری‌یه چیقمش شیء، بورن، دیرسك : دیوار اوراده بر چیقندی یاپیور. ٢. یازی سطرندن طیشاری‌یه چیقمش تصحیح ویا علاوه عباره‌سی : مسوده‌نك هیچ چیقندیسی یوغیدی؛ تبییضده چیقندیلری اونوتمایك.

چیقندیسز { ص. ١. حذادن طیشاری چیقمش یرلری اولمیان، دوز : چیقندیسز بر دیوار. ٢. سطردن طیشاری چیقارلمش علاوه و تصحیح عباره‌لری اولمیان : چیقندیسز بر مسوده.

چیقندیلی { ص. ١. حذادن طیشاری‌یه چیقمش بورن و دیرسکلری اولان : چیقندیلی دیوار. ٢. سطردن طیشاری چیقمش تصحیح ویاعلاوه عباره‌لری بولنان : چیقندیلی یازی، مسوده. || چیقندیلی کیرندیلی = ١. حذادن طیشاری چیقمش وایچری کیرمش یرلری اولان : چیقندیلی کیرندیلی بر

دیوار. ۲. چیقیلوب کیریله‌جك یرلری، قپو وپنجره‌لری چوق اولان: چوق چیقندیلی کیرندیلی بر او.

چیقیش { س. ۱. چیقمق فعلی و طرزی. با: چیقمق. ۲. تکدیر، تعزیر، چیقشمه: بکا بر چیقیش چقشدی که. ۳. آتك صولتی، پرتاو.

چیقیق { ص. ۱. طیشاری چیقمش، فیرلامش، یرندن اویناامش. ۲. مفصلندن اویناامش (کمیك، عضو). ‖ دیلی چیقیق = احمق، آلیق. = س. کمیك و عضوك مفصلندن اویناوب چیقمه‌سی: قولنده چیقیق واردر؛ چیقیق صارمق = تجبیر ایتمك؛ چیقیق تخته‌سی = جبیره.

چیقیقجی { س. مفصلدن اویناامش چیقیق عضولری یرینه اعاده ایدوب اصلاح و تعمیر ایدن عملی جراح، اوتوکجی.

چیقیم { س. ۱. کوستریش. ۲. پرتاو، صولت. ۳. شدتلی تعزیر، تکدیر، توبیخ.

چیقین { س. ۱. باغ، بوغچه، پاکت. ۲. بر کیسه‌یه موضوع ویا بر پارچه بزه صاریلی آقچه، صره، بدره.

چیگ { ص. ۱. پیشمه‌مش، آتش ویا قاینار صو ایله استحضار اولنمامش، نی، ناپخته: چیك ات، چیك سبزه. ۲. ایی پیشمه‌مش، آز پیشمش: چیك اتمك. ۳. اولمامش، کاله ایرمه‌مش، خام: چیك آرمود. ٤. مج. تجربه کورمه‌مش، آلیشمامش، خام، ناپخته، عجمی: بو آدم پك جیگدر. ۵. بد، ثقیل، لطافتسز، صوئوق: چیك رنك. ٦. ایشلنمه‌مش، حال طبیعیسنده، خام: چیك طوپراق. ‖ چیك چیك یمك = بیوك بر حرص وکین کوسترمك: عسکرمز دشمنی چیك چیك یمك ایستیوردی.

چیگ { س. صیجاقدن تبخر له هوایه قالقان نمك کیجه سرینلکنده غایتله اینجه بر صورتده یره یاغمه‌سندن حاصل اولان رطوبت که چایر ویاپراقلرك اوزرنده اوفاق اینجی طامله‌لری کبی کورینور، نداء، ژاله، شبنم: چیك یاغمش؛ چیکدن اوستمز ایصلاندی.

چیگتای { س. جزیره و شام جهتلرنده بولنور کوزل بر جنس یبان اشکی، کور.

چیگدام { س. با: چیگده.

چیگدَم { س. بیاض وصاری و پنبه چیچکلی انواعی بولنان بر نبات وکوکی، اوکسز اوغلان صوغانی، عتر، لحلاح. ‖ آجی چیگدم = وحواح. — ماویسنه ایت بوغان دیرلر.

چیگدَنه { س. اساساً قره دکیزك بو اسمله مسمی اسکه‌سندن کلن چیرالی تخته که باشلیجه اخشاب ابنیه‌نك طیشاریسنی قاپلامه‌ده استعمال اولنور.

چیگده { س. عناب [وغلطی: خناب] اسم عربیسیله معروف قیزلجغه مشابه وقبوغی سرت بر جنس میوه. — بیوك وپك قرمزی اولان بوستانی نوعنه‌ده «چیلان» دیرلر.

چیگره‌مَك { یاخود چیگریمك. فل. تق. اویقو قاچمق، اویویه‌مامق، سهره ویا ارقه اوغرامق. [احیاسی آرزو اولنور یری بوش قالمش متروکاتدندر.]

چیگسکین { یاخود چیسکین. س. ۱. پك اینجه چیك، آز وخفیف شبنم. ۲. اینجه و کونش کورنجه اریوب نابدید اولان قراغی.

چیگسنمك { فل. اویویه‌مامق، اویقوسز قالمق، سهر ویا ارق علتنه اوغرامق.

چیگسندی { س. چیك کبی پك اینجه یاغمور.

چیگسه‌مَك { یاخود چیگسیمك وچیسیمك. فل. ۱. چیك یاغمق. ۲. چیك کبی پك اینجه یاغمور یاغمق، توزارمق.

چیگلِك { س. ۱. پیشمه‌مش اولان شیئك حالی: بو اتك جیگلکی میدانده‌در. ۲. اولمامش وکاله ایرمه‌مش میوه‌نك حالی، خاملق. ۳. مج. تجربه‌سزلك، عجمیلك.

چیگلَك { یاخود چیلك. س. یرله برابر اوفاق بر نباتك ویردیکی پك لذیذ وکوزل قوقولی معروف میوه، که انواعی اولور: طاغ چیلکی = بونك یبانیسی که لذت ورایحه‌جه جمله‌سنه فائقدر؛ فرنك چیلکی = ایری دانه‌لی مایخوشجه‌سی؛ چیکلك فدانی، کوکی؛ چیکلك تارله‌سی؛ چیکلك رچلی، شروبی، طوکدیرمه‌سی. ‖ آغاج چیکلکی = شکلاً چیکلکه وطوده مشابه اولوب کوچك بر آغاج اوزرنده حاصل اولان

قرمزی وکوزل رایحه‌لی بر میوه، آهو طودی .

چیگنتمك { فت. ۱. آیاق آلتنده ازدیرمك، آیاقله باصدیرمق : ایشلنمش تارله‌یی کیمسه‌یه چیگنتمه‌ملی. ۲. یشرمش اکینی قاردن اول یاتیرمق، باصدیرمق : اکینلری چیگنتملی. ۳. مج. ازدیرمك. ٤. دیشله ازدیرمك : چوجقلره ییه‌جکلرینی چوق چیگنتمکه سعی ایتملی .

چیگنمك { یاخود چیگنه‌مك. فت. [تق. جیغنامق] ۱. آیاقله باصمق، آیاق آلتنده ازمك، پایمال ایتمك : چایری چیگنه‌ملی؛ آت آیاغمی چیگنه‌دی. ۲. قهر و تضییق آلتنه آلمق، ازمك : تیمورلنكك عسکری کچدیکی یرلرك اهالیسنی چیگنیوب مضمحل ایتدی. ۳. یمك اوزره آغزه آلنان شیئی دیشله قیروب ازمك : پلاوی چوق چیگنمدن یوتمامالی. || چیگنیوب کچمك = برینك یانندن کچوب ده اوغرامامق، زیارت ایتمکسزین کچوب کیتمك. || لقردی‌یی چیگنمك = واضح وعیان سویلیوب آکلاشیلمیه‌جق بر صورتده تلفظ ایتمك : لقردی‌یی چیگنمیك که سویلدیککزی آکلایه‌یم .

چگنمیك { س. بعض والده و دادیلرك کندی آغزلرنده چیگنه‌دکدن صکره چیقاروب کوچك چوجقلرینه ویردکلری یمك : چوجغه چیگنمیك ویرمك هم نظافت هم صحت نقطهٔ نظرندن پك مضر بر عادتدر.

چیگنِلمك { یاخود چیگنه‌نمك. مج. و :

چیگنَنمك { مج. ۱. آیاقله باصلمق، آیاق آلتنده ازلمك : قازیلان یرلر بویله چیگننه‌دکدن، چیگنلدکدن صکره نه ایشه یارار؟ ۲. قهر وتضییق آلتنه آلنمق : حرب زماننده دشمن اوردوسنك ممری اوزرنده بولنان یرلرك اهالیسی البته چیگننیلیر. ۳. آغزده دیشله قیریلوب ازلمك : یمك نه قدر چوق چیگننیر، چیگننیلیرسه اوقدر قولای هضم اولور .

چیگیت { س. با : چیغیت .

چیگیر { س. با : جیغیر .

چیل { چیللك، چیللنمك. با : چل وسائره .

چیلاق { س. با : چایلاق .

چیلان { س. عناب واصل ترکجه چیکده دینلن میوه‌نك باغچه‌لرده یتیشدیریلن تربیه‌لیسی‌که ایری وپك قرمزی‌اولور.

چیلك { س. با : چیگلك .

چیم { س. ۱. چمن اوتی، باغچه‌لرده یول کنارلرینی وبعض اوتوریله‌جق یرلری اورتمکه مخصوص قیصه وصیق چایر اوتی. ۲. بعض طاش وآغاجلرك اوزرینه پیدا اولان یشیللك، یوصون .

چیم { س. الفبامزك یدنجی حرفی اولان « چ » که جیم عربی‌یه ایکی نقطه دها علاوه‌سیله ابتدا ایرانیلر طرفندن ایجاد وبعده ترکلر طرفندن‌ده قبول اولنمغله، « جیم فارسی » دخی دینیر .

چیما { س. [یتا .] مج. ۱. علی الاطلاق خلاط اوجی. ۲. کمی‌یی ینا شدیروب باغلامق اوزره باشدن، قیچدن وبوردادن ویریلان پالامارلر : چیما آتمق؛ چیمایی طوتدیره‌مامق .

چیماجی { س. واپورده‌واسکله‌ده چیمایی آتوب طوتمق وظیفه‌سیله موظف طائفه : واپورك چیما جیلری .

چیمبار { یاخود چمبار. س. [فا. جینبر = بروشقلری کیدرن] چولهالرك طوقودقلری بزی کروب دوزلتمك ایچون قوللاندقلری آلت که ایکی اوجی طرناقلی یاصی بردمیر صوپه‌دن عبارتدر .

چیمچك { س. برنوع سرچه .

چیمدیك { چیمدیکلمك وسائره. با : چمدیك وسائره.

چیملندیرمك { فت. اکیله‌جك تخم و چکردکلری ویا دیکیله‌جك باغ چبوقلرینی فلیز قوبورنجه‌یه قدر موقتاً طوپراق ویا قوم یاخود صویك ایچنده بولندیرمق : آغاج چکردکلرینی، بوستان تخمنی، باغ چبوقلرینی چیملندیرمك.

چیملنمك { فل. (تخم، چکردك، باغ چبوغی و سائره) اکیلوب دیکلمزدن اول موقتاً طوپراق یا قوم و یا صویك ایچنده طوردیریلوب فلیزلنمك : باغ چبوقلری، قارپوز

تخمی، آغاج چکردکاری ابتدا چیملنوب بعده دیکلملی.

چین { ص. صحیح، صادق: چین صباح = صبح صادق. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

چین { س. فا. ١. قیوریم، بوکلوم، جعد: چین زلف. ٢. بورشوق، بورشمه: چین جبین = آلن بورشوغی؛ چین ابرو = قاش چاتیقلغی. == ص. طوپلایان، دوشیرن، جمع ایدن: خوشه‌چین = باشاق طوپلایان؛ خرده‌چین = قیرندی طوپلایان.

چین { سخ. م. آسیا قطعه‌سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایدن بیوك بر مملکت، که برقاچ یوز ملیون اهالی‌یی جامعدر. نفس چیندن بشقه سیاسةً بوکا ملحق اولان مغولستان، تیبت، مانچوریه، ترکستان شرق دخی بو اسمك مدلولنه داخل اولور. عربیسی (صین) در. || چین ماچین تعبیر عامیانه‌سنده‌کی ماچین (مانچوریا) دن غلط اولسه کرکدر.

چیناقوپ { س. لوفرك کوچکی اولان برجنس بالیق.

چینجه { ص. چینلیلرك طرز و اصولنه موافق ویا اونلره منسوب و متعلق: چینجه لسان، یازی، کتاب. == ح. چینلیلرك طرز و اصول ویا لساننده: چینجه سویلمك، رقص ایتمك، یازمق. == س. چین لسانی: چینجه‌یی اوکرنمك پك زوردر.

چینراریا { س. وغلطی.

چینرالیا { س. [یتا] بان قرانفیلنه بکزر برنوع چیچك.

چینقو { س. [یتا. Zinco] اجسام بسیطه‌دن توتیا دینلن معدن وبونك لوحه‌سی که تنکه کبی مختلف قابلر اعمالنه یارار. == ص. چینقودن معمول: چینقو لکن.

چینلی { س. ص. چین اهالیسندن اولان: چینلیلرك عادتی؛ چینلی بر صنعتکر.

چینی { س. ١. چینده اعمال اولنان اعلا جنس اوانیٔ ترابیه. ٢. دیوار یوزینی قاپلامغه مخصوص صیرلی منقش لوحه‌جقلر که اعلا جنسی وقتیله کوتاهیه‌ده یاپیلیردی. ٣. اوزری مینالی طوغله: چینی صوبا، چینیلی کوشك = چینیلرله قاپلانمش معروف کوشك که الیوم موزه‌در.

چیودرمك { فت. (اوق) هدفدن شاشیرتمق، اصابت ایتدیرمه‌مك.

چیورمك { چیورتمك، چیورندی. با: چویرمك وسائره.

چیوغار { س. زراعت چفتی، طوپراغی ایشلمکه مخصوص اوکوز چفتی.

چیوغه { س. صیغیر بوینوزی.

چیومك { فل. (اوق) هدفدن شاشمق.

چیوی { س. تخته وسائره میخلامغه وقاقلمغه مخصوص اوجی سیوری وآرقه‌سی باشلی دمیر، میخ: تل چیویسی = قالبه دوکلمشی، قارفیچه؛ دمیر چیوی = اکسر، مسمار؛ نعلبنجی چیویسی = دمیردن اوفاق چیوی. || چیوی دیش = طقوز یاش دیشی.

چیویت { یاخود چیفیت وغلطی: چوید. س. هندده و یمنده حاصل اولان برنباتدن چیقاریلان قویومای بویا، که صاریلغی غائب ایتدیرمك ایچون آز مقدارده چماشیره‌ده قونور.

چیویلتمك { فت. چیوی قاقدیرمق، میخلاتمق.

چیویلمك { یا چیویله‌مك. فت. چیوی ایله میخلامق.

چیویلنمك { مج. چیوی ایله میخلانمق. == فل. مج. بریرده ایلیشوب قالمق، کجیکمك.

چیپر { مه. یاغمغی تصویر ایچون «جابر» دن مخففدر: چیپر چیپر یاغمق.

ح

ح { حا. سد. [عر. سث] الفبامزك سكزنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلمه‌لره مخصوصدر. خ ایله ه آره‌سنده اولان مخرجی السنهٔ سامیه‌یه مخصوص اولمغله ترکجه ویا اجنبی برکلمه‌نك بو حرفله یازلمسی اصلا جائز اوله‌ماز. شکل عبرانیسی ח وشکل سریانیسی [...] در، که بو شکللرك عربی (ح) ایله، یونانی χ ایله ولاتینجه h ایله اولان مشابهتلری ظاهردر. لسان یونانیده حروف صوتیه صره‌سنه گچمشدر. حروف سامیه‌نك ترتیب قدیمنده ینه سكزنجی حرف اولوب، ابجد حسابنده دخی ۸ رقمنه معادلدر. نقطه‌سز اولمسی حسبیله «حاء مهمله» دخی دینیلیر.

حاء { سث. عر. ح حرفنك اسم عربیسیدر. حاء مهمله دخی دینیلیر.

حاجّ { سذ. عر. [«حج» دن سف.] موسم معیننده مراسم مخصوصه‌سیله کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایتمش آدم. اکثریا حرف تعریفله قوللانیلیر: الحاج. سائر احوالده «حاجی» صورتنده قوللانیلیر. با: حاجی. || الحاج الحرمین = ایفای حج شریف ایتدکدن صکره روضهٔ مطهرهٔ جناب رسالتپناهی‌یی ده زیارت ایتمش اولان.

حاجات { سث. جم. عر. فد: حاجت. || با: حاجت.

حاجِب { سذ. عر. [«حجاب» دن سف.] ۱. قپوجی، پرده‌دار. ۲. اسکی ملوك اسلامیه‌ده باش مابینجی ویاوکیل مطلق ووزیر اعظم وظیفه‌سنی ایفا ایدر بیوك مأمور. ۳. قاش. بو معنا ایله جم: حواجب، تث: حاجبین. ٤. ط. آره زاری.

حاجَت { سث. عر. جم: حاجات، حوائج. ۱. احتیاج، لزوم، اقتضا: بوقدر تفصیلاته نه حاجت؟ بویله تکلفاته حاجت یوق. ۲. محتاجلق، ضرورت. ۳. لازم وضروری اولان شیء: انسانك برچوق حاجتلری واردر. || دفع حاجت = انسانك محتاج اولدیغی شیئی الده ایتمك. || قضاء حاجت = دفع طبیعی. || قاضی الحاجات = هر حاجتی دفع ایتدیرن جناب حق حضرتلری. || حوائج ضروریه = انسانك ضروری اوله‌رق محتاج اولدیغی مأکولات ومشروبات وملبوسات کبی شیئلر. [عربی ترکیباتده «حاجه» صورتنده قوللانیلیر:] عند الحاجه، لدی الحاجه = لزومی حالنده.

حاجَتمند { صد. فا. احتیاج و ضرورتی اولان، محتاج.

حاجِز { صد. عر. [«حجز» دن سف.] ۱. آیران، بولن، تفریق ایدن. ۲. تش. بدنك ایچنده بعض اویوقلری آیران بولمه زارلرینه اطلاق اولنور؛ حجاب حاجز = کوکسی قارندن داخلاً آیران بیوك زار.

حاجه { سث. عر. با: حاجت.

حاجّه { سث. عر. [«حاجّ»دن سف. تث.] حجه کیتمش قادین، ایفای حج ایتمش خاتون: حاجه خانم.

حاجی { سذ. عر. جم: حجاج. [«حاج» دن غلط] موسم مخصوصنده کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایدوب ایفای حج ایتمش آدم: حاجیلری کوتورن واپور کلدی؛ حجاج مسلمینك رکوبنه مخصوص سفینه. || حاجی اوتی = برنوع نبات، قان قورودان. || حاجی بابا = ایفای حج ایتمش اختیار و محترم آدم. [اکثری حاجی

اولمق ملابسه‌سیله علی‌الاطلاق عربلره و بالخاصه یاشلیلرینه دینیر.) || حاجیلر بایرامی = قربان بایرامی، عید اضحی. || حاجی خواجه = ایفای حج ایتمش متدین و متقی آدم. || حاجی یاتماز = نه درلو آتلسه ثقلتنك اولدیغی طرفه دونوب آیاق اوستی طوران اویونجق. || حاجیلر یولی = صمان اوغریسی، مجره، کهکشان.

حادّ { ص. عر. ث. حادّه. [«حدت» دن سف.] ۱. سیوری، اینجه اوجلی. ۲. کسکین، قاطع، صارم. ۳. سرت، پك مؤثر. ۴. ط. شدتلی والتهابلی (مرض، یاره، چبان.) فر. Aigu || ص. زاویهٔ حادّه = قائمه‌دن دها طار اولان زاویه. مقابلی: منفرجه.

حادِث { ص. عر. ث: حادثه. [«حدوث» دن سف.] ۱. یکی ظهور ایدن ویا وقوع بولان، میدانه چیقان: برمسئله حادث اولدی. ۲. قدیم اولمیان، صکره‌دن وجوده کلمش، مخلوق: عالم حادثدر. ۳. یکی، نوظهور.

حادِثه { سش. عر. ج: حوادث، حادثات. [لغت آنفه‌نك مؤنثیدر] ۱. وقعه، واقعه، وقوع بولان حال وکیفیت، ماجرا: حادثات دهر. ۲. ط. بر مرضك امتدادی اثناسنده ظهور ایدن حال، مرضك تصادفاً بشقه بر رنك آلمسی، عارضه. == ج. حوادث = اخبار، وقوعات، یکی وقوع بولمش ایشلر: بوکونکی غزته‌لرده هیچ حوادث یوقدر؛ حوادث داخلیه، حوادث خارجیه.

حادّه { سش. عر. [«حده» یازلسی غلطدر] اریمش معدنی دوکوب تل یاپمغه مخصوص دلیکلی صفحه صورتنده آلت. || مج. حادّهٔ تدقیقدن کچیرمك = اینجه‌دن اینجه‌یه تحقیق ایتمك.

حادّه‌خانه { س. [«حده‌خانه» صورتنده یازلسی غلطدر] ترسانه‌نك عملیات مکتبی حکمنده اولان بر فابریقه‌سی که ایچنده مخصوص تعلیم ایچون آلنان صبیان بلوکلری افرادی چالیشدیریلیر.

حادی عَشَر { عد. عر. اون برنجی.

حاذِق { ص. عر. ث: حاذقه. ج: حذاق. [«حذاقت» دن سف.] ماهر، مهارتلی، علم ویا صنعتنده وقوف ومعلومات تامه‌سی اولان: طبیب حاذق؛ حذاق اطبادن = طبیبلرك اك ماهرلرندن.

حاذِقانه { ص. ح. فا. [تعبیر سقیم] حذاقتله، ماهرانه: پك حاذقانه اجرای عملیات ایتدی.

حارّ { ص. عر. ث. حارّه. [«حرارت» دن سف.] ۱. صیجاق، حرارتلی، قیزغین، ایصی: منطقهٔ حارّه = خط استوانك ایکی جهتنده بولنان منطقه‌لرکه هوالری دائما صیجاق اولوب یاز و قیشلری یوقدر؛ ممالك حارّه = صیجاق یرلر. ۲. یاقیجی، حرارت ویرن: بهارات حارّه.

حارِق { ص. عر. ث: حارقه. [«حرق» دن سف.] یاقان، یاقیجی.

حارِقه { سش. عر. آتش، نار.

حازِم { ص. عر. ث: حازمه. [«حزم» دن سف.] حزم و احتیاط صاحبی، بصیرتلی.

حاسّ { ص. عر. ث: حاسه. [«حس» دن سف.] حس ایدن، طویان، طویجی، طویغولی.

حاسِد { ص. عر. ث: حاسده. [«حسد» دن سف. حسدجی، قیصقانان، حسود.

حاسِر { ص. عر. ث: حاسره. [«حسرة» دن سف.] حسرت چکن، محروم و خائب قالان، مرامنه نائل اولمیان.

حاسّه { سش. عر. ج: حواس. [«حس» دن سف. ث.] انسان وسائر حیواناتده‌کی طویغو خاصه‌سی؛ حواس خمسه = کورمك، ایشیتمك، قوقو، لذت و طوقنمقله طویمقدن عبارت اولان بش حس.

حاسِّیَّت { سش. عر. طویمق خاصه‌سی، طویجی اولانك حالی، طویغولیلق.

حاشا { د. عر. نفی و استثنا و تبعیده دلالت ایدر؛ اولمیه، الله کوسترمسین، بزدن اوزاق: حاشا، بن سزك حقکزده اویله لقردی سویلمدم؛ حاشا حضوردن؛ حاشا عن المجلس. [منفور ومکروه برشیٔ سویلنه‌جکی وقت قوللانیلیر.]

حاشِیه { سش. عر. ج: حواشی. [«حشی» دن سف. ث.] ۱. بر کتاب ویا ورقه‌نك کنارینه یازیلان وایچنده‌کی بر کلمه ویا فقره‌یی ایضاح و تفصیل ایدن عباره، هامش، درکنار. ۲.

ینه بونك طرز جدید اوزره صحیفه‌نك صوكنه دها اینجه یازی ایله یازیلانی. ٣. بر متن ویا شرحك مغلق یرلرینی شرح وایضاح ایدن وهر بحثه «قوله» تعبیریله کیریشن کتاب: عربی صرف ونحو کتابلری اوزرینه برچوق شرحلر وحاشیه‌لر یا. زلمشدر. [دها سیرك اولانلرینه «تعلیقات» دیرلر.]

حاشیه‌لی { ص. صحیفه‌لرك كنار. لرنده ویا آلتلرنده ایضاحاتی حاوی عباره‌لری او. لان: حاشیه‌لی برکتاب.

حاصل { ص. عر. أ: حاصله. جـ: حاصلات. [«حصول»دن سف.] ١. حصول بولان، وقوعه ویا وجوده کلن، پیدا وظاهر اولان: بوندن نه حاصل اولور؟ بوقدر مشقتدن بر فائده حاصل اولمدی. ٢. بیتن، یردن چیقان، نمو ایدن: چکردکدن حاصل اولان آغاجلر. ٣. نتیجه مقامنده اولان، استنتاج و استنباط او. لنان: حاصل کلام = نتیجهٔ کلام، خلاصهٔ کلام. ٤. ثمره، اقتطاف اولنان شی: عمرمك حاصلی = اولادم. ٥. ر. حسابك اعمال اربعه‌سندن آلنان نتیجه: حاصل جمع، حاصل طرح، حاصل ضرب، حاصل تقسیم. || حاصلی، الحاصل، حاصل کلام = نهایت، فی الجمله، خلاصهٔ کلام. || حاصلی تحصیل ایتمك = بیهوده یورلمق. == سش. جـ: حاصلات = زراعت وسائر مساعینك ویردیکی ثمره، ایراد: تارله‌نك بو سنه‌کی حاصلاتی؛ چفتلکك، فابریقه‌نك، قویونلرك حاصلاتی؛ پوسته، تلغراف، واپور حاصلاتی. || حاصلات صافیه = مصارف واقعه چیقدقدن صکره حاصلاتك صرف تمتع قالان قسمی؛ حاصلات غیرصافیه = مصارف تنزیل اولنمقسزین عموم حاصلات.

حاصلاتلی { ص. حاصلات وایرا. دی اولان، ایی واردات ویرن: اوچفتلك چوق حاصلاتلیدر؛ حاصلاتلی برایشدر.

حاصلسز { ص. فائده‌سز، ثمره. سز، غیرمثمر، بوش: حاصلسز ایش.

حاصللانمق { فل. (اکین ویا چوجق) بوی آ. توب اوزانمق.

حاضر { ص. عر. أ: حاضره. جـ: حضار، حاضرون. [«حضور»دن سف.] ١. موضوع بحث اولان محلده موجود او. لان، بالذات بولنان، قائم، غائب ضدی: بولقردی اولور. کن اوده حاضر ایدی؛ حاضر بولنانلره خطاباً سویلدی؛ حضاره خطاب ایتدی؛ حاضر بالمجلس = مجلسده موجود بولنان. ٢. تدارك ایدیلوب کوز اوکنده بولنان، مهیا، آماده: کافهٔ لوازم سفریه حاضردر. ٣. هرجهتی اکمال وهر لوازمی تدارك او. لنوب بر ایش ایچون مهیا او. لان: بن حاضرم؛ آرابه دها حاضر اولمدی؛ یمك حاضردر. ٤. یاپلمش و دیکلمش حالنده صاتیلان، ایصمارلامه اوله‌رق یاپدیرلمیان: حاضر اثواب، البسه؛ حاضر پوتین. ٥. شمدیکی، حال: حال حاضر = شمدیکی حال. — فر. Statu quo یعنی ابقاء ما کان علی ما کان دیمك اولان ولسان سیاسیده قوللانیلان تعبیرك ترجمه‌سنده‌ده «حال حاضر» ترکیبی استعمال ایدلمکده‌در. || د. امر حاضر = صرفده امر صیغه. سنك مخاطبی: یاپ، یاپك کبی. [عربیده غائبلرینی بشقه صیغه صورتنده آیروب، «امر غائب» تسمیه ایدرلر.] || حاضر ایتمك = حاضرلامق، تهیئه ایتمك. || ع. حاضر اول، حاضرطور! [وغلط: خاص طور] دیکر بر قوماندە تلقیسنه حاضر بولنمق قوماندەسی. || حاضرجواب = درحال مناسب جواب بولوب سویلر سریع الانتقال آدم؛ حاضرجوابلق = حاضرجوابك حالی. || حاضره قونمق = میراث صورتیله امکسز ثروته مالك اولمق. == ح. ذاتاً، تام صره‌سیدر: حاضر کلمش ایکن شو ایشی‌ده کوره‌لم؛ حاضر قلم الده ایکن فلانه‌ده برمکتوب یازه‌لم. == سذ. جـ. حضار = مجلسده حاضر بولنان آدملر، جماعت.

حاضرجی { س. دیکلمش مهیا اثواب صاتان آدم، قیامه‌جی.

حاضرجیلق { س. دیکلمش مهیا اثواب صاتانك صنعت وتجارتی.

حاضرلاتمق { فتـ. حاضر ایتدیر. مك، تهیئه‌ایتدیر.

مك : حيوانلرى اركندن حاضر-
لاتملى .

حاضرلامق { فتـ . حاضر ايتمك، تهيئه ايتمك: آشجى-
يه سويليك يمكى حاضرلاسون .

حاضرلانمق { فط. لوازمى تدارك ايدوب مهيا اولمق:
بن يولجيلق ايچون حاضرلانيورم.
= فج. تهيئه ايدلمك، حاضر بولند-
يرلمق : يمك حاضرلاندى مى ؟

حاضرلق { س. برايشه مهيا اولمق ايچون اقتضا ايدن
لوازم، تدارکات : يولجيلق ايچون
حاضرلق كوريور .

حاضرلوب { س . قبوغى ايچنده صوده پيشوب
قاتيلاشمش يومورطه. = صفت
كبى دخى قوللانيلور : حاضرلوب
يومورطه دينلير .

حافر { سذ. عر. آت كبى حيواناتك طيرناق قابلى آياغى، سم.

حافظ { ص. عر. ذ: حافظه. جـ : حافظين، حفاظ. [«حفظ».
دن سف.] ١. صاقلايان، قورويان،
محافظه وصيانت ايدن : حافظ
مطلق، جناب خيرالحافظين = حق
تعالى حضرتلرى. ٢. قرآن كريمى
حفظ ايدوب از بردن اوقويه بيلن:
حافظ قرآن، حافظ كلام. || حافظ
كتب = بر كتبخانه ده كتابلرى حفظ
وحسن اداره ايدوب مطالعه ايتمك
ايستينلره ويرن آدم. || قوهٔ حافظه=
انسانده كى خاطرلامق خاصه سى.

حافظه { سث. عر. [«حفظ» دن سف. ذ.] انسانده خاطر-
لامه خاصه سى، قوهٔ حافظه : او
آدمك حافظه سى پك زياده در.

حاكم { ص. عر. ذ: حاكمه. جـ : حكام. [«حكم» دن سف.]
١. حكم ايدن، آمر، غالب: قوم حا-
كم، ملت حاكمه. ٢. اوستده بولنان،
حواله سى اولان: قلعه شهره حاكم
ايدى؛ نقطهٔ حاكمه. = سذ. عر.
١. احكام شرعيه نك اجرا و تطبيقنه
مأمور فقيه، قاضى : حاكم الشرع؛
حاكم افندى؛ مفتش حكام= مقدما
حاكملرك تفتيشنه مأمور منلا .
٢. والى، آمر، عامل، بر مملكتك
اداره سنه مأمور ووكيل اولان
ذات: مملكتك حاكمى. ٣. حكمدار
امير، خان : بخارا، خيوه، افغان
حاكمى. || حاكم حقيقى، حاكم مطلق=
حق جل وعلا حضرتلرى .

حاكمانه { ص. حـ. فا. حكم ايدرك، حاكميت وآمريت طور
وطرزيله: حاكمانه بر طورله؛ حاكمانه
امر ايديوردى .

حاكملك { س. ١. آمرلك حاكميت، حكم وامر ايتمه . ٢.
قاضيلق، نائبلك.

حاكميت { سث. عر. حاكملك، آمريت. — حقوق
دولده ولسان سياسيده بر دولتك
ممالكى واهاليسى اوزرنده كى
اقتدارى ، فر. Souverainité

حاكى { ص. عر. ذ: حاكيه. [«حكاية» دن سف.] نقل
و حكايه ايدن : ليلا ايله مجنون
افسانهٔ مشهورينى حاكى بر رساله
ايدى .

حال { سذ . عر . جـ : احوال . ١. اوليش، بولنيش، صو-
رت، هيئت، كيفيت : نه حالده سكز؟
كنديسنى فنا بر حالده كوردم؛
اونك حالنى كوزكزلك اوكنه كتيرك؛
او بنانك او وقتكى حاليله شمديكى
حالى آره سنده چوق فرق واردر.
٢. شمديكى زمان، وقت حاضر،
ماضى ايله استقبال آراسى: استقبالى
حاله فدا ايتمه ملى. ٣. مجال، قوت،
طاقت : حالم قالمدى؛ بيچاره نك
آياقده طوره جق حالى يوقدر.
٤. مشكلات، صيقنتى، غائله :
بو ايشى كورنجه يه قدر باشمه حال
كلدى. ٥. صوفيونك موقتاً مظهر
اولدقلرى جذبه : وجد وحال
صاحبى. ٦. درد، كدر، الم :
هر كسك حالنى بر الله بيلير .
٧. د. (صرف تركيده) احوال
اسمك بهرى : مجرد، مفعول به
حالى. ٨. (كذا صرف تركيده)
زمان حاضرده جريان ايتمكده
اولان حدثه دلالت ايدن فعل
صيغه سى : كليور، كيديور كبى .
٩. (نحو عربيده) ايده رك معنا-
سنى بيان ايدن صفت كه منصوب
اوقونور: جائنى زيد راجلا (=زيد
بكا يورويه رك كلدى) كبى. || اهل
حال= وجد وحال صاحبى، اهل
دل. || حال آشنا، حالدن آكلار=
ارباب حاجتك حالنه آجير وكند-
يلرينه معاونت ايدر آدم. || او-
حالده= اوتقديرده، اويله اولورسه.
|| بهمه حال= هر نصل اولسه، مطلقا.
|| حال بوكه = شو قدر واركه،
اويله ايكن : جانم طيشارى چيقمغى
ايستيور حالبوكه طبيب دها
مساعده ايتميور. || حال بويله ايكن=
بويله اولديغى حالده. || بيان حال=
انسانك بولنديغى حال وكيفيتى
افاده ايتمسى، افادهٔ مرام، عرض
حاجت. || در حال= اوآنده، آنيده.
|| سعهٔ حال= رفاه، ترفه. || شمديكى

حالده = بوكونكی كونده، اليوم. || حال صورمق = برينك نصل اولديغنی استفسار ايتمك، خاطر صورمق. || عرض حال = ١. حالنی عرض وافاده ايتمه. ٢. برايش ايچون بر مقام رسمی يه تقديم اولنان استدعا ويا بر ذاته ويريلن استرحامنامه. [بو ايكنجی معنا ايله بتيشيك اوله رق «عرضحال» يازيلير. با : عرضحال.] || علی حاله = كندی حالنده، بولنديغی حالده. || علی كل حال = هر حالده، هر نصل اولسه. || فی الحال = آنيده. || كندی حالنده = خارج از وظيفه ايشلره قاريشمماز، ساكن واوصلی آدم. || لسان حال ايله = ديل ايله سويلمديكی حالده حالی سويلر كبی اولمه. || نه حال ايسه، هر نه حال ايسه = هرنه صورتله اولديسه. || هر حالده = هر نصل اولسه. — «حالده» تعبيری برفرع فعل اضافی يه ملحق اولوب، ١. شرط وتقدير بيان ايدر: اوكلديكی حالده بزده كيدرز. ٢. مباينت وضديت بيان ايدر: اونلر بزی دعوت ايتدكلری حالده بز مقابله ايتمدك.

حالْ { ص. عر. ث : حاليه. [اصلی: « حالی ». — ناجی مرحوم بونی « حلول » دن سف. ومشدد عد ايتمش ايسه ده، هم مخفف استعمالی هم مؤنثنك « حاليه » اولمسی هم ده عربی لغت كتابلرنده « حلول » ماده سنده اويله بركلمه بولنميوب، « حول » ماده سنده ايسه « حالی » كلمه سنك ينه بو معنی ايله بولنمسی او ذهابك بطلانی اثبات ايديور.] شمديكی، حاضر : سال حال = بوسنه؛ ماه حال = بوآی؛ سنهٔ حاليه = بوسنه.

حالاً { ح. عر. شمديكی حالده، حال حاضرده : حالاً و استقبالاً = شمديكی وكله جك زمانده.

حالا { ظز. [لغت آنفهٔ عربيه دن] ١. شمدی، الآن، اليوم: حالا درسعادتده بولنان. ٢. دها، هنوز، الی الآن : حالا صباح اولمدی؛ كوندرديكمز آدم حالا كلمدی. ٣. شمدی، سابقاً نك ضدی: حالا فلان ير محاسبه جيسی بولنان.

حالات { سش. جم. عر. فد. حالت. با : حالت.

حالَت { سش. عر. جم. حالات. ١. حال، صورت، كيفيت، هيئت : باشمه برحالت كلدی. ٢. تقدير : اوحالتده، بعض حالاتده. ٣. د. (نحو عربيده) اعرابك اوچ صورتنك بهری : حالت رفع، حالت نصب، حالت جر. || الحالة هذه = شمديكی حالده، بوكونكی كونده، فی يومنا هذا. || حالت نزع = جان چكيشمه، احتضار. || ط. حالات نادره = نادر الوقوع احوال مرضيه.

حالداش { ص. حال آرقداشی، همحال : اونكله حالداشز.

حاللاشمق { فشد. [حاللشمك يازمق عبثدر] بربرينه حالنی ودرد وكدرلرينی سويليوب شكايت ايتمك، درد لشمك، حسبحال ايتمك : كلك حاللاشه لم.

حاللانمق { ياخود حاللنمك. فط. ١. بر يكی حال پيدا ايتمك، دكيشمك، باشقه بر حاله كچمك : بو حال ايله حاللانديغمز وقت. ٢. سعهٔ حال پيدا ايتمك، حالی ايليلشمك. ٣. اثنای ذكرده كنديدن كچمك.

حالی { ص. عر. ث : حاليه. [مذكری لسانمزده تحريف و تخفيفله « حال » صورتنده قوللانيليور. با : حال.] شمديكی، حاضر : سنهٔ حاليه.

حاليا { ح. عر. شمديكی زمانده، شمديكی حالده، الحالة هذه.

حامِد { ص. عر. ث : حامده. [« حمد » دن سف.] حمد وشكر ايدن.

حامِض { ص. عر. ث : حامضه. جم : حامضات. [« حمض » دن سف.] ١. اكشی، اكشيمترك، كككره. ٢. كيم. مولد الحموضه ايله مواد مختلفه نك تركبندن چيقان برماده كه اساس دينلن برجسمله بالتركب « حمض » تعبير اولنان تركيبات مختلفهٔ كيمويه يی وجوده كتيرير : حامض آزوت، حامض بور، حامض تفاح، حامض حديد، حامض حل، حامض فحم، حامض قلور، حامض كبريت، حامض نحاس وسائره. [كيميا اصطلاحنده مثلا « حامض فحم » ايله « حامض فحمی » آره سنده فرق اولوب، برنجيسنه فر. Acide carbonique وايكنجيسنه Acide carboneux ديرلر.]

حامضيّت { سش. عر. ١. اكشيلك، كككره لك. ٢. كيم. برجسمك حامض اولمسی.

حامِل { ص. عر. ث : حامله. [« حمل » دن سف.] ١. يوكلی، يو-

كلنمش، اوستنده بريوك بولنان. ۲. حائز، اوزرنده بولنان: اوچنجی رتبه‌دن برقطعه عثمانی نشانی حامل بولنان. ۳. كوتورن، طاشیان، نقل ایدن: حامل عریضه، حامل ورقپاره. ٤. صاحب، متصرف: تحویلاتك حامللری. ٥. كبه: بوقادین حاملدر؛ حامل قیصراق. حق. ٦. عهده‌سنده برپولیچه بولنان. [عربی قاعده‌سنجه بومعنا ایله مؤنث اولدیغی حالده ینه مذكر كبی «ه» سز قوللانیلیورسه‌ده، لسانمزده «حامله قادین» دینلیر.] — كیمیاوتاریخ طبیعی اصطلاحنده یو. phore ولا. fére اداتلرینی ترجمه ایده‌رك مركبات تشكیل ایدر: حامل اشعار = Piliférе و حامل اناء Técophore كبی.

حاملاً { ح. عر. اوستنده اولدیغی حالده، طاشیه‌رق، كوتوره‌رك، نقل ایده‌رك: ایجاب ایدن امرنامه‌یی حاملاً عزیمت ایتدی.

حامِله { صف. عر. كبه (قادین). [عرب فصاحتنجه حامل دیمك اقتضا ایدرسه‌ده، لسانمزده بوصورت مستعملدر.]

حامی { ص. عر. ذ: حامیه. [«حمایه» دن سف.] صاحب چیقان، حمایه و وقایه ایدن: اونك حامیسی یوقدر.

حاوی { ص. عر. [«حوایه» دن سف.] شامل، محیط، ایچنه آلان، قاپلایان: بو لغت كتابی لسانمزده مستعمل كلمات اجنبیه‌یی دخی حاویدر؛ یكرمی لیرایی حاوی بركیسه.

«حاوی» ایله «جامع» و «شامل» آراسنده فرق واردر: «حاوی» ایچنده بر ویا برقاچ شیء بولنان، «جامع» بر چوق شیئلر بر یره جمع ایدن، «شامل» ده اصل حاوی اولدیغی شیئدن باشقه دیكر بر ویا برقاچ شیئلر دها احاطه ایدن حقنده مستعملدر؛ مثلا: بو چفتلك یكرمی بش تارله‌یی حاویدر؛ یكرمی بش تارله ایله برقاچ باغ وچایر ومرعالری جامعدر؛ یاننده‌كی اورمانی دخی شاملدر دینیر. حاوی یرینه «محتوی» دخی قوللانیلیر؛ چونكه افتعال بابندن ده ینه متعدیدر.

حاویه { س. قلاِیجیلرك لحیملمك ایچون آتشه ایصیدوب اوجیله قلای آلدقلری چكیچ رسمنده آلت. [عربیده بویله بر لغته تصادف ایتمدك. تركجه ایسه (ح) ایله یازلماسی اقتضا ایدر.]

حائِر { ص. عر. [«حیرة» دن سف.] شاشیرمش، شاشه قالمش، حیرتده بولنان، متحیر.

حائِز { ص. عر. [«حوز» دن سف.] مالك، صاحب، طاشیان، حامل: حائزاهمیت؛ فلان رتبه ونشانی حائزدر.

حائِط { سند. عر. ج: حیطان. [«حوط» دن سف.] دیوار، جدار.

حائِل { ص. عر. [«حول» دن سف.] ایكی شیء آراسنده واقع اولوب برندن دیكرینك كورنمسنه ویا اختلاطلرینه مانع اولان: آغاجلر حائل اولدیغندن كوشكدن دكیز كورنمیور؛ قپالی هواده بلوطلر كونشه حائل اولور.

حَبّ { سند. عر. [عربیده اسم جنس اولوب فد. حبه اولور. با: حبه.] یووارلاق بر دانه صورتنده تهیئه اولنوب یوتیلان علاج: حب آلمق، حب یوتمق. || مجـ. حبی یوتمق = آلدانوب متضرر اولمق، بیتمك، محو اولمق. || نبا. حب السلاطین، حب الملوك = كنه اوتی؛ حب سوداء = چورك اوتی وسائره.

حُبّ { سند. عر. سوكی، محبت؛ حب اهل بیت = آل نبی محبتی؛ حب جاه = منصب سوداسی.

حَباب { سند. عر. صویك اوزرینه یاغمور طاملادقجه حاصل اولان قبارجق كه هوا ایله طولی اولوب صویك اوزرنده یوزر. [شاعرلرمزه سرمایه اولان كلمات معدوده‌دندر.]

حَبَّذا { ح. عر. نه كوزل، نه قدر لطیف، زهی! حبذا باغچهٔ پادشه روی زمین! [نفعی].

حَبر { سند. عر. ج: احبار. بنی اسرائیل عالمی وعلی الاطلاق بر قومك عالم وفقیهی.

حَبس { سند. عر. ۱. بر مجرمی مجازاة نتیجه‌سیله ویا دعواسی كوریلنجه‌یه قدر قاچمامق ایچون بر یره قپامه، محبسه آتمه، تسجین: فلانی حبس ایتدیلر، حبس اولندی؛ بش آی مدتله حبسنه قرار ویرلدی. ۲. طوتمه، ضبط ایتمه، قویویرمه‌مه: ادراری چوق حبس ایتمك ایی دكلدر. ۳. استفاده اولنمیه‌جق بر حال و موقعده بولندیرمه، بیهوده یره آلیقومه: بو قدر پاره‌یی بوشنه حبس ایتمكدن ایسه ایشلتمك دها فائده‌لیدر. ٤: قپالی بر یرده طوتمه، بویله بر یرده بكلتمه: كله‌جكنه سوز ویرمش اولدیغندن بنی بتون

كون اوده حبس ایتدی. = تر. س. حبسخانه، محبس، زندان: حبسه آتدیلر، حبسده‌در. = تر. ص. حبس اولنمش، محبوس: اوچ آیدن بری حبسدر. || كوز حبسی = نظارت آلتنده بولنمه.

حَبسخانه س. متهملرك حبس و توقیفنه مخصوص محفوظ محل، سجن، محبس: حبسخانه‌مدیری؛ حبسخانۀ عمومی.

حَبَش سخـ. م. ۱. نوبه‌نك جنوبنده و یمنك قارشیسنده اوله‌رق آفریقاده بر كوچك مملكتدر، كه اهالیسی زنجی اولمدقلری حالده زیاده اسمر وبتون آفریقاده مستثنا اوله‌رق اكثریت اوزره خرستیاندرلر. [حبشستان دیمه‌ملی.] ۲. حبش اهالیسندن اولان و یا اونلر كبی سیاه ایله بیاض آره‌سنده قویو اسمر رنكنده بولنان آدم: حبش بر كوله، بر جاریه. [طوغریسی حبشی‌در.]

حَبَشی ص. عر. ث: حبشیه. حبش مملكتی اهالیسندن و یا بونلره منسوب و متعلق یاخود بونلرك رنكنده اولان: حبشیلر زنجی دكلدر؛ لسان حبشی.

حَبط سذ. عر. مباحثه‌ده اسكات ایتمك معناسیله قوللانیلیورسه‌ده معانی عربیه‌سی باشقه‌در.

حَبَل سذ. عر. كبه‌لك، حمل.

حَبل سذ. عر. ۱. ایپ، اورغان، رسن. ۲. تش. وبا. ایپ كبی بعض رابطه‌لره اطلاق اولنور. || حبل متین = عروۀ وثقی، واسطۀ سلامت. || حبل موهوم = دائما حاصل اوله‌جق كبی كورینوب‌ده كیتدكجه اوزاقلاشان مقصد. || حبل الورید = انكسه‌ده‌كی قالین سیكیرلر. — تحت البحر دوشه‌دیلان تلغراف خطنه فر. اوله‌رق ویردیكمز (قابلو) اسمی «حبل» اسم عربیسندن محرف اولدیغندن، بز قابلو یرینه حبل دیه‌بیلیرز.

حُبوب وحبوبات. سذ. ج. عر. فد: حبه. با: حبه.

حُبور سذ. عر. سوینج، سرور، مسروریت.

حَبّه سذ. عر. ج: حبوب و بونك ج: حبوبات. دانه: حبه‌یی قبه یاپمق = مبالغه ایتمك؛ بر حبه، حبۀ واحده = هیچ. [منفی جمله‌لرده.] || حبة السوداء = چورك اوتی. = ج. ذخیره، بغدای، آرپه، چاودار كبی محصولات.

حَبیب ص. عر. ث: حبیبه. ج: احباب، احباء. [«حب» دن صش.] سویلن، سوكیلی، محبوب، دوست. || حبیب الله = حق تعالانك سوكیلیسی اولان فخر كائنات (صلعم) افندمز.

حتّی د. عر. بیله، او درجه‌ده، بر درجه‌ده‌كه: بن كیسه‌یی دیكلمم حتی سزی ده. بعض دفعه تأكید ایچون «بیله» اداتی دخی علاوه اولنور: حتی كوزمله كورسه‌م بیله ایناننام.

حَثّ سذ. عر. تشویق، ترغیب، قیشقیرتمه. ذ.

حَجّ سذ. عر. ذی الحجه آننده مكۀ مكرمه‌ده مناسك و مراسم معتاده ایله كعبۀ شریفه‌یی زیارت وطواف ایتمك رسمی كه شرائط خمسۀ اسلامدندر: ایفای حج شریف ایتمك. || امیر الحج = صرۀ همایونی وبرآكیدن حجاجی شام طریقیله مكۀ مكرمه‌یه سوق و قافله‌یه ریاست ایدن مأمور مخصوص.

حِجاب سذ. عر. ۱. پرده، حائل. ۲. اوتانمه، محجوبیت. || تش. حجاب حاجز = كوكس ایله قارن آره‌سنده‌كی زار؛ حجاب مشیمی = جنینی احاطه ایدن زار.

حِجابلی ص. ۱. پرده‌لی، مستور. ۲. عصمتلی، عفیف.

حُجّاج سذ. ج. عر. فد: حاج، حاجی. با: حاجی.

حِجاز سخ. م. جزیرة العربك غرب شمالی قسمی كه حرمین شریفینك بولندیغی خطۀ مباركه‌در. || مو. بر مقام مخصوص.

حِجازی ص. عر. ث: حجازیه. حجاز خطۀ مباركه‌سنه منسوب ومتعلق ویا اورانك اهالیسندن اولان.

حَجّام سذ. عر. حجامت یاپمغی صنعت اتخاذ ایدن جراح، حجامتجی.

حِجامَت سذ. عر. بدنك بر طرفنی یاروب اوزرینه بوینوز قویه‌رق قان چكمك عملیاتی كه وقتیله معمول به اولوب، الیوم متروكدر: حجامت ایتمك، حجامت اولمق.

حَجامَتجی س. حجامت یاپان یعنی بوینوز یه

پیشدیره‌رق قان آلان جراح ویا بربر، حجام .

حُجَّت { سْ. عر. جـ : حجج . ١. دلیل، برهان: ایراد حجت ایتمك. ٢. ڤ. بر حکمی حاوی ویا بر تصرفی مؤکد اوله‌رق محکمهٔ شرعیه جانبندن ویریلن ورقهٔ رسمیه : یدنده حجت شرعیه واردر؛ باحجت متصرف اولدیغی ملك .

حُجَج { سْ. جـ. عر. فد: حجت. | با : حجت .

حَجْر { س . عر . ڤ . بر سبب قانونیدن طولایی برینك کندی مالنی تصرفدن منع اولنمسی .

حَجَر { سذ. عر. جـ: احجار. طاش، سنك : حجرشجر= طاش اودون، دکرسز واقتدارسز آدم. || حجر اسود = کعبهٔ مکرمه نك قپوسی یاننده دیوارده بولنان سیاه حجر سمائی که مناسك حجده تقبیلی شرطدر. || مع. حجر توتیا = اصطلاح کیمیویده فحمیت توتیا دینلن بر معدن. || حجر الجو = هوادن دوشن طاش. || حجر سمائی= فضاده منفرد ویا مجتمع صورتده دور ایدر مختلف جسامتده طاشلر. || حجر فتیله = طاغ کتنی. == جـ. احجار قیمه، ذی قیمت احجار = جواهر انواعی .

حُجْر { سذ. عر. قوجاق، آغوش: والده سنك حجر تربیه سندن چیقدیغنده. ڤ.

حُجَرَوی { ص. عر. ڤ: حجرویه. [« حجره » دن سمن.] تش. ط. اوفاق حجره‌لری و اویوجقلری اولان. [فر. Cellulaire].

حُجره { سذ. عر. جـ : حجرات. ١. کوچك اوطه، اوطه‌جق. ٢. خانقاهده ددکانه مخصوص اوطه‌لرك بهری. ٣. تیاترو وحمام وبانیه وسائر عمومی محللرده آیریجه اوتورمق ایستینلره مخصوص کوچك اوطه، لوجه. ٤. اسکی طرزده اوطه‌لرك قپو طرفنده قنادسز کوچك طولاب که بارداق و سائره وضعنه مخصوص ایدی. || تش. تا. مواد عضویه‌نك ایچنده آری کومجی شکلنده اولان اوفاق دایکلر.

حَجز { سذ. عر. مص. برندن اولان مطلوبك استیفاسنی تأمین ایچون بر مال ویا ملکنی محکمه معرفتیله رهن حکمنه قویوب ضبط ویا فروختنی طلب ایتمك معامله سی.

حَجله { سذ. عر. کلین اوطه سی، کردك. [ذاتاً محل بیان ایتدیکندن، « حجله گاه » دیمك عبثدر.]

حَجم { سذ. عر. بر جسمك بیوکلکی، جرم، جثه، جسامت : حجمی بیوك؛ ثقلتجه بوندن خفیف ایسه ده حجمجه دها بیوکدر.

حَجماً { ح. عر. جرمجه، جثه جهتجه، جسامتجه: آغر ایسه ده حجماً کوچکدر.

حِجّه { سذ. عر. [مص. بناءمره] بر کره حج ایتمه، بر دفعه حجه کیتمه. || حجة الوداع = فخر کائنات (صلعم) افندمزك صوك یعنی ارتحاللرندن بر قاچ ماه مقدم ایفا بیوردقلری حج شریف. || ذی الحجه = حج مراسمنك ایفا اولندیغی آی که عربی سنهٔ قمریه‌نك صوك آییدر.

حَجیف { سذ. عر. ط. قارن غورلدیسی.

حُجَیره { سذ. عر. جـ : حجیرات. [« حجره » دن ستصـ.] تش. تا. کوچوجك دلیك و اویوق.

حَدّ { سذ. عر. جـ: حدود. ١. سینور، ثغر، ایکی دولت الکارینك ویا ایکی خطه وایالتك تماس ایتدکاری محل. [بو معنا ایله اکثریا جمعی قوللانیلیر.] ٢. درجه، مرتبه : حد اعجاز= فصاحتك معجزه‌یه تقرب ایدن درجه سی. ٣. انسانك قدر و منزلتی، حقیق پایه سی، دکری: حدینی بیلیر آدمدر؛ انسان حدینی تجاوز ایتمه‌ملی؛ بنم حدم دکلدر؛ حدم اولمیه‌رق. ٤. بر قباحت ارتکاب ایدنك کندیسنه مانع تکریر و باشقه‌لرینه باعث عبرت اولمق اوزره شرعاً ویریلن تأدیب، شرعاً معین اولان مجازات ترهیبیه : حد شرعیسنی ویرمك؛ یالان شاهدك حد شرعیسی نه‌در؟ ٥. تعریف منطق. ٦. مذ. قضیه‌یی ترکیب ایدن ایکی قسمك هر بری : حد اکبر، حد اصغر. ٦. ر. جبرده بر تناسب ویا معادله‌یی ترکیب ایدن اقسامك بهری. [فر. Terme]. || برینه حدینی بیلدیرمك = جزای سزاسنی ویرمك. || حددن زیاده، بی حد = پك

چوق. || حد ذاتنده = ذاتاً، طبعاً، فطرةً.

حَداثَت { سذ. عر. يكيلك، تازه‌لك، كنجلك : حداثت سن = ياش كوچكلكى.

حَدّاد { سذ. عر. [«حديد»دن سمبـ.] دميرجى. ذ.

حَدائِق { سذ. جـ. عر. فد: حديقه. || با: حديقه.

حَدَب { سذ. عر. و :

حَدَبه { سذ. عر. تش. نبا. قانبورلق، يومرو.

حَدَبيَّت { سذ. عر. تش. نبا. قانبورلق، يومرولق.

حِدَّت { سذ. عر. ١. كسكينلك، شدت، سرتلك : حدت مزاج. ٢. اوگكه، غضب، تهور: حدتى غالب؛ حدتله جواب ويردى. || پرحدت=اوگكه‌لى، غضبناك. || ط. حدت باصره، حدت سامعه، حدت شامه وساۤئره= بو حسلرك زياده‌لكى وكسكينلكى.

حِدَّتلَنديرمَك { فتـ. اوگكه‌لنديرمك، غضبه كتيرمك.

حِدَّتلَنمَك { فل. اوگكه‌لنمك، غضبه كلمك.

حِدَّتلى { صـ. اوگكه‌لى، غضبناك، پر حدت.

حَدَث { سذ. عر. ١. يكى ظهور، يكى وقوع. ٢. د. اقسام كلمه‌دن فعلك بيان ايتديكى حال كه اولمه ويا ياپمه كبى بر معنادن عبارتدر: فعل زمانه مقارن حدث بيان ايدر بر كلمه‌در. ٣. ف. آبدست وغسلك تجديدينى ايجاب ايتدير ن حال ووقعه.

حَدّسِز { صـ. غير معين، حد و حسابى اولميان، چوق.

حَدَقه { سذ. عر. تش. كوز ببكى، كوزك قره‌سى، انسان العين، مردمك چشم.

حَدَقى { صـ. عر. ذ: حدقيه. كوز ببكنه وياقره‌سنه منسوب ومتعلق.

حُدوث { سذ. عر. وقوع بولمه، واقع اولمه، ظهور، جريان: بر وقعه حدوث ايتدى.

حُدود { سذ. جـ. عر. فد: حد. || با: حد.

حَديث { صـ. عر. ذ: حديثه. [«حدث» دن صشـ.] ١. يكى، جديد، نوظهور: حديث السن = كنج. ٢. صوكره‌دن ظهور وحدوث ايدن، قديم اولميان. [بو معنا ايله «حادث» دها مستعملدر.] == سذ. عر. جـ: احاديث. فخر كائنات (صلعم) افندمزك مبارك كلامى ويا بر فعل وحركتى: حديث شريف؛ علم حديث؛ طلب حديث ايچون بر چوق وقت سياحت ايتدى؛ نقل احاديث شريفه.

حَديد { صـ. عر. ذ: حديده. [«حدت» دن صشـ.] ١. اوگكه‌لى، حدتلى، تتيز، غضوب: حديدالمزاج = حدتى غالب، چابق قيزار. ٢. شدتلى، شديد، كسكين. == سذ. عر. دمير (تيمور)، آهن.

حَديدى { صـ. عر. ذ: حديديه. دميره منسوب و متعلق ويا دميردن معمول.

حَديقه { سذ. عر. جـ: حدائق. آغاجلى باغچه، اشجار مثمره‌يى حاوى باغچه، آغاجلق: حدائق خاصه = سراى همايون باغچه‌لرى.

حِذاء { سذ. عر. ١. قارشيلق، قارشى قارشى اولمه، مقابله: ديديكم بنا مكتبك حذاسنده‌در. ٢. سطحك مستوى ومستقيم اولمسى، استقامت، دوزلك: حذاسنى بولمق؛ بر حذايه كتيرمك. ٣. تسويه آلتى، چرپى پره‌سى.

حَذاقَت { سذ. عر. مهارت، فن و صنعتنده معلومات وتجربۀ كامله: فلان طبيبك حذاقتى مسلمدر. [باشليجه اطبا حقنده مستعملدر.]

حَذَر { سذ. عر. صاقينمه. احتراز: حيله‌كار آدمله اورتاقلق ايتمكدن حذر ايتملى. || الحذر = صاقين، زنهار.

حَذف { سذ. عر. آرادن قالديرمه، كيديرمه، طى، سيلمه: كلمه‌نك بر حرفنى، حركه‌سنى، نقطه‌سنى حذف ايتمك.

حَرّ { سذ. عر. صيجاق، صيجاقلق، اصيلق. [«حرارت» دها مستعملدر.]

حُرّ { صـ. عر. ذ: حره. جـ. احرار. كوله واسير اولميان، كندى نفسنه مالك وايستديكى حركتى اجراده مخير اولان، آزاد. == سذ.عر. آزاد آدم. == جـ. حر وكريم آدملر.

حَرّاث { سذ. عر. [«حراثت»دن سمبـ.] طوپراغى ايشليوب اكين اككله مشغول آدم، اكينجى، چفتچى.

حَرائَت { سش. عر. اکینجیلك، چفتجیلك.

حَرارَت { سش. عر. ۱. صیجاق، صیجاقلق، کرم : کونشك، هوانك حرارتی. ۲. صوسزلق، عطش : طوزلی یمکلر آدمه حرارت ویرر؛ حرارتمی سوگندیرەمیورم. ۳. صیتمەنك ویردیکی صیجاقلق، یانمه، آتش : اقشام چوق حرارتی وار ایدی؛ حرارتی قرق درجەیه چیقدی. || حرارت بین = فر. Pyroscope و Thermoscope دینلن حرارتی تعیینه مخصوص آلت. || حرارت غریزیه = بدن انسانده‌کی طبیعی و داخلی صیجاقلق. || کیمیا. حرارت مجرده = فر. Chaleur libre؛ حرارت مفرده = فر. Diacausis. || حرارت نویس = حرارتك درجەسنی قید ایدن آلت، فر. Thermometrographe. — عربی ترکیباتده «حراره» صورتنی آلیر : میزان الحراره = ترمومتره.

حِراسَت { سش. عر. صاقلامه، بکلمه، قوریمه، حفظ، محافظه : یوللرك حراستی دربندات مأمورلرینه عائد ایدی.

حَرّاقه { سش. عر. وقتیله دشمن سفائن وبلادینه آتش ویرمکه ویانغین القا ایتمکه مخصوص کمی.

حَرام { صە. عر. ۱. استعمالی شرعاً ممنوع، حلال اولمیان : کافهٔ مسکرات حرامدر؛ شریعت اسلامیه قان ایچمکی حرام ایتمشدر. ۲. طوقنلمسی و تجاوزی ممنوع، معزز، مقدس، مبارك : بیت‌الله الحرام، مسجد حرام، بلد حرام، محرم الحرام. || حرام اولسون = ایچه سینماسون؛ بکا بوندن صکره اکلنجه حرام اولسون. = سذ. عر. شرعاً استعمالی ممنوع اولان شیء، حلال ضدی : حرام یمك؛ حرامدن اجتناب ایتمك.

حَرام زاده { سە. فا. [عر. حرام = م . فا. زاده = طوغمش] نامشروع اختلاطدن تولد ایتمش.

حرامی { سە. حرام ماله ال اوزادان آدم، خرسز، اوغری، خیدود، قطاع طریق.

حَرامیلك { سە. خرسزلق، خیدودلق، اوغریلق.

حَرب { سذ. عر. ج : حروب. غاوغا، جنك، محاربه : حرب ایتمك، حربه کیتمك، حرب زمانی. || ارکان حرب، ارکان حربیه = فن حربی ایی بیلوب محاربەنك ترتیبنی یاپان وموقعلری تعیین ایدن متفنن ضابطان و امرا؛ ارکان حرب ضابطی، ارکان حرب رئیسی. || اعلان حرب = بر دولتك دیکر بردولته مخاصماته کیریشمکه مهیا اولدیغنی رسماً تبلیغ ایتمسی. || بلاحرب = محاربه ایتمکسزین : فلان یره بلا حرب داخل اولدیلر. || دار الحرب = محاربەنك وقوع بولدیغی یر. || دیوان حرب = عسکریلرك امور عسکریەدن طولایی محاکمەلرینی کورن محکمهٔ عسکریه؛ دیوان حرب عرفی = ادارهٔ عرفیه زماننده عسکرك غیرینه ذخی حکمی جاری اولان فوق‌العاده محکمهٔ عسکریه. || صف حرب = محاربه اثناسنده عسکرك تشکیل ایتدیکی صره. || فن حرب = عسکرلك و محاربه اصوللرندن بحث ایدن علم. || میدان حرب = جنك اولنان محل، جنکك وقوع بولدیغی یر : بر ضابطك جسارتی میدان حربده آکلاشیلیر. || یاور حرب = محاربه زماننده وکرك وقت حضرده قوماندانك معیتنده اوامرینی اجرایه مهیا بولنان ضابطکه علامت فارقه اولمق اوزره قوردون طاقار.

حَرباً { ح. عر. جنك ایله، محاربه ایدەرك، سلاح قوتیله : پروسیه‌لیلر حرباً پارسه داخل اولمشلردر.

حِرباء { سذ. عر. ۱. بوقلمون دینلن کلر جنسی. ۲. کونشك بلوطلره عکس ایتمسندن حاصل اولان رنکلر. [فر. Parhélie].

حَربگاه { سە. فا. جنك میدانی، محاربه محلی.

حَربه { سش. عر. قیصه مزراق، سونکی.

حَربه‌جی { سە. قیصه مزراقله مسلح اسکی برصنف عسکر.

حَربی { صە. عر. ث : حربیه. محاربه وجنکه یاخود عسکرلکه منسوب ومتعلق : امور حربیه، مهمات حربیه، فنون حربیه؛ مکتب حربیه = اصلی : مکتب فنون حربیه؛ ارکان حربیه = ارکان حرب. لا: حرب. || حربی یرە = حرباً ضبط اولنوب عسکرله اداره وتأمین اولنه بیلیر مملکت.

حَربى { س. چاقماقلى و قاپسوللى تفنك وطبانجه‌يى آغزدن طولديروب فشنكى باصديرمغه مخصوص دمير چبوق.

حَربيّه { سث. عر. [«امور حربيه» دن مختصر] ١. حرب و عسكر ايشلرينه باقان دائرهٔ دولت: حربيه دائره‌سى = سرعسكرلك؛ حربيه ناظرى = سرعسكر. ٢. [«فنون حربيه» دن مختصر] فنون عسكريه‌نك تدريس اولنديغى و ضابط يتيشديرمكه مخصوص مكتب عالى: حربيه مكتبى؛ حربيه اعداديه‌سى.

حَرث { سذ. عر. چفت سورمه، تارله ايشلمه.

حِرز { سذ. عر. ١. امين ير، مأمن، ملجأ. ٢. آفاتدن محافظه وتأمينه واسطه اولان نسخه وطلسم كبى شئ. ‖ حرز جان = جانى تأمين ايدن طلسم.

حَرشَفِيّه { صث. عر. نبا. فصيلهٔ حرشفيه = انكينار فداني قبيلندن ديكنلى نباتات.

حِرص { سذ. عر. طمع، آج كوزليلك، شدتلى آرزو، شدت وانهماكله بر شيئك اوزرينه دوشمه: حرصنى يكه‌مدى؛ حرصله پاره‌لادى.

حرصلاندير مَق { فت. ١. برينك حرص وطمعنى اوياندير مق، انهماكله آرزو ايتديرمك. ٢. قيزديرمق.

حرصلانمَق { فل. ١. چوق آرزو ايتمك، انهماكله طمع ايتمك. ٢. قيزمق.

حرصلى { ص. ١. چوق آرزو ايدن، طمعكار، حريص. ٢. قيزغين.

حَرف { سذ. عر. جـ: حروف، حروفات. ١. بر الفبانى تركيب ايدن و اوقويوب يازمغه آلت اولان اشارتلرك بهرى: حروف عربيه؛ لاتين حرفلرى؛ حروف صوتيه = حركه‌لى همزه صوتنى چيقاروب كندى كنديسنه اوقونه‌بيلن حرفلر؛ حروف صامته = حركه يرينى طوتان بر حرف صوتيه ملاق اولمدقجه اوقونه‌ميان حرفلر؛ حروف معجمه = نقطه‌لى حرفلر؛ حروف مهمله = نقطه‌سز حرفلر. ٢. يازى ديزوب كتاب باصمغه مخصوص قورشوندن دوكمه حروف اشكالى. [بو معنا ايله اكثريا جمع الجمع اولان « حروفات » قوللانيلير:] حروفات باصمه‌سى = بويله حرفلرله اجرا اولنان طبع، طاش باصمه‌سى مقابلى. ٣. د. كلمه‌نك تصريف اولنماز وكندى كنديسنه قوللانلماز اقسامى كه اكثرى برر حرفدن عبارت اولدقلرى مناسبتله بويله تسميه اولنمشدر: حرف جر، حرف الصاق، حرف ربط، حرف شرط و سائره. ٤. مج. سوز، كلام، يازيلى شئ: جامع حروف = محرر، مؤلف. ٥. رمز، اشارت، ضمناً طوقنان سوز: حرف آتمق. ‖ حرف بحرف، حرفى حرفنه = كلمه بكلمه، حرفياً، عيناً، اصلندن آيرلمقسزين: فلان كتابى حرف بحرف، حرفى حرفنه ترجمه ايتدى؛ سويلديككزى حرف بحرف، حرفى حرفنه كنديسنه تبليغ ايتدم. ‖ حرف واحد = [جملهٔ منفيه‌ده] هيچ بر حرف، هيچ بر سوز: كنديلكمدن حرف واحد سويلمدم.

حِرَف { سث. جـ. عر. فد: حرفت. با: حرفت.

حَرف اَنداز { ص. فا. [عر. حرف = م. فا. انداختن = آتمق] سوز آتان، رموزاتله طوقناقلى سوز سويلين، طاقيلان.

حَرف اَندازلق { س. حرف آتمه، رموزاتله سويلنيلان طوقناقلى سوز، طاقلمه.

حِرفت { سث. عر. جـ: حرف. صنعت، كسب وكار: ارباب حرفت = صنعتكاران، اصناف.

حَرفگير { ص. فا. [عر. حرف = م. فا. كرفتن = طوتمق] هر ايشده عيب آرايان، عيب‌جو، معارض، اعتراضجى.

حَرق { سذ. عر. ياقمه. ت. [«احراق» دها مستعملدر.]

حُرقت { ياخود حرقه. سث. عر. ط. ياقه، يانمه، يانيقلق؛ ايصيلق؛ حرقة البول = بل صوئوقلغى.

حَرقفه { سث. عر. تش. قالچه كميكى.

حَرقفى { ص. عر. تُ: حرقفيه. ط. قالچه كميكنه متعلق.

حَرَكات { سث. جـ. عر. فد: حركت، حركه. با: حركت، حركه.

حَرَكت { سث. عر. جـ: حركات. ١. قيملدانمه، دپرنمه، اوينامه، سكونك ضدى: هوا اوقدر راكددركه ياپراقلر هيچ

حركت ایتمیور. ٢. ایش ایشلمه، بر ایشده بولنمه، عمل، اجرا: نصل حركت ایده‌جكمی بیلمیورم؛ خط حركتنی تعیین ایتملی. ٣. طرز، طور، معامله، كیدیش، روش: پك فنا حركت ایتدی؛ حركتنی بكنمدم؛ پك كستاخانه حركتده بولندی. ٤. یوله چیقمه، عزیمت، عزم راه: صباحلین استانبولدن حركت ایدوب اقشام ادرنه‌یه واصل اولدق؛ یوم حركتندن اعتباراً معاشی ایشلر. ٥. ایشلمك و یوریمك كبی ادمان جسمانی، عطالت ضدی: حركت صحت ایچون لازمدر؛ اطبا حركتی توصیه ایدیورلر. ٦. جوشقونلق، تلاش: میدان حربده بر حركت وار ایدی. ٧. طریق علمینك بر پایه‌سی: حركت داخل، حركت خارج. || حركت ارض = زلزله. || حركت اختیاریه، ارادیه = ایستیه‌رك حركت؛ حركت غیر اختیاریه = ایستمیه‌رك حركت. جر. حركت جانبیه، حركت دائمه، حركت دوریه، حركت زاحفه، حركت مائله، حركت متناوبه، حركت مركزیه، حركت مستدیره، حركت مستقیمه، حركت منعكسه = برجسمك حركتی انواعی. || هـ. حركت اضافیه = كرهٔ ارضك دونمه‌سندن دونركبی كورینن سمانك حركت صوریه‌سی. || حركت مقرنس سما = یكرمی درت ساعتده اجرا ولنان حركت مرئیه. || ع. عسكرك اثنای حربده‌كی حركت و معامله‌سی: حركت تدافعیه؛ حركت تعرضیه؛ حركت پلانی؛ ایلری حركت؛ رجعت حركتی. || بلا حركت = قیملدانمقسزین، یرندن اویناماقسزین. — عربی تركیباتده «حركه» صورتنده قوللانیلیر: سریع الحركه = حركتی سرعتلی؛ بطیءالحركه = حركتی تأنیلی.

حَرَكه { سذ. عر. جـ: حركات. حروف صوتیه‌سی اولمیان خط عربیده حروفك نه درلو اوقونه‌جغنی كوسترمكه مخصوص اشارت كه خطك اوستنده ویا آلتنده یازیلوب، اصل عربیده فتحه، كسره، ضمه اوله‌رق اوچدر: (َ)، (ِ)، (ُ). حركه‌سز اوقونمه‌سی اقتضا ایدن حرفك اوزرینه‌ده سكون و جزم دینان (ْ) اشارتی قونور، كه حركه‌نك ضدیدر.

حَرَكه‌سِز { صو. ١. حركه‌سی اولمیان، حركه ایله اوقونمیان، ساكن (حرف). ٢. حركه‌سی یازیلی اولمیان: حركه‌سز یازی اوقومغه دها آلیشمدی.

حَرَكه‌لندیرمك { فتـ. بر حرفه حركه یازمق ویا حركه ایله اوقومق، تحریك ایتمك: ایلك حرفنی اسره ایله حركه‌لندیرملی.

حَرَكه‌لنمك { فط. حركه آلمق، حركه ایله اوقونمق؛ تحریك اولنمق: تركجه كلمه‌لرك آخرنده‌كی (ت) حرفی حركه‌لنجه اكثر داله تحویل اولنور.

حَرَكه‌لی { صو. ١. حركه ایله اوقونان (حرف)، متحرك: كلمه‌نك ایلك حرفی حركه‌لی اولمق اقتضا ایدر. ٢. حركه‌لری یازیلی بولنان (یازی): چوجقلره اوقوتدیریله‌جق ایلك قرائت كتابی حركه‌لی اولملیدر.

حَرَم { سذ. عر. ١. دخولی هر كسه مساغ اولمیان معزز ومحترم یر؛ حرم شریف = كعبهٔ شریفه وجوارلری. ٢. اسلام اولرینك قادینلره مخصوص دائره‌سی: حرمده‌در؛ حرمه كیردی. مقابلی: سلاملق. ٣. زوجه، حلیله: حرمی كندیسندن یاشلیدر؛ ایكی حرمی واردر. || حرم آغاسی = حرمه كیرر چیقار خادم آغا. || حرم همایون = سرای همایونك حرم دائره‌سی. = ت. حرمین، حرمین شریفین = كعبهٔ شریفه ایله روضهٔ مطهرهٔ جناب نبوی و بونلری حاوی اولان مكهٔ مكرمه ایله مدینهٔ منوره؛ خادم الحرمین الشریفین = خلیفهٔ اسلامه ویریلن عنوان مفخرت اولوب، الك اول یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری جانبندن احراز بیورلمشدر. || حرمین پایه‌سی = رتب علیه‌دن بری.

حِرمان { سذ. عر. محروم اولمه، محروملق، محرومیت، خائب وخاسر اولمه.

حُرمَت { سذ. عر. ١. شرف، حیثیت: بو مبارك كونك حرمتنه. ٢. رعایت، اعتبار، اكرام، اعزاز: مسافره حرمت ایتمك شرطدر. ٣. بر شیئك شرعاً حرام اولمسی، حراملغی: شرابك حرمتی.

حُرمَةً { حـ. عر. رعایت واكرام مقصدیله: كندیسنه حرمةً قیام ایتدیلر.

حُرمتسزلك { س. رعايتسزلك، حرمت واعتبار ايتمش : بزم عادتمزجه بيوكلرك يانندە باش آچيق بولنمق حرمتسزلك صاييلير.

حُرمتلى { حرمتلو. ص. ١. شرف وحيثيت واعتبار صاحبى، شايان حرمت وتوقير. ٢. مج. بيوك، اوقەلى. ٣. اق. پسقپوس و مترەپوليدلرە ويريلن عنوان رسميدر : سلانيك روم مترەپوليدى حرمتلو افندى.

حُرمتليجه { ص. استخفاف او. لنميەجق جسامتدە، اولدقجه بيوك، اوقەليجه.

حَرمسرا { حرمسراى. س. حرم دائرەسى.

حَرَمين { سذ. ت. عر. فذ: حرم. با : حرم.

حُروب { سذ. جـ. عر. فذ : حرب. با : حرب.

حَرور { سذ. عر. [« ح » نك ضميلەدە لغتدر] م. صيجاقلغك مايهٔ اصليەسى، فر. Calorique.

حُروف { سذ. جـ. عر. جمع الجمعى : حروفات. فذ. حرف. با : حرف.

حُروفات { سذ.جـ.عر. [«حرف» ك جمع الجمعيدر] قورشوندن دوكلمش طباعت حرفلرى؛ كوچك، بيوك، تعليق، رقعه حروفات؛ حروفات باصمەسى = طيپوغرافيا. مقابلى : طاش باصمەسى، ليطوغرافيا.

حَرون { ص. عر. ١. طوغرى كيتمز، كمدن آكلاماز، خويسز (آت). ٢. مج. معند، عنادجى.

حَرونلق { س. ١. آتك خويسزلغى، كمدن آكلاميوب طوغرى كيتمەمسى. ٢. مج. معندلك، عنادجيلق، سركشلك.

حَرِىّ { ص. عر. لايق، سزا، مستحق. [ستف. اولان احرى دها مستعملدر.]

حُرّيّت { سذ. عر. اسير و كولە اولميوب كنديسنە مالك ومستقل اولمە، آزادلق : حريت شخصيە؛ حريت مذهبيە.

حَرير { سذ. عر. ايپك.

حَريرى { ص. عر. ث: حريريە. ١. ايپكدن معمول : اقمشهٔ حريريە. ٢. تا. ايپك كبى يومشاق.

حَريص { ص. عر. طمعكار، پك زيادە آرزو ايلە طالب : حريص مال.

حَريف { ص. سذ. عر. [«حرفت»دن صش] ١. صنعت آرقداشى، همسلك. ٢. عشرت وجنبش آرقداشى. ٣. [تر. زبانزدى : هريف] عادى وبياغى آدم، حقير ونادان شخص : آ حريف! ٤. آدم، شخص ثالث، اوتەكى : حريف سزە آچيقدن سويليور سز آكلاميورسكز؛ حريف سزە خبرويردى نە قباحتى وار؟

حَريفانه { حـ. اصنافجه، جنبشەكيدن اصناف كبى هر برى مصرفك حصەسنى ويرەرك. [« عارفانه » صورتندە يازلسى تصحيح نيتيلە تغليطدر.]

حَريق { سذ. عر. ابنيەنك طوتيشوب يانمەسى، يانغين: حريق وقوع بولدى؛ حريقى اطفا ايتمك.

حَريقزَدە { ص. فا. جـ: حريقزدكان. [عر. حريق = يانغين - فا. زدن = اورمق] يانغينە اوغرامش، يانغين ويرمش، يانغيندن مصاب : حريقزدكانە اعانە طوپلامق.

حَريم { سذ. عر. ١. هركسه دخولى ممنوع مصون و محترم ير : حريم خاص = بر بيوك ذاتك خاص دائرەسى. ٢. حرم، حرم دائرەسى.

حَزار { وحزارن. با : خزار و خيزران.

حِزب { سذ. عر. جـ: احزاب. ١. طائفە، طاقم، فرقە، كروە. ٢. بولوك، قسم : حزب قرآن = قرآن كريمك منقسم اولديغى آلتمش قسمك بهرى. ٣. ورد كبى مداومت اوزرە قرائت اولنان شئ.

حَزم { سذ. عر. متين وطوغرى رأى ونيت. عزم قوى. ن.

حَزَن { سذ. عر. جـ: احزان. و:

حُزن { سذ. عر. جـ: احزان. كدر، غم، مغموميت : بو هوا، بو سس انسانە حزن ويرر.

حُزن آميز { ص. فا. [عر. حزن = غم - فا. آميختن = قاريشديرمق] و:

حُزن آوَر { ص. فا. [عر. حزن = غم - فا. آوردن = كتيرمك] و:

حُزن اَفزا { ص. فا. [عر. حزن = كدر - فا. افزايدن = آرتدرمق] و:

حُزن اَنگیز { صٓ. فا. [عر. حزن = غم ـ فا. انکیختن = قوپارمق] حزنی موجب، حزن کتیرن، حزن ویرن: حزن آمیز برمنظره، حزن آور برحال، حزن انکیز برآهنك، حزن افزا برحکایه.

حَزیران { سٓ. [سریانیجه‌دن] سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌نك دردنجی آیی که موسم صیفك ایلك آییدر. اسم رومیسی (یونیوس) در.

حَزین { صٓ. عر. ؤ: حزینه. [«حزن» دن صش.] ۱. حزن وکدره دوچار، حزنلی، مغموم، مکدر، متأسف: کندیسنی پك حزین کوردم. ۲. حزن وکدره دلالت ایدن، حزنلی: حزین بر چهره‌سی، بر باقیشی واردر. ۳. حزن وکدری موجب ومؤدی اولان: حزین بر منظره، حزین برمقام، برموقع. == حٓ. حزن وکدرله، محزون ومغموم اوله‌رق: حزین حزین باقیوردی؛ چوبان حزین حزین قوال چالیوردی.

حِسّ { سذ. عر. ۱. حواس خمسه‌نك بریله اولنان درك، طویغو: تنم اوزرینه بر شیٔ یوریدیکنی حس ایتدم. ۲. مجٓ. طولاییسیله آکلامه، ضمناً ادراك: بن اونلرك کله‌جکلرینی حس ایتمشیدم. || ابطال حس = طویغونك بطال ایدلمسی، طویورمامه: قلوروفورم ایله خسته‌نك حسنی ابطال ایتمك. || حس درونی، حس قلبی = یورکه طوغان طویغو: پیانغو اکرامیه‌سنی قزانه‌جغمی برحس درونی ایله آکلامشیدم. || حس مقدم = برشیئك وقوعندن اول اوندن خبرویرن برتأثر قلبی، حس قبل الوقوع. فر. Préssentiment.

حِساب { سذ. عر. جٓ: حسابات. ۱. صایی، صایمه، صاییه متعلق معامله: پاره‌مزی آلوب ویردیکمزی حساب ایده‌لم. ۲. مجٓ. تخمین، ملاحظه: بنم حسابمه کوره؛ حسابم طوغری چیقارسه. ۳. دفتر طوتمه، آله‌جق ویره‌جکك وآلنوب صرف اولنانك قیدی: حساب طوتار. ٤. آله‌جق ویره‌جك، آقچه‌یه متعلق مناسبت: کندیسیله بر حسابمز وار ایدی؛ بنم اونکله هیچ برحسابم یوقدر. ٥. سٓ. صاییه متعلق قواعد ومعاملاتدن بحث ایدن علم که علوم ریاضیه‌نك الفباسی حکمنده‌در: علم حساب؛ حساب اوقومق، حساب اوکرنمك. || ابجد حسابی، حساب جمل = معروف ابجد هوز الخ جمله‌لری صره‌سنجه یعنی حروفك سریانی وعبرانی لسانلرنده‌کی اسکی ترتیبنجه رقم اعتبار اولنملریله برعباره‌دن بر عدد استخراجی. || بالحساب = حساب ایده‌رك، حساب اولنه‌رق. || بی حساب، حسابسز، چوق، لایعد ولایحصی. || پارمق حسابی = پارمقله اولنان قبا و جاهلانه حساب. || حساب طوتمق = آله‌جق ویره‌جکی ویا مقبوضات وصرفیاتی دفتره قید ایتمك. || حسابه چکمك = برندن حساب ایستیوب مسئول طوتمق. || حساب ذهنی = چوجقلره ازبردن اوکردیلن حساب. || حسابه کلمك = ۱. اویمق، توافق ایتمك: بنم حسابمه کلیر، کلمز. ۲. صاییله بیلمك، صاییله بیله‌جك مقدارده اولمق: اونك مال وثروتی حسابه کلمز. || علی الحساب = حسابدن اول، حساب کورلدکده محسوب اولنمق اوزره جسته‌جسته ویریلن آقچه: ایشلین آیاقدن علی الحساب ایکی یوز غروش آلمشدر. || عندالحساب، لدی الحساب = حساب اولندقده، حساب کوریلنجه. || یوم الحساب، روز حساب = قیامت کونی، محشر کونی.

حسابجی { صٓ. حسابنی ایی بیلن، حسابله صرف ایدن، اداره‌لی، ممسك.

حِسابسز { صٓ. بیحساب، صایسز، لایعد ولایحصی، پك چوق: حسابسز مالی وار ایدی. == حٓ. حساب ایتمکسزین، یتیشوب یتیشمیه‌جکنی اولدن حساب وتخمین ایتمکسزین: حسابسز صرف ایدیور.

حِسابلاشمَق { فشٓ. آله‌جق ویره‌جك حسابنی کوروب ایلیشیکی کسمك.

حِسابلامَق { فتٓ. تقدیر وتخمین ایتمك؛ ملاحظه ایتمك.

حِسابلی { صٓ. حساب وتقدیر اولنمش؛ دوشونلمش.

حِسابی { صٓ. عر. ؤ: حسابیه. ۱. حسابه منسوب ومتعلق: معاملات حسابیه؛ قواعد حسابیه. ۲. ترٓ. حسابنی بیلیر، اداره‌لی، ممسك.

حَسّاس { صٓ. عر. [«حس» دن سمبٓ.] چوق طویان،

زياده حس ايدن، حسی غالب: عصبی آدملر حساس اولور؛ قلبی حساسدر .

حَسَب { سذ . عر . ذكر، قدر، قيمت ذاتيه. انسانك كندی قدر وذكری، نسب مقابلی : بو آدمك حسب ونسبی واردر. [بويله برابر استعماللری مترادف اولملری ذهاب باطلنه سببيت ويرمشدر .]

حَسب { ح . عر . اقتضاسنجه، كوره، جهتيله، بناءً : حسب اللزوم=لزومه بناءً ؛ حسب الموسم= موسم اقتضاسنجه؛ حسب القرابه = قرابت جهتيله؛ حسب المسلك = مسلكه بناءً ؛ حسب الايجاب=ايجابه كوره. || حسب حال= برينه بيان حال ايله كنديسندن عقل ورأی صورمه، طانيشمه : سزكله حسب حال ايدهلم. || عر. ضمائر متصله يه مضاف اولهرق: حسبی، حسبنا، حسبك كبی تعبيرلر بكا، بزه سكا كافيدر معناسيله قوللانيلير: حسبی الله، حسبنا الله، حسبك الله.

حَسَب { سذ. عر. اعتبار. «ب» حرف جريله برابر «بحسب» قوللانيلير كه اعتباريله، كوره، جه ديمكدر : بحسب الاعراب= اعراب اعتباريله، اعرابجه. — تر . « ايله » ويا « جه » اداتيله دخی قوللانيلير : اقربالق حسبيله، حسبنجه = مناسبتيله، جهتيله .

حَسبَةً { ح. عر. لفظهٔ جلال ايله برابر قوللانيلير: حسبةً لله = مجرد الله رضاسيچون، غرض وعوض تحتنده اولميهرق .

حَسبی { صـ. حـ. عر. قارشيلقسز، عوضسز، رضاءً لله اولان، مجاناً: حسبی ايش؛ حسبی چاليشيور؛ حسبی محاربه يه كيدنلر (=كوكللی اولهرق) .

حَسَد { سذ. عر. باشقه سنك نعمت وفضيلتنی چكهميوب زواللنی آرزو ايتمه، قيصقانمه، كزنی: حسد ايتمك .

حَسَدجی { صـ. حسدايدن، قيصقانان، حسود .

حَسَده { صذ. جـ. عر. فذ: حاسد. با : حاسد .

حَسرَت { سذ. عر. ١. اله كچهمين ويا فوت ايديلن بر نعمته تأسف ايدوب يانمه واه چكمه : حسرت چكمك= محروم اولوب تأسف وتأوه ايتمك. ٢. اشتياق، كورهجكی كلمك : اهل وعيالنك حسرتنی چكيور؛ حسرت يار ايله دلخون اولدی. — تر. صفت كبی دخی قوللانيلوب، حسرت اولمق وحسرت قالمق دينلير : بو سنه اوزومه حسرت قالدق .

حَسرَتزَده { صـ. فا. جـ : حسرتزدگان . [عر . حسرت = م ـ فا. زدن = اورمق] محروميت ويا اشتياق دوشكونی، حسرته دوچار .

حَسرَتكَش { صـ. [عر. حسرت= م ـ فا. كشيدن = چكمك] حسرت چكن، نائل اولهمديغی ويا فوت ايتديكی بر نعمته تأسف وتأوه ايدن، مشتاق.

حَسم { سذ. عر. ١. كسمه، قطع. ٢. فصل، حل : حسم دعوی. ||

حُسن { سذ. عر. جـ : محاسن. ١. كوزللك، جمال: حسن وجمال، حسن وبها. ٢. اييلك، مقبوليت. || حسن اخلاق=اخلاق اييلكی، اخلاق فاضله. ضدی سوء اخلاق. ' حسن اداره= كوزل اداره ايتمه. || حسن تدبير = كوزل تدبير. || حسن تعبير = مستهجن ويا صوئوق بر شيئك كوزل وادبه موافق بر تعبيرله افاده ايدلمسی : مزار بورنی يرينه مسار بورنی دينلمسی كبی. || حسن توجه = محبتله قاريشيق تحسين وتقدير : حقمدهكی حسن توجهكزك منتداری يم. || حسن حال = ايی حال، صلاح؛ حسن حال صاحبی = صالح. || حسن حركت = ايی حركت، ايی معامله ده بولنمه، مقبول طرز وطور. || حسن ختام = خيرليسيله پايانه ايرمه؛ حسن ختام ويرمك= خيرليسيله بيترمك. || حسن خط= ايی يازی، قاعده يه مطابق يازی يازمه : حسن خط صاحبی= خطاط؛ حسن خط معلمی، درسی. || حسن صورت = كوزل صورت، صورت حسنه. || حسن ظن = بری حقنده ايی فكرده بولنمه، كنديسنی ايی ظن ايتمه: اونك حقنده هركسك حسن ظنی واردر. || حسن قبول= ايی قبول ايتمه، اكرام وتعظيمله قبول ايديش : حسن قبوله مظهر اولدی. || حسن معامله= كوزل معامله، اييلكله معامله ايتمه. || حسن نظر = توجه، محبتله تحسين. || حسن ويرمك=

كوزللشديرمك. || حسن يوسف= پسنديبانيسى دينلن چيچك.

حَسَن { صه. عر. ث: حسنه. كوزل. جميل، خوب: وجه حسن = كوزل يوز؛ اعمال حسنه= كوزل ايشلر.

حَسناء { صف. عر. [مذكرى يوقدر.] كوزل(قادين)، حسن وجمال صاحبه‌سى.

حَسَنات { سث. جم. عر. فد: حسنه. با: حسنه.

حسنه { سث. عر. جم: حسنات. كوزل ايش، ايى ايش، عمل صالح، خير. ضدى: سيئه، سيئات: حسناتى سيئاتنه غالبدر.

حُسنى { صه. عر. ث: حسنيه، جمث: حسنيات. كوزللكه منسوب ومتعلق. = جمث. كوزل ايشلر، خيرلر، امور خيريه.

حُسنى { صف. عر. ذ: احسن. دها كوزل، كوزل، رعنا: حسنى بر قيز؛ اسماء حسنى= حق تعالانك اسملرى كه ورد كبى اوقونور. با: اسم.

حَسَنَين { سخذ. ت. سبطين مكرمين امام حسن و امام حسين (رضهما) افنديلرمز.

حَسود { صه. عر. حسدجى، قيصقانج. [«حسده» ظن اولنديغى كبى بونك جمعى اولميوب «حاسد»لك جمعيدر.]

حَسودانه { صه. ح. فا. حسد. جيلكله، حسدجى يه ياقيشير صورتده، قيصقانه‌رق.

حِسّى { صه. عر. ث: حسيه. طويغويه متعلق، طويغو ايله درك اولنان: حسى بر تأثرله؛ تأثرات حسيه.

حِسّيّات { سث. جم. عر. طويغويه متعلق خاصه‌لر، طويغو تأثراتى: حسيات قلبيه؛ حسياتى غالب.

حَسيب { صه. عر. [«حسب» دن صف.] ذاتى ذكر وقدرى اولان، مزيت شخصيه صاحبى: حسيب ونسيب بر آدم.

حَشارى { صه. [آشاغى خلق ديمك اولان عر. «حشاره» دن اولسه كركدر.] يارامز، راحت طورماز، سرت، خرچين، ضبطى مشكل: حشارى آدم، آت.

حَشاريلق { س. سرتلك، خرچينلق، راحت طورماز و ضبطى مشكل اولان آت ويا آدمك حالى.

حَشاش { س. [عر. «حشيش» دن] يبان بنكى.

حَشّاش { صه. عر. اسرار ايچن، اسرار كبى مخدر شيئلر قوللانان.

حَشر { سذ. عر. ١. طوپلامه، بر يره بريكديرمه. ٢. قيامت كوننده امواتك بالاحيا عملرينه باقلمق ايچون بر يره جمعلرى: شهدا ايله حشر اولمق. ٣. امواتك حشر اولنه‌جغى زمان، قيامت: حشره‌دك=قيامته قدر؛ روز حشر = قيامت كونى. || حشر ونشر = محشر كونى امواتك طوپلانوب طاغلملرى. || مج. اونلرله حشر ونشر اولسون= اونلرله اوغراشسون، نه ياپارسه ياپسون. || حشر اندر حشر= محشر كبى غلبه‌لكدن كنايه اسكيش بر تعبيردر.

حَشَرات { سث. جم. عر. [فد. «حشره» لسانمزده مستعمل دكلدر.] بوجك وييلان جيان قبيلندن اولان كوچك ويرده‌سورينورحيوانجقلر، هوام. || مج. دكرسز ومضر آدملر.

حَشَرى { ودها طوغريسى حشارى. با: حشارى.

حَشَفه { سث. عر. آلت تناسل ذكورك باشى.

حَشَم { سذ. عر. معيت خلق، اتباع، متعلقات: خدم و حشمى چوق.

حَشمَت { سث. عر. خدم واتباع كثرتندن متحصل اولان عظمت، هيبت. — اجنبى حكمدارانه عنوان اولور: ذات حشمت مآبلرى.

حَشمتلى { حشمتلو. صه. عظمت و هيبت صاحبى، حشمت مآب. اجنبى حكمدارلره عنوان اولور: حشمتلو آلمانيا ايمپراطورى حضرتلرى.

حَشو { سذ. عر. ١. طولمه، طولديرمه، طولديريلان شيء. ٢. قيريله‌جق شيئلرك آره‌لرينه قونيلان صمان وپنبوق كبى شيئلر. ٣. مج. سوز آره‌سنده سويلنيلان فضله ومعناسز لقرديلر. ٤. تش. جكر يورك وباغرصاق وبين كبى اعضاء داخليه‌نك صورت انتساجى.

حَشوى { صه. عر. ث: حشويه. ١. بر شيئك ايچنه طولديريله‌جق ويا قيريله‌جق مواد آره‌سنه قونيله‌جق شيئلره منسوب ومتعلق. ٢. مج. لزومسز، معنا.

سز، فضله (سـوز و سائره). ٣. تش. اعضاء داخليه‌يه متعلق.

حَشوِيّات سش. جم. عر. صانكه سوزك بوش يرلريني طولديرمغه مخصوص « شئ » و « شو » كبي فضله ولزومسز لقرديلر.

حَشيش سذ. عر. ١. قورى اوت. ذ. ٢. اسرار دينلن وتوتون وتنباكو ايله ايچيلن مكيفاتدن مضر برمادهٔ نباتيه.

حَشيشه سش. عر. اوت، نبا. اسماء مختلفه‌يه مضاف اوله‌رق برچوق نباتاتك اسملريني تشكيل ادر: حشيشة الجرب، حشيشة الخنازير وسائره.

حَصاة سش. عر. ١. طاش، چاقيل. ذ. ٢. ط. مثانه وقره‌جكر و بوكركك و سائر اعضاء داخليه‌ده حاصل اولان طاش: حصاة المثانه، حصاة الكليه، حصاة الرحم وسائره.

حَصاد سذ. عر. ١. اكين بيچمه: كويليلر شمدى حصادله مشغولدرلر. ٢. اكين بيچمى وقتى، اوراق موسمى: حصادده اوده‌مك اوزره بورج آلدى.

حَصّاد سذ. عر. [«حصاد» دن سمب.] اكين بيچيجى، اوراقجى.

حِصار سذ. عر. [«حصر» دن مص. مفاعله] ١. قوشاتمه، اطرافنى آلمه. ذ. ٢. اطرافى استحكاملى محل، مستحكم ير، قلعه. || بالا حصار = ايچ قلعه.

حَصافَت سش. عر. متين رأى، طوغرى مطالعه.

حَصانَت سش. عر. بر موقعك طبيعى ويا صنعى متين ومستحكم اولمسى.

حَصبه سش. عر. ط. قيزاموق.

حَصر سذ. عر. ١. صيقيشديرمه، محدود بريرك ايچنه آلمه، تضييق: دشمن عسكرينى فلان يره حصر ايتديلر. ٢. محدود ومعين ايتمه، عموميتدن چيقاروب برقسم ويا مقداره تخصيص ايله: اوآدم معاونتنى كندى اقرباسنه حصر ايديور. ٣. يالكز برشيئه صرف واستعمال ايتمه: بو ايشه حصر افكار، حصر مساعى، حصر اوقات ايتمشدر.

حُصر سذ. عر. ط. ١. پككك، انقباض. ٢. ادرار طوتامسى، احتباس.

حِصن سذ. عر. جم: حصون. قلعه، مستحكم ير، حصار.

حُصول سذ. عر. وجوده كلمه، پيدا اولمه، حاصل اولمه: حصول بولمق، حصوله كلمك.

حُصولپذير ص. فا. [عر. حصول = پيدا اولمه - فا. پذيرفتن = قبول ايتمه] ١. قابل حصول، حصولى ممكن، حاصل اوله‌بيلير. ٢. حصول بولمش، حاصل اولمش: حصول پذير اولدى = حاصل اولدى.

حُصون سذ. جم. عر. فد: حصن. با: حصن.

حِصّه سش. عر. جم: حصص. بواننى بر مالدن هركسه دوشن پاى، نصيب، بهره. || قصه‌دن حصه = برحكايه ومثلدن آلنان عبرت ونصح وپند.

حِصّه‌دار ص. فا. جم: حصه‌داران. حصه صاحبى، حصه‌سى اولان، بهره‌دار. == س. فا. بر شركتده آقچه ويروب مشترك اولانلرك بهرى: حصه‌داران مجلسى.

حِصّه‌لَشمَك فش. پايلاشمق، بر مال مشتركى بولوب هركس حصه‌سنى آلمق.

حِصّه‌لى ص. حصه‌لرى اولان، حصه‌لره منقسم، حصه‌داران بيننده مشترك: حصه‌لى مال، چفتلك.

حِصّه‌مَند ص. فا. حصه‌سى اولان، بهره‌مند.

حِصّه‌ياب ص. فا. حصه بولان، نصيب و بهره‌سى اولان.

حَصير سذ. عر. اينجه سازدن اورلمش يره سرمكه مخصوص دوشمه: طرابلس حصيرى، قبا حصير، حصير دوشه‌لى. || حصير اوتى، سازى = حصير اورمكه يارايان ساز. || حصير سوپوركه‌سى = اوك ايچنده اورته‌لغى سوپورمكه مخصوص سورغودن سوپوركه.

حَصيرجى س. حصير ياپان و صاتان ياخود اوطه‌لره دوشه‌ين آدم.

حَصيرلامَق فت. حصير دوشمك.

حَصيرلى ص. ١. حصير دوشه‌لى (اوطه وسائره). ٢. حصيرله قاپلانمش، حصيرقاپلى شيشه وسائره. == س. حصيرله ودها طوغريسى سپتله اورلمش بيوك داماجانه.

حَصيل { سد. [عر. «حاصل» دن. — زبانزدى قصيل] حيوانلره يشيل يديريلن آرپه اكيني.

حَصين { صه. عر. [«حصن» دن صش.] متين، محكم، مستحكم: حصن حصين.

حُضّار { سذ. جم. عر. فد: حاضر. با: حاضر.

حَضَر { سذ. عر. ١. كوى و قصبه‌ده‌اوده ساكن‌اولانلرك حالى، كوجبه‌لكك عكسى. ٢. سفر و حربك عكسى، صلح، آسايش، استراحت‌زمانى: وقت حضرده يوز بيك‌عسكر بسلنوب وقت سفرده اوچيوز بيكه ابلاغ اولنور؛ حال‌حضر = صلح‌واسايش حالى.

حَضَر { ف. عر. [«حضور» دن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب يالكز شو تعبيرده مستعملدر.] ماحضر = حاضر بولنان شىء، حاضر والده نه وار ايسه، نه بولنديسه.

حَضرَت { سش. عر. جم: حضرات. [«حضور»دن سمص.] اوك، حضور، پيشگاه: حضرت اميره عرض‌حال ايتدى. — بو تعبير بوصورتله مفعول اليه مقامنده قوللانلمقدن تدريجاً بالتعميم حضورمعناسندن تجردله صرف تعظيم‌تعبيرى‌اوله‌رق وفارسى ويا تركجه قاعده‌سنجه مضاف حالنده قوللانلمغه باشلامشدر؛ «جناب» كبي ومحلنه كوره اوندن‌دها قوتليدر: حضرت اللهه يالواردم؛ حضرت الله آجيدى. [بو ايكى مثالك برنجيسى طوغرى وطبيعى وايكنجيسى ايسه اوكا قياساً‌دز. — اضافت‌فارسيه ايله دهازياده تعظيمه دلالت ايدوب، اكثريا ذوات مقدسه حقنده، واضافت تركيه ايله باشليجه رجال سياسيه حقنده قوللانيلير. «جناب» دخى بويله‌در:] حضرت الله، حضرت رسول‌الله، حضرت‌عمر، حضرت امام‌اعظم؛ پاشاحضرتلرى، فلان افندى حضرتلرى؛ [جمعى ايسه دائما اضافت‌تركيه ايله ولسانمزده سهواً تثنيه مقامنده دخى قوللانيلير:] ائمهٔ اثناعشر حضراتى، وزراء عظام حضراتى، سبطين اكرمين حضراتى. — حضرتكز وجنابكز كبي مخاطبده استعمالى مقبول دكلدر.

حَضَرى { صه. عر. ؤ: حضريه. ١. كوى‌وقصبه‌ده ساكن ومقيم اوله‌رق ياشايانلرك اصول‌معيشتنه منسوب ومتعلق، بدوى عكسى، مدنى: عمر حضرى، تعيش‌حضرى، معيشت حضريه. ٢. سفر وحربك غيرى اولان صلح واسايشه منسوب و متعلق، سفرى مقابلى: ترتيب حضرى؛ عسكرك‌مقدارحضريسى.

حُضور { سذ. عر. ١. حاضر اولمه، موجود بولنمه، غياب ضدى: سزك مجلسده حضوركز الزمدر. ٢. اوك، پيشگاه: فلانك‌حضورينه‌چيقدى؛ حضورينه كيمسه‌يى قبول ايتميور؛ حضوركزده ترك ادب ايتدى. ٣. راحت، اسايش، آسودگى، آرام: كمال راحت وحضورله؛ حضورقلبله. ٤. پادشاه معرضى، مثول: حضورده در؛ حضوره چيقدى؛ حضور درسى = رمضانده محضر پادشاهيده ويريلن درس واولنان سؤال‌وجواب ومعارضهٔ‌علميه. || حاشا حضوردن = حضوركزدن اوزاق اولسون. [مكروه ومعيوب بر سوز تلفظنده مجبوريت الويرديكنده حسب‌الظرافه‌قوللانيلير.]

حَضيض { سذ. عر. ١. اك آشاغى وآلچاق‌موقع، اوج مقابلى. ٢. هـ. بر سياره‌نك شمسدن اك اوزاق بولنديغى محل؛ وهيئت‌قديمه‌ده شمس وقمر وسياراتك كرهٔ ارضه اك قريب بولندقلرى نقطه. فر. Périgée. مقابلى: اوج.

حَطّاب { سذ. عر. اودونجى. ن.

حَطَب { سذ. عر. اودون. د.

حَطره { سد. بح. نهرلرده على‌الخصوص شط‌البحرده قلاغوزلرك اسقانديل كوندرلرى كه اوزرى قدمه تقسيم اولنمشدر.

بو كلمه‌نك املاسى طوغرى اولوب اولمديغنى تحقيق ايده‌مدك.

حَظّ { سذ. عر. جم: حظوظ، حظوظات. ١. حصه، بهره، نصيب: حظ وافر. ن. ٢. خوشلانمه، خوشه كيتمه، لذتياب اولمه: بويله سوزلردن حظ ايتمم؛ كنديسى ديدى قوديدن حظ ايدر. ٣. سوينمه، سرور، شادى، ممنونيت: خبر صحتكزى آلوب چوق‌حظ ايتدم. || حظوظ نفسانيه، حظوظات نفسانيه = نفس وشهوته متعلق لذائذ.

حُظوظ { سذ. جم. عر. و بونك جمعى: حظوظات. فد: حظ. با: حظ.

حَظيره { سذ. عر. جـ: حظاير. [نقطه محلنك تبديليله سهواً «خطيره» دخی قوللانيلير.] اطرافی ديوار ويا چيتله احاطه اولنمش مزارستان وسائره.

حُفّاظ { سذ. جـ. عر. فد: حافظ. با: حافظ.

حَفْر { سذ. عر. طوپراغی قازمه، قازمه‌ايله‌يری آچمه، اشه‌ه: قويو حفر ايتمك؛ تملرك حفری.

حُفره { سذ. عر. قازلمش چقور.

حَفريّات { سذ. جـ. عر. قازمغه متعلق ايشلر، عمليات ترابيه، باشليجه آثار عتيقه و معادن وسائره تحريسيچون يری قازمق عملياتی: بابل خرابه‌لرنده هنوز لايقيله حفريات اجرا اولنمامشدر.

حَفض { سذ. عر. د. نحو عربيده جر مقامنده قوللانيلير. با: جر.

حِفظ { سذ. عر. ۱. صاقلامه، قورومه: بو كتابی ايی حفظ ايديكز؛ بو كاغدك اوراقده حفظی اقتضا ايدر. ۲. حمايه، صيانت، محافظه: الله حفظ ايليه. ۳. خاطرده طوتمه، اونوتمامه: بو سوزی حفظ ايديكز. ۴. قرآن كريمك ازبر اوكرنلمسی: حفظه چاليشيور. || تحت الحفظ = محافظه آلتنده، قاچاسون ديه ضبطيه وسائر مسلح آدملره ترفيق طريقيله: تحت الحفظ فلان يره كوندرلدی. || حفظ صحت = طبابتك محافظهٔ صحت قواعدندن وقبل الوقوع امراضك اوكنی آلمق اصولندن بحث ايدن علمی.

حَفِظَ { ف. عر. [« حفظ » دن ماضی مفرد مذكر غائب اولوب، بعض دعا تعبيرلرنده ضمائر متصله ايله و لفظهٔ جلال ايله برابر قوللانيلير:] حفظنا الله = الله بزی صاقلاسون؛ حفظك الله = الله سنی صاقلاسون.

حَفَظه { سذ. جـ. عر. فد: حافظ. با: حافظ. — انسانك اعمالنی يازمغه موكل ملائكه: حفظهٔ كرام.

حَفيد { سذ. عر. جـ: احفاد. اولاد اوغلی، تورون. = جـ. اخلاف، ذريت: بز دخی او اجداد كرامك احفادی‌يز.

حفيره { سذ. عر. جـ: حفاير. قازلمش ير، چوقور.

حَفيظ { صذ. عر. صاقلايان، محافظه ايدن، حافظ: حفيظ الله! = الله صاقلاسون (صاقلايجيدر). [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

حَقّ { سذ. عر. جـ: حقوق. ۱. طوغريلق، طوغری وكرچك اولان شیء، باطل مقابلی: حق بودر؛ حق سويلملی. ۲. عدل، عدالت، حقانيت، انصاف: حقدن آيرلماملی؛ احقاق حق ايتمك. ۳. بر آدمه عائد اولان شیء، آله‌جق: بو آقچه بنم حقمدر؛ حقمی ويرمديلر؛ حقنی ايستيور؛ حق صريح. ۴. بر فعل وعمل و زحمتك اجری: امك حقی، آياق حقی. ۵. بر آدمك سبق ايتمش امكنه مقابل مستحق اولديغی اجر مادی ويا معنوی: والدينك، معلمك حقی پك بيوكدر. ۶. پای، حصه: مقاص حقی = مقاص پايی؛ آتش حقی. ۷. عدالت وحقانيت محضه اولان ويا طوغری اولوب باطل اولميان جناب خالق: حق تعالی؛ حق جل وعلا؛ جناب حقدن ديلرم. || بر اسمه مضاف اوله‌رق « ده » ادات الصاقيله برابر دائر ومتعلق معناسنی افاده ايدر: اونك حقنده برطاقم سوزلر اولدی؛ بوخصوص حقنده بعض تفصيلات ويردی؛ بوسزك حقكزده خيرلی اولدی. || حق اولمق = طوغری سويلمك، سوزی طوغری وحقلی اولمق: حقكز واردر = طوغری سويليورسكز؛ بونی يابمغه، ايستمكه حقم يوقميدر؟ || حق ايتمك = استحقاق قزانمق، نائل اولديغی بر اجر و مكافاته تقابل ايدر بر خدمتده بولنمق: سز بورتبه‌يی، بو نشانی حق ايتديكز. || حق ايچون = قسم تعبيری: الله، پيغمبر حقيچون. || حقندن كلمك = غلبه چالوب انتقام آلمق ويا جزای سزاسنی ويرمك. || حق قزانمق = حقلی چيقمق. || حق قوشی = اسحاق قوشی. || حق اوران = پنبه قوشی. || حق ويرمك = تصديق ايتمك. || حقنی يمك = آله‌جغنی انكار ايدوب ويرمه‌مك ويا فضلنی تسليم ايتمه‌مك؛ او آدمك حقی يمز = فضل وذكری ناقابل انكاردر. || حق يولی = طريق حق، راه خدا. || الحق = طوغريسی، حقا. || بحق = حقيله، مستحق اوله‌رق. || بغير حق = حقسز يره، حقانيته مغاير اوله‌رق. || ناحق = حقسز، بغير حق.

|| صو حق = قادینلر حمامنده صرف اولنان صو ایچون ویریلن پاره. == جـ. ١. هرکسك حقندن وآله‌جغندن و عدالتدن بحث ایدن علم، شریعت، فقه، قانون: علم حقوق، مکتب حقوق. ٢. قانونك جنایاته متعلق اقسامندن ویا فقهك اعتقادات ومعاملات مدنیه قسمندن صرف نظرله صرف آله‌جق ویره‌جکه متعلق قسمی: محکمهٔ حقوق. ٣. احبابلق، دوستلق، هربرندن دیکرینه کچمش ایلك وخدمت حقلری: بیمزده اسکی حقوق واردر؛ اونکله حقوقم پك اسکیدر.

حَقّ { صـ. عر. ذ: حقه. ١. طوغری، کرچك: بو سوز حقدر؛ دین حق. ٢. عدالت وحقانیته موافق، حقلی، مستحق.

حَقّا { حـ. عر. طوغریسی، الحق؛ حقا که = طوغریسی بوکه.

حَقارَت { سـ. عر. حرمتسزلك، اعتبارسزلق، عدم تعظیم، خوار و حقیر کورمه، ذلتله معامله ایتمه: فقری سببیله برآدمه حقارت ایتمك انسانیت شانندن دکلدر. || حقارت کورمك، چکمك = تحقیر ایدلمك، حرمتسز معامله‌یه دوچار اولمق.

حَقّانِیَّت { سـ. عر. [لغت مولده‌در] حقه مقارن معامله، حقه رعایت ایتمه، عدالت، انصاف.

حَقّانِیَّتسِزلك { سـ. عدالتسزلك، انصافسزلق.

حَقّانِیَّتلی { صـ. عدالت وانصافه مقارن، عادل، عادلانه: حقانیتلی آدم؛ حقانیتلی قرار.

حَقائِق { سـ. جـ. عر. فد: حقیقت. با: حقیقت.

حَقّپَرَست { صـ. فا. [عر. حق = م-فا. پرستن طاپمق] ١. حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایدن، یالکز اللهه طاپینان. ٢. حق وعدالتی وطوغری‌یی پرستش درجه‌سنده سون، طوغریدن آیرلمیان.

حِقد { سـ. عر. کیزلی عداوت، کین، غرض.

حَقّسِز { صـ. ١. طوغری اولمیان، باطل، چوروك: بو سوزکز، بو فکر حقسزدر. ٢. بر دعوی ویا مسئله‌ده طوغری‌یی التزام ایتمین، اکری وچوروك طرفی التزام ایدن: سز حقسزسکز؛ او حقسز چیقدی. == حـ. طوغری‌یه وعدل وانصافه مطابق اولمیه‌رق، بغیر حق: حقسز سویلیورسکز. || حقسز یره = بغیر حق، نا حق یره.

حَقّسِزلق { سـ. ١. اکریلك، بطلان، طوغری اولمایش. ٢. عدالتسزلك، انصافسزلق.

حَقّشِناس { صـ. فا. [عر. حق = م - فا. شناختن = طانیمق] طوغری‌یی وعدل وانصافی طانیان وتسلیم ایدن، محق، حقه رعایت ایدن.

حَقّشِناسانه { صـ. حـ. فا. محقانه، عادلانه، حقه رعایت ایده‌رك.

حَقّشِناسلق { سـ. طوغری‌یی وعدل وانصافی فرق ایتمه، بونلره رعایت.

حَقّگُذار { صـ. فا. [عر. حق = م - فا. گذاشتن = ادا ایتمك] حق ادا ایدن، حقدن آیرلمیان.

حَقّگو { حق کوی. صـ. فا. [عر. حق = م - فا. کفتن = سویلك] طوغری سویلین، حق تسلیم ایدن.

حَقّلاشمَق { فشـ. بربرینه حقنی ویره‌رك آله‌جق ویره‌جك قالمامق.

حَقّلامَق { فتـ. حقندن کلمك، غلبه چالمق.

حَقّلی { صـ. ١. حقه مقارن، طوغری، کرچك، صحیح. ٢. عدل وانصافه مقارن، عادلانه، منصفانه. ٣. آله‌جغی اولان، مستحق. ٤. قولی ویا فعلی طوغری وعدالته موافق اولان: سز حقلیسکز؛ بو دعواده کیم حقلی چیقدی؟ حقلی‌یی حقسزدن فرق ایتملی.

حُقنه { سـ. عر. ط. ١. احتقان آلتی، شرینغه. ٢. احتقان ایدیلان علاج.

حُقوق { سـ. جـ. عر. فد: حق. با: حق.

حُقّه { سـ. عر. ١. کوچك یووارلاق واکثریا یکپاره قوطی. ٢. یازی یازمق ایچون مرکب ویا لعل قونان ظرف: یازی حقه‌سی؛ حقه طاقمی. ٣. حقه‌بازك ال چابقلغیله اویروب چویردیکی قوطی. || توکروك حقه‌سی = خسته‌لرك توکورمك اوزره یانلرنده بولندیردقلری قاب.

حُقّه باز { س. فا. [عر. حقه = م ـ فا. باختن=اوینامق]
ال چابقلغیله بر طاقم حقه‌لر وسائر شیئلر اویروب چویره‌رك اویونلر ومعرفتلر کوسترن آدم. || مج. حیله‌کار، طولاندیریجی.

حُقّه بازلق { س. ال چابقلغیله اوینلر یاپان آدمك حال وصنعتی. || مج. حیله‌کارلق، طولاندیریجیلق.

حَقیر { ص. عر. ث: حقیره. [«حقارت» دن صش.] قدر ودکری اولمیان، خوار، دنی، محقر، ناچیز، حرمت واعتبار اولنمیان. — تواضع و محویت مقامنده دخی قوللانیلیر: بو عبد حقیر؛ بو فقیر حقیر.

حَقیرانه { ص. ح. فا. قدرودکری اولمیان بر آدمه متعلق ویا شایسته اولان یاخود اوله‌رق. — بو دخی تواضع ومحویت مقامنده مستعملدر: عریضهٔ حقیرانه‌م؛ حقیرانه افادهٔ حاله جرأت ایلرم.

حَقیق { ص. عر. ث: حقیقه. جم: احقاء. [«حق»دن صش.] حقلی، مستحق، بر شیئه حق اولان، لایق، حری، سزا.

حَقیقَت { سش. عر. جم: حقایق. ١. برشیئك طوغریسی، اصل، کنه، ماهیت: بو ایشك حقیقتی آکلاشیله‌مدی؛ حقیقت حال. ٢. مجاز وتشبیهك غیری، اصل، معنای اصلی: مجاز حقیقتك کوپریسیدر. ٣. کائنات وطبیعت والوهیت حقنده کافهٔ تشبیهات ومجازاتدن عاری وظاهر اولان طوغریلق: شریعت، طریقت، معرفت، حقیقت. ٤. تر. صداقت، وفادارلق، حقوقشناسلق: اوآدمك حقیقتی چوقدر. == ح. صحیح، صحیحاً، طوغریسی: حقیقت بو بنا پك کوزل اولدی. — تعبیرات عربیه‌ده «حقیقه» صورتنده قوللانیلیر: فی الحقیقه= کرچکدن، صحیح.

حَقیقَةً { ح. عر. صحیحاً، کرچکدن، بحق: اوحقیقةً بیوك آدمدر؛ اوآدم حقیقةً اوسته‌در.

حَقیقتسز { ص. وفاسز، محبت و حقوقده ثابت قدم اولمیان.

حَقیقتسزلك { س. وفاسزلق، محبت و حقوقده ثباتسزلق.

حَقیقتلی { ص. صداقتلی، صادق، طوغری، وفادار: چوق حقیقتلی آدمدر.

حَقیقی { ص. عر. ث: حقیقیه. [«حقیقت» دن سمن.] صحیح، طوغری، اصلی، ساخته ویا مجازی اولمیان: حقیقی یاقوت، معنای حقیقی.

حَكّ { سذ. عر. ١. قازیمه. اویمه، معدن وطاش وتخته وسائره اوزرینه دمیر قلمله چقور ویا قبارتمه اشکال وسائره اویمه: مهر، حروفات قالبی حك ایتمك. ٢. بریازی وسائره‌یی چاقی و قلمتراش وسائره ایله قازیه‌رق حذف ایتمه: شو نقطه‌یی حك ایتملی.

حَكّاك { سذ. عر. [«حك»دن سمب.] معدن وجمشیر وسائره اوزرینه چلیك قلمله یازی ورسم و اشکال مختلفه اویق صنعتنی بلوب اجرا ایدن آدم. فر. Graveur.

حَكّاكلق { ویاحکاکلك س. معدن وسائره اوزرینه چلیك قلمله اویمق صنعتی: حکاکلق طباعته لازم بر صنعتدر.

حُكّام { سذ. جم. عر. فد: حاکم. با: حاکم.

حِكایَت { سش. عر. و:

حِكایه { سش. عر. جم: حکایات. ١. نقل ایتمه، بر وقعه و سرکذشتی صره سیله آکلاتمه، روایت: باشنه کلنلری بزه برر برر حکایه‌ایتدی. ٢. حقیقی ویا اویدیرمه واکثریا حصه قایمغه مخصوص سرکذشت و وقوعات، قصه، مثل (مصال): برطاقم حکایاتی حاوی کتاب؛ کوزل حکایه‌لر چوجقلرك اخلاقنی تصحیح ایدر. ٣. فر. رومان دینلن اوزون سرکذشت که اساساً اخلاقه خدمت ایتمك شرطیله انواعی واردر: حکایهٔ تاریخیه، حکایهٔ فاجعه، حکایهٔ مضحکه؛ حکایه کتابی. || علی طریق الحکایه، حکایه طریقیله = برکونه مطالعات علاوه ایتمکسزین، مجرد نقل و روایت صورتیله. || مبنی علی الحکایه = بروقعه و حکایه‌یه مستند و اوندن مأخوذ تعبیر که مأخوذ عنهی اولان حکایه بیلنمدکجه آکلاشلماز.

حِكایه‌جی { س. ص. حکایه‌لر آکلاتمغی و سرکذشتلر نقل ایتمکی سون آدم، مصالجی، راوی، ناقل.

حِكایه‌نُویس { س. ص. فا. جم: حکایه نویسان.

(عر. حكايه = م.. فا. نويشتن = يازمق) حكايه كتابلرى يازان محرر، رومان محررى، فر. Romancier.

حُكم { سذ. عر. جـ: احكام. ١. حاكملك، حكومت، آمريت: فلانك حكمى جاريدر؛ فلانك حكمى آلتندهدر. ٢. امر، اراده، قومانده: حكم ايتمك؛ حكمى يكمك؛ حكمى نافذ اولمق؛ فلانك حكميله حركت ايديور. ٣. قرار، بردعوى ويا مسئلهيى ديكيوب ايجه تحقيق ومحاكمه ايتدكدن صكره حل وفصليچون ويريلن قرارقطعى ونتيجه، ايجاب قانونك تقررى: حكم ويرمك؛ محكمهنك حكمى؛ بش سنه مدتله حبسنه حكم اولندى. ٤. قوت، اهميت، نفوذ: اونك حكمى يوقدر. ٥. تأثير: حرارت حكمنى اجرا ايديور؛ قيشك حكمى يكدى. ٦. منزله، مثابه، مقام: قائمپدر دخى پدرحكمندهدر. ٧. اقتضا، ايجاب: قانون حكمنجه؛ قاعدهٔ ظرافت حكمنجه. || حكمى اولمق = قوتلى ونافذ اولمق. || حكمنده اولمق = مثابهسنده بولنمق. ||حكم سورمك = ١. حاكم اولمق، حكومت ايتمك. ٢. جارى اولمق. ||حكمى كچمك = ١. امرى نافذ وجارى اولمق. ٢. قوت وتأثيرى زائل اولمق. == جـ. ١. اوامر، ارادات: احكام الهيه. ٢. نظامات، قوانين: احكام عدليه، احكام دينيه. ٣. نجومدن وسائرعلائم طبيعيه وسمائيهدن چيقارلمق ايستنيلان معنالر، استخراجات، غائبدن خبر ويرمهلر: احكام چيقارمق؛ منجملرك احكامى. ||مجـ. غريب وكولنج حكملر: احكام قورمق.

حَكَم { سذ. عر. طرفينك فصل دعوا ايچون رضاسيله حاكم اتخاذ ايتدكلرى كيمسه: حكم نصب ايتمك؛ حكم قومسيونى.

حِكَم { سث. جـ. عر. فد: حكمت. || ا: حكمت.

حُكماً { حـ. عر. حكم جهتيله، حكمنده ومثابهسنده اولهرق: تيزه حكماً والدهدر = والده حكمندهدر. ذ.

حُكَماء { سذ. جـ. عر. فد: حكيم. با: حكيم.

حِكمَت { سث. عر. جـ. حِكَم. ١. حكيملك، حكيم آدمك حالى، عقل كامل ايله علم عالى: لقمانك حكمتى. ٢. فلسفه علمى وشعباتى: حكمت الهيه، حكمت طبيعيه، حكمت رياضيه، حكمت عمليه. ٣. سر خفى، نه اولديغى آكلاشلمز سبب وحقيقت: بونده برحكمت واردر؛ حكمت الهيه. ٤. حقيقت واخلاقه متعلق قيصه سوز، مثل: حكم سليمان. == حد. غريب شئ! عجائب! بونده بر سر وار: حكمت! || حكمت حكومت = حكومتك اجرا آتى تحتندهكى سبب حقيقى. || حكمت طبيعيه = اجسامك احوال طبيعيهسندن بحث ايدن علم كه كيميا ايله توأم عد اولنور. فر. Physique.

حِكمَت آميز { ص. فا. (عر. حكمت = م. فا. آميختن = قاريشمق) حكمتله قاريشيق، حكيمانه: حكمت آميز سوزلر = اقوال حكيمانه.

حِكمَت شِناس { ص. فا. حكمت وفلسفه بيلن، واقف حكمت.

حُكمدار { س. فا. جـ: حكمداران. (عر. حكم = امر، حكومت. فا. داشتن = مالك اولمق) حكم وامر صاحبى اولان ملك، شاه، پادشاه: حكمدار اعظم؛ آوروپا حكمدارانى.

حُكمدارانه { ص. حـ. فا. حكمداره مخصوص ويا لايق وسزاوار برحال وصورتده: حكمدارانه دارات وشكوهله؛ حكمدارانه حركت ايديور.

حُكمدارلق { س. ملكلك، شاهلق، پادشاهلق، سلطنت: قرق سنه حكمدارلق ايتدى.

حُكمدارى { ص. حكمداره منسوب ومتعلق: بامر حكمدارى. — س. حكمدارلق: اجراى حكمدارى.

حُكمران { س. فا. (عر. حكم = حكومت. فا. راندن = سورمك) حكم وسلطنت سورن، حاكم، حكمدار.

حُكمرانى { ص. حكم سورن ذاته منسوب ومتعلق. == س. حكم سورمه، حكمدارلق. || حقوق حكمرانى = فر. Suzeraineté دينلن اصطلاح سياسينك ترجمهسيدر.

حُكمسِز { ص. حكم وقوت وتأثيرى اولميان، كأن

لم يكن اولان : قوانين مفسوخه حكمسزدر.

حُكملى { ص. بر حكم وامرى حاوى اولان : حكملى بر تحريرات.

حُكمنامه { سـ. فا. برمحكمه و هيئتك حكم وقرارينى حاوى ورقه، حكمى حاوى كاغد.

حِكميّات { سش. جـ. عر. فلسفه‌يه متعلق حكيمانه سوزلر.

حُكومَت { سش. عر. ١. بر مملكتى اداره ايتمه: بش سنه حكومت سوردى، اجراى حكومت ايتدى. ٢. بر مملكتده حكم سورن واونى اداره ايدن هيئت، دولت : فرانسه، بخارا، هندستان حكومتى. ٣. اصول اداره : حكومت مستقله. ٤. هيئت اداره : حكومته مراجعت ايتمك؛ حكومت قوناغى. || حكومت مركزيه = پايتختده كى حكومت. || حكومت محليه = طشره‌ده كى حكومت هيئتى، ولايت، سنجاق ويا قضا هيئت اداره‌سى. || حكومت قوناغى : دوائر حكومته مخصوص بنا.

حَكير { سـ. ١. قماشك پارلاق ايپك يوللرى. ٢. يول يول ايپكلى قماش .

حَكيم { ص. سـذ. عر. جـ : حكماء. [« حكمت » دن صش.] ١. فوق العاده عقليله واخلاق حسنه‌سيله ممتاز آدم، فيلسوف : لقمان حكيم، حكماء يونان. ٢. حكمت وفلسفه متخصصى. ٣. كافۀ علوم وفنونه واقف آدم، عالم، علامه : حكيم ذو فنون. ٤. فن طب منتسبى، طبيب، دوقتور. [بونك «هكيم» يازلمسى عبثدر.] || حكيم مطلق = جناب حق حضرتلرى.

حَكيمانه { ص. حـ. فا. حكيمه لايق وسزاوار حال وصورتده : حكيمانه طوروحال؛ حكيمانه سوزلر؛ حكيمانه حركت ايتمك.

حَلّ { سذ. عر. ١. چوزمه، عقد مقابلى : عقده‌يى، دوكه‌يى حل ايتمك. ٢. قاريشيق برماده‌يى ويا مشكل برمسئله‌يى فصل ايتمه، قرار ونتيجه ويرمه : برمسئلۀ جبريه‌يى حل ايتدى؛ دعوامزى كيم حل ايده‌جكدر؟ ٣. شبهه وترددده محل براقميه‌جق صورتده ايضاح وتفصيل ايتمه : برمعمانك حلى؛ مقامات حريرينك الك مغلق يرلرينى حل ايديور. ٤. اريتمه، اذابه. [بو معنا ايله «تحليل» لفظنى قوللانمق دها طوغريدر.] ٥. كيم. برجسمى كيميا قاعده‌سنجه مركب اولديغى اجزايه تحويل ايله تركيبنى بوزمه. [كذلك طوغريسى « تحليل » در.] || حل و عقد = اداره، رتق وفتق : حل وعقد امور || حل و فصل = عطف تفسيردر : دعوايى حل وفصل ايتدى .

حَلّاج { سذ. عر. [«حلج» دن صمب.] پنبوق آتان صنعتجى؛ حلاج دكانى .

حَلّاجلاتمَق { فتـ. (پنبوغى) حلاجه آتديرمق: شو شلته‌يى حلاجلاتملى.

حَلّاجلامَق { فتـ. (پنبوغى) آتمق، آيروب قبارتمق : حلاجلر پنبوغى اوقه ايله حلاجلارلر.

حَلّاجلق { سـ. پنبوغى آتمق صنعتى، حلاج صنعتى.

حَلال { سـذ. عر. ١. شرعاً استعمالى مأذون وغير ممنوع شئ، حرام ضدى : تجارتدن اولنان استفاده حلالدر؛ انسان اهل وعيالنى حلال ايله بسلمليدر. ٢. نكاحلى ومشروع زوجه وزوج : انسان حلالنك غيرينه نظر شهوتله باقماملیدر. || حلال ايتمك = حلال اولسون ديه‌رك بر شيئى ترك ايدوب حقندن وازكچمك. == حـ. حلال اوله‌رق، حرام اولميه‌رق : حلال قزانلمش مال.

حَلّال { ص. عر. [« حل » دن صمب.] پك زياده حل وفصل ايدن، مشكلاتى حل وفصل ايتمه‌ده پك ماهر : حلال مشكلات = مشكل كشا.

حَلالزاده { ص. فا. [عر. حلال = م. فا. زادن = طوغمق] حلال طوغمش، مشروع ونكاحلى ابويندن دنيايه كلمش، ولد زنا اولميان.

حَلاللاشمَق { فش. بربرينه حقنى حلال ايتمك، ابديا مفارقت ايتمك اوزره بربرينه كچمش حق وار ايسه حلال ايلمك.

حَلاللق { ص. تزوجى حلال اولان، شرعاً تزوج ايديله‌بيلن؛ حلالغه آلمق = تزوج ايتمك.

حلالی { س. ص. زوجه.

حَلالی { س. ص. ۱. آریشی بو- رونجك وآرغاجی پنبوق بورشیق یرلی بز: حلالی بز. ۲. یالدیزلی باقیردن ویا مشین قابلی تخته‌دن محافظه‌سی اولان بیوك ساعت، اسکی‌زمان ساعتی: حلالی ساعت. ۳. جلالی بزدن معمول: حلالی کوملك.

حَلاوَت { سڤ. عر. ۱. طاتلیلق، شیرینلك: بو یمکده، بو شربتده حلاوت یوق. ۲. طات، لذت، ذوق: بوسوزده هیچ برحلاوت یوقدر.

حَلاوَتبَخش { ص. فا. [عر. حلاوت = طاتلیلق - فا. بخشیدن= باغشلامق] طاتلیلق ویرن، طاتلیلاندیران، لذتنی آرتدیران.

حَلاوَتلی { ص. ۱. طاتلی، شیرین، حلو. ۲. لذتلی، لذیذ.

حَلَزون { سذ. عر. ۱. قابوقلی سوموکلی بوجك و سوموکلی بوجك قابوغی. ۲. ر. سوموکلی بوجك قابوغی شکلی، ساعت زنبرکی کبی کیتدکجه طارلاشان دائره شکلی. ۳. تش. انسان قولاغنك خارجی بوریسی. ٤. جر. واپورك قیچیده‌کی چرخی، اسقرو.

حَلَزونی { ص. عر. ا: حلزونیه. ر. سوموکلی بوجك قابوغی شکلنده اولان، کیتدکجه طارلاشیر دائره شکلنده بولنان.

حَلف { سذ. عر. آند، یمین، قسم.

حَلفا { یاخود حلفه. سڤ. عر. مغرب طاغلرنده و سائر بعض یرلرده خدایی نابت اوله‌رق حاصل اولان اوزون وقالین بر جنس اوت که الیافندن ایپك تقلیدی شیئلر نسج اولنور.

حَلق { سذ. عر. بوغاز؛ حروف حلق = مخرجلری بوغازدن اولان ا، ح، خ، ع، غ، ق، ه حرفلری.

حُلقوم { سذ. عر. تش. بوغازك معده یولی اولان دلیکی. || راحت حلقوم = راحت لوقوم دینلن معروف شکرلمه.

حَلقَوی { ص. عر. ا: حلقویه. تا. تش. نبا. حلقه ویا حلقه‌لی شکل وصورتنده اولان؛ فصیلهٔ حلقویه = نباتاتك برفصیلهٔ مخصوصه‌سی.

حَلقه { سڤ. اورته‌سی بوش دائره، ایپدن، تلدن ویا معدندن اوفاق قانغال ویا دائره: قولاق، پارمق، قپو حلقه‌سی؛ حلقه حلقه = دائره دائره، قانغال قانغال، بر قاچ حلقه تشکیل ایده‌جك صورتده صارلمش. || حلقه بگوش، قولاغی حلقه‌لی = آزاد قبول ایتمز کوله: بندهٔ حلقه بگوش.

حَلقه‌لی { ص. دائره وقانغاللری اولان، برچوق دائره‌لر تشکیل ایده‌جك شکل و صورتده بولنان.

حَلقی { و حلقومی. ص. عر. ا: حلقویه، حلقومیه. تش. بوغازه منسوب ومتعلق.

حِلم { سذ. عر. طبیعت یاواشلغی، طبیعتده یومشاقلق و صبر وتحمل، حدت وغضبك عکسی: حلمك افراطی مسکنتدر.

حُلم { سذ. عر. ج: احلام. ۱. رؤیا، دوش، عالم معنی. ۲. رؤیاده غسله محتاج اولمه، دوش آزمه، احتلام.

حَلمه { سڤ. عر. تش. ممه باشی.

حُلو { ص. عر. ا: حلوه. [حانك فتحیله‌ده جائزدر.] ۱. طاتلی، شیرین. ۲. لذیذ، خوش.

حَلوا { یاخود حلوی. س. [عر. سڤ.] اون یاخود نشاسته وشکر ویاغدن وسائر صورتده یاپیلوب انواع کثیره‌سی اولان طاتلی: ایرمیك، طحین، قوز، کتن حلواسی. || قدرت حلواسی = من. || حلوا جمعیتی، صحبتی = حلوا پیشیروب یمك ایچون مقدما ویریلن ضیافت و جمعیت.

حَلواجی { س. حلوا پیشیروب دکانده ویا سوقاقده کزدیره‌رك صاتان آدم. || حلواجی قباغی = ایری بر جنس قیش قباغی.

حَلواخانه { س. حلوا و سائره پیشیرمکه مخصوص ککیش وآز درین تنجره ویا قزان، قوشخانه‌نك بیوکی.

حُلول { سذ. عر. [اصل معنای عربیسی قونمه وبر منزله اینمه‌در.] ۱. کیرمه، دخول، بر شیئك ایچنه کچمه. ۲. کلوب چاتمه، وصول: حلول شتاء، رمضان شریفك حلولی. ۳. تناسخ اعتقاد باطنجه بر روحك ویا بر جسم لطیفك بر بدنه کیرمسی، تجسم. || م. حلول داخلی، حلول خارجی = مایعات وغازلرك حیوانی ونباتی زار-

لرك آراسندن اوته‌یه کچملری. که یونانیـدن مأخوذ اوله‌رق فر. Exosmose و Entosmose دینیلیر.

حُلولی { سذ. عر. جم: حلولیون. الوهیتك تجسمی اعتقاد باطلنده بولنان آدم.

حَلوی { سش. عر. با: حلوا.

حُلویّات { سش. جم. عر. طاتلی یمکلر وشکرلمه‌لر، طاتلی شیئلر.

حُلّه { سش. عر. جم: حلل. ١. بر نوع روبه که جنتده کییله‌جکدر. ٢. اوچ طـلاقله ترك اولنـان زوجـه‌نك تكرار نكاحی قصد اولنـدقده ایرتسی کون تطلیق ایتمك شرطیله بر دیکرینه نكاح اولنمسی.

حَلّی { صه. عر. ث: حلیه. مسائل فنیه‌نك حل وفصلنه متعلق: هندسهٔ حلیه = بو فنـك فر. Géométrie analytique دینلن شعبه‌سی.

حُلی { سش. جم. عر. فد: حلیـه. با: حلیه.

حَلیل { سـذ. عر. [«حلال» دن صش.] قوجه، زوج.

حَلیله { سش. عر. [«حـلال» دن صش.] قاری، زوجه.

حَلیم { صه. عر. ث: حلیمه. [«حلم» دن صش.] طبیعتی یاواش، یومشاق، سرت وحدتلی اولمیان.

حِلیه { سش. عر. جم: حـلی. ١. سوس، زینت، زیب. ٢. صفات حسنه، صورت حسـنه. ٣. فخرکائنات (صلعم) افندمزك اوصاف مبارکه‌سی وبوندن بحث ایدن کتاب: حلیهٔ خاقانی.

حُمّا { یاخـود حمی. سش. عر. جم: حمیـات. ١. صیتمه، نوبت. ٢. عو. تیفوس، حمای تیفوئیدیه. || حمای صفراء = صاری صیتمه؛ حمای متردده، حمـای محرقه، حمای مرزغیـه، حمای نفاسیه وسائره = صیتمه‌نك انواعی.

حِمار { سذ. عر. اشك، مركب.

حَمارات { صه. [اصلی مجهول] بجرکلی، الندن ایش کلیر، جربزه‌لی: حمارات قادین.

حَماست { سش. عر. جبلی شجاعت، جسارت فطریه.

حَماقت { سش. عر. احمقلق، بدلالق: حماقت ایتدی.

حُماقی { صذ. جم. عر. فد: احمق. با: احمق.

حَمّال { سذ. عر. [«حمل» دن اسمب.] اجرت مقـابلنده آرقه‌سنه یوك طاشیان آدم: كمرك حمالی، حمال باشی، حماللر کتخداسی. || مج. قبا وتربیـه‌سز آدم: حمال کبی بر آدم. || صیریق حمالی = آغر یوکلری درت ویا آلتی وزیاده کشی صیریقله قالدیران حماللرك بهری. || حمال قطاری، کیسی = یوك طاشیمغه مخصوص دمیر یول قطاری وکمی.

حَمّاللق { سه. حمال صنعت وصفتی. || مج. قبا ایش وفکر وحال.

حَمّالیّه { سش. عر. حمال اجرتی، بر یوك واشیانك طاشینه‌سی اجرتی.

حَمام { سذ. عر. کوکرجین. ث.

حَمّام { سذ. عر. ییقانه‌جق یر: صیجاق حمام؛ دکیز حمامی: حمامه کیرمك. || حمام بوجکی = حمامـلرده یاشـار بر نوع بوجك. || قدرت حمامی = صیجاق معدن صویی، ایلیجه، قایلیجه.

حَمّامجی { سه. برحمام اداره ایدن آدم.

حَمّامی { سذ. عر. حمامجی.

حَمامه { سش. عر. کوکرجین، قومری.

حَمائل { سش. عر. جم. [فد: «حمیله» غیر مستعملدر.] ١. اوموزدن آرقوری آصیلان باغ: قلیچ، نشـان حمائلی. ٢. نسخه، طلسم.

حَمائلی { سه. مج. ١. مربع یلکـنلرك ویا سرنلرینك وسط قسمی. ٢. یلكنك آلت یاقه‌سنك صارلمسنی تسهیل ایدن سلویـه.

حِمایه { سش. عر. قورومه، صیانت، صحابت: بو مکتب فلانك حمایه‌سی تحتنده‌در.

حَمد { سذ. عر. ١. مدح، ثنا، ستایش. ٢. شکر، شکران، تشکر. [یالکز جناب حق حقنده مستعملدر:] حمـ اولسون = الله‌ه شکرلر اولسون. || الحمدلله = ثنا وشکر جناب حقه مخصوصدر، شکر الله‌ه. [بو تعبیر اك زیاده بر ایشـك ویمكك ختـامنده و کتابلرك اولنـده دعا مقامنده قوللانیلیر.] || بحمدالله، بحمده تعالی = اللهك عنایتیله. || الحمد الله = الله‌ه شکرلر اولسون. || حمداً ثم حمداً = بیك کره شکر.

حَمدَله { سش. عر. [«الحمدلله» جملهٔ شریفه سندن مختصر]

كتابك باشنده « الحمدلله رب العا-
لمين » جملهٔ شريفه‌سنی ايراداتمه.
[« بسمله » يه ده باق.]

حمراء { صف. عر. ذ: احمر. قر-
مزی، قزيل، سرخ.
|| الحمراء=قزيل سرای، اندلسك
غرناطه شهرنده عربلردن قالمه
مشهور ابنيهٔ مصنعه.

حمره { ياحمرت. سذ. عر. قزيللق،
قرمزيلق. ذ. || ط. ييلا-
نجق علتی.

حمض { سذ. عر. اكشيلك،
ككره‌لك. ذ. || كيم. بر
حامضك بر اساسله تركبندن
حاصل اولان مادهٔ كيميويه كه
اصطلاح كيمويده «حمض» لفظنك
اساسك اسمنه اضافتيله تعبير او-
لنور : حمض آنتيمون، حمض
باريوم، حمض توتيا وسائره.
|| حمض اول = وجه مذكور او-
زره برحامضك برمعدنله تركبندن
حاصل اولانی. || حمض ثانی = بر
حامضله برحمض اول تركبندن
حاصل اولانی. || حمض ثالث =
بو صورتله اوچنجی درجه ده
مركبی.

حمق { سذ. عر. احمقلق، بدلالق،
بوكلك، عقلسزلق.

حمقاء { صف. عر. [« احمق » مؤ-
نثيدر] عقلسز وبوك
(قادين). ذ.

حمقاء { « احمق » ك جمعی اولمق
اوزره لسانمزده قوللا-
نيلبورسه‌ده، «احمق» ك جمعلری
ميانده « حماقی » اولوب، «حمقاء»
يوقدر. بناء عليه اوبله يازلمق
اقتضاايدر. بعضلری‌ده «حميق»ك
جمعی اولمق اوزره قبول‌ايتمشلر.
سه‌ده، عربيده « حميق » صفتی
هيچ يوقدر.

حمل { سذ. عر. ج: احمال.
١. يوك، بار، آغرلق:
اثقال واحمالی اوراره براقديلر.
٢. كبه‌لك، حبل: قادين حملی
اثناسنده كنديسنه دقت ايتمليدر.
٣. عزو، اسناد، قونديرمه:
بن اقشامكی باش آغريسنی دو-
نكی يورغونلغه حمل ايتدم.
٤. يوكلتمه، احاله ايتمه، بر ايشی
برينه ترك وتكليف ايتمه: بو
ايشی‌ده سزه حمل ايده‌جكز.
|| وضع حمل = طوغورمه، تو-
ليد. || ط. حمل كاذب = قادينك
حامل ايمش كبی شيشمه‌سنی مو-
جب خسته‌لق.

حمل { سذ. عر. قوزی. ذ.
|| هـ. برج حمل = بروج
اثنا عشرك بری كه كونش اوكا
مارت آينده كيرر.

حمله { سذ. عر. صالديرمه، آتلمه،
هجوم، صولت: دشمنك
اوزرينه برحملهٔ حيدرانه‌ايتدی؛
حملهٔ اولاده.

حمله { صذ. ج. عر. فذ: حامل.
با: حامل. — حملهٔ قرآن=
قرآن كريمی آكلايه‌رق حفظ
ايتمش اولانلر.

حمله‌جی { س. فلكلرك قيچندن
برنجی اوتوراغنده
كورك‌چكن آدم؛ حمله‌جيلر=سرای
همايونه مخصوص قايقلرك قا-
يقجيلری.

حموضه { سذ. عر. اكشيلك،
ككره‌لك. || كيم. مولد.
الحموضه = اكثر اجسامی تركيب
ايدن عناصر بسيطه‌نك باشليلر.
ندن بريدر، فر. Oxygène.

حمول { ص. عر. [« حمل » دن
سمبـ.] تحملی زياده اولان،
چوق تحمل ايدن.

حموله { سذ. عر. كمی يوكی، بر
كمينك طاشيديغی اشيا.
[عربيده على الاطلاق يوك
ديمكدر.] حموله سندی = بر
سفينه‌يه تحميل اولنان اشيا ايله
مرسلك ومرسل اليهك وسائره-
نك اسملرينی مبين ورقهٔ رسميه.
|| حموله طونه‌سی = بر كمينك
طاشيه‌بيله‌جكی يوكك مقداری.

حموی { ص. عر. ذ: حمويه.
ط. صيتمه‌يه منسوب
ومتعلق: علائم حمويه.

حمی { سذ. عر. با: حما.

حميت { سذ. عر. انسانك
مملكتنی وعائله وتعلقاتنی
تجاوز وحقارتدن حمايه ومحافظه
ايتمسی غيرتی. || حميت جاهليه =
حق وحقيقته وشرع شريفه قارشی
اعتقادات باطله‌يی محافظه
ايتمك غيرت جاهلانه‌سی. [قوللا-
نديغمز « تعصب » يرينه اصل
Fanatisme ترجمه‌سی اشبو حميت
جاهليه‌در.]

حميتلی { حميتلو. ص. حميت صاحبی،
ارباب حميتدن اولان.
|| اذ. عسكريلرده ملازم رتبه-
سنده واوندن دون وملكيه ده
اوكا معادل رتبه‌ده بولنانلره
ويريلن عنواندر.

حميتمند { ص. فا. ج: حميتمندان.
حميت صاحبی، ارباب
حميتدن اولان، حميتلی: حميتمندان
اهالی طرفندن ويريلن اعانه‌لر.

حميتمندانه { ص. ح. فا. حميتلى آدمه ياقيشير صورتده، كمال حميتله .

حميد { ص. عر. ث: حميده. [«حمد» دن صش.] ١. مدحه شايان، ممدوح : اخلاق حميده، اوصاف حميده؛ حميد الخصال = هر خويى ممدوح اولان. ٢. حمد وثنايه سزاوار اولان حق جل وعلا حضرتلرى : رب حميد .

حمير { سخذ. وقت جاهليتده يمن جهتنده ساكن بولنان و تبابعه دينلن دولتى تشكيل ايدن عرب متعربه‌دن بر قوم، كه لسانلرى عربينك بر شعبه‌سى اولوب، (مسند) دينلن حروف مقطعه‌دن مركب خط مخصوصله آثارى باقيدر .

حميرى { سذ. ص. عر. ث: حميريه. آنف البيان حميرقومنه منسوب ومتعلق ويا بو قومك افرادندن اولان : حميريلرك لسانى حقنده هنوز تحريات مكمله اجرا اولنمامشدر .

حميوى { ص. عر. ث: حميويه. ط. پرهيزه متعلق : تدابير حميويه. — سذ. جه. عر: حميويون = پرهيزه چوق اهميت ويرن، پرهيز طرفدارى اولان اطباء. فر. Diététistes.

حميّه { سش. عر. «حميت» كله‌سنك تركيبات عربيه‌ده آلديغى صورتدر: حسب الحميه = حميت اقتضاسنجه .

حميه { سش. عر. ط. خسته نك طبيب طرفندن تحديد اولنان اغذيه ايله قناعت ايدوب او حدودك خارجنه چيقمامسى، پرهيز .

حنّاء { سذ. عر. قينه، صاچ و صقاله وقادينلرك پارمقلرينك اوجلرينه سوردكلرى معروف صارييمتراق پنبه بويا و بونك اساسى اولان توز. || شجر حناء = ياپراغندن بو توز استحصال اولنان آغاج كه حجازده وسائر اقاليم حاره ده يتيشير، قينه آغاجى .

حنابله { سذ. جه. عر. فد: حنبلى. با: حنبلى .

حنّان { سذ. عر. پك مرحمتلى و رؤف و رحيم اولان جناب حق : يا حنان !

حنبلى { ص. عر. ث: حنبليه. جه: حنابله. اهل سنت مذاهب اربعه‌سندن امام حنبلينك مذهبنه ويا امام مشاراليهك كنديلرينه تابع ويا بو مذهبه منسوب ومتعلق اولان: مذهب حنبلى، فقه حنبلى؛ حنابله مفتيسى .

حنجره { سش. عر. تش. غيرتلاق باشى، رأس قصبه، فر. Larynx. || ط. التهاب حنجره = غيرتلاق باشنك التهابندن عبارت علتكه فر. Laryngite دينلير .

حنجرى { ص. عر. ث: حنجريه. تش. ط. غيرتلاق باشنه متعلق .

حنطه { سش. عر. بوغداى، قمح، كندم .

حنظل { سذ. عر. ابو جهل قارپوزى، آجى خيار، ايت خيارى .

حنفاء { صذ. جه. عر. فد: حنيف. با: حنيف .

حنفى { ص. عر. ث: حنفيه. ١. اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سنك سر افرازى ابو حنيفه امام اعظم حضرتلرينه منسوب ومتعلق: مذهب حنفى. ٢. مشار اليهك مذهبنه تابع ويا منسوب اولان: فقه حنفى. — بو معنا ايله اسم دخى اولور: حنفيلر ممالك اسلاميه‌نك اكثر جهاتنده منتشردرلر.

حنك { سذ. عر. تش. آغز طاوانى، طاماغ .

حنكى { ص. عر. ث: حنكيه. تش. ط. طاماغه منسوب ومتعلق .

حنوط { سذ. عر. ١. اسكى مصريلرك ياپدقلرى كبى ميتك جسمنى بر طاقم اجزا ايله چورومه‌يه‌جك حاله كتيرمه. («تحنيط» دها مستعملدر.) ٢. بر اولونك طول مدت طايانوب چورومه‌مسيچون قوللانيلان اجزالر.

حنيف { ص. عر. ث: حنيفه. حنفاء. ١. دين حقه تابع اولان، شرك وضلالتى تركله وحدته ايناننان. ٢. بعثت نبويه‌دن اولجه عرب ايچنده وحدت الهيه اعتقاديله معتقد اولانلره واوثن پرستلكك بطلاننه حكم ايدنلره دينلير، قس بن ساعده كبى.

حنين { سذ. عر. ايكلمه، زارى، آه، انين .

حوّاء { سخنث. حضرت آدمك زوجهٔ طاهره‌لرى.

حواجب { سذ. جه. عر. فد: حاجب. با: حاجب.

حوادث { سش. جه. عر. فد: حادثه. با: حادثه .

حوارى { ص. عر. جه: حواريون. با: حواريون.

حَوارِیّون { سذ. جٔ. عر. [فد: حواری پك مستعمل دكلدر.] حضرت عیسی (عم)ك ١٢ عددنده اولان اصحاب و انصار وعونه و تلامذه‌سی، كه انجیل شریفك نسخ مختلفه‌سنی ضبط، ودین مسیحی‌یی نشر ایتمشلردر. ‖ ط. حواریون مرهمی = بر نوع مرهم، فر. Do. décafarmacum .

حَواسّ { سذ. جٔ. عر. فد: حاسه. بأ : حاسه.

حَواشی { سذ. جٔ. عر. فد: حاشیه. بأ : حاشیه.

حَوافِر { سذ. جٔ. عر. فد: حافر. بأ : حافر.

حَواله { سذ. عر. جٔ : حوالات. ١. برینك عهده سنه براقمه، ترك، تفویض، احاله: اوراجه اولان ایشلرمك رؤیتنی فلانه حواله ایتدم. ٢. صالدیرمه، صوكمه، اورمه : كندیسنه بر قلیج بر مزراق حواله ایتدی. ٣. بر مبلغك تأدیه‌سنی برشخص ثالثه چویرمه : فلانده اولان آلاجغمی سزه حواله ایتدم. ٤. بر مبلغ تأدیه‌سنك بر شخص ثالثه چویرلمه‌سی امر رسمیسی، حواله‌نامه : سلانیك ولایتنه بر حواله آلدم. ٥. استدعانامه‌لرك وسائر مصالحه متعلق اوراق رسمیه‌نك تقدیم اولندقلری مقامدن عائد اولدقلری دائره‌یه كوندرلمسی وبونی مشعر اوراق مذكوره‌نك بركوشه‌سنه ایدیلن قید واشارت : عرضحالی، اوراقی محاسبه‌یه حواله ایتدیلر؛ بو عرضحالك حواله‌سی یوقدر، حواله‌ایتدیرده كتیر. ٦. [مصدریت معناسی متضمن اولمقسزین] نظارته مانع اولان شیء، حائل: او دیوار دكیز طرفندن حواله اولیور. ٧. دیكر بر بنا ویا استحكامك اوستنده بولنوب حاكم اولان ویاایچنه باقان بنا ویا استحكام : تپه ده‌كی قلعه شهره حواله اولیور؛ سلاملق حرمه حواله اولمامیدر. ٨. بر بنا ویا استحكامك بر محله حاكم اولمسی ویا ایچنه باقمه‌سی : او تپه‌نك استحكاماته حواله‌سی واردر؛ سلاملغك حرمه حواله‌سنی كسمك ایچون بر تخته پرده چكدیرملی. ٩. بر عرصه اطرافنه ویا دیوار اوزرینه یاپیلان مانعه : بورایه بر تخته حواله یاپملیدر. ١٠. مسلط، دادانوب راحتسز ایدن شیء : بر طاقم قاریجه‌لر كیلاره حواله اولوب بر شی قودرمیورلر. [بومعناایله صفت كبی ده قوللانیلیر.] ١١. چوجقلره عارض اولان صرعه نوعی: چوجغه حواله كلدی؛ چوجق حواله‌یه طوتلدی.

حَوالَةً { جٔ. عر. حواله طریقیله، بر تأدیه‌نك بر شخص ثالثه چویرلمه‌سی صورتیله : مطلوبات متداخله‌سنی حوالةً سلانیكدن آلدی؛ مطلوبنك نصفی نقداً ونصف دیكری حوالةً ویردی.

حواله‌لی { ص. ١. بر محله حاكمیت ویا نظارتی اولان. ویا دیكر بر محلك حاكمیت ونظارتی تحتنده بولنان : بو استحكام، بو او حواله‌لیدر. ٢. یوكسك: آرابه‌یی حواله‌لی یوكلمشلر. ٣. تأدیه‌سی بر شخص ثالثه احاله اولندیغنی مشعر شرحی اولان: حواله‌لی بر سند. ٤. صرعه علتنه مبتلا : حواله‌لی چوجق.

حَواله‌نامه { سٔ. فا. بر مبلغك تأدیه‌سی بر شخص ثالثه ویا مناسبتی اولمیان بردائره‌یه احاله اولندیغنی مبین امرنامه: آیدین ولایتی ایچون بر حواله‌نامه آلدی؛ بانقه حواله‌نامه‌یی قبول ایتدی.

حَوالی { سذ. جٔ. عر. [فد « حول » لساننمزده استعمال اولنماز] اطراف، جوار، نواحی، چپه چوره اولان یرلر : بو حوالیده هیچ یاغمور یاغمادی؛ او حوالینك اهالیسی پك چالیشقان اولور؛ حوالیء شهرده.

حَوایِج { سذ. جٔ. عر. فد: حاجت. بأ : حاجت.

حوت { سذ. عر. بیوك بالیق. ‖ ه. برج حوت = بروج اثنا عشردن بری كه شمس بوكا شباط آینده داخل اولور.

حور { سذ. عر. [اصل عربیده « احور » صفت مشبهه‌سنك مؤنثی اولان «حوراء»ك جمعی اولوب، كوزلری ایری و سیاهی پك سیاه بیاضی پك بیاض قیزلر دیمكدر. لساننمزده مفرد كبی واكثریا تفریده دلالت ایدن یاء نسبتله « حوری » قوللانیلیر.] اهل جنته موعود اولان حسنی قیزلرك بهری، حوری. ‖ حورالعین = ایری كوزلرینك سیاهی پك سیاه

و بیاضی پك بیاض قیزل ویا پریلر.

حَوری { سش. عر. مادهٔ آنفه یه | با.

حَوزه { سش. عر. بر شیئك داخل دائره‌سی، دائره سنك ایچی، حدودینك داخلی : فلان مملکتی حوزهٔ تصرفنه، حوزهٔ اداره‌سنه آلدی.

حَوصَله { سش. عر. [« حصول » دن] ١. قوش قورساغی، طاشلاق. ٢. معده. ٣. مج. درجهٔ استیعاب واستعداد، قابلیت ذهنیه : بوشیء حوصله‌مه صیغمیور، بونی حوصله‌مه صیغدیره‌میورم = آکلایه‌میورم؛ حوصله‌سی طار = استعدادی ناقص. ٤. تش. قارنك آلتنده صاغری کمیکلرینك تشکیل ایتدکاری محفظه‌که رحم دخی ایچنده بولنمغله اناثده دها گکیش اولور.

حَوصَلی { ص. عر. ث : حوصلیه. تش. آنفاً بیان اولنان حوصله‌یه منسوب ومتعلق.

حَوض { سذ. عر. سوس ایچون وصو ایچمك ایچون باغچه ویا حولیده یاپلمش مختلف وسعتده صو چوقوری که کرج خراسانله صیوانمش واکثریا اطرافی مرمرله وصنعی شلاله‌لر و فسقیه‌لرله مزین وکوزل بالیقلرله اوردك وسائره‌یی وصو چیچکلرینی حاوی اولور.

حَوضلانمق { فل. (صو) بریکوب حوض تشکیل ایتمك.

حَول { سذ. عر. ١. قوت، قدرت : لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم = قوت وقدرت آنجق جناب حقه مخصوصدر. ٢. سنه، سال. ز. ٣. اطراف، چوره. [جم. حوالی دها مستعملدر. — « آولی » دیدیکمزدخی، یونانیدن ویا ترکجه « آغیل » دن مأخوذ دکلسه. بوندن اوله بیلیر.]

حَولی { س. با : آولی وخاولی.

حُوَیصَل { سذ. عر. جم : حویصلات. [« وصله » دن ستص.] ط. جلد آلتنده اولان بر طاقم قبارجقلر؛ حویصلات عرقیه، حویصلات هوائیه.

حُوَین { سذ. عر. جم : حوینات. [« حیوان » دن ستص.] کوزله کورینمز کوچك حیوان، میقروب: حوینات بسیطه = Protozoaires حوینات قیحیه = ایرینك ایچنده‌کی حیوانجقلر؛ حوینات منویه = نطفه ده‌کی حیوانجقلر، بزیرات نطفه.

حَیّ { ص. عر. ث: حیه. جم: احیاء. دیری، زنده، جانلی، حیاتده اولان. — صفات اللهدن دخی اولوب : جناب حی لایموت دینلیر.

حَیّاً { ح. عر. دیری اوله‌رق، جانلی، اولدیر مکسزین؛ مقابلی میتاً : خیدودلرك بری حیاً ودیکرلری میتاً طوتلدی.

حَیاء { سذ. عر. ١. اوتانمه، خجالت، شرم، محجوبیت: حیاء ایماندندر؛ حضرت عثمان بن عفان (رضه) صحابه بیننده حلم وحیا ایله متصف ایدیلر. ٢. عار، ناموس، ادب.

حَیّا { ف. عر. [بعض عر. دعا تعبیراتنده مستعمل ماضی مفرد مذکر غائبدر] یاشاتسون: حیاك الله = الله سنی یاشاتسون! الله عمرلر ویرسین!

حَیات { سث. عر. دیریلك، جانلیلق، صاغلق، یاشایش، زندکی، عمر : حال حیاتنده، مدت حیاتنده؛ حیات و مماتی بر. || آب حیات. با : آب. || حیات جاودانی = عمر سرمدی.

حَیاتبَخش { ص. فا. [عر. حیات = دیریلك. فا. بخشیدن = باغشلامق] عمری آرتیران، پك مفرح ودلکشا.

حَیاتی { ص. عر. ث: حیاتیه. یاشایش و عمره منسوب ومتعلق. == سذ. جم. حیاتیون = فلسفه‌ده روحیون ایله عضویون مسلکلری آره‌سنده بر مسلك مخصوصه تابع فلاسفه‌که بونلر حیاته بر موجودیت مخصوصه ویررلر، فر. Vitalistes.

حَیادید { خیدودك جمعی اولمق اوزره قوللانلمش ایسه‌ده، اولا خیدود کلمه‌سی عربی اولمدیغندن بویله برجمعی اوله‌مازو ثانیاً بولغت عربی اولمدیغیچون او لسانه مخصوص اولان (ح) ایله یازیله‌میوب، (خ) ایله یازلمق اقتضا ایدر. آرتق لسانمزك بویله آثار جهالتدن تطهیری زمانیدر.

حَیاسز { ص. اوتانماز، عارسز.

حَیاسزلق { س. اوتانمازلق، عارسزلق.

حَیاط { س. [عر. دیوار دیمك اولان « حایط » ك جم. مکسورالحاء « حیاط » دن مأخوذ اولسه کرکدر.] اوستی قپالی آولی، سوقاق قپوسیله نردبان

آره‌سنده‌کی آره‌لق، طاشلق.

حَیث { سذ. عر. اعتبار. [یالکز «من» حرف جریله برابر عربی ترکیباتده بولنور:] من حیث المجموع = مجموعی اعتباریله، جمعاً.

حَیثِیَّت { سش. عر. ذکر، اعتبار، قدر، شرف: حیثیت ذاتیه؛ اصحاب حیثیت؛ رتبه‌سنك، صفت عسکریه‌سنك حیثیتنی محافظه ایتمك.

حَیثِیَّتسِز { ص. ذکر و قدر و اعتباری اولمیان، اعتبارسز: بك حیثیتسز آدمدر.

حَیثِیَّتلی { ص. ذکرلی، قدر و اعتبار صاحبی، محترم.

حَیدَر { سذ. عر. اصل معناسی آرسلان اولوب، حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه لقب اولمشدر؛ وکنایةً پك جسور وشجیع معناسیله قوللانیلیر.

حَیدَرانه { ص. فا. جناب حیدر کراره شایسته بر جسارتله واقع اولان: برصولت حیدرانه ایله هجوم ایتدی.

حَیدَریّه { سش. عر. درویشانك کیدکاری قولسز و اوموز باشلرنده مثلث الشکل بر پارچه‌سی اولان برنوع قیصه لباس که خرقه‌نك آلتنه کییله‌رك آبدستلك یرینی طوتار.

حَیدود { حیدودلق. با: خیدود، خیدودلق.

حَیران { ص. عر. شاشه قالمش، شاشقین، حیرتده قالان، متحیر؛ حیران اولمق = شاشه قالمق، متحیر اولمق؛ حیران حیران باقه قالمق = شاشقین شاشقین باقوب طورمق.

حَیرانلق { س. شاشقینلق، حیرت.

حَیرَت { سش. عر. شاشقینلق، شاشه قالمه: حیرتده قالمق، حیرته طالمق = شاشه قالمق، متحیر اولمق؛ حیرتده براقمق = هرکسك حیرتده قالمسنی موجب اولمق، باعث حیرت اولمق.

حَیرَت اَفزا { ص. فا. [عر. حیرت = شاشقینلق. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] حیرتی آرتدیران، باعث حیرت.

حَیرَت اَنگیز { ص. فا. [عر. حیرت = شاشقینلق. فا. انگیختن = قوپارمق] حیرت ویرن، شاشیرتان، باعث حیرت.

حَیرَتبَخش { ص. فا. [عر. حیرت = م. فا. بخشیدن = باغشلامق] حیرت ویرن، شاشیرتان، موجب حیرت.

حَیرَتزَده { ص. فا. ج: حیرتزدکان. [عر. حیرت = م. فا. زدن = اورمق] حیرته دوچار اولمش، شاشه قالمش، متحیر.

حَیِّز { سذ. عر. موقع، طرف، میدان: حیز صوله کلمك = حاصل اولمق. || تش. حیز مثلث = کوکسی داخلاً ایکی غیر مساوی قسمه آیران زار.

حَیزُران { یاخود هزارن. س. اقالیم حارده‌ده حاصل اولان اوزون یاپراقلی بر جنس قامش که اورالرده قلبه و چیت یاپمغه و قلبه‌لری اورتمکه و صندالیه و سائره اعمالنه دخی یارار.

حَیض { سذ. عر. قادینلره بهر آی عارض اولان حال که رحمدن قان آقمه‌سنی موجب اولور، عادت، آی باشی.

حیطان { سذ. ج. فد: حائط. با: حائط.

حَیف { سذ. عر. حقسزلق، جور، غدر، یازیق. ف. == حد. یازیق! هیهات! ایواه: حیف صد حیف!

حَیفا { حد. فا. یازیق! واه! ایواه! — «که» اداتیله‌ده قوللانیلیر: حیفا که اوقدر امکی بوشه کیدوب هیچ بر استفاده ایده‌مدی.

حِیَل { سش. ج. عر. فد: حیله. با: حیله.

حَیلولَت { سش. عر. آره‌یه کیرمه: بعض موانع حیلولت ایتدی.

حیله { سش. عر. ج: حیل. ١. آلداده‌جق طرز وترتیب، اویون، مکر، خدعه: بکا حیله یاپدی؛ اویونده حیله ایدیور. ٢. ساخته‌کارلق، برمالك خالصیت وصافیتنی بوزه‌جق شیء، قیمتسز برشیء قاریشدیرمه: اورالرده چیقان ساده یاغه حیله یاپمسه‌لر، حیله قاریشدیرمسه‌لر امثالسز اولور؛ بو سرکه‌ده حیله واردر. [عربیده اکثریا چاره وتدبیر معناسیله قوللانیلیرسه ده، لسانمزده او معنا ایله اصلا قوللانلماز.]

حیله باز { ص. فا. [عر. حیله = م. فا. باختن = اوینامق] حیله یاپان، حیله‌کار، مکار، دوباره‌جی.

حیله‌جی { صه. حیله یاپان، حیله قوللانان، مکار.

حیله‌ساز { صه. فا. [عر. حیله = م. فا. ساختن = یاپمق] حیله یاپان.

حیله‌سز { صه. ۱. مکر وحیله ایتمز، طوغری: حیله‌سز آدم. ۲. حیله قاریشدیرلمامش، صاف، خالص: حیله‌سز زیتون یاغی.

حیله‌کار { صه. فا. حیله‌باز، حیله‌جی، حیله یاپان، مکار، دوباره‌جی: پك حیله‌کار آدم؛ حیله‌کارله ایشه کیریشن البته آلدانیر.

حیله‌لی { صه. حیله قاریشدیرلمش، ساخته، قاریشیق، صاف وخالص اولمیان: حیله‌لی یاغ، زیتون یاغی.

حین { سه. عر. جه: احیان. زمان، وقت، هنکام: حین حاجتده = لزومی وقتنده؛ حین استراحتده = استراحت زماننده. || حیناً من الاحیان = [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر زمانده. ــــ، با: احیاناً.

حَیوان { سه. عر. جه: حیوانات. [«ی» نك فتحیله دخی جائز اولوب، شعرده وزن اقتضا ایتدیکنده اویله قوللانیلیر] ۱. جانلی شیء، انسانله برابر هر ذی روح: حیوان بری، حیوان بحری، حیوان ناطق = انسان؛ حیوانات اهلیه = صاحبلی وایشه یارار حیوانلر. ۲. انسانك غیری اولان ادراکسز جانلی شیء، بهیمه: او انسان دکل حیواندر؛ انسانك حیواندن فرقی مجرد عقل وادراکیدر. ۳. یوك قالدیران وآرابه چکن و بینلن حیوان، بیکیر، استر، مرکب وسائره: حیوانلره یم ویرمك؛ حیوانلری چاره چیقارمق. ۴. مج. عقلسز وادراکسز انسان، احمق: حیوان میسك؟ [بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلیر:] حیوان حریف. || حیوان نباتی = سونکر کبی یاری نبات ویاری حیوان اولان بر صنف مخلوقات.

حَیَوان { سه. عر. دیریلك، صاغلق، حیات، زندکی: آب حیوان = آب حیات.

حَیوانجه { صه. حه. حیوان کبی، حیوان طرزوحالنده، عقلسزلقله، ادراکسز: حیوانجه اوتورش؛ حیوانجه معامله ایدیور؛ حیوانجه‌سنه = حیوان کبی.

حَیوانلق { سه. حیوان حال و صفتی، ادراکسزلك، عقلسزلق: حیوانلق لازم دکل.

حَیوانی { صه. عر. ثه: حیوانیه. حیوانه منسوب ومتعلق، عمومیت اوزره ذی روحلره ویا عقل وادراکدن محروم اولان بهائمه منسوب: حس حیوانی؛ مواد حیوانیه.

حَیوانیّت { سه. عر. ۱. حیوانلق، ذی روح حال وصفتی: حیوانیت خصایصی. ۲. عقل وادراکه وانسانیته تعلق ایتمیوب انسانك حیواناتدن اولمسی صفتیله اولان حالی: بو آدمك حیوانیتی غالب؛ شهوت حیوانیت مقتضیاتندندر.

حَیّه { سه. عر. جه: حیات. ییلان، مار.

خ

خ { خی. س. [عر. خاء. سث.] الفبـاء تركينـك طقوزنجی حرفی اولوب، استانبول شیوه‌سنده «ه» كبی تلفظ اولنورسه‌ده، اصل مخرجی بوغازدن اولوب، «ق»ك مخرجنه قريبدر؛ وتركجه‌ده چوق دفعه «خ» «ق» ه و «ق» «خ» يه قلب اولنور: اويقو - اويخو، يوقسه - يوخسه، قانغی - خانغی كبی. عربیدن ماعدا السنهٔ ساميه‌ده بولنمامغله، اساساً حروف ساميه‌ده مفقود اولديغی حالده، «ثخـذ ضظغ» حروفی میاننده عربلر طرفندن «ح» نك اوستنه برنقطه وضعيله عـلاوه اولنمشدر. ابجد حسابنده ٦٠٠ رقمنه معادلدر.

خاء { سث. عر. «خ» حرفنك اسم عربيسيدر. اوستدن نقطه‌سی اولمق حسبيله «خاءِ معجمه»، «خاءِ منقوطه» و «خاءِ فوقانيه» دخی دينلير.

خا { ص. فا. [چيگنمك ديمك اولان «خاييـدن» فعلندن سمص. اولوب صـتر. تشـكيلنه كيرر] چيگنين: شكرخا = شكرچيگنين، شكرين ويا شكركبی طاتلی سوزلر سويلين: طوطیٔ شكرخا؛ ژاژخا = صاچمه صـاپان سوزلر تفوه ايدن.

خاتَم { سذ. عر. جم: خواتم. ١. مهر، امضا يرينه مكتوبك صوكنه باصلمق اوزره صاحبنك اسمی محكوك تمغا، كه اكثريا بر حلقـه‌يه مربوط اولوب يوزوك كبی پارمغه گچيريلير: وضع خاتم = وضع مهر. ٢. يوزوك: الماس خاتم. ٣. مهر كبی برشـيئك اك صوكنده بولنان، اك صكره‌كی: خاتم الانبيـا = پيغمبرانك اخيری اولان فخر كائنـات (صلعم) افندمز.

خاتِم { ص. عر. ث: خاتمه. [«ختم» دن سف.] ١. مهرلين، مهر باصان. ن. ٢. بيتيرن، ختم ايدن: خاتم قرآن.

خاتِمه { سث. عر. ١. صـوك، انجام، عاقبت، پايان: خاتمه چكمك = بيتيرمك. ٢. بركتابك ابواب وفصولندن صكره صوكنه عـلاوه اولنان مقـاله كه اكثريا مندرجاتنـك خلاصـه ونتيجه‌سی حكمنده‌در، فاتحه ومقدمه مقابلی: خاتمهٔ كتاب، خاتمة الكتاب.

خاتِمه كَش { ص. فا. [عر. خاتمه = م - فا. كشـيدن = چكمـك] خاتمه چكن، بيتيرن، اكمال ايدن: خاتمه كش اولمق = بيتيرمك.

خاتون { خادون، قاـون، قادين. س. [فارسيده‌ده مستعمل اولوب، تعريبله «خواتين» صورتنـده جمعی ده قوللانيرلر.] اعتبـارلی قاری، قادين، خانم، بانو، سيده. [بوكون «قادين» صورتنده دخی مستعمل ايسه‌ده، «خاتون» دخی دهازياده حرمت وبرنوع التزام قصـد اولندقده استعمال اولنور :] خاتون كيمسه‌يه دردينی آكلاده‌ميور. || كوزل خاتون اوتی، كوزل عـورت اوتی = بيتا. بلادونه ديدكلری چيچك كه نباتات طبيه‌دندر.

خاتونجق { س. كوچـك ويا آز اعتبارلی قادين، قادينجغز.

خاچ { س. [ارمنيجه‌دن] حضرت عيسانك كويا صلب اولنديغی چارميخه تقليداً خرستيانلرك مقدس عـد ايتـدكلری بربرينی عمـوداً قطع ايدر ايكی خطدن عبـارت شكل، صليب، چليپا، استاوروز؛ خاچ چيقارمق = خرستيانلرجـه كنـدی آلن وكوكسلرنده ال ايله خاچ رسمنی

یاپمق؛ خاچی صویه آتمق = یوم مخصوصنده برآیین مخصوصله بو فعلی اجرا ایتمك؛ قزیل خاچ = صلیب احمر. || : صلیب.

خاچلامق { فتـ. چارمیخه کرمك، خاچ شکلنده برتخته‌یه میخلایه‌رق صلب ایتمك : خرستیانلر یهودیلرك حضرت عیسایی خاچلادقلرینه معتقددرلر.

خاچواری { ص. صلیب شکلنده اولان، عموداً بربرینی اورته‌سندن قطع ایدر ایکی خط مستقیم صورتنده اولان، صلیبی الشکل : خاچواری یول. = ح. صلیب شکلنده اوله‌رق : ایکی یول اوراده خاچواری تقاطع ایدیور.

خاخام { س. اسرائیلیلرك دینجه عالمی وباشی، کاهن؛ باش خاخام، خاخام باشی = اسرائیلیلرك مذهبجه اك بیوك رئیسلری، رئیس الکهنه.

خاخاملق { س. اسرائیلیلرده امور مذهبیه ریاستی، کاهنلك.

خادم { ص. س. عر. ث : خادمه. جـ : خدام، خدمه. [«خدمة» دن سف.] خدمت ایدن، خدمتجی، خدمتکار : اونك منافعنه خادم اولمق ایستم. || خادم الحرمین الشریفین = مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره‌یه نسبتله خلیفهٔ اسلامك آلدیغی عنوان تواضعکارانه‌در.

خادم { س. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن] آلت تناسلی قطع اولنمش ارکك، طواشی : خادم آغا. || خادم ایتمك = آلت تناسلی کسمك، (انسانی) انه‌مك.

خار { وخاریل. مه. بولوسربست آقان برشیئی تصور ایده‌رك مکرر قوللانیلیر. || : خاریل. || خارگور = کوپکلرك خارلدیسی کبی کسلمز مجادله ومنازعه : او اوده خار گور اکسیك دکلدر.

خار { س. فا. دیکن؛ خاروخس = چالی چرپی.

خارا { س. فا. مرمر، رخام. — لسانمزده مرمر کبی هاله‌لی قماش وکاغدلره ویردیکمز «خاره» اسمی ده بوندندر.

خارج { ص. عر. ث : خارجه. [«خروج» دن سف.] طیش، طیشاری، بر شیئك طیشاریسنده بولنان، بیرون، داخل مقابلی : حسابدن خارج؛ خارج ازامکان. = سذ. ۱. بر شیئك طیش طرفی، طیشاریسی، جهت خارجیه، بیرون : بو اوك خارجی داخلندن کوزلدر. ۲. اجنبی مملکت، بردولتك قلمروی خارجنده اولان یرلر : استانبوله شکر خارجدن کلیر. || ر. خارج قسمت = حساب اعمال اربعه‌سندن تقسیمده مقسومدن مقسوم علیهك هر عددینه دوشن مقداری مبین عدد؛ مثلا ۲۰ عددینی ٥ عددینه تقسیم ایتدیکمزده بولدیغمز ٤ رقمی خارج قسمتدر. || خارج از مملکت = حقوق دولجه حقیقةً برمملکتده ایکن حکماً بشقه مملکتده عداولنمق : سفرا خارج از مملکت امتیازینی حائزدرلر. || جر. خارج عن المرکز = مرکزدن طیشاری‌یه مائل قوت، فر. Excentrique. = حروف الصاقله برابر ظرف مکان معناسنی افاده ایدر : خارجده، خارجه، خارجدن = طیشاریده، طیشاری‌یه، طیشاریدن.

خارجاً { ح. عر. طیشاریدن، طیش طرفنده، طیشدن: اوی خارجاً وداخلاً بویاتمق.

خارجی { ص. عر. ث : خارجیه. ۱. طیشاری‌یه ویا طیش طرفه منسوب ومتعلق، طیش، داخلی مقابلی : قسم خارجیسی؛ جهت خارجیه‌سی؛ تزیینات خارجیه. ۲. ممالك اجنبیه‌یه ودول اجنبیه ایله اولان مناسباته متعلق : امور خارجیه؛ تحریرات خارجیه. ۳. برمکتبده یاتوب قالقمیه‌رق ویبوب ایچمیه‌رك یالکز درس آلمق ایچون کوندوزین دوام ایدن (شاکرد)، نهاری : مکتبك ایکیوز داخلی ویوز خارجی شاکردی واردر. ٤. حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه قارشی عصیان ایدنلر مذهبنه تابع آدم. [بومعنی ایله اسم کبی دخی قوللانیلوب جمعی : خوارج کلیر.]

خارجیه { سذ. عر. [«امور خارجیه» دن مختصر] دول اجنبیه ایله اولان مناسبات سیاسیه‌یه وکرك اجنبیلرك داخل مملکتده کرك تبعه‌نك ممالك اجنبیه‌ده‌کی امور تجاریه وحقوقنه باقان نظارت : خارجیه نظارتی، خارجیه ناظری.

خارزار { س. فا. دیکنلك، دیکنی چوق یر.

خارق { ص. عر. ث : خارقه. ییرتان، یاران، شق ایدن.

يالكز شو تعبيرده مستعملدر: خارق عاده، خارق العاده = عادة اللهك خارجنده اولان، خلاف عادت وطبيعت، معجزه وكرامت قبيلندن اولان.

خارقه { سٔ. عر. ج: خوارق. ١. خارق العاده شئ، عادة اللهك خارجنده وطبيعتك فوقنده اولان غريب شئ: بر خارقه ظهور ايتدى؛ خوارقه اينانمغه چوق مائلدر. ٢. خارقه عد اولنه‌جق درجه‌ده فوق‌العاده شخص، ذها: ابن سينا بر خارقه ايدى.

خارل { ياخود خاريل. مه. بول بول وسربست آقان صو وسائره‌يى وبوكا تقليداً برشيئك بوللقه جريانى تصوير وتقليد ايدر، واكثريا مكرر قوللانيلير: باغچه‌ده صولر خاريل خاريل آقيور؛ طامارلرده قانك خارل خارل جولان ايتديكى طويبلير؛ خاريل خاريل سويلمك = بيوك بر سربستلكله وفاصله‌سز لقردى ايتمك.

خارلامق { خارلاشمق، خارلدى. با: خيرلامق وسائره.

خاره { س. [فا. مرمر ديمك اولان «خارا» دن]. ١. قماش، كاغد ودمير وسائره اوزرنده‌كى متموج چيزگيلر. ٢. مرمر كبى طالغه‌لى ومتموج قماش وياكاغد. = صه. بويله برقماشدن معمول: خاره فيستان، خاره اثواب.

خاره لنمك { فط. خاره كبى طالغه‌لى ومتموج اولمق: صودن كتابك صحيفه‌لرى خاره‌لنمش؛ دكز خاره‌لنيور.

خازن { سٔ. عر. [«خزانه» دن سف.] ١. خزينه‌دار، خزينه امينى، خزينه محافظى. ٢. على‌الاطلاق محافظ، بكليجى.

خاسر { ص. عر. ث: خاسره. [«خسار» دن سف.] ضرر وزيانه دوچار اولان، متضرر، خسارديده.

خاشاك { س. فا. سوپرندى، چوب: خار وخاشاك، خس وخاشاك = چور چوب.

خاشردامق { فل. با: خيشيردامق.

خاشع١ { ص. عر. ث: خاشعه. [«خشوع» دن سف.] آلچاق گوكللى، متواضع.

خاشعاً { ح. عر. خشوع وتواضعله، تواضعكارانه.

خاشلاتمق { فتـ. قاينار صويه طالديرتمق ويا اوستنه قاينار صو دوكديرمك: چاماشيرى، چايى خاشلاتمق.

خاشلامق { فتـ. ١. قاينارصويه طالديرمق ويااوستنه قاينار صو دوكمك: چاى، يومورطه، مقارنه خاشلامق. ٢. ايسيتميه‌رك قاينار صودوكوب ياقمق: قوللى فنا حالده خاشلادم. ٣. قارينجه وبوجك كبى حشرات ايصيروب ياقمق: قارينجه‌لر اكسه‌مى خاشلاديلر. ٤. زياده تكدير وتعزير ايتمك، شديداً پايلامق: كنديسنى فنا حالده خاشلادى. ٥. كلى ضرر وزيانه اوغراتمق، باتيرمق: اورتاغم اوله‌جق آدم بنى خاشلادى.

خاشلامه { س. ١. خاشلامق فعلى. با: خاشلامق. ٢. ساده صوده خاشلانمش ات: كنديسنه خاشلامه‌دن باشقه بر شئ يديرميورلر.

خاشلانمق { فل. ١. قاينارصويه طالديرلمق ويااوستنه قاينار صو دوكيله‌رك پيشمك: چاى خاشلاندى. ٢. اوستنه قاينار صو دوكيله‌رك يانمق: آتشده‌كى ابريق دويرلمكله بالديرلرى خاشلانمش. ٣. بيوك ضرر وزيانه اوغرامق: قمارده خاشلاندى.

خاشه١ { س. [عر. «غاشيه» دن محرف] اگر اورتيسى‌كه اكثريا صيرمه يافته‌لرله مزين اولور.

خاصّ { ص. عر. ث: خاصه. [«خصوص» دن سف.] ١. برآدمه ويا برشيئه مخصوص ومعين اولوب عمومه شمولى اوليميان، خصوصى، مخصوص: بو طبيعت او آدمه خاصدر. ٢. عوامه عائد اولميوب ممتاز بر صنفه عائد اولان: مجلس خاص = وكلاء دولتدن متشكل مجلس مخصوص. ٣. برحكمدارك ذاتنه مخصوص اولان: خاص اردو، عساكر خاصه؛ خاص آخور = حكمداره مخصوص آتلرك بولنديغى محل، اصطبل عامره؛ خزينهٔ خاصه = حكمدارك املاك واموال مخصوصه‌سى اداره‌سى؛ حدائق خاصه = سراى باغچه‌لرى، خاص باغچه؛ خاص اوطه = وقتيله سراى همايونده برنجى صنفدن اولان اغاله مخصوص محل. ٤. خالص، بياض، صافى، حيله‌سز: خاص ايتمك، خاص كومش. = سذ. عر. ج:

خواص. ممتاز و مستثنا صنف و بو صنفه مخصوص خلق، عام وعوام. مقابلی: خاص و عام، خواص وعوام = عموم خلق.

خاصكی { س. وقتیله سرای همایون خدمت خاصه‌سنه مأمور اولان بوستانجی صنفی وضابطانی.

خاصّه { سش. عر. جـ: خصایص. برآدمه ویاشیئه مخصوص اولان حال، قوت، تأثیر: او آدمك بر خاصه‌سی (= برخصلت مخصوصه‌سی) واردر؛ كهربانك جذب خاصه‌سی. || بالخاصه = صورت مخصوصه‌ده، مخصوصاً، یریجه.

خاصّه { سش. عر. [« عساكر خاصه » دن مختصر] حكمدارك ذاتنه مخصوص اردو: خاصه اردوی همایونی، خاصه مشیری.

خاصه { س. ۱. خاص بر جنس پاتیسته. ۲. بر جنس اییكی قماش.

خاصّةً { حـ. عر. آیریجه، مخصوصاً، صورت مخصوصه‌ده، بالخاصه: خاصةً سزك ایچون لدم.

خاصّیّت { سش. عر. بر شیئه خاص ومخصوص اولان حال وقوت وتأثیر، بویله بر قوت وتأثیری اولمق فضیلتی: بو نباتده تلیین خاصیتی واردر؛ بو میوه‌نك برخاصیتی وارمیدر؟ بوآدمك هیچ برخاصیتی یوقدر.

خاضع { صـ. عر. ث: خاضعه. [« خضوع » دن سف.] تواضع ایدن، متواضع، خاشع كبی. لسه.

خاطر { سذ. عر. جـ: خواطر. [« خطور » دن سف.] ۱. انسانك دوشونمه و حفظ ایتمه قوتی، فكر، ذهن، عقل، قوهٔ حافظه: او وقعه خاطرمده‌در؛ سن خاطرمه كتیر؛ خاطرمدن كچدی؛ خاطرده قالمق؛ خاطره كلمك، خاطردن چیقمش = اونودلمش. ۲. كوكل، قلب، دل، حس وطویغو قوتی: خاطرم قالدی = كوجندم؛ خاطر یایمق = كوكل یایمق؛ خاطر قیرمق. ۳. صایغی، رعایت: سزك خاطركز ایچون؛ اونك خاطری بیوكدر؛ اوآدم خاطره باقماز؛ بن خاطر ایچون لقردی سویلم. خاطر صایمق. ٤. كیف، حال: خاطر صورمق؛ خاطركز اییمی؟ || خاطری صاییلیر = اهمیتلیجه، خیلی بیوك. || خاطر قالمق = كوجنمك، منفعل اولمق؛ خاطركز قالمسون سزك اوغلكزده پك چالیشقان دكلدر. || جمعیت خاطر = انسانك عقل وفكری یرنده و طوپلی اولمه. مقابلی: خاطر پریشانلغی = فكر وعقلك طاغنیق وقاریشیق برحالده اولمسی. || در خاطر ایتمك = خاطره كتیرمك، خاطرلامق. || صفای خاطر = حضور قلب، كوكل راحتلغی. || مرعی الخاطر = خاطری صاییلیر، سوزی كچر. || خاطر صورمق = بر خسته ولخوسه‌یه حالنه مناسب مأكولات ومشروباتدن برشی كتورمك ویا كوندرمك.

خاطرشناس { صـ. فا. [عر. خاطر = م ـ فا. شناختن = طانیمق] خاطره رعایت ایدن، كیمسه‌نك خاطرینی قیرمیان.

خاطرشناسانه { حـ. فا. خاطره رعایت ایدەرك، كیمسه‌نك خاطرینی قیرمقسزین.

خاطرشناسلق { س. و:

خاطرشناسی { س. فا. خاطره رعایت ایتمه، كیمسه‌نك كوكلنی قیرمامه.

خاطرلاتمق { فتـ. برینك خاطرینه كتیرمك، در خاطر ایتدیرمك: سز خاطرلاتمیه ایدیكز بسبتون اونوده‌جقدم.

خاطرلامق { فتـ. خاطرده طوتمق، اونوتمامق: او وقعه‌یی پك كوزل خاطرلایورم؛ اویله برشیٔ سویلدیككزی هیچ خاطرلامیورم.

خاطرلی { صـ. خاطری صاییلیر، مرعی الخاطر، سوزی كچر: كندیسی خاطرلی آدمدر.

خاطرمانده { صـ. فا. [عر. خاطر = م ـ فا. ماندن = قالمق] خاطری قالمش، كوجنمش، منفعل.

خاطرنشان { صـ. فا. [عر. خاطر = م ـ فا. نشاندن = طورمق] خاطرده قالاز، خاطرده طوران: او حال الآن خاطرنشانمدر.

خاطرنواز { صـ. فا. [عر. خاطر = م ـ فا. نواختن = اوخشامق] خاطر اوخشایان، كوكلی خوش ایدن.

خاطره { سش. عر. جـ: خاطرات. [«خطور» دن سف. ث.] ۱. خاطره خطور ایدن شیٔ، فكره كلن شیٔ، سانحه: بر خاطره اولمق اوزره سویلیورم.

٢. خاطرده قالمش شئ، یاد داشت، یادکار: خاطرهٔ عهد شباب.

خاطِف { ص. عر. ث: خاطفه. ١. سرعتله کچرکن بردن بره قاپوب کوتورن. ٢. ث. کوز قاشدیران: برق خاطف.

خافِق { سذ. عر. [«خفقان» دن سف] مفردی لسانمزده قوللانلماز. = ث: خافقان، خافقین = شرق وغرب. = ج: خوافق: جهات اربعه: شرق، غرب، شمال، جنوب؛ آفاق.

خاقان { س. اصل چین حکمدارلرینک عنوانی اولوب، بعده مغول وتاتار وترک بیوک خانلرینه دخی اطلاق اولنمشدر. «قاآن» بونک محرفیدر. «خان» ایله دخی مناسبتی درکاردر. هر حالده خاقان خانلر خاننه و حکمدارلر حکمدارینه دینلوب شهنشاه مقامندهدر. [تعریبله «خواقین» صورتنده جمعی ده قوللانیلیر.]

خاقانی { ص. عر. ث: خاقانیه. خاقانه منسوب و متعلق. سلطانی، شاهانه: دفتر خاقانی = املاک عمومیهنک مقید اولدقلری دفاتر وبونلره نظارت ایدن امانت؛ حدود خاقانی = ممالک شاهانه حدودی.

خاك { س. فا. ١. طوپراق، توز، تراب: خاك پای = آیاغک ترابی، توزی. ٢. مزار، مرقد، طوپراق: فلانک خاکنه حرمةً. || خاك ایله یکسان = طوپراقله برابر، ییقلمش، اثری قالمامش: تیمورلنك برچوق بلاد معمورهیی خاك ایله یکسان ایلدی.

خاکپا { وخاکپای. س. فا. [خاك = طوپراق - پای = آیاق] آیاغک طوپراغی، توزی، یاخود آیاغک باصدیغی طوپراق، یر. [مفعول الیه صورتنده جناب وحضرت کبی تعظیم تعبیری اولهرق قوللانیلیر:] خاکپایکزه کلدم، خاکپایکزه تقدیم ایتدم. [بوندن یاکیلهرق ومعنای حقیقیسنه واقف اولمیهرق جهلا: «خاکپایکز کلدیکز» صورتنده دخی قوللانوب، تعظیم یرینه تحقیر ایتمش اولورلر.]

خاکدان { س. طوپراق یری، دنیا، کرهٔ ارض.

خاکسار { ص. فا. طوپراقله برابر، ذلیل، حقیر. [تواضع تعبیریدر:] بندهٔ خاکسارلری.

خاکستر { س. فا. کول، رماد. لس.

خاکی { ص. فا. ج: خاکیان. طوپراغه منسوب ومتعلق ویا طوپراقدن عبارت اولان، دنیا، آدمی، بشر.

خال { سذ. عر. ج: اخوال. ١. والده قارنداشی، طایی. ٢. بدنده وعلی الخصوص یوزده سیاه بکک، بك.

خالِد { ص. عر. ث: خالده. جمذ: خالدین. جمث: خالدات. [«خلود» دن سف.] دائم، دائمی، سرمدی. || ع. جزایر خالدات = عربلرک قناریه آطهلرینه ویردکلری اسم اولوب، اووقت بو جزایر ربع مسکونک اك غربی نقطهسی ظن اولنمغله، مبدأ طول اتخاذ اولنمشلردی. شمدیکی مختلف طوللردن ایسه بویله بر نقطهنک عموماً قبولی البته مرجحدر.

خالِص { ص. عر. ث: خالصه. [«خلوص» دن سف.] قاریشیقی وساخته اولمیان، صافی، تمیز، غل وغشدن عاری، طوغری، حیلهسز: خالص یاغ، خالص کومش، قلب خالص، محبت خالصه.

خالِصاً { ح. عر. خلوصله، طوغریلقله، برکونه سوء نیتله اولمیهرق، خالصانه: بن سزه خالصاً سویلیورم.

خالِصانه { ح. فا. خلوصله، طوغریلقله، برکونه غرض وعوض تحتنده اولمیهرق: خالصانه رأیمی بیان ایتدم.

خالِصیَّت { سث. عر. خالصلك، صافیلك، خلوص، طوغریلق، حیلهسزلك: نیم سوزنك، قلبمك خالصیتی ظاهردر.

خالطه { س. کوپکلره طاقیلان بوین حلقهسی، طاسمه، طوق.

خالِق { ص. سذ. عر. ج: خالقین. [«خلق» دن سف.] یارادان، یارادیجی، آفریننده: خالق عالم، خالق زمین وآسمان. [اسماء اللهدندر.] || خیرالخالقین، احسن الخالقین = مفروض یارادیجیلرک اك ایسی، اك کوزلی اولان خلاق مطلق.

خالِقیَّت { سث. عر. یارادیجیلق، یاراتمق حال وصفتی: خالقیت مجرد حضرت اللهه عائد ومخصوصدر.

خاله { سث. عر. [طایی دیمك اولان «خال»ك مؤنثیدر.] والده‌نك همشیره‌سی، تیزه. — تر. [«ه»نك فتحهٔ ثقیله صورتنده یعنی «حالا» تلفظیله] پدرك همشیره‌سی، عمه. [غریبدرکه تیزه دیمك اولان بو لغت عربیه‌نك معناسنی بووجهله دکیشدیروب متروك حالنده براقدیغمز «چیچه» لغت ترکیه‌سی یرینه قوللانیورز.]

خالی { ص.عر. ۋ: خالیه. [«خلاء» دن سف.] ۱. بوش، تهی، ایچنده بر شیٔ اولمیان: خالی بر او، خالی صندیق. ۲. صاحبسز، ایصسز، کیمسه‌سز، تنها: خالی یر، خالی صحرالرده. ۳. بر شیئدن عاری، مستثنا، بری: بوحرکتی بر سببدن خالی دکلدر؛ ایکی شقك برندن خالی اوله‌ماز. ٤. مشغولیتسز، اشتغال اولنمیان، بوش کچیریلن: خالی بر وقتکزده؛ بنم هیچ خالی وقتم یوقدر؛ ایام خالیه‌ده. ٥. آچیق، منحل: خالی یر، مأموریت. || ... دن خالی اولمق، طورمق = یاپمامق، ایتمه‌مك: چالشمقدن بر کون خالی اولماز، طورماز. || خالی یرلر، اراضیٔ خالیه = صاحبسز وایشلنمه‌مش یرلر، اراضیٔ موات.

خالی { یاخود قالی. س. اولکرلی اوطه کلیمی: خالی دوشه‌مك؛ عشاق، کوردوش خالیسی. — ص. خاولی، اولکرلی: خالی سجاده.

خالیاً { ح. عر. بوش اوله‌رق: اوی خالیاً براقشلر.

خالیجی { س. خالی یاپان وصاتان ویاخود دوشه‌ین؛ خالیجیلر = خالیجی اصنافی.

خالیچه { یاخود خلیچه ویا قالیچه. س. کوچك خالی، اولکرلی کلیم، سجاده.

خام { ص. فا. ۱. پیشمه‌مش، چیك: خام ات. ـ ۲. اولمامش، کماله ایرمه‌مش: خام میوه. ۳. آچلمامش، تجربه‌سز، عجمی: خام آدم. ٤. ایشلنمه‌مش، آچلمامش، خالی: خام طوپراق، خام اراضی. ٥. راحته آلیشمقدن زحمته غیر متحمل: اوتورمقدن پك خام اولدم، وجودم خام آلیشدی. ٦. ایشلنمه‌مش، حال طبیعیسنده بولنان: خام اشیا، خام دمیر، خام شکر. ۷. بوش، بیهوده، مناسبتسز، عبث: خام تکلیف؛ خیال خام، طمع خام.

خام { مه. خام خوم = دیرلانمه؛ خام خوم ایتمك؛ خام خلاط = بیچیمسز، شابشال.

خامِس { عبـ. عر. ۋ: خامسه. بشنجی، پنجم: باب خامس، دفعهٔ خامسه، رتبهٔ خامسه.

خامِساً { ح. عر. بشنجی اوله‌رق، بشنجی درجه‌ده.

خامِسه { سث. عر. [«رتبهٔ خامسه» دن مخفف] بشنجی رتبه که رتب قلمیه‌نك الك دونیدر.

خاملامَق { فل. طول مدت راحته آلیشمقدن زحمته طیانماز اولمق: آت آخورده طورمقله خاملار.

خاملق { س. ۱. چیکلك. ۲. میوه‌نك اولمامش حالنده بولنمسی. ۳. تجربه‌سزلك، عجمیلك. ٤. راحته آلیشمقدن زحمته طیانماز اولمه.

خاموش { ص. فا. صوصان، ابکم، ساکت: خاموش اولمق = سکوت ایتمك، لقردی سویلمه‌مك.

خامه { س. فا. قلم، کلك.

خامه‌ران { ص. فا. [خامه = قلم. راندن = سورمك] قلم سورز، قلم اوینادان: خامه‌ران اولمق = یازمق.

خامه‌گُذار { ص. فا. قلمله یازلمش، محرر، مکتوب: خامه‌گذار وصف و تعریف اولدی.

خان { س. امیر، حاکم، حکمدار: بخارا، خیوه، هرات خانی. — سلاطین عثمانیه اسامیسنه الحاق اولنور: سلطان عثمان خان غازی. || خان‌خانان = خانلر خانی، ملوك تیموریه زماننده هندستانده بر رتبهٔ مخصوصه عنوانی ایدی.

خان { سذ. عر. جم: خانات. کرك طریق اوزرنده و کرك شهرك ایچنده یولجی و مسافر ویبانجیلرك قونمه‌لرینه و اقامتلرینه مخصوص و یاخود تجار وارباب کسب وکارك ایش کوردکاری و اشیای تجاریه‌یی وضع و حفظ ایتدکاری اوطه‌لری حاوی بیوك ابنیه: یولجی خانی، تجارت خانی، بکار خانی؛ خان کبی = بیوك وانتظام ونظافتدن عاری او.

خانجی { س. برخان ادارهایدوب قونان مسافرلری قبول وخدمتلرینی ایفا ایدن آدم.

خانجیلق { س. خانجی صنعت و مسلك و وظیفه‌سی: خانجیلنی ایدیور.

خاندان { س. فا. ۱. بیوك سلاله، اصیل وبیوك عائله: خاندان نبوت = اهل بیت رسول الله (صلعم)؛ خاندان آل عثمان = سلالهٔ عثمانیان. ۲. بر پرده خانه‌سی معروف و مسافرلره آچیق مکرم و اصیل آدم. [بو معنی ایله س. وص. کبی و مفرد وآخرنده‌کی «ان» ه باقیله‌رق، سهواً جمع کبی قوللانیلیر:] او خاندان آدمدر؛ بو مملکتك خانداننددر.

خاندانلق { س. ۱. اصالت، بیوك برسلاله‌یه منسوبیت. ۲. قپوسی کلنه کچنه آچیق اولمقلق، مسافرپرورلك، مکرملك: او آدمك خاندانلغی انکار اولنماز.

خانق { ص. عر. [«خنق» دن سف.] بوغان. ‖ نبا. خانق الذئب = قورت بوغان؛ خانق الکلب = چیدم؛ خانق النمر = بر نبات طبی.

خانقاه { سذ. عر. جع: خوانق. [فا. «خانگاه» دن معرب] تکیه، درکاه، برشیخك تحت ریاستنده اوله‌رق درویشان محل اقامت وذکر وعبادتی.

خانگی { ص. فا. اوه منسوب ومتعلق، اوده یاشار، بیتی، اهلی.

خانلق { س. ۱. حاکملك، امارت، حکمدارلق: بخاراده بر خیلی سنه خانلق ایتدی. ۲. بر خانك تحت اداره‌سنده اولان حکومت ومملکت: بخارا خانلغی، خیوه خانلغی.

خانم { س. [«خان» اسم ترکیسنك مؤنثیدر. بویله «م» علاوه‌سیله مؤنث تشکیلی قاعده‌سی ترکجه‌ده بعض کلماته مخصوص اولوب، بیك (بك)ك مؤنثی اولمق اوزره «بیکم» لغتی دخی آسیای وسطیده مستعملدر.] ۱. قادینلره ویریلن شرف وحرمت و تعظیم تعبیریدر، سیده، ستی، بانو: فاطمه خانم، زینب خانم، والده خانم، همشیره خانم، خانم افندی، خانم قیز، کوچك خانم، بیوك خانم. — جمعی حرمةً قادینلر مقامنده‌دخی قوللانیلیر: خانملره مخصوص قاره. ۲. زوجه، حلیله: فلانك خانمی، پاشانك بیوك خانمی. ‖ خانم الی = کوزل رایحه‌لی بیاضمسی برچیچك واونی ویرن کوچك آغاج. ‖ خانم بوجکی = کل غنچه‌لرینی کسن سیاه بکگلی قرمزی برکوچك بوجك. ‖ کیرلی خانم = برنوع یومشاق وبیاض تازه پینیر.

خانمان { س. ۱. خاندان، سلاله، اهل بیت. ۲. خانه خلق واشیاسی: خانمانم خراب اولدی.

خانه { س. فا. ۱. او، بیت، دار، مسکن: بوشهرك قاچ خانه‌سی واردر؟ خانه‌سی مسافردن خالی اولماز. ۲. کوچك اقسامه منقسم برشیئك اقسامنك بهری: دامه، طاوله، قاصه خانه‌سی. ۳. رقملرك صاغدن صوله معتبر اولان صره ودرجه‌لرینك بهری: آحاد، عشرات، مآت، الوف خانه‌سی. ٤. دیکر براسمه الحاق اولنه‌رق اونك مدلولنك محل وقوع و حصولنی ویا مکاننی کوستر اسماء مرکبه تشکیل ایدر، که التحاق ایتدیکی اسمك قاعدةً فارسی ویا عربی اولمسی لازم کلیرکن، مستثنا اوله‌رق ترکجه‌دخی اولور: کتبخانه دار الکتب، خسته خانه = بیمارستان، طوبخانه = طوب دوکیلن محل، باروتخانه = باروت فابریقه‌سی، یازیخانه = یازی یازمغه مخصوص ماصه، دولتخانه = خانهٔ عالیکز، بنده‌خانه = خانهٔ عاجزی وسائره. ‖ خانه بردوش = اوی اوموزنده، اوموزنده‌کی کلیمدن عبارت، سرسری. ‖ خانه خراب = اوی ییقلمش، اوسز، پریشان حال.

خاو { س. اینجه توك، اولکر، پوروز: آیوا، قطیفه، سجاده خاوی؛ خاوی دوکلمك.

خاور { س. فا. مشرق. [سهواً «باختر» یرینه مغرب معناسیله‌ده قوللانیلیر.]

خاوره { س. با: هاوره.

خاولی { ص. اینجه توکی واولکری اولان: صیق خاولی قطیفه؛ خاولی قماش. = س. اکثریا توکلی یاپیلان سیله‌جك: ال خاولیسی، آبدست خاولیسی، حمام خاولیسی، یمك خاولیسی، آیاق خاولیسی.

خاویار { س. مرسین بالیغی یومورطه‌سندن یاپیلان سیاه ولذیذ برمادهٔ مغذیه که روسیه‌دن چیقار. ‖ قرمزی خاویار = مورینه بالیغی یومورطه‌سندن

یاپیلان عادی جنسی که قرمز-یمتراق اولور.

خای { ص. فا. چیکنین. با: خا.

خائب { ص. عر. [« خیبة » دن سف.] نائل مرام وموفق اوله‌میان، محروم، بیبهره.

خائباً { ح. عر. محروم و بیبهره اوله‌رق، مرامنه نائل اولمیه‌رق: خائباً عودت ایتدی.

خائف { ص. عر. [« خوف » دن سف.] قورقاق.

خایلاز { خایلازلق، خایلازلا-تمق. با: خیلاز وسائره.

خائن { ص. عر. جم: خونه. [« خیانة » دن سف.] خیانت ایدن، طوغریلقله حرکت ایتمیوب غدر وحیله ایله ایشلین، امنیتی سؤ استعمال ایدن، کوردیکی ایلیکه قارشی کفران نعمت ایدن: خائن آدم هیچ بر وقت خیر کورمز؛ خائن مملکت، خائن دولت = مملکتنه ودولتنه قارشی اهانت ایدن.

خائنانه { ح. فا. خائنجه‌سنه، خیانتله.

خائنلك { س. خیانت، انسانك کوردیکی ایلکه و یا دولتی منافعنه قارشی حرکت واضراره سعی ایتمسی.

خایه { س. فا. ۱. یومورطه. ذ. ۲. [زبانزدی: خایا] خصیه.

خاییده { ص. فا. ۱. چیکنمش. ۲. کوچك چوجقلره ویریلن چیکنمش بمکه تشبیهاً باشقه‌لری طرفندن سویلنوب کیازه اولمش (سوز وتعبیر): برطاقم تشبیهات خاییده قوللانیور.

خباثت { سث. عر. کوتیلك، یا-راماز لق، فنالق، خایلازلق: اجرای خباثت ایتدی؛ طینتنده مرکوز اولان خباثتی اظهار ایتدی.

خبّاز { سـذ. عر. [« خبز » دن سمب.] اتمکجی؛ خبازان = اتمکجی اصنافی.

خبائث { سث. جم. عر. [فـد: « خبیثه » غیر مستعمل] کوتیلکلر، یارا مازلقلر، نا سزا ایشلر. ‖ ام الخبائث = سکری حسبیله هر فنالغك مصدری اولان شراب.

خُبث { سذ. عر. خبائث. با: خباثت.

خبجاب { یاخود قبقاب. س. جانباز آیاقلغی، فر. Échasses.

خبجابی { ص. ایشسز، کوجسز، قایغوسز، بر ایشله مشغول اولمیان احمق وخایلاز.

خبر { سذ. عر. جم: اخبار. ۱. بروقعه‌نك تبلیغی، برحادثه‌دن حاضر بولنمیانلره ویریلن معلومات، نبأ، پیغام، حوادث، اصل ترکجه‌سی: صالیق: میدان حربدن خبر کلمدی؛ اوایشدن بزه خبر ویرن اولمدی؛ برشیٔ اولورسه بن سزه خبر ایدرم. [ناجی مرحوم حقسز اوله‌رق « ایتمك » فعلیله استعمالنك اسکیوب متروك اولدیغنی بیان ایدیور.] ۲. علم، وقوف، معلومات، بیلکی: فندن، صنعتدن خبری یوقدر؛ بو ایشدن خبرم اولمدی. ۳. حدیث شریف، فخر کائنات (صلعم) افندمزله صحابهٔ کرامی وقوعات وماجرا-لرندن ومبارك کلاملرندن خبر ویرن علم شریف: خبرده وارد اولمشدر. ٤. د. نحوده مبتدا ومسند الیه دینلن بر اسمه اسناد اولنان صفت، مسند: «الله اکبر» و« الله بیوکدر » دینلدیکنده الله مبتدا واکبر، بیوك خبردر. ٥. د. حدثك وقوعنی بیان ایدن فعل ویا جمله، مقابلی: انشا. ‖ بی خبر = بر ایشدن خبر و معلوماتی اولمیان، وقوفسز، معلوماتسز، غافل. [« باخبر » تعبیری قوللانیله‌جق قدر صوٶقدر.] ‖ علم وخبر = ۱. بر شیئك اخذ وقبض اولندیغنی مبین سند رسمی. ۲. محله امامی ویا بر هیئت رسمیه طرفندن بر شیئی مبین اوله‌رق ویریلن ورقهٔ رسمیه. ‖ قره خبر = بریناك وفاتی حقنده اقرباسنه ویریلن خبر.

خبرت { سث. عر. برایش حقنده معلومات مکمله، بر ایشك کنه وحقیقتنه وارمه، وقوف وتجربه: اهل خبرت = بر ایش حقنده مکمل وقوف ومعلومات وتجربه‌سی اولانلر.

خبرجی { س. خبر ویرن، خبر کتیرن آدم.

خبردار { ص. فا. [عر. خبر = م - فا. داشتن = طوتمق، مالك اولمق] بر ایشدن خبر و معلوماتی اولان، خبیر، معلوماتلی، واقف، آکاه: وقتیله خبردار اوله‌مدم؛ بنی ایشدن خبردار ایدیکز.

خبرلشمك { فشر. بربرینه خبر کوندرمك، بربرینه معلومات ویرمك.

خِبره { سش. عر. وا : خبرت. — اهل خبره يرينه سهواً «اهل قبله»، «قبله‌نما» يرينه‌ده «خبره نامه» دينلر وبونى لغت كتابنه‌ده قيد ايدنلر واردر.

خَبَرى { ص. عر. ذ : خبريه. د. بر حدثك وقوعندن خبر ويرن (فعل وجمله): فعل خبرى، جملۀ خبريه. مقابلى: انشائى.

خُبز { سذ عر. اتمك، نان. ذ. ولس.

خَبط { سذ. عر. ياكلمه، خطا. ذ. [اصل معناسى كورمه‌سنه اوكنى كورميه‌رك باصوب يوريمه‌در.]

خَبيث { ص. عر. ذ : خبيثه. [«خبث» دن صش.] ١. كوتى، فنا، فاسد، ردئ: ارواح خبيثه = مضر اولان جنلر. ٢. خباثت ايدن، مفسد، يارامار، نابكار.

خَبير { ص. عر. [«خبر» دن صش.] خبر ومعلوماتى اولان، معلوماتلى، آكاه. واقف، خبردار.

خِتام { سذ. عر. ١. بيتمه، توكنمه، نه ايرمه، تمام. ٢. صوك، نهايت، پايان: ختام بولمق؛ ختامه ايرمك = بيتمك: ختام ويرمك = بيتيرمك. || حسن ختام = كوزللكله بيتيرمه، صاغلقله اتمام واكمال. — بومقامده «ختامه مسك» جملۀ عربيه‌سى دخى قوللانيلير.

خِتامپذير { ص. فا. [عر. ختام = بيتمه - فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] بيتن، ختام بولان: او ايشده بوكون ختامپذير اولدى. [نابمحل بر تعبيردر، زيرا اصل معناسى بيته‌بيلير وقابل ختام اولوب. اومحلده قوللانلمق ايجاب ايدردى.]

خِتان { سذ. عر. عاميانه سنت ديديكمز عمليات كه بلوغدن اول اركك چوجقلرك عضو رجليتلرينك تپه‌سنى اورتن درينك كسلمه‌سندن عبارتدر: ختان جمعيتى، ختان دوكونى؛ چوجنى ختان ايتمك.

خِتانت { سش. عر. سنتجيلك، چوجقلرى سنت ايدن جراحك صنعتى. [استعمالنه احتياج واردر.]

خَتم { سذ. عر. ١. مهرلمه، مهر باصمه. [چوق قوللانلميورسه‌ده، يرينه مستعمل اولان «تمهير» ياكليش اولديغندن، ختم وتختيم ديمك ضروريدر.] ٢. بيتيرمه، توكتمه، پايانه ايرديرمه: ختم كلام ايتمك = سوزى بيتيرمك، سوزه نهايت ويرمك. ٣. قرآن كريمك تلاوتى اتمام واكمال ايتمه، ابتداسندن نهايتنه‌دك اوقومه: رمضان شريفده قرآن كريمى ختم ايده‌جكم؛ بر ختم ايندیره‌جكم. ٤. قرائت درسى مقامنده قرآن كريمى اوقويوب بيتيرمه: برسنه‌ده ختم ايتدى؛ ختم قرآن، ختم كلام.

خَتْله { سش. عر. ث. قارنك كوبك ايله قاصيق آره‌سنده‌كى قسم اسفلى.

خَتْلى { ص. عر. ذ : ختليه. ط. قارنك كوبك ايله قاصيق آره‌سنده‌كى قسم اسفلنه منسوب ومتعلق.

خَجالَت { سش. عر. اوتانمه، محجوبيت، شرم.

خُجَسته { ص. فا. اوغورلى، مبارك، مسعود: خجسته فال، خجسته طالع = فال وبختى مسعود ومبارك.

خَجَل { ص. عر. [«خجالت» دن صش.] اوتانمش، محجوب، شرمنده. [«خجيل» ديمه‌ملى]

خَجلَت { سش. عر. اوتانمه، خجالت. ذ.

خَدّ { سذ. عر. ج : خدود. ياكاق، رخ.

خُدا { س. فا. ١. الله، تكرى، رب: خداى لم يزل حقيچون! بحق خدا! ٢. افندى، صاحب [بو معنا ايله يالكز بعض تركيبـ تده بولنور:] كد خدا (كتخدا) = او صاحبى.

خُداپَرَست { ص. فا. [خدا = الله - پرستن = طاپنمق] اللهه طاپينان، اللهه عبادت ايدن، موحد.

خُداداد { ص. فا. [خدا = الله - دادن = ويرمك] الله ويردى، الله ويركيسى، عطاءالله، احسان الهى قبلندن اولان: بر استعداد خداداد ايله.

خُدّام { سذ. ج. عر. فذ. خادم. [«خدمه» كبى.] لا : خادم. — جنجى خواجه‌لرك طوپلايوب كويا كنديلرينه خدمت ايتديردكلرى جنلره دخى اطلاق اولنور: خداملى خواجه.

خُداوَند { س. فا. صاحب، مالك، افندى. ذ.

خُداوَندگار { س. فا. آمر، حاكم، حكمدار. — سلاطين عظام عثمانيه‌نك اوچنجيسى اولان جنتمكان سلطان مراد خان اول حضرتلرينه لقب.

اولوب، مشار الیهك شهزاده‌لکلرنده والیلك ایتدکلری بروسه ملحقات ومضافاتنه یعنی اسکی بیتنیه خطه‌سنه‌ده علم اولمشدر: جناب خداوندکار غازی؛ خداوندکار ولایتی. [« خنکار » تعبیری دخی بوندن مختصر ومحرف اولسه کرکدر.]

خُدایگان { وخدایگانه. س. فا. ۱. پادشاه عظیم‌الشان، سلطان السلاطین، شاهنشاه. ۲. حق تعالی حضرتلری. ز.

خُدائی { ص. فا. ۱. حق تعالی حضرتلرینه منسوب ومتعلق اولان، عبادةالله، حصر همت ایدن. ۲. کندیلکندن اولان، طبیعی، صنعی وانسان یاپیسی اولمیان: خدائی نابت = اکلمکسزین کندیلکندن بیتن؛ خدائی نابت اوتلر؛ ومج. هیچ بر تربیه کورمیوب حال طبیعیسنده قالان ویا کندیلکندن یتیشن: خدائی نابت بر آدم؛ خدائی نابت بر فیلسوف.

خَدَر { سذ. عر. ط. بر عضوك اویوشمه‌سی؛ خدر البنان = پارمق اوجلرینك اویوشمه‌سی: خدر عمومی = بتون بدنه عارض اولان اویوشمه حالی.

خَدشه { سش. عر. ذهن طرمالانمه، وسوسه، قوجنمه.

خُدعه { سش. عر. آلداتمه، اویون، دولاب، حیله.

خُدعه‌کار { ص. فا. و:

خُدعه‌گر { ص. فا. آلدادیجی، طولاب چویرن، حیله‌کار، حیله‌باز.

خَدَم { سذ. جـ. عر. فد: خادم. با: خادم.

خِدَمات { سش. جـ. عر. فد: خدمت. با: خدمت.

خِدمَت { سش. عر. جـ: خدمات. [زبانزدی: خذمت] ۱. برینك ایشنی کورمه، کبار و اغنیا و اختیارلرله چوجقلرك بالذات کوره‌میه‌جکلری ایشلرینی کورمه: افندیسنه، ابوینه خدمت ایتمك؛ چوجغك خدمتنی کورمك. ۲. بر انسان ویا حیوان ونباتك نشو ونما بولسیچون اقتضا ایدن ایشلر: بو آتك خدمتی کورلمیور؛ بو باغچه خدمت ایستر. ۳. بر او ویا دائره‌ده کورلمسی اقتضا ایدن ایشلر: بو اوك خدمتی برآدمله کوریله‌مز؛ بو قیز ایی خدمت ایدیور. ۴. ایش، وظیفه، مأموریت: بر خدمته قوللانلمق؛ خدمته کیتدی؛ خدمته‌ده‌در. ۵. وظیفهٔ عسکریه، عسکرلك: خدمت عسکریه، خدمت موظفه، خدمت ردیفه، خدمت احتیاطیه؛ بالفعل خدمتده بولنان افراد. ۶. وقتیله حضرت وجناب کبی تعظیم تعبیری اوله‌رق الك زیاده طریق علمی اصطلاحنده قوللانیلیردی: خدمت ابی السعوده چیقدی؛ طاشکوپری‌زاده خدمتنك درسنه دوام ایتدی. [بو صورتله استعمالی الیوم بسبتون متروکدر.] || خدمت ایتمك، خدمت کورمك، خدمتده بولنمق، خدمتده قوللانلمق.

خِدمتجی { س. خدمت ایتمکه مخصوص ذکور ویا اناثدن آدم: بو مملکتده خدمتجی بولمق پك مشکلدر؛ قاچ خدمتجیکز واردر.؟ == ص. خدمت ایدن، خدمت ایتمك وظیفه‌سیله موظف: خدمتجی قیز.

خِدمتجیلك { س. خدمتجی ایشی ومسلك وصفتی: اولادینی بسلمك ایچون خدمتجیلك ایتمکه مجبور اولدی؛ قوناقلرده خدمتجیلك ایدیور.

خِدمتکار { س. فا. خدمتجی، برینك خدمتنده بولنان آدم.

خِدمتکارلق { س. خدمتجیلك، برینك خدمتنده بولنان آدمك حال وصفت ومسلکی.

خَدَمه { سذ. جـ. عر. فد: خادم. [خدم وخدام کبی.] — آیریجه بر دائرهٔ رسمیه‌نك خدماتنی کورن آدملرکه اوطه‌جی وچاوش قبیلندن اولوب کندیلرینه مخصوص قیافتلری ده واردر: باب عالی خدمه‌سی. || خدمهٔ خاصه، خدمهٔ شاهانه = بعض خدمات شاهانه‌ده بولنوب صفت عسکریه‌یی حائز بولنان برصنف مخصوص که موسیقه افرادیله برابر بر اداره‌ده بولنورلر.

خَدَنك { س. فا. اوق. عر.

خَدیعه { سش. عر. اویون، حیله، مکر، خدعه.

خِدیو { س. فا. ۱. وزیر، آصف: خدیو اعظم. ۲. مصر والیسنه ویریلان عنواندر: خدیو مصر.

خِدیوانه { ص. ح. فا. بر وزیره ویا مصر والیسنه

منسوب ومتعلق ویا شایسته او-
لان : حضور عالیٔ خدیوانه‌لرینه؛
عطایای خدیوانه؛ خدیوانه یا-
شایور.

خدیوی { ص. عر. ز: خدیویه. [«خدیو» لغتی بالتعریب
عربیده دخی قوللانلدیغندن
یاکلش عد اولنماز] بر وزیره
ویا مصر والیسنه منسوب و
متعلق : جانب عالیٔ خدیویلرینه؛
ادارهٔ خدیویه.

خدیویّت { سذ. عر. [کذلك خدیو معرب اولدیغندن
یاکلیش عد اولنماملیدر.] مصر
والیلکی، مصر والیسنك صفت
ومسندی وتحت اداره‌سنده اولان
یرلر : مسند خدیویته کچمشدر؛
خدیویت مصریه‌نك مقدار
اهالیسی.

خذلان { سذ. عر. معاونتسز قالوب ضعف وفتوره
دوچار اولمه. ز.

خذله { صذ. ج. عر. [فذ : خاذل = لسانمزده قوللانلماز] آر-
قداشلرینی تهلکه‌ده براقوب قاچان
نامرد، آلچقلر، اراذل، ادانی،
بوش آدملر.

خر { س. فا. اشك، حمار، مرکب.

خر { مه. کوپکك کندیسنه بناشان دیکر برکوپکه ویا آدمه
مقام تهدیدده دیشلرینی کوستره-
رك ایتدیکی خرلدی‌یی تقلید
وتصویر ایدر. || خرکور =
منازعه، مجادله، کوپکلرك خر-
لدیسی کبی غاوغا.

خر { یاخود خیر. مه. کوکسدن چیقان قیصیق وبوغوق
سی تقلید وتصویر ایده‌رك
اکثریا مکرر قوللانیلیر : نزله-
دن کوکسی خرخر ایدیور. || خر
چیقارمق = منازعه چیقارمق.

خراب { سذ. عر. ویران ایتمه، ویرانلق، ییقمه، بوزمه،
معموریتك ازاله‌سی : کراجیلر
اوی خراب ایتدیلر؛ محاربه
جریان ایتدیکی یرلری خراب
ایدر. [تخریب کبی.] == ص.
تر. ١. بوزلمش، ییقلمش، ویران،
معمورك ضدی : خراب بر او،
خراب بر مملکت. ٢. سرخو-
شلقدن حالی دیکر کون اولوب
پژمرده وبیتکین اولان : مست
خراب اولمش. || خانه خراب =
اوی ییقلمش، هر طرفی ویران،
ایشی برباد، پریشان.

خرابات { سذ. ج. عر. [«خرابه» نك جمعی ایسه‌ده، او
معنا ایله قوللانلیوب، مفرد کبی
استعمال اولنور] میخانه، میکده،
مداوملرینی خراب ایدن عشرت
وسفاهت یری. عر.

خراباتی { ص. فا. ج: خراباتیان. ١. میخانه مداومی،
بکری، سرخوش وپژمرده حال.
٢. الینه کچن آقچه‌یی عشرت
وسفاهت یولنه اسراف ایدوب
کندینه واوینه بارقنه باقمیان
سفیه.

خراباتیانه { ص. ح. فا. خرابا- تیجه، خراباتیلکله،
اسراف وسفاهت وسرخوشلقله.

خراباتیلك { س. سرخوشلق، پژ- مرده‌لك، سفیلانه
اسراف وسفاهت.

خرابه { سذ. عر. ١. ویرانه، اسکی ابنیه ییقندیسی،
بوزلمش معموره آثار باقیه‌سی :
تدمر، بعلبك خرابه‌لری. ٢.
مج. پك خراب ویاری ییقیق او :
برخرابه‌ده اوتوریوردی.

خرابه‌زار { س. فا. ویرانه‌لری چوق یر، ویرانه‌لك:
بغداد ادارهٔ عثمانیه‌یه کچدیکنده
برخرابه‌زار ایدی.

خرابه‌نشین { ص. فا. [عر. خرابه = ویرانه - فا.
نشستن = اوتورمق] ویرانه‌ده
اوتوران، بر ویرانه‌نك برکوشه-
سنه صیغینوب اوراده بارینان
فقیر.

خرابیّت { سذ. عر. [اویدیر- مه بر لغت اولوب،
عربیده خراب مصدر اولمغله،
ادات مصدریت الحاق عبثدر]
ویرانلق، خرابلق، بر بنا ویا
معموره‌نك ییقیق دوشوك حا-
لنده بولنمسی، اندراس : پومپه‌یی
شهرینك خرابیتی.

خراج { سذ. عر. [«خروج» دن] ١. ویرکی، جزیه. ٢.
وقتیله تبعهٔ غیر مسلمه‌نك بدل
عسکری مقامنده ویردکلری
شخصی ویرکی. || خراجه کسمك =
خراجه باغلامق، خراج تأدیه-
سنه، مطلقا برشی ویرمکه بریسنی
مجبور ایتمك.

خُراج { سذ. عر. [«خروج» دن] ط. بدنك مختلف یرلرنده
چیقان چیبان.

حراج { س. بر مالك مزایده‌یه چیقارلمسی، مزادده صا-

تلمسی. — دلاللرك : خراج مزاد! باغرمه‌لری بومعنا ایله‌در. [کلمه عربی ایسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی یوقدر، مکرکه چیقدی دیمك اولان فعل ماضی «خرج» دن غلط اوله.]

خَراجِجی { س. وقتیله تبعهٔ غیر مسلمه‌دن خراج نا- میله آلنان شخصی ویرکی‌یی تحصیله مأمور آدم، خراج تحصیلداری.

خَراجگُذار { ص. فا. [ع. خراج = م - فا. کذاریدن = ادا ایتمك] خراج ویرن، خرا- جه کسلمش، جزیه‌کذار.

خَراجِر { سث. جم. عر. فد: خرخره. ا: خرخره.

خَرار { س. [عر. «غراره» دن] بیوك چووال.

خَراز { س. با: خزار.

خَرازه { س. صیغیر اوزنده حا- صل اولان بونجق کبی قاتی شیٔ که صاریلغه علاج زعم اولنور.

خُراسان { س. توغله توزیله کیرچدن مرکب صاغلام بر خرج که چمنتونك ایجادندن اول اونك یرینه قو- للانیلیردی. [اساساً ایرانك خراسان خطه‌سنده استعمال اولندیغندن، بو اسمله شهرت بولمشدر.] || قره خراسان = عن اصل خراسانده یاپیلان مقبول طبان قلیج.

خُراسانی { س. اسکی قیافتده صاریقدن طاشقین خواجکان قاوُغی که اسکی مزار طاشلرنده امثالی چوق کوریلور.

خِراش { ص. فا. [«خراشیدن» دن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طیرمالایان، قا. شیان : دل خراش = یورك طیرمالایان، قلبی اینجیدن؛ خاطر خراش = خاطر طیرمالایان، وسوسه‌یی موجب.

خَرّاط { سذ. عر. [«خرط» دن سمب.] چیقریقجی.

خُرافات { سث. جم. عر. [فد: خرافه اندر استعمال اولنور] ادیان کاذبهٔ قدیمه اعتقا- دات باطله‌سندن قالمه خارق‌العاده حکایات غریبه، اساطیر : اسکی مورخلر اخبار صحیحه‌یی بر چوق خرافاتله قاریشدیره‌رق بویله شیئلره طبعاً مائل اولان عوامه قبول ایتدیرمشلردر.

خِرام { س. فا. [«خرامیدن» فعلندن سمص.] صاللانمه، صالینه‌رق ناز وادا ایله‌یورومه : خرام ایتمك. || خوش‌خرام = ناز وادا ایله صاللانه‌رق یورییمسی لطیف اولان.

خِرامان { ص. فا. صاللانه‌رق ناز وادا ایله یوریین : خرامان اولمق = بو صورتله یوریمك. || خرامان خرامان = صالینه صالینه.

خَربَق { سذ. عر. نبا. چوپله؛ خربق ابیض = آق چوپله؛ خربق اسود = قره چوپله.

خَربَنده { س. فا. [خر = اشك. بنده = قول — تر. زبانزدی : خرمانده] اشکجی، قاطیرجی، مکاره جی. [وقتیله اردو معیتنده‌کی مکاره‌جیلره دینیردی.]

خَرپوشته { س. [فا. اشك صیرتی دیمك اولان «خرپشت» دن] بالیق صیرتی شکلنده چاتی.

خَرپه { س. با: آرپاغ.

خَرتاوی { س. سپاهیلرك یکیچری بکچه‌سنه معادل اوله- رق کییدکلری طوپارلاق بکچه کلاه.

خَرتلاب { س. [عر. «قطلب» دن غلط] قوجه‌یمشی.

خَرتوج { س. [فر. Cartouche دن] طوپ فشنکی؛ خرتوج چانطه‌سی = خرتوج وضعنه مخصوص اوله‌رق طوپ آرابه سنك آرقه‌سنده‌کی صندیق.

خِرتی { مه. دائما «پرتی» لغتیله برابر قوللانیلیر : خرتی پرتی = اسکی پوسکی اشیا.

خَرج { سذ. عر. ۱. صرف، بوزمه: ویردیککز آقچه‌یی تکمیل خرج ایتدم؛ اوآقچه نك تکمیلی خرج اولدی‌می؟ ۲. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] صرف اولنه‌جق آقچه، مصرف، خرجلق : چوق خرج کیدیور. ۳. بر معاملهٔ رسمیه ایچون ویریلن رسم : محکمه خرجی، انتقال خرجی، اعلام خرجی. ٤. تر. برشیئك اعماله یارایان مواد، کراسته : اوسته- لرك خرجی قالمدیغندن بوش طوریورلر؛ یمك خرجی. ٥. دیوار اورمکه وصیوه وسائره‌یه یارایان کیرچ ایله قوم ویاخراسان یاخود چامورله صمان وسائره مخلوطی:

دیوار خرجی، صیوه خرجی؛ خرج یاپمق. ٦. اثوابه سوس ایچون انواع اشکالده دیکیلن غیطان و سائره : قادین لباسلرینه خرج قومق نوسنه موده اولدی؛ آوروپادن حاضر خرج کلیر. || خرجی اولمق = ایشی اولمق، الندن کله بیلمك : بو ایش اونك خرجی دکلدر؛ بو یوکی قالدیرمق بنم خرجم دکلدر؛ او آته بینمك سنك خرجك می ؟ || خرج راه . با : خرجراه . || خرج عالم، خرج عام = هرکسه کوره الویریشلی، هرکسك قوللانه بیله جکی : ایکلی اثواب خرج عالم دکلدر. || وکیل خرج، وکیلخرج = بر بیوك قوناقده مصرف ایتمکه مأمور آدم . || خرجی ایچندن چیقمق = آیریجه مصرف ایتمکه حاجت اولمامق .

خُرج { سذ. عر. شیندن بیوك هکبه .

خَرجامَق { فتـ. [عر. «خرج». دن] ١. صرف ایتمك، بوزمق : اوقدر آقچه‌یی بر کونده خرجادی؛ چوق پاره خرجایور. ٢. برینی بالالتزام تهلکه‌یه صوقمق.

خَرجانمَق { فل. مصرف ایتمك، مصرفه کیرمك: بزی کوزل اکلندیردی اما کندیسی چوق خرجاندی .

خَرجراه { س. فا. [عر. خرج = مصرف ـ فا. راه = یول] یول مصرفی، برمأمور ویا ضابطك مأموراً بر یردن بریره کیتمسیچون رتبه ومعاشیله وقطع ایده‌جکی مسافه‌یه کوره رسماً ویریلان آقچه : حرکت ایتمك ایچون خرجراهنی آلدی؛ خرجراه نظامنامه‌سی .

خَرجلق { س. مصارف عادیه‌یه مخصوص آقچه : خرجلغم یوق؛ خرجلغی قالمدی. || جیب خرجلغی = اوفاق تفك شخصی مصارفه مخصوص آقچه : چوجقلره بش اون غروش جیب خرجلغی ویرملی.

خَرجلی { ص. ١. کیرج و قوم خلیطه سیله یاپلمش: خرجلی دیوار. مقابلی : قوری دیوار. ٢. غیطان وسائره‌دن چیچکارله مزین : خرجلی فیستان، فرمنه. ٣. مصرفلی، چوق مصرفله وجوده کلن : خرجلی یمك.

خَرجی { ص. خرج عام اوله بیلن، عادی، اوجوز: خرجی اتمك = اتمکك عادی و اوجوز نوعی.

خَرچَنك { س. فا. ینکچ. ز.

خرچین { ص. پك عنادجی وتتیز، سرت، ترس، بدخوی: پك خرچین برچوجغی واردر.

خرچینلق { س. عنادجیلق، تتیزلك، سرتلك، ترسلك : بوقادینك خرچینلغی تحمل اولنور شیء دکلدر.

خَرخَره { سذ. عر. جـ : خراخر. ط. خرلدی.

خِرَد { س. فا. عقل، فکر، ذهن. || بی خرد، بیخرد = عقلسز.

خُرد { ص. فا. کوچك، اوفاق، صغیر. || خردخاش، خرد مرد = پارچه پارچه : آینه‌یی بر یومروقله خرد خاش ایتدی. || خرد سال = کوچك یاشده، صغیر السن.

خَردال { س. [عر. « خردل » دن] ١. معروف یاقیجی حبه، قیجی؛ خردال دانه‌سی = پك کوچك شیئدن کنایه‌در. ٢. دوکلمش خردال معجونی که یمکده اته سوریلور : فرانسز، انکلیز خردالی. || خردال لاپه‌سی، یاقیسی = صانجیان یره یاپیشدیریلان لاپه ویا یاقی یعنی دوکلمش خردال ایله صیوانمش کاغد : خردال یاقیسی قومق. کزدیرمك .

خَردَل { سذ. عر. خردال. با : خردال.

خَردَلیّه { س. [زبانزدی : خردالیه.] خردال ایله تربیه اولنمش شیره که خردال قوتیله تخمر ایتمکسزین طیانه بیلیر.

خِرَدمَند { ص. فا. جـ : خردمندان. عقللی، عاقل.

خِرَدمَندانه { ص. حـ. فا. عاقلانه. عاقلجه.

خُردَوات { س. جـ. فا. [فد : خرده] ١. اوفاق تفك شیئلر، اهمیتسز شیئلر، اوته بری. ٢. دمیردن کهنه آلات وادوات : سوقاق کوشه‌لرنده خردوات صاتانلر؛ خردوات دکانی .

خُردَواتجی { س. خردوات صاتان آدم. با : خرده‌جی.

خُرده { س. فا. ١. اوفاق شیء، اوفاق پارچه، ریزه : باقیر خرده‌لری. ٢. اینجه و دقیق معنی، نکته، اینجه معنی، مضمون. == ص. فا. ١. اوفاق وقرندیدن عبارت اولان : خرده اینجی. ٢. پك اینجه وکوچك : خرده یازی.

خُرده‌بین { س. فا. [خرده = اوفاق ـ دیدن = کورـ

مك [كوزك كوره‌میه‌جكی درجه‌
ده كوچك شیئلری و بوحالده
اولان حیوناتی كورمكه مخصوص
آینه : خرده بینله باقمق؛ خرده
بینله آنجق كوریله بیلیر. فر.
Microscope. == ص. فا. الك
كوچك ودقیق شیئلری كوره‌-
بیلن، مدقق، فهم وادراكی پك
كسكین : مدقق خرده بین.

خُرده بینانه { ص. ح. فا. مد. دقیقانه، تدقیقات
عمیقه ایله : تحقیقات خرده بینانه؛
خرده بینانه تدقیق ایتدی.

خُرده بینی { ص. فا. خرده بینله كوریله‌بیله‌جك قدر
كوچك : حیوان خرده بینی، حو-
ینات خرده بینی. [عربی اوله‌میه-
جغندن، مؤنثنده «خرده بینیه»
دیه‌ملی.]

خُرده‌جی { س. اوفاق تفك شیئلر ویا كهنه دمیر آلات
وادواتی صاتان آدم، خردواتجی،
چرچی.

خُرده‌جیلك { س. خردوات صا- تان آدمك ایشی
وحال وصفتی.

خُرده چین { ص. فا. [خرده = قیرندی - چیدن =
طوپلامق] ریزه وقیرندی طو-
پلایان، دوكیلن قیرندیلری طو-
پلایان فقیر.

خُرده دان { ص. فا. [خرده = نكته - دانستن =
بیلمك] نكته ودقایق آكلایان،
دقایق آشنا.

خُرده فُروش { ص. فا. [خرده = اوفاق تفك شیئلر
- فروختن = صاتمق] اوفاق تفك
شیئلر صاتان، چرچی، طبله كار.

خُرده گیر { ص. فا. [خرده = مضمون - كرفتن =
طوتمق] سوزك ایچنده كیزلی
معانی آرایه‌رق اعتراض ایدن.

خُرده لَنمك { فط. اوفالمق، پار- چه پارچه اولمق.

خَرَس { س. عر. ط. دیلسز- لك.

خِرِستیان { س ص. [ر. Χριστ- ιανός] دین عیسی
(عم) ه تابع اولان، عیسوی،
نصرانی : خرستیانلر، خرستیان
قوملر.

خِرِستیانلق { س. عیسویت، نصرانیت، دین
عیسی : خرستیانلق عالمی.

خِرِستیانی { ص. ت: خرستیانیه. دین عیسی‌یه منسوب
و متعلق، نصرانی، عیسوی.
[غلط تعبیر اولوب، یرینه نصرانی
ویا عیسوی استعمالی مرجحدر.]

خِرسز { س. [بلكه «خیرسز» دن محرف] باشقه‌لرینك
مالنی چالان آدم، اوغری، سا-
رق، دزد. — آشیق اویونده
بر صایی. || خرسز مالی = مال
مسروق. || خرسز یتاغی = خر-
سزلری قبول ومال مسروقلرینی
حفظ ایدن آدم ومنزل. || دكیز
خرسزی = قورصان. || آت
خرسزی = اوستی باشی خفیف،
دیم دیزلاق؛ هایطه.

خرسزلامه { ح. خرسز جه- سنه، كیزلیجه،
اوغریین.

خرسزلق { س. خرسز حال و صفتی، اوغریلق،
سرقت : خرسزلق ایتمك.

خُرسَند { وخرسنده. ص. فا. قنا- عتكار، قانع.

خُرطوم { س. عر. ١. فیل بورنی. ٢. طولومبه‌یه
طاقیلان مشین یا لاستیق ویا صیق
بز بوری.

خَرق { س. عر. یارمه، ییرتمه. ق.

خِرقه { س. عر. ١. بز وقماش پارچه‌سی. ق. ٢. در-
ویشلرك كیدكاری اوست لباسی.
٣. جبه‌نك آلتنه ویا كیجه‌لك
انتاریسی اوستنه كییلن دیزه
قدر ویا دها قیصه پنبوقلی
لباس. || خرقهٔ سعادت، خرقهٔ
شریف [طوغریسی شریفه] =
امانات مباركه‌دن اولان بردهٔ
شریفهٔ جناب نبوی.

خرقه پوش { س. ص. فا. [عر. خرقه = م - فا. پو-
شیدن = كییمك] خرقه كیین،
درویش.

خَرگاه { س. فا. كبرا چادیری، اوتاق.

خَرگَله { س. فا. [تر. زنانزدی: هرگله] ١. بینمكه‌ویوك
طاشیمغه آلیشمامش آت وقیصراق
واستر ومركب سوروسی :
چفتلكنده خركله‌سی واردر.
٢. بوحالده بولنان یعنی آلیشما-
مش حیوان، سوری حیوانی :
خركله در بینمكه كلمز. ٣. مج.
تربیه‌دن بسبتون محروم آدم.
٤. برایش كورمز خدمه غلبه‌لكی:
اونده برسوری خركله واردر.

خَرگه { س. فا. با : خرگاه.

خرل { خریل. مه. با: خاریل.

خرلاشمق { فش. بربرینه «خر» ایدن كوپكلر كبی غاوغا ایتمك، چكه‌مه‌مزلكدن بربریله اوغراشمق.

خرلامق { فل. ١. «خر» ایتمك، كوكسدن سسله نفس آلمق ویا اویقوده خورلدامق. ٢. سببسز یره غاوغا ایتمك، راحت ویرمیوب منازعه چیقارمق ایسته‌مك.

خرلداشمق { وخرلدامق: خرلاشمق، خرلامق.

خرلدی { س. ١. اویور كن ویا اویانیقلقده كوكسدن ویا كنزدن سسله نفس آلمه، خورلدامه. ٢. سببسز غاوغا، نزاع.

خرلدیجی { ص. سببسز غاوغا ایدن، منازعه‌جی.

خرّم { ص. فا. ١. سوینجلی، مسرور. ٢. مفرح، دلكشا.

خرما { س. فا. ١. معروف اقالیم حاره میوه‌سی، تمر. ٢. خرما شكلنده خور طالیسی. || خرما آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج، نخل. || خرما طوریسی = خرمانك رنكنی آكدیرر آت طونی. || طرابزون خرماسی = چوق چكردكلی خامی آغز بوروشدیرر برمیوه وبونی ویرن آغاج.

خرمان { س. [فا. «خرمن» دن] ١. حبوباتك صماندن آیرلمسیچون ایدیلن عملیات: بو یاغمور خرمانه مانع اولیور؛ خرمان وقتی كچیور. ٢. بو عملیات ایچون یعنی دوكلمكه حاضرلانمش اكین دمتلری مجموعی. ٣. اكینلرك دوكلمسیچون حاضرلنمش دائروی میدان: خرمان جفتلكك اورته‌سنده اولملیدر؛ خرمانده اوتوروردی. ٤. اكینلرك خرمانده دوكلمه‌سی موسمی: خرمانده اوده‌مك اوزره بورج آلدی. ٥. هربرندن بر دانه آلنوب برطاقم یاپلق اوزره آیری آیری صره‌لانمش كتاب جزئلری ویا توتون یاپراقلری وسائره: كتابی خرمان ایتمك. || خرمان آرابه‌سی = یكی ایجاد اولنمش خرمان ماكینه‌سی. || خرمان دوكمك = دانه‌لرینی آیرمق اوزره اكینی خرمانده دوكمك. || خرمان صاورمق = دانه‌لره قاریشیق اولان اینجه صمانی آیرمق ایچون كوزكله هوایه آتوب روزكارلاندیرمق. || خرمان صوكی = توز طوپراقله قاریشیق حبوبات. || خرمان كیله‌سی = بیوك اولچك. || خرمان یری = خرمان دوكمكه مخصوص دائروی میدان. || طوغله خرمانی = طوغله یاپیلان یر.

خرمانجی { س. ١. حبوباتی خرمانده دوكوب صاورمغله مشغول آدم. ٢. توتون یاپراقلرینی خرمان ایدن عمله.

خرمانلامق { فتـ. هربرندن بر دانه آلنوب طاقم یاپمق اوزره بر شیئك اجزاسنی طاقم طاقم ایلمك، خرمان ایتمك: كتابك جزئلرینی، توتون یاپراقلرینی خرمانلامق. == فل. (حیوان) بر دائره اوزرنده دونوب قوشمق.

خرمن { س. فا. خرمان. با: خرمان.

خرمهره { س. فا. [خر = مركب ـ مهره = بونجوق] قاطیر بونجوغی.

خروات { س. اصل آوستریانك خرواتستان خطه‌سی اهالیسنك اسمی اولوب، دالماچیه، اسلاوونیه و قره‌طاغ اسلاولرینه دخی اطلاق اولنور.

خرواتجه { ص. ح. خروات طرز ویا لساننده: خرواتجه سویلمك؛ خرواتجه شرقی، لسان. == س. خروات لسانی: خرواتجه اسلاو السنه‌سندندر.

خرّوب { وخرنوب. سـذ. عر. فاصولیه وباقلا شكلنده اولان معروف سیاه میوه، كچی بوینوزی. || خروب آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج كه اقالیم معتدله‌نك اك صیجاقلرنده یتیشیر. || خروب شربتی = بو میوه‌نك قوروسی قایناتلمغله یاپیلان شربت.

خروج { سـذ. عر. چیقمه، طیشاری چیقمه: خروج ایتدی = چیقدی.

خروس { یاخود خوروز. س. [فا. «خروس» دن] ١. طاوق جنسنك ارككی: خروس اوتمك. ٢. چاقماقلی سلاحك چاقمغی تپه‌سی: طبانجه‌نك خروسنی قالدیرمق. ٣. قپو زنبركنك مندالی. || خروس آیاغی = فشنك سوكه‌جك بورغو. || خروس اوتمك = صباح اولمق. || خروس اوغلی = جیلفین. || خروس ایسكی. با: ایبك. || خروس یومورطه‌سی = اوفاق یومورطه. || خروس عقللی = نه یاپدیغنی ایی دوشونمین.

خروسپینه { س. كلینجك بالیغنه بكزر یمز برجنس بالیق.

خُروسجق { س. يبان تره‌سى نوعى.

خُروسلانمق { فل. خروس كبى قباروب قورلمق.

خُروش { س. فا. شماته، كورلتى، باغرمه، تلاش : جوش وخروش.

خُروشان { ص. ح. باغروب شماته ايدن ويا ايده‌رك، تلاشلى.

خِريد { س. فا. صاتين آلمه، مبايعه. ز.

خِريدار { ص. آليجى، مشترى، طالب.

خَريده { سث. عر. جـ: خرائد. ١. بكر قيز. ٢. دليغمه‌مش اينجى، درناسفته.

خَريمه { س. آزغين حيوانلرك آغزينه‌وآيينك طوداغنك اوستنه، كچيرلن دمير حلقه.

خَريطه { سث. عر. [يونانيدن] ١. برمملكتك احوال جغرافيه‌سنى مصور رسمى : خريطهٔ بريه؛ خريطهٔ بحريه؛ خريطهٔ مجسمه = قبارتمه؛ خريطة السماء = نجومك مواقع وصورينى كوسترير خريطه. ٢. مشيندن كيسه و طوربه، طغارجق. || مجـ. بو خريطه‌ده يوغيدى = مأمول و ومتصور دكلدى.

خَريف { سذ. عر. كوز موسمى، خزان.

خِز { ياخود خيز. س. ١. سرعت، چابقلق : خزله يوريمك. ٢. شدت، قوت : خزله اورمق. ٣. پرتاو، هجوم قصدى : خز آلمق. || خزنى آلمق = حرص و شدتنى تسكين ايتمامك؛ خزنى آله‌مامق = حرصنى، شدتنى تسكين ايده‌مه‌مك، نفسنى ينه‌مه‌مك.

خَزار { س. [تركجه ايـه «حزار» يازلمسى غلطدر. — اصلى مركبله دونر دكرمن ديمك اولان فا. «خراس» دن محرف «خراز» اولسه كركدر؛ ذاتاً بوصورتده‌ده قوللانيلير.] تخته وكراسته بيچمكه مخصوص صو ايله تحريك اولنور بيوك بيچقى.

خَزان { س. فا. كوز موسمى، صوك بهار، خريف. || مجـ. صاراروب صولمه وقتى، اختيارلق سنى.

خَزانديده { ص. فا. كوز موسمنى كورمش، صاراروب صولمش.

خِزانه { سث. عر. [خانك فتحيله غلطدر] خزينه. || خزانة الكتب = كتبخانه.

خَزائن { سث. جـ. عر. فد : خزينه. با : خزينه.

خَزع { سذ. عر. جرا. كسمه، يارمه، عمليات. كسيلن محلك اسمنه اضافه‌له برچوق اصطلاحات مركبه تشكيل ايديور.

خَزَف { سذ. عر. طوپراقدن معمول چناق چوملك كبى شيئلر.

خَزَفيه { سث. عر. چناق چوملك كبى طوپراقدن معمول شيئلر وبونلرى ياپمق صنعتى، فر. Céramique.

خَزنه { ١. خزنه‌دار. با : خزينه، خزينه‌دار.

خَزينه { سث. عر. جـ: خزائن. [تر. زبانزدى : خزنه.] ١. آقچه وضع وحفظ اولنان ير، وزنه، صنديق : خزينهٔ دولت، خزينهٔ ماليه. [ماليه نظارتنه يالكزجه «خزينه» دخى دينير.] ٢. ذى قيمت شيئلر حفظنه مخصوص محفوظ ير، دپو. ٣. آقار صويك ويا ياغمور صوينك بريكوب حفظ اولنديغى ير. صهريج، دپو؛ صو خزينه‌سى دخى دينير. ٤. طوپ وتفنك باروتنك قونديغى ير. ٥. مدفون مال، دفينه. ٦. ايريك بريكن ير. ٧. نقود وسائر ذى قيمت شيئلردن عبارت يوك. ٨. وقتيله اون آلتى بيك غروش مقدارى. || خزينهٔ خاصه = ذات حضرت پادشاهى‌يه عائد املاك واراضى وسائره‌نك واردات ومصارف دائره‌سى. || خزينه كتخدائى = اندرون همايونده‌كى ذى قيمت اموال واشيانك حسن محافظه واداره‌سنه مأمور ذات.

خزينه‌دار { س. فا. [تر. زبانزدى: خزنادار] بر خزينه‌نك اداره ومحافظه‌سنه مأمور آدم.

خزينه‌دارلق { س. [زبانزدى : خزنادارلق] خزينه‌دار وظيفه ومأموريتى.

خَس { س. فا. چوب : خس و خاشاك = چورچوب؛ خار وخس = چالى چرپى.

خَسار { سذ. عر. و :

خَسارَت { سث. عر. جـ: خسارات. زيان، ضرر : چوق خساره اوغرادى؛ چوق خسارت اولدى.

خَسارديده { ص. فا. [عر. خسار = زيان - فا.

دیدن = کورمك] زیان کورمش، ضرره اوغرامش، متضرر.

خِسَّت { سذ. عر. خسیسلك، بخل، ناکسلك، جمریلك؛ خست طبع = طبیعتده‌کی ناکسلك.

خَسته { ص. فا. جـ: خستگان. صحتی یرنده اولمیان، بر علت و مرضه دوچار اولان، مریض. اصل ترکجه‌سی: صایری؛ خسته اولمق، دوشمك، یاتمق = خسته‌لانمق.

خَسته‌خانه { س. فا. خسته‌لرك قبول وتداوی اولندیغی عمومی محل، بیمارستان؛ سیار خسته‌خانه = محاربه‌ده نقل اولنمغه الویریشلی خفیف ومتحرك خسته خانه.

خَسته‌دِل { ص. فا. قابی مریض، مجروح الفؤاد، دردمند.

خَسته‌لاندیرمَق { فتـ. خسته ایتمك، خسته‌لغی موجب اولمق: دونکی روزکار بنی خسته‌لاندیردی.

خَسته‌لانمق { فل. خسته اولمق، خسته دوشمك: صوغوق آلوب خسته‌لاندم.

خَسته‌لق { س. مرض، علت؛ جلد خسته‌لغی، سیکیر خسته‌لغی، قلب خسته‌لغی؛ صاری خسته‌لق = عمومی وساری مرض. [«خسته‌لك» یازماملی.]

خَسته‌لقلی { ص. اوستندن خسته‌لك اکسیك اولمیان، خسته‌مزاج.

خَسته‌مِزاج { ص. فا. مزاج و طبیعتی خسته‌لغه مائل، پك صیق خسته‌لانان، خسته‌لقلی.

خُسر { سذ. عر. و:

خُسران { سذ. عر. خسار، خسارت، زیان، ضرر.

خُسرَو { س. فا. حکمدار، شاه.

خُسرَوانه { ص. حـ. فا. شاهانه.

خُسوف { سذ. عر. آیك طوتلمسی؛ خسوف کلی، خسوف جزئی؛ خسوف واقع اولمق = آی طوتلمق. — کونشك کینه کسوف دیرلر.

خَسیس { ص. عر. ث: خسیسه. [«خسة»دن صشـ.] ۱. بخیل، ناکس، جمری. ۲. آلچاق، دنی، دون، عادی، قیمتسز: مواد خسیسه.

خِش { مـه. جانفس کبی شیئلرك تحریك اولندقجه چیقاردقلری سسی تقلید و تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: خش خش ایتمك.

خَشَب { سذ. عر. [جـ. ضمه ایله خشب وخشبان کلیرکن بزغلط اوله‌رق «اخشاب» قوللانیورز] آغاجك اودون قسمی، کراسته‌سی، اصلی: جوز آغاجنك خشبی پك ایی جلا آلیر.

خَشت { س. قالین وقیصه حربه، ال مزراغی.

خِشت { س. فا. کیرپیچ، طوغله.

خَشخاش { سذ. عر. معروف نبات که باشنده اولان تخملری طبده منوم کبی قوللانیلیر، وبونلرك قوغنی چیزمکله آفیون دینلی قیمتدار مادهٔ طبیه استخراج اولنور. ‖ آق خشخاش = بونك برنوعی. ‖ خشخاش بری = کلینجك چیچکی.

خَشخاشیّه { صشـ. عر. ؤا. فصیلهٔ خشخاشیه = خشخاش قبیلدن نباتات.

خشر { س. قاوُن وقارپوزك سرت قالان بیض قسمی.

خشر { مه. سرت بعض قاشلرله سائر شیئلرك اویناد قجه چیقاردقلری سسی تصویر و تقلید ایدر: خشر خشر ایتمك.

خشرداتمق { فتـ. سرت برقماش ویا کاغد وسائره‌یی اویناده‌رق خشرخشر ایتدیرمك.

خشردامَق { فل. سرت برقماش و کاغد و سائره اوینادقجه خشر خشر ایتمك.

خشردی { س. سرت برقماش و کاغد وسائره‌نك وبالخصوص زواحفك اوینادقجه چیقاردیغی سس، خشرخشر ایتمه.

خِشعه { سذ. عر. ولادتندن اول والده‌سی وفات ایتمکله قارنی یاریله‌رق چیقاریلان چوجق که مشهور قیصر دخی بوطریقله دنیایه کلمشیدی.

خُشك { ص. فا. قوری، یابس.

خُشکسال { س. فا. قوراقلق و قحط وغلا سنه‌سی.

خشل { مه. سرت وقیصیق سسی تقلید وتصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: کوکسی خشل خشل ایتمك.

خَشلامَق { خشلامه وسائره. ؤا: خاشلامق وسائره.

خشلامَق { فل. و:

خشلدامق {فل. سرت وقیصیق برسس چیقارمق: کوکسی خشلدایور.

خشم {س. فا. غضب، حدت.

خشمناك {ص. فا. حدتلی، غضبناك.

خشنود {ص. فا. راضی وممنون: خشنود ایتمك، اولمق = راضی وممنون ایلمك، اولمق.

خشنودلق {س. و:

خشنودی {س. فا. رضا وممنونیت. [«خشنودیت» دیمه ملی.]

خشوع {سذ. عر. تواضع، کوکل آلچاقلغی.

خشونت {سش. عر. سرتلك، قابالق، درشتلك: خشونت طبع = طبیعت سرتلکی.

خشین {ص. عر. [«خشونة» دن صش.] سرت، قاتی، درشت، ناملایم.

خشیه {وخشیت. سش. عر. قورقو، خوف.

خصال {سش جم. عر. فد: خصلت. با: خصلت.

خصائص {سش. جم. عر. فد: خاصیت. با: خاصیت.

خصائل {سش. جم. عر. فد: خصلت. با: خصلت.

خصلت {سش. عر. جم: خصال، خصائل. طبیعت، خوی، خلق: خصلت مخصوصه؛ خصائل ممدوحه؛ خصال ذمیمه.

خصم {سذ. عر. جم: خصوم. [دها مستعمل اولان «خصماء» ایسه مرادفی اولان ولسانمزده قوللانلمیان «خصیم»ك جمعیدر.] ۱. دشمن، عدو؛ خصم جان = اك بیوك وشدتلی دشمن. ۲. دعواده یا ودیا اویون وکورش ویاریش وسائره ده قارشی طرف، مخالف.

خصم {س. [اصلی آکلاشیله مدی] اقربا ومتعلقاتدن اولان: خصم اقرباسی چوق؛ او بنم خصممدر.

خصماء {سذ. جم. عر. [فد. «خصیم» لسانمزده غیر مستعمل اولوب، «خصوم» یرینه «خصم»ك جمعی کبی قوللانیلیر.] با: خصم.

خصملق {س. دشمنلك، خصومت، عداوت.

خصملق {س. اقربالق، قرابت.

خصوص {سذ. عر. جم: خصوصات. ۱. خاص ومخصوص اوله، عموم مقابلی، مخصوصیت، برشخص ویا شیئه حصر: عمومدن خصوصه نقل کلام ایدملم. ۲. ایش، ماده، کیفیت: بو خصوصده؛ وقوع حالك تحقیقی و اشعاری خصوصنه همت بیورلسی. [جمعی بو معنا ایله قوللانیلیر.] ۳. محکمه یه کیتمکه عذری اولان آدمك اقرار وتقریر ویاشهادتنی دیکلمك اوزره کندی طلب واستدعاسی اوزرینه جانب محکمه دن مأموراً خانه سنه کوندریلن هیئت: خصوص کوندرلدی؛ خصوص کتیردی. || باخصوص، علی الخصوص، خصوصیله = هله هپسندن زیاده، خصوصاً.

خصوصاً {ح. عر. ۱. خصوصی اوله رق، بالخاصه، خاصةً، آیریجه. ۲. هله، علی الخصوص.

خصوصی {ص. عر. ث: خصوصیه. ۱. عمومه عائد اولمیوب برشخص وشیئه ویا بر هیئته عائد اولان: بو رقص جمعیتی عمومی اولمیوب خصوصی اولمغله یالکز مدعوین کیره بیلیر. ۲. ذاتی، شخصی، وظیفهٔ رسمیه یه عائد اولمیوب شخصه و ذاته عائد اولان: خصوصی بر مکتوب یازیورم؛ تنفس وقتنده امور خصوصیه سیله اوغراشیر؛ بعض امور خصوصیه سنی تسویه ایچون رخصت آلدی.

خصوصیت {سش. عر. ۱. خصوصیلك، عمومی اولمیوب خصوصی اولان شیئك حال وصفتی: بوتحریراتك خصوصیتی شیوه سندن بللیدر. ۲. برآدمك شخص و ذاتنه منسوب ومربوط اوله، منسوبیت، اختصاص: اوذاته اسکیدن خصوصیتم واردر. ۳. برینه مخصوص اوله، آیریجه بر حالده بولنمه: اوآدمك خصوصیت احوالی واردر = کندینه مخصوص حال وطوری.

خصوم {سذ. جم. عر. فد: خصم. با: خصم.

خصومت {سش. عر. خصملق، دشمنلك، عداوت: خصومتی صاقلایوب یالاندن دوستلق کوستریور. || اعلان خصومت = ایکی دولت آره سنده اعلان حرب.

خَصِى { سنـ. عر. رجليق نزع اولنمش آدم، خادم.

خُصيه { سثـ. عر. ت: خصيتين. خايه.

خِضاب { سنـ. عر. برشيئى بويامق ايچون حاضرلانمش تركيب، بويا. ز.

خضر { سخـ. حيات سرمديه نائل اولان الياس نبى (عم)ك لقبيدر: خضر الياس. || خضر الياس كونى = خرستيانلرجه جرجس نبى (عم)ه مخصوص كون كه نيسانك ٢٣ نجى كونى اولوب تشرين اولك ٢٦ سنده كى «روز قاسم» ايله برابر سنه يى همان مساوى ايكى قسمه بولرلر. اصلى يشيللك كونى معناسيله «روز خضر» اولسه كركدر، زيرا تام آغاجلرك ياپراقلانديغى واورته لغك يشيللنديكى موسمدر.

خَضراء { صثـ. عر. ذ: اخضر. با: اخضر.

خُضرَت { سثـ. عر. كمـ. يشيللك: خضرت اوراق = ياپراقلرده كى يشيل رنك.

خُضوع { سنـ. عر. تواضع، خشوع.

خَطّ { سنـ. عر. جـ: خطوط. ١. چيزكى، چيزيك: برخط چكمك، چيزمك. ٢. يازى: خط تعليق، خط ثلث؛ حسن خط = كوزل يازى: حسن خط خواجه‌سى. ٣. برصره وچيزكى صورتنده شيء: دميريول، تلغراف خطى؛ خط كبير = آنا دميريول: آناطولى خط كبيرى. ٤. ر. برچوق نقطه‌لرك بربرينه ملاصق صره‌لانمه‌سندن حاصل اولان چيزكى: خط مستقيم، خط منحنى، خط عمودى، خط افقى. ٥. ج. كرهٔ ارض خريطه‌سنده چيزيلى بولنان طول وعرض مفروض چيزكيلرى: خط استواء، خط نصف النهار. ٦. عر. كنجلرده يكى چيقمغه باشلايان بييق وصقال. || ء. آتش خطى = ميدان حربده مرمياتك دشمنه واصل اولديغى آكلاشيلان مسافه‌باشنده‌كى صره كه عسكر اوراده طوروب قورشون آتمغه باشلار. || اجتماع مياه خطى = صولرى بر يره طوپلانان براراضى حوضه‌سنى احاطه ايدن ارتفاع نقطه‌لرينك تشكيل ايتدكلرى دائره. || تقسيم مياه خطى = اراضينك اك مرتفع نقاطى صره‌سى، كه صولرى مخالف ايكى جهته طوغرى آقار ايكى مائله‌يى بربرندن تفريق ايدر. || خط حدود = ايكى دولت آره‌سنده‌كى حدودك تشكيل ايتديكى چيزكى. || خط حركت = برمأموره تعليم وتعيين واونك خارجنه چيقمامسى تنبيه اولنان وظيفه. || خط دست = بربيوك ذاتك كندى اليله يازديغى شيء: روسيه ايمپراطورى آلمانيا ايمپراطورينه خط دستيله برنامه يازدى؛ مؤلفك خط دستيله محرر كتابك قيمتى پك بيوكدر. || عر. خط سبز = كنجلرك صقالدن اول ياكـ. قلرنده بيتن اينجه توك. || خط شريف، خط همايون = اساساً سلاطينك خط دستيله محرر وبر خصوصك اجراسنه دائر صادر اولوب آلاى ايله رسماً وعلناً باب عاليده اوقونان فرمان: كلخانه خط شريفى؛ اصلاحات خط همايونى.

خَطاء { سنـ. عر. ١. ياكليش، ياكليشلق، غلط: بونده برخطا واردر؛ بوكتابك خطالرى صوابندن زياده. ٢. ياكلمه، سهو، ايستميه‌رك اولنان قصور: خطا ايتدم. ٣. قباحت، كناه، جرم: اخطارده بولندمسه خطامى ايتدم؛ كندى اختيارمزله ايتديكمز فنالقلرى قدره اسناد ايتمك خطادر. ٤. ق. قصدده مقرون اولميه‌رق ايشلنيلن فعل. || خطا صواب جدولى = بركتابك ايچنده واقع اولان ياكليشلرى وتصحيحلرينى حاوى جدول كه كتابك صوكنه علاوه اولنور.

خَطاءً { حـ. عر. ياكليش اوله‌رق، ياكليشلقله، سهواً.

خَط آوَر { صـ. فا. [عر. خط = يازى - فا. آوردن = كتيرمك] صقال وبييغى يكى بيتمكه باشلامش (كنج).

خِطاب { سنـ. عر. ١. برينه سوز سويلمه، سوزى بر آدمه سويلمه، توجه كلام: بكا خطاب ايده‌رك سويلدى؛ سزه خطاب ايدلمين سوزى نيچون اوستكزه آليورسكز؟ ٢. برجماعته توجيه كلامله سويلنيلن نطق. ٣. (صرفده) فعل وضميرده غائب ومتكلمك غيرى اولان ايكنجى شخص استعمالى كه سوزى ديكلينندن عبارتدر. || خطاب عزت = من طرف الله بر آدمه سوز سويلنمه. || فصل الخطاب = بركتاب ويا خطبه‌نك باشنده بسمله وحمدله وصلوله ايله دعادن

صكره « اما بعد » تعبيريله مبنى عليه كيريشمه .

خطاباً { ح. عر. برينك يوزينه سويليه‌رك، توجيه كلام ايده‌رك : بو سوزى بكا خطاباً سويلدى.

خطابت { سش. عر. ١. خطيبلك، جامعده خطبه ايراد ايدن خطيبك وظيفه ومسلكى : يكى تأسيس اولنان جامع شريفك خطابتى كيمه توجيه اولندى؟ ٢. فصاحت وسلاستله نطق ايراد ايتمه .

خطابخش { ص. فا. [عر. خطا = سهو وقباحت . فا. بخشيدن = باغشلامق] واقع سهو وقباحتلرى عفو ايدن : جناب حق خطا بخش وجرم پوشدر.

خطاپوش { ص. فا. [عر. خطا = سهووقباحت . فا. پوشيدن = اورتمك] واقع اولان سهو وقباحتلرى اورتن.

خطّاط { سذ. عر. جـ : خطاطين. [« خط » دن سمب.] ١. كوزل يازى وعلى الخصوص ثلث ونسخ كبى يازيلر يازان آدم، حسن خط صاحبى : بو لوحه‌يى خانكى خطاطه يازديرديكز؟ ٢. حسن خط معلمى .

خطّاطلق { س. ١. كوزل يازى وعلى الخصوص ثلث و نسخ كبى يازيلر يازمق مهارتى، حسن خطه مالك اولمه. ٢. حسن خط معلملكى.

خطايا { سش. جـ. عر. فد : خطيئه. [با : خطيئه. [ظن اولند. يعنى كبى «خط» نك جمعى دكلسه ده او مقامده قوللانيليور.]

خُطَباء { سذ. جـ. عر. فد : خطيب. با : خطيب.

خُطبه { سش. عر. ١. جمعه وبايرام نمازلرنده خطبانك قرائت ايلدكلرى بعض آيات كريمه واحاديث نبويه ايله مزين وبعض نصايح دينيه‌يى محتوى جمل جليله‌در كه خليفه حضرتلرينك اسمنى ودعاسنى ده حاويدر : كندى نامنه خطبه اوقوتمق = سكه ضرب ايتمك كبى سلطنت وحكومت علائمندندر. ٢. كتابك ويا برنطق ومقاله‌نك باشنده‌كى مسجع ومنثور عباره: كتابنه كوزل برخطبه يازمشدر؛ كتابنك خطبه‌سنى باشقه‌سنه يازديردى.

خَطَر { سذ. عر. تهلكه، مخاطره، امنيتسزلك؛ بر خطر = تهلكه‌سى چوق، تهلكه‌لى.

خَطَرناك { ص. فا. قورقولى، مخاطره‌لى، تهلكه‌لى، امنيتسز : بر راه خطرناك .

خَطف { سذ . عر . قاپمه، جن وشيطانك قاپوب كوتورمسى .

خَطمى { سذ . عر . ابه كومجه مشابه واوندن بيوك معروف بر چيچك كه قوروسى خاشلانه‌رق كوكسى يومشاتمق ايچون ايچيلير.

خُطور { سذ. عر. خاطره كلمه، درخاطر اولنمه : خاطره، ذهنه خطور ايتدى .

خُطوط { سذ. جـ. عر. فد : خط. با : خط .

خَطوه { سش. عر. جـ : خطوات. ١. آديم. ٢. اولچى عد اولنان اعتبارى آديم .

خِطّه { سش. عر. مملكت، ير، بقعه، قطعه : خطهٔ يمانيه = يمن قطعه‌سى .

خَطيب { سذ . عر . ١. جامعده خطبه اوقويان وبو وظيفه ايله موظف بولنان آدم. ٢. فصاحت وسلاستله ايراد نطق ايدن.

خَطير { ص. عر. ث : خطيره. [« خطر » دن صش.] ١. مخاطره‌لى، وخيم : طريق خطير. ٢. بيوك، عالى، شانلى، مهم : امر خطير .

خَطيره { سهواً « حظيره » يرينه قوللانيلير. با: حظيره.

خَطيل { س. طاش ديوارى تقويه ايچون هر برايكى آرشين ارتفاعنده چكيلن كراسته ويا طوغله طبقه‌سى .

خَطيئه { سش. عر. جـ : خطايا. ١. ياكيلش، سهو . ٢. صوچ، قباحت. [جمعى دها مستعمل اولوب، « خطا » نك جمعى مقامنده قوللانيلير.]

خَفاء { سذ. عر. ١. كيزليلك، برشيئك كيزلى وسر ومحرم اولمسى. ٢. كيزلى شئ، سر.

خُفّاش { سذ. عر. ياراسه، كيجه قوشى، شبپره .

خَفّاف { سذ. عر. اتر. زبانزدى: [قواف] آياق قابى انواعى صاتان آدم. [اليوم اسكى طرزده وقبا آياق قابلرى وياخود ترلك وامثالى كبى شيئلرك حضرلرينى صاتانلره تخصيص اولنمغله قوندره‌جيدن فرق اولنور.] || خفاف ايشى = اوجوز صاتيلق اوزره پك آشاغى كراسته ايله ياپيلمش عادى آياق قابى؛ عادى ايش.

خَفایاء { سث. جه. عر. فد : خفیه. | با : خفیه.

خِفَّت { سث. عر. ۱. خفیف شیئك حالی، یڭیللك، آغرلق مقابلی. ۲. وقارسزلق، تمکینسزلك. || خفت مزاج = هوپالق. || خفت مشرب = عفتسزلك، آچیقلق. || عقلنه، شعورینه خفت کتیرمك = چیلدیرمق.

خَفْتان { سذ. عر. ۱. عن اصل زرهك آلتنده کییلن پنبوقلی لباس. ۲. اوستدن کییلیر اوزون وکڭیش لباس که اکثریا مقام تلطیف والتفاتده کبرا طرفندن اصحاب استحقاقه کیدیریلیر ویا اوستلرینه آتیلیر، قفتان.

خُفْته { ص. فا. اویومش. ذ.

خَفْض { سذ. عر. د. نحوعربیده اعرابك حالت جری. [« جر » دها مستعملدر.]

خَفَقان { سذ. عر. ط. یورك اوینامه‌سی، چارپندی.

خَفی { ص. عر. ۋ. خفیه. [«خفاء» دن صش.] کیزلی، صاقلی، جلی مقابلی: خفی وجلی.

خَفِیّاً { ح. عر. کیزلی، اوله‌رق، کیزلیدن: خفیاً سویلدی، خفیاً کلدی.

خَفِیّات { سث. جه. عر. کیزلی ایشلر، اسرار: خفیات امور.

خَفیف { ص. عر. ۋ: خفیفه. [« خفت » دن صش.] ۱. آغر اولمیان، یڭی، سبك: پنبوق اك خفیف اجسامدندر. ۲. جدی ومهم اولمیان، آغرلغی اولمیان: خفیف آدم؛ خفیف مزاجلی، خفیف مشربلی. || سم. استحکامات خفیفه = حرب زماننده علی‌العجله یاپیلان موقت استحکاملر.

خَفِیّه { سث. عر. [« امورخفیه » دن مختصر] تحقیقات خفیه ایشلرنده متنکراً استخدام اولنان پولیس مأموری.

خَلّ { سذ. عر. سرکه.

خَلاء { سذ. عر. ۱. بوشلق. ۲. بوش یر، تهی مکان، برشیء حاوی اولمیان فضاء، تنهالق، بوشلق. ۳. ص. هواسی آلنمش یر. ٤. انسانك تنها قالمغه محتاج اولدیغی آبدستخانه، آیاق یولی.

خَلاخِل { سذ. جه. عر. فد: خلخال. با: خلخال.

خَلاص { سذ. عر. قورتلمه، رها: خلاص اولمق، بولمق = قورتلمق؛ خلاص ایتمك = قورتارمق: بنی بو اذیتدن کیم خلاص ایده‌جکدر؟

خُلاصه { سث. عر. ۱. برشیئك اك روحلی وقوتلی قسمی، پوصه‌سی وفضله شیئلری چیقارلدقدن صکره قالان کزیده‌سی، زبده: سوت خلاصه‌سی، ات خلاصه‌سی. ۲. اوزون بر بحث ومقاله‌نك آز سوزله افاده اولنان مفهومی، نتیجه: مضبطه‌نك خلاصه‌سنی چیقارملی؛ بو عرضحالی خلاصه ایتملی. || خلاصهٔ کلام = نتیجهٔ کلام، الحاصل.

خُلاصَةً { ح. عر. مختصراً، خلاصه طریقیله، آز سوزله: مقصدی خلاصةً یازملی، افاده ایتملی.

خُلاصه‌جی { سذ. بعض دوائرده ویریلن استدعا نامه‌لرك خلاصه‌سنی چیقارمغه مأمور کاتب.

خَلاط { سذ. قالین ایپ، کمی ایپی، | بحر. ثابت آرمه خلاطی = درت قول ایله بر فتیلدن تشکیل اولنان بومه بوکومی قطرانلی خلاط.

خِلاف { سذ. عر. ۱. قارشی، ضد، عکس: خلاف طبیعت، خلاف حقیقت؛ خلافنی التزام ایتمك. ۲. مغایرت، مخالفت، اختلاف، ضدیت: بو ایکی شیء آره‌سنده خلاف واردر؛ بو سوزده خلاف یوقدر؛ آره‌لرینه خلاف دوشدی. ۳. یالان، کذب، دروغ: خلاف سویلمم؛ خلافم یوقدر. || خلافنه = ترسنه، عکسنه، قارشی اوله‌رق. || خلاف العاده = اصول وقاعده‌یه قارشی، عادت خارجنده اوله‌رق. || خلافکیر = عکسنی ضدینی التزام ایدن، مخالف. مقابلی طرفکیر.

خِلافاً { ح. عر. عکسنه، ترسنه.

خِلافَت { سث. عر. ۱. خاتم الانبیاء (صلعم) افندمزه وکالةً عموم اهل اسلامه امامت وآمریت وشریعت اسلامیه‌یی حمایه ایتمك وظیفهٔ مقدسه‌سی: خلافت اسلامیه؛ خلافت کبری. ۲. خلیفهٔ اسلامك دائره ومدت حکومتی: حضرت ابابکرك خلافتی؛ خلافت عباسیه‌نك حدودی پك واسع ایدی. — عربی ترکیباتده « خلافه » صورتنده قوللانیلیر: دارالخلافه = مرکز خلافت، خلیفهٔ اسلامك پایتختی.

خِلافَتپَناه { ص. فا. [عر. خلافت = م - فا. پناه =

طیانه‌جق یر] خلافت اسلامیه‌نك اعتمادگاهی اولان (خلیفهٔ اسلام) : خلافتپناه افندمز .

خِلافَتپَناهی { ص. فا. خلافت اسلامیه‌نك اعتمادگاهی اولان ذات اقدسه منسوب ومتعلق : ذات حضرت خلافتپناهی؛ عتبهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهیلرینه .

خَلّاق { ص. عر. [« خلق » دن سمب.] مبالغه ایله خلق ایدیجی، چوق یارادان : خلاق عالم. [صفات اللهدندر.] || خلاق المعانی = معانی ونکاتی یارادیرجسنه بولوب قوللانان شاعر بلیغ .

خِلال { سذ. عر. ۱. آره‌لق، آره [زمان حقنده :] او خلالده = او آره‌لقده؛ خلال رمضانده = رمضان ایچنده. ۲. دیش وقولاق قاریشدیره‌جق شیٔ که کمیك یا بوینوز و یاخود باغه وسائره‌دن اولور.

خُلّان { سذ. جم. عر. فد : خلیل. با : خلیل .

خَلائِق { سذ. جم. عر. [فد. « خلیقه » پك مستعمل دکلدر] یارادلمش ذی روحلر وعلی الخصوص انسانلر، مخلوقات. = تر. فد. جاریه، حربده طوتلمش ویا صاتین آلنمش قیز ویا قادین : چرکس خلایق، عراب خلایق، خلایقلر .

خَلَجان { سذ. عر. دیترمه، اوینامه، چارپنمه. [باشلیجه یورك اوینامه‌سی حقنده قوللانیلیر :] خلجانه اوغرادم، خلجان قلب .

خَلخال { سذ. عر. جم : خلاخل. عرب نساسنك آیاقلرینه طاقدقلری بیلزیك .

خُلد { سذ. عر. ۱. بقاء، سرمدیلك. ۲. جنت : خلد برین .

خَلَّدَ { ف. عر. [تفعیل بابندن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعا مقامنده بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور] دائم وباقی ایتسین : خلده الله؛ خلد الله ملکه .

خَلط { سذ. عر. ۱. قاریشدیریرمه، مزج : اجزایی خلط ایتمك. ۲. مناسبتسز سوز سویلمه، هذیان ایتمه : آرتق خلط ایدیور.

خِلط { سذ. عر. جم : اخلاط. طب قدیمده بدن انسانده فرض اولنان دورت عنصرك بهری که: دم، بلغم، سودا وصفرادن عبارت ایدی. [جمعی دها مستعملدر.]

خِلطی { ص. عر. ث : خلطیه. ط. اخلاط اربعه‌یه ویا برینه منسوب ومتعلق .

خِلعَت { سث. عر. حکمداران ووزرا طرفندن برینه حرمت ومکافات برینه کیدیریلن قفتان : خلعت فاخره؛ خلعت کیدیرمك .

خَلَف { سذ. عر. جم : اخلاف. ۱. صکره‌دن کلن، برینك برینه قائم اولان، سلف مقابلی: سلف ایله خلف = بر مأموریتده اول بولنمش اولان آدمله بعده اونك برینه نصب اولنان؛ فلان مأموریتده بکا خلف اولدی؛ عزل اولدیسه ده، خلفنی بکایه‌جکدر. ۲. ذریت، نسل، اولاد واحفاد : بز او شانلی اجدادك اخلافی دکلمیز؟ || خیر الخلف = خیرلی اولاد، پدرینی خیرله یاد ایتدیرمکه سبب اولان اوغل. || ناخلف = خیرسز اولاد. || خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه، نسلاً انتقال صورتیله .

خُلف { سذ. عر. سوزده طورمامه، نقض : خلف وعد.

خُلَفاء { سذ. جم. عر. فد : خلیفه. با : خلیفه .

خَلَفی { ص. عر. ث : خلفیه. تش. آرقه‌یه وکری‌یه منسوب ومتعلق .

خَلق { سذ. عر. ۱. یاراتمه، یارادیش : جناب حق کائناتی خلق بیوردی. ۲. ایجاد، اختراع، افترا، قورمه : بویله سوزلر خلق ایتمکه مقتدردر. ۳. انسانلر، جمعیت بشریه، عموم : خلق راحتسزدکلدر، خلقه ایبلك ایتمك؛ خلق ایشیتدی. ٤. جماعت، کروه، غلبه‌لك : برچوق خلق طوپلانمشیدی. || خلق عالم = بتون انسانلر. || بین الخلق = عموم آره‌سنده .

خُلق { سذ. عر. جم : اخلاق. خلقی اولان خوی، طبیعت، سرشت : خلق حسن = کوزل خوی. == جم. ۱. هر انسانك متصف اولدیغی ایی ویا کوتی خویلر = اخلاق حمیده = ممدوح خویلر؛ اخلاق ذمیمه = مذموم خویلر. ۲. فلسفه‌نك اخلاقدن بحث ایدن قسمی و خوی و طبیعته متعلق اولان احوال بشریه : اخلاق درسی؛ اخلاق کتابلری. ۳. ایی خویلر، انسانی

معناً وحقيقةً تزيين ايدن فضائل: طالب ده هر شيئدن اول اخلاق آرانمليدر؛ وحشيلرده اخلاق آرامامليدر. || اخلاق عموميه = بر جماعتده عادت حكمنه گچمش طبيعتلر: اخلاق عموميه يي فسادون محافظه ايتمك الزمدر.

خَلقاً { ح. عر. يارادليشجه، يارا- دليش جهتيله، صورتا، بدناً: فلان پدرينه يالكز خلقاً بكزيور.

خُلقاً { ح. عر. طبيعتجه، اخلاق جهتيله: امام حسين (رضه) افندمز خلقاً وخلقاً جداقدسلرينه مشابه ايديلر.

خِلقَت { سذ. عر. ١. ياراتمه، يارادليش، آفرينش: خلقت عالم؛ خلقت بشر. ٢. يارا- دليشده اولان حال، خلقي طبيعت: او آدمك خلقتي اويله در؛ سماحت او آدمده بر خلقتدر.

خِلقی { ص. عر. ا: خلقيه. خلقته يعني يارادليشه منسوب ومتعلق، يارادليشده اولان، جبلي: تواضع زورله اولماز انسانده خلقي اولمليدر.

خِلقيّت { سذ. عر. بر حال و خويك خلقي وجبلي اولسي: فضائلك خلقيتي مختلف فيهدر. [«خلقت» يرينه استعمالي غلطدر.]

خَلَل { سذ. عر. ١. آچيقلق، بوشلق، رخنه. مج. ٢. بو- زوقلق، فساد. اكسيكلك، نقصان: عقله خلل كلمز، خلل كثير؛ سزك حاضر بولنمامكز ايشمزه خلل ويردی، خلل ايراث ايتدی.

خللپذير { ص. فا. [عر. خلل = م- فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] نقصان وفساد قبول ايدن، ناقص، بوزوق: بونجه سنه لك حقوق خللپذير اولدی.

خَلوَت { سذ. عر. ١. تنهايه چكلمه، يالكز قالمه: خلوت ايتمك = بسبتون يالكز طورمق ويا بريله تنها قونشمق اوزره يالكز قالوب كيمسه يي ايچری يه آلمامق. ٢. تنها ير، بوش محل: خلوته چكلمك. ٣. عبادت وذكر ورياضت ومراقبه ايله مشغول اولمق اوزره تنها بر حجره يه قپانمه: خلوته كيرمك؛ خلوت ايتمك. ٤. حمامك بر قورنه لی و يالكز بر آدمك يقانمه سنه مخصوص بولمه سی: حمام خلوتی. ٥. مج. زياده صيجاقدن كنايه: بو اوطه خلوت اولمش؛ بوراسی حمام خلوتی.

خَلوَتخانه { س. فا. خلوت محلی، خلوته مخصوص حجره.

خَلوَتسَرای { س. فا. تنهاچكيلوب اوتورمغه مخصوص كوشك.

خَلوَتگاه { س. فا. [عر. خلوت = تنهالق - فا. گاه = محل] تنهالق محلی، خلوته مخصوص ير.

خَلوَتگُزين { ص. فا. [عر. خلوت = تنهالق - فا. گزيدن = سچمك] اختيار خلوت ايدن، تنهاچكيلوب عبادت وذكر ومراقبه ايتمكی اختيار ايدن.

خَلوَتنشين { ص. فا. [عر. خلوت = م - فا. نشستن = او- تورمق] خلوتده يعنی تنهالقده اوتوران: زاهد خلوتنشين.

خَلوَتی { ص. سـ. [ياء نسبتك تاء تأنيثه الحاقی جائز اولمه- جغندن غلط بر تعبيردر.] خلوته زياده اهميت ويرن طريق مخصوصه منسوب: طريق خلوتی درويش خلوتی؛ خلوتيلرك كسوتی.

خُلود { سذ. عر. دائميلك، بقا، دوام، سرمديلك.

خُلوص { سذ عر. ١. خالصلك، صافلق، طوغريلق، يالان وحيله دن خالی اولمه: خلوص محبت، خلوص نيت، خلوص قلب. ٢. صميميت، محبت صميمه: خلوصله نماز قيلمق؛ اوآدمده خلوص يوقدر. ٣. چاتمه. يارانمه، مداهنه: محضا خلوص ايچون اويله سويليور؛ خلوص چاقمق. || عرض خلوص ايتمك = محبت صميمه سنی ابراز ايلمك. — اقران بيننده تحيه وسلام تعبيريدر.

خُلوصكار { ص. فا. ١. بر آدمه محبت صميمه سی او- لان، محب خالص. ٢. خلوص چاقان، مداهن.

خُلوصكارانه { ص. ح. فا. ١. محبت صميمه ايله. ٢. مداهنه ايله، خلوص چاقه رق.

خُلوصكارلق { سـ. ١. محبت صميمه ابرازی. ٢. مداهنه جيلك، طالقاوقلق.

خَلوق { ص. عر. حسن اخلاق صاحبی، ايی خولی و هركسله كچينير اولان: پك خلوق آدمدر.

خَليج { سذ. عر. ١. قوی، كورفز. ٢. بوغاز، قنال: خليج قسطنطنيه = استانبول، پيشكا- هندن كاغدخانه يه طوغری كيدن

كورفز؛ خليج فارس = بصره كورفزى .

خَليچه { ياخود قليچه. س. كوچك خالى، كليم، سجاده .

خَليطه { سث. عر. ايكى شيئدن و على الخصوص ايكى معدندن مركب ماده: آنتيمن ايله قورشون خليطه‌سى .

خَليعُ العِذار { ص. عر. چاپقين، ادبسز، آييق مشرب .

خَليفه { سذ. عر. ج: خلفاء. ١. وكيل، خلف، برينك يرينه كچن آدم. ٢. فخر كائنات (صلعم) افندمزك وكيلى اوله‌رق امام المسلمين و حامئ شريعت محمديه اولان ذات: خليفهٔ رسول الله؛ خليفهٔ اسلام. ٣. باب عالى اقلامندن برنده كاتب بولنان ذات: حاجى خليفه = كاتب چلبينك لقبى. [بو معنا ايله اليوم يالكز جمعى مستعملدر:] مكتوبئ صدارت خلفاسندن. ٤. [تر. زبانزدى: قلفه] با: قلفه. || خلفاء راشدين = اك اول اجراى خلافت ايدن صحابهٔ كرامدن درت ذات كه ابوبكر صديق، عمر فاروق، عثمان ذى النورين و على المرتضى حضراتيدر. || سرخليفه = باب عالى اقلامندن برنده‌كى كاتبلرك باشى و اك قدمليلرى: فلان قلمده سرخليفه اولدى .

خَليل { ص. عر. ث: خليله. ج: خلان، اخلاء. دوست، محب، يار: خليل الله، خليل الرحمن = حضرت ابراهيم (عم)ك لقبيدر.

خَم { ص. فا. بوكلمش، كمرلى: ابروى خم. == س. ١. بوكلوم قيوريم: خم زلف. ٢. كمر، قبه .

خُم { س. فا. كوپ: خم مى = شراب كوپى .

خُمار { سذ. عر. عشرتدن صكره كلن باش آغريسى و سرسملك .

خُماسى { ص. عر. ث: خماسيه. ١. د. (صرف عربيده) بش حرفدن مركب (كلمه): فعل خماسى؛ افعال خماسيه. ٢. نبا. بش ياپراغى يا دانه‌سى ويا كوشه وسائره‌سى اولان (نبات): خماسى الاوراق، خماسى البزور، خماسى الوريقات وسائره .

خُمبره { س. [زبانزدى: قومباره] ١. دميردن ايچى بوش وملو بيوجك مرمى كه محاربانده هاون طوپيله آتارلر. ٢. طوپراقدن يووارلاق ظرف كه ايچنه آقچه آتمق ايچون بر طرفنده يارىغى اولوب چوجقلر پاره بريكديرمك ايچون قوللانيرلر ونهايتنده اونى قيره‌رق آقچه‌يى آليرلر .

خُمبره‌جى { س. محاربه‌ده دشمن اوزرينه خمبره آتان هاون طوپنى قوللانان عسكر .

خُمبره‌خانه { س. ١. خمبره ياپيلان بكلك فابريقه. ٢. خمبره‌جيلر قيشله‌سى .

خُمخانه { س فا. ١. شراب كوپلرينك ويا فوچيلرينك قونديغى كيلار. ٢. ميخانه .

خمخم { ص. س. بوروندن سويلين، بورنى سقط اولمغله سسى خم خم ايدر كبى چيقان .

خمخملامَق { فل. خم خم ايده‌رك سويلمك، بوروندن سويلمك .

خمخماق { س. بوروندن وخم خم ايده‌رك سويلينك حالى .

خَمر { سذ. عر. [عربيده مؤنثده اولور] شراب، باده، مى. || ط. خمر طبى = ادويه ايله مزج واستحضار اولنمش و علاج كبى ايچيلن شراب .

خَمرى { ص. عر. ث: خمريه. ط. شرابه متعلق: ادويهٔ خمريه.

خُمس { سذ. عر. بشده بر، بر شيئك بش جزءده بر جزئى .

خَمسه { عد. عر. [مؤنثى «٥» سز ايسه‌ده لسانمزده او صورتده قوللانلماز.] بلاد خمسه، اوقات خمسه، حواس خمسه. == س. بش قسمدن مركب اثر منظوم: خمسهٔ نظامى؛ نوعى زاده‌نك خمسه‌سى. || خمسهٔ آل عبا = اهل بيت جناب نبوى. || خمسهٔ مباركه = بش پارمق. [ال ايله يمك يمكدن كنايه اوله‌رق استهزا طريقيله قوللانيلير.]

خَمسى { س. قره دكيزده كثرتله چيقار بر جنس كوچك باليق .

خَمسين { عد. عر. اللى. ذ. == س. قيشين اربعين دينلن قرق كوندن صكره كلن اللى كونلك موسمى .

خمور { س. [عر. «خمير» دن] ١. اون واوكا مشابه بر شيئك صو ويا ديكر بر مايعله قاريشديرلمه‌سندن حاصل اولان يومشاق ماده، عجين، معجون: خمور طوتمق؛ خمور يوغورمق ٢. اتمك خمورينه قونيلان مايه:

خمورسز اتمك. ٣. مج. اصل، مایه، جوهر، طینت: اونك خموری کوتی. || خمور آچمق = یوفقه یاپمق. || خمور ایشی = خمور ایله یاپیلان بورك کبی یمکلر. || خمور ایشنه قاریشمق = انسان بجره‌میه‌جکی و وظیفه‌سی خارجنده ایشلره کیریشمك. || بر خمور اتمك = مختلف شیئلری برلکده قاریشدیرمق. || خمور تخته‌سی = خمور آچمغه مخصوص تخته. == ص. پیشمه‌مش، یومشاق: خمور اتمك.

خمورجی { س. ١. بیوك دائره‌لرده آشچیلرك یالکز خمور ایشلرینی یاپانی. ٢. فرونده اتمكك خمورینی یوغوروب حاضرلایان آدم.

خمورسز { س. مایه‌سز (اتمك). || خمورسز بایرامی = اسرائیلیلرك خمورسز اتمك یدکلری بر عید مخصوصلری.

خمورلامق { فت. خمورله قاپلامق، معجونلامق: تنجره‌نك آغزینی خمورلامق.

خمیازه { س. فا. ١. اسنه‌مه: خمیازه چکمك = اسنه‌مك. ٢. طور ومعامله‌ء استثقال.

خمیده { ص. فا. اکریلمش، بوکلمش، قنبور، کمرلی: قد خمیده.

خمیر { سذ. عر. ١. خمور. ٢. مایه.

خمیس { سذ. عر. پنجشنبه کونی: یوم الخمیس. ز.

خنادق { سذ. جم. عر. فد: خندق. با: خندق.

خنازیر { سذ. جم. عر. ف: خنزیر. با: خنزیر.

خنّاس { سذ. عر. شیطان.

خُناق { سذ. عر. [نونك تشدیدیله غلطدر] ط بوغاز خسته‌لغی.

خُناقی { ص. عر. ز: خناقیه. ط. بوغاز خسته‌لغنه منسوب ومتعلق.

خُنثائیّت { سث. عر. برفردده هم ارکك هم دیشی اولمسی. نباتاتده واقع اولور.

خُنثی { ص. عر. ١. هم ارکك هم دیشی اولان. ٢. نبا. ارککلك ودیشیلك علائمنی جامع (نبات).

خنج { ص. طولی، مملو. دائما مکرر وفارسی ایمش کبی آراده بر الفله قوللانیلیر: خنجاخنج = طوب طولی.

خنجر { س. [فا. «خنجر» دن. معربی: خنجر] اوجی سیوری ایکی طرفی کسکین قبضه‌یه بکزر بیچاق.

خندان { ص. فا. کولن، شن، مسرور؛ خندان خندان = کوله‌رك، کوله کوله.

خندق { سذ. عر. جم: خنادق. [تر. زبانزدی هندك] شهر وقلعه‌نك ویا تارله وسائره‌نك اطرافنه چکمکه مانع اولمق اوزره قازیلان چقور: خندق قازمق، چکمك، خندقله احاطه اتمك.

خنده { س. فا. ١. کوله، ضحك. ٢. استهزاء، اکلنمه.

خنزیر { سذ. عر. جم: خنازیر. طوموز. || مج. پیس وقتی یورکلی، غدار، خائن.

خنزیرلق { س. طوموز طبیعتی، غدارلق، خائنلك.

خنزیره { سث. عر. دیشی طوموز. || مج. پیس و کوتی طبیعتلی قاری، خائنه وغداره.

خِنصِر { سذ. عر. کوچك پارمق، سرچه پارمغی.

خُنُك { ح. فا. نه موتلی، طوبی، زهی. ز.

خِنك { س. فا. قیرآت. ز.

خُنکار { س. [«خداوندکار»دن محرف] ١. حکمدار، پادشاه، سلطان. ٢. اولیاء کرامدن بعض ذواته دخی اطلاق اولنور: پیر خنکار، ملاخنکار.

خو { س. فا. با: خوی.

خواب { س. فا. اویقو، نوم: خواب و راحتنی ترك اتمك.

خوابآلود { و خواب آلوده. ص. اویقوسی کلمش، اویوقلایان ویا اویقودن یکی قالقوب دها لایقیله کوزلرینی آچمامش.

خوابگاه { س. فا. اویقو محلی، یتاق ویتاق اوطه‌سی.

خَواتین { سث. جم. عر. فد: ترکجه‌دن معرب خاتون. با: خاتون.

خواجگان { س. جم. فا. فد: خواجه. با: خواجه. == تر. فد. وقتیله باب عالی اقلام افندیلرندن بر رتبه‌ء مخصوصه‌یی حائز آدم: خواجگان دیوان همایون، خواجگان رتبه‌سی.

خواجگانلق { س. وقتیله باب عالی اقلامی افند-

يلرينه ويريلن بيوجك بر رتبه اولوب، اليوم رتبهٔ خامسه يه معادل كبيدر.

خواجگی { س. تاجر: بدستانده خواجکی.

خواجه { س. فا. ١. افندی، آغا، چلبی، سید، صاحب: خواجهٔ هر دوسرا = دنیا وآخرت سیدی اولان فخر کائنات (صلعم) افندمز. ٢. [تر. زبانزدی = خوجه] معلم، مدرس، استاد: مکتب خواجه‌سی، جغرافیه، حساب، حسن خط خواجه‌سی. ٣. صاریقلی افندی، ملا: خواجه افندی، خواجه قیافتی.

خواجه‌لك { س. [زبانزدی: خوجه‌لق] ١. افندیلك، صاحبلك. ٢. معلملك، تدریس وظیفه‌سی: دارالفنونده بر خواجه‌لك آلدی. ٣. علما قیافتی، طلبه ومنلا صفتی.

خوار { ص. فا. [تر. زبانزدی: خوَر] حقیر، ذلیل، اعتبارسز.

خوار { ص. فا. [« خوردن » فعلندن سمص.] یین، ییجی، آکل: مردم خوار = آدم یین، آکل البشر.

خوارج { سذ. جه. عر. فد: خارجی. با: خارجی.

خوارده { یاخود خوَارده. ص. سفیه، چاپقین، مالنی ذوق وصفا وسفاهتده صرف ایدن.

خوارده‌لق { س. چاپقینلق، سفاهت، ذوق وصفا وسفاهت یولنده مسرفلك.

خوارزم { سخ. م. بحر خزرك شرق جهتنده واقع خطهٔ مشهوره‌که الیوم خیوه خانلغی تشکیل ایدیور.

خوارزمی { ص. عر. خوارزم خطه‌سی اهالیسندن ویا بو خطه‌یه منسوب ومتعلق اولان.

خوارق { سذ. جه. عر. فد: خارقه. با: خارقه.

خواستگار { ص. فا. ایستکلی، طالب.

خواص { سذ. ذ. جه. عر. فد: خاص، خاصه. با: خاص، خاصه = فد. کویا حروفدن وسائر شیئلردن احکام چیقارمق معرفتی: اهل خواص = بو معرفته‌وقوف ادعاسنده بولنانلر.

خواطر { سذ. ذ. جه. عر. فد: خاطر، خاطره. با: خاطر، خاطره.

خواقین { سذ. جه. عر. فد: ترکجه‌دن معرب خاقان. با: خاقان.

خوال { یاخود قوال. س. چیزمه بورننك قالبی.

خوان { س. فا. ١. سفره، ماصه، یك ترابزه‌سی. ٢. یك، طعام، نعمت.

خوان { ص. فا. [«خواندن» فعلندن سمص.] اوقویان: قرآن خوان = قرآن اوقویان؛ دعا خوان = دعا اوقویان.

خواننده { ص. س. فا. جه: خواننده‌گان. ١. خوش الحان ایله شرقی وترکی سویلین. ٢. اجرتله شرقی سویلین.

خواه { ص. فا. [« خواستن » فعلندن سمص.] ایستین، آرزو ایدن: خیرخواه = هرکسك ایلیکنی آرزو ایدن؛ بدخواه = هرکسك کوتیلکنی آرزو ایدن. = س. ایستك، آرزو: دلخواه = کوکلك ایستکی. = د. کرك، ایستر: خواه کافر خواه مؤمن. ‖ خواه ناخواه = ایستر ایستمز؛ طوعاً وکرهاً.

خواهر { س. فا. قیز قارداش، همشیره. لس.

خواهرزاده { س. فا. همشیره‌زاده، یکن. لس.

خواهش { س. فا. ایستك، ایستیش، آرزو.

خواهشگر { ص. فا. ایستکلی، آرزوکش، طالب.

خوب { ص. فا. جه: خوبان. کوزل، حسن، جمیل: روی خوب = کوزل یوز. — وصف ترکیبلرده کیرر: خوبرو = کوزل یوزلی؛ خوب صورت = صورتی کوزل؛ خوب سیرت = سیرتی کوزل. = س. جه. محبوبلر، دلبرلر.

خوپ { خوپپا، خوپپاله. ا: هوپ وسائره.

خود { س. فا. کندی: خودبخود = کندی کندینه.

خود { س. فا. باش زرهی، مغفر. لس.

خودان { س. لسان ثور نوعندن بر نبات که کوکی سبزه کبی یومورطه ایله ینیر.

خودبین { ص. فا. یالکز کندینی کورن، مغرور، متکبر، انانیتلی.

خودبینلك { س. غرور، انانیت.

خودپسند { ص. فا. كندينى بكنمش، مغرور.

خوددرأى { ص. فا. كندى رأى وفكريله ايش كورن.

خور { ص. [فا. «خوار» دن] حقير، ذليل، مبتذل: خور طوتمق، قوللانمق = كوزتمه‌مك، دقت ايتمه‌مك؛ خور باقمق = استحقار ايتمك؛ خوره كلمك = طيانقلى اولمق.

خور { ص. فا. [«خوردن» فعلندن سمص.] يين، آكل: كوفته خور = كوفته يين. [خوار كبى.]

خور { مه. اويوركن چيقاريلان سسى وبول بول آقان شيئك صداسنى تقليد وتصوير ايدر: خور خور اويومق؛ خور خور آقمق.

خور { س. كونش، شمس: خور وماه.

خورا { س. [ر. Χωρὸς] رقص: خورا تپمك.

خوراطه { س. [ر. Χωρατᾶς] شاقه، اكلنجه، لطيفه، مزاح.

خوراطه‌جى { ص. شاقه‌جى، لطيفه ومزاجى سون.

خورتلامق { فل. ١. (يابان حيوانى) خورت خورت ايدوب سسلنمك. ٢. عوام زعمنجه كناهكار آدم مزارده جادى اولوب خورت خورت ايتمك، مزار عذابى چكمك.

خورج { س. با: خرج.

خورد { س. فا. يمه، يينى. ن.

خورشيد { س. فا. كونش، شمس.

خورلامق { فت. خوار وحقير طوتمق وياقوللانمق.

خورلامق { فل. اويوركن بوغازدن قالين سسله خررخور ايتمك.

خورلدامق { خورلدى. با: خرلدامق، خرلدى.

خورلق { س. حقارت، ذلت.

خوروز { س. با: خروس.

خوره { س. با: خورا.

خوريات { وغلطى: خوريات. ص. [ر. Χωριάτης] كويلى، قبا؛ الى برشيئه ياقشمايان، برشيئى كوزل محافظه ايتمكى بيلمين.

خورياتلق { خورياتلق. س. كويليلك، قبالق، تربيه‌سزلك.

خوش { ص. ح. فا. ١. ايى، طيب: دون هوا پك خوش ايدى. ٢. تر. غريب، تحف: اونك خوش براسمى واردر. || خوش كلديكز = صفا كلديكز، يكى كلن آدمه تحيه تعبيرى اولوب، جوابى: خوش بولدق. || خوش كورمك = باقمق، طارلمامق. || برخوش [طوغريسى «بيهوش» اولسه كرك]: برنوع بايغينلق حس ايدن: برخوش اولدم. عو. || كوكلنى، خاطرنى خوش ايتمك = تطييب خاطرله ارضا واقناع ايتمك.

خوشا { ح. فا. نه ايى! نه كوزل! زهى!

خوش آمد { س. فا. [خوش = ايى. آمد = كلدى] خوش كلديكز تحيه‌سى.

خوش آمدى { س. فا. برينه خوش كلديكز ديمك رسمى: ايفاى رسم خوش آمدى.

خوشاب { س. فا. [خوش = ايى. آب = صو. — تر. زبانزدى: خوشاف] بول صو وشكرله پيشمش قورى يمش كه صوتوق اوله‌رق يمكك آخرنده يوكا مخصوص كنيش قاشيقله ايچيليرا: اريك، ويشنه خوشابى؛ خوشاب قاشيغى، كاسه‌سى. || خوشابك ياغى كسيلمك = بوزلمق، برجواب بوله‌مامق، محجوب اولمق.

خوشاف { س. با: خوشاب.

خوشبو { ص. فا. [خوش = ايى. بو = قوقو] ايى قوقان، كوزل قوقولى.

خوشجه { ص. ح. ايجه، كوزلجه، ضررسز.

خوشحال { ص. فا. [فا. خوش = ايى. عر. حال = م] حال ووقتى ايى، مسعود، بختيار.

خوشگوار { ص. فا. لذيذ وهضمى قولاى.

خوشلاشمق { فل. ايليك حس ايتمك، حظ وتلذذ ايتمك.

خوشلاندیرمق { فت. ١. ممنون وخشنود ايتمك. ٢. حظ ايتديرمك.

خوشلانمق { فل. ١. ممنون وخشنود اولمق. ٢. حظ ايتمك: بوقوقودن هيچ خوشلانمام.

خوشلق { س. ١. ايلك، كوزللك. ٢. تر. غريبلك، تحفلق. ٣. نشئه‌سزلك: بوكون

بر خوشلغكز واردر. [بومعناده دائما «بر» كلمه‌سيله برابر قوللانلديغندن، «بيهوشلق» دن غلط اولمسيده ملحوظدر.]

خوشمريم { س. طوزسز تازه پنيرله ياپيلان بر نوع يمك.

خوشنوا { ص. فا. [خوش = ايى. نوا = مقام] كوزل صدالى، كوزل الحانلى.

خوشنود { ص. فا. با: خشنود.

خوشه { س. فا. باشاق؛ خوشه چين = باشاق طوپلايان.

خوطوز { س. [اصلى : تق. قو. تاز] ١. قادينلرك كندى صاچلرندن ويا يمنى وسائره ايله ياپدقلرى باش سوسى وكسوه‌سى: خوطوز كيمش؛ خوطوزى ياقيشديرمش. ٢. ياپوان قوش تپه‌سى. ٣. ابنيه‌ده ياپيلان بر نوع تزيينات.

خوطوزلى { ص. ١. خوطوز كيين (قادين). ٢. باشنده ككيش تپه‌سى اولان (قوش).

خوف { س. ع. قورقو: كمال خوف ودهشتله. [لسانمزده مصدريت معناسيله «خوف ايتمك» صورتنده استعمالى غريبدر.] || بين الخوف والرجاء = قورقو ايله اميد آراسنده. || ط. ديكر اسملره اضافتله Phobie تعبير يونانيسيله افاده اولنان اصطلاحاتى ترجمه ايدر: خوف الرطوبه = Hygrophobie؛ خوف الضياء = Photophobie؛ خوف الماء = Hydrophobie كبى

خوفاً { ح. ع. قورقودن، قورقه‌رق: خوفاً من الله = اللهدن قورقه‌رق.

خولان { س. ١. طوپالان آغاجى. ٢. جهرى عصاره‌سى.

خوليا { س. [يو. Μελαγχολία. معربى : مالخليا و اختصاراً خليا.] قورندى، خيالات. [اصل معناسى اخلاط اربعه‌دن سوداء در.]

خون { س. فا. قان، دم: خون شهدا.

خون آشام { ص. فا. [خون = قان. آشاميدن = ايچمك] سفاك.

خون آلود { ص. فا. [خون = قان. آلودن = بولاشمق] قانه بولاشمش، قانلى.

خوناب س. فا. و:

خونابه { س. فا. [خون = قان. آب = صو] ١. صولى قان، قانلى صو، صو ايله قان قاريشيق. ٢. قانلى كوز ياشى.

خون افشان { ص. فا. [خون = قان. افشاندن = صاچمق] قان صاچان، قان سرپن.

خونبار { ص. فا. [خون = قان. باريدن = ياغمق] قان ياغديران.

خونبها { س. فا. [خون = قان. بها = قيمت] قان بهاسى، ديت.

خونخوار { ص. فا. [خون = قان. خوردن = يمك] قان ايچن، قانه طويميان، سفاك، ظالم.

خونخوارلق { س. قان دوكمكه طويمايش، سفاكلك.

خونريز { ص. فا. [خون = قان. ريختن = دوكمك] قان دوكن، سفاك.

خونريزلك { س. قان دوكيجيلك، سفاكلك، غدارلق.

خونه { صف. ج. ع. فد: خائن. با: خائن.

خونى { س. [يو. Χωνίον] آ. غزى طار قابلره مايعات دوكمه‌ده مستعمل آلت كه يوقاريسى كنيش وآشاغيسى طار اولور.

خونى { ص. فا. قانلى، قان دوكمكه مائل، قاتل.

خونين { ص. فا. قانله ملمع، قانلى.

خوى { س. فا. [و نادراً : خو] ١. خلق، طبيعت، جبلت، سرشت: خوى چيقماز. ٢. عادت، معتاد: فلان شيئى خوى ايتمشدر. ٣. كوتى آليشمه، سوء: خويلى.

خويار س. با: خاويار.

خويرات س. با: خوريات.

خويسز { ص. ايى خويى اولميان، كوتى خويلى، خرچين.

خويسزلق { س. كوتى خوى، خرچينلق.

خويش { س. فا. ج: خويشان. و:

خويشاوند { س. فا. اقرباء، تعلقات. ن.

خويلانمق { فط. ١. كوتى خوى پيدا ايتمك، خرچين اولمق. ٢. طارلمق، كوجنمك، منفعل اولوب حدت ايتمك: بو وزدن خويلانير.

خویلی ص. کوتی خوی وعادتی اولان، خرچین: خویلی آدم، آت.

خیار سنذ. عر. جم: خیارات. بر ایشی یاپوب یاپمامەدە سربست ومستقل اولمه، مخیرلك.

خیار س. [اصلی فارسی اولوب ترکجه وعربیەدە مستعملدر] سبزەایله میوه آرەسندە معروف بر یشیللك كه قباقدن اوزونجه اولوب صالاته وترشیسی اولور: لانغه، روس، جاپون خیاری. [ظرافتله صالاتەلقدە دینیر.]

خیارجق س. خیار رسمندە اولەرق عارض اولان بر شیش.

خیارشنبر سنذ. عر. وغلطی:

خیارشنبه س. میوه سی طبدە مستعمل بر جنس نبات.

خیاط سنذ. عر. [«خیط» دن سمب.] دیكیشجی، ترزی.

خیاطه سنث. عر. ١. دیكیشجیلك، ترزیلك. ٢. جرا. كسیلوب یاریلان بر عضوك یاپیشمق اوزره دیكلمسی: خیاطة الامعاء، خیاطة الاوتار وسائره.

خیال سنذ. عر. جم: خیالات. ١. بر شخص ویا شیئك انسانك فكر وذهننده تجسم ایدن صورتی: خیالی بردم خاطرمدن چیقمیور. ٢. اصل وحقیقتی اولمقسزین تجسم ایدن صورت موهومه: خیال كورمك؛ خیال كبی كوزك اوكندن كچمك. ٣. كولكه كبی آز و مشوش صورتده كورینن ویا خاطره كلن شیء: خیال كبی كورینیور؛ خیال میال كوریورم؛ خیال كبی خاطرمه كلیور. ٤. بر شیء ویا شخصك صویه وآینه وسائرەیه انعكاس ایدن صورتی: صوده كندی خیالنی كورمش. ٥. قورندی. [بونك صحیحی (خ) نك كسریلەدر. هله مصدریت معناسیله خیال ایتمك كبی استعمالی الیوم غریب و متروكدر. تخیل دیمك دها مأنوسدر.]

خیال س. [آنف البیان اسم عربیدن مأخوذ] پردە آرقەسنده وشمعه اوكنده دری ویا مقوادن رسملر اوینادەرق كولكەلرینی سیر ایتدیرمكدن عبارت اویون كه اك مهم شخصی اولان «قره كوز» اسمیلەدە معروفدر: خیال اوینـاتمق. || خیالی فنار = فر. Lanterne magique دینیلن عجائب رسملر كوسترن فنار.

خیالت سنث. عر. اصلی اولمدیغی حالده كوزك اوكنده تجسم ایدن موهوم صورت: خیالت كوردی.

خیالجی س. خیال دینلن كولكه اویوننی اوینایان آدم.

خیالی ص. عر. ث: خیالیه. وهم وخیاله منسوب ومتعلق. = س. تر. خیال دینلن كولكه اویوننی اوینادان آدم، خیالجی.

خیام سنث. جم. عر. فد: خیمه. با: خیمه.

خیانت سنث. عر. ١. كندیسنه اولنان امنیت واعتمادی سوء استعمال ویا وعد وتعهدینی نقض ایله حیله كارلقدە بولنمه. ٢. كندی دولت ومملكتی علیهنده دشمنه خدمت ایتمه، خائنلك: اسكی رومالیلرك آغر مجازاتی خیانته تخصیص ایتمشلردی. — عوام لساننده خائن و وفاسز معناسیله صفت كبی دخی قوللانیلیر: پك خیانت آدمدر.

خیانتكار ص. فا. خیانت ایدن، خائن.

خیانتكارانه ص. ح. فا. خیانتله، خائنانه.

خیانتلك س. عو. ١. خائنلك، خیانت. ٢. وفاسزلق، سوزنده طورمایش. ٣. حیله كارلق، غدارلق.

خیر سنذ. عر. ١. ایلك، ایی ایش، شر مقابلی: خیر ایشلمك. خیری طوقنمق. ٢. فائده، منفعت: خیر ایتمك؛ خیرینی كورلمك؛ خیری اولمق. ٣. باشه چیقمه، مثمر ومنتج اولمه، بر حسن نتیجەیه وارمه، موفقیت: اكدیكمز تخم خیر ایتمدی؛ بو چوجق خیر ایتمیەجكدر. || خیر سویلمك = خیرلی سوز سویلمك. || خیری قالمامق = آرتق ایشه یارامامق، قوللانلماز حاله كلمك. || خیرینی كورمك = استفاده ایتمك، مستفید اولمق؛ خیرینی كور = یكی صاتین آلنان شیء حقنده دعادر؛ استهزا طریقیلەدە قوللانیلیر: آرابه بو حاله كلدكدن صكره خیرینی كور. || خیری یوق، اونده خیر یوقدر = آرتق ایشه یاراماز. = ص. ١. ایی، خیرلی:

خير الامور = ایشلرك اك ایسی؛ فعل خیر = ایی ایش. ۲. فائده‌لی، نافع، مفید. ۳. مبارك، مسعود، اوغورلی : صباح شریفکز خیر اولسون. || خیر خبر = ایی خبر، خبر خیر. || خیر دعا = ایيلك ایچون اولنان دعا، دعای خیر، بد دعا مقابلی. == ح. ایيلك معناسیله تفألاً «یوق» مقامنده قوللانیلیر : درسکزی حاضرلادیکزمی؟ — خیر، دها حاضرلایه‌مدم؛ خیر افندم. [بونك « خایر » یازلمسی یڭلشدر.]

خَیرات { سث. ج. عر. [فد. « خیرة » لسانمزده مستعمل دکلدر.] ثواب ایچون یاپیلان شیئلر، وقف ایشلری، مؤسسات خیریه، جامع ومدرسه وکوپری وچشمه کبی عمومك ایشنه یارایه‌جق تأسسات : فلانك خیراتی چوقدر؛ چوق خیرات براقمشدر. — لسان عوامده مفرد کبی ده قوللانیلیر : برخیرات یاپدی.

خَیراَندیش { ص. فا. [عر. خیر= ایيلك. فا. اندیشیدن= دوشونمك] ایيلك دوشونن، بد اندیش مقابلی.

خَیرخواه { ص. فا. ج : خیر خواهان. [عر. خیر= ایيلك. فا. خواستن = ایستمك] برینك ویا هرکسك ایيلکنی ایستین وهرکسی ایی کورمك ایستین : خیر خواه آدمدر؛ سزك خیر خواهکز در؛ خیر خواهان دولتدن.

خَیرخواهانه { ص. فا. برینك ویا هرکسك ایيلکنی آرزو ایدنه مخصوص ویا شایان : افکارخیرخواهانه؛ نصایح خیر خواهانه. == ح. فا. خیرخواهلقله، برینك ویاهرکسك ایيلکنی ایستیه‌رك : بن سزه خیرخواهانه سویلیورم.

خَیرخواهلق { س. و :

خَیرخواهی { س. فا. خیرخواهلق، هرکسك ایيلکنی ایستمه.

خَیرسز { ص. ۱. کیمسه‌یه خیری وایيلکی طوقنمیان. ۲. خیر کورمین، هیچ برایشده موفق اوله‌میوب استفاده ایتمین: خیرسز آدم. ۳. خیری کورلمین، باباسنه آناسنه فائده‌سی اولمیان: خیرسز اولاد.

خَیرلاشمَق { فش. بربرینه خیرینی کور دیه‌رك برصاتیشه قرارویرمك، بیتیرمك.

خَیرلی { ص. ۱. ایی، منفعتلی، نافع : خیرلی ایش. ۲. مبارك، مسعود، اوغورلی : خیرلی اولسون! ۳. کندینه وسائرلرینه منفعتی طوقنان : خیرلی اولاد.

خیره { ص. فا. ۱. بولانیق، طونق، قاریشیق، مشوش : خیره‌چشم. ۲. شاشقین، حیران، مبهوت : خیره سر، خیره رأی. ۳ بیهوده، عبث : خیره کو.

خیره‌لنمك { فل. بولانمق، قرارمق : کوزلری خیره‌لندی.

خَیری { ص. عر. ۀ : خیریه. ایيلکه واوغور وسعادته منسوب ومتعلق : تنظیمات خیریه، شرکت خیریه.

خیز { س. ۱. سرعت : خیزله یورمك. ۲. شدت. حدت : خیزینی آلمق، خیزینی آله‌مامق؛ خیزله اورمق. ۳. یوکسك سس، باغرمه : خیزله سویلمك. ٤. پرتاو : او خیزله کلوب دیواره چارپدی؛ خیزینی آله‌مدی.

خیز { ص. فا. [«خاستن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] قالقان : سحرخیز= صباح ارکن قالقان.

خیزآب { س. فا. طالغه، موج. ن.

خیزان { ص. فا. قالقان، قالقه‌رق: افتان وخیزان = دوشه قالقه.

خَیزَران { س. تحریفله هزارن دینان بر جنس اقالیم حاره قامشی که صندالیه وسائره یاپیلیر.

خیزلی { ص. ۱. سرعتلی، سریع : خیزلی یورویش. ۲. شدتلی، شدید : خیزلی اوریش. ۳. یوکسك سسلی : خیزلی سویلیش. ٤. پرتاولی : خیزلی هجوم. == ح. ۱. سرعتله: خیزلی یوریمك. ۲. شدتله، شدیداً : خیزلی اورمق. ۳. یوکسك سسله : خیزلی سویلمك.

خَیشوم { سذ. عر. تش. بورن دلیکنك یوقاریسی، دریك یری، کگز.

خَیط { سذ. عر. ایپلیك، تیره. || تش. نبا. تل شکلنده مواد عضویه، لیف.

خَیطی { ص. عر. ۀ : خیطیه. تش. نبا. تل صورتنده اولان : خیطی الشکل.

خَیل { سذ. عر. ج : خیول. ۱. آت. ۲. سواری

طاقمی. ۳. مج. کروه، طاقم. || سرخیل = رئیس، سرکرده.

خَیلاز { خیلازلق، حیلازلاق. با : خایلاز وسائره.

خَیلی { صـ. [«خیل» لفظ عربیسنك معنای مجازیسیله یاء نسبتدن مرکب اولمسی مظنوندر] چوق، کثیر، بر چوق : خیلی زمان کچدی؛ خیلی قلعه‌لر ضبط ایتدی؛ خیلی کتابلر یازدی. || خیلیدن خیلی = چوقدن چوق، بلغ مابلغ.

خَیلیجه { صـ. حـ. چوقجه، ایجه.

خِیَم { سذ. جـ. عر. فد : خیمه. با : خیمه.

خیم { وخیم خیم. با : خم.

خَیمه { سذ. عر. جـ : خیم، خیام. چادیر.

خَیمه‌گاه { سـ. فا. چادیرلر قورلمش محل.

خَیمه‌نِشین { صـ. فا. [عر. خیمه = چادیر ـ فا. نشستن = اوتورمق] چادیرده اوتوران، کوچبه.

خَیمه‌نِشینلِك { سـ. چادیرده اوتوریش، کوچبه‌لك.

خُیُول { سذ. جـ. عر. فد : خیل. با : خیل.

د

د { دال. س. [عر. سڤ.] الفبای تركینك اوتنجی حرفی اولوب، ترتیب اصلی اولان ابجد صره‌سنده دردنجی حرفدر. شكل عبرانیسی ד وشكل یونانیسی Δ اولوب، لاتینجه‌ده D صورتنی آلمشدر، كه جمله‌سنك بر اولدیغی ظاهردر. تركی الاصل بعض كلمه‌لرده ت كبی اوقونور: آقندی، كورلدی، ایتدی، كیتدی كبی. ینه تركی الاصل كلمه‌لرده قالین حركه‌لی (د) لر بزم عثمانلی یعنی غرب تركجه‌سی املاسنده ناحق یره (ط) یازیلیور: طاغ، طورمق، آطه، اوطون كبی. شرق تركجه‌سنده بو مناسبتسزلك یوقدر. ابجد حسابنده ٤ رقمنه معادلدر.

داء { سذ. عر. خسته‌لق، مرض. — امراض مختلفه‌یه مناسبتی اولان برطاقم اسمایه اضافتله برچوق اصطلاحات طبیه تشكیل ایدر: داء الاسد، داء الثعلب، داء الفیل وسائره.

دَأْب { سذ. عر. عادت، اصول، قاعده، آیین: دأب دیرین اوزره.

دابّه { سڤ. عر. جـ: دواب. حیوان، یوك وبینك حیوانی، چارپا. || دابة الارض = قیامتده دجال ایله برابر ظهور ایده‌جك بر حیوان مخصوص.

داخِل { ص. عر. ۃ: داخله. [«دخول» دن سف.] ۱. كیرن، دخول ایدن: شهره داخل اولدی. ۲. برشیئك ایچنده بولنان: داخل حساب = محسوب؛ داخل بالمجلس = مجلسده حاضر. ═ سذ. عر. ۱. برشیئك ایچریسی، ایچ طرف، ایچ: داخل شهر؛ بواوك داخلی خارجندن كوزلدر. ۲. بر دولتك اولكه‌سی، خارج مقابلی: حاصل اولان ذخیره داخلده صرف اولنه‌قدن صكره خیلی مقداری‌ده خارجه چیقار. ۳. رتب علمیه‌دن بر رتبهٔ مخصوصه: ابتدای داخل.

داخِلاً { حـ. عر. ۱. ایچریدن، ایچندن: اوی داخلاً بویاتمامشدر. ۲. اولكه ایچنده اوله‌رق: دولت مشار الیها داخلاً اصلاحات وترقیاتله اوغراشمق ایچون برمدت صلح واسایشی محافظه ایتمك ایستیور.

داخِلی { ص. عر. ۃ: داخلیه. ۱. ایچه ویا ایچری‌یه منسوب ومتعلق: كوكسمده داخلی بروجع حس ایدیورم. ۲. عائله‌یه عائد، محرم، خصوصی: اونك داخلی بر راحتسزلغی واردر؛ مصارف داخلیه‌سی چوقدر. ۳. بردولتك كندی اولكه‌سنه منسوب و متعلق: امور داخلیه؛ حوادث داخلیه؛ نظام داخلی. || نظامنامهٔ داخلی = برادارهٔ رسمیه ویا تجاریه‌نك صورت تشكیله وظائفی حقنده تنظیم اولنان نظامنامه.

داخِلیّه { سڤ. عر. [«امور داخلیه» دن مختصر] دولتك كندی اولكه‌سنه متعلق ایشلرك یعنی مركز وملحقات امور اداره‌سنك تمشیتنه مأمور نظارت ودائره: داخلیه نظارتی، داخلیه ناظری، مكتوبجیسی.

داد { س. فا. ۱. عدل، عدالت: اجرای عدل وداد ایتمك. ۲. اشتكاء، تظلم. ۳. فغان، فریاد: داد وفریاد. ═ حد. فریاد! ایواه: داد الندن كوكلمك فریاد الندن كوكلمك!

داد { س. فا. ۱. ویركی، عطا، احسان: داد خدا = الله ویركیسی. ۲. ویریش، صاتیش، اعطا: دادوستاد = آلیش ویریش، اخذ واعطا.

دادار { س. فا. عادل مطلق اولان جناب حق .

دادانمق { داداندیرمق. با : طادانمق وسائره .

دادخواه { ص. فا. [داد=عدالت ـ خواستن = ایستمك] عدالت طلب ایدن .

دادر { س. فا. قارنداش، برادر.

دادرانه { ص. ح. فا. برادرانه، قارنداشجه .

دادگر { ص. فا. و :

دادگستر { ص. فا. [داد=عدالت ـ گستردن = دوشتمك] عادل .

داده { ص. فا. ویرلمش. ذ. || قرار داده = قراری ویرلمش، مقرر. [بو ترکیب اسم کبی قوللانیلوب، برمزایده وسائره حقنده «قرارداده‌سی ویرلدی» دینیلیور. که غلط فاحشدر.]

دادی { س. چوجغه باقمغله موظف قادین خدمتجی، لالا مؤنثی، دایه : چوجق دادیسی؛ شو چوجغی دادیسنه ویرك؛ دها دادیسنك قوجاغندن چیقمامش.

دادیلق { س. چوجغه باقان دادی صفت ووظیفه‌سی : او قادین دادیلق ایدیور؛ دادیلق زور بر وظیفه‌در .

دار { سذ. عر. [عربیده مؤنثدر. متعدد جمعلری وارایسه‌ده، لسانمزده هیچ بری بو معنالرله قوللانلماز.] ۱. بیتك بیوکی، برقاچ دائره‌یی حاوی مسکن، قوناق. ۲. محل، مکان، مقام : داردنیا، دار آخرت. || دارالاستحضارات = کیمیا اجراآتیله عملیات جراحیه وسائره‌یه مخصوص دائره ویاقوغوش فر. Labouratoire || دارالامان = امنیت محلی. || دار بقاء = آخرت . || دار الحرب = محاربه موقعی واهل اسلام حکمنده اولمیان یرلر. || دار الخلافه = مرکز خلافت عظماء اسلامیه. || دارالسعادة الشریفه اغاسی = معلوم اولان مأموریت جلیله . || دار السلام = ۱. جنت. ۲. وقتیله بغداد شهری. || دارالسلطنه = پایتخت. || دار الشفقه = یتیم چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنه مخصوص محل. || دار شورای عسکری = مجلس عسکری. || دار فنا = دنیا. || دار الفنون = بعض تدریسات عالیه یه مخصوص مکتب: || دار المعلمین، دار المعلمات = معلم ومعلمه یتشدیرمکه مخصوص مکتب. || دار الملك = پایتخت. || دار الولاده = حامل فقرا قادینلری طوغورتمغه مخصوص خسته‌خانه. == ت. || دارین = دنیا وآخرت.

دار { س. فا. اعدامه محکوم اولانلری آصمق ایچون دیکیلن دیرك : دار آغاجی؛ بردار = دار آغاجنه چکلمش، مصلوب؛ بردار ایتمك = آصمق.

دار { ص. فا. [« داشتن » فعلندن سمص. اولوب، وصف ترکیبی تشکیلنه کیرر] طوتان، صاحب، مالك : دفتردار = دفتری طوتان؛ خزینه‌دار = خزینه‌جی؛ مالدار = مال صاحبی، زنکین .

دار { س. فا. حرب، غاوغا. «گیر» مرادفیله برابر عطف تفسیر صورتده قوللانیلیر : اثنای دار وگیرده = غاوغا صره‌سنده .

دار { ص. با : طار.

دارا { س. فا. [ایران قدیم ملوکندن اسکندرك مغلوبی اولان دارانك اسم خاصندن مأخوذدر] حکمدار، ملك .

دارات { س. فا. دبدبه، شکوه.

داربیز { س. رطوبتلی تارله، صولاق یر .

داربیزلی { ص. طوپراغی صولاق (تارله) .

دارچین { س. فا. [زبانزدی : تارچین] بهاراتدن معروف قابوق که یاقیجی ولذیذ اولوب، توز حالنده قوللانیلیر.

دارفلفل { س. فا. قره‌بوبره مشابه لکن اوزون دانه‌لی معروف بهار .

دارلمق { دارلتمق. با : طارلمق وسائره .

دارمه‌طغان { با: طارمه‌طغان.

دارنده { ص. فا. طوتان، طاشیان، صاحب، مالك. ذ .

دارو { س. فا. علاج، دوا. ذ.

داری { س. [اصل تق. تاریق که تارله کبی «تارمق» فعلندن اولوب اوده طرمیقلامق وزرع ایتمك دیمکدر] حبوباتك ترکارجه اسکیدن اك معروفی اولان اوفاق دانه‌لی ذخیره، ارزن : آرناؤد داریسی، بوز داری. || دیبنه داری اکمك = چوق تدقیق ایتمك، اوزون اوزادی‌یه صورمق. || داریسی باشکزه =

باشقه‌سنك نائل اولدیغی برنعمته نائلیق دعا مقامنده قوللانیلیر. كه بوده كلینك باشنه داری دوكلك عادتندن ایلری كلیر.

دارَین { سذ. ت. عر. دنیا ایله آخرت: دارینده باعث سعادت اولور.

داستان { س. فا. [تر. زبانزدی: دستان] ۱. حكایه. مصال، سركذشت. ۲. بروقعه ویا حالی حكایه ایدن عامیانه منظومه. || دیللرده داستان اولمق = بین‌الانام شهرت بولمق، اشتهار ایتمك.

داش { د. اسملرك صوكنه الحاق اولنه‌رق رفاقت ومشاركت بیان ایدر: یولداش=یول شریكی؛ آرقداش (آرقه‌داش) = رفیق؛ وطنداش = بر مملكت اولادی؛ آداش (آدداش) = همنام، سمی. [فارسیده «طاش» صورتنده مستعملدر.]

داعی { ص. عر. [«دعاء»دن سف.] ۱. دعا ایدن، دعاجی: داعیكز، داعیلری، الداعی. [علما صنفنك بنده‌كز و بنده‌لری مقامنده قوللاندقلری تعبیردر.] ۲. جلب ودعوت ایدن، سبب اولان: بوایش داعیٔ مسئولیت اولور.

داعیّه { سث. عر. سبب، موجب، باعث.

داغ { س. فا. ۱. قیزغین دمیرله اوریلان تمغا، نشان: داغ اورمق. ۲. مداوات ایچون قیزغین دمیرله اوریلان یاقی، كی. ۳. اثر براقان یاره، جریحه: داغ درون = یورك یاره‌سی، اونودلمیه‌جق آجی.

داغ { داغلی. با: طاغ وسائره.

داغدار { ص. فا. ۱. قیزغین دمیرله تمغالانمش. ۲. یاره‌لی، جریحه‌دار.

داغِستان { سخ. م. قافقاسیه‌نك معروف مملكتی كه قدیماً آلبانیا دینیلیردی. [طاغستان یازمالی.]

داغلاتمق { فتـ. ۱. قیزغین دمیرله تمغا اوردیرمق، تمغالاتمق. ۲. قیزغین دمیرله مداوات یرینه یاقدیرمق، كی ایتدیرمك.

داغلامَق { فتـ. ۱. قیزغین دمیرله تمغا اورمق. ۲. قیزغین دمیرله یاقمق، كی ایتمك.

داغلمَق { داغنیق. با: طاغلمق، طاغنیق.

داغلی { ص. قیزغین دمیرله تمغا اوراش، تمغالی. — با: طاغلی.

دافِع { ص. عر. ذ: دافعه. [«دفع»دن سف.] ۱. دفع ایدن، ایتوب اوته‌یه سورن، صاوان، جالب وجاذب ضدی. ۲. ط. كچیرن، صاوشدیران: دافع الحمی = صیتمه‌یی صاوشدیران؛ دافع العفونه = عفونته قارشی. [Anti, Ἀντι ادات یونانیه‌سی ترجمه ایدر.] ۳. م. اوته‌یه ایتن، جاذب ضدی؛ قوهٔ دافعه: اجرام سماییه‌یی محركلرنده طوردیران قوهٔ جاذبه ایله قوهٔ دافعه‌در.

داقوق { س. طاوق اسمنك صورت اصلیه‌سی اولوب، تقویم قدیم تركیده دائرهٔ سنینك سكزنجی سنه‌سی.

دال { سث. عر. د حرفنك اسمی مشتركی اولوب، نقطه‌سز اولدیغنه بناءً «دال مهمله» دخی دینیلیر. || مج. د حرفی كبی قنبور وایكی قات اولان: قات‌ق دال اولمش.

دالّ { ص. عر. ذ: داله. [«دلالت»دن سف.] دلالت ایدن: هرسوزی علم وعرفانه دالدر.

دال { س. بوداغك بیوكی، آغاجك ایلك ویردیكی شعبه‌لركه بوتلرك ایكنجی درجه‌ده اولان شعبه‌لرینه بوداق دینور، شاخ، غصن: دال صالمق: دال بوداق پیدا ایتمك. || دال باصدی = آغاجك داللرینی اكریلنه‌جك قدر بول (كراز وسائر میوه). || دال بوداق صالمق = مج. تشعب وتفرع ایدوب چوغالمق. || برداله طورمامق = ثبات ایتمه‌مك، مایمون اشتهالی اولمق. || دالدن داله = ثباتسزلق، تلون.

دال { ص. دالقاوق، دالقلیچ. با: طال وسائره.

دال { یاخود دالی. س. ۱. آرقه، صرت، ظهر: داله بینمك = اجبار ایتمك، مسلط اولمق، یوكلنمك. ۲. كری، آرقه: دالیدن كلمك = تعاقب ایتمك.

دالامَق { فتـ. با: طالامق.

داللاندیرمَق { فتـ. ۱. دال بوداق پیدا ایتدیرمك، داللی بوداقلی ایتمك. ۲. شعوب وفروعه تقسیم ایتمك، تشعب وتفرع ایتدیرمك. ۳. مج. بیودوب مشكللندیرمك، اعظام وتصعیب ایتمك.

داللانمَق { فظ. ۱. دال بوداق پیدا ایتمك، داللی بوداقلی اولمق: بوفدانلر نه كوزل داللاندی. ۲. شعوب وفروعه

انقسام ایتمك : سبریا. دمیریول خطی ایلریده چوق دالّانه‌جقدر. ۳. مشكل اولمق، تصعب ایتمك : بومسئله پك دالّاندی.

دالّی { ص. دالّری اولان : دالّی آغاج. || دالّی بوداقلی = دالّری بوداقلری چوق، متشعب؛ و مج. مشكل.

دالی { س. آرقه، كری. با : دال.

دالیا { س. فر. Dahlia دینیلن چیچكك انواعی.

دالْیا { س. یرشی صاتیلیر ایكن واحدقیاسی اعتبار اولنان عدده وصولنده سویلنیر : دالیا اون؛ دالیا یوز؛ دالیا بیك.

دالیان { س. با : طالیان.

دالیّه { سش. عر. [لغت مولده] ۱. تث. د ودها طوغریسی Δ حرف یونانیسی شكلنده اولان، فر : Deltoïde. ۲. م. نیل نهریله سائر انهار عظیمه‌نك منصبلرنده دكیزك ایچنه اوزاتدقلری مثلث الشكل قطعهٔ ارضیه، فر. Delta.

دام { س. فا. ۱. طوزاق : دام قورمق. ۲. آغ. ۳. مج. برینی اغفال ایچون قورلمش حیله وخدعه : دام تزویر.

دام { س. با : طام.

دامَ { فل. عر. [«دوام» دن ماضی مفرد مذكر غائب اولوب، بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور. مؤنثنده «دامت» دخی قوللانیلیر] دائم وباقی اولسون : دام ملكه = ملكی دائم اولسون؛ دامت سعادته = سعادتی بر دوام اولسون؛ مادام = دائم وباقی اولدقجه، بولندقجه. با : مادام.

داما { س. با : دامه.

داماد { س. فا. ۱. كریمه‌نك ویا كریمه مقامنده اولان برادرزاده وهمشیره زاده كبی بر قیزك قوجه‌سی، گریكو (گوگی)، صهر : دامادله قائن پدر؛ فلان دامادمدر. ۲. صهریت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولان : داماد پاشالر حضراتی.

داماسقو { س. ایتا. Damasco = دمشق شام] اسا. أ دمشق یعنی شام شهرنده یاپیلوب الیوم آوروپادن كلن ایكی یوزلی ایپك ویا یوك وكتن قاریشیق دوشمه‌لك قماش. = ص. بو قماشدن یاپلمش : داماسقو پرده‌لر.

دامان { س. فا. با : دامن.

دامغه { دامغه‌لامق. با : تمغا وسائره.

دامَن { س. فا. اتك، ذیل.

دامَن بوس { ص. فا. اتك اوپن.

دامَن بوسی { س. فا. اتك اوپمه، اتك اوپمك رسمی.

دامَن دَرمیان { ص. فا. ۱. اتك بلده، اتكنی قالدیروب بلنه باغلامش، حاضر، مهیا. ۲. بر ایشه جداً تشبث ایدن : دامن درمیان غیرت اولدی.

دامَنكَش { ص. فا. [دامن = اتك - كشیدن = چكمك] اتكنی چكن، اتكارینی طوپلایان، بر ایشه قاریشمایان.

دامَنگیر { ص. فا. [دامن = اتك - گرفتن = طوتمق] برینك اتكنه صاریلان، استمداد ایدن.

دامه { س. [فر. Dames] آلتمش دردت خانه‌یه منقسم بر تخته‌ده اون آلتیشردن اوتوز ایكی طاش ایله اوینانیلان معروف بر اویون : دامه اوینامق. || دامه چیقمق = بو اویونده بر طاشی خصمك طرفنده‌كی منتها صره‌یه ایصال ایده‌رك ممتاز بر حاله كچیرمك. || دامه تخته‌سی = بو اویونك اوینانه‌سنه مخصوص ٦٤ خانه‌لی تخته؛ و مج. سطرنج شكلی. || دامه طاشی، پولی = دامه اوینامه‌ده مستعمل طاش ویا تخته وكمیك وبوینوز وسائره‌دن پول كه ایكی رنكده اوله‌رق اون آلتیشردن اوتوز ایكی عددنده اولور. || دامه دیمك = ۱. بیتیرمك، ختامه ایردیرمك. ۲. آرتق دها ایلری‌یه كچه‌مه‌مك. قالمق : یوقوشی چیقدی، دامه دیدی. = حد. دامه! آرتق بیتدی!

دان { د. فا. اسماء فارسیه ویا عربیه‌یه ملحق اولوب ظرفیت بیان ایدر : نمكدان = طوز قوطیسی، طوزلق؛ جزءدان = جزء وكاغد وضعنه مخصوص جلدبند. — غلط فاحش اوله‌رق تركی الاصل كلمه‌لرده‌ده الحاق اولنوب، چوق دفعه مرادفی اولان «لق» ادات تركیه‌سی‌ده علاوه اولنور : «ایكنه‌دانلق» كبی.

دان { ص. فا. [«دانستن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشكیلنه كیرر] بیلن، بیلیر : سخندان = سوز بیلیر؛ نكته‌دان = نكته بیلیر؛ نادان = بیلمز، جاهل.

دانا { ص. فا. بیلن، بیلیجی، عالم، معلوماتلی.

داندینی { مه. کوچك چوجقلری صیجراتمقده و بعضاً تمسخرده قوللانیلیر: داندینی ببك هوپپالا! = ص هوپپا: داندینی ببك = هوپپا آدم.

دانِش { س. فا. بیلگی، علم، معلومات، عرفان. || انجمن دانش = علوم وفنون مجلس و جمعیتی. آقادمیا معناسیله قبول اولنه‌رق وقتیله بو اسم ومقصدله ارباب علم وعرفاندن مرکب بر هیئت تشکیل اولنمشیدی.

دانِشمَق { فل. با: طانیشمق.

دانشمَند { ص. فا. ج: دانشمندان. ۱. علم وعرفان صاحبی، بیلگیج، عالم. ۲. تر. وقتیله نائبك معیتنده معاونلك وظیفه‌سنی ایفا ایدر فقیه که نائب ملازم ونامزدی ایدی.

دانِشوَر { ص. فا. بیلگیج، عالم. ز.

دانِق { سذ. عر. [فا. «دانك»دن] و:

دانك { س. فا. درهمك آلتیده بری اولمق اوزره اسکی بر وزندر.

دانَنده { ص. فا. بیان، معلوماتلی، واقف: داننده‌ٔ سر وآشکار اولان جناب حق.

دانه { س. فا. [تر. زبانزدی: تانه] ۱. حبه: بغدای دانه‌سی. ۲. تخم، اکیلن حبه: دانه اکمك، سرپمك. ۳. اسلحهٔ ناریه‌یه طولدیریلان مرمی، قورشون، کله. ٤. تر. عدد، مقدار: بر دانه جوز؛ بش دانه قارپوز. [بونك یالکز دانه حالنده اولان غیر ذی روح شیئلرده قوللانلمه‌سی اقتضا ایدرکن، غلط فاحش اوله‌رق هرشیٔ حقنده استعمال ایله، مثلا: اوچ دانه اولاد، یوز دانه قویون، بر دانه حوض دینیلیور. بویله سوء استعمالاتدن توقی اصلاح لسان ایچون الزمدر.] || دانه دانه = دانه‌لری آیری آیری اولان، طوپ وقاریشیق اولمیوب، اجزاسی فرق وتمییز اولنان: دانه دانه بر پلاو پیشیریر؛ سوزلرینی دانه دانه سویلر. || دانه‌یه کلمك = اکین باشاق باغلاق، تخمه کلمك.

دانه‌چین { ص. فا. [دانه = م. چیدن = طوپلامق] دانه طوپلایان، دوکندی حالده طاغنیق اوفاق تفك شیئلردن استفاده ایدن.

دانه‌لَتمَك { یا دانه‌لندیرمك. فتـ. دانه دانه ایتدیرمك: شو نارلری کیمه دانه‌لتملی!

دانه‌لَمك { یا دانه‌له‌مك. فتـ. دانه دانه ایتمك: ناری دانه‌لمك.

دانه‌لَندیرمَك { فتـ. با: دانه‌لتمك.

دانه‌لی { ص. ۱. دانه‌لری اولان، دانه‌لردن مرکب: غرانیت طاشی دانه‌لی اولور. ۲. دانه‌لری بربرندن آیری وطاغینق اولان: دانه‌لی پلاو.

دانیمارقه { سخ. م. آوروپا ممالك شمالیه‌سندن بالطیق دکیزیله بحر شمالی آره‌سنده بر کوچك شبه جزیره ایله متعدد آطه‌لرکه مستقل بر کوچك دولت تشکیل ایدیور؛ دانیمارقه لسانی.

دانیمارقه‌لی { ص. س. دانیمارقه اهالیسندن اولان.

داو { س. آفریقاده بولنور استره مشابه وطونی بیاضله تکیر اوله‌رق چبوقلی کوزل وسریع‌الحرکه بر جنس یبان حیوانی، حمار وحشی، فر. Zèbre

داو { س. فا. سطرنج وداما ایله کاغد اویونلرنده نوبت: داو حقیم ایدی.

داوُدی { ص. عر. حضرت داود (عم)ك مبارك صداسنه مشابه قالینجه وپك خوش ومؤثر (سس): مؤذن داودی برسسله اذان ویردی.

داوَر { س. ۱. حکمدار، ملك. ۲. حاکم، والی، وزیر. ۳. حاکم مطلق اولان حق تعالی حضرتلری.

داورانمَق { فل. با: طاورانمق.

داوَرانه { ص. فا. و:

داوَری { ص. فا. از. حکمدار ویا حاکم ووزیره منسوب ومتعلق: جانب عالیٔ داورانه‌لرینه، داوریلرینه. [محررات رسمیه‌ده وزرایه خطاباً «داوری» و «داورانه» قوللانیلیر.]

داوُل { س. با: طاول.

داولومباز { س. یانندن چرخلی واپورلرك پروانه‌لری اوزرینی ستر ایدن نصف دائره شکلنده‌کی محفظه‌لر.

داه { حد. آتی سوروب یورونمه‌ده قوللانیلیر، دی! هایدی! || داه ایتمك = حقارتله قوغمق. عو. || داه داه. با: داهداه.

داهداه { یاخود داه‌داه. س. [چوجق لساننده] ۱. آت، بکیر، مدللی. ۲. آت تقلیدی اویونجق: داهداهه بینمش ببك.

داهی { ص. عر. ث: داهیه. [«دهاء» دن سف.] و:

داهیه { صف. عر. جـ: دهات. [آخرنده‌کی «ه» مبالغه ایچوندر] خارق العاده ذهن وذکا وفطانت صاحبی، فرید عصر، نادرهٔ زمان: ابن سینا بر داهی، برداهیه ایدی؛ معاویه دهاة عربدن ایدی. [فرانسزلرك Génie لغتیله افاده ایتدکلری معنایی افهام ایچون ضروری الاستعمال وتعمیمی الزم بر لغتدر. — مصدر اولان «دهاء» لغتنك صفت اوله‌رق بومعنا ایله استعمالی خطادر. غنی وزننده «دهی» ایسه عربیده بومعنا ایله مستعمل ایسه‌ده، لسانمزده استعمالی لزومسز وغیر مأنوسدر.]

داهیه { سث. عر. جـ: دواهی. [«دها» دن سف. ث.] مصیبت، آفت.

دایاق { دایانمق وساره. بك: طایاق وساره.

دائر { ص. عر. ث: دائره. [«دور» دن سف.] ١. دور ایدن، دونن، طولاشان. ث. ٢. تر. بر شیٔ حقنده اولان، متعلق، باحث: ادبیاته دائر برطاقم مباحث یازدی؛ بوکتاب نه‌یه دائردر؟ یوللرك تعمیرینه دائر قونیشیورز.

دائراً { ح. عر. دونه‌رك، طولاشه‌رق، احاطه ایده‌رك. || دائراً مادار = چپه‌چوره، اطرافنی کاملاً طولاشه‌رق؛ شهره دائراً مادار خندق چویردی.

دائروی { ص. عر. ث: دائرویه. چوره‌ودائره‌شکلنده: دائروی بریر؛ دائروی الشکل.

دائره { سث. عر. جـ: دوائر. [«دور» دن سف. ث.] ١. ر. بر نقطهٔ مرکزیه‌یی آز چوق اوزاقدن احاطه ایدوب هربری مرکزدن متحد برمسافه‌ده بولنان خط منحنی، که لسان فنده «محیط دائره» دخی دینلیر. ٢. مذکور خطك داخلنده قالان یووارلاق محل که کره‌نك رسم مسطحی حکمنده در. ٣. بیوك بر قوناق وسائر بنانك منقسم اولدیغی اقسامك بهری که برقاچ اوطه وسائره‌دن مرکبدر: مسافرخانه‌ده بردائره کرالادی. ٤. امور دولتی اداره ایدن شعباتك بهری وبهرینك اقلام ومجالس وسائره‌سنی حاوی ابنیه‌سی: صدارت، داخلیه، خارجیه دائره‌سی؛ دوائر حکومت. ٥. بلدیه شعباتنك بهری، بربیوك شهرك هر قسمنك بلدیه‌سی: دائرهٔ بلدیه؛ برنجی، ایکنجی دائره؛ دائره چاوشلری. ٦. برادارهٔ رسمیه‌نك تحتنده بولنان یر: قونیه ولایتنك دائره‌سی پك واسعدر؛ اوراسی بزم قضامزك دائره‌سندن خارجدر. ٧. بیوك او، قوناق: فلانك دائره‌سی بیوکدر؛ بودائره‌ده بش آلتی سفره چیقار؛ دائره خلق. ٨. مجـ. بر امر معنوینك حکمی جاری اولدیغی محل: فلانی حدی دائره‌سنه ارجاع ایتمك؛ دائرهٔ ادب وتربیه ایچنده سوز سویلمك. || هـ دائرة الشمس، دائرة البروج = شمسك مداری، فر. Ecliptique. || ط. دائرة التهابیه = برچیان وسائره التهابنك ممتد اولدیغی یرکه بردائره تشکیل ایدر. || سم. دائرهٔ تأثیره = مرمیاتك واصل اوله‌بیلدیکی مسافه. || ر. ربع دائره = دائره‌نك دردده بری که بر زاویهٔ قائمه تشکیل ایدوب دائره‌نك قوسی بر ضلعی یرینی طوتار. || محیط دائره = دائره‌یی احاطه ایدن خط منحنی. || نصف دائره = دائره‌نك یاریسی. || دائرهٔ ارتفاع، دائرة السموت = برجرم سماوی ایله راصدك سمت رأسی نقطه‌سندن مرورایدن دائره‌لر. || دائرهٔ طول = دائرة الشمسك قطبلرندن مرور ایدن دوائر عظیمه. = جـ. ادارهٔ امور دولت شعباتی: دوائر عالیه.

دائره { س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن] خواننده‌لر طرفندن ال ایله چالینان معروف چالغی، دف.

دائم { ص. عر. ث: دائمه. [«دوام» دن سف.] دوام ایدن، دوام اوزره اولان، اکسیك ومنقطع اولمیان، سورکلی: دور دائم؛ سعادت دائمه. = ح. هروقت، متمادیاً، بلا فاصله، دائما: دائم ایلر ظاهر وباطنده تقلیب امور.

دائما { ح. عر. دوام اوزره، علی الدوام، هر وقت، بردوزی‌یه: صباحلری دائما ارکن قالقارم.

دائمی { ص. [«دائم» دن سمذ. اولمق اوزره اویدورمه بر لغت اولوب عربی دکلدر.] ١. دائم، دوام اوزره بولنان، باقی، سورکلی: بوصیجاق دائمی دکلدر موقتدر؛ بنم ضعفم دائمیدر. ٢. دوام و ملازمت ایدن، اکسیك اولمیان: اودائمی

مسافرلرندر؛ بوروزکار بورا-
ده دائمیدر.

دائن { ص. عر. [«دین» دن سف.] بورج ویرن، اقراض ایدن، مقرض، آله‌جقلی، مدیون مقا-بلی: دائنلر کندیسنی صیقیشدیر-یورلر.

دایه { س. فا. دادی، بر ویا برقاچ چوجغه باقمغه مخصوص خدمتجی قاری. [«ظایه» بوندن ایسه‌ده محل استعمالی باشقه‌در.]

دایی { س. با: طایی.

دُبّ { سذ. عر. آیی، خرس. ‖ هـ. دب اکبر، دب اصغر = سمانك شمال جهتنده مجموعلری بوحیوانك صورتنی ابراز ایدر ایکی واسع جملهٔ کوکبیه.

دَبّاغ { سذ. عر. [«دباغة» دن سمب. تر. زبانزدی: طباق] دریلری سپیلیوب مشین وسختیان وکاوساله وسائره یاپان صنعتکر: دباغ اوسته‌سی، چراغی، عمله‌سی.

دِباغَت { سش. عر. حیوان دریلرینی سپیلیوب مشین وسختیان وکاوساله وسائره اعمالی صنعتی: دباغت اك نافع ولازم صنعتلر-دندر.

دَبّاغخانه { س. ودها طوغریسی:

دِباغخانه { س. فا. [تر. زبانز. دی: طباقخانه.] دریلر سپیلنوب مشین وسائره اعماله مخصوص کارخانه وفابریقه: دباغخانه‌لرك شهرك داخلنده بولنمسی حفظ صحت ونظافت قاعده‌سنه منافیدر.

دَبدَبه { سش. عر. ۱. پاتردی، کوتوردی. ن. ۲. طنطنه، دارات، حشمت: کال دبدبه و داراتله شهره داخل اولدی.

دَبدَبه‌لی { ص. طنطنه‌لی، حشمت وداراتله اولان.

دَبدیرمَك { فتـ. دپرتمك.

دُبُر { سذ. عر. قیچ، مقعد، سفره.

دَبِستان { س. فا. مکتب، مدرسه: دبستان عرفان.

دَبّوس { سذ. عر. طوپوز. ن.

دَبوی { س. [فر. Dépôt] اسلحه والبسهٔ عسکریه انباری: دبوی مأموری.

دَبّه { سش. عر. دیبی یووارلاق باقیر قاب، برنوع باقراج: یاغ، بال دبه‌سی.

دَبه { س. ص. برنوع فتقه مبتلا.

دَبه‌لك { س. فتق نوعی، ادر.

دَبه‌لَنمك { فل. آرقه اوستی یا. توب ایکی یانه چبالامق.

دَبیر { س. فا. کاتب، منشی.

دَپرَتمك { فتـ. برندن اویناتمق، صیچراتمق، تحریك ایتمك.

دَپرَشدیرمَك { فتـ. قیملداتمق، جد وجهد ایله تحریك ایتمك، حرکته کتیرمك.

دَپرَشمك { فل. قیملدانمق، اوینا-مق، حرکته کلمك، چبالامق.

دَپرَنمك { فل. قیملدانمق، حرکته کلمك، اهتزاز ایتمك، چبالامق.

دَپره‌مك { یا دپرمك. فل. قیملدانمق، حرکت و اهتزاز ایتمك، چبالامق. [دپرنمك دها مستعملدر.]

دَپمك { دپشمك، دپنمك و سائره. با: تپمك وسائره.

دَپوزیتو { س. [یتا. Deposito] ۱. رهن، ودیعه: ابتدیکی استقراضه قارشی چفتلکنی دپوزیتو براقدی. ۲. تأمینات، ضمان: متعهدك بشیوز لیرا دپوزیتو براقمه‌سی شرطدر.

دَپه { دپه‌لك، دپه‌لمك وسائره. با: تپه وسائره.

دِترَمك { دترتمك، دترك و سائره. با: دیترمك و سائره.

دِثار { سذ. عر. عربیده اوست لباسی دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده یالکز فارسی قاعده-سی اوزره وصف ترکیبلرده بولنه‌رق کثرت وبولاق معناسیله قوللانیلیور. قوللانلمامسی البته خیرلیدر: آثار رحمت دثار = مر-حمتله طولی اثرلر.

دُجا { سذ. عر. قرانلق، ظلمت. ن.

دَجاج { سذ. عر. طاوق جنسی.

دَجّال { سخ. قیامتده ظهور ایده‌جك برشخص کذاب ومضرکه حضرت عیسی (عم) جانبندن قتل اولنه‌جقدر. خرستیانلرجه «مخالف عیسی» معناسیله (آنتیخریست Ante-christe, Ἀντίχριστος) اسم یونانیسیله معروفدر.

دُخان { سذ. عر. جـ: ادخنـه. ١. دومان. ٢. توتون: انحصار دخان = توتون انحصاری، رژیسی.

دُخْتَر { س. فا. قیز، کریمه. || دختر رز = آصمه‌نك قیزی یعنی شراب. عر.

دَخْل { سذ. عر. ١. کیرمه، قا. ریشمه، مداخله: بوایشده بنم هیچ دخلم یوقدر. ٢. نفوذ، تأثیر: مدنیت جدیده‌نك تولدنده عربلرك چوق دخللری واردر. ٣. واردات، ایرد، خرج مقابلی. ٤. تعریض، اعتراض: اعتادمه دخل ایدیور.

دَخمه { س. فا. مزار، مرقد، تربه. ا.

دُخول { سذ. عر. کیرمه، داخل اولمه: ساعت بشده شهره دخول ایتدی.

دُخولیّه { سذ. عر. ١. تیاترو وبالو کبی عمومی برسیر محلنه کیرمك ایچون ویریلن اجرت: لوجه اجرتندن باشقه تیاترونك بش غروش دخولیه‌سی واردر. ٢. بعض اشیای تجاریه‌دن برمملکته حین دخوللرنده آلنان رسم: اولجه توتوندن دخولیه آلنیر ایدی.

دخی { حر. [اسکی و چغتایجه املاسی: داغی] هم، کذلك: بونی بن دخی بیلیورم؛ بوندن دخی آکلاشیلیور. مختصر اوله‌رق «ده» صورتنده ده قوللانیلیر: بونی بن‌ده بیلیورم. — وقتیله عادتا حرف عطف اوله‌رق «و» معناسیله وجمله‌نك باشنده‌ده قوللانیلیردی: دخی بیروح ایکن قالب آدم. — «دها» یرینه‌ده وقتیله «دخی» قوللانیلیردی: بر دخی بونی یاپمه‌یك. || ودخی = هم‌ده، برده.

دَخیل { ص. عر. [«دخول» دن مشـ.] برینه التجا ایدن: فلانه دخیل اولدی. ٹ. || دخیلك = سکا التجا ایتدم.

دَده { س. ١. بیوك پدر، جد: باباسی ودده‌سی. ٢. طریق باباسی، قدملی درویش وعلی‌الخصوص طریقت مولویه شیخ ودرویشی. [بو معنا ایله فارسی ظن اولنه‌رق سهواً جمعی «ددکان» دخی اولور.]

دَر { س. فا. قپو، باب؛ درسعادت = سعادت قپوسی، پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول. سهواً «درعلیه» دخی دینلیر.

دَر { حجـ. فا. ظرفیت بیان ایدر، ده، ایچنده: درانبار = انبارك ایچنده: درانبار ایتمك = انباره قومق؛ درکنار = کنارده، هامشده: درکنار ایتمك = هامشده یازمق؛ درپیش = اوکده؛ در آغوش = قوجاقده؛ درخاطر = خاطرده: درخاطر ایتمك = خاطره کتیرمك. [یالکز بویله ترکیبات فارسیه‌ده بولنور.]

دَرّ { ص. فا. [«دریدن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر.] ییرتیجی، ییرتان، یاران: پرده‌در = پرده‌یی ییرتان؛ صفدر = دشمن صفلرینی یاران.

دِر { فل. [ایمك مصدر غیر مستعملنك یعنی فعل اسنادینك مضارع مفرد غائبی اولوب، جمعی: دررلر. — دالك کسره‌سی ملحق اولدیغی کلمه‌نك صوڭ هجاسنك حرکه‌سنه کوره قالین ویا اینجه اوقونور: نره‌ده‌در؟ وبوراده در کبی. — منفیسی: دکلدر، دکلدرلر یاخود دکللردر.] الله بیوکدر؛ اجرام سمائیه حسابسزدر. — «وار» کلمه‌سیله برابر موجودیت بیان ایدر: بوراده شکر واردر. بونك منفیسی: «یوقدر»: بوراده شکر یوقدر.

دُرّ { سذ. عر. جـ: درر. اینجی، لؤلؤ؛ در ناسفته = دلنمه‌مش اینجی؛ مجـ. کیمسه طرفندن سویلنمه‌مش سوز؛ در یتیم = بر صدفده تك بولنان وبنابرین بیوك ومقبول اولان اینجی دانه‌سی.

درآغوش { س. فا. [در = ادات ظرف. آغوش = قوجاق. — مصدریت معنا سیله قوللانیلیر] قوجاقلامه، صارمه: درآغوش ایتمك = قوجاقلامق، صارمق.

دِراز { ص. فا. اوزون، طویل: عمر دراز. ٹ. == ح. دور ودراز = اوزون اوزادی‌یه، آکی قوکی، بر تفصیل. [طول ودراز دیمك عبثدر.]

دُرّاعه { سذ. عر. جـ: دراریع. اوکی آچیق بر نوع اوست لباسی، فراجه، بینش. ا.

دراغومان { س. [عر. «ترجمان» دن مأخوذ. فر. Drogman دن] ترجمان، دیل اوشاغی.

دِراغون { س. [فر. Dragon] بر صنف سوارى عسكرى : دراغون آلايى. || مج. پارەسز.

دُرَافشان { ياخود درفشان. ص. فا. [در=اينجى- افشاندن، فشاندن = سرپمك] اينجى سرپن، اينجى كبى مقبول سوزلر سويلين.

دُراقى { ياخود دراكى. س. [عر- بيده قايصى ديمك اولان «دراقن» دن غلط اولسه كركدر.] اولكر سز شفتالى جنسى.

دَرّاك { ص. عر. [«درك» دن سمب.] چوق درك وفهم ايدن، آكلايشلى. ذ.

دَرَانبار { ص. فا. [در = ادات ظرفيت. انبار = م] انباره قونمش، مخزنه وضع اولنمش : دنكلرى درانبار ايتمك.

دَراهِم { سذ. جم. عر. فد : درهم. بلا : درهم.

دِرايت { سذ. عر. ذكا، معلومات، علم و تجربه. بجريكليلك، اقتدار : ارباب درايتدن؛ درايتنه بناءً كنديسنه فلان منصب توجيه اولندى؛ يالكز قدمه باقلميوب اك زياده درايته اعتبار اولنمليدر.

دِرايتسِز { ص. ذكا و معلومات وتجربه‌سى اولميان، اقتدارسز، بجريكسز.

دِرايتسِزلِك { س. ذكا ومعلومات و تجربه فقدانى، اقتدارسزلق، بجريكسزلك.

دِرايتلى { ص. ذكا ومعلومات و تجربه‌سى اولان، مقتدر، بجريكلى.

دَربار { س. فا. [در = قپو. بار = محل] قپو محلى، دركاه، بر بيوك ذاتك قپوسى اوكى كه مرجع ارباب حاجتدر : دربار سعادت قراره (استانبوله) مراجعت ايتدى.

دَربان { س. فا. قپوجى، بواب.

دَربَدَر { ص. فا. قپو قپو كزن، سرسرى.

دَربَدَرلِك { س. قپو قپو كزنك حالى، سرسريلك.

دَربَند { س. فا. [در = قپو. بندن= باغلامق، قپامق. — عربى زعميله «دربندات» صورتنده غلط جمعى ده قوللانيلير.] طار كچيد، بوغاز. = جم. حدوده‌كى بوغازلر=دربندات محافظى.

دَربَندجى { س. بر بوغاز و كچيدك محافظى.

دَرپيش { ص. فا. اوكده اولان، حاضر، كوز اوكنده بولنان : درپيش ايتمك = كوز اوكنده طوتمق، نظر مطالعه‌يه آلمق.

دُرت { عد. اوچ ايله بش آره‌سنده‌كى ٤ عددى، ايكى دفعه ايكى، اربعه، چهار؛ درت يوز، درت بيك؛ اون درت، يكرمى درت؛ درتده بر=ربع || درت آياق = اللرى دخى آياق قوللانه‌رق (يورمك). || درت آياقلى = چارپا (حيوان). || درت ال = ايكى كشى طرفندن چالينان پيانو اصولى. || درت اللە ياپيشمق = كمال غيرت و اهميتله تشبث ايتمك. || درت باش = جهات اربعه، هر طرف، هر يان. || درت قاش = بييغى يكى ترلكلە درت قاشلى كبى كورينن كنج، چار ابرو. || درت كوزله بكله‌مك = صبرسزلقله انتظار ايتمك، شدت انتظارده بولنمق. || درت كوشه = مربع الشكل. || درت نعل = طولى ديزكين، حيوانى قوشديره‌رق. || درت‌يانـنه باقمق = شاشيرمق. || درت يول آغزى = ايكى يول ويا سوقاغك خاچوارى تقاطع ايتديكى ير.

دُرتلك { ص. ١. درت قيمه و سائره وزننده اولان: درتلك بر باليق. ٢. درت غروش و سائره قيمتنده اولان: درتلك باصمه. ٣. درت قاريش وآرشين وسائره بوى ويا كنده اولان : درتلك ديرك، تخته. ٤. مج. عو. اهمتسز، اعتبارسز، پاره‌سزپولسز : هايدى شورادن درتلك ! = س. درت غروش وسائره قيمتنده سكۀ صحيحه ويا اعتباريه : بوكا بر درتلك ويره‌يم مى ؟

دُرتلى { ص. درت بكك و سائره‌سى اولان. = س. درت بككلى اويون كاغدى: قوپه‌نك درتليسى بنده‌در.

دَرج { سذ. عر. ١. صوقمه، ادخال ايتمه، آرايه صيقيشديرمه: يازه‌جغكز مكتوبه شونى ده درج ايدك؛ او قاعده‌يى كتابنه درج ايتمه‌مشدر. ٢. برمقاله ويا فقره‌يى غزته‌يه قويوب نشر ايتمه : بوحوادثى غزته‌يه درج ايتديلر، فلان غزته درج ايتمشيدى.

دُرج سـذ. عر. جـواهر قوطيسى، حقه شكلنده كوچك قوطى .

دَرَجه سـذ. عر. جـ: درجات. ١. يوقارى‌يه چيقه‌جق باصامق: بردرجه‌يوقارى چيقدى. [ضدينه يعنى آشاغى اينه «دركه» دينير.] ٢. دائره‌نك منقسم اوليغى ٣٦٠ قسمك بهرى كه زوايا وسائره‌يى اولچمكه يارار: ٣٥ درجه‌لى برزاويه. ٣. ميزان الحراره‌نك منقسم اولديغى اقسامك بهرى كه صفردن يوقارى وصفردن آشاغى اولمق اوزره ايكى طاقم ايسه‌ده، صفردن آشاغى اولانلره «دركه» دينيلىرسه، صفردن يوقارى ويا آشاغى قيدينه حاجت قالماز: مصرده حرارت ٥٠ درجه‌يه قدر چيقار؛ پترسبورغده برودتك ٢٥ دركه‌دن آشاغى دوشديكى اولور. ٤. مرتبـه، پايه: مجد وشرفك درجات عاليه‌سنه واصل اولدى. ٥. مقدار، رتبه: بودرجه فضل وعرفانى واردر؛ بر درجه ده خسته‌دركه الى اويناتمغه اقتدارى يوقدر. || درجه درجه = يواش يواش، تدريجاً، برر درجه: درجه درجه يوكسله‌رك بو مرتبـه‌يه واصل اولدى .

دَرحال ظر. فا. [فا. در = ادات ظرفيت - عر. حال = زمان] آنيـده، همان، وقت غائب ايتمكسزين: بونى ايشيدنجه درحال قالقوب كيتدى.

دِرَخت سـ. فا. آغاج. شجر. ذ.

دِرَخش سـ. فا. پارلامه، ضيا، نور .

دِرَخشان صـ. فا. پارلاق، ضيادار، منـور: در درخشان = پارلاق اينجى .

دَرخور صـ. فا. لايق، مناسب. لـ .

دَرد سـ. فا. ١. كدر، آجى، غصه، تاسه: بنم دردلرم چوقدر؛ درد درون. ٢. زحمت، اذيت، مشقت، رنج. ٣. يوركى ازن ايچ صيقنديسى: بوايش بكا درد اولدى.

دُرّدانه سـ. فا. اينجى دانه‌سى. || مجـ. پك كوزل وسوكيلى چوجق.

دُردُر عد. بهرينه ويا بهر دفعه‌سنده درت: آقچه‌يى تقسيم ايتدكلرنده جمله‌سنه دردر ليرا دوشدى؛ دردر دردر آرابه‌لره بيندىروب كوتورديلر.

دُردُزلى صـ. دردى بر پرده: دردزلى شمعدان .

دَردَست سـ. فا. [« در = ادات ظرفيت - دست = ال »] الده ايتمه، طوتمه، اخذ وتوقيف: جنايتى ارتكاب ايدنلرى دردست ايتديلر. = صـ. الده بولنـان، يابلمقده ويا رؤيت ايدلمكده اولان: او ايش در دستدر؛ دردست تحرير اولان اوراق.

دَردلَشمَك فشـ. بربرينه درد وكدرلرى سويليوب حسبحال ايتمك.

دَردلى صـ. ١. درد وكدرى اولان، مغموم، محزون، مكـدر. ٢. مزمن بر علت و مرضى اولان، عليل، مريض .

دَردمَند صـ. فا. جـ: دردمندان. درد وكدرى اولان، زواللى، بيچاره .

دَردمَندانه صـ. حـ. فا. محزون و مكدر آدمـه مخصوص طرز وحالده .

دَردناك صـ. فا. دردلى، كدرلى، محزون، مكدر .

دُردِنجى عد. درت مرتبـه‌سنده بولنان، اوچنجى ايله بشنجى آره‌سـنده اولان، رابع: دردنجى كون، دردنجى باب .

دُرَر سـذ. جـ. عر. فد: در. بـا: در .

دُرَرباز صـ. فا. [عر. درر = اينجيلر - فا. باريدن = ياغمق] اينجيلر ياغديران، اينجى كبى سوز سويلين.

دَرز سـ. قورى ديوارك طاشلرى آره‌لرنده‌كى ياريقلرى خرجـله طولديروب ماله‌نك اوجيـله چيزكيلر چكمك عملياتى: باغـك ديوارلرينى درز ايتمك؛ درز ايدلمش ديوار .

دَرزنجير صـ. فا. [در = ادات ظرفيت - زنجير = م] زنجيرده، زنجيرله باغلى: درزنجير ايتمك = زنجيرله باغلامق، زنجيره اورمق .

دُرزى سـذ. صـ. عر. جـ: دروز. شـامده جبل دروزده ومتفرق اوله‌رق بعض محللرده ساكن بر قوم كه عرب مستعربه‌دندر .

دَرزى سـذ. عر. ترزى. بـا: ترزى .

دَرس سـذ. عر. جـ: دروس. [صحيحى رانك دخى فتحيله. در.] برعلم وفنك تحصيليچون هر كون آلنـان تعليم: درس آلمق؛ درس ويرمـك؛ درس.

كورمك؛ درسه چالیشمق. || مج. اوکرتمه، القا، تلقین: بو درسی سکا کیم ویردی؛ کندیسنه درس ویرمشـلر در. || ابی بر درس ویرمك = تنبیهات و اخطارات شدیده‌ده بولنمق. || درس عام = مدرسلرك جوامع شریفه‌ده علی العموم مراجعت ایدن طلبه‌یه ویردکاری درس؛ درس عام خواجه‌لری = بویله درس ویرن مدرسلر.

دُرُست { ص. فا. ۱. صحق یرنده، صاغ، صحیح، سالم: تندرست = بدنی صاغ وسالم. ۲. طوغری، خطاسز، صحیح: درست برکلمه سویلیه‌مز؛ املاسی درست دکلدر. = ح. طوغری و خطاسز اوله‌رق: درست سویلمك، یازمق.

دُرُستی { س. فا. (ودها درستی: درستلك) ۱. صحت، سلامت، صاغلق. ۲. طوغریلق، خطاسزلق.

دَرسخانه { س. فا. [عر. درس = م. فا. خانه = او، محل] درس یری، درس ویرمکه مخصوص قغوش: بو مکتبك درسخانه‌لری طاردر.

دَرسخوان { ص. فا. [عر. درس = م. فا. خواندن = اوقومق] درس اوقویان، شاکرد: فلان ذاتك دار التربیه‌سنده درسخوان اولمشدر. [مترادفی اولان «سبقخوان» دها مستعملدر.]

دُرُشت { ص. فا. ۱. سرت، قاتی، قبا: درشت طاش، کاغد. ۲. طوقناقلی، سرت، ترس: درشت سوز، جواب. ن. ولـه.

دِرع { س. ذ. عر. ج: دروع. [عربیده مؤنث اولوب، مذکری قادین کوملکی دیمکدر.] دری ویا تلدن زره، جبه.

دَرعَقَب { ظز. فا. [فا. در = ادات ظرفیت - عر. عقب = آلت طرف، آرقه] آرقه‌سی صره، عقیبنده: درعقب کندیسی کلدی.

دَرعُهده { س. فا. [فا. در = ادات ظرفیت - عر. عهده = م.] عهده‌سنه آلمه، تعهد ایتمه، اوستنه آلمه: بو ایشی کندیسی درعهده ایتدی.

دِرَفش { س. فا. بایراق، سنجاق، علم. || درفش کاویانی = مشهور کاوه‌نك دریدن اولان اوکلکندن عبارت ومجوهراتله مرصع بایراق که اسکی ایرانیلرجه رسمی ومقدس برعلامت ایدی.

دَرك { سذ. عر. آکلامه، تفهم: اویله دقیق مضمونلری درك ایده‌بیله‌جك آدم دکلدر.

دَرکار { ص. فا. [در = ادات ظرفیت - کار = ایش] ایشده بولنان، ایشـك ایچنده اولان، ظاهر، عیان، آشکار: بو ایشك بویله اوله‌جغی درکار ایدی؛ بنم سزه اولان مخالصتم درکاردر.

دَرگاه { یاخود درگه. س. فا. [در = قپو - گاه = محل، مقام] ۱. قپو محلی، قپو اوکی، دربار، بیوکلرك مرجع عمومی اولان قپولری: درگاه عالی قپو چوقدارلری. ۲. تکیه، خانقاه: نقشی درگاهی.

دَرکَنار { س. فا. [در = ادات ظرفیت - کنار = م] کنارده بولنان، بر یازینك کنارینه یازلمش مطالعه وافاده، هامش، حاشیه: درکنار ایتمك؛ بر درکنار یازمق؛ بادرکنار بیان ایتمك.

دَرَکه { سذ. عر. ج: درکات. ۱. آشاغی‌یه اینن باصامق، درجه‌نك ضدی: جنتك درجه‌لری وجهنمك درکه‌لری واردر. ۲. میزان الحراره‌نك تحت‌الصفر اولان درجه‌لری که عددلری بیودکجه حرارتك او نسبتده آزالدیغنه دلالت ایدرلر: بو مملکتده میزان الحراره یازین ٤٠ درجه‌یه قدر چیقار، و قیشین ٢٠ درکه‌یه قدر اینر. [لسان عربینك بو وسعتی ساعیه‌سنده اصطلاحمزده فوق الصفر وتحت الصفر تعبیرلرینه حاجت اولمیوب، بونلرك معنالری «درجه» و «درکه» لغتلریله آیری آیری افاده اولنور.] || درکه امواج = ایکی طالغه بیننده حاصل اولان حفره.

دَرگه { س. فا. با: درگاه.

دُرلو { یاخود دورلو. س. [زبا. تزدی: تورلو، اصلی: تورلوك.] ۱. نوع، جنس، چشیت: بر درلو حیوان؛ بو قماشك بر باشقه درلوسی ده واردر. ۲. برقاچ نوع وچشیدی اولان شیء: کندیسنده باصمه‌نك درلوسی واردر. ۳. یملك قابی:

بش درلودن عبارت ساده بر ضیافت ویردی، ٤. ب. لکده پیشمش مختلف سبزه‌لرله اتدن عبارت یمك: پانچ درلوسی؛ درلو یخنیسی. = ص. بر نوع و صورتده اولان، کونه: بودرلو آدم؛ او درلو ایش؛ نه درلو یازی؟ || درلو درلو = نوع نوع، چشیت چشیت. || بر درلو = [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر وجهله، وجهاً من الوجوه: بر درلو قاندیره‌مدم. [«درلو بدرلو» تعبیر سقیمی قوللانلمامالی.]

دِرَم { س. فا. [کرك بونك و کرك معربی «درهم»‌ك یو. Δραχμή دن اولدیغنی بعض لغویون التزام ایتمشلرسه‌ده، مذکور لفظ یونانینك فا. «درم» دن مأخوذ اولدیغنده یونانیلر متفق اولوب، ذاتاً یونان قدیمده اك زیاده ایران مسکوکاتی قوللانلدیغندن، بونك اصل واساسی فارسیدر. اوزاندن اولان معروف «درهم» دخی بو اساسدندر.] ١. شمدیکی آقچه‌یه کوره درت بش غروش قیمتنده وفرانغه معادل اسکی برکومش سکه ایدی. ٢. آقچه، نقود. ن. || درم خریده = آقچه ایله آلنمش، صاتین آلنمش: بندهٔ درم خریده‌لری.

دَرمان { س. فا. ١. چاره، تدبیر، واسطهٔ تسویه: بوکا بر درمان بولملی؛ درمانی یوقدر. ٢. علاج، دوا: دردی ویرن درمانی‌ده ویرر؛ اطبا بوخسته‌لغمه درمان بوله‌مدیلر. ٣. قوت، قدرت، طاقت: بنده هیچ درمان قالمدی؛ یوریمکه درمانم یوغیدی؛ آیاقلرمده درمان قالمدی.

دَرماندگی { س. فا. عاجزلك، عجز. ن.

دَرمانده { ص. فا. ج: درماندگان. چاره‌سز قالمش، عاجز، عجز وفتور کتیرمش، بیچاره: مددرس درماندگان = عجزه‌نك امدادینه یتیشن.

دَرمانسز { ص. ١. قوت و طاقتی اولمیان، ضعیف، بیتکین. ٢. چاره‌سز، ضروری: بودرمانسز برددر. ٣. علاج ودواسی اولمیان: درمانسز بر درده اوغرادی.

دَرمانسزلق { س. قوتسزلك، ضعف، بیتکینلك: وجودمده، قوللرمده بردرمانسزلق طویورم.

دَرمك { درمه و سائره. با: دیرمك وسائره.

دَرمیان { ص. فا. [در = ادات ظرفیت ـ میان = اورته، بل] اورته‌ده، آراده بولنان. ن. || درمیان ایتمك = آرایه سورمك، ایراد وبیان ایتمك: بر طاقم واهی عذرلر درمیان ایدیور.

دَرَن { سد. عر. ١. تث. با. اور. ٢. ط. ورم، سل الرئه.

دَرَنده { ص. فا. [راء مشدده ایله‌ده قوللانیلیر] ییرتیجی، ییرتان، مفترس: شیردرنده.

دَرَنك { س. با: دیرنك.

دِرَنگ { س. فا. ١. تأنی، تأخر، یاواشلق. ٢. مکث، آرام، قرار، استراحت. ن.

دَرَنی { ص. عر. ا: درنیه. ط. ورم چیبانه منسوب و متعلق، سل الرئه‌یه متعلق.

دِرَو { س. فا. اکین بیچمه، حصاد. ن.

دَروازه { س. فا. شهر و قلعه قپوسی. ن. [بعض لغویونزك زعمی کبی سوقاق قپوسی دکلدر.]

دُرود { س. فا. دعا، تحیه، سلام. لس.

دُروس { سد. ج. عر. فد: درس. با: درس.

دُروغ { س. فا. یالان: ارتکاب کذب و دروغ ایتمك.

دَرون { س. فا. ١. ایچ، ایچ طرف، داخل: درون وبیرونی معمور؛ درون خانه‌ده = اوك ایچنده. ٢. قلب، یورك، ایچ: آتش درون.

دَرون‌بین { س. فا. [درون = ایچری. دیدن = کورمك] ط. بدن انسانك بوغاز و بورن ودبر کبی بعض منفذلرندن ایچری‌یه باقمغه مخصوص دوربین و خرده‌بینه مشابه برآلت، فر. Endoscope.

دَرَوند { س. [فا. دربنددن غلط] با: دربند.

دَرونی { ص. فا. ١. ایچ طرفه منسوب ومتعلق، ایچلك. ن. ٢. یورکه منسوب و متعلق، قلبی: درونی برمحبتله سویور.

دَرویش { س. فا. ج: درویشان. ١. فقیر ومحتاج آدم. ن. ٢. طرق علیه‌دن برینك شیخنه انتسابله زی مخصوصه کیره‌رك خانقاهده خدمت وچله

وریاضتله اشتغال ایدن آدم: طریقت مولویه درویشانی. = ص. ایشنی حقه توکل ایدن صاف قناعتکار و متواضع: درویش آدمدر. — عنوان کبی اسماءٔ خاصه‌نك باشنه‌ده قونور: درویش احمد، درویش علی.

دَرویشانه ص. فا. درویشلره مخصوص ویا لایق اولان، درویشلره یاقیشیر صورتده اولان: قیافت درویشانه؛ درویشانه سوز. = ح. فا. ۱. درویشلره یاقیشیر حال وصورتده: درویشانه یاشایور. ۲. کمال توکل وتواضع وصفا. رونقله.

دَرویشلِك س. ۱. درویش حال وصفت وزی وقیافتی: درویشلك هرکسك خرجی دکلدر. ۲. توکل و تواضع وصافدرونلق: بنم درویشلکم اویله شیئلره مانعدر.

دَرّه س. ۱. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی اوزون چوقور، وادی: او اوزون دره‌لرده بیکارجه قویونلر اوتلار. ۲. یالکز قیشین آقار کوچك چای: دره‌ده صو ایچمك. || دره اوتی = بر نوع رازیانه که صلاطه‌یه قونور. || دره‌بکی = وقتیله بر قاچ کویه حکمی کچن متنفذ آدم. || دره تپه = دوز اولمیان یر، انکبه. || دره‌دن تپه‌دن = اوته‌دن بریدن. || بیك دره‌دن صو کتیرمك = بهانه‌لر ایراد ایتمك، تعلل ایلمك. || سوقاق، طام دره‌سی = یاغمور صولرینك آقمه‌سنه مخصوص چقورجه یر.

دُرّه سش. عر. اینجی دانه‌سی، دردانه.

دِرهَم سذ. عر. ج: دراهم [فا. «درم» دن] ۱. اوقه‌نك درتیوزده برقسمی؛ یکی درهم یاخود درهم اعشاری = یکی اوقه دینلن کیلونك بیکده برقسمی که اسکی درهمك تقریباً برثلثیدر؛ درهمله = مج. آز؛ مقابلی اوقه ایله. ۲. عربلرك اسکی بر کومش سکه‌سی که تقریباً بر فرانق قیمتنده ایدی. با: درم.

دَری س. [اصلی: تیریك] ۱. انسان و حیوانك اتنی ستر وبتون بدننی احاطه ایدن قبوق، جلد، پوست: دری صیبرلمق، صویلمق؛ دریسنی یوزمك. ۲. حیوانك یوزلمش وقورودلمش وهنوز سپیلنمه‌مش جلدی، کون: مملکتمزدن آوروپایه خیلی مقدار دری چیقار؛ دری تجاری. ۳. میوه‌نك قبوغی، قشر: کرازك دریسی پك قولای صویلماز؛ اریکك دریسی چیقاریلیرسه دیشلری قماشدیرماز. || بردری برکمیك = اتسز، ضعیف، لاغر.

دَری ص. فا. [قپو دیمك اولان «در» اسم فارسیسندن اولدیغی حالده عربی اعتباریله مؤنثی «دریه» دخی اولور] اسکی فارسینك دربار حکمداراندە سویلنیلن فصیحنه اطلاق اولنور: فارسیءٔ دری؛ لغت فارسیهٔ دریه.

دُرّی ص. عر. ث: دریه. اینجی کبی پارلدایان، پارلاق، شعشعه‌دار: کوکب دری.

دَریا س. فا. دکیز، بحر؛ دریادل = دلی دکیز کبی واسع اولان؛ قپودان دریا = وقتیله بحریه ناظرینه ویریلن عنواندر.

دَریچه س. فا. کوچك قپو، قپوجق.

دَریده ص. فا. ییرتلمش، ییرتیق. ن.

دِریغ س فا. اسیرکه، قییه‌مامه: همتکزی دریغ بیورمامکزی رجا ایدرم. = حد. یازیق، حیف: دریغ! بنی اولدورور بودرد. || بی‌دریغ = اسیرکمین، بذل اولنان: همتکزی بی‌دریغ بیورك.

دِریغا حد. فا. یازیق، حیفا، وا اسفا!

دَرینْك یاخود درین. ص. [اصلی تیرلك] ۱. عمق زیاده اولان، عمیق: درینْك قویو؛ اوراده صولر چوق درینْکدر. ۲. چوقور، قویتو: درینْك اووه. ۳. مج. زیاده طالینان: درینْك اویقو؛ درینْك دوشونمه. ٤. کنهنه وارەجق صورتده اطرافلی وتفصیلاتلی، اینجه: درینْك مطالعات، درینْك تحقیقات. = س. درینْکلك، عمق: درینْکدن بر سس کلیوردی؛ پك درینْکه کیتدی. = ح. درینْك اوله‌رق، عمیقاً: درینْك طالمق، درینْك دوشونمك.

دَرینْکلَتمَك فت درینْکلکنی آرتدیرمق، تعمیق ایتمك: شو قویویی بر ایکی قولاج دها درینْکلتملی.

دَریکلَشمك { فط. دریك و عمیق اولمق، دریکلکی آرتمق، تعمق ایتمك: یاره ایشلدکجه دریکلشیر.

دَریکلِك { س. عمق: بو قیونك دریکلکی چوقدر.

دَریلَنمَك { فط. دری باغلامق، دری ایله اورتمك: یاره دریلندی.

دُزد { س. فا. خرسز، اوغری، حرامی، سارق. ز.

دزدار { س. فا. [دز = قلعه ـ دا. شتن = طوتمق، محافظه ایتمك] قلعه محافظی. [اسکی تعبیر در.]

دزدز { یاخود دیز دبز: س. ویزردیق، اوصاندیریجی کورلدی.

دزلاتمق { یاخود طزلاتمق. فت. ۱. آجی واوصاندیریجی بر سس چیقارتمق، ویزرداتمق. ۲. فیرلاتمق، قاچیرمق. ۳. اورکوتمك.

دزلاق { یاخود طزلاق. ص. طاسلاق، چیلاق.

دزمان { یاخود دیزمان. ص. قوجامان، ایری وقباء زبیر.

دَساتیر { سذ. جـ. عر. فد: دستور. با: دستور.

دَسّاس { ص. عر. دسیسه کار، کیزلی حیله‌لرله آلداتمغه چالیشان.

دَسایِس { سذ. جـ. عر. فد: دسیسه. با: دسیسه.

دَسپوت { س. [یو. Δεσπότης] روم پسقپوسی، متره‌پولیدی.

دَسپوتخانه { س. روم پسقپوسنك دائره ومقری.

دَسپوتلق { س. روم پسقپوسلغی.

دَست { س. فا. ال، ید. || در. دست با: دردست.

دَستار { س. فا. صاریق، عمامه.

دَستاربَند { ص. فا. صاریق باغلایان، طریق علمیه‌یه منسوب.

دَستان { س. با: داستان.

دَستاویز { س. فا. [دست = ال ـ آویختن = آصلمق] اوفاق هدیه.

دَستبوسی { س. فا. [دست = ال. بوسیدن = اوپمك] ال اوپمه رسم وآیینی: ایفای رسم دستبوسی.

دَسترس { ص. فا. [دست = ال ـ رسیدن = یتیشمك] الی یتیشن، نائل، موفق: مرامنه دسترس اوله‌مدی.

دَستَره { س. [اصلی: فا. دست اره = ال بیچقیسی. تر. زبانزدی: تستره] ال بیچقیسی، ال ایله قوللانیلان کوچك بیچق. || زمین دستره‌سی = یوارلاق کسمکه مخصوص دستره. || قیل دستره‌سی = اینجه تخته‌دن اویمه چیقارمق ایچون اوفاق بیچق. || دستره بالیغی = اوزون بورنلی بر جنس بالیق.

دَستَك { س. بر دیوار و سائی یاخود بر آغاجی قائم طوردیروب تقویه ایتمك ایچون اوریلان طیاق: دستك اورمق: دستکله طوتمق.

دَستگاه { س. فا. [دست = ال. گاه = محل. — تر. زبانزدی: تزگاه] ۱. چولهالرك بز وسائره طوقودقلری آلت. ۲. ارباب حرف وصنعتك دکانلرنده اوکلرنده بولنان تخته وماصه که اونك اوزرنده ایش کورورلر. ۳. قهوه‌جی ومیخانه‌جی کبی اصنافك بیوك ماصه‌لری که مشروبات وسائره اوراده تهیئه اولنور وآنچه اورایه ویریلیر، بوفه. ۴. قره‌ده انشا اولنان کیلرك اوتوردلسنه مخصوص کراسته‌دن ترتیبات: آلمان دستکاهلرینه سپارش اولنان سفائن. ۵. ارباب حرف وصنعتك قوللاندقلری بیوك آلات طاقمی: طورنه دستکاهی؛ حاده دستکاهی.

دَستگاهجی { س. [زبانزدی: تزکاهجی] ۱. بر دستکاهده ایشلین، چولها وسائره. ۲. آغاجدن دستکاه، قیو چیقریغی، دولاب وسائره کبی شیئلر اعمال ایدن.

دَستگاهدار { س. [زبانزدی: تزکاهدار] بر غازینو ومیخانه وسائره‌ده دستکاهی اداره ایدن اوسته ویا باش چراغ.

دَستگاهلامَق { فت. [زبانزدی: تزکاهلامق] طوقنه‌جق بز وسائره‌یی دستکاهه قومق. || مج. حاضرلامق، تهیئه ایتمك.

دَستگیر { ص. فا. [دست = ال ـ کرفتن = طوتمق] دوشنك النی طوتان، یاردیمجی، معین.

دَستمال { س. فا. [دست = ال ـ مالیدن = سیلمك] ال سیله‌جك، یاغلق، مقرمه.

دَستمایه { س. فا. [دست = ال ـ مایه = بضاعه، سرمایه] سرمایه.

دَستور { س. فا. [ال دیمك اولان «دست» ایله «ور» اداتندن مرکبدر. تعریب دخی اولنه‌رق عربیده دالی

مضموم اوقونور، وجمعی « دسا-
تیر » کلیر .] ١. حکم ونفوذی
جاری اولان وزیر : دستور
مکرم، دستور اعظم. ٢. دین
زردشتك رئیس روحانیسی و
پیشواسی. ٣. بیوك دفتر، مرجع
اولان دفتر کبیر. ٤. قاعدهٔ
اساسیه، بر علم وفنده قواعدك
تطبیق اولندیغی قاعدهٔ کلیه ویا
مثال عمومی : حساب، جبر
دستوری. ٥. قوانین دولت
عثمانیه‌یی جامع کتاب، قوانین
مجموعه‌سی. ٦. رخصت، اذن،
مأذونیت. == حد. دستور! =
اذن ویرك کچه‌لم، مساعده ایدك،
آچیلك. بو معنا ایله جن وپریلره
خطاباً دخی قوللانیلوب، قرا-
کلقده بر یره کیریله‌جکی وقت
دستور! دینلیر. || دستورالعمل =
هر فعل و حرکت اوکا تطبیق
اولنمق اوزره نمونه اتخاذ اولنان
قاعده ونظام ویا تعلیمات .

دَسته { س. فا. ١. ال، طوتام، باغ، دمت : بر دسته
چیچك؛ بر دسته قاشیق. ٢.
صاب، قبضه : خنجر، بیچاق
دسته‌سی. ٣. هاون الی. ٤. بحـ.
کمی دمیر آتدقده صالوب زنجیرك
اوزرینه بینمه‌سی که زنجیرك
زیاده کرلمسنی موجب اولور:
دسته ایتمك. || دسته موره =
بحـ. قالین واطرافی دمیر چنبر
ایله محاط ایکی دلیکلی بر کوتوك.

دَسته سَنگ { س. فا. بویا و سائره ازمکه
مخصوص یووارلاق وسرت طاش.

دَستی { س. فا. [تر. زبانزدی: تستی] طوپراقدن صو
وسائر مایعات وضعنه مخصوص
قولپلی قاب : صو، پکمز، یاغ
دستیسی .

دَستیار { ص. فا. یار دیمجی، معین. ز.

دَستیاری { س. فا. یاردیم، معاونت .

دَسکَره { س. فا. [تر. زبانزدی: تسکره] خسته ویا
قیریله‌جق اشیا یاخود طاش و
طوپراق وسائره نقلنه مخصوص
ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر تخته.

دَسَم { سذ. عر. یاغ. ز.

دَسَمی { ص. عر. ز : دسمیه. یاغه متعلق ویا یاغ قبیلندن
اولان : مادهٔ دسمیه .

دَسیسه { سث. عر. جـ : دسائس. حیله، خدعه، کیزلی
اویون، دولاب : دسیسه یاپمق؛
انواع دسائسله آلداتمق .

دَسیسه کار { ص. فا. دسیسه‌جی، حیله کار، دساس.

دَسیسه کارلق { س. دسیسه‌جیلك، حیله-
کارلق، دساسلق .

دَسیسه‌لی { ص. حیله‌لی، دسیسه ایله یاپیلان .

دَشت { س. فا. ١. اووه، صحرا، قیر. ٢. بیابان، چول.

دُشمَن { س. ص. فا. [تر. زبانزدی دوشمان] عدو، خصم.
اصل ترکجه‌سی : یاغی، یاو .

دُشنام { س. فا. سوکمه، طعن. ز.

دُشوار { ص. فا. کوج، زور، صعب. ز.

دُعاء { سذ. عر. جـ : ادعیه. ١. جناب حقه یالوارمه، نیاز:
اللرینی قالدیروب دعا ایدیوردی.
٢. برینك ایلکی ایچون جناب
حقه یالوارمه : دعا کزله مشغولم.
|| خیر دعا، دعای خیر = برینك
لهنده اولنان دعا. || بد دعا =
برینك علیهنده اولنان دعا:
پدرینك بد دعاسنه اوغرادی .

دُعاجی { ص. برینك خیر دعاسنده بولنان، ثناکار:
دعاجیکزم .

دُعاگوی { س. ص. فا. جـ : دعاگویان. [عر.
دعا = م. فا. گفتن = سویلمك]
دعاجی ، دعا ایدن، وقفدن
مخصص وظیفه‌یه مقابل دعا
ایتمکله مکلف فقرادن آدم : دعا-
گویان وظیفه‌سی .

دَعاوی { سث. جـ. عر. فد : دعوی. با : دعوی .

دَعوا { با : دعوی .

دَعواجی { س. بر محکمه‌یه مراجعتله دیکر برندن
دعوی ایدن آدم، مدعی؛ مشتکی.

دَعواجیلق { س. بر محکمه‌یه مراجعتله برندن
دعوی ایتمه، مدعیلك .

دَعوالی { ص. ١. حقنده دعوی اولنان، منازع فیه :
او دعوالی بر چفتلکدر. ٢.
ادعاسی بیوك، مدعی : دعوالی
آدم .

دَعوَت { سث. عر. جـ : دعوات. [عربی تعبیراتده «دعوه»
صورتنده قوللانیلیر] ١. جذب،
جلب، بر شیئك حصول ووقو-
عنه سببیت ویرمه : پرهیز ایتمه-
مکله خسته‌لغی دعوت ایتدیکز.

٢. چاغرمه، جلب، بر یرده بولنمنی تکلیف ایتمه: کندیسنی محکمه‌یه دعوت ایتدیلر؛ دین اسلامه دعوت ایتدی؛ کندیسنی دوولویه دعوت ایتدیلر. ٣. ضیافته چاغرمه، اکرام وحرمت مقامنده یمکه گیتمه‌سنی تکلیف ایتمه: فلان ذات بزی دعوت ایتدی؛ فلان ضیافته سزی‌ده دعوت ایتدیلرمی؟ ٤. حرمت واکرام قصدیله ویریلان یمك، ضیافت: مکمل بردعوت ویردی؛ فلانك دعوتنده بولندیکزمی؟ بو اقشام دعوت واردر. ٥. دعا، نیاز: دعوات خیریه‌لریله مشغولم؛ مستجاب الدعوه = دعاسی نزد الهیده اجابت بیوریلان. [بو معناده یالکز جمعی وآنجق بوله تعبیرات عربیه ده مفردی مستعملدر]

دَعوَتجی { س. بر ضیافته گیتمکی تبلیغ وتکلیف ایتمکه } مأمور آدم، مدعوینه دعوتلی اولدقلرینی خبر ویرن آدم: فلان ذاتدن دعوتجی کلدی.

دَعوَتلی { ص. س. بر ضیافته چیغرلمش، مدعو: } فلان ضیافته دعوتلی‌میسکز؟ قاچ دعوتلی وار ایدی.

دَعوَتیّه { سذ. ع. [قاعدهٔ عربیه‌یه مغایر تشکیل } اولنمش غلط بر لغتدر.] ١. دعوت ایدن خدمتجی‌یه ویریلن بخشش. ٢. حق. بر ینی محکمه‌یه جلب ایچون یازیلان ورقه.

دَعوی { سذ. ع. ج: دعاوی. ١. مدافعهٔ حقوق ایچون } محکمه‌یه مراجعت: فلان سزدن دعوی ایتمش؛ نم علیهمده دعوایه قالقیشمش. ٢. بر محکمه حضورنده اولنان مخاصمه و مرافعه: حقوق محکمه سنده بر دعواسی وار در. ٣. علوم ریاضیه وسائره‌ده حلی تکلیف اولنان مسئله: بو دعوایی کیم حل ایده‌بیلیر؟ ٤. انسانك حائز اولمدیغی صفت وفضیلتی حائز اولدیغی درمیان ایتمسی، ادعا: هیئتده ید طولاسی اولدیغی دعوی ایدیور؛ حریف علامه‌لك دعواسنده بولنیور. || دعوی وکیلی = هرکسك دعواسنی حضور محکمه‌ده تمشیه ایتمکی اجرت مقابلنده درعهده ایدن قانون شناس آدم، آووقات.

دَغدَغه { سذ. ع. کورلدی یا. تردی، بیهوده تلاش } واضطراب، باش آغریسی: ترك دغدغهٔ حیات ایلدی.

دَفّ { سذ. ع. [تر. زبانزدی: تف] اکثریا خواننده‌لرك } الده طوتوب پارمقلریله چالدقلری آلت موسیقی که برطرفی دری‌ایله قاپلانمش وآرالرینه بربرینه چارپار پرنجدن پوللر طاقلمش تخته‌دن بر چنبردن عبارتدر، دائره: دف چالمق.

دَفاتِر { سذ. ج. ع. فد: دفتر. با: دفتر. }

دَفائِن { سذ. ج. ع. فد: دفینه. با: دفینه. }

دَفتَر { سذ. ع. ج: دفاتر. [فارسیدن اوده بو. Δίπτε- } ρον (= ایکی قنادلی) دن] ١. معاملات تجاریه وایراد ومصرف و خاطرده قالمسی مرام اولنان حسابات وسائره‌نك قید وتحریرینه مخصوص جدوللی بیاض کتاب: دفتره یازمق، دفتره قید ایتمك، دفتره کچیرمك. ٢. حسابات ویا اسامی ورقلری حاوی کاغد، پوصله، لیسته: یمك دفتری، حساب دفتری. ٣. یازی یازمق اوزره برلکده دیکیلوب کتاب شکلنه قونمش بیاض اوراق: شاکردانه مخصوص یازی، مشق دفتری. || آنا دفتر = یومیه دفترنده قید اولنمش حساباتك قالدیریلوب جنسنه کوره محل مخصوصلرینه قید اولندقلری بیوك دفتر. || دفتر اعمال = انسانلرك حسنات وسیئاتدن کافهٔ عمللرینك قید اولندیغی دفتر معنوی. || دفتر امینی = دفترخانه ناظری. || دفتر خاقانی = هرکسك املاك واراضیسنك مقید بولندقلری دفاتر وبونلری حفظ واداره ایدن و فراغ و انتقال ایشلرینه باقان دائرهٔ دولت، دفترخانه، ویرکو امانتی: دفتر خاقانی اماتی، امینی.

دَفتَرخانه { س. فا. املاك و عقار واراضیٔ عمومیه‌نك } مقید بولندیغی وفراغ وانتقال وویرکی ایشلرینه قاریشان دائرهٔ دولت، دفتر خاقانی، ویرکو امانتی؛ دفتر خانه ناظری = دفتر خاقانی امینی، ویرکو ناظری.

دَفتَردار { س. فا. ١. دولتك واردات ومصارفی } دفترینی طوتان. بو معنا ایله وقتیله مالیه ناظرینه دینیردی: دفتردار شق اول، دفتردار شق

ثانی. ٢. الیوم بر ولایتك امور مالیه‌سنه مأمور ذات. [سنجاقلرده کیلره محاسبه‌جی، وقضالرده کیلره مال مدیری دینیر.]

دفتردارلق { س. ١. وقتیله مالیه نظارتی. ٢. الیوم بر ولایتك امور مالیه‌سنی اداره ایدن ذاتك صفت ووظیفه‌سی: بغداد دفتردارلغی فلانه توجیه اولندی.

دفع { سذ. عر. ١. اوته‌یه ایتمه، قاقمه، جذب وجلب ضدی: اجرام سماویه‌یی یرلی یرنده طوتان جذب ودفع قاعده‌سیدر. ٢. صاومه، منع صاوشدیرمه: بو علاج صیتمه‌یی دفع ایدر؛ اویله مضر بر آدمی هر یردن دفع ایدرلر. لازم بناسیله « اولمق » فعلیله‌ده قوللانیلیر: هله بورادن دفع اولوب کیتدی؛ حمد اولسون باش آغریسی دفع اولدی؛ دفع اول=یقیل، اکسیك اول! ٣. ویرمه، اعطا، صرف، خرج. [بو معنا ایله لسانمزده مصدری پك مستعمل اولمیوب، اسم مفعولی «مدفوعات» قوللانیلیر.] ٤. اورته‌دن قالدیرمه، امحا ایتمه، برطرف ایتمه: احتیاجاتی دفع ایتمك؛ غائله‌یی دفع ایتدی. ٥. حقو. مدعی علیه طرفندن مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بر دعوی اقامه‌سی. || دفع حاجت = آبدست بوزمه.

دفعه { سذ. عر. ج: دفعات. کره، مره، کز، نوبت: بردفعه= بر کره؛ بعض دفعه = بعض کره؛ بو دفعه = بو کره؛ دفعهٔ اولاده= برنجی کره‌ده، ابتدا. || دفعاتله، بالدفعات = مکرراً، مرةً بعد اخری. ═ ح. ینه، کذا، ایضاً.

دفعةً { ح. عر. ١. بردفعه‌ده، بردن، تدریجاً مقابلی: بورجنی دفعةً ویردی؛ دفعةً ویره‌مزسه تدریجاً ویرسین. || دفعةً بعد اخری = مکرراً، دفعاتله.

دفن { سذ. عر. طوپراغك ایچنه صوقمه، کومه، مزاره قومه: جنازه‌نره‌یه دفن اولنه‌جقدر.

دفنه { س. [یو. δάφνη] یاپراقلری کوزل قوقار وشناکارده تزییناته یارار طفلان جنسندن معروف کوچك آغاج، شجرالغار.

دفه { س. [زبانزدی: تفه] ١. اکرك ایکی طرفنده‌کی یووارلاق اتکی. ٢. دف کبی یووارلاق ودائروی شیء. ٣. چولها دستکاهنك طراغك قورلدیغی یایی. ٤. ایپکجی طولابی، چرخی. ٥. چرخه صارلمش بیوك ایپك طوره‌سی که بر اوقه‌دن زیاده کلیر: اوچ دفه ایپك. ٦. ورق وباقر وسائره یاپراقلری دسته‌سی.

دفه‌جی { س. [زبانزدی: تفه‌جی] فاحش فائضله اوته‌کینه بریکینه کیزلیجه پاره اقراض ایدن مرابحه‌جی: دفه‌جی‌یه بورجی واردر.

دفه‌لی { ص. [زبانزدی: تفه‌لی] دستکاهك دفه‌سنه چوق قوت ویریله‌رك طراق زیاده باصلمغله صیق طوقنمش (بز وسائره).

دفین { ص. عر. [« دفن » دن صفت.] کومولمش، کومیلی، دفن اولنمش، مدفون: قونیه‌ده دفین خاك عطرناك بولنان حضرت مولانا.

دفینه { سذ. عر. ج: دفائن. یره کومولمش مال وآقچه: دفینه آرامق، بولمق. || مجـ. پك قیمتدار ویا معلوماتلی اولوب آنجق خارجدن کوسترشی اولمیان، کیزلی قدر ودکری اولان آدم ویا مال: اوبر دفینه‌در.

دق { سذ. عر. چالمه، اورمه: دق باب ایتمك = قپو چالمق. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

دقائق { سذ. ج. عر. فد: دقیقه. با: دقیقه.

دقت { سذ. عر. ١. اینجه‌لك، اوفاقلق. ٢. اینجه‌دن اینجه‌یه دوشونمه ویا باقمه، کمال اهتمامله ملاحظه ویا نظر ایتمه: دقتله باقمق، اوقومق، یاپمق. ٣. اهمیت ویرمه، اهمیتله چالیشمه: یازی‌یه دقت ایت؛ سز بو ایشه دقت ایتمه‌مشسکز.

دقتسز { ص. ١. ایشنه اهتمامله باقمیان، ایی وخطاسز ایش کورمك قیدنده اولمیان: دقتسز آدم. ٢. دقت واهتمامله یاپلمامش، کلیشی کوزل یاپلمش: دقتسز یازی، یمك.

دقتسزلك { س. ایشه دقت واهتمام ایتمه‌یش، طالغینلق‌له وکلیشی کوزل ایش کورمه: دقتسزلکدن ایلری کلمش خطالر؛ بودقتسزلکله طوغری ایش کورمك ممکن دکلدر.

دقتلی { ص. ١. هر ایشنده اهتمام ایدن، سهو وخطا وقوع بولمامسنه غیرت ایلین: چوق دقتلی آدمدر. ٢. دقت و اهتمامله یاپلمش: دقتلی ایش، دقتلی یازی.

دقّتليجه {ح. اولدقجه دقت و اهتمامله: شونی دقتليجه يازك.

دَقيق {ص. عر. ذ: دقيقه. [«دقت»دن صش.] اينجه، اوفاق، نازك، ظريف، كورلمسی ويا طوتلمسی وايشلنمسی مشكل، اينجه‌دن اينجه: پك دقيق ايش؛ فكر دقيق؛ ملاحظات دقيقه. = سذ. اون: برچوال دقيق.

دَقيقه {سش. عر. جـ: دقائق. ١. اينجه فكر وملاحظه، نكته. [بومعنا ايله باشليجه جمعی مستعملدر:] رياضياته متعلق بر طاقم دقائق بيان ايتدی؛ دقائق اموريله مشغولدر؛ دقائق آكتناه = دقائق اموره واقف. ٢. زمان مقياسی اوله‌رق برساعتك منقسم اولديغی آلتمش جزئدن بهری: بش دقيقه سوردی؛ بر دقيقه‌ده اولور. ٣. دائره درجاتيله سائر مقياسلرده بهر درجه‌نك منقسم بولنديغی جزءلرك بهری كه بونلرده ثانيه‌لره منقسمدر.

دَقيقه‌سَنج {ص. فا. [عر. دقيقه= نكته. فا. سنجيدن طارتمق] و :

دَقيقه‌شِناس {ص. فا. [عر. دقيقه = نكته. فا. شناختن = طانيمق] اينجه ايشلری و نكته‌لری آكلايان، دقائق اموره اشتغاله مقتدر.

دَقيقی {ص. عر. ذ: دقيقيه. اون قبيلندن ويا اونی حاوی اولان: فاصوليه وپاتانه كبی مواد دقيقيه.

دَك {جـ. ادات انتها اولوب زمان ومكانده قوللانيلير، حتی، الی، تا: اقشامه دك چاليشدم؛ شهره دك يانمزده ايدی؛ اولنجه‌يه دك بونی اونوتميه‌جغم. [«دگين» دخی قوللانيلير.]

دَكْ {سـ. ١. درلو، نوع، طرز. ٢. مقدار، درجه، مرتبه. ٣. اعتنا، اعتبار، صايغی. ٤. تجربه. [متروك اولوب يالكز قوللانلميور. مع هذا الزم بر كلمهٔ اساسيه اولوب، مشتقاتی مستعملدر.]

دَكاكين {سذ. جـ. عر. فذ: دكان. با: دكان.

دُكّان {سذ. عر. جـ: دكاكين. [تركجه‌ده تخفيفله قوللانيلير.] ١. اوفاق تاجرلرك صاته‌جقلری اشيايی اچنه قويدقلری محل مخصوص كه اوكی آچيق بر حجره‌دن عبارتدر: تحفجی، باصمه‌جی، فسجی دكانی. ٢. بعض صنعتكارلرك ايشلدكاری ويابدقلری شيئلری صاتدقلری محل مخصوص كه ينه او صورتده در: دميرجی، باقيرجی، مرانغوز دكانی.

دُكانجی {سـ. بر دكانده اوتوروب اشيا صاتان كوچك تاجر.

دَكْتمك {فتـ. تجربه ايتديرمك: درس كتابلرينی معلمله دكتمدكجه تدريسلرينه قرار ويرمه‌ملی.

دَكديرمك {فتـ. ١. طوقنديرمق، تماس ايتديرمك: صوثوق دميری تنه دگديرمه‌ملی. ٢. اولاشديرمق، واردیرمق، ايصال ايتديرمك: شومكتوبی محلنه دگديركز. ٣. قيمتنی بولديرمق، تقدير ايتمك: بو آتی اللی ليرا دگديرن آنجق طونك كوزللكيدر. ٤. سوزی طوقنديرمق، ايما و تعريض ايتمك: او سوزی بكا دگديرمك ايستدی.

دَكَر {سـ. [«دگمك» دن] ١. قيمت، بها، ثمن: بو المیجك دگری نه در؟ بونك دگرينی تقدير ايتملی. ٢. قدر، اعتبار، حيثيت، شرف: او آدمك دگری چوقدر، هيچ دگری يوقدر. ٣. اهليت، لياقت، اقتدار: هركسه دگرينه كوره حرمت اولنور؛ مأموريت هركسك دگريله متناسب اولمليدر. = ص. ١. فلان قيمتده اولان، شوبهاده بولنان: جهان دگر، دنيالر دگر براطفدر؛ يوز ليرا دگر برآتدر. ٢. مقابل، معادل، شايان، شايسته: زحمتی دگر بر ايشدر.

دَكَرسِز {ص. ١. دون قيمتلی، بهاسی آشاغی، رواجسز: دگرسز مال. ٢. قدر واعتباری اولميان، حيثيتسز: دگرسز آدم. ٣. اهليت ولياقتی اولميان، نا اهل: دگرسز صنعتكارك ايشی‌ده دكرسز اولور.

دَكَرسِزلك {سـ. ١. دون قيمت، بهاسزلق: ذخيره‌نك بوسنه‌كی دكرسزلكی چفتلك اصحابنی پك متضرر ايتدی. ٢. اعتبارسزلق، شرف وحيثيت فقدانی: او آدمك بضاعه‌جه دكرسزلكی آكلاشلدی. ٣. لياقت و اهليت فقدانی،

ليـاقتسزلك، نا اهللك : معلمـكه تعييننـدن صكره دگر سزلـكى تبين ايتدى .

دَگَرلى { صـ. ١. قيمتلى، بهالى : ذخيره بو سـنه خيلى دگرليـدر. ٢. قدر وـحيثيتى اولان، معتـبر، شرفلى : دگرلى آدم. ٣. اهليت ولياقت صاحبى، درايتلى : دگرلى بر مأموردر.

دَگِرمَك { فتـ. لا : دكديرمك.

دَگِرمَن { سـ. [دونروچرخ ديمك اولان «تكر» دن . «دكرمان» يازمه‌ده معنا يوقدر] ١. بغداى و سائره‌يى اوكوتمكه مخصوص آلت وماكينه‌كه انواعى اولوب، اك معروفى صـو ويل وقول ايله دونتى و ايجاد اخـير اوله‌رق بخارله تحريك اولنانيدر، كه بوكا تعبير سقيمله «فابريقـه» ديلمك عادت اولمشدر، آسياب، طـاحون، رخى : ال، بخـار، حيوان، صو، يل دكرمنى: دكرمن دره‌سى = صوينك يولى؛ دكرمن طـاشى = تكرلـكى. ٢. الده دونديريله‌رك قاورلمش قهوه و قره بوبر و سـائره‌يى توزه تحويل ايتمكه مخصـوص آلت : قهوه، بوبر دكرمنى. ٣. زيتون و سـائره ازوب صوينى آلمغـه مخصـوص ماكينه، معصره : زيتـون دكرمنى .

دَگِرمَنجى { سـ. بر اون دكرمنى اداره ايدن آدم، طحان.

دَگِرمَنجيلك { سـ. دكرمنجينـك صنعت ووظيفه‌سى.

دَگِرمَنلك { صـ. سـ. صـو ويا يل دكـرمنلرى چوق محل. || مـ. جزاير بحر سفيدده ايكى آطه اسميدر. كوچك دكرمنلك، بيوك دكرمنلك .

دَگِرمى { صـ. [«تكر» دن] ١. يووارلاق، مـدور، دائروى : دكرمى چهره . ٢. اكى بويى بر، مربع، تربيعى : بردكرمى تولبند .

دَگِرميلك { سـ. ١. يووارلاقاق، مدورلك، دائروى شكل و صـورت : چهره دكرميـلكى. ٢. اك ايله بوى بر اولمـه، مربع شـكل : بوكليمك دكرميلكى تام دكلـدر.

دَگِرميلَنمك { فل. يووارلاق ويا اكى بويى بر اولـق : سميروب يوزى دكرميلندى .

دَكِز { ياخـود دكيز. سـ. ١. كرهٔ ارضك صـو ايله مستور يرلرى، بحر، يم، دريا : اولو دكز = بحر محيـط؛ آق دكز، قره دكز وسـائره. ٢. طالغه، تلاطم امواج، فرطونه : بوكون دكز واردر؛ بحرعمانده ايلك بهـارك صوكلرنده چوق دكز ياپار. ٣. بيوك كول ويا نهر، دريا : خزر، آرال دكزى، نيل دكزى . || آچيـق دكز = اكـگين . || آطـه‌لر دكزى = آطه‌لرى چوق دكز، آرال. || دكز آشيرى = دكزك اوته‌سنده واقع. || دكز اوتى = ١. قعر درياده بيتن اوتلر . ٢. قبـا طورمقله شلته وقناپه دوشمه‌سى طولديرمغه مخصوص طوره حالنده صاتيلير بر جنس اوت. || دكز انكينارى، پرچى، ديكنى = دكز اوتى انواعندن. || اوزلق دكز = ١. روزكار طـوردقدن صـكره بر وقت دوام ايدن تلاطم. ٢. انكينده اسن روزكارك تأثيريله سـاحله كلوب چاتلا ميـان طـالغه. || دكز طوتمق = كمينك ياپه‌سندن ايچ بولانوب مضطرب اولمق : بحراً سياحت ايتمكه آليشانلرى دكز طوتماز. || دكز قطيفى = اوكسوروكه قارشى وكوكسى يومشاتمق ايچون حاشلانوب ايچيلير برجنس دكز اوتى‌كه قوروسى تل قطايفنه بكزر، جكر اوتى. || دكز قويونى = آيى باليغى . || دكز قييسى = سـاحل، يالى. || دكز كوپوكى = خفيف وبياض برطاشكه مرانفوزاقـده وسائره‌ده قوللانيلير. || درت يان دكز كسلمك = حـيرتده قالوب نه ياپه‌جغـنى شاشيرمق. || دكزه قالقمق = دكزه چيقمق، برليماندن حركت ايتمك.

دَكِزلِك { سـ. صـويك كيرمه‌سنه مانع وطيشارى آقمه‌سنه يول ويرر شيو تخته‌كه قايغـك كنارنده اولور . — بالتعميم پنجره‌نك آلت سوگه‌سنك طيشاريسنده‌كى شـيو تخته‌يه‌ده دينير.

دَكِسِز { صـ. [«دك» دن] ١. اهميتسز، عادى، اعتبارسز . ٢. طـارغينلق كوسترن، طبيعتسز .

دَكِسِزلِك { سـ. ١. اهميتسزلك، عاديلك، اعتبارسزلق. ٢. طبيعتسزلك، طارغينلق كوسترمه .

دَ كِسزلَنمك { فل. مناسبتسزلك ایتمك ، ناسزا ویاقیشیقسز حرکتده بولنمق .

دَ کِش { یادگیش. س. ١. برشیٔ ویروب یرینه دیکر بر شیٔ آلمه، تبدیل، تحویل. ٢. بر مالك دیکر بر مال ایله دکیشد-یرلمسی، مبادله، ترامپه .

دَ کِشدیرمَك { فتـ. ١. بر شیٔ ویروب یرینه دیکر برشیٔ آلمق، تبدیل ایتمك: آتلری، آرابه‌یی دکشدیردم . ٢. بر شیٔ براقوب یکیسنی قو-للانمق، یکیلمك : اوطه‌نك بتون مفروشاتنی دکشدیره‌جکم؛ بوکون چماشیر دکشدیرملی. ٣. باشقه-لاتمق، تغییر ایتمك : طبیعتنی بسبتون دکشدیرمش .

دَ کِشمَك { فل. ١. تبدیل ایتمك: بو آتك اکری دکشمش. ٢. باشقه‌لاشمق، باشقه درلو اولمق، تغیر ایتمك: اسیرتویه صوقاتنجه رنکی دگشیر؛ بو آدمك طبیعتی بسبتون دگشدی؛ هوا دگشیور. ٣. چماشیر دکشدیرمك، تمیز چماشیر کیمك : سز دکشد-یکزمی؟ = فتـ. دکشدیرمك، تبدیل ویا مبادله ایتمك : بو آتی نه دکشیرم نه صاتارم؛ بونی دنیاده برشیئله دکشمم .

دَ کِشمه { س. ١. تبدیل، تغییر، تغیر: هوانك دکشمه‌سی. ٢. چماشیر تبدیل ایتمه، تمیز چماشیر کیمه : چماشیر بیقانه‌جغندن بوکون دکشمه‌کز اقتضا ایدر .

دَ کِشیجی { صـ. دکشن، تبدل وتغیر ایدن : دکشیجی رنك .

دَ کِشیر { یا دگشور. صـ. باشقه-لاشان، تبدل وتغیر ایدن، غیر ثابت : چابق دکشیر بر رنکدر .

دَ کِشیك { صـ. ١. دکشمش ، تبدل ایتمش، متغیر. ٢. مبادله ایدلمش.

دَ کِشیکلِك { س. ١. باشقه-لاشمه، تبدل، تغیر. ٢. مبادله، ترامپه .

دَ گِل { د. نفی اداتی اولوب، ١. فعل اسنادی‌یه داخل اولور : دکلم، دکلسك، دکلدر، دکلز، دکلسکز، دکللردر؛ دکل ایدم (دکلدم)، دکل ایدك الخ. — غائب صیغه‌لرنده بعضاً فعل اسنادی حذف اولنوب یالکز بو ادات قالیر : او آدم دکل (= دکلدر)، اونلر اوراده دکل (= دکللردر). ٢. ایکی شیئدن برینی نفی ودیکرینی اثباته یارا-یوب حرف ربط کبی وعربلرك « لا ... بل » اداتلریله افاده ایتدکلری معنا ایله قوللانیلیر : اونی سویلین بن دکل سزسکز؛ دکل یازمغه اوقومغه بیله اقتدا-ری یوقدر.

دَ کله‌مَك { فتـ. [« دك » دن. غلطی : دهله‌مك] ١. اعتنا ودقت ایتمك. ٢. صا-یمق، اعتبار ایتمك . [متروك ایسه‌ده، الزم بر لغتدر.]

دَ کْلی { یا دکلو. صـ. ١. بردرلو، برنوع : نه دکلی = نه درلو، ناصل. ٢. بر مقدار ودرجه‌ده اولان : نه دکلی = نه مقدارده، نه درجه‌ده، نه قدر. ٣. اعتنالی، دقتلی، معتنا. ٤. صاییلیر، اعتبا-رلی، معتبر. مر.

دَ کْمك { فل. ١. طوقنمق، تماس ایتمك : ایصلاق کوملك تنمه دکدی. ٢. چارپمق، راست کلمك، اصابت ایتمك : قراکلقده الم سرت برشیئه دکدی. ٣. او-لاشمق، وارمق، واصل اولمق: کوندردیککز مکتوب یرینه دکدی. ٤. منتهی اولمق، نهایته واروب طورمق : قوغه قیونك دیبنه دکدی. ٥. یتیشمك : باشم طاوانه دکدی؛ کمینك دمیری قومه دکدی . ٦. تأثیر ایتمك، تاق ایتمك : آجیسی جانمه دکدی؛ صوثوق یورکمه دکدی. ٧. طو-قنمق، ایلیشمك، راجع وعائد اولمق : او آدمك بکا ایلدیکی دکدی. ٨. اصابت ایتمك: کوز، نظر دکمك = اصابت عین. ٩. بر بها وقیمتده اولمق : بو کتاب اون غروش دکر. ١٠. مساوی ومقابل اولمق، قارشیلق اوله-بیلمك، تقابل ایتمك : ایتدیککز استفاده چکدیککز زحمته دکدی. || ال دکمك = اختلاس وقت ایتمك، بوش وقت بولوب یاپه بیلمك : ایستدیککز مسوده‌یی یازمغه الم دکدی. || باشی طاوانه دکمك = تفاخر ایتمك.

دَ کْمه { س. دکمك فعلی. لا : دکمك. = صـ. اولور اولماز، عادی، راست کله، تصادفی، هرکیم، هرنه اولورسه : بو ایش دکمه آدمك خرجی دکلدر؛ بویله یازی دکمه کاغد اوزرینه یازیلماز. || دکمه‌ده = مشکوك، غیر محتمل، بعید الاحتمال.

دَ کْنَك { س. [« دکمك » دن] ١. یورورکن طیانه‌جق

اینجه صوبه، عصا، باستون : ال دکنکی؛ دکنکه‌طیانمق؛ دکنکله یوریمك. ۲. دکنکله دوکمه، ضرب، صوپه، طیاق، کوتك : او سوزله متنبه اولماز دکنك ایستر.

دکنکجی { س. قابتجیلرك، حماللرك اون‌باشیسی.

دکنکلی { ص. النده دکنك طوتان، دکنکله یورین : دکنکلی قواس. || مج. الی دکنکلی = ادبسز، یاراماز.

دکنمك { مج. با : دکه‌نلمك.

دکه‌مك { فتـ. [«دك» دن] صنامق، تجربه ایتمك: شو علاجی برکره دکه‌ملی؛ کوجنی دکه‌مك ایستیور.

دکه‌نلمك { مج. صنانمق، تجربه وآزمایش ایدلمك: بودکنمش، دکه‌نلش برعلاجدر.

دکین { د. ادات انتها اولوب «دك» دن دها قو. تلیدر، الی، حتی، تا : صباحه دکین کوز قپایه‌مدم؛ سزکلنجه‌یه دکین بن بکلیه‌جکم؛ استانبولدن ادرنه‌یه دکین هب دوز یرلردر.

دل { س. فا. یورك، کوکل، قلب : جان ودلدن = خلوص قلبله، خالصانه؛ صفای دل = کوکل صفاسی.

دل { س. با : دیل.

دل‌آرا { ص. فا. [دل = کوکل ـ آراستن = طوناتمق] کوکلی تزیین ایدن یعنی خوشلا. ندیران، دلبر.

دل‌آرام { یادلارم. ص. فا. [دل = کوکل ـ آرام = راحت] کوکل راحتی، کوکلی راحتلاند. یران، دلبر.

دل‌آزار { یادلازار. ص. فا. [دل = کوکل ـ آزردن = اینجیتمك] کوکل اینجیدیجی، خاطر بوزان.

دل‌آشوب { س. فا. [دل = کوکل ـ آشفتن = فساده دوشورمك] کوکلی فساده دوشورن.

دل‌آگاه { ص. فا. [دل = قلب ـ آکاه = عارف] قلبی عارف، صاحب بصیرت.

دل‌آویز { ص. فا. [دل = کوکل ـ آویختن = آصلمق] کوکلك آصلدیغی، کوکلی آصیلی طوتان، دلبر.

دلّاك { سد. عر. [«دلك» دن سمبـ. تر. زبانزدی: تلاق] حمامده مشتریلری اوغشدیروب کیسه سورن ویبقایان خدمتجی.

دلّاکلك { س. [زبانزدی : تلاقلق] حمامده مشتریلری اوغشدیروب کیسه سورن ویبقایان خدمتجینك حال وصفت ووظیفه‌سی : حمامده دلاکلك ایدیور.

دَلال { سد. عر. ناز، عشوه.

دلّال { سد. عر. [«دلالت» دن سمبـ. تر. زبانزدی : تلال] ۱. بر شیئك صاتیله‌جغنی ویا بر اعلان وتنبیهی چارشی و پازار محللرنده بلند آوازله هرکسه طویوران آدم، منادی : دلال چاغرتمق؛ دلال‌قومق. ۲. املاك وعقار وحیوانات وسائره بیع وشراسنده بایع ایله مشتری آره‌سنده واسطه‌اولوب پازارلغی کسدیرن آدم : عقار دلالی؛ دلاله مراجعت ایتمك.

دلالت { سث. عر. ۱. یول کوسترمه، قولاغوزلق، رهبرلك : بکا فلان ذاتك یاننه دلالت ایتمکزی رجا ایدرم. ۲. دلیل وعلامت اولمه، ایما : بو سوزی تام الشعور اولمدیغنه دلالت ایدیور.

دلّاللق { س. [زبانزدی: تلاللق] دلال حال وصفت ووظیفه‌سی : دلاللق ایدیور. با: دلال.

دلّالیه { سث عر. دلال‌واسطه‌سیله صاتیلان بر شیء ایچون بایع ومشتری طرفندن دلاله یوزده ایکیشر نسبتنده ویریلن اجرت، دلال حقی.

دلاور { ص. س. فا. جـ : دلاوران. [دل = یورك ـ آوردن = کتیرمك، طاشیمق] یورك طاشیان، یورکلی، جسور، دلیر، قهرمان : عثمانلی دلاورانی.

دلاورلك { س. یکیتلك، جسارت، دلیرلك، قهرمانلق.

دلائل { سد. جـ. عر. فد: دلیل. با : دلیل.

دلباز { ص. فا. [دل = کوکل ـ باختن = اویناتمق] کوکل اکلندیرن، قول وفعلی لطیف وخوش اولان.

دلبر { ص. فا. [دل = کوکل ـ بردن = کوتورمك] کوکل آلان، جذب قلوب ایدن، محبوبه، معشوقه.

دلبرانه { ص. حـ. فا. محبوبه ومعشوقه‌یه یاقیشیر صورتده: دلبرانه بر یورویشی واردر.

دلبسته { صـ. فا. [دل = کوکل - بسته = باغلی] کوکلی برینه باغلی و مربوط، عاشق، مبتلا .

دلبند { سـ. [زبانزدی: تولبند] پك اینجه قماش، تول.

دلپذیر { صـ. فا. [دل = کوکل - پذیرفتن = قبول ایتمك] کوکلك قبول ایده‌جکی، مقبول.

دلپسند { صـ. فا. [دل = کوکل - پسندیدن = بکنمك] کوکلك بکندیکی، بکنیله‌جك.

دلتنك { صـ. فا. [دل = کوکل - تنك = طار] کوکلی طارالمش، مضطرب، مغموم .

دلجو { صـ. فا. [دل = کوکل - جستن = ایستمك] کوکلك ایستدیکی، آرزو اولنان، مرغوب.

دلخراش { صـ. فا. [دل = یورك - خراشیدن = طیرمالامق] یورکی طیرمالایان، زیاده تجیع.

دلخواه { سـ. فا. [دل = کوکل - خواستن = ایستمك] کوکل ایستکی، آرزوی قلب: بر وجه دلخواه.

دلخون { صـ. فا. [دل = یورك - خون = قان] یورکی قانلی، پك مکدر و مغموم .

دلداده { صـ. فا. [دل = کوکل - دادن = ویرمك] کوکل ویرمش، عاشق، مبتلا. == سـ. تر. طولومبه‌جی مقوله‌سی آدملرك عاشقلق دعواسیله بر صورت مخصوصه‌ده باشلرینه باغلادقلری بویالی مندیل.

دلدار { صـ. فا. [دل = کوکل - داشتن = طوتمق] برینك کوکلنی ضبط آلتنده طوتان، محبوبه، معشوقه.

دلدل { سـ. عر. فخر کائنات (صلعم) افندمزه مخصوص بر استرکه بعده حضرت علی (رضه) افندمزه بخش بیورلمشیدی.

دلدیرمك { فتـ. دلمکه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك، ثقب ایتدیرمك: بر مارانغوز چاغروب شوتخته‌یی بر قاچ یرندن دلدیرملی؛ بوقیزك قولاغنی دلدیرمدیکزمی؟

دلربا { صـ. فا. [دل = کوکل - ربودن = قاپمق] کوکل قاپان، کوکل آلان، هرکسی کندینه عاشق و مفتون ایدن، دلبر.

دلریش { صـ. فا. [دل = یورك - ریش = یاره] کوکلی یاره‌لی، مجروح الفؤاد .

دلساز { صـ. فا. [دل = کوکل - ساختن = یاپمق] کوکل یاپان، لطف ایله معامله ایدن.

دلستان { صـ. فا. [دل = کوکل - ستادن = آلمق] کوکل آلان، کندینه مفتون ایدن.

دلسوخته { صـ. فا. [دل = یورك - سوخته = یانمش] یورکی یانیق .

دلسوز { صـ. فا. [دل = یورك - سوختن = یاقمق] یورك یاقان، پك آجیقلی ومؤثر: وقعهٔ دلسوز کربلا.

دلشاد { صـ. فا. [دل = کوکل - شاد = مسرور] کوکلی سوینجلی، مسرور القلب.

دلشکار { صـ. فا. [دل = یورك - شکار = آو] یورکار آولایان، جذب قلوب ایدن.

دلشکاف { صـ. فا. [دل = یورك - شکافتن = دلمك] یورکلری دلن.

دلشکسته { صـ. فا. [دل = یورك - شکسته = قیریق] یورکی قیریق، مکسور الفؤاد.

دلفروز { صـ. فا. [دل = کوکل - فروزانیدن = پارلاتمق] کوکلی پارلادان، سویندیرن.

دلفریب { صـ. فا. [دل = کوکل - فریفتن = آلداتمق] کوکلی آلدادان، اکلندیرن.

دلفکار { صـ. فا. کوکلی دلیك و مجروح اولان.

دلفین { سـ. عر. [یو. Δελφίν] معروف بر حیوان بحری. || هـ. سماده بر جلهٔ کوکبیه.

دلق { سـ. عر. درویشانه مخصوص اسکی ویامه‌لی خرقه.

دلقپوش { صـ. فا. [عر. دلق = م. فا. پوشیدن = کیمك] اسکی ویامه‌لی خرقه کیین (درویش).

دلك { سـ. عر. اوغمه، اوغشدیرمه .

دلگداز { صـ. فا. [دل = یورك - گداختن = اریتمك] یورکی اریدن، یورکك طیانه‌میه‌جغی.

دلکش { صـ. فا. [دل = کوکل - کشیدن = چکمك] کوکل چکن، جذب وجلب ایدن.

دلگشا { صـ. فا. [دل = کوکل - گشادن = آچمق] کوکل آچان، قلبه فراخلق ویرن، مفرح.

دِلگیر ص. فا. [دل = کوکل. کرفتن = طوتمق] ١. قلبده یرلشوب چابق اونودلماز، مؤثر. ٢. خاطری قالمش، کوجنمش: بکا دلکیردر.

دِلمُرده ص. فا. ج: دلمردکان. [دل = قلب. مرده = اولی] قلبی اولی، تأثیرات معنویه‌دن بیخبر، طویغوسز.

دَلمك فتـ. برشیئك ایچنه دلیك آچمق، بریاندن بر یانه و یاخود یالکز بر یانده رخنه و چقور آچمق، ثقب ایتمك: تخته‌یی، طوپراغی، کاغدی، قیزك قولاغنی دلمك؛ قورشون آغاجی دلوب کچدی؛ طوپراغی دلوب صو آرامق. || ایشی دلمك = ایچ یوزینه واقف اولمق. || قولاق دلمك = ایقاظ ایتمك.

دَلمه س. دلمك فعلی، ثقب. == ص. دلنمش، دلمکله یاپلمش.

دِلنشین ص. فا. [دل = یورك. نشستن = اوتورمق] یورکه طوران، یرلشن، پك خوشه کیدن، لطیف = بر طرز دلنشینده.

دَلنمك فل. دلیك پیدا ایتمك، دلیکلی اولمق: قوغه دلندی؛ چیبان دها دلنمدی.

دِلنُواز ص. فا. [دل = کوکل. نواختن = اوخشامق] کوکل اوخشایان، خوشه کیدن، لطیف، مرغوب.

دَلو سند. عر. ١. قوغه، قویودن صو چکدکلری قاب. ٢. ذ. ۵. بروج اثنا عشردن بری که حوت ایله‌جدی برجلری آراسنده اولوب شمس شباطده بو برجه کیرر.

دَلقو دلورمك، دلولك. با: دلی وسائره.

دَلی ص. [تق.: تیلبه] ١. عقل و شعوری یرنده اولمیان، چیلغین، مجنون، دیوانه. مجذوب، مختل الشعور. ٢. آزغین، قول وفعلنده پرواسز. ٣. دوشکون، مبتلا، برشیئه‌لزومندن زیاده محبت وابتلا حاصل ایدن: کتاب، آو، اویون دلیسی. ٤. هرشیئك یبانیسی، تربیه‌سزی، سرت ومضری: دلی بال. ٥. با: دلیل. || دلی آلاجه‌سی = بر یرینی طوتماز پارلاق رنکلردن مرکب. || دلی اورمان = پك صیق و آزمش اورمان. || دلی ایرماق = زیاده شدتله آقان وطغیانی قوتلی نهر. || دلی دومان = پك سرت و صایغیسز معامله‌لی آدم. || دلی صاچمه‌سی = معناسز ومناسبتسز سوز. || دلی طولی = رابطه‌سز. || دلی قانلی. با: دلیقانلی. || زیردلی، قزیل دلی بسبتون مجنون وآزغین آدم. || نه اولدم دلیسی = نائل اولدیغی جاه ایله پك زیاده غرور پیدا ایدن. || دلی یه پوستکی صایدیرمق = عبثله اشغال ایتمك.

دَلیجه ص. ١. دلیمسی، دلی کبی حرکت ایدن. ٢. هر شیئك یبانیسی، تربیه‌سزی، مضری، آزغینی: دلیجه منطار، طوغان، بال، ایرماق. == س. بغدای وعلی الخصوص چاودار اکینی ایچنده بیتن خسته‌اقلی سیاه بر دانه که اتمك ایچنده بنتیجه بر نوع سکر وسرسملك ویرر، ارقان، آرغو، کوچلر. == ح. دلی کبی، مجنونانه: دلیجه اوینایور.

دِلیر س. ص. فا. جسور، شجیع، یکیت.

دِلیرانه ص. فا. جسارت وشجاعتله ایدیلن، یکیتجه: بر طور دلیرانه ایله؛ دلیرانه سوز. == ح. جسارت وشجاعتله، یکیت آدمه یاقیشیر صورتده: دلیرانه سویلیور.

دَلیرتمك فتـ. ١. چیلدیرتمق، مجنون ودیوانه ایتمك. ٢. مج. چوق قیزدیرمق. ٣. عشق وسودایه مبتلا ایتمك.

دَلیرمَك فل. ١ چیلدیرمق، دلی اولمق، تجنن ایتمك. ٢. مج. چوق قیزمق، زیاده حدت ایتمك. ٣. عشق وسودایه مبتلا اولمق.

دَلیشمَن ص. دلیجه طورلی، طور وحرکتنده لاابالی وسربست اولان: دلیشمن بر آدم.

دَلیقانلی س. ١. بلوغه ایرمش شاب، کنج: بر دلیقانلی کوردم؛ کویك دلیقانلیلری اوینایورلردی. ٢. یکیت، جسور، بابا یکیت.

دَلیقانلیلق س. ١. کنجلك، شباب. ٢. جسارت، یکیتلك، بابا یکیتلك.

دَلیك س. دریك چقور ویا بر یاندن بریانه آچلمش رخنه، سوراخ، ثقب: طوپراقده بردلیك آچمق؛ بو کاغدده، باصمه‌ده دلیك واردر؛ ایکنه دلیکی؛ صیچان دلیکی؛ قولاق، بورن دلیکی. ==

ص. دلنمش، دليكلى، مثقوب: دليك بر قوغه؛ دليك ديشيك = هرطرفى دلنمش. || قولاغى دليك = آكلايشلى، ايش بيلير، آكاه.

دَليكلى ص. دليكى ويا دليكلرى اولان، دلنمش، مثقوب: دليكلى تخته، كاغد، طاش.

دَليل سـذ. عر. جـ: دلائل، ادله، ادلاء. [«دلالت» دن صش.] ١. قولاغوز، رهبر، يول كوستريجى: چولده يول بولمق ايچون دليله احتياج واردر. [بو معنا ايله اوچنجى جمعى كليرسه‌ده، لسانمزده نادر الاستعمالدر.] ٢. بر دعوايى اثباته يارايان شىء، سند، برهان: بو دعوايه بر دليل كتيرملى؛ بونى اثبات ايچون دليلكز وارميدر؟ دعواسنى دلائل قويه ايله، ادلهٔ مقنعه ايله اثبات ايتدى؛ ايراد ادله = دليللر كتيرمه. ٣. نشان، علامت: بو سوز عقل وذكاوتنه دليلدر.

دَليل سـ. [لغت عربيهٔ آنفه‌نك عينى اولوب، زبانزدى: دلى] اسكى عساكر عثمانيه‌ده بر صنف خفيف سوارى عسكرى، كه باشليجه وظيفه‌لرى اردويه قولاغوزلق ايتمك ايدى.

دَليلك سـ. ١. دلى آدمك حال وصفتى، جنون، جنت. ٢. غير معقول فعل وحركت ويا سوز: بن دليلك ايتدم‌ده اوغلمى مكتبه كوندرمدم.

دِليم سـ. با: ديليم.

دَم سـ. فا. ١. صولق، نفس. ٢. آن، زمان، لحظه: ياد ايت او دملرى؛ هردم = هر آن؛ دم بدم = آن بآن، آناً فآناً. ٣. برشيئه منسوبيت ادعاسى: دم اورمق = ادعاسنده بولنمق: موسيقيدن‌ده دم اوريور. || دم بسته = ساكت. || هردم تازه = برجنس چيچك. || دم چكمك = عشرت ايتمك. || دم چيقارمق = دودوك اوفله‌مك. || دمنده = تاونده.

دَم سـذ. عر. جـ: دماء. قان، خون.

دِماء سـذ. جـ. عر. فد: دم. با: دم.

دَمادَم ظز. فا. آن بآن، هر دائم.

دِمار سـذ. عر. هلاك، محو. ن.

دِماغ سذ. عر. قفانك ايچنده‌كى بين، مغز. || مجـ. عقل، شعور: مختل الدماغ = مختل الشعور.

دُماغ سـ. با: طماق.

دِماغچه سـ. فا. تشـ. بينك آرقه طرفنده‌كى قسمى كه آيريجه بر كيسه داخلنده‌در.

دِماغى صـ. عر. ث: دماغيه. تشـ. ط. بينه منسوب ومتعلق.

دَمبَدم ودمبسته. با: دم

دُمبَلك سـ. با: تونبلك.

دَمَت سـ. [ر. Δεμάτιον] ١. اكين باغى، بريرده باغلانمش بيچلمش اكين. ٢. برلكده باغلانمش چيچك وسائره، دسته: بر دمت چيچك، بر دمت چالى. || دمت باغلامق = دمت دمت ياپمق.

دَمَتلَمك يا دمتله‌مك. فتـ. دمتلره تقسيم ايتمك، دمت دمت باغلامق.

دُمدار سـ. فا. [دم = قويروق - داشتن = طاشيمق] ع. اردونك آرقه‌سندن كيدوب آرقه‌طرفنى محافظه ايدن صنف، پيشدار مقابلى.

دَمدَمه سثـ. عر. ١. حدتلى سوز سويلمه. ٢. استيصال.

دَمساز سـ فا. آرقداش، رفيق، همدم. ن.

دِمِشق سخـ. مـ. اليوم غلط اولەرق شام ديديكمز واصل شام خطه‌سنك مركزى اولان شهرك اسميدر. دمشقه شام دخى ديرلر.

دِمِشقى صـ. عر. دمشق شام شهرنده ياپيلان اعلا قليچ وبيچاق وسائره ناماليرينه اطلاق اولنور.

دَمع سذ. عر. جـ: دموع. كوز ياشى، اشك. ن.

دَمعى صـ. عر. ث: دمعيه. تشـ. ط. كوزياشنه منسوب ومتعلق.

دَمگُذار صـ. فا. [دم = نفس - كذاريدن = كچيرمك] وقت كچيرن، ياشايان، امرار اوقات ايدن: نى چاله‌رق دمكذار اوليور.

دُمَل سذ. عر. ط. قان‌چيبانى.

دَمور وتيمور. با: دمير.

دُموع سـذ. جـ. عر. فد: دمع. با: دمع.

دَمَوى صـ. عر. ث: دمويه. ط. اخلاط اربعه‌دن قانه

منسوب ومتعلق : مزاج دموی؛ دموی آدم = قانی غالب ومزاجی دموی.

دَمیده { ص. فا. بیتمش، سورمش؛ نو دمیده = یکی بیتمش، یکی سورمش، نو رسته.

دَمیر { یاخود دمور ویا تیمور. س. ۱. معروف سرت معدن، که کرهٔ ارض اوزرنده پك مبذول اولوب، کافهٔ معادندن زیاده قوللانیلیر، وهرنوع آلات وادوات اعمالنه یارار، حدید، آهن. ۲. کمی یی بر یرده طوردیرمق ایچون زنجیرله قعر دریایه براغیلان چنکل شکلنده آغر دمیر آلت، لنکر، مرسی: دمیر آتمق = لنکر انداز اولمق. || دمیر آلمق = دمیر قالدیرمق. || دمیر اوزرنده = دمیرلی. || دمیر طرامق = روزکارك شدتیله دمیرك قعر دریاده سورنمسی. || دمیر یری = مرسی. || اوجاقلی دمیری = کمیلرده احتیاطاً بولندیریلان اك بیوك دمیر. || کوز دمیری = سفائنك دائما قوللاندقلری دمیرلر. || طونوز دمیری = کمینك قیچ طرفندن باشنی چویرمك ایچون آتیلان کوچك دمیر. || دمیر رسمی = بر لیمانه دمیرلمك ایچون اعطاسی مجبوری اولان مبلغ. ۳. بر آلتك دمیردن اولان قسمی، ناملی : قلیچ، بیچاق، صبان دمیری. ٤. پرانغه، زنجیر : آیاغنه دمیر اوردیلر؛ دمیره اورمق. ٥. دمیردن معمول آلات وادوات مختلفه : قپو دمیری، اوجاق دمیری. || آق دمیر = چکیجله دوکلمش دمیر؛ قره دمیر = قالبه دوکلمش دمیر؛ ارکك دمیر = سرتی؛ دیشی دمیر = یومشاغی. || دمیرقاپان = مقناطیس. || دمیر قپو = انهارده سفائنك کچمسنه مانع قیالق سد وشلاله. || دمیر قیری = دمیرك رنکنی آکدیرر آت طونی، دمیری قیر. == ص. ۱. دمیردن معمول: دمیرقاربوله؛ دمیرقپو؛ دمیریول. ۲. مج. دمیر کبی سرت وقاتی یاخود طیانیقلی : دمیر باش؛ دمیر چاریق.

دَمیرباش { س. کرایه ویریلن چفتلك و فابریقه و سائره‌ده کراجی طرفندن قوللانیلوب مقاوله ختامنده عینیله صاحبنه رد اولنمسی شرط اولان آلات وادوات وحیوانات وسائره. || مج. دکیشمز ودائمی شیء. == ص. کندی دیدیکندن دونمز، معند.

دمیرجی { یا دمورجی ویاخود تیمورجی. س. دمیری ایشلیوب مختلف آلات وادوات یاپان صنعتکر، حداد، آهنکر؛ دمیرجی دکانی؛ دمیرجی کوروکی.

دَمیرجیلك { س. دمیر ایشلیوب اوندن مختلف آلات وادوات یاپمق صنعتی، دمیرجی صفت وایشی : دمیرجیلك هر مملکتك اك زیاده محتاج اولدیغی بر صنعتدر.

دَمیری { ص. [دمیر لغت ترکیه‌سنه عربی یاء نسبت الحاقیله متشکل غلط بر کلمه‌در] دمیر رنکنه چالار قیر (آت) : دمیری بر چفت آت؛ دمیری قیر.

دَمیریول { یاخود تیمور یول. س. [دمیردن یول معناسیله صفت موصوف اولدیغندن، اضافتله « دمیر یولی » دیمك خطادر] اك بیوك واك نافع کشفیات جدیده‌دن اوله‌رق یره سرلمش دمیرلك اوزرینه بخارله تحریك اولنور بر ماکینه ایله بونك جر ایتدیکی متعدد آرابه‌لردن عبارت سریع الحرکه واسطهٔ نقلیه : دمیر یول ایله کیتمك؛ آناطولی دمیریولی؛ دمیر یول موقعی.

دَمین { ظز. بر آز اول، مقدما: دمین بریسی کلوب سزی ایستدی؛ دمین بوراده ایدی.

دَمینجك { ظز. پك آز اول: دمینجك بوراده ایدی.

دَن { حج. [التحاق ایتدیکی کلمه‌نك هجالرینه کوره (د) ك فتحه سی خفیف ویا ثقیل تلفظ اولنور] ۱. ابتدا بیان ایدر: استانبولدن ادرنه‌یه قدر؛ اودن چیقمق؛ کوکدن دوشمك؛ یردن قالقمق. ۲. مرور وعبور بیان ایدر : بورادن کچدی؛ قره‌دن کلدم؛ دکیزدن کیده‌جکم؛ اوکدن، آرقه‌دن، یاندن کیدیوردم. ۳. فاعلیت وصدور وحدوث بیان ایدر : بو ایلیکی سزدن بیلیرم؛ بومکتوب کیمدن کلدی؟ بو خبر نره‌دن چیقدی؟ ٤. سببیت وعلت بیان ایدر : صیتمه‌دن مضطربدر؛ حمادن وفات ایتدی؛ جهالتندن اویله سویلیور؛ یاغمورو یاغمدیغندن اکینلر یاندی؛ بو ایش نه‌دن بویله اولدی؟ ٥. بر شیئك نه‌دن معمول اولدیغنی کوستریر : طا-

شـدن بر کوپری؛ تختـه دن قوشیق. ٦. کلیت وجزئیت یعنی بر کلدن جزء اولدیغنه دلالت ایدر: عملادن برذات؛ تجاردن ایکی کشی. ٧. افضلیت بیان ایدر یعنی مفضل منه کیرر: صالون یتاق اوطه سندن بیوکدر؛ بوندن ایی شیء اولماز. ٨. زمانجه سبق وابتدا بیان ایدر: بن اولدن بیلـیردم؛ بو ایش اسکیـدن بویله‌در؛ اونلر دوندن کلدی؛ یاریندن برحاضرلانه‌لم؛ مسوده چوقدن حاضردر. ٩. طرز واسلوب بیـان ایدر: طوبدن = مجموعاً؛ آچیقـدن = ظاهراً؛ بردن = دفعةً، بردفعه‌ده؛ اك آزدن = اقلی: کیزلیدن = خفیاً؛ تملدن = اساساً؛ باشـدن = رأساً: یکیدن = مجدداً، ازسرنو؛ ازبردن = ازبر اوله‌رق. || بردن بره = آکسزین، بغتةً. || دن بشقه = دن ماعدا، غیر از. || دن طولایی، دن ناشی، دن اوتوری = سببیله. || دن یانه = دائر متعلق. || بوندن بویله = ایلریده، فیمابعد، بعدازین.

دَنانیر { سذ. جم. عر. فد: دینار. | با: دینار.

دَنائَت { سث. عر. آلچاقلق، عادیلك، ذلت، آشاغیلق: دنائت طبع.

دَنائَتکار { ص. فا. دنی وآلچاق طبیعتلی.

دَنائَتکارانه { ص. ح. فا. آلچاقجه، آلچاقلقله ایدیلن: بو پك دنائتکارانه بر حرکتدر؛ حقمده پك دنائتکارانه معامله‌ده بولندی.

دُنبال { س. فا. قویروق. ن.

دُنباله { س. فا. ١. قویروق. ٢. آرقه، عقب. ن.

دُنبَك { و دنبلك. با: تومبك، تومبلك.

دَنج { ص. با: دینج.

دَندان { س. فا. ١. دیش، سن. ٢. ب، ت، ث، ـس کبی حرفلرك دیشـه مشابه اولان چیقنـدیسی: ی دن اول ایکی دندانلی سین قوللانیلیر.

دَندانه { س. فا. ١. دیش دانه‌سی. ٢. چرخ وسـائره دیشی.

دَنَس { سذ. عر. کیر، پاس، مردارلق. ن.

دَنك { س. (فارسیدن) ١. حیوانه یوکلنن یوکك نصـفی، بر طرفنه قونیلان مقداری: یوکك بر دنکی. ٢. صیقی باغلانوب مربع الشکل بر حجم تشکیل ایدن تجار اشیاسی، بالیـه: دنکاری کمرکه چیقـارمق. ٣. درهمك درتده بری، دانق. ٤. مج. موازنه: قایغـك دنکی. == ص. ١. موازنه‌لی، متوازن: بو ایکی چوال دنك کلیور. ٢. مسـاوی، مماثل، اش، کفو: او سزه دنك اوله‌ماز؛ قاری قوجه دنك اولملیدر.

دِنِکل { س. با: دینکیل.

دَنکلَشمَك { فل. دنك اولمق، موازنه حاصـل ایتمك، توازن ایتمك.

دَنه‌مَك { فتـ. با: دکه‌مك.

دَنی { ص. عر. ذ: دنیه. [«دنائت» دن صش.] آلچاق، دون، ذلیل: دنی الطبع = آلچاق طبیعتلی.

دُنیا { سث. عر. [اصل «ادنی» اسم تفضیلنك مؤنثیدر] ١. عالم، آخرته نسبتـله شمدی یاشادیغمز عالم، کائنات: دنیا فانی آخرت باقیـدر. ٢. سماواته و سائر اجرام سماویه‌یه نسبتله کرهٔ ارض: کائناتك وسعت وعظمتنه نسبتله دنیا بر ذره دکلدر. ٣. دنیـاده یاشامق ایچون اقتضـا ایدن شیئلر، ثروت، سـامان، مالملك: اوآدم دنیاجه ایـیدر، دنیاسی اویغوندر. || اهل دنیا = بو دنیا ایچون چالیشان، آخرته حصر مسـاعی ایتمین. || تارك دنیا = دنیا ایشلرندن ال چکمش آخرت آدمی. || دنیـا آدمی = دنیا ایشلرینی ودنیاده یاشامغی ایی بیلن ودنیا ایشلریله مشغول اولان آدم: دنیا آدمیدر. مقابلی: آخرت آدمی. || دنیایه کتیرمك = طـوغورمق: او قاری ایله اوچ چوجق دنیـایه کتیردی. [حیوانات حقنده قوللانلماز.] || یکی دنیا = آمریقا ویا آوستralیه.

دُنیاپَرَست { ص. فا. [عر. دنیا = م - فا. پرستن = طاپمق] دنیایه طاپینه‌جق درجه‌ده اهمیت ویروب آخرتی اصلا دوشونمین.

دُنیادار { ص. فا. دنیا ایشـلریله مشغول اولوب ثروت وسامان صاحبی اولان. ن.

دُنیالق { ص. دنیایه مخصوص ویا شایان: دنیالق آدم = دنیا آدمی. == س. مال، ثروت: دنیالغی نصلدر؟

دُنیَلك { س. آلچاقلق، دنائت.

دُنیَوی { ص. عر. ث: دنیویه. [« دنیا » دن سمنه.] بو عالمه منسوب ومتعلق: بونك دنیوی واخروی مکافاتی واردر.

دو { عد. فا. ایکی: دو جهان = ایکی عالم، دنیا وآخرت؛ دو نیم = ایکی یاریم، اورته‌دن بولنمش.

دَو { س. با: دیو.

دَواء { سذ. عر. جه: ادویه. ١. علاج، دارو، معالجه: بو مرضك دواسی پرهیزدر؛ ادویهٔ نباتیه؛ ادویهٔ کیمیویه. ٢. مج. چاره، تدبیر، درمان: دردمه کیمسه دوا بولمه‌دی.

دَواب { سش. جه. عر. فد: دابه. با: دابه.

دَوات { سش. عر. [تر. زبانزدی: دیویت] یازی یازمق اوزره مرکب وقلم قونه‌جق یری اولان معدندن بر شکل مخصوصده آلت که بلده طاشینیر. [یالکز مرکب وضعنه مخصوص اولانه حقه دینیر.]

دَواتجی { با: دیویتجی.

دَوار { سذ. عر. ط. باش دونمه‌سی.

دَوّار { ص. عر. [« دور » دن سمبه.] چوق ویادائمادونن، دور ایدن، گردان: جسم دوار.

دُواق { یاخود دوواق ویا طواق. س. کلینك ویا یکی طوغمش چوجغك باشنه طاقیلوب یوزینی اورتن تولدن وتللی سوسلی اورتی: کلین، چوجق دواغی.

دُواقلی { ص. باشی ویوزی دواقله اورتلمش: دواقلی کلین.

دُوال { س. آری قوغانده حاصل اولان جروف.

دِوال { س. آلتی مقوا ایله بسلی اوزری صرمه‌لی ایشلمه.

دَوام { سذ. عر. ١. دائم اولمه، سورمه، کسلمه‌مه: دوام عمر واقبال؛ ایکی کوندن بری یاغمور دوام ایدیور؛ حرکت ارض بش ثانیه دوام ایتدی؛ بورادهٔ بوصیجاق چوق دوام ایتمز. ٢. ثبات، متمادیاً اشتغال: انسان مسلکنده‌دوام ایتملیدر؛ هر ایش الندن کلیر لکن دوامی یوقدر. ٣. ملازمت، برمأموریته ویا بر ایشه انتسابله کیدوب کلمه: اوغلکز نره‌یه دوام ایدیور؟ فلان قلمه، فلان دائره‌یه دوام ایدیور؛ قاره، آوه، تیاترویه دوام ایتدیکنی ایشیتدم. || بر دوام = دائم، سورن، غیر منقطع: عافیتی بردوام اولسون. || علی الدوام = متمادیاً، بلا فاصله، دائما، بر دوزیه: علی الدوام مطالعه ایله مشغولدر.

دَوامسز { ص. ١. سورمین، چوق سورمز، سورکسز، بقاسز، موقت: بوموسمده صوئوق دوامسزدر؛ دنیا نعمتی دوامسزدر. ٢. ایشنه مداومت ایتمین، متمادیاً چالیشمیان، ثباتسز: الندن ایش کلیرسه ده دوامسز در. ٣. مج. مأموریتنه هرکون کیتمین، دائما ایشی وظیفه‌سی باشنده بولنمیان: دوامسز اولمیه ایدی تفیض ایده‌جکدی.

دَوامسزلق { س. ١. سورمه‌مه، سورکسزلك. بقاسزلق: دنیا نعمتلرینك دوامسزلغی انکار اولنه‌ماز. ٢. ثباتسزلق، علی التوالی چالیشمامه: دوامسزلقله انسان هیچ بر ایشده موفق اوله‌ماز. ٣. مج. مأموریته هرکون کیتمه‌مه، دائما ایش ووظیفه‌نك باشنده بولنمامه: اوچوجغك دوامسزلغی مانع تفیضی اولدی.

دَواملی { ص. ١. سورر، سورکلی: بر قاچ کون دواملی یاغمور یاغدی؛ دواملی بر باش آغریسی. ٢. ثباتلی، ایشنده متمادیا چالیشان: ایشنده دواملیدر. ٣. مأموریتنه هرکون کیدن، دائما ایش و وظیفه‌سی باشنده بولنان: مأمورینك، طلبه‌نك الك دواملیسی اودر.

دَوان { ص. ح. فا. ١. قوشان، سرعتله یورین. ٢. قوشه‌رق، سرعتله. ث.

دَواوین { سذ. جه. عر. فد: دیوان. با: دیوان.

دَواهی { سش. جه. عر. فد: داهیه. با: داهیه.

دَوائر { سش. جه. عر. فد: دائره. با: دائره.

دَوائی { ص. عر. ث: دوائیه. ط. علاجه منسوب ومتعلق.

دوُب { د. دال مضمومه ایله باشلار ترکی الاصل بعض صفتلرك باشنه کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: دوب‌دوز = دوم دوز.

دوبار { س. کفاله بکزر سیوری بورنلی وقارنی بیوك بر جنس بالیق.

دوباره { س. فا. [دو = ایکی. باره = کره] طاوله اویوننده ایکی زارکده ایکی بککلی کلسی. || مج. حیله، خدعه، اویون: بکا دوباره ایتدی.

دوباره‌جی { ص. حیله‌کار، دساس، دسیسه کار.

دوبه { س. ۱. بیوك، عریض والتی دوز اوله‌رق اعمال اولنان ویدکده چکیلوب آغر حموله نقلیاتنده قوللانیلان مراکب. ۲. شمالدره کبی هر طرفی قپالی وایچی بوش حجم سباح که بر صره اوله‌رق دکیزه القا اولنه‌رق لنکر انداز اولدقدن صکره اوستلرینه کوپری قوریلور: کوپری دوبه‌سی؛ دوبه‌لر اوزرینه کوپری.

دوبلین { س. باش طرفنه کلن ایپلیکرینك اوجلری کسلمش وبر جانفس ایله باغلانمش ایی پوسکول. بح. بر خلاطك ایکی اوجی بیننده‌کی قسمی.

دوت { س. با: توت، طوت.

دوتا { ص. فا. ایکی قات، بوکلمش، قنبور، قنبوری چیقمش.

دوتدری { ص. عو. طورمیوب دائما اوتن، چوق سویلر، کوزه: دوتدری لیلا = کوزه قاری.

دوجه { س. [یتا. Doge] اسکی وندیك وجنویز حکومتی رئیسی.

دوچار { ص. فا. [فارسیده واو مقبوضهٔ ثقیله ایله اوقونور] اولاشمش، چاتمش، دوشکون، مبتلا، کرفتار: بربلایه دوچار اولدی؛ مهلك بر مرضه دوچار اولمش.

دوحه { سذ. عر. اولو آغاج.

دود { سذ. عر. قورت. || دود قز: دودحریر = ایپك بوجکی. || دود وحید، دودشریطی = قارنده حاصل اولان اوزون صولیجان، فر. Tænia.

دود { س. فا. دومان، دخان.

دوداق { س. با: طوداق.

دوداه { س. [فا. «تابده» دن] ایپك تللرینی تمیزلین ایشجی.

دودمان { س. فا. خاندان، عائله، سلاله.

دودو { یاخود طوطی. س. خانم، قادین. [اسکی تعبیراولوب الیوم باشلیجه ارمنی اناثنه وعلی‌الخصوص بونلرك طرز قدیمده بولنان یاشلیلرینه اطلاق اولنور.]

دودوك { س. [اصلی: «توتمك». دن «توتك»] ۱. نفسله چالینه‌رق اینجه برسس چیقاران معروف ساز: دودوك چالمق، اوفله‌مك؛ انواعی اولور: چوجق، چوبان، کمیجی دودوکی. ۲. واپور ودمیریول لوقوموتیفی کبی ماکینه‌لرك بخارله سس چیقاردقلری بوری: واپور دودوك چالدی. ۳. اوزون وایچی بوش شیء: دودوك کبیکی، دودوك مقرنه‌سی. || مج. دودوکی چالمق = مستفید اولمق، قزانمق. = ص. زبوانه کبی ایچی بوش؛ و مج. عقلسز، اجوف، بوش (آدم). || دودوکم. || بوش حریف [استهزا ایچون قوللانیلیر].

دودوکجی { س. دودوك چالان ویا یاپان وصاتان آدم.

دور { سذ. عر. جـ: ادوار. [جمعی یالکز ۸ نجی و ۹ نجی معنا ایله مستعملدر.] ۱. دونمه، برشیئك کندی محوری اوزرینه حرکتی: دور ارض؛ واپور چرخنك دوری. ۲. برشیئك اطرافنه طولاشمه: حجاج کعبهٔ شریفه‌نك اطرافنی دور وطواف ایدرلر. ۳. بر مملکتك هرطرفنی کزوب طولاشمه، سیاحت: والئ ولایت دوره چیقدی؛ قائممقام قضاسنی دور ایتمکده‌در. ۴. بعض طرقه منسوب درویشانك دونه‌رك ایتدکلری ذکر وسماع. ۵. آقتارمه، بر شیئك بر قابدن ویا بر محلدن دیکرینه نقلی: ذخیره‌یی کمیدن مخزنه دور ایتدیلر؛ بو اشیایی صندیقدن دولابه دور ایدك. ۶. بر شیئك دیکرینه تسلیمی: سلفك کافهٔ دفاتر واوراقی خلفنه دور ایتمکه مجبوردر؛ صندیغك موجودینی کیمه دور وتسلیم ایتدیکز؟ ۷. بر بلوك ویا طاقیم عسکرك تفتیش ومحافظهٔ امنیت ایچون طولاشمه‌سی: دور قولی؛ دوره چیقمق. ۸. [مصدریت معناسنی محافظه ایتمیه‌رك] زمان، عهد، عصر: جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك دوری؛ فتوحات دوری. ۹. بر زمانك منقسم اولدیغی اقسامك بهری: بعض اقوام قدیمه‌ده برقاچ سنه بر دور تشکیل ایدردی؛ ذات.

الرنه‌نك اوچ دوری واردر؛ بو خسته‌لغك برنجی دوری تهلكه‌ليدر. || دور ابواب = قپو قپو كزوب طولاشمه. || دور زمان، دور فلك = طالع، قدر. || دور محاسبه = معزول مأمورك خلفنه حساب ويروب تبرئهٔ ذمت ايتمه‌سی. || دور وتسلسل = دعوانك دليله ودليلك دعوايه تعلق ايتمسيله قضيه‌نك دونوب طولاشوب ينه اسكی حالنه كله‌رك حل اولنه‌مامسی. || دور دائره‌سی = بح. سفينه‌نك مختلف سرعت و مختلف دومن زاويه‌سيله رسم ايده‌بيلديكی دائره.

دور { ص. ح. فا. اوزاق، بعيد. || دورادور، دور ودراز= اوزون اوزادی‌يه.

دَوَران { سذ. عر. ١. دونوب طولاشمه، جولان: قانك دورانی. ٢. آغزدن آغزه كزمه، تداول: دوران ايدن بر حوادثه كوره؛ اويله بر سوز دوران ايديور. ٣. [غلط اوله‌رق واو ساكنه ايله] دور، فلك، طالع.

دور اَنديش { ص. فا. [دور= اوزاق - انديشيدن= دوشونمك] هر شيئی اوزاقدن يعنی چوق اولدن دوشونن، هر ايشك نتيجه وعواقبنی اوكدن ملاحظه ايدن مدبر.

دور اَنديشلك { س. هر شيئی اوكدن دوشونوب نتايج وعواقبنی ملاحظه ايتمه.

دوربين { س. فا. [دور= اوزاق - ديدن- كورمك] اوزاقدن كورمكه مخصوص يعنی مواد مرئيه‌يی بيودور جاملری حاوی اولمغله اوزاقده‌كی شيئلری ياقين كوسترمك خاصه‌سنی حائز آلت معروفه كه فرانسزجه لسان يونانيدن استعارهٔ Telescope دينيلير. == ص. اوزاقدن كورن، هر ايشك نتيجه‌سنی اوكدن آكلايان.

دوربی { س. با: تورپو.

دورت { عد. با: درت.

دورتُش { س. ١. دورتمك فعلی. با: دورتمك. ٢. تشويق، ترغيب، تهييج، اغوا.

دورتشدِرمك { فتد. ١. بربرينی متعاقب دورتمك: حيوانی دورتشدرمك. ٢. زورله برايش ياپديرمق، متصل اجبار وتشويق ايتمك: شمديكی خدمتجيلر آنجق دورتشديرمكه ايش كورورلر.

دورتُشمك { فتش. بربرينی دورتمك، بر شيئه نظر دقتی جلب ايچون بربرينی دورتمك: مستهزی آدملردر جزئی بر قصور كوردیلرمی همان دورتشمكه باشلارلر.

دورتلَنگج { س. حيوانلری دورتمكه مخصوص قيصه اوكنده‌ره.

دورتَمك { فتد. [تق. تورتمك] ١. (حيوانی) سيوری بر دكنكله صانجه‌رق يورمكه مجبور ايتمك: اشكی دورتملی كه يورويسين. ٢. ايتمك، ايلری‌يه سورمك. ٣. تشويق وترغيب واغوا ايتمك، زورله برايش ياپديرمق.

دَورتمك { فتد. ييقديرمق، يووارلاتمق، باش آشاغی چويرتمك: شو دستی‌يی چوجقلره دورتمه‌مكه باقك.

دورتيجی { ص. دورتن، تشويق وترغيب ويا اغوا ايدن.

دوردَر { دوردنجی. با: دردر، دردنجی.

دورُشمك { فل. بر ايشه مداومت وسعی واقدام ايتمك.

دَورَك { س. آغزی ياپوان قاب.

دَورِلمك { لج. ييقلمق، دوشورلمك، باش آشاغی‌يه چويرلمك، يووارلانمق: نجره دورلدی.

دورِلمك { لج. قاتلانمق، ضارلمق، لف وطی اولنمق: قماش دورلدی.

دورلو { س. با: درلو.

دَورمك { فتد. [عر. «دور» دن] ييقمق، دوشورمك، بر يانه ياتيرمق، باش آشاغی چويرمك: فوچی‌يی، آغاجی دورمك. || چام دورمك = پوت قيرمق، خلط وخطا ايتمك، قبالقله مناسبتسز بر شیء سويلمك.

دورمك { فتد. قاتلامق، صارمق، لف وطی ايتمك: قماشی دورمك.

دورنُويس { س. فا. [دور= اوزاق - نويشتن= يازمق] تلغرافه ويريله بيلير اسمدر.

دورو { ص. فا. [دو = ایکی . رو = یوز] ایکی یوزلی، مرائی.

دوروم { س. ١. قاتلامه . قاتلانمه، دیوشیرمه، بوکلوم. ٢. قاش وسائره‌نك قاتلامه یری، قاتلاندیغی یرده‌کی چیزکی : دورومی بوزلمامش = قاتلامه یرلری بللی، دها یکی، چوق قوللانلمامش. ٣. برکره قاتلانمه مقداری، لوله : بردوروم قایماق. || دوروم دوروم = بوکلوم بوکلوم.

دوری { ص. با : طوری.

دَوری { ص. عر. ث : دوریه. دونوب طولاشمغه منسوب ومتعلق : حرکت دوریه.

دَوریك { ص. چوریلوب قاتلانمش یاتیرلمش، یاتیق : دوریك طوداق، یاقه، قول.

دَوریم { س. چویرلمه، قاتلانمه، بوکلمه، انحنا.

دَوریّه { سْ. عر. طریق علمیه مخصوص بر پایه: دوریه موالیسی.

دوز { ص. [تق. توز] ١. اینیشی یوقیشی و چقوری تپه‌سی اولمیان، مستوی، مسطح : دوز یر، دوز یول. ٢. دوزلمش، تسویه‌اولنمش، پوروزی اولمیان: دوز تخته، دوز کاغد، دوز دیوار. ٣. طوغری، مستقیم: خط مستقیم تشکیل ایدن : کاغدك برکناری دوزدر. ٤. ساده، زینتسز : دوز ایش، دوز قماش. ٥. دوریك وقیوریق اولمیان، دیك : دوز یاقه. || دوز آیاق = یوقیشی و نردبانی اولمیان، سطحده بولنان. || دوز طبان = طبانی اویوق و مقعر اولمیان. || دوز صو = دکزك مساوی عمقده اولان یرلری || دوب دوز، دوم دوز = بسبتون مستوی وطوغری. = س. ١. دوز ومستقیم یر، اینیش ویوقیشك غیری اولان یر یاخود یول : برکره دوزه چیقه‌لم. ٢. آنیسون وساقز ودیکر بر مخلوطی اولمیوب ساده اوزوم جبره سندن چیقاریلان راقی : دوز ایچمك؛ اردك دوزی. || آیاق دوزه باصمق = مشکلات بر طرف اولوب ایش قولایلاشمق. = ح. سطح مستوی اوزره وطوغری‌اوله‌رق : دوز باصمق، دوز کیتمك.

دوز { ص. فا. [« دوختن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] ١. دیکیجی، دیکن : پالاندوز = پالان دیکن، پالانجی. ٢. دیکمکه آلت اولان: چوالدوز = چوال دیکمکه یارایان بیوك ایکنه، چوالدیز. ٣. دیکلمش : زر دوز = آلتینله دیکلمش، آلتین تل ایله نقش اولنمش.

دوزاق { با : طوزاق.

دوزَتمك { فتـ. ١. دوز ومستوی ایتمك، پروزینی قالدیروب طوغریلتمق، دوزله‌مك : باغچه‌یی، یولی، تخته‌یی دوزتمك. ٢. یولنه قومق، تنظیم وترتیب ایتمك، دوزلتمك : شو اوطه‌یی دوزتملی.

دوزجه { ص. ساده، عادی، پروزسز ومشکلاتسز یاخود زینتسز : دوزجه ایش، آدم، یازی. = ح. ساده‌جه، ساده‌لکله، بلاتکلف، طوغریدن: دوزجه سویلیه‌یم؛ دوزجه حرکت ایدیور. = س. ایشك ساده وتکلفسز اولان طوغری جهتی: دوزجه‌سنی ایسترسه‌کز بونی یکیدن یاپملی.

دوزَخ { س. فا. طاموغ، جهنم؛ دوزخ قرار = جهنمده قرار ومکان بوله‌جق، جهنملك.

دوزَخی { ص. فا. جهنمه منسوب ویا شایسته اولان، جهنملك.

دوزَدِلمك { لجـ. دوز ومستوی ایدلمك، تسویه ایدلمك.

دوزَدیجی { ص. ١. دوز ومستوی ایدن، تسویه ایدن، طوغریلتان. ٢. تنظیم وترتیب ایدن، یولنه قویان.

دوزگون { ص. ١. دوزلمش، تسویه ایدلمش، مستوی : دوزکون یول، دوزکون تخته. ٢. یولنه قونمش، مرتب، منتظم : دوزکون ایش، دوزکون باغچه. = س. قادینلرك یوزلرینه سوردکلری آق وقزیل: دوزکون سورمك.

دوزگونجی { س. ١. قادینلرك سوردکلری بویالری یاپان وصاتان آدم. ٢. کلینه دوزکون سورن قادین.

دوزگونلی { ص. آق وقزیل سورمش، یوزینی بویامش : دوزکونلی بر قادین.

دوزَلتمك { فتـ. ١. دوز ومستوی ایتمك، تسویه ایتمك: شو یولی دوزلتملی. ٢. یولنه

قومق، ترتیب وتنظیم ایتمك: شو اوطه‌یی کیم دوزلته‌جکدر؟ ۳. پوروزینی واکریلکنی کیدروب دوز وطوغری ایتمك: بو تخته‌لری دوزلتملی. ٤. تصحیح واصلاح وتعمیر ایتمك: بو طاقملری دوزلتمك اقتضا ایدر؛ بو اثوابی دوزلتمه‌دن گییه‌مزسکز.

دوزلك { س. ۱. دوز ومسطح اولان شیئك حالی، استوا: زمینك دوزلکنی آکلامق ایچون آلت تسویه قوللانملی. ۲. طوغریلق، عدم اعوجاج، استقامت: بو تخته‌نك دوزلکی بللیدر. ۳. ساده‌لك، تکلفسزلك: عباره‌نك دوزلکی مقبولدر. ٤. اینیشسز یوقیشسز یر، مستوی ومسطح یر: او یوقشدن صکره بر دوزلکه چیقیلیر.

دوزلمك { فج. ۱. دوز ومستوی ایدلمك، تسویه اولنمق: آلتنسز زمین دوزله‌مز. ۲. ترتیب وتنظیم اولنمق، یولنه قونمق: تجارتمز دوزله‌جکدر؟ ۳. اصلاح وتصحیح وتعمیر اولنمق: اثواب، مسوده دوزلدی.

دوزلمك { یاخود دوزله‌مك. فتـ. دوز ومستوی یاپمق، تسویه ایتمك: زمینی دوزلملی.

دوزلنمك { فج. دوز ایدلمك، تسویه اولنمق: یول دوزلندی‌می؟

دوزمك { فتـ. ۱. یاپمق، ایشلمك، قیلمق: برکتاب دوزدی. [بو معنا ایله استانبولجه استعمالی متروکدر.] ۲. ترتیب و تنظیم ایتمك: طاقم دوزمك؛ او دوزمك. ۳. وجوده کتیرمك، ایجاد واختراع ایتمك، یالاندن قورمق: بو حوادثی کندیسی دوزمشدر.

دوزمه { ص. یالاندن ایجاد و اختراع اولنمش، تصحیح اولمیان، ساخته: دوزمه سوز.

دوزن { س. ۱. نظام، ترتیب: بو اوطه‌یه دوزن ویرملی؛ بوراده دوزن یوقدر. ۲. آهنك، آلات موسیقیه‌نك قوریلوب کوزل چاله‌جق حالده اولمسی، آقورده: بو سازه دوزن ویرملی؛ بو پیانونك دوزنی بوزوق. ۳. اویدیرمه سوز، صنیعه: بو صرف کندی دوزنیدر.

دوزنسز { ص. ۱. نظام وترتیبی اولمیان: دوزنسز او. ۲. آهنکسز، آقورده‌سز: دوزنسز ساز.

دوزنسزلك { س. ۱. نظامسزلق، ترتیبسزلك: بو اوك دوزنسزلکی. ۲. آهنکسزلك، آقورده‌سزلق: پیانونك دوزنسزلکی چالمغه مانع اولیور.

دوزنلی { ص. ۱. ترتیبلی، منتظم: دوزنلی او. ۲. آهنك وآقورده‌سی یرنده، قورلمش: دوزنلی ساز.

دوزینه { س. [ایتا. Dozzina] ۱۰. اون‌ایکی پارچه‌دن عبارت طاقم، دسته: بر دوزینه قاشیق، خاولی؛ بونك دوزینه‌سی قاچه؟ دوزینه ایله آلمق، صاتمق.

دوست { س. فا. جـ: دوستان. ۱. سویلان آدم، محب، یار، صدیق: دوست نصیحتی. ۲. عر. معشوق، معشوقه، محبوب، محبوبه. ۳. صو. محبوب حقیقی ومعشوق العارفین اولان وجودمطلق. ٤. تر. غیرمشروع زوج ویا زوجه، فر. مترس: بر دوست طوتمش.

دوستانه { ص. فا. دوستلقله واقع اولان، صدق ومحبته مبنی ویا شایسته: بعض اخطارات دوستانه‌ده بولندی. = حـ. فا. دوستلغه یاقیشیر صورتده، دوستجه‌سنه: سزه دوستانه سویلیورم.

دوستجه { ص. حـ. دوست کبی، دوسته یاقیشیر صورتده: دوستجه معامله، سوز؛ سزه دوستجه‌سنه سویلیه‌یم.

دوستدار { ص. فا. برینی دوست طوتان، محب. ن.

دوستلق { س. دوست حالی، محبت: بکا دوستلق کوستریور؛ اونك دوستلغنه کوکنلمز.

دوستی { س. فا. دوستلق. ن.

دوسه { س. مح. اسکله‌یه بناشان وسائر بر محله آبورده اولان کمیلره کیروب چیقمق ایچون وضع اولنان اسکله.

دوش { س. رؤیا، واقعه، عالم معنی: دوش کورمك = رؤیا کورمك. ‖ دوش آزمق = رؤیاده صو اقتضا ایتمك، احتلام اولمق.

دوش { س. ۱. اوغرامه. دوچار اولمه، ابتلا: یوقسه‌زه‌دن

دوش اولوردم بوخيال خامه بن . ۲. تصادف، راستلامه : دوش كلمك = راستلامق، راست كلمك.

دوش { س. قابورغه آلتی، بوش بوكور : دوش آتی.

دوش { س. فا. اوموز، كتف. || خانه بردوش = اوی اوموزنده يعنی اوموزنده كی كليم ويا پوستكی ايله راست كلن يره ياتان قلندر وسرسری .

دوش { س. [فر. Douche] تداوی بالماء انواعندن اوله‌رق يوقاريدن سرپندی صورتنده صوئوق صو دوكمه و بوكا مخصوص اولان سوزكجلی آلت : دوش ايتمك؛ بر دوش صاتين آلمق .

دوشَتديرمك { فتد. ۱. تفريش ايتديرمك، زمينی قاپلاتمق، يره سرديرمك : حولی‌يه مالطه دوشتديره‌جكم؛ طاشلرك اوزرينه تخته‌دوشتديرمك ايسدر. ۲. مفروشاتله تجهيز ايتديرمك، مفروشاتنی ترتيب ايتديرمك : قوناغی كيمه دوشتديردی؟ بتون اوطه‌لری يرلی قماشلرله دوشتديردم .

دوشَتمك { فتد. ۱. زمينی قاپلامق، يره سرمك، تفريش ايتمك : يمك اوطه‌سنه چينی دوشتمك تميزلك ايچون الزمدر. ۲. مفروشاتنی ترتيب ايتمك، مفروشاتله تجهيز، تفريش ايتمك : يكی ياپديرديغكز قوناغی دوشتديكزمی؟ صالونی آلافرانغه‌می دوشته‌جكسكز؟ ۳. (يتاق وسائره) سرمك، ياتق : بنم ياتاغمی دوشتديلرمی؟ بكا يالكز بر شلته دوشتسينلر.

دوشُرتمك { ياخود دوشورتمك. فتد. آشاغی‌يه براقديرمق، آتديرمق، اسقاط ايتديرمك : كنديسنی اوركودوب النده كی كاسه‌يی دوشورتدی؛ چوجق دوشورتمك = بركبه خانونك جنينی زماننده اول توليد ايتديرمك، اسقاط ايتديرمك.

دَوشِرتمك { ياخود ديوشرتمك. فتد. ۱. طوپلاتمق، جمع ايتديرمك : اتكاری، سرلمش چماشيری دوشرتملی. ۲. قاتلاتمق، صارديرمق : قماشلری، بزی دوشرتديكزمی؟ ۳. ميوه ومحصول طوپلاتمق، اقتطاف ايتديرمك : آرتق اوزومی دوشرتملی .

دوشُرمك { ياخود دوشورمك. فتد. ۱. آشاغی‌يه براقمق، ايندیرمك، اسقاط ايتمك: كاسه‌يی الندن دوشروب قيردی؛ آغاجدن ميوه دوشرمك. ۲. دوشمه‌سنی موجب اولمق، سبب سقوطی اولمق : بو چوجغی كيم دوشردی؟ او بنی دوشردی. ۳. تصادف ايتديرمك، راست كتيرتمك، ايقاع ايتمك : طالع بيوك اكراميه‌يی بكا دوشردی. || اعتباردن دوشرمك= اعتبارينی قيرمق . || چوجق دوشرمك = اسقاط جنين ايتمك. || صره‌سنی دوشرمك = مناسبت كتيرمك. || كوچك دوشرمك = محجوب ايتمك، مقابله‌دن عاجز براقمق .

دَوشِرمك { ياخود ديوشرمك. فتد. ۱. طوپلامق، جمع ايتمك : اتكلرينی دوشردی؛ چماشيری ايپدن دوشرملی. ۲. قاتلامق، صارمق : شوخالی‌يی دوشرك؛ اثوابی دوشروب صنديغه قودی. ۳. يمش ومحصول طوپلامق، اقتطاف ايتمك : اوزومی دوشرملی؛ دوشريله‌جك ميوه وارميدر؟

دوشُرمه { س. دوشرمك فعلی. || : دوشرمك.

دَوشِرمه { س. ۱. طوپلامه، جمع. ۲. قاتلامه، صارمه. ۳. اقتطاف. ٤. اوته‌دن بريدن طوپلانمش غيرمنتظم عسكر : دوشرمه عسكری. [بو دردنجی معنا ايله صفت كبی‌ده قوللانيلوب : دوشرمه عسكر دينلير.]

دَوشِريم { يا ديوشريم. س. ۱. دوشرمك فعلی، طوپلامه، جمع. ۲. بركره‌ده جمع اولنان مقدار : بردوشريم اوزوم.

دوشَش { س. فا. [دو=ايكی. شش=آلتی] ۱. طاوله اويوننده ايكی زارك ده آلتی بكلی طرفلری اوسته كلمه‌سی. ۲. مج. راست كلمه، ايی تصادف.

دوشِش { ياخود دوشيش. س. [« دوشمك » دن] ۱. دوشمه، سقوط. ۲. تصادف، راست كلمه .

دوشَك { س. ۱. ياتاق : كنديسنه مكمل بر دوشك ياپديلر. ۲. پنبوقلی يومشاق شلته‌نك آلتنه سريلان يوكلّه طولی قباشلته. ۳. مج. اسقارموزلرك نهايت سفلاسی تشكيل ايدن

یاریم دوشکلری اومورغه‌یه ربط ایچون اومورغه‌نك اوزرینه آرقوری وضع اولنان آغاجلر.

دوشَکلی { س. ۱. اوتوراقلی، ثابت. ۲. بحـ. زیاده عریض وبو سببله یالپه‌سی آز (کمی). مقابلی: نارین یاپیلی.

دوشکون { ص. ۱. دوشمش، ساقط، آشاغی‌یه صارقمش، دوشوك. ۲. سعادت حالنی، رفاهیتنی غائب ایتمش: اصالتی وار ایسه‌ده دوشکوندر. ۳. مبتلا، دوچار، افتاده: توتونه، عشرته چوق دوشکوندر.

دوشکونلِك { س. ۱. دوشمش اولانك حالی، دوشوکلك. ۲. سعادت حال و رفاهیتدن صکره محرومیت. ۳. ابتلاء، دوچار اولمه: عشرت دوشکونلکی پك فنادر.

دوشمك { فل. ۱. یوقاریدن آشاغی‌یه یردن یره وبلا اختیار ایتمك، سقوط ایتمك: طامدن بر کرمیت دوشدی؛ پنجره دن بر شیء دوشدی. ۲. یوقاریدن ایتمك، هبوط، نزول ایتمك: پنجره‌دن یره دوشدی. ۳. یوروركن یاخود طورورکن ییقلوب یره یاتمق: دوشوب قولنی اینجیتدی؛ حیواندن دوشدی؛ آز قالدی دوشیوردم؛ چوجغه باقك دوشمسین. ۴. ییقلمق، دورلمك، منهدم اولمق: باغچه دیوارینك بر طرفی دوشدی؛ بو آغاج بر کون دوشه‌جکدر. ۵. یاغمق: بوکیجه ایی یاغمور دوشدی؛ طاغلره قار دوشمش اولملیدر. ۶. قیمتجه آشاغیلامق، تدنی ایتمك، اوجوزلامق، قیمتی اولمامق: ذخیره چوق دوشدی؛ پیاچه کیتدکجه دوشیور. ۷. درجه ومقداری یاخود شدتی آزالمق، خفیفلمك، تنزل ایتمك: صیجاق، صوغوق، روزکار دوشدی؛ صیتمه‌سی دها دوشمدی: حدتی دوشنجه حقسزلغنی آکلادی. ۸. قوتی زائل اولوب ضعیفلامق، قوتدن دوشمك: زواللی قادین اوقدر اختیاردکلسه‌ده چکدیکی آجیلردن چوق دوشدی؛ آرتق بوصوك زمانده چوق خسته دوشدی. ۹. ثروت واعتبارینی غائب ایدوب فقیر اولمق: دوشمش بر عائله‌یه منسوبدر؛ مقدما پك معتبر بر تاجر ایکن زیانه اوغرایوب دوشدی. ۱۰. اوغرامق، مصاب اولمق، طوتلمق: بلایه دوشدم: ایل آغزینه دوشمك. ۱۱. تصادف ایتمك، واقع اولمق، وقوع بولمق، ظهور ایتمك: کون دوشر که چوق آلیش ویریش اولور؛ بعضاً اویله دوشر؛ ایشم دوشرسه کلیرم؛ اورادن یولکز دوشرسه بزه اوغرایك؛ کوی یولك صاغنه دوشر. ۱۲. اویمق، یاقیشمق، عائد ومناسب اولمق: سویلمك بکا دوشمز آما سویلیه‌جکم؛ بنم علیهمده بولنمق سزه دوشرمی؟ اویله دیمك دوشر. ۱۳. قاتلمق: کروانك اوکنه، آرقه‌سنه، پشنه دوشدی؛ اوکزه دوشدی؛ یوله دوشدك. ۱۴. صیغنمق، التجا ودخالت ایتمك: اوجاغنه، اتکنه، آیاغنه دوشدی. || آردینه آرقه‌سنه دوشمك = تعقیب ایتمك، آرقه‌سنی براقمامق. || آشاغی دوشمك [فتـ.] = تنزیل ایتمك. || اتدن دوشمك = آریق ولاغر اولمق، ضعیفلامق. || الدن، آیاقدن دوشمك = طاقتسز قالمق، کوتوروم اولمق. || اوستنه دوشمك = مسلط اولمق، چوق اوغراشمق. || حسابدن دوشمك = تنزیل ایتمك. || طامدن دوشمك = مناسبتسز وقتده وصره‌سی دکل ایکن برشیء سویلمك. || کوچك دوشمك = محجوب اولمق، مقابله ایده‌مه‌مك. || کوزدن دوشمك = نظر وتوجهی غائب ایتمك. || دوشوب قالقمق = برابر یاشامق رفاقت ایتمك. || دوشه قالقه = دوشوب قالقه‌رق، زحمتله.

دوشَمك { یاخود دوشه‌مك. فتـ. [بوکور دیمك اولان «دوش» دن] ۱. یایمق، آچمق، یره سرمك: کلیم، حصیر دوشمك. ۲. زمینی بر شیئله قاپلامق: قالدیرم، مرمر، چینی دوشمك. ۳. براوطه ویاداٸره‌نك دوشمه‌سنی دوزمك، تفریش ایتمك: یکی یاپدیردیغم اوی دها دوشه‌یه‌مدم، یرلی قماشلرله دوشه‌یه‌جکم.

دوشمه { س. دوشمك فعلی. || : دوشمك. = ص. تصادفی، راست کله، الدن صاتین آلنان: دوشمه بر آرابه بولوب اوجوز آلدم؛ الدن دوشمه = کذا.

دوشَمه { یا دوشه‌مه. س. ۱. اوطه وسائره‌نك زمینی قاپلایان تخته وسائره: طاواندن دوشمه‌یه قدر؛ تخته، مرمر

دوشمه. ٢. بر اوطه ويا دائره‌يه تفريش اولنان اشيا، مندر، ياصديق، قنابه وسائره، مفروشات: بو قوناغك دوشمه‌سی پك منتظم؛ دوشمه دوزمك حسن طبيعته متوقفدر. ٣. بركيمسه‌نك طريق سيرندن روزكار ويا آقنتينك تأثيريله بر طرفه دوشمسی.

دوشَمه‌لی { ص. مفروشاتی اولان، مفروش: دوشمه‌لی او؛ آلاتورقه، آلافرانغه دوشمه‌لی.

دوشَمك { فل. ١. يايلق، اوزانمق، انبساط ايتمك. ٢. خسته‌لانوب ياتاغه ياتمق، اسير فراش اولمق: بر قاچ آی آياقده كزدكدن صكره عاقبت دوشندی. ٣. سوزی تفصيل ايتمك، اطرافيله اكلاتمق، بسط وتمهيد ايلمك: بر طاقم اوزون حكايات‌ه دوشندی. ٤. كيرمك، قويلق: يوله دوشندی. = مج. ١. مفروشاتی دوزدلمك، تفريش اولنمق: يكی ياپيلان قوناق دها دوشنمدی. ٢. زمينی قاپلانمق: ياپا يوللری چنتو ايله دوشنه‌جكدر؛ حولينك مرمرلری دوشندی.

دوشُنمك { دوشندرمك، دوشنجه وسائره. با: دوشونمك وسائره.

دوشوت { ص. سقط، عليل، ال وآياق كبی بر عضوی قصورلی.

دوشورمَك { دوشورتمك. با: دوشرمك وسائره.

دوشوك { ص. ١. دوشمش، برندن چيقوب اكسيك اولمش: دوشوك ديش؛ دوشوك كرميت. ٢. آشاغی‌يه صارقمش: دوشوك اتك. ٣. وقتسز طوغمش، قضاءً رحمدن چيقمش: دوشوك چوجق = جنين ساقط. ٤. قصورلی، ناقص، اوستنه وآلتنه طوتماز واويماز: عباره‌نك شوراسی دوشوكدر؛ دوشوك يرلرينی تصحيح ايتملی.

دوشوكلك { س. ١. صارقه، صارقان شيئك حالی: بو اتكك دوشوكلكی شو اثوابی چركينلشديريور. ٢. قصور، نقصان، رابطه‌سزلق: بو عباره‌نك دوشوكلكی ظاهردر.

دوشوم { س. اعشارجيلرك اكين يغينلرينی تمغالادقلری تخته تمغا.

دوشونجه { ياخود دوشنجه. س. ١. دوشونمه، افكار، انديشه: سزك بر دوشونجه‌كز واردر.

دوشونديرمَك { فتـ. ١. دوشونمكی موجب اولمق، باعث تفكری اولمق: بو چوجغك تربيه‌سی بنی چوق دوشونديريور. ٢. باعث غائله وانديشه اولمق، غائله‌يه صوقمق: سزی بوقدر دوشونديرن نه‌در؟

دوشونلمك { مج. تفكر وملاحظه ايدلمك، نظر تدقيق ومطالعه‌دن كچيرلمك: دوشونيله‌جك ايشدر.

دوشونمك { فل. فتـ. ١. طاشينمق، تفكر ايتمك، فكر وملاحظه ايلمك: نه دوشونيورسكز؟ ٢. اوزون اوزادی‌يه مطالعه وتدقيق ايتمك، اعمال ذهن ايلمك: دوشونمه‌دن سويلمه؛ سز بو ايشی ايی دوشونديكزمی؟ ٣. خاطره كتيرمك، درخاطر ايتمك، فكراً بولمق: بن برشیء دوشوندم. ٤. افكار ايتمك، غائله چكمك، كدر ايلمك: خسته چوق دوشونيور.

دوشونمه { س. و:

دوشونيش { س. ١. دوشونمك فعلی، تفكر، ملاحظه، مطالعه، انديشه. ٢. غائله، وسوسه، طالغينلق.

دوشه‌مَك { دوشه مه. با: دوشمك، دوشمه.

دوشيرمَك { دوشيرتمك، دوشيرمه ياخود ديوشيرمك وسائره. با: دوشرمك وسائره.

دوشيزه { س. فا. قيز اوغلان قيز، باكره، بكر. لسـ.

دوشيش { س. با: دوشش.

دوغ { س. قره دوغ = چاودار دليجه‌سی.

دوق { س. يالكز بزينك جنس اعلاسی.

دوقتور { س. [فر. Docteur] آوروپاده بر فنده مأذون اولانلره ويريلن عنوان اولوب، مثلا طبده، حقوقده، عقائدده دوقتور دينلديكی حالده، بزجه يالكز اطبايه تخصيص اولنمشدر: دوقتور بك، دوقتور فلان افندی. [مأذونيت امتحانی معناسيله لسانمزده «دوقتورا» تعبيرينك استعمالی عبثدر.]

دوقه { س. [يتا. Duca .] — فرانسزجه‌يه تقليداً لساننمزده «ق» ايله ناقابل توفيق اولان واو خفيفه ايله « دوق » ومؤنثنه « دوشس » وبيوك دوقه يرينه « غراندوق » و« آرشيدوق » ديمك عبثدر.] آوروپاجه بر اصالت عنوانى اولوب، بو عنوانى حائز اولانلر وقتيله بيوجك يرلرده حكم سوردكلرندن، حاكم معناسنى دخى متضمندر: پالمه دوقه‌سى؛ روسيه وآوستريا خاندانلرى بيوك دوقه‌لرى .

دوقه‌لق { س. ١. دوقه عنوانى واصالتى : كنديسنه دوقه‌لق توجيه اولندى، دوقه‌لغى حائزدر. ٢. بر دوقه‌نك تحت اداره‌سنده اولان ير: اوراسى بر دوقه‌لقدر؛ آلمانياده بر قاچ دوقه‌لق واردر .

دوكتمك { دوكنمك. ا: توكتمك، توكنمك .

دوكج { ياخود دوگوج. س. صوئوق صو ايله و صابونسز بيقادقلرى چماشيرى دوكدكلرى طوقماق، چماشير طاقطاق .

دوگدى { س. ١. اورمغه و دوگمكه مخصوص طوقماق ويا چكيچ. ٢. كسر و بالطه كبى آلات جارحه‌نك آرقه‌لرنده‌كى طوقماق: نجاق دوگديسى.

دوكديرمك { فتـ. ١. بر مايعى بر قابدن طيشارى‌يه ويا ديكر بر قابه چويرتمك، صب ايتديرمك : خدمتجى‌يه صو دوكديروب كنديم بيقادم؛ بونك صوينى دوكديرمك لازم اوله‌جق. ٢. اريمش بر معدنى قالبه بوشالتديرمق، سبك ايتديرمك: بوزوق بوريلرى يكيدن دوكديرملى؛ حروفات دوكديرمك. ٣. صولى بر خمورى قاشيقله قيزارمش ياغك ايچنه قوديروب پيشيرتمك: لقمه دوكديرمك. ٤. صاچديرمق، سرپديرمك، يره طاغيتديرمق: شو طاوقلره بر آز آرپه، باغه كوكورت دوكديرملى. ٥. يبانه آتديرمق، طوپلادوب ويا سوپوردوب طيشارى‌يه آتديرمق: شو كوللرى، سوپروندى‌يى، كوبره‌يى دوكديرك. || صو دوكديرمك= بول ايتديرمك : چوجغه صو دوكديرديكزمى ؟

دوگديرمك { فتـ. [«ك» «ى» «و» كبى اوقونور.] ١. ضرب ايتديرمك، بريى دوكمكه امر ويا مساعده ايتمك : بن چوجقلرمى كيمسه‌يه دوكديرمم. ٢. بر شيئه طوقماق ويا ديكر بر شيئله اورديروب قيرديرمق يا ازديرمك ويا دانه‌لرينى آيرتمق : بغداى، مصر، شكر دوكديرمك. ٣. قورشون وياكله آتديرمق: او قلعه‌لرى كيله‌ره دوكديرملى. ٤. مج.= فورطنه‌ده كمى سير ايتمك و بوجه‌ليوب روزكارك اوكنه دوشمك ممكن اولمديغى زمانلرده روزكاره باش ويرمك.

دوگش { ياخود دوگوش. س. دوكمك فعلى. با: دوكمك.

دوگش { ياخود دوگوش. س. ١. دوگمه، ضرب. ٢. دوگشمه، مضاربه. ٣. اووروب ازمه، سحق. ٤. طوپه طوتمه .

دوگشديرمك { فتـ. غاوغا ويا كورش ايتديرمك: قوچ، خروس دوكشديرمك .

دوگشمك { فش. بربريله غاوغا ويا كورش ايتمك، مضاربه ايتمك: قوچلر، خروسلر دوگشيور .

دوكلمك { فل. ١. مايع ويا حبوبات قبيلندن بر شئ بولنديغى قاب ويا محلدن طيشارى چيقوب آقمق : دستيدن صو، فوچيدن ياغ، چوالدن بغداى، صمان دوكلدى؛ يره دوكلنى طوپلامق. ٢. دوشمك، سقوط ايتمك : ديشلرى، صاچى دوكلدى؛ قوراقلقدن آغاجلردن بتون ميوه‌لر، ياپراقلر دوكلدى. ٣. نهر. منتهى ومنصب اولمق: طونه قره دكيزه دوكلير؛ ميخاليچ كولنك فضلهٔ مياهى مرمره‌يه دوكلير. ٤. چيقارلمق، سوق وتحشيد ايدلمك : حدوده، قريه‌يه بر چوق عسكر دوكلدى. ٥. تهالكله هجوم، مهاجمه ايتمك، اوستنه دوشمك : بتون خلق سوقاغه دوكلمش؛ شمدى هركس فوطوغرافيه‌يه دوكلدى. ٦. منقلب اولمق، منجر اولمق : مودا چارشفه دوكلدى . ٧. اريدلمش معدن وسائره قالبه افراغ اولنمق : قورشون ايله آنتيمون خليطه‌سندن حروفات دوكيلير. ٨. زياده اسكيمك،

خراب وویران اولمق : اویالی دوكلیور .

دوگِلمك { فج. [كافی «و» كبی اوقونور] ۱. اورلمق، ضرب اولنمق : او قدر كوچك چوجق دوكلیرمی؟ ۲. هاوانده و یا دیكر برآلتله قیرلمق، ازلمك، سحق ایدلمك: بو هاوانده كتن تخمی، اوته‌كنده ایسه شكر دوكلیر. ۳. طوپه ویا قورشـونه طوتلمق: بو قلعه دكیزدن دوكله‌مز، قره‌دن دوكله‌بیلیر .

دوگِلمك { فج. [كافی «ی» كبی اوقونور] باغلانمق، دوكه‌لنمك، عقد اولنمق. مر.

دوگِلمه { س. دوكلمك فعلی. با: دوكلمك .

دوگِلمه { س. دوكلمك فعلی. با: دوگلمك .

دوگَلی { یاخود توگلی. ص. هب، بتون. مر.

دوكمك { فتـ. ۱. بر مایعی یاخود حبوبات كبی بر شیئی بولندیغی قاب و یا محلدن طیشاری‌یه ویادیكر برقابه بوشالتمق، صب ایتمك : صو دوكمك؛ شرابی فوچی‌یه دوكمك. ۲. دوشورمك، اسقاط ایتمك : آغاجلرك بر طاقی كوزده یاپراقلرینی دوكر، بر طاقلری دوكمز؛ خسته‌لق بتون صاچنی دوكدی. ۳. صاچمق، سرپمك، اكمك: طاوقلره یم دوكدم. ٤. آقیتمق، اساله واراقه ایتمك :كوز یاشی دوكمك. ٥. بدنده سیویلجه كبی شیئلر چیقارمق : وجودینك هر طرفنده بر طاقم چیبانلر دوكمش. ٦. كمی و یا دمیر یول وسائره ایله چیقارمق، سوق وتحشید ایتمك: انكلیزلر هندستانه بر چوق مهندس دوكدیلر؛ فلان دولت حدودینه عسكر دوكیور. ۷. اریمش معدن و سائره‌یی قالبه افراغ ایتمك : حروفات دوكمك؛ طوب دوكمك. ۸. صولی خموری قاینار یاغك ایچنه ویا صیجاق صاچك اوزرینه آقیدوب بعض ینه‌جك شیئلر استحضار ایتمك : لقمه، قطائف دوكمك. ۹. توك وخاو كبی شیئی غائب ایتمك : بو قطیفه چابق خاوینی دوكر؛ حیوانلر بو موسمده توكلرینی دوكرلر. ۱۰. طیشاری آتمق : شو صویی، شوسوپرندی‌یی دوكك. || مج. آیاغنه صیجاق صو دوكمك= حسن قبول ایتمك. || تر دوكمك = ترلمك . || صو دوكمك = ایشه‌مك، تبول ایتمك. || قان دوكمك = محاربه‌یه كیتمك؛ فدای جان ایتمك. || كوز یاشی دوكمك= آغلامق. || یوز صویی، آبرو دوكمك = كندی حیثیتنی پایمال ایدوب ذلتله یالوارمق .

دوگمك { فتـ. [كافی «و» كبی اوقونور] ۱. اورمق، ضرب ایتمك : تحصیل ویا تربیه ایچون چوجقلری دوكمك فائده یرینه ضرری موجبدر. ۲. هاوانده ویا دیكر برآلتله اوره‌رق قیرمق ویا ازمك، سحق ایتمك : كتن تخمی، شكر، پرنج، مصر دوكمك. ۳. بر معدنی قیزدیروب اوره‌رق ایشلمك : دوكلش دمیر. ٤. قاقمق، اورمق، چالمق : قپویی دوكدی. ٥.طوپه ویا قورشونه طوتمق : او تپه‌دن قلعه‌یی دوكمك ممكندر .

دوگمك { فتـ. [كافی «ی» كبی اوقونور.] باغلامق، ایلیكلمك، دوكه‌لمك. مر.

دوكمه { س. ۱. دوكمك فعلی. با: دوكمك. ۲. قالبه‌دوكلمش عادی دمیر. == ص. اریدیلوب قالبه افراغ اولنمغله یاپلمش: دوكمه دمیر، دوكمه قاریوله .

دوگمه { س. دوگمك. فعلی. با: دوگمك. == ص. قیزغین حالنده چكیچله اوریله‌رق یاپلمش : دوگمه دمیر.

دوگمَه { س. [بزجه متروك اولان «دوگمك» دن] ۱. اثوابی قاوشدیرمق ایچون قارشیسنده‌كی ایلیكه كچه‌كه مخصوص معدندن، كمیكدن، صدفدن وسائر ذی قیمت شیئلردن ویا خرج وقماشدن یووارلاق یاخود یاصی ویامستطیل دانه : كوملك، ستره، قول، یاقه دوكمه‌سی. ۲.باش، طوب،اوفاق یووارلاق شیٔ :ممه دوكمه‌سی. ۳. اوفاق اور، یومری، چیبان .

دوكمه‌جی { س. معدنلری اریدوب قالبه افراغله مختلف شیئلر یاپان صنعتكر، دوكوجی: پرنج دوكمه‌جیسی؛ حروفات دوكمه‌جیسی.

دوگمه‌جی { س. دوكمه یاپان ویا صاتان آدم.

دوكمه‌جیلك { معدنلری اریدوب قالبه افراغ ایتمكله مختلف شیئلر یاپمق صنعتی.

دوگمه‌لمك یا دوكمه‌لمك. فت. دوكمه‌یی ایلیکه کچیره‌رك (اثواب ویاچاشیری) قاوشدیرمق : کوملکی، سترەیی دوکمه‌لدی.

دوگمه‌لی ص. دوگمه‌سی اولان، دوكه ایله ایلیکلنن (اثواب وسائره).

دوگن س. خرمانده اکینی دوگدکاری چاقماق طاشلی آلت.

دوکندی س. ۱. دوکلمش پراکنده شیٔ : بغدای، طاش دوکندیسی؛ ذخیره‌بیتوب یالکز برآز دوکندی قالمشدر. ۲. دکیزك طالغه‌لرینی کسمك ایچون ساحلك برآز ایلریسنده مخصوص دوکلمش ویاطبیعی حالده پراکنده طاشلر : لیمانك اوکنده بر دوکندی واردر.

دوکنمك فط. کندی اوستنه دوکمك : صباحلری صؤوق صو دوکنمکی عادت ایدنمشدر. || صوینوب دوکنمك = استراحت ایچون صوینوب لاابالیانه برحال وقیافتده اوتورمق.

دوکسمك فل. با : توکمك.

دوکنمك فط. کندی کندینه اورمق، کمال یأس وندامتندن کندی باشنه وکوکسنه ویا دیزلرینه اورمق : دوکنوب طوریوردی.

دوکو س. با : دوگی.

دوکور س. ۱. بربرینه نسبتله زوجینك پدرلری : او بنم دوکورمدر؛ دوکورینه مسافرگیتمش. ۲. دوکونده کوکیه پدرلك ایدن آدم. [استانبولجه متروك اولوب، آناطولیده‌الیوم مستعمل ومقابلی اولمامغله، واجب‌الاستعمال برلغتدر.]

دوکوز یاتوکوز. ص. ۱. بتون، تام. ۲. قوتلی، توانا. مر.

دوکوش ودوکوش. س. با : دوگش ودوکش.

دوکوم س. اریتمه، اریدوب‌قالبه دوکمه، سبك، اذابه.

دوگوم س. [متروك اولان « دوگمك » دن] ایکی ایپ وسائره‌نك برلکده باغلانمه‌سندن حاصل اولان باغ، عقده: دوگوم یاپمق؛ دوکوم چوزمك. || مج. پاراکتنه‌نك سیجیمی اوزرنده مسافه‌یی کوسترن تقسیمات نسبیه. || کور دوگوم = چوزلمسی زور باغ.

دوکومخانه س. معدندن مختلف آلات واوانی سبك ایتمکه مخصوص فابریقه، فر. Fonderie : حروفات دوکومخانه‌سی.

دوگوملمك یا دوگوملمه‌مك. فت. دوکوم‌یاپه‌رق باغلامق : شو ایکی ایپی برلکده دوکوململی.

دوگوملی ص. دوکومی اولان، دوکومله باغلانمش.

دوگون س. [اصلی : « توك کونی » زیرا اسکی ترکلر اوکون خانه وخیمه‌لرینی بایراق یرینه توکلرله طوناتدیرلردی. حالا چغتاییجه ده توك یاپمق وتوی کونی دینیر.] بر آدمك اولندیکی ویا بر چوجغك طوغدیغی ویاسنت اولدیغی کون اجرا اولنان شنلك، ولیمه، سور، جمعیت : فلانك دوکوننده؛ دوکون یاپمق؛ سنت دوکونی=ختان جمعیتی. || مج. دوکون اوی = کورلدیلی وغلبه‌لك محل.

دوگه س. کنج اینك، دها طوغورمامش اینك.

دوگه‌سیمك فل. (بوغا) دوکه واینك آرایوب آزمق.

دوگی یا دوگو. س. دیبکده دوگلمش پرنج. [دوکلمه‌مشنه چلتیك دینیر. پرنج ایسه فارسیدر.]

دول س. ۱. رحمك ایچنده‌کی یاورو، جنین. ۲. صوی، نسل، اوروق، عرق. || دول آلمق = جنس آیغیره قیصراق چکوب طاینی آلمق. || دول اشی = صوك، مشیمه. || دول دوش = تناسل. || دول یاتاغی = رحم.

دول ص. با : طول.

دُوَل سش. ج. عر. فد : دولت. با : دولت.

دولاب سد. عر. ج : دوالیب. طولاب. با : طولاب.

دُولبند یاخود تولبند. س. بك اینجه وسگرلجه بیاض بز، صاریقلق بز. || مج. پك بیاض شیٔ : دولبند لاله.

دَولت سش. عر. ج : دول. ۱. بخت، طالع، سعادت: دولت واقبال ایله. ۲. جاه ونعمت، ثروت وسامان : دولته نائل اولمق. ۳. مستقلاً اداره اولنان حکومت و اولکه‌سی : دولت عثمانیه؛ آوستریا، فرانسه

دولتی؛ وکلای دولت؛ اموردولت. ٤. حکومت سورن سلاله، خاندان حکمدارى: دولت سلجوقیه، دولت عباسیه. || نه دولت! = نه سعادت، نه بختیارلق! [عربی تعبیراتده «دوله» صورتنده قوللانیلیر: صاحب الدوله.]

دَولتخانه { س. فا. [ع. دولت = م - فا. خانه = او] بر بیوك ذاتك ویا تعظیماً مخاطبك مسکنی، قوناغی: دون دولتخانه‌لرینه کیتدمسه‌ده کندیلرینی بوله‌مدم؛ یارین دولتخانه‌ده‌میسکز؟

دَولتلی { یادولتلو. س. ١. دنیوی ویااخروی بخت وسعادت ویا جاه ونعمت صاحبی: نه‌دولتلی آدم‌ایدی. ٢. اِ. وزرا ومشیرانه ویریلن عنواندر: دولتلو پاشا حضرتلری. صدراعظملره: فخامتلو دولتلو؛ معزوللرینه: ابهتلو دولتلو؛ شیخ‌الاسلاملره: دولتلو سماحتلو؛ سرعسکرلره: دولتلو عطوفتلو؛ دار السعادة الشریفه آغالرینه: دولتلو عنایتلو؛ شریف حضرتلرینه: دولتلو سیادتلو؛ شهزادکان حضراتنه: دولتلو نجابتلو عنوانلری ویریلیر.

دوَلك { س. ١. قاؤن وقاربوز کلکی، بوستان بوزومی اوفاق یمش. ٢. تکرلکك مرکزنده‌کی آغرشاق. ٣. علی‌الاطلاق یومری شیء. || آجی دولك = ابوجهل قاربوزی.

دولگَر { س. [فا. دروگر» دن] ابنیه‌نك قپو وپنجره‌دن ماعدا اخشاب قسملرینی یاپان صنعتکر، نجار. || دولگر بالیغی = بر جنس بالیق. || مج. دولگر باغی. خلاطك برنوع باغی.

دولگرلك { س. ابنیه ایشلریله مشغول اولان آدمك صنعتی.

دولَنگَج { یا دیولنگج. س. طویغار و قویروق صالان جنسی.

دُولو { س. با: دوللو.

دَوله { سش. ع. با: دولت.

دُولی { ص. ع. ذ: دولیه. دولته منسوب ومتعلق: مناسبات دولیه.

دوم { د. «دو» هجاسیله باشلار بعض ترکچه صفتلرك باشنه قونوب مبالغه و تأکید بیان ایدر: دوم دوز.

دُوم { عب. فا. ایکنجی: باب دوم. ذ.

دومان { س. ١. آتشدن قالقان سیاه هوا، توتون، دخان، دود: آتشك دومانی کوزلرمزی کور ایتدی؛ دومانده قوروتمق. ٢. هواده‌کی سیس، پوس: اورتالغی بردومان قاپلادی. ٣. اینجه توزك هوایه قالقمه‌سندن حاصل اولان بولانیقلق: توز دوماندن کوز کوزی کورمزدی. ٤. میوه وچیچکلرك وصیجاق هواده صوثوق برمایعی حاوی قابلرك اوزرینه قونان اینجه بوغو: دومانی اوستنده = تازه کلمش. || توزی دومانه قاتمق = چوق قوشمق، زیاده عجله ایتمك.

دومانلامَق { فت. ١. دومان ویرمك، دومانه طوتمق یا آصمق. ٢. بولاندیرمق، قرارتمق. || قفایی دومانلامق = سرخوش اولمق.

دومانلانمَق { فط. ١. دومانده طورمق، دوماندن قرارمق. ٢. بولانمق، قرارمق: کوز دومانلانمق = قراروب کورمه‌مك.

دومانلق { ص. دومان قاپلامش، دومان ایچنده اولان، سیسلی: هوا دومانلق ایدی.

دومانلی { ص. دومان وسیس یا پوصی یاخود بوغوسی اولان: دومانلی هوا، طاغ، چیچك، میوه.

دومَن { س. کمینك استقامتنی دوزلتن وایستنیلن طرفه چویرن آلت که قیچلرنده صویك ایچنده حرکت ایدر برقاچ پارچه آغاجدن عبارت اولوب کمینك اوستندن ال یا طولاب ویاماکینه ایله چویردیلیر: دومن طوتمق، قوللانمق. || مج. دومنده = اك کریده. || دومن نفری = بر صنفك اك کریسنده بولنانی. || دومنی اکری = چارپوق قوبروقلی آت. || طاییسی دومنده = قوة الظهری اولان.

دومَنجی { س. کمینك دومننی قوللانان آدم.

دومَنجیلك { س. دومنجی ایشی و وظیفه‌سی: کمیده دومنجیلك ایتمك قولای شیء دکلدر.

دون { ظز. [تق. تون = کیجه، تو ناکون = کیجه‌دن اولکی یعنی دونکی کون] ایچنده بو-

لنیلان کوندن اول کی کون،
امس، دیروز: دوْن کوردم؟
دوْن نره‌ده ایدیکز؟ || دون
کیجه = بوندن اول کی کیجه.
|| دون دکل اولکی کون. ==
س. دونکی کون: دوندن خبرم
وار ایدی؟ دوندن بری کور-
مدم؟ دونه کلنجه‌یه‌قدر بیلمزدم.

دون { ص. عر. ۱. آلچاق، دنی، ذلیل: دهر دون. ۲. آ-
شاغی: دون رتبه، دون فیات.
۳. آلتده، آشاغیده اولان؛
مادون = آلتده بولنان، مافوق
مقابلی.

دوْنان { یا دوْنن. س. ص. اوچ یاشنی کچن آت ودوه کبی
بیوك، وایکی یاشنی کچن قویون
وکچی کبی کوچك حیوانلره اطلاق
اولنور.

دوْندیرمك { فت. ۱. دور ایتد- یرمك، تحریك
ایتمك، چویرمك: چرخی، فیر-
لداغی، طولابی دوندیرمك. ۲.
کری یه چویرمك، ارجاع ایتمك:
کندیسنی یاری یولدن دوندیر-
دیلر. ۳. ایچنی طیشنه ویا اوکنی
آرقه‌سنه چویرمك، تقلیب ایتمك:
بو مندری دوندیرملی.

دوْنُش { یاخود دوْنوش. س. کری کلمه، عودت،
رجوع: حجدن دوْنشمده قد-
سدن کچمك املمدر؟ سیردن بو
قدر ارکن دونشکزه بر معنا
ویره‌مدم.

دوْنُشدیرمك { فت. کزینوب آرامق، تحری
ایتمك.

دوْنُشین { ظز. دونرکن، عود- تده: قلمدن دونشین
سزه اوغرارم.

دوْنَك { ص. سوزندن دونر، تعهدنده طورماز، ثبا-
تسز، متلون: پك دونك آدمدر.

دوْنکَل { س. موشموله دینلن میوه، که ازکیلدن
بیوك وبش بییقدن کوچکدر.

دوْنَکلك { س. سوزندن دونك آدمك حالی، عهد-
نده طورمامه، ثباتسزلق، تلون:
اونك دونکلکی معلوم.

دوْنکی { ص. برکون اول واقع اولان: دونکی یمك:
دونکی حوادث. || مج. پك یکی،
قدمی اولمیان: او دونکی آدمدر.
|| دونکی کون = بو کوندن اول
اولان کون.

دوْنکی { س. مج. ماکنه‌لر درو- ننده قزغانه صو ویر-
مك وسنتینه صوینی آتمق ایچون
قوللانیلان طلومبه.

دوْنِلمك { فج. ۱. دور وجولان اولنمق: سماعده بر
قاعده ایله دونلیر. ۲. عودت
ورجعت اولنمق: اورایه کید-
یلیرسه اقشامه دونله‌بیلیرمی؟
۳. نکول ایدلمك، سوزدن ویا بر
طرفکیرلکدن جایلمق: بر طر-
یقته کیرلدکدن صکره دونلمك
اولماز.

دوْنُم { س. [«دونمك» دن] طول وعرضی قرق آدیم ویا
معماری آرشیندن عبارت اراضی
اولچیسی که درت اولکه‌منقسمدر:
بو تارله اللی دونمدر. || یکی دونم،
اعشاری دونم: طول وعرضی
یوز متره‌دن عبارت اراضی او-
لچیسی، هکتار.

دوْنمش { ص. قوقمش، اکشیمش، بوزوق: دونمش یمك.
|| کوزلری دونمش = حدت ویا
دیکر برتأثردن کوزلری طیشا-
ری یه فیرلایوب جیلغینه دونمش.
|| سودی دونمش = برتأثردن
سودی چالقانمش (قادین).

دوْنمك { فل. ۱. کندی محوری اوزرینه ویا بر مرکز
اطرافنه حرکت دوریه ایتمك،
دور ایلمك: کرهٔ ارض یکرمی
درت ساعتده برکره کندی
محوری اوزرینه وسنه‌ده برکره
کونشك اطرافنده دونر؟ مولوی
درویشلری برحرکت منتظمه ایله
دونرلر؟ بو تکرلك دونیور.
۲. آرقه‌یه طوغری کری کلمك،
عودت ایتمك: فلان یره کیدوب
اقشام دونه‌جکم؟ بو واپور مدا-
نیه‌یه قدر کیدوب اورادن ینه
بورایه‌دونر. ۳. دکیشمك، دیکر
کون اولمق، تحول وتغیر ایتمك:
اونك ایشی دوندی؛ عقلی،
سودی دوندی. ٤. اسکی دینی
براقوب دیکر بر دینله تدین
ایتمك: چینك دونغان دینلن
اهالیسی یاقینده دونوب دین
اسلامی قبول ایتمشلردر: آرناود-
لرك برقسمی اثنای فتحده
وبرطاقلری چوق صکره دو-
نمشلردر. ٥. جایمق، نکول ایتمك،
سوزینی وعهدینی طوتمامق:
سوزندن دونمك. ٦. برینی ترك

ایدوب طرفکیرلکندن چیقمق: صوکره‌لری قلتوبتره‌دن دو- نمشلردی. ٧. بر حال کسب ایتمك، بکزه‌مك. برحرکتده بولنمق: ارسلانه دوندی = غایت شجاعتلی حرکتده بولندی؛ صویه دوشمش صیچانه دوندی. || باش دونمك = دواره اوغرامق. || سوزندن دونمك = عهدندن نکول ایتمك. || صوی دونمك = نسل بوزلمق، قاریشمق، اصالت وجنس فوت ایدلمك. || کوز دونمك = زیاده حدت ویا تلاشدن کوزلر قرارمق.

دونمه {س. ١. دونمك فعلی، دور. ٢. عودت، رجعت. ٣. تحول، تغیر. ٤. دیندن کیشدیرمه، اهتدا، ارتداد. ٥. نکول. || باش دونمه‌سی = دوار. ═ ص. دیننددن دونمش، مهتدی: چینك دونمه‌لرینه شرق ترکجه‌سیله دونغان دیرلر.

دونما س. با: طونما.

دونوش {دونوشین. با: دونش، دونشین.

دونوم {س. ١. دور، دوران، جولان. ٢. رجعت، عودت. ٣. کره، دفعه، نوبت. ٤. با: دونم. || کون دونومی = کونشك یاز ابتداسنده شمالدن وقیش ابتداسنده جنوبدن خط استوایه طوغری رجعتی وکیجه یا کوندوزك بیومکه باشلامه‌سی: کون دونومی فرطونه‌سی.

دوولّلق {س. [ایتا. Duello] برمعامله تحقیریه‌یه دوچار اولان آدمك خصمنه تکلیفیله آره‌لرنده واقع اولان مبارزه: دوللو ایتمك؛ دوولّلویه دعوت ایتمك؛ دوولّلویه چیقمق.

دوه {س. [اصلی: تیوه] یوك طاشیان وبینلن وات وسودی ینن معروف بیوك حیوان که عربستان وآفریقای شمالی ایله ترکستان وایران صحرالرنده کثرتله بولنوب بحق چول سفینه‌سی دینلمشدر، جمل، ابل، شتر: بر اورکوجلی، ایکی اورکوجلی دوه؛ دوه آیغری = بخور؛ دوه یاوریسی = بودوق. || اولیا دوه‌سی، تکری دوه‌جکی = صاف آدم. || دوه باغرداق = طاشلق یوقیش. || دوه بوینی = بوحیوانك بوینی کبی مباین وضعیتده متصل ایکی کمر شکلنده. بحـ. طولومبه‌لرك ایکی طرفه اوسقرولی مقوس باقر بوریلری وبونك امثالی بوریلر. || دوه توکی = ١. بوحیوانك قیلندن معمول. ٢. آچیق بوز ویاقهوه‌رنکنده. || دوه تیماری = دقتسز، اوستون کوری ایش. || دوه دوشلی = قاریشمز (آت). || دوه دیشی = برجنس نار. || دوه دیکنی = بیان انکیناری. || دوه طبانی = بخور مریم دینلن نباتك برنوعی. || دوه‌ده قولاق = دیکر برشیئه نسبةً جزئی ولاشئ حکمنده اولان. || دوه یورویشی = یاواش لکن غیرمنقطع ودواملی یورویش ویا ایش. ═ حد. یوق دوه! مناسبتسز سوزه قارشی استهزا تعبیریدر.

دوه‌جی {س. ١. دوه‌سوریسنی کزدیروب اوتلاتان آدم، دوه چوبانی، شتربان. ٢. دوه سوریجیسی، کرا ایله ایشلدیر دوه‌لری اولان آدم، ساربان.

دوه‌قوشی {س. آفریقاده یاشار وبدننك آغرلغیله توکلرینك آزلغندن اوچه‌میان جسیم بر قوش، که قنادلرینك توکلری تربیه اولنه‌رق شابقه تزیینده قوللانلمغله پك قیمتلیدر، نعامه؛ دوه قوشی توکی، یومورطه‌سی.

دویت {یاخود دیویت. س. [عر. «دوات» دن] یازی یازمغه وبلده طاشیمغه مخصوص اسکی طرزده برحقه که معدندن اولوب مرکب وقلم وضعیچون بیتشیك بربوریسی‌ده واردر. با: دوات.

دویتجی {یا دیویتجی. س. دویت یاپان ویا صاتان آدم.

دویتدار {س. با: دواتدار.

ده {حجـ. [خفیف هجالی کلمه‌لر عقبنده فتحهٔ خفیفه، وثقیل هجالی کلمه‌لرده فتحهٔ ثقیله ایله اوقونور] ١. ظرفیت مکانیه بیان ایدوب سکون معناسنه مخصوصدر. اوده اوتوریور؛ اوده‌در. [حرکت وانتها معناسی مفعول الیه ایله افاده اولنور: اوه کیتدی، کیردی کبی] . ٢. ظرفیت زمانیه بیان ایدر: ییلده بر کلیر؛ کونده ایکی کره ییمك یر؛ دونشده = عودت زماننده، دونرکن؛ خرمانده = خرمان زما-

نده. ۳. عدد نسبی افاده ایدوب کل بیان ایدن رقمه الحاق اولنور: ایکیده بر = نصف؛ اوچده ایکی = ثلثان. ٤. فائض ونما افاده ایدوب رأس المال بیان ایدن رقمه الحاق اولنور: یوزده بش، یوزده طقوز. ٥. عند، یان، خانه، مملکت، قوم، ملت معناسنی تضمن ایدر: اونك آقچه‌سی، اوراق بنده‌در = یانمده؛ بنم چاقیم سزده‌میدر؟ = عندکزده؛ بش کوندن بری بزده مسافردر = خانه‌مزده؛ عسکرلك بزده ارثیدر = مملکتمزده، قومزده، ملتمزده. ٦. «اولمق» و «وار» فعلیله مالکیت وتصرف، و «اولمامق» و «یوق» تعبیریله عدم مالکیت وعدم تصرف بیان ایدر: بنده ایکی آت واردر = بنم ایکی آتم واردر، ایکی آته مالکم؛ هر کسده پاره اولسه؛ اونده پاره یوقدر؛ انسانده پاره اولمامق نه کوجدر. ۷. ترکجه مصدره الحاق اولنه‌رق فعل اسنادی ایله برابر استمرار وسورکلك بیان ایدر: اونلر شمدی کلمکده‌در = کلیورلر؛ بر مکتوب یازمقده ایدم. [اسم مصدرله اولدیغی وقت بو معنایی افاده ایتمیوب «خصوصنده» معناسنی تضمن ایدر: کیتمه‌ده بأس یوقدر؛ یازمه‌ده مهارتی واردر کبی.] ۸. صله صیغه‌سنه الحاق اولندقده زمان بیان ایده‌رك صیغهٔ مذکوره ایله برابر آیریجه بر صیغه اعتبار اولنه‌بیلیر: بورایه کلدکده قونیشورز؛ کلدیکنده، کلدیککزده باقارز؛ بن کلدیکمده سز یوق ایدیکز. [ترکمان شیوه‌سنده بو معنا ایله اسم فاعله الحاق اولنور: کلنده، کیدنده کبی، که کلدکده وکیتدکده دیمکدر.] || آیاقده = قائم. || الده = با: ال. || بیکده بر = پك سگرك، پك آز.

ده { حر. [«دخی» و «دها» دن مخفف. — الحاق اولندیغی کلمه‌یه کوره فتحه‌سی خفیف ویا ثقیل اوقونور.] ۱. عطف ایچوندر، و، هم، دخی: کیتدم ده کلدم؛ کیده‌یم ده کوره‌یم؛ کلك ده کورورسکز. ۲. ضم و علاوه بیان ایدر، دها، کذلك: برکره‌ده کیدك؛ بن کیده‌جکم سزده کلك؛ اوقور هم یازارده. || برده = ۱. شوراسیده وارکه: برده علم یالکز دنیاده کچنمك ایچون اولمیوب تزیین ذات ایچون لازمدر. ۲. ولوکه، اولسه‌بیله: برده اویله دیمشم بوندن نه چیقار؟ || سن‌ده، آدم سن‌ده، آمان سزده! براقك، اهمیت ویرمیك.

ده { یاخود دی. حذ. ۱. هایدی! ها! یا: ده ایمدی = هایدی ایمدی! ده ده! = یا یا!

دَه { عد. فا. اون، عشر: ده ساله = اون سنه‌لك، اون یاشنده.

دٰها { د. [اساساً «دخی» ایله بر اولوب، اصلی: «تاق» در] ۱. مقدار ویا زمان علاوه‌سنه دلالت ایدر: بر آز دها ویرك؛ برساعت دها بکله‌یك؛ بیتیرمکه دها بر ایکی سطر قالدی؛ ایکی کون دها کچرسه بر آی اوله‌جق. ۲. باشقه، زیاده، آرتق: دها وارمیدر؟ آرتق دها یوقدر؛ دها نه وار؟ دها نه‌لر! ۳. صفتلرك باشنه کیروب تفضیل بیان ایدر: بو اوندن دها بیوك، او بوندن دها کوچکدر؛ دها عالم = اعلم. ٤. تکرار، کذلك، ایضاً: بر دها کیتسین = برکره دخی؛ بر دها یاپمه. == ظر. حالا، هنوز، الآن، الی الآن، بوآنه‌دك: دها کلمدی؛ دها بوراده‌میسکز؟

دَهاء { سذ. عر. خارق العاده ذکا وفطنت، فر. Génie.

دُهات { سذ. جم. عر. فد: داهی. با: داهی.

دَهان { س. فا. آغز، فم. ز. || انگشت بر دهان = پارمغی آغزنده، متحیر.

دَهر { سذ. عر. جم: دهور. ۱. زمان، اوزون مدت، دور، هنگام، ابد: الی آخر الدهر. ۲. جهان، عالم، طبیعت، حیات دنیا: دهردون.

دَهره { س. فا. [تر. زبانزدی: طهره] دستره کبی دیشلی واکری بودامه بیچاغی.

دَهری { ص. عر. ث: دهریه. دور زمان و طبیعته متعلق، طبیعی. ذ. == سذ. عر. جم: دهریون. حوادث دنیویه‌یی طبیعته حمل واسناد ایدن ملحد، آخرته اینانمیان آدم، فر. Matérialiste.

دِهِش { س. فا. ويرمه، اعطا، احسان. ق.

دَهشَت { سٓ. عر. قورقونج بر شیئ ویا بیوك بر تهلكه اوكنده شاشوب قالمه، دوچار خوف وتلاش اولمه، اوركمه : انسانه دهشت كلیر؛ ذهنلره دهشت ویرر.

دَهشَت اَنگیز { ص. فا. [عر. دهشت = م. فا. انكیختن = قوپارمق] قورقوب اوركمكی موجب، اوركودن، قورقونج : دهشت انكیز بر اوچوروم.

دَهشَتلی { ص. قورقونج، اوركودیر ، پك مخوف : دهشتلی بر منظره، برفرطونه.

دِهقان { س. فا. ١. كویلی، چفتجی. ٢. كوی مختاری. [عربی یه دخی كچمكله، « دهاقین » صورتنده جمع عربی‌سی ده واردر.]

دِهلیز { س. فا. و :

دَهلیز { سند. عر. ج : دهالیز. [فارسیدن معرب] سوقاق قپوسیله نردبان آره‌سنده كی آره‌لق، خیاط.|| تش. قولاغك ایچنده بولنان جوف، فر. Vestibule.

دَهُم { عد. فا. اونجی، عاشر. ق.

دُهن { سند. عر. ج : ادهان. سوریله جك یاغ.

دَهَن { س. فا. با : دهان.

دَهناء { سند. عر. واسع وصوسز اووه، صحراء، چول.

دُهور { سند. ج. عر. فد: دهر. با : دهر.

دی { یاخود ده. حد. هایدی ! ها ! || دی دی، ده ده = بابا، اویله‌یا. — دیمك فعلنك‌ده امریدر.

دِیار { سند. ج. عر. فد : دار. با : دار. = فد. كبی. مملكت، خطه : بودیارده عادت بویله‌در؛ دار ودیاردن اوزاق دوشمش؛ دیار آخره كیتمك. || م. دیار بكر = جزیره خطه‌سنك قسم شمالیسی كه مركزی آمد (قره آمد) شهریدر. بزجه غلط اوله‌رق شهره ده بو اسم ویریلیر، دمشقه شام دینلدیكی كبی.

دَیّار { سند. عر. كیمسه، شخص. ق.

دیاقوز { س. [ر. Διάκος] بر متره پولیدك معیتنده بولنان كنج زاهب كه متره پولیدلك ملازمی عد اولنور، شماس.

دَیّان { ص. عر. [« دین » دن سمب.] مكافاة ومجازاتی بحق ویرن. [اسماء حسنادندر.]

دِیانَت { سٓ. عر. دینداراق، احكام دینیه‌یه تماميله رعایت : اصحاب دیانتدن بر ذاتدر.

دِیانتكار { ص. فا. و :

دِیانتلی { ص. احكام دینیه‌یه رعایت ایدن، دیندار، متقی.

دیب { س. ١. برشیئك الك دریك و آشاغی یری، آلتی : دكیزك دیبی = قعر دریا؛ قویونك دیبی؛ دیبه دوشدی؛ دیبه چوكدی. ٢. برقاب وسائره‌نك خارجدن آشاغی‌یه كلن یوزی: تنجره‌نك، جزوه‌نك، بارداغك دیبی. ٣. آغاج و دیوار كبی شیئلرك آشاغیسی، كوتوك، بن، كوك، تمل : آغاجی دیبندن كسمك؛ دیوارك دیبنه اوتورمق؛ موم كندی دیبنه ایشیق ویرمز؛ دیب قارپوزی = كوكنه یاقین چیقانی كه تخمی اكلمكه الویریشلیدر. ٤. برشیئك الك كریسی، الك آرقه طرفی : صحنه‌نك دیبنده بر قپو كورینور. ٥. مقعد، دبر، اوتوراق یری. ٦. مج. اصل، اساس. || دیبنه داری اكمك = تعمیق وتحقیق ایتمك. كنهی آرامق. || طیرناغی دیبنده = پشین (آقچه). || قزان دیبی = محالبی وسائر بعض یمكلرك قزانك دیبنه یاپیشوب خوش ومقبول بر قوقو آلان قسمی؛ ومج. اولادك الك كوچكی. = ص. بر شیئك آلتنده واك آشاغیسنده بولنان: دیب باغرصاق = بومبار؛ دیب دیش = الك كریده آزی دیشلری.

دیبا { س. فا. و :

دیباج { سند. عر. [فارسیدن معرب] داللی چیچكلی بر جنس ایپك قماش.

دیباجه { سٓ. عر. ١. كتابك نقشلرله مزین ومذهب اولان ایلك صحیفه‌لری.

دیدیرمك { فت. دیمكه سوق و اجبار ایتمك، دیمكه براقمق، سویلتمك : كندینه

٢. كتابك مبنى عليهى اولان بحثه كيرشمزدن اول كى مقالهٔ ابتدائيه‌سى، مقدمه : ديباجة الكتاب .

ديبجك س. توفنكك چرخدن آشاغى اولان ديبنى تشكيل ايدن آغاج كه اك قالين قسميدر : توفنكك ديبجك طرفى.

ديبسز ص. ١. اصلسز، اساسسز، بى اصل، بى اساس، يالان. ٢. ثباتسز، دوامسز.

ديبك س. طاش و يا آغاجدن بيوك هاون، قهوه، پرنج ديبكى .

ديپلومات س. ص. [يو. Διπ-λωμάτης = چفته كوزلى] امور سياسيه ومناسبات دوليه ايله مشغول آدم وبو فنده پك ماهر اولان : بيسمارق كبى بر ديپلومات نادر يتشير؛ رشيد پاشا بحق ديپلومات ايدى.

ديپلوماتلق س. امور سياسيه ايله اشتغال ايدنلرك مسلكى وبو فنده‌كى مهارت. || مجـ. حيل ودسايس، قورنازلق.

ديپلومه س. [يو. Δίπλωμα] بر علم وفن وصنعتده وعلى الخصوص طبده بالامتحان اثبات لياقت ايدنلره اونى اجرا ايچون ويريلن مأذونيت كاغدى، شهادتنامه : ديپلومه‌سنى آلوب اجراى طبابت ايده‌جكدر؛ ديپلومه‌سز كيمسه اجراى طبابت ايده‌مز .

ديپلومه‌لى ص. شهادتنامه‌لى، مأذون : ديپلومه‌لى طبيب .

ديپوزيتو س. با : دپوزيتو .

ديت سش. عر. جـ: ديات، جنايت فى النفسده مقتولك نفسنه وجنايت فى مادون النفسده مجروحك عضو مجروحنه بدل جانينك اعطاسنه شرعاً مجبور اولديغى مال، قان بهاسى، خونبها.

ديترتمك ياخود دترتمك. فتـ. ديترمه‌سنى موجب اولمق، چوق قورقوتمق، رعشه‌يه دوچار ايتمك : سرتلكيله هركسى ديترتمشدر.

ديترشمك فش. هپ برلكده وبردن قورقوب ديترمك : معلمك سرتلكندن بيچاره شاكردان ديترشيورلردى.

ديترك ص. ١. الى ويا بتون اعضاى بدنى ديترر اولان، صارصاق، مرتعش. ٢. حلزونى تل اوزرينه بيندريلركه دائما ديترر (الماس). || ديترك اوتى = بر جنس طاغ اوتى.

ديترمك ياخود تترمك. فل. ١. صيق صيق وبلا فاصله اوينامق، ارتعاش ايتمك، لرزه‌ناك اولمق : صيتمه‌دن ديتريوردى؛ اللرى ديترر. ٢. مجـ. چوق قورقمق، رعشه‌دار اولمق: شاكردان معلمدن ديتريورلر. ٣. چوق اوشومك : قيشك اورته‌سنده پالطوسز ديتريور. || اوزرينه ديترمك = برينه چوق رقت ومحبتى اولوب زياده دقت ايتمك : باشقه اولادلرى اولمديغندن قارى قوجه او چوجغك اوزرينه ديتريورلر. || يركوك ديترمك = بيوك بردهشت واقع اولمق .

ديترمه س. ديترمك فعلى، رعشه، لرزه .

ديتمك فتـ. ١. ليف ليف آيرمق: بزى، قماشى ديتمك. ٢. (پنبوق وسائره‌يى) آتمق، طرامق. ٣. (قوش) غاغاسيله پارچه پارچه قوپارمق : قارغه لشى ديتمك .

ديجور ص. فا. قاراكلق، مظلم: شب ديجور .

ديدار س. فا. ١. يوز، چهره، وجه : عرض ديدار ايتمك؛ ديدارينى كورمكه مشتاقم. ٢. كورمه، رؤيت، ملاقات : ديدار يارە نائل اولمق.

ديدشمك فش. بربرينى ديتمك، بربرينك اتنى قوپارمق، غاوغا ايتمك، يكديكرينى راحتسز ايتمك : قوشلر ديدشيورلردى؛ نه ديدشيورسكز .

ديدنمك فل. پاره‌لانيرجه‌سنه جد وجهد ايتمك.

ديده س. فا. جـ : ديدگان. كوز، عين، چشم : نور ديده = كوزك نورى؛ ديدهٔ اشكبار = كوز ياشى دوكن كوز .

ديده ص. فا. كورمش. [صتر. تشكيلنه كيرر :] جهان ديده = عالمى كورمش، چوق كزمش ويا ياشامش. جـ : جهانديدگان .

ديده‌بان س. فا. ١. بكجى، محافظ، قولجى. ٢. نوبت بكلين، قره قول .

ديده‌بانلق س. بكجيلك، محافظلق، قولجيلق .

ديديركين ص. يرينى بكنمز، كنديسى يرينى غائب ايدوب ديكر محللرى يادرغايان: ديديركين اولمق = سرسرى اولمق.

خسيس ديديرمه‌مك ايچون ايى فدا كارلق ايتدى؛ او كيسه‌يه آمان ديديرمز .

ديدى قودى { س. [اصل «ديمك» و «قومق» فعللرينك ماضيلريدر.] ١. قيل و قال، كفت وكو. ٢. نماملق، سخنچينلك .

ديدى‌قوديجى { ص. ديدى‌قودى‌يى سور، نمام، سخنچين .

ديديك { ص. سويلنمش، مقول: او آدمك ديديكى ديديكدر = سويلديكى سوز بحق سويلنمش بر سوز اولوب دونمه‌سى محالدر، سوزى سوزدر .

دير { س. عر. ١. مناستر، صومعه، كليسا. ٢. عر. ميخانه، ميكده .

ديرسك { س. ١. قول ايله بيلك كميكلرينك محل التصاقنده‌كى بوكوم، مرفق : اللرى ديرسكه‌قدر ييقامق. ٢. اورته‌سندن بوكوملى ويا بر يره طيانمغه مخصوص كراسته : بر ديرسك طيامق. ٣. كوشه، زاويه : يول اوراده بر ديرسك تشكيل ايديور. ٤. ماكينه وسائره چويرمكه مخصوص اورته سندن بوكوملى قول. || مج. ديرسك باشى = كمى آلتنك بردن بره يوقارى‌يه طوغرى انحنا پيدا ايتديكى محل.

ديرك { س. ١. دوز واوزون آغاج كه اخشاب ابنيه‌ده كوشه‌لره قونور : آلتيلق، سكزلك ديرك، ميشه ديركى؛ چادر ديركى. ٢. كميده يلكن سرنلرينى طوتمق اوزره عموداً ديكيلن آغاج كه آلتده‌كى قالين پارچه‌سنه اناديرك دينير : بر، ايكى، اوچ ديركلى كمى. ٣. ابنيه‌نك بر طرفنى طوتمق اوزره آغاج ويا طاشدن ستون، عمود: مرمر ديركلرك اوزرينه قورلمش كمرلر؛ ديركلر آره‌سى. ٤. مج. پك اوزون بويلى آدم. || كوكك ديركلرى آلنمق = قيامت خرابى اولمق، چوق ياغمور ياغمق .

ديركلك { س. ديركلرى چوق ويا هر طرفى ديركله محاط ير .

ديركلى { ص. ديرك ويا ستونلرى اولان : اوچ ديركلى كمى؛ ديركلى بنا. == س. بر يوزنده ديركلر رسمى اولان بش فرانقلق بر كومش سكه كه وقتيله سيجليتين دولتى مسكوكاتندن اولوب، شرقده پك منتشر ايدى، ريال .

ديرلانمق { فل. مناسبتسز و لزومسز چوق سوزلر سويليوب معجزلك ايتمك: آرتق ديرلانوب طورما .

ديرلتمك { ياخود ديريلتمك. فت. ١. حيات ويرمك، حياته اعاده ايتمك، احيا ايلك: اولولرى ديرلتمك. ٢. سرتلشديرمك، قاتيلاشديرمق، سولپوكلكنى كيديرمك : بو چيچكلرى صويه قومغله ديرلته‌بيليرسكز. ٣. مج. اعمار ايتمك، شنلنديرمك: جزيره‌يى ديرلتمك ايچون فرات ودجله‌دن بر چوق جدوللر آچمق اقتضا ايدر .

ديرلك { س. ١. حيات، ياشايش، عمر : ديرلكنه ختام ويرمك. ٢. ياشامق ايچون لازم اولان شئ، نفقه، معاش، معيشت : ديرلك دوزمك. ٣. برلكده‌ياشايش، كچنمه، معاشرت: برلكده ديرلك ايتمك .

ديرلكسز { ص. معاشرتى مشكل، امتزاجسز : ديرلكسز آدم .

ديرلمك { ياخود ديريلمك. فل. ١. جانلانمق، حياته كلمك : محشرده اولولر ديريله‌جكدر. ٢. (سولپوك شئ) سرتلشمك، قاتيلاشمق : بو چيچكلر آرتق ديرلمز. ٣. مج. قوت و طراوت كلمك، جسارت آلمق، جانلانمق، تازه حيات بولمق: بو خبرى آلنجه ديرلدى .

ديرلمك { فج [ده‌رلمك] طوپلانمق، ديوشيرلمك، جمع وتحشيد ايدلمك، اقتطاف اولنمق : بر خيلى آدملر ديرلمش؛ اوزوملر دها ديرلمدى .

ديرلمك { ياخود ديرله‌مك [درله‌مك] و :

ديرمك { فت. [درمك] طوپلامق، جمع ايتمك، ديوشيرمك .

ديرمك { ياخود ديرمه‌مك فت. كروب سرتلشديرمك، قوتلى باصوب طيامق : آياق ديرمه‌مك .

ديرمه { س. [درمه] طوپلامه، ديوشيرمه؛ جمع، تحشيد، اقتطاف. == ص. اوته‌دن بريدن طوپلانوب بر يره كتيرلمش. || ديرمه‌چاتمه = ١. اوته‌دن بريدن

دیوشیریلوب چاتشدیرلمش چالی چرپیدن عبارت : دیرمه چاتمه او. ٢. اوته‌دن بریدن طوپلانمش غیر منتظم هیئت؛ دیرندی، دیوشیرمه : اونك عسكری هب دیرمه چاتمه ایدی.

دیرَن { یاخود دگرن. س. خرمان صاورمغه مخصوص قالین یابه.

دیرندی { س. [درندی] ١. اوته‌دن بریدن دیریلوب دیوشیرلمش عادی شیئلر، دیرمه چاتمه شیٔ. ٢. اوته‌دن بریدن دیوشیرلمش غیر منتظم وایشه یاراماز عسكر.

دیرَنك { یا درنك: س. ١. اكلنجه ایچون واقع اولان طوپلانمه، جمعیت، جنبش انجمنی. ٢. دوكون، ولیمه، جمعیت. ٣. طاول وزورنا ایله‌اوینانیلان عادی رقص و بالو : بر طاقم كمیجیلر وكومورجیلر كیجه یاریسنه قدر دیرنكده اوینامشلر. || قارغه دیرنكی = مجمع اسافل.

دیرَنمك { فل. طیانمق، قوتلی طاورانمق، دیك و قارشی طورمق، مخالفت ایتمك.

دیری { ص. [اصلی : تیریك] ١. جانلی، بر حیات، حی، زنده : بو هندی‌یی دیری‌می یوقسه كسلمش‌می آلدیكز؟ ٢. مج. ایی پیشمه‌مش، چیك : بو اتپك دیریدر؛ پلاوك دانه‌لری دیری قالمش. ٣. سرت، درشت= دیری سوز. ٤. قوتلی، جانلی، اویانیق : دیری بر دلیقانلیدر.

دیریسه { س. مج. [یتا.] عمومیتله بر شیئك بر اوجنی بر طرفنه چكمه : طوپلری دیریسه ایتمك = قویروقلرینی چكوب آغزلرینی هدفه توجیه ایتمك. || روزكار دیریسه‌سی = بر كرته‌دن دیكرینه تدریجاً چكمسی.

دیریلتمك { دیریلك. لا: دیرلتمك دیرلمك.

دیریلك { س. ١. جانلیلق، حیات، یاشایش. ٢. سرتلك، درشتلك. — لا: دیرلك.

دیریم { س. حیات، یاشایش : اولوم دیریم دنیاسی.

دیرین { ص. فا. و:

دیرینه { ص. فا. اسكی، قدیم، قدیمی : دأب دیرین= عادت قدیمه؛ بندهٔ دیرینه= اسكی قول، عبد قدیم.

دیز { س. باجاق ایله بالدیر كمیكلرینك محل التصاق، ركبه، زانو : دیزه قدر چامور وار ایدی؛ چایك صویی حیوانلرك دیزینه قدر كلیردی. || دیز اوزره، دیز اوستنده = دیزلری یره قویه‌رق. || دیز باغی=دیزك آلتنده ویا اوستنده چوراب وسائره‌یی طوتدیرمغه مخصوص باغ. [انكلتره ده پك معتبر بر نشاندر.] || دیز چوروتمك= تحصیله سعی ودوام ایتمك. || دیز چوكمك = دیزلری یره قویه‌رق اوتورمق ویا مقام تعظیمده بر دیزی یره قویه‌رق اكلمك : دیز چوكوب درس دیكلیوردی؛ حضورنده دیز چوكدیلر. || دیز دیزه = دیزلر تماس‌ایده‌جك صورتده یان‌یانه. || دیز قپاغی، آغرشاغی=دیزك اوك طرفده‌كی طاسی، رضفه. || اتمكی دیزنده اولمق= حقوقه رعایت ایتمه‌مك، وفاسزلق ایتمك، طوز اتمك حقی بیلمه‌مك. || دیزلرینه قپانمق=آیاقلرینه صاریلوب یالوارمق. || دیزلرینك باغی چوزلمك = قورقمق عاجز و درمانده قالمق، هیچ بر شیٔ دیه‌مه‌مك. || دیزی دیبنده= دائماً برلكده، برابر : چوجغی دیزی دیبنده بیوتدی.

دیزدیرمك { فتـ. ١. صره‌یه قودیرمق، صره‌لاتمق : فنارلری حوضك اطرافنه دیزدیرمشیدی. ٢. مرتبه دوكمه حروفاتی صره‌لاده‌رق یازی ترتیب ایتدیرمك : بوكتابی آ كلار بر مرتبه دیزدیرملی.

دیزگه { س. دیز باغی، دیزك اوست ویا آلت طرفنده باغلانان چوراب باغی. مر.

دیزگین { س. حیوانك آغزینه كچیریلن كمه باغلی قایش كه اونكله بینیجی حیوانی اداره ایدر، عنان : دیزكینی چكمك، قویویرمك. || تك دیزگین = آغزی بوزوق (آت). || طولو دیزگین = ارخای عنان ایده‌رك حیوانی آله‌بیلدیكنه قوشدیرمق. || دیزكینی چكمك= پك ایلری‌یه كیدنلره مانع اولمق: دیزكینی چكدیلر.

دیزلك { س. دیزه قدر اولان قیصه بر نوع طون كه اوستدن وآلتدن كییلیر : دیزلك كییور.

دیزلمك { فل. مجـ. ١. صره‌لانمق، صره‌یه‌قونمق،

برصره تشکیل ایتمك : بولك اوزرنده دیزلدیلر. ۲. دوکه حروفات صره‌لانوب طبع اولنمق اوزره یازی ترتیب اولنمق: بو کتابدن قاچ فورمه دیزلدی؟

دیزِلمه { س. و:

دیزِلیش { س. ۱. صره‌لانمه، بر صره تشکیل ایتمه. ۲. دوکه حروفاتك صره‌لانوب طبع اولنمق اوزره یازی ترتیب اولنمسی: تعلیق حروفاتك دیزلمه‌سی، دیزلیشی پك زوردر.

دیزمان { ص. ایری، قوجامان، زیر.

دیزمك { فتـ. ۱. صره‌لامق، صره‌یه قومق، سلکه چکمك : صاقسیلری حوضك اطرافنه دیزملی. ۲. دوکه حروفاتی صره‌لایوب یازی ترتیب ایتمك : بر مرتب کونده قاچ صحیفه دیزه‌بیلیر؟ || قورشونه دیزمك = بر عسکری‌یی بر بلوك عسکرك مرمیاتی اوکنه قویوب قانوناً اعدام ایتمك.

دیزمه { س. ۱. صره‌لامه، صره‌یه قومه، تصنیف : اینجی دیزمه. ۲. دوکه حروفاتی صره‌لامه، ترتیب : بو مرتبك دیزمه‌سی فرقلیدر.

دیزی { س. ۱. صره‌لامه، نظم، سلك : تسبیح، اینجی دیزیسی. ۲. صره لانمش، بر صره تشکیل ایدن شیء : بر دیزی اینجی.

دیزیش { س. دیزمه. با : دیزمه.

دیزیلی { ص. ۱. صره‌لانمش، صره‌لی، سلکه چکلمش: دیزیلی عسکر؛ دیزیلی صاقسیلر، اینجی. ۲. ترتیب اولنمش : دیزیلی صحیفه‌لر.

دیزیلیش { س. با : دیزلیش.

دیش { س. ۱. انسان وحیوانلرك آغزنده‌کی کمیك دانه‌لرکه کسوب قوپارمغه وایصیروب یمکه یارار واکثر حیواناتده مدافعه وتعرض سلاحی یرینی‌ده طوتار، سن، دندان : دیش چیقمق = بیتمك؛ دیش چیقارمق، چکمك؛ دیش دوشمك، دوکلمك؛ اوك دیشلر = ثنایا؛ آزی دیشلری = اضراس؛ کوپك دیشلری = انیاب؛ دیب دیشی=کنارده‌کی آزی دیشلری؛ سوت دیشی = چوجقلرك موقت دیشلری؛ عقل دیشلری = یکرمی یاشلرنده چیقان کنار دیشلری؛ دیش اتلری = لثه. ۲. چرخ و دستره کبی چنتیکلی شیئلرك هر چنتیکی، دندانه : طراغك بر قاچ دیشی قیریق؛ چرخك دیشلری اکریلمش. ۳. بعض لبلرك اینجه واوزون دیلیملری، بو شکلده اولان دانه : صارمساق دیشی؟ دیش دیش قار. ٤. قاب کنارنده وآلت جارحه‌نك آغزنده حاصل اولان چنتیك : صحنك کناری دیش دیش اولمش؛ بو چاقینك بر دیشی واردر. || دیش اوتی=آطه چایی. || دیش بادمی = دیشله قیریلیر اینجه قبوقلی ساقز بادمی. || دیش بوداق= معروف بر جنس غیر مثمر اورمان آغاجی. || دیش بیله‌مك= حرصلانمق، یمکه حاضرلانمق. ||دیش بوغدایی=۱.چوجق دیش چیقارمق اعتقادیله قاینادیلوب طاغیلان بوغدای. ۲. عاشورا یاپیلان ایری بوغدای. || دیش طبیبی، حکیمی = دیشلره باقان طبیب متخصص، دیشجی. || دیش کوسترمك = مقاومته حاضرلنوب تهدید ایتمك. || دیش کچیرمك= تعرض ایتمك، برشیء یاپمق : او دیش کچیره‌میور. || طاقه، یاپمه دیش = صنعی اسنان؛ دیش طاقمی. || فیل دیشی = عاج. ||ایپنز دیشی=اختیارلرك سکسان طقسان یاشنده چیقاردقلری دیش.

دیش { دیشاری. با : طیش، طیشاری.

دیشجی { س. دیش خسته‌لقلرینه باقان وچوروکارینی طولدیروب یاخود چیقاران ویاپمه دیشلر طاقان طبیب متخصص و یا متطبب و بربر، دیش طبیبی.

دیشجیلك { س. دیش چکمك صنعتی ودیش طبابتی : دیشجیلکده مهارتی واردر.

دیشسز { ص. دیشی اولمیان، دیشلری دوکلمش.

دیشسزلك { س. دیش فقدانی.

دیشلك { ص. کدیك، چنتیك.

دیشلمك { یا دیشله‌مك. فتـ. دیش کچیرمك، ایصیرمق : کوپك بالدیرینی دیشلدی.

دیشلمك { یاخود دشلمك. فلـ. دلنمك، یارلمق، دلیك دشیك اولمق.

دیشلنمك { فج. دیش چكیرلمك، ایصیرلمق .

دیشلی { ص. ۱. دیشی اولان: دیشـلی چرخ. ۲. مج. ضرری طوقنور، ضرر ایراثنه مقتدر .

دیشمك { یاخود دشمك. فتـ. یارمق، دلمك: چیبانی دیشمك .

دیشی { س. ص. ۱. انسانده و حیواناتده ارككك مقابلی، انثا، ماده: دیشی كدی؛ دیشی هندی. ۲. بری برینه كیرر بر چفتدن عبارت آلات و ادواتك دیكرینی اخذ وقبول ایدن تكی: دیشی قوپچه؛ دیشی آناختار = دلیكلی. ۳. یومشاق، ملایم = دیشی دمیر؛ دیشی سوز.

دیشیك { یا دشیك. ص. دلیكلی، دلنمش: دلیك دشیك = هرطرفی دلنمش.

دیشیلی { ص. دیشیسی اولان: ارككلی دیشیلی = اركك دیشی ایله برابر.

دیغدیغی { ص. «ر» حرفنی «غ» كبی تلفظ ایدن پپكی.

دیك { ص. ۱. آشاغیدن یوقاری یه طوغری عمودی وضعیتده بولنان: دیك آغاج، دیوار؛ دیمدیك. ۲. پك صارب: دیك یوقیش، دیك قیا. ۳. تیز، سرت، یوكسك، پك: دیك سس. ٤. طوغریدن طوغری یه ودقتلی وحدید: دیك باقیش. ٥. خشین، خرچین: دیك مزاج. ٦. آشاغیدن یوقاری یه، قیللرك دیكنه: دیك تراش. || دیك روزكار = سفینه نك یولنه مقابل جهتدن اسن مخالف روزكار = ح. ۱. آشاغیدن یوقاری یه: دیك چیقمق؛ دیك تراش ایتمك. ۲. صیق، طوغریدن طوغری ودقت وحدتله: دیك دیك باقمق. ۳. سرت، عناد ومخالفتله: دیك سویلمك. || دیك كلمك = قارشی كلمك، مخالفت ایتمك. || دیكنه، دیكی دیكنه = ۱. ضدینه، عكسنه. ۲. ترسنه: دیكنه تراش ایتمك.

دیڭ { س. ۱. سكون، راحت. ۲. دوزلك، موازنه، دنك. [متروك ایسه ده، دیڭمك، دیڭلنمك، دڭیز وسائر مشتقاتی مستعملدر.]

دیكدیرمك { فتـ. ۱. آیاقده طور دیرتمق، اقامه، نصب، ركز ایتدیرمك: بر طاش، بردیرك دیكدیرمك؛ سنجاق، موم دیكدیرمك. ۲. كوكلشمك اوزره یره قودیرمق، غرس ایتدیرمك: آغاج، باغ دیكدیرمك. ۳. ایكنه واپلیكله خیاطت ایتدیرمك: چماشیر دیكدیرمك، سوكوك دیكدیرمك .

دیڭدیرمك { فتـ. ۱. طوردیرمق: دیرمق: روزكار یاغموری دیڭدیردی. ۲. تسكین ایتمك، راحتلاندیرمق، آسوده ایتمك: اذهانی دیڭدیرمك. ۳. سوڭندیرمك: مومی دیڭدیرمك.

دیگر { ص. فا. باشقه، آخر: دیگر ایش، دیگر آدملر؛ دیگری = باشقه سی، آخری؛ دیگرلری = باشقه لری.

دیگرگون { ص. باشقه درلو، طرز آخرده، متغیر: حالم دیگر گون اولدی.

دیكسینمك { یاخود تیكسینمك و غلطی تیتسینمك. فل. بر یمكدن اكراه كلمك، استكراه ایتمك، معده یادرغامق: بو یمكدن دیكسینیندم.

دیكسینمه { یاخود تیكسینمه و تیتسینمه. س. یمكدن اكراه كلمه، معده یادرغامه: بو یمكدن بكا دیكسینمه كلدی.

دیكك { س. باغ هركی.

دیكلمك { فج. ۱. آیاقده طورمق، دیرلمق، اقامه وركز ایدلمك: دیرك، طاش، سنجاق، موم دیكلمك. ۲. غرس ایدلمك: چام آغاجی بو موسمده دیكلیر. ۳. ایكنه واپلیكله خیاطت ایدلمك: بزم اثواب دها دیكلمدی می؟ = فل. آیاق اوزره طورمق ویا قالقمق، قائم اولمق، دیمدیك طورمق، طوروب كیتمه مك: قارشیمه دیكلدی؛ اوكنده دیكلوب طوردی.

دیڭلمك { یاخود دیكله مك. فتـ. ۱. ایشیتمك اوزره قولاق ویرمك، استماع ایتمك: چالغی، شرقی دیكله مك؛ قپودن دیكله دی. ۲. قولاق آصمق، قبول ایتمك، اصغا ایلمك: سوز، نصیحت دیكلمك؛ وقتیله اخطار ایتدمسه ده دیكلمدی.

دیڭلمك { فل. طورمق. حركت ایتمه مك.

دیكلمه { س. دیكلمك فعلی. با: دیكلمك.

دیڭلمه { س. دیڭلمك فعلی. با: دیڭلمك.

دیڭلندیرمك فت. ۱. سكونت ویرمك، تسكین ایتمك. ۲. راحت ایتدیرمك، یورغونلق آلدیرمق: وجودمی دیكلندیره جكم. ۳. سوگندیرمك: مومی دیكلندیرمك. || قابی دیكلندیرمك = اولمك، وفات ایتمك.

دیڭلنمك فل. ۱. سكونت بولمق، طورمق. ۲. راحتلانمق، استراحت ایتمك: بر قاچ كون دیكلنه جكم.

دیڭلنمك فل. قالقوب دیك طورمق، اورپرمك: تویلری دیكلندی.

دیڭله مك ﴿ ﺑا : دیكلمك.

دیڭلی ص. دیكلمش، ركز اولنمش: دیكلی طاش، دیرك، موم. || بر دیكلی آغاجی یوقدر = هیچ برملكه مالك دكلدر. || دیكلی طاش = بعض اقوام قدیمه دن قالمه عمودی آثار. [فر. Pierre druidique].

دیڭلییجی ص. دیكلین، سامع، مستمع.

دیكمك فت. ۱. آیاقده طوردیرمق، ركز واقامه ایتمك: برطاش، بردیرك، سنجاق دیكمك؛ شمعدانه موم دیكمك. ۲. كوكلشمك اوزره یره قومق، غرس ایتمك: آغاج، فدان دیكمك. ۳. قابی باش آشاغی چویروب ایچمك: بردستی صویی دیكدی. ٤. ایكنه وایپلیكله درز وخیاطت ایتمك: اثواب، چماشیر، سوكوك، یاره دیكمك. || سوزی دیكمك = دیكجه سویله مك، طیاتمق. || كوز دیكمك = طمع ایتمك؛ مطمح نظر دقتی اولمق.

دیڭمك فل. ۱. طورمق، كسلمك، سكونت و انقطاع بولمق: یاغمور، روزكار دیكدی. ۲. راحتلانمق، استراحت ایتمك.

دیكمه س. ۱. دیكمك فعلی. ﺑا: دیكمك. ۲. مجـ. یوك آلوب ویرمك وسائر جراثقال خدمتلرنده قوللانلمق اوزره اغاجدن قوریلان ماچونه.

دیڭمه س. دیڭمك فعلی. ﺑا: دیڭمك.

دیكن س. ۱. بعض نباتاتده بولنان سیوری وباتار ایكنه، شوك، خار: كل دیكنی، چالی دیكنی. ۲. دیكنلری چوق اوت ویا چالی. ۳. آری وعقرب كبی حیوانات ایكنه سی. ٤. مجـ. مانع، انكل، حائل. || اشك دیكنی = یبان انكیناری. || اولمز دیكن = یبان مرسینی. || بوغا دیكنی = چوبان قالقیدان. || پیغمبر دیكنی = دوه الماسی. || چاقر دیكنی = بش بارمق. || دوه دیكنی = مغیلان. || سنجاق دیكنی = عوسج.

دیكنلی ص. دیكنی چوق اولان: دیكنلی چالی.

دیكیجی ص. س. اسكی وبالخاصه اسكی قوندیره دیكمكله كچینن، یامه جی.

دیكیجیلك س. اسكی شیئلر دیكمك صنعتی، یامه جیلق.

دیكیش س. ۱. دیكمك فعلی وصنعتی، خیاطت: دیكیشله كچینیور. ۲. دیكیله جك شیء: دیكیشم واردر؛ دیكیش دیكمك. ۳. مجـ. رابطه، علاقه، ایلیشیك. || دیكیش پایی = بیچیلن اثواب وسائره ده دیكیشه كیرمك اوزره براغیلان فضله. || دیكیش طوتدیرمق = ۱. ایلیشمك. ۲. ثبات بولمق، دوام ایتمك: او بر یرده دیكیش طوتدیرماز. || دیكیش قالمق = آز قالمق، همان همان.

دیكیشجی س. دیكیش دیكن قادین، تزری قادین.

دیكیم س. دیكمه، دیكیش، خیاطت.

دیكیمخانه س. بكلك اثواب وسائره نك دیكلدیكی محل.

دیل س. ۱. انسان وحیواناتك آغزنده كی معروف عضو كه غدایی تمغه وباغرمغه وبالخاصه انسانده تكلمه یارار، لسان، زبان: انسان دیلی، قویون دیلی. ۲. انسانلرك تكلم ایتدكلری لهجه لرك بهری، لغت، لسان، زبان: دنیاده بیكلرجه دیللر سویلنیر؛ تركجه اسكی وكوزل بر دیلدر. ۳. مختلف آلات وادواتك اوزونجه ویاصی واكثریا اوینار قسملری: ترازی، دودوك كلید دیلی. ٤. دكیزك ایچنه اوزانمش اوزون، قوملق واوستی دوز وآلچاق قاره پارچه سی. [طاغلق وطاشلق اولانته بورن دینیر.] ۵. مجـ. غیبت، مذمت، فصل: الله دیلندن قورتارسون. || آغزی وار دیلی یوق، آغزنده دیلی یوق = سس چیقارماز، متحمل، معصوم، محجوب. || ادرنه دیلی = باشلیجه بوشهرده یاپیلان صیغیر دیلی باصدیرمه سی. || دیل آلتی = طاؤقلره عارض اولان بر

خستەلق، قورباغەجق. || ديل اوجندە اولمق = حاضر سويلنەجك قدر خاطرە كلوب ينە قاچمق : اونك آدى ديلك اوجندەدر. || ديل اوزاتمق = حدك خارجندە اولەرق برينك عليهندە سويلمك، اطالهٔ لسان، زباندرازلق ايتمك. || ديلى اوزون = ادبسز. || ديل اوغلانى = وقتيلە ترجمان يماغى. || ديل باغلامق = سكوتە مجبور ايتمك، اسكات ايتمك. || ديل باليغى = ياصى بر جنس باليق. || ديل بورمق، ديل چيقارمق = اكلنمك، استهزا ايتمك. || ديل پينيرى = اوزون پارچەلى بر جنس تازە پينير. || ديل طوتمق = دشمنك احوالنى سويلتەجك اسير طوتمق. || ديلنى طوتمق = حفظ لسان ايتمك، هر شيئ سويلمكدن احتراز ايلمك. || ديللرە دوشمك = سؤ شهرت بولمق، كوتيلكلە اشتهار ايتمك. || صيغير ديلى = اوزون ياپراقلى بر نبات، لسان الثور. || قايش ديلى = حذلەنك تعبيرات مخصوصەلرى. || قوش ديلى = ١. كلمەلرك هر هجاسى آرەسنە ديكر بر هجا ادخال وتكرار ايدەرك ويا ديكر بر صورتلە سويلنمك و بيلينلر طرفندن آكلاشلماق اوزرە بر قاچ كشى آرەسندە متفق عليە اويديرمە لسان. ٢. ديش بوداق تخمى. || ديللردە كزمك = فنالقلە شهرت بولمق. || ديلنى كسمك = صوصمق، اختيار سكوت ايتمك. ديلە كلمك = ١. سوءشهرت قازانمق. ٢. سويلمك. || كوپك ديلى = قزيللق اوتى || كوچك ديل = بوغازدە يوقاريدن آشاغى يە صارقان كوچك ات پارچەسى، لهات.

ديلاق { س. اناثك عضو تناسلى ايچندەكى ديلجك، بظر.

ديلباز { ص. [تر. ديل = لسان فا. باختن = اوينامق. دلبازە تقليداً تعبير سقيم] سوز بولوب طاتلى طاتلى سويلين مقابلى : پيسيريق.

ديلجك { س. ١. كوچك ديل، ديل شكلندە كوچك آلت. ٢. ديلاق، بظر.

ديلسز { ص. س. ١. لقردى سويليەمز، ابكم. لال: ديلسز بر ديلنجى؛ صاغر و ديلسزلر مكتبى. ٢. سكوتى، ساكت، سس چيقارماز، حليم : ديلسز بر چوجق.

ديلسزلك { س. لاقردى سويليەمينك حالى، ابكم: ديلسزلك نە زور شيئ.

ديلك { س. ١. آرزو، تمنى، رجا: سزدن بر ديلكم واردر. ٢. ايستك، مطلوب، خواهش: ديلكنى يرينە كتيرمك.

ديللشمك { فش. ١. سويلشمك، مكالمە، مصاحبت ايتمك : هنرى وار ايسە كلسون ديللشەلم. ٢. اجنبى ديليلە قونشمق.

ديللنمك { فل. ١. ديلە كلمك، ديل پيدا ايدوب سويلمك : بر بچق ياشندە او قدر ديللنمك! ٢. ديلى آچيلوب چوق سويلمك. ٣. ادبسزلك ايتمك. ٤. ديللرە دوشمك، مذموم و مدخول اولمق.

ديللى { ص. چوق و ايى سويلر : پك ديللى بر چوجق.

ديلماج { س. ترجمان.

ديلمك { فت. اوزون اوزون يارمق، ديليم ديليم كسمك : قارپوزى ديلملى.

ديلمك { ياخود ديلەمك. فت. ١. ايستمك، آرزو ايتمك. ٢. آرامق، ايستمك، طلب ايتمك : ديلە نە ديلرسەك.

ديلنجى { س. ص. ١. آوچ آچوب راستكلندن آقچە وسائرە ايستين فقير ومحتاج آدم، سائل، كدا : قپويە بر ديلنجى كلدى. ٢. مج. هر شيئ ايستمكدن اوتانميان عارسز وطمعكار : اوپلە ديلنجى بر آدمدر.

ديلنجيلك { س. ١. ديلنجى حال و صفتى، سؤال، سائللك : عاقبت ديلنجيلك ايتمكە مجبور اولدى. ٢. مج. عارسزلق، طمعكارلق.

ديلنديرمك { فت. ديلنمكە مجبور ايتمك، ديلنەجك حالە كتيرمك : بو اسرافات بر كون كنديسنى ديلنديرەجكدر.

ديلنمك { فل. ديلنجيلك ايتمك : اوكسز چوجق سوقاقلردە ديلنمكە مجبور اولدى. == فت. ديلنيرجەسنە ايستمك، بويلە ايستيەرك الە كچيرمك : بن اونى ديلندم سزە نصل ويرەيم.

ديلەمك { فت. با : ديلمك.

ديليم { س. اوزونلغنە كسلمش پارچە، طبيعى بويلە پارچەلرە منقسم بر شيئك بهر پارچەسى، على الاطلاق پارچە، قطعە : بر ديليم قارپوز، پورتقال

دیلیمی، بر دیلیم اتمك؛ دیلیم دیلیم کسمك.

دیمك { فتـ. ١. سویلمك، آغزدن بر سوز چیقارمق : نه دیدی؟ یارین کل دیدی؛ بن برشیء دیمدم؛ سزك دیدیککزی آکلادق. ٢. اسم ویرمك، نام طاقمق، تسمیه ایتمك : بوکا نه دیرلر؟ سز بوکا نه دیرسکز؟ عربیده آته نه دیرلر؟ هیمالایه دیدکاری سلسلهٔ جبال. ٣. نقل و روایت ایتمك : اویله دیرلر؛ اقشام کلدی دیورلر. = فل. معنا ویرمك، بر معنایه کلمك : بو سوز نه دیمك؟ فارسیده اسب آت دیمکدر. || دیمك اولیورکه = یعنی، بوندن شو آکلاشیلیورکه : دیمك اولیورکه سز درسه دوام ایتمیه‌جکسکز. || نه دیمك؟ نه دیمك اولسون؟ = او نصل اولقردی؟ اویله شی می اولور؟ || یوق دیمك = رد ایتمك، قبول ایتممك.

دیمومت { سذ. عر. دائملك، دوام، سورمه : دیمومت عمر و اقبالکز ایچون دعا ایدرم.

دیمه { س. دیمك فعلی. با : دیمك.

دیمی { س. [ر.] وروبلکنه طوقونمش پنبوق و یا یوك قماش ویا بز وشیاق وسائره.

دین { سذ. عر. جـ : ادیان. اللهه عبادت و معنویاته اعتقاد خصوصنده هر ملتك طوتدیغی یول : دین اسلام، دین مبین، دین حق، دین باطل؛ دنیاده پك چوق ادیان واردر. || یوم الدین = قیامت کونی.

دَین { سذ. عر. جـ : دیون. بورج، بر مدت معینه ختامنده اودنمك اوزره فائضله ویا فائضسز آلنمش آقچه : دینی چوقدر؛ دیونه مستغرقدر. || دیون عمومیه = دولتك عموم دیونه قارشی تخصیص ایلدیکی وارداتی قبض و اداره ایدن دائرهٔ مخصوصه.

دیناً { ح. عر. دینجه، دین اعتباریله، دین نقطهٔ نظرندن : قمار دیناً وعقلاً مذمومدر.

دینار { سذ. عر. جـ : دنانیر. اسکی بر آلتین سکه که تقریباً بر چاریك لیرا قیمتنده ایدی؛ دینار ودرم = آقچه.

دینپرور { ص. فا. (عر. دین = م. فا. پروردن = بسلمك) دینه خدمت ومظاهرت ایدن.

دینپناه { ص. فا. [عر. دین = م. فا. پناه = ملجأ] دینك طیاندیغی، دینه رکن واستنادکاه حکمنده اولان : پادشاه دینپناه.

دینج { ص. وجودی صاغلام، قوتدن دوشمه‌مش، توانا، تندرست : خیلی یاشلی ایسه‌ده دینجدر؛ دینج بر آت آرایورم.

دینجلك { س. صاغلاملق، توانالق، تندرستلك.

دینجلمك { فل. صاغلاملاشمق، توانا و تندرست اولمق.

دیندار { ص. فا. احکام دینیه‌یه حقیله رعایت ایدن، دینك اوامر و نواهیسنه تابع بولنان، متدین : دیندار آدمدر.

دیندارانه { ص. ح. فا. دینه رعایت ایدن آدمه مخصوص و یا یاقیشیر صورتده : بر معاملهٔ دیندارانه‌ده بولندی؛ دیندارانه حرکت ایدیور.

دیندارلق { س. احکام دینیه‌یه تمامیله رعایت، تدین : اوآدمك دیندارلغی معلومدر.

دینداری { س. فا. دیندارلق. ذ.

دینسز { ص. هیچ بر دینه متدین اولمیان ویا دینك احکامنه رعایت ایتمین، ملحد : دینسز آدم. || مجـ. مرحمتسز، اللهدن قورقماز.

دینسزلك { س. هیچ بر دینه تدین ایتمیش، دینسز آدمك حالی، الحاد : دینسزلك بتون عالمده مذمومدر؛ دینسزلکله اتهام اولنمشدی، || مجـ. مرحمتسزلك، غدارلق.

دینشکن { ص. فا. [عر. دین = م. فا. شکستن = قیرمق] دینی قیران، دینك علیهنده بولنان.

دینشکنانه { ص. ح. فا. دینی قیره‌جق و اضرار ایده‌جك صورتده : بر طاقم اقوال دینشکنانه ایله؛ دینشکنانه حرکت ایتمك.

دینلمك { فجـ. ١. سویلنمك : اویله بر سوز دینلدی؛ بو ایش حقنده نه دینلدی، نه دینله‌جکدر؟ ٢. اسم قونمق، تسمیه اولنمق : تلغراف دینلن یکی ایجاد. ٣. نقل وروایت اولنمق : هندستانده یه وبا ظهور ایتدی دینلیور.

دینمك { فجـ. ١. سوز سویلمك : بوکا بر شیء دینه‌مز؛ اوکا نه دینیر؟ ٢. اسم ویرلمك :

آمریقاده بولنان برجنس حیوانه آلیاغه دینیر.
« دینلمك » ایله « دینمك » آراسنده‌کی فرق ظاهردر : « دینلمك » عادتا مجهول اولوب نائب فاعل آلیر؛ « دینمك » ایسه کیدلمك وکلنمك کبی نائب فاعلی دائما محذوف مجهوللردن اولوب برابر ذکر اولنان اسم مفعول الیه حالنده ایراد اولنور: بو شویله دینلیر؛ بوکا شویله دینیر.

دینی { ص. عر. ث: دینیه. دین و مذهبه منسوب ومتعلق: امور دینیه.

دَیو { یاخود دیه. د. ۱. کویا، سوزده، دیه‌رك، صانکه: بوکون درس یوقدر دیو بنی مکتبه کیتمکدن آلیقودی. ۲. ظنیله، ادعاسیله، بهانه‌سیله: بن امکدارم دیو کوشه‌ده اوتوروب هیچ بر ایش کورمك ایستمیور.

دیو { س. فا. [تر. زبانزدی: دو] شیطان، جن، عفریت. || دیو آینه‌سی = اشیایی بیودن آینه؛ کندنی دیو آینه‌سنده کورمش = کندنی بیوك ظن ایتمه، مغرور، خود بین اولمه.

دیوار { س. فا. [تر. زبانزدی: دووار] کرك بنانك بر طرفنی تشکیل ایتمك وکرك بر محل احاطه ایلك ویا بولمك ایچون طاشدن ویا طوغله وکرپیچدن سد، جدار، حائط: اوك درت دیواری؛ باغچه دیواری؛ آره دیواری؛ قوری دیوار = خرجسزی؛ دیوار چکمك = دیوارله احاطه ویا تفریق ایتمك.

دیوارجی { س. دیوار وکارکیر ابنیه یاپان صنعتکر: دیوارجی اوسته‌سی.

دیوارجیلق { س. دیوار وکارکیر ابنیه یاپان آدمك صنعتی ومسلکی.

دیوان { سذ. عر. ج: دواوین. [فارسیدن معرب] ۱. بیوك مجلس، مجلس عالی: دیوان قورلمق. ۲. اوللری مرافعات ایچون قوریلان مجلس عالی: دیوان همایون؛ آمدیٔ دیوان همایون = وقتیله بو مجلس عالینك باش کاتبی؛ الیوم باب عالیدن خاکپای شاهانه‌یه عرض اولنان خصوصاتی تقدیم وارساله وارادات سنیه‌یی تلقی‌یه مأمور اولان قلمك رئیسی. ترجمان دیوان همایون = حضور همایونده ترجمانلق وظیفه‌سنی ایفا ایدن ذات. ۳. بر شاعرك اشعارینی قافیه‌لرینه کوره حروف هجا ترتیبیله جامع اولان مجموعه: دیوان باقی، دیوان نابی، دواوین شعرا. || دیوان افندیسی = وقتیله وزرانك رسمی وخصوصی باش کاتبلری که امور تحریریه‌لرینی اداره ایدرلردی. || دیوان تمییز = مقدما هر ولایت مرکزنده بولنان محکمهٔ تمییزه ویریلن اسمدر؛ دیوان تمییز رئیسی. || دیوان حرب = عسکریلری محاکمه ایتمك اوزره قورلمش عسکری محکمهٔ فوق العاده‌سی؛ دیوان حرب عرفی = قانون عرفی تحتنده بولنان مملکتده امور سیاسیه‌دن واساییش وانضباطه متعلق ایشلردن طولایی مظنون اولانلری محاکمه ایتمك اوزره قورلمش محکمهٔ عسکریه. || دیوان طورمق = ویریله جك اوامری اخذ وتلقی ایچون آیاق اوزره اللرینی قاووشدیروب طورمق. || آیاق دیوانی = فوق العاده احوالده عجالةً قوریلان مجلس.

دیوانچه { س. فا. قافیه اعتباریله حروف هجا ترتیبنجه مرتب کوچك مجموعهٔ اشعار.

دیوانخانه { س. فا. اوطه‌لر آره‌سنده‌کی واسع صوفه، صاله.

دیوانه { ص. فا. ۱. دلی، مجذوب. ۲. آبدال، آلیق.

دیوانه‌لك { س. ۱. دلیلك. ۲. آبدالق، آلیقلق.

دیوانی { ص. عر. ث: دیوانیه. دیوانه منسوب ومتعلق: مناصب دیوانیه. || خط دیوانی = دیوان همایونده فرمان وبراتلرك تحریرینه مخصوص کوزل و کرفتلی بر نوع یازی. == سذ. خط دیوانی.

دَیّوث { س. ص. عر. قاریسنك ناموسسزلغنی چکن غیرتسز وآلچاق آدم.

دَیّوثلق { س. قاریسنك ناموسسزلغنی چکمك آلچاقلغی.

دیورمك { با: دویرمك.

دیوشیرمك { با: دوشیرمك.

دُیون { سذ. ج. عر. فد: دین. با: دین.

دیویت { س. با: دویت، دوات.

دَیه { با: دیو.

دیهیم { س. فا. تاج، اکلیل.

ذ

ذ { ذل. س. [عر. ذال. سش.] } الفبای ترکینك اون برنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلماته و برقاچ فارسی کلمه‌یه مخصوصدر. عربیده یونانیلرك Δ حرفی کبی پلتك بر تلفظله اوقونور سه‌ده، ترکجه‌ده بو سس مفقود اولدیغندن، لسانمزده « ز » کبی اوقونور : ذهن، لذت، ختامپذیر کبی. اسکی اقوام سامیه دخی بو مخرجی غائب ایتمش اولدقلرندن، عبرانی وسریانی الفباسنده موجود اولمیوب، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن ضم اولنمشدر. اصل ابجد صره‌سنده یکرمی بشنجی حرف اولوب، (د) حرفنه مشابهت شکلیه‌سندن طولایی، اونك صره‌سنه چکیرلمشدر. ابجد حسابنده ۷۰۰ رقمنه معادلدر. اسکی اصول اوزره مختصر تاریخلرده ذی الحجه‌یه و « ا » ایله برابر ذی القعده‌یه علامتدر.

ذا { ش. عر. بو، شو. [یالکز بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور :] } بعد ذا = بوندن صکره؛ کذا، هکذا = بویله، بونك کبی.

ذا { ص. عر. دائما مضاف اوله‌رق قوللانیلان « ذو » صفتنك } حالت نصبی اولوب نادراً لسانمزده بو حالده قوللانیلیر : یا ذالجلال والاکرام.

ذات { سش. عر. جم : ذوات. [لسانمزده اکثریا غلط } اوله‌رق مذکر اعتبار اولنور.] ۱. کندی، نفس : بالذات کلدی = کندیسی؛ ذات مسئله = مسئله‌نك کندیسی. ۲. اصل، جوهر، عین، صفت مقابلی : اسم ذات = بر ذاته دلالت ایدن اسم، صفتك غیری. ۳. معتبر ومعزز شخص : ذات کبریا = جناب حق؛ ذات رسالتپناهی؛ ذات شاهانه، ذات عالیٔ حضرت پادشاهی؛ ذات صدارتپناهی و سائره؛ ذاتکز، ذات علیاکز، ذات عالیلری؛ فلان پك خلوق بر ذاتدر؛ اویله ذواتله کوریشمکی هرکس آرزو ایدر. || بالذات = کندیسی، وکیل وساطتیله اولمیه‌رق : بالذات کیدوب زیارت ایتدی. || ذات البین = ایکی ویا زیاده شخص بیننده‌کی مناسبات : اصلاح ذات البین ایتمك = آره‌لرینی بولمق. || حد ذاتنده = عارضی اولمیه‌رق : اوحد ذاتنده متیندر.

ذات { صش. عر. [«ذو» صفتنك مؤنثی] } صاحبه، متصرفه، مالکه، حائزه، اهل : ذات الزوج = قوجه‌لی (قادین). || ط. مختلف اعضای بدنه مضاف اوله‌رق اونلرك التهابندن عبارت انواع امراضك اصطلاحات فنیه‌سنی تشکیل ایدر : ذات الجنب = یان زارینك التهابی؛ ذات الرئه = آق جکر التهابی؛ ذات الکبد = قره جکر التهابی؛ ذات الکلیه = بوکرك التهابی؛ ذات المثانه = مثانه التهابی و سائره. || تا. حیوانات ونباتات اصطلاحاتنده دخی کثرتله بولنور : ذات الثدایا = ممه‌لی حیوان، ذات البطون وسائره || ه. ذات الکرسی = صور کواکبدن بری. [فر. Cassiopée].

ذاتاً { ح. عر. ۱. حد ذاتنده اوله‌رق، } طبیعی وجبلی اوله‌رق : ذاتاً ضعیف ایدی بو خسته‌لق کندیسنی بسبتون دوشوردی. ۲. کندیلکندن، مخصوص اولمیه‌رق : او ذاتاً چارشی‌یه کیده جکدی بن ده

بعض شیئلر ایصمارلادم.

ذاتی { ص. عر. أ: ذاتیه. ۱. ذات واصل و جوهره منسوب ومتعلق، عارضی اولمیان: فضل وکرم اونده ذاتی بر خصلتدر؛ مکارم ذاتیه‌سی اقتضاسنجه. ۲. ذات وشخصه مخصوص، خصوصی، شخصی: بعض مصالح ذاتیه‌سنك تسویه‌سیچون مأذوناً مملکتنه کیتدی. || ط. خسته‌نك ذات وشخصنه مخصوص حال، فر. Idiotique. = ح. تر. ذاتاً، کندیلـندن، طبیعی اوله‌رق: ذاتی موسیقی‌یه استعدادی وار ایدی.

ذاتیّات { سش. ج. عر. ذات و شخصه عائد خصوصات، شخصیات: ذاتیاتله اوغراشمق ایی شیٔ دکلدر.

ذاکِر { ص. سذ. عر. [«ذکر» دن سف.] ۱. ذکر ایدن، ذکر و ورد وتسبیحله مشغول. ۲. تکیه‌ده الهی اوقویان آدم.

ذال { سش. عر. «ذ» حرفنك اسم عربیسیدر. نقطه‌لی اولمسی مناسبتیله ذال معجمه دخی دینلیر.

ذالِك { ش. عر. با: ذلك.

ذاهِب { ص. عر. [«ذهاب» دن سف.] ۱. کیدیجی، کیدن. ن. ۲. بر فکر وظنه اویان، صاپان، قائل اولان: او بویله بر فکره ذاهب اولدی؛ بن سزك کلمیه‌جککزه ذاهب اولدم.

ذاهِل { ص. عر. [«ذهول» دن سف.] اهمال ایدن، اهمالجی، مسیب.

ذائِق { ص. عر. أ: ذائقه. [«ذوق» دن سف.] طادان، لذت طویان: قوهٔ ذائقه = لذت طویمق حاسه‌سی.

ذائِقه { سش. عر. حواس خمسه‌دن لذت طویمق حاسه‌سی، قوهٔ ذائقه.

ذُباب { سذ. عر. سیکك، مکس.

ذَبح { سذ. عر. ۱. بوغازلامه، کسمه: بر قویون ذبح ایتمك. ۲. قربان کسمك: ذبح قرابین.

ذِبحه { سش. عر. ط. قوش‌پالازی: ذبحهٔ خانقه؛ ذبحهٔ کاذبه.

ذَبحیّه { سش. عر. قصابلرك کسدکلری حیواناتدن آلنان رسم.

ذَبیح { ص. عر. [«ذبح» دن صش.] قربان کسلمش ویا کسیله‌جك: بزجه ذبیح حضرت اسماعیل (عم) در.

ذَخائِر { سش. ج. عر. فد: ذخیره. با: ذخیره.

ذَخیره { سش. عر. ج: ذخائر. وقتنده صرف اولنمق اوزره تدارك وانباره وضع اولنان مأکولات: ذخیره تدارك ایتمك؛ ذخیره انباری.

ذِراع { سذ. عر. ۱. انسانك دیرسکندن اورته پارمغی اوجنه‌دك اولان طول، آرشین. ۲. یکرمی‌درت پارمغه منقسم اولان آرشین؛ ذراع معماری؛ ذراع اعشاری = متره.

ذِروه { سش. عر. تپه، طاغك اك یوقاری نقطه‌سی: ذروهٔ جبل.

ذَرّه { سش. عر. ج: ذرات. پك کوچك پارچه، بر آرپه‌نك یوزده بر جزئی. || ذره قدر، ذرةً ما = هیچ، اصلا.

ذُرّیّت { سش. عر. ج: ذریات، ذراری. [نشر دیمك اولان «ذر» دن] نسل، صوی، اولاد واحفاد، بر آدمك صلبندن کلن ابنای جنسی: اونك ذریتی قالمدی؛ هرکس ذریت براقمق وظیفه‌سیله اولنمکه مجبوردر.

ذَریعه { سش. عر. ج: ذرایع. وسیله، بهانه، واسطه، مناسبت، سبب: ذریعهٔ حسنه.

ذَقَن { سذ. عر. ج. اذقان. چکه، آغزك آلتنده ایکی اکك کمیکنك برلشدیکی یر، زنخدان.

ذَکاء { سذ. عر. [«ذکاوت» غلطدر] ذهن کسکینلکی، سرعت انتقال، زیرکلك، فطانت: اصحاب ذکادن بر آدم.

ذَکاوَت { س. ذکا یرینه قوللانیلیرسه‌ده، عربی اولمیوب، غلطدر. «ذکاء» دیملی.

ذِکر { سذ. عر. ج: اذکار. ۱. آکمه، خاطره کتیرمه، یاد، تذکار. ن. ۲. آغزه آلمه، اسمنی بیان ایتمه، شفاهاً ویاتحریراً تصریح اسم: بر شاعرك اسمنی ذکر ایتمکسزین شعرینی نقل ایتمه‌ملی؛ اونی مورخین صره‌سنده ذکر ایتمش؛ زبورده حضرت موسی (عم) ك اسمی ذکر اولنیور. ۳. بیان، افاده: اونی یوقاریده ذکر ایتدك؛ بونك ذکری کچمدی. ٤. تسبیحله و مختلف صورتده اسماء حسنایی سویله، ورد چکمه: هرنمازدن صکره برساعت ذکر ایدر؛ در-

ویشلر شمدی ذکرده درلر. [یالکز آغزله اولمیوب قلب و ذهنك ده اللهله مشغولیتی شرط اولدیغنه بوافتك معنای اصلیسی ده شاهددر. — جمعی باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر.] ٥. مدح، ثنا، ستایش، ایلکله یاد: سزك محاربهٔ اخیره‌ده یارارلقلرکزی ذکر ایدیورلردی. || ذکر جمیل = ١. مدح، ثنا، ستایش، مدح وثنا ایله اسمی یاد اولنمه: کچن کون فلان یرده ذکرجمیلکز کچدی. ٢. مکتب شاکردانه توزیع مکافاة صره‌سنده مکافاته مستحق اولمیوب ده بسبتون محزون براغلملری‌ده تجویز اولنمیانلره‌ویریلن مطبوع برکاغدکه مکافات استحقاقنه تقربی کوستریر.

ذَكَر { سنذ. عر. جمـ: ذکور. ١. ارکك، انسان‌وحیوانك ارککی: [بومعناده مفردی زبانزد دکلدر] بو وقفك تولیتی اولاد ذکوره انتقال ایدر. ٢. عضو رجلیت، آلت تناسل ذکور.

ذُكور { سنذ. جمـ. عر. فد: ذکر. با: ذکر.

ذَكِیّ { صـ. عر. ثـ: ذکیه. [«ذکاء» دن صشـ.] ذهنی کسکین، سریع الانتقال، فطین، زیرك: پك ذکی چوجقدر. [تمیز وطاهر دیمك اولان «زکی» ایله التباس واقع اولمامليدر.]

ذُلّ { سنذ. عر. و:

ذِلَّت { سنثـ. عر. آلچاقلق، مذلت، دنائت، فرومایه‌لك: انسان کندینی ذله، ذلته القا ایتمه‌ملی؛ ذل ودنائتله، ذلتله یاپیله جق ایش اکسیك اولسون.

ذٰلِك { شـ. عر. [عربیده کافی مفتوح ایسه‌ده، لسانمزده ساکن اوقونوب، یالکز بعض تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر.] بو، شو: مع ذلك = بونکله، شونکله برابر؛ کذلك = بونك کبی، بویله، ایضاً؛ بناءً علی ذلك = بوکا بناءً، بونك اوزرینه.

ذَلول { صـ. عر. [«ذلة» دن سمبـ.] مطیع، یاواش، رام. ز.

ذَلیل { صـ. عر. ثـ: ذلیله. [«ذلت» دن صشـ.] آلچاق، دنی، فرومایه، خوار، حقیر.

ذَمّ { سنذ. عر. برینك کوتیلکنی سویله، عیبلامه، یرمه، چکشدیرمه، قدح، هجو: فلان آدمی ذم ایتدی؛ انسان یارینی اغیارینه ذم ایتمه‌ملی؛ آغزی ذمه آلیشدیرماملی.

ذِمام { سنذ. عر. کندی طرفنی حمایه ووقایه وظیفه ومجبوریتی: اونك ذمام اداره‌سی تحتنده بولنیورلر.

ذَمّام { صـ. عر. [«ذم» دن سمبـ.] چوق ذم و قدح ایدن، فصال، چکیشدیریجی.

ذَمائِم { سنثـ. جمـ. عر. فد: ذمیمه. با: ذمیمه.

ذِمَّت { سنثـ. عر. جمـ: ذمم. ١. حمایه، تصاحب، وقایه مجبوریتی، برینك امنیتنی تعهد: اهل ذمت = بر دولت اسلامیه‌نك تحت تابعیت وحمایه‌سنده بولنان اهل کتاب یعنی خرستیان ویهودیلر. ٢. عهده: فلانك ذمتنده شو قدر آله‌جغم واردر؛ صندق آقچه‌سندن ذمتنه پاره کچیرمش؛ بوایش بنم ذمتمده‌در، بنم واجبهٔ ذمتمدر. ٣. برآدمك کندی عهده‌سنه کچیروب تأدیه‌سنه مجبور اولدیغی آقچه، دین، بورج: سابق وزنه‌دارك بر خیلی ذمتی چیقدی؛ خزینه‌یه ذمتی واردر. || تبرئهٔ ذمت = عهده‌سنده بر شیء اولمدیغنی، بری الذمه اولدیغنی بالمحاسبه و یا بالمحاکمه اثبات ایتمه: او تبرئهٔ ذمت ایتدی؛ تبرئهٔ ذمت مضبطه‌سی = بر مأمورك حین انفصالنده بر کونه ایلیشیکی اولمدیغنی مبین یدینه ویریلن مضبطه. — عربی تعبیراتده «ذمه» صورتنده قوللانیلیر: بری الذمه = تبرئهٔ ذمت ایتمش، ایلیشیکسز.

ذِمَم { سنثـ. جمـ. عر. فد: ذمت. با: ذمت.

ذِمّی { سنذ. صـ. عر. ثـ: ذمیه. [«ذمت» دن سمنـ.] دولت اسلامیه‌نك تحت تابعیت وحمایه‌سنده بولنان غیر مسلم، رعیه، رعایا. [عربلر زماننده قوللانیلوب، الیوم پك مستعمل دکلدر.]

ذَمیم { صـ. عر. ثـ: ذمیمه. [«ذم» دن صشـ.] ذم و قدحه مستحق، بکنلمیه‌جك، مذموم، معیوب: اخلاق ذمیمه.

ذَمیمه { سنثـ. عر. جمـ: ذمائم. مذموم شیء، کوتی خلق وخصلت ویا فعل وعمل، سوء.

ذَنْب { سنذ. عر. جمـ: ذنوب. کناه، اثم، صوچ: ذنبم چوقدر؛ جناب حقدن ذنوبمك عفوینی دیلرم.

ذَنَب { سـذ. عر. جمـ : اذناب. قویروق، دم، دنباله: نجم ذوالذنب. || ذنب الاسد = اسد برجنك β کوکبی. || ذنب الدجاجه = دجاجه صورتنك α کوکبی. || ذنب قیطس = قیطس صورتنك β کوکبی.

ذُنوب { سذ. جمـ. عر. فد: ذنب. || با ذنب.

ذو { صذ. عر. ٔ : ذات. جمـ. ذ: ذوی. جمـ. ٔ: ذوات. [مضاف قوللانیلوب، بعضاً حالت جری اولان «ذی» و نادراً حالت نصبی اولان «ذا» صورتنده بولنور.] صاحب، مالك، متصرف، حائز: ذوالوجهین = ایکی یوزلی؛ ذا الجلال = جلال صاحبی؛ ذی شان = شانلی؛ ذوی العقول = عقللیلر، انسانلر؛ تجار ذوی الاعتبار = معتبر تاجرلر. || علوم ریاضیه وتاریخ طبیعی وسائره اصطلاحاتنده چوق قوللانیلیر: ذوستة الوجوه = اون ایکی یوزلی؛ ذو اربعة الاضلاع = درت ضلعلی؛ ذو وجوه کثیره = چوق یوزلی؛ ذو الازهار الظاهره = آشکار چیچکلی؛ ذو الایادی الاربعه = درت اللی وسائره. — بو اصطلاحاتك اکثری ذاتاً سقیم الترکیب وپك اوزون اولوب، یرلرینه مثلا : سداسی الوجوه، رباعی الاضلاع، کثیر الوجوه، ظاهر الازهار، رباعی الایدی یاخود چار دست کبی مختصر وطوغری اصطلاحات ترتب وقبولی اقتضا ایدر.

ذُؤابه { سث. عر. جمـ : ذوائب. پرچم، زلف، کیسو: کوکب ذو الذؤابه = نجم کیسودار.

ذَوات { سث جمـ. عر. فد : ذات. || با : ذات.

ذُوالفِقار { سخ. عر. [اصل معناسی قبورغه‌لی‌در] فخر کائنات (صلعم) افندمزك مشهور برقلیجی‌که بدر غزاسنده اول حضرته کچوب، ارتحال نبویلرندن اول حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه اعطا بیورلمشیدی.

ذُوالقَرنَین { سخ. عر. مشهور اسکندره ویرلمش اولان لقبدر.

ذُوالمَعاشَین { صه. عر. [ایکی یاشایشلی] تا. هم قره‌ده هم دکیزده یاشایه بیلن حیوانلره دینیر، فر. Amphibie.

ذُوالوَجهَین { صه. عر. ٔ: ذات. الوجهین. ایکی طرفلی، ایکی یوزلی، ایکی صورتله استعمال اولنه بیلیر.

ذَوائِب { سث. جمـ. عر. فد : ذؤابه. || با : ذؤابه.

ذَوَبان { سذ. عر. اریمه : ذوبان ایتمك = اریمك.

ذَوق { سـذ. عر. ١. طاتمه، طات، لذت : او میوه‌نك ذوقی ناصلدر؟ ٢. حواس خمسه‌دن بری که آغزله طویلیر، قوهٔ ذائقه. ٣. لذت طویمه، متلذذ اولمه، حظ، محظوظیت، خوشلانمه : شو بناء، شو سوز، شو بیت، شو یازی ذوقمه کیتدی؛ بونده نه ذوق واردر؟ بونك بر ذوقی وارمیدر؟ ٤. ایی یی کوتیدن فرق وتمییز ایتمك خاصهٔ طبیعیه‌سی واقتداری، حسن طبیعت : او آدمده الله ایچون ذوق واردر. ٥. اکلنجه، جنبش، طرب، کیف، صفا : سن ذوقکه باق؛ او حریف ذوقنی بوزدی؛ ذوق وصفاسیله مشغول آدم؛ ذوق ایتمك. ٦. اکلنمه، استهزا: برینی ذوقه آلمق. || ذوقنه باقمق = ذوق وصفاسیله مشغول اولوب ایشه قاریشمامق. || ذوقنی چیقارمق = بحق صفاسنی سورمك : اورانك ذوقنی او چیقاردی. || ذوق چیقمق = بحق صفاسی سورلمك، لذتی طویلمق کزمه‌نك بویله ذوق چیقماز. || ذوقه کیتمك = خوشه کیتمك، موجب حظ وممنونیت اولمق، بکنلمك : بو سوز ذوقمه کیتدی. || ذوقنه مجبور = ذوق وصفایه دوشکون.

ذَوقلَندیرمَك { فتـ. استهزا ایتدیرمك، باعث استهزا اولمق : هرکسی کندیسیله ذوقلندیریور.

ذَوقلَنمَك { فل. اکلنمك، استهزا ایتمك : سز بنمله ذوقلنیورمیسکز؟

ذَوقیاب { صه. فا. [عر. ذوق = لذت - فا. یافتن = بولمق] لذت بولان، متلذذ اولان : او آدم بویله شیلردن ذوقیاب اولور.

ذَوقیّات { سث. جمـ. عر. ذوق واکلنجه‌یه متعلق شیلر.

ذَوی { صذ. جمـ. عر. فد : ذو. || با : ذو. [اصلی «ذوین» اولوب، «ذوون» جمع سالمنك

مجروريدر. لسانمزده دائما حالت جرده ومضاف اوله‌رق قوللانلمغله «ن» سز استعمال اولنور.]

ذَهاب { سـنـ. عر. [ذالك كسريله غلطدر] ١. كلمه ديمك اولان اياب مقابلی، شد، رفت: اياب وذهاب = كيدوب كلمه، آمد شد، آمد رفت. ٢. بر فكر وظنه تابع اولمه، صانمه، بر فكر وظنده بولنمه، ظن، اعتقاد: بنم ذهابم يا كليش چيقدی.

ذَهَب { سـنـ. عر. [عربيده مؤنث دخی اولور] آلتين، زر.

ذَهَبی { صـ. عر. ٓ: ذهبيه. آلتينه منسوب و متعلق ويا آلتيندن معمول، زرين.

ذِهن { سـنـ. عر. جـ: اذهان. ١. قوهٔ مفكره، دوشونمه وآكلامه قوت واستعدادی: ذهنی آچيق، ذهنی مشغول. ٢. خاطر، قوهٔ حافظه: ذهنمده قالمدی؛ بوكون اوقوديغنی يكرمی سنه ذهننده طوتار.

« ذهن » ايله « عقل » آره‌سنده فرق واردر؛ بو آدمده عقل واردر و بو آدم عقلليدر ديندیكی حالده، ذهن واردر وذهنليدر ديتلمز؛ و اونك ذهنی آچيقدر ويا قپاليدر ديندیكی حالده، عقلی آچيقدر ويا قپاليدر ديتلمز. ديمك اوليوركه عقل حد ذاتنده ذكا وفطانت معناسنی افاده ايدوب صفت قبول ايتمز، حالبوكه ذهن آچيق كبی بر صفتله موصوف اولدقده بر شئ افاده ايتميوب، صفته كوره فطنت وغباوته اطلاق اولنه‌بيلير. « فكر » ايسه ايكيسنك‌ده يرينه قوللانيله‌بيلير.

ذِهناً { حـ. عر. ذهنجه، ذهنله، قوهٔ مفكره ايله، آغزله وقلمله اوليه‌رق: ذهناً حساب ايتمك؛ ذهناً اوقومق؛ ذهناً چاليشمق = اوقويوب يازمق كبی مشغوليت ذهنيه.

ذِهنی { صـ. عر. ٓ: ذهنيه. ذهنه وقوهٔ مفكره‌يه منسوب ومتعلق اولان، ذهنله واقع اولان: حساب ذهنی = كوچك چوجقلره ازبردن اوكرديلن اعمال اربعه‌نك اك باشلی قاعده‌لری؛ مشغوليت ذهنيه = عقل وفكرجه اشتغال، اوقويوب يازمغه متعلق ايشلر.

ذُهول { سـنـ. عر. ١. قصداً اونودوركبی اولمه، مسامحه: اونك ذكرندن ذهول ايتمشدر. ٢. كثرت مشغوليت سببيله ياكلوب اونوتمه: ذهول اثريدر.

ذِی { صـ. عر. « ذو » كلمه‌سنك حالت جری اولوب، لسانمزده بعضاً بوصورتده ده قوللانيلير: ذی شان = شانلی؛ ذی قيمت = قيمتلی؛ ذی اليد = متصرف، واضع يد. با: ذو.

ذِی الحِجّه { سنـ. عر. تقويم عربيده شهور قمريه‌نك اون ايكنجی وصوك آيی اولوب، حج شريفك بوآيده ايفا اولنمسی مناسبتيله بواسمله تسميه اولنمشدر. اسكی اصولده واليوم ظارمحللرده كی تاريخلرده « ذا » ايله افاده اولنور.

ذِی القَعده { سنـ. عر. تقويم عربيده شهور قمريه‌نك اون برنجی آييدر. اسكی اصولده تاريخده « ذ » حرفيله افاده اولنور.

ذِئاب { سنـ. جـ. عر. فد: ذئب. با: ذئب.

ذِئب { سنـ. عر. جـ: ذئاب. قورت ديدلن يرتيجی حيوان كه قويونلره وسائر حيوانات اهليه‌يه مسلط اولور، كرك. إ‌ه. صور كواكبدن بری، فر. Canis lupus.

ذَيل { سنـ. عر. جـ: اذيال، ذيول. ١. اتك، دامن. ٢. طاغ اتكی، پيرامن كوه. ٣. تاريخ وتراجم احوال كبی مواده متعلق كتابلرك مابعدی اولمق اوزره بعده بشقه‌لری طرفندن يازيلان كتاب: «فوات الوفيات» عنوانلی كتاب ابن خلكانك « وفيات الاعيان » عنوانلی اثرينك ذيليدر؛ «شقائق نعمانيه » يه بربرينی متعاقب بر قاچ ذيل يازلمشدر. ٤. مكتوب وتحريرات وموادقانونيه‌نك آلتنه يازيلان شئ، هامش، علاوه، ضميمه.

ذَيلاً { حـ. عر. ذيل وعلاوه اوله‌رق، هامشده: ذيلاً جواب يازمق.

ر

ر { رى. س. [عر. راء. سث.] { الفبـاى تركينك اون ايكنجى حرفى اولوب، اصل السنهٔ ساميه الفباسـنك صره‌سى اولان ابجد ترتيبنده يكرمنجى حرف اولمغله، رقم كبى استعمالنده. ٢٠٠ عدديته دلالت ايدر. شكل عبرانيسى ٦ اولوب، شكل عربيسيله اولان مشابهتى دركاردر. اصل تركجه كلمه‌لرك باشنده بولنميوب، تركجه‌ده بو حرفله باشـلار لغت بولنمديغندن، تركلر السنهٔ سائره‌دن مأخوذ بويله كلمه‌لرك باشـنه برهمزه ادخال ايله، مثلا: «روم» يرينه «اوروم»، «روس» يرينـه «اوروس»، «رجب» يرينـه «ارجب» ديرلر. تاريخلرده ربيع الآخره و «را» صورتنده ربيع الاوله اشـارتدر.

را { اسكى طرز اوزره تاريخلرده { ربيع الاول شهر عربيسـنه اشارتدر.

راء { سث. عر. «ر» حرفنـك { اسم عربيسـيدر. نقطـه‌لى «ز» دن تفريق ايچون، نقطه‌سز معناسيله راء مهمله دخى دينلير.

رابِطه { سـث. عر. جم: روابط. { [«ربط» دن سف. ث. — تر. بين العوام زبانزدى: رابوطه.] ١. ايكى شيئى بر برينه باغلايان ايپ وسائره، باغ، بند: بونى طـوتديره‌جق بر رابطـه لازم. ٢. مناسبت، علاقه: رابطهٔ محبت؛ تأكيد روابط مخالصت. ٣. منسوبيت، انتسـاب: درويشـك شيخه اولان رابطه‌سى. ٤. نظام، ترتيب، اصول، مناسـبت: بو ايشـده، بو آدمده رابطه يوقدر. [جمى لسـانمزه مخصوص اولان بو صـوك معنا ايله قوللانلماز.] ٥. عباره‌ده‌كى جمله‌لرى بر برينه باغلايان ادات: بو ايكى جمله آراسنده بر رابطه ايستر.

رابِطه‌سز { صـ. [زبانزدى: رابوطه‌سز] مناسبتسز، نظامسز، ترتيبسز: پك رابطه‌سز آدم؛ رابطه‌سز بر دائره.

رابِطه‌سزلق { سـ. مناسبتسزلك، نظامسزلق، ترتيبسزلك: او آدمك رابطه‌سزلغى معلوم.

رابِطه‌لى { صـ. [زبانزدى: رابوطه‌لى] ١. ترتيبلى، منتظم، يولنده: رابطه‌لى سوز. ٢. مناسبتلى، قول وفعلى يولنده، سوزينى وايشنى بيلير: رابطه‌لى آدم.

رابِـع { عـد. عر. ث: رابعـه. { دردنجى، چهـارم: باب رابع؛ سلطان مصطفى خان رابع؛ رتبهٔ رابعه. || رابع عشر = اون دردنجى.

رابِعاً { حـ. عر. دردنجى درجه‌ده، دردنجى اوله‌رق.

رابِعه { سث. عر. [«رتبهٔ رابعه» دن مختصر] رتب قلميه‌نك اولادن اعتبـاراً دردنجيسى كه ايكنجى رتبـه عد اولنوب، خامسه‌دن صكره آلنير.

رابّه { سث. عر. اوگى آنا. ذ.

راپورت { ياخـود راپورط و مقلدانه راپور. سـ. [فر. Rapport] ١. تحقيق ويا معـاينه اولنـان برشئ حقنـده تحقيقات ومشهوداتى حاوى ويريلن تقرير، لايحـه، مـذكره: پوليس قوميسرى راپورتنى تنظيم ايتدى؛ راپورتله بيـان ايتدى. «با راپورط» ديمـه‌ملى. ٢. تداوى ويا تبديل هوايه محتاج برمأمورك دائرهٔ عائده‌سنه تقديم ايتمك اوزره طبيبدن آلديغى مذكره. [لسانمزده بو معنالرى افاده ايدر متعدد لغاتمز اولديغى حالده، بو لغت اجنبيه‌نك استعمالنه افتقارمز غريبدر.]

راتنج { سد. عر. رچنه، چام ساقزی.

راتنجیّه { صث. عر. نبا. فصیلهٔ راتنجیه = ساقزلی آغاجلر نوعی.

راجح { ص. عر. ث : راجحه. [«رجحان» دن سف.] دیکرندن اولی واقدم، ترجیح اولنور، مرجح : راحت خصوصنده واپور دمیریوله راجحدر.

راجع { ص. عر. [«رجوع» دن سف.] ۱. رجعت ایدن، کری دونن. ث. ۲. طوقنان، تعلق و نسبتی اولان، متعلق، دائر: بو ایش بکا راجع دکلدر؛ او آدمی بن توصیه ایتدیکم ایچون ایلکی ده کوتیلکی ده بکا راجعدر. ۳. د. نحوده بر شخصدن کنایه اولان ضمیره اطلاق اولنور: بو ضمیر کیمه راجعدر؛ ترکجه‌ده ضمیر مابعده دخی راجع اولور.

راجل { ص. عر. [«رجل» دن سف.] یایا، پیاده: راجل وفارس. || مج. معلوماتسز، بضاعه‌سز: فن کیمیاده راجلدر.

راجلاً { ح. عر. یایا اوله‌رق، یورویه‌رك: راجلاً کلدی.

راجی { ص. عر. [«رجا» دن سف.] رجا ایدن، نیازمند.

راحت { سث. عر. ۱. دیکلنمه، ایشسزلك، آسوده‌لك، استراحت: سز راحت ایدك؛ بر ساعت راحت ایده‌مدم؛ آرتق راحتی بولدی. ۲. اضطرابسزلق، غائله‌سزلك، اسایش، رفاه: راحت ویرمدی؛ راحتکز یرنده‌می؟ = ص. تر. ۱. اضطرابسز، غائله‌سز، آسوده، مستریح: راحت میسکز؟ ۲. اویغون، قوللانیشلی، راحتی موجب، قولایلقله قوللانیلیر: پالان اکردن دها راحتدر. = ح. تر. ۱. آسوده و مستریح اوله‌رق، استراحتله: راحت اوتورك؛ یایلی آرابه ایله راحت کیدیلیر. ۲. سهولت وقولایلقله: بو آناختار چوق راحت ایشلر؛ بو طلومبه ایله صو پك راحت چیقاریلیر. || راحت راحت = بول بول، فراخ فراخ: اقشامه قدر اورایه راحت راحت کیدیلیر.

راحتِ حلقوم { س. [یعنی «بوغاز راحتی»]. زبانزدی وبلکه طوغریسی: راحت لوقوم] نشاسته وشکرله وبعضا بادم وفستیق ویا قیماق وسائره ایله یاپیلان بر نوع لزوجتلی شکرلمه.

راحتسز { ص. ۱. آسوده و مستریح اولمیان، طارلق واضطرابده بولنان: سز اوراده راحتسز سکز؛ سزی راحتسز ایتدك؛ کیجه وقتی کیمسه‌یی راحتسز ایتمه‌مك ایچون خسته‌لغمی صاقلادم. ۲. راحت قوللانیلمیان، استعمالی اضطراب و صیقندی‌یی موجب اولان، اویغونسز: چرکس اکری راحتسز در؛ چادیر راحتسز بر مسکندر. ۳. کیفسز، نامزاج، مضطرب: راحتسز اولدیغیچون اودن چیقه‌مدی؛ کندیسنی خیلی راحتسز کوردم.

راحتسزلق { س. ۱. آسوده ومستریح اولمامه، اضطراب: مسافرلرك کثرتی او صاحبنك راحتسزلغنی موجب اولور؛ طار اثواب دائما راحتسزلق ویرر. ۲. کیفسزلك، نامزاجلق، خفیف خسته‌لق: سزی نشئه‌سز کوریورم بر راحتسزلغکزمی وار در؟ راحتسزلغی نه ایدی؟

راحتلانمق { فل. ۱. راحت ایتمك، مستریح اولمق، آسوده حال و غائله‌سز اولمق: او غائله‌سندن قورتلوب راحتلاندی. ۲. دیکلنمك، یورغونلق آلمق، استراحت ایتمك: چوق یورلدم بو ایکی ساعت راحتلانه‌جغم. ۳. کسب سکونت ایتمك: اورته‌لق راحتلاندی.

راحتلق { س. ۱. استراحت، آسوده‌لك: اورته‌لقده راحتلق وار در؛ او راحتلغی سور بر آدمدر. ۲. اویغونلق، موافقت: بو قیافتك راحتلغی انکار اولنماز.

راحله { سث. عر. یوك حیوانی: راحله بند عزیمت، راحله ران عزیمت اولمق = یوك حیوانته یوکی باغلایه‌رق ویوك حیوانی سوره‌رك عزیمت ایتمك.

راحم { ص. عر. ث : راحمه. ج: راحمین. [«رحم» دن سف.] رحم ایدن، مرحمتلی: ارحم الراحمین = مرحمتلیلرك الك مرحمتلیسی اولان حق تعالی حضرتلری.

راحه { سث. عر. ال آیه‌سی، آوج ایچی، کف.

رادّه { سث. عر. ۱. درجه، رتبه، مرتبه، کرته: بر راده‌ده

یورلدم که لقردی سویلمکه مجالم یوقدر؛ لقردی سویلیه‌میه‌جك راده‌ده یورغونم؛ یورغونلغه‌ده بر راده‌یه قدر تحمل اولنور. ٢. تقریب، تقریبی مقدار و یا زمان: سنی قرق راده‌لرنده‌در= قرق صولرنده؛ ساعت بش راده‌لرنده؛ سنوی وارداتی بش آلتی یوز لیرا راده سنده در. [عربیده فائده ومنفعت معنا- سندن بشقه برده آرابه اوق معناسنه کلیر. لسانمزده‌کی استعما- لنك وجهی آکلاشیله‌مدی.]

راز { س. فا. سر، کیزلی شیء: راز درون، راز دل = قلبده محفوظ سر؛ کشف راز=افشای سر؛ راز آشنا = واقف اسرار؛ راز نهان = کیزل سر.

رازَق { س. ص. رزاق دخی دینان معروف اوزوم جنسنه اطلاق اولنور: رازق اوزوم، اوزومی.

رازی { ص. عر. ث: رازیه. [« ری » دن سمذ.] ایرانك (ری) شهرینه منسوب ومتعلق ویا بوشهرك اهالیسندن اولان، ریلی: فخر رازی.

رازی { ص. فا. سره (اسراره) منسوب ومتعلق، سری. [شاعر مخلصی اولور.]

رازیانه { س. فا. [تر. زبانزدی: رزنه] دره اوتی نو- عندن بر نبات که خیار ترشیسنه قونور.

رَأس { سذ. عر. جـ: رؤس. ١. باش، قفاء، سر: علی الرأس والعین = باش اوستنه. ٢. تپه، اوج: رأس جبل. ٣. برنجی، باش، رئیس: شهرمزده‌کی قلفه- لرك رأسی اودر. ٤. دکیزه کیرن طاغلق وصارب قره پارچه‌سی، بورن: رأس اخضر = یشیل بورن. ٥. باشلانغج، ابتدا، باش: رأس سنه = ییل باشی. ٦. جانلی شیء عددی: یوز رأس قویون؛ برقاچ بیك رأس خرکله. ٧. اك یوقاری مقام، صدر، باش: رأس کارده بولنان = آمر؛ رأس اموره کچنلر. || ر. رأس زاویه = زاویه‌نك یوقاریده‌کی کوشه‌سی؛ رأس مخروط = مخروطك تپه‌سی؛ رأس منشور = منشورك باشی. || ما. رأس المال = سرمایه، اقراض و ادانه اولنان آقچه‌نك کندیسی، فائضدن باشقه اولانی. || مسقط رأس = بر آدمك طوغدیغی یر، وطن: شیراز سعدینك مسقط رأسیدر. || برأسه = کندی باشنه، آیریجه، مستقلاً.

رَأساً { ح. عر. ١. کندی باشنه، کندیلکندن، خودبخود: بو ایشی رأساً کوردی. ٢. کیمسه‌یه تابع اولمقسزین، مستقل اوله‌رق، کندی باشنه: او رأساً مأموردر. ٣. جواب ویا شرح وسائره اولیه‌رق: بن استعلامه حاجت براقیوب رأساً یازدم؛ اسکی متنلری شرح ایتمکدن ایسه بوفنده رأساً برکتاب یازملی. ٤. برمأمور ویا هیئت ومحکمه‌نك وظیفه‌سی ایجاباتندن اوله‌رق بر معامله‌یی بالذات ایفا ایتمسی که فر. D'office تعبیرینك ترجمه‌سیدر.

رَأسُ المال { سذ. عر. [مالك باشی] فائضی محسوب اولمیان اصل مال، اقراض و استقراض ایدلمش آقچه‌نك کندیسی، سرمایه.

راسپه { س. دمیر وتخته‌یی قازیمق ایچون مثلث الشکل وصاپلی بر چلیك آلت: راسپه ایتمك = قازیمق. || راسپه طاشی = کمی کوکرته‌لرینی تمیزلدکلری یومشاق سونکر طاشی.

راسْت { ص. فا. جـ: راستان. ١. طوغری، مستقیم: ره راست = طوغری یول، طریق مستقیم. ٢. صاغ، یمین، صول مقابلی: چپ وراست = صول صاغ، صاغ صول. ٣. حقانیتلی، حق، محق، طوغری: سخن راست = طوغری سوز. == س. ١. طوغریلق، استقامت حقانیت. ٢. طوغری و مستقیم آدم: ره راستان = طوغریلرك یولی. ٣. مو. برمقام مخصوصك اسمی.

راسْت { س. [لغت آنفهٔ فارسیه- دن] ١. تصادف، اصابت. ٢. موفقیت، توفیق. || راست کتیرمك = موفق ایتمك: الله ایشکزی راست کتیرسین. || راست کلمك = تصادف ایتمك، تصادفاً بولمق، ملاقی اولمق: بوکون فلانه راست کلدم؛ کندیسنه راست کلیرسه‌م سویلرم. || راست کله = تصادفی، علی- التصادف، اتفاقاً.

راستق { س. [فا. «راسخت» دن] قاشه سوردکاری معدنی قره بویا، وسمه: راستق چکمك = قاشلره راستق قومق. || راستق

طاشی = آنتیمون دینلان معدن. || راستق مرکب = ثابت مرکب.

راستگو { ص. فا. [راست = طوغری . گفتن = سویلمك] طوغری سویلاین، یالان سویلمز، صادق.

راستلامق { فتـ. تصادف ایتمك، تصادفاً ملاقی اولمق، راست کلمك : بو کون فلانی راستلادم.

راستی { س. فا. طوغریلق. لس.

راسخ { ص. عر. جـ: راسخین. [«رسوخ» دن سف.] ١. ثابت، متین، صاغلام. ذ. ٢. بر علم وفنده وعلی الخصوص علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب بونك کنه وحقایقنه واقف اولان: علماء راسخیندن برذات.

راسم { ص. عر. [«رسم» دن سف.] رسم یاپان، ترسیم ایدن. ذ.

راسمه { سۀ. عر. رسم، عادت، دأب: راسمۀ تبریکی ایفا ایتمك. [عربیده بو معنا «مرسوم» لفظیله افاده اولنور. که مفردی بزجه اشبو «راسمه» لفظیله تبدیل اولندیغی حالده، جمعنده بزجه دخی «راسمات» قوللانلیوب، «مراسم»، یعنی «مرسوم»ك جمعی قوللانیلیور.]

راشد { ص. عر. جـ: راشدین. [«رشد» دن سف.] رشد صاحبی، طوغری یولدن کیدن، هادی: خلفاء راشدین = انفاس مقدسۀ نبویه‌دن استفاضۀ انوار هدایت ایتمش اولان چهاریار گزین یعنی ابابکر، عمر، عثمان، علی (رضهم) افندیلرمز که بربرینی متعاقب اجرای خلافت ایتمشلردر. [مفردنده « رشید » دها مستعملدر.]

راشی { ص. عر. [« رشوة » دن سف] رشوت ویرن، بر مرتشی‌یه حقسز وغیر مشروع ایشنی کوردیرمك ایچون آقچه وهدیه ویرن.

راصد { ص، عر. [« رصد » دن سف.] ١. دقتله باقوب بکلاین، کوزه‌دن. ذ. ٢. اجرام سمائیه وعلائم جویه‌یی مشاهده ومعاینه ایچون رصد قوللانان.

راضی { ص. عر. ذ: راضیه. [«رضا» دن سف.] ١. رضا ویرن، موافقت ایدن، مانع اولمیان، خشنود: صاحبی راضی اولدی. ٢. رضا وممنونیتی موجب: عیشۀ راضیه. ذ.

راضّه { صۀ. عر. [« رض » دن سف.] ازیجی : آلت راضه = طوقماق کبی ازیجی آلت که طب قانونی اصطلاحاتندن اولوب سهواً (راضیه) قوللانیلیور.

راطب { یاش ونملی معناسیله جمعیت طبیۀ عثمانیه قوللانمش ایسه‌ده، طوغریسی «رطیب» در.

راعد { ص. عر. ذ: راعده. [«رعد» دن سف.] گورلین، کوك کورله‌سی سسنی چیقاران. ذ.

راعی { ص. سذ. عر. [«رعی» دن سف.] بر حیوان سوریسی کودوب اوتلادان، چوبان، صیغیرتماج. || مج. برقومك رئیسی ویا برمملکتك مدیر ومحافظی. ذ.

راغ { س. فا. اصل معناسی طاغ اتکی اولوب، باغ وباغچه‌لرك اك کوزللری طاغ اتکنده بولنانلری اولدیغندن، کوزل باغچه مقامنده « باغ وراغ » صورتنده قوللانیلیر.

راغب { ص. عر. ذ: راغبه. [« رغبة » دن سف.] رغبت کوسترن، ایستکلی، طالب، آرزومند.

راف { س. [فا. « رف » دن] ١. دیواره قائماً میخلانمش تخته که اوزرینه اوته‌بری وضعه یارار: رافه قومق؛ رافك اوزرنده استیف ایتمك. ٢. طولابك قاتلرینی تشکیل ایدن تخته‌لرك بهری، صره: بو طولابك رافلری اکرتیدر. ٣. اوته بری قونمق ایچون بر ایکی ویا اوچ درت صره‌لی اکرتی وآچیق طولاب که ایکی حلقه ایله دیواره آصیلیر. فر. Étagère.

رأفت { سۀ. عر. آجیمه، اسیرگه‌مه، لطف ومرحمت.

رأفتلو { ص. الـ. مرحمتلی معناسیله سردارلره ویریلیر عنوانـندر: دولتلو رأفتلو.

رافدان { س. [عر. « رفدان » دن] قبوغیله برابر صوده آز پیشمش یومورطه.

رافضه { سۀ. عر. [ترك دیمك اولان « رفض » دن سف. ذ.] شیعیلردن بر فرقه‌در.

رافضی { ص. عر. ذ: رافضیه. [« رافضه » دن سمذ.] فرق شیعیه‌دن رافضه فرقه‌سنه منسوب.

رافضیلك { س. رافضی مذهبی، رافضیلرك اعتقادی.

رافِع { ص. عر. ث: رافعه. [«رفع» دن سف.] قالديران، يوكسلتن. [اسماء حسنادن ده معدود در:] يا رافع. || تش. كوز قپاغي كبي بعض عضولري يوقاري قالديرمغه يارايان (عضله وسيكير).

راقِم { ص. عر. ث: راقمه. [«رقم» دن سف.] يازان، چيزن، رسم وتحرير ايدن: راقم حروف= بوحرفلري يازان. [اكثريا محررلر وخطاطلر بوتعبيرله كندي شخصلرينى مرام ايدرلر.]== سن. عر. ر. بر نقطه‌نك بر سطح معروفك حذاسندن درجهٔ ارتفاعى. فر. Cote.

راقى { س. [عر: «عرق» دن غلط] كئول انواعندن قوتلى بر مسكر؛ جبره، اوزوم راقيسى، دوز راقى = اوزوم جبره‌سندن چيقاريلان جنسى؛ صمان راقيسي = پك عادى وقبا جنسى؛ ساقز راقيسى = مصطكى قاريشديرلمش نوعى؛ راقى سيسقه‌سى = راقيدن مستسقى اولمش.

راقيجى { س. ١. راقى ياپان و صاتان آدم. ٢. راقى ايچمكى عادت ايدنمش آدم، راقى ترياكيسى.

راقيجيلق { س. ١. راقى ياپمق و صاتمق ايشى. ٢. راقى ترياكيلكى.

راكِب { ص. عر. ث: راكبه. [«ركوب» دن سف.] ١. بينيجى، بينن، بينمش، سوار: بر اسب صبارفتاره راكب اولديغى حالده. ٢. حركت ايدوب كيدن بر شيئه، بر واسطهٔ نقله كيرن ويا كيرمش اولان: سفينه‌يه، آرابه‌يه، دمير يول قطارينه راكب اولمق.

راكِباً { ح. عر. بينديكى، بينمش اولديغى حالده، سوار اوله‌رق: بر عرب آتنه، كمى‌يه، آرابه‌يه راكباً عزيمت ايتدى.

راكِد { ص. عر. ث: راكده. [«ركود» دن سف.] حركتسز، طورغون، ساكن: ماء راكد = طورغون صو؛ پك راكد بر هوا ايدى.

راكِع { ص. عر. [«ركوع» دن سف.] نمازده ركوع ايدن، ركوع حالنده بولنان: راكع وساجد.

راكِعاً { ح. عر. ركوع ايتديكى حالده، ركوع حالنده: راكعاً سلام ويرمك.

رام { ص. فا. مطيع، تابع، منقاد، سرفرو ايدن: او مملكتى ضبط واهاليسنى رام ايلدى؛ بتون خلق فرماننه رام اولديلر.

رامپه[١] { س. [ايتا.] بح. ايكى كمينك ياخود بر كمى ايله ديكر بر شيئك تماس ايده‌جك صورتده يان يانه ياناشمسى وضعيتى، قارن قارنه كلمه‌لرى: رامپه ايتمك = ياناشوب تماس ايتمك؛ واپور ريختمه رامپه ايتدى.

رامپه‌جى { س. وقتيله محاربه‌ده رامپه ايدلدكده دشمن سفينه‌سنه كيرن جنكاوران.

رامِشگر { س. فا. چالغيجى، ساز زنده، مطرب. لس.

رامى { ص. عر. [«رمى» دن سف.] مرميات آتان، انداخت ايدن.

ران { ص. فا. [«راندن» فعلندن سمص. — صتر. تشكيلنه كيرر.] ١. سورن، سوريجى، سوق ايدن، يوريدن، اويناتان: اسبران = آت سورن؛ خامه‌ران = قلم اويناتان. ٢. اجرا وانفاذ ايدن، سورن: حكمران = حكم سورن، حكم ايدن.

ران { س. فا. اويلق، فخذ. ف.

رانده[١] { س. بح. كميلرك ميزانه ديركنك كريسنده‌كى يان يلكنى.

رانزه[١] { س. بح. كميلرده عسكرك ياتمسى ايچون الابانده‌لرده برى برى اوزرينه ياپيلان يتاقلقلر.

راوَند { سن. عر. كوكى طبده مستعمل معروف بر نبات كه الك ايى جنسى چينده چيقار: راوند چينى؛ راوند كوكى.

راوى { ص. عر. ث: راويه. ج: رواة. ج. فا: راويان. [«رواية» دن سف.] نقل وروايت و حكايه ايدن، حديث وشعر واخبار تاريخيه وسائره نقل ايدن، ناقل: بو حديث شريفك راويسى، رواتى ثقاتدندر؛ راوى ديوركه؛ راويان اخبار.

راه { ياخود ره. س. فا. ١. يول، طريق = ره راست = طوغرى يول؛ مصارف راه = يول مصارفى. [«مصارف راهيه» ديمكدن اجتناب ايتملى.] ٢. مسلك، اصول، آيين: راه محبت. || خرج راه = رسماً بر مأموريته كوندريلان مأمور ويا ضابط

ویریلن یول مصرفی. || شاه راه = جاده، طریق سلطانی. || همراه = یولداش.

راهِب { سذ. عر. جـ. رهبان. مناسترده وصومعه‌ده اوتوران، خرستیان اخروی آدم، کشیش، تارك دنیا.

راهبَر { و راهزن و راهنما. بالا: رهبر، رهزن، رهنما.

راهِبه { سث. عر. [لغت مولده] مناسترده اوتوران خرستیان اخروی قیز، تارکهٔ دنیا.

راهوان { س. [فا. « راهوار » دن غلط] ١. بینیجی‌یی صارصمقسزین سرعتله یورون آت واستر یورویشی: بو آتك کوزل راهوانی واردر. ٢. بو نوع یورویشله یورون آت: بر راهوان آلمق ایسترم. ==. بو نوع یورویشله یورون: راهوان آت. == حـ. بر نوع یورویشله، راهوان اوله‌رق: بو استر راهوان یوریور.

رأی { سذ. عر. جـ: آراء. ١. کورمه، کوریش، نظر، مشاهده: رأی العین = کندی کوزیله کوره‌رك. [بو معنا ایله یالکز بو تعبیرده مستعملدر.] ٢. فکر، مطالعه، بر ایش حقنده دوشونه نتیجه‌سی اوله‌رق سویلنیلان سوز ودرمیان اولنان چاره وتدبیر: رأی ویرمك = بیان مطالعه ایتمك؛ هرکس رأینی بیان ایتسین؛ بوبابده سزك رأیکز نه در؟ بو ایش رأیکزه محولدر. || رأی طوپلامق = بر مجلس اعضاسنك بر ایش حقنده آیری آیری فکرلرینی صوروب قیدایتمك. || اتفاق آراء، اتحاد آرا = بر مجلس ویا محکمه اعضاسنك کاملاً بر فکرده بولنمسی؛ اکثریت آرا = اعضادن قسم اعظمنك بر فکرده بولنمسی؛ اختلاف آرا = بر مجلس اعضاسنك باشقه باشقه افکارده بولنوب اتحاد ایده‌مه‌ملری؛ ثلثان اکثریت آرا = اقلی ایکی ثلث نسبتنده اولان اکثریت آرا.

رایَت { سث. عر. جـ: رایات. سنجاق، لوا: رایات اسلام اوکده تموج ایدیوردی.

رایج { ص. عر. ث: رایجه. [« رواج » دن سف. دها طوغریسی رائج.] ١. رواجی اولان، کچن، سوریلن، سوروملی: رایج مال. ٢. خلق بیننده قوللانیلان، متداول، رغبت عمومیه‌یه مظهر: رایج آقچه. == سذ. عر. رواج، کچن فیات، اعتبار، دکر: بونك رایجی وارمیدر؟ رایجی نه‌در؟ ذخیره‌نك رایجی.

رایحه { سث. عر. جـ: روایح. [« روح » دن سف. ث.] قوقو، بوی. [لساننزده یالکز ایی قوقولر حقنده مستعملدر.] کلك، یمکك رایحه‌سی؛ کوزل بر رایحه، بر رایحهٔ طیبه نشر ایدیور.

رائش { ص. عر. ث: رائشه. [« ریش » دن سف.] رشوت آلان ایله ویرن آره‌سنده واسطه اولان.

رائق { ص. عر. ث: رائقه. [« روق » دن سف.] ساده، صاف، خالص، سلیس: بو بیت فردوسینك اشعار رائقه‌سندندر.

رایـگان { ص. فا. ١. بدلسز، قارشیلقسز، بادهوا. ٢. مجـ. مبذول: همه علیه‌لرینك رایگان بیورلمسی.

رائی { ص. عر. ث: رائیه. (ر) حرفنه منسوب و متعلق: قصیدهٔ رائیه = (ر) قافیه‌لی قصیده.

رَبّ { سذ. عر. جـ: ارباب. [زبان زدی: راب] ١. افندی، مالك، صاحب، متصرف، اهل: رب الدار = او صاحبی؛ رب المال = مال صاحبی؛ ارباب عقول = اهل خرد؛ ارباب ناموس = ناموسلی آدملر. ٢. کائناتك صاحب ومالکی اولان جناب حق: ربم! سن مرحمت ایله. — بومعنا ایله بین العوام عربی یاء متکلمه مضاف حالنده دخی قوللانیلیر: ربی‌یه امانت اولك! امان یا ربی! یا ربی! نه یاپه‌یم؟

رِبا { سذ. عر. فائض، نما، کذشته.

رُبا { ص. فا. [« ربودن » فعلندن سمص. صتر. تشکیلنه کیرر.] قاپان، قاپیجی: دلربا = کوکل قاپان، پك کوزل ودلبر؛ کهربا = صمان قاپان = قیل و چوپلری جذب ایدن معروف ذی قیمت صاری طاش؛ آهنربا = دمیری جذب ایدن مقناطیس طاشی.

رَباب { سذ. عر. کمانه ایله چالینیر بر ساز.

رِباط { سذ. عر. ١. باغ، رابطه. ث. ٢. متین بنا. ث. ٣. تکیه وکاروانسرای کبی کلوب کچنلرك قونمه‌سنه مخصوص موقوف بنا. || تش. اعضایی ربط ایدن بعض سیکیرلر.

رُباعی { صـ. عر. ؤ : رباعیه. ۱. د. [صرف عربیده] حروف اصلیه‌سی درت عددده اولان ویا اوچدن عبارت اولان حروف اصلیه‌سنه بر حرف ضم ایدلمش اولان (فعل) : «دحرج» و «اکرم» کبی؛ رباعیٔ مجرد = درتدن عبارت اولان حروف اصلیه‌سندن مرکب فعل، دحرج کبی؛ رباعیٔ مزیدفیه = حروف اصلیه‌سی اولان درت حرفه بر ویا ایکی حرف دخی آرتمغله بش ویا آلتی حرفلی اولمش فعل : « تدحرج » و « احرنجم » کبی. ۲. د. تا. نبا. درتلی : رباعی الوجوه = درت یوزلی؛ رباعی الاضلاع = درت ضلعلی؛ رباعی الاجزاء = درت جزئلی؛ رباعی الازهار = درت چیچکلی؛ رباعی الاسنان = درت دیشلی. [« ذو اربعة الوجوه » وسائره تعبیرندن اصح واوکا مرجحدر.] == سذ. عر. جـ : رباعیات. د. درت مصراعلی یعنی ایکی بیتدن مرکب قطعه : بر رباعی سویلدی؛ عمر خیامك رباعیاتی.

رَبّانی { صـ. عر. ؤ : ربانیه. [«رب» دن سمذ.] حق تعالی حضرتلرینه منسوب ومتعلق، الهی : قدر ربانی؛ مقدرات ربانیه. == سذ. عر. جـ : ربانیون. قلب وفکرینی اللهه ربط وحصر ایتمش آدم، عارف بالله، واصل بالله.

رِبح { سذ. عر. جـ : ارباح. ۱. کار، فائده، تمتع. ۲. فائض، نما، کذشته. ؤ.

رَبط { سذ. عر. ۱. باغلامه، ایلیشدیرمه : حیوانك بولارنی قازیغه ربط ایتدی؛ او ماده‌یه متعلق کافهٔ اوراق مضبطه‌یه ربط ایتملی. ۲. د. جمله‌لری حروف وادوات لازمه ایله بر برلرینه باغلایه‌رق یولیله صره‌لامه، نظام، ارتباط : بو عباره‌نك ربطی یولنده دکلدر؛ بو فقره‌یی ربط ایتملی؛ یازدیغی شیئك ربطی بوزوقدر، ربطنه باقملی. ۳. حصر وتخصیص و تعلیق : قلبنی اللهه ربط ایتمش. || ضبط وربط = مملکتك نظام واسایشی : ژاندارمه قوماندانی مملکتك ضبط وربطنه نظارت ایدر.

رُبع { سذ. عر. درتده بر، بر شیئك درت قسمندن بر قسمی، چاریك : ربع معاش = معاشك درتده بری. || ربع دائره = بر دائره‌نك درتده بری اولان مثلث قائم الزاویه‌که ۹۰ درجه‌دن عبارت اولوب هیئتده مقیاس یرینی طوتار، ربع تخته‌سی، فر. Quadran . || ربع مسکون = کرهٔ ارضك بتون نصف جنوبیسیله نصف شمالیسنك دخی آمریقا طرفنده‌کی یاریسی کشف اولنمازدن اول بتون قسم مسکونی زعم اولنان وعند المتقدمین معلوم اولان چاریکی. بو اعتقادله او وقت ارض، عالم، دنیا معناسیله دخی قوللانیلیردیسه‌ده، بوکون استعماله محل قالمامشدر: بونك ربع مسکونده امثالی بولنماز. == تر. [زبانزدی : اوروب.] ۱. غروشك درتده بری، اون پاره‌لق سکه : اوچ غروشله بر ربعه آلدم. ۲. یاریم آرشینك درتده بری یعنی آرشینك سکزده بری‌که اوچ پارمقدن عبارتدر : بش آرشین اوچ ربع.

رُبعیّه { سذ. عر. [تر. زبانزدی: روبیه] اسکی آلتونك چاریکی‌که تقریباً اون غروش قیمتنده بر سکه ایدی. — الیوم هندستانده متداول یاریم مجیدیه‌دن بیوجك کومش سکه. || ربعیه چیچکی = اوکوز کوزی. || ربعیه صوغانی = کرید لاله‌سی نوعی.

رِبقه { سذ. عر. کمندباغی، بوینه آتیلان حلقه، ایلمك.

رَبَّنا { سه. [عر. «رب» ایله ضمیر متصلك جمع متکلمی اولان « نا » دن مرکب اولوب « ربمز » دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده یالکز « رب » معناسیله قوللانیلیور.] بزم وجمله کائناتك ربی اولان حق تعالی حضرتلری : ربنا حقیچون.

رُبوبیّت { سذ. عر. ۱. افندیلك، مالکیت. ؤ. ۲. تکریلق، الوهیت.

رَبّی { سه. [عر. « رب » ایله یاء متکلمدن مرکب اولوب، « ربم » دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده « رب » مقامنده ده قوللانیلیور.] تکری، الله : آمان یا ربی! سزی ربی‌یه امانت ایدرم.

رَبیب { سذ. عر. اوکی اوغل، امکنز. ؤ.

رَبیبه { سذ. عر. اوکی قیز. ؤ.

رَبیع { سذ. عر. ایلکیاز، بهار. || ربیع الاول = شهور

قمريهٔ عربيه‌نك اوچنجيسى، كه وقتيله سنهٔ قمريه‌نك اكسيكى تضمين اولنوركن بهارك ابتداسنه تصادف ايدرمش. || ربيع الآخر شهور قمريهٔ عربيه‌نك دردنجيسى كه بوده اساساً بهارك اواخرينه تصادف ايدرمش. || نقطهٔ ربيع = ايلك بهارك مبدئى.

رَبيعى { ص. عر. ث: ربيعيه. ايلك بهاره منسوب و متعلق.

رُتَب { سث. جـ. عر. فد: رتبه. لا: رتبه.

رُتبه‌تلو { ص. پايه‌لى، رفيع الدرجه. [انشا لسانده پطريقلره ويريلن عنواندر.]

رُتبه { سث. عر. جـ: رتب. ١. صره، باصامق. درجه، پايه. منزلت: علم وعرفانده بر رتبهٔ عاليه‌يه نائل اولدى. ٢. مقدار، قدر، درجه: بو رتبه چالشمق. [بو معنا ايله اليوم پك استعمال اولنميور.] ٣. اركان ومأمورين دولته ويريلن شرف واعتبار درجه‌سى، پايه: رتب ملكيه، رتب عسكريه، رتب عليه؛ رتبهٔ اولى، رتبهٔ بالا؛ رتبه آلمق، ويرمك.

رُتبه‌سز { ص. رتبه‌سى اولميان.

رُتبه‌لى { ص. رتبه‌سى اولان، اصحاب رتبه‌دن.

رَتْرَت { س. [فر. Retraite] حق. بر پوليچه‌نك اعاده حسابنى ده حاوى حامل طرفندن كشيده اولنمش يكى پوليچه.

رَتْق { سذ. عر. ييرتيق وياريق ياپيشديروب تعمير ايتمه. || رتق وفتق = اداره: رتق وفتق اموره مقتدر.

رَتقاء { صث. عر. آلت تناسلى ناقص اولمغله توليده غير صالح (قادين)، آصليق.

رُتَيلا { سذ. عر. زهرلى وايرى بر جنس قير اوروجكى.

رَثيه { سث. عر. ط. مفاصلده و سائر جهات بدنده حاصل اولان وجع والتهاب روماتيزمه.

رَجاء { سذ. عر. ١. امل، اميد، اوممه: خوف ورجا بيننده. ٢. [زبانزدى رانك كسريله] يالوارمه، نياز: بو ايشى كورمه‌كزى رجا ايدرم؛ بو رجامى قبول ايده‌جكسكز.

رَجاجى { ص. ١. يالواران، رجا ونياز ايدن. ٢. بر. بيچون توسط ايدوب رجا ايدن، شفيع.

رِجال { سذ. جـ. عر. فد: رجل. لا: رجل.

رَجَب { سذ. عر. شهور قمريهٔ عربيه‌نك يدنجيسى.

رُجحان { سذ. عر. اوستون اولمه، افضليت، مرجحلق: صوبه‌نك منقاله رجحانى غير منكردر؛ ادعاى رجحان = افضليت دعواسنده بولنمه؛ اسباب رجحان = ترجيحه سبب اولان جهات. [« رجحانيت » ديمه‌ملى.]

رَجَز { سذ. عر. د. عروضده مفاعيلى بر مصراعده اوچ كره « مستفعلن » دن عبارت وزن: بحر رجز.

رِجعَت { سث. عر. ١. كرى دونمه، كرى‌يه يعنى كلنن طرفه طوغرى حركت: يارى يولدن رجعت ايتدى. ٢. ف. زوجك تطليق ايتديكى زوجه‌سنى كرى آلمه‌سى. || ع. خط رجعت = اردونك ايجابى حالنده كرى‌يه طوغرى چكيله‌جكى محل وطريق؛ خط رجعتى تأمين ايتمك؛ دشمنك خط رجعتنى كسمك. || رجعت قهقرى = آرقه‌سنى دونميه‌رك كريسن كرى كيتمه.

رَجَفان { سذ. عر. ط. صارصلمه، خلجان، تزلزل.

رَجُل { سذ. عر. جـ: رجال. ١. بلوغه ايرمش اركك آدم، ار. ن. ٢. مج. اهل، مقتدر: بو ايشك رجلى دكلدر. == جـ. ايلرى كلنلر، اعيان = رجال دولت: اجلهٔ رجال دولتدن.

رِجل { سذ. عر. جـ: ارجل. آياق، قدم، پاى. ن.

رَجم { سذ. عر. ١. طاشلامه، طاشله اورمه: رجم شياطين. ٢. ف. متهمى بلنه قدر طوپراغه كوموب طاشلاتمغله اعدام جزاسى.

رُجوع { سذ. عر. ١. كرى دونمه، عودت، رجعت: يارى يولدن رجوع ايتدى؛ ما نحن فيه‌مزه رجوع ايده‌لم. ٢. جايمه، سوزندن دونمه، سوزينى كرى آلمه: اوآدم سوزندن، وعدندن رجوع ايتمز.

رَجوليّت { سث. عر. اركلك، ارلك.

رَجيم { ص. عر. [« رجم » دن صث.] طاشلانمش، طاشله قوغلمش، رجم اولنمش: شيطان رجيم.

رِچَته { س. [يتا. Ricetta] طبيبك خسته‌يه تنسيب ايتديكى علاجلرك تركيباتنى و

صورت استعمالنی مبین اوله‌رق ویردیکی پوصله : رچته یازمق، رچته ویرمك.

رَچَل { س. شکرله قایناد‌لمش میوه طاتلیسی : چیلك، کل، ویشنه رچلی.

رَچینه { س. [ایتا. Resina] چام کبی بعض آغاجلرك ویردکاری ساقز.

رَچینه‌لی { ص. ساقز قونمش (شراب وسائره).

رِحال { سذ. جم. عر. فد : رحل. با : رحل.

رَحْل { سذ. عر. جم : رحال. سمر. پالان : شد رحال ایتمك = عزیمته حاضرلانمق.

رِحلَت { سژ. عر. ۱. کوچ، نقل مکان، انتقال. ۲. عزیمت، حرکت، سفر. ۳. اولمه، وفات : رحلت ایتدی؛ رحلتی تاریخنه دك.

رَحله { سژ. عر. اوزرنده اوقونان ویا استنساخ اولنان کتاب وحقه وسائره قونمق اوزره اوکه آلنان تخته‌دن طار وآلچاق ماصه : دیرسکلری رحله‌یه مطالعه وتدریسدن آیرلمدی.

رَحم { سذ. عر. آجیمه، اسیرکه، مرحمت : حاله رحم ایتمدی؛ رحمی چوق بر آدمدر.

رَحِم { سذ. عر. جم : ارحام. ۱. دول یاتاغی : رحم مادرده ایکن. ۲. قرابت، خصملق. || صلهٔ رحم = اقربا و تعلقاتی زیارت وتفقد. || ذوی الارحام = آ. طرفندن اقربا.

رَحِمَ { فتد. عر. [بعض دعا تعبیرات عربیه‌سنده بولنور فعل ماضی مفرد مذکر غائبدر.]

رحمت ایلسین، ایلیه : رحمه الله = الله اوکا رحمت ایلسین.

رَحمان { ورحمن. ص. سذ. عر. [«رحمة» دن صش.] عبادینه رحم وشفقتی زیاده اولان حق جل و علا حضرتلری : جانب رحماندن.

رَحمانی { ص. عر. ث : رحمانیه. جناب حقه منسوب و متعلق، جناب حقدن کلن وبناءً علیه خیره مستند، شره مستند اولان شیطانی مقابلی : فکر رحمانی دائما فکر شیطانی‌یه غلبه ایدر.

رَحمَت { سژ. عر. ۱. اسیرکه، مرحمت. ۲. حق تعالانك موتایه رحم ایدوب کناهلرینی عفو بیورمسی : الله رحمت ایلیه! [عربی ترکیباتده «رحمة» صورتنده یازیلیر :] رحمة الله علیه! رحمه الله رحمةً واسعة = الله غنی غنی رحمت ایلیه. [رحمة الله علیه رحمة واسعة دیمه‌ملی.] ۳. تر. مج. حق تعالانك عبادینه مرحمتنك بر علامت ظاهره‌سی اولان نافع یاغمور : رحمت دوشدی؛ رحمته طوتلدق.

رَحمَتلِك { ص. و :

رَحمَتلی { ص. رحمت الهیه‌یه مظهریتی دعا اولنان، رحمته محتاج ومستحق، مرحوم : رحمتلی پدرم. — اسم کبی ده قوللانیلیر : رحمتلی بویله شیئلردن خوشلانمازدی.

رَحمی { ص. عر. رحمه منسوب ومتعلق.

رَحِمی { ص. عر. ث : رحمیه. ط. دول یاتاغنه منسوب و متعلق.

رَحیق { سذ. عر. صاف ومعطر شراب.

رَحیل { سذ. عر. کیتمه. کوچه، عزیمت، رحلت. ذ.

رَحیم { ص. عر. ث : رحیمه. [«رحمة» دن صش.] اسیرکین، آجیان، مرحمتلی. [هم جناب حقه هم عبادینه، رحمان ایسه یالکز جناب حقه اطلاق اولنور.]

رَحیمانه { ص. فا. مرحمتلی ذاته منسوب ومتعلق. [انشا لساننده مقام تعظیمده مخاطبدن کنایه اولور :] جانب عالیٔ رحیمانه‌لرینه.

رُخ { س. فا. یاکاق، خد، عذار.

رُخ { سذ. عر. ۱. عرب مصاللرنده مذکور پك جسیم بر طیر موهوم، سیمرغ. ۲. شطرنج اویوننده بر طاش.

رَخاء { سذ. عر. ۱. بوللق، اکنکیشلك. ۲. کوشکلك، سوالپوکلك، رخاوت. ذ.

رُخام { سذ. عر. مرمر طاشی، سنك خارا.

رَخاوَت { سژ. عر. ۱. کوشکلك، سولپوکلك. ۲. تنبللك، تکاسل، عدم تقید، اهتمامسزلق، اهمال، تسامح.

رَخت { س. فا. ۱. آت طاقمی. ۲. یول لوازمی. ۳. مفروشات وسائر خانه طاقملری. ۴. پنجره وقپو قنادلرینی چرچیوه‌یه ربط ایدن منتشه طاقمی.

رَختلامَق { فتد. (آته) رخت و طاقم طاقمق.

رَختلی { ص. رخت وطاقمله تزیین وتجهیز اولنمش (آت)،

رَختوان { س. آت غاشیه‌سنك صیرمه‌لی غیطانی؛ رختوان آغاسی = آتك رختلرینه باقان سایس.

رُخسار { س. فا. و:

رُخساره { س. فا. عر. یاكاق، خد، عذار، رخ: رخسار یار.

رُخسوده { ص. فا. (رخ = یاكاق. سودن = سورمك) یاكاغنی ویوزینی سورن، سورمش: رخسودهٔ آستان نیاز اولمق = یوزینی ایشیكنه سوره‌رك رجا ایتمك.

رَخش { س. فا. عر. پك یوروك وكوزل آت: بر رخش صبا رفتاره سوار اولمشیدی.

رَخشان { ص. فا. و:

رَخشَنده { ص. فا. پارلاق، تابان، لامع: نجم رخشان.

رُخصَت { سش. عر. اذن، مأذونیت، اجازت، مساعده: رخصت آلمق، ایستمك، ویرمك؛ رخصت رسمیه.

رُخصَتسِز { ص. ح. اقتضا ایدن رخصت رسمیه‌یی حائز اولمیان ویا حائز اولمقسزین: اومكتب رخصتسزدر؛ رخصتسز مملكتنه كیتدی.

رُخصَتلی { ص. رخصت رسمیه‌یی حائز، اذنلی، مأذون.

رُخصَتنامه { س. فا. رخصت رسمیه‌یی حاوی ورقه، اذننامه، اجازتنامه.

رَخنه { س. فا. ۱. كدیك، ییقیق وبوزوق یر، فرجه. ۲. مج. خلل، زیان.

رَخنه‌دار { ص. فا. ۱. كدیك وییقیغی اولان. ۲. مج. خللپذیر، نقصانی اولان. ۳. متضرر، زیانه دوچار: بو ایشدن اك زیاده رخنه‌دار اولان بنم.

رَخیص { ص. عر. ث: رخیصه. («رخص» دن صش.) اوجوز، اهون. ن.

رَدّ { سذ. عر. ۱. كری چویرمه، ایتوب اوته‌یه آتمه، دفع: یاغلی شیئلر صویی رد ایدر. ۲. قبول ایتمه‌مه، عدم قبول، ابا: هدیه‌می، رجامی رد ایتدی؛ رد ایله جواب ویردی. ۳. طانیمامه، انكار ایتمه: اوغلنی رد ایتدی. ٤. چوروتمه، جرح ایتمه: دلیلنی، شاهدینی رد ایتدی.

رِداء { سذ. عر. بعض درویشلرك شال كبی اوموزلرینه آتدقلری واحتیاجه كوره سجاده ویورغان كبی‌ده قوللاندقلری یوك قماش.

رَدانه { س. مج. یلكن وتنته‌لره آچیلان اوفاق دلیكلره كچیریلن دمیر ویرنج حلقه.

رَداءَت { سش. عر. ۱. كوتیلك، فنالق، فساد، خباثت. ۲. ط. خسته‌لق ویاره آزغینلغی.

ردف { سذ. عر. آرقه. ن. ۲. د. (عروضده) قافیه‌نك روی دینان صوك حرفندن اول كلن «ا، و، ی» حرف مدی.

رَدی { ص. عر. ث: ردیئه. («ردائت» دن صش.) ۱. كوتی، فنا، فاسد، یارامز. ۲. ط. آزغین.

رَدیف { ص. عر. ث: ردیفه. («ردف» دن صش.) ۱. صكره‌دن، آرقه‌دن كلن. ن. ۲. ع. نظامیه صنفندن صكره كچیلن صنفه منسوب كه بوصنف حین حاجتده سلاح آلتنه آلنیر: صنف ردیف؛ عساكر ردیفه. = سذ. ۱. بو صنفه منسوب عسكر ویا ضابط ونفر: ردیف آلایی؛ ردیف بیكباشیسی؛ ردیفلری طوپلایورلر. ۲. د. قافیه‌دن صكره اوله‌رق هر بیتك آخرنده تكرر ایدن كلمه.

رَذالَت { سش. عر. ۱. آلچاقلق، دنائت، ناسزا فعل وحركت: بن او رذالتی قبول ایتمم. ۲. اوتانه‌جق وكولنه‌جك ایش، عار، عیب، مسخره‌لق: پك رذالت اولدی.

رَذائِل { سش. ج. عر. [فقد: «رذیله» لسانمزده غیر مستعملدر. زعم اولندیغی كبی «رذالة» ك جمعی دكلدر.] آلچاقجه واوتانه‌جق ایشلر، ناسزا ومعیوب افعال وحركات.

رَذیل { ص. عر. ث: رذیله. ج: اراذل. [«رذالة» دن صش. — «اراذل» جمعی زعم اولندیغی كبی بونك اولمیوب «ارذل» كدر.] ۱. آلچاق، دنی. ۲. كولنه‌جك وعیبلانه‌جق، رسوای، مسخره: رذیل آدم. ۳. آشاغی، بایاغی، ناسزا: افعال رذیله.

رَز { س. فا. اوزوم آغاجی، آصمه، باغ كوتوكی، كرم. ن. || مج. عر. دختر رز = (اوزوم آغاجنك قیزی) شراب، خمر، باده، می.

رزّاق { صـ. عر. [« رزق » دن سمبـ.] كافهٔ مخلوقاتك رزقنى ويرن جناب خلاق: جناب حق رزاقدر.

رزاقى { صـ. سـ. [عر. « رازقى » ـ دن غلط] قوروسى مشهور بر جنس اوزوم: رزاق اوزوم، رزاق اوزومى.

رزانت { سشـ. عر. آغرلق، متانت، جديت، اهميت: رزانت رأى؛ رزانت فكر.

رزق { سـنـ. عر. جـ: ارزاق. ١. قوت، آزيق، نفقه، معيشت: قارينجه بيله رزقنى تدارك ايدر. ٢. من طرف الله هر كسه مقسوم ومقدر اولان نعمت: رزق مقدر، رزق مقسوم. ٣. ييه جك ايچه جك متعلق مواد، ذخيره، مأكولات. [بو معنا ايله اك زياده جمعى قوللانيلير:] ارزاق عسكريه؛ ارزاق تداركى؛ ارزاق انبارى.

رزم { سـ. فا. غاوغا، جنك، حرب. لسـ.

رزمگاه { سـ. فا. [رزم = حرب + گاه = مكان] حرب ميدانى.

رزنه { سـ. [عر. « رازيانه » دن] دره اوتى نوعندن معروف نبات كه يبانيسى و بوستانيسى اولور. || صو رزنه سى = صو بالديرانى.

رزه { سـ. ١. قپو قناتلرينى سوكه يه تعليق ايدن دمير چنكل كه منتشه يرينى طوتار. ٢. قپويى قپالى طوتمغه مخصوص خارجدن و داخلدن قوللانيلير دميردن ساده زنبرك.

رزه‌لمك { يا رزه‌له‌مك. فتـ. (قپويى) رزه ايله قپامق.

رزين { صـ. عر. ث: رزينه. [« رزانت » دن صشـ.] آغر، متين: رأى رزين صاحبى.

رژى { سـ. [فر. Régie] توتون ومسكراتكبى محصولات و سائره انحصارى و بونلرى انحصار و تعهد آلتنه آلان شركت واداره: توتون رژيسى = انحصار دخان اداره سى.

رس { صـ. فا. [« رسيدن » فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر.] ١. يتيشن، ايريشن: مدد رس = امداده يتيشن، معين؛ دسترس = الى يتيشن، نائل؛ فرياد رس = فرياد و استمداده يتيشن.

رسا { صـ. فا. يتيشن ياخود يتيشديرن: مژده رسا = مژده يتيشديرن، مژده جى، مبشر. ﻧ.

رسالت { سشـ. عر. [« رساله » ايله بر لغت اولديغى حالده، لسانمزده محل استعماللرى بسبتون آيرلمشدر. با: رساله.] ١. ايلچيلك، سفارت، ايلچى وسفير صفت ومأموريتى. [بو معنا ايله اليوم سفارت مستعملدر.] ٢. پيغمبرلك، من طرف الله عبادينى دين حقه دعوته مأمور نبى مرسلك حال و شانى: اول بلبل باغ رسالت. ٣. مقـ. تصرفده دخلى اولمقسزين برينك سوزينى ديكره تبليغ ايتمه.

رسالتپناه { سـ. صـ. فا. [عر. رسالت = پيغمبرلك ـ فا. پناه = ملجأ] پيغمبرلكك ملجئى اولان فخر كائنات (صلعم): رسالتپناه افندمز.

رسالتپناهى { صـ. فا. ملجأ نبوت ورسالت اولان پيغمبرمز افندمزه منسوب ومتعلق: هجرت رسالتپناهى؛ جانب عالئ رسالتپناهيدن.

رساله { سشـ. عر. جـ: رسائل. ١. مكتوب، نامه: رسالهٔ تبريكيه؛ رسائل بليغه. [بو معنا ايله لسانمزده پك استعمال اولنميور.] ٢. اساساً مكتوب صورتنده يازيلان كوچك كتاب، بر مسئله ويا علم وفنه دائر مختصر تأليف: منطقده بر رساله يازمشدر؛ مسائل فقهيه يه دائر رسائل عديده سى واردر. || رسالهٔ مخصوصه = منحصراً بر مسئلهٔ فنيه حقنده يازيلان رساله [فر. Monographie].

رسّام { سنـ. عر. [« رسم » دن سمبـ.] رسم ياپان، رسم و تصوير ياپمق صنعتنى بيلن واجرا ايدن آدم، مصور.

رسّاملق { سـ. رسم و تصوير ياپمق صنعتى: رساملقده مهارتى واردر.

رسان { صـ. فا. يتيشديرن، كوتورن، ايصال ايدن. [صتر. تشكيلنه كيرر:] مژده رسان = مژده كوتورن، مبشر؛ شرف رسان = شرف، كتيرن.

رسائل { سشـ. جـ. عر. فد: رساله. با: رساله.

رستاق { سنـ. عر. جـ: رساتيق. [فا. « روستا » دن معرب] كوى، چفتلك.

رُستخیز {س. فا. قیامت، محشر. ـُ.

رَسته {ص. فا. قورتلمش، رها بولمش. ـُ:

رُسغ {سذ. عر. تـُ. ال و آیاق آیاسنك آرقەسی : رسغ ـ الید، رسغ القدم.

رُسُل {سذ. جمـ. عر. فذ: رسول. با : رسول.

رَسم {سذ. عر. جمـ : رسوم. [بزجه غیرمستعمل اولان = «مرسوم» ك جمعی بولنان «مراسم» دخی بعض معانیده بونك جمعی یرینه قوللانیلیر.] ١. یازمه، چیزمه : رسم خط. ٢. اثر، نشان، علامت : رسمی قالمش. ٣. شکل، صورت، هیئت: خاچ رسمی، مهرسلیمان رسمی. ٤. ترتیب، پلان، طاسلاق : یاپیلەجق مکتبك رسمنی چیزمك. ٥. بر انسان و یا حیوان یاخود موقع وسائرەنك كاغد اوزرینه ال ایله یاپیلان شبیهی، تصویر، تمثال : رفائلك یاپدیغی رسملر مشهوردر. ٦. تصویر یاپمق فن وصنعتی : رسم اوکرنیور؛ رسم معلمی. ٧. فوطوغرافله آلنان تصویر، فوطوغراف : رسمی آلدیرەجغم؛ فلان فوطوغراف کوزل رسم آلیور. ٨. طرز، ترتیب، اصول نسق : بورسمده یاپیلیر. ٩. عادت، طور : رسم دوران فلك. ١٠. آلای، دأب، آیین : مکتبك رسم کشادی؛ عسکرك یکید رسمی. [بومعنی ایله جمعی یرینه «مراسم» قوللانیلیر :] معایده مراسمی. ١١. دولتجه ودولت نامنه ایدیلن حرکت وسویلنیلان سوز : رسمك خارجنده قونیشیورز؛ من غیر رسم یازدی. ١٢. ویرکی، بر مالدن میرینك آلدیغی حصه، تکلیف، باج : کمرك رسمی، طوز رسمی؛ بحراً نقل اولنان امتعەدن کمرك رسمی آلنیر. [بو معنی ایله جمعی «رسوم» ك جمعی اولەرق «رسومات» دخی قوللانیلیر.] || رسم سلام = ١. عسکرك مافوقنه اجرا ایتدیکی مراسم تعظیمیه. ٢. برکیمسەنك دیکرینه قارشی ایفا ایتدیکی مراسم تعظیمیه.

رَسماً {حـ. عر. ١. دولت نامنه، دولت طرفندن، دولتجه مقبول اولەجق صورتده ومراسم معتاده ایله : خارجیه ناظری ایشی قابنتولره رسماً یازدی؛ یکی کلن سفیر یارین رسماً قبول اولنەجقدر (= صورت رسمیەده)؛ بن رسماً سویلیورم. ٢. مجـ. مجرد عادت یرینی بولسون دیه، جدی اولمیەرق، صورت ظاهرده : رسماً حسن قبول کوستردیسه ده ممنون اولمدیغنی آکلادم.

رَسمجی {سـ. رسم یاپان، ال ایله ویا فوطوغرافله رسم چیقاران، رسام، فوطوغراف.

رَسمسز {صـ. ١. اشکال و تصویراتی اولمیان: رسمسز کتاب؛ رسمسز سیاحتنامەدن بر شیء آکلاشلماز. ٢. رسمی معاملاتله اولمیان، مراسم وتکلیفاتدن عاری: رسمسز معامله.

رَسملی {صـ. اشکال وتصویراتی اولان : رسملی کتاب، غزته.

رَسمی {صـ. عر. ؤ: رسمیه. ١. دولت طرفندن ویادولت نامنه اولان : اعلان رسمی، توجیهات رسمیه. ٢. آلایله و دأب و آیین مخصوصله اجرا اولنان : معایدۀ رسمیه، استقبال رسمی. ٣. مجرد عادت یرینی بولسون مقصدیله اجرا اولنوب جدی وصمیمی اولمیان : رسمی بر سوز سویلدی. ٤. د. (صرف عربیده) املا ایچون یازیلوب اوقونمیان (حرف). || غیر رسمی = دولت نامنه و رسماً اولمیان : غیر رسمی بر تحریرات یازلدی. || نیم رسمی = بسبتون دولت نامنه اولمیوب بر درجەیه قدر رسمییق اولان: برلینك نیم رسمی غزتەلری. || هاء رسمیه = کلمەنك صوکنده اولوب فتحەیی تقویه ایدن «ه» حرفی : بنده کلمەسندەکی «ه» کبی. «هاء سکته» دخی دینیلیر. || هندسۀ رسمیه = سطحی رسملردن بحث ایدن هندسه، هندسۀ مجسمەنك غیری.

رَسمیّات {سذ. جمـ. عر. رسمی ایشلر، معاملات رسمیه : رسمیاتله اوغراشمیەلم.

رَسمیّت {سذ. عر. رسمیلك، صفت رسمیه : سویلدیکی سوزلرك رسمیتنی بیان ایدیور؛ سوزینه رسمیت ویرمك ایستیور.

رَسَن {سـ. فا. ١. ایپ، اورغان. ٢. مجـ. خلاط.

رَسَنبَند (ص. فا. [رسن=خلاط. بند = باغ] مج. خلاطله ساحه باغلی : کمی رسنبند ایکن .

رُسوای (ص. فا. رذیل. مسخره، معایبی اشتهار ایتمش: رسوای عالم اولدی .

رُسوب (سنذ. عر. مایعاتك دیبنده طوران مواد کثیفه، تورتی، تلوه، چوکندی.

رُسوخ (سنذ. عر. ١. صاغلاملق، متانت. ٢. بر علم وفنك کنهنه وصول ووقوف: فقهده اصحاب رسوخدندر .

رَسول (سنذ. عر. جـ : رسل. ١. ایلچی، سفیر. [بو معنا ایله قوللانلمامغه باشلامشدر.] ٢. پیغمبر، مرسل، نبی؛ تر. یولاواج؛ رسول الله = نبی الله، من طرف الله عبادینی دین حقه دعوت ایچون بعث بیورلمش اولان انبیاء عظامك بهری و بالخاصه پیغمبرمز محمد مصطفی (صلعم) افندمز. ٣. ف. تصرفده دخلی اولمقسزین برینك سوزینی دیکره تبلیغ ایدن .

رُسوم (سنذ. جـ. عر. فـد: رسم. با: رسم. بونكده جمعی : رسومات. با : رسومات. || مج. رسوم طونه‌سی = کمینك حموله وضعنه ویولجی اقامتنه مخصوص انبار وقماره‌لرینك درجهٔ استیعابی که لیمانلرده وقناللرده بوکا کوره رسم اعطا اولنور .

رُسومات (سنذ . جـ. عر. [« رسم » ك جمع الجمعیدر.] ١. اموال مختلفه‌نك میری‌یه عائد ویرکیلری. ٢. [مفرد کبی] کمرك اداره‌سی، که مقدما طوز وصید ماهی و سائر رسومی دخی شامل اولدیغندن بو اسمله تسمیه اولنمشدر : رسومات امانتی، امینی، دائره‌سی، مأمورینی .

رُسومی (ص. عر. ذ : رسومیه. [عربیده یاء نسبت جمع صیغه‌سنه الحاق اولنمدیغندن یاکلیشدر.] کمرکه واوکا متفرع رسوم وتکالیفه منسوب ومتعلق: جمعیت رسومیه = رسومات مجلسی؛ قوانین رسومیه .

رَسید (سـ. فا. [اصل فارسیده « یتیشدی، ایریشدی » معناسیله فعل ماضی اولوب، وقتیله دفتره بوکلمه ایله قید اولندیغندن، « رفت » مقابلی اوله‌رق علم اولمشدر.] اقراض اولنان بر مبلغك اعاده‌سیله قیدینك ترقینی، حذف، امحا: دفتردن رسید ایتدی؛ نامی رسید اولندی .

رَسیده (ص. فا. یتیشمش، ایریشمش، واصل، کمال بولمش : رسیدهٔ دست تعظیم اولدی = مشحون تعظیم اولان یدمه واصل اولدی؛ رسیدهٔ ختام = ختامه واصل اولمش. || نورسیده = یکی یتیشمش. || نارسیده = یتیشممش، ایرمه‌مش.

رَشّ (سنذ. عر. سرپمه، پوسکورتمه. ذ.

رَشادتلو (ص. ا. خلق طوغری یوله سوق وارشاد وظیفه‌سیله موظف اولان مشایخه ویریلن عنواندر.

رِشاش (سنذ. عر. یا رشاشه. سنذ. عر. سرپندی. ذ.

رِشته (سـ. فا. ١. ایپلیك، خیطه، تیره. ٢. مج. رابطه، علاقه، واسطه : رشتهٔ محبت؛ رشتهٔ حیاتنی قطع ایتمك. ٣. تر. [زبانزدی ارشته] اوده یاییلان تل شعریه : رشته چوربه‌سی. || سر رشته = ایپ اوجی، وسیله. || رشتهٔ آستانه = مج. سجیم، اسپاولو .

رَشح (سنذ. عر. صیزمه، ترلمه. [ترشح دها مستعملدر.]

رَشحه (سذ. عر. جـ : رشحات. دستی کبی برقابدن چیقان صیزندی، ترلمه .

رُشد (سنذ. عر. ١. طوغری یولده کیتمه، طوغری یولی بولمه. ٢. طوغری دوشونمه، عقل و تمیز صاحبی اولمه : اصحاب رشددندر. ٣. بالغ اولمه، بلوغ : اثبات رشد ایتمك؛ سن رشد .

رُشدی (ص. عر. ذ : رشدیه. بالغ و سن رشده واصل اولان چوجقلره مخصوص: مکتب رشدی؛ مکاتب رشدیه= ابتدائیدن صکره و اعدادیدن اول اولان مکتب که مبادیٔ علومك تدریسنه مخصوصدر.

رُشدیّه (سذ. عر. مکتب ابتدائیدن صکره ومکتب اعدادیدن اول اولان مکتب رشدی : رشدیه مکتبنه کیدی؛ رشدیه درسلرندن امتحان ویره‌بیلیر. [«مکتب رشدیه» تعبیری اضافت قاعده‌سنه مبنی اوله بیلیر.]

رَشك (سـ. فا. ١. قیصقانمه، حسد، غبطه. ٢. حسد وغبطه‌یی موجب، محسود.

رَشك آوَر { ص. فا. حسد و غبطه‌یی موجب، محسود: رشك آور امثال واقران. [حسدجی دیه ترجمه ایدنلر یاكلمشلردر.]

رشمه { س. زنجیردن كم.

رُشوَت { سث. عر. بر مأموره حقلی ویا حقسز بر ایش كوردیرمك ایچون ویریلن اجرت وهدیه: رشوت ویرمك، آلمق، یمك، رشوتله ایش كوردیرمك.

رُشوَت { س. [اصلی مجهول] ج. ١. آرمه نك اقسام وتفرعاتنك كیده احتیاطاً بولندیریلان یدكلكی: رشوت یلكن. مقابلی: اثواب. ٢. كیده احتیاطاً بولنان سرن و چبوق وكوندرلرك استیف اولندقلری محل.

رُشوتجی { ص. رشوت قبول ایدن، رشوتله ایش كورن.

رَشید { ص. عر. [« رشد » دن صش.] ١. طوغری یولده كیدن، استقامت اوزره حركت ایدن. ٢. عقل ودرایت وحسن حركت صاحبی، مالنی حسن اداره‌یه مقتدر، اسرافدن متوقی. ٣. سن رشده واصل، بالغ، عاقل.

رَشیدیّه { سث. عر. نشاسته و شكرله یاپیلان بر جنس طاتلی.

رُشَیم { سذ. عر. [« رشم » دن مصغر.] نبا. تخمك اصل مایهٔ انباتیه‌سی اولان واكثریا ایكی مصراعك اورته‌سنده بولنان دانه‌جك، فر. Embryon.

رَصّاد { سذ. عر. [« رصد » دن مبا.] رصد دینلن آلتله اجرام سماییه‌یه باقان اهل هیئتدن آدم، فلكی.

رَصاص { سذ. عر. ١. قورشون. [اسرب، رصاص اسود.] ٢. قالای. [قصدیر، رصاص ابیض.]

رَصانَت { سث. عر. صاغلاملق، متانت، محكملك.

رَصانتلی { ص. صاغلام، متانتلی، محكم، رصین.

رَصَد { سذ. عر. ١. كوزتمه، بكلمه، پوصی طوتمه. ف. ٢. اجرام سماییه‌یی دوربینله معاینه ایتمه. ٣. اجرام سماییه‌یی سیر ومعاینه‌یه مخصوص دوربین ویا دیكر آلت: رصدله آیه باقمق.

رَصَدخانه { س. فا. اجرام سماییه‌یی آلات مخصوصه ایله و بیوك یرلی دوربینله سیر ومعاینه ایتمكه مخصوص بنا: پارس رصدخانه‌سی؛ نصیر الدین طوسینك هلاكویه یاپدیردیغی رصدخانه.

رَصَدگاه { س. فا. ١. كوزدوب بكلمكه مخصوص محل. ٢. رصدخانه.

رَصَدی { ص. عر. ذ: رصدیه. كواكبی سیر ومعاینه ایتمكه مخصوص ویا بوكا منسوب ومتعلق: آلات رصدیه؛ تدقیقات رصدیه.

رَصیف { ص. عر. ذ: رصیفه. [« رصف » دن صش.] صاغلام، محكم، متین، صاغلام صورتده بنا ایدلمش.

رَصین { ص. عر. ذ: رصینه. [« رصانت » دن صش.] صاغلام، متین، محكم.

رِضا { سذ. عر. ١. خشنودلق، ممنونیت: الله رضاسیچون! ٢. قائل اولمه، موافقت، عدم مخالفت: بو ایشه رضاكز وارمیدر؟ رضاء طرفین = هر ایكی طرفك موافقتی. ٣. ایستك، اراده، اختیار، طوع: كندی رضاسیله كیتدی. ٤. قدر الهی‌یه سرفرو ایتمه، توكل: انسان ایچون دنیاده رضا وتوكلدن باشقه چاره یوقدر. || رضاءً لله = الله رضاسیچون، عوض مقابلنده اولمیه‌رق مجرد الله راضی اولسون دیه، ثواب ایچون. || رضا ویرمك = راضی اولمق، موافقت ایتمك.

رِضاجو { ص. فا. [عر. رضا = م. فا. جستن = آرامق] برینك رضاسنی طلب وآرزو ایدن، راضی ایتمكه چالیشان.

رِضاداده { ص. فا. [عر. رضا = م. فا. دادن = ویرمك] رضا ویرمش، راضی اولمش، قائل.

رِضاع { سذ. عر. سوت امه. [ارضاع یرینه امزرمه معناسیله قوللانلملی.]

رِضاعی { ص. عر. سوت امكه متعلق، سوتدن اولان (قرابت): ولد رضاعی = سوت اوغل.

رِضوان { سذ. عر. خشنودلق، رضا: رضوان الله علیه = الله راضی اولسون! رضی الله عنه!

رِضوان { سخذ. جنتك محافظی و قپوجیسی اولان ملكك اسمیدر؛ روضهٔ رضوان = جنت، بهشت.

رَضِىَ { فل. عر. [بعض دعا تعبيرا- تندهمستعمل فعل ماضيدر] راضى اولسون : رضى الله عنه = الله اوندن راضى اولسون.

رَضيع { سذ. عر. [«رضاع» دن صش.] سوت قارنداش، سوت برادر.

رَطب { ص. عر. ث : رطبه. تازه، يشيل، ياش (يمش). || رطب و يابس. = ياش قورى؛ ومج. مناسبتلى مناسبتسز. || رطب اللسان = لسانى تازهلنديرن، كوزل بر شى سويلين.

رِطل { سذ. عر. ١. تقريباً اوقه- نك ثلثنه معادل اسكى مايعات اولچيسى، ليتره. ٢. عر. شراب قدحى، پياله.

رُطوبَت { سش. عر. ١. ياشلق، نمليلك، اصلاقلق : بو چماشيرده بر آز رطوبت حس ايديورم. ٢. هواده ويا ابنيهنك ايچندهكى نم : هواده رطوبت واردر؛ بو اوك هيچ رطوبتى يوقدر. || ميزان الرطوبه = هوا- دهكى صو بخارينك مقدارينى اولچمكه مخصوص آلت، تفاضلى ترمومتره، ايغرومتره.

رُطوبَتلى { ص. ١. ياش، ايصلاق: رطوبتلى چماشير كيمك صحته پك مضردر. ٢. رطوبتى اولان، يابس اولميان، نمناك : رطوبتلى هوا؛ رطوبتلى او.

رَطيب { ص. عر. ث : رطيبه. ١. ياش، ايصلاق. ٢. تازه، يشيل.

رُعاف { سذ. عر. ط. بورن قانامه.

رَعايا { سش. جم. عر. فد : رعيه. با : رعيه.

رِعايَت { سش. عر. ١. كوزتمه، حفظ : رعايت حقوق، رعايت منافع. ٢. صايمه، صايغى، اعتبار : او عادته شمدى رعايت ايدن يوقدر؛ حقوق قديمهمزه رعايت ايتميور. ٣. حرمت، اكرام، تعظيم، آغرلامه : بو مملكتده مسافره چوق رعايت ايدرلر.

رِعايتسِزلِك { سذ. حرمتسزلك، اعتبارسزلق، حرمت وتعظيم ايتمهيش، صا- يغيسزلق : اونك حقنده رعايتسز- لكده بولنديلر؛ ارباب فضل وهنره رعايتسزلك جائز دكلدر.

رِعايتكار { ص. فا. حرمت و اعتبارايدن، مكرم.

رِعايتكارانه { ص. ح. فا. حر- مت و اعتبارله : رعايتكارانه معامله؛ رعايتكا- رانه قبول ايتديلر.

رِعايَةً { ح. عر. صايهرق، حر- مت واعتبار ايدهرك : حقوق قديمهمزه رعايةً هر معا- ملهسنه تحمل ايتدم؛ سننه رعايةً سسمى چيقارمدم.

رُعب { سذ. عر. قورقو، خوف، دهشت.

رَعد { سذ. عر. كوك كورلهسى : برق ورعد.

رَعد اَنداز { ص. فا. [عر. رعد = كوك كورلهسى. فا. انداختن = آتمق] كوك كور- لهسى كبى شدتلى سس چيقاران، كورلين.

رَعشه { سش. عر. ديترمه، قورقو ويا صوئوقدن ديترهيش، اوركه : بررعشهيه دوچار اولدم؛ بتون وجودمه بر رعشه ياپلدى.

رَعشهدار { ص. ديترهين، اوركن، رعشهيه كرفتار.

رَعنا { ص. [اصل عربيده «ارعن» صفت مشبههسنك مؤنثى اولوب، احمق و دوشونمهدن آغزينه كلنى سويلر قادين معناسنه مخصوص اولديغى حالده، لسانمزده شبههسز «رنق» فعلنك سوسلنوب كوزللشمك معناسنه دخى كلمسى مناسبتيله، محل استعمالى بسبتون دكيشديرلمشدر.] كوزل، لطيف، پارلاق، رونقلى : دلبر رعنا، سرو رعنا. || كل رعنا = يارى قرمزى يارى صارى كل، كه شعرا عندنده پك مقبولدر. == ح. پك ايى، پك اعلا : رعنا بيليرسكز؛ رعنا معلوممكزدر.

رَعى { سذ. عر. ١. اوتلامه، حيواناتك مرعاده اوت يمهسى : او يايرلرده برچوق قو- يونلر رعى ايديورلردى. ث. ٢. اوتلاتمه، كوتمه، حيواناتى مرعاده حفظ ايدوب بسلمه : چوبانلر قو- يونلرينى رعى ايتمكله مشغول ايديلر. ٣. تر. عرض اطاعت ايتمه، تسليم اولمه، رعايا حكمنه كچمه : قلعه ضبط اولنجه بتون او جوار اهاليسى كلوب رعى ويرديلر. [تعبير قديمدر.]

رَعِيَّه { ياخود رعيت. سش. عر. ج : رعايا. ١. سورى، اوتلاديلان حيوانات سوريسى، بر چوبانك كوتديكى حيوانات. ٢. بر حكمدارك حكم وادارهسنه تابع اولوب تكاليف اميريه ويرن خلاق، زيردستان، برايا دينلن

ارباب سيفدن اولميوب محافظه لرى دولته عائد بولنان تبعه : رعيه نك، رعايانك حقوقنى محافظه ايتمك . || رعيت پرور = رعاياسنه ايى باقان.

رغائب { سش. جع. عر. فد. : رغيبه . با : رغيبه . || ليلهٔ رغائب = فخر كائنات (صلعم) افندمز حضرتلرينك رحم مادره دوشدكلرى ليلهٔ مباركه يه مصادف كيجه كه رجبك ايلك جمعه كيجه سيدر.

رغبت { سش. عر. ١. ايستك، آرزو، خواهش، ميل : رغبت ايتمك، رغبت كوسترمك؛ رغبت وارميدر؟ = آرزو بيوريليورمى، ايستك وارميدر؟ ٢. قبول، حسن قبول، حسن تلقى، اعتبار : يازديغى كتابلر رغبت عموميه يه مظهر اولدى؛ او بيجم مجوهرات رغبتدن دوشمشدر.

رغبتسز { ص. ١. خواهشى اولميان، ايستكسز. ٢. رغبت عامه يه مظهر اولميان، غيرمقبول، رواجسز.

رغبتسزلك { س. ١. ايستكسزلك، ميل و آرزو فقدانى. ٢. عدم مقبوليت، اعتبارسزلق : بو قبيلدن مالار حقنده بو رغبتسزلك دوام ايتدكجه.

رغبتلى { رغبتلو. ص. ١. ايستكلى، خواهش وميل وآرزوسى اولان : بن بومالك رغبتليسى دكلم. ٢. حسن قبوله مظهر، مقبول. ٣. اذ. وقتيله رتبه سز غيرمسلملره ويريلير عنوان ايدى.

رغد { سذ. عر. رفاه، و عت، سهولت. ذ.

رغم { سذ. عر. ضدينه وعنادينه حركت، نسبت : حسودلرك رغمنه؛ على رغم العدو = دشمنك عنادينه.

رغماً { ح. عر. عنادينه، ضدينه : خسيسدر صدينه ويرمز ديينلره رغماً هركسدن زياده ويردى.

رغيبه { سش. عر. جع: رغائب. ١. رغبت وآرزو اولنه جق شىء. ٢. بيوك وپك مقبول عطيه واحسان. ذ. || ليلهٔ رغائب. با : رغائب.

رفاده { سش. عر. جرا. يارهلرك اوزرينه قونيلان قاتلانمش بز، باصدق.

رفاقت { سش عر. ١. آرقداشلق، شريكلك، معيت : رفاقتنده برآدم وارايدى؛ رفاقتنده ايكى كاتب بولنيور. ٢. يول آرقداشلغى، يولداشلق : فلان يره كيده جكم بكا كيم رفاقت ايتمك ايستر؟ اونك رفاقتى پك اييدر. [تركيبات عربيه ده «رفاقه» صورتنده دخى قوللانيلير :] حسب الرفاقه.

رفاه { سذ. عر. و :

رفاهت { سش. عر. و :

رفاهيت { سش. عر. ياشايشده بوللق و قولايلق، وسعت حال، اتساع معيشت : كمال رفاهله ياشامق : خلقمزك اسايش ورفاهيتى بركالدر.

بو اوچ لغتدن برنجيسى اولان «رفاه» فيروز آبادينك «قاموس»نده بولنمامغله، بعض لغويونمز عربى اولمديغنه حكم ايتمشلرسه ده، «محيط المحيط»ده بشنجى بابدن «رفه» فعلنك مصدرى اولاق اوزره مقيد اولديغنه باقيليرسه، اوده عربيدر. «رفاهيت» ه غلط دينلر دخى اصابت ايده مه مشلردر؛ چونكه بوكلمه دخى قاموسده واردر.

رفت { س. فا. ١. كيتمه، كيديش، عزيمت، حركت ؛ آمد ورفت = كيدوب كلمه. ٢. ترقين قيد. [اصل فعل ماضى اولوب، دفترلرده «شد» كبى «آمد» مقابلنده قوللانلمغله، لسان رسمى يه كيرمشدر.]

رفتار { س. فا. كيديش، يورويش، حركت : رفتار نازكانه .

رفته رفته { ح. فا. كيت كيده، كيده كيده، كيده رك، تدريجاً .

رفتيه { س. [«رفت» لغت فارسيه سندن عربى قاعده سى اوزرينه تشكيل اولنمش لغت سقيمه در. شايان استعمال دكلدر. كمرك اصطلاحنده اخراج اولنان اموالدن آلنان رسم، «آمديه» لغت سقيمه سنك مقابلى.

رفدان { سذ. عر. رافدان بومورطه.

رفض { سذ. عر. ١. ترك. ذ. ٢. رافضيلك.

رفع { سذ. عر. ١. قالديرمه، يوكسلتمه، يوقارى يه چيقارمه، اعلا : رفع لوا، رفع صدا ايتمك. ٢. قالديرمه، لغو وفسخ ايتمه : او اصولى رفع ايتديلر. ٣. نزع : رتبه سنى رفع ايتديلر. ٤. د. [نحو عربيده] اعراب دينلن اسمك احوال اربعه سنك برنجيسى كه اكثريا ضمه ويا (و) و(ا) ايله اولور. وبو حالده بولنان اسمه مرفوع دينلير. || جرا.

رفع زوائد = یاره‌نك چوروك اتلرینك قطع وازاله‌سی. || ص. بر عددك قوتنی تزیید ایتمه.

رَفعَت { سش. عر. یوكسكلك، علو، یوكسك وبیوك رتبه: علم و هنرله انسان رفعت قزانیر.

رَفعَتلو { ص. ۱. علو ورفعت صا. [حب. ۲. اذ. رتبۀ ثالثه اصحابنه وبیكباشیلره ویریلن عنواندر.

رِفق { سذ. عر. یاواشلق، طا. تاتلیلق، ملایمت: رفق ایله معامله ایتمك.

رُفَقاء { سذ. جـ. عر. فذ: رفیق. با: رفیق.

رَفیع { ص. عر. ذ: رفیعه. [«رفعة» دن صش.] یوكسك، بو. جه، عالی، بلند: قصر رفیع؛ رتبۀ رفیعه؛ رفیع الدرجات = قدر واعتباری عالی اولان.

رَفیق { سذ. عر. جـ. رفقاء. [«رفق» دن صش.] ۱. آرقداش، یولداش، همپا: ابتدا رفیق دوشونملی صكره طریق. ۲. اورتاق، شریك: رفقاسنه طانیشمه دن بر شیء دیه‌مدی. ۳. یارداق، یاماق، معاون: مجلسك امور تحریریه. سنی اداره ایچون بر رفیقه محتاجدر. ٤. قوجه، زوج، آر. قداش: قادینه رفیقنك نره‌ده اولدیغنی صورملی.

رَفیقه { سش. عر. ۱. آرقداشلق یا اورتاقلق ویا یارداقلق ایدن قادین. ذ. ۲. قاری، زو. جه: رفیقه‌م همشیره‌كز.

رَفِه { ص. عر. [«رفاهة» دن صش.] بوللق وراحتله كچینن، یاشایشی وكچنمه‌سی فراح اولان.

رَق { د. با: رك.

رِق { سذ. عر. قوللق، مملوكیت. = ص. عر. قول، مملوك، عبد.

رِقاب { سش. جـ. عر. فذ: رقبه. با: رقبه.

رَقابَت { سش. عر. ۱. ایش و صنعتده ویا علم وهنرده امثالنه تفوق ایتمك واونلره رغماً قزانمق غیرتی: فابریقه‌لر بیننده‌كی رقابتدن مشتریلر استفاده ایدر. ۲. رقیبلك، دیكرینك طالب وهوسكاری اولدیغی شیئه طالب وهوسكار اولوب مسابقه چالیشمه: بن اونلره قارشی رقابته كیریشه‌مم؛ عشاق بیننده‌كی رقابت. ۳. قیصقانمه. — تعبیرات عربیه‌ده «رقابه» صورتنده قوللانیلیر: حسب الرقابه.

رَقّاص { ص. عر. ذ: رقاصه. [«رقص» دن سمب.] خوره تپن، اوینایان، رقص ایدن. = سذ. عر. چالار سا. عتك ماكینه‌سنك حركتنی تعدیله مخصوص اوله‌رق معادن مختلفه‌دن مركب كفجه شكلنده آلت كه ساعت ایشلدیجه افقی حركتده بولنور.

رَقامبیو { [ایتا. Ricambio] ما. س. قبول ایدلمیه‌رك پرو. تستو ایدلمش پولیچه‌نك عكسنه كشیده ایدلمسی.

رُقَباء { سذ. جـ. عر. فذ: رقیب. با: رقیب.

رَقَبه { سش. عر. جـ: رقاب. ۱. بوین، عنق، كردن. ۲. مج. مالكیت، حق تصرف: مالك رقاب الامم. ۳. كوله، خلایق، اسیر: اعتاق رقبه = قول وجاریه آزادی.

رِقَّت { سش. عر. ۱. اینجه‌لك، یوفقه‌لق. ذ. ۲. مج. آجیمه، شفقت، تأثر، متأثر اولمه، رحم: رقت قلب؛ كندیسنه رقت كلدی، كندیسی رقته كلدی = رحم ایتدی، متأثر اولدی.

رِقَّت آمیز { ص. فا. [عر. رقت = رحم. ـ فا. آمیختن = قاریشدیرمق] و:

رِقَّت انگیز { ص. فا. [عر. رقت = رحم. ـ فا. انگیختن = قوپارمق] رحم وشفقتی موجب، مؤثر، آجیقلی: رقت آمیز بر حكایه، رقت انكیز بر وقعه.

رِقَّتلی { ص. ۱. رحم و شفقتی اولان، مرحمتلی: پك رقتلی آدمدر، رقتلی یوركی وار. در. ۲. ترحم وتأثری موجب، مؤثر: رقتلی بر حكایه.

رَقص { سذ. عر. خوره تپمه، اوینامه، صیچرامه، خو. ره: سوینجندن رقص ایتمكه باشلادی.

رُقعه { سش. عر. جـ: رقاع. ۱. بز وقماش پارچه‌سی، یامه. ۲. پوصله ومذكره یازمغه مخصوص اوفاق كاغد، وزقپاره. ۳. مذكره، استدعانامه، عر. ضحال: بر رقعه تقدیم ایتدی. ٤. تر. [اوچنجی معنادن مأ. خوذ] محاكم شرعیه اوراقندن

ماعدا هرنوع اوراق رسمیه تحریرنده مستعمل معروف بر جنس یازی‌که چابق یازیلیر. [بو صوك معنا ایله زبانزدی رانك کسریله‌در.]

رَقَم { سذ. عر. جـ : رقوم، ارقام. ۱. یازمه، یازی، تحریر، یازی ایله قید واشارت : رقم ایتمك = یازمق، قید وتحریر ایتمك. ت. ۲. عددلری قید و تحریره مخصوص اشاراتك بهری: ۷ رقمی، ۸ رقمی؛ ارقام هندیه = آوروپالیلرك ارقام عربیه دیدکلری و اونلرك عربلردن عربلرك ده هندلیلردن اخذ ایتمش اولدقلری ۱، ۲، ۳ الخ. اشاراتی. ۳. حساب علم وقواعدی: رقم بیلمك، اوکرنمك. || رقم دوکمك = حساب ایتمك. || رقم قویمق = نومرو وضع ایتمك.

رَقَمزَده { صه. فا. [عر. رقم = م. فا. زدن = اورمق] ۱. یازلمش، محرر، مقید. ۲. مذکور، ذکر وبیان اولنان.

رَقَمزَن { صه. فا. [عر. رقم = م. فا. زدن = اورمق] یازان، چیزن، قید واشارت ایدن.

رَقَمکَش { صه. فا. [عر. رقم = م. فا. کشیدن = چکمك] رقم چکن، یازان، چیزن.

رَقَمی { صه. عر. ث. رقمیه. [«رقم» دن سمنـ.] أعداد اشاراتنه وحسابه منسوب ومتعلق.

رُقوم { سذ. جـ. عر. فذ: رقم. [با: رقم].

رَقیب { سذ. صه. عر. جـ: رقبا. جـ. فا. رقیبان. [«رقابة» دن صشـ.] ۱. دیکریله عین شیئه طالب وخواهشکر اولان، برمحبوبه‌یه دلداده اولان عاشقلرك یکدیکرینه نسبةً بهری. ۲. بر ایش وصنعت ویا علم وهنرده امثالنه مسابقتله اونلری چوریده‌رك ایلریلمك ایستین : اطبا اکثریا بربرلرینه رقیب اولورلر.

رِقّیَّت { سش. عر. [«رق» دن مصدریت اسمیدر] قوللق، کوله‌لك، جاریه‌لك، عبودیت: تأکید روابط رقیت ایتمك.

رَقیق { صه. عر. ث. رقیقه. [«رقت» دن صشـ.] ۱. اینجه، یوفقه، نارین. ۲. آزادسز کوله وجاریه. ۳. مجـ. مرحمتلی، چابوق متأثر اولور : قلب رقیق.

رُقیه { سش. عر. سحرباز واوفوروجیلرك اوقودقلری شیء، افسون : رقیه اوقومق.

رُقیه‌خوان { صه. فا. [عر. رقیه = افسون - فا. خواندن = اوقومق] رقیه وافسون اوقویان، افسونکر، اوفوروکجی.

رَك { د. [اینجه هجالی الفاظده، و «رق» قالین هجالیلرنده] ۱. اسکی شیوه‌ده صفتلره ملحق اولوب تفضیل بیان ایدر : کوزلرك = دها کوزل؛ آقرق = دها بیاض. ۲. ینه صفتلره ملحق اولوب تصغیر بیان ایدر : کوچورك = کوچوجك. [صوکنده‌کی کافك حذفیله.]

رَگ { سه. فا. طامار: رك جان = جان طاماری. ت.

رِکاب { سذ. عر. ۱. اوزنکی: تحریك رکاب عزیمت ایتدی. ۲. خاکپای [علی الخصوص تشریف شاهانه اثناسنده تقدیم اولنان معروضات حقنده مستعملدر :] رکاب همایونه عرضحال تقدیم ایتمك.

رِکابدار { سه. فا. [عر. رکاب = اوزنکی - فا. داشتن = طوتمق] وقتیله کبرا آته بینرکن اوزنکیلرینی طوتان آغا.

رَکاکَت { سش. عر. ۱. کوشکلك، ضعف، قوتسزلك. ت. ۲. سویلیشده نقصان، طوغری سویلیه‌میش، طوتقونلق : دیلنده رکاکت واردر؛ رکاکت لسان. ۳. ربط کلامده نقصان، ربطسزلق، سلاست ضدی : یازدیغی شیئلرده رکاکت اکسیك دکلدر.

رُکبه { سش. عر. دیز، زانو. ت.

رَکز { سذ. عر. دیکمه، صاپلامه، یره صاپلایوب قائماً طوردیرمه، قورمه : رکز لوا؛ بر ستون رکز ایتمك؛ رکز خیام = چادیر قورمه.

رَکعَت { سش. عر. جـ : رکعات. [رانك کسریله غلطدر.] نمازده بر قیامله بر رکوع و بر سجودی متضمن حرکت : ایکی رکعت نماز قیلدم: اوکله نمازی قاچ رکعتدر؟

رُکن { سذ. عر. جـ : ارکان. ۱. بر شیئك اك صاغلام ومحکم طرفی، تمل دیرکی، کوشه، استنادکاه : رکن کعبهٔ مبارکه، بربنانك رکنی. ۲. ستون، عمود. ۳. مجـ. بر هیئتك اك اهمیتلی واك قوتلی افرادینك بهری : او آدم بو مملکتك

ركنيدر؛ اركان دولت = وكلا وبيوك مناصبده بولنان رجال. = جم. ع. ضابطان وامرادن يوقارى اولان رجال عسكريه، مشيرانله فريقان وميرلوالر. [امرا ميرالايلرله قائممقام وبيكباشيلر، ضابطـان دخى قول آغاليله مادونده‌كى فرمانسز ضابطلردر.] || اركان حرب، اركان حربيـه = حرب زماننده اردونك سوق الجيش وتعبية الجيش فنلرنجه ترتيب وتنظيمنه وطوپوغرافيا فننه توفيقاً تعيين مواقعـه وصلح زماننده دخى سوقيات وترتيبات عسكريه‌يه نظارت ايدن هيئت مخصوصه‌يه منسوب اركان وامرا وضابطانكه بونلر مكاتب حربيه‌ده سائر ضابطاندن بر قاچ سنه زياده اوقورلر: اركان حرب دائره‌سى، هيئتى، ضابطانى.

رُكوب { سـند. عر. ١. بينمه، راكب وسوار اولمه : آته ركوب ايتمك؛ ركوب ونزوله مقتدر = كنديى كنديسنه آته بينوب اينه بيلير، يعنى پك ياشلى ويا معلول اولميان. ٢. آرابه وكمى كبى متحرك بر واسطهٔ نقله كيرمك : آرابه‌يه، كمى‌يه، دمير يول قطارينه ركوب ايتمك.

رُكود { سـند. عر. طورلمه، طورغون وراكد اولمه.

رُكوع { سند. عر. نمازده اللرى ديزلره طيايوب اكلمك حركتى: ركوعه وارمق؛ ركوعده اوقونه‌جق دعا.

رَكيك { ص. عر. ث : ركيكه. [« ركاكت » دن‌صش.] ١. ضعيف، كوشك، سست. ٢. لسـانده ركاكتى اولان، درست سـويليه‌مين : ركيك اللسان.

رِمّ { سند. عر. ط. كميكك چوريمه سى: رم الاسنان، رم المناخر.

رَم { س. فا. اوركمه، رعشه: رم كرده = اوركوب ديترەين، رعشه‌دار.

رِماح { سند. جم. عر. فد: رمح. با: رمح.

رَماد { سند. عر. كول، آتش كولى، خاكستر.

رَمادى { ص. عر. ث: رماديه. كول قبيلندن ويا كول رنكنده اولان: لون رمادى، مواد رماديه.

رِمال { سند. جم. عر. فد: رمل. با: رمل.

رَمّال { سند. عر. [« رمل » دن سمب.] قومك اوزرينه بر طاقم اشارتلر ايده‌رك ويا ديكر صورله غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان طولانديريجى، كذاب.

رَمّاللق { س. رمل يعنى قومك اوزرنده برطاقم اشارتلر ايتمكله ويا ديكر صور مختلفه ايله غائبدن خبر ويرمك ادعاسى وبو ادعاده بولنان آدمك حال وشانى، يالانجيلق، طولانديريجيلق.

رُمّان { سند. عر. نار ميوه‌سى.

رُمّانى { ص. عر. ث: رمانيه. نار چيچكى رنكنده. || با. فصيلهٔ رمانيه = نار آغاجى جنسندن اشجار.

رِمايَت { سش. عر. اوق وقورشون وكله كبى مرميات آتمه، مرميات آتمق فنى. انداخت. [فن حربده « انداخت » يرينه بو لغتك استعمالى شايان توصيه‌در.]

رُمح { سـند. عر. جم: رماح. مزراق، قارغى، سونكى، نيزه.

رُمحى { ص. عر. ث: رمحيه. نبا. مزراق كبى سيورى وكسكين.

رَمَد { سند. عر. ط. كوز خسته‌لغى، فر. Ophthalmie.

رَمز { سـند. عر. جم: رموز، رموزات. ١. اشارت، اشـارتله مرام آكلاتمه، ايما. ٢. بر مرام افاده ايدن رسم وشكل وسائره، معما. || رموز كيمويه = فن كيمياده حروف مقطعه وارقامله افهام مرام اصولى.

رَمَضان { سند. عر. شهور عربيه‌نك طقوزنجيسى كه شريعت اسلاميه ده اوروج آييدر.

رَمَق { سند. عر. ١. حيات بقيه‌سى، آنجق نفس آله‌جق درجه‌ده حيات: بن كيتديكمده بدننـده بر رمق قالمشيدى. ٢. مج. جزئى مقدار: ايشـك بوزلمسنه رمق قالدى. || سد رمق = حيـاتدن جزئى مقدار محافظه ايده‌جك وآجلقدن اولميه‌جك قدر يه‌جك.

رَمل { سـند. عر. جم: رمال. قوم، ريك. لسـ.

رَمَل { سند. عر. ١. د. [عرو. ضده] هر مصراعى درت « فاعلاتن » دن مركب شعر

وزنی : بحر رمل . ۲. قومده بر طاقم اشارتلر ایتمکله غیبدن خبر ویرمك ادعاسی، رماللق.

رُموز { سذ. جـ. عر. فد: رمز. با: رمز. [جمع الجمعی «رموزات» دخی قوللانیلیر.]

رَمه { سـ. فا. سوری، ن.

رَمی { سذ. عر. آتمه، انداخت، تفنك بوشلتمه.

رَمیده { صـ. فا. اورکمش، مر. تعش. ن.

رَمیم { صـ. عر. ۃ: رمیمه. [«رم» دن مشـ.] ط. چورزش، بوزوق (کمیك).

رَنّان { صـ. عر. [«رن»دن مبـ.] مـ. چوقسس چیقاران، ایکلهین، چینلایان، طنین انداز.

رَنانَت { طوغریسی «رنین». با: رنین.

رَنج { سـ. فا. زحمت، اذیت، اضطراب.

رَنجبَر { سـ. فا. [رنج = زحمت - بردن = چکمك] تارله و باغچهده ویاخود یاپی وسائر ایشلرده قازمق وطاش طوپراق طاشیمق کبی ایشلرده استخدام اولنان کوندهلکجی، عمله: رنجبر قوللانمق، رنجبر یومیهسی؛ رنجبر باشی = برایشده چالیشان رنجبرلرك رئیسی.

رَنجبَرلك { سـ. تارله وباغچه و یاپی وسائرهده قازمق وطاش طوپراق طاشیمق کبی ایشلرده مستخدم کوندهلکجینك ایشی وحال وصنعتی، عملهلك: یاپیلرده رنجبرلك ایدیور.

رَنجش { سـ. فا. اینجیتمه، اینجیدیش، زحمت واذیت ویرمه.

رَنجور { صـ. فا. خسته، مریض، نامزاج. ن.

رَنجه { سـ. فا. زحمت، اذیت، مشقت.

رَنجیده { صـ. فا. اینجینمش، آزرده، معذب. || رنجیده خاطر = کوجنمش، منفعل.

رِند { سـ. صـ. فا. جـ: رندان. ۱. عشرت وسائر شیلردن احتراز ایتمز لا ابالی آدم، خراباتی. ۲. ظاهراً لا ابالی وغیر محترز کورینن واهل دل آدم: رندان صفا.

رِندانه { صـ. حـ. فا. لاابالی واهل دل آدملره یاقیشیر حال وصورتده اولهرق: رندانه یاشایش؛ رندانه حرکت ایدیور.

رِندلك { سـ. لا ابالیلك، خراباتیلك.

رَنده { سـ. [فارسیدن] ۱. تختهلری یونتوب دوزلتمکه مخصوص معروف مارانقوز آلتی که تخته ایچنه کچیریلوب یالکز آغزی جزئی طیشاریده قالمش کسکین بر لامهدن عبارت اولوب انواع مختلفهسی واردر. ۲. پینیر، صوغان وسائر شیئلری اوفاق اوفاق طوغرامغه مخصوص تنکهدن اوجلری چیقندیلی دلیکلری حاوی معروف مطبخ آلتی. || رنده انفیهسی = بسبتون توز حالنده اولمیوب رندهدن کچمش کبی اوفق ریزهلردن عبارت انفیه. || رنده رچلی = آغاج قاوننك رندهلنمشندن یاپیلان طاتلی.

رَندهلَمك { فتـ. رندهدن کچیرمك. رنده ایله دوزلتمك ویا طوغرامق: تختهیی، صوغانی رندهلمك.

رَندهلَنمك { فجـ. رنده دینلن آلتله دوزلدلمك ویا طوغرانمق: بو تخته، بو توتون بویله رندهلنمز.

رَنك { سـ. فا. ۱. اشیا واجسامك کونشك بعض شعاعلرینی بلع وبعضلرینی رد ایتملریله نظرده کوستردکلری صورك بهری، لون: قیرمزی، صاری، ماوی رنك. ۲. مجـ. صورت، طرز: خستهلغك رنکی دکیشدی. ۳. مجـ. حیله، مکر. || رنك آتمق = صولمق. || رنکدن رنکه کیرمك = صیق صیق رنکی دکیشمك؛ ومجـ. پك زیاده صیقلمق. || رنك ویرمك = ۱. بر رنکه صوقمق: ۲. مجـ. آکلاتمق، بللی ایتمك: رنك ویرمهمك = کیزلهمك، بللی ایتمهمك. || رنکی بوق = برحالده طورماز، آکلاشلماز. [اصل ترکجهسی «بت» میدر، یوقسه بونك چهرهیه مخصوص اولمسیله، باشقه بر لغت ورمیدر؟ آکلاشیلهمدی.]

رَنکارَنك { صـ. فا. بر قاچ رنکده اولان، آلاجه.

رَنکسِز { صـ. ۱. رنکی اولمیان، صولمش. ۲. مجـ. حالی آکلاشلمیان.

رَنکلَمك { یاخود رنکلهمك. فتـ. رنك ویرمك.

رَنکلَنمك { فطـ. رنك آلمق، بر رنکه کیرمك.

رَنکلی { صـ. بر رنکی اولان، بیاضدن غیری.

رَنگین { ص. فا. ۱. رنكی اولان، پارلاق رنكلی. ۲. مج. كوزل، لطیف، مزین. ۳. مصنع ومزین (عباره، سوز) : برمصراع رنكین.

رَو { ص. فا. [« رفتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنده بولنور.] ۱. كیدن، یورون : تیز رو = چابق كیدن؛ راهرو = یولده كیدن، یول آلان. ۲. كیتدیكی، یوربدیكی : قلمرو = قلمك یورودیكی، حكم سوردیكی یر، اولكه.

رو { یاخود روی. س. فا. ۱. یوز، وجه، چهره : روی زیبا = كوزل چهره. ۲. سطح، یوز : روی زمین = سطح ارض، یریوزی؛ روی دریا = سطح بحر. || آبرو = یوز صویی. || رو براه = متهیء عزیمت. || رو برو = یوز یوزه. || خوبرو = كوزل یوزلی. || دو رو = ایكی یوزلی، مرائی. || رو كردان = یوز چویرن. || رو مال = یوز سورن؛ یوز سورمه.

رو { ص. فا. [«رویدن» فعلندن سمص. اولوب تركیباتده بولنور] بیتن، نابت : خود رو = كندی كندینه بیتن، خدایی نابت.

رَوا { ص. فا. لایق، مناسب، جائز : رواكورمك : تجویز وتنسیب ایتمك. || ناروا = غیرجائز، نا مناسب.

رَوابِط { سث. جم. عر. فد : رابطه. با : رابطه.

رُواة { سذ. جم. عر. فد : راوی. با : راوی.

رَواتِب { سث. جم. عر. فد : راتبه. با : راتبه.

رَواج { سذ. عر. ۱. سوروم، ایی سوریلن شیئك حالی، اعتبار : بوسنه ذخیره‌نك رواجی واردر. ۲. تداولده بولنان قیمت وبها : آقچه رواجی؛ بومالك چارشیده رواجی نه‌در؟ [بوایكنجی معناده «رائج» دخی قوللانیلیر.]

رَواجسِز { ص. سورومسز، سورلمین.

رَواجسِزلِق { س. سورومسزلك، سورلمیش.

رَواجلِی { ص. سورروملی، ایی سوریلن، اعتبارلی (مال).

رَوافِض { سذ. جم. عر. فد : رافضی. با : رافضی.

رِواق { سذ. عر. اوستی اورتیلی واوكی آچیق یر، كمر آلتی، سوندیرمه، صاچاق آلتی، چارطاق. || نه رواق = طقوز چارطاق یعنی قبهٔ سما.

رِواقی { ص. سذ. عر. جم. رواقیون. حكماء یوناندن اساساً مدرسه‌نك اوكنده‌كی صاچاق آلتنده تدریس وتدرس ایدن برصنف حكمایه اطلاق اولنوركه رئیسلری (زنون) در، فر. Stoïciens.

رَوان { ص. فا. كیدن، یورون، آقان، جاری : آب روان = آقار صو، ماء جاری. || تخت روان = ایكی استره تحمیل اولنان برنوع محفل. ═ س. روح انسانی. || روح روان، روح وروان = برنجی تقدیرده كیدیجی اولان روح معناسیله صفت موصوف، وایكنجی تقدیرده عطف تفسیردر.

رَوانبَخش ص. فا. و :

رَوانبَخشا { ص. فا. [روان = جان. بخشیدن = باغشلامق] جان باغشلایان، تازه حیات ویرن، پك مفرح ودلكش.

رَوانه { ص. فا. كیدن، یورو ین : روانه اولمق = كیتمك، یورومك.

رَوانی { س. [اصلی فا. « رونی » یعنی ساده یاغله یاپیلان] تپسیده پیشر ایرمیك یاخود اوندن بر طاتلی كه انواع كثیره‌سی اولور.

رِوایَت { سث. عر. جم : روایات. ۱. برخبر وكلام وسائره نقلی، حكایه : صحابه‌نك اكثری احادیث شریفه روایت ایتمشلردر؛ فلان بزه بر طاقم خبرلر روایت ایتدی. ۲. نقل وروایت اولنان حكایه وخبر، افواه ناسه دوشن سوز : اویله بر روایت دوران ایتمش؛ بر روایت ایشیتدم. ۳. برماده حقنده برآدم ویا برطاقم آدملر طرفندن نقل اولنان صورت وقوع : بوبابده شویله بر روایت دخی واردر؛ دیكر بر روایته كوره‌ده شویله اولمش.

رَوایِح { ودها طوغریسی « روائح » . سث. جم. عر. فد : رایحه. با : رایحه.

روباه { یاخود روبه . س. فا. تیلكی، ثعلب. ا.

روبَراه { ص. فا. و :

روبَرو { ص. ح. فا. با : رو.

روبه [1] { س. [ایتا. Roba . زبانزدی : اوروبه] ١. كیله‌جك شیء، اثواب، البسه: برقات روبه یاپدیردم. ٢. اثواب وچاشیر ویاتاق وسائره‌یه متعلق اشیا: روبه‌لرینی آیریجه برآرابه‌یه یوكلەتمش. ٣. قادینلرك اوده كیندكلری بتون اثواب، انتاری، كیجه‌لك: بوقماشدن كوزل روبه یاپیلیر.

روبه‌لق { ص. قادین ایچون اوده كیملك اوزره بتون اثواب وانتاری اعمالنه مخصوص ویا لایق: روبه‌لق قماش.

روبیه { س. [اصلی : ربعیه. زبانزدی : اوروبیه] ١. وقتیله آلتون چاریكی. ٢. هندستانك تقریباً ١٤ غروش قیمتنده بركومش سكه‌سی. [Roupie].

روح { سذ. عر. ج: ارواح. ١. انسانده وحیواناتده كی مادهٔ حیاتیه، جان: بدنده روح وار ایكن: روحنه رحمت اولسون! ٢. حركت، فعالیت، قوت: بوآدمده هیچ روح یوقدر. ٣. تأثیر، مؤثرلك: بو عباره پك سونوكدر بر آز روح ویره‌جك تعبیرات بوللی. ٤. بر مادهٔ نباتیه وسائره‌دن چیقاریلان خلاصه كه اكثریا پك خفیف و طیار بر مایع حالنده اولور: نانه روحی، آفیون روحی، لقمان روحی، نیشادر روحی، طوز روحی. || روح الله = حضرت عیسی (عم). || روح الامین، روح القدس = حضرت جبرائیل.

روحانی { ص. عر. ؤ: روحانیه. [«روح» دن سمن.] ١. جانه منسوب ومتعلق: انسانك احوال جسمانیه وروحانیه‌سی. ٢. صرف روحدن عبارت اولوب جسمی اولمیان، مادی اولمیان، معنوی، روح قبیلندن اولان: او روحانی بر حالدر؛ شخص روحانی. ٣. امور مذهبیه وآخرته متعلق: خرستیانلرك ریاست روحانیه‌سی. == سذ. عر. ج: روحانیون. صرف روحدن عبارت اولان عالم لاهوت سكانی، جسم لطیف، ملك: روحانیلره قاریشمق؛ زمرهٔ روحانیون.

رَوحانی { ص. عر. ؤ: روحانیه. [«روحه» دن سمن. — رانك ضمیله قرائتی غلطدر.] لطیف ودلكش، كوزل منظره‌لی وهوادار: روحانی برمحلدر.

روحانیّت { سش. عر. ١. روحانیلك، روحدن عبارت اولانك حالی. ٢. ارتحال ایتمش بر ذاتك موجودیت روحانیه‌سی، عالم ارواحده موجودیتی: اولیاء عظامك روحانیتندن استمداد ایتمك. ٣. ادیان سائره‌ده رؤساء مذهبك حالی.

روحپَروَر { ص. فا. روحه قوت وانشراح ویرن، حیاتبخش: روحپرور برمقامله ترنمساز اولدی.

روحسز { ص. جانسز، قوتسز، تأثیرسز.

روحلاندیرمق { فتـ. جانلاندیرمق، قوت وتأثیرینی آرتدیرمق.

روحلانمق { فل. جانلانمق، قوت وتأثیری آرتمق.

روحلی { ص. ١. جانلی، ذی‌روح، برحیات. ٢. مجـ. قوتلی، تأثیرلی.

روحی { ص. عر. ؤ: روحیه. جانه منسوب ومتعلق: احوال روحیه.

استعمالده «روحانی» دن فرقی واردر: «روحانی» معنویاتده، «روحی» ایسه مادیات وطب وفلسفه‌یه متعلق خصوصاتده قوللانیلیر.

رودبار { س. فا. چای، آقار صو، نهر. لسـ.

رقوده { س. مجـ. خلاطك دولاب اوزرنده صاریلوب تشكیل ایتدیكی یوماق.

روز { س. فا. كون، كوندوز، یوم، نهار: روز وشب = كیجه كوندوز؛ روز افزون = عمری اوزادان، حیاتبخش؛ روز جزا = قیامت كونی، محشر. || روزمره = هر كونكی: مصارف روزمره.

روزكار { س. فا. زمان، وقت، عهد، هنكام.

روزكار { س. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن مأخوذ اولوب، تركجه اولمدیغی ظاهر ایسه‌ده، فارسیده اصلا متضمن اولمدیغی ومعنای اصلیسیله هیچ مناسبتی اولمیان بر معنایه نقلی غریبدر.] یل، ریح، باد: پویراز، لودوس روزكاری؛ شدتلی، خفیف روزكار. || مجـ. پوصله كرته‌لری؛ روزكار آلتی = روزكارك اسدیكی جهتك مقابلی؛ روزكار اوستی = روزكارك اسدیكی طرف. || روزكار پایی = عـ. مرمیاتك حین طیرانندە روزكارك تأثیریله واقع اولان انحرافی.

روزگارلی { ص. چوق ییل آلان، روزگاره معروض: روزکارلی بر پردر.

روزمرّه { ص. با: روز.

روزن { س. فا. پنجره. ن.

روزنامچه { س. [« روزنامه » مصغری] هرکونکی وقوعات ویا مصارفی یازمغه مخصوص ال دفتری، کوچك یومیه.

روزنامچه‌جی { س. بعض دوا. ئرده روزنامچه دینلن یومیه دفتریتی طوتان محاسبه کاتبی، محاسبه‌جی.

روزنامه { س. فا. [روز = کون. نامه = یازلمش شیء] ۱. هرکونکی واردات ومصارف ویا وقوعاتك قیدینه مخصوص دفتر، یومیه. ۲. هرکونکی وقایعی ضبط ونشر ایدن ورقه، غزته، کونده‌لك غزته. ۳. تقویم.

روزنامه‌جی { س. تقویم ترتیب ایدن.

روزه { س. فا. اوروج، صیام. ن.

روزه { س. [فر. Rose] یاصی الماس طاشی، عادی الماس، فلمنك.

روزه‌خوار { ص. فا. [روزه = اوروج. خوردن = یمك] اوروجی ییز، اوروج طوتمیان.

روزه‌دار { ص. فا. [روزه = اوروج. داشتن = طوتمق] اوروج طوتان، صائم.

روزی { س. فا. رزق، قوت، آزیق.

روزی رسان { ص. فا. رزق یتیشدیرن، رزاق.

روزینه { ص. فا. کونده‌لك، یومی. ن.

روس { س. [زبانزدی: اوروس] روسیه اهالیسندن، روسیه‌لی: روسلر، روس قومی. || روس خیاری = چوق صویه محتاج اولمیان بر جنس خیار.

رؤس { سد. جم. عر. فد: رأس. با: رأس. = فد. تر. ۱. کوچك رتبه توجیهی مبین اولان فرمان وبراته بدل مقام صدارت عظمادن ویریلن محررات رسمیه. ۲. علیه رتبه‌سی، پایه: رئوس آلمق.

رؤساء { سد. جم. عر. فد: رئیس. با: رئیس.

روسپی { س. فا. [تر. زبانزدی: اوروسپی] زانیه، قحبه، فاحشه، آلفته.

روستا { س. فا. کوی، قریه، چفتلك. ن.

روستایی { ص. فا. کویه منسوب ویا مخصوص وشایان، کویلی. ن.

روستوپوللی { ص. [« روسپی اوغلی »دن غلط. — زبانزدی: اوروستوپوللی.] حیله‌کار، مکار، عیار.

روستوپوللق { س. حیله‌کارلق، مکارلق، عیارلق.

روسجه { ص. روسلرك طرز و حالنه موافق ویا لسانلرنده اولان: روسجه خورده، شرق، کتاب. = ح. روسلرك طرز و حال ویا لساننده: روسجه یاشامق، سویلمك. = س. روسیه‌لیلرك سویلدکلری لسان: روسجه اسلاو السنه‌سی زمره‌سندندر.

روسلاشدیرمق { فتد. روس جنسیتنه صوقق، روس ایتمك.

روسلاشمق { فل. روس جنسیتنه کیرمك، روس اولمق: لاپونیه‌لیلر کوندن کونه روسلاشمقده‌در.

روسیاه { ص. فا. و:

روسیه { ص. فا. [رو = یوز. سیاه، سیه = قره] قره یوزلی، معیوب، رذیل.

روسیه { س. ع. آوروپانك شرق شمالی قسمنده واقع مملکت واسعه‌که بر ایمپراطورلق صورتنده اداره اولنور: روسیه دولتی، روسیه ممالکی، اقوامی.

روسیه‌لی { ص. س. روسیه‌ده ساکن و متمکن بولنان، روسیه اهالیسندن اولان، روس.

روش { س. فا. ۱. کیدیش، یورویش. ۲. طرز، اسلوب: بو روشله. ۳. حرکت، جریان: روش احوال = احوالك صورت جریانی.

روشن { ص. فا. ۱. آیدین، ضیادار، منور: قدومکزله کلبهٔ احزانمزی روشن ایتدیکز. ۲. ظاهر، عیان، آشکار: بو حقیقت کون کبی روشندر. || روشن دل، روشن ضمیر = قلبی منور، نور حقیقتله لمعه‌دار. || دیده‌لر روشن = کوزلر آیدین.

روشنا { ص. فا. آيدين، منور، ضيادار.

روشنايى { س. فا. آيدينلق. لس.

روضه { س. ع. ج: رياض. باغچه، صولى وچمنى بول باغچه. || روضهٔ رضوان = جنت، فردوس. || روضهٔ مطهره = فخر كائنات (صلعم) افندمزك مدينهٔ منوره‌ده مرقد مقدسلرى.

روطه { س. ايت. كمينك طريق سيرى؛ روطه ويرمك = كمى‌يه مطلوب اولان جهته كيتمسى ايچون يول ويرمك.

روغن { س. فا. [رانك ضميله غلطدر.] ياغ، دهن، سمن: روغن ساده = ساده ياغ؛ روغن زيت = زيتون ياغى.

روغن { س. [فا. «روغنى» دن] آياققابى اعمالنده قوللانيلان معروف پارلاق سختيان.

روغنلامق { فت. (سختيانى) پارلاتمق ، جلا ويروب پارلاق حالنه قومق.

روغنلى { ص. جلالى، پارلاق (سختيان).

روغنى { س. فا. [تر. زبانزدى رانك ضميله روغنى ياخود روغن] آياققابى اعمالنده مستعمل پارلاق درى. [روانى ديديكمز طاتلينك‌ده فارسيده اسمى «روغنى» و «روغنينه» اولوب، روانى بوندن مأخوذدر.]

رؤف { ص. ع. [«رأفة» دن سمب.] زياده‌سيله مرحمتلى واسيركيجى. [اسماء حسنادندر.]

روقه { [روجه دن] اوزون قيويرجق ياپراقلى برنوع صلاطه .

روكت { [فر. Roquette] تخليصيه هيئتلرنده ايپ سوق ايتمك ايچون قوللانيلان بر نوع فشنك، بيوك هوائى فشنك: محاربه روكتى = محاربه‌لرده قوللانيلان برنوع مرمى؛ اشارت روكتى = عادى هوائى فشنك .

روكردان { ص. فا. [رو = يوز- كردانيدن = چويرمك] يوزينى چويرن، ميل ورغبت ايتمين : بر شيئدن روكردان اولمق = اجتناب ايتمك .

روم { س. بواسم عن اصل روما ليلره ويريلوب، بعده رومانك ايكى‌يه انقسامنده (بيزانس) جهتنه منحصر قالمشدر. آسياى وسطى خلقى اليوم آناطولى‌يه بونامى اطلاق ايديورلر؛ «منلاى روم» و «جلال‌الدين رومى» كبى تعبيرلر بواعتبارله‌در. بزجه ايسه بو اسم يالكز يكى روم جنسيتنه مخصوصدر: روم قومى، روم قاريسى، روم لسانى؛ روم مذهبى = شرق كليساسى، اورتودوقس مذهبى. || روم ايلى = ممالك عثمانيه‌نك آوروپاده كى قسمى.

روم { س. [فر. Rhum] چاوداردن و شكر قامشيله سائر بعض مواددن تقطير واستحصال اولنان سرت برمسكر.

رومال { ياخود رويمال. ص. فا. [رو، روى = يوز- ماليدن = سورمك] يوز سورن: سدهٔ روضهٔ مطهره‌يه رومال اولمق .

رومالى { س. فا. يوز سورمه. ||.

رومالى { س. عن اصل روما شهرينك وبالتعميم بتون ايتاليانك اهالئ قديمه‌سى.

رومان { س. رومانيه دينلن افلاق وبغدان اهاليسندن آدم.

رومان { س. [فر. Roman] قورلمش اوزون حكايه و بويله بر حكايه‌يى حاوى كتاب : آلكساندر دومانك رومانلرى.

رومانجه { رومانيه دينلن افلاق وبغدانه وبومملكتلرك اهاليسنه منسوب ومتعلق : رومانجه قيافت، شرق، چالغى. == ح. رومانلرك طرز واصول ويا لساننده : رومانجه خوره تپمك، سويلمك، يازمق. == س. رومانلرك سويلدكلرى لسان: رومانجه لاتين السنه‌سندندر .

رومانجى { س. رومان دينان حكايه كتابلرندن يازان محرر.

رومانيه { سخ. م. مقدما مملكتين دينان افلاق ايله بغدانك هيئت مجموعه‌سى : رومانيه قراللغى .

رومانيه‌لى { س. رومانيه اهاليسندن، رومان.

رومجه { ص. روم قوم وجنسيتنه منسوب ومتعلق: رومجه يازى، لسان. == ح. روم طرز واصول ويا لساننده : رومجه قونيشمق، يازمق. == س. روم لسانى : رومجه اسكى يونان لسانك غلطيدر؛ رومجه‌يى اوكرنه مدم .

روملاشدرمق { فت. روم جنسيتنه ادخال ايتمك.

روملاشمق { فط. روم جنسیتنه کیرمك، روم اولمق.

روملق { ص. اهالیسی روم اولان: اوراسی روملقدر. = سذ. روم جنسیتی: اونك روملغی لسانندن بللیدر.

روموركور { سذ. [فر. Re-morqueur] کمی چکن واپور.

رومی { ص. عر. ۆ : رومیه. ۱. وقتیله روم دینلن آناطولی و روم ایلی‌یه منسوب ومتعلق ویا بو یرلرك اهالیسندن اولان: جلال الدین رومی، اسکندر رومی. ۲. روم جنسیتنه منسوب و متعلق، روم: لسان رومی، قواعد رومیه.

رونده { ص. فا. کیدن، یوروین.

رونق { سذ. عر. پارلاقلق، کوزللك، لطافت، طراوت، زینت: رونق بهار، رونق جمال.

رونق‌افزا { ص. فا. [عر. رونق = پارلاقلق. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] برشیئك پارلاقلغنی و زینت ولطافتنی آرتدیران، کوزللشدیرن.

رونقلی { ص. پارلاق، کوزل، لطیف، مزین.

رونما { ص. فا. و :

رونمون { ص. فا. [رو = یوز. نمودن = کوسترمك] یوز کوسترن، ظهور ایدن، میدانه چیقان: بعض احوال غریبه رونما، رونمون اولدی.

روی { سذ. فا. با : رو. || نکار = ۱. بر نوع زنبق چیچکی. ۲. پنبه رنکده کوچك دانه‌لی بر جنس اوزوم.

روی { سذ. عر. د. قافیه‌نك حرف اخیری.

رؤیا { سذ. عر. اویقوده کورلن شیء، دوش، واقعه، عالم معنی: رؤیا کورمك؛ رؤیاسنده کورمك؛ رؤیا تعبیر ایتمك؛ رؤیایه کیرمك = رؤیاده کورنمك: فلان ایش بو کیجه رؤیامه کیردی.

رؤیت { سش. عر. ۱. کورمه، کوریش: رؤیت هلال = یکی آیی کورمه. ۲. نظارت، اداره: امور بیتیه‌سی رؤیت ایده‌جك کیمسه‌سی یوقدر. ۳. باقمه: دعواسی فلان محکمه‌ده رؤیت اولنیور؛ دعواسنی هنوز رؤیت ایتمدیلر.

رویت { سش. عر. بر ایشك هر جهتنی لایقیله تفکر ومطالعه ایتمه، بصیرت، رأی سدید وصائب: اصحاب رویتدن.

ره { سذ. فا. با : راه.

رها { سذ. قورتلمه، قورتلش، خلاص: رها بولمق = قورتلمق، خلاص بولمق.

رهابین { سذ. ج. عر. فد : رهبان. با : رهبان.

رهاوی { سذ. فا. [« رها » یعنی اورفه شهرینه منسوب] ۱. صندقلی کوچك چالغی. ۲. مقامات موسیقیه‌دن بری.

رهایاب { ص. فا. [رها = خلاص - یافتن = بولمق] خلاص بولان، قورتولان: رهایاب اولمق = قورتلمق، خلاص بولمق.

رهب { سذ. عر. [هانك فتحیله‌ده لغتدر] قورقو، خوف.

رهبان { سذ. عر. ج : رهابین. کشیش، قره‌باش، خرستیانلقده تارك دنیا.

رهبان { سذ. ج. عر. فد : راهب. با : راهب.

رهبانیت { سش. عر. راهبلك، کشیشلك، ترك دنیا ومجرد اوله‌رق یاشایش: اسلامده رهبانیت یوقدر.

رهبر { ص. فا. [ره = یول - بردن = کوتورمك] یول کوسترن، قولاغوز، دلیل.

رهبرلك { سذ. قولاغوزلق، یول کوسترمه، دلالت: رهبرلك ایتمك.

رهرو { ص. فا. [ره = یول - رفتن = کیتمك] یوله کیدن، یول آلان، یولجی، سالك.

رهزن { ص. فا. با : راهزن.

رهگذار { یا رهگذر. سذ. فا. [ره = یول - گذشتن = کچمك] یولك کچدیکی یر، کچید، ممر، آیاق آلتی.

رهن { سذ. عر. بر مالك اوندن بر حق مقابلنده موقوف استیفاسی ممکن اولان طوتلمسی، طوتو، اوکدل، کرو: رهن براقمق.

رهنما { ص. فا. [ره = یول - نمودن = کوسترمك] یول کوسترن، قولاغوز، دلیل.

رهیاب { ص. فا. [ره = یول - یافتن = بولمق] یول بولان، کیره بیلن، فرصت بوله بیلن: رهیاب دخول اولدی = کیرمکه فرصت بولدی.

رَهين { ص. عر. ١. رهن برا. غلمش، ترهين اولنمش. ٢. قرين، مقارن : رهين تصو. يب بيوريلورسه = قرين تصويب اولورسه؛ بو ايش رهين ثبوت، رهين ايقان اولدى .

رِياء { سذ. عر. ايكى يوزليلك، يالاندن كوسترش، مرا. ئيلك : ريا ايچون اولنان عبادتك خيرى يوقدر .

رِياح { سذ. جه. عر. فد : ريح. با : ريح . [عربيده مؤ. نثدر .]

رَياحين { سذ. جه. عر. فد: ريحان با : ريحان .

رِياسَت { سذ. عر. ١. باش اولمه، رئيسلك بر مجلس ويا هيئتك رئيسلكى : او مجلسه كيم رياست ايديور؟ رياست كيمده‌در؟

رِياسَتپَناه { ص. فا. [عر. ريا. ست = باشلق . فا. پناه = ملجأ] رياستك ملجئى، رئيسلكك ركنى، رياست مقامنده بولنان .

رِياسَتپَناهى { ص. فا. اذ. رئيسه منسوب و متعلق: ذات عالئ رياستپنا هى‌يه، جانب سامئ رياستپناهيلرينه .

رِياض { سذ. جه. عر. فد : رو. ضه. با : روضه .

رِياضَت { سذ. عر. نفسى قيرمه، زهد وتقوى مقصديله راحت ولذايذدن اجتناب وير. هيزله قناعتكارانه ياشايش: رياضت ايتمك؛ اصحاب رياضتدن. || رياضت بدنيه = تعليم، حركت، جمناستيق .

رِياضى { ص. عر. ذ : رياضيه. حساب وهندسه وهيئت كبى علوم حسابيه وحقيقيه‌يه متعلق : علوم رياضيه. = سذ. عر. جه : رياضيون = علوم رياضيه ايله توغل ايدن آدم، علوم رياضيه منتسب و متخصصى : مشاهير رياضيوندن .

رِياضِيّات { سذ. جه. عر. علوم وحقايق رياضيه: رياضياتله اوغراشمق .

رِياكار { ص. فا. ايكى يوزلى، مرائى، كوسترش ايچون يالاندن تقوى وياخلوص كوسترن.

رِياكارانه { ص. ح. فا. رياكار. لقله، مرائيلكله، ايكى يوزليلكله : رياكارانه حر. كت .

رِياكارلق { سذ. ايكى يوزليلك، مرائيلك، يالاندن كوستريش .

ريال { سذ. [اسپانيولجه دن] يكرمى بش غروشلق بر اسپانيه وآوستريا كومش سكه‌سى.

رياله { سذ. مقدما بحريه ميرلواسنه ويريلن اسمدر .

رَيّان { ص. عر. صويه قانمش، سيراب .

رَيب { سذ. عر. شبهه، شك، كمان .

ريح { سذ. عر. جه : رياح. [عر. بيده مؤنثدر] ١. يل، روزكار، باد. ٢. ط. بدنك بعض طرفلرنده عضلاتده و مفصللرده حاصل اولوب بين. العوام يل تعبير اولنان صيزى: ريح طيار، ريح صدر، ريح مفصلى.

رَيحان { سذ. عر. جه : رياحين. فسلكن دينلن كوزل قوقولى نبات .

رَيحانى { ص. عر. خط ريحانى = فسلكن كبى سطرى طولديران برنوع مزين ديوانى خط.

ريخته { ص. فا. دوكلمش، آتلمش. ن.

ريختيم { سذ. فا. شهر ساحلنده و ليمان كنارنده دكيز طولديريلوب اوستى تسويه اولنان يركه سفائنك قارن قارنه ياناشمه‌سنه مساعد اولور، رصيف.

ريز { ص. فا. [« ريختن » فعلندن سمص.] دوكن، آقيدان، صاچان، سرپن : خونريز = قان دوكن؛ اشكريز كوز ياشى دوكن؛ شرفريز = شرف صاچان، بتيشديرن.

ريزان { ص. فا. دوكيلن، آقان، جارى : ريزان اولمق.

ريزه { سذ. فا. اوفاق پارچه، قيرندى، صاچندى : ريزه ريزه اولمش. = سخ. تر. جه. لازستان متصرفلفنك مركزى .

ريزه‌چين { ص. فا. [ريزه = او. فاق پارچه . چيدن = طوپلامق] اوفاق پارچه‌لر و دوكيلن قيرنديلرى طوپلايان: خوان نعمتندن ريزه‌چين اولدى.

ريسمان { سذ. فا. ايپ، خلاط، رسن. لسه .

ريش { سذ. فا. ياره، جريحه، قرحه. = ص. ياره‌لى، جريحه‌دار، مجروح : دلريش = يوركى ياره‌لى، مجروح الفؤاد .

ريش { سذ. فا. صقال، لحيه.

ريش { سذ. عر. [عربيده مؤ. نث دخى اولور] قوش توكى .

ريشخَند { سذ. فا. بييق آلتنده كولمه، استهزا .

ریشه { س. ١. صچاق، پوسكول. ٢. اینجه كوكلر، صچاقلی كوك.

دیق { سذ. عر. محبوبه‌نك آغز صویی.

ریك { س. فا. ١. قوم، رمل. ٢. [تر. زبانزدی: ریغ] قوروتمق ایچون یازی‌یه آتیلان توز.

ریكدان { س. فا. یازی یی قوروتمق ایچون قوللانیلان توزك قوندیغی اوستی دلیكلی قاب. [ریكدانلق دیمه‌ملی.]

ریم { س. وقتیله لسان عوامده روما شهرینه ویریلن اسم اولوب پاپایه‌ده ریم پاپا دیرلردی.

رینغه { س. بر جنس یاصی بالیق كه قوریسی مشهوردر.

رِئَوی { ص. عر. أ: رئویه. تش. ط. آق جكره منسوب ومتعلق.

رِئه { سث. عر. ت: رئتین. تش. آق جكر. ‖ ط. الم الرئه، ذات الرئه، سل الرئه وسائره = آق جكره عارض اولان امراض مختلفه.

رَئیس { سذ. عر. ج: رؤسا. [«رأس» دن صش.] ١. باش، آمر، بر طائفه‌یه حكم وریاست واونی اداره ایدن آدم: رئیس قبیله، رئیس جماعت: رئیس العلماء = دائرهٔ مشیخت اسلامیه‌ده بر منصب مخصوصك صاحبی. ‖ رئیس الكتاب، رئیس افندی = مقدما خارجیه ناظری وظیفه‌سنی ایفا ایدن صاحب منصب. ٢. بر هیئت ومجلسی تركیب ایدن اعضانك باشی، برنجیسی: رئیس مجلس، رئیس حكومت، محكمه رئیسی. ٣. كمی قپودانی: احمد رئیس؛ قوجه رئیس = تجار كمیلرنده قپوداندن صوكره الك قدملی ضابط، قپودان معاونی. ‖ رئیس روحانی، رؤساء روحانیه = جماعت غیر مسلمه‌یه مذهبجه ریاست ایدن باش راهب ورهبان. ‖ لیمان رئیسی = لیمان دائره‌سنك ولیمانه متعلق ایشلرك مدیری كه بحریه امرا وضابطاننده اولور.

ز

ز { زه. س. [عر. زاء. سث.] ترکجه الفبانك اون اوچنجی حرفی اولوب، اصل الفبای سریانی و عبرانی صره‌سنده یعنی ابجد ترتیبنده یدنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ۷ عددینه اشارتدر. شکل عبرانیسی ז و شکل سریانیسی ܙ اولوب بونلرك شکل عربیسیله اولان مشابهتلری ظاهردر. یالکز عربیده «ر» حرفیله التباسنه محل براغلمامق ایچون اوستنه برنقطه قونمشدر.

زا { یاخود زای. ص. فا. [« زاییدن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنده بولنور] طوغوران. ذ.

زاء { سث. عر. (ز) حرفنك اسم عربیسیدر. نقطه‌لی اولدیغنه بناءً « ر » حرفندن تفریقاً « زاء معجمه » و « ذ » حرفندن تفریقاً « زاء هوز » دخی دینلیر.

زاج { سذ. عر. حامض کبریت ایله دمیردن حاصل اولان و اصطلاح کیمیویده کبریتیت حدید دینلن ماده‌نك تجارتده‌کی اسمیدر. || زاج قبریس = حامض کبریتله باقردن مرکب کبریتیت نحاس، کوز طاشی.

زاجِر { ص. عر. [« زجر » دن سف.] منع ونهی ایدن. ذ.

زاحِف { ص. عر. ۀ : زاحفه. [« زحف » دن سف.] تا. ییلان کبی قارنی اوزرینه سورینه‌رك یوروین : حیوان زاحف؛ حیوانات زاحفه.

زاحِفه { سث. عر. جـ : زواحف. تا. ییلان کبی قارنی اوزرینه سورینه‌رك یوروین حیوان.

زاد { ص. فا. [« زادن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلاتنده بولنور] طوغمه، طوغمش، متولد : پریزاد = پریدن طوغمش؛ نوزاد = یکی طوغمش. || مادرزاد = آنادن طوغمه یعنی آنادن طوغدقده اوکرنیلان : لسان مادرزاد = بر آدمك بو صورتله اوکرنوب بیلدیکی لسان، لسان اصلی.

زاد { س. فا. آزیق، قوت، توشه، ییه‌جك، رزق.

زادَ { فل. عر. ۀ : زادت. [« زیادة » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعا مقامنده قوللانیلان بعض تعبیرات عربیـه ده بولنور] زیاده اولسون، آرتسون : زاد عمره = عمری آرتسون؛ زادت فضائله = فضیلتلری آرتسون.

زادَگان { س. جـ. فا. فد : زاده. با : زاده. = تر. فد. اصیل، اصیل زاده، نجیب : او آدم زادگاندر. [زادکاندندر دیمك اولادر.]

زادَگانلق { س. اصالت، نجابت، صوی.

زاده { ص. فا. جـ : زادگان. [« زادن » فعلندن سمف.] ۱. طوغمش، مولود. [اکثریا صتر. ده بولنور :] مردمزاده = آدمدن طوغمش؛ پری زاده = پریدن طوغمش؛ حلال زاده = حلال براجتماعدن طوغمش؛ حرام زاده = ولدزنا. ۲. مجـ. حصوله کلمش، حاصل، متکون : زادۀ طبع = طبیعتمدن طوغمش، حاصل اولمش. || کشی زاده [تعبیر سقیم] = اصیل. || بك زاده = مجـ. چاپقین، کلخان بکی. = س. فا. اوغل، ابن، ولد: شیخ زاده = شیخك اوغلی. = جـ. با : زادگان.

زاده‌لِك { س. ۱. اصالت، نجابت، کبارزاده حالی. ۲. مجـ. هوپپالق.

زار { س. ۱. اینجه پرده ویا اورتی: دیواره زار چکمك. ۲. بر عضو داخلی‌یی قاپلایان ویا آیران اینجه دری : بورن زاری، قولاق زاری. ۳. بعض میوه وسائر محصولات نباتیه‌نك پك اینجه اولان اچ قبوغی : پورتقال، نار، صوغان زاری. || پنبه زار = پنبوقدن‌ یك اینجه بر نوع بز، تول.

زار { س. طاوله وسائر اویونلرده قوللانیلان کمیك وسائره‌دن مکعب الشکل کوچك شیء که آلتی وجهنك هر برینه بردن آلتی‌یه قدر نقطه‌لر یازیلوب آتلدقده اوسته کلن نقطه‌لرك عددینه کوره اوینانیلیر واکثریا چفت قوللانیلیر، کعبتین : طاوله زاری. || مجـ. زار آلمق = اوستون کلمك، غلبه چالمق. || زار طوتمق = حیله ایتمك.

زار { ص. زور لغتیله برلکده قوللانیلیر : زار زور بو ایشی کوره‌جکز = ایستر ایستمز، طوعاً وکرهاً.

زار { ص. فا. ۱. سسله آغلایان، ایکلین، نالان : بلبل زار، عاشق زار. ۲. ضعیف، درمانسز : جسم زارم. == س. سسله آغلامه، ایکلمه، فغان، ناله : زار ایتمك. == حـ. زار زار = سسله آغلایه آغلایه، ایکلیه ایکلیه، فغان وناله ایله : زار زار آغلادی. [بین العوام زاری زاری دینلیر.]

زار { د. فا. بعض اسملره التحاق ایدوب مکان بیان ایدر : کلزار = کل یری؛ لاله زار = لاله یری؛ کارزار = جنك یری، میدان حرب؛ خرابه زار = ویرانه‌لك.

زارع { ص. سـ ذ. عر. جـ : زراع. [« زرع » دن سف.] اکین اکن، زراعتله مشغول آدم، چفتجی، رنجبر. [جمعی دها مستعملدر.]

زارغنه { س. اوزون بورنلی وماوی کمیکلی ییلان بالیغنه بکزر برجنس بالیق.

زاری { س. فا. سسله آغلامه، ایکلمه، ناله، فغان : فغان وزاری ایتمك. == تر. حـ. زاری زاری = زار زار یرینه تعبیر عامیانه‌در : زاری زاری آغلامق.

زاغ { س. فا. قارغه، غراب.

زاغ { س. قلیچ وبیچاغه بیله مکله ویریلن جلا، قیلاغی.

زاغلامق { فتـ. قلیچ و بیچاغه بیله‌مکله جلاویرمك، قیلاغیلامق.

زاغنوس { س. طیور صائده‌دن شاهین نوعندن بر قوش. با : چاغنوز.

زال { س. فا. یاشلی وآق صقاللی آدم. == سخـ. ایرانیلرك قهرمان شهیری رستمك پدری.

زانغر { زانغردامق. با : زنغر، زنغردامق.

زانو { س. فا. دیز، رکبه؛ زانو بزانو = دیز دیزه؛ زانو بزین، زانو زن، زانو زده = دیز چوکن، دیز چوکمش.

زانی { سـ. ص. عر. ث : زانیه. [« زناء » دن سف.] زنا ایدن ارکك ویا قادین، فعل زنایی ارتکاب ایدن.

زاویه { سـ ذ. عر. جـ : زوایا. ت : زاویتین. ۱. کوشه، بوجاق. ۲. بر زاهدك عبادتله مشغول اولمق اوزره چکلدیکی تنها خانه ویا کلبه. کوچك تکیه وخانقاه : بر زاویه‌سی واردر؛ زاویه‌سنده عبادتله مشغولدر؛ زاویه نشین = زاویه‌ده اوتوران، منزوی. ۳. ر. ایکی خطك تلاقیسندن حاصل اولان شکل؛ زاویهٔ قائمه = ایکی خطدن بری دیکرینه عموداً اینمکله تشکل ایدن زاویه که تام ۹۰ درجه وسعتنده‌در؛ زاویهٔ حاده = زاویهٔ قائمه‌دن طار اولان؛ زاویهٔ منفرجه = زاویهٔ قائمه‌دن کنیش اولان زاویه؛ زاویهٔ مجسمه = ایکی خط یرینه ایکی سطحك تلاقیسندن متشکل اولان کوشه؛ زاویتین متبادلتین = ایکی خطك تقاطعندن حاصل اولان قارشیلقلی ایکی زاویه. || پوصله زاویه‌سی = انحراف عارضیدن تجرید وتصحیح اولنان زاویه.

زاهد { ص. س. عر. ث : زاهده. جـ : زهاد. [« زهد » دن سف.] زهد وتقوی ایله مشغول، عابد، متقی.

زاهدانه { ص. حـ. فا. زاهده یاقیشیر حال وصورتده، زاهدجه‌سنه زهد وتقوا ایله : زاهدانه طور وحرکت؛ زاهدانه سویلیور.

زاهدلك { س. زاهدك حال وشانی، زهد.

زاهر { ص. عر. [« زهور » دن سف.] پارلاق، لامع،

درخشان: نجم زاهر. لس.

زاهق { ص. عر. [«زهوق» دن سف.] محو و مضمحل اولان. ژ.

زایچه { س. فا. [عر. «زیج» دن] نجومك بر وقت معینده‌كی مواقع وهیئتنی كوسترر جدول.

زائد { ص. عر. ژ: زائده. ج: زوائد. [«زیادة» دن - ف.] ١. آرتان، آرتدیریلان، الحاق وعلاوه اولنمش، منضم: حرف زائد، حروف زائده. ٢. فضله، لزومسز زیاده، لزومسز: بو مصرف زائددر؛ مصارف زائده. || ر. قطع زائد= فر. Hyperbole دینلن شكل هندسی. || ط. لحم زائد= منافع الاعضا فنجه بر وظیفه‌سی اولمیان فضله ات. == ح. ر. ضم وعلاوه‌یه دلالت ایدن + اشارتنی تفسیر ایدر: ٣+٢=٥ اوچ زائد ایكی مساوی بش. == ج. ١. صكره‌دن ضم وعلاوه اولنمش شیئلر ویا حرفلر: بو كلمه‌نك زوائدی یوقدر. ٢. فضله ولزومسز شیئلر: بوعباره‌ده طی اولنه‌جق برچوق زوائد واردر.

زائر { ص. عر. ج: زوار. [«زیارة» دن سف.] زیارت ایدن، تبرك مقصدیله كورمكه كیدن: زائر كعبه. == سذ. ج. زیارت ایچون برمقام مقدسه كیدن آدملر: مقامات مباركه‌یه بهر سنه برچوق زوار طوپلانیر.

زائل { ص. عر. ژ: زائله. [«زوال» دن سف.] ١. زوال بولان، باقی ودائم اولمیان، موقت، فانی: نعمت دنیا زائلدر. ٢. كچن، مرور ایدن، سابق: مسئلهٔ زائله‌ده؛ محاربهٔ زائله‌ده ابراز شجاعت ایدنلر.

زب { یاخود زیب. مه. ١. بردن بره وآكسزین یاخود مجهول وغیر مأمول بر طرفدن چیقیویرمكی تصویر ایدر: زب بر آدم چیقیویردی. ٢. مكرر قوللانیله‌رق صیچرامغی تصویر ایدر: زب زب صیچرامغه باشلادی. || زب زب طاشی= چوجقلرك اوینادقلری اوفاق یو وارلاق طاشلر.

زبارمق { یا زیبارمق. فل. كوتی حالده صیزمق، یاتمق، كبرمك، اویومق: هایدی یه ده زبار. [تحقیر وبد دعا مقامنده قوللانیلیر.]

زبان { س. فا. ١. دیل، لسان. ٢. لغت، لهجه: زبان فارسی.

زباندراز { ص. [زبان=دیل - دراز=اوزون] اطاله‌ء لسان ایدن، حدی تجاوزله ذم وفصل ایلین.

زباندرازلق { س. و:

زباندرازی { س. فا. اطالهٔ لسان، حدی تجاوزله ذم وفصله جرأت.

زبانزد { ص. فا. [زبان=دیل - زدن=اورمق] لقردی آره‌سنده قوللانیلان، دیلك آلیشدیغی، مألوف و متداول (سوز): آیینه لغی بزجه آینه صورتنده زبانزددر.

زبانه { س. فا. ١. ترازی دیلی كبی آلات مختلفه‌نك دیل شكلنده جزئی. ٢. آلو، یالین؛ زبانه كش= آلولنن، آلوی چیقان.

زبانی { سذ. عر. اهل جهنمی جهنمه دفع ایتمكه مأمور اولان ملائكه.

زبد { سذ. عر. ١. تره یاغی، قایماق. ٢. ص. مرهملرده قوللانیلان پوماده كبی شیء.

زبده { سذ. عر. ١. برشیئك اك كزیده ومنتخب قسمی. ٢. خلاصه، نتیجه: اومقاله‌نك زبده‌سنی آلملی.

زبر { ح. فا. اوست، اوسته، اوستده: زیر وزبر= آلت اوست؛ زبر دست= ال اوستنده بولنان، آمر، حاكم، زیر دست مقابلی.

زبرجد { سذ. عر. زمرده مشابه یشیل رنكلی اسكی بر برنوع ذی قیمت طاش كه الیوم اعتباردن دوشمشدر.

زبقین { س. بعض بیوك بالیقلری اورمغه مخصوص سیوری واكثریا چتاللی بر نوع حربه: زبقینله بالیق اورمق.

زبل { سذ. عر. سوپروندی. ژ.

زبلاتمق { یا زیبلاتمق. فت. صیچراتمق، هوپلاتمق: چوجغی زبلاتمق.

زبلامق { یا زیبلامق. فل. صیچرامق، یوقاری‌یه طوغری زب دیه آتلمق، هوپلامق.

زبللایی { ص. پك ایری وقورقونج، پك اوزون بویلی، ازباندیت. عو.

زبور { سذ. عر. [اصل معناسی یازلمش شیء. نامه، مكتوب در] حضرت داود (عم)ه وحی

اولنان کتاب سماوی که نبی مشار الیهك الهیلریله مناجاتلرینی حاوی اولوب، «مزامیر داود» اسمیله ده معروفدر. لسان عبرانیده منظوم اولوب، همان هرلسانه‌ده ترجمه اولنمشدر.

زَبون { ص. فا. ضعیف، قوتسز، ناتوان: زبوندر، چوق زبون دوشدی.

زبون { س. [زبانزدی: زبین] ۱. وقتیله قفتان آلتنه کییلن قیصه پنبوقلی. ۲. الیوم قونداقده‌کی چوجقلره کوملکك اوستنه نیمتن یرینه کیدیریلن پازن وساٸره‌دن قیصه وقوللی جاکت.

زَبونکُش { ص. فا. [زبون = قوتسز. کشتن = اولدیرمك] قوتسز ومدافعه‌دن عاجز بولدیغی آدمه مرحمت ایتمین.

زَبونکُشلِك { س. ضعیف ومدافعه‌دن عاجز آدملره مسلط اولمق خصلتی.

زَبونکُشی { س. فا. زبونکشلك. ز.

زَبونلامَق { فل. ضعیف وقوتسز دوشمك، ضعیفلامق.

زَبونلق { س. قوتسزلك، ضعف، درمانسزلق.

زَبیب { سذ. عر. قوری اوزوم. ز.

زِپر { یا زیپیر. ص. ۱. زبلایه‌رق چیلغینجه حرکت ایدن، پرواسز حریف. ۲. کوجلی قوتلی، ایری یاری.

زُجاج { سذ. عر. صیرچه، جام، شیشه. ز.

زَجّاج { سذ. عر. [« زجاج » دن مب.] جامجی، شیشه وجام یاپان آدم.

زُجاجه { سث. عر. جام، شیشه، صیرچه.

زُجاجی { ص. عر. ث: زجاجیه. کیم. جام و صیرچه قبیلندن اولان: مواد زجاجیه.

زَجر { سذ. عر. ج: زجور. ۱. منع، نهی. [اصل عربیده حیواناتی سسله ویا ال واشارتله قوغوب اوزاقلاشدیرمه معناسنه کلیر.] ۲. زورلامه، اجبار، کرهاً بر ایشه سوق. ۳. آنغاریه کبی مشقتلی ایشده قوللانمه، بعض ارباب جرمك خدمات شاقه‌ده استخدامی کبی معامله. ۴. جور، اذیت. [صوك اوچ معناسی لسانمزه مخصوصدر.]

زَجراً { ح. عر. ۱. منع ونهی ایده‌رك. ۲. زورله، قوهٔ جبریه ایله، جبراً. ۳. ترفیع ایتمه‌مك وخدمات شاقه‌ده استخدام اولنمق اوزره مجازاة قصدیله: قرعه‌سی اصابت ایتدیکنده اجابت ایتمیوب بقایا قالان افراد بعده زجراً عسکره آلنیر.

زَجریّه { سث. عر. [لغت مولده] مسکراتدن آلنان رسم که مقصد وضعی استعماللرینك بر درجه‌یه قدر منعیدر: زجریه کومروکی.

زُحاف { با: زعاف.

زِحاف { سذ. عر. د. عروضده بر حرفك اسقاطیله وزنك تبدیلی.

زَحف { سذ. عر. تا. ییلان کبی حشراتك قارن اوزرینه سورینه‌رك یوریمسی.

زُحَل { سذ. عر. سیارات کبیره‌نك آلتنجیسی و رصدسز کورینلرینك الك اوزاغی اولوب مشتریدن صکره کلیر. فارسیده کیوان دیرلر.

زَحمَت { سث. عر. ۱. صیقندی، اذیت، محنت، راحتسزلق: یولده چوق زحمت چکدك. ۲. زور، قولایلق ضدی: بو ایش چوق زحمتله وجوده کلمشدر. ۳. یورغونلق، تعب: سزه زحمت اولدی. || زحمت اولمق = یورغونلق ومشقتی موجب اولمق: سزه زحمت اوله‌جق، زحمت اولمسون. || زحمت ایتمك = یورلمق، راحتسز اولمق: سززحمت ایتمیك؛ بوشنه زحمت ایتدیکز. || زحمت چکمك = اذیته کیرمك، محنته دوچار اولمق. || زحمت چکدیرمك = صیقندی چکدیرمك، محنت ویا ضرورتده براقمق، تسهیلات کوسترمه‌مك. || زحمته صوقمق، زحمت ویرمك = یورمق.

زَحمَتسِز { ص. ۱. صیقندی واذیتی اولمیان: پك زحمتسز بر ایشدر. ۲. زور اولمیان، قولای، سهل: بویول اوته‌کیندن دها زحمتسزدر. ۳. یورمیان: زحمتسز بازارلق. == ح. زحمت چکمکسزین، یورلمقسزین: زحمتسز قازانیلان آقچه‌نك قدری بیلنمز.

زَحمَتسِزجه { ح. زحمت ومشقت چکمکسزین، قولایجاجق: بو ایشه‌ده زحمتسزجه موفق اولدق.

زَحمتلی { ص. ۱. اذیت و مشقت وصیقندی ایله واقع ویا حاصل اولان : بنم ایشم پك زحمتلیدر. ۲. یوران، یورغونلق ویرن، اتعاب ایدن : زحمتلی یول، زحمتلی صنعت. ۳. قولای حاصل اولمیان، زور : زحمتلی بر ایشه کیریشدك.

زَخّار { ص. عر. [« زخر » دن سمب.] پك طالغەلی ومتحرك، جوشقون وطاشقین : بحر زخار.

زَخارِف { سذ. جم. عر. فد : زخرف. با : زخرف.

زُخرُف { سذ. عر. جم : زخارف. یالدیز، پك پارلاق لكن قیمتسز سوس، زینت کاذبه. ن. («مزخرفات» دها مستعملدر.)

زَخم { س. فا. با : زخمه.

زَخمخورده { ص. فا. [زخم = ضربه، یاره. خوردن = یمك] ۱. بر ضربەیه اوغرامش، مصاب، دوچار. ۲. یارەلی، مجروح.

زخمدار { ص. فا. [زخم = یاره. داشتن = طوتمق] و :

زَخمناك { ص. فا. یارەلی، مجروح.

زَخمه { س. فا. ۱. اورمه، ضرب، ضربه. ۲. یاره، جریحه : زخمهٔ خنجر. ۳. تللی چالغیلرك تللرینه طوقنمغه مخصوص بوینوز وتوك وسائرەدن چوبجك، تازیانه، مضراب. ٤. اوزنكیلرك آصلدیغی قایش.

زَد { ص. فا. [اورمق دیمك اولان «زدن» فعلندن سمص. اولوب، « زبانزد » كبی نادر بعض ترکیباتده بولنور.) با : زبانزد.

زَده { ص. فا. جم : زدگان. [«زدن» فعلندن سمف. ترکیباتده بولنور.] اورلمش، اوغرامش، مصاب، دوچار، گرفتار : مصیبتزده = مصیبته اوغرامش؛ حریقزدگان = یانغین ویرمش اولانلر. || سرزده = باش کوسترمش : سرزدهٔ ظهور اولدی.

زَدەلمك { یا زدەلەمك. فت. ۱. اورمق، برەلەمك، چوروتمك : سپدی صاللایەرق ایچندەکی میوەلری زدەلمشلر. ۲. ضرر وخساره دوچار ایتمك، رخنەدار ایتمك : محاربه دائما تجارتی زدەلر.

زَدەلنمك { مج. فل. ۱. اورلمق، برەلنمك، چوروملك : بو میوەلر زدەلنمش. ۲. ضرر وخساره دوچار اولمق : تجارتی چوق زدەلندی.

زَر { س. فا. ۱. آلتین، ذهب. ۲. آلتین مسکوکات، نقد : سیم وزر.

زِر { یاخود زیر. مه. ۱. سورکلی و اوصاندیریجی بد بر سسی تقلید وتصویر ایدر : بتون کون زر زر ایدوب طوردی. ۲. مبالغه و تأکید اداتی اولوب بعض صفتلرك باشنه کیرر: زر زوب = عقلسز ومناسبتسز آدم.

زُرّاع { سذ. جم. عر. فد : زارع. با : زارع.

زِراعَت { سش. عر. اکینجیلك، چفتجیلك، محصولات متنوعه یتیشدیرمك اوزره طوپراغك ایشلنمەسی واوكا متفرع ایشلر : زراعتله مشغول اولمق؛ فن زراعت؛ زراعت مکتبی؛ اهل زراعت.

زِراعی { ص. عر. ث : زراعیه. فن زراعته منسوب ومتعلق : فن زراعی؛ قواعد زراعیه.

زَرافه { سش. عر. بوینی اوزون واوك آیاقلری یوکسك معروف بر جنس حیوان که باشلیجه آفریقاده یاشار. بین العوام تحریفله (زورناپا) دینیر.

زَراَندود { ص. فا. [زر = آلتین. اندودن = سورمك] آلتین سورلمش، یالدیزلانمش، آلتینله مجلا.

زَراوند { س. فا. بر جنس نبات طبی. فر. Aristoloche.

زَرباف { ص. فا. [زر = آلتین. بافتن = طوقومق] آلتینله یعنی صیرمه ایله طوقونمش.

زِرپ { مه. و :

زِرپاداق { مه. بردن بره، آکسزین، مناسبتسز وغیر مأمول بر وقتده : زرپ چیقدی؛ زرپاداق کیریویردی. عو.

زَرتار { س. فا. ۱. آلتین تل، صیرمه. ۲. مج. کونش شعاعی.

زَرتاری { ص. فا. آلتین تلله و صیرمه ایله ایشلنمش ویا طوقونمش.

زَرد { ص. فا. صاری. ن.

زَردالو { یاخود زردالی. س. [فا. زرد = صاری. آلو = اریك. — تر. زبانزدی : زردەلی] شكلاً اریكه ولذتجه

قایصی‌یه مشابه معروف میوه‌که مایسده یتیشیر؛ زردالو آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج.

زَردُشتی { ص. س. فا. زردشتك ایجادی اولان اسکی ایران دیننه تابع آدم، آتشپرست، مجوسی.

زَردْوا { یاخود زرداوه. س. دریسندن کورك یاپیلان معروف بر جنس کوچك چارپا.

زَردوز { ص. فا. [زر = آلتین. دوختن = دیکمك] ١. آلتین وصیرمه ایله ایشلنین و نقش ایدن، سیم‌کش. ٢. آلتین تل وصیرمه ایله ایشلنمش، صیرمه‌لی: زردوز پالان.

زَرده { س. فا. زغفرانله پیشیریلن طاتلی برنوع پرنج یمکی‌که دوکونلرده پلاوله برابر اکلی عادتدر.

زَرده‌چاو { س. [فا. «زرده‌چوب» دن محرف. غلطی: زرده چال] بویا کبی قوللانیلان وزغفرانه بدل زرده‌یه دخی قونیلان بر جنس صاری کوك.

زَرده‌چوب { س. فا. زرده‌چاو. با: زرده‌چاو.

زِرزْوات { س. [فا. «سبزوات» دن غلط] یمکده قوللانیلان یعنی ات ویاخود زیتون یاغیله پیشیریلن نباتات انواعی، باطلیجان، بامیه، طوماتس، قباق، لاخنه، صوغان کبی شیئلر.

زِرزْواتجی { س. [«سبزواتجی» دن غلط] سوقاقلرده کزدیره‌رك ویا دکاننده زرزوات صاتان اصناف؛ زرزواتجی دکانی.

زرزواتجیلق { س. زرزوات صاتان آدمك صنعت وتجارتی: زرزواتجیلق ایدیور.

زرزوب { ص. دلیشمن، منـا. سبتسز، زرلاق.

زرزوبلق { س. دلیشمنلك، منـا. سبتسزلك، زرلاقلق.

زِرِشك { س. فا. انبرباریس دینلن نبات معروف.

زَرع { سنه. عر. ١. تخم صاچمه، اکمه: بغدای زرع ایتمك. ٢. اکیلوب بیتمش حبوبات، اکین.

زَرفشان { یاخود زرافشان. ص. فا. [زر = آلتین. فشاندن، افشاندن = صاچمق] آلتین صاچان، سرپن.

زَرق { سنه. عر. ١. وقتیله صوفیلرك کییدکلری ماوی اثواب؛ زرق پوش = بویله اثواب کیین. ٢. مج. ریا، مرائیلك.

زَرکار { ص. فا. [زر = آلتین. کار = ایش] آلتین ویا صیرمه‌ایله ایشلنمش، آلتین ایشی.

زَرکاری { ص. [فا. «زرکار» دن] آلتین ویا صیرمه ایله ایشلنمش، صیرمه‌لی: زرکاری البسه.

زَرگَر { س. فا. آلتینی ایشلین، آلتیندن شیئلر یاپان آدم، قیومجی.

زَرگون { ص. فا. [زر = آلتین. کون = رنك] آلتین رنکنده، آلتین رنکلی.

زرل { یا زریل. مه. بول آقغی تصویر ایدر: زرل زرل ترآقق.

زرلاق { ص. نافله یره زرلدی ایدن، نا معقول سویلین، زرزوب. == س. چوق اوتن برجنس بوجك، جرلاق.

زرلامَق { فل. و:

زرلدامَق { فل. زیاده سسله وزر دامق، طورمیوب زرلدی وکورلدی ایتمك، دیرلانمق: اشك کبی زرلایوب طوریور.

زرلدی { س. ١. زیاده سسله اولنان ویزلدی، کورلدی، دیرلدی. ٢. نزاع، غارغا: او اوده زرلدی اکسیك دکلدر. || قاین آنا زرلدیسی = صاللاندقجه چوق سس چیقاریر بر نوع چوجق اویونجغی.

زَرنشان { س. فا. [زر = آلتین. نشان = م] قلیج وسائره اوزرینه قاقمه آلتینله ایشلنمش یازی وسائره.

زِرنیخ { س. فا. صیچان اوتیله کوکورتدن مرکب بر مخلوط که قیللری دوشورمك ایچون قوللانیلیر، ززنیق. بوکا زرنیخ اصفر دخی دیرلر. || زرنیخ احمر = سرور دینلن زهرلی مخلوط.

زرنیق { س. [فا. «زرنیخ» دن] صیچان اوتیله کوکورتدن معروف بر مخلوط که قیللری دوشورمه‌ده قوللانیلیر.

زروا { س. زرده‌لی وصارمساقلی پاچه. || مج. صاچمه‌صپان سوز؛ زروایه چویرمك = بك قاریشدیروب کولنج حاله قومق.

زروالامق { فل. بك مناسبتسز وكولنج برصورتده سويلمك : آرتق اوده زروالامغه باشلادی. عو.

زره { س. فا. [تر. زبانزدی رانك سكونيله‌در] ١. اسلحهٔ جارحه واوقدن محافظه ايچون وقتيله تلدن وياكاوساله‌دن معمول كييه‌كاری ثوب، درع، جوشن. ٢. حرب‌كميلرينه كله تأثير ايتمه‌مك ايچون قاپلانان چليك لوحه.

زرهپوش { ص. فا. [زره=جوشن. پوشيدن كييمك] جوشن كيين، زرهله كنديني محافظه ايدن.

زرهلی { ص. ١. زره كيين، زرهله كنديني محافظه ايدن : زرهلی عسكر. ٢. كله تأثير ايتميه‌جك صورتده قالين چليك لوحه ايله قاپلانمش (كمی) : زرهلی سفينه. == س. چليك قاپلامه ايله قاپلانمش حرب سفينه‌سی : فيلو بش زرهلی ايله اون اخشاب سفينه‌دن مركب ايدی. || زره قوشاق = سفن حربيهٔ جديده‌نك صو خطی حذاسنه قاپلانان چليك لوحه‌لر.

زرين { ص. فا. [رانك تشديديله ده جائزدر] ١. آلتيندن معمول، آلتين؛ زرين كلاه= آلتين كلاهلی، آلتيندن تاجی اولان. ٢. آلتين كبی، آلتين رنكنده : زلف زرين. || زرين قدح ياخود ساده‌جه زرين= كوزل قوقولی بر جنس صاری چيچك.

زشت { ص. فا. چركين، قبيح، كريه. ژ.

زعاف { ص عر. [زبانزدی: زحاف] ١. درحال اولدرن، آنيده هلاك ايدن. ژ. ٢. جزايرده يرليدن متشكل برصنف عسكر : زعاف عسكری. ٣. جزايرده‌كی زعاف عسكرينك كييه‌كاری بيچيده يعنی آلتی اوستی بر كنكيشلكده فس : زعاف بيچمی فس.

زعامت { سذ عر. بيوك تيمار: اصحاب زعامت.

زعفران { سذ. عر. صفران دينلن نبات معروف كه صاری‌يه بويامغه يارار.

زعفرانی { ص. عر. صفران رنكنده، آچيق صاری.

زعم { سذ. عر. ناحق يره ظن، ظن باطل : اونلرك زعمنجه ... [عربيده علی الاطلاق ظن معناسنی افاده ايدر.]

زعماء { سذ. عر. فذ : زعيم. با زعيم.

زعيم { س. عر. ج : زعماء. [« زعامت » دن مش.] بيوك تيمار صاحبی، تيمارجی. [اسكيدن بعض قونسولوسلره دخی بو نام ويريليردی.]

زغار { ياخود زاغر. س. آو كوپكی، آوی بولوب چيقارمغه مخصوص كوپك.

زغارجی { س. ١. آوكوپكلرينك حفظ و اداره‌سنه مأمور آدم. ٢. يكيچری اوجاغنده بر صنف مخصوص؛ زغارجی باشی = بونلرك ضابطی.

زغاره { س. [عر. « ظهاره » دن غلط] طيشدن قاپلی ياقه كوركی، اگيندرك.

زفاف { سذ. عر. كوگی وكلينك كردگه كيرمسی : زفاف كيجه‌سی.

زفت { سذ. عر. چام آغاجندن و معدن كوموردن چيقان معروف سياه ماده كه قاتی اولوب آتشده اريز. || مج. سياه وقرا كلاق وآجيلقدن كنايه اولور : زفت قراكلاق؛ بو يمك، دكل زفتك پكی !

زفتلمك { فته. زفت سورمك، زفتله قاپلامق و ياء طيقامق : يره صوقيله‌جق قازيقلری، قازانك ديبنی زفتلمك.

زفتلنمك { فجه. زفتله طلا ايدلمك، زفت سورلمك : قايق. طيشاريدن زفتلنير. == فل. [تحقير وبد دعا مقامنده] حرام يمك.

زفتلی { ص. زفت سورلمش، زفتله طلا ايدلمش.

زفير { سذ. عر. ط. نفس ويرمه. مقابلی: شهيق = نفس آلمه.

زفير { س. توتون آغزلق وچبوغی داخلنده حاصل اولان سياه ويك آجی ماده. || مج. قرا كلق وآجيلقدن‌ده كنايه اولور.

زفيری { ص. پك سياه ويا قرا كلق : زفيری قراكلق.

زقاق { سذ. عر. ج : ازقه. [تر. زبانزدی : سوقاق] شهر وقصبه ايچنده ايكی طرفی اولرله محاط يول. || : سوقاق.

زقوم { سذ. عر. ١. ميوه‌سی آجی برجنس آغاج، آغو آغاجی. ٢. جهنمده حاصل اولوب آجی ميوه‌سی اهل جهنمه يديريله‌جك آغاج : شجرهٔ زقو

زَكاء { سذ. عر. صافلق، صفوت، خالصلك، صلاح حال. [« ذكاء » ایله التباس ایتدیرمه‌ملی.]

زَكاة { سڜ. عر. مال ونقدك شرعاً پاكلكی وحلاللغی تأمین اولنمق ایچون سنه‌ده قرقده برینك تصدق ایدلمسی : مالنك زكاتنی ویرمك.

زُكام { سذ. عر. نزله : زكامه طوتلمق؛ زكامی اولمق.

زُكاملی { ص. نزله‌یه طوتلمش، نزله‌لی.

زَكی { ص. عر. ؤ : زكیه. [« زكاء » دن صڜ.] صاف، خالص، صلاح حال صاحبی.

زِل { س. [فارسیدن] پارمغه ویا دائره‌نك چنبرینه طاقیلان چفت پوللر وصاللانه‌رق چالینان كوچك چاك : زل چالمق، زل ایله اوینامق. || زل زورنا = پك سرخوش. || زلسز اوینامق = سوینجدن اهتزازه كلمك. || زل طاقمق = سوینمك، اظهار شادمانی ایتمك. || زل كبی، زل چالمق = پك بوش وآچ : قارنم زل كبیدر، زل چالیور.

زَلّ { سذ. عر. ۱. قایمه، آیاق قایمه. ؤ. ۲. مج. خطا، سهو.

زَلازِل { سڜ. جم. عر. فد : زلزله. بلا : زلزله.

زُلال { سذ. عر. ۱. صاف و خالص وخوشكوار صو. ۲. كیم. یومورطه آقی كبی مادهٔ كیمیویه. فر. Albumine .

زُلالی { ص. عر. ؤ : زلالیه. كیم. یومورطه آقی قبیلندن اولان.

زُلام { ص. زوكورت، پاره‌سز.

زِلزال { سذ. عر. اوینامه، دیترمه، حركت.

زَلزَله { سڜ. عر. علائم ارضیهٔ معلومه‌دن طولانی طوپراغك دیترمه‌سی، حركت ارض : زلزله اولمق، وقوع بولمق.

زلغید { س. قورقوتمه، تخویف، تهدید، تعزیر : زلغید ویرمك = تهدید ایتمك.

زُلف { س. فا. محبوبه صاچی و علی الخصوص یوزك ایكی طرفنده صارقان صاچ بولوكلری. || زلف عروس = فاصولیه جنسندن كوزل چیچكلی برنبات.

زُلفلی { ص. یوزینك ایكی طرفنده صاچ بولوكاری اولان. || زلفلی بالطه‌جی = سرای همایون خدمه‌سندن برصنف مخصوص.

زُلفه { س. بعض شیئلرك تپه‌سنده كی یوسكولجك : بایراق زلفه‌سی، الف زلفه‌سی.

زُلوبیه { س. برنوع طاتلی خمور.

زِلوه { یاخود زبوله. س. چفت اوكوزینك بویندروقدن چیقمامسیچون طاقیلان چوماق.

زِمام { سذ. عر. جم : ازمه. ۱. یولار، دیزكین. ۲. مج. اداره : زمام اموری یدینه آلدی.

زِمامدار { ص. س. فا. [عر. زمام = یولار - فا. داشتن = طوتمق] یولاری طوتان، اداره ایدن : زمامدار امور.

زَمان { سذ. عر. جم : ازمنه. ۱. وقت، هنكام، چاغ : او وقتدن چوق زمان كچدی. ۲. دور، عهد : سلطان سلیمان خان حضرتلرینك زماننده. ۳. مهلت، مهل، امهال : امان زمان ویرمدی. ٤. موسم : كل زمانی. ٥. د. صرفده ماضی وحال واستقبال كبی زمانه مقارن حدث بیان ایدن صیغه‌لر. || او زمان = او وقت. || بر زمان = ۱. بر وقت، بر مدت. ۲. وقتیله، اسكیدن. || جمیع زمانده، هر زمان = هر وقت، دائما. || زمان زمان = وقت وقت، كاه كاه. || كل زمان كیت زمان = مرور زمانله، كیت كیده. || هیچ بر زمان = هیچ بر وقت، اصلا. || زمان وزمین = مناسبت، مناسبت دوشورمه.

زَماناً { ح. عر. وقت اعتباریله، وقتجه : او ایش فلان ایشدن زماناً مقدمدر.

زَمانه { سڜ. عر. ۱. دور، دوران. ۲. زمان حاضر، شمدیكی زمان، دهر : زمانه چوجغی. ۳. بخت، طالع، فلك : زمانه اقتضاسی.

زَمانی { ص. عر. ؤ : زمانیه. زمانه منسوب ومتعلق : احوال زمانیه.

زُمُرُّد { سذ. عر. و :

زُمُرُد { سذ. عر. [تو. زبانزدی میم ساكنه وراء مخففه ایله‌در.] معروف یشیل ذی قیمت طاش. — مج. پك یشیل شیئدن كنایه اولور : چایرلر زمرد اولمش؛ زمرد كبی.

زُمُرُدی ص. فا. و :

زُمُرُدین { ص فا. زمرد رنكنده، زمرد كبی یم یشیل.

زُمره { سْذ. عر. ١. جماعت: زمرهٔ اهل اسلام. ٢. صنف: اطبا زمره‌سنه‌ندر. ٣. جنس، نوع: زمرهٔ حیوانات.

زَمزَم { سخ. کعبهٔ شریفه‌نك یاننده مشهور بر قیوکه صویی مبارك اولوب ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنه نقل اولنور.

زَمزَمه { سْذ. عر. تغنی، ترنم، ترانه، مزامیر داود (عم)ی ویا مقامات زندی اوقویان خطیبلرك ترانه‌سی.

زَمِستان { سْ. فا. قیش، شتا. ن.

زَمَن { سذ. عر. زمان. ن.

زَمهَریر { سذ. عر. قیشك اك صوئوق وقتی که کانونلرده اولور: زمهریر فرطونه‌سی. || زمهریر ظرفاسی = قیش موسمنده اینجه اثواب کیین.

زَمین { س. فا. ١. یر، ارض: روی زمین = یر یوزی، سطح ارض. ٢. قماش وسائره‌نك چیچکلردن صرف نظرله بتوننی قاپلایان رنك وبویا که چیچکلر اونك اوزرینه یاپیلیر: اوقماشك زمینی صاری اولوب چیچکلری قرمزی ویشیل ایدی: مور زمین اوزرینه ماوی یوللری واردر. ٣. طرز، ادا: نوزمین بر شعر. ٤. مآل، مفهوم: بو زمینده برشیٔ یازملی. || زمین دستره‌سی = دائره صورتنده کسمکه مخصوص دستره. || زیر زمین = یر آلتی، تحت الارض. || زمین وزمان ایله = مناسبت دوشوره‌رك.

زَمیندار { س. فا. [زمین = یر. داشتن = طوتمق] هندستانده بر مملکت حاکم و والیسی.

زَن { س. فا. جـ: زنان. قاری، قادین، مرئه: پیره‌زن = قوجه قاری.

زَن { ص. فا. جـ: زنان. [«زدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] ١. اوران: شمشیرزن = قلیج اوران، قلیج چکن. ٢. کسن، قطع ایدن: رهزن = یول کسن، قطاع طریق. ٣. باصان، ضرب ویا طبع ایدن: سکه‌زن = سکه ضرب ایدن. ٤. چکن، آتان: لافزن = لاف آتان؛ نعره‌زن = نعره چکن.

زِناء { سـذ. عر. غیر مشروع مجامعت. [ارکك وقادین حقنده قوللانیلیر:] زنا ایدن ارکك وقادینك حد شرعیسی. || ولد زنا = غیرمشروع مجامعتدن متولد، حرامزاده، پیچ.

زَنادِقه { وزنادیق. سذ. جـ. عر. فد: زندیق. با: زندیق.

زُنّار { سذ. عر. جـ: زنانیر. [ار. Ζωνάριον = قوشاق] وقتیله خرستیان کشیشلرینك اسباب ریاضتدن اولمق اوزره چیلاق تنك اوزرینه قوشاندقلری قیلدن قبا وسرت قوشاق.

زِناکار { ص. فا. زنا ایدن، زانی.

زِناکارلق { س. زانیلك، نا.

زَنان { ص. فا. [ترکیاده بولنور.] اوره‌رق: طعنه زنان ایلری‌یه طوغری کیتدی = سوگه‌رك. == س. جـ. با: زن.

زَنانه { ص. فا. [تر. زبانزدی: زننه] قادین طائفه‌سنه منسوب ومتعلق ویا مخصوص.

زَنانیر { سذ. جـ. عر. فد: زنار. با: زنار.

زَنبَرَك { س. [فا. «زنبورك» دن] تحریکه ویا صیقیشدیرمغه یارایان دمیر یای: ساعت زنبرکی، قپو زنبرکی. == مه. تأکید ایچون «زهر» کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر: زهرزنبرك بر جواب یازدی = پك آجی، پك سرت.

زَنبَرَکلی { ص. ایشلتمك ویا صیقیشدیرمق ایچون دمیر یایی اولان: زنبرکلی ساعت، قپو.

زَنبَق { سذ. عر. سوغانلی واوزون صاپلی بیوك وگوزل رایحه‌لی برچیچککه اك معروف جنسی بیاضدر.

زَنبور { سذ. عر. اشك آریسی. ز.

زَنبورَك { س. فا. [«زنبور» مصغری] با: زنبرك.

زِنبه { س. قایش وقماش ومعدن کبی شیئلرده پارچه‌سنی قوپاره‌رق دلیك آچمغه مخصوص آلت که مقاص کبی صیقیشدیرلمغله ویا اورلمغله ایشلر: زنبه اورمق، زنبه ایله دلمك.

زِنبه‌جی { س. زنبه اوران، چوخه کنارلرینی وسائرشیئلر زنبه ایله دلوب طونادان آدم.

زِنبه‌لاتمق { فتـ. زنبه اوردیرمق، زنبه ایله دلدیرمك: شو اورتیی زنبه‌جی‌یه کوندروب زنبه‌لاتملی.

زِنبه‌لامق { فتـ. زنبه اورمق، زنبه ایله دلمك:

نفس آلمق ایچون فسك تپه‌سنی
زنبه‌لارلر.

زَنْبیل { سـذ. عر. جـ: زنابیل. حوایج یومیه وسائر اشیا
طاشیمق ایچون حصیرکبی اورلمش
یوقاریسی گنگیش و آشاغیسی
طار قاب.

زَنْبیلجی { سـ. زنبیل یاپان و صاتان آدم.

زَنْبیللی { صـ. النده ویا آرقه‌سنده زنبیل طاشیان: زنبیللی
علی افندی.

زَنپاره { صـ. سـ. [زن = قاری . پاره = پارچـه . ـ تر.
زبانزدی: زانپارا.] ۱. نامشروع
صـورتده مناسبت زوجیه‌ده
بولـان آدم . ۲. قادینـلرك
آرقه‌سنه دوشن، وبوكا منهمك
آدم.

زَنْج { سذ. عر. آفریقاده ساكن اولان و قیویرجق قیصـه
صاچلریله، وسائر اشكال معلومه
ایله فرق اولنان سیاهیلرك اسم
جنسی اولوب، مفردینه «زنجی»
دیرلر: طائفهٔ زنج، بلاد زنج.

زَنْجار { سذ. عر. [فا. «زنگار» دن معرب] با: زنكار.

زَنْجبه { سذ. عر. قادینـلرك صا. غریلرینی قبارتمق ایچون
فیسـتانك آلتنده باغلادقلری
شیٔ كه فر. تورنور (Tournure)
اسمیله معروفدر. [مستعمل دكل
ایسه‌ده لسـانمزده اسمی اولمد.
یغندن شایان استعمالدر.]

زَنْجَبیل { سذ. عر. هندسـتاندن كلن بهاراتدن بر بهار
در، كه بین‌العوام زنجفیل دینلكله
معروفدر.

زَنْجِف { سـ. البسـه‌یه كنار او. له‌رق دیكیلن كورك،
كوركدن صیوان.

زُنْجُفره { سذ. عر. [زبانزدی «ز» و «ج» نك كسریله‌در.]
جیوه ایله قورشـوندن مركب
قرمزی بویا، سولكن، سورور.
فر. Minium.

زَنْجَفیل { سـ. [عر. «زنجبیل» دن] هندستاندن كلن بها.
راتدن معروف بر بهاركه قیز.
دیریجی ومعدویدر.

زَنْجی { صـ. عر. ث: زنجیـه. آفریقـا سیاهلرینـه و
مملكتلری اولان سودانه منسوب
ومتعلق: لسان زنجی، طوائف
زنجیه. == سـ. عر. زنج طائفه.
سندن آدم، سیاهی، غلط
فاحش اوله‌رق «عرب» یاخـود
«عراب» دیدیكمز قره آدم:
بر زنجی، بر زنجیه كوردم.

زَنْجیر { سـ. فا. [تر. زبانزدی زانك كسریله‌در.] ۱. بر
برینه گچمش حلقه‌لردن متشكل
دمیر ایپ وباغ، سلسله: زنجیرله
باغـلامق، كمی زنجیری. ۲.
مجرملرك آیاغنـه ویا بوینـنه
باغلادقلری دمیر باغ، پرانغـه:
زنجیره اورمق = زنجیرله باغلا.
مق؛ زنجیره مستحق. ۳. آلتین
وكومش وسائر قیمتلی برمعدندن
مختلف اشكالده حلقه‌لردن مركب
ساعت وسائره باغی، قوردون:
ساعت زنجیری. ٤. زنجیر كبی
بربری آرقه‌سنده صره‌لانمش
مسلسل شیٔ، سلسله: حسـاب
زنجیری. بومعنا ایله صفت كبی‌ده
قوللانیـلوب : زنجیر حسـاب
دینلیر .

زِنْجیر { سـ. [فا. مفتوح الزاء زنجیردن مأخوذ.] مادهٔ
آنفه‌یه. با .

زَنْجیربَنْد { صـ. فا. [زنجیر = م ـ بسـتن = باغلامق]
زنجیرله باغلی، زنجیره، پرانغه‌یه
اورلمش.

زِنْجیرلَمك { یا زنجیرله‌مك . فتء . ۱. زنجیره اورمق،
زنجیرله باغلامق. ۲. زنجیركبی
یوقاریدن آشاغی‌یه صره‌لامق =
حسابی زنجیرلمك .

زِنْجیرلنمك { فل. زنجیركبی یو. قاریدن آشـاغی‌یه
صره‌لانمق، تسلسل ایتمك : بو
حساب كوزل زنجیرلنمشدر .

زِنْجیرلی { صـ. ۱. زنجیری او. لان. ۲. زنجیره باغلی،
زنجیره، پرانغـه یه اورلمش.
۳. زنجیركبی یوقاریدن آشاغی‌یه
صره‌لانمش، مسلسل، متسلسل:
زنجیرلی حساب .

زَنَخْدان { سـ. فا. چكه؛ سـیب زنخدان = المایه مشـابه
اولان محبـوبه چكه‌سی؛ چاه
زنخدان = چكه‌نك اورته‌سنده‌كی
چقور. عر.

زَنْد { سـذ. عر. ۱. چاقـاق. ۲. تـ. الك قوله بیتشدیكی
یر، بیلك، بیلك كمیكی.

زَنْد { سـ. فا. دین مجوسك واضعی اولان زردشتك براقدیغی
كتاب كه مجوسیلرك كتاب مقدسی
ودسـتورلری حكمنده اولوب،
اسكی ایران لسانده محررمتننك
ناتمام بر نسخه‌سی بولنمغله آورو.
پالیلر طرفندن طبع ولسانلرینه

ترجه اولنمشدر. (زنداوستا) اسمیله دخی معروف اولان بو کتابك پهلوی لساننده‌کی ترجمه‌سی‌ده (پازند) اسمیله معروفدر. — کتاب مذکورك محرر بولندیغی اسکی ایران لساننه ده (زند) نامی ویرلمشدر، که بو لسان فارسیدن زیاده هندك (سانسکری) دینلن لسان قدیمنه مشابهدر.

زِندان { س. فا. اسکی زمانکی قراکلق ومدهش محبس، سجن. — پك قراکلق و جان صیقیجی محلدن کنایه دخی اولور: بوراسی زندان؛ زندان کبی بر اوطه.

زِندانجی { س. زندان محافظی، حبسخانه مأموری.

زَنداوَستا { س. فا. زردشتك کتابی که مجوسیلرك مذهبده دستورالعمللریدر. زند دخی دینلیر. با: زند.

زِندَگان { س. جه. فا. فد: زنده. با: زنده.

زِندَگانی { س. فا. ۱. دیریلك، حیات. ۲. یاشایش، معیشت، تعیش. لسـ.

زِندَگی { س. فا. دیریلك، جانلیلق، حیات.

زَندوَست { ص. فا. [زن = قاری - دوست = محب] قادینلردن خوشلانان، زنباره.

زِنده { ص. فا. جه: زندگان. ۱. دیری، جانلی، برحیات، یاشایان. ۲. مجـ. روحلی، جانلی، چویك. ۳. صحتی یرنده، تندرست، دینج. || زنده دل = قلبی دیری، حیات معنویه ایله برحیات اولان، اهل دل.

زِندیق { ص. عر. جه: زنادیق، زنادقه. الوهیت وآخرته ایناتمیان، منکر، ملحد، دینسز.

زِنغر ۱۱ { مه. شدتله دیتریوب سس چیقارمغی تقلید و تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: زنغر زنغر دیتریوردی؛ طوپك سسندن جاملر زنغر زنغر اوینادی.

زنغرداتمق ۱۱ { فتـ. سسله و شدتله دیترتمك: آرابه‌نك سرعتله مروری جاملری زنغرداتدی.

زنغردامق ۱۱ { فل. شدت وسسله دیتره‌یوب اوینامق: صیتمه‌دن ایکی ساعت زنغردایوب طوردم؛ دیشلرم زنغردایوردی.

زنغردی ۱۱ ۱ { س. شدتله و سسله دیتریوب اوینامه: صوغوقدن دیشلرینك زنغردیسی ایشیدیلیوردی.

زنغل ۱۱ { زنغلدامق وسائره. د!: زنغر، زنغردامق وسائره.

زَنك { س. فا. ۱. پاس، دمیر و باقیر و سائره پاسی. ۲. با: زنج.

زَنگار { س. فا. باقیر پاسی قبیلندن اولان کوز طاشی، کبریتیت نحاس. [معربی: زنجار.]

زَنگبار { سخـ. جـ. قره‌لر مملکتنك ساحل شرقیسندن عبارت اولان زنجبار مملکتی.

زَنگی { س. فا. سیاه آدم، سیاهی، زنجی.

زَنگین { ص. بای، مالدار، متمول، غنی، توانگر: زنگین آدم؛ زنگین بر عائله.

زَنگینجه { ص. آز و یا اولدقجه مالدار.

زَنگینلِك { س. مالدارلق، تمول، غنا، ثروت: زنگینلك چوق قزانمغله اولمیوب حسن اداره ایتمکله اولور.

زَنگینلَمك { یا زنگینله‌مك. فل. بایرمق، مالدار اولمق، استحصال مال و ثروت ایتمك.

زَنَه { س. [فا. «زنان» دن] ۱. قادین جنسی، طائفهٔ نساء، اناث: زنه ایچون ترلك صاتیور؛ زنه درزیسی. ۲. اورته اویوننده قادین قیافتنه کیرن ارککك اویونجی: زنه‌یه چیقمق. ۳. قادینلره مخصوص اثواب و سائره.

زِنهار { یاخود زینهار. حنـ. صاقین! آمان!

زَنه‌جی { س. قادینلره مخصوص اثواب صاتان آدم.

زَنه‌لِك { س. ۱. قادینلق. ۲. اورته اویوننده قادین تقلیدی.

زُوّار { سنـ. جه. عر. فد: زائر. با: زائر.

زَوال { سنـ. عر. ۱. زائل اولمه، فنا بولمه: دنیا زوال بولور، آخرت باقیدر. ۲. آشاغیلامه، تنزل، تدنی: روماليلرك فتوحاتی اسکی یونان مدنیتنك زواله سبب اولدی. ۳. قباحت، صوچ، مسئولیت: ایلچی‌یه زوال یوق. ٤. کونشك نصف النهار خط مفروضندن غربه طوغری ایتمه‌سی، میلی: زوال وقتی = نصف النهار؛ قبل

الزوال = نصف النهاردن اول؛ بعد الزوال = نصف النهاردن صكره. || سريع الزوال = چوق طايانه ميان، چابق محو وخراب اولان (اشيا).

زَوالپَذير ص. فا. [ع. زوال = محو. فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] محو وخراب قبول ايدن، فناسى ممكن ويا قولاى، بقاسز: علم وكمال زوالپذير دكلدر.

زَوالسِز ص. زائل اولماز، محو اولماز وتدنى ايتمز، طيانيقلى، باقى: علم زوالسز بر ثروتدر.

زَوالّى زواللو. ص. ١. بيچاره. ٢. مسكين، عاجز، اقتدارسز.

زوانه س. [فا. «زبانه» دن] ١. توتون چبوغى امامه‌سنك كچيرلديكى ايچى دليك ميل. ٢. مقره‌نك مركزندن كچيريلن واوكا مشابه ميل. ٣. دكرمن طاشنك اورته‌سنده قطب يرينى طوتان قازيق. ٤. بر برينه كچن ادواته آچيلان دليك.

زَواهِر سش. جـ. ع. فد: زهره. با: زهره. [ازهار كبى.]

زَوايا سش. جـ. ع. فد: زاويه. با: زاويه.

زَوائِد سش. جـ. ع. [فد: زائده قوللانلماز.] ١. فضله ولزومسز شيئلر: زوائدى طى ايدوب اختصار ايتملى. ٢. د. حروف اصليه اوزرينه آرتديرلمش حرفلر: افعال سداسيه‌نك زوائدى اوچ حرفدن عبارتدر. ٣. حقـ. مبيع ويا مرهونده ميوه كبى صوكره دن حاصل اولان شيئلر.

زَوج سـذ. ع. جـ: ازواج. ت: زوجين. ١. چفت، اش، ايكى شيئدن مركب طاقم. ٢. بر چفت تشكيل ايدن ايكى شيئك بهرى، اش. ٣. قوجه وقارينك بهرى، حليل، حليله، چفت: زوج بتول؛ ازواج مطهرهٔ جناب نبوى؛ زوجين آره‌سنده حسن امتزاج. [حليله‌يه علامت تأنيثله «زوجه» دخى ديئلديكندن، لسانمزده زوج اكثريا قوجه معناسيله قوللانيلير.]

زَوجه سش. ع. جـ: زوجات. قارى، حليله: زوج ايله زوجه بيننده حسن امتزاج شرطدر.

زَوجى ص. ع. ذ: زوجيه. قارى قوجه‌يه متعلق: محبت زوجيه.

زَوجِيَّت سش. ع. قوجه‌لق، قاريلق، قارى قوجه حال وكيفيتى: يكرمى ياشندن آشاغى بر كنج زوجيت وظائفنى تقدير ايده‌مز.

زَوجَين س. ع. ت. قارى قوجه: زوجين آره‌سنه برودت كيرمش.

زود ص. فا. چابوق، سريع. == ح. چابوق، تيز، سريعاً. ا.

زَور س. [فارسيدن مأخوذ] ١. زحمت، راحتسزلق: معده سندن زورى واردر. ٢. كوجلك، عسرت، اضطراب، مشكلات: سيديك زورى = عسرت بول. ٣. مجبوريت، اضطرار، جبر: نه زورى واردر، زورم نه؟ ٤. قوت: بتون زورينى ويردى. || زور ايله = جبراً.

زور ص. [بوده فارسيدن مأخوذ اولسه كرك] ١. كوچ، مشكل، صعوبتلى: زور ايش، زور درس. ٢. زحمتلى، مشقتلى: رنجبرلك پك زوردر؛ زور وظيفه. == ح. ١. كوچ، صعوبتله: بن بو درسى زور اوكرنيرم؛ بو ايشى زور ياپار. ٢. غير مأمول صورتده، آنجق، طار طارينه: اقشامه قدر يورويكمز حالده منزله زور يتيشدك؛ بو يازى‌يى بو كون زور بيتيريرم. || زار زور = طوعاً وكرهاً، ايستر ايستمز. || زور زورينه = آنجق، كوچ حال ايله.

زُور س. فا. ١. قوت، كوج، مكنت: زور بازو. ٢. جبر، عنف.

زور سذ. يالان، كذب، اصلسز وساخته ايش: شاهد زور = يالان شاهد.

زوراكى ح. [روم شيوه‌سنه تطبيقاً تشكيل اولنمش عاميانه بر لغتدر.] ايستميه‌رك، زورله، جبراً، كرهاً: زوراكى ياپيلان ايش البته ايى اولماز؛ زوراكى كيده‌جكسك ديدى.

زوربا با: زوربه.

زورباز س. فا. بدن وقوللرينك قوتيله آغر شيئلر قالديرمق كبى اويونلر ياپان جانباز.

زوربه ص. ١. زورله معامله ايدن، قوهٔ جبريه ايله قاپوب اوره‌رق حقه رعايت ايتمين، غاصب، جبار. ٢. ياراماز، راحت طورماز، حشارى.

زوربه‌لق { س. زورله معامله، قوۀ جبریه ایله قاپوب اوره‌رق حقه رعایت ایتمینك حالی.

زَوْرَق { سذ. عر. قایق، صندال؛ زورق سوار = قایغه بینمش. || تش. نبا. قایغك تكنه‌سنه بكزر بعض اویوقلره اطلاق اولنور.

زورلامق { فذ. زورله ایشاتمك، اجبار ایتمك، چوق ابرام ایتمك: بوابنیه‌نك انشاسنی در عهده ایتمكه بنی چوق زورلادیلر.

زورلی { ص. قوتلی، قوی، كوجلی.

زورمند { ص. فا. قوتلی، زورلی، كوجلی.

زورنا { س. [فا. « سرنا » دن] كسكین وآجی بر سس چیقاران واكثریا طاول ایله برابر اوله‌رق اوفلیه‌رك چالینان معروف چالغی. || مج. مناسبتسز وصوئوق سوزلره چوق كوه‌زه‌لك ایدن آدمدن كنایه اولور. || زیل زورنا = مست لایعقل، كندینی بیلمز سرخوش. || طاوُل زورنا ایله = كورلدیلی شعشعه ایله.

زورناجی { س. زورنا دینلن معهود چالغی‌یی چالان چالغیجی، سرنازن.

زوزك { ص. تمكینسز ومناسبتسز، خفیف المزاج وكوزده، هر شیئی قاریشدیروب آغزی والی طورمیان: زوزك آدم، زوزك چوجق.

زوزكلك { س. خفت مزاجله كوزه‌لك، مناسبتسز صورتده چوق سویلیش، آغزی والی طورماز آدمك حالی.

زوزكلنمك { فل. زوزكلك ایتمك، الی آغزی طورمیوب مناسبتسز قول و حركتده بولنمق، خفت مزاجله كوزه‌لك ایتمك: آرتق زوزكلنوب طورما.

زوقه { س. پالامود كبی بیوجك بالیقلری طوتمغه مخصوص كوچك بالیق شكلنده اوجی ایكنه‌لی قورشون: زوقه ایله بالیق طوتمق. || مج. زوقه‌یی یوتمق = آلدانمق، قاپلمق.

زوگورت { ص. [آخرنده‌كی « ت » حركه لنیجه « د » اولور.] پاره‌سز، مفلس: زوكورت قالمق. || چهره زوكوردی = چركین، قبیح الوجه.

زوگورتلك { س. پاره‌سزلق، مفلسلك: زوكورتلك چكمك. || چهره زوكورتلكی = چركینلك.

زوگورتلمك { یا زوگورتله‌مك. فل. پاره‌یی غائب ایدوب پاره‌سز قالمق، مفلس اولمق: بتون وارینی قماره ویروب آز زمانده زوكورتلدی.

زولوطه { س. [لهجه‌دن] اوتوز پاره‌لق اسكی بر كومش سكه.

زولوف { س. با: زلف.

زوله { س. با: زلوه.

زه { س. فا. ١. یای كیریشی. ٢. اثواب وسائره كنارینه دیكیلن شیریت وغیطان وسائره: كنارینه بر زه چكملی. ٣. مارانغوزلغه متعلق ایشلرده بر طبله وسائره كنارینه یاپیشدیریلان اینجه پرواز. ٤. صحیفه اطرافنه چویریلان چیزكی.

زُهّاد { سذ. ج. عر. فد: زاهد. || با: زاهد.

زَهادت { سذ. عر. پرهیزكارلق. زهد، تقوی.

زَهادتلو { ص. پرهیزكار، متقی. انشا لسانده مشایخ وزهاده ویریلن عنواندر.

زُهد { سذ. عر. پرهیزكارلق، منهیاتدن توقی ایله عبادته حصر اوقات ایتمه، تقوی: اهل زهد وتقوادن بر ذات.

زهر { س. فا. [تر. زبانزدی: زهیر. — خالص تركجه‌سی اولان « آغو » متروك حكمنه كچمكله یرینی بو لغت طوتوب لسانمزك تصرفاتندن اولمشدر.] اكلی ویا تماس وقوقوسی موجب موت اولان شیء، آغو، سم. || مج. پك آجی شیء: بو یمك زهردر. || زهرزمبرك = پك آجی ویا شدتلی.

زَهر { سذ. عر. ج: ازهار. چیچك، شكوفه. [عربیده اسم جنس اولمغله مفردی « ه » علاوه‌سیله زهره اولور، كه بوده بعضاً لسانمزده قوللانیلیر.]

زَهراء { صث. عر. [ستف. « ازهر » لك مؤنثیدر.] یوزی پك بیاض وپارلاق. [نور دیدۀ حبیب الله جناب فاطمه‌یه لقب اولمشدر:] فاطمة الزهراء.

زَهرآب { س. فا. [زهر = سم- آب = صو] و :

زَهرآبه { س. فا. حد ذاتنده پك آجی وسملی صو. || مج. آجیلق، آجی، درد وکدر.

زَهرآلود { ص. فا. [زهر = سم- آلودن = قاریشمق] زهرلی. || مج. پك آجی ومؤلم : زهرآلود برسوز.

زَهرآمیز { ص. فا. [زهر = سم- آمیختن = قاریشمق] زهرلی، آجی : برعتاب زهرآمیز.

زَهربار { ص. فا. [زهر = سم. باریدن = یاغدیرمق] زهر یاغدیران، پك آجی، زهرلی.

زَهرخَند { س. فا. [زهر = سم. خند = کولمه] آجی کولمه، استهزا ایله کولیش.

زَهرلی { ص. زهری حاوی، آ. غولی، سملی : زهرلی منطار.

زَهرناك { ص. فا. زهرلی، آ. غولی، سملی.

زَهره { سذ. عر. چیچك، شکوفه. [زهر کبی.]

زَهره { س. فا. اود، مراره، صفرا. || مج. جسارت، جرأت، یکیتلك. || زهره چاك = اودی قوپمش، چوق قورقان.

زُهره { سذ. عر. منظومهٔ شمسك ایکنجی سیاره‌سی که تقریباً کرهٔ ارض جسامتنده اولوب بونکله کونشك آراسنده بولنمغله کاه‌اقشام قبهٔ سمانك جهت غربیه‌سنده وکاه‌صباحلین شرق جهتنده پك پارلاق برصورتده کورینور. فارسیده ناهید ولسان عوامده چوبان «کوکبی» وکاروان «کوکبی» دینیر. اسکی زمانده حسن وعشق الهه‌سی زعم اولنوردی. || امراض زهرویه = ط. فرنکی و حرقة البول کبی خسته‌لقلر.

زَهری { ص. عر. ث : زهریه. نبا. چیچکه منسوب و متعلق.

زِهلَمَك { یا زهله‌مك. فتـ. کنارلرینه زه چکمك، شیریت وغیطانله ویا چیزکی وپروازله اطرافنی چویرمك.

زِهلی { ص. کنارلرنده زه بولنان، اطرافنه شیریت و غیطان یاخود چیزکی وپرواز چویرلمش اولان : زهلی اثواب، چوره، بوغچه.

زَهی { حد. نه کوزل! نه موطلی! طوبی : زهی جسارت! زهی حمیت. — استهزا طریقیله‌دخی قوللانیلیر.

زُهَیر { سذ. عر. [«زهر» دن ستص.] نبا. کوچك چیچك.

زِیّ { سذ. عر. هیئت خارجه، قیافت، قیلیق، شکل، هر صنف وجماعتك قیافت مخصوصه‌سی : زیِ علماده، زی تجارده بر آدم.

زِیاده { سذ. عر. ١. آرتمه، چوغالمه. ٢. آرتان مقدار، فضله، باقی، قصور : بونك زیاده‌سنی نه یاپه‌لم؟ زیاده‌سی قالسون. == ص. ١. چوق، کثیر مقدارده اولان : زیاده یاغمور یاغدی؛ الله زیاده ایتسین! ٢. دیکر برشیئدن چوق، دها چوق، آرتق : تحصیللری بر ایسه‌ده بریکنك تجربه‌سی زیاده‌در؛ او مالك قیمتی بوندن زیاده‌در. ٣. لزومندن چوق، فضله، آرتان : بو قماش زیاده کلدی؛ زیاده‌سنی بکا ویرك. ٤. لزومسز، فضله، بوش، نافله : بو سوزلر زیاده‌در؛ میوه طوروركن طاتلی زیاده‌در. == ح. ١. چوق : ثروت تحصیلنه زیاده حریصدر؛ زیاده چالیشمق صحته ضرردر. ٢. پك، آشیری درجه‌ده : زیاده چالیشقان، زیاده طمعکار. ٣. دها، ادات تفضیل کبی : او بندن زیاده عالمدر؛ کیم زیاده قوتلی ایسه او غالب کلیر. ٤. آرتق، غیری، دها : سن زیاده سویله. || زیاده ایتمك = چوق اولمق، حدی تجاوز ایتمك : آرتق سز زیاده ایتدیکز. || زیاده‌سیله = ١. پك چوق : زیاده‌سیله چالیشقان بر چوجق. ٢. ایجابندن فضله اوله‌رق : بن حقنی زیاده‌سیله ویردم. || اکسیك زیاده = هر درلو معامله : اکسیك زیاده حلال اولسون.

زِیاده‌جه { ص. ح. آز زیاده، آز فضله، چوقجه، خیلی : کندیسنی زیاده‌جه خسته کوردم.

زِیاده‌لَشدیرمَك { فتـ. آرتدیرمق، چوغالتمق : قلعه دوامی برآز زیاده‌لشدیرملیسکز؛ آرتق اوده معجزلکی زیاده‌لشدیردی.

زیادەلشمك { فل. چوغالمق، آرتمق، تزاید ایتمك: روزكار زیادەلشدی؛ اورمانلر محافظه اولنورسه آغاجلر پك چابق زیادەلشیر.

زیارت { سش. عر. ١. برینی كورمكه، بریله كوریشمكه كیتمه: احبابی زیارت ایتمك شرطدر؛ خستە زیارتنه كیتمك سنت سنیەدر؛ زیارتده قصور ایتدم. ٢. تبرك وتیمن ودعا مقصدیله مبارك بر یره كیتمك: روضۀ مطهرەیی زیارت ایتمك اخص آمالمدر؛ ابوینمك مرقدلرینی زیارت ایتدم. اعادۀ زیارت = زیارته كلمش بر آدمك مقابلةً زیارته كیتمه. || زیارت رسمیه = صورت رسمیەده اولنان زیارت.

زیارتجی { س. زیارت ایدن آدم، زائر: بیت مقدس زیارتجیلری = زواری.

زیارتگاه { س. فا. [عر. زیارت = م. فا. گاه = مقام] زیارت محلی، تبرك ایچون واریلان تربه ومعبد وسائره: شام وفلسطینده پك چوق زیارتگاهلر واردر.

زیان { س. فا. ضرر، خسار، كار ضدی: زیان چكدم. زیانه اوغرادم؛ ضرر وزیانی كندیسنه عائد اولمق اوزره.

زیانجی { ص. س. ضرر وزیانی موجب اولان، زیانكار.

زیانسز { ص. ١. ضرر وزیانی موجب اولمیان: زیانسز برتجارتدر. ٢. ضررسز، اولدجه ایی، كوتی ومضر اولمیان: زیانسز آدمدر. = ح. فنا دكل، اولدجه، ضررسز: زیانسز یازیور.

زیانكار { ص. فا. ضرر وزیانی موجب، مضر: قاره حیوانلرك الك زیانكاریدر؛ زیانكار برچوجقدر.

زیانكارلق { س. ضرر وزیانی موجب اولمه، بلا موجب ضرر وزیان ویرمك خصلتی: چوجقلرك زیانكارلغی چكلمز.

زیب { س. فا. بزك، سوس، زینت.

زیبا { ص. فا. ١. بزكلی، سوسلی، مزین. ٢. یاقیشیقلی، كوزل: روی زیبا، دلبر زیبا.

زیب آور { ص. فا. [زیب = زینت ـ آوردن = كتیرمك] سوسلندیرن، زینت ویرن، كوزللشدیرن.

زیب افزا { ص. فا. [زیب = زینت ـ افزاییدن = آرتدیرمق] بر شیئك زینت وحسن ولطافتنی آرتدیران، كوزللشدیرن.

زیبق { سذ. عر. [فا. «ژیوه». دن معرب] جیوه، سیماب. || كیم. زیبق حلو = طاتلی سلمن. فر. Calomel.

زیبقه { س. قره دكز سواحلی اهالیسنك كیدكلری لاز پوطوری.

زیبقی { ص. عر. ٔ: زیبقیه. كیم. جیوەیه متعلق، جیوەدن معمول: ادویۀ زیبقیه.

زیبك { س. خفیف سلاحلی ومحافظۀ اسایشه مأمور اسكی برصنف عسكر. ــ سلچوقیلر زماننده بویله بر صنف عسكری تركیب ایتمش اولان آیدین وخداوندكار اهالیسی كه «افه» دینمكله دخی معروف اولوب غریب قیافتلری واردر: زیبك اویونی.

زیبكجه { ص. ح. زیبكلرك طور وطرزنده اولان ویا بوطرزده اولەرق: زیبكجه اوینامق، زیبكجه اویون.

زیبنده { ص. یاقیشیقلی، یاراشیقلی، كوزل: روی زیبنده.

زیبیدی { ص. ١. پژمرده، پرتیق پرتیق: زیبیدی قیافتلی. ٢. مسكین، میندی: زیبیدی حریف.

زیت { سذ. عر. جـ: زیوت. ١. زیتون یاغی. ٢. ط. مواد مختلفەدن چیقاریلان علی الاطلاق یاغ: زیت خروع = هندیاغی؛ زیت حب السلاطین = مسهل بریاغ؛ زیت طیار = قوقولی واوچیجی یاغ.

زیتون { سذ. عر. [تر. زبانزدی: زیتین] زیتون یاغی چیقاریلان ویتن معروف میوه. || زیتون آغاجی = بو میوەیی ویرن آغاج كه یاز قیش یاپراغنی محافظه ایدر. || زیتون یاغی = بو میوەدن چیقاریلان معروف یاغ كه یمكده، محروقاتده وسائر ایشلرده قوللانیلیر.

زیتونجی { س. زیتون صاتان آدم.

زیتونلق { س. زیتون آغاجلرینی حاوی اورمان.

زَيتونى { ص.عر. زيتون رنكنده، آزقهوه‌رنكنده‌وفستقى‌يه مائل قويو يشيل رنكنده اولان.

زيج { سذ. عر. جمـ : ازياج. كواكبك حركات ومواقعنى مبين اوله‌رق ارباب هيئتك ترتيب ايتدكلرى جدول : اولغ بكك مشهور زيجى، اسلام ارباب هيئتنك ازياجى.

زيدَ { ف. عر. أ : زيدت. [«زيادة» دن مجهول بناسى اوزره ماضى مفرد مذكر غائب اولوب، دعامقامنده بعض‌تعبيرات عربيه ده بولنور:] آرتسون، زياده اولسون : زيد قدره = قدرى زياده اولسون؛ زيدت فضائله=فضيلتلرى زياده‌اولسون!

زير { جحـ. فا. آلتده، آلته : زير زمين = ير آلتنده؛ زيرخاكه كيردى = طوپراق آلتنه؛ زير اداره‌سنده = اداره‌سى آلتنده. == س. آلت : زير وبالايه باقوب. == ص. آشاغيكى، آلت، بالا مقابلى : محلهٔ زير. || زير وزبر= آلت‌اوست .

زير { مه . زيرلامق . با : زر، زرلامق .

زير { سذ. عر. سازك اك اينجه تلى، «بم» مقابلى : خامه‌م ايدنجه زير وبم [نفعى] .

زيرا { حر. سببيت وتعليل بيان ايدوب، داخل اولديغى جمله مربوط بولنديغى جملهٔ اصليه‌دن صكره كلير : هيئت پك لازم بر علمدر زيرا صنع الهى اولان كائناتك عظمت و انتظامنى كو- ستريو. — شعرده وطرز قديمده بعضاً « زيراكه » صورتنده قوللانيليرر : تعريف ايده‌مم چكدكيم آلامى فلكدن * زيرا كه آنك ذكرى‌ده بر بشقه المدر. [نفعى] .

زيردَست { س. فا. جمـ: زيردستان. [زير = آلت . دست = ال] ال آلتنده بولنان، مادون، تابع (تبعه) : تبعه وزيردستان.

زيرَك { ص. فا. ذكى، فطين، آكلايشلى، اويانيق .

زيرَ كلك { س. و:

زيرَكى { س. فا. ذكا، فطانت، آكلايش، اويانيقلق.

زيرين { ص. فا. آلتده‌كى، آشاغى، آلت، تحتانى .

زيفوس { س. [ر.] اثواب وسائره اوستنه صيچرايوب قونان چامور لكه‌سى: زيفوسدن اوستى باشى برباد اولمش. == ص. حـ. فائده‌سز، بوش، نافله: او ايش زيفوس چيقدى .

زيل { س. با : زل.

زيمپاره { س. [اصلى : فا. سمپاره] اينجه و سرت قوملى طاش معدنى؛ زيمپاره كاغدى= دمير وتخته جلالنديرمق وآ- شيندير مق ايچون اوستنه بوقومدن ياپشديرلمش كاغد ويازيلا: سمپاره.

زين { س. فا. اگر، سرج. لسـ.

زَين { سذ. عر. و:

زينَت { سذ. عر. بزك، سوس، زيب : علم وكمال صاحبنه زيب وزين، زيب وزينت ويرر؛ قادين كبى زينته مائل اولمق ارككه ياقيشماز؛ زينت ويرمك = تزيين ايتمك، كوزللشديرمك .

زينَتلَمك { فذ. بزه‌مك، سوسلنديرمك، تزيين ايتمك، زينت ويرمك .

زينَتلَنمك { فط . بزنمك، سو- سلنمك، تزين ايتمك.

زينَتلى { ص. سوسلى، مزين، بزنمش .

زينهار { حه. با : زنهار .

زيوانه { س. با : زوانه.

زُيوت { سذ . جمـ . عر . فذ : زيت. با : زيت .

زيوَر { س. فا. سوس، زينت، زيب : زيب و زيور ويرمك = سوسلنديرمك، تزيين ايتمك . || زيور افزا = زينتنى تزييد ايدن : زيور افزاى ظهور اولمق .

زُيوف { سذ. جمـ. عر. [فذ. « زيف » لسانمزده قوللانلماز.] قلب وسيليك آقچه .

زَئير { سذ. عر. آرسلانك كو- كسدن جيقارديغى سس، كورله. أ. || ط. جكرده وسائر اعضاى داخليه‌ده حاصل اولان سس كه مرضه كوره مختلف اولوب اطبا قولاق‌ياپيشديره‌رق ديكلمكله فرق ايدرلر : زئير اديمى، زئير منشارى وسائره .

ژ

ژ ژه. س. [ژاء، زاء فارسیه] بوحرف، هر نقدر الفبای ترکی یه ادخال اولنه‌رق، اون دردنجی حرف عد اولنیورسه‌ده، ترکجه‌ده مخرجی بسبتون مفقود ومجهولدر. عربیده دخی بولنمیوب، یالکز فارسیده بولنمغله، ایرانیلر طرفندن (ز) یه ایکی نقطه دها علاوه‌سیله تشکیل اولنمشدر. (ز) ایله (ش) آره‌سنده صفیری برمخرجی واردر، که فرانسزجه j حرفیله تصویر اولنور. لسانمزده یالکز فارسیدن ویا فرانسزجه‌دن مأخوذ بش اون کلمه‌ده بولنور. ابجد حسابنده (ز) کبی ۷ اعتبار اولنور.

ژاژ س. فا. ۱. دوه دیکنی. ن. ۲. لزومسز ومناسبتسز لقردی، بوش ومعناسز سوز، هرزه. هذیان.

ژاژخا ژاژخای. ص. فا. [ژاژ = دوه دیکنی. خاییدن = چیکنمك] بوش سوزلر سویلین، هرزه کو، هذیان ایدن.

ژاله س. فا. کیجه یاغان ویاپراقلره قونان اینجه نم، چیك، شبنم، ندا.

ژاندارمه[1] یاخود جاندارمه. [فر. Gendarme] محافظهٔ اسایشه مخصوص معلّم برصنف عسکر، جاندار، ضبطیه: ژاندارمه عسکری، اداره‌سی، قوماندانی.

ژَرف ص. فا. دریك، عمیق: دریای ژرف. ن.

ژَنده ص. فا. ییرتیق، یامه‌لی، پژمرده. = س. ییرتیق اثواب، پژمرده قیافت. ‖ ژنده پوش = ییرتیق اثواب کیین، پژمرده قیافتلی.

ژَنگ س. پاس، کیر.

ژَنگار س. فا. باقر پاسی، کوز طاشی، زنجار.

ژورنال س. [فر. Journal] یا: جورنال. ‖ تج. یومیه دفتری. ‖ بح. لیمان ژورنالی = کمینك لیمانده بولندیغی مدتجه وقوعاتنك قید اولندیغی دفتر؛ سیر ژورنالی = اثنای حرکتده کی وقوعاتك دفتری.

ژوری س. [فر. Jury] حق. جنایتله متهم اولانلرك اوجزمی صحیحاً ایشلیوب ایشلمد کلرینه واسباب مخففه بولنوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویرمك اوزره موثوق ومعتمد افراددن تشکیل اولنان هیئت مخصوصه، هیئت عدول.

ژوژ قومیسر س. [فر. Juge commissaire] حق. افلاس ایشلرینه باقمق اوزره محکمه طرفندن تعیین اولنان مأمور.

ژولیده ص. فا. قاریشیق، بربرینه کچمش، طرانمامش؛ ژولیده موی = صاچلری قارمه‌قاریشیق وطرانمامش.

ژَیان ص. فا. قیزغین، کوکره‌مش، جوشمش: شیرژیان.

ژیمناستیق س. [فر. Gymnastique] یا: جمناستیق.

ژیوه س. فا. جیوه، زیبق، سیماب.

لسانمزده بوحرفك تلفظی ذاتاً مألوف اولمدیغندن، هیچ اولمازسه فرانسزجه‌دن مأخوذ اولان کلمه‌لرده، وهله اساساً یونانجه اولوب ده (ج) مقامنده اولان g ایله یازیلانلرده بو حرفك (ج) ه تبدیلی مرجحدر. مثلا اسکیدن بری کتب عربیه واسلامیه‌ده (دیوجانیس) اسمیله طانینمش حکیم یونانینك نامنی فرانسزلره تقلیداً (دیوژن) یازمق عبثدر.

س

س { سین. س. [عر. سڭ.] ترکجه الفبانك اون بشنجی حرفی اولوب، حروفك ترتیب اصلیٔ قدیمی اولان ابجد صره‌سنده دخی اون بشنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٦٠ اعتبار اولنور. شکل عبرانیسی ס وشکل سریانیسی ܣ در. مکاله‌لرده « سؤال » کلمه‌سنه بدل یازیلوب، (ج) دخی «جواب» ه اشارت اولنور.

سا { یاخودسای. ص.فا.[«سایدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] سورن: جبهه سای = آلنی سورن.

سا { د. فا. [«آسا» دن مخفف] مانند، مماثل، نظیر: عنبرسا = عنبر کبی.

سابِح { ص. عر. ث: سابحه. [«سباحة»دن سف.]یوزن، یوزیجی. || مج. حوض سابح = یوزر یعنی سیار وقابل نقل حوض که ایچنده کمی یاپیلیر. || سابح بطاریه = ساحل محافظه‌سنه مخصوص طوپلی زرهلیلر.

سابِع { عد. عر. ث: سابعه. یدنجی، هفتم: باب سابع = یدنجی باب؛ سنهٔ سابعه = یدنجی ییل. || سابع عشر = اون یدنجی.

سابِعاً { ح. عر. یدنجی اوله‌رق، یدنجی درجه‌ده.

سابِق { ص.عر. ث: سابقه. [«سبق» دن سف.] ١. کچن، کچمش، سبق ایدن، اولکی: عصر سابق = کچن، بوندن اولکی عصر؛ سنهٔ سابقه = کچن سنه. ٢. شمدیکندن اول برمأموریت ویا مسندده بولنمش اولان، لاحق مقابلی: ناظر سابق = بوندن اولکی ناظر؛ سابق سلانیك والیسی. ٣. ایلریده بولنان، زمانجه ویا پایه و رتبه‌جه اوکده بولنان، مقدم. ذ. [بو معنی ایله اسم کبی دخی قوللانیلوب، جمع عربیسی «سابقون» دخی مستعملدر.] || سابق الذکر، سابق البیان = ذکری کچمش، یوقاریده بیان اولنان. ═ س. کچمش زمان: سابقده = کچمش زمانده، وقتیله، مقدما.

سابِقاً { ح. عر. بوندن اول، مقدما: سابقاً ادرنه والیسی بولنان ذات؛ سابقاً قوللانیلان القاب.

سابِقه { سڭ. عر. ج: سوابق. ١. کچمش شیٔ، کچمش حال و وقعه، برآدمك عمرنده وقوع بولمش احوال و وقوعاتك هپسی: سوابق احوالی معلومدر. ٢. برآدمك اولجه بر محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمسنی منتج اولمش جرم وقباحت، کچمش جرم: سابقه‌سی واردر؛ سابقهٔ مکرره اصحابندن = دفعاتله محکوم اولمش.

بولغت لسانمزده یالکز ذکر اولنان ایکی معنی ایله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده دیکر ایکی معناسی‌ده واردر.که حال حاضر ایچون پك لزوملی اولمغله، لسانمزه نقل وتعمیملری الزمدر. — برنجیسی: بر ایشی ایشلمکده ویا دوشونوب درمیان ایتمکده برنجی اولمق خصوصیدرکه فرانسزلرك Initiative لغتیله افاده ایتدکلری معنادر. عربیده افعال بابندن « ابداء » مصدری‌ده بومعنا ایله قوللانیله‌بیلیر. — ایکنجیسی‌ده بر آدمك بر خسته‌لغه طوتلمغه اولان استعداد طبیعیسیدر، که فرانسزلرك Prédisposition دیدکلری حال اولوب، فن طبده الزم بر اصطلاحدر.

سابِقه‌لی { ص. مق. بردها محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمش، دیکر برجرم وقباحتی‌ده سبق ایتمش، جرم مکرر فاعلی: سابقه طاقمندن برآدم توقیف اولندی.

ساتِر { ص. عر. [«ستر»دن سف.] اورتن، ستر ایدن: ساتر

العيوب. [«ستار» دها مستعملدر.]

ساج { س. ١. دميردن لوحه، دميرتخته: ساجدن منقال، ساج دوشمك. ٢. ساجدن قبه ومخروط شكلنده برمطبخ آلتی كه تبسينك اوزرينه قونيلوب اوستنه آتش قونمغله تبسيده‌كی يمك پيشر. = ص. ساجدن يعنی تخته حالنده دميردن معمول = ساج صوبه، صاج منقال.

ساج { سذ. عر. هندستانده چيقان پك سرت ومقبول بر آغاج، فر. Teck.

ساج آياق { س. [اصلی: ساج آياغی] اوستنه ساج اورتيلان تبسينك وتنجره وسائره‌نك آلتنه قونيله‌رق آلتنده آتش بولنان دميردن سهپا. || مج. بری ايلريده وايكيسی كريده اولمق اوزره اوچ كشی صورتنده: ساج آياق يورومك.

ساجد { ص. عر. ج: ساجدين. [«سجده»دن سف.] سجده ايدن، سجده‌يه واران، مقام تعظيمده يوز سوروب يره قاپانان.

ساحر { ص. عر. ث: ساحره. ج. سحره. [«سحر»دن سف.] ١. بوگو ايدن، بوگوجی، سحرباز. ٢. مج. سحركارانه برصورتله جلب قلوب ايدن، فتان: چشم ساحر.

ساحل { سذ. عر. ج: سواحل. صو ودكز كناری، قيی، يالی: ساحل سلامته وارمق؛ قره دكيز سواحلی. || بح. ساحل اشارتی = كميجيلرك ساحلی طانيمق ايچون نشان اتخاذ ايتدكلری بعض اشكال و علامات طبيعيه وصنعيه. || ساحل محافظی = ساحلك دشمن تعرضندن وقايه‌سی و قچاقچيلغك منعی ايچون معين مواقعه مأمور افرادك بهری.

ساحلخانه { س. فا. [عر. ساحل = يالی - فا. خانه = او.] دكيز كنارنده يازلق مسكن، يالی: بوغاز ايچی ساحلخانه‌لری.

ساحلسرای { س. فا. [عر. ساحل = يالی - فا. سرای = قوناق] دكيز كنارنده يازلق بيوك قوناق، بيوك يالی: يازين بوغاز ايچنده‌كی ساحلسراينده اقامت ايدردی.

ساحه { سذ. عر. ج: ساحات. ١. آچيق ير، ميدان، اورته‌لق، فضا: اوكزده بر ساحهٔ واسعه وار ايدی؛ ساحهٔ سما. ٢. اوك اوكنده ويا اطرافنده‌كی آچيق ير، حولی.

ساختگی { س. فا. يابمه ودوزمه شيئك حالی، ساخته‌لك، يالان.

ساخته { ص. فا. [يابمق ديمك اولان «ساختن» فعلندن سمف.] يابمه، اويدرمه، دوزمه، يالاندن، تقليد: ساخته براسمله سياحته چيقمش؛ ساخته كومش؛ ساخته آقچه.

ساخته‌كار { ص. س. فا. برشيئك تقليدينی ياپان، يالاندن ودوزمه شيئلر ميدانه چيقاران، قلب آقچه ياپان ويا امضا ومهر تقليديله سند وسائره اويدران، قلبزن: ساخته كارك قانوناً بيوك جزاسی واردر.

ساخته‌كارلق { س. تقليدجيلك، قلبزنلك، يالاندن شيئلر چيقارمه ويا امضا ومهر تقليدی: ساخته كارلغك بيوك جزاسی واردر.

ساخته‌لك { س. يابمه ودوزمه ياخود تقليد اولان شيئك حالی: بومالك ساخته‌لكی بللیدر؛ بوآدمك هرطورنده بر ساخته‌لك كوريئور.

ساخته وقار { ص. فا. [فا. ساخته = يابمه - عر. وقار = آغرلق] يالاندن وجعلی صورتده بر وقار طاقينان، يالاندن وقار وتمكين كوسترن: صكره‌دن كورمه آدملر اكثريا ساخته‌وقار اولور.

ساخته‌وقارلق { س. يالاندن وجعلی وقار و تمكين صاتان آدمك حالی: بو آدمك ساخته‌وقارلغی ده چكلمز.

سادّ { ص. عر. [«سد»دن سف.] سد ايدن، قپايان، مانع اولان. = سذ. عر. ط. آق صو دينلن كوز پرده‌سی.

سادات { سذ. ج. عر. فد: سيد. با: سيد.

سادس { عد. عر. ث: سادسه. آلتنجی، ششم: باب سادس = آلتنجی باب؛ دفعهٔ سادسه = آلتنجی كره.

سادساً { ح. عر. آلتنجی اوله‌رق، آلتنجی درجه‌ده.

سادگی { س. فا. ساده‌لك، دوزلك، زينتسزلك.

ساده { ص. فا. ١. برشيئله مركب اولميان، بسيط، دوز. ٢. تزييناتدن عاری، زينتسز، عادی، دوز: پك ساده اثواب

كيمك عادتيدر. ٣. ايچنه برشئ قاريشمامش، خالص، صافى، تميز: بو سوت، بو ياغ ساده در. ٤. تكلفسز، طنطنه‌سز، دوز: ساده قيافت، ساده لسان. ٥. شكرسز (قهوه)، پينير وقيمه‌كبى خرجى اولميان (بورك) وسائره. ٦. غل وغشدن‌عارى، طوغرى، خالص: ساده آدم، ساده يوركلى. ٧. چوق دريك دوشونمز، بوك، صافدرون: زواللى پك ساده در. ٨. تك، يالكز، مجرد: ساده صويه پيشمش چوربه. ٩. قات قات وقاتمرلى اولميان، بر قاتلى: قرانفيلك قاتمرليسى‌ده اولور ساده‌سى‌ده. ١٠. تر. يالكز، آنجق: ساده بن كلدم؛ او آدم ساده بنم ايشم اولسون ديور. ||روغن ساده، ساده ياغ = سوتدن چيقاريلوب يمكده قوللانيلان ياغ كه زيتون ياغندن فرق ايچون بويله دينلير. اختصاراً يالكز «ساده» قوللانانلرده واردر.

ساده دِل { ص. فا. جـ: ساده دلان. [ساده = م. دل = يورك] يوركى تميز وحيله بيلمز بوك (آدم)، صافدرون: پك ساده دل بر آدمدر؛ بوطاقم ساده دلانى اغفال ايتدى.

ساده دلانه { ص. ح. فا. بركونه حيله و تدبير دوشونمكسزين، ساده دلجه‌سنه، بوكلكله، صافدرونانه: ساده دلانه بر امنيتله؛ بو ايشده پك ساده دلانه حركت ايتدى.

ساده دِلِك { س. بوكلك، صافدرونلق.

ساده دِلى { س. فا. ساده دللك، بوكلك، صافدرونلق.

ساده رو { وساده روى ص. فا. جـ: ساده رويان. [ساده = م. رو، روى = يوز] يوزى توگسز، تازه (دليقانلى).

ساده كار { س. فا. قيومجى طاسلاقجيسى.

ساده لَوح { ص. فا. [فا. ساده = م. عر. لوح = لوح خاطر] ساده دل، صافدرون، بوك.

سارّ { ص. عر. ذ: ساره. [«سرور» دن سف.] سوينديرن، مسرور و شادان ايدن، باعث مسروريت اولان: خبر سار، حوادث ساره.

سار { د. فا. بعض اسملره لاحق اولوب، تركجه‌ده‌كى «لق» و «لك» كبى محل ومكان بيان ايدر: كوهسار = طاغلق ير؛ چشمه سار = چشمه‌لرى چوق ير.

سارا { ص. فا. خالص، صافى: عنبر سارا. ذ.

ساربان { س. فا. دوه‌جى، دوه سوريجيسى.

سارت { س. مج. حصير خلاط.

سارت { س. تركستانده ايرانى الاصل ولسان فارسى ايله متكلم بر صنف اهالى‌يه ويريلن اسمدر.

ساردَلا { ياخود ساردليه. س. [يتا. Sardina] فوچى ويا قوطى ايچنده استيف ايديله‌رك حفظ اولنمش كوچك باليقلر. || مج. پك صيق طولديرلمش ويا بريكمش غلبه‌لكدن كنايه‌در.

ساردون { مج. باليقجيلرك قوللانديغى اخلامور قبوغى ليفندن معمول خلاط.

ساردونيه { س. معروف برجنس چيچك كه كوكى قيشين صوغوقدن محافظه اولنورسه بر قاچ سنه طيانير. [ايتاليانك ساردنيه جزيره‌سنده چوق بولنديغندن ياخود بزه اورادن كلديكندن، جزيرۀ مذكوره‌نك اسميله تسميه اولنمشدر.]

سارِق { ص. عر. ذ: سارقه. [«سرقة» دن سف.] چالان، خرسزلق ايدن. = سذ. عر. خرسز، اوغرى، حرامى، دزد.

سارى { د. جهت وبر طرفه طوغرى قصد ونيت بيان ايدر: شهر سارى كيتمك؛ جنت سارى پرواز ايتمك. [اسكيوب بزجه قوللانلماز اولمشدر.]

سارى { ص. عر. ذ: ساريه. [«سراية» دن سف.] تماس وقربيت و سائر صورتله كچن، سرايت ايدن، بولاشان (خسته‌لق و سائره): نزله سارى بر خسته‌لقدر؛ امراض ساريه.

«سارى» ايله «مستولى» آره‌سنده فرق واردر: سارى يالكز افراد بيننده برندن ديكرينه كچن، مستولى ايسه بر مملكته مسلط اولنجه چابق يايیلان خسته‌لقدر؛ مثلا ورم سارى، قولرا ايسه مستولى بر مرضدر.

ساز { س. [اصلى فارسيدر.] حصير وسپت وسائره ياپدقلرى اينجه قامش: سازدن سپت.

ساز { س. فا. [اساساً سازدن يعنى قامشدن ياپيلان نى

کبی چالغی آلتلرینه مخصوص اولوب، بعده بالتعمیم علی الاطلاق قوللانلمغه باشلامشدر.] هرنوع چالغی: ساز چالمق؛ اینجه ساز = کمان وقانون ودف کبی آلاتورقه چالغی طاقمی که فرنك چالغیسنه نسبة اینجه سس چیقارير.

ساز { ص. فا. [«ساختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] یاپان، اویدیران: چاره ساز = چاره یاپان، چاره‌سنی بولان. || ناساز = اویه‌میان، غیر موافق، مخالف: طالع ناسازم.

سازان { س. اکثریا سازلی طورغون صولرده بولنان بر جنس بالیق.

سازجی { س. ساز چالان، چالغیجی.

سازکار { ص. فا. اویغون، موافق.

سازلق { ص. ساز و قامش ایله مملو ویا مستور، ساز بیتن (یر): اوکولك بتون کنارلری سازلقدر؛ اوراسی سازلق بر یردر. == س. ساز بیتن یر، سازلق محل، نیستان.

سازنده { س. فا. ۱. برساز چالان (آدم. ۲. چالغیجی. مطرب: سازنده وخواننده‌لرله اکلنمك.

ساطع { ص. عر. ث: ساطعه. [«سطوع» دن سف.] یوکسلوب میدانه چیقان، مرتفع وظاهر، تعالی و تظاهر ایدن: برق ساطع؛ رایات ساطعه.

ساطور { سذ. عر. ج: سواطیر. [تر. زبانزدی: ساطیر] ۱. ات وسائره کسمکه وقییمغه مخصوص اکلی وآغر بیچاق که بالطه کبی اورمغله کسر. ۲. توتون قییمغه مخصوص آلت.

ساطورجی { س. [زبانزدی: ساطیرجی] ساطور قوللانان، ات کسن قصاب چراغی.

ساعت { سذ. عر. ج: ساعات. ۱. کوندوز ایله کیجه‌دن عبارت برکونك یعنی کرهٔ ارضك کندی محوری اوزرینه بر کره دونمه‌سی زمانك منقسم اولدیغی ۲٤ جزئندن بهری که ٦٠ دقیقه‌دن و هر دقیقه ٦٠ ثانیه‌دن مرکبدر: اوچ ساعت یوردم؛ ساعت بشده کلدم. ۲. وقت، زمان، آن: بوساعتده، او ساعت. ۳. وقت معین، وقت مقدر، اجل: ساعتی کلنجه؛ هر ایشك وقتی ساعتی واردر. ٤. قیامت، یوم حشر. ٥. بر ساعتده قطع اولنان یول مقداری که اوچ میل یعنی بش کیلومتره‌در: بورادن فلان یره قاچ ساعتدر؟ ٦. وقتی کوسترن آلت که انواعی اولور: قوین ساعتی، چالار ساعت، دیوار، قلعه ساعتی، قوم ساعتی، کونش ساعتی (= بسیطه). || او ساعت = آنیده، درحال. || بر ساعت اول = ممکن مرتبه ده اول، چابق، ارکن. || ساعت بساعت = ساعتدن ساعته، آن بآن. || مج. ساعت باشی = مجلسده هرکسك طاوب سکوت ایتمسیله بر مدت سورن سکوت. || ساعت طوتمق = ساعت الده اوله‌رق وقتی حساب ایتمك. — ترکیبات عربیه‌ده «ساعه» صورتنده قوللانیلیر. || اشراط ساعت = قیامت علامتلری. || اشرف ساعت = زمان سعد.

ساعتجی { س. ساعت یاپان و صاتان یاخود تعمیر ایدن آدم.

ساعتجیلق { س. ساعتجی صنعت ومشغولیتی، ساعت یاپمق ویا تعمیر ایتمك صنعتی. [ثقیل هجالی اولوب ذاتاً لسانمزك تصرفاتی حکمنه ده کچدیکندن، تلفظ عمومی‌یه مغایر اوله‌رق، ساعتجیلك و ساعتلك یازمق عبثدر.]

ساعتلق { ص. شو قدر ساعت سورن: بر ساعتلق ایشمز واردر.

ساعد { سذ. عر. قولك دیرسك ایله ال آره‌سنده‌کی قسمی، بیلك: ساعد سیمین.

ساعی { ص. عر. ث: ساعیه. [«سعی» دن سف.] چالیشان، سعی ایدن. == سذ. عر. [تر. زبانزدی: سایی.] بر خبر ویا مکتوب کوتورمك ایچون بر یره کوندریلن پیاده، اولاق، تاتار، برید: بر ساعی کوندرمك ایجاب ایتدی.

ساغر { س. فا. عشرت بارداغی، قدح، کأس، پیاله: ساغر زرین = آلتین قدح.

سافل { ص. عر. ث. سافله. [«سفل» دن سف.] آشاغی بولنان، آلچاق [«اسفل» دها مستعملدر. بونك یرینه برچه کثیر الاستعمال اولان «سفیل» ایسه غلط اولوب عربی دکلدر.]

ساق { سذ. عر. ۱. دیز ایله طوبوق آره‌سنده‌کی قسم، بالدیر، اینجیك. ۲. نبا. آغاجك

وسائر نباتاتك يردن دالرك تشعبه باشلادقلری محله قدر اولان دوز يری، صاب. ۳. ﻫ. رأس مثلثه متصل اولان ضلع كه قاعده دينلن ضلعك غيريدر.

ساقز { يا ساقيز. س. ۱. بعض آغاجلردن صيزلايه‌رق چيقان ضمغ كبی ياغلی بر ماده: چام ساقزی = چام آغاجندن چيقانی، رچينه، راتنج؛ چنكل ساقزی = كنگر ديكننك ضمغی؛ ير ساقزی = نطرون، نفت معدنی؛ لبان ساقزی = كوننلك؛ قره ساقز = قره گوننلك. ۲. بو سببله ساقز آغاجی دينلن بر شجر مخصوصدن چيقان بياض بر ضمغ كه چكلدكجه اوزامق خاصه‌سنی حائز اولوب ديشلری تميزلمك و آغزه رايحه ويرمك ايچون چيكننيلير ونرق و سائره‌يه‌ده قونور؛ ساقز چيكنمك؛ مج. چگه ساقزی = ورد زبان. — بياضلقدن و چكيلوب قوپمامقدن‌ده كنايه اولور: ساقز كبی چاماشير، آغده. || ساقز آغاجی = مذكور مصطكی‌يی ويرن آغاج كه ترمنتی انواعندندر. || ساقز آطه‌سی = بو آغاجك كثرتله بولنديغی (خيوس) جزيره‌سی كه جزاير بحر سفيدك باشلیجه‌لرندندر. || ساقز بادمی = باشليجه ساقز آطه‌سنده حاصل اولان اينجه قابوقلی ديش‌بادمی؛ ساقز لبلبيسی = طوزله قاورلمش قبوقلی نخود.

ساقسونيا { س. الك اعلا جنسی آلمانيانك بو نامله معروف خطه‌سنده ياپيلان پورسلندن اوانی وعلی الخصوص سوس ايچون ديواره طاقيلان واسكی معدن دخی دينلن نفيسلری: ساقسونيا طاقيمی.

ساقسی { ياخود صاقسی. س. [آلمانيانك Saxe خطه‌سی اسمندن مأخوذ. — عر. «ساق» دن مشتق عد ايدنلرك محاكمه‌سنه شاشيلير.] ۱. قيشين صوبه وليمونلق ايچنه آلنان چيچك وآغاج وسائر نباتاتك ديكيلوب يتيشديرلديكی طوپراق قاب: صاقسيده قرانفيل، پورتقال يتيشديرمك. ۲. اوطه ايچنده صحيح ويا ساخته چيچك قومغه مخصوص پورسلندن انواع اشكالده قاب كه الك آغرلری چين وجاپون معمولاتندندر. || ساقسی گوزلی = قيا قوروغنه بكزر بر نبات.

ساقسيلق { س. ۱. چيچك ويا پورتقال ليمون و سائره ساقسيلرينی صره‌لامغه مخصوص راف. ۲. قيشين چيچك وسائره ساقسيلرينی حفظه مخصوص محل.

ساقط { ص. عر. ث: ساقطه. [«سقوط» دن سف.] ۱. دوشن، دوشمش: احجار ساقطه. ۲. حكم واعتباردن دوشن، آرتق حكم واعتباری اولميان، مفسوخ، ملغا: چوجغه كله‌جك برقضا وار ايمش بونكله ساقط اولدی. ۳. وقتسز رحمدن دوشن: جنين ساقط.

ساقه { سث. عر. [«سوق» دن سف. ث.] اردونك كريسنده‌كی عسكر، آرقه، طاقيمی، دمدار. [اليوم متروكدر.]

ساقه { س. با: سقاء.

ساقی { سذ. عر. [«سقی» دن سف.] ۱. صو ويرن، صو طاغيدان ويا صاتان: ۲. بزم عشرتده ايچيلن شراب وسائره‌يی قدحلره دوكوب طاغيدان آدم، قدح صونان.

ساقی { ص. عر. ث: ساقيه. [«ساق» دن سمن.] تش. بالديره ويا بالدير كميكنه منسوب ومتعلق.

ساقيلك { س. صو ويا شراب و سائره طاغيتمق وظيفه‌سی، ساقی ايشی: بزم عشرتده ساقيلك ايتمك.

ساقينامه { س. فا. اسكی شعرانك عادتی اوزره ساقی‌يه خطاباً سويلنيلان قصيده ومنظومه: حافظ شيرازينك بر ساقينامه‌سی واردر.

ساقيه { سث. عر. ۱. ساقيلق ايدن قيز. ۲. باغچه وبوستان صولامغه مخصوص طولاب ويا جدول. ۳. كميلره صو ويرن دوبه‌لر.

ساكت { ص. عر. ث: ساكته. [«سكوت» دن سف.] صوصان، سكوت ايدن، سس چيقارميان، خاموش، ابكم: ساكت اولمق = صوصمق.

ساكن { ص. س. عر. ث: ساكنه. جم: سكان، سكنه. [«سكون» دن سف.] ۱. اوينامميان، بر وضعيتده طوران، حركتسز، غير متحرك: دكرمنك آلت طاشی ساكندر.

٢. اوتورن، اقامت ایدن، بر یرك اهالیسندن اولان: ازمیرده ساکن تجاردن؛ مسقط رأسی ترکله استانبولده ساکن اولدی؛ سکان جنت؛ سکنهٔ شهر. ٣. حرکتسز، طورغون، راکد: ساکن بر صو؛ ساکن هوا. ٤. کندی حالنده، اوصلی، حلیم، سسسز: پك ساکن آدمدر. ٥. د. حرکه ایله اوقونمیان حرف که اوزرینه سکون وجزم دینلن (ْ) اشارتی یازیلیر، مجزوم: حرف ساکن؛ حروف ساکنه.

سال { س. فا. ییل، سنه، عام: سال حال = بوسنه؛ چند سال مقدم = بر قاچ سنه اول.

سالار { س. فا. باش، رئیس، سرکرده، قوماندان: سپه سالار = عسکر قوماندانی، سردار، سرعسکر؛ قافله سالار = کروان باشی؛ سالار طائفه = طائفه‌نك رئیسی.

سالاموره { س. [یتا.] ١. پینیر وبالیق کبی شیئلرك بوزلمامق ایچون یاتیرلدقلری طوزلی صو: سالامورهیه یاتیرمق؛ سالاموره پینیری، بالیغی. ٢. سالامورهیه یاتیرلمش، طوزلی شیٔ: بامیه، باطلیجان، یاپراق، بالیق سالاموره‌سی. || مج. سالاموره صویی = طاتسز ویاوان شیٔ.

سالِب { ص. عر. ؤ: سالبه. [« سلب » دن سف.] ١. قاپوب کوتورن، آلان، نزع ایدن: راحتمی سالب اولدی. [مصدری « سلب ایتمك » دها مستعملدر.] ٢. د. نفی وانکار ایدن، منفی: قضیهٔ سالبه.

سالَب { یاخود ثعلب. س. [عر. « حصا الثعلب » دن] طاغلرده بیتن بر نباتك کوکندن چیقان اون حالنده بر ماده که قایناديلوب صیجاق ایچیلن ینه بو اسمله معروف مشروب حاصل اولور: سالب پیشیرمك، ایچمك.

سالَبجی { یا ثعلبجی س. آنف‌البیان سالبی پیشیروب کزدیره‌رك صاتان آدم.

سالَبجیلك { س. معروف سالبی پیشیروب صاتمق ایشی: سالبجیلك ایدیور.

سالت { وسالته. با: صالت و صالته.

سالته‌باربه { س. [یتا.] بح. سفائنده سیغاره ایچیلن محل، تنفسخانه.

سالته‌مارقه { یا سالطه مارقه. س. [یتا.] وقتیله کمیجیلرك اوموزلرینه آتدقلری بر جنس نیمتن.

سالخورده { ص. فا. [سال = ییل. خورده = یمش] یاشلی، مسن، کچکین: بر پیر سالخورده.

سالدیده { ص. فا. [سال = ییل. دیده = کورمش] یاشلی، مجرب.

سالِف { ص. عر. ؤ: سالفه. [« سلف » دن سف.] کچن، کچمش، سبق وتقدم ایدن: زمان سالف، ازمنهٔ سالفه؛ سالف الذکر، سالف البیان = ذکر وبیانی کچمش.

سالِك { ص. عر. ؤ: سالکه. ج: سالکین. [« سلوك » دن سف.] ١. بر یوله سلوك ایدن، بر یولده کیدن، بر یول تعقیب ایدن: طریق سفاهته سالك اولدی. ٢. صو. بر طریقته داخل اولوب هدایت یولنی تعقیب ایدن، مرید: سالکك مرشدینه محبتی اولمق شرطدر؛ سالکین ایچون الزم برکتابدر.

سالِم { ص. عر. ؤ: سالمه. [«سلم» دن سف.] ١. خسته و علیل اولمیان، صاغ، صاغلام: صاغ وسالم واصل اولدق. ٢. عیب وقصور ونقصانی اولمیان، بری: هر نوع عیوب وخطایادن سالمدر. ٣. خوف واندیشه‌سی اولمیان، امین، سلامتده بولنان: سالم یاشامق. ٤. د. [صرف عربیده] مفردی حروفنك صره‌سی بوزلمقسزین ویالکز ادات جمع علاوه‌سیله تشکل ایدن (جمع): جمع مذکر سالم، مسلمون کبی؛ جمع مؤنث سالم، مسلمات کبی.

سالِماً { ح. عر. ١. صاغ وصاغلام اوله‌رق: بوکون سالماً واصل اولدق. ٢. امنیتله، امین اوله‌رق: سالماً یاشامق.

سالنامه { س. فا. [سال = ییل. نامه = کتاب] برسنه‌لك تقویمی ووقایع واحوالی کوسترن وهرسنه چیقان کتاب موقوت: سالنامهٔ دولت علیه = رسمی سالنامه که تقویمله برابر ارکان و مأمورین دولتی والقاب رسمیه وسائر معلوماتی حاویدر؛ سالنامهٔ عسکری، سالنامهٔ معارف، سالنامهٔ خارجیه وسائره = دوائر دولتك آیری آیری سالنامه‌لری.

سالوس { ص. فا. مرائی، ریاکار: صوفیٔ سالوس.

سالوسی {س. فا. ریا، ریاکارلق.

ساله {ص. فا. ییللق، سنه‌لك، یاشنده [فارسی ترکیباتده بولنور:] صد ساله = یوز سنه‌لك؛ پنجاه ساله = اللی یاشنده.

ساله {وسالون. با: صاله، صالون.

سالیانه {س. فا. تبعه‌دن جانب میریدن سنه‌ده بر آلنان ویرکی، تکالیف رسمیه.

سالینومتره {س. [فر. Salino-mètre] ی. بخار قزانلرنده‌کی صویك طوزینی اولچمکه مخصوص آلت.

سالیه {س. [ر. Σάλιλα] آغزدن آقان صو، توکوروك: سالیه‌لری آقیور.

سامّ {ص. عر. ث: سامه. [«سم»دن سف.] زهراین، آغولی، زهرناك: نباتات سامه. == سذ. عر. چولدن اسن غایتله صیجاق وقوری بر روزکارکه انسان وحیوانلری سرسم و بعضاً تلف ایدر، سام یلی: سام اورمق، چالمق = سام یلنه طوتیلوب متأثر اولمق.

سامان {س. فا. ۱. ثروت، مالملك: ثروت و سامان صاحبی. ۲. راحت، آرام، آسایش: بی سر و سامان = پریشان حال و آرامسز. ۳. اسباب نظام وانتظام. == سخ. اوائل دور عباسیده خراسان جهتنده حکم سورمش بر دولتك بانیسی: آل سامان.

سامانسوز {ص. فا. [سامان = م. سوختن = یاقمق] مالملکی واسباب راحت وآرامی یاقوب محو ایدن: بر حریق سامانسوز.

سامانی {س. ص. عر. ث: سامانیه. جم. فا: سامانیان. آل سامان دولتنه منسوب ومتعلق: دولت سامانیه؛ سامانیلر زماننده؛ تاریخ سامانیان.

سامح {ص. عر. ث: سامحه. [«سماحة» دن سف.] سماحتلی، جومرد، الی آچیق.

سامع {ص. س. عر. ث: سامعه. جم: سامعین. [«سمع»دن سف.] ۱. ایشیدن؛ قوهٔ سامعه = ایشیتمك حاسه‌سی. ۲. دیکلین، مستمع: واعظ سامعینه خطاباً سویلر. ۳. بر مکتبده امتحانه مجبور و اصل شاکردانك تابع ونائل اولدقلری وظائف وحقوقه حصه دار اولمقسزین یالکز دیکلمك اوزره دوام ایدن: دارالفنونده سامعیندن، سامعین میاننده ایدی.

سامعه {سذ. عر. [«قوهٔ سامعه» یاخود «حاسهٔ سامعه» دن مخفف.] ایشیتمك حسی، قوهٔ سامعه، سمع: سامعه‌سی قوتلی.

سامی {ص. عر. ث: سامیه. [«سمو» دن سف.] یوکسك، عالی، قدری برتر: امرنامهٔ سامی، تذکرهٔ سامیه = مقام صدارتدن صادر اولان امرنامه وتذکره. [باشلیجه مقام مشار الیهه متعلق شیئلره مخصوصدر.]

سان {د. فا. بکزر، شبیه، مماثل. [نادر الاستعمال بعض ترکیباتده بولنور:] یکسان = بر کبی، بر دوزیه.

سانتیم {س. [فر. Centime] یوزده بر، فرانقك یوزده بری اولان فرانسز آقچه‌سی که ایکی پاره‌دن اکسیکجه‌در. — حسابده قولایلق اولمق ایچون عثمانلی غروشنی ده یوز سانتیم اعتبار ایدرلرکه بومفروض سانتیمك ایکی بچقی بر پاره دیمکدر.

سانتیمترو {س. ودها طوغریسی:

سانتیمتره {س. [فر. Centimètre] حساب اعشاریده فر. متره دینلن یکی آرشینك یوزده بر قسمی، یکی پارمق.

سانجاق {ودها طوغریسی صانجاق. با: سنجاق.

سانجمق {سانجدیرمق، سانجی وسائره. با: صانجمق وسائره.

سانح {ص. عر. ث: سانحه. [«سنوح»دن سف.] ذهن وفکرده حصول بولوب ظهور ایدن: ارادهٔ سنیه شرف سانح اولدی = شرفله سنوح ایتدی؛ فکر سانح؛ ارادات سانحه.

سانحه {سذ. عر. جم: سانحات. ذهنه کلان فکر ومطالعه، چوق دوشونمیه‌رك طوغان فکر و ملاحظه: بر سانحه اولمق اوزره بیان ایتدی؛ سانحات العرب = قوم نجیب عربك زادهٔ فکرلری اولان ضروب امثاللری. || سانحه آرا = سنوح ایدن: سانحه آرای عاطفت اولان ارادهٔ سنیه. [هرنه قدر «سنوح» ماده‌سنك ایلك معناسی بو ایسه‌ده، عربیده

سانحه وسانحات واقعه ووقایع معناسیله قوللانیلیور.]

ساندَلوس { یا سندروس. س. بر جنس مازینك ضمنی.

سانطراج { س. با : سطرنج .

سانطور { س. قانونه بکزر برنوع تللی چالغی .

سانطورلی { ص. شعشعه لی، دبدبه لی. عو.

سانغی { سانغیلامق. با : صاننی وسائره .

ساوه { یاخود صاوه. س. مژده، بشارت. مر.

ساوه‌جی { یا صاوه‌جی. س. مژ. ده‌جی، مژده رسان، بشیر. مر .

ساهِر { ص. عر. ذ : ساهره . [« سهر » دن سف .] او. یقوسز، کیجه اویویه میان، سهره مبتلا .

ساهِره { سذ. عر. روی زمین، یر یوزی. ذ.

ساهور { سذ. عر. اویقوسزلق، کیجه اویویه مامه . [« سحور » یرینه قوللانماملی.]

سای { ص. فا. با : سا .

سایبان { س. فا. [اصلی: سایه‌بان] ١. کولکه‌لك، اوستی یاپراق وسائره ایله اورتیلی چارطاق، صالاش، تنته. ٢. مج. حامی، حافظ، ملجأ .

سائر { ص. عر. ذ : سائره . [« سیر » دن سف.] ١. سیر وحرکت ایدن، یوروین، متحرك. [بو معنا ایله « سیار » دها مستعملدر .] ٢. یکن، شایع، منتشر، متداول؛ مثل سائر = افواه ناسده متداول ومستعمل مثل، ضرب مثل، مثل مشهور. ٣. دیکر، باشقه، غیر : سز کیتمزسه‌کز سائرلری کیدر؛ سائر ایشلره قاریشمام. || ط. سائر فی‌المنام، فی‌النوم = کیجه اویقوده ایکن فرقنده اولمقسزین قالقوب یوروین و ایش کورن، فر. =Hypnobate,somnambule

ذ: سائره بر قاج شیء صایلدقدن صکره حرف عطفله و غیرها، وقس علیه البواقی، الخ مقامنده قوللانیلیر : بچاك طاقمی قاشیق، چتال وسائره‌دن عبارتدر .

سایِس { سذ. عر. [«سیاسة»دن سف . — تر. زبانزدی : سه‌یس.] آته باقوب تیمار ایدن خدمتجی .

سایِسخانه { س . [زبانزدی : سیسانه] لوازم سفریه‌دن عبارت خفیف بر یوك قونوب اوستنه‌ده سایسك بیندیکی بیکیرکه اکثریا ایری وتوانا اولور .

سائِق { ص . عر. ذ : سائقه . [« سوق » دن سف .] کوتورن، سوق ایدن. — اسم کبی وموصوفنه مضاف اوله‌رق دخی قوللانیلیر : سائق قدر.

سائقه { سذ. عر. [«سوق» دن سف . ذ.] سوق ایدن حالت وکیفیت، سبب، موجب: سائقهٔ جهالتله یاپدیغی؛ سائقهٔ حمیتله برچوق اعانه ویردی.

سائِل { ص . عر . ذ: سائله . [« سؤال » دن سف.] ١. صوران، سؤال ایدن، صوریجی: بر سائل ظهورنده نه جواب ویررسکز؟ ٢. دیلنن، دیلنجی : برسائله بش پاره ویرمز.

سائِل { ص . عر . ذ : سائله . [«سیلان»دن سف.] آقان، جریان ایدن ، جاری ، مایع : مواد سائله.

سائِللك { س. دیلنجیلك، سؤال .

سائِلیَّت { سذ. عر. آقان شیئلرك حالی، مایعلك، مایعیت.

سایه { س. فا. ١. کولکه، ظل : دیوارك، آغاجك سایه‌سی. ٢. مج. حمایه، صیانت، تصاحب : سایهٔ رسول اللهده؛ کندی سعی وجهدی سایه‌سنده خیلی ترقی ایتدی. || سایهٔ خدا = ظل الله ، خلیفهٔ اسلام .

سایه‌دار { ص. فا. [سایه = کولکه . داشتن = طوتمق ، مالك اولمق] ١ . کولکه‌سی اولان، کولکه ویرن. ٢. مج. حامی، صاحب.

سایه‌گاه { س. فا. [سایه = کولکه . گه = محل] کولکه‌لك یر.

سایه‌گُستَر { ص. فا. [سایه = کولکه . کستردن = دوشتمك] ١. کولکه صالان، کولکه ایدن . ٢. مج. حامی، صاحب.

سایه‌نِشین { ص. فا. [سایه = کولکه . نشستن = اوتورمق] ١. کولکه‌ده اوتوران، برشیئك کولکه‌سی آلتنه صیغنان . ٢. مج. حمایه آلتنده بولنان : سایه نشین استراحت اولدی.

سابى { س. با: ساعى.

سَبّ { سذ عر. سوگمه، طعن، دشنام.

سَبا { سخ. م. يمنك مشهور بر شهر قديمى اولوب بلقيسك پايتختى بولنمش اولمغله آثار شعراده ذكرى چوق كچر.

سُباب { س. فر. [Soupape] جر. طلومبه وسائره‌ده آچيلوب قپانير منفذ؛ امنيت سبابى = بعض ماكينه‌لرده استيم چوق طولنجه چيقمق وقزان پاتلامامق ايچون ياپلمش دليك كه استيمك تضييقيله كنديلكندن آچيلير.

سَبّابه { سذ. عر. تش. شهادت پارمغى.

سُبات { سذ. عر. ط. طالغينلق؛ سبات عميق = خسته‌نك بسبتون كنديندن كچمسى، طالغين بر حالده بولنمسى، فر. Coma.

سَبّاح { صذ. عر. [«سباحت» دن سمب.] صوده يوزن، يوزيجى، يوزگچ.

سَباحَت { سذ. عر. صوده يوزمه: سباحت ايتمك = يوزمك.

سِباع { سذ. جـ. عر. فد: سبع. با: سبع.

سُباعى { صـ. عر. ث: سباعيه. [«سبع» دن] يديلى، يديلك، يدى حرفلى وسائره.

سباق { سذ. عر. [«سبق» دن] ١. برشيئك كچمشى، ماقبلى، اوست طرفى. ٢. قيد، ربط، رابطه. || د. سباق وسياق = عباره‌نك كليشى، سوزك ماقبل ومابعديله اويغونلغى. [مفاعله بابندن مصدر اوله‌رق مسابقه معناسيله لسانمزده قوللانلماز.]

سَبايا { سذ. ث. جـ. عر. [فد. «سبى» بزجه پك مستعمل دكلدر.] دشمن مغلوبدن اسير طوتيلوب صاتلمق اوزره كوتوريلن افراد وعلى الخصوص نسا: محاربه‌دن عودتلرنده بر چوق سبايا كتيرديلر.

سَبائِك { سذ. جـ. عر. فد: سبيكه. با: سبيكه.

سَبَب { سذ. عر. جـ: اسباب. [اصل معناى لغويسى «ايپ» در.] ١. برشيئك حصول و وقوعنى ايجاب ايدن شئ، باعث، موجب: مكتبه كلمه‌مكزك سببى نه‌در؟ نه سببدن طارلدى؟ بو ايش اونك محوينه سبب اولدى؛ بو حركتك اسبابى واردر. ٢. وسيله، بهانه، مناسبت: غاوغا چيقارمق ايچون سبب آرايور؛ برمكتب كشاد اولنوب بو سببله دخى ادعيهٔ حضرت پادشاهى ياد وتذكار قيلندى. ٣. واسطه، آلت: اوآدمك سبب فيضى مجرد حسن خطيدر. ٤. بر شيئك حصوليچون اقتضا ايدن مواد، لوازم، مالزمه. [بو معنى ايله باشليجه جمعى مستعملدر:] اسباب سفر، اسباب استراحت، اسباب تحصيل. ٥. د. عروضده مقطعات شعرك ايكى حرفدن عبارت جزئى: سبب خفيف = بر حرف متحركله بر ساكندن عبارت جزء؛ سبب ثقيل = ايكى حرف متحركدن مركب جزء. || سبب اولمق = ايجاب ايتمك، بر ايشك وقوع وحصولنه آلت وواسطه اولمق ياخود چاليشمق: اوآدم بزى بوزيشديرمغه سبب اولدى؛ بر سوز محوينه سبب اولدى. || بلا سبب = بلاموجب، ميدانده ايجاب ايتديره‌جك بر حال اولمقسزين، سببسز. || سبب تحتنده = بر مقصد مخصوصله، توكلى اولميه‌رق. || سبب حيات = پدر، والد. || اسباب موجبه = بر ايشى ايجاب ايتديروب حصوله كتيرمكه سبب اولان شيئلر: بوجنايتك اسباب موجبه‌سى بولنه‌مدى. || لسبب = برسببدن، بر ايشدن طولايى.

سَبَبسِز { صـ. سبب وموجبى اولميان، برحق وبهانه‌يه مستند اولميان، بلاموجب: سببسز بر طارغينلق. = حـ. اورته‌ده بر سبب و موجب اولمقسزين: بكا سببسز طارلدى.

سَبَبلَنمَك { فل. كچنمك، تعيش ايتمك، كفاف ايدنمك.

سَبَبلى { صـ. بر سبب وموجبى اولان، بر وسيله وبهانه‌يه مبنى ومستند اولان. = حـ. سببله، ايجاب ايتديره‌جك برحال بولنديغى حالده: سببلى سببسز تكدير ايتمك عادتيدر.

سَبَبى { صـ. عر. ث: سببيه. سبب وموجبه منسوب ومتعلق: ادوات سببيه.

سَبَبيَّت { س. [مصدره ادات مصدريت علاوه‌سيله وجوده كلمش اويديرمه برلغتدر.] سبب اولمه، ايجاب ايتديرمه، برشيئك وقوع وحصولنى ايجاب وانتاج ايده‌جك حال: بو طارغينلغه كيم سببيت ويردى؟ سزك كلمه‌مكز ايشك كرى قالمسنه سببيت ويردى.

سَبت { سذ. عر. جمعه ایرتسی؛ یوم السبت جمعه ایرتسی کونی.

سُبحان { سذ. عر. [«سبح» دن صش.] هرنوع عوارضدن واوصاف بشریه‌دن بری ومنزه اولان حق جل وعلی حضرتلری. [بو معنا ایله یالکز چوق قوللانلمیوب، یاء نسبتله استعمال اولنور: لطف سبحانی کبی.] == ح. عر. حق جل وعلا حضرتلرینی هرنوع عوارضدن و اوصاف بشریه‌دن تبریه وتنزیه ایدرم: سبحان الله! — لفظهٔ جلال ایله برابر حیرت وتعجب مقامنده وذکر وتسبیحده قوللانیلیر. — «سبحانه وتعالی» تعبیری دخی کرك سبحان الله مقامنده وکرك جناب خلاقه صفت اوله‌رق استعمال اولنور: حق سبحانه وتعالی حضرتلری.

سُبحانی { صه. عر. ث: سبحانیه. هرنوع عوارضدن منزه اولان جناب خلاقه منسوب و متعلق، الهی، ربانی: لطف سبحانی، الطاف سبحانیه.

سُبحه { سث. عر. ۱. جناب حق تنزیه و تقدیس ایچون سبحان الله جملهٔ شریفه‌سنی و سائر وردلری چکوب صایمغه مخصوص طقسان طقوز دانه‌دن مرکب معروف دیزی، که بزجه تسبیح اسمیله متعارفدر. ۲. تسبیح دانه‌سی: سبحهٔ مرجان.

سَبز { صه. فا. یشیل، اخضر؛ برك سبز = یشیل یابراق؛ سبز پوش = یشیل کیین؛ سبز فام = یشیل رنکلی، یشیل بویالی. || خط سبز = کنج دلیقانلیلرده صقال وبییقدن اول کان اینجه توك. عر.

سَبزَوات { سذ. فا. [سبزه جمعی. — تر. زبانزدی: زارزاوات.] اته و یاخود یاغ وزیتون یاغیله پیشیریله‌رك یمکده یتن وصلاطه وترشیسی یاپیلان: بامیه، باطلیجان، دوماتس، فاصولیه، لاخنه وسائره کبی یشیللکلر، بقول.

سَبزَواتجی { سذ. [زبانزدی: زارزاواتجی] یمکه قونان یشیللکلری دکانده ویا سوقاقلرده صاتان اصناف.

سَبزَواتلی { صه. [زبانزدی: زارزاواتلی] سبزوات دینلن یشیللکلرله پیشمش: سبزواتلی یمك. ات.

سَبزه { سه فا. ۱. یشیللك، چمن، چایر. ۲. یمك پیشیرمکه مخصوص یشیللك، زارزاوات: فاصولیه سبزه‌لرك اك مغذیسیدر.

سَبزه زار { سه. فا. یشیللك بیتن، یشیللکله مستور یر، چایرلق، چمنلك.

سِبط { سذ. عر. جم: اسباط. ت: سبطین. اولاد اولادی، تورون. حفید: سبط مکرم جناب نبوی = سید الشهدا امام حسین (رضه) افندمز. == جم. حضرت یعقوب (عم) ك اون ایکی اولادندن متولد اولان قبائل بنی اسرائیل: اسباط اثنا عشر. == ت. فخر کائنات (صلعم) افندمزك حفید اکرملری اولان امام حسن وامام حسین (رضهما) افندیلرمز: سبطین مکرمین.

سَبع { عد. عر. با: سبعه.

سَبُع { سذ. عر. جم: سباع. ییرتیجی حیوان، آرسلان وقپلان کبی وحشی حیوان.

سُبع { عد. عر. یدیده‌بر، یدی جزئده بر جزء: برکون هفته‌نك سبعیدر.

سَبعه { عد. عر. [عربیده مؤنثی «سبع» ایسه‌ده لسانمزده مستعمل دکلدر.] یدی، هفت؛ سبعهٔ سیاره = اسکی هیئتده یدی زعم اولنان سیارات.

سَبعی { صه. عر. ث: سبعیه. ط. یدی کونده برکره کان (صیتمه وسائره).

سَبعین { عد. عر. یتمش. == سذ. جم. بطالسه زماننده کتب مقدسهٔ بنی اسرائیلی لسان یونانی یه ترجمه ایتمك اوزره اسکندریه‌ده یتمش کشیدن مرکب اوله‌رق تشکیل ایدلمش اولان هیئت: ترجمهٔ سبعین = فر. Version des Septante.

سَبَق { سذ. عر. [«سبقت» ك عربیده معناسی باشقه اولدیغندن، سبق یرینه قوللانلمامالیدر.] کچمه، تقدم ایتمه، ایلریده بولنمه، اولجه کچمش و وقوع بولمش اولمه: سبق ایدن خدماتنه مکافاةً؛ ذکری سبق ایدن.

سَبَق { سذ. عر. جم: اسباق. [اصل معناسی بربرینی کچمك سعی وادعاسی واوکدل در.] درس، شاکردك بر دفعه‌ده معلمندن آلوب اوکرندیکی شیء.

سَبَق { فل. عر. [اصلی قافك دخی فتحیله ماضی مفرد

مذكر غائبی اولوب بعض تعبيرات عربيه‌ده بولنور.] كچدی : ماسبق = كچن، تقدم ايدن شیء.

سَبقَت سث. عر. كچمه معناسيله سبق يرينه استعمال او لنيورسه‌ده، عربيده معانيسی بسبتون باشقه اولوب، او معانينك هيچ بريله لسانمزده استعمالی ده مأنوس اولمديغندن، هيچ قوللانلماميدر.

سَبَقخوان صه. فا. [عر. سبق = درس - فا. خواندن = اوقومق] درس اوقويان، درسه دوام ايدن، شاكرد، طالب.

سَبك سذ. عر. ١. بر معدنی اريدوب قالبه دوكمه : كولچه‌يی سبك ايتمك. ٢. د. عباره‌نك صورت ترتيب وتنظيمی : ويريلن حجتك صك وسبكی يرنده ايدی. [با : صك.]

سَبُك صه. فا. ١. يگنی، خفيف. ٢. چابوق، سريع. ٣. آغرلغی ووقار وتمكينی اولميان. [باشليجه تركيباتده بولنور :]

سَبُكبار صه. فا. [سبك = خفيف . بار = يوك] خفيف يوكلی، يانده چوق اشيا ومهمات بولنميان.

سَبُكپای صه. فا. [سبك = چابوق . پای = آياق] آياغی چابوق، آياغنه چابوق، سريع المشی.

سَبُكپرواز صه. فا. [سبك = چابوق - پرواز = اوچمه] چابوق اوچان، سريع الطيران.

سَبُكرَو صه. فا. [سبك = چابوق - رفتن = كيتمك، يورومك] چابوق كيدن، سرعتله يوروين.

سَبُكروح صه. فا. [فا. سبك = خفيف - عر. روح = جان] خفيف الروح، آغرجانلی اولميان، كوريشمه‌سی خوش ولطيف.

سَبُكمِزاج صه. فا. [فا. سبك = خفيف - عر. مزاج = م] خفيف مزاجلی، اوستنده آغرلق و وقار اولميان، خفيف مشربلی.

سَبُكمغز صه. فا. جم: سبكمغزان. [فا. سبك = خفيف - عر. مغز = بين] خفيف بينلی، عقلسز.

سَبَل سذ. عر. ط. كوزه عارض اولان خفيف بر پرده‌كه دومانلی كورمكی موجب اولور، فر. Pannus .

سُبُل سذ. جم. عر. فد : سبيل. با : سبيل.

سَبلاء صث. عر. [ذ : «اسبل» غير مستعملدر] اوزون كيرپيكلی (كوز) : عين سبلاء. [چشم سبلاء دخی ديرلرسه‌ده، چشم اسم فارسيسنك مؤنث صفت عربيه ايله توصيفی مناسبتسزدر.]

سَبو سه. فا. دستی، شراب قابی. عر.

سُبُّوح سذ. عر. [«سبح» دن سمص.] تسبيح و تنزيه و تقديس اولنان حق سبحانه و تعالی حضرتلری.

سَبْی سذ. عر. دشمن مملكتنده‌كی اركك وقادين اهالی‌يی اسير ايدوب كوتورمه : اكثر اهاليسنی سبی ايتديلر.

سَبيكه سث. عر. جم : سبائك. كولچه، اريديلوب پارچه صورتنده دوكلمش معدن.

سَبيل سذ. عر. جم : سبل. ١. يول، طريق، جاده؛ ابنای سبيل = يولجيلر؛ فی سبيل الله = حق يولنده، ثواب ايچون، خيرات اوله‌رق. ٢. جاده اوزرنده وفی سبيل الله اوله‌رق ابنای سبيله مهيا صو بولنديرمق اوزره ياپيلان بنای مخصوص كه پنجره‌لرنده دائمی صورتده صو ايله طولی مشربه‌لر بولنديريلوب كلن كچن ايچر. ٣. سوقاقلرده قيربه ايله صو كزديروب مجاناً ايچيرمك اوزره بر وقف و خيرات طرفندن اودنمش آدمك طاغيتديغی صو. || مج. سبيل ايتمك = مجاناً وخيرات اوله‌رق طاغيتمق.

سَبيلجی سه. خيرات اوله‌رق سوقاقده قيربه ايله صو كزديروب مجاناً ايچيرن و بو وسيله ايله اكثريا ديلنن آدم.

سَبيلخانه سه. فا. خيرات اوله‌رق كلوب كچنك صو ايچمه‌سنه مخصوص بنا كه پنجره‌لرله محاط واكثريا مصنع بر قبه صورتنده اولور.

سَپا سه. فا [ودها طوغريسی سه‌پا = اوچ آياقلی]. ١. صاچ تپجيلرك اوستنه طبله‌يی طوردیرمق اوزره قوللاندقلری اوچ آياقلی بر دائره شكلنده آلت ٢. اوچ آياقلی كوچك اسكمله ويا ماصه.

سِپار صه. فا. [«سپردن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنه

كیر) ویرن، تسلیم و یا فدا ایدن : جانسپار = جانی فدا ایدن.

سِپارِش { س. فا. [جمعنده «سپارشات» دیمه‌ملی] ١. اصمارلامه، بر شیئك یاپلسی ویا كوندرلسی ایچون امر ویرلمه: سراجه بر آت طاقمی سپارش ایتدم؛ دندستانه كتاب سپارش ایتمك؛ فلان تاجر هر یر ایچون سپارش قبول ایدر. ٢. برمبلغك تأدیه‌سنی بر یره حواله ایتمه: معاشمك ربعی دینه مقابل ویرلمك اوزره فلان ولایته سپارش ایتدیردم؛ سپارش امری، حواله‌نامه‌سی. ٣. بر مأمور و یا ضابطك معاشندن دیكر بر محلده بولنان اقرباسندن برینه تفریق وتخصیص ایتدیكی مقدار: اوقادین اوغلندن بشیوز غروش سپارش آلیور.

سپارنه { س. [اسپانیولجه‌دن] معروف بر نباتك كوكی، فر. Salsepareille.

سُپاره { س. فا. [اصلی : سی‌پاره = اوتوز جزء] قرآن كریمك اجزاءشریفه‌سندن بهری.

سِپاس { س. فا. شكر، حمد، ثنا: جناب حقه حمد وسپاس اولسون.

سِپاسگُذار { ص. فا. [سپاس = شكر ـ كذاریدن = ادا ایتمك] حمد وشكر ایدن، متشكر، ممتدار.

سِپاه { یاخود سپه. س. فا. عسكر، جیش، جند، لشكر، اردو.

سِپاهی { س. فا. ١. عسكره منسوب آدم، عسكری. ٢. مقدما دولت عثمانیه‌ده بر صنف سواری عسكری كه تیمار نامیله عشرینی آلدقلری اراضی‌یه مقابل حرب زماننده كندی حیوانلریله وجانب میریدن ویریلن جبخانه ومعیناتله محاربه‌یه كیدرلردی؛ سپاهی اوجاغی.

سِپاهیلِك { س. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان سواری عسكرلكی : سپاهیلك ایدنلر.

سَپَت { س. [فا. سپد. — آخرنده‌كی « ت » تحریك اولنجه « د » اولور.] ١. قامشدن یا اینجه سوكوت دالندن ویا صمان و سائره‌دن معمول مختلف اشكالده اورمه كه اكثریا یمش، اتمك، چاماشیر وسائره وضعنه مخصوص اولور : اوزوم سپدی، چاماشیر سپدی، چیچك سپدی. ٢. بر سپدك استیعاب ایتدیكی مقدار : بر سپت اینجیر، ایكی سپت چیچك. = ص. سپت كبی اورلمش: سپت صندیق = كه‌سپت كبی اورلمش واوستی مشین قابلی اولور؛ سپت آرابه = اینجه بیاض داللردن اورلمش خفیف فایتون وسائره. || بالیق سپدی = بالیق طوتمغه مخصوص سپت شكلنده آغ. || دكرمن سپدی = دكرمن الكی. || سپتده پنبوق = معلومات مدخره. || مصم. سپت قواپی = یایوان كمر.

سَپَتجی { س. سپت اورن صنعتجی.

سَپَتلِك { س. فا. قارن سپتلكی = قارنك كوبك جهتی.

سَپَتلَه { ص. سپت شكلنده اورلمش، آرقوری كسدیرمه.

سَپَد { س. فا. سپت. با : سپت.

سِپَر { س. فا. ١. قالقان، ترس. ٢. آرقه‌سنه صاقلانه‌جق شیء، واسطهٔ محافظه : دیواری سپر اتخاذ ایتدی. ٣. یاغمور وروزكار وكونشه مانع اوله‌جق صاچاق وپرده وسائره : پویرازه قارشی بر سپر ایستر. ٤. كونشك تأثیرینه مانع اولان شاپقه كناری : شاپقه‌سنك ككیش سپری وار ایدی. ٥. عسم. استحكامده‌كی عسكری دشمنك مرمیاتندن محافظه ایدن سد، پاراپت. || سپر آلمق = ١. سپر اتخاذ ایتمك، بر شیء آرقه‌سنه چكوب كندینی محافظه ایده‌رك مدافعه ایتمك. ٢. قلیجله خصمك قلیجنی دفع ایتمك. || ال سپری = خطاط آلتلغی. || سپر صاعقه = پاراتونر دینیلن آلت، دافع صاعقه.

سُپُرده { ص. فا. تسلیم وترك و اعطا اولنمش ذ.

سَپَك { س. دكرمن طاشنك دیلی.

سَپكَن { س. [اصلی سرپمك » دن «سرپكن»] سرپیلن شیء؛ صولی سپكن = قار ایله قاریشیق یاغمور، یاری اریمش حالنده یاغان قار.

سَپلَك { سپلی. با : سپیلمك، سپیلی.

سَپمَك { فت. یالایوب آلمق، نفسله چكه‌رك ایچمك، سومورمك.

سِپَنج { س. فا. ١. مسافرخانه. ٢. مج. دار دنیا : سرای سپنج.

سَپَند { س. فا. اوزرلك تخمی.

سُپورمك { سپورکه وسائره. با: سوپورمك وسائره.

سِپَهْ { س. فا. با: سپاه.

سِپَهبَد { س. فا. و:

سِپَهدار { س. فا. عسکر باشی، سر عسکر، سر دار، قائد، باش قوماندان.

سِپَهداری { ص. فا. سردار و سرعسکره منسوب ومتعلق: جانب عالیٔ سپهداریلرینه.

سِپِهر { س. فا. ۱. کوك، سما، آسمان، فلك. ۲. مج. طالع، بخت، قدر، فلك: سپهر- کینه‌ور.

سِپَهسالار { س. فا. [سپه = عسکر. سالار = رئیس] سرعسکر، رئیس الجیش.

سِپَهسالاری { ص. فا. سر عسکره منسوب ومتعلق: امرنامهٔ سپهسالاری؛ ذات عالیٔ سپهسالاریلری.

سَپی { س. ۱. دریلرك سختیان حالنه کتیرلمسیچون اجرا اولنان عملیات، دباغت: بوحیوا- نك دریسی سپی قبول ایتمز. ۲. کورکك بویانوب تربیه اید- لمسی: کورکه سپی ویرمك؛ سپی چبوغی = کورکك توکارینی دو- زلتمك ایچون اوردقلری دکنك.

سَپیجی { س. ۱. دری ویا کو- رکلره سپی ویرن، دباغ. ۲. کورك بویاجیسی.

سَپید { ص. فا. بیاض، آق. [«سفید» دها مستعملدر.]

سَپیده دَم { س. فا. صباح آید- ینلغی. = ظز. علی- الصباح. ن.

سَت { س. [عر. «سد» دن غلط] با: سد.

سِتّ { سث. عر. [«سیدة» دن مخفف] خانم، خاتون. ن.

سِتّ { عد. عر. آلتی. [عربیده مؤنثی بوصورتده اولوب، مذکری «ستة» صورتنده‌در، که لسانمزده دخی او صورت دها مأنوسدر.]

سِتاد { س. فا. آلمه، آلیش، آلیم، اخذ؛ دادوستاد = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، اخذ واعطا.

سِتادیه { یاخود استادیه. س. [فر. Stadie] ر. تخمین مسافه آلتی.

سَتّار { ص. عر. [«ستر» دن سمب.] مبالغه ایله ستر ایدن، اورتن. — قبایح عبادی ستر و عفو ایدن جناب حقه وصف اولور.

سِتاره { س. فا. نجم، کوکب، اختر. [|| ستاره‌شمر، ستاره شمار، ستاره شناس = منجم، اختر شناس.

سَتاره { یاخود سه‌تاره. س. فا. [سه = اوچ. تار = تل] ۱. اوچ تللی بر نوع طنبوره. ۲. آهنك، نظام.

سِتان { ص. فا. [«ستا دن» فعلندن سمص. اولوب صتر- ده بولنور] آلان، اخذ وقبض ایدن: جان ستان = جان آلیجی.

سْتان { د. فا. ادات ظرفیت او- لوب، التحاق ایتدیکی اسمك صوك حرفی ساکن ایسه مکسور اولور: کلستان = کل یری، کللك؛ هندوستان = هندولرك یری؛ سنگستان = طاشلق یر.

سِتایش { س. فا. مدح، ثنا، ذکر جمیل: علم وهنر نه‌قدر ستایش اولنسه سزادر.

سِتَد { س. فا. با: ستاد.

سَتر { سذ. عر. اورتمه، قپامه، کیزلمه: ستر عورت = عیب یرلری اورتمه؛ ستر حقیقت = طوغری‌یی کیزلمه.

سِتر { سذ. عر. ج: استار، ستور. اورته جك شیٔ، اورتی، پرده. [جمعی دها مستعملدر:] استار کعبه.

سَتره { س. یاخود:

سَتری { س. [عر. «ستر» دن. — وفیق‌پاشا مرحومك فر. Surtout دن ظنی نه لفظاً نه‌معناً اویار.] دوز یاقه‌لی واوکی ایلیکلی چوقه لباس‌که بزجه مقام رسمیده کییلیر.

سِتَم { س. فا. ۱. ۱ ظلم، حقسز- لق. ۲. جور، جفا. ۳. تر- چیقیشمه، تعزیر: زیارتمه کلمدك دیه بکا ستم ایتدی.

سِتَمدیده { ص. فا. ج: ستمدید- گان. [ستم = ظلم. دیدن = کورمك] حقسزلق کورمش، مظلوم، مغدور.

سِتَمکار { ص. فا. و:

سِتَمگر { ص. فا. ظلم وحقسز- لق ایدن.

سِتَمکش { ص. فا. [ستم = ظلم. کشیدن = چکمك] حقسزلق چکن، مظلوم، مغدور.

ستمه { یاخود سیتمه. با : صیتمه .

ستوده { ص. فا. ١. اوگنمش، مدح و ثنا اولنمش، ممدوح. ٢. شایان مدح و ثنا : اوصاف ستوده‌لری = اوصاف ممدوحه‌لری. — وصف ترکیبی‌یه ده گیرر : ستوده شیم = ممدوح الاخلاق .

ستور { س. فا. آت ودوه کبی بینك ویوك حیوانی. ت.

ستور { سذ. جم. عر. فد : ستر. با : ستر .

ستون { س. فا. [یو. Στύλος ایله مناسبتی واردر. معربی سطون] ١. یکپاره مرمر وسائر طاشدن عبارت ویا خرجله کارگیر یاپلمش دیرك، عمود : آیاصوفیه‌نك ستونلری. ٢. غزته وکتاب وسائره صحیفه‌سنك یوقاریدن آشاغی‌یه منقسم اولدیغی اقسامك هربری که عموده مشابهدر : قاموس ترکی صحیفه‌لری اوچ ستون اوزره ترتیب اولنمشدر .

ستّون { وستین. عد. عر. آلتمش.

ستوه { ص. فا. یورغون وملول، فتور گتیرمش، عاجز. ت.

ستّه { عد. عر. آلتی : رسوم ستّه = تکالیف امیریه دن آلتی رسم که دیون عمومیه‌یه احاله اولنمشدر. = س. ١. آلتی کون، آلتی کونلك مدت : ستهٔ ثور = شمسك برج ثورده بولندیغی نیسان آینك فرطونه‌لریله مشهور اولان آلتی کونی. ٢. [« مناصب ستّه » دن مختصر] علمایه مخصوص بر پایه .

ستّی { سث. عر. [« سیدتی » دن مختصر] خانم، خاتون. ت.

ستیز { س. فا. و :

ستیزه { س. فا. غاوغا، نزاع، جدال.

ستیزه‌جو { ص. فا. [ستیزه = غاوغا . جستن = آرامق] نزاع و جدال آرایان، غاوغاجی .

ستیزه‌کار { یاخود ستیزکار. ص. فا. غاوغاجی، دائما نزاع چیقاران.

ستیل { س. [عر. مفتوح السین «سطل» دن که طاس حمامی دیمکدر.] ١. آتلره آخورده صو ویرمکه مخصوص بیوك باقراج . ٢. زنجیرله آصیلور کومشدن بخور و قهوه منقالی : آتش ستیلی . ٣ . بربرلرك دیواره مربوط بر دکنکه آصوب آلتنده‌کی موصلقدن دوکیلن صیجاق صو ایله مشتریلرك باشنی ییقادقلری مخصوص باقیر قاب. ٤. قلفاتجیلرك زفت قاینادقلری قزان .

ستّین { یاخود ستون. عد. عر. آلتمش ؛ ستین سنه = مبالغه و کثرتدن کنایه‌در : ستین سنه کلمسین .

سجّاده { سث. عر. [«سجده» دن] اکثریا اوستنده سجده‌یه وارمقده یعنی نماز قیلمقده مستعمل اولان کوچك خالی، قالیچه : سجاده‌یی سرمك ؛ عجم، عشاق سجاده‌سی .

سجّاده‌جی { س. بر بیوك ذاتك نماز سجاده‌سنی دوشدوب قالدیرمغله مکلف مأمور ؛ سجاده‌جی باشی = ذات حضرت خلافتپناهینك سجاده‌جی باشیلری که سرای همایون جناب ملوکانه مأموریت علیه‌لرندندر .

سجّاده‌نشین { ص. فا. [سجاده = م . نشستن = اوتورمق] سجاده‌ده اوتوران، علما ومشایخه مخصوص بر پوست ومقامده بولنان : سجاده‌نشین مشیخت، امامت .

سجّان { سذ. عر. [«سجن» دن سمب.] زندانجی، حبسخانه مأموری، غاردیانی، طومروقجی .

سجاوند { س. فا. [اصل واشتقاقی مجهول] قرآن کریمك وقف ووصل کبی قواعد قرائتی بعض علامات واشارات مخصوصه ایله قید واشارت ایتمك اصولی. [آوروپا لسانلرندن مأخوذ اوله‌رق خطمزه ادخال اولنان اشارات مخصوصه اصولنه طرف عاجزانه‌مدن وضع اولنان و تماميله Ponctuation ك ترجمه‌سی اولان « تنقیط » اصطلاحنی « نابجا » عد ایدوبده قرآن کریمه مخصوص وما وضع لهی بسبتون باشقه اولان بولغتی اونك یرینه اقامه ایتمکی توصیه ایدنلرك فکر و محاکمه‌سنه شاشیلیر.]

سجایا { سث. جم. عر. فد : سجیه. با : سجیه.

سجده { سث. عر. نمازده و مقام تعظیم وعرض عبودیتده اکیلوب یوزینی یره سورمه، یره قپانمه : سجده ایتمك، سجده‌یه وارمق ؛ سجدهٔ سهو = نمازده ویا

قرائت قرآن كريمده وقوع بولان
بر سهوه مقابل اولنان سجده؛
سجدهٔ شكر = مقام شكران و
محمدتده اولنان سجده.

سَجده گاه { س. فا. [عر. سجده = م. فا. گاه = محل]
سجده محلی، سجده‌يه واريله‌جق
یر.

سَجع { سذ. عر. ١. نثرك قافيه‌لی اولمسی، نثرده بهر طوراق
برنده وياخود صفت ايله مو-
صوف آره‌سنده قافيه‌يه رعايت
اولنمق اصولی كه لازم اولمامغله
برابر بو كونكی كونده لطيف دخی
كوريلديكندن نافله بر كلفتدر:
عبارده‌ده سجعه رعايت ايتمك؛
سجع ايله يازمق. ٢. عباره‌نك
قافيه‌لی اولان اواخر جملنك
بهری.

سِجّل { سذ. عر. ج: سجلات. ۋ. محكمه‌ده عهود ومواثيق
ومقاولات كبی حكملی موادك قيد
اولنديغی اساسلی دفتر. || اد.
سجل احوال = مأمورين دولتك
تراجم احوالنی قيد ايدن دائره.

سِجلّلی { ص. محكمه دفترينه قيد اولنمش. || مج. سابقه‌لی.

سِجن { سذ. عر. ج: سجون. زندان، محبس، حبسخانه،
طومروق.

سُجود { سذ. عر. نمازده ويا تواضع وعرض عبوديت
مقابلنده يوزی يره سورمه،
يره قپانمه: سجود ايتمك؛ سجود
وركوعده اوقونان دعالر.

سُجون { سذ. ج. عر. فذ: سجن. || : سجن.

سِجّيم { س. قنابدن قالينجه و او- رلمش غيتان كبی ايپ:
سجيمله باغلامق. || مج. سجيم كبی =
طامله‌لری بر بريندن آيرلميوب ده
سجيم كبی آقان صيق ياغمور.

سَجيّه { سذ. عر. ج: سجايا. خلق، طبيعت، جبلت، سرشت:
سجيهٔ كريمه‌لری؛ كريم السجايا.

سَچديرمك { فتـ. ١. انتخاب و اختيار ايتمكه سوق
واجبار ويا مساعده ايتمك،
اورنده‌لتمك، اوگورتلتمك: بو
تاجر مالنی سچديرمز. ٢. فرق
ايتديرمك، ايی كوروب فرق
ايتمكه مساعد اولمق: بو دوربين
اوقدر اوزاقدن سچديرمز.

سَچكين { ص. سچلمش، منتخب، كزيده.

سَچلمك { فل. مج. ١. انتخاب واختيار اولنمق، بر
شيئك اك ايلری آيرتلانمق:
سوريئك ايچندن بر قاچ قويون
سچلدی. ٢. فرق وتميز اولنمق:
بو قدر اوزاقدن يازی سچيله‌مز.

سِچليا { سخ. م. ايتاليانك منتهای جنوبنده واقع بيوك بر
جزيره كه آق دكيز -زا يرينك
اك بيوكيدر. عربلر (صقليه)
ديرلردی.

سِچلیالی { س. ص. سچليا جزيره- سی اهاليسندن اولان
آدم.

سِچلیتين { سخ. ت. عر. سچليا جزيره‌سيله ايتاليانك
قسم جنوبيسی اولان ناپوليتانه
خطه‌سندن مركب ملغی بر دولت.

سَچمك { فتـ. ١. بر شيئك اك ايسنی بولوب آيرتلا-
مق، انتخاب واختيار ايتمك، او
رنده‌لمك، اوگورتلمك: سوريئك
ايچندن بش قويون سچدم. ٢.
فرق وتميز ايتمك ايی كوروب
فرق ايده‌بيلمك: بر قراردی
كوردم آما نه اولديغنی سچه‌مدم؛
اوآدم خير وشری سچمكه مقتدر
دكلدر.

سَچمه { س. ١. انتخاب، اختيار، ايسنی بولوب آيرمه:
قاربوزلری سچمه ايله صاتيور.
٢. فرق، تميز، كوروب فرق
ايتمه: بو ياشده اوقدر اوزاقدن
آدم سچمه‌سی غريبدر. = ص.
انتخاب واختيار اولنان ويا او-
لنمش: اونك عسكری هپ سچمه
آدملردن عبارت ايدی؛ سچمه
مال صاتمام.

سَچمه جه { ص. سچمكله آلنوب صاتيلان: سچمه‌جه
قاربوز. = ح. سچمك شرطيله:
سچمه‌جه صاتيورز.

سَچيجی { ص. ١. انتخاب و اختيار ايدن، بر
طوبدن الك ايی سيئلری آيرتلايان.
٢. فرق وتميز ايدن، كوروب
فرق ايدن.

سَچيش { س. و:

سَچيم { س. ١. انتخاب، اختيار. ٢. فرق، تميز، ايی
كوروب فرق ايتمه: كوز سچيمی.

سَحاء { سذ. عر. ج: اسحيه. [جمع جمعيت طبيهٔ
عثمانيه‌نك وضعی كبی « سحايا »
دكلدر.] تشـ. بين زاری؛ التهاب
اسحيه = بين زارلرينك التهابندن
عبارت مرض.

سَحاب { سذ. عر. ج: سحائب. بولوت، ابر، ميغ. || مج.

١. قرا كلق، ظلمت. ٢. كثرتله اوچوشان چكركه كبی شيئلر.

سَحابه { سث. عر. [آخرنده‌كی « ه » وحدت ايچوندر] تك بولوت، منفرد بولوت.

سَحّار { ص. عر. ث: سحاره. [« سحر » دن سمب.] ١. مبالغه ايله سحر ايدن، ساحر، بوگوجی، سحرباز. ٢. مج. سحره بكزر بر قوت فوق العاده ايله جذب ايدن، فتان: چشم سحار.

سَحايا { « سحاء » لفنتك جمعی اولملق اوزره، جمعيت طبيهٔ عثمانيه طرفندن قبول اولنمش ايسه‌ده، ياكايش اولوب، طوغريسی « اسحيه » در. با: سحاء.

سَحائی { ص. عر. ث: سحائيه. تش. ط. بين زارلرينه منسوب ومتعلق.

سَحَر { سذ. عر. ج: اسحار. صباح آچلمغه باشلاديغی وقت، چين صباح وقتی: سحروقتی بلبللرله برابر تسبيحه باشلار؛ علی‌السحر = علی الصباح، اركندن.

سِحر { سذ. عر. ١. بوگو، بوگوجيلك، گوز باغيجيلق. ٢. سحر قوتنی حائز اولان جاذبهٔ شديده، فتانلق. ٣. شعر و فصاحت كبی انسانی مفتون ايدن هنر، كه بوكا سحر حلال دخی ديرلر، يعنی حرام اولميان بوگوجيلك.

سِحرآميز { ص. فا. [عر. سحر = بوگو. فا. آميختن = قاريشمق] بوگو ايله قاريشيق وبوگو قبيلندن يعنی فوق العاده مؤثر وفتان اولان.

سِحرباز { ص. س. فا. [عر. سحر = بوگو. فا. باختن = اوينامق] بوگو ياپان، بوگوجی، گوز باغيجی، ساحر، سحار.

سِحربازانه { ص. ح. فا. بوگوجيلكله، بوگوجی كبی، جاديلقله ويا فتانلقله: برطاقم تزويرات سحربازانه ايله؛ سحربازانه حركت ايديور.

سِحربازلق { س. بوگوجيلك، سحارلق.

سَحَرخيز { ص. فا. [عر. سحر = صباح. فا. خاستن = قالقمق] صباحلری اركن قالقان.

سَحَرگاه { و سحرگه. س. فا. [عر. سحر = صباح. فا. گاه، گه = وقت] صباح وقتی. = ظز. صباح وقتنده، علی‌الصباح.

سِحرلمك { فتـ. بوگو ايتمك.

سِحرلی { ص. بوگولی، بوگويه دوچار.

سَحَری { ص. عر. ث: سحريه. صباح وشفقه منسوب ومتعلق؛ مرغ سحری = صباح قوشی، بلبل.

سِحری { ص. عر. ث: سحريه. بوگويه منسوب ومتعلق.

سَحق { سذ. عر. دوگمه، ازمه، قيرمه.

سَحلَب { [اصلی خصاء الثعلب (يعنی تيلكی خايه‌لری) اولمسی محتمل اولان معروف ثعلبك (ويا سالبك) اصلی اولمق اوزره لغت عربيه صفتيله بعض لغويونز طرفندن قيد اولنمش ايسه‌ده، هيچ بر عربی لغت كتابنده بويله بر كلمه‌يه دسترس اوله‌مدق.

سَحور { سذ. عر. شهر رمضان شريفده شفقدن اول شرعاً معين وقتده ينن يمك، كه بو يمكی متعاقب نيت ايديلوب اوروج طوتيلور: سحور يمك؛ سحوره قالقمق. [« ساهور » و« سهور » يازلمسی غلطدر.]

سَخاء { سذ. عر. جومردلك، ال آچيقلغی، سماحت، سخاوت: ارباب سخا وكرمدندر.

سَخافت { سث. عر. عقل كوتلكی و فقدانی، عقلسزلق، خفت عقل.

سَخاكار { ص. فا. جومرد، الی آچيق، سماحتلی، سخی، كريم.

سَخانت { سث. عر. صيجاقلق، ايصيلق، قيزغينلق.

سَخاوَت { سث. عر. جومردلك، ال آچيقلغی، سماحت.

سَخاوتلی { ص. سخا وكرمله متصف، الی آچيق، سماحتلی.

سَخت { ص. فا. ١. قاتی، سرت، چتين، تند، درشت، حشين: دل سخت. ٢. گوج، دشوار، عسرتلی: كار سخت. ٣. قوتلی، متين، محكم: بازوی سخت، قلعهٔ سخت. = ح. پك، چوق، زياده، آشيری: سخت مرحمتسز ايدی. ن.

سَختدِل { ص. فا. [سخت = قاتی. دل = يورك] قاتی يوركلی.

سَختگیر (ص. فا. [سخت = پك . گرفتن = طوتمق] بر شیئی صیقیجه طوتان .

سَختلك (س. ۱. قانیلق، سرتلك. ۲. کوجلك، صعوبت، عسرت. ۳. صیقندی . اضطراب، سفالت .

سَختی (س. فا. سختلك. با: سختلك .

سَختیان (س. دباغت اولنمش جلالی دری وعلی‌الخصوص کچی دریسی. == ص. سختیاندن معمول : سختیان خرج، آیاق قابی .

سَختیانجی (س. سختیان یاپان وصاتان آدم .

سَختیانجیلق (س. سختیان یاپمق وصاتمق صنعتی .

سُخُن (س. فا. و:

سُخَن (س. فا. سوز، لقردی، کلام، نطق .

سَخَن (سذ. عر. صیجاقلق، ایصیلق، حرارت .

سُخَن آرا (ص. فا. [سخن=سوز. آراستن=طونانمق]و:

سُخَن پرداز (ص. فا. [سخن= سوز . پرداختن= دوزمك] دوزکون و منتظم سوز سویلین، فصیح، بلیغ .

سُخَن چین (ص. فا. [سخن= سوز . چیدن = طوپلامق] بر یردن سوز طوپلایوب دیکر محله نقل ایدن، نمام، دیدی قودیجی .

سُخَندان (ص. فا. [سخن=سوز. دانستن = بیلمك] سوز بیلیر، کوزل سوز سویلر .

سُخَنسَنج (ص. فا. [سخن=سوز. سنجیدن = طارتمق] سویلدیکنی ایجه طارتوب دوشونن، طارتلمش کبی حشویاتسز ومناسبتلی سوز سویلین .

سُخَنوَر (ص. فا. حقیله سوز سویلر، فصیح، نطوق، ناطقه‌لی .

سُخونَت (سذ. عر. صیجاقلق، ایصیلق، قیزغینلق، حرارت .

سَخی (ص. عر. ث: سخیه. [«سخاء» دن صش.] جومرد، سخاوتلی، سماحتلی، الی آچیق، ویرکیلی .

سَخیف (ص. عر. ث: سخیفه. [« سخافت » دن صش] کوزنك، ضعیف، خفیف، بوش: عقل سخیف؛ افکار سخیفه .

سَخین (ص. عر. ث: سخینه. [« سخونت » دن صش.] صیجاق، ایصی، قیزغین .

سَدّ (سذ. عر. ۱. قپامه، باغلامه، طیقامه، بر طریق ویا مجرا ایچنده بر حائل چکوب اختلاطی منع ایتمه : یولی، صو یولنی، غاز بوریسنی سد ایتدی؛ باغچه قپوسنی سد ایده‌جك. ۲. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] بر یول ومجرا وساژه‌یی قپایوب اختلاطی کسن حائل: او یوله بر سد چکدی. ۳. سطح عمومیدن یوکسك اولان سطح : تارله، باغچه سدی؛ سد سد بر باغچه. ٤. مرور و تجاوزی منع ایله استحکام یرینی طوتمق اوزره بوینه چکیلان محکم دیوار : سد اسکندر؛ سد چین. ٥ . یاغمور صولرینی زراعتده قوللانمق مقصدیله بریکدیرمك اوزره ایکی طاغ آره‌سنه چکیلن دیوار : قوم عاد سدلری وبندلرله یاغمور صولرینی بریکدیررلردی. ٦. دربند وریختیم دیواری : سد البحر. ۷. مج. حائل، مانع، انکل : مساوی‌ء اخلاقه بر سد چکملی؛ علم فقره قارشی بر سد آهنیندر (دمیردن بر سددر) . || سد رمق = آجلقدن اولمیه‌جك قدر اکل و شرب. || سد نطق= سکوت .

سَداب (سذ. عر. سدب و غلط اوله‌رق صدف اوتی دینلن بر جنس نبات .

سَداجَت (سذ. عر. «ساده» دن [معرب اولان « ساذج » دن] ساده‌لك : سداجت معنا .

سَداد (سذ. عر. طوغریلق، حق، انصاف، طوغری و حقلی شیء : طریق سداددن آیرلمدی .

سِداد (سذ. عر. [سین مفتوحه ودال مشدده ایله سمبصورتنده قوللانیلملی] جرا. قانی طوردیرمق ایچون ویا مرهمله یاره‌یه طیقیلان بزدن طیقاج، فر. Tampon .

سُداسی (ص. عر. ث: سداسیه. [د. آلتی حرفدن مرکب (کلمه) ، آلتی جزءدن مرکب کل : فعل سداسی؛ افعال سداسیه. || نبا. سداسی البزور= آلتی تخملی؛ سداسی الوریقات= آلتی یاپراقجقلی (چیچك) . || ر. سداسی الوجوه = آلتی وجهلی؛

سداسی الاضلاع = آلتی ضلعلی. [ذو ستة الوجوه و ذو ستة الاضلاع تعبیرات سقیمه‌سنه بدل قوللانلمیدر.]

سَدَب { س. [عر. « سداب » دن] صدف اوتی.

سِدره { سث. عر. نبق دینلن میوه‌یی ویرن بر آغاج، عربستان کرازی. || سدرة المنتهی = یدنجی قات کوکده بر مقام؛ سدره نشینان = اوراده‌کی ملائکه.

سُدُس { سذ. عر. آلتیده بر، بر کلك آلتی جزئنده بر جزئی: مالنك سدسنی وقف ایتدی.

سُدّه { سث. عر. جم: سدد. ۱. قپو ـ ایشیك، عتبه، آستان: سدهٔ سنیه‌یه مراجعت ایتمك. ۲. ط. بدنك بعض اعضا و مساماتنه عارض اولان طوتقونلق.

سَدید { ص. عر. ذ: سدیده. [« سداد » دن صش.] طوغری، حق، صائب: رأی سدید.

سَدیر { س. [عر. « صدر » دن غلط] ۱. اوطه‌نك اك یوقاری طرفنده اوستنه مندر ویاصدیق قونمغه مخصوص کره‌وت. ۲. اوستی مندرلی وشلته‌لی کره‌وت.

سَدیه { س. [یتا. Sedia] خسته‌لرك وکبار ناسك نقلنه مخصوص اطرافی قپالی برقولتوقلی صندالیه که ایکی صیریقله ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر.

سَر { س. فا. ۱. باش، قفا، کله، رأس. ۲. باش، رئیس، بر طائفه‌نك بیوکی: سر صلحا، سر علما. ۳. تپه، ذروه: سر کوه = ذروهٔ جبل، طاغ تپه‌سی. ۴. اوج، کنار: سر رشته = ایپ اوجی؛ سرمو = قیل اوجی، جزئی شیء. ۵. صوك، نهایت، پایان: سرکار ایشك صوکی. || از سرنو = یکی باشدن، یکیدن. || سر بزمین = باشنی یره قویه‌رق. || سردن کچدی = اسکی بر صنف عسکر. || بح. سر دومن = دومن اداره‌سنه مأمور افراددن آدم که چاوش پایه‌سنده‌در.

سَر { ص. فا. باش دیمك اولان « سر » اسمنك عینی اولدیغی حالده، بعض اسملرك باشنه کیروب « باش » و « برنجی » معناسیله صفت یرینی طوتار: سر طبیب = باش حکیم؛ سر کاتب = باش کاتب؛ سرمحرر = باش محرر؛ سر خلیفه = بعض قلملرده مدیرك مادوننده وممیزك فوقنده بولنان مأمور. [لغت فارسی ایسه‌ده بو ترکیبات ترکجه قاعده‌سنه مطابقدر.]

سِرّ { سذ. عر. جم: اسرار. ۱. کیزلی ایش ویا سوز، راز: سر صاقلامق، سر طوتمق = کیزلی طوتمق؛ کتم سر، کتم اسرار = سرینی کیزلمك؛ افشای سر = سرینی میدانه چیقارمق. ۲. عقل بشرك ایره مدیکی حکمت ربانیه: سرخلقت، اسرارطبیعت. || سرکاتبی = محرمیتی شرط اولان امور سیاسیه‌یی یازان سفارت کاتبی.

سر { س. با: صر.

سِرّاً { ح. عر. کیزلیجه، خفیاً، محرمانه: سراً یازدی.

سَرا { ص. فا. [« سراییدن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] تغنی ایدن، ترنم ایدن: نغمه سرا = نغمه پرداز.

سَرّاء { سث. عر. رفاه وممنونیتله یاشایش، خوشحاللق. مقابلی: ضراء: نه سراده نه ضراده.

سَرآغاز { س. فا. [سر = باش ـ آغاز = بدأ] باشدن بدأ، یکیدن باشلامه.

سَرآمَد { ص. فا. جم: سرآمدان. [سر = باش ـ آمد = کلدی] باشه کلن، اك باشده بولنان، رئیس، ممتاز، سرور، سرفراز: سرآمد اهل هنر؛ سرآمدان ادبادن.

سَرآهَنك { س. فا. [سر = باش ـ آهنك = چالغی] چالغی طاقمی باشی، اورکستره رئیسی.

سَراب { س. فا. [عربیده ده مستعملدر.] چولده اوزاقدن صو کبی کورینن و انعکاس ضیادن ایلری کلن حال، پوصاریق، ایلغیم صالغیم.

سَراپا { ص. ح. فا. باشدن آیاغه، بتون، هب، من اوله الی آخره.

سَراپَرده { س. فا. ۱. سرای پرده‌سی، بر بیوك قوناغك قپوسنده ویا حرم ایله سلاملغی آره‌سنده‌کی بیوك پرده. ۲. پادشاهلر حضراتنه خاص اولان اوتاق.

سِراج { سذ. عر. [فا. « چراغ » دن معرب] چراغ، ایشیق، قندیل، مشعله، آلت تنویر: سراج راه هدایت.

سَرّاج { سفـ. عر. [« سرج » دن سمبـ. — تر. زبا- نزدی: ساراج] ۱. اکر وسائر آت طاقمی یاپان وصاتان آدم؛ سراج دکانی؛ سراجلرچارشیسی. ۲. مشین وسختیان اوزرینه صیرمه وایپکله ایشلیه‌رك مواد مختلفه یاپان اصناف.

سَرّاجخانه { سـ. اکر وسائر آت طاقملریله مشین وسختیاندن مواد مختلفه یاپان و ایشلین اصنافك چارشیسی.

سَرّاجلق { سـ. اکر وسائر آت طاقلری یاپمق و مشیندن مواد مختلفه ایشلمك صنعتی: سراجلق اوکرنیور.

سُراجه { سـ. با: صراجه.

سَراچه { سـ. فا. کوچك سرای، سرایجك.

سُرادِق { سفـ. عر. جـ: سرادقات. سراپرده.

سَرارِی { سشـ. جـ. عر. فد: سریه. با: سریه.

سَراسَر { صـ. حـ. فا. باشدن باشه، بتون، تکمیل، بر دوزی یه. = سـ. بوینه تللی بر نوع قماش.

سَراسِمه { صـ. فا. و:

سَراسیمه { صـ. فا. سرسم، واله، حیران.

سَراَفراز { صـ. فا. [سر= باش- افراختن= یوکسلتمك] باشنی یوکسلتن، سائرلرندن تمیز ایدن، ممتاز: اقران و امثالی بیننده سر افراز اولدی.

سَراَفکَنده { صـ. فا. [سر= باش- افکندن= آتمق، اکمك] باشنی اکن: سر افکندۀ خجالت اولدی.

سَرانجام { سـ. فا. [سر= اوج- انجام= صوك] عاقبت، نهایة الامر، عاقبت کار، باشه کلن وقعه نتیجه‌سی.

سَراَنداز { صـ. فا. [سر= باش- انداختن= آتمق] باشنی آتان، قویان، فدا ایدن، بی باك وبی پروا.

سَرانگُشت { سـ. فا. [سر=اوج- انگشت= پارمق] پارمق اوجی.

سَراویل { سفـ. عر. ایچ طونی، شلوار.

سَرای { سـ. فا. ۱. حکمداران حضراتنك مسکنی ودائره‌سی: سرای همایون. ۲. بیوك و مصنع قوناق. ۳. [بعض محللرده] حکومت قوناغی.

سَرایا { سشـ. جـ. عر. فد: سریه. با: سریه.

سِرایت { سشـ. عر. ۱. چکمه، بولاشمه: نزله چابق سرایت ایدر بر خسته‌لقدر. ۲. چکمه، انتقال، تعمم، انتشار: او آدملرله اوتوره اوتوره اونلرك عادتی بزه ده سرایت ایتدی.

سَرایدار { سـ. فا. آیواز، بر قوناغك خدمات سفلیه‌سنی وعلی الخصوص یمك وسفره‌یه متعلق ایشلری کورن خدمتجی.

سَرائِر { سشـ. عر. جـ. فد: سریره. با: سریره.

سَراینده { صـ. فا. تغنی و ترنم ایدن، خواننده.

سَرباز { صـ. فا. ۱. قورقوسز، جسور، پرواسز. ۲. ایراننده بر صنف عسکر.

سَربَست { صـ. فا. ۱. آزاده، غیرمقید، حر، مختار. ۲. محجوب اولمیان، اوتانمیه‌رق حرکت ایدن، صیقلمیان. || سربست لیمان= هردولتك سفائنی کیرن وادخالات واخراجاتندن کمرك رسمی ویرلمین لیمان.

سَربَستلِك { سـ. ۱. آزادلق، عدم تقید، حریت. ۲. عدم محجوبیت، اوتانمیه‌رق وصقلمیه‌رق حرکت ایتمه. = صـ. سربست یاشانیلان: سر بستلك بردر.

سَربَسته { صـ. فا. باشی باغلی ویا اورتیلی، کیزلی.

سَربَستی { سـ. فا. سر بستلك. [سربستیت دیمه‌ملی.]

سَربُلند { صـ. فا. جـ: سربلندان. [سر= باش- بلند= یوکسك] باشی یوکسك، عالی، ممتاز: امثالی بیننده سر بلند اولدی؛ سر بلندان ارباب هنر.

سَربَند { سـ. فا. [سر= باش- بستن= باغلامق] باشه باغلانان ویا صاریلان شیء.

سَرپدیرمَك { فتـ. ۱. آزر آزر صاچدیرمق، طامله طامله و یا ریزه ریزه دوکدیرمك: توتونه صو، پازی‌یه توز، یمکه طوز و بوبر سرپدیرمك. ۲. آزر آزر ویردیرمك: بورجلیلره بر مقدار آقچه سرپدیردی.

سَرپِشدیرمَك { فتـ. ۱. آزر آزر تقسیم و توزیع ایتمك: او آقچه‌یی آله‌جقلیلره سر پشدیردم. ۲. آزر مقدار صو صاچمق: بر بولوت

براز یاغمور سرپشدیره رك كچدی.

سَرپكَن { یاخود سپكن. س. سر پیله رك آزر آزر یاغان } یاغمور و قار؛ صولی سرپكن = یاری اریمش قار و یا یاری طوكمش یاغمور .

سَرپامَك { فج. ١. آزر آزر صاچلمق، طاغلمق : } تو تونه براز صو سرپلیرسه یومشاق طورور. ٢. اورته یه بری طاغیدلمق، اسراف اولنمق : او پاره اویله سرپلدی . = فل. ١. (یورغون آدم) كندینی آتوب یایلمق، صاچیلوب اوزانمق : كندینی اوه آتنجه بركره سرپلدی. ٢. (چوجق) نشو ونما بولمق، بردن بوی آتوب بیومك : او چوجق بر قاچ آی ظرفنده سرپلدی. || یورگه صو سرپلمك = فراح وانشراح بولمق.

سَرپمَك { یاخود سپمك. فت. آزر آزر صاچمق ، رش } ونثار ایتمك : یوزینه صو سرپدی؛ قوشلره یم سرپدم؛ فقرایه آقچه سرپدی. = فل. آزر آزر صاچلمق، طاغلمق: صقاله قیر سرپمك؛ برآز یاغمور سرپمكه باشلادی.

سَرپمه { س. ١. سرپمك فعلی، سرپیش، رش، نثار. } ٢. بكك بكك، طاغینق بكك و چیچك. = ص. سرپلش، طاغنیق: سرپمه چیبان .

سَرپن { ص. صاچان، رش و نثار ایدن . } || اتك سرپن = صالقیم صاچاق، چولپه .

سَرپنجه { س. فا. پنچه اوجی.

سَرپندی { س. ١. آزر آزر سرپه رك یاغان یاغمور: } او یاغمور دكل بر سرپندی ایدی. ٢. دوكیلن بر مایعدن صیچرایان طاملهلر : سرپندیدن پاچه لری ایصلاندی. ٣. برشیئك قالان جزئی مقداری، بقیهٔ جزئیه : بز یاغمورك آنجق سرپندیسنه راست كلدك. || سرپندیسنه اوغرامق = سیئه سنی چكمك، ضررینه دوچار اولمق .

سَرپَنك { س. دمیر طاقیه .

سَرپوش { س. فا. [سر = باش . پوشیدن = كیمك] } باشه كییه جك شیء. باش كسوه سی.

سَرت { ص. [بلكه فا. « سرد ». دن] ١. قاتی، صلب، } چتین، درشت : سرت طاش، طوپراق، آغاج . ٢. كسكین، تیز، شدید : سرت سركه، راقی. توتون. ٣. خرچین، خشین، تند، حدید : سرت آدم، سرت آت. سرت خوی. ٤. لمسده یومشاق اولمیان : سرت قماش، ات . ٥. شدتلی، زورلی: سرت روزكار، دكیز .

سَرتاج { س. فا. [سر = باش . تاج = م] ١. باش } تاجی، باشه كییلن تاج. ٢. مج. باشه كییلن تاج مقامنده عزیز ومحترم ذات : سرتاج افتخارمز.

سَرتاسَر { ص. ح. فا. باشدن باشه، بتون، كاملاً . }

سَرتلَشدیرمَك { فت. ١. سرت حالنه قومق، } سرت ایتمك، قاتیلاشدیرمق : كونش خموری سرتلشدیردی. ٢. قوتلی وزورلی ایتمك : كونشك غروبی روزكاری سرتلشدیردی. ٣. دها كسكین وسرت یاپمق : صیجاقلق سركه یی سرتلشدیریر .

سَرتلَشمَك { فل. ١. سرت اولمق، قاتیلاشمق : } بوطاش هوا آلدقجه سرتلشیور. ٢. زور وقوتی آرتمق : روزكار كیتدكجه سرتلشیور. ٣. دها كسكین وسرت اولمق : بو سركه طوردقجه سرتلشیور .

سَرتلك { س. ١. قاتیلق، صلبیت، درشتی. ٢. كسكینلك، } تیزلك، شدت. ٣. خرچینلق، خشونت، تندلك، حدت. ٤. لمسده یومشاق اولمیان شیئك حالی. ٥. شدت، زور .

سَرتلَندیرمَك { فت. سرتلشدیرمك. با : سرتلشدیرمك . }

سَرتلَنمَك { فل. سرتلشمك. با : سرتلشمك . }

سَرج { سذ. عر. ج : سروج . اگر، زین . }

سَرچشمَه { س. فا. [سر = باش. چشمه = م] ١. } چشمه باشی، چشمه صوینك منبعی. ٢. مقدما عساكر معاونه سركرده لرینك حكومتجه اولان معینات و معاش وسائره ایشلرینی تسویه ایدن مأمور مخصوص كه مذكور سركرده لرك وكیلی وصروج اموری حكمنده ایدی .

سَرچه { س. برقاچ جنسه منقسم اولان كوچك قوشلرك } اسم عمومیسیدر، عصفور. اصل

ترجه‌سی چوغوں و چوغورجق اولوب، صیغیرجق بونك غلطیدر.

سرچه { س. آدسز پارمق، یوزوك پارمغی، بنصر: سرچه پارمق.

سرچه ۱ { س. با : صرچه.

سَرچین { س. ۱. مکیك دیلی. ۲. سیجمه باش بوی: مقابلی : پرچین؛ سرچین پرچین = کوچك و بیوکندن بر بری اوستنه آلنان رسم، جانوار رسمنه اطلاق اولنور.

سَرحَدّ { س. فا. [فا. سر = باش. عر. حد = سینور] حدود باشی، ایکی دولت آره‌سنده‌کی حدود بویی، خط حدود، ثغور، دربندات.

سَرحَدّدار { س. فا. حدود محافظی، دربندات ناظری.

سُرخ { ص. فا. قرمزی، قزیل، احمر: لالهٔ سرخ. = س. تو. قرمزی مرکب، لعل: سرخ ایله یازلمش. || سرخسر = قزلباش.

سُرخاب { س. فا. ۱. قرمزی صو. [قان وشرابدن کنایه اولور.] ۲. برنوع اوردك.

سَرخوش { ص. س. فا. [سر = باش. خوش = ایی. — تر. زبانزدی : سارخوش.] ۱. مست، سکران. تر. بسربك: سرخوش اولمق = ایچوب مست اولمق. ۲. دائما ایچوب مست ولمغی عادت ایدنمش اولان، عشرته مبتلا، بکری : سرخوش برآدمدر.

سَرخوشلق { س. [زبانزدی: سارخوشلق] ۱. مستلك، سکر : دها سرخوشلغی کچمه‌دی. ۲. عشرت ابتلاسی، بکریلك : سرخوشلق انسانی مادی ومعنوی متضرر ایدر.

سُرخی { س. فا. قرمزیلق، حمرت

سَرخَیل { س. فا. [فا. سر = باش. عر. خیل = آتلی بولوکی] ۱. برآتلی بولوکنك ویا برکاروانك باشی، ایلری کچنی، رئیسی. ۲. مج. باش، رئیس، الك ایلریده بولنان، کزیده : سر خیل ادبا.

سَرد { س. عر. (سوزی) ربط ایدوب دوزلتمك، ترتیب وحسن صورتله سوق وایراد ایتمك : سرد کلام ایتدی.

سَرد { ص. فا. ۱. صوئوق، بارد : آب سرد = صوئوق صو. ۲. لطافتسز، سرت، بارد، خشین، چرکین : سرد معامله؛ سرد آدم. = س. صوئوق، برودت : کرم وسرده باقماز.

سَرداب { س. فا. تعریب دخی اولنمغله جه: سراديب. اصل صویی صوئوق طوتمغه مخصوص برآلتی، ممالك حاره‌ده سرینلکده اوتورمغه مخصوص برآلتی اوطه‌سی.

سَردابه { س. فا. با : سرداب.

سَردار { س. فا. عسکر باشی، قائد، قوماندان. || سردار اکرم = عساکر عثمانیه‌ده عموم مشیرلك فوقنده و سر عسکردن صکره بر موقع عالیده بولنان مشیر و قوماندان که باشلیجه حرب زمانده محاربه‌یه سوق اولنان عموم عسکرك باش قوماندانلغنه نصب اولنور، و« دولتلو رأفتلو » عنوانی حائز اولور. || قیر سرداری = تعقیب اشقیا و تأمین طرق وظیفه‌سیله موظف بر بولوك سلاحشورانك باشی.

سَردارلق { س. سردار صفت و عنوان و وظیفه‌سی، باش قوماندانلق. || قیر سردارلغی = قیر سردارینك صفت و وظیفه‌سی.

سَرداری { س. فا. سردارلق. ا. = ص. سر داره منسوب ومتعلق ویا شایسته: جانب عالیٔ سرداریلرینه؛ اشعار سرداری.

سِرداش { ص. بر سره واقف اولان ایکی کشینك هر بری، محرم سر.

سَردفتر { ص. فا. [سر = باش. دفتر = م] دفترك باشنده مقید اولان، الك باشده بولنان، الك ایلری کچن، جمله‌دن مقدم اولان : سردفتر ارباب هنر.

سَردیرمك { فت. یایدیرمق، یره یاتیروب آچدیرمق، بسط ایتدیرمك : یتاغی یره سردیردم؛ چماشیری، شو خالی‌یی نره‌یه سردیره‌جکسکز ؟

سَررِشته { س. فا. [سر = اوج. رشته = ایپلیك] ایپ اوجی، بهانه، وسیله، مناسبت.

سَرزَده { ص. فا. [سر = باش. زدن = اورمق] باش اورمش، باش کوسترمش : سرزدهٔ ظهور اولمق = چیقیویرمك.

سَرزَنِش { س. فا. [سر = باش . زنش = اورش] باشه قاقه ، تعزیر، تکدیر، چیقیشمه : بو ایشدن طولایی سرزنش ایشیتمکه وقتم یوقدر.

سَرسام { ص. فا. سربسم. = س. انسانه سرسملك ویرن برعلت : علت سرسام.

سَرسَری { ص. فا. اوته‌ده بریده کزن ، باشی بوش ، ایشی کوجی ومکان ومأموریت یا صنعتی اولمیوب نافله طولاشان، دربدر، خیلاز، آواره : سرسری اولدی، سرسری کزیور.

سَرسَریانه { ص. ح. فا. سرسرجه، سرسری‌واری، خیلازجه، آواره‌لکله، دربدرجه : سرسریانه بر عمر سوریور؛ سرسریانه یاشایور.

سَرسَریجه { ص. ح. سرسری طرزنده، خیلازجه، دربدرجه : سرسریجه بر عمر سوریور؛ سرسریجه طولاشوب طوریور.

سرسَریلِك { س. دربدرلك، خیلازلق، بوش کزنك حالی : سرسریلکله اتهام اولنه‌رق توقیف اولندی.

سَرسله { س. سرنا اویونی.

سَرسَم { ص. [فا. « سراسیمه » دن] ١. باشی وبینی دونوب عقلنی طوپلایه‌میان، مدهوش، حیران : دوماندن سرسم اولدم. ٢. بدلا، عقلسز، آلیق : او ذاتاً سرسمدر؛ سرسم سرسم کزیور. ٣. اونوتغان، برشیء خاطرنده قالماز، ذهنی مشغول : سرسم اولدم.

سَرسَملِك { س. ١. باشه طوقونان برضربه ویادیکر عارضه‌دن کلن باش دونمه‌سی وبین قاریشیقلغی، مدهوشلق : دوشوب باشنه بر سرسملك کلدی. ٢. بدلالق، آلیقلق. ٣. اونوتغانلق، حیرانلق، ذهن مشغولیتی. بو سرسملکله سن ایش کوره‌مزسك.

سَرسَملَمك { یا سرسمله‌مك. فل. ١. سرسم اولمق، باش دونوب، بین بولانمق. ٢. آلیقلاشمق، بدلا اولمق. ٣. مدهوش وحیران واونوتغان اولمق : ذکی بر چوجق ایدی لکن عشرتدن سرسملدی.

سَرشار { ص. فا. طوب طولی، مالامال، طاشقین. ذ.

سِرِشت { س. فا. طبیعت، خلقت، طینت، جبلت : ملك سرشت = ملك طبیعتلی. [معنای اصلیسی یوغورمه‌در.]

سِرِشته { ص. فا. یوغورلمش، تخمیر اولنمش، تخمر.

سِرِشك { س. فا. کوز یاشی، دمع، اشك.

سَرَطان { س. ذ. عر. ١. ینکچ، چاغنوز. ٢. ﻫ. بروج اثنا عشرك بری که برج جوزا ایله برج اسد آره‌سنده واقع اولوب شمس بو برجه حزیرانك ابتداسنده یعنی اول صیفده کیرر؛ مدار سرطان = برج سرطانك بولندیغی نقطه حذاسنده اوله‌رق کرهٔ ارضك نصف شمالیسنده منطقهٔ حاره‌یی منطقهٔ معتدله‌دن آیران وشمسك شماله طوغری میل اعظمنك منتهاسی کوسترن خط موهوم. جنوب جهتنده‌کی مقابلی : مدار جدی. ٣. ط. معروف برتهلکه‌لی چیبان که ینکچ شکلنده برلحم زائد صورتنده اولوب معده ورحمده و سائر عملیاتی مشکل یرلرده دخی چیقار، یکرجه‌که شیر پنجه‌دن کوچکدر.

سُرعَت { سذ. عر. چابوقلق، چابوق اولمه، عجله، شتاب : سرعت انتقال = سویلنیلن سوزی چابوق آکلامه؛ سرعت حرکت = چابوق کیتمه؛ سرعت مشی = چابوق یورومه. || سرعتله = چابوق، سریعاً ، عجالةً . || سرعت ابتدائیه = ع. مرمینك طوپ آغزندن حین خروجنده حائز اولدیغی سرعت.

سُرعَتلی { ص. چابوق، سریع، عجله‌لی : سرعتلی ایش، یورویش. || ع. سرعتلی آدیم = عسکر یورویشنك برنوعی.

سَرعَسکَر { س. فا. [فا. سر = باش - عر. عسکر = م] ١. عسکر واردو قوماندانی، قائد. [مقدما بومعنا ایله قوللانیلوب مثلا آناطولی سرعسکری، ایرانه سوق اولنان اردونك سرعسکری دینلیردی.] ٢. [الیوم] عموم عساکر عثمانیه‌نك اداره‌سنه نظارت ایدن ذات که هیئت وکلایه داخلدر : سرعسکر پاشا. || سر عسکر قپوسی = دائرهٔ عسکریه.

سَرعَسکَرلِك { س. سرعسکر مقامی وعنوان وصفتی : فلان پاشا ایکی کره سرعسکرلك ایتمش، فلان تاریخده سرعسکرلکه نصب اولنمشدر.

سَرعَسكَرى { صه. فا. سرعسكرك ذاتنه و يا مقامنه منسوب ومتعلق : جانب عالئ سر عسكرى يه ؛ دائرهٔ سرعسكرى؛ مقام سر عسكرى ؛ باب سر عسكرى = سر عسكر قپوسى.

سَرغوج { س. با : صوْرغوج.

سَرَف { سـذ. عر. لزومسز يره اولنان فضله صرفيات و اتلافات . [« اسراف » دها مستعملدر.]

سَرفِراز { ص. فا. با : سرافراز.

سرفُرو { س. فا. [سر = باش . فرو = آشاغى] باش اكمه، اطاعت، انقياد : اوكيمسه يه سرفرو ايتمز.

سِرقَت { سذ. عر. [لسانمزده سين مكسوره و راء ساكنه ايله مستعمل ايسه‌ده ، اصل عربيده سين مفتوحه وراء ساكنه ياخود مكسوره ايله‌در] چالمه، آشيرمه، خرسزلق : سر- قت ايتمك؛ سرقتى تبين ايتمك.

سِرّ كاتِبى { س. بر سفارت وسا . ئره معيتنده مواد محرمانهٔ سياسيه يى يازان كاتب.

سَرِكار { س. فا. ايش باشى، ادارهٔ امور دولت رياستى : سر كارده بولنانلر = ايش باشنده يعنى مقامات ومناصب عاليه‌ده بولنانلر.

سَرگُذَشت { سذ. فا. [سر = باش. گذشتن = كچمك] بر آدمك باشنه كلوب كچن احوال ووقوعات، حكايه، ترجمهٔ حال، ماجرا : بزه كندى سركذشتنى نقل ايتدى؛ فلان تلماقك سركذشتنى قلمه آلمشدر.

سَرگِران { ص. فا. [سر = باش . كران = آغر] باشى آغر، سرسم، مخمور، سرخوش.

سَرگَردان { ص. فا. [سر = باش . گردان = دونن] باشى دونن ، سرسم ، متحير ، آواره .

سَرگَرده { س. فا. ١. باش، رئيس، بر طائفه‌نك اوكنده بولنان : سر كردهٔ اشقيا. ٢. عساكر معاونه باشى، قوماندانى.

سَرگَرم { ص. فا. [سر = باش . گرم = صيجاق] باشى قيزمش، سرخوش، قيزغين، جوشه كلمش : سر كرم باده، سر كرم عشق .

سَركَش { ص. فا. [سر = باش. كشيدن = چكمك] باش قالديران، اطاعتسز، معند، مخا- لف : سركش آدم، آت .

سَركَشانه { ص. ح. فا. سركشلكله، اطاعتسزلقله، تمند و مخالفتله : سركشانه بر طورله؛ سركشانه كيديور .

سَرگَشته { ص. فا. [سر = باش . گشتن = دونمك] باشى دونمش، سرسم، حيران، شاشقين.

سَركَشلِك { س. اطاعتسزلق، معندلك، مخالفت .

سَركَشى { س. فا. سركشلك، اطاعتسزلق .

سَركَله { س. بر نوع شاهتره، سيطرج كوكى، بوجترك هندى .

سِركَنجَبين { س. بال ايله سركه شربتى .

سَركوب { س. فا. [سر = باش. كوفتن = اورمق] ١. باشه اورمه. ٢. باشه اوره‌جق شئ .

سَرِكوى { س. فا. عر. محله و سوقاق باشى، محبوبه‌نك سمتى .

سِركه { س. اكشيمش اوزوم صو- يى كه يمكه و صالاته و ترشى‌يه اكشيلك ويرمك ايچون قونور، خل. — اكشيلكدنده كنايه اولور : بو چوربه سركه اولمش. || قورشون سركه‌سى، كل سركه‌سى و سائره = مواد مختلفه حامضلرندن عبارت تركيبات كيميويه .

سَرگى { س. [« سرمك » دن] ١. سريلن ويايپيلان شئ، بساط، سماط. ٢. صاتلمق اوزره يره سرلمش اشيا وميوه وسائره وبونلرك سرلديكى ير : قارپوز سركيسى. ٣. دكان اوكنده جا- مكانده انظار عامه‌يه وضع اولنان اشيا. ٤. ممالك مختلفه‌دن اك ناديده وتحف معمولات ومحصو- لاتك جميله هم سير وتماشا و هم ده فروخت اولنمق اوزره طاقم طاقم انظار عموميه‌يه عرض اولندقلرى ير، مشهر، فر. Exposition : پارسك ١٩٠٠ سركيسى؛ عمومى سركى، خصوصى سركى؛ زراعت، حيوانات وسائره سركيسى. ٥. خزينهٔ دولتدن مقابلنده آقچه ويرلمك اوزره موازنه موجبنجه تنظيم اولنمش سند: مطلوباتمك سركيسى ياپلدى؛ سركى محاسبه‌جيسى، قلمى. ٦. مج.

يورغونلقدن سريلوب يايلمش، اوزانمش : سرگی اولدم .

سَرگین { ص. ١. سرلمش، يايلمش، دوشنمش. ٢. خسته، دوشكون. || سركين ويرمك = خسته دوشمك، اسير فراش اولمق، دوشمك .

سَرگین { س. فا. فشقی، كوبره. || سركين اوتی = بر نوع صارماشيق، اوكسوز اوتی، سرمق، اشتر .

سَرِلَمك { فل. ١. يايلمق، دوشمك، انبساط ايتمك: نشاسته قورومق ايچون كونشه سريلير. ٢. ياتمق، خسته‌لنوب ياتاغه دوشمك : انفلوئنزه دن بتون او خلق سرلدی. ٣. دوشمك، دوكلمك : روزكاردن بتون ميوه‌لر سرلدی؛ قوراقلقدن آغاجلرك ياپراقلری سرلدی. = فج. آچلمق، دوشمك : يتاقلر سرلدی .

سَرلَوحه { س. فا. [سر = باش. لوحه = م] بر لوحه‌نك ويا كاغد وصحيفه وكتاب و سائره‌نك باشنه يازيلان يازی وعنوان وياخود ترسيم اولنان رسم وشكل و سائره، ديباجه، سرنوشت : بو كتابك سرلوحه‌سی يالديز وسرخله طونانلمشدر؛ سرلوحه‌سی اكسيك بر كتاب.

سَرلی { ياخود سريلی. ص. سرلمش، يايلمش، دوشنمش : يتاقلر سرليدر .

سُرم { سذ. عر. تث. قالين باغرصاغك آشاغی قسمی. || ط. التهاب سرم، فتق سرم، نزف سرم = مذكور باغرصاغه متعلق امراض كه بين العوام باصور اسم عموميسيله معروفدر .

سَرما { س. فا. صوغوق، قيش، شتا .

سَرمايه { س. فا. ١. تجار و سائر اصحاب كسب وكارك اساس تجارت اتخاذ ايتدكلری اصل مال كه اونك ايشلتديريلوب دور ايدلمسيله تمتع ايديلير، بضاعه، رأس المال: سرمايه‌سی يوقدر كه تجارت ايتسين؛ بيك ليرالق سرمايه ايله تجارته كيريشيله بيلير؛ بو بانقه‌نك سرمايه‌سی نه‌در. ٢. بر شيئك تاجره مال اولديغی مبلغ، تجارت وكار پايی منضم اولمقسزين اولان دكری: يوز غروشه نصل ويره‌يم كه سرمايه‌سی زياده‌در. ٣. مج. قزانلمش علم ومعلومات، يازی يازان آدمك اساس معلوماتی حكمنده تحصيلی : زواللی آدم چوق يازيورسه‌ده سرمايه‌سی نقصان .

سَرمايه دار { ص. فا. سرمايه‌لی، سرمايه‌يه مالك .

سَرمايه‌سز { ص. سرمايه‌سی اولميان، كمبضاعه .

سَرمايه‌سزلك { س. سرمايه و بضاعه فقدانی.

سَرمايه‌لی { سرمايه‌سی اولان، سرمايه وبضاعه‌يه مالك .

سَرمَد { سذ. عر. ابديت، ديمومت، بقای دائمی .

سَرمَدی { ص. عر. ث: سرمديه. ابدی، دائمی، باقی، زوالسز .

سَرمَست { س. فا. سرخوش، سكران، بسريك، سرخوشلقدن باشی آغرلاشوب لايعقل اولمش .

سَرمَستی { س. سرخوشلق، ايچمكدن ايلری كلن باش آغرلغی .

سَرمَق { سذ. عر. قره پازی، قويون صارمشيغی .

سَرمَك { فت. ١. يايمق، آچمق، بسط ايتمك : كليمی سرمك؛ نشاسته‌يی كونشه سرمك. ٢. دوشمك، يايمق : ياتاغی سرمك. ٣. ياتيرمق، دوشورمك، يره اورمق : ميدان حربده دشمنلرينی سردی؛ بو نزله بتون او خلقی سردی. || ايپه اون سرمك = واهی عذرلر درميان ايتمك. || لشنی سرمك = چوق دوگوب اولوم درجه‌سنه كتيرمك.

سَرمو { س. فا. [سر = اوج. مو = قيل] قيل اوجی، قيل قدر، جزئی؛ [جملهٔ منفيه‌ده] هيچ، اصلا : امركزدن سرمو انحراف ايتمدم .

سَرمَه { س. سرمك فعلی. || : سرمك. = ص. سرلمش، يايلمش، منبسط، مبسوط .

سُرمه { س. فا. [تر. «سورمه». دن] قاشه وكوزه سوريلن سياه بويا كحل .

سُرمه دان { س. فا. سرمه حقه‌سی .

سَرَن { س. مج. ١. عموميتله اسطوانی الشكل اوزون وقالين چام كراسته‌سی. ٢. اوزرينه مربع يلكنلر كشاد اولنمق اوزره ديركاره وطندن تعليق وآرقوری وضع اولنان آغاجلر. ٣. سرن اعماله ياراپان كوكنار كراسته.

سی. || سرن بیچمەسی = سرنلك آغاجدن بیچلمش تختە .

سُرنا { س. فا. زورنا دینلان ونفسلە چالینان قبا و تیز سسلی چالغی کە کویلردە طاول ایلە چالینیر. با : زورنا .

سُرنازَن { س. فا. زورنا چالان چالغیجی، زورناجی.

سَرنامە { س. فا. [سر = باش - نامە = مکتوب] ۱. مکتوب ورسالە وکتاب وسائرە باشندە یازیلان یازی کە اکثریا عنوانی حاویدر. ۲. مج. بر طائفەنك باشی، سرآمدی : سرنامهٔ ارباب فضل وکمال .

سَرَند { س. بر نوع بورصوق آغاجی .

سَرنِگون { س. فا. [سر = باش- نگون = آشاغی] ۱. باش آشاغی، معکوس. ۲. مج. طالعسز، بد بخت، منکوب .

سَرنُوِشت { س. فا. [سر=باش- نوشتن = یازمق] ۱. باشە یازیلان، آلن یازیسی، قدر، تقدیر. ۲. سرنامە، عنوان .

سَرو { س. فا. ترکجە سروی ویا سلوی دینلن معروف آغاج کە یاز قیش یشیل طوروب کوزل رایحەسی اولمغلە اکثریا مزارستانلردە یتیشدیریلیر؛ سرو آزاد = اوزایوب کیدن عمودی سروی؛ سرو روان، سرو خرامان = قامت موزون محبوبەدن کنایەدر .

سُروج { سذ. جمع. عر. فد : سرج. با : سرج .

سُرود { س. فا. شرق، ترکی .

سُرور { سذ. عر. سوینج، شادی، مسرت. [مصدریت معناسیلە قوللانلمیوب اسم کبی قوللانیلیر.]

سُرور { یاخود سورزور. س. جیوە مرکباتندن قزیل زرنیخ.

سَرَور { ص. فا. باش، رئیس، بر طائفەنك اك ایلری بولنانی؛ سرور کائنات = مفخر موجودات اولان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز .

سَرَورلِك { س. و :

سَرَوَری { س. فا. باشلق، ریاست .

سَروِستان { س. فا. سرویلك، سروی اورمانلغی.

سُروش { س. فا. جانب رحماندن خبر کتیرن ملك، جبرائیل (عم).

سَروُم { س. [لا. Sérum] اساساً قانك قسم مایعی اولان مادە، مصل .

سَروی { وغلطی : سلوی. س. [فا. « سرو » دن] معروف آغاج کە یاز قیش یشیل قالوب کوزل رایحەسی اولمغلە اکثریا مزارلقلردە یتیشدیریلیر. انواعی واردر : طاغ سرویسی، لبنان سرویسی. || مج. آتك آلننده سرویە مشابە اوزون بیاض نشان. || کومش سروی = دکیزە انعکاس ایدن مهتاب ضیاسی.

سرویلِك { س. سروی اورمانلغی، سروی آغاجلرینی حاوی محل.

سَرە { س. بیوك پارمغك اوجندن شهادت پارمغی اوجنەدك اولان مسافە واولچی کە قاریشدن کوچکدر : بر آرشین درت سرە در .

سُرّە { سذ. عر. جمع : سرات. ۱. تش. کوبك، ناف. ۲. نبا. بزورك وسطندە کوبکە مشابە یر کە اصل تخم مایەسنی حاویدر .

سَرهَنگ { س. فا. جمع : سرهنگان. چاوش، قواس، یاساقچی .

سِرّی { ص. عر. مؤ : سریە. سرە منسوب ومتعلق .

سُرّی { ص. عر. مؤ : سریە. تش. کوبکە متعلق .

سُریانی { س. ص. عر. مؤ : سریانیە. قدیما (سوریە) دینلن شام خطەسی اهالیسندن وبو خطەدە ساکن اولان قوم افرادندن یاخود بوقومە منسوب ومتعلق : لسان سریانی؛ حروف سریانیە؛ سریانیلرك تاریخی .

سُریانیجە { ص. سریانیلرك طرز واصولندە ویالساننده اولان : سریانیجە لسان، یازی، کتاب. == ح. سریانیلرك طرز ویا لساننده : سریانیجە سویلمك، یازمق. == س. سریانیلرك سویلمش اولدقلری لسان : سریانیجە السنهٔ سامیە نك بریدر .

سَریر { سذ عر. تخت، اورنك : سریر سلطنت. [عربیدە برنجی معناسی یاتەجق کرەوت یعنی قاریولە ایسەدە، لسانمزدە یالکز اصطلاحات طبیەدە او معنانی محافظە ایدیور].

سَریرآرا { ص. فا. [عر. سریر = تخت - فا. آراستن = طونانمق] تختە زینت ویرن، سلطنت سورن، تختنشین.

سریرە { سذ. عر. جمع : سرائر. کیزلی شیء، سر، راز،

كيزلى فكر وحال : سرائرطبيعت؛ سرائر خلقت . [اك زياده جمعى مستعملدر.]

سَريرى { صـ. عر. ث: سريريه. ط. فن طبك تجارب و عمليات خسته خانه‌سنده وخسته‌لره بالتطبيق اجرا اولنان عملى قسمنه منسوب ومتعلق. فر. Clinique .

سَريرِيّات { سثـ. جـ. عر. ط. تحصيل فن طب ايدنلرك عمليات كورمه‌لرينه و معلملرينك تحت نظارتنده اوله‌رق اجراى تطبيقاته كسب ممارسه ايلرينه مخصوص اولمق اوزره طب مكتبنه مربوط وعملى درسخانه يرينه قائم خسته خانه : سريريات داخليه = امراض داخليه تطبيقاتنه مخصوص خسته خانه؛ سريريات خارجيه = امراض خارجيه تطبيقاتنه مخصوص اولانى؛ سريريات درسى = ذكر اولنان خسته خانه‌ده ويريلن عملى درس؛ سريريات داخليه معلمى؛ سريريات خارجيه معاونى. فر. Clinique .

سَريع { صـ. عر. ث: سريعه. [« سرعت » دن صشـ.] چابوق، تيز، سرعتلى : سيرسريع؛ حركت سريعه؛ سريع الحركه = چابوق حركت ايدن : سريع الزوال = چابوق زائل اولان، دوامسز.

سَريعاً { حـ. عر. چابوق، سرعتله، بعجالة : سريعاً عزيمت، عودت ايتمك.

سَرين { صـ. [تق. سايرون، ساوق (صووق)، ساوومق (صاوومق، بكمك)] آزصووق، صيجاق اولميان، لطيف وخوشه كيده‌جك صورت ودرجه‌ده صووق : بوكون هوا سرين. = سـ. خفيف ولطيف صووقلق، برودت لطيفه وخفيفه، آز صووق ولطيف هوا : صباح سريننده .

سَرينلَتمَك { فتـ. آز ولطيف صورتده صوئوتمق، تازه‌لتمك، طراوت ويرمك.

سَرينلَشمَك { فلـ. بلا : سرينلمك.

سَرينلِك { سـ. آز ولطيف صووق، صووقجه ولطيف هوا : بوكون بر سرينلك حس ايديورم؛ هوانك سرينلكى؛ اقشام سرينلكنده .

سَرينلَمَك { فلـ. و:

سَرينلَنمَك { فلـ. آز ولطيف صورتده صوئوق اولمق، خفيف صورتده صووقمق: هوا اولدقجه سرينلدى، سرينلندى.

سَريوم { كيمـ. نادراً بعض معادنك تركيباتنده بولنان بر جسم بسيط معدنى. [لا. Cerium]

سَرِيّه { سثـ. عر. جـ: سرايا. ١. دشمن اوزرينه سوق اولنان وبشيوز نفرى تجاوز ايتمين سوارى بولوكى : مؤته غزاسنده روملره قارشى سوق اولنان سرية مسلمين. ٢. جاريه، اوطه‌لق.

سِز { ضـ. ضمير شخصينك جمع مخاطبى اولوب، « سن » ضميرينك جمعيدر : سز، سزك، سزه، سزى؛ سزجه، سزكله، سزك ايچون، سزك كبى، سزسز = سز اولمديغكز حالده.

سِز { د. [سينك كسره‌سى ماقبلنك حركه‌سنه كوره اينجه ويا قالين اوقونور.] فقدان وسلب وتعرى بيان ايدوب التحاق ايتديكى اسمله برابر بر صفت تشكيل ايدر، بى، نا : طاتسز = طادى اولميان؛ باشسز = باشى اولميان؛ تربيه‌سز = تربيه‌سى اولميان، تربيه‌دن محروم؛ ديلسز = ديلى يعنى نطق اولميان، ابكم. مقابلى : لى : تربيه‌لى. = حجـ. ينه فقدان وانسلاب بيان ايدوب آنجق التحاق ايتديكى اسمله بر صفت مركبه تشكيل ايتميه‌رك ايكى كلمه‌نك بهرى استقلالنى محافظه ايدر : بنسز كيتميك؛ قاتيقسز اتمك يمز. مقابلى : ايله : قاتيقله. [بو لغتك شو ايكى صورتى آره‌سنده‌كى فرق نظر اهميتدن دور طوتماملى. برنجيسنك ادات مصدريت آلوب ايكنجيسنك آلهمامسى‌ده آره‌لرنده‌كى اسباب فرق جمله‌سندندر. مثلا : ديلسزلك، تربيه‌سزلك دينلوب، بنسزلك، قاتيقسزلق دينلمز.]

سَزا صـ. فا. و:

سَزاوار { صـ. فا. لايق، مناسب، شايسته، شايان، ياراشير، چسبان : كنديسنه علامه دينسه سزادر؛ او آدم سزاوار لطف وعاطفتدر.

سَزاوارى { سـ. فا. لياقت، لايق ومناسب و

چسبان اولمه : سزاوارِ لطف وعاطفتلری.

سزدیرمك { فتـ. طولاییسیله آكلاتمق، حس ایتدیرمك : خرسزلر سزدیرمه‌دن قاصه‌دن پاره‌یی چالمشلر.

سزك { ضـ. ضمیر شخصینك جمع مخاطبنك مضاف الیهیدر. سزك پدركز، سزك پدر؛ بو كتاب سزك میدر؟ — اوت سزكدر؛ سزكله برابر؛ سزك كبی.

سزككی { ضمـ. مالكیت بیان ایدن ضمیر منفصلك جمع مخاطبیدر. مالكك جمع و مملوكك مفرد اولدیغنی كوستروب مملوكك‌ده جمع اولمسی قصد اولنورسه «لر» ادات جمعی علاوه اولنور؛ سنككی، سنككیلر؛ سزككی، سزككیلر.

سزگی { سـ. طولاییسیله آكلامه، سزمه، درك، سزیش.

سزلق { د. و :

سزلك { د. سلب وفقدانله برابر مصدریت بیان ایدر ادات اولوب، برنجیسی ثقیل و ایكنجیسی خفیف هجالی كلمه‌لرده و «سز» اداتنك یالكز برنجی معناسنده اولور : اویقوسزلق، ادبسزلك.

سزلمك { فجـ. طولاییسیله آكلاشلمق، حس اولنمق : او قدر قالین باغك اوستندن سس سزیله‌مز.

سزمك { فتـ. طولاییسیله وضمناً آكلامق، خفیف صورتده حس ایتمك : صاغ بوكرمده برصانجی سزیورم؛ كندیسی بر شیئه سویلدیسه‌ده درسه دوام ایتمیه‌جكنی سزدم.

سزمه { سـ. طولاییسیله آكلامه، حس، درك، سزیش.

سزنمك { فل. آكلایوب سس چیقارمامق.

سزو { سـ. منظار آغاجی، طبیه‌لق منظاری ویرن میشه نوعی.

سزیش { سـ. سزمه، درك، حس.

سس { سـ. ١. قولاغه كلن صدا، آواز، بانك : طبانجه سسی، طاول سسی. ٢. انسان و یا حیوان آغزندن چیقان صدا، صوت : كوزل سسی وار در؛ قوش سسی. ٣. كورلدی، پاتیردی، شماته: سس صدایوقدر. || سس چیقارمق = سویلمك، لقردی ایتمك : سس چیقارمدی = برشی سویلمدی، سكوت ایتدی. || سس چیقمق = خبر ظهور ایتمك. || سسی چیقمق = سویلمك: اونك هیچ سسی چیقمیور. || سس قویمق = كورلدی اولمق. || سس كسلمك = كورلدی منقطع اولمق. || سسی كسمك = سوزی قطع ایتمك، صوصمق. || سس ویرمك = ١. چاغرانه جواب ویرمك : ایشیدیورده سس ویرمیور. ٢. چاغرمق : شورادن سس ویرك بری كلسین. || سسله = باغره‌رق، جهراً : سسله‌اوقومق.

سست { صـ. فا. كوشك، سولپوك: سست پیمان = عهد وپیمانی كوشك.

سستره { سـ. [ر. Ξύστρα] ١. اتمكجیلرك خمور تكنه‌سنه یاپیشان خمورلری تمیزلمكه مخصوص آلتلری. ٢. مرانغوزلقده تخته‌یی قازیمغه مخصوص آلت.

سسسز { صـ. ١. صداسی اولمیان، صوت وصدا چیقارمیان : ٢. كورلدی ایتمین، ساكن، ساكت : سسسز آدمدر. = حـ. كورلدی ایتمكسزین، سسی ایشیدلمیه‌رك : سسسز صداسز ایش كوریور.

سسلمك { یاسسله‌مك. فل. دیكله‌مك، قولاق ویرمك.

سسلنمك { فل. ١. چاغرمق : شورادن سسلن بری كلسین. ٢. چاغرانه جواب ویرمك، افندم، بوراده‌یم، كبی بر سوزله ایشیتدیكنی آكلاتمق : ایشید یورده سسلنمیور.

سسلی { صـ. ١. سس وصداسی اولان، سسی چیقان. ٢. كورلدیلی، كورلدیسی چوق: سسلی بر یردر.

سطح { سذ. عر. جـ : سطوح. ١. برشیئك طیش طرفی، یوز : سطح ارض = یریوزی، روی زمین؛ سطح دریا = دكز یوزی، دكیزك اوستی. ٢. برشیئك یك اوستدن و خارجاً كورینن جهتی، عمق اولمیان یوزی، صورت ظاهره. ٣. ر. [هندسه‌ده] طول وعرضی اولوب عمق اولمیان شكل كه، خط بر چوق نقطه‌لرك تماسندن وجسم ایسه بر چوق سطحلرك تماسندن وجوده كلدیكی كبی بو دخی بر چوق خطلرك عرضاً تماسندن متشكلدر؛ سطح افقی، سطح عمودی،

سطح مستوی، سطح منحنی، سطح مستدیر وسائره .

سَطحاً { ح. عر. یالکز طیش یوزندن، آنجق طیش یوزی اعتباریله، اوستدن، ایچدن ودریکدن اولمیه‌رق : بر جسمی سطحاً اولچمك .

سَطحی { ص. عر. ث: سطحیه. ١. طیش یوزه منسوب و متعلق : کرۀ ارضك شکل سطحیسی، صورت سطحیه‌سی؛ مساحۀ سطحیه. ٢. پك اوستدن و تعمیقسز اولان، جزئی، اوستون کور : او فنده‌کی معلوماتی پك سطحیدر، بر طاقم معلومات سطحیه ایله اکتفا ایتمشدر .

سطحیّاً { ح. عر. ١. طیش یوزدن، خارجاً، اوستدن: سطحیاً مساحه ایتمك. ٢. تعمیق ایتمکسزین، اوستدن، جزئی : هرشیئدن بر آز اوقومش ایسه‌ده جمله‌سنی سطحیا اوکرنمشدر .

سَطحیجه { ص. ح. طیش یوزدن وتعمیقسز، جزئیجه : طبدن سطحیجه بر معلوماتی واردر .

سَطر { سذ. عر. ج: سطور. یازی صره‌سی : بر سطر یازمق؛ اون بش سطری حاوی صحیفه. || سطر باشی = فقره باشی که اوندن اول کی فقره‌نك یاریم قالان صوڭ سطری برا-غیلوب باشدن سطر باشلانیر وفقره‌نك بو ایلك سطری بر آز ایچریدن باشلار .

سَطرنج { وغلطی : شطرنج. سذ. عر. [فا. « صدرنج » دن] ١. معروف اویونکه طامه تخته‌سی کبی خانه‌لره منقسم بر تخته‌ده اوینانیلیر: سطرنج اویونی، تخته‌سی. ٢. سطرنج تخته‌سی کبی خانه‌لره منقسم شکل. = ص. بو شکلده اولان : سطرنج باصمه.

سَطرنجلی { ص. سطرنج شکلنده رنکاری اولان : سطرنجلی باصمه .

سَطوَت { سذ. عر. بری اوزرینه شدت وقوتله صیچرامه، بطش، صولت : عسکرك سطوتی قارشیسنده ثبات ایده‌مدی. — عربی ترکیباتده « سطوه » صورتنده قوللانیلیر .

سُطوح { سذ. ج. عر. فد : سطح. با : سطح .

سُطور { سذ. ج. عر. فد : سطر. با : سطر .

سَعادَت { سذ. عر. [عربی تر-کیباتده : سعاده] بختیارلق، مسعودیت، مبارکلك، موتلیلق : نه سعادت ! سعادت دنیویه، سعادت اخرویه. || باب سعادت، باب السعاده = مابین همایون قپوسی، باب همایون . || وقت سعادت، زمان سعادت= فخر کائنات (صلعم) افندمزك برحیات بولندقلری مبارك زمان. || سعادتله = مفارقت ایدنلره واللهه ایصمارلادق دینلره ایراد اولنور دعا و تحیه تعبیریدر . || دار السعادة الشریفه آغاسی = سرای همایون ملوکانه‌ده برمأمو-ریت جلیله ومخصوصه صاحبی اولان ذات. || در سعادت = پایتخت دولت علیۀ عثمانیه .

سَعادَتخانه { سذ. فا. تعظیمی قصد اولنان ویا ذاتاً معزز بولنان بر ذاتك خانه‌سنه اطلاق اولنور، دولتخانه .

سَعادَتلی { سعادتلو. ص. ١. بختیار، مسعود. ٢. الا رتبۀ اولی ایله روم ایلی بکلربکی ومیر میران وفریق ومیرلوا رتبه‌لرنده بولنانلره ویریلن عنواندر .

سَعادَتمَند { ص. فا. سعادتلی، بختیار، مسعود.

سُعال { سذ. عر. ط. اوکسوروك؛ سعال دیکی = بوغماجه اوکسوروك .

سَعتَر { سذ. عر. لسان عوامده زاتر دینلن نبات. || سعتر بری = ککیك اوتی .

سَعد { سذ. عر. ١. بختیارلق، قوتلیلق، مبارکلك اوغور. ٢. اوغور کتیرن شیء، منجملرك زعمنجه یمن واوغور عد اولنان شیء؛ سعد اکبر = مشتری سیاره‌سی؛ سعد اصغر = زهره سیاره‌سی. — طالع سعد وسال سعد کبی تعبیرلرده « سعد » لفظی قوتلو و مبارك معناسیله صفت عد ایدنلر وار ایسه‌ده، بو کلمه صفت اوله‌میه‌جغندن، هر نه‌قدر وصف بالمصدر قاعده‌سی‌ده وار ایسه‌ده، بوکبی تعبیرلرده اضافتله مثلا اوغور طالعی و اوغور سنه‌سی معناسنی ویرمك دها مناسبدر .

سُعَداء { صذ. ج. عر. ف: سعید. با : سعید .

سَعدَین { سذ. ت. عر. منجملر عندنده اوغورعداولنان مشتری ایله زهره سیاره‌لری .

سِعر { سذ. عر. ج: اسعار. مأ-کولات وسائر احتیاجات

ضرو. يه يه طرف حكومتدن تعيين ووضع اولنان قيمت، نرخ .

سِعه { سڤ. عر. [« وسعة » دن بر قاعده واوك حذفيله. — سينك فتحيله‌ده لغتدر.] ١. كڭيشلك، بوللق : سعهٔ حال. || ﻫ. سعهٔ مشرق = كونشك افق اوزرنده طوغديغى نقطه ايله افقك شرق نقطه‌سى بيننده‌كى بعدى؛ سعهٔ مغرب = كونشك افق اوزرنده باتديغى نقطه ايله افقك غرب نقطه‌سى بيننده‌كى بعد .

سَعى { سذ. عر. ١. چاليشمه، چاپالامه، امك، جهد : بو ايشك حصولنه سعى ايتدى. ٢. كچنمك ايچون ايش ايشلمه، ايش : محصول سعييله كچينيور. ٣. قوشمه، يورومه. بو معنا ايله يالكز مناسك حجدن اولرق صفا ايله مروه آره‌سنده‌كى قوشمه حقنده مستعملدر. — « سعى خزينه » تعبيرينك اصلى «سعى براى نفع خزينه» اولسه كركدر. هر حالده «نفع خزينه» ديمك اولادر.

سَعيد { ص. عر. ؤ : سعيده. ج: سعداء. [« سعد » دن صش.] ١. بختيار، اوغورلى، مبارك، مسعود، فرخنده : سال سعيد؛ عيدكز سعيد اولسون. ٢. عند الله مقبول وآخرتى معمور اولان : جناب حق سعدا زمره‌سنه الحاق ايليه .

سَعير { سذ. عر. آتش، نار، جهنم .

سِفاد { سذ. عر. حيواناتك چفتلشمه‌سى : سفاد موسمى .

سَفارَت { سڤ. عر. ١. ايلچيلك، ايلچى وظيفه‌سى : سفارتله آوروپايه كيتمش ايدى. ٢. بر دولت اجنبيه نزدنده بولنان سفيرك عنوان وصفتى ومحلى: پارس سفارت سنيه‌سى؛ فرانسه‌نك درسعادت سفارتى؛ سفارت هيئتى، كاتبى .

سَفارَتخانه { س. فا. بر سفير ايله معيتى هيئتنك مقامى ودائرهٔ رسميه‌سى : لوندره‌ده عثمانلى سفارتخانه‌سى .

سَفّاك { ص. عر. [« سفك » دن سمب] قان دوكيجى، خونريز .

سِفال { وسفاله . س. فا. چناق چوملك وچينى كبى طوپراقدن ياپلمش شیء؛ سفالپاره = چناق چوملك پارچه‌سى .

سَفالَت { سڤ. عر. ١. آلچاقلق، آشاغيلق، حقارت . ٢. فوق العاده ضرورتده ياشامه، فقر واحتياجدن چكيلن صيقنتى : سفالت چكمك؛ سفالته دوشمك . [بو ايكنجى معنا لسانمزه مخصوصدر.]

سَفاهَت { سڤ. عر. ١. صوكى دوشونميه‌رك لزومسز يره مالنى اسراف واتلاف ايتمه. ٢. منهيات و ذوق و اكلنجه‌يه انهماك، سوس وذوق واكلنجه يولنده اسراف : سفاهت مدنيت كلنك ديكنيدر .

سَفائِن { سڤ. ج. عر. فد : سفينه. با : سفينه .

سِفتاح { س. [عر. «استفتاح». دن غلط .] ايلك آليش ويريش، اخذ واعطايه بدأ : دها سفتاح ايتمدك .

سِفتاحلامَق { فل. آليش ويريشده و يا بر ايشده بدأ ايتمك، سفتاح ايتمك، مباشرت ايتمك: دها سفتاحلامدق.

سَفتَجه { سڤ. عر. و :

سُفتَجه { سڤ. عر. ج : سفاتج. ديكر بر مملكتده اودنمك اوزره بر يرده آقچه ويرمه وبونى مبين كاغد، پوليچه. [پك مستعمل دكل ايسه‌ده، پوليچه لغت اجنبيه‌سنه ترجيحاً استعماله شاياندر.]

سِفتِمك { فل. مسكين مسكين قاشينمق، قيپردانوب طورمق .

سُفته { ص. فا. دلنمش، ثقب اولنمش، مثقوب. || ناسفته = دلنمه‌مش : در ناسفته = دلنمه‌مش اينجى .

سَفَر { سذ. عر. ج: اسفار. ١. يولجيلق، سياحت : انقريه‌يه بر سفر ايتدى؛ سفر حج، سفر حجاز. ٢. حرب وغزايه عزيمت، محاربه‌يه كيديش : سلطان سليمان خان حضرتلرى مجارستانه وايرانه بالذات اون بر سفر ايتمشدر؛ تبريز سفرى، بلغراد سفرى؛ اسفار بحريه. ٣. محاربه، حرب، بر دولتك ديكر بر دولتله محاربه ومخاصمه حالنده بولنمسى : روسيه سفرنده، ١٢٩٣ سفرى. ٤. عسكرك حرب حالنده ومحاربه‌يه مهيا بولنمسى، مقابلى حضر: حضر وسفرده؛ فلان دولتك حضرده يوز بيك وسفرده اوچ يوز بيك عسكرى واردر. ٥.

تر. دفعه، کره، نوبت: بو سفر عفو ایتدم بردها یاپمیه‌سك؛ کراسته طاشیان آرابه‌لر کونده قاچ سفر ایدرلر؟ || سفرطاسی = یولجیلقده یمك طاشیمغه وصحن یرینه قوللانیلان قابلر طاقمی که بربرلری اوزرینه قونه‌رق باغلانمغله بر قولبله بردن قالدیریلیر. || سفر طاقمی = یولجیلقده لازم یتاق وسائره طاقملری. || مج. سفره قابلیت = بر سفینه‌نك حموله قونطراتوسنی عقد ایتمدن اول اهل خبره طرفندن مضبطه ایله تصدیق اولنان قابلیت.

سِفر { سذ. عر. جـ: اسفار. ١. کتاب، یازلمش شیء، نامه. ٢. کتاب جلدی ویا فصلی وعلی الخصوص توراتی ترکیب ایدن کتب خمسه‌نك بهری: اسفار تورات.

سُفَراء { سذ. جـ. عر. فذ: سفیر. با: سفیر.

سَفَربَر { صـ. فا. [عر. سفر = م. فا. بردن = آلمق] حربه سوق اولنمش ویا اولنمق اوزره حاضرلانمش (عسکر)؛ دیکر بر دولتله محاربه ایتمکده بولنان ویا محاربه ایتمك اوزره حاضرلانمش اولان (دولت): فلان دولت اردوسنی سفربر حالنه قودی؛ سفربر بولنان عسکر، اردو.

سَفَربَرلِك { سـ. و:

سَفَربَری { سـ. فا. حرب ایتمکده بولنان ویا حرب ایتمك اوزره حاضرلانمش اولان دولت وعسکرك حالی: فلان دولتك سفر برلك حالنده، حال سفر بریده قوهٔ بریه‌سی شوقدر بیکه بالغدر؛ سفر برلك حالنده، حال سفر بریده بولنان عسکر؛ سفر برلك نظامنامه‌سی؛ ترتیب سفر بری.

سَفَرجَل { سذ. عر. جـ: سفارج. آیوه. ذ.

سَفَرلِك { صـ. ١. سیاحته ویولجیلغه مخصوص. ٢. حربه متعلق. ٣. دفعه‌لق: بو سفرلك بوقدر کافی = بودفعه‌لق. ═ سـ. جنك وقتی، محاربه حالی.

سَفَرلَمَك { فل. حربه کیتمك، سفر ایتمك.

سَفَرلی { صـ. محاربه‌یه کیدن، حربده بولنمق اوزره یولجیلق ایدن: فلان اوجاق طاقمی سفرلی اولدیلر؛ سفرلی قوغوشی.

سُفره { سذ. عر. [تر. زبانزدی: سوفرا.] ١. باشلیجه یولجیلقده قوللانیلان مشین و سائره‌دن دائروی بر یایغی که کنارلرنده بولنان حلقه ویا دلیکلره کچیرلمش بر غیطانله طوپلانیلوب یره آچلدقده اوستنه اتمك ویمك قونور: سفره‌یی آچمق، یایمق. ٢. اوزرنده یمك ینن سینی ویا ماصه، ترابزه: سفره قورلدی؛ یمکلر سفره‌یه قوندی؛ آلافرانغه سفره طاقمی. ٣. مج. طعام، یمك، خوان: اوآدمك سفره‌سی دائما آچیقدر. ٤. دبر، مقعد، اوتوراق یری. || سفره باشنه کچمك = یمك یمك اوزره سفره‌یه اوتورمق. || سفره بزی = یمك ترابزه‌سنه اورتدکاری واوستنده یمك ینن یایغی. || سفره طاقمی = چتال، قاشیق، بیچاق، طباق وسائر سفره‌یه ویمك یمکه لازم اولان شیئلر. || سفره آرقداشی = بر سفره‌ده یمك ینن افرادك بهری.

سُفره‌جی { سـ. بر قوناق وبیوك دائره‌ده وجمعیتلرده سفره ویمك خدمتلرینی کورن خدمتجی: دوکون سفره‌جیلری.

سُفره‌جیلق { سـ. سفره خدمتی کورن خدمتجینك وظیفه‌سی وصفتی: سفره‌جیلق ایدیور؛ اونك الندن سفره‌جیلق ده کلیر.

سَفَری { صـ. عر. ذ: سفریه. ١. یولجیلغه متعلق ویا مخصوص: سفری قیافت؛ تدارکات سفریه. ٢. ع. محاربه‌حالنه منسوب ومتعلق، عسکرك سفر بر اولسنه مخصوص، حضری مقابلی: حال سفریده بولنان دولت، عسکر؛ ترتیب سفری = سفر برلك وحرب زمانی ترتیبی؛ نظامنامهٔ سفری؛ خدمت سفریه = سفر بر بولنان عسکرك خدمتی. ٣. ف. اوروج ونماز کبی بعض تکالیف شرعیه‌نك تخفیفنی اقتضا ایتدیرن یولجیلق حالنه متعلق.

سَفسَطه { سذ. عر. [یو. σο-φιστεία] ظاهراً قواعد منطقه و قیاس وبرهانه مطابق اولوب‌ده حقیقتده باطل دعوی، محضاً خصمی الزام ایچون حقیقت سوسی ویرلمش قیاسات کاذبه: بر طاقم سفسطه‌لرله بنی قاندیرمغه چالیشیوردی.

سفسطه جی { س. ص. سفسطه قبیلاندن صورتا منطقه مطابق وحقیقتده کاذب قیاسلرله خصمی الزام ایدوب حق قزانمق ایستین آدم: براقك شونی سفسطه جینك بریدر .

سفسطه لامق { فل . خصمی الزام مقصدیله یالاندن بر طاقم قیاسات وبراهین منطقیه یه توسل ایتمك : آرتق سفسطه لامغه باشلادیغنی آکلاینجه مباحثه سندن ال چکدم .

سفسطه لی { ص. سفسطه ایله یعنی ظاهراً قاعده یه مطابق کورینن قیاسات وبراهین کاذبه ایله ممزوج : سفسطه لی سوزلر، مباحثه .

سَفَط { سذ. عر. ج : اسفاط. ۱. سپت . ذ. ۲. تا . بالیق وآغاج پولی، خرشف .

سَفك { سذ. عر. دوکمه، آقیتمه: سفك دماء = قان دوکمه، خونریزلك . [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

سَفَله { صذ. ج. عر. فد: سافل. با : سافل. [« سفلاء » غلطدر.]

سِفله { صذ . عر . [اصلی جمع اولوب، مفرد کبی ده قوللانیلیر. — سینك ضمیله غلطدر.] آلچاق، دون، فرومایه وتربیه سز آدم .

سُفلی { ص . عر . ؤ : سفلیه . ۱. آشاغیده بولنان، تحتانی، زیرین، آشاغیکی، علوی مقابلی : طرف سفلی، جهت سفلیه. ۲. آلچاق، دون، فرومایه، بایاغی، قیمتسز واعتبارسز: پك سفلی بر آدمدر. ۳. قیافتی پك پژمرده وحالی پریشان : کندیسنی پك سفلی بر حالده کوردم؛ اوستی باشی پك سفلی. ٤. هـ . کرهٔ ارض ایله شمس آره سنده بولنان عطارد وزهره سیاره لرینه اطلاق اولنور : کوکب سفلی. مقابلی : علوی.

سُفلی { صذ. عر. ذ : اسفل. با : اسفل .

سُفلیّات { سذ. ج . عر. آلچاق ودون شیئلر .

سُفلیَّت { سذ. عر. ۱. آشاغیلق، اشاغیده بولنان شیئك حال وموقعی. ۲. آلچاقلق، دونلق، فرومایه لك، عادیلك. ۳. پژمرده قیافت، پریشان حال .

سُفُن { سذ. ج. عر. فد : سفینه. با : سفینه. [سفائن دخی کلیر .]

سَفوف { سذ. عر. ط. توز حالنده علاج، توز اوله رق یوتیلان علاج .

سُفَهاء { صذ. ج. عر. فد: سفیه. با : سفیه .

سَفید { ص. فا. آق، بیاض، ابیض : بحر سفید = آق دکیز [سپید کبی.]

سَفیداج { س. فا. اوستوبج.

سَفیر { سذ. عر. ج : سفراء. [« سفارت » دن صش.] ایلچی؛ سفیر کبیر = بیوك ایلچی.

سَفیل { ص. [« سفالت » دن صش. کتیریله رك لسانمزده چوق مستعمل ایسه ده، عربیده مسموع اولمیوب، بو ماده دن سافل، سفل، اسفل وسفلی صفتلری قوللانیلیر.] سفالت چکن، ضرورت وفقر واحتیاج ایچنده یاشایان : سفیل وسرکردان اولمش .

سَفینه { سذ. عر. ج : سفائن، سفن. کمی، کشتی : سفینهٔ تجاریه، سفینهٔ حربیه، سفائن تجاریه، سفن حربیه. || سفینه امینی = کمینك امور انضباطیه سنه مأمور آدم. || مج. مباحث مختلفه یی جامع کتاب : سفینهٔ راغب؛ سفینة الشعراء .

سَفیه { ص. عر. ؤ: سفیهه. مالی حسن اداره یه مقتدر اولمیوب ذوق واکلنجه وخوارده لقده بین وبیهوده یره اسراف واتلاف ایدن : سفیه بر اوغلی قالوب مال موروثنی آز مدت ظرفنده اتلاف ایتدی .

سَقّاء { سذ. عر. [« سـقی » دن سمب.] قربه ایله آرقه ده ویا حیوانله صو طاشیان آدم؛ سقا صویی = سقانك قربه ایله چشمه دن طاشیدیغی صو؛ سقا بیکیری. [« صوجی » دن فرق واردر. با : صوجی.] || سقا قوشی = بر جنس سرچه .

سَقام { سذ. عر. ج : اسقام. مرض، خسته لق، علت .

سَقامَت { س . [مصدره تاء مصدریت الحاق اولنه میه جغندن عربی اولمیوب لسانمزك تصرفات عندیه سندندر.] بوزوقلق، نقصانلق، سقطلق، یاکلیشلاق : بو لغتك سقامتی

ظاهردر؛ ربط کلامده، ترکیبده سقامت واردر.

سَقَر { سنذ. عر. جهنم، طامو، دوزخ.

سَقَط { سنذ. عر. ج: اسقاط. ١. بر شیئك دوشوك و ایشه یارا ماز قسمی. ٢. کوتی وفائده‌سز شیء. ٣. یاکلیش، خطا، نقصان، سهو: بوعباره‌ده، بوحسابده سقط واردر. == ص. تر. ١. اعضای بدنندن بری ناقص ومعلول اولان، علیل: سقط برآدم؛ اللدن، آیاغندن، کوزندن سقطدر. ٢. ناقص و علیل (عضو): بوآدمك الی، آیاغی کوزی سقطدر؛ قلیجله اوروب الینی سقط ایتدیلر. ٣. خطالی، ناقص، طوغری اولمیان، یاکلیش: بو سوز سقطدر؛ سقط ایش ایشله.

سِقْط { سنذ. عر. ط. ناتمام ویا تمام اوله‌رق والده سنك رحمندن اولی دوشن چوجق. || سقط الزند = چاقماغك چیقاردیغی قیغلجیم. — مشهور ابو العلا المعرینك دیوانی شرحنك عنوانیدر.

سَقَطات { سنث. ج. عر. [فد: سقطه لسانمزده غیر مستعملدر.] دوشوك یرلر، قصورلر، نقصانلر.

سُقُطره { سنخ. ج. یمن ساحلیله آفریقا ساحلی آره‌سنده اهالیسی مسلم وعرب بیوجك بر جزیره اولوب صاری صبرینك نفاستیله مشهوردر.

سَقَطلامق { فتد. ١. برینك بر عضوینی ویاعضوك کندیسنی علیل وایشلمز ایتمك: بیچاره‌یی آیاغندن سقطلادی؛ زواللینك آیاغنی سقطلادی. ٢. بوزمق، یاکلیش ایتمك، درستکنه خلل کتیرمك: مجلد کنارلرینی چوق کسوب کتابی سقطلادی؛ اوکلمه‌یی چیقارمغله عباره‌یی سقطلادیکز.

سَقَطلانمق { فل. ١. برینك بر عضوی ویاعضوك کندیسی علیل وایشلمز اولمق: او آدم کوزندن سقطلاندی، کوزی سقطلاندی. ٢. قصورلی ویاکلیش اولمق: اوستنه یاغمور طاملامغله اثواب، کتاب سقطلاندی؛ آلتی اوسته کتیرلمکله عباره سقطلانمشدر.

سَقَطلق { س. ١. بر آدمك بر عضوی ویاعضوك کندیسی علیل وایشلمز اولمسی: بوآدمك، بوکوزك سقطلغی بللی اولمیور. ٢. نقصان، قصور، یاکلیشلق، خطا: بوعباره‌نك، بو ایشك، بو قاشك سقطلغی.

سَقْف { سنذ. عر. ج: سقوف. چاتی، طام. [تراچه کبی دوز اولانه سطح دیرلر.]

سَقَم { سنذ. عر. ج: اسقام. سقام ایله مترادفدر. با: سقام.

سَقَمونیا { سنذ. عر. [یو. Σκαμ-μωνία] ط. مسهل کبی قوللانیلان بر نبات، بیك کوز اوتی، اینجه محموده.

سَقَنقور { سنذ. عر. [یونانیدن] ١. مصرده یاشار بر جنس کرتنکله، قوم کرتنکله‌سی. ٢. بوحیوانك دریسنه مشابه اوله‌رق کوزل برجنس تولبندکه صارغی اولور.

سُقُوط { سنذ. عر. ١. دوشمه، آشاغی اینمه، هبوط، نزول: برحجر سمائینك سقوطی. ٢. صارقمه، اعضاء داخلیهٔ بدندن برینك بولندیغی محل طبیعیسندن آشاغی‌یه قایمه‌سی: سقوط اخشاء، سقوط مهبل. ٣. بر آدمك موقع اقتداردن دوشمه‌سی، مقامنی فوت ایتمه‌سی: بیسمارقك آلمانیه باش وکالتندن سقوطی. ٤. چوجغك ناتمام ویا اولی اوله‌رق رحمدن دوشمه‌سی: سقوط جنین. ٥. یاپراقلرك دوکلسی: سقوط اوراق.

سُقُوف { سنذ. ج. عر. فد: سقف. با: سقف.

سَقْی { سنذ. عر. ١. انسانه ویا حیواناته صو وسائر ایچه‌جك شیء ویرمه، صووارمه: تشنه لبانی، حیواناتی سقی ایتمك. ٢. صولامه، صو قویویرمه ویا دوکمه. اروا: تارلایی، باغچه‌یی سقی ایتمك. || سقی معادن = معدنلره صو ویرمه.

سَقِیم { ص. عر. ث: سقیمه. [«سقامت» دن صش.] ١. خسته، مریض، علیل. ن. ٢. طوغری اولمیان، یاکلیش، خطالی: تعبیرسقیم، عبارهٔ سقیمه، فکر سقیم. ٣. روایتی صحیح و صاغلام اولمیان، (حدیث).

سَگ { س. فا. کوپك، ایت، کلب.

سِك { فل. [سینك کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور. — خطاب علامتی

صاغر كاف اولديغى حالده، بو كلمه‌نك «سين» صورتنده يازلمسى مناسبتسزدر.] ايمك مصدر غير مستعملنك يعنى فعل اسنادينك مضارع صيغه‌سنك مفرد مخاطبيدر: ام، سك، در، از، سكز، درلر. — استفهاميه سى «ميسك» ومنفيسى «دكلسك»، در.

سَكا { ضـ. سن ضمير مخاطبنك مفعول اليهيدر.

سُكارى { ياخود سكارا. صنـ. جـ. عر. فد: سكران. با: سكران.

سِگال { سـ. فا. دوشونمه، فكر، انديشه: بد سگال = كوتى فكرلى، بد انديش.

سُكّان { سنـ. جـ. عر. فد: ساكن. با: ساكن.

سگاه { فا. [اصلى: سه گاه] مو. كردى ايله بوسلك آره‌سنده بر پرده.

سَكب { سنـ. عر. صو دوكمه. ز.

سَگبان { سـ. فا. ١. بر بيوك دائره‌ده آو كوپكلرينه نظارت و بونلرى اداره ايدن خدمتجى؛ سكبان باشى = بوصنف خدمه‌نك رئيسى. ٢. [زبانزدى سگمن] وقتيله يكيچرى اوجاغنه ملحق برصنف عسكر؛ سكبان باشى = بو عسكرك باشى.

سَكته { سش. عر. ١. طورغونلق، كسلمه، انقطاع: سكته‌يه اوغرامق = طورمق، كسلمك، منقطع اولمق. ٢. خلل، رخنه، ضرر: ايشمزه سكته كلدى. ٣. ط. قانك بردن بره طورمه‌سى و يا دوكلمه‌سى كبى عارضه، طامله، فجئه: سكته‌يه دوچار اولمق؛ سكتهٔ قلب، سكتهٔ دماغيه، سكتهٔ رئويه.

سَكته دار { صـ. فا. [عر. سكته = رخنه. فا. داشتن = طاشيمق] خللپذير، رخنه دار، ضرره دوچار: ايشمز سكته‌دار اولدى.

سَكديرمك { فتـ. ١. بر آياق اوزره قوشديرمق، صيچراتمق. ٢. (برطاش وكله وسائره‌يى) دفعاتله يره طوقنوب صيچرايه‌جق صورتده آتمق، بوصورتله يووارلاتمق: قايديراغى سكديرمك.

سَكديرمه { سـ. كله وسائره‌نك يره دفعاتله طوقونه‌جق صورتده آتلمسى.

سَكر { سنـ. عر. سرخوشلق، مستلك: سكر ويرن شيئلرك جمله‌سى حرامدر.

سُكَّر { سنـ. عر. شكر.

سَكَرات { سش. جـ. عر. [فد. «سكره» لسانمزده غير مستعملدر.] سرخوشلق، مستلك. || سكرات الموت = جان چكيشيركن كلن طالغينلق، حالت نزع، احتضار.

سَكران { صـ. عر. ث: سكرى. جـ: سكارى. [«سكر» دن صشـ.] سرخوش، مست، بسريك.

سَكِرتمك { فل. آدمى تسريع ايدوب صيچرايه‌رق قوشمق، تك وتاز ايتمك.

سَكِردشمك { فشـ. قوششمق، برلكده قوشمق. = فل. سعى وجهد ايتمك، چبالامق.

سَكِرديم { سـ. ١. ياياقوشيسى. ٢. طوپك انداختندن قونداغك كرى كلسى؛ سكرديم منكنه‌سى = طوپك انداختنده قونداغك كرى‌يه كلمسنى منعه مخصوص منكنه. || سكرديم يولى = ١. قلعه بدنلرنده محفوظ يول. ٢. خان اوطه‌لرى اوكنده طاركزندى.

سَكَرك { صـ. ١. اجزاسى آره‌سنده آرالق بولنان، آره‌لقلى، صيق مقابلى: سگرك طراق، سگرك ديش، سگرك آغاجلر. ٢. زمانجه آره‌لى اولان، صيق وقوع بولميان، نادر: او مملكتده ياغمور سگركدر. = حـ. ١. صيق اولميه‌رق، آره‌لقله: صوغانلرى سگرك ديكملى. ٢. آره‌سى اوزايه‌رق، نادراً: او مملكتده يازين پك سگرك ياغمور ياغار.

سَكَرجه { صـ. ١. پك صيق اولميان، آز آره‌لقلى: سگرجه ديش. ٢. پك بربرى آرقه‌سنده واقع اولميان، زمانجه آز آره‌لقلى، نادرجه: سگرجه زيارت. = حـ. ١. آز آره‌لقله، آچيقجه: سگرجه ديكلمش آغاجلر. ٢. نادرجه، پك صيق اولميه‌رق: او بزه سگرجه كلير.

سَكَركلشديرمك { فتـ. آره‌سنى آچمق، مكان ويا زمانجه آره‌لق ايتمك، آچمق: شو پارمقلرى برآز دها سگركلشديرملى؛ سز بزه كلمكى پك سگركلشديرديكز.

سَکَرکَلشمك { فل. آره‌سی آچلمق. آچیق ویا نادر اولمق، مکان ویا زمانجه آره‌لقلی اولمق: شو آغاجلر چوق سگرکلشدی؛ مسافرلرمز پك سگرکلشدی.

سَکَرکَلِك { س. ١. آره لقلی وآچیق اولمه: دیشلرك، آغاجلرك سگرکلکی. ٢. برشیئك آره‌ده چوق وقت کچه‌رك وقوعی، ندرت: یاغمورك سگرکلکی.

سَکَرلِمك { فل. سگرکلشمك. با: سگرکلشمك.

سِکرمَك { فل. آز اوینامق، قیملدامق، سکیر غیر اختیاری وخفیف صورتده اوینامق: کوزم سگریور.

سَکرمه { س. آز وغیر اختیاری اوینامه، خلجان: کوز سگرمه‌سی.

سَکِز { عد. یدی ایله طقوز آره‌سنده‌کی عددکه ایکی کره درتله مساویدر، ثمان، ٨: سکزکون؛ اون سکز ١٨؛ سکزده بر = ثمن.

سِکِز { فل. [کسره‌لری ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور] ایمك مصدر غیر مستعملندن فعل اسنادی مضارعنك جمع مخاطبیدر: سز سکز. — استفهامی: میسکز؛ ومنفیسی: دکلسکز اولور.

سَکِزَر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده سکز اوله‌رق: آقچه‌یی تقسیم ایتدیلر سکزر لیرا دوشدی؛ دیرکلری سکزر، سکزردن آرابه‌لره یوکلتدك.

سَکِزلِك { ص. ١. سکزجزئدن مرکب ویا سکز قسمی حاوی، مثمن. ٢. سکز غروش، پاره وسائره قیمتنده اولان: سکزلك قماش. ٣. سکز آرشین، قاریش وسائره بویونده یاخود سکز اوقه وسائره آغرلغنده: سکزلك دیرك، سکزلك قوزی. ٤. سکز یاشنده: سکزلك بر چوجق. = س. سکز غروش وسائره قیمتنده سکهٔ حقیقیه ویا اعتباریه، سکز غروشلق مبلغ: بوکا بر سکزلك ویره‌یم.

سَکِزلی { ص. سکز بکك وسائره‌یی حاوی، سکز حرف یاکوشه یاخود ضلع و سائره‌سی اولان، ثمانی. = س. اسقامبیل کاغدینك سکز بکلیسی: ماچه‌نك سکزلیسی.

سَکِزنجی { عد. سکزدرجه‌سنده اولان، یدنجیدن صکره کلن، ثامن، هشتم: سکزنجی کون، سکزنجی باب؛ اون سکزنجی.

سَکسان { عد. [تلفظی: سکسن] سکز دفعه اون، ثمانین، ٨٠: سکسان کونده دور عالم؛ یوز سکسان ١٨٠.

سَکسانت { س. [فر. Sextant] افقی وعمودی زاویه‌لری مساحه‌یه مخصوص و١٢٠ درجه‌لك قوس درجاتنی محتوی آلت.

سَکسانَر { عد. [سکسنر] هر برینه ویا هر دفعه‌سنده سکسان: آقچه‌یی تقسیم ایتدکلرنده سکسانر غروش دوشدی؛ بکا اولان بورجنی هفته‌ده سکسانر غروشدن اودیه‌جکدر.

سَکسانلِك { ص. [سکسنلك] ١. سکسان قسمدن مرکب. ٢. سکسان غروش و سائره قیمتنده اولان: سکسانلك قماش. ٣. سکسان یاشنده: سکسانلك بر اختیار.

سَکسانِنجی { عد. سکسان درجه‌سنده اولان: سکسانجی کون.

سَکسَك { س. بر نوع طوغان.

سَکمَك { فل. ١. برآیاق اوزره صیچرایوب آتلامق. ٢. مج. خفت مزاجله قوشه‌رق کیتمك.

سَکمَن { س. اصلی: سکبان. با: سکبان.

سَکمه { س. ١. بر آیاق اوزره صیچرایوب آتلامه. ٢. خفت مزاجله قوشمه.

سَکَنات { سش. ج. عر. [فد: «سکنه» لسانمزده غیر مستعملدر.] طورمه، طوریش، قیملدانمامه، حرکات مقابلی: حرکات و سکناتنده قاعدهٔ ادبه رعایت ایدر.

سَکَنه { سد. ج. عر. فد: ساکن. با: ساکن.

سُکنی { ١. سش. عر. اوتوریلان، اقامت اولنان یر، مقام، محل، مکان، منزل، مسکن، قوناق: سکناسی یوقدر؛ برسکنی تدارکنه مجبوردر. — غلط اوله‌رق مصدرکبی دخی اعتبار اولنوب: قابل سکنی دینلیر، که قابل اسکان ویا سکنی اتخاذ

اولنمغه مستعد دیمکدر : بو او قابل سکنی دکلدر = ایچنده اوتوریله‌جق حالده دکلدر .

سَکو { س. با : سکی .

سُکوت { سذ. عر. صوصمه، لقردی سویلەمه : سکوت ایتمك؛ سکوت دیردیردن ایيدر؛ التزام سکوت ایتمك = بالالتزام سویلەمك؛ سکوتله کچيرمك = جواب ویرمه‌مك .

سُکوتی { ص.عر. صوصمغی سور، چوق لقردی سویلمز، آز سویلمك طبیعتنده مرکوز اولان : سکوتی آدمدر .

سُکود { س. با : سوگوت .

سُکون { سذ. عر. ۱. طورمه، حرکت ایتمه‌مه، قیملدانمامه : ماکینه حرکت ایتمیوب سکون حالنده ایدی. ۲. آرام، راحت، اسایش، اضطرابسزلق: تلاشدن صکره بر آز سکون بولدی. ۳. طورغونلق، راکدلك : هواده بر سکون وار ایدی؛ دکیز سکون اوزره ایدی. ٤. دیمه، طورمه، منقطع اولمه : یاغمور سکون بولدی؛ ناله و فریادی آنجق کیجه یاریسی سکون بولدی. ٥. د. بر حرفك متحرك اولمامسی، حرکه‌مقابلی، جزم، ساکن‌حالی : سکون زا ایله جزم اوقونور .

سُکونَت { س. [مصدره تاء مصدریت الحاقنه حاجت اولمدیغندن، عربی اولمیوب، اویدیرمه بر لغتدر.] ۱. طورغونلق، رکود : دکیز، هوا سکونت بولدی. ۲. آرام، اسایش، راحت : حدتی، صیتمه‌سی کچوب براز سکونت پیدا ایتدی. ۳. دیمه، طورمه، آزالمه : یاغمور، رورکار سکونت بولدی؛ آغریلری کسب سکونت ایتدی. || ج. منطقهٔ سکونت = خط استوا جوارنده‌کی بحر محیطده روزکار اسمین موقع، لیمانلق منطقه.

سُکونَتلی { ص. ۱. ساکن، راحت : کندیسنی اولدقجه سکونتلی کوردم . ۲. طورغون، راکد، حرکتسز : دکیز پك سکونتلی ایدی .

سِکوئُسترَق { س. ا : سقوئسترو .

سِکّه { سش. عر. ۱. مسکوکاته و درهملره اوریلان تمغا . ۲. ضرب اولنمش آقچه : ضرب سکه؛ سکهٔ خالصه = خالص آلتين ویا کومش آقچه؛ سکهٔ مغشوشه= قاریشیق آقچه، متالیك. ۳. دوز سوقاق ویا یول. || سکة‌الحدید= عرب ممالکنده دمیر یوله ویریلن اسمدر .

سِکّه { س. مولوی کلاهی .

سِکّه‌زَن { س. فا. [عر. سکه = آقچه . فا. زدن=اورمق] مسکوکاتی ضرب ایدن اوسته.

سِکّه کَن { س. فا. [عر. سکه= آقچه . فا. کندن=حك ایتمك] مسکوکاتك قالبنی حك ایدن: سرسکه کن .

سَکی { س. ۱. دیرك آیاقلغی، کرسی طاشی. ۲. آتك آیاغنده‌کی بیاض : صاغ آرت آیاغنده سکیسی واردر.

سِکْیر { س. با : سیگیر .

سِکّین { سذ. عر. بیچاق. ز.

سَکینَت { سش. عر. و :

سَکینه { سش. عر. ۱. قرار، راحت، سکونت، آرام . ۲. اطمئنان قلب، جمعیت خاطر، وثوق، اعتماد. ۳. بنی اسرائیله احسان اولنان بر معجزه که تابوتله کزدیریلوب کندیلرینك اطمئنانی و دشمنلرینك دهشتنی موجب اولورمش .

سَل { س. [عر. « سیل » دن . — سیل دخی یازیلیر .] یاغموردن بریکوب دره‌لرده واویوق یرلرده موقتاً شدتله آقان صو : سللر آقدی؛ سل کوتوردی .

سَلّ { سذ. عر. یاواشجه چکمك، صییرمق : سل سیف ایتمك: (همان یالکز بوتعبیره مخصوصدر.)

سِلّ { سذ. عر. ط. بین العوام ورم دینلن علت مهلکه‌نك اسم مخصوصیدر. بو علت بدنك مختلف اعضاسنده ظهور ایتدیکندن، آق جکرده ظهور ایدن الك عمومیسنه « سل الرئه » غیرتلاقده ظهور ایدنه « سل القصبه » وسائره دینلیر .

سَلاجِقه { سخ. جـ : سلچوقیلر؛ سلاجقهٔ ایران، سلاجقهٔ روم .

سِلاح { سذ. عر. جـ : اسلحه. حرب آلتی، یاراق :

سلاح آتمق = تفنك و طبانجه بوشاتمق؛ ترك سلاح ایتمك = بر حربه نهایت ویرمك یاخود حرب ایتمه‌مك ایچون سلاحی الدن براقمق؛ سلاحه صارلمق، طاورانمق = استعمال سلاح ایتمك؛ سلاح بدست = سلاح الده اوله‌رق؛ اسلحهٔ جارحه = کسن سلاحلر؛ اسلحهٔ ناریه = آتشلی سلاحلر. [سلحدار کبی ترکیباتده تخفیفاً الفی حذف اولنور.]

سِلاح اَنداز { س. فا. [عر. سلاح = م - فا. انداختن = آتمق] ۱. تفنك ایله مسلح عسکر، افراددن عسکر. ۲. سفائن حربیه ده طائفه‌لك ایتمیوب، تفنکله مسلح اولدقلری حالده عسکرلك ایدن افراد بحریه.

سِلاح اَندازلق { س. تفنکجیلك، سلاح انداز وظیفه‌سنی ایفا ایدن افراد بریه ویابحریه‌نك حال وصفت وخدمتی.

سِلاحخانه { س. اسلحهٔ عسکریه وضعنه مخصوص بنا ودپوی.

سِلاحدار { یاخود سلحدار. س. اسکی وزرا وکبرانك سلاحلرینی حفظ واداره ایتمکه مأمور آغا.

سِلاحدارلق { یاخود سلحدارلق. س. وزرا وکبرادن برینك سلاحلرینی حفظ و اداره ایتمکه مأمور آغانك صفت ومأموریتی.

سِلاحشور { یاخود سلحشور. س. ۱. سلاحله مسلح آدم، سلاح طاشیان آدم. ۲. جنکاور وحرب آزما آدم. ۳. طشره زادکانندن اوله‌رق خدمت شاهانه‌ده بولنان تفنکیان.

سِلاحشورلق { یاخود سلحشورلق. س. جنکاورلك، حرب آزمایی.

سِلاحلاندیرمق { فتـ. سلاح ویرمك، تسلیح ایتمك.

سِلاحلانمق { فل. سلاح ایدنمك، یاراقلانمق، سلاح طاقمق، سلاحه صارلمق.

سِلاحلق { س. طبانجه ویتاغان کبی سلاحلری قومغه مخصوص مشیندن قات قات قوشاق.

سِلاحلی { ص. سلاح طاشیان، مسلح.

سَلاست { سذ. عر. افاده ده سهولت، سهل و روان افاده، طلاقت: سلاست کلام؛ سلاستله یازمق، افاده ایتمك.

سَلاستلی { س. سهل و روان: سلاستلی عباره، افاده.

سَلاسِل { سذ. جـ. عر. فد: سلسله. با: سلسله.

سَلاطین { سذ. جـ. عر. فد: سلطان. با: سلطان.

سُلاله { سذ. عر. صوی، ذریت، اولاد واحفاد؛ سلالهٔ طاهره = ذریت پاك جناب نبوی؛ سلالهٔ عثمانیان.

سَلام { سذ. عر. ۱. صلح، سلم، اسایش. [بو معنا ایله « سلم » دها مستعملدر.] ۲. آفت ومخاطره‌دن بری وسالم اولمه، برائت، سلامت، صوك ایی وخیرلی چیقمه. [بو معنا ایله « سلامت » دها مستعملدر.] ۳. فنا وزوالدن سالم اولان حق تعالانك اسماء حسناسندندر: یا سلام! ٤. آشنالق، تحیه، «سلامت اوستکزده اولسون!» معناسیله السلام علیك، علیکم دیه‌رك دعا وآشنالق ایتمه: سلام ویرمك؛ سلام آلمق = « وعلیکم السلام» دیه‌رك قارشیلق ایتمك، جواب ویرمك؛ سلام کوندرمك = اوزاقده بولنان برینه بالواسطه آشنالق وتحیه ایتمك؛ سلام ایتمك = کذا: فلان سزه سلام ایدیور؛ فلانه بندن سلام ایدك. || سلامه طورمق = کچن بربیوك ذاته حرمةً آیاغه قالقوب سلامنی آلمغه مهیا بولنمق. || سلام طورمق = عسکر تفنك ویا قلیجنی بر وضعیت مخصوصه ایله اوکده طوتوب مافوقنی سلاملامق؛ سلام طور! بونك قوماندەسی. || السلام علیکم، سلام علیکم = کلنك ایفا ایتدیکی رسم تحیه. || وعلیکم السلام = بو تحیه‌نك جوابی. || علیه السلام = انبیاء عظام وبعضاً صحابهٔ کرام اسامیء مبارکه‌سی یاد اولندقده ایراد اولنان دعا تعبیریدر: حضرت نوح علیه السلام. || والسلام = ایشته او قدر! معناسیله بحث نهایتنده سویلنیر تعبیردر. || دار السلام = ۱. جنت اعلا. ۲. وقتیله بغداد شهری. || مدینة السلام = کذا بغداد شهری.

سَلامَت { سذ. عر. ۱. قصور ونقائص وعیوبدن ویا امراض و عللدن سالم و بری

اولمه، سالملك. ۲. امنیت، خوف واندیشه‌دن بری اولمه، امن، امان: سلامته چیقمق. ۳. ایی صوك، ایی نتیجه، حسن انتهاء، عاقبت خیر: الله سلامت ویرسین؛ عاقبت سلامتی بولدی. ٤. قورتلمه، خلاص، رها، نجات: سلامت بولدی؛ آرتق اوته‌سی سلامت. ۵. عباره‌نك دوشوك وسقط اولمامسی، سقطلقدن سالم و طوغری اولمسی: سلامت عباره. || بح. سلامت قانجه‌سی = طاقیلان یردن استنلدیکی زمان قولایلقله قورتاریلان قانجه.

سَلاملاشمَق { فتد. بربرینه سلام ویرمك، سلام آلوب ویرمك: یولده راست کلنجه سلاملاشیورز.

سَلاملامَق { فتد. سلام ویرمك، واصول عسکریه‌جه سلاحله ویا طوپ انداختیله رسم سلامی ایفا ایتمك: نوبت بکلاین عسکری سلاملادی، کلن سفائنی سلاملادیلر.

سَلاملق { س. ۱. بیوك دائره و قوناقلرك ارککلره وارکك مسافر قبول ایتمکه مخصوص قسملری، حرم مقابلی: سلاملغه چیقمق، سلاملقده یاتمق؛ حرم سلاملق یکرمی اوطه‌لی بر قوناق. ۲. ذات حضرت پادشاهینك جمعه نمازینی ادا ایچون جامع شریفه عزیمت بیورملری: سلاملق رسم عالیسی؛ بوهفته سلاملق رسم عالیسی پك مشعشع صورتده اجرا اولندی؛ سلاملق اونیفورمه‌سی.

سَلب { سذ. عر. ۱. قاپمه، زورله آلمه: مالنی النده‌ن سلب ایتدی. ۲. رفع ایتمه: وقتیله تجار کمیلرینك راحتی سلب ایدلمش ایدی. ۳. نفی، انکار، برحدثك عدم وقوعی، اثبات مقابلی: ادات سلب.

سَلبی { ص. عر. ث: سلبیه. نفی و انکاره منسوب و متعلق: قضیهٔ سلبیه.

سَلجوقی { ص. عر. ث: سلجوقیه. طول مدت ایرانده و آناطولیده حکومت سورمش اولان آل سلجوقه منسوب و متعلق: تاریخ سلجوقی؛ ملوك سلجوقیه.

سِلَحدار { س. فا. (ا: سلاحشور وسلاحدار.

سِلَحشور { س. فا. و:

سَلخ { سذ. عر. ۱. یوزمه، صویمه، دریسنی چیقارمه: قویونلری سلخ ایتمك. ۲. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] عربی آیك صوك کونی، غره مقابلی: سلخ محرم، سلخ ذی القعده.

سَلخخانه { س. فا. [عر. سلخ = یوزمه - فا. خانه = او. تر. زبانزدی: صالخانه.] قصابلر ایچون کسیلن قویون وسائر حیواناتك بوغازلنوب یوزلمرینه مخصوص محل که تمیزلك ایچون شهرك خارجنده اولور: سلخخانه کوپکی.

سَلسال { سذ. عر. صوغوق و طاتلی وخفیف صو.

سَلسَبیل { سذ. عر. خفیف و لذیذ صو. اصل جنتده برچشمه‌نك اسمیدر.

سَلسره { س. بح. کمیلرده عسکری خدمت باشنه دعوت ایچون چالینان کمیك دودوك.

سِلسِله { سث. عر. ج: سلاسل. ۱. زنجیر: سلسلة الذهب = آلتین زنجیر. ۲. بربرینه مربوط بر صره تشکیل ایدن شیء: سلسلهٔ جبال. ۳. مافوقدن مافوقه تعاقب ایدن صره و ترتیب: سلسلهٔ مراتب قاعده‌سنه رعایةً = مافوقدن مافوقه مراجعت ایده‌رك. ٤. بدردن اولاده صره ایله یازیله‌رق تشکیل اولنان ذریت دفتری، شجره: سلسلهٔ نسبی فلان ذاته متصل اولور.

سِلسِله نامه { س. فا. مشاهیرك و حکمداران خاندانلرینك اباً عن جد نسل و نسبلرینك صورت تعاقبنی زنجیر کبی بربرینه مربوط اوله‌رق کوسترن کتاب ویا جدول.

سُلطان { سذ. عر. [« سلاطة » دن صش.] ۱. حکمدار، ملك، پادشاه: سلطان البرین والبحرین. سلاطین عظام عثمانیه‌نك اسامیسی باشنه قونور: شوکت افزای تخت عثمانی سلطان الغازی عبد الحمید خان ثانی حضرتلری. ۲. سلاطین عظام حضراتنك والده وهمشیره وکریمه‌لرینه اطلاق اولنور: والده سلطان؛ مهر ماه سلطان: سلطان سرایی؛ خانم سلطان = سلطان کریمه‌سی.

سُلطانلق { س. پادشاهلق، حکمدارلق.

سُلطانی { ص. عر. ث: سلطانیه پادشاهه منسوب و

متعلق: طریق سلطانی = شاهراه، بیوك جاده؛ مکتب سلطانی؛ قلعهٔ سلطانیه .

سَلطَنَت { سث. عر. ۱. پادشاهلق، حکمدارلق : قانونی سلیمان خان قرق سنه سلطنت سوردی. ۲. دولت، حکومت: سلطنت سنیه، سلطنت عثمانیه. ۳. مج. دبدبه، طنطنه، دارات. || سلطنت قایغی = پادشاهان عظام حضراتنك رکوب همایونلرینه مخصوص کوشکلی قایق .

سَلطَنَتلی { ص. داراتلی، مطنطن، مدبدب .

سَلَف { سذ. عر. ج : اسلاف. ۱. بر حال و موقعده دیکرندن اول بولنمش اولان آدم، کچمش، اسکی، خلف مقابلی: فلان ایشی شمدیکی والی یاپمدی سلفی حاضرلامشیدی؛ خلف سلف یولده بولشدیلر؛ اونکله فلان مأموریتده خلف سلف اولدق. ۲. اسکی آدم، جد. [باشلیجه جمعی :] اجداد، کچمشلر، اسکی آدملر : اسلافك اثرینه تبعیت ایتمك؛ اسلاف کرامزك ثمرهٔ سعی و غیرتنی اقتطاف ایدیورز .

سِلك { سذ. عر. ۱. اینجی و تسبیح کبی دانه‌لرك کچیرلدیکی ایپلیك وغیطان وسائره: اینجیلری سلکه چکمك. ۲. دیزی، صره : سلك لآل = اینجی دیزیسی. ۳. مج. صره، ترتیب، طاقم: سلك نظمه چکمك. ٤. بر آدمك طوتدیغی یول، طریق، مسلك: سلك جلیل عسکری؛ بن او سلکه داخل دکلم؛ هر کس کندی سلکنه رعایت ایدر.

سِلّه { یاخود سیله. س. آچیق ال ایله و ال آیاسیله اوریلان طوقات : سلله آتمق، اورمق.

سِلْم { سذ. عر. [سینك فتحی و کسری جائز اولوب لامك فتحی ایسه غلطدر.] باریش، صلح، اسایش : محافظهٔ صلح وسلم ایچون .

سَلَم { سذ. عر. مؤجلی معجله صاتمه یعنی پشین پاره ایله ویره‌سی یه مال آلمه.

سَلَّمَ { فت. عر. [تفعیل بابندن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض دعا تعبیرلرنده بولنور :] سلام ایتسین، سلامت ویرسین : صلی الله علیه وسلم .

سُلَّم { سذ. عر. نردبان، باصامق، بر یره صعود ایتمك ایچون واسطه اولان شیء : سلم ترقی.

سُلَیمن { س. با : سولومن .

سِلِندی { س. ۱. بول آقان یاغمور صویی، سیرقالرده دره کبی آقان یاغمور سلی. ۲. اوفاق سل یولی، یاغمور سلنك آقارکن چیزدیکی دره .

سِلِندیر { س. [فر. Cylındre] صنـ. درونی مجوف و ایکی طرفی مسدود استوانه که استیم داخلنده کی پیستونه اجرای تضییق ایله تحریك ایدر .

سَلوا { سث. عر. با : سلوی .

سُلوك { سذ. عر. ۱. بر یوله کیرمه، بر صره‌یه دیزلمه، بر صنف مخصوصه داخل اولمه: سلك عسکری یه سلوك ایتدی. ۲. طریق تصوفه انتساب، اهل طریقدن اولمه، ریاضتله اشتغال : اهل سلوکدن بر آدم؛ سلوك قولای ایش دکلدر .

سَلوی ۱ { سث. عر. بیلدیرجینك بیوکی، یلوه. — صحرای تیهده من دینلن قدرت حلواسیله برابر من طرف الله بنی اسرائیله ویریلن قوشلر بو اسمله یاد اولنور.

سَلوی { س. با : سروی .

سَلویسه { س. [ایتا. Servizio] بح. آرمه‌ده بولنان متحرك خلاطلر .

سَلّه { سث. عر. [تر. زبانزدی شده‌سزدر] سپت، اشپورطه‌نك بر نوعی .

سَلّه‌باف { س. فا. [عر. سله = سپت . فا. بافتن = طوقومق] سپت وزنبیل کبی شیئلر طوقویان، سپتجی، کوفه‌جی، زنبیلجی .

سِلّه { س. با : سلله .

سِلّی { ص. عر. ذ : سلیه. ط. ورم علتنه منسوب ومتعلق .

سَلیس { ص. عر. ذ : سلیسه. [«سلاسة» دن صش.] سلاستلی، رکاکتسز، سهل و روان : سلیس عباره، عبارهٔ سلیسه .

سِلیسیوم { س. [لا. Silicium] کیم. اجسام بسیطه‌دن بر جنس طاش که قوم و چاقماق طاشی باشلیجه بوندن مرکبدر .

سَلیقه { سث. عر. کوزل سویلمه‌ده و یازمه‌ده کی استعداد

طبیعی، خداداد اولان فصاحت و طلاقت : فلانك سلیقه‌سی واردر، سلیقه‌سی پك كوزلدر.

سَلیم { ص. عر. ث : سلیمه. [«سلامة» دن صش.] عیب وقصوردن بری، صاغلام، طوغری، درست، صحیح : عقل سلیم.

سَلیمی { س. سلطان سلیم خانك ایجادی اولان تاج بیچملی بر نوع قاووق.

سَلیمیّه { س. صیرمه داللی اسكی بر نوع كزی.

سَمّ { سنـ. عر. جـ : سموم. زهر، آغو : سم قاتل = مؤثر زهر. || سم الفار = صیچان اوتی.

سُم { س. فا. آت كبی حیوانات آیاغنك طیرناغی.

سَماء { سش. عر. جـ : سماوات. كوك، آسمان، فلك، سپهر؛ بین الارض والسماء = یر ایله كوك آره‌سنده. || علائم سما = الكم صاغمه اسم تركیبسنك یاكلیش املاسیدر.

سِمات { سش. جـ. عر. [فد : وسمه مرادفی اوله‌رق «سمه» لسانمزده چوق قوللانلماز.] تمغالر، علامتلر، نشانلر : ذات ملك سمات.

سَماحت { سش. عر. جومردلك، ال آچیقلغی، سخاوت: ابراز سماحت ایتمك.

سَماحتلو { سماحتلی. ص. ۱. جومرد، الی آچیق، سخی، كریم. ۲. از. طریق علیه‌ده قاضیعسكرلك پایه‌سنی احراز ایدن ذواته، ودولتلو عنوانیله برابر شیخ الاسلامه ویریلن عنوان رسمیدر.

سِماط { سنـ. عر. ۱. سفره، یمك ماصه‌سی ویا اورته‌سی، ترابزه. ۲. یمك، طعام، ضیافت.

سَماع { سنـ. عر. ایشیتمه، مسموعی اولمه : عربیده ثلاثیٔ مجرد مصدرلری بر قاعده‌یه مبنی اولمیوب سماعه تابعدر.

سِماع { سنـ. عر. ۱. موسیقی دیكلمه، چالغی جمعیتنه دوام : سماعه میل طبیعیسی واردر. ۲. مولوی درویشلرینك نای وقدم وبر اصول مخصوصه ایله دونه‌رك اجرا ایتدكلری ذكر وآیین : تكیه‌ده بوكون سماع واردر.

سَماعاً { حـ. عر. ایشیده‌رك، ایشیتمكله : بونی سماعاً بیلیرم.

سِماعخانه { س. فا. [عر. سماع = م. فا. خانه = او] ۱. مولوی تكیه‌سنك سماع اجراسنه مخصوص واسع دیوانخانه. ۲. علی الاطلاق تكیه‌لرده ذكر ومقابله‌یه مخصوص محل.

سَماعی { ص. عر. ث: سماعیه. د. ایشیتمك اساسنه مبنی، برقیاس وقاعده‌یه تابع اولمیان، اهل لساندن نصل ایشیدلمش ایسه اویله واقع اولان : افعال سماعیه، مصدر سماعی. مقابلی قیاسی. = س. مو. اصول مخصوصه‌سیله بسته‌لنان وبرقطعه‌دن عبارت اولان شرقیلر.

سُمّاق { س. عر. اكثریا كبابه قونیر قرمزیجه دانه.

سُماقی { س. با : سوماكی.

سَماوی { یاخود سمائی. ص. عر. ث : سماویه، سمائیه. ۱. كوكه ویاجو هوایه منسوب و متعلق، كوكدن دوشمش : حجر سماوی؛ علائم سماویه. ۲. من طرف الله اولان : احكام سماویه، كتب سمائیه.

سَمائی { ص. عر. با : سماوی.

سُمپاره { س. فا. [تر. زبانزدی: زیمپارا.] حیوان طیرناغی واوكا مشابه شیئلری آشیندیران سرت شیٔ؛ سمپاره كاغدی = معادنی وتخته وسائره‌یی اكلمكه مخصوص اوستنه سرت برتوز یاپیشدیرلمش كاغد ویا بز.

سَمت { سنـ. عر. جـ : سموت. ۱. جهت، طرف، جانب : او سمتده = اوطرفده؛ بزم سمتده = بزم جهتده؛ سمت سمت = جهت جهت، طرف طرف. ۲. هـ. اجرام سماویه‌دن برینك مركزندن مرور ایدن ارتفاع دائره‌سنك افقدن قطع ایلدیكی نقطه ایله افقك شمال ویا جنوب نقطه‌سی بیننده واقع دائرهٔ عظیمه قوسی وتعبیر دیكرله دائرهٔ ارتفاع ایله نصف النهار رصد بیننده سمت رأسده حادث اولان زاویه؛ فرانسزجه عر. «السمت» دن مأخوذ اوله‌رق Azimut دینلیر. || سمت الرأس = سطح ارضده قائماً طوران راصدك قامتی استقامتنده برخطك اخراجی تصور اولنور ایسه سماده رأسی جهتنده بولنان نقطه كه بونك مقابلنده قدمی جهتنده بولنان نقطه‌یه ده سمت قدم دینیر. فر. بو اسم عربیدن مأخوذ اوله‌رق Zènith دینلیر. سمت

قدم: سمت نظیری که فر. ینه عر. نظیردن مأخوذ اوله‌رق Nadir دینلیر. || دائرهٔ سمت، دائرهٔ ارتفاع = سمت الرأس و سمت قدم نقطه‌لرندن مروری تصور اولنان دوائر عظیمه که تماماً افقك شرق وغرب نقطه‌لرندن مرور ایدنلره دائرهٔ سموت اول تسمیه اولنور. || سمت بوصله‌سی = اجرام سماویه‌نك سمت وسعه‌سنی رصد ایتمکه مخصوص بوصله.

سمتراش { س. فا. [سم = حیوان طیرناغی. تراشیدن = یونمق. — تر. زبانزدی: صونتراش] نعللارکن حیوانلرك طیرناغی کسمکه مخصوص نعلبند آلتی.

سمحاق { سذ. عر. ث. باش کمیکنی وعلی العموم کمیکلری اورتن اینجه دری ویا زار.

سمر { س. ۱. یوك حیوانلرینه یوکی باغلامق ایچون صرتلرینه قونیلان شیء، پالان: سمر اورمق = حیوانه سمر قومق؛ سمری دویرمك = حیوان سمری دوشورمك، آتمق. ۲. حمال آرقه‌لیجی.

سمرتمك { فتـ. با: سمیرتمك.

سمرجی { س. حیوان سمرلرینی یاپان آدم.

سمرجیلك { س. حیوان سمری یاپمق صنعتی.

سمرلی { ص. ۱. سمر طاشییان (حیوان). ۲. آرقه‌لیجلی (حمال). ۳. اوركوجلی، کمرلی.

۴. قبا، غلیظ.

سمرمك { فل. با: سمیرمك.

سمره { یا سمرت. سث. عر. اسمرلك، قویو رنك. ذ.

سمسار { سذ. عر. ۱. بیوجك بر آلیش ویریشده صاتان ایله طالب آره‌سنده وساطت ایدن آدم، دلال، ساعی. ۲. بر فابریقه‌یه وکالت ایدوب اونکه اشیا آله‌جق تجار بیننده وساطت ایدن آدم، قومیسیونجی.

سمسارلق { س. آلیش ویریشده میانجیلق، دلاللق، قومیسیونجیلق.

سمساریه { سث. عر. سمسارك یعنی دلال ویا قومسیونجینك صاتان وآلاندن اخذ ایلدیکی حق واجرت که اکثریا یوزده ایکیشردن عبارتدر.

سمسم { سذ. عر. صوصام. ذ.

سمع { سذ. عر. ۱. ایشیتمه، ایشیدیش: سمع وبصر الك بیوك نعم سبحانیه‌دندر. ۲. دیکلمه، قولاق آصمه، امتثال: سمع وطاعت. ۳. [مصدریت معناسنی تضمن ایتمکسزین] قولاق، کوش: واصل سمع ممنونیتم اولمشدر.

سمعاً { ح. عر. ۱. ایشیده‌رك، ایشیتمکله. [بو معنا ایله «سماعاً» دها مستعملدر.] ۲. دیکلیه‌رك، دیکلمکله، اطاعتله: سمعاً وطاعةً = باش اوستنه! کمال انقیادله.

سمعی { ص. عر. ذ: سمعیه. ایشیتمك حاسه‌سنه منسوب ومتعلق: حس سمعی، قوهٔ سمعیه.

سمك { سذ. عر. ج: اسماك. بالیق، ماهی.

سملجه‌مك { یا سملجیمك. فل. ۱. بیرامق، قیرمق، ۲. سینوب صیزلانمق.

سمنی { سذ. عر. تره یاغی.

سمن { سذ. عر. [اصل میم ساکنه ایله در.] سمیزلك، یاغلیلق: سمن کلمك، سمن پیدا ایتمك = سمیرمك.

سمن { س. فا. یاسمین دینلن کوزل قوقولی بیاض چیچك.

سمنبر { ص. فا. [سمن = یاسمین. بر = کوکس] کوکسی یاسمین کبی بیاض، یاسمین کوکسلی.

سمنبو { ص. فا. [سمن = یاسمین. بو = قوقو] یاسمین قوقولی.

سمند { س. فا. قوله آت. ۲. سریع الحرکه وکوزل آت، رخش: سمند باد رفتار. عر.

سمندر { س. فا. [عربیده ده مستعملدر.] ۱. کویا آتشده یاشار برحیوان موهوم که خرافات ایرانیه ده مذکوردر. ۲. صوئوقلغیله مشهور برجنس صو کرتنکله‌سی.

سمو { سذ. عر. یوکسکلك، علو، رفعت.

سموات { یاخود سماوات. سث. ج. عر. فد: سماء. با: سماء.

سموح { ص. عر. [«سماحة» دن «سمح»] زیاده‌سیله جومرد وسخاوتلی.

سمور { س. فا. [تر. زبانزدی: ساوور] ۱. زرداوه وساکصار جنسندن سبیریه

جهتلرنده بولنور برحیواندر،كه كورکی پك مقبولدر . ٢. بو حیوانكدریسندن معمول كورك: كوزل بر سمور كیمش. — بو معنا ایله صفت كبی دخی قوللانیلوب : سمور كورك دینلیر . ٣. زلف سیاهدن كنایه اولور. || سمور قاش = پك ككیش وسیاه قاش؛ سمور قاشلی آدم.

سَموم { سـذ . عر. [عربیده مؤنثدر.] چولدن كلكله پك صیجاق وزهرلی اسوب نباتات وحیواناتی هلاك ایدر برروزكار. سام دخی دینلیر .

سُموم { سذ. جـ. عر. فد : سم. با : سم .

سَمه { ص. سرسم، سراسیمه .

سَمِیّ { ص. عر. آداش، همنام. ذ.

سَمّی { ص. عر. ؤ : سمیه. زهره منسوب ومتعلق، آغولی، زهرناك : مواد سمیه .

سِمید { یاخود سمیت. س. كوچك حلقه شكلنده خاص اتمك: یاغلی سمید؛ سمید اونی = سمید اعمالنده قوللانیلان خاص اون. || مح. تخلیصیه سمیدی = دكزه دوشنلرك طوتمسی ایچون كمیلرده بولنان سمید شكلنده منتار .

سِمیدجی { س. ١. سمید یاپان اتمكجی. ٢. سمیدكزدیروب صاتان آدم. || سمیدجی اتمكی = سمید ایچون خاصی آلندقدن صكره قالان قباجه اوندن یاپیلان اتمك كه ایكنجی نوع اولوب دها اوجوزدر .

سَمیر { سذ. ص. عر. [« سمر » دن صش.] رفیق، آرقداش، همدم، مصاحب. [اصل عربیده كیجه وقتی برلكده صحبت ایدن همدم دیمك اولوب، لسانمزده یالكز بعض وصف تركیبلرده بولنه‌رق « متصف » معناسنی افاده ایدر .] وزیر معالی سمیر= معالی ایله متصف وزیر .

سَمیرتمك { فتـ. ١. برینك سمیرمسنی موجب اولمق، سمیزلك وسمن ویرمك، تسمین ایتمك : بالیق یاغی انسانی سمیرتیر. ٢. قبارتمق، آلتنی بسلمك : یاتاغی سمیرتملی. ٣. طوپراغه كوبره آتوب بسلمك : بو باغچه‌نك طوپراغنی سمیرتمك ایچون چوق كوبره‌یه احتیاج واردر.

سَمیرگین { ص. سمیزلكدن آغرلاشـوب او یوقلایان تنبل، تنبللكدن سمیروب شیشن.

سَمیرمك { فل. سمیز اولمق، سمن پیدا ایتمك : سمیرمك ایستین بالیق یاغی ایچملیدر؛ بو موسمده قویونلر سمیرر .

سَمیز { ص. یاغلی، سمین، بسلی، اتنه طولغون : سمیز آدم؛ سمیز قویون؛ سمیز ات.

سَمیزاوت { س. یاپراغی قالینجه معروف بر یشیل سبزه، بقلة الحمقاء .

سَمیزجه { ص. آز ویا اولدقجه سمیز ویاغلی : سمیزجه چوجق؛ سمیزجه ات.

سَمیزلك { س. یاغلیلق، سمن : انسان ایچون چوق سمیزلكده ایی دكلدر؛ اتك بو قدر سمیزلكندن حظ ایتمم.

سَمیع { ص. عر. ؤ : سمیعه. [« سمع » دن صش.] ایشیدن، قوهٔ سامعه‌یه مالك : جناب حق سمیع وبصیردر.

سَمین { ص. عر. ؤ : سمینه. [« سمن » دن صش.] سمیز، یاغلی.

سَن { ض. ضمیر شخصینك مخاطبی اولوب، مضاف الیهی : سنك، مفعول الیهی : سكا، مفعول بهی : سنی؛ جمعی : سزدر. سن كل؛ سكا سویلیورم؛ سنی كوردم؛ سنك ایشك؛ سنجه = سكا كوره؛ سنسز = سن اولمقسزین .

سِنّ { سـذ. عر. جـ : اسنان. ١. دیش، دندان : اسنان مصنوعه = یاپمه دیشلر. ٢. یاش، عمر درجه‌سی : سن طفولیت، سن رشد، سن كمال، سن شیخوخت. || اسنان عسكریه = عسكرلك ایچون قرعه چكه‌جك یاشده بولنان افراد .

سِنّاً { حـ. عر. یاشجه، سن اعتباریله : بن سناً اوندن بیوكم.

سِناء { سذ. عر. اجنبی اولان بر نبات؛ سناء مكی=یاپراغی قوتلی مسهل اولان معروف بر نبات كه بین العوام « سنامكی » دینلیر؛ سناء كاذب = شكلاً سنامكی‌یه مشابه اولوب آنجق مسهل اولمیان بر جنس نبات .

سَنابك { سـذ . جـ . عر . فد : سنبك. با : سنبك .

سِنار { س. قلفات ایتمك اوزره آچغه مخصوص قلفاتچی دمیری.

سِنامكی { س. سناء مكی. با : سناء .

سِنان { سذ. عر. جـ : اسنه. مزراق وسونكی وسائره دمیری، كسكین اوجی.

سُنبك { سذ. عر. جـ : سنابك. آت طيرناغی. [جمعی لسانمزده دها مستعملدر.]

سُنبكی { س. [زبانزدی: زانبوقه] بر جنس كوچك كمی ویا بیوك قایق، سنبوق = سخ. م. جزایر بحرسفید دن ردوسه ملحق بر آطه. [بو آطه اهالیسی علی العموم طالغیجلقله متعیش اولدقلرندن، طالغیجلره ده بعضاً سنبكی دینلیر.]

سُنبُل { س. فا. صوغاندن حاصل اولان معروف چیچك كه انواعی اولور. — زلف خوباندن‌ده كنایه اولور. || نبا. سنبل رومی= فر. Nard وسنبل هندی= فر. Nard Indien دینلان فصیلهٔ نجیلیه یه منسوب ایکی جنس نباتكه بزم بیلدیکمز سنبله بکزه‌مز.

سُنبُله { سث. عر. ۱. باشاق. ۲. هـ. بروج اثنا عشرك بری كه شمس آغستوسده بو كا داخل اولور.

سُنبُلی { ص. ۱. سنبل چیچكلرینك حظ ایتدكلری بلوطلی و قپالی هوایه وصف اولور: سنبلی هوا = یاغمور یاغمدیغی حالده بلوطلی هوا. ۲. مظنه‌دن حضرت شیخ سنبل سنانك طریقنده بولنان (درویشان).

سُنّت { سث. عر. جـ : سنن. ۱. فخر كائنات (صلعم) افندمزك اقوال وافعال مباركه‌لری كه اهل اسلام ایچون لازم الامتثالدر: سنت شریفه، سنن سنیه. ۲. ختان: چوجغی سنت ایتمك؛ سنت جمعیتی. = جـ. احادیث شریفهٔ نبویه و بونلری حاوی كتب اساسیه‌دن كتاب: سنن ابی داود، سنن ابن ماجه. || اهل سنت، اهل سنت والجماعه= نص كریم وسنت نبویه‌یه تطبیق عمل ایتمك اوزره ائمهٔ دینك اجماع و قراریله تعین ایتمش اولان مذهب مشروعه تابع اهل اسلام: اهل سنتدنم؛ اهل سنت مذهبنده‌یم؛ اهل سنت اعتقادی. || سنتله‌مك = بیتیرمك: بو ییمكی سنتله‌لم.

سُنّتجی { س. چوجقلرك ختان عملیاتنی اجرا ایدن جراح.

سُنّتسز { ص. ختان اولمامش، غیر مختون.

سُنّتلی { ص. ختان اولمش، مختون.

سِنتینه (یا سینتینه. س. [یتا.] كمینك داخلاً الك آشاغی قسمی؛ سنتینه طلومبه‌سی= كمینك باش و قیچ طرفلرندن كلوب غراندی دیركی دیبنده طوپلانان صویی طیشاری‌یه آتمغه مخصوص طلومبه؛ سنتینه قوقوسی= سنتینه‌ده متراكم صویك حاصل ایتدیكی كریه رطوبت قوقوسی.

سَنج { ص. فا. جـ: سنجان. [«سنجیدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] طارتان، وزن ایدن: سخنسنج = سویلدیكی سوزی ایی طارتان؛ نكته سنج = قوللاندیغی نكته‌لری كوزلجه وزن ایدوب محللرنده استعمال ایدن.

سِنجاب { س. فا. [اصل فارسیسی سینك فتحیله در.] ۱. تیون دینلن و آغاجلرده یاشایان كمیریجی كوچك حیوانك قورشونی توكلیسی. ۲. بو حیوانك پوستندن معمول كورك: سنجاب قاپلامق.

سِنجابی { ص. سنجاب رنكنده قویوجه قورشونی.

سَنجاق { س. [اصلی: «صانجمق»‌دن «صانجاق»] ۱. اوجی سیوری دمیردن اولوب صاپلانان بیوك بایراق، رایت، لواء: سنجاق آچمق، چكمك. ۲. هر ولایتك منقسم اولدیغی اوچ بش دائره‌نك بهری كه برقاچ قضادن مركبدر، لوا: خداوندكار ولایتی بش سنجاقدن مركبدر؛ قره‌سی سنجاغی. [وقتیله بر سنجاق سپاهی دائره‌سی اولمسی وجه تسمیه‌در.] ۳. بح. كمینك ایچریسنده بولندیغی حالده باش طرفه توجه اولنور ایسه صاغ طرفی. صوله اصابت ایدن طرفده اسكله دینیر. سنجاق پوسته‌سی = كمیده نوبت خصوصنده ایكی‌یه تفریق اولنان ضابطان وعسكرك صاغده بولنانلری؛ سنجاق بوغمق = استمداد ایچون یاپیلان قدیم براشارتدركه سنجاق اورته‌سندن بوغیله‌رق قالدیریلیر ایدی؛ سنجاق باغی = برنوع باغ؛ سنجاغه كل = كمینك باشنی صاغ طرفه دوندیرمك ایچون ویریلان قوماندا؛ سنجاق براتی = بر كمینك تابعیتنی مبین اولان رسمی برات؛ اشارت سنجاغی = اشارت ایچون كشیده اولنان درت كوشه‌لی سنجاق.

|| سنجاق شریف، لواء شریف = امانات شریفه‌دن اولان لوای مقدس جناب نبوی.

سنجاقدار { س. { تعبیر سقیم. طوغریسی : علمدار } سنجاغی طوتان عسکر.

سنجان { یاخود زنجان. س. سا. قزلی بر جنس دیکنلی چالی، موسی آغاجی.

سَنجَر { س. استحکام، طابیه، متریس. مر.

سِنجَرف { سذ. عر. سولوکن. ذ.

سَنجیده { ص. فا. ۱. طارتلمش، موزون. ۲. مج. ایی دوشونلمش، تام یرنده وحشو. یاتدن عاری (سوز).

سِنخ { سذ. عر. ج : اسناخ. تش. دیش کوکنك کومیلی بولندیغی یر، دیش یووه‌سی.

سَنَد { سذ. عر. ج : سندات. ۱. اوزرینه طیانیلان شیء، طیانیله‌جق یر، اعتمادگاه، مدار توسل، ملجأ، پناه : اهل ایمانك سندی. ۲. باشقه‌سی عهده‌سنده اولان بر حقك، آلنه‌جق بر مالك، اقراض اولنمش بر مبلغك عائدیتی ناطق و مصدق کاغد، ایکی ویا زیاده اشخاص آره‌سنده منعقد برعقدی اثبات ایچون تنظیم اولنان ورقه که مدیون طرفندن داینه ویریلیر، وحین حاجتده حقنی طلبه مدار اولور: سند ویرمك؛ سند آلمق؛ سند رسمی = بردائرهٔ رسمیه‌دن ویا مأمور مخصوصی طرفندن تصدیق اولنمش سند؛ سندعادی = بوصورتله تصدیق اولنمیان سند؛ ۳. اراضی واملاك اصحابنه تصرفلرینی مصدق اوله‌رق جانب حکومتدن ویریلان ورقهٔ رسمیه : سندات قلمی، سندات مدیری. سند بحری = بر کمینك کیمه عائد اولدیغنی مبین اولان سند. ٤. د. بر قاعده‌یه مثال اولمغله برابر طوغریلغنی اثباته دخی مدار اولان قول قوی ومعتبر، دلیل، برهان، قواعد صرفیه ونحویهٔ عربیه‌ده آیت کریمه‌نك مثال ایرادی کبی.

سَندان { سذ. عر. اورس دینلن معروف دمیرجی آلتی.

سِندَروس { یاخود سندلوس. سذ. عر. ص. قوپال آغاجنك ضمغی ویاغی : سندروس توزی، یاغی، فر. Sandaraque.

سُندُس { سذ. عر. اسکی بر نوع ایپك قماش.

سَندَلَشمَك { فش. سند آلوب ویرمك، آلوب ویره‌جکه وسائر معاملات وحقوقه متعلق سند مبادله ایتمك : ایشی صاغلاملاشدیرمق ایچون سند لشملیسکز.

سَنَدلی { ص. سندله تصدیق اولنمش، بر سنده مستند: سندلی بورج.

سَندَه‌لمَك { یاخود سنده‌له‌مك. فل. آیاقده طوره‌میوب صارصلمق : بو سوزی ایشیدنجه آیاق اوزره سنده‌لدی.

سِندیق { س. [فر. Syndic] حق. افلاس ایشلرینك تسویه‌سی ایچون محکمهٔ تجارت طرفندن تعیین اولنان وکیللر.

سِندیقه { س. [فر. Syndicat] معاملات تجاریه وصرافیه‌دن برینك محافظهٔ منفعت ضمننده متحداً ایفاسی ایچون تشکیل اولنان هیئت : فس سندیقه‌سی؛ شکر سندیقه‌سی.

سِنسی { س. با : سیکسی.

سُنقور { س. شاهین.

سَنِك { ض. « سن » ضمیر مخا. طبنك مضاف الیهیدر : سنك ایشك.

سَنگ { س. فا. طاش، حجر : سنك خارا = مرمرطاشی؛ سنك طعن آتمق = طعن ایتمك.

سَنگدِل { ص. فا. [سنگ = طاش. دل = یورك] طاش یورکلی، مرحمتسز.

سَنگسار { س. فا. رجم : سنگسار اولسون = رجم‌جزای مدهشنه اوغراسون.

سَنگستان { س. فا. طاشلاق یر.

سَنگی { ض. مالکیت بیان ایدن ضمیر شخصینك مخاطبه تعلق بیان ایدنیدر : بنم ایشم دها بیتمدی لکن سنککی حاضردر. — مالکه کوره جمعی « سزککی »، و مملوکه کوره جمعی « سنککیلر » در.

سَنگین { ص. فا. طاشدن اولان: دل سنگین = طاشدن یورك.

سِنِّمار { س. مشهور قصر خورنق انشا ایدن معمار.

سِنمك { یاخود سینمك. با : سیکمك.

سَنَن { سش. ج. عر. فد : سنت. با : سنت.

سُنُوح { سذ. عر. ج : سنوحات. عقله و خاطره کلمه،

خطور : خاطرمه بویله بر فکر سنوح ایتدی؛ بو ترتیب صرف کندی سنوحاتندندر. [بونك یرینه وقایع دیمك اولان « سانحات » استعمالی و مثلا « سنوحات العرب » یرینه « سانحات العرب » دینلسی غلط محضدر.]

سُنُوح { سذ. عر. صاغلام و مطمئن اوله، معلومات قویه‌یه دسترس اوله. ذ.

سِنُور { یاخود سینور. س. [یو. Σύνορον] حدود، سرحد، ثغور : سنورده تحشد ایدن عسکر؛ سنورلرك محافظه‌سی. ‖ سنور قومق = تحدید ایتمك.

سنورداش { ص. مشترك حدودی اولان، همحدود.

سَنَوی { ص. عر. ث : سنویه. سنه‌یه منسوب و متعلق، بر ییلده ویا ییلده بر واقع اولان، ییللق : ایراد سنوی؛ واردات سنویه. = ح. تر. ییلده، هر ییل : بوچفتلك سنوی یوز لیرا ایراد ویرر.

سَنَه { سذ. عر. ج : سنین. ت : سنتین. ییل، سال : بش سنه، قرق سنه، هرسنه؛ سنین وفیره‌دن بری؛ سنتین اخیرتینده.

سُنَّه { سذ. عر. با : سنت.

سَنی { ض. « سن » ضمیر مخاطبنك مفعول بهی.

سِنی { س. فا. [اصلی : چین ایشی معناسیله «صینی»] اوزرنده یمك یمکده وسائر احتیاجاتده قوللانیلان باقیر ویا پرنجدن بیوك تپسی.

سَنِی { ص. عر. ث : سنیه. [«سنو» دن مشد.] یوکسك، یوجه، عالی، سامی، رفیع، بلند، بالا : سنی الجوانب؛ ارادهٔ سنیه.

سُنّی { ص. س. عر. ث : سنیه. [« سنة » دن منس.] اهل سنت مذهبنه تابع : سنیلرك اعتقادی : اورانك اهالیسی سنیدر؛ سنی المذهب = مذهبی سنی.

سِنین { سذ. ج. عر. فد : سنه. با : سنه.

سِنیور { س. [ایتا. Signore] افندی، آغا، موسیو. اجنبیلرك آشاغی صنف افرادی حقنده قوللانیلیر.

سو { س. فا. یان، طرف، جانب، صوب : فلانك سوی والالرینه. ‖ سو بسو = طرف طرف، هر طرفده، هر یانه.

سوء { سذ. عر. [ج. اسواء ایسه‌ده لسانمزده مستعمل اولمیوب، اونك یرینه « مسائه » جمعی اولان « مساوی » لغتی قوللانیلیور.] کوتیلك، فنالق، ناسزالق : سوء حرکت = حرکتك کوتیلکی، کوتی حرکت؛ سوء اخلاق = اخلاق فنالغی، فنا اخلاق؛ سوء نیت = نیت کوتیلکی، کوتی نیت : سوء ظن = ظن کوتیلکی، کوتی کمان. ‖ [همان دائما بو صورتله صفت معناسنی افاده ایدر.] سوء استعمال = وظیفه‌یی مشروطلهنه صرف ایتمه‌مه، نابجا قوللانمه.

سِواء { ص. عر. بر. مساوی، یکسان. ذ.

سَوابِق { سذ. ج. عر. فد : سابقه. با : سابقه.

سَواحِل { سذ. ج. عر. فد : ساحل. با : ساحل.

سَواد { سذ. عر. ۱. سیاهلق، قرالردی : سواد زلف. ۲. یازی قره‌لامه، مسوده : تکثیر سواد ایتمك = بیهوده یره یازی قره‌لامق. ۳. اوزاقدن قراردی حالنده کورینن غلبه‌لك یاخود سوری. ٤. شهرك خارجنده باغ وبوستان واشجار کثرتندن قراردی حالنده کورینن یرلر، بر بیوك شهرك اطرافنده‌کی قرا وقصبات : سواد بغداد، سواد کوفه. ‖ سواد اعظم = شهر عظیم. ‖ سواد العین = کوز ببکی. ‖ سواد القلب = یورکك اورته‌سنده تصور اولنان سیاه لکه، ضمیر.

سُواد { س. [اصلی عربی سواد یعنی قراردی‌در] با : صاوات.

سُوار { س. ص. فا. آتلی، آته بینمش، بینیجی، راکب. [صتر. تشکیلنه‌ده کیرر :] اسب سوار = آته بینمش.

سِوار { سذ. عر. ج : اسوره، اساور. بیلزیك. ذ.

سُواری { س. [فا. «سوار» دن] ۱. آتلی عسکر، پیاده مقابلی : سواری آلایی، بولوکی؛ سواری دائره‌سی، رئیسی. ۲. بکلك کمی قپودانی : سفینهٔ حربیه‌نك سواریسی؛ کمینك سواریسی کیمدر؟

سُواریلك { س. آتلی عسکرك حال وصفتی : سواریلك پیاده‌لکدن زوردر.

سُؤال { سـذ. عر. جـ: اسئله. ١. صورمه، استفهام: سؤال ایتمك = صورمق. ٢. صوریلان شیء، استفهام اولنان ماده: اونك هر برسؤالنه جوابم حاضردر؛ اسئله واجوبه‌یی قارشی‌قارشی یازملی؛ سـؤال‌جواب طرزنده. ٣. دیلنمه. دیلنجیلك: ذل سؤالی قبول ایتمك.

سَوانح { سش. جـ. عر. فد: سانحه. با: سانحه.

سوبَسو { حـ. فا. با: سو.

سوبَك { سـ. چوجغـك ادراری آقمق ایچـون بشـیكك دلیكنه آلتدن باغلانان‌شیشه‌كه بر شكل مخصوصده اولور.

سوبو { صـ. اسـطوانی، بوری شكلنده مستطیل، یاصی ومدور ضدی: سوبو قاون.

سوبیه { سـ. بادم ایچی وقاون چكردكی كبی شیئلردن یاپیلان بیاض شربت: بادم سوبیه‌سی. مجـ. كیز دینلن سرندن باشقه سرن‌طونانماسی اولمیان كمی دیركی. مقابلی: قباصورته.

سوبیه { سـ. مركب بالیقی، قالماركك كوچكی.

سوبیه { سـ. (طوغریسی: سوپیه. فر. Sous - pied) پا. نطالونك پاچه‌سنی دوز طوتمق ایچون ایكی طرفنه مربوط اوله‌رق طبانك آلتندن چكیریلن مشین ویا قماشدن پارچه.

سوپورتَمك { فتـ. ١. سوپورمكه سـوق واجبار ویا مساعده ایتمك، بالواسطه سوپورمك: اوی یوقاریدن آشاغی سوپورتدم؛ اوطه‌یی كیمه سوپورتیرسك؛ جمعه كونی سوپورتمم. ٢. اثوابك توز وقیللرینی‌سیلكدیروب تمیزلتمك: شـو پالطویی خدمتجی یه سوپورتملی.

سوپورگه { سـ. اورته‌لق سوپورمه‌جك آلت، مكنسه، چاروب؛ حصیر سـوپورگه‌سی = اوطه‌لری سوپورمكه مخصـوص سورغو سازندن معمولی؛ چالی سـوپورگه‌سی = آولی و سـائره سـوپورمكه مخصـوص چالیدن معمول قباسی؛ طاوان‌سوپورگه‌سی = حصیر سوپورگه‌سنك صاپلیسی؛ میـدان سـوپورگه‌سی = چالی سوپورگه‌سنك صـاپلیسی؛ سوپورگه صـاپی = سوپورگه‌یه طاقیلان صوپه؛ اثواب سـوپورگه‌سی = اثوابدن چامور وتوزی سیلكمكه مخصوص كوچك حصیر سـوپورگه‌سی، فورچه. || مجـ. بلندن بلغلی سـوقاق سوپورگه‌سی = سورتوك قاری.

سوپورگه‌جی { سـ. سـوپورگه یاپان وكزدیروب صاتان آدم.

سوپورلَمك { مجـ. سوپوركه ایله توزی آلنـوب تمیزلنمك: بو اوطه بوكون سوپورلمدی: بنم اثوابم سـوپورلدی می؟

سوپورمك { فتـ. ١. سوپورگه ایله توزی وچوروچوبی آلوب تمیزلـه‌مك: شـو اوطه‌یی سوپورملی. ٢. فورچه ایله سیلكوب توز و قیللری آله‌رق تمیزله‌مك: اثوابمی سوپوردیلرمی؟ ٣. مجـ. سـوپورور كبی برشیئك بتوننی آلوب كوتورمك، یالایوب یوتوب بر شیء براقمامق: برسنره طولیسی یمكی كندی باشـنه سـوپورپوردی؛ حریق بر كیجـه‌ده بر محـله‌یی سوپوردی.

سوپورُندی { یاخود سـوپرندی. سـ. بریری سوپورمكدن چیقان چورچوب: سوپورندیلری‌نره‌یه آتیورسكز؟

سـوپورُندیجی { سـ. اولردن سـوپورندیلری آلوب دوكن بلدیه خدمه‌سی، چوپجی.

سوپورُندیلك { یاخود سوپرندیلك. سـ. سوپورمكدن چیقان چور چوپك آتلدیغی یر، مزبله، چوپلك.

سوپوریجی { سـ. سوپورن آدم، سوپورمك وظیفه‌سیله موظف خـدمتجی؛ اوجاق سـوپوریجی = اوجاقلری سـوپوروب تمیزلین آدم.

سوت { سـ. [حرف اخیری حركه‌انجـه داله تحویل اولنور] ١. یاوری‌یی بسلمك حكمت ازلیه‌سنه مبنی انسان وحیوانات دیشیلرینك ممه‌سندن كلن بیاض ومغذی مادهٔ مایعه، لبن، حلب، شیر: چوجغك امدیكی سـوت؛ قویون، اینك سودی. ٢. بعض نباتاتدن آقان بیاض مایع: اینجیر سودی؛ هند اینجیری سودی. ═ صـ. مجـ. ١. بیاضلقدن كنایه اولور، قار كبی: صقالی سـوت بیاض اولمش. ٢. پك سـاكن وراكد: سـوت لیمان، دكیز

سوت لمپانلق. || آناسنك آق سودی = حلال شیء. || سوت آنا، سوت ننه = بر چوجنی اجرتله امزیرن والده‌سنك غیری قادین، مرضعه. || سوت اوتی = چوبان مایه‌سی دینلن بر اوت که پنیر یاپمه‌ده قوللانیلیر. || سوت اورغونی = سوتدن بوزلمش، سوت طوقنمش (چوجق). || سوت اوغل = بر قادیندن و یا بر ارککك زوجه‌سندن سوت اممش آدم، رضیع: او فلان قا. دینك، فلان آدمك سوت اوغلیدر. || سوت بابا = سوت آنانك قوجه‌سی: او بنم سوت بابامدر. || سوت باشی = زبده، قایماق. || سوت برادر = سوت قارنداش. || سوت دیشی = چوجقلرده ایلك چیقان ویدی یاشنده دکیشن دیش. || سوت قارنداش = سوت برادر، اخ رضاعی. || سوت قوزیسی = سوت امش، سوتدن کسلمه‌مش قوزی. || قوش سودی = دنیاده بولنماز شیء، محال. || سوت قیری = سوت کبی بیاض آت. || سوتدن کسمك = چوجغه ممه ویرمکدن واز کچمك، فطام. || سوت کسلمك = صویی پنیردن آیریلوب سوت بوزلمق. || سوت ویرمك = امزیرمك. ارضاع اتمك.

سوتجی { س. سوت صاتان آدم: سوتجیدن سوت آلیورز.

سوتجیلك { س. سوت صاتمق صنعتی: بر قاچ اینك ایدینوب سوتجیلك ایدیور.

سوتخانه { س. سوتلك. با: سوتلك.

سوتلاج { س. [«سوتلی آش» دن غلط] سوتله وشکرله پیشمش پرنج یمکی.

سوتلك { س. سودك پینیر، یو. غورت، یاغ وسائره چیقارمق اوزره اعمال واستحضار اولندیغی محل مخصوص، سوتخانه.

سوتلکن { س. ۱. ایچنده سوت کبی بیاض بر مایع جولان ایدن نبات انواعی: آغاج سوتلکنی؛ بالیق سوتلکنی؛ صاری سوتلکن. ۲. قوزیلرك احشاء داخلیه‌سنه بتیشك وسوت کبی بیاض عقده‌لر.

سوتلی { ص. ۱. سوتله یاپلمش، سوتله قاریشیق: سوتلی بورك، سوتلی قهوه، چای. ۲. ممه‌سنده سوت بولنان، امزیکلی، صاغمال: سوتلی اینك. || سو. تلی آش = سوتلاج، سوتله پیشمش طاتلی پرنج یمکی.

سوتلیجه { س. بر جنس سوتلکن.

سوجی { س. شراب، خمر، باده، می. مر. [اصل معناسی سوجوك کبی لذیذ شیء دیمکدر.]

سوخته { ص. فا. یانمش، طو. تیشمش، یانیق، محروق: دل سوخته = یانمش یورك؛ سوخته‌دل، دلسوخته = یورکی یانیق. [«صوفی» دن غلط اولان «صوفته» یی «سوخته» یازمق عبثدر.]

سود { س. «سوت» لغتی بویله یازانلر وار ایسه‌ده، «ت» یالکز تحریك اولندقده «د» ه تحویل اولندیغندن، طوغریسی «سوت» در.

سود { س. فا. قازانج، کار، فائده، نفع، منفعت: سود وزیان؛ چه سود = نه فائده.

سَوداء { صث. عر. ذ: اسود. با: اسود. = سث. عر. ۱. متقدمین ذهابنجه اخلاط اربعه‌دن بری که دم وبلغم وصفرانك غیریدر. ۲. گویا بو خلطك غلبه‌سندن حاصل اولان حزن انگیز مزاج، مراق. ۳. عشق، شیدالق، ابتلا: سودایه دوچار. ۴. عشق، ومفتونیتدن ایلری کلن بر نوع مرض، قره‌سودا. ۵. هوس، آرزو، شدت میل: سیاحت سوداسنه دوشدی. || قره سودا = مالخولیا، مراق، دائما حزین وساکت طورمغی موجب بر نوع مرض که سوداوی المزاج اولقدن و یا عشقدن ایلری کلیر.

سَودازده { ص. فا. ج: سودازدگان. [عر. سودا م. فا. زدن = اورمق] عشق وعلاقه اورغونی، عشقه دوچار، عاشق، مبتلای عشق.

سَوداگر { ص. فا. ج: سوداگران. و:

سَودالی { ص. ۱. عاشق، عشق وعلاقه‌یه دوچار. ۲. پك زیاده مائل، مفتون: او آته سودالی اولدم.

سودان { سخ. عر. م. اهالیسی زنجی اولان آفریقای وسطی: سودان شرقی، سودان غربی، سودان وسطی، سودان جنوبی. [اصل عربیده اسم جنس اولوب، قره‌لر وزنجیلر دیمکدر، و مملکته «قره‌لر

ممالكى معناسيله «بلاد السودان
دينلير.]

سودانلى { ص. سودان اهالـ- / ايسندن اولان: بر
سودانلى كلدى.

سودانى { ص. س. عر. ث: سو- / دانيه. سودان مما-
لكنه منسوب ومتعلق ويا اورا
اهاليسندن اولان: سودانيلرك
عاداتى؛ فيل سودانى؛ اقوام
سودانيه.

سَوداوى { ص.عر.ث:سوداويه. / اخلاط اربعه‌دن
سودايه منسوب ومتعلق: مزاج
سوداوى.

سودره‌مك { فل. شرخوش / اولمق. مر.

سودره‌مه { س. [غلطى: سدره / بكى] سرخوش
كبى لقردى ايتمه، سرخوشجه
شيوۀ تكلم.

سودمند { ص. فا. قازانجلى، / كارلى، مفيد، نافع،
استفاده‌لى: سودمند تجارت؛
ايتديكم معالجه سودمند اولمدى.

سوده { ص. فا. سورمش، سو- / رلمش: رخسوده = يو-
زينى سورمش.

سوده ١ { س. [فر. Soude] طوز / كبى بر مادۀ كيميويه كه
چاماشير ييقامه‌ده قوللانيلير.

سَوديرمك { فتـ. ١. سومكه / سوق واجبار
ايتمك، برينك سومسنى ايجاب
ايده‌جك حركتده بولنمق:
كنديني معيتنه سوديردى؛
كنديني افنديسنه سوديرن آدم
البته تفيض ايدر. ٢. اوخشاتمق،
اوخشامه‌سنه مساعده ايتمك ويا
مجال ويرمك: بك خرچين
چوجقدر كنديسى كيمسه‌يه
سوديرميور.

سور { س. عر. ج: اسوار. / شهر وقصبه اطرافنى احاطه
ايدن يوكسك ديواركه تحفظ
ايچون چكيلير.

سور { س. فا. دوكون، جمعيت، / وليمه، نكاح، ولادت و
ختان كبى بر آيين مناسبتيله اجرا
اولنان شنلك؛ سور همايون =
خاندان سلطنت سنيه‌يه عائد
جمعيت رسميه.

سُوَر { س. ج. عر. فد: سوره. / با: سوره.

سوراخ { س. فا. دليك، كديك: / سوراخ اختفايه
صوقلمق.

سورتلمك { فجـ. فل. ١. تماس / ايتديرلمك، تماس
ايده‌جك صورتده سورلمك:
نردبان طرزانده سورتيله‌رك
ايندى. ٢. صاتاشوب غاوغا
آرامق، باشقه‌سنى زورله غاوغايه
مجبور ايده‌جك حركتده بولنمق:
بن چكلدكجه اوكلوب سورتلور.

سورتمك { فتـ. ١. تماس ايتديره- / رك سورمك، يو-
روتمك: سونكرى تخته‌يه
سورتمك؛ الى كاغده سورتمك.
٢. سرت بر شيئى صيق صيق
اوغه‌رق آشينديرمق. || بورن
سورتمك = كبرى قيرمق. || طبان
سورتمك = چوق كزمك.

سورتنمك { فل. ١. بر شيئه / تماس ايدوب سو-
ريله‌رك كچمك: ديواره سور-
تنمك. ٢. غاوغايه وسيله آرامق،
محضا غاوغا چيقارمق ايچون
صاتاشمق، بولاشمق.

سورتوك { ص. بتون كون طبان / سورتن سرسرى و
ناموسسز قارى، سوقاق سو-
پوركه‌سى.

سورج { س. ١. يوروركن آياغ / غك بر مانعه چارپمسيله
دوشه‌جك اولمه. ٢. مج. ياكلمه،
خطا، سهو. [عربى ظنيله
«سورج لسان» ديمك خطادر.]

سورجديرمك { فتـ. ١. آياغنى / بر مانعه چار-
پديروب دوشه‌جك حاله كتير-
مك: آتى هر آديمده سورجديرن
يولك فناليغيدر. ٢. سهو وخطا
ايتديرمك، ياكلتمق.

سورجمك { فل. ١. آياق بر / مانعه چارپمغله دو-
شه‌جك كبى اولمق: بو آت هر
آديمده سورجيور. ٢. ياكلمق،
سهو وخطا ايتمك.

سورديرمك { فتـ. ١. بر شيئى / ديكر بر شيئه
تماس ايتديره‌رك كزديرتمك،
لمس، مسح ايتديرمك: حمامده
كنديـنه كيسه سورديردى. ٢.
اوزرينه قوديرمق، ياپيشديرتمق،
القا وتطبيق ايتديرمك، طلا و
تدهين ايتديرمك: ديواره بويا،
تخته‌يه يالديز، باشه صابون،
ياره‌يه مرهم سورديرمك. || ال
سورديرمك = طوقنديرمق.
بولاشديرمق: بو ايشه كيمسه‌يه
ال سورديرميور.

سورديرمك { فتـ. ١. قوغد- / يرمق، نفى

ایتدیرمك، یرندن چیقاردوب طرد و دفع ایتدیرمك. ۲. دوام ایتدیرمك، اوزاتمق: دوكونی بر هفته سوردیردیلر. ۳. ایلری كتیرتمك، یوروتدیرمك، قوشدیرمق: بوزوق یوللرده كیسه‌یه آت سوردیرمه‌ملی؛ آرابه‌جی‌یه سوردیرملی. ٤. صپان یوروتدیرمك، طوپراغی ایشلتدیرمك = چفت سوردیرمك: تارله‌یی سوردیرمك. ٥. چكیرمك، امرار ایتدیرمك: راحت سوردیرمك؛ گوزل بر عمر سوردیرمك. ٦. انفاذ و اجرا ایتدیرمك: حكم سوردیرمك. ۷. رواج قزاندیرمق، صاتدیرمق: استانبولده صاته‌مدیغی ماللری آناطولیده سوردیریور. ۸. عمل ایتدیرمك، اسهال ویرمك: سور دیره‌جك بر علاج ایچملی.

سورشدیرمك { فتـ. ۱. ایكی شیئی بربرینه تماس ایتدیرمك: اللرینی، آیاقلرینی سورشدیریوردی. ۲. یاواش یاواش اوغمق، دلك ایتمك: اویوشان عضوی سورشدیرمك اقتضا ایدر.

سورشمك { فشـ. بربرینه تماس ایتمك، بربرینه سورتمك: پنجره قناتلری سورشه سورشه آشینمشلر.

سورك { سـ. ۱. دوام، بقا: گوزل بر چیچكدر لكن سوركی یوقدر. ۲. كثرتلی حیوان سوریسی، بیوك سوری، جلب مالی. ۳. چوق سورن، سرعتله كیدن تاتار.

سوركسز { صـ. چوق سورمز، دوامسز، پك قیصه: كل موسمی سوركسزدر.

سوركلی { صـ. چوق سورر، دواملی، اوزون: بو سنه قیش شدتلی اولمدیسه‌ده پك سوركلی اولدی.

سوركو { یاخود سوركی. سـ. ۱. صپان سورلدكدن صكره طوپراغی دوزلدوب كیرپیچلرینی قیرمق ایچون سوریلن اسطوانی كوتوك و یا طاش وسائره. فر. Herse. ۲. قپویی داخلاً محكم قپامق ایچون آرقه‌سنه سوریلن دمیر و یا آغاج، طرقاز: قپویه سوركی‌یی سورمك. ۳. شوسه‌یی و یا چنتو و خراسان دوشه‌لی یرلری باصدیرمق ایچون كزدیریلن طاش و یا دمیر آغر اسطوانه، لوغ: سوركویی كزدیرمك. ٤. صیوایی باصدیروب تسویه ایتمكه مخصوص ماله‌نك بیوكی.

سوركولمك { یا سوركیله‌مك. فتـ. ۱. (قپونك آرقه‌سنه) سوركو وطرقازی سورمك، سوركی ایله صاغلام قپامق: قپویی سوركولدیكزمی؟ ۲. (تارله‌یه) سوركو دینان اسطوانه‌یی سورمك: تارله‌یی سوركولمك الزمدر. ۳. (شوسه‌یی و یا چنتو و سائره‌یی) اسطوانه ایله باصدیروب دوزلتمك: شوسه‌یی، تراچه‌یی سوركولمك. ٤. (صیوایی) بیوك ماله ایله تسویه ایدوب دوزلتمك.

سوركون { سـ. ۱. قوغالامه، تعقیب، آرقه‌سی صره كیتمه: سوركون آوی = غلبه‌لكله و اكثریا آتلی اوله‌رق هرطرفدن صیقیشدیروب تعقیب ایتمكله اولنان آو. ۲. نفی، اجلا، قوغمه، طرد، دفع: سوركون جزاسی؛ سوركون ایتمك: سوركون اولمق. ۳. نفی محلی، منفا: سوركونه كیتمك. = صـ. سورلمش، قوغلمش، مطرود، منفی.

سوركونلك { سـ. ۱. سوركون آدمك حالی، نفی، منفیلك. ۲. طرد و نفی محلی، منفا. ۳. عمل، اسهال: بوشروب سوركونلك ویرر. ٤. عمل علاجی، مسهل.

سورلمك { فجـ. ۱. لمس ومسح اولنمق، تماس ایتمك: الم دیواره سورلدی. ۲. قونمق، یاپیشدیرلمق، طلاوتدهین ایدلمك: بو تخته‌لره بویا سوریله‌جكدر؛ یاره‌یه مرهم سورلملی. ۳. اوغلمق، دلك ایدلمك: ترلندكدن صكره كیسه سوریلور. || ال سورلمك = طوقنلمق، تشبث ایدلمك، بدأ ومباشرت اولنمق: بو ایشه، بو یمكه دها هیچ ال سورلمدی.

سورلمك { فجـ. ۱. قوغلمق، طرد ونفی ایدلمك. ۲. یوریدلمك، سوق اولنمق، قوشدیرلمق: بو یوللرده حیوان سورلمز. ۳. صپان قوللانلمق، (تارله) ایشلنمك: بوقوراقلقده صپان سوریله‌مز؛ بر یاغمور یاغنجه اراضی سوریلور. ٤. چكیرلمك، امرار ایدلمك: بوراده گوزل عمر سوریلور. ٥. انفاذ

واجرا ایدلمك : حكم سورلمك. ٦. رواجی اولمق، مقبول و متداول اولمق : بو قماشلر شمدی سورلیور.

سورِلمه { س. سورلمك فعلی. با : سورلمك.

سورَمك { فت. ١. طوقندیرەرق كزدیرمك، لمس، مسح ایتمك : النی یوزینه، یوزینی یره سوردی. ٢. قومق، یا. پیشدیرمق، طلا، تدهین ایتمك: تختەلره بویا، تپسی‌یه یاغ، یارەیه مرهم سورمك. || الْسورمك = ١. طوقنمق : بوكا كیمسه ال سورمسین. ٢. باشلامق، بدأ ومباشرت ایتمك : دها ایشه ال سورمدك؛ اقشام اولیورده سز یازی یه ال سورمدیكز.

سورَمك { فت. ١. اوكنه‌قویوب كوتورمك، سوق، تسریب ایتمك : حیواناتی، قویونلری سورمك. ٢. قوغالامق، تعقیب ایتمك : آوی سورمك. ٣. قوغمق، طرد، تبعید، نفی ایتمك : شریر آدملری مملكتدن سوررلر. ٤. یوریتمك، ایلری كوتورمك، قوللانمق : آرابه سورمك؛ صپان سورمك؛ چفت سورمك. ٥. (طوپراغی) ایشلمك، چفت و صپان قوللانمق : تارلەیی سورمك. ٦. كچیرمك، امرار ایتمك : حكم، ذوق، عمر، صفا سورمك. ٧. رواج قزاندیروب صاتمق، كچیرمك، صرف ایتمك : ویانه فابریقەلرینك چوغی اكثر معمولاتلرینی شرقده سوریورلر؛ قلب بشلكی سورمش. ٨. ایتمك، یووارلاتمق، اوتەیه ایلتمك : شو منغالی بری‌یه سور.

سورَمك { فل. ١. دوام ایتمك، اوزاتمق : فرطونه اوچ كون سوردی؛ بو كوزل هوالر. بویله سوره‌جكمیدر ؟ ٢. وقت كچمك، زمان مرور ایتمك : مكتوب یازدقدن صكره چوق سورمدی كندیسی ده كلدی. ٣. (قارن) اسهاله‌دوچار اولمق : قارنی سوریور. ٤. بیتمك، طوپراقدن چیقمق ویا دال بوداق پیدا ایتمك، نشو ونما بولمق : اكینلر سوردی؛ دیكدیكمز فدانلر كوزل سورمش.

سورمه { س. ١. سورمك فعلی. با : سورمك. ٢. سوریله‌جك شیٔ. ٣. كوز كنارلرینه وكیرپیكلره سوریلن سیاه بویا كه اك زیاده عربلرجه مرعی اولوب ارككلر طرفندن دخی قوللانیلیر، كحل : سورمه چكمك. [فارسی‌یه دخی كچوب «سرمه» یازیلیر.] ٤. قپو كلیدینك ایچریدن ال ایله سوریلن دمیری: قپوسورمه‌سی. ٥. ماصه وطولاب ویازیخانه‌نك چكیلەرك آچیلیر كوزی، چكمجه. ٦. لینت، اسهال : قارن سورمه‌سی. = ص. چكیلەرك وسوریلەرك آچیلوب قپانان : سورمه چكمجه، سورمه قپو. || سورمه طاشی = آنتیمون. || بوغدای سورمه‌سی = كولله‌مه‌توزی. || ح. سورمه‌اوموغه = انا اوموغه‌نك ایچریسنده حركت ایتمك اوزره مرتب متحرك اوموغه كه كمینك یالپه ایتمسنی منع ایدر.

سورمه‌دان { سرمه‌دان. س. فا. ودها طوغریسی كوز سورمه‌سنك یعنی كحلك قوندیغی كوچك قوطی ویا حقه.

سورمه‌لَمك { فت. ١. سورمه یا سورمه‌له‌مك. یعنی كحل سورمك : كوزلرینی سورمه‌لمك. ٢. قپونك سورمه‌سنی قومق، كلیدك ایچریدن سوریلان دیلنی سورمك : قپویی سورمه‌لمك.

سورمه‌لی { ص. ١. سورمه سورلمش، مكحل (كوز): كوزی سورمه‌لی = ریاكار. ٢. سورمه‌لنمش (قپو). ٣. سوریلور بر آلتی محتوی اولان. || ٤. سورمه‌لی نشانكاه = استقامت طوپنه كوره دیكر طوپلری هدفه بالتسویه بطاریه‌یه آتش ایتمك ایچون مستعمل آغاج نشانكاه.

سورنا { س. فا. زورنا.

سورنازَن { س. فا. [سورنا = زورنا. زدن = اورمق، چالمق] زورنا چالان، زورناجی.

سورِنمك { فط. كندی اوستنه ویا كندی كندینه سورمك : لوانطه سورنمك؛ یوزینه صابون سورنمك؛ حمامده كیسه سورنمك.

سورو { س. با : سوری.

سوروتمك { فت. قالدیرمیوب یرده چكەرك كوتورمك، سوروكلتمك، جر ایتدیرمك : قیزاغی سوروتوب كتوردیلر.

سوروتمه { س. ١. دمیردن بر چرچیوه‌یه گچیرلمش بر نوع آغ که قعر بحرده سو-روکلنه‌رك بالق واسترِیدیه صید ودوشمش اشیا اخذ اولنور. ٢. دکز اوستنده سوروتیلوب بالق طوتیلور بر نوع اولطه .

سوروجی { س. با : سوریجی.

سوروکلتمك { فتـ. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورتمك، جر ایتدیرمك : شوحیوانك لشنی بر آدمه سورو-کلتملی.

سوروکلمك { یاخود سوروکله‌مك. فتـ. ١. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کو-تورمك، جر ایتمك : آیاغندن طوتوب سوروکلدی : آیاغی او-زنکیده قالمغله آت کندیسنی خیلی مسافه‌ده سوروکلدی. ٢. زورله وروحسز برقالب چکرجه-سنه چکوب کوتورمك، طاشیمق : سز ایشکزه کیدیورسکز بو آدمجغزی نه‌یه سوروکلیوب طوریورسکز.

سوروکلنمك { فل. قالقمقسزین یره سوریته‌رك حرکت ایتمك : بیچاره کوتوروم قپویه‌قدر سوروکلندی.

سوروم { س. برمالك سورلمسی، رواج، اعتبار : بوسنه ذخیره‌نك سورومی واردر.

سوروم { مه. تأکید ایچون مکرر اوله‌رق سورو-نمك فعلندن اول قوللانیلیر : سوروم سوروم سورنیور.

سورومك { فتـ. ١. قالدیر-مقسزین یرده چکه-رك کوتورمك، سوروکلمك، جر ایتمك : ترلکلرینی سورویوردی. ٢. برابر کوتورمك، طاشیمق. || آیاغنی سورومك = اهمال ایتمك. || ایپنی سورومك = شقاوت ایتمك.

سورونجمه { س. چوق سوروب اوزاتمه، تأخیر، تعویق : ایشی سورونجمه‌یه دو-شورمه‌ملی.

سوروندیرمك { فتـ. زحمت و مشقتله یرلره سوروکلنیرجه‌سنه سفالت و ضرورت چکدیرمك، سرسری و دربدر حالنه قویوب فقر و واضطرابه دوچار ایتمك : بوسفا-هت برکون کندیسنی سوروند-یره‌جکدر.

سورونمك { فل. ١. قالقمقسزین یرده چبالایه‌رق حرکت ایتمك، سوروکلنمك، امکله-مك : چوجق دها یورویه‌میوب سورونیور. ٢. زحمت ومشقتله سوروکلنیرجه‌سنه سفالت وضرو-رتله چکنمك، کمال فقروضرورتندن پریشان و دربدر اولمق : الینه کچن ثروتك قیمتنی بیلیوب اسراف ایتدی شمدی سورونیور.

سوره { سش. عر. جمـ : سور. قرآن کریمك منقسم او-لدیغی ١١٤ فصلك بهری : سورهٔ فاتحه، سورهٔ بقره.

سوری { یاخود سورو. س. ١. حیوانات اهلیه وعلی-الخصوص قویون و کچی طاقمی، برلکده کزدیریلوب بر ویا بر قاچ چوبان طرفندن اداره او-لنور سوت حیواناتی، رمه، کله. ٢. جماعت کثیره، چوق غلبه‌لك، فوج. [مقام استخفافده قوللانیلیر :] بر سوری آدم طوپلانمش. ٣. بر چوق، بر خیلی، نیجه : بر سوری کتاب کتیرمش. || سوری سپت = اتباع واثقال، غلبه‌لك.

سوریجی { س. بیکیر ودوه کبی یوك حیوانلرینی سو-رن آدم، بو حیوانلرك کراجیسی و یاخود کراجینك اوشاغی : بیکیر سوریجیسی.

سوریجیلك { س. سوریجی خدمت و وظیفه‌سی : سوریجیلك ایدیور.

سوریمك { سوریندیرمك، سو-ریتمك وسائره. با : سورومك وسائره.

سوریه { سخ. م. وقتیله سریانیلرله مسکون بولنمش اولان خطهٔ واسعه که بعد الاسلام عربلرجه (شام) اسمیله شهرت بولوب، الیوم آوروپالیلرجه ینه سوریه(Syrie) نامیله معروفدر. سوریه حلب وبیروت ولایتلرینی حاویدر. فلسطین یعنی قدس متصرفلغی ده ملحقاتندن معدود-در.

سوز { س. ١. حروف و حرکا-تدن مرکب اوله‌رق بر شیئه دلالت ایدن لفظ، کلمه : بلبل فارسیدن آلنمه برسوزدر. ٢. کلمه‌لردن مرکب اوله‌رق افادهٔ مرامه یارایان اقردی، کلام، قول : آتالرمزدن قالمه بر سوزدر. ٣. خبر، حوادث، شایعه : بر سوز ایشیتدم؛ بر سوز دوران ایدیور. ٤. وعد، تعهد : کندیسی سوز ویردی ؛

اوسوزنده طورماز آدم دکلدر.
٥. اویشمه، مقاوله، موافقت،
قرار : آره‌مزده سوز ایتدك؛
اونلر سوز باغلامشلر؛ سوز
آلوب ویرمشلر. ٦. بحث :
اونك سوزی کچدی؛ اوندن
سوز آچلدی، سوز ایتدك.
٧. دیدی قودی، کفت وکو،
قیل وقال : سوز اولمسون دیه
چکنیورم. ٨. حکم، نفوذ.
|| آتالر سوزی = ضرب مثل.
|| سوز آتمق = ضمناً طوقنمق، حرف
اندازلق ایتمك. آجی سوز =
خوشه کیتمیه‌جك سوز. || سوز
آچلمق = بحثی کچمك. || سوز
آکلامق = فراست کوسترمك.
|| سوز آکلاتمق = قاندیرمق.
|| سوز آلمق = وعد ایتدیرمك.
|| سوز آیاغه دوشمك = کوچك
بیوکی دیکله‌مه‌مك، هر قفادن
بر سس چیقمق. || سوز ابه‌سی =
لقردی اویدیرمغه مقتدر آدم.
|| سوز اری = باش، رئیس.
|| سوزینك اری = سوزنده
طورور، صادق الوعد. || سوز
اهلی = کوزل سوز سویلمکه
مقتدر، میرکلام. || سوز ایتمك =
١. بر بهانه بولمق. ٢. سوز-
لشمك = لقردی ایتمك، مذاکره
ایدوب قرار ویرمك. || سوز
باشی = فصل و باب ابتداسی.
|| سوز بر الله بر = سویلدیکم
سویلدیك، قرارمدن نکول ایتمم.
|| سوز بر ایتمك = اتفاق ایتمك.
|| سوز بیتمك = قرار ویرلمك،
موافقت حاصل اولمق. || سوز
برلکی = اتفاق. || بیوك سوز =
کبر وتفاخرله سویلنیلن سوز.
|| سوز بینمزده = محرم قالسون،
کیمسه ایشیتمسین. || سوز چیقار-
مق = اشاعه ایتمك. || دشمن
سوزی = افتراء، افك. || سوز
دوشمك = بحث کچمك. || سوزده =
صانکه، کویا. || سوزدن دونمك =
وعددن نکول ایتمك. || سوز
دیکلمك = قانمق، اطاعت ایتمك.
|| سوز طوتمق = انقیاد ایتمك.
|| سوز قالدیرمق = واقع اولان
تعریض وسرزنشی استماع وتحمل
ایتمك. || سوز کسمك = قرار
ویرمك. || سوزی کسمك =
سوزی ناتمام براقوب سکوت
ایتمك. || سوز کچیرمك = انفاذ
کلام ایتمك، دیکلتمك. || سوز
کلیشی = مثلا، فرضا. || سوز
کوتورمك = قابل تعریض اولمق؛
سوز کوتورمز = دیه‌جك یوق.
|| سوز کیرمك، قاریشمق = بر
بحثه باشقه لاقردی قاریشمق.
|| سوزم اوکا. سوزم یابانه = بری
حقنده آغر ویا ادبه مغایر برشیء
سویلندیکی وقت تأدباً مخاطبه
ایراد اولنور مدار کلامدر.
|| سوزم سوزدر، سوزم سوز
اولسون = وعدمدن دونمم.
|| سوز ویرمك = وعد و تعهد
ایتمك. || سوزی یابانه آتمق =
اعتبار ایتمه‌مك؛ یابانه آتیله‌جق
سوز دکلدر = شایان استماعدر،
طوغریدر. || سوز یوق = دیه-
جك یوق تعریض اولنه‌ماز.
|| ساز وسوز = اکلنجه‌لی جمعیت.
|| سوز آلوب ویرمك = برایشی
قرارلشدیرمق.

سوز { س. فا. یانمه، طوتیشمه، آتش، حرارت : سوز
دل = یورك یانمه‌سی؛ پرسوز =
آتشلی، سوزناك. == ص. فا.
[« سوختن » فعلندن سمص.
اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.]
یاقان، یاقیجی، محرق : دلسوز =
یورك یاقان؛ جکر سوز = جکر
یاقان؛ خانمان سوز = خانمانی
یاقان.

سوزان { ص. فا. یاقان، محرق: آتش سوزان.

سوزجی { س. ص. معترض، اعتراضجی.

سوزدیرمك { فت. (برمایعی سوز کچدن یعنی
منفذلری طار اولوب طورتی
و سائره‌نك کچمسنه مساعد او-
لمیان بر شیئدن کچیره‌رك تصفیه
ایتدیرمك : صویی، سودی
سوزدیرملی.

سوزش { س. فا. ١. یانمه، یاقمه، محرقلق. ٢. تأثیر،
حزن : بو مقامده سوزش
واردر. ٣. یورك یانمه‌سی، بیوك
تأثر : سوزشله آکلانیوردی.

سوزشلی { ص. ١. آتشلی، محرق. ٢. تأثیرلی، مؤثر،
حزن انکیز : سوزشلی مقام.
٣. بیوك بر تأثر ویورك یانمه.
سیله واقع اولان : سوزشلی
افاده.

سوزکچ { س. ١. مایعاتی کچیروب تورتیلرینی وپوصه-
سنی طوتمغه مخصوص دلیکلی قاب که
انواعی اولور : سوت، چای
سوزکچی. ٢. ایچنه مواد اجنبیه
کیرمامك ایچون طلومبه وسائره

بوریلرینك اوجلرینه طاقیلان بورینك قطرینك ایکی مثلنده‌کی آلت . || چوبان سوزگجی = بر جنس چیچك .

سوزگی { یا سوزگو. س. اینجه سوزگج، مایعاتی وصویه آتلمش سبزواتك صوینی سوزمکه مخصوص اوفاق دلیکلی قاب .

سوزلشمك { فش. ۱. سوز ایتمك ، اتفاق ایدوب قرار ویرمك : او ایش حقنده اونکله سوزلشدم . ۲. سوز ایتمك، معارضه ایلمك، بربرینه سرت وناسزا سوز سویلمك : کندیسیله کچن کون برآز سوزلشدك .

سوزلشمه { س. ۱. اتفاق، بالاتفاق قرار ویرمه. ۲. معارضه، مجادله .

سوزلمك { فل. مج. ۱. سوزکچدن ویا سوزکچ برینی طوتان بر شیئدن کچیریلوب تصفیه اولنمق : صو، کیرچ سوزلدی . ۲. خفیف وکیزلی بر صورتله قایه‌رق کیتمك ویا اوچمق. ۳. چوق ضعیفلامق، آریقلامق : بو خسته‌لقدن بسبتون سوزلدی. ٤. (کوزلر) مخمور اولمق، اویقودن یاری قپانمق .

سوزلی { ص. سوز ایتمش، اولدن اتفاق ایتمش ویا تعلیمات آلمش .

سوزمك { فتد. ۱. (برمایعی) سوزکچ دینلن دلیکلی بر قابدن ویا بر بز و قماشدن کچیروب تورتیلرك کچمسنه یول ویرمه‌مکله تصفیه ایتمك: صوبی، سودی سوزمك. ۲. یاری قپالی کوزلرله باقوب نظر امعاندن کچیرمك : کندیسنی باشدن آیاغه سوزدی .

سوزمه { س. سوزمك فعلی . || ا : سوزمك. = ص. سوزلمش، سوزکچدن کچیرلمش: سوزمه‌عشورا،سوزمه‌یوغورت.

سوزن { س. فا. ایکنه، ابره. لس.

سوزناك { ص. فا. ۱. یاقان، محرق. ۲. مؤثر،حزن انکیز. = س. مو. بر مقامك اسمیدر .

سوزنده { ص. فا. یاقان، یاقیجی، محرق، پك مؤثر .

سوزنی { س. فا. اینجه بر نوع نقش .

سوس { س. ۱. زینت، زیب، بزك، آرایش : سوسه چوق مراق واردر؛ سوسی چوق سور. ۲. اوستنی باشنی دقتله دوزلتمه، چکی دوزن، توآلت : صباح سوسنی ایتمزدن ایشه باشلاماز. ||سوس ویرمك = تزیین ایتمك . || بر شیئ سوسنی ویرمك = برشیئه بکزتمك ، اصلی یوق ایکن بر شیئه دیکر برشکل ویرمك : کندینه‌زنکین سوسی ویریور .

سوسام { س. ا : صوسام .

سوسلندیرمك { فتد. سوس ویرمك، بزه‌مك، تزیین ایتمك : اوبی چوق سوسلندیرمش .

سوسلنمك { فل. کندینه‌سوس ایتمك ، کندینه سوس ویرمك ، بزنمك ، تزین ایتمك .

سوسلی { ص. سوس ایتمش، کندینی‌سوسلندیرمش، بزنمش، مزین : سوسلی او، سوسلی کاین .

سوسمار { س. فا. کلر، کرتنکله. ز.

سوسمك { فتد. طوس‌اورمق،ایتوب یره دوشورمك .

سوسن { س. فا. و:

سوسن { س. فا. بین العوام غلط اوله‌رق صوسام چیچکی دینلن نبات که چیچکنك رنکنه کوره انواعی اولور .

سوش { یا سویش. س. سومه، سومك طرزی، محبت : کندیسنی بر سوش سویورکه . . .

سوشمك { فش. بر برینی سومك : اونلر چوق سوشیورلر .

سوغه { س. (اصلی مجهول) مح. بر حلاطی صوك درجه‌یه قدر چکوب بندایتمه، براوسقرونی صوك دیشنه قدر ویره ایدوب صیقشدیرمه .

سوق { سد. عر. ۱. اوکه قاتوب سورمه، ایلری کوتورمه : قویونلری مرعایه سوق ایتدی. ۲. سبب اولوب بر نتیجه‌یه کوتورمه : تنبللك انسانی سفالته سوق ایدر. ۳. کوندرمه، ارسال. (بو معنا ایله الك زیاده عسکر وضابطان وارزاق ومهمات عسکریه حقنده مستعملدر.) || سوق عسکر= بر جهته عسکر کوتورمه،

عسکرله هجوم ایتمه: دشمن اوزرینه سوق عسکر ایتدی. || ع. سوق الجیش = عسکرك سوق وتحریکی اصول و قواعدندن بحث ایدن فن، فر. Stratégie. || سوق الطبیعه = حیواناتده دوشونمه‌یه‌رك و مجرد طبیعتك سوق واجباریله واقع اولان حرکت معقوله، فر. Instinct. || سوق مأموری = ارزاق و مهمات عسکریه‌نك مواقع عسکریه‌یه سوقنه مأمور ضابط.

سوق { سذ. عر. جم: اسواق. چارشی، بازار؛ سوق سلطانی = مزاد محلی.

سوقاق { یاخود صوقاق. س. [عر. « زقاق » دن] شهر وقصبه ایچنده اولر آره‌سنده‌کی یول: منتظم شهرلرك سوقاقلری ککیش و تمیز اولور. || سوقاق لقردیسی، حوادثی = اهمیتسز واعتبارسز سوز.

سوقره { س. مج. ایکی آغاجك باش باشه بتشمه‌سندن حاصل اولان اك یری. [یان یانه بتشمه‌سندن حاصل اولان فصل مشترکه آرموز دینلیر]: کمینك طول مدت دکزده دوکونمه‌سی سوقره وآرموزلرینك آچیلوب صو ایتمسنی موجب اولور.

سَوقی { ص. عر. ث: سوقیه. عسکر سوقنه ویا سوق الجیش فننه منسوب و متعلق. [« سوق الجیشیه » دیمه‌ملی]

سَوقِیّات { سذ. جم. عر. عسکر و ارزاق و مهمات عسکریه سوق وارسالی ایشلری: سوقیات عسکریه.

سوکدیرمك { فتـ. ١. برشیئی کوکندن ویا صوقلمش اولدیغی یردن چیقارتمق: آغاج، دیش، قازیق سوکدیرمك. ٢. دیکلمش ویا یاپیشمش بر شیئی چکدیروب آیرتمق: کتابك قپاغنی سوکدیردم؛ دیکدیکی شیئی کندیسنه سوکدیردم. ٣. (صیق برشیئی آقندی وغلبه‌لکی وسائره‌یی) یاردیرمق، ایچندن کچیرمك: آقندی‌یی قایقجی‌یه کوج سوکدیره‌بیلدم. ٤. (خام طوپراغی) ایشلتمك: او یری سوکدیره‌جکم. ٥. (عباره‌یی) حل ایتدیرمك، اوقوتمق: او کتابی چوجقلره سوکدیره‌مدم. ٦. انقباضی دفع ایتدیرمك، عمل کتیرمك: ایچدیکم علاج سوکدیردی.

سوگدیرمك { فتـ. [«ك» ی «و» کبی اوقونور] سب وشتم ایتدیرمك = چوجقلره کیمسه‌یه سوکدیرمه‌ملی.

سوکُش { س. سوکمك فعلی. [با: سوکمك.

سوگُش { س. [«ك» ی «و» کبی اوقونور] شتم، سب، دشنام.

سوگُشدیرمك { فتـ. بربرینه سب وشتم ایتدیرمك، سب وشتم ایدشمه‌لرینه مساعده ایتمك: چوجقلری سوگشدیرمه‌ملی.

سُوگُشمك { فشـ. بربرینه سب وشتم ایتمك: چوجقلر بینلرنده سوگشمه‌ملیدر.

سوکِلمك { مجـ. فل. ١. کوکندن ویا صوقلمش اولدیغی یردن چیقارلمق، قوپارلمق، قلع وقمع اولنمق: بو آغاج قولای سوکلمز. ٢. دیکیش ویا یاپیشمه بوزیلوب آیرلمق، حل وفصل اولنمق: بو دیکیش، بو اثواب، بو کتاب سوکلدی. ٣. یارلمق، ایچندن کچلمك: بو غلبه‌لك، بو آقندی سوکیله‌مز. ٤. (خام طوپراق) ایشلنمك: بو طوپراق زور سوکیله‌جکدر. ٥. اوقونمق، حل اولنمق: بو یازی سوکلیور.

سوگِلمك { مجـ. سب وشتم اولنمق: او آدمه سوگلمز.

سوگلون { س. فارسیده تذرو دینان کوزل بر آو قوشی که یبان خروسی، طاووغی‌ده دینیر.

سوکمك { فتـ. ١. بر شیئی کوکندن ویا صوقلمش اولدیغی یردن چکوب چیقارمق: آغاجی، فدانی سوکدی. ٢. دیکلمش ویا میخلانمش یاخود یاپیشمش بر شیئی آیرمق: اثوابی، کتابك قابنی، چکمجه‌نك قپاغنی سوکمك. ٣. صیق ویا سرت ومروره مانع بر شیئی یاروب کچمك: واپور آقندی‌یی، آت چاموری، آدم غلبه‌لکی سوکدی: دمیر یول قطاری قاری سوکه‌مه‌مش. ٤. خام طوپراغی ایشلمك، آچمق: بو قیری سوکوب تارله یاپملی. ٥. زور بر عباره‌یی اوقویه بیلمك: بو یازی‌یی سوکه‌مدم. ٦. انقباضی دفع ایدوب عمل ایتدیرمك، سوردیرمك: بو علاج سوکدی.

= فل. ١. انقباض دفع اولوب عمل ایتمك، سورمك: عاقبت او علاجدن سوكدی. ٢. بر خیلی وقت انتظار اولندقدن صكره ظهور ایدیویرمك، چوق كلمك، بوشانمق: بكلدیكمز آدملر آقشامه طوغری سوكدیلر: عاقبت یاغمور سوكدی. ٣. (طاك) آغمق، (شفق) آچلمق: شفق سوكدی.

سوكمك فت. سب وشتم ایتمك: سوكوب صایمق؛ آدمه سوكمك پك فنا ایشدر.

سوكه س. سوكمك فعلی. با: سوكمك.

سوكمه س. سب، شتم، طعن، تشنیع، دشنام.

سَوكَند س. فا. آند، یمین، قسم، حلف.

سوكِندی س. ١. سوكلمش شیء، دیكیشی چوزلمش شیء، سوكوك: بو اثوابك شوراسنده بر سوكندیسی واردر. ٢. كثرتله ظهور، بردن بره چیقیویرمه: خلق سوكندی ایتدی.

سوكِندیرمك فت. یانان بر شیئك یانمسنه ختام ویرمك، اطفا ایتمك: آتشی، مومی سوكندیردی.

سوكِنمك فل. ١. یانمقده اولان شیء آرتق یانمامق، اطفا اولنمق: آتش، موم، یانغین سوكندی. ٢. مج. طورمق، كسب سكون ایتمك، باصلمق.

سوكو س. سوكو اوتی = طاوشانجیل اوتی.

سوكوت س. [«ت»سی تحریك اولندقده «د» ه تحویل اولنمق قاعدهدن اولدیغندن، سائر احوالده «سوكود» یازماملی.] اكثری صولاق یرلرده حاصل اولوب یاپراغی اوزون وآچی اولان وقبوغی قولای صویلور برآغاج كه انواع كثیرهسی اولور: آقچه، قزیل، قره، كوكجه سوكوت؛ ساز سوكوت، صالقیم سوكوت وسائره.

سوكوش س. اتك كمیكلردن سوكلنجهیه قدر قاینامشی، ساده صوده قاینامش ات.

سوكوك س. دیكیشی چوزلمش، ویااورمهسی بوزلمش سوكلمش یر: سوكوك تعمیری؛ چوراب سوكوكی = كیتدكجه توسع ایدن بوزوقلق.

سوكون س. بردن بره ظهور: سوكون ایتدی.

سوگه س. [«ك» ی «و» كبی اوقونور.] قپو و پنجرهنك قنادینی طوتمق اوزره دیواره ربط اولنان چرچیوهنك درت طرفنك بهری: اوست سوكه، آلت سوكه، یان سوكهلر؛ سوكه طاشی = بو چرچیوهنك اوست طرفنی طوتمق اوزره بوینه قونیلان یكپاره اوزون طاش.

سوگهلك ص. سوكه كبی قوللانیله بیلیر: سوكهلك طاش، دیرك.

سَوگی س. محبت، عشق، شفقت.

سَوگیلی سوكیلو. ص. سویلن، محبوب، حبیب، دوست، عزیز: سوكیلی اولادم؛ سوكیلی دوستی.

سولپوك ص. [نق. «سولپیمك» دن] كوشك، صارقیق، مسترخی: سولپوك ات، یاناق.

سولپیمك فل. كوشهمك، صارقمق، كسب استرخاء ایتمك. مر.

سولكی ص. كوشك، صارقیق، صولوق، پژمرده، بوروشوق: سولكی بز، سولكی آدم.

سَولمك لج. جاب محبت ایتمك، جالب محبت اولمق، محبوب اولمق: اولاد سولیر؛ او سولدیكنی بیلیور.

سولوك س. حین حاجتده قان امملك ایچون بدنك بر طرفنه طوتیلان معروف حیوان. زاحف كه طاتلی صوده یاشار: سولوك یاپیشدیرمق. || اشك سولوكی = بو خدمته یارامز قبا جنسی.

سولوگن س. حمض رصاص. قرمزی بویا و بویا آستاری كبی قوللانیلان زیرقونیوم یعنی قرمزی مینیوم معدنی: سولوكن سورمك، سولوكنله بویامق.

سولومن یاخود سلمن. س. معروف برمادهٔ سمیه، سلیمانی، آق سولومن. || طاتلی سولومن = قالومل.

سَولیر یاخود سویلیر. ص. جالب عشق ومحبت، محبوب، مرغوب: سولیر آدمدر؛ سولیر یمك.

سولینه { س. [ر.] قامش بوجكی دینلن ، أكول صدفی و بحری بر بوجك.

سومتر { س. بر نوع خفیف بو. غدای.

سومرمك { فتـ. ١. اوكوز كبی بورنیله ایته. رك طوپلایوب یمك. ٢. مج. تكمیل سیلوب سوپوروب یمك ویا ایچمك = بر طباق یمكی بر او. تورشده سومردی.

سومسوك { صـ. سومه سومه صوقیلان مسكین، سونپه.

سومك { فتـ. ١. محبتی اولمق، قلبـاً مربوط اولمق، دوستلق و حب و وداد كوستر. مك : هر والده اولادینی سور. ٢. عاشق اولمق، عشق و علا. قه‌سی اولمق : مجنون لیلایی سومكله شهرت بولمشدر. ٣. مائل اولمق، بكنمك، ترجیح ایتمك، آرزو كوسترمك، حظ ایتمك : اتی چوق سبوروم، بالیغی هیچ سومم. ٤. اوخشامق، تلطیف ایتمك : چوجغی سویوردی. ٥. خوشلانمق، موافق و اویغون بولمق ، حظ ایتمك : سوكوت آغاجی صولاق یرلری سور؛ بو آغاج یرینی سومش چابق بیو. دی. || اللهی سورسه‌ك = الله عشقنه !

سومكرمك { یا سومكورمك. فل. بورنده بر. یكن سوموكی شدتلی بر نفس ویرمكله دفع ایتمك : كوچك چو. جقلر سومكرمكی بیلمزلر.

سوممك { فتـ. ١. (یاوری) آناسنك ممه‌سنی بور. نیله قاقوب ایته‌رك اممك. ٢. دورتوب قاقق، خورلایوب ایتمك.

سومنات { سخـ. هندستانك كجرات خطه‌سنده مشهور بر بتخانه ایدی كه سلطان محمود غزنوی طرفندن تخریب او. لنمشدر.

سوموك { س. انسانده و بعض حیواناتده بورندن آقان پیسلك كه نزله وقوعنده زیاده‌لشیر، رعام، مخاط : سو. موكنی چكوب طورمق = سو. موكنی سیلمكه مقتدر اوله‌مامق، حال عجز وافتقارده بولنمق.

سوموكلی { صـ. بورنده سو. موك بولنان، سو. موكی آقان : سوموكلی چوجق. || سوموكلی بوجك = صالیانغوز، خلزون.

سومه { س. محبت، حب، وداد : اونك سومه‌سی آكلا. شلماز.

سونبك { سونبكی. با : سنبك.

سونپه { صـ. مسكین، میمندی، اوستی باشی پیس، مردار.

سونج { یاخود سوینج. س. سو. نمه، سرور، مسروریت، فرح، طرب، شادی : سوینجندن چیلدیره‌جقدی؛ نه‌سونج.وندی !

سونجلی { سوینجلی. صـ. مسرو. ریتی موجب، باعث شادی، طرب انكیز : سونجلی اویون.

سونده { س. [فر. Sonde] بر شیئك درجهٔ عمقنی ویا ایچنده نه بولندیغنی معاینه ایتمكه مخصوص طالدیریله‌جق آلت، اسقاندیل : سونده ایله كولك عمقنی اولچدیلر؛ مثانه سونده‌سی؛ جراح سونده‌سی؛ سونده قوللانمق = ادراری سونده ایله آلمق.

سوندیرمك { فتـ. بر ینك سو. نمسنی موجب اولمق، تسریر ایتمك، ممنون وشا. دان ایلمك؛ اوكسز سوندیرن = آز قیمتلی چوق سوسلی وپارلاق شیء.

سوندیرمك { با : سوكندیر. مك.

سونكر { س. [ر. Σφουγγάρι] ١. دكیزدن چیقار. یلان و اصل بر حیوان نباتی اولان بیوك مساماتلی خفیف برجسم كه سیلمكه، اوغمغه وصو وسائر مایعاتی طوپلامغه یارار، اسفنج؛ چوخه سونكری = اینجه ویومشاق اولانی؛ قره‌سونكر = اسمرجه اولان قباسی. ٢. سو. نكره مشابه قباجه ویومشاقجه شیء : یاره سونكری = سونكر كبی لحم زائد؛ ممه سونكری = ممه‌نك قباسی. || سونكر طاشی = سونكره بكزر خفیف بر طاش كه مرمرلری و تخته‌لری اوغمغه یارار.

سونكو { س. یاخود :

سونكی { س. دورتوب دله‌جك دمیر سلاح كه تفنكه ویا مزراغه طاقیلیر : سونكی طاوران = سونكی استعمالی قو. مانده‌سی. || وجودك سونكیسی = عمود فقاری. || سونكیسی آغر =

كميكارى قالين و قولاى حركت ايده‌مز (آدم).

سونگیلمك { ياسونگوله‌مك. فت. سونكى ايله اورمق، سونكى استعمال ايده‌رك اوستنه هجوم ايتمك.

سَوِنمك { فل. مسرور وشادان اولمق، كسب انبساط ايتمك: بوخبردن چوق سوندى.

سوِنمك { فل. با: سوكنمك.

سَوِنمه { س. ممنونيت، مسروريت.

سونوك { ص. ١. سوكنمش، منطفى: بوآتش سونوكدر. ٢. پارلاق اولميان، پارلاميان ويا پك آز پارلايان: سونوك قنديل. ٣. مج. شانلى وشهرتلى اولميان، شانسز: سونوك آدم.

سونوكلك { س. ١. سوكنمش اولان شيئك حالى. ٢. پارلاميان، پارلاق اولميان شيئك حالى: بو قنديلك سونوكلكى. ٣. مج. شانسزلق، شهرتسزلك.

سونه { س. يشيل باشلى قيل قويروق يبان اوردكى. [اصل تركجه‌ده على الاطلاق اوردكك اركگنه دينير.]

سَوِنيش { س. سونمه، ممنونيت، مسروريت، محظوظيت.

سووه { ياخود سوه. س. با: سوگه.

سَوِىّ { ص. عر. ٔ: سويه. ١. دوز، طوغرى. ٢. بر، يكسان، برابر. || على السوى = جمله‌يه بر اوله‌رق، بر دوزى‌يه.

سَوِيّاً { ح. عر. بر دوزى‌يه، مساوات اوزره، على‌السويه.

سَويجى { ص. ١. سون، محب. ٢. عاشق، علاقه‌كرده. ٣. همجنسنى سومك ميل شنيعنه تابع (قارى).

سَويجيلك { س. قادينلرك همجنسلرينى سومك ميل شنيعى.

سُوَيداء { سث. عر. ١. قلبك اورته‌سنده بولنديغى زعم اولنان سياه نقطه: سويداء القلب. ٢. مج. قلبده مركوز اسائت. ٣. نبا. تخملرك كوبكى مشابه‌سنده اولان نقطه و دانه‌جك كه اصل مايهٔ انباتيه‌در.

سَويش { سويشمك وساٸره. با: سوش وساٸره.

سُوَيش { سخ. م. آفريقا ايله آسيا آره‌سنده‌وآق دكيزله بحر احمر بيننده‌كى مشهور جدول صنعى و بونك بحر احمر جهتنده‌كى مدخلنده واقع قصبه واسكله.

سويكنمك { فل. يان اوزره طيانمق، ياصدانمق.

سويلتمك { فت. ١. سويلمكه سوق و اجبار ويا مساعده ايتمك، انطاق ايتمك: سويليه‌جكدم آما سويلتمدى؛ او كيمسه‌يه لقردى سويلتمز. ٢. اقرار واعتراف ايتديرمك: ماهر مستنطق مجرمه هر شيئى سويلتير. [سويلتديرمك ديمكه حاجت يوقدر.] || مج. سازى سويلتمك = كوزل چالمق.

سويلشمك { فش. مذاكره ايتمك، بر ايش حقنده قونيشمق، مكالمه ومحاوره ايتمك: بز اونكله سويلشدك.

سويلمك { ياسويله‌مك. فت. ١. سوز، لقرى ايتمك، ديل بيلمك: بو چوجق دها سويلميور؛ تركجه سويلمك؛ سسله، ياواش سويلمك. ٢. ديمك: نه سويلديكز؟ بن برشئ سويلمدم. ٣. آكلاتمق، خبر ويرمك، افاده وبيان ايتمك: وقوع حالى سويلدى؛ كزديكى يرلره داٸر چوق شيئلر سويليوردى؛ بونى سزه كيم سويلدى؟ ٤. اخطار وتنبيه ايتمك: چوجقلره سويليك درسلرينى حاضر ايتسينلر؛ بن اوكا سويلرم سز مراق ايتميك. ═ فل. خبر ويرمك، غمازلق ايتمك = چوجقلره تنبيه ايتملى سويلمسينلر. || آچيق سويلمك = طولاييسيله ورموزاتله‌سويليوب طوغريدن طوغرى‌يه سويلمك. || آز سويلمك = سكوتى اولمق. || الله ايچون سويلمك = رضاء لله طوغريسنى سويلمك. || ايى سويلمك = ١. سوزنده مصيب وحقلى اولمق: ايى سويليور. ٢. مدح وثنا ايتمك: حقكزده چوق ايى سويليوردى. || بيوك سويلمك = تفاخر ايتمك. || تركى، شرق سويلمك = تغنى وترنم ايتمك. || چوق سويلمك = كوزه‌لك ايتمك، سوزى اوزاتمق، اطناب ايتمك. || طوغرى سويلمك = سوزنده

اصابت ایتمك. || یالانه سویلمك = خلط ایتمك، نا روا سویلمك. || یالان سویلمك = کاذب چیقمق.

سویلمه { س. سویلمك فعلی، سو- یلیش.

سویلنلمك { مجـ. دینلمك، تکلم و تلفظ اولنمق : اویله سوز سویلنمز.

سویلنمك { فل. ١. کندی کندینه سویلمك : بر شیئلر سویلنیوردی. ٢. میر- لدانمق، خوردانمق، کندی کند- ینه سویلنه‌رك شکایت ایتمك : سویلنه‌رك کیتدی. = مجـ. ١. دینلمك، ایراد و افاده اولنمق : اویله بر سوز سویلندی. ٢. نقل و روایت اولنمق : یارین که‌جکی سویلنیور.

سویلیجی { یاخود سویله‌یجی. ص. سویلین، قائل، متکلم.

سویلیش { یاخود سویله‌یش. س. ١. سویلمه، تکلم، افاده : اونك سویلیشنه کوره. ٢. سویلمك طرز و اسلوبی : سویلیشدن سویلیشه فرق واردر.

سویم { س. ١. سومه، محبت. ٢. جاذبه.

سویملی { ص. انسانك محبتنی جلب ایدن، کندینی زورله سودیرن، جاذبه‌لی : سویملی بر چهره‌سی واردر.

سونج { سونمك. با : سونج، سونمك.

سویه { سذ. عر. برابرلك، دوز- لك؛ علی السویه = بر دو- زوی‌یه، جمله‌سی برابر، بربری

اوستنه. [یالکز بو تعبیر ده مستعملدر.]

سه { فل. « ایتمك » مصدر غیر مستعملندن اولان فعل اسنادینك صیغهٔ شرطیه‌سی بولنان « ایسه » نك مخففیدر. با : ایسه.

سه { عد. فا. اوچ. همان یالکز طاوله اوینده قوللانیلیر : سه یك = اوچ‌له بر؛ سه بادو = اوچله ایکی؛ دو سه = چفته‌اوچ؛ چهار وسه = درتله اوچ؛ پنج وسه = بشله اوچ؛ شش وسه = آلتی ایله اوچ.

سها { سذ. عر. سمانك جهت شمالیه‌سنده دب اکبرك بنات النعش تعبیر اولنان صورتنده برکوچك نجم که کوزلرك درجهٔ رؤیتی اونکله تجربه اولنور.

سهام { سذ. جـ. عر. فد : سهم. با : سهم.

سه‌پا { یاخود سهپا. س. فا. با : سپا.

سه‌تا { س. فا. با : ستا.

سهر { سذ. عر. ط. کیجه اویومه. مامق علق، اویقوسزلق.

سهل { ص. عر. قولای، آسان. || د. سهل ممتنع = قولای وساده کورندیکی حالده بولنوب سویلنمسی وتقلیدی زور اولان سوز.

سهلاً { ح. عر. قولایلقله: اهلاً و سهلاً = خوش کلدیکز صفا کلدیکز.

سهم { سذ. عر. جـ : سهام، اسهم. ١. اوق، یایله آتیلان اوجی سیوری دمیرلی قامش. [بو معنا ایله برنجی جمعی قوللانیلیر.] ٢. حصه، پای، نصیب، بهره. ٣. نماسی آیدن آیه آلنمق اوزره خزینهٔ دولته اقراض اولنان آقچه‌یه مقابل آلنان سند رسمی. [بو معنا ایله ایکنجی جمعی قوللانیلیر.] ٤. ر. بر قوسك ایکی اوجنی ربط ایدن وترك اورته‌سندن قوسه قدر تمدید اولنان خط عمودی. || هـ. سهم الرامی = لسان یونانیده ینه سهم دیمك اولان Sagitta اسمیله معروف صورت کوکبیه.

سهم { س. فا. قورقو، دهشت، رعب. ز.

سهمگین { ص. فا. و :

سهمناك { ص. فا. قورقونج، دهشتلی، مدهش.

سهو { سذ. عر. یاکلیش، خطا، غلط؛ سهو ایتمك = یاکلمق؛ سهو قلم = غفلتله یاکلیش یازمه.

سهواً { ح. عر. یاکلیشلقله، یاکلیه‌رق، خطاءً، غلط اوله‌رق.

سهویات { سذ. جـ. عر. خطایا، یاکلیشلر : بوکتاب سهویاتله طولیدر، سهویاتنی تصحیح ایتملی.

سهولت { سذ. عر. ١. قولایلق، آسانلق : سهولتله او- کرنیلیر، یاپیلیر بر ایشدر. ٢. قو- لایلغی موجب اولان وسائط : واقعا شهردن اوزاقجه ایسه‌ده کیدوب کلمك ایچون سهولت واردر. ٣. یاواشلق، اصول، ملایمت، نازکانه طرز ومعامله : سهولتله قالدیرملی. [سهواً اصولتله دینلیر.] ٤. ال ویریش،

اله طوغری وقولای کله، قو-
للانیش : بو طار یرده قیملدا-
نمغه، یازی یازمغه سهولت یوقدر.
٥. آقچه جه قولایلق، وقت
وحالك مساعده‌سی : بکا اولان
بورجکزی نه وقت سهولتکز
اولورسه ویررسکز .

سهولتبخش { ص. فا. [عر. سهو-
لت = قولایلق . فا.
بخشیدن = باغشلامق] قولایلق
ویرن، قولای قوللانیلیر : پك
سهولتبخش بر اصول تدریس
بولمشدر .

سهولتلی { ص. قولای قوللانیلیر،
قولایلغی اولان، قو-
للانیشلی : چوق سهولتلی بر
یازیخانه؛ سهولتلی یر .

سهی { ص. فا. طوغری، دوز،
فدان کبی (بوی) : قد
سهی .

سهیل { سذ. عر. پك پارلاق بر
نجم ثابت که جنوب جهتنه
دوشوب یمندن دها ایی کور-
ندیکیچون سهیل یمانی دخی
دیرلر. فر. Canopus؛ سهیل شام
یاخود سهیل فرد = شجاع صور-
تنك α کوکبی. فر. α de
l'Hydre .

سی { ض. [ماقبلنده‌کی هجایه کوره
« ی » سی خفیف یاخود
ثقیل اوقونور .] ضمیر متصلك
یعنی مالکیت بیان ایدن ضمیرك
مفرد غائبی اولوب، آخری
حرف املا اولان اسملره الحاق
اولنور؛ آخری حرف صحیح
اولان اسملرده بونك یرینه
« ی » قوللانیلیر : باباسی، آنه-
سی، تیزه‌سی، همشیره‌سی؛ برادری،
اوغلی کبی. جمعی « لری » در :
بابالری، برادرلری کبی. مضاف-
الیهی : سنك، مفعول الیهی :
سنه، مفعول بهی : سنی در :
باباسی، باباسنك، باباسنه، باباسنی.
ده، دن وسائر حروف الصاقدن
اول دخی « ی » سی « ن » ە
تحویل اولنور : اوطه سنده،
اوطه‌سندن کبی. شرق ترکجه‌سنده
بو تحویل اولمیوب مثلا : اوطه-
سیده، اوطه‌سیدین دینلیر.

سی { د. بعض اسملره التحاق
ایدوب مشابهت بیان ایدر:
ارککسی = ارککه بکزر. «مك»
ادات مصدریتنك دخی التحاقیله
تقلید و تشبیه بیان ایدر فعللر
تشکیل ایدر : بنمسیمك = بنمدر
نظریله باقمق؛ کولومسیمك=کولر
کبی اولمق . بو مقامده «سه»ده
قوللانیلیر: بنمسه‌مك، مهمسه‌مك.

سیا { س. حه. [یتا.] بح. کورکی
ترسنه قوللانه‌رق قایغی
کری‌یه وقیچه طوغری یوروتمه:
سیا ایتمك؛ سیا ! سیا کورك !

سیآت { سذ. ج. عر. فد: سیئه.
با : سیئه .

سیاح { سذ. عر. ج: سیاحین.
[« سیاحة » دن مب.]
اوزاق یرلره سیر و سفر ایدن
آدم، کزوب کورمك و یاخود
جغرافیا ونباتات و حیوانات کبی
فنونه خدمت ایتمك مقصدیله
اوزاق یرلره یولجیلق ایدن آدم:
سیاح شهیر استانلی؛ مشاهیر
سیاحیندن لیوینغستون .

سیاحت { سذ. عر. اوزاق یرلره
سیر و سفر، اوزون
یولجیلق، علی الخصوص جغرافیایه
وسائر فنونه خدمت مقصدیله
واقع اولان سیر وسفر. عربلر
بو مقامده « رحلة » کلمه‌سنی
قوللانیرلردی : ابن بطوطه‌نك
سیاحتی = رحلة ابن بطوطه .

سیاحتنامه { س. فا. بر سیاحك
کزدیکی یرلرك
احوالنه و اثنای سیاحتده کو-
روب چکیدیکی شیئلره دائر
یازدیغی کتاب : قطب شمالی
سیاحتنامه‌سی، آفریقای وسطی
سیاحتنامه‌سی .

سیادت { سذ. عر. ١. افندیلك،
بکلك. ٢. سیدلك،
نسب پاك جناب نبوی‌یه انتساب،
امیرلك : سیادت شجره‌سی .

سیادتلو { ص. سیادتی یعنی نسب
پاك جناب نبوی‌یه
انتساب شرفنی حائز اولان. || اك.
سادات کرامه ویریلن عنواندر؛
دولتلو سیادتلو=امیر مکهٔ مکرمه
حضرتلرینه ویریلن عنوان
رسمیدر .

سیار { ص. عر. ث : سیاره.
[« سیر » دن مب.] ١.
کزن، طولاشان، سیر وحرکت
ایدن، بریرده مقیم وثابت اولمیان:
سیار طوبجی آلایی. ٢. یرلی
اولمیوب ایستنلدیکی طرفه طا-
شینان، قابل نقل وتحریك، متحرك:
سیار خسته‌خانه = ایستنلدیکی
طرفه سهولتله نقل اولنانی؛ سیار
طورپیدو=تدافعه مخصوص وثابت
اولمیوب تجاوز ایچون ایستنیلن
یره سوق اولنه‌بیلیر طورپیدو؛
سیار فیلو = بر یرده طورمیوب
دائم سیروسفر ایدن دونانمه قسمی.
٣. ه. دائما بر یرده طورمیوب

طولاشان ویرینی دکیشدیرن نجم که هر بری بزم کرهٔ ارض کبی شمسه تابعدر واونك اطرافنه دونر: نجم سیار، نجوم سیاره. مقابلی: ثابت.

سَیّاره { سث. عر. جمـ: سیارات. هـ. شمسك اطرافنده بر مدت معینه ظرفنده دور ایله منظومهٔ شمسیه‌یی تشکیل ایدن کواکبك بهری که بزه قریبتلری جهتیله دیکرلرندن دها پارلاق کورینورلر، ومدارلری اوزرنده طولاشدقلری جهتله هر کون یرلرینی دکیشدیررلر.

سَیاسَت { سث. عر. ١. حکومت، ادارهٔ مملکت. ٢. مستحق مجازاة اولانلرك جزاسنی ویرمه‌ده ابراز شدت: ارباب حکومتده سیاست الزمدر. ٣. جزاء، مجازاة، جانیلر حقنده اجراآت وازآن جمله اعدام جزاسی: سیاسته اوغرامق. ٤. امور رعیه‌نك تنظیمی ایچون حکمت حکومت اقتضاسندن اولان اجراآت: سیاستجه بویله یاپمق اقتضا ایتمشدر. ٥. دولتلر بیننده‌کی مناسبات علمی، دیپلوماتلق. [بو معنا ایله استعمالی یکی وزمانك کوستردیکی احتیاجه مبنیدر.] || ارباب سیاست = ادارهٔ مملکت و دیپلوماتلق رجالی. || میدان سیاست = قانوناً و حکمت حکومت اقتضاسنجه اعدام و سائر مجازاتك محل اجراسی.

سیاست کلمه‌سنك اصلی (سه - یسا) یعنی (اوچ - ترتیب) معناسنه بر ترکیب ترکی اولدیغنی ابن کمال « تحقیق تعریب الکلمة الاعجمیه » اسمنده‌کی رساله‌سنده بیان ایتمکده‌در.

سِیاسةً { حـ. عر. ١. اداره و حکمت حکومت اقتضاسنجه، پولتیقه‌جه. ٢. دیپلوماتلقجه، مناسبات دولیه قاعده‌سنجه. [بو ایکنجی معناسی یکیدر.]

سِیاسَتگاه { سـ. فا. [عر. سیاست = م - فا. گه = محل] سیاسةً واقع اولان اجراآت حکومتك محل ایقاعی.

سِیاسی { صـ. عر. ؤ: سیاسیه. ١. حکمت حکومت اقتضاسندن اولان، عرفی، پولتیقه‌یه مبنی. ٢. مناسبات دولیه فن وقاعده‌سنه تابع، دیپلوماتجه اولان: امور سَیاسیه، رجال سیاسیه، مخابرات سیاسیه.

سِیاسِیّات { سث. جمـ. عر. امور سیاسیه، دولتلر بیننده‌کی مناسبات وعلائقه متعلق ایشلر، دیپلوماسی ایشلری.

سِیاسِیّون { سذ. جمـ. عر. رجال سیاسیه، دولتلر بیننده‌کی مناسباته وهر دولتك بو مناسباتدن استفاده ایتمکه چالیشمسی علم وقاعده‌سنه واقف اولوب بو فنله اشتغال ایدنلر، دیپلوماتلر: بسمارق اك مشهور سیاسیوندن ایدی.

سَیّاف { سذ. عر. [« سیف » دن سمـ.] ١. قلیجلی. ٢. قلیجی. [بو ایکی معنا ایله لسانمزده پك مستعمل دکلدر.] ٣. جلاد.

سِیاق { سذ. عر. [« سوق » دن] ١. سوزك کلیشی، طرز افاده‌سی: سیاق کلام؛ سیاق و سباق = سوزك کلیشی وماقبلنی طوتمه‌سی. ٢. طرز، اسلوب: بو سیاقده بر شیء یازملی.

سِیاقَت { سـ. وقتیله دفترخانه‌جه مستعمل و رقملرك صره‌سنده یازلمغه مساعد اوله‌جق صورتده سطرلری طار وحروفی نقطه‌سز وکرفت بر خط مخصوص که آنجق سیاق و سباق دلالتیله اوقونه بیلمسی « سیاق » دن تشکیل ایدلمش اولان بو لغت سقیمه ایله تسمیه سنه سبب اولمسی محتملدر.

سَیّال { صـ. عر. ؤ: سیاله. [« سیلان » دن سمـ.] آقان، آقیجی، مایع: جسم سیال.

سَیّاله { سث. عر. جمـ: سیالات. مادهٔ سیاله، آقان شیء، جسم مایع. || حـ. سیالهٔ برقیه = الکتریق آقندیسی، فر. Courant électrique.

سِیّان { صذ. ت. عر. [فد: « سیّ » لسانمزده قوللانلمیوب بو صیغه فد. و جمـ. یرینه دخی مستعملدر. — سینك فتحیله غلطدر.] مساوی وبرابر ایکی شیء: ایکیسنی سیان‌می طوتیورسکز؟ بن اونی دیکرلریله سیان طوتمام؛ جمله‌سنی سیان طوتملی.

سِیاه { یاخود سیه صـ. فا. قره، اسود: زلف سیاه = قره صاچ؛ بحر سیاه = قره دکیز؛ سیم سیاه = قب قره. == سـ. زنجی، [بو معنا ایله «سیاهی» ده دینیر.]

سِیاهبَخت { سیاهپوش، سیاهدل، وسائره. با: سیهبخت، سیهپوش، سیهدل وسائره.

سِیاهلاتمق { فتـ. قرارتمـق، تسـوید ایتمك: صوبه‌جی دیواری سیاهلاندی.

سِیاهلانمق { فل. قرارمـق، سیاه اولمق: نیكل سیاهلانماز.

سِیاهلق { سـ. قرالدی، قره رنك: سیاهلغك ضرری یوقدر.

سِیاهی { سـ. صـ. زنجی.

سیب { سـ. فا. الما، تفاح؛ سیب زنخدان = المایه تشبیه اولنان محبوبه‌نك چكه‌سی.

سیپسی { سـ. ۱. كمیجی دودوكی. ۲. تعلیم اصلفی.

ستمه { سـ. با: صیتمه.

سَیحان { سخـ. مـ. آناطولیده آطنه اووه‌سنی یاره‌رق اسكندرون كورفزینه دوكیلن ایرماق كه موازیسی اولان (جیحان) ایله برابر تركلر طرفندن وطن اصلیلری اولان ماوراء النهرك سیحون و جیحوننه تشبیهاً بو اسملرله تسمیه اولنمشلردر.

سَیحون { سخـ. مـ. ماوراء النهرده جیحـون ایله متوازیاً آقوب آرال كولنـه (یعنی بحر خوارزمـه) دوكیلن بیوك بر ایرماق كه الیوم (سیردریا) اسمیله معروفدر.

سیخ { سـ. فا. دمیر شیش. لسـ.

سَیِّد { سف. عر. ث: سیده. جـ: سادات. ۱. افندی، آغا، بك، مـولی، ایلری كلن، باش، رئیس، سرور: سیـد القـوم؛ سید الثقلین = ایكی عالم افندیسی اولان حضرت فخر كائنات افندمز. سید الانام = بتون خلقك بیوكی. سیـد الانبیـا = پیغمبران عظـام حضراتنك سروری: فخر كائنات (صلعم) افندمز. ۲. نسب جلیل جناب نبوی یه منسوب اولان: كندیسی صحیح النسب سیددر، حرمی سیده‌در، ساداتندر؛ سادات كرامـه حرمت مخصوصه‌مز واردر.

سَیِّدلك { سـ. نسب پاك جنـاب نبـوی‌یه منسـوبیت، سیادت.

سیدلك { سـ. دوه‌نك كوبكیـله ممه‌لری آره‌سی، بطن اسفلی.

سیدیك { سـ. [اصلی: «سیگمك» دن «سیگدیك»] مثانه‌دن دوكیلن صو، چیش، ادرار. || سیدیك قاؤغی = مثانه. || سیدیك زوری = ادرارك طوتلمسی. || سیدیك شكری = شكر علتی، دیابیتیس. || سیدیك یولی = احلیل.

سیدیكلی { صـ. چیشلی، اوستنه چیش ایدن پیس.

سَیر { سف. عر. ۱. یوریمه، یورویش، كیتمـه، حركت: سیر سریع، سیر بطیء. ۲. یولجـلق، عزیمت، سـفر: بلاد بعیده‌یه سیر و سفر، سیر و سیاحت ایتدی. ۳. كزمه، كزنمه، تفرج: سیره كیتمك، سیر ایتمك، سیر یری. ۴. اكلنمـك ایچون باقمه، تماشا: باغچه‌یی، چارشی‌یی، حیواناتی، یكی كلن اشیـایی سیر ایتمـك. ۵. اوزاقـدن باقـوب قاریشمامه: بن سـیر ایدیوردم. ۶. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] كوریله‌جـك وكزیله‌جك شیء، كورلمكه شایان الای ویا اكلنجه، فلان یرده سیر وار ایمش. || سیر ایتدیرمك = شـایان تماشـا بر شیئی انظار عمومیـه‌یه عرض ایتمـك: فلان یرده آرسلان سیر ایتدیریورلر. || سـیر دریا = دكیز سیـاحتی، سفر بحری. || سیر سفائن = كمی‌یی بر موقعدن موقع آخره وسواحل بعیده‌یه سوق وایصال ایتمك فنی فر. Navigation. || سـیر فی المنام = تمامیـله اویانمقسزین كیجه قالقوب كزمك حالی كه بر مرضدر.

سِیَر { سـثـ. جـ. عر. فد: سیرت. || ا: سـیرت. = فد. كبی. فخر كائنات (صلعم) افندمزك مبارك ترجمهٔ حالی وبوندن بحث ایدن كتاب وعلم: سـیر حلبی = حلبینك یازدیغی سیر نبی كتابی؛ كتب سـیر؛ تاریخ وسـیرده ید طولی اصحابندندر.

سیر { صـ. فا. طوق، طـویمش، شبعان. || دلسیر = یوركی طوق، قانمش.

سیراب { صـ. فا. [سیر = طوق. آب = صو] ۱. صو ایله طـویمش، صـویه قانمش، تسكین حرارت ایتمش اولان. ۲. صـولی، آبدار، طراوتلی: كل سیراب.

سَیران { سـ. فا. [عر. «سیر» دن] ۱. كزینمه، تفرج. ۲. باقوب سیر ایتمـه، تماشا: سیران ایتمك؛ سیرانه كیتمك.

سَیرانگاه { سـ. فا. سیر یری، سیرگاه، تماشاگاه.

سیرت { سِ. عر. جـ : سیر. ١. بر آدمك احوال معنویه‌سی، اخلاق واطواری، طبیعت، صورت مقابلی : صورت وسیرتی کوزل. ٢. ترجمهٔ حال، سر کذشت، بر ذاتك احوال خصوصیه‌سی تاریخی : سیرة النبی (صلعم). [بو ایکنجی معنا ایله جمعی دها مستعملدر. با: سیر.]

سیرتو { سـ. [ر.] بر نوع رقص، آیاق آتمه‌سی.

سَیرجی { سـ. صـ. ١. معرض تماشایه قونیلان بر شیئی ویا کورلمکه شایان بر رسم وآلای وسائره‌یی سیر ایتمکه کیدنلرك بهری : پك چوق سیرجی وار ایدی؛ بن ده سیرجیلر میاننده ایدم. ٢. مجـ. اوزاقدن باقوب قاریشمیان : بن سیرجی‌یم.

سَیرَك { سیرکاشمك وسائره. با : سگرك وسائره.

سیرکَك { سـ. تق. اویقوسزلق، سهر.

سیرکمَك { فت. سیلکمك فعلنك اصلی وطوغریسیدر. با : سیلکمك.

سیرِکنمَك { یاخود سیسکنمك. فل. اویقودن خجالتله اویانمق.

سیرکه { سـ. با : سرکه.

سیرگه { سـ. بیت وسائر بوجکلرك دوکدیکی تخم، بوجك یومورطه‌سی.

سِیرمَك { یا سیپرمك، سیرلمك وسائره. با : صیرمق وسائره.

سیروقّو { سـ. ایتا. غایت صیجاق اسن بر روزکار.

سیس { سـ. یره اینمش بولوطدن عبارت اولان رطوبتلی طومان، پوس : هـوادہ سیس واردر. || مجـ. سیس اشارتی = سیسلی هوالرده کمینك موقعنی اعلان ایچون بوری، قامپانه وسائر آلت ایله ویریلن صدا.

سیسام { سخ. مـ. جزایر بحر سفیددن (ساموس) آطه‌سی.

سیسکِنمَك { یاخود سیرکنمك. فل. اویقودن خجالتله اویانمق.

سیسلی { صـ. رطوبتلی طومانله قاپلانمش، بولوط یره اینمکله رطوبتلی طومان وپوس ایچنده قالمش : سیسلی هوا، سیسلی دکیز.

سیغاره { سیغاره‌لق. با : چیغاره وسائره.

سیغورطه { یاخود سیغوریطه. سـ. [ایتا. Sicurta] ١. اموال منقوله وغیرمنقوله‌نك حریق وغرق وسائرقضاره قارشی سنوی بر اجرت معینه مقابلنده تأمینی یعنی قضا وقوعنده شرکتی طرفندن تضمینی : اوی، کمی‌یی، اشیایی سیغورطه ایتمك، سیغورطه‌یه قومق. ٢. بو وجهله اموالك تضمینی درعهده ایدن وبو مقصدله تشکل ایتمش شرکت و اداره : عثمانلی سیغورطه‌سی.

سیغورطه‌جی { سـ. ابنیه وسائره‌یی سیغورطه ایدن، سیغورطه شرکتنك وکیلی ویا مأموری.

سیغورطه‌لی { صـ. بر سیغورطه شرکتنه قونمش، قضا وقوعنده تضمینی بر سیغورطه شرکتنه تعهد وتأمین ایتدیرلمش : اوم سیغورطه‌لیدر.

سَیف { سـذ. عر. جـ : سیوف، اسیاف. قلیچ، تیغ، شمشیر؛ سیف صارم = کسکین قلیچ؛ جامع سیف وقلم = عسکرلکده وتحریر وانشاده ماهر ذات.

سیفری { سیفریلمك وسائره. با : سیوری وسائره.

سیفون { سـ. [یو. Σίφων] بر قابی چـویرمکسزین ایچنـده‌کی مایعی دیکر بر قابه نقـل ایتمکده مستعمل مقوس بوری‌که بر اوجی دیکرندن اوزون اولمغله ایچنده‌کی هواسی تخلیه اولنجه قابك ایچنـده‌کی مایعی یوقاری چیقاروب اوندن آلچاق اولان دیکر قابه دوکر.

سَیفی { صـ. عر. ث : سیفیه. ١. قلیجه یعنی حرب وعسکرلکه منسوب ومتعلق : مناصب سیفیه وقلمیه. ٢. قلیج شکلنده اولان : سیفی الشکل.

سیك { سـ. چوقور، دلیك، قبر، مر.

سیکجه { حـ. ١. ایچری‌یه چکه‌رك، باته‌رق : سیکجـه سیکجه یاغمور یاغمق = یاغـدیغجه طوپراغك ایچنه چکه‌جك صورتده. ٢. کیزلیجه، بللی ایتدیرمکسزین، منافقلقله.

سیکدیرمَك { فت. و :

سیکِرمَك { فت. ١. چقـورمه قـومق، کیزلمك، کومك، باتیرمق. ٢. هضم ایتمك.

سیکِرمَك { فل. و :

سیگریمك { فل. خفیف صیچرامق، سیلکنمك.

سیگسی { ص. کیزلی، صاقلی، کیزلیدن صوقان یلان کبی خبرسز ومنافقلقله اضرار ایدن: پك سیگسی آدمدر.

سیگسیلك { س. کیزلیدن اضرار ایدن آدمك حالی، منافقلق.

سیگك { یاخود سینك. س. آغاج ویر دلیکلرینه سیگن یعنی صوقیلان اوچاربوجك که انواعی واردر: قره سیگك = مکس، ذباب؛ یشیل سیگك، آت سیگکی، اشك سیگکی: سیوری سیگك = بعوضه.

سیگکلك { س. سیگکاری قوغمغه مخصوص یلپازه کبی پوسکللی شیء.

سیگین { ص. هضمی قولای، هضم اولنور.

سیگلمك { یا سیگلهمك. فل. (وحشی حیوان) دریکدن ایکلمك.

سیگمز { ص. هضم اولنماز، نا قابل هضم.

سیگمك { فل. ١. چوقوره، دلیکه صوقلمق، باتمق، کیزلنمك. ٢. هضم اولنمق: سزسز یدیکم ایچمه سیگمدی. ٣. نچمك، نفوذ وحلول ایتمك: بوقماشه برآغر قوقو سیگمش. ٤. طوپراغك ایچنه کیرمك، جذب اولنمق: سیگه سیگه یاغمور یاغدی. ٥. قورقوب بوزلمك: برکوشهیه سیگدی. ٦. (شیش) ایتمك، طاغلمق.

سیگمك { فل. (حیوان) ١. برك غیری شیئه، دیواره ایشهمك. ٢. قیزمق، آزمق.

سیگیر { یا سگیر. س. انسان و حیوانلرك بدنلرنده عضلاتك ایچنده منتشر سرت و قویجه وترلرکه انواعی اولوب، برطاقی عضلات واعصابی اوینانمغه وبرطاقلری حسی بینه کوتورمکه یارارلر، عصبه، اعصاب. || سیگیر خستهلغی = سیگیرلری راحتسز ایدن امراض مختلفه، امراض عصبیه. || سیگیره طوقنمق = جان صیقمق، راحتسز ایتمك.

سیگیرلمك { یا سکیرلهمك. فتـ. ١. اتك سیگیرلرینی جیقاروب تمیزلمك. ٢. مجا. ربه ده مجروح و خسته آتك باجاغی سیگیرلرینی کسوب اتلاف ایتمك.

سیگیرلی { ص. ١. عصبی المزاج، عصبی. ٢. سیگیرلری قوتلی، قوربجه اکن پك قوتلی (آدم). ٣. سیگیرلری چوق وبناءً علیه سرت (ات). || سیگیرلی یاپراق = بوغا یاپراغی، لسان الثور.

سیگیرلیلك { س. سیگیرلی و عصبی المزاج آدمك حالی، عصبیت.

سیگیرمك { فل. با: سیگرمك.

سیگیل { س. [بزجه «ك» ی «و» کبی اوقونور.] ١. قورباغه و اوکا مشابه حیوانلرك پیسلکندن صویك اوزرنده حاصل اولان یشیل قبارجق. ٢. الده وآیاقده وممهده چیقان اوفاق قبارمه، ثؤلول.

سیگیلجه { سیویلجه. س. اوفاق چیبان.

سَیل { سذ. عر. جـ: سیول. [تر. زبانزدی: سل] ١. یاغموردن حاصل اولوب کثرت وشدتله آقان صو، سل. ٢. مجـ. شدتله کلن شیء.

سَیلاب { س. فا. و:

سَیلابه { س. فا. سل صوبی، سل حالنده شدتله آقان صو: سیلاب اشك، سیلابهٔ اشك = زیاده آقان کوز یاشی.

سَیلان { سذ. عر. آقمه، جریان: سیلان دم، سیلان دموع. || طـ. مختلف اعضاء بدنك ویا آقان شیئلرك اسامیسنه مضاف اولهرق برچوق اصطلاحات طبیه تشکیل ایدیور: سیلان اذن، سیلان انف، سیلان لبن، سیلان مخاط کبی.

سَیلانی { یا سیلان طاشی ص. سیلان اطهسنده چیقان برنوع قیمتلیجه طاش.

سیلدیرمك { فتـ. ١. یاش بر شیئی قوروتدیرمق، بز و سائره ایله صوینی آلدیرمق: شو طباغی سیلدیرك؛ بو چوجق بورنی سیلدیرمیور. ٢. تمیزلتمك، صو ایله ویا ایصلاق بز ایله تمیزلتمك: شو چوجغك یوزینی سیلدیرك؛ یارین تخته سیلدیرهجکم. ٣. حك وحذف ایتدیرمك، قالدیرتمق، بوزدیرمق: دوام ایتمدیکی ایچون آدینی دفتردن سیلدیردیلر؛ ایچندن برقاچ سطر سیلدیردم.

سیلکدیرمك { فتـ. [اصلی: سیرکدیرمك] بر شیئی صاللامغله اوستنده کی

شیئلری ویا توزینی دوشورتمك: آغاجی، کچه‌یی سیلکدیرمك.

سیلکِشمَك فل. کندی اوستنده‌کی توز طوپراغی دوشورمك ایچون وجودینی شدتله تحریك ایتمك: قوش، بیکیر سیلکشدی.

سیلکمَك فتـ. [اصلی: سیرکمك] صاللایه‌رق اوستنده‌کی شیئلری ویا توز طوپراغی دوشورمك، صاللامغله ویا اورمغله تمیزلمك: آغاجی سیلکوب یمشلری دوشورمك؛ کچه‌یی سیلکمك. ‖ ترشی سیلکمك = صاورمق. ‖ یازی، رسم سیلکمك = ایکنه ایله یازی ویا رسمی بر کاغددن دیکرینه قالدیرمق. ‖ یاقه سیلکمك = عبرت آلوب استعاذه ایتمك.

سیلکمه سـ. ١. سیلکمك فعلی. ٢. اوفاق طوغرانمش باطلیجان ایله یاپیلان ات یمکی: باطلیجان سیلکمه‌سی.

سیلِکندی سـ. اورکمه، ارتعاش.

سیلِکنمَك فل. شدتله صارصیلوب اوستنده‌کی توز طوپراق وسائره‌یی دوشورمك: قومك اوزرینه یاتمشیدی قالقوب سیلکندی. ═ فج. شدتله تحریك ایدیله‌رك تمیزلنمك: بوکچه سیلکندی‌می؟

سیلکی سـ. [اصلی: سیرکی] اویقوده صیچرامه، رعشه ایله اویانمه.

سیلکی صـ. چارپنور، مرتعش، دیترك: سیلکی آدم.

سیلگی سـ. سیله‌جك شیء، بز، یمق وسائره.

سیلمَك فتـ. ١. یاش بر شیئی لمس ومسح ایله قوروتمق: کوزلری، بورنی، تری سیلمك. ٢. ایصلاق بز وسائره ایله اووه‌رق تطهیر ایتمك: چوجغك یوزینی سیلمك؛ جاملری، تخته‌لری سیلمك. ٣. رنده‌لمك، بر شیئك پروزینی آلوب تمیزلمك: تخته‌یی سیلمك. ٤. اولچك وسائره‌نك طوروقلامه‌سنی آلوب دوز یاپمق: اولچکی سیلمك. ٥. حك وحذف ایتمك، قالدیرمق، بوزمق: آدینی دفتردن سیلدیلر. ‖ آتك دیشلرینی سیلمك = آشندیرمق. ‖ سیلوب سوپورمك = تکمیل ییوب بیتیرمك.

سیلمه سـ. سیلمك فعلی. با: سیلمك. ═ صـ. ١. رنده‌لنمش، تراش ایدلمش، تمیزلنمش: سیلمه تخته، چوبوق. ٢. طوروقلامه‌سی آلنمش: سیلمه اولچك. ‖ سیلمه تخته‌سی = اولچکك طوروقلامه‌سنی آلمغه مخصوص دوز تخته.

سیلَندِر سـ. [یو. Κύλινδρος] اسطوانه، مردانه.

سیلِندی سـ. سیله‌وحك اثری: بو کتابك بر چوق سیلندیلری واردر. با: سلندی.

سیلِنمَك فل. فج. ١. صوویی لمس ومسح ایله آلنوب قورومق: اللر، یوز، تر سیلندی. ٢. ایصلاق بزله وسونکر وسائره ایله اوویله‌رق تمیزلنمك: بو چوجغك یوزی، بورنی سیلنمدی؛ تخته‌لر سیلنه‌جکدر. ٣. حذف اولنمق، حك وفسخ اولنمق، آشینمق: بو سکه‌نك یازیسی سیلنمش؛ بو کتابك بر چوق یرلری سیلنمش.

سَئَله سذ. جـ. عر. فد: سائل. با: سائل.

سیله‌جَك سـ. بیوك حمام خاولیسی.

سیلی سـ. فا. سیله، شامار، طوقات. ‖ سیلیخور = شامار ییین.

سیلیجی سـ. ١. سیلمك ایشیله کچینن ایشجی؛ تخته سیلیجی = دوشمه تخته‌لرینی اووانلاری. ٢. یاپیلرده قوللانیلان دوشمه وطاوان وسائره تخته‌لرینی رنده‌لمك وبونلره لزومنه کوره آلات متنوعه ایله کوزلجه شکل ویرمك صنعتیله مشغول آدم.

سِیلیك سـ. سیلنمش، بوزلمش: سیلیك پاره.

سیم سـ. فا. ١. کومش، فضه. ٢. کومش آقچه. ٣. تر. کومش تقلیدی صرمه ویامعدن. ═ صـ. ١. کومشدن معمول: سیم مجیدیه. ٢. کومش تقلیدی صرمه ویا معدندن معمول: سیم شریت، ظرف، پول.

سیم مه. سین مکسوره ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: سیم سیاه.

سیما سذ. عر. یوز علامتلری، چهره، بکز: سیماسندن بللیدر؛ هرکسك سیماسی طبیعتنه دلالت ایدر. ‖ ملك سیما = ملك چهره‌لی، کوزل.

سِیَّما ولاسیما. حـ. عر. (برابر ومساوی دیمك اولان

« سی » ایله « ما » اسم موصو-
لندن مرکب] علی الخصوص، هله، جمله‌دن اول .

سیماب { س. فا. [سیم = کومش . آب = صو] جیوه، زیبق .

سیمبر { ص. فا. [سیم = کومش . بر = کوکس] کوکسی کومش کبی بیاض .

سیمپیزومتره { س. [یونانیدن مأخوذ اوله‌رق فر. Sympiézomètre] غاز ایله مملو بر خزینه اوزرینه هوانك اجرا ایتدیکی مختلف تضییقلر ایله هوانك حالنی تعیینه مخصوص میزان الهوا که بحریه‌ده مستعملدر .

سیمتن { ص. فا. [سیم = کومش . تن = بدن] کومش بدنلی.

سیمرغ { س. فا. ایران قدیم اسا. طیرنده کویا البرز طا. غنده طورور جسیم بر طیر موهوم، قاف طاغنده طوران عنقا .

سیمسار { س. با سمسار .

سیمك { فل. با : سیکمك.

سیمکش { س. فا. [سیم = صرمه. کشیدن = چکمك] حاده‌دن کومش تل چکن صنعتکر: سیمکش ایشی. [بین العوام غلط اوله‌رق « صرمه. کش » دینیر] .

سیمکشخانه { س. صرمه تلی ایشلنیلان محل مخصوص که حکومتك تحت نظارت وتصدیقنده در .

سیمیاء { س. ع. [یو. Χημεία یعنی کیمیاء ایله براصلدن] اساسسز وموهوم برعلم باطل که نیجه زمانلر ساده دلانی اشغال ایتمشدر. فر. Magie blanche.

سیمین { ص. فا. کومشدن معمول ویا کومش کبی بیاض وصاف .

سین { س. [عربیده سش.] « س » حرفنك اسم مشترکی. نقطه‌سز اولدیغنه بناءً « ش » دن تفریق ایچون سین مهمله دخی دینلیر.

سین { س. با : سیك .

سین { فل . [کسره‌سی ماقبلنه کوره اینجه ویا قالین او. قونور.] با : سك .

سینا { سخ. م. جزیرة العرب ایله خطۀ مصریه آره سنده مثلث الشکل بر شبه جزیره اولوب، بنی اسرائیلك حضرت موسی ایله قرق سنه طولاشوب یول بوله مدقلری (تیه) صحراسی ومنتهای جنوبنده نبی مشارالیهك خطاب عزته نائل اولدیغی مشهور طور سینا طاغنی حاویدر . — ابن سینا = حکمای اسلامك آبرویی اولان مشهور ابوعلی ابن سینادر، که طب وفلسفه‌ده عصرلرجه شرق و غربك خوا. جه‌سی بولنمشدر. بو علی سینا وسهواً ابوسینا دینلرده واردر.

سیناره { س. [ر.] بیوك زوقه.

سیناریت { س. اورکینوزبالیغنك کوچکی.

سینسی { سینمك. با : سیکسی، سیکمك .

سینه { س. فا. کوکس. صدر: افتخار مدالیه‌سیله تزیین سینۀ صداقت ایتمك. || سینه چاك = مجروح القلب. || سینه زن = کوکسنی دوکه‌رك اجرای ماتم واظهار تلهف ایدن. || سینه سوز = محرق، مؤلم.

سینی { س. [اساساً چیندن کلد. یکنه بناء اصلی « صینی» اولسه کرکدر] بر سهپا ویا اسکمله اوزرینه قونیله‌رق او. ستنه یمکار ویمك طاقملری قونان ویمك ینن بیوك دائروی تپسی که باقر ویا پرنجدن اولور: سینی‌یی قورمق. || میدان سینیسی = پك بیوکی .

سیواسه { س. آغزی اکلی وایلری حرکتده کسر دستره .

سیورتمك { یا سیورتمك. فت. سیوری ایتمك، او. جنی اینجلدوب کسکین ایتمك، شو چیوی‌یی، شو دکنکی سیورتملی.

سیورمك { فل. ١. سیوری وکسکین اولمق، او. جی اینجلوب حاد اولمق : کلك دیککی سیورمش. ٢. بوی آتمق، اوزامق، اینجه واوزون اولمق : شوچوجق پك سیوردی.

سیوری { یاخود سیفری. ص. ١. اوجی اینجه و کسکین حاد: سیوری دکنك، دیکن، تپه. ٢. اینجه واوزون، بوی آتمش، بویلی : سیوری بویلی بر چوجق. || سیوری سیکك = معروف اینجه و معجز سیککجك، بعوضه. || سیوری عقللی = هوپپا، زرزوپ .

|| سیوری کوشه، بوجاق = زاویهٔ حاده. || سیوری بورن = پالاموود بالیغنك بر جنسی.

سیوریلتمك { فتـ. سیوری یاپمق، اوجنی اینجهلدوب کسکین ایتمك: ایکنه‌یی، چاقینك اوجنی سیوریلتمك.

سیوریلجه { اصلی سیگیلجه اولان «سیویلجه» نك طوغریسی سیوریلجه اولدیغنه ذاهب اولمق خطادر.

سیوریلشمك { فل. ١. اوجی اینجه وکسکین اولمق. ٢. بوی آتمق، اینجلوب اوزامق.

سیوریلك { سـ. ١. اوجی اینجه وکسکین اولان شیئك حالی: دیکنك سیوریلکی. ٢. اینجه واوزون بویلیلق: بو اوغلانك سیوریلکی.

سیوریلمك { فل. ا: سیورمك. || مجـ. میدانه چیقمق، ترقی ایتمك.

سیوش { سـ. حذف، لغو، فسخ. || سیوش ییلی = بردور قمرینك صوك سنه‌سی، یعنی هر ٣٣ سنهٔ قمریه و ٤ آیده شمسیه ایله قمریه آره‌سنده غائب اولان بر سنه‌یه دینیرکه اصطلاحات مالیه‌مزدندر.

سیوشمك { فل. ١. قایمق، کسب لزوجت ایتمك. ٢. قایبوب نابدید اولمق، محو وزائل اولمق: کیمسه کورمه‌دن اصولله‌جق سیوشدی.

سیوشیك { صـ. ١. قایار، لزوجتلی، مجیق مجیق: سیوشیك چامور. ٢. یاپیشیر، آیرلماز، معجز: پك سیوشیك بر آدمدر.

سیوشیکلك { سـ. ١. لزوجت، قایار و یاپیشیر اولان شیئك حالی: بو چامورك سیوشیکلکی. ٢. یاپیشوب آیرلماز معجز آدمك حالی: بو آدمك سیوشیکلکی چکلمز.

سیوف { سذ. جـ. عر. فد: سیف. با: سیف.

سیویش { سیویشیك وسائره. سـ. با: سیوش وسائره.

سیویل { سـ. صـ. [فر. Civil] ١. عسکرینك غیری، ملکی. ٢. عسکرینك غیری قیافت، باشیبوزوق قیافتی، تبدیل: سیویل کیمك، سیویل کزمك. ٣. تبدیل قیافت ایتمش پولیس مأموری.

سیویل { سیویلجه. با: سیگیل، سیگیلجه.

سیه { صـ. فا. با: سیاه.

سیه‌بخت { صـ. فا. [سیه = قره. بخت = طالع] طالعی مساعد اولمیان.

سیه‌پوش { صـ. فا. [سیه = قره. پوشیدن = کیمك] قره‌لر کیینمش، سیاه اثواب کیین.

سیه‌دل { صـ. فا. [سیه = قره. دل = یورك] کوتی یورکلی، بد اندیش، بد خواه.

سیه‌فام { صـ. فا. [سیه = قره. فام = بویا] قره بویالی، سیاهه بویانمش.

سیه‌کار { صـ. فا. [سیه = قره. کار = ایش] کوتی عمللی، کنهکار.

سیّئ { صـ. عر. ثـ: سیئه. [«سوء» دن صشـ.] کوتی، فنا، بد، ردیء: عمل سیّئ، اعمال سیئه.

سیّئه { سذ. عر. جـ: سیئات. ١. کوتی ایش، کوتیلك، فنالق، عمل فاسد. ٢. صوچ، قباحت، کناه. ٣. برکوتی عملك نتیجه‌سی ومجازاتی حکمنده اوله‌رق چکیلن زحمت. — مقابلی: حسنه، حسنات.

ش

ش { شين. س. [عر. سٔ.] الفبای ترکینك اون آلتنجی حرفیدر. اصل السنهٔ سامیه الفباسی صره‌سنده یعنی ابجد حسابنده یکرمی برنجی حرف اولوب، عربیده سینه اولان مشابهت شکلیه‌سندن طولایی اونك یاننه نقل اولنمشدر. شکل عبرانیسی ש و شکل سریانیسی ܫ اولوب، یونانیده Σ ولاتین الفباسنده S «(س) یرینه کچمشدر. رقم کبی استعمالنده ۳۰۰ اعتبار اولنور. مختصر تاریخده شعبان شهر عربیسنه اشارتدر.

شاءَ { فتـ. عر. [ایستمك دیمك اولان «مشیئة» دن ماضی صیغه‌سنك مفرد مذکر غائبیدر.] یالکز « ان شاء الله » تعبیرنده مستعمل اولوب، الله ایسترسه دیمکدر.

شآمَت { سٔ. عر. جـ : شآمات. اوغورسزلق، یمنسزلك: وقت جاهلیتده بعض کونلرده شآمت اعتقاد اولنور ایکن حدیث شریف ایله بو اعتقاد ابطال ایدلمشدر.

شآمتلی { صـ. اوغورسز.

شابّ { سـ. عر. معروف بورشدیریجی ماده‌که نشادره مشابهدر. — آجی واکشیدن دخی کنایه اولوب شکره مقابل قوللانیلیر : نه شاب اولدی نه شکر. || شابه اوتورمق = مضطر ومضطرب اولمق. || شاب دکیزی = بحر احمر. || شاب طاشی = بحر احمردن کلن مرجان انواعندن بیاض متراق ودااللی بوداقلی بر طاش که صویك آلتنده نشو ونما بولمغله کمیلر حقنده پك مخاطره‌لیدر. || شاب علتی = صیغیرك طیرناغنی دوشورن بر خسته‌لق. || قزیل شاب = پارلاق لعل رنك. || مجـ. شاب کسلمك، شاب کبی طوکمق = شاشیروب قاله قالمق.

شابّ { صـ. سـ. عر. ثـ : شابه. جـ : شبان. [« شباب » دن سف.] کنج، دلیقانلی، جوان، یکیت؛ شاب امرد = دها صقالی بییغی کلمه‌مش دلیقانلی. || سید شبان جنت = سبط اکرم امام حسین (رضه) افندمز.

شاباش { سـ. فا. آفرین، تحسین.

شابان { صـ. شاشمش، مفتون، واله، حیران.

شابخانه { سـ. ۱. شاب چیقاریلان یر، شاب اوجاغی. ۲. شابك تصفیه واستحضار اولندیغی محل، شاب فابریقه‌سی.

شابشال { صـ. دوکوك صاچیق وتنبل.

شابقه { یاخود شاپقه. سـ. ۱. فرنکلرك کییدکلری مختلف اشکالده باش کسوه‌سی که اکثریسی کونشه قارشی سپرلیدر : حصیر شاپقه، سیلندر شاپقه. اساساً اقالیم حاره‌ده یاشایان خلقك ایجادی اولوب، « شبکه » یاخود « شباك » اسمی ویریلن بر سرپوشدن مأخوذدر. ۲. کمی دیرکنك تپه‌سنده‌کی تکرلکجك. ۳. صوبه بوریسنك تپه‌سنده‌کی دونر فیرلداق. || شابقه‌یی ترس کییمك، یره اورمق = حدت ایتمك. || شابقه‌یی چیقارمق = حرمت وتبصبص ایتمك.

شابقه‌جی { سـ. شاپقه یاپان وصاتان آدم.

شابقه‌لی { صـ. شاپقه کیین، باشنده شاپقه بولنان: شابقه‌لی، باشی شابقه‌لی برفرنك.

شاپ { مه. اوپركن طوداقلرك ایتدیكی سسی تقلید وتصویر ایدر: شاپدیه اوپدی؛ بتون كون چوجغی شاپ شاپ اوپمك ایی دكلدر.

شاپر { مه. حرصله اوپركن ویا یركن طوداقلرك ایتدیكی كورلدیی تقلید وتصویر ایدوب مكرر قوللانیلیر: شاپر شاپر اوپمك، یمك. — شاپر شوپر دخی دینلیر.

شاپراق { یاخود چاپراق. س. عسكر اكرینك اورتیسی.

شاپرداتمق { فتـ. اوپركن ویا یركن طوداقلردن سس چیقارمق: طوداقلرینی شاپرداته‌رق اوپیور، ییورایدی.

شاپردامق { فل. اوپركن ویا یركن طوداقلرسس چیقارمق: چوجغی اوپركن، یمك یركن طوداقلری شاپردا- یوردی.

شاپردی { س. عجله ایله یركن ویا حرصله اوپركن طوداقلرك ایتدیكی كورلدی: طوداقلرینك شاپردیسی اوزاقدن ایشیدیلیوردی.

شاپلاتمق { فتـ. اوپركن طوداغك ویا سله اورورکن آوجك سسنی ایشیتدیرمك: بر سله شاپلاتدی؛ طوداقلرینی شا- پلاده‌رق اوپدی.

شاپلاق { س. سله، طوقات: انسه‌سنه برشاپلاق یاپیشدیردی

شاپلامق { فل. شاپ ایتمك، اوپركن طوداق ویا سله اورورکن آوج سس چیقار- مق.

شاتو { س. تق. دوز طام، تاراچه.

شاخ { س. فا. دال، بوداق، غصن: شاخ كل=كل آغاجی دالی. ٢. كیییك واوكا مماثل حیواناتك داللی بوینوزی.

شاخ { س. آتك ایكی آرت آیاغی اوزرینه قالقمه‌سی: شاخ قالقمق، شاخه قالقمق.

شاخدار { ص. ١. داللی، بو- داقلی (آغاج). ٢. داللی بوینوزی اولان (كیییك وسائره).

شاخسار { س. فا. داللی بوداقلی آغاجلر وآغاجلق محل.

شاخص { سذ. عر. [« شخص » دن سف] مساحه ایچون دیكیلن واتخاذ اولنان نشان.

شاخلانمق { فل. ١. (آت) آرت آیاقلری اوزرینه قالقمق. ٢. مجـ. بردن بره حدت ایدوب میدانه آتلمق.

شاد { ص. فا. مسرور، ممنون، محظوظ، سوینجلی: شاد اولمق؛ كوكلی شاد اولمق.

شاداب { ص. فا. صویه قانمش، صولی، آبدار، تر- وتازه.

شادان { ص. فا. سوینجلی، مسرور، محظوظ: شادان اولمق.

شادردامق { فل. (صو) فیشقیروب چاغلا- مق.

شادردی { س. صویك فیشقیروب چاغلامه‌سی.

شادروان { س. [فارسیدن. — لسان مذكورده معانیسی فرقلیدر.] یوكسك بر حوضك ایچنه فسقیه حالنده آقوب اورادن متعدد یرلردن دوكیلن صوكه اكثریا جوامع شریفه حولیلرنده اولور.

شادكام { ص. فا. [شاد=مسرور. كام=مرام] مسرور ونائل مرام، طالعی یاور اولمغله حالندن ممنون اولان.

شادمان { ص. فا. سوینجلی، مسرور، محظوظ، ممنون.

شادمانی { س. فا. سوینج، مسرو- ریت، محظوظیت: اظهار شادمانی ایتمك.

شادمرك { س. فا. مرك شا- دیه كرفتاراولان.

شادی { س. فا. سوینج، مسرو- ریت، محظوظیت.

شادی { س. ١. سابقده حاكم الشرعك منادیسی مقا- منده اولان محكمه خدمه‌سی. ٢. وقتیله سلطان سرایلرینه اودون كتوروب تسلیم ایدن یكیچریلره‌ده بونام ویریلیر ایمش.

شاذ { ص. عر. ث: شاذه. [« شذوذ » دن سف.] قاعدهٔ عمومیه‌یه اویمیان، خارج از قاعده، مستثنی، قاعده‌سز: فعل شاذ؛ افعال شاذه.

شار { وشاریل. مه. صو ویادیكر بر مایعك بول وسسله آقه- سنی تقلید وتصویر ایدوب اكثریا مكرر قوللانیلیر: شارآقدی؛ شارشار، شاریل شاریل آقیور-

دی. — « شور » دخی ومخففده یعنی اینجه آقق معناسیله « شر » قوللانیلیر.

شار { س. [فا. « شهر » دن غلط.] شهر، قصبه، بلده، مدینه.

شارِب { ص. عر. [« شرب » دن سـف.] ایچن : شارب اللبن = سوت ایچن؛ شارب اللیل والنهار = کیجه کوندوز ایچن، عشرته مبتلا.

شارِب { سذ. عر. ج : شوارب. بییق.

شارِح { سذ. عر. [« شرح » دن سف.] برکتابی شرح ایدن، شرحنی یازان آدم : شارح مثنوی.

شارِع { سذ. ص. عر. [« شرع » دن سف.] ١. قانون و نظام وضع ایدن، واضع قانون. ٢. شریعت صاحبی اولان ذات اقدس جناب نبوی : حضرت شارع، اذن شارع. [شریعت اسلامیه نك صاحب حقیقیسی اولمق ملاحظه سیله جناب حقه ده اسنادی جائزدر.]

شارق { یاخود شراق. مه. یاصی بر شیئله اورمقدن چیقان سسی تقلید وتصویر ایدر : شارق شارق، شراق شراق یاکاقلرینه اوریوردی.

شارِق { ص. عر. ث : شارقه. [« شرق » دن سف.] طلوع ایدوب پارلایان : نجم شارق، نجوم شارقه.

شارِل { یاخود شاریل. مه. با : شار.

شارلاتان { ص. [فر. Charlatan] ١. جائز اولمدیغی فضل وهنره مالك اولمق ادعاسیله خلقی اغفال ایدن، لافزن، شقلبان، شعبده باز. ٢. علمسز و یالاندن طبابت اجرا ایدن، متطبب.

شارلاتانلق { س. ١. آغز غلبه‌لکیله هرکسی اغفال ایده‌رك کندینی جائز اولمدیغی فضل وهنره مالك کوسترن یالانجینك حالی، لافزنلك، شقلبانلق. ٢. علمسز و یالاندن طبابت.

شارلامق { فل. و :

شارلدامق { فل. (صو) سسله وبول بول آقمق : صولر شارلایوردی، شارلدایوردی.

شارلدی { س. صویك بول بول وکورلدی ایله آقمه‌سی: صولرك شارلدیسی اوزاقدن ایشیدیلیوردی.

شاشالامق { فل. شاشیرمق، حیرتده قالوب نه یاپه‌جغنی کسدیره‌مه‌مك : بیچاره او قدر غلبه‌لکك اورته سنده قالنجه شاشالادی.

شاشرتمق { فت. ١. شاشیرمه‌سنی موجب اولمق، بردن چوق شیئلر کوستره‌رك و نظر دقتنی مختلف طرفلره چکه‌رك حیرتده براقمق، یاکلتمق، اونوتدیرمق، تغلیط ایتمك : بنی شاشرتمایك؛ حسابمی شاشرتدیکز. ٢. فدانك یرینی دکیشدیرمك، چیقاروب باشقه یره دیکمك.

شاشرتمه { س. ١. شاشرتمق فعلی، یاکلتمه، آلداتمه، تغلیط. ٢. فدانلرك یرینی دکیشدیروب یکیدن دیکمه. ٣. بردن سویلنمه‌سی زور متنافر کلمه‌لردن مرکب جمله، یاکلتماج. ٤. دکیشه‌رك کیدن صره، شطرنج واری ترتیب.

شاشرمق { فل. دوشونمه‌نك صره‌سنی غائب ایدوب یاکلمق، نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مك، حیرتده قالمق : بن شاشردم نه یاپه‌جغمی بیلمیورم. = فت. صره‌سنی غائب ایتمك، بوله‌مامق، طوغری یلتمامق : یولی، پوصله‌یی، حسابی شاشردم؛ آیاغنی شاشردی؛ نه یاپه‌جغنی شاشردی.

شاشقین { ص. ١. شاشه قالمش، متحیر، نه یاپه‌جغنی غائب ایتمش : شاشقین شاشقین کزیوردی. ٢. طبعاً متحیر، سرسم، آلیق : شاشقین آدم.

شاشقینلامق { فل. شاشقین اولمق، شاشه قالمق.

شاشقینلق { س. ١. شاشمش آدمك حالی : بکا بر شاشقینلق کلدی. ٢. سرسملك، آلیقلق : شاشقینلغی بویله آلیش ویرشده آلدانمسنی موجب اولیور.

شاشمق { فل. [مض : شاشار.] ١. یولدن چیقمق، آیرلمق، اوینامق : یولدن شاشدی؛ آیاق شاشمق. ٢. اصابت ایتمه‌مك، یاکلمق، خطا، تخلف ایتمك: شمدی دیکیلن فدانلرهیچ شاشماز؛ قورشون نشاندن شاشدی. ٣. طاکمق، حیرت وتعجبده قالمق، تعجب واستغراب ایتمك : بوایشه شاشدم؛ شاشه‌جق شئ. ٤. واله وحیران اولمق : شاشه قالدم.

شاشمه { س. شاشمق فعلی. با : شاشمق .

شاشی { ص. طوغری باقیوب بر ویا ایکی کوزی اکری باقان، بر شیئه باقارکن باشقه طرفه باقارکبی کورینن (آدم ویا کوز)، احول : شاشی آدم، شاشی کوز، شاشی باقیشلی . == ح . شاشیلقله، یان : شاشی باقمق .

شاشیلامق { فل. شاشی باقمق.

شاشیلق { س. شاشی آدمك ویا کوزك حالی : شاشیلق بعض چهره‌لره یاقیشیر .

شاطر { ص. عر. [«شطارة»دن سف.] شن، شطارتلی؛ چویك، خدمته قوشوب هرایشه مهیابولنان : غلام شاطر. == س. وقتیله بیوك ذواتك آتی یاننده کیتمك وظیفه‌سیله موظف آغا.

شاعر { سذ. ص. عر. ج: شعراء. [« شعر » دن سف.] شعر سویلین، طبیعتنده شعر سویلمك خاصه و قوتی بولنان وموزون سوز اویدیرمغه ماهر اولان : شاعر آتش زبان؛ شعراء جاهلیه = قبل الاسلام اولان شعراء عرب. == س. تر. عو. برمحل عمومیده برطاقم بیتلر اوقویه‌رق ساز چالان آدم، که بونلرك اساساسویلدکاری بیتلری کندیلری اویدیروب اکثریا بینلرنده مسابقه ایتمه‌لری وجه تسمیه‌لری اولمشدر : طاووق بازاری شاعرلری .

شاعرانه { ص. ح. فا. شاعره یاقیشیر صورتده، شاعرلك طرز افاده‌سنه موافق، خیالاته تبعیتله کوزل تصویر ایده‌رك : شاعرانه افاده‌سی واردر؛ پك شاعرانه یازیور.

شاعرلك { س. ۱. شاعر صفت وصنعتی : شاعرلك انسانك یارادیلیشنده اولمازسه تحصیل ایله اله کچمز. ۲. بیتلر سویلیه‌رك سازچالان چالغیجینك حال وصنعتی : قهوه‌لرده شاعرلك ایدنلر .

شاعره { سذ. عر. ج: شواعر. شعر سویلین قادین : فطنت ایله لیلی عثمانلی شاعره‌لرینك اك معروفه‌لریدر؛ شواعر عرب چوقدر.

شافت { س. مج. ۱. ماکنه‌نك حرکتیله محوری اطرافنده دور ایدوب پروانه‌یی تدویر ایدن دمیر میل. ۲. بر ماکنه‌نك دوریله تحصل ایدن قوتی نقله واسطه اولان واوزرینه دیشلی چرخلر وتکرالکلر باغلانان دمیر میل .

شافع { ص. عر. شفاعت ایدن، برینك عفویچون آرایه کیروب توسط ایدن [« شفیع » دها مستعملدر.]

شافعی { ص. عر. ث: شافعیه . اهل سنت مذاهب اربعه‌سندن امام شافعی (رضه) حضرتلرینك اجتهادیله مستقر اولان مذهبه تابع ویا منسوب ومتعلق : مذهب شافعی؛ فقهاء شافعیه؛ شافعی المذهب = مذهبی شافعی. == سخذ. اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سندن امام شافعی (رضه) .

شافل { یاخود شافول. س. بال تکنه‌سی، بال قومغه مخصوص اوفاق آغاج تکنه .

شافی { ص. عر. ث: شافیه . [« شفاء » دن سف.] ۱. شفا ویرن، ایی ایدن : دواء شافی؛ شافیٔ حقیقی اولان جناب حق. ۲. مج. قناعت بخش، مقنع، کافی، صدره شفا ویرن: جواب شافی .

شاق { مه. تخته وسائره ایله اورمقدن چیقان سسی تقلید و تصویر ایدر : شاق اوردی؛ شاق اکسه‌سنه بر طوقات یرلشدیردی .

شاقّ { ص. عر. ث: شاقه. [« مشقة » دن سف.] زحمتلی، مشقتلی : خدمات شاقه = طوپراق قازمق وطاش طاشیمق کبی زحمتلی وقبا ایشلر .

شاقت { یاخود شاقط. س. ابو مرینا دینان بر جنس بیلان بالیغی .

شاقر { مه. یاغمورك، بلبل کبی اوتن بر قوش وسائره‌نك ویقانان بعض شیئلرك سسنی تقلید و تصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر : شاقر شاقر یاغمور یاغیوردی؛ بلبللر شاقر شاقر اوتیوردی؛ شاقر شاقر بیقادی .

شاقراق { ص. چوق اکن لطیف بر صورتده سویلین، بلبل کبی اوتن، کیف ونشئه ایله سویلین : پك شاقراق چوجق.

شاقرداتمق { فتـ. شاق ویا شاقر شاقر ایتدیرمك، بویله بر سسله سسلندیرمك : قامچی‌یی حیوانلرك باشی اوستنده شاقرداندی .

شاقردامق { فل. شاقر شاقر ایتمك، بویله برسس چیقارمق : یاغمور شاقردایو-ردی؛ بلبللر هر طرفدن شاقر-دامغه باشلادی .

شاقردی { س. شاقرشاقرایدوب سس چیقارمه، بو صورتله چیقان سس ولحن: یاغمور شاقردیسی ایشیتمکه مانع اولیوردی؛ بلبلرك بو صباحکی شاقردیسی؛ قامچینك شاقردیسی.

شاقشاق { س. حقه بازك آرقدا. شنه اوردیغی چالاق تخته پارچه‌سی که آز اورمغله چوق سس ویرر، شقشقه.

شاقلابان { ص. س. صویتاریلق و مقلدلك ایده رك هر قالبه کیرن خفیف مزاجلی هوبیا آدم.

شاقلابانلق { س. صویتاریلق، مقلدلك، خفت مزا. جله ایدیلن تحفلق.

شاقلاتمق { فت. شاق ایتدیرمك، قیرباجك سسی کبی بر سس چیقارتمق، شاقرداتمق: قامچیجی‌یی شاقلاته‌رق حیوانلری یوروتدی.

شاقلامق { فل. شاق ایتمك، سس چیقارمق، شا. قردامق: آرابه‌جینك قامچیسی متصل شاقلایوردی.

شاقمق { فل. با: چاقمق.

شاقول { سذ. عر. دیوارجیلرك عموداً دیوارك طوغر. یلغنی تأمین ایچون قوللاندقلری آلت که اوجنه قورشون و یا توججدن آغرجه بر پارچه باغلی بولنان بر ایپدن عبارت اولوب برچیوی ایله دیوارك یوقاریسنه ویاقونیله‌جق طاشه ایلشدیریلوب آشاغی‌یه صارقیدیلیر، شاوول.

شاقوللامق { یا شاوولامق. فت. ۱. شاقول قوللا. نمق، شاقول طوتوب طوغریلغنه باقمق: هرکوشه طاشنی قورکن ایجه شاقوللاملی. ۲. تاصارلا. مق، اولچمك.

شاقولی { ص. عر. شاقول کبی یوقاریدن آشاغی‌یه این، تعلیق اولنمش شاقول وضعیتنده، عمودی.

شاقه { یاخود شقا. س. لطیفه، مزاح، هزل: شاقه سو. یلیورم؛ شاقه ایتمك؛ شاقه‌یه بوزمق = لطیفه‌یه چویرمك؛ ال شاقه‌سی = شاقه طریقیله قباجه بوغشمق وال ایله دیکرینك اوراسنه بوراسنه طوقنمق.

شاقه‌جی { یا شقاجی. ص. لطیفه. جی، لطیفه‌کو، طبیعتی مزاحه مائل.

شاقه‌لاشمق { فش. بربریله شاقه ایتمك، ملاطفه: آرقداشجه شاقه‌لاشیورلردی.

شاکر { ص. عر. ذ: شاکره. [«شکر» دن سف.] شکر وحمد وثنا ایدن، کورد. یکی اییلکی اونوتمیوب شکرینی ادا ایدن، متشکر: بن اونك شاکر احسانی‌یم.

شاکرد { س. فا. ج: شاکردان. ۱. علم اوکرنن، بر مدرس و معلمك درسنه ویا بر مکتب و مدرسه‌یه دوام ایدن، تحصیلده بولنان، طالب: مکاتب عسکریه شاکردانی؛ خصوصی معلمك ایدیور برخیلی شاکردی واردر. ۲. بر حکیمك درس و تعلیمنه ملازمت ایدن، تلمیذ: سقراطك شاکردانی. ۳. بر صنعت اوکرنمك اوزره براستاده مربوط بولنان کنج، چراغ، یاماق: مرانغوز، چلنکیر شا. کردی. || اصطبل عامره شاکر. دی = سابقده مسلح آت اوغلانی.

شاگردلك { س. ۱. شاکرد وطلبه حال وصفتی: معلملك شاکردلکدن زوردر. ۲. چراغلق، یاماقلق. ۳. عجمیلك، تجربه‌سزلك. ٤. چراغ حق واجرتی.

شاکی { ص. عر. ة: شاکیه. [«شکایة» دن سف.] شکایت ایدن، مشتکی.

شال { س. ۱. اوموزه آتلمغه ویا بوینه صارلمغه مخصوص یوکدن قماش: شاله بورنمك. ۲. کشمیر کچیسی قیلندن ویا ایپکدن ککیش قوشاق: شال قوشانمش؛ بلنده بر طرابلس شالی‌وار ایدی. ۳. کشمیرکچیسی قیلندن معمول قیمتدار قماش: شال خرقه. || جنازه شالی = جنازه‌لرك اوستنه آچیلوب تابوتی صارمغه مخصوص یوکدن عجم شالی. || طرابلس شالی = طرابلس شامده یاپیلان ایپك قوشاق که صاریلی بیاضلی اولوب اوجلرنده اوزون پوسکوللری واردر.

شالاکی { س. [«شال» دن روجه‌قاعده‌سنجه‌متشکل بر لغت اولوب شالجق دیمکدر] یوکدن اینجه بر جنس قماش که قادین اثوابی و خرقه و یورغان یوزی وسائره اولور. لاهوراکی اسماً ومادةً بوکا بکزر.

شالوار { یاخود شلوار. س. [فا. «شلوار» دن] اکثری یوکلی قماشدن وقادینلر ده بعضا

ايكدن كچيش اوستطونى: شالوار كيمك.

شالوارلى ص. شالوار كيين، شالوار ايله جبه‌دن مركب اسكى قيافتده بولنان: شالوارلى بر آدم.

شالى س. كشمير كچيسى قيلندن ياخود تفتيكدن معمول اينجه قماش: آنقره شاليسى؛ سنجاق شاليسى = سنجاق ياپيلان قبا شالى.

شالوپه س. مح. [فر. Chaloupe] اعصار سالفه‌ده عثمانليلر طرفندن قوللانيلان ايكى ديركلى سفائن صغيرۀ خفيفه.

شام سخ. م. [اصل عربيده «صول» ويمن «صاغ» ديمك اولوب حجازه نسبتله اولان موقعلرى وجه تسميه‌در.] قديما سوريه دينلن خطۀ واسعه ومعموره‌نك اسميدر، كه اليوم حلب، سوريه، بيروت ولايتلرينى وقدس متصرفلغنى يعنى فلسطينى حاويدر. مركزى اولان (دمشق) شهر شهيرينه بوكون شام دينلسى اضافتله (دمشق شام) تعبيرندن اختصارله حاصل اولمش بر غلطدر. || بر الشام = خطۀ مذكوره‌نك شرق جنوبى جهتنده فرات مجراسنه وجزيرة العرب چوللرينه طوغرى ممتد اولان باديه‌نك اسمى اولوب، بزجه غلطى اولان (پاراشام) سهواً بتون شام خطه‌سنه و حتى اك زياده ساحلنه اطلاق اولنيور. || شام ايشى = دمشق شامده ياپيلان طاتلى ورچل انواعى. || شام فستيغى = معروف فستيق. || شام قيصيسى = قيصينك شامده يتيشن بيوك ويك ايى برجنسى. || شام شكرى = اوزونجه وقامش پارچه‌سى كبى اينجه ايچى دليك، دليك ورنكلى بر شكر.

شامّ ص. عر. ذ: شامه. [«شم» دن سف.] قوقلايان، قوقو آلان؛ قوۀ شامه = قوقو آلمق قوت وحاسه‌سى.

شام س. فا. اقشام، مسا: شام وسحر = اقشام صباح.

شامامه ياخود شمامه. س. كو. چيك قاوُن شكلنده يمز لكن رايحه‌لى بر ميوه. || مج. جليز وبيچيمسز ياميرى يومرى آدم.

شامپانيه س. فرانسه‌نك بو اسمله مسمى ايالتندن چيقان غازلى وطاتلى بر نوع قيمتلى شراب كه فرنكلر يمكك نهايتنده ميوه ايله ايچرلر.

شامخ ص. عر. ذ: شامخه. يوكسك، عالى، رفيع، مرتفع: جبال شامخه. ذ.

شامدان س. با: شمعدان.

شامگاه يا شامگه. س. فا. [شام = اقشام - گاه، گه = وقت] اقشام وقتى.

شامل ص. عر. ذ: شامله. [«شمول» دن سف.] ١. شمولى اولان، احاطه ايدن، حاوى، متضمن: چفتلك بر واسع اورمان ايله بر خيلى مرعالرى‌ده شاملدر. ٢. عمومه عائد، عمومى: اشفاق ومراحمى بتون عالمه شاملدر. || شامل الآفاق = بتون افقلرى، عالمى قاپلامش اولان، عام، عمومى: اشفاق شاملة الآفاق حضرت پادشاهى. [با: حاوى.]

شاملى س. ص. شام خطه‌سى ويا دمشق شهرى اهاليسندن اولان.

شامّه سث. عر. [«قوۀ شامه» دن مخفف] قوقو آلمق حاسه‌سى، قوۀ شامه: كوپكلرك شامه‌سى پك قوتليدر.

شامى ص. عر. ذ: شاميه. [«شام» دن سمن.] شام خطه‌سنه منسوب ومتعلق، شاملى، شالكى: شاميلر؛ اقمشۀ شاميه.

شأن سذ. عر. جم: شئون. [جمع الجمعى: شئونات دخى قوللانيلير.] ١. ايش، كار، فعل. ٢. يكى ايش، يكى ظهور ايدن حال، وقعه، حادثه، وقوعات، حوادث.

شان سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عينى اولديغى حالده بو صورتله تلفظنده لسانمزده معانيسى ده آيريليور.] ١. حال، صورت، كيفيت: حال وشانى، حال وشانى آكلامق. ٢. عظمت قدر، مرتبه: سزك شانكزه دوشمز؛ شان حكومته لايق: عالى شان = عالى مرتبه. ٣. حق: اونك شاننده = حقنده. ٤. وظيفه، بر آدمه عائد و لايق اولان شئ: بونى ياپمق شانندن دكلدر. ٥. شهرت، حسن صيت، اعتبار: شان قازانمق؛ شان ويرمك؛ شهرت وشان صاحبى. ٦. كوستريش، چاليم، نمايش: شانلى برچوجق.

شانسز ص. ١. شهرتسز، نامسز، مجهول. ٢. چاليمسز، كوستريشسز: پك شانسز آدم.

شانسزلق س. چاليمسزلق، كوستريشسزلك.

شانلی ص. ١. شهرتلی، صیت و شهرت صاحبی : آدلی شانلی. ٢. کوستریشلی، چالیمی پرنده : شانلی آدم.

شانه س. فا. طراق. لسـ.

شاه یاخود شـه. س. فا. جـ : شـاهان. [اصل خداوند وصاحب دیمکدر.] ١. حکمدار، ملك : شاه جهان؛ شاه جم جاه. ٢. بالخاصه ایرانشاهی: شهامتلو شاه حضرتلری. ٣. ترکیباتده باش، رئیس، برنجی معناسنی افاده ایدوب جنسلرینك ممتازی اولان شیئلره اطلاق اولنور : شاهراه = بیوك جاده؛ شاهباز = ایری طوغان؛ شـاهسوار = پك ماهر بینیجی؛ شاه طامار = بیوك طـامار، شریان وسـائره. ٤. شطرنج مهره‌لرندن بری. || شاه مردان، شـاه ولایت = حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزك القاب شریفه‌لرندندر.

شاهانه ص. فا. ١. حکمداره منسوب و متعلق و یا. شـایان ولایق اولان : سرای شاهانه، فرمان شاهانه، تشریف شـاهانه، عساکر شاهانه. ٢. برحکمداره یاقیشه‌جق صورتده نفیس ومکمل. شاهانه بر قصر. == ح. بر حکمداره یاقیشه‌جق صورتده، پك مکمل اوله‌رق.

شاهباز یا شهباز. س.فا. [«شاه= ملك - باز = شاهین] ایری بر جنس بیاض طوغان. || مجـ. یکیت و شـانلی آدم، قهرمان.

شاهبال یاشهبال. س. فا. قوش قنـادینك اك اوزون توکاری.

شاهبندر س. فا. با : شهبندر.

شاهبیت س. فا. بر غزلك اك منتخب ویاخود شاعرك اسمنی حاوی اولان صوك بیتی.

شاهتره یاخود شهتره. س. فا. لسانمزده دخی بو اسمله معروف اولوب عربیده شهترج وبقلة الملك دینلن بر نبات طبی.

شاهد سد. عر. جـ : شهود. [« شهادة » دن سف.] ١. کوردیکی ویا بیلدیکی ماده‌یی حضور محکمه‌ده مع القسم افاده وتقریر ایتمکله اثبات دعوایه یاردیم ایدن آدم : شاهدلری دیکلمك، تزکیه ایتمك؛ بو ایشـك بویله اولدیغنه بن ده شاهدم. ٢. وحدانیته و اوامر و نواهیء الهیه‌یه شهادت ایدن خاتم الانبیا (صلعم) افندمزه وصف اولور. ٣. د. سند برینـه کچه‌جك درجه ده مقبول و معتبر بر اثردن ایراد اولنان مثـال : قواعد صرفیه ونحویهٔ عربیه‌یه آیات کریمه‌دن مثال ایرادی کبی. سند دخی دینلیر. || شاهد عادل = شهادتنده اصلا شبهه اولنمیان شـاهد. || یالان شاهد، شاهد زور = یالان یره شهادت ایدن آدم.

شاهد س. فا. دلبر، کوزل.

شاهدانه س. فا. ایری اینجی دانه‌سی.

شاهدلك س. شهادت: شاهدلك ایتمك = شاهداولمق؛ یالان شاهدلك = شهادت زور.

شاهراه یاشهراه. س. فا. بیوك جاده، طریق سلطانی. || مجـ. شـاشیرلمسی ممکن اولمیان طوغری و آچیق یول، طریق سلامت : شاهراه ترقی؛ شاهراه عدالت.

شاهزاده س. فا. با : شهزاده.

شاهسوار س. فا. با : شهسوار.

شاهق ص. عر. ث : شـاهقه. [« شهیق » دن سف.] یوکسك، مرتفع : جبال شاهقه.

شاهقه سث. عر. جـ : شواهق. طاغ تپه‌سی، ذروه: شواهق جبال.

شاهلق س. ١. حکمـدارلق، ملکلك. ٢. ایران حکمدارلغی. ٣. مستقل وٌورته حالده حکومت وبویله برحکومتله اداره اولنور مملکت : زنکبار بر شاهلقدر.

شاهمردان س. [طـوغریسی: « شـاه مردانه » اولسـه کرکدر] بیـوك وآغر چکیچ وطوقماق.

شاهنامه س. فا. حکمدارانك تراجم واحوالنی حاکی منظوم کتـاب. — اصل فردوسینـك اسکی ایران حکمدارانی تاریخنـه دائر یازدیغی مشهور منظومه‌نك اسمی اولوب بالتعمیم بو قبیلدن اولان کتابلرك جمله‌سنه اطلاق اولنمشدر.

شاهنامه‌جی س. وقتیله عصرینـك احوال و وقایعنی سلك نظمه چکمکه مأمور شاعر وقعه‌نویس.

شاهنشاه یاخود شهنشاه ویا شـاهنشه. س. فا.

حکمدارلر حکمداری، تحت
تابعیتنده ایکنجی درجه ده بر
طاقم ملکلر بولنان بیوك حکمدار،
پادشاه، سلطان السلاطین:
شاهنشاه معظم .

شاهنشین { یاخود شهنشین. س. فا. اوطه‌نك سوقاق
طرفنه چیقنتیسی که اوچ جهتدن
پنجره‌لی ومفروشدر .

شاهوار { یاخود شهوار. ص. فا. حکمداره لایق
ویاراشیر. == س. فا. ایری دا-
نه‌لی واعلا جنس اینجی .

شاهی { ص. ۱. حکمداره منسوب و متعلق و یا شایسته.
[شاهانه دها مستعملدر.] ۲.
ایران شاهنه منسوب ومتعلق:
سرای شهی؛ با امر شاهی.
== س. فا. ۱. شاهلق، حکمدار-
لق : اجرای شاهی ایتدی.
۲. نشاسته ویومورطه‌ایله یاپیلیر
بر نوع حلوا. ۳. مرمر دینلن
اینجه پاتیسقه‌نك مقبول برنوعی،
مرمر شاهی. ٤. ایرانك بر
کوچك سکه‌سی. ٥. اسکی طوپلرك
بر نوعی .

شاهین { س. طوغان انواعندن و طیور صائده‌دن برقوش که
آوآولامق ایچون تأنیس وتربیه
دخی اولنور. || شاهین باقشلی =
نظر عظمتکارانه . || ترازی
شاهینی = ترازینك دیلی .

شاهینجی { س. بر بیوك دژه‌ده آو شاهینلرینی تربیه
وحفظ واداره ایدن آدم؛ شا-
هینجی باشی .

شایاق { س. طوقونمه‌سی ورو ودیمی صورتنده اینجه
وقباجه چوقه : یرلی شایاق،
انکلیز شایاغی. == ص. شایاقدن
معمول : شایاق اثواب .

شایان { ص. فا. مناسب، لایق، چسبان، یاقیشیر، یاراشیر،
مستحق : بو سزه شایان دکلدر؛
شایان طبع وتمثیل برکتاب .

شائبه { سث. عر. ج : شوائب. [« شوب » دن سف. ذ.]
لکه، نقصان، نقیصه، قصور:
شائبهٔ جهالتدن مبرا. == ج.
مصائب، آفات .

شاید { د. فا. [اصل فارسیده کرکمك ولایق اولمق
دیمك اولان « شایستن » مصد-
رندن مضارع مفرد غائبدر]
۱. شرط بیان ایدر، اکر،
بالفرض : شاید بو اقشام کله‌جك
اولورسه‌کز. ۲. احتمال بیان
ایدر، بلکه، بالفرض، اولورکه:
شایدسزی اوده بوله‌مام مطالعه-
سیله .

شایسته { ص. فا. لایق، سزاوار، شایان، یاراشیر: کنده-
یسی او مقامه شایسته‌در؛ شا-
یستهٔ تلطیف برآدمدر .

شایع { ص. عر. ذ : شایعه. [« شیوع » دن سف.]
۱. طویلمش، هرکسك معلومی
اولمش، منتشر : بو خبر شایع
اولدی. ۲. حصه‌داران بیننده
مشترك، تقسیم اولنمامش : حصهٔ
شایعه .

شایعه { سث. عر. ج : شایعات. شیوع بولمش خبر،
حوادث منتشره، اراجیف :
شایعهٔ کاذبه .

شایقه { یاخود چایقه. س. برنوع قزاق قایغی .

شایگان { ص. فا. ۱. لایق، مناسب، شایان، سزا-
وار. ۲. بول، واسع، فراوان،
مبذول : الطاف عالیه لرینك
شایگان بیورلمسی .

شب { س. فا. کیجه، لیل : شب هجران = هجرانله کچیریلن
کیجه؛ شب وروز = کیجه کوندوز؛
شب یلدا = سنه‌نك اك اوزون
کیجه‌سی که کانون اولك طقو-
زنده‌در .

شباب { سذ. عر. کنجلك، عنفوان جوانی : عهد شباب =
کنجلك زمانی. [«شبابت» دیمه‌ملی.]

شبابی { ص. عر. ذ : شبابیه. کنجلکه منسوب ومتعلق.

شباط { س. [سریانیجه‌دن] تقویم رومینك اون ایکنجی
وصوك شهر شمسیسی که آوروپا-
لیلرك اتخاذ ایتدکلری ترتیب
سقیمده ایکنجی آی عد اولنور.
یکرمی سکز وودرت ییلده بر
کلن سنهٔ کبیسه‌ده یکرمی طقوز
کوندن مرکبدر .

شب افروز { ص. فا. [شب = کیجه. افروختن =
پارلامق] کیجه پارلایان .

شبان { س. فا. چوبان. لس .

شبّان { سذ. ج. عر. فد : شاب. ذا : شاب .

شبانروز { س. فا. برکیجه وکو- ندوزك مجموعی که ٢٤
ساعته تقسیم اولنمشدر .

شبانگاه { ظز. کیجه وقتی .

شبانه { ص. فا. کیجه‌یه منسوب ومتعلق، کیجه‌لك : صحبت
شبانه = کیجه‌لك صحبت، کیجه
صحبتی .

شببوی { س. فا. [شب = کیجه. بوی = قوقو. — تر-

زبانزدی واو ثقیلهٔ مبسوطه ایله‌در.] انواع الوانده جنسلری بولنان معروف ومبذول بر چیچك.

شَبپَره { س. فا. [شب = کیجه. پریدن = اوچمق] کیجه قوشی، یاراسه. لسه.

شَبتاب { س. فا. [شب = کیجه. تافتن = پارلامق] آتش بوجکی.

شَبچِراغ { س. فا. [شب = کیجه. چراغ = ایشیق] بر جنس ذی قیمت طاش،] عو. شبچراق طاشی.

شَبخون { یاخود شبیخون. س. فا. [شب = کیجه. خون = قان] کیجه باصقینی، دشمنی کیجه وقتی آکسزین باصمه.

شَبخیز { ص. فا. [شب = کیجه. خاستن = قالقمق] کیجه قالقان، کیجه قالقوب عبادت ایدن ویا چالیشان.

شِبر { سذ. عر. قاریش. ذ.

شَبرَنك { ص. فا. کیجه رنکنده، سیاه.

شَبرَو { ص. فا. [شب = کیجه. رفتن = کیتمك] کیجه کیدن، یوروین.

شَب زِنده دار { ص. فا. [شب = کیجه. زنده = دیری. داشتن = طوتمق] کیجه‌یی دیری طوتان، لیالی‌یی خواب غفلتله کچیرمیوب ذکر وعبادتله احیا ایدن: بر زاهد شب زنده دار. ذ.

شَبِستان { س. فا. اسکی ایرانیلرده حرم دائره‌سی.

شَبَش { س. یوك حیوانه طاقیلان کم.

شِبع { سذ. عر. ١. طوقلق، طویمه. ٢. ﻫ. صویك بر مادهٔ کیمیویه دن اریده بیله‌جکی مقداری حاوی اولمسی. [«اشباع» کبی.]

شَبعان { ص. عر. [«شبع» دن (صش.)] طوق، قارنی طوق، سیر.

شَبَك { س. قیچی قرمزی، تویسز بر نوع میمون.

شَبَك { س. آق دکیزده قوللانیلیر قیچ طرفی طار و اوزون بر نوع قراوله.

شَبَكه { سذ. عر. ١. آغ، بالیق آغی. ٢. قفس، دمیر قفس ویا پارمقلق وعلی الخصوص بر مزارك صندوقه‌سنی احاطه ایدنی. ٣. بر مملکتده‌کی دمیر یوللرك هیئت مجموعه‌سی: شبکهٔ حدیدیه. ٤. اسقره. ٥. تش. آغ وقفس شکلنده زار وسائره.

شَبَكی { ص. عر. ذ: شبکیه، تش. آغ وقفس شکلنده اولان.

شَبنَم { س. فا. چیك، ندی، ژاله.

شِبه { سذ. عر. جـ: اشباه. ١. بکزه‌یش، بکزه‌مه. ٢. بکزه‌ین شیء، مثل، مانند، نظیر: بونك عالمده شبهی یوقدر؛ جناب حق شبهدن منزهدر. || ص. شبه جزیره = یالکز برجهتدن قره‌یه مربوط وسائر جهتلری دکیزله محاط یر: آناطولی بیوك برشبه جزیره‌در. || د. [صرف عربیده] شبه جمع = مفرد اولدیغی حالده جمع معناسنی افاده ایدن اسم؛ شبه فعل = لفظاً فعل اولمدیغی حالده فعل معناسنی افاده ایدن کلمه ویا ترکیب. || ص. شبه‌معین، شبه منحرف = معین ومنحرفه بکزر شکللر. || تا. کیم. تش. نبا. ط. فرانسزجه forme و ïde اداتلریله ختام بولان اصطلاحاتك ترجمه‌لرینی ترکیب ایدر: شبه اسطوانی = Cylindroïde؛ شبه اسفنجی = Spongoïde؛ شبه بشره = Epidermoïde؛ شبه جبن = Caséiforme؛ شبه‌جلد = Dermoïde وسائره.

شُبهه { سذ. عر. جـ: شبهات، شبه. ١. ایکی ویا زیاده شیء آره‌سنده خانغیسی اولدیغنی کسدیره‌مه‌مه، شك، التباس، کمان: بن بوبابده شبهه ایدیورم، شبهه‌م واردر. ٢. برشیئك اولوب اولمدیغی حقنده حاصل اولان تردد، عدم اطمئنان: شبهه حاصل اولدی. || شبهه کوتورمك = قابل شبهه اولمق، شبهه‌یه محلی اولمق: بو ایش، بوسوز شبهه کوتورمز؛ بوایشك شبهه کوتورور یری یوقدر. || شبهه یوق، نه شبهه؟ شبهه‌می وار؟ = تصدیق تعبیرلری.

شُبهه‌سِز { ص. حقنده شبهه اولنمیان، شك وکمان کوتورمز، صاغلام، صحیح، شکسز: جناب خالقك وحدانیتی شبهه‌سزدر. = ح. شك وکمان اولنمقسزین، صح. وصاغلام صورتده، بلاشبهه: شبهه‌سز یارین درس اوقویه جقکز؛ بوکون شبهه‌سز کله‌جکدر.

شُبهه‌سِزلك { س. شك وگمان ایتمه‌مه، صاغلا - ملق، عدم تردد.

شُبهه‌لَندیرمَك { فتـ. شك وگمانه دوشورمك، تردد ایتدیرمك: طبیبك تلاشی بنی شبهه‌لندیردی.

شُبهه‌لَنمَك { فل. شك وگمانه دوشمك، تردد و وسوسه ایتمك: گیجه وقتی بر سس ایشتدیکمدن شبهه‌لندم؛ حسابنی قاریشیقجه گوردیکمدن حقنده برآز شبهه‌لندم.

شُبهه‌لی { ص. شك وگمان تحتنده بولنان، صاغلام او - لمیان، مشکوك: یارین گله‌جکی شبهه‌لی. ۲. حالی امنیت بخش اولمیان: شبهه‌لی آدم.

شَبیه { ص. عر. ث: شبیهه. [«شبه» دن صش.] بکزر، مماثل، ماننده، نظیر: جناب حقك شبیهی یوقدر.

شِپشِپ { یاخود شیپ شیپ. س. آرقه‌سز واوکچه‌سز خفیف ترلك كه یورورکن سو - رینه‌رك شیپ شیپ کبی برسس چیقارمه‌سی وجه تسمیه‌سی او - لمشدر. — صفت کبی دخی قو - للانیلوب شپشپ ترلك دینلیر.

شِتاء { سذ. عر. قیش، زمستان: فصل شتا = قیش موسمی؛ صیف وشتا = یاز قیش.

شِتاب { س. فا. عجله، سرعت، مسارعت، چابوقلق: خبر آلیر آلماز موقع حربه شتاب ایتدی؛ جواب یازمغه شتاب ایلدم.

شِتابان { ص. فا. عجله و سرعت ایدن، قوشان، چابوق اولان: موقع حربه شتابان او - لدیلر.

شِتائی { ص. عر. ث: شتائیه. قیشه منسوب و متعلق ویاخصوص اولان، قیشلاق: زهر شتائی = قیش چیچکی؛ تدارکات شتائیه = قیش تدارکلری.

شُتُر { س. فا. دوه، جمل، ناقه. || اشتر گربه = دوه ایله کدی؛ ایی کوتی، قاریشیق، نا موافق، غیر متناسب: اشعاری شتر گربه‌در.

شُتُربان { س. فا. دوه‌جی، دوه چوبانی.

شَتم { سذ. عر. ج: شتوم. سو - گمه، سب، دشنام: شتم ایتمك = سوگمك: شتوم غلیظه = قبا سوگمه‌لر.

شُتوم { سذ. ج. عر. فد: شتم. با: شتم.

شَتّی { ص. عر. [«شت» دن صش. فد. وج.] ۱. متنوع، مختلف، متفرق، آیری آیری اجناسدن متشکل: مواد شتی. ۲. غزته‌لرك حوادث سیاسیه‌دن باحث اولمیان بر قسم مخصوصی.

شجاع { ص. عر. ج: شجعان. [«شجاعة» دن صش. — مفردنده شینك حرکات ثلثه ایله وجمعنده ضمه وکسره ایله تحریکی جائزدر.] ۱. یکیت، یورکلی، بهادر، دلیر، جسور. ۲. هـ. برج اسدله برج سرطان آره‌سنده وجهت جنوبیه‌لرنده بر صورت کوکبیه، فر. Hydre.

شَجاعَت { سش. عر. یکیتلك، یورکلیلك، ربهادلق، جسارت: انسانك شجاعتی حرب میداننده آکلاشیلیر.

شَجاعَتلی { ص. جسارتلی، یورکلی، جسور، بهادر.

شَجَر { سذ. عر. ج: اشجار. آغاج، درخت.

شَجَره { سش. عر. ۱. بر تك آغاج. ۲. برسلاله و خاندانك جد اعلاسندن بدأ ایله صورت تشعبنی کوستریر جدول که هیئت عمومیه‌سی داللی بو - داقلی بر آغاج صورتنه مشابه - بهدر، سلسله، سلسله‌نامه: شجرۀ آل عثمان.

شَجَره‌لی { ص. نسل ونسبی بر شجره ایله مثبت و مصدق اولان.

شُجَعاء { سذ. ج. عر. و دها مستعملی:

شُجعان { سذ. ج. عر. فد: شجیع. با: شجیع.

شَجَن { سذ. عر. ج: شجون. دال، بوداق، فرع، شعبه. || ذو شجون = داللی بو - داقلی، متفرع.

شُجون { سذ. ج. عر. فد: شجن. با: شجن.

شَجیع { ص. عر. ث: شجیعه. ج: شجعان، شجعاء. [«شجاعة» دن صش.] یکیت، جسور، یورکلی، دلیر: مرد شجیع؛ شجعان عرب.

شَحم { سذ. عر. ج: شحوم. ایچ یاغی، اتلر آره‌سنده بولنان یاغ: لحم وشحمی.

شِحنه { سذ. عر. [زبانزدی شین مفتوحه ایله‌در.] سلفده شهرك ضبط وربطنه و

خصوصيله كيجه انضباطك محا-
فظه‌سنه نظارت ايدن مأمور، سوء باشى، ضابطه مديرى، احتساب آغاسى.

شَخَرَم { س. [بلكه نر. «شحر» دن] آغزى آچيق ياريق، شرحه : شخرم شخرم چاتلامش، يارلمش، آچلمش. [اكثريا بو وجهله مكرر وحال مقامنده قوللانيلير.]

شَخص { سذ. عر. ج : اشخاص. ١. انسانك هيئت جسمانيه‌سى، كورينن شكل وصورتى شخصى كوزل؛ شخصنى طانيورم (يعنى اسمنى وكيم اولديغنى بيلمديكم حالده هيئت جسمانيه‌سنى طانيورم). ٢. انسانك موجوديتى، نفس، ذات : نم شخصمه عائد بر ماده . ٣. كيمسه، فرد، كشى : بر قاچ شخص موجود ايدى؛ اشخاص مجهوله؛ ايلك كورديكم بر شخص. [حرمت وتعظيم مرام اولندقده « ذات » دينلير.] ٤. د. [صرفده] فعل وضميرك متكلم ومخاطب وغائب صورندن بهرى : بوفعل بحسب الشخص غائب، مخاطبدر. || شخص ثالث = دعواده طرفيندن اولميان. || شخص معنوى = شركت وقوميانيا كبى شخص مادى اولمديغى حالده شخص كبى حقوق و وظائف اولان .

شَخصاً { ح. عر. هيئت جسمانيه و صورت ظاهره‌سى اعتباريله، اسمنى و اوصاف واحوالنى نظر اعتباره آلميه‌رق: بو آدمى شخصاً طانيرم = كيم اولديغنى بيلمديكم حالده كوز آشنالغم واردر.

شَخصى { ص. عر. ث : شخصيه. شخص و ذاته عائد و متعلق، بر آدمك وظيفه‌سنه وحائز اولديغى صفت رسميه‌يه تعلق ايتميوب نفسنه عائد اولان : شخصى برايش، احوال شخصيه، امور شخصيه = ذاتيه؛ شخصى سوزلر = شخصه واحوال ذاتيه‌يه عائد. || تكاليف شخصيه = انسان باشنه آلنان رسوم .

شَخصِيّات { سذ. ج. عر. ذاته ونفسه عائد سوزلر ويا ايشلر، بر آدمك خصوصيت احوالنه متعلق اقوال وافعال ذميمه : مباحث ادبيه‌ده شخصياتدن بحث ايتمك مغاير ادبدر؛ شخصياتدن توقى ايتملى.

شَخصِيَّت { سذ. عر. بر آدمك شخص ونفس وذات اعتباريله موجوديتى، كيم اولديغى خصوصى : توقيف اولنان آدمك شخصيتى آكلاشيله‌مدى .

شَد { ياخود شت. س. [بلكه عر. صيق باغلامه ديمك اولان « شد » دن] وقتيله اصناف طاقمنك بللرينه صاردقلرى قوشاق .

شَدّ { سذ. عر. صيق باغلامه، صيقمه : شد رحال = سمرلرى باغلامه، عزيمت، حركت . [همان يالكز بو تعبيرده مستعملدر.] مو. بر پرده‌نك ديكر پرده اوزرنده وياخود بر قامك ديكر مقام اوزرنده اجراى آهنك ايدلمسى.

شُد { س. فا. كيتمه، كيديش، ذهاب: آمد شد = كلوب كيتمه، اياب وذهاب .

شَدّاد { سخذ. يمنده عاد قوم قديمى يعنى حميريلر حكمدارانندن عنف و شدتيله وپك متين وجسيم ابنيه و سد و بندلر وجوده كتيرمه‌سيله مشهور بر شخص .

شَدّادانه { ص. فا. شداده لايق، شدادك آثارينه مماثل، پك متين و جسيم : شدادانه بنالر وجوده كتيرمشدر .

شَدائِد { سذ. ج. عر. [فد. « شديده » لسانمزده غير مستعملدر.] ١. زحمتلى ومشقتلى حاللر، شدتلر : صوغوغك، حربك، يولك شدائدى. ٢. آفات، مصائب.

شِدَّت { سذ. عر. ١. پكلك، زياده‌لك، مبالغه : شدت شتا، شدت حرارت، شدت ذكا، شدت احتياج. ٢. سرتلك، سخت ودرشت معامله، تعزير و جزاده مبالغه : شدت كوسترمك؛ معلمك شدتى طلبه‌يى شاشيرتير. ٣. مساعده‌سزلك، صيقى : ابتداى ايجادنده عسكرلكده چوق شدت وار ايدى.

شِدَّتلَنديرمَك { فتـ. شدتى آرتديرمق، صيقيلاشديرمق، دها سرت وكوج ايتمك : روزكار صوغوغى شدتلنديردى .

شِدَّتلَنمَك { فل. شدت كسب ايتمك، دها سرت وزياده اولمق: صوغوق شدتلندى.

شِدَّتلى { ص. ١. شديد، سرت، پك، زياده : شدتلى صوغوق، شدتلى صيتمه. ٢. صيق، مساعده‌سز : شدتلى معامله .

شَدّه { سذ. عر. تشديد دخى دينلن (ّ) علامتى كه عربيده مكرر اوقونه‌سى اقتضا

ایدن حرفلرك اوزرینه وضع اولنور : جرّ، شدّه كبی. فارسیده دخی مستعمل اولوب، تركجه ده ایسه حرف مكرر یازیلیر وشده قوللانلماز؛ قوللامق، بلله‌مك كبی .

شدّه‌لی { ص. شده علامتنی حامل، تشدیدلی، مشدد : شده‌لی دال ایله .

شدید { ص. عر. ث : شدیده . [«شدة» دن صش.] ١. سرت، قاتی، سخت، شدتلی : عذاب شدید؛ ضرورت شدیده؛ شدید صوغوق. صیجاق. ٢. مساعده‌سز، صیق : معاملهٔ شدیده؛ تنبیهات شدیده.

شذره { سش. عر. جه : شذور ، شذرات. ١. قال اولنمقسزین معدنك ایچندن طوپلانیلان آلتین پارچه‌لری. ٢. زینت ایچون آصیلان اینجی و آلتین دانه‌لری. [بومعنا ایله باشلیجه ایكنجی جمعی مستعملدر .]

شذوذ { سذ. عر. د. شاذ اولمه، بركلمه‌نك قاعدهٔ عمومیه‌یه اویمیوب مستثنی اولمسی .

شذور { سش. جه. عر. فد: شذره. با : شذره .

شر { د. [فتحه‌سی ماقبلنه كوره خفیف ویا ثقیل اوقونور] حرف املا ایله ختام بولان اسماء اعداده الحاق اولنه‌رق توزیع و تقسیم افاده ایدر : ایكیشر، آلتیشر، یدیشر .

شرّ { سذ. عر. جه : شرور . ١. كوتیلك، فنالق، كوتی ایش، خیر مقابلی : خیروشرهپ اللهدندر. ٢. غاوغا، نزاع، نفاق.

شرّ { سذ. ص. عر. جه : اشرار . ١. كوتی آدم، فنالق ایدن، فاسد، فاسق . [شریر كبی] ٢. دها كوتی، اك كوتی. [ستف. «اشر» یرینه] : شر الناس = انسانلرك اك كوتیسی . خیر مقابلی .

شر١ { شرل، شرلامق. با : شار وسائره .

شراء { سذ. عر. صاتین آلمه، مبایعه : بیع وشرا = آلیم صاتیم .

شراب { سذ. عر. جه : اشربه . ١. ایچیله‌جك شیء، ایچكی، مشروب. [عربیده اصل موضوع لهی اولان بو معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. اوزومدن یاپیلان معروف مسكر مشروب، خمر، باده، می، صهبا، اصل تركجه‌سی : سوجی .

شرابجی { س. شراب یاپان وصاتان آدم، شراب فابریقاتوری ویا تجاری .

شرابجیلق١١ { س . شراب یاپان و صاتان آدمك صنعت وتجارتی: كندیسی شرابجیلق ایدیور .

شرابخانه { س. فا. ١. اوزومی صیقوب شراب یاپمغه مخصوص محل، شراب كارخانه‌سی. ٢. شراب فیچیلرینك حفظ اولندیغی یر، شراب مخزنی، خمخانه. ٣. بیوك شراب فیچیسی .

شرابی { س. ص. شرابجی .

شراپنل { س. [فر. Schrapnel] ع. محاربه‌ده استعمال اولنور بر نوع مرمی .

شرارت { سش. عر. شریرلك، شر ایشلمه، فنالق.

شراره { سش. عر. جه : شرارات. قیغلجیم : شراره پاش = قیغلجیم صاچان .

شراست { سش. عر. تتیزلك، كچینه‌مه‌مه، بدخویلق، عدم امتزاج .

شراع { سذ. عر. جه : اشراع. یلكن، بادبان. ذ.

شرافت { سش. عر. ١. قدر و شرف صاحبی اولمه، اعتبار، حیثیت : علمك شرافتی انكار اولنورمی؟ ٢. صوی، اصالت، نجابت، كشی زاده‌لك: انسان شرافتیله دكل بلكه فضیلتیله افتخار ایتملیدر. ٣. شریف اولمه، سبط جناب نبوی امام حسن (رضه) افندمز واسطه‌سیله سلالهٔ طاهرهٔ نبویه‌یه انتساب. [امام حسین (رضه) افندمز واسطه‌سیله سلالهٔ طاهره‌یه اولان انتسابه ایسه «سیادت» دینیلیر.] || شرافت مكهٔ مكرمه = مكهٔ مكرمه شریفی منصب ومقام عالیسی .

شراق { مه. با : شارق .

شرانپول { س. و :

شرانپوی { س. [مجارجه‌دن] ع. پالنقه وقلعه واروشنك قازیق آغاج قاقیله‌رق یاپیلان باروسی .

شرائط { سش. جه. عر. [فد. «شریطه» لسانمزده مستعمل اولمیوب، اكثریا «شرط» ك جمعی مقامنده قوللانیلیر.] ١. بر ایشك حصولی

منوط ومتوقف بولندیغی اسباب ووسائل: شرائط مصالحه. ٢. بر مقاوله‌نك طرفینجه مرعی طوتلسی اقتضا ایدن بندلری، مواد متفق علیها: شرائط مقاوله.

شَرایِع {سش. جم. عر. فد: شریعه. با: شریعت.

شَرایین {سد. جم. عر. فد: شریان. با: شریان.

شُرب {سد. عر. ایچمه: شرب ایتمك = ایچمك؛ شرب خمر = شراب ایچمه؛ شرب مدام = لاینقطع ایچمه، سرخوشلق.

شِرب {سد. عر. حق. اكین وحیوان صولامق ایچون صورت انتفاع نوبتی.

شَربَت {سش. عر. ١. اكثریا میوه عصاره‌لرندن و صو وشكردن یاپیلان طاتلی ایچیله‌جك شیء: شربت ایچمك؛ ویشنه شربتی، حروب شربتی. ٢. مایع حالنده اولوب بارداقله ایچیله‌جك علاج، مسهل وسائره: بر شربت آلدم؛ طبیب بر شربت ویردی.

شَربتجی {س. عمومی محللرده شربت و لیموناطه كبی شیئلر یاپوب صاتان آدم. || شربتجی اوتی = وقتیله شربتجیلرك قوللاندقلری والیوم بیرا دینلن آرپه صوینك استحضارینه یارا. دیغیچون آوروپاجه پك مقبول اولان بر نبات كه صورت مخصوصه‌ده یتیشدیریلیر، فر. Houblon.

شَربتجیلك {س. شربت وشروب كبی شیئلر یاپوب صاتان آدمك حال وصفتی: كنده‌یسی شربتجیلك ایدیور.

شَربتخانه {س. شربت یاپیلوب صاتیلان محل، شربتجی دكانی.

شَربتلِك {صه. شربت یاپمغه یارار، شربت اعمالنه الویریشلی: شربتلك پورتقال، فرنك اوزومی.

شرپ {مه. و:

شرپاداق {یا شربه‌داق. مه. بر شیئك سرعتله كسلدیكنی تصویر وتقلید ایدر: مقاصی اوروب شرپ، شرپاداق كسدی.

شَرَّت {صه. [عر. «شر، شرة» دن] شرجی، شریر، یاراماز، خرچین: پك شرت چوجق.

شَرَّتلِك {س. شریرلك، یارامازلق، خرچینلق: او چوجغك شرتلكی چكیلیر شیء دكلدر.

شَرح {سد. عر. جم: شروح. ١. آچمه، یارمه. ٢. بر كتابك عباره‌سنی ینه او لسانده ویا بر لسان آخرده تفصیل وایضاح ایده‌رك مشكلاتنی آچمه: سودی سعدینك گلستاننی ودیوان حافظی شرح ایتمشدر؛ معلقات سبعه‌یی ادبای عربدن بر چوق ذوات شرح ایتمشلردر. ٣. بر كتابك عباره‌سنی كلمه بكلمه آچوب ایضاح ایده‌رك یازیلان كتاب: شرح گلستان؛ شرح مقامات حریری؛ دیوان متنبینك متعدد شروحی واردر. ٤. مج. ایضاح، تفصیل، آچیق آكلاتمه: بونی بكا شرح ایدكز آكلایه‌مدم.

شَرحه {سش. عر. ١. كسمه و یارمه اثری، بیچاق یاره‌سی: قلیجله باشنده بر شرحه آچمشیدی. ٢. پاره، پارچه، دیلیم، شخرم: شرحه شرحه = شخرم شخرم.

شِرذِمه {سش. عر. جم: شراذم. كوچك و اهمیتسز جماعت.

شَرَر {سش. جم. عر. فد: شراره، شرره. با: شراره.

شَرسوف {سد. عر. جم: شراسیف. تش. قبورغه كمیكلرینك اوك طرفده‌كی اوجلرنده بولنان قیغرداق.

شَرط {سد. عر. جم: شروط. [«شرائط» ایسه «شریطه» نك جمعی اولوب، آنجق معناجه چوق فرق اولمدیغندن، بزجه «شرط»ك جمعی كبی قوللانیلیور.] ١. بر شیئك متوقف علیهی، دیكر بر شیئك وجودی اونك وجودینه باغلی اولان شیء: نمازك شرطلری كه اونلرسز نماز قیلنه‌ماز. ٢. بر مقاوله‌یی تركیب ایدن بند و فقره‌لرك بهری كه طرفین معاقدینه عائد اولوب بر طرفه عائد اولانلرك اجراسی دیكر طرفه عائد اولانلرك اجراسنه منوطدر، قید، قیود: مقاوله‌نك شرطلرینی ایی دوشونملی. ٣. بر ایش ایچون بهمه حال لازم وواجب اولان شیء: ذهناً مشغول اولمق ایچون جمعیت خاطر شرطدر. ٤. طلاقله اولنان یمین: اونلر بو ایشی یاپه‌جقلرینه شرط

ایتدیلر؛ شرط اولسون. ٥. د.
نحوده بری دیکرینه متوقف اولان ایکی جمله دن متوقف علیهه دلالت ایدنی؛ دیکرینه « جزا » دینیر : «خبر ویررسه‌ك بن ده کلیرم » کلامنده « خبر ویررسه‌ك » جمله‌سی شرط، و « بن‌ده کلیرم » جمله‌سی جزادر. جملهٔ شرطیه و جملهٔ جزائیه دخی دینلیر. || شرط واقف = بر صاحب وقفك مال موقوفی تعلیق ایتدیکی ماده‌که اونك فقدانیله وقف مفسوخ اولور.

شَرَط { سذ. عر. ج: اشراط. ١. علامت، نشان: اشراط ساعت = قیامت علامتلری. ٢. برشیئك اك عادی وآشاغی قسمی: اشراط مال. [باشلیجه جمعی مستعملدر.]

شَرطلاشمَق { فش. طرفیندن شرطلری در-میان ایده‌رك مقاوله ایتمك.

شَرطلامَق { فت. غیر طاهر بر قابی ایکی اوچ کره ییقامق.

شَرطلی { ص. ١. شرطی اولان، برشرطه باغلی، مشروط. ٢. طلاقله یمین ایتمش، طلاق اوزرینه یمینلی.

شَرطنامه { س. فا. شروطی حاوی مقاوله نامه: [فر. Cahier des charges] : دمیر یول امتیازینك شرطنامه-سی امضا اولندی.

شُرطه { سذ. عر. ١. چرقه‌جی عسکری. ٢. کمی‌یه مساعد روزکار.

شَرطی { ص. عر. ث: شرطیه. شرطه منسوب ومتعلق، شرط قبیلندن اولان: جملهٔ شرطیه.

شَرَطَین { سذ. ت. عر. حمل برجنك α و β کوکبلری.

شَرع { سذ. عر. اوامر ونواهیٔ الهیه وآیت وحدیث و اجماع امت اساسلری اوزرینه مؤسس قانون الهی، شریعت اسلامیه: شرع شریف؛ حاکم الشرع. [« شریعت » سائر قوا-نینه دخی اطلاق اولنوب، مثلا « شریعت موسی » ، « شریعت زردشت » دینلدیکی حالده، « شرع » لغتی شریعت اسلامیه-یه مخصوصدر، و بوسببه مبنی جمعی قوللانلماز.]

شَرعاً { ح. عر. شریعت اسلامیه-یه توفیقاً، احکام شرعیه اقتضاسنجه، نظاماً اولیه‌رق، محکمهٔ شرعیه معرفتیله: مسکرات استعمالی شرعاً وعقلاً مذموم-مدر؛ بو دعوی شرعاً رؤیت اولنه‌جقدر.

شَرعی { ص. عر. ث: شرعیه. شر-یعت غرایه منسوب و متعلق ویا موافق اولان: حکم شرعی؛ بونك اقتضاء شرعیسی؛ محکمهٔ شرعیه.

شَرعیّات { سش. ج. عر. شریعت اسلامیه‌یه مطابق و تابع ایشلر: شرعیاتله اوغرا-شمق.

شَرعیّاتجی { س. [زبانزدی: شریعتجی] باب مشیخت اسلامیه‌ده احکام شرع شریفك اجراآتنه مأمور منصب مخصوص صاحبی.

شَرَف { سذ. عر. ١. علو مرتبه، رفعت، مجد، اولولق، یوکسکلك: عز وشرف؛ زیارتی شرفنه نائل اولمق. ٢. فخر، افتخار، مفخرت، اوکنمه: بو بنم ایچون بر شرفدر: بن بونی کندیمه شرف عد ایدرم. ٣. برشخص ویا شیئك امثالندن سچلمه‌سی، ممتازیت، امتیاز، تمیز: خطهٔ حجازیه‌نك شرفی. || شرف ذاتی = اوصاف وفضائل ذاتیه‌دن منبعث شرف؛ شرف عارضی = رتبه وجاه ومنصبله استحصال اولنان شرف. || شرف ظهور، شرف صدور، شرف وصول ایتمك ویا شرف صادر، شرف سانح اولمق کبی قاعدهٔ نحویه‌یه مغایر تعبیراتده شرفله ظهور، صدور، وصول ایتمك معناسی مقصوددر.

شُرَفاء { سذ. ج. عر. فد: شریف. با: شریف.

شَرَف‌افزا { ص. فا. [عر. شرف = م. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] شرفی آرتدیران، شرف ویرن: شرف افزای صدور اولان ارادهٔ سنیه؛ ... متصرفلغنه شرف افزا = او متصرفلغك شرفنی آرتدیران یعنی متصرفی بولنان.

شَرَف‌بخش { ص. فا. و:

شَرَف‌بخشا { ص. فا. [عر. شرف = م. فا. بخشیدن = باغشلامق] شرف ویرن: بغدادده شرف بخش اقامت بولنان؛ ... محاسبه-جیلکنه شرف بخشا.

شَرَف‌رسان { ص. فا. [عر. شرف = م. فا.

رسانیدن = یتیشدیرمك] شرف یتیشدیرن.

شَرَفریز { صه. فا. [عر. شرف = م ـ فا. ریختن = دوكمك] شرف دوكن، یعنی ویرن.

شَرَف سانح { صه. فا. [عر. شرف = م ـ سانح = سنوح ایدن] شرفله سانح اولان، شرف سنوح ایدن، شرف صادر اولان (ارادهٔ سنیه) .

شَرَف سُنوح { صه. فا. [عر. شرف = م ـ سنوح = قریحه‌یه كلمك] شرفله قریحه‌دن صدور ایدن (ارادهٔ سنیه) .

شَرَف صادِر { صه. فا. [عر. شرف = م ـ صادر = صدور ایدن] شرفله صدور ایدن (ارادهٔ سنیه) .

شَرَف صُدور { صه. فا. [عر. شرف = م ـ صدور = صادر اولمه] شرفله صادر اولان. [وصف تركیبی اولوب مصدریتدن خروجله صفت معناسنی آلدیغندن، « شرف صدور ایتمك » تعبیری طوغری اولمیوب، شرف صدور اولمق دینمك اقتضا ایدركن، برنجی صورت شایع اولمشدر.]

شَرَفلَندیرمك { فتا. شرف و اعتبار قزاندیرمق : دمیر یول خطی كچدیكی یرلری شرفلندیرر .

شَرَفلَنمك { فل. شرف واعتبار قزانمق، قیمت و اعتباری آرتمق : ریختیم یاپیلنجه ساحله یقین اولان یرلر شرفلنیر.

شَرَفه { سش. عر. جم : شرفات. منارەنك اذان اوقونان یری : اوچ شرفه‌لی مناره.

شَرَفیاب { صه. فا. [عر. شرف = م ـ فا. یافتن = بولمق] شرف واعتبار بولان وقزانان : او ذاتك صحبتیله شرفیاب اولمق.

شَرَفیّه { سش. عر. بریوك اعمارندن طولایی بر ملكه قزاندیریلان شرف واعتباره مقابل صاحبندن اخذ اولنان آقچه : آچیلان جاده اوزرنده بولنان ابنیه‌دن شرفیه آلنه‌جقدر.

شَرق { سذ. عر. ١. كونشك طوغدیغی جهت، مشرق، غرب مقابلی؛ كون طوغشی، شرق شمالی = شرق ایله شمال آره‌سنده‌كی جهت؛ شرق جنوبی = شرق ایله جنوب آره‌سنده‌كی جهت. ٢. مشرق جهتنده‌كی یرلر، آوروپایه نسبةً ممالك عثمانیه وایران و هند جهتلری : شرق اهالیسی، شرق السنه‌سی، عادات واخلاقی؛ اقصای شرق ودها طوغریسی مشرق اقصی = آوروپایه نسبةً منتهای شرق عد اولنان چین وجاپونیه جهتلری.

شَرقاً { حه. عر. كون طوغشی طرفندن : روم ایلی شرقاً قره دكیزله محاطدر.

شُرقاده { سه. صه. آوانتاق و صاوروق آدم. عو.

شَرقی { صه. عر. ث : شرقیه. ١. كونش طوغشی جهتنه منسوب ومتعلق، طرف شرق، جهت شرقیه؛ آسیای شرقی، آفریقای شرقی؛ شمال شرقی، جنوب شرقی. ٢. آوروپایه نسبةً شرق طرفنده اولان ممالكه منسوب ومتعلق : السنهٔ شرقیه. = سذ. جم : شرقیون. ممالك شرقیه، اهالیسی، شرق خلقی : شرقیونك اخلاق وعاداتی.

شُرقی { سه. اصول مخصوصه ایله بسته‌لنن شطارتلی وخفیف طرزلی واكثریا نقراتلی قطعه‌لر : شرقی سویلمك = تغنی وترنم ایتمك؛ فلان ذاتك كوزل شرقیلری واردر؛ شرقی مجموعه‌سی.

شُرقیجی { سه. شرقی سویلین، شرقی نظم وترتیب ایدن.

شِرك { سذ. عر. جناب حقه شریك فرض وقبول ایتمه، اللهدن باشقه خالق وجودینه اینانمه، تعدد آلهه‌یه قائل اولمه، مشركلك، كفر؛ اهل شرك = مشركلر. [اورتاقلق وسائر معانیء عربیه‌سیله لسانمزده استعمال اولنماز.]

شُرَكاء { سذ. جم. عر. فد : شریك. با : شریك.

شِركَت { سش. عر. ١. اورتاقلق : اونكله شركتمز واردر؛ عقد شركت، فسخ شركت ایتمك. ٢. تجارت واخراج معادن و امور نافعه‌یه متعلق بیوك و عمومی بر ایش ایچون متعدد آدملرك اورتاق اولوب تشكیل ایتدكلری هیئت، قومپانیه؛ شركت تجاریه؛ وایور، دمیریول، اخراج معادن شركتی؛ شركت طباعت = طابعلر شركتی. || تسمیه‌سز شركت = كار وضرری علی العموم حصه‌دارانه یعنی اسهامی صاتین آلانلره عائد اولوب كیمسه‌یه ویا بر هیئته مخصوص اولمیان وعنوانی اولمامق وحصه‌دارلردن

برينك اسميله تسميه ايدلمامك اوزره تأسيس اولنان شركت عموميه كه فر. (آنونيم) اسميله ده معروفدر.

شَرگيل { ص. [فا. « شرگير » دن غلط] يارامار، سرت، شرير، حشارى.

شَرگيلِك { س. [« شرگيرلك » دن غلط] يراماز. لق، سرتلك، حشاريلق.

شرل { مه. با : شار، شارل.

شرلاغان { س. آقه، آقندى، سيلان، جريان.

شرلاغان { س. سيسام ياغى.

شرلاغانلى { ص. آقان، آقنديلى: شرلاغانلى كوز.

شرلامَق { فل. شارل شارل آقمق.

شرلدامَق { شرلدى. با : شارلدامق و سائره.

شرلوب { س. يوغورتلى يومورطه.

شَرلى { ص. شر اوزرينه مبنى، شرى حاوى، كوتى، فاسد : شرلى ايش.

شَرم { س. فا. اوتانمه، محجوبيت، خجالت. || بى‌شرم = اوتانماز، عارسز.

شَرَمَت { ص. ١. يارامار، كوتيلكده جست وچالاك وجربزه‌لى، ادبسز : شرمت بر دليقانلى. ٢. راهوان : شرمت آت.

شَرمسار { ص. فا. و :

شَرمناك { ص. فا. و :

شَرمَنده { ص. فا. ١. اوتانان، اوتانغاج، محجوب. ٢. اوتانه‌جق بر ايشده بولنان، خجل.

شِروان { سخ. م. بلاد قافقاسك شرق جهتنده وبحرخزر ساحلنده اوله‌رق داغستانك جنوبنده بر خطه‌در.

شِروانلى { ص. س. شروان خطه‌سى اهاليسندن آدم.

شِروانى { ص. فا. شروان خطه‌سنه منسوب و يا اورانك اهاليسندن اولان، شروانلى.

شروانى { ياشروان. س. ١. چاتى آره‌سنده اولان اوطه وياصوفه، چاتى آلتى، طاوان آره‌سى. ٢. دكانلرك اوستنده بولنان آلچاق اوطه، دكان اوستى.

شُروب { سذ. ع. ١. ميوه و سائره عصاره‌سيله شكردن ياپلمش قويو و طاتلى مايع كه بر ايكى قاشيغى بربارداق صويه قاريشديريله‌رق ايچيلير : ويشنه، كل، منكشه شروبى؛ شروب طاقمى. ٢. طاتلى بر مايعله قاريشيق علاج : طبيب بكا كندى ترتيب كرده‌سى اولان بر شروبدن ويردى.

شُروح { سذ. جم. ع. فد : شرح. با : شرح.

شُرور { سذ. جم. ع. فد : شر. با : شر.

شُروط { سذ. جم. ع. فد : شرط. با : شرط.

شُروع { سذ. ع. باشلامه، بدأ و مباشرت ايتمه : ايشه شروع ايتمزدن اول؛ يارين درسه شروع ايده‌جكز.

شَرَه { سذ. ع. پك شدتلى حرص وطمع، طمعكارلق، آچ كوزليلك. ن.

شَرهان { ص. ع. [« شره » دن صش.] پك حريص وطمعكار، آچ كوزلى. ن.

شَرى { ص. ع. ث : شريه. شره، كوتيلك و فنالغه منسوب و متعلق : نيات خيريه وشريه.

شِريان { سذ. ع. جم : شرايين تش. قرمزى قان طامارى، نبض اوران طامار، بيوك طامار.

شِريانى { ص. ع. ث : شريانيه. ط. بيوك قان طامارينه منسوب، نبض اوران قرمزى قان طامارينه متعلق.

شَريت { س. [بلكه ع. « شريط » دن] اورمه‌ياصى غيطان : صرمه، يوك، ايپك شريت؛ كنارلرينه شريت چويرمك؛ پانطالون شريتى، قول شريتى. || شريت آرشين، مساحه شريتى = مقره‌يه صاريلير وعرصه اولچمكه يارار شريتدن اولچى. || شريت صوغلجان = دود وحيد.

شَريتلَمك { ياشريتله‌مك. فت. شريتله تزيين ايتمك، شريت چويرمك.

شَريتلى { ص. شريتله مزين، شريت چويرلمش : شريتلى پانطالون.

شَريحه { سذ. ع. ١. ات ديليمى. ن. ٢. جرا. بسبتون قوپمقسزين بدندن آيرلمش ات پارچه‌سى.

شَرير { ص. ع. ث : شريره. جم : اشرار، اشراء.

[« شر » دن صش.] شرایشلین، خیرسز، کوتی آدم، مفسد، یاراماز.

شَریط { سذ. عر. ١. خرما قبوغندن ایپ ویاشریت. ٢. جبرا. طار واوزون صارغی.

شَریطه { سث. عر. جم : شرائط. ١. بر مقاوله‌یی ترکیب ایدن ماده‌لرك هربری، مقاوله شرطی. [همان یالکز جمعی مستعملدر.]

شَریعَت { سث. عر. جم : شرایع. [تعبیرات عربیه ده « شریعه » صورتنده کوریلور.] ١. طوغری یول، طریق مستقیم. ٢. قانون الهی، بر قوم وامتك اداره‌سیچون اوامر و نواهیء الهیه‌یه مستند قانون جلیل: شریعت موسی، شریعت محمدیه. ٣. بالخاصه آیات کریمه واحادیث نبویه ایله قیاس واجماع امت واجتهاد ائمهٔ عظام ارکانی اوزرینه مؤسس اولان قانون الهی، شرع شریف، شریعت غرا، شریعت اسلامیه. || با : شرع.

شَریف { ص. عر. ث : شریفه. جم : اشراف، شرفاء. [« شرف » دن صش.] ١. عزو شرف صاحبی، مبارك، مقدس: خط شریف، جامع شریف، تفسیر شریف. ٢. صوینده شرافت بولنان، اصیل، نجیب. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی « اشراف » مستعملدر.] ٣. سلالهٔ طاهرهٔ جناب نبوی‌یه منسوب: شریف مکه. [بومعنا ایله جمعی « شرفاء » کلیر. — بو صوك ایکی معناده علی‌الخصوص جمعلری اکثریا اسم کبی قوللانیلیر:] اشراف مملکت، شرفاء حجاز.

شَریك { ص. سعر. ث. شریکه. جم: شرکاء. [« شرکة » دن صش.] ١. اورتاق، مشترك، بر شرکت ترکیب ایدنلرك هربری: تجارتده بر شریکی واردر، بش شریکدرلر. ٢. آرقداش، رفیق: او بنم مکتب شریکمدر؛ اونك درس شریکی ایدی.

شَریکلِك { سه. ١. اورتاقلق، تجارت وکاروکسبده اشتراك. ٢. آرقداشلق، رفاقت.

شِرینغه { یاخود شیرینغه. سه. [یتا. Siringa] ١. احتقان ایتمکه مخصوص آلت که انواعی واردر، حقنه. ٢. جلد ایله ات آره‌سنه مورفین وسائر اویوشدیریجی علاج وبوغاز علتنه قارشی سروم و سائره ادخال ایتمکه مخصوص آلت که مایعی دفع ایده‌جك پیستونلی برزیوانه ایله اوجنه طاقیلیر اینجی دلیك بر ایکنه‌دن عبارتدر. ٣. حقنه ویا شرینغه‌یی قوللانمه، بو آلتله بدنه بر مایع ادخالی: شرینغه ایتدیلر؛ بر شرینغه ایده‌جکم.

شَست { سه. با : شصت.

شَش { عد. فا. آلتی، سته: شش جهت=جهات سته. || طاوله اویوننده: شش ویك=آلتی ایله بر؛ شش ودو = آلتی ایله ایکی؛ شش وسه = آلتی ایله اوچ؛ چهار وشش = آلتی ایله درت؛ شش بش = آلتی ایله بش؛ دو شش = ایکیسی ده آلتی. || مجـ. دو. شش = ایی تصادف، راست کله.

شَشپَر { سه. فا. [شش = آلتی. پر = قنات] دیللی طوپوز وصوغانجق دینلن آلت حرب.

شَشخانه { سه. فا. [شش = آلتی. خانه = م] ایچی آلتی کوشه‌لی، نامليسی ییولی: ششخانه تفنك، طوب. = سه. نامليسی داخلاً آلتی کوشه تشکیل ایده‌جك صورتده ییولی تفنك، طوب: ششخانه تفنکی، طوبی. || مجـ. آلتی قاوال اوستی ششخانه= آلتی اوستنه اویماز قیافت، قاریشیق قیافتلی.

شَشخانه‌جی { سه. ششخانه دینلن ییولی تفنکدن یاپان تفنکجی.

شَشخانه‌لی { ص. ١. نامليسی آلتی ییولی: ششخانه‌لی تفنك، طوب. ٢. ششخانه دینلن تفنکله مسلح (افراد).

شَشُم { عد. فا. آلتنجی، سادس: باب ششم. ن.

شَصت { عـد. فا. ١. آلتمش، ستین. ن. = سه. ١. کمانکش زهکیری: شصته آلمق= نشان آلمق. ٢. بالیق اولطه‌سنك طوبی.

شَطّ { سذ. عر. بیوك نهر، ایرماق. ن. = سخ. م. شط یاخود شط العرب= فرات ایله دجله‌نك اجتماعندن تشکل ایدن ککیش ایرماق که قرنه‌ده بالتشکل بصره قربندن مرورله بحر فارسه دوکیلور.

شَطارَت { سث. عر. شنلك، شوخلق. جست و چالاك وشن اولان آدمك حالی.

[لسانمزده اوصاف ممدوحه صورتنده اولوب، حالبوکه اصل عربیده حیله‌کارلقله شاقلابانلق دیمکدر.]

شَطارَتلی { ص. جست وچالاك وشن، شوخ.

شَطْحِیّات { سذ. عر. ج. هزلیات.

شَطْرَنج { یاخود سطرنج. سذ. عر. [فا. « صدرنج » دن ویا هندجه « سط رنك » دن معربدر. غلطی: سانطراج.] دامه کبی خانه‌لره منقسم بر تخته‌نك اوزرنده مخصوص پوللرله اوینانیلان معروف اویون: شطرنج اوینامق.

شَطَف { یاخود شاطف. س. و:

شَطَفات { س. [عربی بر کلمه‌دن غلط کبی کورینیور. سه‌ده اصلی آکلاشیله‌مدی.] برینی یوزینه قارشی مدح ایتمه، مداهنه، طالقاولق، قولتوق ویرمه: شطف، شطفات ویرمك.

شِعار { سذ. عر. [جمعی « اشعره » اولوب لسانمزده قوللانلماز. « شعائر » ایسه زعم اولندیغی کبی بونك جمعی اولمیوب، « شعیره » نك جمعیدر.] ١. علامت، نشان، اثر: شعار انسانیت. ٢. علامت فارقه، نشانهٔ تمیز، بر طائفه‌یه منسوب افرادك بللی اولمق ایچون اختیار ایتدکلری نشان ویا پاروله. ٣. وصف ترکیبلرده بر شیئی حائز ویا بر صفتله متصف معناسنی افاده ایدر: مرحمت شعار = مرحمتله ممتاز و متصف؛ شهرت شعار = شهرت صاحبی، مشهور.

شُعاع { سذ. عر. ج: اشعه. کونشدن ویا دیکر بر ضیادن ناظرك کوزینه طوغری اوزانیر کبی کورینن نورتلی، پرتو: شعاع شمس؛ اشعه پاش = شعاعلر طاغیدان.

شُعاعی { ص. عر. ن: شعاعیه. کونشدن وسائر اجسام منیره‌دن اطرافه صاچیلان نورتللری صورتنده و بوقبیلدن اولان.

شَعائِر { سذ. ج. عر. [فد. « شعیره » لسانمزده مستعمل دکلدر.] عادات، آداب، آیین: شعائر حج = مناسك حج؛ شعائر اسلام.

شَعب { سذ. عر. ج: شعوب. جماعت، طائفه، قبیله. ن.

شِعب { سذ. عر. ج: شعاب. طاربول، طاغ یولی. ن.

شَعبان { سذ. عر. سنهٔ قمریهٔ عربیه‌نك سکزنجی آیی. مختصر تاریخلرده « ش » حرفیله اشارت اولنور.

شَعبَذه { سذ. عر. [دال مهمله ایله شعبده غلطدر. دحرج بابندن مصدر اولدیغیچون شینك ضمیله قید ایدنلر بر قات دها تغلیط ایتمشلردر. فارسی عد ایتمك ایسه آریجه بر خطادر، زیرا فارسیده « ع » یوقدر.] ال چابقلغیله اجرا اولنان مهارت، حقه‌بازلق.

شَعبَذه‌باز { ص. س. فا. [عر. شعبذه = حقه بازلق. فا. باختن = اوینامق] ال چابوقلغیله هنرلر کوسترن، حقه‌باز.

شُعبه { سذ. عر. ج: شعبات. [عربیده‌کی « شعاب » جمعی لسانمزده قوللانلماز.] ١. دال، بوداق. ٢. بولوك، طاقم، قسم، فرع. ٣. بر دائره‌نك منقسم اولدیغی بولوکلرك هربری: دائرهٔ عسکریه شعباتی، لوازم، محاسبات، پیاده شعبه‌سی؛ هر دائره بر قاچ شعبه‌یه منقسمدر؛ دار الفنون شعباتی.

شَعر { سذ. عر. ج: اشعار. قیل، موی.

شِعر { سذ. عر. ج: اشعار. ١. آکلامه، فهم، ادراك: لیت شعری = کاشکی آکلایه ایدم، آکلایه‌میورم. ن. ٢. موزون ومقفی ومعناً کوزل تخیلات و تصوراتی جامع کلام: قرآن کریم شعر دکلدر لکن اك بیوك شعرانی تقلید وتمثیلدن عاجز براقمشدر؛ شعر سویلمك جهد وتحصیل ایله اولماز استعداد طبیعی ایله اولور.

شِعراً { ح. عر. شعر ایله، منظوم اوله‌رق: دوشوندیکنی شعراً افاده‌یه مقتدردر. [« نظماً » دیمك دها فصیحدر.]

شُعَراء { سذ. ج. فد: شاعر. با: شاعر.

شِعرا { یاخود شعری. سذ. عر. ایکی مشهور کوکبدرکه کلب اصغر وکلب اکبر جملهٔ کوکبیه‌لرنده بولنوب شمالده یعنی کلب اصغرده‌کینه « شعرا الشامیه » وجنوبده یعنی کلب اکبرده‌کینه « شعرا الیمانیه » دینیر. فر. برنجیسنه Procyon و ایکنجیسنه Sirius دیرلر. ایکیسنه بردن تثنیه صیغه‌سیله « شعریان » دینیر.

شَعری { صـ. عر. ؤ : شـعریه. تــ. نبا. قیل کبی اینجه اولان طامارلره اطلاق اولنور. فر. Capilaire .

شِعری { صـ. عر. ؤ : شـعریه. شعر ونظمه منسـوب و متعلق، شـاعرانه : طبیعت شعریه = شعر سویلکه مستعد طبیعت.

شَعریّت { سذ. عر. [لغت مولده] م. اینجـه بوریلرك ایچلرنده‌کی مایعی اینجـه‌لکاری نسبت متضاده‌سـنده یوقاری‌یه چیقـارمق خاصـه وقوتی، فر. Capilarité .

شَعریّه { سذ. عر. [غلطی : شهریه] ۱. قیل کبی اینجه چوربه ماقرنه‌سی، رشته. ۲. علی الاطلاق چوربه‌لق ماقرنه : تل شعریه، آربه شعریه‌سی.

شَعشَعه { سذ. عر. ۱. پارلاقلق، پارلامـه : کونشك شعشعه‌سی. ۲. کوستریش، ظاهری زینت : ادباء قدیمه سوزلرنده شعشعه‌یی سورلردی.

شَعشَعه‌لندیرمق { فتـ. پارلاقلق و ظاهری زینت قزاندیرمق، مطنطن ومدبدب یاپمق : عباره‌یی شعشعه‌لندیرملمه مخاطبك مدرکه‌سنی قماشدیرمق ایسترلردی.

شَعشَعه‌لی { صـ. پارلاق، مطنطن، مدبدب : اقوام بدویه شعشعه‌لی اثوابدن خوشلاندقلری کبی اسکی ادبا و شعرامز دخی شعشعه‌لی سـوزلردن حظ ایدرلردی.

شُعله { سذ. عر. آلو، آتش آلوی.

شُعله‌دار { صـ. فا. [عر. شعله = آلو. فا. داشتن = طوتمق] آلولی، آلولنمش.

شُعله‌گیر { صـ. فا. [عر. شعله : آلو - فا. کرفتن = طوتمق] آلولنن، طوتیشان.

شُعله‌لندیرمك { فتـ آلولندیرمك، طوتیشدیرمق.

شُعله‌لنمك { فلـ. آلولنمك، طوتیشمق.

شُعله‌لی { صـ. آلولی، طوتیشمش.

شُعوب { سذ. جـ. عر. فـد : شعب. با : شعب.

شُعور { سذ. عر. آکلامه، آکلایش، فهم، ادراك : سنك شعورك یوقمیدر؟

شَعیر { سذ، عر. آربه، جو.

شَغاف { سـذ. عر. تـ. یورکی احاطـه ایدن زار. « تامـور » دخی دینلیر. || ط. التهاب شغاف = یورك زارینك التهابندن عبارت مرض.

شَغافی { صـ. عر. ؤ : شغافیه. ط. یورك زارینه منسـوب ومتعلق. تاموری کبی.

شُغل { سذ. عر. جـ : اشغال. ۱. ایش، اوغراشه‌جق شیء، مشغولیت : خانه اشغالی چوقدر. ۲. غائله، اوغراشمه. [جمعی دها مستعملدر.] || اشـغال عمومیه = مصرده امور نافعـه‌یه ویریلن اسمدر.

شِفاء { سـذ. عر. خسـته لقدن قورتلمه، ایی اولمه، آریلمه، اعادهٔ عافیت : شفا بولمق = خسته‌لقدن ایی اولمق، آریلمق. || الله شفالر ویرسین! = خسته‌لره اولنـان دعا. || شفا اولـسون = بر شیء وعلی الخصـوص بر علاج ایچن و یا ییندلره اولنـان دعا. || دارالشفاء = ۱. [اساساً] خسته خانه، بیمارستان. ۲. [بالخصوص] تیمارخانه، بیمارخانه.

شِفابخش { صـ. فا. [عر. شفا = ایلشمه - فا. بخشیدن = باغشـلامق] ایلك ویرن، ایلشـدیرن : بو صو خسـته‌لر ایچون شفابخشدر.

شِفاپذیر { صـ. فا. [عر. شفـا = ایلشمه - فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] ایلك قبول ایدر، ایلشه بیلیر، یکه بیلیر، قابل تداوی : بو مرض شفا پذیر دکلدر.

شِفاخانه { سذ. فا. ۱. خسته‌خانه، دارالشفا، بیمارستان. ۲. تیمارخانه، بیمارخانه.

شِفارَسان { صـ. فا. [عر. شفا = ایلشمه - فا. رسانیدن = ییشدیرمك] ایی ایدن، شفا ویرن، شافی.

شِفاساز { صـ. فا. [عر. شفا = ایلشمه - فا. ساختن = یاپمق] ایی ایدن، شافی : هیچ بر علاج بکا شفا ساز اوله‌مدی.

شَفاعَت { سذ. عر. بر صـوچلی ویا محتاجك نائل عفو واحسان اولمسیچون دیکری طرفندن ایدیلن توسـط والتماس: پیغمـبرمز (صلعم) افنـدمزك روز محشرده جمله‌مزه شفاعتلری موعوددر.

شَفاعَتجی { صـ. شـفاعت ایدن، شفیع.

شَفّاف { صـ. عر. ؤ : شـفافـه. [« شفوف » دن سمب.] ایچندن نظر وآیدینلغك کچمسنه

مانع اولمیان : جسم شفاف؛ جام شفافدر .

شَفافَت { س. شفافلق معناسیله. حکمت طبیعیه اصطلاحی اولمق اوزره قبول اولنمش ایسه‌ده، عربیده بویله برکلمه بولنمدیغندن، یرینه « شفوف » دینلمك اقتضا ایدر .

شَفّافلق { س. جسمك نظر وضیانك چکمسنه مانع اولمامسی، شفاف اولمسی : جامك شفافلغی رنکسزلکیله متناسبدر .

شِفاه { سث. جم. عر. فد : شفه . با : شفه .

شِفاهاً { ح. عر. آغزدن، یازی ایله اولمیه‌رق، سویلکه: کندیسنه امرکزی شفاهاً سویلدم؛ شفاهاً وتحریراً آلدیغم اوامر؛ شفاهاً امتحان ویرمك . مقابلی: تحریراً .

شِفاهی { ص. عر. ث : شفاهیه . آغزدن اولان، تحریراً واقع اولمیان : امر شفاهی؛ افادات شفاهیه؛ امتحان شفاهی می یوقسه تحریری می اوله‌جقدر؟

شَفتالو { س. فا. [شفت = سمیز . آلو = اریك . — تر . زبانزدی : شفتلی] معروف میوه که الما بیوکلکنده اولوب کوزل رایحه‌سی و خارجاً اینجه بر توکی واردر، خوخ؛ یارمه شفتالو = اورته‌سندن یاریلوب چکردکندن قولای آیریلان جنسی؛ ات شفتالوسی = یارلمیان آبدار جنسی؛ دراقی شفتالو = توکسز جنسی . || مج. بوسه : بر شفتالو آلمق، ویرمك = بوسه آلمق و ویرمك، اوپمك، اوبدیرمك . || شفتالو آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج که اورته بویده اوزون وآجی یاپراقلی اولور .

شِفره { س. [فر. Chiffre دن، اوده عر. « جفر » دن] کیمسه آکلامیه‌جق صورتده محرمانه تلغراف چکمکده مستعمل رقمدن عبارت رموز اصولی : شفره ایله تلغراف چکمك؛ شفره‌یی آچمق = حل ایتمك؛ شفره مفتاحی = رموز اتخاذ اولنان رقملرك خانغی حروفه مقابل قوللانلدیغنی مبین جدول که اونکله شفره حل اولنور؛ شفره قلمی = خارجیه نظارتنده وسائر بعض دوائر رسمیه‌ده سفارتلردن ودیکر یرلردن کلن شفره‌لی تلغرافنامه‌لرك حلنه و چکیله‌جك تلغرافلری شفره‌یه چویرمکه مخصوص قلم .

شِفره‌لی { ص. شفره ایله یعنی رموز اتخاذ اولنان رقملرله چکلمش (تلغرافنامه) .

شُفَعاء { صذ. جم. عر. فد: شفیع. با : شفیع .

شُفعه { سث. عر. ؤ : صاتیلق بر مال وملکه مشترك وحصه‌دار وقومشی اولانلرك عین ثمنله صاتین آلمق اوزره اغیاره ترجیح اولنملری حقی : بنم حق شفعه‌م واردر باشقه‌سنه صاتدیرمام .

شَفَق { سذ. عر. اصل عربیده غروبدن صکره‌کی آلاجه قرا کلق وافقده کوریلن قزللق معناسنه مخصوص ایکن، لسانمزده طلوعدن اول کی آلاجه قرا کلغه نقل اولنه‌رق غلط اوله‌رق فجر معناسیله قوللانیلیور : شفق سوکمك = صباح آچلمق، طاڭ آتمق: شفق وقتی = ارکندن .

شَفَق { سذ. عر. جم : اشفاق . آجیمه، سومه اسیرکه‌مه، آجیه‌رق واسیرکیه‌رك سومه . [بومعنا ایله بونك جمعی لسانمزده مستعمل اولوب، مفردی یرینه ایسه شفقت قوللانیلیور . با : شفقت .]

شَفَقَت { سث. عر. [عربی تعبیراتده « شفقه » صورتنده بولنور .] آجیه‌رق واسیرکیه‌رك سومه، ابوینك اولادینه محبتی کبی قلبی وعوضسز محبت: شفقت مادرانه . || دار الشفقه = یتیم وبیکس چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنه مخصوص معروف مکتب . || شفقت نشانی = دولت عثمانیه‌ده پادشاه زمان شوکتلو سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلری طرفندن احداث بیورلمش اناثه مخصوص نشان .

شَفَقَتسِز { ص. محبت و مرحمتی اولمیان : شفقتسز والده .

شَفَقَتسِزلك { س. محبت ومرحمت فقدانی : بروالده‌نك اولادی حقنده شفقتسزلکی نوادر دندر .

شَفَقَتلی { ص. محبت و مرحمتی اولان : اولادی حقنده پك شفقتلی بر پدر، بر والده . || اژ. ابوینه ویریله‌جك اك موافق عنواندر : شفقتلی پدرم، والدهم .

شَفَوى { صـ. عر. ث: شـفويه. نث. طوداغه منسوب ومتعلق. || نبا. فصيلهٔ شفويه = فر. Labiées دينلن چيچكلرى طوداق كبى ايكى يه آيرلمش نباتات صنفى.

شَفه { سذ. عر. ت: شفتان. جه: شفاه. [تشديدله غلطدر. اصلى: شفهه در.] طوداق، لب: شق شـفه ايتمك = آغز آچمق، لقرى سويلمك. || حروف شـفه = مخرجلرى طوداقدن اولان ب، م، ف، و حرفلرى. || شـفهٔ ارنب = طبيعى اوله‌رق ياريق طوداق، طاوشان طوداغى.

شَفيع { صـ. عر. ث: شـفيعه. [« شفاعة » دن صش.] ١. برينك نائل عفو واحسان اولمسيچون ديكرى نزدينه توسط والتماس ايدن: شفيع مذنبين، شفيع روزجزا اولان خاتم الانبياء (صلعم) افندمز. ٢. صاتيلق بر ملكه حصه‌دار يا قومشى وسائره اولمغله عين ثمنله سائر مشتريلره ترجيح اولنمق حقنى حائز بولنان.

شَفيق { صـ. عر. ث شـفيقه. [« شفقة » دن صش.] مرحمت ومحبتى اولان، شفقتلى. [« مشفق » دها مستعملدر.]

شَقّ { سذ. عر. جه: شـقوق. ١. يارمه، چاتلامه: طاشى، تخته‌يى شق ايتمك. ٢. ييرتمه، پاره‌لامه: سندى، اثوابنى شق ايتدى. ٣. قيرمه، شكست ايتمه. ٤. ياريق، يارمه، چاتلاق. [جمعى بومعنا ايله مستعملدر:] كرهٔ قمرك شقوقى. || شق شـفه ايتمك = طوداقلرى بربرندن آيرمق، آغز آچمق، لقردى سويلمك.

شِقّ { سـذ. عر. ت: شـقين. ١. بركلك منقسم اولديغى ايكى قسمدن بهرى. ٢. ملحوظ اولان ايكى احتمالك بهرى: شقيندن برينى انتخاب ايتملى؛ ايكى شقدن هر خانغيسى اولورسه.

شَقا { شقالاشمق وسائره. با: شاقه وسائره.

شَقاء { سذ. عر. ١. بد بختلق، محنت. ٢. رذالت، ذلت، دنائت. ذ.

شِقاق { سـذ. عر. اتفاقسزلق، عدم موافقت، اختلاف، منافرت: آره‌لرينه شقاق دوشدى، كيردى.

شَقاق { سـ. كوز ايله قولاغك آره‌سنده‌كى چقورجه ويومشاقجه ير، تق. طولون، عر. صدغ. || اوكوز شقاق = بويندن صارقان درى. [بونك صحيحى صقاق اولسه كركدر.]

شَقاوت { سذ. عر. ١. بدبختلق، سعادتك ضدى. ذ. ٢. فعل شر، شقيلك، يارامازلق. ٣. خيـدودلق، اشقيالق.

شَقايق { سـ. عر. [اصل «شقيقه». نك جمعيدر.] بيـوك وپارلاق بر چيچكدر كه شقايق نعمانيه دخى دينلير؛ آغاج شقايقى = كل آغاجى كبى بر كوچك آغاجك ويرديكى شـقايق؛ ير شقايق = صوغاندن چيقان نوعى.

شَقراق { صـ. چوق سويلر شن (آدم).

شُقوق { سذ. جه. عر. فد: شق. با: شق.

شُقّه { سذ. عر. ١. پارچه، قماش ويا كاغد پارچه‌سى. ٢. كوچك تذكره، ورقپاره: شقه تحرير قلندى؛ شقهٔ محبى.

شَقى { صـ. عر. ث: شـقيه. جه: اشقياء. [« شـقاوة » دن صش.] ١. بد بخت، مقابلى: سعيد. ذ. ٢. بد فعال، بد كردار، خيلاز، خبيث. ٣. خيدود، قطاع طريق، سركشلك واديسنه صاپان آدم.

شَقيق { سـذ. عر. ١. ايكى يه بولنمش برشيئك ياريسى. ذ. ٢. آنا بابا بر قارنداش، اوز برادر.

شَقيقه { سذ. عر. جه: شـقايق. ١. آنا بابا بر همشيره، اوز قيز قارنداش. ٢. ط. ياريم باش آغريسى، فر. Migraine. == جه. با: شقايق.

شَكّ { سـذ. عر. جه: شـكوك. شبهه، ظن، كمان، تردد: شك يوقدر؛ بلا شـك. || يوم الشك = رمضان اولمسى مظنون اولوب آنجق هلال كورلمه‌مكله اوروج طوتلميان كون.

شِكار { سـ. فا. ١. آولامه، صيد، قنص: شكار ايتمك = آولامق؛ شكار اولمق = آولانمق. ٢. آولانان حيوان، آو. ٣. طعمه، غنيمت. == صـ. فا. [صتر. تركيبنده] آولايان: دلشكار = يوركلرى آولايان.

شِكارگاه { سـ. فا. آو يرى، آو آولانان محل.

شِكارى { سـ. فا. [تر. زبانزدى: شكره] شـاهين و طوغان كبى آو قوشى.

شِكاف { ص. فا. [صتر. تركيبنده بولنور] ياران، ييرتان، شق ايدن : دلشكاف = يوركى ياران؛ موشكاف = قيلى ياران، مدقق.

شِكايَت { سذ. عر. ج : شكايات. ١. كندى حالندن ويا باشنه كلن بردرد وآجيدن اظهار تلهف ايتمه : حالندن، صحتندن، خستهلغندن شكايت ايديور. ٢. بربندن خشنود سزلق كوستروب عليهنده ادارهٔ لسان ايتمك : احبابندن شكايت ايديور. ٣. بريينك واقع اولان حقسزلق وتجاوزاتنى درميان ايدهرك عليهنده دعوى ايتمه، شكوى، اشتكا : خسارديده اولان تجار دمير يول شركتندن شكايتده كلمشلر؛ شكايتلرى، شكايات واقعهلرى ديكلنلدى.

شِكايَتجى { س. بربندن شكايت و دعوى ايدن، شاكى، مشتكى.

شِكايَتنامه { س. فا. شكايتى حاوى اولهرق تقديم اولنان ورقه.

شَكَر { س. فا. [عر. « سكر » دن. شعرده وزن ايچون كاف مشدد دخى اوقونور.] بلاد حارهده مخصوص يتيشديريلن قامش ويا پنجار وسائره عصارهسندن استحصال اولنان طاتلى ماده كه اكثريا بياض توز ويا پارچه وكله حالنده اولور، ويمك وسائرهيه طات ويرمك ايچون قوللانيلير : مصر، ونديك، نبات شكرى؛ خام شكر. — طاتليدن ولذتدن كنايه اولور : نه شكردر! شكر كبى! || شكر علتى = ادرارك طاتلى كلهسنى موجب برخستهلق، بول معسل. || شير و شكر = سوتله شكر، اويغون، موافق. || كل بشكر = كل ياپراقلرى رچلندن عبارت طاتلى.

شُكْر { سذ. عر. ١. كوريلن ايلكه مقابل اظهار خشنودى و ابراز منتدارى، حمد، سپاس : اللهه شكر ايتمك؛ جناب حقه شكرلر اولسون: انسان مافوقنه باقيوب مادوننه باقهرق صباح اقشام شكر ايتمليدر. ═ حه. شكر! = شكر اولسون! الحمد لله !

شَكَرآب { ص. فا. شكرله صو كبى، امتزاج ايتمز، مخالف، بوزوق : كنديسيله مناسباتمز شكرآبدر.

شُكْران { سذ. عر. ايلك بيلمه، منتدارلق؛ بر نعمته قارشى تشكر : عرض شكران ومحمدت ضمننده بر عريضه تقديم ايتدى. [«شكرانيت» ديمهملى.]

شُكْرانه { س. فا. علامت شكران، نشانهٔ منتدارى.

شَكَربار { ص. فا. [شكر = م. باريدن = ياغديرمق] شكر ياغديران، اطرافه شكر صاچارجهسنه طاتلى ولذيذ : بر خندهٔ شكربار ايله كولهرك.

شَكَرجى { س. ١. شكر ياپان و صاتان آدم، شكر فابريقهجيسى ويا تاجرى. ٢. شكردن شكرلمه و رچل وشروبلرك انواعنى ياپوب صاتان آدم؛ شكرجى دكانى.

شَكَرجيلك { س. شكرجى صنعت وتجارتى.

شَكَرخَند { س. فا. شكر كبى طاتلى كولمه.

شَكَرخواب { س. فا. اوتورورکن كلن طاتلى اويقو.

شَكَررَنك { ص. فا. ١. شكر رنكنده، بولانيقجه، صاف وبراق اولميان، صارىيه چالار بياض. ٢. مج. بوزشوق : قومشيمزله مناسباتمز شكر رنكدر.

شَكَرريز { ص. فا. [شكر = م. ريختن = دوكمك] شكر دوكن، صاچان، پك طاتلى ولذيذ.

شُكْرگُذار { ص. فا. [عر. شكر = م. فا. كذاريدن = ادا ايتمك] اداى تشكر ايدن، متشكر، ايلك بيلير، نعمت شناس.

شُكْرگُذارى { س. فا. ايلك بيلمه، نعمت شناسلق، اداى شكران.

شَكَرگُفتار { ص. فا. [شكر = م. كفتار = سوز] سوزى شكر كبى طاتلى.

شَكَرلَب { ص. فا. [شكر = م. لب = طوداق] طوداغى شكر كبى طاتلى.

شَكَرلَمك { فتـ. شكر قومق، شكر شربتيله تربيه ايتمك.

شَكَرلَمه { س. شكر شربتى ايچنده تربيه اولنمش ميوه و سائره : كستانه، الما، قايصى شكرلمهسى.

شکرلنمك { فج. شکر شربتی ایچنده تربیه اولنمق: کستانه پك ایی شکرلنیر؛ بعض میوه‌لر شکرلنمز.

شکرلی { ص. شکری اولان، شکر قونوب طاتلیلا- ندیرلمش: شکرلی قهوه، سوت.

شکره { س. [فا. «شکاری» دن غلط] آوآولامق اوزره تأنیس اولنمش ییرتیجی قوش، شاهین وطوغان کبی آو قوشی.

شکست { س. فا. ۱. قیرمه، کسر، انکسار: شکست ایتمك = قیرمق؛ شکست اولمق = قیرلمق. ۲. مغلوبیت، انهزام، قیرلمه. == ص. فا. [«شکن» یرینه صتر. تشکیلنه کیرر.] قیران: پیمانه شکست، بت شکست = قدح، بت قیران.

شکسته { ص. فا. ۱. قیرلمش، قیریق: سبوی شکسته = قیریق دستی. ۲. مغلوب، منهزم، بوزلمش: لشکر شکسته = بوزلمش عسکر. ۳. قیرلمش، منفعل، مکدر: خاطری شکسته = خاطری قالمش. — صتر تشکیلنه‌ده کیرر: شکسته دل = یورکی قیرلمش؛ شکسته خاطر = خاطری قالمش. == س. فا. تعلیق یازیسنك برنوعی: شکسته‌یی چوق ایی یازاردی.

شکفته { ص. فا. آچلمش: کل شکفته = آچلمش کل؛ نو شکفته = یکی آچلمش؛ نا شکفته = آچلمامش.

شکل { سذ. عر. ج: اشکال. ۱. صورت، بیچیم، هیئت: هرحرفك کندینه مخصوص برشکلی واردر؛ غریب الشکل بر حیوان. ۲. بکزر، تمثال، تصویر: فیلك شکلنی یاپمق؛ شکلی حالا کوزمك اوکنده در. ۳. طاسلاق، رسم پلان: یاپدیرمق ایستدیکك شیئك شکلنی چیزوب ویررسه‌کز اوآدم تطبیقنی یاپار. ۴. بکزر، چهره: تعریفله برآدمك شکلنی تمامیله آکلامق ممکن دکلدر. ۵. درلو، نوع، جنس، چشیت: بو نه شکل آدمدر! ۶. ر. هندسه‌ده خطلردن مرکب اوله‌رق هربری باشقه برصورتده اولان رسملرك بهری: شکل مثلث، شکل منتظم، شکل کثیر الاضلاع؛ اشکال هندسیه. ۷. فن کتابلرنده آکلاتدیریلان شیئلری کوسترمك اوزره درج ایدیلن رسم وخطوط وسائره: او کتابك اشکالی متنك ایچنده‌می یوقسه آیری می باصلمشدر؟ ۱۴۵ نجی شکلده کوستردیکی اوزره. ۸. منـ. قیاسك صورت ترتیبی. == ج. مرور تذکره‌لرنده وسائر اوراق رسمیه‌ده برآدمك قید اولنان چهره علامتلری، کوز، بییق، صاچ وسائره کیفیتی: تذکره‌سنده اشکالی یازیلی دکلدر؛ اشکالی غزته‌لرله اعلان اولندی.

شکلاً { ح. عر. صورت ظاهره‌جه، قیلیق و بیچیمجه: قورت شکلاً کوپکه بکزر.

شکلی { ص. عر. ث: شکلیه. صورت ظاهره‌یه وبیچیم وقیلیغه منسوب ومتعلق.

شکم { س. فا. قارن، بطن.

شکمبه { س. فا. اشکمبه. با: اشکمبه.

شکمپرست { ص. فا. [شکم = قارن - پرستن = طاپنمق] قارننه طاپنیرجه‌سنه اهمیت ویرن، بوغازینه چوق اهمیت ویرن، بوغاز دوشکونی.

شکمپرور { ص. فا. [شکم = قارن - پروردن = بسلمك] ییوب ایچمکی چوق دوشونن، بوغازینه اسیر اولان.

شکن { ص. فا. [«شکستن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] قیران، کسر وشکست ایدن: بت شکن = صنملری قیران؛ پیمان شکن = عهدینی قیران، نقض عهد ایدن.

شکنج { س. فا. بوکلوم، قیوریم، جعد: شکنج زلف. ژ.

شکنجه { س. فا. با: اشکنجه.

شکوا { سذ. عر. با: شکوی، شکوه.

شکور { ص. عر. [«شکر» دن سمبـ.] چوق شکر وحمد ایدن، کوردیکی نعمتك قدر و قیمتنی بیلدکدن ماعدا دوچار اولدیغی بلایاده دخی حق تعالی حضرتلرینه شکر و سپاس ایتمکدن فارغ اولمیان.

شکوفه { س. فا. چیچك، زهره.

شکوك { سذ. ج. عر. فد: شك. با: شك.

شکوه { س. فا. اولولق، عظمت، جلال، شوکت، مهابت: کمال دارات وشکوهله.

شکوه { سذ. عر. و:

شَکْوی { سذ. عر. شکایت، حقنی طلب ایچون محکمه‌یه مراجعت: سزدن شکوی ایتمشلر.

شِکیب { س. فا. صبر. ذ. || نا شکیب = صبرسزلقله.

شِکیبا { ص. صبر ایدن، صابر، صبور. ذ.

شَکیمه { سذ. عر. ۱. کم، لجام. ۲. مج. ثبات، قولای رام اولمایش، مقاومت؛ شدید الشکیمه، قوی الشکیمه = مقاومته مقتدر، طیانیر، ثباتلی.

شَلّ { یاخود شلل. سذ. عر. چولاقلق، ال وقولك قوری و طوتماز اولمسی. — وصفی « اشل » ومؤنثی « شلاء » در.

شَلاله { سذ. عر. بیوك چاغلایان: بر نهرك یوکسکدن دوشمه‌سیله حاصل اولان چاغلایان، نیاغاره شلاله‌سی.

شِلته { یاخود شیلته. س. یوك دوشك ویا اوت مندر اوزرینه یاییلان پنبوقله طولمش خفیف ویومشاق دوشمه: یاتاق شلته‌سی، مندر شلته‌سی؛ ارکان شلته‌سی = اوستنه اوتورمق اوزره درت کوشه‌لی شلته که اوتوریله‌جق یره نقل اولنور.

شَلْطاق { ص. غاوغاجی، چاپرس. عو.

شَلْغَم { س. فا. معروف سبزه که شکلاً صوغانه بکزر بر کوکدر. عربیسی بوندن معرب اوله‌رق « سلجم » واصل ترجه‌سی: کلم و چومور در.

شَلْلاق { ص. چیپلاق، عاری، برهنه؛ شللاق مللاق = حیاسزجه‌سنه چیپلاق اوله‌رق.

شَلْوار { س. فا. شلوار. با: شالوار.

شَمّ { سذ. عر. قوقلامق، قوقو آلمه، قوهٔ شامه، حاسهٔ شامه؛ شم عطریات.

شَماتَت { سذ. عر. برینك باشنه کلن بلا و کدردن دشمنلرینك سوینوب اظهار مسرت ایتملری: شماتت اعدا.

شُماتَه { س. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن مأخوذ] کورلدی، پاتیردی، پایغاره، ولوله: شماته ایتمك. || شماته‌لی = ازاجق تحریك ایله سس چیقارر غایت اینجه تنکه.

شُماته‌جی { ص. کورلدیجی، چوق کورلدی پاتیردی ایدن: پك شماته‌جی برچوجقدر.

شُماته‌لی { ص. کورلدی وپاتیردیسی چوق: شماته‌لی یر.

شُمار { س. فا. صایی، تعداد، حساب؛ حد و شماردن افزون = صاییله‌ماز. || بی‌شمار = صاییسز، لایعد، پك چوق.

شُمار { یا شامار. س. آچیق آوجله یعنی ال آیاسیله اوریلان طوقات، سلله: شمار آتمق، شمار یمك.

شُمارتمق { فت. یوز ویروب آزدیرمق: بو چوجغی والده‌سی شمارتمش.

شُمارمق { فل. آزمق، یوز بولوب حدی تجاوز ایتمك: بو چوجق شمارمش.

شُماریق { ص. یوزبولوب آزمش، شمارمش: شماریق چوجق.

شِمال { سذ. عر. ۱. صول طرف، صول ال، یسار: یمین و شمال. ذ. ۲. شرقه متوجه آدمك صولنده قالان جهت، پویراز جهتی: قره دکیز آناطولینك شمالنده در؛ شمال شرقی = شمال ایله کون‌طوغشی آره‌سنده‌کی جهت؛ شمال غربی = شمال ایله باطی آره‌سنده‌کی جهت؛ شمال روزکاری = پویراز.

شِمالاً { ح. عر. شمال جهتندن: آناطولی شمالاً قره دکیزله محدود در.

شِمالی { ص. عر. ؤ: شمالیه. شمال جهتنه منسوب و متعلق: قطب شمالی = کرهٔ ارضك ایکی قطبندن شمال طرفنده بولنانی؛ اقطار شمالیه؛ آمریقای شمالی؛ نجم شمالی = قطب شمالینك حذاسنده بولنان و کمیجیلرك تعیین سمت ایتملرینه چوق یارایان بر کوکب؛ شرق شمالی = شرق ایله شمال آره‌سنده‌کی جهت؛ غرب شمالی = غرب ایله شمال بیننده‌کی طرف.

شَمّامه { سذ. عر. شامامه دینلن میوهٔ غیرمأکوله. با: شامامه.

شَماندره { س. یاخود:

شَماندوره { س. ۱. حلقه‌لرینه کمی باغلانمق اوزره لیمانده دمیر آته‌رق طوران ایچی بوش و هر طرفی قپالی بیوك فوچی: کمی‌یی شماندره‌یه باغلامق؛ واپور شماندوره‌ده‌در. ۲. کیجه قندیلنده فتیلی طوتمق اوزره یاغده یوزن تللی مانطار پارچه‌سی: قندیل شماندره‌سی.

شَمائِل { سذ. جم. عر. [فذ. «شمیله» لسانمزده مستعمل دکلدر.] خویلر، اخلاق، طبیعتلر: شمائل

شریفه = فخر کائنات (صلعم) افندمزك مبارك اخلاق وعاداتی وبوندن بحث ایدن کتاب.

شِمدَن { ظز. [« شمدیدن » تعبیرندن مخففدر.] شمدن صکره، شمدن کیرو. با: شمدی.

شِمدی { ظز. زمان حاله دلالت ایدر، الآن، اکنون: شمدی کلدم؛ شمدی کیده‌جکم؛ شمدی نره‌ده‌در؟ شمدی‌یه قدر، شمدی‌یه دکین = الی الآن؛ شمدیدن = بو قدر ارکن: شمدیدن کیده‌جکمی‌یز؟ شمدن (شمدیدن) صکره = بعد ذا، بعد ازین؛ شمدیلرده = بو زمانلرده.

شِمدیجك { ظز. تام بو زمانده. [ادات تصغیری حالی دها زیاده تعیین و تحدید وآز وقته حصر ایچوندر:] شمدیجك بوراده ایدی؛ شمدیجك کله‌جکدر.

شِمدیکی { ص. بو زمانده‌کی، شمدی واقع وموجود اولان: شمدیکی زمان؛ شمدیکی آدملر؛ شمدیکی حالده.

شِمدیلِك { ظز. شمدیکی حالده، زمان حاضره کوره، شمدیکی زمان ایچون: شمدیلك بو قدر کافیدر؛ شمدیلك برشیء یوقدر؛ خسته‌لقده شمدیلك بر تهلکه یوقدر.

شُمُرده { ص. فا. صایلمش، معدود. ز.

شَمس { سذ. عر. ج: شموس. [عربیده مؤنث سماعیدر.] کونش، کون، آفتاب، خورشید: شمس وقمر = آیله کونش؛ طلوع شمس = کون طوغوسی؛ غروب شمس = کون باطیسی. کالشمس = کونش کبی، آشکار، عیان.

شَمس آباد { ص. فا. [عر. شمس = کونش. فا. آباد = بر شیئك چوق بولندیغی یر] آکونشی چوق، کونشه پك معروض: شمس آباد بر خانه؛ او صره‌ده‌کی یالیلر شمس آباددر.

شَمس سِپَر { س. فا. [عر. شمس = کونش. فا. سپر = قالقان] ۱. یوزی کونشدن محافظه‌یه مخصوص بیاض بزدن معمول برنوع باشلق. ۲. شابقه سپری.

شَمسه { سذ. عر. ۱. خرجله ایشلمه‌لی ویا اویمه‌لی و سائر درلو اوله‌رق کونش رسمنده یافته. ۲. بو رسمده یازمه کتابلرك باشنه نقش اولنمش تزیینات.

شَمسی { ص. عر. ث: شمسیه. کونشه منسوب ومتعلق. || هـ. منظومهٔ شمسیه = کونشه تابع اولان سیارات وپیکلرینك مرکزلری اولان کرهٔ شمسله برابر تشکیل ایتدکلری دائره که کواکب ثابته‌نك هر بری ده آشاغی یوقاری بویله بر دائره تشکیل ایدر. || سنهٔ شمسیه = کونشك اون ایکی برجی دور صوری ایله دور ایده‌رك ینه باشلادیغی یره عودت ایتمسیله حساب اولنان سنه که برجلرك عددینه موافق اوله‌رق ۱۲ آیه منقسمدر. مقابلی: سنهٔ قمریه که آیله حساب اولنور. || د. حروف شمسیه = عربیده الشمس کبی حرف تعریفه مقارن اولدقلرنده بو اداتك لامی اوقونمیوب کندیلری مشدد اوقونان حرفلر: ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن. حرفلری. مقابلی: حروف قمریه.

شَمسِیّه { سذ. عر. ممالك حاره‌ده اساساً کونشدن محافظه ایچون اولوب یاغمور ایچون دخی قوللانیلان ال چادیری: شمسیه آچمق، طوتمق. — شمسیه شکلنده یوقاریسی کنکیش و کولکه ایدر مختلف آغاجلره‌ده اطلاق اولنور.

شَمسِیّه‌جی { س. شمسیه یاپان وصاتان آدم.

شَمسِیّه‌جیلِك { س. شمسیه یاپمق صنعتی وشمسیه تجارتی.

شَمسِیّه‌لِك { ص. شمسیه اعمالنه یارار (قماش و سائره).

شَمسِیّه‌لی { ص. شمسیه‌سی اولان، النده شمسیه طوتان.

شِمشاد { س. فا. چمشیر آغاجی.

شِمشَك { یاخود شیمشك. س. بلوطلرك حامل اولدقلری مثبت ومنفی الکتریکلرك اختلاطندن حاصل اولان پارلامه که یاقین ویا اوزاقده واقع یلدیرمله مترافق اولور: شمشك چاقق؛ شمشك کبی = بردن بره کلوب کچن.

شِمشیر { س. فا. قلیج، سیف، تیغ: شمشیر بران = کسکین قلیج؛ شمشیر زن = قلیجله اوران، قلیج چکن.

شمشیر { سـ. غلط اوله‌رق چشیر آغاجنه دیرلر. با: چشیر.

شمع { سـنـ. عر. ١. بال مومی. ٢. موم، چراغ؛ شمع کافور = کافوردن موم.

شمعدان { سـ. فا. [عر. شمع = موم. فا. دان = ادات ظرفیت. — تر. زبانزدی: شامدان.] یانمق اوزره موم دیکدکاری آلت که معدندن مختلف اشکال وصورده اولور: کومش شمعدان، چفته شمعدان، ال شمعدانی.

شمعدانجی { سـ. ١. شمعدان یاپان وصاتان آدم. ٢. بر بیوك دائره‌ده شمعدان ومومله‌ره وعلی العموم اسباب تنویره نظارت ایدن: شمعدانجی باشی.

شمعه { سش. عر. [تر. زبانزدی: شاما] مومه فتیل، مومه باتیرلمش فتیل.

شمعه‌لی { صـ. [زبانزدی: شامالی] مومه باتیرلمش فتیلدن معمول: شمعه‌لی کبریت.

شموس { سش. جـ. عر. فد: شمس. با: شمس.

شمول { سنـ. عر. ١. شامل و حاوی اولمه، ایچنه آلمه، قاپلامه: شمولی اولمق = شامل اولمق، جمع واحاطه ایتمك. ٢. دلالت ایتمه، معانیٔ سائره‌سی میاننده بر معنا دها افاده ایتمه: بولغتك فلان شیئه شمولی یوقدر؛ بو سوزك سزه شمولی وارمیدر؟ — شامل معناسیله فارسی قاعده‌سی اوزره وصف ترکیبی تشکیلنه کیرمسی قاعدهٔ فصاحته موافق دکلدر: عالم شمول = عالمی قاپلامش، شامل عالم.

شمولّندیرمك { فتـ. شمولی اوله‌جق حاله کتیرمك، عمومی ایتمك: بو سوزی شمولّندیرملی.

شمّه { سش. عر. ١. برکره قوقلامه. ٤. ٢. پك جزئی مقدار: عشق الهیدن قلبنده بر شمه بولنان کندینی ضبط ایده‌مز.

شمّی { صـ. عر. ٤: شمیه. قوقلامه حاسه‌سنه متعلق و عائد.

شمیم { صـ. عر. ٤: شمیمه. [«شم» دن صش.] ایی قوقان، کوزل رایحه‌لی: باد عنبر شمیم = عنبر کبی قوقان، عنبر قوقولی روزکار.

شن { صـ. ١. سوینمش، سوینجلی، مسرور، ممنون، کولر یوزلی: شن آدم. ٢. مسکون، معمور، عمرانی یرنده، ایشلنمش: شن مملکت. ٣. فراح، مفرح، روشن: شن محل.

شناس { صـ. فا. [«شناختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلده بولنور] ١. بیلن، آکلایان، طانیان، خبر ومعلوماتی اولان: اختر شناس = نجومدن معلوماتی اولان، منجم؛ تاریخ شناس = تاریخ بیلن. ٢. رعایت ایدن، باقان: خاطرشناس = خاطره باقوب رعایت ایدن؛ حقوق شناس = حقوقه رعایت ایدن.

شناعت { سش. عر. کوتیلك، فنالق، خباثت، مذمومیت، عیبلك، رذالت، مسخره‌لق: کذب وسرقتك شناعتنی تسلیم ایتمیه‌جك هیچ بر کیمسه یوقدر.

شناور { صـ. فا. یوزیجی، سباح. ز.

شنایع { سـ. جـ. عر. فـد: شنیعه. با: شنیعه.

شنبه { سـ. فا. اصل معناسی کون اولوب، یالکز قوللانلدیغنده جمعه ایرتسی دیمکدر، و بردن بشه‌قدر اعداد فارسیه ایله برلشه‌رك جمعه‌دن باشقه کونلرك اسامیسنی تشکیل ایدیور: یکشنبه، دوشنبه، سه‌شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه. بونلرك ایکی اخیری لساننزده‌ده کچمشدر.

شندره { سـ. ١. فیچی قبورغه‌سی. ٢. ترکیبنوعندن بیوجك بالیق. ٣. قاپلامه‌لق اینجه وطار تخته.

شنغر { شنغردامق. با: شانغر، شانغردامق.

شنلك { سـ. ١. مسروریت، ممنونیت، کولر یوزلیلك: بو آدمك شنلکی دائمیدر. ٢. معموریت، آبادانلق، بر یرك مسکون ومعمور اولمسی، عمران: بحر محیطك بعض آطه‌لرنده شنلکدن اثر یوقدر. ٣. طوی، نامه، شهر آیین، ایقاد قنادیل ایله درلو اویونلرله وطوب تفنك آتمغله اعلان مسرت.

شنلکسز { صـ. معموریتسز، غیر معمور، خراب و خالی، اصسز: شنلکسز بر آطه.

شنلکلی { صـ. معمور، مسکون، آبادان.

شنلندیرمك { فتـ. ١. شن و مسرور ایتمك،

یوزینی کولدیرمك : محزون آدملری شنلندیرملی. ۲. معمور وآبادان اتمك، اعمار ایلمك : بو دمیر یول خطنك تمدیدی او مملکتی شنلندیردی.

شنلنمك { فل. ۱. سوینمك، مسرور و محظوظ اولمق : کلدیکنده پك حزین ایدی صکره شنلندی. ۲. مسکون ومعمور اولمق، کسب عمران ایتمك : آوسترالیه قطعه‌سی بو صوك زمانلرده چوق شنلندی.

شنو { ص. فا. [« شنیدن » فعلندن « سمع. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] ایشیدن، ایشیدیجی : دور شنو = اوزاقدن ایشیتمك اوزره ایجاد اولنان بدیعه، تلفون.

شنیع { ص. عر. أ : شنیعه. [« شناعة » دن صش.] کوتی، فنا، خباثتلی، خبیث، عیب، اوتانه‌جق؛ فعل شنیع = زناکبی معیوب وممنوع ایش. [حقوق اصطلاحنده علی الاطلاق آداب عصمته واخلاق عمومیه‌یه طوقنان افعاله دینیر، مطلقا جماع معناسنه مخصوص دکلدر.]

شنیعه { سۡ. عر. جۡ : شنایع. کوتی وعایب ایش، ناسزا حرکت : اونك یاپدیغی بر شنیعه. در؛ ارتکاب شنایع ایتمك.

شو { ض. « بو » ایله « او » آره. سنده متوسط بمدده بولنان ویا زبرده مذکور شیئلره اشارت ایچوندر : شو آدم، شو ایش؛ شو آدملر، شو شیئلر. مجرددن باشقه احوالده وجمعده و « ده »، « دن » حروف الصاقیله استعمالنده بر « ن » آلیر : شونك، شونی، شونلر، شونده، شوندن. مفعول الیهده غلط اوله‌رق بو « ن » « ك » صورتنده یازیلیور : شوکا [بوکا، اوکا کبی]؛ شوقدر = شو مقدارده؛ شو دکلو = شو درلو؛ شونده = شو ایشده ویا شو یرده. || شونده بونده = اوته‌ده بریده؛ شوندن بوندن = اوته بری، مختلف شیئلر. || شوقدرکه = آنجق، مع هذا. — « او » اسم اشارتنه تأکید ایچون بر « ل » علاوه اولنه‌رق « اول » دینلدیکی کبی «شو» اسم اشارتنه‌ده بعضاً بو حرف علاوه اولنه‌رق « شول » اولورسه‌ده، الیوم پك مستعمل دکلدر؛ وبو حالده واو مقبوضه‌سی مبسوطه‌یه تحویل اولنه‌رق: « شوّل » تلفظ اولنور.

شو { یاخود شوی. س. فا. ییقامه : شست وشو = ییقامه، غسل، تطهیر. [یالکز نادر الاستعمال اولان بو تعبیرده مستعملدر.] == ص. ییقایان، غسل وتطهیر ایدن [صتر. تشکیلنه کیرر :] مرده‌شوی = اولو ییقایان، غسال.

شَو { س. با : شیو.

شَوارِب { سذ. جۡ. عر. فد : شارب. با : شارب.

شَوارِع { سذ. جۡ. عر. فد : شارعه. با : شارعه.

شَوّال { سذ. عر. شهور قمریه عربیه‌نك اونجیسی اولوب برنجی کونی رمضان بایرامیدر.

شَوالیه { س. بول و بویسز ایکی قولبلی سپت ویا کوفه.

شَوامِخ { سۡ. جۡ. عر. فد : شامخه. با : شامخه.

شَواهِد { سۡ. جۡ. عر. [فد. « شاهده » مستعمل دکلدر.] بر قاعده ویا لغته مثال اولمغله برابر اثبات ایچون دخی آثار معتبره‌دن ایراد اولنان مثال : شواهد لغت کتابنك استنادکاهیدر .

شَواهِق { سۡ. جۡ. عر. فد : شاهقه. با : شاهقه.

شَوائِب { سۡ. جۡ. عر. فد : شائبه. با : شائبه.

شوباره ۱ { س. [اسلاوجه‌دن] چوخه‌دن یووارلاق تپه‌لی و دیلیملی بر نوع باش کسوه‌سی.

شوخ { ص. فا. شن وحرکاتنده سربست، نازلی، شیوه‌لی واویناق : دلبر شوخ، شوخ مشربلی، شوخ مشرب = طور وحالی نازلی؛ شوخ چشم = باقیشی سربست و جاذبه‌لی.

شوخلق { س. و :

شوخی ۱ { س. فا. ناز، شیوه، سربست ونازلی حرکت.

شور { س. فا. ۱. طوزلی و چوراق یر. ۲. غاوغا، کورلدی، پاتیردی : شر وشور.

شورا { س. شو محل، شو یر : شورانك میوه‌سی پك لذیذ اولور؛ شورایی‌ده کوره‌لم. — اکثریا ضمیره مضاف اوله‌رق قوللانیلیر : شورام آغرییور؛ شوراسی دوزلتملی. || شوراسی، شورالری = شو حال، شو ایش، شو کیفیت : اصل دوشونیله‌جك ایش شورا-

سیدر؛ شورالرینی نظر اهمیتدن دور طوتماملی. ＝ظم. حروف الصاقله برابر متوسط اوزاقلقده محله اشارت ایچون ظرفیت معناسنی بیان ایدر: شوراده، شورادن، شوراجه. || شوراده بوراده = اوته‌ده بریده، مختلف محللرده.

شورا { یاخود شوری. سش. عر. مذاکره محلی، مجلس: عقد شورا ایتمك. || شورای دولت= باب عالیده متعدد دوائره منقسم مجلس کبیر. || دار شورای عسکری = مقدما دائرهٔ عسکریه‌ده امور عسکریه‌نك مذاکره‌سنه مخصوص مجلس عمومیٔ عسکری. || شورای بحریه = ترسانه ایشلرینك مذاکره‌سنه مخصوص مجلس.

شوراجق { س. حروف الصاقله برابر قریبجه‌ومحدود ومعین بر محله اشارت ایچون ظرف مکان اولور: شوراجقده براقدم؛ شوراجقدن کچدی.

شوراق { ص. با: چوراق.

شورالی { ص. شو براهالیسندن اولان، شو مملکت خلقندن بولنان: فلان آدم شورالیدر.

شورانگیز { ص. فا. [شور = کورلدی. انگیختن= قوپارمق] غاوغا وکورلدی قوپاران، کورلدی‌یه سبب اولان.

شوربا { یاخود شوربه. با: چوربا.

شورش { س. فا. قاریشقلق، قارغاشقلق.

شورلدامق { شورلدی. دا: شارلدامق، شارلدی.

شوروُلوب { مه. بردن بره و حرصله یوتمغی تقلید وتصویر ایدر. عو.

شوره { س. ص. فا. چوراق، چوراق وغیر منبت طوپراق.

شوره‌زار { س. فا. چوراقلق یر.

شوری { سش. عر. با: شورا.

شوریدگی { س. فا. ۱. قاریشیقلق. ۲. مج. مفتونیت، ابتلا.

شوریده { ص. فا. ۱. قاریشق، پریشان. ۲. مج. مفتون، مبتلا، عاشق، شیدا.

شوریده‌بخت { ص. فا. [شوریده=پریشان. بخت = طالع] طالعسز.

شوریده‌حال { ص. فا. [فا. شوریده = پریشان - عر. حال = م] حالی پریشان.

شوریده‌خاطر { ص. فا. [فا. شوریده = قاریشیق - عر. خاطر = م] خاطری قاریشیق وپریشان، جمعیت خاطری اولمیان.

شوسه { س. [فر. Chaussée] بالیق صیرتی بچیمنده اوله‌رق قیرمه طاشلرله قودن یاپلمش ایکی طرفی خندقلی جاده: شوسه یاپمق، شوسه‌یی صولامق. = ص. بوطرزده یاپلمش = شوسه قالدیرم، شوسه یول.

شوق { سذ. عر. ج: اشواق. [مصدریت معناسیله قوللانلماز.] ۱. شدتلی آرزو، زیاده میل وهوس = شوق ایله درسه ابتدار ایتدی. ۲. نشئه، کیف، ایستك. ۳. تر. ایشیق، ضیا.

شوق دل { مو. جنتمکان سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك اثر طبع سلیملری اولان بر مقام.

شوقلی { ص. ۱. هوسکار، آرزومند. ۲. نشئه‌لی، کیفلی.

شوقی { ص. عر. ث: شوقیه. شدتلی آرزو وهوسه ویا کیف ونشئه‌یه منسوب ومتعلق.

شوك { سذ. عر. دیکن، خار. ز. || تش. شوك الظهر = عمود فقاری، اکین.

شوکت { سش. عر. [تعبیرات عربیه‌ده «شوکه» صورتنده قوللانیلیر] عظمت، جلال، حشمت، هیبت. — ذات همایون حضرت پادشاهی‌یه مخصوص عنوان جلیل‌الشاندر: ذات شوکت سمات حضرت پادشاهی؛ شوکت مآب افندمز حضرتلری.

شوکتپناه { ص. فا. [عر. شوکت = عظمت - فا. پناه = ملجأ] عظمت وهیبتك مرکز استنادی. ذات اقدس حضرت پادشاهی‌یه مخصوص القاب جلیله‌دندر: شوکتپناه افندمز.

شوکتپناهی { ص. فا. عظمت وهیبتك ملجأ و

ملاذی اولان ذات حضرت پادشاهی‌یه منسوب ومتعلق : عتبهٔ سنیهٔ شوکتپناهیلرینه.

شَوکَتلی { یا شوکتلو. ص. عظمت وهیبت صاحبی. ذات حضرت پادشاهی‌یه مخصوص عنوان جلیلدر: شوکتلو پادشاهمز افندمز حضرتلری.

شَوکَتمَآب { ص. فا. [شوکت = عظمت . مآب = مرجع] شوکتك راجع وعائد اولدیغی : شوکت مآب افندمز.

شَوکُران { س. فا. بالدیران دینلن نبات؛ شوکران مائی = کوچك بالدیران، صو رازیانه‌سی .

شَوکه { سذ. عر. نبا. دوه‌دیکنی .

شَوکی { ص. عر. ذ : شوکیه . ١. نبا. دیکنه مشابه و یا دیکن قبیلندن اولان : شوکی الشکل. ٢. تش. قبورغه‌لرك مربوط اولدقلری اکین کمیکنه متعلق .

شَوول { س. [شو اسم اشارتنه تأکید ایچون « ل » حرفی علاوه اولنمش، و شاذ اوله‌رق « اول » اسم اشارتنه تطبیقاً واوی مبسوط اولمشدر] شو، اول : شوول خدای لم‌یزل حقیچون؛ شوول قدر یوقاری‌یه چیقدی که . . .

شوم { ص. عر. اوغورسز، مشئوم، شآمتلی، نحس : بخت شوم .

شونده { ١. شوندن، شونلر شونك. ٢. با : شو .

شُؤون { سذ. جم. عر. فد : شأن. با : شأن . [جمع الجمعی « شؤونات » دخی مستعملدر.]

شَوهر { س. فا. قوجه، زوج. ذ.

شوی { ص. فا. با : شو .

شویله { ح. طرز وحال تمثیلنه دلالت ایدوب قریبه مخصوص اولان « بویله » ایله بعیده مخصوص اولان « اویله » آره‌سنده متوسط بعدده بولنانه اشارت و تمثیله مخصوصدر : اویله یاپمه شویله یاپ. || شویله بویله = ایکیسی اورته‌سی، نه پك ایی نه پك فنا : شویله بویله کچدی دیه‌رك . || شویله طورسون = صرف نظر : یازمق شویله طورسون اوقومقده‌ده اقتداری یوقدر. || شویله‌که : بروجه آتی .

شویله‌جه { ح. بووجهله، اصول ایله .

شویله‌لك { س. بو طرز، بو اصول : شویله‌لکله ایش کورلمز .

شَه { س. فا. با : شاه .

شِهاب { سذ. عر. آلو، شعله، آتش پاره. || شهاب ثاقب = جوهواده حاصل اولوب سرعتله آقه‌رق کیدن شعله که عوام طرفندن نجم ظن اولنور.

شَهادت { سذ. عر. ١. انسانك کوردیکی وبیلدیکی برایشی حضور محکمه‌ده مع القسم افاده واقرار ایتمسی، شاهدلك، کواهی: شهادت ایچون محکمه‌یه دعوت اولندم. ٢. مج. اقرار، اعتراف، برایشك صحت و حقیقتنه قائل اولمه : اونك علم وفضلنه بتون عالم شهادت ایدر؛ محبتکزك صدق و خلوصنه قلبم، وجدانم شهادت ایدر . ٣. دلالت، علامت باهره اولمه : آثاری وسعت معلوماتنه شهادت ایدر. ٤. ارکان اسلامدن اولان «اشهد ان لااله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله» کلام شریفی: شهادت کتیرمك؛ کلمهٔ شهادت. بوایکی جملهٔ شریفه‌یه تثنیه صیغه‌سیله « شهادتین » دخی دینلیر. ٥. دین‌حق اوغورنده واعلای کلمةالله یولنده فدای جان ایدوب شهید اولمه : شهادت حضرت حمزه (رضه)؛ رتبهٔ شهادتی احراز ایتمك. ٦. کوزله کوریلن شیئلر، مرئیات، مادیات، معنویات مقابلی : عالم شهادت. || شهادت پارمغی = شهادت کتیریرکن قالدیرلمسی معتاد اولان سبابه پارمغی .

شَهادتنامه { س. فا. ١. برمکتبی اکمال ایدوب چیقان شاکردانك یدینه مکتبده تدریس اولنان فنونی تحصیل ایتمش اولدقلرینه شاهد وبرهان اولمق اوزره ویریلن ورقهٔ رسمیه : مکتب حقوقدن شهادتنامه‌سی واردر؛ مکتب طبیهٔ ملکیه‌نك شهادتنامه‌سنی حائزدر. ٢. برفن و صنعتی اجرایه اقتدارینی بالامتحان کوسترنه او صنعتی اجرایه مأذون اولمق اوزره ویریلن رسمی رخصتنامه : شهادتنامه‌سی

اولیان آدمك دعوی وكالتی وعرضحالجیلق ایتمكه مأذونیتلری یوقدر. ۳. برآدمك حسن حالنه ویا بر خصوصنه شهادت ایتمك اوزره منسوب بولندیغی دائره ویا محله ومملكت طرفندن مضبطه وعلم وخبر صورتنده اولەرق ویریلن ورقه : محله سندن ، قلمندن بر شهادتنامه كتیرملی. ٤. بر معاملەنك ایفا اولندیغنی مشعر مأموری طرفندن ویریلن تصدیقنامه .

شَهامَت { سث. عر. ذكا وفطنتله برابر جسارت و شجاعت، دلیرلك. — « شاه » ایله مشابهت لفظیەسندن طولایی ایران شاهی حضرتلرینه عنوان رسمی اتخاذاولنمشدر : شهامتپناه؛ ذات عالیٔ شهامتپناهیلری .

شَهامَتلو { ص. ذكا و شجاعتلی اولان، ذكی وشجیع. — انشا لساننده ایران شاهی حضرتلرینه ویریلن عنواندر : شهامتلو مظفر الدین شاه حضرتلری .

شَهباء { صث عر. ذ : اشهب. با : اشهب .

شَهباز { س. فا. با : شاهباز .

شَهبال { س. فا. با : شاهبال .

شَهبَندَر { س. فا. بر دولت طرفندن دیكر بر دولتك تجارتگاه بر شهر ویا اسكله سنده تبعەسنك حقوقنی مدافعه وامور و مناسبات تجاریەلرینه نظارت ایتمك اوزره تعیین واقامه ایتدیردیكی مأمور، قونسلوس؛ باش شهبندر = شهبندرك بیوكی ، جنرال قونسلوس؛ شهبندروكیلی = شهبندرك كوچكی، ویس قونسلوس.

شَهبَندَرخانه { س. فا. شهبندر دائرهٔ رسمیەسی؛ بر شهبندر ویا باش شهبندر ایله معیتی هیئتنك اقامتنه مخصوص خانه كه تابع اولدیغی دولت تبعەسنك مرجعیدر، و او دولتك سنجاغنی چكر .

شَهبَندَرلِك { س. بر دولتك بر شهر ویا اسكله سنده دیكر بر دولتك تبعەسی حقوقنی مدافعەیه مأمور اولان شهبندرك وظیفەسی و صفت ومأموریتی: تفلیس عثمانلی شهبندرلكی؛ باش شهبندرلك = باش شهبندرو وظیفه وصفت ومأموریتی.

شَهبَیت { س. فا. با : شاهبیت .

شَهپَر { س. فا. با : شاهپر .

شَهتانه { س. [شهدانەدن غلط] با : شهدانه ،

شَهد { سذ. عر. ۱. كومج بالی . ۲. بال، عسل .

شُهَداء { سذ. جـ. عر. فد : شهید. با : شهید .

شَهداب { س. فا. [عر. شهد = بال - فا. آب = صو] و:

شَهدابه { س. فا. بال شربتی .

شهدانه { س. [زبانزدی : شهتانه] ۱. كنویر تخمی؛ بیان شهدانەسی. ۲. ایری دانەلی و مقبول اینجی .

شَهدكام { ص. فا. [عر. شهد = بال - فا. كام = طاماغ] طاماغنده لذت قالمش، شیرینكام.

شَهدِیه { س. بریق رسمنده كرالستە قایغی، آلمانە كبی بیوك قایق .

شَهر { سذ. عر. جـ : شهور. [اصل معناسی یكی آی و هلال‌در] قمری آی، سنهٔ قمریەنك بهرآیی: شهر محرم، شهر رمضان؛ شهور ثلثه = اوچ آیلر [رجب، شعبان، رمضان.] — سنهٔ شمسیه آیلرینه دخی اطلاق اولور : مارت شهری، حزیران شهری.

شَهر { س. فا. بیوك بلده، بیوك قصبه، مدینهٔ كبیره : استانبول شهری؛ شهر بغداد. — بزجه علم صورتنده استعمالنده پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبوله دلالت ایدر. || شهر امانتی = استانبول وجوارلرینك بر ولایت اعتباریله ادارەسی: شهر امینی = شهر امانتنه تعیین بیوریلان ذات. || شهر اوغلانی = استانبوللی، طشره‌دن كلمه اولمیوب استانبولده طوغمش بیومش اولان، شهری. [بو كلمه فارسی اولدیغندن عربجه آی معناسنه كلن شهرك جمعی اولان شهوری بو معنی ایله قوللانمقدن احتراز ایتملی .]

شَهرآرا { ص. فا. [شهر = م. آ. راستن = طوناتمق] شهره زینت ویرن .

شَهرآیین { س. فا. [شهر = م. آیین = رسم] شهرك طونادلمسیله اجرا اولنان عمومی جنبش، شنلك، طونانمه .

شَهراه { س. فا. با : شاهراه .

شُهرت { سْ. عر. ١. آد ويرمه، آد، صان، اوڭ، نامدارلق، صيت، معروفيت : فلان يرده اونك شهرتی واردر؛ چوق شهرت قزاندی، بولدی؛ او فابريقه‌نك شهرتی دنيايی طوتمشدر. ٢. برآدمك عموميجه معروف اولديغی اسم ومخلص ويالقب : مصطفى بن شمس الدينك بزجه شهرتی كاتب چلبی وآوروپاجه شهرتی حاجی خليفه در. || شهرت كاذبه = يالاندن قزانيلان شهرت : فلان شاعرك قزانديغی شهرت برشهرت كاذبه‌در. || شهرت ويرمك = باعث اشتهاری اولمق: السنهٔ شرقيه‌جه اولان نشريات (ايدن) شهرينه شهرت ويرمشدر.

شُهرتشعار { ص. فا. [عر. شهرت = م. فا. شعار = نشانه] شهرتله متصف، شهرتلی، مشهور، مشتهر.

شُهرتگير { ص. فا. [عر. شهرت = م. فا. گرفتن = طوتمق] شهرتی عالمی طوتان، شهرت قزانان، اشتهار ايدن.

شُهرتلی { ص. شهرتی اولان، مشهور، مشتهر، نامدار.

شَهرستان { س. فا. بيوك شهر. ز.

شَهرلی { ص. س. شهر اهاليسندن اولان، شهری، طشره‌لی مقابلی.

شُهره { سْ. عر. ا : شهرت. = ص. عر. شهير، مشهور، شهرت قزانوب آغزلرده كزن : شهرهٔ شهر، شهرهٔ آفاق.

شَهری { ص. س. فا. ١. شهر اهاليسندن، بر شهرده طوغوب بيومش، كويلی و طشره‌لی اولميان. ٢. پايتخت سلطنت سنيه اولان استانبول شهری اهاليسندن بولنان، استانبوللی. ٣. مج. نازك، ظريف، اطوار ومعاملاتنده قبالق اثری اولميان. || هم شهری. با : همشهری.

شَهری { ص. عر. ذ: شهريه. آيه منسوب وعائد اولان، آيده بر اولان، آيلق : حساب شهری و حساب سنوی؛ مجموعهٔ شهريه = آيده بر نشر اولنان. = ح. آيده، بهرآی: شهری نه آليور؟ شهری بشيوز غروش معاشی واردر.

شَهريار { س. فا. حكمدار، ملك، شاه.

شَهرياری { ص. فا. حكمداره منسوب و متعلق، شاهانه : عتبهٔ سنيهٔ جناب شهرياری‌يه؛ ياوران حضرت شهرياريدن.

شَهريه { س. [عر. « شعريه » دن غلطدر.] با : شعريه.

شَهزادگان { ياخود شاهزادگان. س. فا. جم. فد : شهزاده. با : شهزاده.

شَهزاده { ياخود شاهزاده. س. فا. جم : شهزادگان، شاهزادگان. [شه حكمدار - زادن = طوغمق] ١. حكمدار زاده. ٢. سلاطين عظام عثمانيه حضراتنك مخاديم نجابت شعارلری.

شَهسُوار { ياخود شاهسوار. س. فا. آتليلر سروری، پك ماهر وشانلی بينيجی.

شَهلاء { سْ. عر. [ذ. « اشهل » لسانمزده مستعمل دكلدر] قوبو مائی، الا : عين شهلا وبوكا تطبيقا چشم شهلا. = تر. [حسن تعبير نيتيله] شاشی، يان باقان، احول : شهلا كوزلی برآدم.

شَهنشاه { شهنشاهی و شهنشه، شهنشهی. با : شاهنشاه وسائره.

شَهنِشين { س. فا. با: شاهنشين.

شَهَوات { سْ. جم. عر. فد : شهوت. با : شهوت.

شَهوار { ص. فا. با : شاهوار.

شَهوانی { ص. عر. ذ : شهوانيه. شهوته منسوب ومتعلق: ميل شهوانی، تمايلات شهوانيه.

شَهوَت { سْ. عر. جم: شهوات. اركك و ديشی ذوی الارواحك بربرينه اولان ميل و آرزوی طبيعيلری، نفس : طبيعت ادامهٔ ذريت ايچون سائقهٔ شهوتی واسطه اتخاذ ايتمشدر؛ شهوت حيوانيه؛ شهوتنه مغلوب بر آدم.

شَهوَت‌انگيز { ص. فا. [عر. شهوت = نفس. فا. = انگيختن = قوپارمق] شهوت حسياتنی تحريك ايدن، ميل شهوانی‌يی موجب.

شَهوَت‌پَرَست { ص. فا. [عر. شهوت = نفس. فا. پرستن = طاپمق] نفس وشهوته دوشكون، ميليات نفسانيه‌يه مغلوب.

شُهود { سند. عر. ۱. حاضر اولوب كورمه، كوزله كوريش، مشاهده. ۲. كوزله كورينه‌جك صورتده موجود و مجسم اولمه، وجود، مرئيت: مهد شهود؛ عالم شهود = مادی وجسمانی اولان بوعالم، عالم معنی وعالم ارواح مقابلی.

شُهود { سند. ج. عر. فد: شاهد. با شاهد.

شُهور { سند. ج. عر. فد: شهر. با : شهر. [آیلر ديمك اولوب، شهر و قصبه‌لر معناسيله قوللانيلماملی.]

شَهِیّ { صه. عر. ث : شهيه. [« شهوة » دن صشه.] آرزو اولنه‌جق، اشتهايی موجب، لذيذ.

شَهِید { صذ. عر. ج : شهداء. [« شهادة » دن صشه.] دين و اعلای كلمةالله اوغورنده جانی فدا ايدوب رحمت حقه نائل اولان، محاربه‌ده اوريلان (اهل اسلام) : محاربه ده شهيد اولانلر؛ شهدا روحيچون؛ سيدالشهداء، شهيد كربلا = سبط مكرم امام حسين (رضه) افندمز.

شَهِیر { صه. عر. ث : شهيره. [« شهرة » دن صشه.] شهرت قزانمش، مشهور، مشتهر: شاعر شهير.

شَهِیق { سند. عر. ۱. نفسی ايچری‌يه آله‌رق سسلنمه، هيچقريق. ۲. ط. نفس آلمه. مقابلی : زفير.

شَیْء { سند. عر. ج : اشياء. [تركجه‌ده اكثريا « ء »،ی حذف اولنور.] نسنه، چيز، ماده: بر شیء كوردم؛ بو نصل شيئدر؟ || بر شیء = جملهٔ مثبته‌ده ۱. نكره‌يه دلالت ايدوب هر نه اولورسه غيرمعين برماده كوسترير: برشی ويردی؛ بر شی آلديكزمی؟ ۲. اهميتلی بر ماده‌يه دلالت ايدر: اويله ديمه‌يك اوده بر شيئدر؛ بوده بر شیء می؟ — جملهٔ منفيه‌ده ايسه انكار بيان ايدوب، هيچ و اصلا ديمكدر ياخود اهميته شايان اولميوب هيچ مثابه‌سنده اولديغنی كوسترير: برشیء كورمدم: برشی سويلمدی؛ بر شیء يمدم؛ بر شيئی (بر شيسی) يوقدر. — تأكيد ايچون « هيچ » كلمه‌سی‌ده كيرر: هيچ برشیء سويلمدی؛ هيچ بر شیء يمدم. || چوق شیء = عجايب! هر شیء = هر نه اولورسه، تعميم بيان ايدر : هر شیء بويله‌در؛ هر شيئه قاريشماملی. == ج: با: اشياء.

شَیاطین { سند. ج. عر. فد: شيطان. با : شيطان.

شَیب { سند. عر. صاچ صقال آغرمه‌سی، اختيارلاق.

شیب { س. فا. اينيش، آشاغی‌يه طوغری ميل. [نشيب كبی.]

شیب { س. تللی بر نوع بورونجك.

شیپشیاپ { س. با : شپشپ.

شَیخ { سند. عر. ج : شيوخ، اشياخ، مشايخ. [«شيخوخه» دن صشه.] ۱. ياشلی آدم، قوجه، اختيار: آق صاقالی بر شيخ نورانی؛ شيخ الوزراء وزرانك اك اختياری. [بو معنا ايله لسانمزده آز قوللانيلوب ج. شيوخ كلير.] ۲. ارشاد و تعليم تصوف ايله مشغول وطرق عليه‌دن برينه منسوب اوله‌رق بر تكيه و زاويه‌ده سجاده نشين بولنان و اوراده عبادت ورياضتله مشغول درويشانه رياست ايدن ذات: تكيه شيخی، مولوی شيخی. ۳. عربستانده قبيله وعشيرت رئيسی وجماعت مختاری : عربان شيخی؛ قبيله‌نك شيخيله كوريشدك. [بوايكی معنا ايله ج. مشايخ كلير.] ٤. محدثيندن بر ذاتك كنديسندن اخذ احاديث شريفه ايتديكی استادی. [بو معنا ايله ج. اشياخ كلير :] صلاح الدين بن ايبك صفدی اشياخی ميانده مشاهير محدثاتدن بر چوق مخدرات اسلاميه تعداد ايديور. || شيخ الحرم = حرم شريف نبوی هيئتنك رئيسی. || كرسی شيخی = جوامع شريفه ده وعظه مأمور اولان علمادن ذات. || مجلس مشايخ = باب مشيخت اسلاميه ده طرق عليه وتكايا وزوايا ايشلرينه باقق اوزره اعاظم مشايخدن مركب بر مجلس مخصوص.

شَیخُ الاِسلام { سند. عر. دولت عليهٔ عثمانيه ده امور ومحاكم شرعيه ايله مدارس وطلبهٔ علوم ايشلرينه نظارت وبو خصوصاتده ذات حضرت پادشاهی‌يه وكالت ايدن ذات كه وكلای دولتدن و طريق علمی رجالندن اولوب اول تشريفاتده صدر اعظمدن صكره اك عالی

مقامده بولنور. || شیخ الاسلام قپوسی، دائره‌سی = باب مشیختپناهی.

شَیخوخَت { سذ. عر. قوجه‌لق، اختیارلق .

شَیخَین { سذ. ت. عر. ایکی اختیار معناسیله کبار صحابه‌دن عشرهٔ مبشره‌دن و چهاریار گزیندن حضرت ابابکر صدیق ایله حضرت عمر فاروق (رضهما) یه ویریلن عنوان مشترکدر.

شَیدا { ص. فا. عشق وعلاقه‌دن عقلنی غائب ایتمش، مفتون، دیوانه: عاشق شیدا.

شَیدالِق { س. و:

شَیدایی { س. فا. عشق وعلاقه‌دن ایلری کلمش دیوانه‌لك.

شیر { س. فا. سوت: شیر مادر = آنا سودی.

شیر { س. فا. آرسلان، اسد؛ شیر خدا = اللهك آرسلانی، اسد الله، حضرت علی المرتضی رضه) افندمزك لقب مکرملریدر؛ شیر نر = ارکك آرسلان؛ شیر وخورشید = آرسلان ایله کونش، ایران دولتنك بر نشانی.

شیرازه { س. فا. [بلکه شیراز شهرنده ایجاد او. لنمشده بویله تسمیه ایدلمشدر.] شرقیون اصولنده جلدلنن کتابلرك یاپراقلرینك جلده ربط اولندقلری محلك ایکی اوجنده ابریشمدن اوریلن اینجه شیریت که آوروپالیلر بو کون تقلیدینی یاپیشدیریورلر. || مجـ. نظام، انتظام، رابطه: شیرازه بند = نظام وانتظام ویرن.

شیرانه { ص. ح. فا. آرسلانه لایق ومناسب، آرسلانجه، دلیرانه: بر صولت شیرانه ایله هجوم ایتدی؛ شیرانه مقاومت ایتدی.

شیر پنجه { س. فا. [آرسلان پنجه‌سی] بدن انسانك مختلف محللرنده و اکثریا آرقه‌ده واکسه‌ده ظهور ایدن بیوجك وسیاه بر لحم زائد صورتنده مهلك بر چیبان: شیر پنجه چیقارمق.

شیر خوار { ص. فا. [شیر = سوت. خوردن = یمك] سوت ایچن، هنوز سوتدن کسلمه‌مش.

شیردان { س. فا. [شیر = سوت. دان = ادات ظرفیت. — تر. زبانزدی: شیردن] حیوانات مجتره‌نك ایکنجی معده‌سی.

شیردِل { ص. فا. [شیر = آرسلان. دل = یورك] آرسلان یورکلی، جسور.

شیر روغَن { س. فا. [شیر = سوت. روغن = یاغ] شیرلاغان، صوصام یاغی.

شیرگیر { ص. فا. [شیر = آرسلان. کرفتن = طوتمق] آرسلانی طوته‌جق درجه‌ده قوتلی وجسور، یاری سرخوش وآز کیفدن کنایه.

شیرمَرد { ص. فا. [شیر = آرسلان. مرد = ار] آرسلان کبی جسور رجل.

شیره { س. فا. [تر. زبانزدی: شیرا] اوزوم صویی، هنوز تخمر ایتمه‌مش اوزوم عصاره‌سی = طاتلی، اکشی شیره.

شیرین { ص. فا. ۱. طاتلی، حلو. ۲. چوق کوزل اولمدیغی حالده پك سویملی و جاذبه‌لی اولان. [بو ایکنجی معنا باشلیجه ترکجه‌ده مستعملدر.] || شیرین ادا = لطیف ادالی. || شیرین زبان = طاتلی دیللی. || شیرین کار = لطیف معامله‌لی. || شیرین کام = طاتلیلغی طاماغنده قالمش.

شیرینلِك { س. سویملیلك، جاذبه: کوزللکی اورته حالده ایسه‌ده شیرینلکی زیاده‌در.

شیش { س. ۱. پیشیریله‌جك کبابی کچیردکاری آغاج ویا دمیر قازیق، سیخ: شیشه کچیرمك، شیشده پیشیرمك؛ بر شیش کباب. ۲. علی الاطلاق دونن بر شیئك مرکزندن کچوب ایکی اوجندن چیقان قازیق، محور. ۳. ایته‌رك دلمکه مخصوص اوجی سیوری سلاح، مج: تعلیم شیشی. ٤. چوراب وسائره اورمکه مخصوص بر اوجی دوز ودیکری سیوری آزکرتکلی دمیر ویا کمیکدن بیوك ایکنه: چوراب شیشی. || نه شیش یانسون نه کباب = هیچ بر طرف متضرر اولمسون.

شیش { س. بدنك بر طرفنده حاصل اولان قبارمه، قباریق، اور، ورم، نفخه: شورامده برشیش پیدا اولدی؛ یوزنده بر شیش وار ایدی. = ص. قبارمش، شیشمش، تورم ایتمش: یوزی شیش؛ صاغ

آیاغم شیشدر؛ دون دها شیش ایدی .

شیشِرتمك { فتـ . بالواسطه قبارتمق ، شیشکین و قباریق ایتدیرمك : کسیلان قوزی‌یی کیمه شیشرتملی؛ بوکدی یکیدن قارنی شیشرتمش .

شیشِرلمك { فجـ . قباردلمق ، شیشکین حالنه قونمق : حوض شیشرلدکدن صکره صویی دکرمنه قویویریلیر.

شیشِرمك { فتـ. ۱. شیش ایتمك شیشمه‌سنی موجب اولمق : ییلان ایصیردیغی یری شیشریر. ۲. صویك یولنی قپایه‌رق یاخود چوق صو کله‌رك دره وحوض وسائره‌نك قبارمه‌سنی موجب اولمق، طاشیرمق: مجراسنی سدایدوب حوضی شیشرملی؛ بو یاغمور دوام ایدرسه چایلری شیشره‌جکدر . ۳. بوغازلانمش حیوانی یوزمك ایچون اوفله‌مك: قوزی‌یی شیشرمه‌دن یوزمه‌مزسکز. || آورت شیشرمك = تکبر ونفاخر ایتمك. || قارنی شیشرمك= کبه براقق. || یلکنلری شیشرمك = بول روزکار آلدیرمق.

شیشقو { صـ. سـ. [«شیشمك»دن روم شیوه‌سنجه متشکل عامیانه لغتدر.] شیشمان، ملحم آدم .

شیشك { سـ. ایکی یاشنده‌قوزی.

شیشکین { صـ. شیشمش، قبارمش، منتفخ : قارنم، آیاغم شیشکیندر .

شیشکینلك { سـ . شیشکین و قباریق اولان شیشك حالی : معده‌مك شیشکینلکی حالا کچمدی .

شیشلمك { یا شیشله‌مك . فتـ . ۱. شیش ایله دلمك، شیش صاپلامق : کوکسنده ایکی یردن شیشلمشلر؛ کمرکده چوال کبی شیئلری آچمازدن شیشلمکله معاینه‌ایدرلر. ۲.شیشه کچیرمك، شیشه کچیروب دیزمك: شو کوفته‌لری شیشلملی .

شیشلنمك { فجـ. ۱.شیشله‌دلنمك، شیش صاپلانمق : قارنی مچ ایله شیشلنمشیدی . ۲. شیشه کچیرلمك : بواتلر دها شیشلنمدی .

شیشلی { صـ. شیش ومچی‌اولان: شیشلی باستون .

شیشمان { صـ. اتی ویاغی چوق وقارنی شیش وسائر اعضاسی قالین (آدم)، سمین، ملحم .

شیشمانلق { سـ. انسانده اتویاغ کثرتیله قارنك شیش و اعضای بدنك قالین اولمسی حالی، سمن .

شیشمك { فل. ۱. قبارمق، عفونت پیدا ایدوب انتفاخ ایتمك : آیاغم شیشدی . ۲. اوفورلمك، عفونتسز قبارمق: چوق یمکدن قارنم شیشدی. ۳. شیشمان اولمق، سمیروب قالینلاشمق : کیتدکجه شیشیورم. ٤. (صو وسائره) یوکسلمك، قبارمق، طاشمق : بو کول یازین چکیلوب قیشین شیشیور.

شیشه { سـ . صیرچه دن قاب ، بللور و دوکمه اولمیوب اوفلمکله و شیشرمکله یاپلمش جامدن آز چوق طار بوغازلی قاب : علاج ، شراب، حجامت شیشه‌سی؛ بول شیشه = پك اینجه وعادی شیشه‌که قارنی شیش وغیر منتظم اولور؛ قره شیشه= سیاه وقالین شراب شیشه‌سی که باشلیجه یاریم اوقه‌لق وایکی‌بچق اوقه‌لق اولور .

شیشه { سـ . حصیر کنارلرینه میخلانان وسائر ایشلرده قوللانیلان اینجه چیته. [قولای قیرله‌سی ویا شیشه مشابهتی وجه تسمیه اوله‌بیلیر.]

شیشه‌جی { سـ. شیشه صاتان آدم، شیشه‌بازرکانی.

شیشه‌خانه { سـ. شیشه کارخانه‌سی، شیشه‌یاپیلان‌یر.

شَیطان { سـ. عر. جـ: شیاطین. [عبرانیجه‌دن] ملائکه‌دن ایکن حضرت آدمه سجده ایتمك خصوصنده امر الهی‌یه امتثال ایتمدیکندن سمادن طرد بیوریلان و او وقتدن بنی آدمی افساددن کری طورمیان شخص لعین، عزازیل، ابلیس. || مجـ. پك ذکی وقورناز آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] پك شیطان آدمدر . || شیطان آرابه‌سی = ۱. بعض نباتاتك هواده اوچیشان پك اینجه توکلی تخم توزلاغی. ۲. دمیر یول رایلری‌اوزرنده یوواركلادیله‌رق یوریدیلان آچیق آرابه که عمله‌یی نقل ایدر. || شیطان بزی = جنکاری برنوع قبا بز. || شیطان بوقی = حلتیت. || شیطان توکی = برکیمسه‌یی بشقه‌لرینه سودیرن حال : اونده شیطان توکی واردر.

|| شیطان طیرناغی = طیرناغك یاننده دری اوزرنده چیقان طیرناق پیچی. || شیطانك قیچ باجاغی = جن فکرلی یاراماز چوجق. == جـ. جن طائفه‌سی، ارواح خبیثه.

شَیطانلق { س. حیله، خدعه، تدبیر خدعه‌کارانه: کیم بیلیر نه شیطانلق دوشونیورسك.

شَیطانی { ص. عر. ث: شیطانیه. شیطانه منسوب ومتعلق وشایسته اولان، شیطانلقله واقع اولان، رحمانی مقابلی: فکر شیطانی؛ ملاحظات شیطانیه.

شَیطَنَت { سث. عر. شیطانلق، ابلیسلك، حیله، خدعه، فساد، فتنه.

شَیطَنَتکارانه { ص. حـ. فا. شیطانلقله، حیله وخدعه ایله، مفسدانه وملعنتکارانه.

شیعه { س. عر. [فد. وجـ. ذ. وث. بردر.] ١. طرفداران واتباع وعونه جماعتی، طرف، فرقه. ٢. حضرت علی (رضه) افندمزله اولاد وعیالنه طرفدارلق درمیان ایدرك آیریجه برمذهب تشکیل ایدنلر.

شیعی { ص. عر. ث: شیعیه. شیعه طائفه‌سنه منسوب: مذهب شیعی؛ شیعی المذهب.

شیفتَگی { س. فا. قاچیقلق، ابتلا ایله مفتونیت.

شیفته { ص. فا. مبتلا، مفتون، قاچیق.

شیق { ص. [فر. Chique] کوزل، ظریف، خوش‌ادالی، موده‌یه موافق، سوسلی: شیق قیافت، شیق اثواب، شیق بك.

شیقر { مه. با: شاقر.

شیقلق { س. کوزللك، ظرافت، موده‌یه‌تابعیت، سوس: اوقدر شیقلق بو یاشده بولنان برآدمه یاقیشماز.

شیگیر { یاخود:

شیگیل { س. [فا. «زهگیر» دن غلط.] ١. قاشسز حلقه، فصسز یوزوك. ٢. آتلرك کوستکی بوقاغیسی.

شیل { ص. [غلطی: چیل] قانلی وعلیل (کوز).

شیللق { ص. پك بایاغی صورتده سوسلنوب سورتوك کزن (قاری).

شیله { س. کوزل رایحه‌لی برجنس نبات.

شیلین { یاخود شلین س. [نکا. Sheling] انکلتره مسکوکاتنك واحد قیاسیسی حکمنده برکومش سکه که انکلیز لیراسنك یکرمیده بری اولوب تقریباً ٦ غروش قیمتنده‌در.

شِیَم { سث. جـ. عر. فد: شیمه. با: شیمه.

شیمال { س. قوتلی ودوز سورکون.

شیمشَك { س. با: شمشك.

شیمه { سث. عر. جـ: شیم. خلق، طبیعت، خوی: شیمهٔ کرمکاری؛ جمیل الشیم.

شَین { سذ. عر. عیب، لکه، قصور، نقصان: بو طبیعت سزك ایچون بر شیندر.

شین { سث. عر. «ش» حرفنك اسم مشترکیدر. اوستدن اوچ نقطه‌لی اولدیغنه بناءً، شین معجمه، شین فوقانیه وشین مثلثه دخی دینلیر.

شین { د. [کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.] بعض صفتلره لاحق اولوب مدلولیله اتصافی بیان ایدر: صاریشین = صاچی ویوزینك رنکی صاری، هرجهتجه صاری.

شینشیله { س. [اجنبی لغت] آمریقانك قیوریجق وکومشی رنکده برجنس تیونی وبونك پوستندن یاپیلان کورك.

شینَل { س. قولسز ویاقه‌سی کورکلی برنوع آلافرانغه قاپوت.

شینیك { س. مملکتده کوره استیعابی دکیشیر بر حبوبات اولچه‌کی که کیله‌نك تقسیماتندن اولوب برقاچ قوطیدن مرکبدر: یکی شینیك دقالیتره دینان اعشاری اولچك.

شیو { س. [فا. «شیب، نشیب» دن. — زبانزدی شینك فتحیله شو.] اینیش، اینیشلی یر، بایر، سطح مائل. || سم. استحکامك ایچ وطیش طرفلرنده‌کی صنعی سطح مائللر: داخلی، خارجی، فوقانی شیو، صحرا شیوی. [بو هیئتله لغت ترکجه اولدیغندن، «شیوداخلی»، «شیو خارجی» و «شیوصحرا» دیمك عبثدر. == ص. سطح مائل شکانده، شیولی، منحنی: شیو دیوار.

شُيوخ { سذ. جـ. عر. فد : شيخ. با : شيخ.

شُيوع { سذ. عر. طويلمه، هر كسك مسموع ومعلومى اولمه، يايلمه، طاغلمه، انتشار، تعمم: بو خبر شيوع بولدى؛ بر حوادثك شيوعى.

شيوغار { ياخود چلغار. س. طوب آرابه‌سى اوقنك اوكنه قونان آغاج.

شيولنمك { فل. سطح مائل هيئتنى آلمق، آشاغيسى ككيشليوب يوقاريسى طارلانمغله شيو صورتنه كيرمك.

شيولى { ص. سطح مائل صورتنده، منحنى: شيولى ديوار.

شيون { س. فا. ناله، فغان، آه وانين، ماتم، ياس.

شُؤُن { سذ. جـ. عر. و بونك جمعى : شئونات. فد : شأن. با : شأن.

شيوه { س. فا. ١. طرز، طور، اسلوب: شيوهٔ لسان. ٢. ناز، عشوه، ادا: شيوهٔ دلبر.

شيوه‌كار { ص. فا. و:

شيوه‌گر { ص. فا. و:

شيوه‌لى { ص. نازلى، ادالى، عشوه‌كار، جلوه‌لى.

كتابك نصفى اولان برنجى جلدك صوكى.

قاموس ترکی

کافهٔ لغات ترکیه ایله لسان ترکیده مستعمل کلمات واصطلاحات عربیه
وفارسیه واجنبیه‌یی جامع اوله‌رق لساننمزك مکمل لغت کتابیدر.

مؤلفی: ش. سامی

صاحب وناشری

«اقدام» غزته‌سی صاحب امتیازی و باش محرری

احمد جودت

— ایکنجی جلد —

معارف نظارت جلیله‌سنك ۲۹ رجب ۱۳۱۷ و ۲۰ تشرین ثانی
۱۳۱۵ تاریخلی و ۵٤۷ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر.

کافهٔ حقوقی صاحب وناشرینه عائددر.

درسعادت

«اقدام» مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه‌سنده.

۱۳۱۸

قاموس تركی

ص

ص { صاد. س. [عر. سث.] الفبای تركینك اون یدنجی حرفی اولوب، اصل حروف سامیه‌نك صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده « ف » ایله « ق » آره‌سنده اوله‌رق اون سكزنجی حرف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ۹۰ عدد اولنور. شكل عبرانیسی צ وشكل سریانیسی ܨ اولوب، عربیسی خیلی تبدل ایتمشدر. الفبای یونانیده σ Σ ولاتینجه‌ده S شكللریله (س) یرینه كچمش، و(س) ایسه ξ شكلیله لاتینلرك x ی كبی (قس) ویا (كس) تلفظ مركبنی آلمشدر. بونك ایچون عربلر یونان ولاتین لسانلرندن مأخوذ كلمه‌لری اكثریا (ص) ایله یازارلر. بو حرفك اصل السنهٔ سامیه‌ده‌كی مخرجی لسانمزده مفقود اولدیغی حالده، بز غربی تركجه ده ثقیل حركه‌لی (س) لری (ص) یازمغی عادت ایتمشزدر. املا خصوصنده چوق دها معقول حركتده بولنمش اولان شرقی تركجه صاحبلری ایسه تركی الاصل لغتلری اصلا (ص) و(ط) ایله یازمیوب دائما (س) و (ت) و (د) ایله یازارلر. بو وجهله بزم مثلا صو، صاچ، صیق یازدیغمز كلمه‌لری اونلر بحق سو، ساچ، سیق یازیورلر. الحاصل بو حرفك لسانمزه دخولی مجرد بر املا یاكلیشلغی نتیجه‌سی وبر املای سقیم اقتضاسیدر. مختصر تاریخلرده صفر شهر عربیسنه علامتدر.

صاب { د. الفلی صادله باشلار بعض صفتلرك باشنه كلوب تأكید و مبالغه بیان ایدر: صاب صاری، صاب صاغلام.

صابان { یاخود صبان. س. چفت سورمكه مخصوص معروف آلت كه بر چفت اوكوزه چكدیریلیر، محراث. بیكیرله تحریك اولنور تكرلكلی ودها مكمل یكی ایجادلری ده واردر. صابان اوقی = دمیردن اوكوزلرك آره‌سندن بویندروغه قدر اوزانان آغاج؛ صابان اوجه‌سی، باصقیسنی = دمیری، سكه؛ صابان بیچاغی، چابه‌سی، قولاغی، قلیجی = تزكاری یارمغه مخصوص دمیرك یانته موضوع كسكین آلت. || صابان قیران = پك سرت بر جنس كوك.

صابِر { ص. عر. ث: صابره. ج: صابرین. [« صبر » دن سف.] ۱. صبر ایدن، تلاش و وسوسه ایتمكسزین وقت مناسبی بكلین. ۲. بر زحمت وآجی‌یه ویا بر تجاوز وحقسزلغه قارشی مأیوس اولمیوب وحدت ایتمیوب صبر وتحمل ایدن، صبرلی: فقراء صابرین.

صابوره { سث. عر. كمینك آلت انبارینه موازنه‌یی طوتمق ایچون قونیلان آغرلق، صفره.

صابوق { ص. صاپمش، طوغری یولی شاشیرمش، نا‌صواب؛ آبوق صابوق = صاپچه صاپان، آلتی اوستنه اویماز (سوز)، هذیان: آبوق صابوق سویلمكه باشلادی.

صابون { س. [لا. Sapo دن مأخوذ] كیر چیقارمق وكرك بدنی كرك چماشیر و سائره‌ییییقایوب تمیزلمك ایچون مستعمل زیتون یاغیله كیرج و كول یا سوده وسائره‌دن معمول معروف ماده كه انواعی یاپیلیر: كرید صابونی = معروف بیاض صابون؛ عرب صابونی = خمور حالنده

وقوبو رنكلیسی؛ لکه صابونی = لکه چیقارمغه مخصوص ترکیب: مسك صابونی = قوقولو صابون. || صابون طاشی = لکه چیقارمق ایچون قوللانیلان بر نوع کل .

صابونجی { س. صابون یاپان ویا صاتان آدم .

صابونجیلق { س. صابون یاپمق صنعتی ویا صاتمق تجارتی: صابونجیلق ایدیور؛ صابونجیلقدن چوق قزاندی .

صابونخانه { س. صابون یاپیلان یر، صابون کارخانه‌سی، فابریقه‌سی .

صابونلاتمق { فت. صابونله ییقاتمق، صابون سوردیرمك : چوجقلرك اللرینی صابونلاتملی .

صابونلامق { فت. صابون سوردیرمك، صابونله ییقامق : بومندیلی کوزلجه صابونلاملی .

صابونلامه { س. صابونله ییقامه، صابون سورمه .

صابونلی { ص. صابون قاریشمش: صابونلی صو .

صابونی { ص. عر. ث: صابونیه. ١. صابونجی. ٢. صابونله قاریشیق، صابونلی. ٣. صابون قبیلندن .

صابونیه { س. بر نوع نشاسته حلواسی .

صابئ { س. ص. عر. ث: صابئه. ج: صابئین. یونان قدیم اساطیرینه مشابه اوله‌رق سیاراته وسائر اجرام سماویه‌یه عبادتدن عبارت اسکی بر مذهبه تابع آدم، که بو مذهب باشلیجه جزیره وشام وعراق جهتلرنده بولنوب (حران) ده بعدالاسلام دخی طول مدت باقی ایدی .

صاپ { س. ١. ایپ، تل، تار، سلك : بر صاپ تیره. ٢. حبوبات و چیچك وسائر نباتاتك یردن باشلاق ویا چیچکك باشلادیغی یره قدر اولان دوز ودیك یری، ساق : بغدای، قرانفیل اوت صاپی. ٣. میوه وچیچك وسائره‌یی داله آصیلی ویا باغلی طوتان اینجه چوب : آرمود، الما، قاوون صاپی. ٤. مختلف آلات وادواته طوتیلوب قوللانلق اوزره طاقیلان اوزونجه ودوز آغاج : بالطه، قازمه، کسر، چکیچ، سوپورکه صاپی. [آلتله یکوجود واکری یاخود حلقوی اولانلرینه « قولب » دیرلر.] ٥. ال ایله قوللانیله‌جق هر نوع آلتك طوتیله‌جق یری، قبضه : قلیچ، بیچاق صاپی. || ایپسز صاپسز = رابطه‌سز، مناسبتسز. || صاپسز بالطه = صاحبسز، حامیسز. آدم || ایپی صاپی یوق = اله کلیر اله آلنیر شی دکل .

ساپارطه { س. [یتا.] ١. بر باتاریه طوپك بردن آتش ایتمسی، آلاباندە آتشی. ٢. مج. شدتلی تکدیر، تعزیر : صاپارته‌یی یك .

صاپارنه { س. با : سپارنه .

صاپان { یاخود صپان. س. ١. طاش آتمغه مخصوص ایپلی طوربه که وقتیله اسلحه‌دن معدود ایدی، قلاعه، فلاخن؛ صاپان طاشی = صاپانله آتیلان طاش. ٢. بر آغر یوکی طارتمق ویا چکمك اوزره طاقیلان قیصه وقالینجه ایپ || صاپان بالیغی = کوپك بالیغنك دها ایری بورنلی بیوك جنسی .

صاپتمق { فت. ١. طوغری یولدن چیقارمق، شاشرتمق، انحراف ایتدیرمك : طوغری کیدرکن یولی صوردیغمز بر چوبان بزی صاپتدی. ٢. آزدیرمق، حقدن رجوع ایتدیرمك، اغوا وافساد ایتمك : شیطان ایی آدملری صاپته‌بیلیر. ٣. (یولی) شاشرمق، غائب ایتمك، دکشدیرمك : یولی صاپتدقده بورایه دوشدك. ٤. (کمی‌یی) آچمق، آلارغه ایتمك: کمی‌یی صاپتدی. ٥. سوزی شاشرمق، نه‌سویلیه‌جکنی شاشروب آبوق صابوق سویلمك: کوزل کوزل قونیشورکن صاپتدی. [بو معنا ایله مفعولی دائما سوز اولدیغندن، محذوف اولوب، ذکر اولنماز.]

صاپدیرمق { فت. با : صاپتمق.

صاپر { مه. یره دوکیلان شیئلرك کورلدیسنی تقلید وتصویر ایده‌رك اکثریا مکرر ویا « صاپر صوپر » صورتنده قوللانیلیر: المالر صاپر صوپر دوکلدی؛ خسته‌لر، اوریلانلر صاپر صاپر یرلدی .

صاپسز { ص. صاپی اولمیان : صاپسز بالطه. || ایپسز صاپسز = رابطه‌سز، مناسبتسز .

صاپغین { ص. طوغری یولدن صاپمش، ضلالته دوشمش، ضال .

صاپقین { س. صاپلایەرق بیوك بالیقلری اوردقلری حربه کبی بر آلت که بو لغتدن محرف اولەرق «زبقین» دینمکله معروفدر. || : زبقین.

صاپلاتمق { فتە. صـوقدیرمق، باتیرتمق : شو قازیغی چایرك اورتەسنه صاپلاتملی.

صاپلامق { فتە. مضـ : صـاپلار. ۱. (بر آلتی) صاپنه قـدر صـوقمق، باتیرمق: خنجری قارننه، بیچاغی قارپوزه صـاپلادی. ۲. علی الاطـلاق صوقمق، باتیرمق، دیکمك : المه بر ایکنه صـاپلادی؛ سنجـاغی یره صاپلادی؛ آرابەیی چاموره صاپلایەجقسکز.

صاپلانمق { فل. ۱. صاپه قدر کیرمك: بل طوپراغه، بیچاق قارپوزه صـاپلاندی. ۲. علی الاطلاق صـوقلمق، باتمق، کیرمك : آیاغمـه بر ایکنـه صـاپلاندی. ۳. باتوب قالمـق، صوقیلوب چیقـەمامق = حیوان، آرابه چاموره ایچنه صاپلاندی. ۴. مجـ. برفکرده اصرار ایدوب طورمق، ذهن بر شیئه طالوب آیرلمامق.

صاپلمق { فجـ. دونمك، دیکر بر استقامت وتوجه آلمق: اوتەپەنك یانندن صاغه صاپلیر؛ صوله صاپلیرسه ایکی ساعت اول کیدلمش اولور.

صاپلی { صـ. صـاپی اولان : صـاپلی بالطـه، صـاپلی بیچاق.

صاپمق { فل. مضـ : صـاپار. ۱. یول د کیشدیرمك، کیدلمکده اولان یولی ترکلـه صاغ ویا صـوله دونمك، باشقه استقامت آلمق : یولدن هیچ صـاپمایك؛ شو تپەیه وارنجه صـاغه صـاپك. ۲. طـوغری یولدن جیقمق، عدول وانحراف ایتمك، ضلالته دوشمك : انسان بر کره کتولکه صاپارسه یولنی کوچلکله طوغریلتیر. ۳. یاکلیش بر فکر وذهابه دوشمك، یاکلمق: مادیون فکرینـه صـاپمش. ٤. حسن عقیدەیی غائب ایتمك، اعتقادینه خلل کلمك : محـاکمەیه اقتداری اولمدیغندن برطاقم فلسفه کتابلری اوقویەرق صاپمش.

صاپه { صـ. ۱. طـوغری یولك اوزرنده اولمیـان، آنجق صاپلمغله کیـدیله بیلن : او کوی صاپەدر. ۲. یولی کسـدیرمه اولمیـوب طولاشیق اولان، اوزاق، سمتسز : صـاپه یر. ۳. طوغری وکسـدیرمه اولمیـان، صاپلیر یرلری اولمغله طولاشیقلی واوزون اولان : صـاپه یول. == حـ. طوغری یولك اوزرنده اولمیەرق، صـاپیلەرق : بزم او صاپه دوشیور.

صاتاشمق { فشه. فتە. ۱. بربرینه راست کلمك، بولشمق، مصـادف اولمق. ۲. مداخله و تعرض ایتمك، راحت براقمامق: بکا صاتاشمه. ۳. غاوغایه وسیله آرامق، غاوغا چیقارمق ایچون برینـه مسلط اولمق : سببسز بکا صاتاشوب طـوریوردی. ٤. شـاقه ایتمك، لطیفـه طریقیـله برینه صارقندیلق ایتـمك : چوجقلر کندیسنه صاتاشوب راحت براقمیورلر.

صاتان { س. ۱. تق. باجاق، فخذ، ران. ۲. تکمیل بوت، بتون باجاق بوتی.

صاتدیرمق { فتە. ۱. بیع وفروخت ایتـدیرمك، بری واسطەسیله صاتمق: آتی جانبازه ویروب صاتدیرەجغم. ۲. صـاتلمەسنه مسـاعده ایتمك : اومه بیتشیـك عرصـەیی باشقەسـنه صاتدیرمام.

صاتلق { یا صاتیلق. صـ. صاتلمسی مقرر، صاحبی طرفندن صاتلمغه چیقارلمش یاخود صاتلمسی تقرر ایتمش : بوآت صـاتلقدر؛ سزك او صاتلق میدر ؟

صاتلمش { صـ. نذر ایدلمش: اللهه صاتلمش. مر.

صاتلمق { فجـ. ۱. بیع و فروخت ایدلمك : سزك آت صـاتلدی می؟ بواو مزایده ایله صاتیلەجقدر. ۲. رواجی اولمق، قولای مشتریسی بولنمق، سـورلمك : بو سـنه ذخیره صـاتلیر، صاتلماز.

صاتلمه { س. صاتلمق فعلی، بیع: بو مالك صـاتلمەسی کری قالدی.

صاتمق { فتە. ۱. بر مال وملکی آقچه مقابلنده ویرمك، آقچـه ایله بالمبـادله بیـع و فروخت ایتـمك : سز آتکزی صاتدیکزمی؟ بن اومی صاتەجغم. ۲. کنـدنده اولمیـان بر شیئی یالاندن وار کبی کوسـتروب تفاخر ایتـمك : جسـارت، عقل، معلومات صاتمق ایستیور. || آ-

غز صاتمق = حقیقت شکلی
ویره‌رك برشیء سویلمك . || آ-
لوب صاتمق = اخذ واعطا ایتمك،
تجارت ایلمك. || آورت صاتمق =
بالا پروازلق ایتمك؛ برینه
صورت‌ایتمك. || کندینی صاتمق =
کندی کندینی مدح ایتمك .
|| سوزینی درهمله صاتمق = قیمتدار
و مفید شیء سویلمك؛ آغزندن
لقردی چیقمامق. || سن نه صا-
تیورسك = سن نه‌سویلیورسك،
بوندن خبرك بیله یوق.

صاتمه ۱ { س. صاتمق فعلی، بیع،
فروخت .

صاتون { یاخود صاتین. س.
(تق. ج : صاتغون)
آلچه ویروب برمال وملك آلمه.
صاتمه مقابلی، مبایعه، اشترا،
خرید : صاتون آلمق = اشترا،
مبایعه ایتمك؛ صاتون آلیجی =
مشتری. (آنجق آلمق فعلیله
بر فعل مرکب کبی قوللانیلوب
یالکز هیچ قوللانلماز.)

صاتی { س. صاتیش، بیع،
فروخت: صاتی‌یه چیقار-
مق = صاتمغه چیقارمق. || صاتی
بازاری، صاتی‌بها = دون فیآت.

صاتیجی { ص. صاتان، بایع:
صاتیجی ایله آلیجی =
بایع ایله مشتری. == س. صاتان
آدم، سوقاقلرده مال کزدیروب
باغیره‌رق صاتان آدم : صاتیجیلرك
سسلرندن انسان صباح‌اویویه‌ماز.

صاتیجیلق { س. سوقاقلرده اوته
بری کزدیروب با-
غیره‌رق صاتان آدمك حال و
صنعتی وایشی : صاتیجیلقله‌کچینیور.

صاتیش { س. صاتمه، فروخت،
بیع : بو کون هیچ
صاتیش اولمدی .

صاتیلق { ص. با: صاتلق .

صاتیم { س. صاتمه، صاتیش،
بیع، فروخت : آلیم
صاتیم اولدی .

صاتین { س. با : صاتون .

صاج { صاج آیاق. با : ساج
و سائره .

صاج { س. انسان باشنك قیللری
مجموعی، باش توکلری،
کیسو، شعر : قره (سیاه)
صاج، آق (بیاض) صاج، قو-
مرال، صاری صاج؛ آلن صاچی =
کاکل؛ تپه صاچی = پرچم؛ شقاق
صاچی = زلف؛ صرمه صاج =
پك کوزل صاری و یا آچیق
قومرال صاج. || صاج اوزا-
دان = چندر دینلن نبات. || صاج
صقال = سن و سال؛ صاچلی
صقاللی = یاشلی باشلی، سن کاله
کلمش. || اعراب صاچی = پك قیوی-
جق صاج؛ مج. قارمه قاریشیق
واچیندن چیقلمسی مشکل ایش.
|| صاج قیران = قیللرك دوشمه‌سنی
موجب معند برعلت . || اکرتی
صاج = فر. Perruque دینلن
طاقه صاج. || صاج باغی =
صاچله برابر اوریلن قوردله
وسائره؛ تپه‌ده صاچلری باغلا-
دقلری باغ

صاچاق { صاچاقلی. با : صچاق
وسائره .

صاچشدیرمق { فت. آزر آزر
سرپوب هر
طرفه طاغتمق، نثار ایتمك: شو
تخمی قازلمش یرك هر طرفنه
صاچشدیرملی .

صاچلمق { لج. فل. طاغلمق،
یایلمق، پریشان اولمق،
نثار ایدلمك : تخم تارله‌نك هر
طرفنه بر صاچلملیدر. || دوکیلوب
صاچلمق = اختیار مصارف ایتمك،
مصارف زائده‌یه قپو آچمق .

صاچلی { ص. صاچی اولان،
کیسو دار. || صاچلی
« کوکب » = نجم کیسو دار.
|| صاچلی صقاللی = سن کاله واصل،
کامل آدم .

صاچمق { فت. طاغیتمق، نشر وبث
ایتمك، پریشان وپرا-
کنده حالنه قومق، سرپمك:
تخم، صو، قیغلجیم صاچمق. || آ-
تش صاچمق = تفنك و طوپله
دانه یاغدیرمق؛ مج. پك زیاده
حدت ایتمك، حدتله سرت سوز-
لر سویلمك. || پاره صاچمق = برشیء
اوغورنده چوق‌پاره صرف‌ایتمك.
|| کوز یاشی صاچمق = آغلامق.
|| یاره‌یه طوز صاچمق = بر تأثیر
وآجیبی تجدید ایتمك.

صاچمه ۱ { س. ۱. صاچیلیر شیء.
۲. کوچك آو ایچون
تفنکه طولدیریلان کوچوجك
قورشون دانه‌لری که تفنك
آتلدیغی کبی صاچیلوب بردن
برقاچ قوش اوره بیلیر . ۳.
اطرافنده آغرلق ویرمك
ایچون قورشون دانه‌لری مر-
بوط بولنان سفره کبی دائره‌وی
آغ که بردن آتیلیرکن آچیلوب
قعر دریاده دوره‌سی مقداری
محلی قپایه‌رق چکلدکجه بالیقلر

طور به کبی ایچنده قالیر. ٤. ربطسز ومناسبتسز پریشان سوز، معناسز واهمیتسز لقردی: سو. یلدیکی صاچه در. || صاچه صاپان = بوش لقردی.

صاچه‌لامق { فل. صاچه صاپان سویلمك، بوش لقردیلر ایتمك، نا معقول ومناسبتسز سوزلر سویلمك، هذیان ایتمك.

صاچندی { س. صاچلمش شیلر، دوکیلوب طاغلمش دانه‌لر، دوکنـدی، ذراره: پرنج صاچندیسی.

صاچو { س. یاخود:

صاچی { س. ١. کلینك باشنه سرپلسی معتاد اولان آقچه وداری وسائره. ٢. طشره‌ده کلینه ویریلن هدیه.

صاچیق { ص. ١. طاغلمش، سرپلمش، طاغنیق. ٢. غیر منتظم، دوزکون اولمیان، پریشان. || آچیق صاچیق = ١. مستوره اولمیوب قیافتی پریشان اولمغله هر طرفی کورینن (قادین). ٢. مضبوط اولمیان، هر طرفی آچیق اولمغله کورینور وروزکار آلیر (خانه).

صاحِب { ص. س. عر. ث: صاحبه. ج: اصحاب. [«صحب» دن سف.] ١. بر مال وملك وسائر شیئك اصی، متصرف، مالك: اوك صاحبی، بوقویونلرك صاحبی کیمدر؟ ٢. بر صفتی حائز بولنان، متصف: صاحب عقل وتدبیر؛ علم وعرفان، کمال، رأی صاحبی. ٣. بر شیئه نائل ودسترس اولان: صاحب امتیاز، اصحاب رتبه‌دن. ٤. بر شیئی یاپوب وجوده کتیرن. فاعل، مؤسس، مؤثر، مؤلف، مصنف: صاحب خیرات، تفسیر صاحبی، کلستان صاحبی شیخ سعدی. ٥. حامی، حمایه ایدن، التزام ایدوب طرفنی طوتان، معین: برکیمسه‌یه صاحب چیقمق = حمایه ایتمك، طرفنی طوتمق؛ سزبکا صاحب چیقارسه‌کز بوایشی تسویه ایدرم؛ بوملتك صاحبی یوقدر. || صاحب چیقمق = مالکی اولدیغنی ادعا ایتمك. || صاحب خانه = برخانه‌نك افندیسی، او صاحبی: صاحبهٔ خانه = خانه‌نك خانمی. || سوز صاحبی = متنفذ. || طبیعت صاحبی، صاحب طبیعت = حسن طبیعتی اولوب ایی یی کوتیدن فرق وتمیز ایتمکه مقتدر، ییوب ایچمه‌ده ومسکن ومفروشات وسائره‌ده نفاست آرایان آدم. || صاحب قران = منجملرجه نهایت درجه‌ده میمنت عد اولنان قران سعدینده یعنی مشتری ایله زهره‌نك بر برجده اجتماعلری اثناسنده طوغمش بولنان، مسعود، بختیار، طالعی یاور؛ دائما موفق وغالب کلن جهانکیر حکمدار: صاحب قران مغفور.

صاحِب { سذ. عر. ج: اصحاب، صحابه، صحب. [«صحبة» دن سف.] قونیشیلان، آرقداش، رفیق، همدم. ذ = ج. فخر کائنات (صلعم) افندمزك صحبت نبویه‌لری شرفنه واصح روایاته کوره رؤیتله برابر مجلس نبویلرینه دوامله مبارك اقوال حکمت آمیزلرندن اقتباس انوار رشد وهدایت ایدن ذوات: اصحاب کرام؛ صحابهٔ رسول الله (صلعم)؛ آل وصحبنه صلاة وسلام اولسون. [عربیده نادراً ونام اقدس جناب نبوی‌یه اضافتله بو معنا ایله قوللانیلان مفردی لسانمزده بو مقامده هیچ قوللانلمیوب، عربیده مستعمل اولان «صحابی» مفردی دخی نادر الاستعمال اولمغله، مفرد معناسی «اصحابدن»، «صحابه‌دن» کبی برتعبیرله افاده اولنور. — نادراً سائر انبیاء مرسلینك رفقاسنه‌ده بو نام ویریلوب، حضرت عیسی (عم) ك اون‌ایکی تلمیذینه‌ایسه «حواریون» دینلیر.]

صاحِبسز { ص. ١. صاحب و مالکی اولمیان، کیمسه‌نك مالی اولمیان، اصسز: صاحبسز یر، حیوان؛ طاغلرده کزر صاحبسز کوچك مرکبلر. ٢. حامیسی اولمیان، کیمسه کندیسنی حمایه وتصاحب ایتمز، بیکس، بیوایه: صاحبسز آدم.

صاحِبسزلك { س. ١. اصسزلق، کیمسه‌نك مالی اولمیان شیئك حالی. ٢. حمایه‌سزلك، بیکسلك، بیوایه‌لك.

صاحِبلك { س. صاحب چیقمه، حمایه، تصاحب: کندیسنه صاحبلك ایده‌جك کیمسه‌سی یوقدر.

صاد { سذ. عر. «ص» حرفنك اسم مشترکیدر. نقطه‌سز اولدیغنه بناءً، ضاددن تفریق

ایچون « صاد مهمله » دخی دینلیر.

صادِر { ص. عر. ٔ : صادره. [« صدور » دن سف.] چیقان، ظهور ایدن، وقوعه کتیریلن : او آدمدن بویله ایش صادر اولماز؛ شرف صادر = شرفله صدور ایدن، اصدار بیوریلان : شرف صادر اولان ارادهٔ سنیه؛ ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرف صادر اولمق. [شرف صدور دخی دینلوب بلکه اوصورت دهاطوغریدر.]

صادِق { ص. عر. ٔ : صادقه. [« صدق » دن سف.] ۱. طوغری، صحیح، حقیق، کاذب وساخته اولمیان : قول صادق = طوغری سوز؛ صبح صادق = صحیح صباح. ۲. صداقتلی، محبتی صمیمی اولان، وفادار، کوردیکی ایلکی وچمش حقوقی اونوتمیوب دائما قار شیلق کوسترن : صادق دوست، صادق بنده. || صادق الوعد = سوزنده طوران.

صادِقانه { ص. فا. صداقتله اولنان، وفادار وشاکر نعمت اولانه یاقیشیر : خدمات صادقانه. ═ ح. فا. صداقتله، وفادارلق وشکران نعمتله : صادقانه خدمت ایتمك.

صارارتمَق { فتـ. صاری ایتمك، صاری رنکنی ویرمك : دومان کتابلری صارارتیر؛ اسن صیجاق روزکار ایکی کونده اکینلری صارارتدی.

صارارمَق { فل. ۱. صاری اولمق، صاری رنکنی آلمق : اکینلر صارارردی؛ دوماندن دیوارلر صارارمش. ۲. ضعیفلیوب بکز صولمق : صیتمه‌دن صارارمش؛ بیچاره صاراروب صولدی.

صاراق { یاخود :

صاراقه { س. اکلنجه، استهزا، مسخره‌لق : صاراقه‌یه آلمق = اکلنمك، استهزا ایتمك.

صاراوله { س. مج. یلکنلری طوپلایوب صارمه.

صاراوله‌جی { س. مج. یلکنلری طوپلایوب صاران طائفه.

صارپ { ص. ۱. یورونمسی واوستنه چیقلمه‌سی زور، پك دیك : صارپ طاغ؛ صارپ یول. ۲. زور، کوج، مشکل، عسیر، متعسر : صارپ ایش. ۳. یاناشلمسی ویا آکلاشلمسی زور : صارپ آدم، صارپ قلعه، صارپ عباره. || صارپه صارمق = کوجلشمك، مشکل اولمق : بو ایش صارپه صاردی.

صارپلاشمَق { فل. ۱. صارپ وکچلمز اولمق : سیلدن یوللر صارپلاشدی. ۲. مشکل وزور اولمق، کوجلشمك : ایش صارپلاشدی.

صارپون { س. ۱. ذخیره حفظی ایچون قازیلوب اوستنه دمه طوپراق چکیلن چوقور، کندوج، تینکو. ۲. اوموزده ایتمك خموری طاشیدقلری اویوقلری حاوی تخته.

صارپه { س. [یتا.] قره‌کوز بالیغنك اوفاق نوعی.

صاردَلیه { س. با : ساردلا.

صارصاق { یاخود صارصق. ص. ۱. درمانسزلقدن رعشه‌دار اولان، ضعفندن دیترك. ۲. ابدال.

صارصلمَق { فج. ۱. اوینادلمق، تحریك اولنمق، رعشه‌یه دوشورلمك، لرزه‌ناك اولمق : روزکاردن بتون او صارصلدی. ۲. بوزلمق، متغیر اولمق، حال طبیعیسندن چیقوب متضرر ورخنه‌داراولمق، موازنه‌یی غائب ایتمك : بو خسته‌لقدن صارصلدم، وجودم صارصلدی؛ تجارتنده چوق صارصلدی.

صارصلمه { س. صارصلمق فعلی، دیترمه، ارتعاش، رعشه، تزلزل، لرزه : آرابه‌نك صارصلمه‌سی.

صارصلیش { س. ۱. صارصلمه، صاللانمه، تزلزل، رعشه، لرزه : آغاجك روزکاردن صارصلیشی. ۲. موازنه‌یی غائب ایتمه، بوزلمه، دوشمه : بو صیتمه‌دن صارصلیشم آز بر شیٔ دکلدی.

صارصمَق { فتـ. ۱. اوینا تمق، تحریك ایتمك، دیترتمك، صاللامق : آرابه بزی چوق صارصدی؛ روزکار اوی صارصیور. ۲. بوزمق، متغیر ورخنه‌دار ایتمك، موازنه‌یی غائب ایتدیرمك : بو خسته‌لق بنی چوق صارصدی.

صارصمه { س. صارصمق فعلی، صاللامه، تحریك، لرزه : بو آرابه‌نك صارصمه‌سی چوق.

صارصندى { س. ١. تزلزل : زلزله‌نك صارصنديسى. ٢. مصيبت : بو صارصندى اوکا يتيشير.

صارصيق { ص. يورورکن صارصيلان، ديترك.

صارطوغان { س. بر جنس صارى طوغان.

صارغى { س. ١. بدنك برطرفنى صارمغه وبر يره باغلامغه مخصوص بز وسائره : باش صارغيسى، بويك صارغيسى. ٢. ياره ويا چيقيق وقيريق باغلامغه مخصوص اوله‌رق اوزون کسلمش بز وسائره، لفافه. ٣. چوجق قونداغى صارمغه مخصوص بز : قونداق صارغيلرى.

صارقان { س. حسابدن آرتان، باق، متباق، قصور.

صارقتمق { فت. ١. يوقاريدن آشاغى‌يه ايندیرمك: قوغه‌يى قويويه صارقتمق. ٢. آشاغى‌يه طوغرى اوزاتمق: طوداقلرى صارقتمق. ٣. قويويرمك، صاليويرمك، اوزاتمق، اسبال ايتمك : صاچنى صارقتمق؛ صقال صارقتمق. ٤. آصمق، آصيلى طوتمق، آصيله‌جق صورتده طوتمق : ضاريغك اوجنى، طيلسانى صارقتمق.

صارقلمق { مج. آصلمق، آصيلى طورمق : پنجره‌دن بر سپت صارقلدى.

صارقمق { فل. ١. يوقاريدن آشاغى‌يه ايتمك : قوغه قويونك ايچنه صارقيوردى. ٢. آشاغى‌يه طوغرى اوزانمق: طوداقلرى صارقشيدى. ٣. آصيلى طورمق، آشاغى‌يه طوغرى آصلمق : قوشاغنك اوجى صارقيور. ٤. حسابدن فضله کلوب آرتمق : بو آقچه حسابدن صارقيور؛ بو سنه‌کی وارداتمز صارقدى = فضله کلدى، آرتدى. ٥. بر يره اينيويرمك، تعرض وتجاوز ايتمك : دشمن شهره صارقدى.

صارقمه { س. صارقمق فعلى. با : صارقمق.

صارقندى { س. حقسز وبلا موجب برينه قارشى يوريمه، تعرض، تجاوز، تعدى، راحت براقامه. صاتاشمه : خيدودلرك صارقنديسندن اوصانمشلر.

صارقنديلق { س. ١. خرسزلق مقصديله تجاوز، غصب، چاپول : برطاقم اشرارك توره‌يوب شوکا بوکا صارقنديلق ايتملرى. ٢. تعرض : صارقنديلق ايدوب طوريور. ٣. متجاوزانه صاتاشمه : قادينلره صارقنديلق ايدن ناموسسزلر.

صارقنمق { فل. ١. آشاغى‌يه طوغرى آصيلوب طورمق، تمايل ايتمك. ٢. صاتاشمق، سرقت وچاپول مقصديله تجاوز ايدوب راحت براقامق: راست کلدکلرى يولجيلره صارقنمقدن بوش طورميورلر.

صارقيق { ص. ١. آشاغى‌يه طوغرى آصيلان، آصيلى طوران، آشاغى‌يه اوزانمش: صارقيق طوداق. ٢. کوشك، سولپوك : صارقيق اتلر.

صارلمق { فل. ١. بر شيئك اطرافنه دونه‌رك يا. پيشمق، طولانمق : بيلان آغاجه صارلدى؛ آياغمه ايپ صارلدى. ٢. کندى اطرافنه بر شئ طولايوب ايچنده قالمق، بورنمك : يورغانه، کورکه صارلدى. ٣. برينك بوينه قوللرينى آته‌رق قوجاقلامق : اوغلنه صارلدى؛ بوينه صارلدى. ٤. رجا ونياز ايچون تهالکله طوتوب اوپمك : ديزلرينه، آياقلرينه، اتکنه صارلدى. ٥. قوشوب ياقه‌لامق، کمال تهالکله قاورامق، طاورانمق: سلاحه صارلدى؛ عصاسنه صارلدى. || ايکى الله صارلمق = کمال غيرت وتهالکله تشبث ايتمك.

صارلى { يا صاريلى. ص. [«صارلمق» دن] صارلمش، طولانمش : قواغه صارلى آصمه؛ آغاجه صارلى بيلان.

صارم { ص. عر. [«صرم» دن سف.] کسکين، قاطع : سيف صارم = کسکين قليج.

صارماش { ح. يالکز «صارماش طولاش» تعبيرنده مستعمل اولوب، بربرينه صارله، صيق صيق صاريلوب طولانمه ديمکدر.

صارماشمق { فل. بربرينه صارلمق، صارماش طولاش اولمق، قوجاقلاشمق: آصمه آغاجى قواغه صارماشمش؛ ثعبان ايله قپلان صارماشديلر.

صارماشيق { س. راست کلديکى شيئه صاريلان نباتات انواعى : آق صارماشيق، بر صارماشيغى، باغ صارماشيغى.

صارمان { ص. آزمان، ايرى، قوجامان.

صارمساق { س. معروف سبزه که قوقوسى آغر

اولدیغی حالده یمکده چوق قو-
للانیلیر، عر. ثوم، فا. سیر.
[بربری اوستنه زارلره صاریلی
اولمسندن طولایی بو اسمله
تسمیه اولنمشدر.] || صارمساق
اوتی = بلوط ماء. || صارمساق
معجونی = بر نوع معجون طبی.

صارمساقلی { ص. صارمساقله
تربیه اولنمش: صا-
رمساقلی تاراتور، سرکه‌لی صار-
مساقلی یاچه. — صارمساق
نظره قارشی بر سپر عد او-
لندیغندن، نظردن محافظه‌سی
مرام اولنان چوجقلره‌ده اطلاق
اولنور. = س. صارمساق وکبیونله
پیشیریلن یخنی: قربان بایرامنده
صارمساقلی چوق ینیر.

صارمق { فت. ۱. اطرافنی چو-
یروب طولامق: بو
قوشاق اونك بلنی آنجق ایکی
دفعه صارار. ۲. بر شیئك
ایچنه طولایوب باغلامق، لف
ایتمك: شو کتابی برکاغده صار.
۳. قوجاقلامق، قوللری آچوب
ایچنه آلمق: اوغلنی کورنجه کمال
اشتیاقله صاردی. ٤. اطرافنی
آلمق، احاطه ایتمك: بتون شهری
خندقله صاردی؛ آتش اطرا-
فنزی صاردی. ٥. باغ وصارغی
ایله باغلامق: باشنی، بلنی، النی،
آیاغنی، یاره‌یی صاردی. ٦.
صاریق وقوشاق باغلامق:
صاریق، قوشاق صارمق. ۷.
(ایپلیك وسائره‌یی) دیوشیروب
یومق یاپمق: شو ایپلیکی صار-
ملی. ۸. آلمق، استیعاب ایتمك:
عقلم بو قدر ایشلری بردن
صارمه‌میور. = فل. ۱. طیر-
مانمق، صارلمق: آصمه چارطاغه،
یشیللك دیواره صاردی. ۲.
یتیشمك، واصل اولمق، قاورا-
مق: آتش صاچاغه صاردی.
۳. یاقیشمق، مناسب اولمق،
کلمك، اویغون اولمق: بو قیافت
سزه صارمادی. ٤. خوشه
کیتمك، بکنلمك، موجب حظ
وتلذذ اولمق: بو لطیفه، بو یمك
بکا صارمدی. ٥. لقردی ایله
برینه ایلیشمك: اما صاریور-
سك ها!

صارمه { س. ۱. برشیء صارمغه
یارایان شیء، لفافه:
صو یولجی صارمه‌سی = لوکونلی
قطیق. ۲. صارلمش، لف او-
لنمش شیء. ۳. کوچك دانه‌لی
یاپراق طولمه‌سی. ٤. اورلمش
قوزی باغرصاقلرندن یاپیلان
یمك: قوزی صارمه‌سی. ٥.
پهلوانلرك یاجاقله خصملرینك
یاجاغنی صاروب دوشورمکه
چالیشمه‌لری اویونی.

صارمه { س. صارمق فعلی. ۱:
صارمق. = ص. صا-
رلمش، صاریلیر.

صارنمق { فط. ۱. صارلمق، او-
ستنه آلمق، بورنمك:
کورکه صارندی. ۲. قوشانمق،
کندی بلنه قوشامق: کمر
صارنمق. ۳. صاریق وسائره
باغلامق: باشه صاریق، شال
صارنیور.

صارنیج { س. [«صهریج» دن
غلط] ۱. یازین صرف
اولنمق اوزره یاغمور صولرینك
بریکمسنه مخصوص بر آلتی
خزینه‌سی. ۲. کمیده طاتلی صو
وضعیچون صاجدن خزینه.

صارو { یا صاری س. اکینه
صاران برنوع صیغیرجق
قوشی.

صارو { ص. و:

صاری { ص. ۱. طبیعتده پك
منتشر اولان آلتین و
وکوکورت رنکنده بولنان،
اصفر، زرد: صاری چیچك.
۲. قیللری صاری وبکزی
بیاض، اشقر، صاریشین: صاری
آدم، صاری قیز، صاری بر
چوجق. ۳. بکزی آتیق، صو-
لوق، ضعیف: سزی چوق صا-
ری کوریورم. || آلتین، قناریه،
آیوه صاریسی؛ آچیق، قویو
صاری = صاری رنکنك انواعی.
|| صاری آصمه = آری قوشنك
بر نوعی. || صاری اوت = بر
جنس تخته. || صاری صالقیم =
صالقیمك بر جنسی. || صاری
صبر = سیبار دینان بر نبات.
|| صاری قنات = بر جنس لوفر
بالیغی. || صاری قواق = قواغك بر
جنسی. || صاری میشه = میشه‌نك
بر جنسی. || صاری چیزمه‌لی
محمد آغا = مجهول آدم، شخص و
محل اقامتی ایی تعریف اولنمیان
آدم. = س. ۱. یومورطه‌نك
صاری اولان ایچ قسمی: یومور-
طه صاریسی. ۲. مج. آلتین،
زر، آلتین سکه، لیرا: بوکا بر
صاری ویرمزمیسکز؟

صاریجق { یا صاروجق. س.
صاری آصمه، آلاجه
صیغیرجق (قوش).

صاریجه { یا صاروجه. ص. آز صاری، صاری‌یه مائل: صاریجه کاغد اوزرینه مطبوع کتاب. == س. ۱. یابانی آری. ۲. سابقده بر صنف باشیبوزوق عسکری.

صاریشین { ص. صاری صاچلی، الا کوزلی و بیاض بکزلی شخصک کوزلی، صاری کوزلی: صاریشین بر چوجق.

صاریق { س. [« صارمق »دن] باش کسوه‌سی اوزرینه صاریلان تولبند وشال وسائره، عمامه، دستار: صاریق صارمق؛ علما صاریغی؛ ارباب مناصب صاریغی که وقتیله هر صنف و رتبه‌یه کوره مختلف اشکالده ایدی؛ بورمه صاریق = بورنمش و آشاغیدن یوقاری‌یه قات قات باغلانیر نوعی. ‖ صاریغی بورمه = قیویرلمش خوردن یاپیلیر وایچنه جوز ویابادم قونور برنوع طاتلی.

صاریقجی { س. متنوع صاریقلری باغلامقده ماهر آدم.

صاریقلی { ص. باشنه صاریق صاران، باشنده صاریق بولنان، معمم. == س. ص. طریق علمی‌یه منسوب، زی علماده بولنان آدم: بر صاریقلی، صاریقلی بر آدم کلدی.

صاریلاق { س. ۱. صاری رنك، صاری اولان شیئک صورت ومنظره‌سی: بو نده‌کی صاریلاق پك خوشه کیتمیور. ۲. بکزك صاراروب قرارمه‌سنی موجب اولان معروف برخسته‌لق که قره جکردن کالوب صفرانك قانه قاریشمه سندن منبعث اولور، یرقان: صاریلق اولمش؛ صاریلغی کسمك = عوام اعتقادنجه بدنك بعض یرلرینی چیزمکله کویا مداوات ایتمك. ۳. اکینه عارض اولان بر خسته‌لق، صاقك، هوا چالیغی.

صاریلی { ص. الوانی میاننده صاریسی اولان: بو باصمه‌نك صاریلیسی یوقیدر؛ اسپانیانك سنجاغی صاریلی قرمزیلیدر.

صاریلی { ص. با: صارلی.

صاریم { س. یاره و قیریق چیقیق باغلامغه مخصوص باغ، صارغی، لفافه.

صاریمتراق { ص. صاری‌یه چالار، صاریمسی: صاریمتراق بر بز.

صاریمسی { ص. صاری‌یه چالار، آزصاریسی اولان، صاری‌یه بکزر: صاریمسی بر رنك.

صاز { صازلق، صازان. با: ساز وسائره.

صاسی { ص. [چ. ساسیغ] نمدن کوف وچوروك قوقان: صاسی صاسی قوقویور. == س. رطوبتدن کان کوف وچوروك قوقوسی.

صاعد { ص. عر. ث: صاعده. [« صعود » دن سف.] تث. یوقاری چیقان.

صاعقه { س. عر. ج: صواعق. یلدیرم؛ صاعقه اصابت ایتمك = یلدیرم دوشمك. ‖ سپر صاعقه، دافع الصاعقه = یلدیرم دوشمه‌سنك اوکنی آلان آلت، پاراتونر.

صاغ { ص. ۱. دیری، جانلی، برحیات، حی، زنده: پدرکز صاغ میدر؟ صاغ قالیرسه‌ق؛ صاغ اولك؛ بنم صنعتم صاغ اولسون؛ سز صاغ اولك، باشکز صاغ اولسون = تعزیه تعبیری. ۲. علتدن بری، سالم، صحیح، صحت و عافیتده بولنان: صاغ سالم؛ صاغنی خسته‌سندن آیرملی. ۳. صاغلام، قوی، متین، محکم: صاغ قازیق. ۴. قورقوسز، امین، معتمد: صاغ واسطه. ۵. صافی، خالص، قاریشیق ومغشوش اولمیان: صاغ یاغ = زیت ایله ایچ یاغنك غیری یاغ. ‖ صاغ آقچه = آلتین سکه قیمتی اعتباریله اولان، مقابلی: چوروك آقچه. ‖ باش صاغ اولسونه کیتمك = تعزیه‌یه کیتمك.

صاغ { ص. ۱. انسان وحیوان بدننك ایکی جهتندن اك ایشلك ومساعد اولانی وبو طرفه اصابت ایدن، یمین، راست: صاغ قول، صاغ آیاق، صاغ کوز. ۲. انسانك صاغ جهتنه دوشن ویا روحسز بر جسمك صاغ جهتی حکمنده بولنان: صاغ طرف؛ بنانك صاغ یانی؛ اردونك صاغ قولی. == س. ۱. صاغ طرف، صاغ جهت، صاغ قول: صاغه صاپمق؛ کوپی صاغده براقه‌رق کیتمك؛ صاغنی صولنی بیلمز؛ صاغی صولدن فرق ایتمك. ۲. اوغور، میمنت: صاغه راست کلمك. ‖ صاغ قول = اردونك صاغ جهتنده‌کی قسمی؛ صاغ قول آغالغی = بیکباشیلق ایله یوزباشیلق آره‌سنده بولنان قول

آغالق رتبه‌سنك مقدماً منقسم بولندیغی ایكی صنفدن اك یوكسكی، دیكرینه صول قول آغالغی دینیردی. || صاغ آیاق قابی = امنیت واعتماده شایان: صاغ آیاق قابی دكلدر = گوگنیله‌جك آدم دكلدر. || صاغی صولی یوق = طوغری لكن تند خو و طبیعتی آكلاشلماز آدم. || صاغنه صولنه باقامق = دقت ایتمه‌مك، یورویوب گچمك. || صاغی صولی صایمامق = خاطر صایمامق. || صاغ طرفندن قالقمق = ایشی یولنده كیتمك.

صاغالمق { فل. ایلشمك، اعادهٔ صحت ایتمك.

صاغدیج { س. ۱. دوكونده كوكیك صاغنده كیدن قولاغوز: فلان آدم بنم صاغدیجم ایدی. ۲. كلینك صاغنده كیدن قولاغوز قادین، ینكه. ۳. خرستیانلرده واپتیز اولنان چوجغی طوتان وآدینی قویان آدم كه واپتیز مصارفنی ده او ایدر، قومباروس. || صاغدیج امكی = بوشه كیدن سعی واهتمامدن كنایه اولور.

صاغدیجلق { س. صاغدیج صفتی و وظیفه‌سی: اولندیككز وقت سزه كیم صاغدیجلق ایتدی؟

صاغدیرمق { فت. ۱. صاغمال دیشی حیوانك سودینی آلدیرمق، پارمقلرله صیقه‌رق چكدیرمك: اینكی صاغدیردیكزمی؟ بوقدر قویونی كیمه صاغدیریورسكز؟ ۲. مج. اغفال ایدوب آقچه‌سنی چكمك.

صاغر { ص. ۱. ایشیتمز، قولاغی ایشیتمز، قوهٔ سامعه‌سی مفقود ویا ناقص اولان، اصم: صاغردر ایشیتمز؛ قولاغم صاغر اولدی؛ صاغر ودیلسزلر مكتبی. ۲. ایچی طولی اولمغله اورلدقده سس چیقارماز و طنین انداز اولماز: صاغر طاول. ۳. ایچی كورنمز، قپالی، منسدود: صاغر اوطه، پنجره، قپو؛ صاغر جام = بوزلی. ۴. آز ویا بوغوق و سونوك سس چیقاران، سسسز: صاغر كاف = ڭ كه ن كبی لكن كگزدن تلفظ اولنور؛ صاغر سس. || بر قولاغی صاغر ایتمك = ایشیتمزلكه (ایشیتمه مزلكه) كلمك، مسامحه ایتمك. || صاغر تنجره = چابوق قیناميان تنجره. || مج. صاغر جیواطه = بر مانعه تصادفله بریاندن او بریانه كچه‌مین چیوی.

صاغرلق { س. قولاغك ایشیتمه‌مسی، قولاق سقطلغی، صمم: اونك صاغرلغی اختیارلقدندر.

صاغری { س. ۱. حیوانك بلیله قویروغی آره‌سنده‌كی طولغون وییووارلاقجه طرفی: بو آتك صاغریسی كوزل؛ آتك صاغریسنه بینمك. ۲. حیوانك صاغری یرندن چیقان قالین دری. ۳. (طپوغرافیاده) بر حرقك مائله‌سی.

صاغلام { ص. ۱. علت ومرض و سقطلقدن بری، سالم، صحیح، صحتده وتندرست: صاغلام آدم. ۲. هر طرفی طوغری وقصورسز، قیریق و بوزوق اولمیان، درست، تام: صاغلام صندالیه، صاغلام ساعت. ۳. طوغری، كرچك، صحیح: صاغلام سوز، صاغلام خبر. ۴. گوگنیله‌بیلیر، امین، معتمد: صاغلام بر آدمله كوندرملی. ۵. متین، مستحكم، محكم: صاغلام بنا، صاغلام قلعه. ۶. طیانیقلی، متانتلی، چوروك و كوشك اولمیان: صاغلام وجود، صاغلام طوپراق، صاغلام آغاج، صاغلام ایش. ۷. صحته یارار، طوقناز: صاغلام هوا. || صاغلام قازیغه باغلامق = تأمین ایتمك. || مج. صاغلام روزكار = غیر متحول ودائما بر قوتده اسن روزكار.

صاغلامق { فت. ۱. قویله‌مك، تقویه ایتمك، قوت ویرمك: ایشكزی صاغلاملیسكز. ۲. تأمین ایتمك، ایلریسیچون قورقو وتهلكه براقامق: اولادینك معیشتنی كندیسی صاغ ایكن صاغلامق ایستیور. ۳. تحكیم ایتمك، دها زیاده متانت ورصانت ویرمك: استحكاماتی بر قات دها صاغلامق ایجاب ایدیور.

صاغلاملاشدیرمق { فت. ۱. صاغلام ایتمك، متانت ویرمك، تقویه و تحكیم ایتمك: نردبانی صاغلاملاشدیروب ده اویله یوقاری یه چیقملی. [«صاغلامق» دها فصیحدر.] ۲. تحقیق وتدقیق ایتمك، صحتنی آكلامق: او خبری صاغلاملاشدیردیكزمی؟ ۳. تأمین ایتمك، صاغلامه باغلامق:

چوجقلرینـك تحصیلنی صـاغلا- ملاشدیردی .

صاغلاملاشمق { فل. ۱. صا- غلام وقوی اولمق، متانت کسب ایتمك: دیوار شمدی صـاغلاملاشدی. ۲. طوغریلغی میدانه چیقمق، تحقق ایتمك: او خبر دها صاغلاملا- شمدی. ۳. تأمین اولنمق، شبهه وتردد و مخاطره‌دن قورتارلمق: باغچه‌مزك بو سنه‌لك محصولاتی صاغلاملاشدی.

صاغلاملامق { فتـ. دها فصیحی: صاغلامق. با: صاغلامق.

صاغلاملانمق { فل. دها فصیحی: صاغلانمق، با: صاغلانمق.

صاغلاملق { س. ۱. مرض و علت و سقطلقدن بری اولمه، صحت، عافیت، تندرستی: او آدمك صاغلاملغی یوزندن بللیدر. ۲. قصورسزلق، درستلك: بو ماکینه‌نك صاغلاملغی شبهه‌لی. ۳. طوغریلق، کرچکلك، صحت: بو سوزك، بو خبرك صاغلاملغنه بن تکفل ایده‌بیلیرم. ٤. اعتماد، امنیت: او آدمك صاغلاملغنه اصلا شبهه ایتمیکز. ٥. محکملك، متانت: بو قلعه‌نك صاغلاملغی شمدیکی اسلحه‌نك ایجابنه کوره دکلدر. ٦. طیانیقلق، صلابت، قوام: تمل طوپراغك صاغلاملغی درجه‌سنه کوره درین قازیلیر. ۷. صحته موافق ویارار اولمه: بو هوانك صاغلاملغنه هیچ دیه‌جك یوقدر.

صاغلانمق { فل. مج. ۱. قویلنمك، تقویه اولنمق، قوتلندیرلمك: ایشکز صاغلاندی. ۲. تأمین اولنمق، ایلریسیچون قورقو و مخاطره براغلمامق: اولادینك معیشتی صاغلاندی. ۳. تحکیم اولنمق، دها زیاده متانت ورصانت ویرلمك: او استحکاملر صاغلاندی.

صاغلق { س. ۱. دیریلك، حیات، زندکانی: بکا سزك صاغلغکز لازم. ۲. مرض وعلتدن برائت، صحت، عافیت: وجود صاغلغی؛ صاغلغه یوز طوتمق= ایيلشمکه باشلامق، نقاهته کیرمك. ||اوستکزه صاغلق = الله سزی اسیر کسون! خیردعا. ||باش صاغلغی=حیات؛ باشکز صاغ اولسون= سز صاغ اولك! تعزیه تعبیری. || صاغلغکزه = صحتکزه، صحتکز ایچون، هنکام عیش ونوشده ایدیلن تمنیات. || صاغلقله اولمیه ایدی، کلمیه ایدی، بددعا. || الینه، الکزه صاغلق = آفرین! تقدیر وتحسین تعبیری. ||ایيلك صاغلق اولسون= نفع وفائده کوریکز؛ خیردعا.

صاغلق { س. طوغری خبر، معلومات: صاغلق ویرمك = کوسترمك. [بوصورتله تأویل اولنمش ایسه‌ده، بونك طوغریسی « صالیق » درکه ترکجه خبر دیمکدر. با: صالیق.]

صاغلقلی { ص. صحت و عافیتی یرنده، برصحت.

صاغلمق { فجـ. ۱. ممه‌لری پار- مقلرك اوجیله صیقیشدیریله‌رق سودی آلنمق: اینك قولای صاغلماز. ۲. مج. اغفال ایدیله‌رك سویلتدیرلمك یاخود صویلمق: آبدالجه‌در قولای صاغلیر.

صاغلی { ص. صاغ طرفی اولان. ||صاغلی صوللی= ۱. صاغ وصول طرفی اولان: بو چارشی صاغلی صوللی فلان آدمکدر= صاغده وصولده‌کی دکانلر برابر اوله‌رق؛ بومنتشه‌لر صاغلی صوللیدر. ۲. صاغ وصول الیله ایشلیه‌بیلن، ذوالیمینین.

صاغلیجاق { س. ۱. حیات، یاشایش، دیریلك، عمر، زندکانی. ۲. صحت، عافیت: صاغلیجاقله = عمر وصحتله. دعا.

صاغمال { ص. [اصلی: صاغمه‌لی اولسه کرکدر.] صاغلیر، سودی آلنیر، سودلی: بش صاغمال اینکی واردر.

صاغمق { فتـ. ۱. ممه‌یی پارمق اوجلریله صیقوب، سودینی آلمق، استحلاب ایتمك: قویونلری صاغدیکزمی؟ اینکی صاغمق خیلی زوردر؛ امه‌جك چوجق اولمینجه قادینك سودینی صاغمق اقتضا ایدر. ۲. مج. اغفال ایدوب صویمق: بیچاره‌یی صاف بولوب صاغدیلر. ۳. آری قوغانندن (بالی) آلمق: بال صاغمق. ٤. بلوط یاغمور کوسترمك: بلوطلر صاغیور.

صاغمق { یا صایامق. فل. اولو- نك فضائلنی صایه‌رق آغلایوب یاس طوتمق.

صاغمه { س. صاغمق ایشی. با: صاغمق. || الـکیم صا- غمه = غلط اوله‌رق «علائم سما»

دیدیکمز علامت جویه، قوس قزح.

صاغناق { س. ۱. دفعةً کلیتله یاغوب کچن یاغمور: بر صاغناق کلدی. ۲. مج. بردن بره کلن شدتلی ضرر و زیان: بر صاغناغه اوغرادی.

صاغنامق { فل (قوش) ترسنی براقمق، چیقرمق. مر.

صاغو { س. اولونك تعداد فضائلیله آغلامه، مرثیه: صاغوصاغمق=مرثیه‌اوقومق. مر.

صاغوجی { س. اجرتله آغلایان ارکك ویاقادین. مر.

صاغی { س. قوش ترسی، قوش کوبره‌سی.

صاغیم { س. صاغمه، صاغمق ایشی، استحلاب.

صاغیملی { ص. صاغیلیر، سودی آلنیر، سودلی، صاغمال: صاغیملی قویونلر. [بلکه «صاغمال» بوندن غلطدر.]

صاف { ص. عر. ث: صافیه. [«صفوة، صفاء» دن سف.] ۱. تمیز، خالص، بر شیئله قاریشیق اولمیان، براق: صاف صو، صاف یورك، صاف هوا. ۲. غل وغشدن عاری، شیطانلق دوشونمز، قولای آلدانیر، درین دوشونمز، ساده: صاف آدمدر، یورکی صافدر.

صافدرون { ص. فا. [عر. صاف= ساده. فا. درون= ایچ] ایچی صاف وساده، بوك.

صافدرونلق { س. ساده دللك، بوکلك.

صافدل { ص. فا. [عر. صاف= ساده. فا. دل= یورك] یورکی ساده، ساده‌دل، حیله بیلمز، بوك.

صافدلانه { ص. ج. فا. ساده دللکه، ساده‌دلجه، بوکلکه.

صافلق { س. ساده‌دللك، بوکلك.

صافی { ص. عر. ث: صافیه. [«صفوة، صفاء» دن سف. — «صاف» ایله بر اولدیغی حالده لسانمزده استعمالده بر آز فرق واردر.] ۱. خالص، تمیز، پاك: بو صو پك صافیدر. ۲. بر شیئله ممزوج اولمیان، پروزی آیرتلانمش، صرف: صافی یاغ، صافی سوت؛ طاره‌سی چیقدقدن صکره یوز اوقه صافی کومور قالیور. ۳. مصارفی بالحساب طرح اولندقدن صکره صرف کار قالان: واردات صافیه. || مج. صافی‌طونه = کمینك بتون حجمندن قزان وکومورلك وطائفه‌نك اقامتنه مخصوص بولمه‌لرك مقدار حجمی طرح اولندقده حموله‌وبولجی‌یه مخصوص اوله‌رق قالان قسمنك طونه‌سی که رسوم طونه‌سی‌ده دینلیر.

صاقار { س. آتك آلننده‌کی صباح الخیر، آقیتمه‌نك اوفاغی. || آقیتمه صاقار= بورندن آلت طوداغه آشاغی. == ص. ۱. مشئوم، اوغورسز (آت)، صاقارلی. ۲. مج. چفته‌لی (آدم): صاقارحریف.

صاقارلی { ص. ۱. آلننده صاقار دینلن بیاض لکه‌سی بولنان (آت). ۲. مج. مشئوم، شآمتلی، اوغورسز (آدم).

صاقاغی { یا صقاغی. س. آتلره عارض اولان اوکسوروك: آت صقاغی اولمق= اوکسوروکه اوغرامق.

صاقر { مه. شدتلی دیترمکی تقلید وتصویر ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر: صاقر صاقر دیترمك.

صاقردامق { فل. قورقو ویا صوئوقدن شدتله دیترمك.

صاقرغه { س. قویون وکوپك کبی حیوانلره یاپیشوب قانلرینی امن ویاپیشدیغی یردن آیرلماز کوچك بر بوجك، کنه.

صاقساغان { س. آلاجه قارغه‌یه مشابه و اوندن کوچورك سیاهلی بیاضلی بر قوش که دستره ایله تخته یارار کبی سورکلی غریب بر اوتمه‌سی وصیچرایه‌رق یوریمه‌سی واردر، دقمق.

صاقسی { س. با: ساقسی.

صاقلاتمق { فت. ۱. کیزلتمك، ستر واخفا وکتم ایتدیرمك: اونده قاریسنه صاقلاتمش. ۲. قوروتمق، بکلتمك، حفظ ایتدیرمك: قویونلری، اورمانی کیمه صاقلاتیورسکز؟ ۳. محفوظ بولندیرمق، بریچون قالدیروب محافظه ایتدیرمك: سودیکم بر یمك اولورسه بکا صاقلاتك؛ بو تخملردن باغچوانه کله‌جك سنه ایچوزده صاقلاتملیسکز.

صاقلامق { فت. [«صاغ» دن] ۱. کیزلمك، ستر،

اخفا، کتم ایتمك : خرسزلری اونده صاقلامشیدی؛ نظر قورقوسیله چوجغی هرکسدن صاقلایور؛ او بیلدیکنی صاقلایوب کیمسه‌یه کوسترمز؛ بن سزدن بر شیئ صاقلامام. ۲. بکله‌مك، کوزتمك، قورومق، حفظ، وقایه، صیانت ایتمك : بو چوبان قویونلری ایی صاقلامیور؛ الله صاقلاسون. ۳. قالدیروب بولندیرمق، بریچون یاخود باشقه بر وقت ایچون براقمق : شو بورکدن بکا بر پارچه صاقلایك؛ بو یمکی صباحه صاقلایه‌لم.

صاقلامه { س. صاقلایش، صاقلامق ایشی. با: صاقلامق.

صاقلانباج { س. بر طاقی صاقلانوب بری طرفندن آرانق صورتیله اوینانیلان بر چوجق اویونی.

صاقلاندی { س. ۱. صاقلانه‌جق یر، کیزلی محل، کورنمز کوشه و بوجاق. ۲. صیغینه‌جق یر، ملجأ، پناه. ۳. محفظه، قنف (غلاف).

صاقلانلمق { مج. کیزلنلمك، ستر واخفاوکتم ایدلمك: بو صاقلانیلیر شیئ می؟ اللهك بیلدیکی قولدن صاقلانماز.

صاقلانمق { فل. ۱. کیزلنمك، اختفا ایتمك : عجبا نره‌لرده صاقلاندی. ۲. حفظ اولنوب طیانمق : بو تخم ایکی اوچ سنه صاقلانه‌بیلیر.

صاقلایش { س. صاقلامه، کیزلمه، کتم، اخفا : بو قدر صیقی صاقلایشده نه معنا وار؟ با: صاقلامق.

صاقلایجی { ص. ۱. کیزلین، کتم واخفا ایدن. ۲. حفظ ووقایه ایدن، حافظ، حامی.

صاقلی { ص. ۱. کیزلنمش، کیزلی، مستور، مخفی، مکتوم: اسکی زمانلرده امنیتسزلکدن طولایی هرکس مالنی صاقلی طوتمغه مجبور ایدی. ۲. علنی اولمیان، خفی، محرمانه : صاقلی سوز. ۳. بر طرفه قونوب باشقه بر شخص ویا وقت ایچون آیرلمش، محفوظ : بنم دائما احتیاطاً صاقلی بر آز آقچه‌م بولنور.

صاقن { یاخود صاقین. حه. [اصل « صاقنمق » فعلنك امر صیغه‌سیدر] زنهار، اولمیه که، ایی باق، دقت ایت : صاقن اورایه کیتمیك؛ صاقن ها !

صاقنغان { ص. چوق وهر شیئدن صاقنان، چکنن، محترز، متوقی، مجتنب : پك صاقنغان آدمدر.

صاقنمق { فط. [ترکیٔ قدیمده «ساقنق» فعل متعدیسی ده واردر] ۱. چکنمك، حذر، احتراز، اجتناب، توقی ایتمك: کناهدن چوق صاقنیر. ۲. کندینی کوزتمك، حفظ ووقایه ایتمك : یولده صوئوقدن صاقنمق اقتضا ایدر؛ ساری عللدن دائما صاقنملی. == فت. صیانت وحمایه ایتمك، کوزتمك، دقتله محافظه ایلمك : کوزکزی صاقنك؛ او آدم اولادینی چوق صاقینور.

صاقنمه { س. و :

صاقنیش { س. ۱. تحفظ، کندینی کوزتمه. ۲. اجتناب، احتراز، توقی.

صاقولاوه { س. بح. مرمره ساحللرنده ایشلر باشی قیچی بر خفیف برنوع تکنه.

صاقولته { س. بح. اسکی قوال طوپیله انداخت اولنان دمیر اسطوانه ایچنه استیف اولمش اوفاق دانه‌لردن مرکب متروك برمرمی.

صالك { س. اکینلره عارض اولوب صارارتان برمرض، صاریلق : اکینه صالك اورمش.

صال { س. یان یانه باغلانوب صویك اوزرنده یوزدیریلن کراسته‌دن عبارت دوز شیئ: صال یوزدیرمك؛ صال ایله کچمك. ‖ کراسته صالی = صویك اوزرنده نقل اولنمق اوزره صال صورتنده باغلانوب خلاطله کمی‌یه چکدیریلن کراسته ییغینی.

صالاته { س. با: صلاته.

صالاجق { س. اولو ییقادقلری کروت، تنشیر.

صالاش { س. میوه وسائره صاتمق اوزره باراقه حالنده موقت دکان : بوستان صالاشی = قاون قاربوز صاتمغه مخصوص اولانی.

صالاشپور { س. اساساً هندك بو اسمله مسمی شهرنده والیوم آوروپاده یاپیلان آستارلق سکرك بز.

صالاق { س. اوجی طوبلی زنجیرلی بر نوع اسکی جنك طوقاغی.

صالاموره (س. با : سالاموره.

صالپه (ص. کوشك، سولپوك، صارقیق .

صالت (ص. یالکز، تك، مجرد، ساده : صالت بن کیده جکم؛ صالت سز کلمیلسکز؛ صالت خموردن یاپلمش بورك. == ح. آنجق، یالکز، شو قدرکه : بوایش اوله‌جق صالت بن کوره‌میه‌جکم .

صالته (س. [یتا. Salto = صیچرامه] کوپك وکدی کبی حیوانلرك آرت آیاقلری اوزره طورمه‌لری : صالته طورمق . == حه. صالته طور : صالته!

صالته (س. [« صالته‌مارقه » دن مخفف که یتا. Santo Marco دن غلط اولوب وندیكك حامیسی عد اولنان بر عزیزك نامنه اوله‌رق کمیجیلرك کییدکاری بر نوع قیصه جاکت ایدی] بر جنس قیصه چپکن .

صالته (س. [یتا.] بح. کرکین خلاطك جزئی قوبویریلوب کوشدلمسی . || صالته باریه با : صالته باربا. || صالته‌دوره = آغاج باصامقلی ایپ نردبان.

صالجه (س. [یتا. Salsa] طو. ماتس صوبیله وسائر شیئلرله یاپیلان یمك تربیه‌سی.

صالح (ص. عر. ث : صالحه. ج : صلحاء. [« صلاح » دن سف.] ۱. ایی، یارار، کلیر، یاقیشیر : او بو ایشه صالحدر . ۲. صلاحیتی وحق اولان، صلاحیتی حائز : فلان آدم بنم ایشمی کورمکه صالح دکلدر. [بو ایکی معنا ایله مؤنث و جمعی قوللانلماز.] ۳. دینك اوامر ونواهیسنه تطبیق حرکت ایدن، اعمال صالحه صاحبی، اهل تقوی، متقی : صالح برآدم، صالحه بر قادین، صلحادن آدمدر. || اعمال صالحه = دیناً وشرعاً مأمور واخلاق وانسانیتجه ممدوح ایشلر .

صالحات (سش. ج. عر. اعمال صالحه، ایی ایشلر، شرعاً مأمور واخلاق وانسانیتجه ممدوح ایشلر .

صالخانه (س. با : سلخخانه .

صالدیرمق (فت. هجوم ایتدیرمك، تسلیط ایتمك: کلوب چکنلره کوپکلرینی صالدیرر. == فل. آتلمق، هجوم ایتمك، صولت کوسترمك : همان آدمك اوزرینه صالدیرر .

صالغین (ص. ۱. صالار، هجوم ایدر، تجاوز وتعدی ایدن : صالغین کوپك. ۲. هرکسه چکن، مستولی : صالغین خسته‌لق = قولره ووبا کبی بر مملکتی استیلا ایدن علت ساریه. == س. توزیع اولنمش ییللق ویرکی، سالیانه. [چ. سالیغ.]

صالقی (ص. ۱. صارقیق، سولپوك، پورصوق. ۲. سقط، عذرلی، قصورلی : بر یانی صالقی آدم. ۳. یاغمورلی، یاغمور یاغدیران : صالقی بولوت.

صالقیم (س. ۱. اوزوم وخرما کبی بر چوغی بر صاپده بولنان میوه، عنقود : اوزوم، خرما صالقیمی؛ بر صالقیم اوزوم. ۲. صالقیم شکلنده طوران شیء، هونك : صالقیم صالقیم صارقیوردی. ۳. طرانمامقدن فتیل فتیل اولمش صاچ بولوکی : صاچی صالقیم صالقیم. ٤. بح. یلکن بزندن برطوربه‌یه موضوع واوزری خلاطله صارلمش اوفاق دانه‌لردن عبارت مرمی. || صالقیم آتش = مترالیوزك مرمیلری کبی برچوق دانه‌سی برلکده آتیه مرمی ویا دونما فشنکی. || صالقیم سوکوت = داللری آشاغی‌یه صارقان سوکوت آغاجی . || صالقیم صاچاق = برقاچی برلکده اوله‌رق آصیلان صاچاق ویا پاره‌لانوب پارچه‌لری صارقان ییرتیق شیء. || صالقیم کوپه = زنجیرله آصیلی بر قاچ طاشدن مرکب کوپه .

صالقیم (س. ۱. ایلك بهارده صالقیم شکلنده بیوك چیچکلر آچار وآصمه کبی چارطاغه صاریلیر آغاج انواعی: صالقیم آغاجی؛ صاری صالقیم. ۲. اقاسیا آغاجی .

صالقیمق (فل. (اتلر) کوشیوب صارقمق .

صاللاباش (ص. ۱. بلا اختیار باشی صاللانان (آدم). ۲. یورورکن باشنی صاللایان (آت) .

صاللاپاتی (ص. ملاحظه‌سز، تأملسز، دوشونمه‌دن وصایغیسز اوله‌رق هر ایشه طالان .

صاللاصرت (ح. صاللا صرت ایتمك = صرتنه

آلمق، يوكلمك : قويروغنى صا.
للاصرت ايتدى .

صاللامق { فتـ. ١. منتظم برصور.
تده ودائما بر يولده
اويناتمق، تحريك ايتمك : بشيك.
صالينجاق، ال صاللامق. ٢. مجـ.
بر ايشى كورميوب تأخير ايتمك:
بنى نه صاللايوب طور يورسك.
|| باش صاللامق = ايشيتمكسزين
ديكلمك، الاى چكيرمك. || بشيك
صاللامق = امك ويرمك. || قاڤق
صاللامق = مداهنه ايتمك. || قو.
يروق صاللامق = ١. تبصبص
ايتمك. ٢. تشويقكارانه حركتده
بولنمق. || صاللامامق = اهميت
ويرمه مك، وظيفه ايدنمه مك،
صايمامق. || قويروق صاللايان =
اوزونجه قويروغنى دائما صاللايان
كوچك بر قوش.

صاللامه { سـ. اويناتمه، تحريك.

صاللانديرمق { فتـ. ١. اوينا.
تمـق، تحريك
ايتمك : بوكون واپور بزى ايى
صاللانديردى. ٢. آصمق، صلب
ايتمك : جانى يى صاللانديريلر.
٣. مجـ. يالان وعدلرله تعويق
وتأخير ايتمك: بوكون يارين ايله
ايكى آيدر صاللانديريور.

صاللانمق { فل. ١. منتظم صو.
رتده كيدوب كله رك
اوينامق، خرام ايتمك : صنداليه.
سى اوزرنده صاللانوب طو.
ريوردى؛ صالينجاقده صاللانمق؛
٢. مجـ. دوشمك اوزره بولنمق،
دوشمه سى، عزلى، سقوطى ياقين
اولمق : اسپانيه قابنتوسى صاللانيور.

صاللانمه { سـ. اوينامه، حركت،
خرام.

صاللى { صـ. ١. صال كبى ياپيلان
وآچيق : صاللى بنـا.
٢. صال كبى اسنر واكنه بوبوينه
بيوك.

صالماستره { سـ. مجـ. خلاط تللر.
ندن صاج كبى اوريلى
قوردون كه مختلف ايشلرده
قوللانيلير .

صالمق { فتـ. ١. ياتمق، سرمك،
اوزاتمق، بسط ايتمك:
سايه صالمق؛ يتاق، پوست
صالمق. ٢. قومـق، براقمـق،
آتمق، وضع والقا ايتمك : بزى
صويه صالمق؛ اتمكى فرونه صالمق.
٣. ايلرى يه سورمك، آچمق،
چيقارمق : كمى يى انكينـه صا.
لدى. ٤. سورمك: دال بوداق
صالمق؛ كوك صالمق. ٥. كو.
ندرمك، سوق ايتمك : اوجهته
بر فرقه صالدى؛ آدم، خبر
صالدى. ٦. قويويرمك، صا.
ليويرمك، اوزاتمق، صارقتمق:
صاچلرينى صالمش. ٧. طرح،
توزيع، تكليف ايتمك : ساليانه
صالمق. ٨. تأخير، تعويق،
امهال ايتمك : فردالره صالدڭ
بنى. ٩. اوستنه آتمق، هجوم
ايتديرمك : آتماجه يى قوشه،
تازى يى طاوشانه صالدى. = فل.
١. تجاوز، تعرض ايتمك، هجوم
ايلك : بوكوپك صالارمى؟ آيى
آدمه صالار. ٢. ايلغار وآقين
ايتمك : دشمنه صالمق . ٣. بحـ.
(لنكرانداز كمى) روزكار وآ.
قندى جهتنه طوغرى باش
ويرمك : كمى صالمش.

صالمه { سـ. صالمق ايشى. || لا:
صالمق.

صالمه { صـ. ١. باشى بوش كزن
(حيوان): صالمه خركله؛
صالمه صيغير. ٢. بورمه سز،
موصلقسز، سربست آقان (صو)،
خورخور: صالمه صو. = سـ. پرنج
ايله پشمش پلاولى يمك : مديه صالمه.
سى. || صالمه ايپ ودها طوغريسى
صالمه ايپى = صالمه حيوانلرى طوتد.
قلرى كمند. || صالمه طوسروق =
قره قولك كيجه سوقاقده طو.
تديغى آدملرى موقتاً قپادقلرى
محبس. || صالمه قره قوللقجى =
سابقده كيجه قول كزن ضابطه،
سيار پوسته .

صالنجاق { سـ. ١. اكلنجه ويا
جمناستيق مقصديله
صاللانمق اوزره بر آغاجه ويا
مخصوص ديكلمش ديركلره
آصيلى طوران فلقه شكلنده
تخته؛ صالنجاغه چيقمق؛ صا.
لنجاقده صاللانمق. ٢. كوچك
چوجقلرى اويوتمـق ايچون
بشيك يرينه مستعمل واوطه نك
ايكى ديوارينه ميخلانمش حلقه لره
ايپله آصيلى معلق يتاق. ٣. ينه
بو شكلده واكثريا ايپدن آغ
حالنده بيوكلر ايچون اكلنجه لى
يتاق .

صالندى { سـ. ١. اوينامه،
حركت. ٢. طالغه،
تلاطم : دكيزده برآز صالندى
واردر. || صالنديده = صاغلام
اولميان، شبهه لى: ايشمز صالنديده.

صالنديلى { صـ. متين واوتو.
راقلى اولميان، معلق:
صالنديلى بنا.

صالنمق { فل. يوروركن بر صا.
غه بر صوله تمايل

ایتمك، تبختر ایتمك، خرامان اولمق.

صالنمه { س. و :

صالنیش { س. صاغه صوله تمایل ایده‌رك یوریمه، تبختر، خرام.

صالون { س. [فر. Salon] ١. خانه و قوناغك مسافر قبول ایتمكه مخصوص اولان اك بیوك واك مزین اوطه‌سی، باش اوطه، دیوان، عرض اوطه‌سی. ٢. سرگی محلی، خصوصی موزه، معرض، عرضگاه: رسم صالونی. || صالون آدمی = الفت وقبول كبی مراسم رسمیه وخصوصیه‌نك قواعد وآدابنی وجمعیته كیروب چیقمه اصوللرینی لایقیله بیلوب اجرا ایدن آدم.

صاله { س. [فر. Salle] ١. اوطه‌لرك اورته‌سنده مردیونك چیقدیغی واوطه قپولرینك آچلدیغی آچیق محل، دیوان، دیوانخانه: بو اوك صاله‌سی پك طار. ٢. قوغوش، بربنای رسمیده كنكیش وعمومی اوطه: درس صاله‌سی، عملیات صاله‌سی، یمك صاله‌سی.

صالی { س. هفته‌نك اوچنجی كونی كه عبدهٔ اجرام سماویه اولان اقوام قدیمه عندنده حرب الهی زعم اولنان مریخه منسوب عد اولنه یغندن، شو آمتله شهرت بولمش، واو اعتقاد مشركانه‌نك اثری برلشوب قالمشدر. عر. یوم الثلاثاء، فا. سه شنبه.

صالیار { س. آقان آغز صویی، سالیه. مر. با: سالیه.

صالیانغوز { س. [ر. Σάλιαγ-κος = سالیه‌لی] معروف قبوقلی سوموكلی بوجك، حلزون.

صالیق { س. خبر، پیغام. [«صالمق» دن. — چ. سالیق. — متروك ایسه‌ده، شایان احیا قیمتدار لغات جنسیه‌مز جمله سندندر. — « صالیق ویرمك » تعبیرنده قوللانیورسه‌قده، اونی ده سهواً «صاغلیق» تلفظ وتحریر ایدیورز.]

صالیق { س. [« صالمق » دن] اوجی زنجیرلی طوپوز.

صالیویرمك { فتـ. [«ویرمك» كبی « و » ك فتحیله زبانزددر.] ١. طوتلمش و ضبط آلتنه آلنمش اولانی قویویرمك، براقمق، ارخا ایتمك: قوشی، اسیری صالیویرمك. ٢. محبوس اولانی حبسدن قورتارمق، محبسدن چیقارمق، اطلاق ایتمك: مدت محبوسیتنك صوك اوچ آینی عفو ایله صالیویردیلر. ٣. اوزاتمق، تراش ایتمه‌مك، كندی حالنده براقمق، قویویرمك: صقال صالیویردی. ٤. برشیئی ضبط ایده‌میوب براقیویرمك، قاچیرمق: قهقهه‌لری صالیویردی. ٥. براقمق، مانع اولمامق، طوتمامق، رخصت ویرمك: كیجه یاریسنه قدر بزی صالیویرمدی؛ صله‌یه كیتمك ایستین خدمتجی‌یی عاقبت صالیویردی. ٦. صارقتمق، اوزاتمق، ایندیرمك: اتكلرینی صالیویرمش.

صامت { ص. عر. ا : صامته. [«صمت» دن سف.] ١. صوصان، لقردی ایتمین، ساكت، ناطق مقابلی. ٢. سسسز، سس چیقارماز، صاغر: جسم صامت. ٣. جانسز (مال)، حیوانات كبی جانلی اولمیانی.

صامسون { س. طوغریسی صكسون. با: صكسون.

صامسه { س. برنوع خمور طاتلیسی كه باقلاوه بیچمنده یاپیلیر. ایكی كناری كسیك دكلدر. تاوه‌ده قزاردیلیر.

صان { س. ١. حساب، تعداد. ٢. پارچه، قطعه: صان صان = پارچه پارچه. ٣. یوقلامه: صان كورمك = عسكری یوقلامه ایتمك. [بو اوچ معنا ایله بزجه مر.] ٤. اعتبار، شهرت، شان: آدی صانی وار.

صاناجی { وصانوجی. با: صانیجی.

صانامق { فتـ. ١. صایقی، صاییغی ایتمك، حرمت واعتبار ایلمك: انسان كندیندن بیوكنی صانامالیدر. ٢. حرمت یوللی استهزا ایتمك، اكلنمك. ٣. پاره‌لامق، طوغرامق. ٤. با: صانیمق. [اسكیمشدر.]

صانجاق { سنجاغك املای صحیحیدر. با: سنجاق.

صانجدیرمق { فتـ. ١. صانجیلاتمق، باتیرتمق، صوقدیرمق: ایكنه صانجدیرمق. ٢. یره دیكدیرمك، ركز ایتدیرمك: سنجاغی، مزراغی صانجدیرمق.

صانجلمق { فج. ١. صاپلانمق، باتیرلمق، صوقلمق : وجودمه ایکنه‌لر صانجلیور. ٢. یره دیکلمك، رکز ایدلمك: سنجاق، مزراق صانجلدی.

صانجمق { فتـ. ١. صاپلامق، صوقمق، باتیرمق : ایکنه صانجمق. ٢. یره دیکمك، رکز ایتمك : سنجاق، مزراق نجدی. ٣. اوروب، چکیرمك: سونکی یی، میجی کوکسنه صانجدی.

صانجی { س. ١. بدنك داخلنده صاپلانوب صوقار کبی کسکین آغری : کوکسمده، صاغ بوکرمده بر صانجی طوییورم. ٢. قارن آغریسی، اکثریا لینتدن اول کلن باغرصاق راحتسزلغی : صانجیسی واردر؛ صانجی‌یه طوتلدی. ‖ صانجی دکنکی = آتك صانجیسنه ایی کلدیکی زعم اولنان قرمزی قابوقلی برجنس آغاج که اوندن اکثریا قامچی صاپی یاپارلر.

صانجیلانمق { فط. صانجی‌یه اوغرامق، قارن آغریسنه طوتلمق.

صانجیلی { ص. صانجیسی اولان، قارنی آغریان ویا داخلاً کسکین برآغریسی اولان: اقشام صانجیلی ایدم.

صانجیمق { فل. (برعضو داخلی) کسکین بر آغری ایله آغریمق : یورکم، معدهم، قارنم صانجیور.

صانسار { یا صاکسار. با: صکسار.

صانع { ص. عر. ث : صانعه. [« صنع » دن سف.] یاپان، ایشلین، یارادان، فاعل، خالق : صانع السماوات والارض = کوکلری ویری یارادان؛ صانع حقیق = هر شیئك فاعل حقیقیسی اولان جناب حق. [صنعتکار معناسیله لسانمزده‌پك قوللانلماز.]

صانغی { ص. اورغون کبی سرسم، شاشقین، سرکردان: باشی، بینی صانغی؛ صانغی آدم.

صانغیلامق { فل. سرسم اولمق، شاشقینلق کلمك: باشم صانغیلادی؛ صانغیلادم.

صانغیلق { س. سرسملك، شاشقینلق.

صانق { یاخود صانقی. س. قوش ترسی، طیور کوبره‌سی.

صانقلاتمق { فتـ. آوه کوتوریله‌جك آتمجه کبی قوشی پینکده آجیقدیرمق.

صانکه { حـ. ١. طوت‌که، فرض ایت‌که، فرضا : صانکه یدم. ٢. کویا، کأنه : صانکه بن سبب اولمشم. ٣. مثلا، بالفرض، یعنی : صانکه بویله یاپسه‌ق دها ایی اولمازمی دیورم.

صانلی { ص. شهرتلی، شانلی : آدلی صانلی آدم.

صانمق { فتـ. مض : صانیر. ١. ظن ایتمك، کمان ایلمك: بن سزی کلمه‌مش صانیوردم؛ بنی نه صاندیکز؟ کوزلرمدن آتش چیقیور صاندم. ٢. فرض، قیاس ایتمك، صایمق: برکورشده یوز کشیلك بر جماعت صاندم. ٣. عد واعتبار ایتمك : خیره صانمق [وطوغریسی: خیر صانمق] خیر عد ایتمك.

صانو { س. یاخود :

صانی { س. ١. ظن، کمان، زعم، فرض، قیاس. ٢. وهم، خیال.

صانیجی { یاخود صاناجی. ص. دوشونن، ظنده بولنان : خیر صانیجی = خیر اندیش، خیر خواه؛ کم صانیجی = بد اندیش، بد خواه.

صاوات { س. [عر. « سواد » دن] کومش اوستنه قورشونله و برطرز مخصوصده یاپیلان قره‌قلم نقشلر.

صاواتلی { ص. کومش اوستنه قره قلم نقشلرله مزین : صاواتلی قوطی.

صاواش { س. غاوغا، نزاع، منازعه، جدال، مقاتله؛ صاواش یری = میدان حرب، معرکه.

صاواشمق { فشد. غاوغا ایتمك، منازعه‌یه کیریشمك، مقاتله ایلمك.

صاواق { س. صویك تقسیم اولندیغی یره‌کی اورتیلی و لوله‌لی حوض، صو مقسمی، تقسیم.

صاوان { ص. ١. کچن، دوامسز، بیبقا، موقت. ٢. آز قیمتلی، دکرسز.

صاودیرمق { فتـ. ١. کچیرمك، طوردیرمامق، دفع ایتدیرمك : صانجی‌یی، باش آغریسنی، باشمه کلن غائله‌یی صاودیردم. ٢. قوغدیرمق، طرد وتبعید ایتدیرمك : شو تنبل اوشاغی صاودیرملی.

صاوُرلمَق { فجـ. فل. ١. قا. ريشـديرلمق، آلت
اوستايدلمك: آتش صاورلدی.
٢. خرمانده دوكيلوب اينجه
صمان قيرنديسيله قاريشيق قالان
حبوبات هوايه آتيلوب آيرلمق:
خرمان، بغدای صاورلدی‌می؟
٣. روزكارله هوايه قالقمق،
اوچرلمق: ميدانده‌كی كول صاو.
رلدی. ٤. طاغيلوب محواولمق،
اورته‌دن قالقمق: بوصمان بويله
آچيقده قاليرسه بتون صاوريله
جقدر.

صاوُرمَق { فتـ. ١. قاريشديرمق، آلت اوست ايتمك:
آتشی كوركله، خرمنی يابه ايله
صاورمق. ٢. خرمنده اينجه
صمان قيرنديسيله قاريشيق او.
لان حبوباتی هوايه آتوب آيرمق:
خرمنی، بغدايی صاورمق. ٣.
بر مايعی فيچينك وياكوپك مو.
صلوغندن چكوب اوستنه آته.
رق قاريشديرمق: سركه‌يی،
ترشی‌يی صاورمق. ٤. هوايه
قالديرمق، اوچرمق: يل توزی
صاوردی. || آتوب صاورمق =
١. (قاصرغه) توز طوپراغی
قالديروب اورته‌لغی آلت اوست
ايتمك. ٢. مجـ. يالاندن اوكمك،
آورت صاتمق. || مجـ. اسوب
صاورمق = آتوب طوتمق،
باغروب چاغره‌رق حدت ايتمك،
بوراكبی پاتلامق. || قليج صا.
ورمق = شدتله قليج اويناتمق.
|| كولنی صاورمق = محو وتدمير
ايتمك.

صاوُروق { صـ. عقلی صاورلمش كبی ملاحظه.

حركت ايدن، فرفره.

صاوسه { حـ. ياواش، آغر، آ. هسته. مر.

صاوسه‌لامَق { فتـ. آوتمـق، تأخير ايتمك،
بر ايشی ليت لعل ايله كچيروب
ياپمامق: صاوسه‌لايوب طوريور.

صاوُشديرمَق { فتـ. ١. كچيرمك، كچيشديرمك،
ابی ايتمك، آتلاتمق: صيتمه‌يی
صاوشديردم. ٢. قورتلمق،
باشدن آتمق، دفع ايتمك: شو
غائله‌يی‌ده صاوشديرسه‌ق؛ مخا.
طره‌يی صاوشديردم.

صاوُشماز { صـ. كچمز، ابی اولماز، اوكماز، مزمن: صا.
وشماز خسته‌لق.

صاوُشمَق { فل. ١. كچمك، مند. فع اولمق، ايلشمك،
ابی اولمق: صيتمه، باش آغريسی،
صانجی صاوشدی. ٢. كيزليجه
قاچمق، يان چيزمك، كيتمك،
چكلمك: بز اوتوروركن او
اصولله‌جق صاوشمش. [«صيو.
شمق» دخی دينلير.]

صاوُق { «صغوق» و«صووُق» يازديغمز لغتك املای
صحيحيدر.

صاوُل { حه. [اصل امر صيغه‌سی اولمغله. جمعنده يعنی
بردن زياده آدمه خطاب او.
لندقده: صاولك دينير.] چكيل،
يول وير، دستور، وارده!

صاوُلمَق { فل. صاقنوب بر طرفه چكلمك: هر كس
صاولسون:

صاوله { سـ. [يتا.] مجـ. سفائنده سنجاغی واشارت بايراق
وفلامه‌لرنی ديركه‌چكمكه مخصوص
اينجه ايپ.

صاوُمش { صـ. كچمش، فوت اولمش، مافات: صاو.
مش شیء.

صاوُمَق { فتـ. ١. قوغمق، دفع، طرد ايتمك، اذن،
رخصت ويرمك: بن آشجی‌يی
صاودم. ٢. آتلاتمق، كچيرمك:
بن نوبتی صاودم. ٣. نازكانه
دفع ايتمك، حسن قبول ايله
برابر چوق طورديرميوب
اصولله كيتمك لزومنی اشراب
ايتمك: بن شو مسافرلری صا.
وه‌يم‌ده كله‌يم. || صاتوب صاو.
مق = تكميل صاتمق، بر شیء
براقمامق. == فل. ١. كچمك،
دفع وزائل اولمق: خسته‌لق،
غلبه‌لق، موسم صاودی؛ آرتق
بوچيچكلر صاومش. ٢. ايشليوب
كچمك، تأثير ايتمك: صوئوق
ايچمه صاودی. مر.

صاومه { سـ. صاومق فعلی. ٢: صاومق. == صـ. صاو.
لان، كچيريلن (شیء)؛ باشدن
صاومه = مجرد باشدن دفع
ايدلمك ايچون ياپيلان، دقتسز،
اوستون كور ايش: بو ايشی
يك باشدن صاومه ياپمشسكز؛
باشدن صاومه برجواب ويردم.

صاوه { سـ. ١. خبر، پيغام، نبأ. ٢. مژده، بشارت.

صاوه { سـ. كوچك اورس، بيلكی اورسی.

صاوه‌جی { وچـ. ساوه‌جی. سـ. صـ. ١. خبر
ويرن، خبر كوتورن، مخبر. ٢.
مژده كوتورن، مژده ايصال

ایدن، مبشر. [بشیر معناسیله واو مقامده استعمال اولنور اسامیٔ ترکیه‌دندر.]

صایا { س. [« صایمق » دن] سابقده اغنامك تعدادیله رسمنك جبایتنه مأمور تحصیلداران صنفی، اغنام مأمورینی، میری ماندره‌جیلری؛ صایا اوجاغی = بو صنفك سلك مخصوصی که الیوم عید اضحاده سرای همایون قربانلرینی تقدیم ایتمك خدمتیله موظف اولوب قیافت مخصوصه‌لری واردر. || صایا چوخه‌سی = بو اوجاق افرادینك اثوابنه مخصوص بر جنس قباجه چوخه .

صائب { ص. عر. ث: صائبه. [« صواب » دن سف.] ۱. طوغری نشانه وهدفه واران: سهم صائب. ۲. خطا ایتمین، طوغری، مقصده اویغون: رأی صائب؛ افکار صائبه .

صایدیرمق { فتـ. ۱. تعداد ایتدیرمك: باغك کوتوکلرینی باغچوانه صایدیرملی. ۲. حرمت و رعایته مجبور ایتمك: کندینی چوق صایدیرر. || دلی‌یه پوستکی صایدیرمق = بربنی مالایعنی ایله اوغراشدیرمق.

صایرو { ص. یا:

صایری { ص. خسته، مریض، نامزاج، کیفسز، اوزکون. [متروك ایسه‌ده یری بوش قالمش مستحق احیا لغات مخصوصه‌مزدندر.]

صایریلق { س. خسته‌لق، مرض، نامزاجلق، کیفسزلك، اوزکونلك .

صایش { س. ۱. صایمه، تعداد، شمار: ایکنجی صایشم ایلك صایشمه اویمدی. ۲. حساب، محاسبه .

صایشمق { فشـ. آره‌ده حساب گورمك، حسابلاشمق: بز اونکله صایشدق. == فتـ. محسوب ایتمك، حسابه کچیرمك: بن او آقچه‌یی صایشمشیدم .

صایغی { س. [« صایمق » دن] ۱. صایی، حساب. ۲. حزم، احتیاط، ملاحظه: هیچ صایغی یوقمی؟ ۳. حرمت، اعتبار، رعایت: انسان بیوکلرینه قارشی دائما صایغی صایملیدر. ۴. خاطر، خاطرشناسلق: اونك صایغیسی واردر. ۵. ادب، پروا: صایغی ایله حرکت ایدیور .

صایغیسز { ص. ۱. ملاحظه‌سز، احتیاطسز. ۲. صایمیان حرمت و رعایت ایتمین: پدرینه قارشی پك صایغیسز بولنیور. ۳. خاطره رعایت ایتمین، خاطر ناشناس: بکا قارشی صایغیسز بولندی. ۴. پرواسز، بی پروا: نه‌قدر صایغیسز آدمدر!

صایغیسزلق { س. ۱. ملاحظه‌سزلق، احتیاطسزلق. ۲. حرمتسزلك، رعایتسزلك. ۳. خاطر ناشناسلق، خاطر صایمایش. ۴. پرواسزلق، بیپروا حرکت .

صایغیلی { ص. ۱. ملاحظه‌لی، احتیاطلی. ۲. حرمت ورعایت ایدن. ۳. خاطر صایان، خاطر شناس. ۴. تربیه‌لی، ادبلی، کیمسه‌یه طوقنمامغه چوق دقت ایدوب غایتله محترزانه حرکت ایدن: چوق صایغیلی آدمدر.

صایقلامق { فل. اویقوده ویا صیتمه طالغینلغنده آبوق صابوق سویلمك، هذیان ایتمك: بتون کیجه صایقلامشدر. == فتـ. بر شیئی چوق آرزو ایدوب دائما دوشونمك، صایقلارجه‌سنه دائما اونی دوشونوب خاطردن چیقارمامق: مملکتنی صایقلایوب طوریور؛ زنکین بر قاری آلوب ثروته نائل اولمغی صایقلایور .

صایقلامه { س. ۱. اویقوده ویا صیتمه طالغینلغنده سویلنمه، هذیان: ینه صایقلامه‌سی طوتدی. ۲. بر شیئی چوق آرزو ایدوب دائما اونی دوشونمه: او آدمك هر وقت زنکینلکی صایقلامه‌سی‌ده پك غریبدر .

صایلمق { مجـ. فل. ۱. تعداد ایدلمك: بو قویونلر صایلدی‌می؟ ۲. حساب ایدلمك، محسوب اولمق: سزك بکا اخیراً ویردیککز آقچه‌ده صایلدی‌می؟ ۳. عد اولنمق، اعتبار اولنمق: انسانیتی اولمیان آدم انسان صایلماز؛ لونی سیاه اولان آدملرك جمله‌سی زنجی صایلماز؛ اوده بورانك اشرافندن صایلیر. ۴. محسوب و معتبر اولمق، مقبول اولمق، مقبوله کچمك: نیتسز طوتیلان اوروج صایلماز. || خاطری صایلق = مرعی‌الخاطر اولمق؛ مجـ. خیلی بیوك واهمیتلی

اولمق : بو کیجه‌کی ده خاطری صایلیر بر فرطونه ایدی .

صایلیر { ص. معروف، مشهور، بنام : بو صایلیر فرطونه‌لردندر .

صائم { ص. ع. ث : صائمه. [« صوم » دن سف.] اوروج طوتان، اوروجلی : کوندوز صائم کیجه قائم .

صایمازلق { س. [وغلطی : صایمازلق] عدم رعایت، حرمتسزلك، تحقیر .

صایمق { فتـ. ۱. تعداد ایتمك: پاره صایمق. ۲. محسوب، داخل حساب ایتمك : بنم صکره ویردیکمی صایمیورمیسکز؟ ۳. عدو اعتبار ایتمك، نظریله باقمق: انسان اولانلر یالانجی یی آدم صایمازلر؛ وفاسز احبابی احباب صایمامالی. ٤. مقبول و معتبر طوتمق : بونی صایمام ینه بیورك. ٥. حرمت ورعایت ایتمك: کنجلر دائما اختیارلری صایملیدرلر. ٦. اهمیت ویرمك، مهمسه‌مك: او آدم مراسمی چوق صایار؛ اوکیمسه‌یی صایماز. ۷. احتیاط واحتراز ایتمك، حذر ایلمك: چوق صایار. || اوکنی آردینی صایمق = احتیاط اوزره حرکت ایتمك. || خاطر صایمق = حرمت ایتمك. || سوکوب صایمق = شتوم غلیظه‌یی صره‌لایوب شتم ایتمك. || هیچه صایمق = مهمسه‌مه‌مك، اهمیت ویرمه‌مك.

صایمه { س. صایمق فعلی، تعداد، شمار.

صاین { ص. [« صایمق » دن. چ. ساین] سچمه، کزیده، منتخب، ممتاز. مر.

صاینمق { فل. احتیاطلی طاورانمق، احتراز ایتمك، ملاحظه ایله حرکت ایلمك، اوکنی آردینی صایمق .

صایوان { س. با : صیوان .

صایی { س. ۱. عدد، رقم : بر صایی خاطرده طوتمق. ۲. صایمه، تعداد، شمار : قوبونلرك صایسی؛ صایی‌یه کلمز = بیشمار، لایعد. ۳. حساب، محاسبه : صایی بیلمز؛ صایی اوکرنمك .

صاییجی { س. اغنامی صایان مأمور، تعداد مأموری.

صاییسز { ص. ۱. صایلمامش، عدد و مقداری نامعلوم : چماشیری چماشیرجی‌یه صاییسزمی ویریورسکز؟ ۲. حسابسز، تعداده کلمز، لایعد، بیشمار، پك چوق .

صاییلی { ص. ۱. صایلمش، معدود: بنم کتابلرم صاییلیدر. ۲. معین: صاییلی کون. ۳. معروف، مشهور : صاییلیلر دندر . ٤. محدود : خیدودلرك کونی صاییلیدر .

صَبا { سذ. ع. شرق شمالی جهتندن اسن خفیف و لطیف روزکار : باد صبا. [اسکی شعرامزه سرمایهٔ مقال اولان کلمات معدوده‌دندر.] || صبا رفتار = باد صبا کبی خفیف وسریع یورویشلی .

صَباح { سذ. ع. کوندوزك ابتداسی، کونش چیقدقدن صکره زواله قدر اولان وقت و علی الخصوص طلوع شمسی متعاقب زمان، صبح، سحر : صباح اولدی؛ صباح نمازی؛ صباح یمکی؛ صباح درسی؛ صباح اقشام = هر صباح وهر اقشام مقتن، لاینقطع؛ اقشامه صباحه = اقشام اولمازسه صباح اوله‌جق، پك یاقیندر : بوجلیمز اقشامه صباحه کلیر. || صباح اولمق = کوندوز آچلمق، شفق آتمق. || صباح ایتمك، کیجه‌یی صباح ایتمك = صباحه قدر اویومامق، کیجه‌یی اویقوسز کچیرمك. || صباحه چیقمق = صباحه یتیشمك. || صباحلر خیر اولسون، صباح شریفکز خیر اوله = اوکله وقتنه‌دکین تحیه تعبیریدر. || صباح الخیر = آتك آلننده‌ن یوزینه اوزانان بیاض لکه، آقیتمه. == ظر. ۱. صباح وقتی : صباح ارکن قالقار. ۲. بو کونك صباحی، بو صباح : صباح کلدم. ۳. یارینکی صباح : صباح کلیرم؛ صباح کلك. || علی الصباح، چین صباح = صباح پك ارکندن. || صباحلری = صباحلاین، صباح وقتی .

صَباحت { سذ. ع. کوزللك، حسن وجمال ولطافت.

صَباحکی { ص. بو صباح واقع اولان ویا کوریلن یاخود کلن : صباحکی آدم کلدی؛ صباحکی یمکدندر .

صَباحلاتمق { فتـ. ۱. صباحه یتیشدیرمك، صباحه قدر یاشاتمق. ۲. صباحه قدر اویانیق بولندیرمق، صباحی بولدیرمق .

صَباحلامَق { فل. صباحه قدر اویومامق، بتون کیجه اویقوسز قالوب صباحی بولمق: اویونده صباحلامشلر.

صَباحلاین { یاخود صباحلین. ظز. صباح وقتی، صباح ارکندن، علی الصباح: صباحلاین عربی درسی ویریلیور؛ صباحلین برآز قهوه آلتی ایدرم.

صَباحلی { ص. هر صباح اولان: صباحلی اقشاملی = هر صباح هر اقشام واقع اولان ویا تکرر ایدن.

صَبان س. با: صابان.

صَباوَت { س. [غلط اولوب طوغریسی «صبوت» ویا «صبا» در] چوجقلق، صبی و صبیه‌نك حالی وسنی، طفولیت: صباوتنده، صباوتندن بری.

صَبایا { سث. جه. عر. فد. صبیه. با: صبیه.

صُبح { سذ. عر. جه: اصباح. ۱. صباح، صباح وقتی: نماز صبح = صباح نمازی؛ صبح و مسا = صباح اقشام. ۲. فجر، شفق؛ صبح صادق = صبحدن شفق سوکمه؛ صبح کاذب = شفقدن اول موقت و یالاندن شفق سوکر کبی اولمسی.

صُبحدَم { ظز. [عر. صبح = صباح. فا. دم = لحظه] صباح وقتی، علی الصباح. عم.

صَبر { سذ. عر. ۱. باشه‌کان آجی‌یه قارشی تلاش ومأیوسیت کوسترمیوب طیانمه، تحمل، اصل تر. چیدام، فا. شکیب: صبر ایتمك = چیدامق. ۲. کله‌جك واوله‌جق بر شیٔ ایچون عجله و تلاش کوسترمیوب بکلمه: برآز صبر ایدك؛ صبر ایده‌میورم؛ صبرم توکندی (هر ایکی معنا ایله).

صَبر { سذ. عر. عصاره‌سی طبده مستعمل بر نبات که اك اعلاسی سقطره جزیره‌سنده چیقار؛ صاری صبر، صبر خبلی، صبر قنی، صبر کبدی = انواعی.

صَبرسز { ص. ۱. صبر وتحملی اولمیان، آجی‌یه طیانه‌میان، چیدامسز. ۲. بکلیه‌مین، عجول، تلاشلی.

صَبرسزلق { س. ۱. صبر ایده‌میش، چیدامسزلق. ۲. بکلیه‌مه‌مه، عجله، استعجال، فوق العاده تلاش واضطراب درون: صبرسزلقله اوغلنك عودتنی بکلیوردی.

صَبرلی { ص. صبری اولان، صبر ایدن چوق تلاش ومأیوسیت ویا عجله کوسترمیوب متانتلی طاورانان، چیداملی، صابر، صبور، شکیبا.

صِبغ { سذ. عر. و:

صِبغه { سث. عر. ۱. ایچنه قماش و سائره باتیریلان بویا. ۲. خرستیانلرك واپتیزی، تعمید. ۳. دین، مذهب: صبغة الله. ۴. ص. اسپیرتو ولقمان روحی ایچنده حل اولنمش مواد ملونه، فر. Teinture.

صَبوح { سذ. عر. صباحلین ایچیلان شراب وسائره، مخمورلق بوزان.

صَبور { ص. عر. [«صبر» دن سمب.] چوق صبرلی، پك چیداملی.

صَبی { سذ. ص. عر. جه: صبیان. [«صبوة» دن صش. عر. بیده یاء مشدده ایله ایسه‌ده لسانمزده او صورتده قوللانلماز.] بالغ اولمامش ارکك چوجق، سن بلوغه وارمامش اوغلان: صبی حرکتنده ممتاز اوله‌ماز؛ مکتب صبیان = کوچك چوجقلره مخصوص مکتب، مکتب ابتدائی؛ ملعبهٔ صبیان = چوجق اویونجاغی.

صِبیان { سذ. جه. عر. فد: صبی. با: صبی.

صَبیح { ص. عر. أ: صبیحه. [«صبح» دن صش.] کوزل، لطیف، شیرین.

صَبیّه { سث. ص. عر. جه: صبایا. بلوغه ایرمه‌مش قیز چوجق.

صِپا { س. یاشنی کچمش اشك یاوریسی، جحش. [دها کوچکنه قولون دیرلر. — دیکر بعض حیوانات یاوریلرینه‌ده اطلاق اولنور: کیبك صپاسی.] || صغیر صپا = جمله‌سی برابر.

صِپا { س. [فا. «سه‌پا» دن غلط. «سپا» ده یازیلیر.] ۱. اوچ آیاقلی اسکمله. ۲. صباتیجی طبله‌سنك آیاغی. ۳. صیواجی و بویاجی اسکله‌سی.

صَپارنه { س. با: ساپارنه.

صَپان { س. با: صاپان.

صَپچاق { یاخود صپاچاق. س. [«صاچق» دن] ۱.

طاغنیق شیء، پریشان وپراکنده شیء. ٢. سوس ایچون برشیئك کنارندن صارقان ویا کنارینه علاوه اولنان فضله قسم، صیوان: پرده صچاغی. ٣. پوسکوللی بیوك اویه: مقعد، جبینلك صچاغی. ٤. چاتینك بنادن طیشاری‌یه چیقان کناری و بونك کنارینه علاوه اولنان اویه‌لی تخته‌دن سوس، طامله‌لق: ککیش، طار صچاق. || مج. آتش صچاغه صارمق = ایش صارپه وارمق. || صالقیم صچاق = صالقیم وپوسکول صورتنده هر طرفدن صارقان سوسلر.

صچاقلی { ص. ١. صیوانلی، کنارلرنده سوس ایچون پوسکوللی اویه‌لری وقیرمه‌لری اولان: صچاقلی پرده، مقعد، فیستان. ٢. کنارلرنده چیقندیسی، طامله‌لغی، اویه‌لی تخته‌دن سوسلری اولان: صچاقلی طام، چاتی. ٣. صاچی طرانمیوب فتیل فتیل باشنك هر طرفندن صارقان: نیچون بویله صچاقلی گزیورسك؟ ٤. اثوابی هر طرفدن صارقان شاپشال و ولامپاسه (آدم).

صچان { س. با: صیچان.

صچرامق { صیچرامق وسائره. | با: صیچرامق و سائره.

صحّ { س. [اصل « صحة » دن عر. فعل ماضی مفرد مذکر غائبدر] طوغری و بی‌هوسزدر معناسیله بعض اوراق رسمیه‌یه و برات و حجت کبی محرراته چکیلن تصدیق اشارتیدر، که بعضاً مهر وامضا یرینی طوتار، وداتما کرفت یازیلیر: صح چکمك.

صَحابَت { سث. عر. صاحب چیقمه، حمایه، مدافعه، بنمسه‌یوب التزام ووقایه ایتمه: وقتیله ایلیکنی کورمش اولدیغیچون هر وقت کندیسنی صحابت ایدیور؛ صحابت ایتمیورم طوغریسنی سویلیورم. [بو معنا لسانمزه مخصوص اولوب، معنای صحیح عربیسی ایسه آرقداشلق وصحبتدن عبارتدر، که بزجه او صورتله اصلا قوللانلمیور.]

صَحابه { سذ. جـ. عر. فد: صاحب، صحابی. « اصحاب » ایله مترادفدر. با: صاحب، اصحاب، صحابی.

صَحابی { سذ. عر. جـ: اصحاب، صحابه، صحب. فخر کائنات (صلعم) افندمزك رؤیت دیدارلریله مشرف و صحبت نبویه‌لری سعادتنه نائل اولان ذات: فلان ذات صحابیدر. [لسانمزده نادر الاستعمال اولوب، جمع صیغه‌سیله « صحابه‌دندر » تعبیری دها مأنوسدر.]

صَحابیّه { سث. عر. جـ: صحابیات. رؤیت دیدارجناب نبوی شرفنه وصحبت رسالتپناهیلری سعادتنه نائل اولان خاتون: بر صحابیه، صحابیاتدن برخاتون.

صَحاره { س. [اصلی آکلاشیله‌مدی. — مکرکه « صحاری صندیغی » تعبیرندن مختصر اوله.] مشین ویا دری قابلی یولجی صندیغی، حیوانه یوکلنمکه مخصوص وایچنه صوکچمز صندیق.

صَحاری { سذ. جـ. عر. فد: صحراء. با: صحراء.

صَحّاف { سذ. عر. [« صحف» دن مبم.] کتاب آلوب صاتان آدم، کتابجی؛ صحاف دکانی، صحافلر چارشیسی. [کتابجی دکانلرینه « کتبخانه » نامنی ویرمك لسانی آلت اوست ایدر غلطات جاهلانه دندر.]

صَحائف { سذ. جـ. عر. فد: صحیفه. با: صحیفه.

صَحب { سذ. جـ. عر. فد: صاحب، صحابی. صحابه و اصحاب ایله مترادفدر. با: صاحب، صحابی، اصحاب، صحابه.

صُحبَت { سث. عر. ١. آرقداشلق، همدملك، اختلاط. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده نادر قوللانیلیر.] ٢. خاتم الانبیا (صلعم) افندمزك مبارك دیدار نبویلریله مشرف اولمق واقوال قدسیه‌لرینی استماع ایده‌رك برلکده بولنمق سعادتی: عبدالله بن عمر (رضهما) صحبت نبویه‌یه نائل اولمشدر؛ ویس القرانی زمان سعادتده یاشامش ایسه ده صحبته نائل اوله‌مامشدر. ٣. قونیشمه، کوریشوب لقردی ایتمه، مصاحبت، برلکده اوتوروب سویلشمه، محبت: اقشاملری طوپلانوب صحبت ایدردك؛ صحبت آره‌سنده سوزی بچدی؛ صحبتی طاتلی بر آدمدر. || حلوا صحبتی = حلوا پیشیروب یمك ایچون اقشامدن صکره واقع اولان اجتماع.

صِحّت { سث. عر. [تعبیرات عربیه‌ده « صحه » صور-

تنده قوللانیلیر. } ١. کرچکلك،
حقیقتـه موافق واساسلی اولمه :
بوسوزك صحتی وارمیدر؟ صحتنی
تأمین ایتمکسزین ایشیتدیکم
کبی سویلرم. ٢. صاغلاملق،
درستلك، سقط ونقصان فقدانی.
ژ. ٣. سهو و خطادن عاری
اولمه، طوغریلق : بوکتابك
یازیسی پك ایی دکلسه‌ده صحتنه
دیه‌جك یوقدر. ٤. بدنك علل
و امراضدن سالم. و صاغلام
اولمسی، صاغلق، عافیت : صحت
بدن، صحت وجود؛ اولمیه نعمت
جهانده برنفس صحت کبی؛ صحت
نامه؛ صحت اوزره = صاغ صاغلام
اوله‌رق؛ صحتلر، صحت [و] عافیتلر
اوله = حمامدن چیقان، تراش
اولان و سائر بوکبی بر ایشده
بولنان آدملره توجیه اولنور
دعا تعبیریدر. || حفظ الصحه =
ییوب ایچمه‌ده ویاتوب قالقمه‌ده
وهر فعل وحرکتده صحت بدن
شرائط ولوازمنه رعایت ایدوب
امراض و علالك اوکنی آلمق
قواعدینی جامع علم که فن طبك
الك مهم واك نافع شعبه‌سیدر :
حفظ الصحه درسی، معلمی .

صحراء { سذ. عر. جـ : صحاری،
صحارای. ١. اووه، قیر،
دشت : تفرج ایچون صحرایه
چیقمشلردی؛ صحاریء واسعه.
٢. صوسز و نباتسز ککیش
اووه، چول، بیابان، بیان :
آفریقا صحرالری، سیبریه‌نك
صحاریء واسعه‌سی. || ع. صحرا
طوپی = طاغ طوپی کبی استر
آرقه‌سنه یوکلنه‌جك صیرتده
خفیف اولیوب دوز یرلرده
متعدد حیوانلره چکدیریله‌رك
تحریك اولنه بیله‌جك آغرلقده
بولنان محاصره طوپی. || ع.
صحراء کبیر = آفریقاده مصر
ومغرب ایله ممالك سودان آره‌
سنده وادیء نیلدن بحر محیط
اطلاسی سواحلنه دك ممتد اولان
یرلرکه صوسز ونباتسز اوله‌رق
همان خالی ایسه‌ده ظن اولندیغی
کبی اووه و چول صورتنده
اولمیوب طاشلق وقوری طاغلری
ووادیلری حاویدر .

صحرانشین { ص. فا. عر.
صحرا = قیر، چول.
فا. نشستن = اوتورمق } قیرده
ویاچولده اوتوران، اقامت ایدن :
صحرانشین اولان بدویلر .

صحرائی { ص. عر. ژ : صحرائیه.
قیره ویا چوله منسوب
ومتعلق .

صُحُف { سذ. جـ. عر. فد : صحیفه.
[مفردی معناسیله یعنی
صحیفه‌لر مقامنده دیکر جمعی
« صحائف » قوللانیلوب، بوایسه
بزجه یالکز معنای آتی ایله
مستعملدر: } کتب اربعهٔ سماویه‌
دن باشقه بعض انبیاء عظامه
نازل اولان صحیفه‌لر ویا
لوحه‌لرکه هر بری برکلامی یعنی
بر امر الهی یی حاوی ایدی :
صحف ابراهیم (عم) .

صحن { سذ. عر. جـ : صحون .
١. خانه آولیسی، عرب
اصولی اوزره خانه‌نك اورته‌
سنده‌که آچیقلق. ٢. اویوق
وبوش یر : صحن اذن = قولاق
اویوغی. ٣. اورته، میدان،
آره‌لق : صحن باغ، صحن کلستان.
٤. بیوك کاسه. { بو معنا ایله
بزجه پك مستعمل دکلسه‌ده
فتحیتیله یمك قابنه ویردیکمز
اسم بوندن مأخوذدر.} ٥. تیا-
تروده اویونجیلرك اجرای هنر
ایتدکلری محل مخصوص که
پرده‌لرله مزین و سیرجیلرك
انظارینه معروضدر. [با: صحنه.]
|| صحن ثمان = سکز مدرسه
میدانی معناسیله فاتح دارالعلومی که
مدرساکی طریق علمیده بر پایهٔ
مخصوص عد اولنور : صحن ثمان
پایه‌سی .

صَحَن { س. ١. یمك وضعنه
و یمکله سفره‌یه قونمغه
مخصوص باقیر قاب. ٢. بر صحن
طولوسی یمك : بر صحن یخنی‌یی
کندی باشنه یدی. ٣. یمك
نوعی، درلوسی، طعامی ترکیب
ایدن یمکلرك بهری : اقشام
یمکنده اوچ درت صحن ویریلیر.

صحنلق { س. ١. نردبان باشنده
ویا آلتنده اساساً
صحنلرك وضعنه مخصوص اوسق
مرمر دوشه‌لی سد. ٢. الیوم
نردبانك دوندیکی یرده ویا آشا-
غیدن بر ایکی باصامق چقلد-
قدن صکره بولنان ککیش
ومربع الشکل باصامق. == ص.
برقاچ صحندن مرکب : بش صحنلق
برطبله، سفره.

صحنه { س. بو اسم معناً اولان
مناسبتیله برابر لفظاً ده
ظاهر اولان مشابهتنه بناءً یو.
Σχηνή دن مأخوذ اولان فر.
Scène لغتی یرینه تیاترونك
اویون اوینانیلان محلی معناسیله

لسانمزده برنجی دفعه اوله‌رق بوندن تقریباً اوتوز سنه مقدم طرف عاجزانه‌مدن قوللانلمش وخاطرمده‌قالدیغنه کوره‌مصرده مطبوع عربی بر تیاتروکتابنده کورلمشیدی . لکن عربیده صادك فتحیله بویله بر لغت بولنمدیغی کبی ، صادك ضمیله اولان « صحنه » نك‌ده معناً مناسبتی یوقدر . بناءً علیه یا هاسز « صحن » قوللانلق و یاخود فارسی قاعده‌سنجه « ه » تخصیص ایچون قبول اولنه‌رق لغت‌ترجه عد ایدلمك اقتضا ایدر .

صَحْو { سذ. عر. آییقلق، سرخوشلغك غیری. ذ.

صِحّی { ص. عر. ذ: صحیه. ١. صحته وحفظ الصحه فننه منسوب ومتعلق : برتدبیر صحی؛ تقیدات صحیه. ٢. طبابت واطبایه عائد : امور صحیه، صحیه دائره‌سی = باب سرعسکریده اطباء عسکریه و عسکری خسته‌خانه‌لرله بوکا متفرع ایشلره باقان دائرهٔ مخصوصه؛ صحیه نظارتی، مجلسی = قرانتینه‌لر و قرانتینه اطباسی ایشلرینه باقان دائرهٔ مخصوصه. || امورصحیهٔ انسانیه قومیسیونی = طبابته متعلق رسمی معاینه‌لره مأمور عسکری قومیسیون ؛ امورصحیهٔ حیوانیه قومسیونی = بیطارلغه متعلق رسمی معاینه‌لره مأمور عسکری قومیسیون که ایکیسی‌ده دائرهٔ عسکریه‌نك صحیه شعباتندندر .

صَحِیح { ص. عر. ذ: صحیحه. [« صحة » دن صش.] ١. کرچك ، طوغری ، یالان اولمیان، اساسلی : ایشیتدیکمز سوز، خبر صحیح میدر؟ صحیح دکل مصالدر . ٢. کرچکدن، بحق، اصل، حقیق : پدر صحیحی او در؛ صحیح شعر آرانیلیرسه مجرد موزون ومقفی اولان‌سوز دکلدر . ٣. علت و مرضدن سالم، صحتده اولان، صاغ : صحیح البدن = وجودی صحتده . [بومعنا ایله یالکز بویله‌ترکیبات عربیه‌ده قوللانیلیر .] ٤. تام، صاغلام، قصورسز، خالص ، صاغ : عیار صحیح؛ صحیح الوزن؛ سکهٔ صحیحه. ٥. د. [صرف عربیده] حروف اصلیه‌سی میاننده حرف علت یعنی ا، و، ی بولنمیان : فعل صحیح. [« سالم » دخی دینلیر.] || ورقهٔ صحیحه = مقدما پوله بدل معاملات وسنداتده قوللانیلان تمغالی کاغد . = ح. کرچك ، کرچکدن ، حقیقةً : صحیح اوله‌در.

صَحِیحاً { ح. عر. صحیحدن، کرچکدن، حقیقةً .

صَحِیحلَشدیرمَك { فت. ١. صحیحه چویرمك. کرچکدن یاپمق : سز سیاحتی صحیحلشدیرمشسکز. ٢. تحقیق ایتمك، صحتنی تدقیق و تأمین ایتمك : بو خبری صحیحلشدیرملی .

صَحِیحلَشمَك { فل. ١. کرچك چیقمق، صحیحدن اجرا اولنمق، فعل و اجرایه کلمك: فلانك کاه جکی صحیحلشدی‌می؟ ٢. تصدیق اولنمق، صحتی تبین ایتمك : دونکی خبرصحیحلشدی .

صَحِیفه { سش. عر. ج : صحائف. کتاب ویا هر درلو یازلمش کاغدك بریوزی، یاپراغك یاریسی : یوز صحیفه‌لی کتاب؛ کتابك اوتوز بشنجی صحیفه سی؛ صحائف تواریخده محرر در . [صحف صورتنده بر جمعی ده وار ایسه ده معناسی باشقه‌در. با : صحف.]

صِحِّیُّون { سذ. ج. عر. ط. اطبانك حفظ الصحه فننه چوق اهمیت ویرن بر صنف مخصوصی ، فر. Higiénistes .

صِحِّیّه { سش. عر. ١. قرانتنه ایشلریله وقرانتنه طبیبلرینك عزل و نصبیله والحاصل امراض وعلل ساریه ومستولیه‌نك سرایتندن ممالکی محافظه ایتمك تدابیر وتشبثاتیله اوغراشان دائره : صحیه نظارتی، مجلسی، مأموری، تذکره‌سی. ٢. باب سرعسکریده اطبای عسکریه‌نك نصب و سوقلرینه و ترفیع و سائر ایشلرینه وعسکری خسته‌خانه‌لریله بالعموم عساکر شاهانه نك طبابت و صحته متعلق ایشلرینه باقان دائره که متعدد شعبه‌لره منقسمدر: صحیه دائره‌سی؛ صحیه رئیسی .

صَخر { سذ. عر. ج: صخور. و:

صَخره { سش. عر. ج: صخرات. ١. قیا، بیوك طاش. ٢. ا. طاش و طوپراق انواعیله معادن مختلفه‌نك حال طبیعیده بولنان پارچه‌لری، فر. Roche. || صخرة الله = بیت مقدسده انبیا وصلحاء بنی اسرائیلك عبادتکاهی بولنمش اولان مشهور قیا.

صُخور { سذ. ج. عر. فد: صخر. با: صخر، صخره.

صَد { (عد. فا. یوز، مائه : صدبار = یوز کره؛ صد پاره = یوز پارچه، پارچه پارچه؛ صدچندان = یوز اوقدر؛ صد هزار = یوز بیك .

صَداء { سذ. عر. ۱. سس، آواز : سس صدا یوق؛ بلند صدا ایله چاغرمق، اوقومق، سویلمك. ۲. طاغه ویا دیکر بر شیئه چارپوب کری دونن سس، عکس صدا، یانقی: باق قالان بو قبه‌ده بر خوش صدا ایمش. [باق]. || حرف صدا، حروف صدا. دها طوغریسی : حرف صوتی، حروف صوتیه. با : صوتی. || مقیاس الصدا، مصور الصدا. با: صوت. || مج. صدا اشارتی = سیسلی هواده چاك ودودوك وسائر سسلی آلات مخصوصه ایله ویریلن اشارت.

صَدارَت { سذ. عر. [« صدر » دن] ۱. صدرده یعنی باشده بولنمه، اوکه کچمه، ریاست. ۲. صدارت عظمی، صدر اعظم مقام سامیسی؛ صدر اعظملق، دولت علیهٔ عثمانیه‌ده ریاست وکلا، وکالت مطلقه : صدارته کچمك = صدر اعظم اولمق؛ صدارت مستشاری؛ صدارت مکتوبجیسی. ۳. روم ایلی وآناطولی قاضیعسکرلکی که دائرهٔ جلیلهٔ مشیخت اسلامیه‌ده ایکی بیوك مقام وطریق علمیه‌ده اك عالی پایه‌در. با : صدر.

صَدارَتپَناه { ص. فا. [عر. صدارت = ریاست . فا. پناه = ملجأ] مقام صدارت عظماده بولنان، مقام مشارالیه ایشلرینك استناد کاهی، وزیر اعظم .

صَدارَتپَناهی { ص. فا. صدر اعظمه ومقام معلای صدارته منسوب ومتعلق: امرنامهٔ صدارتپناهی؛ حضور عالیٔ صدارتپناهیلرینه .

صَداسز { ص. سسسز، سسی چیقماز، ساکت: سسسز صداسز = ساکن وساکت. == ح. سسسزجه، سس چیقارمقسزین، کمال سکوت و سکونله : سسسز صداسز وظیفه‌سنی اجرا ایدیور .

صُداع { سذ. عر. ۱. باش آغریسی. ۲. مج. معجزلك، تعجیز : صداعی موجب اولمق = تعجیز ایتمك، باش آغریسی ویرمك. ۳. ط. باشه عارض اولان وجع. فر. Céphalalgie؛ صداع معند = Céphalée؛ صداع نقریسی = Céphalagre .

صِداق { سذ. عر. [صادك فتح وکسری جائزدر.] زوجه مهری، کابین، نکاح بدلی.

صَداقَت { سذ. عر. [« صدق » دن. ترکیبات عربیه‌ده: صداقه] ۱. دوستلق، محبت، دوستلقده ثبات، وفادارلق. ۲. افندی وولی نعمته شکور وممتدار اولوب حق نعمتنی اونوتمامه : خدمتنجیده اك زیاده آرانیله جق شیٔ صداقتدر؛ دولتنه، پادشاهنه ابراز صداقت ایتمك. [لسانمزه خاص اولان بو ایکنجی معنا برنجیسندن مستعاردر.]

صَداقتلی { ص. صداقتی اولان، احبابنه ویا افندی وولی نعمتنه وفادار، حقیقتلی، صادق، طوغری .

صَدالی { ص. سسی اولان، سسلی، سس چیقاران .

صَدانُویس { س. فا. فونوغرافه ویرمك ایستدکاری اسمدر. « بانکنویس » دها مناسبدر .

صَدبَرك { ص. فا. [صد = یوز. برك = یاپراق] یوز یاپراقلی، قاتمرلی : کل صد برك = بر نوع کل .

صَدپاره { ص. فا. [صد = یوز. پاره = پارچه] یوز پارچه، پارچه‌پارچه، ریزه ریزه؛ دل صد پاره = قلب مجروح .

صَدَد { سذ. عر. ۱. یاقینلق، قرب، جوار. [عربیده اصل معناسی اولان بو معنا ایله لسانمزده قوللانلماز.] ۲. قصد، نیت، تشبث : اوزون بر سیاحت ایتمك صددنده بولنیور؛ بن درسه باشلامق صددنده ایکن سز کلدیکز. ۳. کلامدن مقصود اولان ماده، مقصد، مبنی علیه، مبحوث عنه، مانحن فیه : صدددن آیرلمیه‌لم؛ صددك خارجنه چیقمایك؛ خارج از صدد سوز سویلمه‌ملی؛ صدده، صدد‌مزه رجوع ایده‌لم .

صَدر { سذ. عر. ج: صدور. ۱. کوکس، سینه، بر: صدرینی بر قاچ نشانله تزیین ایتمشیدی؛ علت صدر = کوکس خسته لغی. ۲. یورك، قلب، خاطر: علم سطورده دکل صدورده‌در؛ صدره شفا ویره‌جك بر

خبر، بر جواب یوقدر. ۳. هر شیئك، اوکی، باشی، ایلریسی، الڭ عالی و رفیع محل: صدره چکمك؛ صدرده قورلمق. [اوطه‌نك باش طرفنده اوتورمغه مخصوص اولان «سدیر» دخی بوندن غلطدر. با: سدیر] ٤. باش، رئیس، الڭ عالی مقامده بولنان: صدر اعظم، صدر عالی= وزرا ووکلانك باشی؛ صدر آناطولی = آناطولی قاضیعسکری؛ صدر روم= روم ایلی قاضیعسکری. ٥. [«صدراعظم» دن مخفف] دولت عثمانیه ده رئیس وکلا، وکیل مطلق حضرت پادشاهی: صدر لاحق، صدر سابق، صدر اسبق.

صَدرِ اَعظَم {سـ. فا. [عر. صدر= باش - اعظم = دها بیوك] دولت عثمانیه‌ده رئیس وکلا، وزرا ووکلانك الڭ بیوکی، ذات حضرت پادشاهینك وکیل مطلقی.

صَدرنِشین {صـ. فا. [عر. صدر= باش طرف - فا. نشستن = اوتورمق] باشده اوتوران، مجلسك الڭ بالاسنده طوران، ریاست ایدن.

صَدری {صـ. عر. ث: صدریه. کوکسه منسوب و متعلق: امراض صدریه.

صَدرَین {سـذ. تـ. عر. صدر روم ایلی ایله صدر آناطولی، آناطولی ایله روم ایلی قاضیعسکرلری: صدرین مستشاری.

صُدغ {سذ. عر. تشـ. شقاق.

صُدغی {صـ. عر. ث: صدغیه. تشـ. ط. شقاقه منسوب ومتعلق.

صَدَف {سذ. عر. جـ: اصداف. ۱. میدیه واستریدیه قبیلندن قبوقلی دکیز بوجکی اجناسی. ۲. ایچنده اینجی بولنان بو قبیلدن دکیز بوجکی که قبوغی دخی بیاض وپارلاق اولوب فیل دیشی کبی صنایعده قوللانیلیر. ۳. مذکور حیوانك قبوغی: صدف قولای ایشلندیکیچون پك چوق شیئلر اعمال اولنمق اوزره اویبلیر. == صـ. ذکر اولنان حیوانك قبوغندن معمول ویا اونکله مزین: صدف دوکمه، صدف چکمجه = صدف قاقمه‌لی.

صَدَفچه {سـ. فا. صدف دینلن واینجی‌یی ویرن قبوقلی دکیز بوجکنك کوچکی وعادیسی.

صَدَفه {سذ. عر. [«ه» سی تفرید ایچوندر] ۱. اینجی‌یی حاوی بولنان قبوقلی دکیزبوجکنك برتکی وبرقبوغی. ۲. تشـ. قولاغك خارجده‌کی اویوغی‌که حلزونی الشکل اولوب اورته‌سنده دلیکی واردر.

صَدَفی {صـ. عر. ث: صدفیه. تا. اصداف دینلن قبوقلی دکیز بوجکی قبیلندن اولان.

صِدق {سذ. عر. ۱. طوغریلق، کرچکلك، حقیقت: صدق افاده، صدق کلام. ۲. خلوص، مخالصت، خالصیت: صدق نیت؛ صدق ایله محبت؛ صدق وخلوصله= خالصانه.

صَدَق {فل. عر. [اصلی «ق» ك ده فتحیله اولوب طوغری اوله دیمك اولان «صدق» ماده سندن ماضی مفرد مذکر غائبدر.] « ما صدق » تعبیر عربیسنده مستعملدر که بر مثل وسائره‌نك تطبیق اولندیغی دیمکدر: فلان مثله ماصدق اوله‌رق = بو مثل مصداقنجه.

صَدَقه {سذ. عر. جـ: صدقات. رضاءالله فقرایه ویریلن شیء: صدقه ویرمك؛ فقرا ایچون صدقه طوپلامق؛ صدقه‌یه محتاج اولمق؛ صدقه ایله چکنمك. [زمان سعادتده فقراء مسلمین ایچون طوپلانان زکاته دخی بو نام ویریلیردی.] صدقهٔ فطر = فطره

صَدمه {سذ. عر. جـ: صدمات. ۱. چارپمه، اورمه، چاتمه: کمی صدمه‌یه اوغرادی، ریختیمه بر شدتلی صدمه ایله چارپدی. ۲. آکسزین باشه کلن آفت، انسانك حال مادی یا معنویسنی صارصان وقوعات، ایشمی بولنه قومش ایکن بر صدمه‌یه اوغرادم؛ طالعك صدمات متوالیه‌سنه دوچار اولدی. ۳. کیم. پاتلامه. || ط. صدمهٔ منعکسه، صدمهٔ مقابله = برتأثیری متعاقب اونك ضدینه ظهور ایدن تأثیر شدید، فر. Contre-coup

صُدور {سذ. جـ. عر. فذ: صدر. با: صدر. — صدور عظام = صدر اعظملر؛ صدوردن = قضاة عسکردن.

صُدور {سذ. عر. صادر اوله، ظهور، حدوث، حاصل اوله، وقوعه کلمه، چیقمه: سزدن بویله ایش صدور ایده-

جکنی مأمول ایتمزدم؛ ارادهٔ سنیه‌سی شرف صدور ایتدی؛ امرنامه‌نك صدورینه منتظرم.

صَدیق { سد. ص عر. ث: صدیقه. جـ: اصدقاء. [«صدق» دن صشـ.] طوغری و حقیق دوست، یار وفادار.

صِدّیق { ص. عر. ث: صدیقه. [«صدق» دن سمبـ.] پك طوغری، اصلا خلاف سویلمز و خلف وعد ایتمیوب سوزنده طورور: حضرت یوسف صدیق (عم)؛ حضرت ابا بکر صدیق (رضه)؛ ام المؤمنین حضرت عایشة الصدیقه (رضها).

صر { د. صاد مکسوره ایله باشلار بعض صفتلره کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: صرصیقلام.

صر { یاخود صیر. س. ۱. چناق چوملکه سوریلن پارلاق بویا، ورنیك. [ابتدای ظهورنده سر صاقلانمه‌سی وجه تسمیه‌سی اولدیغی مظنوندر.] ۲. آیینه‌نك آرقه‌سنه سوریلن بوره.

صراجه { س. بوغازده اورلر چیقمسنی وبدنك بعض طرفلرنده یاره‌لر آچلمسنی موجب ارثی بر خسته‌لق، داء الخنازیر. || صراجه اوتی = آق باقه، صیغیر قویروغی، بالیق اوتی انواعندن بر نبات.

صراجه‌لی { ص. داء الخنازیر علتنه مبتلا.

صَراحَت { سث. عر. آچیقلق، شبهه و تردده محل براقیه‌جق صورتده آچیق افاده، ایما و اشارتله اولمیه‌رق طوغرودن طوغری‌یه و آچیقدن بیان ایتمه، ایضاح: بو فقره‌ده صراحت یوقدر؛ صراحت ویرمك اقتضا ایدر.

صَراحتلی { ص. آچیقدن بیان اولنان، رمز وایما ایله آکلادلمیوب ایضاحاتی حاوی اولان، تصریحاتلی: صراحتلی مکتوب؛ صراحتلی کلام.

صَراحَةً { ح. عر. آچیقدن، ظاهراً، رمز وایما ایله وضمناً اولمیه‌رق طوغریدن طوغری‌یه، اسم ورسمیله، آچیقدن آچیغه، ایضاحاً، تصریحاً: کیفیتی صراحةً یازملی؛ صراحةً بیان اولنمیور.

صُراحی { سذ. عر. اوزون بوینلی صو و شراب شیشه‌سی = بر صراحی صو؛ صراحی‌یی طولدیرمق. [عربیده صراح وصراحیه دخی دینلوب «صراحة» دن مشتق اولمغله، ایچنده کینی آچیقدن کوسترمسی ویا آچیق وبراق شرابه مخصوص اولمسی وجه تسمیه‌سی اولمق محتملدر.]

صِراط { سذ. عر. ۱. یول، طریق، راه: صراط مستقیم = طوغری یول، طریق هدایت، دین حق. ۲. جهنمك اوزرنده قورلمش پك طار و چکلمه‌سی مشکل بر کوپری که اوزرندن چکیله‌رك جنته کیدیله جکدر: صراط کوپریسی. || مجـ. پك صرب ومخاطره‌لی یول.

صَرّاف { سذ. عر. جـ. فا. صرافان. [«صرف» دن سمبـ. — اصل عربیسی صیرفی وجـ: صیارفه‌در.] آقچه بوزمق وتبدیل ایتمك ایله وآقچه‌یه متعلق هرنوع معاملاتله اشتغال ایدن آدم، معامله‌جی، بانکر: معتبران صرافاندن؛ صرافلر چارشیسی، کتخداسی. || کوشه صرافی = سوقاق ویا دکان کوشه‌لرنده اوکنه براوفاق چکمجه قویه‌رق پاره بوزمقله واوفاق تفك معاملاتله مشغول اولان کوچك صراف. || مجـ. صراف سخن = کوزل وسنجیده سوز سویلیکه وسویلنمش سوزلری تقدیره مقتدر آدم؛ آدم صرافی = آدمك ایسنی کوتیسنی فرق و تمیزه مقتدر اولان.

صَرّافلق { س. ۱. صراف صنعت وتجارتی، آقچه بوزمق وآقچه‌یه متعلق معاملات: صرافلق ایدیور. ۲. آقچه بوزمقدن ویا دکیشدیرمکدن اولنان استفاده وآلنان فرق: بن صرافلق ایده‌جك دکلم.

صَرّافیّه { سث. عر. آقچه‌بوزمق ویا تبدیل ایتمك ایچون صرافك آلدیغی فرق، باش: لیرایی بوزمق ایچون قرق پاره صرافیه آلیرلر.

صَرب { ص. با: صارب.

صرب { س. ص. [Serbe] جنوبی اسلاو اقوامندن بر قوم که صاوه نهرینك طرفیننده و آدریاتیق سواحلندن طونه‌نك اوته‌سنه‌دك منتشردرلر: صرب قومی، صرب لسانی، صربلرك اخلاق وعاداتی.

صربجه { ص. صرب قومی لسانده ویا بوقومك طرز

وطورنده اولان : صربجه لسان، کتاب، خوره، شرقی. == ح. صرب لسانده ویا طرز وطورنده : صربجه سویلمك، خوره تپمك. == س. صرب لسانی : صربجه نك بوشناقجه دن فرق یوق کبیدر.

صربستان { سخ. م. با : صربیه.

صربلی { س. ص. صرب قومی افرادندن ویا صربیه اهالیسندن اولان آدم : صربلیلرك سویلدكاری لسان.

صربیه { سخ. م. [Serbie] صربلرك ساكن اولدقلری مملكت، طونه ایله صاوه مجرالری آره سنده مستقل بر قراللق تشکیل ایدن معروف مملکت.

صرت { س. ۱. آرقه نك یوقاری جهتی، ظهر، آگین : صرتنه آلمق؛ صرتی دیواره ویرمك. ۲. حیوانك قلبجلامه اولان آرقه سنك اك یوقاریسی : آتك صرتی اكردن یاره اولمش. ۳. حیوانك اوراسی پوستندن چیقان كورك : سمور، قره قولاق، قورت صرتی. ٤. اوزانان طاغك بوینه سورن قلبجلامه یری، یاماج اوستی : خط حدود او طاغلرك صرتنی تعقیب ایدر. ٥. سم. ایچ طابیه شیوی. ||صرتدن آتمق = درعهده ایتمه‌مك، استنكاف ایتمك، باشدن صاومق. || صرته آلمق = یوكلنمك؛ تعهد ایتمك. || بالیق صرتی = اورته سی قباریق وقبه لی : باغچه یوللرینی بالیق صرتی یاپملی. || برینك صرتندن چیقارمق = اونی اضرار ایده رك قزانمق. || صرت صرته ویرمك = مظاهرت، تعاون ایتمك. || صرتی طیامق = گوگنمك، استمداد ایتمك. || صاللا صرت ایتمك = صرتنه آتمق، یوکلنمك : کوپك قویروغنی صاللا صرت ایدوب کیتدی. || صرتی قوی = ایی کینمش، اوشومیه‌جك صورتده چوق کینمش.

صرتار { س. اوموزلری قالین دریلی بر جنس کلر. ||صرتار بالیغی = گرل ایزماریدی.

صرتارمق { فل. ۱. صرتنی طیامغله قوتنه کوگنمك، آرقه پیدا ایتمك، جسارت کوسترمك : صرتاروب طورییور. ۲. قبارمق، (بولوت) افقده بر صرت تشکیل ایده جك صورتده صره لانمق : بولوتلر صرتناردی.

صرتلامق { فتـ. آرقه سنه آلمق، صرتنه یوکلنمك == فل. صرتنی طایامق، آرقه ویرمك، طایانمق.

صرتلان { س. یله لی قوردك بیوك نوعی که اولولری مزاردن چیقاریر ولشه کیدر بر یرتیجی حیواندر، عر. ضبغ، فا. کفتار. [یله سزینه تر. آندوق دیرلر.]

صرچه { س. ۱. چاقیل طاشیله قومك اریدلمسندن حاصل اولوب قیزغین خمورینه بر دمیر بوری ایله اوفلنه رك مختلف قابلر وسائر شیئلر یاپیلان جسم شفاف، جام، زجاج. [اساساً اسم عمومی ایسه ده دوکمه وکسمه اولانلری بللور اسم مستعاریله تفریق اولنه‌یغندن یالکز اوفلمکله حاصل اولان عادی جنسنه مخصوص قالمشدر :] صرچه دن اوده اوتوران قومشوسنه طاش آتماملی. ۲. کلینلره طاقیلان جامدن تل، رنکلی جامدن بونجوق انواعی. ۳. الماس طاسلاغی، خام الماس. ٤. جامدن تل کبی پارلاق قیل : صرچه لی کورك = پارلاق وقباتوگلی. ٥. موزایق دینلن اصولده یاپیلان منقش بللور.

صَرصَر { سنـ. عر. پك شدتلی وصوثوق روزکار. [صفت کبی ده قوللانیلیر :] ریح صرصر.

صَرعه { سثـ. عر. [یره اورمق دیمك اولان «صرع» دن] انسانك حسیاتنی غائب ایده رك دوشمه سنی واختلاج واضطرابی موجب اولان معروف سیکیر خسته لغی، تر. طوتار، طوتاراق : صرعه طوتمق، صرعه سی اولمق.

صُرعه { سثـ. عر. [صادك ضم وکسری جائز] کوریشمه، پهلوانلق، خصمنی آتمق مهارتی. [مأنوس دکل ایسه ده «اسپور» لغت اجنبیه سنه ترجیحاً قوللانیله بیلیر.]

صَرعه لی { ص. طوتار علتنه مبتلا، صرعه سی اولان : صرعه لی اولانلری عسکره آلمازلر.

صَرعی { ص. عر. ث : صرعیه. ط. طوتار علتنه منسوب و متعلق.

صَرف { سذ. عر. ١. خرج، مصرف ایتمه، آقچه‌یی مبایعاته ویروب بوزمه : چوق پاره صرف ایتدیکز؛ آیده نه‌قدر صرف ایدیورسکز؟ آقچه‌نك کیمی صرفندن خوشلانیر کیمی حفظندن. ٢. قوللانمه، ایشده بولندیرمه، استعمال، اشغال ایتمه : بو ایشه صرف ذهن ایتدم؛ صرف مساعی ایتمك. ٣. چویرمه، دوندیرمه، چکوب اوزاقلاشدیرمه : بر ایشدن صرف نظر ایتمك = کوزلرینی چویرمك، واز کچمك. ٤. بر لسانی ترکیب ایدن کلمه‌لرك تبدلاتندن وبربرندن چیقملرندن یعنی تصریف واشتقاقدن بحث ایدن علم که کلمه‌نك ترکیب کلامده طوتدیغی موقعدن صرف نظرله (یعنی یووظیفه‌یی نحوه براقه‌رق) مجرد نفس کلمه‌نك تبدلات و تغیراتنی بیلدیرر : علم صرف. ٥. بوعلمدن باحث کتاب: صرف عربی، صرف ترکی؛ فلان کوزل بر صرف یازمشدر. ٦. کلمه‌نك علم صرف قواعدنجه واعرابجه تبدلی. [تصریف وانصراف دها مستعملدر.]

صِرف ٢ { ص. عر. ١. خالص، صافی، ساده، محض : بو صرف سوتدر؛ صرف یالاندر. ٢. بسبتون، کاملاً [اکثریا ترکجه کبی قوللانیلوب فارسی قاعده‌سنجه مثلا کذب صرف نادراً دینلیر و برنجیسی قدرقوت معنایی احتوا ایتمز.] = خ. آنجق، مجرد: صرف کندی اختراعیدر.

صَرفی { ص. عر. ا: صرفیه. علم صرفه منسوب ومتعلق: قواعد صرفیه.

صَرفیّات { سث. ج. عر. ١. خرج اولنان آقچه وسائره، مصارف : بوآی چوق صرفیات اولدی. ٢. بر حساب ودفترك مصارفه متعلق قسمی: صرفیاتی مفرداتیله کوسترمه‌مشسکز. ٣. وجودجه افرازاتله واقع اولان زیان، ضایعات: قان آلدیرمق صرفیاتدر؛ بوقدر جراحت آقمه‌سی بر صرفیاتدر.

صَرفیّون { سذ. ج. عر. صرف علمیله اوغراشان وبو علمده کتاب یازان علما : مشاهیر صرفیوندندر.

صرمه ١ { س. با : صیرمه.

صره ١ { یاخود صیره. س. [یو. Σειρά] ١. دیزی، صف : بر صره اینجی؛ آغاجلری صره صره دیکمشلر. ٢. ترتیب، نظام : صره‌یه قومق، صره‌یه کیرمك، صره ایله. ٣. صنف، مرتبه، رتبه، منزله : بن او صره‌ده دکلم؛ بنی اونلرك صره‌سنه قومایك. ٤. خط، سطر: بر قاچ صره یازی یازدی. ٥. درسخانه واوکا مماثل یرلرده اوتورمق اوزره تخته‌دن بوینه تنابه، اوزون رحله، مصطبه: مکتب، تیاترو صره‌لری. ٦. نوبت، معین و مخصوص وقت ویا درجه : بزم صره‌مز کلمیه‌جکمیدر؟ شمدی سزك صره‌کزدر. ٧. فرصت، تصادف، مناسب وقت وحال : صره دوشورمك؛ صره کوزتمك؛ صره‌سی کلدی‌ده. ٨. سیاق و سباق، کلیش : سوزك صره‌سی. ٩. عدم انتخاب، راست کلـه آلمه، ممتاز اولمیان : صره قارپوزی؛ صره نفری؛ صره کوموری. ١٠. اطراد، بوینه اوزانمه : صره سرویلر، صره دیواری. = ص. بر صره تشکیل ایدن، بر صره‌یه دیزلمش : صره یالیلر، دکانلر، صره آغاجلر. = ح. ظرفیت بیان ایدر اسملره التحاق ایده‌رك بر نظام وترتیبله دوام و استمرار بیان ایدر : آردی صره، آرقه‌سی صره = متعاقباً، کریدن متصلاً؛ اوکی صره = اوکندن، اوکنجه، اوکدن متصلاً؛ یانی صره = برابرنده، یان یانه. ‖ آره صره، آره ده صره‌ده = آرالق آرالق، بعضاً، هر وقت ومنتظماً دکل. ‖ صره ایله = منتظما بربری آرقه‌سندن، منتظم بر ترتیبده یاخود برر برر. ‖ صره‌سنده = نظامنده، مناسبتلی اوله‌رق. ‖ صره سیله = یولیله، صورت مناسبه‌ده. ‖ صره صره = صف صف، بربری آرقه‌سنده صفلر تشکیل ایده‌جك صورتده : عسکر صره‌صره دیزلمشیدی. ‖ ایشی صره‌سنه کیرمك = ایش یولنه کیرمك؛ نتیجه پذیر اولمق اوزره بولنمق؛ دوزلمك. ‖ صره‌ده = برشیئه نائل اولمق طریقنده. ‖ صره‌ده = اثناده، ایکن : کلدیکم صره‌ده تصادف ایتدم.

بو لغت چغتایجه‌ده دخی سیرا املاسیله مستعمل اولدیغندن، بزجه

روجه‌دن مأخوذ اولمدیغی کبی، اسکی لسان یونانیده‌ده موجود بولنمق حسبیله، روجه‌یه دخی ترکجه‌دن کچمش اولمسی ملحوظ اولمدیغی حالده، بری السنهٔ تورانیه‌دن ودیکری زمرهٔ آریانیه‌دن اولان بو ایکی لسانده عیناً تصادفی غرائبدندر. بو ایکی لسانده بو قبیلدن تصادفلر چوق اولوب، بو حال لسانیونك نظر دقتنی جلب ایتمکه شایاندر.

صُرّه { سث. عر. ١. آقچه کیسه‌سی، پاره چیقینی. ٢. حرمین محترمینه جانب سلطنت سنیه‌دن هر سنه اهدا بیوریلان آقچه و سائره: صرهٔ همایون؛ صره آلایی؛ صره امینی = صرهٔ همایونك جانب حجازه سوقنه مأمور اولان ذات که، هر سنه دیکری نصب اولنور.

صره‌سز { ص. ١. غیر منتظم، قارمه قاریشیق. ٢. یولسز، مناسبتسز، نابجا.

صره‌لاتمق { فتـ. صره‌یه قودیرمق، بر دیزی‌یه دیزدیرمك: بو صاقسیلری باغچوانه صره‌لاتملی.

صره‌لامق { فتـ. ١ صره‌یه قومق، دیزمك: صاقسیلری یولك اوزرنده صره‌لایه‌جغم. ٢. بربری آرقه‌سنده سویلمك، آره‌سی کسمکسزین ایراد ایتمك: بر طاقم شتوم غلیظه صره‌لامغه باشلادی. = فل. (چوجق) یاصدیق ودیوارلره طوتنه‌رق یوریمکه باشلامق: دها یوریمیور اما صره‌لایور.

صره‌لانمق { فل. صره‌یه قونمق، دیزلمك، بر دیزی تشکیل ایده‌جك صورتده ترتیب اولنمق: بو آغاجلر ایی صره‌لانمامشدر.

صره‌لی { ص. ١. دیزلمش، صره‌یه قونمش: صره‌لی اولر، آغاجلر. ٢. مرتب، منتظم: صره‌لی ایشلر قولای کوریلیر. ٣. مناسب محلنده، یولنده.

صره‌واری { ص. بر صره تشکیل ایدن، بر دیزی صورتنده، صف اولمش: صره واری یالیلر، آغاجلر. = حـ. بر دیزی تشکیل ایده‌جك صورتده، صره ایله: صره واری طورمشلردی.

صریتمق { صریتغان، صریم و سائره. با: صیریتمق و سائره.

صَریح { ص. عر. ٔ: صریحه. [«صراحة» دن مشـ.] ١. آچیق، آشکار، رمز وایما ایله تفهیم اولنمیوب آچیقدن آچیغه افاده اولنان، واضح: قول صریح، افادهٔ صریحه. ٢. شك وشبهه‌دن سالم، ظاهر بدیهی: حق صریح. ٣. قاریشیق و مغشوش اولمیان، خالص، صافی، ساده.

صَریر { سذ. عر. غیجردی، تلم وقپو کبی شیئلرك سسی. ٔ.

صزمق { صزلامق، صزی. با: صیزمق وسائره.

صَعب { ص. عر. ٔ: صعبه. [«صعوبة» دن مشـ.] ١. چتین، زور، مشکل، دشوار: صعب ایش. ٢. قوتلی، زورلی: دشمن صعب.

صُعوبَت { سث. عر. جـ: صعوبات. کوجلك، زحمت، مشکلات: چوق صعوبت چکدك؛ بو یازی‌یی یازمقده هیچ بر صعوبت یوقدر.

صُعوبتلی { ص. کوج، زحمتلی، مشکل: چوق صعوبتلی ایشدر.

صُعود { سذ. عر. یوقاری چیقمه، یوکسکه چیقمه، یوکسلمه: دومان بولوتلره طوغری صعود ایدیوردی.

صَعید { سخذ. م. یاخود صعید مصر = خطهٔ مصریه‌نك قسم جنوبیسی، مصر علیا.

صِغار { صذ. جـ. عر. فد: صغیر. با: صغیر.

صَغائر { سث. جـ. عر. فد: صغیره. با: صغیره.

صِغَر { سذ. عر. کوچکلك، خردی: صغر سن = یاش کوچکلکی.

صغرمق { صغرتماج. با: صیغیر وسائره.

صُغرا { صث. عر. و:

صُغری { صث. عر. ذ: اصغر. با: اصغر. = سث. عر. منـ. قیاسك حد اصغرینی حاوی اولان قضیه، کبری مقابلی.

صَغری { س. با: صاغری.

صُغله { سخ. م. ازمیر سنجاغندن عبارت اولان آناطولی خطه‌سی.

صَغیر { ص. عر. ٔ: صغیره. جـ: صغار. ١. کوچك، اوفاق، خرد: نجم صغیر؛ حجرهٔ صغیره؛ صغیر وکبیر = بیوك کوچك؛ صغار وکبار = بیوکلرله کوچکلر، عموم انسانلر. ٢. فـ. بلوغه ایرمه‌مش و وصی‌یه محتاج چوجق: اوچ صغیر اولاد براقدی؛

بر صغیر اوغلی و ایکی صغیره قیزی واردر؛ صغیر ممیز = تمیزه مقتدر صبی؛ صغیر غیر ممیز = تمیزه غیر مقتدر صبی .

صَغیره { سث. عر. جه : صغائر . { کوچك کناه، قتل وزنا کبی کبائردن اولمیان اثم .

صَفّ { سذ. عر. جه : صفوف . { ترکجه ده «ف» مخفف دخی اوقونور. } ١. صره، دیزی، سلك : بر صف تشکیل ایتمك؛ بر صف اوزره دیزلمك؛ صفدن چیقمق. ٢. ع. بر صره یه دیزلمش عسکر : برنجی، ایکنجی صف . || صف بسته = صره اوزره دیزلمش : صف بستهٔ سلام اولمق = بر صره اوزره دیزیلوب سلامه طورمق. || صف جماعت = جامعده نمازه طوران جماعت مسلمینك تشکیل ایتدیکی صره لرك بهری. || صف حرب = محاربه ده برصره یه دیزیلن عسکر: صف حربه کیرنجه هرکسه جسارت کلیر. || صف صف = صره صره، متعدد صره اوزره. || صف نعال = اوطه ویا چادیر وسائر اوتوریلان محلك آیاق قابلرینی چیقاروب براقدقلری اك آشاغی صره سی : صف نعالده اوتورمق = کمال تواضعله اومحله تنزل ایتمك.

صَفاء { سذ. عر. ١. صافیلك، { براقلق، بولانلدی، وکدورتدن سالم اوله : صفای قلب، صفای خاطر. ٢. اندیشه سزلك، اطمئنان، راحت، حضور، اکلنجه: صفا سورمك؛ ذوق و صفاسنه باقمق. || اخوان صفا = علوم وفنون و حکمتله اشتغال ایدر اسکی بر صنف علماکه بینلرنده تعاطی ایتدکلری مکاتیبك برقسمی «رسائل اخوان الصفاء» عنوانیله موجود اولوب برمجموعهٔ علمیه تشکیل ایدیور. || صفا کلدیکز [طوغریسی : صفا کتیردیکز] = خوش کلدیکز؛ صفا بولدق = خوش بولدق؛ صفای خاطرله = خوش حال اوله رق. || کیجه صفا = کیجه آچیلوب کوندوز قپانیر برجنس چیچك.

صَفابَخش { ص. فا. [عر. صفا = { راحت. فا. بخشیدن = باغشلامق] راحت و حضور ویرن، راحتلاندیران، اکلندیرن.

صِفات { سث. جه. عر. فد : صفت. { با : صفت .

صَفائح { سث. جه. عر. فد: صفیحه. { با : صفیحه .

صِفَت { سث. عر. جه : صفات . { «وصف» دن علی القاعده مثالك فاء الفعلی اولان «و» ك حذفی و «ة» علاوه سیله، صفة] ١. بر شخص ویا شیئك عارضی حالی، صورت : فضیلت انسانه یاقیشیر صفتلرك اك ممدوحیدر؛ بر شیئی صفات مخصوصه سیله تعریف ایتمك اقتضا ایدر؛ رحمان صفات اللهدندر، صفات الهیه دندر. ٢. انسانك بر فعل و حرکتده بولنمغه صلاحیت قزانمق ایچون طاقندیغی حال وکیفیت ویا عنوان : سز بکا بو سوزی نه صفتله سویلیورسکز؟ پدر صفتیله‌می یوقسه آمر صفتیله‌می؟ ٣. عو. تر : صورت، چهره، بکز، ظاهری وخارجی کورینیش : اونك نه آدم اولدیغی صفتندن بللیدر؛ صفتنه باقسه کز آ. ٤. د. [صرف ونحوده] بنفسه قائم اولمیوب بر شخص ویا شیئه عارض اولان بر حال وکیفیته دلالت ایدن کلمه : آق، قره، بیوك، کوچك، آغر، خفیف، عالم، جاهل کلمه‌لری صفتدرلر. [توصیف اولنان اسم ذاته ده نحوده «موصوف» دیرلر :] صفتله موصوف آره سنده مطابقت شرطدر. || صفت رسمیه = برآدمك دولت وحکومتجه حائز اولدیغی حال وموقع: اونك بر صفت رسمیه‌سی وارمیدر؟ — اوت مدعئ عمومیدر لکن بورایه اوصفتله کلمه‌مشدر.

صَفح { سذ. عر. یوز چویرمه، { اعراض، باقامه، عفو: عفو وصفح ایتمك .

صَفحه { سث. عر. جه : صفحات . { ١. یوز، بر شیئك دوز یوزی، وجه، برجسمك کورینن خارجی طرفلرینك بهری: مکعب بر زارك آلتی صفحه‌سی واردر. ٢. یازلمش ویا یازیله‌بیلیر صحیفه: مجلا بر صفحه: مرمر صفحه‌سی اوزرینه حك ایتمك. مج. صفحهٔ دل، صفحهٔ خاطر. ٣. اینجه وککیش جسم، تخته، لوح، لوحه، یوفقه : اینجه صفحه‌لره یارلمسی قولای بر طاش .

صَفّدَر { ص. فا. [عر. صف = { صره. فا. دریدن = یارمق] دشمن عسکرینك صفلرینی یاروب کچن، شجیع، جسور، بهادر : صفدر جنك .

صَفّدَرانه { ص. حه. فا. بهادرانه { جسورانه .

صفر { سـذ. عر. جم: اصفار. كندیلكندن هیچه اشارت اولدیغی حالده، رقملرك صاغنده یازلدقده، اونلره بر درجه قرا. ندیروب مثلا بری اون وایكی‌یی یكرمی‌ایدن اشارتكه برنقطه‌دن عبارت‌اولوب اساساً (٥) شكلنده ایدی. || صـولده صفر = هیچ براهمیتی اولمیان، كأن لم یكن حكمنده اولان. || صفری تو. كتمك = ١. مقابله‌دن و برشیئه دوامدن عاجز قالمق: اویله سـؤاللر ایراد ایتدم‌كه نهایت صفری توكتدی. ٢. تلف او. لمق: حریف صوؤقدن اوراده صفری توكتمش. = ص. بوش، خالی، هیچ برشیئی‌اولمیان: صفر. الید = الی بوش، تهیدست.

صَفَر { سـذ. عر. سنهٔ قمریهٔ عربیه‌نك ایكنجی آیی: صفر الخیر.

صَفراء { صش. عر. ذ: اصفر. ؤ: اصفر. = سش. عر. ١. اود، مراره. ٢. قدما فكرنجه اخلاط اربعه‌نك بری كه اساسی اودده‌كی یشیلتراق صاری مایعدر. || صفرا بولانمق = باش دونمك، قیٔ ایتمك ایستمك. || صفراسی غالب = اكثریا باشی دونن (آدم).

صَفرالی { ص. صفراسی غالب، جزئی صاللانقدن ویا آشاغی یاخود یوقاری باقمقدن باشی‌دونن (آدم).

صَفران { س. «زعفران» دن غلط. با: زعفران.

صفراوی { ص.عر.ؤ: صفراویه. اوده‌منسوب‌ومتعلق، اخلاط‌اربعه‌دن صفرایه‌منسوب: مزاج صفراوی؛ صفراوی‌المزاج آدم.

صُفرَت { سش. عر. ١. صاریلق، صاری رنك. ٢. بكزن صولوقلغی.

صَفره { ١ س. كمینك آلت انبارینه وضع اولنان آغرلق. طوغریسی‌صابوره. با: صابوره.

صَفزَن { ص. فا. [عر. صف = صره. فا. زدن = اورمق] دشمن‌عسكرینك صره‌لرینه اوران، جسور، شجیع، غالب.

صَفشِكَن { ص. فا. [عر. صف = صره. فا. شكستن = قیرمق] دشمن عسكری صره. لرینی قیران، غالب.

صَفصاف { سذ. عر. سوكوت آغاجی؛ حامض صفصاف = كیم. فر. Acide Salicylique دینان واكثریا صنایعده ویراكی شیلری محا. فظه خصوصنده قوللانیلان طبابتده دخی مستعمل زیاده. جه‌سی تنفسه مضر برماده.

صَفصافیّه { صش. عر. با. فصیلهٔ صفصافیه = سوكوت آغاجی انواعندن اشجار.

صَفوَت { سش. عر. صافیلك، خالصلك، پاكلك، برا. قلق، غل وغشدن عاری اولمه: صفوت قلب، صفوت درون.

صُفوف { سذ. جم. عر. فد: صف. با: صف.

صِفّه { سش. عر. طیش قپونك ایكی طرفنده طاشدن ویا تخته‌دن اوتورمغه مخصوص سد ویا پیكه. ؤ. با: صوفه.

صَفی { ص.عر.ؤ: صفیه. [«صفوة» دن صش.] صافی، خالص، پاك، تمیز، غیرمخلوط. [«صافی» دها مستعملدر.] || صفی الله = ابو البشر حضرت آدم (عم) ك لقبیدر.

صَفیحه { سش. عر. جم: صفایح. ١. یاصی ودوز یوز، صفحه، لوحه. ٢. تخته حالنده معدن، ساج. [«صفحه» دها مستعمل اولوب، صفیحه‌نك ایسه جمعی دها مأنوسدر.]

صَفیحی { ص. عر. ؤ: صفیحیه. تش. با. یوفقه حالنده، یوفقه‌لر صورتنده: صفیحی الشكل.

صَفیر { سذ. عر. ط. ایصلق صورتنده سس.

صَفیر { سذ. عر. [یو. Σάπφει-ρος] كوك یاقوت [ذی قیمت طاش.]

صَفیری { ص. عر. ؤ: صفیریه. ایصلیق سسنه بكزر (تنفس صداسی وسائره).

صَقاغی { سذ. با: صاقاغی.

صَقاق { س. چكه آلتی، غبغب. ص. غلط اوله‌رق «اوكوز شقاغی» دیدیكمزك طوغریسی «اوكوز صقاغی» دركه كردانندن صارقان دری دیمك اولوب، شقاقله اصلا مناسبتی یوقدر.

صَقال { س. اركككرده یوزك اطرافنده وآلت چكه‌نك اوزرنده‌بیتن قیللر، لحیه، ریش: قره، صاری، قبوكرال، آق صقال؛ صقال قویویرمك، صالیورمك؛ صقالی تراش ایتمك. || آق صقال = كوی اختیاری، مختاری. || آق صقال قره‌صقال =

بیوك كوچك، هركس || صقالی اله ویرمك = باشقه‌لرینك نفوذینه تابع اولوب فاعل‌مختار اولمامق. || تخته صقال = اكلی صقالی. || (ایشك) صقالی بیتمك = اسكیمك، سورنجمه ده قالمق. || صقالی تراش ایتمك = یمین تعبیریدر: بویله دكلسه بن صقالمی تراش ایدرم. || صقال جوجوكی = بام تلی. || صقالی دكرمنده آغارتمق = تجربه قزانمقسزین اختیار اولمق. || صقالی صایدیرمق = اسرارینی كتم ایده‌مه‌مك. || صاچ صقال = سن وسال. || صقاله صوغان طوغرامق = استهزا، ریشخند ایتمك. || طوپ صقال، قبا صقال، كوسه صقال = صقالی بو شكللرك برنده اولان آدم؛ كچی صقالی = اوجی سیوری كسیك صقال؛ تخته صقال = دوز واكلی صقال.

صَقالِبه { سذ. جـ. عر. [فد: صقلاب، صقلابی لسانمزده مستعمل دكلدر] اسلاو اقوامی: صقالبه‌دن بر قوم.

صَقالسِز { ص. صقالی كلمه‌مش ویا صقالنی تراش ایتمش، صقالی اولمیان.

صَقاللانمَق { فل. صقالی كلمك، صقاللی اولمق.

صَقاللی { ص. صقالی اولان، ذو اللحیه، ریشدار؛ قره صقاللی، آق صقاللی، قیر صقاللی، صاری صقاللی، كوسه صقاللی.

صَقسی { س. با: صاقسی.

صَقصَغان { یا صقساغان. س. با: صلاقساغان.

صَقَل { سذ. عر. اگه‌له، اگه ایله جلا ویرمه.

صَكّ { سذ. عر. جـ: صكوك. [فا. « چك » دن معرب] ١. جانب محكمه‌دن ویریلن رسمی حجت واعلام ویا برات. ٢. حجت واعلام كبی حكملی محررات شرعیه‌نك اصول ونسق تحریری وبونلرك تحریرنده قوللانیلان تعبیرات واصطلاحات: حجتك صك وسبكه موافق اولدیغنی تصدیق ایتمك.

صَكّاك { سذ. عر. [« صك » دن مب.] اعلام و حجت یازمق اصولنده ماهر محكمه كاتبی.

صُكره { ظز. غلط املا. طو. غریبی: صوكره. با: صوكره.

صَكسار { س. پوستندن كورك یاپیلان وطاوقلرله سائر طیور اهلیه‌یه مسلط اولوب یالكز قازدن قورقان كدیدن بیوجك سیاه بر حیواندر، كه فا. دله و عر. بوندن معرب اوله‌رق دلق دینیلیر. بر جنسنه‌ده قیر صكساری وگوكجن دیرلر.

صَكسون { س. [وغلطی: صامسون] وقتیله دشمنه صالدیرلمق اوزره غاوغاده قوللانیلان ایری كوپك.

صَكسونجی { س. غاوغا كوپكلرینی اداره وسوق ایدن عسكر افرادی كه ینكیچری اوجاغنه مربوط ایدی؛ صكسونجی باشی = بو افرادك ضابطی.

صُكوك { سذ. جـ. عر. فد: صك. با: صك.

صَلاء { سذ. عر. ١. جمعه نمازینه وبعض محللرده جنازه‌یه دعوت ایچون مناره‌لرده اوقونان صلوات: صلا ویرمك، صلا اوقومق. ٢. مجـ. میدان اوقومه، كندینه كوكن وارایسه چیقسون دیه ندا ایتمه. ٣. تر. شو. برمحله چوجقلرینك دیكر محله چوجقلریله طاش غاوغاسنه چیقملری. == صلا! یاخود الصلا! صورتنده ادات تنبیه مقامنده دخی قوللانیلیر.

صلا { س. با: صله.

صَلابَت { سذ. عر. [« صلب » دن] ١. قتیلق، پكلك. ٢. متانت، قوت، طیانمه، ثبات: صلابت دینیه.

صَلابَتلی { ص. قوی، متین، طیانیقلی، ثباتلی.

صَلاپوریه { س. طرز مخصوصده آچیلمیش بریلكنی اولان بیوجك برنوع قایق.

صَلات { یاخود صلاة، صلوة. سذ. عر. جـ: صلوات. ١. نماز: صلات فجر = صباح نمازی؛ صلات عید = بایرام نمازی. ٢. پیغمبر ذیشان (صلعم) افندمزه دعا: « علیه الصلاة والسلام » یاخود « صلوات الله علیه » و « صلی الله علیه وسلم » دعاسی: صلات اوقومق، صلات كتیرمك. == جـ: « اللهم صل علی سیدنا محمد ... » دعاسی: صلوات شریفه، صلوات كتیرمك.

صَلاته { س. [فر. Salade] ١. اشتها آچمق اوزره یمك آره‌سنده ینن طوزلی واكشیلی شیء. ٢. الك زیاده صلاته یاپلمه

یارایان ماروله مشابه واوندن کوچك بر نوع یشیللك : صلاته دیکمك؛ صلاته صوغان صاتمق. ٣. بو یشیللکك طوز وسرکه و زیتون یاغیله تربیه اولنمشی : صلاته‌یی سفره‌یه قومق؛ صلاته طباغی.

صَلاته‌جی { س. صلاته وصوغان وسائره گزدیروب صاتان آدم.

صَلاته‌لق { ص. صلاته یاپمغه یارایان : صلاته‌لق مارول. == س. صلاته یاپمغه یارایان خیار : صلاته‌لق دیکمك، یتیشدیرمك.

صَلاح { سذ. عر. ١. ایملك، بر شیئك ایی ومطلوب و ممدوح صورتده بولنمسی : صلاح حال. ٢. زهد وتقوی، پرهیز. کارلق، اعمال صالحه : اهل صلاحدن بر ذات. ٣. صلح، مسالمت، اسایش : صلح وصلاح.

صَلاحِیَّت { س. [عربی اولمیوب، ذاتاً مصدر اولان « صلاح » ه ادات مصدریت علاوه‌سیله لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه گچمشدر.] ١. برایشه قاریشمغه وبرفعل وحرکته حسب الوظیفه حقلی اولمه : سزك بو ایشه قاریشمغه صلاحیتکز یوقدر؛ بو بنم صلاحیتم دائره‌سنده‌در. ٢. حق. بر دعوانك مدعی علیهك اقامت ایتدیکی محلك محکمه‌سنده باقلمسی؛ عدم صلاحیت دعواسی = طرفیندن برینك دعواسنك، محول اولدیغی محکمه‌یه عائد اولمدیغنی ادعا ایلمسی.

صَلاحِیَّتلی { ص. بر ایشه ویا بر دعوی رؤیتنه حسب الوظیفه حقلی بولنان، وظیفه‌دار : محکمهٔ حقوق بو دعوایی کورمکه صلاحیتلی دکلدر.

صَلاخوان { ص. س. فا. [عر. صلا = م. فا. خواندن = اوقومق] ١. مناره‌ده صلا ویرن، جمعه ویا جنازه نمازینه دعوت ایچون صلوات اوقویان مؤذن. ٢. میدان اوقویان، کندینه کوکنن وارایسه الصلا دیه‌رك تفاخر ایدن.

صَلاخور { س. ١. [« سرآخور » دن غلط] قپوجی باشیدن دون اسکی بر رتبه صاحبی. ٢. [« سلاحشور » دن غلط] وقتیله بر قلعه وموقعك محافظه‌سیله موظف اولوب بو خدمته مقابل تکالیف امیریه‌دن معاف جنکاور آدم.

صَلاش { صلاشپور. با: صالاش، صالاشپور.

صالاموره { س. با : سالاموره.

صَلب { سذ. عر. ١. آصمه، آصمه‌رق اعدام ایتمه، بردار ایتمه : صلب ایتمك. ٢. خاچه کرمه، خاچه کره‌رك اعدام ایتمه : خرستیانلر حضرت عیسانك صلب اولندیغی اعتقادنده بولنه‌رق صلیب شکلنی تقدیس ایدیورلر.

صُلب { سذ. عر. جمع : اصلاب. ١. اوکورغه کمیکلرینك مربوط بولندقلری زنجیر کبی کمیك، اکین، عمود فقاری. ٢. ذریت، سلاله : صلبندن اوچ ارکك ایله ایکی قیز اولاد دنیایه کلدی؛ سلطان عثمان خان غازینك صلب پاکندن دنیایه کلن اولاد.

صُلب { ص. عر. ا. صلبه. [« صلابة » دن صش.] ١. قاتی، سرت : حجر صلب. ٢. م. مایع وغاز حالنده اولمیوب آقماز و ودوکلمز یعنی ذرات ترکیبیه‌سی آز چوق قوت وتضییق کورمدکجه بربرلرندن آیرلماز (شیء): جسم صلب، اجسام صلبه. ٣. مج. حسیاتی طونوق، تأثرسز، احوال روحیه‌دن بیبهره، پك جسمانی : پك صلب آدم.

صُلبی { ص. عر. ا. صلبیه. برینك صلبندن کلمه، صلبندن متولد : صلبی اوغلی، اولادی = اوز اولادی.

صُلبِیَّت { سذ. عر. م. ١. قاتیلق، سرتلك : طاشك صلبیتی. ٢. اجسامك احوال ثلثه‌سندن بریکه مایع وغاز حالنده اولمیوب قاتی اولمسیدر. ٣. مج. حسسزلك، احوال وحسیات روحیه‌دن بهره‌سزلك، جسمانی وحسسز آدمك حالی.

صَلت { ص. ح. با : صالت.

صُلح { سذ. عر. ١. باریش، باریشیق، باریشمه، آشتی: صلح ایتمك = باریشمق؛ عقد صلح ایتمك. ٢. راحتلق، اسایش، حرب وفتنه و فسادك عکسی: صلح واسایش؛ محافظهٔ صلح، ادامهٔ صلح؛ صلح وصلاح. ٣. اویشمه، اوزلاشمه، بالتراضی رفع نزاع: ایشی محکمه‌یه دوشورمکسزین بینلرنده صلح ایتدیلر؛ صلح اولمق = اوزلاشمق.

صُلحاً { ح. عر. حربسز ویا محاکمه‌سز، اوزلاشه‌رق، او.

يشه‌رق، صلح طريقيله : مسئله صلحاً حل اولنه‌رق حربك اوكى آلندى؛ ايشى آره‌لرنده صلحاً تسويه ايدوب محكمه‌يه دوشورمديلر.

صُلَحا { سـ‌ذ. صـ. جـ. عر. فـ‌د: صالح. با: صالح.

صُلح آميز { ص. فا. [عر. صلح = باريش. فا. آميختن = قاريشديرمق.] صلح قاريشديران، صلح وآسايش ايراث ايدن: صلح آميزسوزلرله آره‌لرينى بولدى.

صُلحجى { ص. ايكى طرفى اوزلاشديران، ايكى خصمك آره‌لرينى بولوب صلحى اعاده ايدن آدم، ميانجى.

صُلحنامه { سـ. فا. [عر. صلح = باريش. فا. نامه = يازلمش كاغد] ايكى طرف بيننده تقرر ايدن صلحك شرائطنى حاوى محررات، باريش عهدنامه‌سى.

صُلحى { ص. عر. ث: صلحيه. باريشه منسوب ومتعلق، صلح و آسايشه عائد: تدابير صلحيه. || حق. محكمهٔ صلحيه، محاكم صلحيه = ابوفاق تفك دعوالرى صلحاً وطرفينى بالاقتناع رضالرينى استحصال ايتمكله خرجسز رؤيت ايدن كوچك محكمه كه نواحيده ودوائر بلديه‌ده اولور.

صَلصال { سـ‌ذ. عر. ١. قومله قاريشيق اينجه چامور. ٢. لوله‌جى چامورى، بالچيق.

صَلصالى { ص. عر. ث: صلصاليه. اينجه بالچيق ويا لوله‌جى چامورى حالنده اولان: مادهٔ صلصاليه.

صَلع { سـ‌ذ. عر. باش تپه‌سنك قيلسزلغى.

صلعم { فخر عالم (صلعم) افندمزك اسم اقدسلرى ذكر اولندقجه ايرادى معتاد اولان «صلى الله عليه وسلم» دعاسنك مختصرى اولوب، بويله يازيليورسه‌ده يينه: صلى الله عليه وسلم صورتنده اوقونور. سائر انبيا حقنده اكثريا «عليه السلام» دعاسى ايراد اولنوب، اوده مختصراً «عم» صورتنده يازيلير.

صُلعه { سـ‌ذ. عر. باشك قيلسز يرى، قيللرى دوكلمش باش تپه‌سى.

صَلوات { سـ‌ذ. جـ. عر. فـ‌د: صلات، صلوة. با: صلات. = فد. كبى. «اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آل محمد» دعاى شريفى: صلوات كتيرمك، اوقومق. || بر مخاطره تقربى حالنده بو دعانك اوقونمه‌سى معتاد اولديغندن، پك سرت آدم حقنده: يانه صلواتله واريلير، دينيلير.

صَلوٰة { سـ‌ذ. عر. [«صلات»ك قرآن كريمه مخصوص املاسيدر. هله لسانمزده بو صورتده يازلمسى اصلا معتاد وجائز دكلدر.] با: صلات.

صَلوَله { سـ‌ذ. عر. سيد الثقلين (صلعم) افندمزه اوقونان صلات وسلام دعاسى اولوب بسمله وحمدله ايله برابر كتاب خطبه‌لرنده وسائر تشبثاتده ايرادى معتاد اولان ادعيه‌نك اركان ثلثه‌سنى تشكيل ايدر، كه عبارات مختلفه ايله افاده اولنوب، اك ساده‌سى بروجه آتيدر: بسم الله الرحمن الرحيم [: بسمله]؛ الحمد لله رب العالمين [: حمدله]؛ والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين [: صلوله].

صِلَه { سـ‌ذ. عر. [«وصل» دن على القاعده فاء الفعلك حذفى وتاء تأنيث علاوه‌سيله تشكل ايتمشدر.] ١. اولاشمه، ايكى شيئك بربرينه بيتيشمه‌سى. ف. ٢. وطن و مملكتنه و يا اقربا و تعلقاتنه اولاشمه، وطننى ويا اقرباسنى زيارت ايتمه: صلهٔ رحم = ابوينى وا قرباسنى زيارت وظيفه‌سى كه سنن سنيه‌دن و شعائر اسلاميه‌دندر؛ صله ايتمك، صله‌يه كيتمك = اقربا وتعلقاتنى كورمك اوزره مملكته كيتمك. ٣. د. [نحوده] براسم موصوله مربوط اولوب اونكله برابر نعت وصفت يرينى طوتان جمله كه عربيده ما، من، الذى كبى اسم موصوللرى تعقيب ايدر، ولسانمزده ايسه اكثريا ايتديكى، ايده‌جكى كبى اضافى فرع فعل ايله افاده اولنور. ٤. [صرف عربيده] بر كلمه‌نك باشنده اولوب همزهٔ وصل دينلن همزه‌نك اوقونماسيله بوكلمه‌نك ماقبلنه اولاشمه‌سى: رب العالمين وثم استوى كبى. ٥. آنفاً بيان اولنان همزهٔ وصلك اوزرينه چكيلن اشارتكه اساساً كوچك بر «صله» لفظندن عبارتدر: (ـ). ٦. تر. [ايكنجى معنا ايله صله‌يه كيتمك تعبيرندن يا كلمغله بو معنايه كتيرلمشدر] وطن، مملكت: صله‌يه كيتدى؛ صله‌ده در.

صَلّى { ف. عر. تفعيل بابندن «تصليه» دن ماضى مفرد مذكر غائب

اولوب، «صلی الله علیه وسلم» دعاسنده مستعملدر. با: تصلیه.

صَلیب { سند. عر. [«صلب»دن] خاچ، چلیپا. || اهل صلیب = قرون وسطاده ارض مقدسه‌یی اسلامدن ضبطی مقصدیله امم عیسویه بیننده تشکل ایدن هیئت محاربه‌که بونلر کوکسلرینه بر خاچ رسمی تعلیق ایتدکلرندن بو اسمله شهرت بولمشلردر: اهل صلیب کروه متعصبینی؛ اهل صلیب محارباتی. || صلیب احمر = قزیل خاچ، محارباتده هر ایکی طرفك مجروح و خسته‌لرینه بیطرفانه باقق مقصد انسانیت پرورانه‌سیله بو دور اخیرده تشکل ایدن و بر قرمزی خاچی علامت فارقه اتخاذ ایدن هیئت‌که اطبا وخسته‌خانه‌لرله خدمه وادویه و سائر مالزمه‌یی برابرنده کوتورور. دول اسلامیه‌ده قزیل خاچ یرینه قزیل آی علامت فارقه اتخاذ اولنمغله عین معنا ایله «هلال احمر» نامی قوللانیلیور.

صَلیبی { ص. عر. ث: صلیبیه. جـ: صلیبیون. خاچه مقدس نظریله باقان، خرستیان، عیسوی. ۲. اهل صلیب هیئتنه منسوب آدم، اهل صلیب هیئت وعسکری: صلیبیون محارباتی. ۳. نبا. تـ. وسائره. خاچ شکلنده اولان، خاچواری، بر خاچ شکلنی ابراز ایده‌جك صورتده درت یاپراغی اولان (نبات). || نبا. فصیلهٔ صلیبیه = درت عددنده اولان یاپراقلری خاچ وضعیتنده بولنان نباتات طاقمی.

صُم { صفـ. جـ. عر. فد: اصم. و: با: اصم. [یالکز آیت کریمه‌دن مأخوذ اولان «صم بکم» تعبیرنده مستعمل اولوب صاغر ودیلسز اولانلر دیمکدر.]

صِماخ { سند. عر. تـ. قولاق دلیکی.

صِمام { سند. عر. و:

صِمامه { سند. عر. ۱. طبپه. طیقاچ. ۲. ط. قان طامارلرنده حاصل اولوب جولان دم یولنی قپایان قان پختیسی.

صَمان { یاخود صامان. سـ. حبوبات متنوعه‌نك دانه‌لری آلتده قدن صکره قالان صاپلری که حیواناته یم اولوب صنایعده ده مختلف شیئلر اورمکه ومندر و سائره طولدیرمغه یارار، تبن، کاه: بغدای، آرپه، پرنج صمانی؛ صمان صاپی، تلی؛ صمان اکیزی = با. اکیز؛ توز صمان = اوفاق اوفاق قیرلمش و حبوباتك قبوق وقبلجقلرندن عبارت اینجه صمان؛ آرپه‌صمان = حیوان یمی. || صمان آلتندن صو یوروتمك = حیله وخدعه ایدوب اصلا بللی ایتدیرمه‌مك. || صمان اوغریسی = سماده‌کی حاجیلر یولی، مجره، کهکشان. || صمان صویی = پارلاق اولمیوب صاریمتراق بویایه مشابه یالدیز. || صمان قپان = کهربا.

صَمانلق { سـ. چفتلکده صمان قومغه مخصوص بیوك انبار.

صَمانلی { ص. صمانی حاوی ویا صمانله قاریشیق: صمانلی چامور = اورو خرجی.

صَمانی { ص. [ترکی الاصل بر اسمه عربی ویا فارسی قاعده‌سنجه یاء نسبت الحاقیله تشکل ایتمش تعبیر سقیم‌در] صمان رنکنده اولان، کول رنکیله آچیق صاری آره‌سنده. == سـ. صمان رنکی، صمانی بویا: اوی صمانی یه بویامق.

صَمت { سند. عر. صوصمه، سکوت، خاموشی. ن.

صَمَد { سند. عر. کیمسه‌یه وهیچ برشیئه محتاج اولمیان و ابدی وازلی مالك وصاحب مستقل اولان حق جل وعلا حضرتلری.

صَمَدانی { ص عر. ث: صمدانیه. حق تعالی حضرتلرینه وقدرت ازلیه‌سنه منسوب و متعلق اولان: عون صمدانی؛ الطاف صمدانیه.

صَمَدانیّت { سند. عر. الوهیت، تکریلق.

صَمسون { یاخود صکسون. با: صاکسون.

صَمصام { سند. عر. کسکین قلیج، سیف صارم.

صَمغ { سند. عر. [تر. زنازدی: زامق] ۱. بعض آغاجلرك یاریق وچیبانی کبی یرلرندن مایع حالنده صیزوب بعده صاریمتراق صلب برماده حالنه کچن شیئ‌که صوده اریوب یاپیشدیرمق وپکلك ویرمك خاصه‌سنی حائزدر. اك اعلاسی جزیرة العربده بعض اشجاردن چیقان صمغ عربیدرکه صنایعده وطبده کثیر الاستعمالدر. ۲. کاغد یاپیشدیرمق ایچون مخصوص شیشه‌ده صاتیلان صمغ عربی مخلولی: برشیشه صمغ. || صمغ

راتنجی = رچینه. || صمغ نفطی = راتنج هندی. || شجر صمغ = صمغ عربی یی ویرن آغاج انواعی.

صَمغلاتمَق { فتە. صمغ صویی سوردیرمك و یا اونكله یاپیشدیرتمق.

صَمغلامَق { فتە. صمغ صویی سورمك. صمغ مخلولیله یاپیشدیرمق.

صَمغلانمَق { فجە. صمغ صویی سورلمك و یا بونكله یاپیشمق، یاپیشدیرلمق.

صَمغلی { صە. صمغ صویی سورلمش.

صَمغی { صە. عرە. ؤ: صمغیه. صمغ حال وصورتنده اولان و یا صمغك صورت وخاصەسنی حائز بولنان: مادۀ صمغیه.

صَمل { وصمول. سنذ. عرە. طە. قاتیلق، سرتلك، قوریلق، دیكلك؛ صمول میتی = اولونك دیم دیك اولمسی.

صَملاخ { سنذ. عرە. طە. قولاق كیری.

صَمَم { سنذ. عرە. طە. صاغرلق.

صَموت { صە. عرە. [«صمت» دن سمبە.] سكوتی، آز لقردی سویلر.

صُمول { سنذ. عرە. با: صمل.

صُمون { سە. با: صومون.

صَمیم { سنذ. عرە. هرشیئك ایچی، كوبكی، مركزی، اصلی و الك خالص و اساسلی قسمی؛ صمیم القلب = یورك اورتەسی، ایچی؛ عن صمیم القلب = یوركك اورتەسندن، جان و كوكلدن، خالصانه.

صَمیمی { صە. عرە. ؤ: صمیمیه. یوركك ایچندن كلن، قلبی، خالص، جدی، ریاسز، حقیقی: بنم محبتم صمیمیدر؛ محبت صمیمیه.

صِناب { سنذ. عرە. [یو. Σίναπι = خردال] بر نوع خردال تربیەسی كه باشلیجه رمضان شریفده قوللانیلوب اشتها آچار.

صَنادید { سنذ. جە. عرە. فد: صندید. با: صندید.

صَنادیق { سنذ. جە. عرە. فد: صندوق. با: صندوق.

صِناعَت { سنذ. عرە. جە. صنایع. ١. احتیاجات بشریەدن برینك حصول ووجوده كتیرلمسیچون اجرا اولنان عمل كه تحصیل ایله برابر تجربه وادمان وممارسه ایله و بعضاً یالكز ادمان وممارسه ایله اوكرنیلیر، چولهالق، درزیلك، دمیرجیلك، سرانغوزلق وسائره كبی، حرفت. ٢. یالكز تحصیل ایله الده ایدیلەمیوب عملیات وتجاربەدخی محتاج اولان علم وفن، طبابت وجراحلق ومهندسلك كبی. ٣. مهارت، اوستەلق: بو ایشده صناعت واردر. || دار الصناعه = بر صنعتك اجرا اولندیغی محل، فابریقه. [بو تركیب وقتیله عربلرجه ترسانه معناسیله قوللانیلوب، وندیكلیلرجه «دارسنا» صورتنده تحریف اولنمش، و اونلردن بر درجه دها تحریفله « ترسانه » صورتنده لسانمزه كچمشدر.] || مكتب صنایع = مختلف صنعتلرك عملی صورتنده تحصیلنه مخصوص داخلی مكتب. || صنایع نفیسه = فر. Beaux Arts دینلن هنرلركه رسم، نقر (هیكلتراشلق)، موسیقی و بونلره مماثل معرفتلردر: صنایع نفیسه مكتبی.

بو لغتك صادك فتح وكسریله قرائتی جائز اولوب، بعض لغویون ایكیسی آرەسنده فرق كورمشلردر. ازآن جمله ابو البقاء «كلیات» نده فتح ایله اولان (صناعت) ك مادیاتده وكسر ایله (صناعت) ك معنویاتده استعمالنی تفریق ایتمشدر، كه بوحالده برنجیسنك فر. Métier وایكنجیسنك Art یرینه استعمالی لازم كلیورسەده، تحریرده مفتوحنك مكسورندن فرقی قولای اولمدیغندن، برنجیسنه حرفت وایكنجیسنه صناعت دینلمك دها مناسبدر. انجق صناعت برنجی معنا ایله دها زیاده انتشار ایدوب لسان عامیانەیەده كیرمش اولدیغندن، او معنادن تجریدی قولای دكلدر.

صِناعی { صە. عرە. ؤ: صناعیه. ١. حرف و صنعته منسوب ومتعلق: موادصناعیه؛ مباحث صناعیه. ٢. طبیعی و خلقی اولمیان، یاپمه، انسان یاپیسی، مصنوع. [ایكنجی معنا ایله « صنعی » دها مستعملدر.]

صِنامَق { صنامسامق وسائره. با: صینامق وسائره.

صَنایِع { سنذ. جە. عرە. فد: صناعت. با: صناعت.

صنپاره { سە. [فا. « سمپاره » دن غلط] با: سمپاره.

صَنَد { وصندل سە. هندستاندن كلیر بر جنس قوقولی و قوی آغاج.

صَندال { سە. [وقتیله صندل آغاجندن یاپلمسی وجه تسمیەسیدر] قیصه بویلی و كنیشجه قایق، فلكه (فولوقه).

صَندالجی { س. بر صندال قوللانان قایقجی.

صَندالی { س. آوروپا حکمدارانك [اساساً صندل آغاجندن معمول] تختی : او تاریخده فرانسه صندالیٔ حکومتنده بولنان ذات.

صَندالیه { س. آرقه‌دن طیانه‌جق یری اولوب یاندن قول طیانه‌جق یرلری اولمیان خفیف اسکمله وکرسی : حصیر صندالیه. || قولتوقلی صندالیه = قولتوق.

صَندالیه‌جی { س. صندالیه یاپان وصاتان ویا تعمیر ایدن آدم.

صَندَل { سذ. عر. با : صند.

صَندوق { سذ. عر. جم : صنادیق. صندیق.

صَندوقچه { س. فا. کوچك صندیق، چکمجه، قوطی.

صَندوقه { سذ. عر. [عربیده کوچك صندیق دیمك اولوب، آنجق صاد مضمومه ایله‌در.] مرمردن ویا چوخه قابلی تخته‌دن مزار اوستی.

صَندولوس { س. با : سندروس.

صِندید { س. ص. عر. جم : صنادید . رئیس ، باش ، ایلری کلن، وجوه واعیاندن آدم : صنادید قریش. [باشلیجه جمعی ویالکز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر.]

صَندیق { س. [عر. « صندوق » دن] ۱. اثواب وسائر اشیا وضعنه مخصوص تخته‌دن مستطیل ویا مکعب الشکل محفظه‌که جهت فوقانیه‌سی قپاغی اولوب آچیلیر قپانیر. ۲. بر دائرهٔ حکومتك ویا بر شرکت و هیئت صرافیه‌نك آقچه‌سنك وضع اولندیغی محل، خزینه، وزنه : قضا، ولایت صندیغی؛ شرکتك صندیغی. ۳. صوآلتنده ریختیم وسائره تملنه ایندیریلن طاش وخرجلری حاوی کراسته : صندیق آتمق. || امنیت صندیغی = درسعادتده رهنله آقچه اقراض ایدن معروف برلی بانقه. || صندیق امینی = بر دائرهٔ حکومتك وزنه‌داری‌که مال مأمورلرینك معیتنده بولنور : ولایت، سنجاق، قضا صندیق امینی. || صندیق امانتی = صندیق امینلکی، حکومت وزنه‌دارلغی. || صندیق‌اوطه‌سی = اشیا صندقلرینك وضعنه مخصوص کوچك اوطه. || جبخانه صندیغی = جبخانه وضعنه مخصوص صندیق، قپاقلی. || سپت صندیق = سپت کبی اورمه اولوب اوستی مشین ویا دری ایله قاپلانمش صندیق. || صندیق سپت = بتون اشیا. || مال صندیغی = حکومت وزنه‌سی.

صَندیقجی { س. اشیا وضعنه مخصوص صندیق یاپان وصاتان آدم؛ صندیقجیلر = صندیقجی اصنافی چارشیسی.

صَندیقکار { س. صراف وتجار و ویا شرکت وزنه‌داری.

صَندیقکارلق { س. صراف و تجار ویا شرکت وزنه‌دارلغی.

صَندیقلی { س. ۱. قاپلامه ایچون قوللانیلیر برنوع اینجه تخته. ۲. اسکی زینت آلتینلرندن بر نوعی.

صُنع { سذ. عر. یاپیش، ایش، کار، عمل، اثر : صنع الهی.

صَنعَت { سذ. عر. [جم. «صنعات» ایسه‌ده «صناعت» ك جم. اولان «صنایع» ذخی بونك ده‌جمعی کبی قوللانیلیور.] ۱. احتیاجات بشریه‌دن برینك اعمالی خصوصنده ممارسه ایله اوکرنیلن واجرا اولنان ایش : دوالکرلك، قیوجیلق، حکاکلك صنعتی؛ صنعت اوکرنمك، صنعتله کچینمك. ۲. اوسته‌لق، هنر، معرفت : بوایشده صنعت واردر؛ قولای دکل اوده بر صنعتدر. ۳. د. کلامده جناس و استعاره کبی اوبوجقلره رعایت : بو شعرده، بو عبارده صنعت واردر؛ صنعت لفظیه.

صَنعَتجی { س. بر صنعتله مشغول بولنان، بر صنعتله کچینن آدم، اصنافدن آدم.

صَنعَتکار { س. فا. ۱. برصنعت اجرا ایدن، برصنعتله کچینن آدم، صنعتجی. ۲. اوسته، ماهر، حاذق : کندیسی صنعتکار آدمدر. [فرانسزجه Artiste کلمه‌سنك مدلولی بزده اکثریا « صنعتکار » لفظیله ادا اولنیور.]

صَنعَتکارلق { س. بر صنعتله مشغول آدمك حالی، صنعتله کچینمه، اصنافلق.

صَنعَتکر { س. فا. صنعتجی، صنعتکار.

صَنعَتلی { ص. صنعتله یاپلمش، استادانه وماهرانه اعمال اولنمش، مصنوع : ساده کبی

کورنیورسه‌ده صنعتلی ایشدر.

صُنْعی { ص. عر. ث: صنعیه. یاپمه، اویدیرمه، ساخته، طبیعی و خلق اولمیان: صنعی دیشلر.

صِنف { سذ. عر. جـ: اصناف، صنوف. ١. صره، طبقه، درجه: مکتبك صنفلری؛ برنجی، ایکنجی صنف؛ ردیف عسکرینك مقدم، تالی صنفی. ٢. طاقم، بولوك، بربرندن درجات مختلفه ده اعتبار اولنان زمره‌لرك بهری: اهالینك خانی صنفندندر؟ صنوف اهالی؛ طبیعیون حیوانات ونباتاتی صنوف مختلفه‌یه تقسیم ایتمشلردر. == جـ. اصناف = وقتیله درجات وصنوفه منقسم اولان صنعتکاران وارباب حرفت: اصناف کتخدالری، اصناف طاقمندن بر آدم. [صنعتکار معناسیله مفرد وصفت کبی دخی قوللانیلیر:] اصناف آدم؛ باباسی اصناف ایدی. [اصنافدن دیمك دها طوغریدر.] || صنف آرقداشی = همصنف، مکتبده کندیسیله بر صنفده بولنیلان شاکرد: او بنم صنف آرقداشمدر.

صَنَم { سذ. عر. جـ: اصنام. مشرکلرك عبادت ایتدکلری رسم مجسم، بت [پوت]، وثن. [برروایتده صنم معدندن دوکلمش اولانـنه و وثن طاش ویا آغاجدن یونلمشنه دیرلردی.] || مجـ. کوزل شخص، دلبر، محبوبه. || عبدهٔ اصنام = بتپرستلر، مشرکلر.

صَنَوْبَر { سذ. عر. ١. چام فستیغی آغاجی. ٢. چام فستیغی قوزالاغی. ٣. مجـ. قد دلبردن کنایه اولور.

صَنَوْبَری { ص. عر. ث: صنوبریه. چام فستیغی قوزالاغی شکلنده، مخروطی الشکل. || نبا. فصیلهٔ صنوبریه = چام فستیغی آغاجنه مشابه اشجار طاقمی.

صنوبر { س. با: سنور.

صُنُوف { سذ. جـ. عر. فد: صنف. با: صنف.

صَنیعه { سث. عر. جـ: صنیعات، صنایع. ١. ایش، عمل، فعل. ٢. اویدیرمه، ایجاد، اختراع، افترا، حیله ایله قورلمش دولاب: بو برصنیعه‌در، اونك صنیعه‌سیدر.

صو { س. ١. طبیعتده پك منتشر اولوب کرهٔ ارضك اوچ ربعنی اورتن و دیکر ربعنده‌ده چای، ایرماق، دره، کول، بیکار، قیو وسائره حالنده بولنان وداخلنده جولان ایدن مادهٔ مایعه‌که متقدمین عندنده اجسام بسیطه‌دن معدود ایکن بعده مولدالماء ایله مولدالحموضه‌دن مرکب اولدیغی تبین ایتمشدر، ماء، آب: طاتلی صو = طوز وسائر املاحی اولمیوب ایچلمکه صالح اولانی؛ آجی صو = طوز وسائر املاحی حاوی اولوب ایچلمه‌مینی، دکیز صویی کبی. ٢. آقار صو، ماء جاری، آب روان، چای، ایرماق، دره: بو مملکتك صولری چوقدر؛ صودن کچمك. ٣. دکیز، کول؛ طورغون صو. ٤. میوه وسائره‌نك صیقلمه‌سندن چیقان مایع، عصاره: اوزوم، لیمون، پورتقال صویی. ٥. بعض نباتاتدن تقطیرله چیقاریلان قوقولی صو، ماءمقطر: کل صویی، نانه صویی، منکشه صویی. ٦. یمکك مایع قسمی: ات صویی؛ شوکوفته‌نك، بامیه‌نك صویندن بر آز دها قویك. ٧. دمیردن آلات وادواته آتشده قیزدیریلوب صویه صوقیله‌رق ویریلن تاو: بوقلیجك صویی نقصان، صوینی ایی ویرمه‌مشلر، صویی یرنده. ٨. جوهر، فز: الماسك، اینجینك صویی. ٩. چاغ، وقت، هنکام، اثنا: ساعت بش صولرنده؛ او صولرده؛ اقشام صولرنده؛ صولر قرارمق = اقشام اولمق. [بو معنا ایله دائما بویله جمع صورتنده قوللانیلیر.] || آرپه صویی = بیره دینلن مسکر. || آغز صویی = سالیه و علی الخصوص ایمزمکدن آقانی، ریق: آغزمك صویی آقدی. || آقان صولر طورمق = هیچ بر شیٔ دینله‌مه‌مك، اصلا اعتراض اولنه‌مامق: ایشته بوکا آقان صولر طورر. || آیاق صویه ایرمك = متنبه اولمق. آیاقلره قره صو اینمك = غایت یورلمق. || صو اقتضا ایتمك = غسله محتاج اولمق. || (کمی) صو ایتمك = صو آلمق، ایچنه صو کچمك، ایشلمك. || صو ایتمك = انسانك کوزینه، آتك طیرناغنه مرض عارض اولمق. || ات صویی = اتك زیاده قایناد- لمسیله آلنان قوتلی صو. || صویی اوفله‌یوب ده ایچمك = غایتله توقی ایتمك: صویی اوفلرده ایچر. || صو ایچمك کبیدر = غایت قولای. || صو باشی = ١. منبع. ٢. بدویلرجه دائما بادیٔ اختلافات اولان‌ستی

اراضی صولرینك تقسیمنه و بو
مناسبتله برمملكتك ضبط وربطنه
نظارت ایدن آدم؛ چفتلك صو
باشیسی = كتخداسی. [بونی «سؤ
باشی» دیه تأویل ایتمكه حاجت
یوقدر.] || باشدن صوئوق صولر
دوكلك = چوق متأثر و تخجیل
اولمق: اویله برسوز سویلدی كه
باشمدن صوئوق صولر دوكلدی.
|| بر یوتوم صو = حقندن چابوق
كلنیر ایش و یا آدم: او بكا بر
یوتوم صودر. || صو بوركی =
قالیجه یوفقه‌لی و یوفقه‌لری
اولجه سیجاق صویه طالدیریله‌رق
یاپلمش بر جنس بورك. || بیك
دره‌دن صو كتیرمك = برچوق
بهانه‌لر بولمق. || صو ترازیسی =
صو یولنه قونیلان كونكلر مسافهٔ
بعیده میلی ایله تضییقدن پاطلامامق
ایچون هربر فاصلهٔ معینه‌ده یاپیلان
قله كه صوبوریلری اورایه چیقا-
ریلوب قوتی تنقیص اولنور.
|| صو تره‌سی = بر جنس نبات كه
فر. Cresson دینلیر وصلاته‌سی
اولور، روقا. || چوق صو كوتور-
مك = او خصوصده سوز
سویلنه بیلك؛ برچوق معنالره
كلمك: بو لقردی چوق صو
كوتورر. || صودن = اهمیتسز،
بوش: صودن برجواب یاز-
دی. || صو دوكمك = ادرار
ایتمك، ایشه‌مك. || صو دوكنمك =
غسل ایتمك. || صو سموری =
سمور دینلن كورك حیوانك بر
جنسی. || صویه صابونه طوقنما-
مق = كیمسه حقنده مضر اولمامق.
|| صو صیغیری = مانده. || صو
طولابی = بوستان قویوسندن
صو چیقارمغه مخصوص دونر
طولاب. || صو قباغی = ایچی
اویوق اولوب صو قابی كبی قو-
للانیلان قباق جنسی. || قره صو ۱.
كوزه عارض اولان برعلت، رمد.
۲. آتك ایاغنده حاصل اولان بر
خسته‌لق. ۳. ایچمی سرت، صوئوق
آقارصو. || صوقوشی = ۱. صوده
یاشار ویوزر قوش، طیور مائیه. ۲.
اوردك. || صو كبی بیلمك = ازبردن،
یاكلشسز بیلمك. || صو كرویزی =
برجنس نبات. || صوكسیمی = كمینك
تام یوك آلدیغنده صویه باتان قسم
سفلاسی و بونك حذاسی ودرجه‌سی.
|| صوینجه كیتمك = اویمق، مخا-
لفت ایتمه‌مك. || صو یولی = صو
اراقه‌سنه مخصوص برآلتنده لغم
یاخود كونك و یا دمیر بوریدن
عبارت مجرا. || یوركه صو
دوكلك = فراحلق كلمك.

صَواب {سذ. عر. ۱. طوغر-
یلق، درستلك، صحت:
خطا صواب جدولی. ۲. طو-
غری فعل وحركت، حق، حقا-
نیت: صواب دوشونمك؛ صوا-
بدن آیرلمامق. ۳. طوغری
رأی، فكر صحیح: اونك رأینده
دائما صواب واردر؛ جواب
باصواب. [صائب یرینه صفت
كبی قوللانوبده مثلا جواب صواب
دیمك طوغری دكلدر.]

صَواب دیده {صف. فا. [عر.
صواب = حق.
فا. دیدن = كورمك] طوغری
و حق كورلمش، اویله حكم او-
لنمش: صواب دیدهٔ ارباب
عقول.

صَوات {س. چایده حیوانلره صو
ایچریان یر، شربعه،
آبخور.

صَوءِتلامَق {فتـ. و :

صَواتَق {فتـ. (حیواناتی (چایر-
ده بسلمك.

صَوارِف {سش. عر. جـ. [فد :
صارفه لسانمزده
مستعمل دكلدر.] تبدلات،
تحولات، انقلابات: صوارف
دهر.

صُوارمَق {فتـ. ۱. (حیواناته) صو
ویرمك، (اراضی‌یه)
صو قویوبرمك، اسقا، اروا
ایتمك: بیكیرلری، ایكری،
تارله‌یی، باغچه‌یی صواردیكزمی؟
۲. دمیری قیزدیروب سرتلشمك
ایچون صویه طالدیرمق.

صُوارِیم {س. صولامق طرز
و اصولی و اراضی‌یه
بركره‌ده ویریلن صو مقداری:
بر صواریم.

صَواش {صواشمق وسائره. با:
صاواش وسائره.

صَواعِق {سش. جـ. عر. فد:
صاعقه. با: صاعقه.

صَواق {س. صو مقسمنك قپالی
و لوله‌لی حوضی، تقسیم
یری.

صَقوب {س. صوی اسمنه اتباعاً
قوللانیلیر: صوی صوب =
نسل ونسب، اقربا وتعلقات.

صَوْب {سذ. عر. طرف، جهت،
سو: فلانك صوب
والالرینه؛ صوب عالیلرینه ایصال
اولنمشدر.

صوباشی {س. ۱. ۲. صویك قیت
بولندیغی یرلرده اسقاء
حیوانات وارواء اراضی ایچون
صویك صورت تقسیمنه نظارتله
منازعاتك اوكنی آلان آدم. ۴.
[بوندن تعمیم ایله] برمملكتك

ضبط وربطنه باقان آدم، شحنه. ٣. چفتلك كتخداسی. [« سوء باشی » صورتنده تأویلی لزومسز وغیر صحیحدر.]

صوبه { یاخود صوبا. [اصلی آكلاشیله‌مدی] ١. بر اوطه ویا صاله و مطبخك ایچنه قونوب درونونده آتش یانان و دومانی بر صاج بوری ایله طیشاری‌یه چیقاریلان قاب كه انواعی اولور: چینی، صاج، دوكمه صوبه: مطبخ صوبه‌سی = اوزرنده یمك پیشیرمكه مخصوص اولانی كه فورنی وصو ایصینه‌جق یری‌ده واردر. ٢. قیشین صوئوغه طیانه‌میان چیچك وسائر نباتاتی صاقسی ایله وضع ایتمك وموسمسز چیچك ومیوه یتیشدیرمك ایچون اوستی وكونشه معروض جهتلری جامله مستور ومحفوظ وایچنده آتش یانار محل مخصوص. || مج. صوبه‌ده یتیشمك = پك چابق قطع مراتب ایتمك.

صوبه‌جی { س. صوبه یاپان ویا صوبه‌لرك بوریلرینی وسائر لوازمنی حاضرلایوب یرینه طاقان و تعمیر ایدن صنعتكر.

صوبه‌لی { ص. صوباسی اولان، صوبه ایله تسخین اولنان: صوبه‌لی اوطه.

صوپاره { یاخود سوپاره. س. [فا. «سی پاره» دن كه اوتوزده بر جزء دیمك اولوب اساساً قرآن كریمك اجزاء شریفه‌سنه موضوعدر] چوجقلرك اوقودقلری كوچك جزء، الفبا وقرائت كتابی وجزء شریف.

صوپه { ص. ١. قالین دكنك: النده بر صوپه وار ایدی: بكجی صوپه‌سی. ٢. قماش وسائره‌ده اكلی یول وچبوق. ٣. طیاق، كوتك، ضربه: صوپه آتمق، اورمق = دوكمك؛ صوپه یمك = دوكمك.

صوپه‌لی { ص. ١. النده صوپه‌سی اولان، صوپه ایله مسلح. ٢. ككیش یوللی (قماش وسائره).

صَوت { سذ. عر. جه: اصوات. ١. سس، صدا، بانك. ٢. باغرمه، ندا، آواز. ٣. د. ندا واستغاثه مقامنده مستعمل كلمه: دریغ! هیهات! آ! كبی.

صَوتی { ص. عر. ذ: صوتیه. د. اجنبی الفبالرنده كندی كندینه سس چیقاره بیلن یعنی همزهٔ متحركه كبی اوقونان وسائر حرفلرك آلتنده حركه یرینی طوتان: حرف صوتی؛ حروف صوتیه. دیكرلرینه حروف غیر صوتیه دینیر.

صوچ { س. ١. قباحت، خطا: بنم نه صوچم وار؟ ٢. جرم، جنایت، جنحه. ٣. كناه، اثم: صوچ ایتمك. || صوچ آتمق = اتهام ویا افترا ایتمك. || صوچدن كچمك = عفو وصفح ایتمك.

صوچسز { ص. قباحتسز، بیكناه، معصوم.

صوچسزلق { س. قباحتسزلك، بیكناهلق، معصومیت.

صوچلی { ص. ١. قباحتلی، متهم. ٢. كنهكار، آثم. || صوچلی طورمق = متهم كبی محجوب طورمق.

صوجوق { س. [اصلی: صوجوك، جوجوك = تازه، لذیذ] ١. ایصلادوب دوكه‌رك یاپیلان بعض شیئلر، تمیزلنوب قورودلمش قویون ویا اینك باغرصاق وبومباری ایچنه طولدیرلمش بهارلی قیمه‌دن عبارت شیٔ كه همچیك همده قیزارلمش وپیشمش یینیر: او صوجوغی، قیصریه صوجوغی. ٢. ات صوجوغی شكلنده اسطوانی شكرلمه كه ایپه دیزلمش وشكر یا پكمز شربتنه باتیرلمش بادم، جوز، فندق وسائره ایچندن عبارت اولور: بادم، جوز صوجوغی. || مج. صوجوق اولمق = چوق ایصلانمق. || صوجوغنی چیقارمق = چوق دوكمك.

صوده { س. با: سوده.

صور { سذ. عر. ١. بیوك بوینوزدن بوری. ٢. قیامت كوننده حضرت اسرافیلك اوفلیه‌جغی بوری: صور اسرافیل. == سخ. م. فنیكه یعنی كنعان خطه‌سنك مراكز مدنیتندن بولنمش اولان Tyr شهر قدیمنك حال حاضری كه الیوم بیروت ولایتنده قضا مركزی بر كوچك قصبه‌در.

صُوَر { سش. جه. عر. فد: صورت. با: صورت.

صوراق { س. صورمغله اوكرنیلن شیٔ، خبر، معلومات، تحقیقات. [لسانمزك احیاسی الزم متروكاتندندر.]

صورَت { سش. عر. جه: صور. [عر. تركیباتده « صوره » شكلنده بولنور.] ١. طیشاریدن كورینیش، شكل، قیلیق: انسانك صورتی كوزل

اولمق کفایت ایتمز سیرتیده کوزل اولملیدر. ۲. خارجی کوستریش، داخلی وصمیمی اولمیان حال خارجی : معنا وحقیقت آرایانلر صورته اهمیت ویرمزلر. ۳. [زبانزدی : صورات] یوز، چهره، وجه، روی : صورتنی کورن یوقدر. ٤. وجه، طرز، اسلوب، طور، کیدیش، روش: ایشك بو صورتله، بو صورتده تسویه‌سی؛ صورت‌حال، صورت جریان؛ صورت آخرله. ٥. تقدیر، حال : سز کله‌مدیککز صورتده : او صورتده ایش دکیشیر. ٦. رسم، تصویر : صورتنی چیقارتمش. ۷. نسخه، مثل، عین : بوتحریراتك صورتنی آلملی؛ صورتنی چیقاروب لفاً کوندرملی. ۸. [تر. صورات] عبوسلق، یوز اکشیلکی : بکا صورت ایدیور، صورت کوستریور؛ چهره‌صورت. || صورت آصمق = چهره اکشیتمك، عبوسلق کوسترمك. || حسن صورت = کوزل طرز وحال : بو ایشی بر حسن صورته قوملی، حسن صورتله بیتیرملی؛ ایشه بر حسن صورت ویرمك = بر چارهٔ تسویه بولمق. || صورت تسویه = ور. Arrangement کله‌سنك ترجمه‌سیدرکه اویوشمه دیمك اولوب سیاسیاتده کثرتله مستعملدر.

صورتا { ح. عر. [بودها طوغریسی صورةً، زیرا صوکنده‌کی ة تاء تأنیثدر.] ظاهرده، ظاهراً، کورنیشده : بو آت صورتا اوندن کوزل ایسه‌ده او دها جنسدر؛ بزه صورتا حسن قبول کوستردی.

صورتپذیر { ص. فا. [عر. صورت = شکل. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] شکل وصورت آلان، حصول بولان، حاصل : صورتپذیر اولمق = حاصل اولمق، حصول بولمق.

صورتسز { ص. چهره‌سز، چرکین، شانسز، کوستریشسز.

صورتنما { ص. فا. [عر. صورت = شکل. فا. نمودن = کوسترمك] شکل وصورتنی کوسترن، وجود بولان، وجوده کلن : صورتنما اولمق = واقع و حاصل اولمق، یوز کوسترمك.

صورتیاب { ص. فا. [عر. صورت = شکل. فا. یافتن = بولمق] شکل وصورت بولان، حصوله ووقوعه کلن.

صوردیرمق { فتـ. سؤال ایتدیرمك، بری واسطه‌سیله صورمق : برکره صوردیرکز اوده میدر؟ هر صباح خسته‌یی صوردیریورلر.

صورش { سـ. صورمه، سؤال، استفسار؛ خاطر صورش = خاطرسؤالی، استفسار خاطر.

صورشدیرمق { فتـ. هرطرفه سؤال ایدوب تفتیش وتحقیق ایتمك، استفسار وتفحص ایتمك.

صورشمق { فشـ. بربرینه صورمق، بربرینه سؤال ایتمك.

صورغوج { سـ. ۱. باشه طاقیلان طوغ، چلنك، سرغوج. ۲. بعض قوشلرك تپه‌لرنده توکدن زینت طبیعیه.

صورغون { سـ. سوکوت آغاجنك برنوعی، مصرقاواغی، بان.

صورلمق { فمجـ. ۱. سؤال اولنمق : سزه نره‌ده بولدیکز دیه صورلدیمی؟ ۲. مسئول اولمق، مسئول طوتلمق : بوایشدن طولایی بن صورلمام. ۳. سؤال واقع اولمق، سؤال ایراداولنمق : بورادن شویله بر آدم کچدی می‌دیه صورلیور؛ او ایش سزدن صورلماز بندن صوریلیر.

صورمق { فتـ. مضـ : صورار. سؤال، استعلام، استفهام ایتمك : کیم اولدیغنی صورمدیکزمی؟ خاطر صورمق = برینك وعلى الخصوص بر خسته‌نك حالنی سؤال ایچون آدم وبعضاً بو مناسبتله هدیه دخی کوندرمك. || صورمه، صورمه‌یك! کثرت ومبالغه‌دن کنایه‌در.

صورمق { فلـ. مضـ : صورور. طوداقلرینی اوزادەرق قوتله ایمك : صوره‌صوره ایچمك.

صورمه { سـ. صورش، سؤال، استعلام، استفهام.

صوروق { سـ. سؤال، پرسش؛ صوروق کونی = روز حساب، محشر.

صوری { ص. عر. ؤ : صوریه. صورت ظاهره‌ده اولان، حقیقی ودرونی اولمیوب یالکز خارجدن اولان : اونك احبابلغی صوریدر.

صوریتغان { ص. صورات ایدن، یوز اکشیدن، عبوس، یوزی کولمز ومتکبر.

صوریتمق { فلـ. طوداقلرینی اوزاده‌رق وچهره‌سنی بوروشدیره‌رق عبوس طورمق، یوز اکشیتمك.

صوس { یاخود صوص. حه. سکوتی امر وتنبیه ایتمکه

مخصوصدر: صوس! سویله. [اساساً صوسمق فعلنك امر حاضری اولوب، بر قاچ كشی یه خطاب اولندقده، جمعی «صوسك» دخی قوللانیلیر.]

صوساتمق { فتـ. صوسزلغه دوچار ایتمك، صوسزلق ویرمك: صباح یدیكمز طوزلی یمك بنی بوكون چوق صوساتدی.

صوساق { صـ. صوسامش، تشنه، عطشان.

صوسام { سـ. عر. سمسم دینلن معروف حبه؛ صوسام یاغی = شیرلاغان؛ صوسام چیچكی = طوغریسی: سوسن چیچكی؛ صوسام آطه‌سی = طوغریسی: سیسام.

صوسامق { فلـ. ١. صو ایچه‌جكی كلمك، صوسزلغه دوچار اولمق، تشنه وعطشان اولمق: صیجاقده انسان صوسار. ٢. مجـ. پك تشنه وآرزوكش اولمق: طیاغه صوسامش.

صوسانمق { فجـ. صوسزلق حس اولنمق، عطشه دوچار اولنمق: بوهواده، بویله صباحلین صوسانیرمی؟

صوسدیرمق { فتـ. صوسمغه، سكوته مجبور ایتمك، سكوت ایتدیرمك، اسكات ایتمك: شو باغران چوجقلری صوسدیرك؛ بن اونی صوسدیررم.

صوسز { ضـ. ١. صویی اولمیان، قوری: صوسز اووه = چول؛ صوسز یر. ٢. ایچه‌جك صو بولنمیان، صوسایان: اوچ كون صوسز قالدق. == حـ. صویی اولمقسزین، صو بولمدیغی حالده: صوسز یاشامق، صوسز یول آلمق.

صوسزلق { سـ. ١. صوفقدانی، قوریلق: بو اووه‌نك صوسزلغی مانع عمرانیدر. ٢. صوسامه، صو ایچه‌مه، عطش: دوه صوسزلغه طیانیر.

صوسمق { فلـ. لقردی سویله‌مك، سكوت ایتمك، خاموش اولمق: انسان یا فائده‌لی بر سوز سویلملی یا صوسملیدر؛ صوسمق عبث سویلمكدن قولایدر.

صوص { صوصمق، صوصامق. با: صوس وسائره.

صوغان { سـ. ١. معروف یاقیجی سبزه كه قات قات قبودن عبارتدر، عر. بصل، فا. پیاز. ٢. صوغان كبی طوپ شكلنده چیچك كوكی: سنبل، لاله صوغانی. || آریه‌جق صوغان = صوغانك كوچك وطیانقلی برجنسی. || اوكوز صوغانی = بر جنس نبات، فر. Thérique Egypte. || اصقاله صوغان طوغرامق = یوزه كولوب استهزا ایتمك. || صویوب صوغانه دوندیرمك = صویوب مالكنی آلمق. || قبا صوغان = زحمت ومشقته كله‌مین آدم، لاپه‌جی. || طاغ صوغانی = نعلین، فر. Scille maritime (نبات). || قرمزی صوغان = بر جنس طاتلی صوغان.

صوغانجی { سـ. صوغان كزدیروب صاتان آدم.

صوغانلق { سـ. صوغان دیكلمش یر، صوغان تارله‌سی.

صوغانلی { ضـ. صوغانله یاپلمش: صوغانلی یخنی.

صوغشمق { فلـ. صو یره باتوب طوپراق تاولانمق.

صوغلجان { سـ. ١. طوپراغك ایچنه صوقیلان آیاقسز قورت انواعی. ٢. باغرصاقلرك ایچنده یاشایان برجنس اوزون قورت كه اكثریا چوجقلرده اولور. || شریت صوغلجان = دود وحید. || صوغلجان اوتی = صوغلجان دوشورمه‌ده علاج كبی قوللانیلان برجنس نبات. || بر صوغلجانی = بر جنس اوزون كوك.

صوغوتمق { صوغوق، صوغومق. [اصلی: صاووغ، صاوومق اولدیغندن، غ بسبتون فضله‌در.] با: صوتمق، صوئوق وسائره.

صوغوم { سـ. طویمه، كوز طویقلغی، قناعت.

صوغومسرلق { سـ. طویمازلق، كوز آجلغی، طمع، طمعكارلق.

صوف { سـ. عر. ١. یوك، یپاغی، پشم. ٢. یوكدن معمول منسوجات جنسی: آنقره صوفی.

صوفا { یاخود صوفه. سـ. [عر. صفه‌دن] ١. اوك اورته‌سنده اولوب اوطه‌لرك قپولری اورایه آچیلان مشترك دیوان، دیوانخانه: نردباندن صوفایه چیقیلیر. ٢. قپو ویا چشمه وسائره یاننده اوتورمغه مخصوص طاشدن سد.

صوفته { سـ: [«صوفی» دن ویا «سوخته» دن] مدرسه مداومی، درس عام شاكردی، طلبهٔ علومدن آدم.

صوفته‌لق { سـ. صوفته حالی، مدرسه شاكردلكی.

صوقره { س. با: سفره.

صوفی { سذ. ص. عر. ج: صوفیون. [یوکلی اثواب کییدکلری مناسبتیله «صوف» دن ودها طوغریسی «تصوف» کلمه‌سنك ده اصلی اولان وحکمت معناسنه کلن «صوفیا» لفظ یونانیسندن] ١. تصوفه منسوب، علم تصوفله مشغول: مشاهیر صوفیوندن برذات. ٢. اوامر ونواهیٔ دینیه‌دن اصلا انحراف ایتمین، زاهد، متقی: پك صوفی بر آدمدر.

صوفی { ص. عر. ٔ: صوفه. اهل تصوفه منسوب ومتعلق: طریق صوفی؛ اصطلاحات صوفیه.

صوفیلق { س. دیندارلق، متقیلك، زاهدلك: اویله بر صوفیلق طاقمشدرکه ...

صوقاق { س. [عر. «زقاق» دن] با: سوقاق.

صوقدیرمق { فتـ. ادخال ایتدیرمك، کیردیرمك: انسان بدننه بر ایکنه صوقدیرماز.

صوقره { س. با: سوقره.

صوقشدیرمق { فتـ. ١. اصولله صوقمق، طار یره طیقیشدیرمق: شو بوغچه‌یی طولابك ایچنه صوقشدیریویرك. ٢. اصولله ویرمك: فقیرك الینه بر قاچ پاره صوقشدیردی.

صوقشمق { فل. اصولله آره‌یه کیرمك، طار بر یره صیوقیلوب یرلشمك: اوده کلوب آرابه‌یه صوقشدی.

صوقلغان { ص. هر یره صوقیلیر، هر یره کیرر، هر کسله چابوق بیلدك واحباب اولان، مونس، متملق: صوقلغان آدمدر.

صوقلمق { فل. آره‌یه کیرمك، زورله کیررجه‌سنه دخول وحلول ایتمك: او هریره صوقلور.

صوقمان { س. اوزون بر جنس ترکمان چیزمه‌سی.

صوقمق { فتـ. ١. کیردیرمك، ایچری‌یه قومق، ادخال ایتمك: حیوانی آخوره، پاره‌یی قاصه‌یه صوقمق. ٢. باتیرمق، صاپلامق: شو قماشه بر ایکنه صوقلی؛ آیاغمه بر شیش صوقیورلر ظن ایدیورم. || ایشه پارمق صوقمق = ایش بوزمق. || بورن صوقمق = قاریشمق، لزومسز ومناسبتسز یره کیدوب مداخله ایتمك. || کوزه صوقمق = غفلتدن قورتاروب تکدیرله برابر کوسترمك. = فل. ١. (آری وعقرب و یبلان کبی حشرات) ایصیرمق ویا ایکنه‌سی باتیرمق: آری صوقدی؛ ییلان صوقدی. ٢. مجـ. اضرار ایتمك، آلداتمق، حسابده وبازارلقده اغفال ایتمك. ٣. رنجیده ایتمك: صوقینجه طورماز.

صوقمه { س. صوقمق فعلی. با: صوقمق.

صوقور { س. اینلره صوقیلان طاغ صیچانی، کور صیچان. = ص. ١. کور، کورمز، باتمش، قپانمش: صوقور کوز. ٢. بر کوزلی، یکچشم: صوقور آدم.

صوقوم { س. قوبروق صوقومی = قیچ کمیکی، عظم عجز.

صوك { س. ١. اك کریده‌کی اوج، غایت، نهایت، آخر، انجام، عاقبت، پایان، ختام، خاتمه: کونك، عمرك، سنه‌نك صوکی؛ بو ایشك صوکی کلدی: صوکی سلامتدر. ٢. دول اشی، مشیمه. = ص. ١. اك صکره‌کی، اخیر، آخر، واپسین: صوك ایشمز بودر؛ صوك نفس = آخر نفس؛ صوك بهار = فصل خریف، کوز موسمی. ٢. صوکره‌کی، مؤخر: صوك پشیمانلق. || اك صوکی = عاقبة الامر، نهایة الامر. || صوك پشیمانلق = هیچ فائده‌سی اولمیان ندامت. || صوکنی صایمق = بر ایشك نتیجه‌سنی دوشونمك. || صوك کونلك = انسانك آخر عمرینه طوغری بختیار اولمسی: الله اوکا صوك کونلکی ویردی. || صوکنده = نهایت، عاقبت. || صوك نفس = آخر نفس، تسلیم روح وقتی.

صوکره { ظر. [«صوك» دن مشتق اولدیغیچون صکره یازلماملی] زمانجه کریلك و مؤخریت بیان ایدر، بعده، مؤخراً: صوکره کل؛ بن صوکره کلدم؛ بن سزدن صوکره کیتدم؛ هندستانده بودا مذهبنك ظهوری براهما مذهبندن صوکره‌در. || صوکره‌یه = زمان آتی‌یه: بو ایشی صوکره‌یه براقه‌لم؛ اونك زیارتنی اك صوکره‌یه براقدق. || صوکره‌دن = من بعد، مؤخراً: صوکره‌دن یتیشه‌ه

کورمه؛ بن صوکره دن خبر آلدم. || ... دن صوکره = بر شیئك عقیبنده : بن کلدکدن صوکره سز درسه باشلادیکز؛ درس بیتدکدن صوکره کیده‌جکز. || بوندن صوکره = فیمابعد، بوندن بویله، ایلریده. || اوندن صوکره = بعده. || صوکره‌سی = آلت طرفی، ایلریسی : صوکره‌سی ناصل اولدی بیلم. || صوکره‌لری = اك صوك زمانلرده، مؤخراً : ابتدا چوق تربیه‌لی چوجق ایدی صوکره‌لری تربیه‌سنی بوزدی. || اك صوکره = اك نهایت، عاقبت.

صوکره‌کی { ص. مؤخر، اخیر، صوکره دن کلن ویا صوکره واقع اولان : او صوکره‌کی ایشدر؛ اوصوکره‌کی حسابدر: اولکی آدملرك صوکره‌کی آدملردن فرق نه‌در ؟

صوکسز { ص. ۱. نهایتی اولمیان، بیتمز، توکنمز، ابدی، مؤبد : زمان و مکان صوکسز کبی کورینیورسه ده حقیقتده حق تعالی حضرتلرندن باشقه دنیاده هرشیئك بر صوکی واردر. ۲. نتیجه‌سز ثروتنه باقه صوکسزدر.

صوکسزلق { س. ۱. نهایتسزلك، بیتمزلك، توکنمزلك، ابدیت. ۲. نتیجهٔ خیریه‌سی اولمامق.

صول { س. انسان وسائر اجسامه نسبتله ایکی طرفك بری، صاغ مقابلی، یسار، چپ : صاغی صولدن تفریقه غیرمقتدر؛ فلان کوی یولك صولنده‌در؛ اورادن صوله صاپارسکز. ═ ص. صول طرفه دوشن، صول جهتنده واقع اولان : صول قول، صول ال، صول کوز. . || ع. صول قول = اردونك صول جناحی، میسره؛ صول قول آغاسی = بیکباشی معاونی حکمنده اولان ایکی قول آغاسندن ایکنجیسی. [برنجیسنه صاغ قول آغاسی دینیردی. الیوم بو تصنیف ملغا اولوب یالکز بر قول آغاسی واردر.]

صَول { وصولان. با : صولت.

صولاتمق { فتـ. ۱. صو دوکدیرمك، صو سرپدیرمك، ایصلاتدیرمق : شو طاشلغی صولاتسه‌کز خیلی سرینلك ویرر. ۲. اسقا و ارواء ایتدیرمك : باغچه‌یی صولاتدیکزمی ؟ شو آغاجلری صولاتملی. ۳. مجـ. نقداً و پشین ویردیرمك.

صولاق { ص. صول الینی قوللانان، صول ایله ایش کورن، یساری.

صولاق { ص. ۱. صوبی چوق، باتـق : صولاق یر، صولاق تارله. ۲. قوشلر ایچون صو قونیلان کوچك قاب.

صولاق { س. اسکیدن ایام مخصوصه‌ده رکاب شاهانه‌ده بولنان برصنف عسکر.

صولامق { فتـ. ۱. صوویرمك، اسقا، ارواء ایتمك : بوموسمده آغاجلری کون آشیری صولامق اقتضا ایدر. ۲. مجـ. نقداً وپشین ویرمك، ادا ایتمك.

صولامه { س. اسقا، ارواء.

صولاندیرمق { فتـ. صو پیدا ایتدیرمك، یاش و نملی یاخود چوق صولی ایتمك : بوعلاج قانی صولاندیرر؛ بو یاغمور اوزوملری صولاندیره‌جق. || آغز صولاندیرمق = آغزك صوینی آقیتمق، ایمرندیرمك.

صولانمق { فل. صو پیدا ایتمك، چوق صولی ویا یاش ونملی اولمق : قانم صولاندی؛ بو آرمودلر چوق صولانمش. || آغز صولانمق = ایمرنمك.

صولانمه { س. صولانمق فعلی. با : صولانمق.

صَولت { س. عر. صالدیرمه، شدتلی هجوم : برصولت شیرانه ایله هجوم ایتدی.

صولتات { س. (فر. Soldat) عسکر تفنکی که ابتدای ظهورنده آغزلغیله باشیبوزوق تفنکندن فرق اولنوردی.

صَولجان { س. جرید اویوننده آتك وستندن طوپی قالدیروب آلمه‌ده مستعمل اوجی اکری دکنك، چوکان.

صولدیرمق { فتـ. صولمسنی موجب اولمق، رنکنی وطراوتنی کیدیرمك : قوراقلق بوچیچکلری صولدیردی؛ کونش پرده‌لری صولدیردی.

صولُق { ص. با : صولوق.

صولمق { فل. رنکنی و پارلاقلغنی غائب ایتمك، رنك آتمق، سولیمك، صاراروب پومردم اولمق : چیچك قوپاریلنجه چابوق صولار؛ باصمه کونشه

معروض اولنجه صولار؛ خسته‌لقدن صاراروب صولمش.

صولمه { س. صولمق فعلی. با: صولمق.

صولوتمق { فتـ. زحمتله وصیق صیق نفس آلدیرمق، چوق یورمق: حیوانلری صولوتمشیدی.

صولوغان { ص. جزئی حرکتله نفسی طارلاشان، بر نوع نفس طارلغی علتنه دوچار: صولوغان آدم؛ صولوغان آت. ═ س. مذکور نفس طارلغی علتی: صولوغانه اوغرامق. || دکیز صولوغانی = فرطونه‌دن صکره سکرك سکرك وصولوق آلیرجه‌سنه ساحله کلوب چارپان طالغه.

صولوق { س. نفس، تنفس: صولوق آلمق، ویرمك. || صولوغی صولوغنه = نفسی نفسنه، طار نفس آله‌رق، فوق العاده عجله ایله. || صولوق آلدیرمازدن = نفس آلمغه وقت براقمقسزین، پك عجله ایله. || صولوغی طار آلمق = فرار ایتمك. || صولوغی فلان یرده آلدی = کندینی طار اورایه آتدی.

صولوق { س. ۱. کوچك چوجقلرك باشنده چیقان بر جنس چیبان. ۲. قوش ثپه‌لکی.

صولوق { یا صولیق. ص. [«صولمق» دن] رنکنی آتمش، طراوتی قاچمش، پژمرده: صولوق کل، چیچك، قماش، یوز.

صولوقلانمق { فل. ککیش وراحت نفس آلمق، راحتلانمق.

صولومق { فل. طار طار و صیقندی ایله نفس آلمق: صولویه‌رق کلدی.

صولی { ص. ۱. صویی اولان، آبدار: صولی آرمود. ۲. اینجه مایع، چوق مایع: صولی شربت، یوغورت. ۳. صو ایله یاپلمش، یالکز صو ایله حاضرلانمش: صولی بویا.

صولیجه { ص. آز آبدار ویا صویی حاوی.

صولیق { ص. با: صولوق.

صوم { س. بچاق وسائره صاپی یاپیلان بالیق دیشی: صوم قلمتراش صاپی. ═ ص. یکپاره، بتون وایچی طولو، قوف ویا قاپلامه اولمیان: صوم کومش، صوم آلتین، صوم کارکیر.

صَوم { سذ. عر. اوروج. [صیام کبی.]

صوماط { س. [عر. «سماط» دن] ۱. صره ایله قونمش طعام سفره‌سی. ۲. ضیافت.

صوماق { س. [عر. «سماق» دن] بویاجیلقده مستعمل ومیوه‌سی کباب کبی بعض یمکره قونان برجنس کوچك آغاج. [اصل ترکجه‌سی: طادیم، طوتوم.]

صوماکی { سذ. [«سماق» دن] برقاچ رنکلی مرمر. ═ ص. برقاچ رنکلی، آلاجه: صوماکی مرمر، طاش.

صومُرتمق { فل. طوداقلرینی اوزادوب عبوس طورمق.

صومُردانمق { فل. خوردانمق، سویلنمك، میرلدانمق.

صومُرمق { فل. یوز قاباروب طارغین طورمق.

صَومعه { سذ. عر. ج: صوامع. زاویه، عبادتکاه، وحدتخانه، عزلتکاه.

صَومعه‌نشین { ص. فا. [عر. صومعه = وحدتخانه. فا. نشستن = اوتورمق] وحدتخانه‌ده اوتوران، منزوی.

صومون { س. ۱. یووارلاق اتمك: بر صومون اتمك. ۲. یومری شیء، دوه آیاغی کبی شیش ویومشاق شیء. ۳. اوجی ویده‌لی قالین چیوینك اوجنه کچیرلمکه مخصوص ویده‌لی مربع الشکل دمیر پول.

صومه { ص. بوش، نافله، بیهوده؛ صومه حیوان = مانقفا.

صون { سذ. عر. قورومه، حفظ، محافظه، وقایه، نکاه، صیانت: صون الهی‌یه التجا ایتمك.

صونتراش { یاخود صونطراج. س. [فا. سمتراش = طیرناق کسن] حیوانلرك طیرناغنی کسوب دوزلتمکه مخصوص نعلبند آلتی.

صوندیرمق { فتـ. ایلری سورمك، اوزاتمق.

صوندیرمه { س. اوکی آچیق چاتی آلتی، حیوانلرك بارینمه‌سنه وآلات وادوات

زراعیه وسائره وضعنه مخصوص اوسق اوزتیلی واوکی آچیق محل.

صونطور { س. [سانتور، سنتور] ١. کیریش یرینه تل ایله چالنیر قانون. ٢. مج. کورلدی، پاتردی، شعشعه، دبدبه.

صونطورلی { ص. کورلدیلی، پاتردیلی، مشعشع، مدبدب: صونطورلی دوکون، غاوغا.

صونغور { س. [تق. شونقار] آق طوغان.

صونمق { فت. ویرمك، اوزاتمق، تقدیم، عرض ایتمك: بر قدح، بر برداق شربت صوندی: عرضحال صوندی.

صونمق { فل. پارلاقلغی، جلا وفری زائل اولمق، صونوق اولمق، بوزلانمق، تکدر ایتمك: بوتخته صونارسه دها کوزل کوستریر.

صونوق { ص. یاخود:

صونیق { ص. صونمش، فر و جلاسی زائل اولمش، جلاسز، فرسز، بوزلی، طوکوق.

صونیقلق { یا صونوقلق. س. فر و جلا فقدانی، جلاسزلق، طوکوقلق.

صوی { س. ١. عرق، نسب، نژاد: ایی صویدندر؛ صویی معروفدر. ٢. اجداد، سلاله: صویی اوراده یاشامش. ٣. ذریت، احفاد: اونك صویی فلان یرده الیوم موجوددر. ٤. جنس، نوع، درلو: او صویدن مال قالمدی. ٥. اقربا وتعلقات، خصم اقربا: صویی صوپی آری کبی چوق. = ص. اصیل، نجیب: صوی آدم، صوی آت.

صویتاری { س. جمعیتلرده خلق اکلندیرمك ایچون غریب قیافته کیروب درلو مسخره‌لقلر یاپان آدم.

صویتاریلق { س. غریب قیافته کیروب مسخره‌لقلر یاپان آدمك حال وشان و صنعتی وایتدیکی مسخره‌لق: صویتاریلق ایتمك.

صویدیرمق { فت. ١. اثوابنی چیقارتمق، تعریه ایتدیرمك: چوجقلری صویدیروب یاتیرملی. ٢. دریسنی ویا قبوغنی چیقارتمق، یوزدیرمك: قوزی یی، پورتقالی، المایی صویدیرملی. ٣. اشیاسنی چالدیرمق: محافظلر قطاع طریقه کیسه‌یی صویدیرمازلر.

صویسز { ص. نسل ونسبنده شرافت ونجابت بولنمیان، کوتی صویدن اولان، فرومایه، بد اصل: صویسز آدم.

صویسزلق { س. نسل ونسبده نجابت واصالت فقدانی، فرومایه‌لك.

صویغون { س. صویمه، صوینمه، سلب، غصب: صویغون ویرمك = صویلمق، قطاع طریق الینه دوشوب صویلمق. = ص. صوینمش، چبلاق، بر دوکون وسائر جمعیتده خدمت ایتمك ایچون آغر اثوابنی چیقاروب خفیف قافته کیرمش خدمتجی قادین: دوکون صویغونلری.

صویغونلق { س. دوکونده خدمت ایتمك اووره صوینوب مخصوص خفیف قیافته کیرمه.

صویغه { س. بر نوع آلا قارغه.

صویلمق { فل. مج. ١. اثوابی چیقارلمق، تعریه ایدلمك. ٢. دری ویا قبوغی چیقارلمق، یوزلمك، آییقلانمق. ٣. اثواب واشیاسی واوستنده نه‌سی وارایسه چالینمق: یولده خیدودلر طرفندن صویلمش؛ بوکیجه بر او صویلدی.

صویلی { ص. ایی صویدن، اصیل، نجیب: صویلی آدم.

صویماندی { س. ١. خیار کبی صویلوب ینن شیئلر. ٢. خیار ومیوه کبی شیئلرك قبوقلری.

صویمق { فت. ١. اثوابنی چیقارمق، چبلاق ایتمك، تعریه ایلمك: چوجغی صویوب ده یاتیر. ٢. قبوغنی، زارینی چیقارمق، آییقلامق: شو المایی صوی؛ دکنکی صویملی. ٣. دریسنی چیقارمق، یوزمك، سلخ ایتمك: قوزی یی کیم صویدی؟ ٤. اثواب واشیاسنی واوستنده نه وار ایسه چالمق: یولده کنددیسنی خرسزلر صویمشلر.

صویوق { س. چام آغاجنك ینن ایچ قبوغی.

صویمه { س. صویمق فعلی. با: صویمق.

صویندی { س. صویلوب آتیلان شیء، قبوق.

صوینمق { فط. ١. کندی اثوابنی چیقارمق: یاتمق اوزره صوییندم. ٢. چماشیر دکیشدیرمك: یاربن چماشیر ییقانه‌جغندن صوینملیسکز. ٣. برخدمته مخصوص قیافته کیرمك: خدمته صوینمق. || صوینوب دوکنمك = استراحت ایتمك اوزره کیجه‌لك قیافته کیرمك.

صوئوتمق { فت. [اصلی: ساؤتمق اولوب صوغوتمق املاسی یاکلیشدر.] ١. حرارتنی کیدیروب صوئوق یاپمق، تبرید ایتمك: صویی نه‌ایله صوئوتیورسکز؟ بویمکی چوق صوئوتدیکز. ٢. مج. محبت و حسن مناسبتده بر درجه‌یه قدر خلل کتیرمك، ایکی کشی آره‌سنی آچمق: بوایش آره‌مزی صوئوتمغه سبب اولدی؛ اونی بزدن صوئوته‌جق بعض ماجرالر کچدی.

صوئوق { ص. [اصلی ساؤق اولمغله صوغوق یازلمامالی] ١. حرارتی اولمیان، صیجاغك ضدی، بارد، سرد: صوئوق صو؛ صوئوق هوا؛ بوز کبی صوئوق. ٢. طبیعتك خوشلانمدیغی، طبعه‌خوش کلمین، سویمسز، بارد: صوئوق آدم؛ صوئوق سوز. || صوئوق بز = برجنس صیق کتان بزی. == س. ١. حرارتك عکسی، برودت، صوئوقلق: بوکون صوئوق واردر؛ صوئوق یاپیور؛ بوسنه‌کی صوئوق چوقدن اولمامشیدی؛ بن صوئوقدن خوشلانیرم. ٢. اوشومکدن کلن خسته‌لق: صوئوق آلمق = اوشویوب خسته‌لانمق. || صوئوق اولمق، ایتمك = هوا صوئومق. || صوئوق باصمق = هوا بردنبره صوئومق. || صوئوقلر = صوئوق هوا: صوئوقلر کلدی.

صوئوقجه { ص. آز ویا اولدجه و خیلی بارد: هوا صوئوقجه‌در.

صوئوقلامق { فل. صوئوق آلمق، صوئوقدن اوشویوب خسته‌لانمق.

صوئوقلامه { س. آتك آلتنده چیقوب آیغیرك آشمه‌سنه مانع اولان برنوع سیگیلجه.

صوئوقلق { س. ١. صوئوق اولان شیئك حالی، برودت، سردی: بوزك صوئوقلغی اوزاقدن تأثیر ایدر. ٢. مج. محبتسز و بارد معامله: بنی بر صوئوقلقله قبول ایتدی؛ آره‌مزده برصوئوقلق پیدا اولدی. ٣. یمکك آخرنده خوشاب محلی ومیوه‌کبی سرینلك ویرمکه مخصوص مأکولات. ٤. حمامك پك صیجاق اولمیان طیشاری محلی: صوئوقلقده ییقاندم. || بل صوئوقلغی = مجرای بولك التهابی.

صوئومق { فل. ١. صوئوق اولمق، حرارتی غائب ایتمك: یمك صوئودی؛ هوالر صوئودی. ٢. اوشیمکدن خسته‌لانمق، صوئوق آلمق: صوئومش اولملیم. ٣. مج. آره آچلق، محبتك قیزغینلغنه خلل کلمك: اونکله آره‌مز صوئودی. ٤. طول مدت براقلمغله اونوتمق، کوکلدن چیقارمق، آرتق آرزو ومیل ایتمه‌مك: چوجقلر درسدن صوئودیلر؛ یازیدن صوئودم.

صوییجی { س. یولجیلرك اوستنده بولدیغنی چالان، خرسز، حرامی.

صَهباء { سذ. عر. [اصل عربیده « اصهب » اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب قزیل دیمکدر.] شراب، باده. عر.

صِهر { سذ. عر. کوکی، انیشته و ازدواجله اقربا حکمنه کچن دیکر خصم.

صَهریج { یاخود صهریج. سذ. عر. [تر. زبانزدی: صارنج.] یاغمور صولرینك بریکمه‌سنه مخصوص اوله‌رق ابنیه آلتنده تحت الارض مخزن.

صِهری { ص. عر. ا: صهریه. ازدواجدن حاصل و متولد اولان: قرابت صهریه = ازدواجدن حاصل‌اولان‌اقربالق.

صِهریَّت { سذ. عر. ازدواجدن حاصل اولان قرابت، دامادلق وقائناق کبی قیز آلوب ویرمکله قزانیلان خصملق.

صَهریج { سذ. عر. با: صهرنج.

صَیّاد { سذ. عر. [« صید » دن سمـ.] آوجی.

صَیّاغ { سذ. عر. [«صیاغة» دن سمـ.] قیوجی.

صِیاغَت { سذ. عر. قیوجیلق.

صِیام { سذ. عر. اوروج، صوم، روزه: شهرصیام = اوروج

آبی، رمضان شریف .

صِیانَت { سثـ. عر. قورومه، حفظ، محافظه، وقایه، حمایه : اولاد وعیالنی، عرضنی صیانت ایتمك؛ بن سزی صیانت ایچون چالیشدم .

صیت { سذ. عر. ایلکده شهرت، اشتهار، نیکنام، ذکر جمیل : صیت و شهرتی عالمه یایلدی .

صیتمه { سـ. (اصلی : اصیتمه، ایصیتمه) ابتدا اوشومکله دیترمه وبعده آتش وصیجاقلق کتیرن معروف خسته‌لق که اکثر امراضه مرافقت ایدر، نوبت، عر. حماء، فا. تب : صیتمه‌سی اولمق؛ صیتمه‌یه طوتلمق، یاقه‌لانمق. || صاری صیتمه = آمریقای وسطیده ظهور ایدر مهلك ومستولی بر مرض که طوتدیغی آدملرك درحال بکزلرینی صارارتوب قرارته‌رق بسبتون تبدیل ایدر .

صیتمه‌لانمق { فل. صیتمه‌یه طوتلمق، صیتمه‌سی اولمق .

صیتمه‌لی { صد. صیتمه‌یه طوتلمش، حمایه دوچار .

صیجاجق { صد. (« صیجاق » صفتنك مصغری اولوب تحبیب ایچون قوللانیلیر) سویله‌جك وطبیعت خوشلانه‌جق صورتده صیجاق : صیجاجق اوطه‌سنده اوتوریور؛ وجودینی فانله‌لرله صیجاجق آلیشدیرمش.

صیجاق { صد. (اصلی : اصیجاق، ایصیجاق) یاقیه‌جق درجه‌ده قیزغین، صوغوقلغی ازاله اولنمش، اوشوتمز، ایصینمش، حر، گرم : صیجاق صو، صیجاق هوا، صیجاق یمك، صیجاق اوطه. || قانی صیجاق = سویملی، هرکسله چابوق دوست اولور، انسیتلی. ═ سد. ١. صیجاقلق، حرارت : بن چوق صیجاقدن خوشلانمام؛ هواده چوق صیجاق واردر؛ بوسنه‌کی صیجاغی چوقدن کورمه‌مشیدك. ٢. ایچنده صیجاق صو ایله ییقانیلان یر، حمام، گرمابه : صباح صیجاغه کیتمشیدم. ٣. صیجاق محل، ایصینمش یر : صیجاقدن صوغوغه چیقمق . || صیجاغی صیجاغنه = تاونده، تاوینی کچیرمه‌دن .

صیجاقلق { سـ. حرارت، کرمی : صوبه‌نك صیجاقلغی اوزاقدن حس اولنور؛ بوسنه‌نك صیجاقلغی بر قاچ سنه‌دن بری اولمامشیدی .

صیچان { سـ. (اصلی : سیچقان) اجناس کثیره‌سی اولان معروف کمیریجی حیوانجق، فاره، موش : فندق صیچانی. تارله، قیر، طاغ صیچانی. پوستلری کورك یاپیلان بر چوق کوچك حیوانلره‌ده لسان عوامده صیچان نامی ویریلیر. || تارله صیچانی = تارله‌لرده بولنان ومحصولاتی ییین برنوع صیچان. || فندق صیچانی = بو حیوانك پك کوچکی. || کدی صیچانی = لاغملرده بولنان اك بیوکی. || یر صیچانی = کوستبك دینلن حیوان. || صیچان اوتی = فاره‌لری اتلاف ایتمکده مستعمل معروف بر ترکیب کیمیوی، سم الفار. || صیچان دیشی = چاشیر اطرافنه وبالخصوص کوملك قوللرینك کنارینه یاپیلیر اینجه وسیوری اویا. || صیچان قولاغی = Myosotis دینلن چیچك. || صیچان قویروغی = برجنس یووارلاق تورپی. || صیچان یولی = یر آلتی لاغمی. || صیچان ییلی = سال ترکانك برنجیسی .

صیچدیرمق { فتـ. ١. اوستنه ایتدیرمك. ٢. مج. چوق قورقوتمق. عو.

صیچراتمق { فتـ. یوقاری‌یه فیرلامه‌سنی موجب اولمق، یوقاری‌یه فیرلاتمق، زیپلاتمق : کچی یاوریسنی صیچراتمق ایچون بر آز اوركوتمك کافیدر؛ چوجغی اوینادوب صیچراتیور؛ لکه صیچراتمق = بولاشدیرمق . اوسته صیچراتمق = برکوتونك دوچار تعرضاتی اولمق : ادبسزه بر شی سویله، اوستکه صیچراتیرسك .

صیچرامق { فل. هوایه قالقوب اوته یه فیرلامق، زیپلامق، اویناماق : جیلان یوریمز صیچرار؛ پیره بدننه کوره چوق صیچرار؛ چوجقلر صیچرایوب اوینایورلردی؛ چامور اوستمه صیچرادی . || جان، عقل باشه صیچرامق = دهشت کلمك .

صیچرایجی { صد. صیچرایان، فیرلایان، اوینایوب هوپلایان : صیچرایجی حیوانلر .

صیچلمق { فل. کندی قذوراتیله پیسلنمك، مردار وملوث اولمق، برباد اولمق.

صیچمق { فل. ١. دفع طبیعی ایتمك. ٢. برباد ومردار وملوث ایتمك .

صَیحه { سثـ. عر. باغرمه، نعره،

صَید { سـِ. عر. آو، شکار، نخجیر، قنص : صید ایتمك = آولامق. || صید ماهی = بالیق آولامه .

صَیدگاه { سـ. فا. [عر. صید = آو. فا. گاه = محل] آو محلی، آو آولنان یر .

صَیدَلانی { ص. عر. ا : صیدلانیه. اجزاجیلق فننه منسوب ومتعلق : فن صیدلانی = اجزاجیلق، اسپنچارلق فنی؛ مواد صیدلانیه. == سـذ. عر. ج : صیادله. اجزاجی، اسپنچار .

صَیدَله { سث. عر. اجزاجیلق فنی، اسپنچارلق .

صیر { سـ. ١. طوپراقدن معمول چناق چوملك کبی شیئلره سوریلن ورنیکلی بویا : صیر سورلمش دستی؛ صیرسز چناق. ٢. آینه‌نك آرقه‌سنه سوریلن قلای وبور .

صیر { د. « صی » ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر : صیر صیقلام = پك ایصلاق .

صیرا { صیرالامق وسائره. با : صره وسائره .

صیرت { صیرتارمق، صیرتلان. با : صرت وسائره .

صیرمه { سـ. حاده دن چکیلمش کومش تل وبونك آلتینله یالدیزلانمشی : بیاض صیرمه، آلتین صیرمه، خاص صیرمه؛ صیرمه ایشلمه‌لی. — صاری و کوزل صاچدن کنایه اولور : صیرمه صاچلی .

صیرمه‌کَش { سـ. [« سیمکش » دن غلط تعبیر سقیمدر] صیرمه ایشلین، کموشدن صیرمه چکن اصناف .

صیرمه‌لی { ص. صیرمه ایله ایشلنمش، نقش اولنمش: صیرمه‌لی خاشه، اثواب .

صَیرورَت { سث. عر. اولمه. ایدمه، قیلنمه، برحالدن دیکر برحاله تحول : افعال بابنك بناسی چوق دفعه صیرورت ایچوندر .

صیرپیتغان { ص. دائما دیشلرینی کوستروب سسسز ولطافتسز کولن : صیرپیتغان بر آدمدر .

صیرپیتمَق { فل. ١. طوداقلری آیروب دیشلری کوسترمك، یالاندن وطاتسز صورتده کولمك : نه‌صیریتوب طوریورسك؟ ٢. اولمك ویاصوغوقدن طوکمق . ٣. بر قماشه اویماز رنکده ایپلیکله اوریلان دیکیش بد کورلمك : بیاض تیره بو اثوابده صیریتیور. ٤. نقصان وعیب بر اوجدن کوزکمك : بونك قصوری صیریتیور .

صیرپیتمه { سـ. دیشلرینی کوسترهرك سسسز کولمه : اونك صیریتمه‌سی پك ضدمه کیدیور .

صیرپیق { سـ. قبوغی صییرلمش، یونلمش اینجه اوزون آغاج : چماشیر، باغچه صیریغی؛ حمال صیریغی = حماللرك آغر شیئلر قالدیردقلری آغاج که بر چفتی درت حمال قوللانیر؛ صیریق حمالی = بوصورتله صیریق قوللانرق آغر یوکلر طاشیان حماللر. — اوزون بویدن دخی مقام تقبیحده کنایه اولور. || صیریق آرابه‌سی = بر ایکی صیریقله مربوط درت تکرلکدن عبارت یوك آرابه‌سی. || صیریق کبی کزمك = بر ایش کورمیوب بوش بوش طولاشمق .

صیریم { سـ. قالینلغی صییرلمش اینجه ویومشاق دری دیلیمی. || بحـ. صیریم ـ لاطی = دباغلانمامش دریدن معمول خلاط که دونـن طونانمه لرنده قوللانیلیر .

صیزدیرمَق { فتـ. ١. مساماتدن ترلر کبی آزر آزر آقیتمق، طاملاتمق، ترشح ایتدیرمك : بوکوب یاغی صیزدیریور. ٢. برندن پاره چکمك، آقچه سوکدیرمك. ٣. سرخوش ایدوب اویوتمق، صیزوب یاته‌جق صورتده سرخوش ایتمك .

صیزرمَق { فتـ. صیزدیرمق. با: صیزدیرمق .

صیزلاتمَق { فتـ. آغریتمق، اینجیتمك : برفسکه اوروب پارمغمی صیزلاتدی.

صیزلامَق { فل. آجی آجی آغریمق، دریکدن وجع ویرمك، صانجمق : قیرباجك اوجی پارماغمه طوقندی حالا پارمغم صیزلایور .

صیزلانمَق { فل. آغلاشمق، تشکی، تظلم ایتمك : صیزلانمغه سببیت ویرلمدی.

صیزلانمه { سـ. آغلاشمه. شکایت، تظلم : بر کیمسه‌نك صیزلانمه‌سنه سببیت ویرلمدی .

صیزلدی { سـ. ١. آغلاشمه، شکایت، تظلم، تشکی، اشتکا. ٢. خشنودسزلق : بو کونه صیزلدی چیقمدی .

صیزمق { فل. ١. ترکبی طامله طامله چیقمق، ترشح ایتمك: بوکوپدن صو، یاغ صیزیور. ٢. سرخوش اولوب بیهوش یاتمق: ایچوب ایچوب صیزدی.

صیزندی { س. برقابدن ویا طاشلر آراسندن طامله طامله تزلیوب آقان مایع: یاغ صیزندیسی: صو صیزندیسی.

صیزی { س. اینجه ایشلین آغری، سیکیر وجعی: باجاقلرمده صیزی واردر، بر طاقم صیزیلر کزیور.

صیسقه { ص. [عر. «استسقاء» دن غلط] ١. قارننه صو طولمش، مستسق. ٢. رخیطس دینلن علته دوچار اولوب ضعیف و قوری قالان (چوجق). ٣. مج. پك ضعیف، پك آریق ولاغر.

صیسقه‌لق { س. ١. استسقاء علتی. ٢. رخیطس علتی. ٣. ضعیفلك، لاغرلق، آریقلق.

صیغ { ص. چوق دریك اولمیان: چایك صیغ یری؛ دکیزك صیغ ساحلی؛ صولر صیغدر.

صِیَغ { سش. جـ. عر. فد: صیغه. | با: صیغه.

صیغامق { فتـ. [زبانزدی: صیوامق] ١. یك وپاچه‌لری چویرمك، طوپلامق، تشمیر ایتمك: قوللرینی پاجاقلرینی صیغامق. ٢. ال سورمك، مسح ایتمك، اوخشامق: آرقه‌سنی صیغامق. چه‌لری صیغامق = مج. موفق اولمق ایچون جدی صورتده تشبث ایتمك، قوشمق.

صیغانمق { فل. [زبانزدی: صیوانمق] قول و پاچه چویرلمك، تشمیر اولنمق: قول، پاچه صیغانمق. = فط. کندی قوللرینی ویا پاچه‌لرینی چویروب حاضرلانمق، برایشه حاضرلانمق: سز شمدیدن صیغاندیکز.

صیغدیرمق { فتـ. آلدیرمق، استیعاب ایتدیرمك: بوکتابلری شو طولابه صیغدیره بیله‌جکمیسکز؟

صیغزه { س. اثوابك بعض یرلرینی گکیشلتمك ایچون علاوه اولنان پارچه.

صیغشدیرمق { فتـ. صیغه‌رق آلدیرمق، تضییقله استیعاب ایتدیرمك، صوقشدیرمق: بوقدر اشیایی بو صندیغه نصل صیغشدیره بیله‌جکسکز؟

صیغشمق { فل. صیقیله‌رق طار بریره کیرمك، زورله استیعاب اولنمق: بو اشیا بو چانطه‌یه آنجق صیغشه بیلیر.

صیغلق { ص. ١. صوبی صیغ اولوب یکیده ویرن: نهرك اوراسی صیغلقدر. ٢. قوملق: کمی صیغلغه اوتوردی.

صیغمق { فل. بر ظرفك ایچنه کیرمك، آلنمق، استیعاب اولنمق: بر اوقه صو بوشیشه‌یه صیغماز؛ بو اشیا بو صندیغه صیغمیه‌جقدر. || قابنه صیغمامق = صبرسز اولمق. || اله آوجه صیغمامق = پك سرکش و خشاری اولمق. || مزراق چواله صیغماز = صاقلانیر شیء دکلدر.

صیغنمق { فل. طیانمق، التجاء، استعاذه ایتمك: شیطانك شرندن الله‌ه صیغنیرم؛ صیغنه‌جق بر = ملجأ، پناه، ملاذ.

صیغه { سش. عر. جـ: صیغ. فعلك تصریفندن حاصل اولان مختلف صورتلرینك بهری: صیغ مختلفه = ماضی، مضارع، امر کبی مختلف صیغه‌لر؛ صیغ مطرده = مفرد، تثنیه، جمع، مذکر، مؤنث و سائره کبی بر صیغه‌نك اقسامی.

صیغیر { س. جفت سورمه‌ده، وآرابه چکمه‌ده قوللانیلان واتی وسودی ایچون معروف ایری حیوان اهلی، بقر، کاو: صیغیر اتی، صیغیر سودی، صیغیر دیلی. ارککنه اوکوز، دیشیسنه اینك، یاوریلرینه بوزاغی، طانه، دوگه، طوسون، آیغیرینه بوغا دینیر. || قره صیغیر = عادیسی. || صو صیغیری = مانده جنسی. || صیغیر دیلی = لسان الثور دینلن نبات. || صیغیر قویروغی = دیکر بر جنس نبات. || صیغیر کوزی = پاپادیه‌نك ایری وصاری نوعی.

صیغیرتماج { س. صیغیر چوبانی.

صیغیرجق { س. [طوغریسی: جوغورجق] بر جنس قوش.

صیغیرلق { س. احمقلق، بلاهت، قالین قفالیلق.

صیغین { س. کیکك ایری وبکلی بر جنسی.

صَیف { سذ. عر. جـ: اصیاف. یاز، تابستان: موسم صیف؛ صیف وشتا = یاز قیش.

صَیفی { ص. عر. ث: صیفیه. یاز موسمنه منسوب ومتعلق: محصولات صیفیه.

صَیفیه { سش. عر. یاز موسمنه مخصوص مسکن، یاز -

لق اقامتکاه، کوشك، یالی.

صیق { صـ. ۱. بربرینه یاقین و بیتشیك، سگرك مقابلی: صیق طراق، صیق آغاجلر، صیق قماش. ۲. طار، ضیق: صیق یر. ۳. نادر اولمیان، کثیر الوقوع: او مملکتده فرطونه‌لر پك صیقدر. == حـ. ۱. بربرینه قریب اوله‌رق: بو صوغانلر پك صیق دیکلمش. ۲. بر برینی متعاقب، آره‌سی چوق آچلمقسزین: بو قیش پك صیق لدوس اسیور. || صیق بوغاز ایتمك = برینی شاشیرتوب واجرای تدبیر ایتمسنه وقت براقیه‌رق اجبار ایله کندیسندن برشی استحصال ایتمك.

صیقشدیرمق { فتـ. ۱. زورله طار یره صوقمق: شو اوتی بو چوالك ایچنه صیقشدیرملی. ۲. باصتی آلتنده ازوب ایجلتمك، تعصیر ایتمك. ۳. زورلامق، اجبار و تضییق ایتمك: کندیسنی بوکون حرکت ایتمك ایچون صیقشدیریور. ٤. اصولله الته‌ویرمك: الله برچاریك صیقشدیردی. [بونك بلکه طوغریسی صوقشدیرمق در.]

صیقشمق { فل. ۱. بربرینی صیقه‌جق صورتده ییغلمق، غلبه‌لك وازدحام اولمق: غلبه‌لك صیقشدی؛ خلق جامع شریفه صیقشدیلر. ۲. طارلاشمق، طارالمق: کوکسم صیقشدی. ۳. مجبور ومضطر قالمق: چوق صیقشیرسه‌م بونی‌ده صرف ایدرم.

صیقل { سنـ. عر. جـ: صـیاقل. معدنلره وآینه وسائره‌یه جلا ویرن آدم وجلا ویرمکه مخصوص آلت.

صیقلاشدیرمق { فتـ. ۱. یاقلاشدیرمق، بربرینه یاقین کتیرمك، دها بیتشیك یاپمق: شو صاقسیلری صیقلاشدیرملی. ۲. دها صیق وقوع بولدیرمق: سز آوه کیتمکی صیقلاشدیردیکز.

صیقلاشمق { فل. ۱. بربرینه یاقین کلمك، آره‌لری آزالمق: بو فوجیلر پك صیقلاشدی. ۲. بربری آرقه‌سنده وآره‌لقسز وقوع بولمق: فرطونه‌لر پك صیقلاشدی.

صیقلام { صـ. صیقیله‌جق قدر ایصلاق: صیرصیقلام= پك ایصلاق. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

صیقلامق { فل. ۱. صیقیله‌رق زورله آغلامق. ۲. ایصلیق چالمق، صر.

صیقلانمق { فل. صیق وقوع بولمق، صیقلاشمق، تعاقب ایتمك: یاغمورلر پك صیقلاندی.

صیقلق { سـ. ۱. فاصله‌سزلق، طارلق، بیتشیکلك: آغاجلرك صیقلغی نظارته مانع اولور. ۲. بربری آرقه‌سندن وقوع، تعاقب: قیشین یاغمورلرك صیقلغی یوللرك قورومسنه میدان براقماز. == صـ. پك صیق اولان: صیقلق اورمان؛ او محله پك صیقلقدر = خانه‌لری بربرینه متصلدر.

صیقلق { سـ. ایصلیق، سسی دیل ایله صیقه‌رق چالینان صفیر.

صیقلمق { فل. ۱. طارالمق، طارلاشمق، تضییق اولنمق: بو دنك بوندن زیاده صیقلماز، چوق صیقلدی. ۲. مضطرب اولمق، منقبض اولمق، صیقندی چکمك: بوکون چوق صیقلدم؛ انسان یالکز قالنجه صیقلیر. ۳. اوتانمق، محجوب اولمق: صیقلمقسزین‌ده سویلیور. ٤. ضرورت چکمك، صیقندیده اولمق: چوق صیقیلوبده کندیسنه مراجعت ایدرسه‌م رد ایتمز. || ایچ صیقلمق = محزون و مکدر اولمق. || جان صیقلمق = قیزمق، منفعل اولمق.

صیقمق { فتـ. ۱. طارلاتمق، طارالتمق، تضییق ایتمك: دنکلری صیقمق. ۲. ال ایله صیقیشدیروب صوینی آلمق، تعصیر ایتمك: اوزوم، لیمون، سونکر صیقمق. ۳. قوت ویرمك، پکلشدیرمك، تشدید ایتمك: النی صیقمق، سسنی صیقمق؛ برحرفی صیقمق = تشدیدله اوقومق. ٤. زورلامق، جبر و تضییق ایتمك: بومعلم شاکردانی چوق صیقار؛ چوق صیقارسه‌ك طوغریسنی می اعتراف ایدر؟ ٥. اضطراب ویرمك، مضطرب ایتمك، صیقندی ویرمك: بویله سوزلر آدمی صیقار؛ سنك طور وحالك بنی صیقیور. ٦. (بر آتش سلاحنی) بوشاتمق: بر طبانجه، برتفنك صیقدی. || ایچ، جان صیقمق = کدر ویرمك.

|| دیش صیقمق = غیرت ایتمك.

صیقمه { س. ١. صیقمق فعلی. ٢: صیقمق. ٢. یوقاریسی پوتلی وآشاغیسی باجاغنه بیتشیك پوتور نوعی، لاز پوتوری.

صیقندی { س. ١. طارلق، مضایقه، ضرورت. ٢. قساوت، کدر، حزن، اندوه. ٣. اضطراب، ضجرت. ٤. ثقلت، آغرلق. ٥. صیقلمش میوه صویی، عصاره. ٦. صیقلمش میوه پوصه وجبره‌سی. || ایچ صیقندیسی، جان صیقندیسی = ایشسزلکدن ایچ صیقیلوب نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مه.

صیقنمق { فل. کندی کندینی صیقمق، ایقنمق، ایقلانمق.

صیقی { ص. ١. طار، مضیق، تنك: صیقی بوغاز؛ صیقی یاقه. ٢. پك، قاتی، سرت: صیقی ات. ٣. عجله‌لی، سرعتلی، مستعجل: صیقی ایش. ٤. شدتلی، شدید: صیقی امر، صیقی تنبیهات. || صیم صیقی = پك طار، پك زیاده صیقشمش. || صیقی صیقی‌یه = برمظروفك ظرفنه تمامی تمامنه وکوچلکله یرلشمسی: طولومبه‌نك پیستونی صیقی صیقی‌یه کچملی. || صیقی فیقی = پك بیتشیك، پك دواملی ویالکزجه: صیقی فیقی قونیشمق. == ح. ١. طار، زحمتله = بوغازدن صیقی کچیور؛ صیقی باغلاملی. ٢. پك، زیاده، قوت وشدتله: صیقی طوت. ٣. سرعت وعجله ایله: صیقی صیقی حیوان آرایورلردی. ٤. بلا مساعده: صیقی صیقی تنبیهات ویرلدی. ٥. دیك، بیوك بر دقتله: صیقی صیقی باقیور، دیکلیوردی. ٦. بربرینی متعاقب، دفعاتله: صیقی صیقی کلوب کیدیوردی. [بو وجهله حال کبی قوللانلدیغنده اکثریا مکرر استعمال اولنور.]

صیقی { س. ١. طارلق، صقندی، اضطراب: جان صیقیسی. ٢. صوڭ درجه، مضایقه‌نك نهایتی: صیقی‌یی کورمینجه، صیقی‌یه کلمینجه. ٣. شدت، مساعده‌سزلك: نظام اوجاغنك ابتدای کشادنده عسکر چوق صیقی آلتنده ایدی؛ صیقی‌یه قومق = تربیه ایچون برکنج حقنده تدابیر مانعه اتخاذ ایتمك. ٤. آغزدن طولان اسلحهٔ ناریه‌ده باروت وقورشونك اوستندن نامل‌ی‌یه صوقیلوب باصیلان بز وکاغد وسائره؛ قوری صیقی = قورشونسز اوله‌رق باروتك اوزرینه باصیلان صیقی که یالکز سس ایچون آتیلیر.

صیم { (د. «صی» ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: صیم صیقی. [«سیم سیاه» ده‌کی «سیم» ك تقلیدیدر.]

صیمزدی { س. عهد وپیمان نقضی، وفاسزلق. مر.

صیمزمق { فل. عهد وپیمانی نقض ایتمك، بوزمق، طوتمامق. مر.

صیمق { فت. بوزمق، قیرمق، کسمك، باصوب محو ایتمك. مر.

صینار { ص. بیلدك، طانیدق، بر صویدن اولان، همجنس: حیوان صینارینه چکر.

صینامق { فت. ١. طانیمق ایچون قوقلامق، قوقلایه‌رق طانیمغه چالیشمق. ٢. دنه‌مك، تجربه ایتمك.

صینانمق { مج. فل. دنتمك، تجربه اولنمق؛ صینانمش = مجرب.

صینڭدی { س. بیوك مقاص، درزی مقاصی.

صیندیرغی { یاخود صیندیغی. س. بوزغونلق محلی، بر مغلوبیتك وقوع بولدیغی یر؛ ضرب صیندیغی = صربلیلرك وقتیله منهزم اولدقلری برمعرکه محلی.

صیندیرمق { فت. بوزمق، مغلوب ایتمك، باتیرمق.

صینغین { ص. قیریق، دوکوك، پریشان، پراکنده: صینغین آطه‌لر = طاغنیق جزایر.

صینمق { فل. مج. ١. قیرلمق، بوزلمق، شکسته اولمق. ٢. طاغلمق، پریشان وپراکنده اولمق. ٣. مغلوب ومنهزم اولمق، بوزغونلق ویرمك.

صینیق { ص. ١. قیریق، بوزوق، شکسته. ٢. طاغنیق، پریشان، پراکنده. ٣. بوزلمش، مغلوب.

صیوا { یا صیوه. س. دیواره سوریلوب طاشلرك ویا بغدادینك اوزرنده بر طبقه تشکیل ایدن خرج: یاپینك صیواسنی چکمك، صیوا اورمق.

صیواجی { س. ابنیه‌یه صیوا سورن صنعتکر:

صیواجی اوستەسی، صیواجی چراغی.

صیواجیلق س. ابنیه یه صیوا سورمك صنعتی.

صیواشمق فل. ۱. بولاشمق، بر شیٔ صیوا کبی اوستنه سورلمك. ۲. لزوجت کسب ایدوب مجیق مجیق اولمق.

صیوالی ص. صیوا سورلمش، صیواسی اولان.

صیوامق فت. ۱. صیوا سورمك، صیوا ایله قاپلامق: یاپی یی صیوامق. ۲. بولاشدیرمق. ۳. هر طرفنی قاپلامق، یالکز سوس ایچون اوتەسنه بریسنه قاقیوب هر طرفنی قاپلامق: چکمجەیه کومش صیوامق.

صیوامه س. صیوامق فعلی. با: صیوامق. = ص. ۱. قاپلانمش، قاپلامه صورتده سورلمش: کومش صیوامه بر چکمجه. ۲. پك صیق طاقلمش، زمینی پك آز کورینەجك صورتده طاقلمش: صیوامه اینجی، صیوامه بر یلك. ۳. بر دوزی یه هیچ آرالق قالمامق اوزره بول بول قاپلامه: قالدیرملر صیوامه چامور.

صیوانمق فل. فجـ. صیوا سورلمك، صیوا ایله قاپلانمق: بو یاپی دها صیوانمدی.

صیوشیق ص. ۱. یاپیشقان، مجیق مجیق یاپیشان (چامور و سائره). ۲. مجـ. یاپیشوب آیرلماز، آدمی راحت براقماز، معجز.

صیویق ص. مایعجه، بولاشان، بولاشیق.

صیپرتمق فت. ۱. شدت تماسله و صیق سورتەرك یوزنی آلدیرمق: اللك دریسنی، آغاجك قبوغنی صیپرتدی. ۲. حرکت حالنده بولنان برشیٔ بر جسمه تماس ایدر کبی کچمك: قورشون صیپرتدی کچدی.

صیپرلمق فجـ. فل. ۱. بر شیٔ شدتله سورتیلەرك صویلمق، آیریلوب چیقمق: یوزمك دریسی صیپرلدی. ۲. مجـ. اصولله و سورتنور کبی چکیلوب صاوشمق، ایشك ایچندن چکلمك: کندیسی بر صورتله صیپرلدی.

صیپرمق فت. ۱. شدتله طوقنوب سورتنەرك بر شیئك یوزینی صویمق، آلوب کوتورمك: دیوارك طاشی المه سورتنەرك دریمی صیپردی؛ حیوانلر سورلمکله بتون آغاجلرك قبوغنی صیپرمشلر. ۲. اوستندن صیق سیلەرك ویا قازیەرق آلمق، سرت سیلمك: تری، یاغی پارمقله صیپرمق. ۳. چکەرك چیقارمق: بچاغی صیپرمق.

صیپرندی س. پارمقله صیپرلمش ویا صیپریلەبیلیر قاب بولاشیغی: تنجره صیپرندیسی.

صیپریق س. دری ویا قبوغك صیپرلمش، طیرمالانمش یری. = ص. عار و حجابی اولمیان، پردەسی صیپرلمش: صیپریق آدم.

ض

ض ضاد. س. [عر. سث.] تركجه الفبانك اون سكزنجى حرفى اولوب، صرف تركجه و فارسى كلمه‌لرده بولنمامغله، لسانمزده مستعمل كلمات عربيه‌يه مخصوصدر. بوحرفك مخرجى اسكى السنهٔ ساميه‌ده دخى مفقود اولمغله، اسكى عبرانى وسريانى الفبالرنده بولنميوب، « ثخذ ضظغ » حروفى مياننده عربلر طرفندن صادك اوزرينه بر نقطه وضعيله علاوه اولنمشدر. اصل عربيده بزم تلفظ ايده‌ميه‌جكمز برمخرج مخصوصى اولديغى حالده، بز كاه (ز) وكاه (د) كبى اوقويورز. ابجد ترتيبنده ٢٦ نجى حرف اولوب، رقم كبى استعمالنده ٨٠٠ عددينه علامتدر.

اشبو لغت كتابنده (د) كبى تلفظ اولنان (ض) لر قوسين آره‌سنده بر (د)، و (ز) كبى اوقونانلرده ينه قوسين آره‌سنده بر (ز) حرفيله اشارت اولنه‌رق تفريق اولنمشدر.

ضابِط (ز) صه. عر. ؤ : ضابطه. [« ضبط » دن سف.] ضبط وربط واداره‌يه مقتدر، اجراى حكم ونفوذه اهل اولان: ضابط آدمدر. = سذ. عر. جـ: فا. ضابطان. عسكرده افراده قومانده وكنديلرينى اداوه و سوق ايدن عسكرى كه ملازم ثانيدن بيكباشى‌يه قدر اولان رتب مختلفه‌نك برنده اولور. [مادوننه افراد، مافوقنه امرا ودها اوستنه اركان دينلير] : عسكر ضابطانى؛ ضابطان عسكرى [عسكريه ديمه‌ملى] ؛ مكتبلى ضابط = مكتب فنون حربيه‌دن ملازملكله چيقمش اولان؛ آلايلى ضابط = نفردن يتيشمه اولان؛ كوچك ضابطان = بولوك امينى و باش چاوش كبى ضابط نامزدلرى. ‖ضابطان اقلام = دوائر رسميه‌ده قلم رؤساسى.

ضابِطلك (ز) سه. ١. ضبط و ربط واداره‌يه اقتدار واهليت : كنديسنده اقتضا ايدن ضابطلك يوقدر. ٢. عسكر ضابطى حال وصفتى ورتبه‌سى : آلايده ابراز اقتدار ايدنلر باش چاوشلقدن صكره ضابطلكى احراز ايده بيليرلر ؛ ضابطلك وظائفنى اوكرنيرلر .

ضابِطه (ز) سث. عر. ١. برشهر ويا موقعك ضبط وربط واسايشى ايشلرينه باقان اداره، پوليس، ضبطيه : ضابطه‌جه تحت نظارتده بولنديرلمق؛ ضابطه مأمورى = قائمقام ومدير كبى بر اداره مأمورينك مركزى اولميوب مع هذا اسكله ويا ممر اولمغله اهميتى اولان بعض مواقعده بولنديريلان پوليس مأمورى كه نوعما مدير وكيليدر؛ ضابطه مديرى = بيوك شهرلرده محلى پوليس دائره‌سنك باشى. ٢. رابطه، قاعده .

ضاحِك (د) صه. عر. ؤ : ضاحكه. كولن، كوليجى. ؤ .

ضاد (د) سث. عر. «ض» حرفنك اسميدر. نقطه‌لى اولديغنه بناءً « صاد مهمله » دينلن « ص » دن تفريق ايچون « ضاد معجمه » و « ضاد منقوطه » دخى دينلير.

ضارِب (د) صه. عر. ؤ : ضاربه . [« ضرب » دن سف.] ١. دوكن، ضرب ايدن، طياق آتان : ضارب ايله مضروبى توقيف ايتديلر. ٢. ر. اعمال اربعه‌دن ضرب عملنده برعددك قاچ دفعه تكرار ايتديكنى كوسترن عدد؛ ضارب مشترك = ايكى عددى كسورسز حاصل

ضرب ویرمك شرطیله ضرب ایدن عدد؛ ضارب مشترك اكبر، ضارب مشترك اصغر = برعددی عین حاصل ضربی ویرمك شرطیله ضرب ایدن عددلرك اڭ بیوكی واڭ كوچكی .

ضالّ { (د) صه. عر. ث: ضاله. [« ضلالت » دن سف.] یولنی غائب ایتمش، طوغری یولدن چیقمش ، كمراه ، باغی ، طریق هدایتده اولمیان : فرق ضاله .

ضامن { (ز) صه. عر. ث: ضامنه. [« ضمان » دن سف.] كفالت ایدن، كفیل : بو مبلغی ویره‌جككزه سزه كیم ضامن اولور؟

ضایع { (ز) صه. عر. ث: ضایعه. [« ضیاع » دن سف.] وجودی اولمیان، تلف، غائب، نابود، نابدید : مالنی ضایع ایتدی؛ مالی ضایع اولدی؛ مال ضایع؛ اموال ضایعه .

ضایعات { (ز) سش. جه. عر. ۱. غائب وتلف اولان شیئلر، ضرر وزیان، الدن چیقان شیئلر : بو حریقده چوق ضایعاتكز وارمیدر ؟ بو فرطونه چوق ضایعاتی موجب اولدی. فلانجه‌نك وفاتی ضایعاتدندر . ۲. وجودجه اولان تلفات : بو قدر قان غائب ایتمك بر ضایعاتدر .

ضبّ { (ز) سذ. عر. تا. كلر، كرتنكله.

ضبط { (ز) سذ. عر. ۱. صیق طوتمه، ایی طوتمه : قوللرینی طوتوب ضبط ایتدی. ۲. تحت ادارەسنه آلمه، تصرف ایتمه، صاحب ومالك اولمه : فلان تاریخدن اعتباراً ضبط ایتمك اوزره فلان منصبه نصب اولندی. ۳. سلاح قوتیله برملكی تحت تصرفنه آلمه، فتح : بر قلعه، بر ایالت ضبط ایتدی. ٤. زورله آلمه، جبراً طوتمه، غصب : مالنی، اومی ضبط ایتدی. ٥. برشیئك بتوننی طوتمه، اشغال : بو ایش بتون كونمی ضبط ایتدی. ٦. آكلامه، ذهنه آلدیرمه، ذهناً احاطه ایتمه : بودرسی ضبط ایده‌مدم. ۷. قید ایتمه، خلاصه‌سنی تحریر ایتمه : افادەسنی ضبط ایتدی؛ ضبطی اوقویكز. ۸. مصادره ایتمك : قاچاق ضبط اولنور. || ضبط كاتبی = برمحكمه‌ده محاكمات وقراری ضبطنامه‌یه درجه مأمور كاتب . || ضبط و ربط = اسایش، انتظام : ضبط وربطه نظارت ایتمك.

ضبطنامه { (ز) سه. فا. [عر. ضبط = قید . فا. نامه = محررات] بر مجلس ویا محكمه‌نك ویامستنطق كبی برمأمورك مذاكرات و مقررات و افاداتی حاوی اوله‌رق تنظیم ایتدیكی ورقهٔ رسمیه .

ضبطیّه { (ز) سش. عر. ۱. مملكتك ضبط وربطنه باقان هیئت و اداره، ضابطه، پولیس : ضبطیه‌یه مراجعت ایتمك؛ ضبطیه نظارتی. ۲. ضبط وربطه مأمورعسكر، ژاندارمه، پولیس: ضبطیه نفری، ضبطیه سواریسی؛ ضبطیه ایله جلب ایتمك .

ضُجرت { (د) سش. عر. صیقندی، طارلق ، زحمت ، ضرورت .

ضِحك { (د) سذ. عر. كولمه، خنده؛ ضحك آور = كولمه كتیرن، جالب خنده .

ضُحی [۱] { (د) سذ. عر. قوشلق وقتی. ز.

ضخامت { (د) سش. عر. ایریلق، بیوكلك، قوجامانلق . ز.

ضخم { (د) صه. عر. ایری، بیوك، قوجامان، جثه‌لی .

ضدّ { (ز) سذ. عر. ث: ضدان، ضدین. جه: اضداد. ۱. بر شیئك عكسی، قارشیلغی، مخالفی: طاتلی آجینك ضدیدر. ۲. طبیعته مخالف اولان شیء، ترس، عكسی ایش : ضدینه باصیور؛ ضدمه كیدیور . ۳. چاره ، تدبیر : ضدینی بولمق . || جمع اضداد = بربرینه مخالف شیئلرك بر یره جمعی . || ضدان لایجتمعان = بر یره كلمه‌سی ممكن اولمیان ایكی مباین شیء. = صه. ۱. مخالف، مباین، دیكر بر شیئك عكسی اولان : بو اونك ضدیدر. ۲. خوشلانلمیان، منفور، مكروه : بوایش ضدمدر، ضد اكبرمدر .

ضدّیت { (ز) سه. [عربی اولیوب غلط تعبیردر] مخالفت، مباینت، خصومت : آره‌لرنده ضدیت واردر .

ضرّ { (ز) سذ. عر. ضرر، مضرت، زیان. ز.

ضرّاء { (د) سش. عر. محنت، بلا، شدت. مقابلی : سراء : نه سراده نه ضراده .

ضَراعَت (ز) سث. عر. آلچاقلە، تواضع، تذلل. ﻧ

ضَرب (د،ز) سذ. عر. ١. اورمه، دوکمه : ضرب وجرح ایله متهم؛ ضرب شدید. ٢. سکه‌یه تمغا اورمه، تمغالامه: ضرب‌سکه. ٣. ر. حسابك اعمال اربعه‌سندن اوچنجیسی که بربری اوستنه یازیلان ایکی عدددن برینك دیکری مقدارنجه دفعه تکرر ایتمسندن عبارتدر، مثلا { ٥ ٣ ١٥ } یاخود ٥×٣=١٥ که اوچ دفعه بش اون‌بش دیمکدر. برنجی عدد‌ینه مضروب، ایکنجیسنه ضارب واوچنجیسنه حاصل‌ضرب دینیر. ٤. درلو، نوع. ٥. شدت، سرعت. || ر. ضرب اشارتی = × اشارتی. || ضرب‌مثل = مبنی علی‌الحکایه اولوب مثال‌کبی ایراد اولنان مشهور سوز، آتالر سوزی. جـ : ضروب امثال.

ضَرَبان (د) سذ. عر. نبض اورمه‌سی، اوینامه، چارپمه : ضربان قلب.

ضَرْبخانه (ز) سـ. فا. [عر. ضرب = تمغالامه. فا. خانه = محل] مسکوکات ضرب اولندیغی محل، سکه دوکمکه مخصوص معمل، رسمی اداره : ضربخانهٔ عامره [وصفنك مؤنث اولمسی غلط مشهوردر.]

ضَربزن (د) سـ. فا. [عر. ضرب = دوکمه. فا. زدن = اورمق] قلعه دوکن طوب. مر.

ضَرْبه (د) سث. عر. جـ : ضربات. اورش، چارپش.

ضَرَر (ز) سذ. عر. یازیق، زیان، خلل، خسار : ضرر ایتمك، ضرر کورمك، ضرر چکمك = متضرر اولمق؛ ضرری طوقنمق. || ضرر دیده = ضرر کورمش، متضرر. || ضرری یوق = لابأس، برشیء دکل.

ضَرَرسز (صه. ١. ضرری طوقنمیان، مضر اولمیان: ضررسز آدم. ٢. مجـ. اولدقجه ایی، کوتی اولمیان : ضررسز بر آندر؛ ضررسز یازیسی واردر.

ضَرَرلی (صه. ١. ضرری طوقنان، مضر : ضررلی حیوان؛ ضررلی تجارت. ٢. ضرر ایدن، ضرره اوغرایان، متضرر، زیانکش : بو ایشده بز ضررلی چیقدق.

ضِرس (د) سذ. عر. جـ : اضراس. آزی‌دیشی.

ضَرطه (ز) سث. عر. یللنمه: ضرطه چکمك.

ضُروب (د) سـذ. جـ. عر. فد : ضرب. با: ضرب. ضروب امثال = ضرب مثللر، آتالر سوزلری.

ضَرورَت (ز) سث. عر. جـ: ضرورات. [عربی تعبیراتده «ضروره» صورتنده قوللانیلیر.] ١. ناچارلق، بر ایشه بهمه‌حال مجبور اولمه، ایستر ایستمز اونی یاپمه، لابدلك، الزمیت : تجار ایچون بوکون تحصیل ضرورت تحتنده در؛ فارسی اوکرنمکده بزم ایچون ضرورت یوقدر. ٢. احتیاج، فقر، صوك درجه‌ده یوقسوللق : ضرورتده‌در؛ ضرورتله یاشایور؛ فقر و ضرورتك صوك درجه سنه کلمشدر. || بالضروره = ایستر ایستمز، ناچار، چاره‌سز. [«بالضرور» دیمه‌لی.]

ضَروری (ز) صه. عر. ﺋ : ضروریه. ایستر ایستمز اوله‌جق اولان، ناچار، مجبوری: بزم عربی تحصیلمز ضروریدر؛ بو ایش مواد ضروریه دندر؛ احتیاجات ضروریه = کیف ایچون اولمیوب یاشامق ایچون لابد اولان احتیاجلر.

ضَریح (د) سذ. عر. مزار، مرقد، قبر : نور الله ضریحه.

ضَریر (د) صه. عر. آنادن طوغمه کور، طبیعی اعمی.

ضَعف (ز) سذ. عر. ضعیفلك، ناتوانلق، درمانسزلق، قوتسزلك : ضعف بدن، ضعف بصر، ضعف‌معده؛ ضعف‌پیری = اختیارلقدن کلن درمانسزلق. [ضعفیت دیمه‌لی.]

ضِعف (ز) سـذ. عر. جـ : اضعاف. بر شیئك ایکی مثلی، ایکی قاتی : بو سنه کچن سنه‌کی کارك ضعفنی قزاندق؛ غائب ایتدیککزك اضعافنی قزانیرسکز.

ضُعَفاء (ز) سـذ. جـ. عر. فد: ضعیف. با:ضعیف.

ضَعفی (ز) صه. عر. ﺋ: ضعفیه. ط. قوتسزلکه منسوب ومتعلق.

ضَعفیّت (ز) ضعف‌معناسیله لساننمزده مستعمل غلط بر تعبیردر.

ضَعیف (ز) صه. عر. ﺋ : ضعیفه. [«ضعف» دن

صفت.] ١. قوتسز، ناتوان، مجالسز : ضعيف آدم؛ بوخسته‌لقدن چوق ضعيف دوشدم؛ ضعيف البنيه = بدنی قوتسز. ٢. قوتسز، اعتبارسز، كوشك، كوكنلميه‌جك : قول ضعيف؛ رأى ضعيف؛ روايت ضعيفه. ٣. تر. آريق، لاغر، اتسز : بك ضعيف آدم؛ قوللری دكنك كبی ضعيف. = سذ. عر. جه : ضعفاء. خسته، مريض، بيمار آدم : ضعفاء عسكريه نقلنه مخصوص سديه.

ضَعيفلاتمَق { (ز) فتـ. قوتسز و درمانسز ياخود آريق ولاغر ايتمك : بوخسته‌لق بنی چوق ضعيفلاتدی.

ضَعيفلامَق { (ز) فل. قوتسزو ناتوان اولمق ياخود آريقلامق : برصيتمه ايله بوقدر ضعيفلادم.

ضَعيفلق { (ز) سـ. ١. قوتسزلك، درمانسزلق، مجالسزلك، ناتوانلق، ضعف. ٢. آريقلق، لاغرلق، اتسزلك.

ضَلال { (د) سذ. عر. و :

ضَلالَت { (د) سث. عر. طو. غری يولدن صاپمه، يولی غائب ايتمه، آزمه : ضلالته دوشمك، طريق ضلالتده پويان اولمق.

ضِلع { (د) سذ. عر. جه : اضلاع. ١. قبورغه كميكی، ايكو، بهلو. ٢. هـ. بر شكل هندسينك اطرافنی قپايان خطلرك بهری : مثلث متساوی الاضلاع = اوچ ضلعی مساوی شكل مثلث؛ سداسی الاضلاع = آلتی ياڭلی شكل. || ضلع مجسم = بر جسم هندسينك وجوه جناحيه‌سنك فصل مشترك خطلری.

ضَمّ { (ز) سذ. عر. ١. قاتمه، الحاق، علاوه : تارله‌نك بر دونمنی باغچه‌يه ضم ايتدم. ٢. آرتديرمه، فضله اوله‌رق ويرمه: معاشنه يوز غروش ضم اولندی. ٣. علاوه والحاق اولنوب آرتديريلان شیٔ : بو اوك ايكی اوطه ضمی وار؛ بيك غروش معاش ذاتيسی اوچيوز غروش ده متفرقه ناميله ضمی واردر. ٤. د. بر حرفك مضموم يعنی اوترو (ُ) ايله اوقونمه‌سی؛ ضم كاف ايله (كُل) كلمه‌سی كبی.

ضِماد { (ز) سذ. عر. ط. لاپه، ياقی: ضماد خردل = خردال ياقيسی.

ضَمان { (ز) سذ. عر. كفيل اولمه، كفالت. حقـ. مثلياتدن اولان شيئك مثلنی وقيمياتدن اولانكده قيمتنی ويرمك.

ضَمائر { (ز) سذ. جه. عر. فد: ضمير. با : ضمير.

ضَمائم { (ز) سث. جه. عر. فد: ضميمه. با : ضميمه.

ضِمن { (ز) سذ. عر. ١. ايچ طرف، داخل. ٢. آچيقدن افاده اولنميوب ديكر سوزلردن آكلاشيلان مقصد خفی. ٣. مقصد، مرام، سبب : كيفيتك تحقيق واشعاری ضمننده تجربات يازلدی = مقصد ومراميله.

ضِمناً { (ز) حـ. عر. آچيقدن اولميه‌رق، طولاييسيله : ضمناً آكلاتدی؛ بوافاده‌دن ضمناً شو آكلاشيليور.

ضِمنی { (ز) صـ. عر. ث: ضمنيه. آچيقدن اولميه‌رق طولاييسيله افهام اولنان : مقصد ضمنيسی؛ افادۀ ضمنيه.

ضُمور { (ز) سذ. عر. ط. بر عضوك بسلنميوب ضعيفلامه‌سی وقورويوب بطال قالمه‌سی. فر. Atrophie.

ضَمّه { (ز) سث. عر. اوترو دينلن [ُ] حركه كه لسانمزده درت درلو تلفظ اولونور واكثريا [و] حرفيله يازيلير : ضمۀ مقبوضۀ ثقيله، بوكبی؛ ضمۀ مقبوضۀ خفيفه، كون كبی؛ ضمۀ مبسوطۀ ثقيله، يول كبی؛ ضمۀ مبسوطۀ خفيفه، سوز كبی.

ضَمير { (ز) سذ. عر. جه : ضمائر. ١. ايچ، داخل، هر شيئك ايچ يوزی، باطن. ٢. قلب، يورك، وجدان. ٣. د. صرفده بن، سن، او كبی متكلم ومخاطب و غائبدن كنايه اولان اسم، كه عربيده متصل ومنفصل اوله‌رق ايكی‌يه منقسمدر.

ضَميمه { (ز) سث. عر. جه : ضمائم. ضم و علاوه اولنمش شیٔ، صكره‌دن آرتديريلوب الحاق اولنمش قسم : بكا ايتديكی بونجه احسانلره برضميمه اولمق اوزره بودفعه ده شو ايلكی ايتدی؛ بو آيلرك ضمائمی واردر؛ ضميمۀ ممالك ايدلدی؛ بو مقاوله نامه‌يه برده ضميمه ايستر.

ضوء { (د) سذ. عر. ايشيق، ضيا، نور، آيدينلق.

ضَوابِط { (ز) سث. جه. عر. فد. «ضابطه» لسا.

تمزده بو معنا ایله آز قوللانیلیر] قواعد، نظامات .

ضِیاء } (ز) سذ. عر. ایشیق، آیدینلق، نور : بو پنجره‌دن آز ضیا کیریور: حکمت طبیعیه‌نك ضیا بحثی .

ضِیاپاش } ص. فا. [عر. ضیا = نور . فا . پاشیدن = صاچمق] نور نشر ایدن، نور افشان، پارلاق، شعشعه‌دار .

ضِیادار } ص. فا. منور، پارلاق، مضیء .

ضِیاع } (ز) سذ. عر. غائب اولمه، محو ونابود اولمه، تلف : مال میری‌یی ضیاعدن محافظه ایتمك؛ ضیاع ابدی = اولوم، وفات .

ضِیاع } (ز) سذ. جـ. عر. فد: ضیعه. با : ضیعه .

ضِیافَت } (ز) سذ. عر. ١. مسافر قبول ایتمه، مسافره طعام یدیروب اکرام ایتمه. [بو معنا ایله لسانمزده پك مستعمل اولمیوب، هله عربیده برنجی مدلولی اولان برینه مسافر اولمه معناسیله هیچ قوللانلماز .] ٢. اکرام ایچون آدم دعوت ایدوب مکلف صورتده یمك یدیرمه، دعوت : سزده بو اقشام ضیافت وار ایمش؛ بوکون ویره‌جك ضیافته دعوتلی میسکز؟ ضیافت چکمك، کشیده ایتمك. ٣. تکلیفلی مسافرله ودعوتلیلره چیقاریلان مکلف و مطنطن یمك : بزه عادتا ضیافت چیقاردی؛ فلانك اونده بر ضیافت یدك.

ضَیعه } (ز) سذ. عر. جـ : ضیاع . ایشلنیر اراضی، تارله، کوچك چفتلك .

ضَیف } (د) سذ. عر. جـ : ضیوف. قونوق، مسافر، مهمان. [لسانمزده نادر الاستعمال اولوب عربیده ایسه اصل مهمان معناسنی افاده ایدن بو اسمدر، مسافر ایسه یولجی و سیاح دیمکدر .]

ضِیق } (ز) سذ. عر. طارلق، صقندی : ضیق نفس = نفس طارلغی؛ ضیق صدر = کوکس طارلغی، عسرت تنفس.

ضَیِّق } (ز) ص. عر. ا : ضیقه. طار، تنك، صیقندیلی .

ضُیوف } (ز) سذ. جـ. عر. فد : ضیف. با: ضیفه.

ط

ط { طی. س. [عر. طاء. سڭ.] ترکجه الفبانك اون طقوزنجی حرفی اولوب، عربیده بزم تلفظ ایده‌میه‌جکمز بر مخرج مخصوصی اولمغله، حقیقتده لسانمز ده بو مخرج اولمدیغندن، ترکی الاصل کلمه‌لرده قوللانلمامق اقتضا ایدر. کن، و شرق ترکجه‌سنده اصلا قوللانلمدیغی حالده، بزم غرب ترکجه‌مزده گاه (ت) وگاه (د) یرینه و خصوصیله قالین حرکه ایله بو ایکی حرفه بدل قوللانلیور. کلمات عربیه‌ده ایسه دائما (ت) کبی اوقورز. ترتیب اصلی اولان ابجد صره‌سنده طقوزنجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده‌ده طقوز عددینه علامتدر. شکل عبرانیسی ט و شکل سریانیسی ܛ اولوب، بونلرك شکل عربیسیله اولان مشابهتلری ظاهردر. لسان یونانیده Θ شکلنی آلوب عر. (ث) کبی پلتك اوقونور.

ترکی الاصل اولان کلمه‌لرده (ت) و (د) کبی اوقونان (ط) لر بولغت کتابنده قوسین آره‌سنده بر (ت) ویا (د) ایله تفریق اولنمشدر.

طاء { سڭ. عر. (ط) حرفنك اسم عربیسی اولوب، ظاء معجمه دینلن (ظ) دن تفریق ایچون « طاء مهمله » دخی دینلیر.

طابَ { فل. عر. [« طیب » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب زیرده‌کی دعا تعبیرنده مستعملدر] ایی و تمیز اولسون: طاب ثراه = طوپراغی ایی و پاك اولسون.

طاباق { طاباقخانه. با: دباغ وسائره.

طابان { (ت) [اصل تابان یاصی دیمکدر] ۱. آیاغك آلتی: چوق یوریمکدن طابانلرم آغریور. ۲. قوندره‌نك آلتنی تشکیل ایدن کاوساله: پوتینك طابانی صاغلام. ۳. مجـ. طیانمه، ثبات، متانت، صلابت، مقاومت: سزده هیچ طابان یوقیدر. ٤. قلیج وسائره نامليسی اولان ایی دمیر: هند، خراسان طابانی. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلوب: طابان قلیج دینلیر.] ٥. تارله ویا طاغك یاصی و دوز صیرت صورتنده اولانی. [بو معنا ایله دخی صفت کبی‌ده قوللانیلوب: طابان تارله، یر دینیر.] ٦. هر شیئك آلتنه افقی وضعیتده موضوع کراسته وسائره، قاعده: کریش طابانی؛ طابان آغاجی. ۷. تارله‌نك طوپراغنی باصدیرمق ایچون یووارلانان آغر اسطوانه. ۸. بر نهرك دریك اولان اورته‌یری. || طابان آتمق = اوزونجه بریولی یایا یوریمك. || طابان اینجیری = یاصی قوری اینجیر. || اوق طابانی = طام چاتیسنك مقاص باغی. || طابان چکمك = طورمیوب کیتمك. || دوه طابانی = ۱. آچیق آدیم. ۲. برجنس نبات. || دوز طابان = اوغورسز، نحوستلی. || طابان صویی = قوتلی بول و صاغلام صو. || طابان طابانه = تمامیله ضد، بسبتون مباین. || طال طابان = بالدیری چپلاق طاقمی. || طابانه قوت = سرعتله یوریه‌رك قاچمق. || طابانی قالدیرمق = قاچمق، فرار ایتمك.

طابانجه { (ت) س. با: طبانجه.

طابانسز { (ت) ص. ثبات و متانتی اولمیان، ثباتسز، قورقاق، متردد.

طابانسزلق { (ت) س. ثباتسزلق، متانتسزلك، جسارتسزلك.

طابانكش { (ت) صه. [تر. طابان ايله فا. كشيدن فعلى اسم مصدرندن مركب تعبير سقيم] طابان چكن، يايا يورو- ين. عو.

طابانلى { (ت) صه. ثباتلى، متا- نتلى، جسور.

طابخ { صه. عر. ث: طابخه. [« طبخ » دن سف.] ١. پيشيرن، يمك پيشيرن، آشجى. [طباخ دها مستعملدر] ٢. ط. ياقيجى، آتش كتيرن، ياقان، محرق: حماى طابخ = آتشلى صيتمه.

طابع { صه. عر. ث: طابعه. [« طبع » دن سف.] باصان، طبع ايدن، بر كتابى طبع ونشر ايدن مطبعه‌جى: بوكتابك طابعى كيمدر؟

طابقور { (ت) س. طابورك اصليدركه اسكى تركجه. ده درت‌يانذن ديزيلوب استحكام شكلنى آلمش وآره‌لرى زنجيرله باغلانمش آرابه‌لر. با: طابور. || طابقور قولانى = خاشه‌يى اكره باغلايان قولان.

طابور { (ت) س. [اصلى: طابقور، تاب قور] ع. ١. بربرينه آرقه‌سنى ويرمش درت ديزيدن مركب مربع الشكل بر عسكر ويا طوب وسائره مجموعى كه هر طرفدن دشمنه مقابله ايدوب بر استحكام تشكيل ايدر: طابور اولمق. ٢. بر الاى پياده عسكرينك درتده برى كه درت بولوكدن واساساً بيك عسكردن عبارت اولوب بر بيكباشينك قومانده‌سى آلتنده بولنور: بر طابور عسكر؛ اونبجى آلايك ايكنجى طابورى؛ طابور ضابطانى، طابور هيئتى. || طابور آغاسى = ضبطيه بيكباشيسى. || طابور ماجار = [فر. Tambour major دن اوله‌جق] چوجق اويونجاقلرندن اوجى طوپوزلى وسوسلى دكنك.

طابيه { (ت) س. [عر. تعبيه. دن] عس. منفرد استحكام، مترس، طوب محلى؛ طوپراق طابيه، آى طابيه، ياريم طابيه. اوق طابيه وسائره = طابيه‌نك مختلف اشكال وانواعى.

طاپديرمق { (ت) فت. عبادت ايتديرمك، نماز قيلديرمق، پرستش ايتديرمك؛ خلق كنديه طاپديرمش = كندينى چوق سوديرمش.

طاپر { (ت) د. با. طپر.

طاپشديرمق { (ت) فت. ١. آراتديرمق، جستجو ايتديرمك. ٢. اصمارلامق، سپارش ايتمك. مر.

طاپشرمق { (ت) فت. اولاشديرمق، ايصال ايتمك.

طاپمق { (ت) فل. و:

طاپنمق { (ت) فل. ١. عبادت ايتمك، پرستش ايلمك: بته طاپمق؛ آتشه طاپنانلر. ٢. پرستش درجه‌سنده سومك، مربوط ومفتون اولمق: تحت اداره‌سنده بولنانلر كنديسنه طاپنيرلر.

طاپنمه { (ت) س. و:

طاپنش { (ت) س. عبادت، پرستش.

طاپنيجى { (ت) س. طاپنان، عابد، عبادت ايدن.

طاپو { (ت) س. [اصلى: طاپوق = انقياد، تبعيت] اراضىٔ اميريه‌نك تفويضى اثناسنده تفوض ايدن كيمسه‌دن ميرينك آلديغى معجله ومأمورى طرفندن ويريلن سند. طاپو ايله متصرف اولديغم اراضى [با طاپو ديمه‌ملى]؛ طاپو مأمورى = دفترخاقانى مأمورى وطاپوكاتبى.

طاپه { (ت) س. با: طپه.

طات { (ت) س. [« ت » تحريك اولنجه « د » اولور.] ١. لذت، آغزله اولنان حس، ذوق، مذاق: آغزمده هيچ طات يوقدر؛ آغزمك طادى قاچمش. ٢. طاتليلق، حلاوت، عذوبت، شيرينلك: بو حلوانك طادى نقصان. || آغز طاديله يمك = لذتنى طويمق. || طادينى آلمق: طادانمق، لذتياب اولمق. || طادى طاماغده قالمق = چوق لذتلى كوريمك، لذتى اونودلمامق.

طاتديرمق { (ت) فت. ١. لذتنه باقديرمق، چاشنيسنه باقديرمق، لذتنه باقه‌جق قدر يديروب دادتمك: شو رچلى سزه طاتديره‌يم. ٢. طويورمق، حس ايتديرمك: الله كيمسه‌يه اولاد آجيسنى طاتديرماسون.

طاتسز { (ت) صه. ١. لذتسز، نا مطبوع، صمان كبى:

شالغم طاتسز بر سبزه‌در؛ پك طاتسز طوزسز برشیٔ. ۲. طاتلی اولمیان، حلاوتی اکسیك: بو حلوا طاتسز اولمش. ۳. مج. سوزنده وفعل وحرکتنده بر کونه شیرینلکی اولمیان، صوئوق: پك طاتسز آدم.

طاتسزلانمق { (ت) فل. طاتسزلق ایتمك، صوئوق ومناسبتسز قول وفعلده بولنمق: آرتق طاتسزلانیورسك.

طاتسزلق { (ت) س. ۱. لذتسزلك، مزه‌سزلك: بو میوه‌نك طاتسزلغی. ۲. حلاوتسزلك، طاتلیلق نقصانی: بو اوزومك طاتسزلغی خاملغندندر. ۳. فعل وحرکتده شیرینلك فقدانی، صوئوقلق: بو آدمك طاتسزلغی‌ده چکلمز.

طاتلامق { (ت) فتـ. طاتلی ایتمك، شکر ویا بال وسائره علاوه ایتمك، طاتلیلاندیرمق: بو قهوه‌یی طاتلامق اقتضا ایدر.

طاتلانمق { (ت) فل. طاتلی اولمق، طادی آرتمق: اوزوملر طاتلانمغه باشلادی.

طاتلو { (ت) صه. یاخود:

طاتلی { (ت) ص. ۱. آغزه‌برلذت مخصوصه ایله خوش کلن، آجی ضدی، حلو، عذب، شیرین، نوش: طاتلی میوه، طاتلی یمك. ۲. لذتلی، لذیذ، خوشه کیدر، لطیف: مال طاتلیدر؛ جان طاتلیدر؛ طاتلی سوز. ۳. ایچیلیر، ایچلمکه کلیر، طوزلی وآجی اولمیان: طاتلی صو؛ طاتلی صو بالیغی. = س. طاتلی یمك ویا رچل: هفته‌ده ایکی کره سفره‌ده طاتلی واردر؛ صباحلین بر قاشیق طاتلی یمك ایبدر. || طاتلی باقیش = لطیف صورتده شاشیلق. || طاتلی بلا = اولاد. || طاتلی دیل = آدمك کوکلنی آلان نازکانه والتفاتلی سوز. || طاتلی سلمن = بر مادهٔ کیمیویه. || طاتلی صو فرنکی = عن اصل ممالك عثمانیه اهالیسندن ایکن باشنه شاپقه کین فرنك مقلدی.

طاتلیجه { (ت) ص. آز طاتلی، طاتلیمسی.

طاتلیجی { (ت) س. طاتلی یمکر ویا رچل وشکرلمه‌لر یاپان وصاتان آدم. = ص. طاتلی یمکلری و رچل وشکرلمه کبی طاتلیلری چوق سون، چوق طاتلی ین.

طاتلیلاشدیرمق { (ت) فتـ. طاتلی ایتمك، طات ویرمك: خرمالری طاتلیلاشدیرمق ایچون پك صیجاق قبله روزکاری اسمك اقتضا ایدر.

طاتلیلاشمق { (ت) فل. طاتلی اولمق، طات کسب ایتمك: پورتقاللر دها طاتلیلاشمدی.

طاتلیلق { (ت) س. ۱. طاتلی شیئك حالی، طات، حلاوت، عذوبت، شیرینلك: بو میوه‌نك، بو یمكك بوقدر طاتلیلغی خوشمه کیتمیور. ۲. لطف، ملاطفت، ایلك، یاواشلق: طاتلیلقله کندییسنی واز کچیرملی؛ طاتلیلقله قاندیردم.

طاتلیلی { (ت) ص. طاتلیسی اولان: طاتلیلی یخنی = یکمزله یاپیلان بر نوع ات یمکی.

طاتلیمسی { (ت) ص. طاتلی‌یه یکزر، بر لذتی اولان.

طاتمق { (ت) فتـ. ۱. آغزله بر شیئك لذتی طویمق، لذتی حس ایتمك، آغزه آلمق، چاشنیسنه باقمق: انسان طاتمد. یعنی شیئك لذتی بیله‌مز؛ شو یمکی طاتسه‌کزآ. ۲. مج. تجربه ایتمك، دنه‌مك. ۳. چکمك، دوچار وکرفتار اولمق: دهرك کرم وسردینی طاتدم.

طاتمه { (ت) س. ۱. بر شیئك لذتی طویمه، ذوق، مذاق. ۲. دنه‌مه، تجربه. ۳. چکمه، دوچار ومبتلا اولمه.

طاتیق { (ت) س. و:

طاتیم { (ت) س. برشیئك چاشنیسنه باقمق ایچون آغزه آلنان مقداری.

طاحون { س. ذ. عر. ج: طواحین. د کرمن.

طاحین { س. با: طحین.

طاداندیرمق { (د) فتـ. برشیئك طادینی طاتدیروب آلیشدیرمق، مألوف ومأنوس ایتمك، ابتلا ایتدیرمك: سز چوجقلری اویونه طاداندیردیکز شمدی درسه رغبت ایتمیورلر.

طادانمق { (د) فل. برشیئك طادینی طاتوب آلیشمق، لذتیاب اولوب ابتلا حاصل ایتمك، مبتلاسی اولمق: سز

اكانجه‌يه چوق طاداندیكز؛ طادانمق قودورمقدن بتردر.

طادیجی (ت) س. یمكلرك طادینه باقان، چاشنیكر.

طار (د) ص. ۱. بول وكڭیش اولمیان، صیق، ضیق، تنك: طار اثواب، طار صوقاق، طار محل. ۲. آز، غیر كافی، آنجق یتیشه‌جك قدر: طار وقت. ۳. صیقندیلی، مضایقه‌ده بولنان، ضرورت چكن: طار قالدق. ٤. صبرسز: ایچی طار آدم. = س. ۱. طار محل، كڭیش اولمیان یر: طاره كلمك. ۲. ضرورت، اضطراب، صیقندی: طارده قالمق. ۳. مجبوریت، اضطرار، صیق: طار كورورسه‌ك. = ح. آنجق، كوج حال ایله: طار قاچمق؛ كندینی طار اوه آتدی؛ طار یتیشمك. ‖ الی طار = خسیس، بخیل. ‖ طاره بوغمق = تعجیز ایتمك. ‖ طارده بولنمق = ضرورتده اولمق، پاره‌سی اولمامق: طارده‌یم = پاره‌م یوقدر. ‖ طاره طار، طار طارینه = آنجق، كوج حال ایله. ‖ طاره كتیرمك = مجبور ایتمك. ‖ طاره كلمك = صیقلمق، مجبور اولمق، مضطر قالمق.

طاراق طاراقلامق، طاراجی وسائره. با: طراق وسائره.

طارالتمق (د) فتـ. قیصمق، بوللغنی آز التمق، تضییق ایتمك: شوجبه‌یی صكره‌دن طارالتمشلر؛ بوقپویی طارالتمق ممكن دكلیدر؟

طارالمق (د) فل. ۱. بوللغی آزالوب طار اولمق، قیصیلمق، تضیق ایتمك: بو اثواب ییقانجه طارالدی. ۲. آزالمق، آز قالمق: وقت طارالدی. ۳. ضرورت واحتیاج حاصل ایتمك: معیشتی پك طارالدی.

طارتاقلامق (ت) طرتوب چكه‌رك خرپه‌لامق، دیدكله‌مك.

طارتدیرمق (ت) فتـ. وزن ایتدیرمك، ثقلتنی آكلامق ایچون قنطار ویا ترازی‌یه چكدیرمك: اتی، كوموری طارتدیرمق.

طارتشمق (ت) فشـ. ۱. بحث ومنازعه اوزرینه بر شیئی برلكده طارتمق، طارته‌رق حل منازعه ایتمك. ۲. ال اله كاوب چكشمك، قوت ایله حل مسئله ایچون دوكشمك. ‖ پورتقال قارپوز وسائره طارتشمق = میدانه علی السویه قونمش بوكبی میوه‌لره ال ایله بر ثقلت تقدیر ایدوب بالآخره طارتدیرمق وكیمك تقدیری وزنه اویار ایسه اوقزانمقدن عبارت برنوع قمار.

طارتقی (ت) س. ۱. درجه درجه و طارته طارته كم چكمه. ۲. قولان طوقه‌سی.

طارتلمق (ت) فجـ. وزن ایدلمك، قنطار ویا ترازی‌یه چكلمك: بو كومور طارتلدی‌می؟ = فل. ۱. سندله‌مك، صاللانه‌رق بر نوع تردد له یوریمك. ۲. برینك اوستنه دوشمك، صاتاشمق، صارقندیلق ایتمك. ۳. كسیك كسیك وترددله سویلمك. ٤. ممانعت ایدوب كیتمه‌مك ایسته‌مك: جانی ضابطه‌یه كیدر ایكن طارتلدی طوردی.

طارتمق (ت) فتـ. ۱. وزن ایتمك، بر شیئك ثقلتنی آكلامق ایچون قنطار ویا ترازی‌یه چكمك: كوموری، یاغی، پینیری طارتمق. ۲. الده صاللامق، آوجك ایچنده یوقاری‌یه آته‌رق ثقلتنی تخمین ایتمك: آلتینی النده طارتیوردی. ۳. چكوب براقه‌رق صاللامق: آتك دیزكینی طارتیوردی. ٤. اینجه ملاحظه و تأمل ایتمك، اوكدن ایی دوشونمك: سوزینی طارتمه‌دن سویلمز. ٥. بر كیمسه‌یی تجربه ایتمك، نه دیه‌جكنی نه یاپه‌جغنی اوكجه‌دن اصولله اكلامق ایسته‌مك: حریفی طارتدم، باقدم كه بندن قوتلی. ‖ پاپوش طارتمق = آیاق سورویه‌رك ادا ایله یوریمك. ‖ سوزی طارتمق = سویلنیان سوزی تدقیق ایتمك. ‖ كندینی طارتمق = خودفروشلق ایتمك.

طارتمه (ت) وطارتیش. وزن.

طارتی (ت) س. ۱. طارتمق ایشی، وزن، چكی: كوموری طارتی ایله صاتارلر؛ مایعات طارتی‌یه كلمز. ۲. موازنه، تخمین، تقدیر: النده هیچ طارتی یوقدر. ۳. اندازه، قرار.

طارتیجی (ت) س. طارتان، وزن ایدن آدم.

طارتیسز (ت) صـ. ١. طارتمامش، غیرموزون: قنطاری اولمدیغندن طارتیسز صاتیور. ٢. موازنه‌سز، تأملسز. || الی طارتیسز = اداره‌سز، مسرف.

طارتیلی (ت) صـ. ١. طارتلمش، موزون: بو دنك طارتیلی میدر؟ ٢. موازنه‌لی، موزون: طارتیلی سوز. ٣. ایی دوشونلمش، ملاحظه وتأمل اولنمش.

طارچین (ت) س. با: دارچین.

طارد صـ. عر. ذ: طارده. [«طرد» دن سف.] ط. طرد ودفع ایدن: طارد الحصاة = مثانه‌دن طاشلری دفع ایدن؛ طارد دود وحید = شریت صوغلجانی دوشورن وسائره.

طارطغان (د) صـ. پریشان، طاغنیق: طارطغان صازیق. دها مبالغه ایچون «طارمه طغان» دینلیر. || طارطغان داریسی = شآمت ایچون لعنتله نیتیله صاچدقلری داری.

طارغین (د) صـ. [«طار» دن] ١. طارلمش، کوجنمش، منفعل: بکا طارغین میسکز؟ ٢. حدتلی، غضبناك، حدید، متهور: طارغین کوردیکم ایچون برشیء سویلدم.

طارغینلق (د) س. ١. کوجنمه، انفعال، خاطر قالمه: بکا طارغینلغنك سببنی آکلایه‌مدم؛ ینه بر طارغینلق چیقاره‌جق. ٢. حدت، غضب، تهور: شمدی طارغینلغی اوستنده.

در بر شیء سویلنمز.

طارق سد. عر. نجم صباح، زهره. ذ.

طارلاتمق (د) فتـ. کنکیشلکنی آزالتمق، طاریایمق، تضییق ایتمك: اثوابی، صوقاغی طارلاتمق.

طارلاشدیرمق (د) فتـ. ١. دها طار ایتمك: یاپیلان ابنیه باغچه‌یی طارلاشدیردی. ٢. مضایقه و ضرورتی آرتدیرمق: تجارتده‌کی کساد معیشتی برقات دها طارلاشدیردی.

طارلاشمق (د) فل. با: طارلانمق.

طارلاقوز (ت) س. حـ. آلامانه‌دن کوچك ایکی چفته بالیقجی قایغی.

طارلانمق (د) فل. ١. طار اولمق، طارالمق، چکیلوب بوزلمك، تضیق‌ایتمك: قونیلان صندیقلردن یول طارلاندی؛ بو فانله ییقاندقجه طارلاشدی. ٢. صیقلمق، مضطرب اولمق: ایچم طارلاندی.

طارلتمق (د) فتـ. ١. کوجندیرمك، منفعل ایتمك: سز اوآدمی طارلتمشسکز. ٢. حدتلندیرمك، اغضاب ایتمك.

طارلق (د) س. ١. طار اولان شیئك حالی، بوللق و کنکیشلك ضدی، ضیق، تنکی: بو قپونك، بو صوقاغك، بو اثوابك طارلغی. ٢. طار محل، تنکنا: طارلقده بولنمق. ٣. صیقندی، اضطراب: طارلقده قالمق. ٤. ضرورت، احتیاج، فقر: طارلق چکمك. || ال طارلغی: خست، بخل. || کوکل طارلغی = انقباض درون، جان صیقندیسی. || نفس طارلغی = ضیق نفس، ضیق صدر.

طارلمق (د) فل. ١. کوجنمك، منفعل اولمق، خاطر قالمق: بکا طارلدی. ٢. حدتلنمك، غضب ایتمك، قیزمق: اوشاغنه طارلدی. ٣. پاپلامق، آزارلامق، تعزیر و تکدیر ایتمك: سز کندیسنه بر آز طارلك.

طارم س. فا. ١. چارطاق. ٢. قبه، کنبد. ٣. کوك، قبهٔ سما.

طاره (د) س. [ایتا. Tara. — عر. «طرحه» دن مأخوذ عد ایدنلرده وارایسه‌ده، عربیده طرحه‌نك معانیسی بسبتون باشقه اولدیغندن، بوتوجیه بعید ومناسبتسزدر.] طارتیلان شیئك قابی ویا محسوب اولنمیه‌جق بر کونه حشویاتی آغرلغی که طرح وتنزیلی اقتضا ایدر: طاره‌سنی چیقارمق؛ طاره‌سنی ایندیرمك.

طاره‌جق (د) صـ. پك طار، ضیق، تنك: طاره‌جق بر یره صوقلمش؛ طاره‌جق بر دکان.

طاری صـ. عر. ذ: طاریه. [«طراء» دن سف.] عارض، آکسزین بر شخص ویا شیئده ظاهر اولان: کوزلرینه عمی طاری اولدی.

طاری (د) یاخود طارو. با: داری.

طاز (ت) [بلکه عر. «طاس» دن. با: طاس.] باش تپه.

سنك صاچسز اولمسی، صاچك دوکلمسی، صلع. [داء الثعلب ایله ترجمه‌سی بیوك بر خطادر، زیرا داء الثعلب صاچ قیران دینلن علتدر، طاز ایسه طبیعی بر حالدر.]

طازر { یا طازره. (د) ص. ح. مستعجل، تیز، عجالة، علی طریق الاستعجال.

طازلق { یا طازلاق. (د) ۱. باشنك تپه‌سنده صاچی اولمیان، باشنك تپه‌سی چپلاق، اصلع: طازلق آدم. ۲. چپلاق، عاری، برهنه. با: طاسلاق.

طاس { س. عر. [بالکه فا. « طشت » دن] ۱. آلتی یووارلاق باقیر وسائر معدندن یمك قابی: چوربه، پلاو طاسی. [چینی ویا بللوردن اولورسه « کاسه » دینلیر.] ۲. صو ایچمکه ویا صو دوکنمکه مخصوص ینه معدندن یووارلاق و قولبلی یاخود قولبسز قاب، مشربه؛ حمام طاسی = قورنه‌دن صو آلوب دوکنمکه مخصوص قاب. ۳. طبانجه قونداغنه و چکمجه وسائره‌یه سوس ایچون میخلانان گومش ویا باقیردن یاریم کره شکلنده ایچی قوف شیء: پشطو طاسی؛ ساعت طاسی = چالار ساعتك طوقاقله اوریلان طاسجغی. == ص. مج. طاسك دیبی کبی چپلاق وقیلسز، جاولاق: باشی طاس. با: طاز. || اسکی حمام اسکی طاس = کما فی السابق، اصلا اصلاح وتغییر اولنمقسزین. || باش طاسی = بینی احاطه ایدن قفا کمیکی، قحف، جمجمه. || دمیر طاس = طوغلغه، مغفر. || سفر طاسی = یمك طاشیمغه مخصوص اوله‌رق بر بری اوزرینه وضع اولنور بر قاچ صحندن مرکب قاب. || طاس طراق = یلی پرتی: طاسی طراغی طوپلامق = یلی پرتیسنی طوپارلایوب صاوشمق. || قیزغین طاس = وقتیله قیزدیروب باشه کیدیردکلری دمیردن اشکنجه آلتی. || طاس کبابی = اوفاقجه کسلمش اتدن یاپیلان بر یمك.

طاس { (ت) مه. ت ویا ط ایله باشلار بعض کلمه‌لردن اول قوللانیلوب تأکید ومبالغه بیان ایدر: طاس تمام. [بو مقامده « تاس » یازلمسی دها مناسب اوله‌جقدر.]

طاسلاق { (ت) ص. ۱. طاسك دیبی کبی چپلاق و قیلسز، جاولاق: باشی طاسلاق. ۲. باشی بوصورتله قیلسزاولان، طاس باشلی: طاسلاق آدم. == س. ۱. بر ایشك هنوز اصلاح وتسویه و تزیین اولنمامشی، قباسی، آنجق هیولا صورتنده میدانه قونوب هنوز اکمال و اصلاح اولنمامشی: طاسلاغی بر کره میدانه کتیره‌لم. ۲. ترتیب، پلان، صورت ترتیب وترکیب، چرچوه، قفس: بن طاسلاغنی کوستره‌یم ده سز صنعتجه اکمال ایدرسکز؛ ابنیه‌نك طاسلاغی. || قبا طاسلاق = آنجق شکل و صورت وترتیبنی کوسترمه‌جك صورتده قبا وساده. || عقلا طاسلاغی = کندنی ارباب درایتدن ظنله بیان افکاره کیریشن.

طاسلاقجی { (ت) س. بعض اصنافك یاپه‌جقلری شیئلرك طاسلاغنی وقالبنی حاضرلایان صنعتکر.

طاسلامق { (ت) فت. تفاخر مقامنده کوسترمك، کندنده اولمیان شیء وارکبی کورنمك: یکیتلك طاسلایور.

طاش { (ت) س. ۱. کرهٔ ارضك اوزرنده کلیت اوزره بولنان معروف سرت جسم، حجر، سنك: طاش آتمق، طاشله اورمق. ۲. قیا، صخره. ۳. طاشدن عمود، ستون ویا هیکل: دیکیلی طاش، چنبرلی طاش، قیز طاشی. ٤. یوزوك، کوپه وسائر تزییناتده قوللانیلان ذی‌قیمت معدن: جواهر طاشی؛ پك قیمتلی بر طاش بولدم؛ تك طاش یوزوك. ٥. دامه وسطرنج کبی اویونلرده اوینادیلان پول: طاش اوینامق؛ دامه طاشی. ٦. مثانه وبوکرك وسائر آلات داخلیه‌ده تکون ایدن مادهٔ صلبه، حصاة: مثانه طاشی؛ قره جکرنده طاش واردر. == ص. ۱. طاشدن معمول، طاشله یاپلمش: طاش بنا، طاش کوپری، طاش مکتب. ۲. طاش کبی سرت وقاتی: طاش یورکلی. || طاش آتمق = کنایه ایله طعن و ذم ایتمك. || آتلامه طاشی = چامور ویا صودن کچمك ایچون آیاق باصمق اوزره اورته‌یه موضوع طاش. || طاش آتوب قولی یورلمامق = زحمتسزجه برشیئه مالك اولمق. || آلچی طاشی = یاقیلوب آلچی یاپیلان طاش. || آیاق

طاشی = قایقلرده دنك طاشی. || اوت طاشی = آتشه طیانیر بر جنس سونكر طاشی. || طاش اوجاغی = یاپی وساٸره ایچون طاش چیقاریلان محل. || طاش بادمی = قبوغی سرت بادم، دیش بادمی ضدی. || باش طاشه كلمك = باعث ندامت وعبرت اوله جق بر نتیجه یه اقتران ایتمك. || باشی طاشدن طاشه اورمق = نادم اولمق، ندامت چكوب دوكنمك. || بر طاشله ایكی قوش اورمق = بر زحمتله ایكی ایش كورمك. || طاش بالیغی = برجنس بالیق. || باغره طاش باصمق = صبر وتحمل ایتمك، آجی یه قاتلانمق. || بالطه یی طاشه اورمق = فرقنده اولمقسزین بر ینك یوزینه قارشی كندیسنه ویا برقرینه طوقنور سوز سویلمك. || بیلزیك طاشی = قیونك آغزینه قونیلان اورته سی دلیك طاش، طاشدن قیو حلقه سی. || بیلكی طاشی = بیچاق وساٸر آلات قاطعه یی بیلدكلری طاشكه انواعی اولور. || بینك طاشی = بعض نردبان آلتلرنده و قپو یانلرنده حیوانه بینمه ده باصامق یرینی طوتمق ایچون موضوع مكعب طاش ویا سد. || تسلیم طاشی = بعض طرق علیه یه منسوب آدملرك بوینلرینه آصدقلری بلغمی ویا سیاه طاشدن اطرافی دیشلی داٸروی طاش. || تكنه طاشی = چشمه صوینك آقدیغی یره قونیلان طاش تكنه. || تمل طاشی = ابنیه تملنه قونیلان بیوك وصاغلام طاش. || جهنم طاشی = چوروك اتلری یاقه ده مستعمل پك یاقیجی برمادۀ كیمیویه. || چاقماق طاشی = چاقماقله اورلدقده قیغلجیم چیقاران طاشكه چاقمقلی سلاحلره ده قونوردی. || چاقیل طاشی = نهر ودكیز كنارلرنده چالقانمقدن یووارلاق ویا بادم دانه لری اشكالنی آلمش كوچك طاشلركه رنكا رنك اولوب قالدیرم طوناتمه ده دخی قوللانیلیر. || طاش چاتلاسه = نه یاپلسه، امكانی یوق. || چكی طاشی = اودون وطاش وساٸره طارتمق ایچون مقیاس اتخاذ اولنمش طارتیلی طاشكه بر دمیر حلقه ایله چكی یه آصیلی اولور. || چیریجی طاشی = صوایله برابر دكز ویانهر ایچنده كی طاش فر. Récif. || طاش چیقارمق = اوینده وتشبیهاً حیله وساٸره ده برندن دها ماهر اولوب كندیسنه مساعده ایتمك، چكمك، تفوق ایتمك. || خرمان طاشی = خرمان دوكدكلری طاش. || دكرمن طاشی = دكرمنك آلتلی اوستلی ایكی طاش تكرلكی. || طاشه دونمك = پك سرتلشمك، قاتیلاشمق. || سوزكج، سوزكو طاشی = مساماتلی اولوب سوزكج كبی قوللانیلان طاش. || سونكر طاشی = شكلاً سونكره مشابه وپك خفیف طاش. || طاشی صیقسه صوینی چیقاریر = غایت قوتلی، ازباندید. || طاغ طاش = كورینن یرلرك جمله سی، دره تپه. || طاش طوپراق = مولوز. || طاشه طوتمق = طاش آته رق قوغالامق. || طاش علتی = مشانه ده طاش تكونی. || فال طاشی = فالجیلرك آتدقلری كوچك چاقیل طاشلری؛ كوزلرینی فال طاشی كبی آچمق = حیرتله باقمق. || قالدیرم طاشی = قالدیرمه دوشنن طاش. || قره طاش = ١. چوجقلرك یازی یازدقلری سیاه طاش، فر. Ardoise. ٢. یاپیلرده قوللانیلان برنوع سرت طاش. || قیاغان طاشی = مرمر سیلدكلری برجنس طاش. || طاش كسلمك = ١. پك سرتلشمك. ٢. شاشه قالمق. || كوبك طاشی = حمامك اورته سنده اوزانوب اوغلمغه مخصوص مرمر دوشه لی ككیش سد. || كوز طاشی = اكثریا كوزه علاج كبی قوللانیلان باقیر ژنكی، كبریتیت نحاس. || كوشه طاشی = ابنیه كوشه سنه قونمغه لایق دوزكون طاش. || كوفكی طاشی = یومشاق بر جنس عادی طاش. || كوملك طاشی طوغله دیواره قاپلانان یوتمه طاش. || كیرج طاشی = احراق اولنه رق كیرج یاپیلان بیاض طاش. || مالطه طاشی = قولای كسیلیر وایشلنیر یومشاق برجنس طاش. || مزار طاشی = مزارك اوزرینه دیكیلوب مدفونك كیم اولدیغنه و تاریخ وفاتنه داٸر یازی یی حاوی مصنع طاش. || مولوز طاشی = یاپی وانقاضدن چیقان طاش قرنتیلری. || نشان طاشی = ١. هدف اولرق دیكیلن طاش. ٢. بربیوك ذاتك اوردیغی نشان یرینه دیكیلن مصنع ویازیلی طاش.

طاش { (ت) س. [ودها طوغریسی: تاش] خارج معناسیله

« طیش » کلمه‌سنك صورت اصلیه‌سی اولوب، طشره، طاشمق وسائره بوندن مشتقدر. با : طیش .

طاشاق { (ت) س. خصیه، خایه، ارککلرده یومورطه؛ تك طاشاق = یالکز برخصیه‌سی اولان ویا بری کیزلی بولنان .

طاشاقلی { (ت) ص. ۱. خصیه‌سی اولان . ۲. مج. جسور، شجیع، بهادر.

طاشلامق { (ت) فل. طاش اولمق، طاش کسلمك، تحجر ایتمك .

طاشجی { (ت) س. ۱. یاپی وسائره ایچون اوجاقدن طاش چیقاروب صاتان آدم. ۲. مرمر وسائر طاشلری یونته‌رق مختلف شیئلر یاپان آدم؛ طاشجی قلمی = بوصنعتکرلك قوللاندیغی چلیك قلم .

طاشجیلق { (ت) س. ۱. اوجاقدن طاش قیروب چیقاره‌رق صاتان آدمك ایشی وصنعتی. ۲. مرمر وسائر طاشلری یونتوب ایشلیه‌رك مختلف شیئلر یاپان آدمك صنعتی .

طاشرمق { (ت) فتـ. طاشمه‌سنی موجب اولمق: یاغمور چایلری طاشردی . == فل . (حیوان) طبرناغی آشینمغله اتنك طاشمه‌سندن طوپاللامق.

طاشره { طشره‌لق. با : طشره وسائره .

طاشقین { (ت) ص. [« طاشمق » دن] ۱. طاشمش، محل مخصوص ومناسبندن طیشاری چیقمش، فضله کلوب آرتمش : اثوابك آستاری طاشقین = یوزندن اوزون ویا ککیش. ۲. چوق کلوب یاتاغندن طیشاری یایلمش : طاشقین چای، صو . ۳. جوشمش، خروشان، آشقین، زخار. ٤. جوشقون، آزغین، حشری : طاشقین آدم.

طاشقینلق { (ت) س. ۱. طاشوب آرتان شیئك حالی، آرتقلق: آستار طاشقینلغی. ۲. صولرك چوق کلوب یتاغندن طیشاری‌یه یایلماسی. ۳. جوش، خروش، شدتلی هجوم. ٤. جوشقونلق، آزغینلق .

طاشلاتمق { (ت) فتـ. طاشه طوتدیرمق، طاش آتدیرمق، رجم ایتدیرمك .

طاشلامق { (ت) فتـ. ۱. طاشه طوتمق، طاشله اورمق، رجم ایتمك. ۲. طاش آتمق، حرف اندازلق ایتمك . || اورمان طاشلامق = مج. اوته‌دن بریدن لقردی آچه‌رق طولاییسیله، بللی ایتمکسزین برماده‌یی تحقیق ایتمك .

طاشلامق { (ت) فتـ. طیشاری‌یه آتمق، طیشاری‌یه چیقارمق. مر.

طاشلق { (ت) س. طاشی چوق، طاشله مستور: طاشلق بر یردر. == س. ۱. طاش دوشنمش آولی. ۲. صوقاق قپوسنك ایچی، نردبان آلتی. ۳. طیورك طاش هضم ایتدکلری قورصاغی، قانی .

طاشلی { (ت) ص. طاشی اولان: طاشلی پرنج = ایچنده طاش پارچه‌لری بولنان .

طاشمق { (ت) فل. ۱. اوزایوب آرتمق، فضله کلمك : آستار یوزدن طاشیور. ۲. چوق کلوب یرینه ویا یاتاغنه صیغمامغله اطرافه یایلمق، اطرافی باصمق : نهر طاشدی؛ حوض طاشمش. ۳. قاینامق، جوشمق: یمك طاشدی؛ تجره طاشیور . ٤. جوش وخروشه کلمك، آزمق .

طاشمه { (ت) س. طاشمق فعلی. با : طاشمق .

طاشیتمق { (ت) فتـ. نقل ایتدیرمك ، بر یردن دیکر بر یره کوتورتمك : بوقدر اشیایی کیمه طاشیته‌جقز؛ بوصندیقلری حماللره طاشیتملی .

طاشیمق { (ت) فتـ. ۱. بر یردن بریره کوتورمك، نقل ایتمك : یارین اشیایی یکی اوه طاشیه‌جغز؛ بوکتابلری نره‌یه طاشیه جقسکز؟ ۲. اوستنده بولندیرمق، حامل اولمق : ضابطلر دائما قلیج طاشیرلر؛ شهرلرده سلاح طاشیمق یاساغدر: کندیسی اوستنده پاره طاشیماز . ۳. بر یردن بر یره لقردی کوتوروب دیدی قودی یاپمق : لقردی، سوز طاشیور؛ آره‌مزده بر طاشیان واردر .

طاشینمق { (ت) فل. ۱. اشیاسنی قالدیروب باشقه یره نقل اولنمق، کوچ ایتمك : باغه طاشیندیکزمی؟ بو یاز یالی‌یه طاشینه‌جغز . ۲. بر یره چوق کیتمك، بك صیق کیدوب کلمك: بتون کیجه آبدستخانه‌یه طاشیندی. || دوشونوب طاشینمق = اطرافیله تأمل وتفکر ایتمك. == فخ. ۱.

نقل اولنمق : اشیا یارین طاشینه‌جقدر. ۲. اوسته‌ده بولندیرلمق : شهرك ایچنده سلاح طاشینماز.

طاشینمه (ت) س. نقل، کوچ. || ادوشونوب طاشینمه = اطرافلی ملاحظه وتأمل.

طاشیم (ت) س. قایناركن بر کره طاشمق : برطاشیم قایناتمق.

طاصمه (ت) با : طسمه.

طاطوله (ت) س. [هندجه‌دن] هند بهاراتندن برطاقم بذوراتی حاوی بر جنس جوز، جوزمائل. || مجـ. آغزه آلنماز، یمز و ایچلمز، طعمی فنا شیء : بو توتون دکل طاطوله !

طاعت سذ. عر. جـ : طاعات. ۱. اطاعت، انقیاد، علی‌الخصوص اوامر الهیه‌یه تبعیت. ۲. تقوی، عبادت، زهد : اهل طاعت، ارباب طاعتدن.

طاعون سذ. عر. جـ : طواعین. یومورجاق، وبا.

طاعونی ص. عر. ذ : طاعونیه. ط. یومورجاغه منسوب ومتعلق. وبا قبیلندن اولان.

طاغ (د) س. یرك یوکسك محلی، جبل، کوه؛ طاغ آردی = طاغك آرقه‌سی، اوته طرف؛ طاغ اتکی = طاغك مائل اولان آشاغیسی، سفح جبل، دامن کوه؛ طاغ باشی = طاغك یوقاریسی، و مجـ. یبانی محل؛ طاغ آدمی، طاغ آییسی = یبانی آدم؛ طاغ تپه‌سی = ذروهٔ جبل؛ طاغ صرتی = بوینه اوزانان طاغك یوقاریسی. — ایری ویکیت آدمدن کنایه اولور : طاغ کبی بر دلیقانلی. || آزاده طاغلر وار = پك بیوك فرق وار. || طاغلرك شنلکی = مجـ. آیی. || قره طاغ = بالقان شبه جزیره‌سنده مستقل پرنسلك صورتنده اداره اولنور معروف مملکت: قره‌طاغ پرنسی. || طاغ کچیسی = یبانی کچی. || ینار طاغ = آتش پوسکورن طاغ، برکان، کوه آتش فشان.

طاغار (یا طغار. (ت) س. ۱. دریدن طوربه که اکثریا چوبانلر و یولجیلر ییه‌جکلرینی قورلر. ۲. مقداری مملکته‌کوره دکیشن ذخیره اولچیسی : برطاغار بوغدای.

طاغارجق (یا طغارجق. (ت) س. ۱. چوبانلرك ییه‌جکلرینی و حقه‌بازلرك اویون آلتلرینی قودقلری دریدن کوچك طوربه. ۲. کویلی قادینلرك چوجقلرینی قویوب اوموزلادقلری مشین طوربه. || دوه طاغارجنی = قودوز دوه‌نك دیلی آلتنده صارقان کیسه.

طاغتمق (د) فتـ. ۱. صاچمق، پراکنده و پریشان ایتمك، نشر و بذر ایتمك : بو کاغدلری اوطه‌نك ایچنده کیم طاغتدی ؟ ۲. توزیع و تقسیم ایتمك، آیری آیری ویرمك : عشورا طاغتیورلر؛ غزته‌لری موزعلر طاغتیرلر. ۳. اوته‌یه بری‌یه پوسکورتوب دفع ایتمك: روزکار بولوطلری طاغتدی. || آغز طاغتمق = تربیه‌سزجه سنه فناسوزلر سویله‌مك : اغزینی پك طاغیدیور.

طاغدلمق (د) مجـ. ۱. صاچلمق، پراکنده و پریشان ایدلمك، نشر وبذر اولنمق : بو کتابلر طاغدلمسون. ۲. توزیع و تقسیم اولنمق، آیری آیری ویرلمك : اعانه آقچه‌سی اخیراً طاغدلدی. ۳. پوسکوردیلوب دفع اولنمق : دومان روزکارله طاغدلدی.

طاغدیجی (د) ص. ۱. صاچان، پراکنده و پریشان ایدن. ۲. توزیع وتقسیم ایدن، موزع. ۳. پوسکوردوب دفع ایدن. ٤. مسرف، مبذر.

طاغرجان (د) س. بر جنس طاغ سرچه‌سی، بیوك عصفور.

طاغستان (د) س. [تعبیرسقیم] طاغلق یر. = صحـ. ع. با : داغستان.

طاغلق (د) ص. طاغلری حاوی، دره تپه و طاغدن عبارت : طاغلق یر.

طاغلمق (د) فل. ۱. صاچلمق، پراکنده و پریشان اولمق : بنم طوپلادیغم کاغد یکیدن طاغلمش. ۲. توزیع و تقسیم اولنمق، منتشر اولمق : غزته ارکندن طاغلیر. ۳. طرد ودفع اولنمق : بولوطلر طاغلدی. ٤. قیریلوب پارچه‌لری آیری آیری دوشمك، تفرق ایتمك : طبق المدن دوشوب طاغلدی. || باش، بین طاغلمق = سرسم اولمق.

طاغلی (د) ص. س. طاغلق یر اهالیسندن : طاغلی بر آدم؛ طاغلیلرك اخلاقی صاف اولور.

طاغيمق { (د) فل. ١. پراكنده اولمق، افتراق وتشتت ايتمك. ٢. اوفانمق، دوكلمك.

طاغنيق { (د) ص. ١. پراكنده، پريشان، متفرق، متشتت: طاغنيق عسكر. ٢. جمعيتى اولميان، انتظامسز: ذهنم، بينم پك طاغنيقدر.

طاغنيقلق { (د) س. ١. پريشانلق، پراكندكى، تشتت: كتابلرك طاغنيقلغى منتظم مطالعه‌يه مانع اولور. ٢. عدم انتظام، ترتيبسزلك: ذهن طاغنيقلغى.

طاغوق { (ت) س. [زبانزدى: طائوق] طيور بيتيه‌دن الك معروف و مبذولنك ديشيسى كه چوق يومورطه يومورطلاديغندن سائرطيور اهليه‌يه ترجيح اولنور، دجاجه، ماكيان. ارككنه خروس وياوريسنه پليچ دينير. با: طائوق.

طاغى { ص. عر. ث: طاغيه. [« طغيان » دن سف.] ١. حد ووظيفه‌سنى تجاوز ايدن، آزغين. ٢. عاصى، سركش، اطاعت وانقياد ايتمين، باغى.

طاق { (ت) مه. تخته كبى شيئلرك چيقارديغى سسى تقليد وتصوير ايدر: طاق طاق قپو چالندى. || جانمه طاق ايتدى، ديدى = آرتق طيانه‌ماز اولدم. || طاقتم طاق اولدى = تحمله اقتدارم يوق.

طاق { سذ. عر. [فارسيدن معرب] ١. كمر، نصف دائره صورتنده قپو وپنجره وسائره اوستى. ٢. سرير اوستنده‌كى قبه، كنبد. || طاق ابرو = كمر شكلنده اولان قاش. || چار طاق = درت كمردن مركب اولان معروف سايه‌بان وآصمه وسائره صارلمغه مخصوص آغاجدن ياپلمش آصق.

طاقاطوقه { ياخود طاقتوقه (ت) س. ١. كورلدى، ولوله. ٢. وقتيله چبوقلرى سيلكمك ايچون اوطه‌نك اورته‌سنه قودقلرى تخته‌دن ويا معدندن ككيش واورته‌سى طوقماقلى طبله. طب. ديزلمش صحيفه‌لر ماكنه‌يه قونمق اوزره صيقيشديرلديغنده حروفاتى اوره‌رق تسويه‌يه مخصوص طاقوز.

طاقاو { (ت) س. آت نعلى. مر.

طاقاوجى { (ت) س. نعلبند. مر.

طاقت { سذ. عر. [عر. تركيباتده: طاقه] كوج، زور، قوت، قدرت، اقتدار، توان: بونى ياپمغه طاقتم يوقدر؛ بنده طاقت قالمدى؛ طاقت كوتورمك = قوت يتمك، مقتدر اولمق.

طاقتسز { ص. طاقت و قوت واقتدارى اولميان، ضعيف، كوشك.

طاقتسزلق { س. اقتدارسزلق، قوتسزلك، ضعف، كوشكلك.

طاقتفرسا { ص. فا. [عر. طاقت = قدرت - فا. فرسودن = اسكيتمك] طاقتى اسكيدوب چوريدن، طاقت كوتوريله‌مز، طيانلماز: بو ايش طاقتفرسا بر امكه محتاجدر.

طاقتوق { (ت) س. حمايلى تركش قليفى.

طاقچه { س. فا. كوچك كمر ويا پنجره وقپو كمرى.

طاقديرمق { (ت) فتـ. ١. قوديرمق، القا وتعليق ايتديرمك، ياپيشديرتمق: بو پنجره‌يه بر جام طاقديرملى؛ بو رسمه بر قورنيچ طاقديرملى؛ پنجره‌يه پرده طاقديرمق‌الزمدر. ٢. قوشاتمق، قوشانديرمق، باغلاتمق: سلاحلق طاقديرمق.

طاقر { (ت) مه. آتك آياقلريله چكيچ وسائره‌نك كورلديسى كبى قورو بر سسى تقليد وتصوير ايده‌رك اكثريا مكرر قوللانيلير: طاقر طاقر برآت كلديكنى ايشيتدم. — طاقر طوقور دخى دينلير: صباحلين اوته‌لرك طاقر طوقور ايشلديكارينى ايشيتدك. == ص. طاقر طاقر سس چيقاره‌جق صورتده بوش. بومعنا ايله اكثريا « طام » ادات مبالغه‌سيله برابر قوللانيلير: بزم كيلار طام طاقر.

طاقرداتمق { (ت) فتـ. قورى وسرت بر سس چيقارتمق، كورلدى ايتديرمك، آياقلرينى طاقرداده‌رق كلدى.

طاقردامق { (ت) فل. طاقردى ايتمك، قورى وسرت بر كورلدى ايتمك: اورته‌لق طوكمش اولديغندن حيوانلرك آياقلرى چوق طاقرداييور.

طاقردى { (ت) س. حيوان آياقلرينك چيقارديغى كورلدى كبى قورى وسرت سس: طاقرديسى ايشيديليوردى.

طاقشديرمق { (ت) فتـ. طاقوب ياقيشديرـ

مق، مناسب صورتده تعليق ايتمك : مجوهراتى طاقوب طاقشديرمش .

طاقطاق { (ت) س. چماشير دوكمكه مخصوص ياصى طوقماق .

طاقِ ظَفَر { (س. فا. [عر. طاق = كمر. ظفر = غالبيت] قزانيلان بر غالبيتك يادكارى قالمق واكثريا غالب قوماندانك استقبالى رسم وآلاينده آلتندن چكمسنه مخصوص اولمق اوزره تأسيس اولنان مصنع ومزين كمر عالى : پارسده بيوك برطاق ظفر واردر .

طاقلا { (ت) س. با : تاقلاق.

طاقلاباز { س. [تر. طاقلا ايله فا. باختن فعلندن مركب تعبير سقيمدر] و :

طاقلاجى { يا طاقلاجى. س. انواع صورده طاقلاقيلان ويرنده آتان جانباز وياحقه باز.

طاقلاق { (ت) ياخود تاقلا. س. باشى يره قويوب بتون بدنى چويرمكدن عبارت اويون ، پرنده : طاقلا (ق) قيلق؛ تپه طاقلاق = سرنكون اولمه. || مج. اللدن هرشئ چيقمه، غائب ايتمه : بورسه اويوننده تپه طاقلاق كيتدى. عو.

طاقلداق { (ت) س. دكرمن دليكنه دانه ويرن تختهدن اويناق برآلت كه دائما كورلدى ايدر .

طاقلمق { (ت) فل. لجـ. ١. آصلمق، مربوط ومعلق اولمق : بو بالطه نرهيه طاقلير؟ ٢. قونلمق، وضع وتعليق اولنمق : يوزوك بوپارمغه طاقلماز؛ مكاتب عسكريهنك اعداديه صنفلرنده قليج طاقلميوب حربيه صنفلرنده طاقلير. ٣. ايليشوب قالمق، تأخر ايتمك : اوايشه طاقلدى قالدى. ٤. اكلنمك، اكلنجه طريقيله استهزا ايتمك : هركسه طاقلمغى چوق سور. ٥. يابيشوب آيرلمامق، آرقهسى صره كيتمك : اوده بزه طاقلدى .

طاقلمه ١ { (ت) س. و :

طاقلِدش ١ { (ت) س. طاقلمق ايشى. با : طاقلمق.

طاقم ١ { (ت) س. با : طاقيم .

طاقمق ١ { (ت) فتـ. ١. آصمق، ايليشديرمك : پردهيى قورنيچه طاقمق؛ فسى چيوىيه طاقمق . ٢. قومق، ديكمك، ربط ايتمك : بو اثوابه دوكمه طاقديكز؛ فسه پوسكول طاقملى. ٣. كيمك، قوشانمق، اوستنه آلمق : قليج طاقمق؛ يوزوك، كوپه، ساعت قوردون طاقمق . ٤. چكيرمك ، تطبيق ايتمك ، يابيشديرمق : رسمه قورنيچ، قورنيچه جام، كتابه قاب طاقمق. ٥. قومق، وضع وتعيين ايتمك: آد، لقب طاقمق. || آدمى آدمه طاقمق = طوتيشديرمق، نفاقه دوشورمك. || قولب طاقمق = وسيله وعذر بولمق؛ يومورطهيه قولب طاقمق = اولميهجق يرده وسيله آرامق . || آد طاقمق = برينه توصيف صورتيله مناسبتسز وفنا بر نام ويرمك.

طاقمه ١ { (ت) س. طاقمق ايشى. با : طاقمق. = ص. ١. طاقلمش، يكپاره ويا بردن يابلمش اولميوب الحاق وعلاوه ايدلمش اولان : طاقمه الماس؛ طاقمه سوس. ٢. صكرهدن قونمش، اصلى اولميوب ملحق : طاقمه لقب .

طاقنمق { (ت) فط. ١. كندى كندى اوستنه طاقمق ويا آصمق، كندى بدننه تعليق ايتمك، قوشانمق : يوزوك، نشان طاقنمق. ٢. كنديسنه ياقيشديرمق، كنديسنه مناسب كورمك، ايديمك : عظمتى طاقنمش؛ انسان وقارينى طاقنمليدر.

طاقور { (ت) مه. طاقر مهمله. سسنك تصوير ايتديكى كورلدينك دها آغرينى تقليد وتصوير ايدر : طاقور طوقور، طاقور طاقور .

طاقوز { (ت) س. [ر. Τάκος] ١. طوغرامهيى صيقشديرمق ويا آغر برشيئك آلتنه قونمق ياخود بيوك بر آغاجك بر طرفندهكى كديكى طيقامق ايچون تختهدن قامه : بر طاقوزله صيقيشديرمق، قالديرمق، قاپامق. ٢. بحـ. قيزاقده بولنان كمينك اوتورديغى اسكملهلرى تشكيل ايدن قيصه آغاج پارچهلرينك بهرى .

طاقه { سثـ. عر. با : طاقت .

طاقه { (ت) س. برنوع سواىى قماش طوپى : صوپهلى طاقه؛ بر طاقه شال. [صوم صرمهليسنه « آلتين اولوق » ديرلر.]

طاقه طوقه (ت) س. با : طاقا طوقه .

طاقه ماقه (ت) س. صه. بر نوع دوا، آمریقا صمغی .

طاقیم یا طاقم (ت) س. [«طاقمق» دن] ١. برلکده قوللانیلوب هپسی برابر بر ترتیب تشکیل ایدن واُیجق برلکده قوللانیلیرسه ایشه یارایه‌بیلن شیئلر، الات وادوات، مالزمه : جراح، باغچوان طاقیمی؛ چای طاقیمی؛ یاتاق طاقیمی؛ آت طاقیمی؛ یولجی طاقیمی؛ چبوق طاقیمی = چبوغك باشنه قونان کهربا وساٸره‌دن مزین آغزلق؛ تسبیح طاقیمی = امامه . ٢. جمله‌سی برلکده بر ایش کورن آدملر، عونه، رفقاء، هیئت، قومپانیه : اورته اویونی طاقیمی؛ جانباز طاقیمی؛ او کندی طاقیمیله کلدی. ٣. زمره، صنف، کروه، فوج، جماعت : حیوانات بر قاچ طاقمه منقسمدر؛ طاقم طاقم مرتبدرلر . ٤. مقدار، قسم، بولوك، بعض : بر طاقم آدملر؛ بر طاقم اشیا؛ بر طاقم سوزلر. ٥. طاقیله‌جق شیٸ، سوس ایچون طاقیلان مجوهرات وساٸره : بو قادینك مکمل طاقیمی واردر؛ اوکندی طاقیمنی بوزدی کرا ایله قالدیروب طاقیور . ٦. کهربا وساٸره‌دن سیغاره‌لق : بو طاقم پك کوزل . ٧. بحـ. برطونما ویا فیلوبی ترکیب ایدن سفاٸن. ٨. بحـ. کمی تکنه‌سنك تجهیزاتی. || آیاق طاقیمی = اسافل ناس. || عـ. اونباشی طاقیمی = بر اونباشی ایله معیتنده‌کی اون نفر. || بر طاقم جکر = آق جکرله قره جکر برلکده. || طاقیمجه، طاقیمنجه = هیئتیله، کاملاً، هب برلکده. || اصوقاق طاقیمی = آشاغی خلق . || فلانك طاقیمی = اوکا منسوب آدملر. || طاقیمیله = هیئتیله، تمامیله، اولدیغی کبی، مجموعاً : اونلر طاقیمیله کلدیلر؛ بنم اوراقمی طاقیمیله یوللایك . || طاقم آچمق = حریق طولومبه‌سنی غایت سرعتله قوشدیرمق . || طاقم دوزمك = آلات وادوات ویا مجوهرات وساٸره‌یی طاقیم صورتنده دوزلتمك، اکمال نوا. قصله طاقیم صورتنه قومق .

طاقیه (ت) س. اکثریا مجرد باشك تزیینی ایچمك ایچون فس وکلاه کبی دیکر بر سرپوشك آلتندن کیلن اینجه بزدن وکناری اینجه اویه‌لی خفیف بر سرپوش که قبه شکلنی کوستردیکیچون بو اسم عربی ایله تسمیه اولنمشدر. || طاقیه آتمق = کمال شوقله آرزو ایتمك : اورایه تعیین اولنسه طاقیه‌سنی آتار. || طاقیه قاپیجی = غاصب، یغماکر.

طاقیه‌جی س. طاقیه یاپان و صاتان آدم؛ طاقیه‌جی قالبی = طاقیه‌جیلرك طاقیه‌لری قودقلری قالب که دوز وقالین براودوندن عبارت اولمغله سله وطوقات یمکه مساعد قالین اکسه‌دن کنایه اولور : اکسه‌سی طاقیه‌جی قالبی .

طاك (ت) س. [اصلی «تاك . طك» یازانلرده واردر] صبح، چین صباح، فجر، شفق : طاك آتمق = شفق سوکمك؛ طاك یری = طلوع شمس طرفی، مشرق؛ طاك یری آغارمق = شفق آتمق . مر.

طاك (ت) س. [اصلی : تاك. طاك‌ده یازارلر.] عجب، تعجب، حیرت، شاشمه : نه طاك = نه عجب، تعجب اولنماز؛ طاك قالمق = شاشه‌قالمق، حیرته دوچار اولمق، طوکه قالمق . [شایان احیاقیمتدار متروکاندندر.]

طاکرمق (ت) فتـ. استغراب ایتمك، نظر تعجبله باقمق. مر.

طاکری طاکریلق . با : تکری وساٸره .

طاکسوق (ت) س. با : تنسوخ .

طاکشمق طاکشیق. با : دانشمق وساٸره .

طاکلامق (ت) فل. تعجب ایتمك، شاشه قالمق، حیرته دوشمك .

طاکمق (ت) فل. تعجب ایتمك، حیرتده قالمق، شاشمق .

طال (د) صـ. چپلاق، عاری، دوز، ساده، یالین : طال فس، قاوق = صاریقسز؛ طال قلیج = قینسز قلیج یاخود قلیجی قینسز، قلیجنی چیقارمش. || طال طبان = آیاغی چپلاق، بالدیری چپلاق، خذله کروهندن .

طال (د) س. با : دال .

طالَ فل. عر. [«طول» دن] ماضی مفرد مذکر غاٸب اولوب، بعض دعا تعبیرات عربیه‌سنده قوللانیلیر :] طال عمره = عمری اوزون اولسون .

طالابسپمق (ت) فل. [عر. « طلب » دن] (دیشی حیوان) کوسنمك، آیغر ایستمك. قیزمق.

طالاپیق (ت) س. دپرنمه، قپردانمه، خفقان.

طالاپمق (ت) فل. [عر. « طلب » دن] ١. ایستك و آرزو ایتمك، هوس کوسترمك، حرصلانمق. ٢. دپرنمك، قپردانمق.

طالاز طالازلانمق وساژه. با : تالاز وساژه.

طالازلق یا تالازلق. مج. فلکه‌لرك کوپشته‌سنه باشدن قیچه قدر بوینه وضع اولنان تخته.

طالاش (ت) س. تخته ویا معدن شیئلرك رنده‌لنمسندن، اکه‌لنمسندن ویا دستره ایله کسلمه‌سندن چیقان قیرندی واوفاندی : تخته طالاشی، باقیر طالاشی. || آغز طالاشی = آغزدن منازعه ایدرك سویلنن ناسزا سوزلر، آتشمه.

طالاشمان (ت) ص. [بلکه « تلاش » دن] حدتلی، بدخوی، غاوغاجی، هرکسه صاتاشان.

طالاشمق (ت) فش. بوغشوب ایصیرشمق، ایتیشه بوغیشه غاوغا ایتمك : کوپکلر طالاشیورلر.

طالاق (د) س. معده‌نك صول طرفنده احشاء داخلیه‌نك اوستنه و طرف خارجیسنه افقی وضعیتده موضوع ووظیفه‌سی هنوز مجهول برعضو داخلی که قانلی وسیاهمیسی برکوشك اتدن عبارتدر، عر. طحال، فا. سپرز. || طالاق اوتی = کف النسر، اسقولوفندریون. || طالاق اوله، طلاق التهابی = طحال. || مج. طالاق شیشمك = ١. نفس طارلاشوب قوشه‌مامق. ٢. حدت ایتمك.

طالاق (د) ص. حربده اسیر طوتیلوب صاتیلان. == س. قیز طالاغی = حرباً ضبط اولنان مملکت اهالیسندن طوتیلوب خلایق کبی صاتیلان قیز.

طالامق (د) فتـ. [« داغلامق » دن غلط] ١. یاقمق، آجیتمق، قاورمق : ایصیرغان طالادی، ابه‌کومجی یالادی. ٢. ایصیرمق، دیشله قوپارمق: آیی طالامش: ٣. اوروب قاپمق، یغما و تالان ایتمك، طوتوب اسیر ایلمك : قیز طالامق.

طالان (ت.) س. یغما، غنیمت: آلان طالان = قاپان قاپانه؛ آلان طالان ایتمك = آلت اوست ایتمك. [فا. «تالان» بوندن مأخوذ اولسه کرکدر. هرحالده ترکجه‌سنك‌ده اصلی : تالاندر. آران طاران صورتنده تلفظی ایسه غلطدر.]

طالب ص. عر. ث : طالبه. [« طلب » دن سف.] ١. ایستین، طلب و آرزو ایدن، خواهشگر : طالب دنیا = دنیا خواهشکری. ٢. ایستکلی، بر شیئی صاتین آلمغه ویا درعهده ایتمکه نامزد اولان، مشتری : بن بو مالك طالبی دکلم؛ بن بو مزایده‌یه طالب صفتیله کلدم. == سذ. عر. ج : طلبه، طلاب. علم تحصیل ایدن آدم، تحصیل وتعلمله مشغول آدم، متعلم، شاکرد : طالب علم؛ طلبهٔ علوم؛ بوکتاب بین‌الطلاب پك مقبولدر. [بو معنا ایله اك زیاده جمعی مستعملدر.]

طالدیرمق (د) فتـ. ١. طوپراق وصو وساژه ایچنه صوقمق، باتیرمق : یوزرکن باشنی صویه طالدیرمق؛ قاشیغی چوربه‌یه طالدیردی. ٢، آغاج ویا باغ کوتوکی دالنی یکیدن کوك طوتوب مستقل بر آغاج ویا باغ کوتوکی اولمق اوزره طوپراغك ایچنه یاتیرمق : باغی، آغاجك داللرینی طالدیرملی.

طالدیرمه (د) س. ١. باتیرمه، طوپراغك ویا صویك ایچنه یاتیرمه. ٢. آغاج ویا باغ کوتوکی داللرینك آیریجه کوکلشمك اوزره طوپراغك ایچنه یاتیرلمسی اصولی : باغی، آغاجلری طالدیرمه ایله تکثیر ایتمك.

طالطبان (د) ص. آیاغی چبلاق، خذله مقوله‌سندن.

طالع ص. عر. ث : طالعه. [« طلوع » دن سف.] طلوع ایدن، طوغان : شمس طالعه، قمر طالع. ذ. == سذ. عر. بخت، قسمت، قدر : طالعی یاور، طالعی مخالف اولمق.

طالعسز ص. بختی نامساعد، بختسز، قسمتسز، بد بخت.

طالعسزلك س. بخت مساعده‌سزلکی، بختسزلق، بد بختلق.

طالعلی ص. بختی مساعد اولان، بختیار.

طالغه (د) س. دکیز صوینك ویا دیکر صویك روزکارك تأثیریله اوینایوب صاللانمه‌سی وکوپورمه‌سی، موج، طالاز: طالغه قالقمق؛ طالغه‌یی باشه آلمق = قارشیسنه کیتمك، قارشیلامق.

طالغه‌لاندیرمق (د) فتـ. ١. طالغه‌لی ایتمك، طالغه پیدا ایتدیرمك، طالازلاندیرمق، تموج ایتمك: لودوس دکیزی طالغه‌لاندیردی. ٢. طالغه‌لی کوسترمك، تموج ایتدیرمك: روزکار اوزون صچقالنی، چایرلری طالغه‌لاندیریور.

طالغه‌لانمق (د) فل. ١. طالغه پیدا ایتمك، طالغه‌لی اولمق، تموج، تلاطم ایتمك: لودوسدن دکیز طالغه‌لاندی. ٢. طالغه‌لی کورینمك، تموج ایتمك: روزکاردن صاچلری طالغه‌لانیوردی. ٣. طالغه‌لر پیدا ایده‌رك یوریمك ویا قوشمق: قویون سوریسی، ییلان طالغه‌لانیوردی.

طالغه‌لی (د) ص. طالغه‌سی اولان، متموج: طالغه‌لی دکیز.

طالغیج (د) س. ص. سونکرله مرجان وایnجی وسائره آولامق ویا دکیزك دیبنه دوشمش شیئلری چیقارمق ایچون قعر دریایه طالمغه آلیشیق آدم: دکیزك دیبنه طالغیج ایندیرمك، طالغیج طالدیرمق. || طالغیج قوش = بالیق طوتمق ایچون صویك ایچنه طالوب ینه چیقان قوش انواعی.

طالغیش (د) س. صویك یوزی آلتنده اوله‌رق یوزمه.

طالغین (د) ص. ١. طالمش، کندیندن کچمش، بیهوش، مستغرق، مدهوش: صیتمه‌دن طالغین یاتیور. ٢. عقلی باشنده اولمیان، اونوتغان: ذاتاً طالغین آدمدر.

طالغینلق (د) س. ١. طالوب کندیندن کچمش آدمك حالی، بیهوشلق، مدهوشلق، استغراق: صیتمه‌دن صکره بر طالغینلق کلدی. ٢. آلیقلق، اونوتغانلق: کوچك ایکن ذکی ایدی صکره کندیسنه بر طالغینلق کلدی.

طالقاغوق (د) س. ص. [اساساً چپلاق یعنی صاریقسز قاغوق کبی] النه پاره وسائره کچیرمك ایچون مداهنلك و صویتاریلق ایدوب کندی وقار وحیثیتنی محافظه ایتمین آدم، کاسه لیس، طفیلی.

طالقاغوقلق (د) س. مداهنلك، صویتارلق، کاسه‌لیسلك.

طالمق (د) فل. ١. آشاغی‌یه وارمق، باتمق، طوپراق و صو وسائره ایچنه صوقلمق، غوط ایتمك: قازمه طوپراغك ایچنه طالدی؛ حوضك ایچنه طالدم. ٢. خبرسز واذنسز بریره صوقلمق: قپودن ایچری‌یه طالیویردی. ٣. (خسته) کندینی غائب ایدوب بیهوش یاتمق: شمدی بر آز طالدی. ٤. اویقویه وارمق: بر آز طالار طالماز کلوب اویاندیردیلر. ٥. دریك بر فکر و ملاحظه‌یه واروب ماسوادن بیخبر اولمق: کندی دوروتیلرینه طالمش؛ دریك بر طاقم افکاره طالمش. ٦. بر ایشله مشغول اولمق. ٧. مجـ. بیلمدیکی بر ایشه کیرشمك. || طالوب چیقمق = (قندیل فتیلی) سونه‌جك اولوب ینه پارلامق.

طالیا (د) س. [فر. Dahlia] بر جنس چیچك.

طالیان (د) س. بالیغی تدریجاً چیقارمق وتحت تصرفده اوله‌رق محفوظ بولندیرمق اوزره دکیز کنارنده و قوی و بوغازده محصور ومحدود یر: طالیان قورمق؛ طالیان بالیغی. || طالیان کبی = اینجه واوزون بویلی متناسب الاعضا بویلی بوسلی کنج: طالیان کبی دلیقانلی؛ طالیان کبی قادین. [مشبه به طالیانه قوریلان یوکسك دیرك اولسه کرك]

طالیانجی (د) س. محصور ومحفوظ بر بالیق آوی محلنده بالیق آولایان بالیقجی، بویله بر محل محصورك صاحبی ویا متعهدی.

طالیقه (ت) س. [لهجه‌دن] درت تکرلکلی بیکیرله چکیلیر قیصه یوك آرابه‌سی.

طالیمار س. بحـ. بالطه‌باش اولمیان کمینك باشنده آشاغیدن یوقاری‌یه وایلری‌یه طوغری ممتد آغاج که اوجنه باش تصویری موضوع بولنور.

طالیمارلی (د) ص. بحـ. ماده آنفه‌ده تعریف اولنان باش آغاجی بولنان وباشی ایلری‌یه طوغری ممتد اولان (کمی). بویله اولمیانه «بالطه‌باش» دینیر.

طالیون س. [یو.] خطمی.

طام (د) س. ١. بنا اورتیسی، بام، سطح، سقف: طامك

اوستنه چیقمق. ۲. اوستی طامله اورتیلی و بر ایکی طرفی آچیق محل، صوندیرمه : حیوانلری طامك آلتنه آلمق. ۳. حیوانلری باریندیرمغه مخصوص قپالی یر، آخور، کومس، قودس : اوکوز طامی. ٤. محبس، حبسخانه، زندان : طامه آتمق. || طامی آقتارمق = کرمیتلرینی تبدیل و تعمیر ایتمك. || طامی آلمق = بنانك دیوارلرینی بیتیروب و یا دیرکلرینی دیکوب طامنی قورمق، اورتلسی صره‌سنی کتیرمك. || پابوجی طامه آتلق = اعتباردن دوشمك، اونك یرینه دیکری مقبول و معتبر طوتلمق. || طامدن دوشمك = صره سز و مناسبتسز لقردی سویلمك : طامدن دوشر کبی سویلدی. || طام قوروغی = قیا قوروغی.

طامات { (د) س. بر جنس یبان اوردکی.

طامات { سش. جم. عر. صاچمه صپان سوزلر.

طامار { یاخود طمار. (د) س. [طاملار کبی اورمسی وجه تسمیه‌سی اوله بیلیر.] ۱. بدن انسانده قانك جولان ایتدیکی یوللرکه مختلف قالینلقده بوریلردن عبارتدر. عرق، شریان، ورید، رك : نبضلی طامار؛ شاه طامار = قانی ویرن بیوك طامار، شریان؛ آق طامار = سیکیر. ۲. طامار ویا کوکه بکزیوب بر جسمك هر طرفنه تشعب ایدن یوللر، طرق اختلاط : یاغمور صولری یرك طامارلرینه کیرر. ۳. مرمر و اوکا مشابه طالغه‌لی شیئلرده‌کی چیزیکلر : پنبه طامارلی و بیاض زمینلی ابرو. ٤. طوپراغك ایچنده‌کی معدن فلیزلری وصو طبقه‌سی : قوآرج قیاسی اوزرنده آلتین طامارلری بولنور؛ بو صویك طاماری زنکین. ٥. مج. خلق، طبیعت، نهاد : طاماری طوتدی = عناده باشلادی؛ طامارینه طوقندی = حدت ایتدی، منفعل اولدی. || آلتنك طاماری چاتلامش = اوتانماز. || قان آله‌جق طامار = استفاده ایدیله‌جك طریق. || طاماره کیرمك = برینك خاطرینی خوش ایدوب کندی مرامنی اسعاف ایتدیرمك.

طامارسز { (د) ص. طبیعتسز، بد نهاد.

طامارلی { (د) ص. ۱. طامارلری اولان. ۲. طامار کبی چیزکیلری ونقشلری اولان : طامارلی کهربا.

طاماق { (د) س. [قافی حرکه‌لنجه غینه منقلب اولور، «طام»دن مشتقدر، دماغ یازمق خطادر.] آغزك طامی حکمنده اولان جهت فوقانیه‌سی : طادی طاماقده قالمق = لذتی ایی حس اولنمق، چوق خوشه کیتمك.

طاماقلی { (د) ص. طاماقلی ایکنه = بیوك برنوع اولطه ایکنه‌سی.

طامغه { طامغه‌لامق وسائره. با : تمغا وسائره.

طاملا { (د) س. با : طامله.

طاملاتمق { فتـ. ۱. قطره قطره آقیتمق : بر فنجان صویه برآز لقمان روحی طاملاتملی. ۲. طامله ایله علاج قومق : کوزمه بر علاج طاملاتدی. ۳. برمایعی حرارتله بخاره تحویل ایدوب انبیق واسطه‌سیله یکیدن مایع حالنه کچیرمك که بو عملیات تصفیه سنه ده خدمت ایدر، تقطیر ایتمك : شرابی، مسکراتی طاملاتمق.

طاملامق { (د) فل. ۱. قطره قطره آقمق، تقطر ایتمك : کوزلرندن یاش طاملایوردی؛ طاوندن یاغمور صویی طاملایور. ۲. مج. ناکهان ظهور ایدیویرمك : بزقونیشورکن اوده طاملاییویردی. ۳. آز یاغمق : برآز یاغمور طاملادی. || آقمازسه‌ده طاملار = چوق کلمزسه‌ده بتون بتون دها کسلمه‌مشدر، هیچ یوق دکلدر. || بوروندن طاملامق = چوق بکزمك. || بوروندن قان طاملامق = چوق مشقت چکمك.

طامله { (د) س. ۱. برمایعدن بر کوچك کره تشکیل ایدوب دوشن مقدار، قطره : بر طامله صو، بر طامله یاغمور دوشمدی. ۲. طامله ایله آقیدیلان علاج : فلان طبیبك کوزمه ویردیکی طامله‌لرایی کلدی. ۳. یورکه‌ بردن بره کلن برنوع نزول که عوام بر طامله قان طاملامه‌سنه حمل ایدر، سکتهٔ قلب : طامله کلمش. طامله‌یه طوتلدی. || مج. برطامله = پك جزئی : بکا بر طامله صو ویرمدیلر. || طامله طامله = آزر آزر، قطره قطره. || طامله ساقزی = ساقزك صاف وخالصی. || طامله یاقوت = یاقوتك پك کوزل رنکلیسی، طوتوق اولمیان مقبولی.

طامله‌لق { (د) س. ۱. طامك صچاغی آلتنه کلن

آره‌لق یرکه طامـك یاغموری اورایه طاملار. ۲. طامله حسابیله آلنه‌جق علاجی طاملادوب طـامله‌لرینی صـایمغه مخصوص لاستیق و شیشـه بوریجقلردن مرکب ویا برر طامله‌دن زیاده آقیتماز کوچك شیشه‌دن عبارت اجزاجی آلتی .

طامـمق { (د) فتـ. طـاملاتمق ، تقطیر ایتمك. مز.

طامو { (ت) سـ. [اصلی : تاموق] جهنم : تکری قوللرندن ایلرینی اوچـاغه، کوتولرینی طامویه آتار .

طامه { (د) سـ. با : دامه .

طامیز { (د) سـ. حیوان اورتمکه مخصوص طـام، حیوان یتیشدیره‌جك آخور .

طامیزلق { (د) صـ. دول ومایه ایچون بسلنیلن ارکك ویا دیشی حیوان : طـامیزلق آیغیر، بوغا، تکه، اینك .

طانغالاق { یاخود دانغـالاق . صـ. قبـا وتربیه‌سز، ایری بدنلی و درشت معامله‌لی، سـاده جثه بسلنمش عقلسز وتربیه‌سز (آدم).

طانه { (د) سـ. اینك یاوریسی : طانه‌سیله برابر بر اینك آلدم؛ طانه آتی ؛ ارکك، دیشی طـانه . [یك کوچکنه بوزاغی وطانه‌دن بیوکنه، ارکك اولورسه، طوسون ودیشی اولورسه دوگه دیرلر.] || طـانه باش = قالین قفالی. || طانه بورنی = طوپراغك آلتنده سبزه وسائر مزروعاتك کوکلرینی کسن ایریجه باشلی بر بوجك. || آناسیله طانه سیله = هپسی بردن، برخانه خلقنك جمله‌سی.

طانیتمق { (ت) فتـ. ۱. بیلدیرمك ، معـارفه پیـدا ایتدیرمك، کیم اولدیغنی آکلاتمق : اونی بکا سز طانیتدیکز؛ کندیسنی طانیمیوردم کیمسـه ده طانیتمدی. ۲. قبول و تصدیق ایتدیرمك، اعتراف ایتدیرمك : بزه اللهك برلکنی طانیدان خاتم الانبیا (صلعم) افندمزدر. [طانیتدیرمق صورتنده ده قوللانیلیورسه‌ده غلطدر.]

طانیشمق { (ت) فشـ. بربرینی طانیمق، معارفه پیدا ایتمك : برکوریشمه‌ده طانیشدق.

طانیشمق { (د) فلـ. برایش حقنده‌کی نیتی برینه سویلیوب اونك‌ده فکر ورأیني صورمق، مشـاوره، استشاره ایتمك : قرار ویرمزدن اول سزه طانیشمغه کلدم .

طانیشیق { (د) سـ. ۱. مذاکره ، مشاوره، استشاره. ۲. مقاوله، موافقت، اتفاق؛ طانیشیق دوگوشی = سراً متفق آرقداشـلرك ظـاهراً و صورت‌مخصوصه‌ده چیقاردقلری اختلاف و منـازعه، مواضعه‌لی نزاع .

طانیق { صـ. سـ. شـاهد، کواه . [بوکون پك مستعمل دکلسـه ده، شایان استعمال اك قیمتدار لغات مخصوصه‌مزدندر.]

طانیقلق { سـ. ۱. شـاهدلك ، شهادت، کواهی. ۲. نشان، علامت، اثبات .

طانیلمق { (ت) مجـ. بیلنمك ، کندیسیله معارفه‌لی بولنمق، معروف اولمق : او بو مملکتده طـانیلیور؛ کنـدیسی بوراجه پك عالم طانیلیور .

طانیمق { (ت) فتـ. [اصـلی : طانكیمق] ۱. بریله معارفه‌سی اولمق، معروفی اولمق: بن بوآدمی طانیمیورم؛ کندیسی بنی طانیور. ۲. فرق وتمیز ایتمك، کیم اولدیغنی سچمك ، تشخیص ایتمك : سزی بردن بره طانیه‌مدم؟ بوآدمی طانیه‌مدیکزمی ؟ ۳. قبول وتصدیق ایتمك، اینانمق : اللهی طانیمـیان آدمدن دها نه‌مأمول ایدرسك؟ او اویله شی طانیمق ایستمیور. ٤. اطاعت وانقیاد وسرفرو ایتمك: برتجارت اونده کوچك بیوکی طانیمازسه ایش کوریله‌مز . ٥. اعتراف ایتمك : اوبورجنی طانیمق ایستمیور. || طانیامق = اهمیت ویرمه‌مك، صاللامامق .

طانینمق { (ت) فطـ. معارفه‌سی اولمق، معروف اولمق: او بو مملکتده دها طانینمیور.

طاو { (ت) سـ. [فا. «تاب» دن] با : تاو . — ۱. قـارده اوکدوله ضم ایتمه : طاو ایتدی. ۲. بزم عشرتده برینك عشق وصحتنه ادارهٔ اقداح ایتمه : طاو قالدیرمق. [فر. Toast .]

طاوار { یاطوار . (د) علی الاطلاق حیـوان اهلی ، حیوانات و مواشینك بهری . آناطولینـك بعض طرفلرنده یالکز قویونه حصر اولنمشدر . استانبولجه بسبتون متروکدر.

طاوان { (ت) سـ. با : تاوان.

طاوراندیرمق { (د) فتـ. ١. آیاغه قالدیرتمق، طوردیرمق . ٢. قارشی طوردیرمق، طیاندیرمق . ٣. جسارت ویرمك، تشجیع وتشویق ایتمك : اونی سز طاوراندیرسهکز طاورانهجقدر .

طاورانمق { (د) فل. ١. آیاغه قالقمق، آیاغه صیچرامق. ٢. قارشی طورمق اوزره حرکت وغیرت ایتمك : کندیسی طاوراندیسهده سلاحی بوغیدی. ٣. تشبث وغیرت ایتمك، کوشك طورمیوب تتیك بولنمق : طاورانسه اوریلهجغنی آکلادی . ٤. بر یولده فعل وحرکتده بولنمق : کوشك طاورانمق، تتیك طاورانمق، آغر طاورانمق، تدبیرلی طاورانمق . || سلاحه طاورانمق = سلاحه صارلمق.

طاورانمه { (د) س. و :

طاورانیش { (د) س. طاورانمق فعلی . بلا : طاورانمق .

طاوس { سد. عر. ج : اطواس، طواویس. [یو. Ταώς و بلکه ده اوده هندجه دن] معروف کوزل توبلی و چرکین سسلی قوش که باغچه زینتیدر . || آق طاوس، قره طاوس = قیز قوشی انواعندن ایکی نوع یرلی قوش . || مج. طاوس قویروغی = شدتلی قئ : بر طاوس قویروغی صالیویردی.

طاوش { (ت) س. آیاق سسی، یورویش سسی، طپش.

طاوشان { (ت) س. معروف کوچك حیوان وحشی که اتی پك لذیذ اولمغله تازی ایله و تفنکله وسائر صورله صیدینه رغبت اولنور، ارنب، خرکوش: طاوشان اتی، طاوشان پوستی . || آطه طاوشانی = مونس برجنس کوچك طاوشان، وداق . || آق طاوشان = چول صیچانی . || آمریقا طاوشانی = شینشیلا دینلن حیوان که کورکی یاپیلیر. || طاوشان اوتی = برجنس نبات. || طاوشانی آرابه ایله آولامق = بر شیئی تلاشسزجه، اصولله الده ایتمك. || طاوشان اویقوسی = امهال، تسامح، خواب خرکوش. || طاوشان بوقی = نه فائدهسی نهده ضرری طوقنمیان (آدم). || طاوشان پاچهسی = طوموز آغز شاغی. || طاوشان طوداغی = طوغارکن ییرتیق بولنان چوجق طوداغی. || طاوشان قانی = پارلاق کوکز رنك. || طاوشان قولاغی = طول عورت اوتی. || طاوشان یورکلی = پك قورقاق. || طاوشان ییلی = سال ترکانك دردنجیسی . || تازی یه طوت طاوشانه قاچ = ایکی مخالف طرفه آیری آیری لسان قوللانمق.

طاوشان { (ت) س. آبنوس و سائر قیمتلی آغاجلر اوزرینه اینجه اویمهلر ایشلاین وبویله تختهلردن چکمجه و قوطی کبی اینجه ایشلر یاپان مرانغوز .

طاوشانجیل { (ت) س. طاوشانلری قالدیروب آولایان بیوك برجنس قرهقوش، عقاب . || طاوشانجیل اوتی = سوکی دینلن بر جنس نبات .

طاوشانلامق { (ت) فل . ضعیفلایوب طاوشان کبی قوری و یاغسز اولمق .

طاوشانلق { (ت) اینجه مارانغوزلق، آبنوس و سائر قیمتلی آغاجلرله اینجه ایشلر یاپمق صنعتی .

طاوشمق { (ت) فل . آیاقلر پك آز پاتیردی ایدهجك صورتده یوریمك، طپش طپش یوریمك .

طاوق { یاخود طاغوق . (ت) س. چوق یومورطلامهسیله مشهور طیور بیتیهنك اك مبذولی اولوب، پك چوق انواعی واردر، دجاجه، ماکیان؛ اصل دیشینك وبالتعمیم بتون جنسنك اسمی اولوب، بالخاصه ارککنه خروس ویاوریسنه پلیج دینیر : وارنه، کرزه طاوغی. || اسوج و غلط اولهرق اسپنج طاوغی = کوکرجین قدر کوچکی . || بچ طاوغی، تمجه طاوغی = طاوقدن چوق فرقلی بکلکی بر جنس کومس قوشی که چرکین برباغرمسی واردر. || طاغ طاوغی = یبانی طاوق، بدنوس. || طاوق آیاغی عمش = بوش بوغاز. || طاوق اوتی = آناغالیس دینلن برجنس نبات. || قره طاوق = آولانوب اتی ینن بر جنس سیاه قوش. || طاوق قرهسی = کوزه عارض اولان بر خستهلق. || طاوق قنادی = توکدن آتشی اوفلمکه مخصوص سو پورکه. || طاوق کوتی = سیکیل نوعندن الده وآیاقده چیقار ناصیری. || طاوق

كوكسى = طاؤق كوكسى اتى ديد-
يكيوب سوده قاريشديره‌رق ياپد-
قلرى برنوع محلى. || هند طاؤغى =
هندى ديديكمز بيوك طير
بيئى كه اوده طاؤقدن چوق فـ-
قليدر. || طاؤق ييلى = سال
تركانك اونجيسى.

طاؤقجى { (ت) س. طاؤق صا-
تان آدم.

طاؤقچيلق { (ت) س. طاؤق
آلوب صاتان آدمك
ايشى واجرا ايتديكى صنعت و
تجارت : طاؤقچيلق ايديور.

طاؤقلق { (ت) س. طاوقلرك
ياتمسنه ويومورطلا-
يوب پليچ چيقارملرينه مخصوص
محل، كومس.

طاؤل { (د) س. [عر. «طبل»
دن] ايكى طرفى درى
ايله قاپلانمش چوماقله اوريله‌رق
چالنير وپك بيوك سس چيقارير
معروف آلت كه بزم كويلرده
زورنا ايله برابر چالنير : طاؤل
چالمق؛ رمضان طاؤلى = رمضان
كيجه‌لرنده بكجينك صوقاقلرده
چالديغى طاؤل. || مج. طاؤل
زورنا = اعلان مسرت، علنى و
ظاهر اعلان، شعشعه، كوستر-
يش : طاؤل زورناى چالديره-
جغز؟ طاؤل زورنا ايله‌مى اعلان
ايده‌جكز؟ || طاؤل چوخه‌سى =
قبا بر نوع نمچه چوخه‌سى.
|| طاؤل دريسى = اوتانماز قاتى
يوز.

طاؤلجى { (د) س. طاؤل چالان
آدم.

طاؤلغه { (ت) س. با: تابولغه.

طاولمباز { (ت) س. [فا.
« طبلباز » دن غلط
كه طاؤلجى ديمكدر.] چرخلرى
ياندن اولان واپورلرده چر-
خلرك دوندكارى محللرى اورتمك
اوزره واپورك ايكى طرفنده
بولنان ايكى جسيم نصف دائره كه
يان قاره‌لرى ده بونلرك آلتنده
اولور : طاولمبازك اوستنه
چيقمق.

طاولون { (ت) مج. كمينك
آلت كوكرته‌سنك
اوزرى؛ طاولون كوكرته‌سى =
اك آلتقات دوشمه‌سى.

طاوله { (ت) س. [عر. « طو-
يله » دن ويا لا. Sta-
bulum دن] آت آخورى.
|| طاوله اوشاغى = منحصراً
طاوله‌ده خدمت ايدن سايس
اوشاغى.

طاوله { (ت) س. [يتا. Tavola]
خانه‌لره تقسيم اولنمش
ايكى طرفلى تخته اوزرنده اون
بشردن اوتوز پول و ايكى زار
ايله اوينانيلان معروف اويونكه
اساساً شطرنجله برابر هنددن
كلديكى مرويدر : طاوله اوينامق.

طاوه { (ت) س. با : تاوه.

طاهر { ص. عر. ث : طاهره.
[« طهارت » دن سف.]
١. تميز، پاك. ٢. آبدست و
غسلى بوزان شيئلردن برى
اولان. ٣. مو. مقاماتدن برى.

طاى { (ت) س. آت ياوريسى،
مهر. [اوچ ياشنه قدر
اولانه ديلنوب، هنوز ممه امكده
اولانه ايسه « قولون » تعبير
اولنور.]

طاى { (ت) س. [اصل تق.
[تايمق = قايمق] ١. حيوان
يوكنك برطرفى، دنك. ٢. دستكاه
چيقريقلرينى صيقيشديرمق ايچون
ايلرى كرى‌يه كيدوب كلن آياق.

طاياتمق { (د) فت. ١. برشيئك
اوزرينه استناد ايتد-
يرمك : المده‌كى شيئى ديواره
طاياتدم. ٢. ديك جواب ويروب
قارشى طورمق، ضد كيتمك، جواب
ويرمه‌مك : براز دها صوردم،
طاياندى.

طاياق { (د) س. ١. طايانه‌جق
دكنك، عصا، صوپه.
٢. دوكمكده قوللانيلان دكنك
ويا صوپه، كوتك. ٣. قپو آرقه-
سنه ويا باشقه برشيئه طايادیلان
دستك، پاينده : قپو طاياغى.
٤. ضرب، ضربه، اورمه، دوكمه :
طاياق آتمق، طاياق اورمق،
طاياق جزاسى.

طاياقلامق { (د) فت. دستك
قومق، دستكله
تقويه ايتمك : قپويى آرقه‌دن
طاياقلامق.

طاياقلق { (د) ص. طاياق وضرب
جزاسنه شايان و
مستحق : طاياقلق بر قباحت
دكليدى.

طايالى { (د) ص. ياصدانمش،
اتكا ايتمش، متكا : دو-
شه‌لى طايالى = لازم اولان
اشيا ايچه يرلشمش وطيانمش،
مفروشاتى بولنده : دوشه‌لى
طايالى براو.

طايامق { ياطيامق. (د) فل.
١. دستك قومق،
اتكا ايتديرمك : بنايه بردستك
طيامق، باشنه قولنى طيامق.
٢. برشيئه استناد ايتديرمك،

الیشدیروب طوردیرمق : نردبانی دیواره طیامق؛ آرقه‌سنی آغاجه طایامق. ٣. عنف و شدتله ویرمك، تسلیم ایتمك، یوللاییویرمك، براقیویرمك : کیدرکیتمز برآجی قهوه طایادیلر؛ صباحاین کندیسنه چوجغی طایارلر.

طایامه { یا طیانمه. (د) س. یاصدانمه، اتکا.

طایانغاج { (د) س. اوتوریلان یرده طایانمغه مخصوص قیصه دکنك، عکاظ.

طایانغان { (د) ص. طایانان، طایانیقلی، متحمل، تاب‌آور.

طایانمق { یا طیانمق. (د) فل. ١. آرقه‌سنی ویابدنك دیکر بریرینی برشیئه یوکلته‌رك طورمق، اتکا، استناد ایتمك، یاصدانمق : دیواره طایاندم؛ اوغلنك قوانه طیانمشیدی. ٢. کوکنمك، اعتماد ایتمك : بن سزه طایاندم. ٣. ثبات ومقاومت ایتمك، متانت کوسترمك، طوره بیلمك : او موقعده ایکی کون طایاندی. ٤. سورمك، یاشامق، بوزلمامق، امتداد ایتمك : بو بنا، بوائواب، بوحیوان چوق طیاندی. ٥. صبر وتحمل ایتمك : صوئوغه، صیجاغه، آجی‌یه طایانمق؛ بن آرتق طیانه‌مام. ٦. معاونتده بولنمق، امداده‌یتیشمك: عسکرله، ارزاقله طایاندی. ٧. آرقه‌سنی ویرمك، آلتنه کیرمك: سزده طایانك قالدیرملم؛ هپ بردن طیانه‌لم.

طایانیق { طیانیق. (د) س. ١. بقا، دوام، عمر. ٢. متانت، ثبات، قارشی‌طورمه.

طایانیقسز { یا طیانیقسز. (د) ص. ١. بقاسز، دوامسز، عمرسز، چوق‌سورمز. ٢. ثباتسز، متانتسز، کوشك.

طایانیقلی { یا طیانیقلی. (د) ص. ١. بقالی، دواملی، چوق سورر، عمری اولان : طایانیقلی موسم، چیچك، قماش. ٢. ثباتلی، متین، قوتلی : طایانیقلی حیوان.

طایانمه { یا طیانمه. (د) س. طیانمق ایشی. یا : طایانمق.

طائر { ص. عر. ؤ : طائره [«طیران» دن سف.] اوچان، اوچیجی، پران. == سذ. عر. قوش، طیر، مرغ : طائر جنت.

طایع { ص. عر. ؤ : طایعه. [« طوع » دن سف.] بر ایشی ایستیه‌رك، کندی ایستکیله، آرزوسیله وطوعا یاپان، کرهاً واجبار تحتنده یاپمیان.

طایعاً { ح. عر. ایستیه‌رك، کندی ایستك و آرزوسیله، طوعاً : طایعاً بوایشی یاپدی.

طائف { ص. عر. ؤ : طائفه. [« طواف » دن سف.] دونن، طولاشان، طواف ایدن. ذ. م. مکهٔ مکرمه قربنده لطافت آب وهواسیله مشهور اولان قصبه.

طائفه { سذ. عر. جم : طوائف. ١. بولوك، طاقم، کروه، جماعت، برصنف مخصوص تشکیل ایدن آدملر : صوفیون طائفه‌سی. ٢. قوم، قبیله : زنوج طائفه‌سی؛ طائفهٔ چراکسه. ٣. کمیجیلر افرادی. [بومعنا ایله تر. اوله‌رق فد. وجم. کمی قوللانیلیر، وزبانزدی « طایفا » در.] کمی طائفه‌سی؛ کمی طائفه‌لری.

طایلاق { (ت) س. ایکی یاشنده دوه جیوالکی.

طایه { (ت) س. [فا. دادی‌دیمك اولان « دایه » دن] بر چوجغه سودنینه‌لك ایتمك اوزره چوجغیله برابر صاتین آلنمش امزیکلی خلایق : برطایه آلدی؛ طایه ایله بیومش چوجق. || مج. طایه چوجغی = آچ کوزلی.

طایی { (د) س. ١. والده برادری، عر. خال : طاییدر، طاییك اوغلیدر. ٢. یاشلیجه و حرب ووغایه آلیشیق قهرمانجه آدم : احمد طایی، محمد طایی. ٣. کمی قپودانی، رئیس، سواری. || اوجاق طاییسی = یکیچری اوجاغی ضابطی؛ مغرب اوجاغی طاییسی = ممالك بربریه دن بربرینك وقتیله ممتاز والیسی. || قبا طایی = قهرمان، جنکاور، حرب وضرب آدمی. || طاییسی دومنده = حامی وآمرك اقربا و اودادن اولمسی.

طاییلق { (د) س. ١. طایی قرابتی، خوولت. ٢. باباییکیتلك، آغالق و قهرمانلق، حرب آزمالق، یکیتلك.

طب { یاخود طب وطپ، طپش. (ت) مه. طاملامه ویاپك خفیف صورتده یوریمه وسائره سسنی تقلید وتصویر ایدر : طب طب طاملایوردی، یوریوردی.

طبّ { سذ. عر. خسته‌لری ایی ایتمك علم وصنعتی، حکیملك، طبیبلك : علم طب، فن طب؛ تحصیل طب ایتمك؛ طب جدید؛ طب اسلام. || طب قانونی = فر. Médecine légale دینلن طبابتکه جنایتده

اجرای تحقیقاته مدار اولور. ||طب نبوی = حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك امر واجرا بیورمش اولدقلری مداوات.

طِبّاً { ح. عر. فن طبه تطبیقاً، فن طب قاعده واقتضاسنجه: چوق ایصیتمش اوطه‌ده یاتمق طبّاً تجویز اولنور شیئلردن دکلدر.

طَبابَت { س. طبیبلك و حکیملك معناسیله قوللانیلیور. سه‌قده، عربیده (ط) نك کسریله اولوب بسبتون باشقه معنایه ده کلدیکندن، لفظاً ومعناً غلطدر.

طَبّاخ { سذ. عر. [«طبخ» دن «مبا.»] یمك پیشیرن آدم، آشجی.

طِباخَت { سث. عر. [طانك فتحیله غلطدر] آشجیلق، یمك پیشیرمك صنعتی.

طَباشیر { سذ. عر. [فا. «تباشیر» دن معرب] ١. معروف تباشیر. با: تباشیر. ٢. ط. هندن کلن بیاض بر مادۀ نباتیه، فر. Tabaxir.

طِباع { سذ. عر. [زعم ایتدکلری کبی «طبع»ك جمعی دکلدر، مفرددر. «طبع»ك جمعی «اطباع» در.] طبیعت، خلق، عادت، سرشت. ذ.

طِباعَت { سث. عر. [طانك فتحیله غلطدر.] کتاب وسائره طبع وتمثیل ایتمك فن وصنعتی: طباعتك کشفی؛ صنعت طباعتده‌کی ترقیات اخیره. [عر. تعبیراتده «طباعه» صورتنده قوللانیلیر:] دارالطباعه = مطبعه، باصمه خانه؛ دار الطباعة العامره = دولت علیه‌نك مطبعۀ رسمیه‌سی.

طَباق { یا طاباق. (ت) س. [عر. «طبق» دن. — آخری حرکه‌لنیجه «غ» ه تحول ایدر.] ١. آز درین ویا یاپوان قاب: یمك، سفره، محلبی طباغی؛ چینی، باقیر، کومش طباق. ٢. بر طباق طولوسی شیء: بر طباق یمك، بر طبق چیلك، بر طبق محلبی. ٣. لوقنطه‌ده مشتری‌یه ویریلان یمك مقداری: بو لوقنطه‌ده عجبا طباغی قاچه؟ ٤. بر ویا ایکی یاپراقدن عبارت کاغد قطعه‌سی: بر طباق کاغد. [طبقه ده دینلیر.] || فنجان طباغی = قهوه وچای فنجانلك آلتنده طوتلمغه مخصوص اینجه طباق.

طَباق { با: دباغ.

طِباق { سذ. عر. [مفاعله بابندن مص. ثانی] مطابقت، اویمه، اویغونلق. ذ.

طَبان { طبانلی، طبانجه وسائره. با: طابان وسائره.

طَبایِع { سث. ج. عر. فد: طبیعت. با: طبیعت.

طَبخ { سذ. عر. ١. پیشیرمه، قاینانمه، یمك پیشیرمه: بو یمكك طبخی اصولنی بیلیورم؛ اتك طبخی متنوعدر. ٢. ص. علاج قایناتمه، آتشده تهیئه اولنه‌جق علاجك حاضرلانمه‌سی. ٣. طوغله وکرمیت وچینی کبی شیئلرك مخصوص فورنلرده پیشیرلمسی، یاقلمسی: پورسلنك طبخی زوردر.

طِبخانه { س. فا. [عر. طب حکیملك. فا. خانه = او] امور طبیه اداره خانه‌سی، فنون طبیه مکتبی.

طَبخی { ص. عر. ذ: طبخیه. پیشیرمکه منسوب و متعلق: عملیات طبخیه، مصارف طبخیه.

طَبخیّه { سث. عر. برشیئك پیشیرلمسیچون فورن وسائره‌یه ویریلن اجرت، مصارف طبخیه: طبخیه‌سی ویریلیرسه اوفورنده، پیشیریرلر.

طَبع { سذ. عر. ١. مهر وتمغا وسائره باصمه. ٢. ید قدرت طرفندن باصلمش کبی اولان طبیعت، خلقت، سرشت، جبلت: طبع ممدوح، طبع مذموم. ٣. دوکمه حروفاتله ویا لیطوغرافیا وفوطوغرافیا وسائر اصوللرله کتاب وسائره باصمه. عمومیت اوزره طباعت ایشلرینك اجراسنه وبالخاصه دستکاه ویا ماکینه‌ده باصلمسنه دینلیر: برچوق کتب نافعه‌نك طبعنه همت اولندی؛ کتابك ترتیبی آیری و طبعی آیری بارارلق ایتدم؛ ترتیبی پك منتظم ایسه‌ده طبعنده قصور واردر؛ بوکتابك شو قاچنجی طبعیدر = قاچنجی طبعه‌سیدر. ||بالطبع = طبیعتیله، طبیعی اوله‌رق، طبعاً: بودیواری دها بر هفته برا قیرسه‌کز بالطبع ییقیله‌جقدر.

طَبعاً { ح. عر. طبیعت اقتضاسنجه، طبیعتیله، طبیعی اوله‌رق، بالطبع، کندیلکندن: انسان چولغی چوجغی دوشونمکه طبعاً مجبوردر.

طَبعخانه { س. فا. [عر. طبع = باصمه. فا. خانه = او]

کتاب وسائره طبع اولنان محل، باصمه‌خانه، مطبعه، دارالطباعه.

طَبعه سڻ. عر. [لغت مولده اوله‌رق مصدر بناء مره در.] برکره باصلمه، برکتاب وسائره‌نك بهر دفعه‌کی طبع وتمثیلی: شاهنامه‌نك طبعهٔ اولاسی.

طَبَق سڹ. عر. ج: اطباق. ۱. یمك وسائره وضعنه مخصوص آزدرین ویابوانجه قاب: چینی، کومش، باقر طبق. [بومعنا ایله بسبتون لسانمزك تصرفاتی حکمنه کچوب، حرف اخیری تحریك اولندقده (غ) ه دخی تحویل اولندیغندن، لسانمزده طباق یازلمسی مرجحدر. با: طباق] ۲. اینجه قات، یوفقه: برطبق کاغد = طبقه.

طِبق سڹ. عر. برشیئك اویغونی، چوق بکزری، موافقی، فرقسزی: مشقك طبقنی یازمغه غیرت ایتملی؛ بونك طبقنی بوله‌مازسه‌کز بکزرینی آراملی؛ طبق طبقنه اویپور. == ح. عینیله، تماميله، بسبتون مشابه واویغون اوله‌رق: طبق بونك کبی یازه بیلیرمیسکز؟ طبق امرکز اوزره حرکت ایتدم. [بودخی «عین» کلمه‌سی کبی «طبق» صورتنده زبانزد اولوب مثلا: طبق بویله یازدم، طبقیسنی بولدم، دینلیر.]

طَبَقات سڻ. ج. عر. فد: طبقه. با: طبقه.

طَبَقچه س. فا. کوچك طباق.

طَبَقه سڻ. عر. ج: طبقات، طباق. ۱. صره، بربری اوستنه موضوع صره‌لرك بهری، قات، یوفقه: علم‌الارض قاعده‌سنجه کرهٔ ارضك قبوغی طبقه طبقه‌در: کوزك طبقه‌لری؛ طبقهٔ شبکیه، قزحیه، ملتحمه، منضمه = کوزك طبقات مختلفه‌سی؛ طبقات ارض، طبقات سماء. ۲. صنف، زمره، درجه: شعرا وادبا طبقاته منقسمدرلر؛ طبقات الشعرا = شاعر صنفلری، تراجم احوال شعرا؛ طبقات الفقهاء = فقیهلرك صنوف ودرجات اوزره منقسم تراجم احوالی.

طَبَقه س. [فر. Tabac = توتون] ودها طوغریسی تاباقه. توتون ویا سیغاره قوطیسی.

طِبقی ص. [عر. «طبق» دن سمز. ودها طوغریسی «طبق» دن غلط. با: طبق] عینی، تماميله بکزر واویار اولان: طبقیسنی یاپه‌مدم؛ طبقیسنی بولدم. == ح. عینیله، تماميله: طبق وحودینه کلدی؛ طبق اولچیسی آلنمش کبی کلدی.

طَبل سڹ. عر. ۱. طاوّل. ۲. تش. قولاقده سسی عکس ایتدیرن زار.

طَبلباز س. فا. [عر. طبل = طاوّل. فا. باختن = اوینامق] و:

طَبلزَن س. فا. [عر. طبل = طاوّل. فا. زدن = اورمق] طاوّل چالان آدم، طاوّلجی.

طَبله ۱ س. [عربیدن مأخوذ] ۱. تپسی صورتنده تخته ویا معدندن صفحه که صاتیجیلر صاتدقلری اوفاق تفك شیئلری اونك ایچنه قویوب باشلرنده ویا اللرنده کزدیررلر: سمیدجی، کستانه‌جی، محلبیجی طبله‌سی. ۲. برسفره یمکلرینی حاوی صحنلری وضع ایدوب بز وپوشیده ایله صاردقدن صکره باشده طاشیدقلری تخته‌دن دائروی سینی: یمك طبله‌سی. ۳. برطبله‌یه وضع وبردن نقل اولنان یمکلر مقداری: او آشجی کونده بش طبله یمك چیقاریور؛ سلاملغه صباح اقشام برطبله یمك ویریلیور. ٤. منغل واوکا مشابه شیئلرك آلتنه وضع اولنان سینی کبی دائروی شیء: منغل طبله‌سی. ٥. چیغاره کولنی دوکمکه مخصوص کوچك طبق: چیغاره چبوق طبله‌سی. ٦. ترازی کوزی واوکا مشابه شیء: ترازی طبله‌سی. ۷. بعض شیئلرك اوستنده‌کی دوز یر، صفحه: دیرك طبله‌سی، چادیر طبله‌سی. ۸. یافته، قرص: شمس، قمر طبله‌سی؛ نشان طبله‌سی. ۹. مح. مقره‌نك یان سطحی. ۱۰. فسك تپه‌سی: طبله‌لی فس = تپه‌سی ککیش.

طَبَله س. ۱. عسکرك بهر کونکی تعییناتلری مقدارینی مبین جدول. ۲. خسته‌خانه‌لرده خسته‌نك مرضنی وصورت تداویینی مشعر لوحه.

طَبله کار س. فا. ۱. بیوك دائره‌لرده مطبخدن یمك طبله‌لرینی قالدیروب محللرینه نقل و بعد الاکل بوش قابلری اعاده ایدن خدمتجی: مطبخ طبله کارلری. ۲. مغازه‌لردن اوفاق تفك اشیا آلوب طبله ایله کزدیره‌رك صوقاقلرده صاتان صاتیجی.

طَبله کارلق { س. طبله‌کار خد- مَتی ومشغولیتی. با : طبله‌کار .

طِبّی { ص. عر. ذ : طبیه. فن طبه منسوب و متعلق ، طبّیه : تدبیر طبی؛ فنون طبیه؛ مکتب طبی؛ مکتب فنون طبیه .

طَبیب { سذ . ص . عر . ذ : طبیبه . جـ : اطباء . (« طب » دن صش.) بدن انسانه عارض اولان امراضی ابی ایتمك و محافظهٔ صحت ایلمك علمنی بیلن واجرا ایدن آدم، حکیم، فن طب عالمی : طبیب حاذق، طبیب ماهر؛ سر طبیب ، سر اطباء = باش حکیم، حکیم باشی؛ طبیب سیار = کویدن کویه کزوب خسته‌لره باقان حکیم .

طَبیعَت { سذ. عر. جـ : طبایع. ١. یارادیلیشده‌کی حال وکیفیت، خلقتك حال وخاصه‌سی، ماهیت کائنات ، دهر : خالق طبیعت اولان حضرت الله؛ طبیعه‌نه برنظر حیرتله باقق؛ اسرار طبیعتی آکلامغه چالیشمق . ٢. کائناتك نظام وقانون حکمت آمیزی : طبیعتك ایجاب و اقتضاسی . ٣. انسانك ویا حیوان و سائره‌نك طبیعت و خلقت مقتضاسندن اولان حال و خاصه‌سی ، یارا- دیلیش، خلقت، جبلت، جوهر : انسانك طبیعتی ایی، کوتی اولمق؛ او استعداد بو آدمك ، بو حیوانك طبیعتنده واردر . ٤. خوی ، عادت : هر صباح صوئوق صو ایله باشنی ییقامغی طبیعت ایتمشدر؛ چابوق یوریمك طبیعتیدر . ٥. مزاج، مراق، ذوق، ظرافت : او آدمده طبیعت یوقدر؛ بویله ایشلرده طبیعت لازم؛ حسن طبیعت = ذوق سلیم. || طبیعت ایتمك، ایدنمك = آلیشمق، عادت ایتمك . || طبیعت صاحبی ، اهل طبیعت = طبیعتلی، ذوق سلیمه مالك . || طبیعتجه = حسن طبیعته وذوق سلیمه موافق. || طبیعتیله = کندیلکندن، بالطبع، ذاتاً. (عر. ترکیباتده « طبیعه » صورتنده بولنور :) ماوراء- الطبیعه، مافوق الطبیعه = طبیعتك فوقنده وخارجنده یعنی غیرطبیعی اولان احوالدن بحث ایدن فلسفه، متافیسیقه [Métaphysique] .

طَبیعتسِز { ص. مراق و ذوق سلیمی اولمیان آدم، طبیعتنده ظرافت اولمیان، کوزلی چرکیندن فرق وتمییز ایده‌مین.

طَبیعَتلی { ص. حسن طبیعت و ذوق سلیم صاحبی.

طَبیعی { ص. عر. ذ : طبیعیه . طبیعته منسوب ومتعلق، طبیعت اقتضاسندن اولان : امر طبیعی، احوال طبیعیه . || تاریخ طبیعی = نباتات وحیوانات ومعادن ایله علم الارضدن یعنی موالید ثلثه دن بحث ایدن فن : تاریخ طبیعی درسی، معلمی . || حکمت طبیعیه = اجسامك احوال عارضیه‌سندن بحث ایدن فن که کیمیا ایله توأم حکمنده‌در : حکمت طبیعیه درسی، کتابی .

طَبیعیّات { سذ. جـ. عر. فلسفه‌نك طبیعته متدائر شیئلردن بحث ایدن قسمی ، فیزیقا .

طَبیعیّون { سذ. جـ. عر. علوم طبیعیه ایله، حکمت طبیعیه و تاریخ طبیعی و بونلره مماثل علومله توغل ایدن علما وحکما . [مادیون ایله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر؛ مادیون منکر- درلر، طبیعیون ایسه ایمان تام ایله مؤمن اوله بیلیرلر.]

طِبّیّه { سذ. عر. [« مکتب فنون طبیه » دن مختصر] فن طب ایله اوکا متفرع فنون طبیعیه و سائره‌نك تدریسنه و طبیب یتیشدیرمکه مخصوص مکتب عالی؛ طبیهٔ عسکریه، طبیهٔ ملکیه؛ اعدادیهٔ طبیه، طبیه اعدادیه‌سی = طبیهٔ عسکریه‌یه شاکردان یتیشدیر- مکه مخصوص اعدادیهٔ عسکریه. [بوکا مقابل طبیه‌نك کندیسنه « طبیه حربیه‌سی » دیمك خطادر.]

طِبّیّه‌لی { س. مکتب فنون طبیه شاکردانندن، طلبه- سندن .

طپ { (ت) طپر، طپش . مه . خفیف صورتده یوریمه سسنی ودپرنمه‌یی تقلید وتصویر ایدر : طاوشان قارك اوزرنده طپ طپ، طپر طپر یوریوردی؛ چوجق کوچوجك آیاقلریله طپش طپش یوریمکه باشلادی؛ یورکم طپ طپ ایدیور.

طپردامق { (ت) فل. ١. طپر طپر ایده‌رك خفیف صورتده یوریمك. ٢. اویناموق، اورمق، خلجان ایتمك : یورکی طپردایوردی .

طپردی { (ت) س. ١. خفیف صورتده یوریمه‌سسی: قارك اوزرنده آیاقلرینك طپر-

دیسی ایشیدیلیوردی. ۲. اویىنامه، اورمه، خلجان : یورك طپردیسی .

طپش { (ت) مه. با : طپ .

طپه { یاطابه (ت) س. شیشه و سائره طیقادقلری منطار؛ طپه بورغوسی = شیشه طپه‌سی چیقاره‌جق بورغو. || مج. طپه‌یی آتمق = پاتلامق .

طِحال { سند. عر. تث. طلاق.

طُحال { سند. عر. ط. طلاق دینلان وبوعضوك شیشمه‌سندن عبارت اولان مرض .

طَحن { سند. عر. اوکوتمه : بغدایی طحن ایتمه .

طَحنیّه { سند. عر. بغدای وسائره‌یی اوکوتدیرمك ایچون ویریلان اجرت .

طَحین { سند. عر. ۱. اوکودلمش حبوبات، اون، دقیق . ۲. داری اونی، اوکودلمش داری. ۳. شکرله تهیئه اولنوب صوقاقلرده صاتیلان داری اونی: طحین صاتیور. || طحین حلواسی = داری اونیله یاپیلوب حاضر صاتیلان معروف طاتلی .

طَحینی { ص. طحین یعنی داری اونی ویا طحین حلواسی رنکنده اولان، کول رنکنده: طحینی براو؛ طحینی بویالی. == س. مذکور رنك : اونی خارجاً طحینی‌یه بویادی .

طرابزان { س. (ت) قیصه و قالین پارمقلق: نردبان طرابزانی. ||طرابزان باباسی = پارمقلغك کنارنده‌کی باشلی وقالین پارمق که دیکرلرینی ده طوتار؛ ومج. اختیار اولدیغی حالده برشیء بیلمین آدم .

طرابزون { سخ. م. قره‌دکیزك الك بیوك عثمانلی اسکله‌سی. || طرابزون بزی = بو شهرده یاپیلان برنوع یرلی بز. || طرابزون خرماسی = برنوع کوچك میوه .

طرابُلس { سخ. م. ممالك عثمانیه‌ده ایکی بیوك اسکله وشهر : طرابلس غرب = آفریقا ساحل شمالیسنده ولایت مرکزی؛ طرابلس شام = ساحل شامده بیروت ولایتنه ملحق لوا مرکزی. || طرابلس حصیری = طرابلس غربده یاپیلان ساز حصیری . || طرابلس شالی = طرابلس شامده یاپیلان اینجه واکثریا صاریلی بیاضلی وکناری پوسکوللی برنوع ابیك شال که قوشاق کبی قوللانیلیر. بوکا ساده‌جه « طرابلس » ده دینیر.

طراپَزه { س. [یو. Τράπεζα] ماصه، یمك ماصه‌سی، سفره.

طراپسال { س. اختاپود نوعندن دکیز بوجکی .

طَراتمق { (ت) فت. ۱. طرامغه سوق واجبار ویامساعده ایتمك، بالواسطه طرامق : چوجقلری کیمه طراتیورسکز؛ کندی صاچنی باشقه‌سنه طراتیور؛ بوچوجق کندینی طراتمیور. ۲. طاش ومرمری طراق دینلان دیشلی یاصی قلمه قازدیرمق، دوزلتمك : شو طاشلری طراتملی .. ۳. حوض ویا دکیز ونهر دیبنی طراق دینلان قازمه شکلنده کورکله ویابوایشی کورن دوبه ایله آییقلاتمق : حوضی، لیمانی طراتمق. || آرادوب طراتمق = هرطرفنی قاریشدیره‌رق تفتیش وتحری ایتدیرمك .

طَراتور { س. با : تراطور .

طراته { س. آق دکیزده مستعمل نارین یاپیلی و قوتره آرمه‌لی بر تکنه که ایجابنه کوره یلکن وکورکله قوللانیلیر.

طراخونیه { (ت) س. [ر. Τραχουρός] بارسامدن اوفاق برجنس اوریجی بالیق.

طَرّار { ص. سند. عر. [«طره»دن مبـ.] یان کسیجی، طولاندیریجی .

طِراز { سند. عر. [فا. «تراز»دن معرب] ۱. ایپك وصرمه ایله ایشلمه، نقش، اثوابه نقش ایله یاپیلان سوس . ۲. زیب، زینت، رونق. ۳. اسلوب، روش، طرز. ٤. هرکسك کوزینه چارپه‌جق کوزل برفکری حاوی عبارهٔ مختصره ومعنیدار: دولت علیهٔ عثمانیه‌نك آرمه‌سی « المستند بتوفیقات الربّانیه ملك الدولة العلیة العثمانیه » طرازیله مجلدر. فر. Devise . == ص. فا. [طوغریسی : تراز. — صتر. ده بولنور.] ۱. طونادان، سوسلین، سوس ویرن: بزم طراز = مجلس آرا. ۲. دوزلتن، نظامه قویان، یاپوب یاقیشدیران : شاعر بدیعه طراز؛ رسام بدایع طراز. (بو لغتك لسانمزده

استعمالی ذاتاً مزه سز اولدیغی حالده، « حریری طراز » کبی تشبیه مقامنده استعمالی بسبتون عبثدر .]

طَراز { (ت) س. طرامقـدن حاصل اولان پوروز .

طَرازلاتمق { (ت) فل. (ایپک) تل تل پوروزلی چیقمق، پورتوکاری قالقمق.

طِرازنده { ص. فا. [اصلی : ترا- زنده] نقش ایدن، طوناتان، سوسلندیرن. ن. و لس.

طراغانی { ص. [ر. Τραγανός] سرت، قاتی، ینیرکن کوتور کوتور ایدن : طراغانی کراز، سمیت .

طَراق { (ت) س. ۱. صاچ و صقال قیللرینی بربرلرندن آییقلایوب تمیزلمکه ودوزلتمکه رایان دیشلی آلت که اکثریا چمشیر، بوینوز، کمیک، فیل دیشی، آبنوس وساٸره‌دن یاپیلیر، مشط، شانه : صاچ طراغی؛ صقال طراغی؛ سگرك طراق؛ صیق طراق. ۲. چولها دستکاهنده آرش ایپلیکلرینك کچیرلسنه مخصوص طراق شکلنده پك صیق تللی آلت که متعدد اولوب چولها طرفندن آیاقله تحریك اولنور: بزی طراغه قومق. ۳. یوك و کتن آچوب آییقلامغه مخصوص آلت که بربری ایچنه کچر تللی فورچه کبی ایکی یاصی تخته‌دن عبارتدر : یوك طراغی، کتن طراغی. ٤. طاشجیلرك طاشلری دوزلتمکه مخصوص اوفاق دیشلی چلیك قلمی : طاشجی طراغی؛ طراقله دوزلتمك. ٥. طوپراغی چکوب دوزلتمك ایچون اکلی ومتعدد قیصه دیشلی چاپه شکلنده تخته ویا دمیردن باغچوان آلتی، کلبری، طیرمیق : طوپراغی قاز- دقدن صکره طراقله دوزلتملی. ٦. صویك دیبنده‌کی چامورلری وساٸر موادی آییقلامغه مخصوص کـکیش قازمه شکلنده آلت. ۷. لیمان ونهر وساٸره‌نك آلتنی تطهیره مخصوص ماکینه‌لی دوبه : لیمانی تطهیر ایچون بیوك برطراق لازم. ۸. قادینلرك صاچلرینی طوتدیرمق وبووسیله ایله‌ده سوس ایچون باشلرینه طاقدقلری طراق کبی زینت آلتی : باشنده الماسلی برطراق، باغه برطراق وار ایدی. ۹. بعض قوشلرك باشنده بولنان یاصی ویلپازه شکلنده توك، تپه‌لك. ۱۰. ال وآیاق پارمقلرینك مربوط بولند- قلری کمیکلر : آیاغنك طراغی یوکسکدر؛ النك طراغی کـکیشدر. ۱۱. بالیغك نفس یرینه صو آلوب ویردیکی دلیکلری؛ قپایان قولاق کبی قنادجقلر، صماخ : بالیق طراغی. ۱۲. استریدیه قبیلندن قبوغی دیش دیش برجنس دکز بوجکی. || طراق اوتی = موریانه. || بیك طراقده بزی واردر = چوق ایشلره بردن تشبث ایتمشدر.

طِراق { (ت) مه. معدنی شیئلرك چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر : طراق قپو قپا- ندی؛ طراق قیریلوب دوشدی.

طَراقجی { (ت) س. صاچ و صقال طرایه جق طراق یاپان وصاتان صنعتکر : طراقجیلر چارشیسی .

طَراقجیلق { (ت) س. طراقجی صنعت وتجارتی : طراقجیلقله کچینیور .

طَراقلاتمق { (ت) فتـ. ۱. باغچه طوپراقلرینی طرا- قله دوزلتدیرمك : شو کوچك تارله‌لری باغچوانه طراقلاتملی . ۲. حوض ونهر ولیمان وساٸره- نك دیبنی آییقلاتمق : شو لیمانی برینه طراقلاتمق اقتضا ایدر .

طَراقلامق { (ت) فتـ. ۱. باغچه طوپراقلرینی طرا- قله دوزلتمك : شویوللری کوزلجه طراقلاملی . ۲. صـویك آلتنی طراقله تطهیر ایتمك : لیمانی بر قاچ سـنه ده برکره طراقلامق شرطدر .

طَراقلامه { (ت) س. طراقله تسویه ویا تطهیر . = ص. ۱. طراقله یاپلمش، طراق ایشی . ۲. زمین بویا اوزرینه طاراق طاراق صورتنده کوالکه یاپه‌رق اولنان نقشله منقش : طراقلامه بویانمشیدی .

طَراقلانمق { (ت) مج. ۱. طراقله تسویه او- لنمق : باغچه اویله طراقلانماز . ۲. تطهیر وتصفیه اولنمق : بو لیمان قاچ سنه دن بری طراقلا- نمدی .

طَراقلی { (ت) ص. ۱. باشنده یلپازه شکلنده سرغوجی اولان : طراقلی قوش. ۲. دیش دیش نقشلی : طراقلی قماش . ۳. پارمقلرینك اوست طرفنده‌کی طراغی اکلی : طراقلی آیاق.

طَرامَق (ت) فتـ. ۱. صاچ وصقال وسائره‌یی طراقله آیروب تمیزلمك : باشنی، صقالنی، چوجغنی طرامق. ۲. یوك وكتنی طراق دینلن آلتله آچمق : شـلته نك یوكنی طرامق. ۳. طاشی دیشلی چلیك قلمله تسـویه ایتمك : بو مرمری ایی طرامامشلر. ٤. هر طرفنی آچوب باقمق، قاریشدیر. مق : بتـون اشـیایی آرایوب طرادیلر. ٥. مجـ. سرقت مقصدیله قاریشـدیرمق : یان كسیجیـلر بیچـاره نك جیبنی طرا مشـلر. ٦. مجـ طراق دوبه سـیله دكیز دیبنی تمیزلیوب دریكلشدیرمك. || آرایوب طرامق = اطرافلیجـه صـوروب آكلامق، تحقیقـات اجرا ایتمك. || مجـ. دمیرطرامق = كمی روزكار ویا آقندی‌یه تابع اولوب دمیری سوروكله‌مك.

طَرامه (ت) سـ. ۱. طرامق ایشی. بـا : طرامق. ۲. ر. طوپوغرافیاده خریطه‌لرك سـواحلنی وطاغلرینی بر طرز مخصوصده ترسیم ایتمك اصولی : طرامه اوكرنمك؛ طرامه‌یی كوزل یاپمـق. || طرامه خاویار = دیش دیش طوران بر جنس حاویار.

طرانپه یا طرامپه. (ت) سـ. مبادله، برشیء ویروب اونك یرینه دیكر برشیء آلمه : قلیجی بر تفنكله طرانپه ایتدم.

طرانپه‌جی یا طرامپه‌جی. سـ. مبادله‌ایتمكی‌سون، دائما اشیا مبادله ایدن آدم.

طَراندی (ت) سـ. طرامقدن چیقان سوپورندی، دوكیلن قیللر وسائره.

طرانق و طربنق. (ت) مه. صاییلان آقچه كبی معدنی بر شیئك سـسنی تصویر و تقلید ایدر، واكثریا پشین ونقداً ویر. یلن آقچه حقنـده قوللانیلیر : طرانق پاره‌سنی صایدی.

طَرانمَق (ت) فط. كندی كندینی، یعنی كنـدی باشنی ویا صقالنی طرامق : صبا. حلین دها طرانمامشیدم.

طَراوَت سـ. عر. تروتازه اولمه، تازه‌لك : چمنك، چهره‌نك طراوتی.

طَراوَتلی صـ. تر، تازه : طرا. وتلی بر چمن؛ یوزی پك طراوتلیدر.

طَرائِق سـ. جـ. عر. فد : طریقت. بـا : طریقت.

طَرَب سـ. عر. سوینج، شنلك، فرح، سـوینجدن كلن جوشقونلق وتپنمه : طربه كلمك؛ طرب ویرمك.

طَرَب‌اَنگیز صـ. فا. [عر. طرب = سوینج. فا. انكیختن = قوپارمق] سو. ینجی موجب، سوینجدن جوش وخروشه كلمكی مؤدی : طرب انكیز بر هوا، بر مقام.

طرپان (ت) سـ. [یو. Δρέ-πανον] ۱. اكین بیچمكه مخصوص صاپلی ومقوس اوله‌رق بر آلت قاطعـه، بیـوك اوراق. ۲. جراح بورغوسی. || مجـ. طرپان آتمق = طرپانله بیچر كبی حرص وطمع وسرعتله ییوب بیتیرمك، سوپوریویرمك؛ قیروب كچمـك : دشمنـه ایی بر طرپان آتمشلر.

طَرپان یا تارپان. سـ. تاتارستا. نك یبانی آتی.

طرپانجی (ت) سـ. طرپانله اكین بیچن رنجبر.

طرپانلامَق (ت) فتـ. طرپان قوللانمق، طرپانله بیچمك.

طرپانه (ت) سـ. قویروغی طرپان كبی اكری و مهلك بر جنس واطوز بالیغی.

طَرپوش (ت) سـ. [فا. «سرپوش» دن بعدالتعریب تركجه‌یه كچمشدر] باش كسوه‌سی، فس، طاقیه.

طرتل یا طرطیل (ت) سـ. ۱. اكابك تخمندن چیقـان و یاپراقلره یاپیشـان اوزونجـه قورت كه آچیلوب طوپلانیر و اكثری قیللی و ممه كبی قیصـه آیاقلی اولور : اریكاره طرتل اوشمش. ۲. بو قورت شـكلنده نقش صرمه‌سی. ۳. زنجیر كبی برشیئك بوینه ویا اطرافنه چیزیلن چیچك : سكه طرطیلی. || طرتل كسمـك = اطرافنی دیش دیش كسمك.

طَرح سـنـ. عر. ۱. آتمه، قومـه، براقمه، وضع : بنانك اسـاسنی طرح ایتدیلر. ۲. آتمه، توزیع، تقسیم، تعیین: ویركی طرح ایتمـك، تكالیف امیریه‌نك طرحی. ۳. قورمـه، ترتیب، تنظیم : بر قصر معلا، برباغچه طرح ایلدی؛ برنظام، بر اصول طرح ایتدی. ٤. ر. آشاغی وارمه، تنزیل، حسـابده اعمال اربعه‌نك ایكنجیسی : بشدن اوچ طرح ایتمـك. || حاصل طرح = تنزیلدن قالان عدد : بشـدن اوچ طرح ایدلنجه حاصل طرح ایكی قالیر.

طَرح اَفكَن { ص. فا. [عر. طرح = نظام، ترتيب. فا. افكندن = آتمق] و:

طَرح اَنداز { ص. فا. [عر. طرح = نظام، ترتيب. فا. انداختن = آتمق] وضع اساس ايدن، قوران، ترتيب ايدن، واضع، مؤسس : طرح افكن قصرمعلاى كائنات؛ طرح انداز چرخ كردون .

طُرخان { (ت) س. [اصلى : تورخان] مكلفاتدن معاف وممتاز برايادن بولنان اصيل وشريف آدم. مر.

طرخانديل { س. جزاير بحر سفيدده مستعمل كورك ويلكنله متحرك سريع الحركه بر جنس كوچك كمى.

طرخون { سذ. عر. [يو. Δραχόντιον] نبا. كوزل رايحه‌لى اولان كوكى مستعمل برجنس نبات، طيرخون، رعلول .

طَرد { سذ. عر. ١. قوغمه، سورمه، دفع، تبعيد، اخراج : اونى خدمتندن، اوندن طرد ايتدى. ٢. بر عسكرينك، بر ضابطك خدمت عسكريه‌دن اخراجيله رتبه‌سنك رفعى وقيدينك ترقينى جزاسى : طرد جزاسيله محكوم اولدى، طردينه قرار ويرلدى . ‖ مأموريتدن طرد = حق. مأموريتده بولنان مأمورينك چيقارلملرى ومعاشلرينك قطعى ومأموريتده بولنميانلرينك مدت محكوم بها ظرفنده معاشدن محروم اولملرى جزاسى.

طَرْدِيّه { سذ. عر. د. بر مثنوى آره‌سنده بر مناسبتله ايراد اولنان غزل وسائره.

طَرز { سذ. عر. ١. شكل، صورت، بيچيم، قيليق : كوزل بر طرزه قومق؛ طرز حسن، طرزجديد، طرزمقبول. ٢. اسلوب، اصول، ادا، ترتيب : بوطرزده برشىء؛ طرز آخرله.

طَرطَغان { (ت) س. با : طرطغان .

طَرطوره { (ت) س. چيقر. يقيجى چرخى .

طرطير { (ت) س. كيم. شراب وسائره شيشه‌لرى داخلنه وديشلره يابيشان ماده، فر. Tartre: حامض طرطير = Acide tartrique.

طرطيل { س. با : طرتل .

طَرَف { سذ. عر. ج : اطراف. ت : طرفين . ١. يان، جهت، جانب، جهات سته‌نك يعنى اوست وآلت، اوك وآرقه، صاغ وصول كبى جهتلرك بهرى : اوك طرف، آرقه طرف، اوست طرف، آلت طرف، يان طرف، صاغ طرف، صول طرف. ٢. ير، مملكت، قطعه، بقعه، جهت : بعض طرفلرده ياغمور ياغدى؛ او طرفلرك ميوه‌سى كوزلدر. ٣. عند، نزد، يان، سوى : طرفكزه كوندردى، طرفكزدن كلدى، طرفمزه ارسالى . ٤. طرفدارلق، طرفكيرلك، تصاحب، حمايه : سز اونك طرفنى طوتيورسكز؛ او سزدن طرفه چيقيور. ٥. فرقه، آره‌لرنده مخالفت بولنان اقسامك بهرى : اونلر ايكى طرف اولمشلر، بر قاچ طرفه آيرلمشلر. ٦. محاربه ومحاكمه ومرافعه‌ده ياخود كورش واويون كبى بر مسابقه‌ده بولنان ايكى مخالف شخص ويا هيئتك بهرى، خصم، مخاصم : بر طرفك وكيلى كلدى او بر طرف دها وكيل كوندرمدى : طرفين حضور محكمه‌يه كلديلر؛ طرفينك مرخصلرى صلحه قرار ويرديلر؛ طرفينك رضاسيله. ‖ آلت طرف = مابعد : رومانك آلت طرفنى يارين اوقويه‌جقسكز. ‖ اوست طرف = ١. ماقبل : بونك اوست طرفنى اوقودق. ٢. فضله، بقيه : اوست طرفنى صكره ويريرم. ‖ او طرف = اوراسى؛ بوطرف = بوراسى. ‖ برطرفدن = برجهتله. ‖ بر طرف = آره‌دن چيقمش، مندفع : او مسئله بر طرف اولدى؛ اوراسى بر طرف، اونى بر طرف ايت = اوشويله طورسون، اونى شويله براق. ‖ بى طرف = هيچ برجهته ميل وتصاحب كوسترمه. ‖ طرف طرف = جهت جهت، هر يانده. ‖ طرف طوتمق = طرفدارلق ايتمك. ‖ هرطرف = هر ير، هر جهت، هر يان : هر طرفدن = هريردن وياهركسدن. ‖ هيچ بر طرفدن = هيچ بريردن ويا هيچ كيمسه‌دن : هيچ برطرفدن معاونت بكلميورم. ═ ج : حوالى، جوانب، جوارلر : اطرافده ياغمور ياغدى. ‖ اطراف اربعه = درت جهت. ‖ اطراف بدن = قوللرله آياقلر وباش، نفس بدندن آيريجه اولان اعضا.

طَرِف { سذ. عر. ١. مفتوح الراء « طرف » دن مخفف او.

لوب بعضاً شعرده قوللانیلیر. مادهٔ آنفه‌یه. با. ۲. باقیش، نظر، نکاه: امالهٔ طرف. ۳. کوز اوجی، کوشهٔ چشم. ف.

طَرَفدار { س. ص. فا. [عر. طرف = م. فا. داشتن = طوتمق] برینك طرفنی طوتان، مخالف ومخاصم شقدن برینی التزامله دیکری علیهنده بولنان آدم.

طَرَفدارلق { س. و:

طَرَفداری { س. فا. ایکی مباین شقدن برینی التزامله دیکرینك علیهنده بولنان آدمك حال وشانی، طرفکیرلك، غیرتکشلك.

طَرَفکیر { س. ص. فا. ج فا: طرفکیران. [عر. طرف = م. فا. کرفتن = طوتمق] طرف طوتان، طرفدار، غیرتکش.

طَرَفکیرلك س. و:

طَرَفکیری { س. فا. طرف طوتمه، طرف چکمه، طرفدارلق، غیرتکشلك.

طَرَفلی { ص. ۱. یان وجهتی اولان: ایکی طرفلی = ایکی جهتی اولان؛ اوچ طرفلی = اوچ یانی اولان، اوچ جهته منسوب بولنان. ۲. طرفدارلری وعونه وغیرتکشانی چوق اولان.

طُرفنده { یا طرفانده (ت) س. ص. [فا. « ترفنده » ایله عر. « طرفه » دن مأخوذ] موسمندن اول یتیشدیریلن نادیده میوه وسبزه: طرفنده چیلك؛ سفره‌سنده اکثریا طرفنده بولنور. || صوك طرفنده = موسمندن صکره یتیشدیریلن میوه وسبزه. — ترفنده‌یه‌ده با.

طُرفنده‌جی { یا طرفانده‌جی. (ت) س. مو. سمسز میوه وسبزه یتیشدیرن وصاتان آدم.

طَرفه { سش. عر. کوز قپاغنك برکره آچیلوب قپانمسی؛ طرفة العینده = کوز یوموب آچنجه‌یه قدر، بر لحظه‌ده.

طُرفه { سش. عر. ۱. یکی ونادیده شیء، هدیه‌لك نادر شیء، تحفه. ۲. غریب، عجیب، تحف شیء، کورلمه‌مش عجائب شیء. ۳. اسرائیلیلرجه اکلی واستعمالی غیر مشروع اولان شیء، اکلنه مأذون اولمدقلری یعنی قشر اولمیان شیء. ٤. مج. تقربندن اجتناب اولنان شیء: بوده طرفه‌می اولدی؟

طَرَفین { سد. ت. عر. فد: طرف. با: طرف.

طرق { مه. « طراق » دن مخففدر با: طراق.

طُرُق { سد. ج. عر. فد: طریق. با: طریق.

طرقاز { (ت) س. قپونك آرقه‌سنه سوریلن اودون ویا دمیر سورکی: قپویه طرقازی سورمك.

طرقازلاتمق { فت. قپونك طرقازینی سوردیرمك: قپویی طرقازلاتدیکزمی؟

طرقازلامق { فت. قپونك طرقازینی سورمك، سورمه‌لمك: قپویی طرقازلایوب یاتدم.

طُرلا { یا طرله. س. با: تارله.

طرلامق { (ت) فل. و:

طُرلدامق { (ت) فل. طرطر ایتمك، کدی کبی طرناقلرله طرلدی ایتمك.

طرلدی { (ت) س. کدینك طرناقلریله یاپدیغی سس کبی طرطر ایتمه: کدیك طرلدیسی ایشیدیلیوردی.

طرماشمق { (ت) فل. ایلیشوب آصیله‌رق وطرناقلرله طوتیله‌رق یوقاری چیقمق: کدی دیرکه طرماشدی؛ او صارب طاغه نصل طرماشه بیلمشلر!

طرماق { (ت) س. با: طرمیق.

طرمالامق { (ت) فت. ۱. طرناقله قازیمق، چیزمك، تخدیش، تخریش ایتمك: کدی اللرمی طرمالادی. ۲. یری طرمیقله قازیوب قبارتمق ۳. راحتسز ایتمك، قیجیقلامق، تخدیش وتهییج ایتمك: بوملاحظه ذهنمی طرمالایور.

طرمامق { (ت) فت. [تق: تیرمك] چنکل طاقوب چکمك.

طرمانمق { (ت) فل. طرناقلری ایلیشدیروب طوتیله‌رق صارلمق، یوقاری چیقمق: کدی هر یره طرمانیر.

طرمیق { (ت) س. ۱. کوچك چنکل، چنکل شکلنده ایلیشه‌جك آلت. ۲. صبانله قارلمش طوپراغی اوفالتمغه مخصوص

متعدد دمیر چنکللری حاوی زراعت آلتی که حیوانله تارلەدە تحریك اولنور، طراق نوعی، فر. Râteau . ۳. طرمیق ویا طرناقله ییرتلان شیئك اثری : طرمیق یارەسی، کدی طرمیغی. ٤. بحـ. زنجیری کسیلوب دکیزده قالان دمیری وسائر شیئلری آرایوب طوتمق اوزره درت چنکللی بر نوع دمیر : طرمیق ایتمك = بو دمیرله طرایوب آرامق.

طرمیقلامق ۱ { (ت) مـ. چنکل کبی بر شیئله چیزمك، ییرتمق، طرمالامق، قازیمق.

طرناق ۱ { (ت) سـ. انسان و حیوانك ال و آیاغی پارمقلرینك اوجندەکی سرت وحسسز کمیك، ظفر، ناخن : طرناقلری کسمك؛ طرناغی اوزامش؛ قوش طرناغی؛ کدی طرناغی. — آت و صیغیر کبی حیواناتك آیاقلری اوجنی احاطه ایدن بر ویا ایکی پارچه مادەیەدە اطلاق اولنور، ظلف، حافر : آتك طرناغنی کسمك. || اتله طرناق = خصم اقربا. || طرناق اوتی، طرناق بخوری = نبات. || طرناق ایلیشدیرمك، طاقمق، کچیرمك = یاپیشوب براقمامق، ضبطنه چالیشمق. || باشدن طرناغه، تپەدن طرناغه = سراپا. || طرناق پیدەسی = اوستنده باصلمش طرناق اثرلری بولنان بر جنس پیده. || طرناق چکیجی = بحریه انشا آتنده مستعمل بر جنس چکیج. || بحـ. دمیر طرناغی = انکرك سیوری اوجی. || دوه طرناغی = بر جنس نبات. || طرناغی دیبنده = پشین، نقداً. || طرناق سوکمك = طاقت براقمق. || شیطان طرناغی = طرناغك یانندن آیریلان دری پارچەجکی. || طرناغی طاقمق = پنجەیی ایلیشدیروب آیرلمامق. || قاطر طرناغی = برجنس چیچك. || قورت، طوموز طرناغی = نبات انواعی. || طرناق کسندیسی = طرناقلری کسمکدن چیقان قیرندی. || طرناق کوسکیسی = بحریه انشا آتنده مستعمل چلیکدن قالین وقیصه کوسکی.

طرناقلی ۱ { (ت) صـ. طرناغی اولان : سیوری طرناقلی حیوان؛ چتال طرناقلی حیوان.

طُرّه { سشـ. عر. آلن صاچی، ناصیهٔ دلبردن صارقان قیورجق صاچ لولەسی، جعد. عر.

طَرِیّ { صـ. عر. ۏ : طریه. [«طراوة» دن مشـ.] تروتازه، طراوتلی.

طِریاق { طریاق. با : تریاق، تریاکی.

طَرَیان { سـ. عر. عارض وطاری اولمه : کوزلرینه عمی طریانی.

طَریف { صـ. عر. ۏ : طریفه. [«طرفه» دن مشـ.] نادیده، ظریف. ۏ.

طَریق { سـ. سشـ. عر. جـ : طرق. ۱. یول، راه، سبیل، جاده : طریق عام طریق سلطانی = عمومی جاده؛ اثنای طریقده = یول اثناسنده. ۲. مسلك، هرکسك کچمك ایچون طوتدیغی یول، خدمت دولتده سلوك ایتدیکی مسلك : طریق علمیه، طریق قلمیه، طریق عسکریه. ۳. اوامر شرعیەیی ایفا ایتدکدن صکره قرب مولی یولنی دخی بولمق اوزره اوراد واذکار وفهم اسرار تصوف خصوصنده اهل حقیقتدن بر عارف باللهك تعقیب اولنان یولی، طریقت : طریق مولوی، طریق نقشبندی، طریق قادری؛ طرق علیه مشایخ کرامی. ٤. واسطه، سبب، وسیله : بو طریقله مقصده خدمت ایدلمش اولور؛ بر لسان اوکرنمك ایچون اسهل طریق بودر. ٥. افعال وحرکاتده اتخاذ اولنان یول، مسلك : طریق حق، طریق مستقیم. || بالطریق الاولی، اولی بالطریق = دها اعلی، نعم المطلوب. || قطع طریق ایتمك = چابق مرامه نائل اولمق. || قطاع طریق = ابنای سبیله مسلط اولوب صویان وکروانلری اوران خیدودلر. || طرق و معابر = امور نافعەنك یوللر قسمی : طرق ومعابر ادارەسی.

طَریقَت { سشـ. عر. [عر. جـ. «طرائق» ایسەدە لسانمزده ینه «طرق» قوللانیلیر. — ترکیبات عربیەده «طریقه» صورتنده قوللانیلیر.] ۱. یول، مسلك، طریق، راه. ۲. اوراد و اذکار و تصوف خصوصنده انتساب و تعقیب اولنان یول که مردان حقیقتدن بر عارف باللهك مسلکیدر :

طريقت شاذليه؛ طريقت رفاعيه؛ اهل طريقتدن بر ذات؛ طريقت شريعتسز اولماز .

طَريقه { سذ. عر. با : طريقت.

طريل { (ت) ص. ۱. چيلاق و ضعيف، ديترر : پك طريل قالمش. ۲. مج. پاره‌سز : هايدى طريل حريف. == مه. ديترمكى تقليد و تصوير ايدر : طريل طريل ديتريوردى .

طريللامَق { (ت) فل. ۱. ضعيف وچيلاق اولوب ديتره‌مك. ۲. مج. پاره‌سز قالمق : اما طريللامش.

طزلاق { طزلاتمق ، طزمان. (د) با : دزلاق، دزلاتمق، دزمان وساژه .

طس { (ت) مه. قازك سسنى تقليد و تصوير ايدر . == حه. صوص، سكوت ايت : طس ! == س. سكوت، بهت، نفس آلميوب مبهوت قالمه : اوره‌لق طس اولدى؛ طس قالمق = هيچ جواب ويره‌مه‌مك.

طسقرمَق { ياخود طيقسرمق . (ت) توسكورمك. دن غلط. با : توسكورمك .

طسلامَق { (ت) فل. قاز و اوكا مشابه حيوان طس ديه سسلنمك .

طَسمه { (ت) س. با : تصمه .

طش { (د) س. ص. با : طيش.

طَشت { س. فا. لگن : طشت زرين = آلتين لگن.

طُشره { (ت) س. [اصلى : تا- شراق، تاشقارى] ۱. بر شيئك طيش طرفى، خارج، بيرون . [بو معنا ايله طيش و طيشارى دها مستعملدر .] ۲. پايتختك غيرى، ولايات، ملحقات : طشره اهاليسى؛ طشره لسانى؛ طشره‌لرده چوق گزمش .

طُشره‌لق { (ت) س. ۱. پايتختك غيرى اولان يرلر، ولايات، ملحقات : طشره‌لقده ياشامش؛ طشره‌لقلرده طولاشمش . ۲. يرى علق، صرعه، حواله .

طُشره‌لى { (ت) ص. پايتختده طوغمه بيومه اولميان، ولايات وملحقات خلقندن اولان: طشره‌لى اولديغى شيوۀ لساندن بلليدر، طشره‌لى لسانى .

طَعام { سذ. عر. ج : اطعمه. آش، يمك : طعام ايتمك، يمك يمك؛ طعام وقتى؛ اطعمۀ نفيسه؛ صباح، اقشام طعامى؛ بعد الطعام = يمكدن صكره؛ قبل الطعام = يمكدن اول؛ اثناى طعامده = يمك آره‌سنده .

طَعاميّه { سث. عر. بعض خانقاه و زاويه‌لرله سائر مؤ- سسات موقوفه‌ده فقرا ودرويشانه و ابناى سبيله طعام چيقارمق اوزره موقوف ومخصص اولان واردات : بو خانقاهك مكمل طعاميه‌سى واردر .

طَعم { سذ. عر. ج : طعوم. ۱. يمه، اكل. ۲. طاد، ذوق، لذت : بوميوه‌نك طعمى ناصلدر؟

طُعم { سذ. عر. ۱. يينتى، رزق، آزيق. ۲. چاشنى، لذت .

طُعمه { سث. عر. ۱. يينتى، رزق، آزيق. ۲. لقمه : طاو- شان آرسلانه بر طعمه اولور؛ طعمۀ اجل اولدى .

طَعن { سذ. عر. سوگمه، ذم، قدح، نكوهش : بدخواهلرك طعن وتشنيعندن مكدر اولماملى .

طَعنه { سث. عر. سوگمه، ذم، مذمت : طعنه آتمق، طعنه زن اولمق = سوكمك؛ طعن ايتمك .

طُغاة { ص. سذ. ج. عر. فذ : طاغى. با : طاغى.

طَغار { طغارجق . با : طاغار، طاغارجق .

طُغرا { س. [اصلى تركجه اوله‌رق « توغرول » اولوب قنادلرى آچيق طرغانه دلالت ايدر كه وقتيله بوقوشك رسمندن عبارت بولنمش اولديغندن بو اسمله قبول اولنه‌رق عربى و و فارسى‌يه‌ده چكمشدر.] ۱. نام عالئ حضرت پادشاهى‌يى حاوى بر علامت مخصوصه كه فرمان و برات و قوانين و نظامات و مسكوكات و هر نوع رسمى شيئلر اوزرينه ترسيم اولنور: طغراى غراى حضرت پادشاهى ايله موشح؛ طغراى همايونله مزين ۲. مسكوكات عثمانيه‌نك طغراى غرا ايله مزين يوزى : يازى مى طغرا مى اويونى . ۳. برلكده پاكت ياپلمش كاغد وساژه، طومار. ٤. بعض اويونلرده اورمق اوزره خلاط كبى اورلمش منديل وقوشاق وساژه .

طُغراكَش { س. فا. [طغرا = م- كشيدن = چكمك] طغراى همايونى چكمه‌ده ماهر

وبو وظيفه ايله موظف مأمور، نشانجى وكيلى .

طُغرا كَشلِك { س . طغراكش منصب و مأموريتى .

طُغرالى { ص . طغراى غرا ايله مزين : سكه نك طغرالى طرفى .

طُغرائي { سنـ . عر . طغراى همايونى رسم و تحرير ايتمكه الى آليشيق وبو مأموريتـله موظف اولان مأمور ، نشانجى .

طُغرول { (د) ياخود طوغرول. س. آق طوغان، چاقر طوغان. مر. [علم دخى اولور: طغرول بك، ارطغرول. — طغرا دخى بوندندر.]

طُغيان { سنـ. عر. ١. طاشمه، طاشقينلق : طغيان مياه. ٢. آزغينلق، سركشـلك .

طَفره { سثـ. عر. ١. يوقارى يه صيچرامه، آتلامـه . ٢. اوست پرده دن كورنمـه، بالا پروازلق. ٣. طريق علميده پايه آلمه، ترفيع .

طَفره فُروش { ص. فا. [عر. طفره = بالا پروازلق . فا. فروختن = صاتمق] بالا پروازلق صاتان ، اوست پرده دن آتوب طوتان .

طَفره فُروشلق { س. بالا پروازلق، اوست پرده دن آتوب طوتمه .

طِفل { سنـ. عر. جـ : اطفـال . كوچك چوجق ، صبى ، صبيه : اطفال ذكور؛ اطفـال اناث ؛ اطفاله مخصوص مكتب، كتاب .

طَفلان { (ت) سـ. دفنـه انواعندن باغچه لرده يتيشديريلن بركوچك آغاج كه چيچكلى وچيچكسز واكثريا يشيل ياپراقلى انواع مختلفه سى واردر. || طفلان صوبى = بو نبـاتك اجزاجيلقده مستعمل صوبى. || فرنك طفلانى= طفلانك باشقه جه بر جنسى .

طِفلانه { ص. فا. چوجقجه، چوجغـه لايق : بازيچۀ طفلانه .

طُفوء { سنـ. عر. سوگنمه، منطفى اولمه. ذ.

طُفولَت { سثـ. عر. و :

طُفولِيَّت { سثـ. عر. چوجقلق، كوچكلك، صباوت : زمان طفولتمده، طفوليتمده .

طُفَيلى { ص. عر. [دعوتسزضيافتلره كيتمكله وطـالقاؤقلق وكاسـه ليسلكله شهرت بولمش اولان طفيـل بن زلال الكوفى يه يعنى طفيل العرايسه منسوب] طالقاوق، كاسه ليس.

طُفَيلِيّات { سـثـ . جـ . عر . [« طفيلات » دن دهـا طـوغريدر] تا. كندى باشلرينه بسلنميوب باشـقه لرينك كوكارندن ويا قانلرندن تغذى ايدن نبـاتات وحيواناته اطلاق اولنور: طفيليـات نبـاتيـه = پيچ سـوركونلر و اورلر ومنطارلر كبى؛ طفيليات حيوانيه = كهله و سائره كبى ديكر حيواناتك قانى امه رك ياشـايان بوجكلر، فر. Parasites ؛ طفيليـات مختفيه = Parasites intestins .

طُقسان { (دق) عد. طقوز دفعه اون، عشراتك طقوزنجيسى، تسعين، ٩٠ : طقسان كشى، طقسـان سـنه، طقسـان ياشـنده، طقوز يوز طقسـان طقوز .

طُقسانَر { (دق) عد. بهرينه ويا بهردفعه سنده طقسان: طقسانر غروش تقسيم ايتديلر.

طُقسانلق { (دق)ص. ١. طقسان ياشنده اولان: طقسانلق براختيار . ٢. طقسان غروش وسائره قيمتنده : طقسانلق قماش. ٣. طقسان اوقه و سائره آغرلغنده، طقسـان آرشين وسائره بوينده وسـائره : طقسانلق اينك.

طُقسانلي { (دق) ص. طقسـان قسمدن مركب .

طُقسانِنجى { (دق) عد. طقسان درجه سنده اولان، سكسـان طقوزنجيـدن صكره كلان : طقسـانجى سـنه؛ طقسانجى دفعه.

طُقورجين { (دق) ١. طقوزر يعنى اون سكز طـاشـله اوينـانيلان دامه كبى معروف بر اويون كه اوچلـه دخى دينلير. ٢. اونجيسى معشره آيريلوب طقوزر دمتدن ترتيب اولنمش اكين واوت يغينلرى.

طُقوز { (دق) عد. آحادك اخيرى اولوب سكزدن صكره واوندن اول اولان عدد، تسعه، نه، ٩ : طقوزكشى، طقوزكون، طقـوزكره؛ اون طقـوز؛ يوز يكرمى طقوز؛ طقوز يوز: طقوز بيك؛ طقوزده بر = بر تسع.

طُقوزَر { (دق) عد. بهرينه ويا بهردفعه ده طقوز: طقو-

زر لیرا آلدیلر؛ واغونلره طقوز زر کشی بیندیلر.

طُقوزلق { (دق) ص. ۱. طقوز یاشنده اولان: طقوزلق بر چوجق. ۲. طقوز غروش وسائره قیمتنده اولان: طقوزلق قماش. ۳. طقوز قاریش، آرشین وسائره بوینده ویا اوقه وسائره آغرلغنده اولان: طقوزلق دیرك = طقوز قاریش بوینده؛ طقوزلق قوزی = طقوز اوقه آغرلغنده.

طُقوزلی { (دق) ص. ۱. طقوز قسمدن مرکب ویا طقوز بکك وسائره‌یی حاوی. ۲. اسقامبیل کاغدینك طقوز بکلکلیسی: قوبه‌نك طقوزلیسی.

طُقوزنجی { (دق) عد. طقوز درجه‌سنده اولان، سکزنجیدن صکره کلن، تاسع: طقوزنجی کون؛ اون طقوزنجی = تاسع عشر؛ یوز طقوزنجی وسائره.

طِلاء { سذ. عر. ۱. سوریله‌جك شیٔ. ۲. کومشدن معمول شیئلری یالدیزلامغه مخصوص مایع حالنده آلتین، آلتین یالدیز: طلا ایتمك = آلتینله یالدیزلامق. ۳. ط. آغران یر اوزرینه سوریلن علاج، سوریله‌جك یاغ ومرهم وسائره.

طُلّاب { سذ. جم. عر. فد: طالب. با: طالب. [طلبه کبی.]

طلاپیمق { طلاپیمق. با: طالاپیمق، طالاپنیمق.

طَلاز { طلاش. با: طالاز، طالاش.

طَلاق { سذ. عر. بوشامه، منکوحه‌یی براقمه، نکاحك فسخی، رفعی.

طَلاقت { سذ. عر. دیل آچیقلغی، سهولت وسربستلکله لقردی سویلیش، سلاست: طلاقت لسانی واردر، طلاقت لسانه مالکدر؛ طلاقتله سویلمك = اصلا دیل رکاکت وعقده‌یه اوغرامامق.

طَلاکار { سذ. فا. [عر. طلا = آلتین یالدیز. فا. کار = ادات فاعلیت] یالدیزجی، آلتینله یالدیزلیان صنعتکر.

طَلاوَت { سذ. عر. [طانك حرکات ثلثه‌سیله جائزدر] حسن، لطافت، شیرینلك، ظرافت.

طَلَب { سذ. عر. ۱. ایستمه، دیله، آرامه، جست‌وجو: حقنی طلب ایدیور؛ طلبی وقوعنده اعاده ایتمك اوزره عاریةً آلدم. ۲. آرزو، خواهش، میل، رغبت: اللهك رضاسنی طلب ایدیورم؛ دنیاده باشقه بر طلبم یوقدر. ||عرض وطلب = تجـ. مبادلات تجاریه‌یی تشکیل ایدن وتقدیر فیئاته اساس اولان ایکی فعل: ویرمه آلمه، فر. Offre et demande

طَلَبکار { ص. فا. ۱. طلب ایدن، دیلین، آرایان، جست‌وایدن: طلبکار رضای حق. ۲. [illegible] وکش، طالب، خواهشکر: اولیه اسکی کتابلری طلبکارلرینه کوسترملی.

طَلَبه { سذ. جم. عر. فد: طالب. با: طالب.

طَلح { سذ. عر. نبا. صمغ آغاجی.

طِلَسم { سذ. عر. جم: طلسمات، طلاسم. ۱. کویا بر دفینه وسائره‌نك حفظی قوتنی حائز بر طاقم اشکال وترتیبات که مفتاحی بیلنمدکجه آچلمسی ممکن اولمازمش: مصاللرده طلسملره چوق اهمیت ویریلوب مشکلجه کوریلن هر ایشی طلسمه حمل ایتمك اسکیلرك عادتی ایدی. ۲. مجـ. چاره، تدبیر، فوق‌العاده قوت وتأثیر: بونك طلسمی بولنه‌مدی، طلسمنی بوللی.

طِلسِملی { ص. طلسمی اولان، طلسمله یاپلمش، طلسمله طرور اولان: اوراده طلسملی بر اسکی قله واردر.

طَلع { سذ. عر. نبا. چیچکلرك مایهٔ ذریتی حکمنده اولان صاری توز.

طَلعَت { سذ. عر. ۱. یوز، وجه، روی، دیدار. ۲. حسن، جمال، نورانی ودلکشا چهره، روی دلارا: مشاهدهٔ طلعتی موجب انشراح قلوب اولدی.

طَلق { سذ. عر. [فا. «تلك» دن معرب] شفاف طاش صورتنده برمعدن که جام اعماله یارامقله برابر آتشه دخی طیاندیغندن وکاغدکبی ده مقاصله کسلدیکندن صوبه‌نك قپو ودلیکلرینه قونور وبویله ایشلرده چوق قوللانیلیر.

طُلوع { سذ. عر. جم: طلوعات. ۱. طوغمه، برکوکبك مشرقدن ظهوری: طلوع شمس، طلوع قمر، طلوع زهره. ۲. مجـ.

ظهور، حدوث، سنوح، صدور: اویله برفکر ذهنمه طلوع ایتدی؛ اویله بعض طلوعاته مظهر اولدی.

طُلوم { طلومبه. با : طولوم، طولومبه.

طَلیعه { سـذ. عر. جر : طلایع. ع. اوکدن کیدوب یولی کشف ایدن ودشمنك احوال ومواقعی حقنده معلومات آلان عسکر، پیشدار، ایلری قول؛ طلیعه طابوری.

طَم { یا طام. (ت) س. باقیر جلاسی، دوکمه باقیرك چرخدن چکیریله‌رك جلا ایدلمسی؛ طم چرخی = بو جلایه مخصوص چرخ. || طم طاقیر قرمزی باقیر = زوکورتلکدن کنایه.

طَمار { طماغ وسائره. با : طامار و سائره.

طَمث { سذ. عر. ط. عادت کورمه، حیض.

طَمُر { (د) س. با : طامار.

طُمطُراق { سـذ. عر. لفظی طنطنه‌لی و دبدبه‌لی اولان، تلفظده پك پارلاق کورینن : طمطراق الفاظه آلدانوب معنایه دقت ایتمینلر واردر.

طُمطُراقلی { ص. الفاظی طنطنه‌لی و دبدبه‌لی اولان، یالکز صورتا بلیغ وپارلاق کبی کورینن : طمطراقلی عباره‌لره آلدانمق.

طَمَع { سـذ. عر. طویمازلق، چوق آرزو ایتمه، حرص، آج کوزلیلك : طمع ایتمك = چوق حرص وآرزو ایله ایستمك، آج کوزلیلك کوسترمك. || شهرت و شان طمعی = حرص جاه.

طَمَعاً { حـ. عر. حرص وطمعله، آج کوزلیلك سببیله : بیوکلکنه طمعاً او قاڭنی انتخاب ایتدیکم حالده چوروك چیقدی.

طَمَعکار { ص. فا. ۱. حرص و طمع ایدن، آج کوزلی، طویماز : طمعکار آدم. ۲. مال ونقدی چوق سون، بخیل، حریص.

طَمَعکارلق { س. ۱. آج کوزلیلك، حرص، طویمازلق. ۲. مال و نقدی چوق اسیرکه مه، بخل، خست.

طَمغا { طمغالامق وسائره. با : تمغا وسائره.

طَمله { طملامق وسائره. با : طامله وسائره.

طُمورجَق { طمورجقلانمق و سائره. با : طومورجق وسائره.

طن { (ت) مه. معدنی برشیئك خفیف لکن کسکین‌سسنی تقلید وتصویر ایدر : طن ایتمك؛ طن طن اوتمك.

طُنا { (د) س. با : طانه.

طِناب { سذ. عر. جر : اطناب. چادیر ایپی، چادیرك قازیقلره باغلانان ایپلرینك بهری.

طَنّاز { ص. عر. [« طنز » دن سمبـ.] هرکسله اکلنن، مستهزی.

طناز { (ت) س. با : طیناز.

طَنبور { سذ. عر. اوزون قوللی تام تللی و قاربوزلی بر جنس معروف چالغی : طنبور چالمق.

طَنبوره { (ت) س. طنبوردینلن تللی چالغینك دها مختصری یعنی دها آز تللی و پرده‌لیسی. — طنبوره کبی = پك طار وصیق قیافتدن کنایه اولور. || ایچم طنبوره کبی = غایت قارنم آج.

طَنبوره‌جی { (ت) س. طنبوره دینلن چالغی‌یی یاپان آدم.

طَنبوری { سـذ. عر. طنبور دینلن چالغی‌یی چالمه ده ماهر آدم.

طَنطَنه { سذ. عر. شعشعه، دبدبه، حشمت : کمال طنطنه ایله شهره داخل اولدی.

طَنطَنه‌لی { ص. شعشعه‌لی، دبدبه‌لی، حشمت وداراتله اولان، تکلفلی : طنطنه‌لی بر آلای ایله استقبال ایتدیلر.

طنغر { (ت) مه. ۱. صحن و تنجره کبی شیئلرك ایتدیکی کورلدیلی سسی تقلید و تصویر ایدر واکثریا مکرر ویا طنغر منغر صورتنده قوللانیلیر : باقیرلر رافدن طنغرمنغر یووارلاندی؛ بن بابامك بشیکنی طنغر منغر صاللار ایکن. ۲. نقداً و پشین آقچه صایلمسنی تصویر ایدر : پاره‌یی طنغر طنغر ویردی.

طنغرداتمق { (ت) فز. کورلدی ایله سس چیقارتمق، طنغردیسنی ایشیتدیرمك : جبده پاره‌یی طنغرداتمق قدر قبالق اولماز.

طنغردامق { (ت) فل. طنغردی ایتمك، معدنی

شیئلر کبی قوری وکورلدیلی بر سس چیقارمق : صندیغك ایچنده بر طاقم آلات وادوات طنغردایوب طوریوردی .

طنغردی { (ت) س. معدنی شیئلرك کورلدیسی کبی قوری وسسلی کورلدی : رافدن قابلر بیوك بر طنغردی ایله یووارلاندی .

طنغل { طنغلدامق، طنغلدی. با: طنغر و سائره .

طنغه‌داق { (ت) مه. وهله بیوك بر کورلدی ایله دوشمکی تصویر ایدر : طنغه‌داق بر شیء دوشدی .

طنلامق { یا طینلامق. (ت) فل. طن ایتمك، طنین انداز اولمق، سس انعکاس ایدوب بر مدت دوام ایتمك : کنارینه اوربلنجه برخیلی وقت طنلادی .

طناز { (ت) ص. اصلا سس چیقارماز، کورمه‌مزلکه وایشیتمه‌مزلکه کلن: طنازملائکه= پك حلیم وسسسز آدم .

طنمق { یاطینمق. (ت) فل. سس چیقارمق، برشیء سویلمك : هیچ طنمدی؛ سن طنمییور.

طنین { سذ. عر. سسك برمدت دوام ایدوب ایشیدلمسی، طنلامه، چینلامه : چاکك طنینی بر قاچ دقیقه صکره قولاغمزه عکس ایدیوردی .

طنین انداز { ص. فا. [عر. طنین = چینلامه . فا. انداختن = آتمق] طنین براقان، طنلایان، چینلایان، : چنغراغك سسی اطرافه طنین انداز اولیوردی .

طوار { (د) س. با: طاوار .

طواشی { سذ. عر. خادم آغا، حرم آغاسی .

طواف { سذ. عر. ۱. اطرافنی طولاشمه. ۲. مناسك حجدن اولدیغی اوزره کعبهٔ شریفه‌نك اطرافنی طولاشمه : طواف ایتمك ؛ طواف کعبهٔ شریفه .

طواق { (د) س. با: دوواق.

طوال { (د) س. دمیر جروفی.

طوامیر { سذ. جم. عر. فد: طومار. با: طومار.

طوان { (ت) س. با: طاوان.

طوائف { سذ. جم. عر. فد: طائفه. با: طائفه .

طوب { (د) مه. طو ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب مبالغه وتأکید بیان ایدر : طوب طولو .

طوبره { س. با: طوربه .

طوبی { حد. عر. نه کوزل ! زهی ! نه اعلا !

طوبی { سذ. عر. جنتده بر آغاج: شجرهٔ طوبی .

طوپ { (ت) س. ۱. طوپلانوب یووارلاق اولمش شیء، کره، کوی : چوجقلرك اویون اوینادقلری طوپ؛ اوزرنده ساکن بولندیغمز ارض بر طوپدر. ۲. قاتلانوب باغلانمش وبردنك یا دسته وباغ حالنه قونمش قماش وسائره : بر طوپ بز، چوخه، کاغد، شریت، غیطان. ۳. باروت وکله ایله طولدیریلوب آتیلان معروف بیوك سلاح : قلعه طوپی = یرلیسی؛ صحرا طوپی = دوز یرلرده تکرلکله و متعدد حیوانله نقل ایدیلن محاصره طوپی؛ طاغ طوپی = صارب یرلرده استر آرقه‌سنه بالتحمیل نقل اولنان خفیفی. ٤. طوپك آتلمسی، بوشانمسی و سسی : سلام طوپی، افطار، سحور طوپی؛ یانغین طوپی. || طوپ آتمق = ۱. طوپ بوشاتمق. ۲. مج. افلاس ایتمك : بو صره ده برچوق صرافلر طوپ آتدی. || طوپی آتمق = وفات ایتمك : فلان ده طوپی آتدی. || طوپ آتیمی = ۱. طوپك برکره بوشانمسی. ۲. طوپك آتدیغی کله‌نك واردیغی منزل، طوپ منزلی. || طوپ آرابه‌سی = طوپك نقل اولنورکن حمل اولندیغی ایکی تکرلکلی آلچق آرابه. || طوپ آلتی = قلعه میدانی، بر قلعه طوپلرینك حواله‌سی آلتنده بولنان آلچق یر. || آلتین طوپ = قانرلی زرین قدح (چیچك ؟). || آلتین طوپی = پك کوزل کوچك چوجق . || طوپ انباری = اوچ کوکرته‌لی کمیلرك ایکنجی کوکرته‌سی . || طوپ اوتی = قوری صیق . || طوپ اویونی = طوپ آتوب طوتمغله اوینانیلان اویون که انواع کثیره‌سی واردر. || طوپ چکر = آغر طوپله مجهز غانبوط سفینه‌سنك بیوجکی. || طوپه طوتمق = طوپله نشان آلوب کله

آتمق ، طوپله دوگمك . || قار طوپی = ١. قاری یووارلایه‌رق یاپدقلری بیوك یغین. ٢. بر برینه اوروب اوینامق ایچون الده صیقه‌رق یووارلاتدقلری قار . ٣. بر نوع چیچك . ٤. مج. بیاض طونبول چوجق. || طوپ کبی = بلا تردد ، همان . || طوپ یولنه کیتمك = هدر اولمق. == ص. ١. یووارلاق، مدور، کروی : طوپ صلاته ، طوپ آقاسیه ، طوپ چهره . ٢. بیقلمش، طوپلانمش، مجموع: طوپ یکون؛ هپسنی طوپ ایده‌لم. ٣. بتون، جمله، هپ: طوپی کلدیلر؛ طوپنی کوردك . ٤. غیر منتظم صورتده طوپلانمش : انوانی طور طوپ ایدوب بر کوشه یه آتدی. || طوپدن = جملةً ، بردن، مجموعاً، برلکده. || طوپ طوپوز = قیصه بویلی وطیقناز، طوپاچ آدم.

طوپاچ { (ت) س. ١. چوجقلرك قیرباجله دوندیردکلری مخروطی الشکل واوجنده سیوری بر چیوی بولنان تخته‌دن اویونجق ، فرلداق نوعی ، پرلانیچ. ٢. قابق کورکنك قابغك ایچنده قالان قالین وطوپارلاق یری. == ص. قیصه وقالین اوله‌رق بیچیمسز : طوپاچ آدم، طوپاچ خیار .

طوپاچ { یاخود طوپاز. (ت) س. [فر . Topaze] بر نوع صاری یاقوت، زبرجد.

طوپارلاق { (ت) ص. یووارلاق ، کله شکلنده اکی بویی بر : طوپارلاق آدم؛ طوس طوپارلاق بر چوجق. == س. طوپ آرابه‌سی مربوطاتندن اولان جبخانه صندیغی .

طوپارلامق { (ت) فت. ١. جمع ایدوب یووارلامق، طوپ ایتمك : خموری طوپارلامق. ٢. طوپلایوب طاقیمله کوتورمك، برابرنده آلوب کیتمك : دشمن عسکرینی طوپارلایوب کیتدی ؛ پیلی پرتیسنی طوپارلایوب دفع اولدی .

طوپاز { (ت) س. با : طوپاچ .

طوپاق { (ت) س. ١. یووارلاق شیء، طوپ : بر طوپاق یاغ. ٢. حیوان آیاغنك طوپوغی .

طوپال { (ت) ص. ١. بر آیاغی سقط یعنی دیکرندن قیصه ویامعلول : آقساق، اعرج، لنك : طوپال آدم؛ طوپال آت . ٢. آیاقلری حکمنده اولان قاعده‌لرندن بری قیریق: طوپال صندالیه ، ماصه . ٣. سقط ، معلول، قصورلی : کور طوپال.

طوپالاق { (ت) ص. یووارلاق ، مدور، کله شکلنده : طوپالاق آدم. == س. یووارلاق پنبوق دنکی : بر طوپالاق پنبوق . || طوپالاق آغاجی = خولان دینلن آغاج جنسی. || طوپالاق کوکی = خولنجان نوعی .

طوپاللامق { (ت) فل. طوپال یوریمك، اقسامق: طوپاللایه‌رق کیدیوردی .

طوپاللانمق { (ت) فل. طوپال اولمق ، بر آیاغی سقط اولمق : بو محاربه‌ده طوپاللاندم .

طوپاللق { (ت) س. بر آیاغك دیکرندن قیصه ویا سقط اولمسی، اقساقلق، عرج .

طوپچی { (ت) س. طوپی قوللانان عسکر : طوپچی عسکری؛ طوپچی سواریسی؛ سیار طوپچی ؛ قلعه طوپچیسی؛ طوپچی دائره‌سی، رئیسی .

طوپچیلق { (ت) س. طوپی قوللانان عسکرك وظیفه‌سی : طوپچیلق خدمتی صنوف سائره‌دن زوردر .

طوپخانه { (ت) س. ١. عساکر منتظمه دن طوپچی صنفنك ادارهٔ مرکزیه‌سی: طوپخانهٔ عامره [تأنیثی غلط مشهوردر]؛ طوپخانهٔ عامره مشیری = بودائرهٔ جلیله‌نك باشی . ٢. دولته عائد طوپ فابریقه‌سی: طوپخانهٔ عامره اعمالاتی .

طوپخانه‌لی { (ت) ص. طوپخانه‌یه یعنی عسکرك طوپچی صنفنه منسوب (ضابط وسائره) .

طوپراق { (ت) س. ١. کرهٔ ارضك اوزرینی قاپلایان مادهٔ صلبه که صو ایله قاریشدیغنده چامور اولور و قورودیغنده بر مقداری توز حالنده کچر، تراب، خاك : طوپراغی ایشلمك؛ قوری طوپراغك اوزرینه یاتمق؛ قره طوپراقلره کچمك؛ طاش طوپراق آلتنده یاتمق. ٢. یر ، ارض ، زمین ، مملکت : روم ایلی طوپراغی، آناطولی طوپراغی. ٣. اراضی جنسی، زرع اولنان یرك نوعی : بورانك طوپراغی پك منبتدر. ٤. یر،

اراضی، مستغلات : طوپراق
صاحبی؛ بوراده صاحبسز طو-
پراق یوقدر. || طوپراق باصدی =
بریره کیرن آدم ویا اشیادن آلنان
دخولیه رسمی، قدومیه. || بابا
طوپراغی = مسقط رأس، وطن
اصلی. || قره طوپراق = مزار.
|| قوری طوپراق = بر شیٔ دو-
شنمه‌مش یر : قوری طوپراقده
یاتمق. == ص. ١. طوپراق و یا
چامور دن معمول : طوپراق
دستی؛ طوپراق تنجره. ٢. طو-
پراق قبیلندن ویاطوپراق رنکنده،
ترابی : طوپراق بویا. ٣. دوشمه-
سز، قالدیرمسز، قوری طوپرا-
قدن عبارت : طوپراق صوقاق؛
طوپراق اوطه.

طوپراقلامق { (ت) فتـ. (آتش وسا-
ئره‌یی) طوپراقله اورتمك. اوزر-
ینه طوپراق چکمك.

طوپلاتمق { (ت) فتـ. جمع
ایتدیرمك، بریره
کتیرتمك، دیوشیرتمك : اوزوم
طوپلاتمق خواجه‌یه یارین چو-
جقلری مکتبه طوپلاتملی.

طوپلاشمق { (ت) فشـ. بریره
جمع اولمق، برلکده
اجتماع ایتمك. == فل. ١. اشیا-
سنی طوپلایوب حاضرلانمق. ٢.
یامری یومری اولمق.

طوپلامق { (ت) فتـ. ١. بر-
یره کتیروب طوپ
ایتمك، جمع ایتمك، دیوشیرمك :
قویونلری طوپلامق؛ شاکردانی
مکتبه طوپلامق. ٢. صارمق،
چکمك، قالدیرمق : صاچلری،
اتکلری طوپلامق. ٣. بریکد-
یرمك، ادخار ایتمك : بر چوق
پاره، بر بیوك ثروت، بر طاقم
اسکی کتابلر طوپلامش. ٤. قاتلا-
مق : شو بوغچه‌یی، یتاقلری
طوپلایك. ٥. جلب و دعوت
ایتمك، چیغرمق : بتون احباسنی
طوپلادی. ٦. کسوب دیوشیر-
مك، اقتطاف ایتمك : اوزوم،
کراز طوپلامق. || آقچه، پاره
طوپلامق = اعانه دفتری آچمق.
|| عسکر طوپلامق = عسکر
یازوب سلاح آلتنه آلمق.
|| عقلنی باشنه طوپلامق = اویا-
نمق، تنبه، انتباه ایتمك، غفلتدن
قورتلمق. || کندینی طوپلامق =
١. ایپلشمك : اپجه کندینی
طوپلادی. ٢. عقلنی باشنه دیو-
شیرمك : کندینی طوپلایوب
پاره‌سنی کیمك چالدیغنی درخاطر
ایتدی.

طوپلانلمق { (ت) فل. بریره
کلمك، جمع اولمق،
اجتماع واقع اولمق : مکتبه ساعت
قاچده طوپلانیلیر ؟ بوکون طو-
پلانلمیه جقدر.

طوپلانمق { (ت) فل. ١. بر
یره کلمك؛ تجمع،
اجتماع ایتمك : شاکردان
درسخانه‌یه طوپلاندی؛ بوکون
مجلس طوپلانه جقدر. ٢. بر-
یکمك، چوغالمق، تراکم ایتمك :
باشمه قان طوپلاندی؛ اعانه‌دن
بر خیلی آقچه طوپلاندی. ٣.
چکیلوب طارلاشمق، صیقیلا-
شمق : بو چوخه یقاندقجه طو-
پلاندی. ٤. اتکارینی چکه‌رك
واثوابنی ایلیکلیه‌رك اوبله اوتور-
مق : معلمك حضورنده طوپلانوب
اوتورمق شرطدر. ٥. ایشلرینی
تسویه ایدوب یولنه قومق،
ایشلرینی پریشانلقدن وطاغینقلقدن
قورتارمق : بر آز طوپلانه‌لم ده
بر اکلنجه یاپه‌لم. ٦. سمیرمك،
سمن پیدا ایتمك، ضعف وآر-
یقلقدن قورتلمق : اورانك هوا-
سی یارادی ایی طوپلانمش.
== فج. ١. بر یره کتیرلمك، جمع
و تحشید ایدلمك : ردیفلر طو-
پلاندی. ٢. دیوشیرلمك، صار-
لق، قاتلانمق : یاتاقلر، بوغچه،
چماشیر طوپلاندی.

طوپله { (ت) س. اوچ پارمقلی
خرمان یابه‌سی.

طوپلی { یا طوپلو. ص. ١. بر
اوجنده بر باشی، بر
طوپی، بر یووارلاغی اولان :
طوپلی ایکنه، طوپلی چادیر.
٢. طوپلانمش، منتظم، طاغینق
وپریشان اولمیان : دیرلی طوپلی
قادین؛ طوپلی دائره. ٣. اتکلر-
ینی طوپلایوب اثوابنی ایلیکلیه‌رك
تربیه‌لی طوران، مؤدب : طو-
پلی چوجق، طوپلی طور. ٤.
سمیز، سمن کتیرمش، آریقلقدن
قورتلوب سمیرمش : کندیسنی
بودفعه طوپلی کوردم. == س.
طوپلی ایکنه، برشیٔ ایلیشدیر-
مکه مخصوص آرقه‌سی باشلی
ایکنه : بر طوپلیکز وارمیدر ؟

طوپوز { (ت) س. [معربی :
دبوس] اوجی طوقا-
قلی صوپه‌دن عبارت اسکی حرب
آلتی. || مجـ. قیصه وقالین آدم. ||
طوپوز آلتنده = کرهاً. قهراً،
جبراً.

طوپوق (ت) سـ. ١. آیاغك بالدیره ربط اولندیغی یرده‌کی مفصلك تشکیل ایتدیکی یومری، کعب: آبدستده آیاقلری طوپوقلرینه دك ییقامق اقتضا ایدر؛ طوپوق کمیکی، سیکیری. ٢. چای آغزینك برآز آچیغنده قومدن بریکن سد: چای طوپوغی. ٣. بحـ. دیرك وسرنلرك الك آشاغیسی؛ اوکورغه طوپوغی = کمی اومورغه‌سنك قیچ طرفده‌کی نهایتی. || طوپوق چالمق = (آت) یورورکن طوپوقلرینی بر برینه چارپدیرمق. || چامور طوپوقله چیقمق = سوقاقلرده چوق چامور بولنمق.

طوت (د) سـ. [تحریك اولندقده (ت) سی (د) اولور.] معروف میوه‌که بیاض وسیاه‌وپنبه‌سی اولور و یاپراغیله ایپك بوجکارینی بسلرلر: عر. توت وفا. تود دیرلر: آق طوت، قره طوت؛ طوت شروبی. || طوت آغاجی = بو میوه‌یی ویرن شجر. || آهو طودی = قرمزی آغاج چیلکی. || دیکن طودی = بوکورتلن میوه‌سی.

طوتار و طوتاریق. (ت) سـ. [«طوتمق» دن] ١. وقتلی وقتسز و خبرسز طوتان خسته‌لق، صرعه: طوتاری واردر. ٢. مجـ. فوق‌العاده عناد وحدت. [استانبولده اکثریا «طوتاریق» قوللانیلیر.]

طوتاراق (ت) سـ. آتش طوتیشدیرمغه مخصوص قاو، چرا، کبریت وسائره، طوتیشدیروق.

طوتاریق (ت) سـ. با: طوتار.

طوتاش (ت) صـ. ١. بتیشك، متصل، یاقین. ٢. صیق، طوق.

طوتام (ت) سـ. ١. طوته‌جق یر، قولب، قبضه. ٢. برکره ده و بردن طوتیله‌جق مقدار: بر طوتام اوت، بر طوتام طوز. ٣. برآوج ایچی طولی اولان: برطوتام صقال. ٤. حال، طور، روش: خسته‌لغك طوتامی.

طوتامق (ت) سـ. ١. طوتیلان اصول، مسلك، مشواز، ثبات، حال وطورده اطراد: او آدمك طوتامغی یوقدر. ٢. طوتیله‌جق قولب، صاپ.

طوتامقسز (ت) صـ. مسلکسز، دوامسز، ثباتسز، اطرادسز.

طوتاملامق (ت) فتـ. آوجله طوته‌رق اولچمك، قاچ طوتام اولدیغنی اولچمك.

طوتدیرمق (ت) فتـ. ١. اخذ وقبض ایتدیرمك، ال طوقندیرمق، مس ایتدیرمك: او کندی اشیاسنی کیمسه‌یه ال ایله طوتدیرماز. ٢. اخذ وتوقیف ودردست ایتدیرمك: خیدودلری طوتدیردیلر؛ لالاسنه قوش طوتدیرمش. = فل. باشلایوب دوام ایتمك، کسمه‌مك، اصرار ایتمك: ایسترم دیه طوتدیردی؛ بر اوکسورك طوتدیردی.

طوتساق (ت) صـ. [«طوتمق» دن] حربده اسیر طوتلمش، اسیر حرب.

طوتساقلق (ت) سـ. حرب اسیرلکی، اسارت.

طوتشدیرمق (ت) فتـ. ١. بربرینه طوتدیرمق: ال اله طوتشدیرمق. ٢. ایلیشدیرمك، بیتشدیرمك: بونك ایکی کنارینی طوتشدیرملی. ٣. غاوغا ایتدیرمك، منازعه ومضاربه‌یه سوق ایتمك: اونك مقصدی بزی طوتشدیروب اوزاقدن سیر ایتمکدر. ٤. آلولندیرمك، شعله‌لندیرمك، اشعال ایتمك: شو اودونلری طوتشدیرملی. ٥. صیقشدیرمق، اصولله‌جق ویرمك، الینه براقق: بر مجیدیه طوتشدیردی؛ الینه برقاچ غروش طوتشدیردی.

طوتشمق (ت) فتـ. ١. بربرینی طوتمق، بربرینه ایلیشوب طوقنمق، تماس ایتمك: ال اله طوتشدیلر. ٢. غاوغا و منازعه ایتمك، مجادله و مضاربه ایلمك: اونلر عاقبت طوتشه‌جقلردر. = فل. ١. آلولنمك، پارلامق، اشتعال، التهاب ایتمك: آتش طوتشدی؛ اوجاق طوتشمش. ٢. باشلامق، کیریشمك، تشبث ایتمك: غاوغایه، یازی‌یه طوتشدی. = فتـ. ١. برلکده طوتمق، بریره کتیرمك، تماس ایتدیرمك: ال طوتشمق. ٢. باغلامق، عقد ایتمك: یادس طوتشمق؛ بحث طوتشمق. || اتکار طوتشمق = چوق تلاش ایتمك، ناچار قالوب نه‌یاپه‌جغنی شاشیرمق.

طوتشمه (ت) سـ. طوتشمق ایشی. با: طوتشمق.

طوتغون { (ت) صه. با: طوتقون.

طوتُن { طوتقاق. با : طوتوق وسائره.

طوتقال { (ت) نـ [«طوتمق» دن] بعض مواد عضويه زلالندن چیقاریلان یاپیشدیریجی ماده؛ بالیق طوتقالی = المانیه اعمالنده قوللانیلان خاص و شفاف جنسی.

طوتقالامق { (ت) فتـ طوتقالله یاپیشدیرمق، طوتقال سورمك.

طوتقاللی { (ت) صه. طوتقال سورلمش، طوتقال ایله یاپیشدیرلمش.

طوتقون { (ت) صه. ١. طوتلمش، مضبوط، مأخوذ. ٢. دوچار، کرفتار، دوشکون، مبتلا، دلداده: او آدم بو علته طوتقوندر؛ زواللی عادی بر آفته به طوتقوندر. ٣. اعضا بدنی طوتلمش کبی سربست اولمیان، بطیء الحرکه، جست وچالاك ضدی: طوتقون آدم. ٤. سربست ایشلمین، سرعت وسهولتله سویلمین: دیلی؛ افاده‌سی طوتقون. ٥. فلج ونزوله دوچار، منزول، مفلوج: طوتقون براختیار. ٦. طوتلمش، مکسوف، مخسوف، منکسف، منخسف: طوتقون کونش، آی. ٧. طیقانمش، مسدود: طوتقون صو یولی. = سه. ١. دوچار و کرفتار اولمه، دوشکونلك، ابتلا: طوتقون ویرمك = کرفتار اولمق. ٢. طوتلمه، کسوف، خسوف: کونش، آی طوتقونی. ٣. طورغونلق، طیقانمه، انسداد: صو یولی طوتقونی.

طوتلمق { (ت) فل. مجـ. ١. اخذ وقبض اولنمق، کرفتار اولمق: کیمك زور طوتلیر. ٢. ال طوتقنلق، مس ایدلمك: کتاب اویله طوتلماز؛ ییلان ال ایله طوتلماز. ٣. اخذ وتوقیف اولنمق، دزدست ایدلمك، یاقه‌یی اله ویرمك: خیدود طوتلدی؛ بو قوش طوزاقله طوتلیر. ٤. آلیقونمق، توقیف وتأخیر اولنمق: انسان یولدن طوتلماز. ٥. کرالانمق، عهد ومقاوله آلتنه آلنمق، خدمته کیرمك: بواو طوتلدی‌می؟ سزك طوته‌جغکز آشجی طوتلمش. ٦. طیقانمق، سد اولنمق، مسدود اولمق: بوری، صو یولی طوتلدی. ٧. فلج ونزولدن ویا صانجیدن ایشلمز ویا حرکت ایتمز حاله کلمك: صاغ قولم طوتلدی؛ باجاقلری بسبتون طوتلمش. ٨. قیصلمق، مخنوق اولمق، سسی چیقه‌مامق: سسم، بوغازم، دیلم طوتلدی. ٩. منکسف ویا منخسف اولمق: کونش، آی طوتلدی. ١٠. آلنمق، کوجنمك، منفعل اولمق: بن بوکا طوتیلرم. ١١. صایلمق، مقبول ومعتبر اولمق، داخل حساب اولمق: بوسوز طوتلماز: بو اویون طوتیلیرمی؟ ١٢. دعوی ومباحثه‌ده مغلوب اولمق، دعوایی غائب ایتمك: اونهایت طوتلدی: کندی اقراریله طوتلدی. ١٣. عاشق ومبتلا اولمق: قادینه طوتلمق ایی برشی دکلدر.

طوتلمه { (ت) سه. طوتلمق ایشی. با : طوتلمق.

طوتمق { (ت) فتـ. ١. ال ایله قبض ایتمك، الده بولندیرمق: شو ایپی طوت. ٢. یاقه‌لامق، اخذ وتوقیف ایتمك، اله کچیرمك: برقوش طوتدم؛ خیدودلری طوتدیلر. ٣. ال طوقندیرمق، مس ایتمك: شو ماشه‌یی طوتما یاقار؛ بوکتابی آبدستسز طوتمامالی. ٤. تحت ضبط وتصرفنده بولندیرمق، صاحب ومالکی اولمق: اوچفتلکی شمدی کیم طوتیور؟ ٥. تحت نکاحنده بولندیرمق، زوجی اولمق: اونك بیوك قیزینی فلان طوتیور. ٦. رعایت ایتمك، مرعی طوتمق: اوروج، پرهیز طوتمق. ٧. طوقنمق، باشه اورمق، سرسم ویا سرخوش ایتمك: سزی دکز طوتیورمی؟ بوشراب بنی چوق طوتیور. ٨. ضبط واشغال ایتمك، قاپلامق: بوقناپه چوق یر طوتیور؛ بردومان اورته‌لغی طوتدی. ٩. کرالامق، استیجار ایتمك: براو، برآت، برآرابه طوتمق. ١٠. قپامق، سد ایتمك: برقیا یووارلانوب یولی طوتدی. ١١. عد واعتبار ایتمك، نظریله باقمق: بونی برشرف طوتیور؛ کندیسنی فقیر طوتیور. ١٢. فرض ایتمك: طوته‌لم که کلدی؛ بوده اولدی طوتك. ١٣. باشلامق، شروع، بدأ ومباشرت ایتمك: ایشی بولیله طوتمق. ١٤. صاقلامق، حفظ ایتمك: عقلنده طوتمق؛ کین طوتمق. ١٥. ضبط ایتمك، حقندن کلمك، حبس ایتمك، براقمامق: کندینی طوتمق؛ دیلنی طوتمق؛

نفسنی طوتمق. ١٦. قوللانمق، استخدام، استعمال ایتمك : اوشاق، سودنینه، خواجه طوتمق؛ آت آرابه طوتمق. ١٧. احاطه، ضبط واستیلا ایتمك، قاپلامق : صیت وشهرتی عالمی طوتدی. ١٨. حساب ایتمك، صایمق : بونی قاچه طوتیورسکز؟ خدمتچیلرك ایتدکلری زیانلری معاشلرینه طوتانلر واردر. ١٩. قبول ایتمك، دیکلمك : سوز طوتمق؛ نصیحت طوتمق. ٢٠. ثبات ودوام ایتمك : سوزینی طوتمق. ٢١. انتساب وسلوك ایتمك، کیرمك : بریول، برایش، بر صنعت طوتمق. ٢٢. هدف اتخاذ ایتمك، اورمق : طوپه، تفنکه، طاشه طوتمق. ٢٣. مشغول ایتمك، اشغال ایتمك : لقردی یه طوتمق. ٢٤. عارض اولمق، یاقه لامق، مسلط اولمق : صیتمه طوتدی؛ کوکسیم طوتدی؛ نی ینه صیزیلر طوتدی. ٢٥. ذهنه قومق، عقلا دوشونمك، قورمق : نیت طوتمق، یادس طوتمق، بحث طوتمق. ٢٦. آچمق، قوللانمق : اورتو، یاشمق، شمسیه طوتمق. ٢٧. بروجه وصورتله باشلامق، بریولده بدأ ایتمك : ایشی اوزون، بیوك، چوق مصرفلی طوتمق. ٢٨. یاپمق، حاضرلامق، قورمق، بسلمك، یتیشدیرمك : خمور، ایپك بوجکی، مایه، ترشی طوتمق. ٢٩. باغلامق، ویرمك، حاصل ایتمك : دانه، تخم، چیچك طوتمق. ٣٠. بورسه ده برمالك ویا اسهامك فیئاتنی محافظه ایتمك : قهوه دها دوشه جکدی اما بورسه ده طوتدیلر. ═ فل. ١. ایی حالده اولمق، قوللانلمق، وظیفه سنی ایفا ایتمك، صاغلام اولمق : الی آیاغی طوتیور؛ هیچ بریرم طوتمیور. ٢. آغرمغه باشلامق : باشم طوتدی. ٣. کوکلشمك، تمللشمك، کوك صالمق؛ تملی صاغلاملاشمق : دیکدیکمز آغاجلر طوتمدی : او کوپرینك دفعاتله اساسی وضع اولندیغی حالده هیچ بردفعه طوتمدی. ٤. ایشلمك. کچمك. تأثیر ایتمك : بوبویا طوتماز؛ بومرکبله مهر ایی طوتار. ٥. اویمق، موافق کلمك، اویغون ومتناسب اولمق : بوفس طوتمدی؛ بو عباره اوست طرفنی طوتمیور. || آغز طوتمق = کوزه لك ایتمه مك. || آغزیله قوش طوتمق = محاله مقتدر اوله جق قدر اثر درایت کوسترمك. || ال اوستنده طوتمق = فوق العاده اکرام واعزاز ایتمك. || النی طوتمق = امساك ایتمك، ال اوزاتمامق. || اوزون طوتمق = لقردی یی اوزاتمق. || خور (خوار) طوتمق = ییراتمق، فنا قوللانمق. || خوش طوتمق = حسن معامله ایتمك. || سوز طوتمق = دیکلمك. || سوزینی طوتمق = سوزنده ثبات ایتمك. || شاهد طوتمق = برینی برایشده اشهاد ایتمك. || طاماری طوتمق = عناد ایتمك. || طرف طوتمق = برینه طرفدارلق ایتمك. || قفا طوتمق = طارغینلقله کبر وعظمت کوسترمك. || قولاق طوتمق = قولاق ویرمك، احاله سمع اعتبار ایتمك. || کوز طوتمق = کوزه ایی و شایان قبول کورینمك. || لقردی یه طوتمق = برینی لقردی ایله اشغال ایتمك. || یاقه سنی طوتمق = توقیف ایتمك. || یاقه سندن طوتمق = مؤاخذه ایتمك. || یر طوتمق = ١. ایشه یارامق. ٢. یر ضبط و اشغال ایتمك. || یرینی طوتمق = مقامنه قائم اولمق. || یوز طوتمق = ١. توجه ایتمك، بر ایشه طوغری طوغریلمق : ایلکه یوز طوتدی؛ ترقی یه یوز طوتدی. ٢. محجوب اولمامق، برینك یوزینه قارشی سویلیه بیلمك : سویلکه یوزم طوتمیور. || یول طوتمق = بریوله، برمسلکه سالك اولوب کیتمك : اوده بو یولی طوتمش.

طوتمهٔ { (ت) س. طوتمق ایشی. || ا : طوتمق.

طوتمامش { (ت) ص. قوللانلمامش، غیر مستعمل، جدید : طوتمامش (طوتلمامش) یاشمق.

طوتمَق { (ت) فتـ. ١. کندی وجودی اوزرینه قومق، اورتمك، صارمق، باغلامق : یاشمق طوتمق؛ فوطه طوتمق. ٢. قوللانمق، استعمال ایتمك : اوستره طوتمق. ٣. کندی اوستنه طوتمق : سولوك طوتمق. ═ فل. طوتوب یاپیشمق، صارلمق، آصلمق، تمسك وتوسل ایتمك : پارمقلغه، نردبان طرابزانه، دیرکه طوتندی.

طوتمهٔ { (ت) س. طوتمق ایشی. || ا : طوتمق.

طوتو { یا طرتی. (ت) س. ۱. بجئه قونیلان شیٔ، او- گدول. ۲. رهن، ترهین اولنان شیٔ: طوتو ویرمك.

طوتوق { (ت) ص. ۱. جست وچالاك اولمیان، بطیٔ، آغر: طوتوق آدم. ۲. نزول اصابت ایتمکله سربست حرکت ایده‌مین، مفلوج، منزول. ۳. محجوب، اوتانغاج. ٤. قیصیق، طوتلمش: طوتوق سس. ٥. طوتلمش، مسدود: طوتوق یول، بوری. == س. یوزه طوتنیلان شیٔ، یاشمق، حجاب.

طوتوقلق { (ت) س. ۱. آغرلق، بطائت. ۲. منزولیت، مفلوجیت. ۳. اوتانغاجلق، محجوبیت. ٤. سس قیصیقلغی. ٥. طوتله، طیقانمه، مسدودیت.

طوتوم { (ت) س. ۱. سماق. ۲. تق. قورلمش ترشی وسائره.

طوتوم { (ت) س. معامله، حرکت، طور.

طوته { ح. محسوب اوله‌رق: بورجه طوته شوقدر آقچه ویردی.

طوج { (ت) س. با: تونج.

طوداق { (د) س. ۱. آغزك اوست وآلت کناری، شفه، لب: آلت طوداق، اوست طوداق؛ کراز، مرجان طوداق. ۲. مج. کنار، برشیئك آغزینك کناری، لب: دکیز طوداغی. || طوداغنی ایصیرمق = حیرتده قالمق. || طوداق بوکمك = اغلامسیمق. || طوداق چاتلامق = محزون و مکدر اولمق. || طوداق چوقوری = اوست طوداغك اولوغی. || دلبر طوداغی = خوردن یاپیلیر برنوع طاتلی. || طوداق صارقتمق = صومورتمق. || طوداق طوداغه = لب برلب (اوپشمك). || طوداغندن قان طاملار = قرمزی کوزل طوداقلی. || کراز طوداق = بر دلبرك لعل رنك کوزل طوداغی. || طوداق یارلمق = بردن بره پك قورقمق.

طور { (ت) مه. «طو» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کلوب مبالغه وتأکید بیان ایدر: طورطوپ.

طور { (ت) س. آغ، اورکو. == ص. آغ واورکو صورتنده یاپلمش: طورطاقیه؛ طورقوشاق. || طورآغ = اوفاق کوزلی بالیق آغی. [بیوك کوزلیسنه «فانیه» دیرلر.] || طورکیسه = ایکی اوجی قپالی واورته‌سی یاریق اورمه کیسه.

طور { (د) حه. [«طورمق» فعلنك امر صیغه‌سیدر] بکله، یاواش: طور باقه‌لم.

طور { (ت) ص. کال بولمامش، عجمی، خام، طری (کنج آدم یاخود حیوان).

طور { سذ. عر. طاغ، جبل. ذ. == سخذ. طور سینا دینلن مشهور طاغ که حضرت موسی (عم) ك وحیه نائل اولدقلری محلدر.

طَور { سذ. عر. جم: اطوار. ۱. صورت حرکت، حال، ادا، طرز: طوری هیچ خوشمه کیتمیور؛ اطوار مخصوصه‌سی واردر. ۲. تر. یاپمه وساخته حال وحرکت، عظمت، کوستریش: بوآدمك طوری هیچ چکیله‌مز؛ آرتق اونك‌ده اطوارندن بیقلمز.

طوراج { (د) س. [عر. «دراج» دن] بر جنس سوکلون. [عربیده چیل دیمکدر.]

طوراق { (د) س. [«طورمق» دن] ۱. طوریله‌جق، طوریلان یر، مقام، مکان. ۲. مسکن، مأوی. ۳. دمیر یول قطاری ومنزل آت وآرابه‌سی وسائره‌نك طوردیغی یر، منزل، موقف، استاسیون. ٤. قرآن کریمك وقف یری وبو یرلرده مرکب ویا یالدیزله رسم اولنان اشارت. || طوراق اوتی = برجنس نبات. || طوراق یری = استراحت ومکث وآرام محلی.

طوڤراق { (ت) کومور یاقدقلری طوپراق کومبلی وچقوری.

طوراقلامَق { (د) فل. لقردی سویلرکن ترددله طوتوقلق کوسترمك، کسیك کسیك سویلمك: پك طوراقلایه‌رق سویلیوردی.

طوڤرامان { (ت) ص. ابری وجاهل، سرکش کنج، تربیه وظرافتدن بیبهره قبا کنج ایریسی.

طوران { (د) ص. ۱. قیملدامیان، غیر متحرك، ثابت، ساکن. ۲. بولنان، موجود، کائن، قائم. || طوروب طوران = ظاهر وعیان، بدیدار-

|| معدده طوران = هضم اولنماز، هضمی زور، ناکوار .

طوْرانمق { طوراندیرمق وسا- ئره. با : طاورتمق وسائره .

طوربه { (ت) س. [اصلی «طو- بره» اولسه‌ده آرتق اوا۰لای محافظه‌ده معنا یوقدر] ۱. قیلدن اولمیان کوچك چوال، بیوك کیسه : آربه، شکر، اون طوربه‌سی؛ دیلنجی طوربه‌سی. ۲. صو ویا غازی حاوی اوله‌رق بدنك بر طرفنده حاصل اولان صارقیق شیش واور : بوگرنده برطوربه پیدا اولمش. ۳. خصیه ظرفی : طوربه‌سی شیشمش .

طوربه‌لی { (ت) ص. طوربه‌سی اولان، طوربه طا- شیان : طوربه‌لی دیلنجی .

طوربه‌لانمق { (ت) فل. طوربه کبی کوشیوب صارقمق .

طورپ { (ت) س. [اصل تر. آجیرغه .] صلاته‌سی یاپیلان واشتها آچمق ایچون یمك آره‌سنه ینن یاقیجی برکوك که انواع کثیره‌سی اولور : طورپ صلاته‌سی، رنده‌سی . || اشك طورپی = یبانی جنسی؛ بایرطورپی = ایری واوزونجه بیاض جنسی؛ فرنك طورپی، کراز طورپی = طوزه باتیریله‌رق ینن قرمزی کوچك جنسی؛ کستانه طورپی = سیاه کوچك دانه‌لیسی. || باغ طورپی = قولزه. || یبان طورپی = فجل بری. || مج. طورپ کبی = پك صاغلام وقوی .

طورپید { یاخود طورپیدو. س. [انکا. Torpid, tor-pedo] بحـ. دشمن سفائننی دلوب غرق ایتمکه مخصوص باروتله مملو دکیز لغمی. || ثابت، تدافعی طورپیدو = بوغاز و لیمانلری سد ایتمکه مخصوص الکتریقلی دکیزلغمی. || سیار، تعرضی طورپیدو = بوغازلرده بولنان ومخصوص بوایش ایچون یاپیلان سفائندن دشمن سفائنی اوزرینه آتیلانی که مصادمه طپه‌سیله مجهزدر. || طورپیدو بوط، طورپیدو غانبوط = سیار طورپیدولری انداخت ایتمکه مخصوص سفائن انواعی . || تحت البحر طورپیدو بوط = صویك آلتنده وکورنمکسزین سیر ایدوب دشمن سفائننه تقربله سیار طورپیدو آتان کمی. || یرلی، سیار، تحت البحر طورپیدو؛ طورپیدو قوغانی = بونی انداخت ایدر آلت؛ طورپیدو استنبوطی، سفینه‌سی = طورپیدویی سوق ایدن کوچك سفینه؛ طورپیدو فیلوسی = طورپیدو سفائنندن مرکب فیلو؛ طورپیدوجکر = طورپیدویی بطال ایتمکه مخصوص سفینه .

طورپیل { س. [فر. Torpille] بحـ. با : طورپید.

طورتی { (ت) س. بعض مایعاتك دیبنه طوران قویوشی‌، فا. درد، عر. ثفل، چوکه‌لك، چوکنندی، پوصه : شراب، باغ طورتیسی؛ طورتیسی قالمش؛ قهوه طورتیسی = تلوه؛ اوزوم طورتیسی = جبره .

طورتیلی { (ت) ص. چوکه‌لکی و پوصه‌سی اولان، براق اولمیان، تصفیه اولنمامش، بولانیق : طورتیلی شراب، یاغ.

طوردیرمق { (د) فتـ. ۱. قائم و مرکوز ایتمك، طورور حالده بولندیرمق، اقامه ایتمك : یرنده، آیاقده طوردیرمق؛ مناره‌یی، قبه‌یی طوردیرمق. ۲. بکلتمك، توقیف ایتمك: اونی دها بر مدت یرنده طوردیرملی. ۳. آیاقده طورمغه آلیشدیرمق : چوجغی طوردیرمق .

طورشمق { (د) فل. قارشی‌قارشی کلوب بر ایشه مباشرت ایتمك، مباحثه‌یه، جنکه کیریشمك .

طورشی { (ت) س. با : ترشی.

طورطوت { (ت) س. ضبط وربط، اطاعت، انقیاد .

طورغای { (ت) س. برنوع بیوك چایر قوشی، طویغار نوعی .

طورغو { یا طورغی. (ت) س. پك‌اوفاق سرچه قوشی نوعی .

طورغورمق { (د) فتـ. طوردیرمق. مر. با: طوردیرمق .

طورغون { (د) ص. ۱. طوران، قیملدانمیان، غیر متحرك، ساکن، راکد : طورغون صو، طورغون هوا. ۲. جست وچالاك اولمیان، بطیء، کوشك، آغر : پك طورغون آدمدر. ۳. یورولوب بیقمش،

اوصانمش، فتور کتیرمش، یور-
غون. ٤. روحسز، حرکتسز :
آلیش ویریش پك طورغوندر.

طورغونلق { (د) س. ١. عدم
حرکت، سکون،
رکودت : هوانك طورغونلغی.
٢. کوشکلك، بطائت، آغرلق :
او طورغونلقله خدمت کوره‌مز.
٣. بیقندی، اوصانج، فتور،
یورغونلق : بر طورغونلغی
واردر. ٤. روحسزلق، حر-
کتسزلك : تجارتك طورغونلغی.
٥. حیرت، وله، شاشه قالمه :
انسانه طورغونلق کلیر؛ اجرام
سماویه‌نك عظمت وانتظام حرکتی
عقللره طورغونلق کتیریر.

طورفنده { طورفنده‌لق و سا-
ئره. ا : ترفنده
وسائره.

طورفه { ص. ا : طرفه.

طورلاق { (ت) ص. ١. کنج
وخوواردہ عجمی :
طورلاق آدم. ٢. آلیشمامش،
خرکله (آت) : هیچ یوقدن
طورلاق یکدر.

طورلامق { (ت) فتـ. طوپلا-
مق، دیوشیرمك،
بوغچه‌لامق، پاکت یاپمق. ص.

طورلمق { (د) فل. ١. سوزلمك،
چوکمك، طوروب
طورتیسی دیبه چوکمك : صو
طورلسون. ٢. مکث و قرار
اولمق، توقف ایدلمك : بوراده
بش اون کون طورلمق اقتضا
ایده‌جکدر.

طورلوق { (ت) س. ١. طوپراق
کابه. ٢. کوموریاقد-
قلری چقور، طورلاق.

طورمق { (د) فل. ١. اوینامامق،
حرکت ایتمه‌مك،
سکون، سکونتده بولنمق : پرنده
طورمق؛ آیاقده طورمق. ٢.
حرکتی کسمك توقف ایتمك : بزم
اوکزه کلیجه طوردی؛ آرابه،
آت طوردی. ٣. بولنمق، قالمق،
بر قرار اوزره اولمق، دوام
ایتمك، موجود وباقی اولمق: سزك
آشجی طوریورمی؟ اوکتابلر
بنده طوریور؛ دنیا طوردقجه؛
آج طورمق. ٤. بکلمك، صبر
ایتمك : طورك برآز؛ طوره-
میورم. ٥. حرکتسز قالمق،
راکد اولمق : صو طوره‌طوره
بوزیلیر. ٦. اوتورمق، اقامت
ایتمك، ساکن و مقیم اولمق :
شمدی نره ده طوریورسکز؟
٧. شاشمق، بهت وحیرته طالمق،
قالمق : بونی ایشیدنجه طوردی.
٨. راحت اوتورمق، تلاش و
کورلدی ایتمه‌مك : هیچ طور-
میور. ٩. ثبات، دوام ایتمك:
سوزنده طورمق؛ بر حالده، بر
قرارده طورمق. ١٠ چکمه‌مك،
ایلریلمه‌مك، ایلیشوب قالمق :
معده‌یه، بوغازه طورمق. ١١.
ایشلمه‌مك، قالمق : ساعت، ماکینه
طورمش. ١٢. دیکمك، کسلمك:
یاغمور، روزکار طوردی. ١٣.
مکث وآرام ایتمك : بوراده بر
ایکی ساعت طوره‌لم. ١٤. دو-
شمك، قونمق : ماصه‌نك اوزر-
ینه توز طورمش. ١٥. صیغهٔ
عطفیه ویا صیغهٔ التزامیه‌دن
صکره فعل اعانه اوله‌رق استمرار
بیان ایدر : باقوب طورمق،
باقه طورمق. || آقان صولر
طورور = هیچ دیه جك یوق؛
بدیهی و مسلمدر. || اکری
طورمق = عنف و مخالفت کو-
سترمك. || اوصلی طورمق =
یارامازلق ایتمه‌مك. || ایچ طور-
مق = صبر ایتمك؛ ایچم طورمیور=
صبر ایده‌میورم. || بوش طور-
مق = هیچ بر ایش کورمه‌مك.
|| تك طورمق = راحت طور-
مق، برکونا یارامازلقده بولنما-
مق : او تك طورماز. || حاضر
طورمق (و غلطی : خاص
طورمق) = سلامه طورمق
ویا دیکر بر تعلیم ایچون حاضر
بولنمق قوماندہ‌سی. || دیل طور-
مق = سکوت ایتمك، سویله‌مه‌مك:
اونك دیلی طورماز. ||ع. دیوان
طورمق = آیاق اوزره طو-
روب اللرینی آشاغی اوزاتمق
قوماندہ‌سی. || ذهن طورمق =
وله و حیرت کلمك. || راحت
طورمق= سکونت اوزره اولوب
یارامازلق ایتمه‌مك؛ ع. نفرتفنکی
یره طیایوب آیاق اوزره طور-
مق. || سلامه طورمق = مافوق
کچرکن سلامنی آلمق اوزره
آیاغه قالقوب بکله‌مك؛ ع.
تفنکی ویا قلیجی یوزك اوکنده
ایکی الیله طوتوب کچن مافوق
سلاملامق قوماندہ‌سی : سلامه
طور! (وغلطی : سلام طور.)
|| شویله طورسون، بریانه طور-
سون = قطع نظر، صرف نظر،
اوندن ماعدا. || طوغری طور-
مق = حسن حرکتده بولنمق،
یارامازلق ایتمه‌مك. || قاوشی

طورمق = مخالفت و سركشلك ايتمك. || كوزه، دیزه طورمق = شكرى بيلمين نعمت آدمى كور، طوپال ايتمك. || معده‌یه طورمق = هضم اولنه‌میوب ثقلت ويرمك.

طورمه { (د) س. طورمق ايشى. || با : طورمق .

طورناويده { (ت) س. [يتا.] ويده يعنى بورغولى چيويلرى چويروب صيقيشدرمغه وكوشتمكه مخصوص اوجى ياصى دمير آلت .

طورنج { (ت) س. با : ترنج .

طورنو { (ت) س. [يتا.] ١. يووارلاق شيئلرى يونتوب ايشلمكه مخصوص دواره : طورنودن چكمك . ٢. چيقريقجيلق، خراطلق . ٣. باقرجى ودوكمه‌جى چرخى، طم چرخى. ٤. مج. بر ديللى مقره. || طورنو دستگاهى = مصنوعات حديديه و خشبيه ايچون طورنو عملياتنه مخصوص دستگاه .

طورنه { (ت) س. باليقچيل و لكلك انواعندن بيوك بر قوش ؛ تللى طورنه و سائر اجناسى واردر. || مصر طورنه‌سى = قره لكلك، بجع. || طورنه باليغى = دكيز وكولده اولور بر جنس باليق. || طورنه غاغاسى = بر جنس چيچك. || طورنه قطارى = ١. سورى ايله كزنلردن كنايه. ٢. بوز اوزرنده درت بش قيزاغك آرقه آرقه‌يه قونوب قايلسى. || طورنه قيرى = كول رنكنه چالار آت طونى . || طورنه چكيده‌ى = بهار فرطونه سى . || طورنه كوزى = براق صارى. || طورنه‌يى كوزندن اورمق = مقبول بر شيئى لايقيله الده ايتمك . [استهزا طريقيله دخى قوللانيلير.]

طورنه‌جى { (ت) س. يكيچرى اوجاغنده طوغانجى كبى بر صنف عسكر.

طورو { (د) ص. با : طورى .

طورو { (د) ص. [اصلى : طوروق] براق، صاف، آچيق : طورو صو .

طوروق { (د) س. ١. ذروه، تپه : طاغ طوروغى. ٢. اوج : توتون فيده‌سنك طوروغى. ٣. تپه‌مله طولغونلق، پك زياده طولديريلان شيئك تشكيل ايتديكى تپه، كومه. = ص. ١. تپه تشكيل ايده‌جك صورتده چوق طولمش، كومه‌لى. ٢. صاف، راكد. [با : طورو .]

طوروقسيمق { (د) فل . طوروب ترددايتمك.

طوروقلامق { (د) فت. تپه‌مله وكومه‌مله صورتنده طولديرمق، تپه وكومه تشكيل ايده‌جك قدر طولديرمق : اولچكى طوروقلامق .

طوروقلامه { (د) س. تپه و كومه تشكيل ايده‌جك صورت ودرجه : اولچكلرى هب طوروقلامه طولديريورلردى .

طورولانمق { (د) فل . با : طورولمق .

طورولتمق { (د) فت . تورتى‌يى ديبه طورديروب براق ايتمك، تصفيه ايلمك : شو صويى طورولتملى .

طورولمق { (د) فل. ١. تورتيسى ديبه طوروب صاف وبراق اولمق، سوزلمك : صو طورولدى. ٢. ديبه طورمق، چوكمك . ٣. مج. اوصلانمق، يارامازلق كچمك .

طورون { (ت) س. ١. اولاد اولادى [كرك اركك وكرك ديشى]، حفيد، حفيده، نبيره، سبط : اوغلانك طورونيدر . [اسكى تركجه ده اوغوش دخى ديرلر.] ٢. ايكى ياشنده دوه ياوريسى . [بونك اصلى : تورومدر .]

طوره { (ت) س. [اصلى : طغرا ياخود دره] ١. اويون اوينامقده يعنى اورمقده مستعمل اورمه منديل وقوشاق وسائره: طوره اويونى اوينامق ؛ طوره ايله اورمق. ٢. كوس و طاول وترامپته كبى شيئلره اورمغه مخصوص ايپ و يا چوماق : طاول طوره‌سى . ٣. قامچى، اورمه قيرباج . ٤. دمت، باغ، پاكت : بر طوره ايپ . || طام طوره‌سى = صچاق كنارى .

طورى { (د) ص. سياه ايله قزيل آره‌سنده بر طونده بولنان (آت وسائره) كه انواعى واردر : ياغيز طورى، كستانه طوريسى، آچيق طورى، خرما طوريسى .

طوريجق { (د) حه. كرچك چوجقلرى طورديرمقده قوللانيلير تشويق تعبيريدر : طوريجق طوريجق! طوريجق ياپمق = صبى آياقده طورمق .

طوريش { ياخود طوروش ويا طورش. (د) مص.

١. طورمق ایشی و صورتی ، وضعیت : بو یاپینك طوریشی پك كوزلدر . ٢. طرز، طور، حال، هیئت. || یان طوریشی = بر رسم و شكلك یاندن كورنیشی، فر. Profil دینلن وضعیت .

طوریق { (ت) س. پالامود بالیغنك بیوكجه‌سی.

طوریپنه { (ت) س. اوركینوز دینلن بالیق .

طوز { (ت) س. [غبار دیمك اولان « توز » دن تفریق ایچون « ط » ایله یازلمسی الزمدر.] ١. اساساً دكیز صویندن تبخرله استحصال اولنان و دكیزدن منقلب بعض قره‌لرده دخی معدن حالنده بولنان بیاض متراق برمادهٔ صلبه كه صوده اریر وكوزل بر لذت ویرمكله یمك ایچون لابددر. ملح، نمك : دكیز طوزی = دكیزدن چیقاریلانی؛ قیا طوزی = قره‌ده معدن حالنده چیقانی؛ حاجی بكطاش طوزی = قیا طوزینك اعلاسی. ٢. مواد كیمویه‌دن بعض حمضیات وقلویاته‌ده لسان عوامده طوز نامی ویریلوب دیكر بر اسمه اضافتله بربرلرندن تفریق اولنور: زاج طوزی، قورشون طوزی، انكلیز طوزی . ٣. مج. طات، لذت : صحبتنك هیچ طادی طوزی یوقدر . || طوز اتمك = نعمت ، احسان ، نان و نمك . || طوز اتمك حقی = شكران ، منتدارلق . || طوز روحی = اصطلاح كیمویده حامض قلور ماء دینلن مایع كه آشیندیریجی وسرت اولمغله معدنیاتی تمزیلوب پارلاتمه‌ده قوللانیلیر. || مج. طوزی قوری = مستغنی .

طوزاق { (د) س. [اصلی «طوتمق»دن «طوتساق»] ١. قوش وبیانی حیوان طوتمغه مخصوص آلت كه حیوان بونك بر یرینه موضوع یمه آلدانوب طوتیلیر، فخ. دام : طوزاغه دوشمك؛ طوزاغه طوتلمق. ٢. پوصی، كمین : كندیسنه طوزاق قورمشلر. ٣. مج. حیله، خدعه، واسطهٔ اغفال، دام تزویر : اویر طوزاقدر .

طوزجی { (ت) س. طوز صاتان آدم .

طوزسز { (ت) ص. ١. طوزی اولمیان ویا اكسیك اولان : طوزسز یمك . ٢. مج. لذتسز، طاتسز، بیمزه : طوزسز لقردیلر؛ طاتسز طوزسز شقا .

طوزلاتمق { (ت) فئ. طوز اكدیرمك ، صالامق اوزره طوز اوردیرمق: شو بالیقلری كوزلجه طوزلاتملی‌ده صكره قوروتملی .

طوزلاق { (ت) س. با : طوزله.

طوزلامق { فئ. صالامق اوزره طوز اورمق ویا طوزه باتیرمق ، تملیح ایتمك : باصدیرمه‌یی طوزلارلر. || طوزلایه‌یم‌ده قوقمه = برینك برشی بیلدیكنی یوزینه برابر سویلك ایچون استهزا تعبیر عامیانه‌سیدر.

طوزلامه { (ت) س. ١. طوز اورمه، طوزه باتیرمه، تملیح. ٢. پیشمش اشكنبه كیسه‌سنك چوربه حالنده اولمیان قیمالمشی. == ص. طوزه باتیرلمش، طوزلانمش : طوزلامه سبزه ، بالیق .

طوزلق { (ت) س. طوز قابی سفره‌ده طوز قومغه مخصوص بلور وسائره‌دن كوچك قاب، نمكدان . || چوبان طوزلغی، قادین طوزلغی = نبات نوعلری، آنبر باریس .

طوزلو { (ت) ص. با : طوزلی.

طوزله { (ت) س. دكیز قییسنده دكیز صوینی صیغ چقورلره چكوب تبخر ایتدیرمكله طوز استحصال ایتمكه مخصوص محل، مملحه .

طوزلی { یاخود طوزلو. (ت) ص. ١. طوزی اولان، ایچنه طوز قونمش : طوزلی یمك؛ طوزلی بوبرلی كباب. ٢. طوزی چوق اولان ، چوق طوز قونمش : بو پینیر طوزلی. ٣. طوز وسائر املاحی اولوب ایچمكه صالح اولمیان (صو) ، دكیز صویی واوكا مماثل صولر كبی آجی : طوزلی صو؛ بوقیونك صویی طوزلیدر. ٤. مج. بهالی ، غالی : بو مال بكا پك طوزلی اوتوردی = چوق بهالی كلدی. || طوزلی اوت = یبان نخودی. || طوزلی بلغم = برنوع اكزامه، قوبا .

طوزلیجه { (ت) ص. ١. طوزی زیاده‌جه ، چوقجه طوزلانمش . ٢. مج. بهالیجه، اولدقجه بهالی .

طوس { (د، ت) د. « طو » ایله باشلار بعض ترصفتلردن اول كلوب تأكید و مبالغه بیان ایدر : طوس طوغری، طوس طوپارلاق .

طوس (ت) قوج كبى باش و آلن يا بوينوزله اورمه: بوقوج طوس اوريور؛ چوجقلر طوس اورشيورلر؛ قوچلره طوس اورشديرمق .

طوسباغه (ت) س. قپلوباغه .

طوسقه (ت) س. آرناؤدك جنوبى آرناؤدلق اهاليسندن اولانى، جنوبى آرناؤد: طوسقه‌لر چاليشقان برقومدر .

طوسقه‌لق (ت) سخ. م. آرناؤدلغك طوسقه‌لر ساكن بولنان جنوبى قسمى كه شمالاً (اشقومبى) مجراسيله كغه‌لقدن آيريليور .

طوسون (ت) س. ١. طانه حالندن چيقوب ايكى ياشنى كچمش قره صيغير آيغيرى، كنج بوغا . ٢. مج. طيقنازجه و تندرست يكيت : ها! طوسونم كوره‌يم سنى .

طوشارمق (ت) فل. كوكس كركين اولمق، ايلرى چيقمق .

طوطى س. فا. [تر. زبانزدى : دودو] آفريقا و هند و آمريقاده انواعى بولنان معروف قوش كه ديلى انسان ديلى كبى قابلين اولمغله ايشيتديكى حيوانانك سسنى تقليد ايدر و حتى تعليمله لقردى دخى تلفظ ايده بيلير، ببغا، پاپاغان : طوطى قوشى ؛ طوطىٔ شكرخا = شكر چيكنين پاپاغان و مج. كوزل سويلر دلبر. ‖ مج. طوطى قوشى = آكلامقسزين چوق سويلر كوزه . ‖ طوطى نامه = بى اصل واساس، اويديرمه سوزلر . [بوعنوانلى معنون بر مصال كتابندن كنايه .]

طوطى س. [زبانزدى : دودو] وقتيله قادين و خانم مقامنده قوللانيليردى : اسما طوطى. اليوم اسكى طرز وقيافتده بولنان ارمنى اناثنه اطلاق اولنور.

طَوع سذ. عر. ١. طاعت، اطاعت، مطيع ومنقاد اولمه، ديكلمه، سر فرو ايتمه . ن. ٢. ايستيه‌رك بر شئ يابمه، كندى آرزوسيله حركت، كره و جبر مقابلى : بالطوع والرضا .

طَوعاً ح. عر. ايستيه‌رك. كندى رضاسيله ، اجبار ايدلمكسزين؛ طوعاً وكرهاً = ايستر ايستمز .

طوغ (ت) س. [اصلى : توك] با : توغ .

طوغان (د) س. [اصل « طوغمق » دن مشتق اولوب صوى واصيل ديمكدر.] قوش وسائره آولامق اوزره آليشديريلان تيزپنچه‌لى ييرتيجى قوش، چاقر؛ آق طوغان، آلاطوغان، بوز طوغان ، چاقر طوغان ، صارى طوغان = انواعى . ‖بوز طوغان = بر نوع آرمود .

طوغانجى (د) س. ١. بربيوك دائره‌ده طوغانلرى بسليوب اداره و طوغانله آو ايشلرينه نظارت ايدن آدم؛ طوغانجى باشى. ٢. يكيچرى اوجاغنده بر صنف عسكر .

طوغراتمق (د) فت. كسديروب پارچه‌لره آيرتمق ، پاره‌لاتمق : تخته‌يى، اتى، اتمكى طوغراتمق .

طوغرام (د) س. كسمه، پاره‌لامه. كسلمه، پاره‌لانمه: باغرصاقلرم طوغرام طوغرام كسيليور = طوغرانير كبى شدتلى وجعله آغرييور .

طوغرامق (د) فت. پارچه پارچه كسمك، پاره‌لامق : تخته، اتمك، ات ، صوغان طوغرامق. ‖ بول طوغرامق = مواعيد كاذبه‌ده بولنمق، اغفال ايچون افراط ايتمك.

طوغرامه[1] (د) س. ١. پارچه پارچه كسمه، پاره‌لامه. ٢. قپو و پنجره وقنات و چرچوه كبى پاره‌لانمش كراسته‌دن ياپيلان ايش وبو ايشه يارايان كراسته : طوغرامه ايشى، طوغرامه‌دن ياپلمش .

طوغرامه‌جى (د) س. طوغرامه ايشلريله مشغول اولان صنعتكر، ابنيه‌نك تخته‌دن ياپيلان قپو و پنجره چرچوه و قنادى كبى ايشلرينى ياپان آدم كه دولكر ايشندن اينجه ومارانغوز ايشندن قبا ايشله اوغراشير، نجار : بو طوغرامه‌جى ايشيدر .

طوغرامه‌جيلق (د) س. طوغرامه جى ايشى وصنعتى، قپو وپنجره قنات و چرچوه‌سى كبى ايشلر ياپمق صنعتى : طوغرامه‌جيلق زحمتلى بر صنعتدر .

طوغرتمق فت. ١. برقادين ويا ديشينك طوغرمه‌سنى تسهيل ايتمك، طوغرمه‌ده ياردي ايتمك، ابه‌لك ويا حكيملك ايتمك، توليد ايتديرمك : فلان قادينى كيم طوغرتدى؛ خانمى ابه طوغرتدى؟ ٢. كبه براقوب

چوجق یاپدیرمق : برقوج قرق اللی قویونی طوغرته بیلیر .

طوغورغان { یا طوغورغان. (د) ص. چوق طوغوران (دیشی) : طـوغرغان قادین، کدی .

طوغرمق { یا طوغورمق. (د) فتـ. دنیایه کتیرمك، تولید ایتمك : هرکدی والده‌سی برکره طوغرور؛ کدی سنه‌ده ایکی دفعه وهر دفعه‌سنده برقاچ یاوری طوغورور. || مج. طقوز طوغرمق = بیوك بر صبرسزلقله انتظارده بولنمق، تهالك کوسترمك، مراق ایتمك.

طوغرمه ١ { یا طوغورمه. (د) س. دنیـایه کتیرمه، تولید : او قادینك بك قولای بر طوغرمه‌سی واردر .

طوغرو { (د) ص. س. با : طوغری .

طوغروم { (د) س. با : طوغرام .

طوغره ١ { (ت) س. با : طغرا .

طوغری { (د) ص. ١. اکری اولمیان، دوز، مستقیم، راست، بر اوجدن بر اوجه بر استقامت اوزره کیدن : طوغری یول، طوغری دیرك، طوغری دیوار. ٢. یالان اولمیـان، کرچك، صحیح، محقق : طوغری سوز، طوغری حوادث. ٣. یالان سویلمز، طوغریلقدن آیرلماز، صادق، راستکو : طوغری آدم. ٤. استقامت اوزره حرکت ایدن، ناموسلی، مستقیم : طوغری برصندقکار. ٥. حیله بیلمز، خلوصله حرکت ایدن، خالص : قلبی طوغری؛ طوغری یورکلی. ٦. خطاسز، یاکلیشسز، مصحح، صاغلام : طوغری حسـاب . = ح. ١. استقامت اوزره، برجهت واستقامتده، صاپمیه‌رق واکریلمیه‌رك : بو یول طوغری اورایه چیقیور؛ طوغری یورمك، کیتمك . ٢. یالان اولمیه‌رق، کرچکدن، صحیحاً : طوغری سویله؛ طوغری خبرآله‌بیلدیکزمی؟ ٣. استقامتله، مستقیمانه، ناموسکارانه : طوغری ایش کوریور . ٤. حیله سز ، خلوصله خالصانه : طوغری دوشونمك . ٥. یاکلیشسز، خطاسز، مصححاً : طوغری حساب کورمك. = س. طوغریلق ، حقیقت ، طوغری قول و فعل : طوغری‌یی سویلمك ، طوغریدن آیرلمامق . = ظم. ١. سمت وجهت بیان ایده‌رك توجه و انعطافه دلالت ایدر : شرقه طوغری کیتدی؛ اوطرفه طوغری حرکت ایتدی. ٢. پره‌سه ودرجه بیانیله تقربه دلالت ایدر : اوتوز یاشلرینه طوغری. || طوغریدن، طوغرویدن طوغری‌یه = بلا واسطه. || طوغریسی = الحق، بلاخلاف. || کون طوغریسی [صحیحی: کون طوغشی و یاکون طوغوسی] = ١. طلوع شمس، مشرق. ٢. شرق جنوبی روزکاری . || طوغری یول = رشد، هدایت.

طوغریجه { (د) ح. طوغریدن طوغری‌یه، طولاشمیه‌رق، بلا واسطه : بویولدن طوغریجـه اورایه چیقـارسکز؛ طوغریجـه کندیسـنه مراجعت ایتدم .

طوغریلامق { (د) فل. طوغری‌یی سـویلمك ، حقیقتی تسلیم و اعتراف ایتمك : هاه شمدی طوغریلادی.

طوغریلتمق { (د) فتـ. ١. (اکری شیئی) طوغری یاپمق ، تقویم ، تسدید ایتمك : اکری باجاقلی طوغان چوجقلرك باجاقلرینی طوغریلتمق ممکندر. ٢. (یاکلیش شیئی) طوغری ایتمك، خطـا و غلطنی رفع، تصحیح ایلمك : شوعباره‌یی طوغریلتملی .

طوغریلق { (د) س. ١. دوزلك ، استقامت ، راستی : بو یولك ، بو دیرکك طوغریلغی. ٢. کرچکلك، صحت، درستی : بو خبرك ، بو سوزك طوغریلغی. ٣. یالان سویلمین آدمك حالی، صدق، راستکولق: بو آدمك طوغریلغی. ٤. ناموس، خلوص، استقامت : طوغریلقدن آیرلمـاملی. ٥. حیـله سزلك، صفوت : قلبمك طوغریلغی. ٦. خطـا فقـدانی، یاکلیشسزلق، صحت : حسابك طوغریلغی.

طوغریلمق { (د) فل. ١. دوز و مستقیم اولمق : او چوجغك آیاغی طوغریلدی؛ بو یول شمدی طوغریلدی. ٢. قالقمق، قیام ایتمك، قالقوب قائم طورمق : آیاق اوزره طوغریلدی. ٣. بر یول آلمق، بر یره توجه ایتمك، بر استقامت آلمق: چارشی یه طـوغریلدی؛ اوپشه

طوغریلدی. ٤. دونمك، یوزینی چویرمك: قبله‌یه طوغریلدی. ٥. كرچك وصحیح اولمق، تحقق ایتمك: او حوادث دها تماميله طوغریلمدی.

طوغلغه { (ت) س. [مغولجه‌دن. زبانزدی: تاولغا] حربده باشه قونان زره، دمیر طاس، مغفر، خود.

طوغله { (ت) س. [لا. Tegula = یانمش، پیشمش. زبانزدی: توولا] فورنده پیشمش قرمزی وسرت كربیچ: كربیچ طوغله‌سی = عادی جنسی؛ دلیكلی طوغله = بوله‌لره مخصوص دلیكلی وخفیف طوغله؛ كوشه طوغله‌سی، پرسه طوغله‌سی = دیوارك كوشه‌لرینه مخصوص كناری باصلمش ایی جنسی؛ آتش طوغله‌سی = آتشه طیانیر قوی جنسی: چینی طوغله = دوشه‌مه ایچون چینی تقلیدی یاپیلان ایی وبهالی طوغله. || طوغله قرمزیسی = قویو قرمزی. == ص. طوغله‌دن یاپیلمش: طوغله دیوار، طوغله بنا.

طوغله‌جی { (ت) س. طوغله یاپان وصاتان آدم.

طوغلی { (ت) ص. با: توغلی.

طوغمق { (د) فل. ۱. دنیایه گلمك، آنانك رحمندن چیقمق، تولد ایتمك: سز نه تاریخده طوغدیكز. ۲. مشرقدن چیقمق، كوك یوزنده كوزكمك، طلوع ایتمك: كونش، آی، زهره طوغدی. ۳. مج. ظهور وبروز ایتمك، حاصل اولوب میدانه گلمك: بو صنعت دها ایكی طوغدی. ٤. سانح اولمق، بالبداهه سویلنمك: بو شعر بویله طوغدی. || اكسیك طوغمق = چوجق مدتی گلمه‌دن طوغمق. || ایچه، قلبه، یوركه طوغمق = سانح اولمق، سنوح ایتمك. || طوغدیغنه پشیمان = تنبل.

طوغمه { (د) س. ۱. دنیایه گلمه، تولد، ولادت: طوغمه‌سنك تاریخی مضبوط دكلدر. ۲. مشرقدن چیقوب كورنمه، طلوع؛ كونشك طوغمه‌سی = طلوع شمس. == ص. طوغمش، دنیایه گلمش، متولد، زاده. || آنادن طوغمه = ۱. او حالده دنیایه گلمش، صكره‌دن اولمه دكل: آنادن طوغمه كور، صاغر. ۲. چیریل چیپلاق، آنادن نصل طوغمش ایسه، اوستنده هیچ بر شیء اولمقسزین: آنادن طوغمه بر حالده طوریور. || طوغمه بیومه = طوغمش بیومش، یرلی: طوغمه بیومه شهرلی‌یم.

طوغو { (د) س. ۱. ولادت یری، مولد، وطن، مسقط رأس. ۲. طلوع یری، مطلع، مشرق، شرق: كون طوغوسی [وغلطی: كون طوغریسی] = شرق ویا شرق جنوبی روزكاری وجهتی.

طوغوش { یا طوغش. (د) س. ۱. طوغمه، تولد، ولادت. ۲. ظهور، طلوع: كون طوغوشی = كون طوغوسی. || طوغوشدن كور = آنادن طوغمه كور.

طوغوشلی { (د) ص. صوی، جنس، نجیب، نجابتلی.

طوغی { (د) س. با: طوغو.

طوف { سند. عر. با: طواف.

طوفان { سند. عر. [«طوف، طواف» دن] ۱. اورته‌لغی قاپلایوب احاطه ایدن عمومی وبك شدتلی یاغمور وفرطونه: بر طوفان قوپدی. ۲. حضرت نوح (عم) زماننده كفر وضلالته صاپمش اولان بنی بشری قهر ایچون من طرف الله ظهور ایدن عمومی فرطونه كه بتون قوم نوح یرلرینی غرق ایدوب نوع بشری امحا ایتمش، ویالكز نبی مشار الیه ایله خاندانی وسائر مخلوقاتدن بر ر چفت سفینهٔ نوح ایچنده قورتلمشدر. ۳. اد. كرهٔ ارضك اوائل تشكلاتنده یر یر و وقت وقت قبوغك پاتلامه‌سیله ویا صولر طاشمغله وقوع بولمش اولان خرابلقلرك بهری. || مج. طوفان نوح (عم) = ۱. پك بیوك یاغمور وفرطونه: طوفان نوح اولدی. ۲. پك اسكی زمان: طوفان نوح (عم) دن قالمه. || اد. قبل الطوفان = كرهٔ ارضك تشكلات حاضره‌سندن اول بولنمش اولان: قبل الطوفان اولان حیوانات غریبه. فر. Antédeluvien.

طوق { (ت) ص. [اصلی: «طویق» دن «طویوق»] ۱. اشتهاسی قالمامش، لزومی قدر ییوب ایچه‌رك حرصنی آلمش، آچ مقابلی، شبعان، سیر: طوقم،

قارنم طوقدر. ۲. طولغون، صیق، قالین: طوق قماش. ||طوق کوزلی = قناعتکار، حریص و طمعکار اولمیان.

طوق (ت) س. [بلکه عر. «طوق» دن] بعض قوزی و چپچلرك كردانندن صارقان کوپه کبی ایکی دانه.

طَوق (سذ. عر. جم: اطواق. ۱. كردانلق، بوین زینتی: طوق زرین. ۲. حیوانات بوینه طاقیلان حلقه، طاسمه. ۳. قوصرینك کی کبی بوینده حلقه رسمنده چیزکی. ٤. طاقت، قدرت، اقتدار: طوق بشردن خارج. [بو معنا ایله لسانمزده نادراً قوللانیلیر.]

طوقات طوقاتلامق. لا: توقات، توقاتلامق.

طوقاج (ت) س. چرپیجی طوقاغی.

طوقچه (ت) صه. قالینجه، طولغونجه: طوقچه قماش.

طوقشدیرمق (د) فتا. بربرینه طوقندیرمق، اورشدیرمق، چارپشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك: بومورطه طوقشدیرمق، طوقشدیرمق.

طوقشمق (د) فشه. صیق اولوب بربرینه طوقنمق، اورشمق، چارپشمق.

طوقلق (ت) س. [اصلی: طویقلق] ۱. طویمش آدمك حالی، آجلق مقابلی، شبع، سیری: طوقلقده آجلغك ماهیتی آکلاشیلهماز. ۲. طولغونلق، صیقلق، قالینلق: بو قماشك طوقلغی کافی‌می؟ || قارن طوقلغنه = یالکز ییوب ایچمه مقابلنده ومعاشسز (خدمت ایتمك).

طوقلی (ت) صه. ۱. كردانده کوپه کبی صارقان دانه‌لری بولنان (قوزی ویا چپچی). ۲. برباشنه کیرمش قویون.

طوقماق (ت) س. ۱. آغاجدن اورمغه مخصوص قالین باشلی وصاپلی آلت، پك قالین تخته چکیج: طوقماقله اورمق، ازمك. ۲. قپو قنادینه آصیلی و اونی چکمکه و قپونی چالمغه یارار دمیر حلقه یاخود چکیج کبی شیء: قپو طوقماغی. ۳. چماشیری صویك ایچنده اوروب تمیزلمکه مخصوص اوکی قالین و یاصی اودون، طوقماج: چماشیرطوقماغی، چرپیجی طوقماغی. ٤. دیبك ایچنده اوروب ازمکه مخصوص قالین دسته. || طوقماق کبی = مج. اتلی جانلی، قوتلی چوجق.

طوقناق (د) سه. ۱. ایشلمه، کچمه، تأثیر. ۲. اضرار، بوزمه. ۳. باشه اورمه، [illegible]

طوقناقلی (د) صه. ۱. تأثیرلی، ایشلر، کچر: طوقناقلی صوئوق. طوقناقلی سوز. ۲. بوزان، مضر: طوقناقلی یمك. ۳. باشه‌اوران، سرتجه: طوقناقلی توتون، شراب.

طوقندیرمق (د) فتا. ۱. ایلیشدیرمك، لمس ومس ایتدیرمك، تماسه کتیرمك: شورایه الکزی طوقندیرك؛ شو ماصه‌یی دیوارلره طوقندیرمیه‌رق کوتوره بیلیرمیسکز؟ ۲. ال سوردیرمك، بوزدیرمق: اشیا کزه کیمسه‌یه طوقندیرمدم. ۳. اینجیتدیرمك، آزرده ایتدیرمك، صاتاشمغه براقمق: او زواللی آدمه چوجقلره طوقندیرمیك. ٤. سوزی طولاییسیله برینه ارجاع ایتمك، ایما ایتمك: سویلدیکنی بکا طوقندیرمق ایستدی.

طوقنلمق (د) مج. ۱. مس ولمس وتماس ایدلمك، ایلیشلمك: بوکتابلره طوقنلماز. ۲. اینجیدلمك، صاتاشلمق، اضرار ایدلمك: بوفقیرآدمه طوقنلمسون.

طوقنمق (د) فتا. ۱. ال ایله ویا بدنك دیکر بر عضویله ایلیشمك، لمس، مس ایتمك، سورلمك، تماس ایتمك: صوئوق هواده مرمره طوقنمق فنادر؛ الم طوقنمقله صوئوقلغنی طویدم. ۲. ال سوروب بوزمق، خلل کتیرمك، دکیشدیروب افساد ایتمك، ایلیشمك: کیمسه بوکاغدلره طوقنمسون؛ بن او یمکه هیچ طوقنمدم؛ بوکا اصلا ال طوقنمامشدر. ۳. اینجیتمك، آزرده ایتمك، اضرار ایلمك، راحت براقمامق، صاتاشمق: بو چوجغه طوقنمایك؛ شو فقیره نیچون طوقنیورسکز؟ ٤. تأثیر ایتمك، ایشلمك، اثری کچمك: بکا اونك سوزی طوقنماز؛ سویلدیکی سوز بکا چوق طوقندی. ۵. سرخوشلق ویر-

مـك، چوق سبرت كاوب سر- سملك كتیرمـك : بو توتون، بو شراب بكا طوقنور. ٦. حزن و كدر ویرمك، مراقی آرتدیرمق : بویله حزن انكیز شرقیلر بكا طوقنور؛ قوال سسی آدمه طو- قنور. ٧. صحتجه ضرری موجب اولمق، اضرار ایتمك، یارامامق، راحتسزلق ویرمك : آكشی‌شیئلر بكا طوقنور؛ زیتون یاغی جلد خستەلغی اولانلره طوقنور؛ هر یمكك چوغی طوقنور. ٨. راجع وعائد اولمق : خیری طو- قنمازسه باری شری‌ده طو- قنمسون؛ او ایشك بكا طوقنور جهتی یوقدر. ٩. تجاوز وتسلط ایتمك : عرضه، ناموسه طوقنما- ملی؛ او سوز حیثیتنه‌طوقندی. || صویه صابونه طوقونمامق = هیچ بر طرفه ضرری اولمامق.

طوقُنمه { (د) س. طوقنمق ایشی. با : طوقنمق.

طوقُنور { (د) ص. ١. طوقنا- قلی، مؤثر : طوقنور سس. ٢. مضر، یاراماز : طو- قنور یمك.

طوقوتمق { (د) فت. نسج ایتد- یرمك : چولهایه بز طوقوتمق.

طوقورجین { (د) س. ١. بو- غدای دمتلری یغینی، چیچ. ٢. كلـین جهازی قفسی. ٣. بونجقله اویناتیلیر بر اویون.

طوقوز { (ت) ص. طـوق، صیق : طوقوز قماش.

طوقوز { (د) عد. با : طقوز.

طوقوش { (د) س. دكیش لغتنه اتبـاعاً قوللانیلیر : دكیش طـوقـوش = مبـادله، ترامپه : ممالك‌وحشیه‌ده پاره او- لمدیغندن اشیایی دكیش‌طوقوش ایدرلر.

طوقوشمق { طوقوشدیرمق. با: طوقشمق وسائره.

طوقومق { (د) فت. ١. ایپلیكلرك بر طاقنی دستكاهده آریش وبر طاقلرینی آرغاج یا- پوب بز وقماش وسـائره یاپمق، نسج ایتمك : بو بزی نره‌ده طو- قورلر؛ چوخه، ایپكلی، حصیر طوقو ق. ٢. سیلكمك : آغاج طوقومق. || اینجه الەیوب صیق طوقومق = چوق تحقیق ایتـمك، لزومسز یره چوق تحری ایتمك. || مكیك طـوقـومق = بر ایش ایچـون چوق كیدوب كلمك : بو كون اقشامه‌قدر مكیك طوقودم.

طوقومه { (د) س. ١. طوقو- مـق ایشی، نسج : طوقومه‌سی صیق بز. ٢. طو- قـونمش شیء، بویالی پنبـوق ایپلیكدن دستكاهده طوقنمش قالینجه بر منسـوج كه باشلیجـه یاتاقلق ومندر اورتیسی و یاتاق باغی وسائره یاپیلیر : یرلی طو- قومه، فابریقه طوقومه‌سی. == ص. طوقومه‌دن یاپلمش : طوقومه چارشف.

طوقوناق { طوقوناقلی، طوقو- نمق. طوقوندیرمق. با : طوقنمق وسائره.

طوقه { (ت) س. ١. تق. ربط ایده‌جك قوی باغ. ٢. آوج كبی طوپلی یر، دره ایچی.

[طوقات كبی.] مر. ٣. كمر و قایش وسائره باغلامغه مخصوص دیللی وباشلی بیوك قوپچه : كمر طوقه‌سی، قولان طوقه‌سی، قلیج قایشی طوقه‌سی. ٤. بحـ. قاوشدیر- مه : طوقه ایتمك = قاوشـدیروب باغلامق.

طوقه { (ت) س. [ایتا. Tocca] عشرت اثناسنده‌قدحلری طوقشدیرمه : طوقه ایتمك. == حد. طوقه ! = طوقشدیره‌لم. [اصلی امر صیغه‌سی اولوب بو ایكنجی مقامده قوللانیلیر.]

طوقه‌لی { (ت) ص. طوقـه‌سی اولان، طوقـه ایله باغـلانان : طوقه‌لی كمر؛ كومش طوقه‌لی.

طوك { (د) س. ١. صوئوقدن تبلر ایدوب موقتاً صلب وجامد حالنه كچمش‌صو وسـائر مایعـات، بوز، یخ : طیشـاریده طوك واردر؛ دستی طوك طو- تمش؛ طـوك چـوزلـمك = بوز اریمك. ٢. صو وسـائر مایعاتك صـوئوقدن تبلر ایتمسیله موقتاً صلب وجامد حالنه كچمسی، جمود (وغلطی : انجماد)، بوز باغلامه : طوك هواسیدر؛ هوالر طوك كیـدیور؛ هوا طوكه چكمـك. || طوك یاغی = ماكنه‌لره سـور- لمكده و سـائر بویله ایشلرده قوللانیلان ایچ یاغی.

طوكجیمك { (د) فل. ١. كو- كس قسوتله قاتیلا- شمق. ٢. مكدر و مغموم او- لمق. مر.

طوكدیرمك { (د) فت. ١. صـ. وسـائر

صوڭوتمغله صلب وجامد حالنه گچيرمك : بو برودت صولرى، نهرى طوكديره‌جكدر؛ بو ياغى اريتدكدن صكره طيشارى يه قويوب طوكديرملى. ٢. مج. چوق اوشوتمك، صوڭوقده براقمق : بزى طوكديره‌جكسكز.

طوكديرمه { (د) س. ١. بوز حالنه گچيرمه. ٢. قارك ايچنده دونديرلمكله بوز حالنه گچيرلمش ليموناته و شربت وسوت وسائره‌كه يازين سرينلك ويرمك ايچون ينير : ليمونلى ، قيماقلى طوكديرمه. == ص. ١. طوكديرلمش، بوز حالنه گچيرلمش. ٢. طوكوب يكپاره اولمش: طوكديرمه قاورمه؛ طوكديرمه ديوار؛ طوكديرمه طاش = طبيعى اوليان.

طوكديرمه‌جى { (د) س. بنه‌جك طوكديرمه ياپان وصاتان آدم.

طوكره { (د) س. [« طوكمق» دن] سيبر جهتنك طوكمش باتاقلقلرى حاوى چولى. [آوروپا لسانلرنده بومعنا ايله قوللانيلان Toundra لفتى بوندن غلطدر.]

طوكره { س. باش قوناغى، كپك. مر.

طوكز { (د) س. وياخود :

طوكوز { س. [غلطى وزبانزدى: طوموز.] تق : طونغوز. بآ : طوموز.

طوكوزلان { (د) س. براشكى، اوصورغان بوجكى.

طوكوق { (د) ص. ١. طوكمش، بوز باغلامش، جامد [غلطى : منجمد] : اللرى طوكوق. ٢. اوستى طوكمش كبى، طومانلى، بولوتلى، براق اولميان، بوزلى : طوكوق جام. ٣. جلاسز (تخته، معدن وسائره). ٤. مج. فرسز، روحسز: طوكوق آدم؛ طوكوق افاده.

طوكوقلانمق { (د) فل. طوكوق اولمق ، فر و جلاسى وپارلاقلغى كيتمك.

طوكوقلق { (د) س. فرسزلك، جلاسزلق ، صونوقلق.

طول { (د) ص. س. قوجه‌سز قارى، ارمل، بيوه : طوللره اعانه طوپلامق؛ طول قادينلره معاش باغلامق ؛ طول قالمق = قوجه‌سى اولمك؛ كلين طولى = غايت كنج اوله‌رق طول قالمش خاتون. || طول عورت اوتى = آراقيطون (نبات).

طول { سذ. عر. ١. اوزونلق ، بوى : بوعرصه‌نك طول وعرضى؛ طولنى اولچمك؛ بش آرشين طولى واردر. ٢. زمان چوقلغى، اوزون مدت : طول عمر = عمرچوقلغى؛ طول مدت = چوق زمان. ٣. چوقلق، كثرت: طول امل = طمع، بيتمز توكنمز حرص وآرزو. ٤. ج. كرهٔ ارضك شرقدن غربه اولان امتدادى ، عرض مقابلى : بر موقعك طول و عرض درجاتنى تعيين ايتمك؛ استانبولك طولى نه‌در؟ طول شرقى = مبدأ اتخاذ اولنان برنقطه‌دن اعتباراً ١٨٠ درجه‌يه قدر شرق جهتنده اولان يرلرك طولى؛ طول غربى = نقطهٔ مذكوره‌دن ينه ١٨٠ درجه‌يه قدر غرب جهتنده اولان يرلرك طولى ؛ مبدأ طول هر دولت عندنده كندى پايتختى ايچنده بر نقطه‌دن عبارت عد اولنمغله باعث تشويش عظيم اولان بو اختلافك رفعيله مشترك بر مبدأ طول اتخاذى الزمدر؛ طول ساعتى = قرونو متره.

طولاً { ح. عر. ١. بويجه، بوينه: او عرصه طولاً ٢٥ و عرضاً ١٨ متره در. ٢. ج. شرقدن غربه معتبر اولان طول جهتيله : فلان شهر طولاً شو وعرضاً شو درجه‌ده‌در.

طولاب { (د) ياخود دولاب. س. [ايكنجى املاسيله اصل فارسى اولوب عربى‌يه دخى گچمكله « دواليب » صورتنده جمع كلير] ١. قويودن صو چيقاروب باغچه‌لرى صولامغه مخصوص دونر ماكينه، ساقيه، ناعوره : قويو طولابى، بوستان طولابى، ساقز طولابى. ٢. هرنوع دونرچرخ، چيقريق. ٣. ديوارك ايچنه اويلمش ويا آيريجه ياپلمش رافلى وقپاقلى اشيا وضعنه مخصوص محل : طولابه قومق؛ طولابده صاقلامق؛ چماشير، ذخيره طولابى. ٤. سلاملق ايله حرم آره‌سنده اشيا آلوب ويرمكه مخصوص دونر طولاب كه ويرن ايله آلان بر بريني كورمز، دونمه طولاب : خدمتجى‌يى طولابه چاغروب يمكنى ويرمك؛ آشجى طولابدن حرمه يمكى ويردى. ٥. بدستان

ایچنده‌کی دکانلر : بدستانده بر طولابی‌وار. ٦. مج. اداره‌ء امور، تمشیهٔ امور : تجارت طولابنی چویرمك؛ بو آدم طولابنك باشنده در؛ طولابی بوزلدی. ٧. حیله، خدعه، دسیسه : کندی طولابنی چویرمکدن بشقه برشیء دوشونمیور؛ بوکا بر طولاب دوشونملی؛ طولاب قورمق = حیل ودسایس دوشونمك. ٨. برجنس کوچك میشه دیرکی : چفته طولاب، تك طولاب. ٩. قورلمغله ویا قولی چویرلمکله چالان چالغی قوطیسی. || طولاب چیویسی = اورته اکسر. || طولاب صوقاغی = بیلان قاوی.

طولابلی { (د) ص. طولابی اولان : طولابلی قویو؛ طولابلی ساعت = چالغیلی چکمجه‌سی اولان ساعت.

طولاش { (د) س. ١. بربرینه طولانمه، کرفت : صارماش طولاش اولمق = صارماشوب کرفت اولمق. ٢. چپارز، طولاشیق. ٣. انکل، عوق، مانع. || طولاش اولمق = قویروق اولمق، برینه قاتلمق، انکل اولمق.

طولاشدیرلمق { (د) مج. ١. دوندیرلمك، دور ایدلمك، دائراً مادار کزدیرلمك : آلافرانغه سفره ده یمك طولاشدیریلوب هرکس طباغنه آلیر. ٢. طوغریدن طوغری‌یه کوتورلیوب اوزاق اوزاق یوللردن کزدیرلمك : شهری سیر ایتسین دیه طولاشدیریله‌رق سوق اولندی. ٣. (سوز) مناسبتی بولمق ایچون بحثدن بحثه نقل ایدیله‌رك طولایسیله مقصده سوق اولنمق: سوز طولاشدیریله‌رق مقصده کلندی. ٤. چویرلمك، لف ایدلمك : آیاغنه بر ایپ طولاشدیرلدی. ٥. اطرافی چویرلمك، حصر واحاطه ایدلمك : بولندیغی موقع طولاشدیرلمشیدی. || مج. آیاغه، باشه طولاشدیرلمق = احاله اولنمق، مسلط و باش بلاسی اوله‌رق ویرلمك : بو ایش‌ده بنم باشمه طولاشدیرلدی؛ بر بلادر آیاغمه طولاشدیرلدی.

طولاشدیرمق { (د) فت. ١. دوندیرمك، دور ایتدیرمك، دائراً مادار کزدیرمك : کندیسنه بتون باغلری طولاشدیردم؛ بنی ایکی ساعت چارشیده طولاشدیردی. ٢. طوغریدن کوتورمیوب صاپه یوللردن واوزاقلردن چویره‌رك سوق ایتمك : یاریم ساعتده کیدلمك ممکن ایکن قولاغوز اوله‌جق آدم بزی ایکی ساعت طولاشدیردی؛ بزی تا نره‌لره قدر طولاشدیردی. ٣. (سوزی) مقصده سوق ایچون مناسبتدن مناسبته دوشورمك: سوزینی طولاشدیره طولاشدیره مقصدینه کلدی. ٤. چویرمك، صارمق، لف ایتمك : آیاغنه برایپ طولاشدیردی. ٥. اطرافنی چویرمك، صارمق، حصر واحاطه ایتمك : دشمنك بولندیغی تپه‌یی عسکرله طولاشدیردی. || مج. آیاغه، باشه طولاشدیرمق = احاله ایتمك، مسلط ایتمك : بو ایشی، بو بلایی باشمه، آیاغمه طولاشدیردیلر.

طولاشلی { (د) ص. طولاشه‌رق واریلان، طوغری اولمیان، صاپه : طولاشلی یول.

طولاشمق { (د) فل. ١. دونمك، دور، جولان ایتمك، چپه چوره کزمك : صباحدن بری صوقاقلرده طولاشیورم؛ قیرلرده طولاشوب طوردق. ٢. کزمك، سیر، کشت وکذار، تفرج، سیاحت ایتمك : بر طولاشده کل؛ بر ایکی سنه آناطولیده طولاشدم؛ او آدم بحر محیط کبیرده چوق طولاشدی؛ کلك برآز طولاشه‌لم. ٣. یایلمق، منتشر اولمق، تداول ایتمك : اویله بر سوز طولاشیور. ٤. بربرینه کچمك، قاریشمق، کرفت اولمق : صاچلری طولاشمش؛ بو ایپلیکلر طولاشیرسه چوزلمسی پك زور اولور. ٥. طوغریدن کیتمیوب طولاشیقلی اولمق، اوته‌یه بری‌یه صاپمغله اوزامق : بو یول چوق طولاشیور. ٦. دونوب دیکر بر طرفدن وارمق : آرقه‌دن طولاش؛ آرت قپودن طولاشدق. ٧. بوشنه کزمك، اوته‌ده بریده کزوب طورمق : ایشسز طولاشوب طوریور؛ بورالرده نه طولاشیورسکز؟ طیشاریده چوق طولاشما ایشمز وار در. ٨. چویریلوب او بر طرفه کچمك : بوز برون طولاشدیغی

كبي ليسانه كيريلير . || آياق
طولاشمق = طوغرى يوريه-
ميوب آياقلرى بربرينه قار-
يشمغله سرخوش كبي يوريمك .
|| آياغه طولاشمق = مانع وانكل
اولمق، مسلط وبار اولمق : ١.
آياغمه طولاشدى طوردى .
٢. ايپلكه مقابل برفنا حركتك
جزاسنى چكمك : نعمتك قدرينى
بيلمدى آياغنه طولاشدى. || بر
شيئك آردنده ، آرقه‌سنده
طولاشمق = جست و جوسنده
اولمق، پشنه دوشمك . || درت
طولاشمق = اضطرابده بولنمق،
اورايه بورايه باش اورمق.
|| ديل طولاشمق = آچيق وفر-
قلى سويليه‌مه‌مك، سرخوش كبي
سويلمك، لقردينك سياقنى سباقنى
اداره ايده‌مه‌مك : مظنونك ديلى
طولاشدى اقرار ايتدى.|| ذهن
طولاشمق = ذهن قاريشمق، شا-
شيرمق. == فتـ. ١. كزه‌رك تحرى
وتفتيش ايتمك : بتون قيرلرى
طولاشدق اوره‌جق بر قوش
بيله بوله‌مدق. ٢. دوروطواف
ايتمك : قپودان قوق يلكن
كميسيله كرهٔ ارضى اوچ كره
طولاشدى؛ استانلى بتون آفر-
يقاى جنوبى‌يى طولاشدى . ٣.
كزوب سير وتماشا ويا تفتيش
ايتمك : معارف مديرلرى على-
التوالى مكتبلرى طولاشمغله
موظفدرلر ؛ اداره مأمورلرى
تحت ادارەلرندەكى يرلرى طو-
لاشمغله مكلفدرلر ؛ شاكردانك
ياتاق قوغوشلرينى آره صيره
طولاشملى .

طولاشمه { (د) سـ. طولاشـ ايشى . با : طولا-
شمق .

طولاشيق { (د) صـ. ١. طو- غرى. كيتمين ، طو-
لاشان، صاپه : طولاشيق يول.
٢. قاريشيق، قاريشمش، بربر-
ينه كچمش، كرفت اولمش : طو-
لاشيق صاچ؛ طولاشيق ايپ .
٣. صاف و آچيق اوليان
مشوش ، مغلق : طولاشيق
لقردى؛ طولاشيق ايش؛ پك
طولاشيق بر مسئله .

طولاشيقلق { (د) سـ. ١. طو- غرى كيتميه‌رك
دونوب طولاشان شيئك حالى
اكريلك، اعوجاج : يولك، چاى
ياتاغنك طولاشيقلغى. ٢. قار-
يشيقلق، بربرينه كچمه ، بورغا-
جلق، التوا، كرفتلك : ايپك،
صاچك طولاشيقلغى. ٣. آچيقلق
و صراحت فقدانى ، تشويش ،
اغلاق : عبارەنك ، افادەنك
طولاشيقلغى .

طولاق { (د) سـ. آياغه توزلق برينه طولادقلرى
چوقه كنارى ويا اكسز شياق
وعبا .

طولام { (د) سـ. ١. صاريلان بر شيئك بهر صارلمسى،
صارغينك ويا مقره وسائرەيه
صاريلان ايپ وشريت وقوردله
كبي شيئلرك بهر دورەسى : صار-
غى‌يى، صاريغى اون طولام طو-
لادى. ٢. صاريلان برشيئك
بر دفعه صارلمسنه كفايت ايده-
جك مقدارى : شو تلدن بكا
اوچ طولام ويرك .

طولامباج { (د) سـ. با : طو- لانباج .

طولامق { (د) فتـ. ١. اطرافنه دونديروب چويرمك،
صارمق : باشنه بر شال، بلنه
بر قوشاق طولادى. ٢. مجـ.
احاله ايتمك، آغر و مشكل بر
ايشى برينه بار ومسلط ايتمك :
بو ايشى بنم باشمه طولاديلر .

طولامه { (د) سـ. ١. چوخه‌دن انتارى كبي اوكى آچيق
اوله‌رق قاوشديريلير و اوستنه
قوشاق باغلانير اسكى برلباس :
تاتار طولامەسى . ٢. پارمغى
احاطه ايدن بر نوع شيش، ات
يارانك خفيفى، قورلاغان، طو-
موز بورنى .

طولامپق { (د) سـ. بر نوع آوجى طوزاغى،
آغى.

طولان { (د) سـ. دسيسه، اغفال، طولاندیرمه. [اكثريا
يالان لغتنه اتباعاً قوللانيلير:]
يالان طولان بر طاقم سوزلره
قاپلمالى .

طولانباج { (د) صـ. دونه‌دونه بوكلمش ، پك طو-
لاشيق وقاريشيق، پيچاپيچ، پيچ
اندرپيچ : طولانباج يول؛ او بنا-
نك يوللرى پك طولانباجدر. ==
سـ. پك دونوب قاريشمغله كيريله‌جك
وچيقيله‌جق يرى بولنه‌ميان يول،
عاقول، فر : Labyrinthe :.
مشهور مينوسك طولانباجى .

طولاندیرمق { (د) فتـ. ١. چويرمك، احا-
طه ايتمك، اطرافنى آلمق. ٢.
حيل ودسايسله آلداتوب صو-

يمق، آشيروب مغبون ايتمك : هركسى طولانديرمغله كچينيور؛ اوندن يوز ليرا طولانديرمش.

طولانديريجى (د) ص. هركسى حيل و دسايسله اغفال ايدەرك صويمغى صنعت ايدينن ناموسسز، عيار، طرار، مزور.

طولانديريجيلق (د) س. دسيسه و حيله، هركسى صويمق صنعت مكروهەسى، عيارلق، طرارلق: طولانديريجيلغى ارتكاب ايدنلرك قانوناً جزاسى واردر.

طولانمق (د) فل. ۱. دونوب دور ايتمك، طواف ايتمك. ۲. تداول ايتمك، شيوع بولمق، متداول اولمق. ۳. بوكلمك، ايليشمك : آياغى طولاندى. == فتـ. صارمق : بر صارغى طولاندى.

طولانى ص. عر. ۀ: طولانيه. [«طول» دن سمنـ.] بويى اكندن زياده، بويلى، مستطيل: طولانى بر تارله، بر عرصه. == حـ. بوى اعتباريله بويجه، بوينه، طولاً : طولانى اولچمك؛ طولانى قومق.

طولانى (د) س. طولاشوب قاريشمش شئ، طولانباج.

طولايى (د) س. ۱. دور، چوره، حول، اطراف. ۲. خط مستدير، دائره. ۳. مناسبت، ملابسه. || طولاييسيله= ۱. ملابسه‌سيله، بالمناسبه. ۲. طوغريدن طوغرى‌يه اولميەرق، مناسبت دوشورەك: طولاييسيله بندن معلومات آلدى. || دن طولايى= ۱. سببندن، دن ناشى، دن اوتورى، اجلدن : وقوع بولمش بر جرمدن طولايى توقيف اولنمش؛ كنديسيله اولان الفتندن طولايى اوكاده صورمشلر؛ ظهور ايدن برايكى وقعه‌دن طولايى قرانتينه‌دن تميز پراتيقه ويرميورلر. ۲. دائر، متعلق، حقنده: سزدن طولايى بعض شيئلر صوردى. || فر طولايى = چپه چوره، دائراً مادار: او رمانى فر طولايى كزدى.

طولديرتمق (د) فتـ. برينه املا ايتديرمك، بالواسطه طولديرمق : شو دستيلرى كيمه طولديرته‌جغز؟

طولديرلمق (د) مجـ. ايچنه بر شئ قونوب بوشلغى دفع ايدلمك، طولى حالنه قونمق، املا ايدلمك : دستيلر طولديرلدى مى؟ صباحدن برى صو قويو يرلديكى حالده حوض طولديريله‌مدى.

طولديرمق (د) فتـ. ۱. بوش شيئى طولى ايتمك، ايچنه شئ قومق، املا ايتمك : دستى‌يى صو ايله، صنديغى اشيا ايله طولديرمق. ۲. بر شيئى بر قابك ايچنه قومق : بو اشيايى صنديغه، ذخيره‌يى انباره طولديرملى. ۳. اكسيك اولان شيئى تماملامق، ابلاغ ايتمك : ويرديككز آقچه‌يى يوز ليرايه طولديرك؛ دها حسابى طولديره‌مدق. ۴. اسلحۀ ناريه‌يه قورشون و سرمى قويوب آتلمغه حاضرلامق : تفنكى، طوبى طولديرمق. ۵. كسلمش حيوانك قارننه و قبـاق و ياپراق كبى بر سبزه‌يه پرنجله اوزوم فستيق و سائره قويوب پيشيرمك، طولمه يابمق : قوزى، هندى؛ طوماتس طولديرمق. ۶. چقور بر يره طاش طوپراق و مولوز و سائره آتوب تسويه ايتمك : اوراسنى طولديره‌جغز. ۷. دكيزك ايچنه طاش و چنتولى مولوز و سائره آته‌رق قره‌يه چويرمك: ساحلك صيغلرينى طولديروب ريختيم يابملى. ۸. ايچيله‌جك شيئى قدحه قويوب صونمق : بكا برصو، بر ليموناطه طولدير. مفعولى شراب اولورسه اكثريا محذوف اولور : طولدير ايچه‌يم. || چله طولديرمق = تام قرق كون خلوت و عبادت و رياضت ايتمك؛ ومجـ. جفا چكمك. || دفتر اعمالى طولديرمق = كنهكار اولمق. || چوقور طولديرمق = اولمك، دفن اولنمق. || طونه طولديرمق = بر كيسه طيشارى چيقمغه وقت بوله‌ميوب طونه ايتمك، دفع طبيعى ايتمك.

طولش (د) س. طولمق ايشى. با : طولمق.

طولغون (د) ص. ۱. طولمش، ايچى طولى، مالى، مشحون، مالامال، پر: طولغون حوض. ۲. قباريق، شيشكين: طولغون مندر. ۳. چوق يمكدن شيشمش، ممتلى : طولغون معده. ۴. تام، چوقجه، دكرليجه : طو-

لغون بهاسیله. ٥. حدت وکین و انفعالی ایچنه بریکدیروب صاقلامش، مبطن: طولغون آدم. ٦. صوك درجه‌یه کلن: طولغون یورك = حزن وکدرك صوك درجه‌سنه کلن یورك؛ طولغون کوز = کوز یاشی دوکمك ایچون جزئی بر وسیله‌یه محتاج اولان محزون کوز. || اتنه طولغون = ملحمجه، طیقناز.

طولغونلق { (د) س. ١. طولمش شیئك حالی، مشحونیت، امتلا. ٢. غرض، کین، یورکده کیزلی طوتیلان حدت: برینه طولغونلغی اولمق. ٣. معده شیشکینلکی، امتلا. || قولاق طولغونلغی = چوق ایشیتمکدن استحصال اولنان معلومات.

طولغه { (ت) س. با: طاولغه.

طوللق { (د) س. قوجه‌سی اولمیان قادینك حالی: او قادینه طوللغنده کیم باقدی؟

طولمش { (د) ص. ١. مملو، مشحون، پر: طولمش دستی، صندیق، آرابه. ٢. آرتق تحمل اولنه‌میه‌جق، طاشه‌جق درجه‌ده حدت و انفعال پیدا ایتمش، پر حدت، پر غضب. == س. اسکله‌ده طولنجه‌یه قدر نرخله یولجی آلوب طولنجه حرکت ایدن نوبت قایغی: طولمشه بینمك. || مج. طولمشه کلمك = مرتب سوزلره اینانمق، اغفال ایدلمك.

طولمق { (د) فل. ١. بوش قاب وسائره ایچنه بر شیء قونوب بوشلقدن قورتلمق، مملو ومشحون اولمق: دستی، صندیق، حوض طولدی؛ صهرنج دها طولمدی. ٢. بر قاب وظرف و سائره ایچنه کیرمك، کیروب اونی طولدیرمق: طیشاریده براغیلان قزانه صو طولمش؛ قارننه هوا طولمش؛ دیلنجیلر قپویی آچیق بولوب ایچری‌یه طولمشلر. ٣. شیشمك، قبارمق: معده‌م طولدی؛ بو مندر چوق طولمش. ٤. صبر ایده‌رك حدت وکینی قلبده صاقلامغله طاشه‌جق درجه‌یه کلمك: آرتق صبر ایده ایده طولمشیدم. ٥. تمام اولمق، اکمال اولنمق: حساب طولدی. ٦. بوش یری قالمامق، آرتق آله‌مامق: آرابه، واپور، طولدی. || قولاق طولمق = چوق ایشیتمکله اوکرنمك. || کوزلر طولمق = آغلایه‌جق اولمق، کوزه یاش کلمك. || یورك طولمق = چوق مکدر و منفعل اولمق.

طولمه { (د) س. ١. طولمق ایشی، امتلا: حوضك بوقدر چابوق طولمه‌سی. ٢. ایچی پرنج و اوزوم وفستیقله ویا قیمه و سائره ایله طولدیریلوب پیشیریلن کسلمش حیوان یاخود قباق و یاپراق کبی سبزه یمکی: قوزی، هندی، میدیه، قباق، پاطلیجان، لاخنه طولمه‌سی؛ یالانجی طولمه = زیتون یاغی و پرنج ایله یاپیلان یاپراق طولمه‌سی. ٣. بر شیئك ایچنه طولدیریلان ماده: دیوار طولمه‌سی. == ص. ١. طولدیرلمش، ایچنه پرنج وسائره طولدیریلان: طولمه قوزی، طولمه طوماتس. ٢. طاش طوپراق و مولوز وسائره ایله طولدیریلوب تسویه ایدلمش: طولمه باغچه، طولمه تپه. || مج. طولمه‌یی یوتمق = سویلنن مغفلانه سوزلره اینانمق: بن بو طولمه‌یی یوتمام.

طولو { یاخود طولی. (د) ص. ١. ایچنه شیئلر قونوب ویا طوپلانوب بوش اولمیان، مملو، مالی، مشحون: طولو شیشه، صندیق، حوض. ٢. بر قاب و سائره ایچنه بریکوب طوپلانمش اولان: بو طولابده کتاب طولودر؛ کولده بالیق، بو طاغده آو قوشلری طولودر. ٣. چوق، کثرتلی، مباح: بو باغده طولو کراز واردر: نجدده جنس قیصراقلر طولودر. ٤. ایچی بوش اولمیان، صوم. ٥. فشنك و باروتی قونوب آتلمغه حاضرلانمش (اسلحهٔ ناریه): طولو تفنك. طوب. || طولو دیزکین = ارخای عنان ایده‌رك، سرعت تامه ایله (حیوانی قوشدیرمق): بر آتلی طولو دیزکین کلیوردی. == س. ١. برقاب وسائره‌یی طولدیران مقدار: آوج طولوسی، کاسه طولوسی. ٢. شراب وسائره مملو بارداق، پیاله: بر طولو ایچمك. ٣. بزم عشرتده بولنانلرك بردن چویروب ایچدکاری بارداقلر، دور اقداح: بر طولو چویرمك. || آغز طولوسی = اهمیتسز، حکمتسز بر چوق لاف: آغز طولوسی لاف خانفیسنه اینانیرسك.

طولو { یا طوتی. (د) س. یازین هوانك اوست طبقه‌لرنده‌کی برودتدن طونوب ایری و یو- وارلاق بوز دانه‌لری صورتنده یاغان یاغمورکه بعضاً کثرتلی و پك ایری دانه‌لی یاغوب کلی خساری موجب اولور، عر. برد، فا. تکرك : طولو یاغمق، دوشمك؛ یاغموردن قاچوب طو. لویه طوتلمق = خفیف بر صیقندیدن قاچوب ده دها آغرینه دوچار اولمق.

طولوس { (ت) س. طونوس دیدیکمز شیئك دها طوغری اسمیدر. با : طونوس.

طولوق { (د) س. دیکیشسز قاب یاپیلان بتون دری : بال، پکمز، صو طو- لوغی.

طولوم { (ت) س. ۱. حیوانك بتون چیقارلمش در- یسندن عبارت قاب که پکمز، بال، یاغ، سرکه و یا صو کبی مایعات یاخود پینیر وسائره وضعنه مخصوص اولور : سرکه طولومی؛ بر طولوم یاغ؛ طولوم پینیری. ۲. نفسله شیشیریلوب بر یاندن صیقلمغله بر اوجنه مربوط بولنان دودوك چالینان دری : غایده طولومی. ۳. ایکی تخته‌دن عبارت و بر طولوم تقلیدنده بولنان کورك قطعه‌سی: بر طولوم الما، سمور. || طولوم چیقارمق = حیوانك درسینی بتون وسقطسز یعنی طولوم یا. پیله بیله‌جك صورتده یوزمك. || طولومنی چیقارمق = یوزمك؛ و مج: حدینی بیلدیرمك، تأدیب ایتمك. || شیشدن وشیشمکدن ده کنایه اولور : طولوم کبی شیشمك؛ طولومه دونمك.

طولومبه { یا طلومبه. (ت) س. [یتا. Tromba دن غلط] ۱. صویی بر طرفدن چکوب دیکر طرفدن ویرمکه مخصوص وتخلیهٔ هوا قاعده‌سیله ایشلر ماکینه‌که انواعی واردر: قویو، یانغین طولومبه‌سی؛ فرنك طولومبه‌سی = صو چیقارمغه مخصوص معدنی طولومبه. ۲. دکیزدن صویی یوقاری‌یه چکوب بعده بوشادان برنوع قاصیرغه‌که راست کلدیکی سفائنی ایچون پك تهلکه‌لیدر؛ خرطوم، کردباد. ۳. جرا. بدنك ایچنده بریکن مایعاتی چکوب آلمغه ویا مایع بر علاجی بدنك ایچنه ادخال ایتمکه مخصوص بیوك شرینغه. ٤. بر طولومبه‌یه مربوط اولوب اونی اداره ایدن باشی بوزوق ویا عسکر افرادی، طولومبه. جیلر طاقمی : آق‌سرای طولومبه. سی کچیور؛ اسکدار طولومبه‌سی یتیشدی. || طولومبه طاتلیسی = فسقیه‌کبی بر ماکنه‌دن صیقیلوب چیقاریلان بر جنس خمور طاتلیسی.

طولومبه‌جی { (ت) س. ۱. محله‌لرده وبعض دوائرده‌کی اسکی اصول یانغین طو. لومبه‌لرینی یانغین محلنه کوتوروب اوراده قوللانان آدم. [صورت مخصوصه‌ده تعلیم وتربیه ایدیلمش وآلات وادواتی پك مکمل او. لوب کندیلرندن پك چوق یارار. لقلر کورلمش اطفائیه افرادی بونلردن بسبتون باشقه‌در.] ۲. اولرده‌کی صو طولومبه‌لرینی تعمیر ایدن صنعتکر. ۳. مج. چاپقین، خایلاز، تربیه‌سز، حال وحرکت ومعامله‌سی پك قبا وتند آدم، خایطه.

طولومبه‌جیلق { (ت) س. ۱. یانغین طولو- مبه‌سنی اداره ایدوب حریق سوکندیرمك وصو طولومبه. سی تعمیر ایتمك فعل و صنعتی : طولومبه‌جیلق تهلکه‌لی برایشدر. ۲. مج. تربیه‌سزلك، چاپقینلق، قبا وتند حرکت ومعامله، خایطه. لق.

طولون { (ت) س. ۱. شقاقك قولاق توزینه طوغری اولان محدبجه طرفی. ۲. طولو آی، بدر. مر.

طولی { (د) ص. س. با : طولو.

طولی { ص. عر. أ: طولیه. ۱. بوی و اوزونلغه منسوب و متعلق : [طولانی دها مستعملدر.] ۲. ج. کرهٔ ارضك شرقدن غربه طوغری اولان مقیاسنه منسوب و متعلق : ممالکك درجات طولیه‌سنی تعیین ایتمك.

طولی { ص. ؤ: عر. ذ : اطول. با : اطول.

طوم { (ت) مه. یومری و یووارلاق شیء تصویر ایدوب شمدی یالکز استعمال اولنمدیغی حالده مرکباتی چو- قدر. مخفف : توم.

طوم { (د) مه. طاوول وتومبلك سسی کبی صدایی تقلید و تصویر ایدب اکثریا مکرر

قوللانیلیر : طوم طوم طاوْل چالینیوردی. مخفف : دوم .

طوماتس { یا طوماته. (د) س. [فر. Tomate] ایچی پك صولی و میخوشنجه او- لمغله کرك تازه‌سی وکرك شیشه- لرده حفظ اولنمش صویی ویا ازمه‌سی وپستیلی یمکه لذت ویر- مك ایچون قوللانیلوب عادتا مطبخك حوائج ضروریه‌سی حکمنه کچمش اولان بر سبزه که آمریقا- دن کله اولوب انواع کثیره‌سی واردر : قرمزی طوماته، صالقیم طوماته؛ آجی طوماته = طوماتس صالچه‌سی؛ یشیل طوماته = بعض یمکلرده قوللانیلان خامی.

طوماتسلی { یا طوماته‌لی. (د) ص. طوماته‌نك صویی ویا ازمه‌سی ایله تربیه اولنمش : طوماتسلی پلاو، چوربه .

طومار { سز. عر. ج : طوامیر. [بلکه ر. دری دیمك اولان Τομάρι دن] ۱. وقتیله بوینه اوزون کسیلوب طی او- لنه‌رق اسطوانه صورتنه قو- نیلان یازلمش جیلان دریسی، نامه، کتاب، دفتر : طومار اعمال ۲. صاریلوب اسطوانی الشکل اولمش هرشیء : کاغد، قماش طوماری. = ص. تر. اسطوانی الشکل، مستطیل و ایچی بوش : طومار دویت = ایچنه قلم قونه‌جق قوبوری اولان دویت. || طوب طوماری = کله سورکوسی.

طوماغه { (ت) س. طوغانك آیاغنه اوردقلری طو- پلی کوستك .

طوماغی { یا طوماغو. س. زکام، نوازل. مر.

طوماق { (ت) س. ۱. آغاجدن طوب. ۲. بر نوع قالین وآغر چیزمه. ۳. آت اوزرنده طاشیدقلری قالین بر چوماق، آغاج کرز.

طومالان { (د) س. ۱. بر منطاری، فر. Truffe. دینلان منطار. ۲. یومری چیبان، طاعون چیبانی .

طومالتمق { (د) فتـ. بر جهتی کنبد کبی چیقه‌جق وضعیته قومق، تومسلتمك : یوکی آلمق ایچون آرقه‌سنی طوما- لتدی.

طومالمق { (د) فل. ۱. بر جهتی کنبد کبی چیقمق، تومسلمك : بو دیوار طومالمش. ۲. چوکمك، اکلمك، (حیوان) آرقه‌سنی بوکه‌رك اوتورمق : کوپك طومالدی.

طومالیج { یا طومانیج . (د) ص. اورکو چالنمش، چیقنتیسی اولان. [ارطغرل غاز- ینك وطائفه‌سنك ایلك مقری اولان معروف بر طاغه علم اولمشدر.]

طومان { (ت) س. بول وقیصه ایچ طونی.

طومانیج { ص. با : طومالیج.

طومب { (ت) مه. دوشن شیئك سسنی تقلید ودوشمکی تصویر ایدوب چوجق لساننده دوشمك معناسیله‌ده قوللانیلیر : طومب یره دوشدی؛ طومب صویك ایچنه دوشدی؛ طومب ایتدی. [جومب کبی.]

طومبا { یاطومبه (ت) مه. یاتاغه آتیلوب راحتی بولمق وچوجق لساننده یاتمق معناسیله قوللانیلیر : ساعت اوچه کلنجه هایدی طومبا؛ اویقوسی کلنجه طومبا یاتدی .

طومبادیز { (ت) ص. شیشمان وبیچیمسز، قیصه وشیشمان : طومبادیز بر آدم. عو.

طومباز { (ت) س. ۱. چایلرده ایشلر آلتی دوز و کوکرته‌سز قایق. ۲. کوپری آلتنه قونور ویا شمانده‌ره کبی قوللانیلیر فوچی رسمنده کوچك دوبه: کوپری، واپورطومبازی.

طومباق { (ت) س. [اصل محل اعمالی اولان هند لساننده اولوب آوروپا- جه ده بو اسمله معروفدر.] آلتینله قاریشیق ویا آلتین قا- پلامه‌لی باقیر ویا تونج. = ص. بو خلیطه‌دن معمول : طومباق لکن ابریق.

طومبالاق { (ت) ص. یووار- لاق ، شیشمان، طومبول : طومبالاق بر چو- جق .

طومباله { (ت) س. ۱. حقه باز یووارلاغی. ۲. نو- مرولی حاوی کاغدلرله و زارله اوینانیلان قمار اویونی. فر. Loto.

طومبای { (ت) س. صوصیغیری دیشیسی، دیشی مانده.

طومروجق { یا طمورجق . (ت) س. [اصلی: طومروجق] آغاجلرك بهارده فلیز اولمق اوزره قیشین پیدا

ایتدكلری دوكمه‌لرك بهری، عر. برعوم.

طومروجقلانمق { یا طومور - جقلانمق . (ت) فل. (آغاج) طومروجقلر پیدا ایتمك، فلیزلنمك اوزره طو- مروجق ویرمك .

طومروق { (ث) س. ۱. آغا- جك فلیز اولمق اوزره- پیدا ایتدیكی دوكمه، طومروجق. ۲. چیچك غنجه‌سی، دها آچلیوب دوكمه حالنده بو- لنان غنچه. ۳. قالینلاشمش آغاج ساق، كوتوك. ٤. حمام وفورنه یارار قالین اودون، كوتوك : طومروق یارمق. ٥. دسته ایله آیرلمق وایجابنده اویله قو- للانلمق اوزره ایری بر مكعب صورتنده صاتیلان طاش وسا. ئره : مالطه، مرمر، میشه، جوز طومروغی. ٦. وقتیله مجرملرك آیاقلری كچیریلوب باغلانمق اوزره ایكی دلیكی اولان بر كوتوكدن عبارت عذاب واشكنجه آلتی. ۷. [بوندن تعمیماً] حبسخانه، محبس، زندان : طومروغه آتمق، اورمق = حبس ایتمك. || طو- مروق آغاسی = وقتیله حبسخانه مدیری.

طومروقلانمق { (ت) فل. (آغاج) طو- مروجق پیدا ایتمك، فلیزلنمك اوزره دوكوملنمك : هوانك صیجاقلغندن آغاجلر كركی كبی طومروقلاندی .

طومشرمق { (ت) فتە. قوش آغزینه یم ویر- مك.

طومشمق { (ت) فش. (قوشلر) غاغالریله بیتلشمك، بربرینك بیتنی آییقلامق : طاوقلر طومشوب طوریورلردی.

طومشوق { (ت) س. یاباغان كبی قوشلرك كرلی ویومری غاغاسی .

طوموز { (د) س. [اصلی : طوكز] بیساكیله و تند طبیعتیله معروف درت آ- یاقلی بر حیوان كه یبانی واهلی اولور، خنزیر، خوك، كراز. حسن تعبیرله جانور دخی دینیر. یاوریسنه چوربه دیرلر. — بیسلكدن و عناد ومرحمتسز- لكدن یاخود زیاده قوتدن كنایه اوله‌رق شتم و تحقیر تعبیری‌ده اولور : نه‌طوموزدر! || طوموز آغز شاغی، اتمكی، آیریغی = بررجنس كوك. || طو- موز آیاغی = ۱. تفنك صیقیسنی ویا شیشه طبیه‌سنی چیقارمغه مخصوص بورغی. ۲. وقتیله دشمنك آیاغنه باتمق اوزره یوله آتیلان دمیردن سیوری اوجلی مثلث آیاق اولطه‌سی. || طوموز آرابه‌سی = بر جنس زرهلی آرابه، سیار كوچك مترس. || طوموز الماسی = طومالان . || طوموز باشی = بر جنس صراجه . || طوموز بالیغی = یونس بالیغنك بیوكی. || طوموز بورنی = قیللی ات یاران. || طوموزیاغی = طوموزك دریسی آلتنده واتنك اوستنده قالین بر طبقه حالنده بولنان یاغ .

طوموزلق { (د) س. طوموز طبیعتی، عنادله مر- حمتسزلك : ینه طوموزلغی طو- تدی.

طون { (د) س. ۱. تق. علی- الاطلاق روبه، ثوب، لباس، جامه : قره طون. ۲. بلدن آشاغی كیلن وباجاقلری اورتن لباس، شالوار، طومان، دیزلك : آیاغنده طونی یوق؛ ایچ طونی = تنك اوزرینه و پانتا- لون یا شالوارك آلتنده كیلن بر لباس كه چاشیردن معدوددر. ۳. آت توگنك رنكی : بو آتك طونی كوزل؛ طوری طوننده؛ آچیق طون . || طو- نسز = مج. هیچ بر شیٔ اولمیان، پسپایه، شیللیق.

طوناتدیرمق { (د) فتە. ۱. تز- یین ایتدیرمك، زینت ویردیرمك : باغچه‌سنی باغچوانه كوزل طوناتدیرمش . ۲. قندیللر و بایراقلرله تزیین ایتدیروب شهرآیین ایتدیرمك : چارشی یی بلدیه طوناتدیردی.

طوناتمق { (د) فتە [ثوب ولباس دیمك اولان «طون» دن اولوب اصل معناسی كیدیر- مك‌در.] ۱. سوسلندیرمك، بزتمك، تزیین ایتمك : اوطه‌لرینی كوزل طوناتمش؛ كلینی كیید- یروب طوناتدیلر . ۲. قندیللر و بایراقلرله ابنیه و شهری سو- سلندیروب شهر آیین یاپمق : شهری، چارشی یی، سوقاقلری، واپورلری طوناتمق. ۳. مزین صورتده ترتیب ایتمك : میوه طبله‌سی طوناتمق. ٤. مج. سو- گوب صابه‌رق تكدیر ایتمك،

اطرافیله قباحتلرینی یوزینه اور-
ه‌رق پایلامق. ٥. بح. کمینك
آرمه و تکنه‌سنده‌کی نواقصی
اکمال وتجهیز ایدوب سیر وسفره
حاضرلامق: سفینه‌یی طوناتمق.
= فل. شهرآیین اجرا ایتمك،
قندیللر وبایراقلرله طوناتمق:
واپورلر بوکون طوناتمشلر.

طوناتمه (د) س. تزیین، سو-
سلندیرمه. با: طونا-
تمق.

طونادلمق (د) فج. ١. تزیین
ایدلمك، سوسلند-
یرلمك، زینتویرلمك: بو صالون
کوزل طونادلمش. ٢. شهرآیین
ایچون قندیللر آصیلوب بایراقلر
آچلمق: فلانك قوناغی مکمل
صورتده طونادلمش. ٣. طا-
قملری اکمال ایدلمك، تجهیز اید-
لمك، یکی یاپیلان کمیلر دها
طونادلمدی؛ آت کوزل طو-
نادلدی.

طونانمق (د) فل. ١. سو-
سلمك، بزنمك، زیب
وزینت بولمق: کلین کوزل طو-
نانمش. ٢. قندیللر آصیه‌رق
وبایراقلر کشاد ایده‌رك اجرای
شهر آیین ایتمك: بتون شهر
طونانمش؛ ابنیهٔ رسمیه صورت
مخصوصه‌ده طوناندی. ٣.
(کمی) یلکن وسائره طاقیله
تجهیز اولنمق: یکی انشا اولنان
سفائن دها طونانمدی. ٤.
(آت) مکمل طاقملرله حاضر-
لانمق: آت طوناندی.

طونانمه (د) [یاخود طونتما و
غلطی: دونتما] س. ١.
عمومه عائد بر مسرتك اعلانیچون
شهرك قندیللر وبایراقلر وسائر
شعشعه‌لی شیلرله تزیینی وطوپ
تفنك و فشنكلر انداختیله انواع
لعبیاتك اجراسی. شهر آیین،
شنلك: طونانمه کیجه‌سی. ٢.
سفن حربیه مجموعی: طونانمای
همایون؛ آق دکیز، بصره کور-
فزی طونانمه‌سی؛ اینجه طونانمه =
اوفاق کمیلر فیلوسی. [فا. زعم
اولنه‌رق ترکیباتده اویله قوللا-
نیلیور:] طونانمای (دونتمای) ی
همایون، طونانمای (دونتمای) ی
دولت علیه.

طونبای (ت) س. با: طومبای.

طونج یاخود طوج. (ت) س.
با: تونج.

طونغور طونغوردی. با:
طنغر، طنغردی.

طونلاته (ت) س. [ایتا.
Tonnellata] کمی
حموله‌سنك وعلی الاطلاق مایعات
وذخیره وسائره‌نك واحد قیا-
سیسی اولوب بیك کیلودن
عبارتدر: قرق طونلاته حموله
استیعاب ایدر برکمی؛ صو شر-
کتی صویك طونلاته‌سنی قاچه
ویریور؟ [طونه دخی دینلیر.]

طونلاته‌لق (ت) صه. شوقدر
طونلاته استیعاب
ایدر: یکرمی طونلاته‌لق برکمی؛
ایکی طونلاته‌لق بر صو قزانی.

طونلق (د) صه. طون ویا ایچ
طونی اعماله یارار:
طونلق بز. = س. وقتیله عسکره
ویریلان اثواب پاره‌سی، البسه
بدلی.

طونوس (ت) س. [طوغر-
یسی: طولوس. یو.
Θόλος = قبه] هرطرفی مدور
اولیوب ایکی دیوار اوزرینه
اکلی صورتنده یاپلمش کارکیر
سقف: بودرومك اوستنی طو-
نوس یاپمق، چویرمك؛ طونوس
اوستنده بنا یاپمق.

طونه (ت) سخ. ﻫ. [مجار-
جه‌دن] آلمانیای جنوبی
ایله اسوچره حدودندن نبعانله
قره دکیزه منصب اولان بیوك
ایرماق که آوروپانك انهار عظیمه-
سندندر.

طوی (ت) س. قازدن بیوك
بر بیابانی قوش که ایکی
جنس اولوب، بیوکنه طویداری
وکوچکنه طویلاق وعربستان
طویی دینیر. = صه. مج. عقلسز،
ادراکسز، عجمی وخام: طوی
آدم.

طوی (ت) س. [اصلی: توك]
دوکون، سور، ولیمه،
جمعیت، شنلك: طوی کونی.
مر. [قوللاندیغمز «دوکون»
لغتی اشبو «طوی کونی» ودها
طوغریسی «توك کونی» تعبیر-
ندن مأخوذدر، زیرا او کون
بایراق برینه توکلرله خانه‌یی طو-
ناتمق عادت ایدی.]

طویت سش. عر. قصد، نیت،
مقصد، امل. ذ.

طویداری (ت) س. [وغلطی:
طوغداری] طوی
دینلان ایری قوشك بیوك جنسی.

طویرلمق (د) فج. ایشیتدیر-
لمك، اسماع ایدلمك:
بو خبر کیمسه‌یه طویرلملیدر.

طویرلمق (د) فجـ. باشقه‌سی طرفندن قارنی طو- لدیریلوب آجلغی کیدیرلمك، اشباع ایدلمك : اوروج یین طرفندن قرق فقیر طویرلمق اقتضا ایدر.

طویرمق یا طویورمق. (د) فتـ. ۱. ایشیتدیر- مك، برینك ایشیتمه‌سنه مساعده ویا ایشیتمه‌سنی تسهیل ایتمك، اسماع ایتمك : سویلدیککزی طویرملیسکز؛ بونی کیمسه‌یه طو- یرمیك. ۲. آچمق، افشا، نشر ایتمك : بو سوزی طویرماملی.

طویرمق یا طویورمق. (د) فتـ. برینك قارنی طوق ایتمك، یدیروب اشتهاسنی کیدیر- مك، اشباع ایتمك : آج طویرمق؛ قرق فقیر طویرمق . || قارن طویرمق = ۱. یملك یملك، طویمق. ۲. بسلمك، نافع ومفید اولمق : بو ایش قارن طویرماز .

طویغار (ت) سـ. تارله قوشنك بر نوعی، چایر قوشی؛ تپه‌لی طویغار .

طویغان (ت) سـ. طوغان. یا : طوغان .

طویغو (د) سـ . [« طویمق » دن] ۱. ایشیتمه، طو- یمه، استماع : طویغوسی کوشك. ۲. ایشیتمکله استحصال اولنان معلومات، مسموعات، آکاهی: طویغوسی چوق. ۳. حس، حواس خمسه دن بری واسطه‌سیله خبر آلمه، طویمه : بو آدمده طویغو یوقدر؛ طویغوسی چوق آدم. [خالص و فصیح ترکجه بر لغت اولدیغی حالده، ترجه بونك یرینه «حس» لغت عربیه‌سنك مألوفیتی بغیر حق اعتباردن دوشمه‌سنی موجب اولمشدر.]

طویغوسز (د) صـ. ۱. حسسز، طویماز، حس ایتمز، هیچ بر شیئه قلبنه تأثیر ایتمز، تأثرسز. ۲. ادراکسز، معلو- ماتسز، خبرسز.

طویغوسزلق (د) سـ. ۱. حسسزلك، طویمازلق، حس ایتمه‌یش، تأثر- سزلك. ۲. ادراکسزلك، معلو- ماتسزلق.

طویغولی (د) صـ. ۱. حسی زیاده، طویار، تأ- ثرلی، متأثر. ۲. معلوماتلی، خبردار.

طویل صـ. عر. ۲: طویله. [«طول» دن صش.] ۱. اوزون، دراز : عمود طویل؛ طویل الید = اوزون اللی، مقتدر. ۲. چوق سورر، ممتد، مدید : عمر طویل. ۳. د. عروضده بر بحر مخصوص : بحر طویل.

طویلق (ت) سـ. عجمیلك، خاملق، تجربه‌سزلك، جهالت.

طویلمق (د) فجـ. ۱. ایشیلد- لمك، مسموع اولمق، استماع ایدلمك : اورادن معلك سسی طویلیر می؟ ۲. منتشر اولمق، انتشار ایتمك : اویله بر خبر طویلدی. ۳. میدانه چیقمق، کشف و افشا اولنمق، فاش او- لمق : سزك صاقلادیغکز سر طویلدی. ۴. حس اولنمق : پیره‌نك بدنك اوزرنده یوریدیکی طویلیر.

طویلمق (د) فجـ. ۱. قارن طوق اولمق، قانمق، شبع، آجلق دفع ایدلمك : او قـ‌ر آکمکله طویلیرمی؟ ۲. مجـ. قناعت کلمك اکتفا اولنمق : بو منظره‌یه طویلماز؛ سزك صحبتکزه طویلیرمی؟

طویله سش. عر. ۱. بربری آر- قه‌سنه باغلانمش برصره حیوان، حیوان قطاری : طو- یله خر. ۲. حیواناتك باغلاندیغی یر، آخور، طاوله. [یا : طاوله.] ۳. چایره قویویریلن حیوانك آیاغنه باغلادقلری ایپ، طاوله ایپی.

طویماز (د) صـ. برشیئله قناعت ایتمز، طمعکار : نه طو- یماز آدمدر.

طویماز (د) صـ. ایشیتمز، آکلاماز. || اوردم طو- یماز= برشیئی چابوق آکلامیان، سوزه آلدیرمیان.

طویمازلق (د) سـ. برشیئله قناعت ایتمیش، طمعکارلق.

طویمق (د) فتـ. ۱. ایشیتمك، سمع حاسه‌سیله حس ایتمك، استماع ایلمك : فلانك کلد- یکنی طویدیکزمی؟ قولاغم آغر در چوق باغرلمدقجه طویمام. ۲. حواس خمسه‌دن بری وا- سطه‌سیله حس ایتمك، متحسس ومتأثر اولمق : تنمك اوزرنده بر شیئ یوریدیکنی طویدم؛ تزله‌دن قوقو طویمیورم.

طویمق (د) فلـ. ۱. طوقلق حاصل اولمق، قارن طوق اولمق، آجلق دفع اید.

لمك، سير وشبعان اولمق : طو-
يديكزمى؟ قارنم طويدى . ۲.
قانمق، اكتفا ايتمك : صويه
طويه‌ميورم؛ آرتق اوده ثروته
طويمديسه؛ بو ياغمورلردن يرلر
طويدى. || كوز طويمق = قناعت
كلمك : حريص بر آدمدر نه‌قدر
قزانسه ينه كوزى طويماز .

طويمه ۱ { (د) س. ۱. ايشيتمه ، استماع. ۲. خبر آلمه ، استخبار. ۳. حس، متأثر اولمه.

طويمه ۲ { (د) س. سير اولمه ، شبع، قانمه : طويراغك صويه طويمه‌سى .

طويناق { (د) س. ۱. طويه‌جق آلت ، لامسه . ۲. حيوان آياغنك طرناغى .

طويوق { (د) ص. طوق لغتنك صورت اصليه‌سيدر.

طويوم { (د) س. ۱. طويمه، قانمه، شبع. ۲. قناعت.

طويوملق { (د) س. ۱. بركره طويه‌جق مقدار : بر طويوملق ايتمك. ۲. طويمغه مدار اولان : بو پاره طويوملق دكل‌آ. ۳. يغما، غنيمت، چاپول.

طهارت { سث. عر. ۱. تميزلك، پاككلك . ۲. دفع طبيعيدن صكره شرعاً اقتضا ايدن ييقانمه : طهارت آلمق .

طهور { ص. عر. [«طهارة» دن (سمب.] پك تميز و تميز-ليجى : شراب طهور .

طىّ { سذ. عر. ۱. صارمه، بوكمه، دوروب بوكمه : طومارى طى ولف ايتمك . ۲. صاروب طوپلار كبى قطع ايتمه ، كسمه : طى زمان، طى مكان ايتمك = زمان ومكانى آتلامق، بر قوهٔ خارقه ايله كچمك ،اون كونلك يره مثلا بر دقيقه ده‌وارمق. ۳. چيقارمه، حذف ولغو ايتمه، قالديرمه : عبارەنك بر قاچ فقره‌سنى طى ايتملى .

طيّار { ص. عر. [«طيران» دن (سمب.] ۱. اوچان ، او-وچيجى، پرنده ۲. هوايه‌قالقان، غازه منقلب اولان : جسم طيار= آچيق براغيلنجه غازه منقلب اولوب نابديد اولان جسم. فر. Volatil . || جعفر طيار = معوته محاربه‌سنده ايكى قولى كسيله‌رك شهيد اولان حضرت جعفر بن ابى طالب (رضه) در كه قو-للرينك قناده تبديليله جنتده اوچديغى جانب نبويدن مشاهده و تبشير بيورلمشيدى . || ريح طيار = كزن يعنى تبديل مكان ايدن صنزيلر، سيكير وجعلرى. [لسان عوامده رثيه يعنى رو-ماتيسمه‌يه‌ده بو اسم ويريلير.]

طياق { طيامق، طيانمق وسائره. با : طاياق وسائره .

طيب { سذ. عر. كوزل قوقو، كوزل قوقولى روح ويا ياغ وسائره، كوزل قوقوسيچون سوريلن شئ .

طيّب { ص. عر. ۞ : طيبه . [«طيب» دن صش.] ايى، خوش : قول طيب، كلمهٔ طيبه .

طيّبات { سث. عر. فد : طيبه. با : طيبه.

طيّبه { سث. عر. ج : طيبات. ايى ايش، كوزل فعل و حر-كت، عمل صالح، فعل حسن، ثواب، حلال . == سخنذ. م. مدينهٔ منوره.

طير { سذ. عر. ج : طيور. قوش، مرغ : طير خوش الحان، طيور جنت؛ منطق الطير = قوش ديلى .

طيران { سذ. عر. ۱. اوچمه، اوچش : قوشلر طيران ايدر. ۲. غازه تحول ايدوب هوايه قاريشمه : لقمان روحى آچيق شيشه‌ده قالنجه طيران ايدر.

طيريّون { سذ. ج. عر. تا. تاريخ طبيعينك قوشلر بحثى وعلميله توغل ايدن علما. فر. Ornithologistes . [جمعيت طبيهٔ عثمانيه‌نك تسميى وجهله «طيور-يون» ديمك جائز دكلدر.]

طيش { (د) س. (اصلى : طاش، تاش، تيش) ايچ مقابلى، خارج، بيرون، بر شيئك طيشا-ريسى : ايچى طيشنه بكزه‌مز؛ طيشى ايچندن كوزل؛ طيشندن اولچمك = طيشاريدن، خارجدن؛ ايچى طيشى بر. == ص. طيشا-ريده‌كى، خارجى، بيرونى : طيش قپو = باب خارجى؛ طيش دكيز = بحر محيط .

طيشارى { (د) س. [اصلى : طاشقارى] طيش طرف، خارج، بيرون، ايچرى مقابلى، آچيق ير : طيشاريده اوتورمق؛ طيشاريدن كلمك؛ طيشار يسى ايچريسندن صيجاق؛ طيشاريلرده كزمك . == ح. ظم. خارجده، خارجاً : طيشارى

قالدى؛ طيشارى چيقدى. || طيشارى چيقمق = مج. دفع حاجت، دفع طبيعى ايتمك، آبدست بوزمق. || طيشارى كيتمك = ولايتدن برينه عزيمت ايتمك، سياحت ايتمك.

طيشلى { (د) ص. طيشاريسى اولان، خارجى: ايچلى طيشلى = داخلاً وخارجاً مناسبتلى، تكليفسز، محرم.

طَيف { سذ. عر. اويقوده ويا قراكلقده قورقودن كوزده تجسم ايدن خيال، غل. || م. طيف شمس = ضيانك انكسار قوتيله حل ايدلمسيله اجزاسنك آلنان رسمى.

طيق { (ت) مه. طاق مخفف اولوب خفيف وانجه بر سسى تقليد وتصوير ايدر: طيق طيق پنجره‌يه اوردى.

طيقاج { (ت) سذ. ١. شيشه و سائره آغزينى طيقامغه مخصوص بزدن وآغاجدن طپه. ٢. وقتيله اشكنجه آلاتندن اوله‌رق مجرملرك آغزلرينه طيقدقلرى شئ.

طيقامق { (ت) فتـ. ١. برشيشه وسائره آغزينى بزدن طپه وسائره ايله باصه‌رق قپامق، طار بر منفذى بر شيئله قپايوب سد ايتمك: شو شيشه‌يى طيقاملى؛ صو يولنى، بورى‌يى طيقامشلر؛ شيش بوغازينى طيقادى. || آغزينى طيقامق = سكوته مجبور ايتمك، اسكات ايلمك. || لقردى‌يى آغزه طيقامق = سوزينى رد وجرح ايديويرمك.

طيقانمق { (ت) فل. ١. يول قپانوب سد اولنمق، مسدود اولمق، قپانوب ايشلمه‌مك: بوغازم طيقاندى؛ بورى چاموردن طيقانمش. ٢. نفس طوتلمق. كوكس طارلاشوب نفس آلماز اولمق. ٣. اشتها قپانوب يه‌مه‌مك: طاتليدن طيقاندم.

طيقانيق { (ت) ص. طيقانمش، يولى قپانمش، مسدود، ايشلمز: بو شيشه‌نك آغزى طيقانيق؛ صو يولى، بورى طيقانيقدر.

طيقانيقلق { (ت) سذ. ١. قپاليلق، مسدوديت: بوغازك، صو يولنك طيقانيقلغى. ٢. نفس طوتلمسى، كوكسك طارلاشمسيله نفس آلنه‌مامه.

طيقر { (ت) مه. ١. قورى و انجه بر سسى تصوير ايدر، ومكرر اوله‌رق بويله بر سس چيقاره‌جق صورتده قوريمش شيئلره وصف دخى اولور: بوزك اوزرنده طيقرطيقر يوريوردى؛ بورك قوريوب طيقر طيقر اولمشيدى. [طاقر مهمله سنك مخفف حكمنده‌در.] ٢. فيقر فيقر كبى سسله قاينامغى تصوير ايدر: تنجره طيقر طيقر قايناييوردى.

طيقرداتمق { (ت) فتـ. طيقردى ايتديرمك، طيقر طيقر ايده‌جك صورتده سسلنديرمك: شو باقرلرى طيقرداتمايك.

طيقردامق { (ت) فل. خفيف وقورى بر سسله كورلدى ايتمك: جيبنده پاره‌لر طيقرداپوردى؛ طوكمش طوپراقلرك اوزرنده آياقلرى طيقرداپوردى.

طيقردى { (ت) سذ. قورى و خفيف برسسله اولنان كورلدى: آياق طيقرديسى؛ صحنلرك طيقرديسى؛ پاره‌نك طيقرديسى.

طيقسيرمق { (ت). فل. قپالى آغزله خفيف صورتده آكصرمق: آكصيروب طيقسيريور.

طيقسيريق { (ت) سذ. قپالى آغزله خفيف آكصرمه.

طيقشديرمق { (ت) فتـ. ١. باصه‌رق صوقمق. ٢. عجله ايله يمك: برآز يمك طيقشديروب كيتدى.

طيقشمق { (ت) فل. طار بر يره وباشقه‌لرى آره‌سنه صوقلمق.

طيقلمق { (ت) فل. صوقلمق، آره‌يه كيرمك.

طيقمق { (ت) فتـ. ١. زورله و ايته‌رك باصه‌رق صوقمق: شلته‌يه پنبوق طيقمق. ٢. طار ويا صيقنديلى بر يره صوقمق: حبسه طيقمق، دليكه طيقمق. || مج. چاكه اوت طيقمق = برينى محو ايده‌جك صورتده ايشنى بوزمق.

طيقناز { (ت) ص. طوپلى و ململجه: طيقناز آدم.

طيقنازلق { (ت) سذ. طوپليلق، آز ململق.

طیقنمق (ت) فتـ. عجله ایله و اهمیتسز صورتده بر شیء یمك: بر پارچه شیء طیقنوب کیتدی.

طیقه‌لی (ت) صـ. قپانمش، طیقانمش، مسدود: طیقه‌لی بوری.

طیقیز (ت) صـ. ١. زیاده طیقناز، پك قالین. ٢. پك صیق وقاتی طولدیرلمش: طیقیز طولمه.

طَیلَسان سـنـ. عر. زاهدلرك صارقیتدقلری صاریق اوجی.

طین سنـ. عر. بالچیق، چامور، طوپراق.

طیناز (ت) سـ. قیش ایچون حفظ اولنق اوزره تپه صورتنده ییغیلان اوت، اوت ییغینی.

طینَت سثـ. عر. خلقت، جبلت، فطرت، یاراد یلیش: طینتی فنا؛ طینتنده مرکوز اولان حال.

طینمَق (ت) فتـ. با: طنمق.

طُیور سنـ. جـ. عر. فد: طیر. با: طیر.

ظ

ظ { ظی، س. [عر. ظاء. سش.] { ترکجه الفبانك یکرمنجی حرفی اولوب، ترکجه‌ده مخرجی اولمیغندن، یالکز عربیدن مأخوذ کلماتده بولنور. شیوۀ اصلیۀ عربیه‌سنی بز تلفظ ایده‌میه‌جکمزدن (ز) کبی اوقورز. بو حرف اسکی عبرانی و سریانی الفبالرنده دخی مفقود اولوب، (ثخذ ضظغ) حرفلری میاننده عربلر طرفندن علاوه اولنمشدر. ابجد حسابنده ۹۰۰ عددینه دلالت ایدر.

ظاء { سش. عر. ظ حرفنك اسم { عربیسی اولوب، (ط) دن تفریق ایچون، نقطه‌لی اولدیغنه بناءً « ظاء معجمه » دخی دینلیر.

ظالِم { ص. عر. ؤ: ظالمه. جـ: ظا- { لمین. ظلمه. [« ظلم » دن سف.] حقسزلق و ظلم ایدن، حقسز، غدار، قییجی، مرحمتسز، ستمکار: ظالم آدم؛ ظالم فلك.

ظالِمانه { ص. فا. ظلم واعتسافله { اولنان، غدارانه، ستمکارانه: بر معاملۀ ظالمانه. = حـ. فا. ظالمه یاقیشیر صورتده، ظلم وستم وغدرله: ظالمانه اوریور.

ظالِملك { س. ظلم، اعتساف، { مرحمتسزلك، غدارلق.

ظاهِر { ص. عر. ؤ: ظاهره. { [« ظهور » دن سف.]
۱. میدانده اولان، آچیق، آشکار: بو بر امر ظاهردر. ۲. بدیهی، مثبت، هویدا: دلیل ظاهر. || ظاهر اولمق = ظهور ایتمك، میدانه چیقمق. = سذ. عر. بر شیئك میدانده وآچیقده اولان صورتی، خارج، باطن مقابلی، کورینور صورتی: بو آدمك باطننی الله بیلیر اما ظاهری پك ایی کورینور؛ ظاهرده صلحادن کورینور؛ باطنی ظاهرینه اویماز. = حـ. تو. البته، شبهه‌سز = ظاهر یارین کله‌جکدر؛ اویله‌در ظاهر!

ظاهِراً { حـ. عر. میدانده او- { لەرق، آشکاره، صورت ظاهره وخارجیه‌ده، کورینیشده: ظاهراً دوست کورینورسه‌ده باطناً دشمندر.

ظاهِری { ص. عر. ؤ: ظاهریه. { ظاهرده اولان، طیشدن کورینن، صوری: حال ظاهریسی، احوال ظاهریه‌سی. مقابلی: باطنی، باطنیه.

ظَرافَت { سش. عر. نازکلك، { نازکانه طور و حال وافاده، تربیه‌لی معامله، لطافت: سوزنده، معامله‌سنده فوق العاده بر ظرافت واردر؛ انسان ظرافتنه حیران اولور.

ظَرافَتلی { ص. نازکانه، نازککله { اولنان، تربیه‌لی ولطافت آمیز: ظرافتلی سوز، معامله.

ظَرف { سذ. عر. جـ: ظروف. { ۱. قاب، قلیف، محفظه: ساعت ظرفی. ۲. الی یاقمامق ایچون قهوه فنجانی ایچنه قونان کومش ویا سائر معدندن قاب: بر طاقم ظرف؛ ظرف فنجان طاقمی. ۳. بر یره کوندریلن مکتوب وهر نوع اوراقك قوندیغی ویاپیشدیریلوب مهرمومیله مهرلنن کاغددن شکل مخصوصده قاب: مکتوبی ظرفیه قودم؛ ظرفی قپادم؛ بر پاکت ظرف. ٤. د. زمان ویا مکان بیان ایدن کلمه؛ ظرف زمان، ظرف مکان: دون بوراده ایدم تعبیرنده « دون » کلمه‌سی ظرف زمان و « بوراده » ظرف مکاندر. || ظرفنده = ایچنده،

اثناسنده، داخلنده: بش كون ظرفنده؛ اوچ سنه ظرفنده.

ظُرَفاء { سذ. جـ. عر. فد: ظريف. با: ظريف.

ظَرفيّت { سش. عر. بر كلمه‌نك ظرف اولمسى، ظرف زمان ويا ظرف مكان صورتيله قوللانلمسى: بوكلمه‌نك ظرفيتى حالنده صورت استعمالى.

ظُروف { سذ. جـ. عر. فد: ظرف. با: ظرف.

ظَريف { ص. عر. ث: ظريفه. جـ: ظرفاء. [«ظرف» دن صش.] نازك، لطافتلى، خوش ادا: ظريف آدم، ظريف معامله. = جـ. تر. فد. كبى. سويجى قادين. [بومعناده جمعى اولان «ظرفاء» قوللانيلير.]

ظَريفانه { ص. حـ. فا. نازكانه، ظرافتله، حسن ادا وملايمتله: ظريفانه معامله ايديور.

ظَريفلك { س. ظرافت، نازكلك، حسن ادا، نازكانه معامله.

ظَفَر { سذ. عر. ١. مقصده دسترس اولمه، نائليت، موفقيت. ٢. دشمنى يكمه، غلبه، غالبيت، نصرت، فتح: جناب حق فتح وظفر احسان بيوردى؛ دشمن اوزرينه ظفر بولدى.

ظُفر { سذ. عر. جـ: اظفار. تش. طرناق.

ظَفَره { سش. عر. ط. كوز طبقه‌لرندن برينك طرناق كبى قالينلاشوب سرتلمه‌سنى موجب علت، فر. Ptérigium.

ظُفرى { ص. عر. ث: ظفريه. طرناق قبيلندن ويا طيرناغه منسوب ومتعلق.

ظَفَرياب { ص. فا. [عر. ظفر = موفقيت. فا. يافتن = بولمق] ١. موفقيته نائل اولان، موفق، نائل: مرامنه ظفرياب اولدى. ٢. غالب، منصور: دشمنه قارشى ظفرياب اولدى.

ظِلّ { سذ. عر. جـ: ظلال، اظلال. ١. كولكه، سايه. ٢. مج. حمايه، تصاحب، سايه: ظل ظليل ولى نعمتيده. ٣. ر. بر قوسه تماس ايدن خط مستقيم، مماس. || ظل الله، ظل الله فى الارض = خليفهٔ مسلمين حضرتلرى.

ظِلال { سذ. جـ. عر. فد: ظل. با: ظل.

ظَلام { سذ. عر. ١. قراكلق، ظلمت: ظلام ليل. ٢. حقسزلق، ظلم، غدر، ستم. [بو ايكنجى معناده «ظ» نك كسرى ده جائزدر.]

ظِلف { سذ. عر. جـ: ظلوف. اظلاف. تا. صيغير و قويون كبى حيوانلرك چتال طيرناغى. [چتال اولميان آت طيرناغى كبيلرينه «حافر» دينير.]

ظُلم { سذ. عر. حقسزلق، غدر، ستم، جور، عدل مقابلى.

ظُلماً { حـ. عر. ظلم ايله، حقسز اوله‌رق، جور و ستمله، بغير حق، زورله.

ظُلُمات { سش. جـ. عر. فد: ظلمت. با: ظلمت.

ظُلمانى { ص. عر. ث: ظلمانيه. قراكلغه منسوب ومتعلق وقراكلق اولان، مظلم.

ظُلمت { سش. عر. جـ: ظلمات. قراكلق، تيرك، تاريكى: ظلمت ليل. = جـ: كرهٔ ارضك آيلرجه كونش كورمن و قراكلقده قالير اقطار قطبيه‌سى: اسكندرك ظلماته كيتديكى مرويدر. || بحر ظلمات: بحر محيط آطلاسى يه وقتيله عربلرك ويردكلرى اسم.

ظَلوم { ص. عر. [«ظلم» دن صش.] زياده ظلم و حقسزلق ايدن، پك جفاكار، وغدار، مبالغه ايله ستمكار.

ظِلّى { ص. عر. ث: ظليه. كولكه‌يه منسوب ومتعلق.

ظَليل { ص. عر. ث: ظليله. [«ظل» دن صش.] پك كولكه‌لى، پك كثيف و سرين، سايه دار: ظل ظليل.

ظَمأ { وظماء. سذ. عر. زياده صوصامه، تشنكى، عطش شديد.

ظَنّ { سذ. عر. جـ: ظنون. ١. صانى، صانمه، يقيناً بيلمكسزين اغلب احتمال ايله حكم ايتمه، كمان: بوكون كله‌جكدر ظن ايدرم؛ ظنمه كوره بوكون كليرلر؛ ظن ايتمه كه بنم بو ايشده بر منفعتم واردر. ٢. شبهه، تردد، شك: بو ايشده ظن حاصل اولدى؛ وحدانيت حقنده ظنه تابع اولماملى؛ ظنونى ذهندن چيقارملى؛ فلاسفه‌نك اكثر مطالعاتى ظن وخيالدن عبارتدر. || حسن ظن = برآدم حقنده ايى بر فكر ومطالعه حاصل ايتمه، كنديسنى ايى بيلمه، توجه. || سوء ظن = برى حقنده كوتى برفكر ومطالعه پيدا ايتمه، كنديسنى كوتى ظن وفرض ايتمه: حقمده كى حسن ظنى سوءظنه

تحویل ایتدیلر. || ظن غالب = علم یقینه قریب اولان ظن.

ظُنون { سذ. جم. عر. فد: ظن. با: ظن.

ظَواهِر { سش. جم. عر. [فد: « ظاهره » لسانمزده قوللانلماز.] بر شیء ویا شخصك میداننده اولان وکورینور جهتلری، صورت ظاهریه سی: بو آدمك ظواهری پك ایی کورینور؛ ظواهر احوالنه باقیلیرسه.

ظِهاره { سش. عر. با: زغاره.

ظَهر { سذ. عر. ۱. آرقه، صرت، اکین. ۲. کاغد وسائره‌نك آرقه طرفی، کریسی: جوابنی مکتوبك ظهرینه یازوب اعاده ایتدی. || قوة الظهر = آرقه‌دن امداده مهیا اولمق اوزره یدك بولندیریلان عسکر وسائره، کریدن کوکنیله‌جك قوت: دشمنك قوة الظهری وار ایدی.

ظُهر { سذ. عر. کوندوزك اورته‌سی، زوال وقتی، اوکله: صلاة الظهر = اوکله نمازی؛ قبل الظهر = اوکله‌دن اول؛ بعد الظهر = اوکله‌دن صکره.

ظَهری { صد. عر. مؤ: ظهریه. ۱. آرقه‌یه منسوب و متعلق. ۲. امداده متعلق: قوهٔ ظهریه = قوة الظهر.

ظُهری { صد. عر. مؤ: ظهریه. اوکله‌یه منسوب ومتعلق. [زوالی دها مستعملدر.]

ظَهریّه { سش. عر. بر مکتوب وسائر ورقه‌نك آرقه‌سنه یازیلان یازی، آرقه سنده‌کی شرح: ظهریه‌سی واردر؛ ظهریه‌سنی اوقودیکزمی؟

ظُهور { سذ. عر. ۱. میدانه چیقمه، ظاهر اولمه، چیقمه، کورنمه: کونش ظهور ایتدی؛ صوقاغك کوشه سندن ظهور ایدیویردی. ۲. حاصل اولمه، وجوده کلمه، تحدث، تکون: آرقه‌مده بر چیبان ظهور ایتدی. ۳. کشف، ایجاد، بولنمه: آمریقانك ظهوری؛ توتونك ظهوری؛ تلغرافك ظهوری. ٤. مشهور بر آدمك ویا فوق العاده بر حالك میدانه کلسی: دین مبین اسلامك ظهوری؛ بحرمحیطده‌فورطنه‌لرك ظهوری. || نوظهور = یکی چیقمه، یکی ایجاد.

ظُهورات { سش. جم. عر. مأ. مول ومنتظر دکل ایکن آکسزین وقوعه کلن احوال وبویله احوالك ایجاب ایتدیردیکی مصارف: ظهوراته قارشی بر مقدار آقچه بولندیرمق شرطدر. || ظهوراته تابع اولمق = اولدن صورت اجراسی تعیین اولنمیوب ظهور ایده‌جك احواله کوره اوله‌جق اولان: اورایه کیتدکدن صکره خط حرکتمز ظهوراته تابع اوله‌جقدر؛ ظهورات واپوری = سیاحت پروغرامی خارجنده وفوق‌العاده بر لزوم اوزرینه حرکت ایتدیریلن واپور.

ظُهوری { س. اورته اویوننده مضحك شخصی اجرا ایدن مقلد؛ ظهوری قولی = اورته اویونی طاقمی.

ظَهیر { صد. عر. [« ظهر » دن صش.] آرقه چیقان، معین، مددکار، یاردیمجی.

ع

ع { عين. س. [عربيده سش.] تركجه الفبانك يكرمى بونجى حرفى اولوب، بوغازدن اولان مخرجى السنهٔ ساميه‌يه مخصوص اولمغله، لسانمزده يالكز عربيدن مأخوذ كلمه‌لرده بولنور. الفبانك ترتيب اصليسى اولان ابجد صره‌سنده اون آلتنجى حرف اولوب، شكل عبرانيسى ע وشكل سريانيسى ܥ دركه عربى ايله مشابهتلرى ظاهردر. شكل اصلئ قديمى بر دائره وحلقه‌دن عبارت اولمغله السنهٔ ساميه‌ده كوز ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر. لسان يونانيده بوشكل اصليى (о) محافظه ايتديكى حالده، حركه يرينه كچوب، ضمهٔ مبسوطهٔ ثقيله كبى اوقونور. عربى اولميان كلمه‌لرده استعماليله مثلا عربه وعلكساندر يازلمسى غلط فاحشدر. رقم كبى استعمالنده ۷۰ عددينه دلالت ايدر.

عابِد { س. ص. عر. ‌ۀ: عابده. ج: عبده. [« عبادة » دن سف.] طاپان، طاپينان، عبادت ايدن، اهل تقوى، زاهد: عابد آدمدر؛ عابده بر قادين؛ عابدك عبادتى؛ عبدهٔ اوثان = بته طاپانلر.

عابِدانه { ص. ح. فا. عابد و زاهده ياقيشير صورتده، عابدجه: بر طور عابدانه ايله؛ عابدانه عمر سوريور.

عابِر { ص. عر. ‌ۀ: عابره. ج: عابرين. [« عبور » دن سف.] كچن، عبور ومرور ايدن: مارين وعابرين = كلوب كچنلر.

عاتِق { ص. عر. [« عتق » دن سف.] ۱. آزاد اولمش، آزادلى، اعتاق اولنمش (كوله). ‌ۀ. ۲. اسكى، قديم. [« عتيق » دها مستعملدر.]

عاج { سذ. عر. ۱. فيل ديشى. ۲. باغه.

عاجِز { ص. عر. ‌ۀ: عاجزه. ج: عجزه. [« عجز » دن سف.] ۱. اقتدارسز، غير مقتدر، ضعيف، كوشك، الندن ايش كلمز: عاجز بر آدمدر؛ كندى ايشنى كورمكدن عاجزدر. ۲. شاشيرمش، نه ياپه‌جغنى بيلمز، درمانسز: بن بو ايشده عاجز قالدم؛ انسان جواب ويرمكدن عاجز قالير. ۳. از. تواضع طريقيله متكلمدن كنايه اولور: عاجزلرى، عاجز بنده‌لرى. ‖ دار العجزه = كندى يلرينى بسلمكدن عاجز اولان بيچاره وسقط فقرانك بيتوتت واعاشه‌سنه مخصوص خيرات دائره.

عاجِزانه { ص. ح. فا. ۱. عجز واقتدارسزلقله، حقيرانه: عاجزانه تقديمنه جرأت قلندى؛ عاجزانه بر كتاب يازمغه باشلادم. ۲. از. متكلمدن كنايه اولور: طرف عاجزانه‌مه ارسال بيوريلان تحريرات يد عاجزانه‌مه واصل اولدى.

عاجِزى { ص. فا. بو عاجزه عائد ويا منسوب ومتعلق، متكلمدن كنايه اوله‌رق محويت وتواضع تعبيريدر: پدر عاجزى = پدرم؛ سوى عاجزى يه = طرف عاجزانه‌مه.

عاجِل { ص. عر. ‌ۀ: عاجله. [« عجله » دن سف.] ۱. عجله‌لى، عجله‌جى، مستعجل: تشبثات عاجله. ۲. شمديكى، حاضر، مستقبل ومهلتلى اولميان، پشين، آجل مقابلى، معجل: امر عاجل، دواى عاجل، مهر عاجل.

عاجِلاً { ح. عر. عجله ايله، مستعجل اوله‌رق، سريعاً، درحال:

مکتبك عاجلاً کشادی مطلوبدر.

عاد { سخذ. عر. یمن جهتنده ساکن بولنمش برقوم قدیمدرکه هود (عم) ه ایمان کتیرمیوب کفر وشرکده اصرار ایتدکلر. یچون طرف باریدن قهر اولنمشدر.

عادَت { سـ. عر. جـ : عادات. [ترکیبات عربیه‌ده : عاده] ۱. آلیشلمش شیٔ، الفت، هر وقت یاپیلان : صباح ارکن قالقمق عادتیدر؛ بیلدیکنی کیمسه‌یه کوسترمه‌مك عادتیدر. ۲. رسم، دأب، اصول، هر کس طرفندن رعایت اولنه کلن حال : بو مملکتك عادتی بودر؛ عادت بلده؛ عادت حسنه، عادت سیئه؛ عادة الله = حکم ازلیٔ ربانینك جاری اولدیغی طریق، نظام و اصول طبیعت. ۳. تر. قادینلرك آیده بر کره کوردکاری حیض، آی باشی : عادت اوستنده ایدی. || خارق عاده، خارق العاده = عادة اللهه مغایر اوله‌رق واقع اولان حال، معجزه وکرامت کبی عادة اللهك مافوقنده وقوع بولان حال. || علی العاده = عادت اولدیغی یعنی هر وقت وقوع بولدیغی کبی، عادتا، بیاغی. || فوق العاده = هر وقتکینك اوستنده وخارجنده اوله‌رق، صورت مخصوصه‌ده، آیریجه : فوق العاده حرمت ورعایت ایتدیلر؛ فوق العاده بر ضیافت ویردی.

عادَتا { حـ. عر. [طوغریسی : عادةً] ۱. عادت اولدیغی اوزره، هر وقتکی کبی، علی‌العاده. ۲. بیاغی صورتده، عادی بر صورتله : عادتا بر یمك. ۳. دوزجه : بو عادتا سرقت.

عادِل { صـ. عر. ؤ : عادله. [« عدل » دن سف.] عدالت صاحبی، اجرای عدل ایدن، احقاق حق ایدن : آمر عادل، حکومت عادله. || شاهد عادل = عدالت اوزره یعنی طوغری شاهد.

عادِلانه { صـ. حـ. فا. عدالت صاحبی بر آدمه یاقیشیر صورتده : حکم عادلانه.

عاده { سـ. عر. خارق العاده، علی العاده، فوق العاده. با : عادت.

عادی { صـ. عر. ؤ : عادیه. ۱. عادت اولان، معتاد، هر وقتکی، فوق العاده اولمیان : عادی کون؛ امور عادیه. ۲. بیاغی، آشاغی : عادی بر آدمدر؛ پك عادی بر یمك یاپمشیدی. || حقـ. حقوق عادیه : حقوق جزائیه‌دن اولمیان؛ محاکم عادیه = جزا محاکمنك غیری، حقوق محکمه‌لری.

عادیلك { سـ. بیاغیلق، آشاغیلق : اونك عادیلکی قیافتندن بللیدر.

عار { سذ. عر. ۱. شین، نقیصه، عیب، اوتانه‌جق شیٔ : او ایش بنم ایچون عاردر. ۲. اوتانمه، محجوب اولمه، حیا، محجوبیت، شرم : بو آدمده هیچ عار ناموس یوقیدر؟

عارِب { صـ. عر. ؤ : عاربه. [« عرب » دن سف.] عرب جنسیتنه منسوب اولان : عرب عاربه = اساساً و خالص عرب جنسیتنه منسوب اولان عرب.

عارسز { صـ. حیاسز، اوتانماز، یوزی پك.

عارسزجه { حـ. اوتانمیه‌رق، اوتانمقسزین.

عارسزلانمَق { فل. عارسزلق ایتمك، عارسزجه حرکت ایتمك، رد اولنه‌رق قوغلدیغی حالده ینه اوتانمقسزین مراجعت ایتمك.

عارسزلق { سـ. حیاسزلق، اوتانمازلق، رد اولنه‌رق قوغلدیغی حالده ینه اوتانمیوب مراجعت ایتمه : آرتق عارسزلق ایدیور.

عارِض { صـ. عر. ؤ : عارضه. [« عرض » دن سف.] طبیعی وذاتی اولمیوب صکره‌دن حاصل اولمش، ظهور ایدن، کلوب یاپیشان : کندیسنه برحال، برخسته‌لق عارض اولدی؛ بوسنه اکینلره بر بوجك عارض اولدی.

عارِض { سـذ. عر. یاکاق : عارض آل.

عارِضه { سـ. عر. جـ : عوارض. عارض اولان حالت، صکره‌دن کلوب تعلق ایدن نقیصه : بر عارضه‌یه اوغرادی؛ عوارض متنوعه‌یه دوچار اولدی.

عارِضی { صـ. عر. ؤ : عارضیه. ذاتی وخلقی اولمیوب صکره‌دن ظهور وتعلق ایدن : علم انسانده ذاتی دکل عارضی بر حالدر.

عارِف { صـ. عر. ؤ : عارفه. [« عرفان » دن سف.] بیلن، بیلکی صاحبی، دانا،

آشنا، واقف : عارف اسرار، هنر وفنده عارفدر؛ عارف بالله = حق تعالایی حقیله آکلامش؛ مرشد عارف = اسرار الهیه یه واقف اولان مرشد.

عارفانه { ص. ح. فا. عارف احوال و اسرار اولان مرد } دانایه یاقیشیر و سزاوار بر صورتده : بعض مقالات عارفانه‌سنی اوقودم؛ عارفانه اجرای وعظ ونصیحت ایدیور. [لا : حریفانه]

عارلانمق { فل. اوتانمق، محجوب و شرمنده اولمق } : بو آدم عارلانمق بیلمزمی؟

عاری { ص. عر. ؤ : عاریه. [« عری » دن سف.] } ١. چپلاق، برهنه. ٢. خالی، بوش، تهی، بری، مبرا : زینتدن، ریادن عاری.

عاریت { سش. عر. اودونج، موقتاً و اعاده اولنمق } اوزره آلنان شیء : کتاب عاریت ویرلمز؛ عاریت آلنان آت انسانی یاری یولده یایا براقیر؛ عاریت آلمق = استعاره ایتمك، اودونج آلمق؛ عاریت ویرمك = اعاره ایتمك، اودونج ویرمك.

عاریةً { ح. عر. اودونج اولەرق، استعاره و یا } اعاره طریقیله : بو کتابی فلاندن عاریةً آلدم.

عاریتی { اکرتی دیدیکمز لغتك طوغریسی اولمق اوزره } ایجاد اولنمش غلط فاحش بر لغت اولوب ذاتاً « اکرتی » خالص وفصیح ترکجه بر لغت اولدیغندن بو ایجاد غریبه حاجت یوقدر.

عازم { ص. عر. [« عزم » دن سف.] } ١. قصد ونیت ایدن، قطعیاً قرار ویرن : عازم سفر اولدی. ٢. بر یره حرکت ایدن، متهیء عزیمت اولان : عازم دار بقا اولدی.

عاشر { عد. عر. ؤ : عاشره. اوننجی } : باب عاشر؛ دفعهٔ عاشره.

عاشراً { ح. عر. اوننجی اولەرق، اوننجی درجه‌ده } : عاشراً شونی یاپملی.

عاشق { ص. عر. ؤ : عاشقه. ج : عشاق، عاشقین. } [« عشق » دن سف.] ١. برینه عشق وعلاقه ایدن، مبتلا، یانیق : قیس لیلایه عاشق ایدی؛ عاشق دیدار؛ عشاقه جور ایتمك؛ عاشق اولمق = تعشق ایتمك. ٢. جمال اللهه علاقه ایتمش کبی مربوط اولان، شیدا. ٣. عو. ساز وطنبوره چالان قهوه شاعری. — عاشقك جمع فارسیسی‌ده قوللانیلیر.

عاشقانه { ص. ح. فا. عاشقلره یاقیشیر حال وصورتده } : عاشقانه شرقیلر؛ عاشقانه بر نعره آتدی؛ عاشقانه طور وحال.

عاشقلق { س. ١. عاشقك حال و صفتی، عاشق اولمه } ، عشقه ابتلا : عاشقلق انسانك راحتنی سلب ایدر بر حالدر. ٢. ساز وطنبوره چالان قهوه شاعرینك حال وصفتی.

عاشوراء { یاخود عشوراء. سش. عر. ١. محرمك او } نجی کونی که قبل الاسلام دخی رسمی بر کون ایدی. ٢. یوم

مذکور ده پیشیریلوب طاغلمسی معتاد اولان معروف بر طاتلی که دوکلمش بغدایله میوه وحبوباتك اکثرندن بر مقدار قاریشدیرلمغله یاپیلیر.

عاصف { ص. عر. ؤ : عاصفه. ج : عواصف. [« عصوف » } دن سف.] پك سرت، پك شدتلی، شدتله اسن : ریح عاصف، ریح عاصفه. [زیرا ریح عربیده مذکر ومؤنث اعتبار اولنور.]

عاصم { ص. عر. ؤ : عاصمه. [« عصمة » دن سف.] } عصمتلی، کناه وحرامدن متوقی، پرهیزکار، ناموسلی، عفیف.

عاصی { ص. س. عر. ؤ : عاصیه. ج : عصاة. [« عصیان » } دن سف.] ١. اطاعتسز، سرکش، باغی، باشقالدیران : عاصی اولدی. ٢. اوامر الهیه‌یی اجرا ایتمین، کنهکار : عاصیلر دوچار عقوبت اخرویه اولور. ٣. خیدود، شقی : عصاته قارشی سوق عسکر اولندی.

عاصیلق { س. ١. اطاعتسزلق، سرکشلك، بغی، طغیان. } ٢. کنهکارلق، اثم. ٣. خیدودلق، شقاوت.

عاطر { ص. عر. ؤ : عاطره. [« عطر » دن سف.] } کوزل قوقولی، رائحهٔ طیبه‌سی اولان : خاطر عاطرلرینی استفسار ایتمك.

عاطف { ص. عر. ؤ : عاطفه. [« عطف » دن سف.] } ١. یوزینی چویرن، میل ایدن، مائل، متوجه. ز. ٢. برینه توجهی ومیل ومحبتی اولان، لطف وتوجهله باقان. ٣. د.

ایکی کلمه و یا جمله‌یی ربط ایدن (کلمه): حرف عاطف (حرف عطف)؛ واو عاطفه؛ حروف عاطفه.

عاطِفَت { سڤ. عر. جـ: عواطف. توجه، میل، حسن ظن، مرحمت: عاطفت افزای صدور اولان ارادۀ سنیه.

عاطِل { ص. عر. ؤ: عاطله. [«عطل» دن سف.] ۱. ایشسز، ایشلمز، بوش طورور، معطل، بطال. ۲. تنبل، کسلان. ۳. ط. تأثیرسز، حکمسز.

عافِیَت { سڤ. عر. امراض وعللدن سالم وبری اولمه، صحت، تندرستی: عافیتده اولمق؛ اعادۀ عافیت ایتمك. || عافیت اولسون، اوله = بر شیء ییوب ایچنلره ویا حمام وتراش کبی صحت بدنه تعلق ایدر برایشدن چیقانه ایراد اولنور دعا تعبیریدر. [طیاق یینه‌ده بعضاً استهزا طریقیله سویلنیر.]

عاقِبَت { سڤ. عر. جـ: عواقب. ۱. صوك، آخر، پایان، نهایت، انجام: بوچاپقینك عاقبتی نه اوله‌جق؟ عاقبتی دوشونمك. ۲. نتیجه: عاقبتی خیر در. == ح. نهایت، آخرکار، بالآخره: عاقبت بنم دیدیکمك طوغری‌یلغنی آکلادی؛ عاقبت بنم دیدیکمه کله‌جکسکز. || عاقبة الامر = ایشك صوکنده، نهایة الامر.

عاقِبَت اَندیش { ص. فا. [عر. عاقبت = صوك. فا. اندیشیدن = دوشونمك] هر ایشك صوکنی و نتیجه‌سنی اولدن دوشونن، دور اندیش.

عاقِبَت بین { ص. فا. [عر. عاقبت = صوك. فا. دیدن = کورمك] هر ایشك صوکنی اولدن کورن، دوربین.

عاقِد { ص. عر. ؤ: عاقدین. [«عقد» دن سف.] حقـ. برمقاوله وشرکت وسند وسائره عقد و امضا ایدنلرك بهری: عاقدلرك مراجعتی اوزرینه؛ عاقدین حاضر اولدیغی حالده.

عاقِر { ص. عر. [«عقر» دن سف. — مذکریله مؤنثی بردر] ۱. قیصیر، طوغورماز، عقیم. ۲. محصولات ویرمز، غیر منبت. || عاقرقرحا = عودالقرح دخی دیدکلری دوائی کوك.

عاقِل { ص. عر. ؤ: عاقله. جـ: عقلاء. [«عقل» دن سف.] ۱. عقللی، اوصلی، هوشیار، خرد مند: مرد عاقل؛ کار عاقل [وغلطی: کار عقل] = عقللی آدم ایشی: بوکار عاقل دکلدر. ۲. بالغ، سن رشده واصل: ایکی اوغلندن بری عاقل ودیکری صبیدر. [بعض محللرده قبیله رئیس واختیارلرینه‌ده دینلیر.] == جـ. با: عقلا.

عاقِلانه { ص. ح. فا. عقللی آدمه یاقیشیر صورتده، عقل وادراکله، خردمندانه: عاقلانه حرکت؛ عاقلانه دوشونیور.

عاکِف { ص. عر. [«عکف» دن سف.] عبادت ایتمك اوزره حرم شریفده یاخود دیکر بر محل مبارکده اختیار عزلتله قپانوب اوتوران. [«معتکف» دها مستعملدر.]

عال { ص. عر. [«علو» دن سف. عالی کبی] یوکسك، بالا؛ عال العال = بالاتر، پك عالی، اعلا: مجلس عال العال. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر. با: عالی.]

عالَم { سڤ. عر. جـ: عالمین، عوالم. ۱. کائنات، مخلوقات، کافۀ اجرام سماویه وما فیها، جهان: جناب حق عالمی یاراتمشدر؛ بتون عالمك خالق و صاحبیدر. ۲. برشمس ایله اوکا تابع اولان یعنی اونك اطرافنه دور ایدن سیاراتك تشکیل ایتدکلری دائره: عالم شمس؛ رب العالمین. ۳. دنیا، کرۀ ارض: دور عالم؛ عالمك هر طرفی طولاشلدی. ٤. انسانلر، خلق: عالم بیلیر؛ عالم ایشیتدی. ٥. جمعیت، جماعت، آیریجه بر حال وصورت ابراز ایدن اجتماع و یا کیفیت: بر اکلنجه عالمی یاپدق؛ چوجقلق عالمی، مکتب عالمی باشقه برحالدر؛ عالم معنا = رؤیا حالی؛ عالم آب = عشرت جمعیتی؛ کندی عالمنده‌در = کندی حالنده؛ عالم ارواح، عالم ملکوت، عالم لاهوت، عالم غیب = عالم روحانی. || فخر عالم = خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز.

عالِم { ص. عر. ؤ: عالمه. جـ: علماء. [«علم» دن سف.] بیلن، بیلکیلی، بیلکیچ: عالم ذات؛ عالم هر فن. == جـ. ۱. علم ایله اشتغال ایدنلر، علوم متنوعه‌یه آشنا اولانلر: علماء فقه، علماء هیئت. ۲. طریق تدریس وقضایه منسوب اولوب زی وقیافت مخصوصه ده بولنانلر، طریق علمی منسوبینی: علمادن بر ذات.

عالَم آرا { ص. فا. [عر. عالم = جهان. فا. آراستن =

طوناتمق] عالمی تزیین ایدن ، عالمك زینتی اولان .

عالم افروز { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. افروختن = پارلاتمق] عالمی پارلاتان ، بتون عالمه نور صاچان .

عالمانه { ص. ح. فا. عالمه یاقیشیر صورتده : عالمانه بر طورله .

عالمپناه { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. پناه = ملجأ] جهانك ملجأ و معاذی : پادشاه عالمپناه .

عالمتاب { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. تافتن = پارلامق] جهانی پارلادان : آفتاب عالمتاب .

عالمسوز { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. سوختن = یاقمق] جهانی یاقان .

عالمگیر { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. گرفتن = طوتمق] ۱. جهانی طوتان ، دنیایی ضبط ایدن ، فاتح عالم ، جهانگیر . ۲. بتون عالمه یاییلان ، دنیایی طولدیران : اونك صیت وشهرتی عالمگیر اولدی .

عالمی { ص. عر. ث : عالمیه . جهانه منسوب ومتعلق ویا عائد اولان . ـــ س. ج. فا : عالمیان = دنیا آدملری ، بتون کرهٔ ارض اهالیسی ، انسانلر : ولی نعمت عالمیان = بتون خلقك ولی نعمتی .

عالمین { سد. ج. عر. فد : عالم . [با : عالم .

عالی { ص. عر. ث : عالیه . [« علو » دن سف.] ۱. یوکسك ، یوجه ، رفیع ، بلند : بر بنای عالی ؛ بر قصر عالی . ۲. قدری یوکسك ، علو مرتبه صاحبی ، سامی ، بالا : جانب عالیلرینه ؛ مقامات عالیه ؛ فرمان عالی . || باب عالی . با : باب . || مکتب عالی ، مکاتب عالیه = اعدادیه دن صکره کیریلن مکتب که بر فن ویا مسلکه مخصوصدر : طبیه ، ملکیه ، حربیه ، بحریه ، حقوق مکتبلری ، هندسه خانه کبی .

عالی تبار { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . تبار = صوی] بیوك بر نسل ونسبه منسوب اولان ، شریف ، نجیب .

عالیجاه { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . جاه = منصب] بیوك مسند و منصبده بولنان .

عالی جناب { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . جناب = جانب] حیثیت ذاتیه سنی محافظه ایله خست ودنائتی وکوچکلکی ارتکاب ایتمیوب کرم وسخاوته مائل بولنان .

عالیجنابلق { س. سخاوت ، کرم ، علو شانله ایدیلن کرم .

عالیشان { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . شان = م] شان وشرفی رفیع و بلند اولان : نشان عالیشان ؛ وزیر عالیشان .

عالیقدر { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . قدر = درجه ، مرتبه] قیمت و درجه سی یوکسك ، رفیع الدرجات : پدر عالیقدر .

عالی گهر { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . فا. گهر = طینت] طینت و جوهر ذاتیسی رفیع وبلند اولان .

عالی مقام { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . مقام = یر] و :

عالی مکان { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . مکان = یر] یری ورتبه ومقامی رفیع اولان .

عالی همت { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . همت = م] علو همتی اولان ، همتی رفیع و بلند وچوق اولان .

عام { سد. عر. ج : اعوام . ییل ، سنه ، سال : اعوام وشهور توالی ایتدکجه .

عامّ { ص. عر. ث : عامه . ج : عوام . [« عموم » دن سف.] ۱. عمومه یعنی هرکسه عائد ، عمومی ، جمله یه راجع : لطف عام ، نفیر عام ، طریق عام . ۲. خواصه مخصوص اولمیوب عموم ایچون اولمغله منتخب وگزیده اولمیان ، عادی ، بیاغی : خرج عام = هر کسك خرجی اوله بیله جك صورتده اوجوز وعادی . || د. اسم عام = مدلولی فرده معین و محدود اولمیوب جنسنه عائد اولان اسم : طاش ، صو ، آت کبی که اسم خاص وعلم دینان بغداد ، طونه ، اسکندر کبی اسملردن فرقلیدر . || طریق عام = هرکسك حق مروری اولان صوقاق . || نفیر عام = علی العجله اهالیدن

طوپلانیلان غیرمنتظم عسکر، باشی‌بوزوق. = سذ. عر. عموم، کافهٔ خلق، خاص مقابلی: معلوم خاص وعام. = سث. عر. عموم، بتون خلق، اهالی: عامه‌یه معلوم اولدی؛ عامه‌نك معلومیدر. = جه. بیاغی خلق، عادی آدملر، خواص مقابلی: عوامه مخصوص تعبیرات؛ عوامك آكلایه‌جغی شیء اولمیوب خواص ایچوندر.

عامِر { صه. عر. ث: عامره. [«عمران» دن سف.] ١. معمور، آبادان، خراب ضدی. ٢. مسکون، شن، اهالیسی وشنلكی اولان، متروك وخالی اولمیان: بلاد عامره. ٣. كوزل ایشلنمش، اعمار اولنمش: اراضیٔ عامره. ٤. دولته عائد، رسمی، سلطنت سنیه‌یه منسوب ومتعلق: ترسانهٔ عامره، طوپخانهٔ عامره، مطبخ عامره، اصطبل عامره. [بوكبی تعبیرات رسمیه‌ده موصوف مذكر ویا فارسی اولدیغی حالده صفتك مؤنث قوللانلمسی غلط مشهور اوله‌رق معتاد اولمشدر.]

عامِل { صه. عر. ث: عامله. [«عمل» دن سف.] ١. ایشلین، یاپان، فاعل: بونك عاملی فلاندر؛ عوامل كمیویه. ٢. تأثیر ایدن، مؤثر. ٣. برقاعده‌ویانصیحت وسائره‌یی موقع فعله قویوب اجرا ایدن، اونكله عمل یعنی اوكا كوره حركت ایدن: عملیله عامل بر عالم؛ خلقه ایتدیكی وعظ و نصیحتله كندیسی دخی عاملدر.

عامِل { سذ. عر. جه: عمال. عربلر زماننده اداره مأموری، والی، متصرف: حضرت عمر (رضه) جانبندن بصره عاملی نصب بیورلمشیدی.

عامِل { سذ. عر. جه: عوامل. د. [نحو عربیده] بر كلمه‌نك اعرابنی موجب اولان كلمه: عامل لفظی، عامل معنوی. [جمعی «عمله» اولان عامل مفرد اوله‌رق لساننزده مستعمل دكلدر. با: عمله.]

عامّه { سث. عر. [«عموم» دن سف. ث.] عموم، خلق، عوام ناس: عامه‌یه معلوم اولدی.

عامّی { صه. عر. ث: عامیه. عوامه عائد، خاصه مخصوص اولمیوب عوامه خرجی اولان، عادی، بیاغی؛ لغت عامیه = لسان عربینك بین العوام مستعمل اولان اعرابسز وغلط شیوه‌سی.

عانه { سث. عر. تش. قاصیق آلتی، اوت یری.

عائِد { صه. عر. ث: عائده. [«عودة» دن سف.] ١. دونن، رجوع و عودت ایدن. ن. ٢. تعلق ایدن، مناسبت و تعلق اولان، راجع، دائر: بو وظیفه یكا عائد دكلدر؛ بونك ایك و بدی كندیسنه عائددر.

عائِده { سث. عر. جه: عائدات، عوائد. برینه راجع و عائد اولان رسم و ویركی یاخود ایراد: كندیسنك وقفدن عائداتی واردر؛ كندیسی عوائدینی منتظماً آلیور. [مفردی چوق قوللانلماز.]

عائِق { صه. عر. ث: عائقه. [«عوق» دن سف.] آلیقویان، تأخیر ایدن. ن.

عائِقه { سث. عر. جه: عوائق. [«عوق» دن سف. ث.] آلیقومغه وتأخیره سبب اولان شیء، سبب مانع: بعض عوائقدن طولایی كری قالدی.

عائِله { سث. عر. اداره واعاشه‌لری بر آدمه عائد اولان زوجه واولاد وابوین وسائر اشخاص مجموعی، فامیلیا، اهل بیت، خاندان، عیال: عائله‌سنی اعاشه ایچون كیجه كوندوز چالیشمغه مجبوردر؛ بیوك بر عائله‌یه، فقیر لكن ناموسلی بر عائله‌یه منسوبدر.

عَباء { سذ. عر. ١. یوكدن معمول معروف قبا قماش. ٢. بوقماشدن معمول اوستلك روبه، خرقه. = صه. عبادن معمول: عبا پوتور؛ عبا ترلك. || آل عبا = اهل بیت جناب نبوی كه جمله‌سنی مبارك عبالریله صارمش اولدقلرندن بو اسم قالمشدر.

عَباپوش { صه. فا. [عر. عبا = م. فا. پوشیدن = كیمك] عبا كیین، عبادن خرقه كیین، درویش.

عِباد { سذ. جه. عر. فد: عبد. با: عبد.

عِبادَت { سث. عر. جه: عبادات. ١. قوللق، بندكی. ٢. طاپمه، طاپنمه، پرستش، نماز: جنابحقه عبادت ایتمك؛ آتشه، بته عبادت ایدنلر. ٣. طاعت، تقوی: كیجه كوندوز عبادتله مشغولدر.

عِبادَتخانه { س. فا. [عر. عبادت = پرستش . فا. خانه = او] جناب حقه ویا بر معبود باطله عبادت ایتمکه و طاپنمغه مخصوص بنا، معبد.

عِبادَتگاه { س. فا. [عر. عبادت = پرستش . فا. گاه = محل] عبادت یری، معبد، عبادتخانه .

عِبارَت { سث. عر. ۱. متشکل، مرکب، بر شیئك عینی اولوب باشقه‌سی اولمیان : دوزینه اون ایکی شیئدن عبارتدر؛ ذکر وعبادت ذهن وقلبی جناب حقه ربط وحصر ایتمکدن عبارتدر. ۲. [شعرده نادراً] عباره. با : عباره. [عباره ایله بر لغت اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعمالی بسبتون باشقه اولوب صفت کبی قوللانیلیر.]

عِباره { سث. عر. ج : عبارات. ۱. یازیلی بر افاده‌نك صورت ترکیبی، صورت خارجیه و لفظیه‌سی، معنا و مفهومندن صرف نظرله یالکز الفاظی و ترکیب لفظیسی : عباره‌سی دوزکون؛ عباره‌نك تزیینی؛ عباره‌سی آچیق، مغلق؛ عباره اوقومق، سوکمك. ۲. بر قاچ جمله و یا کلامدن عبارت ترکیب، فقره = فلان کتابدن بر عباره ایراد ایتدی. || بعبارتها = عباره‌سیله، مآل و مفهومنی آلمغه اولمیوب کندی عباره‌سنك عینیله : فلان کتابدن بر فقره‌یی بعبارتها نقل ایتدی. [شعرده نادراً « عبارت » صورتنده قوللانیلیر.]

عَبّاسی { ص. عر. ث : عباسیه. عم پاك جناب نبوی حضرت عباس (رضه) سلاله‌سنه منسوب ومتعلق : خلافت عباسیه؛ دور عباسی. = سذ. عر. ۱. سلالهٔ عباسیه منسوبینی : عباسیلرك دوری. ۲. شاه عباس صفوی یه منسوب بر ایران سکه‌سی.

عَبَث { سذ. عر. فائده‌سز ایش، اویونجاق قبیلندن بیهوده وبوش عمل، ما لا یعنی، صاچمه : عبثله اشتغال ایتمك؛ بوکا صرف ذهن ایتمك عبثدر.

عَبد { سذ. عر. ج : عباد. ۱. قول، کوله، بنده : عبد قدیم، عبد صادق، عبد مملوکاری. ۲. مخلوق، اللهك یاراتدیغی، انسان : عبدك وظیفه‌سی ربنه عبادت ایتمکدر؛ عبادك ایشلرینی کورمك؛ اضعف العباد. || عباد الله = اللهك قوللری، انسانلر، نوع بشر. || عباد الله ! هرکس آلسون دیه پك اوجوز صاتیلان شیء حقنده ایراد اولنور : یکرمی پاره‌یه عباد الله !

عَبَده { سذ. ج. عر. فذ : عابد. با : عابد.

عِبَر { سث. ج. عر. فذ : عبرت. با : عبرت.

عِبرانی { سذ. ص. عر. ث : عبرانیه. بنی اسرائیل قومنه منسوب و متعلق و یا بو قوم افرادندن اولان : عبرانیلرك جزیرة العربدن فلسطینه هجرت ایتمش اوله‌جقلرنده شبهه یوغیسه‌ده ابتدا عراقه کیدوب بعده فراتی کچه‌رك قدسه کیتدکلری ایچون « عبور » دن مشتق اوله‌رق عبرانی دینلمشلردر؛ لسان عبرانی؛ حروف عبرانیه.

عِبرانیجه { ص. عبرانیلره منسوب و متعلق : عبرانیجه لسان، یازی. = ح. عبرانیلرك لساننده ویا طور واصوللرنده : عبرانیجه سویلمك، یازمق، اوقومق. = س. لسان عبرانی : عبرانیجه عربینك اسکی بر نوع شیوهٔ عامیانه‌سندن باشقه برشیء دکلدر.

عِبرَت { سث. عر. ج : عبر. بر شیئدن احتراز وتوقی ایتمك اوزره درس آلوب انتباهه سبب اوله‌جق وقعه وحال، بویله بر حال و وقعه‌دن درس آلمه، متنبه اولمه : قباحت ایدنلره جزا ویریلیرکه باشقه‌لری عبرت آلسونلر؛ عبرت آلنه‌جق بر حالدر.

عِبرَت آمیز { ص. فا. [عر. عبرت = م . فا. آمیختن = قاریشدیرمق] عبرتله قاریشیق، عبرتی موجب : عبرت آمیز بر وقعه.

عِبرَت بَخش { ص. فا. [عر. عبرت = م . فا. بخشیدن = باغشلامق] عبرت ویرن، عبرتی موجب.

عِبرَت نُما { ص. فا. [عر. عبرت = م . فا. نمودن = کوسترمك] عبرت کوسترن، عبرتی موجب : بر جزای عبرتنما ایله مجازاة ایتمك.

عِبرَةً { ح. عر. عبرت اولمق اوزره، بادیٔ عبرت و انتباه اولمق ایچون : عبرةً للناس.

ثرین کندیسنه جزای سزاسنی ویرملی.

عُبودِیَّت { سش. عر. ۱. قو- للق، کوله‌لك، بندکی. ۲. منسوبیت، خلوص، اطاعت مفرطه: فلان ذاته عبودیتم واردر؛ عرض عبودیت ایتمك؛ کندیسنه عبودیتم پك اسکیدر. [مقام تواضع ومحویتده حقوق ومعارفه‌یه بدل دخی قوللا- نیلیر.]

عُبور { سذ. عر. کچمه، آتلامه، بر صویك اوته یاقه‌سنه کچمه: عبرانیلر حضرت ابراهیمك معیتنده بابلی ترکله فرات مجرا- سنی عبور ایتدکلرندن عبرانی تسمیه اولندیلر؛ مرور وعبورك تسهیلی ایچون یوللر وکوپریلر یاپارلر.

عبوس { صه. عر. [« عبوسة » دن سمه.] یوزی اکشی، چاتیق چهره‌لی، کم صورت: عبوس آدم. [چهره‌یه‌ده وصف اولور:] وجه عبوس؛ عبوس الوجه = یوزی اکشی، چاتیق چهره‌لی.

عُبوسَت { سش.عر. یوز اکشیلکی، چهره چاتیقلغی، کولمز یوز: عبوست کوسترمك = یوز اکشیتمك.

عُبَید { سذ. عر. [« عبد » مصغری] کوچك قول. کوله‌جك، حقیر ودکرسز عبد.

عُبَیدانه { صه. حه. فا. حقیر و دکرسز قوله یاقیشیر صورتده: معروضات عبیدانم.

عَبیر { سذ. عر. عنبر. عر. ذ.

عِتاب { سذ. عر. پایلامه، تکدیر، تعزیر، توبیخ، آزارلامه، ترسلمه: عتاب ایتمك؛ عتابه دو- چار اولمق.

عَتاق { یاخود عتق. سذ. عر. کوله و جاریه آزادی، آزاد ایتمه.

عَتَبه { سش. عر. جه: عتبات. ۱. باصامق، قدمه، پایه. ۲. اشیك، آستان: عتبهٔ فلك‌مرتبهٔ جناب پادشاهی‌یه. ۳. اشیکی اوپیلن مقام عالی، زیارتکاه، مشهد مقدس: عتبات عالیه‌یی زیارت ایتمك. [عتبات باشلیجه نجف، کربلا، کاظمیه جهتلرنده‌کی مقامات مبارکه حقنده مستعملدر.]

عِترَت { سش. عر. صوی، اقربا، اهل بیت، عشیرت: عترت جلیلهٔ جناب نبوی.

عِتق { سذ. عر. کوله و جاریه آزادی، آزاد ایتمه. [عتاق کبی.]

عُتَقاء { سذ. جه. عر. فد: عتیق. با: عتیق.

عَتَه { سذ. عر. [زبانزدی: عاتاه] بوناقمه، اختیارلقدن آ- لیقلاشمه، بوناقلق: عته کتیر- مك = معتوه اولمق؛ کندیسنه عته کلمش.

عَتیق { صه. عر. ذ: عتیقه. جه: عتقاء. [« عتق » دن صش. — عربیده مذکرله مؤنثی بردر.] ۱. اسکی، قدیم، کهن، دیرین: بیت عتیق کعبهٔ شریفه؛ عهد عتیق = تورات. — صحابهٔ کرامك الك اسکیسی اولان ابو بکر صدیق (رضه) افندمزك لقبیدر. [« انت عتیق من النار » تبشیر نبویسنه مظهریتی وجه تلقیب اولمسی‌ده مرویدر.] ۲. آزادلی، آزاد اولمش (کوله). || آثار عتیقه = ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه آثار مصنعه: آثار عتیقه علمی؛ آثار عتیقه موزه‌سی.

عَثرَه { سش. عر. جه: عثرات. سورچمه؛ یاکلمه، خطا.

عُثمانلی { یا عثمانی. صه. سه. ۱. تابعیتیله مفتخر بولنده- یغمز دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بانیسی سلطان عثمان خان ابن ارطغرل حضرتلرینه نسبتله یاد اولنان غرب ترکلرینه وعمومیتله بو دولتك تبعه- سنه ویریلن اسمدر: عثمانلی ترکلر- ینك سویلدکلری لسانله چغتایجه آره‌سنده خیلی فرق واردر؛ عثمانلی لسانی، عثمانلی دولتی، عثمانلی عسکری؛ عثمانلیلرك اخلاقی. ۲. مج. جسارت وکرم وسخا وعلو جناب صاحبی: عثما- نلی آدمدر؛ تام عثمانلیدر. ۳. اسکیدن پاشالر معیتنده بولنان اتباع. ۴. طاوله اویوننك بر نوعی.

عُثمانلیجه { صه. عثمانلیلره منسوب وعائد: عثمانلیجه لسان، شرقی، قیافت. == حه. عثمانلیلره مخصوص طرز و اصولده ویا بونلرك لسانده: عثمانلیجه سو- یلمك، یاشامق، اوتورمق. == سه. عثمانلی لسانی، غرب ترکجه‌سی: عثمانلیجه لطیف وقولای بر لسا- ندر.

عُثمانلیلق { سه. ۱. عثمانلی قوم وجنسنه منسوبیت ویا دولت عثمانیه‌یه تابعیت، عثمانلی

اولمق حال وصفتی : عثمانلیلغنی تذکره‌سیله اثبات ایتدی؛ عثمانلیلغی لساندن بللیدر. ۲. مج. جسارت وسخاوت، علو جناب : او آدمك عثمانلیلغی انکار اولنماز.

عُثمانی { ص. عر. ۆ: عثمانیه. ۱. مؤسس دولت سلطان عثمان خان غازی بن ارطغرل حضرتلرینه منسوب ومتعلق : خاندان عثمانی، دولت عثمانیه. ۲. دولت علیهٔ عثمانیه‌یه منسوب ویا عائد اولان : تاریخ عثمانی؛ عساکر عثمانیه؛ ممالك عثمانیه. ۳. عثمانلی یعنی غرب ترکلری قوم وجنسیتنه ولسان ترکیٔ غربی‌یه منسوب ومتعلق : لسان عثمانی؛ لغت عثمانیه؛ صرف عثمانی. [ترکی و ترکیه دیمك دها طوغریدر.] ‖ نشان عثمانی = مؤسس دولت غازی سلطان عثمان خان حضرتلرینك نام عالیلرینه نسبتله جنتمکان سلطان عبد العزیز خان طرفندن ایجاد اولنمش بر نشاندرکه نشان مجیدیدن بالاتر عد اولنوب رتب مختلفه‌سی واردر.

عُثمانِیان { س. ج. فا. عثمانلیلر.

عُجالَت { سڠ. عر. ۱. عجله ایله ودرحال یاپیلان ویا بولنان شیٔ، ما حضر. ۲. حین حاجتده مراجعت اولنوب درحال دفع شبهه اولنمق اوزره الده و جیبده طاشینان مختصر وقولای ترتیبلی کتاب : عجالة الجراحین. فر. Manuel.

عُجالةً { حـ. عر. [عینك ضم و کسریله جائز اولدیغی حالده بزجه غلط اولەرق عین مفتوحه ایله زبانزددر.] عجله ایله، سرعةً، همان، علی العجله، ماحضردن: عجالةً امری یازلدی؛ عجالةً برآز شیٔ یدك.

عَجائِب { سڠ. جـ. عر. فد : عجیبه. لا : عجیبه. = ص. تر. [مفرد کبی] عجیب، غریب، تحف، شاشه‌جق : عجائب ایش؛ عجائب آدم. = حـ. تر. غریب شیٔ! تحف : عجائب! اویله‌می دیدی؟

عَجَب { سذ. عر. جـ : اعجاب. شاشمه، شاشه‌قالمه، تعجب، حیرت : عجبده قالدم. = ص. [مذکر یله مؤنثی بر] عجیب، غریب، شاشه‌جق، تحف : نه عجب ایش! = حـ. عجبا، آیا : یارین بایرام می عجب؟ عو.

عُجب { سذ. عر. خود بینلك، مغرورلق، خودپسندلك، کبر، غرور.

عَجَبا { حـ. عر. آیا، شبهه وتردد بیان ایدر : بکلدکلری مسافر کلدی می عجبا؟ عجبا او ده کله‌جکمیدر؟

عَجز { سذ. عر. اقتدارسزلق، بجریکسزلك، ال یتمه‌مه : بن عجزمی معترفم؛ عجزمله برابر خدمت هوسیله بو ایشه تشبث ایتدم؛ اظهار عجز ایتمك = اقتدارسزلغنی اعتراف ودرمیان ایتمك.

عَجز { سذ. عر. جـ : اعجاز. ۱. تش. صاغری، انسان و حیوانك کریسی، قیچی؛ عظم العجز = قوبروق صوقومی کمیکی. ۲. د. بیتك صوك کلمه‌سی.

عَجَزه { سذ. جـ. عر. فد : عاجز. لا : عاجز.

عِجل { سذ. عر. صیغیر یاوریسی، بوزاغی. ۆ.

عَجَلعَجائِب { ص. [عر. « اعجب العجائب » دن غلط ویا « عجل » تأکید ومبالغه ایچون مهمله‌در.] پك عجیب، پك غریب، چوق تحف وکولنج: عجلعجائب بر قیافت. عو.

عَجَله { سڠ. عر. بر ایشی چابوق یاپمغه ویا چابوق بیتیرمکه چالیشمه، صبرسزلق، ایوکنلك، ایویدیلك، شتاب : عجله ایتمك؛ عجله ایله ایش کورمك. ‖ عجله ایله = چابوق، ایوکنلکله، صبرسزلقله، عجالةً. ‖ عجله‌یه کلمك = طار وقته تصادف ایدوب عجله ایله یاپلمق. ‖ علی العجله = عجله ایله، چابوق و صبرسزلقله.

عَجَلَةً { حـ. عر. عجله ایله، علی العجله، صبرسزلقله و چابوق یاپمق سعییله : عجلةً یازدم.

عَجَله‌جی { ص. عجله ایله ایش کورن، صبرسز، ایچی طار، عجول : پك عجله‌جی آدمدر.

عَجَم { سذ. عر. جـ : اعجام. ۱. عرب اولمیان اقوام وامملك عمومنه اطلاق اولنور، عربك غیری، فصیح عربی سویلمین آدم : عرب وعجم؛ اعراب واعجام. ۲. بالخاصه ایرانلی، ایران اهالیسندن آدم، فارس خلقندن : بزم عجم طانیدیغمز آدملرك چوغی ترکاندر. ۳. مو. بر مقام مخصوص. = سخ. تر. ص. ایران، عجمستان : عجمه کیتدی؛ عجم سیاحتنامه‌سی. ‖ عجم کوملکی = ایش ایچون اثواب

اوزرینه کیلن اوزون و کگیش کوملك .

عَجَم { سذ. عر. حروفه نقطه قومه. [پك مستعمل او- لمیوب آنجق افعال و تفعیل بابندن اسم مفعوللری مُعجَم و معجَّم و سائر مشتقاتی قوللا- نیلیور.]

عَجَمِستان { سخ. فا. م. ایران، لسان فارسی تکلم اولنان یرلر : عجمستانه سیاحت؛ عجمستانی طولاشمق.

عَجَمی { ص. عر. ث: عجمیه. ۱. عربك غیری اولان اقوام وامملدن برینه منسوب بولنان، عرب اولمیان، عربك غیری. ۲. ایرانی، ایرانلی، فرسی: او عربی بن عجمی. ۳. مج: ۱.تجربه‌سز، مهارتسز، ملکه کسب ایتمه‌مش، مبتدی، شا- کرد؛ عجمی اوغلانی = یکیچری شاکردی وملازمی. ۲. یبانجی: سز بورانك عجمیسی سکز غالبا. [ابتدا لسان خصوصنده قوللا- نیلوب عرب اولمامغله اپی عربی سویلیه‌میلره دینلمش، وبعده تعمیم واطلاق اولنمشدر.]

عَجَمیلِك { س. تجربه‌سزلك، معلو- ماتسزلق، مهارتسز- لك، مبتدیلك، شاکردلك، یبانجیلق : اونك ده عجمیلکی نه وقته قدر سوره‌جك ؟

عَجن { سذ. عر. یوغورمه، خمور طوتمه، خمور ویا چامور ومعجون واوکا مشابه برشیئی ال ایله ازوب قاریشدیرمه.

عَجوز { سش. عر. ج : عجائز. [لسانمزده غلط او- لەرق « عجوزه » قوللانیلیر.] قوجه قاری، بد خوی وبد لقا اختیارقاری، سحاره ومکاره. || برد العجوز = قوجه قاری صو- ئوغی که مارت اواخرنده اولور.

عَجول { ص. عر. [« عجله » دن سمب.] پك عجله ایدن، ایچی طار، صبرسز، ایوگن، ایویدی، شتابان.

عَجیب { ص. عر. ث : عجیبه. [« عجب » دن صش.] شاشه‌جق، غریب، تحف، موجب حیرت : امر عجیب، امور عجیبه؛ عجیب الهیئه = شکل و صورتی غریب؛ عجیب القیافه = قیافتی تحف.

عَجیبه { سش. عر. ج : عجائب. شاشه‌جق ایش، باعث حیرت وجالب تعجب شیء، غریبه : عجیبهٔ دوران. || عجائب سبعه [وطوغریسی : عجائب سبع] ازمنهٔ قدیمه‌ده یدی عددنده اولان مصنوعات جسیمه ومصنعه که آتنه وافسیده بر معبدله آتنه‌نك بر صنمی وردوس لیما- ننده‌کی باقردن جسیم هیکل ایله اسکندریه فناری وسائره‌ایدی. || اعجب العجائب [غلطی : عجله‌جائب] = کافهٔ عجیبه‌لرك اك عجیبی. == جمعی ترکجه‌ده مفرد وصفت کبی دخی قوللانیلیر. بلا : عجائب.

عَجین { سذ. عر. ۱. خمور، خمیر. ۲. یوغورلمش شیء، چامور وسائره. ۳. خمور کبی یوغورلمش وقاشیقله ینه‌جك علاج، معجون.

عَدّ { سذ. عر. ۱. صایی، صایمه، شمار، تعداد، احصا : ثوابتی عد ایتمك محالدر؛ عد اولنه‌میه- جق قدر چوقدر. ۲. مج. طو- تمه، صانمه، اتخاذ ایتمه، اعتبار ایتمه، صایمه : تربیه‌سز آدمی انسان عد ایتمك جائز دکلدر؛ مارت نه قدر صوئوق اولسه ینه بهار عد اولنور.

عَدا { بلا : ماعدا.

عِداد { سذ. عر. صایی، حساب، شمار : او آدم صلحا عدا- دینه داخلدر = صلحادن معدود- در.

عَدالَت { سش. عر. احقاق حق، وهر کسك استحقاقنه تمامیله رعایت، عدل، معدلت، داد، انصاف : اجرای عدالت ایتمك؛ عدالت موجب سعادتدر.

عَدالَتسِزلِك { س. حق وانصافه مغایر حرکت، عدل وداد فقدانی.

عَداوَت { سش. عر. ۱. دشمنلك، خصومت : او آدمك بکا عداوتی واردر. ۲. کین، غرض، بغض : اظهار عداوت ایتمك.

عِدَّت { سش. عر. زوجندن آیریلان ویا زوجی وفات ایدن قا- دینك تکرار اولنمك ایچون بکلمکه مجبور اولدیغی مدت شر- عیه: عدتنی اکمال ایتمه‌دن اولنه‌مز.

عَدَد { سذ. عر. ج : اعداد. ۱. صایی، شمار، برمجموعك قاچ فرددن مرکب اولدیغی : قو- یونلرینك عددینی کندیسی‌ده بیلمز. ۲. رقم، مقدار بیان ایدن کلمه ویا اشارت : اوچ، بش، یوز، ۷، ۲۰، ۱۱۱ عددی. ۳. دانه،

رأس، قطعه : بش عدد کتاب، اون‌عدد قویون، اوچ عدد کمی. || د. [حسابده] عدد تام = تقسیمده قصوری قالمیان؛ عدد صحیح = کسوری اولمیان؛ عدد اعشاری [وطوغریسی : عشری] هردفعه‌سنده اونه تقسیم اولنه‌رق علی‌التوالی بو تقسیمنه دوام اولنان صاییکه فرانسزلرك کیتدکجه تعمم ایتمکده اولان مقاییس واکیال واوزانی بو اصوله مستنددر؛ عدد کسری = یاریم واوچده بر وبشده اوچ کبی برعددك قرنتیسی حکمنده اولان رقم؛ عددمرکب = بر عدد صحیح ایله کسر عادی ویا کسر اعشاریدن مرکب اولان صایی ٤ ۲/٤ و ۱,۳,۸ کبی.

عَدَدی { ص. عر. ث : عددیه. ۱. ر. عدده یعنی مقدار ویا رقه منسوب ومتعلق. ۲. مق. بومورطه کبی صاییلان شیء.

عَدَسه { سذ. عر. جـ : عدسات. ۱. مرجك دانه‌سی. ذ. ۲. م. مرجك دانه‌سی کبی اورته‌سی قالین وکنارلری اینجه جامکه کوزلك و دوربین و سائره‌ده قوللانیلیر، فر. Lentille.

عَدَسی { ص. عر. ث : عدسیه. م. مرجك شکلنده اوله‌رق دوربین وکوزلك جامی کبی اورته‌سی طرفیندن محدب اولان: عدسی الشکل.

عَدل { سذ. عر. ۱. احقاق‌حق، بیطرفانه حکم، حقانیت، عدالت، داد : دنیا عدل ایله قائمدر؛ عدل پادشاهی؛ عدل‌الهی. ۲. مساوات، تساوی، سوی معامله : متعدد ازواجی اولان آدمك بونلر میاننده عدله رعایت ایتمسی شرطدر. ۳. مق. راهن ایله مرتهنك رهنی تودیع ایتدکلری کیسه.

عَدلی { ص. عر. ث : عدلیه. ۱. احقاق حقه وعدل وداده منسوب ومتعلق. ۲. محاکم ودعاوی ایشلرینه دائر ومتعلق: محاکم عدلیه؛ امور عدلیه.

عَدلیّه { سذ. عر. ۱. محاکه ودعاوی ومحاکماته متعلق ایشلر دائره‌سی : عدلیه نظارتی، عدلیه ناظری؛ عدلیه‌یه مراجعت ایتمك. ۲. الیوم یکرمی غروش قدر ایدر براسکی آلتون.

عَدَم { سذ. عر. ۱. یوقلق، وجود ضدی : اونك وجودیله عدمی بردر؛ دیار عدم، صحرای عدم. ۲. اولمامه، بولنمامه، فقدان : عدم اطاعت = اطاعتسزلق؛ عدم اقتدار = اقتدارسزلق؛ عدم اشتها = اشتهاسزلق. [بو معنا ایله یالکز مصدریت معناسنی محافظه ایدن مصادر عربیه‌یه داخل اولوب، مثلا : عدم علم، عدم تربیه، عدم ثروت دینلمز؛ بناءً علیه جمعیت طبیهٔ عثمانیه‌نك قبول ایتدیکی : عدم اجفان، عدم اصابع، عدم حاسه کبی تعبیرلر یرینه فقدان اجفان، فقدان اصابع الخ دینلسه ایدی دها طوغری اولوردی.]

عَدن { سذ. عر. جنت، بهشت، فردوس، اوجماق : جنات عدن = جنت باغچه‌لری؛ عدن‌اعلا. [اصل معناسی مسکن دائمی اولوب، یمنده‌کی عدن شهرینك اسمی‌ده بوندن مأخوذدر. عبرانیجه دخی بومعنایه کلوب اوندن آوروپا لسانلرینه کچمشدر : Éden.]

عَدُوّ { سذ. عر. جـ : اعداء. جمع الجمعی : اعادی. [لسانمزده واوی مخفف وحرف مد کبی اوقونوب : عدوك، عدوه دینه‌جك یرده : عدونك، عدویه دینیر.] دشمن، خصم، یاو: عدو جان، عدوی جان = خصم جان؛ عدو قدیم، عدوی قدیم = اسکی دشمن؛ اعدای دین؛ تجاوز اعادی.

عُدوان { سذ. عر. ۱. دشمنلك، خصومت، یاولق. ۲. ظلم، غدر، حقسزلق.

عُدول { سذ. عر. ۱. صاپمه، یولدن چیقمه : طریق حقدن عدول ایتدی. ۲. کری دونمه، واز کچمه، نکول : سوزندن عدول ایتدی.

عُدول { سذ. جـ. عر. فد : عادل. با : عادل. || مق. هیئت عدول = جنایاتده جرمك موجود اولوب اولمدیغنه واسباب مخففه بولنوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویرن وانتخاب ایله طرف حکومتدن آلنان کیسه‌لر، فر. Jury.

عِدّه { سذ. عر. با : عدت.

عَدید { ص. عر. ث : عدیده. [«عدد» دن‌صش.] متعدد، چوق، کثیر : سنین عدیده‌دن بری؛ مکاتب عدیده‌نك شهادتنامه‌لرینی حاملدر.

عَدیل { ص. عر. ث : عدیله. [«عدل» دن صش.] مساوی، نظیر، اش، اقران، همتا :

نظیر وعدیلی یوقدر؛ بی عدیل= امثالسز، بی نظیر.

عَدیم { ص. عر. ۃ: عدیمه. [«عدم» دن صشد.] برشیئی اولمیان، مالك وصاحب اولمیان، محروم: عدیم الامکان = امکانسز، محال؛ عدیم الاقتدار = اقتدارسز.

عَذاب { سذ. عر. ۱. جزا، مجازاة، جرم وقباحته قارشی قانونك تعیین ایتدیکی معامله. [عربیده اصل اولان بومعنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. آخرتده کنهکارلره وشرك وکفر اصحابنه ویریله‌جك جزا واذیت: عذاب جهنم؛ عذاب قبر. ۳. اذیت، جور، عقوبت، اشکنجه: وقتیله مجرملره جرملرینی اعتراف ایتدیرمك ایچون چوق عذاب ایدرلردی. ٤. مج. پك بیوك صیقنتی، اذیت، الم شدید: وجملردن عذاب ایچنده‌یم؛ بو قدر صیجاق اوطه‌ده اوتورمق بنم ایچون برعذابدر؛ عذاب الیم؛ عذاب ویرمك؛ عذاب چکمك.

عِذار { سذ. عر. یاڭاق، رخ، رخسار. || خلیع العذار = حیاسز، اوتانماز، عارسز، بی شرم. || کلعذار = کل یاڭاقلی.

عَذب { ص. عر. ۃ: عذبه. طاتلی، شیرین، لذیذ، خوش، لطیف: ماء عذب؛ لسان عذب البیان.

عُذر { سذ. عر. ج: اعذار. ۱. ایدیلن برقباحت وقصورك ضروری وغیر اختیاری اولدیغنی اثباتله عفونی دیلمکه مداراولمق اوزره درمیان اولنان بهانه وسبب: عذرم واردر؛ عذر شرعی؛ عذر مقبول؛ اعذار واهیه. ۲. بر قصور وقباحتك معذور طوتلسیله عفوی: عذر دیله‌مك. ۳. مانع، انکل، عائق: عذرم وار ایدی؛ بعض اعذاردن طولایی. ٤. قصور، نقیصه، عیب، سقطاق: بوآرابه‌نك، بو قوناغك عذری واردر؛ برعذری اولمسه ایدی بوقدر اوجوز ویرلمز ایدی.

عَذراء { سث. عر. ج: عذاری. بکر، قیز اوغلان قیز، دوشیزه. = سخ. ۃ: مشهور بر مصالده وامق اسمنده بر شخص موهومك معشوقه‌سی.

عُذرخواه { ص. فا. [عر. عذر = م. فا. خواستن = ایستمك] عذر دیله‌ین، عذر بیان ایده‌رك عفو ایستین.

عُذوبت { سث. عر. طاتلیلق، شیرینلك، لذت، لطافت: عذوبت لسان، عذوبت افاده.

عَرّاده { سث. عر. کوچك برنوع منجنیق که متحرك تکرلك اوزرینه موضوع بولنوردی.

عِراق { سخ. ذ. عر. م. بغداد و بصره جهتلرینك اسمیدر. بعده ایرانك بتون غرب شمالی قسمنه یعنی جبال خطه‌سنه ده بونام تعمیم اولندیغندن، اصل عراقه عراق عربی وبوکا عراق عجمی نامی ویرلمشدر. || مو. بر مقام مخصوص.

عِراقی { ص. س. عر. ۃ: عراقیه. ج: عراقیون. عراقه منسوب ومتعلق، عراق اهالیسندن، عراقلی.

عَرائِس { سث. ج. عر. فد: عروس. با: عروس.

عَرائِض { سث. ج. عر. فد: عریضه. با: عریضه.

عَرَب { سذ. ۃ. عر. [اسم جنس اولوب مفرد وجمعی بردر] من القدیم وطن اصلیسی ومنشئی آسیایه مربوط جزیرة العرب دینلن شبه جزیره اولوب ازمنهٔ مختلفه‌ده آسیانك شام وعراق وآفریقانك شرق وشمال جهتلرینه یایلمش اولان امت نجیبه وقدیمهٔ عربیه افرادندن بهری ویا هیئت عمومیه‌لری: قوم نجیب عرب؛ اولاد عرب؛ بن عربم؛ بر عرب کوردم؛ عرب آبده = اسکی و نسللری منقرض عاد وثمود کبی عرب اقوامی؛ عرب عاربه، عرب عربا = خالص ومن القدیم عرب اولان عربلر؛ عرب متعربه، عرب مستعربه = اساساً عرب اولمیوب بعده عربلره قاریشه‌رق عربلشمش اولانلر؛ جزیرة العرب = عربلرك وطن اصلیلری بولنان والآن هر طرفی فصیح اللسان عربلرله مسکون بولنان شبه جزیرهٔ واسعه، عربستان؛ لسان العرب = عرب امت نجیبه‌سنك من القدیم تکلم ایتدیکی لسان که السنهٔ عالمك اك مکملی والسنهٔ سامیه‌نك اصل واساسی ومصدریدر.

عَرَب { یاخود عراب. س. ص. زنجی، سیاه، سیاهی که مملکتمزه بلاد عربدن کلدکلرندن طولایی بو اسمله تسمیه‌لری عادت اولمشدر، و تفریق ایچون اصل عربلره «بیاض عرب» یاخود

« آق عرب » دینلکه مجبوریت الوبرمشدر : عرب کوله؛ عرب خلایق، || عرب صاجی = قارمه قاریشیق ومشوش شیء. || عرب داریسی : قره بوغدای دخی دینلن حبوبات نوعی، فر. Sarrazin .

عرباء { صف. عر. عرب عرباء = خالص وصافی عرب.

عربان { سذ. جمع. عر. [مفردی یوقدر] بادیه عربلری، خیمه نشین عربلر، عرب بدویلری : عربان چادیرلری؛ عربان ایچنه صوقلق.

عربجه { صف. عربلرك طرز و حالنه اویغون و بونلره منسوب ومتعلق : عربجه لسان؛ عربجه یاشایش؛ عربجه شرقی. = ح. عربلرك لساننده ویا حال وطرزلرنده : عربجه سویلمك؛ عربجه یاشامق. = سذ. لسان عربی : عربجه پك واسع بر لساندر؛ مصر عربجه‌سنك شام عربجه‌سندن خیلی فرق واردر. || مج. آكلاشلمیان، مجهول شیء : بو بنم ایچون عربجه‌در.

عربده { سذ. عر. غاوغا، نزاع، كورلدی : چارشیده بر عربده اولدی.

عربده جو { صف. فا. [عر. عربده = غاوغا . فا. جستن = آرامق] غاوغا وكورلدی آرایان، غاوغا چیقارمغی سون، غاوغاجی.

عربستان { سذ. مر. عرب مملكتی، عرب اهالی ایله مسكون یر، جزیرة العرب و یا علی الاطلاق بلاد عرب : عربستانده چوق طولاشدیغیچون كوزل عربجه سویلیور.

عربه { ۱. سذ. تركجه اولدیغیچون عین ایله یازلمسی غلط فاحش اولوب، طوغریسی «آرابه» در. با : آرابه. معهذا بو املاء فاحش ایله عربینك لغت عامیه‌سنه‌ده چكمشدر.

عربی { صف. عر. ؤ : عربیه. عرب امت نجیبه‌سنه ویا لسانلرینه منسوب ومتعلق : لسان عربی؛ ادبیات عربیه. = سذ. عر. عرب لسانی، عربجه : عربی بیلیرمیسكز؟ عربی پك واسع و دوزكون بر لساندر. = ح. عرب لساننده، عربجه : عربی سویلمك؛ عربی قونیشمق.

عربیات { سذ. جمع. عر. فد : عربیت. با : عربیت.

عربیت { سذ. عر. جمع : عربیات. ادبیات عربیه، لسان عربی‌یه متدائر علوم وكتب و مطالعات : عربیاتله اوغراشمق؛ عربیتده، عربیاتده ید طولی صاحبیدر.

عرج { سذ. عر. طوپاللق، آقساقلق. د.

عرش { سذ. عر. ۱. چارطاق، سایبان، چاتی، قبه. ۲. تخت، سریر، اریكه. [عربیده اصل اولان بو ایكی معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۳. حق تعالی حضرتلرینك طقوزنجی قات كوكده تصور اولنان سریری كه تجلیگاه قدرت وعظمتندن كنایه‌در، عرش الرحمن، عرش اعلا. ٤. اسكی هیئتده اولنجه كافهٔ افلاكی محیط واجرام ونجومدن خالی ظن اولنان طقوزنجی واك اعلا فلك كه فلك الافلاك وفلك اعظم وفلك اطلس دخی دینلیردی.

عرصات { سذ. جمع. عر. [فد: «عرصه» باشقه معنایه كلیر] قیامتده حشر و نشر اولنه‌جغمز میدان، محشر میدانی؛ عرصاتده حسنات و سیئات تمز موازنه اولنه‌جقدر.

عرصه { سذ. عر. ابنیه یاپیله‌جق بوش اراضی پارچه‌سی، ابنیه‌سی ییقلمش ویا ابنیه‌یه تخصیص اولنمش یر : بیك آرشینلق بر عرصه؛ بنا پك كوزل اما عرصه‌سی طار.

عرض { سذ. عر. ۱. بر بیوك ذاتك اوكنه قومه، تقدیم، رفع، ابراز، صونمه : بر عرضحال یازوب مقام عائدینه عرض ایتملی. ۲. بیوك بر ذاته افاده ایتمه، آكلاتمه : وقوع حالی سزه عرض ایده‌یم؛ حالمی كندیسنه دفعاتله شفاهاً وتحریراً عرض ایتدم. ۳. بر ایش حقنده‌كی اوراق رسمیه‌نك عتبهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی‌یه تقدیمی : ایشم عرضه كیتدی، عرضده‌در، عرضدن چیقدی . || عرض اوطه‌سی = بر دائرهٔ رسمیه‌نك اك بیوك اوطه‌سی وصالونی كه آمر بولنان ذات اورادە حاللرینی عرض ایده‌جك اصحاب مصالحی قبول ایدر. || عرض تذكره‌سی = مقام صدارتدن بر ایش حقنده‌كی اوراقك عتبهٔ سنیه‌یه عرضنی مبین مابین همایون باش كتابتنه یازیلان تذكرهٔ مخصوصه || عرض حال. با : عرضحال. || عرض

خلوص، عرض عبوديت، عرض مودت، عرض مواخاة = سلام و تحيه تعبيرلريدر. || عرض محضر = بر ايش حقندم عموم اهالى ويا بر جماعت وطائفه طرفندن مهر- لنه‌رك تقديم اولنان عرضحال مشترك. || عرض وطلب = بلا : طلب.

عَرض { سنذ. عر. ١. اڭ، گـكيشلك، طول مقابلى: عرضى طولنى اولچمك. ٢. هـ. م. كرهٔ ارضك خط استوادن قطبينه طوغرى اولان مسافه - سى وسمالك بوكا مقابل مسافه - لرى: عرض شمالى = خط استوانك شمالنده كى؛ عرض جنوبى = خط استوانك جنوبنده كى.

عِرض { سذ. عر. ناموس، عفت، عصمت، پرده: اهل عرض = ناموسلى، عفيف؛ عرضه چكمك = فعل شنيع اجرا ايتمك؛ عرضنه طوقنمق = ناموسنه تجاوز وتعدى ايتمك؛ هتك عرض ايتمك = پردهٔ ناموسنى شق ايتمك.

عَرَض { سذ. عر. ج: اعراض. ١. ذاتى وفطرى اولميوب اكرتى و قابل انفكاك اولان حال وصفت، عارض اولان حال: صحت ومرض انسان ايچون بر عرضدر، اعراضدن معدوددر. ٢. مذ. بنفسه قائم اولميوب قيامى جوهره محتاج اولان: الوان عرضدر. ٣. مق. نقود وحيوا- ناتدن ومكيلات وموزوناتدن باشقه اولان متاع وقماش كبى شىٔ. ج: عروض.

عَرضاً { ح. عر. ١. عرض جهتنجه، كنكيشلكجه: عرضاً اولچملى؛ عرضاً اوچ و طولاً بش آرشيندر. ٢. كرهٔ ارضك عرضنجه يعنى خط استوا- دن شمال ويا جنوبه طوغرى اولان مسافه‌جه: استانبولك عرضاً درجه‌سى نه‌در؟

عَرضحال { سذ. فا. [عر. عرض = انها، بيان. - حال = م] ١. بر ايش ضمننده بر مقام ويا دائرهٔ رسميه‌يه اصحاب مصالحدن برينك ويرديكى استدعا، استدعا نامه: عرضحال ويرمك، تقديم ايتمك؛ كيفيتى باعرضحال دائرهٔ عائده‌سنه بيان ايتمك. ٢. [محويت وظرافت طريقيله] تحريرات، تذكره، عريضه، مذكره: تقديم عرضحال ايتمك.

عَرضى { ص. عر. ذ: عرضيه. اكه وعرضه منسوب و متعلق: مسافهٔ عرضيه وطو- ليه‌سى.

عَرَضى { ص. عر. ذ: عرضيه. ذاتى وجبلى اولميوب اكرتى وصكره حاصل اولمه، تحصيلى، انفكاكى ممكن: شيشمان- لق عرضى بر حالدر.

عَرطَل { سذ. عر. تا. پك ايرى، پك بيوك، جنس ونو- عنك ايجابندن چوق زياده بيوك، فر. Géant.

عَرطَليَّت { سذ. عر. تا. پك اير- يلك، جنس ونوعى ايجابندن چوق زياده ايرى اولمه، فر. Géantisme.

عَرعَر { سذ. عر. نبا. آردج، طاغ سرويسى، ارز.

عُرف { سذ. عر. ١. شرع و قانون ايله محدود ومعين اولميوب عادت بلده وايجاب وقت وحال اقتضاسندن اولان حكم واجرا آت: بعض دفعه عرف ايله ايش كوزمك مجبوريتنده بولنيلير؛ عرف بلده بودر. ٢. حرب زماننده و فوق العاده احوالده قوانين عاديه تعطيل و قوهٔ عموميه موقتاً ادارهٔ عسكريه- يه توديع اولنه‌رق اجرا ايديلن حكم، ادارهٔ عرفيه. ٣. تر. وقتيله علمانك مقام رسميده كييدكلرى بر نوع قاوق. [عطيه واحسان معناسيله اليوم لسانمزده قوللا- نلماز.]

عُرفاً { ح. عر. عادت بلده و ايجاب وقت وحاله كوره: عرفاً شنو جزا ايله مجازات او- لندى؛ عرفاً تملكى اداره ايتديلر.

عُرَفاء { سذ. ص. ج. عر. فك: عريف. بلا: عريف.

عَرَفات { سجذ. م. مكهٔ مكرمه قربنده واقع اولوب حجاجك يوم عرفه ده توقف ايتديكلرى محلدركه مناسك حجدندر.

عِرفان { سذ. عر. ١. بيلمه، بيليش، آكلايش، وقوف، حقيقته واقف اولمه، كنهه وارمه، علم وذكا ايله حاصل اولان كمال: اهل عرفاندن بر ذات؛ او ذاتك عرفانى مسلمدر. ٢. اسرار الوهيته وحقايقه وقوف، معرفة الله: علم و تقوى كافى دكلدر عرفان لازم.

بولغت عبدك حقايق ربانيه‌يه وقوف معناسنى تضمن ايتديكى ايچون، خالق حقنده اصلا قوللانلماز؛ وعلم الهى ديئلديكى حالده، عرفان الهى ديئلمز.

عَرَفه { سذ. عر. بايرامدن بر كون اول كى كون. [اصل قربان بايرامنك عرفه‌سنه يعنى

ذی الحجه‌نك طقوزنجی کوننه مخصوصدرکه یوم مذکورده حجاج عرفاته چیقار. بعده بالتعمیم رمضان بایرامندن دخی برکون اولکی کونه اطلاق اولنمشدر.) عرفه‌چیچکی = مج. ۱. بایرامدن برکون اول بایراملق اثوابنی کیین (استهزا طریقیله سویلنیر). ۲. چوق‌سوسلنوب کزن.

عُرفی { ص.عر. ؤ: عرفیه. قوانین عادیه‌یه تابع اولمیوب } عادت بلده ویا ایجاب وقت‌وحاله موافق اولان، فوق‌العاده احوالده هیئت عسکریه‌یه احاله اولنان موقت اداره‌یه متعلق: قانون عرفی؛ ادارهٔ عرفیه؛ دیوان حرب عرفی؛ تکالیف عرفیه = فوق العاده ویرکی.

عَرَق { سذ. عر. ۱. تر: عرق جبین = آلن تری. ۲. } ترکبی ترشح ایدرك حاصل اولان روح، میوه وسائره انواعندن تقطیرله استحصال اولنان اسپرطو، راقی. [«راقی» بوندن غلطدر.]

عِرق { سذ. عر. ج: عروق. ۱. کوك، اصل، بیخ: عرق } الذهب = آلتین کوکی (نبات). ۲. طامار، رك: عروقنده جولان ایدن قان. ۳. نسل، سلاله، ذریت، نسب: بعض حیواناتك عرقی منقطع اولمشدر. ٤. جنس، نوع شعبه: نوع بشرك عرق ابیضی، عرق اصفری. ٥. مج. حسیات، حواس: عروق حمیت. || عرق النسا [نونك فتحیله] قالچه سیکیرینك اسمیدر، نسوان معناسنه کلن نسا دکلدر] = قالچه کیکندن اوکچه‌یه قدر ممتد اولان سیکیر ایله شعبه‌لرینك شدتلی وجعندن عبارت چوق اضطراب ویرر بر مرض، فر. Sciatique .

عَرَقچین { س. فا. [عر. عرق = تر. فا. چیدن = طوپلامق] } تری ایچمکه مخصوص اوله‌رق باش کسوتنك آلتنه کییلن طاقیه.

عُرقوب { سذ.عر. تث. اوکچه و تری، آکریجه(سیکیر)، } فر. Tendon d'Achille . || مج. یالانله آلداتان، وعدنده خلف ایدن.

عَرَقی { ص. عر. ؤ: عرقیه. ط. تره منسوب و متعلق؛ } حمای عرقیه = داء العرق دینلن صیتمه.

عَرَقیّه { سث. عر. تفتیکدن اینجه کلاه‌که درویشلر کییر. }

عَرَك { سذ. عر. ط. اوغشدیرمه، دلك. }

عَرَمرَم { ص. عر. پك کثرتلی: لشکر عرمرم. } [قوللانلمش ایسه‌ده لسانمزده شایان استعمال دکلدر.]

عُرنه { سث. عر. بیط. بیجلغان علتی. }

عَرو { سذ. عر. ط. صیتمه‌نك دیتردوب اوشوتمه‌سی. }

عُروج { سذ.عر. یوقاری چیقمه، یوکسلمه، صعود، بینه: } حضرت عیسی (عم) ك کوکه عروجی.

عَروس { سث. عر. ج: عرائس. کلین، یکی اولنمش قادین } یاخود اولنمك اوزره سوسلنمش قیز. [عربیده مذکر دخی اولوب کوکیه اطلاق اولنور.] || زلف عروس = هند باقلاسی. || طوغ عروس = زنباق نوعی.

عَروسَك { س. فا. [اصل کلینجك دیمکدر] یشیل وپنبه } طالغه‌لی برنوع صدف‌که تزییناتده قوللانیلیر.

عَروسَکلی { ص. آنفاً ذکر اولنان رنکلی } صدفله مزین: عروسکلی عود.

عَروض { سذ. عر. د. ۱. شعرك اوزانندن بحث ایدن } علم‌که پك ساده و مختصر بر بحثدن عبارت ایکن بزده مفاعیله تطبیق وبو مفاعیلده اجرا اولنان تغییرات اوزون ومغلق بر علم صورتنی آلمسنه سبب اولمشدر: علم عروض؛ عروض اوقومق. ۲. بر بیتك برنجی مصراعنك صوك تفعله‌سی.

عُروق { سذ. ج. عر. فد: عرق. با: عرق. }

عُروه { سث. عر. قوغه ودستی وسائره قولبی. } || عروهٔ وثقی، العروة الوثقی = کمال اطمئنانله یاپیشیلوب استناد واستمداد اولنه‌بیلن شیء، حبل متین: عروهٔ وثقای اسلامه توسل ایتمك.

عُری { سذ. عر. چیلاقلق، برهنکی. ؤ. }

عُریان { ص. عر. ؤ: عریانه. چیلاق، برهنه. }

عُریانی { س. صویلمش کبی دریسی اینجه برنوع اریك: } عریانی اریکی.

عَریش { سذ. عر. چارطاق، صوندرمه، صالاش. ؤ. }

عَریض { ص. عر. ؤ: عریضه. [«عرض» دن صش.] }

ككيش، واسع، اكلى. || عريض وعميق = اكنه بوينه، دور ودراز، اطرافليجه.

عَريضه { سش. عر. مادوندن ما. فوقه تقديم اولنان مكتوب، برمصلحت عرضيچون يازيلان تحريرات ونامه: تقديم عريضه‌ده قصورم چوقدر؛ عريضهٔ كتزانم.

عَريف { ص. عر. ذ: عريفه. [«عرفان»دن صش.] ١. معروف، مشهور، متعارف، بنام: حاجى خليفه ديمكله عريف اولان كاتب چلبى. ٢. عارف، صاحب عرفان. ٣. مكتب صبيان خواجه‌سى ويا قلفه‌سى. [صوك ايكى معنا ايله لسانمزده قوللا- نلماز اولمشدر.]

عِزّ { سذ. عر. عزت، شرف، قيمت، اعتبار، قدر عالى: عز وشرفله = وداع ايدنلره جواباً ايراد اولنور تحيه تعبيريدر؛ صاحب عز وكرم.

عَزَّ { فل. عر. [«عزة» دن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب بعض تعبيراتده مستعملدر] عزيز اولسون، قدرى عالى اولسون: جناب حق عز وجل؛ عز نصره.

عَزاء { سذ. عر. اولوم وقوعنده صبر وتحمل ايتمه. ذ.

عَزائِم { سش. جـ. عر. فد: عزيمه. [با: عزيمه.

عَزَب { سذ. عر. جـ: عزاب، اعزاب. ١. اولنمه‌مش، بكار، اركن، مجرد. [عربيده مذكر ومؤنثى مساوى صفت اولوب اولنمه‌مش انائه‌ده دخى اطلاق اولنور.] ٢. تر. سابقده بحريه تفنكجيسى: عزب قپوسى.

عِزَّت { سش. عر. ١. قيمت، قدر، اعتبار. ٢. شرف، علو. قدر ومرتبه: صاحب عزت. ٣. قدرت، قوت، جلال: رب عزت. ٤. حرمت، رعايت، اكرام: نره‌يه كيتسه اكرام وعزت كورور. || عزت نفس = انسانك كندى نفسنى خوار وذليل ايتميوب وقار وحيثيتنى محافظه يه اعتنا ايتمسى: اونك عزت نفسى وار در. || عزتله = وداع ايدوب كيدنلره ايراد اولنور تحيه تعبيريدر.

عِزَّتلَمك { فت. حرمت و اكرام وعزت ايتمك.

عِزَّتلَنمك { لج. حرمت و اكرام وعزت كورمك: صا. حب علم وعرفان نره‌يه كيتسه عزتلنير.

عِزَّتلى { عزتلو. ص. قدر واعتبار و شرف صاحبى، قدر ومرتبه‌سى عالى اولان. || از. ملكيه‌ده رتبهٔ ثانيه و متمايز ايله اصطبل عامره اصحابنه ومير. الامراء وعسكريه‌ده ميرالاى وقائمقاملره ويريلن عنوان رسميدر: عزتلو پاشا، بك، افندى.

عِزَّتمَند { ص. فا. عزت و شرف وعلوقدر صاحبى، معزز، مكرم.

عِزَّتياب { ص. فا. [عر. عزت = حرمت. فا. يافتن = بولمق] شرف وحرمت بولان، اعزاز واكرامه نائل اولان.

عَزرائيل { سخ. ذ. عر. [عبرا. نيجه‌دن] ملائكهٔ مقر. بيندن قبض ارواحه مأمور او. لان ملك، ملك الموت.

عَزل { سذ. عر. بر مأمورى مأ. موريتندن چيقارمه، اذن ويرمه: عزل ايتديلر، عزل اولدى. == ترجه‌ده معزول معنا. سيله صفت كبى ده قوللانيليير: بكا بو كوندن اعتباراً عزلسك ديديلر.

عُزلَت { سش. عر. بر طرفه چكيلوب كندى كنديسنه تنها او. تورمه، انزوا: اختيار عزلت ايتمك؛ كوشهٔ عزلته چكلمك.

عُزلَتگاه { سـ. فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. گاه = مكان] چكيلوب تنها اوتوريلان ير، محل انزوا: اوراسى بنم عز. لتكاهمدر.

عُزلَتگُزين { ص. فا. [عر. عز. لت = انزوا. فا. گزيدن = سچمك] عزلتى اختيار ايدوب بر طرفه چكيلن: كو. زل بر كويده عزلتكزين اولمشيدى.

عُزلَتنِشين { ص. فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. نشستن = اوتورمق] كوشهٔ انزواده اوتو. ران، منزوى.

عَزم { سذ. عر. ١. نيت قطعيه، قطعياً قصد، تصميم: بوسنه ايفاى حج ايتمكه عزم ايتدم. ٢. قصد قطعى ايله يوله كيرمه، حركت ايتمه، متوجه اولمه: عزم سفر ايتدى؛ شامه عزم ايلدى. || اولوالعزم = قوملرينى دين حقه دعوتله اوامر الهيه‌يى قبول ايتديرمك خصوصنده عزم وثبات ايدن انبياء عظامكه قول اصحه كوره حضرت نوح، حضرت ابراهيم، حضرت موسى وپيغمبرمز حضرت محمد (صلوات الله عليهم) در.

عَزْوْ { سند. عر. حمل، اسناد، نسبت، بر آدمه بر ایش ویا سوزی یاقیشدیرمه، اونکدر دیه حکم ایتمه: بکا سویلمدیکم بر طاقم سوزلر عزو ایتمشلر.

عُزُوبَت { سش. عر. بكارلق، ارگنلك، مجردلك.

عَزْوِیّات { سش. جـ. عر. برینه عزو واسناد وحمل اولنان شیئلر، مفتریات: هپ بو سوزلر بنم حقمنده عزویاتدن عبارتدر.

عَزِیز { صـ. عر. تـ: عزیزه. [« عزة » دن صش.] ١. قیمتدار، قیمتلی: عمر عزیز، نان عزیز، یار عزیزم، عزیز دوستم. ٢. حرمتلی، محترم، معزز، مکرم. ٣. عالیقدر، رفیع الدرجه: او ذات اورالرجه پك عزیزدر. ٤. قوت و قدرت وجلال صاحبی: عزیز الله؛ [اسماء حسنادندر:] عبد العزیز. = سند. عر. جـ: اعزه. ١. ولی، صاحب کرامت صلحادن مبارك ذات: بو تربه‌ده بر عزیز یاتیور؛ اعزهٔ کرامدن بر ذات. ٢: ملل سائره عندنده ولی عد اولنه‌رق نامنه آیینلر اجرا اولنان ویوم مخصوصلری یورطی اتخاذ ایدیلن آدم، آیوس: روملرك بر چوق عزیزلری واردر؛ قتولیکلرك عزیزلری چوق اولوب پروتستانلر بونلری طانیمیورلر. || عزیز مصر = زمان قدیمده مصرده مالیه ناظرینه ویریلن عنوان اولوب حضرت یوسف (عم) ك قصه‌سنده مذکوردر.

عَزِیمَت { سش. عر. [عربیده « عزم » ایله بعض معنالرده مترادف و « عزیمه » ایله عین لغت اولدیغی حالده، لسانمزده هر برینك معناسی ومحل استعمالی آیرلمشدر.] بر یره متوجهاً حرکت، یوله چیقمه: جانب حجازه عزیمت ایتدی: سفر حجه متهیٔ عزیمت اولدم؛ عزیمتمز یارینه قرارلاشدی؛ قونیه‌یه قدر عزیمت وعودت ایچون دمیر یول بیلتی آلدم.

عَزِیمه { سش. عر. جـ: عزائم. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده، لسانمزده اونك کبی مصدریت معناسیله قوللانلمیوب اسم کبی وباشقه معنی ایله قوللانیلیور.] جنلری ویا پیلانلری و سائر مضر شیئلری مسلط اولدقلری آدمك یاقه‌سنی براقمغه مجبور ایتمك ادعاسیله بونلری تخلیف صورتیله یازیلان رقیه وطلسم ودعا وسائره، افسون: عزائم ایله کندیسنی ایی ایتمك ادعاسنده بولنیور.

عَساکِر { سند. جـ. عر. فد: عسکر. با: عسکر.

عَسجَد { سند. عر. آلتین، ذهب، زر. ز.

عُسر { سند. عر. ١. کوجلك، مشکلات، زور ایش، یسر مقابلی: هر عسرك عقیبنده بر یسر واردر. ٢. زحمت، ضرورت، صیقندی، قیتلق.

عُسرَت { سش. عر. ١. زور، کوجلك، زحمت. ٢. ضرورت، طارلق، صیقندی. || ط. احوال فیسیولوجیه‌دن برینك زحمتله ایفاسنی یاخود بحق ایفا اولنمامسنی بیان ایچون اسمایه مضاف اوله‌رق اصطلاحات مرکبه تشکیل ایدر: عسرت بلع = یوتقینه‌مامه؛ عسرت بول = سیدیك زوری؛ عسرت تنفس = نفس طارلغی؛ عسرت حیض = قادینلرك منتظم عادت کورمه‌مسی؛ عسرت هضم = هضمسزلق وسائره.

عَسَس { سند. جـ. عر. [لسانمزده فد. کبی قوللانیلوب مفردی اولان « عاس » مستعمل دکلدر.] وقتیله کیجه نوبت کزن قول، کیجه بکجیسی. || عسس باشی = وقتیله پولیس مدیری.

عَسکَر { سند. عر. جـ: عساکر. ١. دولت ومملکتك محافظه‌سیچون معاشله ویا قرعه ایله جمع اولنه‌رق مهیا بولندیریلان مسلح آدملر هیئتی، چری، قول، جند، جیش، لشکر، سپاه: عسکر طوپلامق، یازمق؛ سوق عسکر ایتمك = بر یره عسکر کوتورمك، حرب ایتمك اوزره عسکر یوریتمك؛ عسکر چکمك = دشمنی تنکیلاً اوزرینه عسکر یوللامق. ٢. عسکر هیئتی ترکیب ایدن افرادك بهری: بر عسکر کلدی؛ باقسه‌ك آ عسکر! [بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلیر:] بر عسکر آدم؛ او عسکر اوغلی عسکردر. || اخذ عسکر = اسنانده بولنان افراد اهالینك عسکره آلنمسی اصول وترتیبی: اخذ عسکر قانوننامه‌سی. || عساکر بریه =

قره عسکری. || عساکر بحریه = دکیز عسکری، کمیجی عسکر. || عساکر ردیفه = ردیف عسکری. با: ردیف. || عساکر نظامیه = نظام عسکری. با: نظام. || عساکر منتظمه = معلم ومنتظم عسکرلرکه نظامیه و ردیف ومستحفظدن عبارتدر. || عساکر معاونه = عساکر منتظمه‌نك معاونتنده بولنمق اوزره موقتاً معاشله ویاکو. کللی اوله‌رق طوپلانان باشی بوزوق عسکری. || سرعسکر = با: سرعسکر.

عَسکَرجه { ص. عسکره یاقیشیر صورتده اولان: عسکرجه یورویش؛ عسکرجه برافاده‌سی واردر. = ح. عسکره یاقیشیر طرز وصورتده: بن بنزه عسکرجه سویلیه‌یم؛ عسکرجه یازملی.

عَسکَرلِك { س. عسکر صفت و وظیفه‌سی: بو کون عسکرلك بر جسارتدن عبارت اولمیوب عادتا بر فندر؛ عثمانلیلر عسکرلك ایچون یارادلمش کبی بو سلکه پك الویریشلیدرلر.

عَسکَری { ص. عر. ث: عسکریه. عسکره منسوب و متعلق، عسکره عائد، جیشی: سلك عسکری؛ فن عسکری؛ امور عسکریه؛ دائرهٔ عسکریه = باب سرعسکری.

عَسکَری { سذ. عر. عسکره منسوب آدم، سلك عسکری‌یه داخل آدم، عسکر افراد ویا ضابطانندن آدم: بر عسکری کلدی؛ عسکریلرك امور خصوصیه‌لریچون محاکم ملکیه‌یه مراجعتی.

عَسَل { سذ. عر. بال، شهد، انکبین. || شمع عسل = بال مومی.

عَسیر { ص. عر. ث: عسیره. [« عسرة » دن صش.] زور، کوج، مشکل، دشوار، آغر = بو بر امر عسیردر.

عِشاء { سذ. عر. ١. اقشام وقتی، قراکلق باصدقدن صکره‌کی وقت. ٢. اقشام ویا یاتسی نمازی. ٣. اقشام یمکی. ذ.

عَشّاب { سذ. عر. [« عشب » دن سمب.] تا. نبات انواعنی جمع ایله نمونه‌لرینی قوروده‌رق هر بری اوزرینه تدقیقات فنیه اجرا ایدن عالم، فر. Herboriste.

عَشّار { سذ. عر. [« عشر » دن سمب.] اعشار تحصیلداری ویا ملتزمی، اونده‌لقجی.

عَشاری { ص. عر. ث: عشاریه. تا. اون جزؤدن مرکب ویا اون یاپراغی، دانه‌سی و سائره‌سی اولان: عشاری الاوراق، عشاری الشقوق، عشاری الفصوص، عشاری الوریقات وسائره.

عُشّاق { سذ. ص. جـ. عر. فد: عاشق. با: عاشق.

عَشاوَت { سذ. عر. ط. طاوق قره‌سی دینان کوز علتی، فر. Héméralopie.

عَشائِر { سذ. جـ. عر. فد: عشیرت. با: عشیرت.

عَشَبه { سذ. عر. نبا. اوت قبیلندن اولان نبات.

عَشَبی { ص. عر. ث: عشبیه. نبا. اوت قبیلندن اولان، فر. Herbacé.

عُشر { سذ. عر. جـ: اعشار. ١. اونده بر، اون جزئده بر جزء: باغك بر عشرینی بلله‌دم. ٢. حد شرعی اوزره محصولاتك بیت الماله عائد اولان اونده بری، اونده‌لق: زیتونك عشرینی آلمق، ویرمك. = جـ. با: اعشار، اعشاری.

عَشَر { عد. عر. [عربیده رانك ده فتحیله ایسه‌ده لسانمزده حرف اخیری ساکن اوقونور.] اون، ده. ذ. || اثنا عشر = اون ایکی: ائمهٔ اثناعشر = اون ایکی امام. || واحد عشر = اون برنجی؛ ثانی عشر = اون ایکنجی الخ.

عِشرَت { سذ. عر. مسکرات استعمالی، ایچکی، عیش ونوش: عشرت ایتمك = ایچکی ایچمك؛ عشرت وجودینی خراب ایتمشدر؛ عشرته مبتلادر. [عربیده اصل معناسی اکلنجه و جنبش در.]

عُشرجی { س. اعشار ملتزمی ویا تحصیلداری، عشار، اعشارجی.

عَشَره { سذ. عر. اون کشی ویا اون شیء مجموعی، اونلق، اونلر: عشرهٔ مبشره = جانب نبویدن جنتله تبشیر بیوریلان صحابهٔ کرامدن اون ذات عالی قدر.

عِشرین { یا عشرون. عد. عر. یکرمی. ذ.

عِشق { سذ. عر. [طوغریسی عینك کسریله‌در.] سوکی،

سوداء، محبت، علاقه، ابتلا : قيس ايله ليلا بر برلرينه اولان عشقلريله داستان اولمشلردر؛ عشق حقيقى = مقصدسز اولان عشق روحانى ورحمانى؛ عشق مجازى = نفس وشهوت اساسى اوزرينه مبنى اولان محبت. || الله عشقنه = اللهى سورسه‌كز! ||عشق اولسون! = برشى نوش ايدنه ايراد اولنور. بعضاً «آفرين!» معناسيله‌ده قوللانيلير، وعكسى معنايى تضمن ايده‌رك استهزا طريقيله‌ده استعمال اولنور. || پير عشقنه = قارشيلقسز، مكافاتسز، مجاناً : بز ايكى آى پير عشقنه چاليشمش اولدق. عو. || عشقكزه، فلانك عشقنه = محبتكزه، فلانك محبتنه [عشرت صره‌سنده ايرادى معتاد تعبير.]

عَشقباز { ص. فا. [عر. عشق = م. فا. باختن = اويناـ مق] يالاندن عاشقلق صاتان، عاشق كاذب.

عَشقبازلق { س. و:

عَشقبازى { س. فا. يالاندن عاشقلق صاتمه، عشق كاذب، برينه عاشق كورينوبده بو طريقله نائل مرام اولمغه چاليشمه.

عَشوراء { سذ. عر. با: عاشوراء.

عِشوه { سذ. عر. ادا، ناز، دلفريب طور، شيوه. [اصل عربيده كوز ايى كورمه‌مه ديمك اولوب، چشم مخمورله باقمقدن كنايه اوله‌رق فارسى و تركجه‌ده بو معنايى آلمشدر.]

عِشوه‌كار { ص. فا. و:

عِشوه‌گر { ص. فا. ناز و ادا ايدن، نازلى، شيوه كار.

عَشِىّ { سذ. عر. اقشام. ذ.

عَشير { سذ. عر. ١. بر شيئك اون جزءده برى، عشر. ٣. قرآن كريمك اون جزئه تقسيميله بوجزءلرك بهرى، اجزاء شريفه‌نك هر برى: عشير اوقومق.

عَشيرَت { سذ. عر. ج: عشاير. [عر. تركيباتده «عشيره» صورتنده بولنور.] بر اصلدن منشعب اولوب برلكده ياشايان وبرلكده قونوب كوچن بدويلر خلق، اويماق، قبيله: عرب، كرد، تركمان عشيرتلرى؛ عشاير آره‌سنده ياشامق؛ عشيرتله كزمك؛ عشيرت شيخى، بكى، آغاسى.

عَصا { سذ. عر. ١. اوزون ال دكنكى، طيانه‌جق اوزون صوپه: عصاسى النده بر اختيار، بر شيخ كلدى. ٢. اكثريا باشى طوپوزلى ويا قانجه‌لى وكومش وآلتينله مزين اوله‌رق بعض ملت وطائفه‌لرده رياست جسمانيه ويا روحانيه علامتى عد اولنان اوزون ورسمى دكنك: عصاى رياست حامل اوله‌رق؛ پطريقلق عصاسى. ٣. صوپه، طياق، ضرب: اونك تربيه‌سى آنجق عصا ايله اولور. ذ. || عصاى موسى = حضرت موسى (عم) يدلرنده ثعبانه تحول ايدن عصا كه فرعونه قارشى كوستردكارى معجزاتدندر.

عِصابه { سذ. عر. جرا. صارغى، باغ.

عُصاة { سذ. ص. ج. عر. فد: عاصى. با: عاصى. [صادك تشديديله غلطدر.]

عُصاره { سذ. عر. صيقيلان ميوه وسائره‌نك چيقان صويى، اوزوم، ليمون عصاره‌سى.

عَصافير { سذ. ج. عر. فد: عصفور. با: عصفور.

عَصَب { سذ. عر. ج: اعصاب. سيكير؛ اعصابه طوقنمق = حدت و صيقندى يى موجب اولمق. [جمعى دها مستعملدر.]

عَصَبه { سذ. عر. ج: عصبات، اعصاب. ١. برتك سيكير. با: عصب. ٢. پدر طرفندن اقربا اولانلر، اركك طرفندن خصملر. ٣. خصم اقربا، قوم و قبيله، طرفكيران، عونه. ٤. ف. اوزاقدن اقرباكه ميراثدن فرائضجه معين حصه‌لرى اولميوب ياقين اقربا حصه‌لرينى آلدقدن صكره قالان قسمى بونلره توزيع اولنور.

عَصَبى { ص. عر. ذ: عصبيه. [اعصابى ديمه‌ملى] سيكيرلرى غالب وپك حساس اولوب جزئى سببله متأثر و منفعل اولان وحدته كلن: عصبى آدم؛ عصبى المزاج.

عَصَبيَّت { سذ. عر. ١. كندى اقربا و تعلقاتنى ويا وطن ودين وملتنى مدافعه و التزام ايتمك غيرتى، حميت، غيرت: او آدمك عصبيتى واردر؛ عصبيت دينيه، عصبيت مليه‌سى مسلمدر.

۲. عصبی المزاج اوله، سیکیرلیلك.

عَصر { سذ. عر. ج: اعصار. ۱. زمان، دور، عهد، هنگام: او عصرده؛ عصرمزده؛ قانونی سلطان سلیمان خان عصری؛ اعصار سالفه. [عصرك مدتی معین اولمیوب، بر تاریخك بهر یوز سنه‌سنه یعنی قرن ومائه‌یه عصر دینلسی غلطدر.] ۲. ایکندی وقتی، ایکندی نمازی: صلاة عصر؛ قبل العصر.

عَصر { سذ. عر. صیقمه، صونی آلمق ایچون بر میوه و سائره‌نك. از یلوب صیقلمسی، تعصیر.

عُصفور { سذ. عر. ج: عصافیر. سرچه قوشی. ز.

عِصمَت { سث. عر. [عر. ترکیبا. تده: عصمه] ۱. محرماتدن وارتکاب رذائلدن اجتناب وتوق: اصحاب عصمتدن برذات؛ عصمت مجسمه. ۲. ناموس، عفت، پرده: بر قادینده اك زیاده و اك اول آرانیله‌جق شیء عصمتیدر؛ عصمت پناه، عصمت مآب = ناموس وعفتك استنادگاهی حکمنده اولان، پك ناموسلی قادین. [انشا لساننده عالی مرتبه خاتونلره مخصوص اولوب سائرلرینه عفت وصفی ویریلیر.] ۳. بیگناهلق، معصوملق، معصومیت: اونك عصمتی محکمه‌جه تبین ایتدی.

عِصمَتلی { یا عصمتلو. صه. عصمت وعفت وناموس وپرده صاحبه‌سی. [انشا اصطلاحنده درجات عالیه‌ده بولنان خاتونلره مخصوص عنوان اولوب دیگرلرینه عفتلو دینلیر:] عصمتلو خانم افندی. [خاندان سلطنته داخل اولان خواتین کرامه دولتلو عصمتلو القابی یازیلیر.]

عُصور { سذ. ج. عر. فد: عصر. با: عصر. [لسانمزده دیگر جمعی اولان «اعصار» دها مستعملدر.]

عِصیان { سذ. عر. ۱. عاصی اولمه، بغی، طغیان، سرکشلك، اطاعتسزلك. ۲. اوامر الهیه‌یی اجرا ایتمه‌مه ویا نواهیدن اجتناب ایتمه‌مه، گناه، اثم: جناب حقدن عصیانمك عفونی دیلرم.

عَصیده { سث. عر. اصل نشاسته ویاغ وشکرله یاپیلان وعصیده حلواسی دینلن بر نوع طاتلی اسمی اولوب، بزجه عربلرك بازینه دیدکاری وبرنج اونیله بامیه واتدن یاپیلان یمکه اطلاق اولنور.

عِضاده { (د) سث. عر. ص. ار. تفاع آلتلرینك درجاتی کوسترن متحرك قول، مسطره، ارتفاع گنیه‌یی.

عُضال { (د) سذ. عر. اطبانی تشخیص وتداویسندن عاجز براقان مرض مشکل.

عَضُد { (د) سذ. عر. ج: اعضاد. ۱. قول، بازو. ۲. مج. استنادگاه، معین، ممد: عضدالدوله. ‖ تش. عظم عضد = قول کمیکی. ‖ جرا. خزع عضد = قولك کسلمسی.

عَضُدی { (د) صه. عر. ث: عضدیه. تش. قوله منسوب ومتعلق.

عَضَلَه { (د) سث. عر. ج: عضلات. اعضانی تحریك ایدن سیکیرلی اتلر، بالیق اتی.

عَضَلی { (د) صه. عر. ث: عضلیه. تش. سیکیرلی اتلره، بالیق اتنه منسوب ومتعلق.

عُضو { (ز) سذ. عر. ج: اعضاء. ۱. بدنی ترکیب ایدن اجزانك بهری: ال، آیاق، کوز، قولاق، جگر، معده کبی: عضو داخلی؛ عضو خارجی؛ اعضاء بدن. ۲. نبا. نباتلرك بعض قسملرینه دخی بونام ویریلیر: عضو تذکیر، عضو تأنیث. = ج. با: اعضاء.

عُضوی { (ز) صه. عر. ث: عضویه. اعضاء بدنه منسوب ومتعلق، اعضاسی اولان، حیاته مالك اولوب جماداتدن اولمیان، حیوانی ویا نباتی اولان؛ کیمیای عضوی = حیوانات ونباتاته متعلق مواددن بحث ایدوب معادنه قاریشمیان کیمیافنی که کیمیای معدنی مقابلیدر.

عُضوِیَّت { (ز) سث. عر. تا. بر جسمك عضوی یعنی اعضالی ونشو ونمالی اولمسی.

عَطاء { سذ. عر. ۱. ویرمه، ویریش، دهش. ۲. با. غشلامه، ویرگی، عطیه، احسان: او ذاتك عطاسی چوقدر.

عَطّار { سذ. عر. [«عطر» دن سمب.] ۱. گوزل قوقولی روحلر و یاغلر و سائره صاتان آدم، روایح طیبه تاجری، فر. Parfumeur. ۲. اجزاء طبیه وسائره صاتان آدم، فر. Droguiste. ۳. محله آره‌لرنده بعض بهاراتله ایکنه ایپلیك وسائره

صاتان دكانجى. بومعنا ايله [زبا. نزدى غلط اوله‌رق : آقطار.]

عُطارِد { سذ. عر. شمسك اطرا. فنده دونن سيارا تك } برنجيسى يعنى شمسه اك قريبى اولوب اقشام غروبى متعاقب ويا صباح طلوعدن اول دوربينسز وفقط پك آز وقت كوريلور. فا. تير. اسكى يونان ولاتين اسا. طيرنده آلهۀ كاذبه بيننده ساعى وقولاغوزوتجارت ومكروخدعه مربيسى صفتلريله معبودلر صره. سنده اولوب طوپوقلرى وباشلغى قنادلى كوزل بر دليقانلى صو. رتنده تصوير اولنوردى . اسم يونانيسى هرمس Ἑρμῆς او. لوب، آسيا ومصر اقوام قديمه. سى نزدنده دخى عبادتى جارى اولمغله، موجد علوم ومعارف زعم اولنان (هرمس) مصاللرى بوندن نشأت ايتمشدر.

عَطّارلق { س. عطريات ياخود اجزاء كيمويه وصيد. } لانيه ويا بهارات صاتان آدمك ايشى وتجارتى : عطارلق ايديور. [اوچنجى معناسيله زبانزدى : آقتارلق.]

عَطالَت { سذ. عر. ايشسزلك، بوش طورمه، بطال } ومعطل اولمه : انسانه عطالت ياقيشماز. || ط. عطالت حواس = طويمـايش، طويغوسزلق، فر. Dysesthésie.

عَطايا { سذ. جـ. عر. فد : عطيه. با : عطيه. }

عِطر { سذ. عر. جـ : عطور. ١. كوزل قوقولى ياغ } و روح و سـائره كه اثوابه و ال ويوزه سوريلير . [بومعناده اك زياده «عطريات» قوللانيلير.] ٢. تر. ياپراقلرينـك كنارلرى طر. طيللى يشيل رنكده بر نبات كه كوزل قوقولى وبياض چيچكلى اولوب باغچه‌لرده بولنور وصوغوغه طيانمديغندن قيشين ليمونلغه آلنير. || عطر شاهى = لسان عوامده ادريشـاهى دينلن وصـاريلوب چيقه‌رق مور بر چيچك آچان نبات.

عِطرناك { ص. فا. كوزل قوقولى، رايحۀ طيبه‌سى اولان، } كوزل قوقـولى روح ويا ياغ سورلمش : عطرناك اللريله؛ بهار. ده چايرلردن كلن نسيم عطرناك.

عِطرى { ص. عر. ؤ : عطريه. كوزل قوقويه منسوب } ومتعلق، كوزل قوقولى، رايحۀ طيبه‌يه متدائر : مواد عطريه.

عِطرِيّات { سذ. جـ. عر. كوزل رايحه‌لى روحلرو ياغلر } وسـائر شيئلر، مـواد عطريه : عطريات صـاتيور ؛ جاپونيه چيچكلرندن ياپيلان عطريات پك مقبولدر؛ عطريات استعمالى سنت سنيه‌در.

عَطسه { سذ. عر. آ كصيرمه، آقصيرمه. }

عَطش { سذ. عر. صـوسزلق، صـوصامه، تشنكى، } حرارت. [طانك فتحيله‌ده لغتدر.]

عَطشان { ص. عر. [«عطش»دن صفـ.] صوسز، صو. } صايان، تشنه. ؤ.

عَطف { سذ. عر. ١. اكه، چويرمه، ميل ايتديرمه، } اماله، توجيه : عطف نظر ايتمك؛ اوطرفه عطف عنان ايتدى. ٢. يوكلتمه، برينك ايشى ويا سوزى اولديغنى ادعا ايتمه، حمل، اسناد: كندى ياپديغى ايشى، سويلديكى سوزى بكا عطف ايتمك ايستيور؛ اطبا صحت عموميه‌نك بو حالنى هوانك عدم اطرادينـه عطف ايديورلر. ٣. د. بركلمه ويا جمله‌نك ماقبلنـده‌كى كلمه ويا جمله‌نك حكمنه تابع اولمق شرطيله اوكا ربطى : بواسمى، بوجمله‌يى خانغى اسمه، خانغى جمله‌يه عطف ايده. جكز؟ [عطف اولنـان اسم ويا جمله‌يه « معطوف » وديكرينـه «معطوف‌عليه» دينير.] || حرف عطف، حرف عاطف، حروف عاطفه=عطفه آلت اولان حروف ربطيه : و، دخى، يا، ياخـود، يوقسه كبى. || عطف بيان = ما. قبلنى يعنى معطوف عليهنك مفهو. منى ايضاح وتأكيد ايچون عطف اولنان تعبير : مسئله‌يى ايضاح وتشريح ايلدى. || عطف تفسير= همان بر معنـاده اولوب مجرد تصديق وتأكيد ايچـون « و » حرفيله مترادفنه عطف اولنان كلمه : اخذ وكرفت، حزن وكدر كبى.

عَطفى { ص. عر. ؤ : عطفيه. د. كلمه وجمله‌لرك حروف عا. } طفه دينلن حرفلردن برى وا. سطه‌سيله بربرينه ربط اولنملرى خصـوصنه منسـوب ومتعلق : حروف عطفيه.

عَطوف { ص. عر. [«عطف»دن صيغـ.] پك اسير كيجى، } زياده مرحمتلى و شفقتلى : رب عطوف.

عَطوفَت { سد. لغت آنفه‌یه تاء مصدریت الحاقیله شفقت ومرحمت معناسیله بر كلمه تشكیل ایدوب، لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه كچیرمش ایسه‌ده، عربیده بویله بر لغت مسموع اولمدیغندن، استعمالندن توقی اولنسه سزادر.

عَطوفتلی { یا عطوفتلو. صد. اا. آنف‌البیان عطوفت لغتندن متشكل اولوب، رتبهٔ بالا اصحابنه وصهریتنه نائل فریقان كرام ایله وقتیله دار شورای عسكری رئیسنه القاب كبی قوللانیلیر. || دولتلو عطوفتلو = سرعسكره. وشرف صهریته نائل مشیران ووزرایه القاب اولور.

عَطوفی { صد. اسیركیجی. وبك مرحمتلی اولان ذاته وعطوفتلو القاب رسمیه‌سنی حائز اولان ذواته منسوب ومتعلق معناسیله انشا لساننده قوللانیلیر تعبیردر: جانب عالیٔ عطوفیلرینه؛ ذات عالیٔ عطوفیلری.

عَطِیّه { سڈ. عر. جـ: عطایا. ویركی، بخشش، احسان: عطیهٔ سنیه؛ محرم عطیه‌سی.

عِظام { صد. جـ. عر. فد: عظیم. || با: عظیم. = سد. جـ. عر. فد: عظم. || با: عظم.

عَظائم { سڈ. جـ. عر. فد: عظیمه. || با: عظیمه.

عَظْم { سد. عر. جـ: عظام. كمیك، استخوان.

عَظَم { سد. عر. و:

عَظَم { سد. عر. و:

عِظَم { سد. عر. بیوكلك، اولولق. [«عظمت» دها مستعملدر.]

عُظَماء { صد. سد. جـ. عر. فد: عظیم. || ا: عظیم.

عُظما { صڈ. عر. با: عظمی.

عَظَمَت { سڈ. عر. ١. بیوكلك، اولولق: عظمت الهیه؛ قدرت الهیه‌نك عظمتی. [بو معنی ایله باشلیجه جناب خالق كون ومكان حقنده مستعمل اولوب، انسان حقنده قوللانلدقده آتیده‌كی ایكنجی معنایه كلیر:] ٢. كبر، نخوت، غرور، تعظم، خودفروشلق: بو آدمك‌ده عظمتی چكیلیر شیٔ دكلدر. ٣. دبدبه، طنطنه، شكوه، دارات: آلای كمال شكوه وعظمتله اجرا اولندی.

عَظَمَتلی { یا عظمتلو. صد. ١. بیوك، اولو، جلال صاحبی: ای عظمتلی اللهم. ٢. كبرلی، متكبر، مغرور، خودفروش: عظمتلی آدمدن كیمسه خوشلانماز. ٣. طنطنه‌لی، دبدبه‌لی، دارات وشكوهله اولان: عظمتلی بر آلایله.

عُظْمی ١ { صڈ. عر. ذ. اعظم. || ا: اعظم. — صدارت عظمی = صدراعظم مقام معلاسی.

عَظیم { صد. عر. ؤ: عظیمه. جـ: عظام. ١. بیوك، اولو، كبیر، جسیم، بزرك: بر جبل عظیم؛ ابنیهٔ عظیمه. ٢. عالی، رفیع، درجه ومرتبه‌سی بیوك: والله العظیم؛ سلاطین عظام؛ وزراء عظام. ٣. اهمیتلی، مهم: امر عظیم؛ مسئلهٔ عظیمه؛ حرب عظیم. || عظیم‌الشان = شان ومرتبه‌سی بیوك: قرآن عظیم‌الشان.

عَظیمه { سڈ. عر. جـ: عظائم. بیوك وفوق‌العاده ایش، مسئلهٔ مهمه: عظائم امورله مشغول اولمق.

عَفاریت { سد. جـ. عر. فد: عفریت. || با: عفریت.

عِفَّت { سڈ. عر. ١. ناموس، عرض، پرده: قادینك برنجی زینتی عفتدر؛ اهل عفتدن برقادین. ٢. ارتكابدن اجتناب، ارتكابه تنزل ایتمه‌یش، استقامت، ناموس: محكمه اعضالغنه انتخاب اولنه‌جق ذواتك عفتله متصف اولملری شرطدر؛ ارباب عفتدن بر ذات؛ عفت مجسمه دینلمكه شایان برذاتدر.

عِفَّتلی { یا عفتلو. صد. ١. ناموس وعفت صاحبه‌سی، اهل عفتدن، عفیفه، ناموسلی: عفتلی بر قادین. ٢. ارتكاب ایتمز، مستقیم، حرام یمز: عفتلی مأمورك قدری بیلنیر. ٣. اا. قادینلره القاب اوله‌رق قوللانیلوب رتبهٔ عصمتلودن آشاغی عد اولنور: والدهٔ محترمه‌م عفتلو خانم افندی‌یه.

عِفریت { سد. عر. جـ: عفاریت. ١. جن طائفه‌سنك مضر وشریر وقورقونج برجنسی. ٢. مجـ. پك حدتلی ومتهور آدم: عفریت كسلدی. [عربیده مؤنثی اوله‌رق عفریته ده قوللانیلیر.]

عَفْو { سد. عر. ١. برینك صوچندن كچمه، قباحتنه باقمامه: قصورمی عفو ایتدی؛ عفو ایله معامله ایتدی. —

تصحیح افکار ویا مخالفت کبی بر حرکته دلالت ایدن سوزدن اول ایراد اولنمق ظرافتدن معدوددر : عفو ایدرسکز، عفو بیوروورسکز برشی سویلیه‌جکم؛ عفوکزه مغروراً شوایشی بویله یاپدم. ٢. معذور طوتمق، مجبور ایتمه‌مك، مستثنی طوتوب داخل ایتمه‌مك : یارین اکلنمکه کیدیله‌جکسه بنی عفوبیورمکزی رجا ایدرم . ٣. عزل ایتمك ، استعفاسنی قبول ایتمك : کندیسنی مأموریتندن عفو ایتدیلر. ٤. حق. بر مجرم حقنده‌کی حکم لا یتغیر حالنی آلدقدن صکره جزاینی یا کلیاً محو ویا تخفیف ایتمه. || عفو عمومی = برقباحت مشترکه‌دن طولایی تحت توقیفده ویا محکومیتده بولنانلرك ویا بولنمسی لازم‌کلنلرك جملةً وبردن جزادن عفو اولنمسی : بعد الحرب عفو عمومی اعلان اولندی .

عَفُوّ { صه. عر. عفو ایدن، دائما صوجدن کچوب عفو ایله معامله ایدن، مرحمتلی، آجیان.

عُفونَت { سث . عر . ١ . یاره وچیبان اتلری چوریوب فنا قوقه، چوریمه، التهاب: بو یاره عفونت پیدا ایتدی. ٢. کوتی قوقو، بد رایحه، چوریمکدن حاصل اولان قوقو : بو اوطه‌ده بر عفونت واردر. ٣. آغرلق : هوانك عفونتی.

عُفونَتَلَندیرمَك { فته. ١. یاره ویا چیبانك اتلرینی چورتمك ، التهاب پیدا ایتدیرمك : سز بویاره‌یی آچیق براقه‌رق عفونتلندیرمشسکز. ٢. کوتی قوقوتمق، فنا برقوقو آلدیرمق : پنجره‌لری آچیه‌رق اوطه‌یی عفونتلندیرمشسکز .

عُفونَتَلَنمَك { فل. ١. اتلر چوریوب قوقمق ، التهاب پیدا ایتمك : بو چیبان عفونتلنه‌جکدر. ٢. قوقمق، کوتی قوقو کلمك : بو اوطه عفونتلندی.

عُفونَتلی { صه. ١. اتلری چوریوب قوقان، التهابلی : عفونتلی یاره. ٢. کوتی قوقولی ، بد رایحه‌لی : عفونتلی یر. ٣. آغر : عفونتلی هوا.

عَفیف { صه . عر . ث : عفیفه . [«عفة» دن صش.] ١. ناموسلی ، عرضلی ، عرض وناموس وپرده‌سی اولان : عفیفه بر قادین . ٢ . ارتکاب ایتمز، مستقیم، اصحاب ناموس واستقامتدن : عفیف بر مأمور.

عِقاب { سذ. عر. عقوبت عذاب، جزاء، مجازاة. ن.

عُقاب { سذ. عر. [عربیده سث.] ١. قره قوش ، طاوشانجیل. ٢. ه. صورکوا کبدن بری .

عَقار { سذ. عر. ج : عقارات. ایراد کتیرر املاك وابنیه: مسکن اتخاذ اولنان ابنیه‌نك ویرکیسی باشقه‌در عقارك باشقه؛ کندیسنك برخیلی عقاراتی واردر.

عَقاقیر { سذ . ج . عر . [فد . «عقار» لسانمزده مستعمل دکلدر.] طبابتده قوللانیلان کوکلر وسائره : عقاقیر طبیه.

عِقال { سذ. عر. آیاق کوستکی، پا بند . ن.

عَقائِد { سث. ج. عر. فد : عقیده. || با : عقیده.

عَقَب { سذ. عر. ج : اعقاب. [زبانزدی قافك دخی فتحیله‌در.] ١. تش. اوکچه؛ عظم عقب = اوکچه کمیکی . ٢. مج. کری، آرقه : اونك عقبنده بن‌ده کیتدم ؛ عقبنجه اونلرده کلدیلر. ٣. برزمانی تعقیب ایدن زمان، بروقتك ایلریسی، آتیسی، مابعدی : یاغمور یاغدی عقبنده هوا آچلدی؛ نزاع ایتدیلر عقبنده باریشدیلر. = ج. اولاد واحفاد، ذریت، اخلاف : اونك اعقابی قالمدی؛ اعقابی تشعب ایدوب الیوم موجوددر. || درعقب = چوق کچمه‌دن ، پك آز صکره، همان : بن اوه کیتدم درعقب آدم کلوب چاغردی .

عُقبا { سث. عر. [اصلی « عقبی » اولوب «اعقب» اسم تفضیلنك مؤنثیدر .] آخرت ، دارنقا : دنیا وعقباده نائل اجر وثواب اولمق ؛ عالم عقبایه ، دارعقبایه رحلت ایتمك.

عَقَبه { سث. عر. ١. صرب وچیقلمسی مشکل یوقیش. ٢. مخاطره‌لی کچید، طار وایکی طرفی یوصی محلی اولان بوغاز : کچیله‌جك برطاقم عقبه‌لر واردر. ٣. مج. مخاطره، تهلکه، خسته‌لغك ویا دیکر بر حالك الك مخاطره‌لی وقورقلور صره‌سی : بر عقبه آتلادی؛ شوعقبه‌یی‌ده کچرسه‌ك آرتق قورتقام. = سخ. ذ. م. بحراحمرده سویشك شرق طرفنده بر الشاه‌ه طوغری ممتد طار بر کورفز.

عُقبى { صد. عر. ث : عقبيه. تش. اوکچه یه متعلق : عظم عقبی = اوکچه کمیکی.

عُقبى ۱ { سث. عر. با : عقبا.

عَقد { سذ. عر. جـ : عقود. ۱. باغلامه، ربط، بند. ۲. دوکوملمه، دوکوم یاپمه، حل قابلی. ۳. ایکی کشی ویا ایکی طرف بیننده اوله جق بر ایشك طرفینك رضاسیله قرارلاشدیریلوب تحت التزام و تعهده آلنمسی : عقد مقاوله، عقد نکاح، عقد معاهده، عقد اتفاق. ٤. قورمه، ترتیب، تنظیم، تشکیل : عقد مجلس، عقد جمعیت؛ مجلس عقد ایتدیلر. ٥. [«عقد نکاح» دن مختصر] نکاح اجراسی، نکاح ایتمه، مناکحه رسم وجمعیتی : بوکون فلان اوده عقد واردر؛ دون عقد اجرا اولندی. || حل وعقد امور = ایشلرك رؤیتی واداره‌سی، رتق وفتق: حل وعقد امور اونك النده‌در.

عِقد { سذ. عر. جـ : عقود. ۱. کردانلق، بوغموق، قلاده: عقد کوهرین. ۲. دیزلمش جواهر واینجی وسائره، دیزی، دیزلمش شیء : عقد ثریا.

عُقَد { سث. جـ. عر. فد : عقده. با : عقده.

عُقده { سث. عر. جـ : عقد. ۱. دوکوم، گره. ۲. مجـ. حلی مشکل ایش، زور مسئله، معما : بو عقده‌یی کیم حل ایده‌بیلیر؟ ۳. مجـ. انسانك چوق آرزو ایدوب‌ده نائل اوله‌مدیغی ایش که فکر وقلبنده بر دوکوم کبی قالیر : بوبکا بر عقده اولدی؛ عقدهٔ درون. ٤. تش. سیکیرلرك طوپلانوب یوماق اولمسندن عبارت اولان بز ویومری : عقد لنفاویه. ٥. هـ. بر سیاره محرکنك دائرهٔ خسوف وکسوف سطحینی یعنی منطقهٔ بروجی قطع ایلدیکی ایکی نقطه‌که برینه «عقدهٔ رأس» ودیکرینه «عقدهٔ ذنب» دینیر : عقدهٔ مشتری، عقدهٔ مریخ. بو معنا ایله تثنیه صیغه‌سنده عقدتین دخی قوللانیلیر. ||عقدهٔ درون، عقدهٔ قلب = اوچنجی معنایه با. || عقدهٔ لسان= دیلده بر دوکوم وار ایمش کبی سربست سویلیه‌میوب ککمله.

عُقده کُشا { صد. فا. [عر. عقده= مشکل - فا. کشادن= آچمق] مشکلاتی حل ایدن، مشکل کشا، حلال مشکلات.

عُقدی { صد. عر. ث : عقدیه. تش. «بیض» دن غلط اوله‌رق بزدینلن اورلره منسوب ومتعلق ویا بو بزلر قبیلندن اولان : عقدی الشکل = بز صورتنده اولان.

عُقر { سذ. عر. ۱. قیصیرلق، طوغورماز قادین ویا دیشی حیوانك حالی. ۲. مجـ. نتیجه وثمره ویرمیش.

عَقرَب { سذ. عر. جـ : عقارب. [عربیده مؤنثدر.] ۱. قویروغی اوجنده زهرلی ایکنه‌سی بولنان حشراتدن معروف حیوان مضرکه ایراث مضرتده یلانك اشی صایلیر : عقرب صوقدی؛ عقرب کبی صوقار. ۲. ساعتك ایکی ابره‌سندن قیصه‌سی که اون ایکی ساعتده بر دور ایدوب ساعتلری کوستریر. ۳. هـ. اون ایکی برجك بری که شمس تشرین اولده بوکا داخل اولور : برج عقرب. ٤. مجـ. عقرب کبی کیزلیدن اضرار ایدن آدم : نه عقربدر.

عَقل { سذ. عر. جـ : عقول. ۱. دوشونمه وآکلامه خاصه‌سی، انسانه مخصوص اولان و افرادده درجات مختلفه‌ده بولنان قوهٔ معنویه‌که روح کبی حلی مشکل بر معما وتماميله فهم ماهیتی محال بر سردر، اوص، هوش، خرد، ذهن : انسانده‌کی مواهب الهیه‌نك اك بیوکی عقلدر؛ بو چوجقده چوق عقل واردر. ۲. آکلامه، فهم، ادراك، ذکاء : اونك بویله‌شیلره عقلی ایرمز؛ بوکا عقل ایردیره‌مدم. ۳. دوشونمه، تفکر، ملاحظه، فکر : بونی عقل ایده‌مدم. ٤. قوهٔ حافظه، خاطر، حافظه : او وقعه الآن عقلمده‌در؛ عقلمده قالمدی؛ عقله کلیور؛ شمدی عقلمه کلدی. ٥. رأی، تدبیر، طریق تسویه : بکا بر عقل اوکرت؛ بو عقلی سزه کیم اوکرتدی؟ || عقل آلمق = قوهٔ مفکره استیعاب ایتمك : بونی عقلم آله‌میور. || عقل اوکرتمك = یول کوسترمك، نه یاپه‌جغنی کوسترمك. || عقل اوکرنمك = اوصلانمق، عبرت ویا نصیحت آلوب متنبه اولمق. || عقل اول = ۱. خالق وجبلی اولان عقل وذکا. ۲.

[فلسفهٔ قدیمه‌ده] جناب‌حق. ۳. فوق العاده ذکا وفطنت. || عقل ایتمك = دوشونمك، ملاحظه و تفکر ایتمك. || عقل ایرمك، عقل ایردیرمك = آكلایه بیلمك، تفهم ایتمك: بوکا عقلم ایرمدی؛ بو ایشه عقل ایردیره‌مدم. || عقل باشده اولمق = جمعیت خاطر و ذهن راحتلغی اولمق، بر گونه تلاش و غائله‌یه دوچار اولمامق، یاپدیغنی بیلمك: او وقت بنم عقلم باشمده‌یوغیدی. || عقل باشه کلمك = ۱. آیلمق، کندینه کلمك: عقلی باشنه کلنجه جمله‌مزه آشنالق ایتدی. ۲. اوصلانمق، عقلسزجه افعال وحرکاتدن واز کچمك: بو دلیقانلینك البته برکون عقلی باشنه کله‌جك. || عقل باشدن کیتمك = کندینی غائب ایتمك، شاشیرمق، بیهوش اولمق: بونی ایشیدنجه عقلم باشمدن کیتدی. || عقل بالغ = سن رشده واصل اولمش آدمك عقلی. [« عاقل بالغ » یاخود « عقلی بالغ » تعبیرلریله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.] || عقل دیشی = یکرمی یاشلرنده چیقان کنار آزی دیشی. || عقل قوطیسی = برآدمه دائما عقل اوکردن وهر ایش ایچون کتندیسنه طانیشیلان آدم: اونك عقل قوطیسی فلاندر. || عقل کل = طبیعتك کافهٔ امور وشعباتنده آثاری مشهود اولان ذکا و نظام عمومی و ازلی.

عُقَلاء { صذ. ج. عر. فد: عاقل. با: عاقل. == تر. قد. عقل صاتان، عقللی کچینمك ایستین: عقلا آدم؛ عقلا تونبلکی = بر شیء بیلدیکی حالده عقللیلق طاسلایان.

عَقلاً { ح. عر. عقل ایله، عقل اقتضاسنجه، عقلجه، عقله تطبیق اولندقده. مقابلی: نقلاً: مسکرات عقلاً ونقلاً انسانه مضردر.

عُقَلالق { س. عقل فروشلق، عقلادن کچنمه، عقللیلق صاتمه.

عَقلسز { ص. عقلی اولمیان، احمق، بدلا، طوغری دوشونمین، عقلی ایرمز: پك عقلسز آدم اولدیغنی کوستردی.

عَقلسزلق { س. عقل فقدانی، حماقت، بدلالق، عقلسزجه حرکت: بن عقلسزلق ایتدم.

عَقللی { یا عقللو. ص. ۱. عقلی اولان، عاقل، ذکی، فطین: عقللی آدمدر. ۲. تدبیرلی، مدبر: کندیسی عقللی طاوراندی.

عَقلی { ص. عر. ؤ: عقلیه. عقله منسوب ومتعلق، عقل ایله فهم وادراك اولنان ومجرد عقله تطبیق ایدیلن، نقلی مقابلی: علوم عقلیه = علوم طبیعیه و ریاضیه کبی معقولات اساسی اوزرینه مبنی اولان علملرکه فقه، وحدیث وتفسیر کبی نقل وروایته مؤسس اولان علوم‌نقلیه‌دن فرق ایدیلیر.

عَقلِیّات { سش. ج. عر. عقل ایله کشف وتحقیق وصرف معقولاتدن عبارت اولان مواد وخصوصات: عقلیات ایله نقلیات آره‌سنده هر وقت توافق بولنماز؛ نقلیات و عقلیاتده ید طولی صاحبی بر ذات.

عُقم { سذ. عر. قیصیرلق، ارکك ویا قادینك چوجغی اولمامسی.

عُقوبَت { سش. عر. ج: عقوبات. ۱. جزا، مجازاة: دوچار عقوبت‌اولدی. ۲. اذیت، عذاب، اشکنجه: عقوبت ایچنده ایدم.

عُقوبَتلی { ص. اذیتلی، عذابلی.

عُقود { سذ. ج. عر. فد: عقد. با: عقد.

عَقور { ص. عر. ایصیریر، صالار، آزغین = کلب عقور. [قودوز معناسیله استعمالی غلطدر.]

عُقول { سذ. ج. عر. فد: عقل. با: عقل.

عَقیب { ص. عر. [« عقب » دن صش.] بر شیئك آردندن کلن، آرقه‌سی صره کیدن، ولی ایدن؛ عقیبنده = آرقه‌سی صره.

عَقیده { سش. عر. ج: عقائد. اینانیلان شیء، اعتقاد، ایمان: عقیده‌سی صاغلام، عقیده‌سی بوزوق. == ج. بر دینك عبادات حقنده‌کی اوامرندن صرف نظرله الوهیت وسائره حقنده‌کی افکار ومطالعاتدن بحث ایدن علم: علم عقائد؛ عقائد اسلامیه؛ عقائد کتابی. — « عقیده شکری » تعبیری غلط اولوب طوغریسی « آغده شکری » در. با: آغده.

عَقیق { سذ. عر. قیمتلیجه بر جنس طاش که مهر حکنده و سائر ایشلرده قوللانیلیر: عقیق یمانی = قرمزی رنکنده اولان اڭ اعلا جنسی.

عَقیم { صد. عر. ث: عقیمه. [«عقم» دن صش.] ۱. اولادی اولمیان، طوغورمیان (قادین)، طوغورتمیان (ارکك): بو آدم عقیم، بو قادین عقیمه‌در. [عربیده مؤنثی تاء تأنیثله و تاسز دخی اولور.] ۲. مج. نتیجه و ثمره‌سی اولمیان، غیر منتج، غیر مثمر: او ایش عقیم قالدی.

عَکّام { سذ. عر. ۱. دوه کراجیسی، دوه ایله اجرته مقابل اشیا طاشیان آدم. ۲. حجه صرهٔ همایون ایله برلکده کیدن خدمه که عزیمتدن اول استانبولده تونبلك وسائره ایله طولاشیرلر.

عَکس { سذ. عر. ۱. بر یره چارپمه، اورمه: دیواره عکس ایتدی. ۲. ضیا ویا صورتك بر یره اوروب کری دونمه‌سی ویا اوراده کورنمه‌سی: کونش دیواره عکس ایدیور؛ صورتی آینه‌یه عکس ایدیور. ۳. سسك بر یره اوروب کری دونمه‌سی، یانقولامه: طوپك صداسی طاغلره عکس ایتدی. ۴. ترس، ضد، خلاف، مغایر: یالان طوغریلغك عکسیدر؛ سز بنم دیدیکمك عکسنی التزام ایدیورسکز. || د. کلامك بر جزئنی جزء آخر اوزرینه تقدیم ایله عکس ایتمه: «کلام کبار، کبار کلامدر» کبی. || عکسنه = ترسنه، ضدینه، ترس وضد اوله‌رق. || بالعکس، بر عکس = بسبتون ضدی وخلافی اولمق اوزره.

عَکسی { صد. [«عکس» دن سمن. ایسه‌ده پك ده عربی دکلدر.] ۱. ترس، ضد، مخالف، مغایر. ۲. اوغورسز، منحوس، ایی کیتمین: عکسی ایش. ۳. معند، بد خوی، کیمسه‌یه اویماز: پك عکسی آدمدر.

عَلاء { سذ. عر. یوکسکلك، مرتبهٔ عالیه، رفعت، شرف وشان: علم انسان ایچون باعث عز وعلادر.

عَلا { فل. عر. [«علو» دن ماضی مفرد مذکر غائب] عالی وبلند مرتبه اولسون: حق جل وعلا حضرتلری. [یالکز بویله دعا مقامنده تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر.]

عِلاج { سذ. عر. [مفاعله بابندن مصدر ثانی اولوب اصل عربیده معالجه ایله مترادفدر] ۱. بر خسته‌یه باقمه، ادویه و معاملات لازمه ایله ایی ایتمکه چالیشمه، معالجه، مداواة: علاج ایتمك. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لساننزده پك قوللانلماز.] ۲. بر خسته‌یه ویا یاره‌لی‌یه ایچمك ویا سورمك ایچون ویریلن شیء، دوا، ترام: خسته‌لاندیغنده علاج آلماز؛ طبیب بر چوق علاجلر ویردی؛ بو خسته‌لغك علاجی بولنه‌مدی. [بو معنی لساننزه مخصوصدر، عربیده دواء دینلیر.] ۳. مج. چاره، تدبیر، درمان، صورت تسویه: بو دردك، بو فنالغك علاجی یوقدر. || بی علاج = چاره‌سز، بیچاره، درمانسز: آج بی علاج قالدی. || لا علاج = چاره‌سز، ناچار: لا علاج قبول ایتملی.

عِلاج پَذیر { صد. فا. [عر. علاج = مداواة. فا. پذیر. فتن = قبول ایتمك] ۱. مداواة قبول ایدن، تداوی ایدیله‌بیلن، قابل تداوی. ۲. چاره‌سی بولنه بیلن.

عِلاجسز { صد. ۱. علاج و دواسی اولمیان: بو علاجسز بر مرضدر. ۲. چاره‌سز، درمانسز: بو علاجسز بر درددر.

عِلاجلی { صد. علاجی اولان، دوایی حاوی، ادویه ایله قاریشیق: علاجلی کاغد، پنبوق؛ علاجلی شراب.

عَلاقه { سذ. عر. ج: علائق. ۱. ایلیشیك، مربوطیت، رابطه: بزم ایشك او مسئله ایله علاقه‌سی یوقدر؛ بو ایکی ماده آره‌سنده بر کونه علاقه واردر؛ ۲. رابطهٔ قلبیه، کوکل باغلامه، عشق، تعشق، معاشقه، سودا، سوکی: بر قیزه علاقه‌سی وار ایدی؛ بر کوریشده کندیسنه علاقه ایتدی. ۳. مناسبت، ارتباط، تعلق: اونلرله بنم هیچ بر علاقه‌م یوقدر؛ قیزینی اونك اوغلنه ویره‌رك کندیسیله علاقه پیدا ایتدی. ۴. مالکیت، تصرف، حق مداخله، حصه: او چفتلکده، او معدنده سزك علاقه‌کز وارمیدر؟ || کیم. مناسبت، فر. Affinité. || ط. بر عضوك دردندن اونك مقابلی اولان دیکر بر عضوك دخی

متألم اولمسی، فر. Sympathie . || د. معنای مجازی استعمالی ایچون دوشورلن مناسبت. = ج. روابط، انسانك ایلیشیكی اولدیغی ایشلر، مناسبات: علائق دنیویه.

عَلاقه دار { ص. فا. [عر. علاقه = ایلیشیك. فا. داشتن = طوتمق] علاقه‌سی و ایلیشكی اولان، مناسبتلی، حصه‌دار، ذی‌مدخل: بوایشده بنده علاقه‌دارم؛ یکی یاپیلان فابریقه‌یه سز علاقه‌دارمیسکز؟

عَلاقه‌لی { ص. ۱. مناسبت و ایلیشیكی اولان: اوده بوایشده علاقه‌لیدر. ۲. عاشق، دلداده: بر قیزه علاقه‌لیدر.

عَلاّم { ص. عر. [« علم » دن مب.] چوق بیلن، هر شیئی بیلن. [صفات اللهدن اولوب، انسانه اطلاق اولنماز. با: علامه.]

عَلامَت { سذ. عر. ج: علامات، علائم. ۱. نشان، اشارت، بیلكیلك: مشترك سوریلرده هر كسك حیواناتی علامتلرندن بللی اولور؛ حدودده علامت ركز ایدرلر؛ او مدالیه مجرد اصحابنه بر علامت افتخار اولمق ایچون ویریلیر؛ تا صباوتنده علائم ذكا یوزنده نمایان ایدی. ۲. اثر، ایز، اماره: اورانك اردوگاه بولنمش اولدیغنه هیچ بر علامت كورمدك: نینوی و بابل شهرلرینك عاقبت علامتلری ظاهره چیقارلدی: خرسزك خارجدن كیرمش اولدیغنی كوستریر بر چوق علامتلره دسترس اولدق؛ او اختیارلقده دخی علامت حسن وآن یوزنده نمایان ایدی. ۳. رمز، اشارت: زیتون آغاجی دالی اسكیدن بری علامت صلح وسلم اتخاذ اولنه كلمشدر. || علامت فارقه = بر شخص ویا شیئك دیكرلرندن تفریقیچون وضع اولنان اشارت مخصوصه: باش چاوشلرك علامت فارقه‌سی واردر؛ رؤسانك دائما بر علامت فارقه‌سی اولمق اقتضا ایدر؛ ط. هر مرضك بر ویا بر قاچ علامت فارقه‌سی واردر. || علامت فارقه نظامنامه‌سی = معمولاتك تمیزی وتقلیده میدان ویرلمامسی ایچون صاحبنك آرزوسیله وضع وتسجیل اولنان علامته مخصوص احكام قانونیه. || ط. علامت مرض = هر خسته‌لغك كندینه مخصوص اولان حالی، فر. Phénomène. || علائم سما = الكم صاغمه تعبیر تركیبسندن غلط اولوب، هر شیئی عربی ویا فارسی‌یه تطبیق ایتمك مراقنده بولنان كتابجزك ایجادیدر.

عَلاّمه { ص. سذ. عر. هر علمه آشنا اولان، استاد اعظم، فر. Savant و Érudit: علامه ابو السعود افندی؛ علامهٔ زمان جلال الدین سیوطی.

عَلانی { ص. عر. ا: علانیه. آچیقده اولان، آشكار، ظاهر، میدانده اولان. [«علنی» دها مستعملدر.]

عَلانِیَت { سذ. عر. ۱. بر شیئك ظاهر ومیدانده اولمسی، كیزلی اولمیوب علنی اولمسی، علنیلك: محكمه مذاكراتنك علانیتی. ۲. هر شیئك حال ظاهری و خارجیسی: علانیتی پك اعلا اما ایچ یوزینی كیم بیلیر.

عِلاوه { سذ. عر. ج: علاوات. ۱. قاتمه، آرتدیرمه، ضم، ضمیمه: بو اوه ایكی اوطه دها علاوه ایده‌جكم؛ بو باغك آرقه‌دن علاوه‌سی واردر. ۲. بر كتابه صكره‌دن كرك مؤلفی وكرك باشقه‌سی طرفندن كرك آیریجه اوله‌رق صوكنه وكرك قسم قسم هر طرفنه ضم اولنان بحثلر، ذیل: بولغت كتابنك علاوه‌سی واردر؛ اك مشهور تاریخ كتابلرینه علاوه‌لر یازلمشدر. ۳. برغزته‌نك چیقاردیغی متن نسخه‌دن باشقه اوكا ضمیمةً ویا آیریجه چیقاردیغی كوچك نسخه، ورقه: غزته علاوه‌سی؛ برعلاوه چیقمش. ٤. امضادن صكره مكتوبك آلتنه یازیلان شیء.

عِلاوةً { ح. عر. آرتدیرمه طریقیله، آرتدیره‌رق، ضمیمةً: سویلدكلرمه علاوةً شونی ده سویلیه‌یم؛ كندیسنه ایتمش اولدیغی ایلكلره علاوةً بودفعه دخی اولدقجه برمبلغ ویرمشدر.

عِلاوه‌لی { ص. صكره‌دن ضم وعلاوه اولنمش قسمی ویا یرلری اولان: علاوه‌لی لغت عثمانیه؛ علاوه‌لی تاریخ، غزته.

عَلائِق { سذ. ج. عر. فد: علاقه. با: علاقه.

عَلائِم { سذ. ج. عر. فد: علامت. با: علامت.

عَلبه { سذ. عر. ج: علبات. نبا. بعض اثماری حاوی قابجقلره

ویریلن اسمدر، فر. Capsule.

عِلَّت { سذ. عر. جـ : علل. ١. خسته‌لق، مرض، داء، صایرولق: علت مزمنه، علت افرنجیه، علل ساریه. [«مرض» له مترادفدر.] ٢. سقطلق، علیل آدمك حالی: علتی واردر. ٣. صرعه ووجود دیترمه‌سی وباش دونمه‌سی كبی بر آدمه مسلط اولوب آرلیسان وهر وقت راحتسز ایدن مرض: انسان قورقودن علت قزانیر، علت صاحبی اولور؛ اونده بر علت واردر. ٤. سبب، موجب، برشیئه باعث اولان حال: بونی ایجاب ایتدیرن علت نه‌در؟ ٥. مقصد، غایه، نیت: بو قدر یورغونلغك علتی نه‌در؟ علت غائیه = استحصالیچون چالیشیلان مقصد: تحصیلك علت غائیه‌سی تربیه‌در. ٦. د. [صرف عربیده] بر كلمه‌نك حروف اصلیه‌سی میاننده (ا، و، ی) حرفلرندن بری بولنمه‌سی. || حروف علت = مذكور (ا، و، ی) حرفلری.

عِلَّتلی { ص. ١. بر علت ومرضه مبتلا، هر وقت تكرر ایدوب كندیسنی راحت براقماز بر مرض مزمنه دوچار: او زواللی علتلیدر. ٢. سقط، وجودنده برسقطلغی اولان. ٣. بر سبب استثنائی اولان، عذرلی.

عَلَف { سذ. عر. ١. حیواناتك یدیكی اوت وصمان، كیاه. ٢. علی‌الاطلاق حیوان یمی.

عَلَق { سذ. عر. ١. قان پختیسی، پختیلانمش قان پارچه‌سی. ٢. سولوك.

عَلَقی { ص. عر. ت : علقیه. ١. پختی قبیلندن اولان، پختیمسی. ٢. تا. سولوك جنسندن: طائفهٔ علقیه = سولوك قبیلندن حیوانات.

عِلَل { سذ. جـ. عر. فد : علت. با : علت.

عِلْم { سذ. عر. جـ : علوم. ١. بیلمه، بیلیش، بیلگی، دانش، معلومات، خبر، وقوف: جناب حقك علمی هرشیئه تعلق ایدر؛ بوكا علم یتیشمیور؛ بوایشه اونك علمی لاحق اولمدی، تعلق ایتمدی = معلوماتی اولمدی. ٢. بر نوع امور حقنده اولوب اوقومغله تحصیل اولنان معلومات ووقوف: علم صرف، علم عقائد، علم حكمت، علم هندسه، علوم طبیعیه، علوم ریاضیه؛ علم اوكرنمك، اوقومق؛ بو آدمك علمی واردر. ٣. نظریات: یالكز علم كافی دكل عمل ده ایستر؛ علم وعملی جمع ایتمك. || علم الارض = كرهٔ ارضك وقشری طبقاتنك احوالندن وصور تشكلندن بحث ایدن فن، فر. Géologie. || علم الامراض = فنون طبیه‌نك امراضك انواعندن وهر برینك احوال وعلاماتندن بحث ایدنی، فر. Pathologie. || علم ثروت، علم اقتصاد = ثروت عمومیه وخصوصیه‌نك احوالندن وصورت استحصال وادراه‌سندن بحث ایدن علم كه حكمت عملیه‌دندر، فر. Économie politique. || علم اللسان = لسانلرك صورت تشكلندن والسنه بیننده‌كی مناسباتدن بحث ایدن علم جدید، فر. Linguistique. || علم المعادن = معدنلرك احوالندن وصورت استخراجندن بحث ایدن علم، فر. Minéralogie. — سائر اسماء مركبه ایچون تركیبك ایكنجی جزئنه باقلی. || اهل علم = علم صاحبلری، علما. || علم حال = عقائدك قواعد اساسیه وابتدائیه‌سیله نماز وآبدست وسائر معاملات دینیه‌یی چوجقلره اوكرتمكه مخصوص كتاب: علم حال اوقومق. || علم وخبر = ١. بر دائرهٔ رسمیه‌یه تقدیم اولنمق اوزره بر آدمك احوالی حقنده منسوب بولندیغی محله ودائره وسائره‌دن ویریلن تصدیقنامه: محله‌دن، دائرهٔ بلدیه‌دن علم وخبر كتیرمك اقتضا ایدر. ٢. برمبلغ ویا اوراق وسائره‌نك تسلیم اولندیغنی مبین كوتورن آدمك یدینه ویریلن پوصله: اوراق تسلیم ایتدیكمه دائر اورادن علم وخبر آلدم.

عَلَم { سذ. عر. جـ : اعلام. ١. علامت، نشان، اشارت. ن. ٢. بایراق، سنجاق: رفع علم فتح وظفر. ٣. د. اسم خاص، جغرافیا وتاریخه متعلق بر شیء ویا شخصه مثلا بر مملكته، طاغه، نهره، آدمه مخصوص اولان اسم: اسكندر، عمر، استانبول، مریخ كبی؛ قاموس الاعلام = اسماء خاصه‌یه مخصوص لغت كتابی. ٤. مناره تپه‌سی، ماهچه: بوكیجه‌كی فرطونه‌دن مناره‌نك علمی دوشمش. ٥. صاریغك آلتین اولوق تلی.

عَلِمَ { فتـ. عر. [«علم» دن ماضی مفرد مذکر غائب] بیلیر. علم الله = الله بیلیر. قسم یرینه قوللانیلان بو تعبیر عربی‌یه مخصوصدر. «علیم الله» صورتنده دخی یازیلوب، اوحالده «الله علیم» تقدیرنده اولور.

عُلَماء { سذ. جـ. عر. فد : عالم. با : عالم.

عَلَمدار { سذ. فا. [عر. علم = بایراق. فا. داشتن = طاشیمق] بایراغی ویا سنجاغی طاشیان، بایراقدار، سنجاقدار : علمدار مصطفی پاشا.

عَلَمدارلق { سـ. و :

عَلَمداری { سـ. فا. بایراقدارلق، سنجاقدارلق: منصب علمداری؛ علمدارلق وظیفه‌سی.

عِلمی { صـ. عر. ؤ: علمیه. ١. علم ودانشه منسوب ومتعلق، علومه عائد : مسئلهٔ علمیه. ٢. نظری، صرف نظریاتدن عبارت اولان، عملی مقابلی : علمی وعملی اقتداری واردر. ٣. طریق علمی‌یه، علما صنفنه منسوب ومتعلق : قیافت علمیه. || طریق علمی = وقتیله علمك همان کندیلرینه منحصر بولندیغی وتعلم وتعلیم وفقه واحکام شرعیه ایله اوغراشان صنف که مشیخت اسلامیه دائره‌سی منتسبیندن عبارتدر، علما طاقمی : طریق علمیدن بر ذات؛ طریق علمی رجالی.

عَلَمِیَّت { سثـ. عر. د. بر اسمك اسم خاص اولمسی، علم اولمق کیفیتی : بو اسمك غیرمنصرف اولمسی علمیتندن طولاییدر.

عِلمِیّه { سثـ. عر. طریق علمی منسوبینی، علوم ادبیه وفقه واحکام شرعیه ایله اوغراشان دائرهٔ مشیخت اسلامیه رجالی : علمیه‌دن بر ذات؛ علمیه رجالی.

عَلَناً { حـ. عر. آچیقدن، آشکاره، میدانده، کیزلمکسزین، صاقلامقسزین : علناً قار اوینامق؛ بن یاپه‌میه‌جغمی علناً سویلدم.

عَلَنی { صـ عر. ؤ: علنیه. آچیقدن ومیدانده اولان، کیزلنمین، صاقلانمیان، میدانده یاپیلان : او بنم علنی دشمنمدر؛ بوبکا قارشی بر غرض علنی، بر خصومت علنیه‌در؛ مناقصهٔ علنیه، مزایدهٔ علنیه = قپالی پوصله‌لرله اجرا اولنمیوب آچیقدن اجرا اولنانی؛ محاکمهٔ علنیه = محکمه‌نك آچیق طوتلسیله هر ایستین کیروب دیکلیه‌بیلمك شرطیله اجرا اولنان محاکمه. == حـ. آچیقدن، میدانده، علناً : اوعلنی سویلیور؛ مکتوبکزی علنی اوقودی.

عَلَنِیَّت { سثـ. عر. بر ایشك آچیقده ومیدانده اولمسی : مذاکراتك علنیتنه قرار ویرلدی.

عَلَو { سـ. غلط املا. طوغریسی : آلو. با : آلو. — علوکیر، علوکش کبی تعبیرلر بسبتون غلطدر، زیرا آلو صرف ترکجه بر لغتدر.

عُلُوّ { سذ. عر. یوکسکلك، سمو، رفعت، بیوکلك : علومرتبه، علو درجه. || علو جناب = عالی جنابلق، سماحت، کرم. || علوشان = عالی شان اولمه، شان وشرف. || علو همت = عالی همت اولمه، همت وغیرت بیوکلکی.

عُلوان { سذ. عر. تفاخر، اوگنمه: علوان صاتیور؛ بزه علوان ایتمك ایستیور. [عربیده «عنوان» ایله مترادف اولوب، لساننزده یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

عُلوفه { سثـ. عر. عسکر معاشی. [وقتیله مستعمل اولوب الیوم متروکدر. برنجی واصل معناسی حیوان یمی اولوب، وقتیله سپاهیلره وسائر عسکریلره ویریلن معاش دخی اساساً حیوانلری یمنه قارشی ویرلدیکندن، بو لغت اومعنایی دخی آلمشدر.]

عُلوفه‌جی { سـ. اسکی بر صنف عثمانلی سواری عسکری. غلط اوله‌رق «علوفه جیان» صورتنده جمعی‌ده قوللانیرلردی.

عُلوفه‌لی { صـ. معاشلی، موظف، وظیفه‌خوار.

عُلوم { سذ. جـ. عر. فد : علم. با : علم.

عُلوی { صـ. عر. ؤ: علویه. ١. عالی، بلند، رفیع : طبیعتك علویدر. ٢. سمایه ویا روحانیات ومعنویاته منسوب ومتعلق: عالم علوی؛ ارواح علویه. ٣. هـ. شمسدن بعدلری کرهٔ ارضك کندن زیاده اولوب دور مرئیلرنده بتون قبهٔ سمایی طولاشیر کبی کورینن سیاره‌لره دینیر، مریخ ومشتری کبی. دیکر-

لرينه يعني زهره وعطارده سفلى دينير : سيارات علويه.

عَلَوى { صه. سه. عر. ث : علويه. [«علی» دن سمنه.] ١. حضرت علی بن ابی طالب (رضه) ایله فاطمة الزهرا بنت رسول الله (صلم) سلالهٔ طاهره سندن او. لان سادات وشرفایه وصف اولور. ٢. حضرت علی (رضه) افندمزه انتساب وطرفکیرلك ایدوب سائر اصحاب کرامه صور ودرجات مختلفه ده ترجیح ایدنلره وطرق علیه یه تابع اولوب حضرت مشارالیهه انتسابله مفتخر بو. لنانلره وصف اولور : اونلر علویدر؛ علویلرك برحالی واردر.

عُلوِیّات { سه. جه. عر. علوی شیئلر، مواد سماویه وروحانیه : ذهنی دائما علویاتله مشغولدر.

عُلوِیّت { سه. عر. ١. یوکسکلك، بلندلك، مرتبه ودرجه یوجه لکی. ٢. معنویت، روحانیت، سمائیلك : علویت افکار، علویت نیت.

عَلِی { صه عر. ث : علیه. جه : علیات. [«علو» دن صشه.] یوکسك، بلند، رفیع. [باشلیجه مؤنثی قوللانیلوب مذکری یرینه «عالی» استعمال اولنور.] اوامر علیه، جنات علیات. == سخ ذ. داماد وعم زادهٔ جناب نبوی خلیفهٔ رابع امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (رضه) افندمز.

عَلی { حجه. عر. اوزره، اوست، فوق، بر. [آتیده کیلر کبی ترکیبات عربیه ده بولنور :] علی الاطلاق = عمومیت اوزره، مطلقا، بلاتخصیص؛ علی الانفراد = برر برر، آیری آیری؛ علی ای حال = هرحالده، هرنصل اولسه؛ علی التحقیق = کرچك اوله رق، محقق صورتده؛ لاعلی التعیین = تعیین وتخصیص ایتمکسزین، غیر معین ومبهم صورتیله؛ علی التفصیل = تفصیلاتله، تفصیلاً؛ علی التوالی = متمادیاً، متوالیاً؛ علی حاله = کندی حالنده، اولدیغی کبی؛ علی الخصوص = خصوصاً، باخصوص؛ اعتراض علی الحکم = محکمه نك حکم وقرارینه قارشی اعتراض؛ علی الدوام = دائمی صورتده، متمادیا؛ علی الرأس والعین = باش اوستنه؛ علی السویه = مساوات اوزره، متساویاً؛ علی الصباح = ارکندن؛ علی طریق الهزل = اکلنجه طریقیله؛ علی العاده = معتاد اوزره، عادتا؛ علی العجله = عجله ایله، عجالةً؛ علی العموم = عموماً، عمومیت اوزره؛ علی العمیا = کورکورینه، بلاتحقیق؛ علی الغفله = غفلت اوزره، غافلانه؛ علی الفور = درحال، بغتةً، دفعةً؛ علی القاعده = قاعدةً، قاعده سیله؛ علی قدر الطاقه = طاقتی یتدیکی قدر؛ علی قول = برروایتده؛ علی کلا التقدیرین، ودها طوغریسی : علی کلی التقدیرین = هر ایکی تقدیرده؛ علی کل حال = هرحالده؛ علی مراتبهم = رتبه ودرجه لرینه کوره، صره سیله؛ علی ملأ الناس = آچیقده، هرکسك انظاری اوکنده؛ علی وفق المطلوب = مطلوب وجهله، بروفق مطلوب؛ علی هذا = بونك اوزرینه.

عُلیا { ویا علیی. صه. ث. عر. ذ : اعلا. با : اعلا.

عَلَیكَ { علی حرف جریله ضمیر متصلك مفرد مذکر مخاطبی اولان «ك» دن مرکب ترکیب عربی اولوب سنك اوزرکه دیمکدر : علیك السلام = سنك اوزرکه سلام اولسون.

عَلَیکُم { علی حرف جریله ضمیر متصلك جمع مذکر مخاطبی اولان «کم» دن مرکب ترکیب عربی اولوب سزك اوزرکزه دیمکدر : السلام علیکم = سزه سلام اولسون؛ وعلیکم السلام = سزه ده سلام اولسون.

عَلیل { صه. عر. ث : علیله. [«علة» دن صشه.] ١. خسته، مریض، صایرو، اوزکون. ٢. سقط، بدننك برعضوی قصورلی ویا نقصان : زواللی علیلدر چالیشه میور. ٣. تر. کور، کوزلری سقط، اعمی، نابینا : ایکی کوزدن علیل. ٤. کندیسنه مسلط اولوب راحت براقماز صرعه کبی برعلتی اولان، علتلی : علیل اولدیغیچون عسکرلکدن معفو طوتلدی.

عَلیم { صه. عر. ث : علیمه. [«علم» دن صشه.] چوق بیلن، دانا، خبیر، واقف.

عَلَیهِ { علی حرف جریله ضمیر متصلك مفرد مذکر غائبی اولان «ه» دن عبارت ترکیب عربی اولوب، ١. اونك اوزرینه، اوکا معناسیله قوللانیلیر : علیه السلام = اوکا سلام اولسون؛ رحمة الله علیه = اوکا اللهك رحمتی اولسون. علیه الرحمه = اوکا رحمت اولسون؛

٢. ینه اونك اوزرینه معناسیله بعض اسم مفعوللره الحاق اولنه‌رق برلکده برلغت مرکبه تشکیل ایدر : مبنی علیه = اوزرینه بنا اولنان شیء، مبحوث عنه، موضوع بحث. ٣. اونك ضدینه واوکا قارشی معناسیله ینه بویله ترکیباتده بولنور : مدعی علیه = کندیسنه قارشی دعوی اولنان. — مؤنثی : علیها، تثنیه سی : علیهما، جمعی : علیهم اولور.

عَلَیها { و :

عَلَیهِم { و :

عَلَیهِما { با : علیه.

عِلِّیّین { سذ. جـ. عر. سمانك وجنتك اك عالی محلی که ارواح صلحا اوراده قرار بوله‌جقدر. [مرفوعی اولان علیون صورتنده پك قوللانلماز.]

عَمّ { سذ. عر. جـ : اعمام. پدر قارنداشی، عمجه، عموجه : عم پاك جناب نبوی حضرت عباس؛ عم زاده = عمجه اوغلی، قیزی.

عم { انبیا وبعضاً اهل بیت جناب نبوی حقنده ایرادی معتاد اولان «علیه السلام» دعاسنك مختصراً یازیلیشیدر.

عَمّا { سذ. عر. با : عمی.

عِماد { سذ. عر. جـ : اعمده. دیرك، ستون، عمود : عماد الدین = دینك دیركی؛ ذات العماد = دیركلی.

عِمارَت { سذ. عر. جـ : عمارات، عمایر. ١. معموریت، عمران، بریری معمور وآبادان ایتمه : عمارت بلاد. ٢. فقرایه ومدرسه‌لر سکاننه اتمك وچوربه و سائره پیشیروب ویرمکه مخصوص خیرات مؤسساتی : سلاطین عظام عمارتلری. || مجـ. عمارت چوربه‌سی = بادهوا شیء.

عِمارَتجی { سـ. عمارت دینلن بر خیرات خانه‌یی اداره ایدن آدم.

عُمّال { سذ. جـ. عر. فذ : عامل. با : عامل.

عَمّامه { سذ. عر. جـ : عمائم. صاریق، باشه صاریلان شیء.

عُمّان { سخذ. عر. جـ. جزیرة العربك جنوب شرقی کوشه‌سندن عبارت واسع بر خطه، وبونك ساحلندن هند سواحلنه وجنوبه طوغری ممتد اولان آچیق دکیز. = سذ. مجـ. بیوك دکیز، بحر محیط : عمانه طالدی.

عَمجه { یاخود عموجه. سـ. [عر. «عم» دن] پدر برادری : عمجه‌م، عمجه‌مك اوغلی، قیزی؛ اونکله عمجه اوغللری‌یز.

عَمد { سذ. عر. قصد، نیت، بیله‌رك وایستیه‌رك، تصور وتصمیم ایده‌رك برشیء یاپمه : فعل جنائیده عمد مجازاتی تشدیده سبب اولور؛ بو ایشده عمد یوقدر.

عَمداً { حـ. عر. قصداً، بیله‌رك وایستیه‌رك.

عُمده { سذ. عر. ١. طیانه‌جق، اعتماد واتکا ایدیله‌جك شیء، طیاق، دستك، تکیه‌گاه، پناه. ٢. کوکنیله‌جك یر، مدار امید واعتماد، معتمد علیه، استنادگاه : عمدهٔ آمالی بو ایدی.

عُمر { سذ. عر. ١. یاشایش، یاشامه، حیات، زندکانی : عمر سورمك؛ الله عمرلر ویرسین. ٢. مدت حیات، برانسان ویا حیوانك یاشادیغی مدت : بتون عمرنده؛ عمری آلام واحزانله کچیردم. ٣. طاتلی یاشایش، بحق یاشامه : هواسی لطیف بر محلده غائله‌سز یاشامق عمردر. = صـ. تر. ١. غریب، تحف، کولنج : کندی سرکذشتنی نقل ایتمسی پك عمردر. ٢. شن، شاطر، احوال غریبه صاحبی : حریف عمردر.

عُمَر { سخ. ذ. خلیفهٔ ثانی امیر المؤمنین عمر بن الخطاب (رضه). = تـ. عمرین = ١. حضرت عمر ایله سلف عالیلری حضرت ابابکر صدیق (رضهما). ٢. حضرت عمر فاروق ایله عدالت ودیانتده بحق اونلرك ثانیسی دینمکه شایان اولان عمر بن عبدالعزیز (رضهما).

عُمران { سذ. عر. [غلط اوله‌رق عینك کسریله زبانزددر] ١. معمورلق، معموریت، بریرك تمامیله مسکون وحقیله ایشلنمش اولمسی : عمران ممالك؛ برنجی وظیفهٔ عباد عمران بلاددر. ٢. مدنیت، ترقی، رفاه، سعادت حال : عمرانه نائل اولمق.

عُمرانی { صـ. عر. ذ : عمرانیه. معموریته منسوب ومتعلق : وسائط عمرانیه.

عَمرو { سخ. ذ. [آخرنده‌کی «و» اوقونماز. مجرد «عمر»

اسمندن تفریق ایچون یازیلیر] «زید» اسمیله برابر فلان مقامنده مثال ایچون ایراد اولنور : زید وعمرو = اوته‌کی بریکی؛ زیدایچون عمروه جزا اولنماز = بر آدمك قباحتیله دیکری جزالاندیرلماز.

عُمره { سث. عر. حج موسمنك غیرنده کعبهٔ اللهی ومکهٔ مکرمه‌نك سائر مواقع مبارکه‌سنی زیارت ایتمه : ادای عمره‌یه موفق اولدی.

عَمّزاده { س. فا. [عر. عم = عمجه . فا. زادن = طوغمق] عمجه اوغلی، عمجه قیزی.

عُمق { سذ. عر. ۱. دریکلك، قیو ودکیز وخندق کبی بر شیئك سطحدن آشاغی‌یه‌ایندیکی درجه. ۲. ر. [هندسه‌ده] اجسامك ابعاد ثلثه‌سندن آشاغیدن یوقاری‌یه طوغری اولان مسافه‌که طول وعرضله برابر ابعاد ثلثه‌یی تشکیل ایدر.

عُمقاً { ح. عر. دریکلکجه، ابعاد ثلثه‌دن عمق جهتنجه : بو قویو عمقاً قاچ آرشیندر ؟ بو جسم عرضاً وطولاً اوته‌کندن دون ایسه‌ده عمقاً اوندن‌ایلریدر.

عَمَل { سذ. عر. ج: اعمال. ۱. ایش، کار، فعل : عمل خیر؛ عمل کثیر = اوزون ایش. ۲. اجرا، تطبیق، بر قاعده ویا امر الهینك موقع فعل واجرایه وضعی : علیله عمل‌ایدیور؛ ایجاب شرعیسنی بیله‌رك عمل ایدیور. ۳. بر آدمك اوامر ومناهئ مذهبیه‌یه کوره ایتدیکی‌حرکت : اونك‌عملی‌ایدر؛ عملی بوزوقدر؛ روز محشرده هر کس عملنه کوره معامله کوره‌جکدر. ۴. اثر، محصول سعی، مصنوع : بو قلیج خانقی اوسته‌نك عملیدر؟ ۵. تأثیر، فعل و اجراسنی کوسترمه : ایچدیکم علاج عمل ایتمدی. ۶. تر. اسهال، لینت : عملی واردر؛ عملدن راحتسزدر؛ بو کیجه بش دفعه عمل ایتدی. ۷. د. [نحو عربیده] بر کلمه ویا عامل معنوینك دیکر برکلمه‌نك اعرابنه ایراث ایتدیکی‌تغیر: حرف جر بر اسم او زرینه عمل ایدوب اونی مجرور ایدر. ۸. ر. [حسابده] اعمال اربعه دینلن درت باشلی قاعده‌نك هربری که جمع، طرح، ضرب، تقسیمدر. ۹. وقتیله عربلرجه عامل‌دینلن بر والی ویا متصرفك حکومتی وتحت اداره‌سنده بولنان یر. || ط. عمل قیصری = وضع حملی قریب بر قادینك حیاتندن امید کسلدکده قارنی یاروب چوجغی آلمق عملیاتی‌که مشهور قیصر بویله‌آلنمش اولملغله اسمنه اضافتله تسمیه اولنمشدر. || دستور العمل = اوکا تطبیق حرکت اولنان قاعدهٔ اساسیه؛ بر مأموره رهبر حرکات اولمق اوزره ویریلن امر وتعلیمات و سائره : یدنده دستور العمل اوله‌جق تعلیماتی واردر؛ مهندسلرجه دستور العمل اوله‌جق اساسلی بر کتابه احتیاج‌واردر.

عَمَلمانده { ص. س. فا. [عر. عمل = ایش . فا. ماندن = قالمق] ایشدن قالمش، ایش کوره‌مز، بطال، معطل، اختیارلقدن ویا برسقطلقدن آرتق هیچ بر ایش کوره‌مز حاله کلمش آدم : عملمانده بر اختیار؛ عملمانده‌لره مخصوص خیرتخانه.

عَمَلَه { سذ. ج. عر. [فد. «عامل» لسانمزده بو معنا ایله قوللانلماز. ترجمه‌ده مفرد کبی‌ده قوللانیلیر.] رنجبر، ایرغاد، کوندەلکله خدمات شاقه‌ده بولنان آدم : عمله‌نك تأمین معیشتی دوشونیله‌جك ایشدر؛ بر عمله بوللی؛ چفتلکنی عمله ایله، عمله‌یه ایشلتیور.

عَمَلی { ص. عر. ث: عملیه. صرف علمه ونظریاته‌متوقف‌اولمیوب عملیات واجرا آتله‌دخی یاپیلان، اجرا آتلی، تجربه‌لی : جراحلغك علمی جهتنی بیلمك کفایت ایتمز عملی جهتنده دخی کسب‌ممارسه ایتمك اقتضا ایدر؛ خسته‌خانه‌یه، اجزاخانه‌یه دوام ایتمکله صرف عملی جراحلق، اجزاجیلق اوکرنمشدر؛ عملی باغچوانلق؛ علمی و عملی چفتجیلك. || حکمت عملیه = وقتیله علم ثروت وعلم ادارهٔ ملك کبی عملیات واجرا آت ایچون لازم اولان علومك مجموعنه ویریلن اسمدر.

عَمَلیات { سث. ج. عر. [فد. «عملیه» بو معنا ایله لسانمزده قوللانلماز] بر فن و علمك اجرا آت وتطبیقات جهتی : عملیات جراحیه، عملیات کیمیویه؛ عملیات کورلمدکجه کیمیادن هیچ بر شیء آکلاشلماز؛ مکاتب طبیه شاکردانینك اکمال تحصیل

ايشلری ماهر معلملرك تحت نظا- رتنده بيوك خسته خانه‌لرده عمليات كورملرينه متوقفدر. — لسانمزده فد. كبی ده قوللانيليز: فلان جراح دون پك بيوك بر عمليات اجرا ايتدی.

عموجه { س. با: عمجه.

عمود { سذ. عر. ج: اعمده. ۱. ديرك، ستون: معبدك مرمر عمودلری. ۲. ر. [هندسه‌ده] شاقولنده اوله‌رق يو- قاريدن آشاغی يه اينن وزاويهٔ قائمه تشكيل ايدن خط. || تذ. عمود فقاری = فقره دينلن اگو كميكلرينك مربوط بولندقلری واكسه‌دن قويروق صوقومنه قدر ممتد اولان زنجير كبی كميك، بل كميكی، اگين.

عموداً { ح. عر. ر. [هندسه‌ده] يوقاريدن آشاغی دوز وشاقولنده اوله‌رق: عموداً بر خط ايندیرمك. مقابلی: افقاً.

عمودی { ص. عر. ث: عموديه. ر. ديرك كبی يوقاريدن آشاغی يه دوز وشاقولنده اولان: خط عمودی، سطح عمودی. مقابلی: افقی.

عموم { سذ. عر. ۱. عام وعمومی اولمه، عموميلك، عمو- ميت، جمله‌يه عائد وشامل اولمه، خصوص مقابلی: بو ايكی شیٔ آره‌سنده عموم وخصوص نسبتی واردر. ۲. بتون انسانلر، بتون خلق، عامه، ناس: عموم ايچون آچلمش مكتب؛ بو ايش عمومه راجعدر. ≡ تر. ص. كبی. هپ، بتون، جمله: عموم عالم بيلير؛ عموم ايشلرمز بويله‌در؛ اونلرك عمومی كلدی؛ عمومز كيده‌جكز. || بالعموم = بتون، هپ، بلا استثنا، كافةً: بالعموم قادينلر قيصه‌قانجدر. || علی العموم = عموميت اوزره، جملةً، كافةً: علی العموم انسانلر بو قاعده‌يه تابعدر.

عموماً { ح. عر. بتون، هپ، عموميت اوزره، علی- العموم: حيوانات عموماً اركككلی ديشيلی يارادلمشدر.

عمومت { سذ. عر. عمجه‌لق، عمجه قرابتی. ز.

عمومی { ص. عر. ث: عموميه. عمومه منسوب ومتعلق، جمله‌يه عائد، جمله‌يه شامل: بر طائفه مخصوص اولميوب هركسه عائد، خصوصی مقابلی: بو ايش عموميدر؛ تاريخ عمومی = كافهٔ اقوام وامملدن بحث ايدن؛ تحريرات عموميه = عين عباره ومآلده اولمق اوزره اشخاص ويا دوائر عديده‌يه بردن كوندريلن مكتوب؛ حرب عمومی = دول معظمه‌نك جمله‌سی بيننده وقوع بولان محاربه؛ مكاتب عموميه = عموم اهالی يه عائد مكتبلر؛ كتبخانهٔ عمومی؛ قاعدهٔ عموميه.

عموميت { س. [عربی اولميوب لسانمزك تصرفاتی حكمنه كچمش غلطاتدندر.] عمو- ميلك، بر شيئك جمله‌يه عائد و شامل اولمسی، بر قسمه مخصوص ومحدود اولمامسی: بو قاعده‌نك عموميتی. || عموميتی اعتباريله = مستثنی اولان اقسام نظر اعتباره آلنميوب عمومنه باقه‌رق: انكليز قومی عموميتی اعتباريله ثباتلی آدملردر. || عموميت اوزره = كافةً، جملةً.

عمّه { سذ. عر. پدرك همشيره‌سی (كه لسانمزده بونك يرينه سهواً خاله لغتی قوللانيورز، حالبوكه خاله تيزه ديمكدر. اصل تركجه‌سی: چيچه‌در. بو لغت متروكه‌نك احياسی بويله ياكليش بر لغت عربيه‌نك استعمالندن البته خيرليدر.

عمی { ۱. ياخود عما. سذ. عر. كورلك، كورمزلك، نا- بينايی: كوزلرينه عمی طاری اولدی.

عمّيا { ح. عر. كور كورينه، دو- شونميه‌رك، كورميه‌رك، ايستميه‌رك. — بو لغت عربيه يرينه لسانمزده سهواً عين مفتو- حه وميم ساكنه و ياء مخففه ايله «علی العميا» تعبيری قو- للانيلير. حالبوكه بو صورتله «عميا» لغتی «اعمی» صفتنك مؤنثی اولوب ديشی كور ديمكدر.

عميق { ص. عر. ث: عميقه. [«عمق» دن صش.] ۱. درين، قعری و ديبی پك آشاغيده بولنان: بئر عميق = درين قويو. ۲. مج. اينجه‌دن اينجه‌يه، پك زياده اعمال فكرله ايديلن: افكار عميقه = درين دوشونمه؛ مطالعات عميقه، تد- قيقات عميقه. || عريض وعميق = اوزون اوزادی يه، دور و دراز.

عميم { ص. عر. ث: عميمه. [«عموم» دن صش.] عمومه عائد، عمومی، عام: عميم

الاحسان= احسانی عمومه عائد.

عَن { حج. عر. دن، از. [بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور :] عن اصل = اصلندن؛ عن جهل = بیلیه‌رك؛ عن صمیم القلب = یورکك ایچندن، درون دلدن؛ عن الغیاب = غیاباً، حاضر اولمقسزین، کورمکسزین ویا طانیمقسزین؛ عن قصد = قصدله، ایستیه‌رك؛ عن قریب = یاقینده؛ عن ید = الدن اله. || عنه. ژ: عنها، ت: عنهما، جم: عنهم = اوندن، اونلردن : رضی الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله اوندن، اونلردن راضی اولسون؛ عنا = بزدن؛ عنکم = سزدن : رضی‌الله عنا وعنکم : الله بزدن وسزدن خشنود اولسون. || عنها منها = شوندن بوندن، شو بو، اوته بری، شویله بویله ایده‌رك.

عَناء { سذ. عر. یورغونلق، زحمت، مشقت، تعب.

عُنّاب { سذ. عر. [تر. زبانزدی: خناب] قبوغی قرمزی وچکردکی پك سرت بر جنس کوچك میوه، چیکده؛ عناب رنك= عناب رنکنده، قیرمزی. [بیوکنه « چیلان » دینلیر.]

عُنّابیه { صذ. عر. نبا. فصیله‌ء عنابیه = عناب آغاجی انواعندن اشجار.

عِناد { سذ. عر. مخالفتده اصرار، معندلك، اونگول : عناد ایتمك؛ بو ایش بویله اولملی ایدی اما کندیسی عناد ایتدی.

عِنادجی { ص. مخالفتده اصرار ایدن، معند : پك عنادجی آدمدر.

عِنادجیلق { س. عنادجی آدمك حالی، معندلك.

عِنادیّه { س. فل. حقایق اشیایی انکار ایدنلر.

عَناصر { سذ. جم. عر. فد : عنصر. با : عنصر.

عِناق { سذ. عر. [« عنق »دن مصـ. مفاعله] بوینه صارلمه، صارماشمه، قوجاقلامه، معانقه.

عِنان { سذ. عر. جم : اعنه. ۱. دیزکین؛ ارخای عنان ایتمك = دیزکینی کوشتمك، قویو یرمك، حیوانی قوشدیرمق؛ عطف عنان، ارجاع عنان ایتمك= دیزکینی چویرمك، باشقه بر طرفه دوندیرمك، صاپدیرمق. ۲. مجـ. اداره، تمشیه : عنان اداره؛ عنان اختیار الندن کیتدی.

عَنانَت { سش. عر. ط. معامله‌ء زوجیه‌ده عدم اقتدار، فر. Impuissance.

عِنایَت { سش. عر. جم : عنایات. ۱. دقت، سعی، همت، غیرت. ۲. کرم، احسان، لطف، ایلك : لطف وعنایتکزه صراجعت ایدیورم؛ عنایات متوالیهٔ کرمکاریلرینه اغتراراً. || عنایت اوله = صدقه ویرلمین دیلنجیلری دفع ایچون مستعمل تعبیردرکه اللهدن سکا عنایت اولسون تقدیرنده‌در.

عِنایةً { حـ. عر. لطف وکرم طریقیله، لطفاً : عنایةً بورجامی قبول بیورك.

عِنایتکار { ص. فا. لطف و کرم ومعاونت ایدن، لطف وکرم صاحبی : عنایتکارم.

عِنایتکارانه { صـ. فا. لطفکارانه، مرحمتله : معاونت عنایتکارانه‌لری. =حـ. فا. لطف وکرمله : عنایتکارانه معامله ایدیور.

عِنایتلی { عنایتلو. صـ. لطف وکرم صاحبی. — انشا اصطلاحنده دولتلو ایله برابر دار السعادة الشریفه آغاسنه عنوان رسمی اولور : دولتلو عنایتلو افندم حضرتلری.

عِنَب { سذ. عر. اوزوم، انکور. || مجـ. بنت عنب = شراب. || نبا. عنب الدب = آیی اوزومی. || عنب الذئب = ایت اوزومی.

عَنبَر { سذ. عر. ۱. آطه بالیغنك معده سندن چیقاردیغی کوزل رایحه‌لی سیاه برماده‌که بحرهند سواحلنك بعض صیغ محللرنده بولنور : مسك وعنبر. ۲. کوزل قوقو، رایحهٔ طیبه : عنبر قوقویور. ۳. مجـ. زلف دلبردن کنایه اولور. || عنبر بالیغی = بالنه بالیغنه مشابه وقارنندن عنبر چیقان بر نوع بالیق، آطه بالیغی، فر. Cachalot. || عنبرچیچکی = حب المسك دینلن یووارلاق صاری رنکلی ویك قوقولی بر جنس چیچك که کوچك بر آغاجك اوزرنده اولور. || مسك ایله عنبر ! = پك اعلا، پك مناسب، مطلوبه موافق!

عَنبَربار { صـ. فا. [غر. عنبر = م. فا. باریدن = یاغدیرمق] عنبر یاغدیران، کوزل قوقو نشر ایدن : زلف عنبربار.

عَنبَربارِس { سذ. با : آنبرباریس.

عَنبَربوی { ص. فا. [عر. عنبر = م. فا. بوی = قوقو] عنبر قوقولی. = سـ. فا. هنددن کلن برجنس رایحه‌لی اوزونجه وایری دانه‌لی مقبول پرنج.

عَنبَرین { ص. فا. عنبردن عبارت، عنبر کبی قوقان: زلف عنبرین.

عَنبَرِیّه { سش. عر. ١. یاپله چیچکی. ٢. کوزل قوقولی و یا عنبرلی اکسیر. ٣. عیاشینك راقی‌یه ویردکلری اسم اولوب کندیلرندن ماعدالری نظرنده مسمی بالنقیض قبیلندندر.

عِنَبه { سش. عر. ١. اوزوم دانه‌سی. ز. ٢. ط. کوز حدقه‌سنده چیقان بر نوع سیویلجه.

عِنَبی { ص. عر. ز: عنبیه. تا. تـ. اوزوم دانه‌سی صورتنده اولان: عنبی الشکل.

عَنتَری { سذ. عر. با: انتاری.

عِند { سذ. عر. قیت، یان، نزد، جانب: اونك عندنده کتابك هیچ بر قیمتی یوقدر؛ عند علماده قدری بیوکدر. = ظم. [ترکیبات عربیه‌ده] ١. قتنده، یاننده، نزدنده، کوره، رأی و فکرنجه، ذهابنجه: عند الله حرکتی مقبولدر؛ عند الناس مذمومدر؛ عند البعض؛ عند الکوفیین؛ عند البصریین. ٢. وقوعنده، حالنده، تقدیرنده، لدی: عندالتحقیق؛ عندالوصول؛ عند الحاجه. = « ده » حرف الصاقیله ١. یاننده، نزدنده: اونك عندنده بولنیور. ٢. کوره، فکرنجه: بنم عندمده بونك هیچ قیمتی یوقدر. ٣. نسبةً، قیاساً، کوره: فیلك عندنده آت کوچك برحیواندر؛ کونشك عندنده کرهٔ ارض بر حبه‌در.

عَندَلیب { سذ. عر. بلبل، هزار: فغان عندلیب.

عِندی { ص. عر. کندی عندندن چیقمه، برآدمك کندی قوردیغی، کندی حکمی، کندی ایجادی: عندی بر طاقم شیئلر سویلیوردی.

عِندِیّات { سش. جـ. عر. برینك حقیقته موافق اولماق اوزره کندیلکندن قوردیغی، سویلدیکی، حکم ایتدیکی شیئلر.

عُنصُر { سذ. عر. جـ: عناصر. ١. اجسام مرکبه‌یی ترکیب ایدن اجسام بسیطه‌نك بهری، اساس، مادهٔ اصلیه، اصل: عناصر اربعه = قدمانك اجسام بسیطه زعم ایتدکلری طوپراق، صو، آتش وهوا. ٢. بر عمومدن آیریلوب بر فرقه وهیئت تشکیل ایدن قسم: عنصر اسلام که نوع بشری ترکیب ایدن هیئتلرك بریدر؛ عنصر عرب.

عَنعَنه { سش. عر. ١. حدیث شریف وسائر نقلیاتك عن فلان عن فلان دیه‌رك اسنادی، روایتك تسلسلی: هرحدیث شریفی عنعنه‌سیله بیان ایدیور. ٢. مجـ. برحوادثك نره‌دن کلوب کیملر طرفندن نقل اولندیغنی اطرافیله آراوب تحقیق ایتمه.

عُنف { سذ. عر. شدت، درشتلك، سرتلك، قباللق: عنف ایله معامله ایتمك، جواب ویرمك.

عُنفُوان { سذ. عر. کنجلك و کوزللکك ابتداسی و الك پارلاق وقتی، تازه‌لك، رونق: عنفوان جوانی، عنفوان شباب.

عُنفی { ص. عر. ز: عنفیه. شدتلی، شدید، سرت: معاملهٔ عنفیه.

عُنُق { سذ. عر. جـ: اعناق. بوین، کردن؛ ضرب عنق = بوینی اورمه.

عَنقا { سذ. عر. قاف طاغنده طوردیغی زعم اولنان موهوم جسیم بر قوش، سیمرغ. || مجـ. اسمی اولوب جسمی اولمیان شیء: وفادار دوست هرزمانده عنقا کبیدر. || عو. عنقا بازرکان = پك زنکین تاجر.

عُنقُود { سذ. عر. جـ: عناقید. صالقیم. ز.

عَنكَ { « عن » حرف جریله ضمیر متصلك مفرد مذکر مخاطبی اولان « ك » دن مرکب تعبیرعربی اولوب سندن دیمکدر: رضی الله عنك. ز: عنکما؛ جـ: عنکم.

عَنكَبوت { سذ. عر. جـ: عناکب. اوروجك؛ تار عنکبوت = اوروجك آغی. (فارسیده عنکبود یازارلر، لکن ینه عربی غلطیدر، زیرا فارسیده ع یوقدر.)

عُنوان { سذ. عر. ١. بر کتاب ورساله یاخود فصل و باب ومقاله‌نك اسمی، باشنده یازیلان یازی، سرلوحه: بو کتابك عنوانی نه‌در؟ او مقاله

نه عنوانله چیقدی. ۲. بر آدمه توجیه اولنان مکتوب وسائره. نك باشنده اوذاتك حال وموقع ومأموریتنی ورتبه والقابنی مبین اوله‌رق یازیلان یازی : بر ورقه آلدمسه‌ده عنوانی، القابی اولمدیغندن بکا عائد اولدیغنی کسدیره‌مدم. ||صاحب عنوان = رتبهٔ رفیعه صاحبی. || عنوان صاتمق = با : علوان.

عُنوانلی { ص. ۱. بر عنوانی اولان، معنون : فلان عنوانلی برکتاب، بر مقاله. ۲. [یاخود علوانلی] عنوان صاتان، متفاخر، متکبر.

عَنود { ص. عر. [« عناد » دن سمبـ.] عنادجی، معند، او نکوللی، مصر : بر شخص عنود.

عَنوه { سش. عر. زور، جبر، قوت.

عَنوَةً { ح. عر. زورله، جبراً.

عَنهُ { ذ : عنها، ت : عنهما، ج : عنهم. با : عن.

عَنید { ص. عر. [« عناد » دن صش.] عنادجی، عنود.

عَنیف { ص. عر. ذ : عنیفه. [« عنف » دن صش.] عنف وشدت صاحبی، سرت، خشین.

عِنّین { ص. عر. [« عنانة » دن صش.] ط معاملهٔ زوجیه‌یه غیر مقتدر، فر. Impuissant.

عَوّاء { سذ. عر. ه. منازل قمردن بر جملهٔ کوکبیه، فر. Bootès.

عوارِض { سش. جـ. عر. فد : عارضه. با : عارضه. ||عوارض آقچه‌سی = وقتیله هر محله‌دن فوق العاده اوله‌رق آلنان تکالیف وویرکی. ||عوارض وقفی = غله‌سی بر یر ویا محله اهالیسنك ویاخود بر صنعت خلقنك احتیاجات معینه‌سنه صرف اولنمق ایچون تأسیس ایدیلن وقف. [یالکز قالدیرم تعمیری ایچون ایدیلن وقف کبی.]

عَواطِف { سش. جـ. عر. فد : عاطفت. با : عاطفت.

عَواقِب { سش. جـ. عر. فد : عاقبت. با : عاقبت.

عَوالِم { سذ. جـ. عر. فد : عالم. با : عالم.

عَوام { سذ. جـ. عر. فد : عامه. با : عامه. = فد. کبی. عموم، آحاد ناس، عادی خلق، آشاغی طاقم، آیاق طاقمی، خواص مقابلی : عوام ایچون یازلمش شیئلر.

عَوام پَسَندانه { ص. ح. فا. عادی خلقك بکنه‌جکی صورتده، خواصك خوشنه کیتمیه‌جك قدر قبا و عادی : بر طاقم نکات عوام پسندانه ایله.

عَوامِل { سذ. جـ. عر. فد : عامل. با : عامل.

عَوائِد { سش. جـ. عر. [فد. « عائده » لسانمزده بو معنا ایله قوللانلماز] ۱. عائدات، ایراد، کلیر : کندیسنك وقفدن بر آز عوائدی واردر. ۲. تخصیصات، معینات : کندیسنه اوته‌دن بری باغلانمش عوائدی واردر.

عَوائِق { سش. جـ. عر. فد : عائقه. با : عائقه.

عَود { سذ. عر. کری دونمه، رجوع، رجعت. [«عودت» دها مستعملدر.]

عود { سذ. عر. جـ : عیدان. ۱. آغاج، اودون، خشب. ذ. ۲. هندن کلن بر جنس قیمتلی اودون که یاقلدقده بر رایحهٔ طیبه ویرمکله اوطه‌لرده مخصوص مجمرلرده یانار، اقود آغاجی. با : اقود. ۳. معروف بر جنس کیرشلی چالغی آلتی که فرانسزجه‌ده دخی « العود » تعبیر عربیسندن مأخوذ اوله‌رق Luth دینلیر، لاوطه : عود چالمق. || نبا. عود العطاس = آکصیریق اوتی؛ عود القرح = عاقر قرحا.

عَودَت { سش. عر. کری دونمه، رجوع، رجعت : حجاجك عودتی؛ دنیادن کیدن بر دها عودت ایتمز؛ عزیمت و عودت بیلتی.

عودی { ص. عر. عود دینلن چالغی بی چالەده ماهر: عودی فلان افندی. || نبا. عود شکلنده اولان : عودی الشکل، فر. Lyriforme.

عَورَت { سش. عر. ۱. بدن انسانك کورنمه‌سی وکوستریلمه‌سی عیب صاییلان و حرام اولوب نمازده اورتلمسی شرط اولان یرلری : باجاغك عورت اولدیغنه دائر حدیث شریف واردر. ۲. تر. [عامیانه‌سی : آورات] قاری، مرئه، زن : ار و عورت. ۳. تر. قاری،زوجه: عورتی وفات ایتمشدر. [بو

صوك ایکی ودها طوغریسی بر معنا ایله لسان ادبیدن بحق‌دفع اولنوب تکلمـدن دخی رفعی الزمدر.) || نبا. اولو عـورت اوتی = یاپراقلری کـکیش، قالین وکسـکین قـوقـولی بر اوت. || عورت پازاری = وقتیله جاریه بازاری. (الیوم استانبولده بر محله‌نك اسمیدر.)

عِوَض { سذ. عر. بر شیئه بدل اوله‌رق ویریلن ویا آلنان شیء، قارشیلق، بدل: ویردیکی آرابه‌یه عوض اوله‌رق بر آت آلدی؛ غرضسز عوضسز خدمت ایتدی = بر مقصدی اولمیه‌رق وقارشیلق ایستمکسزین. || بلا عوض = بر بدل ومنفعت مقابلنده دکل، حسبةً لله.

عِوَضاً { ح. عر. قارشیلق وبدل اوله‌رق: ویردیککز کاغده عوضاً سزه بر قلم ویره‌یم.

عَوعَو { سذ. عر. ویا عوعوه. سذ. عر. ١. کوپك خاولامه‌سی. ٢. مج. خذله شماته‌سی، هذیان.

عَوق { سذ. عر. آلیقومه، مانع اولمه، انکل اولمه، تأخیر: ایشمزی عوق وتأخیر ایتدی. (« تعویق » دها مستعملدر.)

عَون { سذ. عر. یاردیم. امداد، نصرت: عون خدا ایله = اللهـك یاردیمیله؛ بعون الله، بعونه تعالی = حق تعالانك عون وعنایتیله.

عَون { سذ. عر. جـ: اعوان. یاردیم ایدن آدم، یاردیمجی، امدادجی، معاون، ممد. (اك زیاده جمعی مستعملدر: اعوان واتباعیله برابر ایدی.

عَوَنه { یاردیمجیلر معناسیله اعوان برینه واك زیاده کوتیلکده برنـه یارداق اولانلر حقنـده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بویله بر لغت یوقدر.

عَهد { سذ. عر. جـ: عهود. ١. بر ایشی اوستنه آلوب سوز ویرمه، درعهده، تعهد: عهد ایتدم. ٢. جناب حقه قارشی اولنان تعهد، آند، قسم: عهدم اولسون. ٣. سوزلشمه، مقاوله، پیمان، میثاق، معاهده: عهد و پیمان؛ دولت علیه‌نك دول سائره ایله اولان عهود قدیمه‌سی؛ عهود منعقده‌یه رعایت ایتمك. ٤. من طرف الله بنی اسرائیله واقع اولان میثاق: عهد عتیق = تورات؛ عهد جدید = انجیل. ٥. زمان، دور، هنگام، عصر = عهد قدیمده؛ روماليلرك عهدنده؛ عهدشباب. ٦. برحکمدارك زمانی، دور حکومتی: سلطان اورخان غازی عهدنده؛ عهد سلطان سلیم خانیده. ٧. فرمان عالی، خط همایون.

عَهدلاشمَق { فذ. معاهده‌ایتمك، سوزلشمك، عهد وپیمان ایتمك، بربرینه قارشی تعهد آلتنه کیرمك: کندیسیله بو ایش حقنده عهدلاشدق.

عَهدنامه { س. فا. معاهده کاغدی، بر معاهده‌نك شرائطنی حاوی اوله‌رق قله آلنوب طرفیندن امضا ایدیلن رسمی کاغد. || عهدنامهٔ همایون = خط همایون وفرمان پادشاهی.

عُهده { سذ. عر. ١. سوز ویرمه، برایشی اوستنه آلمه، وعد، تعهد، تکفل: بو ایشی عهده‌سنه آلدی. ٢. وظیفه، بر آدمك یاپمغه مجبور اولدیغی ایش، دائرهٔ اقتدار ومداخله‌سی: بو ایش فلانك عهده‌سنده‌در؛ عسکرك ارزاقی مناقصه‌ده فلانك عهده‌سنده قالدی؛ عهده‌سنه فلان مأموریت توجیه، احاله، تفویض اولندی؛ عهدهٔ استیهالنه فلان مأموریت توجیه اولندی. ٣. بحق اجراء آلتنده قالمامه، بجرمه: اوآدم بوایشك عهده‌سندن کله‌بیلیر. ٤. مسئولیت: العهدة علی الراوی = صحیح اولوب اولماسی مسئولیتی نقل وروایت ایدنه عائددر.

عَهدی { ص. عر. ث: عهدیه. عهد ومیثاق ومعاهده‌یه منسوب ومتعلق: شرائط عهدیه.

عُهود { سذ. جـ. عر. فد: عهد. با: عهد.

عِیادَت { سذ. عر. زیارت، خاطر صورمه، کیدوب کورمه، ویزیته: خسته‌یی عیادت ایتمك.

عِیاذ { سذ. عر. صیغنمه، التجاء، پناه: عیاذاً، العیاذ بالله! = اللهه صیغنندق، معاذالله.

عِیار { سذ. عر. (زبانزدی فتح ایله در) ١. آلتین وکومشدن معمول شیئلرك صافلق وخالصلکی درجه‌سی: بو ساعتك، قوردونك عیاری نه‌در؟ اون سکز عیارنده آلتیندر؛ کم عیار = درجهٔ خالصیتی ناقص؛ تام‌العیار = درجهٔ خالصیتی تام ونقصانسز. ٢. مسکوکاتك تام‌الوزن اولمسی: بولیرانك عیارینه

باقلی، عیاری تام میدر؟ تام العیار، ناقص العیار برسکه. ۳. ساعتك طوغری کیتمسی : بو ساعتك عیاری طوغری میدر؟ بر قاچ کوندن بری عیار ایتمدم؛ ساعتی عیار ایتمك = طوغریلغی معلوم دیکر بر ساعته یاخود غروب شمس وسائره یه باقه رق ساعتی دوزلتمك، عیارینه کتیرمك. ٤. اوزان ومکاییل ومقاییسك تام وطوغری اولمسی : اصناف ترازیلرینك عیارلرینه باقیورلر. ٥. برحیوانك نعللرینی دنه یوب لزومنده صاغلاملاشدیرمه : بوحیوانی نعلبنده کوتوروب عیار ایتدیرملی. ٦. مج. درجه، مرتبه : بوعیارده آدم؛ عیارینی بولمق = درجهٔ مطلوبه سنه کلمك. || صاحب عیار = مسکوکاتك عیارینی یوقلامغله موظف ضربخانه مأموری.

عَیّار { ص. عر. ث. : عیاره. حیله کار، حیله باز، طولاندیریجی، مکار، دساس.

عیارجی { س. اصناف میزانلریله سائر آلات وزنی تفتیشله مکلف بلدیه مأموری.

عَیّاش { ص. عر. [«عیش» دن سمب. عربیده پك مستعمل دکلدر] دائما عیش وعشرت ایدن، چوق ایچن، عشرته مبتلا، بکری.

عَیّاشلق { س. عشرته ابتلا، بکریلك.

عیال { س. ج. عر. [زبانزدی غلط اوله رق عینك فتحیله در. فد. «عیل» لسانمزده غیر مستعمل اولوب، عیال مفرد کبی قوللانیلیر.] ۱. بر اوده ساکن اولوب اعاشه لری مشترکاً بر آدمه عائد اولان اشخاص مجموعی، عائله، فاملیا : اهل وعیال؛ کثیر العیال. ۲. قاری، زوجه : بوقادین کیمك عیالیدر؟ عیالم کیفسزدر.

عِیان { ص. عر. [«عین» دن. — زبانزدی عینك فتحیله در] کوزله کورینن، ظاهر، آشکار، بللی : خبر عیان کبی اوله ماز؛ کونش کبی عیاندر. || عیان یازی = جلی یازی، ایری حرفلی. = ح. کوزکوره، ظاهراً، میدانده : عیان بیلیورم؛ عیان کوریورم.

عَیب { س. عر. ج : عیوب. ۱. عار، شین، اوتانه جق شیء : عیبدر؛ بونی عیب صایارلر. ۲. اوتانمغی موجب حال، قصور، نقصان، نقیصه : بو مالك هیچ بر عیبی یوقدر؛ آدمك عیبنی یوزینه اورمق. = ص. تر. باعث عار، اوتانمغی موجب، معیوب، مخل ادب، مستهجن : عیب ایش؛ عیب سوز.

عَیبجو { ص. فا. [عر. عیب = م. فا. جستن = آرامق] هر کسك عیبنی آرایان، نقصاننی ولکه سنی میدانه چیقارمق ایستین، ذمام.

عَیبسِز { ص. نقیصه سز، لکه سز، عیبلانه جق هیچ بر حالی اولیان : دنیاده عیبسز کیمسه یوقدر.

عَیبگو { ص. فا. [عر. عیب = م. فا. کفتن = سویلمك] هر کسك عیب ونقیصه لرینی سویلین، فصال.

عَیبلامَق { فت. بر آدمك بر حال وحرکتنی عیب صایمق، تعییب ایتمك : وقارینی محافظه ایتمین آدمی عیبلارلر؛ سزك اویله عادی اکانجه یرلرینه کیتمه کزی چوق عیبلادیلر.

عَیبلانمَق { فج. تقبیح و تعییب اولنمق، عیب صایلمق : انسان کندی عائله سیچون چالیشمه سندن طولایی هیچ بروقت عیبلانماز.

عید { س. عر. ج : اعیاد. بایرام : تبریك عید = بایرام تبریکی؛ عیدکز سعید اولسون؛ عیداضحی = قربان بایرامی، حاجیلر بایرامی؛ عیدفطر = رمضان بایرامی، شکر بایرامی.

عیدِیّه { سث. عر. بایرام هدیه سی ویا بخششی و یاخود قصیده سی.

عیسَوی { ص. عر. ث : عیسویه. ۱. حضرت عیسی (عم) ه منسوب ومتعلق : دین عیسوی. ۲. خرستیانلق دیننده بولنان ویا بودینه منسوب : معبد عیسوی؛ معابد عیسویه. = سذ. عر. خرستیان، نصرانی : عیسویلرك اعتقادی، عباداتی.

عیسَوِیَّت { سث. عر. خرستیانلق، خرستیان دینی.

عَیش { سذ. عر. [زبانزدی عینك کسریله در.] ۱. یاشایش، یاشامه، زندکانی. ز. ۲. ییوب ایچمه، ذوق وصفا : عیش وعشرت، عیش ونوش = جنبش، سفاهت.

عَین { سذ. عر. ج : عیون، اعین، اعیان. [عربیده مؤنثدر.]

۱. كوز، چشم، دیده : نور عینم = كوزمك نوری؛ عین واحد = بركوزلی، بركوزی كور. ۲. بیكار، قاینـاق. ذ. ۳. بر شخص ویا شیئك كندیسی، ذاتی، اصلی : بوآت، بوآرابه او وقت كوردیككزك عینیدر؛ بوورقه‌نك عیننی بكا ویرده صورتنی سن آل. ٤. بر شیئه چوق بكزین مثالی، طبق، صورت، تمامیله مشابه شخص ویا شیء : بوده اونك عینیدر؛ بونك عیننی چیقارملی. ٥. طبق، صرف، محض : عین كرامت؛ عین خطا. ٦. برمملكتك معتبران واشرافی. [لسانمزده مفردی بو معنا ایله قوللانیلیوب اوچنجی جمعی مستعملدر:] اعیان مملكت. با : اعیان. ۷. شكلی اساساً كوزه بكزین (ع) حرفنك اسم مشتركی : عین مهمله كه عین معجمه دن تفریق ایچون بویله دینیلیر. ۸. حق. خانه وآت وتجره كبی معین ومشخص اولان شیء. || اصابت عین = كوز دكمه، نظر. || انسان العین = كوز بیكی، مردمك چشم. || بعینه = عینیله، طبق، تاكندیسی ویا پك بكزری. || عین بتراء = عین باشی (همزه). || عین بقر = ایری جنس، اتلی و صولی بر اریك. || عین الثور = برج ثورده برنجم ثابت. || رأی العین = كوزله، كندی كوزیله : رأی العین كوردم = كندی كوزمله كوردم. || عین الشمس = بر جنس قیمتلی طاش. || عین صفا = آی چیچكی. || طرفة العینده = كوز آچوب یومنجه‌یه قدر، آن واحدده. || علی الرأس والعین = باش اوستنه، سمعاً وطاعةً. || د. عین الفعل = افعال ثلاثیهٔ عربیه‌نك ایكنجی حرف اصلیسی كه مثال اتخاذ اولنان «فعل» فعلنده «ع» در؛ معتل العین = عین الفعلی حرف علت اولان فعل؛ مهموز العین = عین الفعلی همزه اولان فعل. || قرة العین = كوز آیدینلغی، سوینج، افتخار؛ قریر العین = كوزی آیدین، شاد ومفتخر. || عین الهر = قیمتلیجه بر طاش. || عین الیقین = كورمش كبی، كمال وثوق واطمئنانله : بو ایشی عین الیقین بیلیرم. || عینیله = طبقیسی، بعینه، تمامیله.

عیناً { ح. عر. ۱. برشیئك كندیسی و اصلی اوله‌رق : كندیسندن آلدیغم آقچه‌یی عیناً اعاده ایتدم؛ كتیردیكی مالك كركنی عیناً ویردی = بدل ونقد اولمیه‌رق مالك كندیسندن. ۲. طبق طبقنه، تمامیله، هیچ بر شیء دكیشدیرلمكسزین : سویلدیكی سوزلری عیناً نقل ایتملی؛ قانونك او ماده‌سنی عیناً یازمش.

عینی { ص. عر. ث : عینیه. ۱. تش. ط. كوزه منسوب ومتعلق : امراض عینیه؛ طبقات عینیه. ۲. تر. طبق، تمامیله كندیسی : بومال كوردیككزك عینیسیدر [عینیدر دیمك دها طوغریدر.]؛ عینی آته بینمش. ۳. نقد وبدل اولمیه‌رق كندیسندن اولان : اشیاء عینیه = تجارك كتیرتدكلری اموالدن كمرك حقی اوله‌رق آقچه مقابلنده براقدقلری شیئلر. ≐ ح. تر. طبق، فرقسز، چوق بكزر : بوده عینی اونك كبیدر.

عینیت { سش. عر. بر شیء ویا شخصك عینی وتاكندیسی اولمسی : بومالك، بوآدمك عینیتی تبین ایتمدی.

عیواض { س. [عربیدن تحریف اولنمشدر] بر بیوك دائره وقوناقده خدمات عادیه‌ده وعلی الخصوص مطبخ وسفره‌یه متعلق آشاغی ایشلرده قوللانیلان خدمتچی.

عیوب { سذ. جـ. عر. فد : عیب. با : عیب.

عیّوق { سذ. عر. ۱. ه. مجره‌نك صاغنده وثریانك قرشنده قرمزی رنكلی كوچك وپارلاق برنجم ثابت، كچی كوكبی. ۲. مجـ. سمانك پك یوكسك یری : سسی عیوقه چیقیوردی = پك زیاده باغیریوردی.

عیون { سذ. جـ. عر. فد : عین. با : عین.

غ

غ غين. س. [عر. سث.] الفباء تركينك يكرمى ايكنجى حرفى. عربى و تركيده مخرجى بردر. اصل السنهٔ ساميه الفباى قديمنده موجود اولميوب، قبطيلر ويونانيلر (ج) حرفنه بوتلفظى ويرمشلردى، واليوم مصريلر جيمى بويله تلفظ ايديورلر. عربلر هم (ج) همده (غ) مخرجنه محتاج اولدقلرندن، سريانيلردن اخذ ايتدكلرى ابجد حروفنه «ثخذ ضظغ» حرفلرى ميانده بونى دخى علاوه و (ع) اوزرينه بر نقطه وضعيله تشكيل ايتمشلردر. ابجد صره‌سنده آخر حروف اولمغله، رقم كبى استعمالنده ۱۰۰۰ عددينه علامتدر. اصل تركجه‌ده كاف فارسى ايله برابر برتك حرف تشكيل ايتمك وبر حرفله يازلمق ايجاب ايدردى، كه بو حرف ثقيل هجالرده (غ) وخفيف هجالرده (گ) اوقونور: يازديغى، كلديكى كبى. (ق) ايله كاف عربى دخى بويله‌در: يازدق، كلدك كبى. برنجيسنك آلمانجه g وايكنجيسنك k ايله تحريرى فرض اولنسه مثلا: jazdygy, geldigi; jazdyk, geldik; aga, ege; kul, kül; gurulty, gürülti يازيلوب اوقونق پك طبيعى وقولاى اولور.

غابِر سذ. عر. [«غبور»دن سف.] د. [صرف عربيده] مضارع صيغه‌سى، حال، استقبال. ز. با: مضارع.

غابِن ص. عر. ث: غابنه. [«غبن» دن سف.] آليش ويريشده آلدادان.

غابه سث. عر. اورمان، قورى، وعلى الخصوص آرسلان ياتاغى اولانى: اسد الغابه فى معرفة الصحابه = ابن اثيرك تراجم احوال صحابه حقنده‌كى تأليف قيمتدارى.

غابيه س. [يتا.] مح. اوچ پارچه‌دن مركب كمى ديركنك ايكنجى يعنى اورته‌ده‌كى قسمى. بو قسمه عائد هر بر طاقم دخى بو اسمه اضافتله ديكرلرندن تفريق اولنور: غابيه سرنى، چوبوغى، يلكنى وسائره.

غاجر غاجردامق، غاجردى. با: غيجر وسائره.

غار سذ. عر. اين، مغاره، كهف؛ غار شريف = فخر كائنات (صلعم) افندمزك كفار قريشك اذا وجفالرندن مكهٔ مكرمه‌يى تركه مجبور اولدقلرنده حضرت صديق اكبرله برابر اختفا بيوردقلرى مغاره كه اليوم زيارتكاه‌در؛ يار غار = بو مغاره‌ده رفيق صديقلرى بولنان حضرت ابو بكر (رضه) افندمز.

غارَت سث. عر. ج: غارات. ۱. دشمن طوپراغنه يغما ايچون اولنان هجوم، ايلغار، آقين، چاپول. ۲. يغما، غنيمت: اوجهتده هر نه بولديلرسه غارت ايتديلر؛ بوكونكى اصول حرب غارته مساعده ايتمز.

غارديان س. [فر. Gardien] قولجى، نوبتجى، محافظ: قرانتنه، حبسخانه غارديانى.

غارديانلق س. قولجيلق، بكجيلك، نوبتجيلك: قرانتنه‌ده غارديانلق ايديور.

غاز س. [فر. Gaz] م. ۱. صلب ومايع اولميوب هوا كبى خفيف و اوچيجى جسم، جسم طيار: بر مايعى چوق تسخين ايده‌رك غاز حالنه قومق. معرب عد ايده‌رك غازات صورتنده جمعى ده قوللانيورلر. ۲. معدن كومورينى ياقه‌رق حاصل اولان وبوريلرله شهرك هر طرفنه نشر

ایله اشعال اولندقده صوقاق وخانه‌لری تنویره یارایان آغر قوقولی برجسم طیار : غازله صوقاقلری تنویر ایتمك . معنای آتیدن تفریق ایچون هوا غا- زی دخی دینیر : هوا غازیله تحریك اولنور برچوق ماکینه- لر ایجاد اولنمشدر. ۳. [غلط] یردن چیقان ، نقطه مشابه معدنی بر مایع که بعد التصفیه زیتون یاغی یرینه لامبه‌ده یانه‌رق تنویره یارار، پترول : غاز یاقمق ؛ غاز لامبه‌سی؛ غاز تنکه‌سی، صندیغی. ٤. پترول یانان لامبه، ایشیق، چراغ : شو غازی یاقینه کتیرك ، بکا کوسترك.

غاز { س. [فر. Gaze دن. اوده وقتیله محل نسج واعمالی او- لان فلسطین ساحلنده‌کی غزه قصبه‌سی اسمندن] پك اینجه‌تول، دولبند، بورونجك : غازله صار- مشلر؛ یوزینی غازله اورتمش.

غازوز { س. [فر. Limonade gazeuse دن.] لیموِن توزیله شکر وبعض حامضلر دن یاپیلان معلوم کوپوریجی شربت.

غازه { س. فا. قزیللق دوزکو- نی. ز.

غازی { سِف. صه. عر. [«غزاء» دن سف.] غزا ایدن ، دشمنه قارشی حرب ایتمکه کیدن، برمملکتی فتح ایله ممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال ایدن عسکری و علی‌الخصوص قو- ماندان وحکمدار، مجاهد، فاتح : غازی سلطان محمد خان ثانی؛ غازی اورنوس؛ خیر الدین غازی؛ غازی عثمان پاشا مر- حوم؛ یا غازی یا شهید. = تر. آسمغه مخصوص یازیلی آلتین. || غازیلر حلواسی = بر نوع اون حلواسی.

غازیلك { س. غازی صفت وعنوا- نی : فلان ذاته غازیلك عنوانی ویرلدی؛ غازیلکی فلان محاربه‌ده قزاندی.

غازیه { س. صاری عنبر چیچکی آغاجی، میوز انواعندن برکوچك آغاج.

غاشیه { سِ. عر. ۱. اورتی، زار، پرده. ۲. [تر. زبانزدی : خاشه] آت اکرینك اورتیسی که اکثریا صیرمه‌لی وشر- یتلی اولور.

غاصب { صه. عر. ؤ : غاصبه. [«غصب» دن سف.] زورله قاپوب آلان ، زوربا : ایشته بنم چفتلکمك غاصبی بو آدمدر.

غاغا { یاخود غغا ویا غاغه. س. طیورك طوداق ودیش خدمتنی کورن عضوی که آغزینك اوجی اولوب کمیك وبوینوزکبی سرت برماده‌در ویم طوپلامغه ومدافعه وغاوغا ایتملرینه‌ده یارار، منقار : قوش غاغاسی ، اوردك غاغاسی. = صه. اکثر قوشلرك غاغاسی کبی کرلی، محدب، اور- کوجلی، منقاری.

غاغالاشمق { فش. (قوشلر) غا- غالریله بربرینی قا- قوب غاوغا ایتمك ویا اویناشمق.

غاغالامق { فتد. (قوش) غاغا- سیله اورمق، قاقمق. || مج. خروسلر غاغالامق = کیفسز و نشئه‌سز اولوب سرسم طور- مق : سنی خروسلری غاغالادی؟

غافر { صه. عر. [«غفران» دن سف.] عفو ومرحمت ایدن: جناب الله غافرالذنوبدر. [غفار دها مستعملدر.]

غافل { صه. عر. ؤ: غافله. [«غفلة» دن سف.] اوکنن یاپه‌جغنی وباشنه کله‌جکنی دوشونمیوب اهمال ایدن، غفلتده بولنان، غفلتلی ، احتیاطسز ، دقتسز ، بیخبر : غافل بولندم؛ بنی غافل بولدی؛ شخص غافل؛ غافل طاو- رانمق.

غافلانه { صه. ح. فا. غفلتله اولنان غفلتده بولنان آدمه یا- قیشیر صورتده ، دقتسزلکله ، بیخبرانه : اهمال غافلانه ایله ؛ غا- فلانه حرکت ایدیور.

غالب { صه. عر. ؤ: غالبه. [«غلبه» دن سف.] ۱. یکن ، اوستون، غلبه چالان : جاپونیه- لیلر چینلیلره غالب کلدیلر؛ کو- ریشن پهلوانلردن خانغیسی غالب کلدی؟ اویونده غالب کلدی ؛ فرقهٔ غالبه ؛ دولت غالبه. ۲. دها قوی، دها مأمول : احتمال غالب، ظن غالب. = سذ. عر. حربده غلبه چالان طرف : غا- لب مغلوبه مصالحه شرائطنی تکلیف ایتمك حقنی حائزدر.

غالبا { ح. عر. اك قوی احتماله کوره، ظن غالبه نظراً، مأمول ایتدیکمه کوره : بوکون غالبا یاغمور یاغه‌جقدر؛ بو یاز غالبا صیفیه‌یه کیده‌میه‌جکز.

غالبانه { صه. ح. فا. غالب صفتیله» اوستون کلن آدمه یا-

قيشير صورتده، غلبه چالشجه-
سنه : غالبانه برطرزله؛ غالبانه
حركت ايديور، سوز سويليور.

غالبيّت { سش. عر. غالبلك، غالب
كلمه، يكمه، اوستونلك،
قزانمه، مغلوبيت مقابلى : غالبيت
بزم طرفده قالدى؛ بزغالبيته نا-
ئل اولدق.

غالطه { س. [يتا Galetta دن].
پكسماد، فرونده زياده
پشيريلوب قورودلمش اتمك .

غالوش { س. با : قالوش.

غالون { س. [فر.] ١. بيوك صو
وسائره شيشه‌سى. ٢.
٢٧٧ بوس مكعب استيعابنده
مايعات اولچيسى. ٣. بحـ اوچ
ويا دورت كوكرته‌لى اسكى بر
نوع حرب كميسى.

غالى { ص. عر. ث : غاليه . ١.
[«غلاء» دن سف.] بهالى،
آغر قيمتلى : اوراده مأكولات
پك غاليدر؛ امتعهٔ غاليه. ٢.
[«غليان» دن سف.] قاينايان،
جوش وخروش ايدن.

غالى { س. بحـ. آلچاق وآلتى دوز
بر نوع كمى كه وقتيله آق
دكيزده يلكن وكوركله قو-
للانيليردى.

غاليوت { س. بحـ. باشى وقيچى بر
وآلتى دوز اسكى بر
نوع كمى.

غاليه { س. فا. مسك وعنبردن
مركب كوزل قوقولى سياه
برمعجون كه صاچه وقاشه سو-
ريلور. — سياه رنكدن دخى
كنايه اولور : غاليه فام = غاليه
رنكلى، سياه. || غاليه مسك =
ينه او معجون اولوب غلط او-
له‌رق زبانزدى : قاله مس در.

غامبه { س. بحـ. خلاطك طو-
لاشيغى.

غامر { ص. عر. ث : غامره. [«غمر»
دن سف.] خراب ، غير
معمور، عامر مقابلى : اراضىٔ
عامره وغامره.

غامض { ص. عر. ث : غامضه.
[«غموض» دن سف.]
آكلاشلماز، مبهم، مغلق : تعبير
غامض، اسرار غامضه . ژ.

غانبريق { س. بحـ. بريق اصولنده
و طوبله مجهز سفينهٔ
حربيه .

غانبوط { س. بحـ. كوچك قطعه-
ده وآز صو چكر
لكن جسامتنه نسبةً آغر طو-
پلرله مجهز سفينهٔ حربيه.

غانغرن { ياخود قانغرن. س. ص.
[فر. Gangrène] چو-
ريوب حياتسز واولو حالنه كچن
وكسيلوب آيقلا نماديغى حالده
كيتدكجه توسع ايدن عضو ويا
ات : آياغى غانغرن اولدى .

غانغه { س. زيلسز عرب دفى.

غائب { ص. عر. ث : غائبه .
[«غيب، غياب» دن
سف.] ١. حاضر اوليان، كوز-
دن نهان اولان، حاضرمقابلى :
بو ايشه قرار ويرلديكى وقت بن
غائب ايدم؛ غائب اولان آر-
قداشلرك حقى يميه‌ملى. ٢.
نره‌ده اولديغى معلوم اوليان،
بولنه‌ميان، ضايع : قلم غائب
اولدى؛ چاقيمى غائب ايتدم. ٣.
د. [صرفده] متكلم ومخاطبك
غيرى اولان شخص، شخص ثالث :
« او » كلمه‌سى ضمير غائبدر؛
«كلدى » ماضى صيغه‌سنك
مفرد غائبيدر. || غائب ايتمك =
ضايع ايتمك، بوله‌مامق. || كند-
ينى غائب ايتمك = كنديندن كچمك،
عقلى باشندن كيتمك. || غائبده
اولمق = نره‌ده اولديغى معلوم
اولمامق، ميدانده اولمامق.

غائبانه { ص. ح. فا. كورميه‌رك
وكورنميه‌رك، كيزليدن،
آرقه‌دن، يوزه قارشى اولميه‌رق،
شخصاً طانيمديغى حالده : او آدمه
غائبانه محبتم واردر؛ سزى غائبانه
سونلردندر .

غايت { سش. عر. جـ : غايات .
[عربى تركيباتده «غايه»
صورتنده‌ده قوللانيلير. لساننزده
ايسه اونك محل استعمالى برآز
فرقليدر.] ١. صوك، بيتيم،
نهايت، انجام : بو ايشك غايتى
بودر. ٢. نتيجه، مقصد، مرام :
بونك غايتى نه‌در؟ == ح. تر.
چوق، زياده، صوك درجه‌ده،
نهايت درجه‌ده : غايت بيوك؛
غايت كوزل. || غايتله، غايتده =
صوك درجه‌ده : غايتله يوكسك
بر مناره؛ غايتده كوزل برباغچه.
|| بغايت = صوك درجه‌ده :
بغايت استفاده‌لى بر كتاب.
|| بى غايت، بى غايه، بى غايات =
صوكسز، پايانسز، پك چوق،
كثير، حسابسز، حدسز : اونك
بى غايه حسن وجمالى؛ عنايات
بى غايات كرمكاريلرى. || غاية
الغايه = اك صوك درجه‌ده، نهاية
النهايه : كونده غاية الغايه درت
درس اوقونه‌بيلير .

غایتسز { ص. صوکسز، پایانسز، نهایتسز، پك چوق.

غایده { س. بلغارلرك چالدقلری معروف طلوملی دودوك : غایده چالمق.

غائط { سذ. عر. ط. انسان قاذوراتی، نجاست.

غائله { سش. عر. ج : غوائل. ١. صیقندیلی ایش، باش آغریسی ویرن مشغولیت، بلا، حلی مشکل مسئله، اوغراشدیران ایش : بیوك باشك غائله‌سی چوق اولور؛ غائله‌دن قورتله میورم. ٢. حرب، محاربه، مسئله : غائلهء زائله‌ده = کچن محاربه‌ده.

غایه { سش. عر. مقصد، بر ایش وتشبثك مبنی علیهی، واریله‌جق نتیجه. — با : غایت.

غائی { ص. عر. ؤ : غائیه. مقصد ونتیجه‌یه منسوب ومتعلق : علت غائیه = بر ایش وتشبثك مقصد و نتیجه‌سی، استحصالیچون چالیشیلان مرام : بو حرکتك علت غائیه‌سی نه‌در؟

غِبّ { د. عر. دن صکره، بعد، لدی : غب المواجهه = بعد المواجهه، لدی المواجهه. == سذ. عر. بر شیئك کون آشری اولمسی، ایکی کونده بر وقوع. || ط. حماء غب = کون آشری طوتان صیتمه.

غِبّاً { ح. عر. ١. کون آشری، ایکی کونده بر. ٢. آره‌لقله، آره صره : غباً زیارت ایتمك. ؤ.

غُبار { سذ. عر. توز، اینجه طوپراق.

غُبار آلود { ص. فا. [عر. غبار = توز - فا. آلودن = بولاشمق] توزه بولاشمش.

غَباوَت { سش. عر. بدلالق، عقلسزلق، قالین قفالیلق.

غَبراء { سش. عر. [اصل ص. اولوب توزلی دیمك اولان اغبر اسم تفضیلنك مؤنثیدر.] یر، یر یوزی.

غِبطه { سش. عر. دیکرینك حسن حالنی آرزو ایتمه، ایمرنمه : سزك بو حالکزه غبطه ایدیورم.

« غبطه » تك « حسد » دن فرقی واردر : حسدجی باشقه‌سنده‌کی نعمت وحسن حالك زوالنی، غبطه ایدن ایسه اونك زوالنی ایستمکسزین یالکز کندیسنده دخی اولمسنی آرزو ایدر. حسد ممنوع ومذموم، غبطه ایسه جائزدر.

غِبطه آوَر { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. آوردن = کتیرمك] و :

غِبطه اَفزا { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. افزاییدن = آرتدیرمق] ایمرندیرن، ایمرنمه‌کی موجب.

غِبطه کَش { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. کشیدن = چکمك] ایمرنن، غبطه چکن.

غَبغَب { سذ. عر. چکه آلتی، چفته کردان، تر. صقاق.

غَبن { سذ. عر. آلیش ویریشده آلداتمه، || ق. غبن فاحش = بر مالی امتعه‌ده یوزده بش، حیواناتده یوزده اون، عقارده یوزده‌یکرمی ودها زیاده‌یه آلوب آلداتمه : غبن فاحش دعواسی ایتمك.

غَبی { ص. عر. ؤ : غبیه. ذهنی قالین، ذکاسی اولمیان، بدلا، احمق : غبی بر چوجق؛ شاکر - دانك ذکیسیله غبیسی بر طوتاملی.

غَثَیان { سذ. عر. قوصمه، قی، استفراغ : غثیان ایتمك. [اصل عربیده معناسی بولانمه و بولانتیدر.]

غَجَر { غجردامق، غجردی. با : غیجر وسائره.

غِداء { غذادن غلطدر. با : غذا.

غَدّار { ص. عر. ؤ : غداره. [« غدر » دن سمب.] ١. غدر وستم ایدن، مرحمتسز، جفاکار. ٢. وفاسز، امنیتی سوء استعمال ایدن، خائن. [اصل عربیده بو ایکنجی معنایه موضوعدر.] ٣. تر. پك بهالی صاتان، صویجی (تاجر).

غَدّارانه { ص. ح. فا. ١. مرحمتسزجه، ظلم وستمله، جفاکارانه. ٢. امنیتی سوء استعمال ایده‌رك، خائنانه.

غَدّارلق { س. ١. مرحمتسزلك، ظلم وستم، جفاکاری. ٢. وفاسزلق، امنیتی سوء استعمال، خیانت. ٣. پك بهالی صاتانك حالی، صویجیلق.

غَدّاره { س. آغر وایکی طرفی کسکین برنوع قلیج.

غدالانمق { فل. [طوغریسی : غذالانمق] یمك، بسلنمك، تغذی ایتمك.

غدالی { ص. [طوغریسی : غذالی] بسلین، بسلیجی : غدالی یمکدر؛ خرما غدالی بر میوه‌در.

غُدَد { سش. ج. عر. فد : غده. با : غده.

غَدر { سذ. عر. ١. امنیتی سوء استعمال، وفاسزلق، خا-

ثلك، خيانت : بكا امانتمه غدر ایتدی. [اصل عربیده معناسی بودر.] ۲. مرحمتسزلك، مرحمتسزجه معامله، ظلم، ستم، جور، جفا : كيمسه‌یه غدر ایتمه‌ملی. ۳. حقسزلق، ناحق یره اضرار : بكا غدر اولدی؛ كونده‌لكی او درجه‌ده ایندیررسه‌ك رنجبرلره غدر اولور.

غُدُوّ { سذ. عر. و :

غُدوه { سث. عر. صباح، فجر ایله طلوع شمس آره‌سنده‌كی زمان. ذ.

غُدّه { سث. عر. ج : غدد. تش. بوین وقاصیق كبی یرلرده بولنان وعر. « بیض » دن غلط اوله‌رق « بز » دیدیكمز یومری.

غَدیر { سذ. عر. كول، طورغون صو.

غَدیری { ص. عر. ث : غدیریه. تا. كوله منسوب و متعلق، كول كنارلرنده حاصل اولان ویا كولده یاشایان : نباتات غدیریه؛ سمك غدیری. فر. Lacustre

غِذاء { سذ. عر. ج : اغذیه. [زبانزدی : غدا] ۱. بسلین شیء، بسلنمك اوزره ینن و ایچیلن شیء، قوت : انسانك غذاسی؛ اغذیهٔ نافعه. ۲. بر آدمك یمه‌سنی ویا ایچمه‌سنی عادت ایتدیكی شیء : كونده بش چیغاره بنم غذامدر.

غِذائی { ص. عر. ث : غذائیه. بسلنكه یارایان، بسله‌یشه متعلق : مواد غذائیه.

غَرّاء { صث. عر. [« اغر » اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب مذكری لسانمزده مستعمل دكلدر] پارلاق، منور، لامع، شعشعه‌لی : شریعت غرا؛ قصیدهٔ غرا؛ طغرای غرا. [بو اوچنجی مثالده تأنیثی غلط مشهوردر.]

غُراب { سذ. عر. قارغه، قوزغون. ‖ غراب البین = آلاجه قارغه؛ و مج. شخص مشئوم.

غراب ۱ { س. مج. هند سواحلنده مستعمل بر نوع تجار سفینه‌سی.

غَرابَت { سث. عر. ۱. غریبلك، اجنبیلك، بر لغت و سائره‌نك بر لسان اجنبی‌یه منسوب ویا نادر وغیر مستعمل اولمسی : قوللاندیغی تعبیراتك غرابتی یازدیغی شیئلرك لطافتنی امحا ایدیور. ۲. غریبلك، تحفلق، عجائبلك : قیافتنك غرابتی انظار دقتی جلب ایتدی.

غُرابیه { س. [زبانزدی : قورابیه] اون و شكرله و سوت یاخود بادم وسائره ایله یاپیلان یووارلاق یاخود مستطیل كوركجك : بادملی، سوتلی غرابیه. = ص. غرابیه كبی اوفاق و یووارلاق : غرابیه قارپوز؛ غرابیه ساعت.

غِرار { سذ. عر. و :

غِراره { سث. عر. قیلدن بیوك چوال. [خرار بوندن محرفدر.]

غرافیت ۲ { س. [یوناندن مأخوذ فر. Graphite] قورشون قلمی یاپیلان برنوع كومور معدنی.

غَرام { سذ. عر. درد عشق، فراق، هجران، اشتیاق، فوق العاده محبت و حسرت : شكوای غرام ایتمیه‌جك عاشق یوقدر.

غرام ۱ { س. [فر. Gramme] كیلو دینلن یكی اوقه‌نك بیكده بر قسمی، یكی درهم كه اسكی درهمك تقریباً بر ثلثیدر : بش غرام ثقلتنده.

غَرامَت { سث. عر. بورج، دین، مدیونیت. ذ.

غُرّان { ص. فا. كورلین، كوموردین، حدت و شدتله باغران : شیر غران.

غراندی { س. [یتا.] مج. كمینك اورته‌ده بولنان بیوك دیركی، باشدن ایكنجی دیرك. [برنجیسنه پرووه دینیر.]

غَرائِب { سث. ج. عر. فد : غریبه. با : غریبه.

غَرب { سذ. عر. ۱. كونشك باتدیغی جهت، افقك غروب شمس جهتی، باطی : شرقدن غربه طوغری اوزانیور؛ یولك غربنده، غرب طرفنده‌در؛ غرب شمالی = غرب ایله شمال آره‌سنده اولان جهت؛ غرب جنوبی = غرب ایله جنوب آره‌سنده‌كی طرف. ۲. بالنسبه كونشك باتدیغی طرفده بولنان یرلر، مغرب : غربه سیاحت ایتدی؛ غربدن كلیور؛ غرب ممالكی؛ آفریقانك غربی. ۳. بزم یرلره نسبتله آوروپا ممالكی : غرب ادبیاتی؛ غرب مدنیتی. ٤. آفریقا سواحل

شماليه‌سنك غرب طرفلری وده‌ها طوغریسی مصردن باشقه بتون سواحل شماليه‌سی، بربر ممالكی : غرب اوجاقلری = وقتيله جزاير و تونس بكلكلری؛ طرابلس غرب = طرابلس شهری و ولايتی.

غَرباً { ح. عر. غرب جهتندن، باطی طرفندن : آناطولی غرباً آطه‌لر دكيزيله محدوددر؛ شهر غرباً طبيعی استحكام صورتنده بر قيا ايله محفوظدر.

غُرَباء { سذ. ص. جـ. عر. فد : غريب. با : غريب. || غرباء خسته‌خانه‌سی = كنديني باقديرمغه ثروتی مساعد اولميان فقرانك مجاناً باقيلوب تداوی اولندقلری خسته خانه.

غِربال { سذ. عر. قالبور.

غِربالی { ص. عر. ث : غرباليه. تث. قالبور كبی اولان؛ غربالی الشكل = قالبور شكلنده.

غُربَت { سذ. عر. ١. غريبلك، يبانجيلق. ٢. يبانجی يرلره كيتمه، سياحت، اغتراب، وطنی خارجنده بولنمه : غربت ايتمك؛ غربت چكمك. ٣. يبانجی ير، وطن خارجی : غربتده ياشامق؛ غربتده كزمك.

غُربَتجی { س. ص. غربتده، يبانجی يرلرده كزن ويا اقامت ايدن، وطنی خارجنده ياشايان، مغترب.

غُربَتزَده { ص. فا. جـ. فا : غربتزدگان. [عر. غربت = فراق مملكت. فا. زدن = اورمق] اغتراب دردينه دوچار، مملكتنك خارجنده بولنان.

غَربی { ص. عر. ث : غربيه. ١. كونشك باتديغی طرفه منسوب ومتعلق : طرف غربی؛ شمال غربی، جنوب غربی؛ هند غربی، آوروپای غربی؛ ممالك غربيه. ٢. بزه نسبتله غرب جهتنده بولنان آوروپايه منسوب ومتعلق : مدنيت غربيه؛ ادبيات غربيه.

غَربيّون { سذ. جـ. عر. ممالك غربيه اهاليسی، آوروپاليلر : غربيونك اصول معيشتی؛ هر حركتده غربيونی تقليده چاليشيور.

غرت { مه. بوغازك چيقارديغی اليم سسی و زياده سس چيقاره‌رق كسيلن برشيئی تقليد وتصوير ايدر : غرت يوتقندی؛ تنكه‌يی غرت غرت كسيويردی.

غرتلاق { س. آق جكرك بوغازه كان بوريسی، بوغازده‌كی ايكی بوريدن تنفسه مخصوص اولانی، قصبه، قصبة الرئه : غرتلاغمه قاچدی؛ غرتلاغنه صارلدی؛ غرتلاغنی صيقدی؛ غرتلاق ورمی = سل القصبه.

غُرَر { سذ. جـ. عر. فد : غره. با : غره.

غَرس { سذ. عر. آغاج ديكمه، فدان ديكمه : غرس اشجار؛ اورمان غرسی.

غَرَض { سذ. عر. جـ : اغراض. ١. مقصد، نيت، علت غائيه : بو ايشدن غرضی نه‌در؟ ٢. بدخواهانه وكيزلی قصد ونيت : نم محبتم غرض وعوضدن عاريدر. ٣. كيزلی خصومت، سوء نيت، كين، بدخواهلق : بكا غرضی واردر؛ بو چوجغه غرضك نه‌دندر؟ || اغراض نفسانيه = شخصی خصومتلر وسوء نيتلر : اغراض نفسانيه‌سنه تابع اولان آدم قانون اخلاقه مغاير حركتده بولنور. || بی‌غرض = خالص، غرضسز، اغراض نفسانيه‌دن عاری، برنيت ومنفعتدن بری.

غَرَضاً { ح. عر. غرض ونفسانيتله، كين وخصومته تابع اوله‌رق : بونی غرضاً ياپدی.

غَرَضسز { ص. كيزلی برنيت و مقصددن وكين و خصومت كبی اغراض نفسانيه‌دن عاری، خالص، صافی : اونك محبتی، خدمتی غرضسزدر.

غَرَضكار { ص. فا. كيزلی خصومتی اولان، كيندار، بدخواه، اغراض نفسانيه‌سنه تابع : بك غرضكار آدمدر.

غَرَضكارانه { ص. ح. فا. غرضكارلقله، غرض ونفسانيتنه تابع اوله‌رق، كيندارانه، بدخواهانه : برطاقم اقوال غرضكارانه تفوه ايتدی؛ حقمده غرضكارانه رأی ويردی.

غَرَضكارلق { س. غرض ونفسانيته تبعيت، نفسانيت، بدخواهلق : او آدمك غرضكارلغی معلومدر.

غَرَضلی { ص. كين و نفسانيتله اولان، كيزلی ومضر برمقصده مبنی : غرضلی سوز؛ غرضلی باقيش.

غرغاش { س. چولهالرك طراق چكيردكلری تفه.

غرغر { مه. متمادی واوصاندیریجی ویزلدی، نزاع، غاوغا : بتون کونی غرغر ایله کچیریورلر.

غَرغَر { س. صوبی یوتوم یوتوم دوکن سوزکچلی شیشه ویا دستی، قمقمه.

غرغرشمق { فش. منازعه ایتمك، ویزلدی ایله غاوغا ایتمك: بتون کون غرغرشیورلر.

غَرغَره { س. [اکثر السنه بیننده مشترك لغت اولوب عربیده‌ده مستعملدر.] ١. صوبی ویا دیکر برمایعی بوغازده طوتوب باشی قالدیره‌رق نفس ویرمکله ایدیلان خرلدی، بوغاز چالقامه : غرغره ایتمك؛ لیمون صوییله غرغره ایتمك بوغازآغریسنه ایی کلیر. ٢. بوغازچالقامق ایچون ویریلن مایع علاج : طبیب بر غرغره ویردی.

غُرفه { سذ. عر. جومبه، بالقون، چیقندیلی پنجره.

غَرق { سذ. عر. ١. صویه باتمه، باتیرمه : طاشان صولر باغی غرق ایتدی؛ باغ صویه غرق اولدی؛ کمی دلینوب غرق اولدی. ٢. بوغمه، بوغلمه : بر کمی باتوب ایچنده‌کی یولجیلرك جمله‌سی غرق اولدی؛ قپودان اقتدارسزلغیله کمی یی غرق ایلدی. ٣. مج. کثرتله ویرمه ویا آلمه، مستغرق ایتمه ویا اولمه : مهتاب اورته‌لغی نوره غرق ایلدی؛ مراجعت ایدنلرك جمله‌سی نعمت واحسانه غرق اولدیلر= مستغرق احسان اولدیلر.

غَرقاب { ص. فا. [عر. غرق = بوغمه. فا. آب = صو] صویه باتمش، مغروق : غرقاب اولدی. لـ.

غرلامَق { غرلدامق، غرلدی. با : غـورلامق و سائره.

غرلقاج { ص. ویزلدیجی، ویزردیلی.

غرلی { ص. ویزلدیلی، ساکن وراحت طورمیان.

غُرَماء { سذ. جج. عر. فذ : غریم. با : غریم.

غُرَنده { ص. فا. کورلین، حدت وشدتله باغران. غران کبی. ذ.

غُروب { سذ. عر. ١. (برجرم سماوی) غرب جهتنده افقك آلتنه کچوب کورینمز اولمه، باتمه، افول : کونش، آی، مریخ، ثریا غروب ایتدی. ٢. مج. زوال بولمه، زائل اولمه.

غُرور { سذ. عر. ١. بوش وبیهوده شیئه کوکنوب آلدانمه، نافله شیئلره اعتماد، مغرورلق، غفلت : نعمت دنیا انسانه باعث غرور اولمامیلدر؛ ثروت وسامانیله غرور کتیردی. ٢. کبر، نخوت، بیهوده وبوش شیئلرله تفخر : کبر و غرور انسانی احبابسز براقیر.

غُروش { س. [یا آلمانجه Groschen دن ویاخود لا. Grossi دن مأخوذدر] قرق پاره‌دن مرکب ولیرانك یوزده‌بری قیمتنده عثمانلی سکه‌سی که مسکوکات عثمانیه‌نك واحد قیاسیسی حکمنده‌در. وقتیله باقر ومتالیك سکه‌سی اولوب شمدی یالکز کومشدن بر کوچك وکوزل سکه‌در. اسکیدن قزیل وقره غروش اسمیله ویال وفلوری قیمتنده بیوك سکه‌لر دخی وار ایدی.

غُروشلق { ص. شی قدر غروش قیمتنده اولان : اوچ غروشلق باصمه؛ قرق غروشلق قطیفه؛ یکرمی غروشلق کومش سکه. == س. بر غروش ایدن سکه : ضربخانه غروشلق ضرب ایدییور.

غُرون { س. [فر. Gros-grain دن] ایپی وقالین برجنس ایپك قماش.

غُرّه { سذ. عر. جج : غرر. ١. پارلاقلق، پارلامه، پارلایان شیء. ٢. فجرك ایلك ضیاسی. ٣. یکی باشلایان آی، بر کوننك هلال : غرهٔ غرا. ٤. شهر عربینك برنجی کونی : سلخ مقابلی، غرهٔ محرم. ٥. آتك آلتنده بیاض لکه، صباح الخیر. ٦. ف. اسقاط ایدیلان جنین میته مقابل جانی اوزرینه لازم کلن دیت مال.

غِرّه { ص. عر. بیهوده برشیئه آلدانوب تفخر ایدن، مغرور. ذ.

غَریب { ص. عر. ؤ : غریبه. [« غربة، غرابة » دن مشـ.] ١. یابانجی، یابانجی یرده بولنان، غربتده یاشایان : بن بوراده غریبم. ٢. کیمسه‌سز، زواللی، بیچاره : شو غریبه آجیبك؛ غریبه برقادیندر. ٣. آلیشیلان طرز وصورتده اولمامغله تحف کورینن، عجیب، بام باشقه : غریب ایش؛ غریب بر حیوان. ٤. مؤثر ومؤلم: شوقوش غریب غریب اوتیور. == سذ. عر. جج: غرباء. یابانجی وکیمسه‌سز.

وفقیر آدم : غریبلرك امدادینه یتیشمك؛ غربایه اعانه ایتمك؛ غربا خسته خانه‌سی.

غَریبپَروَر { ص. فا. [عر. غریب = یبانجی، بیکس - فا. پروردن = بسلمك] کیمسه‌سز یبانجیلرك امدادینه یتیشوب کندیلرینی حمایه ایدن.

غَریبسه‌مَك { فل. کندینی بر یرده یابه یالکز، حامیدن احبابدن محروم کوروب متأثر اولمق.

غَریبلِك { س. ١. یبانجیلق، کیمسه‌سزلك. ٢. بیچاره‌لك، زواللیلق : اوآدمك، اوقادینك غریبلکی حقیقةً آجینه جق حالده‌در.

غَریبنُواز { ص. فا. [عر. غریب = م - فا. نواختن = اوخشامق] بیکس یبانجیلری تلطیف وحمایه ایدن.

غَریبه { سش. عر. ج : غرائب. ١. ایشیدلمه‌مش حال ویا وقعه، نادیده وناشنیده شیء، کورلمدك وایشیدلمدك ایش : طشره غزته‌لری همان هرنسخه‌یه برغریبه درجنی وظیفه ظن ایدرلردی؛ بعض مورخلر غرائب نقلنی اثرلریچون جالب رغبت زعم ایدرلر؛ او آدمك غرائب احوالنی نقل ایده ایده بیتیره‌میورلردی. ٢. تحف حکایه، روایت عجیبه : بزه بر غریبه نقل ایتدی.

غَریزه { سش. عر. طبیعی و خلقی حال و کیفیت، جبلت، طینت، خلقت.

غَریزی { ص. عر. ث : غریزیه. طبیعی، جبلی، خلقی : حرارت غریزیه = انسان وحیوانده تنفسدن حاصل اولان داخلی صیجاقلق.

غَریق { ص. عر. ث : غریقه. [«غرق» دن صش.] ١. صووده بوغلمش، مغروق. ٢. کثرتله بر شیئه نائل اولان، مستغرق : غریق رحمت.

غَریم { ص. سذ. عر. ج : غرماء. [«غرم» دن صش.] آلاجقلی، دائن، مقرض؛ تقسیم غرماء = مدیون مالنك آلاجقلیلر بیننده تقسیمی.

غِریو { س. فا. باغرمه، چیغلدی، فریاد.

غَزاء { سذ. عر. دین اوغورینه اولنان حرب وقزانیلان غالبیت، دشمنان دینه غالب کلمه، غزوه، جهاد : غزا ایتمك؛ غزایه کیتمك؛ غزاء اکبر.

غُزاة { سذ. ج. عر. فد : غازی. با : غازی. [تشدیدله استعمالی غلطدر.]

غَزال { سذ. عر. کییك یاوریسی، کنج آهو. — محبوبه و دلبردن وچشم غزال ایری وکوزل کوزدن کنایه اولور.

غَزاله { سش. عر. کییك یاوریسنك دیشیسی، دیشی کنج آهو.

غَزَته { س. [فر. Gazette] ورقهٔ حوادث، جریده؛ یومی غزته = روزنامه؛ هفته‌لق غزته؛ علوم، ادبیات، فن غزته‌سی = رسالهٔ موقوته؛ غزته‌یه درج ایتمك.

غَزَته‌جی { س. ١. غزته نشر ایدن ویا یازان، غزته ناشری وصاحب امتیازی یاخود محرری : غزته‌جیلر لوجه‌سی؛ فلان اسکی بر غزته‌جیدر. ٢. غزته کزدیروب صاتان، موزع : بر غزته‌جی چکرسه بر غزته آلهلم.

غَزَته‌جیلك { س. ١. غزته نشر ایتمك ویا یازمق مسلکی، غزته مدیریت ویا محررلکی : اوته‌دن بری غزته‌جیلك ایدیور، غزته‌جیلکله کچینیور. ٢. غزته صاتانك صنعت ومشغولیتی، موزعلك.

غَزَته‌خانه { س. غزته اداره خانه ومطبعه‌سی.

غَزَل { سذ. عر. ١. محبوبه‌نك حسن وجمالنی مدح ایده‌رك کندیسنه طاقله، بو یولده شعر سویلیه‌رك محبوبه ایله اکلنمه. ذ. ٢. عشق ومحبت وعشرت حقنده بش اون بیتدن مرکب شعر : کوزل بر غزل سویلدی؛ غزلده شعراء ایرانك اك ماهری واك بیوك استادلری سعدیٔ شیرازیدر.

غَزَل { یاخود قزل. س. آغاجك اوزرنده قورویان یاپراق.

غَزَللَنمك { فل. (آغاجك یاپراقلری) قورویوب دوشمك، صاراروب دوکلمك.

غَزَلیّات { سش. ج. عر. غزل قبیلندن اشعار، عشق ومحبت وعشرته دائر قطعه‌لر مجموعی : سعدینك غزلیاتی ناقابل تقلیددر؛ حافظ شیرازینك اشعاری غزلیاتدن عبارتدر.

غَزَوات { سش. ج. عر. فد : غزوه. با : غزوه.

غَزوه { سش. عر. ج : غزوات. غزا. با : غزاء. [بعض

قبائل عرب یکدیکری علیهنه وقوع بولان تجاوزلرینه دخی جهالةً « غزوه » نامنی ویررلر.]

غَزَوی { ص. عر. ۈ : غزویه . غزایه منسوب ومعتلق. ز.

غَزَوی { س. با : قازدی .

غَزیر { ص. عر. ۈ : غزیره . [« غزارة » دن صش.] بول، کثرتلی، وافر. [اك زیاده صو وسوت وسائره حقنده مستعملدر.]

غَسّال { سذ. عر. [« غسل » دن سمب.] اولو ییقایان آدم، مرده شو.

غَسّالق { س. اولو ییقامق صنعتی: غسالق ایدیور.

غَسّاله { سث. عر. اولو ییقایان قاری .

غَسل { سذ. عر. ۱. ییقامه، صو ایله تطهیر : بدنی، اللری غسل ایتمك. ۲. میتك جنازه نمازی قلنمازدن وتکفین وتجهیز اولنمازدن اول تنشیر اوزرنده ییقانمه‌سی .

غُسل { سذ. عر. جنابتدن ویا حیض ولهوسه‌لق و سائره‌دن تطهیر ایچون بتون بدنی شرائط و آداب معینه ایله تطهیر ایتمك فعل شرعیسی : غسل ایتمك، غسل آبدستی آلمق.

غُسلخانه { س. فا. شرعاً ایجاب ایدن غسلك اجراسنه وعلی الاطلاق ییقانمغه مخصوص محل : بعض اوطه‌لرك غسلخانه‌لری واردر.

غِشّ { سذ. عر. آلداتمه، حیله، خدعه، حیله کارلق : او آدمك یورکنده غل وغش یوقدر. [اکثریا بو وجهله مرادفی اولان غل ایله برابر قوللانیلیر.]

غِشاء { سذ. عر. ۱. اورتی، زار، ظرف. ۲. تش. بعض عضولری احاطه ویا ستر ایدن اینجه زار.

غِشاوه { سث. عر. اورتی، پرده. ذ.

غِشائی { ص. عر. ۈ : غشائیه. زار قبیلندن اولان : مادۀ غشائیه.

غَشی { سذ. عر. بایلمه، کندیندن کچمه : غشی اولدی؛ غشی کلدی.

غَصب { سذ. عر. ۱. زورله آلمه، قاپمه، ضبط : مالنی غصب ایتدی؛ غصب اموال. ۲. حق. صاحبنك اذنی اولمیه‌رق بر مالی جبراً وعلناً آلمه. ||عو. غصباً عنك [غلط : قاسپانك] = هر حالده وبحق، حین حاجتده زور ایله دخی : مالنی قاسپانك آلیرم .

غُصَص { سث. جـ. عر. فد : غصه. با : غصه.

غُصن { سذ. عر. جـ : غصون، اغصان. آغاج دالی، بوداق .

غُصون { سذ. جـ. عر. فد : غصن. با : غصن .

غُصّه { سث. عر. جـ : غصص . تاسه، کدر، قایغو، غم، حزن .

غُصَین { سذ. عر. [« غصن » مصغری] با. کوچك دال ویا بوداق : غصین مزهر.

غَضاریف { سذ. جـ. عر. فد : غضروف . با : غضروف .

غَضَب { سذ. عر. اوگکه (اوفکه) ، حدت، قیزمه، قیزغینلق : غضب ایتمك؛ غضبه کلمك. || غضبه اوغرامق = بیوك بر آدمك حدتنه دوچار اولمق. || اللهك غضبی = آفت، مصیبت.

غَضبان { ص. عر. [« غضب » دن صش.] اوگکه‌لی، قیزغین، حدید، غضبناك، غضبلی.

غَضَبلندیرمَق { فتد. اوگکه‌لندیرمك، قیزدیرمق، حدتلندیرمك .

غَضَبلنمَق { فل. اوگکه‌لنمك، قیزمق، غضبه کلمك، حدت ایتمك.

غَضَبلی { ص. اوگکه‌لی، قیزغین، غضوب، غضبناك .

غَضَبناك { ص. فا. غضبلی، اوگکه لی ، قیزغین ، حدید .

غَضروف { سذ. عر. جـ : غضاریف. تش. قیقرداق .

غَضروفی { ص. عر. ۈ : غضروفیه . تش. قیقرداق قبیلندن اولان : موادغضروفیه.

غَضَنفَر { سذ. عر. ۱. آرسلان، اسد، شیر. ۲. مج. شجیع وجسور آدم.

غَضَنفَرانه { ص. حـ. فا. آرسلانه یاقیشیر صورتده، شیرانه، جسورانه، شجیعانه .

غَضوب { ص. عر. [« غضب » دن سمب.] اوگکه‌لی، قیزغین، حدتلی، شدتلی.

غِطاء { سذ. عر. جـ : اغطیه . اورتی، اورته‌جك شیء، پرده .

غَطس { سـنـ. عر. طـالديرمه، باتيرمه : يكسيادى سو- ده غطس ايتمك .

غَفّار { صه. عر. [« عفران » دن سمبـ. صفـات اللهـدندر.] چوق عفو ومرحمت ايدن، زياده. سيله يارليغايجى : جناب حق غفار ورحيمدر.

غَفَرَ { فتـ. عر. [« غفران » دن ماضى مفرد مـذكر غائب اولوب، يالكز تركيب عربىٔ آتيده مستعملدر.] غفر الله له = جنـاب حق اوكا عفو ومرحمت ايتسين .

غُفران { سنذ. عر. عفو، مرحمت، رحمت : عليـه الرحمـة و الغفران. [يالـكز جناب خلاق حقنده مستعمل اولوب، عبـادك عفـو ومرحمتنـه اطـلاق جائز دكلـدر.]

غَفلَت { سش. عر. [تركيبات عربيه ده « غفله » صورتنده بولنور.] غافللك، بيخبرلك، طا لغينلق، بوش بولنمه : غفلت ايتمك؛ غفلتـده بولنمق؛ خواب غفلتـه طـالمق. || عـلى الغفله = غفلت اوزره، كندبنده اولميه‌رق، طا- لغين اولديغى حالده، خـبرسز، آكسزين .

غَفلَةً { حـ. عر. غفلتـله، طـا - لغينلقله، كنديـنده اولميه - رق، آكسزين، خبرسز.

غَفور { صه. عر. [« غفران » دن سمبـ.] زياده مغفرت و عفو ومرحمت ايدن : الله غفور ورحيمدر. [صفات اللهدن او- لوب، باشقه‌سى حقنده قوللانلماز.]

غَفير { صه. عر. [« غفر » دن صش.] احاطه ايدن، قاپلا- يان، عمومى : جم غفـير = بيـوك جماعت، غلبه‌لـكلى كروه : بر جم غفـير طوپلاندى؛ بر جم غفـير ايله كيتدى. [يالـكز بوتعبيرده مستعملدر.]

غِلّ { سذ. عر. كيزلى خصومت، كين، غرض. [« غش » ايله برابر قوللانيلير :] قلبى غل و غشدن عاريدر .

غُلّ { سذ. عر. جم : اغلال. بوين زنجيرى، حلقـه‌سى، لاله : سلاسل واغلال . ز.

غِل { ومخفف گ. د. اسكى تركجه. ده امر صيغه‌سنه الحاق اولنه‌رق مدلولنه تسريع و تأ- كيد معناسنى عـلاوه ايدردى : يازغل، يازماغل = يازيوير، ياز - مايوير؛ كچگل، كچمـه گل = كچيوير، كچميوير كبى .

غَلاء { سـذ. عر. ١. بهـاليلق، يوكسـك فيآت. ٢. قحط سببيله ذخايرك پك بهالى اولمسى: قحط وغلا وقوع بولدى؛ هند- ستانده قحط وغلا وار ايدى.

غُلات { صذ. جم. عر. [فذ. غالى بو معنا ايله قوللانلماز.] پك ايلرى يه واران جوشـقون طاقمى : غلات شيعه. [تشديدله استعمالى غلطدر.]

غَلّات { سش. جم. عر. فذ : غله. با : غله .

غَلاص { سـ. رومانيه‌نك بو اسمله مسمى اسكله سندن كلن وآوسـتريا اورمانلرندن چيقان كراسته كوتوكى كه درت بش سانتيمتره قالينلغنده اولمغله ياريلوب هربرندن بر قاج تخته چيقـار : اوچ چيرپيلى، درت چيرپيلى غلاص .

غِلاف { سذ. عر. قايف، قين، محفظه، ظرف.

غُلام { سذ. عر. جم : غلمان. ١. اوغلان، اركك چوجق. ٢. كوله، بنده .

غَلبور { سـ. با : قلبور .

غَلَبه { سـش. عر. ١. غالب كلمه، يكمه، اوستونلك، غالبيت: غلبه چالمق؛ غلبه يه نائل اولمق. ٢. دها چوق اولمه، اكثريت : بو قماشـده قرمزى رنـكى غلبه ايديور. ٣. مجـ. ضبط اولنـه - ميه‌جق درجـه ده آزغينلق : غلبۀ شهوت؛ غلبۀ حسد.

غَلَبه‌لك { سـ. [زبانزدى : قلبا - لق] . ١. ازدحام، كثرت، جم غفير : چوق غلبه‌لك وار ايدى؛ بو قدر غلبه‌لكى نه ايله طويوره‌جغز؟ ٢. كورلدى، پاتيردى، شماتت : چوجقلر غلبه- لك ايتمسينلر. ٣. اتباع و حشم، معيتده بولنـانلر : يانندە چوق غلبه‌لكى وارميدر؟ ٤. احمال و اثقـال، اشـيا، آغرلق ويرن شيئلر : غلبه‌لـكى خانه كوندروب بز فلانه مسافر اولدق. ـــ صه. ١. كثرتلى، ازدحاملى، چوقلق: بز خيلى غلبه‌لك ايدك. ٢. اها - ليسى چوق، پك مسكون : اورا- سى غلبه‌لـكدر. || آغز غلبه - لـكى = چوق سويليوب سـوزه بوغمه : آغزى غلبه‌لك بر آدم. || غلبه‌لك ايتمك = لزومسز وفضله اولمق .

غَلَط { سـذ. عر. جـ : غلطات. ياكَليش، ياكَلمه، خطا، سهو : غلط ايتمك؛ غلط سويلمك، يازمق؛ غلط فاحش = پك قبا ياكليش؛ غلط مشهور = ياكليش اولديغی حالده اويلهجه استعمالی شيوع بولمش. || ط. غلط بصر، غلط حس، غلط رؤيت وسائره = بوحسلره عارض اولان نقصان.

غَلطان { صـ. فا. [طوغريسی : غلتان] يوارلانان، تكرلان.

غِلظَت { سذ. عر. غليظلك، قبالق.

غُلغُل { سـ. فا. و :

غُلغُله { سـ. فا. ١. كورلدی، جيغلدی، هر آغزدن سس چيقمقله حاصل اولان مشوش كورلدی : برغلغله قوپدی. ٢. آغزی طار بر قابدن بر مايع دوكيليركن چيقارديغی سس : صراحينك غلغلهسی.

غُلفه { سذ. عر. تث. سنتدريسی.

غِلمان { سذ. جـ. عر. فد : غلام. با : غلام == [مفردسز اولهرق] خدمهٔ جنت.

غُلمَت { سذ. عر. باهه فوق‌العاده ميل وابتلا، فرط شهوت.

غُلُوّ { سـذ. عر. اوشوندی، آيا. قلانمه، طغيان.

غَلوانومَتره { سـ. [فر. - Galvanomètre] م. الكتريق جريانك قوت وشدتنی اولچمكه مخصوص آلت.

غَلوانيسمه { ياغلوانه سـ. [فر. - Galvanisme] الكتريق واسطه سيله و(غلوانی) نام ذاتك كشفی اولان براصول مخصوصه ايله بر معدنك اوزرينه باقير، كومش، آلتين كبی ديكر بر معدن ريزهلرينی قونديرهرق قاپلامهسنی ياپمق علم وصنعتی كه اليوم صنايعده پك مستعملدر.

غَلّه { سذ. عر. جـ : غلات. ذخيره، محصول، واردات : غله انباری؛ غلهٔ وقف = وقفك محصول وفائدهسی.

غَلّهدان { سـ. فا. ذخيره انباری.

غَلَيان { سذ. عر. ١. قاينامه : صوغليان ايتدی. ٢. مجـ. جوش، خروش، جوشمه : غليانه كلدی. || م. نقطهٔ غليان = صويك قاينامغه باشلاديغی درجهٔ حرارت كه سانتيغراد اصولنجه ١٠٠ درجهدر.

غليسَرين { سـ. [فر. Glycérine] صـ. طاتليمسی يومشاديجی برمايع.

غَليظ { صـ. عر. ث : غليظه. [«غلظة» دن صش.] ١. قبا : غليظ سوزلر. ٢. بی ادبانه : شتوم غليظه. ٣. م. صيق، كثيف.

غَمّ { سذ. عر. جـ : غموم. تاسه، قايغو، كدر، درد، غصه، اندوه : غم چكمك، غم يمك [فا. غم‌خوردن تعبيرندن ترجمه] = كدر ايتمك. || دفع غم = مغموم كوكلی اكلنديرمه، تهوين حزن وكدر ايتمه. || غم دكل = كدر اولنماز، ضرری يوق.

غَمّآباد { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. آباد = بوللق] حزن وكدری بول، تاسهلی.

غَمّآلود { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. آلودن = بولاشمق] كدره بولاشمش، كدرلی، كدر ويرن، حزن آور.

غَمّاز { صـ. عر. ث : غمازه. [«غمز» دن سمب.] ١. غيبتجی، نمام، هركسك عيبلرينی ميدانه چيقارمغه چاليشان، منافق. ٢. جاسوس.

غَمّازلق { سـ. ١. غيبتجيلك، منافقلق. ٢. جاسوسلق.

غَمّخوار { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. خوردن = يمك] كدر ايدن، مكدر، غصه چكن.

غَمّديده { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. ديدن = كورمك] كدر كورمش، بر درد وكدره دوچار اولمش، مغموم، مكدر.

غَمز { سـذ. عر. ١. كوزله اشارت، كوز قيپمه : بر غمز دلبرانه ايله. ٢. قوغولامه، سعايت، غمازلق، منافقلق : غمز دشمن.

غَمّزده { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. زدن = اورمق] كدر وحزنه دوچار، مغموم، مكدر.

غَمزلامَق { فتـ. غمز ايتمك، سعايت ومنافقلق ايلمك.

غَمزه { سذ. عر. ١. كوز قيپمه، كوزله اشارت. ٢. ناز وشيوهٔ دلبرانه ايله كيرپيك سوزهرك باقه : برغمزهٔ دلفريبله باقدی.

غَمّكسار { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. كسار = دافع] غم وكدری دفع ايدوب تسلی ويرن، آرقداشلق ايدن : يارغمكسار. == سـ. آرقداش، رفيق، همدم : نه بر يارم نه بر غمكسارم واردر.

غَمْناك { صہ. فا. كدرلى، مكدر، محزون، مغموم : كندیسنى پك غمناك كوردم.

غُموم { سذ. جہ. عر. فد : غم. با : غم.

غَمين { صہ. فا. غملى، كدرلى، مكدر، مغموم. ذ.

غِنا { سذ. عر. ١. اكتفا، كفايت، لزومى مقدارينه مالك اولوب زياده ايستمه‌مه : طمعكار آدم غنا بيلمز؛ قناعت صاحبى غنا حاصل ايدنجه زياده‌سنى آرزو ايتمز. ٢. زنكينلك، مالدارلق، ثروت وسامان : ارباب غنادن. ٣. مجـ. تر. اوصانج، بيقمه : آرتق بو يمكدن غنا كلدى؛ بو آدمك هر وقت كنديندن بحث ايده‌رك سويلديكى سوزلر غنا ويردى.

غِناء { سذ. عر. ايرلامه، شرقى وتركى سويله، لحن، تغنى، خواننده‌لك.

غَنّاج { صہ. عر. [«غنج»دن سمبـ.] پك نازلى وشيوه‌كار.

غَنائِم { سث. جہ. عر. فد : غنيمت. با : غنيمت.

غُنج { سذ. عر. شيوهٔ دلبرانه، ناز : غنج ودلال. عر.

غُنچه { سہ. فا. [تر. زبانزدى : قونجا. — اصل فارسيسى چيم فارسى ايله‌در.] آچلمامش كل وياديكر چيچك، كل وياديكر بر چيچك طومورجغى : النده بر غنچه، بر كل غنچه‌سى، قرانفيل غنچه‌سى وار ايدى. [يالكز غنچه دينلديكى وقت كلك كى آكلاشيلير.] — تشبيهات شاعرانه‌ده محبوبه‌نك آغزندن كنايه اولور.

غنچه كل = كلك بر نوعى كه آچلميوب طوپ طورور.

غُنچه دَهان { صہ. فا. [غنچه = م - دهان = آغز] آغزى غنچه كبى كوچك وكوزل اولان : بردختر غنچه دهان.

غُنچه لَب { صہ. فا. [غنچه = م - لب = طوداق] طوداغى غنچه‌يه مشابه اولان : بر دلبر غنچه لب.

غَنَم { سذ. عر. جـ : اغنام. قويون. = جہ. با : اغنام. — عدد اغنام = قويونلرك سنوى رسملرينى آلمق ايچون تعدادى. [بونى «عادت اغنام» يازمق بيوك بر اثر غفلتدر.]

غُنوده { صہ. فا. اويوقلامش، اويومش، اويقويه وارمش : غنودهٔ خاك غفران = مرحوم.

غُنّه { سث. عر. بورندن تلفظ اولنان سس، بورندن چيقان صدا.

غَنى { صہ. عر. ث : غنيه. جـ : اغنياء. ١. مالك اولديغى شيئله اكتفا ايدوب زياده ايستمين : انسانك كوكلى غنى اولملى. ٢. محتاج اولميان، مستغنى : جناب حق معيندن غنيدر. ٣. زنكين، ثروت وسامان صاحبى : غنى وفقير؛ اغنيادن بر ذات؛ اغنيايه مخصوص بهالى شيئلر. ٤. بول، كثرتلى، وافر : بو دائره‌ده يمك پك غنيدر؛ جناب حق غنى غنى رحمت ايليه.

غَنيمت { سث. عر. جـ : غنائم. ١. حربده دشمندن ضبط اولنان مال : او محاربه‌دن غزاة مسلمينك اللرينه كچن غنيمت مالى حسابسز ايدى: خمس غنائم. ٢. مجـ. تصادفاً اله كچوب بر دها الده ايدلمسى مأمول اولميان نعمت ويا فرصت، نعمت غير مترقبه : ملاقاتكزى غنيمت صايارم؛ بوموسمده بوكوزل هوالرى غنيمت بيلملى. || مجـ. غنائم بحريه = محارب دولتك سنجاغنى حامل سفائندن اثناى حربده ضبط اولنان كميلر و حموله‌لرى؛ غنائم بحريه محكمه‌سى = اثناى حربده ضبط اولنان سفن واموال حقنده حقوق دوله توفيقاً اصدار حكم ايتمك اوزره تشكيل اولنان محكمهٔ موقته.

غَواشى { سث. جہ. عر. فد : غاشيه. با : غاشيه.

غَوّاص { سذ. عر. [«غوص» دن سمبـ.] طالغيج، اينجى وسونكر وسائره بولمق ويا باتان شيئلرى چيقارمق ايچون دكيزك دیبنه اينن آدم.

غَوامِض { سث. جہ. عر. [فد. «غامضه» چوق قوللانلماز] قوللاى آكلاشلماز نكات، ميدانده اولميان كيزلى دقائق : فقهك غوامضنه واقف؛ غوامض علم هيئتى درك ايتمك.

غَوائِل { سث. جہ. عر. فد : غائله. با : غائله.

غوبه { سہ. ساردليه جنسندن بر نوع باليق.

غَوث { سذ. عر. ياردیم، غياث، مدد : غوث الواصلين = حقيقت ومعرفته واصل اولان عارفينك ياردیمى يعنى مددكار و مكمللرى.

غوجوق { س. [بلغارجه‌دن] يكپاره طولوم پوستندن ياپيلان قالين وقبا كورك كه يولجيلر وبكجيلرله صوئوقلرده طورمق مجبوريتنده بولنانلر كيير.

غَور { سذ. عر. ١. هرنوع چوقورك اك دريك محلی، ديب، قعر : غوربئر، غوربحر. ٢. مج. كنه، حقيقت : غور مسئله‌يه وارمق؛ دائما تتبعاتله اوغراشه‌رق او فنك غورينه واصل اولمشيدی.

غورجَته { س. [يتا.] مج. آنا ديركك ماتونه‌قوللری اوزرينه اومورغه‌يه آرقوری اوله‌رق وضع اولنان آغاجلركه چناقلق بونلرك اوزرينه اوتورور.

غورغور { س. قارن غورلامه‌سی، باغرصاقلرك ويا ايچلرنده‌كی غاز ومايعك حركتندن حاصل اولان سس.

غورق { ص. قولوچقه اولوب قبارمش وقيزمش طاوق وهندی‌يه اطلاق اولنور : غورق طاوق، هندی.

غورقلامَق { فل. (طاوق و هندی) قباروب قيزمق، قودورمق.

غورلامَق { فل. (قارن) غورغور ايتمك، تلقم ايلمك.

غورلدامَق { فل. (قارن) غورلدی ايتمك، باغرصاقلرك غورغور صورتنده سسنی ايشيدلمك.

غورلدی { س. قارنك غورغور ايتمسی، باغرصاقلرك حركت ايدوب غورغور كبی بر سس چيقارمسی، قراقر امعاء.

غوريله { ويا غوريلا . س. [فر. Gorille] بيوك نسناس اجناس اربعه‌سندن اك بيوك واك وحشی جنسی‌كه آفريقای جنوبيده بولنور وتشريحجه اك زياده انسانه مشابهق واردر. ديگر جنسلری : شمپانزه، ژيبون واورانغ اوتانغ در.

غوشه { س. [آرناؤدجه بوغاز وگردان ديمكدر] ١. بعض يرلرده انسانلرك گرداننده حاصل اولان بيوك اور : غوشه‌سی واردر. ٢. حيوانك گردانی پوستندن ياپيلان كورك.

غَوص { سذ. عر. صويه طالمه، طالغيچلق. ز.

غَوطه { سذ. عر. صويك ايچنه بركره طالوب چيقمه : دكيزه دوشوب بر ايكی غوطه يدكدن صكره چيقارلدی.

غَوغا { س. فا. [تر. زبانزده قاوغا. لسانمزده غاوغا دخی يازيلير. — اصلی توركجه اولوب، فارسی‌يه لسانمزدن كچمش اولديغی مظنوندر.] ١. گورلدی، پاتردی : كوپكلرك غوغاسی. ٢. حرب، محاربه، جنك، جدال : غوغايه گيتمك. ٣. طوتيشمه، منازعه، مضاربه، مشاجره : مباحثه ديركن غوغايه چويرديلر؛ لقردی ايتدكلرينی ايشيدن غوغا ايديورلر ظن ايدر. ٤. طارغينلق، قونيشمامه، قطع الفت ومناسبت.

غَوغاجی { ص. غوغا ايتمكی سون، هر وقت نزاع وگورلدی چيقاران، چكيمسز : پك غوغاجی آدمدر.

غوغالی { ص. غوغا ايتمش، طارغين، قونيشماز : بن اونكله غوغالی يم.

غوغوق { س. مايس آينده بو سسی دفعاتله تكرار ايده‌رك اوتن گوگرجين بيوكلكنده وتكير رنكنده معروف برقوش؛ غوغوقلی ساعت = تخته‌دن بويله برقوشی اولوب چالدقجه اوتن ساعت، قوشلی ساعت. == مه. استهزا وتمسخر مقامنده قوللانيلير.

غول { سذ. عر. تنهالرده وقرانلقده قورقودن انسانك گوزی اوكنده تجسم ايدن مخوف خيال : غول بيابانی.

غولَت { س. مج. خفيف آرمه‌لی بر نوع گمی.

غومالاستيق { س. [فر.] لاستيق و مشمع كبی مختلف شيئلر اعمالنه يارايان بر نوع صمغ.

غومالاقه { س. [يتا.] مهر مومی اعمالنه يارار بر جنس صمغ . فر. Gomme laque.

غومبه { س. مج. حصير خلاط، ليف خلاط.

غومَنه { س. [يتا] مج. ١. زنجير استعمالی ايجادندن اول گمی دميرينك باغلی اولديغی خلاط. ٢. ١٢٠ قولاچلق طول مقياسی.

غونبوط { س. [انكا.] مج. طوپی حامل بيوك شالوپه.

غونق { س. مج. سيسلی هوالرده وايورلرده استعمال او-

لنور بر زیل كه اساساً چینلیلرك ایجادیدر.

غَوی { ص. عر. ث: غـویه. («غوایة» دن صش.) یولی شاشیرمش، صاپمش، كمراه، ضال.

غِیاب { سذ. عر. حاضر اولمامه، كوز اوكنده بولنمامه: بنم غیابمده بوقراری ویرمشلر؛ غیابكزده خیلی ثنا كرده بولندی؛ بو آرالق سزك غیابكزی آرزو ایتمزدم. || عن غیابٍ، عن الغیاب = كندیسی غائب اولدیغی، حاضر وموجود اولمدیغی حالده: سزی عن غیابٍ، عن الغیاب سویورلر.

غِیاباً { ح. عر. حاضر وموجود یعنی كوز اوكنده اولمقسزین، غائب اولدیغی حالده، غیابنده: سزه غیاباً محبتی واردر. || حق. حضور محكمه‌یه كلوب مرافعه اولنمقسزین: غیاباً علیهنده قرار ویرلمش؛ غیاباً حكم اولنه‌رق اعلامی یاپلمش.

غِیابی { ص. عر. ث: غیابیه. حق. طرفیندن بری حضور محكمه‌یه كیتمدیغی حالده اولنان معاملۀ نظامیه‌یه منسوب ومتعلق: حكم غیابی.

غِیاث { سذ. عر. یاردیم، امداد، نصرت: غیاث الدین = دینك نصرتی. || الغیاث: مدد، امان!

غَیب { سذ. عر. ۱. حاضر وكوز اوكنده اولمامه، حضور ضدی، غائبلك: او آدم غیبده در. ۲. بللیسز ومجهول شیئلر، كورنمز وبیلنمز احوال، سر وخفی اولان شیئلر: عالم غیب؛ غیبدن خبر ویرمك؛ عالم الغیب = كورنمز شیئلری بیلن حق تعالی حضرتلری. ۳. كوزله كورنمز اولان عالم روحانی، روحانیات: ایمان بالغیب: خزانۀ غیب = نعم الهیه خزینۀ معنویه‌سی. || لسان الغیب = حافظ شیرازینك لقبیدر. [قرب تلفظی ملابسه‌سیله «غائب ایتمك» یرینه استعمالندن توقی اولنملیدر.]

غِیبَت { سش. عر. ۱. برینك غیابنده علیهنده سوز سویله‌مه، چكیشدیرمه، فصل ومذمت: كیمسه‌یی غیبت ایتمه‌ملی. [برینك غیابنده علیهنده سویلنن سوز نفس الامره موافق اولور ایسه غیبت، اولماز ایسه افترا نامنی آلیر.] ۲. ف. غائب اولمه، میدانده بولنمامه: غیبت منقطعه.

غیبَتجی { ص. آرقه‌دن هر كسك علیهنده سوز سویلین، چكیشدیرن، فصال، ذمام.

غَیبوبَت { سش. عر. حاضر وكوز اوكنده اولمامه، میدانده اولمایش، حاضر بولنمیوب باشقه برده اوله: اثنای مذاكره‌ده اكثر اعضانك غیبوبتی؛ بنم غیبوبتمدن استفاده ایدرك بویله بر تكلیفده بولنمشدر؛ معلمز بوسنه اوچ آی غیبوبت ایتدی؛ اونك غیبوبتنده معاونی تقریر درس ایدیوردی.

غَیبی { ص. عر. ث: غیبیه. عالم غیبه، روحانیاته منسوب ومتعلق: اخبار غیبیه.

غیجر { یاخود غیجیر ویا قیجیر. مه. دیشلرك بربرلرینه صیق صیق سورلمسی كبی سرت وكسكین بر سسی تقلید وتصویر ایدر: دیشلرینی غیجر غیجر غیجرداتیوردی؛ یكی پوتینلری غیجر غیجر ایدیوردی؛ تخته‌لر غیجر غیجر اوتیوردی. || غیجر غیجر كیینمك = یكی قوندوره و لباس كیینمك: غیجر غیجر كیینمش كیدیوردی.

غیجر { سه. اكثریا قادینلرك آغزده چیكنه‌دكاری ساقزه الاستیقیت ویرمك ایچون قونیلان لاستیق كبی بر ماده كه دیش بوداق آغاجنك میوه‌سندن چیقار. || غیجری بوكه = علی العجله بر لقردی اویدیروب سویلییورمه: غیجری بوكه بر لاف.

غیجرداتمق { یا قیجرداتمق. فته. برشیئی غیجر غیجر اوتدیرمك: دیشلرینی، پوتینلری غیجرداتیوردی.

غیجردامق { یا قیجردامق. فل. غیجر غیجر اوتمك: دیشلری حدتدن غیجردایوردی؛ پوتینلرك غیجردادیغنی هیچ سومم.

غیجردی { یا قیجردی. سه. غیجر غیجر سس چیقارمه: دیشلرك، یكی پوتینلرك، تخته‌لرك غیجردیسی.

غیجی { سه. و:

غیجیق { یاخود كیجیك. سه. قا. شیئمغله برابر یانمه، تخریش: بوغازمده بر غیجیق واردر؛ غیجیقی یومشاتمق.

غیجیقلامق { فل. قاشینمغله برابر یاخود کیجیکلمك. یانمق، تخرش ایتمك : بوغازم غیجیقلایور. == فتـ. ۱. غیدیقلامق. ۲. مج. شبهه وتردده دوشورمك : بو ایش بنم ذهنمی غیجیقلایور.

غیجیلامق { فل. ۱. غیجیقلامق، کیجیکلمك، قاشینمغله برابر یانمق. ۲. دیشلرینی غیجرداته‌رق چیقیشمق، تهور ایتمك، برینك اوستنه یورمك ایستمك.

غیجیمق { فل. کیجکمك. کیجشمك. (ز.)

غیدیق { س. ۱. یومورطلایه‌جق طاوغك باغرمه‌سی. ۲. غیجیق، پارمقله انسانك بعض طرفلرینه طوقنه‌رق غیراختیاری کوله‌سنی وبرنوع سیکیر راحتسزلغی کتیرمك فعلی. [بو ایکنجی معنا ایله صحیحی «غیجیق» در.]

غیدیقلامق { فل. (طاوق) یومورطلایه‌جغی وقت باغرمق، غیدغیداق ایتمك. == فتـ. ۱. برینك بعض یرلرینه پارمقله طوقنوب غیر اختیاری کوله‌سنی وبرنوع سیکیر راحتسزلغنی موجب اولمق : چوجغی چوق غیدیقلامه بایپلیر. [بونك صحیحی : غیجیقلامق در.] ۲. مج. تشویق وترغیب ایتمك : شیطان بنی غیدیقلایور.

غیدیقلانمق { فل. فج. [صحیحی : غیجیقلانمق.] بعض یرلرینه طوقنلدقده برسیکیر راحتسزلغی طویوب غیر اختیاری کولمك : آیاغنك آلتنه طوقنلدقده غیدیقلانیه‌جق آدملر آزدر.

غیدیقلانمه { س. غیدیقلانمق فعلی، غیجیقلانمه : اونك غیدیقلانمه‌سی پك قولایدر.

غیر { سذ. ص. عر. ج : اغیار. باشقه، اوزکه، دیکر، آخر، ماعدا : کوردیکمز غیری برآدم؛ اونك غیری؛ بنی غیره محتاج براقمایك؛ اغیاره التفات ایدیور. [امثالی کبی بو دخی لسانمزده اکثریا غلط اوله‌رق صوکنده بر «ی» ایله قوللانیلیر :] بو غیری ایشدر؛ غیریسنی آرامیك؛ آره‌مزده آیری غیری یوقدر. == د. عربی صفتلرك باشنه کیروب سلب ونفی معناسیله مرکب صفتلر تشکیل ایدر، فا. «نا» کبی : غیر جائز = جائز اولمیان، ناروا؛ غیر طبیعی = طبیعی اولمیان؛ غیر محدود = نامحدود، حدسز؛ غیر مقتدر = اقتدارسز، ناتوان؛ غیر مسلم = مسلمان اولمیان، اسلامك غیری بر دینده بولنان || بغیر، من غیر = سلب ونفی افاده ایدر، سز، بلا : بغیر حق = حقسز یره؛ من غیر حد = حدم اولمیه‌رق. || غیراز ... = دن ماعدا، خارجنده، محسوب اولمدیغی حالده : غیراز کذشته = فائضدن باشقه، فائضی محسوب اولمدیغی حالده. || وغیره، وغیر ذلك = وسائرلری، وقس علی هذا البواقی، الی آخره. || الی غیرالنهایه = صوکی کلمه‌مك اوزره بویله‌جه دوام وتوالی ایتمك. == ج. عر. رقیبلر : اغیاره وفا بزه جفا.

غیرت { سذ. عر. ۱. قیصقانمه، قیصقانجلق : قورقارم غیرت بنی اولدورور. ۲. معزز ومقدس بر شیئه اغیارك تجاوز وتعرضنی کوزمکدن حاصل اولان عدم تحمل حس وحال ممدوحی، حمیت : کندیسنده غیرت اسلامیه، غیرت دینیه، غیرت عثمانیه، غیرت وطنیه واردر؛ عائله‌سی حقنده غیرتی مسلمدر. ۳. فوق العاده سعی، همت، رخاوت مقابلی : بوایشی بوکون بیتیرمکه غیرت ایتملی؛ بوایش سزك غیرتکزله اوله‌جقدر. ٤. صبر، تحمل، بر بلا وقوعنده مردانه طاورانمه : بویله بر حالده سز غیرت ایتملیسکز که سزك غیرتکز دیکرلرینه‌ده باعث تسلی اولسون؛ غیرتی الدن براقمامالی. || غیرت ویرمك = جسارت ویرمك، تسلی ایتمك. || غیرتی کسلمك : جسارتنی غائب ایتمك. || برینك غیرتنی کوتمك = اوکا طرفدارلق ایتمك : دائما همشهریلرینك غیرتنی کودر. == حد. غیرت! = طاوران! سعی! همت!

غیرتسز { ص. غیرت وحمیت وسعی وهمتی اولمیان، حمیتسز وکوشك.

غیرتسزلك { س. حمیت وسعی وهمت فقدانی، حمیتسزلك، کوشکلك.

غیرتکش { ص. فا. [عر. غیرت = م. فا. کشیدن = چکمك] ۱. قیصقانج. ۲. حمیتلی. ۳. چالیشقان، همتلی. ٤. طر-

فـدار، طرفکیر : اونك غیر تکشلری واردر.

غَیرَتلَنمَك { فل. ١. غیرته کلمك، سعی وهمت ایتمك. ٢. قیصقانمق. ٣. حمیت کوسترمك.

غَیرَتلی { صه. ١. سعی وهمت ایدن، یورلماز وییقماز، چالیشقان. ٢. قیصقانج. ٣. حمیتلی.

غَیرَتمَند { صه. فا. غیرتلی.

غَیری { صه. [عر. « غیر » دن غلط] باشقه، دیکر، آخر : او غیری ایشدر. ═ سه. آیریلق، فرق : آره‌مزده آیری غیری یوقدر؛ افراد عائله آره‌سنده آیری غیری یی سومم. ═ حه. آرتق، هله : غیری بنده ده طاقت قالمدی.

غَیطان { سه. پنبوق ویا ایپکدن سیجیم، بوکه، اوتره‌نك قالینی : ایپك غیطان، پنبوق غیطان. ‖ غیطان یاقیسی = غیطان صورتنده طار واوزون یاقی، خزم.

غَیظ { سذ. عر. طارغینلق، حدت، غضب، قیزغینلق.

غَین { سث. عر. « غ » حرفنك اسم مشترکیدر؛ غین منقوطه، غین معجمه = نقطه‌لی غ که « ع » حرفندن تفریق ایچون بویله دینلیر.

غُیوب { سذ. جم. عر. فد : غیب. با : غیب.

غَیور { صه. عر. [« غیرة » دن سمه. اولوب تذکیر وتأنیثی بردر. شده ایله استعمالی غلطدر.] ١. پك قیصقانج، زوجه‌سنی و کندیسنه منسوب هر شیئی زیاده قیصقانوب اغیارك تقرب و تجاوزینی اصلا چکه‌مین. ٢. پك حمیتلی، صوك درجه‌ده حمیت وغیرت صاحبی. ٣. پك چالیشقان، زیاده سعی وهمت ایدن : محرر غیور. [صوك ایکی معنا لسانمزه مخصوص اولوب برنجیسندن مأخوذدر. برنجیسی ایسه لسانمزده قوللانلمامقده‌در.]

غَیورانه { صه. حه. فا. بیوك بر سعی وغیرتله، فوق العاده همت وحمیتله : مدافعهٔ غیورانه‌سی؛ غیورانه طاوراندی.

ف

ف { فه. سـ. [عر. فاء. بشـ.] { الفبای ترکینك یکرمی او. چنجی حرفی اولوب، اصل صره‌سی اولان ابجـد ترتیبنده اون یدنجی حرفدر. رقم کبی استعما. لنده ۸۰ عددینـه مساویدر. السنهٔ ثلثه‌ده تلفظی بردر. شکل عبرانیسی פ و شکل سریانیسی ܦ اولوب، بونلرك عربی ایله اولان مشابهت و عینیتلری ظا. هردر.

فَ { حر. عر. ۱. ایمـدی، بو حالده: کلیرسه فبها؛ بویله او. لورسه فنعم المطلوب. ۲. صکره، بعده: الاهم فالمهم = اهم اولان صکره مهم اولان؛ فالّا = اولمدیغی حالده. [یالکز بویله بعض تر. کیبات عربیه‌ده بولنور.]

فا { سـ. [فر. Fa] مو. آلافرانقه سلسلهٔ اصوات موسیقیه‌دن ری، بر پرده.

فاء { سش. عر. « ف » حرفنـك اسم عربیسی اولوب، ایکی نقطه‌لی اولان و « قاف مثناة » دینلن « ق » دن تفریق ایچون « فاء موحده » یعنی بر نقطـه‌لی « ف » دخی دینـلیر. || د. [صرف عربیـده] فاء الفعل = افعال عربیه حروف اصلیه‌سنك برنجیسی که مثال اولان « فعل » ده « ف » دن عبارتدر؛ دیکر ایکیسنه عین الفعل ولام الفعل دیرلر.

فابریقه { سـ. [فر. Fabrique] ۱. بر نوع معمـولات صـناعیه‌نك اعمـال واجرا او. لندیغی محل که ماکینه‌لری حاوی اولوب ایچنـده بر چوق عمـله چالیشدیریلیر، کارخانه، معمل: بز، کاغـد، جام فابریقه‌سی. ۲. بالخاصه اون فابریقه‌سی، بخارله ایشـلر دکرمن: فلان قصبه‌ده اوچ دکرمنله بر فابریقه وار. در. ۳. مج. غزته‌جیلك اصطلا. حاتنده اویدیرمه حوادثه دینیر: فلان غزته‌نك بوکون یازدیغی شـو حوادث فابریقـه. || مج. فابریقه ایشی = صورت مخصوصه‌ده اوسـته النـدن چیقمیوب فابریقـه‌ده یاپلمش صره ایشی، عادی ایش.

فابریقه‌جی { سـ فابریقه صاحبی، بر فابریقه‌یی اداره ایدن آدم: کاغد فابریقه جیسی؛ فابریقه‌جیلرله مخابره ایتمك.

فات { فل. عر. [« فوت » دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب اصل عربیده تاء مفتوحه ایله‌در. یالـکز شو ترکیب عربیده بولنور:] تلافیٔ مافات = فوت اولان شیئی تلافی ایتمـك. با: تلافی.

فاتح { سذ. صـ. عر. جـ: فاتحین. [« فتح » دن سف.] بر مملکتی فتح وضبط ایدن: اکری فاتحی؛ فاتح بغداد. — پایتخت دولت عثمانیه اولان استانبولی فتح ایدن سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینه لقب اولمشدر: حضرت فاتح؛ فاتح جامع شریفی.

فاتحه { سش. عر. قرآن کریمـك برنجی سورهٔ شریفه‌سی که کتـاب الله اونکله فتح اولنور، و هر ایشـك باشنده و اولولره جلب رحمت ایچون دعا مقامنده اوقونور. || مج. بدأ، ابتدا، مبا. شرت، قرار: بر ایشـه فاتحـه دیمك = قطعیاً قرار ویروب باشلا. مق. || فاتحه خوان = فاتحه او. قویان، بر ایشـه قرار ویروب بدأ ومباشرت ایدن. || الفاتحه = فاتحه سورهٔ شریفه سنك قرائتی لزومنی آکلاتیر تعبـیردر: کافهٔ شهدا ارواحیچون الفاتحه.

فاتوره { سـ. [یتا.] ۱. نمونه، اورنك، قماش اورنکلری مجموعه.

سی : فاتوره‌سنی کوندردی . ٢. اشترا اولنان برمال ایچون فابریقه‌نك ویردیكی فیئات جدولی، قائمه : کمرك دائره‌سی فاتوره ایستر. — مال فاتوره= مانیفاتوره. دن غلط. با : مانیفاتوره .

فاجِر { ص. عر. ث : فاجره. جه : فجره. [« فجور » دن سف.] فسق وفجور صاحبی، سفیه، زنا وعشرت کبی منهیاتی مرتکب : بر شخص فاجر؛ برساحرهٔ فاجره: کفرهٔ فجره.

فاجِع { ص. عر. ث : فاجعه. [«فجع» دن سف. — عربیده مؤنثی ده فاجع در.] آجیقلی، حزن وکدری موجب، آجیندیرر: برحال فاجع، بر حکایهٔ فاجعه.

فاجِعه { سث. عر. ١. آفت، مصیبت، آجیه‌جق حال و وقعه. ٢. تر. تیاترو اویو. نلرندن مبنی علیهی آجیقلی و عبرت آمیز بر حکایه‌دن عبارت اولانی فر. Drame : فاجعهٔ منثوره؛ فاجعهٔ منظومه. || فاجعه نویس = فاجعه دینلن آجیقلی تیاترو کتابلری یازان محرر : مشاهیر فاجعه نویساندن برذات.

فاجعه‌لی { ص. آجیقلی، مؤثر و آغلاتیر بر حکایه‌یی حاوی : فاجعه‌لی بر وقعه.

فاچونه { س. [یتا.] مج. تماسدن محافظه ایچون خلاطی تل ایله ویا قطرانلی سجیم ایله صارمه : فاچونه ایتمك. || فاچو. نه ماچونه‌سی = بونی یاپمغه مخصوص آلت.

فاچه { س. [یتا.] مج. سرنلری عکسنه پراصپه ایده‌رك یلکنلری اولدقلری کبی قپاتمغله کمی یی کری یه حرکت ایتدیرمه.

فاحِش { ص. عر. ث : فاحشه . [« فحش » دن سف. — عربیده تذکیر وتأنیثی بردر.] ١. اخلاقه مغایر، ادب وتربیه‌یه منافی : قول فاحش؛ حرکت فاحشه. ث. ٢. بتون یولسز، حد اعتدالی تجاوز ایدن، افراط درجه‌ده چرکین ولایقسز : غلط فاحش؛ خطیئات فاحشه. ٣. مبالغه‌لی، بی انصافانه : فاحش فیآت؛ غبن فاحش. با : غبن.

فاحِشه { سث. عر. جه : فواحش. [« فحش » دن سف. ث.] ١. اخلاق وادبه مغایر فعل و حرکت وعلی الخصوص زنا، رذالت : ارتکاب فواحش. [لسا. نمزده مفردی بو معنا ایله پك قوللانلمیوب آتیده‌کی معنایی آلمشدر :] ٢. تر. زانیه، قحبه، روسپی : بر طاقم فاحشه‌لرك شهردن طردی اقتضا ایتدی.

فاخته { سث. عر. جه : فواخت. اوکیك دینلن قوش.

فاخِر { ص. عر. ث: فاخره. [«فخر» دن سف.] ١. باعث فخر ومباهات اولان، قیمتدار، آغر، کوزل، پارلاق : لباس فاخر؛ خلعت فاخره؛ دائرهٔ فاخره. ٢. افتخار ایدن، مفتخر. ث.

فار { سذ. عر. صیچان، فاره. || سم الفار = صیچان اوتی.

فاراش { س. [عر. « فراشه » دن غلط] اوطه‌لری سوپوردکلرنده سوپرندیلری طوپلامغه مخصوص تختـه ویا تنکه‌دن بر شکل مخصوصده قولبلی قوطی : سوپورکه فاراش کتیرده شو سوپرندی‌یی طوپلا.

فارِس { سذ. ص. عر. جه : فرسان. [« فرس » دن سف.] ١. آتلی، سواری : فرسان عرب. ٢. بینیجی، بینمك علمنی ایی بیلن، بینیجیلکده ماهر. ٣. مج. ماهر، مقتدر، بر فن وهنرده صانکه آت اویناتمغه اهل : فارس میدان فصاحت.

فارِس { سخ. م. [فا. « پارس » دن معرب] ایرانك جنوبنده وبصره کورفزی ایله هرمز بوغازی سواحلنده بیوك بر خطه اولوب، اهمیت موقعیه و لسانیه و تاریخیه‌سنه بناءً اسمی بتون ایرانه دخی تعمیم واطلاق اولنمشدر : اقلیم فارس؛ بحر فارس = بصره کورفزی.

فارِسی { ص. عر. ث : فارسیه. فارس اقلیمنه ویا بتون ایران مملکتنه و بو مملکتك لسان وقومنه منسوب ومتعلق: لسان فارسی؛ ادبیات فارسیه. == س. ایرانده سویلنیلن لسان که عربیدن صکره السنهٔ ادبیهٔ اسلامیه‌نك اك مقدمیدر : فارسی شعر ایچون یارادلمش طاتلی بر لساندر؛ فارسی پك قولایدر. == ح. ایران لساننده : فارسی سویلرمیسکز؟ فارسی اوقویوب یازمغه مقتدر.

فارِسیّات { سث. جه. عر. ادبیات فارسیه، لسان فارسینك قواعد ونکات واشعاری : فارسیاتله اوغراشیور .

فارسیجه { ص. ح. [تعبیرستیم] فارسی لساننده : فارسیجه بربیت؛ فارسیجه قونیشمق. عو.

فارغ { ص. عر. ث : فارغه. [« فراغ » دن سف.] ۱. بوش، خالی، تهی : ذهنی، قلبی غوائلدن فارغدر. ۲. ایشنی بیتروب قورتلمش، آرتق ایشی کوجی ومشغولیتی قالمامش، آزاده، مستریح : ایشدن، یازیدن، تجارتدن فارغ اولدق. ۳. واز کچمش، ترك ایتمش، ال چکمش، آرتق اوغراشماز اولمش : بن کتاب یازمقدن، شعر سویلمکدن فارغ اولدم. ٤. راحت، آسوده، غائله وکورلدیدن رهایاب : فارغ البال = قلبی آسوده و مستریح. ٥. حق. عهده‌سنده‌کی اراضیٔ امیریه ویا مسقفات و مستغلات موقوفه‌نك تصرفنی آخره ترك ایدن.

فارفاره { ص. [عر. فرفار، فر. فره دن] خفیف‌مزاجلی و ثباتسز، آغز و شایان اعتماد اولمیان، تمکینسز.

فارفاره‌لق { س. خفیف مزاج، ثباتسزلق، تمکینسزلك، اویناقلق.

فارق { ص.عر. ث : فارقه. [«فرق» دن سف.] ۱. آیران، فرق وتمیز ایدن : فارق نیك و بد. ۲. فرق اولمسنه سبب و آلت اولان : علامت فارقه.

فاروق { ص. عر. [« فرق » دن سمب.] حق باطلدن فرق ایتمه‌ده پك ماهر و مقتدر. [بو صفتله متصف اولان خلیفهٔ ثانیٔ جناب نبوی حضرت عمر بن الخطاب (رضه) افندمزه لقب اولمشدر. معنای لغویسیله قوللانلمیوب اسم کبی استعمال اولنور :] جناب فاروق اعظم. || ط. تریاق فاروق = مشهور بر پادزهرعلاجی، فر. Alexipharmaque.

فاروقانه { ص. ح. فا. حضرت عمر فاروق (رضه) افندمزه لایق ومناسب اوله‌جق صورتده، کمال عدل وحقانیتله، عادلانه : عدالت فاروقانه؛ فاروقانه حکم ایدیور.

فاروقی { ص. عر. ث : فاروقیه. عمر فاروق (رضه) حضرتلرینه منسوب ومتعلق و مشار الیهك عدالتنه لائق : حکم فاروقی؛ عدالت فاروقیه.

فاره { س. عر. [عربیده اصل اسم « فار » اولوب آخرنده‌کی « ه » توحید ایچوندر] کوچك صیچان، او صیچانی، فندق صیچانی. [لسانمزده بو وجهله حیوان مذکورك کوچکنه تخصیص اولنه‌رق بوکنه حصر اولنان صیچاندن تفریق اولنمشدر.]

فاریل { س. بالیق آغلرینك آلت واوست طرفلرینه کریلن کچی قیلندن معمول ایپ.

فاریمق { فل. [عر. « فارغ » دن اولمسی مظنوندر] ۱. فارغ اولمق، واز کچمك : کوکل فاریماز. ۲. فتور کتیرمك، بیقمق، اوصانمق، بزمك.

فاریمق { فل. ضعف و فتوره دوچار اولمق.

فاس { سخ. م. [زبانزدی : فس] مغرب اقصانك ایکی مرکزندن بری اولوب، بزجه بتون مملکته تعمیم صورتیله دخی قوللانیلیر. — باش کسوه‌سی اولان معروف « فس » اساساً بوشهرده یاپیلغله بو اسمله شهرت بولمشدر.

فاسته { س. [فر. Facette] تراش اولنمش الماسك متعدد وجوهندن بهری.

فاسد { ص. عر. ث : فاسده. ج : فسده. [« فساد » دن سف.] ۱. بوزوق، بوزلمش، صاغلام وطوغری اولمیان : فکر فاسد؛ اعتقادات فاسده. ۲. فسادجی، ایش بوزان، نفاق دوشورن، مفسد : فاسد آدم؛ فسده دن بر شخص. [جمعی یالکز بو ایکنجی معنا ایله و اکثریا اسم کبی قوللانیلیر.] || ط. فاسد البنیه = هر خسته‌لغه استعدادی اولان ضعیف و خسته‌مزاج، فر. Diathésique.

فاسق { ص. عر. ث : فاسقه. [« فسق » دن سف.] فسق وفجور صاحبی، منهیاته منهمك، فاجر، کنهکار : فاسق بر آدم.

فاش { ص. فا. میدانه چیقمش، شیوع بولمش، افشا اولنمش، مکشوف، منتشر : انسان کندیسنه امنیت اولنان سری فاش ایتمه‌ملیدر.

فاشر { و مخفف فشر. م.ه. بول آقچی تصویر و تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر : صولر فاشر فاشر آقیوردی.

فاصِل { صـ. عر. أ : فاصله. [« فصل » دن سف.] آیران، بولن، تفریق ایدن : خط فاصل = آیران چیزکی.

فاصِله { سثـ. عر. جـ : فواصل. ١. آیران شیء، بولمه : ایکی دائره آره‌سنده تخته‌دن بر فاصله واردر. ٢. بر حالك تمادی ودوامنی کسن شیء، آره‌لق، آره، انقطاع : بر ساعت سورن نطقنه هیچ فاصله ویرمدی؛ فاصله‌سز اوچ کون یاغمور یاغدی؛ بلا فاصله = آره‌لقسز، آره‌لق ویرمکسزین. ٣. د. [عروضده] فاصلهٔ صغری = اوچ متحرکله بر ساکندن مرکب تفعله؛ فاصلهٔ کبری = درت متحرکله بر ساکندن مرکب تفعله . ٤. مو. کیریش وتللرك طولی.

فاصِله‌سز { صـ. آره‌سی کسلمین، غیر منقطع : فاصله‌سز یاغمور؛ فاصله‌سز سلاله.

فاصِله‌لی { صـ. آره‌سی کسیلن، آره‌ده انقطاع ایدن: فاصله‌لی دمیر یول ایله سیاحت پك زحمتلیدر: فاصله‌لی درسدن استفاده اولنماز.

فاصونه { سـ. [فر. Façonné دن] چیزیکلی یوکلی قماش. [فرانسزجه‌ده ایپکلیسنه دخی دینیر.]

فاضِل { (ز) صـ. عر. أ : فاضله. جـ : فضلاء. [« فضل » دن سف.] ١. فضیلت صاحبی، حسن اخلاق وحسناتله متصف : فاضل آدم. ٢. علم وعرفانله امثالنه تفوق ایتمش، اهل کمالدن، علم وعمل صاحبی : فاضل شهیر؛ فضلای عصردن بر ذات.

فاطِر { صـ. عر. أ : فاطره. یارادیجی، خالق، آفریننده: فاطر السماوات والارض = یر و کوکلری یارادان (حضرت الله)؛ قدرت فاطره = جناب حقك خالقیت قوتی.

فاطِمی { صـ. سـ. عر. أ : فاطمیه. جـ : فاطمیون. [«فاطمه» دن سمنـ.] حضرت فاطمة الزهرا (رضها) بنت رسول الله (صلعم) سلاله‌سندن اولمق ادعاسنده بولنان وابتدا مغربده وبعده مصرده حکومت سورن ملوکك طاقندقلری اسمدر : ملوك فاطمیه؛ حکومت فاطمیه؛ فاطمیونك حکومتلری؛ فاطمیلرك دوری.

فاعِل { صـ. عر. أ : فاعله. [«فعل» دن سف.] ١. ایشلین، یاپان، عامل، صانع : عجبا بو ایشك، بو جنایتك، بو جرمك فاعلی کیمدر؟ ٢. ط. مؤثر، تأثیر ایدن، کارکر : دوای فاعل. ٣. د. [نحو عربیده] بر فعلك بیان ایتدیکی حدثك ایشلیجیسنی کوسترن اسم که فعلدن صکره کلوب مرفوع اولور : « قرأ زید الکتاب » جمله‌سنده « زید » اسمی فاعلدر؛ نائب فاعل = اصل فعل متعدینك مفعولی اولوب فعل مجهول اولنجه فاعلك یرینه کچه‌رك مرفوع اولان اسم : « قرئ الکتاب » جمله‌سنده «کتاب» اسمی نائب فاعلدر. || د. [صرفده] اسم فاعل = ایدن، کلن، سویلین کبی حدثك فاعلنه صفت اولان فرع فعل که عربیده ثلاثیء مجرد بابلرنده « فاعل » وزننده اولور : ناصر، کاتب، خارج کبی. || فاعل مختار = ایشلدیکی ایشده اختیاری النده اولان، تابع اولمق مجبوریتنده اولمیان و جبر وکره تحتنده ایشلمین. || حقـ. فاعل مستقل = بر جرمی بالذات یاپان ویا حصوله سبب مطلق اولان؛ فاعل مشترك = بر جرمك اجراسنده سبب مطلق اولموب دخل و اشتراکی اولان.

فاعِلیَّت { سثـ. عر. ١. یاپان و ایشلین آدمك حالی، عاملیت. ٢. ط. مؤثرلك، تأثیر، کارکرلك : بو دوانك فاعلیتی مجربدر.

فاق { سـ. [عر. فخ (= دوزاق) دن محرف] قوریلور طوزاق. || مجـ. فاقه باصمق = عدم دقت و غفلتله طوقناقلی بر سوز سویلمك، بوت قیرمق، بالطه‌یی طاشه اورمق.

فاقفون { سـ. [آلمانجه‌دن] کومش تقلیدی اوله‌رق نیکل ایله قاریشیق بر معدن خلیطه‌سی.

فاقه { سثـ. عر. فقر، احتیاج، ضرورت : فقر وفاقه.

فاك فاك { صـ. ١. اختیارلقدن دیشلری دوکیلوب سوزی آکلاشلماز : فاك فاك بر اختیار. ٢. بویله سویلنیلن (سوز) : اونك فاك فاك لقردیسندن بن نه آکلادم. || فاك فاك بوجکی = طوکوزلان.

فاکِهه { سثـ. عر. جـ : فواکه. [اصل «فکاهة» دن سف.

اولوب سویندیرن وشنلندیرن دیمکدر.] میوه، یمش، ثمره؛ فاکهة الشتاء = قیش میوه‌سی یعنی آتش.

فال { سذ. عر. [اصلی : فأل] ۱. اوغور، ایی طالع، بخت نیك. ژ. ۲. بخت وطالعی آکلامق ایچون برطاقم وسائط غریبه‌یه مراجعت ایتمه، آتیلان بونجوق وباقله‌یه، علی‌التصادف آچیلان برکتابك برسطرینه، قویونك کورك کمیکنه وسائر بویله شیئلره باقوب بونلردن معنی استخراج ایتمه : فال آچمق، آتمق؛ فاله باقمق؛ فال خیر = ایی فال. || خجسته فال = مبارك طالعلی. || فال طاشی = فالجیلرك فاله باقق ایچون آتدقلری اوفاق چاقیل طاشلریله بونجوقلر. || کوزلرینی فال طاشی کبی آچمق = حیرتله ویا حرص وطمعله باقمق.

فالج { سذ. عر. [«فلج» دن سف.] بدنك نصفنی طوتماز حاله کتیروب بطال ایدن نزول.

فالجی { س. فال آچان، فاله باقان: فالجی قاری.

فالجیلق { س. فال آچمق ایشی، فاله باقانك مشغولیتی.

فالصو { س. [یتا. Falso] ۱. مو. بر پرده‌نك ایفا ایدیله‌مه‌مسندن طولایی ایدیلان خطا. ۲. مج. عدم موفقیت ظاهر اوله، مرتب اولان بر شیئی اجرا ایده‌مه‌مه : فالصو ایتدی.

فالیونوس { س. [یو. Φάλαινα] بالنه دینلن ودکیزده یاشادیغی حالده بالیق اولمیوب حیوانات ذات الثدیدن اولان جسیم بر حیوان، قادرغه بالیغی، قیطس.

فالیه[1] { س. [یتا] آغزدن طولان اسکی اصول طوپلرك آغزلق اوتی و یمله وضعنه مخصوص دلیکی، چناقلق؛ فالیه ایکنه‌سی، بورغوسی؛ فالیه‌یه باصمق = طوپی طولدیررکن آتش آلمامق ایچون فالیه‌سنه پارمغی باصمق؛ فالیه یوکسوکی = پارمغك حرارته طیانه‌مامسیله بو ایش ایچون قوللانیلان یوکسوك؛ فالیه چیویله‌مك = دشمنه ترکی ضروری طوپلری بطال ایتمك ایچون فالیه‌لرینه چیوی طیقمق. || مج. کوزیکمه، ظهور، بروز : فالیه ویرمك.

فام { س. فا. رنك، لون : کلفام = کل رنکنده؛ مینا فام = شیشه رنکنده؛ کبود فام = کوك رنکنده، ازرق اللون.

فَامّا { حر. عر. [فاء استینافَ ایله اما دن مرکبدر] قالدی که، کلنجه. ژ.

فامِلیا { س. [یتا] ۱. عائله، خاندان، دودمان : بیوك برفاملیایه منسوبدر؛ هوهنزولرن فاملیاسی. ۲. زوجه، قاری : بو قادین کیمك فاملیاسیدر؟ فاملیاسی خسته ایمش.

فانته[1] { س. طاغ اسکته‌سی دینلن کوك رنکنده بر اوفاق قوش.

فانطازیه[1] { س. [ر. Φαντασία] ۱. یالاندن کوستریش، واهی طنطنه ودبدبه : بو مجرد فانطازیه ایچوندر؛ فانطازیه‌یی سور برآدمدر. [باشلیجه عربلرجه لغت عامیانه‌لرنده قوللانیلوب لسانمزده اونلره تقلیداً وهزلیانده مستعملدر :] فانطازیه قتیر (کثیر) فلوس مافیش (مافیه شیء) = کوستریشی چوق پاره‌سی یوق. ۲. عربلرك وعلی‌الخصوص مغاربه‌نك آت قوشدیروب یاریش ایتمه‌لری : فانطازیه‌یه چیقدیلر.

فانله { س. [فر. Flanelle] ۱. تری ایچمك وصیجاق طوتمق ایچون تنك اوزرینه کییلن یوکدن طارکوملك ویا طون : فانله کیمك، فانله‌یی چیقارمق. ۲. یتاغه یاییلان ویا یورغان کبی اوسته آلنان یوکدن آوروپا احرامی : فانله یایمق؛ فانله ایله اورتمك. ۳. یوکدن اینجه و یومشاق بر نوع قماش؛ آرشین فانله‌سی : بوفانله‌نك متره‌سی قاچه؟ فانله‌دن مینتان یاپمق. == ص. ۱. آرشین فانله‌سی دینلن مذکور قماشدن معمول : فانله مینتان؛ فانله خرقه. ۲. یوکدن فانله طرزنده یعنی اینجه ویومشاق اوله‌رق معمول بولنان : فانله چوراب؛ فانله طون.

« یوك چوراب » ایله «فانله چوراب» آره‌سنده فرق واردر. برنجیسی یولی وآز چوق قبا اوله‌رق اکرلمش یوکدن معمول چورابه، وایکنجیسی ایسه فابریقه ایشی اوله‌رق اینجه و یومشاق اولانه دلالت ایدر.

فانوس { سذ. عر. ج : فوانیس. [یو. Φανός] ۱. موم وسائر ایشیغك روزکاردن سوکنمه‌مك ایچون جامله محاط محفظه‌سی، فنار. ۲. لیمان آغزلرنده وتهلکه‌لی ساحللرله دکیز

ایچنده‌کی قیالراوزرنده کمیلره‌یانا- شماملرینی کوسترمك ایچون رکز اولنمش دیرك ویا قله تپه‌سنده یانان مختلف رنکده بیوك فنار: اسکندریه نك فانوسی عجائب سبعه‌دن معدود ایدی. ۳. کیم. م. بعض شیشلرك اوستنه قونمغه مخصوص یکپاره جامدن قپاق: بر قوشی بر فانوسك آلتنه قو- یوب اورانك هواسنی تخلیه ایتمك.

فانی ﴿ صه. عر. ۆ: فانیه. [« فناء » دن سف.] ۱. زوال و فنا بولان، باقی وسرمدی اولمیان: عالم فانیدر. ۲. پك ضعیف، ناتوان: پیر فانی.

فانیمق ﴿ فل. ضعیف و ناتوان اولمق، اختیارلقدن الی آیاغی طوتماز بر حاله کلمك.

وفیق پاشا مرحوم بونی اساساً ترکجه عد ایدوب، فا کیمق قیرلمق دیمك او- لدیغنی، و « فاك فاك » ایله بر اصلدن بولندیغنی درمیان ایدیورسه‌ده، «فانی» لغت عربیه‌سنك عربیده دخی بویله بر معناسی اولدیغندن، لسانمزه عربیدن کچمش اولدیغنده شبهه یوقدر.

فایحه ﴿ سش. عر. جه: فوایح. کو- زل قوقو، عطریات. [اك زیاده جمعی مستعملدر:] فوایح استعمالی بعضاً باش آغریسی ویرر.

فائده ﴿ سش. عر. جه: فوائد. [« فید » دن سف. ۆ] ۱. قازانج، کار، نفع، منفعت، تر: آصی: بو ایشدن بر فائده مأمول ایدرمیسك؟ بو علاج بکا چوق فائده ایتدی؛ بونك هیچ فائده‌سی یوقدر. ۲. استفا- ده‌یی موجب بند وفقره. [بویله فقره‌لرك باشنه یازیلیر.] ۳. ایشه یارامه، یارارلق، خیر، امید: اوندن فائده یوقدر؛ بندن فائده مأمول ایتمیك. || فائده ایتمك = مفید اولمق، فائده‌سی طو- قنمق، یارامق: او تدبیرده فائده ایتمدی. || نه فائده، چه فائده = نه‌یه یارار، نافله، بیهوده: او- غلنك تحصیلیچون چوق فدا- کارلق ایتدی نه فائده‌که، چه فائده‌که اونده قابلیت یوغیدی؛ چوق چالیشدی اما چه فائده.

« قازانج » و « کار » لغتلریله بونك آره‌سنده عموم خصوص فرق اولوب، هر قازانج فائده ایسه‌ده، هر فائده قازانج دکلدر؛ مثلا بر علاجدن ویا بر یمکدن کوریلن فائده هیچ بر وقت قازانج اوله‌ماز. بونك ایچون اصل تر. مقابلی: « آصی » در.

فائده‌سز ﴿ صه. نفع وفائده‌سی او- لمیان، غیر مفید، غیر نافع، آصیسز، بوش، بیهوده: فائده‌سز ایش؛ فائده‌سز سوز.

فائده‌سزلك ﴿ سه. نفع وفائده‌سی طوقنمامه، منفعت فقدانی: او علاجك فائده‌سزلکنی تجربه ایتدم.

فائده‌لنمك ﴿ فط. منفعت کور- مك، کار ایتمك، مستفید اولمق، آصیلانمق: بو تجارتدن خیلی فائده‌لندم.

فائده‌لی ﴿ صه. نفع ومنفعتی او- لان، فائده‌سی طو- قنان، مفید، آصیلی، کارلی، قازانجلی: فائده‌لی ایش؛ فائده‌لی کتاب.

فائده‌مند ﴿ صه. فا. فائده‌لی، مفید، نافع، کارلی، قازانجلی، آصیلی.

فایراب ﴿ سه. [نکل. Fire up] وابور آتشجیسنه آتشی زیاده‌لشدیرمك و یاقمق ایچون ویریلن قوماندا. || مجه. بر ایشی بردن بره سرعتله کوربکه باشلا- یان حقنده سویلنیر: فایراب ایتدی = ایشه باشلادی.

فائز ﴿ صه. عر. [« فوز » دن سف.] فوز و ظفر بولان، نائل مرام، موفق. ۆ.

فائض ﴿ (ر) صه. عر. [«فیض» دن سف.] طاشان، طاشقین. ۆ. == سه. تر. اقراض اولنان آقچه ایچون سنوی بر مقدار معینده اوله‌رق آلنان کار، ربح، نما، کذشته: فائضله آقچه اقراض، استقراض ایتمك؛ یوزده‌اوچ، یوز- ده طقوز، یوزده اون‌ایکی فائض؛ فائضه یاتیرمق = فائضله ایشلتمك، فائضله ویرمك؛ فائض مفرد، [ودها طوغریسی:] فائض بسیط = اقراض اولنان آقچه‌نك یالکز رأس المالندن آلنان نما؛ فائض مرکب = بهر سنه ایشلیوب تأدیه اولنمیان کذشته‌نك ده طوردیغی سنه ایچون نماسی محسوب ایدیله‌رك آلنان غیر نظامی وحقسز فائض؛ فائض یوروتمك = فائضنی محسوب ایتمك.

فایطون ﴿ سه. [فر. Phaëton] کوروکلی آچیق آرابه: فایطونه بینمك، فایطونله کیتمك.

فائق ﴿ صه. عر. ۆ: فائقه. [«فوق» دن سف.] ۱. اوستون، مرجح، دیکرلرندن ایلری: اقرانته فائق. ۲. اعلا، کزیده، فوق العاده: احترامات فائقه.

فبها ﴿ د. عر. [حرف استیناف: ف، حرف جر: ب، ضمیر متصلك مفرد مؤنث غائبی: ها]

بك اعلا، نه کوزل، اویله او-لسون : کندیسی کلیرسه فبها کلمدیکی حالده ده ...

فِت { فتلمك وسائره. با : فیت و سائره.

فَتا { یاخود فتی. سذ. عر. جـ : فتیان. ١. کنج، دلیقانلی، یکیت : لا فتی الا علی. ٢. فتوتلی، کرم وسخاوت صاحبی. ذ.

فَتّاح { صـ. عر. [«فتح» دن مبـ.] آچان، آچیجی، کشاینده: فتاح ابواب امل اولان جناب حق.

فُتاده { یاخود افتاده. صـ. فا. جـ : فتادگان، افتادگان. ١. دوشمش، دوشکون. ٢. مبتلا، دوچار : فتادهٔ عشق و علاقه؛ فتادگان هجرت.

فَتّان { صـ. عر. ذ : فتانه. [«فتنه» دن مبـ.] ١. فتنه وفساد صاحبی، قاریشدیریجی، قورناز. ٢. کوکل آلان، آدمی مفتون ایدن، سحر بازانه بر قوتله دوچار عشق وعلاقه ایدن : بر دلبر فتان؛ بر محبوبهٔ فتانه؛ چشم فتان.

فُتان { یاخود افتان. صـ. فا. دوشن، دوشه‌رك : فتان و خیزان = دوشه قالقه.

فَتاوا { یاخود فتاوی. سذ. جـ. عر. فد : فتوی. با : فتوی.

فَتح { سذ. عر. جـ : فتوح، وبونك جـ : فتوحات. ١. آچمه، کشاد : فتح باب = قپویی آچمه. ٢. باشلامه، شروع، ابتدا، آغاز : فتح کلام = سوزه آغاز. ٣. ضبط، بر شهر و مملکتی دشمن الندن آلمه وعلى الخصوص ممالك اسلامیه‌یه الحاق ایتمه : استانبولك فتحی، فتح بغداد، فتوح الشام؛ سلطان سلیمانك فتوحاتی چوقدر. — کتب مغازی وسیرده یالکز فتح دینلدکده خاتم الانبیا (صلعم) افندمز جانبندن مکهٔ مکرمه‌نك فتح بیورلمسی آکلاشیلیر : فتحدن صکره هجرت یوقدر بیورمشلردر. ٤. غالبیت، ظفر، نصرت : جناب حق عساکر مسلمینه فتح وظفر احسان بیورسون. ٥. د. بر حرفك اوستونه اوقونمسی و اوستون حرکه‌سی (َ) : کافك فتحیله «سن» ضمیری. فتحه دخی دینلیر. || ابو الفتح = فاتح، استانبولی فتحه موفق اولان سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینه لقب اولمشدر. || سورهٔ فتح = انافتحنالك سورهٔ شریفه‌سی. || ط. فتح میت = کرك قتل جنایتنك صورت وقوعنی وکرك سبب موت اولان مرضك نوع وجنسنی تفتیش وتحقیق ایچون میتك تشریحی ویا مزاردن اخراجیله معاینه‌سی، فر. Autopsie.

فتحنامه { سذ. فا. [عر. فتح = ظفر. فا. نامه = رساله، مکتوب] ١. بر مملکتك فتحی ویا بر غالبیته موفقیت عقیبنده نشر اولنان غالبیت فرمان همایونی. ٢. بر فتح وظفر حقنده یازیلان قصیده و منظومه، ظفرنامه.

فَتحه { سذ. عر. جـ : فتحات. ت. فتحتین. اوستون حرکه‌سی : فتحه حرکه‌لرك الك خفیفی صاییلیر؛ فتحتینله شکر لفظی؛ فتحهٔ خفیفه : ال، بل کبی؛ فتحهٔ ثقیله : آل، بال کبی.

فَتحی { صـ. عر. ذ : فتحیه. فتح و ظفره منسوب و متعلق. == سذ. عر. بر فتح وظفر حقنده یازیلان قصیده و منظومه.

فِتراك { سذ. فا. اکرك آرقه‌سنده‌کی مخصوص قایشلرله باغلانان اشیا، ترکی.

فَترَت { سذ. عر. [غلط اوله‌رق زبانزدی فانك کسریله‌در.] ١. ایکی پیغمبر آره‌سنده کچن وقت. ٢. بر حکومت وسائره‌نك منقطع اولدیغی زمان : یلدیرم سلطان بایزید خان ایله چلبی سلطان محمد خان آره‌سنده کچن فترت زمانی.

فَتق { سذ. عر. ١. یارمه، یارلمه، چاتلامه؛ رتق وفتق امور = ادارهٔ امور، حل وعقد مصالح. ٢. ط. قاصیق یاریغی، قاصیق زارینك یارلمسیله باغرصاقلرك طوربه ایچنه طولمسندن عبارت سقطلق : فتق علی. [بومعناده غلط اوله‌رق زبانزدی فانك کسریله‌در.] || فتق رحم، فتق مثانه = بوعضولرك آشاغی‌یه صارقمه‌سی.

فِتَن { سذ. جـ. عر. فد : فتنه. با : فتنه.

فِتنه { سذ. عر. جـ : فتن. ١. آزدیرمه، باشدن چیقارمه. ذ. ٢. قاریشیقلق، فساد، شورش. ٣. باعث فتنه وفساد اولان حسن ولطافت دلبر، آفت : فتنهٔ زمان. ٤. آرا بوزان، قاریشدیریجی، عیار آدم : فتنهٔ جهان.

فتنه آمیز { ص. فا. [عر. فتنه = فساد . فا. آمیختن = قاریشدیرمق] فساد قاریشد. یران، فسادجی.

فتنه انگیز { ص. فا. [عر. فتنه = فساد . فا. انگیختن = قوپارمق] فساد قوپاریجی، فسادی موجب.

فتنه جو { ص. فا. [عر. فتنه = فساد . فا. جستن = آرامق] فساد آرایان، ایش قاریشدیرمغه وسیله آرایان.

فتوا { یا فتوی. سذ. عر. ج : فتاوا، فتاوی. بر مسئله ودعوی حقنده ایجاب شرعیسی مبین اوله‌رق مفتی طرفندن اسم تصریح اولنمقسزین یعنی زید وعمرو صورتیله یازیلان فقره : فتوای شرعی؛ فتوی ویرمك. || فتوی امینی = باب مشیخت اسلامیه‌ده فتوی ایشلرینی کورن دائره‌نك رئیسی اولان ذات. || فتوی پناه = شیخ الاسلام. || دائرهٔ فتوی پناهی = مشیخت اسلامیه دائره. سی.

فتواخانه { س. باب مشیخت اسلا. میه، مشیخت اسلامیه دائرهٔ جلیله‌سی.

فتوت { سش. عر. ۱. کنجلك، دلیقانلیلق. ز. ۲. کرم، سخاوت، جومردلك. ۳. مرد. لك، یکیتلك، مروت.

فتوتلی { یا فتوتلو. ص. ۱. مرد. لك وکرم و سخاوت صاحبی. ۲. اذ. ملکیه‌ده رابعه وخامسه رتبه‌لرنده بولنانلره و عسکریه‌ده ملازم ویوزباشیلره رسماً ویریلن عنوان و القابدر.

فتوتمند { ص. فا. فتوتلی، کرم وسخاوت ومردلك ایله متصف.

فتوح { سذ. ج. عر. فد : فتح. || با : فتح — بونك جمعی اوله‌رق فتوحات دخی قوللانیلیر: زمانی فتوحاتله کچیرمشدر.

فتوح { سذ. عر. لطف الهی، مرحمت الهیه، نعمت رو. حانیه : روح پر فتوح.

فتور { سذ. عر. ۱. کوشکلك، غیرتسزلك، رخاوت : ایشه فتور کلدی. ۲. بیقمه، اوصا. نمه : یازی یازمقدن فتور کتیر. دم؛ دائماً مطالعه‌دن آرتق آدمه فتور کلیر.

فتوی { سذ. عر. با : فتوا.

فتی { سذ. عر. با : فتا.

فتیان { سذ. ج. عر. فد : فتی. || با : فتا.

فتیل { سذ. عر. [لسانمزده زبانزدی فانك کسریله‌در.] ۱. قندیل و مومه قونیلان پاموقدن بوکلمش ایپ که امدیکی یاغله یانوب اورته‌لغی تنویر ایدر: قندیلك فتیلی بیتدی؛ بو مومك فتیللری پك قالین. ۲. اك اول ایجاد اولنان تفنك وطوپلرك فالیه‌لرینه قونیلان غیطان که بر اوجی طوتیشدیریلوب آتش فالیه دلیکنه واصل اولنجه ایچلرنده‌کی باروت پارلایوب سلاح بوشا. نیردی : تفنك، طوپ فتیلی. ۳. مرهمه باتیریلوب یاره‌یه کچیریلن اوزون تفتیك. ٤. قماشك آلتنه غیطان کبی بوکلمش بر شیء قو. نوب خارجدن قبارمه یول کبی کورینن دیکیش : فتیل یاپمق؛ فتیل چویرمك. || فتیلی آلمق = بردن بره حدت ایدوب پارلا. مق. || اداره فتیلی = کیجه‌یاتیلان اوطه‌ده پك آز یاغ استهلاك ایده‌رك جزئی ایشیق ویرن مختلف اصوللرده قندیل. || بور. نندن فتیل فتیل کلمك = ایدیلن فنالغك نتایج سیئه‌سنی کورمك. || فتیل طاشی = جام کبی شفاف، کاغد کبی یومشاق وقولای کسیلیر وآتشده یانماز برمعدن که صوبه قپو وپنجره‌لرینه و بوکا مشابه شیلره قونیلیر، حجر فتیله، طاغ کتنی، فر. Amiante . || فتیل ویرمك = قیزدیرمق، آزدیرمق. || بح. فتیل تخته‌سی = کمینك ایچ قاپلامه‌سندن ایکی لومبار بیننه قاپلانان تخته‌لر.

فتیله { سش. عر. فتیل. با : فتیل.

فج { سذ. عر. ایکی طاغ آره. سنده‌کی دریك یول : من کل فج عمیق = هر طرفدن. [همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

فجائه { سش. عر. و :

فجاءه { سش. عر. ۱. آکسزین وبردن بره وقوع و ظهور. ۲. خسته‌لقسز و نزول کبی بردن بره واقع اولان اولوم.

فجاءةً { ح. عر. بردن بره، آ. کسزین، خسته اولمقسز. ین نزول کبی بر حادثه ایله : فجاءةً وفات ایتدی.

فجر { سذ. عر. ۱. صباحك پك ارکن وقتی؛ طلوع شمسدن

اول کی وقت، طاڭ وقتی. ۲. طلوع شمسدن اول سماده کوریلن قزیللق وآیدینلق. || فجر شمالی = غرائب فن هیئتدن اوله‌رق کرهٔ ارضڭ ایکی قطبنده اوزون کیجه‌لرده پك عجیب و کوزل بر صورتده ظهور ایدن رنکارنك واشکال مختلفه‌ده ضیا. || والفجر = قرآن کریمڭ بویله بدأ ایدن سورهٔ شریفه‌سی. || مج. کوزلی والفجر اوقویور = پك اویانیق و ذکیدر.

فَجَره { سند. جـ. عر. فد: فاجر. با: فاجر.

فُجور { سند. عر. کناه، معصیت، سفاهت، فحشیات، زنا: فسق وفجوره طالمق. || فجور القرابه = شرعاً نکاح دوشمین یاقین اقربا بیننده زنا جنایت مدهشه‌سی، فر. Inceste.

فَجیع { ص. عر. ٔ: فجیعه. آجیقلی، الیم، حزن آمیز، مؤثر، تأثیرلی: بر امر فجیع؛ وقعهٔ فجیعه.

فُحش { سند. عر. ادبه مخالفت، مغایر ادب وتربیه فعل وحرکت، سفاهت، زنا.

فُحشیّات { سند. جـ. عر. ادب وتربیه واخلاقه مغایر افعال وحرکات، سفاهت وزنایه متعلق حرکات معیوبه: ارتکاب فحشیات.

فَحل { سند. عر. جـ: فحول. ۱. آیغیر. ۲. زوج، قوجه. ۳. مج. ایلری کلن، باش، رئیس: فحول علمادن بر ذات.

فَحم { سند. عر. ۱. کومور، اودون کوموری؛ فحم معدنی = معدن کوموری. ۲. کیم. اجسام بسیطه‌دن بر جسم که اك زیاده نباتاتده بولنور. || حامض فحم = مولد الحموضه ایله فحمدن مرکب بر مادهٔ کیمیویه‌که تنفس اولندقده سم قاتل اولوب انسان وحیوانی بوغار واشجاری بسلمکه یارار، فر. Acide carbonique.

فَحواء { سند. عر. معنی، مآل، مفهوم: کندی دوشن آغلاماز فحواسنجه.

فُحول { سند. جـ. عر. فد: فحل. با: فحل.

فَحوی { سند. عر. با: فحواء.

فَخّ { سند. عر. طوزاق، قپان. [کندیسی لسانمزده نادر الاستعمال ایسه‌ده غلطی اولان «فاق» ترکجه‌لشمشدر.]

فِخام { صد. جـ. عر. فد: فخم. با: فخم.

فَخامَت { سند. عر. اولولق، بیوکلك، عظمت، علو شان. || اد. مسند صدارت عظماده بولنان ذواتله خدیو مصر وخاندانان حکمداری منسوبینیله نیم مستقل حکومت و امارت باشنده بولنانلره ویریلن عنوان رسمیدر: ذات فخامت پناهی = صدر اعظم.

فَخامَتلو { ص. اد. صدر اعظمه وخدیو مصر ایله پرنسلره ویریلن عنوان والقاب رسمیدر: دولتلو فخامتلو ... پاشا حضرتلری؛ آلمانیه پرنسلرندن فخامتلو ... حضرتلری.

فَخذ { سند. عر. باجاق، اویلق، فا. ران، ن.

فَخر { سند. عر. اوکنیله‌جك شیء، مدار افتخار، باعث مفخرت اولان ذات، کندیسنه نسبتی ویا کندیسیله مناسبتی اولانلرجه شرف عد اولنان ذات، مفخر، سبب افتخار: فخر العلماء، فخر عالم، فخر کائنات.

فَخری { ص. عر. ٔ: فخریه. مجرد طرفیندن بریچون باعث شرف وافتخار اولمق اوزره اجرتسز و اسماً ویریلن وقبول اولنان صفت وعنوان: او جمعیت علیه‌نك فخری رئیسی فلان ذاتدر؛ بن ده فخری اعضاسندن اولمغی آرزو ایدرم؛ یاور فخری = معیت شاهانه‌ده معاش مخصوصی اولمقسزین مجرد کندیسنجه مدار افتخار اولمق اوزره یاور تعیین بیورلمش ارکان وامرای عسکریه‌دن ویا ضابطاندن بری. == ح. معاشسز، اسماً و مجرد باعث افتخار اولمق اوزره: اعانه قومیسیونده ایکی سنه فخری خدمت ایتدم. || فخری اویمه = فخری نامنده مشهور بر اوسته‌نك ایجادی اولان اینجه و صنعتلی اویمه، فخری ایشی اویمه.

فَخریّه { سند. عر. جـ: فخریات. شاعرڭ اسکی عرب اصولی اوزره کندی اوصاف وفضائلنی وعلی الخصوص شجاعت وکرم وسخاوتیله فصاحتنی تعداد ومدح یولنده سویلدیکی قصیده: شعراء جاهلیه‌نك فخریه‌لری.

فَخم { صد. عر. جـ: فخام. [«فخامة» دن مشـ. —

بونك يرينه غلط اوله‌رق «فخيم» قوللانيلیورنه.] بيوك، اولو، عظمتلی، معظم، مكرم. [جمعی دها مستعملدر :] وكلاء فخام؛ وزراء فخام.

فَخور ص. عر. [«فخر» دن سمبـ.] چوق اوگنن، كندی اوصاف وفضائليله تفاخر ايدن، متكبر، متعظم.

فَخورانه ص. ح. فا. اوگنه‌رك، تفخرله، مفتخرانه : بر طاقم اطوار فخورانه ايله؛ فخورانه صاللانه‌رق كلدی.

فَخم ص. «فخامت» دن صش. اولمق اوزره قوللانيليورسه‌ده، مادهٔ مذكوره‌نك صفت مشبهه‌سی «فخم» كلوب، عربيده «فخيم» لفتی اصلا مسموع دكلدر؛ بناءً عليه دولت فخيمه، دول فخيمه تعبيرلری طوغری دكلدر.

فَداء سذ عر. و:

فِداء سذ. عر. ۱. بر آدمك قورتارلمسيچون ويريلن شیء، تخليص بدلی. [بو معنا ايله فديه دها مستعملدر.] ۲. برآدمك اوغورينه ويريلن ويا استهلاك اولنان شیء. قربان : اونك اوغورينه جانم فدا اولسون؛ بو ايشك استحصاليچون خواب وراحتمی فدا ايتدم؛ مادام كه ايستيورسكز سزه فدا اولسون.

فِداكار ص. فا. بر منفعت عموميه ودين ودولت اوغورنده منافع خصوصيه سنی فدا ايدن، حميتلی وسخی : فداكار آدم.

فِداكارانه ص. ح. فا. منافع شخصيه سنی فدا ايده‌رك، فداكارلقله، جانی فدا ايدرجه‌سنه : فداكارانه چاليشدی؛ مساعیٔ فداكارانه‌سيله.

فِداكارلق س. منافع شخصيه‌يی اموری عموميه وخيريه ويا احبا واقربا يولنه صرف ايتمه، فداكار آدمك حال وصفتی : اوآدم بو اوغورده چوق فداكارلق ايتدی؛ اونك فداكارلغی انكار اولنماز.

فدان س. ۱. آغاج و چيچك تازه‌سی : آغاج، كل، قرانفيل فدانی. ۲. ديكر يره ديكلمك اوزره تخمدن يتيشمه اوله‌رق صيق بيتمش اولديغی يردن چيقارلمش تازه آغاج ويا چيچك : فدان ديكمك؛ فدان يتيشديرمك؛ فدان تارله‌سی. ۳. دوز و طوغری آغاج دالی، نهال : فدان كبی = سهی قد. ٤. آغاجك كوكندن چيقان سوركون.

فَدّان سذ. عر. ۱. تارله‌يی سورن برچفت اوكوز، صبانه قوشلمش اوكوز چفتی. ۲. اساساً بر چفت اوكوزله بر كونده سوريلن اراضی مقداری، ۳۳۳ مربع قضبه كه هر قضبه دخی ٦ آرشين ايله بر ثلثدن عبارتدر، عرب ممالكنده مستعمل دونم نوعی.

فدانلق س. ۱. تخمدن فدان يتيشديرمكه مخصوص تارله ويا باغچه، نهالستان : بوراسی كوزل بر فدانلق اولور؛ باغ وباغچه‌سی اولان آدم بونك بر كوشه‌سنده بر كوچك فدانلق دخی ياپمليدر. ۲. يكی ديكلمش باغ.

فَدّانلق ص. شو قدر فدان وسعتنده : اوچ فدانلق بر تارله.

فدائی ص. س. منافع شخصيه‌سنی و جانی بيله اسيركه‌مين، بر امر خير اوغورنده هر فداكارلغی كوزه آلديران، حميتمند، سردن كچدی.

فدائيلك س. بر امر خير اوغورنده منافع شخصيه‌سنی و جانی بيله فدا ايدن آدمك حالی، حميت.

فِديه سذ. عر. برآدمك اسارتدن وكرفتار اولديغی بر بلادن تخليصيچون ويريلن آقچه وساره : كنديسنی خيدودلرك اليندن قورتارمق ايچون فديه ويرملك اقتضا ايتدی؛ فديهٔ نجات.

فَذلَكه سذ. عر. [حرف استيناف اولان «ف» ايله شو ديمك اولان «ذلك» اسم اشارتندن مركب و متشكلدر.] ۱. خلاصه، نتيجه، اجمال، مختصر افاده : فذلكهٔ تاريخ. ۲. مق. مقدما مستنطق قرارنامه‌سنه دينيردی. شمدی ضابطه‌نك تنظيم ايلديكی تحقيقات اوراقنه دينير.

فر وفريل. مه. شدت وعجله و خلجانله دونوب طولاشمه‌يی تقليد وتصوير ايدر : فر فر طولاشمق؛ فر طولايی؛ فريل فريل دونمك.

فَر س. فا. [تشديدله ده قوللانيلير.] پارلاقلق، ضيا، نور،

آیدینلق : فر و تاب؛ فر ویردی؛ کوزینك فری. ۲. زینت، سوس، رونق. ۳. طنطنه، دبدبه، شان وشوکت، جلادت : فر دولت.

فَرّ { سـذ. عر. کری چکلمه، رجعت، فرار : کرّ و فر = حربده جعلی رجعت ایدوب یکیدن هجوم ایتمه.

فُرات { سخ م. آسیای عثمانینك اك بیوك ایرماغی که دیاردین جوارندن نبعانله آناطولینك شرق طرفلرینه قدر کله‌رك بعده الجزیره‌یی طولاشدقدن صوکره عراق عربده (دجله) ایله برلشه‌رك (شط) ی بالتشکیل بصره کورفزینه دوکیلور.

فَراجه { س. [عر. « فرجیه » دن] ۱. قادینلرك صوقاقده یاشمقله برابر کیدکلری اوست لباسی که مختلف بیچیملرده اولوب اك معروفنك اتکارله بر بویده یاقه‌سی واردر : فراجه یاشمق کیمك. ۲. زی علماده بولنانلرك کیدکلری پك کـکیش و واسع قوللری یاریق بر نوع بینش.

فَراجه‌لِك { ص. فراجه یاپمغه مخصوص ویا الویریشلی : فراجه‌لك قماش.

فَراجه‌لی { ص. فراجه کیین، فراجه کییمش : فراجه‌لی یاشماقلی قادین؛ فراجه‌لی مدرس.

فَراخ { ص فا. ۱. بول، ککیش، واسع : فراخ یر. ۲. شن، شاد، صیقندیده اولمیان، مسرور : قلبکی فراخ طوتملیسك. ۳. کوکلی شنلندیرن، دلکشا، مفرح : بوکوشك، بو اوطه پك فراخ؛ اولدقجه فراخ بر باغچه. ٤. چوق، کثیر، وافر، بول : فراخ فراخ یتیشیر.

فَراخلاندِرمَق { فت. ۱. آچمق، توسیع ایده‌رك دلکشا ایتمك : شو باغچه‌یی فراخلاندرکز. ۲. مسرور وشادان ایتمك : کوکلکزی فراخلاندیرملیسکز.

فَراخلانمَق { فط. ۱. آچلمق، توسع ایده‌رك دلکشا اولمق : بو اوطه فراخلاندی. ۲. مسرور وشادان اولمق : کوکلم فراخلاندی.

فَراخلِق { س. ۱. آچیقلق، توسع، کشادگی : بو میدانده بر فراخلق واردر. ۲. سوینج، شادی، مسروریت، کشایش : آدمك قلبنه فراخلق ویرر.

فَراخی { س. [بلکه عر. باش تپه‌سی دیمك اولان « فرق » کلمه‌سنه یاء نسبت علاوه‌سیله « فرق » دن غلط] ۱. وقتیله نفرلرك فسلری اوزرینه دیکیلن دائروی صاری تپه‌لك. ۲. عسکری قانون چاوشلرینك بوینلرینه طاقدقلری « قانون » عباره‌سنی حاوی صاری لوحه.

فَرادیس { سذ. ج. عر. فد : فردوس. با : فردوس.

فِرار { سذ. عر. ۱. قاچمه، صاوشمه، اذنسز وکیزلیدن قاچمه : فرار ایتمك؛ عار فراری ارتکاب ایتمك. ۲. بر عسکری ویا دیکر مأمورك موقعنی ترکله کیزلیدن قورتلوب کیتمسی : عسکرلکده فرارك جزاسی آغردر.

فِراری { ص. عر. ث : فراریه. فراره منسوب و متعلق. ث. = س. تر. فرار ایدن، قاچقین، قاچاق : عسکر فراریلری؛ فراریلری طوتدیلر.

فِراز { س. فا. یوقیش، چیقیش، اینیش دیمك اولان نشیب مقابلی : فراز ونشیب. = ص. فا. یوکسلتن، یوقاری طوتان، رفع ایدن. [صتر. تشکیلاتنه کیرر :] سر فراز = باشنی یوکسلتن، باشی یوقاریده اولان، ممتاز.

فِرازَنده { ص. فا. یوکسلتن، رفع ایدن. ذ.

فِرازی { س. یوکسکلك؛ سر فرازی = ممتازیت.

فِراسَت { سث. عر. ۱. درحال آکلامه، سرعت انتقال، ذهن اویانیقلغی، فرط ادراك : فراستله آکلادی؛ طلبه‌ده فراست اولمازسه معلمك حسن تقریرندن ده بر ثمره حاصل اولماز. ۲. بر آدمك چهره‌سندن واعضاسنك شکل وصورتندن طبیعت واخلاق واستعدادینی استخراج ایتمك کیفیت ومعرفتی : علم فراست. [اصل معناسی بو اولوب، اك مستعمل اولان برنجی معناسی مجازیدر. فانك فتحیله استعمالی غلط اولوب، اونك بر وجه آتی معناسی باشقه‌در :]

فَراسَت { سث. عر. [« فرس » دن] آت یتیشدیروب تربیه ایتمك وآته بینمك علم و هنری : علم فراست عربلرك اسکیدن بری مشغول اولدقلری

وآت یتیشدیرمكه صالح اولان بو یرلر اهالیسنك محتاج بولندقلری بر علم نافعدر. [« فروست » و « فروسیت » دخی دینلیر.]

فِراش { سذ. عر. ۱. دوشك، یاتاق؛ اسیر فراش = یاتاغه یاته‌جق، قالقه‌میه‌جق قدر خسته. ۲. اوتورمق ایچون یره سریلن شیء، یایغی. || فراش خط = تیمور یول چبوقلریله مولوز آلتنده تسویه اولنمش دوز یتاق.

فَرّاش { سذ. عر. [« فرش » دن سمب.] ۱. یاتاقلری یاپان وكلیم ومقعد وسائره‌یی دوشتن آدم، خدمتجی. ۲. سوپوریجی، اماكن مقدسه‌یی سوپوروب تمیزلكه وبكلیوب محافظه ایتمكه مأمور آدم.

فْراش { س. با: فاراش.

فَراشَت { سش. عر. ۱. كعبهٔ معظمه وروضهٔ مطهره خدمه‌سی وسوپوریجیسی صفت وخدمتی. ۲. با برات عالی توجیه اولنور بر عنوان مفخرت اولوب بونی حائز بولنانلر بر وكیل تعیینیله بهر سنه امكنهٔ مقدسه‌یه بر طاقم عائدات وقفیه تقدیم ایدرلر: فراشت شریفه براتی؛ فراشت چانطه‌لری. || فراشت شریفه وكیلی = ذات حضرت پادشاهی‌یه مخصوص فراشت شریفه وكالتنی ایفا ایدن شرفادن بر ذات.

فَراعِنه { سذ. ج. عر. فد: فرعون. با: فرعون.

فَراغ { سذ. عر. ۱. واز كچمه، ترك، چكیلوب براقمه: ایشدن، مشغولیتدن فراغ ایتمك. ۲. هیچ بر ایشله مشغول اولمیوب، استراحت ایتمه: كنج فراغ = استراحت كوشه‌سی. ۳. آسوده‌لك، اسایش، راحت، جمعیت: فراغ بال، فراغ خاطر. ٤. اد. اراضیء امیریه ومسقفات ومستغلات موقوفه‌نك حق تصرفنی اسكی صاحبنك یكی صاحبنه تركله قطع تعلق ایلمسی و بوكا دائر معاملهء رسمیه وقلمیه كه دفتر خاقانی نظارتنجه وطشره‌لرده نظارت مشار الیهانك مأموری معرفتیله اجرا اولنور: صاتیلان خانه‌نك، تارله‌نك فراغی بوكون اجرا اولنه‌جقدر؛ هنوز فراغ معامله‌سی اجرا اولنمدی.

فَراغَت { سش. عر. ۱. واز كچمه، ال چكمه، صرف نظر: او ایشدن فراغت ایتدم. ۲. عدم مشغولیت، استراحت: كوشهٔ فراغت. ۳. حق. اقامهٔ دعوادن صوكره مدعینك دعواسندن واز كچمسی.

فِراق { سذ. عر. [« فرق » دن مفاعله بابندن مص. ثانی اولوب، « مفارقة » ایله مترادفدر] ۱. سویشن ایكی كشینك بربرندن آیرلمسی، عاشقك معشوقه‌سندن آیری دوشمه‌سی، آیرلق، هجران، فرقت: فراق یار؛ نار فراق. ۲. تر. حزن، محزونیت، تأثر: كندیسنه بر فراق كلدی.

فراق { س. [فر. Frac] آوروپالیلرك مقام رسمیده كییدكلری دوكمه‌لی سیاه بر سترهكه اوكدن اتكاری اولمیوب یالكز آرقه‌دن واردر: فراق كییمك؛ رسمی بالولره فراقله كیدیلیر.

فِراقلی { ص. تأثیرلی، مؤثر، حزن ومغمومیتی موجب: پك فراقلی بر حكایه، بر سس.

فراقلی { ص. فراق دینلن آلافرانغه رسمی ستره‌یی لابس.

فِراقیه { سش. عر. یارندن آیری دوشمش عاشقك آلام هجرانی مصور اوله‌رق سویلدیكی منظومه.

فَراموش { س. فا. اونوتمه، نسیان، خاطردن چیقارمه: فراموش ایتمك = اونوتمق.

فرانجَله { س. [یتا. Frangiola دن] مختلف اشكالده واكثری كوچك یاخود اوزون وطار خاص اتمك: بیره فرانجله‌سی = قرابیه كبی كوچكی؛ آی فرانجله = هلال شكلنده یومشاغی.

فرانجَله‌جی { س. فرانجله صاتان آدم.

فرانسز { س. ص. ۱. آوروپانك فرانسه دینلن مملكتی اهالیسندن و بونلرك جنسیتنه منسوب اولان آدم وسائره: فرانسزلر اسكی غال قومی افرادیله لاتین افرادندن مركب بر قومدرلر؛ فرانسز مالی، فرانسز لسانی، فرانسز آلتینی. ۲. فرانسز آلتینی، فرانسه‌نك یكرمی فرانق قیمتنده اولان آلتین سكه‌سی: بونی بر فرانسزه آلدم.

فرانسزجه { ص. فرانسزلرك طرز واصولنده ویا فرانسز لساننده اولان: فرانسزجه لسان، شرقی، رقص. = ح. فرانسز لساننده ویا

طرز و اصولنده : فرانسزجه سویلمك، یازمق، آشنالق ایتمك. = س. فرانسزلسانی، لسان فرانسوی : فرانسزجه لاتین لسانلرندن معدوددر.

فرانسوی { ص. عر. ذ : فرانسویه. فرانسه‌یه یا فرانسزلره ویاخود فرانسز لسانه منسوب ومتعلق : لسان فرانسوی؛ قاموس فرانسوی؛ قواعد فرانسویه.

فرانسه { سخ. م. [فر. France] آوروپا ممالك غربیه سندن بربیوك مملکت که دول معظمه‌دن برینی تشکیل ایدیور. قدیمده (غالیا) واهالیسنه (کالت) ویا (غال، کل) دینیلیردی.

فرانسه‌لی { ص. فرانسه اهالیسندن اولان، فرانسز.

فرانغه { آلافرانغه. ح. [یتا.] آوروپا طرزنده : آلافرانغه‌یاشامق، کیینمك؛ آلافرانغه‌ساعت = زوالی ساعت.

فرانق { س. [فر. Franc] فرانسه مسکوکاتنك واحد قیاسیسی اولان کومش برسکه که مجیدیه چاریکندن آز کوچوك اولوب درت بچق غروشدن زیاده‌جه دکر، ویوزسانتیم اعتبار اولنوب یکرمیسی بر فرانسز لیراسی ایدر.

فرانقلق { ص. شوقدر فرانق قیمتنده اولان : بش فرانقلق برکتاب.

فراوان { ص. فا. چوق، بول، کثیر، وافر، آشیری : اشك فراوان دوکدی.

فرائد { سش. جم. عر. فد : فریده. با : فریده.

فرائض { سش. جم. عر. فد : فریضه. با : فریضه. || علم فرائض، یاخود مفرد کبی فرائض = شریعت غراء اسلامیه‌جه میراثدن ووارثلرك بهرینه دوشن حصه‌لرك مقدار وکیفیتندن بحث ایدن علم : ایی فرائض بیلیر. || اصحاب الفرائض = میراثه داخل اولانلر، ورثه.

فربه { ص. فا. سمیز، سمین، اتلی، یاغلی، ملحم : ابله فربه. ذ.

فرتوت { ص. فا. بوناق، معتوه.

فرج { سذ. عر. قادینك ودیشی حیوانك آلت تناسلی. [عربیده ارککك کینه‌ده دیرلر.]

فرج { سذ. عر. حزن وکدر ومأیوسیتدن صکره کلن سوینج وحسن حال، صیقندی وشدت مقابلی. ذ.

فرجام { س. فا. صوك، عاقبت، انجام. || بد فرجام، نافرجام = عاقبتی ایی اولمیان، بدبخت، طالعسز، منحوس.

فرجه { سش. عر. ۱. یاریق، شق، ۲. مج. کیره‌جك یر، مدخل. ۳. آچیقلق، فراحلق.

فرجه‌یاب { ص. فا. [عر. فرجه = کیره‌جك یر. فا. یافتن = بولمق] کیره‌جك یر، فرصت بولان : مجلسه فرجه‌یاب دخول اولدی.

فرچه { یاخود فورچه. س. اثواب ودیش وسائره تمیزلمکه ویا بویا وسائره سورمکه مخصوص قیلدن ویا صمان وحصیر کبی شیئلر تللرندن یاپلمش آلت : اثواب، صاچ فرچه‌سی؛ دیش فرچه‌سی؛ بویاجی، بادانه‌جی فرچه‌سی؛ رسام فرچه‌سی؛ صمغ فرچه‌سی.

فرچه‌لاتمق { فت. فرچه ایله تمیزلاتمك : اثوابی فرچه‌لاتملی.

فرچه‌لامق { فت. فرچه ایله تمیزلمك : اثوابی، دیشلری فرچه‌لامق اقتضا ایدر.

فرچه‌لانمق { فج. فرچه ایله تمیزلنمك : بوپالطو فرچه‌لانمیور. = فط. کندی اثوابنی فرچه ایله تمیزلمك : ساعتلرجه فرچه‌لانمق عادتیدر.

فرح { سذ. عر. سوینج، مسروریت، شادمانلق، انشراح، کوکل آچیقلغی : فرح بولمق = سوینمك، آچلمق؛ فرح ویرمك = سویندیرمك، آچمق. [«فراخ» لغت فارسیه‌سیله التباس ایتدیرمه‌ملی.]

فرح { ص. عر. [آنف البیان «فرح» دن صش.] سوینجلی، شاد، منشرح القلب. ذ.

فرح آور { ص. فا. [عر. فرح = انشراح. فا. آوردن = کتیرمك] انشراح کتیرن، کشایش ویرن، مفرح.

فرح افزا { ص. فا. [عر. فرح = مسروریت. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] مسروریت وانشراح درونی آرتدیران، مفرح.

فرحان { ص. عر. [«فرح» دن صش.] سوینجلی، شاد، مسرور، شادان. ذ.

فرحبخش { ص. فا. [عر. فرح = انشراح. فا. بخشیدن =

باغشلامق] انشراح قلب ویرن، مفرح .

فَرَحلاندیرمَق { فتـ. سویندیرمـك، كوكل آچمق، اكلندیرمـك: كندیسنی مكدر كوردم برآز فرحلاندیرمق ایستدم .

فَرَحلانمَق { فل. سوینمك، كوكل آچلمق، انشراح درون كلمك: بویله یرلرده كزمكله انسان فرحلانیر.

فَرَحلق { س. كوكل آچلمه، انشراح درون .

فَرَحناك { ص. فا. سوینجلی، شاد، شادان، مسرور، منشرح القلب. || مو. بر مقام مخصوص.

فَرُّخ { ص. فا. و :

فَرُخنده { ص. فا. مبارك، متیمن، اوغورلی، مسعود؛ فرخنده پای = آیاغی اوغورلی؛ فرخنده رأی = رأیی مبارك؛ فرخنده طالع، فرخنده فال = طالعی یاور، مسعود.

فَرد { سذ. عر. جـ: افراد. ١. بر مجموعك هربر تكی: فرد آفریده = شخص مخلوق؛ افراد ناس؛ افراد بشر؛ هرفرد = هركس. ٢. جفت اولمیان عدد، تك عدد. ٣. برتك بیت، مفرد. == جـ. ١. اشخاص: افراد امت. ٢. عادی شخصلر، صره آدملری، عوام؛ افرادعسكریه = ضابط اولمیانلر، نفرات. == ص. ١. تك، جفت اولمیان: عددفرد؛ رجب‌الفرد. ٢. اشی اولمیان، بی‌مثل، بی‌نظیر، فرید: جناب حق فرد وصمددر. || مركبمه. جزء فرد = برجسمی تركیب ایدن ذراتك بهری، جزء لا یتجزی. || جوهر فرد = اسكی حكمانك ظننه كوره موجوداتك اساسی مقامنده اولوب ترتیبنه كلیاً خلل كلمكسزین تقسیم و تفریق قبول ایتمین جسم اصغر.

فَردا { س. فا. ١. یارین، یارینكی كون، ایرته، ایرتسی كون: فردایه، فرداره صالمق = یارینه براقمق، تأخیر ایتمك؛ فردای قیامت = قیامتك ایرته‌سی: فردای كون = ایرته‌سی كون. [بو مقامده استعمالی چركیندر.] ٢. آتی، كله‌جك زمان، قیامت، محشر، آخرت: عیش ونوش ایله فردایی آكمامق ممكنمیدر؟

فِردَوس { س. فا. عر. جـ: فرادیس. ١. باغچه. ٢. جنت، اوجماق، بهشت. [آوروپا لسانلرنده‌كی Paradis واوكا مماثل لغتلرك مأخذی اولان Παράδεισος لغت یونانیه سی بوندن مستعاردر.]

فِردَوس‌آشیان { ص. فا. [فردوس = جنت. آشیان = یووه] جنتمكان، جنتلك، مرحوم، مغفور: جنتمكان و فردوس آشیان سلطان عثمان خان حضرتلری .

فَرده { س. طوپ، كوچك‌دنك: بر فرده ایپك.

فَرز { س. فا. سطرنج اویوننده وزیر مقامنده اعتبار اولنان طاش .

فَرزانَگی { س. فا. ١. علم، عرفان: ابراز فرزانگی ایتمك. ٢. ممتازیت، امثال واقرانه تفوق، مانند سز و بی‌همتا اولمه: علوم ریاضیه‌ده ادعای فرزانكی ایدیور .

فَرزانه { ص. فا. ١. عالم، حكیم، دانا، علم و عرفانله متصف وممتاز: كندیسی فرزانۀ دوراندر. ٢. امثال واقراننده فرقلی، ممتاز، یكانه، بی‌همتا: ادبیاتده فرزانه‌در .

فَرزَند { س. فا. جـ: فرزندان. ١. اوغل، ولد: فلانك فرزند ارجمندیدر. ٢. چوجق، صبی، طفل: بازیچۀ فرزندان.

فَرزه { س. متقابله آچیلان دلیكلره جلا ویرمكه مخصوص مارانغوز آلتی.

فَرَس { سذ. عر. جـ: افراس. آت، بیكیر (باركیر)، اسب: جنس فرسك اصلاحی. || فرس‌البحر = صوآیغیری، هیپوپوتام .

فُرس { س. اسم جنس اولوب ایرانه وایرانیلره مفرد و جمع صورتیله اطلاق اولنور، واك زیاده قبل الاسلام ایران وایرانیلره مخصوصدر: فرس ممالكی، فرس لسانی، فرس آیین ومذهبی، فرس قدیم.

فَرسا { ص. فا. [« فرسودن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] اسكیدن، بوزان، آشیندیران، اورسه‌لین، یوران، بیتیرن: طاقت فرسا = طاقت براقمیان؛ خرد فرسا = عقل براقمیان، حیرتده براقان.

فُرسان { سذ. جـ. عر. فد: فارس. با: فارس.

فِرِستاده { ص. فا. ج: فرستادگان. ١. كوندرلمش، مرسول، مرسل. ٢. ايلچی، مأمور مخصوص. ذ.

فَرسَخ { سذ. عر. [فا. « فرسنك » دن معرب] درت ساعتلك يعنی بش بيك مترهلك مسافه، تر. آغاج، اوچ ميل يری: كونده بش فرسخ يول آليور؛ بورادن اون فرسخ اوزاقدر. || فرسخ فرسخ = بول بول، زياده، پك چوق: اقراننده فرسخ فرسخ ايلريدر؛ بن نسخ خطنی سزدن فرسخ فرسخ ايی يازارم.

فَرسَنك { سذ. فا. فرسخ. با: فرسخ.

فَرسوده { ص. فا. اسكيمش، ييرانمش، بوروشمش، بوزلمش: البسهٔ فرسوده؛ فرسوده قيافتله.

فُرسی { ص. عر. ث: فرسيه. ايران وايرانيلره وعلی الخصوص اسكی ايرانه منسوب ومتعلق: لسان فرسی: آثار فرسيه.

فُرسِيّات { سذ. ج. عر. فارسی لسان وقواعد وادبياتی: فرسياتله چوق اشتغال ايتمشدر.

فَرش { سذ. عر. ١. دوشه‌مه، يايغه، سرمه: ياتاق، كليم، سجاده، مقعد فرش ايتديلر. ٢. طوپراغی وعلی الاطلاق باصيله‌جق وكزيله‌جك يری اورتمك اوزره بر شيئی دوشمه: قپونك اوكنه مرمر، چاقيل، مالطه فرش ايده‌جكم. [« تفريش » دها مستعملدر.] ٣. يايلان شیء، دوشه‌مه، كليم، خالی، يايغی. ٤. يريوزی، روی زمين، وجه الارض: عرش و فرش. ذ.

فَرِشته { س. فا. ج: فرشتگان. [فانك كسريله‌ده مروی ايسه‌ده بزجه زبانزدی فتح ايله‌در] ١. ملك، ملائكه. ٢. مج. پك كوزل وملايم طبيعتلی. ٣. مج. معصوم، بيكناه. || فرشته خصلت، فرشته سمات، فرشته سيرت، فرشته صفت = خوی و طبيعتجه ملك كبی اولان ذات.

فُرصَت { سذ. عر. [بين العوام زبانزدی: فرصانت] مناسب و موافق وقت و حال، استفاده ايتمك صره‌سی، الدن قاچيرلميه‌جق فائده‌لی وقت وحال: بو نم ايچون بر فرصتدر؛ بو فرصت هر وقت اله كچمز؛ فرصتدن استفاده ايتمك، فرصت بكلمك، بولمق، ويرمك؛ فرصتی الدن قاچيرمق = فوت ايتمك.

فُرصَت جو { ص. فا. [عر. فرصت = م. فا. جستن = آرامق] فرصت آرايان، بكلين.

فُرصَت ياب { ص. فا. [عر. فرصت = م. فا. يافتن = بولمق] فرصت بولان، الينه فرصت كچن.

فَرض { سذ. عر. ١. طوتمه، عد واعتبار ايتمه، بر دعوی و مسئله‌يی اونك اوزرينه بنا ايتمك اوزره بر شيئه صحيح و واقع و موجود نظريله باقمه، تقدير: تقسيم اولنه‌جق بيك ليرامز وار فرض ايده‌لم؛ بورادن اون متره ارتفاعنده بر ستون فرض ايدك؛ فرض ايدك كه بن راضی اولدم؛ فرض محال = صحت و وقوعی ممكن اولميان برشيئك صحيح و واقع عد اولنمسی: فرض محال اوله‌رق كرهٔ ارض حركتدن طورسه. ٢. احكام دينيه‌دن نص كريمله و دليل قطعی ايله مثبت اولوب اجراسی واجب اولانی، سنت مقابلی: صلات هر بر مسلم بالغ ايچون فرضدر؛ فرض عين = اداسی بلا استثنا كافهٔ مسلمينه لازم اولان فرض؛ فرض كفايه = اداسی يالكز شرائطنی حائز اولانلره لازم بولنان فرض. ٣. مج. فرض ايمش كبی اداسی الزم اولان شیء، واجب، ضروری، ناچار: بو ايشی كورمك بزه فرض اولدی؛ ابوينه خدمت ايتمك اولاد ايچون فرض عيندر؛ اوزرمه فرض دكلدر = وظيفه‌م دكلدر، نه وظيفه‌م؟ || بالفرض = طوته‌لم، شويله‌جه تقدير ايده‌لم: بالفرض بن بوايشه رضا ويرسه‌م نه‌ياپمقلغمز اقتضا ايدر؛ بالفرض والتقدير = فرضا.

فَرَضا { ح. عر. فرض و تقدير صورتيله، بالفرض، طوته‌لم كه، فرض ايدك، فرض ايده‌لم كه: فرضا مساحه ايديله‌جك بر عرصه‌مز اولسه.

فَرَضی { ص. عر. ث: فرضيه. فرض وتقدير اساسنه مبنی اولان، صحيح و واقع اولميوب مفروض وتقديری اولان: مطالعات فرضيه.

فَرَضِيّات { سڤ. جـ. عر. صحيح وواقع اولميوب فرض وتقدير اوزرينه مبنى اولان شيئلر : فرضياتله اوغراشيور؛ فرضيات غير ممكنه = تحقق محال اولان ملاحظات ومطالعات. فر. Utopies.

فَرط { سذ. عر. حددن زياده اولمه، مبالغه، وفرت، افراط، آشيرى درجه : فرط محبت، فرط ذكاء، فرط تحسر. [همان دائما بوصورتله مضاف اولەرق قوللانيلير.]

فِرط { س. [عربيدن] طاغ بلى، بيلان.

فِرطونه ١ { ياخود فورطنه. س. شدتلى روزكارله دكيزك طالغەلانوب قاريشمەسى، صرصر، تند باد : شدتلى بر فرطونه اولدى؛ دكيزده فرطونه واردر؛ فرطونەيا تيشدى.

فرطونەلى ١ { ياخود فورطنەلى. ص. فرطونەسى اولان، فرطونه ايله قاريشيق: فرطونەلى هوا؛ دكيز فرطونەليدر.

فَرع { سذ. عر. جـ : فروع. ١. دال، بوطاق : فروع اشجار. ٢. بر اصلدن آيريلان قوللرك بهرى، شعبه، اصل وآنا مقابلى : آناطولى دمير يولى خط كبيرينك بر قاچ فرعى اولەجقدر؛ ابتدا خط اصلى ياپيلوب صوكره فروعه كيريشيلەجكدر؛ اصل و فرع، اصول وفروع. ٣. اساسلى اولميوب ايكنجى درجهٔ اهميتده اولان شىء، بر مادەنك اهميتسز تفصيلاتى، تفرعات : علم فقهك اصول وفروعى. [بو معنا ايله اك زياده جمعى قوللانيلوب اونك ده جمعى اولور :] فروعاتله اوغراشمق؛ فروعاته كيريشميەلم ده اصل مسئلەيه باقەلم. || حق. فروع = اولاد و احفاد؛ اصول مقابلى.

فِرعَون { سذ. عر. جـ : فراعنه. ازمنهٔ قديمەده يعنى كيخسروك مصرى فتح و ايران ممالكنه الحاق ايتمەسندن اول خطهٔ مصريەده حكومت سورن قبط ملوكنك عنوان عموميسى اولوب، بالخاصه حضرت موسى (عم) له اوغراشانك علىحكمنه كچمشدر. بوكا فرعون موسى، وحضرت يوسف (عم) زماننده بولنمش اولانەده فرعون يوسف ديرلر. || مجـ. پك مغرور ومتكبر وعنود آدم. || فرعون تپەلرى = اهرام. || فرعون فارەسى، فر. Ichneumon دينلن كدى قدر كوچك بر چارپا.

فِرعَونى { ص. عر. ث : فرعونيه. فرعونه منسوب ومتعلق ويا شايسته اولان، كبر و غرور وكفر و عنادله ياپيلان.

فَرعى { ص. عر. ث: فرعيه. اصله عائد اولميوب فروعات و شعباته متعلق اولان ؛ مواد اصليه وفرعيه.

فَرغانه ١ { سخ. م. آسياى وسطيده ماوراء النهرك شرق جنوبى جهتنده بر بيوك خطه كه مقدما خوقند خانلغنى تشكيل ايتديكى حالده شمدى فرغانه اسم قديميله روسيەيه تابع تركستانه الحاق اولنمشدر. || مجـ. رطوبتلى وچامورلى اراضى.

فِرِفته { يا فريفته. ص. فا. آلدانمش، اغفال اولنمش، مغفل، مغرور، مغبون : برطاقم واهى آلايشلره فرفته اولماملى.

فِرفير { سذ. عر. [يو. Πορφύρα] ارغوان، ارجوان. || كيم. حامض فرفير = بر تركيب كيميوى. || ط. داء الفرفير = قزيل علتى.

فِرفيرى { ص. عر. پارلاق قزيل، ارغوانى : فرفيرى چوقه.

فَرق { سذ. عر. ١. آيريلق، آيرلمه : بو ايكى شىء آرەسنده فرق واردر. ٢. ايكى شيئدن بهرينك باشقه درلو اولمسى، مغايرت، مباينت، تفاوت، بكزەمەيش : مايمونك شبكدن فرق واردر؛ فرق كلى = چوق تفاوت. ٣. آيرمه، سچمه، تفريق : او آدمك يازيسنى سزككندن هيچ فرق ايدەميورم؛ بيك كشى آرەسنده اولسه بن اونى فرق ايدرم. ٤. ايى كورمه، سچمه طانيمه، تشخيص : قرانلقده فرق ايدەمدم؛ شو يازىيى بورادن فرق ايده بيليرميسك؟ چوقدن كورمديكم ايچون بردن بره فرق ايدەمدم. ٥. بر شيئك ديكر بر شيئدن مقدار ويا قيمت وسائرەجه فضله ويا اكسيك اولديغى مقدار : سزه بورجم اولان فرانسز ليراسى يرينه بر عثمانلى ليراسى ويررسەم فرقنى ويرەميسكز؟ آتمى سزككى ايله مبادله ايدرم اما فرقنى ده ايسترم؛ فرقى نەقدردر؟ ٦. آكلامه، فهم، كيزلى و دقيق بر شيئى درك ايتمه : كنديسنه كوستر-

دمسه‌ده فرق ایده‌مدی، فرقنه وارمه‌مدی. ۷. بر هیئت افرادندن بر طاقمی دیگرلرندن یوقاری ویا آشاغی طوتمه، مساوی طوتمامه، آیری سچمی: حکومت سنیه تبعه‌سی بیننده اصلا فرق قبول ایتمیوب جمله‌سنه بلافرق بر معامله ایدر. || آقچه فرقی = ۱. مسکوکاتك قیمت حقیقیه‌سیله قیمت اعتباریه‌سنده‌کی تفاوت. ۲. بر آقچه‌یی دیگر بر جنس آقچه ایله تبدیلده آلنان صرافیه، فر. Agio. || فرق ایتمك = آیرمق، سچمك. || فرقنه وارمق = آکلایه‌بیلمك، اینجه و کیزلی برشیئی فهم و درك ایتمك: کتابنك ییرتیلان یاپراغنی کوریمیه‌جك صورتده تعمیر ایتدمسه‌ده ینه فرقنه واردی. || بلا فرق = ۱. تمامیله بربرینه مشابه اوله‌رق: بلا فرق ایکیسی بردر. ۲. اصلا آیری سچی اولمقسزین، مساوات تامه ایله: عموم تبعه‌یه بلا فرق بر نظرله باقیلیور. || فرق کلی = چوق مغایرت و مباینت: ایکیسی آره‌سنده فرق کلی واردر.

فَرَق { سذ. عر. باش تپه‌سی: عدالتی فرق عبودیتمز اوزرینه سایه انداز اولدقجه. [اصل عربیده باش صاچنك ویا صقالك ایکی بولوکه آیرلدیغی یره دیرلر.]

فِرَق { سذ. جم. عر. فد: فرقه. با: فرقه.

فُرقان { سذ. عر. [« فرق » دن] حقی باطلدن تفریق ایدن و ایتدیرن قرآن کریم. || یوم الفرقان = بدر غزاسی.

فُرقانی { ص. عر. ث: فرقانیه. قرآن کریمه منسوب و متعلق: آیات فرقانیه.

فُرقَت { سذ. عر. [لسانمزده زبانزدی فانك کسریله - در.] آیریلق، مفارقت، فراق، سودکلرندن اوزاق و آیری یاشایش: فرقت یار ایله نالان اولمق؛ فرقت مملکت، فرقت احباب.

فُرقَت‌زَده { ص. فا. [زبانزدی فانك کسریله — عر. فرقت = آیریلق - فا. زدن = اورمق] آیریلق چکن، سودیکندن آیرلمش، دوچار هجران.

فِرقَته { س. [قاتالانجه. Fargata دن] اسکیدن اوچ دیرکلی هرنوع کمی‌یه دینیردی.

فِرقَتَین { س. [عر. « فرقه » نك تثنیه‌سی اولوب مفرد کبی قوللانیلیر.] بح. قوروتدن بیوك و پطاریه‌سنده ۵۰ الی ۷۵ طوبی حاوی اخشاب سفائن حربیه‌دندر. [آوروپا لسانلرنده‌کی Frégate لغتی بو لغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

فَرقَد { سذ. عر. ت: فرقدان. قطب شمالی‌یه قریب ودب اصغر جمله‌سنده ایکی پارلاق نجم ثابتدرکه موقعلری مناسبتیله چوق یر دکیشدیرمدکلرندن چولده سیر و سیاحت ایدنلره رهنما اولورلر. [اکثریا تثنیه صیغه‌سیله فرقدان قوللانیلیر.]

فَرقَدان { سذ. عر. ت. مادهٔ آنفه‌یه با.

فرقسز { ص. ۱. مغایرت و مباینتی اولمیان، بربرینه چوق بکزر: بنم یازیم سزك کندن فرقسزدر. ۲. آیریسز سچیسز، آیری سچیسی اولمیان، مساوی: بن اولادمك جمله‌سنی فرقسز طوتیورم.

فرقسزلق { س. ۱. فرق اولنمایش، چوق بکزه‌یش. ۲. آیری سچی اولمایش، تساوی.

فرقلی { ص. ۱. تفریق اولنور، آیریلیر، سچیلیر، چوق بکزه‌مز: آرابه آتلرکزك بری دیگرندن فرقلیدر؛ سز خدمتکارلرکزدن بعضلرینی دیگرلرندن فرقلی طوتیورسکز. ۲. دها ایی، ایلکه یوز طوتمش، اصلاح اولنمش: خسته‌مز بوکوندوندن فرقلیدر؛ چوقدن مملکتمدن چیقمشیدم بو دفعه‌کی عودتمده چوق فرقلی بولدم، مترقی.

فرقلیجه { ص. برآز دکیشمش، برآز ایلشمش: خسته‌یی بوکون فرقلیجه کوریورم.

فرقه { سذ. عر. جم: فرق. ۱. بولوك، انسان کروهی، جماعت، طائفه: فرقهٔ ناجیه، فرق ضاله. ۲. ع. یدی آلایدن مرکب هیئت عسکریه‌که اصولاً بر فریقك قوماندهسی آلتنده بولنور: بشنجی اردوی همایونك ایکنجی فرقه‌سی؛ اوراده بر فرقه عسکر بولندیریلیور؛ فرقه قوماندانی، مجلسی، رئیسی، کاتبی. ۳. بح. برلوا قوماندهسنده بولنان دونمانك برقسمی. [فرقه‌نك اقسامنده‌ده طاقم دینیر.] || فرقهٔ بحریه = فیلو.

فرلاتمق { یاخود فیرلاتمق. فتـ. ۱. شدتله و سس

چیقاره‌جق صورتده آتمق، اوچورمق: النده‌کی یلپازه‌یی هوایه، دکیزه فرلاتدی. ۲. بر کنارینی قیرمق، صیچراتمق: طباغك کنارینی، مرمرك بر اوجنی فرلاتمشلر. ۳. فیاتنی آرتدیرمق، چیقارمق: آمریقا نك ذخیره اخراجاتنی منع ایتمسی اونلری فرلاتدی.

فرلاق { صد. ۱. قیریق کنار، بر قابك قیرلمش، اوچمش کناری‌نك قیریق پارچه‌سی. ۲. چوجقلرك طوپاچ اویونی. [بو ایکنجی معنا ایله پرلاق دخی دینلیر.]

فرلامق { یاخود فیرلامق. فل. ۱. بردن بره اوچان قوش کبی «فیر» دیه سس چیقاره‌رق آتلمق، صیچرامق: یرندن فرلادی؛ فرلایوب قولندن طوتدی. ۲. برشیئك بر کناری قیریلوب صیچرامق: بو طباغك کناری فرلامش؛ مرمرك فرلایان یرلرینی دوزلتملی. ۳. فیاتی آرتمق، چیقمق، ترقی ایتمك: بو هفته ذخیره بردن بره فرلادی؛ بورسه‌ده اسهام فرلامش.

فرلایش { س. بردن بره وسس چیقاره‌رق صیچرایش: یرندن بر فرلایش فرلادی که.

فرلداق { فرلدامق وسائره. با: فریلداق وسائره.

فرما { ص. فا. [«فرمودن» فعلندن سمص. اولوب صترکیبده تشکیلنه کیرر] بیوران، امر ایدن، آمر: حکم فرما = حکم بیوران، حکم ایدن.

فرماصون { س. ۱. آو- { Maçon } فر. France- روپاده مشهور بر طریقه منسوب آدم که اساسلری سیاسی ویا مذهبی اولمیوب صرف اصول معاشرته عائد اولدیغی حالده سر طوتیلیر. ۲. مج. دینسز، ملحد، منکر.

فرماصونلق { س. ۱. فرماصون طریقی. ۲. مج. دینسزلك، الحاد.

فرمان { س. فا. [عربی ظنیله «فرامین» صورتنده جمعی قوللانمق اثر غفلتدر.] ۱. بیوروق، امر: بوکا نه فرمان ایده جکسکز؟ امر و فرمان حضرت من له الامرکدر. ۲. تحریراً ویریلن امر پادشاهی، بر قرارك اجراسیچون شرفصادر اولوب طغرای غرا ایله موشح اوله‌رق اصول مخصوصه‌ده یازیلان امر پادشاهی، یرلیغ، برات، بیورلدی: فرمان عالی شرف صادر اولدی؛ امتیاز فرمانی؛ رتبه، نشان فرمانی؛ با فرمان عالی.

فرمانبر { ص. فا. [فرمان = بیوروق. بردن = آلمق. — «فرمانبردار» دیمه‌ملی، زیرا یا فرمانبر ویا فرماندار اولوب، ایکیسی برابر اوله‌ماز.] ویریلن امری آلوب اجرا ایدن، مطیع فرمان.

فرمانده { ص. فا. [فرمان = بیوروق. دادن = ویرمك] امر ویرن، آمر.

فرمانروا { ص. فا. امری یوروین، حکمی جاری: فلان یرلرده فرمانروا بولنان.

فرمانفرما { ص. فا. امر بیوران، حکم ایدن.

فرمانلی { ص. ۱. فرمان عالی‌یی حضرت پادشاهی‌یی حامل وحائز اولان، فرمان عالی ایله منصوب: فرمانلی ضابط = بیکباشی واوندن یوقاری اولان؛ فرمانلی مأمور؛ فرمانلی امتیاز. ۲. تأدیب و تربیه و یا قهر و تنکیلی حقنده فرمان عالی صادر اولان: وقتیله دره‌بکلری فرمانلی اولمشیدی. ۳. مستحق مجازات شدیده اولان (جانی).

فرمایش { س. فا. بیورمه، امر ایتمه.

فرمنه { س. ۱. خرجله ایشلنمش طار و یووارلاق یانلی یلك. ۲. خرجله ایشلنمش اصناف وسائره طاقمنه مخصوص هرنوع البسه.

فرمنه‌جی { س. اصناف وسائره‌یه مخصوص خرجله ایشلنمش اثوابی بیچوب دیکن ترزی.

فرموده { س. فا. امر، فرمان، اراده. [فارسیده اسم مفعول اولوب امر بیورلمش دیمك اولمغله، بزجه استعمالی غلط اولدیغندن ترکی اولادر.]

فرنك { س. فا. [فر. France— معربی: افرنج] آوروپالی. ‖ فرنك آربه‌سی = سودلاج وچوربا یاپیلان قبوقسز آربه، فر. Orge perlé. ‖ فرنك اوزومی = شروبی یاپیلان اوفاق دانه‌لی معروف بر جنس میوه. ‖ فرنك انجیری = قاقتوس دینلن

نباتك برنوعی که بر میوه ویرر. || فرنك پاطلیجانی = وقتیله طوماتسه ویریلن اسم. || فرنك پاتی = فر. Reine Marguérite دینلن برنوع پات، چیچك. || فرنك سجیمی = آوروپادن كلن ایی بوكلمش بر سجیم. || فرنك كوملكی = قوله‌لی كوملك. [آوروپادن كلمه دها بر چوق شیئلره بو اسمه اضافتله حاصل اولمش مركب اسملر ویریلیور.]

فِرَنكجه { صه. فرنكلرك طرز و اصولنده ویا لساننده اولان : فرنكجه قیافت، لسان، یازی، شرق. == حه. فرنكلرك طرز واصول ویا لساننده : فرنكجه سویلمك، یازمق، اوینامق، كیینمك. == سه. فرنك لسانی : فرنكجه‌یی اوكرنمش.

فِرَنكِستان { سه. فا. فرنكلرك مملكتی، فرنكلرله مسكون یر، آوروپا : فرنكستانه سیاحت ایتدی.

فِرَنكی ۱ { صه. فا. آوروپالیلره منسوب و متعلق ویا مخصوص : رقص فرنكی. == سه. ۱. علت افرنجیه دینلن ساری و مخرب علت كه بزه آوروپادن و آوروپایه ده آمریقادن كچمشدر : فرنكی‌یه طوتلمق، فرنكیسی اولمق. ۲. غایت قوتلی اینجه ایپ. ۳. كایدك برقسمی. || مج. فرنكی لوجه‌سی = دكیزدن فرطونه ایله ایچری‌یه كیرن ویا كمی یبقانیر ایكن تراكم ایدن صو یك چیقمسی ایچون بورده‌یه آچیلان دلیكلر؛ فرنكی لومباری = ینه بو مقصدله كشاد اولنان اوفاق لومبارلر، منفذ؛ فرنكی موریله‌سی = فرنكی دلیكلرینی سد و بند مخصوص طپه‌لر.

فِرَنكیلی { صه. فرنكی علتنه مبتلا، فرنكی‌یه طوتلمش، فرنكیسی اولان.

فُرو { صه. ظم. فا. آشاغی : سرفرو = باشی آشاغی؛ سرفرو ایتمك = باش اكمك، مطیع ومنقاد اولمق؛ فرو مانده = آشاغیده قالمش، كری قالمش، عاجز؛ فرو نهاده = تنزیل وطرح اولنمش : بشدن اوچ فرو نهاده اولنجه ایكی قالیر.

فَروح { صه. عر. شن، سوینجلی، شاد.

فُروخت { سه. فا. صاتمه، صاتیش، بیع : اونی فروخت ایتدی. [بالفروخت دیمه‌ملی.]

فُروز { یاخود افروز. صه. فا. [« فروختن » یاخود « افروختن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] پارلادان، تنویر ایدن : كیتی‌فروز = دنیایی پارلادان؛ دلفروز = كوكلی تنویر ایدن.

فُروزان { صه. فا. پارلاق، منور.

فُروزَنده { صه. فا. پارلادان، تنویر ایدن.

فُروسَت { سش. عر. و :

فُروسِیَّت { سش. عر. آت بینیشدیروب تربیه ایتمك و بینمك علمی. [فانك فتحیله فراست دخی دیرلر.]

فُروش { صه. فا. [« فروختن » فعلندن سمص.] صاتان، بیع ایدن : می فروش = شراب صاتان؛ خود فروش = انانیتلی (كندینی صاتان)؛ معلومات فروش = معلوماتلی كورنمك ایستین، معلومات صاتان.

فُروش { سه. یاپی صچاق و طاوانلرینه طوغرامه‌دن یاپیلان اویمه‌لی زینتلر : صچاق فروشلری.

فُروع { سذ. جه. عر. فد : فرع. با : فرع. بونك جمعی اوله‌رق « فروعات » دخی قوللانیلیر.

فُروغ { سه. فا. نور، ضیا، پرتو، شعله : فروغ آفتاب؛ فروغ جمال.

فُرومانده { صه. فا. [فرو = آشاغی. مانده = قالمش] كری قالمش، یوریلوب طورمش، عاجز، فتوركتیرمش.

فُرومایه { صه. فا. [فرو = آشاغی. مایه = اصل] اصل و نسبی آلچق، صویسز، بد اصل : فرو مایه آدم.

فُرون { فرونجی. با : فورن و سائره.

فُرونِهاده { صه. فا. [فرو = آشاغی. نهاده = قونمش] طرح وتنزیل اولنمش : اون بیك غروشدن فائضی اولان بیك بشیوزی فرو نهاده اولدقده سكز بیك بشیوز قالیر. [شایستۀ استعمال دكلدر.]

فَروه { سش. عر. كورك، پوستین : فروۀ بیضا = بیاض كورك.

فَره { یاخود فریك. سه. چیل و بیلدیرجین كبی قوشلرك یاوریجی.

فَرهَنك { س. فا. علم، هنر، معرفت، معلومات. — « فرهنك شعوری » نك بيانه كوره بودخی، عربيده «قاموس» لفظی كبی، لغت كتابی معناسنه‌ده كلمكله، فارسی لسانك بعض لغت كتابلرينه علم اولمشدر: فرهنك شعوری، فرهنك جهانكيری.

فَرياد { س. فا. ١. فغان، آه و انين، واويلا : بر قادينك فرياد ايتديكنی ايشيتدم؛ برفرياد قوپدی. ٢. استمداد نعره‌سی، استغاثه، صيزلانمه : فريادينه يتيشن اولمدی؛ فريادة مجالی يوغيدی. ٣. شكايت، صيزلانمه : واپورك يولسزلغندن يولجيلر فرياد ايديورلر. == حد. الامان، الاالله : بر برامازچوجق كه الندن فرياد! داد و فرياد!

فَريادجی { ص. س. اشتكا و استمداد ايدن، مشتكی، آغلاشان.

فَريادخوان { ص. فا. [فرياد = استمداد. خوا- ندن = چاغرمق] مدد ايستين، استمداد ايدن.

فَريادرَس { ص. فا. [فرياد = استمداد. رسيدن = يتيشمك] امداده يتيشن، مددجی.

فِريب { س. فا. آلداتمه، اغفال، حيله : كذب وفريب. == ص. آلداتان، مغفل. [صتر. تشكيلنه كيرر:] ابله فريب = احمق آلداتان؛ دلفريب = كوكلی آلداتان، جاذبه‌لی، شيوه كار.

فِريبَنده { ص. فا. آلداتان، مغفل.

فَريد { ص. عر. ذ: فريده. [«فرد» دن صش.] تك، يكتا، بيمثل و بيهمتا : فريد دهر، فريد عصر، فريد روزكار = زمانه‌ده يكتا اولان.

فَريده { سش. عر. ج: فرائد. امثالسز و نادر بولنور اينجی وسائره.

فَريضه { سش. عر. ج: فرائض. ١. شرعاً اجراسی واجب و مثبت معاملهٔ دينيه : نماز فريضه‌در. ٢. وارثلردن بهرينه شرعاً دوشن حصه. == ج. ١. علم فرائض. با : فرائض. ٢. مج. اجراسی واجب و شرط او- لان وظيفه : بو بنم ايچون فر- يضه‌در؛ فريضهٔ ذمتمدر = بويتمك بورجيدر.

فِريفته { ص. فا. آلداتمش، اغفال اولنمش، مغرور: دنيانك نه‌سنه فريفته اولملی.

فَريق { سذ. عر. ذ: فريقين. ج. فا. فريقان. ١. انسان كروهی، بيوك بولوك، طاقم، فرقه‌دن بيوك جماعت : جنتلكدن اولان فريقدن می يوقسه جهنملك اولان فريقيندن می [تثنيه صيغه‌سيله] در؟ ٢. تر. بر فرقه‌يه قومانده ايدن اركان عسكريه‌دن بری كه مشيردن صكره اك بيوك رتبهٔ عسكريه‌يی حائزدر : فريق پاشالر؛ فريقان كرام. || بحريه فريقی = آميرالك ايكنجيسی، ويس آميرال كه اسكيدن « قپودانه بك » دينيليردی. || فريق الماسی = اوزونجه ولذيذ برجنس الما.

فَريقلك { س. فريق رتبه‌سی : فلان پاشايه فريقلك توجيه بيورلدی.

فَريك { س. ١. آتشده قاوريلوب ينن يشيل بغدای دانه- لری. ٢. با : فره. ٣. مج. كو- چك، ضعيف.

فرپيل { ياخود فر. مه. چابوق و بلا فاصله دونوب طو- لاشمغی تصوير وتقليد ايدر : فريل فريل دونيوردی.

فرپلداتمق { فتد. ١. چابوق و سسله دونديرمك : صپانی فريلداتدی. ٢. مواعيد كاذبه ايله آلداتمق، طولانديرمق، اويالامق.

فرپلداق { س. ١. روزكارله دونر تكرلك شكلنده بر چوجق اويونجاغی. ٢. رو- زكارك كلديكی طرفك عكسنه چويريلوب توتمه‌سنه مانع اولمق ايچون اوجاغك ويا صوبه بو- ريسنك تپه‌سنه وضع اولنان دونر شاپقه. ٣. اوطه‌لرك ايچنه تازه هوا ادخال ايتمك ايچون جاملره طاقيلان تنكه‌دن دونر پروانه فر. Girouette. ٤. مج. طولاب، حيله : فريلداق چويرمك = اعمال حيل ودسايس ايتمك، مهارتله موفق اولمق. || فريلداق دستگاهی = دميرجی آلاتندن برچرخ.

فريلدانمق { فل. تلاشله دونوب طولاشمق.

فَزا { ص. فا. [« فزودن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلا- تنده بولنور] آرتديران، تزييد ايدن : فرحفزا = شنلكی آر- تديران؛ جانفزا = روحی آرتد- يررجه‌سنه انشراح درون ويرن.

فَزايش { س. فا. آرتديرمه، تزييد.

فَزَع { سذ. عر. قورقوب اورکه‌رك بربیننك حمایه وتصاحبنه قاچمه، ابراز یأس ودهشت ایتمه، مصائبه قارشی صبر و متانت فقدانی.

فُزون { وافزون. صه. فا. زیاده، فضله، چوق: جناب حق عمرینی فزون (افزون) ایلیه.

فُزونی { یا افزونی. سه. فا. زیاده‌لك، آرتمه، کثرت: جناب حق فزونیٔ عمر واجلال احسان بیورسون.

فَس { سه. اساساً مغرب اقصانك (بین العوام فس تعبیر اولنان) فاس شهرنده یاپیلان قرمزی برنوع باش کسوتی که بتون ممالك عثمانیه‌ده ودیگر بعض ممالك اسلامیه‌ده تعمم ایتمشدر: فس پوسکول؛ تونس فسی = اسکی طرزده بیوك و قالین جنسی؛ فس قالبی؛ فس کیمك؛ باشنه فس قومق.

فَساد { سذ. عر. ج: فسادات. ١. بوزوقلق، بوزوق شیئك حالی، چوروکلك، یولسزلق: فساد معده = معده بوزوقلغی؛ فساد دماغ = بین بوزوقلغی؛ فساد اخلاق = اخلاق بوزوقلغی، بوزوق احلاق. ٢. قاریشیقلق، نفاق، شورش: فساد قاریشدیرمق؛ آره‌لرینه فساد دوشدی. || اهل فساد، ارباب فساد = فساد قاریشدیرانلر، اخلال آسایش ایدنلر. || کون وفساد = دنیاده موجوداتك وجود بولوب بعده بوزلمسی ومحواولمسی: عالم کون وفساد = بوحالی ابراز ایدن بودنیا.

فَسادآمیز { صه. فا. [عر. فساد = قاریشیقلق - فا. آمیختن = قاریشدیرمق] فساد دوشورن، قاریشدیران، نفاق ویرن: فسادآمیز برطاقم سوزلرله.

فَسادانگیز { صه. فا. [عر. فساد = قاریشیقلق. فا. انگیختن = قوپارمق] فساد قوپاران، نفاق ومفسدتی موجب: فساد انگیز اغفالات.

فَسادجی { صه. سه. فساد قاریشدیران، قاریشدیریجی، نفاقجی، منافق، ایش بوزان: فسادجی آدمدر.

فَسانه { وافسانه. سه. فا. مصال، اساطیر، اصلسز وخارق عاده حکایه: طوطی نامه کبی اسکی زماندن قالمه برطاقم فسانه‌لری شمدی اوقویانلر یوقدر.

فِستان { سه. [آرناؤدجه‌دن] ١. آرناؤدلرك کیدکلری وبلدن دیزه قدر اوزانان کگیش وچوق قیرمه‌لی پاتیسقه‌دن معمول بیاض برلباس: آرناؤد فستانی. ٢. آلافرانغه قیافتده قادینلرك کیدکلری مختلف بچیمده قیرمه‌لی وسوسلی انتاری: ایپك فستان. ٣. بح. دیرکلرك کوکرته اسقارچه‌لرینی یاغموردن محافظه ایچون اوزرینه قاپلانان مشمع؛ باجه فستانی = باجه‌لرك آلت نهایتنده کی عریض قسمی.

فِستانلق { صه. فستان یاپمغه یارایان، فستانه مخصوص: فستانلق قماش، باصمه. == سه. برفستان یاپمغه کفایت ایده‌جك مقدار قماش: کندیسنه بوقاشدن برفستانلق آله‌جغم.

فِستانلی { صه. فستان کیین: یونانك اوزون تعبیر اولنور فستانلی برصنف عسکری واردر.

فستق { سه. [فا «پسته»دن معرب اولان مضموم الفاء عر. «فستق» دن] ١. حلب جهتنده یتیشن برجنس آغاج وبونك ویردیکی معروف میوه‌که قولای آچیلیر ایکی اینجه مصراعك ایچنده بادم جنسندن یشیلمتراق لذیذ برلبی واردر: شام فستغی. ٢. چام انواعندن چوق داللی بر آغاج وبونك ویردیکی میوه‌که مخروطی الشکل بربیوك قوزالاغك ایچنده سرت قبوقله محاط فندق اوزونلغنده اکن اینجه برلبی واردرکه قوش اوزومیله برابر پلاو وطولمه کبی یمکلره قونور: چام فستغی؛ فستق آغاجی. || هند فستغی = آراقیطون دخی دینلن بهاراتدن برماده. || فستق کبی = سمیز واتی پك قاتی اولوب شیشمان وسولپوك اولمیان، بالیق اتلی.

فستق { مه. «فلان» لغتنه اتباعاً قوللانیلوب بعضاً بوکا دخی «فستکیز» مهمله‌سی اتباع اولنور: فلان فستق؛ فلان فستق فستکیز دیه‌رك.

فستقلق { سه. شام ویاخود چام فستغی آغاجلرندن عبارت قوریلق: اوراده بر فستقلق واردر.

فستقی { صه. شام فستغنك ایچی رنکنده اولان، آچیق یشیل: فستق قماش، بویا. ||

فستق مقام = خرلدی. == س. فستق رنکی، بو یاسی: اوی فستق‌به بویامق.

فَستَکیز { مه. فلان وفستق لغتلرینه اتباع اولنور: فلان فستکیز؛ فلان فستق فستکیز = شو بو، اوته بری.

فُسحَت { سذ. عر. کنکیشلك، آچیقلق، وسعت، کنکیش وآچیق میدان.

فَسخ { سذ. عر. ١. بوزمه، قالدیرمه، حکمسز براقمه، لغو، ابطال: قانونك برماده‌سنی فسخ ایتمك؛ یکی نظام اسکیسنی فسخ ایتدی؛ براصول وعادتك فسخی. ٢. حق. بر محکمهٔ ابتدائیه‌نك ویردیکی قراری محکمهٔ استینافك ویا دیکر بر محکمهٔ بدایتك بوزمسی.

فَسَده { سذ. جـ. عر. فر: فاسد. با: فاسد.

فُسُرده { یاخود افسرده. صه. فا. طوکمش، جامد: فسرده دل = یورکی طوکمش، حسسز.

فِسق { سذ. عر. منهیاتی ارتکاب ایتمه، کناه ایشلمه، سفاهته طالمه: فسق وفجور.

فِسقِیّه { سذ. عر. ١. صویی یوقاری‌یه آتوب مختلف اشکالده پوسکورتن حوض موصلوغی، فشقریق، فواره. ٢. صو آلوب فشقیرتمغه مخصوص ال آلتی.

فِسکَت { س. [ابا.] بحـ. قوماندهٔ دودوکی، کمیجی دودوکی.

فِسکه { س. ١. اورته پارمغی باش پارمغه صیقدقدن صکره شدتله براقغله ترسیله اوریلان ضربه: فسکه اورمق. ٢. فسکه اورمقدن حاصل اولان بره وشیش، علی‌الاطلاق پارمق ودکنك وسائره ضربه‌سی اثری اولان طولانی قبارمه: یاکاغی فسکه فسکه اولمش، فسکه فسکه قبارمش. ٣. مذکور ایکی پارمغك بته او وضعیتیله اوفاق طاش وسائره آتمه: فسکه طاشی. || فسکه طوقندیرمامق = توز قوندیرمامق، مدافعه وتصاحب ایتمك. || فسکه شمعدانی = کوچك ال شمعدانی.

فسلامَق { وفسله‌مك. با: فصلامق.

فَسلَگَن { [یو. Βασιλικόν] عر. ریحان دینلن کوزل قوقولی اوت که صاقسیلرده بتیشدیریلیر. || آق فسلکن، هند فسلکنی، یبانی فسلکن، یر فسلکنی = بونك انواعی.

فُسوس { و:

فُسون { با: افسوس، افسون.

فَسیح { صه. عر. آ: فسیحه. [«فسحة» دن صش.] کنکیش، واسع، آچیق. ز.

فُسَیفِساء { سذ. عر. رنکارنك بونجوقلر ویا چاقیل طاشی وصرچه وسائره ایله طونادلمش سطح که فر. «موزاییق» دینیلیر. [هر نه قدر لساننمزده استعمال اولنمامش ایسه‌ده، بویله برلغته اشد احتیاجمز اولدیغندن، قبولی الزمدر.]

فش { وفشر. مه. سورینن بر قماش واسکی ترلك یاخود خفیف صورتده آقان صو سسنی تقلید وتصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر: فش فش، فشر فشر یوریمك، سورنمك، آقمق.

فَشان { صه. فا. با: افشان.

فشر { مه. با: فش.

فشرداتمَق { فتـ. بر شیئی فش فش وفشر فشر ایده‌جك صورتده اویناتمق: ترلکاری، اتکارینی فشرداته‌رق یوریوردی.

فشردامَق { فل. حرکت ایدرکن فشر فشر ایتمك: ترلکاری فشردایوردی؛ صو چایرك اوزرنده فشردایه‌رق آقیوردی.

فشردی { س. قماش وترلك وصوکی بر شیئك خفیف صورتده حرکت ایدرکن چیقاردیغی سس: ترلکك، صویك، اتکارك فشردیسی.

فشقرتمَق { فتـ. ١. صو ویادیکر بر مایعی تضییق ایده‌رك طار برمنفذدن شدتله صیچراتمق، فوران ایتدیرمك: بوفسقیه، بوطلومبه، شو شرینغه صویی چوق یوقاری‌یه فشقرتیور. ٢. تخمی بردن بره وسرعتله انبات ایتمك: بویاغمور اکینلری فشقرته‌جقدر.

فشقرمَق { فل. ١. صو ویا دیکر بر مایع برطرفدن تضییق اولنه‌رق بولدیغی طار بر منفذدن شدتله صیچرامق، فوران ایتمك: بوفسقیه‌دن

صو بش متره یوقاری یه قدر فشقریور. ۲. تخم بیوك برقوت وشدتله بیتوب بردن بره بیومك: اکدیکمز تخملر برکوزل فشقرمش که.

فشقریق { س. تضییقله صویی آتوب فیرلادان آلت، فسقیه، فواره، شرینغه.

فشقه { س. بحـ. دمیرك طرناغی قالدیرمق ایچون سفینه‌نك کنارینه مرکوز اکری دمیر آصق، متافوره؛ فشقه ایتمك = دمیرك طرناغی قالدیرمق.

فشقی { س. تازه حیوان کوبره‌سی : باغ کوتوکلرینك کوکلرینه قاسمده فشقی آتمق چوق ایبدر.

فشقیاق { س. ۱. تازه کوبره‌نك آتلدیغی یر. ۲. اشکمبه.

فشقین { س. آغاجك کوکندن چیقان سورکون.

فشك { س. با : فشنك.

فشلدامق { فل. ایپك قماشك خشردیسی کبی خشردی ایتمك، خشردامق : جانفس فستانی فشلدایوردی.

فشلدی { س. ایپك قماشك کبی خشردی : ایپك فستانك فشلدیسنی ایشیتدم.

فشنامق { فل. اکشیوب قاینامق، مایه‌لانوب قبارمق، اختمار ایتمك.

فشنك { س. ۱. تفنك وطبانجه‌یه طولدیریلان باروت وقورشونی حاوی مهمه‌که وقتیله کاغده وشمدی معدن قوغانه صاریلی اولور. ۲. طونمالرده وشنلکلرده آتلمق اوزره باروت وسائر اجزا ایله یاپیلان مواد ناریه انواعی : آرایجی، کور، هوایی، چادر فشنك؛ چرخ فلك فشنکی؛ فشنك آتمق، یاقمق. ۳. فشنك شکلنده استیف اولنمش وکاغده صارلمش آقچه و سائره. || بحـ. روکت فشنکی = قضازده کمیلره امداد طلبیچون آتیلان فشنك. || مجـ. دلی فشنك = صاوروق وملاحظه‌سز آدم.

فشنکجی { س. فشنك یاپان و صاتان آدم.

فشنکخانه { س. فشنك یاپیلان ویا صاقلانان یر، فشنك فابریقه‌سی ومخزنی.

فشنکلك { س. فشنك طاشیمه‌یه مخصوص محفظه که شمدیکی اصولده کوکسك او زرینه آرقوری باغلانوب هر بر فشنك ایچون پارمق شکلنده بر یری واردر، پالاسقه.

فشنه { س. با : وشنه.

فص { مه. یاواش وکیزلی لقردی ایتمکی تصویر وتقلید ایدر: فص فص برشیء قونیشدیلر.

فصّ { سذ. عر. جـ : فصوص. ۱. یوزوك قاشی. ۲. بادم کبی میوه‌لرك ایچی، لب. ۳. کمیکك اویناق یری.

فَصاحت { سذ. عر. برلسانك طوغری وخطاسز وسهولت وسلاستله سویلنمسی ویا یازلمسی، سوزك یاکلیش ویبانجی یاخود نادرالاستعمال کلمه‌لردن سالم اولمسیله برابر ربطنك دخی قاعده‌یه مطابق اولمسی : فصاحت لسان؛ فصاحتله سویلمك.

فَصاحت پرداز { ص. فا. [عر. فصاحت = م. فا. پرداختن = ترتیب ایتمك] فصاحتله لقردی سویلین، فصیح اللسان.

فَصّاد { سذ. عر. قان آلان جراح، قان آلیجی.

فَصّال { ص. عر. [« فصل » دن سمبـ.] فصل وذم ایدن، غیبت ایلین، برینك عیوبنی صاپوب چکیشدیرن. [عربیده بالعکس برینی جائزه امیدیله مدح وثنا ایدن دیمکدر.]

فِصال { سذ. عر. ۱. آیرمه. ۲. سوتدن کسمه. [فطم، فطامه کبی] ن.

فُصَحاء { صذ. جـ. عر. فد : فصیح. با : فصیح.

فَصد { سذ. عر. ط. قان آلمه : فصدشریانی؛ فصدوریدی.

فصر { مه. توتونك یانمه‌سی کبی برشیئك سسنی تصویر وتقلید ایدر : فصر فصر توتون ایچیوردی.

فَصل { سذ. عر. جـ : فصول. ۱. آیرلمه، آیریلق، وصل مقابلی. ۲. کسمه، قطع، حکم، حل : دعوایی فصل ایتدی؛ حل وفصل. ۳. برکتاب ویا بابك منقسم اولدیغی اقسامك هربری : کتابك ایکنجی فصلی. ٤. سنه‌نك منقسم اولدیغی درت موسمك هربری : فصل بهار، فصل صیف، فصل خریف، فصل شتا؛ فصول اربعه. ٥. تیاترو اویوننك منقسم اولدیغی اقسامك هربری که پرده‌نك تبدیلیله اوینانیلیر، فر. Acte. ٦. بردفعه‌ده

اجزا اولنان موسیقی : برفصل چالمق . ۷. تر. چکیشدیرمه، غیبت، مذمت : فصل ایتمك . ۸. اعضای بدنك اویناق یری، مفصل. ن. اصل وفصل = اصل واساس : بونك اصل و فصلی یوقدر = هیچ وقوعی یوقدر ، بسبتون بی‌اساسدر. || د. فصل الخطاب = خطبه ایله مبنی علیه آره‌سنده اولان «امابعد» تعبیری. || ه. فصل مشترك = ایکی سطحك بربرینه تماس ایتدکاری محل واوراده تشکیل ایتدکاری خط.

فصلاشمق { فش. محرمانه و یا. واش سویلشمك ، قولاق قولاغه لقردی ایتمك .

فصلداشمق { فش. برسوء مقصد له یاواش قونیشمق.

فصلدامق { فل. سوء مقصد له کیزلی لقردی سو- یلمك، کیزلیدن القاآتده بولنمق: اوآدم قولاقلرینه بر شیئلر فصلدادی .

فصلدی { س. یاواش سسله و اکثریا سوء مقصدله اولنان لقردی.

فُصوص { سذ. ج. عر. فد : فص. با : فص.

فُصول { سذ. ج. عر. فد : فصل. با : فصل .

فصولیه { یاخود فاصولیه. س. [اکثر شرق السنه- سی بیننده مشترك اولوب اصل خانغی لسانك مالی اولدیغی کسدیریله‌مزسه‌ده لا. Faseolus دن اولمسی اقوای احتمالاتدر.] معروف سبزه که تازه‌سی قبو- غیله برابر وقوروسی دانه اوله- رق ینوب مواد مغذیه‌دندر. باربونیه، چالی، عایشه قادین، بر فصولیه‌سی و سائر انواعی واردر .

فَصیح { ص. عر. ث: فصیحه. ج: فصحاء. ۱. فصاحتله سو- یلین، بر لسانی پك طوغری و قاعده‌یه مطابق وزوائد و نوا- دردن سالم اوله‌رق سویلین : عربلرده پك فصیح آدملر بولنور؛ خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز فصحاء عربی الزام بیورمشلردر؛ فصیح اللسان آدم. ۲. فصاحتله یعنی طوغری وقاعده‌یه مطابق والفاظ غریبه وحشویاتدن سالم اوله‌رق سویلنیلن (سوز) : کلام فصیح. == ح. فصاحتله : عربیی فصیح سویلیور .

فَصیحانه { ص. ح. فا. فصاحتله، فصحایه مخصوص طرز واصولده : افادۀ فصیحانه؛ فصیحانه بیان ایتدی .

فَصیله { سذ. عر. ۱. طاقم، طا- ئفه، زمره، برعائله تشکیل ایدن خلق. ن. ۲. نبا. آره‌لرنده مشابهتلری اولوب بر جنسه منسوب اولان نباتات اجناسنك مجموعی : فصیلۀ لوزیه، فصیلۀ عنبیه. فر. Famille. [بوتعبیر علم حیواناتده دخی قوللانیله- بیلیرکن وحتی معناسی لغویسنه باقیلیرسه حیواناته دها مناسب ایکن، هرنه سببه مبنی ایسه حیواناتده «زمره» لغتی اصطلاح اتخاذ اولنمشدر.]

فَضاء { (ز) سذ. عر. ۱. واسع اووه، کڭیش میدان. ۲. کائناتده اجرام سمائیه آره‌لرنده ممتد اولان بوشلق، بعد مجرد: فضاء نامتناهی؛ فضا ایچنده جولان ایدن اجرام بیحساب.

فَضاحت { (ز) سذ. عر. رذالت، رسوایلق ، عیب : فضاحت لسانیه = پك دنائتکارانه اطلاق لسان .

فَضائح { (ز) سذ. ج. عر. فد : فضیحه. با : فضیحه.

فَضائل { (ز) سذ. ج. عر. فد : فضیلت. با : فضیلت.

فَضائی { (ز) ص. عر. ث: فضا- ئیه. فضایه منسوب و متعلق .

فَضل { (ز، د) سذ. عر. ج : افضال. ۱. ذکر، مزیت ذاتیه. ۲. هنر، معرفت، کمال، اخلاق وعقیده طوغریلغیله برابر علم ودانش : اونك علم وفضلی، فضل وکمالی ظاهردر. ۳. کرم، عنایت، احسان. ٤. اوستلك، آرتقلق ، رجحان ، برترلك : فضل و رجحان . || ه. فضل- الدائره = راصدك بولندیغی محلك نصف النهاریله شمسك مرکزندن مرور ایدن میل دائره‌سی بیننده قطبده حادث اولان زاویه، ساعت زاویه‌سی.

فُضَلاء { (ز) سذ. ج. عر. فد : فاضل. با : فاضل.

فَضَلات { (ز) سذ. ج. عر. فد : فضله. با : فضله .

فَضله { (ز) سذ. عر. ج : فضلات. ۱. آرتق، زیاده، زائد : سزده بوندن فضله بر شیء وار- میدر؟ بنده‌کی اشیا بوندن فضله‌در . ۲. آرتان، قالان

مقدار، بقیه : بونك فضله‌سنی نه یاپه‌لم ؟ یمکك فضله‌لرینی طوپلا- یور. ٣. زائد و لزومسز شیء : بونك زیاده‌سی فضله‌در؛ بکا فضله کلیور. ٤. قاذورات. [بو معنا ایله لسانمزده یالکز جمعی واوده نادراً قوللانیلیر.] || بوندن فضله = بوندن باشقه ، بوندن ماعدا. == ح. چوق، زیاده، لزومسز یره : فضله سویلیور- سکز؛ فضله چالیشیور.

فضول (ز) سذ. عر. [اصل « فضل » ك جمعی اولوب مفرد کبی قوللانیلیر] ١. فضله ولزومسز شیء ویا سوز. ٢. حد وحق تجاوز، حقسز ونامشروع حرکت تجاوزکارانه. || بو الفضول [اصلی : ابو الفضول] = فضله ولزومسز سوز سویلر وتجاوز- کارانه حرکتده بولنور (آدم). == ص. تر. [زبانزدی : فوْدول] خود بین وخود رأی ومتکبر، سرکش، کبرلی، متعظم : فضول آدم؛ هم کل هم فضول.

فضولاً ح. عر. حقسز ونظا- مسز اوله‌رق، بلا اذن شرعی، تجاوزکارانه، غیرمشروع صورتده، زوربالقله : فضولاً تارلامی ضبط ایتدی.

فضوللق س. [زبانزدی : فو- دوللق] کبر، غرور، سرکشلك، خود بینلك.

فضولی ص. عر. ١. حقسز وغیر مشروع، تجاوزی، تجا- وزکارانه. ٢. وظیفه خارجنده وکندیسنه عائد اولمیان ایشلره قاریشان. == ح. حقسز او- له‌رق، بغیرحق، تجاوزکارانه : فضولی حقوقه مداخله ایدیور.

فضّه (د) سث. عر. کومش، سیم.

فضیح (ز) ص. عر. ث : فضیحه. [« فضاحة » دن صش.] رذیل، رسوای، رذیلانه، قبیح، چرکین، بولسز، نا روا : قول فضیح؛ اعمال فضیحه.

فضیحه (ز) سث. عر. جه : فضا- یح. ١. رذالت، رسوا- یلق، عیب. ٢. رذیلانه و ناروا قول و حرکت : بویله بر فضیحه او آدمدن مأمول اولمازدی؛ اصحاب فضایحدن برآدم.

فضیلت (ز) سث. عر. جه. فضائل. ١. دکر، قدر، مزیت : بونده نه فضیلت وار آکلایه میورم. ٢. هنر، معرفت، علم، عرفان : اصحاب فضیلتدن برآدم؛ فضائلی مشهور بر ذات. ٣. حسن اخلاق، اخلاق حسنه، عفت وعصمت و ناموس : انسانك درجهٔ قدر و اعتباری فضیلتیله متناسبدر؛ فضائل اخلاق؛ فضائل اسلامیه.

فضیلتلی فضیلتلو. ص. معانیٔ ثلثه‌سیله فضیلت صاحبی. [با : فضیلت]. انشاده علمانك استانبول وحرمین پایه‌لرینی حائز اولانلرینه ویریلن عنوان والقاب رسمیه‌در : فضیلتلو ... افندی (حضرتلری) .

فطام سذ. عر. ط. سوتدن، ممه‌دن کسمه. [فصال کبی.]

فطانت سث. عر. ذهن آچیقلغی، آکلایش، زیرکلك، سرعت انتقال : بو چوجقده چوق فطانت واردر. [فطنت کبی.]

فطانتلی ص. ذهنی آچیق، آکلا- یشلی، زیرك، فطین.

فطر سذ. عر. اوروج آچه، اوروج بوزمه. || زکات فطر = با : فطره. || عید فطر = رمضان بایرامی.

فطرت سث. عر. ١. یارادیش، خلقت، آفرینش : فطرت عالم. ٢. یارادیلیش، خلق، طبیعت، سرشت، طینت، جبلت : هرکسك فطرتی باشقه- در؛ علو جناب اونك فطرتنده واردر.

فطره سث. عر. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده بزجه محل استعمالی آیرلمشدر] رمضان بایرامنده ویریلن صدقهٔ شرعیه، زکات فطر.

فطری ص. عر. ث : فطریه. خلقتده، یارادیلیشده اولان، خلقی، طبیعی، جبلی : استعداد فطری؛ محاسن فطریه.

فطنت سث. عر. ذهن آچیقلغی، اویانیقلق، آکلایش، زیرکلك : اصحاب ذکا وفطنتدن. [فطانت کبی]

فطوغراف فطوغرافیا. با : فتوغراف و سائره.

فطیر سذ. عر. مایه‌سز، خمور- سز اتمك ، اسرائیلیلرك ایام مخصوصه‌لرنده یدکلری خمورسز اتمك. ٢. مایه‌سز خمور- دن کسلمش شکر ایله یاپیلیر ساده برطاتلی.

فطین ص. عر. ث : فطینه. [« فطنت » دن صش.]

ذهنی آچیق، اویانیق، ذکی، زیرك : بك فطین بر چوجق.

فِعال { سد. جـ. عر. فد : فعل. || با : فعل. [« افعال » کبی.]

فَعّال { ص. عر. [« فعل » دن سمب.] چوق ایشلین، چوق ایش کورن، هیچ طورمیوب دائماً فعل و حرکتده بولنان : فعال آدمدر.

فِعل { سد. عر. جـ : افعال. ١. ایش، عمل، کار : فعل خیر، فعل شر؛ افعال حسنه. ٢. قوه‌ده قالمیوب میدانه چیقان، ایشلنن، وجود بولان شیء، سوزدن عبارت اولمیوب موجود و مجسم اولان ایش : بو نیتی فعله کتیرمه‌سه؛ فعلی قولنه مطابق؛ اقوال کافی دکلدر افعال لازم. ٣. د. [صرفده] حدث و زمانه دلالت ایدن کلمه که تقسیمات مختلفه ومتداخله‌سی واردر : فعل متعدی : یازدی، فعل لازم : کلدی، فعل معلوم : کوردی، فعل مجهول : کورلدی، فعل ماضی : کلدی، فعل مضارع : کلیر الخ؛ فاء الفعل = فعل عربینك برنجی حرف اصلیسی، عین الفعل = ایکنجیسی، لام الفعل = اوچنجیسی. || فعله کتیرمك، فعله اخراج ایلمك = اجرا ایتمك. || بالفعل = ایشله، ایشده اوله‌رق، صحیحدن، اصالةً، اعتباری ویا قوه‌ده یاخود وکالت صورتیله اولمیه‌رق : بالفعل عسکرلك ایتدم؛ بالفعل مأموریتده بولنان. || فعل شنیع = با : شنیع.

فِعلاً { ح. عر. ایشله، حقیقتده، اعتباری ویا سوزله اولمیه‌رق، وکالتله دکل، شخصاً، بالذات : فعلاً خدمت عسکریه‌ده بولندی؛ فعلاً فقرایه یاردیم ایدیور.

فَعَلَه { سد. جـ. عر. فد : فاعل. || با. فاعل.

فِعلی { ص. عر. ث : فعلیه. ١. فعلاً و حقیقةً اجرا اولنان، قوه‌ده ویا سوزده قالمیان، اعتباری و فرضی اولمیوب حقیقی اولان : خدمت فعلیه، نتایج فعلیه. ٢. د. [صرفده] فعل دینلن نوع کلمه‌یه منسوب ومتعلق : تصریفات فعلیه.

فِعلیّات { سش. جـ. عر. فعلاً و حقیقةً اجرا اولنان شیئلر، وجوده کتیریلن ایشلر، قوه‌ده و سوزده قالان نیات و تصورادن ویا اعتباری وفرضی اموردن اولمیوب میدانده کورینن ایشلر : بن آدمك سوزلرینه قولاق آصمام فعلیاتنه باقارم؛ فعلیاتی کورلدی.

فِغان { س. فا. ایکلمه، ناله، فریاد : بنم فغان وفریادم قومشولرمك راحتنی سلب ایتدی؛ بلبلك فغان عاشقانه‌سی. == حد. امان ! فریاد ! ایواه.

فَغفور { س. وقتیله چین ایمپراطورلرینه ویریلن اسمدر. [خاقان کبی. بعضلری‌ده برینی چین ودیکرینی خطا یعنی مغولستان ومانچوریه حکمدارلرینه تخصیص ایتمك ایستمشلردر.]

فَغفوری { س. چینده صانکه ایمپراطورلرینه مخصوص اولمق اوزره یاپدقلری نفیس پورسلن، اسکی معدن چین طباغی.

فق { فقلامق. || با : ویق، ویقلامق.

فَقار { سد. عر. [اسم جنس اولوب عربیده مفردی‌ة علاوه‌سیله اولور. فانك کسریله « فقره » نك جمعی عد اولنمسی غلطدر.] اوکورغه کمیکلری. || ذوالفقار = اوکورغه کمیکلری صورتنده منویشی اولان مشهور بر قلیچ که غزای بدرده اغتنام بیوریله‌رق جانب نبویدن حضرت علی (رضه) افندمزه احسان بیورلمشیدی.

فَقاری { ص. عر. ث : فقاریه. اوکورغه کمیکنه منسوب و متعلق : عمود فقاری = اوکورغه کمیکلرینك تشکیل ایتدکلری زنجیر که بدنك بر دیرکی مقامنده اولوب اکسه‌نك منتهای اعلاسندن قویروق صوقومنه قدر اوزانیر.

فَقاهت { سش. عر. علم فقهده رسوخ ومعلومات، فقیهلك.

فَقاهتلی { فقاهتلو. ص. علم فقهده رسوخ صاحبی. انشا لساننده مفتیلره ویریلن عنوان والقاب رسمیه‌در.

فَقد { سد. عر. و :

فِقدان { سد. عر. بولنمامه، اولمامه، عدم، عدم موجودیت، یوقلق، اکسیکلك : فقدان نقود، فقدان عقل؛ فقدانی حالنده قیمتی آکلاشیلیر.

فَقر { سد. عر. یوقسوللق، فقیرلك، فقرالق، احتیاج، مال

وثروت فقدانی : فقر موجب شین وخجالت دکلدر الویرکه ناموس وتربیه ایله مترافق اولسون . || مجـ. نقصان، اکسیکلك : فقر الدم = قانسزلق، بدن انسانده قان نقصانی.

فقر ١١ { مه. ١. غلیانده بولنان بر مایعك قاینامه‌سنی تصویر وتقلید ایده‌رك مکرر قوللانیلیر : صو فقر فقر قاینایوردی. ٢. کوز آله‌جق صورتده پارل پارل پارلایان وتشعشع ایدن بر شیئی تصویر ایدر : بر طاقم جام پارچه‌لری قومك ایچنده کونشدن فقر فقر پارلایوردی. ٣. هر بری بر طرفدن اوینایوب قیمیلدانان غلبه‌لقلی برشیئی تصویر ایدر : شکرك ایچنده قاریجه‌لر فقر فقر اوینایوردی.

فقراء { سذ. ص. جـ. عر. فد : فقیر. با : فقیر. == تر. فد. عو. ١. یوقسول، فقیر، محتاج: کندیسی پك فقرادر؛ فقرایه آجیملی. ٢. بیچاره، زواللی : نه یاپسون فقرا آدم ! آجیدم فقرایه.

فقرالق { س. عو. یوقسوللق، فقر : فقرالق عایب دکلدر.

فقردامق ١٢ { فل. ١. فقر فقر ایده‌رك سسله قاینامق : صو فقردادی. ٢. سرعتله وهر طرفدن اوینامق : دکیز شدتله فقردامغه باشلادی؛ قاریجه‌لر هرطرفدن فقردایور. ٣. کوز آله‌جق صورتده پارلدامق : جامکانك رنکارنك جاملری کونشدن فقردامغه باشلادی.

فقره { سذ. عر. جـ : فقرات. ١. اوکورغه کمیکی. ٢. بر مقاله ویازینك آیریجه برکلام ویا بحث تشکیل ایدن وماقبل ومابعدندن آیریله‌بیلن پارچه‌سی : یازدیغم شیئك بعض فقره‌لرینی تصحیح ایتدم. ٣. نظام وقانون ویا قواعد علمیه وفنیه کتابلرنده بند، ماده : برفقرهٔ نظامیه؛ قانونده بوکا دائر برفقره واردر. ٤. کوچك حکایه، قصه : بر فقره نقل ایتدی؛ کندیسی پك تحف فقره‌لر بیلیر.

فقط { ح. عر. یالکز، آنجق : آوه کیتمك عادتم دکلدر فقط بوکون مسافرلرمك خاطریچون کیتمکه مجبور اولدم؛ بونی فقط سزه سویلیورم. == حر. آنجق، اما، لکن، شو قدر وارکه : بن چوق چالیشمایك دیدم فقط بسبتون درسی براقك دیمدم؛ اوآدم چوق اوقویور فقط استفاده‌لی کتابلر انتخاب ایتمیور.

فقه { سذ. عر. مسائل شرعیهٔ عملیه علمی : علم فقه؛ فقه اوقومق؛ فقهده ید طولی صاحبی؛ فقه حنفی، فقه شافعی، فقه مالکی.

فقهاء { سذ. جـ. عر. فد : فقیه. با : فقیه.

فقی { س. [عر. « فقیه » دن غلط] آناطولیده اوقومش آدملره یعنی کوی امامی ومکتب صبیان معلمی کبی آدملره دیرلر : فقی‌یه طانیشملی؛ فقینك اوغلی. عو. [اوائل دور عثمانیه‌نده علمایه فقیه نامی ویریلیردی.]

فقی ١١ { یا فیق. مه. صیق لغتنه اتباعاً قوللانیلیر : صیق فقی کوریشورلر = پك صیق ومحرمانه.

فقیر { ص. س. عر. ث : فقیره. جـ : فقراء [« فقر » دن صش.] ١. یوقسول، زوکورت، مالسز، ثروتسز، پاره‌سز، فقرا، محتاج : غنی وفقیر هرکیم اولورسه؛ زنکین ایکن قمارده غائب ایدوب فقیر دوشدی؛ فقرایه آجیملی. ٢. بیچاره، زواللی : نه یاپسون فقیر ! ٣. تواضع طریقیله متکلمدن کنایه اوله‌رق علی‌الخصوص درویشان میاننده قوللانیلیر : فقیر دون زیارتکزه کلدمسه‌ده بوله‌مدم. == جـ. ترکجه‌ده مفرد یرینه‌ده قوللانیلیر. با : فقرا.

فقیرانه { ص. ح. فا. ١. فقیره یاقیشیر صورتده : فقیرانه بر اوم واردر؛ فقیرانه یاشامغی اختیار ایدوب وارداتنك قسم اعظمنی خیراته صرف ایدیور. ٢. عاجزانه، کمال عجز وافتقارله [تواضع تعبیری]: فقیرانه تقدیمنه جرأت ایتدم.

فقیرخانه { س. فا. متکلمك اوی [تواضع تعبیری] : فقیرخانه‌یه تشریفکزی رجا ایدرم.

فقیه { سذ. عر. جـ : فقهاء. [«فقه» دن صش.] علم فقه عالمی، علم فقه ایله توغل ایدن. [اوائل دور عثمانیه‌ده علی‌الاطلاق علمایه بونام ویریلیردی.]

فكّ { سذ. عر. ١. آیرمه، آچه : فك شقه ایتمك = طوداق

[آغز] آچمق، لقردی سویلمك. ٢. چوزمه، حل: فك رابطه، فك علاقه، فك لنكر. ٣. قیرمه، قوپارمه، قطع: فك مهر = مهرك قیرلمسیله مكتوبك فتحی. ٤. قورتارمه، تخلیص، اعتاق: فك رهن = رهندن چیقارمه؛ فك رقبه = كوله وجاریه اعتاقی.

فَكّ { سنذ. عر. جم: افكاك. تش. چكه؛ فك اعلا = اوست چكه؛ فك اسفل = آلت چكه.

فِكار { ص. فا. یاره‌لی، مجروح: دلفكار = یوركی یاره‌لی، مجروح الفؤاد.

فِكر { سنذ. عر. جم: افكار. ١. دوشونمه، تفكر، ملاحظه، اندیشه: فكره طالدی؛ اعمال فكر ایتمك؛ دریك برطاقم افكار ذهننی مشغول ایدیوردی. ٢. رأی، برآدمك كندی فكرنجه قرارلاشدیروب تنسیب ایتدیكی یول: بو بابده سزك فكركز نه‌در؟ بن فكرمی بیان ایتدم؛ سزده كندی فكركزی سویلیكز. ٣. عقل، ذهن، خرد، هوش، ذكا: بو آدمده هیچ فكر یوقدر؛ افكار صاحبی آدمدر؛ فكری طوغری آدم. ٤. قوهٔ حافظه، خاطر: فكرمده قالمدی؛ شمدی فكرمه كلیور؛ بسبتون فكرمدن چیقمشیدی؛ بونی فكركزده طوتك. ٥. هروقت دوشونیلن شیٔ، منویٔ ضمیر: اونك عقلی فكری هپ اویونده. ٦. نیت، مقصد، تصور: نه فكركز وار در؟ افكاركز نه در؟ || فكر ایتمك = عقل ایتمك، وقتنده دوشونمك، غفلت ایتمه‌مك: بونی ایی فكر ایتدیكز؛ اویله ایجاب ایدردی اما فكر ایده‌مدم. == جم. تر. مفرد كبی. ١. ذهن، عقل: بو آدمده افكار واردر. ٢. مقصد، نیت: سزك افكاركز نه‌در؟ ٣. غائله، حزن، كدر، دوشونجه: اونك برافكاری وار ایدی، بر افكاره طالمشیدی؛ سز بوایشی چوق افكار ایتدیكز.

فِكراً { ح. عر. فكر ایله، دوشونه‌رك، ذهننده، ذهناً، یالكز دوشونمك طریقیله وسویلمكسزین: هركس فكراً بر رقم انتخاب ایتسین.

فِكرَت { سئ. عر. دوشونمه، دوشونیلن شیٔ، تأمل، تفكر.

فِكرسِز { ص. فكر ورأیی اولمیان، عقلسز، غبی.

فِكرسِزلِك { س. فكر ورأی فقدانی، عقلسزلق، غباوت.

فِكرلی { ص. فكر ورأیی اولان، عقللی، عاقل، ذكی: جن فكرلی = پك ذكی وفطین.

فِكری { ص. عر. ث: فكریه. فكر وعقله منسوب ومتعلق، ذهن وتفكرله حاصل اولان: آثار فكریه، اشتغال فكری.

فِكَن { ص. فا. با: افكن.

فِكَنده { ص. فا. با: افكنده.

فَكّی { ص. عر. ث: فكیه. تش. چكه‌یه منسوب ومتعلق.

فَكیف { یاناصل معناسیله اسكی آثارده نادراً بولنور برتعبیر عربی اولوب الیوم قوللانلماز.

فَلاح { سنذ. عر. ١. قورتولش، سلامت، نجات: ابوینه اطاعت ایتمین چوجق هیچ بر وقت فلاح بولماز. ٢. سعادت، بختیارلق: طریق مستقیم خارجنده انسان ایچون فلاح یوقدر؛ حی علی الفلاح = هایدیك سعادت وسلامته.

فَلّاح { سنذ. عر. جم: فلاحین. [«فلاحة» دن سمب.] ١. اكینجی، چفتجی، حراث. ٢. بالخاصه خطهٔ مصریه چفتجی وكویلیسی: مصر اهالیسی فلاحین ایله عربادن مركبدر. ٣. عراب، زنجی.

فَلاحَت { سئ. عر. اكینجیلك، چفتجیلك، زراعت، حراثت.

فَلاخَن { س. فا. طاش آتمغه مخصوص آلت، صاپان.

فلار { س. اسكی بر جنس خفیف ترلك.

فلارز { س. كتن وسائره‌یی دوگوب تخمنی آیرمغه مخصوص طوقماق، كتن طوقاغی.

فَلاسِفه { سنذ. جم. عر. فد: فیلسوف. با: فیلسوف.

فَلاطون { فلاطونی. ا: افلاطون، افلاطونی.

فَلاقه { س. با: فلقه.

فَلاكَت { س. [«فلك» دن مشتق عر. بركلمه كبی قوللانیلیورسه‌ده، عربی اولمیوب اویدورمه ویاكلیش برلغتدر.]

مصيبت، آفت، داهيه، بلاى عظيم: بو زيان اونك ايچون بر فلاكتدر.

فلاكتزده { ص. [غلط تعبير] آفتزده، مصيبته دوچار، مصاب.

فلاكتلى { ص. مصيبت وفلاكتى موجب، آفت آميز.

فلامور { س. با: اخلامور.

فلامه { س. [يتا. Flama] مزراق وسونكى اوجنه طاقيلان وكمى ديركنه چكيلن اينجه بايراق، تر. آلاو.

فُلان { سذ. عر و: .

فلان { ك. [عربيدن مأخوذ] ١. اسمى ذكر اولنمق ايستنلين ويا هركيم اولورسه مقامنده تعميم صورتيله قصد اولنان شخص وشئ: فلان آدم كلدى، فلان فلان كيده‌جكدر ديه تصريح ايتملى. ٢. وسائره، وقس عليه البواقى كبى معنا ايله قوللانيلير: صنديق فلان كبى اشيا كز وارمى ايدى؟ يازى يازه‌جغم فلان ديدى. || فلان فستيق، فلان فستكيز = شو بو، شويله بويله، دها نه‌لر.

فلانجه { ك. اسمى ذكر اولنمق ايستنلين ويامعين اولميان برشخص وياشيئه دلالت ايدوب «فلان» لفتندن دها تصريحلى كبى قوللانيلير: فلانجه آدم كلدى ديه خبر ويرملى؛ فلانجه يره كيده‌جكم ديدى.

فلاندره { س. [يتا. Flandra] فلامه‌نك اوزونى، بكلك كميلرك غراندى ديركنه چكيلن ديركك نصفى طوانده پارچه شالى ومزراق اوجنه طاقيلان اوزون واكسز بايراق. || فلاندره باليغى = دستره باليغنك برنوعى.

فلاندرى { س. قره بالديران (نبات).

فلانيجى { ص. شو قدرنجى: فلانيجى بابك فلانيجى فصلنده ديه قيد ايتملى؛ فلانيجى طابورك فلانيجى بولوكى.

فلج { س. [عربيده سف. وزننده «فالج» قوللانيلير.] ايمه، طامله، نزول، على الخصوص بر قول ايله بر باجاغك اويناماسنى موجب اولانى، ياريمجه: فلجه اوغرادى؛ فلج اصابت ايتدى.

فلجان { ياخود فيلجان. س. با: فنجان.

فلد مارشال { س. [آلمانجه: Feld-maréchal] آوروپا ايمپراطورلقلرنده مشيردن بيوك بررتبۀ عسكريه‌ده بولنان ذات، سردار.

فلذلك { [حرف ربط يرينى طوتار عر. تركيب اولوب، ايمدى معناسيله حرف استيناف اولان «ف» حرفيله ايچون ديمك اولان «ل» حرف جرندن وشو ديمك اولان «ذلك» اسم اشارتندن مركبدر.] ايمدى، شونك ايچون، بناءً عليه.

فلز { سذ. عر. جـ: فلزات. مع. يردن چيقوب قال اولنمامش معدن، كولچه: فلزات معدنيه.

فلس { سذ. عر. جـ: فلوس. [لا. Obolus، يو. Ὀβολός] ١. باقيرسكه، سكۀ نحاسيه، اوفاق آقچه. ذ. ٢. ط. پول پول دوشن قبوق. || فلس احمر = قرمزى آقچه، باقير آقچه، جزئى مبلغ: فلس احمره محتاج = بسبتون زوكورت وتهى دست. == جـ. آقچه، نقد. [مقام هزلده قوللانيلير:] فلوس يوق.

فلسطين { سخ. م. قدس شريف مستقل متصرفلغيله نابلس ومعان سنجاقلرينك بر قسمندن عبارت خطۀ قديمه كه ارض مقدسى حاوى ايدى.

فلسفه { سذ. عر. [يو. فيلسوف Φιλόσοφος دن معرب مصـ. فعلله] ١. علم حكمت، الهيات وطبيعيات و رياضيات و اخلاق و منطق وسائر شعباتى اولان علوم عاليه مجموعى: فلسفه ايله اوغراشمق؛ فلسفه‌ده يدطولى صاحبى. ٢. علوم عاليۀ مذكوره‌دن يالكز الهيات ايله منطق وآداب واخلاق كبى فنون مثبته‌دن معدود اولميانلرندن عبارت شعبۀ مخصوصه‌كه مكاتب عاليه‌ده آيريجه تعليم وتعلم اولنور: فلسفه معلمى؛ فلسفه درسى؛ دارالفنونك فلسفه شعبه‌سى.

فلسفى { ص. عر. ذ: فلسفيه. فلسفه‌يه منسوب ومتعلق، فلسفه‌دن معدود، فلسفه‌جه: فكر فلسفى؛ افكار فلسفيه.

فلسفيات { سذ. جـ. عر. فلسفه‌يه متعلق افكار ومطالعات، علوم فلسفيه، فيلسوفلرك افكار و مطالعاتى: فلسفياتله اوغراشيور؛ آلمانياده الآن

فلـفياته چوق اهميت ويريليور.

فُلفُل { سذ. عر. قره بوبر دينلن هند واو جهتده‌كی جزایر } محصولاتندن واك مبذول بهاراتدن اولوب مطبخك حوایج ضروریه‌سی صره‌سنه كچمشدر. || دار فلفل = قره بوبره بكرر بهاراتدن اوزونجه برحبهٔ حاره. || فلفل شاهی (ودها طوغریسی: ففل شاخی) = ينه بهاراتدن دیكر برحبهٔ حاره.

فَلَقه { سش. عر. (تر. زبانزدی : فالاقه) ١. متهملری ومكتب } شاكردانی جزالاندیرمق ایچون وقتیله قوللانیلان آلتكه آدمك آیاقلرینی صیقیشدیرمغه مخصوص اورته طرفنده حلقه‌واری ایپ كچیرلمش برصوبه ایله طبانلره اورمغه مخصوص بر دكنكدن عبارت ایدی : فلقه‌یه چكمك؛ فلقه دكنك كتیرتدی؛ فلقه‌یه یاتیرمق؛ فلقه اورمق. ٢. بعض مانیوله عملیاتی اجرا ایچون قوللانیلیر اوجی ایپله باغلی آغاج پارچه‌سی. ٣. مج. ایكی اوجی بر محله مربوط بر پارچه خلاط.

فَلَك { سذ. عر. ج : افلاك. ١. كوك، سما، آسمان. ٢. } اسكیلرك اعتقادنجه هر برسیاره‌یه مخصوص بر كوك طبقه‌سی كه طقوز عددنده اولوب سكزنجیسی ثوابته مخصوص وطقوزنجیسی نجومدن خالی وجمله‌سنی محیط زعم اولنوردی؛ نه فلك، افلاك تسعه = طقوز قات كوك؛ فلك اطلس، فلك اعظم، طقوزنجی فلك موهوم. ٣. مج. طالع، بخت، قدر : حكم فلك؛ فلكدن چكدیكم؛ فلك دوشكونی = بدبخت. || فلكك چنبرندن كچمش = هر شیئی كورمش كچیرمش. || چرخ فلك = یانار ایكن دونر بر فشنك.

فُلْك { سذ. عر. (تر. زبانزدی : فولوقه) صعندال، قایق، } تكنه.

فَلَكزده { صه فا. (عر. فلك = سما. فا. زدن = } اورمق) صانكه فلكك غدرینه اوغرامش، بدبخت، بدطالع، مصیبت دیده.

فِلكه { یاخود فلوقه. س. (عر. «فلك» دن) مج. كو- } كرته‌سز صندالكه كورك ویا كنله سیرایدر وبیوك كمیلرك متافوره لرینه قالدیریلیر.

فِلكی { س. ویده چویرن آنا- ختار، طورنه‌ویده. }

فَلَكی { ص. عر. ث: فلكیه. ١. فلكه منسوب ومتعلق : } احكام فلكیه. ٢. علم افلاك یعنی هیئت ونجومله توغل ایدن، هیئت شناس. ج : فلكیون.

فَلَكیّات { سش. ج. عر. علم هیئته واحوال سما- } ویه متعلق معلومات : فلكیاته اوغراشمق؛ فلكیاتدن باحث بر كتاب.

فَلَكیّون { سذ. ج. عر. علم هیئتله توغل ایدن } علما، ارباب هیئت : فلكیوندن برذات.

فِلَنك { مه. مكرر قوللانیله‌رق سرعت و دقتله هرطرفی } آراشدیروب تحری ایتمك مقامنده ایراد اولنور : هر طرفی فللنك فللنك آرادیلر.

فَلَمنك { س. (آلمانجه : Fla- mand دن مأخوذ) سخ. } م. بلجیقه ایله آلمانیه آره‌سنده وانكلتره‌نك قارشیسنده اوله‌رق (رین) ك مناصبنده بولنان بر كوچك مملكت وحكومت، هولانده : فلمنك پنیری = بو مملكتدن چیقان جنسی. || فلمنك جدید = یكی هولانده، آوسترالیه. || فلمنك طاشی = فلمنكده ایشلنن عادی الماس. (اسم كبی یالكز فلمنك دخی دینیلیر.)

فَلَمنكجه { ص. فلمنكیلرك لسا- نده ویا اونلرك } طرز واصولنده اولان : فلمنكجه لسان، فلمنكجه یازی. == ح. فلمنك لساننده ویا فلمنكیلرك طرز واصولنه موافق : فلمنكجه سویلمك، خوره تمك. == س. فلمنك لسانی، فلمنكیلرك سویلدكلری لسان : فلمنكجه‌یی اوكرندیكزمی؟ فلمنكجه آلمانجه‌یه مشابهدر.

فَلَمنكلی { س. ص. فلمنك اهالیسندن آدم : كند- } یسی فلمنكلیدر؛ فلمنكلیلرك مقدما دكیزده قوتلری بیوك ایدی.

فِلَنطه { س. (نكا.) قیصه آوجی تفنكی. }

فِلَنك { س. مج. ١. قایقخانه و سفائن دستكاهی اوكنه } یاتیریلان اسطوانی الشكل آغاجلركه اوزرندن قایق ویا كمی یی حامل قزاق قایار، وبو وجه ایله قولایجه قره‌یه چكیلیر ویا دكیزه ایندیریلیر.

فُلورجین { س. باشی بیوك و غاغاسی قالین اسپنوزه }

بکزر بر جنس قوش.

فلوری { س. [ینا.] آلتین سکه، لیرا. مر.

فلورین { س. آوستریانك تقریباً اون غروشلق برسکه‌سی که دولت مشار الیها مسکوکاتنك واحد قیاسیسی عد اولنور.

فلوریه { س. ١. یشیللی صاریلی و کوزل سسلی برجنس قوش. ٢. برنوع صاری چیچك.

فلوس { سذ. جم. عر. فذ: فلس. با: فلس. [آقچه معناسیله مفرد کبی ده قوللانیلیر.]

فلوق { س. بح. سفائنده جیوا. دره‌نك اوزرینه کشیده اولنان مثلث الشکل یلکنلرك اسمیدر.

فلوقه { س. [عر. «فلك» دن ایتا. لیانجه‌یه وایتالیانلردن بزه کچمشدر.] کوکرته‌سز صندال، کمی صندالی.

فلیز { س. آغاج و چیچك فدانی، تازه سورکونی: فیلز سورمك؛ فلیزلرینی آلمق. || فلیز قیران = مایس اواسطنده واقع اولان فرطونه‌که حسب الموسم باغ فلیزلرینی قیرار. || آصمه فلیزی = آچیق فستقی رنك.

فلیزلمك { فتـ. باغك فیزلرینی آلمق، کسمك.

فلیزلنمك { فل. فلیز سورمك، یشیرمك.

فلیغران { س. [فر. Filigrane دن] بانقه قائمه‌لری کبی ایچنده یازی کورینن کاغد.

فلیق { س. تفتیکك بیاض و اعلا جنسی.

٦١

فلین { سذ. عر. نبا. منطار.

فم { سذ. عر. جم: افواه. آغز، دهان. ز.؛ غنچه فم = غنچه آغزلی. || تش. فم معده = معده‌نك مدخلی. با: افواه.

فمی { ص. عر. ز: فمیه. تش. آغزه منسوب ومتعلق.

فن { سذ. عر. جم: فنون. ١. نوع، جنس، درلو. ٢. علوم ومعارفك هرشعبه ونوعی: فنون ریاضیه؛ بوده او علمك برفنیدر. ٣. عقل وتجربه و اثبات ایله وجوده کلن علم: فن طب، فن زراعت، فن کیمیا: ارباب فن، اهل فن = فن آشنا اولانلر. [علم اعم اولوب بونلرده اطلاق اولنور، حالبوکه فن مثلا صرف ونحو کبی علوم ادبیه‌یه و فقه و حدیث کبی علوم نقلیه‌یه اطلاق اولنماز.] ٤. مج. حیله، مکر، خدعه: اونك فننه آلدانمامالی. || فن آشنا = فنونه واقف، متفنن. || پرفن = حیله کار، مکار. || دار الفنون = کافهٔ علوم وفنونك تحصیلنه مخصوص شعباتی حاوی مکتب عالی ودها طوغریسی مکاتب عالیه مجموعی: دار الفنون مأذونی.

فناً { حـ. عر. علم وفنه تطبیقاً، فن قاعده‌سنجه، فن واسطه‌سیله: بخارك قوتی فناً مثبتدر؛ کرهٔ ارضك حرکتی فناً اثبات اولنمشدر.

فناء { سذ. عر. ١. یوق اولمه، زوال، بقاسزلق، دوامسزلق، عدم: فنا بولمق = محو و زائل اولمق؛ دار فنا = دنیای فانی. ٢. صو. انسانك کندیندن و بتون ماسوادن کچوب دریای احدیته مستغرق اولمسی: فنا فی الله.

فنا { ص. [لغت آتنهٔ عربیه‌دن. غلط] کوتی، بد، سیء، ردی: فنا آدم؛ فنا ایش؛ فنا هوا. == حـ. کوتی: فنا ایتدیکز؛ فنا سویلیور؛ بوآت فنا یوریور. || فنامه کیتدی = کوجندم، منفعل اولدم.

فناپذیر { ص. فا. [عر. فنا = زوال. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] قابل زوال، زوال بولور، غیر باقی.

فنار { س. [یو. Φανάριον — تر. زبانزدی: فنر] ١. هر طرفی جامله محاط موم ویا لامبه محفظه‌سی: باغچه فناری؛ صو. قاقلرده فنار یاتمازسه هرکس کیجه فنارله کزمك مجبوریتنده بولنور؛ خرسز فناری = قارشیده‌کینی کوستروب صاحبنی کوسترمیه‌جك صورتده یالکز اوکی جاملی فنار؛ خیال فنار = رسملی جاملری اولوب دیواره اورسملری عکس ایتدیرن فنار، فر. Lanterne magique؛ قاریوز فنار = کاغددن آچیلوب قپانیر یوواراق نوعی: کلین فناری = رنکلی وسوسلیسی؛ مشمع فنار = مشمعدن معمول آچیلیر قپانیر فنار. ٢. سواحلك مخاطره‌لی بورنلرنده و سطح بحرده بولنان قیالر اوزرنده وسائر محلرده کیجه وقتی سفائنه تعیین موقعله تأمین سیر وسفر ایچون مرکوز دیرکلر و قله‌لر ایله دوبه‌لر اوزرنده ثابت ویا دونر شیمشکلی مشعل: فنارلر سیر

سفائنی تسهیل ایدن وسائطدندر؛
فنارلر اداره‌سی. ٣. ساعت
چرخلرینی ایشلدیر ایکی اوجی
میللی اوزون وطار آلت. ٤.
مج. خلاطك اوجنه یاپیلان جوز-
لرك فضله قالان قوللرندن او-
زرینه یاپیلان دوکوم. || فنار
بالیغی = کوپك بالیغنك کوچکی.
|| فنار بوجکی = کوکه نوعی.
|| کووکی فناری = عر. الکاکنج
دینلن نبات وچیچك.

فنالاشدیرمق { فت. کوتیلشدیرمك، بوزمق، بدتر ایتمك: آشجی یمکی
بسبتون فنالاشدیردی.

فنالاشمق { فل. ١. کوتیلشمك، کوتی اولمق، بدتر
اولمق، بوزلمق: بوآشجینك یمکی
چوق فنالاشدی. ٢. (خسته)
آغرلاشمق، مرضی اشتداد
ایتمك: دون ایجه ایدی بوکون
فنالاشدی. ٣. آکثرین بر
مرض و علته دوچار اولمق:
چارشیده آلیش وریش ایدرکن
فنالاشدی اوینه کوتوردیلر.

فنالق { س. ١. کوتیلك، ردائت، سوء، بدی: بومالك فنا-
لغی بللیدر؛ بونده نه فنالق
کوریورسکز؟ ٢. ضرر، زیان،
غدر: بن کیمسه‌یه فنالق ایتمدم،
کیمسه‌نك فنالغنی ایستمم؛ او آدم
کیمسه‌نك فنالغنده دکلدر. ٣.
خسته‌لق، کیفسزلك، نشئه‌سز-
لك: بوکون کندیمده بر فنالق
طویورم. ٤. بایلمه، بایلوب دو-
شمه ویا بایله‌جق اولمه: یازی
یازارکن کندیسنه بردن بره بر
فنالق کلدی.

فنجان { س. [زبانزدی: فلجان] کوچك چناق: قهوه،
چای فنجانی؛ ظرف فنجان طاقمی.
— بیوك ویا پك آچیق کوزدن
کنایه اولور: کوزلری فنجان
کبی؛ کوزلرینی فنجان کبی آچمش.
|| فنجان بورکی = مدور شکلده
یاپیلان بر نوع اینجه بورك.

فنجانجی { س. فنجان واوکا مماثل شیئلر صاتان:
فنجانجیلر.

فنجانلق { ص. بر ویا شوقدر فنجان طولیسی ویا او
قدر استیعاب ایدن: بر فنجانلق
قهوه؛ درت فنجانلق بر جزوه؛
آلتی فنجانلق تپسی.

فند { س. فا. یالان، حیله، مکر. ز.

فندق { س. [اصل فارسی اولوب عربیده‌ده مستعملدر، و
اساساً Ποντικός = قره دکیزه
منسوب معناسیله یونانیدر؛
چونکه قره دکیز سواحل جنو-
بیه‌سنده کثرتله حاصل اولور.]
معروف میوه‌که قاتی وسرت بر
قابوق ایچنده یووارلاق ویا
مستطیلجه بر ایی واردر ویبانی
و بوستانیسی اولور. || فندق
آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج که
پك بیوك اولماز. || فندق
صیچانی [بالکه بوده روجه فاره
دیمك اولان Ποντικός دن] =
کوچك فاره. || فندق قیران =
فندق و جوز و بادم کبی شیئلر
قیرمغه مخصوص دمیردن قیصاج.

فندق { سذ. عر. ١. مادهٔ آنفه‌ده مذکور میوه. ٢. [یو.
Πανδοχεῖον = عمومی قبول
ایدن] خان، مسافرخانه. ٣.
[« وندیك » دن معرب. —
« بندق » دخی دیرلر.] عر.
بستانه ابتدا اورادن کیدن
تفنك. || فندق آلتینی = سلطان
احمد ثالث حضرتلری زماننده
ضرب اولنمش مقبول بر سکه؛
ومج. قیمتلی، مقبول شیء.

فندقجی { س. ١. فندق صاتان آدم. ٢. مج. مواعد
کاذبه ایله آلداته‌رق صویان
یوصمه.

فندقچیلق { س. مواعد کاذبه ایله آلداته‌رق صویان
یوصمه‌نك حالی.

فندقلق { س. فندق آغاجی اورمانی، فندق آغاجلریله
مستور یر.

فندقی { فندق قبوغی رنکنده.

فندوق { وفندیق. با: فندق.

فنر { س. با: فنار.

فنك { سذ. عر. مغربه مخصوص بر نوع بیاض صاکسار
که کورکی مقبولدر، تونس
جلغاوه‌سی.

فنك { یا فینك. س. شطارت، شنلك، آچیقلق: فنك آ-
توب کزمك.

فنکر { مه. چوجقك طورمقسزین آغلادیغی
تصویر وتقلید ایده‌رك مکرر
قوللانیلیر: فنکر فنکر آغلا-
یوردی.

فنون { سذ. ج. عر. فد: فن.
با: فن.

فَنّى { ص. عر. ث : فنيه. فن دينلن علوم و صنايع شعباتنه منسوب ومتعلق : فنى و ادبى بر رسالهٔ موقوته؛ كتب فنيه؛ معلومات فنيه؛ تحريات فنيه.

فَنيكه { سخ. م. السنهٔ شرقيه ده «كنعان» اسميله معروف خطهٔ قديمه كه شام قطعه سنك سواحلنده عكا، صيدا، بيروت و طرابلس جهتلرندن عبارت ايدى. فنيكه‌ليلر امم ساميه‌دن اولوب، صنايع و تجارت و كميجيلكده چوق ايلريلمش و بتون آق دكيز سواحلنده مهجرلر پيدا ايلمشلر ايدى.

فَواحِش { سش. جم. عر. فد : فاحشه. با : فاحشه.

فُؤاد { سذ. عر. جم : افئده. قلب، يورك، كوكل، دل: مسرورالفؤاد = يوركى شن؛ مجروح الفؤاد = يوركى ياره‌لى.

فُؤادى { ص. عر. ث : فؤاديه. جان ويوركدن اولان، قلبى، صميمى : توجهات فؤاديه‌لرينك بقاسنى رجا ايدرم.

فَوّاره { سش. عر. [«فور» دن سمب. ث.] فسقيه.

فُواق { سذ. عر. ١. اينچقريق. ٢. جان چكيشمه، احتضار.

فَواكِه { سش. جم. عر. فد : فاكهه. با : فاكهه.

فَوائِد { سش. جم. عر. فد : فائده. با : فائده.

فَوت { سذ. عر. ١. قاچيرمه، الدن چيقارمه، غائب ايتمه: فرصتى فوت ايتدى. ٢. اولوم، موت، اولمه : فوت اولمق = اولمك.

فوته { س. فا. با : فوطه.

فَوج { سذ. عر. جم : افواج. بولوك، گروه، جماعت: فوج فوج، فوجا فوج = بولوك بولوك، آقين آقين.

فوچى { ياخود فيچى. س. ١. شراب وسركه وسائره وضعنه مخصوص تخته‌دن چنبرلى واستوانى الشكل واورته‌سى دها شيشكين قاب، واريل : شراب، سركه فوچيسى؛ بر فوچى بيره؛ فوچى پينيرى = فوچيده حفظ اولنان صالاموره پينيرى. ٢. مج. شراب فوچيسى، بيره فوچيسى = چوق شراب ويابيره ايچن عياش. ٣. بح. كميلره تحميل اولنان حموله‌نك مساحهٔ حجميه‌سنى تعيين ايچون قوللانيلان بر مقياسدركه بش قدم مكعبنه و سكز فوچى حجمى برطونه مساحهٔ حجميه‌سنه معادلدر. || فوچى دينى = ميخانه كوشه‌سى.

فوچيجى { س. فوچى واوكا مشابه تخته‌دن شيئلر ياپان صنعتكر.

فوّدره { س. [يتا.] اثوابك بعض يرلرينه دوز و ديك طورمق ايچون يوز ايله آستار آره‌سنده وضع اولنان سرت وقوله‌لى بز ويا قناواچه.

فوّدوله { س. عمارتدن ويريلن پيده‌ميسى برنوع اتمك.

فوّدوله‌جى { س. عمارت اتمكلرينى ياپان ويا كزديروب توزيع ايدن آدم.

فَور { سذ. عر. بر ايشه درحال وبردن بره هجوم وتشبث ايتمه؛ على الفور = همان، درحال، بلاافادهٔ زمان.

فوّرا { س. [يتا.] بح. ١. آچ، آچل، آچيغه قوماندهسى: فورا يلكن = يلكنى آچك؛ فورا ايتمك = آچمق. ٢. بر ماكنه اقسامنك بري برندن آيرلمسى : بر صومونى فورا ايتمك = عكسنه چويرمك. — لسان عوامده : فورا قليچ، فورا آتش كبى تعبيرلرده‌ده قوللانيلير.

فَوَران { سذ. عر. قاينايوب فيشقيرمه : يانار طاغك آغزندن آتشلر فوران ايدر؛ فسقيه‌دن بول صولر فوران ايتدى.

فورچه { س. با : فرچه.

فوّرس { [يتا.] بح. بكلك كمينك ايچنده بيوك بر بحريه قوماندانى وسفن عاديه‌ده على العموم بيوك رتبه‌لى بر آدم بولنديغنه علامت اولمق اوزره رتبه‌سنه كوره ديركه چكيلن سنجاق : فورس چكمك.

فورطُنه { س. با : فرطونه.

فوركَته { س. [يتا.] قادينلرك صاچلرينى طوتمغه مخصوص ماشه كبى چتال تل ويا باغه.

فوّرمه { س [فر. Forme] ا.ب. ١. بر ترتيبلك يعنى بردن باصيله‌جق صحيفه قالبلرينى صيقيشديرمغه مخصوص دمير چرچوه : صحيفه‌لرى فورمه‌يه قومق؛ فورمه‌يى صيقيشديرمق. ٢. بردن دستگاه ويا ماكينه‌يه قونوب باصيله‌جق صحيفه‌لر مجموعى : بو كتاب قاچ فورمه او-

لور؟ فورمه‌سنی قاچه باصار. سکز؟ بیوك، کوچك، سکزلك، اون آلتیلق، اوتوز ایکیلك فورمه. ۳. بحـ. قیزاقده انشا اولنان کمیلرك اطرافنه اوریلان دستکلرك باشلرینك آلتنه قونیلان قوشاق. ٤. دکیزده مجتمعاً حرکت ایدن طونمانك فن حرب بحری اقتضاسنجه اخذ ایتدیکی مختلف تشکیلات. — غلط اوله‌رق «اونیفورمه» یرینه‌ده قوللانیلیر. با: اونیفورمه.

فوروز { س. [ر. Φορά = دفعه، کره] بردفعه‌ده وبرآغ آتمه‌ده چیقاریلان بالیق مقداری: بر فورروز بالیق. || فوروز قایغی = طالیاندن بالیق چیقاران کوچك قایق.

فَوز { سذ. عر. ۱. موفقیت، مظفریت، ظفر، غالبیت. ۲. قورتولش، نجات، سلامت.

فوسفور { س. [یو. Φωσφό-ρος] کیم. کمیکارده وسائر موادده بولنان قابل اشتعال بر ماده‌که کبریت وسائر مواد ناریه اعمالنه یارار؛ حامض فوسفور، حمض فوسفور وسائره.

فوصور { مه. ایی یانان چبوقدن چیقان سسی تقلید و تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: فوصور فوصور چبوق ایچیوردی.

فوطوغراف { ص. [یو. Φω-τογράφος] ضیا واسطه‌سیله رسم آلمق فن وصنعتنی بیلوب اجرا ایدن آدم. || فوطوغراف رسمی = بوفنله آلنمش رسم. || فوطوغراف ماکینه‌سی = بوفنی اجرایه آلات اولان ماکینه وآیینه.

فوطوغرافخانه { س. فوطوغراف محلی، فابریقه‌سی، کارخانه‌سی.

فوطوغرافلق { س. فوطوغراف فن وصنعتی: فوطوغرافلق شمدی خرج عالم بر صنعت اولدی.

فوطوغرافیا { س. فوطوغراف فن وصنعتی.

فوطه { س. برایش ایشلرکن ویا حامده وسائر احوالده بله باغلانان ایپك پشتمال: ایپك فوطه.

فوطه { س. شراب اعمالنه مخصوص اوزون فوچی.

فوغه { حد. [ایتا. Fuoco = آتش] طوپلره آتش ویرمك قوماندەسی. فوغه ایتمك = آتش ایتمك.

فَوق { ظم. عر. اوست، دون مقابلی: افقك فوقنده؛ اقرانتك فوقنه چیقدی. || مافوق. ۱. اوستده‌کی، دها یوقاری اولان، مادون مقابلی: انسان دائما مافوقنه باقوب مأیوس اولماملی مادوننه‌ده باقوب متسلی اولملیدر. ۲. آمر: عسکرلکك برنجی شرطی مافوقنه اطاعتدر. || فوق الحد = حددن طیشاری. || فوق العاده = عادتدن خارج، آیریجه، صورت مخصوصه‌ده. || فوق الغایه = نهایت درجه‌ده. || فوق مایتصور = تصور اولنه‌بیله‌جك درجه‌نك اوستنده، پك زیاده. || فوق المأمول = امید اولنه‌بیلندن زیاده.

فَوقانی { ص. عر. ث: فوقانیه. ۱. اوستده اولان، اوستلك: فوقانی او = اوست قاتی اولان. ۲. د. اوستدن نقطه‌سی اولان (حرف): تاء فوقانیه.

فوقور { فوقوردامق، فوقوردی. با: فقر، فقردامق، فقردی.

فول { سذ. عر. باقلا. [. [بزجه یالکز مصرده حاصل اولان بر جنس کوچك دانه‌لی باقلایه دینیر.] || فول بهار = یبان آصمه‌سی انواعندن، بر چیچك. || فول بحری = فول چیچکی. || کرید فولی = بیوك چیچکلی یاسمین.

فول { س. طاوقلرك یومورطلامه‌سنه مخصوص محل که طاوقلری جلب ایچون ایچنه بر یومورطه براغیلیر. || مجـ. فول یوق یومورطه یوق = نزاع ایچون بر سبب معقول یوقدر.

فولاد { سذ. عر. [فا. «پولاد» دن معرب] چلیك.

فولقون { س. بحـ. اخشاب سفائنك اسقارموزلرینی طوتان دمیر قوشاق.

فوللق { س. طاوقلرك یومورطلادقلری یووه ویا سپت‌که اکثریا داخلاً صمانله قاپلانمش اولور.

فوله { س. قوم ساعتی.

فولیه { س. ایتالیانك (پولیه) شهرندن اورانك فاتحی کدیك احمد پاشا طرفندن کتیرلمش صاری صوغان چیچکی. || فولیه بالیغی = واطوز نوعی.

فوند س. آلمانیه ده ۱۲۳ و آوستریاده ۱۰۳ لیبره یه معادل بر وزن که علی العموم کوچك طوپلرك تعیین جسامتی ایچون مستعملدر.

فوندو س. [یتا.] اسهام و سائر دیون خزینه‌دن ایراد : بورسه‌ده فوندولر یوکسلمکده‌در.

فوندوق س. با : فندق.

فونده ۱ س. چالیلق، چالی اورمانی؛ فونده طوپراغی = اورمانلرده سنه‌لرجه چوریمش قالمش یاپراقلردن متشکل طوپراق که پك ایی کوبره‌در.

فونده ۲ س. [یتا.] بح. دکیز دیبی. == حد. دمیر آتمق قوماندەسی. || فونده ایتمك = دمیر آتمق.

فونده‌لق س. چالی چرپی ایله مستور یر، چالی اورمانی.

فونده‌لق بح. دمیر آتمق ایچون اولجه چیقاریلوب حاضرلانان زنجیر.

فونوغراف س. [یو. Φωνο-γράφος] سسی حفظ ایدوب قوریلنجه تکرار ایدر نو ایجاد بر ماکینه، بانکنویس.

فونیه ۱ س. طوپی آتشله‌مك ایچون مستعمل متنوع قاپسول.

فونیه ۲ س. [یتا.] ۱. الماس طاشلری آلتنه قونیلان اینجه ورق یاپراغی. ۲. مج. ساخته‌لك. || فونیه‌سی میدانه چیقدی = ساخته‌لکی آکلاشلدی. || فونیه ویرمك = سر صاقلایه‌مامق، بللی ایتدیرمك.

فهرس سد. عر. [فا. « فهرست » دن معرب] و :

فهرست س. فا. ۱. بر کتابك ابواب و فصولنك صحیفه رقملرینی مبین جدول که کتابك باشنه ویا صوکنه قونور، فر. Table des matières. ۲. بر کتبخانه‌ده‌کی کتابلرك ویا بر مغازه‌ده بولنان اشیانك اسامیسنی حاوی دفتر، فر. Catalogue. ۳. اوقنطه ویاضیافت یمکارینك اسامیسنی حاوی پوصله، فر. Liste. || فهرست اوطه‌سی = شورای دولت قرارلرینی قید و تسجیل ایدن قلم.

فهم سد. عر. آکلایش، ادراك، ذکاء : فهم ایتمك = آکلامق؛ فهم اولنمق = آکلاشلمق.

فهمی ص. عر. ث : فهمیه. [« فهم » دن سمند.] آکلایشه و ادراك و ذکایه متعلق. آکلایشلی.

فهیم ص. عر. ث. فهیمه. [« فهم » دن صش.] آکلایشلی، مدرك، ذکی، زیرك.

فی حج. عر. ظرفیت بیان ایدر، ده، ایچنده، ایچره : فی الاصل = اصلنده؛ فی الجمله = خلاصهٔ کلام، نهایت؛ فی الحال = در حال، آنیده؛ فی الحقیقه = حقیقةً، صحیحا؛ فی زماننا هذا = بو کونکی کونده؛ فی سبیل الله = حق یولنه؛ فی مابعد = بوندن صکره، بعد ازین : فی نفس الامر = نفس الامرده، حقیقتده؛ فی الواقع = واقعا، حقیقةً؛ فی یومنا = کونمزده، زمانمزده. — تاریخ باشنده دخی قونمق عادت اولمشدر : فی ۱۸ محرم سنه ۱۳۱۸. — لکن بو مقامده کرك بو حرفك وکرك سنه لفظنك ذکری بسبتون فضله ولزومسز اولوب، ساده‌جه ۱۵ محرم ۱۳۱۸ یازمق مرجحدر.

فی س. [أصل عربیده آنف البیان حرف جر اولوب، وقتیله غلط اوله‌رق بها بیان ایدن رقملردن اول یازلمسی عادت اولمش، وغلط اوستنه غلط اوله‌رق اسم اعتباریله فیآت صیغه‌سنده جمعی ده تشکیل اولنمشدر.] بها، قیمت، اسعار : فیءِ مقطوعه؛ فیآت مقطوعه‌سی؛ فیءِ میری = دولتجه تعیین اولنان قیمت.

فیآت س. بها و اسعار معناسیله غلط اوله‌رق قوللاندیغمز آنف البیان « فی » لفظنك جمعی اولوب، مفرد کبی دخی قوللانیلیر : بونك فیآتی نه‌در؟

فیّاض ص. عر. [« فیض » دن سمب.] مبالغه ایله فیض و برکت ویرن، کریم؛ فیاض مطلق = جناب حق جل وعلا.

فیت س. ۱. فنالغه سوق وتشویق ایدوب دورتمه، اغواء، اغفال، افساد : فیت ویرمك. ۲. قمارده غائب ایتدکدن صکره قازانمه، تساوی حاصل اولمه : فیت اولمق. || بح. فیت طلومبه‌سی = ماکینه‌لرك حرکتیله متحرك وقزغانه صو ویرمکه مخصوص طلومبه.

فیتله‌مك یا فیتله‌مك. فتـ. فیت ویرمك، افساد ایتمك.

فیتلیجی ص. فیت ویرن، افساد ایدن، سعایت ایدن.

فیده { س. یاصدیقده تخمدن یتشدیریلوب تکرار دیکلمك } اوزره چیقاریلان سبزه فدانی: پراصه، لاخنه، طوماتس فیده‌سی.

فیده‌لمك { فتـ. سبزه فدانی دیکمك.

فیروز { ص. فا. ۱. طالعلی، بختلی، سعید، مسعود: فیروز بخت. ۲. غالب، مظفر، منصور.

فیروزج { سذ. عر. [فا. «پیروزه» دن معرب] با: فیروزه.

فیروزه { و پیروزه. س فا. کوك رنکنده بر ذی‌قیمت طاش؛ فیروزه‌فام = زمرد رنکنده.

فیسیولوجیا { س. [یو. Φυσι-ολογία] اعضاء خارجیه و داخلیهٔ بدنك هر برینك وظائفندن بحث ایدن علم، فن منافع الاعضاء. [فرانسزجه‌یه تقلیداً فیزیولوژی دیمه‌ملی.]

فیصل { سذ. عر. قرار، حکم، فصل، حل: بو مسئله‌یه، بو دعوایه فیصل ویرمك.

فیصل‌پذیر { ص. فا. [عر. فیصل = حل، قرار. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] حل و فصل قبول ایدن، قابل حکم و قرار، نهایت بولان.

فیض { سذ. عر. جـ: فیوض. [جمع الجمعی: فیوضات دخی باشلیجه دردنجی معنا ایله قوللانیلیر.] ۱. بوللق، محصولات و سائره کثرتی: فیض و برکت. ۲. نعمت، احسان، کرم: فیض الهی. ۳. ایلریلمه، ترقی، کمال بولمه: تحصیل کمالات ایدن البته فیض بولور. ۴. سعادت معنویه: استجلاب فیوضات ربانیه ایتمك.

فیضان { سذ. عر. طاشمه، چوق کلمه: فیضان میاه؛ نیلك فیضانی. || ابا. فیضان اوراق = نباتاتك آزوب چوق یاپراق ویرمسی که محصوله مانعدر.

فیض‌بخش { ص. فا. [عر. فیض = برکت. فا. بخشیدن = باغشلامق] برکت و نعمت و ترقی‌یی مؤدی: بر مسلك فیض بخش.

فیض‌رسان { ص. فا. [عر. فیض = برکت. فا. رسانیدن = یتیشدیرمك] فیض و برکت و ترقی کتیرن، یتیشدیرن: باران فیض رسان.

فیقی { ص. صیق صفتنه اتباعاً قوللانیلوب اونك مألنی تأکید ایدر: فلان آدمله صیق فیقی کوریشوردی.

فیك { س. یبان بوکرلجه‌سی، آق بورجاق. || قره فیك = بونك بر نوعی.

فیل { سذ. عر. [فا. «پیل» دن معرب] معروف جسیم حیوان که هند و آفریقا کبی اقالیم حاره‌ده یبانی و مونس حالنده بولنور. || فیل دیشی = بو حیوانك سلاحی حکمنده اولان جسیم دیشلری که سرت و پارلاق اوله‌رق اعلا بر کمیك اولمغله صناعیده مواد مختلفه اعمالنه یارار، عاج: فیل دیشی طراغی. || ط. داء الفیل = بالدیرلرك فوق العاده شیشوب قالینلاشمه‌سنی موجب بر علت.

فیلادور { س. [یتا.] بحـ. اینجه قطرانلی خلاط.

فیلاوطه { س. [یتا. Flauto دن] آلات موسیقیه‌دن بر نوع دودوك.

فیلت { س. ۱. بحـ. اسقاندیلده بویدن بویه هیچ بر تخلف اولمیان صیغ صو، دوز صو. [عمق اوچ قولاچدن اقل اولورسه صیغلاق دینلیر.] ۲. طب. دیزیلن مقاله وفقره‌لرك آره‌سنه قونیلان چیزکی.

فیلتو { س. [یتا.] طانه‌نك بل کمیکنك ایکی جهتنده‌کی ات وبوندن یاپیلان صالچه‌لی کولباصدی.

فیلدر { س. مکرر قوللانیله‌رق سرعت وتلاشله دور و حرکته دلالت ایدر: فیلدر فیلدر آرامق = صیق صیق آرامق؛ کوزلری فیلدر فیلدر ایدیور = کوزلری دونوب طوریور.

فیلده‌قوز { س. [فر. Fil d'Ecosse دن] اسقوچیه ایپلیکی دیمك اولوب اساساً مملکت مذکوره‌ده چیقان کتن کبی اینجه وخاص بر نوع ایپلیك وبوندن اورمه‌شیلر: فیلده‌قوز چوراب، فانله.

فیلسوف { سذ. عر. جـ: فلاسفه. [یو. Φιλόσοφος = محب الحکمه] فلسفه یعنی علم حکمتله توغل ایدن، حکیم، حکمت آشنا: اسکی فیلسوفلر؛ فلاسفهٔ یونان. == ص. ۱. حکیم، عاقل، دانا: فیلسوف آدم. ۲. قیدسز، لا ابالی، امور

دنیویه‌یه اهمیت ویرمز، قلندر مشرب : اوفیلسوف آدمدر. ٣. اعتقادسز، دهری.

فیلسوفلق { س. ١. حکیملك، حکیم و دانا اولان آدمك حال وشانی. ٢. قیدسزلق، لاابالیانه طور و حال، قلندرلك. ٣. اعتقادسزلق، دهریلك.

فیلق { س. [یتا.] بح. برقاچ حرب سفینه‌سندن مرکب کوچك طونما، طونمانك بر قسم و بولوکی : آق دکیز فیلوسی. == حد. بح. جونته یلکنلرینك چکلمسی ایچون قوماندە : فیلو ایتمك = روزکاری یلکنلرك یاقه‌سی استقامتنه آلوب ایشله‌مك.

فیلوز { س. بالیقچیلرجه قباق ویا منطاردن آغ شمانده‌ره‌سی.

فیمابَعد { ظز. عر. [فی = حرف جر. ما = اسم موصول. بعد = ظرف زمان] بوندن صکره، بعد ازین.

فینو { ص. [یتا. Fino] ١. اینجه، ظریف، اعلا، منتخب، کزیده : فینو چوخه، فس. ٢. پك کوچك : فینو کوپك. == س. اوطه‌لرده کزن و قوجاقده طاشینان کوچك و ظریف کوپك جنسی : بر فینوسی واردر؛ فینو کوپکی.

فُیوض { سذ. ج. عر. و بونك جمعی : فیوضات. فد : فیض. با : فیض.

فِئه { سث. عر. بولوك، طاقم، کروه، جماعت : بر فئهٔ قلیله.

فیه { ترکیب عر. [فی = حرف جر. ه = ضمیر متصل مفرد مذکر غائب] اونده، اوکا دائر : منازع فیه = اوکا دائر منازعه اولنان، منازعه‌لی؛ مفعول فیه = ظرفیت بیان ایدن مفعول؛ ما نحن فیه = مبحوث‌عنهمز، مدار مباحثه‌مز. [مؤنثنده : فیها؛ تثنیه‌سنده : فیهما؛ جمعنده : فیهم اولور.]

ق

ق { قاف. س. [عربیده سث.] الفبای ترکینك یکرمی در-
دنجی حرفی. الفبانك اصل صره-
سی اولان ابجد ترتیبنده اون
طقوزنجی حرف اولوب، شکل
عبرانیسی ק ، و شکل سریا-
نیسی ܩ در. رقم کبی استعما-
لنده یوز عددینه معادلدر.
اصل ترکجه شیوه سنده ق ایله
ك بر حرف اولمق اقتضا ایدر،
زیرا قالین هجالرده ق و اینجه-
لرنده ك تلفظ اولنور: قالدق،
کلدك ؛ قاله‌رق، کله‌رك کبی.
حرکه‌لندیکنده اکثریا (غ) ه
تحویل اولنور: آلمق، آلمغه ؛
آق، آغارمق کبی. (خ) حرفیله
مناسبتی وقرب مخرجی اولوب،
اکثریا بری دیکرینك یرینه
ایراد اولنور : آقشام، آخشام؛
قانغی، خانغی کبی.

قا { د. ترکیباتده استفهامه دلالت ایدر : قاچ، قانی، قانده، قانغی،
قاچان.

قاآن { س. خاقان و خان اسملر-ینك صورت دیکری
اولوب، اصل تاتار و مغول
حکمدارلرینه مخصوص ایکن،
چین ایمپراطورلرینه تخصیص او-
لنمشدر.

قاب { د. ق ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب،
تأکید ومبالغه بیان ایدر : قاب
قره . [قوب قورو، قیب قر-
مزی‌ده بونك اخواتی حکمنده-
در.]

قاب { س. ۱. ظرف، غلاف، محفظه : ساعت‌قابی، بیچاق
قابی، سموکلی بوجك قابی، مکتوب
قابی. ۲. اورتی، یوز، پوشیده،
لفافه : کورك قابی. ۳. قپاق،
جلد: کتاب قابی. ٤. صو ویمك
وسائره وضعنه مخصوص اوانی،
اوعیه، چناق وسائره : مطبخ
قابلری؛ یاغ ایچون قاب کتیر-
دیکزمی ؟ ٥. صحن، طباق، بر
یمك وضع اولنان اناء : اوچ
قاب یمك. ٦. چوال، طوربه،
فوچی وهر نوع واسطهٔ حفظ
و نقل : صمان ایچون، سرکه
ایچون قابمز یوقدر. || قاب
قاچاق = هر نوع اوانی و اوعیه.
|| آیاق قابی = آیاغه کییلن پاپوج،
چیزمه، پوتین وسائره . || صاغ
آیاق قابی دکلدر = نفاق ومفسد-
تدن وحیله‌دن خالی دکلدر. ||قابنه
صیغمامق = صبرسزلق کوستر-
مك، تلاش ایتمك .

قاب { سذ. عر. ۱. یایك آتیلیر-کن ال ایله طوتیلان اور-
ته‌سیله اوجلری آره‌سنده‌کی
مسافه. ز. ۲. مسافه، بعد :
قاب قوسین = ایکی یای اوزونلغی
مسافه‌سی.

قابا { قابارمق وسائره. با : قبا وسائره .

قاباق { س. با : قباق.

قابجق { س. [« قاب » مصغری] ۱. چیچکك غنچه ایکن
محفظه‌سی و آچلدقدن صکره
آلتنده کاسه‌سی حکمنده اولان
یشیل قسمی، فص. ۲. حبوباتك
ایچ دریسی.

قابران { ص. اوشنج، تنبل، کو-شك، بطیء. مر. ==
س. ۱. داللری کسلمش کوتوك
آغاج. ۲. [روم ایلی لساننده]
اولچك .

قابض { ص. عر. ث : قابضه. [« قبض » دن سف.]
۱. طوتان، آلان، اخذ وضبط
ایدن؛ قابض ارواح = اولنلرك
جانلرینی آلان عزرائیل. ۲.
ط. قبضلق ویرن، انقباضی مو-

جب. ۳. تش. صیقان و چکن (سیکیر وعضله).

قابل { صد. عر. ث: قابله. [«قبول» دن سف.] ۱. آلان، قبول ایدن: قابل تربیه = تربیه آلان، تربیه قبول ایدر. ۲. مستعد، قابلیت واستعدادی اولان: قابل خطاب = کندیسنه خطاب اولنه بیلیر. ۳. ممکن، متصور: بو ایش قابل دکلدر. || قابل امکان = ممکن. == س ط. کبه خاتونلرك چوجقلرینی آلمق فن وصنعتنی بیان، ابه، ابه طبیب: فلان طبیب ماهر بر قابلدر؛ فلان قادین متفننه بر قابله‌در. == سخ. حضرت آدم (عم) اولادندن بری که برادری هابلك قاتلیدر.

قابلو { یا قبلو. س. [فر. Cablot که اوده عر. «حبل» دن] تحت البحر تلغراف خطی که غیر ناقل الکتریق وطیانیقلی شیئلرله صاریله‌رق بر خلاط صورتنده قعر دریایه دوشنیر.

قابلو { ص. با: قابلی.

قابلوباغه { س. [وغلطی: قابلومباغه] بری وبحری جنسی اولان وبحریسی پك بیوك اولوب اتی ینن معروف حیوان، که سرت برقابوقله مستوراولوب یالکز باشیله آیاقلرینی وقویروغنی چیقارمق ایچون دلیکلری واردر.

قابلوجه { س. ۱. بوغدای آره‌سنده بیتن یولافه مشابه حبوبات نوعی. ۲. با: قابلیجه.

قابلی { ص. ۱. محفظه‌سی، قابی، اورتیسی ویا یوزی اولان: قابلی کورك؛ قابلی کتاب. ۲. بولوطلی، مغموم: قابلی هوا.

قابلیّت { سش. عر. ۱. قبول ایده‌بیلیر اولمه، مستعداولمه. استعداد: او چوجغك تربیه‌یه قابلیتی یوقدر. ۲. اقتدار، لیاقت: کندیسنده قابلیت اولمینجه حامیسی نه یاپسون.

قابلیّتسز { ص. ۱. استعدادسز، غیر مستعد، قبول ایتمز: تحصیل وتربیه‌یه قابلیتسزدر. ۲. اقتدارسز، لیاقتسز، غیر مقتدر، نا اهل.

قابلیّتسزلك { س. ۱. استعدادسزلق، عدم استعداد: او چوجغك تحصیل وتربیه‌یه قابلیتسزلکی آکلاشلدی. ۲. اقتدارسزلق، عدم اقتدار، عدم لیاقت: اوآدمك قابلیتسزلکی انکار اولنه‌ماز.

قابورغه { س. ۱. کوکس کمیکلرینك بهری: ضعیفلکدن قابورغه‌لری چیقمش. ۲. بوکمیکلرك بل کمیکنه ارتباطیله ابراز ایتدکلری شکل وهیئت: قابورغه طولمه‌سی = قوزی قابورغه‌سنك پرنج وقوری اوزوم و فستقله طولمسی. ۳. کمی ویا قایغك حیوان قابورغه‌سنه مشابه اولان واومورغه اوزرینه قالدیریلان اکری آغاجلر.

قابوق { س. ۱. برشیئك اوستنی اورتن سرتجه اورتی، قشر: اتمك، میوه، آغاج، کستانه، فندیق قابوغی؛ چیبان قابوغی. ۲. بعض حیواناتك دریدن باشقه محفظه‌لری: میدیه، استریدیه، بوجك قابوغی. || قابوق باغلامق = اوستنده قابوق پیدا ایتمك، قابوقلانمق. || بوجك قابوغی = ماوی‌یه چالار پارلاق برنوع یشیل رنك. || قابوق قاولامق = (جوز وسائره) قابوغنی طولدیرمق، لبی چوق اولمق.

قابوقسز { ص. قابوغی ولمیان.

قابوقلانمق { فل. (میوه وسائره) قابوق باغلامق، قابوق پیدا ایتمك.

قابوقلی { ص. قابوغی اولان، قابوقله مستور.

قابینتو { س. [ایتا. Caminata دن غلط] اسپرتو ایله قهوه وسائره پیشیرمکه مخصوص طاقم.

قابینتو { س. [ایتا. Cabineto] و:

قابینه { س. [فر. Cabinet] بر دولتك هیئت وکلاسی: فرانسه قابینتوسی، قابینه‌سی دکیشدی؛ قابینه رئیسی = هیئت وکلا رئیسی، رئیس وکلا.

قاپاروز { س. با: قپاروز.

قاپاق { قاپامق وسائره. با: قپاق وسائره.

قاپان { ص. جبر وشدتله آلان، قاپیجی، غاصب، یغماکر. || اوشاق قاپان = اوفاق چوجقلری یاقه‌لایوب قالدیران بیوك کرکس. || دمیر قاپان = مقناطیس. || صامان قاپان = کهربا. || قاپان قاپانه = نهب وغارت صورتیله. == س. حاوی اولدیغی یمه طمعاً

يناشان حيواناتى طوتان طوزاق، دام : فاره، صاكسار، قوش قاپانى؛ قاپانه طوتلمق، دوشمك. — با : قپان.

قاپچاق { س. ١. قلعه محاصره‌سنده ديواره طاقيلان بيوك چنكل. ٢. طولومبه‌جى چنكلى.

قاپديرمق { فتـ. آلديرمق، زورله الندن آلنمسنه مانع اوله‌مامق، ضبط وغصب ايتديرمك : چوجق النده‌كى چوركى كدى‌يه قاپديردى؛ ساعتكه دقت ايت بريان كسيجى‌يه قاپديرميه‌سك. || مج. آقندى‌يه قاپديرمق = جريانك شدتيله كمى‌يى اداره ايده‌ميوب سوقه تابع اولمق.

قاپسول { س. [فر. Capsule] ١. چاقماقلى تفنكدن صكره ايجاد اولنان اجزالى تفنك وطبانجه‌لرى آتشله‌مك ايچون اجزايى حاوى اينجه تنكه‌دن اوفاق محفظه. ٢. پك آجى ولذتسز بعض علاجلرى حاوى اوله‌رق يوتلق اوزره تهيئه اولنمش طوتقالدن يومشاق محفظه : هند ياغى قاپسولى.

قاپسوللى { صـ. قاپسول دينلن اجزايى حاوى محفظه‌جق واسطه‌سيله آتش آلان : قاپسوللى تفنك، طبانجه.

قاپش { س. جبر و شدتله آلمه، غصب، يغما، نهب وغارت. == حـ. قاپش قاپش = قاپان قاپانه، يغما ايده‌رك؛ قاپش قاپش بدبلرى كال حرصله وبينلرنده قاپشه‌رق.

قاپشديرمق { فتـ. زورله اخذ وغصب اولنمسنه مانع اوله‌مامق، مساعده ايتمك، يغما ونهب وغارت ايتديرمك : اتى النده كوتورورکن كوپكلره قاپشديردى.

قاپشمق { فشـ. هربرى برطرفدن چكوب يغما ايتمك : بر سپت اوزومى ايكى دقيقه‌ده قاپشوب بردانه براقمديلر.

قاپلاتمق { فتـ. ١. احاطه ايتديرمك، اطرافنى قوشادوب اورته‌يه آلديرمق : اونى خارجاً تخته ايله قاپلاتدى. ٢. اورتديرمك، اوستنه بر زار و سائره چكديرمك: اوطه‌نك ديوارلرينه كاغد قاپلاته‌جغم. ٣. يوزه آستار ويا كورك ياخود كوركه يوز وبوكا مماثل شئ چكيرتمك : بوجبه‌يه سمور كورك قاپلاتملى؛ بوكوركه كوزل بر يوز قاپلاتمق اقتضا ايدر؛ يورغانه چارشف قاپلاتمق.

قاپلامق { فتـ. ١. هرطرفنى احاطه ايتمك، اورته‌يه آلمق : بر بولوط افقى قاپلادى. ٢. اورتمك، اوستنه زار چكمك : ديوارلرى كاغدله قاپلادى. ٣. قاب چكيرمك، صارمق، لف ايتمك : جلدى بوزلسون ديه كتابى كاغدله قاپلايور. ٤. بر شيئك سطح خارجيسنى قومق، خارجاً اورتمك : اخشاب اولرى چيدنه تخته‌سيله قاپلارلر؛ بعض كيملرى بساجله قاپلارلر؛ رطوبت چكمه‌مك ايچون كاركير ديوارلره تخته قاپلامق اقتضا ايدر. ٥. يوزه آستار ويا كورك ياخود كوركه يوز ويورغانه چارشف چكيرمك، بر شيئك اوزرينه ديكر بر شئ ديكمك : بوكوركه نه رنكده يوز قاپلاملى؟ بوجبه‌يه اينجه بر كورك قاپلاملى؛ يورغانه چارشف قاپلادم. ٦. معدنى برشيئك اوزرينه دها قيمتدار بر معدندن اينجه بر زار چكيرمك كه اليوم غالوانيسمه واسطه‌سيله اولور : دمير وتونجدن آلات وادوات مختلفه‌يه اليوم آلتين وكومش قاپلايه‌رق خالص آلتين وكومشدن فرقسز شيئلر ياپيورلر. ٧. هرطرفه انتشار وتعمم ايتمك : اونك صيت و شهرتى، كرم واحسانى عالمى قاپلادى. ٨. حاوى و شامل اولمق، احتوا واشتمال ايتمك : اونك حسن اخلاقى كافهٔ فضائلى قاپلامشدر.

قاپلامه { س. ١. قاپلامق ايشى. با : قاپلامق. ٢. بر شيئك سطح خارجيسنى تشكيل ايدن ماده، اوستنه چكيريلن طبقه: بو اوك، بوكمينك قاپلامه‌سى نه در؟ قاپلامه‌تخته‌لرى چيكدنه‌دن اولور؛ قريستوفل طاقملرينك اون اون بش سنه‌ده قاپلامه‌سى زائل اولوب ايچنده‌كى معدن ميدانه چيقار. == صـ. ١. مستور، اورتيلى، ملفوف : چليكدن قاپلامه كمى؛ آلتين قاپلامه ساعت. ٢. هرطرفى احاطه ايدن، هرطرفه شامل اولان، عمومى : قاپلامه صيزى.

قاپلامه‌جى { س. مواد مختلفه‌يى آلتين وكومشدن برطبقه ايله اورتمك صنعتنى بيلن واجرا ايدن آدم.

قاپلانمق { فل. مج. ١. محاط و مستور و ملفوف اولمق : بو او تخته ایله قاپلانه‌جقدر. ٢. بر شیئك سطح خارجیسنه یاپیشدیرلمق، گچیرلمك : بو سفائنه زره قاپلانه‌جقدر. ٣. کورکه یوز ویا یوزه کورك ویا آستار یاخود یورغانه یوز ویا چارشف گچیرلمك : بو جبه‌یه سمور، بو کورکه ایپك بر یوز قاپلانیرسه کوزل اولور؛ بو یورغانلره دها چارشف قاپلانمدی، یازمه یوز قاپلانملیدر. ٤. دها قیمتلی بر معدندن برسطح وطبقه گچیرلمك : عجبا بو ساعته آلتین قاپلانه‌بیلیرمی؟

قاپلانیش { س. قاپلامق ایشی و طرز و اصولی. با : قاپلامق.

قاپلایجی { س. ص. ١. قاپلایان، احاطه وستر ولف ایدن. ٢. قاپلامه‌جی.

قاپلمق { مج. زورله وجبراً آلنمق، غصب اولنمق : بو مال الکزدن قاپلیرسه نه یاپارسکز؟ = فل. برشیئه ویا برینك اساسسز سوزلرینه اعتماد وامنیت ایدوب آلدانمق، مجلوب ومغفل اولمق : برطولاندیریجی‌یه قاپله‌رق ماملکنی غائب ایتدی؛ اوجوزلغنه قاپله‌رق چوروك مال آلدی؛ سن اونك سوزینه قاپله.

قاپلمه { وقاپلیش. س. قاپلمق ایشی. با : قاپلمق.

قاپلو { ص. با : قابلی.

قاپلوجه { س. دا : قابلوجه و قاپلیجه.

قاپله { س. [يتا. Capello = شاپقه] مج. کمی دیرکی باشنده‌کی شاپقه، تکرلك.

قاپلیجه { س. اوستی حمام وابنیه یاپلمش صیجاق معدن صویی، اورتیلی قاپنارجه، ایلیجه، بانیه : بروسه قاپلیجه‌لری. [آ. چیغنه ایلیجه وقاپنارجه دیرلر.]

قاپماجه { س. با : قاپمه‌جه.

قاپمق { فتـ. ١. بردن بره النی اوزادوب شدتله آلمق، چارپمق، قاورامق، آلوب کوتورمك : قورت بر قوزویی قاپوب کیتدی؛ یرده بر الماکورنجه همان قاپدی. ٢. زورله آلمق، جبراً اخذ، غصب، یغما، نهب ایتمك : پاره‌یی الندن قاپدی؛ کیمسه‌ده بر شیئ کوردی‌می همان قاپمغه چالیشیر. ٣. اوزاقدن چکوب آلمق، جذب وجلب ایتمك، جزئی تماس و تقربله همان چکمك، یاقه‌لامق : خسته‌لق قاپمق؛ صیتمه‌یی قاپدی؛ خوی قاپمق؛ نم قاپمق. ٤. کلاپیر بولوب همان یاقه‌لامق : کوزل براو قاپدی؛ اوراسنی قاپه بیلیرسه‌ك هیچ طورمه. ٥. ایصیرمق : اوکنه کلنی قاپمق. || بولوطدن نم قاپمق = وسوسه ایتمك. || طاقیه قاپمق = باشقه‌سنك حقنی آلمق. || کلاه قاپمق = بر قاریشیقلقدن ویا بر غلبه‌لقدن و یاخود دیکرلرینك کوردیکی ایشدن استفاده ایله کندی منفعتنی استحصال ایتمك.

قاپمه { س. قاپمق ایشی. با : قاپمق.

قاپمه‌جه { س. کوشه قاپماجه = چوجقلرك هر بری بر کوشه وموقع طوتوب بری بوشده قالمق و یرلرینی دکیشدیررکن هر بری بر کوشه طوتمغه چالیشوب مقتدر اوله‌میانی آچیقده قالمق اوزره اوینادقلری اویون.

قاپوت { س. [فر. Capote] عسکر. یلرك اوستلك اثوابی، یاغمورلغی.

قاپورطه { س. مج. سفینه داخلنی تنویر ایله هوالاندیرمق و کیروب چیقمغه مخصوص اسکله‌لری آچمق اوزره کوکرته‌لرینه کشاد اولنان آنبار آغزینی ستر ایچون اطرافی جاملی واوزری بشیك اورتوسی کبی قپاقلی ستره و دمیر سفائنده یالکز اسکله آغزلرینی ستر ایچون یاپیلان مضبوط و کروی قپو.

قاپوسقه { س. الی لاخنه کبی. [اصل ترکجه‌ده لاخنه دیمکدر.]

قاپون { س. [يتا.] مج. کمی دمیرینی قولایلقله آتمق ایچون اوزرینه طولاشدیریلان زنجیر پارچه‌سی.

قاپیجی { ص. ١. زورله آلان، غاصب، یغماکر. ٢. اوزاقدن جذب و جلب ایدن، جاذب : نم قاپیجی. || کوکل قاپیجی = دلبر، دلربا.

قات { س. ١. صره، طبقه، بر بری اوستنه موضوع صره‌لرك بهری، آشاغیدن یوقاری‌یه صره‌لره منقسم بر شیئك بهر صره‌سی : یدی قات کوك، یدی

قات یر؛ بر اوك برنجی، ایكنجی، بشنجی قاتی؛ بو بنانك بش قاتی واردر؛ دیواری بر قات طاش بر قات طوغله اوله‌رق یاپدیردم. ٢. بوكلمش بر قماش وسائره‌نك بهر بوكومی: شو قماشی، كاغدی درت قات ایدك، برنجی قاتی قالدیرك؛ ایكی قاتلی ایپ. ٣. بوكه، قیرمه، قیریم: چوخه‌نك قات یری. ٤. بردن بوكیلوب قاتلانان اثواب وسائره طاقیمی: بر قات اثواب؛ ایكی قات چماشیر. ٥. بر مقدارك دیكر مثلی، ضعف: ویردیكنك ایكی، بش قاتنی آلدی؛ بر قات دها چالیشدی = بر او قدر دها؛ بر قات یاغ ایكی قات صو قوملی. ٦. درجه، مقدار: قات قات = درجه‌درجه، درجات متعدده ایله؛ بیك قات = بیك كره، پك چوق: بو اوندن قات قات، بیك قات ایی اولدی. [قات اندر قات دیمه‌ملی.] || ایكی قات = ١. مضاعف: بوكون دوندن ایكی قات صیجاقدر. ٢. بوكلمش، قنبور: بیچاره اختیار ایكی قات اولمش، ایكی قات یوریوردی. || قرق قات = حیوانات مجترّه‌نك معده‌سی.

قات { س. طیورك طاشلری هضم ایدن معدلری، قونسه: طاوق قاتی.

قات { ص. ١. پیرت، قتی، صلب. ٢. طوكمش، طوكوق. ٣. حیران، متحیر، حیرتندن طوكمش كبی طوران: قات قالدی = طوكه قالدی. || قات قاله = صوك، الك نهایت، آرتق اوته‌سی اولمیان، قطعی، لایتغیر: قات قاله بیك غروشه ویره بیلیر.

قاتالپه { س. آمریقادن كله ایری یاپراقلی بر نوع آغاج.

قاتر { مه. قاز قوتور. || با: قتر.

قاتش { س. || با: قاتمه.

قاتشدیرمق { فتـ. بر برینه قاریشدیرمق: كیجه‌یی كوندوزه قاتشدیرمق؛ خلقی بر برینه قاتشدیردی؛ قوزیلری قویونلره قاتشدیرمامیلی.

قاتشمق { فشـ. بر برینه كیرمك، بر برینه قاریشمق: ایكی سوری قاتشدی؛ خلق بر برینه قاتشدی.

قاتق { قاتقلانمق. || با: قاتیق وسائره.

قاتل { ص. عر. ذ: قاتله. [«قتل» دن سف.] اولدیرن، هلاك ایدن، موتی موجب اولان: سم قاتل. == سذ. عر. آدم اولدیرن جانی: قاتلرله زندانه آتلدی؛ قاتل جزایه دوچار اولدی.

قاتلاتمق { فتـ. قماش واثواب وسائره‌یی برینه قات قات ایتدیروب دوشیرتمك: بو قماشلری كیمه قاتلاته‌جغز؟ شو اثوابی الی یاقیشیر برآدمه اصوله قاتلاتملی.

قاتلاشمق { فل. ناچار قبول ایدوب راضی اولمق.

قاتلامق { فتـ. ١. قماش وسائره‌یی قات قات بوكمك، بوكه‌رك صارمق، دیوشیرمك: قماشی، اثوابی، چماشیری قاتلامق؛ كاغدی ایكی‌یه قاتلامق. ٢. ایكی، قات ایتمك، تكرارلامق: چفتی ایكی اوج كره قاتلامق = تارلایی ایكی، اوج كره سورمك. ٣. خموری اینجه آچمق، یوفقه یاپمق.

قاتلامه { س. بوكمه، قات قات ایتمه، دیوشیرمه: قاتلامه یری = بوكوم یری، قیریم.

قاتلاندیرمق { فتـ. ١. قیوریم قیوریم وبوكوم بوكوم بوكمك. ٢. ناچار رضا ویروب قبول ایتمكه مجبور ایلمك، بالضروره ارضا ایتمك: خسته‌لق بیچاره‌یی اولادندن آیرامغه‌ده قاتلاندیردی.

قاتلانمق { فل. ١. قات قات اولمق، بوكلمك، اكلمك: بلی قاتلانمش؛ بوقماش ایی قاتلانمش. ٢. ناچار قبول ایتمك، خواه ناخواه رضا ویرمك: انسان اولادیچون هر شیئه قاتلانیر. == فج. بوكلمك، اكلمك: مقوا قیرلمازدن قاتلانماز؛ ساج زور قاتلانیر.

قاتللك { س. برآدمك قاتل اولمسی، آدم اولدیرمسی، قتل جنایتی: محكمه‌جه قاتللكی تبین ایتدی.

قاتلمق { فل. التحاق ایتمك، قاریشمق، منضم وملحق اولمق، بر جماعتك ایچنه كیرمك، برابر كیتمك: كاروانه قاتلدی. == فج. قار یشدیرلمق، قونمق، مزج ایدلمك: یاغه صو قاتله‌ماز. — با: قاتیلق.

قاتلمه { س. و:

قاتلیش { س. قاریشمه، التحاق، انضمام: اوك بزه قاتلمه‌سی، قاتلیشی مناسبتسز ایدی.

قاتمر { س. بر شیئك قات قات او- لمسی، چوق یاپراقلی اولمسی: كلك، چیچكك، بوركك قاتمری؛ لباسك قاتمری. ═ ص. قات قات، چوق یاپراقلی. قاتمرلی : قاتمر چیچك، بورك، لباس.

قاتمرلی { ص. قات قات، متعدد قاتلری وچوق یاپراقلری اولان : قاتمرلی كل، چیچك؛ قاتمرلی بورك؛ قاتمرلی فیستان. || مج. ایكی قات، مضاعف، مبا- لغه‌لی : آرتق بو یاكیشك، ادبسزلكك قاتمرلیسی اولدی.

قاتمق { فت. ۱. الحاق، علاوه، ضم ایتمك : اوده آدمنی كاروانه قاتدی؛ قویونلرینی سو- ری یه قاتدی. ۲. آلت طرفنه، آرقه‌سندن كتیرمك، تردیف، ترفیق ایتمك : قافله‌یه ضبطیه قاتمق. ۳. قاریشدیرمق، مزج، خلط ایتمك، قومق : سركه‌یه صو قاتمق. ٤. قاریشدیرمق، قارمه قاریش ایتمك، فساده دوشور- مك : عالمی بر برینه قاتدی. ٥. اوكنه قویوب تعقیب ایتمك : دشمنی اوكنه قاتدی. || كیجه‌یی كوندوزه قاتمق = كیجه‌یی ده كوندوز عد واتخاذ ایدوب كیجه كوندوز چالیشمق.

قاتمه ۱ { س. قاتمق ایشی. ب' : قاتمق. ═ ص. قاتلمش، ضم وعلاوه والحاق اولنمش، ملحق، منضم : او صكره‌دن قاتمه‌در.

قاتولیك { س. ص. با : قتولیك.

قاتی ۱ { قاتیلق، قاتیلق، قاتیلاشمق وسائره. با : قتی وسائره.

قاتیش { س. ۱. الحاق، علاوه، ضم. ۲. قاریشدیرمه، مزج، خلط.

قاتیق { س. اتمك ایله برابر ینیلان شیء، اتمكه قاتیلان پینیر و یمك و سائره : قاتیقسز اتمك بك آج اولمدجه بوغازدن كچمز؛ قاتیق بهاسی = عمله‌یه و وقتیله عسكره قاتیق بدلی اوله‌رق ویریلن معین آقچه.

قاتیم { س. قاتمه، قاتیش، قار- یشدیرمه، مزج، ضم و الحاق؛ قوچ قاتیمی = موقتاً آیر- لمش اولان قوچلرك سوری یه قویولمسی، قویونلرك چفتلشدیر- لمسی وبونك موسمی؛ قوچ قاتیمی فرطونه‌سی = تشرین ثانی اوائلنده واقع فرطونه.

قاچ { ك. ۱. عدد حقنده سؤاله مخصوصدر : قاچ كشی؟ قاچ قویون؟ قاچ كون؟ [مقدار سؤالنده ایسه « نه قدر » قوللا- نیلیر : نه قدر صو؟ نه قدر یاغ؟ كبی.] ۲. سؤال انكاری صو- رتنده كثرت ومبالغه‌یه دلالت ایدر : قاچ كره سویلدم! قاچ آغاج دیكه‌جكز! یعنی چوق سویلدم، چوق آغاج دیكه‌جكز. || بر قاچ = بعض، بر مقدار، بر طاقم، غیر معین ومع هذا متعدد بر عدده دلالت ایدر : بر قاچ كشی كلدی؛ بر قاچ كره كیتدم. || قاچه = نه مبلغ مقابلنده، نه فیاتله : بونی قاچه ویریورسكز؟ قاچه آلدیكز؟ || قاچه آلیرم = بنجه اهمیتی می اولور؟

قاچ { س. [اصل « قاچمق » فعلنك امر صیغه‌سی اولوب، تعبیر آتیده مستعملدر :] قاچ كوچ = نا محرملك : بر اوده قاچ كوچ اولمامق ایچون یبانجی بولنمامق.

قاچاق { ص. ۱. قاچمش، فراری: عسكر قاچاغی. ۲. قاچیر- لمش، كومروك ویا رسم ویرمه- مك ایچون كیزلیدن ادخال و فروخت اولنان : قاچاق مال؛ قاچاق توتون.

قاچاق { س. « قاب » لغتنه اتباع اولنور : قاب قاچاق = اوانی وادوات، چناق چوملك.

قاچاقلق { س. ۱. فرار، فرا- ریلك : عسكردن قا- چاقلغی خبر آلنوب توقیف او- لندی. ۲. كومروكدن ویا رسمدن قاچیرلمش اولمه : بو تو- تونك قاچاقلغی بللیدر.

قاچان { یاخود قچان. ك. ظر. ۱. زماندن سؤاله مخصوص اولوب الیوم لسان ادبیدن مهجوردر، نه وقت : قاچان كلدی؟ ۲. بر حدثك زمان وقوعنی تعیینه یارایوب كذلك متروكدر، او وقت كه، نه‌وقت كه، وقتا كه : قاچان حجاج عودت ایتدیلر.

قاچر ۱ { ك. مشابه ومشترك او- لان متعدد شیئلردن بهر- ینك عددینی سؤاله مخصوصدر، هر بری نه قدر : بو كویلر قاچر اولیدر؟ سزده طابورلر قاچر بولوكدن مركبدر. || قاچره، قاچردن = هر بری نه فیاتله، نه قیمت مقابلنده : بو طاوقلری قاچره آلدیكز؟ بو حیوانلر سزه قاچردن مال اولدی.

قاچرتمق ۱ { فت. ۱. باشقه‌سی وا- سطه‌سیله فرار ایتد-

يرمك : محافظه‌سنه مأمور او-
لانلرك كوكلنى ايده‌رك كنديسنى
قاچرتديلر. ٢. كومروك و رسم
ويرمكسزين كچيرتمك، كيزليجه
ادخال ويا اخراج ايتديرمك :
رنجبرلرينه توتون قاچرتيور. ٣.
دقتسزلكله كچيرتمك، فوت ايتد-
يرمك : سز بنم ذهنمى مشغول
ايده‌رك آغزمدن بر سوز قا-
چرتديكز.

قاچرلمق { فج. ١. فرار ايتدير- لمك، ديكرى واسطه-
سيله فراره سوق اولنمق :
محبسده ايكن بعض همپالرى
طرفندن قاچرلدى. ٢. كومروك
ويا رسم ويرمه‌مك اوزره كيز-
ليدن كچيرلمك، قاچرمه ايدلمك :
كومروكدن مال قاچيرلمامق ايچون
بر تدبير لازم. ٣. دقتسزلكله
قورتلوب فوت ايدلمك : فرصت
قاچرلدى.

قاچرمق { فتـ. ١. فرار ايتدير- مك : حبسخانه‌دن آدم
قاچرمق بيوك بر قباحتدر. ٢.
كومروك و رسم ويرمكسزين
كيزليجه مال كچيرمك، ادخال
ويا اخراج ايتمك : كومروكدن
مال قاچرمق؛ توتون قاچرمق.
٣. دقتسزلكله وغفلتله سويلمك :
بر سوز قاچردى. ٤. فوت
ايتمك : فرصتى قاچردق. ٥.
قاچمغه مجبور ايتمك : نهايت
كنديسنى قاچردق. ٦. نامحرم
طوتمق، كوسترمه‌مك، مستوره
كزديرمك : قاريسنى بندن قاچر-
يور؛ قيزينى اون ياشنده ايكن
قاچردى. || آلتنه قاچرمق =
اوستنه ايتمك. || اوجنى آلتنه
قاچرمق = افلاس ايتمك. || طادى
قاچرمق = طادسزلق ايتمك ،
جان صيقمق. || عقلنى قاچرمق =
چلديرمق. || قيز قاچيرمق = بالاخره
ازدواج ايتمك اوزره بر قيزى
وليسنك خانه‌سندن آشيرمق
فعل مكروهى .

قاچرمه { س. كومروك ورسمى ويرمكسزين كيزليجه
مال امرارى : قاچرمه‌نك جزاسى
واردر. == صه. كومروك و
رسم ويرمكسزين كچيريلن، قا-
چاق : قاچرمه مال؛ قاچرمه
توتون.

قاچرمه‌جى { س. مال قاچران، قاچاقجى.

قاچرقله { س. (ايتا.) آلافرانغه صابلى يمك تنجره‌سى.

قاچش { س. قاچمق ايشى، فرار.

قاچشمق { فشـ. بردن طاغيلوب هر برى بر طرفه
كيتمك، بردن طاغيلوب پريشان
اولمق.

قاچقين { صه. قاچش، قاچاق، فرارى، دشمنه قاچان.

قاچلق { صه. قاج غروش وسائره قيمتنده ويا قاج آرشين
وسائره بوينده ياخود قاج عدد-
دن مركب : قاچلق قماش،
قاچلق ديرك، قاچلق كاغد.

قاچلمق { فج. فرار اجرا اولنمق ويا ممكن اولمق : اورا-
دن قاچله‌ماز؛ كوندوزين قاچليرمى؟

قاچلى { صه. قاج جزءدن مركب ويا قاج عدد وبكك وسا-
ئره‌سى اولان : الكزده‌كى كاغد
قاچليدر؟

قاچمق { فل. ١. فرار ايتمك، كيزليدن كيتمك : حبسخا-
نه‌دن قاچدى؛ عسكرن بر قاچ نفر
قاچمش ؛ فلانك كوله‌سى قاچدى.
٢. خبرسز صاوشوب كيتمك :
يانمده ايدى نه وقت قاچدى
كوره‌مدم. ٣. قوشوب سرعتله
كيتمك : كوپكلرك قورقوسندن
بر قاچيوردى‌كه . ٤. چكنمك،
اجتناب ايتمك، دريغ همت ايدوب
قاريشمق ايسته‌مه‌مك : بن خدمتدن
معاونتدن قاچمام لكن المدن
كلميور؛ مصرفدن قاچيور. ٥.
نامحرمه كورنمه‌مك، اورتنمك،
تستر ايتمك : قيزى بوسنه قاچمه
باشلادى، بندن قاچيور. ٦.
زائل اولمق : كيفم قاچدى. ٧.
كيرمك، نفوذ ايتمك : قولاغمه
صو، بيره قاچدى. ٨. براز بر
طرفه كلمك : چرپى ايپنى آل
صاغه قاچ. || آغزدن قاچمق =
دقتسزلكله سويلمك : آغزمدن
برسوز قاچدى. || اسنجاغه قاچمق =
كمى طريق سيرندن صاغ طرفه،
صالمق؛ اسكله‌يه قاچمق = صول
طرفه صالمق.

قاچمه { س. قاچمق ايشى. || : قاچمق.

قاچنجى { صه. قاج درجه‌ده بو- لنان : بو آى سنه‌نك
قاچنجى آييدر ؟ آيك قاچنجى
كونى كيده‌جكز ؟

قاچنمق { فل. چكنمك، اجتناب ايتمك، دريغ همت
ايتمك : اوآدم بو يولده خدمتدن
قاچنماز.

قاچه‌مق { س. ١. فرار ايدر كبى طاورانمه : قاچه-
مق كوسترمك. ٢. ايشه كيتمه-
يش، تعطيل : او آره‌صره قاچه-

مق ایدیور. ٣. بهانه، وسیله، عذر: بر قاچه‌مق یولی بولمق. ٤. قاچه‌جق یر، ملجأ، ملاذ. ٥. مرعالرده حیوان ملجئی، کوچك آغیل. ٦. چوبانلرك یاپدقلری خاشلانمش مصر اونندن عبارت بر نوع ماماليغه.

قاچیرمق { با: قاچرمق.

قاچیش { قاچیشمق. با: قاچش وسائره.

قاچیق { ص. ١. بر یانه چارپلمش، چارپیق. ٢. عقلی باشندن قاچمش، دلیشمن، صااوروق: قاچیقدر سویلدیکنی بیلمز.

قاچیقلق { س. دلیلك، دلیشمنلك، صااوروقلق.

قادانه { س. [یتا. Catena] وقتیله کورکه ویریلن اسرانك آیاغنه اوریلان زنجیرلی حلقه، پرانغه. — با: قطانه.

قادر { ص. عر. [«قدرة» دن سف.] قدرت وقوت صاحبی، مقتدر: بن بو ایشه قادر دکلم؛ او کا کیم قادر اوله‌بیلیر؟ جناب حق هرشیئه قادردر.

قادرغه { س. [یو. Κάτεργον] بح. اسکی بر نوع جنك کمیسی که اقتضاسنه کوره هم یلکن هم کورکله چکیلیر و هر کورکنی بوکا محکوم درت مجرمه چکدیررلردی؛ قادرغه لیمانی = وقتیله سفن حربیه‌نك لنکر انداز اولدیغی لیمان. || قادرغه بالیغی = بالینه و قیطس دینلن جسیم حیوان بحری.

قادری { ص. عر. ذ: قادریه. طرق عالیه‌دن قطب العارفین عبدالقادر کیلانی حضرتلرینه منسوب بولنان طریقه منسوب ومتعلق: طریق قادری؛ طریقت قادریه. == س. طریقت مذکوره‌یه منسوب آدم: قادریلر، قادری درویشی، قادری درکاهی.

قادمه { سش. عر. ع. ایلری قره غول، مقدمة الجیش.

قادین { س. [اصلی: امر ایتمك دیمك اولان «قادامق» دن «قادون»، معربی: خاتون] ١. کبار قاریسی، خانم، ستی، بانو: قادین‌افندی؛ بیوك قادین. ٢. پادشاهان عظام حضراتنك حرم محترملری: قادین افندی حضرتلری. ٣. اناث. نسا طائفه‌سی: قادینلره مخصوص صالون؛ قادینلرکیری آیریدر. ٤. خانمدن دون اوله‌رق تشریف عنوانی: کهیا (کتخدا) قادین، آشجی قادین، باجی قادین. || قادین بوتی = یومورطه‌یه بولانمش برنجلی وقیمه‌لی بر جنس کوفته، کوکرجین بوتی. || قادین طوزلغی = بر جنس نبات، انبرباریس. || قادین‌قادینجق = تربیه‌لی طوپلی ومدبره قادین. || قادین کوبکی = برجنس خمورلی طاتلی. || قادین نینه = بیوك والده ویا قاین والده؛ ومج. سوز ویا حرکتی قادین نینه‌لر کبی رخاوتکارانه اولان آدم.

قادینجق { س. کوچك قادین. || قادین قادینجق. با: قادین.

قادینجه { ص. ح. قادینلر طرز و اصولنده: قادینجه قونیشیورلردی؛ قادینجه بعض ایشلری وار ایدی.

قادینلق { س. ١. قادین اولمق خصوصی: قادینلق نه زور ایشدر. ٢. بحق قادین اولمق خصوصی: کرکی کبی قادینلق نه‌در بیلمز.

قاذورات { سش. ج. عر. [فد: «قاذوره» اسانمزده قوللانلماز] پیسلك، نجاست، فضلات.

قار { س. قیشین طوکمش حالنده یاغان واقالیم بارده‌ده طول مدت یرده بریکوب قالان یاغمور، ثلج، برف: قار یاغمق؛ قار طوتمق = یاغنجه اریمیوب یرده بریکمك؛ هوا قار یاپمق، قاره دونمك = قار یاغدیرمق. — فوق‌العاده بیاضدن کنایه اولور: قار کبی. || مج. قاردن آرسلان = قاردن یاپدقلری آرسلان هیکلی کبی وجودلی وکوستریشلی ده اقتدارسز آدم. || قارچیغری = قارده آچلمش کچید. || قار حلواسی = قار ایله قاریشیق بکمز. || قارطوپی = ١. قاری یووارلاته‌رق یاپدقلری بیوك یغین. ٢. اوریشوب اوینامق ایچون الده صیقه‌رق طوپ یاپدقلری بر آوج قار. ٣. بر جنس بیاض چیچك. ٤. مج. پك بیاض وسمیزجه شخص ویا چوجق. || قار قوشی = بر جنس قیرلانغیج. || قار قویوسی = یاز ایچون قار بریکدیروب صاقلادقلری مخزن. || قار یاغدی = اوستنه قار یاغمش کبی بیاض بکلکلی (طاؤوق وسائره).

قار { سنـ. عر. كيم. قره ساقز، زفت.

قارا { قارارمق و سائره. با: قره، قرارمق وسائره.

قارابينه { سـ. با: قرابينه.

قارامندوله { سـ. بر نوع بويالى پارلاق كندره‌يى كه پوتين يوزى دخى اولور. = صـ. بوندن معمول: قارامندوله پوتين.

قاربون { سـ. [لا. Carbon] كيم. اشجار ونباتاتده چوق بولنور برعنصركه حامض حيواناتى بوغار، فحم.

قاربون { سـ. [روسجه‌دن] روسيه‌نك تقريباً اون درت غروش قيمتنده بركومش سكه‌سى.

قارپوز { سـ. ١. قاؤنه مشابه واو بيوكلكده اوله‌رق فقط دها مدور وايچى اكثريا قرمزى وپك صولى اولان معروف ميوه، بطيخ، هندوانه. قاؤنله برابر ايكيسنه مشتركاً بوستان دخى ديرلر: قاؤن قارپوز ديكمك، يتيشديرمك؛ ديب قارپوزى تخملغى؛ قرابيه قارپوز= پك كوچكى. ٢. قارپوز كبى مدور شئ: اكرك قارپوزى؛ لامبه قارپوزى= ايشيغى تعديل ايدن بوزلى جامدن كره. || ابوجهل قارپوزى= غايت آجى قارپوزمسى برميوه، حنظل. || آياغنك آلتنه قارپوز قبوغى قومق= قايديرمق، مكر وحيله ايله موقعندن دوشورمك.

قارپوزجى { سـ. قارپوز صاتان آدم.

قارت { صـ. ١. تازه‌لكى كچمش، قتيلاشمش: قارت خيار، باميه. ٢. تازه‌لكى وكنجلك طراوتى زائل اولمش، بيوك، كچكين: كابين پك قارت كورينيور؛ قارت آدم.

قارت { ياخارت. مه. سرت برشيئى ايصيريركن ويا قبا قبا قاشنيركن ايشيديلن سسى تصوير وتقليد ايدر: الينه برخيار آلمش قارت قارت ايصيروب طوريوردى؛ قارت قارت قاشينمق نه‌قدر عايب.

قارت { ياخود قارت ويزيت. سـ. [فر. Carte de visite= زيارت كاغدى) هركسك اسم وعنوان ومحل اقامتى يازيلى بولنان اينجه مقوى پارچه‌سى كه زيارتنه كيدوب بوله‌مديغى آدمك اوينه براغيلير، و بعض احوالده كنديسنه بدل اوله‌رق كوندريلير وسائر خصوصاتده قوللانيلير. (زيارت كاغدى ديمك دها اييدر. عربلر طاقة الزيارة ديورلر.)

قارتال { با: قرتال.

قارتالمق { فل. با: قارتلامق.

قارتل { سـ. بحـ. فلكلرده قوللانيلان اوفاق صو مانجانه‌سى.

قارتلاشمق { فل. و:

قارتلانمق { فل. ١. تازه‌لكى كچوب قارت وسرت اولمق: بوصلاته‌لقلر، بو باميه‌لر قارتلاشمش، قارتلانمش. [قارتالمق صورتى اسكيمشدر.] ٢. كنجلك طراوتى كچمك، بيوملك، كچكين اولمق: اوقادين ياشلى دكلسه‌ده چابوق قارتلاشمش، قارتلانمش.

قارتلق { سـ. تازه‌لكى كچوب سرتلشمش اولان سبزه وميوه ياخود كنجلك حالى: بو صلاته‌لغك، باميه‌نك قارتلغى؛ كلينك برآز قارتلغى اولمسه كوزللكنه ديه‌جك يوقدر.

قارتوق { سـ. طوپراق طيرميغى، بيوك تارله طراغى، كوچك سوركو.

قارته { سـ. [يتا.] با: قارت (قارت ويزيت).

قارته‌داق { ياخارته‌داق. مه. سرت برشيئ ايصيرمغى تقليدوتصوير ايدر: النده‌كى المايى قارته‌داق ايصيرردى.

قارجى { سـ. يازين قار صاتان آدم.

قارچ { سـ. ايرى برجنس منطار.

قارچغار { سـ. برموسيقى مقامى.

قارخانه { سـ. ياز ايچون قار صاقلايوب صاتدقلرى محل.

قارساق { ياخود قارصاق. سـ. تيلكى‌يه بكزر قارنى بياض برجنس حيوان كه پوستى كورك اولور، فر. Chien du Bengale؛ آفريقا قارساغى= فنك، طرابلس تيلكيسى، فر. Corsac.

قارش { سـ. صـ. حـ. قارشيق، مشوش: قارمه قارش، قارش مورش= پك مشوش.

[يالكز بوتعبيراتده مستعملدر.]

قارش { س. با : قاريش.

قارشان { ص. ١. اختلاط وامتزاج
ايدن ، مختلط ، ممتزج .
٢. مداخله ايدن، مداخله‌جى :
سزك ايشكزه قارشان يوقدر؛
اڭثمه قارشان اولمدى.

قارشديران { ص. ١. مزج و
خلط ايدوب آلت
اوست ايلين : بواشيايى، بوكتا-
بلرى بويله قارشديران كيمدر.
٢. فساد ونفاق قويان، القاآتده
بولنان : آرالرى ايى ايدى
شمدى البته برقارشديران وار
در. == س. ايكى نهرك بر-
لشوب قارشدقلرى ير، قاوشاق،
قويار، ف. Confluent .

قارشديرلمق { فجـ. ١. مزج،
خلط ايدلمك ،
آلت اوست اولنمق : خرج آره
صره قارشديرلمق اقتضا ايدر.
٢. تشويش وتحريك اولنمق،
افساد ايدلمك : چوجقلر درسلريله
مشغول اولوب راحت طورور-
كن بر ياراماز چوجغك ايچلرينه
كيرمسيله جمله‌سى قارشديرلدى.

قارشديرمق { فتـ. ١. مزج و
خلط ايتمك، آلت
اوست ايلمك : سوتله يومورطه-
يى قارشديرمق؛ صيوا خرجنى
ايجه قارشديرملى. ٢. تشويش
وتحريك ايتمك، افساد ايلمك :
او فنا برآدمدر هركسى بربرينه
قارشديردى. ٣. نظام وترتيبنى
بوزمق، قارمه قاريش ايتمك :
بنم كتابلرمى كيمسه قارشديرما-
سون؛ بوكاغدلرى كيم قارشدير-
دى؟ ٤. برندن بحث ايتمك، بر
ايشه ويا سوزه صوقمق، ذى‌مد-
خل ايتمك : رجا ايدرم بنى قا-
رشديرماسون؛ ايشك ايچنه او
بيچاره‌يى‌ده قارشديرمشلر.

قارشديريجى { ص. فسادونفاق
قويان، اورته-
لغى بربرينه قاتان، مفسد، منا-
فق .

قارشلمق { فجـ. مداخله اولنمق:
اللهك ايشلرينه قا-
رشلماز.

قارشمق { فل. ١. مزج وخلط
اولنمق، آلت اوست
اولمق، اختلاط وامتزاج ايتمك،
برلشمك : ياغ ايله صو قارشماز:
يومورطه ايله سوت قارشدى.
٢. قارمه قارش اولمق ، نظام
وترتيبى بوزلمق : بوكاغدلر پك
قارشمش؛ صاچلرى قارشمش زور
آيريله‌جقدر. ٣. بربرينه كيرمك،
فساد ونفاقه‌دوشمك. ٤. مداخله
ايتمك، طرف آلمق، ايشك ايچنه
صوقلمق : اوده كلوب قارشدى؛
بن هيچ قارشميوب اوزاقدن باقدم؛
بن قارشمام نه ايسترسه‌كز ياپك
٥. بولانمق : معده‌م قارشدى.
٦. برلشمك، ايكى نهرك صويى
براولمق، برى ديكرينه دوكلمك:
يشيل ايرماق قزيل ايرماغه قا-
رشير. ٧. باقمق، اداره ايتمك،
اداره‌سى كنديسنه عائد اولمق،
اداره‌سندن مسئول اولمق :
فراغ وانتقال ايشلرينه دفترخا-
قانى نظارتى قارشير؛ وقوعات
ضبطيه‌يه بلديه قارشماز؛ درامه
سنجاغنه سلانيك ولايتى قارشير.

قارشمه { س. قارشمق ايشى. با :
قارشمق.

قارشو { قارشولق، قارشولامق
وسائره. با : قارشى
وسائره.

قارشى { س. بر شيئك مقابلنده
بولنان ير ويا شىء، مقا-
بل، حذا، محاذى محل : اوك
قارشيسى؛ طاغك قارشيسى؛ آ-
تشك قارشيسنده؛ پنجره‌نك قار-
شيسنده. == ص. ١. بر شيئك
يوزى وجبهه‌سى مقابلنده بولنان:
اوم ميدانه قارشيدر؛ قارشى
ياقه؛ قارشى محله. ٢. برينك
عليهنده بولنان ، ضد، مخالف :
بومعامله تربيه‌يه قارشيدر؛ انسا-
نيته قارشى برحركتده بولندى.
== ح. ظم. ١. مقابلنده، يوز
وجبهه حذاسنده : ميدانه قارشى
اوتوريور؛ قارشى كچدى؛ قارشى
چيقدى. ٢. خلافنده، عكسنه،
ضدينه : كنديسى بكا قارشى چا-
ليشيور؛ كندى منافعنه قارشى
سويليور . || ظم. اوله‌رق
اكثريا حروف الصاقله ويا مفعول
اليه صورتنده قوللانيلير : قار-
شيده طورمق، قارشى‌يه چيقمق،
قارشيدن كچمك؛ قارشيمه، قار-
شيكزه چيقدى. == ظز. طو-
غرى، تقريباً، صولرنده : اقشا-
مه قارشى كلك؛ صباحه قارشى
بر سرينلك چيقدى. || قارشى
چيقمق = ١. استقبال ايتمك. ٢.
مخالفت ايتمك، طيانمق. || قارشى
طورمق، قومق، كلمك = مخالفت
ايتمك، عليهنده بولنمق. || قارشى
قارشى‌يه = تماميله حذاسنده ،
مقابلنده، مواجهه‌سنده. [« قار-

شی بقارشی » دیمه‌ملی.) || یوزه قارشی = مواجهه‌ده، روبرو، وجاهاً.

قارشیق { ص. ١. قارشمش، ممزوج، مخلوط، مختلط، مختلف شیئلردن ویا نوعلردن مرکب: قارشیق اون؛ قارشیق چیچکلر؛ سوت ایله یومورطه قارشیق. ٢. خالص وصاف اولمیان، حیله ویا عادی جنسی قارشدیرلمش: قارشیق صو، یاغ. ٣. بربرینه کچمش، قارمه قارش، مشوش: قارشیق صاچ، ایپک، ایپلیک. ٤. ترتیبسز، انتظامسز، نظامسز: بو کاغدلر، بو کتابلر پك قارشیق. ٥. مشوش، مغلق، آکلاشلماز: قارشیق ایش؛ قارشیق یازی. ٦. جنلر ایله اختلاط ایتمش.

قارشیقلق { س. ١. عدم انتظام، نظامسزلق، ترتیبسزلك: بو اوده دائما بر قارشیقلق واردر. ٢. فساد، شورش، فتنه، اسایش ضدی: چینده ینه بر قارشیقلق ظهور ایتمش.

قارشیلاشدیرلمق { مج. ١. مقابله ایدلمك: بو کاغد مسوده‌سیله قارشیلاشدیرلدی‌می؟ ٢. موازنه ایدلمك: آله‌جغمله ویره‌جکم قارشیلاشدیرلسون‌که مطلوبم اولوب اولمدیغی آکلاشلسون.

قارشیلاشدیرمق { فتـ. ١. مقابله ایتمك: تبییض اولنان کاغدی مسوده‌سیله قارشیلاشدیرملی. ٢. موازنه ایتمك: وارداتله مصارفی قارشیلاشدیردیلر.

قارشیلاشمق { فش. ١. قارشی قارشی‌یه کلمك، یوز یوزه کلمك، روبرو اولمق، مواجهه اولنمق. ٢. بوی اولچشمك، مبارزه ایتمك. ٣. حسابی موازنه وتقابل ایتدیروب اودشمك: اونکله قارشیلاشدق.

قارشیلامق { فتـ. ١. قارشیسنه چیقمق، استقبال ایتمك: مسافرلری قارشیلامغه کیتدی؛ کندیسنی صوقاق قپوسندن قارشیلادی. ٢. قارشی وسرت جواب ویرمك، قارشی طورمق، دیك کلمك: انسان کندیسندن بیوکنی حقسز بیله اولسه اوبله قارشیلامامالیدر. ٣. وقوع بوله‌جق بر سؤالی بر جواب ایله دفع ایتمك: بکا او سؤالی صوره‌جغنی بیلدیکمدن سویلدیکم جواب ایله قارشیلادم.

قارشیلق { س. ١. برمعامله‌یه مقابل واونك یرینی طوتمق اوزره ایدیلان معامله، بدل، عوض، مقابله بالمثل، پاداش، مکافاة: انسان ایتدیکی ایلکك البته قارشیلغنی کورمك ایستر؛ بنم سزه اولان خدمتلرمك قارشیلغی بومیدر؟ ٢. جواب، اعتراض، تعریض، رد: انسان حقلی‌ده اولسه بیوکنه قارشیلق ویرمه‌ملیدر. ٣. بر مصرفه تخصیص اولنمش ایراد وتأمینات فر. Crédit garantie: بوتعمیراتك قارشیلغی وارمیدر؟ قارشیلغی بولمازدن هیچ بر مصرفه کیریشمه‌ملی.

قارشیلقلی { ص. ١. مقابلنده مثلی اولان، ایکی طرفدن مقابلةً ایدیلن: قارشیلقلی محبت؛ قارشیلقلی یاردیم. ٢. قارشی قارشی‌یه اولان، بری دیکرینك قارشیسنده اولمق اوزره ایکی جهتلی، ایکی طرفلی اولان: بو باغچه‌نك قارشیلقلی قپولری واردر؛ قارشیلقلی صالونلر، قناپه‌لر؛ متنیله ترجمه‌سی قارشیلقلی برکتاب. ٣. جوابلی: قارشیلقلی مکتوب.

قارصاق { س. با: قارساق.

قارصمق { فتـ. آلته اووروب یاترمق، چیکنمك. مر.

قارغشه { س. نزاع، فتنه، شورش.

قارغشه‌لق { س. فتنه، آشوب، فساد، غاوغا: برکونه قارغشه‌لق وقوعنه میدان ویرلمدی؛ قارغشه لغك اوکنی آلملی.

قارغه { س. طاوقدن کوچورك معروف برسیاه قوش‌که لاشه یر وتخملری یردن چیقارمغله زراعته مضردر، غراب، زاغ؛ آلاقارغه = بو قوشك سیاهله قورشونی رنکنده اولان بر جنسی، غراب البین. || اصلاق قارغه = مسکین قاری. || قارغه بورن = تل بوکدکاری برنوع قیصاج. || قارغه بوکن = هنددن کلن بر مقی جوز. || قارغه درنکی = خنده جمعیتی. || قارغه‌دلن = غایت یومشاق قابوقلی بادم. || قارغه دولکی = ابوجهل قارپوزی تخمی. || کستانه‌قارغه‌سی = قارغه‌نك اکله صالح برجنسی.

قارغه‌جق { س. كوچك قارغه. || قارغه‌جق بورغه‌جق = ۱. الفبای عربینك اك نهایتنه بوش قالان بر خانه‌یی طولدیرمق ایچون قونیلان اویدیرمه برشكل. ۲. غایت فنا عجمی یازیسی.

قارغه‌بورنه { س. مج. اسقارموزلرك سطح خارجیسنك وبوكا مماثل شیئلرك چالیمی.

قارغی { س. اوجی دمیرلی خفیف كوندر، اوزون مزراق، رمح، نیزه: قارغی اوینامق، صانجمق.

قارغیش { س. لعنت، لعنتله، نفرین، بددعا، ایلنج. مر.

قارغیلق { س. فشنك قامشلرینك مربوط بولندقلری مشین قوشاق، فشنكلك.

قارغیمق { فتـ. لعنتلمك، لعنت و نفرین اوقومق. مر.

قارغین { س. برنوع بیوك رنده.

قارلق { س. صو وشربت وساره‌یی صوئوتمغه مخصوص اوله‌رق اورته‌سنده قار وضعنه مخصوص‌یری اولان قاب‌كه حصیرلی جامدن یا باقیردن ویا بللور وسائره‌دن اولور: قارلقده صو قالمامش.

قارلی { ص. ۱. قاری اولان، قاری حاوی، قارله مستور: قارلی طاغلر. ۲. قار یاغدیرمغه مائل ومساعد: قارلی هوا.

قارماشدیرمق { فتـ. ۱. گیوه‌لمك. ۲. چالقانمق، آلت اوست ایتمك.

قارماشمق { فل. چالقانمق، آلت اوست اولمق.

قارمق { فتـ. ۱. صوقمق، كیردیرمك، طالدیرمق، باتیرمق: قاره‌بیره قاره‌یم. ۲. دوكمك، اراقه ایتمك. مر.

قارموق { س. بیوك قنجه.

قارمه { س. قارمه قارش، قارمه قارشیق = پك مشوش، زیاده سیله بربرینه گچمش، نظامسز، ترتیبسز. [یالكز بو ایكی تعبیرده قوللانیلیر.]

قارمیق { س. چای آغزنده بالیقچی سدی.

قارن { س. ۱. انسان وحیوانك بلدن باجاقلرك محل التصاقنه قدر ممتد اولوب معده ایله باغرصاقلری وبوبركلرله مثانه‌یی واناثده رحمی حاوی اولان جوفی، بطن، شكم: قارنی شیش؛ قارن آغریمق؛ قارن آجیقمق؛ قارن طویمق. ۲. هرشیئك جوفی، بوش محلی: كمینك قارنی؛ ایكی كمی قارن قارنه كلمك = یان یانه بیتشیك طورمق. ۳. رحم: بنی طقوز آی قارننده طاشیان والده‌م؛ برقارندن متولد برادرلر. ۴. ایچ، باطن: هركسك قارننده‌كینی الله بیلیر. ۵. بعض حرفلرك ایچی: جیمك قارنی. [ن وص كبیلرك كینه «كاسه» دینیر.] || قارن آغریسی = ۱. وجع بطن، صانجی. ۲. [عو. زبانزدی: قارنانسی] شتم وبددعا تعبیری اولوب سسلنن وچاغروب باغران آدمه جواباً ایراد اولنور. || آج قارننه = آج‌ایكن، برشی یمزدن. || قارنی بورننده = طقوز آیلق حامل، وضع حملی تقرب ایتمش (قادین). || قارنی كنكیش = متحمل، صبور. || جیم قارننده بر نقطه = جاهل، امی، نادان. || قارنی یاریق = ۱. بوغا یتراغنك تخمی، بذر قطونا، فر. Psyllium . ۲. اورته‌دن یارلمش وایچنه قیمه قونمش باطلیجان یمكی.

«قارین» یازلمسی غلط فاحشدر؛ زیرا، قارنم وقارنی كبی تركیباتدن آكلاشلدیغی اوزره، اصل «ر» ساكن اولوب، مجرد اجتماع ساكنین دفعیچون، صاغر وآنجق طویبلور بركسره ایله تحریك اولنور. بورن، آغز، فورن، آلن وامثالی‌ده بویله‌در.

قارنجه { س. با: قارینجه.

قارنداش { س. [برقارندن چیقمش، قارن شریكی. زبانزدی: قارداش. «قردش» دیمه‌دن ویازمه‌دن اجتناب ایتملی.] ۱. بر بابا آنا ویاخود یالكز بر بابا ویا آنادن متولد ذكور واناث بربرلرینه نسبتله، برادر، دادر، همشیره، اخ، اخت: قارنداشم؛ بز بش قارنداشز. ۲. اش، اقران، جفت: ایكی قارنداش، بش قارینداش = طاغ وسائره اسملری. || آخرت قارنداشی = ابوینك اوغلنی، اوغلغه قبول ایتدكاری آدم. || اوز قارنداش = آنا بابا بر برادر ویا همشیره. || اوگی قارنداش = اوگی والده ویا پدرك اولادی. || بش قارنداش = مج. توقات.

|| بیوك قارنداش = آغابك، تق. اسى. || سوت قارینداش = برادر رضاعى. || قارنداش قانى = بر جنس نبات، دم اخوین، دم الثعبان، خون سیاوشان. || قان قارنداشى = غایت صمیمى دوست. || قیز قارنداش = قارنداشك دیشیسى، اخت، همشیره، خواهر. || كوچك قارنداش = تق. انى.

قارنداشجه { ص. قارنداشه یاقیشیر، برادرانه: قارنداشجه معامله، محبت. == ح. قارنداش كبى، برادرانه: سكا قارنداشجه سویلیه‌یم؛ كل قارنداشجه قونیشه‌لم. [قارنداشجه‌سنه دخى دینیر.]

قارنداشلامق { فل. فدان كوكدن فلیزلر سوروب آزمق.

قارنداشلق { س. ١. قارنداشلر آره‌سنده كى قرابت ومناسبت، برادرلك، همشیره‌لك، اخوت: قارنداشلق الك یاقین قرابتدر. ٢. مج. محبت، دوستلق، مخالصت: كندیسیله اولان قارنداشلغمزه خلل كتیرمك ایستدیلر.

قارندى { س. مج. ١. آنافور صولرینه قاریشان آقندینك حاصل ایتدیكى چورتى. ٢. برطاغ ویا سائر مانع حیلولتیله روزكارك كسلدیكى محلده كى سكون.

قارنلامق { فل. مج. (كمیلر) قارن قارنه كلمك، یان یانه كلوب تماس ایتمك: واپور رختمه قارنلامشیدى.

قارنلى { ص. ١. قارنى بیوك، قارنى شیش، شیشمان: قارنلى آدم، آت. ٢. ایچى كنكیش، جوفى بول: قارنلى شیشه.

قارنمق { فل. ایكى یانه صاللانوب قارشمق.

قاروچه { س. [فر. Carosse دن] برنوع آرابه.

قاروره { س. عر. ١. شیشه‌دن قاب، پول شیشه وعلى الخصوص عملیات كیمویه ده استعمال اولنانى. ٢. خسته‌لرك ادرارینى حفظ ومعاینه‌یه مخصوص شیشه، اوردك.

قارومق { فت. با: قارمق.

قارون { سخ. بنى اسرائیلده كثرت مال وثروتله مشهور بر آدم. || مج. پك زنكین: قارون كسلدى؛ مال قارون اولسه توكنیر. || قارون اوتى = هندستاندن كلیر بر نبات، فر. Acore.

قاره { ص. با: قره.

قارى { س. ١. زوجه، حلیله: فلانك قاریسى؛ قارى قوجه = زوجین؛ قارى قوجه غاوغاسى = زوجین آره‌سنده كى قیصقانجلق نزاعى؛ قارى‌قوجه اولمق = اولنمك؛ قارى قوجه آیرلمق = طلاق. ٢. انسانك دیشیسى، مرئه، زن، نسا طائفه‌سندن: قاریلر حمامى؛ چاشیرجى قارى؛ آشجى قارى. [حرمت مرام اولندقده قادین دینلیر.] || چهارشنبه قاریسى. ١. اوماجى، سحرباز. ٢. مج. صاچلرى دوكوك وبربرینه قاریشمش اوسق باشى انتظامسز قادین. || قاریلر حمامى = مج. غایت كورلتیلى یر. || قارى دوزنى = قادین خدعه‌سى. || قوجه قارى = یاشلى قارى، عجوز، پیره زن؛ قوجه‌قارى مصالى، علاجى. || قوجه قارى صوغوغى = برد عجوز.

اصل تركیٔ قدیمده «اختیار» معناسیله صفتدر. زوجین بربرینه اختیار دیمك هرلسانده معتاد اولدیغندن، ینه بومعناده اولان «قوجه» زوج معناسنى آلدیغى كبى، بولفت ده زوجه معناسنى آلوب، بعده على الاطلاق مرئه و زن معناسیله قوللانلمشدر.

قارئ { ص. سذ. عر. ج: قارئین، قراء. [«قرائة» دن سف.] ١. اوقویان، مطالعه ایدن، ارباب مطالعه: قارئین كرامه خطاباً بلیغ بر مقدمه یازمش. ٢. قرآن كریمى علم قرائت اصول وقاعده‌سنجه و تجویدله اوقومغى بیان آدم: مشاهیر قراءدن برذات. [برنجى معناده برنجى، وایكنجى معناده ایكنجى جمعى قوللانیلیر.]

قاریش { س. آچیق الك باش پارمغى اوجندن سرچه پارمغى اوجنه قدر اولان مسافه كه اولچى كبى قوللانیلیر، شبر: اوچ قاریش بر آرشین اعتبار اولنور. || برقاریش = قیصه‌لقدن كنایه: بر قاریش بویله. || قاریش قاریش = قاریشله اولچر كبى هرطرفى تفصیلاً: بن آناطولى یى قاریش قاریش بیلیرم، قاریش قاریش كزدم.

قاریش { قاریشمق، قاریشیق و سائره. با: قارش وسائره.

قاریشلامق { فت. قاریشله اولچمك. || آلتن

قاريشـلامق = ١. تحسين وپسند ايتمك، آفرين اوقومق. ٢. ميدان اوقومق: بوني يايه بيله‌جك آدمك آلنني قاريشلارم.

قاريق { س. قاره باقمقدن حاصل اولان كوز قاراردیسی. = ص. قاره باقمقدن قارارمش، علتلی: قاريق كوز.

قاريلق { س. ١. اناث صفت و كيفيتی: قاريلر اركككارك هر ايشنی كوره‌مزلر قاريلق بعض خدمتلرك ايفاسنه مانعدر. ٢. زوجه‌لك، زوجه كيفيت و وظيفه‌سی: اون درت ياشنده بر قيز قوجه‌لق قاريلق نه‌در بيله‌مز.

قاريمق { فت. حيوانك قارنی يوقلايوب سميزلكنه باقمق: قوزی يی قاريمق.

قارين { قاريننداش، قارينلامق و سائره. با: قارن وسائره.

قارينجه { يا قرنجه. س. [كومیجی معناسيله « قارمق » دن] طوپراغك ايچنده جماعتله و محير عقول بر اصول و نظامله ياشايان ويازين دانه‌لر طوپلايوب مشترك يووه‌لرنده ادخار ايدن كوچوجك و اينجه‌جك برسياه بوجك، نمل، مور: آتلی، آق، قره، قزيل، قنادلی، قوم قارينجه = بو بوجكك انواعی. || مج. پك حقير شخص؛ قارينجه قدرنجه. قارينجه‌نك حضرت سليمانه بر چكركه بوتی تقديم ايتمسی ادبيات عتيقه‌ده تواضع و محويتك مدار تشبيهی اتخاذ اولنور. || كثرتدن دخی كنايه اولور: قارينجه كبی قاينايور؛ قارينجه يووه‌سی.

قارينجه { س. دميرده دوكيلوركن ايچنده هوا قالمقدن ويا پاسدن حاصل اولان اينجه دليكلر ويوللر كه قارينجه طرفندن آچلمش كبی كورينور، پاس يئيكی: بوطوپده قارينجه پيدا اولمش.

قارينجه‌لانمق { فل. ١. قارينجه پيدا ايتمك، قارينجه طولمق: رچللر كيلارده قارينجه‌لاندی. ٢. اويوشوب اوستنده قارينجه‌لر كزيور ويا ايكنه‌لر باتيور كبی كورينمك: آياغم، الم قارينجه‌لانيور. ٣. پاسدن دليك دشيك اولمق: طوپلر رطوبتدن قارينجه‌لانمش.

قارينجه‌لی { ص. ١. قارينجه‌سی اولان، قارينجه طولمش: قارينجه‌لی رچل. ٢. پاسدن ويا فنا دوكلمكدن اينجه دليكلری اولان: قارينجه‌لی طوپ، دمير.

قارينه { س. [يتا.] بح. كمی قبورغه‌لرينك تملی حكمنده اولان اومورغه‌نك آلتنه مربوط اكرتی اومورغه و عموميتله تكنه‌نك تحت البحر قسمی: بو كمينك قارينه‌سی تميزلنمكه محتاج. || قارينه ايتمك، قارينه‌يه باصمق = كمی يی قارينه‌سی ميدانه چيقه‌جق صورتده او بر يانی اوزرينه ياتيرمق: كمی يی قارينه ايدوب آلتنی تطهير وتعمير ايتملی.

قاريوله { س. اوستنده ياتاق ياپيلوب ياتيلان دمير ويا تخته كره‌وت، ياتاقلق، سرير: قاريوله قورمق؛ قاريوله‌ده ياتمق.

قاز { س. معروف بيوك صو قوشی كه اوردكه مشابه اولوب اهليسی و يبانيسی اولور، وز، بط: قاز بسلمك؛ قاز يومورطه‌سی؛ قاز پالازی = ياوريسی، تازه‌سی. || مج. احمق، ابله: قاز قفالی، قاز بينلی، قاز كبی. || قاز آياغی = ١. متعدد قوللی چنكل. ٢. صلاته‌لق براوت. ٣. بح. بر پارچه خلاطك ايكی چيماسی بر يره ربط اولنه‌رق اورته‌سندن ديكر بر خلاط ربطيله حاصل اولان آياقلر. || قازك آياغی آكلامق = كيزلی برحقيقتی كشف ايتمك. || قاز بوقی = صاری يه مائل آچيق يشيل رنك. || قاز قنادی = پهلوان اويونلرندن بری. || قازی قوز آكلامق = فهمسزلك ايتمك، ياكليش آكلامق.

قازاق { س. با: قزاق.

قازان { س. با: قزغان.

قازانج { قازانمق وسائره. با: قزانج وسائره.

قازديرمق { فت. ١. قازمه و سائر آلتله يری اشديرمك، آچديرمق، حفر ايتديرمك: باغچه‌يی كيمه قازديره‌جقسكز؟ قويويی قاچه قازديرديكز؟ ٢. چليك قلم و سائره ايله تخته ومعدن وطاش وسائره اويديرمق، حك ويا نقش ايتديرمك: برمهر قازديره‌جغم؛ قپونك كمری اوزرنده كی مرمره كندی اسمنی قازديرمش.

قازلمق { فج. ١. اشلمك، آچلمق، حفر اولنمق : بو طوپراق زور قازلیر؛ باغچه شمدی قازلماز؛ قویو درین قازلملی. ٢. اویلق، حك و نقش ایدلمك : معدن مهر طاشدن قولای قازلیر؛ مزار طاشنه مدفونك اسمی وتاریخ وفاتی قازلملی.

قازمق { فت. ١. قازمه و سائر آلتله طوپراغی اشمك، آچمق، حفر ایتمك : باغچه‌یی قازدم؛ بر قویو قازه‌جغم؛ تارله‌نك اطرافنه خندق قازملی. ٢. چلیك قلم و سائره ایله اویمق، حك ونقش ایتمك : مهر قازمق؛ بر مرمر لوحه‌نك اوزرینه بر قطعهٔ تاریخیه قازملی.

قازمه { س. ١. طوپراغی اشمه، حفر : اونك قازمه‌سی پك سطحی. ٢. اویمه، حك : او حكاكك مهر قازمه‌سی پك ماهرانه‌در. = ص. حك ایله یاپلمش، محكوك : قازمه نقشلر، یازیلر.

قازمه { س. طوپراغی قازمغه مخصوص آلتلرك الك ساده‌سی و الك قدیمی اولوب صاپ یكجه‌جك دلیكی اولان دوز وكسكین بر دمیردن عبارتدر. آنجق دیكر طرفنك كولنك كبی سیوری، چاپه كبی چتال ویا بالطه كبی باشقه استقامتده یاصی اولدیغنه كوره متعدد انواعه تقسیم اولنور. قازمه كورك = طوپراق حفری آلتلری.

قازمیر { س. [فر. موجدینك اسمیله مسمادر.] یوكدن اركك اثوابلغی بر نوع قماش : فرانسز قازمیری، انكلیز قازمیری. = ص. بو قماشدن معمول : قازمیر پانتالون، جاكت.

قازیتمق { فت. ١. حك ایتدیرمك، كسكین بر آلتله آشیندیرمق ویا چقورلاتمق : شركله‌یی قازیتملی؛ بر مهر قازیته‌جغم. ٢. تراش ایتدیرمك : صقلی بر بره قازیتمق.

قازیجی { س. ١. قازان، حفر ایدن، چقور آچان : مزار قازیجی. ٢. حك ونقش ایدن، اویان : مهر قازیجی، طاش قازیجی.

قازیلش { س. قازمق و اویمق ایشی و طرزی. با : قازمق.

قازیق { س. ١. بر یره قاقلمق اوزره اوجی قازیلوب سیوریلتمش اودون، وتد : قازیق قاقمق؛ قازیغه باغلامق. ٢. صویك ایچنده ویا بتاق وچوروك طوپراقده ابنیه تملنه استنادگاه اولمق اوزره صره ایله یره صوقیلان دیركلرك بهری : قازیق اوزرینه بنا ایتمك. ٣. وقتیله اعدام ایچون قوللانیلان شیش كه مجرمك قیچندن صوقوب باشندن چیقاریرلردی : قازیغه اورمق. ٤. مج. حیله، خدعه، دوباره، اضرار : قازیق ایتمك. ٥. قازیق كبی دیم دیك شیء، طوكمش شیء : قازیق كسلدی. || هـ. دمیر قازیق = دب اصغرك اوجنده‌كی قطب نجم ثابتی كه كرهٔ ارضك قطبی قارشیسنده بولنمغله، دائما بر یرده كوزیكور. || صاغ قازیق = سند قوی، كوكنیله جك، اعتماد اولنه‌جق شیء. || قازیق قاقمق = یرلشوب قالمق. || ایپدن قازیقدن قورتلمش = جانی، مستحق اعدام. || قازیق كوك = قازیق كبی آشاغی كیدن نبات كوكی. || بح. قازیق باغی = بر نوع باغ.

قازیقجی { ص. حیله كار، دوباره‌جی، آلداته‌رق اضرار ایدن.

قازیقلامق { فت. قازیغه اورمق، قازیق جزاسیله اعدام ایتمك.

قازیمق { فت. ١. كسكین بر آلتله قاشیر كبی اولوب سطحده‌كی شیئی اویمق : شو تخته‌نك بویاسنی، شو كاغدك یازیسنی قازیمق اقتضا ایدر. ٢. زیاده وسرت قشیمق : آرتق آرقه‌كی قازیوب طورما. ٣. یوزمك، یولمق، فنا تراش ایتمك : مشین یایمق ایچون دریلری ابتدا قازیرلر؛ سن شو صقالی قازیملیسك؛ كور بر اوستره ایله یوزی قازیدی. ٤. اویمق، چقور یاپه‌رق نقش ایتمك ویا یازمق، حك ایتمك : مهر قازیمق صنعتی چوق ایی بیلیر؛ چشمه اوزرینه رسم قازیمق.

قازیمه { س. قازیمق ایشی. با : قازیمق.

قازیندی { س. ١. بر شیئی قازیمقدن چیقان شیء، اینجه یونغه وتالاش : تخته، كاوساله قازیندیسی. ٢. یازینك قازلمش، حك وتصحیح اولنمش یری : تقدیم اولنه‌جق كاغدلرده قازیندی اولماملی. || قزغان قازیندیسی = قازانك دیبنه یاپیشوب

قازیغیله چیتاریلان شیئلر: محلبینك قزغان قازیندیسی دها لذیذ اولور. || باغرصاق قازیندیسی = شدتلی اسهال. || تکنه قازیندیسی = ابوینك اختیارلغنده طوغان صوك چوجق.

قازیندیلی { ص. قازلمش، محکوك یرلری اولان: قازیندیلی مکتوب کوندریلهمز تکرار یازملی.

قازینمق { فل. ١. طیرناقله دری یی قازیرجهسنه پك پك قاشیمق: قازینوب طوریور. ٢. کسمز اوستره ایله فنا و دری یی یوزرجهسنه تراش اولمق. ٣. مج. نه وار نه یوق ایسه آرایوب بولوب ویرمك.

قازینو { س. [ایتا. Casino] آلافرانغه قهوهخانه. [اصل آوروپا لسانلرنده مداوملری آبونه بولنان خصوصی صحبتگاه یعنی بر نوع قلوب دیمکدر.]

قازینوجی { س. آلافرانغه بر قهوهخانه اداره ایدن آدم.

قاس { د. «ق» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کیروب مبالغه و تأکید بیان ایدر: قاس قتی. [قیس قیوراق و قوس قوجامان کبی.]

قاستانیوله { س. مج. دمیرك زنجیرینی ضبط ایتمك ایچون بر اوجی میل اوزرنده متحرك دیکری بریلانغه ایله حرکت ایدر ماندال.

قاسم { ص. عر. [«قسمة» دن سف.] آیران، تقسیم ایدن. == سذ. عر. ١. ر. [حسابده] اعمال اربعهدن تقسیمده بر عددك قاچه تقسیم اولندیغنی کوسترن عددکه «مقسوم علیه» دخی دینلوب، دیکری «مقسوم» وچیقان نتیجهیه «حاصل قسمت» دینلیر. ٢٠ | ٥ حسابنده ٤ ٢٠ مقسوم، ٥ قاسم (مقسوم علیه) و ٤ حاصل قسمتدر. ٢. روز حضر ایله برابر سنهیی ایکی مساوی قسمه آیران کونکه تشرین ثانینك ٢٦ نجی کونی اولوب، قیشك مبدئی عد اولنور: قاسمده دیکیلهجك تخملر؛ قاسمدن صکره یاپیلهجق ایشلر. روز قاسم دخی دیرلر. — صوك بهار وکوز معناسیله دخی قوللانیلیر. || قاسم چیچکی = صوك بهارده آچان متنوع رنکلی چیچك، فر. Chrysanthème.

قاسی { ص. عر. ث: قاسیه. [«قسوة» دن سف.] قتی، سرت: قلب قاسی ق.

قاش { س. [اصل ترکیٔ قدیمده قارشی و اوك دیمکدر.] ١. انسانك کوزلری اوزرنده مقوس شکلده اوزانان قیصه قیللردن عبارت ایکی خط، حاجب، ابرو: چاتیق قاش = بیتشیك: کمان قاش = کوزل و مقوس بیچیملی؛ سمورقاش = پك اکلی وطولغون؛ قلم قاش = اینجه و کوزل رسملی قاش؛ قاشی کمان = مقوس قاشلی. ٢. قاشه مشابه اولهرق کرلی و او وضعیتده اوزانان شیٔ: اکرك اوك، آرت قاشی = ایکی طرفنده کی یوکسکجه یرلری؛ قلیچ قاشی = بالجاق؛ طاغك قاشی = یورهسی، بیلان. || قاش آتمق = اشارت ایتمك. || قاش باصدی = چاتیق، دلداده، عصابه؛ آغریسزباشه قاش باصدی = لزومسز تکلف. || قاش چاتمق، قاش کوز ایتمك = عبوسلق ایتمك. || قاش یاپهیم دیرکن کوزچیقارمق = ایش دوزلتمك نیتیله ایش بوزمق. || قاشله کوز آرهسنده = بر آنده، طرفة العینده. || کوزك اوزرنده قاشك وار دیمهمك = برینه غایة الغایه حسن معامله ایتمك، اینجیدهجك بر سوز بیله سویلهمك. || یوزوك قاشی = فص، نکین.

قاشاغی { یا قشاغی. س. ١. حیوانلری قاشیوب توزلرینی دوشورمکه مخصوص ساجدن دیشلی آلت: آت قاشاغیسی؛ آل قاشاغی یی کیر آخوره یاغیری اولان قوجنور. ٢. اختیارلرك آرقهلرینی کندیلری قاشیمق ایچون آغاجدن معمول اوزون صاپلی وبر اوجنده کی لوحهسی دیشلی بر آلت. || غوغا قاشاغیسی = غوغا بهانهسی.

قاشاغیلامق { فتـ. و:

قاشامق { فتـ. حیوانه قاشاغی سورمك، قاشاغی ایله تمیزلمك، تیمار ایتمك.

قاشان { س. آت و استر و اوکا مشابه حیوانلرك ایشهمسی، تبولی. || قاشان یری = منزل بیکیرلرینك یول اوزرنده

برآز استراحت ایتدیرلدکاری محل.

قاشاندیرمق { فتـ. آنی طورد. یروب ایشمك ، تبول ایتدیرمك : اوراده حیوانلرمزی قاشاندیره‌جق قدر بر قاچ دقیقه طوردق.

قاشانمق { فل. (حیوان) طوروب ایشه‌مك، تبول ایتمك : بو آت بوکون هیچ قاشانمدی.

قاشر { سـ. صـ. باشلیجه‌ادرنه‌جهتنده یاپیلان برنوع پنیرکه ایکی اوچ پارمق قالینلغنده تکرلك صورتنده یاپیلیر : قاشر پنیر ، قاشر پنیری.

قاشقاوال { سـ. [یتا.] ۱. یاوانجه و قالین تکرلك صورتنده پنیر. [اصل ایتالیاده بومباره طولدیریلان و آتك ارککلك آلتی دیمك اولان مدلوله مشابهت پیدا ایدن باشقه بر جنس پنیره دیرلر.] ۲. دولت دینلن قاره مخصوص فیرلداغك آلات متفرعه‌سندن بری.

قاشلامق { فتـ. یوزوك طاشنی حلقه‌یه طاقمق، یوزوکه طاش طاقمق.

قاشلی { صـ. بربولده قاشی اولان: قره قاشلی، سمور قاشلی. || دورت قاشلی = بییقلری‌ده قاش کبی کورینه‌جك صورتده یکی چیقمش دلیقانلی.

قاشمیر { سـ. [کشمیره اوروپاجه ویریلان قاشمیر اسمندن مأخوذ] کشمیر شالی تقلیدی اولان بر جنس یوك منسوج.

قاشیق { سـ. ۱. مایع و یا دانه‌لر حالنده اولان ییه‌جکی قابدن آلوب آغزه کوتورمکه مخصوص اوبولمش و قاشینمش آلت، معلقه : تخته، باغه، معدن، کومش قاشیق ؛ چوربه قاشیغی = عادی سفره قاشیغی ؛ خوشاف قاشیغی = آغزه صیغمیوب خوشافی ایچمکه مخصوص بیوك و مدور جنسی ؛ طاتلی قاشیغی = طاتلی و رچل ییمکه مخصوص کوچوکی ؛ چای ، قهوه قاشیغی = فنجان طباغه قونان کوچوکی. ۲. بر قاشیق طولوسی ، بر قاشیغك آلدیغی مقدار ؛ و مجـ. جزئی مقدار ، برآز : برقاشیق چوربه ایچدم ؛ بر قاشیق صو. || قاشیق آتمق = چوق وکمال حرصله ییمك. || آغزینك قاشیغی دکلدر = درجهٔ اقتدارندن خارجدر. || قاشیق اوتی = برجنس نبات، فر. Cochléaria officinal. || بر قاشیق صوده بوغمق = زیاده‌سیله خصومت کوسترمك. || قاشیق دشمنی = قادین، زوجه. || قاشیقله ویروب صاپیله کوز چیقارمق = ایتدیکی ایلیکه قارشی منت قومق، باشقه قاقمق ویا او ایلیکی اونوتدیره‌جق بر فنالق ایتمك.

قاشیقجی { سـ. چمشیر و بوینوز و کمیك وسائره‌دن قاشیق اویان صنعتجی : قاشیقجیلر چارشیسی. || قاشیقجی آوردی = چوکوك یاکاقلی. || قاشیقجی الماسی = معروف بر طاش.

قاشیقچین { سـ. غاغاسی قاشیغه بکزر بر جنس اوردك.

قاشیمق { فتـ. ۱. طرناقله و یا دیکر سرت بر شیئله بدنك قاشینان یرینی اوغمق، تحریش ایتمك: باش قاشیمق. ۲. قازیمق ، آشیندیرمق ، اویمق : تخته‌نك یوزینی برآز قاشیملی. || باش قاشیمغه وقت بوله‌مامق = پك مشغول اولمق. || بوین قاشیمق = محجوب اولمق.

قاشیمه { سـ. قاشیمق ایشی. با : قاشیمق.

قاشیندیرمق { فتـ. قاشینمغی موجب اولمق: طوقندیغی یری قاشیندیرر بر اوتدر.

قاشینمق { فل. ۱. قاشیمق احتیاجنی حس ایتمك، کیجیشمك : الم، باشم قاشینیور. ۲. طرناقله ویا دیکر سرت بر شیئله کندی بدننك کیجیشن یرینی اوغمق : اویوز اولمش کبی متصل قاشینیور؛ محضا قاشینمق ایچون طرناقلرینی اوزاتمش. ۳. مجـ. غوغا ویا دیکر بر شیئه بهانه آرامق، کندی علیهنده اولان بر شیئه سببیت ویرمك : طیاق ییمك ایچون قاشینیور.

قاشینمه { سـ. ۱. کیجیشمه، قاشینمق احتیاجنی حس ایتمه : ینه قاشینمه‌سی طوتدی. ۲. کندی بدننی قاشیمه : بو آدمك‌ده بو قدر قاشینمه‌سی غریبدر.

قاص { د. با : قاس.

قاصد { صـ. عر. [« قصد » دن سف.] قصد و نیت ایدن ، عازم. == سـ. عر. مکتوب و خبر کوتورن آدم ، ساعی ، پیك.

قاصِر { ص. عر. ذ: قاصره. [« قصور » دن سف.] ١. قیصه، کوتاه: قاصر الید = الی قصه، اقتدارسز. ٢. قصورلی، ناقص: فکر قاصرجه.

قاصِرانه { ص. فا. عاجزانه، عاجزی: فکر قاصرانه. مجه؛ مطالعهٔ قاصرانه‌مه قالیرسه. (یك طوغری تعبیر اولمیوب، یرینه « قاصر » قوللانمق مرجحدر.)

قاصرغه { س. چورندیلی‌روزکار، عاصف، کردباد.

قاصلمَق { فج. ١. چکیلوب طارالمق، قیصلمق: اثواب قاصلدی. ٢. اکسلمك، نقصان قبول ایتمك: معاشی قاصلدی.

قاصمَق { فتـ. ١. چکوب طارالتمق: شو اثوابی برآز قاصملی. ٢. اکسلتمك، نقصان کتیرمك: معاشنی قاصدیلر.

قاصناق { س. ١. قالبور ودف کبی شیئلرك تحته چنبری، ٢. برطرز مخصوصده نقش ایشلمك ایچون کرکف یرینه قماش کرمکه مخصوص تحته‌دن اکلی چنبر: قاصناغه کرمك. ٣. بو چنبرده ایشلنن قولای بر طرزده نقش: قاصناق ایشلمك.

قاصندی { س. لباس طارالمسیچون صکره‌دن اوریلان دیکیش: بو یلکك قاصندیسی واردر، قاصندیسنی سوکمك. || قاصندی دیکیشی = قبا دیکیش.

قاصنمَق { فج. طارلاشمق، (لباس) صکره طارلاشدیرلمق.

قاصنی { س. برنوع صمغ.

قاصه { س. [یتا. Cassa] ١. صندیق، خزینه، بر دائره‌نك آقچه محلی واداره‌سی: صراف، تجار قاصه‌سی؛ حکومت قاصه‌سی. ٢. آقچه واوراق نقدیه وسائره حفظنه مخصوص یانغیندن وهر تهلکه‌دن مصون دمیر طولاب: قاصه‌سندن پاره چالینمش. ٣. بیوك مغازه‌لرده صاتیلان شیئلرك آقچه‌سی تسلیم اولندیغی ماصه: پاره‌سنی قاصه‌یه ویره‌جکسکز. ٤. بعض اویونلرده آقچه‌یی طوتان ویا قماری اداره ایدن شخص: قاصه کیمدر؟ قاصه‌یه بورجلیدر. ٥. مج. برخلاطك اوجنده قازیغه‌ کچه‌جك صورتده یاپیلان ایلیك. || قاصه ایتمك = رانده یلکننك اوسقوطه‌سنی آچمق.

قاصه‌دار { س. صندیقکار، خزینه‌دار، قاصه‌یی طوتان آدم.

قاصیق { س. قارنك آلت طرفی، عانه: قاصیغم چاتلایه‌جق. || قاصیق اوتی = برجنس نبات. || قاصیق باغی = قاصیق چاتلاغنی یعنی فتقی طوتمغه مخصوص یایلی باغ. || قاصیق باغیجی = قاصیق باغی یاپان وفتق باغلایان متخصص. || قاصیق بیتی = اته یاپیشان برجنس کوچوك کنه، قرق آیاق. || قاصیق چاتلاغی، علتی = فتق.

قاضِم { ص. عر. ذ: قاضمه. [« قضم » دن سف.] تا. کمیریجی: حیوان قاضم؛ حیوانات قاضمه.

قاضی { (د) ص. عر. جـ: قضاة. [« قضاء» دن سف.] ایفا واجرا ایدن، ادا ایدن: قاضی الحاجات = هرکسك حاجتلرینی ادا ایدن حق تعالی حضرتلری. == سذ. عر. حاکم الشرع، محکمهٔ شرعیه رئیسی، احکام شرع شریفه کوره هرکسی محاکمه ایله حکم ایدن آدم: قاضی افندی. || قاضی القضاة = وقتیله دولتك اك بیوك قاضیسی، بتون قاضیلرك رئیسی وآمری، شیخ الاسلام ویا قاضیعسکر مقامنده بولنان ذات.

قاضیعَسکَر { س. ١. وقتیله اردوی همایونله کزن والیوم دائرهٔ مشیخت اسلامیه‌ده بیوك ایکی موقعدن برینی اداره ایدن ذات: روم ایلی، آناطولی قاضیعسکری = صدر روم، صدر آناطولی؛ بالفعل قاضیعسکر. ٢. بالفعل مسند مذکوری اداره ایتمکسزین او پایه‌یی احراز ایدن ذات، صدور پایه‌سنده بولنان علمادن ذات. || قاضیعسکر لقمه‌سی = برنوع سوتلی لقمه.

قاضیعَسکَرلِك { س. ١. باب والای مشیختده‌کی ایکی بیوك مسند شرعیدن بری: روم ایلی، آناطولی قاضیعسکرلکی: روم ایلی قاضیعسکرلکنه فلان ذات تعیین بیورلمشدر. ٢. طریق علمینك اك بیوك پایه‌سی که وزارت و مشیریت رتبه‌لرینه قریب اولوب صاحبنه سماحتلو القابی ویریلیر.

قاضیعسکر عنوان و وظیفه‌سی دولت عثمانیه‌ده خداوندکار غازی حضرتلری زماننده ایجاد اولنوب، او وقت قاضیعسکر قاضیلرك وبتون طریق علمینك باشی وعباسیلرك قاضی القضاته معا

دل ايدى. بعده مشيخت اسلاميه مسندى
احداث اولنمشدر.

قاضيلق { (د) س. ١. قاضى
عنوان ووظيفه‌سى،
قضاء : قاضيلق بك مسئوليتلى
بروظيفه‌در. ٢. برقاضينك دائرهٔ
حكم ونفوذى، برقاضينك حكمى
جارى اولديغى ير، قضا : اورا-
سى برقاضيلق يردر.

قاطبه { سش. عر. بتون، هپ،
جمله : قاطبهٔ احوالده امر
وفرمان حضرت من له الامركدر.

قاطبةً { ح. عر. ١. جملةً، كافةً،
على العموم : اونلر قاطبةً
بو ملاحظه‌ده درلر. ٢. اصلاً،
هيچ : قطعاً وقاطبةً.

قاطر { [دها طوغريسى : قاتير]
س. اركك اشكله قيصراغك
چفتلشمه‌سندن طوغان حيوان كه
بالطبع قيصير اولور، استر، بغل:
قاطره بينمش. == ص. مج. قاطر
كبى چفته‌لى، خائن، حيله‌كار، تر-
بيه‌سز : نه قاطردر. || قاطر
بونجوغى = اكثريا قاطرلره طا-
قيلان ماوى شيشه‌دن بونجوق،
خرمهره. || قاطرطرناغى = صا-
رى چيچك آچار برجنس نبات،
رتم. || قاطر قويروغى = سوكى
دخى دينان برجنس نبات. || قاطر
يمنى = اكثريا چوجقلره كيديريلير
آلتى قالين و طبانلرى آغاج
قبوغيله طولديرلمش آياق قابى.
|| قاطر بيلانى = برنوع انكرك.

قاطرجى { س. قاطرلرى اولوب
كرا ايله ايشلدن آدم،
استر كراجيسى.

قاطع { ص. عر. ذ : قاطعه. جـ :
قطاع. [«قطع» دن سف.]
١. كسن، قطع ايدن : آلت قا-
طعه. ٢. قيصه كسن، ختام ويرن،
طورديران : قاطع حما = صيتمه‌يى
كسن. || ر. [هندسه‌ده] خط
قاطع ياخود يالكز قاطع [سف.]
بردائره‌يى ايكى نقطه‌سندن كسه-
رك اوزانان خط مستقيم، فر.
Sécante. || برهان قاطع = قطعى
دليل. == جـ. قطاع طريق =
قيرده بيوك جاده‌لرى كسوب
كلن كچنى صويان خيدودلر.

قاعد { ص. عر. ذ : قاعده.
[«قعود» دن سف.] اوتو-
ران، اوتورمش. ذ.

قاعداً { ح. عر. اوتوره‌رق، او-
تورديغى يرده : قاعداً
سلامنى آلدى؛ نمازده قاعداً او-
قونه‌جق دعالر.

قاعده { سش. عر. جـ : قواعد.
١. برشيئك اونك او-
زرينه طورديغى، آياقلق : ستو-
نك قاعده‌سى. ٢. اصول، نظام،
يول : هر شيئك بر قاعده‌سى
واردر؛ قاعده‌يه رعايت ايتلى.
٣. برعلم وفنك متضمن اولديغى
دستورلرك هرى : حسابده
ضرب، تقسيم قاعده‌لرى؛ صرفده
جمع، اعراب قاعده‌لرى؛ قاعدهٔ
عموميه. ٤. ر. [هندسه‌ده]
مثلثك اوچ ضلعندن آشاغيده
افقى وضعيتده بولنانى. == جـ.
باشليجه صرف ونحو قاعده‌لرى
وبونلرى حاوى كتاب : قواعد
صرفيه، قواعد نحويه، قواعد
عثمانيه (تركيه).

قاعدةً { ح. عر. قاعده‌سنه تو-
فيقاً، اصولاً و نظامنه
تطبيقاً، اصولاً، نظاماً : قاعدةً
بويله اولمق لازم كلير.

قاغش { س. ١. بيقيلان برشيئك
چيقارديغى آجى سس.
٢. جبه وسائر دمير اسلحه.

قاغشار { ص. مائل انهدام، مشرف
خراب، چوكمش.

قاغشامق { فل. ١. سرت بر
كورلدى ايله ييقلمق.
٢. مشرف خراب اولمق، چوق
اسكيمك. ٣. چوق قوجايوب
فرتوت اولمق، اختيارلامق.

قاغشتى { س. با : قيغشق.

قاغوق { س. با : قاوق.

قاف { س [عر. سش.] ١. «ق»
حرفنك اسم مشتركى
اولوب، ايكى نقطه‌لى اولديغندن،
«ف» دن تفريق ايچون، قاف
مثناة دخى دينلير. ٢. اخذ
عسكر اصولنده اسنانده بو-
لنانلرك چكدكلرى قرعه‌لردن
«قرعه» لفظنه اشارت اوله‌رق
«ق» حرفنى حاوى قرعه‌كه
بونى چكن عسكر اولور وبوش
چكن قالير : قاف اولمق = قرعه
اصابت ايدوب عسكره كيتمك.

قاف { سذ. عر. عنقا ونام ديكرله
سيمرغ نام جسيم طير موهو-
مك محل اقامتى اولمق اوزره،
مصالرده مذكور برطاغك اسمى
اولوب، اسكى ايرانيلرك سيمرغك
(البرز) طاغنده ياشاديغنه قائل
بولندقلرينه، والبرزك قافقاس
سلسلهٔ جبالنك برشعبه‌سى بو-
لنديغنه، وقاف ايله قافقاس
اسملرى بيننده‌كى مشابهته باقيلر-
سه، قاف طاغى قافقاس سلسلهٔ

جبالندن باشقه بر شیء اولمامق اقتضا ایدر . || مج. بورنی قاف طاغنده = متکبر.

قافله { سڤ. عر. جـ : قوافل. ١. برلکده سیر وسفر ایدن آتلیلر طاقمی، کاروان : حجاج قافله‌سی. ٢. بر لوقوموتیفله تحریك اولنه‌رق بردن کیدن دمیر یول واغونلری، قطار : دمیر یول اداره‌سی فلان بر ایچون کونده ایکی قافله چیقاریر. ٣. طاقم طاقم کوندریلان اوراق واشیا وسائره‌نك بهر طاقمی : اعانهٔ عسکریه‌نك سکزنجی قافله‌سی دون یوله قوندی. ٤. صره ایله ترجمهٔ حاللری یازیلان مشاهیر مجموعی : قافلهٔ شعرا. || قافله سالار، سالار قافله = بر صنف آدملرك رئیسی، اك اوکارنده بولنانی، سردارلری، سرخیل : قافله سالار ادبا.

قافیه { سڤ. عر. جـ : قوافی. بیتلرك ویا مصراعلرك قاعدهٔ مخصوصه‌سنه کوره صوك حرفلرینك توافقی : ازمنهٔ قدیمه‌ده شعرا قافیه‌یه رعایت ایتمزلردی؛ قافیه اصولی عربلردن امم سائره‌یه‌ده کچمشدر؛ علم قوافی عروضه ملحق برعلم عد اولنور. || قافیه سنج، قافیه پرداز = قافیه اویدیران، شاعر، ناظم. [نثرده یعنی وزنسز اولورسه « سجع » دینلیر.]

قافیه‌جی { ص. قافیه اویدیران، شاعر، ناظم.

قافیه‌سز { ص. قافیه‌سی اولمیان، قافیه‌سی اویغونسز اولان، غیر مقفا (شعر).

قافیه‌سزلك { س. قافیه نقصانی.

قافیه‌لی { ص. قافیه‌ی اولان، مقفا : قافیه‌لی شعر.

قاق { س. قورو اولوب قاقردایان شیء، علی الخصوص میوه قورویسی : آرمود قاقی، طوت قاقی. [حالا آناطولیده مستعملدر.]

قاقاج { س. مانده اتندن دوگمه قبا باصدیرمه.

قاقان { ص. اوران. دا : قاقق. || آغاج قاقان = غاغاسیله آغاجلرك قبوغنی غاغالایان قوش انواعی.

قاقاو { س. آمریقاده حاصل اولان قهوه‌یه مشابه مغذی برحبه‌که توز حالنده سوتله وساده اوله‌رق قهوه کبی ایچیلیر وچوقولاته اعمالنده یارار.

قاقر { مه. قوری شیئلرك بربرلرینه تماسلرنده چیقاردقلری سسی تقلید وتصویر ایدر : قوری داللر قاقر قاقر ایدیوردی. — مکرر اوله‌رق ص. کبی‌ده قوللانیله‌رق پك قوری دیمکدر : بو دریلر قاقر قاقر اولمش.

قاقرجه { س. اقطار شمالیه‌ده بولنور بیوك بر جنس طاغ صیچانی.

قاقرداتمق { فتـ. قوری شیئلری بربرلرینه تماس ایتدیره‌رك سس چیقارتمق : شو جوزلری قاقرداتمایك.

قاقرداق { ص. قاقر قاقر ایدن قوری وکورك (شیء) = س. اریدیلن ایچ یاغنك قالان قوری وقاورلمش ماده‌سی که قابل ذوبان اولمیوب یتیر، قیقرداق : قاقرداق بورکی.

قاقردامق { فل. (قوری شیئلر) بربرلرینه تماس ایده‌رك قوری برسس چیقارمق، قاقر قاقر ایتمك : بوجوزلر نه چوق قاقردایور.

قاقردی { س. قوری شیئلرك تماسندن ویا بر قوری تخته وسائره‌نك قیرلمسندن چیقان سس وکورلدی : بوجوزلر، بو پروازلر نه‌قدر قاقردی ایدیور!

قاقشدیرمق { فتـ. دورتوب ایته‌رك خرپه‌لامق.

قاقشمق { فشـ. بربرینی دورتوب ایته‌رك خرپه‌لاشمق.

قاقلمق { مجـ. ١. اوریله‌رق ادخال ایدلمك : بوطوپراغه قازیق قاقله‌ماز؛ بوقپویه برچیوی قاقلمش. ٢. (معدن اشیا) آرقه‌دن اوریله‌رق قبارتمه یاپلمق : بو قوطینك قپاغی فنا قاقلمش. ٣. تخته وسائره‌یه آلتین وکومش تل وپوللری ویا باشلی چیویلر صوقیله‌رق تزیین ایدلمك : آبنوسه کومش وآلتین تللری قاقیله‌رق مصنع شیئلر یاپیلیر.

قاقله { س. با : قاقوله.

قاقم { سڤ. عر. ١. اقطار شمالیه‌ده بولنور صاکسار وکلینجکه مشابه بوز وسیاه قویروقلی برحیوان که کورکی پك مقبولدر، تر. آس. ٢. بوحیوانك پوستندن یاپلمش کورك.

قاقمق { فتـ. ١. اورمق، ایتمك، چالمق. ٢. اوره‌رق صوب

قمق، ادخال ایتمك : چیوی، قازیق قاقق. ٣. معـدن لوحـه‌لرینك آرقه‌سنه میل ویا قالبله اوره‌رق یوزینی قبارتمق، قبارتمه چیچکلرله تزیین ایتمك : بو قوطیلری قاقمه‌له یاپارلر. ٤. تخته وسائره‌دن شیئلره آلتین وكومش تل وچیویلرینی صوقوب یرلشدیره‌رك تلكاری ایشلر یاپمق : طربزونده و پرزرینده اسلحه وباستون كبی شیئلره كومشدن كوزل نقشلر قاقرلر. || باشنه قاقق = منت قـومق ، امتنـان ایتمك : ایتدیكك بر اییلکی باشمه قاقه‌جقسـه‌ك هیچ ایتمه‌ملیدك. || قازیق قاقق = باغلانمش كبی یرلشوب طورمق.

قاقمه (س. قمق ایشی. ٢ : قاقمق. = ص. ١. آرقه‌سـندن میل ویا قالبله اوریله‌رق قبارتمه رسملرله تزیین اولنمش : قاقمه تپسی، ظرف. ٢. تخته وسائره اوزرینـه آلتین وكومش تل وچیویلری صوقیله‌رق تزیین اولنمش : آلتین قاقمه، كومش قاقمه باستون، سلاح.

قاقوله (س. هنددن كلیر بهاراتدن برجنس حبه: كوچك قاقوله، صالقیم قاقوله = نوعلری.

قاقه (س. [چوجق لسانـنده] پیسـلك، نجس : چوجغك قاقه‌سی وار، قاقه‌سنی ایده‌جك. = ص. كوتی، فنا : قاقه بیك = یارامازچوجق [مقابلی : جیجی.]

قاقه‌لاشمق (فل. كوتیلشمك، فنالاشمق. عو.

قاقیمق (فتـ. آزارلامق، پایلامق، تعزیر ایتمك.

قالك (س. ١. تكرلك، آرابه تكرلكی. ٢. مدور شیء، طبله. ٣. وقتیله مجرملرك بوغازینه كچیردكلری قالین طومروق.

قاكثتارمق (فتـ. چكوب قیصمق. اصـ.

قاكثتارمه (ویاخود قانتارمه. س. آزیلی آتلری ضبط ایتمك ایچون كم ایله برابر اوریلان و طوداقلرك اوجلرینی صیقان دمیر.

قاكرمق (فتـ. ١. دوندیروب چویرمك، طوپلامق. ٢. طوپلامق، قاصمق، قوپارمق.

قاكلو (س. و :

قاكلی (س. [اصـل تكرلكلی دیمكدر] ایكی تكرلكلی وتكرلكلری دینكله ثابت اوكوز آرابه‌سی‌كه شمدیكی املاسی «قاغنی» در. [بوغاز ایچنـده‌كی قاكلیجـه قریه‌سنك اسمی بوندندر.]

قال (سذ. عر. [اصل عربیـده «قول» دن فعل ماضی مفرد مذكر غائب اولوب « دیدی » دیمكدر.] سـوز قول، سخن : قاله آلنماز = سوزینی ایتمكه دكمز. || قیل وقال = دیدی قـودی، كفت وكو : بر طـاقم قیل وقاله سببیت ویردی.

قال (س. معدن كولچه‌لرینك اریدیلوب تصفیه اولنمسی: آلتینی، باقری قال ایتمك؛ قال عملیاتی.

قالاً (ح. عر. سوزله، سوزلیه‌رك، شفاهاً. مقابلی : قلماً = تحریراً. || : قولاً.

قالاق (س. حیوانك بورن دلیكی، حیوانات منخری.

قالای (س. ١. معروف بیاض معـدن كه باقر اوانینك اوزرینه سوریلور وتنكه وسائره یاپیشـدیرمغه یارار وباقرله قاریشـدیریله‌رق پرنجی تشكیل ایدر، قصدیر، رصاص ابیض. ٢. باقر اوانی‌یه سوریلن بیاض طبقه : بو تنجره‌لر قالای ایستر، قالایه محتاجدر. ٣. مج. سطحی سوس، یالاندن زینت، یالـكز كوسـتریشده اولان اساسـز فضـائل و محسنات : او آدمده یالـكز بر قالای واردر؛ اونك علم وفضلی برقالایدن عبارتدر. ٤. مج. تكدیر، تعزیر : قالای آتمق، باصمق = پایلامق، تكدیر وتعزیر ایتمك.

قالایجی (س. ١. باقر ودمیر اوانی‌یه قالایدن بر سطح چكوب بیـاضلاتان آدم، قالای سورن أصناف : بو باقرلری قالایجی‌یه كوتورملی. ٢. مج. سطحی واساسـز ایش یاپان آدم، ساخته‌كار.

قالایجیلق (س. ١. باقر و دمیر اوانی‌یه قالای سورن آدمك ایشی و صنعتی : قالایجیلقله كچینیور. ٢. مج. سطحی و اسـاسـز ایش یاپانك حالی، ساخته‌كارلق.

قالایسز (ص. ١. قالایی چیقمش (باقر اوانی). ٢. مج. سطحی ویالاندن سوسی اولمیان، حال طبیعیسنده اولان.

قالایلاتمق (فتـ. (باقر اوانی و سائره‌یه) قلای سوردیرمك : شـو باقرلری قالایلاتملی.

قالایلامق { فتـ. ۱. (باقر اوانی وسائره‌یه) قلای سورمك، سطحلرینی قالایله اورتوب بیاضلاتمق : قالایجی بو باقرلری ایی قالایلامدی. ۲. سطحی واساسسز صورتده تزیین ایتمك. ۳. تكدیر وتعزیر ایتمك.

قالایلامه { سـ. قالایلامق ایشی. || : قالایلامق.

قالایلانمق { لجـ. اوستنه قالای سورلمك، قالای قبول ایتمك : دمیر قابلر دخی قالایلانیر.

قالایلی { صـ. ۱. قالای سورلمش : قالایلی تنجره. ۲. سطحی ویالاندن بر سوس وكوستریشی اولان، ساخته.

قالب { سنـ. عر. جـ. قوالب. ۱. برشكل وهیئت مخصوصه‌ده دوكلمه‌سی مرام اولنان شیئلره مخصوص ظرف : دوكمه‌جی قالبی؛ حروفات قالبلری. ۲. بر شكل وهیئت مخصوصه آلمه‌سی مطلوب اولان بعض ظرفلرك كچیرلسنه مخصوص مظروف : فس قالبی؛ پوتین، چیزمه قالبی. ۳. علی‌الاطلاق شكل وصورت نمونه‌سی : اثواب قالبی، كمی قالبی. ۴. برقالبه دوكلمش، قالبدن چیقمش شیء : بر قالب شكر، بر قالب صابون. ۵. قالبه دوكلمكسزین قالبدن چیقمش كبی بر شكل و صورت مخصوصه‌سی اولان شیء. ۶. روحه نسبتله انسان ویا حیوانك بدنی، قسم مادیسی : قالبدن عبارت بر آدم = عقل و روحی یوق حكمنده اولوب صرف مادی وشكل وصورتدن عبارت اولان؛ قالب دكیشدیرمك، قالب دیكلندیرمك = اولمك، وفات ایتمك. ۷. مجـ. جانسز قالب كبی، غیر متحرك : قالب كبی خسته؛ حریف انسان دكل، قالب؛ قوجه قالب، قالب كبی یاتمق. || قالب ایتمك = حیله ایتمك. || باصمه قالب = بر شیئی آكلامقسزین وبركونه اثر عقل وذكا كوسترمكسزین نمونه‌سنه تطبیقله ویا بر یردن عیناً استنساخله وجوده كلن شیء : اونك یازدیغی شیء باصمه قالبدر. || باصمه قالبی = بویانه‌جق قلمكاری تولبندك ویا نقش ایدیله‌جك قماشك اوزرینه باصلمق اوزره مختلف اشكال وصورله اویلمش تخته. || قالبنی باصمق = مهر باصمق یرینه بتون قالبی باصمق كه بلااحتراز شهادت ویا دعوی ایتمك مقامنده ایراد اولنور. || قالبی دیكلندیرمك = وفات ایتمك. || قالبدن قالبه، بیك قالبه كیرمك = تبدیل شكل وقیافت ایتمك. || برقالبه دوكمك = برصورت تسویه بولمق، بر چاره دوشونمك.

قالبجی { سـ. قالب یاپان ویا بر شیئی قالبه كچیرن : پوتین قالبجیسی، فس قالبجیسی.

قالبره { سـ. (فر. Calibre) تفنكك مجوف قطری، چاپ.

قالبلاتمق { فتـ. قالبه كچیرتمك، قالبه كچیرته‌رك شكلنی دوزلتدیرمك : پوتینی، فسی قالبلاتمق.

قالبلامق { فتـ. قالبه كچیرمك، قالبه قویه‌رق شكلنی دوزلتمك ویا كنیشلتمك : شوفسی ایی قالبلامدی؛ چیزمه‌یی قوندره‌جی‌یه كوتورده قالبلاسون.

قالبلانمق { لجـ. قالبه كچیرلمك، قالبه قونیله‌رق شكلی دوزلمك : بوفس برآیدن بری قالبلانمدی؛ بوپوتین بركره قالبلانسه آچیله‌جقدر.

قالبور { یا قلبور. سـ. [عر. «غربال» دن] حبوبات وسائره ایچندن كچیروب توز طوپراق وصمان وسائره‌یی تفریقله تطهیر وتصفیه ایتمك اوزره تخته‌دن بر دائره‌یه كچیرلمش دلیكلی دریدن ویا مختلف درجه‌لرده صیق تل قفسدن عبارت آلت كه الكك قباسی عد اولنه‌بیلیر. || قالبور اوستنه كلمك = منتخب و ممتاز اولمق. || قالبور اوستنه كلنلر = ایلری كلنلر. || قالبور كمیكی = بورنده بر كمیك، عظم غربالی.

قالبورجی { سـ. ۱. قالبور یاپان وصاتان آدم. ۲. قالبور قوللانه‌رق بر شیء قالبورلیان آدم.

قالبورلامق { فتـ. قالبوردن كچیروب تصفیه ایتمك، قالبور قوللانمق : شو بغدایی، شو كوموری قالبورلادیكزمی؟

قالبورلانمق { فلـ. قالبوردن كچیرلمك، قالبورله تصفیه اولنمق : بغدای بو قالبورله قالبورلانماز؛ بوكومور چوق توزلیدر قالبورلانمازدن قوللانیله‌ماز.

قالتابان { سـ. فا. ۱. پزونك، قورومساق. ۲. نا-

موسسز، يالانجى، شقلبان، شارلتان.

قالتابانلق { س. ١. يزونكلك، قوروماسقلق. ﻧ. ٢. ناموسسزلق، يالانجيلق، شقلبانلق، شارلتانلق.

قالتاق { س. ١. اكر، سرج، زين: تاتار قالتاغى. ٢. اكرك تختەدن اولان قسمى، كراستەسى، قاپلانمامشى؛ قالتاق قاشى = اوكدن وآرقەدن اولان يوكسك يرلرى. ٣. مج. ناموسسز ومبتذل قارى.

قالچاق { س. مر. و:

قالچە { س. باجاغك يوقاريسى، اوستدن اويناق يرى: قالچەم آغريور؛ قالچە كميكى = مذكور اويناق يرندەكى چيقندىلى كميك.

قالچين { س. قالچەيە قدر چيقان اوزون چوراب، چيزمە آلتندە كييلن قالين چوراب ويا عبادن توزلق.

قالديرتمق { فتە. ١. يوقارى چيقارتمق: شو طولابى قالديرتملى‌دە آلتى تميزلملى. ٢. يوكسلتديرمك، دها يوكسك ايتديرمك: شو ديوارى ديوارجىيە بر آرشين دها قالديرتملى. ٣. رفع و لغو ايتديرمك: ازالە ايتديرمك: كويليلرك بو عادتنى قالديرتملى. ٤. يوكلدوب نقل ايتديرمك ويا نقل اولنمسنە مساعدە ايتمك: معشر كلەدن ذخيرەيى خرماندن قالديرتمازلرسەدە بارى صامانى قالديرتملى.

قالديرلمق { مج. ١. يوقارى چيقارلمق: بو صندىق قالديرلميدركە آلتى تميزلنسين. ٢. يوكسلدلمك، ترفيع ايدلمك: بو ديوار بر آرشين دها قالديرلميدر. ٣. رفع ولغو ايدلمك: اسكى عادتلر قالديرلدى. ٤. يوكلديلوب نقل ايدلمك: اوزوم كسلديسەدە دها باغدن قالديرلمدى.

قالديرم { ياخود قالديريم. س. ١. زميندن قالديريلوب يوكسلديلەرك ياپلمش طاش دوشمەسى: مطبخك اوكنى قالديرم ياپملى. ٢. بو وجهلە طاش دوشنمش صوقاق: شهرك قالديرملرى خيلى بوزلمشدى يكيدن ياپلدى؛ بتون كون قالديرملردە كزيور؛ ياپا قالديرمى. || قالديرم اوستندە قالمق = مسكنسز، معيشتسز قالمق. || قالديرم طاشى = قالديرم دوشمەدە قوللانيلان طاش. || قالديرم شاعرى = عادى شاعر. || قالديرم قارغەسى = صوقاق سوپوركەسى، سورتوك قارى. [بوكلمە عن اصل تركجە اولديغى حالدە بعض روم مؤلفلرى Καλός δρόμος يعنى ايى يول تعبيرندن آلنمش ديە كوسترمشلردر.]

قالديرمجى { س. قالديرم دوشمك صنعتنى بيلن و اجرا ايدن آدم: قالديرمجيلر كتخداسى.

قالديرمسز { ص. طاشلە دوشنمەمش، طوپراق (صوقاق): قصبە دها يكى اولديغندن صوقاقلرى قالديرمسزدر.

قالديرمق { فتە. [اصلى: قالقديرمق] ١. يوقارى چيقارمق، رفع ايتمك: الكزى قالديرك؛ باشمى قالديروب باقدم. ٢. يوكسلتمك، ترفيع ايتمك: بو ديوارى بر آرشين دها قالديرملى؛ بو بنانك طاوانلرينى بر ايكى قاريش دها قالديرمق ايسيدر. ٣. يوكليوب نقل ايتمك، طاشيمق، كوتورمك: دها ذخيرەيى خرماندن قالديرمدق؛ اشيايى بوكون قالديرەجغز. ٤. رفع و لغو ايتمك، فسخ ايلمك: بن او عادتى قالديردم؛ آبلوقەيى قالديردى. ٥. آياقلانديرمق، افساد و تهييج ايتمك: بر طاقم خلقى قالديرمغە چباليوردى. ٦. (آو كوپكى) آوى اوچورمق و يا يوەسندن چيقارمق: بزم كوپك بوكون بركيىك، بر كككليك قالديردى. ٧. كليتلە صاتين آلمق: كنديلرى چارشيدن برچوق قماشلر قالديرديلر. ٨. يوكلنمك، تحمل ايدەبيلمك: بو كلەيى قالديرە بيليرميسك؟ دوه قاچ اوقە قالديرەبيلير. ٩. مساعد ومتحمل اولمق: بزم حالمز اوقدر بهالى اثوابى قالديرەماز؛ بزم ايشمز اويلە قماشلر قالديرماز؛ بو يمك چوق طوز قالديرماز. ١٠. ايى ايتمك، ياتاقدن قورتارمق: فلان طبيب كنديسنى بش كوندە ياتاقدن قالديردى. ١١. قطع اميد ايتمك، واز كچمك: سن بوكونى كيتمەكى قالدير. || آتى درت نعل قالديرمق = طولو ديزكين قوشديرمق. || ال قالديرمق = اورمق، اورمغە حاضرلانمق. || اللرينى قالديرمق = دعا ايتمك. || اوموز قالديرمق = تجاهل ايتمك. || باش قالديرمق = عصيان ايتمك، سركشلك كوسترمك. || پوستە قالديرمق = پوستە

ترتيب ايدوب كوندرمك. || طبانى قالديرمق = قوشمق = شتاب ايتمك. || يلكنلرى قالديرمق = يلكن آچوب كيتمك. || يورك قالديرمق = كوكل بولانديرمق.

قالديرملى { ص. قالديرم دوشنمش، طاشله تفريش اولنمش: بوتون صوقاقلر قالديرملیدر.

قالسقه { س. [لهجه Kolesko دن] برجنس كوروكلى كوچك قايطون.

قالسيوم { س. [لا. Calcium] كيم. كالس وكيرج قبيلندن بر جسم بسيط.

قالغه { يا قالغاى. س. با: قلغاى.

قالغيمق { فل. با: قالقيمق.

قالفات { يا قلفات. س. [فر. Calfatage ويا عر. «جلفاط» دن] ١. بح. كمى وقايقلرك تخته لرينك آره سنى استوپى و سائره ايله طيقايوب اوستنه زفت ومعجون وسائره سورمك عملياتى: قايغى، كمى يى قالفات ايتمك. ٢. مج. ساخته سوس ويا تعمير، دوزن: اوى قالفات ايتدك؛ بو اختيار قادين يوزينى قالفات ايدوب طوريور. || قالفات ايتمك = قالفاتلامق. || قالفات يرى = تكنه لرك قالفاتلانمه سنه مخصوص محل.

قالفات { يا قلفات. س. وقتيله يكيچرى آغاسنك كيديكى قرمزى بر سرپوش.

قالفاتجى { س. كمى وقايقلرى قالفات ايدن آدم، تكنه لرك قالفاتى صنعتيله توغل وتعيش ايدن آدم.

قالفاتلاتمق { فتـ. (كمى وياقايغى) قالفات ايتديرمك، قاپلامه تخته لرينك آره لرينى طيقايوب اوستنه زفت سورديرمك: شو قايغى قالفاتلاتملى.

قالفاتلامق { فتـ. (كمى وقايغى) قالفات ايتمك، تخته لرينك آره لرينى طيقايوب اوستنه زفت سورمك: كمى يى ايى قالفاتلامش. || مج. ساخته لنديرمك، دوزكون سورمك، بويا وسائره ايله قصورلرى اورتمك: يوزينى قالفاتلامش.

قالفاتلانمق { فجـ. قالفات ايدلمك، (كمى وقايغك) قاپلامه تخته لرينك آره لرى طيقانوب اوستنه زفت سورلمك: قايق ايى قالفاتلانيرسه برقاچ سنه سورر. || مج. ساخته بر صورتله سوسلنمك، دوزكون ويا بويا سورمك: بو قادين كنج كورينمك زعميله دوزكونله قالفاتلانمش.

قالفه { س. با: قلفه.

قالقان { س. اسكى محاربه لرده اوق و قليجه قارشى اوكه طوتيلوب محافظه يه يارايان آلت تحافظ كه انواعى اولوب معدندن ويا كركدان و فيل دريسندن ياپيليردى، ترس، مجنه، حجفه، سپر: قالقان قوللانمق. || قالقان اوتى = دوه اوتى نوعندن اوكسوروك اوتى. || قالقان باليغى = معروف ياصى و بيوك باليق كه قيلجيق يرينه بر طاقم ناصيرلى كميكارى و بياض اتى واردر.

قالقشمق { فل. ادعا ايله بر ايشه كيرشمك، حد واقتدار فوقنده بر ايشه تصدى ايتمك، قيام ايلمك: كنديسى الآن هندسه درسى آلديغى حالده بو فنه دائر كتاب يازمغه قالقشدى؛ بنم عليهمده دعوايه قالقشدى.

قالقمق { فل. ١. آياق اوزره طورمق وضعيتنى آلمق، قيام ايتمك: معلم كيرركن بتون شاكردان قالقار؛ تعظيم ايچون آياغه قالقمق. ٢. ياتمق وضعيتنى بوزمق، اوتورمق: ياتمقدن اوصانمدكمى؟ قالق آرتق؛ ياتمقده ايكن قالقوب اوطوردى. ٣. اويانمق، ياتاقدن چيقمق: صباح قاچده قالقيورسكز؟ ٤. يوكسلمك، يوقارى چيقمق: بو صالينجاغك برطرفى اينجه اوبرطرفى قالقار. ٥. قبارمق، شيشوب آيرلمق: بتون يوزمك دريسى قالقدى. ٦. عزيمت، حركت ايتمك، يوله چيقمق: كاروان قالقدى؛ يارين بورادن اركن قالقارسه‌ق اقشام واريرز؛ واپور قاچده قالقار؟ ٧. ديك طورمق، ديك وضعيتنى آلمق: تويلرم قالقدى؛ حيوان آرت آياقلرى اوزرينه قالقدى؛ ياغموردن ياتمش اولان اكينلر ينه قالقدى. ٨. يوق اولمق، لغو وفسخ اولنمق، آرتق بولنمامق ويا مرعى و مستعمل اولمامق: اونك وجودى قالقدى؛ او عادت شمدى قالقدى؛ قره كومروكى چوقدن قالقمشيدى. ٩. خسته لقدن قورتلوب ياتاغى ترك ايتمك: خسته كز دها قالقمديمى؟ بر هفته يه قدر قالقه جغنى اطبا

تأمين ايديورلر. ١٠. طغيان، غلو ايتمك: ايكيده برده قالقار. ١١. كسب شدت ايتمك، ظهور واشتداد ايتمك: روزكار، طالغه، فرطونه قالقدى. ١٢. طوغمق، طلوع ايتمك: شمدى كونش قاچده قالقار؟ صباحلين زهره‌نك قالقديغنى سير ايتدم. || آياغه قالقمق = ١. قيام ايتمك. ٢. غلو ايتمك. || دكيزه قالقمق = بحر أسفره عزيمت ايتمك. || دوشه قالقه = دوشوب قالقه‌رق، زحمتله يورويه‌رك. || قالقوب قالقوب اوتورمق = زياده حدت ايتمك، تهوره كلمك. || مراق قالقمق = مراقه طوتلمق، مراقلانمق: مراقم قالقدى.

قالقمه { س. قالقمق ايشى. || با: قالقمق.

قالقينمق { فل. كسب سعه ايتمك، قوت بولمق، ترفه ايتمك، حالى ايلشمك: او تاجر خيلى دوشمش ايكن قالقندى.

قالقيان { ياخود قالغيان. س. قالقيان اوتى = قولغان دخى ديلان بر جنس ديكن.

قالقيتمق { ياخود قالغيتمق. فل. صيچراتمق، فيرلاتمق، شاخلاتمق: سكردوب آتنى قالقيدان شهسوار. || چوبان قالقيدان = بر نبات، فر. Tribulus.

قالقيق { ص. قالقمش، ديك، قائم، ياتيق مقابلى: قالقيق ياقه.

قالقيمق { ياخود قالغيمق. فل. صيچرامق، فيرلامق، خوپلامق، شاخه قالقمق: آت، باليق قالقيدى.

قالمار { س. [ر. Καλαμάρι = ديويت] مركب باليغنك بيوك جنسى.

قالماق { س. با: قلموق.

قالماقى { س. برجنس زره، پوللى جبه.

قالمق { فل. مض. قالور، قالير. ١. اولديغى يرده وحالده طورمق، بقا وقرار بولمق: بتون آرقداشلرى كيتديكى حالده او قالدى؛ امتحان ويره‌ميوب صنفنده قالدى. ٢. تأخر ايتمك، كريلمك، كريده طورمق: بزم آدملر نره‌ده قالدى؟ او يارى يولده قالدى. ٣. طورمق، حركت ايتمه‌مك: بنم ساعتم قالمش؛ اونك آتى صرپ يوله كلنجه قالدى. ٤. آرتمق، فضله كلمك، باقى اولمق: بتون قويوندن يالكز ايكى اوقه ات قالدى؛ او قدر كاغددن بر طبقه قالمدى. ٥. مكث واقامت وبيتوتت ايتمك: بو كيجه نره‌ده قاله‌جغز؟ دون بزده قالديلر؛ كيجه قالمغه كلمليسكز. ٦. سكونت بولمق، طورمق، دينمك، راكد اولمق: روزكار، ياغمور، فرطونه قالدى. ٧. سورمك، دوام ايتمك: او بر چوق وقت اويله قالدى. ٨. ترك اولنمق، واز كچلمك، براغلمق: او ايش قالدى؛ اومكتبك كشادى شمديلك قالدى. ٩. بر حال پيدا ايتمك، بر حاله كيرمك: كوچك ياشده يتيم قالدى؛ جاهل قالدى؛ اوچ كون آچ، اويقوسز قالدى. ١٠. يايه مامق، نقصان حاصل ايتمك، محروم اولمق، نائل وموفق اوله‌مامق: يازيدن قالدق؛ اكلنجه‌دن قالدى؛ يولدن قالديكز. ١١. انتقال، توارث ايتمك: باباسندن كنديسنه برخيلى مال قالدى؛ اوكا عمجه‌سندن بر شئ قالمدى. ١٢. ياشامق، برحيات اولمق: اونلردن كيمسه قالمدى؛ غالبا بر اوغلى قالمشيدى. ١٣. حيران اولمق، وله وحيرت كتيرمك: بونى ايشيدنجه قالدى. ١٤. عائد وراجع اولمق: بونى يايمق سزه‌مى قالدى. ١٥. يورلمق، كيده‌مه‌مك = بو حيوان قالدى. || آز قالمق، ديكيش قالمق = تقرب ايتمك، وقوعنه بر شئ قالمامق: آز قالدى دوشيوردم؛ آز قالدى اونوديوردم؛ چانطه‌يى المدن دوشورمكه ديكيش قالدى. || اوست باش قالمامق = قيافت پك پژمرده اولمق. || اوزرنده قالمق = ذمتنده ترتب ايتمك. || ايشدن قالمق = بر مانع حيلولتيله ايشه كيده‌مه‌مك. || بكا قالسه = بنم رأيمجه، بكا كوره. || بيلديكندن قالمامق = اصرار ايتمك. الندن كلنى يايمق. || حسرت قالمق = حسرت چكمك، محروم اولمق. || خاطر قالمق = كوجنمك، منفعل اولمق. || طوكه قالمق = حيرتده قالمق. || اقاس قاتى قالمق = كبرمك، اولمك. || كوز قالمق = غبطه و حسد ايتمك. || يانته قالمق: جزاسز قورتلمق. || قالدى كه = كلنجه، كه‌لم. || نره‌ده قالدى = نه‌قدر اوزاق: سزكله اوقدر حقوق وار ايكن سزك ايچون

بو ایشی یاپمازسه نره‌ده قالدی بزم ایچون یاپمق. || ... دن قالیر یری یوقدر = هیچ اوندن فرقی یوقدر: بو آدمك ده هیچ دیلنجیدن قالیر یری یوقدر. || قاله قاله = توكنه توكنه، کیده کیده بو قالدی: او بیوك عائله‌دن قاله قاله بر اوفاق چوجق قالدی. || قات قاله = اك نهایت، صوك درجه‌ده: قات قاله محتاج اولورسه‌ق بونی قوللانه جغز.

قالمه { س. ۱. قالمق ایشی. با: قالمق. ۲. یاتمه، بیتوتت: کیجه قالمه‌سنه کلملیسکز. == ص. ۱. آرتان، فضله، باقی: اقشام طعامندن قالمه هیچ بر یمك یوقمیدر؟ ۲. بر زمانده ویا بر خلق طرفندن مستعمل اولوب استعمالی دوام وتمادی ایدن: بو عادت اسکی رومالیلردن قالمه‌در؛ وندیکلیلردن قالمه برقلعه؛ اسلافمزدن قالمه مراسم.

قالندی { س. ۱. آرتمش مقدار، بقیه. ۲. نشان، علامت، اثر.

قالنمق { مج. قالمه واقع و ممکن اولمق، اقامت وبیتوتت ویامکث وآرام ایدلمك: بوراده قاچ کون قالنه‌جقدر؟

قالوره { س. یامه‌لی پاپوچ وسائر مشین شیئلر.

قالوره‌خانه { س. اسکیجی دکانی، محلی.

قالوریفر { س. [یونانی الاصل فر. Calorifère] بعض بیوك دائره‌لرده تسخین اصولی که بر یرده زیاده آتش یاقیلوب اورادن حرارت کونك وبوریلرله اوطه‌لره تقسیم اولنمقدن عبارتدر.

قالوش { یاخود غالوش. س. [فر. Galoche] پوتینلری چاموردن محافظه ایچون اوستندن کییلان قوندوره. [فرانسزجه‌ده باشلیجه لاستیقلره دینلدیکی حالده، لسانمزده یالکز قوندوره‌جی ایشی اولان دیکیشلیلرینه دینلیر.]

قالومه { س. [یتا.] مج. دمیر اوزرنده بولنان کیلرك زنجیرینك دکزده بولنان قسمی؛ قالومه ویرمك = دمیرك زنجیرینی قویو یرمك.

قاله { ح اکسیك اوله‌رق، اول: ساعت بشه چاریك قاله کلدی؛ بایرامه ایکی کون قاله کلکز. مقابلی: کچه. || قاله قاله، قات قاله. با: قالمق.

قاله‌مسك { س. [اصلی: فا. غالیه مسك] مسك کدیسندن مأخوذ مسك.

قالی { قالیچه. با: خالی، خالیچه.

قالیش { س. قلمق ایشی، قالمه. با: قالمق.

قالیق { ص. ناقص، اکسیك، ناتمام: عباره‌نك اوراسی قالیق کورینیور؛ قالیق فقره، جمله. == س. اکسیکلك، نقصان: بو عباره‌نك قالیقلری چوق؛ قالیقلرینی دوزلتملی.

قالیقوت { س. اسا. هندستانك قلیقوط شهرنده یاپیلان بر نوع بز وبونك آوروپاده یاپیلان تقلیدی.

قالین { ص. ۱. قطری ویا عمقی زیاده اولان (جسم)، یوغون، طوق، قبا، ضخیم، کثیف، غلیظ: قالین آغاج، تخته، ایپ، قاش، دیوار. ۲. قویو، صولی اولمیان، قواملی: قالین یوغورت، پکمز. ۳. مج. تربیه اولمامش، قبا، غلیظ وتند: قالین آدم. ٤. ذکاسی اولمیان، غباوتلی: قالین ذهن، قالین قفا، قالین قفالی.

قالینس { س. [ر.] دکز مارطیسنه بکزر لذیذ اتلی بر جنس دره قوشی.

قالینلاتمق { فتـ. و:

قالینلاشدیرمق { فتـ. قطر ویا عمقنی آرتدیرمق، دها قالین ایتمك: بو ایپی بر آز دها قالینلاتملی، قالینلاشدیرملی.

قالینلاشمق { فل. ۱. دها قالین اولمق: بو قالیلر یقاندقجه قالینلاشدی. ۲. مج. ثروت وقوت قزانمق.

قالینلق { س. ۱. قطر ویا عمق زیاده‌لکی، کثافت، ضخامت، غلظت: بو ایپك، بو کارساله‌نك بو آغاجك قالینلغی. ۲. قبالق، عدم ذکا، حماقت: ذهن، قفا قالینلغی.

قالینوس { س. [ر.] لورکه مشابه بر جنس بالیق.

قالیون { س. [ایتالیانجه Galeone دن] قدیمده سفائن حربیه‌نك بورده‌لرنده ایکی ویا اوچ صره طوپی حامل وآرمه‌لری قباسورته اوله‌رق متعدد مربع یلکنلر ایله مجهز برنجی صنفی.

قاليونجى { س. وقتيله قاليونلرده مستخدم افراد بحريه.

قاليه { س. [فا. « غاليه » دن غلط] با : قاله مسك.

قاما { و قما. س. با : قامه.

قاماشديرمق { فت. ١. اكشى شئ ديشلرى كمز وغيجيقلانير برحاله قومق: بر اريك يدم ديشلرمى قاماشديردى. ٢. ضيانك كثرتى كوزلرى كورمز ايتمك، اورمق: قار كوزلرى قاماشديردى؛ كوزلرى قاماشديره‌جق درجه‌ده پارلاق.

قاماشمق { فل. ١. (ديش) اكشى بر شئ ايصيرمقدن كمز واويوشق بر حاله كلمك: بر اريك يمكدن ديشلرم قاماشدى. ٢. (كوز) پارلاق برشيئه باقمقدن قراروب كورمز اولمق: قاره، كونشه باقمقدن كوزلرم قاماشدى.

قامبور { قامبورلق. با : قنبور وسائره.

قامبيال { س. [يتا.] تج. بوليچه سندى.

قامبيو { س. [يتا. Cambio = مبادله] تج. اسهام واوراق نقديه مبادله‌سى، بونلرك آليش ويريشيله اجرا اولنان معاملهٔ صرافيه: قامبيو سمسارى، قامبيو رائجى.

قامت { سش. عر. [عر. تركيبا - تده « قامه » صورتنده‌ده بولنور.] بوى، انسانك آياقده طورديغى حالده اوزونلغى وبدننك طولاً شكل و هيئتى: قامت بالا، قامت دلجو؛ قد و قامتى موزون؛ موزون القامه.

قامت { س. جماعتله نماز اثناسنده مؤذنك « قد قامت الصلاة » ديه‌رك اذان اوقومسى كه فاتحهٔ صلاة حكمنده‌در: قامت كتيرمك = اذان اوقويوب قدقامت الصلاة ديمك. || مج. قامتى آرتديرمق = هركسك ايشيده‌بيله‌جكى صورتده اعلاء صوت ايتمك.

قامچى { س. بر دكنكك اوجنه باغلى و اورمغه ياخود حيوانلرى قورقودوب يوروتمكه مخصوص درى ومشين ويا ايپ وسائره‌دن اورمه شئ، قيرباج، سوط، تازيانه: قامچى ايله اورمق؛ قامچى چالمق؛ قامچى يى صاللامق، چاتيرداتمق؛ چاله قامچى = متصل قامچى چاله‌رق. || قامچى باشى: اوجنده قلاپدانله بر ايكى صره‌بى بولنان سكرك برجنس بز ويا تولبند. || قامچى قليج = اكسز بر جنس قليج. || قامچى قوبروق = قيلسز قوبروق.

قامچيلامق { فت. ١. قامچى چالمق، قامچى ايله اورمق: حيوانلرينى قامچيلايوب طورويوردى. ٢. روزكار ويا ياغمور يوزه چارپمق: شدتله ياغان ياغمور يوزلرمزى قامچيلايوردى. ٣. مج. بر ايشى يورو-تمك، قوغالامق، تعقيب و تسريع ايتمك.

قامروت { ويا قاماروت. س. [يتا. Camarotto دن] واپورده قامره‌ده بولنان يعنى موقعلى يولجيلره خدمت ايدن آدم.

قامره ١ { س. [يتا. Camera] ١. واپور اوطه‌سى؛ يان قامره = كوكرته‌نك ايكى يانندەكى قامره‌لرك بهرى؛ قپودان قامره‌سى؛ برنجى قامره. ٢. آوروپا دولتلرنده مجلس مبعوثان: ايتاليا قامره‌سنده؛ انكلتره‌نك لوردلر، عوام قامره‌سى.

قامره ٢ { س. [اصلى آكلاشيله‌مدى] يغين قامره‌سى = تارله‌ده دمت كومله‌سى.

قامش ١ { س. ١. صولى يرلرده بيتن ايچى بوش يومشاق ودوكوملى نبات كه انواع واجناس كثيره‌سى اولوب مختلف اوزونلق وقالينلقده اولور، ساز، ناى، نى، قصب؛ شكرقامشى = عصاره‌سى شكر اعماله يارايان قامش نوعى كه اقاليم حاره‌ده اولور. ٢. قامشه مشابه شئ و آلت تناسل ذكور. ٣. ماصوره: باروتلق قامشى. ٤. اصداف بحريه‌دن سولينه دينلن صدف. || قامش بايرامى = اسرائيليلرك قامشدن قلبه‌لره قپانمه‌لرى عقيبنده‌كى بايراملرى. || بورون قامشى = بورونك غضروفى، قيقرداغى. || قامش حلواسى = بال آغده‌سندن ياپيلان جنسى. || قامش طام = سازله اورتيلى قلبه. || قلم قامشى = يونتيله‌رق يازى يازمغه يارايان قامش جنسى كه بحر فارس سواحلنده اولور. || قامش قولاق =

قولاقلری دوزکون عرب آتی.
|| مثقال قامشی = صره واری
بر برینه بتیشیك ودوزکون شیئلر.

قامشجق { س. قویومجی وسائره اوجاغنك آلوینی بر
نقطه‌یه طوپلایوب پوفلمکه
مخصوص ماصوره واکری بو.
ری، حملاج.

قامشلق { س. قامش بیتمش یر، قا.
مش قورولغی، نیستان.

قاملیا { س. [فر. Camellia] قا.
لین یاپراقلی بر آغاجك
ویردیکی بیوك وصاریمسی سمیز
یاپراقلی چیچك که اوروپا خلقنجه
پك مقبولدر : قاملیا آغاجی،
چیچکی.

قامو { یاخود قمو. ص. [اصلی :
قاموق] هب، بوتون،
جمیع، دوکلی : قامو عالم. مر.

قاموس { سذ. عر. ج : قوا.
میس. [بلکه یو.
Ὠκεανός دن] ١. دکیز، بحر،
یم، دریا. ق. ٢. لغت کتابی،
بر لسانك کافهٔ لغاتنی وشرح و
تفسیرلرینی حاوی کتاب. [اصل
فیروز آبادینك لسان عربینك
لغاتنی حاوی اولان مشهور
اثرینك اسمی اولوب، شهرتنه
بناءً، بالتعمیم علی الاطلاق لغت
کتابی معناسیله‌ده قوللانلمشدر،
فارسیده « فرهنك » کبی :]
قاموس عربی، قاموس ترکی، قا.
موس فرانسوی، قاموس الا.
علام.

قامه { س. ١. دیواره وکراسته و
سائره‌یه قاقیلان بیوجك تخته
چیوی، سیکل. ٢. تخته وسائره
یاروب آچمق ایچون اوجی سیو.
ری و آرقه‌سی قالین اکثریا
اوچ کوشه‌لی تخته ویادمیر، طاقوز.
٣. ایکی طرفی کسکین واوجی
سیوری واکلی بیچاق، کوچك
خنجر، جنبیه : قامه چکمك؛ قا.
مه قامه‌یه کلمك = قامه ایله
اورشمق . ٤ . بعض اویونلرده
یکیلان آدمك یوزینه قونیلان
لکه وعلامت : قامه باصمق =
غلبه چالمق، یکمك. || بالطه قامه‌سی=
سیوری اوجلی طرفی. || طوپ
قامه‌سی = طوپلرك قویروقلرنده
قپاق ایشنی کورن بر آلت.

قامه‌مق { فت. اکسرك اوجنی بر.
چین ایتمك . || مج.
اکسرینی قامه‌مق = لقردیسنی
آغزینه طیقمق.

قان { س. ١. انسان وحیوانلرك
بدننده طامارلرك ایچنده
جولان ایدوب حیاتلرینی ادامه
ایدن قرمزی برمایع ماده، دم،
خون. ٢. مج. قتل، آدم اولدیرمك
جنایتی : فلان طاغده کچنلرده
قان اولمش. ٣. خصومت، مخاصمه،
دشمنلك : آره‌لرنده قان واردر.
٤. اوریلان آدمك انتقامی،
اخذ ثار : قان کودمك؛ قانی
طلب ایتمك. ٥. جنك، جدال،
غوغا، حرب : قان اولمسون.
|| قان آرامق = قصاص ایستمك.
|| قان آغلامق = قانلی کوز یا.
شیله آغلامق، پك متأثر ودلخون
اولمق. || قان آقتمق = سفك دما
ایتمك. || قان آقمق = حرب وقتال
وقوع بولمق. || قان آلدیرمق =
صحته یارار زعمیله بر طاماردن
قان اخراج ایتدیرمك. || قان
آلمق = جراح ویا بربر برینك طا.
ماریندن قان چیقارمق، فصد
ایتمك : نزول اصابت ایدنلردن
قان آلمق اقتضا ایدر. || قان
آلیجی = قان آلان جراح ویا
بربر، فصاد. || قان ایتمك =
قتل ایقاع ایتمك. || قان ایستمك =
دیت طلب ایتمك. || ایکی الی قانده=
مفتری، اخلاقسز، مفسد. || قان
بهاسی = دیت. || قان ترلمك، قان
تره باتمق، قان ترایچنده قالمق =
چوق ترلمك. || قان چاناغی =
چوق قیزارمش کوزدن کنایه
در. || قان دوکمك = سفك دماء
ایتمك. || قان صولانمق = فقر.
دمه دوچار اولمق. || قانه صو.
صامق = سفك دمایی آرزو
ایتمك. || قاننه صوصامش =
کندی قتل واعدامنی ایجاب
ایتدیره‌جك حرکتده بولنان .
|| قانی صیجاق = سویملی، انسیتلی.
|| قان طاشی = قانی طوردیرمق.
خاصه‌سنی حائز زعم اولنان طا.
مارلی عقیق. || قان طوتمق =
قاتل جنایتك تأثیریله مبهوت او.
لوب شاشیرمق. || قان قاینامق =
١. جوش وخروشه کلمك. ٢.
برینی درونی سومك. || قرداش
قانی= برجنس نبات، چیچك. ||قان
قوروداق = ییروح الصنم وغلط
اوله‌رق عبدالسلام دینلن نبات.
|| قان قوصمق = چوق عذاب
وصیقندی چکمك. || قان کیتمك =
١. چوق قان آقمق. ٢. چوق
عذاب چکمك. || قاننه کیرمك=
سبب موتی اولمق. || قان یوتمق=
اذیت چکمك. || یوزه قان کلمك=
بکزه رنك کلمك. || یورکندن،
ایچندن قان کیتمك = غایتله معذب
ومتألم اولمق .

قاناپه { یا قناپه. س. [فر. Canapé] آرقه‌لی وایکی یانلی بتون سدیر، ایکی اوچ کشی اوتوره‌جق قدر اوزون قولتوق، سریر.

قاناتمق { فتء. قان آقه‌جق صورتده جرح ایتمك، قان آقدیرمق : الی قاناندم؛ کیمسه‌نك بورننی قاناتمدی.

قاناره { س. اتلری ینه‌جك حیوانلری کسوب یوزدکاری یر، سلخخانه. || مج. آیاغیله قاناره‌یه کیتمك = اولومی آرایوب بولمق؛ کندینی تهلکه‌یه آتمق.

قاناریه { س. با : قناریه.

قانال { س. با : قنال.

قانامق { فل. قانی آقمق، یاره‌لانوب قان چیقمق : بورنم قانادی. || کیمسه‌نك بورنی قانامقسزین = بلا حرب، بلا وقوعات.

قانامه { س. قانامق ایشی. با : قانامق.

قانبل { س. بوکلمش بل قنبوری. || قانبل اوتی = بر جنس نبات.

قانبور { قانبورلق. با : قنبور وسائره.

قانت { ص. عر. ث : قانته. ج : قانتین. [« قنوت » دن سف.] ۱. مطیع، تابع، اطاعتلی. ۲. اوامر الهیه‌یه اطاعت ایدن، متقی. ز.

قانتارمق { فتء. قانه قانه صو ایچرمك، صویه طویورمق. مر.

قانتارمه { س. آزیلی آتلرك آغزلرینه اوریلان دمیر.

قانجه { س. اوجی چنکاللی کوندر: قانجیجی، یاغین قانجه‌سی. || قانجه باش = قره دکیزك آناطولی ساحلنه مخصوص بر نوع کمی که باشلیجه کراسته و اودون کومور نقلنده قوللانیلیر. || مج. قانجه‌یی طاقمق = یاپیشوب آیرلامق، مسلط اولمق.

قانجه‌لامق { فتء. ۱. قانجه‌یی آتوب طوتمق، طاقمق. ۲. مج. مسلط اولمق.

قانجیغه { یا قانجوغه. س. اگرك اوك قاشنك بغی ویا طوقه‌سی.

قانجیق { ویا قانجوق. ص. ۱. دیشی : قانجیق اشك، قاطر، کوپك. ۲. مج. خائن، چفته‌لی، حیله‌کار، دونك طبیعتلی آدم. == س. ۱. دیشی مرکب، اشك دیشیسی. ۲. دیشی کوپك، کوپك دیشیسی.

قانجیقلق { س. خیانت، چفته‌لیلك، حیله‌کارلق، دونكلك : بن او قانجیقلغی قبول ایتمم.

قانچلار { س [یتا. Cancellier] برشهبندر خانه‌نك امور تحریریه و معاملاتنی اجرا ایدن مأمور، کاتب، مدیر : شهبندرخانه قانچلاری.

قانچلاریه { س. [یتا. Cancelleria] معاملات رسمیه ایفاسی ایچون قونسلوسخانه‌لر نزدنده‌کی قلم : قونسلوس قانچلاریه‌سی.

قاندری { س. سپت وحصیر اورمکه یارایان اینجه بر جنس ساز، سپتجی سوکودی.

قاندن { یا قندن. ظم. نره‌دن : قاندن کلیور ؟

قانده { یا قنده. ظم. [الیوم زبانزدی : خانده و غلط فاحش اوله‌رق هانده] نره‌ده : قانده‌در دوستك ایلی؟ قانده ایسه کله‌جك = نره‌ده ایسه، کلمه‌سی یاقیندر؛ قانده قالدی = نره‌ده قالدی؟ نه قدر بعیددر؟

قاندیرلمق { مج. اقناع ایدلمك، ذهنی چویرلمك، ارضا اولنمق : قولای قاندیریلیر آدم دکلدر.

قاندیرمق { فتء. ۱. اقناع ایتمك، ذهنی چویرمك ارضا ایتمك : بزمله برلکده کلمکه قاندیرمغه چالیشدمسه‌ده قاندیره‌مدم. ۲. طویورمق، کفایت مقداری یدیرمك ویا ایچیرمك: یمکه صویه قاندیردم.

قاندیرمه { س. اقناع، ذهن چویرمه ، ارضا : اونك قاندیرمه‌سی پك غریبدر.

قاندیریجی { ص. قاندیران، اقناع وارضا ایدن، مقنع: پك قاندیریجی آدمدر؛ برطاقم قاندیریجی سوزلرله.

قاندیریش { س. قاندیرمه، اقناع، ارضا.

قانسه { س. با : قونسه.

قانع { ص. عر. ث : قانعه. [« قناعة » دن سف.] قناعت ایدن، نائل اولدیغی شیئی کافی بولوب زیاده‌یه طمع ایتمین : قسمت ازلیه‌سیله قانع اولان بختیاردر.

قانغال { س. [تكرلك ديمك اولان قاڭ دن] ١. ايپ وتل وبورى كبى اوزون بر شيئك چوريلوب چوركانمكله آلديغى دائروى شكل، حلقه، طوره : خلاط قانغال اولمش. ٢. بو وجهله چوريلمش شيئك هر بر چوريمى : بر قانغال قورشون بورى؛ بش قانغال تل. || قانغال ايتمك = حلقه حلقه ديوشيرمك. || قانغال ديكنى = دوه‌نك يديكى برجنس نبات.

قانغاللامق { فتـ. حلقه‌حلقه وچو. ركلمه طوپلامق : خلاطى، تلى، قورشون بورى‌يى قانغاللامق.

قانغاللانمق { فل. حلقه‌حلقه وچو. ركلمه اوله‌رق طو. پلانمق : ييلان قانغاللانمشيدى.

قانغرن { س. ص. و :

قانغرينه { س. ص. با : غانغرن.

قانقمق { فتـ. طوغان و آتمجه كبى آوجى‌قوشى آوه آلشد. يروب تربيه ايتمك.

قانقيمق { فل. ١. (قوش) پيسله‌مك : چمقرمق. ٢. (قازلر) باغرشمق.

قانلامق { فتـ. قانلى ايتمك، قانله ملمع ايتمك، قانه‌بويامق: اللرينى،اوستنى، يوزينى قانلادى.

قانلانمق { فل. ١. قان سورلمك، قانله ملمع وملوث‌اولمق: اللرى، اوستى باشى قانلانمش. ٢. يوزه قان كلمك، بكزه‌رنك كلمك : براز جانلانوب قانلاندى. ٣. قانلى قاتل اولمق، جانى او. لمق : هر خيانتى ارتكاب ايتد. كدن صكره عاقبت قانلانوب پرانقه‌يه آتلدى.

قانلى { يا قانلو. صـ ١. قانه بو. لاشمش، قانه بويانمش : قانلى ال، قانلى اثواب. ٢. بد. ننده قانى چوق، قانى سائر اخلاطنه غالب، دموى : قانلى آدم اولديغيچون نزولدن قور. قيور. ٣. چوق‌پيشميوب كسلنجه قان طاملايان : قانلى بر برزوله. ٤. قاتل، قتل نفوس ايدن، جانى : قانلى آدم؛ قانلى قاتل. || دلى قانلى. با : دليقانلى. || صيجاق قانلى = قانى صيجاق، سويملى، مونس. || صوئوق‌قانلى = ١. قانى‌صوئوق، بارد، سويمسز. ٢. تلاشسز، متأنى، قيدسز.

قانمق { فل. ١. مقدار كفايه‌ده يمك ويا ايچمك، طويمق: يمكه، صويه قاندى؛ قانجه‌يه‌قدر يدى، ايچدى؛ قانه قانه = طو. يمجه‌يه قدر، طويه‌جق صورتده، بول بول : قانه‌قانه صو ايچدى. ٢. قانع و راضى اولمق، قناعت كلمك، ذهنى ياتمق : قانديرمق ايچون او قدر دليلر ايراد ايتدم ينه قانمدى؛ نه‌سويلسه‌ك نافله قانميور.

قانمه { س. ١. طويمه، قناعت، شبع. ٢. قانع اولمه، ذهن ياتمه، قناعت كلمه، رضا : اونك قانمه‌سى نه‌قدر زور.

قانون { سذ. عر. جـ. قوانين. [يو. Κανών] ١. قاعده، قضيهٔ كليه : قانون عمومى، قا. نون رياضى. ٢. اصول، نظام، رسم، آيين : قانون قديم؛ قا. نون طبيعت. ٣. دولتجه مرعى و دستورالعمل اولان نظامات مجموعى، نظامنامه : قانون‌دولت؛ قانونه تطبيق حركت؛ قانون جزا؛ قانون تجارت؛ قوانين موجوده‌يه رعايت.

قانون { سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عينيدر] حكيم فارابى‌طر. فندن اختراعى مروى اولان بر نوع چالغى كه بركوشه‌سى قيريق مستطيل صورتنده بر تخته‌يه كرلمش تللردن عبارت اولوب مضرابله چالنير : قانون چالمق.

قانون { س. [«قانون چاوشى» تعبيرندن مختصر اولسه كركدر] عسكر يلرك خلاف نظام و تنبيهات حركاتده بولنما. ملرينه دقت ايتمك و بولنانلرى خبر ويرمك ويا توقيف ايتدير. مك وظيفه‌سيله موظف مأمور.

قانوناً { حـ. عر. قانون و نظامه توفيقاً، قانون و نظامله، نظاماً : قانوناً كنديسنه نه‌معامله ايدلمك اقتضا ايدرسه اوكا راضى اولمليدر؛ قانوناً تأديب‌وتربيه‌سى اقتضا ايدر؛ شرعاً وقانوناً.

قانونچه { س. فا. كوچك قانون ونظام رساله‌سى.

قانوننامه { س. فا. برماده‌حقنده فقرات قانونيه‌يى‌جامع كتاب ويا رساله، نظامنامه : تجارت قانوننامه‌سى؛ قانوننامهٔ همايون.

قانونى { صـ. عر. ؤ: قانونيه. ١. نظام وقانونه منسوب ومتعلق، علم حقوقله مشتغل، قانون شناس : قانونى آدم. ٢. قانون و نظام وضع و تأسيس و ترتيب و تنظيم ايدن، واضع

قانون : قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری. ٣. قانون دینلن چالغی یی ایی چالان. || طب قانونی = جرح وقتل وتمادیٔ اخلاق کبی جرم وجنایتلرك تشخیصی اصول و قواعدینی مبین علم که من جهةٍ فن طبه ومن جهةٍ حقوقه مربوطدر.

قانونیّت { مص. عر. برقرارك قانون ونظام حکمنه کچمسی : بو لایحه‌نك قانونیتی ارادهٔ سنیه‌سنك شرف صدورینه منوطدر.

قانویچه { س. [یتا.] ١ . چوال و مندر یوزی وسائره اعمالنه یارایان قالین و سکرك کنویر بزی. ٢ . یوك ایپلیکیله نقش ایشلمکه مخصوص سکرك وسطرنج طوقومه‌لی سرت وقوله‌لی بز : قانویچه ایشلمك.

قانه { س. مج. کمینك ثقلتنه کوره صویه باتان قسمنك درجاتنی کوسترمکه مخصوص اوله‌رق باش وقیچ بودوسلامه‌لری اوزرینه موضوع رقملرکه قدم اعتباریله‌در.

قانی { یاخود قنی و خانی. ظم. [استانبولجه زبانزدی « هانه » ایسه‌ده « ق » ایله « ه » آره‌سنده مناسبت اولمدیغندن، وذاتاً « خ » دخی بوراجه « ه » کبی تلفظ اولندیغندن، « خانی » یازمق دها طوغریدر] ١ . نره‌ده ؟ نره‌ده‌در : خانی سزك یازدیغکز یازی ؟ خانی بونك علاوه‌سی ؟ ٢. تنبیه واخطاره دلالت ایدر: خانی کوزل یازیلی برکتاب یوقمی ایدی ؟ خانی دون بر لقردی ایتدی ایدك ؛ خانی بوکون برابر کیده‌جکدك . — چوق دفعه « یا » اداتی‌ده الحاق اولنور : خانی‌یا برخرابه‌نك زیارتنه کیده‌جکدك ؛ خانی‌یا سزك قوشمه‌کز بومی ؟

قانیقسه‌مق { فل. یاخود :

قانیقسیمق { فل. و :

قانیقمق { فل. ١. سفك دمایه مائل اولمق . ٢. برشیئه تکررله آلیشمق : دوکمك کار ایتمیور قانیقسه‌مش .

قاو { س. ١. آتش طوتیشدیرمق ویا جیغاره یاقمق ایچون چاقمق وسائره ایله طوتشدیریلان قوری شیٔ ، طوتارق : منطار قاوی ، بز قاوی . ٢ . بعض آغاجلرده اور کبی حاصل اولوب بر صورت مخصوصه‌ده تربیه اولندقدن صکره برر پارچه‌سی چاقماقله طوتیشدیریلان پنبوق کبی قوری ویومشاق بر ماده : چاقمقله قاو طوتیشدیرمق . ٣. پارچه‌لره آیرلمش وهر پارچه‌سنك اوجنه کبریت اجزاسی سورلمش چابوق طوتیشور قالنجه کاغد : قاو قوطیسی . || قاو کبی = قوری ، خفیف، چوروك : بواوك کراسته‌سی قاو کبی اولمش.

قاواره { س. یللمه، جارطه. عو.

قاواطه { یا قواطه. س. یکپاره آغاجدن اویلمش قاب، تکنه. — با : قواطه.

قاواق { یا قواق. س. دوز ویك یوکسك آغاج که اکثریا صو کنارلرنده وصولاق یرلرده اولور، شجر الحور : آقچه، قره، سروی قاواق، آمریقا قواغی = انواعی. || قاواق یللری باشده اسمك = کندینی بیوك کورمك، مغرور لانمق. || بالیق قاواغه چیقارسه = محالدن کنایه. || قاواق کبی بیومش = هیچ برشیٔ اوکرنمیه‌رك یالکز بوی بیوتمش.

قاواقلق { س. قاواق آغاجلرینی حاوی محل : اوراده بر قاواقلق واردر.

قاوال { س. با : قوال .

قاووت { س. قاورلمش اون انواعندن یمك که کوجبه خلقك الك باشلی یمکیدر، سویق، بازینه، عصیده . مر.

قاورامق { فت. ١. زور وشدتله طوتمق، قاپمق، یاقه‌لامق، بتوننی آوجك ایچنه آلمق : پورتقالك برینی قاورادی. ٢. صارمق، اطرافنی آلمق ، احتوا ، احاطه ایتمك : صیزیلر وجودینی قاورادی؛ آتش محله‌یی قاورادی. || ذهن قاورامق = ذهن آلمق، آکلامق .

قاوراپش { س. قاورامق ایشی. با : قاورامق .

قاورتمق { فت. ١. طاووده قیزارتدیرمق ، اوستی قیزاره‌جق صورتده پیشیرتمك : جکری یاغده قاورتمق ؛ قهوه قاورتمق. ٢. یاقمق : کونش چیچکلری قاورتدی.

قاورلمق { فج. ١. قیزارلمق، اوستی قیزاره‌جق صورتده پیشیرلمك : یاغده قاورلمش جکر؛ قاورلمش کستانه.

٢. یانمق، حرارتدن قوریمق : بو چیچکلر کونشدن قاورلمش. ٣. خسته‌لق چکوب بیویه‌مه‌مك.

قاوُرماج { س. قاورلمش قوری بوغدای. [قاورلمش یشیل بوغدایه فریك و اوتومه دیرلر.]

قاوُرمَق { فت. ١. طاوه وسا. ئره‌ده آتشده اوستی قیزاره‌جق صورتده چویروب قاریشدیرمق. ٢. یاقمق : الملی قاوردم؛ کونشك حرارتی بو چیچکلری قاوردی.

قاوُرمه { س. ١. یاغده قاورلمش ات یمکی : پاتاتسلی، کستانه‌لی، صوغانلی قاورمه؛ قوش باشی قاورمه = کمیکسزی. ٢. طاوه‌ده کندی یاغیله قاوریلوب بعده طوکدیریله‌رق حفظ اولنمش ات : قربان اتلرینی قاورمه یاپوب برچوق وقت یرلر. == ص. طاوه‌ده قیزاردلمش، قاورلمش.

قاوُروق { ص ١. قاورلمش، یانمش، کونشدن قورومش، هوا چالش : قاوروق یاپراق؛ یوزی قاوروق. ٢. خسته‌لقله بیویه‌مه‌مش : قاوروق برچوجق.

قاوزامَق { فل. [تق. قوزه « دیمك اولان «قاوزه» دن] قبارمق، اوفورلمك، قباریقلر پیدا ایتمك. مر.

قاوزه { س. سرت قابوق، قوف قاب : بوغدایك قاوزه‌سی. || آق قاوزه = لسان ثوره مشابه برنبات، فر. Behen bleu قره قاوزه = یبان هاوجی، فر. Panicant.

قاوشاق { س. ایکی نهرك برلشدیکی، بر چایك بر ایرماغه دوکلدیکی یر، قاریشدیران، قوبار، ملتقی.

قاوُشدیرمَق { فت. ١. برلشدیرمك، یان یانه کتیرمك، تماس ایتدیرمك، الصاق ایتمك : اتکاری، اوکنی قاوشدیرمق؛ اللرینی کوکسی اوزرینه قاوشدیرمق. ٢. ملاقات ایتدیرمك، بر یره کتیروب کوریشدیرمك، دفع هجران و فراق ایتدیرمك : الله سزی سودکلرکزه قاوشدیرسون.

قاوُشمَق { فل. ١. برلشمك، بر یره کلوب تماس ایتمك، اتصال والتصاق ایتمك : بو سترة‌نك اتکلری قاوشمیور؛ قپو قنادلری بربرینه کوزلجه قاوشملی. ٢. کوریشمك، ملاقات ایتمك، ملاق اولمق، فراق و هجرانك دفعیله وصاله نائل اولمق : سودیکنه قاوشمق؛ چولق چوجغنه قاوشه‌جقدر. ٣. یاره وسائره آغزی قپانمق، ایکی طرفنك دریسی برلشمك : یاره‌سی دها تمامیله قاوشه‌مدی.

قاوُوق { س. [قوف دیمك اولان « قاو » دن مشتق اولمغله، « قاغوق » یازلسی معناسزدر.] ١. ایچی بوش شئ، قوف محفظه، قاب : سیدیك قاوغی = مثانه؛ اود قاوغی = اودلك. ٢. وقتیله باشه کییلن شئ، باش کسوه‌سی که اکثریا پاموقلی ویوکسکجه اولوب اوزرینه صاریق صاریلیر : کاتب قاوغی، یکیچری قاوغی. || مج. قاووق صاللامق : مداهنه کارانه تصدیق ایتمك، برینك هر دیدیکنی تصدیق وتقدیر ایده‌رك مداهنه ایتمك. || طال قاووق. با : طالقاووق. || قره قاووق = هندبا.

قاوقاز { س. طانه طبانی دیکنی.

قاوقاس { قاوقاسیه. با : قافقاس وسائره.

قاوُقلق { س. وقتیله باشلیجه قاوقلری قومغه مخصوص اولان آصمه راف.

قاولاق { ص. قبوغی قباروب دوشمش، قبوغی آیریلوب دوکلمش : قاولاق آغاج؛ قاس‌قاولاق = بسبتون صویلمش، چپلاق.

قاولامَق { فل. قباروب پارچه پارچه دوکلمك، شیشوب اتندن آیریله‌رق دوشمك : یوزی قاولادی؛ ییلانك دریسی قاولار.

قاوُلیج { ص. قاصیغی شیش، فتقلی.

قاوُن { س. قباق کبی یره اوزانه‌رق حاصل اولان بیوك میوه که انواعی واردر. قارپوزله برابر بوستانده دخی دینلیر : قاون قاربوز دیکمك. || قاون ایچی = پنبه‌یه چالار قویو صاری رنك. || آغاج قاونی = کباد انواعندن غایت قالین قبوقلی رچل یاپیلان بر میوه.

قاهِر { ص. عر. ث: قاهره. [«قهر» دن سف.] ١. قهر ایدن، زور وجبر ایلین، محو ایدن : قوهٔ قاهره، سطوت قاهره. ٢. اوستون کلن، غالب. ٣. دفع وازاله ایدن : قاهرالسموم = پادزهر. || مصر قاهره. وش : قاهره=

خطهٔ مصریه‌نك مركزی و خدیویتك مقری اولان شهر كه بزجه خطه‌نك اسمیله یعنی مصر دیمكله معروفدر.

قای { س. یاغمورلی هوا، مزلقه. مر.

قایا { یاخود قیا. س. [« قایمق » دن] ١. ایری وسرت طاش، صخر، صخره: آق قیا، قره‌قایا؛ قایا دویرمك. ٢. طاشلق و صرپ طاغ، طاشلق اوچوروم، یار: كندینی بر قایادن آشاغی آتدی. || قایا باشی = باشلیجه چوبانلرك و طاغلرده قایالرده كزنلرك سویلدكاری بر نوع تركی. || قایابالیغی = سیاهی وسنجابیسی اولور قعر دریاده كزر كوچك برنوع لذیذ بالیق. || قایا قوروغی = بر نوع نبات. || قایا قوشی = بر جنس قوش. || قایا ككیكی = ككیك نوعی. || قایا كلری = برجنس كرتنكله. || قایا لیقی = برجنس یوصون. == ص. مج. پك سرت، قتی = قایا كوكل.

قایاجق { س. كوچك قیا. || قایاجق آغاجی = طوپ قونداغی و اوكا مشابه شیئلر یاپیلان سرت برنوع قاین آغاجی.

قایار { س. حیوانك بوز اوزرنده یورییه‌كه مخصوص چنكللی نعلی.

قایاسه { یا قیاسه. س. اگر قولانك طوقه‌یه گچه‌جك قایشی، قانجوغه باغی.

قایاغان { یا قیاغان. س. یاپراقلی یعنی طبقه‌لره منقسم بر نوع طاش كه دوشمه ایچون و یازی طاشی یرینه قوللانیلیر، فر. Artoise.

قایان { ص. سرعتلی، شدتلی. == س. طاغدن سرعت وشدتله اینن سیلاب.

قایپاق { ص. ١. قایار، بر یرده طورماز، صیوشیق، سیوشیك. ٢. چالینمش، آشیرلمش، مغصوب، منهوب. مر. || قایپاق بالیق = الده قایار لزوجتلی بر جنس كول بالیغی.

قایپاقجی { س. مال آشیران، غاصب، یغماكر. مر.

قایپامق { فل. و :

قایپمق { فل. قایوب سیوشمك، صیپرلمق. مر.

قائد { سن. عر. ج: قواد. قوماندان، سالار.

قایدیراق { س. اویون اوینامدقلری یاصی و قایار طاش: قایدیراق اوینامق.

قایدیرلمق { مج. قایغه سوق اولنمق، قایه‌رق ایندیرلمك: یكی یاپیلان كمی قازیق اوزرنده دكیزه قایدیرلدی.

قایدیرمق { فت. ١. قایمغه سوق ایتمك، قایه‌رق ایندیرمك: یكی یاپیلان كمی یی قازیغك اوزرنده قایدیره‌رق دكیزه ایندیردیلر. ٢. آیاغنك قایمه‌سنی موجب اولمق: صوقاغه آتدقلری قاربوز قبوقلری آدمی قایدیرر. || مج. آیاغنی قایدیرمق = موقعندن دوشورمك، باعث نكبتی اولمق.

قایدیرمه { س. قایدیرمق ایشی. || با: قایدیرمق.

قاپر { س. نهرلرك سوردكاری قومدن تحصل ایدن موقت قوم آطه‌سی، چای آغزلرنده‌كی قوم سد، فر. Barre. [متروكیتی تجویز اولنمیه‌جق كوزل و الزم بر لغتدر.]

قایراق { س. ١. طوپراغی قایار ومتحرك خیرسز یر. ٢. بوز اوزرنده قابیله‌جق یر.

قایرالمق { فل. (ایرماق) قوم ایندیرمك، قوم سدلری پیدا ایتمك: قایرالان ایرماقلرك دائما آیبقلانمه‌سی اقتضا ایدر.

قایران { س. اورمان آره‌سنده واسعجه بوش یر، بیوك آلان.

قاپرلمق { مج. ١. باقلمق، تصاحب وحمایه ایدلمك، غائله‌سی چكلمك: او زواللی آدم كیمسه طرفندن قایرلمدی. ٢. بر خدمت ومأموریته نصب اولنمق، استخدام ایدلمك: بوآدم برخدمتله قایرلدی.

قاپرمق { فت. [اصلی: قایغور- مق] ١. باقمق، تصاحب وحمایه ایتمك، غائله‌سنی چكمك: بنی كیمسه قایرمیوركه. ٢. حسن اداره ایتمك، ایلری سورمك، دوندیرمك، دقت ایتمك: بو ایشی سز قایرملیسكز. مر. ٣. قوللانمق، خدمت ومنصبه نصب ایتمك، استخدام ایلمك: اونك مقصدی آدم قایرمق.

قاپرجی { ص. باقان، غائله‌سنی چكن، حمایه وتصاحب ایدن، حامی.

قایساری { ك. نه‌طرفه، نه‌جهتده، نره‌یه طوغری؟ مر.

قایسی { یا قایصی . س. اریك ایله شفتالی آره‌سنده برمیوه، زردالینك بیوکی و دها ایسی، مشمش؛ شام قایسیسی = بومیوه‌نك اك اعلا جنسی؛ قایسی طاتلیسی، خوشافی = بو میوه‌نك قوروسندن یاپیلان رچل وخوشاب. || قایسی آغاجی بومیوه‌یی ویرن آغاج.

قایش { س. [« قایمق » دن] ۱. اصل بربرلك اوستره بیله‌دکاری مجلا کاوساله دیلیمی. ۲. علی الاطلاق مشین وکاوساله و سائر دباغلانمش دریدن طار و اوزون پارچه‌که باغلامق وصیقمق کبی ایشلرده قوللانیلیر : قالیچ قایشی؛ اکر قایشی؛ اوموز قایشی = پالاسقه وسلاح ایچون طاقیلان حمایلی قایش. || قایش بالیغی = دستره بالیغنك بر نوعی. || قایش دیلی = خذله بیننده متفق علیه قبا ومستهجن لسان. || قایش قیران = صاپان قیران دخی دینلن بر اوت‌که کوکاری سرت و صاغلامدر، فر. Arrête-Boeuf . || قایش کبی = قوپارلماز اوزار شیء : قایش کبی بر ات.

قایش { س. قایمق ایشی وطرزی: بر قایش قایدم که . با : قایمق.

قایشجی { س. ص. ۱. مختلف قایشلر یاپان و صاتان آدم. ۲. آلدادیجی، طولاندیریجی، حیله‌کار.

قایطاز { س. ۱. خوتوز، قوتاز، قوش باشنده‌کی تپه‌لك. ۲. تاتارستان صیغیری. || قره قایطاز = طورمیوب اوته‌یه بری‌یه قوشان، هر طرفه سکیردوب صالدیران آدم.

قایغنه { س. چالقانوب یاغده پیشن یومورطه، فر. Omelette.

قایغو { س. ۱. غم، کدر، غصه، تاسه. ۲. غائله اندیشه‌سی، دوشونجه : چوبانه یاغ قایغوسی کچی‌یه جان قایغوسی.

قایغورمق { فت. غائله‌سنی چکمك. با : قایرمق.

قایغوسز { ص. دنیاده بر شیئه کدر ایتمز، غائله چکمز، لاقید، لاابالی، فارغ البال : قایغوسز آدم.

قایغولی { ص. ۱. مکدر، غمناك، محزون. ۲. حزن انگیز، فاجع، مؤلم.

قایغی { ص. قایدیرلمش، بر طرفه میل ایتمش، اکری. مر.

قایغیمق { فل. اگریلمك، اگلمك. مر.

قایق { س. [« قایمق » دن] صو. یك اوزرنده قایوب کیدن کوچك تکنه‌که انواعی ومختلف قطعه‌ده اجناسی اولوب کورکله ویا ساده یلکنله حرکت ایدر : پیاده قایق = یك خفیفی‌که طار و اوزون اولور؛ ایکی، اوچ چفته قایق؛ آتش قایغی؛ اودون قایغی = اودون طاشیان بیوجکی؛ بازار قایغی = یدی چفته بیوك قایغی؛ بالیق قایغی = بالیقجیلره مخصوص قباسی.

قایقجی { س. قایق قوللانان، کورك چکرك قایغی یورودن، کرا ایله ایشلدیکی بر قایغك صاحبی و یا معاشله بر دائره‌نك قایغنی قوللانان آدم : قایقجی اصنافی؛ قایقجیلر کتخداسی.

قایقجیلق { س. قایق قوللانمق صنعتی : قایقجیلق زور بر صنعتدر.

قایقخانه { س. قایغی چکوب باغلامغه ویا قیزاق اوزرینه آلمغه مخصوص طائفه‌دن محافظه‌لی محل : بو یالینك قایقخانه‌سی وارمیدر؟ بو اسکله‌نك کوزل بر قایقخانه‌سی واردر.

قائل { ص. عر. ث: قائله. [« قول » دن سف.] دین، سویلین، بر سوزك صاحبی : بو سوزك، بو بیتك قائلی کیمدر؟ ۲. راوی، ناقل، نقل و روایت ایدن : بو حوادثك قائلنی بولملی. ۳. راضی، رضا ویرن : بنم دیدیکمه بر وجهله قائل اولمدی؛ بن ایشك او صورتله تسویه‌سنده‌ده قائلم؛ بن بر قاریجه‌نك ازلمسنه قائل اولمام.

قائم { ص. عر. ث: قائمه. [« قیام » دن سف.] ۱. آیاقده طوران، قیامده بولنان : اوطه‌یه کیردیکمده کندیسی قائم ایدی، کندیسنی قائم بولدم. ۲. طوران، موجود، باقی : قاهره‌ده ابن طولونك جامعی الیوم قائمدر. ۳. برینك یرینی طوتان، یرینه کچن : پدرم وفات ایتدکده اونك یرینه بن قائم اولدم. ۴. آشاغیدن یوقاری وضعیتده بولنان، عمودی : خط قائم. ۵. نماز قیلان، اکثر اوقاتنی نماز قیلمغله کچیرن : صلحادن بر ذات اولوب کوندوز صائم کیجه قائم ایدی. || ر. [هندسه‌ده]

زاویهٔ قائمه = ٩٠ درجه وسعتی اولان زاویه ؛ مثلث قائم الزاویه = زاویه‌سی قائمه اولان مثلث . || قائم مقام. با : قائممقام.

قائماً { ح. عر. ١. آیاقده اولدیغی حالده، آیاقده اوله‌رق : بزی قائماً قبول ایتدی ؛ قائماً سلام ویردی. ٢. عمودی وضعیتده، عموداً : اساس خطنه قائماً برخط ایندیردی. ٣. مبنی اولدیغی ویرنده طوردیغی، ییقلامامش وکسلمه‌مش اولدیغی حالده : بو خانه‌نك قائماً فیاتی نه‌در ؛ بو آغاجلرك قیمتی قائماً تقدیر اولنور.

قایماج { ص. قویروغی یوقاری‌یه مائل (کوز)، چینلی کوزی صورتنده اولان : مغوللرك کوزلری قایماجدر.

قایماق { س. ١. سودك اوستنده بریکن خلاصه‌سی، زبد : بر لوله قایماق، قایماق طاباغی. ٢. هر شیئك اك ایی و منتخب قسمی، زبده، خلاصه، کزیده. ٣. یاغموردن ویا بر صویك فیضانندن صکره طوپراغك اوزرنده طوران اوزلی وکوبره‌لی اینجه چامورکه طوپراغك قوهٔ انباتیه‌سنی آرتدیرر : نیلك فیضانی بتون اراضیٔ مصریه اوزرینه قالین بر قایماق طبقه‌سی براقیر. || قایماق کبی = پك لذیذ وپك بیاض و یومشاق. || قایماق طاشی = پك بیاض مرمر. || مرمر قایماغی = تباشیر خلاصه‌سی. || قیماق یاغی = اعلا تره یاغی.

قایماقلانمق { فل. اوستنده قایماق باغلامق.

قایماقلی { ص. قایماقله یاپلمش، قایماغی حاوی : قایماقلی قطائف.

قایمق { فل. ١. پارلاق ومجلا بر شیئك اوزرینه سورتنه‌رك کیتمك ویا دوشمك، ذلق ایتمك : بوزك اوزرینه قایدی ؛ بر قیا طاغك اوستندن قایه قایه آشاغی‌یه قدر ایندی. ٢. آیاق غیر ثابت بر شیئك اوزرینه باصوب غیر اختیاری وسرعتله سورتمك، سورچمك : آیاغم قایوب آز قالدی دوشیوردم ؛ بو قالدیرمده آتك آیاغی قایار. ٣. بر طرفه میل ایتمك، اکریلمك، چارپلمق. || کوز قایمق = شاشی اولمق. || ادیل قایمق = یاکلمق، خطا ایتمك. — فتـ. قایدیرمق، مجلا بر شیئك اوزرینه سورتمك : قیزاق قایمق.

قائممقام { س. [عر. قائم = طوران. مقام = محل] ١. برینك یرینه کچن، یرینی طوتان، وکیل، نائب : یرینه بر قائممقام براقوب کیتدی؛ والی قائممقامی = والی وکیلی ؛ سرعسکر قائممقامی. ٢. بر قضا اداره ایدن ملکیه مأموری : قضا قائممقامی؛ قائممقام نصب اولندی. ٣. امراء عسکریه‌دن بیکباشی ایله میرالای آره‌سنده بر رتبهٔ مخصوصه‌یی حائز عسکری : آلایك قائممقامی.

قائممقاملق { س. ١. وکالت، وکیللك : غیابنده فلان قائممقاملق ایدیور. ٢. بر قضانك اداره‌سیله مکلف ملکیه مأمورینك مأموریتی و حال وصفتی : بر قائممقاملغه نصب اولنمق آرزوسنده بولنیور ؛ قائممقاملغی کندینه آز کوریور. ٣. بیکباشی ایله میرالایلق آره‌سنده‌کی رتبهٔ عسکریه : بش‌سنه قائممقاملق ایتدی؛ قدملی بیکباشیلردن اولدیغندن قائممقاملق بکلیور. ٤. بر ملکیه قائممقامنك اداره ایتدیکی مملکت، قضا : اوراسی بر قائممقاملقدن ؛ بو آطه بر قائممقاملق یردر.

قائمه { س. عر. جم : قوائم. ١. وقتیله اوزون کاغد اوزرینه یازیلان بر نوع امرنامه. ٢. خزینهٔ مالیه‌دن ویا بر بانقه‌دن قارشیلغی تأمین اولنه‌رق تداوله چیقاریلان کاغدکه آقچه مقامنده آلنوب ویریلیر. قائمهٔ نقدیه‌دخی دینلیر. ٣. فاتوره : بومالك قائمه‌سی نره‌ده؟ ٤. ر. زاویهٔ قائمه. با : قائم. ٥. بحـ. اومورغه‌نك نهایتنه قائماً وضع اولنان بودوسلامه.

قاین { س. آق کورکن : قاین آغاجی.

قاین { س. زوجه ویازوج برادری: احمدك قاینی = زوجه‌سنك برادری ؛ فاطمه‌نك قاینی = زوجنك برادری. — دیکر اسملره التصاقله زوجین اقرباسنه اطلاق اولنور : قاین آتا، قائن پدر = زوج ویا زوجه‌نك پدری؛ قاین آنا، قاین والده = زوج ویازوجه‌نك والده‌سی ؛ قاین برادر = قاین، زوج ویازوجه‌نك برادری.

قایناتدیرمق { فتـ. ١. بر شیئی دیکری واسطه‌سیله صوده خاشلاتمق، صوده پیشیرتمك : قهوه‌جی‌یه کوزل بر

قهوه قایناتدیرملی؛ شو مندیلك لکه‌سنی چیقارمق ایچون صمان صوینه قایناتدیرملی. ٢. برمایعی آتشده خاشلاتدیرمق : سودی میقروبلردن تجرید ایچون ایبجه قایناتدیرمق اقتضا ایدر.

قایناتمق { فت. ١. برمایعی آتشده خاشلامق، فقیر فقیر ایتدیرمك : سودی ایبجه قایناتملی. ٢. برشیئی صوده پیشیرمك، قاینار صویك ایچنده بولندیرمق : شو آرپه‌یی قایناتدوب صوینی ایچملی؛ لکه‌سی چیقاریله‌جق چاشیری صمان صویی ایچنده قایناتمق اقتضا ایدر. ٣. پاییشدیرمق، یکپاره کبی ایتمك: ایکی پارچه معدنی برلکده قایناتملی.

قاینارجه { س. صیجاق معدن صویی بانیه‌سی، اوستی آچیق صیجاق معدن صویی. == سخ. م. الیوم بلغارستانده کائن بر محلدرکه ١٧٧٤ تاریخ میلادیسنده اوراده بر معاهده عقد اولنمش ایدی.

قایناشدیرمق { فت. ١. برلشدیرمك، پاییشدیرمق : شو ایکی پارچه معدنی قایناشدیرملی. ٢. اتحاد و اتفاق ایتدیرمك : بو صهریت او ایکی عائله‌یی قایناشدیردی.

قایناشمق { فش. ١. برلشمك، آیرلمیه‌جق صورتده اتحاد و امتزاج ایتمك، یکپاره اولمق : کمیکلری قایناشوب مفصلی اویناماز اولمش. ٢. مج. صیق فیق مناسبت پیدا ایدوب اتحاد ایتمك: اونلر قایناشدیلر.

قایناق { س. ١. ایکی شیئك یا پیشدقلری یر، کینت یری = بونك قایناغی نره ده؟ ٢. صرت اتلرینك بوت اتلرینه پاییشدیغی یر، الیه = قایناقلری چیقیق.

قایناق { س. یردن قاینایوب چیقان صو بیکاری، اوفاق بیکار : اوراده برقایناق واردر.

قاینامق { فل. ١. مایع برشیٔ آتشده فقیرفقیر ایتمك، غلیان ایلمك، جوش و خروشه کلمك : بو صو قاینادیمی؟ ٢. قاینار صویك ایچنده پیشمك : بو ات دها قایناامدی. ٣. شیشوب قبارمق، اکشیمك، تخمر ایتمك : شیره قایناامغه باشلادی؛ معده‌سی قاینایورمش. ٤. یردن شدتله نبعان ایتمك، فوران ایتمك : یردن صو قاینایور. ٥. کثرت اوزره بولنوب قاینایان صو کبی حرکت ایتمك : بو طولابده قارینجه‌لر قاینایور. ٦. برلشمك، پاییشمق : قیریلان قول کمیکی قاینادی. ٧. کیزلیجه وال آلتندن ترتیب اولنمق : بوراده بر ایش قاینایور. ٨. راحت طورمامق، جوش وخروشده اولمق، دپرنمك : دکیز قاینایور؛ بو آدم قاینایوب طوریور. ٩. صویك ایچنده باتمق؛ قعر دریایه ایتمك : اوقوجه کمی بش دقیقه‌ده قاینادی. ١٠. محو اولمق = بزم پاره‌لر قاینادی کیتدی.

قاینامه ١ { س. قاینامق ایشی، غلیان. || ا : قاینامق. == ص. قاینامش، قاینامغله تهیئه اولنمش: قاینامه ات.

قب { مه. با : قاب وقیب.

قبا ١ { یاخود قابا. ص. ١. خفیف اولدیغی حالده حجمی بیوك: قبا دوشك، شلته؛ قبا دنك، یوك. ٢. شیش، تومسك : قبا ات. ٣. تربیه‌سز، سوزی ومعامله‌سی غلیظ، یونتلمامش، ظرافتی اولمیان : قبا آدم. ٤. عادی، ظریف ومصنع ویا اینجه ونازك اولمیان، بیاغی : قبا ایش، قبا دیکیش، قبا ایتمك، ایشك قباسی. ٥. تربیه‌یه مغایر، تربیه‌سزجه : قبا سوز، قبا لسان. || قبا اتلر = صاغری بوتلری. || قبا صبا، قبا طاسلاق = قبا برصورتله، ایشك یالکز قباسی، اینجه تفرعاتنه کیریشمکسزین : قبا صبا، قبا طاسلاق شکلنی چیزمك. || قبا صقال = صقالی قباریق، بیوك. || قبا طایی = صورتا جسارت صاتان، جسور طاسلاغی. || قبا قوز = یالکز ظاهرده کوستریشلی. || قبا قولاق = حمای نکفی، فر. Orcillon.

قباء { سند. عر. اوستلك لباس، جبه، قفتان.

قباحت { سش. عر. ج : قباحات. ١. چرکین فعل وحرکت، یاقیشیقسز معامله : بونی یاپدمسه، بونی سویلدمسه بر قباحتمی ایتدم؟ بوده برقباحتمی؟ ٢. خفیف جرم، قصور، مستلزم مجازات تکدیریه اولان جرم، جنحه : بو قباحتك جزا-

سی نه‌در؟ توقیفنی موجب اوله-
جق بر قباحتی‌می واردر؟ قبا-
حتمی بیله‌یم ده جزامه راضی‌یم.
|| قباحت ایتمك = قصور ایتمك،
یاكلمق : بن سزه طانیشمدیغمه
قباحت ایتدم.

قَباحَتسز { ص. جرم وجنحه‌سی اولمیان، بیكناه، معصوم : اوآدم قباحتسزدر.

قَباحَتسزلق { یا قباحتسزلك. س. جرم وجنحه فقدانی، بیكناهلق، معصومیت : اونك قباحتسزلغی تبین ایتدی.

قَباحَتلی { ص. جرم وجنحه‌سی اولان، متهم : كندیسی قباحتلی اولدیغنی بیلیر ده سسنی چیقارمیور.

قَباحَتلیلق { یاقباحتلیلك. س. جرم وجنحه صاحبی اولمه، متهملك.

قَبارتمَق { فتـ. ۱. بر شیئك ثقلتنی آرتدیرمقسزین جسمنی بیوتمك، سكركاشدیرمك: دوشكی، یوكی، پنبوغی قبارتمق. ۲. كوشتمك، قاریشدیروب یوقاری قالدیرمق : طوپراغی قبارتمق. ۳. آرتدیرمق، تزیید ایتمك، (حسابی، یكونی) یوكسلتمك، یوقاری چیقارمق : سز صرفیاتی قبارتمشسكز؛ او بر یكی قلم ایراد واردات یكوننی قبارتدی. ٤. یوكسلتمك، ترسندن قاقوب یوزنی چیقندیلی یاپمق : قوطینك قپاغنده اشارت ایتدیكم یازی‌یی قبارتملی. || قولاق قبارتمق = حیوان قولاقلرینی دیكوب دیكله‌مك؛ مج. انسان دقتله دیكله‌مك : بزم اوكا دائر قونیشدیغمزی آكلایجه قولاق قبارتمغه باشلادی. || قولتوقلرینی قبارتمق = تفخر ایتمك.

قَبارتمه { س. قبارتمق ایشی. با : قبارتمق. = ص. ترسندن قاقه‌رق یاپلمش چیقندیلی (نقش ویازی وسائره) : توتون قوطیسی اوزرنده قبارتمه اوله‌رق كندی اسمنی یازدیرمش؛ بولنان اسكی برطشك اوزرنده قبارتمه بعض یازیلر ورسملر وار ایدی.

قَبارجق { س. ۱. صویك یوزنده یاغمور طامله‌لرندن وسائره‌دن حاصل اولان هوا ایله مملو شیشجك، حباب. ۲. هوا ویا صو ایله طولی اوله‌رق بدنك اوزرنده حاصل اولان اوفاق سیویلجه : اللرنده برطاقم قبارجقلر چیقمش؛ قره‌قبارجق؛ دیل قبارجغی.

قَبارمَق { فل. ۱. ثقلتی آرتمقسزین حجمی بیومك، شیشمك : دوشك، شلته قباردی: شو یاصدیغك پنبوغنی آتدیررسه‌كز چوق قباره‌جقدر. ۲. یوكسلمك، یوقاری چیقمق، طاشمق : صو قاینایجه قباردی؛ طاغلرده قارلرك اریمه‌سندن نهرلر چوق قباردی. ۳. (حساب ومبالغ) چیقمق، چوغالمق : دفترمزده مصارف قسمی كیتدكجه قبارمقده‌در. ٤. (حیوان وعلی الخصوص اركك هندی وسائره) توكلرینی اورپروب دیكمكله شیشمك : بابا هندی قبارمغه باشلادی. ٥. اكشیوب كوپوره‌رك یوقاری قالقمق، تخمر ایتمك : خمور، شیره قبارمغه باشلادی. ٦. طالغه‌لانمق، طالغه پیدا ایتمك، جوشمق : دكیز كیتدكجه قباریور. ۷. (چوخه وسائره‌نك) خاوی قالقوب بوزلمق : بوچوخه پك چابوق قباریر. ۸. تاولانمق، ایصلاتوب یومشامق : وجودك كیری قبارمق. ۹. بولانمق، قاریشمق : صفرام قباردی. ۱۰. تفاخر ایتمك، كبر وغرور كوسترمك، قورلمق : اوقباروب طورمسون بو ایشده مدخلی یوقدر. || قولتوق قبارمق = تفخر ایتمك.

قَباره { س. باشی محدب صاری ویا بیاض چیوی كه قاقلدیغی یرده پول كبی طوروب تزیینه یارار : پرنج، كومش، یالدیزلی قباره‌لرله مزین چكمجه.

قَباره‌لی { ص. قباره دینلن چیوی صنور تنده پوللرله مزین : قباره‌لی صندیق.

قَباریق { ص. قبارمش، شیشمش، اوفورلمش : یاستغنك برطرفی قباریق ایدی. = س. ۱. قبارمش، شیشمش یر، هوا ویا صو ایله طولی اوفاق سیویلجه: وجودنده بر طاقم قباریقلر پیدا اولدی. ۲. چوخه وسائره اوزرنده خاوك قالقمه‌سندن حاصل اولان چیقندیلی نقطه : بعض فسلرده یاغمور طامله‌لرندن قباریقلر اولور.

قَباق { س. [«قاب» دن مشتق اولوب، وجه تسمیه‌سی معروف برجنسنك صو وسائره قابی اولمسیدر.] قاون قارپوز

وخيار جنسندن اولەرق يرە سوريلن ايرى ياپراقلى بر نباتك ويرديكي ايرى ثمرەدركە سبزەدن معدود اولوب مختلف بركارە كيرر وانواع كثيرەسى اولوب بعض نوعلرى خيلى بيوك اولور، عر. قثاء، فا. كدو : آرمود قباغى = آرمود بچيمندە يالكز سوس ايچون ديكيلير بر قباق؛ ساقز قباغى = تازە ينن الك كوچكى؛ آصمە قباغى = چارطاق اوزرينە آلنوب پك زيادە اوزايانى كە ميخوشجە اولوب ينە تازە ينير؛ بال قباغى = قورروسى ينير اوزونجە قرمزى قباق؛ مج. بر شئ بيلمز، احمق آدم؛ حلواجى قباغى = قيشين قورروسى ينن وحيواناتە يەايديلن پك ايرى و يووارلاق جنسى؛ صو قباغى = ايچى بوش و اورتەسى اينجە اولوب قورودلدقدن صكرە صو وسائرە وضعنە يارايانى. || قباق باشدە پاتلامق = برفعلك جزاسنى كندى چكمك، زيانى كنديسنە راجع اولمق. || باروت قباغى = باروتلق، باروت محفظەسى. || قباق باغلامق = يوزمك ايچون قولتوقلرك آلتنە صو قباغى قويمق. || قباق طادى ويرمك = بيقديرمق، اوصاندرمق. == صە. ١. صارىشين، ماويش: قباق بر اوغلان. ٢. طاتسز، لذتسز : بر قاون كسدك قباق چيقدى. ٣. چيلاق، آچيق: يالين آياق باشى قباق.

قَبالاشديرمق { فتە. قبالق ويرمك، ظرافتسز وغليظ ايتمك : اودانلە اثوابى قبالاشديردى؛ ذاتا قبادر ايتديكى صوئوق شاقەلر كنديسنى برقات دها قبالاشديريور.

قَبالاشمق { فل. قبا اولمق، ظرافتى غائب ايتمك: ثروت قزانمغلە برآز نازكلك دە استحصال ايدەجكنە دها زيادە قبالاشدى.

قَبالق { سە. ١. آغر اولمديغى حالدە حجمى بيوك اولان شيئك حالى، آز ثقلتلە حجم بيوكلكى : بوشلتەنك قبالغى انسانى راحتسز ايدر. ٢. ظرافت ونازكلكدن عارى طور ومعاملە، تربيەسزلك، غليظ قول وفعل : بو آدمك قبالغى چكلمز.

قَباللامق { فتە. [عر. «قبالە»دن] طوپدن صاتمق، بر شيئى تفرعات وملحقاتيلە برابر كوتورى فروخت ايتمك.

قِبالە { سە. عر. ابەلك علم وصنعتى: فن قبالەدە ماهر برطبيب.

قَبالە { سە. عر. ١. التزام تمسكى. ٢. برشيئك تفرعاتيلە برابر طوپدن وكوتورى صاتلمسى. ٣. موسويلرك كندى جماعتلرينە عائد اولمق اوزرە اتكى بعض مستهلكاتدن ويردكلرى رسوم.

قَبّان { سە. عر. [زبانزدى : قپان] بيوك ترازى.

قَبائح { سە. جە. عر. مفد : قبيحە. با : قبيحە.

قَبائِل { سە. جە. عر. مفد : قبيلە. با : قبيلە.

قُبح { سە. عر. ١. چركينلك، زشتلك : وجهنك قبحى. ٢. چركين ايش، كوتى فعل وعمل.

قُبحِيّات { سە. جە. عر. چركين وكوتى ايشلر، ناسزا افعال و حركات : چوجقلرى قبحياتدن منع وتنفير ايتملى؛ او آدم قبحياتە مائلدر.

قَبر { سە. عر. جە : قبور. مزار، مرقد، تر. سين : شيخ سعدينك قبرى شيرازدە الى يومناهذا زيارتكاهدر؛ قبور مسلمينى چيكنمك جائز دكلدر.

قَبِرستان { سە. فا. مزارلرى حاوى محل، مزارلق، مقبرە: قبرستانك اطرافنە ديوار چويرمك.

قِبريس { سخ. جغ. آناطولى و شام ايلە مصر سواحلى آرەسندە معلوم بيوك آطە كە آسيا قطعەسى جزايرندن معدود در. || زاج قبريس = اصطلاح كيميودە كبريتيت توتيا دينلن مادە. || قبريس طاشى = يلانجى الماس. || قبريس طوقومەسى = يورغان وياصديق يوزى ومقعد وسائرە طاقمى ياپيلان قالينجە بياض بز اوزرينە قرە قلملە ايشلنمش بر نوع طيانيقلى يازمە كە وقتيلە چوق قوللانيليردى.

قِبريسلى { سە. صە. قبريس آطەسى اهاليسندن اولان.

قَبض { سە. عر. ١. ال ايلە طوتمە، الە آلمە، قاورامە. ٢. آلمە، اخذ، تسلم : مبلغ مذكورى اخذ و قبض ايتديكمى مبين اشبو سند اعطا قلندى؛ تحصيلاتك قبضنە مأموردر. ٣. بر آدمك روحى عزرائيل طرفندن آلنمە، فوت، وفات، ارتحال : فلان تاريخدە قبض او-

لنْدی؛ روح بر فتوحی قبض ایدلدی؛ عزرائیل قبض ارواحه مأموردر. ٤. طوتغینلق، پکلك، انقباض: قبضه اوغرادی. [بو معنا ایله ترکجه‌ده ص. کبی دخی قوللانیلوب اسمی «قبضلق» صورتنده افاده اولنور:] قبض اولدی.

قَبضه { سذ. عر. ١. پنجه، آوج: اونك قبضهٔ تصرفنده‌در؛ قبضهٔ تقدیر کردکارده‌یز. ٢. بر شیئك طوتیله‌جق یری: قبضهٔ سیف. ٣. بر آوج طولوسی، بر طوتام: بر قبضه طوپراق.

قِبط { سذ. عر. مصر قدیم اهالیسی اولان قوم که الیوم همان کاملاً منقرض اولوب، ذاتاً کندیلری عربی الاصل اولدقلری کبی، بعد الاسلام ینه عربلرله اختلاط و امتزاج ایده‌رك عربلشمشلردر. مع هذا خالص عرب اولانلر کندیلرینی همجنس عد ایتمیوب فلاح نامیله آیریورلر. [اسم جنسدر.]

قِبطی { ص. س. عر. ٔ: قبطیه. ١. قبط قومنه منسوب ومتعلق: لسان قبطی، حروف قبطیه. ٢. آوروپانك بعض جهتلرینه مصردن کچه‌رك کیتدکلرینه مبنی اصل هنددن کله اولان چنکانه‌لره ویریلن اسمدر: جسارت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر. — جمعی فارسی قاعده‌سنجه «قبطیان» صورتنده ده قوللانیلیر: رئیس قبطیان.

قبطیجه { ص. چنکانه لسانده و یا چنکانه‌لرك طرز و طورینه موافق: قبطیجه‌لقردی، قبطیجه یاشایش. == ح. چنکانه لسانده و یا چنکانه‌لر طرز و اصولنده: قبطیجه سویلمك؛ قبطیجه یاشامق.

قَبل { ظز. اوك، اوکده، ایلری، ایلریده، اول، مقدم: قبل‌الطوفان = طوفاندن اول، طوفان اولمازدن؛ قبل الظهر = اویله‌دن اول؛ قبل الطعام = یمکدن اول؛ قبل هذا = بوندن اول. [بو کبی تعبیرات عربیه‌ده بولنور.] || ما قبل = کچن، کچمش، بر شیئدن اول‌کی، مابعد مقابلی: هیچ بر نظامك ماقبلنه شمولی یوقدر.

قِبَل { سذ. عر. طرف، جهت، نزد: قبل شرع شریفدن.

قِبله { سذ. عر. ١. نمازده‌دونیلن طرف، هرکس نماز قیلارکن یوزینی توجیه ایدوب اوکده طوتدیغی جهت که اهل اسلام ایچون کعبهٔ شریفه‌نك بولندیغی جهتدر: یوزینی قبله‌یه‌چویردی؛ قبله‌یه طوغری دوتمك. ٢. مج. هرکسك توجه ومراجعت ایتدیکی محل: دربار همایونی قبلهٔ ارباب حاجتدر. ٣. جنوب روزکاری: قبله اسیور. || اهل قبله = غلط تعبیر اولوب طوغریسی اهل حبره‌در. با: حبره.

قُبله { سذ. عر. اوپمه، بوسه. ذ.

قِبله‌گاه { س. فا. [عر. قبله = م - فا. گاه = محل] قبله یری، قبله‌طرفی: قبله‌گاه اشرف شیرین زباندر قاشلرك.

قِبله‌نامه { س. فا. [عر. قبله = م - فا. نامه = یازیلی شیء] قبله‌یی کوسترمکه مخصوص پوصوله، قبله نما.

قِبله‌نُما { س. فا. [عر. قبله = م - فا. نمودن = کوسترمك] قبله‌یی کوسترن پوصوله.

قُبور { سذ. ج. عر. فد: قبر. با: قبر.

قَبورغه { قبوق. با: قابورغه و سائره..

قَبول { سذ. عر. ١. آلمه، ویریلن برشیئی اخذ ایتمه: کوندردیککز هدیه‌یی قبول ایتدم؛ هدیه‌کز قبولمدر. ٢. زیارته کلن آدمی معاملهٔ لازمه ایله ویا هر نصل اولورسه بر صورتله ایچری‌یه آلمه، زیارته مقابله ایتمه: بکا مساعده ایدك شو مسافرلری قبول ایده‌یم؛ اوده مسافر قبول ایده‌جك کیمسه یوقدر؛ بوکویده مسافر قبول ایدن واریمیدر؟ کیتدیکمز یرده حسن قبوله مظهر اولدق؛ کندیسی صوؤق برصورتله قبول ایتدی؛ پك راحتسز اولدیغم ایچون زیارتمه کلن ذواتی قبول ایده‌مدم. ٣. ارتکاب ایتمك، کوتی بر ایشه تنزل ایلمك: بن یالانی قبول ایتمم؛ اوآدم کندی اونده اویله بر حال وقوعنی هیچ بروقت قبول‌ایتمز؛ سزك علیهکزده بولنمغی هیچ بروجهله قبول ایتمم. ٤. راضی اولمه، رضا، موافقت: بو صورت تسویه‌یی قبول ایتدیکزمی؟ ٥. آلوب قوللانمه، اتخاذ واستعمال: ترکلرك قدیماً کندی خطلری وار ایکن بعد

الاسلام حروف عربیه‌یی قبول ایتمشلردر؛ سودانك جنوب جهتلری اهالیسی دین اسلامی یاقینلرده قبول ایتمشلردر. ٦. حق. تصرف ایچون ثانیا سویلنن سوزدر که اونکله عقد تمام اولور. || حسن قبول = ممنونیتله تلقی، خوشلانه‌رق وآثار مسروریت کوستره‌رك کمال اکرام وتعظیمله استقبال: هر کیتدیکمز یرده حسن قبول کوردك، حسن قبوله مظهر اولدق.

قبوللانمق { فج. قبول اولنمق. = فتـ. ضبط، غصب ایتمك. [اصلی : قپاللانمق.]

قُبّه { سش. عر. نصف کره شکلنده یاپلمش کارکیر سقف، کنبد: آیاصوفیه جامع شریفنك متعدد قبه‌لری اولوب آیری آیری ستونلر اوزرینه طیاندقلری حالده سلیمانیه بر تك قبه ایله مستوردر. || قبه آلتی = وقتیله حضور همایونده مجلس عالی انعقادینه و سائر مراسم عالیه‌یه مخصوص محل خاص. || حبه‌یی قبه ایتمك = اهمیتسز برشیئی بیوك کوسترمك.

قُبّه‌لی { صه. ١. سقفی نصف کره شکلنده اولان: قبه‌لی جامع، قبه‌لی حمام؛ بو یوزوك طاشی‌یك قبه‌لی. ٢. قبه شکلنده اولان = قبه‌لی سقف.

قَبیح { صه. عر. ؤ: قبیحه. [« قبح » دن صش.] ١. چركین، زشت: وجه قبیح؛ قبیح الوجه = چركین یوزلی؛ قبیح الشكل = هیئتی چركین. ٢. یاقیشیقسز، ناسزا، مذموم، معیوب: فعل قبیح؛ تعبیرات قبیحه.

قَبیحه { سش. عر. جه: قبائح. چركین وناسزا فعل وحركت: ارتكاب قبائح.

قَبیل { سذ. عر. جنس، نوع، صوی، درلو، صنف، مقوله: بو قبیل ایشلر؛ بوقبیلدن بر ایش.

قَبیله { سش. عر. جه: قبائل. بر صویدن توره‌مش و بر رئیسك تحت ریاستنده اوله‌رق برلكده یاشار جماعت، برلكده قونوب كوچر كوچبه خلق، عشیرت، اویماق: قبائل عرب؛ قبیله شیخی.

قَپاتمق { فتـ. ١. باشقه‌سی واسطه‌سیله قپامق، بند ایتدیرمك: قپویی قپاتدم. ٢. سد ایتدیرمك، طیقاتمق: صو یولنی قپاتمشلر. ٣. كسدیرمك، سد وبند ایتدیرمك، ایشلمز حاله كتیرتمك: یولی كیمسه‌یه قپاتملی. ٤. اورتدیرمك، اوستنه قودیرمق: حیوانه اکر، چول قپاتمق. ٥. تعطیل ایتدیرمك، ختام ویردیرمك: مجلسی، مذاكراتی قپاتدی. ٦. سائرلرندن كسوب كندینه حصر ایتمك: بر آلفته‌یی قپاتمق = آیریجه بر یره چكه‌رك صنعت مكروهه‌سندن منع ایله كندینه حصر ایتمك، مانتنوته اتخاذ ایتمك. ٧. مزایده ویا مناقصه‌ده باشقه‌لرینك مداخله‌سنی منع ایچون اعمال نفوذله اوجوزجه كندینه تأمین ایتمك. || بحـ. یلكن قپاتمق = اورصه ایدوب روزكاری باش طرفه آله‌رق عكسنه ایشلتمك.

قَپاتمه { صه. سه. ١. قپادلمش، حصر و توقیف اولنمش. ٢. بر آدم طرفندن بر محل مخصوصه چكدیرلمش وسائر خلقله مناسباتی كسلمش فاحشه، مانتنوته، مترس: اوفلانك قپاتمه‌سیدر؛ اولی‌دكلدر لكن بر قپاتمه‌سی واردر. ٣. مزایده‌یه قونمیوب كیزلیجه آلنمش، ال آلتندن بر آدمه حصر اولنمش (اشیا).

قَپاروز { سه. [« قاپمق » لغت تركیه‌سندن روجه‌یه تقلیداً یاپلمش عامیانه بر لغت غریبه‌در.] حقسز یره و غصب و رشوت صورتیله قاپلمش مال، رشوت، ارتكاب، نامشروع قزانج: قپاروزی‌سور؛ قپاروزدن زنكین اولدی.

قَپاروزجی { صه. سه. مرتكب، رشوتجی، چاقر پنجه.

قَپاق { سه. [« قپامق » دن] ١. هر نوع قابك اوستنی اورتمكه مخصوص مختلف شكل وصورتده صفحه كرك قابه مربوط وكرك آیری اولسون: صحن، تنجره، قوطی، جزوه، ابریق، صندیق قپاغی؛ قپاغنی آچمق، قالدیرمق. ٢. لغم وسائره اوستنی اورتمكه یارایه‌بیله‌جك صورتده اینجه ویاصی چیقارلمش طاش: صو یولنك اوستنه قپاق اورتمك. ٣. بعض اعضاء بدنی اورتمكه مخصوص زار ویا عضو: كوز قپاغی؛ اوست قپاق، آلت قپاق؛ دیز قپاغی. ٤. بحـ. هرطرفنده ایكی صره طوپی حاوی اسكی برنوع

سفينهٔ حربيه؛ قپاق سواريسى = بحريه ميرالايى. ‖ قپاغى آتمق = ١. عجله ايله قاچوب قورتلمق. ٢. التجا ايتمك، قاچوب صيغنمق. ‖ قپاق اورمق = صاقلامق، كيزله‌مك، اورت باص ايتمك. ‖ تنجره يووارلانمش قپاغنى بولمش = ايكى آرقداش و يا قارى قوجه بربرينه اويغون. ‖ تنجره‌ده پيشيروب قپاغنده يمك = فقيرانه ياشايشله قناعت ايتمك.

قَپاقسِز { ص. قپاغى اولميان. آچيق، مكشوف: قپاقسز تنجره.

قَپاقلى { ص. ١. قپاغى اولان: قپاقلى جزوه، كاسه. ٢. كيزلى، صاقلى، مستور، مخفى: بو كيزلى قپاقلى بر ايش دكلدر = ظاهرى و علنيدر. = س. ١. ناملوسنك قويروغنده بر نوع قپاغى اولان نو ايجاد بر جنس تفنك كه اليوم متروك حكمنه كچمشدر. ٢. طوپلرك مهمات آرابه‌سى كه ياغموردن محافظه ايچون محكم قپاقله اورتيلى اولمسى شرطدر.

قَپال { س. حصر، محصوريت.

قپالَمق { فل. با: قپامق.

قَپالانمَق { فط. [زبانزدى: قپو. للانمق] كنديـنه حصر ايتمك، غصب ايتمك.

قَپالى { يا قپالو. ص. ١. آچيق اولميان، قپانمش، مسدود: قپالى قپو، پنجره، قپاق، كوز. ٢. قپوسى ويا قپاغى قپانمش، مغلوق: قپالى او، صنديق، قوطى. ٣. اورتيلى، اورتمش، مستور: قپالى يوز؛ قپالى قادين. ٤. كچلمز، ايشلمز، مسدود، معطل: قپالى يول، قپالى چارشى. ٥. آچيق و براق اولميان، بولوطلى، بولانيق: قپالى هوا؛ بو كون كوك يوزى قپاليدر. ٦. آچيقدن بيان اولنميان، مغلق، مرموز، مبهم: اوراسنى قپالى كچدى؛ بو عباره پك قپالى؛ قپالى سوز. ‖ باشى قپالى = كيزلى، مكتوم. ‖ كوزى قپالى = تجربه‌سز، آليشمامش، عجمى، معصوم.

قَپامَق { فت. ١. آچيق برشيئى، بر منفذى قپالى ايتمك، سد و بند ايلمك: قپويى، پنجره‌يى، دليكى قپامق. ٢. برشيئك قپوسنى و يا قپاغنى اورتوب قپالى حالنه قومق: اوى، دكانى، صنديغى، قوطى‌يى قپامق. ٣. اورتمك، ستر ايتمك، اوستنه پرده و يا اورتى چكمك: يوزينى قپامق. ٤. كسمك، سد ايتمك، كچلمز و ايشلنمز حاله قومق: او يولى قپامشلر؛ ييقيلان بر قپا جاده‌يى قپادى. ٥. بر يرك ايچنده قپالى طوتمق، چيقارمامق، حبس ايتمك: جانى‌يى محبسه قپامشلر؛ شو طاوقلرى قپامليسكز كه باغچه‌ده زيان ايتمسينلر. ٦. ايشلتمه‌مك، معطل ايتمك: او فابريقه‌يى قپاديلر؛ كنديسى بر لوقنطه آچمشيدى لكن بر آى كچمه‌دن قپادى. ٧. سوزنى ايتمه‌مك، بحثندن كچمك، مسكوت عنه براقمق: اوراسنى قپا؛ كوزل بر بحث آچمشيكن درعقب قپادى. ٨. طولديرمق، املا ايتمك، قويو و خندق كبى چقور برشيئى يوق حكمنه قومق: او قويويى، او خندغى، تمل يرلرينى قپاديلر. ٩. آچيق بر حسابى طولديرمق، محسوب ايدرك تسويه ايتمك، ايليشيك براقمامق: او حسابى قپادق؛ آله‌جغنى ويره‌جكيله قپادى. ١٠. ادخار، احتكار ايتمك: ذخيره‌نك چيقه‌جغنى آكلايوب وقتيله كليتلى مقدار قپامش. ‖ كوز قپامق = ١. اويومق: بتون كيجه كوز قپايه‌مدم. ٢. كورمه‌مزلكه كلمك، اغماض و مسامحه ايتمك: بعضاً تجارتده كوز قپامق ضروريدر.

قَپامه { س. ١. قپامق ايشى. با: قپامق. ٢. قپو قپامه‌جه‌سنه طوپدن، بتون هيئت؛ مكتب قپامه‌سى = بتون مكتب خلقنك هيئتله سيره چيقمسى و بونك آلايى. ٣. تكميل اثواب طاقمى: قپامه چيقمق = ميعادنده اثواب ويرلمك؛ قپامه بها = ملبوسات بدلى. ٤. بول تازه صوغانله پيشمش ات يمكى انواعى: قوزى قپامه‌سى.

قَپامه‌جى { س. تكميل اثواب و چماشير و آياق قابى كبى ملبوسات طاقمى صاتان اصناف: بر قپامه‌جى‌يه يناشوب اوستنى باشنى دوزلتمك.

قَپان { س. [«قاپمق» دن] حيوان و قوش طوتمغه مخصوص آلت، طوزاق، دام: فاره، صاكسار، قوش قپانى؛ تل، دمير قپان؛ قپانه دوشمك، طوتلمق. — قاپان وقبان ماده‌لرينه‌ده با.

قپانچه { س. [فارسی زعم اولنه‌رق « چه » ادات فارسیه‌سیله تشکیل اولنمش غلط بر لغتدر.] کوچك قوش قپانی.

قپانمق { فل. لجـ. ١. آچیق شیٔ قپالی اولمق، بند اولنمق، مغلوق اولمق : قپو قپاندی؛ بو پنجره قپانمیور. ٢. بر شیئك قپوسی یا قپاغی ویا دیگر بر منفذ ومدخلی سد وبند اولنمق: او، دکان، صندیق، قوطی قپاندی. ٣. اورتلمك، اوستنه اورتی و پرده چکلمك، ستر اولنمق، مستور اولمق : بو بچه ایله دوشمه‌نك هرطرفی قپانمیور؛ اکرك اوستی خاشه ایله قپانیر. ٤. کسلمك، سد اولنمق، ایشلمز و یچلمز حاله کلمك : یووارلنان قیالردن یول قپانمش؛ آچیلان لغملردن یوللر قپاندی. ٥. چیقمامق، ایچریده طورمق، احتباس ایتمك : اونده قپانوب مطالعه‌ایله مشغول اولیور. ٦. اورتنمك، تستر ایتمك، ارککدن قاچق : بو قیز اون ایکی یاشنه کلیور آرتق قپانملیدر؛ بعض یرلرده قیزلر اولنجه‌یه قدر قپانمازلر. ٧. تعطیل اولنمق، ایشلمه‌مك، معطل اولمق : او دکرمن، فابریقه، لوقنطه قپاندی؛ چارشی قپاندی. ٨. بحثی اولنمامق، سکوتله کچیرلمك، مسکوت عنه قالمق : او سوز، او بحث چابوق قپاندی. ٩. طولدیرلمق، املا ایدلمك، قویو و خندق کبی برچقور یوق حکمنه قونمق : او قویو، او خندق قپاندی. ١٠ حساب کسلمك، قطع اولنمق، محسوب اولوب ایلیشیك قالمامق : بنم حسابم، بو سنه‌نك دفترلری قپاندی. ١١. دیز چوکه‌رك ویا یوز اوزره دوشه‌رك صارلمق : آیاقلرینه، دیزلرینه قپاندی؛ یره قپاندی. ١٢. آتك اوك آیاغی سورچوب باشی اوزره دوشمك : بو حیوان چوق قپانیر. ١٣. یاره التیام بولمق، هرطرفك دریسی برلشوب اورتلمك : قورشون یاره‌لری دها قپانمدی. ١٤. کوك یوزی بلوطله اورتیلوب هوا قپالی ومغموم اولمق : آفاقك هر طرفی قپاندی. ١٥. (کوز) مسدود اولمق، کور اولوب کورمه‌مك : بیچاره‌نك بر کوزی قپاندی. ١٦. (برعائله وسلاله یا خاندان) منقرض اولمق، ذریت قالمامق : برمکیلر سلاله‌سی تا اسکیدن قپانمش ایدی؛ او مملکتده بر خاندان وار ایدی اوده قپاندی. ١٧. محاصره‌یه کیرمك، تحصن ایتمك: آچیقده مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلاینجه معیتنده‌کی عسکرله قلعه‌یه قپاندی.

قپانمه { س. قپانمق ایشی. با : قپانمق.

قپانیجه { س. وقتیله رجال دولته مخصوص اولان ککیش ودوریك یاقه‌لی محتشم کورك.

قپانیق { صه. ١. هر طرفی قپالی ومسدود اولوب نظارتی اولمیان : بو او پك قپانیقدر. ٢. بولوتلی، قپالی، مغموم : قپانیق هوا. ٣. قرا کلقجه، مظلم : قپانیق رنك. ٤. هر کسله کوریشمز، آیریجه بر حالده یاشار، محجوب : پك قپانیق آدمدر. ٥. انشراحی اولمیان، مغموم، مکدر. ٦. قپالی : قپانیق اشتها.

قپر { ٠٠. متمادی و غیر منقطع قیملدانمغی تصویر وتقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر : قپر قپر قیملدانمق؛ کوزلرینی قپر قپر اویناتیوردی.

قپرداتمق { فتـ. خفیف صورتده ومتمادیاً تحریك ایتمك، طورمیوب اویناتمق : کوزلرکی قپرداتوب طورما.

قپردامق { فل. و :

قپردانمق { فل. خفیف صورتده ومتمادیاً اوینامق : بر فاره چکمجه‌نك ایچنده قپردایوب طوریور.

قپردی { س. خفیف صورتده ومتمادی قیملدانمه.

قپلامق { قپلاتمق، قپلامه وسائره. با : قاپلامق و سائره.

قپلان { س. اك زیاده هندستان جهتلرنده وهندچینی ایله جزائر متجاوره‌ده بولنان یك وحشی و ییرتیجی بر حیوان که کدی‌یه مشابه لکن جسیم اولوب قامشلقلرده یاشار و اوستنه فیرلادیغی انسان ویا حیوان پنجه‌سندن قورتلماز، نمر، پلنك.

قپمق { فتـ. کوزلری عجله ایله یوموب آچمق، احتلاج اجفان ایتمك : کوز قپمق؛ کوز قپنجه‌یه قدر = آن واحدده.

قپمه { س. ١. کوز قپاقلرینی اوینامه، احتلاج اجفان : کوز قپمه. ٢. کوزله اشارت، غمز، غمزه.

قپو { یاخود قاپو ویا قاپی. س. ١. او وقوناق ودائره وهرنوع بنانك كیریلوب چیقیله‌جق یری، باب، در : او، قوناق، سرای قپوسی؛ قپودن ایچری كیرمك، قپودن طیشاری چیقمق؛ اوطه قپوسی؛ صوقاق قپوسی = صوقاغه آچیلان طیش قپو. ٢. دائرهٔ رسمیه، اصحاب مصالحك مراجعتگاهی اولوب بالطبع قپوسی بیوك اولان قوناق : پاشا قپوسی = وقتیله صدارت دائره‌سی حكمنده اولان باب‌عالی وطشره‌لرده‌حكومت قوناغی: شیخ‌الاسلام قپوسی = دائرهٔ مشیخت اسلامیه؛ سرعسكرقپوسی = دائرهٔ عسكریه؛ آغا قپوسی = وقتیله یكیچری آغالغی دائره‌سی. ٣. مأموریت، منصب، خدمت : قپو بولمق؛ قپودن اولمق. ٤. برخدمتچینك خدمتنده بولندیغی خانه ویا قوناق. ٥. هرحاجت ایچون مراجعت اولنان بیوك قپو، دربار، درگاه، باب، عتبه : بو قپودن قوغیلورسه‌م خانغی قپویه گیده‌بیلیرم. ٦. طاوله اویوننده مختلف یرلردن ایكی طاش اویناتوب ایكیسنی برخانه‌یه كتیرمك، اورلمیه‌جق صورتده بربری اوستنه قومق : قپو یاپمق، قپو قزانمق. ٧. مج. ایراد اولنه‌جق برسوزه ویا ایدیله‌جك برتكلیف ویا رجایه مقدمه اوله‌جق بهانه ووسیله : ایده‌جكی تكلیفه شمدیدن قپو یاپیور. || قپو آچمق = ١. باشلامق، بدأ ومباشرت ایتمك. ٢. تمهیدات و مقدمات ایراد ایتمك. ٣. یول آچمق، مثال اولمق، مثال ویرمك. || قپویی بیوك آچمق = چوق مصارفه كیرمك. || آچیق قپو = مسافر قبول ایدر خانه، خاندان، مهمان نواز؛ قپوسی آچیقدر. || آرابه قپوسی = آرابه كیروب چیقه‌جق صورتده بیوك قپو. || قپو آغاسی = سرای همایونده آق آغالرك بیوكی. || قپو اوغلانی = برپطریقخانه ویا سفارتخانه‌نك مصالح عادیه ایچون دوائر رسمیه‌یه كیدوب كلمكه مأمور خدمه‌سی. || قپودن باقمق = اوه قپانوب چیقه‌مامق : مارت قپودن باقدیرر. || جمله قپوسی = ایچریده آیری آیری اوطه‌لر ومساكن بولنان بر یرك عمومی قپوسی : مدرسه‌نك جمله قپوسی. || قپوچوقداری = قپو كتخداسی معیتنده مأمور. || قپو خلقی = وقتیله پاشالرك معیت عسكریه‌سی. || دمیر قپو = ١. ایكی طرفی قیالق طاغ اولان تهلكه‌لی بوغاز و دربند. ٢. نهرك ایچنده سیرسفائنه مانع جسیم طاشلر، شلاله : طونه‌نك دمیر قپولری. || قپو قپو طولاشمق = هرطرفه مراجعت ایتمك. || قپو قولی = وقتیله درگاه معلا عسكری. || قپو كتخداسی = ولایتلرك مركز سلطنت دوائرنجه اولان ایشلرینی یوروتمكه مأمور ذات. || قپو یاپمق = ١. مقدمات تمهید ایتمك. ٢. طاوله اویوننده ایكی طاشی بوش برخانه‌یه جمع ایتمك. || قپو یولداشی = برافندینك خدمتنده و بر قپوده بولنان، خدمت آرقداشی.

قپوجی { س. بر بیوك ویا رسمی دائره‌نك قپوسنی بكلمكه وآچوب قپامغه ومراجعت‌ایدنلره‌دن ایجاب ایدنلری قبوله مأمور خدمه، بواب، دربان : مكتب قپوجیسی. || قپوجی باشی = ١. ركاب همایون سربوابینی، درگاه عالی حاجبی. ٢. اعتباری اوله‌رق بررتبهٔ مخصوصه اتخاذ اولنان بوعنوانی حائز ذات : فلانه ركاب همایون قپوجی باشیلغی ویرلدی.

قپوجیلق { س. قپوجی خدمتی، بوابلق، دربانلق.

قپودان { س. [ایتا. Capitano] ١. رئیس، باش، سركرده. ٢. گمی رئیسی، سواریسی : گمی قپودانی؛ برنجی قپودان، ایكنجی قپودان. ٣. سفن حربیه‌ده بحریه ضابطاننده قول آغالرینه‌ویریلن عنواندر. — عنوان كبی‌ده قوللانیلیر : احمد قپودان، محمد قپودان. || قپودان دریا، قپودان پاشا = وقتیله بحریه ناظری. || طوبجی قپودانی = سفن حربیه‌ده طوبجی معلمی بولنان قول آغاسی.

قپودانلق { س. ١. باشاق، ریاست. ٢. گمی سواریلغی، رئیسلك : بو گمیده كیم قپودانلق ایدیور؟

قپودانه { س. [ایتا.] بح. وقتیله بحریه فریقندن بیوك رتبه‌لی وقپودان پاشانك‌مادوننده بولنان‌ایكنجی صنف آمیراله یعنی ویس آمیراله ویریلن عنواندر. بونك مادوننده پطرونه وریاله

عنوانلریله ایکی صنف آمیرال دها وار ایدی.

قپورطه { س. بحـ. با : قاپورطه.

قپوسز { س. ١. قپوسی اولمیان: قپوسز او اولورمی؟ ٢. خدمتی اولمیان، قایرلمامش، آ. جیقده، مأموریتسز.

قپوسقه { س. با : قاپوسقه.

قپولاندیرمق { فتـ. آچیقده بولنان خدمه وسائره‌یه قپو بولوب یرلشدیر. مك : قپوسزلری قپولاندیرمق ایچون بردائره تشکل ایتمشیدی.

قپولانمق { فل. قپو بولوب خد. متـه کیرمك، یرلشمك. قوللانلمق، قایرلمق.

قت { یاخود قیت. س. ١. یان، عند، نزد: اونك قتنده‌در؛ اونك کبرندن قتنه وارلماز. ٢. فکر وذهاب، مسلك، اعتقاد: بنم قتمده بو شیئك هیچ دکری یوقـدر = بنجه؛ اهـل حقیقت قتنده الماسك برپارلاق طاشدن فرق یوقدر.

قت { مه. با : قتر.

قت { یاخود قیت. س. با : قط.

قتاقوللی { س. حیله وکوز با. غجیلغیله آشیرمه، کو. رلدی‌یه کتیروب اصولله نابدید ایتمه : بزم کتابی قتاقوللی ایتد. یلر. عو.

قتال { سد. عر. [«قتل» دن مفا. عله بابنـدن مصدر ثانی] ١. مقاتله، مضاربه، مشاجره، اورشمه : آره‌لرنده قتال وقوع بولدی. ٢. محـاربه، مجـادله، جنك، غوغا : حرب وقتال.

قتّال { ص. عر. [«قتل» دن سمب.] پك اولدیریجی، زیاده‌قاتل: سم قتال. ذ.

قتر ١١ { مه. اینجـه وسرتجه یاخـود کورك برسـی تصویر وتقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر: قتر قتر کورك یمك؛ قتر قتر کولمك.

قتر ١١ { س. [عر. هتردن؟] پالان، اویدیرمه سوز : قتر آتمق.

قترداتمق ١١ { فتـ. قتر قتر ایتدیر. مك، کورك برسس چیقارتمق: الینه برکورك آلوب قترداته‌رق بیوردی.

قتردامق ١١ { فل. قتر قتر دیه کو. رك برسس چیقار. مق.

قتردی ١١ { س. کورك سسی، قتر قتر ایتمه.

قتل { سد. عر. اولدیرمه، هلاك ایتمه: فرصت بولوب دشمنی قتل ایتدی؛ قتل ایله اتهام او. لندی؛ قتل نفوس = آدم اولد. یرمه؛ قتل نفس = کندی‌کندینی اولدیرمـه، انتحـار؛ قتل عام = ضبط اولنـان برمملکتك عموم اهالیسنی قلیجدن کچیرمه : جنکیز استیلا ایتدیکی یرلرك اکثرنده قتل عام امرینی ویرردی.

قتمر { قتمرلی وسائره. با : قاتمر وسائره.

قتولیك { یا قاتولیق. س. ص. [یو. Καθολικός = عمومی] پاپانك ریاست روحانیه. سی آلتنـده اولوب کندیسنه حضرت عیسی (عم) ك وکیلی نظریله باقان خرستیان : آوروپای غربینك قسم جنوبیسنده ساکن اولان اقوام عمـومیت اوزره قتولیکدر؛ ارمنی قتولیکی، مارونی قتولیکی، سریانی قتولیکی؛ قتو. لیك کلیساسی، پاپاسی.

قتولیکجه { ص. ح. قتولیك مذ. هبی و قتولیك مذ. هبنده بولنانلر اصول وطرزنده : قتولیکجه عبـادت؛ قتولیکجه آیین تأهل؛ قتولیکجـه واپتیز اولدی.

قتولیکلك { س. آنفاً بیـان او. لنان قتولیك مذ. هبی : قتولیکلـك رومقلدن آز وپروتستانلقدن دها زیاده فرق واردر.

قتی { ص. ١. سرت، پك، خشین، درشـت : قتی طـاش؛ قتی طـوپراق. ٢. قوری، یابس، خشك : قتی اتمك، یومورطه، ات. ٣. شدتلی، شدید، قوی، محکم. ٤. مج. مرحمتسز، ترحمه کلمز : قتی یورك. = ح. ١. پك، زیاده، چوق : قتی یورلدی؛ قتی صوصادی. [اسکیمشدر.] ٢. قوت وشـدتله : قتی اوردی. ٣. سرتلکله، خشـونتله، درشتلکله : قتی قتی المـه بر شی طوقندی.

قتیق ١١ { س. [اصلی : قرتیـق = قبوق ویا قیرقق دیمـك اولان «قرتمق» دن] کتن وکندیر قبوغی که مندر وسائره طولدیرمغه وسائره‌یه یارار: قتیق طولدیرمق.

قتیل { ص. عر. [«قتـل» دن صشـ.] اورلمش، اولدیر. لمش، مقتول، کشـته. [مقتول دها مستعملدر.]

قتيلاشديرمق { فتـ. سرتلشديرمك ، درشت وخشين ايتمك: كونش طوپراغى قتيلاشديرر.

قتيلاشمق { فل. سرتلشمك ، درشت وخشين اولمق: بو طوپراق پك قتيلاشدى؛ اتمك طوردقجه قتيلاشير؛ خيدودلرك يوركى قتيلاشير.

قتيلانمق { فل. سرتلشمك ، درشت وخشين اولمق: طوپراق كونشدن قتيلانير؛ اتمك طوردقجه قتيلانير.

قتيلانمه { س. سرتلشمه، خشونت پيدا ايتمه، تخشن.

قتيلق { س. ١. سرتلك، پكلك، صلابت، خشونت، درشتلك: طاشك قتيلغى. ٢. قوريلق، يبوست، خشكى: اتمكك، طوپراغك قتيلغى. ٣. شدت، متانت: بوز قتيلغى. ٤. مرحمتسزلك، عدم ترحم: يورك قتيلغى.

قتيلمق { فل. ١. قتيلاشمق، سرتلشمك، پكلشمك: بو طوپراق پك قتيلدى. ٢. قويولاشمق، پختيلانمق، تخثر ايتمك: يوغورت، قان قتيلدى. ٣. قسوتلى و تأثرسز اولمق: بوز، يورك قتيلمق. || كولمكدن قتيلمق. با: قاتلمق.

قيجر { تجردامق، تجردى. با: قيجر وسائره.

قيجق { يا قيجيق، قيجيقلامق و سائره. با: غيجيق وسائره.

قچان { د. با: قاچان.

قحبه { سش عر. ناموسسز قارى، روسپى، فاحشه، زانيه. == ص. تر. روسپى طبيعتلى، روسپى كبى وفاسز و ثباتسز، حيله كار: قحبه آدمدر. || قحبه اوغلى = مقصدينه نائل اولمق اوزره هر دنائتى قبول ايدن، آلچاقجه تجربكلى آدم: قحبه اوغلى حريف بونى ده ياپدى.

قحبه‌لك { س. ١. روسپيلق، فاحشه‌لك. ٢. مج. روسپى يه ياقيشير حال وطبيعت، وفاسزلق، ثباتسزلق، مكارلق، مكر وحيله: بن اويله قحبه‌لكى سومم؛ قحبه‌لكله بنى بو قدر وقت اويالانديردى.

قحط { سذ. عر. ياغمور ندرتى، قوراقلق، قوراقلقدن محصولات يتيشمه مكله بونك نتيجه‌سى اولان آجلق، آجيق: قحط وغلا؛ قحط سنه‌سى. [لسانمزده مستعمل اولان « قط » و « قطاق » بوندن غلطدر. با: قط، قطلق.] || قحط سال = قوراقلق وقطلق سنه‌سى، قحط وغلا سنه‌سى.

قحف { سذ. عر. تش. قفا كميكى، بينى احاطه ايدن كميك، جمجمه.

قدّ { سذ. عر. بوى، قامت: قد بالا = يوكسك بوى؛ سهى قد = طوغرى بويلى؛ سرو قد = سروى بويلى؛ قد وقامتى موزون = بويى بوصى يرنده.

قدّاس { سذ. عر. خرستيانلر عندنده Eucharistie دينلن آيين. قداس آلمق = Communion قومونيون راسمه‌سنى اجرا ايتمك.

قدائف { س. با: قطائف.

قدح { سذ. عر. ج: اقداح. ١. بارداق، كاسه، صو و شراب و سائره ايچمكه مخصوص هرنوع قاب، جام، پياله: بر قدح صو، بر قدح شراب؛ ادارهٔ اقداح ايتمك = عشرت ايلمك. ٢. راق و قونياق كبى مسكرات ايچمكه مخصوص بللور وسائره‌دن كوچك بارداق: راق قدحى؛ قدح طاقمى. [اصل لسانمزده بو ايكنجى معنا ايله قوللانيلوب لسان عوامه دخى دوشمشدر.] ٣. نبا. چيچكلرك كأسى. || زرين قدح = بر نوع چيچك.

قدح { سذ. عر. ذم، طعن. [عربيده برآدمك نسل و ذريتنى وشجرهٔ نسبنى تكذيب ايتمك معناسنه و سائر معانى يه كلوب بزم استعمالز معناى مذكوردن غلطدر.]

قدحچه { س. فا. ١. كوچك قدح، كوچك پيمانه. ٢. نبا. چيچك كأسى.

قدر { سذ. عر. ١. دكر، قيمت ذاتيه، مقدار: هركسك قدرينى آكلاملى؛ ارباب هنرك قدرى بيوكدر. ٢. اعتبار، حيثيت: كندى قدر واعتبارينى محافظه ايتمك. ٣. رتبه، پايه: عالى قدر = رتبه وپايه‌سى رفيع. ٤. مقدار، كميت، درجه: على قدر الامكان: امكان درجه‌سنده، ممكن اولديغى قدر؛ قارينجه قدرنجه = قارينجه مقدا-

رینه کوره. || لیلهٔ قدر = رمضان شریفك یکرمی یدنجی کیجه‌سی که قرآن کریمده مدحی و فضائلی مصرح بر لیلهٔ مبارکه‌در.

قَدَر { س. ذ. عر. کافهٔ مخلوقاتك علم ازلیٔ الهیده مثبت اولان جریان احوالی صورتی: قدر تغییر اولنماز؛ قدرده وار ایسه اوله‌جق؛ قدرم بویله ایمش؛ قدر الهی؛ قدر ازلی.

قَدَر ١ { د. [عر. مقدار دیمك اولان «قدر» دن] ١. مقدار وکمیت بیان ایدر: ایستدیکی قدر = ایستدیکی مقدار و درجه‌ده؛ بیه‌جك قدر یمك؛ اوتوره‌جق قدر یر. ٢. تقریب وتخمین بیان ایدر: اونلر یکرمی قدر ایدیلر؛ بیك قدر هرك لازم. ٣. انتها بیان ایدر: صباحه قدر = صباحه‌دك؛ نه وقته قدر = نه وقته‌دك؟ بر ایکی سنه‌یه قدر. || اسماء اشارتله و «نه» مبهمه‌سیله کنایات مرکبه تشکیل ایدر: او قدر، بو قدر، شوقدر؛ نه قدر = قاچ، نه مقدارده. || شو قدرکه، شوقدر وارکه = شو فرقله که.

قُدرَت { س. ش. عر. ١. قوت، طاقت، اقتدار: قدرتم یتمیور؛ قدرتم یوقدر. ٢. حق تعالی حضرتلرینك هرشیئه قادر اولمسی، کائناتی قاپلامش اولان قوت ازلیه‌سی: قدرت الهیه؛ ید قدرتدن چیقمش. ٣. صنع الهی، طبیعت، انسان الی قاریشمقسزین وجوده کلن شیئلرك منبع و مصدری: قدرتدن انسان شکلنده بر طاش؛ قدرت حلواسی = بنی اسرائیله سمادن اینن من و آغاجلرده حاصل اولان بر ماده؛ قدرت حمامی = صیجاق معدن صویی، بانیه، ایلیجه، قاپلیجه؛ قدرت طوپی = کوك کورله‌سی، رعد. ٤. اقتدار مالی، ثروت، غناء، زنکینلك: اصحاب قدرتدن بر ذات. ٥. اهل ومقتدر اولمه: قدرت علمیه، قدرت ادبیه.

قُدرَتسِز { ص. اقتدارسز، غیر مقتدر، ضعیف، عاجز.

قُدرَتسِزلِك { س. اقتدارسزلق، عدم اقتدار، قوتسزلك، ضعف، عجز.

قُدرَتلی { قدرتلو. ص. مقتدر، صاحب اقتدار، کوجی یتر. — انشا لساننده سلاطین عظام حضراتنه ویریلن عنوانلر جمله‌سندندر.

قُدرَتیاب { ص. فا. [عر. قدرت = کوج. فا. یافتن = بولمق] قوت بولان، مقتدر اولان، کوجی یتن: بو ایشه قدرتیاب اوله‌مدی.

قَدردان { ص. فا. [عر. قدر = دکر. فا. دانستن = بیلمك] دکرلی آدملرك دکرینی بیلن وآکلایان، تقدیر ایده‌بیلن: ارباب علم وهنره حرمت ورعایت ایدر بر وزیر قدردان ایدی.

قَدردانلق { س. دکرلی آدملری تقدیر ایتمك خاصه‌سی: قدردانلق بیوك بر مزیتدر.

قَدردانی { س. فا. قدردانلق، دکرلی آدملری تقدیر ایتمه.

قَدرشِناس { ص. فا. [عر. قدر = دکر. فا. شناختن = طانیمق] دکرلی آدملری طانیه‌بیلن: پك قدرشناس برذاتدر.

قَدرشِناسلق { س. و:

قَدرشِناسی { س. فا. دکرلی آدملری طانیه، تقدیر ایتمه، دکرلرینی آکلامه: قدرشناسلق بیوك ذواته الزم برخصلتدر؛ ابراز مأثر قدر شناسی ایده‌رك.

قَدَری { طریقت قدریه. با: قا. دری.

قَدَری { ص. عر. ذ: قدریه. ١. قدره منسوب ومتعلق. ٢. معتزله‌دن برفرقهٔ مخصوصه‌یه منسوب که بونلر جبریه فرقه‌سنك عکسنی التزام ایدرلردی.

قَدریل { س. [فر. Quadrille] ایکیسی بر طرفدن و ایکیسی مقابل طرفدن اوله‌رق دردرکشی یعنی ارکك قادین ایکیشر چفت ایله اوینانیلان آلافرانغه بر نوع رقص: قدریل اوینامق؛ ایی قدریل بیلیر.

قُدس { س. ذ. عر. عزیزلك، مقدسلك، مبارکلك. || حظیرة القدس = جنت باغچه‌سی. || روح القدس = ١. جبرائیل (عم). ٢. حضرت عیسی (عم) ه نفخ بیوریلان روح. = سخ. ذ. ع. بر وقت ایلیا دینلان شهر مقدس که فلسطین خطه‌سنك مرکزی وبنی اسرائیلك مقری

اولوب بيت مقدسى حاوى او-
لمغله مقامات مقدسه‌دن معدود-
در: قدس شريف.

قَدَّسَ { فتـ. عر. [« قدس » دن تفعيل بابندن ماضئ مفرد مذكر غائب] معزز و مبارك ايتسين: قدس الله سره = الله سرينى معزز ايتسين. [اولياء كرام حقنده ايراد اولنان بو تعبيره مخصوصدر.]

قُدِّسَ { فجـ. عر. [آنف البيان فعلك مجهوليدر] مبارك ومعزز اولسون: قدس سره = سرى معزز اولسون. [اولياء كرام حقنده ايراد اولنان بودعا تعبيرينه مخصوصدر.]

قُدسى { صـ. عر. ثـ: قدسيه. [« قدس » دن منسـ.] مقدس، معزز، جناب حقه و ملائكه‌يه وعالم لاهوته منسوب و متعلق: عالم قدسى = عالم لاهوت. || حديث قدسى = جناب نبويدن سويلنمش وآنجق من طرف الله الهام اولنمش حديث شريف: احاديث قدسيه محدثين طرفندن آيريجه جمع وتدوين اولنمشدر. == سـ. جـ. فا. قدسيان = عالم لاهوت سكانى، ملائكه.

قُدسِيّات { سثـ. جـ. عر. جناب حقه وملائكهٔ كرام ايله عالم لاهوته منسوب ومتعلق ايشلر: قدسياتله مشغول اولمق.

قُدسِيَّت { سثـ. عر. مقدسلك، عزيزلك، معززلك: فخر كائنات (صلعم) افندمزك احوال قدسيت اشتمالى؛ حرمين شريفينه تقرب ايديلنجه بر قد- سيت حس اولنور.

قَدَم { سذ. عر. جـ: اقدام. ١. آياق، پا: قدم باصمق، وضع قدم ايتمك = آياق باصمق. ٢. آديم، خطوه: قدم آتمق. ٣. ياريم آرشينلق مسافه او- لچيسى: يكرمى قدم بويى واردر؛ انكليز قدمى = متره ثلثى. ٤. مجـ. تر. اوغور، ميمنت، يمن: قدم كتيرمك = اوغورلى اولمق؛ خوش كلديكز قدم كتيرديكز. || قدم بوسى = آياق اوپمه رسمى. || ثابت قدم = پايدار، دواملى. || خوش قدم = اوغورلى، قد- ملى. || قدم ران = آديم آتان، يوروين، ايلريلين. || قدم رنجه = زحمت، تنزل: فقير خانه‌يه قدم رنجه بيوريلورسه. || قدم كش = آياغنى چكن، اجتناب ايدن، چكيلوب بر دها ياناشميان: بزم عشرتدن قدم كش اولدى. || قدم نهاده = آياق باصمش، كلمش.

قِدَم { سذ. عر. ١. اسكيلك، اسكى زماندن قالمش اولمه: بو شهرك قدمى. ٢. ديكرلرندن دها اسكى اولمه، زمانجه ايلرى بولنمه، بر رتبه و مأموريت و سائره‌يه ديكرلرندن اول نائل اولمش بولنمه: ترفيع خصوصنده يالكز اهليت و درايته باقليوب قدمه‌ده رعايت اولنور؛ اوآدمك قدمى واردر؛ قدمجه جمله‌مزدن ايلريدر. ٣. قديم اولمه، ابتدا- سى اولمامه، قديملك، ازليلك: عالمك قدمنه قائل اوله‌جق هيچ بر عقل سليم صاحبى يوقدر.

قُدُم { ياخود قودوم. سـ. معدن تونبلك.

قِدَماً { حـ. عر. اسكيلكجه، قدمجه، اسكيلك وقدم اعتباريله: او آدم قدماً جمله‌دن زياده تر- فيعه مستحقدر.

قُدَماء { سذ. جـ. عر. فذ: قديم. پا: قديم.

قَدَمسِز { صـ. اوغورسز، ميمنتسز، مشئوم.

قِدَمسِز { صـ. مأموريت وصنفنده اسكيمه مش، يكى، اسكيلكله ترفيعه حق قزانمامش: اقتدارجه استحقاقى وار ايسه‌ده قدمسزدر.

قَدَمسِزلِك { سـ. اوغورسزلق، ميمنتسزلك.

قِدَمسِزلِك { سـ. اسكيلكجه عدم استحقاق، صنف و مأموريتنده يكيلك: قدمسزلكى مانع ترفيعى اولدى.

قَدَملى { صـ. اوغورلى، ميمنتلى، مسعود، مبارك: دنيايه كلن چوجق اوغورلى قدملى اولسون.

قِدَملى { صـ. صنف ومأموريتنده اسكيمش، قدم پيدا ايتمش، اسكيلكله ترفيعه حق قزانمش: آلايك الك قدملى ضابطى اودر.

قَدَمه { سثـ. عر. باصامق، نردبان آياغى، درجه: قدمه قدمه يوكسلمك؛ باغچه‌يى قدمه قدمه دوزلتمش.

قَدَمى { صـ. عر. ثـ: قدميه. تثـ. آياغه منسوب ومتعلق.

قِدَمى { صـ. عر. ثـ: قدميه. اسكيلكه و رتبه ومأمو- ريتده مقدملكه منسوب ومتعلق: استحقاق قدمى.

قُدّوس { صـ. عر. [«قدس» دن سمبـ. ـ صفات الاهيه‌دندر-

قافك فتحی ده جائزدر.] پك عزيز ومبارك، پك مقدس: يا قدوس!

قُدوم } سذ. عر. كلمه، اوزاق بر محلدن واوزون بر يولدن كلوب يتيشمه، وصول، مواصلت، ورود: قدومكزه حرمةً؛ شرف قدوميله مشرف اولمق. با: قدم.

قُدومِيّه } سث. عر. بر بيوك ذاتك بر سفردن عودت ومواصلتنده تقديمی معتاد اولان پيشكش: قدوميه تقديمی.

قِدوه } سث. عر. [قافك ضمیله ده لغتدر.] اويله جق، اقتدا اولنه جق ذات، بر صنف وكروهك اوكنده بولنان آدم: قدوة العارفين؛ قدوة العلماء.

قَديد } سذ. عر. ١. كونشده ويا دومانده قورودلمش ات، باصديرمه. ٢. اتلری دوكلمش وكميكدن عبارت قالمش انسان ويا حيوان بدنی، اسكلت. [عربيده بو معنايه كلمز.] ٣. مج. پك قوری وضعيف آدم.

قَدير } ص. عر. [«قدرة» دن صش.] قدرت صاحبی، هر شيئه مقتدر وتوانا اولان. [صفات اللهدن اولوب، باشقه‌سی حقنده قوللانلماز.]

قديفه } س. با: قطيفه.

قَديم } ص. عر. ٔ: قديمه. جـ: قدماء. [«قدم» دن صش.] ١. اسكی، عتيق، ديرين: زمان قديم؛ تاريخ قديم؛ ازمنهٔ قديمه. ٢. ابتداسی اولميان، ازلی: جناب حق قديمدر؛ عالم قديم اوله‌ماز: كلام قديم. ٣. حق. اولنی بيلير كيمسه اولميان. = سذ. عر. اسكی زمان، عهد عتيق: قديمدن بری، من القديم = اسكيدن. = جـ. ١. اسكی آدملر، اسكی زمان آدملری: قدمانك علم هيئت حقنده‌كی معلومات وفرضياتلری پك مشوش ايدی؛ قدماء حكمادن. ٢. اسكيلر، قدملری جهتيله يلری كلنلر: قدماء رجال دولتدن؛ قدمادن بر ذات. ٣. تر. فد. كبی. ياشلی ووقارلی آدم، آغر باشلی واسكی طرز وقيافتده ثابت آدم: قدما قيافتی؛ قدما طرزی؛ قدماسی بر آدم.

قَديماً } ح. عر. ١. اسكی زمانده: قديماً قره‌ده واسطهٔ سير وسياحت حيواندن عبارت ايدی. ٢. اسكيدن بری، من القديم = او اراضی قديماً چاير ايدی.

قَديمی } ص. [عربی تقليدی ايسه ده، عربيده مستعمل اولميوب، لسانمزك تصرفات مخصوصه‌سی حكمنه كچمشدر.] اسكيدن موجود اولان، اسكيدن بولنان، دائمی: قديمی بر بنا؛ بزده قديمی بر باغچوان واردر. = ح. ظز. اسكيدن، من القديم، دائما: او قديمی بزده اوتوريور.

قر ١ } مه. بعض قوشلرك مقره كبی فاصله‌سز اوتمه‌لرينی تصوير وتقليد ايدوب مكرر قوللانيلير: بوتون كون قرقر اوتدی.

قُرا } سث. جـ. عر. فد: قريه. با: قريه.

قُرّاء } سذ. جـ. عر. فد: قاریء. با: قاریء.

قُرآن } سذ. عر. [«قرائة» دن] فخر كائنات (صلعم) افندمزه نازل اولان كتاب شريف كه كتب سمائيه‌نك قدماً دردنجيسيدر، مصحف شريف، فرقان كريم؛ حافظ قرآن = قرآن كريمی ازبردن بيلن آدم.

قُرآنخوان } ص. فا. [عر. قرآن = م. فا. خواندن = اوقومق] قرآن كريم اوقويان، طفل، صبی.

قُرآنی } ص. عر. ٔ: قرآنيه قرآن كريمه منسوب ومتعلق: آيات قرآنيه.

قَرابَت } سث. عر. [«قرب» دن] خصملق، اقربالق، صويجه وذريتجه انسانلر آره‌سنده‌كی ياقينلق: آره‌مزده قرابت واردر؛ قرابت صهريه = قيز آلوب ويرمكله استحصال اولنان مناسبت وياقينلق. [اصل تركجه‌سنه دسترس اوله‌مدق.]

قَرابين } سذ. جـ. عر. فد: قربان. با: قربان.

قَرابينه ١ } س. [فر. Carabine] بولجه آغزلی قيصه بر اسكی توفنك، سواری تفنكی.

قَرابينه‌لی } ص. قرابينه دينلن اسكی بر نوع قيصه وبولجه آغزلی تفنكله مسلح: قرابينه‌لی عسكر.

قُرابِيه } ياخود قورابيه. با: غرابيه.

قَراجه ١ } يا قره‌جه. س. يبان كچيسی انواعندن بوينوزسز كوچك بر جنس حيوان كه اتی لذيذ اولوب آوجيلرجه مقبولدر، وعل.

قَراجه ١ } س. قولك يوقاريسی؛ قراجه كميكی. ‖ قراجه باليغی = استاوريت ياوريسی.

قَراجی س. خیدود. ص.

قَرار { سذ. عر. ١. طورمه، سکون، آرام : بر یرده قرار ایتمز، قرار بولماز = طورماز. ٢. ثبات دوام : اوآدم بر قرارده طورماز، قراری یوقدر. ٣. راحت، استراحت، اسایش: کوکلم بر درلو قرار بوله‌میور. ٤. دوام، استمرار، سورکلیلك : الآن او قرارده در؛ هپ بر قرارده کیدیور. ٥. برمذاکره ویا تأملك نتیجه سی اوله رق ویریلن حکم و صورت حل دعوی : مجلس قرار ویره‌مدی؛ محکمه قراری دها معلوم دکلدر؛ کندیسی دارالفنونه کیرمکه قرار ویردی. || بر قرار = بر دوام، دائم، هب برحال وقرارده طوران. || بر قرارده = برحالده، بر درجه و وضعیتده. || بی قرار = راحت و حضوری اولمیان، بر حالده طورماز. || دوزخ قرار = جهنمده طوران، مکانی جهنم اولان. || قرارکاه = ١. سکون وآرام ایدیله‌جك یر. ٢. ع. قرارکاه عمومی = فر. Quartier général دینلن محل که بر فرقه ویا اردونك ارکان حربنك بولندیغی مرکز. || قرارکیر = قراری ویرلمش، مقرر. [قرارداده دیمه ملی.] || معدلت قرار = عدالتك طوردیغی یر، عدالت مرکزی. || قرارلرنده = تقریباً، صولرنده : ساعت بش قرارلرنده.

قَرارتمق { فتـ. ١. سیاهلاتمق، سیاه ایتمك : مرکبله اللرینی قرارتدی. ٢. بولاندیرمق، صافیلکنی رفع وزائل ایتمك: بر بولوت چیقوب هوایی قرارتدی؛ کونشـه باققلغم کوزلرمی قرارتدی.

قَرارتی { س. با : قرالدی.

قَرارسز { صـ. ١. بر یرده طورماز، غیرثابت، اویناق. ٢. ثباتسز، دوامسز، سورکسز، موقت. ٣. راحتسز، حضورسز. ٤. نتیجه‌سز، غیر مقرر، قراری ویرلمه‌مش، نه اوله‌جغی بللیسز. ٥. هیچ بر ایشـه قرار ویرمز، متردد. ٦. مجـ. بر جهتده ثبات ایتمیوب متمادیاً تبدل ایدن : قرارسز روزکار.

قَرارسزلق { س. ١. ثباتسزلق، دوامسزلق. ٢. راحتسزلق. ٣. برایشه قرار ویریله‌میش، غیر مقرر بر حالده طوریش.

قَرارلاشدیرلمق { مجـ. قراری ویرلمك، مقرر اولمق، تصمیم ایدلمك : امتحانلرك کله‌جك هفته اجراسی قرارلاشدیرلدی.

قَرارلاشدیرمق { فتـ. قرارینی ویرمك، مقرر ایتمك، تصمیم ایلمك : ایرتسی کون آوه کیتمکی قرارلاشدیردق.

قَرارلاشمق { فل. قرار بولمق، مقرر ومصمم اولمق : مراسم استقبالیه‌نك صورت اجراسی قرارلاشدی.

قَرارلامق { فتـ. قرار ویرمك، دوشونوب رأی ویرمك.

قَرارلی { صـ. ١. ثباتلی، یرلی، ثابت. ٢. قراری ویرلمش، مقرر، مصمم. ٣. حل وفصل اولنمش، نتیجه‌لندیرلمش.

قَرارمق { فل. ١. قره اولمق، سیاهلانمق، اسوداد ایتمك : دیوار دوماندن قرارمدی؛ کونشدن قرارمش. ٢. اوزاقدن سیاه کورنمك، بر قرارتی صورتنده کورلمك : شهرك اطرافی آغاجلرك کثرتندن اوزاقدن قراریوردی. ٣. بولانمق، براقلق وصافیلغی زائل اولمق، بولوتله اورتنمك : کوك قراردی. ٤. قراکلق اولمق : اورته‌لق قراردی، صولر قراردی = اقشام اولدی. ٥. اورته‌لغی سیاه وقراکلق کورمك، بولانوب کوره‌مه‌مك : کوزلرم قراردی.

قَراسی { س. استاوریته بکزر بر کوچك بالیق.

قُراضه { (ز) سذ. عر. مقاصله کسیلن شیئدن چیقان پارچه‌لر، کسندی، قرقندی.

قُرّاط { سذ. عر. با : قیراط.

قَراغوّل { س. با : قره‌قول.

قِراغی { یا قیراغو. س. آیاز هوالرده طوکمش حالنده یاغان یاخود یاغوب یرده طوکان چی : بو کیجه قراغی یاغمش؛ یاغان قیراغی آغاجلری یاقدی.

قَراغی { یا قاراغی. س. اوجی اکری قاریشدیره‌جق دمیرچبوق.

قَراکلق { س. [اصلی : قره کولق. قرانلق یازمالی] ضیا و آیدینلغك عکسی، کوز کورمیه‌جك حال، ظلمت، تیرکی:

قراڭلق باصـدی ؛ كیجه قرا-
ڭلغی ؛ قراڭلقده قالمق. == ص.
ضیادار اولمیان، مظلم، تیره :
قراڭلق كیجه ؛ قراڭلق براو-
طه‌یه كیردم ؛ صوفه قراڭلق
ایدی.

قَراڭو { ص. و:

قَراڭولق { س. با: قراكاق.

قرال { س. [اسلاوجه‌دن] خر- ستیان حكمدار، ایمپراطور
صفتنی حائز اولمیان حكمدار :
ایتالیا، صربیه، یونان قرالی ؛
انكلتره قرالی ؛ آوستریا ایمپرا-
طوری و مجارستان قرالی.
|| قرال صویی = قولونیه صویی
دینان معطر صو.

قَرالدی { یا قرارتی. س. ١. قره- لق، سیاهلق، سیاه
لكه : كوملكك قوله یرنده بر
قرالدی واردر. ٢. اوزاقدن
سیاه كورینن شیء : شهر اولد-
یغی بللی دكلسه‌ده اوزاقده بر
قرالدی كوزیكیور ؛ او قرالدی
بر اورمان اولملیدر.

قراللق { س. ١. خرستیان حكمدار- لغی، حكمدارلق حال
و صفتی : ایتالیا حكمداری
قراللق عنوانی حائزدر ؛ صربیه
ورومانیه پرنسلری قراللق
عنوانی آلمشلردر. ٢. برقرالك
تحت حكومتنده بولنان مملكت،
قراللق عنوانیله اداره اولنان
دولت : انكلتره قراللغی ؛ رومانیا
بر كوچك قراللقدر.

قرالی { ص. [اجنبی بر لغته عر. یاء نسبت الحاق اولنمغله
تشكیل اولنمش غلط فاحش بر
كلمه‌در.] قراله منسوب ومتعلق :
صندالیٔ قرالی‌یه قعود ایتمشدر ؛
جانب قرالی‌یه بر تلغراف تقدیم
ایتمشلردی.

قرالیَّت { س. قراللق معناسیله بو غریب وغلط فاحش
لفتی قوللانانلر واردر : ایتالیا
قرالیت صورتنده اداره اولنور.

قرالیچه { س. [اسلاوجه‌دن] ١. قرال زوجه‌سی : ایتالیا
قرالیچه‌سی. ٢. قراللق صندا-
لیسنده بولنان قادین : فلمنك
قرالیچه‌سی.

قَرامان { س. ص. با: قره‌مان.

قَراموق { س. ١. بوغدای ایچنده بیتن بر اوت كه اونی بو-
زار سیاه برحبه‌ویرر. ٢. مذكور
اوتك حبه‌سی : بو بوغدایده چوق
قراموق واردر.

قِران { سذ. عر. [« قرن » دن مفاعله بابندن مصدر ثانی]
١. یاقینلق، مقارنت. ٢. ن. ٢. هـ.
ایكی سیاره‌نك وعلی الخصوص
زهره ایله مشتری كبی سعدینك
بر برجده راست كلمه‌سی. || صاحب
قران = بویله ایكی سیاره‌نك بر
برجده تصادفی اثناسنده دنیایه
كلش اولان مسعود وبختیار.
[اعاظم حكمداراندن بعض ذواته
لقب اولمشدر.]

قرانته { ص. ١. قیر، قیر سرپمش، قیرله قاریشیق : قرانته
بییق. ٢. بییغی قیر وصقالسز :
قرانته بر آدم.

قَرانتینه { س. [ایتا. Quarantina.] ١. عالل ساریه‌نك سرایتی
اوكنی آلمق ایچون شبهه‌لی ویا
بولاشیق یرلردن كلنلرك اختلا-
طدن ممنوع اوله‌رق بكلتدیر-
لدكلری مدت كه اساساً قرق كون
ایدی : قرانتینه بكلمك ؛ قرا-
نتینه‌یه كیرمك. ٢. كان سفائنك
تمیز ویا بولاشیق اولدقلرینی معا-
ینه وتدقیقله بولاشیق اولانلرینه
قرانتینه بكلتدیرن دائره : قرا-
نتینه‌یه مراجعت ایتمك ؛ قرانتینه
مأموری، طبیبی، غاردیانی.
|| قرانتینه محلی = قرانتینه بكلتد-
یریلن محل. || بحـ. قرانتینه فلا-
مه‌سی = هنوز پراتیقه‌سی معاینه
ایتدیرمه‌مش كمینك چكدیكی
صاری فلامه كه خارجله اختلاط
ایتمدیكنه اشارتدر.

قَرانتینه خانه { س. ١. قرانتینه اداره خانه‌سی،
دائره‌سی. ٢. قرانتینه محلی،
تحفظخانه.

قَرانفیل { س. با: قرنفیل.

قَرانلق { س. ص. با: قراڭلق.

قَراوانه { س. ١. باقردن یاپیلان یك قابی كه باشلیجه
عسكره مخصوصدر : هر اون
نفره برقراوانه یخنی ویریلیر. ٢.
اینجه ویاصی الماس.

قَراواش { س. جاریه، خلایق. [الیوم بزجه متروك
خالص تركجه بر لغت اولوب،
قرناق دخی دینلیر.]

قَراوُل { س. قره‌قول، قراغول. با: قره قول.

وفیق پاشا مرحوم « قراول» صورتنی
« قره‌قول » و « قراغول » املالرینه

ترجیحله عر. « هراول » دن اشتقاقنی قبول ایدیورسه‌ده ، بو توجیه بعید اولوب ، اصلی ینه ترکجه سیاه عسکر یعنی کیجه عسکری معناسیله « قره‌قول » اولملق احتماله دها قریبدر.

قَراوله { س. [ایتا. Caravella] دن } اسکی برنوع بیوك حرب سفینه‌سی.

قَراویده { س. [ر. Καραβίδα] } کوچك برجنس استاقوز ویا ینکچ که کوللرده بولنور.

قِرائت { سث. عر. اوقومه، عباره سوکمه ، مطالعه : قرائت ایتمك اوقومق ؛ قرائت وکتابت = اوقویوب یازمه ؛ قرائت کتابی = مبتدیلره اوقومغی اوکرتمکه مخصوص سهل‌العباره کتاب. || علم قرائت = قرآن کریمك اصول وقاعده‌سنه توفیقاً اوقونمه‌سی علمی. بو علمی بیلنه قاری ، وجمعنده قراء دینیر.

قَرائِن { سث. جـ. عر. فق : قرینه } با : قرینه.

قُرب { سذ. عر. یاقینلق ، یاقین بولنمه ، بعد مقابلی : قرب مولی = جناب حقه تقرب. || قرب بنده = یاقیننده ، یاننده : چشمه‌نك قربنده بر آغاج واردر.

قرباج { س. ١. فیل وکرکدان } دریسندن ویا دیکر بر سرت دریدن معمول یکپاره قامچی. ٢. آرابه حیوانلرینه اورمغه مخصوص اوزون دکنکلی قامچی : قرباج چالمق = قرباجله اورمق ؛ چاله قرباج سوریور. دی = قرباج چاله‌رق.

قرباجلامق { فق. ١. قرباجله اورمق ، قرباجله } دوکمك: مجازاة کندیسنی میدانده قرباجلادیلر. ٢. قرباجی صاللا. یه‌رق و چاتیرداته‌رق حیوانلری یوریتمك : بوحیوانلری قرباجلا. مازسه‌ك یوزیمزلر.

قرباجلانمق { فجـ. ١. قرباجله اورلمق ، قرباجله } دوکلمك : آمریقـاده چالیشمیان کوله‌لر قیرباجلانیردی. ٢. قرباج چالنمق : اوبله قرباجلانماز سن قرباجلامق اصولنی بیلمیورسك.

قُربان { سذ. عر. جـ : قرابین. فی سبیل الله کسیلن وجناب حقه } وسیلهٔ تقرب عد اولنان قویون وسائر اتی ینیر حیوان ، ذبیحه، اضحیه : قربان کسمك؛ ذبح قرا. بین. ٢. مجـ. بر اوغوره فدا اولمه ، قربانك اوله‌یم ؛ سزه قربان اولسون. || قربان بایرامی = عید اضحی.

قُربانلق { ص. قربان اولمق اوزره کسیلمکه لایق ویامخصوص: } قربانلق قویونلر. || مجـ. قربانلق قویون = حلیم و سسسز آدم.

قربه { سث. عر. ١. سقالرك صو طاشیدقلری کاوسـاله دن } مخصوص قابکه مستطیل و بر طرفی دها طار اولوب اوموزه طاقیله‌جق قایشی واردر. [اصل عربلرجه طلومدر.] ٢. تر. کوچك چوجقلرك قارنلرینك شیشمسی : بوچوجق قربه اولمش.

قربه‌جی { س. قارنی شیشن چو. جقـه تداوی ایچـون } نفس ایدن آدم.

قُربِیَّت { س. [« قرب » مصدرینه لزومسزیره ادات‌مصد. } ریت علاوه‌سیله تشکل ایتمش غلط بر لغتدر. عربیده مستعمل دکلدر.] یاقینلق، همجوار اوله : او چفتلکك شهره قربیتی قیمتنی آرتدیدر.

قرپدیرمق { فتـ. ١. بر شیئك کوشه وکنارلرینی } کسدیرمك : شوکاغدك کنارلری پك اورسه‌لنمش برآز قرپدیرملی. ٢. صاچ و صقالنی ویا یاپاغیسنی کسدیرمك ، قیصالتمق : یازك صیجاقلرنده قویونلری قرپدیرمق الزمدر؛ صوغوق هوالرده چوجقلرك صاچنی قرپدیرماملی. ٣. مجـ. برمصرف ویا مخصصاتك بعض متفرق قسملرینی کسدیروب تنقیح ایتدیرمك.

قرپلمق { فجـ. ١. کوشه‌وکنارلری کسیلمك : بوکاغدك اطرافی } قرپلیرسه‌دوزله‌جکدر. ٢. یپاغی ویا صاچ وصقالی کسیلمك : قویو. نلر خانغی آیده قرپلیر؟ بو صو ئوقده صاچ قرپلیرمی ؟ ٣. مجـ. اوته‌سی بریسی کسیلوب تنقیح او. لنمق : خیلی مقدار وار ایکن قرپله‌قرپله بر شیء قالمدی.

قرپمق { فتـ. ١. برشیئك کوشه وکنارلرینی کسوب آلمق: } شوصوبه‌نك مشمعی برآزقرپملی. ٢. حیوانك یاپاغیسنی ویا انسانك صاچ وصقالنی کسمك : قویونلری، کچیلری سنه‌ده برکره قرپارلر؛ او بربرصاچی ، صقالی ایی قرپماز. ٣. مجـ. برمصرف وتخصیصاتدن اوته بری بعض متفرق قسملر کسمك ، تنقیح ایلمك : ابتدا تخصیصاتی طولغون ایدی لکن قرپه‌قرپه برشیء براقدیلر. [کوز قرپمق تعبیرنده « قیمق » دن غلطدر. با : قیمق]

قرپمه { س. ۱. قرپمق فعلی. با: قرپمق. ۲. صیفیرك ذیل آلتی، قورباغه‌جق.

قرپندی { س. مقاصله کسیلان ویا قرپیلان شیئدن چیقان پارچه‌لر، بونك دوکندیسی: کاغد، صاج قرپندیسی.

قرپیق { ص. قرپلمش، کسلمش: قرپیق قویون؛ قرپیق صاچلی؛ قرپیق صقال. [«کرپیك» لفظك اصلی «قرپیق» ایسه، «قیمق» فعلنك‌ده اصلی وفصیحی «قرپمق» اولمق اقتضا ایدر؛ لکن بو راسی محتاج تدقیقدر.]

قرتال { یاخود قارتال. س. ییرتیجی بیوك بر جنس قوش، عقاب. || قرتال پنجه‌سی = دوکوملی برکوك. || قرتال توکی = برنوع نبات. || قرتال طاشی = فر. Aétie دینلن طاش.

قرحه { سث. عر. [ناجی مرحومك ضم قافله قید ایدوب مفتوحی غلط عد ایتمسی خطادر.] ط. یاره؛ قرحهٔ آکله = اطرافه یاییلوب کیتدکجه توسع ایدن یاره؛ قرحهٔ افرنجیه = فرنکی یاره‌سی؛ قرحهٔ ردیه = التیامی زور بر نوع کوتی یاره.

قرد { سذ. عر. مایمون. ذ.

قرداش { قرانداش س. با: قارنداش.

قرشی { قرشیلامق وسائره. با: قارشی وسائره.

قرشی { ص. س. عر. ذ: قرشیه. [«قریش» دن سمند.] قریش قبیله‌سنه منسوب، بو قبیله افرادندن اولان: او نبی قرشی.

قرص { سذ. عر. ۱. هر نوع دائروی شیء، تکر: قرص خورشید؛ قرص نان. ۲. اوطه‌نك هواسنی کوزل قوقوتمق ایچون آتشه قونیلوب یاقیلان پول شکلنده عود وسائره ترکیبی: قرص یاقق.

قرصاق { س. با: قارصاق.

قرض { سذ. عر. اودونج، بورج: قرض آلمق = اودونج، بورج آلمق، استقراض؛ قرض ویرمك = اودونج، بورج ویرمك، اقراض. || قرض حسن = فائضسز بورج.

قرضاً { ح. عر. اودونج اوله‌رق، اودونج طریقیله: قرضاً آقچه آلدی، ویردی.

قرطاس { سذ. عر. ج: قراطیس [یو. Χάρτης] کاغد.

قرطاسی { ص. عر. ذ: قرطاسیه. کاغده منسوب و متعلق: مواد قرطاسیه = کاغد ومرکب وقلم کبی یازی‌یه متعلق شیئلر؛ مصارف قرطاسیه = بر قلم ویا دائرهٔ رسمیه‌نك کاغد وقلم وسائر لوازم تحریریه‌یه متعلق اولان مصارفی.

قرطاسیه { سث. عر. بر قلم ویا دائرهٔ رسمیه‌ده کاغد وسائر لوازم تحریریه ایچون تخصیص وصرف اولنان آقچه: قلمزك، بزم مجلسك آیده اوچ یوز غروش قرطاسیه‌سی واردر.

قرعه { سث. عر. ۱. طالع دنه‌مك وراست کلن قزانمق یا غائب ایتمك اوزره آتیلان زار وچکیلن قپالی بوصله وسائره: قرعه آتمق؛ قرعه چکمك؛ ایچمزدن برینك کیتمسی شرطدر، قرعه چکه‌لم کیمه دوشرسه او کیتسین. ۲. اسنان عسکریه‌ده بولنانلرك یعنی یکرمی یاشنی طولدیران کنجلرك عسکر اولمق ایچون بر قاچ سنه صره ایله چکدکلری قپالی کاغدکه ایچی بیاض اولورسه اوسنه قورتلور و «ق» حرفی یازیلی اولورسه عسکره آلنیر: قرعهٔ شرعیه؛ قرعه چکیلیور؛ بو سنه قرعه‌یه کیره‌جکدر؛ قرعه چکدی؛ قرعه‌سی دوشدی؛ قرعه اصابت ایتدی؛ قرعه نفراتی، افرادی = قرعه ایله آلنوب عسکر اولمغه سوق اولنان افراد.

قرعه‌جی { س. قرعه چکدیرن، قرعه چکدیرمکه مأمور ضابط وهیئت: قرعه‌جی، قرعه‌جیلر کلدی. عو.

قرغه { قرغی. با: قارغه، قارغی.

قرفیجه { س. با: قارفیجه.

قرق { عد. دورت کره اون، اربعین، چهل: قرق کون؛ قرق کشی؛ قرق اوقه؛ قرق بش؛ یوز قرق. || مج. چوق: قرق کره سویلدم. || قرق آیاق = ۱. ایکی طرفدن بك چوق آیاغی اولان اوفاق بر قورت که چیانك کوچکی و ضررسزیدر، چهلپا. ۲. باشلیجه قاصیقده اولوب متعدد آیاقلرینی تنه صوقغله یاپیشان بر جنس

كوچك كنه كه چابق تكثر ايدر، قاصيق بيتی. || قرق انبار = ١. چوق شيئلری حاوی محل ويا محفظه: اونك چانطه سی، ذهنی قرق انبار. ٢. مج. سفينه‌نك مختلف حموله‌يی حاوی اولمسی. || قرق انبار باليغی = بر جنس باليق، بيوك واطوز. || قرق باير، قرق باير باغرصاغی = حيوانات مجتره‌نك اوچنجی معده‌سی. || قرق بر كره = چوق: قرق بر كره ماشاء الله. || قرقده بر = قرق جزئده بر جزء. || قرق سؤال = چوق صورمه، اوزون اوزادی‌يه استجواب. || قرق كچيد = يولك اوستنده اولوب دفعاتله بر كنارندن ديكرينه آتلانمه‌سی اقتضا ايدن نهر، طولامباج ايرماق. || قرق كليد اوتی = بر جنس نبات. || قرق مرديون = ديك يوقش. || قرق ييل بر كون = اك صوكنده، عاقبت. || آرتق قرقنه كلمش = عقللنه‌جق چاغيدر.

قرقر { عد. بهر ينه ويا بهر دفعه قرق: جله‌مز قرقر غروش آلدق: تخته‌لری قرقر قرقر آرابه‌لره يوكلتديلر.

قرقره { س. بيوك سرغوچلی بر جنس طورنه كه توكاری وقتيله طوغلغه‌يه وخوتوزه طاقيليردی.

قرقلامق { فل. قرق كونی طولديرمق: لحوسه قرقلامينجه طيشاری چيقماز؛ يكی طوغان چوجق قرقلادی می؟

قرقلر { س. جم. قرق عزيز، قرق مبارك آدم. || مج. قرقلره قارشمق = غائب ونابود اولمق، ميدانده اولمامق.

قرقلق { ص. قرق ياشنده يا قرق غروش وسائره قيمتنده وياخود قرق سانتيمتره وسائره اولچيسنده اولان ويا قرق اوقه وسائره استيعاب ايدن: قرقلق برآدم، برقادين؛ قرقلق قطيفه؛ قرقلق تخته، ديرك؛ قرقلق فوچی.

قرقلی { ص. ١. قرق پارچه‌دن مركب اولان، قرق شيئی حاوی اولان. ٢. بر زمانده يعنی بری قرقلامه‌دن ديكری طوغان ايكی چوجغك هر بری: بزم چوجق ايله قونشونك كی قرقليدرلر.

قرقمق { فت («قرپمق» دن فرق اولميوب خانفيسی صحيح وخانفيسی غلط اولديغی تدقيقه محتاجدر.) ١. كنارلرينی واوجلرينی كسمك: آغاج قرقمق. ٢. يپاغيسنی ويا صاچ وصقالنی كسمك: قويونلری، چوجغی قرقمق.

قرقمه { س. خفيف شاب علتی.

قرقنجی { ص. قرق درجه‌سنده اولان، اوتوز طقوزنجيدن صكره كلن: قرقنجی كون، قرقنجی سنه؛ يوز قرقنجی.

قرقندی { س. ١. برشيئك كنار واوجلرندن كسيلن شيئلر، قرپندی: آغاج قرقنديسی. ٢. قرپيلان يپاغی ويا صاچ وصقالدن دوشن يپاغی ويا قيللر: قرقنديلری طوپلامق.

قرقی { س. قويون وسائر حيواناتك يپاغيسنی قرقمغه مخصوص بيوك مقاص، صندی.

قرقيم { س. قويون وسائر حيواناتك يپاغيسی قرپيلان موسم: قرقيمده يپاغی بدلندن اوده‌مك ارزره بورج آلدی.

قرقيمجی { س. كل آغاجلرنده بولنان برجنس بوجك، خانم بوجكی.

قرلانغج { س. ١. كردانی ويا كوكلری قرمزيمسی وقويروغی چاتال سياه برقوش كه كوجبه قوشلردن اولوب قيشين اقليم حاره‌يه انتقال ايدر. انواعی واردر. ٢. مج. سفائن حربيهٔ قديمه‌دن خفيف وسريع السير يلكنلی تكنه‌لره ديناليردی. || قرلانغج اوتی = زرده چاو، زرده چوب. || قرلانغج باليغی = قنادلری اوزونجه واوستنك رنكی غايت كوزل قرمزيلی ولذيذ اتلی برجنس باليق. || قرلانغج دونمی = تشرين اول اوائلی. || قرلانغج فرطونه‌سی = مارت اواخرنده واقع فرطونه.

قرمان { س. با: قره‌مان.

قرمز { سذ. عر. كوچوجك بر جنس بوجكدن چيقان وكوزل قزيل رنك ويرن برنوع بويا، لعل: قرمزله بويامق؛ قرمز قومق، قاريشديرمق. || قرمز بوجكی = بوبويايی ويرن بوجك. || قرمز حيوانی = مذكور بوجكدن چيقان خالص قرمز. || قرمز معدنی = بونك تقليدی اولان برنوع معدنی بويا، حمض آنتيمون. || ط. قرمز معجونی = فر. بوندن مأخوذ اوله‌رق -Al

kermès دينلن برجنس معجون.

قرمزى { ص. قرمز رنكنده، قزيل، آل، احمر، سرخ: قرمزى فس؛ قرمزى چوخه؛ قيب قرمزى = قيب قزيل. [اصل قرمز رنكنه يعنى قزيللك يا اكز برنوعنه مخصوص ايكن، لسانمزده قزيل يرينه چوق بو لغت متروك حالنده براقشدر.] = س. قزيل رنك، قزيل بويا: قرمزى‌يه بويامق؛ قرمزيدن خوشلانمق.

قرمزيلق { س. قزيللق، قزيل رنك، حمرت، احمرار: بوفنك قرمزيلغى؛ اقشام اوستى بولوطلرك قرمزيلغى.

قرمز تمتراق { ص. و:

قرمزيمسى { ص. قزيل رنكنه چالان، قزيلجه.

قرم طرطير { س. كيم. شراب طورتيسندن چيقان برمادهٔ كيمويه.

قرمق { قرلمق، قرديرمق وسائره. با: قيرمق وسائره.

قرن { سذ. عر. جـ: قرون. ١. بوينوز. ٢. يوز سنه‌لك زمان، تاريخك هر يوز سنه‌سى: تاريخ هجرينك قرن اولى = ١ دن ١٠٠ سنه‌سنه‌دك اولان زمان؛ قرن خامس = ٤٠١ دن ٥٠٠ سنه‌سنه‌دك: اونجى قرن هجرى؛ قرن عاشر شعراسنك تراجم احوالى. [بونك يرينه عصر استعمالى غلطدر.] ٣. على الاطلاق زمان، دور، دهر، عهد، عصر: قرون سالفه‌ده = كچمش زمانلرده. = جـ. قرون اولى = روما دولتنك ايكى‌يه انقسامى زمانه دك اولان ازمنهٔ قديمهٔ تاريخيه؛ قرون وسطى = تاريخ مذكوردن استانبولك سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى جانبندن فتحى زمانه دك كچن ازمنهٔ تاريخيه؛ قرون اخيره = تاريخ مذكوردن صكره اولان ازمنهٔ اخيره. || قرناً بعد قرن = قرندن قرنه، دوردن دوره. = ت: قرنين = ايكى بوينوز؛ ذوالقرنين = ايكى بوينوزلى = جهانكير شهير اسكندر كبيرك عربلرجه لقبيدر.

قرن { س. با: قارن.

قرناء { سذ. جـ. عر. فد: قرين. با: قرين. = تر. فد. حكمداران حضراتنك مقربيندن اولان ذات، مابينجى: ايكنجى، اوچنجى قرناء.

قرنابيت { س. [يا عر. «قنبيط» دن ياخود ر. Κρά-μβη دن] لاخنه‌يه بكزر عسير الهضم معروف برجنس سبزه كه قرن بهار دخى دينلير.

قرناق { س. قارت جاريه، كچكينجه خلايق، قراواش، مولاده.

قرنالق { س. حكمداران حضراتنك مقربيندن اولانلرك حال وصفت ووظيفه‌سى، مابينجيلك.

قرناوال { س. [فر. Carnaval] خرستيانلرك بيوك پرهيزاتكسيمنده تبديل قيافت ايده‌رك اجرا ايتدكلرى شنلكلر.

قرنبهار { س. قرنابيت دينان سبزه.

قرنجه { س. با: قارينجه.

قرنداش { قرنداشلق وسائره. با: قارنداش وسائره.

قرنصه { يا قرنسه. س. قوشلرك وعلى الخصوص طوغانك توللك وقتى، توك دكيشديردكلرى موسم.

قرنفيل { س. ١. هندستاندن كلن بهاراتدن معروف قوقولى برجبه: دوكلمش قرنفيل. ٢. قوقوسى بو بهاره بكزر معروف كوزل برچيچك كه الوان وانواعى اولور: قرنفيل چيچكى. || بحـ. كميلرده كوكرته‌يه اوتورديلان بيوك صندالرى و آغر اشيايى ايچرى آلمق ايچون برووه ايله غراندى ديركلرى آره‌سنه كيريلن قالين خلاطلره معلق پالانغه ترتيباتى.

قروم { س. [يو. Χρῶμα = رنك] معد. صارى‌يه بويامغه يارايان سياه برمعدن: قروم معدنى.

قرون { سذ. جـ. عر. فد: قرن. با: قرن.

قرونومتره { س. [Χρονο- = زمان μέτρον = مقياس الزمان] حرارت و برودت تأثيريله انتظام حركتنه خلل كلمين وسنه‌ده بر قوريلوب بر ثانيه بيله تخلف ايتمين دقيق و بيوك زوالى ساعت كه باشليجه بحريه‌ده طول تعيينى وسائر عمليات رياضيه‌ده قوللانيلير. || جيب قرونومتره‌سى = بو اساس اوزرينه ياپلمش صاغلام ساعت كه زوالى ايشلمه‌سى شرطدر.

قُرَوی { صـ. عر. ا: قرویه. کویه منسوب و متعلق، کویلی، روستایی. ز.

قَره ۱ { یاخـود قاره ویا قرا. صـ. ۱. سیاه، اسود: قره‌بویا؛ قره آت = یاغز؛ قره طوپراق. [غریبـدرکه بوکـوزل لغت « آق » و « قزیل » ایله برابر استانبول ترکجه‌سـندن و یکی لسـان ادبیزدن آیاغنی چکوب یرینی « سیاه » لفظ فارسیسنه براقمشـدر. احیـاءً استعمـالی الزمدر.] ۲. مج. ماتملی، غملی، کدرلی، مشئوم، منحوس: قره گون؛ قره خبر؛ قره طالع. ۳. مج. معیوب، عارلی: قره یوز؛ یوزی قره. ٤. اسمر: قره احمد؛ قره اتمك. == سـ. ۱. سیاهلق، سیاه بویا: قره‌یه بویامق؛ قره‌سی قره آقی آق. ۲. سـیاهی، زنجی، آفریقانك سـیاه آدمی: قره‌لر مملکتی. == جـ. قره‌لر = یاس اثوابی، سیاه اثواب، ماتم: قره‌لر کییمك. || آلن قره‌سی = طالعسزلك، بخت سـیاه. || قره ات = کیبك و طاوشان وسـائره کبی آو اتی. || قره اوغـلان = چنکانه. || قره ایکنه = برجنس اوفاق قارینجه. || قره‌باش = ۱. تأهل ایتمز مناستر کشیشی. ۲. سـیاه صاریق صارار بر طریق درویشی. ۳. ایلك بهارده آچار کوزل قوقولی مور بر چیچك. || قره باصـان (باصقـان) = آغرلق، کابوس. || قره بوبر = هنـددن کان معروف بهـارکه قرمزی بوبردن تفریق ایچـون بویله توصـیف اولنور. || قره بوغـدای = بوغـدای نوعی. || قره بویا = زاج یاغی. || قره پازی، قره پلین = پازی و پلین نوعلری. || قره جکر = معده‌نك صـاغ طرفنده بولنـان عضـو داخلی، کبد. || قره جمله = حساب اعمال اربعه‌سـندن جمع. || قره جهنم = پك اسمر ویوزی کـولمز آدم. || قره چام = چام آغاجی انواعنـدن بری. || قره چالی = بر جنس دیکنلی چالی. || قره حما = مخاطره‌لی بر نوع تیفوس. || قره خبر = برینك وفاتی خبری. || قره دکیز = بحرسیاه، بنطس. || قره دیکن = بر جنس نبـات. || قره سـاقز = قولوفانیا، زفت. || قره سـودا = مالخولیا، ملا. خولیا. || قره سوگوت = سوکوت آغاجنك بر نوعی. || قره صو = با: صو. || قره صونغور = طوغانك سیاه بر جنسی. || قره طاوق = آولنان بر جنس قوش. || قره طبان = ۱. خراسان دمیری. ۲. بر نوع صیغیر خسـته‌لغی. ۳. ایپك بوجکنك قراروب قیرلمسی علتی. || قره طوت = طوتك سیاه جنسی. || قره عرب = زنجی، سیاهی. || قره قارغه = بسبتون سیاه اولان قارغه. || قره قاش = قاشلری سـیاه. || قره قلم = ۱. یالکز سیاه چیچکلری اولان عادی پورسلن. ۲. سیاه قورشون قلمیله یاپیلان رسم. || قره قوجه = آغرمامش اختیار. || قره قورباغه = سیاهمسی برجنس قورباغه. || قره قیش = قیشـك اورته‌سی و پك صـوئوق مـوسمی. || آره ده قره کـدی کچمـك = بوزشمق: آره‌مزده قره کدی می کچدی؟ || قره‌لر مملـکتی = سـودان. || قره یازی = بخـت سـیاه. || قره یوزلی = بر عار و نامو. سـسزلغی اولان. || آق آق قره‌سی قره = بیـاض چهره‌لی و سـیاه کوزلی قاشـلی، آبلاق. || آقله قره‌یی سچمـك = چـوق زحمت چکمك. || ایس قره‌سی = قوروم بویاسی. || کستانه قره‌سی = آچیق سیاه رنك. || یوز قره. سی = ناموسسزلق، عار.

قَره ۲ { سـ. کرهٔ ارضـك طوپراق اورتیـلی قسمی، دکـیزك غـیری، یر، طوپراق: قره‌ده، قره‌دن = براً؛ قره‌ده ودکیزده = براً و بحراً؛ قره پوسـته‌سی = براً کیدن پوسته؛ قره کومرکی = براً کان اشیادن آلنان کومروك؛ قره واپوری = دمیر یول ماکینه. سیله قطاری. || مج. باشدن قره ایتمك = کمی‌یی بسـبتون باتمقدن قورتارمق ایچون باشدن قره‌یه آتمق. || قره‌یه دوشمـك = کمی قره‌یه اوطورمق.

قُرّه { سـ. عر. تازه‌لك؛ قرة العـین = کـوز آیدینلغی، سوینج. [یالـکز بو تعبیرده قو. للانیلیر.]

قَره آغاج { سـ. معروف بر جنس بیوك اورمان آغاجی که تخته‌سی اسمر و سرت اولوب جلایه کلیر، شجر البعوض.

قَره باتاق { اورد که بکزر سیاه برجنس دکیز قوشی که صویك اوزرینه چیقوب باتمه. سی پك سریع اولور.

قَرَه جَه { ص. سیاهجه، اسمر، سیاهمسی. == س. با: قراجه.

قَرَه قوش { س. ییرتیجی قوشلر-دن قارتالدن آز کو-چورك بر جنس معروف قوش.

قَرَه قوشی { ص. قره قوش اسمنده اسکی امرادن خود پسند بر آدمه یاقیشدیر: حکم قره قوشی = مرقوم قره قوشك حکمی کبی نظام وقانونه مغایر عندی حکم.

قَرَه قول { یا قراغول. س. [اصل ترکجه‌ده قول عسکر معناسنه کلمکله سیاه عسکر یعنی کیجه عسکری ویا عسکرك سیاه یعنی کیجه‌لك قولی وبولوکی دیمکدر.] ١. محافظهٔ اسایش ایچون کیجه کزن عسکر بولوکی. ٢. نوبتجی عسکر. ٣. اردونك محافظه. سیچون مناسب نقطه‌لرده طور. دیریلان عسکر؛ استناد قره قولی؛ ایلری قره قول؛ دور قره قولی؛ کوچك قره قول؛ نظام قره قولی. || بح. قره‌قول سفینه‌سی، فلوقه‌سی = دکیزده محافظلق وظیفه‌سنی ایفا ایدن کمی ویا صندال.

قَرَه قولاق { س. ١. چاقاله بکزر بر جنس حیوان که آرسلانك یدیکنك آرتقیسله بسلنمك ایچون بو حیوانك آرقه‌سی صره کزدیکی زعم اولنور، سیاهکوش. ٢. وقتیله صدر اعظمك خدمتنده بولونان بر مأمور.

قَرَه قولخانه { یا قراغولخانه. س. محافظهٔ اسایشه مأ-مور عسکر ویا جاندارمه بولوکی اقامتنه مخصوص محل.

قَرَه قونجلوز { س. جادی، وامپیر.

قَرَه کوز { س. ١. چنکانه. ٢. خیال دینلن کولکه اویوننده کولدیریجی شخص: قره کوزله حاجی اوحد محاوره‌لری. ٣. مذکور خیال اویونی: قره کوز اویناتیور. || قره کوز بالیغی = پلامود بالیغنك بیوك و بایاغی جنسی.

قَرَه لامق { فت. ١. سیاهلاتمق، سیاه ایتمك، تسوید: دیوارلری کومورله قره‌لامشلر. ٢. یازی اوکرنمك ایچون مشق یازمق: ثلث، رقعه قره‌لایور.

قَرَه لامه { س. ١. سیاهلاتمه، سیاهه بویامه ویا کیرلتمه. ٢. یازی اوکرنمك ایچون تکرار تکرار یازیلان سطرلر، مشق: قرالامه یازیور.

قَرَه لق { س. سیاهلق، سیاه رنك.

قَرَه مان { ص. ١. بك اسمر وسیاهمسی (آدم). ٢. بح. ایری دمیر کوللجه‌سندن عبارت آغر والیوز. == سنخ. ١. سلجوقیلرك انقراضنده ظهور ایدن دره بکلرك اك قو-تلیلرندن بری اولوب اولاد و احفادی قونیه جهتلرنده خیلی وقت حکم سورمشدر؛ ٢. م. قرهمان اوغللرینك حکم سور-مش اولدقلری بتون قونیه جهتنه وبعده بالخاصه بونك قسم جنوبیسنه ویریلان اسمدرکه ایچ ایل ایله تکه آره‌سنده اولوب الیوم بر قضادن عبارتدر.

قَرَه مانلی { س. ص. علی العموم قره‌مان ایلی اهالیسنه وبالخاصه اورالرك ترکجه لساننه متکلم خرستیانلرینه ویریلن اسمدر.

قَرَه وَله { س. بح. سابقاً عثمانلی بحریه‌سنده غایت بیوك کیلره ویریلن اسمدر. الیوم نظامسز وقواعد بحریه‌یه رعایتسز کیلره دینیر. قاره‌وله حالنده = یولسز، نظامسز بر حالده.

قَرَه هَلیله { س. قوتلی مسهل اولان بر جنس نبات طبی.

قَرَه یل { س. شمال ایله باطی کرته‌لری آره‌سنده اسن روزکار وبونك کرته‌سی اولان جهت.

قَریب { ص. عر. ث: قریبه. [«قرب» دن صفت.] ١. مکان ویا زمانجه اوزاق اولمیان، یاقین، نزدیك: بروسه استانبوله قریبدر؛ بایرام قریبدر. ٢. نسل ونسب و ذریتجه ویا مناسباتجه انسانه یاقین بولنان، اقربا، قو-نشو، همجنس: انسان یالکز کندینی دوشونمیوب قریبنی ده دوشونملیدر. == ظ. یاقین، تقریبی، همان: اوچ سنه‌یه قر-یبدرکه بو ایشله اشتغال ایدیورم؛ بش سنه‌یه قریب زمان کچدی. || عن قریب = یاقینده، چوق کچمزدن: او ایش عن قریب بیته جکدر.

قَریحه { س. عر. ج: قرائح. ١. انسانده کندیلکندن حاصل اولان فکر وقصد ونیت،

فر. Initiative. ٢. بر دائرهٔ رسمیه‌دن عرض اولنمقسزین جانب عالئ حضرت پادشاهیدن ارادهٔ سنیه شرف صدوری : قریحهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهیدن فلان ذاته میرالایلق رتبه‌سی توجیه بیورلدی؛ قریحه‌دن فلان مأموریته تعیین اولندی. ٣. فکر، ذهن، دوشونوب هیچدن بر شیئ میدانه قویه بیلن قوهٔ مفکره : او شاعرده قریحه واردر؛ وسعت قریحه‌سنه انسان حیران اولور؛ او بیچاره‌ده هیچ قریحه یوقدر.

قریر { ص. عر. أ: قریره. [«قرة» دن صش.] سوینمش، شاد، مسرور؛ قریر العین = کوزی آیدین، ایی بر شیئ کورمکله سوینن : اولاد واحفادکزك مروتنی کورمکله قریر العین اوله‌سکز.

قریش { سخ. ذ. عر. مکهٔ مکرمه‌ده فخر کائنات (صلعم) افندمزله مهاجریندن اولان اکثر صحابهٔ کرامك منسوب بولندقلری بیوك و بین العرب من القدیم معتبر بر قبیله که کعبهٔ شریفه‌نك محافظه وخدمتی ده بو قبیله‌یه عائد ایدی؛ صنادید قریش = قریش قبیله‌سنك رؤساسی. [نسبتنده «قرشی» دیلیر. با: قرشی.]

قریم { سخ. جغ. قره دکیز ساحل شمالیسنده واقع تاتارلرله مسکون معروف بیوك شبه جزیره.

قریملی { س. ص. و:

قریمی { س. ص. عر. قریم شبه جزیره سی اهالیسندن اولان.

قرین { ص. س. عر. أ: قرینه. ج: قرناء. [«قرن» دن صش.] ١. یاقین، قریب. ٢. بر آدمله قرابت ومناسبتی اولان، خصم، قونشو، آرقداش، همدم، همجنس : بر آدمك حالی قریننده‌ن صورریلر. ٣. برشیئه نائل ومظهر اولان، بر حال ایله متصف بولنان : قرین قبول = مقبول؛ قرین تقدیر = مظهر تقدیر؛ سعادت قرین = نائل سعادت. ٤. حکمداران حضراتنك خدمت خاصه‌سنده بولنان مقرب، ماابینجی : قرین ثانی. [بومعنا ایله باشلیجه جمعی مستعمل اولوب مفردکی ده قوللانیلیر :] قرناء حضرت شهریاریدن؛ سرقرنا = باش ماابینجی.

قرینجه { قرینجه‌لانمق وساٸره. با: قارینجه وساٸره.

قرینه { سش. عر. ج: قرائن. مغلق و مبهم بر شیئك تعیینیله آکلاشلمه‌سنه سبب اولان حال، برمجهولك معلوم اولمسنه آلت اولان شیئ، اماره، ایپ اوجی : خرسزك بورادن کچمش اولدیغنه بعض قرینه‌لر واردر؛ «کورك» لفظی ترکجه‌ده برقاچ درلو اوقونوب معانئ مختلفه‌یه کلدیکندن بونلرك خانقیسی مقصود اولدیغی قرینه ایله، ماقبل ومابعدی قرائنیله آکلایه بیلیرز؛ میدانه چیقاریلان خرابه‌نك معبد بولنمش اولدیغنه بعض قرائن واردر لکن نه زماندن قالمه اولدیغی کوستریر هیچ بر قرینه‌یه دسترس اوله‌مدق؛ قرینه ایله اوقومق، آکلامق.

قریه { سش. عر. ج: قرا. کوی، روستا : اهل قریه، اهالئ قریه = کویلیلر؛ قریهٔ مذکوره مختاری. [رانك کسری و یاء مشدده ایله استعمالی غلطدر.]

قزّ { سذ. عر. خام ایپك؛ دود القز = ایپك بوجکی.

قز { س. با: قیز.

قزارمق { قزارتمق وساٸره. با: قیزارمق وساٸره.

قزّاز { سذ. عر. [«قز» دن سمب.] ایپکچی، ایپکی ایشلین آدم.

قزاق { یا قازاق. س. [«قازیمق» دن مشتق اولوب اصل تراشلی و صقالی تراش اولمش دیمکدر.] ١. عسکر، هرقومك عسکرلکه وآقین وچاپوله آیرلمش افرادی که صقالسز اولمق باشلی علامتلری ایدی : ترکمان، قیرغیز، تاتار، موسقوو قزاغی. ٢. روسیه‌ده آیریجه بر صنف تشکیل ایدن سپاهی‌یه مماثل سواری عسکری.

قزاق { س. با: قیزاق.

قزاموق { س. با: قیزاموق.

قزان { قزانجی. با: قزغان وساٸره.

قزانج { س. ١. قزانیلان شیئ، فائده، نفع، استفاده، کار : بنم ایچون بونده هیچ بر

قزانج يوقـدر. ٢. چاليشمغله اله كچيريلن شئ، سعى وعمل مقابلى، كسب: ايشلر كساددر هيچ قزانجمز يوقـر؛ اصنافمزك قزانجى آنجق تعيش ايده‌جك درجـه‌ده‌در؛ قزانج ايتمك = قزانمق.

قَزانجلى { ص. كارلى، استفاده‌لى: تجـارت قدر قزانجلى ايش يوقدر.

قَزاندِرمَق { فتـ. ١. كار ايتديرمك، قزانمه‌سنى موجب اولمق: بوتجـارت آدمه چوق قزانديرر؛ كنديسنى خدمتنه آلوب چوق پاره قزانديردى. ٢. استحصال وا كتساب ايتـديرمك، آلديرمق: اخيراً يازديغى كتاب كنديسـنه بيوك بر شهرت قزانديردى؛ آو مراقى بكا روماتيزمه‌يى قزانديردى.

قَزانمَق { فتـ. ١. كار ايتمك، استفاده ايلمك، فائده كورمك: سـنه‌ده بر قاچ يوز ليرا قزانيور؛ تجارتدن ايي قزاندى. ٢. ايدنمك، استحصال واكتساب ايلمك: نام، شهرت قزاندى؛ افنديسـنك توجهنى قزاندى. ٣. اوغرامق، دوچار ومبتلا اولمق: آغر هوالى يرلرده طورمغله بر قاچ علت قزاندى.

قُزَح { بىنـ. عر. بولوطلره موكل بر ملك. ‖ قوس قزح = سهواً علائم سما ديديكمز الكم صاغمه كه ضياء شمسك هواده‌كى رطوبت طـامله‌جقلرندن كچركن حل اولنمسيله رنكلرينى آيرى آيرى كوستربر واسع بر وبعضاً ايكى قوسدن عبارتدر.

قُزَحِيّه { سثـ. عر. تـ. كوز طبقـه‌لرندن برى، فر. Iris.

قَزغان { سـ. [زبانزدى : قازان] ١. كليتلى يمك و سائره قايناتمغه مخصوص بيوك تنجره: چوربه، پلاو، عاشـورا قزغانى؛ چاشير قزغانى = چاشير صوينك قايناديغى قزغان. ٢. صو حفظنه ويا قاينامه‌سنه مخصوص معدندن بيوك قاب: واپورقزغانى = واپور ماكينه‌سـنه اسـتيم كتيره‌جـك صويك قاينامه‌سنه مخصوص بيوك محفظه؛ حمام قزغانى. ٣. اسكى بر نوع بطال طوب. — يكيچرى اوجاغنده يمك قزغانى بر طـقم مراسمله ودعا ايله قوريلوب قالديرلديغندن، مثلا قازغانك يرندن قالديرلمسى طغيان معناسنى افاده ايدردى و سـائر بويله تعبيرات وار ايدى. ‖ قزغان ديبى = قازانك ديبنه ياپيشوب قازلمغله چيقاريلان قيزارمش ومقبول برنوع ايس قوقوسى آلمش اولان محلبى وسائره.

قَزغانجى { سـ. ١. باقيردن قزغان ويا واپورقزغانى ياپان صنعتكر. ٢. قزغانى قوروب اداره ايدن مأمور.

قزل { ويا قزيل. ص. قرمزى، آل، احمر، سرخ: قزل‌بويا؛ قزل طوپراق؛ قزل يومورطه = پاسـقاليه يومورطه‌سى. ‖ قزل آطه‌لر = درسعادت جوارنده‌كى بيوك آطه وهكبه‌لى وسائر كوچـك آطـه‌لر. ‖ قزيل آغاج = بر جنس بيوك اورمان آغاجى. ‖ قزل الما = وقتيله روما شهرينه ويريلن اسم. ‖ قزل باش = ١. رافضى. ٢. شاه اسماعيلك بر صنف عسكرى، سرخ‌سر. ‖ قزل درجهٔ حرارت = آتشه قونيلان دميرك قرمزى اولمسيله تعين ايدن حرارت درجه‌سى. بونك دها يوكسكى بياض درجهٔ حرارتدر. ‖ قزيل دلى = زيردلى، بسبتون چيلغين. ‖ قزيل سوگوت = سوكوت آغاجنك برجنسى. ‖ قزيل شاب = آچيق افلاطونى رنك. ‖ قزيل غروش = قديمده اجنبى آلتين مسكوكاتنه ويريلن اسم. ‖ قزيل ياپراق = قاصيق اوتى. == سـ. ياخود قزل خسته‌لق = چوجقلره عارض اولان قزاموغـه مشـابه واوندن تهلكه‌لى سـارى بر خسـته‌لق، اسقارلاتين.

لسانمزك بويله كوزل بر لغتنى «آق» و «قره» لغتلريله برابر متروك براقوب ده، بو رنكك يالكز بر نوعنـه مخصوص اولان وتركجه اولميان «قرمزى» لغتنى قوللانمه‌مز شايان تأسفدر.

قزل { سـ. قيلدن ايپ.

قَزَل { سـ. آغاج اوزرنده قورويان ياپراق.

قزلجق { سـ. طاغلرده وباغچه‌لرده حاصـل اولان فنـدق قدر واوزونجـه چكردكلى قرمزى ومخوش ميـوه: قزلجق شربتى. ‖ قزلجق آغاجى = بو ميوه‌يى ويرن آغاج كه خشـبى پك سرت و طيـانيقلى اولوب داللرندن دكنك ياپيلير.

قزلجه { يا قزلجه. ص. قرمزيجه، قرمزيمسى. == سـ. بر نوع دوزكون.

قزللق { یا قزیللق. س. ١. قرمزیلق، حمرت، سرخی؛ یانغینك قزللغی = یانغیندن عکس ایدن قیزاردی. ٢. قزل خسته‌لغی، اسقارلاتین دینلن قیزاموغه شبیه بر علت ساریه. || قزللق اوتی = اشك قولاغی.

قزللنمك { یا غزللنمك. فل. آغاجك یاپراقلری اوزرنده قورومق.

قزوی { س. ساز حصیرندن پرنج و سائره قابی، عادی زنبیل: پرنج قزویسی؛ بر قزوی پرنج؛ قزوی خرماسی.

قس { ف. عر. [«قیاس» دن امر حاضر مفرد مذکر اولوب زیرده‌کی تعبیرده مستعملدر:] وقس علیه البواقی، وقس علی هذا الباقی = اوسط طرفنی، قالان قسمی‌ده بوکا قیاس ایت.

قسّام { سذ. عر. [«قسمة» دن «مبـ»] بین الورثه ترکه‌یی تقسیم و یتیملرك میراثنی حفظ و اداره ایدن مأمور شرعی، محکمهٔ شرعیه مأموری؛ قسام عسکری دخی دینلیر؛ قسام دائره‌سی = قسمت عسکریه.

قسّاملق { س. قسام و قسام عسکری دینلن و ورثه‌نك حصه‌لرینی تقسیمله یتیم اولادلرینك میراثنی حفظ و اداره ایتمکله موظف اولان مأمور شرعینك حال و صفت و مأموریتی، قسمت عسکریه: اوقاف همایون محکمهٔ تفتیشیه‌سی قساملغی.

قسامه { سئ. ف. مثلا قاتلی بولنمیان مقتولك بولندیغی محل اهالیسندن اللی کشینك محکمه‌ده یمین ایتمه‌سی، بر جماعتك تحلیفی.

قساوت { سذ. عر. ١. سرتلك، صلابت، قاتیلق. ٢. مرحمتسزلك. عدم تأثر: قساوت قلب. ٣. کدر، غم، غصه، تاسه، غائله: چوجقلریچون قساوتده‌در؛ اوغلنك قساوتنی چکیور؛ سز قساوت ایتمیك، قساوت چکمیك. [لسانمزده الك زیاده عربیده پك مستعمل اولمیان بو اوچنجی معنا ایله قوللانیلیر.]

قساوتلنمك { فل. تاسه‌لانمق، کدر ایتمك، غائله‌سنی چکمك: سز اونك ایچون هیچ قساوتلنمیك.

قساوتلی { ص. تاسه‌لی، مکدر، مغموم، غائله‌لی.

قسراق { س. با: قصراق.

قسط { س. ١. تقسیمده ویا اولچی وطارتیده احقاق حق و عدالت. ژ. ٢. حصه، پای، نصیب. ٣. جسته جسته ویریلن بر بورج وسائره‌نك هر دفعه‌ده ویریلن قسمی، تقسیط. || قسط الیوم = بر آیدن یالکز بر قاچ کون خدمتی ویا غیبوبتی اولان مأموره آیلغی نسبتنده ویریلن ویا دوام ایتمدیکی کونلر ایچون کسیلان آقچه.

قسطاس { سذ. عر. بیوك ترازی، قپان، میزان. ژ.

قسطنطینیه { سخ. ژ: عر. [بانیسی اولان قسطنطینه نسبتله. یو. Κωνσταντινόπολις ترجمه‌سی] پایتخت دولت عثمانیه اولان استانبول شهرینك اسم اصلیسی.

قسطی { یا قیستی. س. [ودها طوغریسی «قیصمق»دن قیصه‌دی] پارچه پارچه کومش ویا قویوم طاقی که زنجیرلی و قوبچه‌لی اولمغله قیصلوب بند اولور و کردانلق و کوستك کبی قوللانیلیر.

قسم { سذ. عر. ج: اقسام. ١. پارچه‌لره آیرلمش بر شیئك هر پارچه‌سی، پارچه، بولوك، جزء: محصولاتك بر قسمنی شمدی نقل ایدوب بر قسمنی صوکره‌یه براقه‌جغز؛ قزانجمزی اقسامه آیروب بر قسمنی احتیاط صاقلایه‌جغز. ٢. نوع، جنس، قبیل: بوده او قسمدندر؛ بو قسم آدملر؛ قادین، چوجق قسمی بویله‌در.

قَسَم { سذ. عر. یمین، آند، سوکند، حلف: قسم ایتمك؛ جناب حقك اسمنه قسم ایدرم؛ مع القسم بیان ایتدی.

قسماً { ج. عر. بر پارچه‌سی، بر بولوکی، بتونی اولمیه‌رق: اوی قسماً بویاتدم = بر قسمنی.

قسمت { سئ. عر. ١. بولمه، پای ایتمه، تقسیم، حصه‌لره آیرمه. ٢. نصیب، قدر، مقدر اولان شیء: قسمتم بوقدر ایمش؛ قسمت ایسه؛ قسمتده وار ایسه. ٣. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن تقسیم؛ خارج قسمت = تقسیم عملنك نتیجه‌سی اوله‌رق چیقان عدد که مقسوم الیهك هر عددینه دوشن حصه‌یی کوستریر. || قسمت عسکریه = قساملق وظائفی. == ح. قسمت ایسه، قدرده وار ایسه، هله باقه‌لم: بو تارله‌یی یوسنه اکه‌جکمیسکز؟ قسمت.

قَسوَت { سذ. عر. ١. قاتیلق، سرتلك، صلابت. ا. ٢. مرحمتسزلك، عدم تأثر : قسوت قلب. ٣. صیقندی، ملال، حزن، غم، غصه : سروی آغاجلرینك صیقلغی انسانه قسوت ویرر؛ اویله یرلرده آدمه قسوت باصار.

قَسوَت اَفزا { ص. فا. [عر. قسوت = حزن. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] حزن و ملالی آرتدیران، حزین، ایچ صیقان.

قَسوَت اَنگیز { ص. فا. [عر. قسوت = حزن. فا. انگیختن = قوپارمق] حزن و ملالی موجب، حزین، ایچ صیقان.

قَسوَتلی { ص. حزن وملالی موجب، حزین، صیقندیلی: اوراسی قسوتلی بر یردر.

قَسیس { سذ. عر. کشیش، راهب، پسقپوس، خرستیانلرده رئیس روحانی.

قش { مه. طاوق و سائره‌یی اورکودوب قوغمغه مخصوص اولوب اکثریا مکرر قوللانیلیر. || مج. قش قش ایتمك = قوغمق، دفع ایتمك.

قَشاغی { قشاغیلامق. با : قاشاغی وسائره.

قَشانمَق { قشاندیرمق. با : قاشانمق وسائره.

قشر { سذ. عر. ج : قشور. ١. قابوق، حبوبات ومیوه و سائره دریسی. ٢. بالخاصه قهوه قبوغی‌که یمنلیلر بونی آیریجه خاشلایوب ایچرلر : قشر ایچمك. || ار. قشرارض = کرهٔ ارضك قبوغی عداولنان قسم خارجیسی‌که طبقات مختلفه‌یه منقسمدر.

قَشَر { سذ. با : قاشر.

قشری { ص. عر. ا : قشریه. تا. قابوغه منسوب و متعلق ویا قابوقلی اولان : طائفهٔ قشریه.

قشقرتمَق { فتا. ١. اورکودوب قاچرمق : قارغه‌لری باقله تارله‌سندن قشقرتملی. ٢. اورکوتمك، قورقوتمق، تلاشه دوشورمك : بر طاقم یالان خبرلرله هرکسی قشقرتدی. ٣. هیجانه دوشورمك، تهییج ایتمك: کندی فرلداغنی دوندیرمك ایچون بر طاقم ساده دلانی قشقرتدی.

قشقرمَق { فل. ١. اورکوب قاچمق : قوشلر قشقردی. ٢. تلاشه دوشمك، قورقوب اورکمك. ٣. هیجانه کلمك، تلاش وتهوره دوشمك.

قشلاق { قشله، قشلامق. با : قیشلاق وسائره.

قشمر { ص. [عر. غشمردن؟] طا قیله‌رق اذیت ایدن، موذی، موزب (معذب) : قشمر آدم.

بوکلمه‌یی عربلرك ترکلردن استعاره ایتدکلرینی ادعا ایدنلرده وارایسه‌ده، آهنکه موافق اولمدیغنه باقیلیرسه، اصل ترکجه اولدیغنه حکم اولنه‌ماز.

قشمرلك { سه. موذیلك، موزبلك.

قشور { سذ جه. عر. مد : قشر. با : قشر.

قص { مه. ١. کیزلی کولمکی تصویر و تقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر : قص قص کولمك. ٢. کوپکلری بوغشمغه تشویقه یارار.

قص { د. قاف مکسوره ایله باشلار بعض ترکجه صفتلره کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر : قص قیوراق باغلامق.

قَصّ { سذ. عر. تش. کوکس؛ عظم القص = کوکس تخته‌سی، کمیکی.

قَصّاب { سذ. عر. ینه‌جك قویون و صیغیر و سائره اتلرینی کسوب صاتان آدم؛ قصاب دکانی = ات صاتیلان دکان. || قصاب مرهمی = بر نوع علاج، فر. Basilicon. || مج. قصاب سونکریله سیلنمش یوز = حیاسز.

قَصّابخانه { سه. بیوك قصاب دکانی، قصابك ات صاتدیغی یر.

قَصّابلق { سه. ١. قصاب صنعتی : قصابلقله خیلی پاره قزاندی. ٢. قویون و سائره کسوب یوزنه ویریلان اجرت، قصابلق حقی. ٣. مج. خونخوارلق، خونریزلك، سفك دماء.

قَصّابیّه { سذ. عر. قویون وسائره یوزوب کسمك ایچون قصابه ویریلان اجرت، قصابلق حقی.

قَصّاتوره { سه. نفرلرك بله ویالین اوله‌رق سونکی یرینه تفنکك نامليسی اوجنه طاقدقلری دوز وقیصه قلیج.

قصاج { سه. با : قیصاج.

قَصّار { سذ. عر. [«قصارة» دن بمعنی] ١. لکه چیقاران، لکه‌جی. ٢. چربیجی بیقایجی.

قِصارَت { سڤ. عر. ۱. لکه‌جیقارمق صنعتی، لکه‌جیلك. ۲. چرپیجیلق.

قَصّارلق { سـ. ۱. لکه جیلك. ۲. چرپیجیلق.

قُصاره { سڤ. عر. ۱. خصوصی صورتده آیرلمش محفوظ محل، حجرهٔ مخصوصه، قابنتو. ۲. بح. کمینك باشنده وقیچنده کوکرته‌نك اوزرنده یعنی دها یوکسك یاپیلان یاریم کوکرته که آلتلرنده قامره‌لر بولنور. || اورته‌قصاره‌سی = کمینك کوکرته‌سنك وسطلرنده کی یوکسك کوکرته‌که آلتنده مطبخ وقاره‌لر بولنور. || قصاره اوستی = کوکرته نك یوکسك یری.

قِصاص { سـذ. عر. ف. قاتلك قتلی وجارحك جرحی جزاء شرعیسی : مقتولك ورثه‌سی قصاص ایستیورلر؛ قاتلی قصاص ایتدیلر.

قِصاصاً { ح. عر. قصاص طریقیله، قاتل ویا جارح ایتدیکی جنایتك مثلیله جزالاندیریله‌رق: قصاصاً اعدام اولندی.

قَصائِد { سڤ. جـ. عر. فد: قصیده: با : قصیده.

قَصَب { سذ. عر. و :

قَصَبه { سڤ. عر. جـ : قصبات. قامش، ساز، نای، نی. || تش. قصبهٔ رئه = آق جکر بوریلری. || ط. التهاب قصبات = آق‌جکر بوریلرنده حاصل اولان قیزارمه واوکسوروك، فر. Bronchite.

قَصَبه { سڤ. عر. کوچك شهر، چارشیسی وسوری‌اولان بیوك کوی، اهالیسی بش اون بیك کشی راده‌لرنده معموره : چورلی، تیره، اینه کول قصبه‌سی.

قَصَبه‌لی { سـ. قصبه اهالیسندن اولان آدم : قصبه‌لیلر کویلیلرك ایشنی کوره‌مزلر.

قَصتار { سـ. [عر. «قصارت» دن غلط] پنبوق ایپلکنك آغاردلمسی.

قَصتارلامَق { فت. (پنبوق ایپلیکنی وسائره‌یی) آغارتمق.

قَصتارلی { ص. آغاردلمش (پنبوق ایپلیکی وسائره.)

قَصد { سـذ. عر. ۱. قورمه، نیت، ترتیب، تصور : بر طاقم کتابلر آلمق قصدیله صحافلره کیتدم؛ قتل قصدیله تشهیر سلاح ایتدی. ۲. ایستیه‌رك وبالالتزام بر ایشه تشبث ایتمه، راست‌کله وظهوراته تابع اولمیوب بالالتزام اجرا اولنان ایشك حال و صورتی : بو جنایتده قصد یوقدر. [قصد ایله عمد آره‌سنده قانون جزاجه عموم و خصوص واردر. هرعمدده قصد وار ایسه‌ده هرقصدده عمداوله‌ماز.] ۳. سوء نیت، بری‌علیهنده اولان تشبث، غرض : اونك بکا قصدی واردر. ٤. قتل وجرح واضراره تشبث : جانمه قصد ایتدی. || عن قصدٍ [زبازدی غلط اوله‌رق : اك قصد] = ایستیه‌رك، بالالتزام، اولدن دوشونوب‌قرار ویره‌رك : اوفعلی عن قصد ایشلدیکی تبین ایتدی. || بلا قصدٍ، بغیر قصدٍ = قصد اولمقسزین، بالالتزام وایستیه‌رك دکل، خطاءً، تصادفاً : بلاقصد، بغیر قصد جرح ایتدیکی ادعا اولنیور.

قَصداً { ح. عر. نیت ومرام ایده‌رك. ایستیه‌رك، بالالتزام: قصداً جرح ایتدیکی آکلاشلدی.

قَصدی { ص. عر. ث : قصدیه. نیتله اولنان، ایستیه‌رك و بالالتزام واقع اولان : فعل قصدی، افعال قصدیه.

قَصر { سذ. عر. ۱. قیصمه، قیصالتمه، قیصه کسمه : قصر اشجار. ۲. کسمه، اختصار، حصر، تحدید و تقلیل : طریقی قصر ایتمك. ۳. نقصان، اکسیکلك : قصر همت . ٤. د. عباره‌نك لزومندن زیاده اختصاری : افاده‌نك بو درجه‌ده قصری افهام مرامه مانعدر. ٥. [عروضده] تفعله‌نك صوك حرفنك اسقاطی، مثلا فاعلاتن‌دن فاعلات قالمسی. || ط. قصرالبصر = اوزاقدن کوره‌مه‌مك علتی، کوته بینی فر. Myopie. || حقـ. قصر ید = فراغت .

قَصر { سـذ. عر. جـ : قصور. کوشك، نزهتکاه اولان رفیع ومزین بنا.

قِصر { ص. با : قیصیر.

قَصرغه { سـ. با : قاصرغه.

قِصَص { سڤ. جـ. عر. فد : قصه. با : قصه.

قَصعه { سڤ. عر. [کاسه ایله بر مناسبتی اولسه کرکدر]

چناق، يمك قابى. ذ. || قصعه ليس = كاسه ليش، طالقاوق. || هـ. قصعة المساكين، قصعة الصعاليك = شمال جهتنده برنجم ثابت، فر. Couronne boréale.

قصق { قصمق، قصلق و سائره. با : قيصيق وسائره.

قصقانج { قصقانمق وسائره. با : قيصقانج وسائره.

قُصور { سذ. عر. ١. اكسيكلك، نقصان : بن چاليشمه‌ده قصور ايتمدم، قصور براقدم. ٢. عيب، عذر، سقطلق : بو آتك، بنانك برقصورى اولمسه ايدى صاحبى الندن چيقارماز. دى. ٣. صوچ، قباحت، تقصيرات : بنم قصورم نه‌در؟ بر قصورمى ايتدم؟ ٤. اهمال، مسامحه، تكاسل، عدم تقيد، تدبيرسزلك : انسان وظيفه‌سنده قصور ايتمه‌ملى؛ اعتراف قصور ايتمك. ٥. آرتان قسم، فضله، بقيه : شوقدرينى بكا كوندرك قصورى سزك اولسون. ٦. صاتين آلنان شيئك قيمتندن فضله اوله‌رق ويريلن سكه‌دن كرى آلنمسى لازم كلن آقچه : ليرانك قصورينى ويرمديكز؛ بر مجيديه ويردم قصورينى بكليورم؛ ديتجيدن قصور ايستمك قدر صوئوق شئ اوله‌ماز.

قُصور { سذ. عر. جـ. فد : قصر. با : قصر.

قُصورسز { ص. ١. عيب‌ونقصانى اولميان، عذرسز، مكمل : قصورسز بركوشك، بر آتدر. ٢. اعاده اولنه‌جق بقيه‌سى اولميان (حساب).

قُصورلى { ص. ١. برعيب ونقصانى اولان : قصورلى حيوان آلوب نه يايملى. ٢. بيتمه‌مش، ناتمام : قصورلى بر بنا. ٣. بقيه‌سى واعاده اولنه‌جق آقچه‌سى اولان : قصورلى حساب.

قُصوى { يا قصوا. صث. عر. ذ : اقصى. با : اقصى.

قِصّه { سث. عر. جـ : قصص. ١. نقل اولنان صحيح ويا اويديرمه وقعه، حكايه، روايت: قصهٔ يوسف (عم)؛ فرهاد و شيرين قصهٔ مشهوره‌سى. ٢. وقعه، وقوعات، وقوع حال، سر كذشت : قصه‌يى كنديسنه آكلاتدم. || احسن القصص = بتون حكايه‌لرك بحق الك كوزلى اولان حضرت يوسف (عم) ك حكايه‌سى كه قرآن كريمده بو تعبيرله ياد بيورلمشدر. || قصه خوان = حكايه‌لر نقل وروايت ايدن. || قصه‌دن حصه = حكايه‌دن آلنه‌جق درس ونصيحت. || القصه = الحاصل، حاصل كلام.

قصه { ص با : قيصه.

قِصيده { سث. عر. جـ : قصائد. اون بش بيتدن آشاغى اولمامق اوزره برقافيه او زرينه واكثريا مدح اكابر حقنده سويلنيلن شعركه باشليجه عربلرده معتاددر : قصيده سويلمك؛ شعراء عربك قصائدى؛ فارسيده الك ايى قصيده سويلين انورى وبزده نفعيدر. || قصيده پرداز، قصيده سرا، قصيده‌گو = قصيده يايان، تغنى ايدن، سويلين (شاعر).

قَصير { ص. عر. ذ : قصيره. [« قصر » دن صث.] قيصه، قيصه بويلى، بويسز، كوتاه؛ قصير القامه = بويى قيصه. || ط. قصير البصر = اوزاقدن كوره‌مين، فر. Myope. || قصير الرأس = باشى اوكدن آرقه‌يه طوغرى قيصه اولان (انسان عرق)، فر. Brachycéphale. || قصيرالعقل = عقلى قيصه، عقلى ايرمز.

قَصيل { سذ. عر. [غلط. زبانزدى : خصيل] حيوانلره يديرلمك اوزره يشيل ايكن و يكى باشاق باغلاديغى وقت سوكيلن آربه وسائره اكينى : حيوانلره قصيل يديرمك چايره چيقارمقدن ايبدر.

قَضاء { (ز) سذ. عر. جـ : اقضيه. ١. هرخصوص حقنده جناب حقك حكم ازليسنك اجراسى، موقع اجرايه كلمه‌سى. [قضا ايله قدر آره‌سنده‌كى فرق كتب عقائده عائد اوزون بر بحثدر.] ٢. قاضينك حكمى، قاضيلق وظيفه‌سى : فلان افندى سلك قضايه سلوك ايتدى؛ يكرمى سنه قضاده بولندى. ٣. برقاضينك دائرهٔ حكم وقضاسى داخلنده اولان ير، قاضيلق. ٤. بوندن غلط اوله‌رق برقائممقامك دائرهٔ حكومتى، ناحيه‌دن صكره تقسيمات ملكيه‌نك الك كوچكى، قائممقاملق : هرسنجاق درت بش قضايه منقسمدر؛ قضا قائممقامى، مجلس اداره‌سى. [جمعنده فاقضاها قوللانيلير : قضاهاى اربعه.] ٥. قصدسز وخطاءً واقع

اولان قتل وجرح وسائر وقوعات، مخاطره، تهلکه، آکسز مصیبت، حادثهٔ مؤلمه : بر قضا اولدی، قضاوقوع بولدی؛ آزقالدی قضا اولیوردی؛ قضا صاوشدیرمق = وقوع بولان ویا وقوعی پك ملحوظ اولان بر مخاطره‌دن قورتلق؛ قضایه اوغرامق = آکسزین وقصدسز واقع اولان بر مهلکه‌یه دوشمك؛ واپورده دمیر یولدن زیاده قضا ملحوظدر. ٦. ایفا، اجرا، ادا، ایشلمه، یاپمه : قضاء حاجت = دفع طبیعی. ٧. وقتنده ادا اولنمیان نماز واوروج کبی بر دینی بعده ایجاب شرعیسی وجهله ایفا ایتمه : خسته لنمه‌ده قیله‌مدیغم نمازلری قضا ایده‌جکم؛ شمدی اوروج طوته‌مازسه‌کز صکره قضاسی ممکندر. || اجل قضا = مقدر اولمغله برابر طبیعی اولمیوب برقضادن ایلری کلن اولوم. ضدی : اجل موعود. || از قضا = قضاءً، شاید، تصادفی اوله‌رق، مأمول و منتظر دکل ایکن : از قضا طبیبه محتاج اولورسه‌کز. [جالب ممنونیت خصوصاتده قوللانلمالیدر.]

قَضاءً { ح. عر. قصداً اولمیه‌رق، خطا ایله، آکسزین } وقوع بولان برواقعهٔ مؤلمه اقتضاسندن اوله‌رق : قضاءً آیاغنی قیرمش؛ قضاءً دکیزه دوشدی.

قُضاة { سذ. ج. عر. فد : قاضی. || با : قاضی. [ضاد مشدده } ایله قرائتی غلطدر.] == سش. فد. عر. بعض چوجقلرك طوغارکن باشلرینی ویوزلرینی اورتن زار، دوواق.

قَضارا { ح. فا. قصداً اولمیه‌رق، تصادفاً، از قضا، شاید: } قضا را جراحه محتاج اولورسه‌کز.

قَضازَده { ص. فا. [عر. قضا = وقوعات مؤلمهٔ غیر } منتظره. فا. زدن = اصابت ایتمك] قضا اصابت ایتمش، قضایه اوغرامش، قضاءً سقطلانمش ویا تخریب اولنمش : کیمسی قضازده اولدی؛ ساحلده فرطونه‌دن قضازده اولان سفائنك انقاضی طوریوردی؛ بیچاره آدم قضازده اولمش.

قَضایا { سش. ج. عر. فد : قضیه. || با : قضیه. }

قَضیب { سذ. عر. ١. اینجه‌ودوز بوداق، فدان. ٢. } ارککك آلت تناسلی.

قَضِیّه { سش. عر. ج : قضایا. ١. ایش، خصوص، ماده، } مسئله، دعوی : بومهم بر قضیه در؛ حلی مشکل برقضیه. ٢. من. صدق وکذبنه حکم اولنه‌بیلن سوز : «انسان حیوان ناطقدر» سوزی بر قضیه‌در. ٣. ر. اثبات مدعا ایچون ایراد اولنان دعوی، فر. Lemme.

قَطّ { سذ. عر. قلمك اوجنی مقطعه اوزرینه قویوب کسمه. ن. }

قط ١ { یاخود قیط ویا قیت. ص. [عر. «قحط» دن غلط] آز } بولنور، نادر، سکرك، آز، نقصان : عقلی قط = عقلسز؛ آقچه‌سی قط = زوکورت؛ ایمانی قط = ایمانسز.

قطار ١ { سذ. عر. [زبانزدی قافك فتحیله‌در] ١. بربری آرقه‌سنده صره‌لانمش حیوانات دیزیسی، قافله : دوه قطاری. ٢. برلوقوموتیفك سوروکلدیکی دمیر یول واغونلری طاقمی : صباح، اقشام قطاری؛ یوك قطاری. [بونك یرینه فر. «ترن» لغتنی قوللانمق عین خطادر.]

قَطارلامَق { فتد. حیوانلری بر صره ده دیزوب } قطار یاپمق.

قِطاع { سذ. عر. ١. کسمه، قطع. || ٢. ر. [هندسه‌ده] } دائره‌نك ایکی قطریله بونلرك آره‌سنده‌کی قوسك تشکیل ایتدکاری مثلث که دائره‌نك بر قسمیدر : قطاع دائره.

قُطّاع { سذ. ج. عر. فد : قاطع. || با : قاطع. } || قطاع طریق، قطاع الطریق = یول کسنلر، بیوك جاده‌لرده وقیرلرده خلق صویان خیدودلر. [فد. «قاطع الطریق» لسانمزده قوللانلماز.]

قَطائِف { سش. ج. عر. فد: قطیفه. || با : قطیفه. == فد. } کبی. [زبانزدی : قادائیف] شکر شربتیله پیشیریلوب طاتلی یاپلمق اوزره مختلف اشکالده دوکلمش خمور : تل قطائف = تل شعریه کبی اینجه دوکلمش؛ اتمك قطائفی = یاصی دائره صورتنده اولوب بربری اوستنه ایکی عددی برلکده وقویو شربتله بیوك طباقده پیشیریله‌رك آره‌سنه قایماق دخی قونیلان جنسی؛ یاصی قطائف = اوفاق دائره شکلنده اولوب یومورطه ایله طاوه‌ده پیشیریلنی. || دکیز قطائفی = برنوع یوصون که اوکسو-

روك ایچون خاشلانوب صویی
ایچیلیر، جکر اوتی.

قطائفجی { س. قطائف یاپان ویا کزدیروب صاتان
آدم.

قطب { سـذ. عر. ج : اقطاب. ١. دونن برکره ویاتکر.
لکك مرکزندن کچن شیش ویا
قازیق که اونك اوزرینه دور
اولنور. ﻧ. ٢. کرهٔ ارضك خط
استوادن اك اوزاق اولان ایکی
اوجنـدن بهری که بو کره‌نك
دوندیکی محور موهومك کچدیکی
نقطه‌لردر : قطب شمالی، قطب
جنوبی؛ قطبین=مذکور ایکی قطب؛
قطب حقیقی ؛ قطب مقناطیسی =
پوصله ابره‌لرینك متوجه اولد.
قلری نقطه‌که قطب حقیقیدن
یکرمی اوچ درجه‌یه قدر تخلف
ایدوب بوتخلف‌ده موقعه کوره
دکیشـیر. ٣. ﻫ . قطب شمـالی
حذاسنده ودب اصغرك اوجنده
بولنان نجم ثابت که غیر متحرك
کورینور، دمیر قازیق. ٤. مج.
برجماعت وطـائفه‌نك مادی ویا
معنـوی رئیس و مقتـداسی
وهر دورده بر تك اوله‌رق بو.
لندیغنه اعتقاد اولنان ولی‌الله :
قطب‌العارفین ؛ او ذات زمانـنك
قطبی ایدی.

قطبی { ص. عر. ا : قطبیه. کرهٔ ارضك ایکی قطبندن برینه
منسوب ومتعلق ویوقطبلره قریب
اولان : دائرهٔ قطبیه ؛ اقطـار
قطبیه.

قطبیّت { سذ. عر. [لغت مولدهٔ فنیه‌در] ﻫ. پوصله ابره.
سنك قطبه طوغری دوندك خا.
صه‌سی، فر. Polarité .

قطر { سذ. عر. ج : اقطار. ١. طرف، جانب، ناحیه، محل:
اقطار شمالیه‌ده یاشایان حیوا.
نات؛ اقطـار قطبیه‌نك برودتی؛
اقطار بعیده‌یه سیاحت ایتمك.
[بو معنـا ایله باشلیجـه جمعی
مستعملدر.] ٢. ﻫ. [هندسه‌ده]
دائره‌نك مرکزندن کچمك شر.
طیله محیطنك بر طرفندن دیکر
طرفنه دك اوزانان خط مستقیم‌که
دائره‌لرك واستوانی یا کروی
شیئلرك اولچیسیدر : کرهٔ ار.
ضك قطری؛ برمتره قطرنده بر
آغاج. || نصف قطر = دائره‌نك
مرکزندن محیطنك بر نقطه‌سنه
دك اوزانان خط مستقیم.

قطراً { ح عر. قطری اعتباریله، کروی ویا دائروی یاخود
استوانی بر شیئك قطر ایله
اولچلمسی قاعده‌سنه توفیقاً : آلد.
یغمکز فدانلر قطراً ایکیشر سا.
نتیمتره‌در.

قطران { سذ. عر. چام آغاجندن ویا معدن کومورندن
چیقـاریلان قویو آغر قوقولی
ولزوجتلی بر مایع که صنایعده
وطبده قوللانیلیر : قطران صو.
یی = قطراندن بالتصفیه چیقـا.
ریلان مایع طبی؛ قطران حبی؛
قطران روحی = فر. Créosote
دینلن علاج.

قطرانلاتمق { فتـ. قطران سور. دیرمك : آرابه‌یی
قطرانلاتمق.

قطرانلامق { فتـ. قطران سور. مك : یره صو.
قیله‌جق قازیقلری چـوریمه‌مك
ایچون قطرانلاملی.

قطرانلی { ص. قطران سـورلمش ویا قاریشـدیرلمش :
قطرانلی قازیق؛ قطرانلی صو.

قطره { سـذ. عر. ج : قطرات. طامله؛ قطره‌قطره= طامله
طامله، طاملایه‌رق.

قطع { سذ. عر. ١. کسمه، بیچمه: آغاج قطع ایتمك ؛ ایپی
بیچاقله، مقاصله قطع ایتدی. ٢.
آیرمه، ارتباطی قالدیرمه : قطع
مناسبت، قطع علاقه. ٣. یوق
ایتمه، رفع، امحا : قطع امید،
قطع مخابره. ٤. حل وفصل :
دعوایی، مسئله‌یی قطع ایتمك.
٥. کچمه، (یول) آلمه، مرور :
قطع طریق، قطع مسـافه ؛ بر
کونلك یولی سکز ساعتده قطع
ایتـدك. ٦. ﻫ. [هندسـه‌ده]
خطـوط و سـطوحك بربرینی
کسـوب کچمه‌سی [تقاطع دخی
دیرلر]؛ قطع زائد = بر مخرو.
طك محورینه موازی برمستوی
ایله قطع ایدلمسندن حصوله
کلن منحنی؛ قطع مکافی = بر
مخروطك مولدینـه موازی بر
مسـتوی ایله قطعندن حاصل
اولان منحنی؛ قطع ناقص = بر
مخروطك مولدینه موازی اولما.
مق اوزره محورینـه مائل بر
مستوی ایله قطعندن تحدث ایدن
منحنی. || قطع رحم = اقربایی زیارت
ایتمه‌مه، صلهٔ رحم ضدی. || قطع
طریق=خیدودلق. || قطع مخابره=
مناسباتی کسمه. || قطع مراتب =
بربری آرقه‌سنده رتبه آلوب
ترقی وتفیض ایتمه. || قطع مسا.
فه = ایلریلمه. || قطع نظر = بر

طرف، شویله طورسون: هیئتدن قطع نظر بر آز جغرافیا بیله اوقوتمیور.

قَطعاً { ح. عر. [جملهٔ منفیه‌ده] بسبتون، هیچ، اصلا: بن اونی قطعا کورمدم، اصلا وقطعا بیلمیورم.

قِطعه { سش. عر. ج: قطعات. ١. پارچه، جزء، بولوك، قسم: اراضی‌یی بش قطعه‌یه آیردق. ٢. مملکت، خطه، جهت، قطر: ایرانك بعض قطعه‌لرنده. ٣. کرهٔ ارضك منقسم اولدیغی بش بیوك یرك بهری: آوروپا، آسیا، آفریقا قطعه‌لری؛ قطعات خمسه. ٤. عدد و پاره کبی مقداری بیان اولنان غیر ذی روح بعض شیئلر حقنده قوللانیلیر: بش قطعه کمی؛ اوچ قطعه تارله؛ ایکی قطعه تحریرات. ٥. ع. بتون بر قول اردو ویا فرقه تشکیل ایتمین قوهٔ عسکریه: قطعهٔ عسکریه. ٦. د. اقلی ایکی بیتدن عبارت و برنجی مصراعی غیر مصرع شعر. ٧. ر. [هندسه‌ده] بر دائره‌نك بر قوسیله اونك وتری آره‌سنده‌کی قسمی: قطعهٔ دائره دخی دینلیر. ٨. ت. کسیك عضوك بدنده قالان پارچه‌سی.

قَطعی { ص. عر. ٔ: قطعیه. ١. کسدیرمه، شبهه و تردده محل براقمیان: جواب قطعی؛ قطعی سوز. ٢. مقرر، مصمم، رد و اعاده‌سی ممکن اولمیان: قرار قطعی؛ حکم قطعی.

قَطعیاً { ح. عر. [لغت آنفه‌دن اویدیریلوب عربیده مستعمل دکلدر.] کسدیرمه اوله‌رق، اصلا تردد وشبهه‌یه محل ویا رد واعاده‌سی ممکن اولمیه‌جق صورتده: قطعیاً جواب ویردی؛ قطعیاً قرار ویرلدی.

قطلاشمق { فل. [«قحطلاشمق»دن غلط] آز ونادر بولنور حاله کلمك، ندرت پیدا ایدوب بولنماز اولمق: ایی یازی یازان خطاطلر قطلاشدی.

قطلق { س. ١. آز وسگرك بولنان شیئك حالی، آزلق، ندرت: ذخیره قطلغی؛ آدم قطلغی. ٢. قحط وغلا، قوراقلقدن و بونك نتیجه‌سی اوله‌رق محصولات یتیشمه مکدن ایلری کلن آجلق: هندستانده قطلق پك صیق وقوع بولور.

قُطن { سذ. عر. پنبوق. ن.

قَطَنه { یاخود قطانا، قاتانه. س. [مجارجه‌دن] آغرسواری. || قطنه بیکیری = ایری بیکیرکه اکثریا آغر وقبا یوکه تخصیص اولنور.

قُطنی { ص. عر. ٔ: قطنیه. ١. پنبوقه متعلق، پنبوقدن معمول. ن. ٢. پنبوق قبیلندن، پنبوق کبی. == س. تر. اسکی بر نوع پنبوق وایپك منسوج.

قَطیفه { سش. عر. ج: قطائف. [تر. زبانزدی: قادیفه] ایپك ویا پنبوق و یوکدن اوکرلی اینجه قماش. || قطیفه چیچکی = یاپراقلری اولکرلی چیچك انواعی. == ص. قطیفه‌دن معمول: قطیفه اثواب.

قَعده { سش. عر. با: ذی‌القعده.

قَعر { سذ. عر. دکیز و قویو و سائره‌نك دریك دیبی: قعر دریا.

قَعقعه { سش. عر. سلاح و سائره چاتردیسی. ن.

قُعود { سذ. عر. ١. اوتورمه: قعود ایتمك = اوتورمق. ٢. نمازك اوتوره‌رق اجرا اولنان قسمی: قعود وقیام و رکوع؛ قعودده اوقونه‌جق دعا.

قغلجیم { س. با: قیغلجیم.

قَفاء { سذ. عر. ١. باشك وبوینك آرقه طرفی، اکسه. ٢. مج. آرقه، کری. ٣. تر. باش، رأس، سر: انسان، قویون قفاسی. ٤. تر. باش کمیکی، بینی احاطه ایدن کمیك، قحف، جمجمه: طوپراغك ایچندن پك اسکی بر طاقم قفالر چیقدی. ٥. تر. مج. ذکا، فطنت، عقل، فراست: او آدمده قفا واردر؛ اونده کتاب یازه‌جق قفا یوقدر. ٦. تر. مج. حماقت، عقلسزلق: نا قفا! سنده بو قفا وار ایکن بر ایش کوره‌مزسك. || آت قفالی = احمق. || قفا آلمامق = ادراك ایده مه مك. || بوش قفالی = بی‌وقوف. || قفا طوتمق = سرتلك، دیکلمه‌مك، ایسته‌مه‌مك. || هر قفادن بر سس چیقیور = هرکس باشقه بر رأیده بولنوب کیمسه کیمسه‌یی دیکلمیور.

قَفادار { ص. س. فا. ج: قفاداران. برینه اقتفا و اقتدا ایدن، آرقه‌سی صره کیدن، تابع، پیرو، غیرتکش: او فلانك قفاداریدر؛ کندیسی کبی بر طاقم قفادارانی واردر. ٢. آرقداش،

رفیق، همدم، یارداق. [باشلیجه تقبیح وتحقیر مقامنده قوللانیلیر.]

قفادارلق { س. ۱. اقتدا، پیرولك ، غیرتکشلك ، یارداقلق :کندیسنه قفادارلق ایده‌جك بر طاقم سبکمغزان بولمش. ۲. آرقداشلق، همدملك، رفاقت.

قفتان { س. [اصل ترکجه اولوب، خفتان صورتنده فارسی‌یه ده نقل اولنمشدر.] اکثریا تلطیف مقامنده کییدیریلان اوستلك مزین لباس، خلعت: قفتان کییدیرمك. || قفتان آغاسی = سابقده کبرا دائره‌لرنده باش ایچ آغاسی. || قفتان‌بوجکی = خانم بوجکی دخی دینلن کوزل بر بوجکجك ، فر. Bette à bon Dieu . || بیچلمش قفتان، اوستنه بیچلمش قفتان = پك لایق ومناسب، نام یاقیشدیغی کبی اولان: حکمت معلملکی سزه بیچلمش قفتاندر، اوستکزه بیچلمش قفتاندر. || قلیچ نفتان = سابقده بر قوماندانه ویریلن علامات امتیاز.

قفتانجی { س. بر بیوك دائره‌ده باش ایچ آغاسی که قفتانلره مأمور ایدی، قفتان آغاسی. || نفتانجی باشی = وقتیله کبرایه کییدیریلان خلعتلرك اعطاسنه نظارت ایدن مأمور.

قفر { سند. عر. ۱. چول، بیابان. ز. ۲. معدنی زفت. قفر الیهود دخی دینلیر.

قفس { س. فا. ۱. تل ویا دمیر چبوقدن یاخود تخته‌پروازلردن معمول محفظه که رؤیتنه وهوانك ایشلمه‌سنه مانع اولمقسزین حصر وحبسه آلت اولور: قوش قفسی؛ بلبل قفسی؛ آرسلان قفسی؛ طاوق قفسی. ۲. اینجه تخته چیته‌لرندن یاپیلوب حرم پنجره‌لرینه طاقیلان سپر که داخلدن خارجه باقمغه پك مانع اولمدیغی حالده خارجدن داخله باقلمغی منع ایدر: پنجره قفسی؛ پنجره‌لره قفس طاقمق. ۳. تخته بنانك قاپلامه تخته‌لریله صیوه‌سی دها کچیرلمیوب یاخود چیقاریلوب یالکز دیرکلردن عبارت طاسلاغی: بو اوی قفس ایدوب اوریله تعمیر ایتملی؛ یاپدیردیغی او هنوز قفس حالنده در. ٤. تکیه وجامع کبی یرلرده قادینلره مخصوص محل که قفسله آیرلمش اولور: قفسده چوق قادین وار. || قفس آردندن = طوغریدن طوغری‌یه میدانه چیقمقسزین، کیزلیدن. || حق اوران قفسی = غایت فنا یاپلمش خراب او. || قره قفس = سیاه بر کوك. || قفس کبی = غایت ضعیف وسکرك (قاش وسائره). || بح. محاربه قفسی = حرب اثناسنده دشمن مرمیاتندن محافظ ایچون سفن حربیه‌نك قاپورطه‌لرینه وانبار آغزلرینه قپادیلان چلیك قفس.

قفسجی { س. پنجره قفسی یاپان طوغرامه‌جی.

قفسلی { ص. قفسی اولان: قفسلی پنجره.

قفسی { س. وقتیله اوزرینه قفس کبی آبانی صارلمش قاوق.

قفص { سند. عر. فا. « قفس » ك معربیدر. با : قفس.

قفل { سند. عر. جه : اقفال، قفول. کلید.

قفول { سند. عر. سفردن عودت: قفول ایتمك.

ققنس { س. فا. یاخود:

ققنوس { س. فا. جسیم بر طیر موهوم که کویا غاغاسی برچوق دلیکلی اولوب روزکار اسدکجه بونلردن بر طاقم الحان چیقاریرمش. حقنده بو قبیلدن برچوق خرافات منقولدر.

قلّاب { ص. عر. [« قلب » دن سمب.] ۱. چوق دکیشدیرن، قالبدن قالبه صوقان. ۲. قلب آقچه یاپان، ساخته‌کار.

قُلّاب { سند. عر. ۱. چنکل، قانجه. ز. با : قوللاب. ۲. اکرمه چرخی.

قلابدان { س. ۱. قلاب دینلن اکرمه چرخیله صاریلان صرمه ویا تل ایله قاریشیق ایپك ویا پنبوق ایپلیك. ۲. باقردن یالدیزلی صرمه تقلیدی: قلابدان ایشلمه؛ قلابدان نقشی.

قلابدانلی { ص. تقلید و ساخته تللرله قاریشیق: شامك، هندك قلابدانلی قماشلری؛ قلابدانلی پرده‌لك، دوشمه‌لك.

قلابه‌لق { س. ص. غلبه‌لك لغتنك زبانزدیدر. با : غلبه‌لك.

قلاده { سند. عر. جه : قلائد. کردانلق.

قلّاش { ص. عر. [سمب. وزننده معرب بر لغت عجمیه‌در]

باتاقچی، دربدر، ادبسز، حیله کار.

قَلاص { س. با : غلاص.

قِلاع { سش. جـ. عر. فد : قلعه. با : قلعه.

قِلاعه { سش. عر. یلکن، بادبان. ز.

قُلاغوز { س. با : قولاغوز.

قلاغی { س. با : قیلاغی.

قَلافات { قلافاتلامق. با : قالافات و ساٸره.

قَلافون { س. [یو. Κολοφω-νία] چام ساقزینك تصفیه اولنمشی، خالصی.

قَلامش { س. [یو. Κάλαμος= قامش که بونك « قلم » له مناسبتی درکاردر] دکیز قییسنده واقع قامشلق، سازلق.

قَلاوُز { س. با : قولاغوز.

قلاوی { س. وقتیله وزرانك کییدکلری هرمی الشکل تللی صاریق.

قَلای { قلایجی، قلایلامق و اثره. با : قالای وساٸره.

قَلائِد { سش. جـ. عر. ف. : قلاده. با : قلاده.

قلائِل { س. جـ. عر. فد : قلیل، قلیله. آز شیٸلر، آز آدملر، مقدار قلیل.

قَلب { سذ. عر. جـ : قلوب. ١. یورك، مرکز حیات عد اولنان عضو که کوکسك صول طرفنده مخروطی الشکل برپارچه اتدن عبارت اولوب قانی بتون بدنه نشر وینه جلب ایدمرك دائمی حرکتده بولنور : قلبم چارپیور؛ قلبمده بر آغری طویورم. ٢. مرکز حسیات و انفعالات اولان کوکل، فؤاد، دل : قلبمده‌کی محبت؛ قلبنده کین وغرض طوتمق؛ قلب قیرمق = کوکل قیرمق، دلگیر ایتمك؛ محبوب القلوب = هرکسك سودیکی، عمومك محبتنه مظهر. ٣. مج. هرشیئك اورته‌سی، مرکزی : اوردونك قلبی = قلبگاهی؛ تا قلبنه اوردی. || هـ. قلب الاسد = برج اسدده برپارلاق نجم ثابت؛ قلب العقرب = عقرب برجنده برنجم ثابت.

قَلب { سذ. عر. ١. دکیشدیرمه، تبدیل، تحویل، تغییر، دیکر برقالبه افراغ : اسکی حرم داٸره‌سنی سلاملغه قلب ایتدی؛ رشدیه مکتبنی اعدادیه‌یه قلب ایتدیلر. ٢. د. برحرفك دیکر برحرفه تبدیلی : «عما» ترکیبی «عن ما» اولوب نونی میمه قلب وبعده ادغام اولنمشدر؛ مخرجلری قریب اولان حرفلر چوق دفعه بربرلرینه قلب اولنور. ٣. حروفك محلنی دکیشدیرمه وبرجمله آشاغیدن یوقاری اوقوندیغی حالده یوقاریدن آشاغی‌یه اوقونه‌جق صورتده اولمه : داماد کبی.

قَلب { صـ. [عر. لغت آنفه‌دن مأخوذ] ١. ساخته، تقلید، رسمی وصحیح اولمیوب برساخته‌کار طرفندن تقلیداً وقیمتسز بر معدندن یاخود اکسیك اوله‌رق یاپلمش (سکه) : قلب آقچه؛ بو لیرا، بو مجیدیه قلبدر. ٢. یالاندن جسارت صاتوب حقیقتده پك قورقاق و ایشه یارامازاولان : قلب آدمدر؛ پك قلب چیقدی. ٣. یالانجی، هرطور وحالی ساخته، کندیسنه کوکنیله‌مز : اویله قلب آدملرله ایش‌می کوریلور؟

قَلباً { حـ. عر. جان وکوکلدن، یورکدن، از دل وجان، صمیمی اوله‌رق : کندیسنی قلباً سویورم؛ سزه قلباً محبتم واردر؛ تبریکده قصور ایتدمسه‌ده قلباً چوق سویندم.

قَلبزَن { صـ. فا. [عر. قلب = دکیشدیروب بوزمه. فا. زدن = اورمق. — تر. زبانزدی : قالبازان] ١. یالاندن تقلید آقچه یاپان، ساخته‌کار : قلبزنك جزاسی بیوکدر. ٢. یالانجی، هرحالی ساخته، کوکنلمیه‌جك : او قلبزن برآدمدر.

قَلبزَنلك { س. ١. قلبزن ایشی، آقچه تقلیدی یاپمق جرمی، ساخته‌کارلق. ٢. یالانجلق، ساخته‌لك.

قَلبگاه { س. فا. [عر. قلب = یورك. فا. گاه = محل] اوردونك اورته‌سی، میمنه ایله میسره آره‌سنده‌کی مرکز فرقه‌سنك طوردیغی یر : اسکی حرب ترتیبنده قوماندان ومعیتی هیٸتی قلبگاهده بولنوردی؛ دشمنك قلبگاهنه هجوم ایتدی.

قَلبلق { س. [عر. «قلب» دن] ساخته طور وحاله، دکرسز وهیچ برایشه یارامازبوش آدمك حالی.

قلبور { قلبورلامق وساٸره. با : قالبور وساٸره.

قُلبه { س. [فا. «کلبه‌دن» دن] با : قولبه.

قَلبی { ص. عر. ث: قلبیه. ١. یورکه وکوکله منسوب و متعلق، یورکدن، جان وکوکلدن اولان: نم محبتم قلبیدر؛ برمحبت قلبیه ایله سویور؛ حسیات قلبیه. ٢. ط. تش. یورکه متعلق؛ یورك خسته‌لغنه مبتلا، یورکدن راحتسز اولان : او آدم قلبیدر. فر. Cardiaque. || قلبی الشکل = یورك بیچیمنده، یورك صورتنده مخروطی.

قَلپاق { یاخود قالپاق. س. اصل دریدن واوکا تقلیداً چوخه‌دن صاریقسز ودوز باش کسوتی : تاتار، چرکس، بلغار، عجم قالپاغی؛ سواری قالپاغی؛ پوست، سمور قالپاق. || قره قلپاق = سیاه قلپاق کیمه‌لری وجه تسمیه‌لری اولمش برترکمان طائفه‌سیکه اصل خیوه جهتلرنده بولنوب، برطاقملری بایزید وارضروم جهتلرینه هجرت وتوطن ایتمشلردر.

قَلپاقجی { س. قلپاق یاپان وصاتان اصناف : قالپاقجیلر چارشیسی؛ قلپاقجیلر باشی = استانبول چارشیسنك وقتیله قلپاقجیلره مخصوص محلی.

قَلپاقلق { ص. قلپاق اعمالنه یارایان : قلپاقلق آستراغان (اژدرخان دریسی ویا تقلیدی).

قَلپاقلی { ص. باشنده قلپاق بولنان، قلپاق کیین : بر قلپاقلی چرکس، سواری کلدی.

قِلَّت { سش. عر. ١. آزلق، آز مقدارده بولنمه : قلت عقل = عقل آزلغی، عقلسزلق؛ قلت اشتغال = آز مشغول اولمه. ٢. نادر اولمه، ندرت، قطلق : بوسنه ذخیره‌نك قلتی واردر؛ یازمه کتابلرك کیتدکجه قلتی حس اولنمقده‌در. || د. [صرف عربیده] جمع قلت = متعدد اوزانده جمعلری اولان اسملرك بو جمعلرندن طقوزدن آشاغی عدده مخصوص اولانلری. مقابلی : جمع کثرت. || ط. قلت دم = قانسزلق، فقردم.

قَلتاق { س. با : قالتاق.

قَلتَبان { ص. فا. پزونك، دیوث، ناموسسز، رذیل.

قلج { یاخود قیلج. س. با : قلیج.

قلجق { یا قلجیق. س. با : قیلجق.

قُلزُم { سخ. ذ. عر. م. [یو. Κλύσμα = قپالی؛ محصور] بحر احمر ساحلنده وسویش قربنده اسکی برشهر. || بحر قلزم = قزیل دکیز، شاب دکیزی، بحر احمر.

قَلع { سذ. عر. سوکمه، چکوب چیقارمه، اساسندن ییقوب آتمه، یرندن اویناتمه : رجالك همتی طاغلری قلع ایدر.

قَلعه { سش. عر. ج: قلاع. ١. ایچنه عسکر قپانوب دشمنه مقاومت ایتمك اوزره قالین ومحکم دیوارلردن یاپلمش کیکیش وهر طرفدن سلاح آتمغه مساعد برجلری وتعبیه‌لری اولان بنای متین، حصن، حصار، اصل تر. قورغان، فا. دژ : قلعه‌یه قپانمق؛ قلعه‌دن طوپ آتمق؛ قلعه‌یی طوپه طوتمق، آلمق. ٢. عس. بر طابور ویا بولوك عسکرك دشمنه اطراف اربعه‌دن مقاومت ایده‌جك صورتده بربرلرینه آرقه‌لرینی ویرمش درت صفدن عبارت برمربع تشکیل ایتمسی تعلیم وحرکتی : قلعه اولمق؛ قلعه نظامی. || ایچ قلعه = بر قلعه‌نك داخلنده واقع خاص ودها متین قلعه‌که صوك درجه‌ده مقاومت محلیدر، تر. ارك. || قلعهٔ سلطانیه = مرمره بوغازنده واقع چناق قلعه قصبه‌سی. || قلعه طوپی = قلعه تعبیه‌لرینه قونمغه مخصوص بیوك طوپ. || مج. قلعه کبی = پك رفیع ومتین : قلعه کبی بر او یاپدیردی.

قَلعه‌بَند { ص. فا. [عر. قلعه + م. فا. بندن = باغلامق] برقلعه‌نك داخلنده سربست کزوب آنجق طیشاریسنه چیقمامغه محکوم قباحتلی : موقتاً، مؤبداً قلعه‌بند اولمق جزاسیله مجازات اولندی.

قَلعه‌بَندلك { س. قلعه‌بند جزاسی. با : قلعه‌بند.

قَلعه‌دار { س. فا. قلعه محافظی، دژدار.

قَلفه { س. [عر. «خلیفه» دن] ١. معلمه معاونلك ایده‌رك آشاغی درسده بولنانلره تدریس ایدن آدم : مکتب قلفه‌سی. ٢. دولکر ودیوارجی اوسته‌سنك ایکنجیسی. ٣. [ایکنجی معنادن مأخوذ] ابنیه انشاسنی درعهده ایدن معمار ویا باش اوسته : قلفه‌کز کیمدر؟ ابنیه‌یی خانه‌یی قلفه‌یه یاپدیره‌جقسکز؟

بزده‌كی قلفه‌لرك چوغی فن معما-
ریدن بیخبر دیوار جیلقـدن ویا
دوالكرالكدن یتیشمه‌در. ٤. بر
قلمده قدملی كاتب. [بو مقامده
الیوم جم. صیغه‌سیله « خلفـا »
قوللانیلوب باشـلرینه‌ده سرخلفا
دینیر.] ٥. بردائره‌ده جاریه و
خـلایقلرك باشی. ٦. علی العموم
خلایقلره ویریلن عنوان. || باش
قلفه = برنجی یماق، سر خلیفه.

قَلَق { سـذ. عر. راحتسزلق ، صیقندی ، اضطراب.

قُلقاس { سـذ. عر. فول قبطی دینلان بر جنس نبات كه
« قلقاسـیه » تعبیر اولنـان بر
زمره‌نك اساسیدر، فر. Colo-
casia .

قَلقان { سـ. با : قالقان.

قَلَم { سـذ. عر. جم : اقـلام. ١. قامش، قصب، یراعه، نای.
٢. معروف بر نوع سـیاهسی
وسرت قامشك یازی یازمق اوز-
ره بر صـورت مخصـوصـه‌ده
یونتیلوب آچلمشی : قلم یونتمق ،
آچمق ؛ قلمله یازی یازمق. ٣.
علی الاطلاق یازی یازان آلت :
دمیر قلم، توگ قلم. ٤. معدن
وطـاش وتختـه اوزرینـه حك
ایتمكه مخصوص چلیكدن اوجی
كسكین آلت : معدنجی، طاشجی،
حكاك قلمی؛ قلمله حك ایتمك. ٥.
دولبند وسائره اوزرینه بویا ایله
نقش ایتمكه مخصـوص اینجـه
فورچه ویا سیوری تخته چوپی:
قلم ایشی؛ قلم كاری یمنی، یورغان
یوزی. ٦. یازی نوعی، خط :
كوزل قلمی واردر؛ اینجـه قلم؛
قالین قلم. ٧. نقش، رسم : قره
قـلم = سـیاه نقش. ٨. دوائر
رسمیه‌نك كتابت دائره‌لری، كا-
تبلرك اجتماع ایدوب یازی یاز-
دقلری اوطه : قلمه دوام ایتمك؛
مكتوبی، محـاسـبه قلمی؛ اقلام
افندیلری؛ ضـابطان اقلام. ٩.
قـلم بیچیمنـده كسلمش چوب و
چبوق : آغاجـك داللرینی قـلم
یاپمق، قلم كسمك. ١٠. آشیلا-
نه‌جق آغاجك یبانیسی چاتلاغنه
ادخال اولنمـق اوزره مطلوب
اولان آغاجك بر سـنه‌لك بو-
داقلرندن آلنوب قلم كبی كسلمش
اولان صـاپ : اخلاط آغاجنه
آرمـود قلمی آشـیلانیر؛ باغی
آشـیلامق ایچـون كوزل قلملر
بوللی؛ قلم آشیسی؛ آشی قلمی.
١١. چیچك علتنه قارشی آشیلا-
نه‌جق چوجقلره سـوریله‌جـك
جراحتك محفوظ اولدیغی زیوانه :
چوجقلری آشیلامق ایچون تازه
قلم بوللی. ١٢. دفتر ویا پوصله-
ده بر صره‌ده وبر رقله یازیلان
شیٔ : اون بش قلم اشیا آلدق.
|| قلم آچمق = یونتمق : كندیسی
چوق كوزل قلم آچار. || آشی
قلمی = ١. آغاجه آشـیلانه‌جق
بوداق پارچـه‌سی. ٢. چوجقلره
آشـیلانه‌جق چیچـك جراحتنی
حاوی زیوانه. || قلم آشـیسی =
آغاج آشیـسی انواعندن بری كه
قلم اورمغله اولور. || قلمه آلمق =
یازمق، بر ماده‌یی تحریراً بیان
ایتمـك : كوزل قلمـه آلمش.
|| اهل قـلم، ارباب قلم = تحریراً
افادۀ مرامـه مقتـدر آدمـلر،
محررین ، منشئلر. || قلم ایشی =
با : قلمـكاری. || برقلمده = بردن،
دفعـةً : بر قلمـده بشـیوز لیرا
ویردی. || قـلم بوركی = اینجـه
اوزون بر نوع بورك. || قـلم
پارمقـلی = اوزون و دوزكون
پارمقلی. || جف القلم = بر شیئه
ملاحظه ایتمدن همان حكم ویر-
مـك : بو آدمـك اخـلاقسزلغنه
جف القلم حكم ایتمـك طوغری
دكلدر. || قلم چكمك = چیزمك،
حذف ایتمـك . || قلم قولاقلی =
قولاقلری دیكیلی و دوزكون
آت. || قلم كسكی = صاجك كنارینی
كسمكه مخصوص صوئوق كسكی.
|| قلمه كلمه‌مك = هیچ اهمیتی اولمامق،
بروجه ایله جالب دقت اولمامق :
او ایش قلمه كلمز .

قَلَماً { حـ. عر. قلمـله، یازی ایله، تحریراً : قلماً افاده ایتمـك.
[تحریراً دیمك دها ایبدر.]

قَلَمبَك { سـ. [هنـد دكیزنده بر آطه‌نك اسمندن مأخوذ]
١. همنامی اولان جزیره‌دن كلن
صاری كراسته‌لی برجنس صندال
آغاجی. ٢. صـاری دانه‌لی بر
جنس مصر بغدایی.

قَلَمتِراش { سـ فا. [عر. قلم = م. فا. تراشیدن = یونمق]
قلم یونمغه مخصوص چاقی كه او-
زون صاپلیدر وآچیلوب قپانماز.

قَلَمتِراشچی { سـ. قلم یونمغه مخصوص اوزون صاپلی چاقیلر
یاپوب صـاتان صنعتكر : مقدما
قلمتراشچیلرله كاغد مقـاصی یاپان
مقـاصچیلر دخی خطـاطلر كبی
هنروراندن معـدود اولوب اك
اوستـه‌لرینك تراجمی ضبط او-
لنوردی .

قَلَمدان { س. فا. قلم قویه‌جق قوبور، قلم محفظه‌سی.

قَلَمرَو { س. فا. [عر. قلم = م. فا. رفتن = كیتمك] برحكمدار ویا حكومتك قلمی حكم سوردیكی یعنی اداره‌سی تحتنده بولنان یر، اولكه: دولت عثمانیه‌نك قلمروی داخلنده.

قَلَمزَده { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. زدن = اورمق] یازلمش، قلمه آلنمش، محرر: بالاده قلمزده بیان اولدیغی اوزره.

قَلَمزَن { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. زدن = اورمق] قلم چالان، یازان، تحریر ایدن.

قلمَق { قلمق وسائره. با: قیلق وسائره.

قَلَمكار { س. فا. ۱. دولبند او زرینه اینجه فورچه ایله نقشلر یاپوب یازمه یاپان صنعتجی. ۲. اوطه دیوارلریله طاوانلرینی مختلف بویالرله نقش ایدن نقاش: بو طاوانلری تزیین ایچون ماهر بر قلمكار لازم. ۳. كومش و آلتیندن وسائر معادندن اوانی‌یه چلیك قلمله نقشلر وچیچكلر یا یازیلر حك ایدن صنعتكار: بو قوطینك اوزرنده‌كی چیچكلر دوكمه اولمیوب قلمكار ایشیدر.

قَلَمكارلِق { س. قلمكار صنعتی

قَلَمكاری { ص. قلمكار الندن چیقمش، قلم ایشی، ال ایله نقش ویا حك اولنمش: قلمكاری یمنی، طاوان، قوطی.

قَلَمكَش { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. كشیدن = چكمك] ۱. قلم چكن، یازان، یازیجی، كاتب. ۲. چیزن، حذف ایدن.

قَلَمون { س. با: بوقلمون.

قَلَمی { ص. عر. ث: قلمیه. قلمه و یازی‌یه یاخود كتبه صنعتنه منسوب ومتعلق: مراتب قلمیه = ارباب قلمه یعنی كتبه‌یه مخصوص رتبه‌لر.

قَلَمِیّه { سث. عر. قلم وكتابت مصارفنه مقابل اولان رسم واجرت: بش غروش ده قلمیه‌سی واردر.

قَلَندَر { س. فا. ج: قلندران. ۱. دنیادن ال چكوب سرسریانه كزن دربدر و لا ابالی درویش. ۲. علائق دنیویه‌دن مبرا وآلایشلره آلدانماز مرد حقیقت بین، فیلسوف.

قَلَندَرانه { ص. ح. فا. قلندرلره یاقیشیر بر صورتده، سرسریانه، لا ابالیانه، فیلسوفانه: عمر قلندرانه؛ قلندرانه یاشایور.

قَلَندَرلِك { س. قلندر طرز و حالی، سرسریلك، لا ابالیلك، فیلسوفلق.

قَلَنسُوه { سث. عر. تپه‌سی سیوری باش كسوتی، كلاه. ذ.

قُلوب { سذ. ج. عر. فد: قلب. با: قلب.

قلوب { س. [انكا.] اكلنه‌رك وقت كچیرمك ومباحثه و مطالعه ایتمك اوزره آبونه‌لره مخصوص خصوصی قرائتخانه و جمعیت محلی.

قُلوچقه { س. با: قولوچقه.

قلور { س. [یو. Χλωρός دن مأخوذ فر. Chlore] كیم. اجسام بسیطه‌دن غاز حالنده و مایعه تحول ایدر صاریمسی و آغر قوقولی بر ماده؛ حامض قلور وسائره.

قلوروفوردم { س. كیم. عملیات ولادیه وسائره‌ده ابطال حس ایچون قوللانیلان مایع.

قَلَوی { و ج. قلویات. كیم. كول قبیلندن مواد. طوغریسی قافك كسریله و لام ساكنه ایله «قلی» در، كه فر. Alcali ده بوندن مأخوذدر.

قُلّه { سث. عر. [قوله یازماملی] ۱. طاغ تپه‌سی، ذروه: قلهٔ جبل. ۲. یوكسك واكثریا دائروی بنا: یانغین قله‌سی؛ ساعت قله‌سی؛ بكجی قله‌سی. ۳. بعض اولرك اوستنده جهانما كبی یوكسك ونظارتلی جیقندی: او كوشكك اوزرنده كوزل بر قله واردر. ۴. بح. بعض زرهلی سفن حربیه‌نك كوكرته‌لری اوزرنده ماكینه ایله دونر چلیك قله كه ایچنده آغر طوپلر بولنور.

قَلیته { یا غالته. س. [یتا Galletta] پكسماد یرینه قوللانیلان و سوت و سائره‌یه باتیریله‌رق ین قوری ودائروی كوچك خمورسز اتمك، كورك. || قلیته‌اونی = خاص اون.

قَلیته { س. [یتا.] بح. سابقده قلیون رسمنده یوك كمیسی.

قلیج { س. اسلحهٔ جارحه‌دن الك معروف سلاح كه اكریجه ویا دوز اولوب انواع كثیره‌سی واردر و قیننده اولدیغی حالده قایشله بله طاقیلیر، سیف، تیغ، شمشیر: قلیج چكمك = سل سیف ایتمك؛ قلیج دمیری = ناملیسی، قینی = غلافی؛ بالچاغی = قبضه‌سی؛ قلیج آتمق، چالمق = قلیجله

اورمق؛ قلیجه صارلمق = قلیجه طاورانمق؛ قلیج قلیجه کلمك = طرفیندن قلیج چکمك؛ قائمجی قلیج = اکسز؛ صپان قلیجی = اکری؛ طال قلیج = سل سیف ایتمش. || قلیج اوتی = معروف بر جنس نبات طبی، قنطاریون، قنطارون. || قلیج بالیغی = بورنی مع کبی اوزون وکسکین بر جنس ایری بالیق. || بح. پروانه قلیجی = پروانه تخته‌لرینك باغلی اولدیغی نصف قطر. == ص. مج. اکری، چارپق: قلیج باجاقلی.

قلیججی { س. قلیج یاپان وصاتان آدم.

قلیجخانه { س. عسکرك قلیجلریله اوکا مماثل سائر اسلحه‌نك یاپلدیغی محل.

قلیجلامه { ح. ۱. بر شیئك کسکین وطار طرفی یوقاری کله‌جك صورتده، دیکنه، قلیجنه: تخته‌یی قلیجلامه قویك. مقابلی: پالاسنه. ۲. غایطانله بوینه آصیلان قلیج کبی آرقوری وضعیتده، بریاندن او بر یانه.

قلیجلی { ص. قلیجله مسلح، قلیج طاقنمش.

قلیف { س. [عر. « غلاف » دن] ۱. غلاف، قاب، ظرف، محفظه، محافظه‌سی مطلوب بر شیئی ایچنه آلوب صارمغه مخصوص مختلف قاب: بیچاق قلیفی؛ کتاب قلیفی؛ چبوق قلیفی. ۲. ایچی طولدیریلان شیء، اوت وسائره ایله طولمق اوزره دیکلمش قاب: مندر، یاصدیق قلیفی. || مناره‌یی چالان قلیفنی حاضرلار = بر ایشه تشبث ایدن اسبابنی دوشونمشدر.

قلیفلی { ص. قلیفی اولان، محفظه‌لی: قلیفلی کتاب.

قلیل { ص عر. ث: قلیله. [« قلة » دن مش.] آز، مقدار ویا عددی چوق اولمیان، کثیر ضدی، اندك، کم، نقصان: مال قلیل؛ عدد قلیل؛ زمان قلیل؛ مدت قلیله. — اضافت طریقیله ترکیباتده استعمالی دها زیاده‌در: قلیل العقل = عقلی آز؛ قلیل الهمه = همتی قط. == ج. قلائل. با: قلائل.

قلیلاً { ح. عر. آز اوله رق، آزلقله. ذ.

قلیون { س. با: قالیون.

قلیه { س. یاغده قاورلدقدن صکره اتسز پیشمش سبزه: باطلیجان قلیه‌سی.

قلیه { ش عر. کم. دکیز اوتلرینك احراقیله کوللرندن چیقاریلان ملح؛ قلیه طوزی = سوده؛ قلیه طاشی = حمض سود یوم.

قما { س. با: قامه.

قمار { سذ. عر. [لسانمزده زبانزدی قافك ضمیله‌در] آقچه وسائره مقابلنده اوینانیلان اویون، میسر: قمار اوینامق؛ قمارده غائب ایتمك؛ قماره قویمق: ساعتنی قماره قویدی.

قمارباز { ص. فا. [عر. قمار = اویون. فا. باختن = اوینامق. — طوغریسی قافك کسره‌له‌در.] قمار اوینایان، قمارجی: او قماربازك بریدر.

قماربازلق { س. آقچه وسائره مقابلنده اویون اوینامق سیئه‌سی: قماربازلق انسانك خرابیتنی موجب بر فنالقدر.

قمارجی { س. آقچه وسائره مقابلنده اویون اوینایان، قمارباز: دنیاده سلامت بولمش هیچ بر قمارجی یوقدر.

قمارجیلق { س. آقچه وسائره مقابلنده اویون اوینایانك حالی، قماربازلق: قمارجیلقدن فنا شیء یوقدر.

قمارخانه { س. ایچنده قمار اوینانیلان بنا: اوراسی عادتا قمارخانه‌در.

قماره { قماروت. با: قامره وسائره.

قماری { ص. عر. هندستانك جنوبنده قمار بورنی جوارلرنده چیقان الك نفیس عوده وصف اولور: عود قماری.

قماش { سذ. عر. ج: اقمشه. ۱. ایپکدن ویا یوك وکتن وسائره‌دن آغر منسوجات: آوروپا، شام، هند قماشی. [عربیده هر نوع منسوجاته اطلاق اولنور.] ۲. اثواب وسائره‌نك معمول بولندقلری منسوج جنس ونوعی: بو اثوابك بیچیمی کوزل اما قماشی پك ایی دکلدر؛ سز قماشنه هیچ باقمایك. ۳. هر شیئك اصلی، مایه‌سی، طینتی = قماشی آشاغی آدم؛ اونك نه قماش اولدیغنی سز بیلمزسکز. || مج. هند قماشی = اله کچمز شیء، غنیمت.

قماشمق { قماشدیرمق وسائره. با: قاماشمق وسائره.

قمر { سذ. عر. کره‌ٔ ارضك یکی اولان معلوم جرم سماوی،

آی، ماه: دور قمر؛ منازل قمر.

قَمَری { ص. عر. ث: قمریه. آیه منسوب و متعلق: دور قمری؛ سنهٔ قمریه = آی ایله حساب اولنان سنه؛ شهور قمریه = قمرك بر دورندن عبارت اولان آیلر. || د. حروف قمریه = عربیده کلمه‌نك باشنده حرف تعریفله برابر اولدقلری وقت حرف تعریفك لامی اوقونان حرفلر که ا، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، و، ه، ی حرفلریدر: الاسم، الباب، العین کبی. دیکرلرینه حروف شمسیه دینیر. بو ایکی اسم القمر والشمس لفظلرندن متحصلدر.

قُمری { سذ. عر. و:

قُمریه { سذ. عر. کوکرجینه شبیه و او بیوکلکده اوله‌رق کردانده سیاه بر دائره‌سی بولنان معروف قوش که لسانمزده دخی قومری دینلیر. با: قومری.

قَمَریّه { سذ. عر. مهتابده اوتورلمق اوزره اوستی اورتیلی واطرافی آچیق چارطاق و یا کوچك کوشك: باغچه‌نك بر طرفنده کوزل بر قمریه یاپدیرمش؛ قمریه‌ده قبول ایتدی.

قَمع { سذ. عر. قهر وتنکیل و ضبط ایتمه. ذ.

قمقم { مه. با: قیم.

قُمقُمه { س. [عر. « قمقم » دن] هرطرفی یووارلاق دستی ومرکب شیشه‌سی وسائره. || مج. فتنه‌قمقمه‌سی = نمام ومفسد کیمسه.

قَمل { سذ. عر. بیت، کهله. ذ.

قملانمق { قملدامق وسائره. با: قیملانمق وسائره.

قَمو { ص. با: قامو.

قُمیز { یاخود قومیز. س. [اصلی قاف مکسوره ایله اولوب « قیمیز » ده یازیلیر.] اکشیمش قیصراق سودی که تاتارلرجه پك مقبول ومستعمل اولوب بوکون طباً دخی فائده‌سی آکلاشلمغله استعمالی تعمم ایتمکده‌در.

قَمیص { سذ. عر. ١. کوملك. ٢. نبا. تش. بعض زارلره اطلاق اولنور، فر. Tunique.

قنا ١ { یا قینا. س. [عر. « حنا » دن غلط] جزیرة العربده حاصل اولان بر نوع نبات که قوریسنك توزی قادینلرك پارمق اوجلرینی واختیارلرك صاچ وصقاللرینی قرمیزیمسی بر رنکده بویامه‌لرینه یارار: قنا قومق؛ قنا کیجه‌سی = کلین اوله‌جق قیزه قنا قودقلری کیجه که وقتیله دوکونك ایام معدوده سندن ایدی. الیوم پنجشنبه کیجه‌سی یاپیلان دوکون اکلنجه‌سی. || قناچیچکی = برجنس چیچك. || مج. قنالر یاقمق = اظهار مسرت ایتمك.

قناب ١ { یا قیناب. س. [کنویر دیمك اولان عر. «قنب» دن] کنویردن قبا شیئلر دیکمکه ویا باغلامغه یارایان اینجه سجیم ویا قالین ایپلیك: قنابله دیکمك، باغلامق.

قَناپه { س. با: قاناپه.

قَنات { یا قانات. س. [« ت » سی حرکه‌لنیجه « د » اولور.] ١. علی العموم طیورك قوللری که اوك آیاقلری مقامنده اولوب اوچمق اوزره اوزون توکلی و آچیلیر قپانیر برجفت عضوه تحول ایتمشدر، جناح، پر: قوش قنادی؛ طاوق قنادی؛ قناتلرینی آچوب اوچمق. ٢. بالیغك آیاقدن مبدل اوله‌رق کورك کبی یوزمه آلتنه تحول ایتمش اولان عضولری: بعض بالیقلرك ایکیشر وبعضلرینك دردر قناتلری واردر. ٣. قپو و پنجره کبی شیئلرك آچیلوب قپانیر و اکثریا چفت اولان قپاقلری: بو قپونك قناتلری پك آغردر؛ پنجره‌نك بر قنادی آچلماز؛ پانجورك، چرچوه‌نك قناتلری. ٤. قارشی قارشی‌یه موضوع اوله‌رق بر چفت تشکیل ایدن منسوجاتدن بعض شیئلر: پرده، یلکن قناتلری. ٥. علی العموم قماش و منسوجاتك وعلی الخصوص طولاً ایکی‌یه قاتلانمش اولانلرینك یاریم اکی: ایکی، اوچ قنات کوملك، چارشف. ٦. کورك تخته‌سنك نصفی: او کورکك بر قنادینی صرف ایتدك بر قنادی طوریور. ٧. ابنیه‌نك ایکی جناحندن بهری: او اوك صاغ قنادی دها نظارتلیدر. ٨. قوش توك ویلکندن سوپورکه ویلپازه. ٩. یل دکرمنی یلکنلرینك بهری. ١٠. مج. حمایه، تصاحب، التزام، جناح: اونك قنادی آلتنده‌در، قنادی آلتنه صوقلدی. ١١. بورن دلیکلرینك خارجی جداری، پرده‌سی،

منخر: بورنك قنادی. || ات قنات = بر جنس بیوك یاراسه. || صاری قنات، قزیل قنات = ایکی جنس بالیق. || قول قنات = ۱. اعضاء بدن، جوارح: طوتار قولی قنادی یوقدر. ۲. استنادگاه، قوت وقدرت: قولی قنادی کسلدی.

قنات { سد. عر. [تاسی تاء تأنیث اولمغله طوغری املاسی «قناة» در.] ۱. بر آلتنده‌کی اورتیلی صو یولی، قپالی جدول. ۲. تث. بدنده بعض مجرالره دینیر.

قناتلانمق { فل. قنات پیدا ایتمك (کوچك قوشلرك) قنادی چیقمق، اوچه‌جق حاله کلمك: کوکرجین پالازلری دها قناتلانمدی؛ چکرکه‌لر قناتلانجه چاره‌لری بولنماز.

قناتلی { ص. قنادی اولان، قناتلی بوجك؛ اوزون قناتلی؛ چفت قناتلی.

قناته { سد. [ایتا.] ۱. مایعات وضعنه مخصوص قاب که اولچی کبی ده قوللانیلیر. ۲. بول آغزلی صو دستیسی.

قناد { سد. با: قنات.

قنادیل { سد. جم. عر. فد: قندیل. یل. با: قندیل.

قناره { سد. با: قناره.

قناریه { سد. آوروپاجه بو اسمله معروف اولان جزائر خالداتدن کتیرلمش کوچك بر صاری قوشدرکه کوزل اوتوب هرهوایی چاغرمغه‌ده آلیشه بیلدیکی ایچون قفسده طوتیلور و یاوریسی‌ده یتیشدیریلیر: قناریه اوتمه‌سی؛ قناریه قفسی. || قناریه اوتی = بر جنس نبات. || قناریه چیچکی = بر جنس صاری چیچك. || قناریه صاریسی = آچیق صاری. || قناریه یمی = پك اوفاق دانه‌لی بر جنس حبوب، برتی.

قناریه‌لق { سد. مح. بعض اسکی سفائنك قیچ طرفنده اوکی پارمقلقلی تاراچه. [باغچه‌لك ده دیرلردی.]

قناطر { سد. جم. عر. فد: قنطره. با: قنطره.

قناعت { سد. عر. ۱. بر شیئله راضی و خشنود اولوب زیاده ایستممه، اکتفا: بن بونکله قناعت ایدرم؛ جزئی بر شیئله قناعت ایدر آدمدر. ۲. طمعکارلغك ضدی، آز شیئله اکتفا: ارباب قناعتدندر؛ قناعت توکنمز بر خزینه‌در.

قناعتکار { ص. فا. قناعت صاحبی، آزله اکتفا ایدوب طمعکارلق ایتمین: ذاتاً کندیسی قناعتکار آدمدر.

قناعتکارانه { ص. ح. قناعت صاحبی اولانلره لایق و یاقیشیر حال و صورتده: بر طرز قناعتکارانه‌ده؛ قناعتکارانه بر عمر سوریور.

قناعتکارلق { سد. قناعت صاحبی اولان آدمك حالی، طمعکارلغك ضدی: قناعتکارلق کبی صاحبنه راحت ایتدیرر خصلت یوقدر.

قناق { یاخود قیناق. پارمق مفصلی، پارمغك چیتلایان یری.

قناقنا { یاخود قینه قینه ویا قیناقینا. سد. [فر. Qinquina] آمریقادن کلیر آجی بر آغاج قبوغی که صیتمه‌یه قارشی تأثیر فوق العاده‌سی معلوم اولان کینین (سولفاتو) بوندن چیقار، وقوت ایچون دخی شراب و سائره ایله استحضار اولنور: قناقنا شرابی.

قنال { سد. [فر. Canal] طبیعی ویا صنعی صو جدولی: نهردن کویه بر قنال واردرکه سقی اراضی ایچون اقتضا ایدن صو اورادن آقار؛ باتاقلغك صوینی آقیتمق ایچون درینجه بر قنال آچمق اقتضا ایدر؛ سویش قنالی هند و اقصای شرق یولنی چوق قیصالتدی.

قنامسیق { ص. ۱. ذم و تقبیح ایدن، تنقیدجی، منقد. ۲. اکلنن، مستهزی، استهزاجی. مر.

قنامق { فتد. ۱. ذم و تقبیح ایتمك، تنقید ایلمك. ۲. اکلنمك، استهزا ایتمك. مر.

قنامَق { فتد. ۱. ذم وتقبیح ایتمك. ۲. اغرا و اغوا ایلمك. مر.

قنب { سد. عر. [قافك ضم و کسری جائزدر] کنویر، کندیر. ن.

قنبر { سد. او آدمی، خانگی بنده. [حضرت علی (رضه) افندمزك بنده صادقی مشهور قنبرك اسمندن مأخوذدر.] || قنبرسز دوکون اولماز = هر یره کیرن و هر ایشده بولنانلر حقنده ایراد اولنور ضرب مثلدر.

قنبور { ص. ۱. آرقه‌سی چیقیق، آرقه‌سی تومسك، احدب: قنبور آدم؛ چوق یازی یازمقدن قنبور اولمش. ۲. بوکلمش،

اكرى، تومسك، محدب: آر-
قه‌سى قنبور. ٣. بر طرفى چيقمش،
بل ويرمش، ييقلق اوزره اكر-
يلمش: قنبورديوار. = س. ١.
قنبورلق، حدبه: قنبورى
چيقمش. ٢. يومرى، تومسك:
اوراسنده برقنبورى وار ايدى.

قنبورلاشديرمق {فتـ. آرقه-سنى بوكمك، قنبور ايتمك.

قنبورلاشمق {ف. بلى بوكلمك، آرقه‌سى چيقمق، قنبور اولمق، تحادب ايتمك: بوتخته قنبورلاشدى.

قنبورلق {س. بل بوكلمش وآرقه چيقمش اولمه، قنبور آدمك حالى، حدبه: قنبورلق اختيارلقدن كليرسه‌ده چوق چالشمه‌نك ده مدخلى واردر.

قنبوط {س. (ر.) بودور بر جنس كفال باليغى.

قنتارمق {قنتارمه. با: قانتارمق، قانتارمه.

قند {سذ. عر. نبات شكرى.

قندرى {با: قاندرى.

قندز {س. عر. پوستندن كورك ياپيلان بر معروف حيوان. تركجه‌ده «قوندوز» ده يازيلير.

قنده {قندن. با: قاده وسائره.

قنديل {سذ. عر. جـ: قناديل. ١. زيتون ياغى ايچنه باتيرلمش بر فتيلك ياقمسيله ضيا ويرن تنوير آلتى انواع مختلفه-سى كه طاش ياغى و غازك ايجاديله استعمالى جامع و مناره‌لره طوغنما تنويراتنه مخصوص كبى قالمشدر: قنديل ياقمق؛ سونوك برقنديلك ضياسيله ديكيش ديكيوردى. ٢. سنبل كبى چيچكلرك چيچكى: بو سنبلك قنديلى نه قدر چوق! || قنديل آغاجى = برجنس آغاج. || اداره قنديلى = آز آيدينلق ويرمك اوزره كيجه اويوركن ياقيلان قنديل انواعى كه بعضيلرى قيصه مومدن عبارتدر. || قنديل اوچرمق = چوجقلر صابون كو-پوكندن بالون اوفلمك. || قنديل چوركى = ليالئ مباركه‌ده صورت مخصوصه‌ده ياپيلوب ينن ياغلى چورك || قنديل چيچكى = جوان پرچم نوعى. || شمانده‌ره قنديلى = فتيلى طبپه پارچه‌لرنى حاوى بر اوفاجق شمانده‌ره ايله ياغك او-زرنده طوران قنديل نوعى. || مجـ. كوك قنديل = مست لايعقل، كوزى دومانلى سرخوش. || قنديل كيجه‌سى = مناره‌لرده قنديل ياقان ليالئ مباركه‌نك بهرى، ولادت نبوى، رغائب، برات، معراج كيجه‌لرى كبى.

قنديلجى {س. ٢. عمومى بر محل ويا دائره‌ده و مثلا جامع وصوقاق وسائره‌ده قند-يللرى ياقمغه مأمور آدم. ٢. قنديل ياپوب صاتان آدم.

قنديللشمك {فتـ. ليالئ مبار-كه‌دن بر قنديل كيجه‌سنى بربرينه تبريك ايتمك، بو مناسبتله تبريك ايدشمك.

قنديلك {س. قنديل قونان بر. = صنـ. قنديل كونه مخصوص: بو اثوابى قنديلك اولمق اوزره ياپديلر.

قنديللى {ص. قنديللرى اولان، قنديللرله تزيين وتنوير اولنمش. || قنديللى تمنا = الى پك آشاغى و مكرراً ايندیروب قا-لديره‌رق ايتدكلرى تمنا. || قند-يللى چيچك = صالقيم صالقيم صار-قان چيچك.

قنص {سذ. عر. آو، صيد، شكار، نخجير. ن.

قنطار {سذ. عر. (اصل عربيسى كسر قاف ايله‌در) ١. آغر شيئلرى طارتمغه مخصوص وزن آلتى كه اوقه و درهم رقملر-ينى حاوى بر صابله اونك اوزرينه حركت ايده‌جك صورتده آصيلى بر طوپدن و طارتيله‌جق شيئى قالديره‌جق ايكى زنجيرلى چنكالدن عبارت اولوب بر يره آصيلى اولور ويا ايكى كشينك اوموز-لرينه قودقلرى بر صيريغه طاقيلير؛ ال قنطارى = بونك كوچكى. ٢. باشليجه قرق درت اوقه‌دن عبارت اولان و محله كوره‌ده دكيشن آغرلق مقدارى: اون قنطار كيرج؛ معدن كومورينك قنطارى قاچه‌در. || يكى قنطار = يكى اعشارى اوزانده يوز كيلوغرا-مدن عبارت ثقلت. || قنطار آغاسى = سابقده اوزانك تفتيشنه مأمور احتساب مأمورى. || قنطارى بلنده = كوزى آچيق، آلدانماز آدم.

قنطارجى {س. آلنوب صاتيلان شيئلرى طارتوب بوكا مخصوص رسمى آلان بلديه مأمورى.

قنطارجيلق {س. قنطارجى خد-مت و وظيفه‌سى.

قَنطارون { یاخود قنطاریون . سنذ . عر . [یو . Κανταύριον] طاغلرده وقیرلرده حاصل اولوب زیتون یاغی ایچنده شیشه‌ایله کونشده طوردیغی حالده بیچاق یاره‌لرینه ایی کلن معروف برعلاج حاصل ایدن بر نوع صاری چیچك ، قلیج چیچکی ، اشك قولاغی : قنطارون چیچکی؛ قنطارون یاغی .

قَنطاریون { سنذ. عر. با : قنطارون.

قَنطاریّه { سث. عر. قنطار رسمی، صاتیلوب آلنان شیئلری طارتان قنطارجینك آلدیغی رسم : قنطاریه متعهدی.

قَنطَره { سث. عر. جـ : قناطر. کوپری ، کارکیر وکمرلی کوپری ، جسر ، پل. [جسردن فرقیچون « جسر » ماده‌سنه با.]

قَنغال { س. با: قانغال.

قَنغی { ک. [یاخود خانغی و غلط فاحشی : هانکی] ایکی ویا زیاده شیئلردن برینی تعیین خصوصنده مستعمل سؤال تعبیریدر : بو ایکی طاشدن قنغیسی دها طیانیقلیدر ؟ طلبه‌کزدن قنغیسی دها مستعددر ؟ اونك چوق قباحتلری واردر قنغیسنی سویلیه‌یم ؟ قنغی آدم بوکا تحمل ایده‌بیلیر ؟ قنغی دولت تبعه‌سندندر ؟ || قنغی بری = سؤالی ابهام صورتنه قور : خطالریکزك قنغی برینی سویلیه‌یم ؟

قُنفُذ { سنذ. عر. جـ : قنافذ. تا. کرپی.

قَنفَسه { سث. عر. تا. تسبیح بوجکی.

قُنوت { سنذ. عر. ١. اطاعت، انقیاد. ٢. اوامر الهیه‌یه کمال تسلیمیتله اطاعت، طاعت، عبادت. ز.

قُنوط { سنذ. عر. امید کسمه، مأیوسیت، نومیدلك .

قَنی { ظم. با. قانی.

قُوا { سث. جـ. عر. فد : قوت. با : قوت. [اصل عربیده الف مقصوره ایله « قوی » اولوب، واو مشدده ایله قرائتی ایسه غلطدر.]

قَوابِل { سث. جـ. عر. فد : قابله. با : قابله.

قَوّاد { سنذ. عر. [« قیادة » دن سمبـ.] پزونك.

قُوّاد { سنذ. جـ. عر. فد : قائد. با : قائد .

قَواره { س. با : قاواره.

قَوّاس { سنذ. عر. [« قوس » دن سمبـ.] اوقله مسلح عسکر. [اصل عربیده اوقجی یعنی اوق یاپان آدم دیمکدر.]

قَواسیه { یا قاواسیه. س. آجی آغاج.

قَوّاص { س. [عر. « قواس » دن مأخوذ] ١. بیوك آمرلر خدمتنده چاوش، امر چاوشی. ٢. اصحاب مصالحی احضاره و اوامر لازمه‌یی تبلیغه مأمور محکمه خدمه‌سی، محضر، مباشر : قواص کلوب چاغردی. ٣. دول اجنبیه سفارتخانه‌لری مأمورلرینك معیتنده قیافت مخصوصه‌یی حامل محافظه مأموری‌که ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمش بر شیئدر . ٤. بانقه کبی بعض دوائر غیررسمیه‌ده مستخدم مسلح محافظه مأموری.

قَواصلق { س. قواص صفت و خدمتی.

قَواطه { س. آجیمسی وسرتجه بر جنس طوماته که باشلیجه ترشیسی یاپیلیر.

قَواعِد { سث. جـ. عر. فد : قاعده. با : قاعده = تر. فد. کبی. صرف ونحو علمی وکتابی : قواعد عثمانیه.

قَواف { س. [عر. « خفاف » دن غلط] حاضر آیاق قابی صاتان اصناف. || قواف مالی = ایصمارلامه کبی دقتلی و ایی کراسته‌لی اولمیوب حاضر و اوجوز صاتلق اوزره یاپیلان شیئلر کبی عادی وچوروك مال. || کاغد قوافی = مزور. || لاقردی قوافی = نمام، سخنچین، دیدی قودیجی .

قَوافخانه { س. حاضر آیاق قابی صاتیلان دکانلرك بولندیغی یر.

قَوافِل { سث. جـ. عر. فد : قافله. با : قافله.

قَوافلق { س. حاضر آیاق قابی صاتمق صنعت وتجارتی.

قَوافی { سث. جـ. عر. فد : قافیه. با : قافیه.

قَواق { س. با : قاواق.

قَوال { ص. علی الاطلاق ایچی بوش بوری کبی شیئلره اطلاق اولنور : قوال دودوك = چوبانلرك چالدقلری قالینجه سسلی بیوك دودوك ؛

قوال تفنك = ناملیسی بیوسز. == س. ناملیسی بیوسز تفنك. ‖ مج. اوستی قوال آلتی ششخانه = اوستی آلتنه بكزه‌مز مناسبتسز قیافت وسائره.

قَوّال { ص. عر. [« قول » دن سمبـ.] چوق سویلر، لافزن، گوزه.

قَوالِب { سذ. جـ. عر. فد : قالب. با : قالب.

قَواله { س. دكیز كنارنده صالاش وطام یاپلمش محل.

قَوالیَر { س. [یتا. Cavaliere] اصل سواری وآتلی دیمك اولوب قرون وسطاده آوروپاده خرستیانلق اوغورنده فدای جان ایتمش قهرمان كبی لچینیر بر صنف متعصب جنكا. ورله اطلاق اولنور دی كه بونلرك برطاقملری بعض محللرده روحانی وعسكری بر نوع اداره وحكومتده نائل اولمشلردی : ردوس، مالطه قوالیرلری.

قِوام { سذ. عر. ۱. طورش، طورمه، قائم وكائن و موجود اولمه : بر ملكك قوامی آنجق سیف و قلم ایله اولور. ۲. مدار كون و وجود، تكیه كاه، پناه : قوام الدین. ۳. مایع بر شیئك قویولق درجه‌سی : بال، پكمز قوامنده. ٤. هر بر حالتك درجهٔ لازمه‌سی، تاو [اصلی : تاب]، چاغ : تام قوامنده‌در؛ قوامنی بولمق؛ قوامه كلمك.

قِواملانمق { فل. قوامه كلمك، قویولاشمق، قویولقده ودیكر بر حالده درجهٔ مناسبه‌یی بولمق : قواملانجه‌یه قدر قایناتملی.

قِواملی { ص. قوامنده اولان، لزومی درجه‌ده قویولق وسائره حالنده بولنان، تاونده اولان.

قُوان { یاخود قووان. با : قوغان.

قُوانج{ ص. كندینه گوگنن، اوگنن، تفاخر ایدن، مفتخر، متكبر.

قوانجه { یاخود قینجا. س. [یتا.] بحـ. آقتارمه، نقل : قوانجه ایتمك = آقتارمق.

قُوانمق { فل. كندینه گوگنمك، اوگنمك، تفخر وتفاخر ایتمك، قولتوقلر قبارمق.

قَوانوز { س. ۱. طوپراقدن آغزی كـكیش دستی كبی قاب، اوفاق كوپ : یاغ، ترشی قوانوزی. ۲. طوپراق ویا چینیدن آغزی كـكیش وبعضاً طار كوچوجك قاب : رچل، علاج، انفیه، پوماده قوانوزی؛ مركب قوانوزی.

قَوانین { سذ. جـ. عر. فد : قانون. با : قانون.

قَوائِم { سذ. جـ. عر. فد : قائمه. با : قائمه.

قوب { د. « قو » ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه كیروب مبالغه و تأكید بیان ایدر : قوب قوری؛ [واو مبسوطه ایله :] قوب قولای.

قوّب { د. قوب قولای. مادهٔ آنفه‌یه با.

قوباء { سذ. عر. ط. طوزلی بلغم، فر. Dartre.

قوباد { ص. ۱. قبا، بطال، حنطال. ۲. تلفظی وشیوه‌سی قبا : قسطمونی تركلرینك سویلدكلری لسان قوباددر؛ قوباد برآدم.

قوبادلق { س. قبالق، بطاللق، حنطاللق : سویلدكلری لسانك قوبادلغی.

قوّبالت { س. [لا. Cobalt] كیم. معدنی بر جسم بسیط.

قوبائی { ص. عر. ؤ : قوبائیه. ط. طوزلی بلغمه منسوب و متعلق ویا بو علت قبیلندن او-لان : اللرنده بعض بزور قوبائیه ظهور ایتدی.

قوبور { س. ۱. ایچی بوش طار و اوزون استوانی قاب ویا ظرف كه بر طرفی قپالی و یا ایكی طرفی آچیق اولور : قلم قوبوری؛ اكر قوبوری = اكره مربوط پشتو قلیفی؛ اوق قوبوری = تیركش. ۲. آبدستخانه دلیكندن لغمه این عمودی موضوع كنكلر : قوبور طیقانمش؛ قوبوره دوكمك. == ص. پك طار اولان استوانی شیئلره وصف اولور : قوبور پانطالون.

قوّپارتمق { فتـ. ۱. كسدیروب آیرتمق، چكدیرەرك ارتباط واتصالی ازاله ایتدیرمك، سوكدیرمك : ماكینه‌یه پارمغنی قوپارتدی؛ او خلاطی كیمه قوپارتملی؟ حیوانه قولانی قوپارته‌جقسكز. ۲. (میوه و سائره) طوپلاتمق، دوشورتمك، اقتطاف ایتدیرمك : باغچوان

كيسه‌يه اوزوم، كراز ياپراق، چيچك قوپارتماز.

قوپارلمق { مج. ١. كسديرلمك، قطع ايتديرلمك، چكيلوب آيرلمق، سوكلمك، قلع ايدلمك: بو ايپ ال ايله قوپارلماز؛ كوكلرى قوپارلمه بيله‌جكميدر؟ ٢. (يمش وسائره) كسلمك، طوپلانمق، دوشورلمك، اقتطاف ايدلمك: بو موسمده باغدن ياپراق، كل آغاجندن چيچك، اوزوم، الما، قوپارلماز.

قوپارمق { فتـ. ١. كسمك، قطع ايتمك: ايپى، زنجيرى قوپارمق. ٢. چكوب آيرمق، اتصالى ازاله ايتمك، ارتباطى كسمك: قوشك باشنى قوپاردى؛ چرخ پارمغمى قوپاردى؛ كوپك ياقه‌لاديغى ات پارچه‌سنى قوپاردى. ٣. چكوب چيقارمق، سوكمك، قلع ايتمك: فدانلرى كوكلريله قوپارمق؛ قپو قناديني يرندن قوپارمغه مقتدر. ٤. جبراً آلمق، بر شيئى صيق طوتان آدمدن آلمغه موفق اولمق: اوندن پاره قوپارمق نه قدر زور! بن كنديسندن بش اون ليرا قوپاره‌جغمى مأمول ايدرم. ٥. كورلديلى ويا قاريشيق بر حالى وجوده كتيرمك، ايقاع و اظهار ايتمك: قيامتى قوپاردى؛ ولوله‌يى قوپارمق؛ روزكار بر ورطونه، بر توز دومانى قوپاردى. || مج. زنجيرى قوپارمق = چيلديرمق. = فل. صانجى ايتمك، صانجمق، وجعه دوچار اولمق: يوركى، قارنى قوپاريور.

قوپال { ص. طوباج، قونت، قبصه و بچيمسز.

قوپال { س. [فر. Copal] جلا صمغى، برازيليا راتنجى.

قوپچه١ { س. دوكمه وايپليك يرينه تلدن اركككى ديشيلى چنكل: توزلق قوپچه‌سى؛ بر چفت قوپچه.

قوپچه‌لاتمق { فتـ. قوپچه ايله ايليكلاتمك: شو چوجغك توزلغنى داديسنه قوپچه‌لاتمليسكز.

قوپچه‌لامق { فتـ. قوپچه ايله ايليكله‌مك: يلكى قوپچه‌لادى.

قوپچه‌لانمق { فل. مج. قوپچه ايله ايليكلنمك: بو توزلق طار اولديغيچون قوپچه‌لانميور.

قوپچه‌لى { ص. قوپچه‌سى اولان، قوپچه ايله ايليكلنن: قوپچه‌لى توزلق.

قوپر { س. [اجنبى لغت] ازمارید بچيمنده يوز درهملك ياصى برجنس بالق.

قوپرتمق { قوپرتمق. وا: قوپارمق وسائره.

قوپسه١ { س. بحـ. قالفات طوقماغنك آغزينه كچيريلن دمير چنبر.

قوپمق { فل. ١. قطع اولنمق، قيريلوب آيرلمق: ايپ قوپدى؛ فدانى چكركن كوكى، بر دالى قوپدى. ٢. ارتباط واتصالى زائل اولمق، آيريلوب دوشمك: صچاغك فروشلرى، سترمه‌لك بر دوكمه‌سى قوپدى؛ فسكزك پوسكولى قوپه‌جقدر. ٣. كورلديلى ويا تهلكه‌لى برشىء ظهور ايديورمك، بردن بره چيقمق: قيامت قوپدى؛ بر ولوله‌در قوپدى؛ شدتلى بر روزكار، بر ياغمور قوپدى. ٤. زياده آغريمق: يورك، كوبك قوپمق؛ باغرصاقلرم قوپيور. || اود قوپمق = چوق قورقمق، هيجان و دهشته دوچار اولمق. || كوكلدن قوپمق = اعطاسنه راضى اولمق، رضاسيله ويرمك: فقرايه اعانه طوپلايورلر هركس كوكلندن نه قوپارسه ويريور.

قوپوز { س. [اصل معناسى قاون قارپوز و اوكا مشابه شيئلر اولوب مجازاً بزجه مستعمل معنايه كلير] لاوطه نوعندن بر جنس چالغى، بربط.

قوپوزغه { س. قپوسقه ديديكمز شيئك هيئت اصليه‌سى اولوب، اصل تركجه‌ده لاخنه ديمكدر.

قوپوزله١ { يا قپوسله. س. برنوع ككيك.

قوپوق { ص. [«قوپمق» دن] قوپمش، كسلمش، كسيك، منقطع: برقولى قوپوقدر؛ سترسنده قوپوق بر دوكمه‌سى وار ايدى.

قوپون { س. [فر. Coupon] بيلت واسهام و سائره‌نك مقسطاً تأدياته مخصوص كوچك پارچه‌لرى ويا على الاطلاق كسيله‌جك پارچه: اسهام قوپونى؛ واپور بيلتنك قوپونى.

قوپوى { س. قوشقو زاغارى: روم ايلى قوپويى.

قوپه١ { س. [فر. Coupe] ١. بللور پارداق، آلافرانغه

صو وسائره بارداغی: سفره‌ده
صو قوپه‌لری آیری واونلردن
کوچوك اولان شراب قوپه‌
لری آیری ایدی. ۲. بر بارداغك
استیعاب ایتدیکی مقدار: بکا
بر قوپه صو ویرك. ۳. اویون
کاغدلرینك یورك ایچملی بنکلیسی:
قوپه‌نك بشلیسی.

قوپه { س. [فر. Coupé] اصل یاریم لاندو کبی کسمه آرابه
دیمك ایسه‌ده، علی الاطلاق قپالی
ویالکز آرقه‌دن اوتوریله‌جق یری
اولان آرابه‌لره دینیر.

قوپیه { س. [فر. Copie]. ۱. اصل اولان بر محررك آلنان
عینی، صورت، نسخه: قوپیه‌
سنی صاقلامق؛ بر قوپیه‌سنی لفاً
کوندرمك. ۲. صورت چیقارمه،
استنساخ: قوپیه ایتمك. [لسانمزك
بو کلمهٔ اجنبیه‌یه افتقاری یوقدر.]

قوت { س. اقبال، طالع، بخت، سعادت. [«موت» ایله
مترادفدر.]

قوت { سذ. عر. ج: اقوات. یاشامق ایچون ینن شیء؛
آزیق، رزق، غذا، توشه؛
قوت لایموت = آجلقدن اولمیه‌جك
قدر رزق، آنجق کفاف نفس
ایده‌جك وطار طاربنه یکینه‌جك
قدر ازاد.

قوّت { سذ. عر. ج: قواء. [ترکیبات عربیه‌ده: قوه. —
با: قوه.] ۱. زور، کوج، طا
قت، قدرت: بو یوکی قالدیره‌
جق قدر قوتم یوقدر؛ بوکا قوتم
یتمیور. ۲. بر حکومتك بری و
بحری عسکری: قوهٔ بریه،
قوهٔ بحریه؛ قوة الظهر = آرقه‌ده
احتیاطاً بولندیریلان امداد
عسکری وسائره. ۳. صحت،
صاغلاملق، تندرستلك، اعضاء
بدنك واعصاب وعضلاتك
کوجلی اولمسی، ضعف مقابلی:
بنده هیچ قوت یوقدر؛ قوت
ایچون علاج آلیور. ۴. تأثیر،
نفوذ: اونك سویلدیکی سوزك
قوتی واردر. ۵. ر. [جبرده]
بر عددك صاغنده و بر آز دها
یوقاریده یازیلان کوچوك رقم که
او عددك قاچ کره کندی مثلیله
ضرب اولنمسی اقتضا ایتدیکنی
کوسترر: $٤^{٢}$ که دردك ایکی کره
درتله ضربنه علامت اولوب ۱۶
ایله مساویدر؛ $٥^{٣}$ دخی بشك
اوچ کره بشله ضربنه علامت
اولوب ۱۲۵ له مساویدر. ۶.
جر. بر ماکینه‌نك تحریك و یا
جر ایتدیکی اثقالك مقداری که
مقدما بیکیر قوتیله وشمدی ایسه
قوت درجات و آحادیله تعیین
اولنور: یوز بیکیر قوتنده، یوز
درجه قوتده بر واپور ماکینه‌سی.
۷. خاصه، حاسه: قوهٔ حافظه،
قوهٔ مدرکه. با: قوه. || قوتله = جبر
و زور ایله، پك: قوتله اورمق،
چکمك. || وار قوتیله = بتون
قوت بدنی استعمال ایده‌رك،
اولانجه قوت و اقتدارینی طو-
پلایوب قوللانه‌رق: وار قوتیله
چکدی، ایتدی؛ وار قوتیله
چالیشدی. || قوت ویرمك =
۱. تقویه ایتمك، متانتنی آرتدیر-
مق: او جهتده‌کی عسکره دها
زیاده قوت ویرمك اقتضا ایدر؛
انکلتره دائما طونماسنه قوت
ویرر. ۲. تأثیرینی آرتدیرمق،
دها زیاده تأثیر و نفوذی اوله‌جق
صورتده ایلری‌یه سوروب کوزه
چارپدیرمق: یازه‌جغکز لایحه‌ده
اك زیاده فلان ماده‌یه قوت
ویرملی.

قوتاس { س. و:

قوتان { س. با: قوطاس، قوطان.

قوتر { س. یاخود:

قوتره { س. [نکا.] بحـ. بر دیرکلی وراندہ یلکنلی نارین
یاپیلی وطولنه نسبتله عرضی
زیاده‌جه اولان کوچك کمی که
اکثریا مراقلیلری طرفندن کیف
ایچون قوللانیلیر.

قوّتسز { ص. ۱. زورسز، کوجی یتمین، ضعیف، کوشك.
۲. تأثیری آز، غیر مؤثر:
قوتسز علاج، شراب.

قوتسز { ص. اوغورسز، میمنتسز، منحوس.

قوتسزلق { س. اوغورسزلق، نحوست.

قوّتسزلك { س. ۱. کوشکلك، ضعف: او درجه‌ده
قوتسزلك ایی بسلنمه‌مکدن کلیر.
۲. تأثیرسزلك: بو شرابك قو-
تسزلکی.

قوتلانمق { فل. اوغورلی ومیمنتلی اولمق.

قوّتلندیرمك { فتـ. ۱. قوت ویرمك، قوی
ایتمك، قوتنی آرتدیرمق، تقویه
ایتمك: حدودده‌کی نقطه‌لری قو-
تلندیرملی. ۲. دها مؤثر حاله
قومق، تأکید و تحکیم ایلمك:

لایحه‌نك اوراسنی ، او فقره‌سنی قوتلندیرمك اقتضا ایدر.

قوتلنمك { فل. ١. قوی ومتین اولمق ، قوت پیدا ایتمك : بسلیجی شیئلر یمكله انسان قوتلنیر. ٢. صاغلاملاشمق ، صحیحلشمك : او روایت قوتلندی.

قوتلی { اوغورلی ، میمنتلی ، سعید ، مسعود ، مبارك.

قوتلی { ص. كوجلی ، زورلی ، قوی ، صاغلام ، توانا ، مقتدر : قوتلی آدم ، آت ، ماكینه.

قوتی { س. با : قوطی.

قوجاتمق { فتـ. ١. اختیارلاتمق: غائله كندیسنی وقتسز قوجاتمشدر. ٢. مجـ. چوق یورمق ، چوق زحمت ویرمك : بو ایشلر بنی قوجاتدی.

قوجاق { س. ١. آچیق قوللرله كوكس آره‌سی ، حضن ، آغوش : قوجاغنه آلدی ؛ قوجاغنده بیوتدی ؛ قوجاقده كزدیرمك. ٢. آچیق قوللرله كوكسك آره‌سنه صیغه‌بیلن ، بر دفعه‌ده صاریلوب قالدیریلان مقدار : برقوجاق اودون ، اوت وسائره. || قوجاقده ، قوجاقلرده كزمك = چوجق اولمق. || قوجاغنه دوشمك = النجا ایچون الك نهایت خصمك النه دوشمك. || قوجاق قوجاغه = بر برینه صارلمش.

قوجاقلاشمق { فشـ. قوجاق قوجاغه صارلمق ، بر برینی درآغوش ایتمك.

قوجاقلامق { فتـ. ١. قوللرله كوكسك اوزرینه صارمق ، درآغوش ایتمك : چوجغنی صیقی صیقی قوجاقلادی. ٢. مجـ. احاطه ایتمك ، شامل و جامع اولمق : بو اسم اوفصیله‌یه منسوب نباتاتك جمله‌سنی قوجاقلایور.

قوجالتمق { فتـ. اختیارلاتمق. قوجاتمق كبی. با : قوجاتمق.

قوجالمق { فل. اختیارلامق ، پیر اولمق : او مملكت خلق چابق قوجالماز.

قوجامان { ص. با : قوجه‌مان.

قوجامق { فل. اختیارلامق ، پیر اولمق. « قوجالمق » دن دها فصیحدر : كوكل قوجاماز.

قوجشمق { فشـ. بربرینه صارلمق ، بربرینی درآغوش ایتمك ، معانقه ایلمك.

قوجمق { فتـ. صارمق ، صارلمق ، درآغوش ، دربرایتمك ، باغره باصمق.

قوجندیرمق { فتـ. ١. طامارینه باصمق ، تخدیش ایتمك. ٢. قاریشدیرمق ، قوشقولاندیرمق.

قوجنمق { فل. ١. آلنمق ، خوپلانمق ، اشكیل ایتمك. ٢. تلاش ایتمك ، قوشقونمق : آل قاشاغی‌یی كیر آخوره یاغری اولان قوجنیر.

قوجه { ص. ١. بیوك ، عظیم ، جسیم : قوجه بنا ؛ قوجه طاغ ؛ قوس قوجه او. ٢. اختیار ، یاشلی ، پیر ، شیخ ، مسن : قوجه آدم ؛ قوجه اولمق. ٣. اسكی ، قدیم ، مشهور : قوجه مصطفی پاشا ؛ قوجه راغب پاشا. ٤. مقتدر ، مدبر ، بیوك ، عاقل : قوجه حریف! قوجه خیرالدین پاشا نه دكیز محاربه‌لری ایتدی! == س. ١. اختیار آدم ، پیر ، شیخ : قره قوجه ؛ قوجه ایلی. ٢. ار ، زوج ، خلیل ، شوهر : او قادینك قوجه‌سی صاغمیدر؟ || قوجه اوغلان = آیی. || قوجه باشی = بركوی اختیارلرینك برنجیسی ، مختار. || مجـ. قوجه رئیس = سفن تجاریه‌ده ایكنجی قپودان. || قوجه قاری = اختیار قادین ، پیره زن ، عجوز؛ قوجه قاری صوغوغی = برد العجوز. || قاری قوجه = زوج وزوجه ، زوجین ؛ قاری قوجه غاوغاسی = قیصقانجلق غاوغاسی. || قره قوجه = آغارمامش اختیار ، صاچی صقالی سیاه مسن آدم. || قوجه‌یه وارمق = اولنمك ، اره كیتمك. || قوجه یمشی = عر. قطلب دینلان چیلكه بكزر خفیف برجنس طاغ میوه‌سی كه برنوعنه طاولغه دیرلر.

قوجه‌سز { ص. ١. زوجی اولمیان ، طول یاخود اولنمه‌مش (قاری).

قوجه‌لاشمق { فل. با : قوجه‌لامق.

قوجه‌لاق { س. بر نوع بیوك چایلاق.

قوجه‌لامق { فل. اختیارلامق ، اختیار اولمق. [قوجامق دها فصیحدر.]

قوجه‌لق { س. ١. اختیارلق ، شیخوخت ، پیری. ٢. زوجلك ، زوجیت.

قوجه‌لی ص. زوجی اولان، ذو الزوج : قوجه‌لی قادین.

قوجه‌مان یاخود قوجامان. ص. ایری، بیوك، جسیم، قوس قوجه : قوجه‌مان آدم، آغاج، طاش. [باشلیجه چوجق لساننده مستعمل اولوب « مینی مینی » مقابلیدر.]

قوچ س. ١. قویون آیغیری، دامزلق ارکك قویون. ٢. ایی جنسندن ایری وبسلی ارکك قویون که مراقلیلری یاوری ایکن آلوب صورت مخصوصه‌ده بیودورلر. [استانبولجه باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر.] ٣. مج. شجیع وصلابتلی آدم، فحل : قوچ یکیت. || اتمکنه قوچ = مکرم، سخی، قپوسی آچیق. || قوچ باشی = وقتیله قلعه کیرلکده مستعمل بر آلت || قوچ بوینوزی = ١. اکلیل الملك دینلن نباتك بر نوعی. ٢. طوپ قونداغنده خلاط طاقیله جق قوی چنکل. ٣. بح. خلاط باغلامق اوزره سرت آغاجدن ویا دمیر وپرنجدن ایکی طرفی قولاقلی بر پارچه که کوکرته‌نك مختلف محللرینه میخلانیر. || قوچ قاتیمی = قوچلرك برمدت آیرلدقدن صکره قویونلره صالیویرلمسی و بونك موسم مخصوصی که صوك بهارده اولور. || قوچ قاتیمی فرطونه‌سی = او موسمده واقع فرطونه.

قوچاچ س. ١. = قوچی. ﺑا : قوچی. ٢. آرابه‌جی، آت قوشمه‌سنی بیلن آدم.

قوچاق ص. صلابتلی، شجیع، متین.

قوچان س. ١. لاخنه ومارول کبی یاپراقلی بعض سبزه‌لرك کوکلرینه متصل سرت کوبکی: لاخنه کسلدکده قوچانك بر پارچه‌سی یرده و بر پارچه‌سی ایچنده قالیر. ٢. مصر بغدایی کبی بعض حبوباتده دانه‌لرك بیتشیك اولدقلری سرت و اسطوانی شیء : مصر قوچانی. ٣. بعض دفترلرك ایکی‌یه منقسم یاپراقلرندن مشتری ویا آبونه‌یه ویریلن اوست قسمی کسلدکدن صکره دفترده قالان آلت قسمی، فر. Souche : آبونه‌لرك اسملری قوچانلرده مقیددر؛ قوچان دفتری. = ص. قوچان کبی سرت، طوکمش، دیك : صوغوقدن اللری قوچان اولمش.

قوچقار س. دوکوش ایچون تربیه اولنمش ایری قوچ.

قوچلانمق فل. قوچ کبی قالقوب طاورانمق، یکیتلنمك، یورکلنمك، آزمق.

قوچی س. [اصلی : « قوشمق » دن قوشی] ١. اوطه کبی هر طرفی پنجره‌لی اسکی بر نوع آرابه. ٢. حبوبات وضعنه مخصوص آلتی بوش یعنی یردن یوکسك انبار.

قوچیجی س. قوچی دینلن آرابه نوعنك آرابه‌جیسی.

قوداman

قودامان ص. [عر. « قدما » دن غلط] ١. بیوك، ایری، بطال، حنطال. ٢. ایلری کلن، متنفذ، اعیاندن : محله قودامانلری.

قودس س. ١. طاوق یری، کومس. ٢. مج. طار محل، محبس : قودسده‌در.

قودورتمق فتـ. ١. قودوز علتنه اوغراتمق، قودورمه‌سنی موجب اولمق، داء الکلبه اوغراتمق : دیشیسندن چوق وقت مجبور قالمه‌سی کوپکی قودورتیر. ٢. مج. آزدیرمق، هیجان وتهوره کتیرمك : بوسوزلرله کندیسنی قودورتکز.

قودورمق فل. ١. قودوز اولمق، داء الکلبه اوغرامق : بتون حیوانلردن زیاده کوپك قودورور. ٢. مج. آزمق، هیجان وتهوره کلمك : بونی ایشیدنجه بسبتون قودوردی.

قودورمه س. قودورمق فعلی، قودوز اولمه، داء الکلبه اوغرامه : کوپکك قودورمه‌سی.

قودوز ص. قودورمش، داء الکلبه اوغرامش : قودوز کوپك. = س. قودورمه، داء الکلب : قودوز علتی. || قودوز اوتی = حشیشة الکلب، فر. Asclépiade. || قودوز بوجکی = ازلمشی یاقی آچمغه یارایان بر بوجك، یانبولی قوردی، فر. Cantharia. [غلطی : قوندوز بوجکی.]

قودوش س. پزونك، دیوث.

قودوق س. اشك یاوریسنك کوچکی، کوچك صپا.

قودومان ص. طارغین، غضوب، حدید، ظالم.

قوّر { س. یانوب قیزارمش کومور ویا اودون، چره : قورك اوزرنده پیشیرمك؛ بو جنس اودون چوق قور دوکر؛ قور کبی آلتین.

قور { س. اسکی ترکجه‌ده قوشاق وباغ معناسنه کلوب، اوچقور [اصلی : ایچقور]، دیزقور، طابقور [طابور] بوندن مرکبدر.

قوراده { ص. قوروبوب ضعیفلامش ویا اسکیوب ییرانمش، ایشه یاراماز، بیتمش: قوراده بیکیر، قلیج، او.

قوراق { ص. قوری، یاغمورسز، رطوبتسز، یابس : قوراق هوا؛ قوراق ییل؛ بوسنه هوا پك قوراق کیدیور. == س. قوراقلق، یاغمورسزلق، یبوست : بوسنه قوراقدن قورقلیور.

قوراقلق { س. ١. قوریلق، یاغمورسزلق، رطوبتسزلك، یبوست : بو قوراقلق بر مدت دها دوام ایدر ایسه اکینلر یانه‌جق. ٢. یاغمورسزلقدن ایلری کلن قحط وغلا، قطلق : هندستانده قوراقلق اولدیغی سویلنیور.

قورباغه { یاخود قوربغا. س. حیوانات زاحفه‌دن معروف کوچك حیوان که اکثریا طاتلی صوده و باتاقلقلرده یاشار وصیجاق هوالرده هب بردن باغرشه‌رق خیلی کورلدی ایدرلر، عر. ضفدع، فا. غوك. || آغاج قورباغه‌سی، قره قورباغه = بو حیوانك انواعندن. || قورباغه اوتی = بر جنس نبات. || قورباغه بالیغی = طراخونیه نوعی. || قورباغه طاشی = بر جنس طاش. || قورباغه طولومبه = قویودن صو آلیر ویرر بر جنس فرنك طولومبه‌سی. || قویروقلی قورباغه = قورباغه یاوریسی که قویروقلی اولوب بیودکجه قویروغی محو اولور.

قورباغه‌جق { س. ١. کوچك قورباغه، قورباغه یاوریسی. ٢. ط. التهاب ورید قبیلندن اوله‌رق دیل آلتنده حاصل اولان شیش. [بونك عربیسنه جمعیت طبیهٔ عثمانیه ترکجه‌دن ترجمه ایله صیغهٔ تصغیرله « ضفیدع » دیمش ایسه‌ده، عربلر تصغیرسز « ضفدع » دیرلر.] || پنجره قورباغه‌جغی = چرچوه‌یی طوتوب قالدیرمغه مخصوص دمیر ویا پرنجدن کومه بووه.

قورت { س. [« ت » سی حرکه‌لنجه « د » اولور] ١. معروفییرتیجی حیوان که کوپکه مشابه اولوب پك قوتلی اولمغله قویون وخرکله وسائر حیوانات اهلیه‌یه مسلط اولور و بونلره دهشت ویرر، عر. ذئب. فا. کرك. ٢. قورت پوستندن معمول کورك. || قورت آغزی = چکمجه و صندیق و سائره تخته‌لرینك برلشوب کوشه تشکیل ایتدکاری یرده بربرینه کچمك اوزره رسم مخصوصده یاپیلان طوغرامه. || قورت آیاغی = برجنس نبات، کبریت نباتی. || اسکی قورت = هر نوع حیل و دسایسه واقف قورناز وآلدانماز آدم. || قورت باغری [وطوغریسی قورت بهاری] = بیاض چیچك آچار بر کوچك آغاج، فاغیه. || قورت بوغان، خانق الذئب و بر نوعی خانق النمر دینلن نبات. || قورت پنچه‌سی، قورت طرناغی = قان اوتی نوعی، عرق انجبار. || قورت حلواسی = عر. بقلة الغزال دینلن نبات. || قورت قپانی = ١. قوردی طوتمق ایچون اوستی چالی چرپی ایله اورتیلی چقور. ٢. پهلوان اویونلرندن بری. || قورت قولاغی = برجنس نبات. || قورت کیدیشی = بر نوع لینك یورویشی. || قورت مصالی = برینی اویالاندیرمق ایچون نقل اولنان مصال : قورت مصالی اوقومق = مالایعنی ایله آلدادوب وقت قزانمق. || قورت منطاری = ایچی بوش برنوع منطار.

قورت { س. [« ت » سی حرکه‌لنجه « د » اولور] آیاقسز و سورینه‌رك حرکت ایدر کوچك حیوان که انواعی واردر، عر. دود، فا. کرم : آغاج، پینیر، ات، یر قوردی، ایپك قوردی. بعضا آیاقلی بوجکلرده‌ده اطلاق اولنور. || قورت اشن = اکثر آتلرده اولان سربمه قان چیبانی. [قورد اشن‌ده دینلیر.] || قورت اورمق = (کراسته) ییشیلنوب منطارلانمق. || قورت ینیکی = ١. تخته‌لرده‌کی قورت یووه‌سی یری. ٢. مج. بادئ شبهه برحال : بو ایشده برقورت ینیکی اولمسون. ٣. مج. عذر، عیب، قصور،

محذور. || قورت یمز آغاج = قناپه آغاجی. || ایچنده قورت یوق = بر ایشه هوسکار اولمیان، قوشوب چالیشمیان.

قورتاران { ص. تخلیص ایدن. || جان قورتاران = دکیزه دوشوب بوغلق تهلکه‌سنده بولنانلری تخلیص ایدن آدم، تخلیصیه هیئتنه منسوب آدم. || جان قورتاران دمیر = تهلکه حالنده آتلق اوزره کمیده بدك بولنان آغر لنکر. || جان قورتاران سمیدی = حین حاجتده طوتنوب بوغلمامق اوزره کمیلرده بولندیریلان منطارلی حلقه. || جان قورتاران صندالی، فلوقه‌سی = کمیلرده وتخلیصیه اداره‌لرنده یانلری منطارلی اوله‌رق باتماز بر صورتده انشا ایدلمش صندال.

قورتارلمق { لخ. تخلیص ایدلمك: دکیزه دوشدیسه‌ده درحال قورتارلدی.

قورتارمق { فتد. ۱. بریی محو وهلاك تهلکه‌سندن چیقارمق، سلامته چیقارمق، تخلیص ایلمك: دکیزه دوشنی قورتاردیلر؛ بر طبیب حاذق خسته‌یی قورتاردی؛ هرکس جانی قورتارمغه چالیشیوردی. ۲. ترهین وتودیع ایدلمش بر شیئی او قیددن آزاد ایتمك: اوبی رهندن قورتارمق ایسترم؛ بورجك بر مقداری‌نی ویروب برسندی قورتارملیم. ۳. جزادن ویا مسئولیتدن ابرا ایتمك، تبریه ایتدیرمك: ماهر بر آووقات کندیسنی قورتاره بیلیر؛ بنم بر ایلیشیکم یوقدر کندیمی قولای قورتاریرم. ٤. صرف ایدیله‌جك بر آقچه‌یی صرف ایتمه‌مك یولنی بولمق، قزانمق: آره‌مزده پازارلغی کسوب او بوشه بیلیرسه‌ك دلاله ویره‌جکمز آقچه‌یی قورتارمش اولورز.

قورتلاندیرمق { فتد. عفونتلاندیروب قورت طرتدیرمق، قورت پیدا ایتدیرمك: هوانك صیجاقلغی اتی قورتلاندیریر؛ بو پینیری طوزسز براقوب قورتلاندیردیکز.

قورتلانمق { فل. ۱. عفونتلنوب قورت طوتمق، قورت پیدا ایتمك: ات، پینیر قورتلانمش. ۲. مج. قورتلر بیوب راحتسز ایدرمش کبی صبر وتأنی ایتمه‌مك، تلاش کوسترمك، صبرسزلق وتلاش ایتمك.

قورتلمق { فل. ۱. بر تهلکه ومخاطره‌دن ویا بر صقندیدن چیقمق، خلاص ورها بولمق: اوچ کشی او خسته‌لغه طوتیلوب ایکیسی قورتلدی؛ کندیسی بر افترا ایله توقیف اولندیسه‌ده قورتلدی؛ براءتی تبین ایدوب حبسدن قورتلدی. ۲. نجات وسلامته چیقمق، فوز وفلاح بولمق: هله قورتلدق؛ قورتلدیغنه تشکر ایتملی. ۳. باغنی قوپاروب قاچمق: بر آت قورتلمش؛ زنجیردن قورتلمش کبی؛ محبوسلر حبسخانه‌دن قورتلمش. ٤. موضوع ومربوط اولدیغی یردن چیقمق، فیرلایوب آیرلق: تخته‌نك بری قورتلمش. || الیدن قورتلمق = اله کچمه‌مك ویا الدن کلمه‌مك: اونك الندن بر ایش قورتلماز = هر ایش الندن کلیر؛ الدن قورتلمازسکز = البته اله کچرسکز. || ایپدن قازیقدن قورتلمش = سابقه‌لی جانی، ادبسز چاپقین.

قورتلمه { س. خلاص، رها، نجات، سلامت.

قورتلی { ص. قورت طوتمش: قورتلی ات، پینیر، یمش.

قورتلیجه { س. بر پلامودی وصارمساق اوتی دخی دینلن بر جنس نبات، حشیشهٔ بوقلمون؛ بیاض قورتلیجه. صیجاقلی قورتلیجه = بونك انواعی.

قورتلیش { س. ۱. خلاص، رها، نجات، سلامت: او خسته‌لقدن قورتلیش یوقدر. ۲. قاچه، فرار، بوشانمه: حبسخانه‌دن قورتلیشی غریبدر؛ آتك چایردن قورتلیشی. ۳. قاچمق وقورتلمق اسباب ووسائلی.

قورجه { س. ۱. قاشیمه، تخریش. ۲. قاریشدیرمه، آزدیرمه، تحریك. [یالکز یك قوللانلمیوب، ترکیبات ومشتقاتی مستعملدر.] || قورجه چیبانی = قاشیوب قاریشدیرمقدن آزان چیبان.

قورجه‌لاشدیرمق { فتد. و:

قورجه‌لامق { فتد. ۱. قاشیمق، تخریش ایتمك. ۲. الله‌مك، قاریشدیرمق، اوته‌سنه بریسنه طوقونمق: اونی چوق قورجه‌لامیك: ۳. آزدیرمق، تحریك ایتمك: چیبانی قورجه‌لامق، قورجه‌لاشدیرمق

ايى دكلدر.

قورجى { س. وقتيله بللرينه بر دمير كمر باغلايان زرهلى عسكر.

قورجى { ياقوريجى س. ١. بكجى، حفظ وحراسته مأمور. ٢. يكيچرى اوجاغنده بر صنف مخصوص، جبه‌جى، جبه‌لى.

قورد { س. ا : قورت.

قورداشن { س. ١. اكثرى آتلره عارض اولان سريعه قان چيبانى. ٢. انسانده اتلرك فسقى فسقى قباروب قيزارمه‌سندن عبارت خسته‌لق نوعى.

قورده‌له { س. [فر. غيطان ديمك اولان Cordelle دن غلط] بر ايكى ونهايت درت‌بش پارمق اكنده اييك قماش كه باشليجه قادين اثوابنده فيونقو وسائر سوسه متعلق شيئلره يارار. [نشان آصمقده قوللانيلان كبى قالينجه‌لرينه شريت و قوردون ديرلر.]

قوردون { س. [فر. Cordon] ١. اييكدن آز چوق قالين غيطان وايب : قنابه‌نك اطرافنه قوردون چكيرمك؛ چنغراق قوردونى. ٢. ساعت آصمغه مخصوص آلتين وسائره‌دن زنجير : قوردونى چالمشلر. ٣. نشان آصمغه مخصوص اكلى وقالينجه قورده‌له : برنجى رتبه‌دن نشانلر آرقورى چكيريلن بيوك قوردون اوجنه طاقيليلر. ٤. برصره تشكيل ايدن تخته ويا طاش چيقنديسى، چيقنديلى اويمه صره‌سى. ٥. بر محلك قرانتنه‌جه ويا كومروك وسائره‌جه محافظه‌سيچون تعيين اولنان وقولجيلرله محافظه اولنان خط : ازميرده خسته‌لق ظهورنده محلقانه سرايت ايتمه‌مك ايچون شهرك اطرافنه قوردون چكمشلردى؛ قوردون ايجابنه كوره توسيع ويا تضييق اولنور. ٦. بو خطك محافظه‌سيچون وضع اولنان قره‌قول سلسله‌سى. ٧. بح. مستعمل خلاطدن آيريلان قوللرك بهرى.

قورديرمق { فتـ. ١. پارچه‌لردن مركب برشيئك پارچه‌لرينى بر يره كتيره‌رك ويرلى يرينه قوديره‌رق آياقده طورديرمق، هيئت مجموعه‌سنى تشكيل ايتديرمك، ركز، تأسيس ايتديرمك : چادير، چارداق، كوشك قورديرمق. ٢. زنبركله ايشلر بر ساعت ويا ديكر ماكينه‌نك زنبركنى صيقشديروب ايشليه‌جك حاله كتيرتمك : ساعتى، موسيقه‌يى قورديرمق.

قورزه { س. [يتا.] بح. دكيزده برى برينه طاقلمش ايكى زنجيرك طولاشيغى. [چوق زنجيرلر اولورسه اسپارماچه دينير.]

قورساق { س. [قالين حركه‌لى «س» ى «ص» يازمغى قاعده اتخاذ ايدن اسلاف بونى نيچون «قورصاق» يازمدقلرينه شاشيلير] ١. قوشلرك برنجى معده‌سى، قاتى، طاشلق : قوش قورساغنده طاشلرى‌ده هضم ايدر. ٢. حيوانات مجتره‌نك برنجى كرشى، اوتلق. ٣. على الاطلاق معده : قورساغنه حبه كيرمه‌مش، قورساغى بوش = آج. ٤. صوجوق طولديرمق ودودوك ياپمق كبى ايشلرده قوللانيلير اينجه باغرصاق قوريسى: دودوكك قورساغى پاتلادى. ٥. قورساق كبى اينجه درى : قورساق دف. || مج. قورساغم پاتلادى = چوق باغردم، سويلدم.

قورساقلى { ص. كردانده اورى اولان، اورلى، غوشه‌لى، جدره صاحبى.

قورسه { س. [فر. Corset] قادينلرك كوكسلرينى دوزكون طوتمق ايچون البسه‌نك آلتنده كيدكلرى بالينه‌لى سرت و ديك يلك.

قورشاق { قورشانمق. ا : قوشاق، قوشانمق.

قورشون { س. ١. آغرلغيله معروف يومشاق معدن، اسرب، رصاص اسود. ٢. تفنك و طبانجه ايله آتيلان مرمى كه قورشوندن دوكيلور. = ص. قورشون معدننه‌ن معمول : قورشون بورى؛ قورشون تخته؛ قورشون تمغا. || قورشون آتمق = ١. سلاح بوشاتمق : اورادن كچركن خيدودلر بزه قورشون آتديلر. ٢. مخاصمه‌ده بولنمق، دشمنلك ايتمك : بربرلرينه قورشون آتيورلر. ٣. نشانه اورمق : قورشون آتمغه چيقمشلر. ٤. مج. حرصله طلب ايتمك. || قورشون تاوه‌سى = قورشون اريده‌جك كوچك دمير تاوه. || قورشون چيقاره‌جق، سوكه‌جك = تفنك و طبانجه‌دن قورشونى چيقاره‌جق بورغو،

خروس آیاغی. || قورشون دوكمك = قورشون اریدوب خسته‌نك اوستنده صو ایله طولو بر كاسه‌یه دوكه‌رك كویا نظرك تأثیرینی بوزمق. || قورشونه دیزمك = عسكری اعدام جزاسنی اجرا ایتمك، بر طاقم عسكره قورشون آتدیره‌رق محكومی اولدیرمك. || قورشون سركه‌سی = اصطلاح كیمیاده حمض رصاص دینلن برماده. || شیطانك قولاغنه قورشون = شایان غبطه بر حال ذكرنده «منافق قولاغنه كیتسین» مقامنده مستعمل تعبیردر. || قورشون طوزی = بر ملح كیمیوی. || قورشون قلم = طیشاریسی تخته و ایچریسی غرافیت دینلن معدن كومورینه مشابه برماده‌نك تركیبندن عبارت قوری قلم كه كاغده سوریلنجه سیاه چیزكی براقه‌رق یازار. || بویالی قورشون قلم = بو قلمك سیاهدن باشقه رنكلرده یازانی. || قورشون كبی = پك آغر. || قورشون مرهمی = بر نوع جیوه‌لی مرهم.

قورشونجی { س. ص. ١. قورشون دوكن وصاتان آدم. ٢. خسته‌لره قورشون دوكمك عملیات سحربازانه‌سنی اجرا ایدن قادین: قورشونجی قاری.

قورشونلامق { فتـ. ١. قورشونله قاپلامق، قورشونله اورتمك. ٢. قورشونله تمغالامق: كوموركده بعض امتعه‌یی قورشونلارلر.

قورشونلانمق { فجـ. ١. قورشونله قاپلانمق، اورتلمك. ٢. قورشونله تمغالانمق.

قورشونلی { ص. قورشونله اورتلمش: قورشونلی جامع، حمام.

قورشونی { ص. قورشون رنكنده، آچیق كول رنكنده، سنجابی.

قورصاق { س. با: قورساق.

قورصان { س. [یتا. Corsare] ١. دكیز خیدودی، دكیزلرده خیدودلق ایدوب تجار سفائننه مسلط اولان مسلح كیمجی. ٢. دكیز خیدودی كمیسی، دكیز خیدودلرینك بیندكلری كمی. ٣. حرب زماننده دشمن كمیلرینی چاپول ایتمكه دولت مخاصمه طرفندن مأذون اولمق اوزره چیقاریلان كمی. || قورصان یلكنی = لاتین یلكنی.

قورصانلق { س. دكیز خیدودلغی: قورصانلق ایدیور.

قورغاز { ص. پك ضعیف وقوری.

قورغان { س. [«قورمق» دن] اصل تركجه‌ده حصار دیمكدر.

قورغو { س. قوروندی، وهم، شبهه. مر.

قورق { س. با: غورق.

قورقاق { ص. ١. چوق قورقان، خائف، ترسان، محترز. ٢. جسور اولمیان، جسارتسز، اودلك، جبان.

قورقاقلق { س. ١. قورقان آدمك حالی، خوف، احتراز. ٢. جسارتسزلك، جبانت.

قورقتمق { فتـ. با: قورقوتمق.

قورقلمق { فجـ. قورقو واقع وحاصل اولمق: بو هوا ایله بر فرطونه‌دن قورقلور؛ بوراده امنیت بركمال اولدیغندن هیچ قورقلماز.

قورقمق { فل. ١. قورقویه تابع و دوچار اولمق، خوف ایتمك: كیجه‌وقتی یالكز طیشاری چیقمغه قورقار؛ چوق قورقان آدم محاربه‌یه كیتمه‌ملی. ٢. چكنمك، احتراز و اجتناب ایتمك، صاقنمق: اللهدن قورقملی؛ بن یتیمك مالنه ال سورمكدن قورقارم؛ قورقدیغمه اوغرادم. ٣. اوركمك، دهشت طویمق، توحش ایتمك: اوروجكدن قورقار آدملر واردر. ٤. جسارت ایده‌مه‌مك، تابع و مطیع اولمق: باباسندن، معلمندن چوق قورقیور. ٥. وهم و اندیشه ایتمك، خوشلانمیه‌جق بر ظنده بولنمق: قورقارم سز كیدرسه‌كز كری دونمیه‌جكسكز؛ قورقارم شو آیینه بولده قیریله‌جقدر؛ قورقا بن سنی براقام. || قورقدیغنه اوغرامق = قورقدیغی مهلكه‌یه دوشمك. || باشندن قورقمق = مسؤلیتدن قورقمق.

قورقمه { س. قورقمق ایشی، خوف، اندیشه، وهم.

قورقو { س. ١. بر تهلكه و مخاطره‌نك احتمال وتقربندن

حاصل اولان تأثر، خوف، مخافه، بيم : قرطونه قورقوسندن واپوره بينميور؛ كوپك صالماسه بيله انسان قورقوسندن يناشه‌ماز؛ جان قورقوسى، باش قورقوسى = اولوم قورقوسى. ۲. مخاطره‌لى وخوشه كيتمز احتمال : ياكليش سويلك قورقوسيله سكوتى اختيار ايدر؛ فنا رؤيالر كورمك قورقوسيله اويومق ايستمدم. ۳. قورقاقلق، جبانت: سنده بو قورقو وار ايكن عسكرلك ايده‌مزسك. ٤. اوركه، دهشت: چوجغه قورقو ويرمشلر؛ قورقو ايليكلرينه قدر چكمش.

قورقوت { س. با : قورقود.

قورقوتمق { يا قورقتمق. فتـ. ۱. قورقمه‌سنى موجب اولمق، قورقو ويرمك، اخافه ايتمك : چوجقلرى اوماجى ايله قورقوتمق كوچك ياشلرندن جبانته آليشديرمقدر. ۲. اوكدن بر جزا وعذاب كوستره‌رك خوفه دوشورمك، تخويف، تهديد ايتمك : چوجقلر باغى خراب ايتمه‌مك ايچون باغچوان كنديلرينى قورقوتمليدر؛ سوء استعمالاته آليشمش اولانلرى شديداً قورقوتملى. ۳. اوركودوب قاچيرمق: شو طاوقلرى قورقوت.

قورقود { س. [اصل قورقوت اولوب «ت» سى تحريك اولندقده «د» اولور] ۱. تلوه و بولاماج كبى قويو شى‌ء. چوكندى. ۲. اون و ياغله ياپيلان طاتسز حلوى كبى بر نسنه كه باشليجه ديشسز اختيارلره واوفاق چوجقلره يديريلير: قورقوددن يانان يوغورته اوفلر. == صـ. قورقويى موجب، قورقونج، مخوف. ياوز. مر. [بومعنا ايله تركارده علم اولور.]

قورقوسز { صـ. ۱. قورقوسى اولميان، قورقماز، پرواسز: قورقوسز آدم. ۲. قورقليه‌جق، خوف و انديشه‌يه باعث اولميان، مخاطره‌سز، تهلكه‌سز : قورقوسز يول؛ قورقوسز علاج.

قورقوسزلق { س. ۱. خوف فقدانى، امنيت، سلامت. ۲. مخاطره وتهلكه فقدانى، تهلكه‌سزلك، صاغلاملق.

قورقولق { س. ۱. قورقوتمغه مخصوص شى‌ء؛ بوستان قورقولغى = قوشلرى قورقودوب قاچيرمق ايچون بوستانلرده اودون وبزلردن آدم صورتنده ياپيلان شى‌ء. ۲. دوشمك تهلكه‌سى اولان يرلرده ديوار و پارمقلق و سائره‌دن چكيلن كنار : كوپرى، مناره، نردبان قورقولغى. || مج. بوستان قورقولغى = يالكز كوستريشى اولوب الندن بر شى‌ء كلمين آدم.

قورقولى { صـ. ۱. قورقويى موجب، قورقو ويرن، قورقودان، مخوف : قورقولى رؤيا؛ قورقولى حكايه‌لر. ۲. مخاطره‌لى، تهلكه‌لى، خطرناك : قورقولى يول.

قورقونج { صـ. قورقو ويرن، قورقودان، مخوف، مدهش، مهيب : قورقونج آدم؛ قورقونج بر بوجك؛ پك قورقونج بر شكل و هيئت.

قورلاغان { س. طولامه نوعى، ات ياران، طوموز بورنى.

قورلاق { س. قور يلور آلت، سلاح، طوزاق.

قورلتاى { س. [«قورلمق» دن] مجلس، شورا، انجمن، ديوان. مر.

قورلدامق { فل. با : غورلدامق.

قورلق { س. ۱. ايچه طوتيشوب پارلاق كومور حالنه كچمش پارچه‌لردن عبارت آتش، قوردن عبارت پارلاق آتش. ۲. قور قومغه مخصوص قاب، منقال.

قورلمق { فج. فل. ۱. ركز وتأسيس اولنمق: چادير، چارطاق، بنا قورلدى. ۲. انعقاد و اجتماع ايتمك، طوپلانمق : مجلس، ديوان، محكمه، دركون قورلدى. ۳. (ساعت ويا ديكر بر ماكينه) ايشليه‌جك صورتده زنبركى ديوشيرلمك : بوساعت قورلدى مى ؟ قاچ ساعتده بر قوريلير ؟ ٤. عظمتلى و متكبرانه بر طرزله صدره چوب اوتورمق : يوقارى يه چوب قورلمق نه‌قدر عاييدر. ٥. تكبر وتفخر كوسترمك، اوكنمك : ايكى حرف اوكرندم ديه قورلماملى ؛ قوريلوب عظمت صاتمق انسانه ياقيشماز.

قورلمه { س. و.

قورلش { س. ۱. قورلمق فعلى و طرزى. ۲. خودبينانه

طرز و طور، متکبرانه وضعیت، عظمت.

قورمق {فت. ١. پارچه‌لردن مرکب بر شیئك پارچه‌لرینی بر یره گتیروب رکز وتأسیس ایتمك، چاتمق: چادیر، چارطاق، کوشك قورمق. ٢. برلشدیرمك، اقامه ایتمك، ترتیب ایلمك، حاضرلامق: اردو قورمق؛ سفره قورمق؛ قزغانلری قورمشلر؛ طوزاق قورمشلر. ٣. عقد وتشکیل ایتمك، طوپلامق: مجلس، مشورت، دیوان قورمق. ٤. ساعت وسائر زنبرکلی ماکینه‌نك زنبرکنی طوپلامق، کرمك: بوساعتی قوردیکزمی؟ ٥. اولمغه قومق، لوازمنی حاضرلایوب اولمق اوزره اوتورتمق: ترشی، رچل قورمق. ٦. ذهنه قومق، لاینقطع دوشونمك، کندینجه قرار ویرمك، تخیل ایلمك: کندیسی رئیس اولمغی قورمش؛ آرتق اوسیاحتی قورمش واز کچمه‌سی ممکن دکلدر. || باغداش قورمق = دیزلری قیروب بالدیرلری خاچواری قویه‌رق اوتورمق. == فل. چوق دوشونمك، دوشونمکه طالمق: کندیسی قوردقجه قوردی.

قورمه {س. قورمق ایشی. با: قورمق.

قورناز {ص. ١. حیله‌کار، مکار، دساس. ٢. آلداتماز، اویانیق، زیرك.

قورنازلق {س. ١. حیله کارلق، دساسلق. ٢. آلداتمازلق، اویانیقلق.

قورندی {س. اصلی اولمدیغی حالده ذهنده قورولان شیء، خلیا، خیال، وهم: او صرف سزك قورندیکزدر؛ خسته‌لغی قورندیدن عبارتدر.

قورندیلی {ص. ذهننده اساسسز بر شیء قوروب اوکا فکرنجه وجود ویرن، وهم و خیاله تابع.

قورنو {س. [یتا. Corno = بوینوز.] ١. آو تفنکنه باروت قومغه مخصوص آغزی زنبرکلی قپاقله قپالی باروتلق. ٢ قالفاتچیلرك بلده طاشیدقلری بوینوزدن معمول یاغدانلق.

قورنه {س. [عر. «قرنه» دن] چشمه و حمام وسائره موصلوغی آلتنده صو دوکلوب بریکمکه مخصوص طاشدن ویا دیکر شیئدن حوضجق: چشمه، حمام قورنه‌سی؛ قورنه باشنده ییقانمق. || قورنه حقی = حمامده بر کراسی. || دوکونده سرنایه حمامده قورنه‌یه قوشمق = هر ایشه قاریشمق. || قورنه کاتبی = سلحخانه‌ده میری مأموری.

قورنیچ {س. [فر. Corniche] ١. پرده‌نك آصلمه‌سنه مخصوص اوله‌رق پنجره‌نك اوستنه اکرتی طاقیلان اویمه‌لی تخته‌دن آوادانلق: پنجره قورنیچی، پرده قورنیچی. ٢. آصیله‌جق برلوحه و رسم وسائره اطرافنه چویریلن اویمه‌لی تخته‌دن چرچیوه: شو رسمه کوزل بر قورنیچ چکیرملی. ٣. ابنیه‌نك کرك طاشدن اولان دیوار وستون وسائر طرفلرنده وکرك تخته‌دن اولان طاوان وسائره‌سنده سوس ایچون بوینه اوزانان اویمه‌لی چیقندی: صچاغك آلتنده، طاوانك کنارنده، ستونك باشنده کگیشجه بر قورنیچ (قورنیزه) چکلسه فنا اولماز.

قورنیزه س. با: قورنیچ.

قورو {یاخود قوری. ص. ١. یاش ضدی، رطوبتی چکلمش، یابس، خشك: قورو آغاج، قورو اوت، قورو چامور. ٢. یاغمور یاغمیان، صوسز: قورو اووه، قورو اراضی. ٣. آریق، لاغر، اتسز: قوب قورو بر آدم. ٤. دوشنه‌مش، چیلاق، آچیق: قورو تخته، قورو یر. ٥. ساده، قاتیقسز: قورو اتمك. ٦. موسمنك غیرنده یمك اوزره کونشده قورودلمش: قورو میوه، قورو بالیق، قورو اوزوم. ٧. مایع افرازاتی اولمیان: قورو اوکسوروك = بالغمسز. ٨. قار و یاغموری اولمیان: قورو هوا، قورو صوئوق. ٩. قورشونی اولمیان، قورشونسز: قورو صیق. ١٠. بوش، تهی، اصلسز، نائله، تأثیرسز و سببسز: قورو سوز، قورو لاف، قورو کوسترش، قورو پاتردی. ١١. خرجسز: قورو دیوار. || قورو باشنه = یالکز بیکس. || ی. قورو حوض = کمیلرك تعمیری وقارینه‌لرینك تطهیری ایچون صولدقلری حوض که کمی کیردکدن صکره، صویی طلومبه ایله آلنوب کمی قیزاقده قالیر. || قورودده قالمق = جذر وقوعیله کمی اوتور-

مق. || قوروده = پرده، برشیٔ دوشتمکسزین. || بحـ. قورو دیرك = قرطونه‌لی هواده یلکنسز اوله‌رق روزکارك سوقنه تابع اولمه. || طوزی قورو = ایشی صاغلام، شبهه کوتورور حالی اولمیان. || قورو قورویه = بوش بوشنه، بسبتون نافله. || قورو قهوه = پیشیرلمه‌مش قاورلمش قهوه توزی. || قورو نجیك = اوبوز علتی. || کل قوروسی = کل قوروسنك رنکی.

قوْرو { با: قوْری.

قورو { س. [یابس دیمك اولان لغت ترکیه‌دن‌می یوقسه یو. Κόρις, κόρυζα دن‌می؟] یالکز قوللانلیوب تخته لفظنه اضافتله مستعملدر: تخته قوروسی = تخته کهله‌سی، تخته بیتی دخی دینلن معروف پیس قوقولی ومزعج بوجك؛ بو اوك تخته قورولری چوقدر.

قورو { مه. قاری لفظنه اتباعاً لسان عوامده قوللانیلیر: قاریسی قوروسی.

قورو { س. ١. میوه وسائره‌نك قورودلمشی: طوت قوروسی، آرمود قوروسی، قیماق قوروسی. ٢. پك اوفاق تفك شیٔ: بیچ قوروسی.

قوروت { س. سوت قوروسی، طوروب قویولاشمش سوت.

قوروَت { س. [فر. Corvette] بحـ. فرقتیندن کوچك حرب سفینه‌سی.

قوروتمق { فت. قورو حالنه قومق، رطوبتنی چکمك: کونش برکونده یرلری قوروتدی؛ اوزوم قوروتمق؛ باتاقلق قوروتمق. || قانی قوروتمق = اذیت ویرمك، جفا ایتمك. || کوکنی قوروتمق = اساساً امحا، استیصال ایتمك، تخم براقمامق. || یاقوب قوروتمق = قاصوب قاورمق، تخریب ایتمك.

قوروتمه { س. قوروتمق ایشی. با: قوروتق.

قوْروجی { س. با: قوْریجی.

قورودان { س. حیوانلرده مهلك بر علت‌که بورنلرنده کمیك حاصل ایدر. || قان قورودان = یبروح الصنم دینلن نبات.

قورودلمق { فج. ١. قورو حالنه قونمق، رطوبتی کیدیرلمك: اوزوم قورودیلوب اوروپایه اخراج اولنور؛ بو چماشیر ایی قورودلمامش. ٢. صوبی آقیدلمق: بتاقلقلر قورودلیرسه خیلی اراضی قابل زراعت حالنه کچر.

قوروق { س. ١. اوزومك خامی، یشیلی، اکشیسی: قوروق شربتی؛ قوروقله تربیه اولنمش یمك. ٢. هر میوه‌نك خامی: خرما قوروغی؛ زیتون قوروغی. || قیا قوروغی = اکثریا دیوارلرده وطاملرده بیتن بر جنس نبات.

قوْروق { س. [«قوریمق»دن] حفظ اولنمش، آیرلمش یر، محفوظ وخصوصی محل. مر.

قورولامق { فت. یاش وایصلاق برشیئی سیلوب قورو ایتمك، سیلمك: حمامدن صکره صاچکزی ایجه قورولاملیسکز.

قورولانمق { فط. کندی بدننك ایصلاقلغنی کیدرمك، سیلنمك: بانیه‌دن چیقنجه ایجه قورولانمق شرطدر.

قورولق { س. ١. قورو اولان شیئك حالی، رطوبت وایصلاقلق فقدانی، یبوست: هوانك قورولغی. ٢. آریقلق، لاغرلق، ضعیفلك، هزال: او آدمك قورولغی.

قوروم { س. ١. بنا، تأسیس، رکز، وضع: بوچادیرك، بو چارطاقك، بو کوشکك قورومی. ٢. یارادلیش، خلقت، آفرینش: دنیانك، کوکلرك قورومی؛ دنیا قورومندن بری = ابتدای خلقتدن اعتباراً. ٣. ترتیب، شکل، هیئت: او قورومده. ٤. طور متفاخرانه، نخوت، قورولیش: اونك قورومندن کچلمز. ٥. چادیر واردو وسائره‌نك محل رکز وتأسیسی، خیمه‌کاه، اردوکاه: قره قوروم = چنکیز خانك مرکزی وعطالتی زماننده قوندیغی محل اسمی.

قوروم { س. اوجاغه قونمش قالین ایس: اوجاق قورومی؛ قوروم رنکنده.

قورومساق { س. دیوث، پزونك، قلتبان. [اسکیمشدر.]

قورومق { فل. ١. یاشلغی وایصلاقلغی زائل اولوب قورو ویابس اولمق: چامور قورودی؛ چماشیر دها

قورومدی. ٢. نبات کوکدن نم چکمیه‌رك حیات نباتیسی زائل اولمغله رطوبتی قالمیوب یابس اولمق: بو چنار قورودی؛ بوسنه قوراقلقدن چوق آغاجلر قورودی؛ آغاجك کوکنه قورت کیرنجه قورور. ٣. آ. ریقلانمق، ضعیف ولاغر اولمق: ایی بسلنمه‌مکدن بیچاره قورو. مش. ٤. اعضای بدندن بری فلجه اوغرایوب حرکتدن قالمق: الی، آیاغی قورودی. بومعنا ایله بد دعا وانکسار مقامنده دخی قوللانیلیر: الك، آیاغك، دیلك قوروسون! || قان قورومق = معذب اولمق. || کوك قورو. مق = نسل ونسبی قالمامق، اساساً وکلیاً محو وزائل اولمق. || مرکبی قورومدی = دها پك یاقیندر: آلدیغمز امرك دها مرکبی قورومدی.

قوروملی { ص. کبرلی، عظمتلی، طور وحالی آغر.

قورومه { س. قورومق ایشی. || با: قورومق.

قوری { س. باقیلوب خفظ اولنمش اورمان: کویك قوریسی؛ قوریدن کراسته کسمك.

قوریتمق { فتـ. ١. بر بکجی و قوریجی‌یه حفظ و صیانت ایتدیرمك، بکلتمك، کوزتمك: مرعایی، اورمانی قوریتمق اقتضا ایدر. ٢. چیت ویاخندقله احاطه وتفریق ایتمك: طاغك بکا عائد اولان پارچه‌سنی قوریته‌جغم.

قوریجی { س. بکجی، محافظ، غاردیان، اورمان و سائره بکجیسی: کوی قوریجیلری.

قوریجیلق { س. قوریجی صفت و وظیفه‌سی.

قوریلق { س. ص. قوری حالنده یر، آغاجلری حاوی محل، کوچك قوری: اوراده بر قوریلق وار ایدی؛ اوراسی قوریلق بر یر ایدی.

قوریمق { فتـ. ١. بکله‌مك، صاقلامق، حفظ وصیانت وحراست ایتمك: کوبك مرعاسنی و اورمانی قوریمق اقتضا ایدر. ٢. کفایت، وفا ایتمك، اداره، تقابل ایلمك: بو ایش مصرفنی قوریماز.

قوریمق { قوریتمق. || با: قورومق، قوروتمق.

قوز { س. ١. جوز: قوزحلواسی. [جوز عربی اولدیغندن اصل ترجه‌سی قوزدر.] ٢. کاغد و سائره اویونلرنده آلیجی کاغد وسائره. [جوز اویوننددن مأخوذدر.] || مجـ. قوز پایلاشمق، قوزی پای ایتمك = ١. اوزلاشمق: بز قوزمزی پای ایدرز. ٢. قوتله برحقی الده ایتمك: طورده بن اونکله قوزمی پای ایدرم. || قوز قابوغنه کیرمك = دلیك دلیك قاچوب صاقلانمق. || قوز قیرمق = خطا ایتمك؛ قیردیغی قوز بیکی کچدی = چوق خطالر ایتدی. || قوز آطه‌سی = جزایر بحر سفیددن قاشوت جزیره‌سی. = ص. طوپارلاق.

قوزاق { س. ١. چام فستغی و قاین آغاجی کبی اشجارك تخملرینی حاوی طوب. ٢. علی‌الاطلاق یووارلاق شیء، طوپ: صو قوزاغی = صو قبارجغی.

قوزالاق { س. ١. سروی آغاجنك میوه‌سی حکمنده اولان طوبجق. ٢. اقتضای طبیعیسندن کوچك وجلیز قالمش شیء: قوزالاق قارپوز، چوجق. || صو قوزالاغی = حباب. || مهر قوزالاغی = بال مومی اوزرینه باصلمش مهر بوزلمامق ایچون اوزرینه یاپیشدیریلان فیل دیشندن قپاجق.

قوزغون { س. [اویغورجه ده «قوز» و «قوزاق» کولکه‌لك وقراکلق دیمکدر] پك ایری قره قارغه. || قوزغون آیاغی = خلال اوتی. || قوزغون اتمکی = اکراتی اوتی، اوفتری. || قوزغون دکیزی = بحر خزر. || قوزغون قلیجی = مداوات ایچون مستعمل بر نوع اوت.

قوزغونجق { س. حبسخانه قپوسنده‌کی دمیر پارمقلقلی پنجره.

قوزغونی { ص. پك سیاه، قویو سیاه: قوزغونی بر زنجی کوله.

قوزموغرافیا { س. [یو. Κοσμο-γραφία = عالمك تحریر وتوصیفی] اجرام سماویه‌نك احوالندن و صورت دور وحرکتلرندن وکرهٔ ارضك سماده‌کی موقعیله دور و حرکتندن بحث ایدن علم، علم هیئت. [«علم نجوم» دن فرق واردر.]

قوزو { س. با: قوزی.

قوزه[۱] س. ۱. یووارلاق شیٔ. اوفاق طوپ ویا قاپسول شکلنده شیٔ: ایپك قوزه‌سی، پنبوق قوزه‌سی. ۲. بال مومی اوزرینه باصلمش مهر بوزلمامق ایچون اوزرینه وضع اولنان فیل دیشندن قپاجق که مهر قوزالاغی ده دینلیر.

قوزی[۱] یا قوزو. ۱. قویون یاوریسی: ارکك، دیشی قوزی؛ قوزی اتی. ۲. برمیوه‌یه بیتشیك کوچکی، پیچی: پورتقال قوزیسی. ۳. مج. پك حلیم و یومشاق شخص. بومعنا ایله تحبیب تعبیری دخی اولوب «قوزیم!» دینلیر. || قوزی‌پالامودی = پالامودك برجنسی. || قوزی‌چیبانی = ضررسز برنوع چیبان. || قوزی دریسی = کورك وقالپاق وسائره یاپیلان کوچك قوزی پوستی که قیصه وقیویرجق تویلی اولور. || قوزی دیشی = چوجقلرده ایلك چیقان ویدی یاشلرنده دکیشن دیش. || قوزی قولاغی = یاپراغی سبزه کبی قوللانیلان بر جنس نبات. || قوزی کستانه‌سی = کوچك دانه‌لی وچیك بتیر بر جنس کستانه. || قوزی کوبکی = صاری برجنس منطار. || قوزی باشی، جکری، صارمه‌سی، طوله‌سی = قوزیدن یاپیلان یمك انواعی.

قوزیجق[۱۱] س. کوچك قویون یاوریسی. تحبیب تعبیری ده اولوب «قوزیجغم» دینیر.

قوزیلامق[۱] فل. ۱. قویون یاوریلامق. ۲. میوه یاننده کندی جنسندن برکوچك دانه پیدا ایتمك. ۳. جدول چیزیکنك یاننده بر اینجه چیزیك ویاکولکه پیدا اولمق.

قوزیلی[۱] ص. ۱. یاننده یاوریسی اولان (قویون). ۲. بیتشیکنده کندی جنسندن برکوچك دانه‌سی اولان (میوه). ۳. برکوچك قپوسی اولان (قپو قنادی). ٤. یاننده بر اینجه چیزکیسی ویاکولکه‌سی اولان (جدول خطی).

قوس د. «قو» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: قوس قوجه او؛ قوس قوجه‌مان بر آدم.

قَوس سذ. عر. ۱. یای، کمان. ۲. ر. [هندسه‌ده] محیط دائره‌نك برقسمی. ۳. ه. منطقة البروجده بروج اثنا عشردن بر برج که شمس تشرین ثانیده بو برجه داخل اولور: برج قوس. || قوس قزح = الکم صاغمه.

قوستوم س. [فر. Costume] ۱. کسوت، قیافت، زی. ۲. بر چشیت قماشدن تکمیل اثواب طاقمی، بر اورنك جاکتله پانتالون ویلك.

قوستوملك ص. بر چشیت تکمیل اثواب طاقمی یعنی بر اورنك جاکت پانتالون و یلك یاپمغه مخصوص ویا بوکا یاقیشیر (قماش): قوستوملك قازمیر.

قوسقوس س. پلاولق وچوربه‌لق اوفاق یووارلاق دانه‌لر صورتنده خمور: قوسقوس پلاوی؛ قوسقوس چوربه‌سی.

قوسقوغوق س. ۱. غوغوق قوشنك برجنسی. ۲. یبانی کوکرجینك ارککی.

قوسقون س. آتك اکرینه مربوط اولوب قویروغنك آلتندن کچیریلن قایش. || قوسقونی دوشوك = ۱. قوسقون یری صاغریدن آشاغی آتکه مقبول دکلدر. ۲. مج. حال ادبارده اولان آدم. || قوسقونه قوت = قاچمق.

قوسقونسز[۱] ص. ۱. قوسقونی اولمیان (آت). ۲. مج. پریشان.

قَوسی ص. عر. ث: قوسیه. یای شکل وصورتنده اولان؛ قوسی الشکل.

قوش س. ۱. یلکلی وقنادلی اوله‌رق ایکی آیاق اوزره یورور وهواده اوچار حیوان صنفی، طیر، مرغ: ییرتیجی، آوجی قوش؛ آو قوشی. ۲. بالخاصه دیکر قوشلری وسائر بعض حیواناتی آولامغه آلیشدیریلان چاقر وآنمجه کبی قوش: قوش بکی. || آری‌قوشی، جنت قوشی، حق قوشی وسائره. تر. کیبلرینك برنجی جزئنه با. || قوش اتمکی = خطمی انواعندن نبات. || قوش اوزومی = غایت کوچك سیاه اوزوم. || قوش باشی = بیوجك پارچه‌لر صورتنده: قوش باشی کباب، قار. || قوش بورنی = ۱. غاغا، منقار. ۲. بر جنس نبات. || قوش پالازی = ۱. قوش یاوریسی. ۲. بوغازك مهلك برنوع شیشی که اخیراً

درمانی بولنمشدر. || قوش پنجه‌سی = قیناق. || قوش دیلی = ۱. متفق علیه و آکلاشلماز لسان. ۲. دیش بوداق نوعی (آغاج). || مج. قوش سودی = بولنماز شیٔ، نایاب. || قوش‌علتی = آتلرك اوك طرفلرینه عارض اولان بر خسته‌لق. || قوش قنادی = ۱. قوش قنادندن سوپورکه و یا یلپازه. ۲. بر نوع بوغاز خسته‌لغی. || قوش قونماز = صوبی امیلیر معروف برسبزه. || قوش کرازی = کوچك دانه‌لی برجنس کراز. || قوش لوقومی = چوجقلر ایچون صوقاقلرده صاتیلان طاتلی ویومورطه‌لی برنوع یوفقه. || قوش یمی = کنویر تخمنك بر نوعی.

قوش { س. یاشلی آتك صاغریسنده توکی دوکیلوب آچیلان یری.

قووش { س. چفت، چفته. [الیوم یالکز قوشی وقوشمق کبی مشتقاتی مستعملدر.]

قوشاتمق { فت. ۱. قوشاق باغلاتمق، بلنه کمر بند ایتدیرمك: چوجغی کییدیروب قوشاتدی. [اسکی قیافتده قوشاغك اهمیتی زیاده اولدیغندن اکثریا کییمك و کییمك ماده‌سیله برابرذکر اولنمق عادت اولمشدر.] ۲. بله باغلانان بر شیئی باغلاتمق، تقلید ایتدیرمك: قلیج قوشاتمق. ۳. اطر افنی آلمق، صارمق، محاصره ایتمك: قلعه‌یی قوشاتدی.

قوشاق { س. [اصلی: « قور. شاق »] ۱. بلی صیقی طوتمق ایچون صاریلان اوزون وطار قماش، شال وسائره، کمر، نطاق، منطقه: قوشاق‌قوشانمق؛ یوك قوشاق، شال قوشاق. ۲. مج. کارکیر ویاقورو دیوارك هر بر ایکی آرشین ارتفاعنده دیواری باغلایوب صاغلاملاشدیرمق ایچون‌چکیلن طوغله ویا کراسته صره‌سی وبوکا مماثل منطقه. ۳. مج. یلکنه قوت ویرمك ایچون دردنجی قات جادانك آلتنه بر یاقه‌دن دیکر یاقه‌یه قدر دیکیلن بز پارچه‌سی. || اورته قوشاق = وقتیله کبرانك غیررسمی قیافتی. || قوشاق چوزمك = دفع حاجت ایتمك. عو.

قوشاقجی { س. قوشاق یاپان ویا صاتان آدم.

قوشاقلامق { فت. قوشاقله قوشانیر کبی باغلامق، صاغلاملاشدیرمق: بنایی دمیر لامه‌لرله قوشاقلاملی.

قوشاقلامه { س. ص. قوشاق صورت‌ووضعیتنده اولوب باغلامق و تقویه ایتمك ایچون چکیلن شیٔ: دیوارك ایچنه قوشاقلامه دمیر لامه‌لر قودیرملی.

قوشالدی { س. ایکی حیوانك بربرینه قوشلمسی ویا ایکی دوه‌نك بر ایپله باغلانمسی.

قوشاندی { س. قوشانه‌جق شیٔ: کییندی قوشاندی = تکمیل البسه، اثواب تفرعاتی.

قوشانمق { فط. قوشاق باغلامق، بلنه قوشاق، کمر، قلیج وسائره صارمق، تقلد ایتمك: قوشاق قوشانمق، قلیج قوشانمق. || مج. قوشاق قوشانمق = بر ایشه نامزد اولمق. || کیینوب قوشانمق = حاضرلانمق. || ایپدن قوشاق قوشانمق = فوق العاده فقر وضرورته دوچار اولمق.

قوشباز { س. ص [تر. قوش ایله فا. باختن = (اوینامق) دن مرکب غلط تعبیر] اوفاق قوشلر یتیشدیروب تربیه ایدن آدم.

قوشبازلق { س. اوفاق قوشلر یتیشدیروب تربیه ایدن آدمك صنعت‌ومشغولیتی: قوشبازلقله مشغول اولیور.

قوشجی { س. وقتیله کبرا دائره‌لرنده طوغان وآتمجه کبی آوجی قوشلری اداره‌یه مأمور آغا، طوغانجی؛ قوشجی باشی.

قوشخانه { س. ۱. وقتیله بیوك قوناقلرده آوجی قوشلره مخصوص محل. ۲. باشلیجه قوش اتلرینی پیشیرمکه مخصوص یایوان کوچك تنجره، حلوا خانه‌نك کوچکی.

قوشدیرمق { فت. ۱. عجله ایله یورتمك، ایودیرمك: حیوانی قوشدیروب تو ایچنده براقش. ۲. سرعتله کوندرمك، سریعاً ایصال ایتمك، اطاره ایلمك: کندیسنه خبر قوشدیردم.

قوشدیرمق { فت. ۱. ضم واضافه ایتدیرمك، یاقیشدیرتمق، اسناد ایتدیرمك: دین اسلام خالقه اصلا شریك و معین قوشدیرماز. ۲. برلکده کوندرتمك، ترفیق ایتدیرمك:

یوللر امین ایسه‌ده کندیسنه بر ایکی ژاندارمه سواریسی قوشدیرملی. ۳. آرابه ویا صپان وسائره‌یه حیوان باغلاتمق: لاندویه درت آت قوشدیرمش؛ یکی اصول صپانه اوکوز یرینه بر چفت آت قوشدیرمق دها ایبدر. ۴. آرابه‌یی حاضرلادوب حیوانلرینی باغلاتمق: قوپه‌یی‌می یوقسه فایطونی‌می قوشدیره‌جقسکز؟ ۵. تنظیم و ترتیب ایتدیرمک: دوزدیروب قوشدیرمق.

قوششمق { فش. هپ برلکده و بردن قوشمق، اوشمک، تکاپو ایتمک.

قوشقو { س. قوش کبی قورقوب اورکمه، ارتعاش، توحش.

قوشقولانمق { فل. قوش کبی قورقوب اورکمک، ارتعاش وتوحش ایتمک.

قوشلاق { س. آولانه‌جق قوشلری چوق محل، قوش یری، صیدکاه.

قوشلق { س. قوشلره یم ویریلن وقت، صباح ایله اوکله آره‌سنده‌کی وقت، ضحی؛ قوشلاق یمکی = اوکله‌دن اولجه ینن طعام، غدا.

قوشلق { س. ۱. بیوک قوش قفسی، قوشخانه. ۲. بلاولق تنجره.

قوشلمق { فج. ۱. عجله ایله یورینمك، ایولمك، شتاب ایدلمك: اوقدر قوشلماز؛ اویله‌می قوشلیر؟

قوشلمق { فج. ۱. ضم واضافه اولنمق، یاقیشدیرلمق، اسناد ایدلمك: خالقه شریك قوشلماز. ۲. برلکده کوندرلمك، رفاقتده بولندیرلق: کندیسنه بر قاج سواری قوشلدی. ۳. حیوان آرابه وصپان وسائره‌یه طاقلمق، باغلانمق: بو آت تك قوشلماز؛ هم چفت هم تك قوشیله‌جق بر حیوان ایستیور.

قوشمار { س. بر نوع قوش طوزاغی.

قوشمق { فل. عجله ایله یورمك، ایومك، سرعت وشتابله کیتمك: قوشارسه‌کز یتیشه بیلیرسکز؛ قوشه‌رق کلدم؛ قوشه قوشه نفسم کسلدی. || آردندن قوشمق = تعقیب ایتمك، آرقه‌سنه دوشمك.

قوشمق { فت. ۱. ضم واضافه ایتمك، یاقیشدیرمق، اسناد ایتمك: خالقه شریك قوشمق کفر وجهالتك الك بیوکیدر. ۲. برابر کوندرمك، معیتنه ویرمك، ترفیق ایتمك: پوسته‌یه بر قاج سواری قوشمق. ۳. حیوانی آرابه وصپان وسائره‌یه طاقمق، باغلامق: لاندویه درت آت قوشملی؛ یاغز آتلری قوپه‌یه قوشه‌جغز؛ آوروپاده صپانه ایکی اوکوز یرینه بر بیکیر قوشارلر. ۴. آرابه‌یی حاضرلامق، ترتیب وتهیئه ایتمك: عجبا آرابه‌جی خانمی آرابه‌یی قوشدی؟ ۵. ترتیب وتنظیم ایتمك: دوزوب قوشمق.

قوشمه { س. ۱. قوشمق ایشی. ۲. با: قوشمق. ۲. رقص هواسی، قوشوق. ۳. مج. بر خلاط ویا آغاجی تقویه ویا ایجابنده تبدیل ایچون یدك بولندیریلان خلاط ویا آغاج.

قوشندی { س. [« قوشمق » دن] ۱. بر آدمك آرقه‌سی صره کیدنلر، توابع، عونه، طرفکیران، غیرتکشان. ۲. خباثت آرقداشلری، یارداقلر، دیرندی.

قوشو { س. ۱. سرعتله یورویش، قوشش، ایومه، شتاب، هروله: بر قوشو قوپارمق. ۲. یاریش: قوشوآتی = یاریش آتی؛ قوشو اوکدولی = یاریش مکافاتی؛ قوشو یولی = یاریش محلی. ۳. بر نوع رقص هواسی.

قوشوق { س. بر نوع رقص هواسی. [قوشو کبی.]

قوشوم { س. ۱. حیوانك آرابه‌یه طاقلمه‌سی، آرابه واوکا بکزر تکرلکلی شیئ چکمه‌سی: قوشوم آتی = آرابه آتی. ۲. آرابه واوکا بکزر شیئلره طاقیلان حیوانك طاقیمی، راختی: آرابه ایله آتی اوجوز آلدیسه‌ده قوشومی بهالی کلدی؛ کوزل بر قوشوم آلمش.

قوشون { س. قوشلمش، برلکده سوق ایدلمش خلق، عسکر.

قوشه‌لق { س. آزغین حیوانی آلیشدیرمق ایچون قپادقلری محل.

قوشی { س. ۱. سوری، طاقم، صره، صنف: آشاغی قوشی آدملر = اسافل. ۲. با: قوجی.

قوشیش { س. قوشمق فعل و طرزی.

قوص ص. قبارمش، قبا، قو- جه‌مان : قوص قوجه قیا. [مار البیان « قوس » کبی مهمله اولمسیده ملحوظدر.]

قوصدیرمق فت. ق وغثیان ایتدیرمك، ید- یکنی چیقارتمق : قوصدیره‌جق بر علاج لازم.

قوصدیریجی ص. قوصمغی مو- جب، ق وغثیان ایتدیرن، مقیٔ : قوصدیریجی علاج.

قوصره سۀ. عر. ۱. خرما دا- لندن ویا اینجه داللردن سپتکه بزجه ایکی طرفی سیوری واورته‌سی شیشکینجه اولوب مستطیل اولور ومیوه نقلنه یارار؛ قوصره آرمودی. ۲. تر. انسان وحیوان قبورغه‌سی، اسکلت.

قوصقوصلانمق فل. شیشمك، قبارمق، تفخر ایتمك.

قوصلمق مج. ۱. یندکدن صکره آغزدن چیقارلمق، ق وغثیان ایدلمك : قوصلان شیٔ میدانده براقلماز. ۲. ق وغثیان واقع اولمق : بویله راست کان یره قوصلیرمی ؟

قوصمق فل. فت. یدیکنی چیقار- مق، ق،غثیان، استفراغ ایتمك : یدیکی بالیغی قوصدی ؛ بوکدی چوق قوصیور. || قان قوصمق = ۱. قان توکورمك. ۲. مج. چوق صیقندی وآجی یاخود زحمت چکمك.

قوصموق س. و :

قوصمیق س. و :

قوصندی س. قوصلان شی.

قوصوق ص. قوصلمش، قی اید- لمش : قوصوق شیٔ. = س. قوصموق، قوصلان شیٔ : کدی قوصوغی.

قوطاس س. با : خوطوز.

قوطان س. متمدد دمیرلی بیوك پوللوق.

قوطره س. قویونلرك مثلا ار- کککنی دیشیسنی ویاوورو- لرینی بالتفریق آیری آیری بولندیرمق ایچون مانده بولوکی، پارمقلق ویاچیتله آیرلمش کوچك مانده.

قوطره س. با : قوتره.

قوطی س. ۱. برشیٔ وضعنه مخصوص تخته یاتنکه ویا مقوا وسائره‌دن محفظه، کوچك چکمجه، درج : مجوهرات، تو- تون، انفیه، حب، قهوه، شکر، کبریت قوطیسی. ۲. کیله‌نك سکزده بری اولان حبوبات وسائره اولچیسی وبوکا مخصوص اینجه تخته‌دن یووارلاق قاب : ایکی قوطی آرپه. ۳. مضبوط ومنتظم وکوچك شیئدن کنایه اولور : قوطی کبی او، اوطه، ٤. مج. ایچی برشیئله مملو وکند- یسی اونك محفظه‌سی ایمش کبی او حالله چوق متصف آدم : جلوه‌قوطیسی = پك جلوه‌کار آدم؛ فساد قوطیسی = پك مفسد آدم. || عقل قوطیسی = برینه عقل اوکردن، یول کوسترن، مشاور. || قپالی قوطی = برچوق معلومات صاحبی اولان. || قوطینك قپاغنی آچدیرمق = برینی سویلمیه‌جکی شیئلری سویلمکه مجبور ایتمك.

قوغالامق فت. [زبانزدی : قو- والامق] ۱. آرقه- سنه دوشمك، آرقه‌سنه کیدوب طوتمغه چالیشمق، تعقیب ایتمك : خیدودلری حدوده قدر قوغا- لادیلر؛ زاغار آوی اینه قدر قوغالادی. ۲. برشیئك آرقه- سنه دوشمك، استحصالنه چالیشمق، آرامق : بر مأموریت قوغالا- یور. ۳. بکله‌مك، ترصد ایتمك : فرصت قوغالامق؛ کندیسی بنم غیبوبتمی قوغالایور. ٤. برینك صاقلامق ایستدیکی کیزلی بر شیئی خبر ویرمك، غمزونماملق ایتمك، سعایت ایلمك : احبابنی قوغالامق ایی شیٔ دکلدر.

قوغان س. [زبانزدی : قوووان] ۱. آری یووه‌سی، آر- یلرك ایچنده بال یاپدقلری یووه که کندیلری طرفندن برصورت ماهرانه‌ده یاپیلیر : آری قوغانی. ۲. یکی اصول فشنکلرك محفظه- سی حکمنده اولوب باروت وقور شونی حاوی اولان باقر ویاتنکه زیوانه : فشنکك قوغانی. || قوغان اوتی = بوکسوك اوتی. || قوغان چیچکی = آری اوشن، اوغل اوتی نوعی. || مج. آری قوغانی = غایت غلبه‌لك یر.

قوغان ص. [زبانزدی : قوووان] آرقه‌سنه دوشن، تعقیب ایدن. || یل قوغان = ۱. روزکاره کوره‌دونن شیٔ که روزکارك سمتنی

كوسترمك ايچون يوكسك يرلره وضع اولنور. ٢. اوجاغك ويا صوبه بوريسنك تپه‌سنه قونوب روزكارك تعقيب ايتديكي سمته طوغرى دونمكله توتمكه مانع اولان باشلق. ٣. ساعتك ايكى ايكنه‌سندن دقيقه‌لرى كوسترن اوزونى. [ديكرينه عقرب دينير.]

قوغانوز { س. با : قوانوز.

قوغديرمق { فتـ. [زبانزدى : قوودیرمق] طرد ايتديرمك، سوردیرمك : كنديسنى هر قپولاندیغى قپودن قوغديردى ؛ اونى هريردن قوغدیران طبيعتنك سرتلكيدر.

قوغلمق { مجـ. [زبانزدى : قوولمق] ١. يرندن چيقاريلوب دفع ايدلمك، سورلمك : قيشك اورته‌سنده باغچوان قوغليرمى ؟ ٢. قبول اولنميوب رد اولنمق : كلن مسافر قوغلماز. ٣. آرقه‌سندن كيدلمك، تعقيب اولنمق : آو ساعتلرجه قوغلدقدن صكره اورلدى.

قوغمق { فتـ. ١. يرندن چيقاروب دفع ايتمك، سورمك، طرد و تبعيد ايتمك : بن سايسى قوغدم ؛ پك ياراماز چوجقلرى مكتبدن قوغارلر. ٢. قبول ايتمه‌مك، كرى چويرمك، رد ايتمك : انسان قپوسنه كلن مسافرلرى قوغه‌ماز. ٣. آرقه‌سنه دوشمك، تعقيب ايتمك : آوى قوغمق ؛ ايشك آردينى قوغمق. ٤. برينك صاقلامق ايستديكي بر حالنى خبر ويرمك، نماملق و غمازلق ايتمك : احبابنى قوغمق نه‌قدر كوتيدر.

قوغمه١ { س. قوغمق ايشى. با : قوغمق.

قوغو { س. اصل يبانى اولوب تأنيس دخى اولنان بوينى اوزون و غاغاسى سياه بر نوع قاز : قره قوغو، صاريجه قوغو، طونه قوغوسى، ساطنى قوغو = بو قوشك انواعى.

قوغوش { س. ١. كيريشلرى يره دوشنمش زمينله برابر اوطه : اوشاقلر قوغوشى. ٢. عمومى بر دائره‌نك بيوك صاله‌لرندن بيرى : قشله قوغوشلرى ؛ يتاق قوغوشى ؛ يمك قوغوشى. ٣. مكتب درسخانه‌سى، درس اوقونان صاله، صنف : مكتبك قوغوشلرينى قيشين تسخين ايدرلر. || قوغوش آغاجى، بارطين قوغوشى = كيريش نوعى كراسته.

قوغوق { ص. ايچى بوش، اويوق، قوف، اجوف، مجوف : قوغوق آغاج ؛ قوغوق ديش. == س. بر شيئك بوش يرى، اويوق، دليك، اين : ديش قوغوغى = چوروك ديشك قوف يرى ؛ آغاج قوغوغى ؛ قورت، صيچان قوغوغى.

قوغه { س. [زبانزى : قووه] ١. قويودن صو چيقارمغه مخصوص قاب، دلو : دمير، آغاج، مشين قوغه ؛ قويو قوغه‌سى ؛ قوغه‌يى ايندیرمك، طولدیرمق. ٢. باغچه صولامغه ويا صو طاشيمغه وسائر شيئلر وضعنه مخصوص تنكه ويا چنقودن مختلف اشكالده قاب : صو قوغه‌سى ؛ سوپوروندى قوغه‌سى. ٣. فرنك طلومبه‌لرينك پيستونه بيتشيك قپاق. ٤. مجـ. كلمهٔ تحقيريه.

قوغه لامق { فتـ. با : قوغالامق.

قوغه‌لق { س. ساز نوعندن بر جنس حصير اوتى، توكلى ساز.

قوغيجى { ص. [زبانزدى : قوويجى] نمام، غماز، منافق.

قوف { ص. ١. ايچى بوش، قوغوق، اجوف : قوف جوز ؛ قوف آغاج. ٢. مجـ. عقل وعلمى اولميان، جاهل، احمق، اجوف : پك قوف آدم.

قوفانا { س. لوفرك بيوك جنسى.

قوفلق { س. ١. ايچى بوش اولان شيئك حالى، قوغوقلق : بو جوزك قوفلغى. ٢. مجـ. جهالت، حماقت : بو قدر قوفلق اولورمى ؟

قوفه١ { س. دجله‌ده مستعمل يووارلاق بر نوع قايق كه خرما داللرندن اوريلوب اوزرى زفتله طلا ايديلير.

قوق { س. [نكا.] غازخانه‌ده بر درجه‌يه قدر يانوب ياغى چيقدقدن صكره سوكنديريلوب محروقاتده قوللانيلان معدن كومورى كه پك خفيف ودومانى آز اولوب حرارتى زياده‌در.

قوقا { س. نارجيل دينلن و هندستان جوزى ديديكمز بيوك ميوه‌يى ويرن آغاج كوكى كه تسبيح و سائره اعمالنه يارار سرت و پارلاق بر ماده‌در. == ص. بو كوكدن معمول : قوقا تسبيح.

قوقارجه { س. صكسار نوعندن بد رايحه‌لى بر جنس حيوان.

قوقُتمق {با: قوقوتمق.

قوقولاتمق {فتـ. ۱. برینه برشیئك قوقوسنی طویورمق، قوقلامق اوزره ابراز وتقدیم ایتمك : آلدیغم لوانطه‌لری سزه قوقلاته‌یم. ۲. مجـ. آز مقدارده ویرمك، [جملهٔ منفیه‌ده] قوقوسنی بیله طویورمامق، اصلا ویرمه‌مك : قویونلرینك سودینی بزه قوقلاتمدی؛ کندیسنه هدیه اوله‌رق او قدر یمشلر کلدیده کیسه‌یه قوقلاتمدی.

قوقلاشمق {فشـ. ۱. بربرینی قوقلامق، بربرینك قوقوسنی آلمق : ایکی حیوان بر برە کلنجه قوقلاشیرلر. ۲. مجـ. بیلشمك، بربرینی طانیمق، معارفه پیدا ایتمك. ۳. سوشمك، صارلوب اوپشمك.

قوقلامق {فتـ. [اصلی : قوقولامق] بورنله نفس چکه‌رك برشیئك قوقوسنی آلمق، قوقوسنی طویمغه چالیشمق، بورنه کوتوروب قوقوسنی چکمك، استشمام ایتمك : کلی قوقلامق.

قوقله {سـ. [ر. Κούκλα] ۱. قیز چوجقلرك اوینادقلری ببك. ۲. صویتاریلرك پارمقلرك اوجنه طاقوب کندیلری آرقه‌سنده صاقلاندقلری پرده‌نك اوستنده اویناتدقلری تحف بیکر: قوقله اویناتمق. ۳. مجـ. پك اوفاق تفك آدم. ٤. برینك النده آلت کبی اوینایان آدم. ٥. غایت سوسلی، شیق. || کیرلی قوقله = پیس قادین.

قوقمش {صـ. کوتی قوقو پیدا ایتمش، متعفن، فاسخ، بوزوق : قوقمش ات، پینیر؛ قوقمش قاری.

قوقمق {فلـ. [اصلی : قوقومق] ۱. قوقو ویرمك، رایحه نشر ایتمك : ایی قوقمق؛ کوتی قوقمق؛ بو کل نه‌چوق قوقیور؛ بو چیچك آغر قوقیور. ۲. تعفن ایتمك، بوزیلوب کوتی و آغر قوقو پیدا ایتمك، تفسخ ایتمك : بو ات قوقمش؛ آغزی قوقیور. ۳. اوکدن وقوعی حس اولنمق، تقرب ایتمك، قریب الوقوع اولمق : غوغا قوقیور؛ غوغا ایسك کبی قوقمق = پك قریب الوقوع کورنمك.

قوقو {سـ. ۱. بورونله حس اولنان شیئ که ایی یاخود کوتی اولور، رائحه، نکهت، بوی : کوزل قوقو = رائحهٔ طیبه؛ فنا قوقو = عفونت؛ قوقو آلمق = استشمام ایتمك؛ قوقوسی کلمك = قوقمق؛ قوقوسی چیقمق = بروز وظهور ایتمك، میدانه چیقمق. ۲. اثواب و مندیل و سائره‌یه کوزل رایحه ویرمکه مخصوص صو و روح و سائره، عطریات : برچوق قوقولر آلمش.

قوقو {قوقوقوشی. با : غوغوق.

قوقوایه {سـ. [ر. بایقوش دیمکدر] پالامودنوعندن برجنس بالیق.

قوقوتمق {فتـ. ۱. قوقو ویرمك، ایی ویا کوتی بر قوقو آلدیرمق : علاجلر اوطه‌یی قوقوتمش؛ چایر چیچکلری هوایی قوقوتیور. ۲. تعفن ایتدیرمك، بوزلمسنی موجب اولمق : بو اتی، بو پینیری قوقوتمه‌سکز. || مجـ. اسکله‌یی قوقوتمق = ازعاج ایتمك.

قوقوروز {سـ. [ر.] ۱. قوچانیله برابر مصر بوغدایی. ۲. مجـ. سیوری وچرکین قیلیقلی شیئ.

قوقوروزلانمق {فلـ. قوقوروز کبی دیکلمك، دیك کلمك.

قوقوز {صـ. زوکورت، پاره‌سز، مفلس. عو.

قوقوزلامق {فلـ. زوکورت اولمق، پاره‌سز قالمق. عو.

قوقوزلق {سـ. زوکورتلك، پاره‌سزلق.

قوقوسز {صـ. قوقوسی اولمیان، برکونه رایحه نشر ایتمین.

قوقولته {سـ. [ر.] اکرتی ویا یاغمورلق وعبایه بیتشیك باشلق که یاغمور وروزکار اولدیغی وقت باشه کچیریلیر.

قوقولته‌لی {صـ. باشلغی اولان (یاغمورلق، عبا وسائره).

قوقولی {صـ. ۱. ایی ویا کوتی برکونه قوقوسی اولان، قوقان، قوقو ویرن. ۲. کوزل قوقان، معطر، خوشبو : قوقولی کل.

قوقولیه {سـ. [ر. Κουκούλι] ابیك قوزه‌سی؛ قوقولیه موسمی = نیسان اوائلی؛ قوقولیه فرطونه‌سی = بوموسمده واقع فرطونه.

قوقولیه‌جی {سـ. فالجی چنکانه قاریسی.

قوقوماو {سـ. [ر. سسندن مأخوذ اسم] بایقوش جنسی.

قوقونه {س. روم قاریلرینه خانم و مادامه یرینه ویریلن تعظیم عنوانی.

قوقه {س. وقتیله یکیچری امراسنك وافلاق پرنسلرینك کییدکلری طوغلغه رسمنده سرغوجلی باش کسوه‌سی. — بك: قوقا.

قوقشمق {قوکشو. بك: قونشمق وساڑه.

قوکور {ص. ١. بوز رنکنده، طوپراق رنکنده: قوکور آل = بوز ایله آل آره‌سنده، قوسرال. [قوسرال لغتی بوندن غلطدر.] ٢. مج. جسور، شجیع: قوکور آلپ [علم].

قول {س. ١. اسیر، طوتساق، حربده صاغ طوتیلوب اسکی قاعده اوزره صاتیلان آدم. ٢. خدمت ایچون صاتین آلنمش آدم، کوله، عبد، بنده، چاکر: قوللری چوق بر زنکین. ٣. مخلوق، آفریده: تکری قولی = عبدالله؛ الله قوللرینه دنیاده نیجه نعمتلر ویرمشدر. ٤. وقتیله باشلیجه اسرادن وکوله‌لردن تحریر وتشکیل اولنان عسکر افرادینك بهری، نفر: قپو قولی؛ قول کتخداسی. || قول اوغلی = کوله اولادندن متشکل بر صنف عسکر ویا عسکرلکه متعلق بعض خدماتله موظف بر صنف اهالی که الیوم طرابلس غربده مثالی باقیدر. || قولکز، قوللری = تواضع ومحویت طریقیله متکلمدن کنایه اولور، بنده‌کز، بنده‌لری، عبد مملوکلری.

قول {س. ١. انسانك اوموز باشندن پارمقلری اوجنه‌دك اولان عضوی، ذراع، بازو: قوللرینی باغلادی؛ قوللرینی آچدی. ٢. آتك اوك آیاغی: آتك صاغ قولی آغریور. ٣. لباسك قوله کلن، قولی صاران قسمی، یك، کم، آستین: بوستره‌نك قوللری طار. ٤. کوملك یکنك اوجی مقامنده اکرتی قوله‌لی کتن بزی: یاقه قول. [یاقه‌لق وقوللق دخی دینیر.] ٥. آغاج دالی، غصن، شاخ: چنار آغاجی هرطرفه قول آتمش؛ قول قنات اوزاتمش. ٦. شعبه. بولوك، طرف، قسم: طونه منصبنه یاقین محلده برقاچ قوله آیریلیر؛ آلپ جبالی متعدد قوللره منقسمدر؛ آوجیلر اوچ قوله آیرلدی. ٧. ع. براردونك منقسم اولدیغی اقسامك بهری، جناح: صاغ قول = میمنه؛ صول قول = میسره؛ ایلری قول = مقدمه؛ کری قول = دمدار. ٨. محافظه ویا تفتیش ایچون آیریلوب کزدیریلن عسکر هیئتی: قول کزمك؛ قوله چیقمق. ٩. بر هیئتك منقسم بولندیغی شعبه وزمره‌لرك بهری: خلوتی طریقتك خالدی، سنبلی قولی. ١٠. اویونجی وساڑه طاقمی: ظهوری قولی؛ قول اویونی. ١١. برشیء قپامق ویا برشیئه طیانمق اوزره قول صورتنده اوزانان آغاج ودمیروساڑه: قپو قولی. ١٢. بعض آلات وادواتك صاپی، طوتیله‌جق ویا چویریله‌جك جزئی: دیکیش ماکینه‌سینك قولی. ١٣. مج. بر خلاطك قالینلغنی تشکیل ایدن ایپلرك بهری: اوچ، درت قولدن مرکب خلاط. || قول آتمق = تشعب وتفرع ایتمك. || (آت) قولنی آتمق = اوك کمیکی چیقمق. || قوللرینی آچمق = قوجاقلامغه حاضرلانمق، کمال ممنونیتله تلقی وحسن قبول ایتمك. || قوله آلمق = جلب وتلطیف ایتمك. || قول آغاسی = طابورك بر قولنك ضابطی، بیکباشی معاونی؛ صاغ، صول قول آغاسی = مقدما ایکی والیوم بر رتبهٔ عسکریه صاحبی. || قول اردو = بردولت عسکرینك منقسم اولدیغی قطعات عسکریه‌نك بهری که اردودن کوچکدر. || قول اورمق = بر آشاغی بریوقاری کزمك. || قول اوزاتمق = تشعب ایتمك. || قولی اوزون = مقتدر، حکمی کچر. || مج. قول باصدیرمق = ایکی خلاطی دیکمکله اکله‌مك. || قول باغلامق = سربست براقمامق، حرکتنه مانع اولمق. || قول بورمق، بوکمك = غالب کلوب قهر ایتمك. || ترازی قولی = ترازینك طوتیلان ویا آصیلان یرندن اعتباراً ایکی طرفنك بهری. || قول چیقمق = برقضا وصدمه وقوعیله قول کمیکی اوموزده‌ویا دیرسکده‌کی مفصلندن آیرلمق: قولی چیقمش، قولنی چیقارمش. || قوله چیقمق = امنیت عامه ایچون عسکرلرله کزمك. || قول چکمك = محرراته «صح» اشارتی یازمق. || قول دمیری = ١. قپو طرقازی. ٢. بر نوع

قوندانجی آلتی. || صاغ قول = میمنه. || صول قول = میسره. [« قول یمین » و « قول یسار » کبی کولنج تعبیرلر استعمالندن اجتناب ایتملی.] || قره قول = ۱. کیجه‌ کزن محافظهٔ عسکری. ۲. شهرك مواقع مناسبه‌سنده امنیتی محافظه‌یه مأمور عسکر بولوکلرینك اقامتنه مخصوص بنا، قره‌قولخانه، مرکز. || قول قنات = جوارح، ال آیاق؛ قولی قنادی کسیك = حرکته غیر مقتدر. || قول قنات قالمامق = چوق یورلمق و یا طیاق یمك. || قول قنات قیرلمق = فتور کتیروب بر شیء یاپمامق. || قول کبی = قول قالیبلغنده، بول صو. || قول کزمك = قوله چیقمق. || قول کسمك = قوت واقتدار و حرکته مجال براقمامق. || کشف قولی = دشمن عسکرینك احوالنی تفتیشه واراضی‌یی معاینه‌یه مأمور بولوك. || قول نظامی = صف اعتباریله اولمیوب اوکدن کری‌یه طوغری ممتد عسکر ترتیبی. || هجوم قولی = هجوم ایچون آیرلمش عسکر. || قولی یتیشیر = مقتدر. || قول یورمق = بذل مساعی ایتمك.

قَول { سـ. عر. ج: اقوال. ۱. سوز، لاقردی، سخن، گفتار: اونك قولیله حرکت ایدیور؛ فلانك قولنه کوره؛ حضرت‌علینك اقوال مبارکه‌سی. ۲. فعل مقابلی: فعلی قولنه مطابق؛ اقوالی افعالنه بکزه‌میور. ۳. سوز بر ایتمه، سوزلشمه، مقاوله، موافقت: بز اونکله قول ایتدك؛ قول وقرار ایتمشلر. || قول خود = کندی سوزی، کیمسه طرفندن تصدیق اولنمیان مدعی سوزی. || قول مجرد = اثبات اولنمیان سوز: او دعوا کندیسنك قول مجردنده قالدی.

قَولاً { حـ. عر. سوزله، سوز اوله‌رق. مقابلی: فعلاً: کندیسی قولاً بر چوق شیئلر وعد ایدیورسه‌ده فعلاً بر شیء یوقدر.

قولا { وقوّلا. با: قوله وقوّله.

قولاپه { سـ. آق ساقز دیکنی دخی دینلن بر جنس نبات.

قولاج { سـ. انسان ایکی قولنی آچدیغی وقت برینك اوجندن دیکرینك اوجنه‌دك اولان مسافه اولچیسی که ایکی معمار آرشینی اعتبار اولنور، باع: بو قویونك سکز قولاج دریکلکی واردر. || قولاج قولاج = بول بول، فراح فراح، فرسخ فرسخ.

قولاجلامق { فتـ. قولاجله اولچمك، مساحه ایتمك. [اکثریا عمق حقنده مستعملدر:] بو قویویی قولاجلادیکزمی؟ == فل. سرعتله یوریمك. [بو معنا ایله استعمالی متروکدر.]

قولاچان { سـ. چاپول و سرقت نیتیله کزوب طولاشمه: او طرفلره قولاچان ایتدیلر، قولاچانه چیقدیلر.

قولاغوز { سـ. ۱. یول کوسترن، دلیل، رهبر، رهنما: یولی بیلمدیکمز ایچون قولاغوزسز کیده‌میز؛ انسان بیلمدیکی شهری کزوب سیر ایتمك ایچون قولاغوزه محتاجدر. ۲. کلین وکوکیه و سائر آدملره بعض مراسم و احوالده اصول و عادتلری کوستروب اوکرتن آدم. ۳. دکیزده سواحلك و لیمان مدخللرینك احوالنی بیلیر آدم که سفائن قپودانلری بویله‌لرینه محتاج اولورلر: بحر احمرده قولاغوزسز کزیله‌مز؛ لیمانه کیرمك ایچون قولاغوز آلمق اقتضا ایدر. ۴. بعض حیوان زمره وقطارلرینك اوکنه دوشوب اونلری سوق ایدن حیوان: طاقله اوچان قوشلرك قولاغوزی واردر؛ بیلدیرجین قولاغوزی؛ دوه قطارینك قولاغوزی مرکبدر. ۵. بوغدای ومصر باشاغنك اوجی. ۶. مراغنوزلرك اوفاق بر بورغو ویا مثقبی که قالین بر ویده‌نك کچمه‌سنه یول آچار. ۷. جراحلرك اولوقلی بر جنس میلی که عملیاته یول آچار.

قولاغوزلامق { فل. برینك تأهلنه توسط ایتمك، طرفین آره‌سنده واسطهٔ ائتلاف اولمق.

قولاغوزلق { سـ. ۱. یول کوسترمه، رهبرلك، دلالت. ۲. بر تأهل ویا دیکر ائتلافك حصولنه توسط، میانجیلق: قولاغوزلق ایتمك.

قولاق { س. ١. انسان وحیوانده ایشیتمکه مخصوص اولان ایکی عضوکه باشك ایکی طرفنده بولنور، اذن، کوش : انسان قولاغی؛ آت قولاغی. ٢. ایشیتمه، سمع، سامعه : قولاغی آغر؛ قولاق ویرمك. ٣. دیکلمه، دقت. ٤. بر شیئه بر اوجندن مربوط پارچه، برشیئك بهاسنی ویا اسم و وزن وسائر احوالنی مبین اولەرق مربوطی بولنان کاغد ویا بز ومشین پارچەسی ویا بر مکتوب وتلغرافنامه وسائرەیه مرسل الیه طرفندن امضا و اعاده اولنمق اوزره مربوط علم وخبر کاغدی : بو وازولرك قولاغی دوشمش؛ قیمتی قولاغنده یازیلیدر؛ کوتوردیککز تذکرەنك قولاغنی امضا ایتدیردیکزمی؟ ٥. ایچی قیمه وسائره ایله طولمش یاصی خمور پارچەسی : قولاق چوربەسی. ٦. یتاغان وبیچاق کبی آلات جارحه قبضەسنك باشندەکی چتال چیقندی : سیوری، یاصی قولاقلی بیچاق. || قولاق آصمق = دقتله دیکلەمك، سویلنیلن سوزی قبول ایتمك : کندیسنه سویلدم، نصیحت ویردم قولاق آصمدی؛ بنم سوزمه قولاق آصدی. || آغر قولاق = قولای ایشیتمز، صاغرجه. || اشك قولاغی = بر جنس نبات. || آیی قولاغی = بر شقایق. || الی قولاغنده = حاضر، مهیا. || قولاق اوتی = طام قوروغی. || قولاق اوغلدیسی = اصلی اولمقسزین قولاقده حاصل اولان اوغلدی وسس. || قولاق، کوز قولاق اولمق = متیقظ اولمق، دقتلی طاورانمق. || بالیق قولاغی = بالیغك قولاغنه بکزر عضوی که نفس یرینه صوبی اورادن آلیر، طراق. || قولاق بوکمك = توصیه واخطار ایتمك، عقلنه کتیرمك. || قولاق توزی [طوغریسی : قولاق دوزی] = انسان قولاغنك آشاغیسیه صارقان یومشاق یری که کوپه تعلیق اولنان یردر، بناکوش. || جان قولاغیله دیکلەمك = غایت دقتله دیکلەمك. || چیقریقچی قولاغی = برنوع دمیر قلم. || قولاق چینلامق، قولاغی چینلاسون. بلا : چینلامق. || دکیز قولاغی = بر جنس نبات. || قولاغی دلیك = آکاه، زیرك. || دوەده قولاق = نسبةً جزئی شیء، بیوك بر شیء یاننده پك کوچکی. || شیطانك قولاغنه قورشون = شیطان ایشیتمسین، نظر دکمسین. [شایان غبطه برحال ذکرنده سویلنیر تعبیردر.] || طاوشان قولاغی = بر اوت. || قولاق طوتمق = دیکلەمك، دقت ایتمك. || قولاق طولدیرمق = اسماع ایتمك، اقناع و الزام ایلمك. || قولاق طولغونلغی = چوق ایشیتمکله استحصال اولنان معلومات. || قولاغه قاچان = چابوق یورور قوبروغی چتال بر کوچك قره بوجك. || قولاق قبارتمق = رنك ویرمکسزین دقتله دیکلەمك، کیزلیدن قولاق ویرمك، قولاق مسافری اولمق. || قبا قولاق = برنوع خستەلق.

|| قره قولاق = پوستی کورك یاپیلان وآرسلانك آرتدیغنی یدیکی مصال قبیلندن متواتر اولان بر جنس وشاق، آناطولی وشاغی. || قلم قولاق = بعض آتلرك کسلمش قلم بچیمنده کوچك وکوزل قولاقلری. || قوزی قولاغی = سبزەدن معدود میخوشجه بر جنس یاپراق. || قولاق قیقرداغی = قولاغك باشدن طیشاری اولان چیقندیسی، صدفة الاذن، یلپازه. || قولاغه قومق = اخطار، توصیه ایتمك : بو ایشی قولاغنه قومشلر. || کچی قولاغی = قوزی قولاغنك برنوعی، سبزەکبی قوللانیلان میخوشجه یاپراق. || کله قولاق = هیئت، قلیق، چالیم : کله قولاق یرنده = چالیمی کوزل، بچیملی || قولاقده کوپه = دقتله ایشیدەرك حفظ اولنان سوز : بو سوز قولاغکزده کوپه اولسون. || قولاغه کیرمك = دقتله دیکلنمك : اونك قولاغنه سوز کیرمز. || بر قولاقدن کیروب بر قولاقدن چیقمق = ایشیدوب دیکلەمەمك. || قولاق کیریشده اولمق = ایشیتمك اوزره دقتلی اولمق، دائما متیقظ بولنمق. || قولاق مسافری اولمق = رنك ویرمکسزین سویلنیلن سوزلره قولاق ویروب ایشیتمك : برشیء سویلشیورلردی بن ده قولاق مسافری اولدم. || قولاق ویرمك = دیکلەمك، احالهٔ سمع ایتمك. || یرك قولاغی وار = بر شیء نەقدر کیزلی سویلنسه ینه طویلیر. || قولاق یومشاغی = ممەسی-

قولاق { ص. قولی سقط (دوه). [قولوق دخی دینیر.]

قولاقچین { س. [تر. قولاق ایله فا. چین دن مرکب غلط تعبیر] بعض طاقیه وکلاهلرك قولاقلری اورتمکه مخصوص ذیلی.

قولاقسز { ص. قولاغی کسیك (حیوان) .

قولاقلی { ص. قولاقلری و یا اوزون قولاقلری اولان : اوزون قولاقلی؛ کسیك قولاقلی؛ کوزل قولاقلی. == س. ۱. اشك، مرکب، حمار، خر. ۲. یتاغان بیچاغنك بر نوعی.

قولانك { یاخود قولان. س. ۱. اکلی اورمه قوشاق، یاصی ایپ. ۲. حیوانك اکر و سمرینی اوستنه ربط ایتمك اوزره بلنك آلتندن کچیریله‌رك باغلانان اورمه ویا قایش باغ : اکرك قولانکنی صیقمق، کوشتمك. ۳. صالنجاق ایپی. ٤. چادیر کنارینه دیکیلن اکلی و قالین شریت. || قولانك اورمق = صالنجاقده آیاق اوستی قارشیلقلی صاللانمق. || قولانك یری = آتك بلنك اورته‌سی.

قولای { ص. زحمتسز، زور و کوج اولمیان، سهل، یسیر، آسان : قولای ایش؛ قولای درس؛ اصول جدیده ایله اوقومق اوکرنمك پك قولایدر. || قولای کلمه = ایش باشنده بولنانلره تحیه ودعا تعبیریدر. == ح. قولایلقله، سهولتله، آسان اوله‌رق : بو اصول ایله چوجقلر پك قولای اوقومغه آلیشیرلر. == س. ۱. قولایلق، سهولت، یسر : قولاینی بولمق؛ اونك قولایی واردر. ۲. چاره، تدبیر: برقولاینه باقمق.

قولایجه { ص. اولدقجه سهل و آسان، پك زحمتلی اولمیان. == ح. سهولتله : قولایجه اوکرندی.

قولایجه‌جق { ح. پك زیاده سهولتله : قولایجه‌جق اوکرنیلیر.

قولایلاتمق { فتد. و :

قولایلاشدیرمق { فتد. ۱. سهل و آسان ایتمك، تسهیل ایلمك، مشکلاتنی رفع وازاله ایتمك : تحصیلی قولایلاتمق، قولایلاشدیرمق ایچون تدریسده یکی اصوللر ایجاد اولنمشدر. ۲. اکمالنه تقرب ایتمك، ختامه یاقلاشدیرمق: نقشی، یازی‌یی، کریزمه‌یی قولایلاتمشسکز.

قولایلاشمق { فل. ۱. سهل و آسان اولمق : یکی اصول تدریسله تحصیل خیلی قولایلاشدی. ۲. ختامه یاقلاشمق، اکمالنه آز برشیء قالمق : یازدیغکز کتاب قولایلاشدی‌می؟ یاپی قولایلاشمش.

قولایلامق { فتد. ۱. تسهیل ایتمك. ۲. ختامه تقرب ایتدیرمك. == فل. ۱. کسب سهولت ایتمك. ۲. قریب ختام اولمق.

قولایلاندیرمق { فتد. قولایلاتمق، تسهیل ایتمك.

قولایلانمق { فل. ۱. کسب سهولت ایتمك، آسان اولمق. ۲. ختامه تقرب ایتمك، بیتمکه یاقلاشمق : ایش قولایلاندی.

قولایلق { س. ۱. زحمتسزلك، سهولت، یسر، آسانی: اصول جدیدده قولایلق واردر. ۲. چاره، تدبیر، واسطه : قولایلغنی بولملی؛ بر قولایلق دوشونملی. ۳. وقت وحال مساعده‌سی، ضرورت ضدی، آقچه‌جه سهولت : بوکونلرده قولایلغم یوقدر. || قولایلقله = ۱. سهولتله، زحمتسزجه : یازی‌یی قولایلقله اوکرندی. ۲. وسائط وتسهیلات لازمه ایله : کتابلری کندینه مخصوص بر قولایلقله جلدلیور.

قولایمسی { ص. قولایجه، زحمتسزجه.

قولب { س. ۱. قابلرك طوتیله‌جق یری، حلقه‌سی، عروه : بارداق، قزغان، دستی، کوکوم قولبی. ۲. مج. وسیله، بهانه، سبب. || قولب طاقمق = بهانه درمیان ایتمك، وسیله آرامق. || یومورطه‌یه قولب طاقمق = هر شیئه بر بهانه آرامق، بیهوده وسیله‌لر قومق. || اوجنی قولبنی غائب ایتمك = نره‌دن طوته‌جغنی بیلمه‌مك، حسابی شاشیرمق. || قولبی قولاغی یوق = طوته‌جق یری یوق.

قولبلی { ص. طوته‌جق یری، حلقه‌سی اولان : قولبلی بارداق؛ قولبلی شمعدان.

قولبه { س. [فا. «کلبه» دن اوده یو. Καλύβη دن

كه اورتمه ديمكدر] بكجى و باغچوان وچوبان كبى آدملرك بارينمه سنه مخصوص چالى چربيدن محافظه لى كوچك ير، اوفاق و فقيرانه كوبلى اوى : بكجى قولبه سى؛ باليقچيلرك قولبه لرى .

قولتوق س. ١. قولك كوكسك يانيله واوموز مفصلنك آلتنده تشكيل ايلديكى زاويه، ابط، بغل : قولتوغنده برچيبان چيقمش. ٢. كنار، كوشه، تنها وقوتى ير : اوراسى بر قولتوقدر. ٣. صوقاق كوشه لرنده دكان وسائره شعبه سى : قولتوق بقال؛ قولتوق ميخانه. ٤. تلال واسكيجى دكانى. ٥. قول طيانه جق يرلرى يعنى ايكى ياندن كنارلرى اولان بيوك صنداليه، قولتوقلى صنداليه. ٦. مج. مداهنه، يوزه قارشى مدح : قولتوغى سور؛ قولتوغه كلير. ٧. مج. تفاخر، اوكنمه. || قولتوق آلتنه آلمق = تحت حمايه يه آلمق. || قولتوق آلتى = قولتوغك ايچى، اويوغى. || قولتوق دكنكى = آياق اوستنده طوريله مديغى حالده قولتوغه قويوب طيانه جق اوزون وباشى ايكى طرفدن قيوريق دكنك، متكى. || مج. قولتوق خلاطى = كمى يى ريختيمه صيقمق ايچون باش و قيچ طرفندن ويريلن پالامار. || سم. قولتوق زاويه سى = استحكامك بر صورت مخصوصه ده كوشه طابيه سى. || قولتوق رسمى = زفاف كونى كوكيك كلينك قولتوغنه كيروب قادينلرك اورته سندن بچه رك اوطه سنه چيقارمسى رسمى. || قولتوق قبارمق = برينك مدح ومداهنه سندن تفاخر ايتمك. || قولتوغه كيرمك = برينى وبالخاصه كوكى كلينى قولتوغندن طوتوب يوروتمك ويا بر بره چيقارمق. || قولتوق ويرمك = يوزينه قارشى مدح ايتمك، مداهنه ايلمك. || قولتوغه ويرمك = كلينى قولتوغنه كيرمك اوزره كوكيه تقديم ايتمك.

قولتوقجى س. ١. مستعمل شيئلر صاتان و تركه لردن اشيا آلان كيمسه. ٢. شعبه ميخانه جيسى، بر ميخانه شعبه سنى اداره ايدن آدم. == ص. يوزه قارشى مدح ايدن، مداهن.

قولتوقلامق فت. ١. قولتوغنه كيرمك، قولندن طوتمق. ٢. يوزه قارشى مدح ايتمك، مداهنه ايلمك.

قولتوقلى ص. قول طيانه جق يرى اولان : قولتوقلى صنداليه = ساده جه قولتوق دخى دينلن كنارلى بيوك صنداليه، كرسى.

قولجى س. ١. بكجى، غارديان، ديدبان : كومروك قولجيسى. ٢. خدمتجيلره قيوبولوب برلشديرن كهيا اركك وياقارى: قولجى يه خدمتجى اصمارلامق.

قولجيلق س. بكجيلك، غارديانلق.

قولچاق س. بيلكه طاقيلان يوكدن اورمه الديون.

قولداش س. ص. آرقداش، معين، يارداق.

قولره ١ س. [يو. Χολέρα كه صفراديمك اولان Χολή دن مشتقدر.] معروف برصالغين خسته لق كه منبعى هندستانك كنك وادى و منصبيدر : قولره ظهور ايتمك؛ قولره يه طوتلمق؛ قولره ميقروبى.

قولزه ١ س. [آلمانجه Colza] ياغى چيقاريلان بر نوع يبانى لخنه تخمى، خلجم زيتى؛ قولزه ياغى.

قولغان س. برنوع چتاللى ديكن، قالغيان اوتى.

قوللاب س. [عر. «قلاب» دن] ١. عادى ايپليكه ويا اوتره يه خالص ويا ساخته صرمه صارمغه مخصوص برنوع چرخ : قوللابدن چكمك؛ قوللابدن چكلمش. [ساخته صرمه يه ويريلن « قلابدان » اسمى بوندن غلطدر.] ٢. برجنس منتشه : قاپوقوللابى.

قوللامق فت. ١. آراشديرمق، بوقلامق، سؤال و تفحص ايتمك : خاطرينى قوللامق. ٢. تصاحب وحمايه ايتمك، قايرمق: اونى فلان ذات قوللايور. ٣. بكله مك، انتظار وترصد ايتمك: فرصت، وقت قوللامق. [بزجه اليوم الك زياده بو اوچنجى معنا ايله مستعملدر.]

قوللانديرمق فت. ١. استعمال ايتديرمك : قالايسز باقرلرى آشجى يه قوللانديرماملى. ٢. برايش ويامأموريتده استخدام ايتديرمك، خدمتده بولنديرمق : معلومات تجاريه سى اولميان آدملرى مغازه ودكان خدمتلرنده قوللانديرمازلر.

قوللانلمق { مجـ. ١. استعمال او-لنمق، تداوله‌ده اولمق: او قماشلر شمدی قوللانلمیور. ٢. بر خدمت و مأموریته تعیین اولنمق، ایشده بولندیرلمق، قایر-لمق، استخدام اولنمق: دولت مأموریتلرنده بویله صادق ومقدم آدملر قوللانیلیر. ٣. ضبط و اداره اولنمق، ضبط آلتنده بو-لندیرلمق: قوللانیله میه‌جق صورتده سرتدر؛ آزغین آتك قوللانلمسی نه قدر مشکل. ٤. اسکدلمك، کیپلمك ویا دوشنمك: بو پوتین قوللانلمشدر؛ اوکتاب هیچ قوللانلمامشدر.

قوللانمق { فت. ١. ایشده بولند-یرمق، ایشلتمك، استعمال ایتمك: بو آلتی خانغی ایشده قوللانیورسکز؟ یازی یازمه‌ده دمیر قلم قوللانیور. ٢. خدمت و مأموریتـه تعیین ایتمك، خدمتده بولندیرمق، قایرمق، استخدام ایتمك: بوباغچه‌ده قاچ باغچوان قوللانیورسکز؛ کندیسنی هیچ بر مأموریتده قو-للانمق ایستمیور. ٣. کیمك، دوشمك، اسکیتمك: بوچیزمه‌یی هیچ قوللانمدم؛ بوکچه‌یی پك آز قوللاندی. ٤. بر شیئ یـوب ایچمکی ویا آلمغی عادت ایدنمك: توتون قوللانیور؛ انفیه قوللا-نیور؛ اکثریا معدن صویی قو-للانیوردی. ٥. اداره وتصرف ایتمك، بولیله صرف واستهلاك ایلمك: آلدیغی آقچه‌یی ایی قو-للانمدی؛ قوللانمه‌سنی بیلسه آز ایراد دکلدر. ٦. ایشلتمك، چو-یرمك: آرابه قوللانه‌بیلیرمیسکز؟ اوپك کوزل یلکن قوللانیر؛ آلیشمیان آدم قلیج قوللانه‌ماز. ٧. اتخاذ، اداره ایتمك، طوتمق: آغز قوللانمق = اداره‌ٔ لسـان ایتمك؛ اویله برلسان قوللاندی؛ بن آدمنه‌کوره لسان قوللانیرم. ٨. مدارا ایتمك، ایجابنه کوره معامله ایلمك: نه‌چاره کندیسنی قوللانملی. ٩. معامله‌ٔ زوجیه‌ده بولنمق، مترس یعنی دوست اتخاذ ایتمـك: بر چـوق وقت فلان آدم قوللانمشیدی. || بول قو-للانمق = اسیرکه‌مه‌مك، اسراف ایتمك. || خورقوللانمق = مبتذل ایتمك، کوزتمه‌مك. || دپه‌دپه قو-للانمق = تحت القهر طوتمق، جبراً استخدام ایتمك.

قوللانمه { مـ. قوللانمق ایشی، استعمال، استخـدام، اتخاذ. ا| : قوللانمق.

قوللانیش { مـ. ١. قوللانمه، استعمال. ٢. سهو-لت، اویغونلق، راحتلق: بو اوك منظره‌سی کوزل ایسه‌ده قوللا-نیشی یوقدر.

قوللانیشلی { صـ. و:

قوللانیقلی { صـ. اویغـون، ایی قوللانیلیر، استعمالی پك قولای، راحت: چوق قو-للانیشلی، قوللانیقلی اودر؛ پك قوللانیشلی بریازیخانه یاپدیرمش.

قوللشمك { فشـ. سـوزلشمك، سوز باغلامق، مقا-وله ایتمـك: یارین آوه کیتمك اوزره کندیسیله قوللشدك.

قوللق { سـ. [آخرنده‌کی «لق» ادات مصدریه‌در.] ١. قول‌ حال وصفتی، عبودیت، بندکی، رقیت، مملوکیت. ٢. جناب حقه قارشی قوللق ومخلوقیت وظیفه‌سی، عبادت، طاعت: انسـان خالقنه قارشی قوللغنی ایفا ایتملی.

قوللق { سـ. [آخرنده‌کی «لق» ادات ظرفیتدر.] ١. محا-فظهٔ امنیت وآسایشـه مأمور عسکر بولوکنك محـل اقامتی، مرکزی، قره‌قول، قره‌غول: هر محلده بر قوللق واردر. ٢. نوبتجی مسکنی، نقطه: هرکوشه‌ده بر قوللق وار ایدی.

قوللق { سـ. کوملك یکلرینك او-جلرینه طاقیلان اکرتی قوله‌لی قولچـاق چفتی: یاقه‌لق قوللق.

قوللقجی { سـ. ١. وقتیـله قره غول ضـابطی. ٢. یکیچری اوجاغنده برکوچـوك ضابط.

قوللی { صـ. قوللری یعنی یکلری اولان (لباس): قوللی فانله.

قولنامه { سـ. فا. [عر. قـول = سوز. فا. نامه = محر-رات] بر مقـاوله و معاهـده‌یی حاوی اوله‌رق یازلمش وامضا-لانمش کاغـد. [مقاوله‌نامه دها مستعملدر.]

قولنج { سـ. عر. [یو. Κωλι-κός] ط. ١. شـدتلی باغرصـاق آغریسی. ٢. وقتیله رثیه یعنی روماتیسمه و وجع‌مفا-صل علتنه‌ده بونام ویریلیردی. || قولنج اوتی = بر جنس نبات.

طی. ‖ قولنج قیرمق = چوق اوغمق.

قولوچقه (ـــ. صـ. ١. یومور- طـه‌یه یاتمش یاپلیج) جیقارمش و یاخود یومورطه‌یه یاتمق اوزره قیزمش طاوق که غورق غورق ایدوب توکلرینی قبارته‌رق کزر: بو طاوق قولوچقه اولمش؛ اوچ قولوچقه‌مز واردر. ٢. مج. یرندن اویناماز، تنبل اوشنکن آدم. == ـــ. قولوچقه‌لق، طاوغك قولوچقه اولمسی، قولوچقه‌لق حالی: طاوقلرمزك اوچی قولوچقه‌یه یاتدی = قولوچقه اولدی.

قوللودیوم (ـــ. [لا. Collodi- um] کیم.) طبده و فوطوغرافلقده مستعمل بر مایع که سورلدیکی شیئك اوزرینه دری کبی بر طبقه تشکیل ایدر.

قوللوزیدیه (ـــ. [ر.] بر جنس کوچك اسقومری) بالیغی، قولیوزك کوچکی.

قوللوم (ـــ. یایك قولی.)

قولومبورد (ـــ. [یتا.] بحـ. ١. آما دیركك قاپله پا) یندن دسته موره‌سنه قدر اولان قسمی. ٢. اسکی اخشاب سفائن حربیه‌نك باش و قیچ لومبارلرینه قونیلان اوزون برجنس طوپ، فر. Couleuv- rine.

قوللون (ـــ. پك کوچك اشك یاوروسی. [دها بیوکنه) صیپا دینیر. — اصل ترجمه‌ده یبانی اشك دیمکدر.]

قوللونلامق (فل. فتـ. (دیشی اشك) یاوریلامق.) [قیصراق حقنده‌ده بعضاً قوللانیلیر.]

قوله (یاخود قولا صـ. [اصلی: خـولاقوکه هـلاکو دخی) بوندن فارسی‌یه نقل اولنمشدر.] قیزل ایله بوز رنکلری آره‌سنده بر لون مخصوصده بولنان: قوله صاچلی آدم؛ قوله آت. == ـــ. قوله آت، سمند.

قوله[1] (ـــ. [یتا. Colla] ١. کاغد وسائره‌یاپیشدیرمغه مخصوص) قایناد لمش نشاسته‌دن عبارت معجون، نشاسته طوتقالی: قوله سورمك، قوله ایله‌یاپیشدیرمق. ٢. مرانغوزلرك تخته‌لری یاپیشدیرمق ایچون قوللاندقلری طوتقال. ٣. کوملك وسائره‌یه سوروب اوستندن اوتولنکله دیك و پارلاق بر قوام ویرمکه مخصوص نشاسته‌دن معمول بیاض پارچه‌جکلر که صویه قاریشدیریلوب قوله‌لانه‌جق شیئ ایچنه باتیریلیر: انکلیز قوله‌سی. ٤. قوله دینلن بو توزك کوملك وسائره‌یه سورلمسی و دها طوغریسی کوملکك قوله مخلوطنه باتیریلوب اوتولنمه‌سی: کوملکلری قوله یاپمق؛ اوتو قوله بیلیر بر خدمتجی قیز.

قوله (ـــ. «قله» نك غلط املاسیدر. با: قله.)

قوله‌لاتمق (فتـ. ١. کوملك وسائره‌یی قوله ایتدیر) مك: کوملکلری کیمه قوله‌لاتیورسکز؟ ٢. قوله ایله یاپیشدیرتمق: شو نجره‌لری قوله‌لاتملی.

قوله‌لامق (فتـ. ١. کوملك وسائره‌یی قوله‌یه باتیروب) اوتولمك: بو خدمتجی کوملکلری پك کوزل قوله‌لایور. ٢. قوله ویا طوتقال ایله‌یاپیشدیرمق: شو کاغدی بر مقوا اوزرینه، قاپلامه‌یی تخته اوزرینه قوله‌لارلر.

قوله‌لانمق (فجـ. ١. قوله ایله یاپیشدیرلمق. ٢.) قوله‌یه باتیریلوب اوتولنمك، قوله ایدلمك: بو کوملکلر ایی قوله‌لانمیور، زور قوله‌لانیور.

قوله‌لی (صـ. ١. قوله‌یه باتیریلوب اوتولنمش: قوله‌لی کو) ملك. ٢. نشاسته قوله‌سیله و یا طوتقال ایله‌یاپیشدیرلمش: قوله‌لی طوغرامه.

قولی (صـ. عر. ث: قولیه. سوزه منسوب ومتعلق: آثار) قولیه وفعلیه.

قولیوز (ـــ. [ر.] اسقومری‌یه بکزروآندن دها بیوك) بر بالق که کوچکنه قولوریدیه دینیر.

قوم (ـــ. ١. پك اوفاق و سرت دانه‌لر حالنده‌اولان طوپراق،) رمل، ریك: دره قومی؛ دکیز قومی؛ ایری‌قوم = دانه‌لری بیوك؛ اینجه قوم = دانه‌لری کوچك. ٢. اینجه طوپراق، توز. ٣. یازی‌یی قوروتمغه یارایان ریك. ٤. آرموددە و سائر بعض میوه‌لرده دیشلره طوقونان سرت دانه‌جکلر. ٥. بعض منسوجاتده پك اوفاق و صیق بکلکلر. ٦. مثانه و بوکرکده و قره جکرده حاصل اولان اینجه طاشلرعلق: مثانه‌سنده، قره‌جکرنده قوم واردر؛ ادرارنده قوم کلیور.

٧. مج. كثرتدن و ازدحامدن كنايه اولور: قوم كبى قاينامق. || مج. قومده اوينامق = محروم اولمق. || قوم باليغى = سقنقور. || قوم ساعتى = ايكى طرفلى وآره‌لرى اينجه بردليكله اختلاط ايدر جامدن بر كوچك قاب كه بر طرفنده‌كى اينجه قوم باش آشاغى چويرلدكده تام برساعتده اوبر طرفه آقمغله زمانى اولچمكه آلت اتخاذ اولنور. || قوم كبى = غايت چوق. || قوم ميدانى = تعليم وجمناستيق يرى.

قَوم { سذ. عر. ج: اقوام. ١. جماعت بشريه، بينلرنده منا- سبت اولوب بر هيئت تشكيل ايدن انسانلر، كوچك امت و يا بر بيوك امتك برشعبه‌سى: كرد قومى؛ چركس قومى؛ تركمان قومى؛ اقوام عرب؛ قوم عاد؛ قوم ثمود؛ قوم و قبيله؛ آفر. يقاى جنوبى اقوام وحشيه‌سى. ٢. بر پيغمبرك بعث بيورلديغى جماعت: قوم نوح؛ قوم لوط.

قومار { قومارجى، قومار خانه. ا: قمار وسائره.

قومار { س. طاغ كلى و (رودو- دندرون) دينلن برجنس آغاج كه كراسته‌سى قرمزى اولوب مقبولدر: قومار آغاجى.

قومالاق { س. ا: غومالاغه.

قوماندار { قوماندارلق. ا: قو- ماندان وسائره.

قومانداريه { س. قبريس جزيره- سنك مشهور بر جنس قيمتلى شرابى.

قوماندان { س. [فر. Comman- dant] برقطعهٔ عسكريه- نك باش ضابطى، آمرى: اردو، فرقه، آلاى، طابور، بولوك قوماندانى؛ ژاندارمه قوماندانى؛ قوماندان پاشا؛ باش قوماندان؛ بحريه قوماندانى = بر فيلويه قو- مانده ايدن آميرال. [فرانسز- جه ده اولديغى كبى لسانمزده بيكباشى معناسيله قوللانلماز.]

قوماندانلق { س. برقطعهٔ عسكريه- نك باش ضابطلكى، آمرلكى: اردو، فرقه، آلاى، طابور، بولوك قوماندانلغى؛ باش قوماندانلق؛ اوچنجى اردوى همايون قوماندانلغنه.

قوماندانى { ص. [«قوماندان» لفظ اجنبيسنه عر. ياء نسبت علاوه‌سيله متشكل غلط تعبيردر] قوماندانه منسوب و متعلق و يا عائد: جانب عالئ قوماندانى‌يه. == س. [ياء مصد- ريله ينه غلط تعبير] قوماندانلق: ايفاى وظيفهٔ قوماندانى.

قومانده { س. [فر. Commande] ١. عسكره ويريلن امر، عسكرى اداره ايتمه، قو- ماندانلق: بو عسكره، اردويه، فرقه‌يه، بولوكه كيم قومانده ايد- يور؟ قومانده‌يه مقتدر برضابط. ٢. امر، آمريت، حكم: بو اوده كيم قومانده ايديور؟ بو دائره كيمك قومانده‌سنده‌در؟

قومانيه { س. [يتا.] بح. ١. (كمى ذخيره‌سى، برسفينهٔ حربيه ايچنده بولنان خلقك اعا- شه‌سيچون كمى‌يه طولديريلان ارزاق؛ قومانيه مأمورى. ٢. كمينك ارزاق وضعنه مخصوص محلى، كلارى. ٣. پياده قايغك قيچنده‌كى طولابجغز.

قومباره { س. ١. [«خمبره» دن غلط] ا: خمبره. ٢. چوجقلرك پاره قويوب بر- يكديرمك ايچون آغزسز وياالكز پاره‌نك كيرمه‌سنه مساعد و چيقمه‌سنه مانع بر طار يارغى اولان طوپراق وسائره‌دن يو- وارلاق كوچك قاب كه صوكنده قيريلوب ايچنده‌كى آقچه آلنير.

قومباره‌جى { قومباره‌خانه. ا: خمبره‌جى، خمبره خانه.

قومپاس { س. ١. [فر. Com- pas] پركار، پركل. ٢. مج. اولچوب بيچمه، مساحه: قومپاس ايتمك. ٣. ترتيب، قور- مه، تصميم. ٤. حيله، فساد، تزوير: قومپاس قورمق. ٥. [فر. Composteur دن] طب. مرتبلرك حروفى ديزوب سطر بوينده صره‌لامق اوزره الده طوتدقلرى دميردن آلت كه حروفاتى آلان اينجى ويده ايله آچيلوب قپانير. ٦. [نكا. Com- passe دن] بح. پوصوله، كميلرك رهنماسى. || چاپ قومپاسى = چاپ قطرينى مساحه ايتمكه مخصوص اكرى اياقلى پركار.

قومپاسلى { ص. ١. ترتيب و تصميم اولنمش، مصمم. ٢. فسادلى، تزويرلى: قومپاسلى ايش.

قومپانيه { س. [فر. Compa- gnie] ١. شركت: واپور، دمير يول قومپانيه‌سى؛ آنونيم قومپانيه = اسمسز شركت. ٢. مج. زمره، طاقم، جماعت: اونلر هپ بر قومپانيه‌در.

قومجی { س. ابنیه خرجی وسائره ایچون قوم طاشیوب صاتان آدم.

قومدیه { س. [یو. Κωμῳδία دن مأخوذ فر. Comédie دن] ١. کولدیرر تیاترو اویونی، مضحکه. ٢. مج. کولنج ایش، مسخره‌لق : ایشی قومدیه. [مضحکه واضحوکه لغتلری طورورکن استعمالنده احتیاج یوقدر.]

قومرال { ص. [اصلی : «قوکور آل». رنکنی آکدیردیکی «قوم» دن ویا «قومری» دن مشتق اولمسی ده محتملدر.] قویو صاری، آچیق کستانه رنکی : قومرال صاچلی، قومرال صقاللی.

قومری { س. [فا. قمری] کوکرجیندن کوچورك بوز رنکنده وکردانده سیاه حلقه‌لی بر قوش که یبانیسی و اهلیسی اولور واتی ینیر. اوفاق بر جنسنه یوسفجق دیرلر. ‖ مج. آریه‌جی قومریسی کبی = محروم، مهجور. ‖ قومری کوکسی = قویو بوز رنکی. ‖ قزیل قومری = حق اوران قوشی. ‖ یبانی قومری = اوکیك.

قومسال { س. قوملق یر، قومله مستور اولان دکیز کناری.

قومشو { قومشولق. با : قونشو وسائره.

قومق { یاخود قویمق. فتـ. مض. قور، قویار. ١. یرلشدیرمك، وضع ایتمك : شو بوغچه‌یی مندرك اوزرینه قو؛ ذخیره‌یی نره‌یه قویيورسکز؟ بو کوپه صو قورلر؛ آته اکر قومق. ٢. براقمق، ترك ایتمك : کتابی الندن قوماز؛ صکره‌یه قومق؛ دعوت ایتمدك کیمسه قومدی. ٣. مساعده ایتمك، براقمق، مسامحه ایلمك، مانع اولمامق : قودیسین؛ مسافرلر کیتمك ایسترلرسه قومایك؛ قومدیلر کیده‌یم. ٤. آلمق، صوقمق، قبول ایتمك : مسافرلری نره‌یه قویه‌جغز؟ آتی آخوره قویك. ٥. طوتمق، بولندیرمق، براقمق : بنی آج قودیلر. ٦. آتمق، یوکلتمك، حمل ایتمك، ویرمك : هرکسه بر وظیفه قودی؛ بو حیوانه چوق یوك قومایك. ٧. نصب وتعیین ایتمك: اورایه بر نوبتجی قوملی؛ کندیسنی عمله‌نك اوستنه مفتش قومشلر؛ بر ناحیه مدیرلکنه قودیلر. ٨. کیمك، اوستنه آلمق : یکی فس قومش؛ باشنه بر کلاه قومش؛ بو اثوابی بر دها قومایك. ٩. طوتمق، ایدنمك، حاصل وپیدا ایلمك : سوت قایماق قومش؛ بو طاش یوصون قومش؛ یاره قابوق قودی. ١٠. قبول ایتدیرمك، یرلشدیرمك، سوق ایتمك، چوجقلری مکتبه، اوسته‌یه: صنعته قودی. ١١. برشیئی پیشمك ویا اولمق اوزره حاضرلامق : ترشی، شراب، سرکه قودم؛ آشجی دها یمکی قومدی. ١٢. قورمق، دوزلتمك : سفره‌یی قوینجه بزه خبر ویرك؛ یمکی قودیکزسه کله‌لم. ‖ آتش قومق = طوتشدیرمق، آتش ویرمك : صمان قولبه‌لرینه آتش قودیلر. ‖ آد قومق = تسمیه ایتمك : چوجغك آدینی قودیلرمی؟ ‖ آرایه قومق = توسیط ایتمك، توسط ایتدیرمك : احبابدن برینی آرایه قوملی. ‖ آصقیده قومق = تذبذب ایدوب بیتیرمه‌مك، تسویله سوروندیرمك. ‖ الدن قومق = واز کچمك، ترك ایتمك، یاپمامق : سز همتی الدن قومایك. ‖ اورته‌یه قومق = اظهار ایتمك، ابراز ایلمك، اثبات ایتمك. ‖ مج. اوزرینه قومق = روزکار بر درجه کسب شدت ایتمك. ‖ اوسته قومق = آرتدیرمق، تزیید ایتمك. ‖ ایچری قومق = ایچری آلمق، صوقمق، قبول ایتمك : کیدن مسافرلری ایچری قومیورلر. ‖ باش قومق = سردن کچمك، فدای جان ایتمك. ‖ بحث قومق = اوکدول، یادس طوتشمق. ‖ برطرفه، بر یانه قومق = آیرمق، صاقلامق، حفظ ایتمك. ‖ بز قومق = بز یاپمق اوزره ایپلیکاری دستکاهه کرمك. ‖ بوش قومق = محروم وبینوا براقمق، نصیب ویرمه‌مك = اوسزی ده بوش قومایز. ‖ تمل قومق = تمل طوتمق، پایدار اولمق. ‖ حاله قومق = بر حاله کتیرمك، حالنی دکیشدیروب دیکر صورته تحویل ایتمك : باقك معلولیتبنی نه‌حاله قودی؛ یاغمورك کثرتی بزم باغچه‌یی کول حالنه قودی. ‖ رهن قومق = ترهین ایتمك. ‖ صکره‌یه قومق = تأخیر ایتمك. ‖ منت قومق = امتنان ایتمك، باشه‌قاقمق.

|| میدانه قومق = وجوده کتیرمك، حاصل ایلك : واقعا چالیشیورسه‌ده میدانه بر شئ قومیور. || نشان قومق = اشارت ایتمك، اونوتمامق، خاطرلامق. || یانه قومق = انتقامنی آلمامق، جزاسنی ویرمه‌مك : یابدقلرکی سنك یانکه قومایه‌جغم. || یولنه قومق = دوزلتمك، تسویه ایتمك. || یوله قومق = کوندرمك، ارسال واسبال ایتمك. || یولده قومق = یولده، یاری یولده براقمق. || قویوب کیتمك = اوکسز براقمق.

قومقومه { س. با : قمقمه.

قوملق { ص. قومدن عبارت، قوم حالنده : قوملق یر؛ قوملق اووه. == س. قوملق محل، قومسال.

قوملی { ص. ۱. قومی حاوی اولان، قومله یاپیلان : قوملی خرج. ۲. قوم کبی دانه‌لری اولان : قوملی آرمود. ۳. پك اوفاق وصیق بکلکی : قوملی قازمیر.

قومه { س. ۱. قومق ایشی. دا : قومق. ۲. تق. اوطه‌لق، جاریه.

قومیته { س. [فر. Comité] ۱. بر بیوك مجلس و انجمنك بر خصوص مذاکره و تدقیقیچون آیرلمش شعبه‌سی، شعبهٔ مخصوصه. ۲. نیت فاسده ایله مرتب هیئت.

قومیسر { س. [فر. Commissaire] ۱. بر شرکت ویا ادارهٔ ممتازه نزدنده جانب دولتدن تعیین اولنمش مأمور مخصوص : بورسه قومیسری، رژی قومیسری. ۲. مأمور مخصوص، فوق العاده مأمور، مرخص : تشکل ایده‌جك قونفرانسه هر دولت طرفندن برر قومیسر کوندریله‌جکدر. ۳. پولیس ضابطی : پولیس قومیسری؛ باش قومیسر؛ ایکنجی قومیسر.

قومیسرلك { س. قومیسر صفت ومأموریتی. با : قومیسر.

قومیسیون { س. [فر. Commission] ۱. مجلس، شورا، موقت ویا دائمی انجمن: مالیه قومیسیونی؛ معاهده قومیسیونی؛ انتخاب مأمورین قومیسیونی. ۲. بلدیه اداره‌سی : قومیسیون آرابه‌لری؛ قومیسیون چاوشلری. ۳. بر شهرك تجاریله فابریقه‌لر ویا دیکر محلده بولنان دها بیوك تجار آره‌سنده توسط ایدن آدمك ایشی وبو توسط ایچون آلدیغی اجرت، سپارش، سپارش حق : فابریقه‌دن جلب ایده‌جککز مال ایچون یوزده ایکی قومیسیون ویره‌جکسکز.

قومیسیونجی { س. بر محلك تجاریله فابریقه‌لر ویا دیکر محلده بولنان دها بیوك تجار آره‌سنده توسط ومیانجیلق ایدن آدم، سپارشجی : فابریقه‌لردن قومیسیونجی واسطه‌سیله مال کتیرتمك.

قومیسیونجیلق { س. ۱. تجارایله فابریقه‌لر ویا مختلف محلرده بولنان تجار آره‌سنده توسط ومیانجیلق ایشی، سپارش : کندیسی قومیسیونجیلق ایدیور؛ قومیسیونجیلقدن خیلی آقچه قزانیور. ۲. قومیسیونجینك آلدیغی اجرت : بونك قومیسیونجیلغی یوزده ایکیدن عبارتدر.

قوناق { س. ۱. یولجیلقده کیجه قونه‌جق یر، منزل : یولجی یه قوناق ویرمك = یاته‌جق بر تدارك ایتمك. ۲. اثنای سفرده طورمه، مکث وقرار، اوتوراق، درنك : اوراده بر کون قوناق ایتدك. ۳. ایکی منزل آره‌سنده‌کی یول، مسافه، برکونلك یول، مرحله : بورادن ادرنه‌یه قاچ قوناقدر؟ او یولی اوچ قوناقده قطع ایتدك. ٤. اقامتکاه، منزل، مسکن : اوراده قوناق طوتدی. ٥. بیوك او، دائره : پاشا قوناغی؛ رجال، کبرا قوناقلری. ٦. دائرهٔ رسمیه، حکومت شعبه‌لرندن برینك بناسی : حکومت قوناغی. ۷. باشه قونان کیك : باشمده چوق قوناق پیدا اولور؛ باش قوناغنه قارشی علاج. || ع. قوناق محلی = عسکرك قوندیغی یر.

قوناقجی { س. ۱. اثنای سفرده ایلری کیدوب قوناق تدارك وتهیئه ایدن آدم. ۲. ع. سفر بر عسکرك یول اثناسنده قونه‌جق محلری تدارك وانتخابله موظف ضابط.

قونت { ص. [فا. کند] سیوری وکسکین واینجه اولمیان، قالین، آغر، طیانیقلی : قونت بنا؛ قونت آدم = حدت ذهنی اولمیان.

قونت { س. [فر. Comte] آو- روپاده بر اصالت عنوان مخصوصنی حائز آدم.

قونترول { س. [فر. Contrôle] سوء استعمالاتك اوكنی آلمق ایچون بر معاملهٔ رسمیه یه قارشی واقع اولان تفتیش وتحقیق، مقابله، مراقبه.

قونتس { ویاخود:

قونتسه { س. [فر. Comtesse] آوروپاجه قونت اصالت عنوانی حائز آدمك قاریسی ویا اولنمه‌مش قیزی.

قونتوش { س. تاتار بكلرینك كییدكاری یوزی‌خرجلی طار قوللی اوستلك لباس، قپانیجه‌نك بر نوعی.

قونج { س. چوراب وچیزمه و پوتین كبی شیئلرك بوقاریسی، بالدیره كلن قسمی.

قونجسز { ص. بالدیره كله جك قسمی اولمیان: قونجسز آیاق قابی.

قونجلی { ص. بر درلو قونجی اولان: اوزون قونجلی، قیصه قونجلی چوراب، پوتین و سائره.

قونجولوس { وقره قونجولوس. س. اومـاجی و غول یبانی كبی قورقوتمق ایچون ایجاد اولنمش مخوف شخص موهوم ویا آلو صورتنده مزاردن چیقدیغی زعم اولنان اولو، وامپیر.

قونجه { س. [فا. « غنچه » دن] با: غنچه.

قونداق { س. ١. صیقی باغلانمش طوب شیء. ٢. اسكی طرزده صیم صیقی باغلانمش چوجق. ٣. چوجغی بوصورتله صاروب باغلامغه مخصوص بزلر طاقمی وعلی الخصوص بوغچه كبی باغلانانی: قونداق بزی، بزلری؛ قونداقده ایكن؛ قونداقدن چیقدی. ٤. توفنكك كریسنده‌كی قسمی كه آغاجدن وقونتجه اولور. ٥. تكرلكسز طوپك آغاجدن اولان استنادگاهی. ٦. آتش قومق ویانغین ایتمك ایچون یاغلی پاچاوره‌لرله سائر طوتیشه‌جق شیئلردن حاضرلانوب صارلمش شیء: قونداق قومق. ٧. قادینلرك یمنی‌یه صاره‌رق ساده باش باغلامه‌لری: باش قونداغی.

قونداقجی { س. ١. تفنك قونداقلرینی یعنی آغاجدن اولان كری طرفلرینی یاپان صنعتجی. ٢. قونداق یعنی یاغلی پاچاوره قویه‌رق قصداً یانغین ایقاع ایدن جانی.

قونداقلامق { فت. ١. (چوجغی) قونداغـه صارمق: چوجغنی صیقایوب قونداقلادی. ٢. (قادین باشنی) ساده یمنی ایله وصاچلرینی یمنینك ایچنه طوپلایه‌رق باغلامق.

قوندره { یاخود قوندوره. س. اوكچه‌لی وآغرجه آیاق قابی، اسقارپینك قبای.

قوندره‌جی { یاقوندوره‌جی. س. قوندره و پوتین وسائر آلافرانغه آیاق‌قابی یاپان صنعتجی.

قوندره‌جیلق { یاقوندوره‌جیلق. س. قوندوره‌وپوتین وسائر آلافرانغه آیاق قابی انواعی یاپمق صنعتی.

قوندوز { س. [عر. «قندز»دن] تیون كبی بر حیوان كه كوركی اولور. || قوندوزبوجكی. غلط اولوب اصلی: قودوز بوجكی با: قودوز. || قوندوز خایه‌سی = قوندوزك قویروغی آلتنده بر شیشه‌دن چیقان مایع.

قوندوقتور { س. [فر. Conducteur] ١. قولاغوز، مأمور، مدیر. ٢. تراموای واومنیبوس آرابه‌لرندن بهرینك مأموری، بیلت ویرمكه وآرابه‌یی یورودوب طوردیرمغه مأمور آدم.

قونده { س. بر نوع زهرلی اوروبجك.

قوندیرمق { فت. ١. یولجی‌ومسافره قوناق یاپمق: بزی كویده بر اوه قوندیردیلر. ٢. یرلشدیرمك، یرطوتدیرمق، اوتورتمق: الماسی باشنه قوندیردی. || توز قوندیرمامق= برآدم حقنده‌هیچ برقباحت وفنالق‌قبول ایتمه‌مك، هرشئیدن تبرئه ایتمك: كندیسی سودیكی آدمه توز قوندیرماز.

قونسلوس { س.[لا. Consulus] شهبندر؛ جنرال قونسلوس = باش‌شهبندر؛ ویس قونسلوس = شهبندر وكیلی.

قونسلوسخانه { س. شهبندرخانه، شهبندر قوناغی، دائره‌سی.

قونسلوسلق { س. شهبندرلك.

قونسول { س. [فر. Console] آینه آلتنه قونیلان

چكمجه‌لى طولاب ويا رافلى ماصه، آينه آلتى،

قونسولتو { س. [ايتا. (Consulto] بر خسته‌نك مرضنى تشخيص ايتمك وصورت تداويسنى قرارلاشديرمق ايچون بر قاچ طبيبك بالاجتماع مشاوره ومذاكره‌لرى، مشاورهٔ طبيه.

قونسوليده { س. فر. [Conso-lidé] اسهام اوراق.

قونسوليده‌جى { س. اسهام اوراق قيله ساٸر تحويلات وسندات نقديه‌نك بيع و شراسنى تجارت اتخاذ ايدن وبونلرله برنوع قمار اوينايان آدم.

قونسه { س. قوش قورصاغى، قانى.

قونشديرمق { فتـ. مصاحبه ومكالمه ايتديرمك، ايكى ويا زياده كشى‌يى بر ايش حقنده مكالمه و مذاكره ايتمك اوزره بر يره كتيرمك، كوريشديرمك: بن كنديلرينى قونشديره‌جغم.

قونشلمق { لجـ. مصاحبه و مكالمه اولنمق، تعاطىٔ آرا و افكار اولنمق: اوايش حقنده شمدى قونشلماز؛ بو اقشام قونشيله‌جقدر.

قونشمق { فش. ١. قونشو ومجاور اولمق. ز. ٢. كوريشمك، اختلاط ايتمك، معارفه پيدا ايلمك، طانشمق: كنديسيله قونشميورم؛ هيچ قونشمدق. ٣. سويلشمك، مكالمه، مصاحبت ايتمك: اقشام ايكى اوچ ساعت قونشدق.

قونشمنتو { س. [ايتا.] تجـ. بر مالك كوندرلديكنى مبين وابور ويا دمير يول اداره‌سى طرفندن مرسل اليه‌ كوندريلن ورقه‌كه اونى ابراز ايتمكله مالى آله‌بيلير.

قونشمه { س. ١. كوريشمه، اختلاط. ٢. مكالمه، مصاحبه، صحبت: قونشمه‌سى طاتلى بر آدم.

قونشو { ياخود قوكشو وياقوڭشى. س. ياقين يرده اوطوران واقامت ايدن، جار، همسايه؛ قپو بر قونشو = قپولرى بيتشيك.

قونشولق { س. قونشو حالى، جوار، همسايكى: قونشولق حقى.

قونطراتو { س. [ايتا. Contrato] مقاوله سندى، بر ملكك بر مدت معينه ايچون كرايه ويا بر آليش ويريشه طرفينجه قرار ويرلديكنى مبين و جانب حكومتدن مصدق سندكه طرفين اونكله باغلى اولور.

قونطراتولى { صـ. جانب حكومتدن مصدق مقاوله‌نامه ايله باغلى، بويله بر سندله ايجار واستيجار اولنمش ويا آلنمش و ويرلمش: اودكان بر سنه ايچون قونطراتوليدر.

قونطره { يا قونتره. د. [فر. Contre] قارشى، مقابل، عليهده، ضد: او بكا قونطره كيديور؛ او بوايشه قونطره بولنيور. — بعض اصطلاحات بحريه تركيبانده بولنور: قونطره ميجانه، قونطره بابا فينغو، قونطره اسقوطه و ساٸره. تركيبلرينك ايكنجى جزئنه با.

قونطوره { س. با: قوندره.

قونغره { س. [فر. Congrès] برمسئلهٔ عموميه‌يه قرار ويرمك اوزره دول معظمه مرخصلرندن مركب وقرارى قطعى فوق العاده اجتماع: براين قونغره‌سى، ويانه قونغره‌سى. قرارى بو درجه‌ده قطعى اوليوب اخطاردن عبارت اولان اجتماعه «قونفرانس» دينير.

قونفرانس { س. [فر. Confé-rance] بر مسئلهٔ عموميه حقنده مذاكرات اجراسيله قرارينى اخطار صورتنده تبليغ ايتمك اوزره دول معظمه وكيللرندن و يا علاقه دارانك وكيللرندن مركب مجلس: لاهى قونفرانسى، شمندوفرلر قونفرانسى. با: قونغره.

قونلمق { لجـ. اينلمك، منزل وقوناق اتخاذ اولنمق: آناطولى‌ده مشتركاً كويه عائد اوطه‌لره قونيلير.

قونمق { لجـ. ١. وضع اولنمق، يرلشديرلمك: يمك طبقلرى اورايه قونماز؛ بوشيشه‌لر نره‌يه قونه‌جقدر؟ طولابه قونسون. ٢. براقلمق، ترك اولنمق.

قونمق { فل. ١. اثناى سير و سفرده ايتمك، كيجه‌يى كچيرمك اوزره طورمق، بيتوتت ايتمك، منزل طوتمق، قوناق ايتمك: اورادن كچركن اشرافدن برذاتك اوينه قوندق. ٢. مسكن اتخاذ ايتمك، موقتاً يرلشمك، خيمه قورمق: عشاير نره‌ده مرعى وصو بولورلرسه اورايه قونارلر؛ ارطغرل غازى سوكوت جهتنه قونمشيدى. ٣. قوشلر

اوچارکن ایتمك: قارغەلر باغچەیە قوندی؛ لکلکلر باتاقلق یرلرە قونارلر. ٤. مسافر اولمق، مسافر کلمك: اونك قوناغنە هر اقشام بر قاچ کشی قونار؛ کلن کچن اورایە قونار. ٥. اینمك، دوشمك: سوپورکەدن قالقان توز اوطەنك اشیاسی اوزرینە قونار؛ ماصەنك اوزرینە بر پارمق توز قونمش ایدی. ٦. باد هوا بولوب اله کچیرمك: ینە سفرەیە قوندی. || باد هوایە قونمق = قیاروز بولمق کاپیراله کچیرمك. || حاضرە قونمق = زحمتسزجە برشیئە مالك اولمق. || قوش قونماز = معروف سبزە. با: قوش. || قونوب کوچمك = کوچبە عمری کچیرمك، خیمە نشینلك ایتمك. || میراثە قونمق = میراث یمك، ارثاً مال ایدنمك.

قونمه { س. قونمق ایشی. با: قونمق.

قونو { یاخود قونی. س. [«قونوق»دن مخفف] مسافر، ضیف، مهمان. ص. || قونو قونشو = جیران، همسایگان. [اتباعاً قوللانیلیر:] قونو قونشویی دعوت ایتمك اقتضا ایدر؛ قونو قونشو آرەسندە عیب اولور. || انی قونی، اکی قونی = لایقیلە، بیاغی، خیلیدن خیلی: اویاندیغم وقت انی قونی کوندوز اولمشیدی؛ بوکون انی قونی صوغوقدر.

قونوشدمق { قونوشدیرمق و سائرە. با: قونشمق و سائرە.

قونوق { س. [«قونمق»دن] مسافر، ضیف، مهمان: [بزجە متروك ایسەدە، مستحق احیا و الزم لغات مخصوصەمزدندر، زیرا قوللاندیغمز «مسافر» کلمەسی عربیەدە یولجی و سیاح دیمك اولدیغندن، غلطدر.] تکری قونوغی= اللهك کوندردیکی مسافر، فی سبیل الله قبولی اقتضا ایدن مهمان.

قونوقلامق { فت. مسافرلکە قبول ایتمك، میزبانلق و مهماندارلق ایتمك، ضیافت چکمك.

قونوقلق { س. ١. مسافرلك، مهمانلق. ٢. ضیافت.

قونیاق { س. [اصل محل اعمالی اولان فرانسەنك بر قصبەسی اسمیلە مسمادر.] شرابدن تقطیرلە چیقاریلان بر نوع مسکر.

قوواﻻمق { قوومق، قوووان، قووە. با: قوغالامق وسائرە.

قوّە { س. ع. ج: قوا. [«قوت» لغتنك عینی اولوب بعض ترکیبات عربیەدە قوت معناسیلە قوللانلدقدن باشقە، لسانمزدە آیریجە معانیٔ آتیەیە ایلەدە مستعملدر:] ١. فکر، نیت، تصور، هنوز اجرا اولنمیوب و فعلە کلمیوب تصوردە بولنان ایشك حالی: فلان یرەقدر بردمیر یول تمدیدی قوەدە در؛ هنوز قوەدن فعلە کلمدی؛ اولیە بر شی قوەدە واردر. ٢. حقیقتدە و فعلاً اولمیوب آنجق طبیعتدە اولمغلە امکان و احتمالی بولنان شیئك حالی: هر انسان بالقوە کاتب ایسەدە بعضلری بالفعل کاتب دکلدر. ٣. حاسە، حس، انسانك طبیعتندە موجود اولان خاصە و اقتدارلرك بهری: قوۀ باصرە = کورمك حسی؛ قوۀ سامعە = ایشیتمك حسی؛ قوۀ شامە = قوقلامق حسی؛ قوۀ لامسە = طوتمغلە طویمە حسی؛ قوۀ مدرکە = آکلامق خاصەسی؛ قوۀ حافظە = ذهندە طوتمق خاصەسی؛ قوۀ ممیزە = تمییز و تفریق خاصە و اقتداری. ٤. بردولتك عسکر وسائرەجە اولان حال واقتداری: قوۀ عسکریە؛ قوۀ مالیە؛ قوۀ بریە، قوۀ بحریە؛ آوروپا دولتلرینك قوای بحریەسی؛ دول متفقەنك قوای متحدەسی؛ قوۀ عمومیە. || بالقوە = تصوردە و یا قابلیت طبیعیەدە اولان، بالفعل مقابلی: انسان بالقوە ضاحکدر. || ص. قوۀ الی المرکز [الی المرکزیە دیمەملی] = بعض اجسامك اثنای دوردە مرکزە تقرب استعدادی، فر. Force centripète؛ قوۀ عن المرکز [عن المرکزیە دکل] = اثنای دوردە مرکزدن تباعد استعدادی، فر. Force centrifuge

قوّی { س. ١. کوچك کورفز، قرەنك ایچنە کیرمش روزکاردن محافظەلی دکیز پارچەسی، طبیعی لیمان: قپودان کمی‌یی فرطونەیە قارشی بارینەدیرمق ایچون برقوی آرایوردی. ٢. دکیز قوینەمشابە اولەرق اطرافی محفوظ محل، کوشە، بوجاق: اووە

اوجهتده تپه‌لرك آره‌سنده بر قوی یاپیور.

قَوی { ص. ع. ث. قویه. [«قوة»دن صش.] ۱. قوتلی، کوجلی، زورلی، متین، توانا: قوی آدم؛ قوی بنا؛ معدنلرك اك قویسی چلیکدر. ۲. صاغلام، صحیح، امین، معتمد: احتمال قوی؛ استخبارات قویه؛ قوی سوز؛ وعد قوی؛ قوی البنیه = بنیه‌سی صاغلام. ۳. زنکین، وارلقلی. [عربیده یاء مشدده ایله اولوب، بزده حرف مذکور حرف مد صورتنده اوقونیور.]

قویار { س. بر چایك بر ایرماغه دوکلدیکی محل، ایکی نهرك ملتقاسی، قاوشاق. مر.

قویتو { ص. ایچریلك، ایچدن ایچه اولان، برقوی تشکیل ایدن، محفوظ وقرا کلقجه: قویتو یر؛ قویتو براوطه. == س. بوحال وصفتده بولنان محل.

قویروق { س. ۱. اکثر حیوانات اتدن یا اوزون قیللردن ویاخود توکدن عبارت اوله‌رق قیچلری اوزرندن اوزانان ذیل، ذنب، دم، دمبال: آت، صیغیر، کدی، خروس، عقرب قویروغی. ۲. بر شیئك آرقه‌سنه قاتیلان شئ، ذیل، ضم، علاوه. [استخفاف طریقیله قوللانیلیر:] بوابنیه‌نك، بوقافله‌نك برده قویروغی واردر. ۳. بر آدمك آرقه‌سنه طاقیلوب هیچ آیرلمیان آدم: اوآدم کندیسنك قویروغیدر. [بوده استخفاف طریقیله استعمال اولنور.] ٤. بعض اثوابدن صارقوب آصیلان اوزون پارچه‌لر: بوفیستانك بیچیمی ضررسز اما بر طاقم مناسبتسز قویروقلری واردر. ۵. صوك، اك کریده‌کی قسم: کاروانك، قطارك قویروغی؛ لوقوموتیفی بعضاً قطارك قویروغنه قورلر. ٦. کوزك خارجی یعنی قولاق جهتنده‌کی اوجی: کوزك قویروغیله باقیوردی. ۷. اسلحهٔ ناریه‌نك کریده‌کی قسمی: قویروقدن طولار طوپ. || آت قویروغی = آریق اوتی نوعی، بوغوملیجه. || آرسلان قویروغی = فراسیون (نبات). || قویروق آلتی = طیورك اوغرادیغی برخسته‌لق. || قویروق آجیسی = انتقام آرزوسی، انتقامی آلنمامش ماجرا، کچمش: اونك برقویروق آجیسی واردر. || قویروق اوزری، اوستی = طاوقلره عارض اولان برنوع مهلك چیبان. || قویروغی اوموزلامق = قاچوب کیتمك. || ایت قویروغی = بل بوران (نبات). || قویروغه باصمق = سببیت ویرمك، کوجندیرمك. || قویروغنی تاوه صاپنه چویرمك = زیاده دوکمك، شدتلی تأدیب ایتمك. || تیلکی قویروغی = بر نوع اوزوم. || قویروغی دیکتمك = اولمك. || قویروق صاللامق = تبصبص ایتمك، یلتکلنمك، تملق ایتمك. || قویروق صالالان = یوند قوشی نوعی، پیغمبر قوشی. || قویروق صوقومی = انسانده عمود فقارینك منتهاسنده‌کی قویروق یری. || صیغیر، طوموز، قاطر قویروغی = نبات انواعی. || قامچی قویروق = توکی دوکلمش، قیلسز قویروق. || قویروق قپاغی = بعض حیوانلرك چیلاق وتوکسز قویروق محلی. || قویروغی قیصمق = قورقوب طوپلانمق ویا قاچمق. || قویروق قیصمق = اضطرابه اوغرامق، سس چیقاره‌مامق. || قیل قویروق = ۱. پك اینجه قویروقلی حیوان. ۲. مج. هیچ برشیئی اولمیان، زوکورت. || قویروق یاغی = قره‌مان قویونلرینك ایری قویروغی اریدلمسندن چیقان یاغ.

قویروقسز { ص. قویروغی اولمیان، کودوك، ابتر.

قویروقلی { ص. قویروغی اولان، ذوالذنب، دمدار.

قویلمق { لا. ۱. وضع والقا اولنمق. ۲. دوشمك، دوکلمك، منصب اولمق: یشیل ایرماق قزیل ایرماغه قویلیر. ۳. اوزرینه دوشمك، چوق مشغول اولمق: بوآرالق یازی‌یه، پیانویه چوق قویلدی. ٤. هجوم وتعقیب ایتمك: سواریلرمز بیوك برغیرتله دشمنه قویلدیلر.

قَویم { ص. ع. [«قیم، قوام» دن صش.] طوغری، درست. ز.

قویمق { قویدیرمق وسائره. بك: قومق وسائره.

قوین { س. [بودخی بوین وبورن کبی قویون یازلمق ایجاب ایتمز] ۱. البسه‌نك کوکسده قاوشمه‌سندن حاصل اولان قویتو یرکه ایچنه مندیل، ساعت، کیسه، کتاب کبی شیئلر قونور: قوینه

قودی؛ قویننده چیقاردی. ۲. جیب، کیسه: هب مصارفنی قویننندن ایتدی. ۳. کوکس، صدر، سینه، قوجاق، آغوش: چوجغنی قویننه آلوب آیری یتاق یاپدیرمدی؛ او دائما والده‌سنك قویننده یاتار. || قوین ساعتی = قوینه وجیبه قونان، جیبده طاشینان کوچك ساعت. || قوین قوینه = بربرینك قویننده، برلکده: اونلر قوین قوینه یاتیورلر. || او بنم قوینمده‌در = بنم دیمکدر، بنده‌در.

«قوین» ایله «قوجاق» آره‌سنده فرق واردر: قوجاق اوتوران ویاآیاقده طوران، وقوین ایسه یاتان آدم‌حقنده قوللانیلیر. مثلا: «چوجغنی قوجاغنه آلدی» دینلدیکی وقت آلان آدمك آیاقده ویااوتورمقده، و«قوینه‌آلدی» دینلدیکنده یاتمقده‌اولدیغی آکلاشیلیر؛ قوین قوینه صاریلوب یزایر یاتمش، قوجاق قوجاغه‌ایسه آیاقده ویا اوطورمقده ایکن صارلمش دیمکدر.

قویو {یاقویی ویا قویون، قویین. ح. آشاغی طوغری، آشاغی‌یه دونمش وضعیتده: یوزی قویو (قویون، قویی، قویین) = یوزی یره کله‌جك صورتده، یوزی آشاغی‌یه: یوزی قویو یاتدی = سجده وضعیتنده.

قویو {ص. ۱. مایع شیئك پك صولی اولمیانی، غلیظ، کثیف: قویو پکمز، مرکب، بویا؛ قویو قویو سوکدی. ۲. رنگك آچیق اولمیانی، بیاضه چالمیان: قویو قرمزی، قویو یشیل. ۳. مج. بولنیلان‌حالك پك خالص و دریکی: قویو عرب، قویو کرد، ترکك قویوسی‌ماوراء النهرده‌در؛ قویو صوفی.

قویو {یاخود قیو. س. ۱. قازلمش دلیك، چوقور، حفره: قویو قازمق؛ کیرج قویوسی؛ لغم قویوسی. ۲. صو طامارلرینی بولنجه‌یه قدر دریك قازیلوب صو ایله طولی طوران و قوغه یا طلومبه ایله صویی آلنان چوقور، بئر، چاه: صو قویوسی؛ بوستان قویوسی = ککیشی؛ قویو صویی = آجی صو. || مج. ایکنه ایله قویو قازمق = چوق زحمتلی و بیتمز ایشه کیریشمك.

قویوجی {یا قوییجی. س. قویو قازیجی، قویو قازمغی صنعت اتخاذ ایدن آدم.

قویولاشدیرمق {فت. ۱. بر مایعی دها قویو وکثیف یاپمق: شوپکمزی برآز دها قویولاشدیرملی. ۲. بر رنگی دها قویو ایتمك، آچیقلغنی کیدیرمك: بونك یشیلنی قویولاشدیروب صاریسنی آچملی.

قویولاشمق {فل. ۱. مایع دها قالین وکثیف اولمق: پکمز، شربت قاینادقجه قویولاشیر. ۲. رنك قرارمق، دها قویو اولمق: بو چوجق بیودکجه صاچی دها قویولاشیور؛ بعض آغاجلر بیودکجه یاپراقلری قویولاشیر.

قویولق {س. ۱. مایعك قالینلغی، کثافت: بالك قویولغی پکمزك کندن زیاده‌در. ۲. رنگك قرارمغه تقربی، آچیق اولمامسی: یشیلك قویولغی ایی ایسه‌ده قرمزیسی برآز دها قویولاشدیرملی.

قویوم {س. آلتین وکومشدن معمول سوس موادی ویا اوانی.

قویومجی {س. آلتین وکومشدن اوانی وسوسه متعلق شیئلر یاپان صنعتکر؛ صیاغ، زرکر: قویومجی ایشی.

قویومجیلق {س. قویومجی صنعتی، آلتین وکومشدن اوانی وسوسلر یاپمق صنعتی، صیاغت، زرکرلك.

قویون {س. [اسکی ترکجه‌ده «قوی» دیرلر] حیوانات اهلیه‌نك اك نافعی اولان معروف حلیم ومدافعه‌سز حیوان که انسان بونك یوکندن وسودندن واتندن استفاده ایدوب باشلیجه مأکولات وملبوساتی بوندندر، غنم، میش، طاوار. قویون اسم عمومیسی اولوب ارککنه: قوچ، دیشیسنه: ماریه، یاوریسنه: قوزی، بر یاشنده‌کنه: طوقلو، ایکیسنده‌کنه: شیشك، اوچنده‌کینه: اوکج دیرلر. قیویرجیق، قره‌مان، اوده‌سا، اسپانیول، میخالیچ قویونی = اجناسندندر. || مج. حلیم وبوش آدمدن کنایه اولور: قویون کبی آدم. || قویون‌اوتی = آغراوتی، قوزی‌پتراغی. || بوینوزسز قویون = حلیم وعاجز آدم، مسکین. || قویون صارمشیغی = قره بازی‌یه مشابه بر نبات. || قورتله‌قویون بر برده = امنیت وعدالتدن کنایه. || قویون‌قیران = قلیج اوتی، قنطارون. || قویون کوزی = پاپادیه نوعی. || قویون ویرکیسی = رسم اغنام. || مثـ

قویون کندی باجاغندن آصیلیر = هرکس کندی عملندن مسئولدر. || قویون ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دورك سکزنجی سنه‌سی.

قویون { س. با: قوین.

قویویرمك { فت. ١. آرتق طوتمامق، براقمق، صالیویرمك، مانع اولمامق: صویی قویویردی؛ کوپکی کوندزین باغلی طوتوب کیجه باغچه‌یه قویویررلر. ٢. حبسدن ویادیکر بر محصوریتدن چیقارمق، سربست براقمق، اطلاق، تخلیهٔ سبیل ایتمك: اسیرلری قویویردیلر؛ بر کیجه حبس ایدوب صباح قویویردی. ٣. اذن ویرمك، کیتمکه مساعده ایتمك، براقمق: بن کلنجه‌یه قدر سن مسافرلری قویویرمه. ٤. طوتمیوب وضبط ایتمیوب سربست براقمق، قوپارمق: برقهقهه قویویردی.

قویه { س. آوجی قوشلرك قوصدقلری فضلات.

قویی { وقویی. با: قویو وقویو.

قویيجی { س. ص. قویان، وضع ایدن، واضع: یاساق قویيجی = واضع قانون.

قهّار { ص. عر. [«قهر»دن سمب.] زیاده‌سیله قهر وتدمیر ایدن، باتیران، محو ایدن، قوهٔ قاهره صاحبی. — صفات اللهدن دخی اولوب قدرت قاهرهٔ الهیه‌یی مبیندر.

قهر { سذ. عر. ١. زورلامه، زورله بر ایش یاپدیرمه، جبر، اجبار. ق. ٢. غالب کلوب باتیرمه، محو وهلاك ایتمه، تدمیر و تنکیل: دشمنلرینی قهر ایتدی؛ کوتی آدملری الله قهر ایدر. ٣. تر. بر محرومیت و مغدوریتدن طولایی کندینی ییه‌جك صورتده کدر ایتمه، بویله برکدر وانفعالدن متأثر اولمه، کدر ایچنه ایشلمه: سعینك مکافاتنی کورمه‌یکندن قهر ایتدی؛ قهرندن تلف اولدی.

قهراً { ح. عر. زورله، جبراً، قوهٔ غالبه ایله: کندیسنی او ایشده قهراً استخدام ایتدی.

قهرلانمق { فل. قهر ایتمك، چوق کدر و تأسف ایتمك.

قهرمان { س. فا. یکیت، پهلوان، بهادر، بطل: اسکی زمان قهرمانلری.

قهرمانانه { ص. ح. فا. یکیتجه، یکیتلکله، بهادرانه: برطور قهرمانانه ایله؛ قهرمانانه هجوم ایتدی.

قهرمانلق { س. یکیتلك، بهادرلك.

قهقره { سذ. عر. آرقه‌سنی چویرمیه‌رك و حرب ایده‌رك واقع اولان رجعت. [بونك یرینه «رجعت قهقریه» استعمالی دها شایعدر.]

قهقری { ص. عر. ذ: قهقریه. آرقه‌سنی چویرمیه‌رك و دائما حرب ایده‌رك دونمك حرکتنه منسوب ومتعلق: رجعت قهقریه.

قهقهه { سذ. عر. ١. سسله وچوق کولمه: قهقهه ایله کولدی، قهقهه‌یی قویویردی. ٢. صارماشیق کبی طیرمانیر ومور وقیرمزی چیچك آچار برنوع چیچك [ترکجه لغت اعتباریله قهقهه دخی یازیلیر.]

قهوه { سذ. عر. ١. عن اصل یمندن چیقوب الیوم کلیتلیسی آمریقاده حاصل اولان بر حبه که قاورلوب دوکلدکدن صکره صوده پیشیریلوب ایچیلیر: یمن قهوه‌سی؛ برازیلیا قهوه‌سی؛ توز قهوه؛ قوری قهوه: قاورلمش قهوه. ٢. بو حبه‌نك قاورلمش توزندن پیشیریلن شربت: قهوه ایچمك؛ قهوه پیشیرمك؛ شکرلی ساده، آلافرانغه، آلانورقه قهوه. ٣. قهوه ایچیلن عمومی محل، قهوه‌خانه: محله قهوه‌سی؛ قهوه‌ده اوتورمق؛ قهوه پیکلرنده یاتمق. || قهوه آلتی = ١. اساساً آچ قارنه قهوه ایچمه‌مك ایچون قهوه‌دن اول ینن مختصر یمك. ٢. یمك وقتنك غیرنده و سفره خارجنده تپسی ایله چیقاریلوب ینن شیٔ، مختصر وماحضردن یمك: برپارچه قهوه آلتی ایده‌لم؛ صباحلین بر آز قهوه آلتی یدم. || قهوه‌اوجاغی = بیوك دائره‌لرده قهوه پیشیریلن اوطه، قهوه‌جی اوطه‌سی: افندیسنی صالونه آلدیلر اوده‌قهوه اوجاغنه کیردی. || قهوه پاره‌سی = بخشش: آرابه‌جی‌یه بر قهوه پاره‌سی ویر. || قهوه تپسیسی، ابریغی، جزوه‌سی، فنجانلری، طاقمی = قهوه‌یه مخصوص شیلر. || قهوه رنکی = بوز ایله قویو صاری آره‌سنده بر لون مخصوص. || قورو قهوه = قاورلوب دوکلمش قهوه، قهوه توزی.

قهوه‌جی { س. ١. بر بیوك دائره ده قهوه پیشیروب قوناق خلقیله کلوب کیدنلره ویرمکله مکلف آغا؛ قهوه‌جی باشی. ٢. عمومی بر قهوه‌خانه طوتوب اداره ایدن آدم. || قورو قهوه‌جی = قاوریلوب دوکلمش توز قهوه صاتان آدم.

قهوه‌جیلك { س. قهوه پیشیروب صاتان ویا عمومی بر قهوه‌خانه اداره ایدن آدمك صنعت ومشغولیتی: سیر یرلرنده قهوه‌جیلك ایدیور.

قهوه‌خانه { س. قهوه ایچیلان عمومی محل، قهوه: قهوه‌خانه حوادثی.

قیء { سذ. عر. [زبانزدی همزه‌سز ویاء مشدده ایله‌در] قوصمه، غثیان، استفراغ: قیء ایتمك = قوصمق، غثیان ایتمك.

قیا { س. با: قایا.

قیادت { سذ. عر. قائدلك، قوماندانلق، عسکره قوماندە ایتمه، قوماندە.

قیاس { سذ. عر. ١. بر شیئی دیکر بر شیئه بکزده‌رك ویا اوکا کوره طوته‌رق حکم ایتمه: قیرده‌کی یوللری شهرك صوقاقلرینه قیاس ایتمه‌ملی؛ بنم ایشم اونك ایشنه قیاس اولنماز. ٢. بکزتمه، تمثیل، مشابهت: بو آدمی باشقه‌سنه قیاس ایتمیك؛ بو کیمسه ایله قیاس قبول ایتمز. ٣. ن. قاعدهٔ عمومیه‌یه توافق وتبعیت، سماع مقابلی: قیاس ایله تصریف اولنان افعال. ٤. من. کبری وصغری اوله‌رق ایکی قضیه ایله نتیجه‌دن مرکب دعوی. ٥. ف. آیت وحدیثله مثبت اولمیان ماده‌لرك آیت وحدیثه مستند اولان امثاللرینه تطبیق ایدلمسی: قیاس ایله حکم ایتمك. || بی قیاس = درجه‌سز، حددن زیاده. || خلاف قیاس = شاذ. || علی القیاس = قاعدةً. || علی غیر القیاس = قاعده‌یه مخالف وشاذ اوله‌رق. || قیاس نفس = کندینه بکزده‌رك حکم ایتمه، کندیندن اورنك آلمه.

قیاساً { ح. عر. ١. بکزدلدکده، لدی التطبیق، نسبةً: او ایشه قیاساً بو بر شیء دکلدر. ٢. بکزده‌رك، تشبیه وتطبیق ایله: برینی اوکرنیرسه‌کز دیکرلرینی ده اوکا قیاساً یاپارسکز. ٣. قاعده‌یه تطبیقاً: قیاساً تصریف اولنور. مقابلی: سماعاً.

قیاسه { س. با: قایاسه.

قیاسی { ص. عر. ذ: قیاسیه. ١. تطبیق وتمثیله اولنان: حکم قیاسی. ٢. قاعدهٔ عمومیه‌یه مطابق وتابع اولان: افعال قیاسیه؛ عامل قیاسی. مقابلی: سماعی.

قیاصره { سذ. جه. عر. فد: قیصر. با: قیصر.

قیافت { سذ. عر. ١. قیلق، شکل خارجی، هیئت، صورت: انسانك اخلاقی قیافتندن بلیدر. ٢. برآدمك کیدیکی اثوابك هیئت عمومیه‌سی، زی: درویش قیافتنده برآدم؛ قیافتنی دکیشدیروب غریب بر قیافته کیرمش؛ تبدیل قیافت = طانیمه‌جق برکسوه کیمك؛ قیلق قیافت یولنده: شکل خارجیسنه دیه‌جك یوق. ٣. انسانك سیما واشکال خارجیه‌سندن اخلاق واحوال طبیعیه‌سنی استخراج ایتمك معرفتی: علم قیافت، فر. Physiognomonie.

قیافتسز { ص. ٠. شکل وصورتی ویا اثوابی یولنده اولمیان، قیافتی اویغونسز: کندیسی پك قیافتسزدر؛ بو دفعه اونی پك قیافتسز کوردم. — تکدیر ایچون دخی قوللانیلیر: هایدی شورادن قیافتسز حریف!

قیافتلی { ص. ١. شکل وصورتی ویا اثوابی اویغون ویولنده اولان: قیافتلی بر آدم ایدی. ٢. فلان زی وقیلقده بولنان: درویش قیافتلی برآدم کلدی.

قیافتنامه { س. علم قیافتدن بحث ایدن کتاب.

قیاق { ص. [«قییمق» دن] ١. اسیرگمین، قییان، غدار، مرحمتسز: پك قیاق آدم. ٢. شدتلی، شدید، جسور: قیاق قهرمان ایدی. ٣. آشیری، فوق العاده، مبالغه‌لی: قیاق کوزل؛ قیاق بهادر؛ قیاق زنکین. == ح. ١. پك، زیاده، رعنا: قیاق اوینایور، قوشیور. ٢. مرحمتسزجه، اسیرکه‌مکسزین: قیاق کیدیور.

قیاقلق { س. اسیرکه‌مه، مرحمتسزلك، غدارلق: اونك قیاقلغی امثالسزدر.

قیام { سذ. عر. ١. قالقمه. آیاغه قالقمه، آیاقده طورمه:

قيام ايتمك = قالقمق؛ قيامده اولمق = آياقده بولنمق. ٢. برينه حرمت ورعايت مقصديله آياغه قالقمه: كمال تواضعندن هر كلنه قيام ايدر؛ مقام رسميده قيام اولنماز. ٣. نمازك آياقده اجرا اولنان قسمى: قيامده اوقونه‌جق دعا؛ قيام وركوع وقعود. ٤. على الاطلاق نماز، عبادت: ايشى كوندوز صيام كيجه قيام ايدى. ٥. بر ايشه قالقشمه، تشبث، مبادرت، ابتدار: معيننده‌كى آدملرك جمله‌سنى عزل و تبديله قيام ايتدى. ٦. قارشى طورمه، آياقلانمه. ٧. حشر، بعث بعد الموت، قيامت: يوم القيام = قيامت كونى، روز محشر. || مح. قيام فلامه‌سى = برليماندن قالقه‌جق كميلرك چكدكلرى مربع الشكل بايراق كه اطرافى مائى واورته‌سى بياض اولور.

قِيامَت { سڠ. عر. ١. آخرزمانده بتون موتالرك قالقوب حشر ونشر اولمسى، عالمك بوزلمسى: قيامت كونى؛ قيامته قدر = الى آخر الدوران. ٢. مج. فوق العاده خرابيت، مصيبت، آفت: بو بنم ايچون بر قيامتدر. ٣. كورلدى، پاتيردى: قيامت قوپدى؛ قيامتى قوپاردى.

قيپ { ياخود قيب. د. قاف مكسوره ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كلوب مبالغه و تأكيد بيان ايدر: قيپ قزيل؛ قيپ قرمزى.

قيپ { و قيپر. مه. متصل قيملدانمغى تصوير وتقليد ايدوب اكثريا مكرر قوللانيلير: كوزلرينى قيپ قيپ قيپمق؛ قيپر قيپر قيپلدانمق.

قيپر { قيپردامق، قيپردى وسائره. با: قپر وسائره.

قيت { قيتلق وسائره. با: قط و سائره.

قيجر { قيجردامق، قيجردى و سائره. با: غيجر وسائره.

قيجى { قيجيق، قيجيقلامق وسائره. با: غيجى وسائره.

قيجى { س. ينيركن ديل ياقان شئ. || آجى قيجى = بر جنس نبات طبى.

قيچ { س. ١. آرقه طرف، آرت، كرى. ٢. حيوان كريسى، ورا، صاغرى، مقعد. ٣. كمينك آرقه طرفى، كريسى، پوپه. ٤. اسلحهٔ ناريه‌نك قوپروغى، كريسى. ٥. حيوانك آرت آياغيله اورمه‌سى، چفته: قيچ آتمق = چفته اورمق. || قيچ آتديرمق = چكمك، تقدم ايتمك: تجربه ذكاوته قيچ آتديرر. || باشسز قيچسز = بى سروبن.

قيچى { حد. كوپكى جلب ايچون مكرر قوللانيلير، «اوش» مقابلى: قيچى قيچى، اوش اوش. == س. قيچى قيچى [چوجق لساننده] كوپك، كلب. [اوش اوش كبى.]

قيچين { ح. آرقه‌يه طوغرى، كريسين كرى: قايق قيچين قيچين ياناشدى؛ اتك اوپدكدن صكره آرقه‌سنى چويرميوب قيچين قيچين دوندى؛ قيچين قيچين كلمك = سومسوك سومسوك، يواش يواش برينك يانينه صوقلمق.

قيح { سڠ. عر. ط. ايرينك؛ قيح مثانى = مثانه‌دن افراز اولنان ايرينك؛ قيح كاذب = ايرينكه بكزر بعض افرازات.

قَيد { سڠ. عر. ج: قيود. ١. باغلامه، ربط، بند: طاوغى آياغندن، قوچى بوينوزندن قيد ايتمك. ٢. باغلايه‌جق شئ، باغ، بند، رابطه: آياغنده‌كى قيدى قوپاردى؛ قيود قويه ايله مقيد ايدى. ٣. يازيلان ويا ورود ايدن محررات رسميه وتجاريه وسائره‌نك خلاصهٔ مآليله تاريخ ونومره‌لرينك دفتر مخصوصنه كچيرلمسى: بو اوراق قيد ايتديرك. ٤. بوصورتله دفتره كچيريلان خلاصه ونومره وتاريخ: او تذكره‌نك قيدى بولنه‌مدى؛ قيدينه مراجعت ايتملى؛ قيدينى چيقارملى؛ قيود عتيقه. ٥. تعميم واطلاق مقابلى اوله‌رق بر شيئك تحديد وتعيينى، بر طاقم شرائط ايله مقيد اولمسى: هيچ بر قيد وشرط بيان ايتمه‌مش؛ كنديسى تضمينى بعض قيودله تعهد ايتمشدر؛ بلا قيد وشرط = شرطسز وقيدسز اوله‌رق، على‌الاطلاق؛ اونك تكفلى بر قيدله مقيددر. ٦. اهميت ويرمه، وظيفه ايدنمه، امورسانمه، غائله: كنديسى دنياده بر شيئى قيد ايتميور؛ شمدى اوغلنى بر مكتبه ادخال ايتمك قيدنده‌در؛ آدم! قيدايتمه. ٧. برآدمك عسكرلكه يا بر خدمته وياخود برمكتب وسائره‌يه قبوليله اسمنك دفتر مخصوصنه كچيرلمسى: اوغلكزى مكتبه قيد ايتديرديكزمى؟

کندیسی عسکره قید اولندی؛ دها قیدی اجرا اولنمدی. ۸. تعلیقات، حواشی: قیدلی برصرف کتابی بولدم. ۹. برجمله ویا ترکیبك اجزاسندن اوله‌رق مفهومی تحدید ایدن جزء: بر سوزی یازارکن قیدلرینی یرلی یرینه قویملی که معنای مقصودك غیری برمعنا آکلاشلمسون. ۱۰. مرانغوز ایشلرنده ایکی تخته‌یی بر برینه ربط ایدن تخته: بوچکمجه کوزل یاپلمش اما یان قیدلری صاغلام دکل. || بلاقید، بی قید = قائله‌سز، ایلیشیکسز، برشیئه اهمیت ویرمکسزین. || ترقین قید = طرد، قوغمه. || قید حیات = برحیات بولندقجه، حیاتیله مشروط: قید حیاتله معاش باغلادیلر = یاشادقجه آلمق شرطیله. || قید و شرط = برکلام ویا مقاوله‌نك بعض جهتلرینی تحدید ایدن وبر شرطله مشروط قیلان سوز ویا فقره: بلا قید وشرط.

قیدسز { ص. برشیئه اهمیت ویرمز، برشیئی امور سانماز، اهمالجی، ایلیشیکسز: پك قیدسز آدمدر.

قیدسزلق { س. برشیئه اهمیت ویرمیش، اهمال، ایلیشیکسزلك.

قیدیقلامق { قیدیقلانمق. لا: غیدیقلامق و سائره.

قیر { س. ۱. غیرمسکون یر، شهر وقریه خارجی، صحرا: قیره چیقمق؛ قیرلرده کزمك. ۲. ایشلنمه‌مش، خالی یر: قیرلرده بیتن اوتلر. || بوز قیر = آوروپا لسانلرنده ستپ Steppe دینلن سبریانك واسع صحرالری. || قیر سرداری = خیدودلری تعقیب و یوللری تأمین ایتمك مقصدیله تعیین اولنمش بر باشیبوزوق بولوکنك باشی.

قیر { ص. کول رنکنه چالار بیاض، کیرلی آق: قیر آت، قیر صقال. || آلا قیر = قاریشیق رنکلی قیر. || اوکیك قیری = بو قوشك توکلرینه بکزر رنکده. || باقلا قیری = قورشونی‌یه مائل قیر. || بوز قیر = بیاضله بوز آره‌سنده، بوزه چالار قیر. || قیر چیل = بیاض بکلکلی قیر. || دمیرقیری = سیاهی زیاده قیر، دمیر رنکنده. || صیچان قیری = سنجابی‌یه چالار قیر. || طورنه قیری = طورنه رنکده قیر. || قیرقیل = قیر صقاللی. || کوك قیر = ماوی‌یه چالار قیر. = س. ۱. کوك رنکنه چالار بیاض رنك، قیر رنکی: صقالنه قیر دوشمش، سرپمش؛ قیری سیاهندن زیاده. ۲. قیر طونلی آت: اونك برکوزل قیری واردر؛ قیره بینمشیدی.

قیراج { ص. ۱. قیرحالنده، ایشلنمه‌مش، اعمار اولنمامش، خالی وغیر منبت: قیراج یرلر؛ قیراج طوپراق. ۲. برشی حاصل ایتمز، عقیم (یر).

قیراط { سذ. عر. [یونانیدن مأخوذ اولوب بوینوز دیمکدر] درت دانه کچی بوینوزی چکردکندن عبارت مجوهرات وسائره‌یه مخصوص بر وزن اولوب یکرمی دردی بر مثقال ایدر. [آوروپالسانلرینه‌ده عربیدن آلنه‌رق Carat دینیر.]

قیراغی { ویا قیراغو. س. صو. ئوق وآیاز هوالرده طوکمش حالنده یاغان ویاخود یاغدقدن صکره طونان چی، ژاله: قیراغی یاغمش؛ بو قیراغی اکینلری، باغلری یاقدی.

قیراق { ص. با: قیبراق.

قیران { ص. [«قیرمق» دن] محو وتلف ایدن، مهلك، مخرب: قویون قیران = قویونلری اتلاف ایدن صالغین خسته‌لق؛ صاچ قیران = صاچی دوشورور علت، داء الثعلب.

قیرانته { ص. با: قرانته.

قیرجین { س. حیواناته دوشن صالغین خسته‌لق.

قیرچیل { ص. ۱. بیاضله قاریشیق قیر رنکنده: قیرچیل برآت. ۲. قیصه، بربرینه کیرکین سرت قیل: قیرچیل بر پوستکی.

قیردیرمق { فتـ. ۱. باشقه‌سی واسطه‌سیله قیرمق، کسر ایتدیرمك: شو طاشلری، جوزلری قیردیرملی. ۲. اسقونطو ایتدیرمك، مهلتله اودنه‌جك برسند و پولیچه ومعاش صورتی وسائره‌نك بر مقدارندن واز کچه‌رك بقیه‌سنی پشین اودتمك: پولیچه‌یی یوزده اون اکسیکنه قیردیردم. ۳. تهلکه‌یه قویوب هلاکنه سبب اولمق: فن حربه مغایر بر موقع طوتمغله خیلی عسکر قیردیردی. ٤. ایندیرتمك، تنزیل ایتدیرمك: اتك فیاتنی خیلی قیردیردی.

قیرغین ص. ١. قیرلمش، آشاغیلامش، تنزل ایتمش، شدتی کچمش: قیرغین صو = پك صیجاق دکل، ایلیق. ٢. خاطری قیرلمش، خاطرمانده، طارغین: کندیسی بکاقیرغیندر. = س. حیواناته دوشن صالغین خسته‌لق: بالیق قیرغینی. [قیرجین کبی.]

قیرغینلق س. ١. طارغینلق، خاطر قالمه: بو قیرغینلغك سببی نه‌در؟ ٢. قیریقلق، وجوده عارض اولان کوشکلك.

قیرقز س. ترك اقوامندن سیبریه‌نك غرب جهتنده وبحر خزرك شمالنده طولاشیر بیوك بر قوم: قیرقز قزاغی.

قیرلاغان س. یومروجاق، طاعون اوری. || مج. قیرلاغان سوریسی = اشخاص مضره کروهی.

قیرلمق فل. لز. ١. کسراولنمق، منکسر اولمق: جام، بارداق دوشوب قیرلدی. ٢. کلیتله تلف اولمق، محو و هلاك اولمق: ایلك ظهور ایدن قولرادن چوق خلق قیرلدی؛ فیلیپینده آمریقالیلرك چوق عسکری قیرلدی. ٣. وجود قیریق اولمق، قیریقلق طویمق. ٤. طارلمق، کوجنمك، منفعل اولمق: بیلمم نه سببدن بکا قیرلدی. ٥. شدتی کچمك، شدتی قالمامق: روزکار، فرطونه، صوغوق قیرلدی. ٦. ناز ایله صاللانوب بدنك بعض یرلرینی اویناتمق: قیریله‌رق یورییور؛ او قدر قیرلمق ده عیبدر. ٧. قاتلانمق، بوکلمك: بو کوملکك یاقه‌سی قیرلماز. || آیاق، ال قیرلمق = بددعادر: الی قیرلسون؛ آیاغی قیرلسون. || بل قیرلمق = بل بوکلمك، ضعف و فتور طاری اولمق، چوق یورلمق. || قول قنات قیرلمق = زبون اولمق. || کوله‌دن قیرلمق = قاتلمق. || چیت قیرلدم = پك نازلی و شیق قیافتلی.

قیرلمه س. ١. قیرلمق ایشی. || ا: قیرلمق. ٢. ناز، نازلی یوروش، رفتار ناز.

قیرلی س. چاوش قوشنك برنوع کوچکی: قیرلی قوشی.

قیرمق فت. ١. سرت برشیئی ضرب وصدمه ایله پارچه‌لره آیرمق، کسر و شکست ایتمك: طاشی، آینه‌یی، جوزی، دکنکی قیرمق. ٢. طوغرامق، پاره‌لامق، قبا و ایری اوکوتمك: اتمکی قیرمق؛ بولغوری قیرمق. ٣. باتیرمق، قهر وتدمیر ایتمك، مغلوب و اتلاف ایلمك: دشمنك عسکرینی قیردی. ٤. ایندیرمك، تنزیل ایتمك: فیآتنی قیردی. ٥. مؤجل برسند وپولیچه وصورت وسائره‌نك برمقدارینی تنزیل ایله اوست طرفنی پشین ویرمك، اسقونتو ایتمك: فلان صراف پولیچه، اسهام، معاش صورتی وسائره قیرار؛ یوزده یکرمی اکسیکنه قیرازلر. ٦. کوجندیرمك، خاطر یاپمامق: بو قدرجق شیء ایچون بنی قیرمایك؛ بن سزی قیرمام. ٧. بوکمك، قاتلامق: شوکاغدی، شوبزلری قیروب طوپلایك. ٨. چوق حیوانات کسمك. ٩. کلیتلی آقچه قزانمق: آماده پاره قیردی. ١٠. برشیئك شدتنی کسمك، ایندیرمك: کونش صوغوغی قیردی؛ یاغمور فرطونه‌یی قیرار. ١١. تسکین ایتمك: عنادی قیرمق؛ قولنجی قیرمق. || بل قیرمق = چوق یورمق، فتور ویرمك. || بورن قیرمق = کبری تذلیل ایتمك. || پوت، قوزقیرمق = خطا ایتمك، لقردی قاچیرمق. || قیردیغی جوز بیکی کچدی = ایتدیکی مناسبتسزلکلر حدی آشدی.

قیرمه س. ١. قیرمق ایشی. || ا: قیرمق. ٢. قماشی قاتلامقله یاپیلان اثواب سوسی: فیستانك قیرمه‌لری چوق اولور. ٣. قماش وسائره‌نك قاتلاندیغی وبوکلدیکی یرده پیدا ایتدیکی چیزکی: شالینك قیرمه‌لرینی بوزمق ممکن دکلدر. ٤. سیاقت دینلن برنوع یازی که وقتیله محاسبه‌ده مستعمل ایدی. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر:] قیرمه یازی. || نسخ، تعلیق قیرمه‌سی = شکسته دینلن سرعتلی یازی. || قیرمه طاش = [صفت کبی] شوسه‌لر ایچون قیرلمش اوفاق طاش.

قیرمه‌جی س. مطبعه‌ده باصلمش فورمه‌لری قیروب قاتلایان ایشچی.

قیرمه‌لامق فت. ١. اوفالتمق، طوغرامق. ٢. اثواب وسائره‌یه قیرمه‌لر یاپمق.

قیرمه‌لی ص. قیرمه‌لری چوق: قیرمه‌لی فیستان.

قیرندی س. ١. قیریلان برشیئك پارچه‌لری، قیرلمقدن چیقان اوفاق پارچه‌لر، اوفاندی، قرضه: اتمك قیرندیلری؛ جام

قیرندیلری. ٢. اوفاق تفك شیء، بقیهٔ جزئیه : اسکی ثروتنك آنجق قرندیلری قالمش.

قیرنمق { فل. نازوشیوه ایله حرام ایتمك، ناز ایله قیریله‌رق یوریمك.

قیریق { ص. ١. قیرلمش، منکسر، شکسته : قیریق طاش، دکنك، دستی؛ قولنك قیریق یری. ٢. صوبی قاریشیق، خالص جنس اولمیان : قیریق تازی. == س. ١. برعضوك قیرلمش یری: قولك قیریغنی باغلامق؛ طباغك قیریغنی یاپیشدیرمق. ٢. قیریلان شیئك پارچه‌لری : جام قیریغی. ٣. دوکیلوب ایریجه پارچه‌لر حالنه قونمش شیء : آربه، بغدای قیریغی. || قیریق دوکوك = ١. نامربوط، پریشان سوز. ٢. قیریلوب دوکیلندن اوته‌ده بریده قالمش جزئی شیلر : قیریق دوکوك طوپلایورز.

قیریقجی { س. قیریلان عضولری باغلایه‌رق ایی ایدن عملی جراح، چیقیقجی.

قیریقجیلق { س. قیریلان عضولری باغلامقله ایی ایتمك صنعت عملیه‌سی، چیقیقجیلق.

قیریقلق { س. ١. قیریلان، قیریق اولان شیئك حالی. [اسم اوله‌رق «قیریق» دها مستعملدر.] ٢. صوثوق آلمه‌دن وسائر اسبابدن حاصل اولان نشئه‌سزلك وبتون بدنده وکیکلرده حس اولنان آغری وبورغونلق، انحراف : وجودمده بر قیریقلق طویبورم؛ بر قیریقلغم واردر.

قیرقمق { فت. با : قرقق.

قیریم { س. ١. کلیتله حیوانات کسلمه‌سی : قویون، اینك قریمی. ٢. خرستیانلرك پرهیز بوزمه‌لری : ات قیریمی. ٣. اثواب قیرمه‌سی.

قیز { یاخودقز. س. ١. کنج و اولنمه‌مش دیشی انسان، جاریه، دختر : بر قیز چیقدی؛ کویك قیزلری خوره تپیورلردی. ٢. دیشی اولاد، اولاد اناث، بنت، کریمه، دختر : ایکی اوغلی و بر قیزی واردر؛ قیزلرینی اولندیردی؛ قوجه‌ده بر قیزی واردر؛ قیزینك اوغللری. ٣. بکر، دوشیزه : ایکی سنه اول اولنمش ایسه‌ده الیوم قیز اولدیغی صرویدر؛ ایکی دفعه اولنوب بر دفعه‌سنده قیز دیکرنده ثیبه آلدی. == ص. دیشی، اناثدن: قیز چوجق = صبیه؛ قیز اوغلان= بکر؛ قیز قرنداش = همشیره، اخت؛ قیز اولاد = بنت، کریمه. || قیز آلمق = تزوج، ازدواج ایتمك : عشایر خلق کندی عشیرتلرندن قیز آلمازلر؛ قیز آلوب ویرمك = صهریت، مصاهرت ایتمك. || قیزلر آغاسی= دارالسعادة الشریفه آغاسی. || قیز اوغلان= بکر، دوشیزه. [قیز اوغلان قیز دخی دینلیرسه‌ده، بو ترکیب غریب کورینور.] || خانم قیز = کنج و تربیه‌لی قیز، فر. Mad-moizelle مادمازل عنوانینك عدیلیدر. || خدمتجی قیز = بسلمه، یاناشمه قیز. || قز قوشی = آغاج قاقانك یشیل برنوعی. || قیزکبی = تربیه‌لی و محجوب آدم. || قیز کلیمی = عشائر قیزلرینك طوقودقلری برنوع مقبول کلیم. || قیز ممه‌سی= برنوع شفتالی وآغاج قاونی. || قیز و یرمك = اولندیرمك. || هکیم قیزلر = قتولیك راهبه‌لری.

قیزارتمق { فت. ١. قرمزی ایتمك، قزیل رنکنی ویرمك : کونش المایی قیزارتدی. ٢. طاوه‌ده قرمزی اولنجه‌یه قدر قاورمق، یاغ ایچنده دوندیره‌رك پیشیرمك : ات، بالیق قیزارتمق. || یوز قیزارتمق = بر شیء ایستمك محجوبیتنی کوزه آلدیرمق.

قیزارتمه { س. طاوه و یا تنجره‌ده قیزاردلمش ات ویا بالیق یمکی؛ دوکون قیزارتمه‌سی = ات قیزارتمه‌سنك بر نوعی. == ص. طاوه‌ده قیزاردلمش : قیزارتمه بالیق.

قیزارمق { فل. ١. قزیل، قرمزی اولمق، قرمزیلاشمق، احمرار ایتمك، سرخ اولمق : حوضده‌کی بالقلر، شو تارله‌ده‌کی چیچکلر نه کوزل قیزارمش! الما کونشی کوردکجه قیزارر. ٢. (میوه) اولمق، کمال بولمق : قیزیلجقلر، اوزوملر، اریکلر قیزارمغه باشلادی. ٣. اوتانمق، محجوب وخجل اولمق، خجالتدن قان یوزه فیرلایوب چهره قیرمزی اولمق : اوسوزی سویلرکن قیزاردی. ٤. (ات وبالیق وسائره) طاوه ویا تنجره‌ده قیرمزی اولنجه‌یه قدر قاوریلوب پیشمك : بالیقلر قیزاردی؛ اتی قیزارنجه‌یه قدرقاورمه‌لی. || قیزاروب مورارمق، قیزاروب بو-

زارمق = محجوب اولمق، محجوبیتدن رنکدن رنکه کیرمك . || کوز قیزارمق = آغلامق. || کومور قیزارمق = طوتیشمق، یانمق.

قیزاق س. ۱. قار وبوزك اوزرینه قایمق اوزره تکرلکسز و آغاچ برنوع آرابه‌که اقطار شمالیه‌ده کوپکره ومأنوس صیغینلره چکدیررلر : قیزاقله سیاحت ایتمك؛ قیزاغه بینمك. ۲. چوجقلرك قارلی وبوزلی اینیشلرده قایوب اکلنمك ایچون اوزرینه اوتوردقلری تخته پارچه‌سی: قیزاق قایمق. ۳. بحر. اوزرنده کمی انشا ایدیلوب برابر دکیزه ایندیریلن دستکاه. ٤. قایغك دستکاهدن ویا قایقخانه‌دن دکیزه ایندیرلمسیچون آغاج دوشنمش میللی یول اوزرنده قایدیریلان برنوع بشیك : قایغی قیزاغه آلمق، قیزاقله ایندیرمك. [اسکی ترکجه‌ده «غریلغاج» دینیردی.]

قیزاقلق س. دوشمه تخته‌لرینك آلتنده‌کی قلیجلامه کیریشلر.

قیزالاق س. کلینجك چیچکی. مر.

قیزاموق س. اکثریا چوجقلره عارض اولان و بر نوع حما ایله برابر بدنده قرمزیمسی برطاقم قباریقلر دوکلکدن عبارت اولان علت مستولیه که «قزیل»دن خفیفجه‌در، حصبه: قیزاموق چیقارمق، قیزاموغه طوتلمق.

قیزان س. جسور ومسلح کنج کویلی؛ کوی قهرمانی: طاغ آوینه قیزان کوندرمك. || قاری قیزان = بتون خلق، عموم اهالی.

قیزدیرمق فتـ. ۱، آتشـده تسخین ایدوب قیزارتمق. ۲. حدتلندیرمك، اغضاب ایتمك، برینك قیزه‌جغی سوز سویلمك ویا ایش یاپمق: کندیسنی قیزدیرمق ایچون سویلدم؛ مخصوص اکلنمك ایچون برینی قیزدیروب باغرتمق. ۳. آزدیرمق، آزمه‌سنه سببیت ویرمك: قوجلری قیزدیرمق. ٤. حرارت ویرمك، قیزشمه‌سنی موجب اولمق: قرمزی بوبر طاوقلری قیزدیرر = یومورطلامق استعدادینی ویرر.

قیزشمق فل. ۱. کسب شدت ایتمك، اشتداد ایلمك، آلولنمك، اشتعال ایلمك : غاوغا، مباحثه قیزشدی. ۲. رواج بولمق، رواج وداد وستد آرتمق: بازار، آلیش وریش قیزشدی. ۳. قیزغینلق و حرارت پیدا ایتمك، آزمق، چفتنی آرامق، کوسنیمك : آیغر، قوچ، طاؤقلر قیزشدی.

قیزغیرمق فل. ۱. (بیلان) ایصلق چالمق. ۲. (طوغان) آوه اینرکن برصدای مخصوصله باغرمق. مر.

قیزغین صـ. ۱. چوق تسخین اولنمش، پك صیجاق: قیزغین دمیر؛ قیزغین صو. ۲. طارغین، کوجنمش، حدته‌کلمش: شمدی پك قیزغیندر لقردی سویلمز. ۳. اشتداد ایتمش، آلولنمش، مشتعل: قیزغین غاوغا؛ قیزغین مباحثه. ٤. آزمش، آزغین، کوسنیمش: قیزغین بوغا، آیغر، قیصراق.

قیزغینلق س. ۱. چوق ایصینمش شیئك حالی، زیاده صیجاقلق: دمیرك قیزغینلغی. ۲. طارغینلق، کوجنمه، حدت، غضب: شمدی قیزغینلغی واردر. ۳. آلولنمه، اشتداد، اشتعال: غاوغانك، مباحثه‌نك قیزغینلغی. ٤. آزغینلق، کوسنیمه : بوغانك، آیغیرك، اینکك قیزغینلغی.

قیزل یاخود قزیل ویاقیزیل. صـ. ۱. قرمزی، آل، احمر، سرخ: قیزل الما؛ قیزل طوپراق؛ قیزیل بویا. [بوکوزل لغت مخصوصه طورورکن استانبولجه‌متروکیتیله بورنکك برنوعنه مخصوص اولان «قرمزی» لغتنك استعمالی شایان تأسفدر.] ۲. قرمزی اوله‌جق درجه‌ده ایصینمش، قیزغین: قیزل دمیر. ۳. اشـقر: قیزل صقال. ٤. نوع وجنسنده پك مبالغه‌لی، آشیری درجه‌ده اولان: قیزل دلی. ٥. آلتین، آلتیندن، مذهب، زرین: قیزل الما، قیزل قویون. مر. || قیزل آطه‌لر = مرمره‌ده استانبول قربنده‌کی کوچك آطه‌لر. || قیزل آغاج = معروف برجنس اورمان آغاجی که کراسته‌سی قوللانیلیر. || قیزل باش = ۱. شاه اسماعیلك برصنف عسکری، سرخ سران. ۲. غلاة شیعه‌دن بر طائفه. || قیزل خسته‌لق = اسم اوله‌رق قیزل دینلن علت ساریه. || قیزل سوکوت = سوکوت آغاجنك برجنسی. || قیزل شاب = آچیق افلاطونی رنك. || قیزل

یاپراق= آغو اوتی. || قیزل یمورطه= پاسقالیه یمورطه‌سی. == س. قزاموغه بکزر و اوندن شدتلی برساری خسته‌لق که چوجقلره عارض اولور و تنك اوزرنده قرمزی قبارجقلر چیقارمیوب بتون وجودك قیزارمه‌سنی موجب اولور، اسقارلاتین. [قیزل خسته‌لق دخی دینلیر.]

قیزلجق { س. زیتوندن اوفاراق اوله‌رق خام ایکن بیاض ویتیشدیکنده قرمزی رنکنده میخوشجه و قابض بر میوه که طاغلرده خدایی نابت اوله‌رق چوق اولوب باغچه‌لرده دخی یتیشدیریلیر: قیزلجق یمك؛ قیزلجق شروبی، رچلی. || قیزلجق آغاجی= بو میوه‌یی ویرن آغاج که اورته بیوکلکنده اولوب حشبی پك سرت اولمغله دکنك و سائره یاپیلیر. || قیزلجق صوپه‌سی = طیاق، تأدیب.

قیزلجه { ص. قرمزیمسی، قرمزی‌یه چالار. || قیزلجه بوغدای = بر جنس یومشاق بوغدای. || قیزلجه قیامت = ولوله.

قیزللق { س. ١. قرمزیلق، قرمزی رنك، حمرت: یانغین قیزللغی = آلوینك انعکاسی. ٢. قیزل خسته‌لق، قیزل، اسقارلاتین. ٣. بر نوع دوزکون. || قیزللق اوتی = اشك قولاغی.

قیسراق { س. با: قیصراق.

قیسی { س. با: قایسی.

قیش { س. ١. سنه‌نك فصول اربعه‌سنك اك صوغوغی که اقلیمزده کانون اول ایله کانون ثانی و شباطدن عبارتدر، شتا، زمستان: قیش موسمی؛ قیش کونی؛ قیش صوغوغی؛ قیش آرمودی، قاؤنی = قیشه قدر طیاپانانلری. ٢. سنه‌نك ایکی‌یه تقسیمنده روز قاسمدن روز خضره‌دك آلتی آی سورن وهواسی صوغوق اولان نصفی: آلتی آی قیش یاغمورلغی صرتندن چیقارمدی؛ قیش تدارکاتی؛ قیش ذخیره‌سی. ٣. صوغوق، صوغوق هوا، قار ویاغمور وفرطونه کبی موسم شتا علائمی، برد، برودت، سرما: بوسنه چوق قیش اولدی؛ کچن سنه قیش یاپمدی؛ اقالیم حاره‌ده قیش اولماز؛ قیشه طیانه‌ماز. || قره قیش= قیشك اورته‌سی و اك شدتلی وقتی، زمهریر: قره قیشده یولجیلق ایتمك نه‌قدر زور. || یاز قیش= صیف وشتا، دائما: یاز قیش بردرلو اثواب کییر. || قیش یاپمق= هوا صوغوق اولمق: روسیه‌ده چوق قیش یاپار. || قیش یمك= قیشك صوغوغنه معروض اولمق. == ص. صوغوق، بارد، سرد: قیش هوا.

قیشلاتمق { فتـ. قیشی کچیرتمك: قویونلری بو سنه نره‌ده قیشلاته‌جقسکز؟

قیشلاق { یاخود قیشله. س. ١. وقتیله موسم شتاده حربك تعطیلی معتاد اولمغله او موسمده عسکر واردونك چکلدیکی محل: قاسمدن صوکره اردوی همایون بلغراد قیشلاغنه چکلمشیدی؛ شرق اردوسی ارضروم قیشلاغنده بولنیوردی. ٢. قویون کبی حیوانات اهلیه‌نك قیشین چکلدکلری معتدل هوالی وقار یاغماز یر وبویله یرلرده‌کی مرعا، یایلاق (یایله) مقابلی: قویونلرکزی خانغی قیشلاقده قیشلاتیورسکز؟ او چفتلکك اصل ایرادی قیشلاقدندر، کوزل قیشلاقلری واردر؛ برقیشلاق استیجار ایتدم. ٣. با: قیشله.

قیشلامق { فل. ١. قیش اولمق، قیش حکمنی اجرا ایتمك، صوؤق اولمق: هوا قیشلادی؛ کانون ثانیده ایدکده دها هیچ قیشلامامشیدی. ٢. قیشی کچیرمك: بو سنه غالبا کوشکده قیشلایه‌جغز؛ قویونلرکز نره‌ده قیشلایور؟ شرق اردوسی اکثریا ارضرومده و غرب اردوسی بلغرادده قیشلاردی.

قیشلق { ص. قیش موسمنه، صوغوق موسمه مخصوص، شتوی: قیشلق اثواب؛ قیشلق او؛ قیشلق ذخیره. == س. قیشین اقامت اولنان خانه، قیش مسکنی: یالیسی واردر بر قیشلق‌ده تدارك ایدرسه مکمل اوله‌جقدر.

قیشین { ظر. قیش موسمنده، قیش ایکن، قیش وقتنده: قیشین نره‌ده اوتوریورسکز؟ قیشین سیاحت ایتمك پك زوردر.

قیص { مه. قاف مکسوره ایله باشلار بعض ترکچه کلمه‌لرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: قیص قیوراق باغلامق.

قیصاج { س. ١. دمیرجیلرك قیزغین دمیری طوتد-

قلری کلبتان وماشه کبی بیوك بر دمیر آلتلری. ٢. استاقوز کبی بعض حیوانلرك طوتوب صیقمغه وحتی کسمکه مخصوص عضولری: استاقوز قیصاجیله پارمغمی صیقوب قوپاره‌جق اولدی.

قیصاجلامق { فتـ. ١. بیوك دمیرجی کلبتانیله طوتوب صیقمق: دمیرجی قیزغین دمیری قیصاجلادی. ٢. زمان قدیمده بو معامله‌دن عبارت اولان اشکنجه‌یی اجرا ایتمك: اثلرینی قیصاجلادیلر. ٣. استاقوز واوکامشابه حیوان قیصاجیله طوتوب صیقمق: استاقوز فنا حالده المی قیصاجلادی.

قیصالتمق { فتـ. قیصه ایتمك، آزالتمق، تقصیر ایتمك، کسوب و قیروب قیصه یاپمق: دیرکی، اثوابی، صاچی، صقالی قیصالتمق؛ یولی قیصالتمق.

قیصالمق { فل. ١. قیصه اولمق، بوی آزالمق، قیصه کلمکه باشلامق، چکلمك، تقصر ایتمك: تخته‌نك اوجی کسیلیرسه قیصاله‌جقدر؛ بو اثواب چوق قیصالدی؛ فانله ییقانمغله قیصالیر. ٢. مختصر ومجمل اولمق: شمدی عباره، افاده قیصالدی؛ دمیر یولندن طولایی آناطولینك یوللری قیصالدی؛ کونلر کیتدکجه قیصالیور.

قیصدیرمق { فتـ. ١. صیقان بر شیئه طوتدیروب صیقدیرمق: الی قپویه، ماکینه‌یه قیصدیردم. ٢. ظار یره کتیروب طوتمق، اله کچیرمك، یقه‌لامق: کندیسنی بر کوشه‌ده قیصدیردی.

قیصر { سذ. عر. ج. قیاصره. [لا. Cæsar] اسکی روما و بیزانس ایمپراطوری: قیصر روم؛ اسکی قسطنطنیه قیاصره‌سی. [مشهور قیصرك اسمندن تعمیم اولنمشدر. الیوم آلمانیه ایمپراطورلرینه کندی لسانلرنده بو نام ویرلدیکی کبی، روسیه ایمپراطورلرینه ویریلن « چار » یاخود « قزار » اسمی‌ده بوندن تحریف اولنمشدر.]

قیصراق { سـ. بیکیر دیشیسی، کرك بینك و قوشی وکرك یوك بیکیرینك دیشیسی: کوزل برقیصراغی واردر؛ جنس قیصراق؛ عرب قیصراغی.

قیصری { صـ. عر. آ: قیصریه. اسکی روم ایمپراطورلرینه ویا بالخاصه قیصر نام روما سردار ورئیسنه منسوب ومتعلق. || ط. عملیات قیصریه = حیاتندن قطع امید اولنان کبه بر قادینك قارننك شقیله چوجغنك قورتارلمسی عملیاتی که مشهور قیصر دخی بویله برعملیاتله دنیایه کلمشدر.

قیصریق { صـ. طوتوق، بجریکسز، مسکین، عاجز: قیصریق آدم.

قیصقاج { سـ. آچیلوب قپانیر اکرتی مردیون.

قیصقانج { سـ. کندی سودیکنه ویا عائله‌سنه باشقه‌سنك باقدیغنی و یناشدیغنی چکه‌مه‌مك خاصه‌سی وطبیعتی، غیرت، رقابت: سببسز یره قیصقانج ایی برخصلت دکلدر. = صـ. ١. قیصقانان، کندی سودیکنه ویا عائله‌سنه باشقه‌سنك باقوب یاناشدیغنی چکه‌مین، غیرتلی، غیور: پك قیصقانج آدمدر. ٢. حسدایدن: بوچوجق نه‌قدر قیصقانج!

قیصقانجلق { سـ. سودیکنك ویا عائله‌سنك باشقه‌سیله قونیشدیغنی ویا مناسبتنی چکه‌مه‌مك خصلتی، غیرت، رقابت: قیصقانجلغندن نه یاپه‌جغنی بیله‌میوردی. ٢. حسد، غبطه.

قیصقاندیرمق { فتـ. قیصقانمه‌سنی موجب اولمق، غیرت و رقابته دوشورمك: چوجقلری قیصقاندیره‌جق آیری سچیدن احتراز ایتملی.

قیصقانلمق { مجـ. ١. غیرته کلنمك، رقابت اولنمق، چکیله‌مه‌مك: بوکا قیصقانلماز؛ بویله سببسز یره قیصقانلیرمی؟ ٢. اسیرکه‌نلمك، دریغ ایدلمك.

قیصقانمق { فتـ. فلـ. ١. سودیکنك باشقه‌سیله مناسبتنی چکه‌مه‌مك، غیرته کلمك، رقابتده بولنمق: قاریسنی چوق قیصقانیور؛ قاریسی کندیسنی خدمتجی قیزلردن قیصقانیور. ٢. چکه‌مه‌مك، حسد، غبطه، رشك ایتمك: چوجق کوچك قارداشنی قیصقانیور. ٣. اسیرکه‌مك، دریغ ایتمك: بن سزدن بر شی قیصقانمام.

قیصلمق { فل. مجـ. ١. طاره کتیرلمك، تضییق اولنمق، صیقیده قالمق: قویروغی قپویه قیصلدی؛ پارمغم ماکینه‌یه قیصلدی. ٢. طوتلمق، سربست ایشله‌مك، خرلدیلی اولمق: سسم، بوغازم قیصلدی؛ صوئوقدن، نزله‌دن،

راقيدن، چوق باغيرمه‌دن سسى قيصلمش.

قيصم { ياخود قيصيم س. آوجه استيعاب ايدن مقدار، آوج، قبضه، طوتام.

قيصمق { فت. ١. صيقوب طوتمق، تضييق ايتمك، صيقشديرمق: قپو پارمغمى قيصدى. ٢. آزالتمق، طارلاشديرمق، كوچولتمك، حصر ايتمك: مصارفى بر آز قيصملى. ٣. قييه‌مامق، اسيركه‌مك، دريغ ايتمك: بويله برايش ايچون پاره‌يى قيصمام. ٤. (قولاقلرى) ايندير‌مك، ياتيرمق: قولاقلرينى قيصوب كيتدى. ٥. (قويروغى) باجاقلرك آره‌سنه آلمق: قويروغنى قيصمش كيديوردى.

قيصمه { س. قيصمق ايشى. با: قيصمق.

قيصه { ص. ١. بويى آز اولان، اوزون مقابلى، قصير، كوتاه: قيصه آغاج؛ قيصه بوى؛ قيصه آدم. ٢. تفصيلاتى اولميان، مختصر، موجز: قيصه مكتوب؛ قيصه رساله؛ قيصه سوز. || ديلى قيصه = آكلاتمقدن عاجز. || قيصه طوتمق = قيصه يازمق، اوزون طوتمامق. || عقلى قيصه = قصير العقل، عقلسز. || قيصه چكمك = بحثى چابوق قپامق. || قيصه كسمك = اختصار ايتمك، اوزاتمامق. == ح. مختصراً، على طريق الايجاز: قيصه يازيور؛ قيصه سويله.

قيصه‌جق { ص. پك قصير: قيصه‌جق بر جبه كيمش.

قيصه‌جه { ص. آز قيصه، چوق اوزون اولميان: بويى قيصه‌جه‌در. == ح. مختصراً، ايجاز طريقيله: قيصه‌جه آكلات.

قيصه‌لق { س. بويى آز اولان شيئك حالى، اوزونلق مقابلى، قصر: قيصه‌لغندن باشقه بر عذرى يوقدر.

قيصير { ص. ١. طوغورماز، جنى اولماز، عقيم: قيصير آدم، قادين، قيصراق. ٢. محصولات ويرمز، غير منبت: قيصير تارله؛ قيصير ييل.

قيصيرغانمق { فت. اسيركه‌مك، دريغ ايتمك. مر.

قيصيرلق { س. ١. طوغورماز آدم ويا قادين ياخود حيوانك حالى، عقم. ٢. محصولاتسزلق، عدم انبات: بو اراضينك قيصيرلغى.

قيصيق { ص. ١. قيصلمش، صيقشمش، تضييق اولنمش. ٢. زورله وخرلدايه‌رق چيقان، سربست ايشلمين، خرلديلى، بوغوق: قيصيق سس؛ قيصيق بوغاز. == س. اويلوغك قاتلانمه يرلرى: چوجغك قيصيقلرى پيشمش.

قيصيقلق { س. ١. قيصلمش وصيقشمش شيئك حالى، تضييق. ٢. بوغوقلق، خرلدى: سسك، بوغازك قيصيقلغى.

قيصيقلى { ص. قيادن چرچر آقان: قيصيقلى صو، چشمه.

قيطس { سذ. عز. [يو. Κῆτος] قا. بالينه، قادرغه باليغى. || هـ. بر جملهٔ كوكبيه فر. Cétus.

قيطسيه { ص. ث. قا. طائفهٔ قيطسيه = قادرغه باليغى جنسندن اولان حيوانات زمره‌سى، فر. Cétacés.

قيغ { س. ١. قويون ترسى. ٢. قورى كوبره. ٣. مج. قورى ميوه‌نك باياغيسى.

قيغردانمق { فل. اوروملك، پك صيزلانمق، (كوپكلر) چيغيرشمق.

قيغرمق { فت. چيغيرمق. مر.

قيغز { س. پيس كبه پارچه‌سى، پيس پاچاوره.

قيغلامق { فل. (قويون) ترسله‌مك.

قيغلجيم { س. آتشدن صيچرايان كوچك شراره: اوزرينه بر قيغلجيم صيچرامغله طوتيشدى؛ بو كومور چوق قيغلجيم صاچيور.

قيغى { س. پك قورومش خرده شئ.

قيغيش { س. ايكى شيئلر تحريكندن حاصل اولان خشردى.

قيغيشدامق { فل. ١. ايكى شيئلر خشخش ايتمك. ٢. اسلحه بربرينه طوقنه‌رق شاقردى ايتمك.

قيغيشدى { س. ١. ايكى شيئلرك تحريك اولنه‌رق كنديلرينه مخصوص بر سس چيقارمه‌لرى، خشخش. ٢. اسلحه‌نك بربرينه طوقندقده چيقاردقلرى سس.

قيق { س. پك قورومش خرده شئ. [قيغى كبى.]

قيقرداق { س. ١. اكو كيكلرينك اوجنده‌كى كبى سرتجه ماده، يومشاق كميك،

غضروف. ۲. کوزی تشکیل ایدن مادهٔ شحمیه، کوز کره‌سی، طوبجغی: کوز قیقرداغی؛ قیقرداغی طیشاری فیرلامش. ۳. قولاغك قسم خارجیسی که قیقرداق دینلن سرتجه بر ماده‌دن عبارتدر، یلپازه‌سی، صدفة الاذن. ٤. ایچ یاغی اریدلدکده اریمیوب قزغانك دیبنده قالان قیزارمش ماده: قیقرداق بورکی.

قیل { س. ۱. انسانك وبعض حیوانلرك وجودنده بیتن سرتجه و قالینجه توك، شعر، موی: صاچندن، صقالندن، بییغندن قیل قوپارمق؛ کوکسنده، قوللرنده چوق قیل واردر؛ کچی قیلی؛ آت قویروغنك، یله‌سنك قیللری. ۲. کچی توکی، صوف: قیلدن چوال، چول. [قویونك کینه یوك ویاپاغی، دوه وآت و دیکرحیواناتك اینجه و قیصه اولانـنه توك دینیر.] ۳. مج. پك آز مقدار، جزئی: دوشمه‌سنه قیل قالدی؛ قیل قدر یرندن اوینامش. || قیل باراق = اوزون توکلی بر جنس کوچك آت. || بورنندن قیل آلدیرمامق = اصلا مساعده ایتمه‌مك، ممانعت ایتمك. || قیل بورن = دکیزك ایچنه اوزانمش پك اینجه بورن، طار قره پارچه‌سی. || قیل دوکمك = (حیوان) توکنی دکیشدیرمك. || قیلی قرق یارمق = چوق تدقیق ایتمك. || قیل قویروق = برجنس اوردك، سونه. مج. زوکورد؛ قیلیقسز. || قیل قیران = صاچ قیران علتی، داء الثعلب. || قیل یاق = حیوان پاره‌سنی دلوب کچیردکلری قیطان نوعی. = ص. ۱. کچی قیلندن و یا بوکا مماثل قیلدن معمول و منسوج: قیل چوال؛ قیل قوشاق. ۲. جزئی، پك قلیل: قیل عیبی یوقدر.

قیل { س. عر. [اصل «قول»دن ماضیٔ مجهولك مفرد مذکر غائبی اولوب اسم کبی قوللانیلیر] سوز، دیدی، کفت: قیل وقال، قال و قیل = دیدی قودی، کفت وکو.

قیلار { س. هلال اوی، قوزغون آیاغی.

قیلاغوز { قیلاغوزلق وسائره. با: قولاغوزوسائره.

قیلاغی { با. قلاغی.

قیلاو { س. قویونلره عارض اولان مهلك بر خسته‌لق که آغزلرندن کوپوك که‌رك هلاکارینی موجب اولور.

قیلج { وقیلیج. با: قلیج.

قیلجق { یا قیلجیق. س. ۱. بالیقلردن اکثرینك عمود فقاریلرندن مختلف وضعیتلرله ایکی یانه آیریلان آزچوق اینجه و سیوری کمیکلر، ایکنه کبی بالیق کمیکی: بالیق قیلجغی؛ قیلجق بوغازده قالمق؛ طاتلی صو بالیقلرینك قیلجغی زیاده اولور. ۲. اکین باشاقلرینك بهر دانه‌سی اوجندن یوقاری‌یه اوزانوب سرت ودیك بر پوسکول تشکیل ایدن اینجه وسیوری صمان پارچه‌لرینك بهری: بوغدای، آرپه قیلجغی. ۳. پهلوان اویونلرندن بری.

قیلجقسز { ص. ۱. قیلجق دینلن اینجه سیوری کمیکلری اولمیان: قیلجقسز بالیق. ۲. باشاغنك ایکنه کبی اینجه وسیوری شیئلری اولمیان: قیلجقسز آرپه = پیغمبر آرپه‌سی.

قیلدیرمق { فت. ۱. ایتدیرمك، یاپدیرمق. مر. ۲. ادا وایفا ایتدیرمك: سن رشده بالغ اولان چوجقلره مربیلری نماز قیلدیرملیدر.

قیلق { س. با: قیلیق

قیللانمق { فل. ۱. قیل پیدا ایتمك، قیللری کلمك: کوکس قیللانمش. ۲. بییغی صقالی کلمك، قارتلاشمق: سنی کوچکدر اما چابوق قیللاندی.

قیللی { یا قیللو. ص. قیللری اولان قیل ایله مستور، متشعر: قوللری، کوکسی قیللی؛ قیللی حیوان.

قیلمق { فت. ۱. ایتمك، ایلمك، یاپمق: اشعار، تحریر قیلمق. [الیوم یالکز کتابت رسمیه‌ده مستعملدر.] ۲. ادا وایفا ایتمك: نماز قیلمق؛ دها اوکله‌یی قیلمدم؛ ایکندی‌یی قیلمقدن صکره کیده‌جکم.

قیلمه { س. ۱. ایتمه، ایلمه، یاپمه. ۲. ادا، ایفا، نمازی ادا ایتمه.

قیلنمق { مج. ۱. ایدلمك، اولنمق: اشعار قیلندی؛ ابتدار قیلندی. ۲. ادا و ایفا اولنمق: نماز قیلندی‌می؟ جمعه نمازی نره‌ده قیلنه‌جقدر؟

قیلیج { س. با: قلیج

قیلیق { س. ۱. صورت خارجیه، شکل، قیافت: شوقیلیقده بر آدم؛ تحف بر قیلنی واردر؛ قیلیق قیافت یرنده. ۲. طرز، صورت: سند قیلیغننده برکاغد؛ اوقیلیقده برشیء یاپملی. ۳ رسم، تصویر: قیلیق چکمك چیقارمق= رسم آلمق، تصویروترسیم ایتمك. [آناطولینك بعض یرلرنده فوطوغرافیایه‌ده «قیلیق» دیرلر.]

قیلیقسز { ص. شکل و قیافتی اویغونسز، نا مطبوع، قیافتسز: پك قیلقسز بر آدم.

قیلیقلی { ص. ۱. فلان شکل و صورتنده اولان: سند قیلیقلی برکاغد. ۲. فلان زی وقیافتده بولنان: باغچوان‌قیلیقلی بر آدم.

قیم { مه. طورمیه‌رق متصل قیملدا. نمغی تصویر وتقلید ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: قیم قیم قیملدانیور.

قِیَم { سش. جـ. عر. فد: قیمت. با: قیمت.

قَیِّم { سذ. عر. [«قیام» دن صش. — غلط فاحش اوله‌رق زبانزدی: قیوم.] جامع شریف خدمتجیسی.

قَیَّم { س. دامه و سطرنج اویونلرنده طرفینك مساوی کلسی.

قیمت { سش. عر. جـ: قیم. [عر. ترکیباتده «قیمه» صورتنده‌ده بولنور] ۱. دکر، بها، ثمن، بدل: بونك قیمتی نه در؟ هرشیئك قیمتی اوزرنده مقیددر؛ قیمت‌تقدیر ایتمك؛ قیمت اعتباریه= دولتجه قبول اولنان‌فیات؛ قیمت حقیقیه = اصل دکر و بها؛ قیمت موضوعه = صاتیجیسی طرفندن وضع وتعیین اولنمش بها. ۲. اعتبار، عزت، مقبولیت: بنم عندمده بونك قیمتی بیوکدر. || ذی قیمت = قیمتلی، قیمتی چوق، بهالی: ذی قیمت طاشلر = مجوهرات.

قیمتدار { ص. فا. [عر. قیمت = دکر. فا. داشتن= مالك اولمق] بهالی، قیمتی بیوك، دکرلی: قیمتدار قماشلر.

قیمتدان { ص. فا. [عر. قیمت= دکر. فا. دانستن = بیلمك] قیمت بیلن، قدردان، تقدیره مقتدر.

قیمتسز { ص. قدر و دکری اولمیان، اوجوز، غیر مقبول، رواجسز: قیمتسز بر شیئدر.

قیمتسزلك { س. دکرسزلك، قدر وقیمت فقدانی، رواجسزلق.

قیمتشناس { ص. فا. [عر. قیمت= دکر. فا. شناختن= طانیمق] قدر وقیمت آکلایان، تقدیره مقتدر، قیمتلی و قیمتسز شیئلری فرق وتمیز ایده‌بیلن، قدردان، قدر شناس.

قیمتلی { ص. قدر ودکری اولان، ذی قیمت، بهالی، آغر: قیمتلی قماشلر؛ زمرد قیمتلی بر طاشدر.

قیمق { قیمه، قیلق وسائره. با: قیمیق وسائره.

قَیمق { وقیماق. با: قایماق.

قیملانمق { فل. ۱. آیاغه قالقمق اوزره طاورانمق، قالقار کبی بر حرکت ایتمك. ۲. (قوش) اوچمق اوزره حرکت ایتمك.

قیملداتمق { فتـ. آز اویناتمق، تحریك ایتمك، حرکتده بولندیرمق: النی، آیاغنی، پارمغنی قیملداتدی.

قیملدامق { فل. و:

قیملدانمق { فطـ. آز اوینامق، حرکت ایتمك، حرکتده بولنمق: یاتدیغی یرده بر آز قیملدادی، قیملداندی؛ صویك دیبنده برطاقم قورتلر قیملدانوب طوریور. || یرندن قیملدانمق= قالقمق.

قیملدانمه { س. آز اوینامه، حرکت.

قین { س. آلات قاطعه قابنی، غمد، نیام: قلیج، بیچاق، یتاغان قینی؛ قلیجی قیننه قومق.

قَیناق { س. یرتیجی وبیوك قوشك کسکین پنجه‌سی. — با: قایناق.

قَینامق { قیناتمق و سائره. با: قاینامق وسائره.

قینداراج { س. [اصلی: «قین‌تراش» که اوده «قین» لغت ترکیه‌سیله «تراش» لغت فارسیه‌سندن مرکب غلط تعبیردر] اولوق و یبو اویمغه مخصوص قونداقجی آلتی.

قینلامق { فتـ. قلیجه قین یاپمق.

قینمق { فتـ. ذم وهجو و تزییف ایتمك، لسانه ویرمك. [«قنامق» کبی.]

قینه قینه { س. با: قنا قنا.

قيو { س. با: قويو.

قيود { سد. جـ. عر. فد : قيد. با : قيد. [جمع الجمعی اولان « قيودات » دخی مستعملدر.]

قيور { مه. طورمقسزين طولا. نوب صارلمغی تقليد وتصوير ايدوب مكرر قوللانيلير : قيور قيور قيورلمق، قيورانمق.

قيوراق { ص. ۱. طولانوب صا. رلمش، قانغال اولمش: ييلان قيص قيوراق اولمشيدی؛ قيص قيوراق باغلامق = هيچ قيميلدانه ميه جق حالده باغلامق. ۲. زياده قيورلمش، پورتوك، بورشوق : قيوراق صاچ، ايپك، بز. ۳. مجـ. ظريف، نازلی، جلوه‌لی : پك قيوراق بر قيز.

قيورامق { فل. زياده بوكيلوب بورشمق، بوروشوب طوپلانمق، قيورجق اولمق : ايپليك قيورايور؛ قيللرم قيورا. يور.

قيورتمق { فت. ۱. اكرتوب بو. كديرمك: شوابريشيمی بر آزدها قيورتملی. ۲. قاتلاتمق، بوكديرمك، قيرديرمق : يازيله. جق ياپراقلرك برر كوشه‌سنی قيورتملی. ۳. قماشك كنارينی فتيل كبی بوكديروب ديكديرمك: شوتولبندلرك كنارلرينی قيزلره قيورتملی.

قيورجق { ص. دوز طورميوب قيوريلان، بوريشوب طوپلانان، بورشق، مجعد، توده : قيورجق صاچ، صقال؛ قيورجق لاخنه، صلاطه؛ قيورجق قويون. = س. ۱. قويونك تويی قيوريلان وقويرو. غی اينجه و قيصه بر جنسی كه باشليجه روم‌ايلی‌يه مخصوص او. لوب اتی لذيذ ومقبولدر: روم. ايلی قيورجغی؛ او قصاب قيور. جقدن باشقه قويون كسميور. ۲. قيورجق قويونك اتی: قيور. جغی قاچه ويريورلر؟

قيورلمق { لجـ. فل. ۱. اكريلوب بوكلمك، چكيلوب طو. پلانمق: ايپليك، قيل، صاچ قيورلدی. ۲. چوركلنمك، قانغال اولمق، طوس طوپارلاق ديو شيرلمك: ييلان، كوپك قيوريلوب ياتمش. ۳. قاتلانمق، بوكلمك، قيرلمق : بو كتابك ياپراقلرينك كوشه‌لری قيورلمش؛ بر ياپراغی قيورلمشيدی. || قيوريله قالمق = كبرمك.

قيورمق { فت. ۱. اكروب بوكمك قيورجق حالنه قومق: صاچنی، صقالنی قيورمق مرا. قيدر. ۲. قاتلامق، بوكمك قير. مق: شو ياپراغك اوجنی قيورملی. ۳. قماشك كنارينی پارمق اوجيله بوكوب اويله طورمق اوزره ديكمك، بوره‌رك وفتيل ياپه‌رق كنارينی قيرمق : شو منديلك كنارلرينی قيورملی. ٤. مجـ. بجر. مك، باشه چيقمق : او ايشی ده قيوردی ؛ بونی قيوره‌بيليرسه عشق اولسون. = فل. اوينامق، رقص ايتمك، ناز و جلوه ايله قيرلمق : قيوره قيوره اوينادی.

قيورمه { س. ۱. قيورمق ايشی با : قيورمق. ۲. قماش كنارينك فتيل كبی بوريله‌رك ديكلمه‌سی.

قيورندی { س. قماشك كنارينی فتيل كبی بوكه‌رك ديكمك طرزی، بويولده اولان ديكيش وكنار باصمه: بو منديللرك قيو. رنديسی قبا دوشمش. || چفته قيورندی = بوديكيشك اوياكبی ايشلنمشی.

قيوريم { س. بر شيئك اكريلوب بوكيلن يری، بوكلوم، جعد : صاچك قيوريمی || قيوريم قيوريم = ۱. چوق قيورجق : صاچی قيوريم قيوريم. ۲. صا. نجيدن بوكيلوب طورمه : قيو. ريم قيوريم قيورليوردی.

قيوم { قيومجی. با : قويوم، قو. يومجی.

قيّوم { ص. سد. عر. [«قيام»دن صمبـ.] ذاتيله قائم، ازلدن ابده قدر قائم وموجود اولان حق جل و علا حضرتلری. [« قيم » يرينه قيوم تلفظ عاميا. نه‌سی غلط فاحشدر.]

قيون { س. با: قويون.

قيّه { س. اوقه ديديكمز معروف وزنك اصل عربيسی اولمق اوزره مستعمل ايسه‌ده، غلط اولوب، عربیٔ فصيحی همزهٔ مضمومه و قاف مشدده ايله « اقه » در.

قيی { س. ۱. كنار، اوج، ناحيه: برقيی‌يه چكلمك؛ چايرك قييلرنده. ۲. دكيز كناری، سا. حل، لب دريا : بوصله ايجادندن اول كميلر قييلری تعقيب ايدرلر. دی؛ كمی قيی‌يه دوشدی؛ طالعه انقاضنی قيی‌يه آتدی. [دكيز قييسی دخی دينير.] || قييده بوجاقده = كوشه‌ده كنارده، اوته‌ده بريده. || قيی روزكاری،

قره روزکاری = کیجه وقتی اکثریا قره‌دن دکیزه اسن روزکار. || قي صره = ساحل بوینجه، ساحلی تعقیب ایده‌رك.

قییجی { ص. ١. قییان، اسیرکه. مین، مرحمتسز، غدار: بك قییجی آدمدر. ٢. توتون وسائره قییان: توتون قییجی. ٣. ساحلده‌بالیق آولیان‌بالیقجی. ٤. وقتیله ساحله دوشن وخزینهٔ دولته عائد اولان اشیا وانقاضی چیقارمغه وحفظه مأمور آدم.

قییجیلق { س. ١. غدارلق، مرحمتسزلك. ٢. توتون و سائره قییان آدمك صنعتی، هوانجیلق. ٣. ساحلده اولنان بالیقجیلق. ٤. وقتیله ساحله دوشن وخزینهٔ دولته عائد اولان اشیا وانقاضك اخراج و حفظی مأموریت و وظیفه‌سی.

قییدیرمق { فتـ. ١. اینجه اینجه طوغراتمق، بیچاق ویا ساطورله اینجه ریزه‌لر حالنه قودیرمق: توتون،ات قییدیرمق. ٢. نکاح وبها و سائره عقد ایتدیرمك: امامی چاغروب نکاحی قییدیردی.

قییراق { ص. یاقین، قریب، قونشو، ایراق مقابلی: قییراق یر.

قییشمق { فشـ. اوبوشمق، اویوشوب قرار ویرمك، مقاوله کسشمك.

قییق { ص. اینجه اینجه طوغرانمش: قییق ات، توتون.

قییقلق { س. ١. قییلمش و اینجه طوغرانمش شیئك حالی. ٢. مجـ. قیریقلق، انحراف.

قییلمق { لجـ. ١. اینجه اینجه طوغرانمق: بوات قییله‌جقدر. ٢. اسیرکنه‌مك، غدارلق ایدلمك: بو کوزل حیوانه قییلیرمی؟ ٣. قیرلمق، قوپمق، طاقت قالمامق: دیزلرم قییلدی. ٤. ازلمك، بایلمق، غشی کلمك: ایچم قییلدی.

قییم { س. ١. اینجه طوغرامق فعلی وطرزی: توتون قییمی؛ اینجه قییم؛ قبا قییم. ٢. بردفعه ده قییلان مقدار: برقییم توتون. ٣. اویوشقلق، قریقلق، کسالت: دیزلر قییم قییم قییلمق.

قییمق { فتـ. ١. اینجه اینجه طوغرامق: ات قییمق؛ توتون قییمق. ٢. اتلاف، هدر ایتمك: جانمه قییمه؛ بوکوزل حیوانه قییه‌بیلیرمیسك؟ ٣. اسیرکه‌مه‌مك، بذل وفدا ایتمك، آجیمه‌رق ویرمك: بر لیرا قییوب شو کتابی آلملی؛ پاره‌یی قیه‌میور. ٤. آجیمامق، غدر ایتمك: فلك بکا قییدی؛ بیکناه آدمه نصل قییه‌بیلیرم. ٥. عقد ایتمك، قرارلاشدیرمق: نکاح قییمق. || قییه مامق = اسیرکه‌مك، آجیوب فدا ایده‌مه‌مك: پاره‌یی قییه‌مدی.

قییملی { ص. بر درلو طوغرانمش اولان: اینجه قییملی توتون.

قییمه { س. قییلمش ات: کوفته‌لك قییمه؛ قییمه تخته‌سی = ات قییدقلری قالین تخته.

قییمه‌لی { ص. قییلمش اتله یاپلمش، قییمه ایله طولدیرلمش: قییمه‌لی بورك.

قییمیق { س. بالطه ضرباتیله قیرلایان تخته و یا کمیك پارچه‌سی، کوچك یونقه: ات، کمیك قییمیغی.

قییمیقلی { ص. بالطه‌دن قیرلامش تخته و یا کمیك یونقه‌جقلرینی حاوی: قییمیقلی ات.

قییندی { س. ١. قییلمش شی، قییمیق محصولی: ات قییندیسی. ٢. معده ازلمسی، بایلمه: معده‌مده برقییندی واردر. ٣. قیریقلق، انحراف: وجودمده برقییندی طویورم.

قیینمق { فلـ. ١. ازلمك، غشی ایله وجع ویرمك: معده‌م قیینـدی. ٢. قیرلمق، قیریقلغه اوغرامق: بتون‌وجودم قییندی.

قییي { قییجی و سائره. بالـ: قيي، قییجی وسائره.

ك

ك كف. س. [عر. كاف. سث.] تركجه الفبانك يكرمی بشنجی حرفی اولوب، اصل الفبانك صره‌سی اولان ابجد ترتيبنده اون برنجی حرف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ۲۰ اعتبار اولنور. شكل عبرانيسی כ و شكل سريانيسی ܟ اولوب، ايكيسنك‌ده صورت عربيه‌سيله وعلی الخصوص ک ايله مشابهتلری ظاهردر. اصل عربيده اينجه «ق» كبی يعنی «كاسه» و «كومور» كلمه‌لرنده‌كی كبی تلفظ اولنوب، لسانمزده «كاف عربی» دينلن بو تلفظ اصليدن باشقه اوچ درلو تلفظی دها واردر: برينه «كاف فارسی» دينيركه ايرانيلر طرفندن علاوه اولنوب تركجه‌يه دخی قبول اولنمشدر: «گلدی» و «گيردی» لغتلرنده‌كی كبی؛ تركجه‌يه مخصوص اولان ديكر ايكی تلفظندن بری «ی» كبی اوقونور: «اگر = سرج» و «سويلگه» كبی، و «صاغر كاف» دينلن دردنجيسی ايسه بزجه اليوم «ن» كبی اوقونورسه‌ده، اصل تلفظی ككزدن و «نگ» يه قريبدر: «دڭيز، بڭا، اڭ» كبی. برده «و» كبی تلفظ اولنور ك واردركه اوده «گ» يازيلير: گوگرجين كبی. بو وجهله لسانمزده بو حرف حقيقتده درت ويا بش حرف ايسه‌ده، مثاللرده كوريلن اشارتلری يالكز بعض لغت، وقرائت كتابلرينه مخصوص اولوب، عادی كتابلرده تفريق اولنميه‌رق، جمله‌سی بردرلو يازلديغندن، آرايانلره سهولت بخش اولمق اوزره بو كتابده اشارتلرينی وضع ايتمكله برابر، دردينی برصره‌ده ايراد وبر بابه جمع ايلدك. لسانمزك تلفظ مخصوصنه كوره وتصوير مخارج حكمتنه موافق صورتده حروف آرانيله‌جق اولسه، كاف عربی ايله «ق» بر، وكاف فارسی ايله «غ» ينه بر حرفله يازيلوب «گ» برينه‌ده «ی» و «و» يازلمق اقتضا ايده‌جكندن، يالكز «ڭ» يعنی صاغر كاف ايچون برحرف مخصوصه احتياج واردر؛ زيرا بونی «ن» ايله يازمق لسانك اصل واشتقاقنی بوزمق ديمكدر. — تركی الاصل كلمه‌لرك صوكنده بولنان ساكن كاف عربی تحريك اولنجه كاف فارسی‌يه ودها طوغريسی «گ» ه تحويل اولنور: يمك، يمگه، يمگی، يمگك؛ گومروك، گومروگه، گومروگی.

كَ حج. عر. كبی. [تشبيه وتمثيل معناسيله بعض تعبيرات عربيه‌ده بولنوب حرف تعريفله ده تركب ايدر:] كما كان = اولديغی كبی؛ كما هو حقه = حقيله، حقی اولديغی كبی؛ كذلك = ينه بويله، بويله‌جه؛ كالاول = اسكی كبی؛ كأن، كأنه = كويا. بوتركيبلره با.

كَ ض. عر. [عر. ضمير متصلك مفرد مذكر مخاطبی اولوب مؤنثی مكسور ايسه‌ده پك مستعمل دكلدر] سن، سنی، سكا، ڭ: عليك = اوزرڭه، سنك اوزرڭه.

ك د. ماقبلی مفتوح اوله‌رق فارسيده ادات تصغيردر: مردمك = آدمجق، كوز ببكی.

ڭ ض. تمليك بيان ايدن ضميرك مفرد مخاطبی اولوب «سنك» تقديرنده‌در: اوغلك = سنك اوغل؛ ايشڭ = سنك ايش. تصريفی: ايشڭ، ايشڭك، ايشڭه، ايشڭی. جمعی «ڭز» در. با: ڭز. — افعال تركيه آخرنده دخی ادات خطابدر: كلدڭ، كليرسه‌ڭ كبی. [ماقبلی ساكن ايسه كسره ايله تحريك اولنوب، بوكسره اسمك

تلفظنه كوره اینجه ویا قالین اوقونور]

کابوس { سـ. عر. اویقوده آغرلق باصمه، قره باصقان .

کابین { سـ. فا. عقد اثناسنده زوج طرفندن زوجه‌یه تعهد اولنان نكاح آقچه‌سی كه مفارقت تقدیرنده اعطاسنه مجبوردر، مهر مؤجل.

کاتب { سـ. عر. ج: كتبه، كتاب. [«كتابة» دن سف.] بر دائرهٔ رسمیه‌ده ویا بر بیوك ذاتك معیتنده یازی یازمغله مكلف مأمور، یازیجی، بیتیكجی، دبیر: مجلس كاتبی؛ كتبهٔ اقلام. || باش كاتب = برنجی كاتب، برقلم ویا هیئت كاتبلرینك رئیسی: مجلس باش كاتبی. || كاتب خصوصی = بر بیوك ذاتك خصوصی وامور ذاتیه‌سنه متعلق محرراتی یازان و صفت رسمیه‌یی حائز اولمیان یازیجی، مهردار، دیوان افندیسی. || سر كاتب = باش كاتب. || سركاتبی = محرمانه ومهم محررات یازان سفارت كاتبی . || كاتب وحی = فخر كائنات (صلعم) افندمزه وحی بیوریلان آیات قرآنیه‌یی ضبط وتحریر ایدن صحابهٔ كرامك بهری . || كاتب چلبی = عثمانلی مؤلفلرینك آبرویی اولان (حاجی خلیفه) دینلكله دخی شهیر «كشف الظنون» و «جهاننما» صاحبنك لقبیدر. = صـ. ث: كاتبه. ١. یازان ، یازمق بیلن : مكتبلی ضابطلرك هر بری كاتبدر؛ او كندیسی كاتبدر كاتبه احتیاجی یوقدر. ٢. برماده‌یی قلمه آلمه‌سنی ایی بیلن، منشی، محرر، راقم، نامق: ایی كاتبدر؛ اونك كبی كاتب اولماز. || كاتب الحروف = الده اولان نامه و یا كتابی یازان. [اصل عربده كاتب بر شیئی قلمه آلان منشی معناسنه اولمیوب تبییض واستنساخ ایدن دیمكدر، كه بوحالده ایی كاتب یازیسی كوزل اولانه دینلوب ایی قلمه آلان آدمه ایسه منشی دیمك اقتضا ایدرسه‌ده، لسانمزده منشی معناسیله قوللانیلیور.]

کاتبانه { صـ. فا. كوزل كتابتله، ایی قلمه آلنمش، اصول كتابت وانشایه موافق، منشیانه: كاتبانه افاده؛ بر طرز كاتبانه‌ده. = حـ. كتابت وانشا اصولنه توفیقاً: كاتبانه یازیور؛ كاتبانه افاده ایتدی .

کاتبلك { سـ. ١. یازیجی ومنشی صفت ووظیفه‌سی، یازیجیلق، كتابت: نافعه‌ده كاتبلك ایدیور؛ كاتبلك انسانی یورار بر ایشدر. ٢. یازیجیلق مهارتی، فن انشا، تحریراً افادهٔ مرام اقتداری: اونك كاتبلكی مشهوردر؛ اویله كاتبلك كورمدم. || باش كاتبلك = سر كتابت.

کاتم { صـ. عر. ث: كاتمه. [«كتم» دن سف.] سویلمیوب سر طوتان، سر صاقلایان: كاتم الاسرار. [سمبـ. «كتوم» دها مستعملدر.]

کاخ { سـ. فا. كوشك، طاق، قصر. ث.

کاد { سـ. عر. صـ. كاد هندی = سنط آغاجندن چیقان قابض برماده، فر. Cachou .

کاذب { صـ. عر. ث: كاذبه. [«كذب» دن سف.] ١. یالان سویلین، سوزی طوغری اولمیان، یالانجی: او آدمك كاذب اولمسنی اصلا تصور ایتمزدم. ٢. طوغری وصحیح اولمیان، صادق ضدی، یالان، ساخته: قول كاذب؛ خبر كاذب. || شهرت كاذبه = بر كونه اقتدار وفضیلتی اولمقسزین هرنصلسه اشتهار ایدن آدمك حقسز و اصلسز شهرتی. || صبح كاذب = طلوع شمسدن اول انعكاس ضیا ایله كورینن جزئی آیدینلق، صبح صادق ضدی.

کار { سـ. فا. ١. ایش، عمل، فعل، شغل: كار عاقل = عقللی آدم ایشی؛ كسب وكار = كچنمك ایچون اتخاذ اولنان ایش، صنعت، تجارت، مشغولیت؛ كار قدیم = اسكی زمانده یاپلمش شیء. ٢. قزانج، فائده، نفع، منفعت، استفاده، تمتع: حیوانات آلیش ویریشندن چوق كار ایتدی؛ بو ایشدن سزك بر كاركز وارمیدر؟ كار و ضرری كندیسنه عائد اولمق شرطیله. ٣. ایشلمه، تأثیر: سویلدیكم سوزلر كندیسنه اصلا كار ایتمدی. ٤. حرب، جنك، غاوغا. [لسانمزده یالكز «زار» لفظیله برابر اولدیغی وقت بو معنایه كلیر:] اثنای كار وزارده. ٥. تركجه قاعده‌سنجه بر اسمه مضاف اولوب او اسمك مدلولندن ویا او مدلول واسطه‌سیله معمول برشیء بیان ایدر: تل كاری = تل ایله ایشلنمش، تل

قاقـه‌لی: قلم کاری = قـلم ایشی، قلمه نقش اولنمش : قلم کاری یمنی. [بونلر مرکب بر کلمه اعتباریله تلکاری وقلمکاری‌ده یازیلیر.] || بی کار = ایشسز. || درکار = ظاهر، عیان. || سرکار = ایش باشی : سرکارده بولنانلر = ایش باشنده اولانلر. || نابکار = ایشه یاراماز، خیرسز، خیلاز. || کار وبار = ایش کوج.

کار { د. فا. اسملره الحاق اولنه‌رق عامل وفاعل وصاحب معناسنی افاده ایدر : صنعتکار = صنعت صاحبی، صانع؛ حیله کار = حیله یاپان، حیله‌جی؛ قناعتکار = قناعت صاحبی، قانع؛ طمعکار = طمع ایدن، حریص؛ خدمتکار = خدمتجی، خادم.

گار { د. فاعلیت ونسبت معناسیله بعض اسملره ملحق اولور : یادگار = خاطر نشان؛ خداوندگار = صاحب. [کاف عربی ایله اولان آنف البیان « کار » اداتندن فرق اولمدیغندن تفریقی سماعه متوقفدر.]

کارآزما { ص. فا. [کار = ایش. آزمودن = دنه‌مك] و :

کارآزموده { ص. فا. ایش دنه‌مش، ایش کورمش، مجرب، کورکیلی.

کارآشِنا { ص. فا. [کار = ایش. آشنا = عارف] ایش بیلیر، اموره واقف، ایشدن آکلار.

کارآگاه { ص. فا. [کار = ایش. آگاه = واقف] ایش بیلیر، واقف امور، متیقظ.

کارآگاهی { س. فا. ایش بیلیر آدمك حالی، وقوف، معلومات، خبردارلق : ابراز مآثر درایت وکار آگاهی.

کاربان { وکاربانسرای. او : کاروان، کاروانسرای.

کارپَرداز { ص. فا. [کار = ایش. پرداختن = دوزمك، بجرمك] ایش بجرن، کارگذار [ایشکذار]. == س. ایران شهبندری : ازمیر کارپردازی.

کارخانه { س. فا. [تر. زبانزدی : کرخانه] ١. ایش‌یری، ایش ایشلنن محل، بر صنعتله مشغول عمله‌نك ایشلدیکی و ماکینه‌لرك قوریلوب ایشلتدیر لدیکی بنا، فابریقه : یوکدن منسوجات اعمالیچون واسع بر کارخانه تأسیس ایلدی. ٢. عو. سوت قایناديلوب صاتیلان ویوغورت وسائره یاپیلان محل مخصوص و یا دکان، سوتجی دکانی : سودی کارخانه دن آلمیوب ماندره‌دن یاخود بر اینك صاحبندن آلملی. ٣. فحشیات محلی، بر طاقم فاحشه‌لرك بر ینك اداره‌سی تحتنده فعل مکروهلرینی اجرا ایتدکلری او.

کارخانه‌جی { س. ١. بر دار فحشیاتی اداره ایدن آدم ویا قاری. ٢. مج. ناموسسز، پزونك، دیوث.

کاردان { ص. فا. [کار = ایش. دانستن = بیلمك] ایش بیلیر، ایشدن آکلار، کارآگاه.

کاردانی { س. ایش بیلیر آدمك حالی، کارآگاهی.

کاردیده { ص. فا. [کار = ایش. دیدن = کورمك] ایش کورمش، مجرب، کارآزموده.

کارزار { س. جنك، حرب، غاوغا. [عطف ایله « کار وزار » صورتنده‌ده قوللانیلیر. بعضلری ده « زار » لفظنی ادات محل اعتبار ایدوب اصل معناسی جنك محلی یعنی میدان حرب اولدیغنی التزام ایتمشلردر.]

کارساز { ص. فا. [کار = ایش. ساختن = یاپمق] ایش یاپان، ایش بجرن، بجریکلی.

کارسازی { س. بجریکلیلك.

کارشِناس { ص. فا. [کار = ایش. شناختن = طانیمق] ایش بیلیر، ایشدن آکلار.

کارفَرما { ص. فا. [کار = ایش. فرمودن = بیورمق] ایش بیوران، آمر، حاکم.

کارگاه { س. فا. [کار = ایش. گاه = محل] ایش محلی، فابریقه.

کارگُذار { ص. فا. [کار = ایش. گذاشتن = بجرمك] ایش بجرن، ایشك حقندن کلن، بجریکلی. [بونك یرینه غلط اوله‌رق « ایشکذار » دیرلر.]

کارگر { ص. فا. تأثیر ایدن، مؤثر : ویردیکم نصیحتلر کارگر اولمدی.

کارگیر { ص. [اصلی : فا. کارگل (= چامور ایشی) یاخود کاه‌گیر (= صمانله طوتلمش) اولدیغی مظنوندر. زبانزدی : « کاگیر » یاخود « کاوگیر »] طاش یاخود طوغله خرجیله یاپلمش، اخشابك

غیری : كار گیر بنا، او، دكان. • = س. بو صورتله یاپلمش صاغلام بنا : بر كار گیر یاپدیردی؛ فلان یرده‌كی صره واری كار گیرلر كیمكدر.

كارلی { ص. قزانجلی، فائده‌لی، استفاده‌لی، نافع، مفید، نفع و فائده‌یی موجب : كارلی تجارت، كارلی ایش؛ بو ایش دها كارلیدر.

كارنامه { س. فا. [طوغریسی كار نما = ایش كوسترن اولسه گركدر.] اصناف قلفه‌لرندن اوسته چیقوب كندی باشنه ایشلمك اوزره اجازت طلب ایدنلرك برای امتحان یاپوب تقدیم ایتدكلری ایش نمونه‌سی.

كاروان { كاروانسرای وسائره. با : كروان وسائره.

كاریز { س. [اصلی : كاه ریز. زبانزدی : گریز] یر آلتنده چركاب یولی، لغم. [فارسیده یر آلتنده‌كی صو یولنه‌ده دیرلر.]

كأس { سز. عر. ج : كئوس. ۱. قدح، بارداق، پیاله، قوپه. ۲. شراب طولی پیاله، بربارداق شراب. ۳. نبا. چیچكك و بعض حبه‌لرك آلت طرفنی احاطه ایدن یشیل قابجق، فر. Calice.

كاسب { ص. عر. ث : كاسبه. [« كسب » دن سف.] قزانان، معیشتنی قزانمق ایچون چالیشان، كسب وكار صاحبی، چالیشقان.

كاست { س. فا. اكسیكلك، نقصان : بی كم وكاست = اكسیكسز.

كاسته { ص. فا. اكسلمش، اكسیك. ز.

كاسد { ص. عر. [« كساد » دن سف.] رواجسز، سوروسز، غیر رائج، یكمز، آرانماز، كسادلی.

كاسه { س. فا. ۱. چینی ویا بللوردن طاس وچناق : چوربه، خوشاف كاسه‌سی. ۲. قاشیق واوكا مشابه شیئلرك چقوری : قاشیق كاسه‌سی. ۳. باش كمیكلرینك بینی احاطه ایدن یوقاریسی : قفا كاسه‌سی، كاسهٔ سر. ٤. س و ص كبی حرفلرك چقوری : سینك، صادك كاسه‌سی.

كاسه‌لیس { ص. فا. چناق یالایجی، طالقاوق، طفیلی، حیثیتسز، مداهن، رذیل.

كاش { د. فا. [تر. زبانزدی : كش] فوق العاده آرزو ایله تحسر بیان ایدوب اكثریا « كه » اداتیله برابر قوللانیلیر، نه اولوردی، اولسه‌ایدی : كاش كه دنیایه كلمیه ایدم؛ كاش كه كورمه‌مش اوله ایدم.

كاشانه { س. فا. ۱. یووه، آشیان. ۲. خانه، مسكن، اقامتگاه.

كاشف { ص. عر. ث : كاشفه. [« كشف » دن سف.] كشف ایدن، میدانه چیقاران، مجهول برشیئی میدانه چیقاران : كاشف اسرار؛ آمریقا قطعه‌سنك كاشفی. = س. وقتیله حكومت مصریه‌ده قائمقام ویا مدیرلره ویریلن اسمدر.

كاشفی { ص. بر جنس صاریق باغلامه، بر طرز مخصوصده باغلانمش صاریق.

كاشكه { یاخود كاشكی وكاشك. د. با : كاش.

كاشی { س. اساساً ایرانك كاشان شهرنده یاپیلان برنوع صرلی ورنكلی چینی.

كاظم { ص. عر. ث : كاظمه. [« كظم » دن سف.] غضبی هضم ایدن، غضبه تابع اولمیان. ز.

كاغد { س. [فارسیدن] ۱. یازی یازمق وكتاب باصمق وبر شیء صارمق كبی ایشلرده مستعمل پنبوق و سائره‌دن معمول ورقه، قرطاس : یازی كاغدی؛ چیغاره كاغدی = چیغاره صارمغه مخصوص پك اینجه‌سی؛ ابرولی كاغد = اكثریا كتاب قابلرینك ایچنه قونان بر ایكی رنكلی كاغد؛ الك كاغدی = معاش سركیلرینك مطبوع اولدیغی قالین واپی كاغد؛ پوسته كاغدی = اینجه یازی كاغدی؛ بقال كاغدی = بقاللرك اوته‌بری صاردقلری قبا كاغد؛ تكالی (تك آخارلی)، چفتالی (چفته آخارلی) كاغد = وقتیله ثلث یازانلرك اوزرینه قره‌لامه یازوب بوزدقلری رنكلی پارلاق كاغد؛ توكوروك كاغدی = اینجه چیغاره كاغدی؛ صمان كاغدی = رسمه مخصوص شفاف اینجه كاغد؛ دیوار كاغدی = اوطه دیوارلرینه قاپلانان بویالیسی. ۲. مكتوب، نامه، تحریرات، ورقه : كاغد یازمق؛ فلاندن بر كاغد آلدم؛ كندیسندن كاغد كلدی. ۳. اویون و قمار اوینامغه مخصوص

معروف كاغدلر: اویون كاغدی، اسقامبیل، قوللچینه كاغدی؛ كاغد اوینامق. || كاغد اوزره قومق = ثبت وتحریر ایتمك، قلمه آلمق. || كاغد اوزرنده قالمق = اجراسز طورمق، اجرا اولنمامق. || بانقه كاغدی = پولیچه ویا بانقنوط. || كاغد حلواسی = كاغد كبی اینجه ویاصی بر نوع طاتلی خورکه چوجقلر ایچون صوقاقلرده صاتارلر. || حلواجی كاغدی = اهمیتسز ولزومسز اوراق. || كاغد قوافی = هركسك مصلحته متعلق اوراقنی یوریتمكی درعهده ایدن آدم؛ مزور. == ص. كاغددن معمول: كاغد فنار.

كاغدجی { س. كاغد صاتان، كاغدتاجری: كاغدجی دكانی.

كاغدخانه { س. كاغد فابریقه‌سی. [استانبول جوارنده وقتیله بویله بر فابریقه بولنمش مسیره.]

كاف { س. [عر. سش. — تر. زبانزدی: كف] ك حرفنك اسمی؛ كاف عربی = «كانون» كلمه‌سنده‌كی كبی تلفظ اولنان ك كه عربیده مخرجی بوندن عبارت اولوب، فارسی وتركجه‌ده دخی بولنور؛ كاف فارسی = «گل» و «گیت» كلمه‌لرنده كی كبی تلفظ اولنان ك كه ابتدا ایرانیلر طرفندن علاوه اولنه‌رق تركجه‌یه دخی قبول اولنمشدر؛ صاغر كاف = «اڭ» و «دڭیز» كبی كلمه‌لرده‌كی كبی گگزدن تلفظ اولنور «ن» كبی اوقونان «ك» كه تركجه‌یه مخصوصدر.

كاف { ص. فا. یاران، یاریجی، شق ایدن. [صتر. تشكیلنه كیرر:] سینه كاف = كوكس یاران. [«شكاف» دها مستعملدر.]

كافر { ص. عر. جـ: كفار، كفره. [«كفر، كفران» دن سف.] ١. طانیمیان، بیلمین، كوردیكی ایلیكی اونودان، ایلك بیلمین، شاكر ضدی: كافر نعمت = نانكور. ٢. الوهیت و وحدانیته اینانمیان، جناب حقه شریك قاتان ویا حق سبحانه وتعالایه یاقیشماز افعال وصفات بشریه اسناد ایدن: او سوزی سویلین كافر اولور؛ كفار قریشك صحابه‌یه ایتدكلری اذا؛ كفرهٔ هندك اعتقادات باطله‌سی. == سخ. آفریقای جنوبینك ساحل شرقیسنده یعنی زنكبار وسفالة الذهبدن امید بورونه دك ساكن اولان اقوام زنجیه‌دن بر قومه ویریلن اسم اولوب، زنكبار عربلری طرفندن معنای لغویسیله استعمال، واوروپالیلر طرفندن Cafres صورتنده اسم خاص كبی تلقی اولنمشدر.

كافرانه { ص. فا. كفاره یاقیشیر حال وصورتده اولان: اعتقاد كافرانه. == حـ. كفره‌یه شایان بر حال وصورتده، كفر ایله: كافرانه اعتقاد، عبادت ایدیور.

كافرستان { س. فا. كفار مملكتی. == سخ. جـ. ١. هندك شمال غربیسنده وكابلك قربنده طاغلق وغیر مضبوط بر خطه. ٢. آفریقای جنوبینك سواحل شرقیه‌سی، فر. Cafrerie.

كافرلك { س. كفر، شرك، الوهیت ووحدانیتی انكار.

كافل { ص. عر. ث: كافله. [«كفالة» دن سف.] ١. بر ایشی درعهده ایدن، اوستنه آلان، متعهد: جناب حق عبادینك رزقنه كافلدر. ٢. كفیل، ضامن.

كافور { سذ. عر. ١. هندستان جهتلرنده دفنه‌یه مشابه بر كوچك آغاجك صمغندن عبارت اولان پك بیاض وكوزل سرت قوقولی بر مادهٔ طبیه، جامد بر یاغ؛ كافور روحی = بو ماده‌نك خلاصه‌سی. ٢. مج. پك بیاض شیئدن كنایه‌در. || كافور اوتی = حشیشهٔ قیصوم. || شمع كافور = كافورله یاپلمش پك بیاض ونفیس موم. || یشیل كافور = قره پلین نوعی.

كافوری { ص. عر. ث: كافوریه. [كافوره منسوب ومتعلق ویا كافورله تركیب اولنمش؛ شمع كافوری = مصفا وبراق موم.

كافوری { س. غلط اوله‌رق لسان عوامده كافور یرینه قوللانیلیر.

كافوریّه { سش. كافور اوتی دخی دینلن بر جنس نبات، حشیشهٔ قیصومیه.

كافّه { سش. عر. جمله، بتون، هپ، جمیع، قاطبه، مجموع: كافهٔ عالم = بتون عالم؛ كافهٔ مخلوقات = جمیع مخلوقات؛ اقربامزك كافه‌سی اوراده ایدی.

كافّةً { حـ. عر. جمیعاً، جملةً، قاطبةً، بتون، هپ: شاكردان كافةً حاضر ایدی: كتابلری كافةً مجلددر.

كافى (ص. عر. ؤ: كافيه. [«كفاية» دن سف.] كفايت ايدن، الويرن، يتيشن، وافى: بكايكرمى درت ساعتده يدى ساعت اويقو كافيدر؛ بو يمك اوچ كشى يه كافى ميدر؟ مقدار كافى = كفايت ايده جك مقدار؛ معلومات كافيه = الويره جك معلومات. == حد. الويرر، آرتق ايستمز، يتر، يتيشير: آرتق كافى!

كاك (س. عرب چوركى: شام كاكى.

كاكل (س. فا. صاچ، زلف، يوزك ايكى يانته صارقان صاچ. [اك زياده اسكى اصول اشعارده زلف دلبر معناسيله مستعملدر.]

كاكللى (ص. يوزك ايكى طرفنه صارقار صاچلرى اولان، زلفدار. || مج. كاكللى بلا= ايچندن چيقلمه سى زور مشكلات وموانع.

كاكنج (س. فا. نبا. گوگى فنارى ديلان بر جنس چيچك.

كالا (س. فا. ١. قماش، متاع، مفروشات وملبوساته متعلق نفيس، اشيا. ٢. مج. سرمايه، بضاعه: كالاى هنر؛ عرض كالاى عبوديت.

كالاول (ح. عر. [ك = تشبيه ايچون حرف جر، ال= حرف تعريف، اول = برنجى، اسكى] اولكى كبى، كافى السابق، مقدمكى حالنده: خانه يى كالاول كنديسى تصرف ايتمك اوزره.

كالبد (س. فا. ١. قالب، هيئت: شكل. ٢. بدن، قفس.

كاله (س. فا. نبا: كالا.

كام (س. فا. آرزو، مقصود، مطلوب، امنيه، مرام، دلخواه: نائل كام اولمق؛ كام آلمق = آرزوسنه نائل اولمق. || بكام = آرزوسنه نائل اولان.

كامبخش (ص. فا. [كام= مطلوب= بخشيدن = باغشلامق] هركسك مطلوب ومرامنى حاصل ايدن، منعم، محسن.

كامران (ص. فا. [كام = مرام = راندن= سورمك] مرام وآرزوسنه نائل اولان، بختيار، مسعود.

كامرانلق (س. و:

كامرانى (س. فا. نائل مرام اولانك حالى، بختيارلق، مسعوديت.

كامكار (ص. فا. نائل مرام، بختيار، اقباللى.

كامل (ص. عر. ؤ: كامله. [«كمال» دن سف.] ١. بتون، تام، نقصانسز، مكمل، قصورسز، تكميل اولمش: الف كامل تاريخنده= تام بيك تاريخنده. ٢. كمال بولمش، كماله ايرمش، سن كمالده اولان: كامل آدم. ٣. كنج اولميان، ياشنى آلمش، هوپه اولميوب تجربه كورمش، پيشكين: قيزينى كامل بر آدمه ويرمك ايستيور. ٤. كمالات صاحبى، علم وهنر وحسن اخلاق كسب ايتمش، فضل وهنر صاحبى: مرد كامل، انسان كامل. ٥. طب. قاتلانمامش بتون كاغد اوزرينه باصلمش (كتاب). ٦. د. [عروضده] تفعله لرى «متفاعل» دن عبارت بر بحر مخصوص: بحر كامل.

كاملاً (ح. عر. بتون وتام اوله رق، نقصانسز، هب، تكميل، كافةً، جملةً: كتابلرى كاملاً تجليد ايتديره جكدر؛ اوينى كاملاً بوياتمش؛ خسته كاملاً اييلشمش.

كامن (ص. عر. ؤ: كامنه. [«كمون» دن سف.] كيزلى، صاقلى.

كامور (ص. فا. نائل مرام، بختيار، اقباللى.

كامياب (ص. فا. [كام = مرام. يافتن= بولمق] مرامنى بولان، آرزوسنه نائل اولان: كامياب اولدى.

كان (س. فا. ١. معدن يرى، معدن قويوسى، معدن طامارى، بر معدنك بولنديغى و چيقديغى محل. ٢. مج. منبع، مصدر، بر صفتك كثرتله بولنديغى ذات: كان مرحمت= پك مرحمتلى ذات؛ كان حلم وشرم = پك حليم ذات.

كان (فل. عر. [«كون» دن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب بعض تعبيرات عربيه ده بولنور:] اولدى، اولور: ماشاءالله كان= اللهك ايستديكى اولور.

كأن (د. عر. كويا، صانكه، فرض ايدك كه، ايمش كبى: كأن لم يكن= صانكه يوغيمش، هيچ يوغيمش، هيچ اولمامش كبى [يالكز بويله تعبيرات عربيه ده بولنور.]

كأنّ (د. عر. كويا، صانكه، سوزده: كأن بن سزه خبر ويرمشم؛ كأن سزك سوزكزه اعتقاد ايتمه مش. [كأنه دخى دينلير.]

كانون (س. ١. آتش اوجاغى، صوبه، منغال. ٢. مج.

برشيئك طوتيشوب ياندیغی محل : كانون غضب. ٣. سريانيجه‌نك توسطيله لاتينجه‌دن بزه منتقل اولان تقويم شمسيده موسم شتانك ايلك ايكی آيی كه برنجيسنه كانون اول و ايكنجيسنه كانون ثانی دينوب ايكيسی‌ده اوتوز برر كوندر.

كأنّه { د. عر. كويا، صانكه، سوزده: كأنه كنديسی هركسدن زياده بيليرمش.

گاو { س. فا. اوكوز، ثور.

گاوُر { س. ص. [فا. مجوسی و آتشپرست ديمك اولان «گبر» دن ويا عر. «كافر»دن] ١. وحدانيته اينانميان آدم، كافر، مشرك. ٢. غير مسلم، نصرانی. || كاوُر اولمق = دينندن دوشمك، كفر ايتمك. [عاميانه وقبا برتعبير اولديغندن استعمالی ترك اولنمشدر.]

گاوُرجه { ص. دينسز اولان كافر ومشركلرك طرز واصولنده ويا لساننده اولان : كاورجه اعتقاد، كتاب، يازی. = ح. كافر ومشركلرك طرز وحال ويا لساننده : كاوُرجه عبادت ايتمك، قونيشمق، يازمق.

گاوُرلق { س. ١. دينسزلك، كفر. ٢. دين اسلامك غيری دينله تدين. ٣. مج. مرحمتسزلك، غدارلق.

كاوگير { س. ص. با: كارگير.

كاوی { ص. عر. ث: كاويه. [«كی» دن سف.] ط. ياقان، ياقيجی، فر. Caustique

كاوِيّت { سش. عر. ط. ياقيجيلق، فر. Causticité.

كاه { ياخود كه. س. فا. صمان، تبن. ز. || كاهكشان، كهكشان = صمان اوغريسی [صمان چكن]. || كاهربا، كهربا = صمان قپان.

گاه { ياخود گه. س. فا. زمان، وقت. ز. = ظز. فا. بعضاً، بعض دفعه، بعض وقت، كيمی وقت: گاه بولنور گاه بولنماز؛ گاه اولوركه... || گاه گاه، گه گه = وقت وقت، آره صره. || بی گاه = وقتسز. || ناگاه = آكسزين. || گاه وبی گاه = وقتلی وقتسز.

گاه { ياخود گه. د. فا. بعض كلمات فارسيه‌يه الحاق اولنه‌رق زمان ويا مكان بيان ايدر كلمات مركبه تشكيل ايدر: سيرگاه = سيريری؛ نمازگاه = نماز يری؛ سحرگاه = صباح وقتی.

كاهِن { سذ. عر. ج: كهنه. [«كهانة»دن سف.] اسكی اسرائيليلرده وسائر بعض اديانده غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان رئيس روحانی.

كاهِنانه { ص. ح. فا. غيبدن خبر ويرن كاهن طور و اصولنده.

كاهِنلك { س. غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان رئيس روحانينك حالی.

كاهِنه { سش. عر. اسكی اسرائيليلرده وسائر بعض اديانده غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان قاری.

كاهی { س. قوری بوغاچه نوعندن اوچ كوشه‌لی چارشی بوركی.

گاهی { ظز. فا. [تر. زبانزدی كاف عربی ايله] بعض دفعه، بعضاً، آره صره.

گاهيجه { ظز. بعضاً، بعض كره.

كائِن { ص. عر. ث: كائنه. [«كون» دن سف.] بولنان، وار اولان، موجود: آق دكيزده كائن آطه‌لر؛ آيدين ولايتنده كائن تيره قصبه‌سی.

كائِنات { سش. ج. عر. موجودات، هرنه وار ايسه، مخلوقات، ارض وسما، عالم: خالق كائنات؛ كائناتی ياراداں؛ كائناتده بونك مثلی يوقدر. || فخر كائنات = مفخر موجودات و سرور عالم اولان رسول كبريا محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم.

كَباب { سذ. عر. ١. صوسز اوله‌رق آتشده شيشله ويا باشقه صورتله پيشمش ات: كباب پيشيرمك؛ كباب يمك؛ اورمان كبابی، تنجره كبابی، خرسز كبابی، شيش كبابی، طاس كبابی وسائره = ات يمكلرينك انواعی. ٢. آتشده قاورلمش ويا آلازلانمش هرنوع مأكول: مصر، كستانه، فندق كبابی. = ص. ١. آتشده پيشمش، قاورلمش، آلازلانمش: كباب ات، كستانه، مصر. ٢. مج. يانمش، يانيق، محروق، سوخته: يورکم كباب اولدی.

كَبابجی { س. شيشده ات پيشيروب ساده‌جه ويا پيده تريدله وبوغورتله تهيئه ايده‌رك دكاننه مراجعت ايدنلره صاتان ويدیرن آدم.

كبابجيلق { س. كبابجی صنعتی.

كَبابه { سث. عر. بهاراتدن قره بوبره مشابه برحبه.

كَبابِيّه { سه. [شكل عربيسيله برا. بر عربى دكلدر.] لوله دبى توتون.

كُبّاد { سنذ. عر. آغاج قاوُننه آكديرر بيوك بر نوع يومشاق ليمون، كيتره: كباد رچلى.

كِبار { ص. سنذ. جه. عر. فد: كبير: با: كبير. == ص. تر. فد. كبى. ١. بيوك، ظريف، جمعيت بشريه‌نك صنوف عاليه‌سنه منسوب، كريم وعاليجناب: كبار، بك كبار آدمدر. ٢. متكبر، متعظم.

كِبارانه { ص. ح. [فارسى‌يه تقليد. در] بيوك آدملره ياقيشير حال و صورتده، ظريفانه: كبارانه ياشايش، سوز؛ كبارانه قبول ايديش.

كِبارجه { ص. ح. كباريعنى بيوك و ظريف آدملره ياقيشير حال وصورتده: كبارجه ياشايش؛ كبارجه معامله ايديور.

كِبارلاشمَق { فل. ١. بيوكلر صره‌سنه چكمك، بيوك آدم اولمق: كنديسى كبارلاشدى آرتق بزمله قونيشمغه تنزل ايتمز. ٢. مج. متكبر و متعظم اولمق، كبرلنمك: بو قدر كبارلاشمايك.

كِبارلق { سه. ١. بيوكلك، بيوك آدملرك حالى، ظرافت: او آدمك هربرطرز وحالنده بر كبارلق كورينور. ٢. كبر، عظمت، تكبر: شيمدى بركبارلق پيدا ايتدى.

كَبائِر { جه. عر. فد: كبيره. با: كبيره.

كَباصدى { سه. ايكى قات طاليان آغى، چكمه.

كَبى { سه. تيبت جهتلرنده بولنور بر جنس نسناس.

كَبِد { سنذ. عر. جه: اكباد. قره جكر. || ط. التهاب كبد، الم كبد، حصاة كبد، سرطان كبد وسائره = قره جكره عارض اولان امراض مختلفه.

كَبِدى { ص. عر. ؤ: كبديه. تش. قره جكره منسوب و متعلق.

كِبر { سنذ. عر. ١. بيوكلك، بيوك اولمه. ٢. فضوللق، تكبر، تعظم: انسانه كبر ياقيشماز.

كِبَر { سنذ. عر. ياشليلق، ياشلى اولمه: كبر سنى حسبيله. [عربيده لغت آنفه‌دن فرقسز اوله‌رق بيوكلك ديمكدر.]

گبر { سه. فا. آتشپرست، مجوسى، زردشتى. [«گور» لفظنك بوندن غلط و ايرانيلردن مأخوذ اولديغى مظنوندر.]

كُبَراء { سنذ. جه. عر. فد. كبير. با: كبير.

گبرتمك { فتـ. ١. (بر حيوانى) اولديرمك، تلف ايتمك، كبرمه‌سنى موجب اولمق: سز بو حيوانلرى كبرته‌جكسكز. ٢. مج. چوق دوگمك، چوق اذيت ايتمك: اونك بكا ايتديكنه قارشى اله كچيرسه‌م كبرته‌جكم.

كِبرلى { ص. كبر وعظمتى اولان، فضول، متكبر، متعظم: كبرلى آدملردن خوشلانمام.

گبرمك { فل. ١. (حيوان) اولمك، تلف اولمق، مرد اولمق: آرابه آتلرينك برى گبردى؛ بو حيوان آجلقدن گبره‌جكدر. ٢. مج. محو وتلف اولمق: كنديسنه باقيور بركون گبروب كيده‌جكدر. [مقام شتم وتحقيرده مستعملدر.]

كَبَره { سه. [يو. Κάππαρις] بر يبانى چاليلك ترشيلق يمشى، قباره، فر. Capre.

گَبَره { سه. آت تيمارى كيسه‌سى كه چولدن اولور.

كُبرى { صث. عر. ذ: اكبر. با: اكبر.

كِبرياء { سث. عر. ١. بيوكلك، عظمت، جلال. ٢. حق تعالى حضرتلرى: حضوركبريايه.

كِبريت { سنذ. عر. كوكورت. || كبريت احمر = ١. آلتين. ٢. كيمياء باطلده قوت فوق العاده‌يى حائز برجسم موهوم. ٣. تر. آتش و موم وسائره طوتيشديرمق ايچون سرت بر شيئه سورلمكله يانار معروف كوكورت تركيبلى اينجه چوب: كبريت ياقمق، طوتيشديرمق؛ كبريت قوطيسى. || كيم. حامض كبريت، حمض كبريت وسائره = كوكورت تركيباتى.

كِبريتجى { سه. ١. كبريت قوطيلرى و اوكا مماثل شيئلر صاتان آدم. ٢. مج. خسيس، لئيم، پژمرده قيافتلى.

كِبريتى { ص. عر. ؤ: كبريتيه. كيم. كوكورده منسوب و متعلق.

كِبريتى { ص. كوكورت رنكنده، آچيق صارى.

كَبزه { ياخود كاوزه. سه. اوموز كوردكى. مر.

كَبزه‌جى { س. كسلمش قويونلرك اوموز كوركلرينه باقه‌رق غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان آدم.

كَبش { سد. عر. قويونك اركگى، قوچ.

گَبش { ص. [عر. «كبش» دن غلط] ارباشى، يكيت، پهلوان: كبش اوغلى. == س. دمير طوقاق. مج. قالين قفالى.

كَبك { س. فا. ككليك. ن.

كَبوتَر { س. فا. كوكرجين؛ كبوتر نامه بر = مكتوب كوتورمكه آليشيق كوكرجين.

كَبود { ص. فا. ماوى، كوك رنكده.

كَبه { س. [ر. Κάπα] چوبانلرك وكويليلرك كييدكلرى ويره سردكلرى يوكدن قبا عبا: تندور كبه‌سى، تر. كبه‌سى = تكيلق؛ يانبولى كبه‌سى = توكلى نوعى.

گَبه { ص. قارننده جنين بولنان، حامل: كبه قادين؛ كبه قيصراق؛ كبه‌ايتمك، كبه براقمق = القاح ايتمك؛ كبه قالمق: التقاح.

گَبه‌لِك { س. قادين ويا ديشى حيوانك حامل اولمسى، حمل، حباله. || گبه‌لك ايلكى = صوك، مشيمه.

گِبى { ياخود گيبى. د. ١. تشبيه وتمثيل بيان ايدر: قار كبى بياض؛ بوز كبى صوئوق؛ طاش كبى قاتى؛ كركى كبى؛ آدم كبى. بو معنا ايله اسملرك مجردينه وضمائرك مضاف اليهنه الحاق اولنور: آدم كبى، آت كبى، بنم كبى، بزم كبى، سنك كبى، سزك كبى، اونك كبى. مستثنا اوله‌رق جمع غائبده ضمير دخى مجرد حالنده قوللانيلير: اونلر كبى، بونلر كبى. بعضاً ضمائرك دخى مجردينه الحاق اولنورسه‌ده، او تقديرده معنا و محل استعمالجه بر آزفرق اولوب، نوعاً ما ابهام بيان ايدر: بن كبى بر صادق دوست؛ سن كبى بر ذكى آدم؛ او كبى ايشلر = او مثللى، او طاقم. ٢. زمانجه زياده قربيت بيان ايدر. [بو معنا ايله فرع فعل اضافيه ملحق اولور:] كلديكى كبى = كلديكى آنده، كلير كلمز؛ كورديكم كبى = كورديكم آنده، كورور كورمز.

گيبيجه { ح. كويا اونك كبى. ن.

كَبير { ص. عر. ث: كبيره. ج: كبار، كبرا. ١. بيوك، اولو، قوجه: جبل كبير؛ دائرهٔ كبيره. [مادياتده عظيم و جسيم دها مستعملدر.] ٢. ياشلى، مسن، بيوك: ولد كبيرى = بيوك اوغلى؛ شيخ كبير = ياشلى اختيار. ٣. سن رشده واصل اولمش، صباوتدن قورتلمش: بر كبير اوغلى و ايكى كبيره قيزيله ديكر بر صغير اوغلى واردر. == ج. كبرا = بيوك آدملر، مساند عاليه‌ده بولنان رجال دولت = كبرا قوناقلرى. == ج. كبار = اصيل و شريف آدملر: كبار مجلسى؛ كبار قيافتى. با: كبار.

كَبيره { سث. عر. ج: كبائر. قتل و زنا كبى بيوك كناه، صغيره مقابلى.

كَبيسه { صث. عر. [«كبس» دن صث.] سنهٔ كبيسه = بر كون فضله‌سى اولان سنه كه تقويم شمسيده درت سنه‌ده بر كلير. == سث. عر. ج: كبائس. بر كون فضله‌سى اولان سنه.

كَپازه { س. [فا. «كباده» دن غلط] تعليم ايچون قوللانيلير ياى. == ص. ١. اعتبارسز، قيمتسز، مبتذل: اوجوزلاتمه‌ده بربرلرينه رقابت ايده‌رك صنعتى كپازه ايتديلر. ٢. حرمت و رعايته غير مستحق، حيثيتسز، رذيل: بك كپازه آدمدر.

كَپازه‌لَتمك { فت. ١. قيمتسز و اعتبارسز ايتمك، رذيل و رسواى ايتمك، حيثيتى كيدرمك: بويله حركتلرله كنديني كپازه‌لتدى. ٢. پك اوجوزلاته‌رق ويا بوزه‌رق قيمت واعتباردن دوشورمك: صنعتدن آكلاماز بر طاقم مطبعه‌جيلر فن طباعتى كپازه‌لتديلر.

كَپازه‌لِك { س. قيمتسزلك، اعتبارسزلق، حقارت، رذالت: اونك ايتديكى كپازه‌لكدر؛ بن او كپازه‌لكى ياپمام.

كَپازه‌لَمك { فت. با: كپازه‌لتمك.

كَپازه‌لَنمك { فل. اعتبار وحيثيتنى غائب ايتمك، رذيل و رسواى ويا مبتذل اولمق.

كَپچه { س. [فا. كفچه‌دن] ١. كوپوك آلمغه و يمك قاريشديرمغه مخصوص باقير و يا تخته‌دن دليكلى ويا دليكسز بيوك واوزون صابلى قاشيق: كپچه ايله قاريشديرمق؛ چوربه، يمك

كيچه‌سى. ٢. دوكمه‌جيلرك اريتمش معدنى قزغاندن آلوب قالبه دوكمكه مخصوص بيوك دمير قاشيقلرى. ٣. باليقچيلرك صاپلى بر دائره‌يه كچيرلمش آغلرى كه دكيزه طالديروب باليق طوتارلر: كيچه ايله باليق طوتمق. || مج. كيچه قويروق = قپاروزجى.

كَپَز { س. دكيز كنارنده يرلى قيا.

كَپَك { س. ١. بوغداى و سائر حبوباتك اوكودلمش قبوقلرندن عبارت اولوب اوناندكده الكك اوستنده قالان قبا شىء كه حيواناته يم اولور: اوندن كپكى آيرمق؛ آته طاوقلره كپك ويرمك. ٢. درينك قبوقلانوب دوشمه‌سندن ايلرى كلن باش قوناغى: باشمدن چوق كپك دوكيلور.

كَپَنك { س. ١. يوقاريدن آشاغى‌يه اينمك ايچون اولان افقى مدخلك قپاغى، اورتيسى: مخزن كپنكى؛ نردبان كپنكى. ٢. بر عادى قپو ويا آچيقلغك يوقاريدن آشاغى ايندريله‌رك و يا اكرتى طاقيله‌رق قپانان قنادى: دكان كپنكى.

كَپَنَك { س. توكلى بوغداى بوجكى.

كَت { س. نشاسته. مر.

كِتاب { سذ. عر. جم: كتب. يازلمش ويا باصلمش وبر قابك ايچنده ديكلمش كاغدلر مجموعى: كتاب اوقومق؛ كتاب يازمق؛ كتاب باصمق، چيقارمق. || كتاب الله = قرآن كريم. || ام الكتاب = قرآن كريمك اوامر و نواهى و احكامه متعلق اولان آيات كريمه‌سى. || اهل كتاب = كتب سمائيه‌دن بر كتابه تابع اولان خرستيانلرله اسرائيليلر. || حافظ كتب = عمومى بر كتبخانه‌نك كتابلرينى حسن اداره و محافظه‌يه ومراجعت ايدن ارباب مطالعه‌يه بولوب ويرمكه مأمور آدم. || حساب كتاب = اوزون اوزادى‌يه محاسبه. || دار الكتب، خزانهٔ كتب = كتبخانه. || كتب سمائيه = تورات وانجيل ايله زبور وفرقان كريم.

كُتّاب { سذ. جم. عر. فد: كاتب. با: كاتب.

كِتابَت { سث. عر. ١. يازمه، يازى، يازمق صنعتى: قرائت و كتابت هركس ايچون لازمدر. ٢. تر. كاتبلك، انشا، برشىء قلمه آلمق هنر واقتدارى: كتابت اوكرنمك؛ ايى كتابتى واردر: كتابت خواجه‌سى. ٣. كاتب وظيفه و مأموريتى، كاتبلك: مجلس اداره كتابتنده بولنيور؛ مجلس باش كتابتى = باش كاتبلكى.

كِتابجى { س. ١. كتاب صاتان آدم، صحاف: كتابجيلرده آرادم فلان كتابى بوله‌مدم. [عربيده «كتبى» ديرلر.] ٢. بر ذاتك كتابلرينى اداره‌يه مأمور آدم: فلان ذات وقتيله رشيد پاشا مرحومك كتابجيسى ايدى؛ كتابجى باشى = سركتابىء حضرت شهريارى، ذات حضرت پادشاهينك كتابجيلرينك رئيسى.

كِتابجيلق { س. ١. كتاب صاتمق صنعت و مشغوليتى. ٢. بر ذاتك كتابلرينى اداره ايتمك مأموريتى.

كِتابخانه { س. فا. كتاب وضع وحفظنه مخصوص اوطه ويا عمومه عائد بنا. [«كتبخانه» دها مستعملدر.]

كِتابسز { صذ. كتب سمائيه‌دن هيچ برينه تابع اولميان وايناميان، مشرك، ملحد.

كِتابه { سث. عر. [يوقاريده كچن «كتابت» ايله بر كلمه اولديغى حالده، بزده محل استعمالى بتون آيرلمشدر.] ١. عمومى بر بنانك قپوسى اوزرنده ومزار طاشنده وسائر بويله شيئلرده جلى خط ايله يازيلان و قازديريلان يازى: كتابه‌سى اوقونميه‌جق قدر بوزلمش؛ كتابهٔ سنك مزار. ٢. طوپ فاليه‌سنك اطرافنده وبوكا مماثل يرلرده‌كى قبارتمه. ٣. بر كتابك باشنه يازيلان اسم وعنوانى.

كِتابه‌لى { ص. كرفتلى اشكال و چيچكلرله منقوشاتى حاوى اولان: كتابه‌لى طاوان.

كِتابى { ص. عر. ث: كتابيه. ١. كتابه منسوب و متعلق، بركتابده محرر اولان. ٢. كتب سمائيه‌دن برينه تابع اولان. = س. تر. ١. بر بيوك ذاتك كتابلرينى اداره‌يه مأمور آدم، كتابجى: كتابىء حضرت شهريارى؛ سركتابى = كتابجى باشى. ٢. هند وشامك اسكى برجنس نقشلى قماشى: هند كتابيسى.

كِتابيه { سث. عر. آغاجلرك ايچ قبوغى، كاغد يايدقلرى اوز.

كَتال { س. نشاسته‌لی و قوله‌لی پارلاق بز.

كَتّان { سذ. عر. [تر. زبانزدی: كتن] ١. معروف بر نبات زرعی كه كتان تخمی و بذر دینلن بر كوچك حبه ویرر و لیفلری ایپلیك یاپیلوب طیانیقلی ومقبول منسوجات اعماله یارار: كتان تارله‌سی؛ كتان اكمك. ٢. مذكور نباتك صاپندن بعض عملیاتله چیقاریلان لیف: كتان بزی؛ كتان ایپلیكی. || كتان تخمی = مذكور نباتك حبه‌سی كه یاغی آلنیر ودوكلشی طبده لاپه‌ایچون قوللانیلیر، بذر. || كتان تخمی یاغی = بذر یاغی كه بویاجیلقده وسائر صنایعده مستعملدر. || كتان حلواسی = كتان لیفنه بكزر بر نوع حلوا. || طاغ كتانی = حجر فتیله. || كتان قوشی = بر جنس قوش. || هند كتانی = اسرار، حشیش. || یبانی كتان = كنویر، قنب. == ص. كتان لیفی ایپلیكندن منسوج و معمول: كتان بز؛ كتان كوملك؛ كتان منديل، چوراب.

كَتانجِك { س. [زبانزدی: كتنجك] دكیز بوصوننك اینجه بر جنسی.

كَتانجی { س. كتن اعمال و استحضار ایدن ویا صاتان آدم.

كَتائِب { سذ. ج. عر. فد: كتیبه. || با: كتیبه.

كَتْب { سذ. عر. یازمه، تحریر: كتب و تحریر ایتمك = یازمق.

كُتُب { سذ. ج. عر. فد: كتاب. || با: كتاب.

كُتُبخانه { س. فا. ١. كتابلرله مملو، كتابلر وضع وحفظ اولنان اوطه یاخود آیریجه بنا، خزانة الكتب: فلان ذاتك مكمل بر كتبخانه‌سی واردر؛ هر كون برقاچ ساعتنی كتبخانه‌سنده امرار ایدر. ٢. خیرات اوله‌رق عمومك مطالعه و مراجعتیچون تأسیس و مختلف كتابلر وقف و ایچنه وضع اولنمش بنا: نور عثمانی كتبخانه‌سی؛ راغب پاشا كتبخانه‌سی؛ كتبخانهٔ عمومی؛ كتبخانه‌لر مفتشی. ٣. تر. كتاب طولابی: جوزدن كوزل بر كتبخانه یاپدیرمش. — كونمزده كتابجیلر جمله‌سی دكانلرینه كتبخانه نامنی ویره‌رك بو اسمی سوء استعمال ایتمكده‌درلر.

كَتَبه { سذ. ج. عر. فد: كاتب. || با: كاتب.

كَتَبه { س. [عر. كتبه یعنی اونی یازدی تعبیرندن مأخوذدر] ١. لوحه وكتاب وسائره امضاسی كه نهایتده «كتبه الفقیر فلان» دیه یازلمق عادت اولمشدر. ٢. خطاط اجازتی: كتبه آلدی.

كَتخُدا { س. فا. [اصلی: كدخدا = او صاحبی. — تر زبانزدی: كهیا] بر دائره وقوناغك ویاخود برنوع امورك اداره‌سنه مأمور اولان معتمد آدم، امین، وكیل امور: اسكی وزرا كتخدالری؛ سلطان كتخداسی؛ كتخدا قادین؛ خزینه كتخداسی. || اصناف كتخداسی (كهیاسی) = اصنافك رئیسی، مدیر اموری. || قپو كتخداسی = بر والینك ویا بر دائره‌نك باب عالیجه ایشلرینی یوروتمك و مخابراتنی تسهیل وتسریع ایتمك وظیفه‌سیله موظف مأمور: بغداد قپو كتخداسی؛ بلغارستان قپو كتخداسی. || قول كتخداسی = وقتیله یكیچری آغاسنك وكیلی. || كوی كتخداسی = مختار، قوجه باشی. || مج. باشقه‌سنك ایشلرینه قاریشان؛ سنی كتخدا (كهیا) قومدم؛ سن بنم كتخدام (كهیام) دكلسك.

كَتخُدالق { س. [زبانزدی: كهیالق] كتخدا صفت و وظیفه‌سی: قپو كتخدالغی.

گَتِرمَك { كترتمك. || با: كتیرمك وسائره.

كِتره { با: تتره.

كَتِف { سذ. عر. ج: اكتاف. [اصل عربیسی كافك كسریله ویا كافك فتحی وتانك فتح ویا كسریله‌در] ١. اوموز كوركی، كورك كیكی. ٢. اوموز. || ذوالاكتاف = اوموزلی ككیش، ایران قدیم حكمدارانك شاپور اسمنده‌كیلرندن برینك لقبیدر. || علم الاكتاف = قویونك اوموز كوركلرنده‌كی لكه‌لره باقه‌رق غیبدن خبر ویرمك ادعاسی.

كَتفِیه { س. عر. [زبانزدی: كفیه] اوموزلری دخی اورتمك اوزره باشه صاریلان اییكدن پوسكوللی اینجه اورتی: كتفیه باش و یوزی حرارت شمسدن محافظه ایدر.

كُتله { سذ. عر. ا. معدن و طاش و سائره‌دن ایری پارچه.

كَتم { سذ. عر. كيزله، صاقلامه، سر طوتمه، سويله‌يش وكوسترمه‌يش : كتم سر؛ كتم اسنان = اسنان عسكريه‌ده بولنان افرادك غيرمقيد اولمسى.

كِتمان { سذ. عر. سر صاقلار وكيمسه‌يه سر آچماز آدمك حالى، كتوملق : او آدمك كتمانى لزومندن زياده‌در.

گِتمَك { فل. با : گيتمك.

كَتَن { س. با : كتان.

گَتورمَك { كتورتمك وسائره. با : گتيرمك وسائره.

كَتوم { ص. عر. [« كتم » دن سمب.] هر شيئى صاقلايان، كيمسه‌يه سر آچماز، بوش بوغاز ضدى : كنديسى كتوم آدمدر.

كَتوملق { س. كيمسه‌يه سر آچماز آدمك حالى، كتمان : او درجه‌ده كتوملقده فضله‌در.

كَته { س. ١. قاتمرلى چورك. ٢. پرنج اونى خورندن بر نوع چورك.

كَتيبه { سث. عر. ج : كتائب. عربيده يوزدن بيكه‌قدر سواريدن مركب آلاى و يا بولوكه دينليرسه‌ده، لسانمزده على‌الاطلاق عسكر معناسيله قوللانيلير. [عربيده نامه، امرنامه، شهادتنامه كبى معنالرى‌ده وار ايسه‌ده، بزجه مستعمل دكلدر.]

كَتيبه پَروَر { ص. فا. [عر. كتيبه = عسكر. فا. پروردن = بسلمك] عسكر بسليوب يتيشديرن، عسكره ايى باقان : شهنشاه كتيبه پرور.

گَتيرتمَك { ياخود گتورتمك. فتـ. باشقه‌سى واسطه‌سيله جلب ايتمك، جلب ايتديرمك : قوميسيونجى‌يه فابريقه‌دن اورنكلر كتيرتدم؛ خارجدن فدان كتيرتوب ديكملى.

گَتيردِلمَك { فجـ. باشقه‌سى واسطه‌سيله جلب ايدلمك، جلب ايتديرلمك : فابريقه‌دن قوميسيونجى واسطه‌سيله اورنكلر كتيردله بيلير؛ اورادن فدان كتيردله‌مزسه‌ده تخم كتيردله بيلير.

گَتيرِلمَك { يا گتورلمك. فجـ. ١. جلب واحضار اولنمق، سوق و ايصال ايدلمك : هنددن قماشلر كتيريله‌بيلير؛ شهره اوچ ساعتلق يردن صو كتيرلدى؛ كنديسى حضور محكمه‌يه كتيرلدى. ٢. ايراد اولنمق، ذكر ايدلمك : قواعد كتابلرنده معروف و مشهور ادبانك آثارندن مثال گتيرلمك اقتضا ايدر. ٣. قونلمق، وضع اولنمق : فعله گتيرلمك = موقع فعله قونمق، اجرا اولنمق؛ يوله گتيرلمك = نظامنه قونمق. ٤. پيدا وحاصل ايدلمك : مراق گتيرلمك. ‖ بر يره گتيرلمك = جمع اولنمق، طوپلانمق. ‖ خاطره، ذهنه، عقله گتيرلمك = تخطر ايدلمك. ‖ ديله گتيرلمك = تشهير و تذليل اولنمق.

گَتيرمَك { يا گتورمك. فتـ. [اصلى : كلديرمك] ١. اوزاق يردن يقينه سوق ونقل ايتمك، جلب واحضار، سوق وايصال ايلمك : يمكى گتيرك؛ چشمه‌دن صو، چارشيدن قماش كتيرديلر؛ حجازدن خيلى هديه‌لر كتيرمش. ٢. ايراد، نقل، ذكر ايتمك : هر قاعده‌يه برمثال گتيرمك : هرسوزده برحديث شريف گتيرير؛ اثبات مدعا ايچون مولانانك بر بيتنى، فلانك بر سوزينى گتيردى. ٣. قومق، وضع ايتمك، صوقمق : يولنه گتيرمك؛ فعله، قوه‌دن فعله گتيرمك؛ ميدانه، وجوده كتيرمك. ٤. اويديرمق، تطبيق ايتمك : قماشى دالى دالنه گتيرمك؛ يازى‌يى سطرى سطرينه گتيرمك؛ درزى شو پالطونك ياقه‌سنى ايى كتيرمه‌مش. ٥. قلب ايتمك، چويرمك، دوندرمك : قوراقلق اكينلرى بو حاله گتيردى؛ عربلر وقتيله بتون آفريقاى وسطى وشرقى اهاليسنى اسلامه گتيرمشلردر. ٦. ايجاب ايتمك، وقوع و ظهورينه سبب اولمق، ويرمك : بو روزكار قار گتيرير؛ بو هوا صيتمه گتيرير؛ خام ميوه خسته‌لق گتيرير؛ بو علاج بكا بر سرسملك گتيردى. ٧. حاصل وپيدا ايتمك، اوغرامق، دوچار اولمق : ندامت، مراق، سودا گتيرمك. ‖ ايمانه گتيرمك = ايناندريمق؛ ومجـ. يولنه قومق، اصلاح ايتمك. ‖ بريره گتيرمك = طوپلامق، جمع ايتمك، بريكديرمك. ‖ ايكى اوجنى بريره گتيرمك = اداره ايتمك، وارداتى مصرفنه مساوى كتيره‌بيلمك. ‖ حق كتيره = الله ويره، يوق. ‖ خاطره، ذهنه، عقله گتيرمك =

درخاطر ایتمك ، دوشونمك . || درت آیاغنی بر یره گتیرمك= وار قوتنی ویرمك، الدن کلنی دریغ ایتمه‌مك. || دنیایه گتیرمك = طوغورمق. || دیله گتیرمك = تشهیر ایتمك، علیهنده‌سوز سویلنمسنه سببیت ویرمك . || صوکنی گتیره‌مه‌مك = نهایتده دوچار ادبار اولمق، وارینی غائب ایتمك. || اگری گتیرمك = اعاده ایتمك. || گویش گتیرمك = (حیوانات مجتره) یدکلرینی تکرار آغزه گتیروب چیکنمك. || یرینه گتیرمك = اجرا، ایفا ایتمك .

گتیرمه { مص. گتیرمك فعلی. با: گتیرمك.

کثافت { مص. عر. ١. صیقلق، طوقلق : قماشك کثافتی. ٢. قالینلق ، یوغونلق ، غلظت : آغاجك کثافتی. ٣. شفافلغك ضدی: کاغدك کثافتی؛ بلوطلرك کثافتی. ٤. قویولق : برمایعك کثافتی. ٥. مج. قبالق، جسمانیلك ، عقل وذکا وحس قبالغی : بو آدمك عقلنده‌کی کثافت. ٦. ص. برجسمك مرکب بولندیغی اجزاء فردیه‌نك یعنی ذراتنك صیقلغی درجه‌سی، فر. Densité.

کثرت { مص. عر. ١. چوقلق ، بوللق : کثرت میاه ؛ کثرت محصولات. ٢. زیاده‌لك، وفرت، مبالغه : کثرت اشتغال؛ کثرت ذکا. ٣. صو. غلبه‌لك ، و حدت مقابلی: کثرت ایچنده وحدت هرکسه میسر اولماز. || کثرت اوزره، کثرتله= چوق، مبالغه ایله، پك، زیاده. || د. جمع کثرت= عربیده طقوزدن زیاده عدد ایچون قوللانیلان جمع صیغه‌سی.

کثرتلی { ص. کثرت اوزره اولان، چوق، زیاده: اوراده حشرات کثرتلیدر.

کثیر { ص. عر. ث: کثیره . [«کثرت»دن مشـ.] ١. چوق بولنان، بول : مال کثیر؛ کثیرالمال = مالی چوق اولان. ٢. متعدد: کثیر الاولاد= اولادی چوق ومتعدد اولان. ٣. صیق، چوق دفعه اولان: کثیرالوقوع= چوق و صیق وقوع بولان. || اصطلاحات فنیه‌ده (Πολύ, poly) لفظ یونانیسنك ویا لاتینجه Multi لفظنك ترجمه‌سیدر کثیر الازهار = polyanthe؛ کثیر الاقطاب= multipolaire. وسائره.

کثیرا { مص. عر. ص. کثره صمغی .

کثیف { ص. عر. ث: کثیفه. [«کثافت»دن مشـ.] ١. صیق، طوق: کثیف قماش. ٢. قالین، یوغون، غلیظ: کثیف آغاج. ٣. شفاف اولمیان: جسم کثیف؛ پك کثیف بردومان. ٤. قویو: کثیف برمایع. ٥. قبا، جسمانی، ذکا وحسی آز اولان: پك کثیف بر آدمدر.

گج { ص. [اصلی. گیج] زماناً کری اولان، ایرکن (ایر) ضدی، وقتسز: گج وقت، گج کون؛ شمدی گج اولدی. == ظر. زماناً کریده، وقتسز: گج کلدی؛ گج قالمق = گجیکمك. || ایرگج = ایرکن اولمازسه گج اولوب البته اوله‌جق، بر کون، نه وقت اولسه : ایرگج هرکس وفاتایده جکدر. || ربم گجندن ویرسین= اجلی ممکن مرتبه‌ده گجیکدیروب طول عمر ویرسین.

گج { ص. فا. اگری، چارپوق، منحنی، اعوج: گج کلاه = کلاهنی اگری کیین؛ گج بین = اگری باقان، غرضکار ؛ گج اندیش = اگری دوشونن، بدخواه. [یالکز بویله بعض ترکیباتده نادراً قوللانیلیر.]

گجیك { س. گجیك اوتی : بر جنس نبات.

گجیکدیرمك { فت. گج براقق، تأخیر ایتمك، صکره‌یه براقمق، تأجیل ایلمك: روزکار واپوری گجیکدیردی؛ سوزه طوتوب بنی ایشمدن گجیکدیردی؛ شو کتابی بکا ویرکده گجیکدیرمیوب اعاده ایدرم.

گجیکمك { فل. گج قالمق، کریده قالمق، وقتسز ورود ایتمك، تأخرایلمك: بوکون واپور گجیکدی؛ نیچون بو قدر گجیکدیکز؟

گجیکمه { س. گج قالمه، تأخر.

گچر { ص. ١. تداول ایدن ، متداول، رایج: گچر آقچه. ٢. رواجلی، صاتیلیر، آرانیلیر، مقبول: گچر مال.

گچیرتمك { فت ١. دیگری توسطیله برینك گچمه‌سنی تسهیل ایتمك، امرار ایتدیرمك: عسکری

قايقجيلره نهرك اوته ياقه‌سنه كچردى. ٢. تداول ايتديرمك، رواج بولديرمق، آليش ويريشده قبول ايتديرمك : اكسيك ليرايى اوشاغنه ويروب كچرتمش. ٣. فراغ ايتديرمك : كوى امامى واسطه‌سيله كويليلرى نيتلرندن كچرتدى. ٤. قاپلاتديرمق، اورتديرمك، احاطه ايتديرمك : كوركه قاپ، لوحه‌يه چرچيوه، كتابه قاب، يورغانه يوز كچرتمك ٥. صوقديرمق، ادخال ايتديرمك : ديش كچرتمك؛ حسابه كچرتمك. ٦. مرور و عبور ايتديرمك : بتون كتابلرى كوزدن كچرتدى؛ اراضيى ايچندن كيمسه‌يى كچرتمز. ٧. تجاوز ايتديرمك : كندى مرعاسنه كيمسه‌نك حيوانلرينى كچرتمز.

كَچِرلمَك { مج. ١. امرار ايدلمك، اوته طرفه ايصال اولنمق: قايقله نهرك اوته‌سنه كچرلدى. ٢. آتلانمق، مندفع اولمق: بر تهلكه، بيوك برخسته‌لق كچرلدى. ٣. يوريدلمك، مرور و عبور ايتدرلمك : عسكر شهرك ايچندن كچرلدى؛ اساله اولنه‌جق صو نره‌دن كچرله‌جكدر؟ ٤. ايى ايدلمك، تداوى اولنمق، مندفع اولمق : بنده‌كى باش آغريسى بردرلو كچرله‌مدى. ٥. فراغ ايتديرلمك، ال چكديرلمك: او آدم بردرلو قماردن كچرله‌مدى؛ عشرتدن كچرلميلرسه صحتده دوزليه. ٦. تداول ايتديرلمك : بوآقچه كچرله‌بيليرمى؟ ٧. چويرلمك، احاطه ايدلمك : بولوحه‌لره چرچيوه، بوكتابه قاب، ياصديقلره قنيف كچرلملى. ٨. طاقلمق، قونمق، صوقلمق : چرچيوه‌يه جام كچرلدى. ٩. قاپلانمق، ياپيشديرلمق، ديكلمك : كوركه قاب، قابه كورك، يورغانه يوز، چارشف كچرلمك. || اله كچرلمك = طوتلمق، دردست ايدلمك. || حسابه كچرلمك = محسوب ايدلمك. || ديش كچرلمك = اضرار اولنمق : اوكا ديش كچرله‌مز. || قليجدن كچرلمك = عموماً وصره ايله قتل ايدلمك. || كوزدن كچرلمك = سراپا و آنجق سطحى صورتده مطالعه ويا تدقيق و معاينه ايدلمك.

كَچِرمَك { فتـ. ١. مرور وعبور ايتديرمك، امرار ايتمك: عسكرى چارشينك ايچندن كچرديلر؛ طلبه‌سنى هر كون اوكندن كچرر. ٢. آتلاتمق، اوبر طرفه نقل ايتمك : قايقله نهردن كچردى. ٣. نقل ايتمك، بر دكيشديرمك : قيشين چوجقلرى اوبراوطه‌يه كچيره‌جكز. ٤. تجاوز ايتديرمك : سوريكزى بزم مرعايه كچيرميك؛ حدودك اوته‌سنه عسكر كچردى. ٥. طورديرمق، دفع وتسكين ايتمك، ايى ايتمك: اوعلاج ديشمك آغريسنى كچردى. ٦. نفوذ ايتديرمك، ديكلتمك: سوزينى كچيره‌مدى. ٧. تداول ايتديرمك : اوآقچه‌يى كچيرمش؛ بومالى آناطوليده كچيره‌بيليرسكز. ٨. فراغ، صرف نظر ايتديرمك : كنديسنى او فكردن كچرملى؛ بن اونى اونيتسه‌دن ، او طبيعتدن كچردم. ٩. بر ياندن صوقوب اوبرياندن چيقارمق: ايكنه‌يه ايپليك كچرمك؛ دوكمه‌يى ايليكه كچرمك ١٠. طاقمق، قومق، وضع والقا ايتمك : چرچيوه‌يه جام كچرمك. ١١. قاپلامق، ياپيشديرمق، چويرمك، اورتمك: لوحه‌يه چرچيوه، كتابه قاب، يورغانه يوز، ديواره كاغد كچرمك. ١٢. سورمك، طلا ايتمك : شوطاوانه برقات دها بويا كچرملى؛ ورنيك لوستره كچرمك. ١٣. صوقمق، ادخال ايتمك: ديش كچرمك. || آلاى كچرمك = برينك لقرديسنى ديكار كبى اولوبده باشقه شئ دوشونمك. || اله كچرمك = ١. طوتمق، دردست ايتمك. ٢ نادروبولنمسى مشكل برشيئه دسترس اولمق. || حسابه كچرمك = محسوب ايتمك. || ديش كچرمك = اضرار ايده بيلمك : او بكا ديش كچره‌مز. || ذمته كچرمك = حفظ و اداره سنه مأمور اولديغى آقچه‌يى كندى امورينه صرف ايتمك. || قليجدن كچرمك = قتل عام ايتمك. || قيروب كچرمك = تخريب ايتمك. || كوزدن كچرمك = سراپا و آنجق سطحيجه معاينه ومطالعه ايتمك. || كوكس كچرمك = ١. ايچ چكمك تأوه ايتمك. ٢. برى حقنده انتقام بسلمك. || كوملكدن، ياقه‌دن كچرمك = اوغلغه قبول ايتمك، تبنى ايلمك.

كَچِشديرمَك { فتـ. كچرمك، دفع وبرطرف ايتمك، آتلاتمق : چوجقلر قزاموغى قولاى كچشديرديلر؛ بوكون بر قضا كچشديردم. || سكوتله

كچشدیرمك= جواب ویرمه‌مك.

گچكین { ص. ١. كچمش، چوق اولمش، لزومندن زیاده اولغون : كچكین میوه. ٢. یاشلی، مسن : كچكین آدم. ٣. سبق ایتمش، كچمش، سابق، سالف. ٤. كسلدكدن صكره چوق وقت قالوب قوللانلمامغله قیزاروب لكه‌لر پیدا ایده‌رك بوزلمش (كراسته) : گچكین آغاج. [یانغین آغاج دخی دینلیر.]

گچلمز { ص. ١. مرور وعبوری غیر ممكن: كچلمز یول، طاغ، دره. ٢. ترك اولنماز، فراغی محال، براقیله‌ماز : كچلمز برمال؛ كچلمز برعادت.

گچلمك { فج. ١. مرور وعبور اولنمق : چوق قار یاغدیغیچون طاغ یولندن كچیله‌مز؛ چاموردن كچلمز. ٢. فراغت، صرف نظر اولنمق : الفت‌اولنان شیئدن قولای كچلمز. ٣. قطع اولنمق: یولك یاریسی، اك زور قسمی كچلدی.

گچمز { ص. ١. رواجسز، اعتبارسز، سورومسز : بو مملكتده گچمز بر طاقم قماشلر كتیرمش. ٢. قلب : كچمز آقچه. ٣. ایی‌اولماز، ناقابل تداوی : بو كچمز برخسته‌لقدر. ٤. سرایت ایتمز، غیرساری : كچمزخسته‌لق.

گچمش { ص. ١. مرور ایتمش، سابق، سالف، ماضی: كچمش زمان؛ كچمش كونلر. ٢. چوق اولمش، لزومندن زیاده اولغون : كچمش میوه. || كچمش اوله = خسته‌لره ویا بر قضا آتلادانلره اولنان دعا وتبریك. = س. ماجرا، خصومتی موجب وقعه : اونك بر گچمشی واردر؛ او آدمله بر گچمشكز وارمیدر؟ = ج. اسلاف، اولولر : كچمشلرك نامنی لكه‌لتمه‌ملی؛ كچمشلركزك جانیچون.

گچمك { فل. ١. مرور وعبور ایتمك : دمین بورادن گچدی؛ اورایه كیتمك ایچون نره‌دن كچه‌جكز؟ ٢. یردكیشدیرمك، كیتمك، طاشینمق : قیشین لودوسه ناظر بر اوطه‌یه كچرم؛ یازین یالی یه كچرم. ٣. كیرمك، نفوذ ایتمك : آرینك ایكنه‌سی اتمه كچدی؛ صوئوق ایلیكمه كچدی؛ آجیسی یوركمه كچدی. ٤. بیتمك، منقضی اولمق : قیش كچدی؛ كنجلك چابق كچر؛ وعده‌سی كچدی؛ محرم كچدی. ٥. براقمق، ترك ایتمك، صرف نظر ایلمك : بن حقمدن كچمم؛ بو طبیعتدن كچمیه‌جكمیسك؟ بن او نیتدن كچدم. ٦. عفو ایتمك : جناب حق عبادك كناهلرندن كچر. ٧. رواجی اولمق، رایج اولمق، تداولده بولنمق : بو آقچه شمدی كچمز؛ كچر آقچه ایله. ٨. سورلمك، سورومی اولمق، آرانمق، مقبول ومعتبر اولمق : بو درلو باصمه‌لر آناطولیده چوق كچر؛ بو مال بوراده كچمز. ٩. نافذ ومعتبر اولمق، تأثیر ایتمك، دیكلنمك، مقبول اولمق : اونك سوزی كچر؛ اوآدمه بنم سوزم كچمز؛ او رالرده اونك حكمی كچرمی؟ سزك نازكز كچر. ١٠. ایی اولمق، مندفع اولمق، صاوشمق : بوخسته‌لق كچر؛ باش آغریسی دها كچمدی. ١١. سرایت ایتمك، بولاشمق : خسته‌لقلرك چوغی تماسله كچر؛ عجبا بكا بوخسته‌لق كیمدن كچدی؟ ١٢. آقمق، جریان ایتمك : طونه مجارستانك ایچندن كچر. ١٣. سبق ایتمك، وقوع بولمق : بحثی، ذكری، سوزی كچدی. ١٤. قالقمق، فوت، زائل اولمق : اونك موده‌سی كچدی؛ بر ساعت صكره فرطونه كچمشیدی. ٢٥. بر محل ومقام ویا مسند و منصبه اوتورمق، قعود ایتمك، نصب اولنمق : كوپریلی صدارته كچدیكنده؛ كرسیٔ خطابته كچدی؛ سز كوشه‌یه، یوقاری‌یه كچك. ١٦. ایلریلمك، ایلری كیتمك : اونلر كچمشیدی یتیشه‌مدك. ١٧. انتقال ایتمك : او قوناق اوكا عمجه‌سندن كچدی؛ یالیسی كیمه كچدی؟ = فت. ١. اوته‌سنه كیتمك، آرقه‌ده براقوب ایلریلمك، شق ایتمك : ساعت بشه وارمازدن كوتاهیه‌یی كچمشیدك؛ بتون صحرای كبیری كچوب سودانه واصل اولدیلر. ٢. كریده براقمق، سبقت، مسابقت، تقدم ایتمك : یاریشده فلانك آتی موجود آتلرك جمله‌سنی كچدی؛ بنم یورویشم خفیفدر هپكزی كچرم. ٣. بر فعل وهنرده ویا ترقی وتفیضده باشقه‌لرندن ایلری اولمق، تقدم ایتمك : چالیشمق

سایه‌سنده بتون شریكلرینی كچدی؛ آمریقا برچوق صنعتلرده آوروپایی كچدی. ٤. تجاوز ایتمك، آشمق، آتلامق : حدودی كچدی. ٥. ایلریلمك، ایلریده اولمق : ساعت بشی كچیور؛ آلتی یی یكرمی دقیقه كچیور. ٦. صرف نظر ایتمك، باقمامق : اوراسنی كچ. || اله كچمك = نصیب ونیسر اولمق، قیمتلی بر شیء تصادفاً تصرف اولنمق : اسكی بر كتاب اله كچدی؛ بو آت اله كچمز. || ایش باشنه كچمك = ایشه مباشرت ایتمك. || ایش ایشدن كچمك = فرصت فوت اولمق. || ایلری كچمك = تقدم، تصدر ایتمك. || باشه كچمك = تصدر ایتمك. || بربرینه كچمك = تلاشه دوشمك. || تاوان باشه كچمك = چوق تلاش ایتمك، محجوب و مأیوس اولمق. || تیز (تز) كچمك = سویلیوب كچمك، اصرار ایتمه‌مك. || جان كچمك = اوبقویه وارمق. || جاندن كچمك = ١. فداكارلق ایتمك. ٢. مأیوس اولمق. || چیكنیوب كچمك = یانندن كچوبده زیارت ایتمه‌مك. || كندیندن كچمك = ١. بایلمق، حسی غائب ایتمك، بیخود اولمق. ٢. طالمق، اویوقلامق. || كوكلدن كچمك = قلبده طوغمق. || واز كچمك = صرف نظر ایتمك. || ویز كچمك = قولاق آصمامق، دیكلمه‌مك. || یره، یرك دیبنه كچمك = چوق محجوب اولمق. || صوك پشمانلق اله كچمز = خیر ایتمز. || كچمش اوله = ١. خسته‌یه اولنان دعا ویا بر قضا صاوانه اولنان تبریك. ٢. آرتق وقت قالمدی، صره‌سی كچدی. || كچ! قولاق آصمه، اهمیت ویرمه!

كچمه { س. كچمك ایشی. با : كچمك. == ص. ١. بر شیئك ایچنه ویا اوستنه طاقیلوب برلی اولمیان واونه‌ایان، ییولی: كچمه چرچوه؛ كچمه قپاق؛ كچمه چكمجه. ٢. بربرینه كیره‌رك قپانان ویاویده ایله طاقیلان، بوغمقلی : كچمه دوربین، چبوق.

كچن { ص. ١. مرور و عبور ایدن: بورادن كچن آدملر؛ كان كچن، كلوب كچن = مارین و عابرین. ٢. اوزانان ویا آقان، جریان ایدن : اومك اوكندن كچن یول، جدول، دره. ٣. سبق ایدن، سابق، سالف : كچن سنه = بیلدیر؛ كچن كون = اوته كون، بر قاچ كون اول؛ كچن آی. == س. مرور و سبق ایدن زمان ویا حال ووقعه: كچن اونودیلیر؛ كچن كچدی= مضی مامضی. == جم. كچنلرده= مقدما، اخیراً، بر قاچ كون اول.

كچندیرمك { فت. یاشاتمق، برینك یاشامق اسبابنی تدارك ایتمك، اعاشه، انفاق ایتمك : جولق چوجغنی كچندیرمك ایچون كیجه كوندوز چالیشمغه مجبوردر؛ بو ایش بنی كچندیریور.

كچنمك { فل. ١. نفقه‌سنی تدارك ایدوب یاشامق، تعیش ایتمك اداره اولنمق: آلننك تریله، سعینك ثمره‌سیله كچنیور. ٢. باشقه‌سیله برلكده ایی یاشامق، معاشرت، امتزاج ایتمك : ایكی ایلتی پك كوزل كچنیورلر؛ او خلوق بر آدمدر هركسله كچنیور.

كچنمه { س. ١. امتزاج، معاشرت. ٢. دیرلك، تعیش، معیشت، كچنه‌جك اسباب: كچنمه‌سی وارمیدر؟

كچنه‌جك { س. اسباب معیشت، تعیشه مدار اوله‌جق شیء، كلیر، ایراد : اوعائله‌نك كچنه‌جكی وارمیدر؟ انسان اولادینك كچنه‌جكنی تأمین ایتملیدر.

كچورمك { فت. با : كچیرمك.

كچوك { كچولمك وسائره با : كوچك وسائره.

كچه { یاخود كیچه. س. ١. نسج ایدلیه‌رك یالكز دوكلمكله یاپلمش قباپوك عبا، دپلش یوك، لبد، نمد: كچه دوشه‌مك؛ كچه‌دن چادر؛ آیاقلرینه كچه صارمش؛ قار كچه‌سی = اریمه‌مك ایچون قاری صاردقلری كچه‌نوعی كه خالی كبی قوللانیلیر. ٢. علی الاطلاق اوطه دوشمه‌سی اوزرینه یاییله‌جق یوك منسوج: اوروپا كچه‌سی؛ یرلی كچه؛ اوطه‌لرك كچه‌لرینی دوشه‌مك، قالدیرمق. == ص. ١. كچه‌دن یعنی دوكلمش یوكدن معمول: كچه كلاه؛ كچه یاغمورلق. ٢. مج. اویوشوق، حسی غایب‌ایتمش، چوق چالیشمه‌دن و طاش طوپراق و سائره طوتمقدن خشر خشر اولمش: اللرم كچه اولدی. ٣. طرامه

مش، بربرینه کچمش: صاچی کچه اولمش. || مج. قارینه کچه‌سی = کیلرك قارینه‌سنه قاپلانان یاقرك آلتنه وضع اولنان قبا کچه. || کچه کلاه ایتمك = رتبه‌سنی رفع ایله قیافتنی صویوب طرد ایتمك.

گچه { ح. کچدیکی حالده: ساعت بشی چاریك کچه. مقابلی قاله.

کچه‌جی { س. کچه دینان دوکلمش یوکدن عبارت عبایی ویا اوطه خالی و کلیملرینی اعمال وفروخت ایدن آدم.

کچه لشدیرمك { فتـ. ١. اویوشدیرمق، خشر خشر ایتمك: ایش اللری کچه‌لشدیرر. ٢. صاچی بربرینه کچیروب تللری بللی اولمیه‌جق صورتده کچه کبی یاپمق: آجی صو صاچی کچه‌لشدیرر.

کچه لشمك { فل. ١. اویوشمق، خشر خشر اولمق: باغچه‌ده چالیشمه‌دن اللرم کچه‌لشدی. ٢. قاریشوب تللر بللی اولمیه‌جق صورتده کچه کبی اولمق: بوقیزك صاچی کچه‌لشمش.

کچی { س. معروف حیوان اهلی که اك زیاده سودیچون بسلنیر وتفتیك وکشمیر جنسلری کبی بعض جنسلرینك قیلی‌ده پك مقبولدر. انواعی واردر: مالطه شام، مصر کچیسی؛ تفتیك کچی یاخود تفتیك کچیسی = آنقره جوارلرنده و آناطولینك اکثر طرفلرنده بولنان بر جنسی که قیلی ایپك کبی یومشاق وپارلاق اولوب کوزل قماشلر یاپیلیر. کچینك ارککنه تکه، یاوریسنه اوغلاق وبر یاشنده کینه چپیچ دیرلر. || کچی بوینوزی = خروب. || کچی صاغان = ابابیل نوعندن بر جنس قوش. || کچی صقالی = سدب کبی کوزل قوقولی بر اوت، لحیة التیس. || طاغ کچیسی عر. وعل دینلن برجنس حیوان وحشی. || کچی منطاری = یملك.

کچیجی { صـ. ١. کچن، یرلی اولمیان، موقت: او کچیجی برحالدر. ٢. کچن، بولاشان، ساری: جلد خسته‌لقلری کچیجیدر.

کچید { س. ١. کچه‌جك یر، کچه‌جك یول، ممر. ٢. طاغ وسائر مواقعك کچیله‌جك یری، دربند، بوغاز: بوغا سلسله‌سنك اك مهم کچیدی کولنك بوغازیدر؛ طاغ کچیدی. ٣. نهرك توسع ایدوب صویی صیغلاشمغله کچیله‌بیلن یری: اوایرماقدن کچه بیلمك ایچون کچیدلرینی بیلمك اقتضا ایدر. ٤. کچیش، مرور عبور: بونهر کچید ویرمز = قابل عبور دکلدر. ٥. بحـ. دکیزده سفائنك مرور وعبورینه مخصوص اولوب دمیر آتلمسی ممنوع اولان یر. || ع. کچید رسمی [رسم کچید دیمه‌ملی] = بر ویا برقاچ آلای عسکرك ویا بتون برقول اردونك برصورت رسمیه‌ده بر یردن ویا بر ذاتك اوکندن کچمه‌سی. || قرق کچید = بر چوق یرلرنده برکنارندن دیکر کنارینه کچلمك اقتضا ایدن یعنی طریقك دفعاتله قطع ایلدیکی نهر.

کچیرمك { کچیرتمك و سائره. باق: کچرمك وسائره

گچیم { س. ١. بزلکده یاشایش، معاشرت، امتزاج: بویله‌لکله کچیم اولماز. ٢. رواج، رایج. ٣ بتون زره، جوشن.

کحال { سد. عر. [«کحالة»دن سمیـ.] ١. کوزلره سورمه سورن، سورمه جی. ٢. ط. کوز طبیبی، کحالت فننده ماهر طبیب متخصص، فر. Oculiste.

کحالت { سشـ. عر. ١. کوزه سوردکاری سورمه‌لری یاپمق وقومق صنعتی، سورمه‌جیلك. ٢. ط. کوز طبیبلکی، کوزخسته‌لقلرینه باقمقدن عبارت طب شعبه‌سی: فن کحالتی تحصیل ایتمش بر متخصصدر.

کحاللق { س. کوزحکیملکی، کوز خسته‌لقلرینه مخصوص طبابت: کحاللق ایدیور.

کحل { سد. عر. ١. سوس ایچون کوز کنارینه سوریلمش بویا، سورمه. ٢. کوز علاجی، کوزه سوریله‌جك ویا طاملادیله‌جق هرنوع علاج، فر. Collyre.

کد { سد. عر. چالیشمه، سعی، امك، جبالامه، زحمتلی ایش؛ کد یمین = ال امکی: کد یمینیله کچنیور.

گدا { س. صـ. فا جز: گدایان. ١. دیلنجی، سائل: گدایان باب لطف ومرحمتلری. ٢. یوقسول، فقیر: بن گدایه.

گداخته { صـ. فا. اریمش، مذاب. ذ.

گداز { صـ. فا. [«گداختن»دن سمیـ. اولوب، صتر. تشکیلاتنده بولنور] ١. اریدن،

اذابه ایدن. ۲. یاقان، سوزان داغكداز = یورك یاقان. ۳. براقیان، امحا ایدن: طاقت كداز = طاقت براقیان، طاقت كتیریله‌مین.

گداز { س. فا. یانمه، سوزش: كمال سوز و گدازله یالوارییوردی.

كدر { سذ. عر. ج: اكدار. تاسه، قایغو، غم، غصه، درد: كدری اولمق. كدر چكمك؛ كدر ایتمك = تاسه‌لانمق، مغموم ومكدر اولمق؛ كدر ویرمك = تاسه‌لاندیرمق. [عربیده اصل اولان بولانیقلق معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

كدرلنمك { فل. تاسه‌لانمق، مكدر و مغموم اولمق.

كدرلی { ص. ۱. تاسه‌لی، مكدر، مغموم: كندیسی پك كدرلی ایدی. ۲. كدر ویرن، مغموم و مكدر ایدن، حزن انكیز: كدرلی خبر.

گدشمك { فل. گیجشمك، قاشنمق: آوج، یاره گدشیور.

گدلمك { فل. ۱. اویلق، گدیك اولمق، چنتلك، رخنه آچلمق. ۲. قاشینمق، گیجشمك.

گدمان { س. كولونكلی قازمه. مر.

گدمك { فت. اویمق، چنتمك، كرتمك، دیش دیش ایتمك، گدیك و رخنه‌دار ایلك.

كدورت { سذ. عر. ۱. بولانیقلق: باعث كدورت خاطر اولدی. ۲. غم، غصه، مغمومیت، محزونیت.

گده { س. فا. او، خانه. [میكده وآتشكده كبی تركیباتده قوللانیلیر.]

گده لیخ { س. بیوللی بیوك اوق قوبوری.

كدی { س. باشلیجه ایشی فاره آولامق اولان معروف حیوان بیقی، پسی، قط، هره، گربه: آنقره، وان كدیسی؛ كدی یاوریسی. || كدی آیاسی = كف الهره (نبات). || كدی اوتی = والریانه دینلن نبات طبی. || كدی بالیغی = پسی بالیغنك بیوك جنسی. || طاغ كدیسی، یبانی كدی = كدیدن بیوك وپك ییرتیجی بر حیوان كه كدینك وحشیت حالنده قالمشی اولدیغی آكلاشیلیور. || مسك كدیسی = كوزل قوقان بر جنس یبانی حیوان.

گدی { ص. ۱. بزونك، قلتبان. ۲. معنای اصلیسندن صرف نظرله چیقشمه وخفیف بر شتم وتكدیر معناسیله قوللانیلیر: سنی گدی بنی بیلمز!

گدیك { س. ۱. چنتیك، بیقیق یر، فرجه، رخنه: دیوار گدیكی؛ طاغ گدیكی. ۲. دوشوك دیش، دیشلرك دیزیسنده كی اكسیك. ۳. اكسیك، نقصان، قصور: اكسیك گدیك تماملامق. ۴. بیوك دوائرده و علی الخصوص سرای همایونده بر خدمت مخصوصه‌نك باشلیغی وظیفه وامتیازی. ۵. اصنافه كندی باشلرینه اجرای صنعت ایتمك اوزره ویریلن رخصت و امتیاز، پاتنته: اصناف گدیكی. ۶. بعض ملك مسقفاتك جانب وقفه عائد رسمی: او دكانك گدیكی واردر؛ گدیكلر قلمی، كاتبی. || مج. تونس گدیكی = كاپیرشیٔ وعلی الخصوص ثروتیجون ازدواج اولنان یاشلی زنكین قادین. == ص. اوك دیشلرندن بر ایكیسی دوشوك اولان: گدیك احمد پاشا.

گدیكلی { ص. ۱. چنتیكلی، بیقیق و دوشوك یری اولان: گدیكلی دیوار، قلعه، دیش. ۲. وقتیله بر بیوك دائره‌ده والیوم سرای همایونده باشلی بر خدمته مأمور اولوب او خدمته عائد وظیفه وامتیازی حائز بولنان، بر صنف خدمه و بندكانه ریاست ایدن: گدیكلی آغالر. ۳. ملك اولدیغی حالده جانب وقفه عائد بر جوق اولان: گدیكلی ملك؛ گدیكلی دكان. ۴. بح. صنف حربدن معدود اولمیوب مع هذا ترفیع ایده‌رك ضابط اولان طوبجی و سردومن كبی اصناف بحریه كه اوچ صنفه منقسم اولوب جاكتلرینك صاغ قولنده كی علامت مخصوصه ایله تفریق اولنورلر؛ گدیكلی بحریه ضابطانی.

كذا { حر. عر. [تشبیه بیان ایدن «ك» حرف جریله شو دیمك اولان «ذا» اسم اشارتندن مركب] بویله، شویله، شویله‌جه، بنه او طرز وصورتده، ایضا، دفعه: سز كیتمك ایستمیورسكز بن ده كذا؛ اوالكی كون چوق یاغمور یاغدی دون

ده كذا. [كذلك وهكذا دخى قوللانيلير.]

كَذّاب { ص. عر. [«كذب» دن سمب.] چوق يالان سويلر، يالانجى.

كَذاب { يا كزاب. س. [فا. «تيزآب» دن غلط] كلسى طاشلرى اويوب آشينديرمق قوتنى حائز اولاغله ليطوغرافياده وموصلق وسائره طاشلرينى تميز. لمه‌ده قوللانيلان سرت برمايع كه اصطلاح كيمياده حامض آزوت دينلير. || مجا. النده كذاب صويى = زيانكار.

گُذار { س. فا. [«گذاشتن» فعلندن سمص.] كچمه، كچيش: گشت وگذار = سير وسياحت. [«گذر» دهامستعملدر.] = صه. ادا ايدن، ايفا ايلين، بجرن، اوده‌ين. [صتر. تشكيلاتنده بولنور:] دم گذار = وقت كچيرن، امرار ايام ايدن؛ جزيه گذار = ويركى ويرن؛ كار گذار = ايش بجرن. [غلط اوله‌رق: «ايشكذار» ده ديرلر.] || مصلحتگذار = سفير وكيلى، موقت سفير.

گُذارَنده { ص. فا. كچيرن، كچير. يجى: گذارندۀ ايام = وقت كچيرن. ذ.

گُذاف { س. فا. بوش لقردى، يهوده سوز: لاف وگذاف.

كِذب { سذ. عر. يالان، خلاف، دروغ: ارتكاب كذب ايتمك؛ سويلديكى سوز كذب محضدر.

گُذَر { س. فا. كچمه، كچيش، مرور، عبور: گذر ايتمك. = ص. فا. [صتر. تشكيلاتنده] ١. كچن، مرور ايدن. ٢. كچيلن، كچديكى: رهگذر = يولك كچديكى محل، ممر: رهگذرى اوزرنده بولنان احباسنى زيارت ايتدى.

گُذَران { س. فا. كچمه، مرور، سبق: گذران ايدن محرم آينده = كچن. [اصل فارسيده كچيجى معناسيله صفت ايسه‌ده لسانمزده او صورتله پك قوللانلماز.]

گُذَرگاه { س. فا. كچيلن، كچيله. جك ير، ممر، يول: آناطولى آنا دمير يولنك گذر. گاهنى تعيين ايتمك؛ اردونك گذرگاهى اوزرنده بولنان يرلر.

گُذَشت { س. فا. كچمه، كچيش، گذر. ذ. = ص. فا. [صتر. تشكيلاتنده] كچن: سرگذشت = باشه كلوب كچن حال و وقعه، برآدمك چكوب كچر. ديكى شيئلرك نقلندن عبارت حكايه: سرگذشت تلماق. فر. Aventures.

گُذَشته { ص. فا. كچمش، كچن، سابق، سالف: سال گذشته = كچن سنه. = س. فا. فائض، نما: آلديغى مبلغى گذ. شته‌سيله برابر ويردى.

كَذلِك { حه. عر. [تشبيه بيان ايدن «ك» حرف جريله شو ديمك اولان «ذلك» اسم اشارتندن مركب] اويله‌جه، ينه اويله، ايضاً، هكذا، دفعه: او كتاب مجلده كوندريله‌جكدر بوده كذلك.

كَر { ص. فا. صاغر، اصم. ذ.

كَرّ { سذ. عر. حربده بركره چكلدككدن صكره بتكرار هجوم ايديش: كر وفر = حرب ومبارزه‌يه هجوم ورجعتله تكرار هجوم حركاتى.

گَر { حر. فا. «اگر» دن مخفف اولوب ينه او معنا ايله يعنى ادات شرط اوله‌رق نادراً شعرده قوللانيلير: گر ديلرسه‌ك بوله‌سك اوتدن نجات.

گَر { د. فا. فاعليت يعنى «جى» معناسيله اسماء فارسيه‌يه ملحق اولور: زرگر = آلتينى ايشلين، قويومجى؛ آهنگر = دميرجى.

كِراء { سذ. عر. ١. بر منزل ودكان وحيوان وسائره‌نك موقتاً قوللانلق اوزره صاحبى طرفندن ديكرينه ويرلسى، اجرت، ايجار، استيجار: كرا ايله او، دكان، بيكير، آرابه طوتمق؛ او اوكراده‌در؛ بوكوشك كرايه ويريليرمى؟ ٢. بوصورتله ويريلوب آلنان بر ملك وسائره ايچون صاحبنه ويريلان آقچه، بدل ايجار، اجاره: بو دكانك كراسى قاچ غروشدر؟ اوكراسنى ويره‌مه‌مش؛ كمى كراسى = ناولو؛ كرا بيكيرى = اجرتله بينلن حيوان؛ ديش كراسى = بر بيوك ذاتك افطارينه كيدن محتاجينه يمكدن صكره ويريلن عطيه. || آغزينى كرايه ويرمش = آغزينى آچوبده لقردى سويلمك ايستمينلر حقنده سويلنير.

كَرّات { سذ. جه. عر. فه: كره. با: كره.

كُرّات { سش. جـ. عر. فد : كره. با : كره.

كَراتا { ص. [ر. Κερατᾶς = بوينوزلى] پزونك، قلتبان، ديوث. == س. [ر. Κεράτιον = بوينوزجق] قوندوره‌نك كييلمه‌سنى تسهيل ايدن بوينوز ويا معدن ياخود كميكدن آلت، چكيجك.

كَراتالق { س. پزونكلك، ديوثلق، ناموسسزلق.

كَراجى { س. ١. كرا ايله بر او يا دائره واوطه طوتان آدم : او اوده كراجى واردر؛ كراجيسى يارين چيقه‌جقدر. ٢. كرا ايله بينك ويا يوك حيوانى ايشلدن آدم.

كِراجيلق { س. ١. كرا اولرنده اقامت : آرتق كراجيلقدن اوصاندم بر او ياپديره‌جغم. ٢. اجرتله حيوان ايشلتمك مشغوليتى : اسكله‌دن شهره كراجيلق ايديور؛ بر بيكيرى اولسه كراجيلق ايده‌جكدر.

گِراخ { س. [فا. « گراغ » دن] آرشينك حقيقتده ثمنى اولان بهر ربعنك نصفى يعنى ١٦ ده برى : بر آرشين اوچ كراخ.

كِرار { سذ. عر. تكرار، تكرر.

كَرّار { ص. عر. [« كر » دن سمب.] حربده رجعتدن صكره تكرار ودفعاتله هجوم ايدن. [حضرت على رضى الله عنه افندمزك لقب شريفيدر :] حيدر كرار.

كِراراً { حـ. عر. تكرار تكرار، تكرار على التكرار، دفعاتله : كراراً سويلدم، يازدم.

كَراريس { سش. جـ. عر. فد : كراسه. با : كراسه.

كِراز { س. ياخود :

كَراس { س. اكثر انواعى مايس ابتدالرنده يتيشن اقاليم معتدله و بارده‌يه مخصوص قرمزى ايله بياض آره‌سنده مختلف قويولقده تك چكردكلى معروف كوزل ولذيذ ميوه؛ طال باصدى كراز = پك كثرتلى وايرى جنسى؛ طراغانى كراز = سرت و كچ يتيشير جنسى. || قوش كرازى = اوفاق دانه‌لى يبانيسى، محلب. || كراز آغاجى = بوميوه‌يى ويرن آغاج. || كراز الماسى = غايتله كوچك الما. || عربستان كرازى = بلاد عربه مخصوص بر آغاجك ميوه‌سى. || كراز طوداق = غايت قرمزى طوداق.

كَراسته { س. فا. [تر. زبا. نزدى : كرسته] ١. ابنيه‌ده قوللانيلان كسلمش آغاج انواعى، ديرك وتخته و سائره : كراسته‌دن بنا ؛ كراسته‌سى صاغلام او. ٢. هرنوع معمولاتك اعمالنده قوللانيلان مواد : بو قوندوره‌جى اوسته ايسه‌ده ايى كراسته قوللانميور.

كَراسته‌جى { ياكرسته‌جى. س. ابنيه ايچون كراسته صاتان تاجر.

كُرّاسه { سش. عر. جـ : كراريس. ال ايله يازيلان كتابك سكز صحيفه‌دن عبارت اولان بهر جزئى : سريع القلم بر خطاط اولوب كونده متعدد كراسه‌لر يازاردى.

كَراك { س. كركدان دينلن جسيم حيوان كه بورنى اوزرنده بر وبر جنسنك ايكى بوينوزى واردر. مر.

كَرّاكه { س. اينجه صوفدن خفيف وطار اوستلك لباس كه وقتيله طريق علمى قيافتنده كييليردى.

كِرالامق { فتـ. ١. كرايه ويرمك، ايجار ايتمك : ياپديرديغكز دكانلرى كرالاديكزمى؟ ٢. كرا ايله طوتمق، استيجار ايتمك : قيش ايچون بر او كرالايه‌جغم.

كِرالى { ص. كرا ايله طوتلمش، كرايه ويرلمش : كرالى او، دكان.

كِرام { ص. جـ. عر. فد : كريم. با : كريم.

كَرامَت { سش. عر. جـ : كرامات. ١. كرم، لطف، احسان. ذ. ٢. اعزاز، اكرام، حرمت. ذ. ٣. اولياء اللهدن صادر اولان خارق العاده حال : او ذاتك بركرامتنى كورمشيدم ؛ كرامات اوليا حقدر. ٤. مجـ. كرامته حمل اولنه‌جق درجه‌ده اصابت، رأى صائب : كرامت بيورديكز؛ بو سوزكز عين كرامتدر.

گِران { ص. فا. ١. آغر، ثقيل: بار گران = آغر يوك. ٢. بهالى، غالى، آغر : گران بها = آغر بهالى؛ گران مايه = مايه‌سى آغر و بهالى، ذى قيمت.

كَران { س. فا. كنار، اوج : بى كران = اوجسز، كنارسز.

كُران { یا كوران. ص. قوبو آل طونده (آت). مر.

كِرانجان { ص. فا. [گران = آغر. جان = روح] آغر جانلی، ثقیل الروح.

كَراهَت { یاخود كراهه. سش. عر. و:

كَراهِیَت { سش. عر. ١. ایكرنمه: كراهتله، مع الكراهه. ٢. ایستمیه‌رك و مجبوریت تحتنده بر شیء یاپمه، جبر، اجبار. ٣. ف. جانب شرع شریفدن صراحةً و قطعیاً تحریم اولنیوب مباح اولدیغی حالده حرامه قریبق و احتمالی زیاده اولمغله اجتناب اولنمسی اقتضا ایدن شیئك حالی كه او شیئه ده مكروه دینیر.

گِرای { س. مغولجه ده مستحق و شایسته معناسنه اولوب آل چنكیزدن قریمده حكومت سورن خانلردن مینكلی كرای سلاله‌سنه عنوان اولمشیدی.

كَرب { سذ. عر. ج: كروب. غم، كدر، غصه.

كِرباس { سذ. عر. بز.

گُربه { س. فا. كدی. ن.

كَرپَدَن { س. [عر. «كابتان» دن] ١. چیوی و سائره سوكمكه مخصوص دمیر قیصاج. ٢. دیش چیقارمغه مخصوص كرپدنه مشابه آلت: دیشچی كرپدنی.

كِرپی { یا كیرپی. س. [اصلی: قرپیق] معروف كوچك حیوان كه دیكنلرله مستور اولوب اكثریا طوس طوب اوله‌رق یاتار، قنفذ، خار پشت. || اوقلی كرپی = دیكنلری قلم كبی اوزون اولوب بونلری مقام تدافعده آتان جنسی. || كرپی كبی = سرت و چوق توكلی آدم. || كرپی حلواسی = بر نوع قدرت حلواسی.

كِرپیج { س. پیشیرلمه‌مش طوغله، چیك طوغله. == ص. ١. عادی جنسدن: كرپیچ طوغله. ٢. پك قوری و سرت: یرلر كرپیچ كسلدی. ٣. كرپیچدن معمول: كرپیچ دیوار.

كِرپیججی { س. چیك طوغله یاپان آدم.

كِرپیك { س. [اصلی: قرپمق دن قرپیق] كوز قپاقلرینك كنارلرنده‌كی صره قیللرك مجموعی و بهری، جفن، مژه، مژكان: اوزون كرپیكلری واردر؛ هر كرپیكندن بر طامله یاش طاملایوردی.

كِرپیك { س. بر نوع سیلان طاشی.

كَرتدیرمك { فتـ. چنتدیرمك، كرتك یاپدیرمق، خفیف كدیك وچنتك یاپدیرمق: چتله‌یی كرتدیرمك.

كَرتلمك { فجـ. چنتلمك، خفیف كدیك وچنتیك یاپلمق: سرت آغاج اولدیغندن زور كرتلیر.

كَرتمك { فتـ. چنتمك، خفیف كدیك وچنتیك یاپمق، كرمك، نشان یاپمق: چتله‌یی كرتمك.

كَرتمه { س. ١. كرتمك ایشی. با: كرتمك. ٢. صویمقدن چیقان شیئلر، صویماندی: چام كرتمه‌سی.

كَرتَن كلر { یا كرتنكلر. س. [زبانزدی: كرتنكله] كلر دینلن درت آیاقلی حیوانات زاحفه‌نك اك مبذول جنسی كه آشاغی یوقاری برقاریش اوزونلغنده اولوب مضر دكلدر.

كَرتِنمك { فط. چنتلمك، كدیك و نشان اولنمق: بو تخته‌نك كناری چوق كرتنمش.

كَرته { یا كرتی. س. [«كرتمك» دن] ١. چنتیك، چیزكی، اشارت، نشان: چتله‌نك، حیوان قولاغنك كرته‌سی. ٢. اویوق یول: صپان كرته‌سی. ٣. درجه، مرتبه، راده: ایش بو كرته‌یه كلدكدن صكره. ٤. درجهٔ مطلوبه، نصاب، قوام: كرته‌سنه دوشورمك؛ كرته‌سنی چكمك. || باروت كرته‌سی = اسلحهٔ ناریه نشانگاهی.

كَرته { س. [یتا. Quarto = چاریك، ربع] بحـ. بوصوله‌نك منقسم اولدیغی و هر بری بر روزكار كوستترن اوتوز ایكی قسمك بهری كه ١١ درجه ایله ١٥ دقیقه مقدارنده بر زاویه‌دن عبارتدر، و هر بری درده منقسم اولوب، بونلره نصف كرته و ربع كرته دینیر. || مجـ. تام كرته‌سنده = تام زماننده، وقتنده.

كَرته ریز { س. [«ریز» لفظنك اصلی آكلاشیله‌مدی] بحـ. بر نقطه‌نك كمیدن باقلدقده پوصله كرته‌لرینه نظراً قالدیغی جهت. || كرته‌ریز آلمق = بر مو-

قعمك جهتنی پوصوله كرته‌سی واسطه‌سیله تعیین ایتمك. || كرته ریز پوصوله‌سی = كرته‌ریز آلمغه مخصوص هدفه‌لی پوصوله. || كرته ریز نقاطی = كمینك موقع وجهتنی كرته ریز واسطه‌سیله تعیینه مدار اولان فنار قله‌سی ویا دوبه‌سی وشمندیره كبی ساحلده بولنان نقاط معلومه.

كَرتی { س. با: كرته.

كَرتیك { س. چنتیك، چیزیك، نشان چنتیله‌رك یاپیلان باش: دینكلرك باشی كرتیكلی اولور ایسه تكرلك چیقماز؛ چتله كرتیكی. || كلّه كرتیك = یاره اثرندن یامری یومری.

كُرجِستان { سخ. م. بلاد قافقاسدن بر خطه كه كرجی دینلن بر قوم مخصوصله مسكوندر.

كُرجی { س. ص. بلاد قافقاسدن كرجستان اهالیسندن اولان قوم مخصوص افرادندن بولنان آدم.

كُرجیجه { ص. كرجیلرك طرز واصول ویا لساننده اولان: كرجیجه لسان، خوره. == ح. كرجیلر طرز و اصول ولساننده: كرجیجه سویلمك، كییمك. == س. كرجی لسانی: كرجیجه دخی چركسجه كبی اصل ونسبی مجهول بر لساندر.

كِرَج { س. با: كیرج.

كَرچك { ص. ۱. طوغری، صحیح، راست، واقع، محقق: كرچك سوز؛ كرچك خبر. ۲. ساخته اولمیان، حقیق، خالص: كرچك آلتین؛ كرچك صیرمه؛ كرچك انسان. ۳. صادق، صدیق، یالان سویلمز: كرچك آدم؛ كرچك دوست؛ كرچكسكز. == ح. ۱. كرچكدن، صحیحاً، حقیقةً: كرچك سویلیورم؛ كرچك كالدی می؟ ۲. تمام، ایی خاطریمه كلدی: كرچك سزه بر شیء سویلیه‌جكدم؛ كرچك او ایش نصل اولدی؟ == س. طوغریلق، صحت، صدق، حقیقت: كرچكی سویلمك. || كرچكدن = ۱. فی الواقع، فی الحقیقه، حقیقةً: كرچكدن اویله‌در. ۲. حقیقی، صحیح، ساخته اولمیان: كرچكدن آلتین؛ كرچكدن انسان.

كَرچكجی { ص. صحیح وصادق، حقیقی، خالص، یالاندن و ساخته اولمیان: كرچكجی الماس؛ كرچكجی دوست.

كَرچكلك { س. طوغریلق، صحت، حقیقت: بو سوزك كرچكلكنی تأمین ایده‌بیلیرمیسكز؟

كَرچكلنمك { فل. طوغری چیقمق، طوغریلغی، صحتی تبین ایتمك، صحیحلشمك، تحقق ایتمك: او خبر كرچكلندی.

كَرچه { حر. فا. هر نه قدر، ایسه ده: كرچه آغر بر شیء ایسه ده چاره‌سی اولمدیغندن تحمل ایتملی. — اسكی شیوه‌ده وشعرده «كرچه كیم» و «كرچه كه» صورتنده ده قوللانیلیر: كرچه كیم شعر دكلدر او كلام.

كَرخانه { س. با: كارخانه.

كُرد { س. ذ. عر. ج: اكراد. عراق عرب ایله عراق عجم آره‌سنده و جزیره‌نك شرق و شمالنده یعنی حدود ایرانیه‌نك ایكی جهتنده ساكن معروف بر قوم افرادندن اولان آدم: كردلرك اصل و نسبی؛ كرد عشیرتلری: كرد قاریسی.

گَرد { س. فا. توز، غبار.

گَرد { ص. فا. [«گردیدن» فعلندن سمص. اولوب صترتشكیلاتنده بولنور] دونن، دور ایدن: تیز گرد = چابوق دونن، سریع الدوران.

گِرد { س. فا. ۱. چوره، چیه چوره. ۲. دونمه، دوران. ن.

گُرد { ص. فا. یكیت، قهرمان، بطل. ن.

گِرداب { س. فا. ۱. صو چوروندیسی، كریوه، آیلانمه. ۲. بح. مخالف جهتلردن كلن ایكی آقندینك قاوشمه‌سندن ویا بر آقندینك طریق جریاننده بر مانعه تصادفندن یاخود قعر بحرك بردن بره دریكلشمه‌سندن حاصل اولان چورندی. ۳. مج. مخاطره‌لی یر، مهلكه: بر گردابه دوشدم.

گِردار { س. فا. ۱. ایش، فعل، عمل، شغل، كار. ۲. طرز، روش، عادت، خلق: شهریار فاروق كردار = حركتی ویا خلق وعادتی حضرت عمر (رضه)ك كینه مشابه اولان پادشاه؛ بدكردار = طرز وروشی وفعلی عملی كوتی اولان: دشمن بدكردار.

گِردا گِرد { ح. فا. چپه چوره، فیر طولایی.

گَردالود { ص. فا. [گرد = توز. آلودن = بولاشمق] توزه بولاشمش، توز طوپراق ایچنده اولان.

گَردان { ص. فا. دونن، دوور ایدن، دوار: سپهر گردان = فلك دوار. || روگردان = یوز چویرن، صرف نظر ایدن. || سرگردان = سرسری، مکانسز، پریشان.

گَردان { س. [فا. «گردن» دن] ۱. بوغازك طیشی، بوینك اوك طرفی، عنق: چفته گردان = سمیزلکدن ایکی قات گردان. ۲. علی العموم بوین: گردانی اگری؛ گردان قیرمق = ناز ایله بوین صاللامق؛ (آت) یورورکن بوینی صاللامق. || گردان قیران = بر جنس قوش.

گَردانلق { س. قادینلرك گردانه طاقدقلری اینجی و آلتین و سائره دیزیلری، گردان سوسی، قلاده، طوق.

گَردانیّه { س. (غلط فاحش تعبیر) (مو. برمقام مخصوص.

گِردباد { س. فا. [گرد = دونم. باد = یل] بر محلده دونه‌رك توز طوپراغی قالدیران و بعضاً ابنیه‌یی ییقوب آغاجلری سوگن شدتلی روزکار، قاصیرغه، صرصر، یل چورندیسی.

کُردِستان { سخ. م. ممالك عثمانیه‌ده حدود ایرانیه‌نك ایکی جهتندن وجزیره‌نك شرق وشمال طرفلرندن عبارت یر: کردستان طاغلری.

گَردِش { س. فا. دونمه، دور، دوران: گردش گردون = چرخ فلك دونمسی، دوری.

گَردَك { س. [وفیق پاشا مرحوم «گرمك» فعلندن مشتق عد ایدوب اساساً زار گریله‌رك آیرلدیغنی وجه تسمیه گوستریور. سه‌ده، فارسیده‌ده مستعمل اولوب چادر دیمك اولان «گرد» مصغری اولمسی احتماله دها قریبدر.] زفاف گیجه‌سی کاین ایله گوگیك قپاندقلری اوطه، حجله [غلطی: حجله‌گاه]: گردگه کیرمك = گوگی اولمق؛ گردك گیجه‌سی = زفاف گیجه‌سی.

کِردِگار { س. فا. فعال مطلق اولان خلاق کائنات: حضور کردگارده.

گَردَل { س. اوستی آلتی بر کنکیشلکده قیصه آغاج قاپ که باشلیجه قویون وصیغیر و سائره صاغمغه وآخورده صو وضعنه وسفائنده صو طاشیمغه قوللانیلیر: بر گردل طولوسی سوت، صو. || گردل جوزی = گمی گردللرینه قولب مقامنده چکیریلن خلاطك ایکی اوجنده یاپیلان دوگوم. || حریق گردلی = گمیده کاوساله‌دن معمول خفیف گردل.

گَردَن { س. فا. بوین، عنق، رقبه: گردن اطاعت. || گردن بند = بوین باغی. || گردن داده = بوین اگمش، مطیع، تابع. || گردن فراز، گردن افراز = بوین یوکسلدن، سرکش، مغرور، متکبر.

گَردون { ص. فا. دونن، دوار: چرخ گردون. = س. فلك، چرخ فلك، سما.

گَردونه { س. فا. آرابه.

گَرده { ص. فا. یاپلمش، ایدلمش، معمول؛ تألیف کرده = تألیف اولنمش: گلستان شیخ سعدینك تألیف کرده‌سیدر؛ سلیمانیه جامع شریفی معمار سنانك بنا کرده‌سیدر.

گِرده { س. بك اینجه بر نوع پیده، عجم پیده‌سی: گرده کبابی = بویله پیده‌یه صاریلی اوله‌رق پیشن کباب نوعی.

گَردیده { ص. فا. دونمش، طولاشمش. ا.

گُردیرمَك { فت. ۱. چکدیروب گرگین ایتدیرمك: شودری‌یی، چارشفی گردیرملی. ۲. چکدیرمك، آصدیرمق، پرده کبی اوزاتمق: نردبان باشنه بر پرده گردیرملی.

گُرز { س. فا. آغر طوپوز.

گَرَس { س. بیوك ودریك قواطه.

گَرَسته { س. با: کراسته.

گُرسَله { س. یزونك، قلتبان. [ترکانلر بیننده مستعملدر.]

گُرسِنه { ص. فا. آچ، جایع: گرسنه چشم = آچ گوزلی.

کُرسی { سد. عر. ج: کراسی. ۱. اوتوریله‌جق یوکسکجه یر، جامعلرده واعظك و مدرسه‌لرده مدرسك اوتوردیغی یرکه برقاچ باصامقله چیقیلیر. ۲. تخت، سریر، اریکه. ۳.

مقام، وظیفه: کرسیٔ تدریس، کرسیٔ خطابت. ٤. عرشك آلتنده بر طبقهٔ سما. ٥. مرکز، مقر: کرسیٔ حکومت = پایتخت. ٦. قاعده، آیاقلق: بو دیرکك کرسیسی چوق متین؛ کرسی طاشی = دیوارك کوشه‌سنه قونیلان بیوکجه طاش.

کُرسیلی { ص. متین واوتوراقلی: کرسیلی یازی.

کِرش { سذ. عر. اشکنبه، حیوانات مجتره‌نك برنجی معده‌سی.

کِرِشمه { س. فا. ناز، عشوه، غمزه، کوز وقاش ایله اولنان اشارتلر، جلوه.

کِرِفت { س. فا. [«کرفتن» فعلندن سمص.] طوتمه، یاقه‌لامه: خیدودلری اخذ وکرفت ایتدیلر.

کِرِفت { ص. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن] بر برینه کچمش، قاریشیق: کوفت‌یازی. = س. مو. نای دینلن آلت موسیقینك بر نوعی.

کِرِفتار { ص. فا. ١. طوتلمش، طوتساق، اسیر: دشمنك النه کرفتار اولدی. ٢. دوشکون، مبتلا، دوچار: کرفتار عشق وشور؛ کرفتار درد ومحنت؛ بر درده کرفتار اولدی.

کِرِفته { ص. فا. طوتلمش، طوتقون.

کَرَك { ص. ١. لازم، مقتضی، یارار، اقتضالی: او بکا کرکدر؛ نه‌مه کرك؟ ٢. یاقیشیر، شایان، شایسته، لایق، مستحق: بو مأموریت سزه کرکدر؛ او آدم پرانغه‌یه کرکدر؛ کرکی بودر = یاقیشیری؛ کرکی کبی = لایق وجهله. = س. لزوم، وجوب، حاجت، مالزم: کرك ایسه؛ کرکی بودر. = حر. [اصل «کرکمك» فعلنك مضارع مفرد غائبیدر] ایستر، خواه: کرك زنکین کرك فقیر اولسون؛ کرك سز کرك بز.

کُرك { س. فا. قورت، ذئب. ن.

کَرکَدَن { س. فا. (تر. زبانزدی: زرکردان) ١. ترکراك دینلن واوده بلکه فا. «کرك» دن مأخوذ اولان جسیم حیوان وحشی که بورنی اوزرنده بر وبر جنسنك ایکی بوینوزی واردر. ٢. کرکدنك بورننده‌کی بوینوزی که قلیج و سائره قبضه‌سی وفنجان ظرفی وسائره اولور: کرکدندن قبضه. = ص. کرکدن بوینوزندن معمول: کرکدن قبضه، ظرف.

کَرکَس { س. فا. آق بابا، نسر.

کَرکَف { س. [فا. «کارگاه» ویا «کارکف» دن] ١. نقش ایشلنه‌جك قماشك کریلوب ایشلنمه‌سنه مخصوص آلت که درت آیاقلی وآچیلیر قپانیر درت پروازدن عبارتدر: کرکف قورمق؛ کرکفك اوکندن قالقمامق. ٢. نقش ایشی: کرکف ایشلیور؛ ایی کرکف بیلیور.

کَرَکلك { س. یارارلق، لزوم، وجوب: اونك کرکلکی بودر.

کَرَکمك { فل. [یالکز غائب صیغه‌لرندن تصریف اولنور] ١. لزوم و اقتضاسی اولمق، لازم و مقتضی اولمق: بویله اولمق کرکدر، کرکدی؛ نه درلو کرکسه اویله اولسون. ٢. یاقیشمق، لایق و سزاوار اولمق: بو ایش سزه کرکمز؛ نه‌مه کرك؟

کَرکَنس { س. اوفاق و سیاه بربیرتیجی قوش که قناتلرینك آلتنده قرمزی و ماوی توکلری واردر.

کَرکی { س. کره‌جك آلت: جولاها کرکیسی. || حمله کرکیسی = قایغك کورك چکیلیرکن آیاق طیانیلان تخته‌سی.

کَرکی { س. بیوك بالطه.

کَرکین { ص. ١. قورلمش، چکلمش، کرلمش: کرکین ایپ؛ کرکین بز. ٢. مج. منقطع اوله‌جق درجه‌یه کلمش: آره‌لری، بینلرنده‌کی مناسبات پك کرکین. || مج. کرکین طورمق = تعند ایتمك، نوبرانلق ایلمك.

کَرکین { ص. آزمش، آزغین: کرکین حیوان مر. || کرکین بالیق = بو مورطه دوکنی.

کَرکینلك { س. ١. قوریلوب چکلمش شیئك حالی، توتر: ایپك، بزك کرکینلکی. ٢. منقطع اولمق درجه‌سنه کلمش اولان مناسباتك حالی، بوزوقلق: آره‌لرینك کرکینلکی.

کَرکینمك { فل. ١. شدتله باصمق: خروس طاوغه کرکینمك. ٢. صیق صیق صارلمق: کرتنکلر آغاجه کرکینمك. = فتـ. آغر بالطه ایله

اوروب كوكندن كسمك. مر.

گَرلَمك { فل. لا. قوريلوب چكلمك. گرگين اولمق، توتر ايتمك: ايپ، بز گرلدى.

گَرلَه { س. قوريلوب چكلمه، توتر: تلك گرلەسى زوردر. || بح. گرله قوتى = بر خلاطك گرلمكله تعيين اولنان قوۀ تحمليەسى.

كَرَم { سذ. عر. ١. اصالت و اصالتك شرائط و مقتضياتندن اولان عاليجنابلق، جومردلك : كرم صاحبى. ٢. لطف، مرحمت ، احسان، عنايت: بو ايش لطف و كرمكزه قالمشدر ؛ كرم بيورك = لطف، مساعده بيورك.

كَرم { سذ. عر. جج: كروم. باغ كوتوكى ، چبوغى . اجمى دها مستعملدر.)

گَرم { ص. فا. صيجاق، حار، سخين.

گَرما { س. فا. صيجاق هوا، ياز، سرما مقابلى.

كُرَماء { سذ. جج. عر. فد: كريم. با: كريم.

گَرمابه { س. فا. حمام، صيجاق. ز.

گَرماگَرم { ص. فا. پك قيزغين. شمش: محبتلرينك گرماگرم اولديغى بر زمانده.

كِرمان { س. ١. آغاجدن يوك اكرەجك باشلى ايكى. ٢. حصار : آق كرمان، قره كرمان. مر.

كَرمپه { س. قره‌دن دكيزه اوزانان طاشلق بورن.

گَرمشيك { س. يبانى قيزلجق.

گَرمُك { فت. ١. چكوب اوزاتمق، دەرق قورمق : ايپى، تلى، يايى گرمك. ٢. چكوب اوزادەرق آصمق: پرده، چارشف گرمك. || خاچه، چارميخه گرمك = صلب ايتمك. || گوكس گرمك = ١. كوكنمك، اوكنمك، بحق افتخار ايتمك: كوكسمى گره گره كزرم. ٢. قارشى طورمق، مقاومت ايتمك : دشمنه كوكس گرن افراد عسكريه.

كَرَمكار { ص. فا. لطف و كرم صاحبى ، جومرد ، سخى.

كَرَمكارانه { ص. ح. فا. جومردلك ولطف و كرمله: بر معاونت كرمكارانه ايله؛ كرمكارانه معامله ايديور.

كَرَمكارى { ص. فا. لطف وكرم صاحبنه منسوب و متعلق: ذات كرمكاريلرى؛ بر معاملۀ كرمكارى ايله. = س. فا. جومردلك، سخاوت، لطف وكرم : ابراز مأثر كرمكارى ايتمك.

كَرَمگُستَر { ص. فا. [عر. كرم = م. فا. گستردن = دوشەمك] لطف وكرم بذل ايدن، كرم صاحبى.

گَرمى { س. فا. ١. صيجاقلق ، حرارت . ز. ٢. غيرت، اقدام، فوق العاده سعى وهمت: حجاز دمير يولنه كمال گرمى ايله چاليشلقەدەدر. («گرميت» ديەملى.)

كَرميت { س. [يو. Κεραμίς, ἴδος] ١. فرونده پيشوب قيزارلمش و سرتلشمش لولەجى چامورى : كرميت پارچەسى؛ كرميتدن كوچك هيكل. ٢. اولرك طاملرينى اورتمكه مخصوص پيشمش چاموردن معمول اويوق پارچەلركه بر صرەسى اويوق طرفى يوقارىيده و ديكر بر صرەسى آشاغيده و اوتەكيلرك آرەلرينى اورتەجك صورتده قونيلەرق صويك ايچرى يه چكمەسنه مانع اولور؛ فرنك كرميتى بونك دوز وككيشى‌كه كنارلرى بربرينه چكەجك وياغمورصوينك چكمەسنه ميدان ويرميەجك صورتده ياپلمشدر. ٣. طام، چاتى اوستى: كرميته چيقدى؛ كرميتك اوستنه آتدى.

كَرميتجى { س. كرميت ياپان ويا صاتان آدم.

كَرميتخانه { س. ١. كرميت و اوكا مماثل طوپراقدن شيئلر ياپيلان محل، كرميت فابريقەسى. ٢. كرميت صاتيلان ير.

كَرميد { كرميدجى. با: كرميت وساڭره.

گَرَن { س. قوروينجه چاتلايان بالچيقلى غير منبت طوپراق.

كَرنا { س. فا. و:

كَرُناى { س. فا. وقتيله عسكره مخصوص بر نوع بورى.

گَرِنمك { فل. قوللرى و سائر اعضاى بدنى چكوب اوزادەرق اسنەمك: گرنوب طورمه؛ صيقمه يه طوتلمش كبى گرنيور.

گِرَو { س. فا. رهن. ز.

گَرُوْ { ظ. ح. با: گيرو، گرى.

كَرْوان { س. [فا. «كاروان»دن] قافله و هيئتله كيدن يولجيلر طاقمى، قافله: حجاج كروانى. || كروان اوتى = باش اوتى، اسارون. || كروان باشى = بر كروانك رئيسى. || كروان قوشى = فا. كروانك دينيلن بر جنس قوش. || كروان قيران، كروان كوكبى = صباحلين كورينمك اعتباريله زهره سياره‌سى، چوبان كوكبى.

كَروانجى { س. كروان باشى، بر كروانه رياست ايدن آدم.

كَروانسَراى { س. بيوك جاده‌لرده كروانلرك قونمسنه مخصوص خيرات ابنيهٔ جسيمه.

كَرُّوبى { سذ. عر. جـ: كروبيون: جـ. فا: كروبيان. بيوك ملك، ملائك مقرب: بزم كروبيان.

كَرَوَت { يا كرويت. س. [ر. Κρεβάτι] تخته‌دن اوتورمق ويا ياتمق ايچون يوكسكجه واگرتى ير: مندر كروتى = سدير؛ ياتاق كروتى = قاريوله: كروتده ياتمق.

كُروم { سذ جـ. عر. فد: كرم [= باغ كوتوكى]. با: كرم.

گُروه { س. فا. جماعت، طاقم، بولوك، فوج: بر گروه آدملر كچيوردى؛ گروه گروه = بولوك بولوك، فوجا فوج.

كُرَوى { صـ. عر. ؤ: كرويه. [«كره» دن سمنـ.] كره شكلنده، يووارلاق، مدور.

كُرَوِيّات { سش. جـ. عر. كره شكلى وبوشكله متعلق قواعد ومسائل هندسيه.

كَرَوِيز { س. معروف سبزه كه ياپراغى وآز چوق قالين اولان كوكى يمكه وترشى وسائره‌يه كيرير، كرفس. || صو كرويزى، يبان كرويزى = انجدان، سلام اوتى. || طاغ كرويزى = ايمپراطوريا دينلن نبات جنسى.

كَرْه { سذ. عر. ١. ايگرنمه، ديكسينمه، اكراه، استكراه، كراهت، نفرت. ؤ. ٢. ايستميه‌رك وجبر آلتنده بر ايش ياپمه، زورلامه، زورلانمه، زور، طوع مقابلى.

كَرّه { سش. عر. جـ: كرات. [«كرار» جمع دكلدر] دفعه، مره، گز: بر كره ييقامق؛ اوچ كره اورمق؛ يوز كره، بيك كره = دفعاتله، كثرتدن كنايه: بعض كره = بعض دفعه، احياناً؛ چوق كره = دفعاتله، مكرراً؛ بو كره = بو دفعه. == جـ. كراتله = دفعاتله، متعدد دفعه‌لر. || كرات جدولى = بردن اونه قدر رقملرك باشده واوكده‌كى خانه‌لره يازيلوب حذالرنده ايكيسنك حاصل ضربنى حاوى اولان و جمعاً يوز خانه‌يه منقسم بولنان جدول كه مشهور فيثاغوراسك ايجاديدر.

كُرّه { سش. عر. جـ: كرات. ١. يووارلاق شىء، جسم مدور، طوپ. ٢. ر. [هندسهٔ مجسمه‌ده] سطحنك هر نقطه‌سى مركزدن مساوى بعده بولنان جسم؛ كره ديلمى؛ قطعهٔ كره. || كرهٔ ارض = ١. كره شكلنده اولان ير يعنى دنيا. ٢. دنيانك سطح خارجيسنى كوسترمك اوزره اوستى منقش ومحرر صنعى طوپ، مجسم خريطه. || كرهٔ سما كوكك هيئتنى ونجوم و بروج و سائره‌نك مواقعنى كوسترن صنعى طوب.

گِرِه { س. فا. دوكوم، عقده؛ گره گره = دوكوم دوكوم.

كَرْهاً { ح. عر. ١. ايكرنه‌رك، ديكسنه‌رك، نفرت وكراهتله: بو ايشى كرها ياپدم. ٢. ايستميه‌رك، آرزو ايله اولميه‌رق، جبراً، اجبار تحتنده اوله‌رق: طوعاً وكرهاً = ايستر ايستمز.

گَرى { ياخود گيرى و ياگيرو. س. ١. آرت، آرقه، قيچ، خلف: اوك، كمينك، كروانك كريسى. ٢. برشيئك صكره كلن قسمى، صوك، عقب: قيشك، صوئوغك، آلنان خبرلرك كريسى. ٣. انسان وحيوانك آرقه‌سنده‌كى عضو معروف، قيچ، قويروق، عجز، ورا: طاوغك گريسى. ٤. آلت طرف، مابعد: گريسى كله‌جكدر؛ گريسى بوندن ايبدر. ٥. دونش، عودت، آرقه‌يه طوغرى حركت: صاغدن گرى؛ صولدن گرى. == صـ. ١. آرقه‌ده بولنان، آرت، خلفى، پسين: بنانك، كمينك گرى طرفى، كروانك گرى قسمى. ٢. صكره‌كى، مؤخر، آلت: حكايه‌نك كرى قسمى؛ يازك كرى صيجاقلرى. ٣. آشاغى بولنان، دون: درسده آرقداشلرندن كريدر. ٤. وقت حقيقيدن آز كوسترن ايلرى

مقابلی: سزك ساعت گریدر. == ظم. آرقـه‌ده ، آرتده : گری قالمق؛ گری گری کیدیور. == ظز. صکره، بعده، مؤخر : شمدن گری. == د. تکرار، ینه : گری گیتمك: گری‌دونمك؛ گری چویرمك؛ گری ویرمـك. == حه. آرقـه‌یه طوغری عودت امرینی متضمندر: گری! || حروف الصاقله برابر ظروف مکانیـه و زمانیه تشکیل ایدر : گریدن، گریده، گری‌یه، گریسنجه: گریده قالمق؛ گری‌یه دونمك ؛ گریدن یورمك؛ گریسنجه گیتمك. || گری آلمق = استرداد ایتمك : مالم بگنلمزسه گری آلیرم؛ بو سوزی گری آلك. || گریسنی آلمق = قالان قسمی‌ده یاپوب بیترمك : او ایشك گریسنی آلدیکزمی ؟ || آیاقلری گری گری گیتمك = کوکلسز و ایستمیه‌رك گیتمك، مع الکراهـه حرکت ایتمك . || گری چویرمك= اعاده ایتمـك ، ارجاع ایلمك . || گری دونمك= عودت ایتمك. || گری طورمق= تشبث ایتمه‌مك، قاریشمامق،اجتناب‌ایتمك،چکلمك. || گری‌قالمق= ۱. دیکرلرینه‌یتیشمه‌مك، آرقه‌ده قالمق : آرقداشلرندن گری قالدی ؛ او کیسه‌دن گری قالمیور. ۲. تأخیراولنمق، تأخر ایتمك، موقتاً صرف نظر اولنوب اجرا اولنمامق : او ایش گری قالدی. ۳. خالی اولمق ، فارغ اولمق: چالیشمقدن گری قالمیور. ٤. بکیکمك : بوکون واپور گری قالدی . || گری‌قومق= تأخیر ایتمك، صکره‌یه براقمق. || گری کلمك= عودت‌ایتمك. || گری گیتمك = تدنی ایتمـك. || گری‌ویرمك= رد، اعاده‌ایتمك.

کریال { س. ترکستان ایرماقلرنده بولنان برنوع تمساح.

گریان { ص. فا. ۱. آغلایان ، باکی : گریان اولمق = آغلامق. ۲. آغلایه‌رق : گریان گریان کیدیوردی = آغلایه آغلایه .

گریبان { س. فا. یاقـه، جیب : چاك گریبان = یاقـه‌نك یبرتلمسی، شق ایدلمسی ؛ گریبان چاك = یاقه‌سی شق اولنمش ، مأیوس ومکدر.

گریخته { ص. فا. قاچمش، قاچقین، فراری. ز.

گرید { سخ. م. [یو. Κρήτη] آق دکیزك الك بیوك آطه‌لرندن بر جزیره در . عربلر « اقریطس » دیرلردی. || گرید لاله‌سی= شقایق نوعی. || گرید یلیمی = بر جنس نبات .

گریدلی { س. ص. گرید جزیره‌سی اهالیسندن آدم.

گریدی { ص. ۱. گرید جزیره‌سنه منسوب ومتعلق. ۲. گرید اهالیسندن اولان، گریدلی.

گریز { س. فا. قاچمه، فرار : جای گریز= قاچه‌جق یر، مفر، ملجأ. == ص. قاچان، فرارایدن، چکیلوب اجتنـاب ایدن [صتر. تشکیله کیرر:] مردمگریز= انسانلردن قاچان، کیمسـه ایله الفت ایتمز، آدمجیل.

گریز { س. [فا. « کاهریز » دن] پیسلك و چرکف لغمی : گریز طیقانمش؛ گریزی آچملر؛ گریز صویی.

گریزان { ص. فا. ۱. قاچان، قاچیجی: گریزان‌اولمق= قاچمق. ۲. قاچه‌رق.

گریزگاه { س. فا. قاچـه‌جق یر، مفر، ملجأ.

کریزمه { س. [یو. Κοίλισμα] یکی آچیلان اراضینك ییـانی کوکلر چیقـارلمق اوزره دریك قازلمسی : ایکی بل، اوچ بل کریزمـه = ایکی ویا اوچ بل دریکلکنده؛ کریزمه یاپمق.

گریزنده { ص. فا. قاچان، قاچیجی. ز.

کریش { یاکیریش س. ۱. کمان کبی بعض سازلره تل یرینه طاقیلان سیکیر ویا باغرصاقدن‌صاب، وتر : کمانك کریشلرینی گرمك؛ کریش قوپمق. ۲. یایی گرمکه یارایان لاستیقلی‌باغ، زه: یایك کریشنی چکمـك. ۳. دوشمه و طاوان تخته‌لری میخلانمق اوزره اوطـه‌نك اینجه قلیجلامه‌قونیلان کراسته : بتون غلاصدن کریشلر قونمش اولدیغندن دوشمه هیچ اسنمیور. || برینه کریش اولمق = طاقلق ایلیشمك. || قولاق کریشده‌اولمق= سویلنیلن شیئی قاچرمیوب ایشیتمك و مقتضاسنجه عمل ایتمك اوزره دقتـلی ومتنبه اولمق.

کریشخانه { س. کریش یاپیلان کارخانه.

کریشامك { فت. (یایك) کریشنی چکمك، گرمك. زه

ایتمك : یاڭی کریشلدی.

کِریشلَمه { س. قلبچنه وضع اولنمش کراسته. == ص. کریش کبی قلبچنه وضع اولنمش، قلبچلامه.

گِریف { ص. [فا. «گرفت» دن غلط] با : گرفت.

کَریم { ص. ع. ژ: کریمه. ج: کرام. [«کرم» دن صش.] ۱. اصالت ومجدوشرف صاحبی، لئیم مقابلی: بر ذات کریم؛ کریم السجایا؛ کریم الخصال. ۲. کرم وسخاوت صاحبی، جومرد، عنایت‌واحسان‌صاحبی: کریم اولان ذات و عدینی دین عد ایدر. ۳. بیوك، عالی، عز و شرف صاحبی، محترم، عزیز، معزز: قرآن کریم؛ آیت کریمه؛ فریقان کرام. [«اکرم» اسم تفضیلنك جمعی اولمق اوزره «اکارم» یرینه استعمالیله «یاوراکرم» ك جمعنده «یاوران کرام» دینلمسی غلطدر.] || الله کریم = الله کرم واحسان صاحبیدر؛ الله ویرر. یوقلغه قارشی تسلی تعبیریدر.

گَریم { س. [«گرمك» دن] ۱. حیوانك باجاقلرینی گروب آچه‌رق یوریمه‌سی. ۲. دستگاهك گرلسیله اوگه کلن مقدار.

کَریمانه { ص. فا. از. عز وشرف وکرم صاحبنه منسوب ویالایق وشایسته: جانب‌والای کریمانه‌لرینه؛ اشعار کریمانه‌لری.

گَریلَمك { فل. (حیوان) باجاقلرینی گروب آچه‌رق یوریمك.

کَریمه { سش. ع. ۱. آیت کریمه، آیت قرآنیه. ۲. قیز، دیشی اولاد، اولاد اناث: کریمه خانم: کریمه‌کزی نکاحلادیکزمی؟ [«کرم»دن مشتق اولوب تعظیم وتشریف معناسنی متضمن اولدیغندن، بو دخی «مخدوم» کبی متکلم طرفندن کندی اولادی حقنده استعمال اولنمیه‌جق تعبیراتدندر.]

کُرَیوه { سش. ع. ج: کریوات. [«کره» نك مصغریدر.] تش. کوچوجك طوب و یومری سیء، فر. Globule : کریوهٔ بیضاء، کریوهٔ شحمیه.

گِریوَه { س. فا. ۱. چیقماز صو. قاق، پك‌طولاشیق‌یول. ۲. مج. صعوبت، مشکلات، چاره‌سز حال، گرداب: بر گریوه‌یه دوشدی.

کَریه { ص. ع. ژ: کریهه. [«کره» دن صش.] ایگرنج، پیس، مردار، منفور: کریه النفس = آغزی فنا قوقان؛ کریه المنظر = شکل وهیئتی چرکین ومستکره.

گِریه { س. فا. آغلامه، بکاء، ناله: گریه و زاری ایده‌رك.

کَریه { س. صاغدیچ. مر.

کَریهه { سش. ع. ج: کرایه. ۱. ایگرنج ومنفور شیء. ۲. محاربه، جنك. == ج. حربك شدائد ودهالکی.

گَز { س. [اصلی فارسی اولوب معنای اصلیسی آرشین و اوق در] ۱. اراضی مساحه‌سنده مستعمل ایپ‌که دوکوملرله اقسامه منقسمدر. ۲. شاقول ایپی : گزه اورمق = شاقوله آلمق. ۳. اوقك کریشه کچن اویوق اوجی. ٤. خشبی اوق وآرشین کبی شیئلر اعمالنه‌یارایان ایلغین آغاجی: گز آغاجی؛ گز منی = بو آغاجده حاصل اولان بر نوع قدرت حلواسی. ٥. طوغری دال، فدان.

گَز { س. کره، دفعه، مره: برگز = برکره. [وفیق پاشا مرحوم فارسی اولدیغنی بیان ایدیورسه‌ده، فارسی لغت کتابلرینك هیچ برنده بولنمه‌مدیغندن، خالص ترکجه اولسه گرکدر.]

گِز { یاخود گیز س. مج. کمینك قیچنده‌کی بایراق سرنی، کمینك قیچ دیرکنده یاتیق طوران میزانه سرنی؛ غراندی گزی؛ پرووه گزی.

کِز { ض. ضمیر مخاطبك جمعی اولوب سزك دیمکدر: ایشکز = سزك ایش؛ باباکز = سزك پدر. == د. فعللرك جمع مخاطبنی تشکیل ایدر: سزسکز؛ کلیرسکز؛ کلدیکز؛ کلکز. [«ك»ك حرکه سی بالطبع ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اولور.]

گُزار { گزاف و سائره. با: گذار وسائره.

کُزاز { سذ. ع. ط. پك وجعلی بر نوع سیکیر گرلمسی که آغر خسته‌لقلرده عارض اولور، فر. Tétanos .

کُزبَره { سش. ع. نبا. آصمه‌جق؛ کزبرة البئر = تره؛ کزبرة الحمام = شاهتره؛ کزبرة القنات = بالدیری قره.

گَزدیرمك { فتـ. ۱. یوروتمك، طولاشدیرمق: آتی گزدیرمك. ۲. سیره کو-

تورمك، اكلنديرمك : شو چوجقلری براز گزدیرملی. ٣. هر طرفی كوستروب باقدیرمق : كراجی‌یه، مشتری یه اوی، باغی گزدیرمك. ٤. بر شیئی هر كسك اوكنه كوتوروب برشیئ طاغیتمق ویا طوپلامق : یمكی گزدیرمك؛ دف گزدیرمك. ٥. یكرمك، اصرار ایتمك : اطرافه بركوز گزدیردی؛ یازی اوزرینه قلم گزدیرمك؛ اثوابك اوستنه اوتو گزدیرمك. ٦. سرپمك، طاغیتمق، اككك، طاملاتمق : اوزرینه یاغ، شربت، شكر گزدیرملی.

گزر { ص. آیاقده بولنان، قالقوب طولاشان، یاتمیان : گزر خسته = یتاغه یاتمامش.

گزگین { ص. و :

گزگینجی { ص. چوق گزمش، چوق عالم كورمش، جهان دیده.

گزلك { س. اكری قلیچك آغزی. [وفیق پاشا مرحوم تركیده چاقی معناسنه كلدیكنی بیان ایدیورسه ده، لامك فتحیله فارسیده قلمتراش معناسیله مستعملدر. عجبا اصلی تركجه‌می فارسی‌می؟]

گزلمك { یا كزله‌مك. فتـ. ١. اولچمك، مساحه ایتمك. ٢. شاقوله آلمق، تسویه ایتمك. ٣. (اوق) یایك كریشنه طاقوب قورمق.

گزلمك { فجـ. ١. یورونمك، طولاشلق، مشی و حركت اولنمق : چارك ایچنده گزلمز. ٢. سیر وتماشا ایدلمك، اكلنلمك : اوگله‌نك صبحاغنده گزیلیرمی؟ ٣. هر طرفی باقلق، معاینه اولنمق : بوبنانك ایچی، اوطه‌لری گزله بیلیرمی؟ ایچنده كیمسه اولمدیغندن گزلمك ممكندر.

گزلی { گزلمك، گزلتمك. با : كیزلی وسائره.

گزمك { فل. ١. یوریمك، طولاشمق، دور وحركت ایتمك : باغچه‌ده گزیوردم؛ طاملك اوزرنده قوشلر گزیور. ٢. سیر وتماشا وتفرج ایتمك، طولاشوب اكلنمك : چوجقلر گزمكه كیتدی؛ درسلرینی بیتیردكدن صكره ایكی ساعت گزمكه مساعده‌لری واردر. ٣. بولنمق، موجود اولمق : سز بورالرده‌می گزیورسكز؟ بنم شمسیه‌م اوراده نه گزیور؟ ٤. آیاقده اولمق، یاتمامق، خسته اولمامق : اپی وقت یاتدی شمدی گزیور؛ یتاقدن قالقمش گزیور. == فت. ١. طولاشمق، سیر وسیاحت ایتمك، دور ایلمك = جزیرة العربك هرطرفنی گزمشدر؛ او دنیایی گزمشدر. ٢. هرطرفنی گوروب معاینه ایتمك، باقمق : كرالایه‌جغم، صاتین آله‌جغم اوی، باغی گزدم؛ هركه فابریقه‌سنی گزمكه كیدیورم. || آردینده، آرقه‌سنده، پینده، پشنده گزمك = طالبی اولمق، الده ایتمكه، ایده‌نمكه چالیشمق. || ال اوستنده گزمك = معزز ومكرم اولمق. || اللرده گزمك = مقبول اولمق. || بوش گزمك = آواره اولمق، ایشسز طورمق. || دیللرده گزمك = شیوع بولمق، شایع اولمق. || قول گزمك = محافظه ایچون عسكر طولاشمق. || گزوب توزمق، سورتمك = خوارده‌لق ایتمك. || نه گزر؟ = نره‌ده؟ خانیا؟ یوق : بوكوچك یرده كتاب، كتابجی نه گزر؟ بزده اویله شیئلر نه گزر؟ || نره‌لرده گزیور = نره‌ده‌در، نه اولدی؟ بزم قلمتراش نره‌لرده گزیور؟

گزمه { س. ١. گزمك ایشی. با : گزمك. ٢. تفرج، تماشا، سیر : گزمه‌یه كیتدی؛ گزمه‌دن كلیور. ٣. چارشی و سائره بكجیسی، عسس.

گزند { س. فا. ضرر، زیان، خسار : ایصال گزند ایتمك = ضرره اوغراتمق، اضرار ایتمك.

گزندی { س. ١. گزنمه، سیر، تفرج. ٢. گزیله‌جك یر، گزوب طولاشیله‌جق محل. ٣. اوطه‌لرك اوكنده گزه‌جك قدر طار صوفه، قوریدور.

گزنمك { فل. ١. طولاشمق، كندی كندینه گزوب وقت كچیرمك : دكیز كنارنده گزنیوردم. ٢. دفع حاجت ایچون طیشاری چیقمق، صو دوكمكه كیتمك.

گزی { س. ایپك وایپلیكه قاریشیق خاره‌لی معروف برنوع قماش كه اكثرك برآرشین اولمسی وجه تسمیه‌سیدر : هند گزیسی؛ گزیدن انتاری. == ص. گزیدن معمول : گزی جبه.

گَزیجی { ص. ١. گزن، سیر ایدن، سیار. ٢. سیر وسیاحت ایدن، سیاح.

گَزیجی { س. گزی یاپان وصاتان آدم.

گَزیجیلك { س. سیر، سیاحت : گزیجیلکی چوق سورم.

گَزیده { ص. فا. ایصیرلمش : مار گزیده = ییلان طرفندن ایصیرلمش، ییلانك ایصیردیغی. ز.

گُزیده { ص. فا. سچلمش، منتخب، برشیئك الك ایی قسمی : آثار گزیده؛ ملوك سلجوقیه‌نك الك گزیده‌سی.

کِزیر { س. کوی مختارینك یاماغی حکمنده اولان کوی کتخداسی.

گُزین { ص. فا. ١. سچن، انتخاب ایدن، سچوب اتخاذ ایدن، اختیار ایلین [صرف تشکیلنه کیرر :] وحدت گزین = اختیار وحدت ایدن؛ گوشه گزین فراغت = فراغت گوشه‌سنی انتخاب و اختیار ایدن. ٢. سچلمش، منتخب، مختار : چهار یار گزین رضهم.

گژدُم { س. فا. [اگری قویروقلی] عقرب. ز.

کَس { س. فا. ج : کسان. کشی، کیمسه، کیمسنه. [مفردی لسانمزده یالکز قوللانلماز.] || هرکس = هربر شخص، هرکیم اولورسه : بونی هرکس بیلیر؛ هرکسك آکلایه‌جغی بر لسانله. || بعض کسان = بعض آدملر، بعض خلق : بعض کسانك اعتقادینه کوره. || بی کس [بیکس] = کیمسه‌سز، یتیم، اقربا وتعلقاتی وحامیسی اولمیان : پك بیکسدر؛ بیکسانه آجیملی. || ناکس = ١. انسانیتسز، نامرد، آلچاق. ٢. [زبانزدی : نکس] خسیس، بخیل، پنتی.

کَس { ص. شاشقین، مبهوت، حیران. مر.

کُساحت { بس. عر. ط. چوجقلره عارض اولان علت که کمیکلرینك اینجلوب یالکز باشلرینك قالینلاشمه‌سنی وضعف ودرمانسزلغی موجبدر، سیسقه‌لق، فر. Rachitisme .

کَساد { سذ. عر. ١. سورومسزلك، رواجسزلق، صاتلمامه، چكمه‌مه : تجارتده کساد واردر. ٢. یوقسزلق، فقدان، ندرت، قطلق، قحط : ذخیره‌نك کسادی واردر؛ آقچه کسادی وار.

کَسادلق { س. ١. سورومسزلك، رواجسزلق، کساد : اورته‌ده کسادلق واردر. ٢. سورومسزلك وقطلق وقتی : او سنه کسادلق ایدی.

کُسار { ص. فا. یین، ایچن، استهلاك ایدن ویا رفع و ازاله ایدن : می کسار [میکسار] = شراب ایچن؛ غم کسار [غمکسار] = برینك کدرینی چکن، انیس، محب صادق : یار غمکسار. [یالکز بویله ترکیباتده بولنور.]

کَسافت { سذ. عر. بولانیقلق، آچیق وبراق اولمامه : بو جسمك، بو مایعك کسافتی. ز.

کَسالت { سذ. عر. اوشنمه، تنبللك، رخاوت.

کَسب { سذ. عر. ١. قزانمه، قزانج، اکتساب، استفاده : خیلی ثروت کسب ایتمشیدی؛ آیده برقاچ یوز لیرا کسبی واردر. ٢. ایدنمه، حاصل و پیدا ایتمه : کسب معلومات ایتمك؛ یاغمور آلتنده آو آرقه‌سنده گزمکدن شوعاتی کسب ایتدم. ٣. معیشتی چیقارمق ایچون اولنان سعی ایله بوکا آلت اولان صنعت ومشغولیت : کسب وکار صاحبی؛ اصحاب کسب عندالله مقبولدرلر.

کِسبَت { س. کسوه‌دن غلط. با : کسوه.

کَسبی { ص. عر. آ: کسبیه. قزانلمش، تحصیلی، عارضی، طبیعی وجبلی اولمیان : هنر ومعرفت کسبیدر؛ اخلاقك انسانده جبلی می کسبی می اولدیغی مسئله‌سی بین الحکما منازع فیهدر.

کُستاخ { ص. فا. عارسز، ادبسز، نا‌ادب ایتمیوب بیپروا میدانه آتیلان : پك کستاخ آدمدر.

کُستاخانه { ص. ح. فا. عارسزجه، بی ادبانه، تأدب ایتمکسزین، تربیه‌سزجه برجرأتله : کستاخانه حرکت، معامله؛ کستاخانه سویلیور.

کُستاخلق { س. عارسزلق، ادبسزلك، تربیه‌سزلك، بی ادبانه جرأت : بو آدمك کستاخلغی صوك درجه‌ده‌در.

کَستانه { س. [یو. Κάστανον] معروف میوه که اقالیم معتدله‌ده یتیشوب دیکنلی یشیل برطیش قبوق ایچنده ایکی دانه بولنور و بهری آچیق سیاه و

يومشاق بر قابوق ايچنده بر تك ايبدن عبارتدر، عر. قصطله : آت كستانه‌سى = يمز ايرى جنسى كه آغاجى سوس ايچون باغچه‌لرده ويول كنارلرينه ديكيلر؛ قوزى كستانه‌سى = چيك دخى ينير بر جنس كوچك دانه‌ليسى؛ گول كستانه‌سى = صولاق يرلره مخصوص جنسى؛ كستانه كبابى = قابوقله برابر ويا تبوقسز اوله‌رق آتشده پيشمش كستانه. || كستانه آغاجى = كستانه ميوه‌سنى ويرن آغاج كه خيلى بيوك اولور. || كستانه رنكى = آچيق سياه رنك. || كستانه‌طوريسى = آتك آچيق سياه طونى. || كستانه طورپى = برجنس كوچك طورپ. || كستانه فشنكى = زياده پاتردى ايدر برفشنك. == ص. كستانه رنكنده، آچيق سياه : كستانه صاچ.

كَستانه‌جى { س. كستانه كبابى صاتان آدم.

كَستانه‌لِك { س. كستانه آغاجلرينى حاوى محل، كستانه آغاجى قوريلغى.

كُستَر { ص. فا. [«كستردن» فعلندن مص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] دوشه‌ين، بسط ايدن : مراحم كستر = مرحمتلى.

كَستَره { س. كتره.

كَستَل { يا قسطل. س. [ايتا Cas- tello] حصارجق، قصر.

كَسدِيرِلمَك { فج. ١. قطع ايتد. يرلمك : آغاجك قورومش داللرى باغچوانه كسديرلدى. ٢. قطعياً حل وفصل اولنمق، قرار قطعى ويرلمك : او دعوى الآن كسديرلدى. ٣. قطعياً حكم اولنمق، قطعى برفكر بيان ايدلمك : بو كلمه‌نك اصل تركجه‌مى يوقسه ديكر برلساندن مأخوذمى اولديغى كسديريله‌مدى.

كَسديرمَك { فتـ. ١. قطع ايتد. يرمك : شو آغاجلرك فضله داللرينى باغچوانه كسديرملى. ٢. قيصالتمق، اختصار ايتديرمك : يولى كسديردم. ٣. واز كچرمك، براقديرمق : او آدمى قماردن كسديرملى. ٤. قرار ويرمك، حكم ايتمك : بونك وجه تسميه‌سنى كسديره‌مدم. ٥. تخمين ايتمك : كنديمجه اويله كسديردم. ٦. سوت وشكر وسائره‌يى اكشى ايله تحويل ايتمك. ٧. بوغازلاتمق، ذبح ايتديرمك : بر قاچ قويون كسديردى. || اويقو كسديرمك = اويقوسنى آلمق، بر آز اويويوب اويقويه اولان آرزويى دفع ايتمك. || باشنى كسديرمك = تعند، اصرار ايتمك. || كوزه كسديرمك = يابه بيله‌جكنى آكلامق، كوكنمك : او خندغى آتلامغى كوزمه كسديره‌مدم؛ اويازى‌يى يازه‌بيله‌جكمى كوزمه كسديردم.

كَسديرمه { س. كسديرمك ايشى. با : كسديرمك. == ص. ١. قطعى، ناقابل اعتراض و تغيير : كسديرمه جواب؛ كسديرمه سوز. ٢. تخمينى، مخمن : كسديرمه بر مقدار. ٣. قيصه، مختصر، طولاشماز : كسديرمه يول.

كَسَر { س. دوالكر و مرانغوز آلتى كه قيصه بر صاپه چكيلمش بر طرفى كسكين و ديكر طرفى چكيچ كبى برچليكدن عبارتدر، تيشه. || مج. نعلينجى كسرى = كنديته طوغرى يونتقدن كنايه اوله‌رق منفعتپرست، يالكز كندى منفعتنى دوشونور آدم.

كَسر { سذ. عر. ج : كسور. ١. قيرمه، پارەلامه : جامى كسرايتدى؛ قول كميكنك كسرى. ٢. بوزمه، خلل كتيرمه : نفوذينى كسر ايتدى؛ كسر ناموس. ٣. د. بر حرفك اسره ايله اوقونمه‌سى : سز ضميرى كسرسين ايله‌در. ٤. ر. [حسابده] بر عدد مجموعندن بر ويا برقاچ حصه‌يه دلالت ايدن مقدار كه ايكى درلودر : برنجيسى كسر عادى كه افقى بر چيزكى ايله آيرلمش ايكى رقمله يازيلوب يوقاريده‌كى رقم حصه‌لرك عددينى و آشاغيده‌كى رقمده مجموعى كوسترير : ١/٢ ايكيده بر، نصف؛ ١/٣ اوچده بر، ثلث؛ ١/٤ درتده بر، ربع، چاريك؛ ٢/٣ اوچده ايكى، ثلثان؛ ٣/٤ درتده اوچ، اوچ ربع، اوچ چاريك. ايكنجيسى كسر اعشارى كه بر مجموعك اون قسمه و بونك اقسامندن هر بينك ينه اون قسمه تقسيميله بو وجهله تقسيمده دوام اولنه‌رق بو اقسامندن برمقدار بيان ايدن رقم اولوب مقسومدن فاصله ايله آيريله‌رق يازيلير، مثلا : ٣،٢٠٥،٧٢ كيلو يازلدقده اوچ كيلو (ايكى اوقه) ايله يكرمى بش غرام (يكى درهم) ويتمش

ایکی سانتیغرام دیمکدر. [اوزان و مقاییس جدیده بو قاعده اوزرینه مؤسس اولوب حسابجه بك سهولت بخشدر.] ٥. جرا. کمیك قیرلمسی: کسر شعری، کسر عرضی، کسر منماری وسائره. || ر. اختصار کسر = کسری ترکیب ایدن ایکی رقمك مشترك بر رقمه تقسیمی، مثلا ٥/٢٠ کسرینك بشه تقسیمیله ١/٤ صورتنه تحویلی؛ قابل اختصار، غیر قابل اختصار کسر. = جـ. بر بیوك مقدارك کوچك یعنی کسر ویا آحاد وعشراتله افاده اولنان کوچك قسمی که چوق دفعه بیان اولنمیوب «کسور» تعبیریله یکچیریلیر: بیك بشیوز کسور لیرا؛ یوز قرق کسور غروش؛ کسوری وارمیدر؟ کسوری یازمایك؛ کسورسز رقم، حساب. || کسورات = اوفاقلق آقچه.

کَسره { سـ. عر. حرکات ثلثهٔ عربیه‌دن اسره دینلن } حرکه که حرفك آلتنه یازیلیر؛ کسرهٔ خفیفه = ترکجه‌ده «بز» و «کیم» کبی اینجه اوقونان اسره؛ کسرهٔ ثقیله = ینه ترکجه‌ده «صره» و «ایلیق» کبی قالین اوقونان اسره.

کَسری { صـ. عر. ث: کسریه. ر. حسابده کسره منسوب } ومتعلق: عدد کسری؛ اعداد کسریه.

کِسری { سنـ. عر. جـ: اکاسره. [فا. «خسرو» دن غلط] } ایران قدیم حکمداری، ساسانیان سلاله‌سنه منسوب حکمدار.

کُسُسته { صـ. فا. کوشك، سو. ایوك. ژ. }

کَسِشمَك { فشـ. ١. ایکی کشی بینلرنده قرار قطعی } ویرمك، بینلرنده‌کی حسابی کسمك، بازارلغی قرارلشدیرمق: اونکله کسشدك؛ بو کون پازارلق، حساب، سوز کسشه‌جکز. ٢. اویونده طاش مبادله ایتمك، آلوب ویرمك.

کَسِشمه { سـ. ١. قرار قطعی، حساب و پازارلق } قطعی. ٢. اویونده طاش مباده‌له‌سی.

کَسَك { سـ. ١. بل و قازمه یا صپانك چیقاردیغی بیوك } طوپراق پارچه‌سی، کرپیچ، تزك. ٢. بر یره صره‌لانوب چمن یاپلمق اوزره اوستنده‌کی اوتله برابر کسیلوب چیقارلمش درت کوشه‌لی چایر پارچه‌سی.

کَسگَن { سـ. البسه‌یی کسن اوفاق بر جنس فاره. }

کَسگی { سـ. ١. دال کسمکه مخصوص اوفاق بالطه، } ال بالطه‌سی. ٢. صاج و دمیر کسمکه مخصوص دوز ویاصی قلم.

کَسگین { صـ. ١. چوق کسر، بیلنمش، قاطع، صارم، } تیز، بران: کسگین قلیج، بیچاق، چاقی. ٢. دلر، سیوری، حاد: کسگین ایکنه، دیکن. ٣. سرت، قوتلی، شدید، پك: کسگین روح، سرکه، توتون. ٤. مؤثر، طوقناقلی: کسگین دیل، سوز، قلم. ٥. پروزسز: کسگین یازی. ٦. فعال، سریع، جست وچالاك: کسگین آدم. = سـ. بر آلتك کسر طرفی: قلیجك کسگینی.

کَسگینلَشمَك { فل. ١. چوق کسر ویا دلر } اولمق، قاطع ویاحاد اولمق، بیلنمك: بو چاقی، بو ایکنه کسگینلشدی. ٢. سرتلشمك، قوت پیدا ایتمك: سرکه کسگینلشدی. ٣. فعال وجست وچالاك اولمق: او چوجق چوق کسگینلشدی.

کَسگینلِك { سـ. ١. چوق کسر و بیلنمش آلتك ویا } اوجی یك سیوری و دلر شیئك حالی: قلیجك، چاقینك، ایکنه‌نك کسگینلکی. ٢. سرتلك، شدت: سرکه‌نك کسگینلکی. ٣. تأثیر، طوقناقلیلق: دیلك، سوزك کسگینلکی. ٤. فعاللك، جستلك، چالاکلك: اوچوجغك کسگینلکی. ٥. بر آلت قاطعه‌نك کسر طرفی: قلیجك کسگینلکی. ٦. قلیجلامه وضعیت: تخته‌لری کسگینلکنه قومق.

کَسگینلَنمَك { فل. کسگین اولمق. || : کسگین } وکسگینلشمك.

کَسَل { سنـ. عر. کوشکلك، تنبللك، بطائت، رخاوت. }

کَسِلمَك { مجـ. فل. ١. قطع اولنمق: بوتخته کسلدی؛ } بو آغاج قولای کسلمز. ٢. بیچلمك: اثوابی کسلدی. ٣. منقطع اولمق، طورمق، دیکلمك، دوام ایتمه‌مك: یاغمور کسلدی؛ مخصصاتی، تعیینی کسلدی. ٤. چکلمك، اجتناب ایتمك، آرتق یناشمامق: ایمکدن، درسدن، اختلاطدن، ایشدن کسلدی. ٥. قطعیاً قرارلاشمق، تقرر ایتمك: بازارلق کسلدی؛ کونی کسلدی. ٦. کسل و رخاوته دوچار اولمق،

قیریقلاق طویمق : اللرم، آیاقلرم، دیزلرم كسلدی. ٧. بوزلمق، اكشیمك، صوبی سائر موادندن آیرلمق : سوت كسلدی. ٨. بكزه‌مك، دونمك : اورته‌لق دكیز كسلدی؛ صوؤقدن بوز كسلدم؛ حكمتدن دم اوره‌رق ابن سینا كسلدی. ٩. بوغازلانمق، ذبح اولنمق : بوقدر قوبون كسلدی. ‖ چوجق سوتدن، ممه‌دن كسلمك = آرتق ممه ویرلمه‌مك.

كَسِلمَه { س. كسلمك ایشی. با : كسلمك.

كَسَمز { ص. كسگین اولمیان، كور، قونت، كوند.

كَسمَك { فتـ. ١. بر آلت قاطعه ایله آیرمق، قطع ایتمك : تخته، آغاج، كاغد، بز كسمك. ٢. بیچمك : اثواب، ستره، فستان كسمك؛ كسوب دیكمك. ٣. طوردیرمق، دیگدیرمك، كچیرمك : روزكار یاغموری كسدی؛ آندیپیرین باش آغریسنی كسر. ٤. آره‌لق ویرمك، فاصله ویرمك : لقردیسنی كسدی؛ سوزكزی كسمه‌یڭ. ٥. قرارلاشدیرمق، قرار ویرمك، حكم ایتمك، قطعیاً بیان ایتمك، تعیین ایلمك : كونی، مقدارینی كسمدی؛ دعوایی، مسئله‌یی كسدی. ٦. قالدیرمق، رفع ایتمك، یوق ایلمك : امیدی كسدی؛ كتندیسیله مخابره‌یی، مناسباتی كسدی. ٧. بوغازلامق، ذبح ایتمك : بر قویون، بر هندی كسدی. ٨. قلیجله و دیكر آلت قاطعه ایله قتل ویا اعدام ایتمك : آدم كسمك. ٩. یونمق : قلم كسمك؛ طیرناق كسمك. ١٠. انه‌مك، ایكدیش ایتمك، اخصا ایلمك : آتی كسمك. ١١. پاره‌لامق : فاره اشیایی كسمك. ١٢. تعیین وتخصیص ایتمك : معاش، تعیین، مخصصات كسمك. ١٣. تنزیل ایتمك، تأدیه اولنه‌جق برمبلغك بر مقدارینی آلیقومق : آله‌جغمدن كسمه؛ عمله‌نك یومیه‌سندن قرقر پاره كسمه‌لی. ١٤. طوتمق، چیقمق، مال اولمق : بو ایش نه كسدی، نه كسیور؟ ١٥. تقلید ایتمك، اكلنمك، مسخره‌یه آلمق. ‖ آردینی كسمك = ترك ایتمك، دوام ایتمه‌مك. ‖ آقچه كسمك = ضرب سكه ایتمك. ‖ آیاغنی كسمك = آرتق كیتمه‌مك، كیتمكدن واز كچمك. ‖ النی كسمك = منع ایتمك. ‖ امیدی كسمك = مأیوس اولمق. ‖ اوكنی كسمك = اوكنه چیقوب ایلری كیتمه‌سنه مانع اولمق. ‖ باش كسمك = سر فرو ایتمك. ‖ باشنی كسمك = بوینی اورمق، ضرب عنق ایتمك. ‖ بوین كسمك = اتباع ایتمك. ‖ بها كسمك = تقدیر قیمت ایتمك. ‖ حد كسمك = تعیین حدود ایتمك. ‖ حساب كسمك = حسابی تمیزلیوب ایلیشیك براقمامق. ‖ سسنی كسمك = سكوت ایتمك. ‖ سوزی بال ایله كسمك = دیكری سویلركده ایكن لقردی سویلمك. ‖ عقل كسمك = آكلامق، فهم ایتمك، تخمین ایلمك : عقلم كسمه‌میور؛ بویله عقلم كسیور. ‖ قیصه كسمك = اوزاتمامق، مختصراً بیان ایتمك. ‖ كوز كسمك = یایه بیله‌جكنی آكلایوب گوگنمك. ‖ كسوب آتمق = قطعیاً وبداهة فصل وحكم ایتمك. ‖ ممه‌دن، سوتدن كسمك = چوجغه آرتق ممه ویرمه‌مك، فطم.

كَسمه { س. ١. كسمك ایشی. با : كسمك. ٢. راحت الحلقوم دینان شكر. = ص. ١. كسلمش، مقطوع. ٢. قطعی، كوتوری : كسمه حساب؛ كسمه رسم. ٣. كسلمش كبی ویا كسیله‌بیلیر، یومشاق طاش ویا سرت كیل حالنده اولان : كسمه قیا؛ بورانك اراضیسی بتون كسمه‌در. ٤. كسوب بكنمك شرطیله مشروط : قاوونی كسمه بازارلقله آلدم.

كَسمه { س. تنكه و سائره كسمكه مخصوص بیوك مقاص.

كَسمه‌جه { حـ. قاون و قارپوز كبی میوه‌لری كسوب بكنیرسه آلمق شرطیله : كسمه‌جه صاتیور؛ كسمه‌جه آلدم.

كَسمه‌لِك { س. ١. طاش اوجاغی. ٢. آغاج كلید.

كَسمیك { س. ١. باشاق صمانی، اینجه و قیریق صمان. ٢. خرمانده طوپراغه قاریشوب تكرار دوگیلن باشاق پارچه‌سی. ‖ سوت كسمیكی = كسلمش سودك قویوسی.

كَسِندی { س. ١. كسیلن شیئدن چیقان پارچه‌لر، قرقندی، قرپندی : طیرناق كسندیسی. ٢. تقلید، استهزا، هزل، مسخره‌لق.

كَسِنمَك { فط. ١. كندینه البسه یاپدیرمق : بر قات

اثواب كسنمش. ٢. اكلنمك، استهزا ايتمك.

كِسوَت { ياخود كسوه. سذ. عر. [زبانزدی : كسبت] ١. لباس، اثواب، روبه : باش كسوتی، كسوه‌سی. ٢. قیافت مخصوصه، بر صنف و سلكه مخصوص قیافت: درویش كسوتی؛ پهلوان كسوتی ؛ كسوت كیمك.

كُسور { سذ. جم. عر. فد : كسر. با : كسر. [جمع الجمعی : كسورات دخی قوللانیلیر.]

كُسوف { سذ. عر. كونش طوتلمه، كرهٔ قمرك آره‌یه كیرمسیله كونشك كلیاً ویا قسماً اورتلمه‌سی؛ كسوف كلی، كسوف جزئی، كسوف دائروی. [آیك طوتلمه‌سنه خسوف دینیر.]

كَسه { س. با : كیسه.

كَسی { س. [« كسمك » دن] بزدن بیچلمش روبه، چماشیر. مر. || كسی طاشی = چشمه ونهرده چماشیری دوكه‌رك ییقامغه مخصوص یاصی طاش.

كَسی { یاخود كسكی. س. برآتیم باروت مقداری: بركسی، بش كسی باروت. || باروتلق كسیسی = اولچیسی.

كَسیجی { ص. س. كسن، قطع ایدن، بیچن : یول كسیجی = قطاع طریق؛ اثواب كسیجی = بیچیجی. || یان كسیجی = ال چابوقلغیله هركسك جیبندن كیسه وساعت وسائر اشیاسنی چاربان خرسز، طرار.

كَسیش { س. كسمه، قطع : بو بیچاغك كسیشی ایی دكلدر.

كَسیك { ص. ١. كسلمش، مقطوع: كسیك روبه، آغاج. ٢. سقطلانمش، سقط : كسیك قول، پارمق. ٣. بوروق، كسلمش : كسیك سوت. ٤. پك یورغون، یورغونلقدن قیرلمش كبی اولان : دیزلرم، قوللرم كسیكدر.

كَسیكلِك { س. ١. كسلمش شیئك حالی : آغاجك كسیكلكی. ٢. سقطلق : قولك كسیكلكی. ٣. بوزوقلق، كسلمش شیئك حالی : سودك كسیكلكی. ٤. یورغونلق، قیرقلق : دیزلرمك كسیكلكی.

كَسیم { س. ١. كسمه، كسیش، كسمك فعلی و طرزی، قطع: آغاجلرك كسیمی. ٢. براقمه، ترك، تعطیل، آره‌لق ویرمه: درسلرك كسیمی. ٣. بیچیم، طرز، شكل. ٤. برشیئك بتوننه مقطوعاً وكوتوری اوله‌رق بیچیلن بها، التزام بدلی، مقاطعه : چفتلكی كسیمه ویرمك. || ات كسیمی = خرستیانلرجه پرهیز ابتداسی. || بح. صو كسیمی = كمینك صویك ایچنه باتان قسمنك درجه‌سنی كوسترمك ایچون قاپلامه‌سنك آشاغی جهتنده محرر رقملر كه بودرجه كمینك ثقلتیله متناسب اولوب سفن حربیه‌ده ثابت و سفن تجاریه‌ده حموله‌نك ثقلتنه كوره متحولدر : بوكمینك صو كسیمی نه‌قدر در؟

كَسیمجی { س. التزامجی، ملتزم.

كَش { س. یوغورت پینیری، یاغسز عادی پینیر.

كَش { ص. احمق، عقلسز، قولای آلدانیر. عو.

كَش { ص. فا. جم : كشان. [« كشیدن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنده بولنور] ١. چكن، چكیجی، تحمل ایدن، دوچار: جفا كش = جفا چكن؛ محنتكش = اذیت چكن. ٢. جذب و جلب ایدن، جاذب، جالب : دلكش = جالب قلوب. ٣. قالدیران : سركش = باش قالدیران، غیرمطیع. ٤. چكیلان : پیشكش = اوكه چكیلان، تقدیم اولنان، هدیه. ٥. چكوب اوزادان، ایشلین: سیمكش = صرمه ایشلین. [غلطی : صرمه كش.]

كِش { حه. سطرنج اویوننده برطاشی زورلامق تعبیریدر.

كُش { ص. فا. [« كشتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. ده بولنور.] اولدیرن، اولدیریجی، قاتل : مردمكش = آدم اولدیرن.

كُشا { ص. فا. [« كشادن »فعلندن سمص. اولوب صتر. ده بولنور.] ١. آچان، آچیجی : دهنكشا = آغزینی آچان. ٢. فراحلاندیران: دلكشا = كوكلی فراحلاندیران. ٣. فتح و ضبط ایدن: كشوركشا = مملكت فتح ایدن، فاتح بلاد.

كُشاد { س. فا. ١. آچمه، فتح: قپویی كشاد ایتدی. ٢. یكی یاپیلان ابنیهٔ عمومیه‌نك ایلك دفعه اوله‌رق آچلمه‌سی،

موقع استعماله قونمه‌سی، افتتاح: دار الفنونك كشادی؛ طبیه مكتبنك تاریخ كشادی؛ خسته خانه‌نك رسم كشادی. ٣. یایك چكیلوب آچلمسی: یایه كشاد ویرمك. ٤. اویون طرزی: طاوله‌ده عثمانلی، فرنك كشادی.

كُشاده { ص. فا. ١. آچیق، مفتوح: اونك قپوسی دائما كشاده‌در. ٢. فراخ، شن، مسرور: كشاده دل، كشاده خاطر= كوكلی فراخ.

كَشّاف { ص. عر. [«كشف»دن سمب] ١. مبالغه ایله كشف ایدن، كیزلی بر شیئی میدانه چیقاران، كشفیاب صاحبی: آمریقا كشافی؛ كندیسی فنون وصنایعده كشافدر. ٢. اسراری ومعانیء مضمره‌یی حل وتفسیر ایدن: كشاف حقایق؛ كشاف اسرار طبیعت. [بو معنا ایله زمخشرینك مشهور تفسیرینه عنوان اولمشدر.] ٣. ع. عسكرك اوكندن كیدوب اراضی واحوالی كشف ومعاینه ایدن ضابط ویا هیئت عسكریه.

كَشاكَش { س. فا. ١. چكشمه، منازعه، مناقشه: بو ایش ایچون الآن بینلرنده كشاكشده‌درلر. ٢. تردد، اضطراب: بر كشاكشده بولنیور.

كَشان { ص. فا. چكن، چكه‌رك: كشان كشان كوتوردیلر.

كَشان { س. زنجیردن یولار و پایوند.

كُشایِش { س. فا. آچیقلق، فراخلق: قیرلرك كشایشنی سورم؛ كشایش خاطر = ایچ آچیقلغی.

گَشت { س. فا. چكمه، كزمه، سیر: كشت وكذار= چكوب طولاشمه، سیر وسیاحت: بلاد عربده برخیلی وقت كشت وكذار ایتدی.

كُشته { ص. فا. ج: كشتگان. اولدیرلمش، مقتول. ن.

كَشتی { س. فا. كمی، سفینه. ن.

كَشتیبان { س. فا. كمیجی، كمی قپودانی، رئیس سفینه، ملاح.

كَشف { سذ. عر. ١. میدانه چیقارمه، آچمه: كشف درون. ٢. برسری حل وتفسیر ایتمه، سره واقف اولمه: اسرار درونی كشف ایتمك. ٣. مجهول بر شیء بولوب میدانه چیقارمه: آمریقانك كشفی؛ مریخ ایله مشتری آره‌لرنده بر چوق كوچك سیاره‌لر كشف اولنمشدر. ٤. بر حال ووقعه‌نك اطرافیله معاینه وتدقیقی: عدلیه‌جه كشف اولندی؛ كشفه كیدن مأمورلر. ٥. برسرك وكیزلی برحالك بر آدمه من طرف الله كوسترلمسی، الهام اولنمسی: او ذاته بر چوق حقایق كشف اولنمشیدی؛ اصحاب كشفدن بر ذات ایدی؛ رؤیاسنده كشف اولندی. ٦. یاپیله‌جق ابنیه و سائره‌نك اوكدن مصارف ومقادیرینك حساب وتخمین اولنمسی: یاپیله‌جق یولی، خسته خانه‌یی كشف ایتدیلر، كشفی اجرا اولندی؛ كشف اول= ایلك تخمین؛ كشف دفتری. ٧. ع. عسكر سوق اولنه‌جق یرلرك اولجه معاینه و تفتیشی: كشف قولی. || بح. كشف كمیسی = خفیف و سریع السیر حرب سفینه‌سی‌كه دونمارفاقتنده بولنوب كشف ومخابره خدماتنده قوللانیلیر. [اختراع وایجاددن فرقیچون «اختراع» ماده‌سنه با.]

كَشفی { ص. عر. ؤ كشفیه. كشفه منسوب و متعلق: تحقیقات كشفیه.

كَشفیّات { سش. ج. عر. بولنوب میدانه چیقاریلان شیئلر: فنون وصنایعده اخیراً بر چوق كشفیات و اختراعاته موفق اولنمشدر؛ كشفیات نافعه.

كَشكَش { س. [عر. «كشك»دن] دوكلمش بوغدای ایله اتدن برجنس یمك.

كَشكول { س. فا. بعض هندیانجیلرینك وقلندرلرنك قوللرینه آصیلی طوتدقلری وهر كسك اوكنه اوزاتدقلری بیوك هندستان جوزی قبوغندن عبارت قاب‌كه دیلندكلری شیئلری ایچنه قورلر. || كشكول فقراء مختلف شیئلردن مركب بر نوع سوتلی طاتلی.

كَشمِش { س. فا. چكردكسز و پك كوچك دانه‌لی اوزوم‌كه قوروسی فستیقله برابر برنجه قاریشدیریله‌رق یمكده قوللانیلیر.

كَشمَكش { س. فا. ١. چكیشمه، منازعه، معارضه. ٢. قرارسزلق، تردد: او ایش كشمكشده قالدی.

کِشنِش { س. فا. قره کیمیون، کزبره، جلجان. [کوزل قوقولی بر تخمدر.]

کَشنَمَك { فل. با: کیشنمك.

کُشود { وکشوده. با: کشاد و کشاده.

کِشوَر { س. فا. اقلیم، مملکت: کشور روم.

کِشوَرکُشا { ص. فا. [کشور = مملکت. کشادن = فتح ایتمك] فاتح بلاد، جهانکیر.

کِشوَرکُشایی { س. فا. فاتحلك، جهانکیرلك.

کِشی { یاخود کیشی. س. آدم، شخص: بر کشی؛ قاچ کشیدر؟ ارکشی = ارکك، آدم؛ خاتون کشی = قادین؛ هرکشی = هرکس. — وقتیله عادتا آدم و انسان معناسیله دخی قوللا- نیلوب مثلا: کشی ایلردن درس کوتیلردن عبرت آلمیدر دنیلیر- دی؛ الیوم بزجه یالکز کنایه اولەرق وشخص مقامنده قوللا- نیلیر.

کَشیده { ص. فا. چکامش، دیز- لمش، چکیرلمش: کشیدهٔ سلك تحریر = یازلمش. || کشیده ایتمك = ۱. (تلغراف) چکمك: برتلغراف کشیده ایتمش؛ فلان طرفدن کشیده اولنان تلغرافنامه. ۲. (ضیافت) ویرمك: مکمل برضیافت کشیده ایتدی؛ فلان ذاته حرمةً کشیده قلنان ضیا- فت رسمیه. == س. تر. طب. ۱. بعض حرفلرك عقبنده دیزیلن چیزکی: «ساعت، بنـا» کبی. ۲. کلمەلر آرەسنده قوللانیلان یته

اویله افقی برچیزکی: — . [بوکا محلنه کوره «فاصله» و «رابطه» دیمك دها طوغریدر.]

کِشیر { یاخشیر. س. هاووج. مر. || ایت کشیری = برجنس کوك.

کِشی زاده { ص. [تر. کشی ایله فا. زاده (=طوغمش) دن مرکب غلط تعبیر] ۱. اصیل نجیب. ۲. تربیەلی، چلبی.

کِشی زادەلِك { س. ۱. اصا- لت، نجابت. ۲. تربیه، چلبیلك.

کَشیش { س. فا. [«قسیس» بو- ندن معربدر.] مناستر راهبی، اولتمز راهب، تارك دنیا، قالویر، قره باش. || ج. کشیش طاغی = بروسه شهرینك اوستندەکی جبل مرتفع که آنا- طولینك الك یوکسك نقطەسیدر. اسم قدیمی اولیمپوس.

کَشیشخانه { س. کشیشلرك اقا- متنه مخصوص انزوا محلی، مناستر، خرستیان صومعەسی.

کَشیشلَمه { س. مرمره دکیزینه نسبتله کشیش طاغی جهتندن اسن جنوب شرقی روز- کاری وجهتی. بونکله جنوب جهتی آرەسنده کینه قبله کشیشلەمەسی، وبونکله شرق جهتی آرەسنده اولانەده کون طوغشی کشیشلمەسی دینیر.

کَظم { سذ. عر. غضب و حدتی ضبط ایتمه. ذ.

کَعب { سذ. عر. ۱. طوپوق (کمیکی، آیاغك طوپوق مفصلی. ۲. طوپوقدن چیقان

معروف کمیك که اویون آلتی اولور، آشیق کمیکی. ۳. اویون زاری. ٤. سکز کوشەلی وسکز یوزلی جسم. با: مکعب. || مج. کعبنده اولمق، کعبنه وارمق = برینك نظیر ومساویسی اولمق، پاینده اولمق: بن اونك کعبنده. می‌یم؟ = بن اونکله مساوی‌می‌یم، اونکله مساوات دعواسی ایده- بیلیرمی‌یم؟ کیمسه اونك کعبنه وارەماز = اوکا نظیر اولەماز.

کَعبه { سذ. عر. [مکعب الشکل اولمسی وجه تسمیەسیدر.] مکهٔ مکرمەدەکائن بنای مقدس‌که حضرت ابراهیم واسماعیل (علیهما السلام) دن قالمه اولوب الیوم کافهٔ مسلمینك قبلەکاهی و محل حجیدر: کعبهٔ شریفه، کعبهٔ مکرمه. == ت. کعبتین = کعبهٔ شریفه ایله مسجد اقصی.

کَف { س. فا. کوپوك. ذ.

کَف { سذ. عر. ۱. ال ایچی، ال آیەسی، راحه: کف الید. ۲. آوج، آوج طولوسی. ۳. آیاق دوزی، طبان: کف القدم. || نبا. کف الارنب = سنتیانه. || کف الاسد = آرتنیسا. || کف العروس = شیطان‌ترسی. || کف مریم = بش یاپراق. || کف النسر = آلتین اوتی. || کف الهره = کدی آیاغی.

کَفّ { سذ. عر. چکمه، صرف، منع، دفع، فراغت: کف ید ایتمك = ال چکمك، چکیلوب قاریشمامق.

کُفّار { سذ. ج. عر. فد: کافر. با: کافر.

كَفّارَت { سش. عر. [مصدر كبى حتى مخفف اوله‌رق قوللانيورسه‌ق‌ده، «كفار» اسم مبالغه‌سنك مؤنثى اولوب، اصل اورتيجى واحا ايديجى ديمكدر؛ وكفاره صورتنده قوللانلق اقتضا ايدردى.] بر مجبوريت تحتنده و يا خطاءً واقع اولان بر كناهى عفو ايتديرمك اميديله حد شرعيسى وجهله ويريلان صدقه و يا طوتيلان اوروج و سائره، كناهدن آريتمه: كفارت اقتضا ايدر؛ كفارتى قولايدر، ممكندر؛ كفارت يمين = اجرا اولنه‌ميان بر يمينه قارشى ايجاب ايدن حد شرعى كه صدقه و اوروج وكوله يا خلايق آزاد ايتمكدن عبارتدر.

كَفاف { سذ. عر. ياشايه‌جق قدر رزق، قوت لايموت؛ كفاف نفس= يالكز كندى حياتنى تأمين ايچون بر آدمه لازم اولان رزق ونفقه.

كَفال { سذ. [ر. Κέφαλος] باشى بيوجك مقبول بر جنس باليق كه باليق يمورطه‌سى ده بوندن چيقار: كفالك پلاكيسى اولور.

كَفالَت { سش. عر. حق. برينك ويره‌جكى برمبلغى ويا ايده‌جكى برايشى والحاصل برتعهدى ايفا ايتمديكى تقديرده اونك يرينه ايفا ايتمكى درعهده ايلمك معاملهٔ قانونيه‌سى، كفيل وضامن اولمه، ضمان: كنديسنه كيم كفالت ايده‌جكدر؟ بوايشى آنجق سزك كفالتكزله قبول ايدرم؛ اونك كفالتى قبول اولنمدى. || كفالت سندى = كفيل اولديغى مبين اوله‌رق كفيلك ويرديكى سند. || كفالت بالنفس= نفسنه كفيل اولمه، يعنى برآدمك شخصى طلب اولندقده بولوب ويرمك تعهدى. || كفالت بالمال= مالنه كفيل اولمه، يعنى اونك بورجلى اولديغى آقچه‌يى ويرمكى تعهد ايتمه. || كفالت متسلسله= ايكى ويا زياده كشينك مقابلةً ومتسلسلاً كفيل وضامن اولمسى.

كَفالَتنامه { سـ. فا. كفالت سندى.

كِفايت { ياكفايه. سش. عر. ١. يتيشمه، يتيشير مقدارده اولمه: بو قدر كفايت ايدر؛ كفايت مقدارى، درجهٔ كفايه = يتيشه‌جك مقدار و درجه. ٢. اقتدار، لياقت، اهليت، بر ايشه كافى اولوب باشقه‌سنه احتياج كوسترمه‌مه: او آدمك كفايتى واردر، كفايتى مسلمدر. — اكتفا وقناعت معناسيله «كفايت ايتمك» ديمك پك طوغرى دكلدر، اكتفا ديملى.

كُفت { س. فا. [اصل فعل ماضى مفرد غائب اولوب ديدى وسويلدى ديمكدر.] سوز، لقردى؛ كفت وكو= ديدى قودى، قيل وقال؛ كفت وشنيد= مسموعات.

كُفتار { س. فا. سوز، لقردى؛ كفتاره كلمك = سوز سويلمك.

كُفته { ص. فا. سويلنمش، مقول. ز = س. موسيقى‌ده تطبيق اولنان برشرقى و منظومه و تياترو اويونى و سائره‌نك نظمى، موسيقيسندن صرف نظرله يالكز مبنى عليهنك ترتيبى، بسته مقابلى: فلان اوپرانك كفته‌سى ويقتور هوغونك وبسته‌سى وردينكدر.

كَفچه { س. فا. ا: كيچه.

كُفر { سذ. عر. ١. اللهه اينانمامه وشريك قوشمه ياخود ياقيشميه‌جق صفتلر اسناد ايتمه: كفر ايتمك؛ او سوز كفردر؛ الفاظ كفر. ٢. دينسزلك، ايمانسزلق، الحاد: برآدمك كفرينه حكم ايتمك، كفرينه راضى اولمق. ٣. مشركلك، بتپرستلك، وحدانيته قائل اولميان اديان باطله: آسيا ايله آفريقانك برر بيوك قسملرى اليوم كفر ايچنده بولنيور. ٤. اكثريا الفاظ كفرى حاوى اولان شتوم غليظه، سب: كفر ايتمك؛ كفر آتمق؛ قيزديغى وقت قنطارله كفرى آتيور.

كَفر { سذ. عر. كوى، قريه. [بلاد عربده بعض معموره‌لرك وخراب مدن قديمه‌نك اساميسى تركيبنده بولنور.]

كُفران { سذ. عر. كوريلن ايلكى‌اونوتمه، بيامه‌مه، نانكورلك؛ كفران نعمت = ولى نعمته قارشى نانكورلك.

كَفَرَه { سذ. ج. عر. فد: كافر. [«كفار» كبى.] با: كافر.

كَفكير { س. فا. [كف= كوبوك. كرفتن = طوتمق — تر. زبانزدى: كوكير] ١. يمكك كوبوكنى آلمغه مخصوص دليكلى قاشيق ويا كيچه. [بو معنا ايله لسانمزده كيچه قوللانيلير.] ٢.

برنج وسائره پیقامغه مخصوص دلیكلی بیوك قاب، سوزگچ.

كَفَن { سذ. عر. [تو. زبانزدی: كفین] اولوبی صاردقلری بز: میتی كفنه صاروب تابوته قورلر. كفن صویجی = نباش.

كَفَنجی { س. [زبانزدی: كفینجی] كفن وسائر جنازه‌یه متعلق شیئلر صاتان آدم. == ص. مج. صویجی، طمعكار، غدار.

كَفَنلَمك { فتـ. [زبانزدی: كفینله‌مك] ١. اولوبی كفنه صارمق، تكفین ایتمك. ٢. طاؤق وهندی وسائره‌یی بتون اوله‌رق یوفقه‌یه صاروب پیشیرمك.

كَفَنلی { ص. [زبانزدی: كفینلی] ١. كفنه صارلمش. ٢. یوفقه‌یه صارلمش (طاؤق وسائره).

كَفنه { س. بیزله و بیوك ایكنه ایله ایشلینلرك آوجی بو آلتلردن اینجیتمه‌مك ایچون اله كچیردكلری دمیرلی قایش: موتاف كفنه‌سی.

كُفُو { یا كفؤ. سذ. ص. عر. ج: اكفاء. شریك، آرقداش، نظیر، اقران، مثل، همتا: جناب حقك كفوی یوقدر؛ او ذاتك علم وفضلده كفوی بولنماز.

كَفه { س. آت تیمارنده قوللانیلان موینابدن كیسه، اینجه كبره. == سخـ. م. قریم‌شبه جزیره‌سنده برقصبه.

كَفّه { سذ. عر. ترازی كوزی، طبله‌سی.

كَفه‌لَمك { فتـ. ١. (آتی) كیسه ایله سیلمك، تیمار ایتمك. ٢. (آتك توكلرینی) پارلاتمق.

كَفیل { ص. سذ. عر. ج: كفلاء. [«كفالت» دن صش.] برینك بورجنی ویرمكی ویا بر تعهدینی ایفا ایتمكی درعهده‌ایدن، مدیونك امتناعی ویا عدم اقتداری تقدیرنده اونك یرینه بورجنی ادا ایتمكی تعهد ایدن آدم، ضامن: كفیل اولمق؛ كفیل ایستمك؛ كفیل ویرمك؛ كفیل آلمق؛ كفیله ربط ایتمك. || كفیل بالمال، مالنه كفیل = برینك بورجنی ویرمكه كفالت ایدن. || كفیل بالنفس، نفسنه كفیل = ایستنلدیكی وقت تسلیم ایتمك اوزره برینك شخصنه كفالت ایدن. || بربرینه كفیل = كفالت متسلسله ایله هر بری دیكرینه ضامن بولنان.

كَفین { كفینلك وسائره. با: كفن وسائره.

كَفیه { س. با: كتفیه.

كَك { وكیك. ص. كنكیش، بول، واسع، پهن. مر. [اك اسكی صورتی «گی» اولدیغی مرویدر.]

گَگَج { یاخود گگه. س. بوجك وسائره صوقمه‌سی، كیوه‌له. [اصلی: گگه‌له.] گگج آری = زهرلی بر جنس آری. || گگج اوتی = بر جنس نبات، هراچیون. || گگج قوشی = آغاجه‌نك بر جنسی، سكسك.

گَگَرَك { س. قبورغه‌نك آلتی، اوكسزجه، ضلع كاذب. || گگرك آلتی = بوگرك اوستی. || گگرك باتمه = گگركده طوییلان صانجی.

گَگِرمَك { فل. معده‌ده حاصل اولان غازی آغزدن چیقارمق.

گَگِرمه { س. معده‌ده حاصل اولان غازك آغزدن چیقارلمسی اعتیاد كریهی.

كَكره { ص. دیل بورار، ناخوش صورتده و آجیتراق اكشی، عفص.

كَكره‌سی { یا ككرمسی، ص. آز دیل بوران، اكشیجه، بروشقو.

كَكره‌لك { س. دیل بورمه، ناخوش صورتده اكشیلك وسرتلك.

كَكره‌مَك { فل. ١. ككره اولمق، دیل بوره‌جق صورتده اكشیمك. ٢. اكشیوب قبارمق، اختمار ایتمك.

گَگز { س. [«گگیز» و «كیگیز» یازمقده معنا یوقدر.] بورن دلیگنك بوغازه واصل اولدیغی یر: گگزدن سویلمك = خم خم ایتمك، غنه‌لمك؛ گگزه قاچق = ییوب ایچیلان شیء بورن دلیكنه كیتمك.

كَكلیك { س. طاوق كبی كوزل بر قوش كه اتی پك لذیذ اولمغله دیشیسی قفس ایچنده صاقلانه‌رق و اوكنده آغ قوریله‌رق اوتمه‌سیله جلب ایتدیكی ارككلری طوتیلیر، حجل، كبك: ككلیك آوی؛ ككلیك اتی. انواعی واردر: قزیل، چیل ككلیك.

گَگه { وگگمه. ص. حرفلری دفعاتله تكرارلایه‌رق سربست سویلیه‌مین، لكنت

لسانی اولان: ککه، ککه‌مه بر چوجق.

گکه { س. اکری اوجلی دکنك، چوکان، صولجان، عکاذ. || باغچه ککه‌سی = آغاج داللرینی آشاغی یه چکمکه مخصوص اوجی قانجه‌لی دکنك، کابری.

گگه { س. با: گگج.

ککه‌لك { س. ککه‌مه آدمك حالی، لکنت لسان.

ککه‌لمك { فل. حرفلری تکرار ایده‌رك سویلیه‌مه‌مك، ککه کبی سویلمك: کوچك ایکن چوق ککه‌لیوردی.

گگه‌لمك { فت. ۱. (بوجك ویا حیوان) اورمق، صوقمق، ایصیرمق. ۲. غاغالامق: خروسلر گگه‌لمش.

ککه‌مك { فل. ۱. ککه‌لمك، لکنت لسانله سویلمك. ۲. شاشیرمق، نه سویلیه‌جکنی بیله‌مه‌مك: ککه‌مکه باشلادی.

ککه‌مه { ص. با: ککه.

ککیز { ص. اویصال، مقامه‌ومتسز. [اصل ترکجه‌ده کبه اسکیسی وپچاوره دیمك اولوب اویصال آدم دکرسز لکنه مبنی بویله دینلمشدر.]

گگیز { س. با: ککز.

گگیش { ص. [کنیش یازمه‌ملی.— اصلی کك] ۱. بول، واسع، پهن: گکیش یول؛ گکیش میدان؛ گکیش بوری دلیك. ۲. اکلی، عریض: گکیش قماش. ۳. مج. لاابالی، قیدسز: اونك مذهبی گکیش. ۴. فراح، سهل، سهولتلی: اونك حالی گکیشدر. || گکیش کوکاللی = قیدسز، غمسز. == س. دمیرجی آلاتندن بر نوع رنده.

گگیشلتمك { فت. گکیش ایتمك، بوللاتمق، توسیع ایتمك، آچمق: بولی، باغچه‌یی، قپویی گکیشلتملی.

گگیشلك { س. ۱. بوللق، وسعت: یولك، میدانك گکیشلکی. ۲. اك، عرض: قماشك گکیشلکی. ۳. وسعت حال، سهولت یسر.

گگیشلمك { فل. ۱. بوللامق، اکلی اولمق، توسع ایلمك، کسب وسعت ایتمك: بو روبه اسکیدکجه گکیشلدی؛ یوللر گکیشلدی. ۲. وسعت حال پیدا ایتمك، کچنمه‌سی قولایلاشمق: حالی گکیشلدی.

گگیشلنمك { فل. بوللانمق، توسع ایتمك، اکلی اولمق: بو باغچه اپی گکیشلندی.

گکیك { س. معروف یاقیجی و قوقولی بر اوت که بعض یمکلره وضع اولنور ویاغی چیقاریلیر: ککیك اوتی، ککیك یاغی. || قیا ککیکی = بر جنس یبانیسی.

کل { ص. [اصلی فارسیدر] ۱. ساری و زور کچر بر خسته‌لق، چیبانلردن باشنك صاچی دوکلمش ویا بو خسته‌لغه دوچار اولان: کل چوجق؛ کل قیز؛ کل باش. ۲. بو خسته‌لغه مبتلا اولمقسزین باشنك قیللری دوکلمش اولان، طاس، اصلع: اختیارلقدن باشی بسبتون کل قالمش. ۳. مج. آغاجسز، چیلاق: کل طاغ. || کل اوغلان = اوکسز و فقیر چوجق، کلخان بکی. == س. پیسلکدن ویا سرایتله باشه عارض اولوب بر دهها بیتمه‌مك اوزره صاچی دوشورن چیبانلی پیس خسته‌لق، سعفه: کلی چکدی؛ کلنی اپی ایتدیلر. || مج. کلی قیزمق = حدتلنمك، تهوره کلمك.

کُلّ { ك. عر. هپ، بتون، جمله، جمیع، هر: کل یوم = هر کون؛ من کل الوجوه = هروجهله؛ علی کل حال = هرحالده. == سد. عر. عموم، عمومیت، بر شیئك بتونی، عمومی: استاد کل = عمومك، هرکسك خواجه‌سی؛ عقل کل = عمومه شامل اولان عقل.

کِل { یاخود کیل. س. [فا. «گل» دن] باش ییقامغه وسائر بعض ایشلره یارار یشیلترك و لزوجتلی بر جنس طوپراق؛ کل ارمنی، کل مختوم = بونك بر جنسی.

گَل { فل. «کلمك» فعلنك امر حاضریدر. با: کلمك. || گل گیت، گل زمان گیت زمان = مرور زمانله، کیده‌رك. || گیت گل = اصحاب مطلوبدن برینك بوکون گیت یارین گل کبی مواعده و لیت لعل ایله اویالاندیرلمسی.

گُل { س. فا. معروف چیچك كه كوچك ودیكنلی بر آغاجده اولوب شكلنك وقوقوسنك كوزللكیله مشهور و بین الشعرا بلبلك دلداده‌سی اولمغله متواتردر. پك چوق انواعی واردر: آل، پنبه، صاری، قاتمرلی كل؛ كل زیبا؛ كل صد برك؛ یبانی كل؛ حقه (ویا اوقه) كلی = طاتلیسی یاپیلان جنسی. || كل آغاجی = بو چیچكی ویرن كوچك آغاج. || كل بایرامی = موسویلرك بر بایرامی، Pentecôtes. || كل بشكر = برنوع كل رچلی. || كل خاتم (ختمی) = الاجه‌رنكلی اغاج ختمیسی. || كل صویی = كلدن چیقاریلان كوزل قوقولی صو، كلاب، ماء الورد. || كل یاغی = كلدن چیقاریلان قوقولی یاغ. — صتر. تشكیلاتنه دخی كیرر: كلرخ = كل یكاقلی؛ كلرو = كل یوزلی.

گِل { س. فا. چامور، بالچیق: پا در كل = آیاغی چاموردە.

گِل { د. با: غل.

كِلا { كلی. ك. عر. [برنجیسی حالت رفعه وایكنجیسی حالت نصب وجره مخصوصدر.] هر ایكی: كلا الشقین = هر ایكی شق؛ علی كلی التقدیرین = هر ایكی تقدیرده. [یالكز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر.]

كَلّا { د. عر. هیچ، اصلا، هیچ بر وقت، قطعاً: حاشا وكلا.

كَلاب { سذ. عر. ط. قودوز علتی، قودورمه، داء الكلاب.

كِلاب { سذ. جه. عر. فد: كلب. || با: كلب.

گُلاب { س. فا. [كل = م. آب = صو] كل صویی، كلدن چیقاریلان ماء معطر.

كُلّاب { سذ. عر. جرا. قانجه و چنكل كبی جراح آلتی؛ كلاب الجنین = قولای طوغمیان چوجغی طوتوب چكمكه مخصوص دمیردن آلت، لاوطه. [كلابه دخی دینیر.]

گُلابدان { س. فا. كل صویی شیشه‌سی كه آغزی طار اولوب صاللامغله كل صویی سرپیلیر.

كُلّابی { سذ. عر. [چنكل دیمك اولان «كلاب» دن سمذ. — غلط اوله‌رق زبانزدی: گوللابی] تیمارخانه‌ده دلیلری ضبط واداره ایدن خدمه.

كَلاپیر { [منا سبتسز املا] با: كلپیر.

گُلاج { س. فا. شكر شربتی و قیماق وبادمله پیشیریلمك اوزره نشاسته‌دن پك اینجه و مدور یوفقه كه دمتله صاتیلیر و بونك طاتلیسی: بر دمت كلاج؛ قیماقلی، بادملی كلاج.

كِلار { یاخود كیلار. س. [فا. رسیدن. تر. زبانزدی: كیلر] ارزاق و ذخیره و سائر مأكولات و مشروباته متعلق شیئلر وضعنه مخصوص مخزن ویا بیوك طولاب وانبار: مطبخ كلاری؛ كلار اوطه‌سی. || مج. چوق ارزاق اخراج ایدن مملكت: زمان قدیمده بنغازی جهتی جنوبی اوروپانك برقسمنك كلاری ایدی.

كِلارجی { س. كلارك حفظنه و مأكولات ومشروباته متعلق ارزاقك اداره‌سنه مأمور آدم؛ كلارجی باشی = سرای همایونده كلار مأمورلرینك باشی، سركلاری.

كِلارجیلك { س. كلارجی خدمت و وظیفه‌سی.

كَلاز { س. یاخود:

كَلاس { س. كرتنكار. مر.

كَلال { سذ. عر. یورغونلق، تعب، بیقغینلق، اوصانج، فتور: كلال كلمك = یورلوب بیقمق.

كَلام { سذ. عر. ١. سوز، لقردی: بر كلام سویلدی. ٢. د. بر قاچ جمله‌دن مركب وكندی باشنه بر مقصد افاده ایدر سوز وعباره، فقره: كلام جمله‌لردن مركبدر. ٣. نطق، سویلیش: حیوان كلامه مقتدر اولسه؛ دوه لسان حال ایله كلامه كلدی. ٤. لسان، لهجه: سریانیلرك كلامی. ٥. الوهیت ووحدانیتدن بحث ایدن وبونلری عقلاً ومنطق وحكمت قواعدیله اثبات ایدن علم، علم عقائد: علم كلام. عالمنه «متكلم» دیرلر. ٦. قرآن كریم: حافظ كلام. || كلام الله، كلام قدیم = قرآن كریم. || حاصل كلام، خلاصهٔ كلام، نتیجهٔ كلام = الحاصل. || كلام كبار = مثل حكمنه كچمش حكمت آمیز سوز، مشهور سوز. || ما لا كلام = سوز كوتورمز، دیه‌جك یوق. || میر كلام = فصا.

حت وطلاقتله سوز سویلکه مقتدر، مجلس آرا.

کُلاه { یا کله. س. فا. ۱. اسکی طرزده باش کسوتی که اوزرینه صاریق صاریلیردی، سرپوش، قلنسوه. ۲. بالخاصه درویشانك باش کسوتی که اکثریا اوجی سیوری اولور: مولوی کلاهی؛ کلاه کییمك؛ خرقه کلاه = درویش قیافتی. ۳. کچه‌دن باشه قونه‌جق خفیف شیء: آرناؤد کلاهی؛ کیجه‌لك کلاه. ٤. بر شیئك اوزرینی اورتمکه مخصوص واوجی سیوری شیء: مناره کلاهی؛ نارکله کلاهی. ٥. مج. حیله، خدعه، طولاندیرمه: بکا کلاه ایتدی. || کلاه طابیه = سیوری بر نوع طابیه. || کلاه قاپمق = برقاریشقلقدن بالاستفاده کندی منفعت شخصیه‌سنی اویدیرمق. || کچه کلاه = مطرود، رتبه‌سی رفع اولنمش. [چونکه وقتیله رتبه ایله برابر اونك علامت فارقه‌سی اولان عمامه‌سی وقاوغی دخی آلنوب الك آلتنده‌کی کچه کلاهله براغیلیردی.] || اگری کلاه = باش کسوتنی اکری کیین، شوخ، نازنین.

کُلاهجی { س. کلاه یاپان و صاتان آدم. || مج. حیله‌کار، طولاندیریجی.

کُلاهلی { ص. کلاه کیین، باشنده کلاه بولنان: کلاهلی بر درویش.

کَلب { سنذ. عر. ج: کلاب. کوپك، ایت، سك، زاغار؛ کلب عقور = صالار کوپك. || ه. کلب اکبر، کلب اصغر = ایکی جمله کوکبیه که برنجیسی کرهٔ سمانك نصف جنوبیسنده اولوب شعراء یمانیه اونك ایچنده در، و دیکری نصف شمالیده اولوب شعراء شامیه اونده بولنور. فر. برنجیسنه Grand Chien وایکنجیسنه Petit Chien و Canicule دیرلر. || ط. داء الکلب = قودوز علتی، کلاب.

کُلبانك { س. فا. ۱. برجماعت طرفندن بر آغزدن و مقامله چاغریلان دعا و سرود وآهنك ویا تکبیر وتهلیل. ۲. وقتیله مکتبه یکی باشلایان چوجغك خانه‌سی قپوسنك اوکنده مکتب چوجقلرینك ایتدکاری دعا.

کَلبتان { س. عر. و:

کَلبتین { س. عر. [اصل عربیده سنذ. ت. اولوب ایکی دیشی کوپك دیمکدر. — تر. زبانزدی: کریتن] چیوی و سائره طوتوب چکمکه وچیقارمغه مخصوص ومقاص کبی مربوط ایکی پارچه‌دن مرکب دمیر آلت، قیصاج.

کَلبچه { س. دردست ایدیلن اصحاب جرائمك قاچمامق ایچون بیلکلرینه طاقیلان چفته حلقه.

کُلبرك { س. فا. کل یاپراغی.

کَلبرو { یا گلبری. س. بر شیء چکمکه مخصوص مختلف اشکالده آلت.

کُلبشکر { س. فا. بر نوع کل رچلی وطاتلیسی.

کَلبك { س. ۱. یازین باغچه‌لرده وچایرلرده اوچشان کوزل قنادلی بوجك که اکثریا قورتدن مبدل اولور؛ مج. کلبك کبی = پك کوزل کیینمش کوچك قیز. ۲. قویونلرك جکرینه عارض اولان علت که کلبك شکلنده پارچه‌لر حاصل ایدر: قویونلر کلبك اولمش؛ او سوری یه کلبك دوشدی. ۳. بعض آلتلرده بولنان اوسقرولی بر مندال. || کلبك اوتی = طاغ یونجه‌سی. || کلبك صارماشیغی = بر جنس نبات.

کَلَبَکلی { ص. کلبك دینلن جکر خسته‌لغنه اوغرامش. (قویون).

گُلبُن { س. فا. کل آغاجی.

کُلبه { س. فا. [یو. Καλύβι دن] چالی چرپیدن یاپیلنه‌جق یر، قولبه، فقیرانه مسکن: کلبهٔ احزانم.

کَلبی { ص. عر. ذ: کلبیه. کوپکه منسوب ومتعلق ویا عائد. == سنذ. عر. ج: کلبیون. دنیایه اصلا اهمیت ویرمین و قلندرانه یاشایان برصنف حکماکه مشهور دیوجانس (دیوژن) دخی بو جمله‌دن ایدی: کلبیوندن برفیلسوف.

کَلپه { ویا کلپیه س. بیوك باغ هرکی.

کَلپیر { یا کلاپیر. ص. زحمتسز و اجرتسز و یا پك اوجوز اله کچن: بو آتی، بو آرابه‌یی کلپیر آلدم؛ یکرمی لیرایه بویله بر آت کلپیردر؛ اوکلپیر مال.

آرابور. == س. امكسز اولاد، اوكى اولاد : كندى اولادى اولميوب ياڭكز بر كاپيرى وار. در.

كلپيرجى { ص. باد هوايه ويا يك اوجوز مال آلمغه آليشمش، كاپير مال آرايان : اوكاپيرجى بر آدمدر بو فيأتده مال آلماز.

كِلته { سش. عر. دمت، دسته. ذ.

كُلته { ض. قيصه، بودور، بويسز. مر.

كُلچه { س. ١. يكپاره دوكلش معدن : آلتين، كومش كلچه‌سى؛ كلچه حالنده بر اوقه آلتين ؛ ايكى اوقه‌لق بر كلچه آلتين. ٢. دها اريديلوب تصفيه اولنمامش معدن : يردن چيقار. دقلرى كولچه‌لرى ايشلتمك ايچون شهره كوندريرلر.

كُلچهره { ص. فا. كل چهره‌لى، كوزل وتازه يوزلى.

كُلخان { س. فا. حمام آتشلكى. || كلخان بكى = كيجه‌بى حمام آتشلكنك صيجاق اولان قسم خارجيسنده كچيرن سرسرى و يارامز چوجق، صوقاق چابقينى.

كُلخانى { ص. فا. كيجه‌بى حمام كلخا. نلرنده كچيرن سرسرى، نابكار، خيلاز : كلخانى‌يه باق.

كُلدسته { س. فا. ١. كل دمتى. ٢. مج. أشعار ويا ترا. جم احوال مجموعه‌سى : كلدستهٔ شعرا.

كَلَر { س. ١. ييلان كبى وآنجق دها قاليين ودرت آياقلى و مع هذا يورور كن يره سوريلير حيوانات انواعى كه اك معروف كرتنكلر ديديكمز جنسيدر، ضب؛ كرتن كلر = چابوق يورور كوچك جنسى؛ يشيل كلر، بكَكلى كلر = زهرلى ايريجه جنسى؛ ايرى باشلى كلر، آلاجه كلر = ديكر جنسلرى. ٢. كلر دريسى كه ساعت محفظه‌سى وسائره اولور. || كلر باليغى = اختاپود نوعى. || صو كلرى = صوده ياشار جنسى || قوم كلرى = سقنقور. || قيا. كلرى = بوقلمونك بيوكى، حربا.

كُلرُخ { ص. فا. كل يكاقلى.

كُلرنك { ص. فا. كل رنكنده، كوزل پنبه.

كُلرو { ياكلروى. ص. فا. كل يوزلى، كوزل.

كُلزار { س. فا. كل آغاجلرى چوق محل، كللك، كل باغچه‌سى.

كِلس { سذ. عر. كيرج طاشى.

كُلستان { س. فا. كل باغچه‌سى، كل آغاجلرى چوق باغچه. [فارسيده شيخ سعدئ شيرازينك مشهور بر تأليف ادبيسنك عنوانيدر.]

كِلسى { ص. عر. ذ: كلسيه. ار. كيرج طاشى قبيلندن اولان : حجر كلسى؛ اراضئ كلسيه.

كَلَش { ص. باشنده كل اثرلرى بولنان، كل باشلى، طاسلاق.

كَلِش { س. ١. كلمك ايشى، كلمه، ورود، اياب : او. نك بو وقتده كلشى سببسزدكلدر. ٢. طرز، طور، صورت. || كلشى كوزل = راست كلـه، طبيعى حالنده، هر نصل بولند. يسه، دقت واهتمام اولنمقسزين : كلشى كوزل برقيافتده؛ صاچلر. بنى كلشى كوزل براقشيدى. [«كلشات» صورتنده جمى واستعداد وروش معناسنده استعمالى كولجدر.]

كِلشمك { فل. ١. يتيشمك، بيومك، بوى آتمق : بو آغاج، بواكين كوزل كلشدى. ٢. ايلشمك، سميرمك : سياحت كنديسنه يارامش خيلى كلشمش.

كُلشن { س. كل باغچه‌سى، كللك، كلزار. || كلشن سراى = كل باغچه‌سى ايچنده كوشك.

كُلعذار { ص. فا. [فا. كل = م. عر. عذار = يكاق] كل يكاقلى، كوزل چهره‌لى.

كُلغنچه { س. فا. كل غنچه‌سى، هنوز آچلمامش كل.

كُلفام { ص. فا. [كل = م. فام = رنك] كل رنكنده اولان، پنبه.

كُلفت { سش. عر. ١. زحمت، مشقت، زحمتلى سعى و عمل، آغر وظيفه : فائده‌لى بر ايشدر لكن كلفتى چوقدر؛ او قدر كلفته كيم قاتلانير؟ ٢. لزو. مسز زحمت و مشقت، بيهوده يورغونلق، قولاى ياپلسى ممكن بر ايشك زحمتلى بر صورتده اجراسى : بويله شيئلرله اوغرا. شمق كلفتدر؛ بو كلفته نه لزوم واردر؟ ٣. كنديني زورلايه. رق زحمتله ايش كورمه، اوزنه. رك ياپيلان ايش، سلاست ضدى : اوننك اشعارنده كلفت واردر؛

كلفتله سويلنيلان شعر بلليدر. ٤. رسمی معامله، اوزون اوزادی‌یه تشریفات، تكليفلی معامله: آره‌مزده اويله كلفتـه هيچ لزوم يوغيدی.

كُلفَتسِز { صـ. ١. زحمتسز، مشقتسز، قولای: پك كلفتسز بر ايشدر. ٢. مراسم و معاملات رسميه‌دن عاری، ساده، تكليفسز: كلفتسز بر ضيافت ويردی. ٣. كنديني زورلامقسزين ياپيلان، سليس، طبيعی: كلفتسز شعر.

كُلفَتسِزجه { صـ. حـ. ١. زحمتسزجه، قولايجه‌جق: كلفتسزجه بر ثروته قوندی. ٢. تكليفسز و مراسمه رعايت اولنمقسزين: سزدن كلفتسزجه بر ضيافت ايسترز.

كُلفَتلی { صـ. ١. زحمتلی، مشقتلی، زور: پك كلفتلی ايشدر. ٢. معاملات رسميه ايله، برچوق مراسمله اجرا اولنان: بزه كلفتلی بر ضيافت ويردی؛ اوقدر كلفتلی استقباله نه حاجت؟ ٣. كنديني زورلامغله ياپيلان، طبيعی وسليس اولميان، زحمتله وجوده كلن: كلفتلی اشعارده هيچ بر لذت يوقدر؛ ياكليش يازميورسه‌ده يازديغی شيئلر پك كلفتليدر؛ مصنع لكن كلفتلی بر بيت.

گُلفِشان { صـ. فا. [گـل = م. فشاندن = صاچمق] گل صاچان، اطرافه گل طاغيدان.

كَلَك { صـ. ١. گل يارەلری كبی پوللری ويابوش وچبلاق يرلری اولان: كلك دری؛ كلك مصر. ٢. قيلسز، چبلاق: كلك طولوم. ٣. ناتمام ويارى يومرى قالمش، پيچ: كلك يمش. ٤. قاون قارپوز، بوستان. [بو معناايله آناطوليده مستعملدر.]

كَلَك { سـ. نهرلرده و علی الخصوص دجله‌ده ايشلر برنوع صال كه اوفورلمش طولوملر اوزرنده طورور: موصلدن بغداده كلك ايله كيتدك.

كِلك { سـ. فا. قلم، خامه، براعه: فلان منشينك اثر كلك بلاغتيدر.

گُلگَشت { سـ. فا. گل آغاجلريله مزين تفرج محلی: گلگشت مصلا.

گُلگون { صـ. فا. گل رنكنده، پنبه: يكاقلری گلگون اولمشيدی.

گُللابی { ياگـوللابی. سـ. با: گلابی.

كَلِلك { سـ. گل علتنه مبتلا اولمه، گل علتی، سعفه: اونك كللكی بلليدر.

گُلِلك { سـ. گل يری، گل آغاجلرينی حاوی محل، گلزار، گلستان.

كَلله { سـ. با: كله.

كَللی { صـ. گل علتنه مبتلا، گل: كللی بر چوجق.

گُللی { صـ. گل ايله مزين: گللی چيچكلی.

كَلَم { سـ. لاخنه، قاپوسقه. [آناطوليده مستعملدر.]

كِلَم { سش. جـ. عر. فد: كلمه. با: كلمه.

گَلَمِج { يا گلميج. سـ. ايری باليق قيلجيغی، بيوك باليقلرك قيلجق مقامنده اولان كميكی.

گَلمَك { فل. مضـ: گلير، گلاوز. ١. برى‌يه حركت ايتمك، مجیء، ورود، اياب، آمد: پدرم دون گلدی؛ هر اقشام اوه گلير؛ چوجقلر شمدی مكتبدن گله جكدر. ٢. گری دونمك، عودت، رجوع ايتمك: گيدوب گلمه = عزيمت وعودت؛ گيتديكی يردن گلمز؛ گيت اما چابوق گل. ٣. گيرمك، حلول ايتمك، باشلامق، اولمق: ياز گلدی؛ رمضان گليور؛ تعطيل، امتحان گليور. ٤. يتيشمك، وصول، مواصلت ايتمك: واپور قاچده گلير؛ كروان يارين گلير. ٥. ظهور ايتمك، پيدا اولمق، تبادر ايلمك، حاصل اولمق: كنديسنه بر آليقلق گلدی؛ ايكی گونده بر صيتمه گلير؛ خاطرمه، عقلمه گلدی. ٦. طوقنمق، اصابت ايتمك، راست گلمك: باشنه برطاش گلدی؛ كنديسنه بر مصيبت گلمش؛ گلن چكيله‌جك. ٧. اويمق، اويغون وموافق اولمق، ياقيشمق: بو پالتو بكا گلمز؛ بو قيافت بنم ياشده بولنانلره گلمز؛ بو حساب ايشكزه گليرمی؟ ٨. تصادفاً اولمق، بولنمق، چيقمق، تصادف ايتمك: او چيزمه بكا طار، قيصه گلدی؛ يديكم يمك معده‌مه آغر گلدی؛ ياغان ياغمور مزروعاته چوق ای گلدی. ٩. گورينمك، ظن اولنمق: بو يول بكا پك اوزون گلدی؛ بو ميوه سزه آجی گلدی‌می؟ بكا اويله گليور كه = ظن ايديورم. ١٠. چكمك، تحمل ايتمك، طيانمق: بو آت يوكه گلمز؛

بن چوق یوریمکه گلمم ؛ او آدم شاقه‌یه، لطیفه‌یه گلمز. ١١. انتاج اولنمق، نتیجه صورتیله حاصل اولمق، منجر اولمق : بوندن نه گلیر ؟ بوندن چوق شیء گه‌بیلیر؛ بو حال نه‌دن گلیر. ١٢. مصاب و دوچار اولمق، اوغرامق : آمه گلمك ؛ آمه گله‌جکسکز. ١٣. ایراد اولمق، واردات و عائدات صورتنده حاصل اولمق : چفتلکدن ، عقاردن، وقفدن کندیسنه سنه‌ده بر قاچ بیك غروش گلیر. ١٤. قبول ایتمك، موافقت ایلمك : عاقبت بنم سوزمه گله‌جکسکز ؛ اوده بنم رأیمه گلدی. ١٥. قابل اولمق، اویمق: حسابه ، قلمه، املایه ، تعریفه گلمك = قابل حساب، قابل تحریر، قابل تعریف اولمق. ١٦. صدور ایتمك، صادر اولمق : بندن اویله ایش گلمز ؛ او آدمدن بویله بر ایش گله‌بیلیرمی ؟ ١٧. یالاندن گوسترمك و یا گورینمك : کورمزدن گلمك = کورمز کبی اولمق؛ بیلمزدن گلمك = بیلمز کبی اولمق، تجاهل ایتمك. || آرقه‌دن گلمك = تعقیب، اقتفا ایتمك . || آشاغی گلمك = ١ اینمك ، نزول ایتمك. ٢. بیقلمق ، دوشمك . || آغره گلمك = گوجه گیتمك، باعث انفعال اولمق. || الدن گلمك = قابل اجرا وممکن اولمق، دائرهٔ اقتدار داخلنده اولمق : بو ایش بنم الدن گلمز = بن اجراسنه مقتدر دکلم؛ الدن گلن = دائرهٔ اقتدار داخلنده اولان ، قابل و ممکن اولان ؛ الدن گلنی دریغ ایتمه‌ملی، یاپملی؛ الدن نه گلیر ؟ = نه یاپیله بیلیر ؟ || اله گلمك = ١. اخذ وگرفت اولنمق، طوتلمق. ٢. تحت تصرفه گچمك ، تصرف اولنمق ، میسر اولمق : بویله برمال قولای اله گلمز (گچمز) . || املایه گلمك = اصلاح وافلاح اولنمق. || ایچری گلمك = گیرمك، دخول ایتمك . || ایچه گلمك = کوگله طوغمق ، سنوح ایتمك. || ایشه گلمك = یارامق، قابل استعمال اولمق . || ایلری گلمك = استنتاج اولنمق، نتیجه چیقمق، نشأت ایتمك : بو حال نه‌دن ایلری گلیور؟ || ایلری گلن = اشراف واعیاندن اولان: قصبه‌نك ایلری گلنلری = اشراف واعیانی. || ایمانه گلمك = ١. اینانمق ، اهتدا ایتمك . ٢. مج. عاقبت طوغری‌یی قبول ایتمك، قانمق. || باشه گلمك = ١. اوسته چیقمق، تصدر ایتمك. ٢. وقوع بولمق، طاری و مسلط اولمق : باشمه حال ، بلا گلدی ؛ باشمه گلنی بیلسه‌کز ؛ باشمه نه‌لر گلدی. || باش طاشه گلمك = نادم وپشیمان اولمق . || برآره‌یه گلمك = طوپلانمق، بریکمك، اجتماع ایتمك. || بورندن گلمك = کوریلن ایلك اونی تعقیب ایدن برکدرله امحا اولنمق : دونکی اکلنجه اقشامکی وقوعاتله بورنمزدن گلدی. || آنامدن امدیکم سوت بورنمدن گلدی = چوق عذاب و اذیت چکدم. || گلوب چاتمق = حلول ایتمك . || چکی‌یه گلمك = یارامق ، توافق ایتمك . || چیقه گلمك = بردن و آکسزین ظهور ایتمك. || حقندن گلمك = ١. بجره بیلمك . ٢. ضبط ایتمك ، غلبه چالمق : بن اونك حقندن گله‌بیلیرم. || خوش گلمك، خوشه گلمك = بکنلمك، حظ ایدلمك : بکا بویر خوش گلدی ؛ بوراسی چوق خوشمه گلدی (گیتدی) . || خوش گلدیکز = گلنلره تحیه ودعا تعبیریدر. || دیك گلمك = قارشی طورمق، سرکشلك ایتمك، عناد جیلقله مخالفت ایتمك. || دیله، دیللره گلمك = کوتیلکله شهرت بولمق، بادیء قیل وقال اولمق : اوسببدن طولاییی دیله گلدی . || راست گلمك = ١. تصادف ایتمك . ٢. میسر اولمق : ایشکز راست گلسین. || طولایه گلمك = اغفال اولنمق. || عهده‌سندن گلمك = اجرا ایده بیلمك، بجرمك. || قارشی گلمك = مخالفت ایتمك. || قاله گلمك = ذکر و بیانه شایان اولمق : او ایش قاله گلمز. || قلمه گلمك = تحریر اولنه بیلمك، شایان تحریر اولمق، اهمیتی اولمق. || گلوب گیتمك = مواردە ایتمك ، تردد ایلمك. || کندینه گلمك = آیلمق، افاقت بولمق، انتباه ایتمك. || لازم گلمك = ١. ایجاب واقتضا ایتمك : لازم گلیر که بویله اولسون. ٢. نشأت ایتمك، استنتاج واستنباط اولنمق: بویله اولورسه نه لازم گلیر ؟ || وجوده گلمك = تحصل ایتمك ، پیدا اولمق، وجود بولمق. || یان گلمك = غائله‌سز اولمق ، کیفنه باقمق . || یرینه گلمك = اجرا اولنمق، یرینی بولمق : ویردیککز امر یرینه گلمك ایچون. || یوله

گلمك = يولنه كيرمك، كسب نظام ايتمك. || افعال معاونه‌دن اوله‌رق صيغهٔ التزاميه‌دن صكره استمرار واسكيدن برى وقوع و حدوث بيان ايدر: اوله گلمش = اسكيدن اويله‌اولمش؛ اوقونه گلن درسلر = اوته‌دن برى اوقونمه‌سى معتاد اولان درسلر؛ يازيله گلن محررات = اوته‌دن برى يازلمسى معتاد اولان محررات. || مضارع منفينك مفرد غائبنه «دن» اداتى كيردكدن صكره تعاقب ايدن «گلمك» فعلى عربيه‌ده‌كى تفاعل بابى كبى يالاندن كوستريش بيان ايدر: كورمزدن گلمك = كورمز كبى اولمق، تعامى ايتمك؛ بيلمزدن گلمك = بيلمز كبى اولمق، تجاهل ايتمك. غلط اوله‌رق بين العوام مثلا «كورمه‌مزلكدن» و «بيلمه‌مزلكدن» گلمك صورتنده‌ده قوللانيلير.)

كَلِمه { س. عر. ج: كلمات، كلم. ١. معنالى لفظ، افادهٔ مرام ايچون قوللانيلان سوزلرك بهرى: صرفده كلمه اسم وفعل وحرف اوله‌رق اوچه آيريلير. ٢. سوز، لقردى، كلام: كلمهٔ طيبه = تطييب خاطر ايده‌جك گوزل سوز. || كلمه بكلمه = هر سوزى آيريجه وهيچ برينى آتلامقسزين (ترجمه ايتمك)؛ كلمه بكلمه ترجمه = مآلاً ترجمه‌نك ضدى. || كلمة الله، كلمهٔ توحيد = ١. «لااله الا الله محمد رسول الله» كلام شريفى، دين حق: اعلاى كلمة الله = دين حقك نشر و تعميمى. ٢. نفخ ربانى ايله حاصل اولان حضرت عيسى (عم). = ج. موثوق الكلام = سوزينه اينانيلير، معتمد. || نافذ الكلام = سوزى كچر، نفوذلى.

گلمه { س. گلمك ايشى، ورود، مجئ، اياب. با: گلمك. = ص. ١. گلمش، وارد: يكى گلمه؛ آوروپادن گلمه. ٢. يتيشمه، حاصل اوله: اصنافدن گلمه؛ دوالگردن گلمه بر قلفه.

گلَن { يا گلان. ص. ١. كليجى، گلمش، آتى، وارد، واصل: دون بورايه گلن آدم. ٢. وقوع بولان، واقع: گلن چكيلير. || باشه گلن = عارض اولان. || گلن گيدن = ١. مسافر، مهمان: اونك گلن گيدنى يوقدر. ٢. مارين و عابرين: قوناغى گلن گيدنه آچيقدر؛ گلن گيدن اوغرار.

گُلنار { س. فا. نار چيچكى.

گلَنبه { س. قويون ياتاغى. (آناطوليده بر قصبه‌يه علم اولمشدر.)

گلِنجه { ح. ١. نقل كلام اولندقده، اما، ايمدى: سزك اورايه گيتمه‌كزه گلنجه؛ او بحثه گلنجه. ٢. صره‌سى گلدكده: هركسه كولر يوز گوسترير بكا گلنجه چهره‌سنى دكيشديرر؛ اگلنجه ايچون دائما حاضردر ايشه گلنجه خسته‌لغنى درميان ايدر.

كِلِنْدَر { س. [يو. Κύλινδρος = اسطوانه، مردانه] اسكى بر شراب اولچيسى.

كِلِنْدِرو { س. [ينه يو. Κύλινδρος دن] طبع ماكينه‌لرنده مركب آلوب ويرن اسطوانه، مردانه.

گُلُنك { س. با: گولونك.

گُلُنگبين { س. فا. [گل = م. انگبين = بال] بال ايله گل ياپراغندن مركب بر جنس طاتلى.

گلِنمك { فج. گلمك واقع اولمق، ورود ايدلمك: بووقتده گلنيرمى؟ اورايه بر ساعتده گيديلوب گلنير.

گُلور { س. با: گلير.

كلّه { س. فا. ١. باش، رأس، سر، قفا: خيدودك كله‌سنى آلديلر؛ كله‌سنه بر شمار اوردى. ٢. باش كبى يووارلاقجه شئ: بر كله شكر، بر كله لاخنه؛ كله پينيرى، كله شكرى. || كله قولاق يرنده = مشكّل، مقلى.

گُلَه { س. فا. با: كلاه.

گلَه { ح. [«گلمك» فعلندن صيغهٔ التزاميه‌نك مفرد غائبيدر] راست گله = تصادفى؛ تصادفاً. || گله گله، مرور زمانله، گيت گيده، تدريجاً. || طاوله اويوننده اوزغون طاشى اولوب گلن زارده آچيق يراولمامغله اوبر نوبتى بكلمك مجبوريتنده بولنلدقده قوللانيلير. || «گل ها» دن مخفف صورتيله‌ده قوللانيلير.

گلّه { س. [«گوله» يازمغه حاجت يوقدر] طوب مرميسى كه وقتيله دميردن يووارلاق و شمدى اكثريا چليكدن اسطوانى واوجى سيورى اولور: گله آتمق؛ گله ياغديرمق.

كلّه‌پوش { س. فا. باش كسوتى وعلى الخصوص باشك

تپه‌سنی اورتن و باشه یاپیشان یووارلاق و خفیف طاقیه که قاوغك آلتنده كیيلیردی.

گله‌جك (ص. ۱. آتی، مستقبل، اوگه‌ده‌کی، ایلریده‌کی): گله‌جك سنه؛ گله‌جك یاز. ۲. گله‌سی انتظار اولنان: گله‌جك آدم؛ اوه گله‌جك گلینك ناصل چیقه‌جغی مجهول. == س. ۱. آتی، مستقبل، استقبال: گله‌جكی آنجق الله بیلیر. ۲. قضا، قدر، یازیلی اولان شیء: گله‌جك بوزلماز. ۳. گلمه، مجیء: گله‌جكی وار ایسه = اگر گله‌جكسه؛ گله‌جكی طوتارسه = گلمکه قالقیشیرسه. == جم. گله‌جكلر = اخلاف، اعقاب.

کُلّی (ص. عر. ذ: کلیه. [«کل»دن سمند.] ۱. بتونه وعمومه عائد و یا منسوب و متعلق، عمومی، جزئی مقابلی: خسوف کلی، کسوف کلی: آی ویا کونشك کاملاً طوتلمسی؛ [مقابلی: خسوف جزئی، کسوف جزئی.] قاعدهٔ کلیه = استثناسی اولمیوب جمله‌یه عائد اولان قاعده، قاعدهٔ عمومیه. [«عمومی»دن فرق شودرکه: عمومی خصوصی‌یه، وبو ایسه جزئی‌یه مقابل قوللانیلیر.] ۲. چوق، کثیر، وافر: بونلرك آره‌سنده فرق کلی واردر؛ کلی کتابلر آلمش.

کِلَی (ص. عر. با: کلا.

کُلّیاً (ح. عر. ۱. بتون بتونه، بسبتون، کاملاً، تمامیله: کلیاً انکار ایدیور. ۲. [جمله منفیه‌ده] هیچ، اصلا، قطعاً: کلیاً گورمدم؛ کلیاً خبرم یوقدر.

کُلّیات (سش. جم. عر. [فد: «کلیه» بومقامده قوللانلماز.] ۱. برایشك تفرعاتندن صرف نظرله هیئت عمومیه‌سی، طوپدن اولان قسم وجهتی: او کلیات اموریله مشغولدر تفرعاته گیریشه‌مز. ۲. برشاعر ویا مؤلفك کافهٔ تألیفاتی، مجموع آثاری وعلی الخصوص آثار ادبیه‌سی: کلیات سعدی، کلیات جامی؛ ابن سینانك کلیات آثاری.

کُلّیّت (سش. عر. [تعبیرات عربیه‌ده «کلیه» صورتنده قوللانیلیر] ۱. برشیئك عمومی اولمسی، بتونلك، شاملیت: خسوفك کلیتی = کلی اولمسی؛ بو قاعده‌نك کلیتی = عمومی اولمسی. ۲. کثرت، وفرت، طوپدن اولان شیئك حالی: بوسنه ذخیره کلیت اوزره اولدی؛ کلیتله قویونلر گلدی؛ کلیتله اشیا آلدی. || بالکلیه = بتون بتونه.

کُلّیتلی (ص. چوق، وافر، بول: آناطولیدن کلیتلی ذخیره چیقه‌بیلیر.

کِلید (س. فا. [یو. Κλείς, κλειδί; δός = آناختار] ۱. آناختار، آچار، مفتاح. ۲. تر. هرکس طرفندن آچلماق اوزره قپو وصندیق وساره‌یه طاقیلان دمیردن ماکینه‌لی برآلت که آناختارله آچیلوب قپانیر، قفل: کلید طاقمق، اورمق؛ کلید آلتنده طوتمق؛ اوراده‌هر شیء کلید آلتنده‌در؛ آصمه کلید = اکرتی کلید که حلقه‌لره طاقیلیر. کلید اوتی = دال ویاپراقلری چکلدکه چیقار بر جنس اوت. || بح. زنجیر کلیدی = ایکی بوی زنجیری بربرینه ربط ایدن حلقه. || بربرینه کلید = بر ویا بر قاچ کشینك یکدیگریله ارتباطلری.

کِلیدجِك (س. ۱. کوچك کلید، قفل صغیر. ۲. بح. قایق کورکنك گچیرله‌جکی دلیکلی تخته.

کِلیدلَتمك (فتـ. [زبانزدی: کیتلتمك] کلید و آناختارله قپادیرمق: آخورك قپوسنی سایسه کلیدلتملی.

کِلیدلَمك (یا کلیدله‌مك. فتـ. [زبانزدی: کیتله‌مك] ۱. کلید وآناختارله قپامق: قپویی کلیدلیوب یاتمشیدم. ۲. بربرینه گچیرمك، باغلامق: پارمقلرینی کلیدلمش طوریوردی.

کِلیدلَنمك (لجـ. فل. [زبانزدی: کیتلنمك] کلید و آناختارله قپانمق: او اوده‌لر کلیدلنمز؛ بو کلید بوزلمش کلیدلنمیور. ۲. بربرینه گچیرلمك ویا گچمك: پارمقلر کلیدلنمك؛ دیشلر کلیدلنمك = بربرینه گچمش کبی صیقیشوب طورمق که صوغوقدن ویا قورقودن اولور.

کِلیدلی (ص. [زبانزدی: کیتلی] ۱. کلید وآناختارله قپانمش، قپالی: او اوطه‌لر کلیدلیدر. ۲. بربرینه گچمش ویا گچمش کبی صیقیشمش: پارمقلری دیشلری کلیدلی طوریوردی.

گَلیر (یاگلور. س. ایراد، واردات: آیده بش اون لیرا گلیری واردر.

کِلیز (س. ساز، قامش. مر. || کلیز بالیغی = صازان بالیغنك برنوعی.

كليزمان { س. سازلق، قامشلق ير. مر.

كليس { س. بر نوع صوكاري. || كليس باليغى = ياپين باليغى دينلن طاتلى صو باليغنك بر نوعى.

كليسا { س. فا [يو. Εκκλησία] — تر. زبانزدى: كليسه} ١. خرستيانلرك عبادتگاهى، معبد نصارى، كنيسه. ٢. خرستيانلرك رياست مذهبيه‌سى و مذاهب مختلفه‌لرينك هر برى: شرق كليساسى = اورتودوقس مذهبى و پطريقخانه رياست روحانيه‌سى؛ غرب كليساسى = قتوليك مذهبى و پاپانك رياست روحانيه‌سى.

گليشش { س. با: گلش.

كليم { ص. عر. [«كلام» دن مش.] كنديسنه سوز سويلنيلن، خطاب اولنان، مخاطب. ذ. || كليم الله = حق تعالى حضرتلرينك خطاب عزتنه مظهر بيوريلان حضرت موسى (عم).

كليم { س. فا. ١. اوتوريله‌جق يره ويا يتاق آلتنه سريلن و درويشلرك اوموزلرينه طاشيدقلرى اوفاق كچه و قاليچه، سجاده. ٢. توكسز اوطه كچه‌سى، خالينك اولكرسزى: آناطولى، شهر كوى كليمى.

گلين { س. ١. اولنمكه حاضرلانمش قيز و يا يكى اولنمش قادين، عروس، عروسه: گلين آلمغه كيديورلر؛ فلان قيز گلين اولدى. ٢. اوغل زوجه‌سى: فلانك گلينى؛ فلان قادين گلينيله ايى گچينيور، گليننذن ممنوندر؛ اوچ گلينى واردر. || مج. ارمنى گلينى = پك آغر حركتلى. || گلين صاچى = افتيمون دينلن بر جنس نبات. || گلين فنارى = الككنج دينلن برجنس نبات. || گلين قوشى = بر جنس بيوك طويغار. || گلين هواسى = پك راكد هوا. || يوزى يازيلى گلين كبى قالمق = بوشنه انتظار ايتمك.

گلينجك { س. ١. كوچك گلين. ٢. صاقسار بوعندن پك كوچك و اينجه اوزونجه بر حيوانجق كه صاريلى بياضلى اولوب قورو ديوارلرك دليكلرينه قاچار وطاوق يومورطه و پليچلرينه مسلط اولور، ابن عرس. ٣. چايرلرده يتيشير پك قرمزى بر جنس چيچك كه معالجه ايچون شروب و رچلنى ياپارلر، چول لاله‌سى، قيزالاق. || گلينجك باليغى = بر جنس لذيذ باليق. || گلينجك علتى = استسقاء عمومى.

گلينلك { ص. ١. گلينه لايق و مناسب ياخود مخصوص: گلينلك اثواب؛ گلينلك اوطه. ٢. گلين اولمق سننده بولنان، يتيشمش: گلينلك قيز.

كليوى { ص. عر. آ: كليويه. ط. تش. بوگرگه منسوب و متعلق. || كليوى الشكل = بوگرك شكل و صورتنده اولان.

كليه { سذ. عر. آ: كليتين. تش. بوگرك (بوبرك). || ط. التهاب الكليه، ذات الكليه = بوگركلرك التهابلانمه‌سندن عبارت علت. || حصاة الكليه = بوگركده طاش حاصل اولمه.

كم { ص. فا. ١. آز، ناقص، نقصان، اكسيك. ٢. كوتى، فنا، ردى: كم سوز.

كم { ك. عر. قاچ، نه قدر. ذ.

گم { س. آتك آغزينه اوريلان دميردن آلت كه باشنك اطرافنه دوننن قايشلرله و بوكا مربوط ديزگينله قوللانيلوب حيوانى ضبط ايدر و ايستنيلن طرفه چويرر، لجام، لكام: حيوانه گم اورمق؛ حيوان گم آلمق = قبول ايتمك. || گمى آزى يه آلمق = سركشلك ايتمك.

كم { سذ. عر. ج: اكمام. نبا. چيچك كاسه‌سى، قابجغى.

كم { سذ. عر. ج: اكمام. لباس قولى، يك، آستين.

كم { ض. عر. [ضمير متصلك جمع مخاطبيدر] بز، سزك، سزه سزى: سلام عليكم = سزك اوزريكزه سلام اولسون. [يالكز بويله بعض تعبيراتده بولنور.]

گم { ص. فا. غائب، ضايع: گم شده = غائب اولمش: گم كرده = ضايع ايتمش.

كم { مه. «كوم» مهمله‌سيله برلكده قوللانيلوب ترددله سويلمكه و سويلديكنى بيلمه‌مكه دلالت ايدر: كم كوم ايتدى بر جواب ويره‌مدى.

كما { حـ. عر. [كبى ديمك اولان «ك» حرف جريله «ما» اسم موصولندن مركبدر] نته‌كه، اولديغى كبى: كما كان = اولديغى كبى، اسكيسى كبى، بلا تغيير؛ كما فى

السابق = اسكیسی كبی؛ كاینبغی = كركی كبی، لایق وجهله ؛ كماهی حقها = حقیله . [یالكز بو یله تعبیراتده قوللانیلیر.]

كمال { سـ . عر . جـ : كمالات . ١ . ایرگینلك، پیشكینلك، اولمه: كمال بولمش، كماله ایرمش میوه . ٢ . نقصانسزلق، تاملق، مكملیت، كثرت : كمال اهتمامله ؛ كمال مر. حمتندن ؛ كمال عظمتله . ٣ . عمر بشرك پیشكینلك زمانی، كنجلكدن صكره و اختیارلقدن اول اولان حال كه اوتوز ایله اللی یاشلری آره‌سنده‌در : سن كماله واصل اولمق ؛ سن كمالده بولنان آدم. ٤ . انسانك معلومات و حسن اخلاقجه نقصانسز ومكمل اولمسی، فضل وهنر، علم وفضل : ارباب كمالدن برذات ؛ فضل وكمال صاحبی. [جمعی ده باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر :] كمالات بشریه ؛ اكتساب كمالات ایتمك. ٥ . تر. ذكر، قدر، بها، قیمت : بونك كمالی نه‌در؟ كمالی بش پاره ایتمز.

كمالسز { صـ . ذكرسز ، قیمتسز ، بوش، نافله.

كمان { سـ. فا. ١ . یای، قوس : تیر و كمان = اوقله یای. ٢ . معروف كریشلی چالغی : كمان چالمق. ٣ . یایه مشابه مختلف آلات و ادوات . ═ صـ. یای كبی كوزل پیچیملی [قاشه وصف اولور :] كمان ابرو = یای قاشلی، قاشی یای كبی اولان.

گمان { سـ. فا . ١ . صانمه، ظن، ایشكیل : وهم وكمان. ٢ . شبهه، شك، ریب : بی گمان = شبهه‌سز.

كمانجی { سـ. كمان دینلن چالغی‌یی یاپان ویا چالان آدم.

كمانچه { سـ. فا. [تر. زبانزدی : كمنجه] كوچك كمان صورتنده بر نوع چالغی.

كمانكش { سـ. فا. ١ . یای قورالانوب اوق آتان آدم ، قواس. ٢ . كمان چالان چالغیجی.

كمانه { سـ. فا. ١ . كمان وكمانچه یایی. ٢ . مثقب یایی.

كمانی { سـ. فا. كمان چالان چالغیجی.

كمبضاعه { صـ. فا. [فا. كم = آز. عر. بضاعه = سرمایه] ١ . سرمایه‌سی آز، سرمایه‌سز. ٢ . مج. معلوماتی ناقص، چوق اوقومامش.

كمبها { صـ . فا . [كم = آز. بها = قیمت] قیمتی آز، قیمتسز .

كمپایه { صـ. فا. [كم = ناقص. پایه = رتبه] رتبه‌سی دون، قدر واعتباری آز اولان.

كمتر { صـ. فا. [«كم» دن ستف.] دها دون، دها آشاغی بولنان، مادونده اولان، احقر : كمتر قولی. || اذ. تواضع طریقیله متكلمدن كنایه اولور : كمترلری.

كمترانه { صـ. فا. احقرانه، عاجزانه [متكلمدن كنایه اولور:] سوی كمترانه‌مه ارسال بیوریلان ؛ نامۀ كمترانم. ═ حـ. حقیرانه، عاجزانه : كمترانه تقدیمنه جرأت قلندی.

كمتری { صـ. فا. متكلمدن كنایه اولان عاجز و احقره منسوب، عاجزی، احقری : اشعار كمتری ؛ سوی كمتری‌یه.

كمترین { صـ. فا . [«كمتر» دن مبالغه صیغه‌سیدر] اك كوچك ویا آلچاق وحقیر: بندۀ كمترین ؛ كمترین بندكان.

كمخا { سـ. فا. برنوع ایپك قماش.

كمخاجی { سـ. ایپك قماش طوقویان چولها.

كمر { سـ. فا. ١ . قوشاق، منطقه. [لسانمزده بر قاج دفعه صاریلوب باغلانان قوشاغه كمر دینلیوب بلی یالكز بر كره صاران وطوقه ایله باغلانانه دینیر :] صیرمه‌لی كمر ؛ قایش كمر. ٢ . قپو و پنجره كبی بر آچیقلغك اوستنده نصف دائره شكل معماریسی، طاق : قپو، پنجره، كوپری، صو یولی كمری؛ اوچ كمرلی كوپری. || آلتین كمری = اینجه آلتین طولدیریلوب بله صاریلان یولجی كمری. || كمر بسته = بلنی باغلامش، خدمته حاضرلانمش، برینك خدمتنه حصر وجود ایتمش اولان. || كمر پاطلیجانی = اوزون اینجه پاطلیجان.

گمراه { صـ. فا. [كم = غائب. راه = یول] ١ . یولنی غائب ایتمش، ضال. ٢ . طوغری یولدن صاپمش، ضلالتده قالمش.

گمراهلق { سـ. ضلالت، طوغری یولی غائب ایتمش آدمك حالی.

گمراهی { سـ. فا. كمراهلق.

كمربند { سـ. فا. كمر باغی.

كمرتلك { سـ. و :

كمرجك { سـ. بورن وكوز وقولاق قیقرداغی.

كمردك { سـ. قویروغك كمیكلی قسمی.

گمرك { س. با: گومروك.

کمرگاه { س. فا. کمریری، کمر باغلانان یر، بل.

کمرلك { س. بعض صنعتکرلرك آلتلرینی و شربتجی وسالبجیلرك بارداق و فنجانلرینی قومق ایچون بله باغلادقلری تخته‌دن نیم‌دائره‌شکلنده وکوزلره منقسم قوطی.

کمرلی { ص. ۱. کمری ویا کمرلری اولان: کمرلی پنجره، قپو، کوپری؛ اون کمرلی بر کوپری. ۲. کمر شکلنده، کمر کبی، مقوس: کمرلی بورن.

گمرمك { فتـ. قاره‌کبی دیشله اویمق: کمیکاری گمروب طوریوردی؛ قاره تخته‌یی کمریوردی.

گمرتمك { مجـ. دیشله اویولمق: بو تخته قولای کمرتمز. = فل. ۱. (آت) گمنی چیکنمك: بو آت گمرنیور. ۲. دیشلری غیجیقلامق: گمروب طوریوردی.

کمره { س. مجـ. کمی کوکرته‌سنك عرضاً وضع اولنان کیریشلری. || کمره استقامتی = کمینك عرضاً استقامتی و او وضعیتده کورینیشی.

گمره { ص. فا. با: گمراه.

گمریجی { ص. دیشله سرت شیئلری اویان: گمریجی حیوانلر = حیوانات قاضمه.

کمسه { وکسنه. با: کیمسه.

گمش { یا گموش. با: گومش.

کمعیار { ص. فا. [فا. کم = اکسیك. عر. عیار = م] عیاری یعنی وزنی نقصان (سکه)، اکسیك آقچه.

گمگشته { ص. فا. [گم = غائب. گشته = اولمش] غائب اولمش، ضایع.

کملك { س. فنالق، کوتیلك، اضرار، سؤ: کملکه قارشی ایلیك ایتمك؛ کیمسه‌دن کملك کورمدی.

کمایه { ص. فا. [کم = اکسیك. مایه = جوهر] اصلی وجوهری دون، قیمتسز، حقیر.

کمنام { ص. فا. [کم = ناقص. نام = آد] آدی اولمیان، شهرتسز، کیمسه‌نك بیلدیکی، مجهول.

گمنام { ص. فا. [گم = ضایع. نام = آد] آدی باتمش، اسمی اونودلمش، کیمسه‌نك خاطرلامدیغی.

کمند { س. ۱. وقتیله دشمنی و آوده بعض حیوانانی طوتمق ایچون اوزاقدن آتیلان اوجی ایلیکلی ایپ که بوینه کچدکدن صکره چکلمکله صیقیشیردی. ۲. کییك وسائره یولاری. ۳. عر. زلف دلبر، جعد: کمند زلفنه کرفتار اولدی.

کمنه { سذ. عر. ط. قره صو دینلن کوز علتی.

کموز { س. با: کوموز.

کمون { سذ. عر. بوندن غلط اوله‌رق لسانمزده کمیون دینلن تخم؛ کمون بری = قره‌مان کمیونی.

گمی { س. صو اوزرنده سیر وحرکته مخصوص بیوك تکنه که انواعی پك چوق اولوب هربری براسم مخصوصله مسمادر، سفینه، کشتی، مرکب: یلکن کمیسی = یلکنله وروزکار قوتیله حرکت ایدن اصل کمی؛ چرخ، آتش کمیسی = واپور دینلن که بخار قوتیله کیدر؛ تجار کمیسی = اشیا وذخائر و سائره نقلنه مخصوص اولان؛ حرب کمیسی = بحراً محاربه‌یه مخصوص دولت کمیسی، سفینهٔ حربیه؛ کمی دیرکی، سرنی، یلکنی و سائره؛ کمی‌یه بینمك = ایچنه کیرمك؛ کمی قالقمق = حرکت ایتمك؛ کمی باتمق = غرق اولمق. || کمی خواجه‌سی = کاتبی، وکیلخرجی. || کمی یتاغی = لیمان، محافظه‌لی قوی.

کمیاب { ص. فا. [کم = آز. یافتن = بولمق] آز و نادر بولنور، بولنماز، نادیده، نایاب.

کمیت { سذ. عر. جـ: کمیات. [قاچ دیمك اولان «کم» دن. — عربی ترکیباتده: کمیه.] ۱. مقدار، عدد: کمیتی مجهول. ۲. ر. [صرفده] برکلمه‌نك مفرد ویا تثنیه و جمع اولمسی، عددجه اولان فرق؛ بحسب الکمیه = عدد ومقدار اعتباریله: بو اسم بحسب الکمیه جمعدر.

کمیت { ص. سذ. عر. ۱. قویو طوری آت. ۲. قرمزی ویا سیاه شراب. ذ.

گمیجی { س. ص. ۱. کمی قوللانان آدم، کمی صاحبی، ملاح، قپودان، رئیس: کندیسی کمیجیدر، پك ایی کمیجیدر. ۲. بر کمینك خدمتنده بولنان آدم، طائفه: کمیجیلرك کندیلرینه

مخصوص قیافتلری، تعبیراتلری واردر. ۳. حرب سفائنی خدمتنده وعساکر بحریه سلکنده بولنان آدم، بحریه‌لی: کمیجی اونیفورمه‌سی؛ کمیجی عسکر، نفر. || بی. کمیجی نوری = فرطونه‌لی هواده کمی دیرکلرینك اوجنده کورینن الکتریق ضیاسی.

کمیجیلك { س. کمی قوللانمق فن وصنعتی، کمیجی مسلکی، ملاحت: کمیجیلك زور بر ایشدر؛ قرق سنه‌دن بری کمیجیلك ایدیورم؛ کمیجیلکده مهارتی واردر.

کمیك { س. انسان و حیوانك اصل کراسته‌سنی ومدار قوامنی تشکیل ایدن بیاض و سرت ماده‌که بعض عضولرده بر تك پارچه‌دن و بعضلرنده اوفاق اوفاق پارچه‌لردن مرکب اولوب مفاصل دینلن بوغوملرله و سیکیرلر و عضلاتله بربرلرینه مربوط اولدقلری حالده اوینارلر، عظم، استخوان: قول کمیکی؛ باش کمیکی؛ ال، پارمق کمیکلری؛ کمیکلرم آغریور؛ کمیکی قالین، کمیکی اینجه آدم؛ کمیك قیرلمق، چیقمق. || صوقوق کمیکه ایشلمك = چوق تأثیر ایتمك. || بر کمیك آتمق = کوپکه بر کمیك آتار کبی جزئی برشیء ویرمك. || کمیك کبی، کمیك کسلمك = پك قورودن کنایه. || بردری بر کمیك = پك ضعیف وآریق. == ص. کمیکدن معمول: کمیك صاب؛ کمیك دوکمه.

کمیکسز { ص. کمیکی اولمیان: کمیکسزات؛ وجودینك کمیکسز یری؛ کمیکسز حیوانلر = حیوانات ناعمه.

کمیکلی { ص. ۱. کمیکی اولان: کمیکلی ات؛ کمیکلی بوینه اورما. ۲. کمیکی ایری، کراسته‌سی قوی (آدم).

کمین { ص. عر. پوصو طوتمش، پوصوده طوران، صاقلانان، کیزلان. ن. == سذ. عر. پوصو: دشمن کمینده‌در.

کمین { ص. فا. با: کمینه.

کمینگاه { س. فا. پوصو یری، پوصوطوتیلان کیزلی یر.

کمینه { ص. فا. حقیر، دون، عاجز: معروض بندهٔ کمینه‌لریدر.

کمیون { یا کیمیون. س. [عر. «کمون» دن] بکه قونیلان معروف تخم: کمیون قوقوسی.

کمیونلی { یا کیمیونلی. ص. ایچنه کمیون قونمش، کمیون قاریشدیرلمش: کمیونلی کوفته.

کمیونی { ص. کمیون رنکنده، آچیق زیتونی.

کن { ف. عر. [«کون» دن امر حاضر مفرد مذکر] اول. یالکز شو تعبیرده مستعملدر: کن فیکون = جناب حقك اول بیورمسیله کائناتك اولمسی، خالقیت.

کن { ص. فا. [«کندن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنده بولنور] قوپاران، سوکن: کوهکن = طاغی قوپاران، ییقان.

کن { با: ایکن.

کنار { س. فا. ۱. قیی، چوره: بزك کناری: باغچه‌نك، چایرك کناری. ۲. ساحل، شاطی: دکیز، ایرماق کناری؛ نهرك برکناریندن اوبرکنارینه کچمك. ۳. اوج، کوشه، اوجرا یر: برکناره چکلدی؛ کوشه‌ده کنارده. ٤. اطراف پروازی، چرچیوه، احاطه ایدن چیزکی و سائره: کتاب، رسم کنارلری. ٥. کتاب ویا مکتوبك کنارینه یازیلان شیء، حاشیه، هامش: اوکتابك استفاده‌لی کنارلری واردر. ٦. قوجاقلامه، آغوش: بوس وکنار. || درکنار. با: درکنار. == ص. قییده بولنان، اوجرا: کنار یر.

کنارجی { س. دکیز قییلرنده آولایان بالیقجی.

کنارسز { ص. ۱. اوجی اولمیان، اوجسز، پایانسز، بیپایان: ساحهٔ سما کنارسزدر. ۲. اطرافنده پرواز و چرچیوه یا چیزکی و چیچك کبی برشیئی اولمیان: کنارسز خالی. ۳. هامش وحاشیه‌سی اولمیان: کنارسز کتاب.

کنارلی { ص. ۱. اطرافنده پرواز وچرچیوه کبی برشیئی اولان: کنارلی باصمه؛ یشیل کنارلی بوغچه. ۲. هامش و حاشیه‌سی اولان: کنارلی کتاب.

کناره { س. فا. کنار، قیی.

کناس { سذ. عر. [«کنس» دن سمبذ] سوپوریجی، سوپورندیجی، چوبجی. ن.

كُنام { س. فا. بيابانى حيوان اينى. ن.

كُنان { ص. فا. ايدن، ايديجى و يا ايدەرك: نالە كنان = فغان ايدەرك. ن.

كُناه { ياكنه. س. فا. آخرتجه مستلزم مجازاة اولان عمل، اثم، جرم: كناه ايتمك، كناه ايشلمك؛ الله كناهلرمزى عفو ايتسين؛ حيوانه اذيت ايتمه كناهدر. || كناهى بوينە = كناهى وار ايسه بكا عائد اولسون. || كناهه كيرمك = كناهكار اولمق. || كناهنه كيرمك = برينى بغير حق اتهام ويا حقنده سوء ظن ايتمك: كناهمه كيرمه. || بى كناه = كناهى اولميان، قباحتسز، معصوم.

كُناهسز { ص. كناه وجرم و قباحتى اولميان، بى كناه، معصوم.

كُناهسزلق { س. بيكناه و معصوم آدمك حالى، معصوميت.

كُناهكار { ياخود كنهكار. ص. ١. كناه ايشلين، آثم، قباحتلى. ٢. سفاهت يولنده بولنان (قارى).

كُناهكارلق { س. ١. كناه و اثم و قباحت ايشلين آدمك حالى. ٢. فحش، فاحشەلك.

كُناهلى { ص. كناهى اولان، اثم وقباحتى مستلزم بولنان.

كِنايه { س. عر. ج: كنايات. ١. طوغريدن طوغرى يه سويلنميوب طولاييسيله بر معنا افادە ايدن سوز: كنايه طريقيله سويلمك؛ شو تعبير فلان شيئدن كنايەدر. ٢. طولاييسيله و طوغريدن اولميەرق سويلنيلن طوقناقلى سوز: برطاقم كنايەلرله بكا طوقنمق ايستيوردى؛ او كنايەلر هپ بكا عائد ايدى. ٣. د. ضمير واسم اشارت و اسم موصول ايله مبهمات كبى بر معنايه مخصوص اولميوب هر كس وهرشئ حقنده ايراد اولنه بيلن كلمه كه كلمەنك ويا اسمك بر نوعيدر: كنايات بابى.

كِنايەلى { ص. طوغريدن اولميەرق طولاييسيله طوقنان، بو صورتله طوقناقلى: بر طاقم كنايەلى سوزلرله تعريضه قالقيشدى.

كُنبَد { س. فا. ١. قبه، مدور سقف ويا طاوان: جامع، حمام، تربه كنبدى؛ بر كنبد عالى. ٢. قبهٔ سما: كنبد مينا فام. ٣. مج. بيوك ومدور قاوق: باشنده بر قوجه كنبد وار ايدى.

كِنت { كنتلمك و سائره. با: كينت وسائره.

كَنج { ص. س. ١. تازه، ياشلى اولميان، شاب، جوان: كنج آدم؛ كنج آت؛ كنجلرك عادتيدر. ٢. تازه، يكى، كوربه: كنج آغاج. || كنج ايريسى = ايرى بويلى دليقانلى.

كَنج { س. فا. خزينه، كنز، دفينه.

كُنج { س. فا. كوشه، بوجاق، زاويه: كنج قناعت = قناعت كوشەسى.

كَنجلشمك { فل. كنج اولمق، كنجلك قوت و طراوتى آلمق: بمبيروبه بياغى كنجلشمشدر.

كَنجلك { س. ١. تازەلك، جوانلق، شباب: دنيادە كنجلك كبى نعمت يوقدر؛ كنجلك قوتى. ٢. كنجلك زمانى، عهد شباب: كنجلكم خاطرمه كلدى؛ كنجلك بر دها كلمز. || الله كنجلكنى باغشلاسون = كنجلكيله معمر ايلسين. || كنجلكه طويمق = كنجلك زمانني كچيرمك؛ كنجلكنه طويمەدى = كنج ايكن وفات ايتدى.

كَنجلمك { فل. كنجلشمك، كنجلك طراوتنى آلمق.

كَنجيده { ص. فا. صيغان، استيعاب ايديلن. ن.

كَنجينه { س. فا. خزينه، كنز، دفينه.

كُند { ص. فا. ١. قوت، قيصه وبچيمسز. ٢. كيمز، كور.

كَند { وقند. س. قلعه، حصار، قصبه. [اليوم متروك اولوب، يالكز بعض شهر و قصبەلرك اساميسى تركيبنده بولنور:] تاشكند، سمرقند، خوقند. [فارسيده دخى مستعمل ايسەده، اصلى تركجەدر.]

كَندُم { س. فا. بوغداى، حنطه.

كَندو { ك. با: كندى.

كَنده { ص. فا. قوقمش، متعفن. ن.

كَندى { ك. اوز، ذات، نفس، خود، خويش: كندى كلدى؛ كندى دوشن آغلاماز.

اكثريا ضمائر شخصيه‌یه مضاف اوله‌رق قوللانیلیر: كندیم كوردم؛ كندیسی كلدی؛ كندیكز؛ كندكْ؛ كندی الیله آلدی. || كندی باشنه = ١. كندیلكندن كیمسه‌نك امر ومداخله‌سی اولمقسزین: كندی باشنه بوایشه قرار ویردی. ٢. یالكز، تك، كیمسه یاردیم ایتمكسزین: بر باغچوان كندی باشنه او قوجه باغچه‌یی اداره ایدیور. || كندی یی، كندینی بگنمك = خود بین اولمق؛ كندینی، كندیسنی بگنمش = خود بین، خود پسند. || كندی یی، كندینی بیلمك = خبیر و عارف اولمق؛ كندینی بیلمز = بیخبر، غافل. || كندیندن گچمك = بایلمق، غشی اولمق. || كندینه كلمك = آیلمق، عقلی باشنه كلمك. || كندی كندینه، كندی كندیمه، كندی كندیكزه وسائره = ١. كندی باشنه، كندیلكندن، باشقه‌سنك مداخله‌سی اولمقسزین، خود بخود: او كندی كندینه كلدی؛ بن كندی كندیمه بویله بر ایشه قالقیشه‌مام. ٢. یالكز، تك باشنه: او قوجه یوكی كندی كندینه قالدیردی؛ او كتابی كندی كندینه یازدی؛ كندی كندیمه سویلدم = سویلاندم؛ كندی كندینه اوتوریوردی. || كندیندن = كیمسه طرفندن امر واجبار كورمكسزین: كندیندن كلدی؛ بن بو ایشی كندیمدن یاپدم.

كَندیر { س. كنویر صاپندن چیقاریلان لیف، قباجه كتن: كندیر بزی.

كَندیلِك { س. ذات، نفس: كندیلكندن = كندی باشنه، كندیندن، رأی خودله؛ كندیلكمدن = كندی باشمه، كندیمدن و سائره. [یالكز بوتعبیرده مستعملدر.]

كَنز { سذ. عر. جمـ: كنوز. [فا. « كنج » دن] خزینه، دفینه.

كِنز { س. [اسلاوجه: Kniaz] پرنس: قره‌طاغ كنزی.

كَنعان { سخ. مـ شام سواحلندن عبارت اولان فنیكه خطهٔ قدیمه‌سنك السنهٔ سامیه‌ده‌كی اسمی: ارض كنعان، فر. Chanaan. || پیر كنعان = حضرت یعقوب (عمـ).

كَنَف { سذ. عر. جمـ: اكناف. ١. طرف، ناحیه، جهت. ٢. مجـ. حمایه، تصاحب.

كَنَف { س. [عر. « كنیف » دن غلط] آیاق یولی، آبدستخانه.

كُنك { یاخود كونك. س. كر. میتدن صو یولنده مستعمل اسطوانه.

كَنكَر { س. یبان انكیناری، اشك دیكنی.

كُنكُره { س. فا. قبه‌نك تپه‌سی، الك یوكسك یری.

كُنوز { سذ. جمـ. عر. فد: كنز. با: كنز.

كَنَویر { س. ١. صاپندن كندیر دینان وكتندن قبا اولان بر لیف چیقان بر نوع نبات زرعی. ٢. بو نباتك تخمی كه قوش یمی اولور.

كَنه { س. حیواناتك اتنه یاپیشوب قانلرینی امن تخته قوروسی كبی بر كوچك بوجك، صاقرغه: كوپك كنه‌سی. || كنه اوتی = حب السلاطین دینلن بر جنس نبات. || بوغدای كنه‌سی = بوغدای بیتی. || كنه كوز = پك كوچك كوزلی آدم.

گَنه { ح. با: ینه.

كُنْه { سذ. عر. بر شیئك غایتی، نهایتی، الك دریك ویا الك اوجده‌كی نقطه‌سی: كنهنه وارمق = تماميله واقف اولمق.

گُنَه { و گنهكار. با: گناه وسائره.

كَنیز { س. فا. جاریه، خلایق.

كَنیزَك { س. فا. كوچك جاریه.

گَنیسا { س. با: كلیسا.

گَنیش { كنیشلك وسائره. با: گكیش وسائره.

كَنیف { سذ. عر. آیاق یولی، آبدستخانه، ممشا.

كُنیه { سذ. عر. ١. [عربلرده] « ابو » و « ابن » ویا « ام » و « بنت » لفظلریله باشلایان لقب: ابوحنیفه، ابن‌خلدون، ام سلمه كبی. ٢. [بزجه] بر عسكری ویا مأمورك اسمی و پدرینك اسمی وخدمته تاریخ دخولیله بعض اوصافنی مبین قیدكه مثلث الشكل اوله‌رق بر صورت مخصوصه‌ده یازلمسی عادت اولمشدر: كنیه‌سنه مراجعت ایتمك؛ كنیه‌سنی چیقارمق؛ كنیه پوصله‌سی، دفتری.

گو { یاخود گوی. ص. فا. [« گفتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] دیین، سویلین: راستگو = طوغری سویلین. || کفت وگو = دیدی قودی، قیل وقال.

گُوار { س. فا. هضم: خوشگوار = هضمی قولای.

کَواکِب { سذ. جج. عر. فد: کوکب. با: کوکب.

گَوان { س. بر جنس دیکنلی اوت، قوغان دیکنی. || گوان اوتی = قوغه‌لق، قوغان.

گُواه { س. ص. فا. شاهد، طانیق. ز.

گُواهی { س. شاهدلك، شهادت، طانیقلق. ز.

کوب { ك. [چغتایجه‌ده] هپ، بتون، جمله.

کوب { ص. فا. [« کوفتن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنده بولنور] اوران، دوکن، ضرب ایدن: لنکدکوب = تکمه اوران.

گوبره { س. اسکی فشقی، اراضیه آتیلان حیوانات ترسی، زبل: بو طوپراق کوبره ایستر.

گوبره‌لَمك { فتـ. کوبره آتمق، کوبره ایله بسلمك: تارله‌یی کوبره‌لمك.

گوبره‌لَنمك { فجـ. کوبره ایله بسلنمك، کوبره ویرلمك: شوباغچه بوسنه کوبره‌لنمدی.

گوبره‌لی { ص. کوبره سی اولان، کوبره آتلمش: کوبره‌لی طوپراق.

گوبَك { س. ١. انسانك واکثر حیوانلرك قارنلرینك اورته‌سنده‌کی دلیکمسی شکل که رحمده جنین ایکن باغرصاق کبی بر رابطه ایله والده‌سنك جسمنه مربوط اولوب آناسنك قانی اورادن کندی بدننه‌دخول وجولان ایدر، سره، ناف: چوجغك گوبکنی کسمك؛ کوبکنده بر صانجی واردر. ٢. لاخنه ومارول کبی بعض سبزه ومیوه‌لرك اورته‌سی، مرکزی: مارول، صلاته کوبك باغلامق؛ قارپوز گوبکی. ٣. مجـ. اورته، مرکز، قلبگاه: تاگوبکنده؛ شهرك گوبکنده؛ طاوان گوبکی؛ چکه، شال کوبکی. ٤. بطن، قرن، ذریت، نسل: بش کوبك احفادی. ٥. حیوانك کوبك جهتی پوستندن عبارت کورك، نافه. [بو معنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلیر:] کوبك کورك. || کوبك دوشمك = کوبك فتقنه اوغرامق. || کوبك سوکلك = چوق زور کورمك. || کوبك طاشی = حمامك اورته‌سنده گوبك اوزرینه یاتیلوب کندینی اوغدیرمغه مخصوص مرمر دوشه‌لی یوکسکجه محل. || قادین کوبکی = بر نوع خمور طاتلیسی.

گوبَکلَنمك { فل. لاخنه‌وصلاته کبی شیئلر گوبك باغلامق: لاخنه‌لر دها کوبکلنمدی.

گوبَکلی { ص. کوبکی اولان، کوبك باغلامش: گوبکلی مارول.

گوبَل { ص. [بلکه ر. Κοπέλι دن] باجاقسز چوجق.

گوبَلَز { س. کوچك وکنج زاغار.

کوپ { س. طوپراقدن بیوك و آغزی طار قاب، دستی وقوانوزك بیوکی: صو کوپی، ترشی کوپی. || آلتین کوپی = پك زنکین آدم. || کوپه بینمك = عفریت کبی حدتلنمك، پر غضب اولوب باغرمق.

کوپخانه { س. کوپلرك قوندیغی محل، مخزن.

کوپُرمَك { کوپرتمك. با: کوپورمك وسائره.

کوپری { یا کوپرو. س. ١. بر صویك اوزرندن اوته طرفه کچمك ایچون کراسته‌دن ویا کمرلر اوزرینه کارکیر یا دمیردن یول، جسر، قنطره، پل: کوپری قورمق؛ کوپریدن کچمك؛ اخشاب، کارکیر، طاش، دمیر کوپری؛ دوبه‌لر اوزرینه قورلمش کوپری. ٢. کوپری‌یه مشابه اوله‌رق ایکی اوجی مربوط واورته‌سی معلق کمرلی شیء: آیولت کوپریسی: کلید کوپریسی؛ طوقه کوپریسی. || آصمه کوپری = ایکی جهتنده ایکی قله یاپیلوب اورته‌سی زنجیرله اورالره آصیلان کوپری. || سیار کوپری = اکرتی عسکر کوپریسی.

کوپریجك { س. اوموز اوجلرندن کوکسك یوقاریسنه کلوب کلیدلنن ایکی کمیك که کردانك آلتنده خارجدن‌ده بللی اولور، بوین چنبری، ترقوه، (قوشلرده) اوجرجاق.

كوپريجى { س. ١. كوپرى ياپان ؛ اوستە. ٢. سفردە راست كلان صولرك اوزرينە كوپرى قورمغلە مكلف عسكر.

كوپريجيلك { س. ١. كوپرى ياپمق صنعتى. ٢. عسكرك سفر اثناسندە راست كلان صولرك اوزرندە كوپرى قورمق وظيفەسى : كوپريجيلكە آيريلان افراد.

كوپشتە { س. ١. كمينك كنارلرندە قورقولق مقامقندە اولان تختە سپر. ٢. پارمقلغك اوستندەكى افقى دوز وقالين تختە : نردبان، پارمقلق، طرابزان كوپشتەسى.

كوپك { س. معروف حيوان اهلى كە انواع كثيرەسى اولوب او وسورى محافظەسنە وآو آولامغە يارار وصاحبنە اولان صداقتيلە و ذكاسيلە مشهوردر، ايت، كلب، سك : آو كوپكى = زاغار ؛ بكجى كوپك = اودە بكجيلك ايدنى ؛ چوبان كوپكى = سورى يى محافظە ايدنى ؛ صوقاق كوپكى = صاحبسز اولەرق صوقاقلردە تورەين و جنسنك ايلكارينى فوت ايتمش اولان صويسز جنسى؛ فينو كوپكى = اوك ايچندە بولنديريلان كوچك اجناسى؛ ديشى كوپك = قانجق؛ كوپك ياوريسى. || مج. پيس، ذليل، حقير [شتم وتحقير تعبيرى اولوب صفت كبى دە قوللانيلير:] كوپك بنى آلداتدى؛ كوپك حريف اوتانمەدن ياتمە كليور. || كوپك آياسى = برجنس نبات، كف الكلب. || كوپك اوغلى [زبانزدى : كوپوغلى] = ١. خائن، مهين، قحبە، آلچاقجە حيلەكار : كوپك اوغلى ايتديكى خباثت براقادى. ٢. يمان، قورناز، ايشكذار : چوق كوپك اوغلى. || كوپك اوغليلق [زبانزدى : كوپوغليلق] = خيانت، اهانت، آلچاقجە حيل ودسايس: بنى اويلە بر كوپك اوغليلقلە آلداتدى كە هيچ خاطرمە كلمزدى. || كوپك باليغى = واطوز باليغنك بر نوعى، فر. Requin دينلن يرتيجى باليق. || كوپك ديشى = آزى ديشلريلە اوك ديشلر آرەسندە بولنان سيورى درت ديش كە كوپكدە وسائر يرتيجى حيوانلردە زيادە اوزون اولور. || كوپك كبى، كوپكلر كبى = آلچاقجە : كوپك كبى پشيمان اولمق؛ كوپك كبى يالوارمق. || كدى ايلە كوپك = ضدان لايجتمعان، دائما خرلاشوب غاوغا ايدنلر حقندە سويلنير. || كوپك ممەسى = قولتوق آلتندە چيقان بر جنس چيبان.

كوپكلك { س. آلچاقلق، نااهللك، خائنلك : او كوپكلكى كيم قبول ايدر؟ بويلە كوپكلك اولورمى؟

كوپكلمك { فل. يورغونلق و يا قورقو و پشيمانلقدن كوپك كبى صولومق ويا زبونلامق.

كوپورتمك { فتـ. كوپوك حاصل ايتديرمك، كوپوك چيقارمەسنى موجب اولمق : آجى صو صابونى كوپورتمز؛ شوبزى صابونلە كوزلجە كوپورتملى؛ آتى قوشديروب كوپورتمش.

كوپورمك { فل. كوپوك حاصل وپيدا ايتمك : بو صابون كوپورميور؛ دكيز چوق كوپورمش؛ حيوان قوشمقدن كوپورمش. || آغز كوپورمك = چوق حدت ايتمك، قودورمق.

كوپوك { س. مايع شيئلرك چوق حركتدن ويا اوينامقدن حاصل ايتدكلرى وصابون كبى بعض اجسامك اريدكلرندە پيدا ايلدكلرى بياض قبارمە كە ايچندە هوا قاريشمقدن ايلرى كلير، كف، رغوە: دكيز كوپوكى، صابون كوپوكى؛ آغزندن كوپوك كليور ؛ آت قوشمەدن كوپوك ايچندە قالمشيدى. || دكيز كوپوكى = ١. لولەطاشى : دكيز كوپوكندن چيغارەلق. ٢. آچيق و ترشەيە چالار ماوى رنك. ٣. آتلردە قزيل طون.

كوپە { س. ١. قادينلرك قولاغە آصدقلرى سوس، قرطە، كوشوار : برجفت كوپە؛ تك طاش برلانتە كوپە. ٢. بعض حيوانلرك بوينلرندن كوپە كبى صارقان اوزون برجفت لحم زائد: كچى ياوريسنك كوپەسى اولورسە چوق كوزل اولور. || مج. برجفت الماس كوپە = بربرينە تماميلە مشابە ايكى شى. || كوپە چيچكى = كوپە كبى آشاغى يە صارقار بر جنس چيچك، فوقسا. || قولاقدە كوپە = اونودلميەجق نصيحت، كوش دل ايلە ديكلنيلن اخطار.

كوپەلى { ١. قولاغندە كوپەسى اولان : زمرد كوپەلى بر قيز ؛ قولاقلرى كوپەلى. ٢. بوينندە كوپە كبى صارقار برجفت لحم زائدى اولان : كوپەلى كچى.

کوت { ص. ١. سیوری و اوزون اولمیان، قونت: کوت ایکنه، کوت پارمق. ٢. سیوری وحاد اولمیان، منفرج: کوت کوشه = زاویهٔ منفرجه.

کوت { مه. اوروب دوگمکی ویا دریك دریك سس چیقارمغی تصویر و تقلید ایدر: پات کوت اوریور، دوگیوردی؛ کوت کوت قپو اوریوردی.

گوت { س. ١. دیب، آلت: کوتی قرمزی موم؛ تجربه کوتی. ٢. کری، مقعد، دبر. ٣. مج. عو. جسارت، جرأت: کوتی وارایسه، طوتارسه. || آق کوت = برجنس اوردك وبرجنس قیرلانغیچ. || طاوق کوتی = ایچی صو طولی بر نوع قبارجق، ثؤلول.

کوتاه { یا کوته. ص. فا. قیصه، قصیر. || کوتاهبین، کوتهبین = صوکی دوشونمز، تدبیرسز. || کوتاهدست = الی قیصه، اقتدارسز.

کوتُر { کوتردی وساٸره. با: کوتور وساٸره.

گوتُر { کوتری. با: کوتور و ساٸره.

کوتُروم { یا کوتوروم. ص. اختیارلقدن ویا فلج وساٸر بر عارضهدن طولایی آیاغه قالقهمیان و یوروییهمین، اوتراق، سقط: کوتروم بر اختیار؛ اوتوره اوتوره کوتروم اولهجق؛ کوس کوثروم = بسبتون کوتروم، هیچ یرندن قالقهماز.

کوتُروملك { س. آیاغه قالقهمیان و یوروییهمین اختیار ویا مفلوجك حالی و سقطلغی: کوتروملك پك آغر بر حالدر؛ کوتروملکدن چوق قورقیوردی.

کوتَك { س. دکنك و صوپه ایله دوگمه، طیاق، ضرب: کوتك ویرمك، چالمق = دوگمك؛ کوتك یمك = دوگلمك.

گوتَلك { س. اگر و پالانك آرقهسنه قاپلانان مشین.

کوتلَمك { فل. کوت کوت سس چیقارمق، کوت کوت اورلمق: قپو کوتلیوردی.

گوتمَك { فتـ. ١. اوگه قاتوب سورمك، سوق و تسریب ایتمك: دوهلرینی کوتیوردی. ٢. اوتلاتمق، رعی ایتمك: چوبان قویونلرینی، سوریسی کوتمکله مشغول ایدی. ٣. مج. صاقلامق، طوتمق، حفظ ایتمك: کین، غرض کودیور؛ باباسنك خونی کوتمك.

کوتو { ص. با: کوتی.

گوتور { مه. سرت و کورك بر شیئك سسنی تصویر و تقلید ایدر: کوتور کوتور اریك ییودی.

گوتورتمَك { فتـ. یاقیندن اوزاغه سوق ونقل ایتدیرمك: شو اشیایی یرینه کوتورتملی.

گوتوردهمَك { فل. کوت کوت سس چیقارمق، کوت کوت ایتمك، کوتلمك، گوتور کوتور ایتمك: خیار کوتوردهیور.

گوتوردی { س. ١. کوت کوت ایدوب سس چیقارمه: قپونك کوتوردیسی. ٢. علی الاطلاق سس، شماته، کورلدی، ولوله: دیکیش ماکینهسی ایپدر اما کوتوردیسی چکلمز؛ چوق پاتردی کوتردی اولیور.

گوتوردیلی { ص. کوتوردیسی اولان، پاتردیلی، کورلدیلی، شماتهلی: چوق کوتوردیلی بر ماکینه؛ پاتردیلی کوتوردیلی ایشدن خوشلانمام.

گوتورلمَك { مجـ. ١. یاقیندن اوزاغه سوق و نقل ایدلمك: بو صندیق واپوره کوتوریلهجکدر؛ اونك بورایه کتورلمسی قولای اما تکرار اورایه کوتورلمسی زوردر. ٢. قالدیرلمق، تحمل اولنمق: بویوك بوقدر آغر لقردی کوتوریلهمز. ٣. قوپاریلوب آلنمق: قولی بر کله ایله کوتورلدی؛ نهره دوشوب کوتورلدی.

گوتورمَك { فتـ. ١. یاقیندن اوزاغه سوق و نقل ایتمك، کتورمك مقابلی: اذن ویردیکمز اوشاق اشیاسنی آلوب کوتوردی؛ اون دفعه اشیاسنی کتوروب کوتوردی. ٢. قوپاروب آلمق، رفع وازاله ایتمك: کله بر قولنی کوتوردی؛ آتنی صو کوتوردی. ٣. قالدیرمق، تحمل ایتمك، قابل ومتحمل اولمق: بو پرنج چوق صو کوتورور؛ سرت آدمدر لقردی کوتورمز. ٤. آلمق، استیعاب ایتمك: بو قاب ایکی اوقه کوتورهمز. || صو کوتورمك = قابل تأویل اولمق.

كوتورمه { س. كوتورمك ايشى. با: كوتور- مك.

كوتوروم { ص. با: كوتروم.

كوتورى { ص. طارتى و يا اولچى ايله اولميه‌رق طوپدن و مقطوع اولان: كو- تورى صاتيش؛ كوتورى بازار- لق؛ كوتورى بنا. == ح. طوپدن، مقطوعاً، طارتى و اولچى ايله اولميه‌رق: بر آرابه كومورى كوتورى يوز غروشه آلدم؛ اونى كوتورى ياپديردى. || مج. كوتورى بنا = عادى و دقتسز ايش.

كوتوك { س. ۱. آغاجك قالين اولان آشاغى قسمى، جذع: آغاجلرك داللرى كسيلوب يالكز كوتوكلرى قالمش؛ آغاجى كوتوك ايتمك = داللرينى كسمك. ۲. قالين اودون، طومروق: حمام كوتوكى. ۳. باغ آغاجى، هر سنه يكى فليز ويرن قالين قسمى: اون بيك كوتوكدن عبارت بر باغ. ٤. آنا دفتر، بيوك و اساسلى دفتر: كوتوكه كچيرمك؛ كوتوكده مقيد. ٥. باشلى ايش ويا شخص: اصل كوتوك اودر؛ اوك كوتوكى. || اسكى كو- توك = تجربه‌ديده، دنيا كورمش. || كوتوك اولمق = كسلمك. شيشمك. || ايش كوتوكى = پاپوچجى كبى بعض اصنافك يكپاره كوتوكدن عبارت دستكاهلرى. || جهنم كوتوكى = جهنملك، كنهكار. || كوتوك كبى، كور كوتوك = پك سرخوش، زيل زورنا.

كوتولشمك { كوتولك و سائره. با: كو- تيلشمك وسائره.

كوته { كوتهين و سائره. با: كوتاه.

كوتى { يا كوتو. ص. ايى او- لميان، فنا، ردى، بد: كوتى مال؛ كوتى آدم؛ كوتى ايش. [«فنا» كلمه‌سى نا بجحل قوللانلديغندن «كوتى» لغتى متروك براقاملى]. == ح. كو- تيلكله، كوتى صورتده: كوتى يازيور؛ كوتى سويليور. == س. كوتيلك، فنالق: ايى كوتى = خير وشر، نيك وبد؛ ايى‌يى كوتيدن فرق ايتمك.

كوتيلشديرمك { فتـ. فنالا- شديرمق، فنا حاله كتيرمك، بوزمق: او ايشنى كوتيلشديردى.

كوتيلشمك { فل. كوتى اولمق، فنالاشمق، بو- زلمق: او ايش كوتيلشدى؛ خسته يكيدن كوتيلشمش.

كوتيلك { س. فنالق، سوء، شر، مضرت: كيمسه‌يه كوتيلك ايتمز؛ كيمسه‌نك كوتيلكنى ايستمز.

كوتيلمك { فتـ. ذم و قدح و اتهام ايتمك، برينك فنالغنى سويلمك، نام و شهرتنى بوزمق، اضرار ايتمك: كنديسنى پك كوتيلديلر.

كوتيلنمك { فجـ. اتهام اولنمق، بد نام اولمق، اضرار ايدلمك، بوزلمق.

كوتين { ح. آرقه‌يه طوغرى، كريسين كرى، رجعت قهقرى ايله. [اكثريا مكرر قوللانيلير:] كوتين كوتين دوندى.

كوثر { سذ. عر. جنتده بر چشمه كه حضرت على (رضه) ساقيلكنى ايده‌جكدر.

كوج { س. ۱. قوت، طاقت، قدرت، تاب، توان، وسع، اقتدار: كوجم يتيور؛ كوجى يتديكى قدر. ۲. زور، جبر، شدت، عنف، قهر. ۳. زحمت، صعوبت، زورلق، مشكلات: كوجله يابه بيلدى. ٤. الم، كدر، اضطراب، طار- غينلق، انفعال: كوجمه كيتدى؛ آدمك كوجنه كيدر. [بو معنا ايله اكثريا بويله «كيتمك» فعليله قوللانيلير.] ٥. ايش، كار، شغل، مشغوليت، غائله: ايش كوج يوق؛ اونك ايشى كوجى بودر. [بو معنا ايله اكثريا «ايش» مترادفيله برابر قوللا- نيلير.] == ص. زور، زحمتلى، مشكل، صعب، متعسر، صارب، چتين: كوج ايش؛ كوج درس؛ اظهارى‌ده كوج اضما- رى‌ده كوج. || كوج ايتمك = وار قوتنى صرف ايتمك. || كوج حال ايله، كوج بلا = چوق زحمتله، پك زور. || كوجه صارمق = زور ومشكل اولمق. || كوجنه قوشمق = تصعيب ايتمك، مشكلات چيقارمق. || كوجنى يكمك = نفس اماره‌يه غلبه چالمق.

كوجيز { ص. ۱. قوتسز، ضعيف، كوشك، درمانسز. ۲. ايشسز، مشغو-

لیتسز : ایشسز کوجسز ط‍و - زبور.

کوجسزلك { س. ۱. قوتسزلك، ضعف، کوشکلك، درمانسزلق. ۲. ایشسزلك، مشغولیتسزلك.

کوجسیمك { فتـ. مشکلات چیقارمق، تصعیب ایتمك.

کوجسینمك { فل. کوجلشمك، زور اولمق، کوجه صارمق، مشکل اولمق.

کوجلشدیرمك { فتـ. زور و زحمتلی ایتمك، مشکلات چیقارمق : ایشی قولایلاشدیره‌جغنه کوجلشدیریور.

کوجلشمك { فل. زور وزحمتلی اولمق، کوجه صارمق : بو درس کیتدکجه کوجلشیور.

کوجلك { س. ۱. صعوبت، عسرت، زحمت، مشکل اولمه : اونك کوجلکی یوقدر. ۲. ضرورت، یوقلق، فقر : کوجلك چکمك.

کوجلندیرمك { فتـ. زور حاله قومق، تصعیب ایتمك : ترتیبسزلك قولای ایشی ده کوجلندیرر.

کوجلنمك { فل. کوجلشمك، زور ومشکل اولمق، کسب صعوبت ایتمك : ایش کوجلندی.

کوجله { حـ. [کوج ایله] زحمتله، زور، طار طارینه، طاره طار، آنجق : کوجله واپوره یتیشدك؛ کوجله اداره اولنیور.

کوجله { س. قارغه بوکن، جوز مقیء.

کوجلی { صـ. قوتلی، زورلی، قوی، توانا، زورآور: کوجلی قوتلی بر آدم.

کوجن { س. کرکنسه بکزر آرقه‌سی یشیل و قارنی بیاض بر قوش.

کوجندیرمك { فتـ. طارلتمق، انفعالنی موجب اولمق، خاطر قیرمق : کندیسنی کوجندیردیکز؛ کیمسه‌یی کوجندیرمه‌ملی.

کوجنلمك { لجـ. طارغینلق و انفعال واقع اولمق: بویله سببسز کوجنلیرمی؟ اوفاق چوجغه کوجنلمك اولورمی؟

کوجنمك { فل. طارلمق، منفعل اولمق، خاطری قالمق: بکا کوجنمش؛ سزك بکا کوجنمکه حقکز یوقدر.

کوجنمه { س. طارلمه، طارغینلق، انفعال، اغبرار.

کوجنیك { صـ. کوجنمش، طارغین، منفعل، مغبر.

کوجنیکلك { س. طارغینلق، انفعال، اغبرار : بر کوجنیکلك چیقماسون.

کوجو { س. ۱. قره قیش، اربعین. مر. ۲. بزطراغی آرقه‌سنده آغز آچان ایپلیکدن طراق : کوجو دکنکی.

کوجوك { صـ. قوتسز، ضعیف، کوشك. || کوجوك آی = شباط آیی.

کوجه { س. قایناد‌لمامش بورغول، دوکلمش بوغدای: کوجه تارخانه‌سی.

کوجین { حـ. کوج ایله، اضطراری.

کوچ { س. ۱. رحلت، انتقال، هجرت : بر چوق قوش احناسی موسمه کوره اقلیمدن اقلیمه کوچ ایدرلر. ۲. طاشینمه، نقل خانه : یازین یالی‌یه کوچ ایدر؛ اوتوردیغم او صاتلدیغیچون دیکر بر اوه کوچ ایده‌جکم. ۳. بر یردن خیمه‌لری قالدیروب باشقه بر یره قونمه : اقوام بدویه دائما کوچ ایدرلر. ٤. قاچمه، صاقلانمه، ارککه کورنمه‌مه : قاچ کوچ = نا محرمیت : بزم اوده قاچ کوچ یوقدر = نامحرم بولنمیور. ٥. او اشیاسی، مفروشاتله مطبخ و سائره اوانیسی : بر کوچ گچیور عجبا کیمکدر؛ کوچ آرابه‌سی؛ کندیلری کیتدی کوچلری کریده قالدی. || کوچ اوبه. [وبوندن منحرف : گچابه، گچاوه] = دوه هودجی.

کوچبه { س. صـ. بر یرده ساکن اولمیوب چادیرله قونار کوچر اولان قوم و آدم، بدوی: جزیرة العرب کوچبه‌لری؛ سیبریه کوچبه‌لری؛ کوچبه‌لرك اخلاق وعاداتی؛ کوچبه قوم، آدم.

کوچر { صـ. نقل مکان ایدن، بر یرده طورماز، سیار : کوچر خانه؛ کوچر خسته خانه. || قونار کوچر = بدوی، خیمه نشین، کوچبه، یوروك : قونار کوچر اقوامدن.

کوچر { س. ا : کوچن، کوچکن.

کوچرمك { فتـ. ۱. نقل ایتدیرمك، رحلت ایتدیرمك، تبدیل مکان ایتدیرمك : بو صووق لکلکلری کوچره‌جکدر. ۲. قاقوب صوقمق، باتیرمق : قازیغی یره کوچرمك.

٣. يوتمق، حرصله يمك : حريف بر تپسی بوركی كوچردی .

كوچك (س. ١. كوچك شیء، ياورو، كنج، جيوه لك. ٢. دوه ياوريسی [كوشك دخی دینلیر.] ٣. بی ادبانه بر طاقم وضعیتلرله اوینایه‌رق رقص ایدن اوغلان : كوچك اوینامق؛ كوچك اویونی .

كوچك (ياخود كوچوك. ص. [اصل تركجه‌سی « كیچیك » و « كیچی » اولوب فارسیده مستعمل ایسه‌ده تركجه‌دن مأخوذ اولمسی محتملدر. هر حالده « بیوك » لفظنه تطبیقله « كچوك » یازملی] ١. جسم وحجمی ویا وسعت ومسافه‌سی آز اولان، صغیر، اوفاق، خرد : كوچك طاش؛ كوچك طاغ؛ كوچك كوی؛ كوچك دره. ٢. اهمیتسز، ذكرسز، حقیر : كوچك ایش: كوچك آدم. ٣. یاشی آز، كنج : كوچك قارنداش؛ كوچك اوغلم؛ او بندن كوچكدر. || كوچك دوشمك = قارشیلقده بولنه‌میوب محجوب اولمق. || كوچك یاش = چوجقلق، صباوت: كوچك یاشندن بری بویله‌در . = س. ١. یاورو، بچه : دوه‌نك كوچكی‌ده یاننده ایدی؛ هر حیوانك كوچكی كوزلدر . ٢. چوجق، طفل، صبی : كوچكلر اوینامق ایچون بر میدان. ٣. كوچكلك، صباوت، طفولیت : كوچكدن بری درسه چالیشمشدر.

كوچكلتمك (فت. كوچولتمك، كوچك یاپمق، تصغیر ایتمك.

كوچكلك (س. ١. كوچك اولان شیئك حالی، اوفاقلق، صغر: بو طاشك، طاغك، تارله‌نك كوچكلكی. ٢. چوجقلق، صغر سن، صباوت، طفولیت : كوچكلكنده پك یارامز ایدی. ٣. ناسزا فعل وحركت، بادیء خجالت ومحجوبیت ایش، ذل، حقارت : بوسزك ایچون بر كوچكلكدر.

كوچكلمك (فت. تحقیر وتذلیل ایتمك، كوچك نظریله باقوب اهمیت ویرمه‌مك.

كوچكلمك (یا كوشكلمك. فت. (دوه) یاوریلامق.

كوچكلی (ص. كوچكلی بیوكلی = كوچك بیوك قاریشیق، بر بری اوستنه.

گوچگن (یا گوچن. س. ١. طاوشان یاوروسی. ٢. بكلی طاوشان. ٣. قیر صاقساری : گوچگن كوركی. || یر گوچگنی = كوستبك.

گوچمك (فل. ١. رحلت، انتقال ایتمك، گوچ ایتمك، مهاجرت ایلمك : دیار آخره گوچدی. ٢. خیمه‌یی قالدیروب باشقه یره قونمق : اقوام بدویه حیوانلرینه مرعی بوله‌بیلمك ایچون دائما قونوب گوچرلر. ٣. نقل خانه ایتمك، طاشینمق : یایله‌یه، كوشكه گوچه‌جكز. ٤. ارتحال ایتمك، اولمك، وفات ایتمك : اوده گوچمش. ٥. ایچری یه ییقلمق، باتمق، چوكمك : قویو گوچدی.

گوچن (س. با : گوچگن.

گوچنمك (فل. اولمك، وفات، ارتحال ایتمك .

كوچوجك (ص. ١. پك كوچك : كوچوجك بر او. ٢. سویملی كوچك [تحبیب ایچون] : كوچوجك اوغلم.

كوچورك (ص. آز ویا اولدقجه كوچك، كوچكجه، آز دها كوچك : او بوندن كوچوركدر.

كوچوك (كوچوكلك. ا : كوچك وسائره.

كوچولتمك (فت. ١. بر شیئی اولدیغندن دها كوچك یاپمق، حجم ویا وسعتنی آزالتمق، تصغیر ایتمك : بو طاشی، تخته‌یی، اوطه‌یی بر آز كوچولتمك اقتضا ایدر. ٢. اهمیت ویرمه‌مك، اهمیتنی آزالتمق : او دائما ایشی كوچولتمكی سور بیوتمك ایستمز. ٣. یاشنی صاقلایوب كوچك كوسترمك : قیزینی پك كوچولتمك ایستیور.

كوچولمك (فل. ١. دها كوچك اولمق : ایی باقلمدیغندن آغاجلرك میوه‌لری كیتدكجه كوچولیور. ٢. یاشنی كیزلیوب كندینی كوچك كوسترمك : قادینلر دائما كوچولمك ایسترلر.

گودری (س. گییك دریسندن مشین .

كودك (س. فا. چوجق، طفل، صبی. ز.

گودن (س. قالین باغرصاغك بر قسمی، كور باغرصاق: گودن بومباری.

گودوك { ص. قوبوروقسز، نو. گمز، اكسيك، سقط، ناتمام: گودوك خروس؛ گودوك قالمق = نتیجه‌سز قالمق.

گودیجی { س. ص. ١. حیوانلری سوق وتسریب ایدن سوریجی. ٢. سوری‌یی رعی ایدن، راعی، چوبان.

كور { ص. [فارسی ایله مشترك. كدر] ١. گوزی كورمز، اعمی، نابینا: كور آدم؛ بر كور دیلنجی؛ بر گوزندن، ایكی گوزندن كور؛ آنادن طوغمه كور = ضریر. ٢. گورمز، سقط: گوزی كور؛ بر گوزی كور اولدی؛ كور گوزلی. ٣. كسمز، كسكین اولمیان، كند: كور چلق. ٤. ضیاسز، قراكلق: كور قندیل، كور اوطه. ٥. چوزلمز، قاریشیق: كور دوگوم. ٦. تیقظسز، غافل، بیخبر. || كور ابه = بر نوع چوجق اویونی كه برینك گوزنی باغلایوب دیكرلری اطرافنه طولاشمقله اوینانیلیر. || كور اوغلی = حكایاتی مشهور بر شقی؛ و تحكمندن كنایةً قاری، زوجه؛ بر كور اوغلی بر آیواض = كندیمله زوجه‌م، غلبه‌لغم یوقدر. || اولونك كوری = «كور اولور بادم گوزلی اولور» مثلندن مأخوذ اوله‌رق برینك سوزینی تزییف و استخفاف مقامنده قوللانیلیر. || كور بوغاز = اوبورلق. || كور دوگوشی = كیسه‌سنك كیسه‌دن خبری اولمقسزین علی الغفله اولنان ایش: بر كور دوگوشیدر گیدیور = كیسه‌نك كیسه‌دن خبری یوقدر. || كور صیچان = كوستبك. || كور قندیل = پك سرخوش. || كور قیا = دكیز ایچنده كورونمز طاش. || كور كورینه = علی الغفله. || كور گوزلی = نانكور، كافر نعمت. || كوریول = دمیر یوللرده اوجی چیقماز یول.

گور { مه. بول برشیئك سرعت وكثرتله جریان وطغیانی ویا برشیئك گورلدی ایله ییقیلوب دوشمه‌سنی تصویر وتقلید ایدر: دره‌نك صوینی گور گور ایدوب اووه‌یی باصدی؛ گور گور ایشلیور؛ دیوار گور ییقلدی. = س. گورلدی، شماته، غاوغا: خارگور اكسیك دكلدر.

گور { ص. ١. بول، وافر، مبذول، فراوان: گور صاچ؛ گور صو. ٢. آچیق، یوكسك، طنین انداز: گور سس. ٣. آچیق، قوتلی، موتلی: گور طالع.

گور { س. فا. ١. مزار، مرقد. ٢. یبان اشكی. ز.

گَوُر { یاگیور. س. تارله صولامغه مخصوص اینجه صو یولی، صویك برده آچدیغی اوفاق آرق.

گوربوز { ص. یاشندن زیاده گوستریشلی، سربلش، گنج ایریسی، وجودلی و زورلی: گوربوز بر دلیقانلی.

كوربه { ص. ١. تازه، قارتلامامش، ترفنده، تر و تازه: كوربه خیار. ٢. پك گنج، تازه: كوربه قیز.

كوربه‌لك { س. ١. تازه‌لك، ترفنده‌لك: یوصلاته‌لغك كوربه‌لكی. ٢. گنجلك، تازه‌لك: او قیزك كوربه‌لكی.

گورتمك { فتـ. زیاده قوروتمق، گوروك و قیتر قیتر ایتمك: ایتمكی، چماشیری روزكارده، گونشده، آتشك قارشیسنده گورتمك.

كورتون { س. بر نوع بیوك سمر.

گورجی { گورجستان. (١) : گرجی، گرجستان.

گوردیرمك { فتـ. ١. ارائه ایتمك، گوسترمك. ٢. باقدیرمق، رؤیت و اجرا ایتدیرمك: ایش، خدمت گوردیرمك.

گورسیتمك { فتـ. گوسترمك. عمر.

گورش { س. [وغلطی: گولش] پهلوانلرك و بعض حیوانلرك طوتشمه‌لری، دوگشمه‌لری، بر برینی یكمكه چبالامه‌لری، مصارعه: پهلوانلرك، قوچلرك گورشی؛ گورش طوتمق.

گورشجی { س. [غلطی: گولشجی] گورش ایدن پهلوان، مصارع.

گورشدیرمك { فتـ. [غلطی: گولشدیرمك] گورش ایتدیرمك، پهلوانلری و یا قوچ و خروس كبی حیوانلری طوتیشدیرمق، مصارعه ایتدیرمك: پهلوان، خروس گورشدیرمك.

گورشدیرمك { فتـ. ١. ایكی و یا زیاده آدمك بر برلرینی گورمه‌لرینه واسطه اولمق، ملاقات ایتدیر-

مك، بر يره كلمه‌لرينه ياردیم ويا مساعده ايتمك: سزى حظ ايده‌جككز بر آدمله كورشديره‌جكم؛ بو مكتبده شاكردانى خارجدن كيمسه ايله كورشديرمزلر. ۲. صحبت و مكالمه ويا مذاكره ايتديرمك: بن طرفينى كورشديره‌يم ده قرارلرينى سزه تبليغ ايدرم.

كورشلمك { لجـ. ۱. ملاقات ايدلمك، بر يره كلنمك: وقتسز كورشلمك اولماز صوكره كورشله‌بيلير. ۲. قونشلق، صحبت ايدلمك، مكالمه ومذاكره اولنمق: بو ايش حقنده كنديلريله كورشلمك اقتضا ايدر؛ قهوه‌ده كورشلمك مناسبتسزدر.

كورشلمك { لجـ. [زبانزدى : كولشلمك] كورش ايدلمك، مبارزه ومصارعه اولنمق: بوراده كورشلمز؛ بو صيجاقده كورشليرمى؟

كورشمك { فشـ. ۱. ايكى ويا زياده آدم بربرينى كورمك، بولشمق، ملاقات ايتمك: برادرمله چوقدن كورشمدم؛ قومشولرله هركون كوريشيورز؛ كورشميه‌لى ناصلسكز = بربرمزى كوروميه‌لى. ۲. قونشمق، صحبت ايتمك، محبت ايلمك: برساعت قدر كورشدك؛ اوته‌كى بريكى ايله كورشمكه صرف ايده‌جكم زمانى مطالعه‌يه حصر ايتسه‌م دها فائده‌لى اولور؛ اوزون اوزادى يه كورشدك. ۳. سويلشمك، مكالمه، مذاكره ايتمك: بو ايش ايچون كورشمليز؛ كنديلريله كورشوب بر قرار ويره‌لم. ۴. الفت، ائتلاف، اختلاط ايتمك: او كيمسه ايله كورشمز؛ كورشديكى آدملر محدود در. ۵. طانيشمق، بربرينى طانيمق، معارفه‌سى اولمق ويا معارفه پيدا ايتمك: فلان ذاتله كوريشيورميسكز؟ قونشويز اما كورشميورز. || آلچاقدن كورشمك = مدارا ايتمك. || كورشمه‌مك = طارغين اولمق؛ مناسبات منقطع اولمق: بن اونكله كورشميورم.

كورشمك { فشـ. [زبانزدى : كولشمك] كورش ايتمك، دوكشمك، بربرينى يره اورمغه چاليشمق، مصارعه ايتمك: پهلوانلر، قوچلر، خروسلر كورشيورلر.

كورشمه { سـ. ۱. ملاقات. ۲. صحبت، محبت. ۳. مكالمه، مذاكره.

كورشمه { سـ. [زبانزدى : كولشمه] كورش ايتمه، مصارعه، پهلوان اويونى.

كورشه { سـ. يرده ياتان قارك اك اوستده‌كى طوكمش طبقه‌سى كه كونشدن اريدكدن صكره تكرار طوكمغله بوز حالنده‌در: كورشه هواسى.

كورفز { سـ. [يو. Κόλπος] بيوك قوى، خليج: سلانيك كورفزى؛ ونديك كورفزى.

كورك { سـ. ۱. توكلرى يومشاق وكوزل بعض حيوانلرك وعلى الخصوص تيلكى وصاكسار وكلينجك كبيلريله اقطار شماليه حيوانجقلرينك صورت مخصوصه‌ده تهيئه اولنمش دريسى كه صيجاق طوتمق ايچون البسه‌نك ايچنه ويا سوس ايچون طيشنه قاپلانير، فروه، پوست؛ حيوانك جنسنه ويرينه كوره انواع كثيره‌سى واردر: تيلكى، سمور، تيون كورك؛ قفا، نافه، پاچه كورك وسائره. ۲. كورك قاپلى اوستلك لباس كه مختلف بيچيملرى اولوب وقتيله اونيفورمه كبى پايه ومسنده كوره كيليردى: كورك كيمك؛ كوركى چيقارمق.

كورك { سـ. [«كوراك» يازمقده معنا يوقدر] ۱. يرده بولنان طوپراق وقوم وكوبره وكول كبى شيئلرى كورمكه يعنى قازه‌رق سورمكه مخصوص دميردن ويا تخته‌دن ياصى واوزون صاپلى برآلت كه صاپيله ايلرى‌يه ايتيله‌رك قوللانيلير: قازمه كورك = قازمه ايله اونك قازديغى طوپراغى طوپلايوب آتمغه مخصوص دمير كورك؛ خرمان كوركى = حبوباتى صاورمغه مخصوص تخته كورك؛ اتمكجى، فورنجى كوركى = اتمكى فورنك ايچنه قويوب چيقارمغه مخصوص پك اوزون صاپلى تخته كورك. ۲. آتشدن قور وكول چيقارمغه مخصوص صاپيله برابر يكپاره كوچك دمير آلت: ماشه كورك؛ آتش كوركى؛ مطبخ كوركى = دها بيوكى. ۳. قايق و صندال و وقتيله كوچك كميلرى دخى يوروتمكه مخصوص اوجى ياصى و صاپى يووارلاقجه قالين تخته آلت كه تكنه‌نك كنارينه چيوى ايله ايليشديريلوب هر برى ويا هر چفتى بر

قايقجى طرفندن قوللانيلير: قايق كوركى؛ قايقجى كوركى؛ كورك چكمك = كورك قوللانەرق قايق يوروتمك. ٤. وقتيله بكلك كميلرده كورك چكمك خدمت زجريه‌سى كه جنايتله متهم اولانلره ويريلير برجزا ايدى واليوم پرانغه ايله مترادف كبيدر: كوركه محكوم؛ اون بش سنه مدتله كورك جزاسنه، كوركه وضعنه حكم اولندى. || آقندى‌يه كورك چكمك = نافله يورلق || كورك كميكى = اوموزك آرقه طرفنده‌كى مثلث الشكل ياصى كميك، عظم الكتف.

گَوَرَك { ص. [«كيورك» يازمق معناسزدر] ١. قورى اولوب قيرلدقده ويا ايصيرلدقده قتر قتر ايدن، چابوق قيريلان، ازلميوب واوزانميوب قيريلان: گورك چورك، سميت؛ گورك ات. ٢. گورك شيئلرك قيرلمسى سسنه بكزر برسس چيقاران: گورك برگوله‌سى واردر. == ح. بوصورتله قيريله‌رق ويابويله برسس چيقاره‌رق: قوزى كورك كورك ياپراق ييوردى؛ كورك كورك كوليور. == س. قتر قتر ينن قورى سميت ويا چورك، غلطه، پكسماد: چاى ايله برايكى گورك يدم.

گُوَرَك { س. كورنيش، كوستريش، منظره، صورت خارجيه: بوبنانك گوركى كوزل.

كوركجى { س. كورك (فروه) ياپان والبسه‌يه قاپلايان: كوركجيلر اصنافى، چارشيسى.

كُورَكجى { س. ١. برنوع كورك ياپان وصاتان آدم ٢. برقايق ياصندالده كورك چكن قايقجى.

گُوَرَكجى { س. گورك يعنى قورى چورك ويا پكسماد ياپان وصاتان آدم.

كورْكلى { ص. ١. كوركى اولان، كورك قاپلانمش: كوركلى پالطو. ٢. كورك قاپلى برلباس كيين: كوركلى بر اختيار گوردم.

كُورَكلى { ص. كوركى اولان: بر، ايكى، بش چفته كوركلى صندال.

گُوَرَكلى { ص. منظره‌سى و خارجدن كوستريشى اولان: گوركلى بنا: گوزل گوركلى بر كوشك.

گورگن { ياگورگان. ص تق. ١. گوركلى، گوزل، گوستريشلى. ٢. خاندان خاقانى‌يه صهريتله منتسب اولان. [تيمورلنك خاندانئه لقب اولمسى بو معنا ايله يعنى خاندان چنكيزى‌يه انتسابى مناسبتيله‌در.]

گُورگَن { س. خشبى سرت وطيانيقلى و جلا آلمغه مستعد و قاين آغاجنه مشابه بر اورمان آغاجى كه انواعى واردر: آق، آلا، قره گورگن. == ص. گورگن آغاجندن معمول: گورگن پارمقلق؛ گورگن ديرك.

گُورگى { ياگورگو. س تجربه، دنه‌مه، آزمايش: گورگيسى چوق = تجربه‌سى چوق، كار ديده. كارآزموده.

گورگيسز { ص. تجربه‌سز، آليشماماش، عجمى، طوى.

گورگيسزلك { س. تجربه‌سزلك، عجميلك.

گورگيلى { ص. تجربه‌لى، مجرب، كارآزموده، كار آزما، ايش گورمش، ايش بيلير.

گورل { ياگورزل. س. كورلدى، شماته: خارل گورل. == مه. بوللق و شماته ايله آقان بر شيئى تصوير و تقليد ايدر: گورل گورل صو آقيق.

گورلتمك { فت. گورلدى ايتديرمك، كور ديه بيوك سس چيقارتمق: يووارلانان قيا اورته‌لغى، طاغلرى گورلتدى.

كورلتمك { فت. ١. كور ايتمك، قوهٔ باصره‌سنه خلل كتيرمك، كوزينى سقطلامق: بو دومان بزى كورلته‌جكدر؛ جاهل برمتطبب ويرديكى ياكليش برعلاجله بيچاره‌يى بسبتون كورلتدى. ٢. كسكينلكنى كيديرمك، كسمز حاله كتيرمك: مقوا كسه‌رك شوچاقى‌يى كورلتمشسكز؛ اوستره‌يى كورلتميك. ٣. رواجنه خلل كتيرمك، سوروه‌نى بوزمق، اعتبارسز ايتمك: آوروپا معمولاتنك اوجوزلغى صنايع محليه‌يى كورلتدى.

گورلده‌مك { فل. ١. گورلدى ايتمك، بيوك برسس چيقارمق، پاتردى ايتمك: آرابه قالديرم طاشلرى اوزرينه يووارلانيركن

كورلده‌یوردی. ۲. كوك كو-
رلمه‌سی سسنی چیقارمق، كو-
رلمك، هواده و بولوتلرده‌كی
الكتریقك پاتلامه‌سندن بیوك
ودهشتلی سس چیقمق، رعد
واقع اولمق: شدتله كوك كو-
رلده‌یوردی. ۳. بیوك بر كو-
رلدی ایله دوشمك ویا یووار-
لانمق: سقط دیوار كورلده‌دی.
٤. (حیوان) بیوك سسله
باغرمق، اولومق، بوكورمك:
آرسلانلر دهشتلی بر صورتله
كورلده‌یورلردی.

كورلدی { س. ۱. كورلده‌ین شیئك سسی، بیوك
سس: اورماندن حیوانات
وحشیه‌نك كورلدیسی ایشید-
یلیوردی؛ آرابه‌لرك، بیقیلان
دیوارك كورلدیسی. ۲. مختلف
و قاریشیق سسلر، پاتردی،
شماته، ولوله: چوجقلر چوق
كورلدی ایدیوردی؛ كورلدی
پاتردی دیكلیه‌مم. ۳. كوك
كورلمه‌سی، رعد. ٤. قاریشیقلق،
غاوغا، نزاع: عمله بیننده بر
كورلدی اولمش؛ بر كورلدی
قوپدی.

كورلدیجی { ص. چوق كورلدی وشماته یاپان، شما-
ته‌جی، هر ایشی كورلدی ایله
یاپان: پك كورلدیجی بر آدمدر.

كورلدیسز { ص. سسسز، پاتر- دیسز، شماته‌سز،
سكوت وسكونتله واقع اولان:
كورلدیسز ایش؛ كورلدیسز
پاتردیسز بر دوكون اولدی.
== ح. سسسزجه، سكوت و
سكونتله: كورلدیسز چالیشیور.

كورلدیسزجه { ص. ح. اولدقجه سسسز وشماته-
سز: كورلدیسزجه بر ضیافت؛
كورلدیسزجه قونیشیورلردی.

كورلدیلی { ص. ۱. بیوك سسلی، شماته‌لی:
پك كورلدیلی بر باغرمه‌سی وار-
در. ۲. شماته و ولوله‌یی موجب
ویا شماته ایله اجرا اولنان:
ماكینه دیكیشی پك كورلدیلیدر؛
كورلدیلی ایشدن، قونیشمه‌دن
خوشلانمام. ۳. غلبه‌لكلی،
ازدحاملی: خیلی كورلدیلی بر
دوكون ایدی.

كورلك { س. ۱. كوزی كورمز آدم ویا
حیوانك حالی، كوز سقطلغی،
عمی، نابینالك: اونك كورلكی
صكره‌دن پیدا اولدی؛ كور-
لكی كیزلمك ایستیور. ۲. مج.
غافللك، غفلت، بصیرتسزلك.

كورلمك { یا كورله‌مك. فق. با: كورلتمك.
|| بوغازی كورلمك = دفع جوع
ایتمك.

كورلمك { یا كورله‌مك. فل. ۱. كورلدی ایتمك،
شماته ایتمك: دیوار كورلیوب
ییقلدی؛ طوب كورلدی. ۲.
(كوك) یلدیرم چاقوب دهشتلی
سس چیقارمق، رعد اولمق:
شدتله یاغمور یاغوب كوك كور-
لیوردی. ۳. اولمك، وفات
ایتمك، نعللری آتمق: اوده
كورلدی || طوب یولنه كورلمك =
ناحق یره تلف اولمق. || یاغماز-
سه‌ك ده كورله = برشی یاپمز
ایسه‌ك دخی اظهار غیرت ایله.

كورلمك { فج. ۱. رؤیت او- لنمق، مشاهده
ایدلمك: هوا بولوتلی اولدیغیچون
خسوف كوریله‌مدی؛ اقشام
هلال كورلمش. ۲. اجرا و
رؤیت اولنمق، تسویه ایدلمك،
اداره اولنمق: بنم ایشم كو-
رلدی؛ بویله‌لكله ایش كورلمز؛
كوریله‌جك ایشلرمز واردر.

كورلمه { یا كورلتمه. س. كور- لتمك ایشی. با: كور-
لتمك. || كورله‌دن = ۱. على
العمیا، بیلمیه‌رك، بیلمكسزین.
۲. كورمكسزین، تخمیناً.

كورلمه { س. بیوك سس چیقار- مه، كورلدی. || كوك
كورلمه‌سی = یلدیرم و شیمشك
سسی، رعد.

كورلمه { س. ۱. مشاهده و رؤیت اولنمه: هلالك
كورلمه‌سی شرطدر. ۲. اجرا و
تسویه اولنمه، رؤیت اولنمه: او
ایشك كورلمه‌سی.

كورله { س. با: كله.

كورمز { ص. كورمین، نابینا، كور: كورمز، كوزی
كورمز براختیار. || كوزن كور-
مز = قرانلق، مظلم.

كورمزلك { س. كورلك. كور- مه‌یش، عمی. ||
كورمزلكه [وغلطی: كورمه-
مزلكه] كلمك = بالالتزام كورمز
كبی اولمق، تغافل، تسامح. اغماض
ایتمك.

گورمك { فتـ. ١. قوهٔ باصره استعمالیله برشیئك شكل وهیئت خارجیه‌سنی حس ایتمك، رؤیت، مشاهده ایلمك: بكی یا پیلان مكتبی گوردم؛ عمرنده دگیز گورمه‌مش. ٢. قوهٔ باصره‌یه مالك اولمق، بینا اولمق: دگنكله گزن شو اختیار هیچ‌می گورمیور؟ بر آز گوریور.مش؛ اونك گوزلری گورمز، بر گوزی آز گورور. ٣. آكلامق، درك وفهم ایتمك: گوردم كه ایش فنا اوله‌جق؛ گوردك كه فائده یوقدر. ٤. مطالعه وملاحظه ایتمك، بولمق، محاكمه ایلمك: بو ایشی ناصل گوریور.سكز؟ او آدمی ناصل گوردیكز؟ بن بو هوایی ایی گورمیورم؛ لایق، روا، مناسب گورمك. ٥. راست كلمك، تصادف ایتمك، بولشمق، ملاقات ایتمك: اونی دون گوردم، بریكنی یارین گوره‌جكم؛ چوقدن كندیسنی گورمدم. ٦. زیارت ایتمك، زیارتنه كیتمك: خسته‌لاندم ده كیمسه گورمكه كلمدی؛ خسته‌یی گورمك انسانیت اقتضاسندندر. ٧. ادا و ایفا ایتمك، یاپمق، تسویه ایلمك: ایش گورمك؛ خدمت گورمك؛ مصرف گورمك؛ حساب گورمك؛ بن كندی ایشمی كندیم گورورم. ٨. اوغرامق، دوچار و كرفتار اولمق، چكمك: بو ایشدن چوق ضرر گوردم؛ عمرنده صیتمه گورمه‌مش؛ چوق آجی گورمش؛ جزا گورمك. ٩. نائل اولمق، دسترس اولمق: كندیسندن چوق ایلك گوردم؛ چوق انسانیتنی گوردم؛ سزدن نه گوردم؛ ثوابنی، مروتنی، مكافاتنی گوروրسكز. ١٠. دنه‌مك، تجربه ایتمك، چكیرمك: ایش گورمش؛ گون گورمش؛ دنیانك كرم و سردینی گورمش. ١١. گزمك، بولنمق، یاشامق: چوق یرلر گورمش؛ آوروپا گورمش؛ هندستانی گورمش؛ مكتب گورمك. ١٢. آلمق: تربیه گورمك؛ درس گورمك؛ بو اراضی هیچ صو، گوبره، چاپه گورمه‌مش. ١٣. حاضرلامق، تهیئه ایتمك: بولجیلق تدارکاتنی گوریور. ١٤. دوشونمك، تدبیر ایتمك، بولمق: چاره‌سنی گور؛ كندی حالنی گورسین. ١٥. چكیرمك: بو سنه یاز، قیش گورمدك. ١٦. صیغهٔ التزامیه‌یه التحاق ایدوب اشتغال ومداومتی بیان ایدر: آله گورمك؛ یازه گورمك. || آز گورمك = آزدر دیه بگنمه‌مك، استخفاف ایتمك. || چوق گورمك = استكثار ایتمك، چكمه‌مك. || خوش گورمك = قید ایتمه‌مك، مسامحه ایتمك، ایلیشیك ایتمه‌مك. || دوش، رؤیا گورمك = عالم معناده گورمك. || عادت گورمك = حیض كلمك، (قیز) بالغه اولمق. || گون گورمك = ١. آیدینلق آلمق؛ گون گورمز = قرانلق. ٢. جاه و دولته نائل اولمق؛ گون گورمش = دولت دوشكونی. || گوره‌یم سنی! = تشویق و ترغیب تعبیریدر، هایدی باقه‌لم، اوتاندیرمه بنی!

گورَمك { یا گیوره‌مك. فل. ١. قاوریلوب قیقر اولمق، گورك اولمق، چوق قوروموق: بو اتمك گورمش. ٢. آیازده اوشومك: طیشاریده گوردك. ٣. آتشده ویا گونشده یانمق. || گوره‌یه قالمق = كبرمك، تلف اولمق.

گوِرَمك { یا گیورمك. فتـ. صوقمق، قارشدیرمق.

گورمه { سـ. گورمك ایشی. |ا: گورمك. = صـ. گورن ویا گورمش: صكره‌دن گورمه = دون بر صنف وعائله‌یه منسوب اولوب ده جاه وثروته نائل اولمش.

گورمه‌جه { صـ. ١. گورمك شرطیله مشروط: گورمه‌جه آلیش ویریش. ٢. گوز تخمینیله، اولچوب طارتمقسزین، گوتوری: گورمه‌جه بازاراق.

گورَن { سـ. ١. دوم آغاجی، خرماء هندی. ٢. بو آغاجك صمغی، حب مقداززرق، مصر مومیاسی.

گورِنمز { صـ. گورنمین، غیر مرئی: گورنمز اولمق = غائب اولمق، میدانه چیقمامق.

گورِنمك { فل. ١. رؤیت و مشاهده اولنمق، مرئی و نمایان اولمق: گونش گوندوزین نجوم ایسه گیجه گورینور. ٢. گوزله گوریله‌بیلیر حالده اولمق: هوا گورنمز،

٣. ظن اولنمق، بكزه‌مك، مظنون اولمق: بو قماش ايى گورينور، ايپك كبى گورينور؛ اقشام ياغمور ياغه‌جق كبى گورندى اما ينه ياغمدى. ٤. ظهور ايتمك، تجلى ايلمك: گيجه وقتى كنديسنه برجن گورنديكنى ادعا ايديور. ٥. موجود و حاضر اولمق، ميدانده اولمق: كنديسى برقاچ گوندن برى گورنميور؛ گورنميورسكز نه اولديكز؟ ٦. چيقمق، صاقلانمامق، گوزيكمك: فلان قادين قاپيلرينه گورينور؛ او كيمسه‌يه گورنمز. ٧. كنديسنى گوستره‌جك برشئ سويله‌مك ويا ياپمق. || گوزه گورنمك = نظره چارپمق، جالب نظر دقت اولمق.

گورنمك { يا گيورنمك. فل. چوق بكلمك بكايه بكليه صبرى توكنمك.

گورنيش { س. ١. گورنمك فعلى. با: گورنمك. ٢. گورينن شكل و صورت، صورت ظاهره، شكل خارجى: گورينشى گوزل. ٣. گوسترش، نمايش. ٤. وقتيله خالك حضورينه وصول ايله اثبات وجود ايدوب سرفرو ايديش.

كورك { س. ١. آتشى هوالانديرمغه مخصوص طولومبه اصولنده درى ومشين وتخته‌دن آلت: آتش، صوبه كوروكى؛ دميرجى كوروكى = دميرجيلرك قوللاندقلرى بيوك نوعى. ٢. هوا ايله چالنير بعض چالغيلره هوا ويرمكه مخصوص ال ويا آياقله آچيلوب قپانير مشين و ياكاغددن آلت: آرمونيق كوروكى. ٣. فايطونك كوروك صورتنده آچيلير قپانير اورتيسى. || بورن، گوكس كوروك كبى واروب كلمك = يورغونلقدن ويا حدتدن چوق صولومق. || لاف كوروك = لافزن، كوزه، چاك چاك. || يانغينه كوروكله كيتمك = نفاق و اختلافى تشديد ايتمكه چاليشمق.

گورك { ص. غورق، قولو چقه: گوروك طاوق.

گوركسيمك { فل. (طاوق) غورق اولمق، قيزمق، كوسنمك.

كوركلمك { يا كوروكله‌مك. فتـ. ١. كوروكله اوفلمك، طوتشديرمق: آتشى كوروكلمك. ٢. قيزشديرمق، تشديد ايتمك: اصل محاسده‌يى كو كوروكاين اودر.

كوركلى { ص. ١. آچيلوب قپانه‌رق هوا ويرن آلتى اولان: كوروكلى چالغى. ٢. آچيلوب قپانير اورتيسى اولان: كوروكلى فايطون.

گوروم { س. كورمه، كوريش، رؤيت، مشاهده. || يوزگوروومى = گوگيك كاينك يوزينى آچوب كورديكنده ويره‌سى عادت اولان مجوهراته متعلق هديه: يوزگورومى طاقمق.

گورومجه { س. زوجه‌يه نسبتله قوجه‌نك همشيره‌سى: كاين گورومجه‌لريله ايى گچينيور.

گورملك { س. گوگيك كاينه طاقديغى يوزگورومى هديه‌سى.

كوره { س. معدنجى اوجاغى، طوپراق اوجاق.

گوره { د. [«گورمك» فعلندن] نظراً، تطبيقا، توفيقاً، عند، جه، باقيليرسه، قاليرسه، نسبةً، اعتباريله، اقضاسنجه، موجبنجه: بيوكلكنه گوره = جسامتنه نظراً، جسامتى اعتباريله؛ بكا گوره = بنجه، بكا قاليرسه؛ هركس اقتدارينه گوره = اقتدارى نسبتنده؛ ايشتديكمه گوره = مسموعاتمه نظراً؛ بر باقيمه گوره = برجه‌تجه؛ آلديغى امره گوره حركت ايده‌جكدر = آلديغى امر موجبنجه؛ زمانه‌يه گوره = زمانه اقتضاسنجه؛ هر كسه قابليت ذهنيه‌سنه گوره سوزسويلملى = قابليت ذهنيه‌سيله متناسب صورتده.

كوره‌مك { يا كوروله‌مك. فتـ. يرده بولنان طوپراق وسائره‌يى كوركله سوروب تميزلمك: باغچه‌يى، آخورى كوره‌مك؛ طوپراغى، كوبره‌يى كوره‌مك.

گورەنك { س. ١. انسانلرك بربرينه باقه‌رق يا پدقلرى شئ، عادت، اصول، معتاد اولان رسم وآيين: گوره‌نكه تابع اولمق؛ دوگون مصارفى هب گوره‌نك بلاسيدر. ٢. گورگى، تجربه، گورگى ايله كسب اولنان معلومات: گوره‌نكسز آدم.

گوريجى { ص. ١. گورن، باقان، ناظر. ٢. كاينلك قيز آرايوب بولمغه گيدن قادين: گوريجيلر گلدى؛ قيز

بیودی گوریجیلره چیقیور؛ گو-
ریجی یه چیقمق = گوریجی کرمك.

گوریش { س. کورمه، رؤیت، نظر، نظره : برگو-
ریشده = برنظرده، یك نظرده،
نظرهٔ واحده‌ده.

گوز { س. ۱. انسانده و حیوا-
ناتده کورمك آلتی، آلت
باصره، عین، چشم، دیده : گوز
آچمق؛ گوز قپامق؛ قره کوز؛
الا گوز؛ گوزك آقی، قره‌سی؛
گوز ببكی. ۲. گورمه، رؤیت،
باصره : گوزی آچیق؛ گوزی
کسکین. ۳. منبع، بر صویك
یردن چیقدیغی محل، قایناق، عین:
صوگوزی. ٤. دلیك، چوقور:
بال کومجنك گوزلری؛ ایکنه
گوزی؛ گوز گوز = دلیکلی. ٥.
چکمجه : ماصه‌نك گوزنده‌در.
٦. تقسیم، بولوك : بش گوز
مغازه؛ او دکرمنك اوچ گوزی
واردر. ۷. ترازی کفه‌سی :
ترازی گوزی. ۸. کمر : کوپری
گوزی. ۹. نظر، چشم بد :
گوزه گلمك، گوز دگمك. ۱۰.
نظر، اعتبار، مقبولیت : دنیا
گوزمده یوقدر؛ برشیء گوزینه
کیرمیور. ۱۱. توجه، محبت :
گوزه کیرمك؛ گوزدن دوشمك؛
گوزدن چیقمق. || گوز آتمق =
اشارت ایتمك. || آج گوز =
حرص، طمع، طویمازلق؛ آج
گوزلی = طمعكار، حریص.
|| گوز آچمق = ۱. طوغمق،
دنیایه گلمك. ۲. راحتلانمق،
تنفس ایتمك : ایشدن گوز آچه-
مدم. ۳. دقت ایتمك، تیقظ
اوزره بولنمق : گوزكی آچ.
|| گوزلرینی آچمق = ۱. حیران
اولمق، حیرتده قالمق. ۲. آلیشد-
یرمق، اویاندیرمق، ایقاظ ایتمك.
|| گوزلرینی درت آچمق = ۱.
زیاده دقت ایتمك، تیقظ اوزره
بولنمق. ۲. حیرتده قالمق. || آچیق
گوز = اویانیق، متیقظ. || گو-
زی آچیق، گوزی آردنده = نائل
مرام اوله‌مامش، نائل مرام او-
لمازدن وفات ایتمش. || گوز
آچیقلغی = ذکا، اویانیقلق. || گوز
آغریسی = رمد. || ایلك گوز
آغریسی = ۱. برنجی دفعه اوله-
رق چکیلان عشق و ابتلا. ۲.
ایلك اولاد. || گوز آقی = گو-
زك بیاض قسمی. || گوز آلمق =
گوزی قماشدیرمق. || گوز اوتی =
حشیشة العین (نبات). || اوكوز
گوزی = آرنیقه (نبات). || گوز
اوكی = حضور : گوز اوكنده =
حضورده. || گوز اوی = گو-
زك چوقوری، خانهٔ چشم.
|| گوز ایتمك = اشارت ایلمك ||
گوز ایصیرمق = طانیر كبی اولمق.
|| ایكی گوز آره‌سنده = طرفة
العینده. || ایكی گوزی ایكی چشمه =
چوق آغلامقدن کنایه. || گوزه
باتمق = موجب حسد اولمق.
|| گوز باغی = سحر، افسون.
|| گوز باغیجی = سحار، افسونكر.
|| گوز ببكی = گوزك اصل كو-
رن مركزی كه ایچنده قارشی‌یه
كلن آدمك رسمی گورینمكله
بویله تسمیه اولنمشدر، انسان
العین، مردمك چشم. || گوز
بلرتمك = حدتله باقوب تهدید
ایتمك. || گوز بونجوغی = نظره
قارشی طاقیلان ماوی بونجوق.
|| گوز بویامق = سحركارانه بر
صورتله آلداتمق، اغفال ایتمك.
|| بیك گوز اوتی = محموده دینلن
بر جنس نبات. || باتلاق گوز =
۱. بوزیلوب طیشاری‌یه فیرلامش
گوز. ۲. طبیعی اوله‌رق طیشا-
ری‌یه فیرلامش چیقندیلی گوز.
|| گوزی پك = جسور، جری.
|| گوز پیكاری = گوزك بورن
جهتنده‌كی اوجی. || گوزده تو-
تمك = زیاده آرزو اولنمق،
حسرتكشی اولمق، ایمرنمك.
|| گوز چیقارمق = ۱. كور
ایتمك، گوزینی سقطلامق. ۲.
اضرار ایتمك، بوزمق، خلل
كتیرمك. || گوزدن چیقمق =
آرتق آرزو اولنمامق، بیقلمق،
صوغومق : او قدر هوسله یاپدیر-
دیغم او ایستدیكم كبی اولمدیغیچون
گوزمدن چیقدی. || گوز حبسی =
كیمسه ایله كورشمه‌مك اوزره بر
اوطه‌یه حبس و توقیف. || گوز
حكیمی (هكیمی) = كحال.
|| خروس گوزی = برجنس پاپا-
دیه. || گوز داغی = ۱. گوز
طاشی. ۲. تهدید، تخویف.
|| درت گوزله باقمق = صبرسز-
لقله بكلمك. || گوزینی درت
آچمق = پك متیقظانه طاورانمق.
|| گوز دگمك = نظر اصابت
ایتمك. || گوز دمیری = ﻬ.
كمینك باش طرفنده بولنان و
هر وقت قوللانیلان بیوك دمیر.
|| گوزدن دوشمك = توجهی
غائب ایتمك، اعتبارسز او-

لمق. || گوز دونمك = حدت ويا
ديكر شدتلى بر حس تأثيريله
كنديني ضبط ايده‌ميه‌جك حاله
كلمك. || گوزده، گوزك اوكنده
اولمق، طورمق = خاطردن
چيقمامق، تماميله خاطرده اولمق:
او وقعه حالا گوزمده‌در، گو-
زمده طوريور. || گوز ديكمك =
۱. دقتله باقمق. ۲. زياده آر-
زو ايتمك، هرنه صورتله اولورسه
اله گچيرمكه چاليشمق. || گوز
سوزمك = يان گوزله و دقتله
يوقاريدن آشاغى باقوب تفتيش
ايتمك. || گوزلر سوزلمك = مخمور
اولمق، اويقو باصمق. || صيغير
گوزى = بر جنس ايرى پاپاديه.
|| گوز طاشى = زاج، كبريتيت
نحاس. || طاوق گوزى = برجنس
كوچك پاپاديه. || گوزه طور-
مق = نانكورلك جزاسى اولمق.
|| گوز طويمق = قناعت كلمك.
|| گوزى طوق = قناعتكار،
حريص وطمعكار اولميان، اهل
قناعت. || قاش ياپه‌يم ديركن گوز
چيقارمق = ايلك نيتيله فنالق
ايتمك، بر ايشى دوزلتمك
مقصديله بوزمق. || گوز قالمق =
غبطه ايتمك، حسرتكشى اولمق.
|| قايماج گوز = چينليلرككى كبى
قويروغى يوقارى‌يه مائل گوز.
|| گوز قپاغى = برى يوقاريدن
وديكرى آشاغيدن قپانه‌رق
گوزى اورتن زارلر، جفن.
|| گوزى قپالى = تجربه‌سز، بيخبر.
|| قپيق گوز = يارى قپالى كبى
طوران گوز. || گوز قرارمق =
۱. گوزلر بولانوب كورمه‌مك.

۲. بايلمق. ۳. بيوك بر تأثيردن
ياپديغنى و سويلديكنى دوشونمز
اولمق. || گوز قرارى = تخمين،
تخمينى وتقريبى وزن ويا اولچى.
|| گوزقره‌سى = ۱. گوزك سياه
قسمى، حدقه. ۲. بر نوع گوز
خسته‌لغى. || قره گوز = گوزى
سياه. — با : قره گوز. || گوز
قورقق = ييلق. || گوز قومق =
آرزو وطمع ايتمك. || گوز قو-
لاق اولمق = دقتله باقمق وديكلمك،
وقوعاتى آكلامغه و خبر آلمغه
چاليشمق. || قويون گوزى =
عادى چاير پاپاديه‌سى. || گوز
قويروغى = گوزك قولاق
جهتنده‌كى اوجى. || گوزدن گچير-
مك = نظر تفتيش و معاينه‌دن
امرار ايتمك، سطحيجه وكاملاً
باقوب تفتيش ايتمك. || گوز
گرديرمك = نظر تفتيشدن گچير-
مك، سطحى تفتيش ويا مطالعه
ايتمك. || گوز كسمك، گوزه
كسديرمك = گوگنمك، تجربه
بيله‌جكنى درك ايتمك. || گوزى
كبى = پك قيمتلى، پك عزيز.
|| گوز گوره = علنى، ظاهرى،
گوزله گورديكى حالده: انسان
گوز گوره چوروك مالى آله‌ماز؛
گوز گوره تهلكه‌يه گيرمك.
|| گوزه گيرمك = بكنلمك، جالب
نظرتقدير وتوجه اولمق. || گوز
نورى = ۱. گورمه، رؤيت،
باصره: گوز نوردن محروم
قالمق. ۲. گوزله اولنان سعى
وعمل، گوز ايشى: گوز نورى
دوكمك = يازى ونقش كبى گوز-
لرى زياده يوران ايش. ۳. پك

سوگيلى وعزيز شخص : گوزمك
نورى اولادم. || گوز ياشى =
آغلاركن گوزدن دوكيلن صو،
دمع، اشك. || يوزگوز = بيوك
كوچك آره‌لرنده اولان مناسبتسز
تكليفسزلك : آمر معيتيله يوز
گوز اولمامليدر. || گوز يورمق =
چوق ويا بيهوده چاليشمق،
اوقومق، يازمق، ديكمك.
|| گوزلر يوللرده قالمق = برينى
چوق وكمال آرزو ايله بكلمك.
|| گوز يومق = ۱. گوزقپامق،
قپيق. ۲. اويومق. ۳. مسامحه
ايتمك، گورمزلكه كلمك. || گوز
يمه‌مك = ۱. (ينه‌جك برشيئك)
منظره‌سى كوتى اولمق. ۲. كو-
گنه‌مه‌مك، جرأت ايده‌مه‌مك.

گوز { س. صوكبهار، كهنه‌بهار، خريف، خزان : گوزمو-
سمى = ايلول ايله تشرين اول و
ثانى آيلرى ودها طوغريسى
ايلول رومينك ۹ ندن كانون اولك
۹ ينه دك اولان ايام.

گوز { س. ۱. كميكك يومشاغى، قيقرداق. ۲. چكمش قور،
قور دوكنديلرينى حاوى صيجاق
كول، آخكر. مر.

گوزتديرمك { فت. قوروتمق، حفظ و وقايه
وصيانت ايتديرمك : اورمانلرى
چوق گوزتديرمك اقتضا ايدر.

گوزتلمك { يا گوزتله‌مك. فت. و :

گوزتمك { فت. ۱. قورومق، حفظ، وقايه، صيا-
نت ايتمك : بو چوبان قويونلرى
ايى گوزتميور. ۲. باقمق، نظا-
رت، اداره ايتمك : بو ايشلرى

كيم گوزتيور ؟ ٣. بسلمك، اعاشه، انفاق ايتمك : هركس عائله سنى گوزتمكه مجبوردر. ٤. بكلمك، انتظار، ترقب، ترصد ايتمك : فرصت گوزتيور. ٥. طوتمق، رعايت ايتمك، صاقلامق، مرعى بولنديرمق : مجارلر بعض عادات قديمه‌لرينى گوزتيورلر؛ هر مسلم اوامر شرعيه‌يى گوزتمكه مجبوردر. ٦. دقت ايتمك، دقتله باقمق : باشنى گوزت؛ چوجنى گوزت. == حد. گوزت !: صاقين ! ايى باق ! دقت !

گوزتمه { س. گوزتمك ايشى. با : گوزتمك.

گوزجى { س. ١. بكجى، ديده بان، نگهبان. ٢. نوبتجى، قره‌قول. ٣. جاسوس.

گوزجيلك { س. ١. بكجيلك. ٢. نوبتجيلك. ٣. جاسوسلق.

گوزدلمك { مج. ١. حفظ و وقايه، صيانت اولنمق : قويونلر گوزدلمزسه قورت يير. ٢. باقلمق، نظارت و اداره اولنمق : بو ايشلر گوزدلمك ايستر. ٣. بسلنمك، اعاشه و انفاق اولنمق : قادين چوجقلريله برابر توجه سندن گوزدلير. ٤. بكلنمك، انتظار و ترصد اولنمق : فرصت گوزه‌دلملى. ٥. طوتلمق، رعايت اولنمق، مرعى بولنمق : اسكى عادات مستحسنه گوزدلمليدر.

گوزده { ص. س. [« گوز » اسميله « ده » حرف الصاقندن] توجه مظهر، نظرده بولنان.

گوزر { س. بيوك دليكلى دريدن قلبور، خرمان قلبورى.

گوزسز { ص. ١. گوزى اولميان : گوزسز قورت. ٢. گوزى كورمز، كور : ديلسز گوزسز بر سقط.

گوزسزلك { س. ١. گوز فقدانى. ٢. كورلك.

گوزكمك { فل. با : گوزيكمك.

گوزگو { س. با :

گوزگى { س. آينه، آيينه. (متروك ايسه ده، يرينه لكن آيينه تركجه اولمديغندن، احياسى آرزو اولنور.)

گوزل { ص. ١. گوزه ايى گورينن، شكل وصورتى جالب تقدير و محبت اولان، حسن، جميل، مليح، خوب، زيبا : گوزل آدم، گوزل قيز، گوزل آت، گوزل او. ٢. ايى، خوش، طيب مرغوب، مستحسن : گوزل ايش، گوزل هوا، گوزل سوز، گوزل سس. ٣. عيبسز، قصورسز، صالح، صلاحادن : گوزل آدم. == س. محبوب، دلبر : كرديرسه فضولى كه گوزللرده وفا وار. == ح. ايى، اعلا، خوش : گوزل سويلدى؛ گوزل ايشلنمش؛ گوزل يازار. == [جواب مقامنده] پك‌ى، اولور : گوزل ؛ گوزل اما = پك‌ى اما. || گوزل خاتون = برنوع قان قوروداني. || صاقسى گوزلى = ناسور اوتى. || دنيا گوزلى = پك گوزل شخص.

گوزلجه { ص. آز ياخود خيلى گوزل : گوزلجه بر قيز؛ گوزلجه سسى واردر. == ح. ١. اولدقجه ايى : گوزلجه يازيور. ٢. دقتله ويا واشيجه‌جق : بونى گوزلجه يقاملى؛ چوجغى گوزلجه طوتوب قالديرملى؛ گوزلجه آكلاتملى.

گوزلك { س. باقيلان اشيانى بيوده‌رك ياقين گوسترمكه مخصوص جام ويا شفاف طاشدن آلت كه گوزه طاقيلير، و بعضلرى توزدن و يا كثرت ضيادن وقايه ايچون قوللانيلير: گوزلك طاقمق، قوللانمق؛ ماوى گوزلك؛ تك گوزلك.

گوزلكجى { س. گوزلك ياپان وصاتان آدم.

گوزلكلى { ص. گوزلك طاقان، گوزنده گوزلك بولنان : تك گوزلكلى بر گنج.

گوزللشديرمك { فت. گوزل ايتمك، گوزللك قزانديرمق : ساده‌وگوزل قيافت انسانى گوزللشديرر؛ بو ياغمور هوايى، چايرلرى گوزللشديردى.

گوزللشمك { فل. گوزل اولمق، حسن وجمالى آرتمق، ايليشمك : او قيز بيودكجه گوزللشدى؛ هوا گوزللشدى؛ باغچه‌لر پك گوزللشمش.

گوزللك { س. ١. گوزل اولان شخص ويا شيئك حالى، حسن، جمال، بها : گوزللك قادين ايچون برنجى زينتدر؛ قيز گوزللكنه گوكنوب علم و

تربیه تحصیلندن کری قالمامیلدر. ٢. ایلك، طیب، خوشلق: بو گونکی هوانك گوزللکی؛ بو سسك گوزللکی. ٣. یاواشلق، طاتلیلق، حلم: گوزللکله قاندیردم؛ گوزللکله قاندیروب اوبر طرفه قوملی؛ گوزللکله سویلمك. ٤. دوزگون، سوس. ٥. ایی حوادث، ایی خبرلر، ایلك صاغلق: نه وار نه یوق؟ — گوزللك.

گوزللنمك { فل. گوزل اولمق، گوزللك پیدا ایتمك، گوزللشمك: قیزلر اون بش یاشلرندن صکره گوزللنیر؛ باغچه شمدی گوزللندی.

گوزلمك { یا گوزله‌مك. فتـ. آرزو ایله بکلمك، انتظار ایتمك، ترقب و ترصد ایلمك: اوغلنی گوزلیور؛ اقشامه قدر سزی گوزلدم.

گوزلمه { سـ. ١. بکلمه، انتظار، ترقب، ترصد. ٢. ایکی نوع خمور که بری طاتلی دیکری بورکدر.

گوزلمه‌جی { سـ. گوزلمه خمورینی یاپوب صاتان آدم: گوزلمه‌جی دکانی.

گوزلی { صـ. ١. گوزی اولان: گوزلی حیوان؛ سیاه گوزلی، ماوی گوزلی آدم. ٢. تقسیماتی اولان، برقاچ بولوکه بولنمش: ایکی گوزلی دکرمن؛ اوچ گوزلی مغازه، دائره؛ بش گوزلی انبار. ٣. دلیکلری اولان، دلیك دیشیك: گوزلی کوچ؛ سگرك گوزلی قالبور؛ صیق گوزلی قفس. || آچ گوزلی = طمعکار، طویماز. || طوق گوزلی = قناعتکار، قانع.

گوزمك { یا گوزه‌مك. فتـ. ١. اورو اوورکبی بر طرز مخصوصده دیکمك. ٢. نقشی ایپکله اورنمك، ایکی قات ایتمك.

گوزمه { یا گوزه‌مه. صـ. اوستندن بر قات ایپکله اورتلمش، ایکی قات: گوزمه نقش.

گوزن { سـ. بر جنس آلاجه گیپك.

گوزنك { یا گوزه‌نك. سـ. صـ. ١. گوز گوز اویا: گوزه‌نك طاقیه. ٢. صیومه نقش.

گوزنمك { فجـ. اوستندن ایپکله بر قات دها چکیلمك، ایکی قات اولمق: گوزنمش نقش.

گوزه { یا گیوزه. صـ. آغزی گوشك، چوق و مناسبتلی مناسبتسز سویلین، سرصاقلاماز، بوش بوغاز: گوزه چوجق؛ گوزه قاری.

گوزه { سـ. فا. دستی. تـ.

گوزه‌لك { یا گیوه‌زه‌لك. سـ. چوق و مناسبتلی مناسبتسز سویلمه، آغز گوشکلکی، بوش بوغازلق: گوزه‌لك ایتمك.

گوزیت { یا گیوه‌زیت. سـ. طو. موزلان، یر اشکی.

گوزیکمك { فلـ. ١. گوزه چارپمق، گورنمك، ظاهر و مرئی اولمق: طاغك اتکنده‌کی کوی بورادن ایی گوزیکیور؛ دقتله باقلسه مناره‌سی گوزیکیور؛ تپه‌یه چیقدیغمزده شهر گوزیکدی. ٢. کندینی گوسترمك، چیقمق، قاچماق: او تیز الده بو بودیکیچون بکا گوزیکور.

گوزین { ظر. گوز وقتنده، صوك بهار موسمنده، فصل حریفده: گوزین اکیله‌جك تخملر.

گوس { حـ. آغر، طوغری، متانتله: گوس گوس یورومك.

گوس { یا کوس. مه. «کو» ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه قونوب مبالغه و تأکید بیان ایدر: گوس کوتوك، گوس گوتروم.

کوس { سـ. فا. پك بیوك و غیر منقول طاوول: کوس چالینمق.

کوسبه { سـ. [فا. «کسبه» دن] ١. سیسام پوصه‌سی؛ کوفتون. ٢. علی الاطلاق یاغی صیزدیرلمش بذور پوصه‌سی.

کوست { سـ. طاوله‌ده بر اویون.

گوستبك { سـ. برصیچانی، کور صیچان، نقـ. سپل. || گوستبك علتی = صراجه‌نك بر نوعی.

گوسترتمك { فتـ. ١. بالواسطه گوسترمك، ارائه ایتدیرمك. ٢. گوسترلسنه مساعده ایتمك: نظر قورقوسیله چوجغی کیمسه‌یه گوسترتمیور.

گوسترلمك { فجـ. ارائه ایدلمك، صورانه یول گوستریلیر؛ موزه‌ده‌کی آثار هرکسه گوسترلمك ایچوندر. ||

پارمقله گوسترلك = مشهور اولق.

گوسترمك { فته. ۱. گوردیرمك، اظهار، ابراز ایتمك : سزه بر کتاب گوستره‌یم؛ آلدیغی آتی بکا گوستردی. ۲. اوکرتمك، آکلاتمق، اعلام ایتمك : بکا یولی گوستردیلر؛ درس گوستریور؛ بیلینلره طوغری‌یی گوسترملی. ۳. چیقارمق، گوز یکدیرمك، تقدیم ایتمك، قاچیرمامق : اقرباسنه قیزلرینی گوستریور. ٤. یالاندن اظهار وابراز ایتمك : کندینی گوسترمك ایستیور. ٥. دلالت ایتمك، دلیل اولمق : برطاقم ویرانه‌لر اوراده‌وقتیله برشهر بولنمش اولدیغنی گوستریور؛ بو سوزی جهالتنی گوستریور. ٦. اثبات ایتمك، تسلیم و تقدیر ایتدیرمك : بو سوزمك طوغریلغنی سزه گوستره‌جکم؛ کندیسی علم و فضلنی، جسارتنی گوستردی. ۷. تعیین ایتمك : کندیسنه برگوستردی؛ بکا ایش گوسترمدیلر. ۸. قارشیسنده طوتمق : آتشه گوسترمك؛ آیدینلغه گوسترمك. ۹. صاقلامامق، میدانه قومق : قادین باشنی گوسترمز. ۱۰. گوزلك ویا قیشیقلغنی میدانه چیقارمق ویا آرتدیرمق : قادینی قیافت گوستریر؛ آتی طاقم گوستریر؛ اخشاب ابنیه‌یی کوسترن بویادر. ۱۱. ویرمك، حاصل ایتمك، ایقاع ایلمك : الله گوسترمسین؛ قدر بکا عاقبت اونك خسته‌لغنی‌ده‌می گوستره‌جکدر؟ ۱۲. اولدیغندن کنج گورنمك : اللی یاشنده‌واردر اما گوسترمیور. [بو معنا ایله مفعولی دائما محذوف اولوب لازم کبی قوللانیلیر.] ۱۳. ابراز ایتمك، صورت وعکسنی ارائه ایلمك : بو آینه ایی گوستریور؛ بودوربین‌ایی گوسترمیور؛ باقه‌لم آینهٔ دوران نه‌صورت گوستریر؟ || پارمقله گوسترمك = شهرتی اولمق : اونی پارمقله گوستریورلر.

گوستره { س. ۱. مرانغوز آوادانلغندن اوزون بر نوع یبولی رنده. ۲. بیاکی چرخی : گوستره‌یه طوتمق = چرخده بیله‌مك. ۳. دکرمن‌طاشی اعمالنه یارایان طاش‌جنسی، حجر غصباره.

گوستره { یاخود گوشتره. با : اکستره.

گوستریش { س. ۱. گوسترمك ایش وطور وصورتی، ارائه. ۲. صورت ظاهره، گورنیش، شکل و هیئت : بو بنانك گوستریشی گوزل؛ بو آتك گوستریشی یوقدر. ۳. یالاندن‌ابرازواظهار، نمایش، گوز بویامه : اونك کیسی بر گوستریشدن عبارتدر؛ بوخدمتجی یکی کلدیکنده گوستریش ایچون ایی چالیشدی؛ بر گوستریش یاپدی. ٤. یاقیشیق، پارلاقلق، شان : کندیسی جسور آدمدر اما هیچ گوستریشی یوقدر؛ اونك گوستریشنه آلدانمایك قوفدر.

گوستریشسز { ص. شکل وهیئت خارجیه‌سی اویغون اولمیان، شانسز، قیلیقسز، قیافتسز : حقیقتده جسور اولان آدملر گوستریشسز اولور؛ صاغلام بنا ایسه‌ده گوستریشسزدر.

گوستریشسزلك { س. شکل وهیئت‌اویغونسزلغی، قیلیقسزلق، بیچیمسزلك، شانسزلق : گوستریشسزلکی رواجنی تنزیله سبب اولیور.

گوستریشلی { ص. شکل وهیئت خارجیه‌سی گوزل، قیلیقلی : گوستریشلی آدم، آت، بنا.

کوستك { س. ۱. قاچمه‌سنی منع ایچون حیوانك ایکی ویا اوچ آیاغنه اوریلان باغ : آت کوستکی؛ آته گوستك اورمق. ۲. سوس ایچون ساعته ویا دیکر اسباب زینته باغلانان و اوسته‌طاقیلان آلتین ویا کومشدن یاخود تقلید معدندن زنجیر، قوردون : ساعت کوستکی؛ کوپه کوستکی؛ بوین کوستکی = بوینه کچیریلن اوزون زنجیر. ۳. بح. جیوادره باستونلری آلتندن بورددلره آلنان ثابت خلاط.

کوستك { مه. ایستك کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر : ایستك کوستك.

کوستکلمك { فته. (حیوانی) کوستکله باغلامق، کوستك اورمق.

کوستکلی { ص. ۱. کوستکله باغلانمش، کوستك اورلمش : کوستکلی، آیاغی کوستکلی آت. ۲. کوستك طاقلمش، کوستك طاقمش : کوستکلی ساعت؛ کوستکلی آدم.

كوسج { ص. عر. [«كوسه» دن معرب] كوسه. با : كوسه.

كوسديرمك { فتـ. كوجنديرمك، طارلتمق، مغبر ايتمك.

كوسفند { س. فا. قويون، غنم. ز.

كوسگو { س. با : كوسگى.

كوسگون { ص. ١. كوسمش، كوجنمش، طارغين، مغبر، خاطر مانده : بڭا كوسگوندر؛ او بتون عالمه كوسگوندر. ٢. نكبته اوغرامش، منكوب : دولت كوسگونى؛ طالع كوسگونى. ٣. يرندن خوشلانميان، ايى كيتمين، بويومين : كوسگون آغاج.

كوسگونلك { س. كوجنمه، طارغينلق.

كوسگى { س. ١. براوجى يانوب سوگنمش، يارى يانمش اودون. ٢. طاش قيرمغه و ديوار دلمكه و بوكبى ايشلره يارايان براوجى سيورى آغر دمير صوپه : طاشجى، دميرجى كوسگيسى. ٣. اوجاقده اودونلرى طيامغه مخصوص قيصه آياقلى دمير چبوق، اوچر : اوجاق كوسگيسى.

كوسله { س. [فا. طانه ديمك اولان «كاوساله» دن.] صيغير و بيكير كبى بيوك حيوان دريسندن معمول قالين سختيان كه آياق قابلرينك آلتنى و سائر شيئلر اوندن ياپارلر. || كوسله طاشى = بياكى طاشى كبى قوللانيلان و مرمرى سيلوب پارلاتمغه يارايان برجنس قوملى طاش. || كوسله پرداختى = مرمره بو طاشله ويريلن جلا. || كوسله كبى = پك سرت.

كوسم { س. با : كوسمن.

كوسمك { فل. ١. كوجنمك، طارلمق، منفعل و مغبر اولمق، خاطرمانده اولمق : بڭا كوسمش؛ كوسمه سنك سببنى آكلامدم. ٢. نكبته اوغرامق، منكوب اولمق. ٣. يرندن خوشلانمامق، بويومامك، ترقى ايتمه مك، گريده قالمق : بو آغاج كوسمش.

كوسمن { س. ١. اورشمغه آليشديرلمش ايرى قوچ وياتكه، كبش. ٢. سوريڭك اوكنه دوشوب اونى سوق ايدن آليشيق قوچ، سورى قولاغوزى : قويونلر صوقاقلرده كوسمنسز يورومز. == ص. مج. جسور، سربست، جرأتلى (آدم).

كوسمه { س. كوجنمه، طارغينلق، انفعال، اغبرار. == ص. يرينى بكنمه مش، گرى قالوب بيويه مه مش : كوسمه آغاج.

كوسنيك { ص. اركگه طالب اولوب قيزمش (ديشى)، قيزغين، آزغين : كوسنيك قيصراق، قويون.

كوسنمك { فل. (ديشى حيوان) اركگنه طالب اولوب قيزمق، آزمق : قيصراق، قويون كوسنيمك.

كوسو { س. كوجنيكلك، طارغينلق، انفعال، اغبرار، بوزيشمه.

كوسولى { ص. كوجنيك، طارغين، بوزشوق، منفعل، مغبر : اونكله كوسولى يز.

كوسه { ص. س. [اصلى فا. اولوب معربى : كوسج.] ١. صقال وبييغى اولميان وياسگرك اولان : كوسه آدم. ٢. سگرك : كوسه صقال؛ كوسه اورمان. || كوسه صقاللى = صقالى كوسه.

كوسه گن { س. ميوزه انواعندن برآغاج.

كوسه لك { س. ١. صقالى سگرك آدمك حالى : اونك كوسه لكى طبيعى اولميوب صكره دن حاصل اولمشدر. ٢. سگركلك : صقالك، اورمانك كوسه لكى.

كوسيمك { فل. با : كوسنيمك.

گوش { س. فا. ١. قولاق، اذن : گوش جان = جان قولاغى. ٢. مج. ايشيتمه، سمع : گوش ايتمك = ايشيتمك، مسموعى اولمق. ٣. ديكلمه، قولاق ويرمه، استماع : پندمى گوش ايتدى = نصيحتمى ديكلدى؛ گوش ايت كلامم = سوزمى ديكله. || گوش هوش = عقل قولاغى، دقت، دقتله ديكلمه.

گوش { س. با : گويش.

گوشت { س. فا. ات، لحم. لسـ.

گوشتره { س. با : كستره.

گوشتمك { يا گيوشتمك. فتـ. ١. گوشك ياپمق، گرگين برشيئى گوشك حالنه قومق، صاليويرمك، ارخا-

استرخا ایتمك : آتك دیزگینی، قوللرك باغنی، قوشاغی گوشتمك. ٢. شدت واقدام وگرمیسنی آزالتمق : ایشی گوشتمك .

گَوشَدِلمَك { فج. ١. گرگینلکی آزالدلمق، ارخا واسترخا اولنمق : دیزگین، ایپ گوشدلمك. ٢. شدت واقدام وگرمی یه خلل گتیرلمك : ایش گوشدلدی .

گوشزَد { ص. فا. [گوش = قولاق. زدن = اورمق] قولاغه ایلیشن، ایشیدیلن، مسموع. ز.

كوشِش { س. چالیشمه، سعی. ز.

كوشك { س. ١. یوكسك چارطاق كبی بنا، قله : یانغین كوشكی. ٢. مرتفع ونظارتلی تنزه اوطه‌سی، قله، جهانما. ٣. باغ وباغچه ایچنده یازلق اقامتگاه، قصر : یازین كوشكنده اوتوریور؛ كوشك یالی‌یه مرجحدر. || كوشك بكجیسی = ١. یازلق بركوشكده قیشین اقامت ایدوب كوشكی بكلاین آدم. ٢. یانغین كوشكنده نوبت بكلیوب یانغینی خبر ویرن حریق مأموری .

كوشَك { یا كوچك. س. دوه یاوریسی.

گَوشَك { ص. ١. گرگین اولمیان، قوبویرلمش، سست : گوشك ایپ، گوشك دیزگین؛ گوشك یای؛ گوشك مندال. ٢. پك وسرت اولمیان، یومشاق، سولپوك : گوشك ات؛ گوشك قماش. ٣. قوت ومتانتی واقدام وغیرتی اولمیان، رخاوتلی، غیرتسز : گوشك آدم؛ گوشك آت. || آغزی گوشك = بوش بوغاز، گوزه. || گوشك آغز = بوش بوغازلق، گوزدلك.

گَوشَکلِك { س. ١. گرگین اولمیان شیئك حالی، رخاوت، سستلك : ایپك، یایك، مندالك گوشكلكی. ٢. صیق وپك یا سرت اولمیان شیئك حالی، یومشاقلق، سولپوكلك : اتلرك، قماشك گوشكلكی. ٣. قوتسزلك، متانتسزلك، غیرتسزلك : اوآدمك گوشكلكی. || آغز گوشكلكی = بوش بوغازلق.

كَوشكلَمَك { یا كوشكله‌مك. فتـ. (دوه) طوغورمق، یاوریلامق. [«كوچكلمك» دخی دینلیر.]

گَوشَلتمَك { فتـ. ١. گرگینلكنی كیدیرمك، قوبویرمك، صالیویرمك، گوشك ایتمك، ارخا ایلمك : دیزگینی، باغی، یایی گوشلتمك. ٢. صیقیلغنی، پكلكنی آزالتمق : كری گوشلتمك. ٣. اقدام وگرمی‌یه خلل كتیرمك، رخاوت ویرمك : ایشی گوشلتدی.

گَوشَلمَك { فل. ١. گرگینلكی ازاله اولنمق، قوبویرلمك، صالیویرلمك، ارخا اولنمق : دیزگین، یای گوشلدی. ٢. صیقیلق وپكلكی آزالمق : قوشاق، ات گوشلدی، كلیدك یایی گوشلدی.

گوشمال { س. فا. ١. قولاق بوكمه، تربیه، تأدیب. ٢. تللی چالغیلره ویریلن دوزن.

گَوشَمَك { یا گوشه‌مك. فل. ١. گرگینلكی بوزلمق، قوبویرلمك، صالیویرلمك، كسب رخاوت ایتمك : بوایپ گوشدی؛ یای گوشمش. ٢. صیقیلق وپكلكی غائب ایتمك، یومشامق، سولپیمك : اتلری پك گوشدی. ٣. قوتدن دوشمك، ضعیفلامق : بوآت چوق گرشدی. ٤. غیرت واقدام وگرمی‌یی غائب ایدوب فتور كتیرمك : اوآدم، اوایش پك گوشدی.

كوشنه { س. قره بورچاق.

گوشوار { س. فا. ١. كوپه، قرط. ٢. مج. دقله دیكلنیلوب حفظ اولنان پند ونصیحت.

كوشه { س. [فارسیدن] ١. استقامتلری مختلف ایكی سطح ویاخطك تماسندن حاصل اولان بركه آچیقلغی مختلف درجانده اولور، بوجاق، زاویه، گنیه؛ طوغری كوشه = درجهٔ وسعتی ٩٠ اولان زاویهٔ مستقیمه؛ سیوری كوشه = درجهٔ وسعتی اوندن آز اولان زاویهٔ حاده؛ آچیق كوشه = درجهٔ وسعتی ٩٠ درجه‌دن زیاده اولان زاویهٔ منفرجه؛ بركوشه‌یه چكلمك = انزوایه چكلمك؛ كوشه كوشه قاچمق، صاقلانمق = صیق صیق قاچوب كیزلنمك. ٢. اوطه‌نك الك یوقاری محلی، صدر : كوشه‌یه چیقمق؛ كوشه‌ده قورلمق. ٣. محل انزوا، زاویه، عزلتگاه : بركوشه‌یه چكلمك. ٤. اوج، كنار، منتها، اوجرا

يرى: دنيانك بركوشه‌سنده؛ ممالك عثمانيه‌نك بعض كوشه‌لرنده. ٥. سيورى ير، اوج: باتاجق كوشه‌لرى واردر؛ كوشه‌لرينى يووارلاتمق. || آلتى كوشه، آلتى كوشه‌لى = مسدس. || اوچ كوشه، اوچ كوشه‌لى = مثلث. || كوشه باشى = صوقاغك دونه‌جك يرى. || كوشه بوجاق = اوجرا يرلر، اوج وكنار: كوشه بوجاقده = اوته‌ده بريده. || جگر كوشه = پك سوكيلى شخص، سوكيلى اولاد. || درت كوشه، درت كوشه‌لى = مربع، رباعى الشكل. || سكز كوشه، سكز كوشه‌لى = مثمن الشكل. || كوشه طاشى = ديوارك كوشه‌سنه قونمغه مخصوص منتظم طاش. || كوشه صرافى = صوقاقده واكثريا صوقاق وپادكان كوشه‌لرنده چكمجه‌سى اولوب آقچه بوزان وكوچك معامله‌لاتده بولنان كوچك صراف. || كوشه مفتيسى = اوته كينك بريكينك دعواسنه قاريشان آووقاتميسى آدم، مزور.

كوشه‌بند { س. زاويه تشكيل ايدن كرآسته وسائره‌يى ربط ايتمكه مخصوص زاويه صورتنده دمير لامه كه جيواده ايله ربط اولنور.

كوشه گير { ص. فا. [كوشه = بوجاق. كرفتن = طوتمق] بر كوشه طوتان، بر كوشه‌يه چكيلن، منزوى.

كوشه‌لك { س. رقاص.

كوشه‌لمه { ص. كوشه شكلنده، كوشه‌سى اولان: كوشه‌لمه برطاش؛ كوشه‌لمه كاغد. == ح. كوشه‌لى اوله‌رق، خطوط مستقيمه تقاطعيله: كوشه‌لمه كسمك، چيزمك.

كوشه‌لى { ص. كوشه‌لرى اولان (جسم ويا شكل)؛ اوچ كوشه‌لى = مثلث؛ درت كوشه‌لى = مربع؛ آلتى كوشه‌لى = مسدس؛ سكز كوشه‌لى = مثمن.

كوشه‌نشين { ص. فا. [كوشه = بوجاق. نشستن = اوتورمق] بركوشه‌ده اوتوران، بر كوشه‌يه چكلمش، منزوى.

كوف { س. مواد عضويه‌نك رطوبتلى يرده طورمقدن اوستلرنده حاصل اولان يشيلى و آقلمش پنبوق كبى پك اينجه بر توك صورتنده اولان ماده‌ٔ سميه: كوف طوتمق، باغلامق؛ كوف قوقق. || ليمون كوفى = ماوى‌يه چالار يشيل رنك.

كوفت { س. فا. اورمه، دوكمه، ضرب. ف.

كوفتر { س. اوزوم شيره‌سندن ياپيلان قالين پستيل.

كوفتروس { س. ر. [Κοπτε- = ρος = كسكين] قالفاتجى دميرى.

كوفتون { س. صيغيرلره يديريلن سيسام وكتن پوصه‌سى، كوسبه‌سى.

كوفته { س. [فا. دوكلمش وقييلمش ديمكدر] قييلمش اتدن مختلف صورده ياپيلان اوفاق طوپلر ويا غرابيه‌لر حالنده ئمك: ياغده پيشمش كوفته؛ اسقاره كوفته‌سى؛ كيميونلى كوفته؛ بولغور كوفته‌سى.

كوفته‌خور { ص. [فا. كوفته يين] شارلاتان، طفره‌فروش. [اكثرى طاقلق ايچون قوللانيلير:] سنى كوفته خور سنى!

كوفكى { س. سونكر كبى شئ؛ كوفكى طاشى = برجنس قباجه طاش كه عادى مزار طاشى اولور و اوجاق و سائره‌ده قوللانيلير.

كوفلتمك { فتـ. كوف طوتديرمق، رطوبتلى بر يرده براقوب كوف طوتمه‌سنه سبب اولمق: بويمشلرى، چيزمه‌يى، پينيرى كوفلتمش.

كوفلنمك { فل. ١. كوف طوتمق، كوف باغلامق، بوزلمق: بويمشلر، بوچيزمه كوفلنمش. ٢. مج. متروك قالوب اسكيمك: اونده كوفلنمش آلتينلر واردر.

كوفلى { ص. ١. كوف طوتمش، رطوبتده قالوب بوزلمش: كوفلى يمش، پينير، ئمك. ٢. مج. متروك قالوب اسكيمش، چوقدن ال طوقنلمامش: سنده كوفلى آلتينلر واردر. ٣. موده‌سى چكمش، كهنه: برطاقم كوفلى ملاحظاتى واردر؛ پك كوفلى بر قيافت.

كوفه { س. [اصلى: كوفون] تازه داللردن ياپيلمش چتيه‌لردن وياخود قامشدن اورلمش دريك ومختلف بويده قبا سپت: انكيجى، مناو، رنجبر، سوپورندى كوفه‌سى: بركوفه اوزوم، قوم، صمان.

كوفه‌جى { س. كوفه دينلن قبا و دريك سپتلرى

يابان ويا بويله بر كوفه ايله مواد مختلفه طاشيان آدم.

كوفه لك (ص. كوفه يه قونمغه، كوفه ايله طاشينمغه مستحق، طوره ميه جق ويوروبه. ميه جك درجه ده سرخوش: ايچوب ايچوب كوفه لك اولمش.

كوفه لى (ص. آرقه سنده كوفه بولنان، كوفه ايله نقل اشيا ايدن: كوفه لى حمال.

كوفى (ص. عر. اليوم خراب اولان كوفه شهر عربيسنه منسوب و متعلق؛ خط كوفى = خط عربينك اك اسكيسى واصلى اولان دوز وكوشه لى بر خط متروك كه وقت سعادتده وبعده نيجه زمان مستعمل ايدى. == سـ. عر. ج. كوفيون اسكى عرب نحويونك منقسم اولدقلرى ايكى بيوك مذهبدن مركزى كوفه ده بولنان مذهبه منسوب اولان ادبا: كوفيون ايله بصريون بر چوق مسائل نحويه ده اتفاق ايده مه مشلردر: كوفيون عندنده.

كوك (س. ١. نباتاتك طوپراغك ايچنه سوردكارى دال و بوداقلر كه اونلر واسطه سيله طوپراقدن رطوبت وخشبك تكوننه مدار اوله جق مواد كيمويه جذب و مص ايدرلر، اصل، جزر، بيخ: آغاج، اوت، چيچك كوكى؛ بو آغاجك كوكارى پك دريك، پك اوزوندر. ٢. بعض مواد حيوانيه نك كوكه مشابه قسملرى: ديش كوكى؛ سرطانك، شيرپنجه نك كوكلرينى چيقارملى؛ سيگيرك كوكارى. ٣. مج. تمل، اساس، اصل، منشأ: بو ايشك كوكارى پك دريك، پك صاغلامدر؛ كوكنى بولمق، چيقارمق، قوروتمق. ٤. بر شيئك آشاغى طرفى، قاعده، بن، كوتوك: اكسه كوكى؛ آغاجك كوكنده اوتورمق؛ ستونك كوكى. ٥. علاج مقامنده بين العوام قوللانيلان نباتات مختلفه كوكارى كه اكثرى يومرى شكلنده ويا اوكا قريب اشكالده بولنور: اوراده كوك صاتار بر دكان واردر. ٦. آغاج و سائر نبات عددى: قرق كوك انجير؛ اون كوك قواق؛ برقاچ كوك قرانفيل. || كوك آتمق، اوزاتمق صالمق = ١. كوكلشمك، كوكارى صاغلاملاشمق. ٢. دال بوداق پيدا ايتمك، تشعب ايلمك. || آلتين كوكى = پكوان، ايبقاقوآنه. || آيريق كوكى = آيريق اوتى دينلن نباتك كوكارى كه مثانه علتلرينه قارشى وسائر معالجاتده قوللانيلير. || كوك طوتمق = كوكلشمك. || كوكندن قوپارمق = استيصال ايتمك، كليا محو ايتمك. || كوكنى قوروتمق = اثر براقمامق، بردها حدوث و ظهور ايده ميه جك صورتده محو ايتمك: مرابحه جيلك كوكنى قوروتملى. || ييلان كوكى = بر جنس نبات.

كوك (س. سازك بوره جق قولاغى. || كوك ايتمك = قولاغنى بوره رق قورمق: سازى كوك ايتدى.

گوك (س. يرك كوزله كوريله بيلن افقلردن اعتبارا يوقاريده قبه نك ايچى كبى كوريلن شئ كه بوشلقدن يعنى فضاء نا متناهيدن عبارت اولوب مجرد آره ده بولنان هوانك تراكمندن آچيق ماوى كورينور و بولوت دينلن بخاراتدن خالى اولديغنده كوندوز بر ضياء شمسله منور وكيجه نجوم كثيره ايله مزين بولنور، سماء، فلك، آسمان، سپهر: گوكه باقمق؛ گوكه چيقمق؛ گوكدن دوشمك، اينمك؛ ير گوك = ارض وسما؛ گوك يوزى = سطح سما، روى آسمان. [وقتيله طبقاتدن مركب زعم اولنديغيچون چوق دفعه جمع صيغه سنده قوللانيلير:] گوكلره چيقمق. [هرلسانده اولديغى كبى جو هوا معناسيله ده قوللانيلير:] گوكده كى بولوتلر، گوكده اوچان قوشلر. || گوكده آرار كن يرده بولمق = اوزاقده ويا تكلفله آرانيلان شيئى ياقينده وتولاى اله كچيرمك. || گوكه چيقمق = ١. پك يوكسلمك. ٢. چوق حدت وتهور ايتمك. || گوكدن اينمك = خارق العاده بر صورتله ظهور ايتمك؛ گوكدن زنبيل ايله اينمك. || ير گوك ديترمك = ١. چوق گورلدى اولمق. ٢. پك دهشتلى بر گناه ايشلمك. || گوكك ديركارى آلنمق = چوق ياغمور ياغمق. || باش گوكه ايرمك = چوق متفخر اولمق، زياده تفخر ايتمك. || گوك گورله مك = رعد واقع اولمق. || گوكدن نه ياغارده ير قبول ايتمز = من طرف الله كلنه انسان تحمله مجبوردر.

گوك (ص. [كورينيشى مناسبتيله مادۀ آتيه ده مذكور

گوك اسمندن آلنمه‌در] ماوی، مائی، ازرق، کبود، آچیق لاجورد: گوك گوز؛ گوك صو؛ گوك یمش= خام میوه؛ گوم گوك= بسبتون ماوی، قویو ماوی، ماس ماوی؛ بره‌لنمش. || گوك قندیل= زیل زورنا. پك سرخوش.

کوکب (سند. عر. ج: کواکب. اجرام سمائیه‌نك بهری، یلدیز، نجم، ستاره: کواکب ثابته؛ کواکب سیاره.

کوکبه (سش. عر. ١. وقتیله بیوك آدملرك رکابنده سنجاق کبی طوتیلان بر علامت که اوزون بر صیریغك اوجنه یرلشدیرلمش پارلاق بر کره‌دن عبارت ایدی. ٢. مج. آلای، دبدبه، طنطنه.

کوکبی (ص. عر. ؤ: کوکبیه. نجمه منسوب ومتعلق ویا نجم شکلنده اولان. [«نجمی» کبی.]

گوگج ([زبانزی کووج] یمك پیشیرمکه مخصوص طوپراقدن تنجره: گوگجده یمك پیشیرمك؛ گوگج پلاوی.

گوگج (یا گیوگج ص. قولاقلری دوشوك مسكين (حیوان): گوگج بیگیر، کچی.

گوکجه (ص. ماوی‌یمسی، ماویمتراق: گوکجه صو. || گوکجه آغاج= سوکوت آغاجی.

کوکجی (س. بین‌العوام معالجه کبی قوللانیلان مختلف کوکلر وقوری اوتلرله کرپی کبی بعض حیواناتك قورودلمشلرینی و دریلرینی صاتان آدم: فلان شیئی کوکجیلرده بوله بیلیرسکز.

گوکچك (ص. گوزل، شیرین، لطیف، حسن، خوب. مر.

گوکچیل (ص. بیاض بکلکلی ماوی، ماوی‌یه چالار چیل رنکنده.

گوگده (س. [زبانزدی: کووده] ١. وجود، بدن، جسد، جثه، جسم، تن: گوگده‌سی ایری. ٢. جوارح دینلن قول باجاق و باش کبی اعضادن ماعدا اوله‌رق بدنك بتون قسمی که قارن ایله کوکس و اوموزلردن عبارتدر: بعض آدملرك گوگده‌سی اوزون ده باجاقلری قیصه بعضیلرینك ایسه باجاقلری اوزون ده گوگده‌سی قیصه اولور. ٣. آغاجك دال وبوداقلرندن ماعدا اولان اصل ساق وکوتوکی: بو جوز آغاجنك گوگده سندن ککیش تخته‌لر چیقار. ٤. لباسك قوللرندن صرف نظرله اصل بدنه کان قسمی: بو لباسك گوگده‌سی یکیدر قوللرینی دکیشدیرملی. ٥. کسلمش حیوان اتنك بتونی: بر گوگده قویون. || گوگده‌یه آتمق، آتشدیرمق= یمك، اکل ایتمك.

گوگده‌لی (ص. وجودلی جثه‌لی، ایری، ضخم الجثه.

کوکرت (کوکرتلی. || : کوکرد وکوکورت.

گوگرته (س. [زبانزدی ودها طوغریسی: گوورته. یتا. Cuverta] بح. کمینك انبار ویا قاره‌لرینك اوستی، کزیلهجك یری که موقعسز بیلت آلان یولجیلر اوراده اوتورورلر: گوگرته‌یه چیقمق؛ گوگرته‌ده اوتورمق.

گوگرته‌لی (ص. گوگرته‌سی اولان یعنی اوستی دوشمه ایله مستور اولان (کمی).

گوگرجین (س. [زبانزدی: گوورجین] کوزلکیله واتنك لذتیله مشهور معروف قوش که یبانی واهلی اوله‌رق انواع کثیره‌سی واردر وبعضلری پك مزیندر، حمامه، کبوتر: بیاض، سیاه، پاچه‌لی، سرغوچلی، ترس توکلی گوگرجین؛ گوگرجین بسلمك. || گوگرجین اوتی= رعی الحمامه وبر جنسی مینه چیچکی دینلن نبات نوعی. || گوگرجین بودی= بر نوع یمورطه‌لی کوفته. || گوگرجین گردانی= یشیل ایله ماوی وپنبه آره‌سنده متموج رنك، بوجك قبوغی رنکنك دها گوزلی که باشلیجه جانفسده اولور. || مکتوب گوتورن گوگرجین= بو ایشه آلیشیق اولانی، کبوترنامه بر.

گوگرجینلك (س. ١. گوگرجینلرك یاتمه‌سنه ویمورطلایوب پالاز چیقارمه‌سنه مخصوص تخته‌دن خانه‌لره منقسم طولاب. ٢. پیاده قایغنك قیچنده اوته‌بری وضعنه مخصوص طولاب که کوچك بر قامره ویا آنبار صورتنده اولور. ٣. قله شکلنده مرتفعجه استحکام.

کوکرد (س. فا. معروف صاری مادهٔ معدنیه که لساننزده بولفظ فارسیدن مأخوذ اوله‌رق

«كوكوكورت» دينامير، كبريت.
يا : كوكوكورت.

كوكره { ص. آغزى كوپورمش، قيزغين، آزغين.

كوكره‌مك { فل. آغز كوپورمك، آزمق، قيزمق، كوسنمك.

گوكرمك { فل. ١. ماوى اولمق ، گوك رنكنى آلمق. ٢. مورارمق، بره‌لنمك. ٣. يشيرمك، يشيل رنكنى آلمق، تازه‌لنمك.

گوكرى { س. ١. يشيل محصول ويا ميوه، يشيللك. ٢. سبزه، زارزاوات؛ گوكرى رسمى، سبزه ويركيسى.

گوگز { ص. (زبانزدى : گووز) قويو وآزموره چالار قرمزى : گوگز چوخه؛ گوگز رنك. == س. قويو وموره‌چالار قرمزى رنكى : گوگزى چوق سورم؛ گوگزدن خوشلانمام.

گوكس { يا گوگوس. س. ١. انسانك اوكدن كردانله بل آره‌سنده‌كى قسمى، صدر، سينه : گكيش، طار گوكس؛ گوكسم آغريور؛ گوكسنى طيادى؛ گوكسه نشان طاقمق. ٢. آتك وسائر حيواناتك كردانيله اوك آياقلرينك يوقاريسى آره‌سنده‌كى اوك قسملرى : آتك گوكسى گكيش اولملى. ٣. كمينك اوكى ، جبهه‌سى. || گوكس، گوكسه اورمق = رد ودفع ايتمك، قارشيلامق ، مقابله ايتمك. || گوكس تخته‌سى = گوكسك يوقاريسى، رأس الصدر. || گوكس چوقورى = گوكسك معده‌يه قريب اولان چقور يرى. || طاوق گوكسى = طاوغك گوكسى اتيله ياپيلان بر نوع محالبى. || گوكس علتى = علل صدريه‌نك بهرى، سل الرئه، ضيق نفس وسائره. || قومرى گوكسى = بر رنك مخصوص. || گوكس گچرمك = ايچ چكمك، تأوه ايتمك. || گوكس گرمك = ١. گوگنمك، طيانمق : دشمنه قارشى گوكس كردم؛ بو ايشه گوكس كردى. ٢. تفخر ايتمك : گوكسمى گره گره سويلرم. || گوكس گوكسه = ياقينندن قارشى قارشى‌يه، يوز يوزه، روبرو : او غلبه‌لكده كنديسيله گوكس گوكسه گلدك؛ ايكى طرف عسكرى گوكس گوكسه گلديلر؛ گوكس گوكسه حرب ايتديلر. || گوكس ويرمك = مقاومت ايتمك، طيانمق.

گوكسلك { س. ١. تعليمده گوكسى محافظه‌يه مخصوص مشيندن پوسات. ٢. كوچك چوجقلرك اوستلرينى كيرلنمه‌مك ايچون بوينلرينه آصيلوب گوكسلرينى اورتن بزدن قيصه اوتلك : گوكسلك طاقمق؛ پيكه، مشمع گوكسلك. ٣. آتك گوكسنه كان راختى، سينه بند.

گوكسله‌مك { فل. ١. گوكسى طيامق گوكسى سپر ايده‌رك قارشيلامق. ٢. رد ودفع ايتمك، مقابله ايلمك.

گوكسلى { ص. گوكسى گكيش : گوكسلى آدم، آت.

گوكل { س. ١. انسانك حسيات مركزى، يوركك معنوى جهتى، قلب، دل، فؤاد: گوكلم ايستيور؛ گوكلمه تأثير ايتدى؛ گوكل اختيارلاماز. ٢. مج. طويغو، حس، تأثير : او آدمده گوكل يوقدر. ٣. محبت، شفقت، سوكى، مهر : گوكل ويرمك، باغلامق. ٤. عشق، علاقه، ابتلا : گوكل چكيور؛ گوكل بلاسى. ٥. ايستك، آرزو، هوس، ميل، خواهش: اوقومغه گوكلى يوقدر؛ اوكتابده گوكلم قالدى؛ گوكل ايله، گوكلسز ايشليور. ٦. رضا، موافقت : بردرلو گوكلى اوله‌مدى؛ بن اونك گوكلنى ايدرم. ٧. جسارت، جرأت، شجاعت. (بو معنا ايله يورك دها مستعملدر.) ٨. كبر، غرور، تعظم، تكبر : او آدمده هيچ گوكل يوقدر؛ پك گوكلسزدر. ٩. اخلاق، سيرت، طبيعت، حسيات : گوكلى گوزل آدم؛ اونك گوكلى كيمسه‌ده يوقدر. ١٠. خاطر : گوكلنى آلمق، ياپمق؛ گوكل قيرمق. ١١. معده : گوكلم بولانيور؛ اويمكى گوكلم آلمدى. || گوكل آچلمق = انشراح، كشايش خاطر گلمك؛ گوكل آچيقلغى = انشراح، كشايش خاطر. || گوكل آلمق = خاطر ياپمق، ممنون ايتمك، تلطيف ايلمك. || گوكل اكلنجه‌سى = دلارام، دلفريب. || گوكلى اولمق = راضى اولمق، رضا ويرمك، موافقت ايتمك. || گوكلنى ايتمك = قانديرمق، ارضا ايتمك. || ايكى گوكل بر اولمق = سوشمك، معاشقه ايتمك. || گوكل بولانديرمق = يورك بولانديرمق، غثيان گتيرمك.

مك. مج. شبهه‌یی دعوت ایتمك. ||گوكل بولانمق = یورك بولانمق، معده بوزلمق، غثیان ایده‌جكی كلمك. مج. شبهه‌لنمك. ||گوكل بوللغی = قناعت، گوز طوقلغی. ||جان وگوكلدن = عن صمیم القلب، كمال آرزو ایله. || خاطر گوكل = التماس، برینی ممنون ایتمك ایچون عدالت وحقدن آیرلمه. ||گوكل خوش اولمق = ممنون و خشنود اولمق. ||گوكل خوشلغی = ممنونیت، خشنودلق. ||گوكلدن = قلباً، آرزو ایله، ایستیه‌رك. ||گوكلدن قوپمق = برصدقه ویا اعانه ایچون كندیلكندن ویرلمك: هركس گوكلندن نه قوپارسه ویرر. ||گوكل طارلغی = حزن، كدر، اضطراب. ||گوكل قالمق، قیرلمق = خاطرقالمق، منفعل ومنكسر اولمق. ||گوكلی قره = بدخواه، بداندیش، یوركی فنا. ||گوكل قیرمق = خاطربوزمق، منفعل و منكسر ایتمك. ||گوكلنجه = آرزوسنجه، ایستدیكی كبی: گوكلنجه كیتمك؛ ایشلر گوكلنجه كیدیور.

گوكلسز { صه. كبرسز، متواضع. = حـ. ایستمیه‌رك، آرزوسز، كرهاً: گوكلسز ایشلیور؛ گوكلسز اوقونان درسدن هیچ بر استفاده اولنماز.

گوكلسزلك { سه. ۱. كبرسزلك، گوكل آلچاقلغی. ۲. آرزوسزلق، كرهاً ایش گورمه.

گوكلشدیرمك { فته. ۱. گوك طوتدیرمق، گوك صالدیرمق. ۲. مج. یرلشدیرمك. تأسیس ایتمك: تملشدیرمك.

گوكلشمك { فل. ۱. گوك طوتمق، گوك صالمق. ۲. یرلشمك، تأسس ایتمك، دائم اولمق: بو اوكسوروك بنده گوكلشدی.

گوكلك { سه. ماویلك، ماوی رنك.

گوكللی { یا گوكللو. صه. ۱. كندی خواهش وآرزوسیله برایش گورن، مجبوری اولمیان. ۲. قرعه افرادندن اولمدیغی ویا قرعه‌سی اصابت ایتمدیكی حالده كندی آرزوسیله عسكر یازیلان: گوكللی عسكر. ۳. كبرلی، متعظم: قیز گوكللیدر، اونی قوجه‌لغه قبول ایتمز. = سه. كندی ایستكیله ومجبوراولمدیغی حالده یازلمش عسكر: گوكللیلر چوق غیرت ایتدیلر؛ گوكللیلرك تعلیمنه مأموراولمشیدی. || آلچاق گوكللی = كبرسز، متواضع.

گوكلمك { یا گوكله‌مك. فته. ۱. (مندر و شلته‌یی) دیكیشله مخلامق، ایچنده‌كی اوت ویا یوك اوینامامق ایچون هر بر قاریش مسافه‌ده سجیم وساژه ایله برصاغلام دیكیش اورمق. ۲. (تللی سازی) قورمق، گوك ایتمك. ۳. كریزمه ایدیلن قیراچ یرك آغاج وچالی گوكلرینی چیقارمق. ٤ اینجه‌ماج اوركیلرینك هر اوج دردینی بر یره صارمق، گوكله ایتمك.

گوكلنمك { فل. ۱. (آغاج) گوك طوتمق، گوك صالمق، گوكلشمك. ۲ یرلشمك، تملشمك، پایدار اولمق: كندیسی اوراده گوكلندی.

گوكلی { صه. گوكی اولان، گوك صالمش: گوكلی آغاج، فدان.

گوگم { سه. ۱. خشبی سرت بر اوفاق آغاج. ۲. بو آغاجك وبردیكی اریكه مشابه ماوی میوه. با: گوگوم.

گوكن { سه. ۱. نباتاتك فیده محلی، تخم اكیلوب فدان اولدقلری یر، فیده‌لك، فدانلق. ۲. مج. محل اصلی، وطن، منشأ. ||گوكننده بیومك = وطنندن خارجه چیقمامق، دنیا گورمه‌مك، دنیادن بیخبر اولمق.

گوكنار { سه. آق چام آغاجی.

گوگنده { سه. مزین و ملبس چنكی.

گوگنلمك { فج. اعتماد واطمئنان اولنمق: اویله آدمه گوگنلمز؛ راستكان آدمه گوگنلیرمی؟

گوگنمك { فل. [زبانزدی: گوونمك] ۱. طیانمق، اعتماد، استناد ایتمك، برینه ویا برشیئه طیانوب راحتلانمق، مغرور اولمق، اغترار ایتمك: بن سزه گوگندم؛ شمسیه‌مه گوگنه‌رك اویاغمورده طیشاری چیقدم؛ الده‌كی صوپه‌یه گوگنه‌رك گوبكدن قاچدم. ۲. گوز كسمك، گوزه كسدیرمك، بجره‌جكنی درك ایتمك، مغرور اولمق: سز او قدر گوگنمیكز.

گوگنمه { سه. گوگنمك فعلی. با: گوگنمك.

گوگنیش { سه. گوگنمك فعلی و طرزی.

كوكورت {س. [فا. «كوكرد» دن . « ت » سى تحريك اولندقده « د » اولور.] معروف صارى مادهٔ معدنيه كه توز و پارچه حالنده اولوب طبده و صنايعده مستعملدر، كبريت ؛ كوكورت چيچكى = مصفاسى.

كوكورتلى {ص. كوكوردى حاوى، كوكورتله يا. پلمش : كوكورتلى صو = كوكوردى حاوى معدن صويى ؛ بروسه نك كوكورتليسى.

كوكوس {كوكوسلك وسائره. يا: كوكس وسائره.

كوكول {س. دليك ايپك قوزه سى.

كوكوم {س. [زبانزدى : كوم] ١. صو طاشيمغه و آتشده ايصيتمغه مخصوص باقيردن بيوك و بر قولبلى آغزى طار قاب : بر كوكوم صو ؛ مطبخك كوكوملرينى طولديرمق. ٢. او شكل و بيچمده كوچك، باقيردن كوكوم شكلنده ابريق : قهوه كوكومى ؛ ثملبچى كوكومى ؛ آصمه كوكوم.

كوكومتول {ص. ماويجه، ماويمسى.

كوكون {ح. يا: كوكين.

كوكه {س. [زبانزدى : گووه] يوكلى قماشلره و كوركلره مسلط اولوب بونلرى دلن كوچوجك بر بوجك : بو چوخه يى، كوركى كوكه ييمش. || آغاج كوكه سى = آغاجى دلن قورت جنسى. || كوكه اوتى = بر جنس نبات. || كوكه ينيكى = كوكه دن قماشده پيدا اولان دليك.

كوكه {س. برجنس اسكى حرب كميسى.

كوكى {يا كويكو، كويكى. س. ١. اولنمكده اولان اركك، كلين مقابلى، عروس : كوكى اولمق ؛ كلين كوكى ؛ كوكى كلينك قولتوغنه كيردى. ٢. بر آدمك قيزينى ويا قيزى مقامنده اولان متعلقاتندن بر قيزى تزوج ايتمش اولان آدم، داماد، صهر: فلانك كوكيى ؛ او بنم كوكيمدر. || كوكى اوتى = برجنس نبات، مرزنجوش. || ايچ كوكيى = قاريسنك اوينه كيدن داماد. || ايچ كوكيندن حالليجه = فنا حالده، مضطرب. || كوكى فنارى = كاكنج دينلن نبات.

كوكير {س. يا: كفكير.

كوكيك {س. هندبا.

كوكيلك {يا كويكولك. كويكيلك س. ١. كوكى حالى، اولنمكده اولان آدمك حالى. ٢. داماداق، صهريت.

كوكين {ح. كوكندن، تملندن، اساساً.

كول {س. ياناق اودون وسائره دن قالان توز، رماد، خاكستر. || كول باصدى = يا: كولباصدى. || كول رنكى = قورشونى و سنجابى رنك: كول رنكنده برچوخه. || كول صويى = چماشير ييقامق ايچون كول ايله قايناتدقلرى صو. || كول كدسى = صوئوقدن چوق قورقان، آتش باشندن آيرلاميان آدم، مسكين. = ص. ١. كول رنكنده، قورشونى، سنجابى : بكزى كول اولدى. ٢. يانمش، محروق : قوجه بنا ايكى ساعت ايچنده كول اولدى. ٣. خراب، مضمحل : او فامليا كول اولدى ؛ قاردن كول اولدى.

كول {س. بيوك طورغون صو، بحيره : آبولونيه كولى، وان كولى، اشقودره كولى. || مج. صويى چوق ير، صو باصان ير: ياغموردن اورته لق كول اولمش، كول كسلدى. || آجى كول = صويى طوزلى كول. || كول آياغى = كول صوينك فضله سنى دكيزه ويا بر ايرماغه آقيدان چاى. || كول اوتى = صارى نيلوفر. || كول باشى = كول صوينك منبعى، پيكارى. || كول كستانه سى = آخله نوعى.

كولباصدى {س. آتشك اوزرنده اسقاره ده پيشمش ات پارچه سى و على الخصوص بل كميكى اوجنده كى ات : كولباصدى پيشيرمك ؛ قويون، صيغير كولباصديسى. || صحن كولباصديسى = صحنده كندى صوييله پيشوب قيزارمش ات.

كولباصديلق {ص. كولباصدى يه يارار : كولباصديلق ات.

كولچر {س. بوغدايه عارض اولوب دانه سنى تغييرايدن وبتون اونى بوزان بر علت، دليجه.

كولچه {س. ١. اريديلوب تصفيه اولنمامش معدن، طو-

براقدن چیقدیغی حالده بولنان معدن: دمیر، آلتین كولچه‌سی. ۲. بیوك پارچه صورتنده دوكلمش معدن: بش اوقه‌لق بر كولچه آلتین. ۳. اثواب و سائره ده صیرمه وسائره ایله ایشلنن شمسه.

كولخان {كولخانی. با: كلخان وسائره.

كولدور {مه. بیوك سسله ایدیلن شماته و ولوله‌یی تقلید و تصویر ایدوب اكثریا اتباعاً قوللانیلیر: پالدیر كولدور ایچری‌یه كیردی.

كولدیرمك {فتـ. كولمه‌سنی موجب اولمق، كولمكه مجبور ایتمك، ایشیدنك ویا كورنك كولمه‌سنی جلب ایده‌جك بر سوز سویلمك ویا بر ایش یاپمق: اقشام بزی چوق كولدیردی. || كندینه كولدیرمك = كندینی مسخره ایتمك: كندینه عالمی كولدیریور.

كولر {صـ. گولیجی، گولن، مسرور، خندان، شادان، آچیق، انشراحلی: كولر یوز. || یوزه گولر = منظره‌سی كشاده، خاطر ویرن، انشراح درونی موجب: یوزه گولر بر رنك، برقماش. || یوزی گولر، گولر یوزلی = كشاده رو، بشوش.

كولش {كولشمك. با: گورش، گورشمك.

كولش {سـ. با: گولیش.

كولشمك {فتشـ. برلكده كولمك، بر برینی كولدیرمك، شاقه‌لاشمق، لطیفه‌لشمك.

كولك {سـ. قولبلی دریك، كردل، یوغورت وبال وسائره قومغه مخصوص تخته‌دن قولبلی قاب.

گولك {سـ. گولك طالغه‌لانمسی، تلاطم، تموج.

گولك {یاخود گوله. سـ. صولاق یرلرده حاصل اولان تاتارجق كبی اوفاق سیوری سیكك.

گولگن {سـ. با: گورگن.

گولگه {سـ. ۱. برجسمك ضیایه مانع اولمسیله قراكلقجه براقدیغی بركه او جسمك شكل و صورتنی كوستریر، ظل، سایه: آغاج، او، آدم گولگه‌سی. ۲. رسمده گولگه‌یی تصویر ایدن آچیق سیاه بویا: چینلیلرك رسملری گولگه‌سزدر. ۳. حمایه، تصاحب، وقایه: اونك گولگه‌سی آلتنده در. || گولگه آلتی = سایه‌بان. || گولگه ایتمك، ویرمك = ضیایه مانع اولمق. || گولگه‌سندن قورقمق = پك قورقاق اولمق.

گولگه‌لك {سـ. گولگه آلتنده بولنان سرین محل.

گولگه‌لندیرمك {فتـ. ۱. گولگه ایتمك، گولگه آلتنده بولندیرمق: شو فیده‌لری گولگه‌لندیرملی؛ او آغاج بزی نه گوزل گولگه‌لندیریوردی. ۲. رسم ویا یازی‌یه گولگه مقامنده لكه یاپمق.

گولگه‌لنمك {فلـ. ۱. گولگه آلتنه كیرمك، گولگه‌لكده اوتورمق، تظلل ایتمك: برچنارك آلتنده گولگه‌لندك. ۲. (رسم ویازی) گولگه مقامنده لكه پیدا ایتمك.

گولگه‌لی {صـ. ۱. گولگه‌سی اولان: گولگه‌لی باغچه؛ گكیش گولگه‌لی آغاج. ۲. گولگه مقامنده لكه‌لری اولان (رسم، یازی).

كوللمه {یا كولله‌مه. سـ. اوزومه عارض اولان بر خسته‌لق كه دانه‌لرك قراروب منطار پیدا ایتمسندن عبارتدر: كوللمه اولمامق ایچون باغه كوكورت سرپلمك اقتضا ایدر. || آق كوللمه = آغاجلره عارض اولان خسته‌لق نوعی.

گوللنمك {فلـ. (صولر) بریكوب كول اولمق: اووه‌نك اورته‌سنده صولر گوللنمش.

كولله {سـ. با: گله.

كوللی {صـ. كول ایله قاریشیق، كوللی حاوی: كوللی صو = چماشیرده قوللانیلان كول صویی.

گولمز {صـ. عبوس، موزی: یوزی گولمز = عبوس الوجه.

گولمسه‌مك {فلـ. و:

گولمسیمك {فلـ. كولر كبی اولمق، آز كولمك، تبسم ایتمك.

گولمك {فلـ. ۱. انسانه مخصوص اولان بر حس ایله قاه قاه دیه‌رك سسله

ویاسسسزواکثریاآغزی آچەرق ودیشلری کوستەرك برحرکت مخصوصەدە بولنمق، ضحك، خندە ایتمك: بونی ایشیدنجە، گورنجە گولدی؛ بوآدم دائما گولر؛ چوق گولدك. ۲. سویمك، اکلنمك، جنبش ایتمك: احبابجە گولوب اوینادق؛ گولدك اکلندك. ۳. استهزا ایتمك، بریلە اکلنمك، برینی مسخرەیە آلمق: بوسوزی هریردە سویلەسەکا گولرلر؛ حالنە عالم گولر؛ هرکس گولر او صحیح ظن ایدر. ٤. ممنون و مسرور اولمق، تسلی بولمق: او بچارە یتیملر دە گولسین. || برگوز گولمك = کدرلە قاریشیق گولمك. || بییق آلتندن گولمك، صقالە گولمك = پك بللی ایتمیەرك کیزلیجە گولمك کە بعضا استهزا و بعضا تصدیق مقامندە اولور. || قص قص گولمك = گولمکی ضبط ایدەمیوب ایستمیەرك کسیك برصورتلە گولمك. || قهقها ایلە گولمك = یوکسك سسلە قاە قاە دیە گولمك. || گورك گورك گولمك = لطیف وآچیق برسسلە گولمك. || یوز گولمك = ممنون ومسرور اولمق، رفاهە نائل اولمق: بویاغموردن زراعك یوزی گولدی. || یوزە گولمك = مرائی ترویج ایچون دوستلق کوسترەرك مداهنە ایتمك: بن اونك یوزینە گولر بو ایشی یاپدیرم؛ ینە برایشی واردرکە یوزمە گولیور.

گولمە { س. گولمك فعلی، ضحك، خندە: اونك برتحف گولمەسی واردر؛ سزك گولمە کزدن اشکیللندم. || گولمە آلمق = گولمك حس وآرزوسنە مقاومت ایدەمەمك، گولمکی طوتەمامق: بنی برگولمە آلدی.

گولنج { ص. ۱. گولەجك، گولنەجك، باعث خندە، شایان استهزا: گولنج برقیافت؛ اوقیافتلە گولنج اولیور؛ گولنج برحالی واردر. ۲. گولر، مسرور، متبسم، صریتغان: گولنج آدمدر.

گولنمك { مج. ضحك و خندە اولنمق ویا استهزا اولنمق: بوکا گولنمز؛ اویلە گولنمز.

گولوك { س. بوك حیوانی. || تك کمیکلی گولوك = قوتلی وصاغلام بیکیر.

گولوم { س. گولمە، خندە، ضحك.

گولونك { یا کولنك یاخود کلنك. س. سیوری واوزون دمیرلی طاشجی قازمەسی.

کولە { س. قول، چاکر، عبد، بندە، غلام: او فلانك آزاد اولمش کولەسیدر. || (مقام تواضعدە) کولەکز، کولەلری = قوللکز، بندەکز، بن. («کولە زادە» دیمیوب «بندەزادە» دیملی.)

گولە { س. با: گلە.

گولەجك { ص. شایان خندە، باعث ضحك، تحف، غریب: سزە گولەجك برشی سویلیەیم؛ گولەجك برحالدر.

کولەلك { س. قوللق، چاکرلك، عبودیت، بندگی.

کولەمن { س. وقتیلە کولەلردن ترتیب وتشکیل اولنان برصنف عسکر، مملوك، ممالیك: مصر کولەمنلری؛ ممالیك ترکان، ممالیك چراکسە.

گولیجی { ص. گولن، خندە و استهزا ایدن، ضاحك.

گولیش { س. گولمك فعلی وطرز وصورتی: تحف بر گولیشی واردر؛ بوآدمك گولیشی ضدمە کیدیور.

کوم { س. ۱. کومە، یغین. ۲. کوچك آغیل.

گوم { مە. کوپ کبی طنین انداز برشیئك چیقاردیغی سسی تصویر وتقلید ایدر: گوم گوم اوتیوردی، اوریوردی.

گوم { س. ۱. کمیکلرك آرەسندە باتقین ات. ۲. آغیل. (بومعنا ایلە آناطولیدە مستعملدر.) ۳. با: گوگوم.

گومبور { مە. طوپ سسی کبی بیوك وپك گورلدیلی برسسی تقلید وتصویر ایدر، واکثریا مکرر قوللانیلیر: طوپلر گومبور گومبور ایدیوردی.

گومبوردەمك { فل. بیوك وطنین انداز برگورلدی ایتمك، گورلەمك: طوپلر گومبوردەیوردی.

گومبوردی { س. بیوك وطنین اندازسس، گورلدی، گورلەمە: طوپلرك گومبوردیسی.

گومج { س. آری پتکی: گومج بالی = اریمەمش بال، شهد رواق. || ابە گومجی = با. ابە گومجی.

گومُردَنمَك { یا گومۇردنمك. و :

گومُردەمَك { یا گومۇردە. مك. فل. آ. رسلان ودوه کبی بیوك حیوان بیوك وقورقونج سسله باغرمق: آرسلان، دوه گومردنیور، گومردەیوردی.

گومُردی { یا گومۇردی. س. آرسلان ودوه کبی بیوك حیوانلرك ایری وقورقونج سسله باغرمه‌لری : اورمانك ایچندن برآرسلانك گومردیسی ایشیدیلیوردی.

گومُرَن { یاخود گومۇرن. س. ١. یبان صوغانی، یبانی صوغان. ٢. سنبل هندی صوغانی.

گومرُوك { یا گمرك. س. [ایتا. Commercio (تجا. رت) دن غلط ر. Κουμέρκι دن] ١. بر مملکتدن خارجه کیدن ویا خارجدن برمملکته کیرن مواد تجاریه واشیاء مختلفه ایچون اسکله ویا حدود ده آلنان رسم : گومروك آلمق؛ گومروك ویرمك؛ گومروکی ویرلمش، اودنمش مال. ٢. بورسمك اخذ وادارەسی ایشلرینه باقان اداره : گومروك مأموری، مدیری، قولجیسی؛ گومروك اصول و نظامنی بیلیر آدم. [«رسومات» دها عمومی اولوب مسکرات وطوز وایپك کبی حاصلات رسملرینی ده جامعدر.] ٣. گومروك مأمورلرینك ایش کوردکلری محل، گمرك اداره خانەسی : گومروکه کیتمك؛ گومروکدن چکمك؛ اوراده مکمل برگومروك یاپلدی. || قره گومروکی = حدود بریەده ویا اسکی اصول اوزره اولکه داخلنده اولان گمرك : قره گومروکی لغو اولندی. [قره گومروك دیمه ملی.]

گومرُوكجی { س. گومروك مأموری، مدیری : گومروکجیلرك کندیلرینه مخصوص قیافتلری واردر.

گومَس { س. [یغین دیمك اولان «کومه» دن‌می یوقسه ر. Κουμάσι یا آرناؤدجه «قوماچ» دن‌می؟] ١. طاوقلرك کیجه یاتدقلری قپالی محل مخصوص، طاوق آخوری، قودس. ٢. اوفاق ومسکینانه اقامتکاه، قولبه، ایزبه : برگومسده اوتوریور؛ باشنی برگومسه صوقمق.

گومُش { یا گوموش ویا گموش. س. [حفر دیمك اولان «گومك» دن] ١. معروف قیمتلی بیاض معدن که آلتیندن صکره اولوب اوانی بیتیه وقادین سوسلری وسائره اعمالنه وسکه ضربنه یارار، فضه. سیم : کولچه گومش؛ ایشلنمش گومش. ٢. گومشدن اوانی : گومشلری قالدیردیکزمی؛ اسکیدن قالمه چوق گومشلری واردر. ≐ ص. ١. گومشدن معمول، سیمین : گومش شمعدان؛ گومش قاشیق چتال طاقمی. ٢. گومش کبی بیاض : گومش گردان؛ گومش قول. || گومش بالیغی = آترینه، چاموقه. || گومش سروی = آیك صویه عکس ایتمەسندن مشاهده اولنان بیاض یول. || گومش صویی = براق صو. || گومش گوز = آقچه حریصی، پارەدن باشقه کوزینه برشی کیرمین. || گومش یالدیز = گومشدن بیاض یالدیز.

گومُشلتمَك { فتـ. گومش سوردیرمك، گومشله قاپلاتمق، یالدیزلاتمق ویا طوناتمق : قاشیقلری، باستونی، چیغارەلغی گومشلتملی.

گومُشلَمَك { یا گوموشلەمك. فتـ. گومشله قاپلامق یا یالدیزلامق ویاخود تزیین ایتمك : شمعدانلری، قاشیقلری، چکمجەیی، چیغارەلغی گومشلمك.

گومُشلی { ص. گومشی اولان، گومشله مزین : گومشلی چکمجه، چیغارەلق، باستون.

گومَك { س. ١. یغندی. کومه، طوب. ٢. عمومك قوششوب یاردیم ایتمسی، مظاهرت عمومیه.

گومَك { یا گیومك. فتـ. ١. دیش اتلریله ویا چوروك دیشله ازه ازه قوپارمق : دیشسز قوجه قاری بر پارچه ات آلمش گویوردی. ٢. دیشله ایصیروب قوپارمغه چبالامق : آت کمنی گویور. ٣. قویون وصیغیر کبی حیوانات مجتره اولجه یدیکنی بر سهولت مخصوصه ایله لقمه لقمه آغزینه کتیروب تکرار چیکنمك، گویش کتیرمك : قویون، اینك گویور.

گومُلدروك { س. ١. صیغیرلرك بوینلری

آلتندن چكوب بويندروقلرينه صوقلمش اولان يارم حلقه شكلنده مقوس آغاج. ۲. بونجوق وچنغراق طاسمه‌سى. ۳. حيوانك بوينده طاسمه كبى حلقه، خالق كردانلق.

كوملدى { ياكومبلدى. س. ۱. بوستان و اورمانده دالدن ياپيلان بكچى و آوجى قولبه‌سى. ۲. بوستان قورقولغى، اويوك.

گوملك { س. [اصلى درى ديمك اولان «گون» دن گونلك كه درى‌اوزرينه‌وچپلاق تنه كييلير.] ۱. اثوابك آلتندن كييلوب بدنك يوقارى قسمنى اورتن و اكثريا ديزدن يوقارى قالوب بعضاً‌ده آياغه قدر اوزانان بياض ويومشاق بزدن چماشير، قميص، پيراهن: برطون بر كوملك = يالكز ستر عورت ايچون طون ايله كوملك كييوب اثوابدن عارى اولان؛ ايچ كوملكى = آلتدن كييلانى؛ قوله‌لى كوملك، فرنك كوملكى = يلكك آلتنده كييلوب كوكسيله ياقه و قوللرى كورينن وقوله‌ايله اوتيلى بولنان‌يكى ايجاد كوملك؛ عجم كوملكى = عمله‌نك اثوابلرينى محافظه ايچون‌اوستدن كييدكلرى و اكثريا لاجورد آمريقاندن معمول‌بولنان‌ايش كوملكى. ۲. زار، اورتى، غشا، قليف، طبقه: جگر، يورك، بين كوملكى؛ آويزه، صنداليه كوملكى؛ آغاجدن بر كوملك آلمق. ۳. بطن: ايكى كوملك جدى فلانجه‌در. || كوملك اسكيتمك = ياشامق. || مج. راندە، كوملكى= راندە يلككك اورتيسى، قليفى. || كوملكندن چيقمق = اولادلق ايتمك. || ييلان كوملكى = ييلانك دكيشديرديكى درى.

گوملكجى { س. قوله‌لى كوملك ياپان و صاتان آدم = ص. كوملكجى قارى.

گوملكلك { ص. كوملك اعمالنه يارايان، بو ايشه مخصوص ويا لايق‌اولان: كوملكلك بز.

گومولمك { فل. ۱. طوپراغك ويا ديكر بر شيئك آلتنده قالمق، اورتلمك: بيچاره طاغده قالوب قارك ايچنده كوملدى؛ تخم قومه سرپيلوب كنديلكندن كوملير. ۲. باتمق، چوقوره كيتمك، دريكلشمك: ضعيفلكدن كوزلرى كوملمش. = فج. طوپراغه قونيلوب اورتلمك، دفن اولنمق: فلان كون وفات ايدوب ايرتسى كون كوملدى؛ موتانك كوملمسى شرطدر؛ آغاجك كوكلرى كوملمزسه قورور.

گومك { فت. ۱. يرك ايچنه ويا ديكر برشيئه صوقمق، باتيرمق، اورتمك: صوئوق يرلرده باغ كوتوكلرينى قيشين كومرلر؛ قازى كسوب قارك ايچنه كومدى؛ اوردك يومورطه‌لرينى كوبره‌يه كومشيدى. ۲. (اولوبى) مزاره قويوب اورتمك، دفن ايتمك: فلانى نره‌يه كومديلر؟ وفاتى كونى كومديلر. ۳. يرك ايچنه صاقلامق، كيزلمك: اسكى زمانده زنكينلر آقچه‌لرينى كومرلردى.

گومه { س. كومك ايشى، دفن. = ص. كوملمش، صوقلمش، قاقلمش: كومه آلتين.

گومور { ياكمور. س. [«كومك» دن] ياندقدن صكره يره كومله‌رك سوگنمش اودوندن عبارت سياه برماده كه تكرار ياقيلوب منغال ايچنده تسخين ايچون و مطبخده يمك پيشيرمك ايچون قوللانيلير، فحم: قيشلق كومورى تدارك ايتمك؛ اودون كومور آلمق؛ كومور ياقمق؛ كومور باشه اورمق؛ كومور قايغى. || معدن، طاش كومورى = يرك ايچندن معدن حالنده چيقان سياه ماده كه پك زياده حرارت ويرمكله واپور ولوقوموتيف وماكينه‌ده‌وصوبه‌لرده دخى قوللانيلير. = ص. سياه، قبقره: كومور كوزلى؛ كومور صاچلى.

گومورجى { س. ۱. كومور ياپوب صاتان آدم. ۲. مج. واپورلرده كومورى قزغانك اوكنه كتيرمكله مكلف افرادكه اونباشى رتبه‌سنده‌در. = ص. سياه، قره، سياه ابكلى: كومورجى طاوقى، تيلكى.

گومورلك { س. اوده قوللانيله‌جق كوموركى قونديغى محل، كومور انبارى: بو اوك كومورلكى طار.

گوموش { س. با: گومش.

گومه { س. ۱. ييغندى، بريكندى: بر كومه بوغداى؛ اوتى كومه كومه ييغديلر. ۲. تپه، كنبد، قله.

گومیجی { س. ص. ١. كومن، دفن ایدن. ٢. بیه- جكارینی یرك ایچنه كومن بعض قوشلره دینیر.

گون { س. ١. كرهٔ ارض ایله سائر سیاراتك تابع اولد- قلری نجم منیركه سائر نجوم ثابتهدن فرقی آنجق بزه قریبتی اولوب بومناسبتله بیوك كورینور وطلوعیله برابر ضیاسنك شدتندن سائر كافهٔ نجوم كورنمز اولور، شمس، آفتاب، مهر: گون طو- غدی؛ گون باتدی؛ گون كبی آشكار= كالشمس عیان. ٢. ضیاء، نور: گون گورمز = ضیا آلماز، قرا كلق، مظلم. || گون باتیسی = ١. مغرب. ٢. غرب شمالی روزكاری، باتی [غلطی: باطی] || گون بالیغی = دكرمی و اتی لذتلی بر جنس بالیق. || گون دونمك = شمس خط استوایی كچمك ویا مدار سرطانه ومدار جدی یه قدر كیدوب كری دونمك: ماردك طقوزنده گون دونر. || گون دونمی = فصول اربعهنك باشلری: گون دونمی قرطونه- سی. || گون طوتلق = كسوف اولمق. || گون طوغیسی و یا طوغوشی [و غلطی: گون طو- غریسی]. ١. طلوع. ٢. شرق. ٣. شرق جنوبی روزكاری. || گون طوغمق = ١. شمس طلوع ایتمك. ٢. فرصت الله كچمك، میسر اولمق: كنده- یسنه گون طوغدی. || گون كچمك = حرارت شمس تأثیر ایتمك. || گون گورمز = ضیا آلماز، قرا كلق. — [الیوم بزجه گونش دها مستعمل ایسهده، اصل اسمی گون اولوب، ایراد اولنان تعبیراتده حالا مستعملدر.]

گون { س. ١. كرهٔ ارضك كندی محوری اوزرنده بر كره دونمهسندن عبارت یكرمیدرت ساعتلك زمان، یوم، روز: آی اوتوز گوندر؛ اون گون كچدی؛ بش گون اول. ٢. یكرمیدرت ساعتلك گونك آیدینلق اولان قسمی كه مقدار وسطیسی اون ایكی ساعت اولوب یازین اوزار وقیشین قیصالیر، گوندوز، كیجه مقابلی، نهار، روز. [بو معنا ایله بزجه قوللانلماز اولمشدر.] ٣. زمان، عهد، دور، هنكام: سلطان محمودخان گوننده؛ فلان والینك گوننده او ولایتده امنیت بركمال ایدی. ٤. خوش كچیرلن زمان، اقبال، سعادت، راحت: بیچاره گون گورمدی؛ گون گورمش، گون كچیرمش آدم. ٥. یوم مخصوص، یوم رسمی، یورطی: یارین آلمانیا ایمپرا- طورینك گونی ایمش؛ دون اسرائیلیلرك گونی ایدی. ٦. وقت، زمان: بر گون زنكینده اولور؛ اونكده گونی وار؛ گون اولوركه چوق قزانیر. ٧. حال: ای گون، كوتی گون. || گون آشری [یا آشوری، آشیری] = هر ایكی گونده بر، بر گون او- لوب بر گون اولمامق اوزره: گون آشیری كلیور؛ گون آشیری درس اوقویور. || ایرتسی گون = بر گون صكره. || اولكی گون = دوندن اولكی گون، ایكی گون اول. || ایكی گونده بر = گون آشیری. || برگون، گونك برنده = بر وقت، بر زمان: برگون كله- جك كه...، برگون اولوركه... || بوگون = بولندیغمز گون، الیوم. || بوگونكی گونده = بو زمانده، زمانمزده، بولندیغمز زمانده. || اوبرگون = یاریندن صكره كی گون، ایكی گون صكره: یارین دكل اوبر گون. || گونلرده برگون = گونك برنده. || بر گون اول = سرعت ممكنه ایله، ممكن اولدیغی قدر چابوق. || گوندن گونه = گیتدكجه. [گون بگون دیمهملی.] || گونی گوننه = عینی گون، آرهده گون كچیرمكسزین: ایشی گونی گوننه گورمك = ایرتسی گونه براقمقسزین، بلا تأخیر. || كچن گون = برقاچ گون اول. || بوگونلرده = بو برقاچ گون ظرفنده. || گون بو گون = تام فرصت وقتیدر.

گون { س. دباغت اولنمش دری، هرنوع مشین و سختیان وسائره.

كَون { سذ. ع. ١. اولمه، حدوث، وقوع. ٢. وار اولمه، وارلق، وجود، موجو- دیت: كون ومكان = عالم وجود، موجودات، كائنات؛ كون وفساد = عالم جسمانی، بر طرفدن وجوده كلوب بر طرفدن محو اولمقدن عبارت اولان دنیای فانی، طبیعت. == ت: كونین = ایكی عالم، عالم مادی ایله عالم معنوی، دنیا وآخرت؛ سید الكونین = سید الثقلین، فخر كائنات (صلعم) افندمز.

كون { س. فا. مقعد، قيچ.

گون { س. [فارسيدن مأخوذ] ١. رنك، لون : گل گون = گل رنكنده. ٢. درلو، نوع : ديگر گون = باشقه درلو. || گونا گون = ١. درلو درلو، نوع نوع : اقمشهٔ گونا گون. ٢. رنك رنك، آلاجه : بوقلمون كبى گونا گون. || ديگر گون = ١. باشقه درلو، مبدل، متغير. ٢. بوزوق، پريشان : حالم ديگر گون اولدى.

گونا { ياخود گونه س. درلو، نوع: برگونا، برگونه = بردرلو، بر وجهله ؛ [وجهلهٔ منفيه‌ده] هيچ برصورتله ؛ بوگونا، گونه = بو درلو، بويله.

گونان { س. يازين صوبى قورو. يان گولجك، كوچك گول، طورغون صو.

گوندر { س. ١. اوجنه بر شئ طاقيلان اوزون صوبه، صيريق: مزراق، بايراق، سنجاق گوندرى ؛ مائونه‌جى گوندرى = مائونه‌يى يوروتمك ايچون قيى‌يه ويا صويك ديبنه طيادقلرى صيريق. ٢. چفت سورركن اوكوزلرى دورتدكارى اوجى ايكنه‌لى اوزون صوبه، اوكندره. ٣. بح. كميده سنجاق چكمك ايچون قيچ طرفنه مركوز ديرك.

گوندرتمك { فتـ. ارسال واسبال ايتديرمك.

گوندرلمك { مجـ. ارسال، اسبال، بعث اولنمق : بومال اجنبى مملكتنه گوندريله‌جكدر ؛ بو كتاب بكا احبابك برى طرفندن گوندرلدى.

گوندرمك { فتـ. [اصل تركجه‌ده كرى دونمك و اكريلمك ديمك اولان «گونمك» فعلنك متعديسيدر.] بوللامق، صالمق، ارسال، اسبال، بعث ايتمك : پدرمه برمكتوب، برهديه گوندردم ؛ اوغللرينى مكتبه گوندريور؛ خبر، سلام گوندرمك. || ايلرى گوندرمك = سورمك، تقدم ايتديرمك. || ايچرى گوندرمك = صوقمق، ادخال ايتمك. || گرى گوندرمك = رد واعاده ايتمك.

گوندرمه { س. بوللامه، صالمه، ارسال، اسبال، بعث.

گوندريش { س. گوندرمك فعلى وطرزى : گيجه وقتى خبر گوندريشى.

گوندوز { س. گونك آيدينلق اولان يعنى گونشله تنوير اولنان قسمى، گيجه مقابلى، نهار، روز : خط استوايه قريب يرلرده گوندوز ايله گيجه دائما مساوى گبيدر ؛ قطبلره تقرب ايدلدكجه يازين گوندوز وقيشين گيجه پك اوزايوب اوچ آى متماديا گوندوز ويا گيجه اولان يرلرده‌واردر. = ظز. گوندوز وقتى، گوندوزين، نهاراً : گوندوز چاليشوب گيجه استراحت ايتمك دها اييدر. || گوندوز صفا = بر جنس چيچك كه گوندوزين آچيلوب گيجه قپانير. || گوبه گوندوز = ايچه گوندوز اولدقدن صكره، بعد الفجر. || گيجه گوندوزين = گوندوزين و گيجه‌لين، ليل و نهار، شب و روز، دائما : گيجه گوندوز چاليشير ؛ گيجه گوندوز يوريدك.

گوندوزلك { صـ. گوندوزه مخصوص : گوندوزلك قيافت ؛ گوندوزلك اثواب.

گوندوزلى { صـ. گوندوزين واقع اولان. || گيجه‌لى گوندوزلى = گيجه گوندوز، دائمى صورتده : گيجه‌لى گوندوزلى چاليشه‌رق شو كتابى بيتيردم.

گوندوزين { ظز. گوندوزوقتى، نهاراً : گوندوزين اويومغى سومم ؛ صيجاق يرلرده گوندوزين يولجيلق اولاماز.

گونده { س. ١. آياق باغى، كوستك، بوقاغى : طوغانك آياغنده گونده وار ايدى. ٢. طوزاق، قپانجه : گونده‌يه دوشمك. ٣. پوصو، كمين : گونده‌دن آتمق = اغفال ايله ياكاش حركت ايتديرمك.

گونده‌لك { س. ايشجيلرك بر گونلك ايش ايچون آلدقلرى اجرت، يوميه : بوراده رنجبرك گونده‌لكى قاچ غروشدر؟ اوسته گونده‌لكى ؛ گونده‌لكله چاليشيور.

گونده‌لكجى { س. صـ. گونده‌لكله يعنى يوميه ايله چاليشان آدم، رنجبر، عمله، ايرغات : گونده‌لكجى قوللانيور ؛ گونده‌لكجى آدمدر.

گونده‌لكلى { صـ. گونده‌لكله، يوميه ايله چاليشان : گونده‌لكلى رنجبر.

گونش { س. [اصلى : گون، گوكش، چـ. قوياش] ١. بولنديغمز كرهٔ ارضله سائر

سیاراتك تابع اولدقلری نجم كه بزه
قریبی جهتیله پك بیوك گورینوب
طالع اولدقده سائر نجوم گورنمز
وگوندوز اولور، گون، شمس،
آفتاب، مهر، خورشید: گونش
طوغمق، چیقمق = طلوع ایتمك؛
گونش باتمق = غروب ایتمك؛
گونش طوتلمق = منكسف اولمق.
٢. الماس وخرج و سائره‌دن
گونش كبی اطرافی شعاعلی رسم
و شكل و چیچك. || آقشام گو-
نشی = ترنجی قزیل رنك. || گو-
نش اورمق = چارپمق، چكمك =
تأثیر ایدوب خسته ایتمك. ||
دكیز گونشی = دكیز ممه‌سی كبی
برنوع نبات بحری. || گونشی
بالچیقله صیوامق = ظاهر وعیان
برشیی ستر واخفا وانكاره
چالیشمق. || گونش گبی = ١.
پارلاق، تابان، رونقلی. ٢.
ظاهر، عیان، آشكار.

گونشلتمك { فت. گونشه گوستره-
رك وگونشه قارشی
سره‌رك قوروتمق.

گونشلنمك { فل. مج. ١. گو-
نشه سریلوب قو-
رومق. ٢. گونشك قارشیسنده
اوتوروب ایصنمق.

گونك { س. با: كنك.

كونكورلمك { یا كونكوره‌لمك.
فل. اویقوباصمق،
گوشمك، اویقودن سرسم اولمق،
صیزمق.

گونكه { س. قالین طالاش، اینجه
یونغه.

گونكی { ص. برگونه مخصوص
اولان، برگون واقع
اولان. [یالكز قوللانلمیوب،
آتیده‌كیلر كبی تركیباتده
مستعملدر:] بوگونكی، اوگونكی،
كچن گونكی.

گونلك { ص. ١. گونه مخصوص
ویا لایق ومتناسب
وكافی اولان [بودخی یالكز قو-
للانلمیوب، آتیده‌كیلر كبی تر-
كیباتده مستعملدر:] برگونلك
ایش؛ بش گونلك یول؛ بوگو-
نلك بو قدر كافیدر. ٢. عمری
شو قدر گوندن عبارت اولان،
شو قدر گون اسكیمش اولان،
شو قدر گون اول یاپلمش ویا
وجود بولمش اولان: قرق
گونلك برچوجق؛ اوچ گونلك
ات؛ اون اون بش گونلك بر
مزار.

گونلك { س. رایحه‌سیچون وبر
محلك عفونتنه غلبه ایتمك
ایچون یاقیلان صمغ جنسی، بخور،
كندر، لبان: گونلك یاقمق؛
گونلك قوقوسی.

گونلك { س. با: كوملك.

گونلمك { یا گونله‌مك. فل.
گونی كچرمك، برگون
قالمق، برگون طورمق.

گونمك { یا گوونمك. با: گو
گنمك.

گونه { س. فا. با: گون.

گونی { یاگونو. س. قیصقانمه،
حسد، غبطه، قیصقانج.
مر.

گونیلمك { یاگونوله‌مك. فل.
قیصقانمق، حسد
و غبطه ایتمك. مر.

كونین { سد. ت. عر. فد: كون.
با: كون.

گونیه { س. [یو. Γονία = زا-
ویه] كوشه اولچیسی،
كوشه‌لرك قائم اولوب اولمدیغنی
آكلامغه و دوزلدوب طوغرو-
لتمغه مخصوص دمیر ویاتخته‌دن
مهندس ودولكر و دیوارجی
وسائره آلتی: گونیه طوتمق؛
گونیه‌سنه كتیرمك؛ شوكوشه
گونیه‌سنده‌میدر؟ || اشاقوللی گو-
نیه = طوپوغرافیا آلتی.

گووز { گوورجین، گوونمك،
گووه وسائره. با:
گوگه، و سائره.

كوه { س. فا. طاغ، جبل: كوه
قاف = قاف طاغی.

گوهر { س. فا. ١. الماس، جو-
هر، جواهر: دروگوهر.
٢. برشیئك اصلی و مایه‌سی،
جوهر. || گوهرریز = جواهر
آقیدان، طاغیدان؛ و مج. گو-
زل سوزسویلین. || گوهرنثار =
جواهر سرپن؛ و مج. فصیح،
نطوق.

گوهرچله { با: گهرچله.

كوهسار { س. فا. و:

كوهستان { س. فا. طاغلق یر.

كوهیلان { س. با: كهیلان.

كوی { س. متمكن انسانلرك اقا-
مت ایتدكلری اولر مجمو-
عنك كوچكی كه قصبه‌دن فرق
خانه‌لرینك آزلغیله برابر چارشی
و بازاری اولمامسی و اهالیسنك
اكثریا زراعتله مشغولیتلری

جهتيله تارله و چاير و باغ وباغچه و آخور و آغيل كبى شيئلرله قاريشيق اولمسيدر، قريه، روستا، رستاق : كوى خلقى ؛ كويده اوتورمق ؛ كوى امامى ؛ كوى مكتبلرى.

كوى { س. فا. طوپ، يووارلاق شىء، اويون طوپى، كوى وچوكان = جريد اويونى.

گُوَى { س. با : گوگى، گويگى.

گوى { ص. فا. با : گو.

گويا { ح. [فارسيدن] ١. صانكه، سوزده. [باشقهسنك تصديق اولنميان اساسسز سوزى نقل اولنوركن قوللانيلير :] گويا بو ايشى كنديسى گورمش ؛ گويا بن سزه خبر ويرمشم. ٢. ظن ايدرسك كه، ايمش كبى : فونوغرافدن سسى ايشيدنجه گويا كنديسى حاضر ايمش كبى كليور ؛ رسمى كورن گويا كنديسنك قارشيسنده ايمش كبى اولور. — اسكى طرز افادهده بعضاً « كه » اداتيله برابر قوللانيلير : گويا كه هوايه اوچمش.

گويا { ص. فا. سويلين، لقردى سويلر، قائل، متكلم : حضرت عيسى بشيكده گويا اولدى.

كويداش { س. ص. بر كوى اهاليسندن اولان، كويلى : او بنم كويداشمدر.

كويدرگى { س. چوق يانار بر جنس چيبان، آتش چيبانى.

گَويش { ياخود كيويش. س. ١. حيوانات مجترهنك يدكلرى شيئى بعده تكرار آغزه كتيروب يكيدن چيكنهلرى، جره : دوه دخى اينك وقويون كبى گويش كتيرر. ٢. مج. اختيارلرك چگهسى غير اختيارى ديترمه. || آغز گويشى = ورد زبان.

گُوَيگى { يا گويگو. با : گوگى.

كويلى { س. ص. ١. قريه اهاليسندن اولان، سكان قرا : كويليلر شمدى اوراقله مشغولدرلر ؛ كويلى دائما قصبهليدن قبا اولور. ٢. ديكريله بر كويدن اولان : كنديسنك بر كويليسى كلمش. ٣. مج. قبا، نارك و ظريف اولميان ؛ خوبرات || بزم كويلى ! مقام استهزاده « همشهرى ! » معناسيله مستعملدر.

كويليلك { س. ١. قريه اهاليسندن اولان آدمك حالى، قريهده ساكن اولمه : كويليلك مانع تحصيل دكلدر. ٢. مج. قبالق، ظرافت فقدانى. ٣. وطنداشلق، همشهريلك.

كويمك { يا گوكمك. فت. ياقق، آلازلانمق، آتشده قرارتمق. مر.

كوينديرمك { فت. ١. ياقق، آلازلانديرمق. ٢. (ميوه و سائرهيى) اولديرمق، كاله ايرديرمك. مر.

گوينده { ص. فا. سويلين، قائل، متكلم.

كوينمك { فل. ١. يانمق، آلازلانمق، آتشده قرارمق. ٢. (ميوه) اولمق، كاله ايرمك. مر.

كوينوك { س. ١. اوفاق سوت قابى. ٢. قيلدن يوغورت طوربهسى. ٣. آربه طوربهسى.

گوينوك { س. ١. يانمش شىء. ٢. قاينايان شيئك كوپوكى. ٣. مج. يانيق، كدر، يأس، سوز وكداز. ٤. تق. صيتمه، حما، نوبت. مر.

كَه { وگه. با : كاه وگاه.

كُه { وكهسار. با : كوه وكوهسار.

كِه { حر. ١. [فارسىيه تقليدا قوللانيلوب اصل تركجهسى « كيم » در] مصدريت معناسنى افاده ايدوب عربيده « ان » (مشددهٔ مفتوحه) كبى بر جملهيى ديكر برفعلك مفعولى و سائرهسى حكمنه قويار : بكا ديدى كه يارين كله جكدر = يارين كله جكنى سويلدى ؛ كنديسنه تنبيه ايتدم كه كيمسهيه سويلمسين = كيمسهيه سويلهمسنى تنبيه ايتدم. ٢. غايه ونتيجه بيان ايدوب مابعدينك ماقبلنه مربوط ومتعلق اولديغنى كوسترير، تاكه، حتى : الى براقكه يازى يازهيم ؛ قپودن چكلكه كچهيم ؛ سرمايهسى يوق كه تجارت ايتسين. ٣. سببيت بيان ايدر، زيرا، چونكه : آلدانماكه شاعر سوزى البته يالاندر. [بو معنا ايله استعمالى اسكيمشدر.] ٤. تفسير بيان ايدوب ماقبلنى مابعديله شرح وايضاح ايدر و اسم موصول مفهومنه تقرب ايدر : وقتاكه دولت عثمانيه تأسس ايتدى ؛ بروقتده كه بن جانمله اوغراشيوردم كنديسنه حرمت ايتمدم ديه گوجنمش. —

توقيت بيان ايدوب فعلك صيغهٔ التزاميه سيله قوللانيلان : «انسان كه عشقه دوچار اوله (عشقه دوچار اولنجه) عقل و رأيى الندن كيدر» كبى تعبيرلر پك عجمانه وتركمنلرك فارسى يه تابع شيوه سنه مخصوص اولوب اليوم متروكدر. [آتيده كى اسم موصولدن و «كى» اداتندن تفريقى الزمدر.] || چون، بل، كاش، مادام اداتلريله برلشه رك مركب اداتلر تشكيل ايدر : چونكه، بلكه، كاشكه، مادام كه كبى . مركبلرينه با . || بعض كلمه لره ده الحاق اوله رق فعل اسناد دينك تقديريله تعبيرلر تشكيل ايدر : احتمال كه بوكون كلسين = احتمالدر، محتملدركه ...؛ جائزكه = جائزدركه وسائره .

كه { ك. [فارسى يه تقليداً قوللانيلوب تركجه سى «كيم» در.] اسم موصول كبى قوللانيلوب آلتنده كى جملهٔ موصوله ايله برابر صيغهٔ صله ويا اسم فاعل واسم مفعول يرينى طوتار : بر آدم كه نصيحت ديكله مز هيچ بر وقت فلاح بولماز = نصيحت ديكله مين آدم؛ اوآدم كه دون اوينه گيتدك بوگون بزه كلمش = دون اوينه گيتديكمز آدم؛ بر كون كه چوق چاليشمشيدم = چوق چاليشمش اولديغم بركون.

كهانت { سذ. عر. اسكى عبرانيلرده وسائر امم قديمه ده بعض روحانيلرك ومخصوص آدملرك وسائط مختلفه يه مراجعت ادعاسيله غائبدن خبرويرملرى : اسلامده كهانت ممنوع و حرامدر.

گهر { س. فا. با : گوهر، جوهر.

كهربا { س. فا. [كه = صمان. ربودن قاپمق. — تر. زبانزدى : كهربار، ودها غلطى : كهلبار] بالطيق سواحلى جهتلرنده وسائر بعض طرفلرده چيقان قيمتليجه بلغمى برطاش كه جيغاره لق وچبوق امامه سى وتسبيح و سائره ياپيلير والكتريق قوتى حائز اولوب قيل وسائره يى اوزاقدن قاپار، قيل قپان؛ سياه كهربا = بونك سياه جنسى. ═ ص. كهربادن معمول : كهربا تسبيح. [يكى اصطلاحات فنيه ده يونانجه بو معنايه كلن «الكتريق» كلمه سنى ترجمه ايچون «كهربائى» و «كهربائيت» كبى غلط فاحش تعبيرلر ايجاد ايتمشلرسه ده، الكتريق كلمه سنك استعمالى مرجحدر .]

گهربار { ص. فا. [گهر = الماس. باريدن » ياغدیرمق] جواهر ياغديران، پك نافع و مفيد .

گهرپاره { س. فا. الماس پارچه سى .

گهرپاش { ص. فا. جواهر صاچان، سرپن.

گهرچله { س. كولجه حالنده معروف بر مادهٔ معدنيه كه باروت اعماله يارايور .

كهف { سذ. عر. ج : كهوف. ١. اين، مغاره، غار. ٢. مج. صيغينه جق ير، ملجأ، ملاذ. ٣. ط. تش. مغاره كبى اويوق يركه طبيعى ويا بر مرضدن حاصل اولور : كهف رئه = ورمدن آق جكرده آچيلان اويوق. || اصحاب كهف = طول مدت بر مغاره ده اويومش اولان مشهور يدى كشى ايله بر كوپكلرى .

كهكشان { س. فا. [كه = صمان. كشان = چكنلر] كوكده كى صمان اوغريسى، مجره، حاجيلر يولى.

كهل { ص. عر. ث : كهله. كمالى بولمش، سن كماله ايرمش اولان، اوتوز ايله اللى ياشلرى آره سنده بولنان، كامل (آدم).

كهله { س. بيت : كهله طوتمق؛ باش كهله سى.

كهله لنمك { فل. بيتلنمك، بيت طوتمق .

كهله لى { ص. كهله سى اولان، بيتلى، بيت طوتمش.

كهن { ص. فا. ١. اسكى، قديم، عتيق. ٢. اسكيمش، قوللانلمش، كهنه. ٣. ياشلى، مسن. || كهنسال = ياشلى، كچكين، مسن.

كهنه { ص. فا. اسكى، اسكيمش، قوللانلمش، زمانى ومودهسى كچمش : پك كهنه مفروشاتى واردر .

كهواره { س. فا. بشيك، مهد.

كهولت { سذ. عر. سن كمال، اوتوز ايله اللى آره لرنده اولان ياش : سن كهولتده برآدم .

كهيا { س. [فا. «كتخدا» دن غلط] با : كتخدا.

كهيالق { س. با : كتخدالق.

كهيلان { س. ص. جنس عرب آتى : بركهيلانى ،

كهيلان برقيصراغى واردر.

كى { د. ظروف زمانيه ومكانيه يه و « ده » حرف الصاقنه و اسماء و ضمائرك مضاف اليهنه الحاق اولنه‌رق صفتلر تشكيل ايدر وموصوفك اوتركيب ويا تعبيرك مفهوميله متصف اولديغنى كوسترير : دونكى آدم؛ بوكونكى ايش؛ كچن سنه‌كى محصولات؛ ايچريكى = ايچرى بولنان؛ ايچريده‌كيلر = ايچريده بولنانلر؛ خانغى كتابى ايستيورسك بنده‌كى مى؟ سزده‌كى غائب اولمش؛ سزك اوغلكز چاليشقاندر اما بنمكى پك تنبل؛ سزك آتكز احمدافنديك كندن بيوكدر. [بوكبى تعبيراتده براسمك تكرر ايتمه‌مسيچون اونك يرينى طوتار : سزك آتكز بنمكندن ايبدر = بنم آتمدن. — مجردن ماعدا احوالده آخرنده‌كى «ى» على القاعده « ن » ه تحول ايدر : بنمكى، بنمكنك، بنمكنه، بنمكنى. بناء عليه بنمكينى، بنمكينه يازمق پك طوغرى اوله‌ماز. [« كه » صورتنده تحريرندن بغايت اجتناب اولنملى.]

كىّ { سند. عر. [اصلى : كوى] ط. ياره‌يى ويا بدنك معلول بولنان بر يرينى قيزغين دميرله ياقه اصولى‌كه عربلرده اسكيدن برى مرعى و مستعمل اولوب اليوم فناً فائده‌سى تبين ايتمكله طب جديده دخى استعمالى تعمم ايتمكده‌در، ياق. بوايشده قوللانيلان دميره عربلر « كاويا » وكيه مخصوص بر آلتده ميمك كسريله « مكواة » ديرلر.

كياسَت { سذ. عر. اويانيقلق، زيركلك، ذكاء، فطانت : اصحاب كياستدن برذات.

كِيانوس { س. [يو. Κύανος = لاجورد] بورنكده برمادۀ كيمويه‌كه مركباتى كيمياده مستعملدر : حامض كيانوس و سائره.

كِياه { س. فا. اوت. [اصلالزومى بوغيكن تعيين‌بوصله‌لرنده ارز ولحم و حطب كبى غرائبله برابر استعمالى اغربدر.]

گيت { ح. [« گيتمك » فعلنك امر صيغه سيدر] گيت گيت، گيت گيده = مرورزمانله، گيتدكجه : برچوجق گيت گيت تربيه‌سز اوليور؛ گيت گيده تربيه‌سزلكى آرتيور. || گيت زمان كل زمان = برچوق وقت صكره، بعد بعد. [بونك حرفياً عربى‌يه ترجمه‌سيله : « تعال زمان رح زمان » كبى براعجوبۀ تعبيرك استعمالى پك كولنج اوليور.]

كيتلَمك { وكيتلى. با: كليدلمك، كليدلى.

گيتمَك { فل. ١. ياقيندن اوزاغه انتقال ايتمك، وارمق، ذهاب، رحلت ايلمك : اوه‌گيتدم؛ چارشى‌يه گيتدى؛ غربته گيده‌جكدر. ٢. بر يردن آيريلوب اوزاقلاشمق، حركت، عزيمت، رحلت ايتمك: كنديسى بورادن گيتدى؛ كلن مسافرلر دها گيتمديلر. ٣. قاچمق، براقوب آيرلمق : آشجيسى گيتمش. ٤. يوق اولمق، غائب ونابديد اولمق: اوقدر ثروت نره‌يه گيتدى؛ اورانك بر وقتكى معموريتى گيتدى. ٥. صرف اولنمق، استهلاك ايدلمك: بوضيافتده چوق پاره گيتدى؛ بو بنايه برقاچ بيك ليرا گيدر؛ آلديغى معاش تكميل اومصارفنه گيدر. ٦. كچمك، صاوشمق، دفع وزائل اولمق : بتون قيش بندن صيزيلر گيتمز. ٧. منجر ومنتهى اولمق، وارمق : بوچاى، بو يول نره‌يه گيدر؟ ٨. يوريمك، مشى ايلمك : اوپك چابوق گيدر. ٩. كچمك، بيتمك، منقضى اولمق : اوزمانلر گيتدى؛ چوغى گيتدى آزى قالدى. ١٠. آيانى بولنه طاشمق، دفع طبيعى ايتمك، اسهالى اولمق؛ بوكيجه بش اون دفعه گيتمش. ١١. مجامعت ايتمك. ١٢. كوتورلمك، سوق اولنمق: جنازه‌سى گيديوردى؛ يارين جهاز گيده‌جكدر. || آره‌يه، آره‌لغه گيتمك = تلف اولمق. || اره گيتمك = قوجه‌يه وارمق، اولنمك. || اكرى گيتمك = شاشمق. || الدن گيتمك = فوت اولمق. || ايچ گيتمك = اسهاله اوغرامق. || ايچرى گيتمك = كيرمك. || ايلرى گيتمك = تقدم وترقى ايتمك. || ايلريسنه گيتمك = تجاوز ايلمك، چوق اولمق. || باناسى‌يه گيتمك = چيقميه‌جق بر يول طوتمق، باتاقجيلق ايتمك. || ترس گيتمك = ايى گيتمه‌مك، طالع مساعد اولمامق. || جان كلوب گيتمك = آييلوب بايلمق. || حصير آلتنه گيتمك = باقلمامق، مندر آلتى اولمق. || خوشه گيتمك = حظ اولنمق، سولمك. || رنك گيتمك = صولمق. || صو.

قاغه كيتمك = طيشارى چيقمق. || صوينجه كيتمك = تماشا ايتمك. || صوبك آقنديسنه كيتمك = اويمق، موافقت ايتمك. || طات كيتمك = طاتسزلانمق. || طوپ بولنه كيتمك = بيهوده تلف اولمق، هدر اولمق. || طوغرى كيتمك = حسن حركتده بولنمق. || عقل كيتمك = تخطر ايتمك. || عقل باشدن كيتمك = زياده تعجب وتلاش ايتمك، كمال تأسفله شاشه قالمق. || كرى كيتمك = ١. عودت ايتمك. ٢. تدنى ايتمك. || كاوب كيتمك = مواردە، تردد ايتمك. || ياكليش كيتمك = يولى شاشيرمق. || يايان كيتمك = يايان يوريمك، راجلاً يول آلمق. || يول كيتمك = قطع طريق ايتمك. || يوله كيتمك = سير وسفر وسياحت ايتمك. || كيت كيت، كيت كيده = با : كيت.

كيتى { س. فا. دنيا، عالم، جهان. || كيتى آرا = دنيايى طونادان، زينت عالم اولان. || كيتى ستان = دنيايى ضبط ايدن، جهانكير. || كيتى فروز = دنيايى پارلادان، رونق عالم. || كيتى نما = دنيايى كوسترن، جهاننما؛ جام كيتى نما = كويا جمشيدك بتون دنيايى كوستريرِ برجامى.

كيج { كيجكمك. با: كج وسائره.

كيجشمك { فل. خفيف صورتده قاشينوب يانمق، آز غيجيقلانمق: الم، بوغازم كيجشيور.

كيجه { س. [زبانزدى : گجه. — وقتسز ديمك اولان «كج ، كيج» دن.] يكرمى درت ساعتلك كونك قرا كلق قسمى كه اقليمزده موسمه كوره اوزايوب قيصالير، ليل، شب، اصل تر. تون، دون: كيجه كوندوزدن سرين اولور؛ جمعه كيجه‌سى پنجشنبه ايله جمعه كونلرى آره‌سنده كى كيجه؛ كيجه‌يى بكليورر. || كيجه اولمق = قرا كلق باصمق. || آيك اون دردنجى كيجه‌سى = بدر. || كيجه باصقينى = شبيخون. || كيجه صفا = كيجه آچيلير برجنس چيچك. || كيجه صحبتى = كيجه وقتى اولان احبا صحبتى، مسامره. || قنا كيجه‌سى = ١. وقتيله كلينه قنا سوردكارى كيجه. ٢. اليوم ختانى اجرا ايديلن چوجقلر ايچون و وليمه جمعيتلرنده ترتيب اولنان اكلنجه كيجه‌سى. || كيجه قوشى = ١. بوهوقوشى. ٢. مج. اويقو اويوماز آدم، كيجه‌يى او يانيق كچيرن آدم. || كيجه ياتيسى = كيجه ياتمق اوزره اولان مسافرلك: كيجه ياتيسنه بيورك. || كيجه‌ياريسى = نصف الليل كه هرموسمده نصف النهارك تماميله مقابلى يعنى كچن وكله‌جك نصف النهارلردن تام اون ايكيشر ساعت اوزاق اولان وقت اولوب آلافرانغه ساعت اون ايكى اولور. || كيجه‌يانيغى = يوز والده چيقان سياه بريارە. == ظر. كيجه وقتى، كيجه‌لين: كيجه كلكز؛ كيجه چاليشيور؛ كيجه سرين اولور. || بوكيجه = ماضى ويا استقبالده اك ياقين كيجه: بوكيجه اوشودم؛ بوكيجه كيده‌جكم. || دون كيجه = دونكى كونك كيجه‌سى. || اولكى كيجه = دون كيجه‌دن اول اولان كيجه. || كيجه كوندوز = دائما، شب وروز، ليل ونهار. || هر كيجه = كيجه‌لرك جمله‌سنده. || كيجه‌ياريسى = كيجه‌نك اورته‌لرنده: كيجه ياريسى ياتدم؛ كيجه ياريسى كلدى.

كيجه‌لك { ص. كيجه‌يه مخصوص: كيجه‌لك قيافت. == س. كيجه كييلن انتارى، كيجه وقتى ويا كوندوزين دخى اوك ايچنده كييلان اثواب: كيجه‌لكنى كييمش؛ كيجه‌لكله صوقاغه چيقمق نه‌قدر چركيندر.

كيجه‌لمك { فل. ١. بريرده كيجه قالمق، كيجه‌يى كچرمك: اورمانده كيجه‌لدك؛ ياته‌جق بر بوله ميوب طيشاريده كيجه‌لدك. ٢. وقت كيجه اولمق، قرا كلق باصمق: كيجه لينجه يولى كوره‌مديكمزدن طورمغه مجبور اولدق.

كيجه‌لى { ظر. كيجه‌لى كوندزلى = كيجه كوندوز: كيجه‌لى كوندوزلى چاليشه‌رق ايكى هفته‌ده بيتيردم.

كيجه‌لين { ظر. كيجه وقتى، ليلاً: كيجه‌لين يوله كيردك.

كيجى { و كيجيك. س. خفيف غيجيقلانمه، قاشينمغله برابر آز يانمه: بوغازمده بر كيجى، كيجيك واردر.

كيجيشمك { و كيجيكمك. فل. خفيف صورتده غيجيقلانمق، يانمغله برابر خفيف قاشينمق.

كيجيك { و كيجيكمك. با : كيجى و كيجيشمك.

كيچه { س. با: كچه.

كيچله { ويا كيكلا. س. [ر.] لو. فردن كوچورك بر باليق.

كَيد { س.ذ. عر. حيله ، مكر ، خدعه ، دسيسه.

گيدِرمَك { فت. [كيتمك فعلنك مكرر متعديسى] كيتمه سنى ، كچمه سنى موجب اولمق، صاوشديرمق، دفع و ازاله ايتمك: ذهندن غائله يى گيدره جك بر چاره.

گيدِشمَك { فش. بربرينه كيتمك، زيار تلشمك، مواردة ايتمك. = فل. غلط اوله رق گدشمك و گيجيشمك يرينه قوللانيليور. با: گدشمك، گيجيشمك.

گيدِلمَك { مج. كيتمك واقع ويا ممكن اولمق: اورايه كوندوزين كيدلمز؛ ايكى ساعتده كيديله بيليرمى؟ آيه كيدلمك قابل اولسه.

گيدَن { ص. گيدر اولان، راحل، ذاهب، رونده؛ گيدن گلن = مسافر، ضيف، مهمان.

گيده { ح. [اصل « كيتمك » فعلنك صيغهٔ التزاميه سيدر] گيده گيده ، كيت گيده = مرور زمانله تدريجاً ، واره رق.

گيدى { س. با: گدى.

گيديجى { ص. گيدن گيدر ويا گيده جك اولان، يولجى: او زواللى خسته كيديجى يه بگزه يور.

گيديش { س. ١. كيتمه، ذهاب، رحلت، حركت، عزيمت: بويله آكسزين وخبرسز گيديشنك سببنى آكلايه ميورم. ٢. يورويش، يورومك طرزى، مشى، رفتار: بو گيديشله سز ايكى ساعتده اورايه وارهمازسكز. ٣. طرز، حركت، روش: او آدمك گيديشنى بگنميورم؛ او بو گيديشله پك آز زمانده وارينى محو ايده جكدر. ٤. بر بيوك ذاتك اسب سوار اوله رق بر طرفه عزيمتى؛ گيديش مديرى = سراى همايونده تشريف شاهانه ايچون اجراى تهيئاته مأمور ذات.

كير { س. وجودك ييقانمامقدن ياغلانوب طوتديغى وچماشير واثوابه كچن پسلك، وسخ، چرك: حمامده كيسه سز كير چيقماز؛ گوملكنك كيرى؛ كير قبارمق؛ كير طوتمق.

كير { س. فا. آلت رجليت، ذكر.

گير { ص. فا. [« گرفتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنده بولنور] ١. طوتان، قبض وضبط ايدن: شيرگير = آرسلانى طوتان؛ جهانگير = فاتح عالم. ٢. ياييلان، انتشار ايدن، منتشر: عالمگير = دنيايه ياييلان، هرطرفه منتشر. = س. حرب، غاوغا، جنك. [بو معنا ايله ياكنز مترادفى اولان « دار » ايله برابر قوللانيلير:] اثناى گيرودارده.

كيرپيچ { س. با: كرپيچ.

كيرپيك { س. با: كرپيك.

كيرَج { س. احجار كلسيه دينلن بياض طاشلرك احراقيله حاصل اولان معروف بياض ماده كه قوم ويا خراسانله قاريشديريله رق كاركير ابنيه يى طوتديران خرجى تشكيل ايدر و صيوه و بادانه اعمالنه دخى يارار، جص. || كيرج اوجاغى، فورنى = كيرج ياقدقلرى محل مخصوص. || كيرج سودى = بادانه ايچون حاضرلانمش صولى كيرج مخلوطى. || سوگنمش كيرج = صوينك ايچنده حل ايدلمش ويا توز حالنده اوله رق اوزرينه صو سرپيله رك آرتق صويه تماس ايدنجه قايناماق ويا ياقق خاصه سنى غائب ايتمش اولان؛ سوگنمه مش كيرج = اوجاغندن چيقديغى كبى قيزغين حالنده بولنانى. || كيرج صويى = طبده مستعمل خفيف صو بى. || كيرج طاشى = كيرج اعمالنه يارايان بياض طاش، حجر كلسى، كلس. || كيرج علتى = ايپك بوجكنه عارض اولان بر خسته لق. || كيرج قايماغى = قلورور دوشو دنيلن ماده. || كيرج كبى اولمق، كيرج كسلمك = (بگز) زياده صولوب صارارمق.

كيرَججى { س. كيرج ياپان وصاتان آدم.

كيرَجلى { ص. كيرجله ياپلمش ويا صيوانمش ياخود بادانه اولمش: كيرجلى ديوار، بنا، خرج.

گيرديرمَك { فت. ١. ايچرى يه قومق، صوقمق، ادخال ايتمك.

گيرِشمَك { فل. ١. صوقلق، قاريشمق، بولاشمق، مداخله ايتمك: بن اويله ملوث ايشه كيرشه مم. ٢. باشلامق،

ابتدار، مبادرت، تشبث ایتمك : ارکندن ایشه کیرشدی؛ بازارلغه کیرشدیلر .

گیرگین { ص. ١. هر یره صو - قیلان، هرکسله کو - ریشن ، صوقلغان : پك گیرگین آدمدر. ٢. منسوب ، منتسب، چاتقین ، ایچلی طیشلی : کندیسی اورایه گیرگیندر.

گیرگینلك { س. ١. هر یره صو- قیلوب هرکسله کو - ریشن آدمك حالی، صوقلغانلق : گیرگینلك ایی ایسه ده عارسزلق درجه‌سنه وارمامالی. ٢. منسو- بیت ، انتساب ، چاتقینلق.

کیرلتدیرمك { فتـ. کیرلی و پاسلی ایتدیرمك، تلویث ایتدیرمك : چوجقلری باغه کتو- روب اوزوم بدیرك اما اوستلرینی کیرلتدیرمیك.

کیرلتمك { فتـ. کیرلی ایتمك، تلویث ایلمك: بوکون گییدیکك کوملکی‌نه چابوق کیرلتدك؛ اوطه- لرك قپولرینی کیرلتمشلر.

کیرلمك { یا کیرله‌مك. فتـ. کیرلی و مردار ایتمك، تلویث ایلمك : بو ماصه‌یی کیم کیرلدی؟

گیرلمك { مجـ. گیرمك و دخول واقع و یا ممکن اولمق: بو قپودن گیریلیر اوبرندن چیقلیر؛ اهرامك ایچنه گیریله‌بیلیرمی ؟

کیرلنمك { فل. کیرلی و ملوث اولمق ، کیر طوتمق، کندی اوست و باشنی کیرلمك : بو چوجق پك چابوق کیرلنیر ؛ بو کوملك پك کیرلنمش دکیشدیر- ملی.

کیرلی { ص. ١. کیرو پاسی اولان، کیرلنمش ، ملوث : وجو- دی ، آیاقلری پك کیرلی ایدی؛ کیرلی چماشیر. ٢. اوست و باشی تمیز اولمیان ، اثواب و چماشیری ملوث : کیرلی آدم. ٣. تمیز او- لمیان ، ییقانمامش ، بولاشیق ، کیرلی طباق ، بارداق ؛ کیرلی قابلر. ٤. محتاج غسل اولان = س. ییقانمق ایچون چیقارلمش چماشیر وسائره : شو خاولی‌یی کیرلی‌یه آتك .

گیرمك { فل. ١. ایچری وار- مق، صوقلمق، دخول، ولوج ایتمك ، داخل اولمق ، چیقمق مقابلی : اوه گیردی ؛ ییلان دلیکه گیردی. ٢. آره‌یه صیقیشمق ، قاریشمق : مجلسه، غلبه‌لغه گیردی ؛ بن اویله آدملرك ایچنه گیره‌مم . ٣. برمسلك وصنفه قاتلمق ، سلوك ایتمك : عسکره طریقه ، مکتبه گیردی. ٤. صیغمق، استیعاب اولنمق : مزراق چواله گیرمز. ٥. کچمك ، سرا- یت ایتمك، سرایت ایدوب یاییلمق، انتشار ایتمك : قویونلره کلبك گیردی؛ دشمن عسکرینه خسته‌لق گیردی؛ اوه آتش گیردی؛ و مج : راحتسزلق گیرمك. ٦. قاریشمق، مداخله ایتمك : بن اویله ایشه گیره‌مم ؛ او مناقصه‌یه هیچ گیر- مدی. ٧. کلمك ، باشلامق ، حلول ایتمك : محرّم گیردی ؛ یاز گیریور . || آره‌یه گیرمك = توسط ایتمك، میانجیلق ایلمك. || اله گیرمك ١. اله کچمك ، طوتلمق ، گرفتار اولمق. ٢. تصادف اولنمق. || ایشه گیرمك = یارامق ؛ ایشه گیرمز = یارامز. || بربرینه گیرمك = قارشمق زیر وزبر اولمق ، بیوك بر تلاشه دوشمك . || برچواله گیرمك = برلکده بولنمق، موانست ایتمك. || دکیزه گیرمك = دکیزبانیوسی ایتمك ، دکیزده استحمام ایلمك. || ذهنه گیرمك = آکلاشلمق ، درك اولنمق. || ذهننه گیرمك = ١. آکلاشلمق، درك اولنمق. ٢. ایستدیکی بر شیئی برینه یاپدیرمق . || رنکدن رنکه، بیك رنکه گیرمك = پك صیق تحول وتبدل و یا تبدیل فکر و مسلك ایتمك. || رؤیایه گیرمك= دوشده کورنمك : فلان ایش هیچ خاطرمده یوغیکن بوکیجه رؤیامه گیردی. || صویه گیرمك= طالمق ، غطس ایتمك . || قیافته گیرمك = برقیافت آلمق. || گناهه گیرمك = گنهکار اولمق. || گنا- هنه گیرمك = بری حقنده بغیر حق سوء ظن ایتمك ، ناحق یره عزو و اسناد ایلمك. || گوکی گیرمك = زفاف ایتمك ، اولنمك. || گیروب چیقان = کلوب گیدن، موارده و تردد ایدن : بو اوه گیروب چیقانلرك حد و حسابی یوقدر. || بالطه گیرمه‌مش = هیچ انسان الی کورمه‌مش ، بربرینه قاریشمش (اورمان).

گیرمه { س. ١. گیرمك فعلی ، دخول، ولوج. ٢. پنجره و قپو قنادینك ارککلی دیشیلی منتشه‌سی. ٣. برسطحك ایچری‌یه صوقلمش وکری‌یه چکلمش یری : دیوارك اوراده برگیرمه- سی واردر. = ص. ایچری گیرن، گیرمش : گیرمه کوشه.

گیرمه‌لی { ص. ١. گیریله‌جك یرلری اولان: گیرمه‌لی چیقمه‌لی بر بنا = گیریله‌جك چیقیله‌جق یرلری وقپولری چوق یاپی. ٢. ایچری باتمش وكری‌یه چكلمش یرلری اولان: گیرمه‌لی چیقمه‌لی بر دیوار، بر قیاق. ٣. هم گیرر هم چیقار: گیرمه‌لی چیقمه‌لی بر رزه.

گیرندی { س. ١. بر شیئك ایچری‌یه گیرمش یری، چیقندی مقابلی: دیوارك اوراده بر بیوك گیرندیسی واردر؛ بو بنانك گیرندیلری چیقندیلری پك چوقدر. ٢. تصحیح ایچون سطرلر آره‌سنه علاوه اولنان كوچك سطر: یازی گیرندیسی. ٣. یوكه یکی گیرن درت یاشنده دوه.

گیرندیلی { ص. ایچری‌یه گیرمش یرلری اولان: پك گیرندیلی چیقندیلی بر بنا.

گیرو { یا گیری. با: گری.

گیرولمك { گیرولنمك. با: گر. یلك وسائره.

گیریش { س. با: كریش.

گیریش { س. ١. گیرمك فعلی وطرزی، دخول: اونك قپودن گیریشی انسانی قورقودور. ٢. گیریله‌جك یر وجهت، مدخل: بنانك اڭ زیاده گیریشنه دقت ایتملی، گیریشی گوستریشلی اوملی. ٣. شروع، مباشرت، ابتدار: سوزه، بحثه گیریشی. || گیریش چیقیش = بر نوع اوفاق چوجق اویونی.

گیریشلی { ص. گیرمه، بچمه، زوانه‌لی.

گیریك { س. قزیلجق. مر.

گیرین { س. آلاجه و سیاه كوركی اولان برجنس كوچك صاكسار.

گیز { س. با: گز.

گیزلتمك { فتـ. و:

گیزلمك { یا گیزله‌مك. فتـ. صا. قلامق، ستر و اخفا، كتم ایتمك: باشك قیلسز یرلرینی فسیله گیزلر؛ مقصدینی گیزلیور.

گیزلنمك { فل. فطـ. صاقلانمق، اختفا ایتمك: چالیلرك ایچنه گیزلندی.

گیزلی { ص. صاقلانمش، صاقلی، مستور، گورنمز، خفی، مكتوم، نهفته: گیزلی قپو، گیزلی سوز. = س. سر: اونك بر گیزلیسی واردر. = حـ. خفیاً: بكا گیزلی سویلدی. || گیزلی قپاقلی = مستور، مكتوم: بو گیزلی قپاقلی برشیٔ دكلدر.

گیزلیجه { حـ. صاقلی اوله‌رق، خفیاً، محرمانه: گیزلیجه گوریشدك؛ بكا گیزلیجه سویلدی.

كیس { سذ. عر. ١. جبده طاشنیر وآقچه و سائره وضعنه مخصوص كوچك طوربه، كیسه. ٢. تشـ. بدنك بعض طرفلرنده بعض مایعلر طوپلانان كیسه شكلنده اویوق.

گیسو { س. فا. اوزون صاچ، زلف، كاكل، صاچ اوركیسی.

گیسودار { ص. فا. نجم كیسودار = قادین صاچی كبی كگكیش وسیرك قویروغی اولان نجم.

كیسه { س. فا. [تر. زبانزدی «كه‌سه»] ١. كوچك طوربه: شكر، اون كیسه‌سی. ٢. جبده طاشینان وآقچه وضعنه مخصوص كوچوجك طوربه، صره: پاره كیسه‌سی؛ كیسه‌سندن صرف ایدیور. ٣. دیگر بعض شیئلرك قماش و سائره‌دن قلیفی: ساعت، چاقی، مهر كیسه‌سی. ٤. حمامده وجودك كیرینی چیقارمق ایچون قوللانیلان قیلدن سرت كیسه كه ایچنه اوغان آدم النی صوقار: كیسه سورمك، سورتمك. ٥. مجـ. اقتدار مالی، مالكیت، ثروت: كیسه‌سندن صرف ایدیور؛ كندی كیسه‌سندن ویردی؛ كیسه‌سنه الویریور؛ كیسه‌یه كیرمك = فائده ویرمك، مفید و نافع اولمق: بنم كیسه‌مه كیرمیور. || كیسه آقچه‌ = وقتیله بشیوز غروشدن عبارت مبلغ.

كیسه‌جك { س. كوچك كیسه.

كیسه‌دار { س. ١. بر بیوك ذاتك آقچه كیسه‌سنی طوتوب طرفندن ایجاب ایدن یرلره آقچه ویرن آدم، وكیلخرج. ٢. قلم ضابطنك یماغی كه اوراق كیسه‌سنی حفظ ایدر. ٣. حمال بلوكلرنده هركونكی قزانجی قبض وتحصیل ایدن آدم.

كیسه‌لمك { فتـ. [زبانزدی: «كه‌سه‌له‌مك»] حمامده كیسه سورمك، كیسه سوره‌رك وجودك كیرینی چیقارمق: بودلاك اپی كیسه‌لیور.

كيسه لنمك { فط. حامده كيسه سوربنوب تميز- لنمك.

كيسى { س. با : كسى.

كيش { س. فا. دين، مذهب. || بدكيش = دينسز، ملحد.

كيشردى { س. آنك باغرمه سى، كيشنمه سى.

كيشنمك { يا كيشنه مك. فل. (آت وقيصراق) با- غرمق، صهيل ايتمك : سزك آتكز چوق كيشنيور.

كيشنمه { يا كيشنه مه. س. آت وقيصراغك باغرمه سى، صهيل.

كيشى { س. با : كشى.

كيف { س. [عربيده فانك فتحيله « ناصل » و « نيجه » ديمك اولوب تركجه سى اوندن مأخوذ در.] ١. مزاج، صحت : كيفكز ايميدر؟ كيف صورمق. ٢. حظ، ممنونيت، خوشلانمه : كيفنه كيديور. ٣. انشراح، انبساط، صفا، آچيلوب مسرور اولمه : كيف ايتمك. ٤. نشئه، خفيف سرخوشلق : كيف يتيشديرمك؛ كيف ويرمك. ٥. آرزو، هوس، رأى خودسرانه : كيفنه كوره حركت ايتمك؛ كيفنجه كيتمك؛ كيفنه = ناصل ايسترسه. == ص. آز سرخوش، نيم مست : انشام كنديسى كيف ايدى. || كيف اولمق = آزسرخوش اولمق. || كيف بوزلمق = نشئه قاچمق. || كيف چاتمق = نشئه دار اولمق، صفا ايتمك. || چاقر كيف = طوغرى سويليه ميه جك وآكلايه- ميه جق صورتده سرخوش. || كيفنجه كيتمك = هوس وآرزو سنه كوره حركت ايتمك. || كيف ويرمك = خفيف صورتده سر- خوشلق ويرمك، نشئه كتيرمك. || كيف يتيشديرمك = ايچوب آز سرخوش اولمق، نشئه لنمك.

كيفسز { ص. آزخسته، منحرف- المزاج : كنديسى كيفسز در.

كيفسزلك { س. خفيف خسته- لق، انحراف مزاج : كيفسزلكى نه در؟

كيفسزلنمك { فل. خفيف صو- رتده خسته- لانمق، منحرف المزاج اولمق : اقشام كيفسزلندى.

كيفلنمك { فل. ١. سوينمك، انشراح وانبساط كسب ايتمك، حظ ايلمك. ٢. خفيف صورتده سرخوش اولمق، نشئه لنمك.

كيفلى { ص. نشئه لى، انبساطلى، منشرح القلب.

كيفما { ح. عر. هر ناصل : كيفما اتفق = هرناصل تصادف ايدرسه؛ كيفمايشاء = هرناصل ايسترسه.

كيفى { ص. [عربى دكلسه ده او صورتله قوللانيلوب مؤنثى ده كيفيه اولور] هوس وآرزو ورأى خوده تابع اولان، هيچ برنظام وقانونه توفيق اولنميان : كيفى معامله؛ حكم كيفى.

كيفيت { سش. عر. ١. برشيئك ناصل اولمسى جهتى، مثلا برمالك ايى ويا كوتى اولمسى، حال : بوايشك، بومالك كيفيتى. ٢. براسم ويا فعلك مذكر ويا مؤنث اولمسى : اسماء عربيه بحسب الكيفيه ايكى يه منقسمدر. ٣. بر وقعه نك صورت وقوع وجريانى : كيفيتى بر تفصيل ضبط وتحرير ايلدى. ٤. ماده، خصوص، ايش، وقعه، ماجرا : كيفيتك تحقيق واشعارى.

كيك { س. حرب كميلرنده آشيرمه كوركلرله چكيلير اوزون وطار صندال كه سواريلرك ركوبنه مخصوصدر.

گيك { س. با : گييك.

گيك { ص. تق. گكيش، واسع. || با : گكيش.

گيكيش { ص. با : گكيش.

كيل { سذ. عر. ج : اكيال. حبوبات اولچمكه مخصوص اولچى، اولچك، كيله. == ج : على الاطلاق حبوبات اولچيلرى : اوزان واكيال.

كيلار { س. [فا. « كلار » دن. زبانزدى : كيلر.] با : كلار.

كيلوس { سذ. عر. [يو. Χύλος دن. — كانك فتحيله غلطدر.] ط. معده ده هضم اولنان اغذيه دن چيقان سوت كبى برماده نك اينجه طامارلر واسطه سيله بدنه يايلمسى : كيلو- سدن اول صو ايچمه ملى؛ كيلوس واقع اولمق.

كيله { سش. عر. اولچك؛ استانبول كيله سى؛ يكى كيله.

كيم { ك. ١. اشخاصدن استفهام ايچون قوللانيلير، خانقى

آدم : كيم كلدى؟ كيمك ماليدر؟ كيمى كورديكز؟ كيمه ويرديكز؟ كيملر كلدى؟ ٢. ابهام وتعميم صورتنده وهركيم معناسيله ينه اشخاص حقنده قوللانيلير : كيم اول كليرسه آلير؛ كيمك اوغلى اولورسه اولسون؛ كيمى كورسه، كيمه راست كلسه بونى صورار. ٣. استفهام انكارى مقامنده قوللانيلير : كيم بيلير = كيمسه بيلمز؛ كيم كيده جك = كيمسه كيتمز؛ كيمك وظيفه سى = كيمسه نك وظيفه سى دكل؛ كيمه نه = كيمسه يه لازم دكل. || هركيم، كيم كه = هركس، تعميم بيان ايدر : هر كيم كليرسه، كيم كه كليرسه. [ايكنجى صورتى اسكيمشدر.] || ضمائر اضافيه يه مضاف اولدقده ١. تبعيض بيان ايدر : كيمى كلير، كيمى كلمز؛ كيمز ديكر، كيمز ديكمز. — بومعنا ايله اشيا حقنده دخى مستعمل اولوب، مثلا : بو طاشلرك كيمى بيوك كيمى كوچك ديديلير. ٢. مالكيت معناسيله مقام انكارده « كيمسه» ديمكدر : بنم كيم واردر = كيمسه م يوقدر؛ اونك كيمى قالدى = كيمسه سى قالمدى.

كيم { ك. اسم موصول اولوب اليوم بزجه تخفيفله وفارسى يه تقليداً « كه » قوللانيليور، وفرع فعل استعمالى ترجيح اولنيور : برآدم كيم كندى ايشنى بيلمز = برآدم كه كندى ايشنى بيلمز = كندى ايشنى بيلمين آدم؛ اويله برخالق كيم آثار خلقتنى تعداددن عاجزز = آثار خلقتنى تعداددن عاجز اولديغمز اويله برخالق.

كيم { حر. ادات مصدريت اولوب مابعدنده كى جمله يى براسم حكمنه قويه رق ماقبلنه مفعول وسائره ياپار؛ فارسيده ينه « كه » وعربيده مخفف ويامشدد « ان » مفتوحه ايله افاده اولونور، وبزجه اليوم فارسى يه تقليداً تخفيفله « كه » صورتنده قوللانيلير : بيلكيل كيم بونك نتيجه سى ضررليدر. || بلكيم = بلكه. || تاكيم = تاكه. || نته كيم = ناصل كه، اولديغى كبى. || هرنه كيم = هرنه كه.

كيمسنه { ك. آتى البيان كيمسه ايله مترادف اولوب اليوم بزجه متروكدر : سن بلوغه واران كيمسنه كافۀ تكليفات دينيه ايله مكلفدر.

كيمسه { ك. [كيم = كنايۀ استفهاميه - ايسه، فعل اسنادى صيغۀ شرطيه سى] مبهم شخص وذات، هركيم اولورسه، آدم، برى، [وجملۀ منفيه ده] هيچ بر، هيچ برى، فا. كس، كسى : كيمسه كلدى مى؟ كيمسه كلمدى؛ اوقادينك كيمسه سى وارميدر؟ كيمسه سى، هيچ كيمسه سى يوقدر؛ بواوده كيمسه وارميدر؟ غالبا كيمسه يوقدر؛ كيمسه يى كورمدم، بولمدم؛ بنى كيمسه ديكلمز؛ كيمسه سى يوق = بيكس.

كيمسه سز { ص. ياقين اقرباسى وحامى ومعينى اولميان، بيكس : كيمسه سز برقادين؛ زواللى پك كيمسه سز قالدى.

كيمسه سزلك { س. كيمسه سى اولميانك حالى، بيكسلك : اونك كيمسه سزلكنه آجينير؛ كيمسه سزلكى تبيين ايتدى.

گيمك / كيمك { گينمك وسائره. || ا : گييمك وسائره.

كيموس { سذ. عر. [يو. Χυμός دن. — كافك فتحيله غلطدر.] مأكولات ومشروباتك معده ده سيالات هضميه يه قاريشمسيله حاصل اولان مايع كه قانه قاريشير، وكيلوسدن صكره اولور.

كيمياء { سذ. عر. [يو. Χημεία دن] اجسامك تركيبات وتحولاتندن بحث ايدن فندر، كه بوقوتندن ياكيله رق ازمنۀ ماضيه جهلاسى بوعلمك هرشيئى آلتينه تحويل ايتمك قوتنه قائل اولمش، ويا بوادعا ايله ساده دلانى اغفال ايتمشلردى. بووجهله فن كيمياء حقيقى يانـنده آوروپاليلرك عربيدن استعارۀ Alchimie ديدكلرى برعلم كاذب وباطل دخى ظهور ايتمشدى، نته كيم علم نجوم حقيقينك دخى يانـنده احكاملى برعلم نجوم كاذب بولنيوردى. || كيمياء معدنى، كيمياء غير عضوى = معدنياتك يعنى نشو ونمادن محروم اجسام جامده نك احوالندن بحث ايدن كيميا. || كيمياء عضوى = نشو ونما بولان نباتات وحيواناته متعلق اجسامك احوالندن بحث ايدن كيميا. || مج. صو. كيمياء سعادت = روحك علائق ماديه وسفليه دن

تطهیر و تصفیه‌سیله روحانیاته حصری.

کیمیاجی { س. و :

کیمیاگر { س. فا. ١. فن کیمیا ایله یعنی تحلیلات وترکیبات کیمویه ایله اوغراشان عالم، فن کیمیا متخصصی. ٢. کویا هرشیئی آلتینه تحویل ایتمك سر وصنعتنی بیلك ادعاسنده بولنان رمال.

کیمیاگرلك { س. ١. فن کیمیا عالم ومتخصصنك مشغولیتی : کیمیاگرلکده ید طولی صاحبیدر. ٢. هرشیئی آلتینه تحویل ایتمك ادعاسی، بوادعاده بولنان آدمك حالی.

کیمیوی { ص. عر. ث : کیمیویه. فن کیمیایه منسوب و متعلق : تحلیل کیمیوی، تحلیلات کیمیویه.

کین { س. فا. ١. کیزلی عداوت، غرض، بغض، قویروق آجیسی : کین باغلامق، طوتمق = پیدا ایتمك. ٢. انتقام، ثأر : کین آلمق.

گین { د. فا. اسمایه التحاق ایدوب مدلوللریله متصف معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : غمکین = مغموم، کدرلی.

کینا { و کینا کینا. لا : قینه قینه.

کینت { س. ایکی صلب جسم ویا پارچه‌یی بربرینه ربط ایدن دمیر ویاتلدن رابطه که‌ایکی اوجی قیوریق اولوب مخصوص آچیلان دلیکلره ادخال ایله برچم ایدیلیر ویا قورشون ومعجونله صاغلام برلشدیریلیر : ریختیم طاشلرینی، حوضك کنارنده‌کی مرمرلری، قیریق طباغك پارچه‌لرینی کینت ایتمك؛ بوکینتسز یاپیشدیریله‌ماز.

کینتلتمك { فتـ. کینت ایتدیرمك، کینت ایله ربط ایتدیرمك : بوطباقلری کینتلتملی.

کینتلمك { فتـ. کینت ایتمك، کینت دینلن دمیر ویا تل رابطه ایله باغلایوب یاپیشدیرمق.

کینتلنمك { فجـ. ١. کینت دینلن دمیر ویا تل رابطه ایله باغلانوب یاپیشدیرلمق : بو طاشلر کینتلنمزسه آچیلیر؛ قیریلان طباق کینتلنه‌بیلیر. ٢. مجـ. کینت اولمش کبی صیق قپانمق : دیشلری کینتلندی.

کینتلی { ص. ١ کینت دینلن دمیر ویا تل رابطه ایله ربط اولنه‌رق یاپیشدیرلمش، کینت اولمش : کینتلی طاشلر؛ کینتلی طباق. ٢. مجـ. پك صیق قپالی، کینتلنمش کبی آچلماز : دیشلری کینتلی.

کیندار { ص. فا. ١. کیزلی عداوت پیدا ایدن، بغض و نفسانیت بسلین، غرضکار : پك کیندار آدمدر. ٢. حریص انتقام.

کینست { س. قوش غاغاسنك دیبنده‌کی قاتی قیللر.

کینه { س. فا. کیزلی عداوت، غرض، نفسانیت. [«کین» کبی.]

کینه‌خواه { ص. فا. انتقام آلمق ایستین، اخذثار حریصی.

کینه‌ور { ص. فا. کیزلی عداوت بسلین، غرضکار، کیندار.

گیو { گیومك، گیویش. با : گو وسائره.

کیوان { س. فا. زحل سیاره‌سی.

گیور { گیورك، گیورمك، گیوره‌مك. با : گور، گورك وسائره.

گیوشك { گیوشمك وسائره. با : گوشك وسائره.

کئول { سذ. عر. کمـ. اسپرتو، روح. [آوروپالیلرك قوللاندقلری Alcool اسمی بوندن مأخوذدر.]

کئولی { ص. عر. ث : کئولیه. کمـ. اسپرتو وروحه منسوب و متعلق ویا اسپرتو قبیلندن اولان : مواد کئولیه.

گییدیرمك { فتـ. ١. برینك بدنی اثواب و چماشیر و باش کسوه‌سی وآیاق قابی کبی شیئلرله اورتمك، البسه‌سنی بدننه کچیرمك، اکسا ایتمك : شو چوجغی گییدیرك؛ کندیسنی گییدیروب قوشاتدم. ٢. اثواب و چماشیر و سائر ملبوسات ویرمك، الباس ایتمك : کندیسی هر بایرام برقاچ یتیم وبیکس چوجق گییدیرمکی عادت ایتمشدر. ٣. گییمکه براقمق، گییمه‌سنه مساعده ایتمك : بکا اثوابی گییدیرمدی. ‖ مجـ. گییدیروب قوشاتمق = صایوب طوناتمق، چوق شتم ایتمك.

گییك { یاگییك. س. اکثریا اورمانلق طاغلرده یاشایان واجناس کثیره‌سی اولوب

اكثرينك بيوك ودالّلى بوداقلى بوينوزلرى بولنان بيوك وكوزل حيوان، ظبى، آهو. || آلا گيك = صيغين .

گيِلمَك { فج. بدنه كچيرلمك ، اكتسا اولنمق : بو قالين اثواب بو صيجاقده گييلمز؛ آرتق شمدى اودرلو البسه گييلميور؛ بو جبه‌ده گييله‌جك حال قالمدى .

گيِيم { س. ١. گييله‌جك شئ، روبه، لباس، اثواب : عسكرك گييمى؛ گييم مصارفى كنديسنه عائد. ٢. بردن گييله‌جك البسه و سائره طاقمى : بركيم چماشير، اثواب؛ برگييم نعل = برآتى نعللامغه كافى اولان درت نعل طاقمى. || گييم باشى = سابقده ايچ آغالرينك ضابطى. || كيم قوشام = البسهٔ فاخره، سوس.

گييمَك { فت. [اصلى كافك فتحيله « گيمك » در.] ١. (البسه وسائره‌يى) بدنه كچيرمك ، بدنك اوزرينه آلمق، اكتسا ايتمك : گوملك، فانله، جبه، قفتان، فس، پوتين گييمك؛ بو اثوابى هركون گييمه. ٢. مج. اوزرينه آلمق، آلنمق .

گيِيملى { ص. گيينمش، اثوابى مكمل، اوستى باشى دوزگون . || گييملى قوشاملى = اثواب فاخره ايله ملبس، قيافتى محتشم.

گييمه { س. گييمك فعلى، اكتسا.

گيِندى { س. گييله‌جك شئ، روبه، اثواب، چماشير: گيينديه متعلق بعض شيئلر آلدم.

گيِنمَك { فل. فط. چماشير و اثواب وسائره‌يى اوسته آلوب بدنى اورتمك، اكتسا، تلبس ايتمك : يكى يتاقدن قالقوب دها گيينمه‌مشيدى؛ يتاقدن قالقار قالقماز گيينيرم؛ شمدى قالق گيين‌ده چيقه‌لم .

ل

ل { لام . س. [عربیده س.ش.] { ترکجه الفبانك یکرمی آلتنجی حرفی [کافلر بر حرف اعتبار اولندیغی حالده] اولوب، ترکی الاصل کلمه‌لرده وترکجه‌لشمش اولان لغات عربیه وسائره‌ده خفیف هجالرده خفیف وثقیللرنده ثقیل تلفظ اولنور. لفظهٔ جلا. لدن باشقه عربی وفارسی کلمه‌لرده ایسه دائما خفیف اوقونور: آل، ال، بال، بل، حمال، شمال، زال. بو دخی « ر » کبی ترکی الاصل کلمه‌لرك باشنده بولنماز، یعنی « ل » ایله باشلار ترکجه لغت یوقدر. ابجد صره‌سنده اون ایکنجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده ۳۰ اعتبار اولنور. شکل عبرانیسی ל و شکل سریانیسی ܠ اولوب، قبط ویونان الفبالرنده Λ λ ولاتین حروفنده L l شکللرینی آلمشدرکه جمله‌سنك بر اولدیغی ظاهردر. تاریخده شوال شهر قرینه‌سنه اشارتدر.

ل { د. اصل فعل ایله ادوات { ملحقه‌سی آره‌سنه کیروب متعدی‌یی لازم ومعلومی مجهول ایدر، وماقبلی مکسور اوقونور: ویرمك، ویرلمك؛ قیرمق، قیرلمق؛ آچمق، آچلمق.

لِ { حج. عر. ایچون، سببندن، { دن طولایی: لهذا = بونك ایچون؛ لسببٍ = بر سببدن طولایی؛ لحکمةٍ = بر حکمته مبنی؛ لابٍ = بر پدردن، یالکز پدر طرفندن (قرنداش)؛ لله = الله ایچون؛ لاجل = دن طولایی، مقصدیله، ایچون: لاجل المحاکمه = محاکمه ایچون. [یالکز بویله بعض ترکیباتده بولنور.] — له، لها وسائره. با: له.

لا { حن. عر. نفی وانکار وتجرید { معناسیله اسما وافعاله داخل اولوب بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: لا اقل = اوندن آشاغی اولماز، اك آزدن؛ لا ادری = بیلمم [قائلی معلوم اولمیان اشعارك آخرینه وضع اولنور]؛ لابأس = ضرر یوق؛ لاجرم = شبهه‌سز؛ لاشیء = بر شیء دکل، پك حقیر واهمیتسز ایش؛ لاعلاج = چاره‌سز؛ لاعلی التعیین = تعیین وتخصیص ایتمکسزین، هرنه وهرکیم اولورسه؛ لایعد ولایحصا = صایی‌یه کلمز. || بلا. با: بلا.

لاأُبالی { ص. عر. [اصل عربیده { «لا» حرف نفییله «ابالی» فعل مضارع نفس متکلم وحده‌سندن مرکب اولوب « قید ایتمم » دیمکدر] ۱. هرخصوصده قید ایتمم دیه‌رك برشیئی وظیفه ایتمین، قیدسز، غائله‌سز. ۲. تکلیفسز، صایغیسز، چکنمز: لاابالی بر آدمدر؛ بن اوتکله لاابالی‌یم. = ح. تکلیفسز، مراسمه رعایت ایتمکسزین: بن کندیسیله لاابالی کوریشیرم؛ اورایه لاابالی کیروب چیقیور.

لاأُبالیانه { ح. فا. ۱. قیدسزلقله، { بیقیدانه: لاابالیانه بر عمر سوریور. ۲. تکلیفسزلکله، تکلیفسزجه. مراسمسز: بن اوتکله لاابالیانه کوریشورم: کندیسی اورایه لاابالیانه کیروب چیقیور.

لاأُبالیلِك { س. ۱. قیدسزلق، { بیقیدانه معامله وحرکت: بو درجه‌ده لاابالیلك‌ده اولماز. ۲. تکلیفسزلك، مراسمسز معامله: کوریشورکن آره‌لرنده بر بیوك لاابالیلك کورینور.

لاأَدری { و:

لاأَقل { با: لا.

لِأَبٍ { ح. عر. [ل = حرف جر. { اب = پدر] با: ل.

لاباده { س. سبزه كبى قوللانيلان ميخوشجه و طولانى بر ياپراق كه يبانيسى و بوستانيسى اولور.

لابأس { ح. عر. با : لا.

لابُدّ { ص. عر. [لا = حرف نفى. بد = آيرلمه] تركى ممكن اولميان، لازم، الزم، ضرورى : بوكون كيتمه‌مز لابددر؛ سزك حاضر بولنمه‌كز لابد در. == ح. عر. البته، چاره‌سز، بهمه حال : سز لابد كلمليسكز؛ بمكنده لابد ميوه بولنه جقدر.

لابُد { س. [بلكه لغت آنفهٔ عر. بيه‌دن] ساز آناختارى.

لابِس { ص. عر. [« لبس » دن سف.] كيين، كييمش : البسهٔ رسميه‌سنى لابس اولديغى حالده.

لِأَبَوَين { ح. عر. [ل = حرف جر. ابوين = اب تثنيه‌سى، بابا آنا] بابا و آنا طرفندن، هر ايكى جهتدن : لأبوين برادريدر.

لاپ { مه. كوپكك ديل ايله بر شئ يالاركن چيقارديغى سس و اوكا مشابه بر شيئك دوشركن ويا چيقاركن ويرديكى سسى تقليد و بو حركتى تصوير ايدر : كوپك صويى لاپ لاپ ايچدى؛ ات چنكلدن لاپ يره دوشدى.

لاپ { س. [ل خفيف اوقونور] آرناؤد قومنك آولونيه جهتنده ساكن بر شعبه‌سى كه ذكا و شجاعتلريله وساده ياشايشلريله معروف اولوب، باشليجه چوبانلقله ياشارلر و اخلاق قديمه‌لرينى محافظه ايدوب بداهةً شعر سويلمكده ذكور و اناثنك استعداد طبيعيلرى واردر.

لاپچين { س. غايطانله باغلانير قوندره. لاقلى مست : لاپچين قوندره كييمك.

لاپلاق { سخ ﻫ. آرناؤدلغك لاپلرله ساكن جهتى كه چاملغك شمالنده و موزاكه‌نك جنوبنده اولوب آولونيه و اركرى ودلوينه جهتندن عبارتدر.

لاپه { س. ١. پرنجدن صوليجه پلاو كبى معروف بر يمك. ٢. كتن تخمندن وسائر موادّدن لاپه قوامنده قايناديلوب صيجاق اوله‌رق تولبند ايچنده بدنك شيش برينه قونيلان علاج، ضماد : لاپه قومق. ٣. مج. متانتسز، سولپوك، گوشك، سميزده قوتسز : لاپه، لاپه كبى برچوجق.

لاپه‌جى { ص. لاپه يمه‌سنى سون، تنبل وقورقاق، راحتده بيومش، شهرى.

لاپه‌جيلق { س. تنبللك، قورقاقلق، گوشكلك.

لاپينه { س. آللى زمرديلى كوزل و لذتسز برجنس باليق كه اسقورپيته بكزر.

لات { سخ. عر. قبل الاسلام عربلرك عبادت ايتدكارى صنملرك برى اولوب (منات) ايله برابر اك مشهورلرندن ايدى.

لاته { با : لاطه.

لاتين { س. ص. ١. ازمنهٔ قديمه‌ده روما شهريله جوارلرنده ساكن بر كوچك قوم اولوب بعده دنيانك اكثر جهات معلومه‌سنى ضبط ايتمكله هر طرفه وعلى الخصوص ايتاليا و فرانسه و اسپانيه جهتلرينه ياپلمشيدى : لاتينلرك تاريخى؛ لاتين قومى؛ لاتين لسانى؛ لاتين السنه‌سى = اليوم منقرض اولان لاتين لسانندن متولد اوروپا لسانلرى كه ايتاليانجه، فرانسزجه، اسپانيولجه، پورتكيزجه، رومانجه و سائره در؛ لاتين اقوامى = مذكور السنه ايله متكلم بولنان اقوام جديده. ٢. شرقده قتوليك مذهبنده بولنانلره ويريلان اسمدر: اشقودره ماليسياسنك لاتينلرى. || لاتين چيچكى = فرنك تره‌سى. || لاتين يلكنى = اوچ كوشه‌لى يلكن.

لاتينجه { ص. اسكى روماليلره و جنسيت و لسانلرينه منسوب ومتعلق : لاتينجه لسان؛ لاتينجه حروف، يازى. == ح. اسكى روماليلرك لسان وياطرز و اصولنده : لاتينجه سويلك؛ لاتينجه يازمق، اوقومق == س. اسكى روماليلرك سويلش اولدقلرى لسان : لاتينجه بوكون هيچ بر يرده سويلنميورسه‌ده اصطلاحات فنيه و ادبيات نقطهٔ نظرنجه پك اهميتلى بر لساندر.

لاجَرَم { ح. عر. شبهه‌سز، البته، ناچار.

لِأَجْلِ { تركيب عر. [«ل = حرف جر. اجل = سبب] ايچون، مقصديله : لاجل التفرج = اكلنمك ايچون؛ لاجل التحصيل = تحصيل مقصديله.

لاجوَرد { س. فا. ۱. قویو مائی رنکده، بر قیمتلی طاش، فر. lapis-lazuli. ۲. بو طاشك رنکی، قویو مائی رنك: لاجورده بویامق؛ لاجوردی چوق سورم. = ص. [لاجوردی یرینه] قویو مائی رنکده: لاجورد چوخه، قماش.

لاجوَردی { ص. لاجوردطاشی رنکنده، قویو مائی: لاجوردی چوخه.

لاچین { س. بیاضلی و قرمزی آیاقلی برجنس شاهین. [اصل صفت اولوب صارب و شدید دیمکدر.]

لاحِق { ص. عر. ث: لاحقه. [« لحوق » دن سف.] ۱. یتیشوب اولاشان، آرقه‌دن کلوب برلشن: اونلردخی کروانه لاحق اولدیلر. ۲. ضم وعلاوه اولنان، کلمه و سائره‌نك آخرینه منضم اولان: اسمك آخرینه، اسمه بر « ی » لاحق اولمغله اسم منسوب اولور. ۳. شمدیکی، الآن بر منصب و مأموریتده بولنان، سابق مقابلی: والیٔ لاحق = شمدیکی والی؛ ناظر لاحق = شمدیکی ناظر.

لاحِقه { سش. عر. ج: لواحق. بر لایحه ونظامنامه و سائره‌نك آخرینه علاوه اولنان شیٔ، علاوه، ضمیمه، ذیل: او نظامنامه‌نك برلاحقه‌سی واردر.

لاحِم { ص. عر. ث: لاحمه. [«لحم» دن سف] ت. ات یین: حیوانات لاحمه. فر. Carni-vores.

لاحَولَ { س. عر. « لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم » دعاسی که قوت وقدرت آنجق جناب حقده‌در معناسیله بر بلا وتهلکه ظهورنده و صبرك توکندیکنی اظهار مقامنده قوللانیلیر: لاحول اوقویه‌رق کیتدی.

لاخنه { س. با: لخنه.

لادِقه { س. [اسلاوجه Vladica] وقتیله قره‌طاغ پرنسلکی عنوانی دخی حائز بولنان اورانك پسقپوسی.

لادَن { س. کریدده یتیش برجنس چالینك صمغی که صاچ و قاش بویامغه یارار سیاه بر معجون تشکیل ایدر.

لادِنغه { س. و:

لادِنگه { یاخود لادینکه. س. حمایل واری طاقیلان فشنکلك، کوزکوز پلاسقه.

لارپ { مه. و:

لارپه‌داق { مه. بردن و سرعت وشدتله برفعلك اجراسنی تصویر وتقلید ایدر: لارپ. لارپه‌دق آلوب کوتوردی. عو.

لاز { س. قره دکیزك جنوب‌شرق ساحلنده یعنی چوروك صو ایله طربزون آره‌لرنده ساکن اقوام قافقاسیه‌دن بر قومدر که کمیجیلکده مهارتله و جرأت و شجاعتله مشهوردر: لازلرك اخلاق؛ لاز شرقیسی. = ص. بو قومه منسوب، بو قومك افرادندن اولان: بر لازقایقجی؛ کندیسی لازدر.

لازارِتو { س. [یتا.] قرانتنه محلی، بولاشیق اوله‌رق وارد اولانلرك قرانتینه بکلدکلری یر، تحفظخانه.

لازال { ترکیب عر. [لا = حرف نفی - زال = « زوال » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب] زائل و اکسیك اولمسون، باقی و دائم اولسون معناسیله دعا تعبیریدر. مؤنثی «لازالت» دخی قوللانیلیر.

لازجه { ص. لاز لساننده ویا لازلرك طرزواصولنده اولان: لازجه شرقی، خوره. = ح. لاز لساننده ویا بونلرك طرزواصولنده: لازجه‌سویلك؛ لازجه خوره تپمك. = س. لازلرك سویلدکلری لسان: لازجه قافقاس السنه‌سندن اولوب بلکه کرجیجه ایله مناسبتی واردر.

لازِستان { سخ. م. ۱. لازلره ساکن اولان مملکت که قره دکیزك جنوب شرقیساحلنده حـ ودك ایکی طرفنده واقعدر. ۲. اصل لازستانك بر قسمی که طربزون ولایتنه ملحق بر سنجاق اولوب مرکزی ریزه‌در.

لازِق { ص. عر. ث: لازقه. [« لزوق » دن سف.] یاپیشان، یاپیشقان.

لازِم { ص. عر. ث: لازمه. [« لزوم » دن سف.] لزوم واقتضا ایدن، لزوملی، اقتضالی، ترکی جائز اولمیان: زیارتنه کیتمك لازمدر؛ سزك وجودکز لازمدر. ۲. وجودینه احتیاج حس اولنان، محتاج الیه، اکسیك اولمیوب تدارکی اقتضا ایدن: بکا بر آرابه

لازم؛ بوقلمى ويره‌مم بكا لازمدر. ٣. د. [صرفده] حدثى ديكرينه تجاوز ايتمين (فعل). متعدى مقابلى: كلمك، كيتمك كبى كه مفعوله محتاج اولماز. || لازم غير مفارق = تركى ممكن اولميان، وجودى شرط اولان. || لازم كلمك = ١. اقتضا و ايجاب ايتمك: ابتدا بزم كنديسنه كيتمه‌مز لازم كلير؛ لازم كليرسه باغچه‌سنك‌ده بر مقداربنى صاته‌جقدر. ٢. نتيجه صورتنده ظهور ايتمك، منجر و منبعث اولمق: آلديغى امرى اجرا ايتمزسه نه لازم كلير؟ آمرينك امرينى ديكلمين مأمورك عزلى لازم كلير. || لازم ملزوم = بربرينه مربوط و منوط اولان ايكى شئ، برى اولنجه ديكرينك ده اولمسى شرط اولان: حقه ايله قلم لازم ملزوم قبيلندندر. || نه‌مه، نه‌كه، نه‌سنه، نه‌مزه، نه‌كزه، نه‌لرينه لازم = نه وظيفه‌م، وظيفه‌ك الخ، قاريشمغه نه لزوم وار: نه‌مه لازم بن قاريشمام؛ نه ياپارلرسه ياپسونلر نه‌كزه لازم؛ نه‌سنه لازم راحتنه باقسون.

لازمه { سش. عر. ج: لوازم. ١. اجراسى لازم و مقتضى اولان شئ، وجيبه، وظيفه: لازمهٔ تبريكى ايفا ايتمك؛ بويله ياپمق لازمهٔ انسانيتدر، لوازم انسانيتدندر. ٢. ياشامق و چنمك ايچون ويا يولجيلق وسائره ايچون اقتضا ايدن شيئلر، تدارکات، احتياجات، حوائج. [بو معنا ايله اك زياده جمعى قوللانيلير:] لوازم بيتيه، لوازم سفريه، لوازمنى اكمال ايدوب حاضرلاندى. — با: لوازم.

لازه ١ { س. بال تكنه‌سى و سائر كوچك تكنه.

لاستاريه ١ { س. برنوع بيوك پازى، ايرى قره لخنه.

لاسته ١ { س. [يتا.] بركمينك آله بيلديكى حموله‌نك مقدارى و وزنى، درجهٔ استيعابى.

لاستيق { س. [فر. Elastique] ١. قاؤچوق ويا غوما لاستيقدن معمول اولوب چكلدكده اوزايان ماده: لاستيقدن غيطان، شيريت، بورى. ٢. چاموردن محافظه ايچون پوتينك اوزرينه كييلن قاؤچوقدن غالوش: قيشين لاستيق كييور. = ص. لاستيق شيريت، بورى، غالوش.

لاستيقلى { ص. ١. لاستيقدن معمول ويا اونك كبى اسنر و چكلدكجه اوزايوب ينه طوپلانان شئ: لاستيقلى غيطان، شيريت ٢. مج. هر ايستنيلن طرفه چكيله بيلير، مختلف صورله تفسير اولنه بيلير: لاستيقلى سوز. [لاستيق و لاستيقيت كبى كولج تعبيرلرى لسانمز قبول ايده‌مز.]

لاسيما { ح. عر. على الخصوص، هله، بالخاصه، جمله‌دن زياده: بهارده ياغمور دائما فائده‌ليدر لاسيما نيسانده.

لاشقه { س. [يتا.] بح. كمى خلاطنك كوشديلوب بوشه براقلسى.

لاشك { ح. عر. [لا = حرف نفى. شك = شبهه] شبهه سز، بلا شبهه، البته.

لاشه { س. فا. [تر. زبانزدى: لش] ١. اولمش حيوان بدنى، جيفه. ٢. مج. متعفن و مردار شئ، هيچ بر ايشه ياراماز و ناقابل اصلاح شئ: او بر لاشه‌در. ٣. بح. باتان كمينك ساحلده قالان قيريق تكنه‌سى.

لاشئ { با: لا.

لاصق { ص. عر. ا: لاصقه. [«لصوق» دن سف.] ياپيشان، ياپيشقان، ياپيشيق.

لاطه { س. طار وياصيجه اوزون چام كراسته.

لاطه { س. [باشلقلى مانتو ديمك اولان يتا. قوقولاطه‌دن] ياقه‌سيله قوللرى ستره بيچيمنده اوزون علما جبه‌سى.

لاعلاج ح. عر. و:

لاعلى التعيين { ح. عر. با: لا.

لاغ { د. با: لاق. = س. مكان، محل: لاغ و چاغ = زمان ومكان، زمان و زمين. [يالكز بو تعبيرده مستعمل اولوب بوده بزجه متروكدر.]

لاغ { س. فا. شاقه، لطيفه، هزل، مزاح.

لاغب { س. با: لقب.

لاغر { ص. فا. آريق، ضعيف، اتسز: بر اسب لاغر.

لاغم { س. با: لغم.

لاف { س. فا. ١. لقردى، سوز: برلاف سويلدى؛ برطاقم لافلر اولمش؛ برلاف ايشيتدم. ٢. قونيشمه، مكالمه، صحبت:

لاف ایدیوردك؛ لاف صره سنده. ٣. بحث: اونك لافنی ایتمه؛ لافدن لافه. ٤. لزومسز و بیهوده سوز، بوش لقردی، صاچمه سوز: او لافدر بن قولاق آصمام؛ لاف وكزاف. ٥. آتوب طوتمه، تفاخر: لاف آتیور؛ اونك كیسی صرف لافدن، قوری لافدن عبارتدر. || لاف آتمق = ١. بیهوده سوزلر سویلمك. ٢. سوز آتمق، طولالایسیله طوقنه‌جق بر سوز سویلمك: بكا لاف آتمق ایستدی. || لاف اورمق = تفاخر ایتمك، دم اورمق: جسارتدن لاف اوریور. || لاف ایتمك = ١. قونیشمق. ٢. معارضه ومناقشه ایتمك. || لافنی ایتمك = بحث ایلمك، ذكر ایتمك.

لافزَن { صـ. فا. [تر. زبانزدی: لافازان] ١. چوق سویلر، گوزه، قوال. ٢. آتوب طوتان، تفاخر ایدن.

لافزَنلِك { سـ. [زبانزدی: لافازانلق] گوزه‌لك. ٢. تفاخر.

لاق { یاخود لاغ و یا لاخ. د. محل و مكان بیان ایدوب اسملرك آخرینه الحاق اولنور: قیشلاق = قیش محلی، قیشلایه‌جق یر؛ آولاق = آو یری؛ قوملاغ = قوملق یر. [فارسیده دخی چوب سنكلاخ (= طاشلق یر) كبی بعض كلمه‌لرده بولنور]

لاق { و مخففنده لك. د. بعض اسملره واصل فعله ملحق اولوب صفتلر تشكیل ایدر: پاتلاق، چاتلاق، جاولاق، طازلاق، ایشلك، گونلك (گوملك) كبی.

لاق { [فر. lac دن] باغچه‌لرده یاپیلان اوزونجه وطولاشیق حوض.

لاقوز { سـ. [ر.] كفال انواعندن ایریجه بر بالیق. [پاچوز دخی دینلیر.]

لاك { سـ. [هندجه‌دن] لاقه وغومالاقه دخی دینلن بر نوع صمغ كه مهر مومی اعمالنه یارار، ونقاشلرجه لیقه اسمیله یالدیزك آلتنه سوریلور.

لاكَرده { سـ. [ر.] آلتی پارمق بالیغنك طوزلانمشی.

لاكَلام { صـ. عر. [لا = حرف نفی. كلام = سوز] «ما» اسم موصولیله برابر قوللانیلیر: مالاكلام = سوز یوق، دیه‌جك یوق، ناقابل تعریض.

لاكِن { حر. با: لكن.

لال { صـ. فا. دیلسز، ابكم. [انسانه ولسانه وصف اولور.]

لآل { سد. جمـ. عر. فد: لؤلؤ. با: لؤلؤ.

لالا { سـ. فا. بر چوجغی كوزه‌دوب گزدیرمك خدمتیله موظف آدم: چوجق لالاسی.

لالالق { سـ. چوجغه باقمق خدمت و وظیفه‌سی، لالاصفتی: هر خدمتجی لالالق ایده‌مز.

لالانغه سـ. یاخود:

لالنغه { سـ. طاوه‌ده یاغ ایچنده پیشمش یومورطه‌لی خمور یمكی كه اوزرینه شربت و شكر دوكیلور، یاصی لقمه.

لاله { سـ. فا. زنبقیه فصیله‌سندن صوغاندن یتیشمه معروف بر چیچك، خزام. || اشك لاله‌سی = یبانیسی، سوسن. || اشك لاله‌سی كبی آچلمق = بی ادبانه یاییلوب كستاخلق ایتمك. || زغره لاله‌سی = بر نوع زغفران چیچكی. || گرید لاله‌سی = شقایق فصیله‌سندن بر چیچك، فوانیه.

لاله { سـ. ١. وقتیله مجرملرك و مجانینك بوینه اوریلان حلقه، غل (اغلال). ٢. اینجیر قوپارمق ایچون اوجی درت چتال آچلمش دكنك. || بحـ. لاله زنجیری = دومن یلپازه‌سنك كری طرفنده‌كی مایه‌لره طاقیلوب سنجاق واسكله طرفنه آلنان زنجیركه حین حاجتده دومن بونلرله اداره اولنور.

لاله‌رُخ { صـ. فا. لاله یكاقلی، یكاقلری لاله كبی پنبه اولان.

لاله‌زار { سـ. فا. لاله اكلمش یر، لاله باغچه‌سی.

لاله‌گون { صـ. فا. [لاله = م. گون = رنك] لاله رنكنده، پنبه.

لآلی { سد. جـ. عر. فد: لؤلؤ. با: لؤلؤ.

لام { سـ. [عربیده سث.] ل حرفنك اسم مشتركی. || لام الف = بر شكل مخصوصده یازیلان «ل» ایله «ا» حرفلری: لا. || الف لام = عربیده حرف تعریف اولان «ال» اداتی. || لام جیم = [لایجوز تعبیرندن كنایه اوله‌رق] تعریض، بهانه، وسیله، دیه‌جك: لام جیم ایستمز بویله اوله‌جق. || لام الف چویرمك = مختصرجه طولاشوب كلمك.

لِأُمّ { ترکیب عر. [ل = حرف جر ـ ام = والده] والده طرفندن، یالکز آنا جهتندن: اوك لأم برادریدر.

لامبه ۱ { س. طوغرامه‌ده و مرمر و معدن و سائره‌ده بر تخته ویا لوحه‌چکه‌جك وکیره‌جك صورتده آچلمش یو: لامبه آچمق.

لامبه ۱ { یاخود لامپه. س. [فر. Lampe] یکی اصولده آلافرانغه و باشلیجه غاز یعنی پترول یاقمغه مخصوص بیوك قندیل: لامبه یاقمق؛ آصمق، دیوار، ال لامبه‌سی؛ برجفت لامبه.

لامبه‌لی { ص. کناری بربرینه قاوشه‌جق صورتده یبولی، بربرینه کچه‌جك صورتده ارککلی دیشیلی حاضرلانمش: لامبه‌لی دوشمه، طاوان تخته‌لری؛ لامبه‌لی پرواز.

لامپاسه ۱ { س. ۱. اوزون وییرتماجلی صیوانلی تك. ۲. مج. سرنی تقویه ایچون اوزرینه قاپلانان تریز. == ص بول و بیچیمسز، خنطل.

لامح { ص.عر. ۀ: لامحه. [« لمح » دن سف.] پارلایان، پارلاق، یلدرایان.

لامحاله { ترکیب عر. [لا = حرف نفی ـ محاله = چاره. — میمك ضمیله غلطدر.] چاره‌سز، ایستر ایستمز، باشقه درلو اولماز: یارین لامحاله کیدیله‌جکدر.

لامس { ص. عر. ۀ: لامسه. [« لمس » دن سف.] ال ایله طوتان، طوقنان، تماس ایدن: قوۀ لامسه، حاسۀ لامسه = طوقنمغله و تماسله طویان حس، لمس.

لامسه { سش. عر. [قوۀ لامسه ویا حاسۀ لامسه‌دن مخفف] طوقنمغله طویمق حسی، لمس خاصه‌سی: لامسه‌سی قوتلی.

لامع { ص.عر. ۀ: لامعه. [«لمعان» دن سف.] پارلایان، پارلدایان، پارلاق؛ لامع النور = نور نشر ایده‌رك پارلایان. [ناصواب ترکیب.]

لامکان { ص. عر. [لا = حرف نفی ـ مکان = یر] یرسز، محلسز، مکاندن منزه.

لامه { س. [فر. Lame] اوزون ویاصی معدن صفحه‌سی، طار معدن تخته‌سی: دمیر لامه.

لامی { ص. عر. ۀ: لامیه. ۱. لام حرفی شکل وصورتنده اولان. ۲. ل حرف جرینك معناسنی یعنی مالکیت مفهومنی متضمن اولان: اضافت لامیه که عربیده فرس زید (= فرس لزید) و ترکجه‌ده زیدك آتی کبی اولور. [مقابلی: اضافت منیه که عربیده خاتم فضة (= خاتم من فضة = کومش یوزوك) و ترکجه‌ده میشه آغاجی کبی اولور.] ۳. ل قافیه‌سیله مرتب: قصیدۀ لامیه.

لامیّه { سش. عر. ل قافیه‌سی اوزرینه مرتب قصیده: لامیة العرب، لامیة العجم.

لاندو { س. [فر. Landeau] ایکی طرفدن آچیلیر قپانیر کوروکلری اولان و هر طرفندن ایکیشر کشی اوتوره بیلن بیوك آرابه.

لانده ۱ { س. [یتا.] مج. کمی آنا چارمیخلرینك بوغاطه‌لرینی بورده‌یه ربط ایدن دمیر قوللر.

لانغر ۱ { مه. لانغر لونفور = قبا و ایری سسلی کوپلی لقردیسنی تقلید و تصویر ایدر.

لانه { س. فا. یووه.

لاوا { یا لاوا. ج. [یتا.] ۱. بح. چکمه، ییسا ایتمه: قایغی لاوا ایتمك = چکمك. ۲. مج. بر شیئی بردن یوتوب کوچرمك: تکمیلنی لاوه ایتدی.

لاواشه ۱ { س. یاصی کومش کولچه‌سی.

لاوانده ۱ { یا لاوانطه. س. [یتا. Lavanda] ۱. اوفاق مور بر چیچك ویرن بر جنس اوت که باغچه‌لرده تارله ویول کنارلرینده دیکیلیر: لاوانده صویی. ۲. علی الاطلاق کوزل قوقولی صو: برشیشه لاوانده.

لاؤطه { س. [عر. « العود » دن مأخوذ فر. Luth دن] بر نوع تللی چالغی: لاؤطه چالمق.

لاؤطه { س. ۱. کندیلکندن طوغه میان چوجقلری آنالرینك رحمندن آلمغه مخصوص قیصاچ کبی آلت: چوجغنی لاؤطه ایله آلدیلر. ۲. بویله لاؤطه ایله چوجق آلان طبیب، قابل: پك ماهر بر لاؤطه‌در.

لاؤطه‌جی ۱ { س. لاؤطه دینلن چالغی‌یی چالان آدم.

لاهوت { سد. عر. الوهیت، روحانیت، ربانیت؛ عالم لاهوت = روحانیلر عالمی، عالم معنوی.

لاهوتی {ص. عر. أ: لاهوتیه. الوهیت وعالم روحانیانه منسوب و متعلق.

لاهوراكی {س. [لاهوری اسمنك روجه قاعدهسنجه متشكل صورتیدر] هند لاهوریسنه تقلیداً یاپیلان یوكدن انجه برنوع قماش: ماوی لاهوراكی. = ص. لاهوراكی دینلن یوكلیدن معمول: لاهوراكی انتاری، خرقه.

لاهوری {س. اساساً هندك لاهور شهرنده یاپیلان نفیس شالی قماش.

لایتجزّی {ص. عر. [لا = حرف نفی. یتجزی = «تجزی» دن فعل مضارع مفرد مذكر غائب] پارهلنماز، پارچهلنماز، بتون: جزء لایتجزی = آرتق تقسیمی ممكن اولمیان كوچك پارچه، اك صوك تقسیم پارچهسی اولان ذرهٔ صغیره.

لایتغیّر {ص. عر. [لا = حرف نفی. یتغیر = تغیردن فعل مضارع مفرد مذكر غائب] دكیشمز، تبدل ایتمز، دائمی صورتده برحالده بولنان: لایتغیر بر حالدر.

لائح {ص. عر. أ: لائحه. [«لوح» دن سف. لائح تحریری غلطدر.] ۱. پارلاق، پارلایان، پارلدایان. ۲. ظاهر، آشكار، میدانده اولان. ۳. خاطره كلن، خطور ایدن.

لایحصی {ص. عر. [لا = حرف نفی. یحصی = مضارع مجهول] صایلماز، تعداده كلمز، بیشمار، لایعد، پك چوق.

لائحه {س. عر. ج: لوائح. [لایحه صورتنده تحریری غلطدر] ۱. خاطره كلن ترتیب، تصور. ۲. دوشونیلان بر ترتیب و تصوری مبین اولهرق قلمه آلنان تقریر: بر لائحه ترتیب و تقدیم ایتدی؛ لائحهٔ نظامیه، لائحهٔ قانونیه = هنوز قبول و تصدیق اولنمامش نظامنامه، نظام وقانون یرینه كچمك اوزره قلمه آلنمش تقریر.

لایزال {ص. عر. [لا = حرف نفی. یزال = فعل مضارع مفرد مذكر غائب] زائل اولماز، زوالسز، ابدی، سرمدی: خدای لایزال. [لم یزل كبی.]

لایطاق {ص. عر. [لا = حرف نفی. یطاق = «طوق» دن مضارع مجهول] طاقت كتیریلهمز، چكیلهمز، تحمل اولنماز؛ مالایطاق = تحمل اولنماز درجهده: تكلیف مالایطاق = ناقابل تحمل وقبول تكلیف.

لایعدّ {ص. عر. [لا = حرف نفی. یعد = «عدد» دن مضارع مجهول] صایلماز، صاییسز، بیشمار، پك چوق.

لایعقل {ص. عر. [لا = حرف نفی. یعقل = «عقل» دن مضارع. — قافك فتحیله غلطدر] عقلی باشنده اولمیان، یاپدیغنی بیلمز: مست لایعقل.

لایعنی {ص. عر. [لا = حرف نفی. یعنی = «معنی» دن مضارع] معناسز؛ مالایعنی = معناسز ومناسبتسز شیء. صاچمه صاپان، عبث: مالایعنی ایله اوغراشمق.

لائق {ص. عر. أ: لائقه. [«لیاقة» دن سف. — لایق یازماملی] یاقیشان، یاقیشیق، مناسب، شایان، شایسته: بو سزه لائق دكلدر: كندیسی او مأموریته لائقدر. || لائق كورمك = تنسیب ایتمك. = س. سزا اولان فعل و حركت، جزای سزا: الله لائقنی ویرسین.

لایموت {ص. عر. [لا = حرف نفی. یموت = «موت» دن فعل مضارع] اولمز، وفات ایتمز، سرمدی، ابدی: جناب حی لایموت.

لاین {یاخود لاین ولین. د. تشبیه و تمثیل بیانیله «جی» ودها طوغریسی «جه» اداتیله برابر اسمره لاحق اولور: آنجلاین، بونجلاین، سنجلین. با : جلاین.

لب {س. فا. ۱. طوداق، شفه: غنچهلب = غنچه طوداقلی؛ شكرلب = طاتلی طوداقلی. ۲. كنار: لب دریا = دكیز كناری، ساحل. || لبالب، لبریز = آغزآغزه، طولی. || لب برلب = طوداق طوداغه، اوپشمه.

لبّ {سذ. عر. ج: الباب. ۱. ایچ، مغز، بادم كبی میوهلرك ایچی. ۲. بر شیئك ایچ طرفی، قشرندن یعنی قابوغندن ماعداسی، اوز: كرهٔ ارضك لبی. ۳. قلب، روح، عقل، معنی. [جمعی باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر:] اولوالالباب = ارباب عقول، اهل ذكا وادراك.

لباده {س. تكلتی دیكیشلی پنبوقلی ویا عبا قیصه خرقه.

لِباس { سذ. عر. ج : البسه . { گییله جك شیء، روبه، ثوب، اثواب .

لَبالَب { ص. فا طوداق طوداغه، { آغز آغزه ، طـولی ، مالامال .

لَبَب { س. سختیان شریتندن اورمه { ساده آت باشلغی.

لِبره { س. [فر. Livre] فرانسه { اوزان عتیقه سندن تقریباً یوز اللی درهم یعنی بشیوز غرام ثقلتی، رطل.

لَبس { سـذ. عر. ۱. گییمه. ۋ. { ۲. ایکی شیئی بر بر ندن فرق ایده مه مه . [التباس دها مستعملدر.]

لَبلاب { سذ. عر. نبا. صارما- { شیق.

لَبلابیّه { ص. عر. نبا. فصیله؛ { لبلابیـه = صـارماشیق قبیلندن نباتات طاقمی.

لَبلَبی { س. قاورلمش نخـود؛ لبلبی { اونی = بونك اوکودلشی.

لَبلَبیجی { س. لبلبی قاوران وکز- { دیروب صـاتان آدم؛ لبلبیجی دکانی .

لَبَن { سذ. عر. ۱. سوت، شیر. { ۲. اکشی سوت، یوغورت.

لُبنان { سخ.م. جبل لبنان = سواحل { شامده بیروت شهرینـك اطرافندن عبارت طاغلق بر سنجـاق که باشلیجـه مارونیلرله مسکون اولوب صورت مخصوصه ده اداره اولنور.

لُبنانی { ص. عر. ۋ : لبنانیه. جبل { لبنان اهالیسندن اولان.

لَبَنی { ص. عر. ۋ : لبنیـه. تا. { سـوده متعلق ویا سـوت قبیلنـدن اولان. || تش. اوعیهٔ لبنیه = سوت طامارلری.

لُبّی { ص. عر. ۋ : لبیه. نبا. اوزه { منسوب ومتعلق.

لَبیب { ص. عر. ۋ : لبیبه. [«لب» { دن صش.] عقللی، ذکی، فطین، عقل و ذکا صاحبی. == سـذ. عر. ج : الباء. عقللی آدم.

لَبَّیك { ترکیب عر.[تر. زبانزدی: { لبی] افنـدم، بیـورك، نه امرکزوار ؟ امرکزه منتظرم. [جـواب و سـؤال مقـامنده مستعملدر.]

لِتره { س. [یو. Λίτρα . دن { اوده بلکه عر. «رطل»دن یاخود عکسنه] تقریباً یوز اللی درهم ثقلتنـده و زمان ومکانه کوره تخلف ایدر وزن واولچی. [فر. لبره کبی.]

لِپسقه { س. با : لبپسقه .

لِثام { سذ. عر. یوز اورتیسی، { نقاب.

لِثه { سش. عر. تش. دیش اتی.

لِجام { سذ. عر. [فا. «لگام»دن { معرب] دیزکین، اویان.

لُجّه { سش. عر. ۱. انکین دکیز، { صوبك چوق ودریك محلی. ۲. غلبه لك، جم غفیر. ۋ.

لَجَر { س. قیل الك. مر .

لِحاف { سـذ. عر. ۱. یورغان. { ۲. نبا. صـارغی، زار، قبوق.

لِحاظ { سذ. عر. [« لحـاظه » { صورتنده قوللانیورسه‌ق ده غلطدر.] کوز اوجیله باقمه، برنظر آتمه.

لَحد { سـذ. عر. ج : لحود. ۱. { مزار، قبر، سین. ۲. تر. کارگیر یعنی کنارلری طاش ویا طوغـله وخرجله دیوار واوستی طونوس یاخـود قپـاق اولان مزار .

لَحظه { سش. عر. ۱. بر باقیش، { برگوز آتمه . ۲. برکره کوز قپمه. ۳. گوز قپیه جق قدر زمان، آن : برلحظه‌ده = گوز آچوب قپینجه قدر، آن واحدده.

لَحلاح { سـذ. عر. نبا. آجی { چیکدم .

لَحلاحیّه { صش. عر. نبا. فصیله؛ { لحلاحیه = آجی چیکدم قبیلندن نباتات طاقمی.

لَحم { سذ. عر . ج : لحـوم. ۱. { ات، کوشت. ۲. میـوه‌نك ینـه‌جك یری : شـفتالی، اریك لحمی. || لحم زائد = بدنك برطرفنده، مرض وعلت نتیجه‌سی اوله‌رق حاصـل اولان فضله ات پارچه‌سی.

لَحن { سذ. عر. ج : الحـان. ۱. { کوزل و قاعده‌لی سس، ازکی، ایرلامه، نغمه، آهنـك : طیورك الحان لطیفه‌سی. ۲. بر مملکته ویا برآدمه مخصـوص کوتی و قاعـده‌سز تلفظ، فر. Accent. ۳. قرائتده سهو وخطا، قاعده‌یه مغـایر قرائت : سسی کوزل ایسه‌ده لحنی چوقدر.

لُحود { سذ. ج . عر. فد : لحد. { با : لحد.

لُحوق { سذ. عر. اولاشمه معنا- { سیله « لحاق » برینه قوللانیلیورسـه‌ده، غلطدر. عربیده لزوم معناسنه کلوب بزجه مستعمل دکلدر.

لحوق { س. با : لعوق.

لحوم { سذ. ج. عر. فد : لحم. | با : لحم.

لحیه { سذ. عر. صقال، ریش. || لحیهٔ شریفه = فخر عالم (صلم) افندمزك مبارك صقاللری قیرپندیسندن محفوظ قیل که زیارت اولنور. || با. لحیة التیس = کچی صقالی.

لخنه { یا لاخنه. س. [یو. Λάχανον = سبزه] اوستی یشیل وایچی بیاض اوله‌رق قات قات صاربلی یاپراقلردن عبارت معروف بیوك سبزه که اتله پیشر وطولمه‌سی وترشی و صلانه‌سی یاپیلیر، قپوسقه، کلم، فا. کرنب، عر. ملفوف، لخنه طولمه‌سی، ترشیسی؛ لخنه فیده‌سی، تخمی: باش لخنه = صیقیدی؛ چیچك، فرنك لخنه‌سی = جوز قدر کوچك جنسی که برصاپده برچوق دانه اولور؛ قره لخنه = لاستریه.

لخوصه { س. ص. [یو. Λεχώ, οῦς] یکی طوغورمش قادین، طوغوروب دها یتاقدن قالقمامش، نفساء: لخوصه‌یی کورمك؛ لخوصه قادین.

لخوصه‌لق { س. یکی طوغورمش و هنوز یتاقدن قالقمامش قادینك حالی، نفاس: قادین لخوصه‌لغنده کندینه چوق دقت ایتملیدر.

لدغ { سذ. عر. ییلان وعقربك صوقمه‌سی. ذ.

لدن { سذ. عر. [اصل عربیده ظرف اولوب عند و نزد دیمکدر] نزد الهی، قرب سبحانی؛ علم لدن = علم الهی، اسرار سبحانیه، خفایاء اموره وقوف علمی که جناب حقه مخصوص اولوب آنجق انبیاء عظامه الهام بیورلمشدر.

لدنی { ص. عر. ذ: لدنیه. علم الهی‌یه واسرار سبحانیه‌یه منسوب و متعلق اولان: مواهب لدنیه = اسرار الهیه خزانهٔ غیبندن فخر عالم افندمزه احسان بیوریلان معلومات.

لدنیات { سذ. ج. عر. ۱. علم لدن اسرار وحکمی. ۲. مج. برایشك کیزلی جهتلری، سرائر، خفایا: سزایشك لدنیاتنه واقف دکلسکز.

لدی { ظ. عر. [علی والی حرفلری کبی آخری مفتوح اوقونوب ترکیبده‌یاسی اوقونماز. دالك کسری ویانك فتحیله اوقومق غلط فاحشدر.] عند، نزد، وقوعنده، اثناسنده: لدی السؤال = صورلدقده؛ لدی التحقیق = تحقیق اولندقده، عندالتحقیق؛ لدی الحاجه = احتیاج کورلدکده، عندالحاجه.

لذات { سذ. ج. عر. فد : لذت. | با : لذت.

لذائذ { سذ. ج. عر. [فد. لذیذه مستعمل دکلدر] ۱. لذتلی شیئلر، خوشه کیده‌جك طاتلی و لطیف شیئلر: لذائذه منهمك بر آدم. ۲. ذوقیات، ذوق و اکلنجه‌یه متعلق نفسك خوشلانه‌جغی شیئلر، هوسات نفسانیه: دنیانك لذائذینه آلدانماملی؛ لذائذ دنیویه.

لذت { سذ. عر. ج: لذات. ۱. آغزله طویبلان حس که حواس خمسهٔ اساسیه‌دندر، ذوق، طعم، طات، چاشنی: بومیوه‌نك، بو یمکك لذتی ناصلدر؟ غریب بر لذتی واردر؛ آغزمده لذت قالمامشدر. ۲. طاتلیلق، حلو، شیرینلك: بو اوزومك چوق لذتی واردر؛ بعض میوه‌لر طوردقجه لذتی آرتار؛ لذتی حالا طماغمده در. ۳. خوشلانمه، ذوق، حظ: دنیانك، کنجلکك لذتنی طویمق؛ کزمه‌ده اکلنجه‌ده هیچ بر لذت بوله‌میورم. || لذت آلمق، لذت طویمق، لذتنی طاتمق = متلذذ اولمق، ذوقیاب اولمق.

لذتسز { ص. لذتی اولمیان، طاتسز؛ حظ اولنمیه‌جق حالده اولان.

لذتسزلك { س. لذت فقدانی، طاتسزلق.

لذتلندیرمك { فت. طاتلاندیرمق، لذت ویرمك: بر آز وانیله علاوه‌سی محالبی‌یی لذتلندیریر.

لذتلنمك { فل. ۱. طاتلانمق، لذتلی اولمق، لذت کسب ایتمك. ۲. لذت طویمق، خوشلانمق، حظ ایتمك، طادانمق.

لذتلی { ص. ۱. آغزه ایی کلن، طعمی کوزل: لذتلی یمش. ۲. طاتلی، حلو: لذتلی یمك. ۳. خوشلانیله‌جق، حظ اولنور: پك لذتلی بر عمر سوریلور.

لذلك { ترکیب عر. [ل = حرف جر، ایچون. ذلك = اسم

اشارت، شو] شونك ایچون، بونك ایچون، بو سببه مبنی، بوندن طولایی.

لَذیذ { ص. عر. ٢: لذیذه. [«لذة» دن صش.] طعمی کوزل، لذتلی، طاتلی، خوشه کیدر، حظ اولنور: لذیذ میوه، اطعمهٔ لذیذه.

لَر، لَر { د. [اینجه هجالی کلمه‌لرده فتحهٔ خفیفه و قالین هجا. لیلرنده فتحهٔ ثقیله ایله اوقونور. چغتایجه‌ده دائما «لار» یازیلیر حالبوکه یالکز قالین هجالی کلمه‌لرده بویله یازلمق اقتضا ایدر. دی] ادات جمع اولوب اسملرله کنایه‌لرك و فعللرك غائب صیغه. لرینه علاوه اولنور: دکیز، دکیزلر؛ آدم، آدملر؛ کیم، کیملر؛ یازدی، یازدیلر؛ کلیر، کلیرلر. «و» ایله ختام بولان ضمیر و اسم اشارتلرده بو اداتدن اول بر «ن» کیرر: بو، بونلر؛ شو، شونلر، او، اونلر [آنلر یازلمسی قاعده‌سزدر]. متکلم و مخاطبه کیرمزسه‌ده، بعضاً ضمیرلرك جمع متکلم و مخاطبنه علاوه اولنور: بزلر، سزلر کبی که بزم کبی و سزك کبی آدملر، بزم و سزك امثالمز دیمکدر. فعل اسنا. دینك جمع غائبنده بعضاً فعل حذف اولوب یالکز بو ادات قالیر: اییلر = اییدرلر؛ اوده‌هب اییلرمی = ایی میدرلر؟ اسماء عدده ملحق اولدقده معروف اشخاصه دلالت ایدر: قرقلر، قرق عددنده اولان رجال الغیب؛ اون ایکیلر = ائمهٔ اثناعشر؛ حواریون؛ یدیلر = اصحاب کهف.

لَرجی { س. مسك کچیسی کبی بر جنس حیوان.

لَرزان { ص. فا. دیتره‌ین، دیترك، رعشه‌دار. || لرزان لرزان = دیتره یه‌رك، دیتره یه دیتره یه.

لَرزِش { س. فا. دیترمه، رعشه، ارتعاش.

لَرزه { س. فا. دیتره‌یش، رعشه: بتون بدنمه بر لرزه یایلدی؛ لرزه‌یه کرفتار اولدی.

لَرزه‌ناك { ص. فا. دیتره‌ین، دیتره. مه‌یه دوچار، رعشه‌دار.

لَزکی { س. قافقاس اقوامندن بر قوم که کرجیلره مشابه اولوب داغستان جهتنده ساکندر.

لَزِم { با: مالزم.

لُزوج { سذ. عر. و:

لُزوجَت { سش. عر. یاپیشقانلق، یاپیشمه، یاپیشوب اوزا. یان شیئك حالی: میوه‌لرك صوینده بر لزوجت واردر.

لُزوجَتلی { ص. یاپیشوب اوزایان، میجیق میجیق: بال لزوجتلی بر ماده‌در.

لَزوق { سذ. عر. ط. یاقی کبی بدنه یاپیشدیریلان علاج، فر. Emplâtre.

لُزوم { سذ. عر. ١. لازم اولمه، ایشه یارامه: بو کاغدك بکا لزومی یوقدر = بنم ایشمه یاراماز؛ بو اشیایی طاشیمق ایچون اوچ آرابه‌یه لزوم واردر. ٢. حاجت، احتیاج، اقتضا: جهلا علمك لزومنی آکلایه‌ماز؛ دنیاده یشامق ایچون آقچه‌نك لزومی درکاردر. ٣. رعایت ایتمه، التزام: لزوم مالا یلزم = اقتضاسز بر شیئك التزام اولنمسی، بیهوده یره فضله بر شیئه رعایت ایتمه. || لزومی اولمق = مقتضی اولمق، اقتضاسی کورلمك.

لُزومسز { ص. لازم اولمیان، اقتضا ایتمین، فضله، فائده‌سز، ایشه یاراماز: بو حقه لزومسزدر؛ بر چوق لزومسز کاغدلر بریکمش؛ لزومسزلرینی آیروب آتملی.

لُزومسزلق { س. لازم و مقتضی اولمامق یعنی فضله و فائده‌سز اولان شیئك حالی: بو کاغدلرك لزومسزلغی بنجه معلوم اوله‌ماز.

لُزوملی { ص. لازم، مقتضی، اقتضالی، ایشه‌یارار: بر طاقم لزوملی کاغدلرمی سوپرندیله آتمشلر.

لِسان { سذ. عر. جـ. السنه. ١. آغزك ایچنده بولنان معروف آلت که انسانده تکلمه ده آلتدر، دیل، زبان. ٢. نوع بشردن بر قومك سویلدیکی لغت، لهجه: لسان ترکی، لسان عربی؛ السنهٔ تورانیه، السنهٔ آریانیه؛ کندیسی بر قاچ لسان سویلیور؛ لسان بیلیر = بر اجنبی لسانی بیلیر، کندی دیلندن باشقه دیللر بیلیر آدم. ٣. تکلم، سوز، نطق: بو آدمك لسانی یوق می؟ لسانده لکنت واردر؛ فصیح اللسان = فصاحتله سویلر، سوزی فصیح. || لسان آشنا = دیل بیلیر، دیلماج. || لسان حال = بر شخص ویا شیئك حالندن و طوریشندن آکلاشیلان شیء: بوریلوب

قالمش اولان دوه لسان حال ایله یولك شدائدندن شکایت ایدیوردی؛ صالونك ترتیبات وتزییناتی لسان حال ایله صاحبنك حسن طبیعتنی تعریف ایدیوردی . || علم اللسان = السنهٔ مختلفه‌نك انقسامندن و صورت تشکل و تفرعلریله بینلرنده اولان مشابهت و مناسبت و اشتقاقلرندن بحث ایدن علم جدید، فر. Linguistique ؛ علم اللسان قواعدی ؛ علم اللسان علماسی. || لسانه کلمك = ١. دیله کلمك ، نطق حاصل ایدوب سویلمك ، کویا اولمق. ٢. علیهنده سوز سویلنمك ، حقنده سوز سویلنمسنه سببیت ویرمك ، مذموم اولمق. || نبا. دیله بکزر بعض یاپراقلره اطلاق اولنور: لسان الثور = اوکوز یاپراغی؛ لسان الحمل = سیکیرلی یاپراق؛ لسان الحیه ، لسان الکلب و سائره.

لِساناً { ح. عر. آغزدن، شفاهاً، تحریراً اولمیه‌رق: لساناً سویلدم.

لِسانی { ص. عر. ؤ: لسانیه. ١. تش. دیله منسوب ومتعلق: لسانیٔ بلعومی؛ لسانی الشکل. ٢. لهجه ولغته منسوب ومتعلق: تدقیقات لسانیه ؛ اشتقاقات لسانیه. == سذ. عر. ج: لسانیون. علم اللسان علماسی، فر. Linguistes.

لُسوق { سذ . عر . یاپیشمه ، یاپیشیقلق. [لصوق کبی.]

لُسَین { سذ. عر. [لساندن مصغر.] تش. نبا. کوچك دیل.

لَش { س. [فا. «لاشه» دن] ١. کبرمش حیوان بدنی، لاشه، جیفه. ٢. مج. پك فنا قوقان شیٔ: آیاقلری لش.

لَشکَر { س. فا. عسکر، جیش، جند، سپاه، چری، اردو. || لشکر شکن = دشمن عسکرینی قیران، اردو بوزان. || لشکرکش = عسکرچکن.

لَشکَرگاه { س. فا. اردوگاه، معسکر.

لَشمَق { یا لاشمق. د. [قالین هجالی کلمه‌لرده] و :

لَشمَك { د. [اینجه هجالی کلمه‌لرده] اسملره وسائر کلمه‌لره ملحق اولوب مشارکت ویا صیرورت معناسیله فعللر تشکیل ایدر : پایلاشمق = مقاسمه ایتمك، پای ایدشمك ؛ برلشمك = براولمق ، بولشمق، قاریشمق ؛ قبالاشمق = قبا اولمق؛ ایکیلشمك = ایکی اولمق.

لُصّ { سذ . عر. ج: لصوص. خرسز، اوغری، سارق، خیدود، حرامی، دزد. [جمعی دها مستعملدر.]

لَصق { سذ. عر. ط: یاقی؛ لصق مشمع = طیلون یاقیسی؛ لصق منغط = پهلوان یاقیسی.

لَصقی { ص. عر. ؤ: لصقیه. ط یاقی‌یه منسوب ومتعلق.

لُصوق { سذ. عر. یاپیشمه، یاپیشیقلق. [لسوق کبی.]

لَطافَت { سش. عر. ١. لطیفلك، خوشلق، یومشاقلق، ملایمت : لطافت طبعی واردر؛ لطافتله معامله ایتدی؛ بوکون هواده فوق‌العاده بر لطافت واردر. ٢. کوزللك، طبیعتك خوشلانه‌جغی حال وکیفیت : بوباغچه‌ده‌کی لطافت، بوچیچکلرك لطافتی .

لَطائف { سش. ج. عر. فد: لطیفه. با : لطیفه.

لَطرقون { س. با: نطرقون.

لُطف { سذ. عر. ج: الطاف. ١. ایپلك و یومشاقلقله معامله، ملایمت، نوازش، رفق: لطف ایله معامله ایتدی؛ لطف یوزندن، لطف نیتیله. ٢. کرم، احسان، ایپلك: چوق لطفنی کوردم؛ لطف وکرمنك، الطاف وعنایاتنك پایانی یوقدر. ٣. مساعده : لطف بیورك.

لُطفاً { ح. عر. ١. خوشلقله، یومشاقلقله، رفق وملایمتله ایپلك یوزندن. ٢. کرم وعنایت ومساعده ایده‌رك : بر معلومات آلیرسه‌کز لطفاً بکاده خبر ویرك؛ اورادن کچرکن لطفاً بنده‌خانه‌یه اوغرایك .

لَطیف { ص. عر. ؤ: لطیفه. [«لطف» دن صش.] ١. یومشاق، ملائم، نازك، خوش: لطیف بر معامله. ٢. کوزل، خوشه کیده‌جك، شیرین: لطیف برمنظره؛ لطیف برسس. ٣. جسمانی اولمیان، روحانی: جسم لطیف = ملائکه کبی غیرجسمانی ذات. ٤. اسماء حسنادن اولوب حق تعالی حضرتلرینه وصف اولور: یالطیف؛ عبداللطیف.

لَطیفه { سش. عر. ج: لطائف. کولدیره‌جك تحف وکوزل سوز وحکایه، شاقه، مزاح: لطیفه ایتمك = مخصوص کولمك

ايچون سويلمك؛ لطيفه آكلاماز، لطيفه بيلمز = لطيفه ايچون سويلنيلان سوزه آلنان آدم؛ مرام لطيفه.

« لطيفه » ايله « هزل » آره‌سنده فرق واردر : لطيفه كوزل وظريف سوز اولمغله برابر تربيه داخلنده‌در؛ هزل ايسه آزچوق آچيق وبی ادبانه اولور.

لُطيفه‌جی { ص. لطيفه سويلكی سوروبيلير شاقه‌جی.

لُطيفه گو { ص. لطيفه سويلين.

لُعاب { سذ. عر. صاليه.

لَعب { سذ. عر. اويون، اكلنجه.

لُعبَت { سث. عر. [لغت آنفه‌نك عينيدر] معهود خيال وقوقله اويونی.

لُعَبتباز { س. فا. [عر. لعبت = خيال، قوقله - فا. باختن = اوينامق] خيال وقوقله‌اويناداn آدم، خيالجی، قوقله‌جی.

لَعبه { سث. ياخود :

لُعبه { سث. عر. ١. اويون، اويونجق. ٢. هركسك اكلنجه‌سی، اويونجغی.

لُعبِيّات { سث. ج. عر. [مولد برلغتدر ويا اسم تصغير اوله‌رق « لعيبات » دن غلطدر] اويونه متعلق اكلنجه‌لر، تياترو وجانباز وحقه‌باز وسائره اويونلری : انواع لعبيات اجرا اولنه‌جقدر.

لَعل { سذ. عر. ١. ياقوت كبی معروف آل رنكلی بر ذی قيمت طاش. ٢. پك قرمزی و خاص برجنس مركب. ٣. عر. لب دلبر و شراب كبی قرمزی شيئلردن كنايه اولور.

لَعَلَّ { د. عر. شايد، بلكه، مكر؛ ليت لعل = بهانه، بوكون يارين ديه صاللامه : ليت لعل ايله وقت كچيريور. [ياكز بوتعبيرده مستعملدر.]

لَعن { سذ. عر. لعنتلمه، ايلنج، قارغيمه، بددعا : لعن ونفرين ايتمك.

لَعَنَ { فت. عر. [« لعن » دن فعل ماضی مفرد مذكر غائب] لعنه الله، لعن الله عليه = الله عفو ورحمتندن محروم ايلسين. [ياكز بو بددعا تعبيرنده مستعملدر.]

لَعنَت { سث. عر. [تركيبات عربيه‌ده لعنة ولعنه] جناب حقك عفوورحمتندن محروميت، نفرين، ايلنج، قارغيمه : لعنت اولسون! جانته لعنت اوقومق؛ لعنة الله عليه؛ عليه اللعنه. == ص. تر. عو. ملعون، لعين، مردود : نه لعنت حريفدر !

لَعنَتلَمك { يا لعنتله‌مك. فت. لعنت اوقومق، تلعين ايتمك، اصل تركجه : ايلنمك، قارغيمق.

لَعنَتلَمه { س. لعنت اوقومه، تلعين، ايلنج، قارغيمه. == ص. تلعين اولنمش، ملعون، لعين، مردود، منفور.

لَعوق { سذ. عر. [غلط مشهوری « ل » ك ضميله] ط. ياللانه‌جق معجون.

لَعين { ص. عر. ث : لعينه. [« لعن » دن صش.] رحمت حقدن محروم، ملعون، مطرود، مردود : شيطان لعين.

لُغات { سث. ج. عر. فد : لغت. با : لغت.

لُغَت { سث. عر. ج : لغات. [اصلی : لغوة. — تركيبات عربيه‌ده : لغة ولغه] ١. لسان، برقوم وامتك سويلديكی لسان : لغت عرب، لغت فرس. ٢. بر لسانی تركيب ايدن كلمه‌لرك هربری، كلمه، سوز، لغت غريبه، لغت مأنوسه؛ معناسنی آكلامديغم برلغت ايشيتدم؛ كنديسی چوق لغت بيلير. ٣. برلسانك كلمه‌لريله معنالری واصل واشتقاقلری علمی، فر. Lexicologie : علم لغتده يد طولی صاحبيدر؛ علماء لغت. ٤. برلسانك كلمه‌لرينی برترتيب مخصوصده حاوی اولوب معنالرينی بيان ايدن كتاب، علم لغتده يازلمش مرتب كتاب، قاموس : لغت عربيه. لغت فارسيه، عربيدن تركجه‌يه لغت كتابی. ٥. اصطلاح مقابلی، لسان فنی واديسنك غيری اولان لسان عادی : بوكلمه لغتده شو و اصطلاح فقهاده بو معنايه كلير. || اهل لغت = علماء لغت، لغويون، فر. Lexicographes, lexicologues.

لُغَز { سذ. عر. ج : الغاز. فهمی وحلی مشكل اوله‌جق صورتده اويديرلمش سوز، بيلمجه، ياكلتماج.

لَغزان { ص. فا. قايان، سورچن. ز.

لَغزِش { س. فا. قايمه، سورچمه.

لَغزيده { ص. فا. قايمش، سورچمش؛ لغزيده پای = آياغی قايمش.

لَغم { ياخود لاغيم. س. [بلكه. يو. Λάκκωμα دن] ١. بر

آلتنده اوسق اورتیلی خندق، صیچـان یولی. ٢. قاذورات و چرکف صـولرینك آقه‌سنه مخصوص اورتیلی یول، کریز : لغمی آچمق = آچـوب تمیزلتمك؛ لغم طاشمق؛ لغم باجه‌سی = اوستدن آچیلیر قپانیر یری . ٣. اثنـای حربده برطابیه‌یی آتمق ایچـون باروتله طولدیریلوب آتش ویر. ملك اوزره آچلمش یر : لغم آچمق؛ لغمله آتمق ؛ لغم خزینـه‌سی = بملمه‌سی. || آنالغم = شهرك خصو. صی کریزلرینك منتهی اولدقلری بیوك کریز .

لغمجی { س. ١. کریزلری آچوب تمیزلین عمله. ٢. وقتیله دشمن قلعه‌لرینی آتمق ایچـون مستخدم عسکر .

لغو { سذ. عر. ١. بوش وبیهوده سوز، صـاچه، عبث : لهو ولغو ایله اوغراشمق. ٢. سهو، خطـا، یاکلمه، آتلامه. ز. ٣. [مصدریت معناسیله] قالدیرمه، حکمسز براقمه، فسخ، ابطـال : اوماموریتی لغو ایتدیلر؛ مکتب بروغرامندن بعض درسلر لغو اولندی. || یمین لغو = سوز آ. ره‌سنده دیل آلیشمه‌سیله ونیتسز ایدیلن یمین که معتبر دکلدر .

لغوفت { س. [یو. =Λογοθέτης . نطق ایراد ایدن] روم پطریقخانه‌سنده غیر روحانی بر مأمورکه حکومتله پطریقلر آرا. سـنده رؤیت مصالحه واسـطه کبیدر .

لغوی { ص. عر. ث : لغویه . [« لغة » دن سمنـ.] ١. لغته منسـوب ومتعلق، علم لغته دائر : تألیف لغوی؛ تحقیقـات لغویه. ٢. اصـطلاح علمی وفنی اولمیوب عادی لسانه عائد اولان: بوکلمه‌نك معنـای لغویسی. == سذ. عر. جـ : لغویون. علم لغتله اشتغال ایدن عالم ویا بر لسانده لغت کتـابی جمع وتألیف ایدن مصنف : مشـاهیر لغـویوندن جوهری؛ لغویونك تراجم احوالی.

لَغویّات { سث. جـ. عر. بیهوده وبوش سوزلر، صاچه صاپان شیئلر : لغویاتله اوغراشمق.

لُغه { سث. عر. با : لغت.

لَفّ { سذ . عر. ١. صـارمه، دوشـیروب طوپلامه. ٢. بوغچه وظرف ایچنـه صـوقه، مکتوبك ایچنـه صـاروب برابر یوللامه : حساب پوصله‌سنی کو. ندردیکی مکتـوبه لف ایلدی؛ آلدیغی اوراقی لف ایدوب کو. ندردی. || د. لف ونشر = بر قاچ اسمی ذکر ایدوب بعده هر برینه عائد صفت ویا فعللری دخی آیریجـه صره‌لامه ؛ لف ونشر مرتب = هرایکی طـاقم کلمـه‌لرك صره‌سی بر اولدیغی وقت؛ لف ونشر مشوش = ایکنجی طاقمك صره‌سی برنجیلـرینك صره‌سی خلافنده اوله‌رق آشـاغیدن یو. قاری‌یه صره‌لاندیغی وقت.

لَفّاً { حـ. عر. صاره‌رق، صارلمش وملفوف اولدیغی حالده : آلدیغم مکتـوبی لفـاً طرفکزه کوندریورم .

لُفاح { سذ. عر. نبا. قان قورو. دان، یبروح الصنم ، فر. Belladone .

لِفافه { سث. عر. ١. جرا. صارغی. ٢. نبا. بعض چیچکلرك ظرفی .

لَفظ { سذ. عر. جـ : الفاظ. سوز، کلمـه، معنالی ویا معنـاسز اوله‌رق آغزدن چیقان اصوات ترکیبی ، معنـا مقـابلی اوله‌رق شفاهی ویا تحریری سوز : لفظی مراد = معناسندن صرف نظرله لفظی اعتبـاریله ذکر اولنـان سوز؛ لفظدن عبارت = معناسز. || لفظ بلفظ = کلمه بکلمه، مآلا اولمیه‌رق : سویلدیکنی لفظ بلفظ نقل ایلدی؛ اورساله‌یی لفظ بلفظ ترجمه ایتدی. || الفاظ غلیظه = قباشتومدن عبارت سوزلر. || الفاظ کفر = دینـدن دوشمکی موجب اولان سوزلر .

لَفظاً { حـ. عر. مآلنه رعایت او. لنمیه‌رق یالکز کلمه‌لرك صوت وصورت ظاهره‌سی اعتباریله : بوعباره لفظاً پك مطنطن ایسه‌ده معناجه برشیٔ دکلدر ؛ لفظاً و معناً تاریخ بر بیت ؛ لفظاً ازبر ایتمك ؛ لفظـاً مرفوع، مقابلی : محلاً .

لَفظه { سث. عر. برتك سوز وکلمه : لفظهٔ جلال = « الله » اسم شریفی.

لَفظی { ص. عر. ث : لفظیه. لفظه یعنی کلمه‌نك صوت وصورت ظاهره‌سنه منسـوب ومتعلق، لفظده اولان، لفظدن عبـارت اولان : عامل لفظی = لفظـدن عبارت اولان عامل، عامل معنو. ینك غیری؛ مؤنث لفظی = اسماء عربیه‌نك آخری (ة) ویاخود

الف مقصوره ویا ممدوده‌اولانی که مؤنث اولدیغی لفظندن بللیدر؛ اعراب لفظی = ظاهرده ولفظده اولوب تقدیری ومحلی اولمیان اعراب؛ اسکی ادبامز یالکز تزیینات لفظیه‌یه اعتنا ایدرلردی.

لَفلافه { سش. عر. نبا. قورت طرناغی دینان برنوع انجبار.

لَفیف { سذ. عر. [«لف» دن صش.] د. [صرف عربیده] حروف اصلیه‌سندن ایکیسی حرف علت اولان فعل؛ لفیف مقرون = ایکی حرف علتی یان‌یانه اولان فعل؛ لفیف مفروق = ایکی حرف علتی آره‌سنده دیکر حرف بولنان فعل.

لق { وابنجه هجالرله لك. د. ۱. صفتلره ملحق اولوب مصدریت معناسیله اسملر تشکیل ایدر: آق، آقلق؛ صارب، صاربلق؛ ایی، اییلك؛ یشیل، یشیللك؛ یارار، یارارلق؛ یکیت، یکیتلك. ۲. اسملره ملحق اولوب منسوب ومخصوص ولائق معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: قیش، قیشلق؛ بایرام، بایراملق؛ جهنم، جهنملك؛ آخرت، آخرتلك. ۳. الیوم «لی» و «لو» یازیلان اداتك شکل اصلیسیدر: موتلق = موتلی؛ سعادتلك = سعادتلی. ٤. اسملره ملحق اولوب مکان بیانیله ینه اسملر تشکیل ایدر: طاش، طاشلق؛ آغاج، آغاجلق؛ اورمان، اورمانلق؛ چیچك، چیچکلك؛ باغچه، باغچه‌لك. ۵. اسماء اعداده ویا اونلرك تمییزینه ملحق اولوب قیمت واستیعاب معناسیله اسملر ویا صفتلر تشکیل ایدر: آلتیلق قماش = آلتی غروشلق؛ اونلق (سکه)؛ یدیلك شیشه، یدی اوقه‌لق؛ بشلك (سکه).

لِقاء { سذ. عر. ۱. ملاقات، بولشمه، قاوشمه، راست‌کلمه: لقاءالله = قیامت کونی. ۲. یوز، چهره، سیما، وجه: مه‌لقا = آی یوزلی؛ بدلقا = چرکین چهره‌لی؛ دیولقا = عفریت چهره‌لی.

لَقَب { سذ. عر. ج: القاب. [تر. زبانزدی: لاغب] برآدمك اسم اصلیسندن باشقه همنامرلندن تفریق اولنمق ایچون بعده بالمناسبه تعین ایدن دیکر اسمی که اونکله شهرتی اولور: زنبیللی لقبیله ملقب شیخ الاسلام علی افندی؛ تریاکی لقبیله معروف حسن پاشا؛ یکیت لقبیله آکلیر. == ج. اصحاب رتبه‌دن برذاته یازیلان مکتوبك باشنده وظرفی اوزرنده ویا اسمی ذکر اولندقده رتبه‌سنه کوره یازیلان صفت، عنوان، رفعتلو، عزتلو، سعادتلو کبی: القاب یازملی می؟ لایحه‌سنك باشنده القاب یازمامش.

لَقَح { سذ. عر. نبا. خرما و انجیر کبی بعض میوه آغاجلرینك ارککندن دیشیسنه یتیشدیرلمسی شرط اولان آشی.

لَقردی { یا لاقردی. س. ۱. سوز، کلمه، لفظ: هیچ ایشیتمدیکم ترکجه برلقردی ایدی. ۲. کلام، مکالمه، قونیشمه، صحبت: لقردی ایدیوردی؛ بتون کیجه لقردی ایدوب بنی اویوتمدیلر. ۳. قرار، بازارلق، مذاکره: یارین لقردیسنی ایده‌جکز؛ بز کندیسیله لقردی ایتدك. ٤. منازعه، نزاع، مخالفت: کچن کون آره‌لرنده لقردی ایتمشلر. ۵. اعتراض، تعریض: لقردی اولمسون دیه چکنیور. ٦. بوش سوز، لاف وکذاف: اولقردیدر. || لقردی اولماز = سوز آکلاماز. || لقردیسی اولماز = قاله آلنمغه دکمز. || بوش لقردی = بیهوده سوز. || لقردی بیترمك = قرار ویرمك. || لقردی طاشیمق = دیدی قودیجیلق ایتمك. || لقردی طوربه‌یه کیرمز = ساده سوزله ایش اولماز. || لقردی قاریشدیرمق = فساد ونفاق قومق.

لَقردیجی { ص. چوق لقردی سویلین، سکوتی اولمیوب دائما لقردی بولان: لقردیجی برچوجق؛ قوجه‌قاریلر چوق لقردیجی اولور.

لَقلَق { سذ. عر. ۱. لکلك دینلن معروف بیوك قوش. ۲. بوقوشك غاغاسنی بربرینه اوره‌رق چیقاردیغی سس: لکلکك عمری لقلقله کچر. ۳. بوش لقردی، کوزه‌لك، بلافاصله سویلنیلن صاچمه صاپان سوزلر.

لَقلَقه { سش. عر. ۱. لکلکك غاغاسیله چیقاردیغی سس. ۲. مج. معناسز وچوق سوزلر، ترهات، هذیان.

لَقلَقیات { س. [عربی‌یه تقلیداً اویدیرمه برسوزدر] بوش لقردیلر، هذیان، صاچمه صاپان سوزلر، ترهات.

لُقمان { سخذ. عر. اصلی ومحل وزمان ظهوری مجهول برحکیم وطبیب، عربیده «امثال

لقمان » ناميله موجود بر طاقم كوچك حكايه‌لرك ده كيمى بونك وكيمى عمانلى ديكر برلقمانك اولديغنى ادعا ايدرلرسه‌ده، بو حكايه‌لرك يونان حكماسندن (اسوپيوس) ك حكايه‌لرندن مترجم اولديغى ظاهردر. || لقمان روحى = اثير واثير كبريتى دينان اوچيجى براسپرتوكه طبده پك مستعملدر.

لقمه { سش. عر. [زبانزدى : لوقما] ١. بردفعه‌ده يوتيلان يه‌جك : بمكه اوتوروب ايلك لقمه‌سنى يوتمقده ايكن ؛ ايرى ايرى لقمه‌لر يووارلايوردى. ٢. پارچه، قطعه، آزمقدار : شو ديلنجى‌يه برلقمه اتمك ويرك ؛ پيشيرديكى طاتليدن كيمسه‌يه بر لقمه ويرمدى. ٣. صولى خمورك قاينار ياغ ويا زيتون ياغى ايچنه قاشيقله دوكلسيله ايچى بوش و يووارلاق شكلده پيشن خمور كه اوزرينه شربت دوكيله‌رك ينير، وهر برى برلقمه اوله بيله‌جك مقدارده‌در. اكثرى اولولرك روحيچون طاغيليرـ : لقمه دوكمك. ٤. برنوع پنبوقلى لوكون معجونى. || سراى لقمه‌سى = طاتليسى ايچنده برجنس سرت لقمه. || لقمه لقمه ايتمك = پارچه‌لامق. || لقمه كوز = كوزقفيرداقلرى ايرى وطيشارى فيرلامش آدم.

لقمه‌جى { س. لقمه دوكوب صاتان آدم.

لقوم { يا لوقوم. س. ١. برنوع طاتلى غرابيه. ٢. راحت حلقوم دخى دينلن شكر. || حاجى لقومى = شربتله ينير قورى وشكرسز لوقوم. || قوش لقومى = صبو. قاقلرده چوجقلر ايچون صاتدقلرى يومورطه‌لى و طاتلى بر نوع اينجه خمور.

لقومجى { س. لقوم ياپان وصاتان آدم.

لقيط { سذ. عر. صوقاغه آتيلوب بولنمش يكى مولود، صوقاقده بولنمش چوجق.

لك { د. با : لق .

لك { س. فا. يوزبيك عددى.

لك { س. با : لوك.

لگام س. فا. كم، ديزگين، لجام.

لكد { س. فا. تپه، چفته. || لكدزن = تپه اوران، چفته‌لى. || لكدكوب = حيوانلرك آياقلرى آلتنده ازيلن، باصيلان.

لكلك { س. [فارسيدن مأخوذ اولوب، آنجق فارسيده برنجى كافى‌ده كاف عربيدر] معروف اوزون غاغالى واوزون آياقلى قوش كه باتاقلق اولان يرلره قونار وقيشين اقاليم حاره‌يه كوچر، لقلق؛ لكلك فورطنه‌سى = ماردك اواخرنده واقع فرطونه.

لكن { س. قارك ايچنه باتمامق ايچون آياغه طاقيلان اوركولى ايويك نوعى.

لكن { س. [فارسيدن مأخوذ اولوب جزئى تحريفله اكثر السنه‌ده مستعملدر] ايچنده ويا اوستنده ال ييقانان وبعض مايعات دوكلمه‌سنده و سائر بويله ايشلرده قوللانيلان معدن ويا چينيدن اشكال مختلفه‌ده قاب، طشت : ال لكنى، چماشير لكنى، زارزاوات لكنى. بولاشيق لكنى؛ لكن ابريق = ال ويوز ييقامه طاقمى.

لكن { حر. عر. برى ديكرينك شرطى مقامنده اولان ايكى جمله آره‌سنده قوللانيلير، اما، فقط، آنجق، شوقدر واركه، شو شرطله كه : بن كليرم لكن كيجه قاله‌مام؛ سزى اوينامقدن منع ايتم لكن ابتدا درسكزى ياپمليسكز.

لكنت { سش. عر. سويله‌ده كوجلك، ديلده عقده، پلتكلك وككمه‌لك كبى تكلمده نقصان : لساننده لكنت واردر.

لكنده { س. قبا ديكيش. || ساعت لكنده‌سى = زنجيرك صارلديغى سيلندر.

لكه { س. ١. برسطحك اوزرنده برمايع طاملامه‌سندن ويا برمادهٔ ملونه تماسندن حاصل اولان بكك، طامله اثرى، بكك صورتنده ويا بر پارچه يره مخصوص پيسلك : بوقماشده بر لكه واردر؛ اثوابى لكه ايچنده ايدى. ٢. طبيعى اوله‌رق ويا بر عارضه‌دن طولايى حاصل اولان بكك، نشان : كوزنده برلكه واردر، برلكه پيدا اولدى؛ يوزنده‌كى لكه‌لر طبيعيدر. ٣. نقيصه، عيب، شائبه، شهرت و اعتباره خلل كتيره‌جك حال و حركت : اوآدمك هيچ لكه‌سى يوقدر؛ يالكز طمعكارلغى برلكه‌در. || لكه ايتمك = برشى طاملادوب پيسلتمك، لكه‌لى ايتمك : چوجق يكى اثوابى لكه ايتمش. || لكه كتيرمك = نقيصه كتيرمك، لكه

دار ایلك : تأملسز برحركت بر قادینك ناموسنه لكه كتیره‌بیلیر.

لكه‌جی { س. اثواب لكه‌لرینی چیقاروب تمیزلمك صنعتیله چالیشان آدم، قصار.

لكه‌دار { ص. [فارسی‌یه تقلیداً تشكیل اولنمش غلط تعبیردر] لكه‌لنمش، عیبلی، نقیصه‌لی، معیوب، ناموس وشهرتنه خلل كلمش : توابعنك حركاتی او آدمی لكه‌دار ایتدی؛ عمرنده هیچ لكه‌دار اولمامش برآدمدر.

لكه‌سز { ص. ١. پیسلك وطامله اثری وبكركی اولمیان : لكه‌سز اثواب، قماش. ٢. ناموس وشهرتنه نقیصه كتیره‌جك بركونه حال وحركتی اولمیان، عفیف، مستقیم : لكه‌سز آدم.

لكه‌لتمك { فت. و :

لكه‌لمك { یا لكه‌له‌مك . فت. ١. لكه‌لی ایتمك، لكه‌پیدا ایتدیرمك : یكی اثوابی كییر كییمز لكه‌لدی، لكه‌لتدی. ٢. شهرت وناموسنه خلل كتیرمك : كندیسی مستقیم آدمدر اما مغازه سنده‌كی آدملری كندیسنی لكه‌لدیلر، لكه‌لتدیلر.

لكه‌لنمك { فل. ١. لكه پیدا ایتمك، پیسلنمك : بو قماش صودن لكه‌لنیر. ٢. شهرت وناموسنه خلل كلمك، عفت و استقامتی شبهه‌یه دوشورمك : كندیسی او ایشده لكه‌لندی؛ هیچ لكه‌لنمه‌مش برآدمدر.

لكه‌لی { ص. ١. اوستنه برشیء طاملایوب باشقه رنكده بكركلر پیدا ایتمش اولان، پیس، تلویث اولنمش : لكه‌لی اثواب، قماش. ٢. طبیعی ویا عارضی بكركلری اولان : لكه‌لی یوز، كوز. ٣. ناسزا افعال وحركاتله ناموس وشهرتی بوزلمش اولان، لكه‌دار : لكه‌لی آدم؛ اوایشده لكه‌لی چیقدی.

لله { تركیب عر. [ل حرف جربله لفظهٔ جلالدن مركب] الله ایچون، اللهه : رضاءً لله = الله رضاسیچون؛ الحمدلله = اللهه شكر؛ المنة‌لله = منت اللهه مخصوصدر؛ الحكم‌لله = حكم اللهكدر. [لله ایچون دیمه‌ملی.]

لمح { سذ. عر. و :

لمحه { سث. عر. ج : لمحات. ١. برباقمه، بركوز آتیش. ٢. پارلامه، پارلدی، یلدرامه. || لمحة البصرده = بركوز آنجه‌یه قدر، طرفة العینده.

لمس { سذ. عر. ١. طوقنمه، ال ایله طوتمه : برجسمك سرت ویا یومشاق وصیجاق یاخود صوئوق اولدیغی لمس ایله حس اولنور. ٢. حواس خمسهٔ اساسیه‌دن تماسله درك اولنانی؛ قوهٔ لامسه.

لمسی { ص. عر. ث: لمسیه. طوقنمغه منسوب ومتعلق، قوهٔ لامسه‌یه عائد : حس لمسی.

لمع { سذ. عر. و :

لمعان { سذ. عر. پارلامه، پارلدامه، یلدرامه : شیمشكك لمعانی؛ جاملر انعكاس شمسدن لمعان ایدیوردی.

لمعه { سث. عر. پارلدی. || لمعه پاش = نشر اشعه ایدن، پارلدایان.

لمق { یاخود لامق. د. [قالین هجالی كلمه‌لرده] و :

لمك { یاخود له‌مك. د. [اینجه هجالی كلمه‌لرده] اسملره‌ودیكر بعض كلمه‌لره التحاق ایدوب : ١. ایتمك، ایلمك واستعمال وتطبیق ایتمك معناسیله افعال متعدیه تشكیل ایدر : طاشلمق، طاشلامق = طاشله اورمق؛ اللمك، الله‌مك = ال ایله طوتمق؛ پاكلامق = پاك ایتمك؛ تمیزلمك = تمیز ایتمك، تطهیر ایلمك؛ دیرلامق = دیردیر ایتمك؛ پوفلمك = پوف دیه اوفلیوب سوكندیرمك. ٢. حیلولت وصیرورت واصرار یعنی كیرمك واولمق وكچیرمك معناسیله افعال لازمه تشكیل ایدر : قیشلامق = قیش اولمق : هوا قیشلادی؛ قیشی كچیرمك؛ كیجه‌لمك = كیجه‌یی كچیرمك؛ صباحلامق = صباح اولمق؛ صباحه یتیشمك. — متعدیسی لتمق (لاتمق) و لتمك ومجهول ومطاوعی لنمق (لانمق) ولنمك اولور.

لم یزل { ص. عر. [لم = حرف نفی . یزل = « زوال »دن مضا. مجزوم] زائل اولماز، باقی، دائمی، سرمدی. — [صفات اللهدندر :] خدای لم‌یزل = زوالدن منزه اولان جناب حی لایموت. [لایزال كبی .]

لندها { ص. پك بیوك وعجیب جثه‌لی، پك ایری، قوجه‌مان، دیو كبی : لندها برقاری.

لنفاء { سذ. عر. [یو. Λύμφα دن] ط. بدنك ایچنده

اوردۀ مخصوصه‌سنده جولان ایدن براق برمایع.

لَنفَوی { ص. عر. ث : لنفویه. ط. اخلاط اربعه‌سندن لنفا. سی غالب اولان که قانسز وضعیف اولور : لنفوی المزاج.

لَنك { ص. فا. طوپال، اقساق، اعرج : تیمورلنك.

لَنگَر { س. فا. کمی دمیری : فك لنگر ایتمك = دمیری قالدیروب کیتمك. ‖ لنگرانداز = دمیر آتمش ؛ کمی لنگر انداز اولدی.

لَنگَر { س. بانیردن یا بوان و کنارلری اکثلی صحن ویا تپسی : برلنگر پلاو.

لَنمَق { یاخود لانمق ولنمك. با : لمق.

لو { د. با : لی.

لَو { حر. عر. حرف شرط اولوب لساننمزده یالکز « و » ایله برابر قوللانیلیر : ولو = اولسه‌ده، حتی، بیله : ولو برکره ؛ ولو قارنداشی اولسون.

لِواء { سذ. عر. جـ : الویه. ١. سنجاق، رایت : لواء ظفر. ٢. بر ولایتك منقسم اولدیغی اقسامك هربری که برقاچ قضادن مرکبدر، سنجاق، متصرفلق : مجلس لوا ؛ محاسبۀ لوا. [وقتیله برسنجاق سپاهی عسکری دائره. سی بولنمسی وجه تسمیه‌سیدر.] ٣. ایکی آلایدن مرکب هیئت عسکریه ؛ میرلوا = بو هیئتك قوماندانی که پاشا عنوانی حائز اولان رتب عسکریه‌نك اك کوچکیدر. اختصارله لوا دخی دینلیر : لوا پاشا ؛ لوا اولدی.

لَوا { س. [یتا.] بحـ. چکمه، یسا ایتمه : لوا ایتمك.

لَواحِق { سش. جـ. عر. فد : لاحقه. با : لاحقه.

لَوازِم { سش. جـ. عر. فد : لازمه. جمع الجمعی : لوازمات. با : لازمه. ‖ عـ. عسکرك ارزاق وملبوسات وسائر مالزمه‌لرینی تدارك ایدن دائره : لوازم رئیسی ؛ لوازم مأموری ؛ اردوی همایون لوازم ریاستی.

لِواطه { سش. عر. [قوم لوط منا. سبتیله بو اسمدن مشتق] لوطیلك فعل مکروهی.

لِوالِق { ص. برسنجاق اوله‌جق وسعتده اولان : برلوالق یردر. = ص. میرلوالق، میرلوا رتبه‌سی : فلان میرالایه لوالق ویرلدی.

لَوّام { ص. عر. ث : لوامه. [«لوم» دن سمبـ.] ذم وفصل و سرزنش ایدن. ‖ نفس لوامه = برفنالغی ایتدکدن صکره حاصل اولان وجدان راحتسزلغی که نفسك اوچ نوعندن بری اولوب، دیکر ایکیسنه نفس اماره ونفس مطمئنه دینیر. با : اماره، مطمئن.

لَوامِع { سش. جـ. عر. [فد. لامعه قوللانلماز] پارلامه‌لر، انوار.

لَوائِح { سش. جـ. عر. فد : لایحه. با : لایحه.

لَوائِم { سش. جـ. عر. [فد. لائمه قوللانلماز] ذم و تقبیح اولنه‌جق ایشلر.

لوب { ص. ١. ایری و مدور. ٢. بردن یوتیله‌جق حال وصورتده اولان : لوب یومور. طه، حاضر لوب = قبوغیله برابر صوده پیشمش. ٣. یومشاق وقالین : لوب ات = تکمیل یوتدن عبارت. ‖ لوب انجیر = برجنس یومشاق انجیر.

لوب { لوپ. مه. ایری ویومشاق پارچه‌دوشمه‌سنی ویا بردن یوتلمه‌سنی تقلید وتصویر ایدر : لوب لوب دوشمك ؛ لوب لوب یوتمق.

لوبوط { س. قیصه وقالین صوپه.

لوپ { با : لوب.

لوپور { مه. ایری پارچه‌نك بردن و سرعت وحرصله یو. تلدیغنی تصویر ایدر : برسپت انجیری لوپور لوپور یوتدی.

لوپه‌داق { مه. ١. یومشاق و قالین برشیئك دوشد. یکنی و دوشرکن چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر : ات لوبه‌داق یره دوشدی. ٢. سرعت وعجله وحرصله یوتمغی تصویر ایدر : لوبه‌داق یوتدی.

لَوث { سذ. عر. پیسلك، مردار. لق، کیر، چرك : مملکتی اشقیانك لوث وجودندن تطهیر ایتمك.

لوجه { س. [یتا. Loggia] ١. کوچك بولمه، حجره، کوچك قامره. ٢. تیاترووده بر قاچ سیرجی استیعاب ایدر حجره : لوجه طوتمق ؛ مخصوص لوجه‌سی واردر. ٣. [غلطی لونجه] اصنافك کندی کتخدالرینك ریاستی تحتنده ایشلرینه متعلق مذاکره ایتمك اوزره طوپلاند.

قلری محل : قیوجیلر ، صرافلر لوجه‌سی. ٤. فرانق ماسونلرك محل اجتماعی.

لوچه { س. [یتا.] بر. کمینك باشنك ایکی طرفنده دمیر زنجیر ینك کچمه‌سنه مخصوص دلیکلر.

لَوح { سذ. عر. ج : الواح. ۱. تخته. ۲. دوز واوزرینه یازی ورسم وسائره یازیله بیلیر سطح. || مج. لوح خاطر = حافظه. || لوح محفوظ = مقدرات الهیه‌نك محرر بولندیغی لوح معنوی : لوح وقلم.

لَوحَشَ‌الله { ترکیب عر. [لا او حشه‌الله تعبیرندن مختصرکه الله اونی تبعید ایتمسین دیمکدر] ماشاءالله وبارك‌الله کبی تحسین تعبیریدر : لوحش‌الله! زهی قصر دلارا !

لَوحه { سث. عر. ۱. یازی یی حاوی دیواره آصیله‌جق کاغد : دیوارلری کوزل لوحه‌لرله تزیین ایتمشیدی. ۲. برصحیفه‌نك اوستنده‌کی قالین یازی؛ سرلوحه: برصحیفه ویا ستونك یاخود بر مقاله‌نك باشنه قونیلان عنوان.

لودره { س. لیتره، لیبره، رطل.

لودوس { س. [یو. Νότος = جنوب] ۱. جنوب روزکاری : لودوس اسمك ؛ بو کون هوا لودوسدر؛ باتی لودوسی = جنوب غربی روزکاری؛ قبله لودوسی = جنوب شرق روزکاری. ۲. جنوب جهتی : لودوسه ناظر؛ لودوس طرفنده. ۳. جنوب روزکاری، هواسی، لودوس اسدیکی کون : لودوسده انسانه برکوشکلك کلیر؛ لودوسده بالیق یمز. ٤. لودوس روزکاری فرطونه‌سی : لودوسه طوتلدق؛ بولودوسده قایغه بینلمز. || مج. لودوس پویراز = تلون، ثباتسزلق. || لودوس پویراز مقاطعه‌سی = سرسریلك.

لودوسلامق { فل. لودوس یعنی جنوب روزکاری اسمك، لودوسه دونمك : هوا لودوسلادی.

لودوسلق { ص. جنوب جهتنه ناظر، جنوب روزکارینه معروض : اوراسی لودوسلقدر.

لوده { س. اوزرینه طوپراق اورتلمش صمان وطوز و سائره یغینی.

لور { س. برنوع بیاض ویومشاق تازه پینیر : لور پینیری.

لور { س. کرد قومنك ایرانك لورستان ایالتنده ساکن بر شعبه‌سی.

لورطه { س. آیاق قابی قالبنك چاپی : باش لورطه = بیوکی؛ اورته‌لورطه = وسطیسی؛ آشاغی لورطه = کوچکی.

لَورَك { س. [یو. Λάβραξ] آق پك لذیذ معروف بر جنس ایری بالیق.

لوری { س. [غلطی : نوری] قرمزی پاپاغان.

لوز { سذ. عر. بادم.

لَوزه { سث. عر. تث. بادمجك. تثنیه صیغه‌سنده لوزتان دخی قوللانیلیر.

لوستاریه { س. [یتا.] کوچك لوقنطه.

لوستروق { س. [یتا.] قوندوره جلاسی : پوتینی لوسترو ایتمك.

لوستروجی { س. پوتین جلا ایدن آدم.

لوش { ص. ۱. قرا کلقجه، چوق آیدینلق اولمیان : لوش اوطه. ۲. تنبل، بطیء. کوشك: لوش آدم.

لوط { مخذ. انبیاء عظامدن بر ذات؛ قوم لوط = نبی مشار الیهك دین حقه وطریق فلاحه دعوتلریچون بعث بیورلدیغی قوم که خلاف طبیعت فحشیاته منهمك اولمغله من طرف الله قهر وتدمیر ایدلمشدر. || بحر لوط = فلسطینك شرق جهتنده اردن نهرینك منصب اولدیغی بیوك وصویی آجی برکول.

لوطی { ص. عر. قوم لوطك ارتکاب ایتدکاری خباثتی اجرا ایدر دنی الطبع.

لوغ { س. چامور صیوه‌لی طاملره سورتدکاری طاش سیلندر.

لوغاریتمه { س [یو. Λαγάριθμος] ر. برترتیب مخصوصده حسابات جدولی.

لوفر { س. [یو. Λουφάρι] معروف بر جنس لذیذ بالیق.

لوقانده { س. با : لوقنطه.

لوقره { س. برجنس سرچه.

لوقمه { س. با : لقمه.

لوقنطه { س. [یتا.] ۱. اجرتله یمك ییه‌جك یر، آلا-

فرانفـه آشجی دکانی : یمکی لوقنطه‌ده یر. ۲. یبـانجیلرك و یولجیلرك یاتوب قالقمه‌سنه ویمك یمه‌لرینـه مخصـوص عمومی خانه ودائره، مسـافرخانه، هوتل : برتمیز لوقنطه‌یه قوندق.

لوقوم { س. با : لقوم .

لوقه { ص. چاپاچول، بول پاچه، شهری بدلاسی.

لوك { ص. بطال، آغر، بطیء : لوك آدم. ‗ ح. آغرلق وبطائتله، قبالقله : لوك‌اوتورمق.

لوك { س. اصل اسمی لاك اولان برنوع هنـد صمغی که بویا. جیلقده وسائر ایشـلرده قوللا. نیلیر، لیقه. — صفت کبی دخی قوللانیلوب لوك بویا دینلیر.

لوگر { س. چیزمه اوجنك شکلی وقالبی.

لوکون { س. کیرچ وزیتون یاغیله دوکیـله‌رك یاپیـلان بر جنس معجون که چشمه وموصلو. قلرده وصوبوریلرینك دلیکلرینی طیقامه‌ده قوللانیلیر .

لؤلؤ { سذ. عر. جم : لآل، لآلی. اینجی، در.

لولولو { س. برایشی یاپمق ایستمین وآلدادلمغه کلمین آدمك سویلدیکی واهی سـوزلر : بن لولولو یه کلمم؛ بکاده‌می لولولو؟ عو .

لوله { س. ۱. حلقـه کبی دورلمش شیء، توده : صاچ لوله‌سی؛ قایماق لوله‌سی. ۲. چبوغك اوجنه طـاقیلوب توتونله طـولدیریلان پیشمش طوپراقدن وسائر موادن کوچك قاب. ۳. بوری، ماصوره. ٤ ماء جاری اولچیسی که درت ماصوره‌دن عبارتدر. ٥. کاغد کلاهی. || لوله طاشی = بر جنس بیاض و یومشاق طاش.

لوله‌جی { س. چاموردن چبوق لوله‌سی واوکا ممـاثل شیئلر یاپان صنعتکر. || لوله‌جی چاموری = لوله‌جیلرك قـوللاند. قلری اوزلی وسـوزلمش قزیل بالچیق.

لولی { س. فا. جم : لولیان. کوزل چنکی، رقص ایدن چنکانه قیزی .

لوم { سـذ. عر. ۱. ذم، تقبیح، فصل. ۲. پایلامه، عتاب، سرزنش : لوم ایتمك؛ لوم لائم = ذمامت ذمی.

لومبار { س. [یتا.] بح. حرب سفینه‌سنك طوبك آغزی اوکنده‌کی دلیکی.

لومبوز { س. بح. واپور قماره‌لرینه آیدینلق ویرمکه مخصوص مدور پنجره که قالین جام ومتین قپاقله قپالی اولور.

لون { سـذ. عر. جم : الوان. ۱. رنك، بکز، بویا. ۲. نوع، درلو، چشید : الوان قماشلر.

لونجه { س. عو. لوجه‌دن غلط. با : لوجه.

لوند { س. [یتـا. Levantino = شرق، شرق اهالیسندن] وقتیله وندیکلیلرك معاشله قوللا. ندقلری خفیف عسکر . ‗ ص. جست وچالاك، سریع الحرکه، خفیف طور وحرکتلی ویاقشیقلی قیـافتلی . || شهلوند = باش لوند. مج. ایریجه یاپیلی کوزل .

لوند { س. [یتـا . Levante = قالدیران] بح. لومبار قپا. غنی قالدیرمغه مخصـوص زنجیر وپلانغه .

لوندانه { ص. ح. جست وچالاك طرزنده، خفت وسرعت حرکتله، یاقیشیقلی و خفیف بر روشـله : لوندانه یورویش؛ لوندانه یوریور؛ برطور لوندانه ایله .

لوندلك { س. جست و چالاك طرز وحرکتی، خفیف ویاقیشیقلی حرکت وطور وقیا. فت : لوندلك صاتمق ایستیور.

له { حج. با : ایله.

لَهُ { ترکیب عر. [ل = حرف جر. ه = ضمیر متصل مفرد مذکر] ۱. اونك ایچـون، اوکا : مغفورله = عفو وغفران اولنمش. ۲. برینك منفعتنه وایلکی ایچون اولنـان حرکت، علیه ضدی : کیمسـه‌نك له وعلیهنده سوز سویلمز؛ اونك لهنده شهـادت ایده‌جك چوق آدملر واردر اما علیهنده کیمسه شهـادت ایتمیـور؛ اونم لهمده ایدی. [عـوام زبانزدنده لهو تلفظ اولنوب لهوسنده دینیر.] || د. [نحو عربیده] مفعول له = سبب وعلت یعنی ایچون معناسنی بیـان ایدن مفعول منصوب : ضربته تأدیبـاً کبی. — مؤنثی لها، تثنیه‌سی : لهما، جمعی : لهم، اولوب بعضا بونلر دخی قوللا. نیلیر : مغفورلها.

لَه { مخ. پولونیـه مملـکتی واها. لیسنك جنسیتی : له دیاری؛ له لسانی. — مملـکته لهستان دخی دینیر .

لَهَب { سذ. عر. آلو. ذ. || ابو لهب = فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمی اولدیغی حالده الك

زياده علیهنده بولنوب دشمنلك ايدن خبيث .

لَهجه { سڈ. عر. ١. سويلنيلان لسان. لغت، وعلى الخصوص برلسانك شعبه‌لرندن بهرى، فر. Dialecte : لهجهٔ عثمانيه : لهجهٔ جغتائيه. ٢. لغت كتابى، وفيق پاشانك لهجهٔ عثمانيسى . ٣. تر. بكزر، چهره، سيما : لهجه‌سى بوزوق.

لَهجه { ص. لهليلرك لسانده ويا طرز واصولنده اولان : لهجه لسان؛ لهجه‌خوره. == ح لهليلرك لسانده : لهجه‌سويلمك، يازمق. == س. لهليلرك لسانى : لهجه اسلاو السنه سنندندر.

لِهذا { ح. عر. [ل = حرف جر، ايچون. هذا = اسم اشارت، بو] بونك ايچون.

لَهلى { س. ص. لهستان اهاليسندن وله جنسيتى منسوبيننندن آدم : برلهلى كلدى .

لَهُم { تركيب عر. با : له.

لَهِم { لهلمك وسائره. با : لهيم وسائره.

لَهو { سذ. عر. اويون، اكلنجه، فائده‌سز ولزومسز ايش : لهو ولعب.

لَهيب { سذ. عر. ١. آلو. ٢. آتشك صيجاقلغى، حرارت.

لَهيم { س. [عر. « لَجْم » دن] معدنلرى ياپيشديرمه‌يه يارايان قالاى وسائره.

لَهيملتمك { فتد. (معدنى برشيئى) قالاى وسائره ايله ياپيشديرتمق.

لَهيملمك { ياالهيمله‌مك. فتد. معدنى شيئلرى قالاى وسائره ايله ياپيشديرمق.

لَهيملنمك { لج. [معدنى برشى] قالاى وسائره ايله ياپيشديرلمق.

لَهيملى { ص. قالاى وسائره ايله ياپيشديرلمش (معدنى شئ).

لى { ياخود لو. د. اسملره لاحق اولوب، ١. صاحبلك ومالكيت معناسيله صفتلر تشكيل ايدر : دولتلى = دولت صاحبى؛ پاره‌لى = آقچه‌يه مالك. ٢. مقارنت وشمول والتزام بيان ايدر : معنالى = معناسى اولان؛ صولى = صوبى چوق اولان؛ ياغلى = ياغله ياپلمش. ٣. اتصاف وموصوفيت بيان ايدر : عقللى = عاقل؛ صبرلى = صبور؛ زحمتلى = زور؛ كبرلى = متكبر. ٤. منسوبيت بيان ايدر: استانبوللى = استانبول اهاليسندن اولان؛ ايرانلى = ايرانى؛ فرانسه‌لى = فرانسز. ٥. مصدريت اسمنه التحاق ايده‌رك صيغهٔ التزاميه‌يى تشكيل ايدر، وبو حالده « مه » ادات مصدريتنك « ه » سى حذف اولنور : كلملى (كلمه‌لى)؛ يازملى (يازمه‌لى)؛ كيتمليم، كيتمليسك، كيتمليدر، كيتمليز، كيتمليسكز، كيتمليدرلر. ٦. صيغهٔ غائبه‌يه التحاق ايدوب صيغهٔ ابتدائيه‌يى تشكيل ايدر : كله‌لى = كلديكى كوندن برى؛ يازه‌لى = يازديغى وقتدن برى؛ كلدم كله‌لى = كلديكم آندن اعتباراً، كلديكم وقتدن شمدى‌يه قدر؛ كله‌ليدن برى = كلنديكى زماندن شمدى‌يه قدر. — رسمى عنوانلرده اسكى املاسيله « لو » يازلمق عادت اولمشدر : رفعتلو، سعادتلو، دولتلو. — اينجه هجالردن صكره « ى » ويا « و » ى اينجه، وقالين هجالر عقيبنده قالين اوقونور.

لِياقت { سڈ. عر. [عربى تعبيرلرده « لياقه » صورتنده ده قوللانيلير.] ١. لايق وشايان وسزاوار اولمه، يارارلق، استحقاق، شايستكى : اوآدمك بوايشه، بوايشك سزه لياقتى واردر؛ هرايشده لياقت آرامالى. ٢. اهليت، اقتدار، رويت : ارباب لياقتدن؛ اونك اقتدار ولياقتى مسلمدر.

لِياقتلى { ص. اهل، مستحق.

لَيال { سذ. ج. عر. و :

لَيالى { سذ. ج. عر. فد : ليل. با : ليل.

لِئام { صذ. ج. عر. فد : لئيم. با : لئيم.

ليپارى { س. [ر.] اسقومرى‌يه بكزر وآنجق قارنى بكلكى برجنس بالق.

ليپسقه { س. ص. اساساً ليپسقه (يعنى لاپسيغ) شهرندن كلن برنوع اپيكه مشابه صارى وكوزل صاچه اطلاق اولنور : ليپسقه صاچلى؛ ليپسقه‌لرنى طراقله ايكى‌يه بولمش.

ليپسوس { س. [ر.] اسقوربيت باليغنك برجنس كوچكى .

لَيتَ { د. عر. اولسه ايدى، كاشكه. ذ. || ليت لعل =

باقه‌لم و بوكون يارين كبى سوزلرله اويالاندیرمه، تعلل، سورنجمه‌ده براقمه: ليت لعل ايله وقت كچيريور.

ليتوغرافيا { ياخود ليطوغرافيه [س. يو. Λιθογρα-φία] ١. طاش باصمه‌سى، مخصوص مركبله يازلمش بريازى ورسم وساره‌نك ينه بوكا مخصوص كلسى بر طاشه كچيرلمسيله طاشك اوزرينه مركبلى بر مردانه كچيرلدكده يالكز يازيلرك اوزرينه مركب براقمسى و اوستنه كاغد قونوب ماكينه‌نك آلتنده صيقيشديرلمسيله طبع وتمثيلك حاصل اولمسندن عبارت طباعت اصولى: ليتوغرافيانك كشفى؛ ليتوغرافياده مهارتى واردر. ٢. ليتوغرافيا مطبعه‌سى، طاش باصمه خانه‌سى: فلانك ليتوغرافياسنده باصلمشدر. — بردن مختلف رنكلرله باصمق اصول جديده‌سنه «خروموليتوغرافيا»، و فوطوغرافله آلنان رسمك طاشه كچيريلوب ليتوغرافيا اصولنجه تكثير نسخى صنعتنه‌ده «فوطوليتوغرافيا» دينير.

ليتوغرافياجى { س. طاش باصمه‌سى صنعتنى بيلن واجرا ايدن ويا برطاش باصمه‌خانه‌سنى اداره ايدن آدم.

لَيث { سذ. عر. آرسلان، اسد، شير. ذ.

ليثارغوس { [س. يو. Λιθαργία] ط. خسته‌لق ايجابى اولان برنوع آغر اويقو، نوم مستغرق.

ليرا { ياخود ليره. س. [ايتا. Lira] آشاغى يوقارى يوز غروش ويكرمى فرانق قيمتنده آلتين سكه: عثمانلى ليراسى، فرانسز، انكليز ليراسى.

ليرالق { ص. برقاچ ليرا قيمتنده اولان: يوز ليرالق بر آرابه؛ بوآت قاچ ليرالقدر؟

ليس { ص. فا. [«ليسيدن» فعلندن سمص. اولوب بعض صترلرده بولنور] يالايان، يالاييجى: كاسه ليس = چناق يالايان، طالقاوق.

ليف { سذ. عر. ج: الياف. ١. خرما آغاجى قبوغندن وبوكا مشابه نباتى شيلردن چيقان اپليك اپليك شىء: ليفدن اورلمش زنبيل؛ حمام ليفى = حمامده اكنك ايچنده صابونى كوپورتمكه مخصوص ليف پوسكولى؛ ليف خلاطى؛ ليف كبى = پك سرت و خشر خشر: صاچلرى ليف كبى اولمش. ٢. تش.، نبا. اينجه اپليكلر صورتنده ماده، فر. Fibre.

ليفى { ص. عر. ذ: ليفيه. تش.، نبا. اپليك اپليك شكل وصورتنده اولان: مادۀ ليفيه.

ليقاطوره { س. [ايتا. Ligatura = رابطه] بح. صالاماستره‌دن معمول سجيم وباغ.

ليقوريتوز { س. [ر.] سيورى بورونلى و بودور كفالدن يعنى بالاترينه وقانبوت باليقلرندن ايسده قوروتمغله ياپدقلرى باليق باصديرمه‌سى.

ليقه { سذ. عر. ١. ايس مركبى حقه‌لرينه قونيلان خام ايپك حقه‌يه ليقه قومق، ليقه‌سنى دكيشديرمك. ٢. تر. بوياجى و ياليدیزجيلرك آستار مقامنده قوللاندقلرى و هندن چيقان برنوع صمغ، لاك، لوك.

ليك { حر. فا. لكن، اما، آنجق. عر.

لَيل { سذ. عر. ج: ليال، ليالى. كيجه، شب: ليل ونهار = كيجه كوندوز؛ تساوىء ليل ونهار = كيجه ايله كوندوزك مساوى اولمسى كه ماردك ٩ نده يعنى نوروز كونى و ايلولك ٩ نده اولور. || انصاف الليل = كيجه يارسى كه آلافرانغه ساعت اون ايكى اولور.

لَيلاً { ظر. عر. كيجه‌وقتى، كيجه‌لين: هوانك صيجاقلغندن ليلاً سياحت ايدرلردى.

ليلاق { س. صالقيم شكلنده ومور و بياض رنكلرده معروف بر چيچك و بونى ويرن آغاج.

لَيلك { س. با: لكلك.

ليله { سذ. عر. برتك كيجه: ليلۀ مباركه؛ ليلۀ قدر؛ ليلۀ معراج؛ ليلۀ رغائب.

لَيلى { ص. عر. ذ: ليليه. ١. كيجه‌يه منسوب ومتعلق، كيجه وقتى واقع اولان: اجتماع ليلى؛ مصاحبت ليليه. ٢. كيجه قالينان، ايچنده ياتيلان: ليلى مكتب = شاكردانى كيجه ايچنده ياتان مكتب. ٣. كيجه دخى قالان: ليلى شاكردان = كيجه دخى مكتبده ياتان طلبه.

ليمان { س. [يو. Λιμήν] كيلرك بارينه‌دقلرى و روزكاردن

امین اوله‌رق بوشانوب طارلد. قلری محفوظ طبیعی ویا صنعی قوی. مرسی، مینا: لیمانه کیرمك؛ لیمانده یاتمق. || لیمان رئیسی = لیمان ایشلرینی اداره ایدن و لیمانه کیروب چیقان سفائندن رسم آلان بحریه ضابطی. || لیمان اوطه‌سی = لیمان رئیسنك اداره خانه‌سی. == ص. یاتیق، ساکن، دوز: دکیز، هوا سوت لیمان ایدی.

لیمانلامق { فل. ۱. لیمانه کیرمك، لیمانده طورمق: کمی برقویك ایچنه لیمانلادی؛ بش کون ازمیرده لیمانلادق. ۲. کسب سکونت ایتمك، یاتیشمق: هوا، دکیز لیمانلادی.

لیمانلق { س. ۱. لیمان کبی یر، امین و محفوظ قوی: اوواده بر لیمانلق واردر. ۲. سکون، سکونت: اورته‌لق لیمانلغی. == ص. ۱. لیمان اتخاذ اولنه‌بیلیر، محفوظ: لیمانلق بر قوی؛ دکیزك اوراسی لیمانلقدر. ۲. ساکن، سکونتلی، طالغه‌سز: هوا، دکیز لیمانلق ایدی.

لیمبه { س. بر نوع یوك قایغی، اشلیب.

لیمون { س. [یو. Λειμώνιον] پورتقاله مشابه صاری و اکشی معروف میوه که یمکلره قونور و لیموناطه اسمیله شروبی یاپیلیر: لیمون صیقمق. || لیمون آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج. || طاتلی لیمون = اکشی اولمیان جنسی. || لیمون کبی = پك صاری.

لیموناطه { س. صو و شکرله قاریشیق لیمون عصاره‌سندن عبارت شربت.

لیموناطه‌جی { س. لیموناطه دینلن لیمون شربتنی یاپان وصاتان آدم.

لیمونلق { س. قیشین لیموز و پورتقال آغاجلرینی واوکا مشابه اشجار وچیچکاری بارینديرمغه مخصوص صوبه‌سز جامکان: بو باغچه‌یه بر لیمونلق لازم.

لیمونلی { ص. لیمونله تربیه اولنمش، لیمون وضعیله اکشیدلمش.

لیمونی { ص. لیمون رنکنده، آچیق و آز یشیله چالار صاری: لیمونی رنك. == س. بو رنك: لیمونی کوزل بر رنکدر.

لیمه { س. فا. اوزون پارچه، اوزون دیلیم: لیمه لیمه کسمك.

لَیِّن { ص. عر. ؤ: لینه. [«لین»دن صش.] یومشاق، ملایم، نرم. || لین‌الجانب = کوریشلمسی قولای، کبرسز، قانی صیجاق. || د. [صرف عربیده] حروف لینه = ا، و، ی حرفلری.

لینَت { سش. عر. یومشاقلق، ملایمت، انقباض ضدی، اسهال: لینتی اولمق؛ لینته اوغرامق.

لینك { س. آتك قورت کیدیشیله یورویشی.

لیوار { س. [ایتا. Vivaio دن مأخوذ ر. Βιβάρι دن] دیری بالیق حفظ ایتدکاری دکیزدن مفرز قپالی حوض ویا دلیکلی انبار وسپت.

لَئیم { ص. عر. ؤ: لئیمه. ج: لیام. [«لوم» دن صش.] ۱. لومه شایان، آلچاق، دنی، ذلیل. ۲. کریم مقابلی، ناکس، خسیس.

م

م { میم. س. [عر. سث.] ترکجه الفبانك یکرمی یدنجی حرفی اولوب، حروف سامیه‌نك اصل صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده اون اوچنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٤٠ عددینه مساویدر. شکل عبرانیسی מ و شکل سریانیسی ܡ اولوب، بونلرك بر طرفدن عربی (م) له ودیکر طرفدن یونانی ولاتینجه M ایله مشابهتلری ظاهردر. تاریخلرده محرم شهر عربیسنه علامتدر. « معلوم » کلمه‌سی یرینه دخی قوللانلمغله، جلب دقت ایچون اشارت اولنمسی مرام اولنان اسملرکده بالاسنه یازیلیر. کتاب وسائره نهایتنده « تم » یعنی « بیتدی » مقامنده قوللانیلیر. ترکجه‌ده کلمه‌لرك ایلك حرفی یرینه قونیله‌رق اتباعاً مستعمل مهملات تشکیل ایدر: تارله مارله، دوه موه، ایش میش، ساعت ماعت کبی.

م { ض. ضمیر اضافینك مفرد متکلمی اولوب مجزوم اوقونور، وماقبلی ساکن ایسه، کسره ایله متحرك اولور، که بو کسره‌ده ماقبلنده‌کی هجایه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور: بابام = بنم پدر؛ طبیم؛ تیزه‌م؛ ایشم؛ باشم؛ برادرلرم؛ قارنداشلرم. جمعی « مز » در.

م { فل. ایمك فعل اسنادیسنك مضارع صیغه‌سنك نفس متکلم وحده‌سیدر، که بودخی ساکن اولوب، ماقبلی‌ده ساکن اولورسه هجایه کوره کسرهٔ خفیفه ویا ثقیله ایله متحرك اولور. سزی ایستین بنم؛ بن ترکم؛ بن باباکم. ماقبلی متحرك یعنی حرف املا اولورسه، بریاء مکسوره توسط ایدوب « یم » اولور: نره‌ده‌یم؟ بوراده‌یم؛ بن بدلا می یم؟ — کلیرم، کله‌جکم، کلمشم، کلدم (اصلی: کلدیم) کبی صیغه‌لرده‌کی « م » دخی بودر. — منفیسی « دکل » لفظیله اولور: بن دکلم؛ بن اوقدر جاهل دکلم.

مَ { و مْ یاخود مه و ما. د. فعلك مادهٔ اصلیه‌سیله ادوات ملحقه‌سی آره‌سنه کیروب منفیسنی تشکیل ایدر: کلدی، کلمدی، (کلمه‌دی)؛ یازدی، یازمدی (یازمادی)؛ یازه‌جق، یازمیه‌جق (یازمایه‌جق)؛ کل، کلمه؛ کالك، کلمه‌یك؛ آلمق، آلمامق. مضارعده حرف مضارعتله برابر « مز، ماز » ومتکلمده « مم، مام، میز، مایز » اولور: کلمز، کلمزلر، کلمزسك، کلمزسکز، کلمم، کلمیز؛ یازماز، یازمازلر، یازمازسك، یازمازسکز، یازمام، یازمایز.

ما { د. مادهٔ آنفه‌یه با.

ما { حه. اشته، نا، آل، ذ.

ما { اسم موصول عر. اشیایه مخصوص اولوب « او شی » که معناسیله وبعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: ماقبل = اوسته‌ده‌کی؛ مابعد = آلتده‌کی؛ مادام = اولدقجه، بولندقجه؛ ماشاءالله = اللهك ایستدیکی؛ مابین = آره‌ده‌کی؛ ماجرا = جریان ایدن؛ ماحصل = حاصل اولان؛ ماصدق = مطابق؛ مانحن فیه = بحثنی ایتدیکمز؛ ماحضر = حاضر نه وار ایسه؛ مابه الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان.

ماء { سذ. عر. ج: میاه. صو، آب: ماء جاری = آقار صو؛ ماء لذیذ = طاتلی صو؛ تداوی بالماء = صوایله علاج یاپمه. || کیم. Hydro تعبیر یونانیسنی ترجمه ایدر: حامض ماء = Hydracide؛ حامض

كبريت ماء = Acide hydro - sulfurique .

مآب { سذ. عر. [« اياب » دن سم.] ١. عودت ورجوع اولنه‌جق محل، كرى دونيله‌جك ير. ٢. صيغينه‌جق محل، ملجأ، معاذ : شوكت مآب = شوكت و احتشامك ملجئى، شوكتپناه، شوكتلى.

مآثر { سذ. جر. عر. فد : مأثر. با : مأثر.

مآخذ { سذ. جر. عر. فد : مأخذ. با : مأخذ.

مآل { سذ. عر. معنى، مفهوم : مآل بيت؛ خلاصهٔ مآل.

مآلاً { ح. عر. مفهوم جهتيله، لفظاً وحرفياً اولميه‌رق، معنى ومفهوم اعتباريله : درسى مآلاً تقرير ايتمك؛ بعض اشعار عربيه‌يى مآلاً ترجمه ايتدى.

مآلسز { ص. مفهوم و معناسى اولميان، معناسز : مآلسز بر بيت.

مابقى { س. [مابقا يرينه غلط تعبير در] قالان، بقيه، قصور.

مابلاق { س. [عر. « مبلغ » دن غلط] اجزاجى ومعجونجى قاشيغى، دوز قاشيق.

مابه‌الافتخار { تركيب عر. كند. يسيله اوكنيلان، افتخار اولنان، سرمايهٔ افتخار : ملت اسلاميه‌نك مابه‌الافتخاريدر.

مابين { س. عر. ١. آره‌ده‌كى شئ، آره‌لق، آره : بن اونلرك ماييننه كيرمم؛ ماينلرنده برطاقم سوزلر جريان ايتمش. ٢. حرم ايله سلاملق آره‌سنده‌كى دائره ويا اوطه‌كه هم حرم هم سلاملق طرفندن قوللانيلير : مابين اوطه‌سى. ٣. سراى همايونك وكلا و سائر ذواتك مراجعت ومقربينك اقامت ايتدكلرى دائرهٔ مخصوصه‌سى : مابين همايون.

مابينجى { س. مقربين حضرت پادشاهينك بهرى، قرين، قرنا : باش مابينجى = سرقرنا؛ ايكنجى مابينجى = قرين ثانى.

مابينجيلك { س. قرنالق، قرنا خدمت ووظيفه‌سى : مابينجيلك شرفنه نائل اولدى.

مايه { س. مج. ١. اوجى حلقه‌لى جيواطه. ٢. كمى داخلى تنويره مخصوص زيتون ياغيله ياقيلان سپرلى فنار.

مات { س. شطرنج اويوننده مغلوبيت : مات اولمق = يكلمك، مغلوب اولمق؛ مات ايتمك = يكلمك، مغلوب ايتمك. || مج. مات قالمق = حيران ومبهوت اولمق.

ماتقاب { س. منقب اسم عربيسنك تر. ز بانزديدر. با : منقب.

ماتقدم { س. عر. [ما = اسم موصول - تقدم = فعل ماضى] تقدم ايدن شئ، كچن شئ، كچمش زمان، اوائل.

ماتم { سذ. عر. جر : مآتم. [اصلى : مأتم] ١. براولو ايجزن آغلاشوب سياهه كيينمه وذوق واكلنجه‌دن اجتناب، ياس، عزا : ماتم طوتمق. ٢. محرمك ايلك اون كوننده امام حسين (رضه) افندمزك شهادتنى واهل بيت نبوينك مصائبى ايچون ياس طوتوب مرثيه‌لر اوقومه رسمى كه يوم عاشورا ايله ختام بولور : ماتم ايتمك.

ماتمزده { ص. فا. [عر. ماتم = ياس - فا. زدن = اورمق] ياسه طوتلمش، ياسلى، مصيبته دوچار.

ماتمكده { س. فا. ياس اوى، برينك وفاتيله ماتم طوتيلان خانه.

ماتملى { ص. ياسلى، ياسى اولان.

ماتيس { ص. [ر. Μέθυσος] سرخوش، صيزمش. عو.

مأتين { عد. ت. عر. [فد : مائه] ايكيوز : مأتين والف تاريخنده = بيك ايكيوزده.

ماتيه { س. [عر. ماده دن ؟] ايريك طولى وآزمش پاره، اوكلاز پاره : سيويلجه‌يى ماتيه ايتمك = آزديرمق.

ماثال { س. [عر. « مثل » دن] با : مصال.

مآثره { سذ. عر. جر : مآثر. اسلافدن اخلافه يادكار قالان بيوك وشانلى ايش، باعث افتخار فعل وحركت : اجدادمزك مآثريله افتخار ايدرز. [جمعى دها مستعملدر.]

ماجد { ص. عر. ث : ماجده. [« مجد » دن سف.] مجد و شرف صاحبى، شانلى : والد ماجد حضرت شهريارى.

ماجرا { س. عر. [ما = اسم موصول - جرا = « جريان » دن فعل ماضى] جريان ايدن شئ، وقوع بولان حال، وقعه : بنم ماجرادن خبرم يوغيدى؛ ماجرايى اولديغى كبى نقل ايتدى؛ بينلرنده برماجرا واردر.

مأجوج { سخ. يأجوج ايله برابر آخر زمانده خرابلقلر ايده‌جك ايكى قومك اسملرى كه بونلرك علامتى پك قصيرالقامه اولملريدر.

مأجور { ص. عر. [«اجر» دن سمف.] ايتديكى خدمت ويا ايلدكى اجر ومكافاتنى كورن، اجر و مكافاته نائل : ثواب ايدن البته مأجور اولور.

ماچونه { س. [تكا. Machine = ماكينه] بحـ. بيوك ثقلتلرى قالديرمغه مخصوص بخارله ايشلر بيوك بوجرغاد.

ماچين { سخ. عوام لساننده چين اسمنه اتباعاً قوللانيلير : چين ماچين.

ماحصل { س. عر. [ما = اسم موصول. حصل = «حصول» دن فعل ماضى] حاصل اولان، حصوله كلن، نتيجه.

ماحضر { س. عر. [ما = اسم موصول. حضر = «حضور» دن فعل ماضى] حاضر اولان، حاضر هرنه بولنديسه : ماحضر دن برآز يمك كتيرديلر.

ماحى { ص. عر. ث : ماحيه. [«محو» دن سف.] محو ونابود ايدن، يوق ايلين.

ماخات { س. [عر. «محط» دن غلط] با : محط.

مأخذ { سد. عر. [«اخذ» دن سم] ١. برشيئك آلنديغى ير، محل اصلى، منبع. ٢. برمؤلفك بركتاب يازمق ايچون مراجعت ايدوب ايچلرندن معلومات آلديغى كتابلرك بهرى : اوكتابى يازمقده چوق امك صرف ايتديسه‌ده مأخذلرى نقصان ايدى؛ خالص تركجه كله‌لر ايچون مأخذ بولمق پك زوردر.

ماخلق‌الله { س. عر. [ما = اسم موصول. خلق = «خلق» دن فعل ماضى. الله = لفظهٔ جلال] جناب حقك هر ياراتديغى، بتون مخلوقات، جم غفير: بازار يرينه ماخلق‌الله طوپلانمشلردى.

مأخوذ { ص. عر. ث : مأخوذه. [«اخذ» دن سمف.] ١. آلنمش، اخذ وقبول اولنمش، مقبوض: شوقدر غروش مأخوذم اولدى. ٢. اخذ واستعاره اولنمش، منقول : بر طاقم بيتلرى سعدينك بوستانندن مأخوذدر؛ بيان ايتديكى افكار ومطالعاتك چوغى غرب آثارندن مأخوذدر. = سد. عر. ج : مأخوذات. آلنان مبلغ، دفترده آلنمش آقچه‌نك يازلديغى قسم، مقبوض: مأخوذاتى نقصان يازمش؛ مأخوذات خانه‌سنه حيله قاريشديرمش.

ماخور { س. [فا. «ميخوار» دن غلط] مو. بر مقام مخصوصك اسمى.

مادام { تركيب عر. [ما = اسم موصول. دام = «دوام» دن فعل ماضى] ١. دائم وباقى اولدقجه : مادام‌الحياة = صاغ اولدقجه، عمرى اولدقجه. ٢. [ميم ساكنه ايله] چونكه : مادام كورمك ايستيورسكز كلك كورك. بومعنا ايله بعضاً «كه» اداتى‌ده آلير : مادام كه بويله‌ايستيورسكز بويله اولسون.

مادام { ياخود مادامه. س. [فر. Madame] ١. فرنك خانمى، اولنمش فرنك قادينى : بر مادام كلدى. ٢. زوجه : فلان موسيو مادامه‌سيله برابر كلدى.

ماداپول { س. [اصلى : ماداپولام] اساساً بو اسمله مسمى هند شهرندن چيقان بز و بونك اوروپاده ياپيلان تقليدى، پاتيسقه.

مأدبه { سث. عر. ج : مآدب. ضيافت، دعوت، دوكون. ذ.

مادح { ص. عر. ث : مادحه. [«مدح» دن سف.] مدح وثنا ايدن : مادح جناب نبوى حسان بن ثابت حضرتلرى.

مادر { س. فا. آنا، والده، ام : پدر و مادرى. ‖ مادر بخطا = حرام زاده، ولدزنا.

مادرانه { ص. فا. آنايه ياقيشير، والده‌يه منسوب ومتعلق وسزاوار اولان : شفقت مادرانه. = ح. والده‌يه ياقيشير ووالده‌لكه مخصوص برطرز وصورتده : كنديسنى مادرانه درآغوش ايتدى؛ او قادين كنديسنه مادرانه باقمشدر.

مادرزاد { ص. فا. آنادن طوغمه، طبيعى، خلقى، جبلى : كرم وسخاوت كنديسنده برخصلت مادرزاد در؛ لسان مادرزاد = آنادن اوكرنيلن لسان، آنا لسانى.

مادرى { ص. فا. والده‌يه منسوب ومتعلق : مهرمادرى.

مادون { س. عر. [ما = اسم موصول. دون = آلت] ١. آلت طرف، برشيئك آشاغيسنده بولنان جهت : بيك عددى

ما دوننده؛ بومقدارك مادوننده اولماملی. ۲. امر آلتنده بولنان، دیکرینك امر وحكمی آلتنده اولان، مافوق مقابلی : برآمر دائما مادوننی قایرمغه واونلرله یوزکوز اولمامغه چالیشملیدر؛ مافوقیله کچنمیورسه‌ده مادونیله پك ایی کچینیور.

مادّه { سـ‌ش. عر. ج : مواد. ۱. مایه، جـوهر، برشیئك متشكل بولندیغی جسم، كراسته، عنصر : بونك ماده‌سی نه‌در ؟ مادۀ اصلیه‌سی بللی دکلدر. ۲. ال ایله طوتیلور وکوزله کوریلور شیء، جسم : آغران یره طوقونلنجه ایچنده برماده بولندیغی حس اولنـور؛ طبیعت مـواد اجنبیه‌یی بدندن طیشاری آتمغه مائلدر. ۳. ایش، خصـوص، کیفیت : بوبیوك برماده دکلدر؛ بعض موادك مذاکره‌سی؛ برقاچ لیرالق برماده در. ٤. قانون و نظام بند وفقره‌سی؛ قانون جزانك فلانجی ماده‌سی حكمنجه؛ مادۀ قانونیه. ٥. لغت کتابنك برکلمه‌دن بحث ایدن فقره‌سی : مادۀ آنفه‌ده بیان اولنان کلمه. ٦. ایریك، جراحت : بوچیبانك ایچنـده چوق ماده واردر. ۷. آلت ذکور.

ماده { س. فا. دیشی حیوان. ذ.

مادّةً { ح. عر. ۱. ماده وجسم اوله‌رق، معاً مقابلی : بو اوندن مادةً دها بیوك، دها آغردر. ۲. ایشله، سوزله‌دکل، فعلاً : بن سـو یلدیکمی مادةً اثبات ایدرم.

مادّی { ص عر. ؤ : مادیه. ۱. روحانی ومعنوی اولمیان، جسمانی : بو مادی برشیئدر؛ مادی ومعنوی استفاده. ۲. سوزدن عبارت واعتباری اولمیوب حقیقی وفعلی اولان : بن مادی تمتع کوستریورم. == سذ. عر. ج : مادیون. روحانیاته اینانمیوب یالکز جسمانی ومادی شیئلره ایننانان، ملحد فر. Matérialiste : مذهب مادیون = الحاد.

مادِّیّات { سـ‌ش. ج. عر. مادی وجسمانی شیئلر، کوزله کوریلور وال ایله طوتیلور شیئلر، معنـویات وروحانیات مقـابلی : یالکز مادیاتله اوغراشیور.

مادِّیّون { سذ. ج. عر. فد : مادی. با : مادی.

ماذَریون { سذ. عر. نبا. طول آبدال اوتی.

مَأذون { ص. عر. ؤ : مأذونه. [« اذن » دن سمف.] ۱. اذن ویرلمش، اذن آلمش، اذنلی، رخصتلی، اذن ورخصت ایله کیتمش اولان : کندیسی بو کون مأذوندر. ۲. درس ویا مشـق ویرمکه یاخود برایش وصنعت اجراسنه اذن واجازت آلمش اولان : علوم عربیه‌ده، خطاطلقده مأذوندر، علم حقوق مأذونلرندن.

مَأذونِیَّت { سـ‌ش. عر. اذنلیلك، اذن، رخصت، مرخصیت : موکلی نامنه مقاوله‌نامه امضاسنه مأذونیتی واردر؛ ایجاب حاله کوره حرکت ایتمکه مأذونیت تامه‌سی واردر؛ کندیسنه مأذونیت کامله ویرلمشدر.

مار { س. فا. ییلان، حیه.

مارّ { ص. عر. ؤ : ماره. [«مرور» دن سف.] کچن، کچمش، کذشته : مارالبیان = بیانی کچمش؛ مارالذکر = ذکری سبق ایتمش. == سذ. عر. ج : مارین. کچن، مرور وعبور ایدن : مارین و عابرین = کلوب کچنلر، کلن کیدن.

مار { ص. فا. تارومار. با : تار مار.

مارانغوز { س. [ایتا. Marangone.] طولاب وماصه ویازیخانه کبی اینجه تخته ایشلری یاپان صنعتکر، نجار : مارانغوز ایشی. || مارانغـوز بالیغی = بر جنس بالیق.

مارانغوزلق { مارانغوز صنعتی : مارانغوزلق ظریف برصنعتدر.

مارپوچ { س. [بلكه فا. ماربوش = ییلان کسوه‌سی] و :

مارپیچ { س. [فا. مار = ییلان. پیچیدن = طولاشمق] حلزونی تلدن معمول واینجه مشینله مستور وآچیلوب طوپلانیر اوزون بوری‌که نارکیله‌یه طاقیلیر وتونبکی دومانی اونك ایچنـدن کچه‌رك ایچنك آغزینه کیدر : نارکیله مارپیچی.

مارپیچجی { س. نارکیله مارپیچی یاپان وصاتان آدم : مارپیچجیلر چارشیسی.

مارت { س. [لاتینجه‌دن. اصـل حرب الهی زعم اولنان مریخك اسمندن مأخوذدر — آخرنده‌کی « ت » تحریك اولنجه «د» اولور] سنۀ شمسیۀ رومیه‌نك

اصل برنجی وبعده کانون اولدن بدأ اولنمغله اوچنجی آیی، آذار : مارت قپودن باقدیرر قازه‌یه کورك یاقدیرر؛ مارت هواسی = قرارسز، متلون.

مارتولوز { سـ. [ر. Ἀρματω-λός = مسلح] ١. مسلح آدم، محافظ، قیر سرداری. ٢. وقتیله طونه قورصانی.

مارتی { سـ. کوکرجیندن بیوجك معروف دکیز قوشی.

مارتیقه { سـ. بحـ. قره‌دکیز سواحلنده قوللانیلان باشی ایچری‌یه طوغری قیورلمش ایکی دیرکلی برجنس کمی.

مارج { مه. مکرر قوللانیله‌رق سسله یوتمغی تصویر و تقلید ایدر : مارج مارج یوتدی.

مارد { صـ. عر. تمرد و عناد صاحبی، عنادجی.

مارده { سـ. ١. بازارلغی کسلمش بر مال ایچون فضله ایستنیلن آقچه، اکرامیه. ٢. کری‌یه قالمش ویا چیقارلمش بوزوق وآشاغی مال.

مارس { سـ. ١. تاوله‌ده وساٸر اویونلرده طرفیندن بری چیقدیغی حالده دیکرینك هیچ بر صایی قازانه مامسی : مارس اولدی. ٢. هیچ برشی سویلیه‌میوب قالمه : حریف مارس اولدی.

مارسپت { سـ. [نکا.] بحـ. اوزرینه باصوب یلکنی باغلامق ایچون سرنلرك جونده‌سندن حمایلیسنه باغلانمش خلاط.

مارستان { سذ. عر. [فا. « بیما رستان » دن غلط] خسته‌خانه.

مارصمه { [یا بارسـامه. سـ. نانه قوقوسنه مشابه قوقوسی اولان واونك کبی بمکره قوللانیلان بیوجك یاپراقلی براوت که یرله برابر اولوب کیتدکجه توسع ایدر.

مارصوان { و مرزیفون. سـ. [فا « مرزبان » دن غلط] ١. حدود محافظی. ٢. غایت ایی اشك.

مارصیق { سـ. ایی یانمازدن سوکندیرلمش و یاقلدیغی وقت چوق دومان وقوقو ویروب باشـه اوران کومور : منقالده مارصیق اولمامسنه دقت ایتملی.

مارقه { سـ. [ایتا. Marca] ١. علامت، اشارت، نشان، علامت مخصوصه : مارقه‌سی واردر؛ مارقه قومق. ٢. اموال تجاریه‌نك اوزرینه کومرکده طانینمق ایچون اسم ولقبه بدل وضع اولنان حرفلر ویا اشـارت مخصوصه : ج مارقه‌لی بردنك.

مارقه‌لامق { فتـ. مارقه وضع ایتمك، نشان قومق.

مارقه‌لی { صـ. مارقه‌سی اولان، علامت فارقه‌سی اولان، نشانلی.

مارن { صـ عر. ؤ : مارنه. [« مرانة » دن سف.] مـ. چکیجله دوکیله‌رك آچلغـه مستعد اولان : آلتین برجسم ماردر. فر. Malléable.

مارنل { سـ. [ایتا. Marinaio] ١. کمیجی، بحریه نفری. ٢. یلکن کمیسی ایشلرنده ماهر آدم، ملاح. ٣. بحریه نفری قیافتی، یاقه‌سی آچیق ودوریك چوجق وقادین اثوابی طـاقمی : مارنل کیمش.

مارول { سـ. [ر. Μαρούλι] صلاته یاپیـلان وچیك دخی ینن معروف یاپراقلی نبات، بیـوك برنوع صـلاته، خس : کوبکلی مارول. || آجی مارول = یبـانی قره هندبا، کوکیك، فر. chicorée. || اشـك مارولی = شجرة الدم. || مارول سودی = ماروله‌دن استخراج اولنان بیاض ماده که طبده وصنایعده مستعملدر.

مارولجق { سـ. قار چیچکی، آق چوبله.

ماروله { صـ. بودالا، آلیق. عو.

ماریول { صـ. حیله‌کار، قورناز.

ماریوللق { سـ. حیله‌کارلق، قورنازلق.

ماریه { سـ. [رومجـه‌دن] ١. دیشی قویون : ماریه اتی؛ ماریه کسمك یساغدر. ٢. علی الاطلاق دیشی حیـوان : کچی ماریه‌سی. ٣. دیشی قویون اتی : بوقصاب بزه بوتون قیش ماریه یدیردی. ٤. بالیق قایقـلرنده وطالیـانلرده طـائفه‌یه ویریلن قاریشیق اوفاق بالیق. — بومعنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیـلوب : ماریه بالیق دینیر. || ماریه آغی = کوچك کوزلی فانیه.

مازاق { سـ. قیرلانغیچ بالیغنـك اوفاق نوعی.

مازریون { سـ. نبا. بأ : ماذریون.

مازغال { یامزغل. سـ. قلعه دیوارلرنده واسکی دره‌بکلری

خانه‌لری دیوارلرنده ایچ طرفی گنیش و طیش طرفی تفنك نامليسى صيغه‌جق قدر طاردليك كه ایچریده بولنان اورادن هر طرفه نشان آلوب اوره‌بیلدیکی حالده اورلمق تهلکه‌سندن امین اولور.

مازغاللی { ص. مازغال دینلن وایچریدن طیشاری‌یه قورشون آتوب طیشاریدن قورشون کله‌سنه پك مساعد اولمیان طار دلیکاری اولان: مازغاللی دیوار؛ اسکی دره‌بکلری خانه‌لرینك دیوار وحولیلری مازغاللیدر.

مازو { س. یاخود:

مازی { س. برنوع آق میشه‌نك بوجك صوقمه‌سندن حاصل اولان برجنس اوری‌که دباغتده وصاچ بویامه‌ده وسائر ایشلرده قوللانیلیر، عفص. || مازی آغاجی = مازی‌یه بکزر برکوچك قوزالاق ویرر چامه مشابه و منتظم یاپراقلی برکوچك آغاج‌که انواعی واردر، واکثریا باغچه‌لرده چیت کبی صره واری ویا طوب طوب دیکیلیر.

ماس { مه. مبالغه معناسیله «ما» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیرر: ماس‌ماوی.

ماساریقه { س. [یو.] تش. باغر. صاقلری یرلی یرینه طوتان ایچ یاغی زاری.

ماسَبَق { س. عر. [ما = اسم موصول. سبق «سبق» دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب] سبق ایدن، کچن، کچمش: ماسبق

اونوتمق.

ماستَکی { س. [یو. Μαστίχη] (معربی مصطکی) با. شلیجه ساقز آطه‌سنده حاصل اولان برکوچك آغاجك ویردیکی برنوع صمغ‌که چیکنه‌نیلیر وراقی‌یه قونیر وسائر ایشلرده قوللانیلیر، ساقز. با: ماستیقه.

ماستله { س. با: مصتله.

ماستوری { س. یه. کمینك اك آکنیش یری.

ماستی { س. کوچك کوپك. || ماستی باجاق = باجاقلری پك قیصه بویسز وبیچیمسز آدم. || ماستی چیچکی = ربعیه دینلن برنوع چیچك.

ماستیقه { س. [رومجه‌دن] ۱. ساقز دینلن صمغ. ۲. بوصمغله تربیه اولنمش راقی: ماستیقه ایچمك.

ماسِوا { س. عر. ۱. برشیئدن غیری اولان اشیانك جمله‌سی، ماعدا. ۲. [«ماسوا الله» دن مختصر] حق جل وعلا حضرتلرینك غیری اولان کافهٔ موجودات: ماسوادن کچمك.

ماسوره { س. [وغلطی: مصره] ۱. قیصه وایچه قامش قلم. ۲. چیقریقده ایپلیك صاریلوب مکیکه طاقیلان قلم‌که مکیکك ایچنده دونه‌رك ایپلیکی براقیر. ۳. چشمه زوانه‌سی. ٤. ماء جاری اولچیسنده لوله‌نك ربعی‌که درت چوالدیز اعتبار اولنور: بر ماسوره صویی واردر.

ماسه { س. با: ماصه.

ماش { س. برنوع بوگرلجه.

ماشاءَالله { ترکیب عر. اللهك ایستدیکی، جناب حق هرنه ایسترسه. [تکمیل تعبیر: ماشاءالله کان = اللهك ایستدیکی اولور.] ۱. تقدیر وتحسینله برابر نظردن وقایه ایچون قوللانیلیر: ماشاءالله نه تربیه‌لی چوجق! ماشاءالله نه کوزل بنا! ۲. حضور ورؤیتی تعجب وممنونیتی موجب برشخص ویاشیء کورلدکده سویلنیلیر: ماشاءالله بیورك! ماشاءالله! سز بوراده‌میسکز؟ ماشاءالله چایرلر یشیللنمش! = س. تر. اکثریا کوچك چوجقلره طاقیلری یاصی وایچه یورك رسمنده آلتین‌که «ماشاءالله» عباره‌سنی حاویدر.

ماشرایه { س. با: مشربه.

ماشِطه { سژ. عر. با: مشاطه.

ماشوره { س. با: ماسوره.

ماشه ۱ { س. ۱. آتش طوتمغه ویا آتشدن برشیء چیقارمغه مخصوص دمیر ویا پرنجدن چتال آلت: مطبخ، صوبه، منقال ماشه‌سی. ۲. ماشه شکلنده مختلف آلتلر: ساعت ماشه‌سی. || ماشه‌نك اوجیله طوتمق = ایرنمك، پیس شیئدن احتراز ایتمك.

ماشه‌لی { ص. ماشه‌یه بکزر بر آلتی اولان: ماشه‌لی ساعت؛ ماشه‌لی تفنك = اسکی برنوع فتیللی تفنك. || الی ماشه‌لی = ادبسز، خاوغاجی.

ماشی { صد. عر. ث : ماشیه . [« مشی » دن سفـ.] یوروین، آیاقله یورور : حیوان ماشی؛ حیوانات ماشیه. — با : مواشی.

ماشیاً { حـ . عر. یورویه‌رك ، یایان كیده‌رك : ماشیاً كیتدك .

ماصدق { سـ. عر. [ما = حرف موصـول . صـدق = « صدق » دن فعل ماضی] موافق، مطابق، اویغون : فلان سوزه، فلان ضرب‌مثله ماصدق اوله‌رق.

ماصه { سـ. [لا. Mensa] ۱. یمك یمكه مخصوص بانقو، الافرانقه سفره، ترابزه : ماصه باشـنه چكدی؛ یمك ایچون بر ماصه ایصمارلادم . ۲. تجـ. مفلس تاجر مالی، آله‌جقلیلر بیننده تقسیم اولنه‌جق مال .

ماضی { صد. عر. ث : ماضـیه . [« مضی » دن سف.] كچن، كچمش، كذشته : زمان ماضیده؛ ازمنهٔ ماضیه. = سد. عر. ۱. كچمش زمان، زمان سابق، زمان سالف : ماضی دائما لطیف كو-رینـور؛ ماضی‌یی اونوتمق، آ-كمامق . ۲. د. كچمش زمانده جریان ایدن برحدثی افاده ایدن فعل صیغه‌سی : فعل ماضی ؛ ماضیٔ شهودی = صرف تركیده :كلدی ویازدی كبی صیغه؛ ماضیٔ نقلی = كلمش ویازمش كبی صیغه ؛ نقل ماضی الی‌الاستقبال = كلمش اوله-جغم صیغه‌سی؛ نقل استقبال الی الماضی : كله‌جك اولدم صیغه‌سی.

ماطه { سـ. [یتـا. یاخـود ر. μάτι = كوز] قایق یلكنك اوجنده اونی طوپلامغه مخصوص ،مقره.

ماعدا { سـ. عر. [ما = اسم موصول . عدا = « عدوان » دن فعل ماضی] كچن، تجاوز ایدن، باشـقه، غیری، فضله : بوندن ماعدا؛ ماعداسی هب بویله‌در؛ المده‌كی كتابدن ماعدا كتابلرمك جمله‌سی مجلددر.

ماعونه { یا مائونه . سـ. [عر. « معون » دن] با : معونه .

ماغ { سـ. باشیله قنات وقویروق اوجلری بر رنكده اولان كوكرجین .

ماغون { یاخود مائون . سـ. با : ماهون .

مافات { سـ. عر. [ما = اسم موصول . فات = « فوت » دن فعل ماضی] فوت اولان، الدن چیقان، غائب ایدیلن شیٔ : تلافیٔ مافات = فوت اولان شیئه بدل باشقه برشیٔ قازانمه.

مافر { سـ. [عر. « محفر » دن غلط] ۱. چیقریقجیلرده اكری ارضه. ۲. بوآلتله او-یلمش اكری یبو.

مافوق { سـ. عر. [ما = اسم موصول . فوق = اوست] ۱. اوستده بولنان شیٔ، اوست طرف، برشیئك اوستی : اوطاغك اوج بیك متره‌لك ارتفاعه قدر اولان یرلرینی كزدم مافوقنی بیله میورم. ۲. اوستده بولنان آدم، آمر، ضابط، زبردست، مادون ضدی : مادونكه سوز كچیرمك ایسترسه‌ك مافوقكه اطاعت ایت. ۳. جاه وپایه ویا ثروتجه اوستده بولنان، دها ایلری اولان آدم : انسـان مافوقنه باقوب مأیوس اوله‌جغنه برآزده مادوننه باقوب متسلی اولملیدر. ٤. برمقدارك یوقاریسی، اوستی، فضله : یكرمی اوتوز لیرا ویره بیلیرم مافوقنه اقتدارم یتمیور. ٥. اوست، یو-قاری، زیاده، فضله، فوق [كه بوحالده مازائد عد اولنمق اقتضا ایدر.] اونك مافوقنده نشانجی یوقدر؛ قرق یاشنه قدر اولان آدملر خدمت عسكریه ایله مقو-ظف اولوب بونك مافوقنده او-لانلر آنجق مستحفظلق خدمتنی ایفا ایده‌بیلیرلر .

مافه { سـ. [عر. « محفـه » دن غلط] با : محفه.

مافهٔ { یاخود مابه . سـ. [یتـا.] بحـ. اوجی ،لقه‌لی چیواطه ویاچیوی.

مافی‌البال { سـ. عر. [ما = اسم موصول . فی = حرف جر . ال : حرف تعریف . بال = قلب] و :

مافی‌الضمیر { سـ. عر. [ما = اسم موصول . فی = حرف جر . ال = حرف تعریف . ضمیر = یوركك ایچی] قلبده‌كی شیٔ، قلباً نیت وآرزو اولنـان شیٔ : هركسك مافی‌الضمیرینی الله بیلیر.

مافیش { حـ . [عر . مافیه شیٔ تعبیرندن غلط]یوقدر، قالمدی، حق كتیره : فلوس ما-فیش. عو. = سـ. ایچنـده بر شیٔ یوقمش كبی پك خفیف برجنس یومورطه‌لی خمور طاتلیسی.

ماق { د. تركجه اسملره ملحق او-لوب زمان ومكان ویاآلت

بيان ايدر : آزماق، پاشماق،
پاشماق، قاچه‌ماق، باصه‌ماق .

ماقَبل { س. عر. [ما = اسم موصول - قبل = اوك، اوست]
اوكده‌كى ، اوستده‌كى، يچمش ،
مابعد ضدى : ماقبلى مابعدينه
اويمور؛ تركجه‌ده اداتلر ماقبللرينه
كوره خفيف ويا ثقيل اوقونور.

ماكان { س. عر. [ما = اسم موصول - كان = « كون »
دن فعل ماضى، ايدى] اسكيدن
اولديغى صورت، اسكى طرز
وهيئت : كماكان = اولديغى كبى،
هيئت اصليه‌سنده؛ على ماكان =
كذا . [يالكز بويله بعض تعبيراتده
مستعملدر.]

ماكِر { ص. عر. ؤ : ماكره . [« مكر » دن سف.] مكر
وحيله ايدن، حيله كار.

مأكِل { سذ. عر. ج. مآكل . [كافك فتحيله غلطدر ،
زيرا اوتقديرده انبار وذخيره
جلب اولنان محل ديمكدر.] ۱.
ينه‌جك شئ، ذخيره، رزق :
مأكلنى تدارك ايتمك . ؤ. ۲.
مدار استفاده، ايراد : كنديسى
اومأموريتى وظيفه دكل مأكل
اتخاذ ايتمشدر.

مَأكول { سذ. عر. ج : مأكولات. [« اكل » دن
سمف.] ينه‌جك شئ، ييندى :
مأكولات ومشروباتك نظافتنه
رعايت ايتمك.

ماكِيان { س. فا. طاوق، دجاجه. لس.

ماكينه { س [يتا. Macchina كه اوده يو. Μηχανή
دن] ۱. چرخله ويا ديكر بر
اصول وترتيبله وكرك بخار و
صو ويا زنبرك وسائره ايله كرك
الله تحريك اولنه‌رق ايش كورن
آلت : ساعت، واپور ماكينه
سى؛ زراعت ماكينه‌لرى . ۲.
جراثقال فنى ، فن ميخانيكى ،
ماكينه فنى.

مال { سذ. عر. ج : اموال. ۱. تصرف اولنان قيمتلى ولزوملى
شئ، تحت تصرفده بولنان اقچه
واشيا وحيوانات وايراد وسائره،
وار، وارلق، ثروت : چوق مالى
واردر؛ مالنك حسابنى كنديده
بيلمزدى؛ اموال كثيره قازا-
نمشيدى. ۲. نقد، آقچه، وار-
دات : مال ميرى . مال مأمورى.
۳. تجار اشياسى، امتعه : تجار
مالى. ٤. مج. فنا شئ ويا شخص:
بيليرم نه مالدر؛ بوده بر مال مى ؟
|| مال ايتمك ، ايدنمك = اهميت
ويرمك، وظيفه ايدنمك : اوهيچ
مال ايتميور. || مال بولمشه، مال
بولمش مغربى‌يه دونمك = كمال
حرصله بر ماله قونوب ممنون
اولمق. || بيت المال = وقتيله خزينهٔ
دولت، اليوم محاكم شرعيه‌يه
مربوط و وارثلرى حاضر اولميان
تركه و اوكا مماثل اموالى حفظه
مأمور دائره : بيت المال مديرى.
|| رأس المال = فائضه ويرلمش
آقچه‌نك كنديسى، فائضندن
صرف نظرله اصل ويريلن آقچه.
|| مال صامت = جانسز مال؛ مال
ناطق = جانلى مال. || مال صاحبى =
مالك، متصرف. || مال صنديغى =
واردات دولت صنديغى، وزنه.
|| مال قلمى = وزنه‌يه مربوط
محاسبه قلمى . || اموال منقوله =
نقل اولنه‌بيلير ماللر؛ اموال غير
منقوله = املاك وعقار واراضى
كبى نقلى ممكن اولميان ماللر.
|| مال مديرى = بر قضانك امور
ماليه‌سنه مأمور آدم. سنجاغك
كينه محاسبه‌جى، وولايتك كينه
دفتردار دينير. || مال ميرى ،
اموال اميريه = خزينهٔ دولته عائد
آقچه وسائره . || مالى مالينه =
اصل دكريله ، تجارتسز، تمتعسز
(صاتمق) .

مال { ص. فا. [« ماليدن » فعلندن سمص اولوب صترتشكيلاتنده
بولنور] سورن، سوريلن :
رومال = يوزسورن؛ پايمال =
آياق آلتنده سوريلن، چيكنن،
ازيلن.

مالاق { س. مانده ياوريسى، بوزاغيسى.

مالاكَلام { ص. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف
نفى - كلام = سوز] سوز كوتوز-
مز، ديه‌جك يوق، پك زياده و
مكمل : جهد مالاكلام ايلدى.

مالامال { ص. فا. طولى، طوب طولى، مملو، لبالب،
مشحون.

مالانِهايه { ص. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف
نفى - نهايه = صوك] صوكسز،
پايانسز.

مالايَعنى { س. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف
نفى - يعنى = « عنى » دن مضارع،
دلالت وافاده ايتمك] معناسز
وفائده‌سز سوز ويا ايش، بيهوده
شئ، عبث : مالايعنى ايله اوغرا-
شماملى.

مالایی { یاخود ملایی س. ص. آسیا ایله آوسترالیه آره } سنده‌کی جزایر کبیره و صغیره اهالیسندن اولان قوم وبوقومه منسوب و متعلق : مالاییلر عمومیتله مسلمدرلر؛ مالایی لسانی حروف عربیه ایله یازیلیور.

مالپرست { ص. فا. [عر. مال = ثروت . فا. پرستن = طاپنمق] مال وثروته طاپنیرجه‌سنه ربط قلب ایدن حریص وخسیس.

مالخولیا { سذ. عر. [یو. Μελαγ- χολία] ۱. قره سودا، مراق. ۲. [فا. خولیادن غلط] قورندی : برطاقم مالخولیالره طالمش.

مالدار { ص. فا. ثروت صاحبی، زنکین : مالدار برتاجر.

مالدارلق { س. زنکینلك.

مالزمه { یاخود مازمه. س. عر. [ما = اسم موصول لزم = « لزوم » دن فعل ماضی. — « ز » نك فتحیله غلطدر. — ایکنجی املاسی یاکلش ایسه‌ده کلام ترکیده ضروریدر.] لازم اولان شیء، حوایج : مالزمه‌یی تدارك ایتمك؛ عسکرك مالزمه‌سنی حاضرلامق.

مالسور { یا مالیسور. س. [آر. ناؤدجه = طاغلی] آرناؤدلقده بعض طاغ اهالیسی واونلره ملحق بعض اووه‌لیلر : اشقودره، دبره، یاقوه مالسورلری.

مالش { س. فا. سورمه، سوریش، اوغمه. لسه.

مالطه { سخ. م. آق دکیزك وسطلرنده اولان معروف } کوچك اکن معمور وتجارتکاه آطه : مالطه قواليرلری؛ مالطه کچیسی = قولاقلری و ممه‌لری اوزون چوق سوت ویررجنسی؛ مالطه طاشی = کسرله یونتیلیر معروف برجنس یومشاق طاش؛ مالطه کاکی، موشموله‌سی = بو چیچك ومیوه‌نك بررجنسی. == س. ذکر اولنان مالطه طاشی : پنجره‌لرك کنارلرینی مالطه‌دن یاپدیردی.

مالطیز { س. ص. مالطه جزیره‌سی اهالیسندن اولان، مالطه‌لی : کندیسی مالطیزدر؛ بر مالطیز کلدی.

مالطیزجه { ص. مالطه اهالیسی طرز واصولنده‌ویا } مالطه آطه‌سنده سویلنیلن غلط عربی لسانده اولان : مالطیزجه لسان، کتاب. == ح. مالطه لسان ویا اصولنده : مالطیزجه سویلمك؛ مالطیزجه اوینامق. == س. مالطه‌لیلرك سویلدکاری لسان : مالطیزجه قربنده اولان تونس وطرابلس عربجه‌سندن زیاده شام عربجه‌سنه بکزر.

مالقوچ { س. ۱. سابقده آقینجیلر اوجاغنك سرکرده‌سی. ۲. مشهور براسکی خاندان. || مالقوچ اوغلی [وغلط زبانزدی : مارقاج اوغلی] = دساس، قورناز.

مالك { ص. عر. ۃ : مالکه. [« ملك » دن سف.] ۱. اصی، صاحب، افندی : برکوله‌نك مالکی؛ کتابك، ملکك مالکی؛ مالك یوم الدین = قیامت کوننك صاحبی اولان حق تعالی حضرتلری. ۲. متصرف، ذوالید، تصرف واداره ایدن : کندینه مالك دکلدر؛ بن دها اوچفتلکه مالك اوله‌مدم. — بوکلمه ایله فرانسزجه Avoir فعلنی ترجمه ایتمك عادت اولمغله، بومناسبتله پك سوء استعمال ایدیلیرك مثلا: اوچ اولاده مالکدر، بن بر پدره مالکم، برابی طبیبه مالك اوله‌مدق کبی نابجا تعبیرانده قوللانیلیور.

مالك { سخذ. عر. جهنمك محافظه‌سنه مأمور ملك.

مالکانه { س. فا. برمأمور وضابط و امکداره ملك کبی تصرف ایتمك اوزره ویریلن اراضی وچفتلك وسائر ایراد : فلان اراضی، فلان کولك صید ماهیسی فلان ذاته مالکانه ویرلدی؛ کوزل بر مالکانه‌یه نائل اولدی.

مالکیت { سث. عر. ۱. مالك و صاحب اولمه، تصرف : اونك اواراضی‌یه مالکیتی برکونه اوراق و سنداته مستند دکلدر؛ بواورمانه مالکیت ادعاسنده‌در. ۲. حق تصرف، حق تملك.

مالوزیا { س. منکشه چیچکی.

مألوف { ص. عر. ۃ : مألوفه. [« الفت » دن سمف.] آلیشمش، آلیشیق، الفت وانسیت ایتمش : صیجاق هوایله مألوفدر؛ عشرتله مألوف اولانلرك بوابتلادن کچیرلمسی پك زوردر.

ماله { س. [فارسیدن] خرج آ. { لوب سورمکه مخصوص تخته صاپلی یاصبجه دمیردن صیواجی ودیوارجی آلتی، سورگو.

مالەلامق { فت. ماله سورمك، { ماله ایله جلا ایتمك.

مالی { س. مالی طاشی = قایقلرده { لنکر یرینه قوللانیلان ایپه باغلی طاش.

مالی { ص. عر. ۀ : مالیه. ۱. { مال و ثروته منسوب و متعلق : اقتدار مالیسی یوقدر؛ احوال مالیه‌سی پك بوزوقدر. ۲. واردات و مصارف دولت اصول ادارەسنه متعلق : فن مالی؛ اصول مالیه؛ امور مالیه. || سنۀ مالیه = اساساً معاملات مالیه ایچون قبول اولنان وما. رتدن بدأ ایدن سنۀ شمسیه که ابتدای قبولنده تاریخ هجری قمری ایله قوللانیلوب، اووقتدن بری تاریخ قمریدن ایکی‌سنه تخلف ایدەرك کری قالمشدر، وبوفرق کیتدکجه تزاید ایتمکدەدر. بناء علیه، هجرت نبویه‌دن بری سنۀ شمسیه ایله حساب اولنەرق اساساً تصحیحی، و ذاتاً یاکلیش اولان رومی آیلره ده اعتبار اولنمیه‌رق، هیئته موافق وطو. غری برتاریخ شمسی‌یه تحویلی الزمدر.

مالیّه { سش. عر. دولتك واردات { ومصارفی ادارەسی وبو ادارەیه باقان نظارت : مالیه نظارتی، ناظری، مجلسی، اقلامی، کتبه‌سی؛ مالیه‌ده برایشم واردر.

ماما { س. [چوجق لسانده] { آنا، والده، ننه : ماما خاتون. ۲. یمك، ییه‌جك : کل چوجغم سکا ماما ویره‌یم.

مامَضا { یاخود مامضی. س. عر. { [ما = اسم موصول. مضا = فعل‌ماضی، کچدی] کچن شیء، کچمش شیء : مامضایی اونوتملی. || مضا مامضا = کچن کچدی، اولان اولدی، کچمشی اونودەلم : مضا مامضا شمدی باریشەلم.

مامَلَك { س. عر. [ما = اسم‌مو. { صول. ملك= «ملك»دن فعل‌ماضی] برینك مالك‌اولدیغی شیء، تصرف اولنان مال، برینك تحت‌تصرفنده بولنان مال‌وملك، هرنه‌یی‌وارایسه : مامَلکنی‌بوبوله صرف ایتدی؛ بوتون مامَلکی الندن چیقدی.

مأمَن { سذ. عر. [« امن » دن { سمـ.] امنیت اولنه‌جق محل، صاغلام‌یر، ملجأ : اوراسی مأمندر.

مأمور { ص. عر. ۀ : مأموره. { [«امر» دن سمف.] ۱. برامرآلان، برایشه‌تعیین‌اولنان، مکلف : حیوانات مبایعه سنه مأمور اولدی؛ بوایشه بن مأ. مورم؛ سزی آلوب کوتورمکه مأمورم. ۲. برینه امر وحواله اولنمش، اجراسی امرتحتنده بو. لنان : امور مأموره‌سنی، خدمت مأموره‌سنی بحق ایفا ایتدی. == سذ. عر. ج : مأمورین. دولت خدمتنده بولنان آدم، برآمرك تحت‌امرنده ایش کور. مکله موظف معاشلی آدم : دولت مأموری؛ اداره، کو. مروك، اوقاف مأموری؛ مأ. مورین‌ملکیه؛ هرمأمور آمرینك امرینی ایفایه مجبوردر؛ مأمورین معاشاتی.

مأموراً { ح. عر. مأمور اوله. { رق، مأموریتله، اجرا. سیله مکلف بولنیلان برامرله : مأموراً آناطولی‌یه کیتدن؛ مأموراً فلان یرده بولنان.

مأموریّت { سش عر. ۱. برآدمه { امر وحواله اولنان دولت ایشی، برینك رؤیت و اجراسیله مکلف بولندیغی ایش: مأموریتله آناطولی‌یه کیتدی؛ بورایه کلن ذاتك عجبا مأموریتی نه‌در؟ مأموریت مخصوصه ایله کوندرلدی. ۲. معاشله کوردیر. یلن دولت‌ایشی، خدمت،وظیفه، منصب، جاه : برمأموریته تعیین اولندی؛ قائمقاملق اهمیتلی بر مأموریتدر: کندیسی بر مأمو. ریت بولەمدی. || مأموریت مخصوصه = صورت مخصوصه‌ده برآدمه امروحواله اولنان‌ایش: مأموریت مخصوصه ایله آلمانیایه کوندرلدی. || مأموریت فوق. العاده = صورت مخصوصه‌ده احاله اولنان اهمیتلی وموقت وظیفه. || علاوۀ مأموریت = برینه حائز اولدیغی مأموریته علاوةً احاله اولنان ایکنجی مأ. موریت.

مأموریتسز { ص. مأموریت و { منصبی اولمیان، معزول، ایشسز : برسنه‌دن‌بری مأموریتسز در؛ مأموریتسز قالدی. == ح. منصبی‌اولمقسزین : مأموریتسز یاشایه‌ماز.

مأمول { ص. عر. ذ: مأموله. [«امل» دن سمف.] ١. اومیلان، امل وامیداولنان: بوچوجغك ذکاسنه نظراً ایی تحصیل ایتمسی مأمولدر؛ امتحانده برنجی چیقمه‌سنی مأمول ایدرم؛ بوهوا ایله یاغمور یاغمه‌سی مأمول اولنه‌ماز. ٢. ممکن، محتمل، قابل: بوکون کله‌لری مأمولدر. = س. امید: مأمولم کبی چیقمـدی؛ مأمولك خلافی || فوق المأمول = امید وانتظار اولناندن زیاده.

مأمون { ص. عر. ذ: مأمونه. [«امن» دن سمف.] امین، صاغلام، قورقوسز. ذ.

مان { وایجه هجالرله من. س. آدم، بشر، انسان جنسی، صوی: قوجه‌مان، چراقـان، ترکمن، کوله‌من. [یالکز بویله ترکیباتده مستعملدر.]

مانتو { یاخود مانطو. س. [فر. Manteau] اوستلك ثوب که اکثریا قولسز اولور، آلافرانغه خرمانی انواعی.

مانتی { یاخود مانطی. س. قیمه‌لی یوفقه یمکی.

مانتی { س. [یتا.] بحـ. بیوك بر جنس مقره.

مانتیلیه { س. [یتا.] بحـ. کمی سرنلرنی دیرکاره آصیلی طوتان زنجیر.

مانتین { س. [فر.] جانفسدن قالین برجنس ایپك قماش.

مانجانه { س. [یتا.] بحـ. ١. کمیلرده بیوك ومنقول صو انباری. ٢. کمینك بوانبارك طوردیغی محلی؛ مانجانه دیرکی = اساسی اومحلده اولان دیرك.

مانجه { س. [یتا.] بیه‌جك، ییَنَتی، طعام؛ کدی مانجه‌سی = جکر وطلاق وسائره پارچه‌لری. عو.

ماندار { س. بحـ. مانتی دینلان مقره‌نك کوچکی.

ماندارن { س. [پورتکیزجه‌دن] چین وزراسنه آوروپاجه ویریلن اسم.

ماندال { س. [عر. «مندل» دن] قپو وپنجره قنادینی قپامغه مخصوص دونر تخته ویا دمیر دوکه: ماندالی چویرمك. || قرق قپونك ماندالی = هر یره کیرن وهرایشه قاریشان آدم، سورتوك.

ماندالامق { فـ. ماندالی چویرمك، ماندالله قپامق: قپویی ماندالادم.

ماندالینه { یا ماندلینه. س. [چین وزراسنه ویریلن «ماندارن» اسمندن مأخوذ] اساساً چین جهتلرندن کلمه معروف برجنس کوچك وقوقولی پورتقال که قبوغی آیری طوروب قولای صویلیر؛ طرابلس ماندالینه‌سی؛ ماندالینه آغاجی.

ماندره { س. [یو. Μάνδρα] اوسی اورتیلی کوچك آغیـل. || مجـ. ماندره کوپکی = آزغین وبدخوی آدم.

ماندوز { س. بحـ. مقره طاقمی.

ماندولین { س. [فر. Mandoline] برجنس تللی ساز.

مانده { س. صو صیغیری، جاموس، کاومیش: مانده سودی، یغوردی، قایماغی. || مجـ. ایری وقبا جثه‌لی شخص.

مانده { ص. فا. [«ماندن» فعلندن سمف.] قالمش؛ پس‌مانده = کری قالمش، کریلمش؛ عمل‌مانده = ایشدن قالمش، کوتوروم.

مانسقه { س. بحـ. ایکی طرفی ایکیشر دیللی مقره‌دن طونانلمش بیوك پالانقه.

مانطار { یاخود منطار. س. [ر. Μανιτάρι . یو. Ἀμανίτης] ١. طبیعی بردن چیقـان ویا قرانلق ورطوبتلی یرده یتیشدیریلن وطوزله طاوه‌ده پیشمش واتلیسی یینن معروف مأکول نبات، کمئه. انواعی چوقدر: آق، قزیل مانطار؛ قوزی کوبکی مانطار؛ کچی مانطاری = ایچی توزله طولی بر کوچك طوبجك که چایرلرده اولور. ٢. برجنس میشه آغاجی قبوغندن چیقـان یومشاق بر ماده که شیشه وفوچی وسائره طبیه‌سی یاپیلیر وباتمامق ایچون بالیق آغینك کوشه‌لرینه وبوکبی شیئلره طاقیلیر. ٣. علی الاطلاق طبیه: مانطارینی آتدی. || مانطارآتمق = یالان سویلمك. || مانطارکبی = ١. ایلك معناسندن کنایة پك چابق یتیشن شیء. ٢. ایکنجی معناسندن کنایة چوروك شیء. || مانطار میشه‌سی = قبوغی مانطارکبی قوللانیلان میشه نوعی.

مانطارلی { ص. ١. مانطارله یاپلمش: مانطارلی ات؛ مانطارلی قیزارتمه. ٢. مانطار میشه‌سندن چیقان مانطاری اولان: مانطارلی بوتین؛ مانطارلی آغ. ٣. طبیه‌سی اولان،

مانطاردن ویا علی‌الاطلاق طپه‌سی اولان، طپه ایله طیقانمش: مانطارلی شیشه، فوچی.

مانطه { س. آق منکشه.

مانطی { س. با: ماتی.

مانع { ص. عر. ث: مانعه. [«منع» دن سف.] منع ایدن، براقیان، انکل اولان، برایشك اجرا اولنمامسنه سبب اولان: دون سزه کله‌جکدم لکن کیفسزلکم مانع اولدی؛ اونك کله‌سنه کبری مانع اولیور؛ چوجقلر اوه کیتمك ایستدیلرسه‌ده بن مانع اولدم؛ بورادن دکیزك کورنمه‌سنه شودیوار مانع اولیور. = سذ. عر. انکل، برایشك عدم اجراسنه سبب اولان شیء، عذر، معذرت: بن کله‌مم مانعم واردر؛ مانعی واردر آبدست آله‌میور؛ برمانعکز وارایسه سویلیك.

مانعه { سذ. عر. ج: موانع. ۱. منع ایدن شیء، انکل، عذر، معذرت: موانعی بیان ایتملی. ۲. مشکلات، عوائق. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی مستعملدر:] برچوق موانعه تصادف ایتدم؛ اوموانعی بر طرف ایتمدکجه بو ایش حاصل اولماز.

مانغال { یا منغال. س. [عر. «منقل» دن] اوطه ایچنده تسخین ایچون ویامطبخده برشیء پیشیرمك وقایناتمق ایچون یانمش کومور وضعنه واچنده کومور یاقمغه مخصوص باقیر یاخود پرنج ویاصاجدن قاب: پرنج، باقیر، صاج مانغال؛ مانغال قومق، یاقمق؛ مانغالده پیشیرمك؛ مانغال باشنده اوتورمق؛ مانغال طابله‌سی، قپاغی، ایچی.

مانغانز { س. [فر. Manganèse] کیم. اجسام بسیطه‌دن برجنس معدن.

مانغیر { یا ماقر. س. ۱. اسکی برجنس کوچك باقر سکه که دردی بر آقچه ایدردی، فلس، فلوس. ۲. چوجق اویونجنی قبیلندن تخته‌دن یالدیزلی پول. ۳. نارکیله لوله‌سنه قونمق اوزره کومور توزندن قرص. ٤. علی‌الاطلاق آقچه، پاره: مانغیر یوق؛ بش اون مانغیر ایچون آبرو دوکه‌مم.

مانقال { س. با: مانغال.

مانقاله { س. اویوق اویوق بر نوع اویون تخته‌سی.

مانقر { س. با: مانغیر.

مانقفا { ص. [اسکی ترکجه‌ده «مان» و «مانق» ایری وقوجه‌مان دیمکدر] ۱. قوجه قفالی، غبی، آلیق، سرسم: مانقفا آدم. ۲. شدتلی ومزمن صقاغی‌یه اوغرامش (بیکیر): بوآت مانقفا اولمش. ۳. ایری، بطال: مانقفا قاربوز. || مانقفا بالیغی = کیخلا بالیغنك بر جنسی.

مانقفالق { س. ۱. آلیقلق، سرسملك، غباوت. ۲. بیکیرده شدتلی ومزمن صقاغی.

مانقه { س. ۱. حلقه، دائره. ۲. حلقه‌واری طوپلانوب اوتورمش آدملر هیئتی: کمیجیلرك قراوانه باشنه مانقه اولملری؛ مانقه اولمق = طوپلانوب اوچن اوتورمق. عو.

مانند { س. ص. فا. [تر. زبانزدی: منند] بکزر، شبیه، نظیر، مثل، اش: اونك مانندی یوقدر؛ مانندینی بولمق زوردر؛ بی‌مانند = امثالسز.

ماننده { ص. فا. بکزین، مشابه، مماثل. ن.

مانوره { س. [فر. Manœuvre = ال ایشی] ۱. کیدوب کله‌رك اجرا اولنان حرکات: دمیریول قطاری، ماکینه‌سی موقف اوکنده مانوره یاپیور = آرابه براقوب آله‌رق کیدوب کلیور. ۲. ع. بیوك تعلیم، تعلیم وتجربه ایچون حرب تقلیدی اوله‌رق اجرا اولنان حرکات: هر قول اردو سنه‌ده برکره مرکزنده مانوره یاپار. ۳. مج. حیله، دسیسه، دولاب.

مأنوس { ص. عر. ث: مأنوسه. [«انس» دن سمف.] ۱. آلیشلمش، الفت وانسیت اولنمش: توتون مأنوسم دکلدر؛ انسان مأنوسندن قولای کچه‌مز. ۲ آلیشمش، آلیشیق، مألوف، وحشیلکدن کچوب تأنیس اولنمش: حیوانات مأنوسه؛ مأنوس برفیل.

مأنوسیت { سذ. عر. ۱. آلیشمه، الفت، انسیت، عادت: مکیفاته مأنوسیت کوتی شیئدر. ۲. وحشیلکدن کچوب انسانه آلیشیق اولمه: بعض حیوانلرك مأنوسیتی ممکن اولماز.

مانی { س. تأوهه متعلق اصواتدن عبارت الحان که اکثریا

بر شرق و یا تقسیمك ابتداسنده تغنی اولنور.

مانیا { سنذ. عر. [یو. Μανία] ط. مراق، جنت، پك زیاده ابتلا : مانیاء وطن = شدتلی وطن آرزوسندن حاصل مرض.

مانیفاتوره { س. [فر. Manufac-ture] منسوجات وسائره یه متعلق فابریقه معمولاتی : مانیفاتوره مغازه سی.

مانیفاتوره جی { س. مانیفاتوره قبیلندن منسوجات وسائر فابریقه معمولاتی صاتان تاجر.

مانیفاتوره جیلق { س. منسوجات وسائره یه متعلق فابریقه معمولاتی صاتان تاجرك تجارتی : مانیفاتوره جیلق ایدیور.

مانیفستو { س. [یتا.] بحر. فابریقه دن تجاره کوندریلن امتعه نك جنس ومقدار وقیمتلرینی مبین ورقه که کومروکجه معتبر اولور : مانیفستویی ابراز ایتمك؛ مانیفستو موجبنجه. || مانیفستو مأموری = تجارك بو ورقه لرینه باقمق وظیفه سیله موظف کومروك مأموری.

مانیقه { س. [ر. Μανίκι = یك] بحر. سفائنده انبارلره وماکینه وآتش یرلرینه هوا ویرمکه مخصوص بزدن باجه.

مانیوله { س. [یتا. Manivella] اثقال تحریکیچون بر اوجی قربنده استنادکاهی اولوب اوزون اولان دیکر اوجی تحریك اولنان قول.

ماو { س. کدینك سسی : کدی ماو ایتدی.

مأوا { یا مأوی. سنذ. عر. یورت، مسکن، محل، مقام : اورمانلر اکثریا آرسلان مأواسی اولور.

ماؤج { س. بحر. کمی لی یکیدن قلفات ایتمك ایچون اسکی اوستوپی سنی چیقارمغه مخصوص آلت، قلفاتجی دمیری.

ماوراء { س. عر. [ما = اسم موصول. وراء = آرقه، کری] برشیئك آرقه سنده، اوته سنده، کریسنده بولنان، اوته : ماوراء النهر = ایرماغك اوته سی (جیحونك اوته سنده اولان صغد خطه سی)؛ ماوراء الطبیعه = طبیعتك اوته سنده و اوستنده بولنان شیء غیر طبیعی حال؛ ماوراء قافقاس = قافقاس سلسلهٔ جبالنك اوته سنده کی بلاد.

ماوقع { س. عر. [ما = اسم موصول. وقع = «وقوع» دن فعل ماضی، دوشدی] دوشن، واقع اولان، سرکذشت. ذ.

ماولامق { فل. (کدی) ماو ایتمك. باغرمق.

ماؤنه { س. [عر. «معون» دن] با : معونه.

مأوی { سنذ. عر. با : مأوا.

ماوی { یاخود مائی. ص. عر. ذ : ماویه، مائیه. [«ماء» دن سمذ] با : مائی.

ماوی { ص. [عر. لغت آنفه دن] صو رنکنده، کوك، ازرق، کبود : آچیق ماوی؛ قویوماوی؛ ماس ماوی؛ بونجوق ماویسی = پارلاق ماوی؛ مینه ماویسی = هوائی؛ چیویت ماویسی = لاجورد. [اصل ترکه سی اولان «کوك» لغتی ترجیح اولنملیدر.]

ماویش { ص. آچیق ماوی کوزلی بیاض و صاری یشین (شخص).

ماویلك { س. ماوی اولمه، ماوی رنك : اوته کی قماشك ماویلکی دها قویو، دها کوزلدر.

ماوییمترك { ص. و :

ماویمسی { ص. ماوی یه چالار.

ماه { ونادراً مه. س. فا. آی، قمر: مهرو ماه = کونش و آی؛ مه نو = یکی آی؛ ماه رو = آی یوزلی؛ مه پاره = آی پارچه سی.

ماه { س. فا. سال قمریده قمرك بر دوریله حساب اولنان زمان که سنه نك اون ایکیده بریدر، آی، شهر : ماه محرم؛ ماه رمضان. شهور شمسیه یه دینلمه مك اقتضا ایدرکن مثلا : ماه نیسان دخی دینایر. ماه بماه = آیدن آیه؛ بهر ماه = هر آی.

ماه { س. قناعت، کفایت، اکتفا: آچ کوزلی یه برفورن اتمك ماه کلمز.

ماهتاب { یاخود مهتاب. س. فا. [ماه، مه = آی. تاب = نور] ١. آی آیدینلغی : ماهتابده کزمك؛ بوکیجه کوزل مهتاب وارایدی. ٢. یاندیغی وقت اطرافه آی آیدینلغنه مشابه و اکثریا صاری یا ماوی ویا پنبه برایشیق نشر ایدن فشنك ویا کبریت : ماهتاب یاقمق؛ ماهتاب کبریتی. ٣. مج. استهزا، اکلنجه، ذوقلنمه:

برينى ماهتابه آلمق ، ماهتاب ايتمك = بريله آلاى ايتمك اكلنمك. ماهتابه چيقمق = ماهتابده دكزده ذوق ايتمك. تك كوركله ماهتابه چيقمق = بريله استهزا ايتمك .

ماهچه { س. فا. مناره وقبه وسنجاق وسائره تپه‌سنه قونيلان } هلال رسمى : مناره‌نك ماهچه‌سى دوشمش.

ماهِر { ص. ع. ذ : ماهره. ج : مهره. [«مهارت» دن سف.] } النـدن كلير. بجريكلى، استاد، اوسته، مهارتلى، حاذق : پك ماهر جراح؛ صنعتنده پك ماهر در؛ مهرهٔ اطبادن برذات.

ماهِرانه { ح. فا مهارتله، اوسته. لقله } : ماهرانه اجراى عمليات ايتدى.

ماهِرلِك {س. مهارت، اوسته‌لق.

ماهرو { يا مهرو. ص فا. [ماه، مه = آى رو = يوز] } آى يوزلى، كوزل، دلبر.

ماهموز { س. [ع. مهمز يامهماز دن] ١. حيوانى دور- } تمك ايچـون چيزمه‌نك اوكچه‌سى آرقه‌سنه طـاقيلان چليكدن سيورى ديشـلى چرخ . ٢. خروس وسـائر بعض قوشلرك آياقلرى آرقه‌سنده معلقه طوران پارمق. ٣. مج. زرهلى كميـلرك باش طرفنده وصو خطندن برقاچ قدم آشاغيدن ايلرى‌يه طوغرى چيقـن اومورغه ديرسـكى . || چاودار ماهموزى = دليجـه، كوجر.

ماهموزلامَق { فتـ. (آته) ما. هموزله اورمق.

ماهُوَ { تركيب ع. [ما = اسم موصـول . هـو = ضمير منفصل مفرد مذكر غائب، او] } اوكه : ماهوالحق = حق اولان : ماهـوالحق بودر . || كماهـو = اولديغى كبى : كماهو حقها = حقيله، بحق .

ماهون { ياخود ماغون ، ماؤن. س. آمريقادن كان قويو } رنكلى وكوزل جلا آلير برجنس قيمتلى آغاج : ماهوندن برطو- لاب، ماهـون قاپلامه‌سى. == ص. بو آغاجدن معمول : ماهون طولاب، قاريوله .

ماهونيا { س. صارى چيچكلى بر نوع باغچه آغاجى.

ماهى { س. فا. باليق، سمك؛ صيد ماهى باليق آوى : صيد } ماهى رسمى .

ماهى { س. [فارسيدن باليق صرتنه مشابهتى مناسبتيله] ١. } چاتينك مختلف الاسـتقامه ايكى سطحى آره‌سـنده ممتد اولان صرت ؛ ماهى كره‌ميـدى = بو صرته مخصوص طار واوبوق فرنك كره‌ميدى. ٢. بوصرتى تشكيل ايتمك اوزره بوينه ممتد كراسته : چاتينك ماهيسى قيرلمش.

ماهِىَ { تركيب ع. مؤنث اوله‌رق « ماهو » يرينه بعضاً قو- } للانيلير. با : ماهو .

ماهيانه { س فا. [غلطى : ماهيه] آى اعتباريله ويريلن } اجرت، آيلق .

ماهيّت { سذ. ع. برشيئك نه‌دن عبارت اولديغى، اصل، } حقيقت، كنه : بونك ماهيتى نه‌در؟ ماهيتنى آكلايه‌مدم .

ماهيّه { س. [فا. « ماه » اسمنه عربى ياء نسبت الحـاقيله } تأنيثدن متـولد غلط فاحش بر تعبيردر] ١. آيلق، شهريه، معـاش. ٢. مناره‌لر آره‌سـنه ايپله قنديللر آصه‌رق تشكيل ايتدكلرى يازى ويا شكل.

ماياسيل { يا مايه‌سيل. س. وجود ده برطاقم مايعلر افراز } ايدر چاتلاقلر، باصور وسائره : مايا سيل اولمق. || مايا سيل اوتى = باصوره دوا زعم اولنان برجنس نبات.

مِائَتَين { عـد . ع. [« مائه » تثنيه‌سى] ايكيوز : مأتين } والف تاريخنده = بيك ايكيوزده.

مايخوش { ص فا. طاتلى ايله اكشى آره‌سـنده، اكشى‌يه } مائل لذيذ طـاتلى : مايخـوش برشربت، برميوه.

مايخوشلق { س. اكشى‌يه مائل طاتلى اولان شيئك } حال ولذتى : بوشربتده، بوميوه ده‌كى مايخوشلق.

مائِده { سـذ. ع. ١. اوزرنده يمكلر بولنـان سـفره، } قورلمش تراپزه. ٢. يمك، طعام، ضيافت : فلانك شرفنه برمائده چكدى، ويردى.

مايس { س. [لا. Maius] سنهٔ شمسيهٔ روميه‌نك اساساً } اوچنجى وصكره‌كى اعتباره كوره بشنجى آيى، ايار : مايس آينده؛ مايسك اون بشنـده. || مايس چيچكى = برنوع چاير چيچكى .

مايس { س. [لغت آنفه ايله منا. سبتى اولمسه كركدر] اينك } وقويونك تازه كوبره‌سى . || مايس بوجكى = تازه كوبره‌ده ياشار برجنس بوجك.

مایستره ۱ { س. [ایتا.] بح. ۱. غرب شمالیدن اسن } خفیف وسرین روزکار = مایستره اسیور. ۲. کمینك غراندی دیرکنك الك آلتده‌کی سرنی وبوکا مربوط یلکن : مایستره سرنی، یلکنی.

مایع { ص. عر. ؤ: مایعه. [«میع» دن سف.] صوکبی آقان، } صو حالنده بولنان، صیویق، صلب مقابلی : جسم مایع؛ معادن مختلف درجهٔ حرارتده مایع حالنه کچرلر. = سذ. عر. ج : مایعات. صوکبی آقان جسم، جسم مایع : حکمت طبیعیه‌نك مایعات بحثی.

مایعیت { سذ. عر. [لغت مولده] م. برجسمك مایع حالنده } یعنی صوکبی آقار حالده اولمق خاصه‌سی : جیوه‌نك مایعیتی.

مائل { ص. عر. ؤ: مائله. [«میل» دن سف.] ۱. برطرفه } طوغری اکلمش، اکری، منحنی: مائل دیوار، آغاج. ۲. برشیئه استعداد وقابلیتی اولان: اکلنجه‌یه، عشرته، صنعته مائلدر. ۳. هوسکار، آرزومند، طالب، دوشکون، مبتلا : برکوزله مائل اولدی. ٤. بکزر، چالار، آکدیرر، یاقین: پنبه‌یه مائل صاری؛ آزیجق ماوی‌یه مائلدر. ٥ ر. [هندسه‌ده] عمودی ایله افقی آره‌سنده بروضعیتده اولان، منحرف : خط مائل؛ سطح مائل.

مائلیت { سذ. عر. برطرفه اکلمش اولان شیئك حال و } وضعیتی، انحراف، انحنا : بو خطك، بوسطحك مائلیتی.

مایمون { یا میمون. س. انسانه بکزر وآنجق آیاقلری دخی ال } بیچیمنده و نسبة باجاقلری قیصه واللری زیاده اوزون وکاه حیوان کبی درت آیاق اوزرینه وکاه انسان کبی قائماً یورور حیوان که انساندن صکره حیواناتك اك ذکیسیدر، قرد، بوزینه. انواع واجناسی پك چوق اولوب، عمومنه درت اللی حیوانات نامی ویریلیر. نسناس دینلن درت جنسی انسان بوینده وپك ذکیدر. || مج. پك چرکین وتحف آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر:] بونه مایمون حقه‌باز! || مایمون اشتهالی = ثباتسز، هرکون بر دیکر هوسده بولنوب هیچ برنده قرار بولمیان. || ترس مایمون = قلیچ نامليسی.

مایمونجق { س. هرکلیدی آچار چلنکیر وخرسز آلتی. } ختاری که اکری بر دمیردن عبارتدر: کلیدی مایمونجقله آچمق.

مایمونجی { س. مایمون کزدیروب اویناداق چنکانه. }

مایتا { س. [ایتا.] ۱. بح. یلکنلرك ایندیرلمسی، قپانمسی، فوره } ضدی: یلکنی مایتا ایتمك. ۲. مج. براقمه، ترك، تعطیل: جنك مایتا اولدی. || مایتا علامتی = بایراق ایندیرمه، ویره ایتمه.

مأیوس { ص. عر. [«یأس» دن سمف.] یأس کتیرمش، } امیدی کسمش، امیدسز، نومید: مأیوس اولدم؛ بنی مأیوس ایتدی.

مأیوسانه { ص. ح. فا. امیدسزجه، امیدسزاکله، نومیدانه: } مأیوسانه برطرزله؛ مأیوسانه بر باقیش؛ مأیوسانه کری دوندی.

مأیوسیت { سذ. عر. یأس، امیدسزلك، هرامیدی } کسیلوب برامللی قالمامش اولان آدمك حالی : کندیسنه مأیوسیت کلدی؛ مأیوسیته دوچار اولدی؛ مأیوسیت انسانی هر شیئه مجبور ایدر.

مایوق { س. ۱. آچلمامش چیچك، غنچه. مر. ۲. غنچه } ظرفی، قابوغی.

مایه { س. فا. ۱. برشیئك معمول و متشکل بولندیغی ماده، } جوهر، عنصر: بونك مایه‌سی طوپراقدن عبارتدر؛ بدمایه. ۲. بر ایش کورمك ایچون وجودی لازم اولان شیء، سرمایه، بضاعه: مایه‌سی یوق نه‌ایله یاپسون. ۳. ثروت، مال. ٤. تحصیل، علم، معلومات مکتسبه: مایه‌سز بر شیء یازیله‌ماز. || سرمایه. با: سرمایه. || فرومایه. با: فرومایه.

مایه ۱ { س. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن] بعض شیئلره قوام ویاتخمر } ویرمك ایچون قونیلان ماده: خمور، اتمك مایه‌سی؛ یوغورت، پینیر مایه‌سی.

مایه ۲ { س. [فارسیدن] سوریلرده دامزلق دیشی حیوان، } قیصراق وقویون وسائره.

مائه { عد. عر. ج: مآت. ؤ: مائتین. [تلفظی: مئه] } یوز، صد. = سذ. عر. یوز سنه‌لك زمان، قرن: هجرت نبویه‌نك مائهٔ اولاسنده، مائهٔ رابعه‌سنده. = ج. رقملرك صاغدن اعتباراً اوچنجی خانه‌سنده یازیلانلری : آحاد، عشرات، مآت، الوف؛ مآت خانه‌سی.

مایه‌خوش { ص. با: مایخوش.

مایه‌دار { ص. فا. سرمایه‌لی، بضاعه‌یه مالك.

مایه‌سز { ص. مایه‌سی وخموری اولمیان، خمورسز : مایه‌سز ایتمك.

مایه‌سیل { س. با : مایاسیل.

مایه‌لانمق { فت. ۱. مایه وخمور قومق، مایه ایله اکشیمك ویا قوامه کتیرمك : خموری، یغوردی مایه‌لانمق. ۲. مج. اسکیتمك، بریکدیروب بکلتمك، آرتدیرمق : اوپاره‌لری مایه‌لاتیور.

مایه‌لاندیرمق { فت. ۱. مایه و خمور قومق، تخمیر ایتمك : سودی مایه‌لاندیرمق. ۲. مج. آرتدیرمق، بریکدیرمك : آلدیغی معاشلری مایه‌لاندیریور.

مایه‌لانمق { فل. ۱. مایه وخمورله اکشیمك، تخمر ایتمك : خمور، سوت مایه‌لانمق. ۲. مج. بریکوب چوغالمق، تراکم ایتمك : کندیسنده مایه‌لانمش مال واردر.

مایه‌لق { ص. ۱. مایه‌یه وتخمیره یارایان : مایه‌لق خمور، یغورت. ۲. دامزلق : مایه‌لق قیصراق.

مایه‌لی { ص. مایه‌سی اولان تخمر ایتمش : مایه‌لی خمور.

مائی { یاخود ماوی. ص. عر. ث : مائیه. [« ماء » دن سمف.] ۱. صویه منسوب و متعلق : حیوانات مائیه = صوده یاشایان حیوانلر؛ نبات مائی. ۲. صو رنکنده، ماوی، کوك : مائی جانفس.

مُباح { ص. عر. [« اباحه » دن سمف.] دیانةً امر ونهی آلتنده اولمیوب حلال وحرام ویا مکروه اولمیان، اجرا وعدم اجراسی مساوی اولان : آت اتی مباحدر؛ خرستیانلقده شراب مباحدر.

مَباحِث { سذ. جم. عر. فد : مبحث. با : مبحث.

مُباحِث { ص. سذ. عر. [« بحث » دن سف. مفاعله] مباحثه ایدن، دیکر بریله بحثه کیریشن.

مُباحثه { سش. عر. جم : مباحثات. [« بحث » دن مص. مفاعله] ۱. برایش حقنده ایکی کشی آره‌سنده اولنان سوز، طرفیندن بهری دیکرینك سوزینی چوروتمکه وکندی فکرینی اثباته چالیشه‌رق اولنان دعوی : بر مسئلهٔ علمیه حقنده مباحثه‌یه کیریشدك؛ مباحثه چوق دفعه منازعه‌یه منجر اولور. ۲. دعوی ومخالفت صورتیله اولمیه‌رق بر ماده حقنده سوزلشمه، هرکس فکرینی و بیلدیکنی بیان ایتمك اوزره واقع اولان مکالمه ومصاحبه : علمه دائر مباحثه ایدیورایدك؛ مباحثه‌مز پك اوزون سوردیکندن کیجه یاریسنه قدر اوتوردق.

مُباحلق { س. شرعاً امر ویانهی اولنمیوب مخیر براغیلان شیئلرك حالی، اباحه.

مَبادا { ترکیب فا. اولمایه، صاقین، زنهار. د.

مُبادَرت { سش. عر. [«بدور» دن مص. مفاعله] سرعت وغیرتله باشلامه. شتاب، مسارعت، ابتدار : تقدیم جوابنامه‌یه مبادرت قلندی.

مُبادَله { سش. عر. [« بدل » دن مص. مفاعله] ایکی کشی بیننده برشیئك دیکر برشیئله دکیشدیرلمسی، دکیش طوقوش، ترامپه : بن قوپه‌می سزك فایطونله مبادله ایتمکه راضی‌یم؛ آقچه بر واسطهٔ مبادله‌در.

مَبادی { سذ. جم. عر. فد : مبدأ. با : مبدأ.

مُبارِز { سذ. ص. عر. [« بروز » دن سف. مفاعله] دیکر بریله باش‌باشه غوغایه طوتیشان، ادعا ایله جداله کیریشن، دوولو یاپان : مبارزلر قارشی قارشی کلدیلر.

مُبارَزه { سش. عر. [« بروز » دن مص. مفاعله] ۱. اسکی اصول اوززه طرفین مخاصمیندن برر کشی میدانه چیقوب آره‌لرنده غوغا ایتمه‌لری : حضرت علی (رضه) الك جسور دشمنلره قارشی مبارزه‌یه چیقارلردی. ۲. بر تحقیره قارشی ویا ناموسه تعلق ایدر برسوزدن طولایی تحقیره دوچار اولانك دعوتیله ایکی کشی آره‌سنده واقع اولان غوغا، دوولو : مبارزه اوروپاده بوکون ممنوع ایسه‌ده کیزلیجه ینه اجرا اولنیور.

مُبارَك { ص. عر. ث : مبارکه. [« برکة » دن سمف. مفاعله] ۱. برکتلی، فیض وبرکت وبوللغی اولان : نیل مبارك؛ قویون مبارك برحیواندر؛ اشبو سنهٔ مبارکه‌ده. ۲. عزیز، حرمتلی، شایان حرمت وتقدیس، مقدس : ایام مبارکه؛ لیلهٔ

مبارکه؛ مبارك برذاتدر؛ مبارك
اللرینی قالدیروب دعا ایتدی.
۳. اوغورلی، خیرلی، مسعود،
متیمن، قوتلی، قدملی: یکی طوغان
چوجق، یایدیردیغکز او، کیید-
یککز اثواب مبارك اولسون.
[بومعنا ایله زنانزدی: مبارکی].
٤. استهزا طریقیله شایان لوم
وتعریض اشخاص واشیا حقنده
قوللانیلیر: اومبارك آدم‌ده‌طور-
میوب یمك‌ییور؛ آمبارك برکره
صورسه‌ڭ آ! بومبارك چفتلکك
ضررندن باشقه بر خیرینی کور-
مدك.

مُبارَکی { ص. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن غلط] با: مبارك.

مُباشِر { سف. عر. [« بشر » دن سف. مفاعله] ۱. وقتیله
حکومتك برامرینی عائد اولدیغی
آدملره تبلیغ ایله اجرا ایدن ویا
بر مالك تحصیلنه مأمور اولان
آدم: مباشر کوندرلدی؛ او ینه
مباشر کلدی. ۲. حاکمك امرینی
تبلیغه مأمور آدم ۳. مج. برطور
آمرانه ایله حکم ایدن، مسلط
اولان آدم: باشمه مباشر
دیکلدی.

مُباشَرت { سش. عر. [«بشر»دن مص. مفاعله] ۱.
کیریشمه، طوتیشمه، باشلامه، بدأ،
ابتدار: اوکتابك تحریرینه
بوکون مباشرت ایده‌جکم. ۲.
جماع، مجامعت.

مُباعَده { سش. عر. [« بعد » دن مص. مفاعله]
بربرندن اوزاقلاشمه.

مُبالات { سش. عر. [اصلی: مبالوة. « بلو » دن مص. مفاعله] دقت، اعتنا، تقید. ||
عدم مبالات = دقتسزلك، قید-
سزلق.

مَبالِغ { سف. جم. عر. فد: مبلغ. با: مبلغ.

مُبالَغه { سش. عر. [« بلوغ » دن مص. مفاعله] ۱. بر
ایشده پك ایلری‌یه وارمه، قصور
براقمامه، مکمل وقصورسز ایتمه:
اکرامده مبالغه ایلدی. ۲.
بیوتمه، اعظام، افراط، کوچك
برایشی پك بیوك کوسترمه: اونك
جسارتی مدحده مبالغه ایتدی؛
بوتعریفده مبالغه واردر؛ مبالغهٔ
عجمانه؛ کندیسی مبالغه‌لی سویور.
|| مبالغه ایله = پك چوق، پك زیاده:
کندیسی مبالغه ایله خسیس،
جومرد در. || د. اسم مبالغه،
مبالغه ایله اسم فاعل = عربیده
جبار، صبور، علامه کبی وزنلرده
اولوب مبالغه بیان ایدن اسم فاعل
صیغه‌سی؛ ترکجه‌ده « پك » ویا
« اڭ » اداتلریله ینه مبالغه افاده
ایدن صفت مرکبه: پك بیوك،
اڭ بیوکی.

مُبالَغه‌جی { ص. هرشیئی مبالغه واعظام ایتمکی سون:
شرق ادبا وشعراسی مدح و
تعریفده پك مبالغه‌جیدرلر.

مُبالَغه‌لی { ص. مبالغه ایدیلن، مبالغه‌سی اولان،
اولدیغندن زیاده کوستریلن،
اعظام ایدیلن: مبالغه‌لی سوز؛
برطاقم مبالغه‌لی مدحلر.

مَبانی { سف. جم. عر. [مفردی یوقدر.] ۱. یاپیلر، ابنیه:
مبانیٔ جسیمه. ۲. تمل، اساس،
قواعد اساسیه: مبانیٔ هندسه.

مُباهات { سش. عر. [« بها » دن مص. مفاعله] اوکنمه،
افتخار، تفخر: اولادك تربیه‌سی
بحق ابوینك سرمایهٔ مباهاتیدر.

مُباهی { ص. عر. [« بها » دن سف. مفاعله] اوکنن،
افتخار وتفخر ایدن.

مُبایَعه { سش. عر. جم: مبایعات. [« بیع» دن مص. مفاعله]
صاتین آلمه، اشترا: برآرابه
مبایعه ایتدم؛ بعض مبایعاتله
مشغول ایدم. [اصل « بیع »
صاتمق دیمك اولوب، مفاعله
بابی‌ده مشارکت بیان ایتدیکیچون،
معنای حقیقیسی: صاتوب آلمه،
آلیش ویریش، اخذ واعطایه
متعلق مقوله‌در.]

مُبایَعه‌جی { س. بورسه‌ده برینك حسابنه هوا آلان.

مُبایِن { ص. عر. ث: مباینه. [«بین» دن سف. مفاعله] ۱. باشقه
درلو اولان، دیکرلرندن آیری
وغیری اولان، مخالف. ۲.
دیکرینك ضدی وعکسی اولان:
بوسوزکز دمین سویلدیککزه
بوسبتون مبایندر.

مُبایَنت { سش. عر. [« بین » دن مص. مفاعله] ۱. آیر-
یلق، غیریلق، خلاف، مخالفت،
اختلاف: مباینت افکار. ۲.
ایکی شیئك بربرینك ضدی و
عکسی اولمسی، ضدیت: بوایکی
سوز آره‌سنده مباینت واردر.

مُبتَدا { سف. عر. [« بدأ » دن سمف. افتعال] ۱. باشلا-
نغیج، باش. ۲. د. [نحوعربیده]
جملهٔ اسمیه‌نك ایکی رکنندن
بریکه جمله‌نك باشنده اولور:
« الله اکبر » جمله‌سنده لفظهٔ جلال
مبتدا واکبر خبردر. «مسندالیه»
اعم اولوب، اسم کان واسم ان

وسائره‌یی‌ده شاملدر.

مُبْتَدی صه عر. [«بدأ» دن سف. افتعال] علم تحصیلنه ویا برایش وصنعته یکی باشلایان، عجمی: مبتدیلره مخصوص قرائت کتابی؛ مبتدی ایشی.

مُبْتَذَل صه عر. ث: مبتذله. [«بذل» دن سمف. افتعال] ١. خور قوللانیلان، اعتبارسز، خوار، حقیر، کپازه. ٢. پك بول واوجوز: بوسنه یمش پك مبتذل.

مُبْتَغا سذ. عر. آرزو وطلب اولنان شیء. ذ.

مُبْتَلا صه عر. [«بلا» دن سمف. افتعال] ١. دوشکون، گرفتار، دوچار: بردرده مبتلا اولدی؛ عشرته مبتلا. ٢. عاشق، افتاده: اوقادینك مبتلاسیدر؛ برچنکی‌یه مبتلادر.

مُبْتَنی صه عر. ث: مبتنیه. [«بنا» دن سف. افتعال]. ١. بنا اولنمش، قورلمش، مؤسس: بر قیانك اوزرینه مبتنی قلعه. ٢. مج. مستند: دعواسی نه اوزرینه مبتنیدر؟

مُبْتَهِج صه عر. [«بهجة» دن سف. افتعال] ممنون، مسرور. ذ

مُبَجَّل صه عر. ث: مبجله. [«بجول» دن سمف. تفعیل] اولولانمش، تکریم و تعظیم اولنمش، مکرم، معزز.

مَبْحَث سذ. عر. ج: مباحث. [«بحث» دن سم.] ١. بر بحثه دائر مقاله ویا فصل وباب، بر مسئلهٔ علمیه‌یه ویا بر حقیقته متعلق مقاله: مبحث تکوین، مبحث طوفان؛ مباحث علمیه، مباحث تاریخیه. ٢. اصطلاحات فنیهٔ جدیده‌ده باشلیجه اوروپا السنه‌سنده مستعمل یو. Logie تعبیرینی ترجمه ایدر: مبحث الاثمار = Carpologie؛ مبحث الازهار = Anthologie و سائره.

مَبْحوثٌ عَنْهُ سذ. صه. عر. ث: مبحوث عنها. [«بحث» دن سمف. اولوب «عنه» سز قوللانلماز] بحث اولنان شیء، سالف الذکر، مذکور: مسئلهٔ مبحوث عنها؟

مَبْدَأ سذ. عر. ج: مبادی. [«بدأ» دن مص. میمی ویا سم. وسز.] باشلامه، باشلانغیج، بدأ، آغاز، باش، ابتدای ظهور: مبدأ عالم؛ مبدأ خلقت؛ مبدأ اسلام.

مُبْدِع صه. عر. ث: مبدعه. [«بدعة» دن سف. افعال] ١. ایجاد واختراع ایدن، موجد. ٢. امور دینیه‌ده بدعته تابع اولان، اهل بدعت.

مُبَدَّل صه. عر. ث: مبدله. [«بدل» دن سمف. تفعیل] دکیشدیرلمش، تبدیل وتغییر اولنمش، بر قالبدن دیکر قالب وصورته کچمش: کابکلرك چوغی قورتدن مبدلدر.

مَبْذول صه. عر. ث: مبذوله. [«بذل» دن سمف.] ١. بول صرف اولنان، اسیرگنمین: لطفنی بتون عالمه مبذول ایلدی. ٢. بول، کثرت اوزره بولنان، اوجوز: بوسنه اوزوم پك مبذولدر؛ آناطولیده محصولات مبذولدر.

مَبْذولیَّت سذ. عر. ١. بوللق، چوقلق، کثرت: میوه‌نك مبذولیتی. ٢. بول ویرمه، اسیرگه‌ممه، احسان عام: لطف واحساننك مبذولیتی.

مُبَرّا صه. عر. [«براء» دن سمف. تفعیل] تبرئه اولنمش، بری، مستثنی، عاری، منزه: جناب حق اوصاف بشریه‌دن مبرادر؛ بو آدم مرحمتدن مبرادر.

مُبَرّات سذ. ج. عر. [فد. «مبره» بزجه غیر مستعملدر.] ثواب ایچون تأسیس اولنمش خیرات: فلان شهرك خیرات ومبراتی چوقدر.

مِبْرَد سذ. عر. اگه. ‖ جرا. مبرد حصاة = مثانه طاشلرینی اوفالدوب دوشورن آلت.

مُبَرِّد صه. عر. [«برد» دن سف. تفعیل] صووذان، سرینلدیرن، = سذ. عر. قارلق.

مُبْرَم صه. عر. محکم، صاغلام، ضروری‌الوقوع، ردودفعی محال: قضاء مبرم؛ بلاء مبرم.

مَبْرور صه. عر. ث: مبروره. [«بر» دن سمف.] مقبول، خیرلی، ممدوح: خدمات مبروره‌سی.

مُبَرْهَن صه. عر. ث: مبرهنه. [«برهان» دن سمف. دحرج] برهان ودلیل ایله اثبات اولنمش، مثبت، ثابت: ارضك کرویتی خسوفده کرهٔ قمر اوزرنده کوریلن کولکه‌سیله دخی مبرهندر.

مَبْسوط صه عر. ث: مبسوطه. [«بسط» دن سمف.] ١. آچلمش، یایلمش، سرلمش، دو-

شنمش، آچیق: خوان نعمت مبسوطدر. ۲. برتفصیل بیان اولنان، مفصل. || ضمهٔ مبسوطه= ترکجه آچیق اوقونان ضمه که قول و یول کبی ثقیله‌سی وگوز و سوز کبی خفیفه‌سی اولور. مقابلی ضمهٔ مقبوضه.

مُبَشِّر { ص عر. [«بشارت» دن سف. تفعیل] تبشیر ایدن، مژده ویرن، ایی برخبر ویرمکله سویندیرن.

مُبَشَّر { ص. عر. ث: مبشره. [«بشارت»دن سمف تفعیل] تبشیر اولنمش، مژده ویرلمش، برایی خبرله شاد ومسرور ایدلمش اولان: عفو ایله مبشر؛ عشرهٔ مبشره = صحابهٔ کرامدن اون ذات که جانب نبویدن جنتله تبشیر بیورلمشدر.

مُبَصِّر { سد. عر. [«بصر»دن سف.تفعیل] ۱. گوزدیجی، بکلیجی، باقیجی. ۲. مکتبلرده شاگردانك افعال وحرکاتنی تفتیشله حسن حاللرینه نظارت ایدن مأموره ویریلان اسمدر: مکتب اعدادی مبصرلرندن. ۳. گمرکلرده ارایجی کانبلکیله موظف مأمور.

مُبَصِّرلق { س. مکاتبده ورسوماتده مبصر خدمت ومأموریتی: دارالفنون مبصرلغنه تعیین اولندی.

مِبضَع { سد. عر. ج: مباضع. [«بضع»دن اسم آلت] جرا. نیشتر. مبزغ ومشرط کبی.

مُبطِل { ص. عر. ث: مبطله. [«بطل»دن سف. افعال] فسخ و ابطال ولغو ایدن، قالدیران.

مُبطَل { ص. عر. ث: مبطله. [«بطل»دن سمف. افعال] فسخ و ابطال ولغو اولنان، مفسوخ، ملغا.

مُبَعِّد { ص. عر. ث: مبعده. [«بعد»دن سف. تفعیل] اوزاقلاشدیران، تبعید ایدن.

مَبعوث { ص. عر. ث: مبعوثه. ۱. گوندرلمش، گوندریلن، مرسول، فرستاده: خلق دین‌حقه دعوت ایچون من طرف الله مبعوث اولان انبیاء عظام؛ هرنبی بر قومه و حضرت محمد (صلعم) ایسه عموم نوع بشره مبعوثدر. ۲. بعدالموت دیریلدلمش اولان. == سد. عر. ج. فا: مبعوثان. فر. Chambre des députés دینلن مجلس اعضاسندن بهری.

مَبعوثلق { س. بومجلس اعضالغنه انتخاب اولنانلرك حال وصفتی.

مَبغوض { ص. عر. [«بغض»دن سمف.] بغض اولنان، بغض وکینه دوچار ومظهر.

مِبلَع { سد. عر. [«بلع»دن اسم آلت. — غلطی: مابلاق.] ص. حبلری یاپمغه مخصوص دوز وآچیق برجنس قاشیق.

مَبلَغ { سد. عر. ج: مبالغ. آقچه مقداری: گوندریلان مبلغ واصل اولدی؛ بریکن آقچه ایی بر مبلغ اولمش.

مُبَلِّغ { ص. عر. ث: مبلغه. [«بلاغ»دن سف. تفعیل] تبلیغ ایدن، بر امر ویا خبری محلنه یتیشدیرن. == سد. عر. بیوك جامعلرده صوك جماعته امامك و مؤذنك سوزلرینی تکرار ایدەرك یتیشدیرن آدم.

مَبلول { ص. عر. ث: مبلوله. [«بل»دن سمف.] ایصلاتمش، ایصلاق، نملی، یاش.

مَبنی { بولغتی بعضلر، «مبانی» جمعنك مفردی اولمق اوزره، بنا معناسیله، و بعضلر بنا محلی وتمل معناسیله لسانمزده قوللانمشلرسه‌ده، «عربیده» «مبانی» مفردسز جمع اولوب، «مبنی» صورتنده برکلمه دخی هیچ بر لغت کتابنده مقید دکلدر.

مَبنی { ص. عر. ث: مبنیه. [«بنی» دن سمف.] ۱. بنا اولنمش، یاپلمش، قورلمش: جسیم بر قیانك اوستنده مبنی بر قلعه. ۲. مج. برشیئه طیانان، مستند: علم الارض و علم البشر طبقات ارضیه‌ده بولنان آثار اوزرینه مبنیدر. ۳. د. [نحو عربیده] بلا مانع لفظی اعراب قبول ایتمیوب سماع اوزره دائما بر حرکه ایله ویا ساکن اوله‌رق قوللانیلان (اسم): سیبویه، من، هو، هی کبی: فتح اوزرینه، کسر اوزرینه مبنی؛ مبنی علی الفتح، مبنی علی الکسر. || مبنی علی الحکایه = معروف ومشهور برحکایه ووقعه‌یه بناءً سویلنیلان سوزکه آکلاشلمسی اوحکایه‌نك بیلنمسنه متوقفدر: بوکلام مبنی

علی الحکایه در. == ح. بناءً دن طولایی دن ناشی: کیفسز اولدیغنه مبنی بو کون کله مدی؛ بو کون کلیشی یاغمور یاغدیغنه مبنیدر.

مُبْهَم { صف. عر. ث: مبهمه. [«بهم» دن سمف. افعال] غیر معین، غیر محدود، حصر و تعیین اولنمیان، هرطرفه چکیله بیلن: مبهم سوز.

مُبْهَمات { سش. جـ. عر. د. [صرف ترکیده] کنایاتك مبهم و غیر معین بر معنایه دلالت ایدنلری: نه کیم، قاچ، فلان کی.

مَبْهوت { صف. عر. ث: مبهوته. [«بهت» دن سمف.] سرسم، متحیر، حیران: مبهوت اولدی، قالدی.

مَبْهور { صف. عر. ث: مبهوره. [«بهر» دن سمف.] نفس طارلغنه مبتلا، صولوغان.

مَبیت { سذ. عر. [«بیت» دن سم] یاتیله جق، بیتوتت ایدیله جك یر.

مَبیض { سذ. عر. [«بیض» دن سم.] دیشیلرك رحمنده جنینه اساس اولان یومورطه. جقلرك بولندیغی محل، اوغلدروق.

مُبَیِّض { سذ. عر. [«بیاض» دن سف. تفعیل] مسوده‌لری بیاضه چکن، تبییض ایدن کاتب، مستنسخ.

مُبَیِّضلك { س. مسوده‌لری بیاضه چکن یعنی تبییض ایدن کاتبك ایشی، مستنسخلك: مبیضلك ایدیور.

مُبین { صف. عر. ث: مبینه. [«بین، بیان» دن سف. افعال] ۱. خیر وشر وحق وباطلی فرق وفصل ایدن: قرآن مبین. ۲. واضح، عیان، آشکار: دین مبین.

مُبَیِّن { صف. عر. ث: مبینه. [«بیان» دن سف. تفعیل] بیان ایدن، ظاهر وعیان ایلین، ظاهراً بیلدیرن: شایان اعتماد اولدیغی مبین بعض اوراق ابراز ایلدی.

مُبَیَّن { صف. عر. ث: مبینه. [«بیان» دن سمف. تفعیل] آشکار بیان وایضاح اولنان.

مُتابَعَت { سش. عر. [«تبع» دن مصـ. مفاعله] برینه اویوب پیرو اولمه، تابع اولمه، آرقه‌سی صره کیتمه: جماعت امامه متابعت ایدر.

مُتَأَثِّر { صف. عر. ث: متأثره. [«اثر» دن سف. تفعل] طوقنلمش، برحال وحسك ایچنه ایشلمه‌سیله متغیر اولان، محزون، مکدر: باشقه‌سنك آجیسیله متأثر اولمق؛ او وقعه‌دن چوق متأثر اولدی؛ کیجه وقتی قوالك حزین سسنی ایشیدوبده متأثر اولمامق ممکن دکلدر.

مُتَأَخِّر { صف. عر. ث: متأخره. جـ: متأخرین. [«اخر» دن سف. تفعل] صکره کلن، صکره‌یه قالان، صکره‌کی، متقدم مقابلی: زمان متأخر؛ قرون متأخره؛ متأخرین حکما.

مُتَأَدِّب { صف. عر. ث: متأدبه. [«ادب» دن سف. تفعل] تأدب ایدن، ادب اوکرنش، تربیه اولنان.

مُتَأَذّی { صف. عر. ث: متأذیه. [«اذا» دن سف. تفعل] اذیت ایچنده بولنان، اذیت چکن، اینجینن، صیقیلان: او آدمك لقردیسندن متأذی اولدم.

مُتارَکه { سش. عر. [«ترك» دن مصـ. مفاعله] محاربه‌نك رضای طرفینله موقتاً تعطیلی: طرفین مخاصمین متارکه ایتدیلر؛ متارکه اثناسنده.

مُتَأَسِّف { صف. عر. ث: متأسفه. [«اسف» دن سف. تفعل] اسف وکدر ایدن، محزون، مکدر: بو خبردن چوق متأسف اولدی.

مَتاع { سذ. عر. جـ: امتعه. ۱. صاتیله‌جق مال و علی الخصوص قماش و سائر قیمتلی اشیا، تجارمالی: آوروپا متعه‌سی. ۲. مجـ. سرمایه، بضاعه: متاع وصلی اوجوز صاتمیور.

مَتاعِب { سش. جـ. عر. [فد. متعبه لسانمزده مستعمل دکلدر] یورغونلقلر، زحمتلر، مشقتلر: متاعب سفره تحمل ایتمك.

مَتافوره { س. [ر. Μεταφορά] مجـ. کمینك بورده‌سنه عموداً ویامائلاً موضوع دیکمه؛ فلوقه متافوره‌سی = فلوقه‌یی آصمغه مخصوص دیکمه‌لر: فلوقه‌یی متافوره‌یه آلمق.

مُتَأَلِّم { صف. عر. ث: متألمه. [«الم» دن سف. تفعل] ۱. الم وکدره مصاب، مکدر، محزون، غمناك: کندیسنی پك متألم کوردم. ۲. آجیان، آغریان، خسته: عضو متألم.

مِتالیك { س. [ر. Μεταλλικόν] ۱. آز کومشله قاریشیق

باقر آقچه، سکهٔ مغشوشه. ۲. الیوم اون‌پاره‌یه کچن اسکی یکرمیلك سکهٔ مغشوشه: برمتالیکه، بش متالیکه صاتیور.

مُتَأَمِّل { صـ. عر. ث: متأمله. [«امل» دن سف. تفعل] تأمل ایدن، دوشونن، متفکر، طالغین.

مَتانَت { سذ. عر. طیانمه، متین وقوی اولمه، صاغلاملق، ثبات وغیرت: انسانده متانت اولمدقجه هیچ بر ایشه موفق اوله‌ماز.

مُتَأَنّی { صـ. عر. [«انی» دن سف. تفعل] آغر طاورانان، دوشونه‌رك متبصرانه حرکت ایدن، عجله ایتمین: نه عجول اولملی نه‌ده زیاده متأنی.

مُتَأَنّیانه { صـ. ح. فا. آغرلقله، عجله‌سز، پك دوشونه‌رك، متبصرانه: متأنیانه حرکت ایدیور.

مُتَأَهِّل { صـ. عر. ث: متأهله. [«اهل»دن سف. تفعل] اولنمش، اولی: متأهل آدم.

مُتَبادِر { صـ. عر. ث: متبادره. [«بدور»دن سف. تفاعل] ظهور و بروز ایدن: متبادر خاطر = خاطره کلن، تخطر اولنان.

مُتَبادِل { صـ. عر. ث: متبادله. [«بدل»دن سف. تفاعل] ۱. بربرینك یرینه کچه‌بیلن، نوبتله دکیشن. ۲. ر. [هندسه‌ده] قارشیلقلی: زاویتان متبادلتان = قارشیلقلی ایکی زاویه.

مُتَباعِد { صـ. عر. ث: متباعده. [«بعد»دن سف. تفاعل] بر برندن اوزاق بولنان، اوزاقلاشان: منازل متباعده.

مُتَباقی { صـ. عر. ث: متباقیه. [«بقاء»دن سف. تفاعل] کری قالان، آرتان: مقدار متباقی.

مُتَباکی { صـ. عر. ث: متباکیه. [«بکاء»دن سف. تفاعل] آغلار کبی اولان، یالاندن آغلایان.

مُتَبایِن { صـ. عر. ث: متباینه. [«بین» دن سف. تفاعل] ۱. بربرینه ضد اولان، بربرینك عکسی اولان، متضاد. ۲. ر. [حسابده] مشترك مقسوم علیهلری اولمیان (رقملر).

مُتَبَحِّر { صـ. عر. ج: متبحرین. [«بحر» دن سف. تفعل] علم وفضلده دریا کبی واسع وعمیق اولان، علمك کنه و قعرینه واران: متبحرین علمادن.

مُتَبَدِّل { صـ. عر. ث: متبدله. [«بدل» دن سف. تفعل] تبدل ایتمش، دکیشمش، متغیر، دیکر کون.

مُتَبَرِّك { صـ. عر. ث: متبرکه. [«برکة»دن سف. تفعل] کندیسیله تبرك وتیمن اولنان، مبارك: شیخ عطارك انفاس متبرکه‌سی.

مُتَبَسِّم { صـ. عر. ث: متبسمه. [«بسم» دن سف. تفعل] کولومسین، تبسم ایدن، کولر: متبسم برچهره ایله.

مُتَبَسِّمانه { صـ. ح. فا. کولومسیه‌رك، تبسمله: متبسمانه بر یوزله؛ متبسمانه باقدی.

مُتَبَصبِص { صـ. عر. ث: متبصبصه. [«بصبصه»دن سف. تفعلل] یالتاقلانان، کوپك کبی تبصبص ایدن: متبصبص برآدمدر.

مُتَبَصبِصانه { صـ. ح. فا. یالتاقلانه‌رق، یالتاقلانمغله واقع اولان، تبصبصله: برطور متبصبصانه ایله؛ متبصبصانه یانینه واردی.

مُتَبَصِّر { صـ. عر. ث: متبصره. [«بصر»دن سف. تفعل] دقتله باقان، اییجه ملاحظه و تأمل ایدن، دور اندیش.

مُتَبَصِّرانه { صـ. ح. فا. دقتله باقه‌رق، ملاحظه و تأمل‌ایله، دور اندیشانه: برسعی متبصرانه ایله؛ متبصرانه طاورانمق.

مُتَبَلِّر { صـ. عر. ث: متبلره. [«بلور»دن سف. تفعل. — لغت مولده.] ء. بلور شکل و صورتنده طوکمش اولان، تبلر ایتمش.

مَتبوع { صـ. عر. ث: متبوعه. [«تبع» دن سمف.] ۱. کندیسنه تبعیت اولنان، تابع مقابلی: متبوع مفخمم = تبعه‌سندن بولندیغم حکمدار؛ دولت متبوعه‌سی. ۲. د. کندیسنه دیکر برکلمه اتباع اولنان (کلمه)، موصوف، معطوف علیه وسا. ئره: تابع متبوعك اعرابنی آلیر.

مَتبوعیَّت { سذ. عر. کندیسنه تبعیت اولنان ذاتك حالی: تابعیت ومتبوعیت مناسبتی.

مُتَبَیِّن { صـ. عر. ث: متبینه. [«بیان» دن سف. تفعل. —

تبین لازم اولدیغندن اسم مفعول صورتنده یانك فتحیله قوللانلمامیدر.] تبین ایتمش، میدانه چیقمش، اثبات اولنمش، ظاهر، بدیهی.

مُتَتابِع { صـ. عر. ؤ: متتابعه. [«تبع»دن سف. تفاعل] بربری آردنجه کلن، بربرینی تعاقب ایدن، متعاقب: وقایع متتابعه؛ متتابع الورود، متتابع الظهور = آردنجه ورود ویا ظهور ایدن.

مُتَتابِعاً { حـ. عر. بربری آردنجه، بربرینی متعاقب اوله‌رق: متتابعاً ظهور ایدن احوال.

مُتَتَبِّع { صـ. عر. ؤ: متتبعه. [«تبع»دن سف. تفعل] تتبع ایدن، آرقه‌سنه دوشوب آراشدیران: کتب حدیث متتبعلرندن.

مُتَتَوِّج { صـ. عر. ؤ: متتوجه. [«تاج»دن سف. تفعل] ۱. تاج کییش، تاجلی. ۲. نبا. تاج صورتنده ظرفی اولان (چیچك).

مُتَجاسِر { صـ. عر. ؤ: متجاسره. [«جسارة»دن سف. تفاعل] تجاسر وجرأت ایدن، بر ایشه پرواسز کیریشن: مخالف قانون حرکتده متجاسر اولانلر.

مُتَجانِس { صـ. عر. ؤ: متجانسه. [«جنس»دن سف. تفاعل] برجنسدن اولان، همجنس: حیوانات متجانسه؛ متجانس الشکل.

مُتَجاوِر { صـ. عر. ؤ: متجاوره. [«جوار»دن سف. تفاعل] جوارده بولنان، قوکشو، همجوار: نواحی متجاوره.|| هـ. زوایای متجاوره = یان یانه بولنان زاویه‌لر، زوایای متبادله ضدی.

مُتَجاوِز { صـ. عر. ؤ: متجاوزه. [«جواز»دن سف. تفاعل] ۱. کچن، آشان: حدینی متجاوز. ۲. تجاوز و تعرض ایلین، صارقندیلق ایدن: طرفین عسکرندن خانغیسی متجاوزدر؟ ۳. کچن، آشان، زیاده، فضله: بش بیکی متجاوز. [بش بیکدن متجاوز دیمه‌ملی.]

مُتَجاهِل { صـ. عر. [«جهل»دن سف. تفاعل] تجاهل ایدن، بیلمزلکدن کلن، یالاندن بیلمز کبی اولان. ؤ.

مُتَجاهِلانه { صـ. حـ. فا. بیلمزلکه کله‌رك، تجاهل ایده‌رك: متجاهلانه جواب ویردی؛ برجواب متجاهلانه ایله.

مُتَجَبِّر { صـ. عر. ؤ: متجبره. [«جبر»دن سف. تفعل] جبروتی طاقینان، جبر وزورله حرکت ایدن، جبارلق کوسترن.

مُتَجَبِّرانه { صـ. حـ. فا. جبروتله، حرکت خودسرانه‌ایله، زورله: متجبرانه حرکت ایدردی.

مُتَجَدِّد { صـ. عر. ؤ: متجدده. [«جد»دن سف. تفعل] یکیلنن، یکیدن باشلایان ویا یکی حالنه کیرن: قوهٔ متجدده.

مُتَجَزّی { صـ. عر. ؤ: متجزیه. [«جزء»دن سف. تفعل] اجزایه انقسام ایدن، پارچه‌لنان.

مُتَجَسِّد { صـ. عر. ؤ: متجسده. [«جسد»دن سف. تفعل] وجود پیدا ایدن، جسم وجسد حالنه کچن: جسم متجسد.

مُتَجَسِّس { صـ. عر. ؤ: متجسسه. [«جس»دن سف. تفعل] یوقلایان، کیزلی شیئلردن خبر آلمغه چالیشان، آراشدیران، تفتیش ایدن.

مُتَجَسِّسانه { صـ. حـ. فا. تجسسله، یوقلایوب آراشدیره‌رق، احوال خفیه‌یی تفتیش ایده‌رك: دائما متجسسانه حرکت ایدیور؛ برنظر متجسسانه ایله باقیوردی.

مُتَجَسِّم { صـ. عر. ؤ: متجسمه. [«جسم»دن سف. تفعل] وجود پیدا ایده‌رك مجسم کورینن، تجسم ایدن: بر ملك متجسم.

مُتَجَعِّد { صـ. عر. ؤ: متجعده. [«جعد»دن سف. تفعل] ؤا. قیوراق، قیورجق: متجعد الاشعار = قیورجق صاچلی.

مُتَجَلّی { صـ. عر. ؤ: متجلیه. [«جلاء»دن سف. تفعل] ۱. میدانه چیقان، کورینن، ظاهر، عیان. ۲. پارلاق، روشن، رخشان.

مُتَجَمِّع { صـ. عر. ؤ: متجمعه. [«جمع»دن سف. تفعل] طوپلانمش بریکمش، بیغلمش، مجتمع.

مُتَجَمِّل { صـ. عر. ؤ: متجمله. [«جمال»دن سف. تفعل] بزنمش، طوناتمش، سوسلنمش.

مُتَجَنِّن { صـ. عر. ؤ: متجننه. [«جن»دن سف. تفعل] تجنن ایتمش.

مُتَجَهِّز { صـ. عر. ؤ: متجهزه. [«جهاز»دن سف. تفعل]

طاقم وترتیباتی تدارك واكمال ایدلمش، طونانمش، مجهز.

مُتَحابّ { صـ. عر. ؤ: متحابه. [«حب»دن سف. تفاعل] سویشن، حسن مناسباتده بولنان، بربرینه دوست اولان: دول متحابه.

مُتَحارِب { صـ. عر. ؤ: متحاربه. ت: متحاربین. [«حرب» دن سف. تفاعل] بینلرنده جنك و حرب ایدنلرك بهری: دول متحاربه؛ طرفین متحاربین.

مُتَحاشی { صـ. عر. ؤ: متحاشیه. [«حشی»دن سف. تفاعل] چکینن، صاقینان، اجتناب ایدن.

مُتَحَتِّم { صـ. عر. ؤ: متحتمه. [«حتم»دن سف. تفعل] واجب، الزم، ضروری: متحتم الایفا.

مُتَحَتِّر { صـ. عر. ؤ: متحتره. [«حتر» دن سف. تفعل] ط. پیختیلانمش.

مُتَحَجِّر { صـ. عر. ؤ: متحجره. [«حجر»دن سف.تفعل] طاش حالنه کچمش، طاش اولمش: حیوانات متحجره.

مُتَّحِد { صـ. عر. ؤ: متحده. [«وحدة»دن سف.افتعال] برلشمش، برلك اولان، متفق: اونلرك جملهسی متحد ایدی؛ متحد الفکر = برفکرده بولنان، همفکر؛ متحد المآل = بر مآلده اولان؛ جماهیر متحده.

مُتَّحِداً { حـ. عر. برلکده، برابر اوله رق، بردن: متحداً حرکت ایتدیلر.

مُتَحَدِّث { صـ. عر. ؤ: متحدثه [«حدوث»دن سف. تفعل] ظهور ایدن، وقوعه کلن، یوقدن وار اولان، میدانه کلن: وقایع متحدثه.

مُتَحَرِّك { صـ. عر. ؤ: متحرکه. [«حرکة»دن سف.تفعل] ١. قیمیلدانان، اوینایان، دور و حرکت ایدن: بخارله متحرك ماکینه. ٢. حرکهسی اولان، ساکن ومجزوم اولمیان، حرکهلی (حرف): فتح ایله متحرك. || غیر متحرك = اوینامز، ثابت.

مُتَحَسِّر { صـ. عر. ؤ: متحسره. [«حسرة»دن سف.تفعل] حسرت چکن، حسرتده قالان، مرامنه نائل اولهمیان، محروم.

مُتَحَسِّس { صـ. عر. ؤ. [«حس» دن سف. تفعل] بو لغتی حسی زیاده و پك طویغولی معناسیله قوللانیورسهكده، عربیده دیکلیوب خبر آلان وخبرلره قولاق آصان معناسنه کلوب دیگر معناسی اولمدیغندن، بزم استعمالمز یاکلیشدر.

مُتَحَشِّد { صـ. عر. ؤ: متحشده. [«حشد»دن سف.تفعل] برلکده بر حرکتده بولنمق ویا بربرلرینه یاردیم ایتمك ایچون قوششوب طوپلانان، تجمع ایدن: حدود اوزرنده متحشد اولان عسکر.

مُتَحَصِّل { صـ. عر. ؤ: متحصله. [«حصول»دن سف. تفعل] حاصل اولان، حصوله کلن، وجود بولان: یاغمورلرك کثرتندن متحصل باتاقلقلر.

مُتَحَصِّن { صـ. عر. ؤ: متحصنه. [«حصن» دن سف. تفعل] قلعهیه قپانمش، تحصن ایتمش.

مُتَحَقِّق { صـ. عر. ؤ: متحققه. [«حق»دن سف. تفعل] طوغریلغی میدانه چیقان، کرچکلکی اثبات اولنان، تحقق ایدن، محقق.

مُتَحَكِّم { صـ. عر. ؤ: متحکمه. [«حکم»دن سف. تفعل] حاکملك طاقینان، حاکم و آمرکسیان، بغیر حق حکم سورن.

مُتَحَلِّل { صـ. عر. ؤ: متحلله. [«حل»دن سف. تفعل] ١. اریمش، مذاب. ٢. چوزلمش، سوکلمش. ٣. اجزاء مرکبهسی بربرندن آیریلوب کیمیاجه حل اولنمش اولان: اجسام متحلله.

مُتَحَلِّم { صـ. عر. ؤ: متحلمه. [«حلم»دن سف. تفعل] یالاندن حلم و یومشاقلق کوسترن، جعلی حلیملك اظهار ایدن. [تاریخ طبیعی اصطلاحنده ممه کبی یومرولمش معناسیله قوللانلمش ایسهده، عربیده اویله معناسی اولمدیغندن، یاکلیشدر.]

مُتَحَلّی { صـ. عر. ؤ: متحلیه. [«حلی»دن سف. تفعل] طونانمش، سوسلنمش، تزیین اولنمش.

مُتَحَمِّل { صـ. عر. ؤ: متحمله. [«حمل»دن سف. تفعل] تحمل ایدن، چکن، یوکلنه بیلن، طیانه بیلن: بو دیرك او قدر ثقلی متحمل دکلدر؛ اوضعیفلکله بیوك بر عملیاته متحمل اولهماز؛ مصائبه قارشی متحمل. || مح. متحمل صو خطی = کمینك صوك درجهده کی حموله ایله چکدیکی صو درجهسی.

مُتَحَوِّل {صہ. عر. ذ: متحوله. [«حول»دن سف. تفعل] ١. دكیشمش، باشقه بر حال پیدا ایتمش، متغیر، دیکرکون: چهره‌سی متحول اولدی؛ سر. که‌یه متحول بر شراب. ٢. چابق دکیشن، برحالده‌قالمیان، متلون: هوا پك متحولدر.

مُتَحَيِّر {صہ. عر. ذ: متحیره. [«حیرة»دن سف. تفعل] شاشمش، شاشیرمش، حیرته دوچار، نه‌یاپه‌جغنی بیلمز.|| خمسهٔ متحیره = اسکیلرجه معلوم اولان بش سیاره.

مُتَحَيِّز {صہ. عر. ذ: متحیزه. ج: متحیزین. ج. فا. متحیزان. [«حوز»دن سف. تفعل] برموقع مخصوص ومعتنا طوتان، حیثیت واعتبار صاحبی، اهمیتلی، صاحب نفوذ: متحیزین علمادن؛ متحیزان مملکت.

مُتَخَاشِی {صہ. قورقوب چکینن معناسیله قوللانیور. سه‌ق‌ده، «حشیه» ماده‌سی تفاعل بابندن کلدیکندن، طوغریسی «متخشی»در.

مُتَخَاصِم {صہ. عر. ذ: متخاصمه. ج: متخاصمین. [«خصومة»دن سف. تفاعل] ١. قارشیلقلی خصومت و دشمنلك ایدن: طرفین متخاصمین. ٢. قارشیلقلی دعوی ایدن، محاکمه ومرافعه‌ده بولنانلرك هر بری.

مُتَخَالِف {صہ. عر. ذ: متخالفه. [«خلف»دن سف. تفاعل] بربرینك خلافنده بولنان، بربرینه اویمیان: متخالف الجنس. || جر. متخالف المركز= مرکزلری براولمیان.

مُتَّخَذ {صہ. عر. ذ: متخذه. [«اخذ»دن سمف. افتعال. — اتخاذ متعدی اولدیغیچون سف. صورتنده «خ»ك کسریله استعمالی غلطدر.] اتخاذاولنان، قبول ایدیلن، مرعی اولان، قوللانیلان: اصول متخذه؛ تدابیر متخذه.

مُتَخَشِّع {صہ. عر. [«خشوع»دن سف. تفعل] کندی‌نی آلچاق طوتان، تواضع ایدن.

مُتَخَشِّی {صہ. عر. [«حشیه»دن سف. تفعل. — غلطی: متخاشی] قورقوب چکینن، اجتناب ایدن.

مُتَخَصِّص {صہ. عر. ذ: متخصصه. ج: متخصصین. [«خصوص»دن سف. تفعل] ١. برشیئه مخصوص اولان، آیریجه برایشده قوللانیلان. ٢. برفن وصنعتك یالکز بر شعبه‌سیله اوغراشان، ارباب اختصاصدن اولان: متخصصین اطبادن. [مصدری باشلیجه افتعال بابنده «اختصاص»، وصفی تفعل بابندن «متخصص» استعمال اولنیور.]

مُتَخَضِّع {صہ. عر. [«خضوع»دن سف تفعل] آلچاق کوکوللی، متواضع. ذ.

مُتَخَلِّص {صہ. عر. ذ: متخلصه. [«خلوص»دن سف. تفعل] ١. قورتلمش، خلاص بولمش. ذ. ٢. بر مخلصی اولان، شعرده قوللانیلان بر مخلصی اولان: سعدی مخلصیله متخلص شاعر.

مُتَخَلِّق {صہ. عر. ذ: متخلقه. [«خلق»دن سف. تفعل] طبیعتلنمش، برخوی ایله متصف: اخلاق حمیده ایله متخلق.

مُتَخَيِّل {صہ. عر. ذ: متخیله. [«خیال»دن سف. تفعل] قورندی قوران، خیالاتله مشغول؛ قوهٔ متخیله = قورندی وخیالات حاسه‌سی.

مُتَدَاخِل {صہ. عر. ذ: متداخله. [«دخول»دن سف. تفاعل] بربرینه کچمش، بربرینه کیرمش، دیکری‌ده ایشلمش ایکن هنوز تأدیه اولنمامش (معاش وسائره): متداخل معاش؛ معاشات متداخله.

مُتَدَارِك {صہ. عر. ذ: متدارکه. [«درك»دن سف. تفاعل] ١. یتیشوب اولاشان. ذ. ٢. د. متفاعلن وزنی: بحر متدارك.

مُتَدَاوَل {صہ. عر. ذ: متداوله. [«دول»دن سف. تفاعل] تداول ایدن، کچن، قوللانیلان، آلنوب ویریلن، رایج: مسکوکات متداوله.

مُتَدَاوِی {صہ. عر. ذ: متداویه. [«دواء»دن سف. تفاعل] کندی کندینه دوا وعلاج یاپان.

مُتَدَائِر {صہ. دائر ومتعلق معناسیله قوللانیورسه‌ق‌ده، عربیده «دور» ماده‌سی تفاعل بابندن کلدیکندن، طوغری دکلدر.

مُتَدَنِّی {صہ. عر. ذ: متدنیه. [«دنو»دن سف. تفعل] کریلین، کری کیدن، آشاغیلایان، مترقی مقابلی. [اصل عربیده تدنی تقرب دیمکدر.]

مُتَدَيِّن { صـ. عر. ؤ: متدينه. [«دين» دن سف. تفعل] دين ايله متصف، دينده ثابت، ديندار: متدين بر ذاتدر؛ او. رانك اهاليسى دين اسلامله متدينندر.

مُتَذَبْذِب { صـ. عر. ؤ: متذبذبه. [« ذبذبه » دن سف. تفعلل] قرارسز، متردد، مشوش.

مُتَذَلِّل { صـ. عر. ؤ: متذلله. [«ذلة»دن سف. تفعل] آلچاقلانان، تنزل ايدن، ذلته قاتلانان.

مُتَرادِف { صـ. عر. ؤ: مترادفه. [« ردف »دن سف تفاعل] برمعنايه كلن، معناسى بر اولان، هممعنا: الفاظ مترادفه؛ مترادف لغتلر بيننده پك آز چوق فرق واردر.

مُتَراكِب { صـ. عر. ؤ: متراكبه. [« ركوب » دن سف. تفاعل] كرهميت كبى بر برى اوستنه بينمش اولان.

مُتَراكِم { صـ. عر. ؤ: تراكمه. [«ركم»دن سف. تفاعل] بريكمش، ييغلمش، طوپلانمش: سنين ماضيهدن متراكم حاصلات؛ نقود متراكمه.

مُتَرَتِّب { صـ. عر. ؤ: مترتبه. [«رتب»دن سف. تفعل] ١. صرهلانمش، صره و ترتيبه كيرمش. ؤ. ٢. عائد و متعلق اولان، دوشن: عهدهمه مترتب وظائف. ٣. ايجاب واقتضا ايدن، نتيجه صورتنده حاصل اولان: اهمالدن مترتب نقائص.

مُتَرْجِم { صـ. عر. ؤ: مترجمه. [«ترجمه»دن سف. دحرج] برلسانده يازلمش برشيئى ديكر لسانه چويرن، ترجمه ايدن. [آغزدن سويلنيلن سوزلرى ترجمه ايدنه «ترجمان» ديرلر.]

مُتَرْجَم { صـ. عر. ؤ: مترجمه. [«ترجمه»دن سمف.] بر لساندن ديكر برلسانه چويرلمش، ترجمه اولنمش: فرانسزجهدن مترجم بر كتاب؛ كتب مترجمه.

مُتَرَجِّى { صـ. عر. [«رجا»دن سف. تفعل] ١. اميد وامل ايدن، اومان. ٢. آرزو ونياز ايدن، يالواران.

مُتَرَحِّم { صـ. عر. ؤ: مترحمه. [« رحم » دن سف. تفعل] آجييان، مرحمت ايدن، ترحم ايلين.

مُتَرَدِّد { صـ. عر. ؤ: متردده. [« رد » دن سف. تفعل] ١. كيدوب كلن دوام ايدن. ٢. قرار ويرهمين قرارسز.

مَتَرِس { سـذ. عر. [فا. قورقما ديمك اولان « مترس » دن معرب] حرب ايدن عسكرى دشمن مرمياتندن محافظهيه مخصوص طوپراق سپر، موقت طابيه.

مُتَرَسِّب { صـ. عر. ؤ: مترسبه. [« رسوب » دن سف. تفعل] ديبه چوكن، طوريلان.

مُتَرَشِّح { صـ. عر. ؤ: مترشحه. [«رشح»دن سف. تفعل] تركي صيزان، ترلين.

مُتَرَصِّد { صـ. عر. ؤ: مترصده. [«رصد»دن سف. تفعل] كوزهدن، بكلهين، قوللايان: مترصد فرصت اولمق.

مُتَرَفِّه { صـ. عر. ؤ: مترفهه. [«رفه»دن سف. تفعل] بوللق واسايشده ياشايان: مترفه الحال.

مُتَرَقِّب { صـ. عر. ؤ: مترقبه. [« رقوب » دن سف. تفعل] كوزهدن، بكلهين، قوللايان: پدرينك ورودينه مترقب ايدى.

مُتَرَقَّب { صـ. عر. ؤ: مترقبه. [«رقوب» دن سمف. تفعل] كوزهديلن، بكلنيلن، قوللانيلان، اميد و انتظار اولنان، مأمول. || غير مترقب = بكلنامين، غير مأمول: نعمت غير مترقبه.

مُتَرَقِّى { صـ. عر. ؤ: مترقيه. [«رق»دن سف. تفعل] ايلريلمش، يوقارى چيقمش، يوكسلمش، طريق تمدنده ايلرى بولنان: اقوام مترقيه.

مُتَرَكِّب { صـ. عر. ؤ: متركبه. [« ركوب » دن سف. تفعل] برلشمش، ايكى ويا زياده جسمك برلشمهسندن حاصل اولان، مركب.

مُتَرَنِّم { صـ. عر. ؤ: مترنمه. [«رنيم»دن سف. تفعل] ترنم ايدن، كوزل سسله وياواشجه ايرلايان.

مَترو { يا متره سـ. [يتا. Metro ويا فر. Mètre دن] مقاييس اعشاريهنك يعنى يكى مقياسلرك واحد قياسيسىكه بر بچق اندازهيه معادلدر، يكى آرشين. اونده برينه دسيمتره، يوزده برينه سانتيمتره، بيكده برينه ميليمتره، بيك مترهدن عبارت مساحه اولچيسنه ده كيلومتره ديرلر.

مَتروك { صـ. عر. ؤ: متروكه. [« ترك » دن سمف] برا.

غلمش، واز كچلمش، قوللانلماز، غير مستعمل، بطال: او اصول شمدی متروكدر؛ مسند دينلن حميری خطی خطوط متروكه‌دندر.

مَتروكات { سش. جـ. عر. بر متوفانك قالان اشيا و اموالی، مخلفات: متروكاتی ورثه‌سنه عائددر.

مَتروكه { سش. عر. براغلمش قاری، زوجۀ مطلقه: متروكه‌سنه معاش ويريور.

مَتروكيّت { سش. عر. ۱. براغلمش و قوللانلماز شيئك حالی: او عادتك متروكيتی. ۲. بر ايشدن چكيلوب توغل ايتمين آدمك حالی: متروكيت انسانه اك ايی اوكرنديكی شيئی دها اونوتديرر.

مَتره { س. با: مترو.

مِتره‌پوليت { س. [يو. Μητρο πολίτης] پسقوپوس، دسپوط، بر مملكتك خرستيان رئيس روحانيسی.

مِتره‌پوليتلِك { س. متره‌پوليت صفت و عنوان ووظيفه‌سی: ادرنه متره‌پوليتلكی. = ص. امور روحانيه‌سی بر متره‌پوليت معرفتيله اداره اولنان، برمتره‌پوليتك تحت ادارۀ روحانيه‌سنده بولنان: اوراسی بر متره‌پوليتلكدر.

مُتَزاحِم { ص. عر. ث: متزاحمه. [«زحام»دن سف. تفاعل] بربرينی ايته‌رك وبربری اوستنه چيقه‌رق بريكن، غلبه‌لك و ازدحامله طوپلانان.

مُتَزائِد { ص. عر. ث: متزائده. [«زياده»دن سف. تفاعل] آرتان، چوغالان، تزايد ايدن: ثروتی كوندن كونه متزايد اولدی.

مُتَزَلزِل { ص. عر. ث: متزلزله. [«زلزله»دن سف تدحرج] صارصلان، اوينايان، صاللانان، ثابت اولمياز، زينغلدايان.

مُتَزَوِّج { ص. عر. ث: متزوجه. [«زوج»دن سف. تفعل] اولی، متأهل، ذوالزوج، ذات الزوج: متزوج برآدم، متزوجه برقادين.

مُتَزَوِّد { ص. عر. ث: متزوده. [«زاد»دن سف. تفعل] يول ايچون زاد و ذخيره‌سنی تدارك ايتمش اولان.

مُتَساوی { ص. عر. ث: متساويه. [«سوء»دن سف. تفاعل] بربرينه اش ومساوی اولان، بربری قدر، يكسان: متساوی الاضلاع = ضلعلری بر ومساوی اولان؛ متساوی الزوايا = زاويه‌لری بر اولان.

مُتَسَتِّر { ص. عر. ث: متستره. [«ستر»دن سف. تفعل] كيزلن، صاقلانان، اورتنن: متستر برقادين؛ نساء متستره.

مُتَّسِع { ص. عر. ث: متسعه. [«وسع»دن سف. افتعال] كنيشلنمش، توسع ايتمش، بوللاشمش.

مُتَسَلسِل { ص. عر. ث: متسلسله. [«سلسله»دن سف. تدحرج] زنجير كبی بربرينه باغلی اولان، آره‌سی كسلمكسزين بربرينی تعقيب ايدن: مشيردن نفره قدر متسلسل برصره امرا وضابطان واردر؛ جبال متسلسله = زنجيركبی بربرينه مربوطاً اوزانان طاغلر.

مُتَسَلسِلاً { حـ. عر. زنجير كبی بربرينه مربوط اوله‌رق، صره ايله بربرينی تعقيب ايده‌رك: طاغلر اكثريا متسلسلاً ممتد اولور؛ اودركاهده عرفادن برصره مشايخ متسلسلاً پوست نشين اولمشلردر.

مُتَسَلِّط { ص. عر. ث: متسلطه. [«سلط»دن سف. تفعل] تسلط ايدن، مسلط اولان، زوربا.

مُتَسَلِّم { ص. عر. [«سلم»دن سف. تفعل] تسليم اولنان شيئی اخذ وقبول ايدن. = سذ. عر. بر اداره مأموری طرفندن ويركی ورسومك قبضنه مأمور آدم، تحصيل مأموری، محصل.

مُتَسَلّی { ص. عر. ث: متسليه. [«سلوان»دن سف. تفعل] تسلی بولان، بر زيان و آجی‌يه قارشی برفائده وسرور كوروب آجی‌يی اونودور كبی اولان: يتيشمش براوغلنی غائب ايدوب اونك براقديغی چوجقلرله متسلی اوليور.

مُتَّسِم { ص. عر. ث: متسمه. [«وسم»دن سف. افتعال] نشانلی، برنشانی وعلامت مخصوصه‌سی اولان.

مُتَشابِه { ص. عر. ث: متشابهه. [«شبه»دن سف. تفاعل] ۱. بربرينه بكزر، مماثل: اشكال متشابهه؛ متشابه الاوراق. ۲. معنای ظاهريسی مقصود اولميوب ديكر بر مقصده مثال ايراد اولنان: آيات متشابهه.

مُتَشابِهات { سش. جـ. عر. آيات متشابهه، قرآن كر.

نمك معنای ظاهریلری مقصود اولمیوب مثال کبی ایراد اولنان آیات کریمه‌سی.

متشاعر { صـ. عر. [«شعر» دن سف. تفاعل] شاعرلکی طاقینان ، شاعرلك صاتمق ایستین، ساخته شاعر.

متشاكل { صـ. عر. ث: متشاكله. [«شكل» دن سف. تفاعل] شكلی بر اولان ، شكل و صورتجه مشابه اولانلرك بهری ‖ د. [عروضده] بحر متشاكل = بروزن مخصوص.

متشبث { صـ. عر. ث: متشبثه. [«شبث» دن سف. تفعل] تشبث ایدن، یاپیشان، کیریشن.

متشبك { صـ. عر. ث: متشبكه. [«شبك» دن سف. تفعل] آغ كبی بربرینه كچن ث.

متشبه { صـ. عر. ث: متشبهه. [شبه» دن سف. تفعل] بكزه‌ین، نظیر.

متشتت { صـ. عر. ث: متشتته. [«شتات» دن سف. تفعل] طاغنیق، پریشان، پراكنده.

متشرع { صـ. عر. [«شرع» دن سف. تفعل — لغت مولده.] شریعتله توغل ایدن ، فقه وشریعتده ید طولی صاحبی.

متشعب { صـ. عر. ث: متشعبه. [«شعب» دن سف. تفعل] داللره وقوللره آیرلمش ، تشعب ایتمش، چتال، داللی بوداقلی.

متشعر { صـ. عر. ث: متشعره. [«شعر» دن سف. تفعل] قیللی.

متشكر { صـ. عر. ث: متشكره. [«شكر» دن سف. تفعل] كوردیكی ایلیكی بیلن، برایلكه قارشی شكر ومحمدت ایدن : سزه قارشی، سزدن چوق متشكرم.

متشكل { صـ. عر. ث: متشكله. [«شكل» دن سف تفعل] ١. برشكل و صورت مخصوصه آلمش اولان، برشكل وهیئته كیرمش اولان: جنین رحم ما-درده قاچنجی آیده متشكل اولور؟ ٢. حصول بوله‌رق ویا تركب ایده‌رك وجوده كلن ، مركب، عبارت: طاش وطوپرا-قدن متشكل بر تپه ؛ یدی اعضادن متشكل مجلس.

متشكی { صـ. عر. ث: متشكیه. [«شكوی» دن سف. تفعل] شكایت ایدن، خشنودسزلغنی درمیان ایده‌رك احقاق حق طلب ایدن ویا آغلاشان، مشتكی، دادخواه: آمرندن متشكیدر؛ صحتندن، هر حالندن متشكی بر آدم.

متشمر { صـ. عر. [«شمر» دن سف. تفعل] صیغانمش، حاضرلانمش. ث.

متشوش { صـ. عر. ث: متشوشه. [«تشوش» دن سف.] قاریشیق، قارمه قاریش، آكلاشلماز، حلی مشكل. [مشوش دها مستعملدر.]

متشوق { صـ. عر. ث : متشوقه. [«شوق» دن سف. تفعل] چوق شوق وآرزوسی اولان، مشتاق، آرزوكش.

متشیع { صـ. عر. ث : متشیعه. [«شیع» دن سف. تفعل] شیعی مذهبنه كیرمش ، شیعی اولمش اولان.

متصادف { صـ. [عربیده یوقدر] تصادف ایدن ، راست كلن.

متصادم { صـ. عر. ث: متصادمه. [«صدمه» دن سف. تفاعل] چارپشان، طوقوشان، بربرینه اوران.

متصدر { صـ. عر. [«صدر» دن سف. تفعل] باشه كچوب اوتوران، باشده قوریلان، تصدر ایدن.

متصدی { صـ. عر. [«صدو» دن سف. تفعل] بر ایشه كیریشن، تشبث ومباشرت ایدن.

متصرف { صـ. عر. ث: متصرفه. [«صرف» دن سف. تفعل] ١. برایشی ایستدیكی كبی اداره واستعمال ایدن : كندی مالنه متصرف دكلدر. ٢. ما-لك، صاحب : بوملكك متصرفی؛ موروث چفتلكه متصرف اولدی. = سـ. تر. بر ولایتك منقسم اولدیغی سنجاقلرك برینی اداره ایدن ملكیه مأموری، سنجاق بكی : متصرف لوا؛ سنجاق متصرفی.

متصرفلق { سـ. ١. والینك مادوننده و قائممقامك مافوقنده اولان اداره مأمورینك مأموریت وصفتی : بر متصرفلغه تعیین اولندی ؛ متصرفلق مهم بر مأموریتدر. ٢. بر متصرفك تحت اداره-سنده اولان مملكت، ولایتك برنجی تقسیماتندن بهری ، سنجاق : سیروز متصرفلغی ؛ مستقل متصرفلق = برولایته ملحق اولمیوب طوغریدن طوغری‌یه

داخلیه نظارتنه تابع سنجاق.

مُتَّصِف { صـ. عر. ۀ: متصفه. [«وصف» دن سف. افتعال] برحال وصفتله وصفلنمش اولان، کندیسنده برحال وصفت موجود اولان: کرم وسخاوتله متصف بر آدم؛ او آدم سوء اخلاقله متصفدر.

مُتَّصِل { صـ. عر. ۀ: متصله. [«وصل»دن سف. افتعال] ۱. بیتشیك، دیکر بر شیئه اولاشمش، آره‌لق براقیه‌جق صورتده یاتین: خانه متصل بر او؛ بنم باغمم اونك تارلاسنه متصلدر. ۲. آره ویرمین، آره‌لقسز، بلا فاصله دوام ایدن: متصل یاغمور؛ متصل آغلامه. || د. حروف متصله = آلتدن دیکر حرفلره یاپیشه‌بیلن حرفلر: ب، ج، س کبی. مقابلی حروف منفصله: ا، د، و کبی. = ح. ت. آره‌سز، آره‌لق ویرمکسزین، بلافاصله، لاینقطع، متصلاً: متصل یاغمور یاغیوردی؛ متصل سویلیور.

مُتَصَلِّب { صـ. عر. ۀ: متصلبه. [«صلب»دن سف. تفعل] ۱. سرتلشمش، قاتیلاشمش: جسم متصلب. ۲. مجـ. صلابتی اولان، متین: برصوفیٔ متصلب.

مُتَصَوَّر { صـ. عر. ۀ: متصوره. [«صورة»دن سف. تفعل] ۱. ذهنده وجود بولدیرلمش اولان، ذهناً ترتیب وتصویر ایدلمش اولان. ۲. قوه ده ونیتده اولان، موقع فعله وضعی قرارلاشدیرلمش اولان، مصمم، مرتب: دمیر یول آنا خطندن اورایه برقول تمدیدی متصوردر. ۳. ذهنه کله‌بیلیر، ممکن، قابل: او آدمدن بویله بر ایش ظهوری اصلا مأمول ومتصور دکلیدی.

مُتَصَوِّف { صـ. سد. عر. ۀ: متصوفه. ج. متصوفین. [«صوف» دن و دها طوغریسی یو. Σοφία یعنی «حکمت»دن سف. تفعل] تصوف دینلن باطنی واسراری حاوی حکمت الهیه‌یه منسوب وبو علمه واسرارینه واقف اولان، صوفی: برعارف متصوف؛ متصوفیندن برذات.

مُتَصَوِّفه { سذ. عر. [«طائفهٔ متصوفه» دن مختصر] متصوفین کروهی، صوفیون: متصوفه‌دن برذات.

مُتَضادّ { صـ. عر. ۀ: متضاده. [«ضد»دن سف. تفاعل] بربرینه ضد اولان، بربرینك عکسی وخلافی اولان: مواد متضاده.

مُتَضاعِف { صـ. عر. ۀ: متضاعفه. [مکسور «ضعف»دن سف. تفاعل] ایکی ویابرقاچ قات اولان. قات قات آرتان: واردات متضاعفه. [«مضاعف» دها مستعملدر.]

مُتَضَرِّر { صـ. عر. ۀ: متضرره. [«ضرر»دن سف. تفعل] ضرر کورمش، زیانه اوغرامش اولان: بوایشدن بن پك متضرر اولدم.

مُتَضَرِّع { صـ. عر. ۀ: متضرعه. [«ضراعة»دن سف. تفعل] آغلایه‌رق یالواران، تذلل ایله رجا ایدن.

مُتَضَمِّن { صـ. عر. ۀ: متضمنه. [«ضمن»دن سف. تفعل] ایچنه آلان، حاوی، شامل: بو تعبیر اومعنایی ده متضمندر.

مُتَطابِق { صـ. عر. ۀ: متطابقه. [«طبق»دن سف. تفاعل] بربرینه اویان، اویغون، مطابق: اوراق متطابقه.

مُتَطَبِّب { صـ. عر. ۀ: متطببه. [«طب»دن سف. تفعل] زورله ویا یالاندن کندینی اطبا صره‌سنه قویان، یالاندن طبیب، تحصیلسز ساخته طبیب، شارلتان: طبیبی متطببدن فرق ایتملی.

مُتَظَلِّل { صـ. عر. ۀ: متظلله. [«ظل»دن سف. تفعل] کولکه‌ده بولنان، کولکه‌لی: ایکی طرفدن آغاجلرله متظلل بر جاده.

مُتَظَلِّم { صـ. عر. ۀ: متظلمه. [«ظلم»دن سف. تفعل] کندیسنه اولنان ظلم وحقسزلقدن شکایت ایدن، تظلم حال ایدن، مشتکی، دادخواه.

مُتَعارِف { صـ. عر. ۀ: متعارفه. [«عرف»دن سف. تفاعل] ۱. بربرینی طانیان، طانیشان. ۀ. ۲. معروف، بیلینیر: فلان لقبله متعارف.

مُتَعاقِب { صـ. عر. ۀ: متعاقبه. [«عقب»دن سف تفاعل] ۱. بربرینك آرقه‌سندن کلن، نوبتله بربرینی تعاقب ایدن. ۲. آردندن کلن، تعقیب ایدن، آرقه‌سی صره ظاهر اولان: مشتری‌یی متعاقب زحل طلوع

ابتدی؛ بربرنی متعاقب برچوق ظهورایتمز اولدی.

مُتَعاقِباً {ح. عر. آردی صره، آرقه‌سی صره، آرقه‌سندن: شدتلی بریاغمور یاغوب متعاقباً صیجاق برکونش چیقمغله اورته‌لق قورودی.

مُتَعاقِد {صه. عر. آ: متعاقدین. [«عقد»دن سف. تفاعل] آره‌لرنده عهد ومیثاق باغلایانلرك بهری: طرفین متعاقدین.

مُتَعال {صه. عر. [«علو»دن سف. تفاعل] یوکسك، عالی، بلند: خدای متعال؛ رب‌متعال. [صفات اللهدندر.]

مُتَعاهِد {صه. عر. آ: متعاهدین. [«عهد»دن سف. تفاعل] بینلرنده عهد و پیمان و معاهده ایدنلرك بهری: طرفین متعاهدین.

مُتَعَبِّد {صه. عر. ؤ: متعبده. [«عبادة» دن سف. تفعل] جناب حقه قوللق وعبادت ایدن.

مُتْعِبه {سش. عر. ج: متاعب. یورغونلق، زحمت، صیقندی: متاعب سفریه.

مُتَعَجِّب {صه. عر. ؤ: متعجبه. [«عجب»دن سف. تفعل] تعجب ایدن، شاشه قالان، بر ایشی عجیب کوروب حیرتده قالان.

مُتَعَجِّبانه {ح. فا. تعجب ایده‌رك، شاشه قاله‌رق، حیرتله: متعجبانه یوزمه باقدی.

مُتَعَدِّد {صه. عر. ؤ: متعدده. [«عدد»دن سف. تفعل] برقاچ دانه اولان، بردن زیاده اولان، چوق، برقاچ: برمعلمك متعدد طلبه‌سی اولور.

مُتَعَدّی {صه. عر. ؤ: متعدیه. [«عدوان»دن سف. تفعل] ۱. تجاوز ایدن، متجاوز. ؤ. ۲. د. حدثنك اثری فاعلدن مفعول دینان بردیکر اسمه کچن، لازم‌مقابلی: فعل متعدی، افعال متعدیه.

مُتَعَذِّر {صه. عر. ؤ: متعذره. [«عذر»دن سف. تفعل] ۱. عذری اولان، عذرلی، معذور. ؤ. ۲. کوج، زور، حصولی قولای اولمیان: بو بر امر متعذردر.

مُتَعَرِّب {صه. عر. ؤ: متعربه. [«عرب»دن سف تفعل] عربلشمش، عن‌اصل عرب اولمیوب بعده بوجنسیته کیرمش: عرب متعربه. ضدی: عرب عاربه، عرب بائده.

مُتَعَرِّض {صه.عر. ؤ: متعرضه. [«عرض» دن سف. تفعل] تعرض و تجاوز ایدن، دیکرینك حقوقنه ویا حدودینه کچن.

مُتَعَسِّر {صه. عر. ؤ: متعسره. [«عسر»دن سف. تفعل] کوج، زور، زحمتلی، چتین.

مُتَعَصِّب {صه. عر. ؤ: متعصبه. ج: متعصبین. [«عصب» دن سف. تفعل] ۱. کندی طرفنی التزامده مبالغه ایدن، افراطله طرفدار. ۲. کندی دین ومذهبنی و اصول وعادات قدیمه‌یی التزامده افراط ایتمکله برابر سائر ادیان اصحابنه خصومت کوسترن و هیچ بر ترقی قبول ایتمین: دیندار اولوب متعصب اولمالی.

مُتَعَصِّبانه {صه. ح. فا. تعصبله، متعصبجه‌سنه: متعصبانه برحرکت.

مُتَعَظِّم {صه. عر. ؤ: متعظمه. [«عظمة»دن سف. تفعل] بیوکلك صاتان، کبرلی، عظمتلی.

مُتَعَفِّن {صه. عر. ؤ: متعفنه. [«عفونة»دن سف. تفعل] قوقمش، تعفن ایتمش، بوزیلوب فنا قوقان، چوروك.

مُتَعَلِّق {صه. عر. ؤ: متعلقه. [علاقه‌دن» سف. تفعل] ۱. آصیلی، مربوط، باغلی، مناسبتلی، منسوب: او آدم فلان ذاته متعلقدر. ۲. عائد، راجع، دائر: بوایش بکا متعلق دکلدر؛ طبابته متعلق بر بحث. ۳. د. بر فعلك معناسنی ایضاح ایدن اسم وسائره: بومفعول، بوظرف خانغی فعله متعلقدر؟

مُتَعَلِّقات {سش. ج. عر. ۱. اقربا، تعلقات، منسوبین: فلانك متعلقاتندن بر آدم ۲. د. برجمله‌نك مآلنی اتمام و ایضاح ایدن کلمه‌لر: متعلقات فعل.

مُتَعَلِّم {صه. س. عر. ؤ: متعلمه. ج: متعلمین. [«علم»دن سف. تفعل] علم اوکرنن، اوقویان، درس آلان، شاکرد، تلمیذ.

مُتَعَمِّد {صه. عر. ؤ: متعمده. [«عمد»دن سف. تفعل] بر ایشی قصداً و نیت ایده‌رك ایشلین: قاتل متعمد.|| غیرمتعمد= قصداً یاپمایان.

مُتَعَوِّج {صه. عر. ؤ: متعوجه. [«عوج»دن سف. تفعل] اکریلمش، چارپیق.

مُتعه { سش. عر. بر مبلغ معین مقابلنده عقد اولنان موقت } نکاحکه شیعیلرجه مشروع عد اولنور.

مُتَعَهِّد { صـ. عر. ث: متعهده. [«عهد» دن سف. تفعل] } بر ایشی اوزرینه آلان، درعهده ایدن: بونك اجراسنه بن متعهدم. == سذ. عر. عسکره ویا بر دائرۀ رسمیه‌یه لازم اولان ارزاق و لوازم و سائره‌نك تدارك و اعطاسنی شرائط معینه ایله و بالمناقصه عهده‌سنه آلان آدم، تعهدجی، قونتراتجی: ات متعهدی.

مُتَعَیِّن { صـ. عر. ث: متعینه. [«عین»دن سف. تفعل] } ۱. تعین ایتمش، تعیین وتخصیص اولنمش، معین، مقرر. ۲. اعیان واشرافدن اولان، معتبر.

مُتَغَلِّب { صـ. عر. ث: متغلبه. [«غلبه»دن سف. تفعل] } زورله وغلبه چالمغله بر حق الده ایدینن، زوربا، غاصب.

مُتَغَلِّبانه { صـ. حـ. فا. زورله، غلبه چالمغله، زوربالقله. }

مُتَغَلِّبه { سش. عر. [« طائفۀ متغلبه » دن مختصر اولەرق جمع مقامنده قوللانیلیر] } حقسز و مجرد قوت و غلبه ایله حکمه دسترس اولانلر، زوربا کروهی، دره‌بکاری: متغلبه‌دن بر آدم.

مُتَغَیِّر { صـ. عر. ث: متغیره. [«غیر»دن سف. تفعل] } ۱. دکیشمش، باشقه‌لاشمش؛ دیکر کون: اوقدر اعمارات جدیده واردرکه شهر بسبتون متغیر اولدی. ۲. بوزلمش، بوزوق، خللپذیر: بکزی، چهره‌سی متغیر اولدی؛ بوات متغیراولمش.

مُتَفاوِت { صـ. عر. ث: متفاوته. [«فوت»دن سف. تفاعل] } فرقلی، آره‌لرنده فرق بولنان، مقدار و جنسلری مختلف: اسنان متفاوته.

مُتَفَحِّص { صـ. عر. [«فحص»دن سف. تفعل] } آراشدیران، صورروب تحقیق ایدن، یوقلایان، هر شیئی آکلامغی مراق ایدن.

مُتَفَحِّصانه { صـ. حـ. فا. آراشدیروب یوقلایه‌رق } ویا یوقلامغله اولنان، هر شیئی آکلامغی مراق ایده‌رك: متفحصانه هر طرفه باقیوردی.

مُتَفَخِّر { صـ. عر. ث: متفخره. [«فخر»دن سف. تفعل] } تفخر ایدن، کندینده اولان بر مزیته کوکنه‌رك قوریلان: مال وثروتله متفخر اولمامل.

مُتَفَرِّج { صـ. عر. [«فرج» دن سف. تفعل] } تفرج ایدن، دفع غم ایچون کزین، کزوب اکلنمکه کیدن. ث.

مُتَفَرِّد { صـ. عر. ث: متفرده. [«فرد»دن سف. تفعل] } ۱. چکیلوب یالکز قالمش، تك وتنها. [منفرد دها مستعملدر.] ۲. باش قالدیران، تابعیتدن چیقوب کندی باشنه اداره اولنان، تفرد ایدن.

مُتَفَرِّس { صـ. عر. ث: متفرسه. [« فراسة » دن سف. تفعل] } آکلایان. فهم وادراك ایدن.

مُتَفَرِّع { صـ. عر. ث: متفرعه. [« فرع »دن سف. تفعل] } ۱. داللانان، دال بوداق پیدا ایدن متشعب، منشعب، براصل واساسدن آیریلان: اوچ قوله متفرع بر دمیر یول خطی. ۲. براساسدن آیرلمش وبر ماده‌یه متعلق اولان: اوراق متفرعه.

مُتَفَرِّق { صـ. عر. ث: متفرقه. [«فرق»دن سف تفعل] } آیرلمش، طاغلمش، پراکنده، پریشان، مجتمع وطوب اولمیوب اوته‌ده بریده بولنان: متفرق بولوکلر، مواد متفرقه.

مُتَفَرِّقه { سش. عر. [«مبالغ متفرقه» ویا «مصارف متفرقه» دن مختصر] } جنس ونوعلری اولدن تعیین اولنه‌میان مختلف مصارف وبویله مصارفه قارشی ویریلن مبلغ: معاشندن باشقه یوز غروش متفرقه‌سی واردر. || متفرقه پولیسی = مراکزدن برینه تعیین اولنمیوب متنوع ایشلر کورن پولیس.

مُتَّفِق { صـ. عر. ث: متفقه. [«وفق»دن سف. افتعال] } ۱. اویشمش، برلك، برلشمش، بربله اتفاق ایتمش، معاهده ایله باغلی: متفقی مدافعه‌یه مجبوردر؛ دول متفقه. ۲. همفکر، همرأی، اویغون، موافق: بوخصوصده ایکیمز متفقز. || متفق الرأی = بر رأیده بولنان، همرأی. || متفق علیه = حقنده اتفاق اولنمش، براکده قرارلاشدیرلمش، هر کسك انضمام رأییله مقرر. || متفق القول = سوزلری بر اولانلرك بهری.

مُتَفَقِّد { صـ. عر. [«فقد»دن سف. تفعل] } آراشدیروب صوران.

مُتَفَقِّه { صه. عر. [«فقه»دن سف. تفعل] علم فقهی اوكرنمش اولان، علم فقه ایله توغل ایدن.

مُتَفَكِّر { صه. عر. ؤ: متفكره. [«فكر»دن سف. تفعل] دوشونن، دوشونجه‌سی اولان، طالمش، طالغین.

مُتَفَنِّن { صه. عر. ؤ: متفننه. [«فن»دن سف. تفعل] فنون مختلفه‌یه آشنا، فنون اوقویوب اوكرنمش: متفنن آدم. [عربیده فن نوع و درلو دیمك اولدیغندن، اصل معناسی «بر قاچ درلو اولان» ویا «درلو شیئلر دوشونن» در.]

مُتَفَوِّق { صه. عر. ؤ: متفوقه. [«فوق»دن سف. تفعل] اوست كلن، اوستون، دیكرلرینی كچن، فائق. ؤ.

مُتَقَابِل { صه. عر. ؤ: متقابله. [«قبل»دن سف. تفاعل] قارشیلقلی، قارشی قارشی‌یه اولان، بری دیكرینك قارشیسنده بولنان. || ه. زوایای متقابله = بری دیكرینك قارشیسنده بولنان زاویه‌لر.

مُتَقَارِب { صه. عر. ؤ: متقاربه. [«قرب»دن سف تفاعل] یاقین، بربرینه قریب اولان شیئلرك بهری. ؤ. || د. [عروضده] بحر متقارب = هر مصراعده درت دفعه «فعولن» تكررندن عبارت وزن. || ه. خطوط متقاربه = بر نقطه‌یه طوغری تمدید اولنان خطلر، فر. Convergent. || ه. اشعهٔ متقاربه = بر نقطه‌یه اجتماع ایدن شعاعلر. ضدی: متباعد.

مُتَقَاطِع { صه. عر. ؤ: متقاطعه [«قطع»دن سف. تفاعل] بربرینی كسن، بربرینك اوستندن كچن، آغ و سطرنج صورتنده طولاً و عرضاً اوزانوب چاپرازلاشان: خطوط متقاطعه.

مُتَقَاعِد { صه. سذ. عر. جـ: متقاعدین. [«قعود»دن سف. تفاعل] خدمته مقتدر اولمدیغی حالده خدمات سابقه‌سنه مكافاةً معاش آلوب اوتوران آدم: متقاعد اولدی؛ متقاعدین معاشاتی.

مُتَقَبِّض { صه. عر. ؤ: متقبضه. [«قبض»دن سف. تفعل] طوپلانان، بوروشان، چكیلن.

مُتَقَدِّم { صه. عر. ؤ: متقدمه. [«قدوم»دن سف. تفعل] ١. اوكده بولنان، ایلری كچن، باشده‌كی، مقدم، مرجح: بو ایش دیكرلرینه متقدمدر. ٢. كچمش، اسكی، اسكیمش، قدیم: امم متقدمه؛ ازمنهٔ متقدمه. ٣. تقدیم اولنان، برینك اوكنه وحضورینه كوتوریلن: فلان آدم یدیله متقدم هدایای عاجزانه. = سذ. عر. جـ: متقدمین. اسكی آدم، قدمادن آدم: متقدمین عندنده. ضدی: متأخر، متأخرین.

مُتَقَرِّب { صه. عر. ؤ: متقربه. جـ: متقربین. [«قرب»دن سف. تفعل] یاقلاشان، یاقلاشمغه چالیشان، جناب حقه ویا بر بیوك ذاته یاقلاشمغه سعی ایدن.

مُتَقَرِّح { صه. عر. ؤ: متقرحه. [«قرح»دن سف. تفعل] ط. ١. یاره‌لی، چیبانلی. ٢. جراحتلی، یاره وچیبان قبیلندن اولان.

مُتَقَلِّد { صه. عر. ؤ: متقلده. [«قلاده»دن سف. تفعل] ١. بوینینه طاقان، كردان كبی طاقینان: ٢. قوشانان، بلنه باغلایان: متقلد سیف. ٣. مج. اوستنه آلان، درعهده ایدن، طاقینان: متقلد امارت. ؤ.

مُتَّقِن { صه. عر. [«یقن»دن سف. افتعال] یقیناً بیلن، بر شیئك بردرلو اولمسنه قانمش اولان، مطمئن، عین الیقین بیلن.

مُتَقَوِّس { صه. عر. ؤ: متقوسه. [«قوس»دن سف. تفعل] یای كبی اكری، اكریلمش، بوكلمش، مقوس.

مُتَّقِی { صه. عر. ؤ: متقیه. [«وقی»دن سف. افتعال] كناه و حرامدن صاقینان، حرامه و منهیاته یاناشمیان، پرهیزكار، اهل تقوی.

مُتَقَیِّح { صه. عر. ؤ: متقیحه. [«قیح»دن سف. تفعل] ط. ایرینكلی، جراحت باغلامش.

مُتَّكَا { سذ. عر. [«وكاء»دن اسم آلت. افتعال] طیانیله‌جق آلت، قولتوق دكنكی.

مُتَكَاثِر { صه. عر. ؤ: متكاثره. [«كثرة»دن سف. تفاعل] كثرتلی، چوق، چوغالمش. || د. [عروضده] بحر متكاثر = بروزن مخصوص.

مُتَكَاثِف { صه. عر. ؤ: متكاثفه. [«كثافة» دن سف.

تفاعل] صیقلاشمش، قویولاشمش، کثافت پیدا ایتمش: جسم متکاثف.

مُتَکاسِل { صه. عر. ث: متکاسله. [«کسل»دن سف. تفاعل] اوشنن، تنبل، گوشك.

مُتَکَبِّر { صه. عر. ث: متکبره. [«کبر»دن سف. تفعل] کبرلی، عظمتلی، اولولق صاتان، فضول.

مُتَکَبِّرانه { صه. ح. فا. کبر و عظمتله: متکبرانه جواب ویردی.

مُتَکَفِّل { صه. عر. ث: متکفله. [«کفالة»دن سف. تفعل] تکفل ایدن، کفیل اولان، کفالتله تأمین ودرعهده ایدن: او آدم ایچون، بو ایش ایچون بن سزه متکفلم.

مُتَکَلِّم { صه. عر. ث: متکلمه. [«کلام»دن سف. تفعل] ۱. سویلین، لقردی ایدن، ناطق، گویا: لسان عربله متکلمدر. ۲. د. [صرفده] افعال وکنایاتك اوچ شخصندن بری که السنهٔ سائره‌ده برنجی شخص عد اولنور و مخاطب و غائبه مقابلدر. بن، بز، کایم، گیدرز کبی. ترکجه‌ده مفرد و جمعی واردر؛ عربیده مفردینه «نفس متکلم وحده»، وجمع ایله تثنیه‌یه مشترك اولان صیغه‌سنه «نفس متکلم مع الغیر» دینیر. ۳. نطق ایراد ایدن، وعظ و خطبه ایلین، خطیب. ═ سذ. عر. جه: متکلمین. علم کلام یعنی عقائد اسلامیه مسائل عالیه ودقیقه‌سی علمنه واقف ومنسوب اولان: بر فقیه ایله بر متکلم بیننده واقع مباحثه؛ متکلمین قولنجه. || نفس متکلم = ایکنجی معنایه باق.

مُتَکَوِّن { صه. عر. ث: متکونه. [«کون»دن سف. تفعل] تکون ایدن، حاصل اولان، وجوده گلن، تدریجا وجودپیدا ایدن، متشکل: کرهٔ ارضك هر طبقه‌سی اعصار کثیره ترسباتندن متکوندر.

مُتَّکی { صه. عر. ث: متکیه. [«وکاء»دن سف. افتعال] طیانان، طیانمش.

مُتَلاحِق { صه. عر. ث: متلاحقه. [«لحوق»دن سف. تفاعل] بربری آرقه‌سندن گلن، بربرینه التحاق ایدن، بربری آردنجه یتیشوب برلشن: عساکر متلاحقه.

مُتَلاشی { صه. عر. [«لاشیء»دن سف. تفاعل] بو لغت عربیده محو ونابود اولان معناسنی افاده ایتدیکی حالده، لسانمزده تلاش ایدن یعنی بر ایشه لزومندن زیاده اهمیت ویروب ده اظهار خوف وتدبیرده عجله ایدن معناسیله قوللانیلیورز. بو ایکی معنا آره‌سنده اصلا مناسبت اولمدیغندن، غالبا ترکجه «تلاش» باشقه وعربی «تلاشی» باشقه اولوب، مجرد مشابهت لفظیه‌سندن طولایی «متلاشی» لغتی تلاش ایدن معناسیله قوللانیلیور.

مُتَلاشِیانه { صه. ح. تلاشله. [لغت آنفه کبی بو دخی غلط ونابجا قوللانیلیور.]

مُتَلاطِم { صه. عر. ث: متلاطمه. [«لطم»دن سف. تفاعل] بربرینه چارپان، چارپیشان، چالقه‌لنان، چرپندیلی، طالغه‌لی: بحر متلاطم.

مُتَلافی { صه. عر. ث: متلافیه. [«لفاء» دن سف. تفاعل] فوت ایتدیکی بر شیئه مقابل دیگر برشیء قزانان، تلافیٔ مافات ایدن. ن.

مُتَلاقی { صه. عر. ث: متلاقیه. [«لقی»دن سف تفاعل] قاوشمش، اولاشمش.

مُتَلَبِّس { صه. عر. ث: متلبسه. [«لباس»دن سف. تفعل] گیینمش. [«لابس» دها مستعملدر.]

مُتَلَذِّذ { صه. عر. ث: متلذذه. [«لذة»دن سف. تفعل] برشیئك طادینی طویان، لذت آلان، خوشلانان، حظ ایدن: اوبویله شیئلردن متلذذ اولور.

مُتَلَطِّف { صه. عر. ث: متلطفه. [«لطف» دن سف. تفعل] لطف و ملایمت و نازکلکله معامله ایدن.

مُتْلِف { صه. عر. ث: متلفه. [«تلف» دن سف. افعال] اتلاف واسراف ایدن، مهلك.

مُتَلَفِّظ { صه. عر. ث: متلفظه. [«لفظ» دن سف. تفعل] برسوزی آغزندن چیقاران، تلفظ وتفوه ایدن. ن.

مُتَلَقِّب { صه عر. ث: ملقبه. [«لقب»دن سف. تفعل] لقبلانمش، لقبلی، برلقبی اولان: باربا روس لقبیله متلقب خیر الدین پاشا.

مُتَلَقّی { صه. عر. ث: متلقیه. [«لقی» دن سف. تفعل]

آلان، تلقی ایدن، قبول ایلین. ذ.

مُتَلَوِّث { صـ. عر. ذ: متلوثه. [«لوث»دن سف. تفعل] پیس، کیرلی، مردار، ملوث. ذ.

مُتَلَوِّن { صـ. عر. ذ: متلونه. [«لون»دن سف. تفعل] ١. رنکلی، بویالی. ٢. بر قاچ رنکلی، آلاجه، رنکارنك. ٣. رأی و فکرنده ثابت اولمیان، پك چابق رأی دکیشدیرن، دونك: متلون آدم.

مُتَلَهِّب { صـ. عر. ذ: متلهبه. [«لهب»دن سف. تفعل] آلولنمش، آلو چیقاران.

مُتَلَهِّف { صـ. عر. ذ: متلهفه. [«لهف»دن سف. تفعل] محزون ومکدر، یانوب یاقیله‌رق، سوز و کداز ایدن، حسرت کش.

مُتِمّ { صـ. عر. ذ: متمه. [«تمام» دن سف. افعال] بیتیرن، اتمام واکمال ایدن، بر شیئك تماملانمه‌سنه یارایان، متمم: قسم متم، اسباب متمه.

مُتَماثِل { صـ. عر. ذ: متماثله. [«مثل»دن سف. تفاعل] بربرینه بکزر، مشابه، بربرینك مانندی اولان: بو دخی اوکا متماثلدر؛ متماثل الشکل = شکل و صورتی بکزر؛ متماثل اللون = رنکی بکزر.

مُتَمادی { صـ. عر. ذ: متمادیه. [«مدی» دن سف. تفاعل] اوزانان، سورن، سورکلی، دواملی، آراسز، دائمی صورتده وقوع بولوب کیدن: عمر و دولتی متمادی اولسون؛ متمادی الوقوع.

مُتَمادِیاً { ح. عر. آراسز، سورکلی و دواملی اوله‌رق، بلا فاصله: اوچ کون متمادیاً یاغمور یاغدی؛ برخطیب قالقوب ایکی ساعت متمادیا لقردی سویلدی.

مُتَمارِض { صـ. عر. ذ: متمارضه. [«مرض»دن سف. تفاعل] یالاندن خسته اولان، خسته‌لق طاسلایان، تمارض ایدن.

مُتَمائِل { صـ. عر. ذ: متمائله. [«میل»دن سف. تفاعل] برطرفه اکلش، بر جهته میل ایدن.

مُتَمَتِّع { صـ. عر. ذ: متمتعه. [«متوع»دن سف. تفعل] قزانان، کار ایدن، فائده‌لنن، تمتع ایدن.

مُتَمَثِّل { صـ. عر. ذ: متمثله. [«مثل»دن سف. تفعل] ١. کندینی بکزه‌دن، برینك شکل و صورتنه کیرن. ٢. بر صورت جسمانیه‌ده کورینن، تجسم ایدن.

مُتَمَدِّن { صـ. عر. ذ: متمدنه. [«مدن»دن سف. تفعل] حضریت ومدنیته نائل اولان، مدنیت حالنده یاشایان، ترقی وتمدن ایتمش اولان: متمدن آدم؛ اقوام متمدنه.

مُتَمَرِّد { صـ. عر. ذ: متمرده. [«مرادة»دن سف. تفعل] بر سوء حرکت یولنده دوام و اصرار ایدن، عنادجی.

مُتَمَرِّدانه { صـ. ح. فا. بغی و عصیانده اصرار و عنادله: متمردانه مقاومت ایتدی.

مُتَمَسِّك { صـ. عر. ذ: متمسکه. [«مساکة» دن سف. تفعل] ١. صیقی صیقی طوتان، یاپیشان: عروهٔ وثقاء اسلامه متمسك. ٢. برشیئی دلیل وسند اتخاذ ایدن، استناد ایلین.

مُتَمَکِّن { صـ. عر. ذ: متمکنه. [«مکانة»دن سف. تفعل] بو لغتك عربیده معنای اصلیسی: قادر، مقتدر ومتصرف، ذوالید ایکن، بز «کون» ماده‌سندن اسم مکان اولان «مکان»دن مشتق ظن ایده‌رك: ساکن و مقیم معناسیله قوللانیورز، که یاکلیش ولزومسز بر استعمالدر.

مُتَمَلِّق { صـ. عر. ذ: متملقه. [«ملق» دن سف. تفعل] تملق ایدن، آلچاقجه‌سنه یالتاقلانان، متصبص، مداهن.

مُتَمِّم { صـ. عر. ذ: متممه. [«تمام» دن سف. تفعیل] بیتیرن، اتمام واکمال ایدن: مواد متممه. || صـ. [هندسه‌ده] زاویهٔ متممه = برقوس ویا زاویه ١٨٠ درجه‌یه وارمق ایچون علاوه‌سی اقتضا ایدن قوس ویا زاویه.

مُتَمَنّی { صـ. عر. ذ: متمنیه. [«منیه» دن سف. تفعل] دیله‌ین، ایستین، آرزو ایدن. ذ.

مُتَمَنّی { یاخود متمنا. صـ. عر. [«منیه» دن سف. تفعل] دیلنن، آرزو اولنان، ایستنیلان، مطلوب: یارین بزه اوغرامه‌کز متمنادر.

مُتَمَوِّج { صـ. عر. ذ: متموجه. [«موج» دن سف. تفعل] ١. طالغه‌لنان، طالغه‌لی: بحر

متموج. ٢. طالغه شكلنی ابراز ایدن، طالغه، صورتنده حرکت ایدن : لواء متموج .

مُتَمَوِّل { صـ. عر. ث : متموله . [« مال » دن سف. تفعل] مالدار، زنكين، مال و ثروت صاحبی : متمول بر آدم .

مُتَمَهِّد { صـ. عر. ث : متمهده. [« مهد » دن سف. تفعل] یایلمش، سرلمش، بسط ایدلمش.

مُتَمَهْدِی { صـ. عر. [« مهدی » اسمندن سف. تدحرج] مهدیلك ادعاسنده بولنان .

مَتْن { سذ. عر. ج : متون. کتابك اصل عبارهسی، شرح و حواشیسندن صرف نظرله مؤلفك سوزی اولان عباره : متنی نسخ وشرحی تعلیق خطیله یازیلیدر .

مُتَناسِب { صـ. عر. ث : متناسبه. [« نسبة » دن سف. تفاعل] ١. بر برینك مقدار وجنس و حالنه اویغون وموافق اولان، بر برینی طوتان : آتلر آرابه ایله متناسب دکلدر؛ باغچه کوشکله متناسب اولملیدر. ٢. ر. [حسابده] آرهلرنده منتظم بر نسبت بولنان: تقسیم متناسب؛ مقادیر متناسبه؛ مبسوطاً متناسب = بری دیکرینك مقدارینه کوره بیوین؛ معکوساً متناسب = بری بیودکجه دیکری کوچولن (رقملر) . || متناسب الاعضا = یوز وبدننك اعضاسی بر برینه اویغون اولهجق صورتده بولنان : متناسب الاعضا بر قادین.

مُتَناظِر { صـ. عر. ث : متناظره. [« نظر » دن سف. تفاعل] بر برینه باقان، بر بری قارشیسنده بولنان : زوایای متناظره .

مُتَنافِر { صـ. عر. ث : متنافره. [« نفرة » دن سف. تفاعل] بر بریندن نفرت واستکراه ایدن، بر برینی سومین، بر برینه اویمیان، ضد .

مُتَناقِص { صـ. عر. ث : متناقصه. [« نقصان » دن سف. تفاعل] آزالان، کیتدکجه آزالوب کوچولن .

مُتَناقِض { صـ. عر. ث : متناقضه [« نقض » دن سف. تفاعل] بر برینه مخالف ومباین اولان، بر برینی چوریدن، متباین: اقوال متناقضه .

مُتَناوِب { صـ. عر. ث : متناوبه. [« نوبة » دن سف. تفاعل] نوبتله تکرر ایدهرك دوام ایدن. || ر. [حسابده] کسر اعشاری متناوب .

مُتَناهِی { صـ. عر. ث : متناهیه. [« نهایة » دن سف. تفاعل] بیتن، نهایته واران، ختام بولان، صوکه ایرن . || نامتناهی [ودها طوغریسی : غیر متناهی] = بیتمز، توکنمز، صوکسز، کنارسز، پایانسز : فضاء نامتناهی . اسم کبی ده قوللانیلیر: انسانك حوصلهسی نامتناهیی احاطه ایدهمز.

مُتَنَبِّه { صـ. عر. ث : متنبهه . [« نبه » دن سف. تفعل] اویانیق، اویانان، براخطار و نصیحت ویا وقعهدن درس آلوب عقلی باشنه طوپلایان، پند ویا عبرت آلان : بو قدر مصیبتلر چکدیکی حالده متنبه اولمدی ؛ بن اونك حالنی کورمکله متنبه اولدم .

مُتَنَبِّی { صـ. عر. ث : متنبیه. [« نبأ ، نبوة » دن سف. تفعل] نبوت دعواسنی ایدن، پیغمبرلك طاسلایان . [اعاظم شعراء عربدن بر ذاتك لقبیدر.]

مُتَنَزِّل { صـ. عر. ث : متنزله . [«نزول» دن سف. تفعل] تنزل ایدن ، آلچالان ، کندی حال وشاننه یاقیشمیهجق بر ایشی ارتکاب ایدن .

مُتَنَزِّه { صـ. عر. ث : متنزهه . [«نزه» دن سف. تفعل] ١. تنزه وتفرج ایدن، کزوب اکلنن. ٢. بری، سالم، عاری، منزه. ن.

مُتَنَصِّر { صـ. عر. ث : متنصره. [«نصرانی» دن سف. تفعل] خرستیان اولان ، خرستیانلغی قبول ایدن، تنصر ایلین .

مُتَنَعِّم { صـ. عر. ث : متنعمه . [«نعمة» دن سف تفعل] ناز ونعمتله ورفاه حال ایله یاشایان، نازلی آلیشمش.

مُتَنَفِّذ { صـ. نفوذ صاحبی وسوزی کچر معناسیله قوللانیلیورسهده، « نفوذ » مادهسی تفعل بابندن کلمدیکندن، عربی دکلدر .

مُتَنَفِّر { صـ. عر. ث : متنفره. [«نفرة» دن سف. تفعل] تنفر ایدن ، نفرت ایلین ، چکینوب اجتناب وتباعد ایدن: اوایشدن متنفردر .

مُتَنَفِّس { صـ. عر. ث : متنفسه. [«نفس» دن سف. تفعل]

تنفس ایدن، صولوق آلان.

مُتَنَكِّر { ص. عر. ئ: متنكره. [«نكره»دن سف. تفعل] بالالتزام طانلمیه‌جق حال وقیافته كیرن، یالاندن براسم طاقینوب كیم اولدیغنی بللی ایتدیرمین، تبدیل، یتا. اینقونیتو.

مُتَنَكِّراً { ح. عر. تبدیل اوله‌رق، كندینی بللی ایتدیرمكسزین، بر اسم كاذبله. [قرال خاندانلرینه وبرمملكتك صنف عالیٔ سیاسی و ملكیسنه منسوب اولان ذواتك تشریفات رسمیه اجراسنه میدان براقامق ایچون بالالتزام دیكر براسم آلوب كزملری حقنده مستعملدر. In cognito]

مُتَنَوِّع { ص. عر. ئ: متنوعه. [«نوع» دن سف. تفعل] برنوعدن اولمیان، درلو درلو، چشیدچشید، كوناكون، مختلف: متنوع قماشلر، متنوع چیچكلر.

مُتَواتِر { ص. عر. ئ: متواتره. [«وتر» دن سف. تفاعل] خلق بیننده سویلنیلن، آغزدن آغزه یاییلان، شیوع بولان، تواتر ایدن: اویله بر حوادث متواتر اولدی؛ حوادث متواتره.

مُتَوارِث { ص. عر. ئ: متوارثه [«وراثة»دن سف. تفاعل] میراث قالان، ارثاً كچن، بابادن اولاده قاله‌رق تسلسل ایدن: اموال متوارثه.

مُتَوارِد { ص. عر. ئ: متوارده. [«ورود»دن سف. تفاعل] وارد یعنی كلن معناسیله قوللانیلورسه‌ده، یاكلیش اولوب، عربیده بربرینه یاقلاشان وبرلكده تصادف ایدن دیمكدر.

مُتَوارِی { ص. عر. ئ: متواریه. [«ورى»دن سف. تفاعل] برشیئك آرقه‌سنه ویا آلتنه چكوب صاقلانان، صاقلی، كیزلی، نهان: زیرزمینه متواری اولدی.

مُتَوازِی { ص. عر. ئ: متوازیه. ئ: متوازیین. [«وزی» دن سف. تفاعل] ر. [هندسه‌ده] اصلا برلشمه‌مك اوزره بربرینه قارشی مساوی بعد و مسافه‌ده اوزایوب كیدن: خطین متوازیین؛ خطوط متوازیه؛ متوازی الاضلاع = ضلعلری متوازی؛ متوازی السطوح = سطحلری متوازی.

مُتَوازِیاً { ح. عر. اصلا برلشمكسزین بربرینه قارشی بربعد ومسافه‌ده امتداد ایدوب كیده‌رك: بو ایكی یول متوازیاً شهره قدر ممتد اولیور.

مُتَواضِع { ص. عر. ئ: متواضعه. [«وضع» دن سف. تفاعل] كندینی آشاغی طوتان، آلچاق كوكللی، كبرسز.

مُتَوافِق { ص. عر. ئ: متوافقه. [«وفق»دن سف تفاعل] ۱. بربرینه اویغون و موافق اولان. ۲. ر. [هندسه‌ده] بری دیكرینك اوستنه قونیله‌جق اولسه اصلا تخلف ایتمكسزین اوبان: زاویتان متوافقتان.

مُتَوالِی { ص. عر. ئ: متوالیه. [«ولی»دن سف. تفاعل] بربرینی ولی ایدن، آره‌لق ویرمكسزین دوام ایدن، آرتسز آره‌سز، بردوزی اولان: كوردیكم الطاف متوالیه؛ متوالی الظهور = بلا فاصله ظهور ایدن.

مُتَوالِیاً { ح. عر. بربرینی ولی ایده‌رك، آره‌لق ویرمكسزین، بلافاصله، بردوزی‌یه: برهفته متوالیاً یاغمور یاغدی.

مُتَوَجِّه { ص. عر. ئ: متوجهه. [«وجه»دن سف. تفعل] ۱. یوزطوتان، بریره طوغری حركت وعزیمته تصدی ایدن، یوله چیقان: قونیه‌یه متوجه اولدی. ۲. برینه توجهی یعنی نظر وحسن ظن ومحبتی اولان: او ذات بكا متوجه كورینیور. [بو ایكنجی معنا عربیده یوقدر.]

مُتَوَجِّهاً { ح. عر. یوز طوته‌رق، قصد ونیت ایده‌رك: بروسه‌یه متوجهاً حركت ایتدی.

مُتَوَحِّش { ص. عر. ئ: متوحشه. [«وحش» دن سف. تفعل] اوركمش، قورقمش، وحشته دوچار: یبانی حیوانلر انسانی كورنجه متوحش اولورلر.

مُتَوَرِّع { ص. عر. ئ: متورعه. [«ورع»دن سف تفعل] ورع وتقوی صاحبی، متقی، پرهیزكار.

مُتَوَرِّم { ص. عر. ئ: متورمه. [«ورم»دن سف. تفعل] ۱. ط. شیش، قباریق. ۲ عو. سل الرئه دینلن علت مهلكه‌یه دوچار، ورم اولمش.

مُتَوَسِّط { ص. عر. ئ: متوسطه. [وسط»دن سف. تفعل] ۱. آره‌یه كیرن، توسط ایدن، میانجی. ۲. اورته‌حالده اولان، اورته‌ده كلن، ایكیسی اورته‌سی، وسطی.

مُتَوَسِّل { ص. عر. [«وسیله» دن سف تفعل] بروسیله

اتخاذیله تقربه چالیشان . ن.

مُتَوَسِّلاً { ح عر. وسیله اتخاذ ایدەرك، استناد ایدە- رك: متوسلاً الی عنایة الله تعالی.

مُتَوَطِّن { صه. عر. ث: متوطنه. [«وطن»دن سف. تفعل] بریری وطن اتخاذ ایدن، یر لشن، یرلشمش: بغداد ده متو- طن اولدی .

مُتَوَغِّل { صه. عر. [«وغول» دن سف. تفعل] برایشك ویا علم وفنك پك ایلریسنه وغور وکنهنه واران: ادبیاتده متو- غل بر آدم . [لسانمزده سهواً مشغول معناسیله و «ایله» ادا- تیله قوللانیلوب، مثلا : ادبیاتله متوغل دینیلیور .]

مُتَوَفّا { ویا متوفی. صه. عر. ث: متوفاة. [«وفاة»دن سمف. تفعل] اولو ، مرحوم ، وفات ایتمش: متوفانك اقرباسنه تسلیت ویرمك .

مُتَوَقِّف { صه. عر. ث: متوقفه. [« وقوف »دن سف. تفعل] ١. طوران، توقف ایدن، ایلری‌یه وارمیەوب بر یرده قا لان. ٢. برشیئه باغلی، منوط، وابسته : تحصیل علم سعی و اقدامه متوقفدر. ٣. ایلریلمیەوب بر حالده طوران (مرض ویا مریض) : خسته ، خسته‌لق شمدیلك متوقف برحالده‌در .

مُتَوَقّی { صه. عر. ث: متوقیه . [« وقایه »دن سف. تفعل] صاقینان ، کندینی کوزەدن ، احتراز واجتناب ایلین .

مُتَوَکِّل { صه. عر. ث: متوکله . [«وکل » دن سف. تفعل] هرایشی ارادۀ الهیه‌یه حواله ایدوب اللهدن کلنه راضی اولان، الله‌ه توکل ایدن : انسان بر آزده متوکل اوللی .

مُتَوَلِّد { صه. عر. ث: متولده . [«ولادت»دن سف. تفعل] ١. طوغان، تولد ایدن، دنیایه کلن: صاغلام ابوینەدن متولد چوجق. ٢. مج. نشئت ایتمش ، حاصل اولمش، منبعث : اهمال ومسامحه‌دن متولد برخطادر.

مُتَوَلّی { سه.صه. ث: متولیه [«ولی» دن سف. تفعل] بر وقفك اداره‌سنه مأمور واوقاف همایون نظارتنك انضمام رأی ومساعده- سیله صرفیاته مأذون آدم که اکثریا اولاد واقفدن اولور ، تولیت صاحبی: بووقفك متولیسی کیمدر؟ اوقادین پدری وقفنك متولیه‌سیدر.

مُتَوَهِّم { صه. عر. ث: متوهمه . [«وهم» دن سف. تفعل] وهمه تابع اولان ، وهملی ، وهام.

مُتَهالِك { صه. عر. ث: متهالکه . [«هلاك »دن سف. تفا- عل] کندینی تهلکه‌یه آته‌جق درجه‌ده آرزو وتلاشله بر ایشه قوشان، تهالکله برایشه کیریشن.

مُتَهَزِّز { صه. عر. ث: متهززه. [« هز »دن سف. تفعل] دیترەین، زینغردایان .

مُتَّهَم { صه. عر. ث: متهمه. [«وهم» دن سمف. افتعال. — اتهام فعلی متعدی اولدیغندن، تهمتلی معناسیله هانك کسریله اسم فاعل صورتنده استعمالز غلطدر .] ١. تهمتلی، حقنده شبهه اولنان کندیسنه برجرم وقباحت اسناد اولنان : متهم توقیف اولنوب استنطاقه آلندی. ٢. قباحتلی، برجرم فاعلی : متهم اولمیان قور- قماز .

مُتَهَوِّر { صه. عر. ث: متهوره . [«هور»دن سف. تفعل] حدت و غضبه تابع اوله‌رق نتیجه‌یی دوشونمکسزین صالدیران، کوزی دومانلی، جوشقون.

مُتَهَوِّرانه { صه. ح. فا. کمال تهورله، حدت وغضبه تابع او- لوب نتیجه‌سنی دوشونمکسزین صالدیره‌رق، جوشقونلقله .

مُتَهَیِّج { صه. عر. ث : متهیجه. [«هیجان»دن سف تفعل] هیجانه کلمش، جوشقون، صاو- روق .

مُتَهَیِّیء { صه. عر. ث: متهیئه . [« هیأة » دن سف. تفعل] حاضرلانمش ، حاضر ، آماده ، نیت ایدوب تدارکاتی کورمش: متهییء عزیمت = حرکته حاضر- لانمش .

مُتَیَسِّر { صه. عر. ث: متیسره . [«یسر»دن سف. تفعـل] قولایلاشمش ، قولای اجرا او- لنور، اجراسی سهل وآسان : جناب حق هرایشکزی متیسر ایلیه .

مُتَیَقِّظ { صه. عر. ث: متیقظه. [«یقظ»دن سف. تفعل] ١. اویانیق ، اویانمش، بیدار. ٢. کوزی آچیق، غفلتده‌اولمیان، بصیرتلی: محاربه‌نك برنجی شرطی دشمنك احوالنه واقف ومتیقظ اولمقدر .

مُتَيَقِّظانه { صـ. حـ. فا. اویا. نیقلقله ، غفلتده } اولمیه‌رق، بصیرتله : متیقظانه طاورانملی؛ تفتیشات متیقظانه.

مُتَیَمِّن { صـ. عر. مؤ: متیمنه . [«یمن» دن سف. تفعل. } — فعل لازم اولدیغیچون، سمف. صورتنده ایکنجی میمك فتحیله غلطدر.] مبارك، قوتلی، برکتلی ، قدملی : جناب حق تأهلکزی متیمن ایلیه.

مَتِین { صـ. عر. مؤ: متینه . [«متا. نه»دن صش.] } ١. طیانیقلی، صاغلام، قوی: متین بنا؛ متین قماش. ٢. مج. سوزندن دونمز، ثباتلی ، فکر و مسلکندن او. ینانماز: متین آدم. ٣. طوغری، شایان اعتماد، قابل استناد، محکم : رأی متین.

مُثاب { صـ.عر. مؤ:مثابه. [«ثواب» دن سمف.] } ثواب قزانان ، ایتدیکی ایلکه قارشی من طرف الله اجر ومکافاته نائل اولان: فقرایه یاردیم ایدن البته مثاب اولور.

مُثابَرَت { یا مثابره . سش. عر. [«ثبر»دن مص. مفاعله] } دواملی اشتغال، اقدام، مدا. ومت . مؤ.

مَثابه { سش. عر. درجه، منزله : لاشیء مثابه‌سنده. }

مِثال { سذ. عر. جـ: امثله . ١. اورنك ، نمونه ، } عمومی بر شیئك ویا بر قاعده‌نك آکلا. شلمه‌سیچون ایراد اولنان اورنك : هر قاعده‌یه بر مثال کتیرملی؛ حسن اخلاقده مثال اوله‌جق بر آدمدر. ٢. شبیه، نظیر، بکزر: ملك مثالی؛ دریا مثال . ٣. رؤیا، دوش : عالم مثال = عالم معنی. ٤. د . [صرف عربیده] حروف اصلیهٔ ثلثه‌سندن برنجسی «و» یاخود «ی» اولان فعل : مثال واوی؛ مثال یائی. = جـ. افعال عربیه‌نك یالکز ثلاثی مجرددن صورت تصریفنی کو. ستریر مثاللری حاوی رساله‌کهٔ اك اول اوقوتدیریلیر : امثله اوقو. یور ؛ امثلهٔ مختلفه = صیغ مختلفه‌نك یالکز مفرد غائبلرینی حاوی جدول ، نصر ، ینصر ، نصراً کبی ؛ امثلهٔ مطرده = بهر صیغه‌نك مفرد، تثنیه ، جمع ، غائب، مخاطب، متکلم ومذکر، مؤنث اعتباریله صور مختلفه‌سنی حاوی جدوللر . [«مثل» وجمی اولان «امثال» لغتلرینی بونکله تشویش ایتمه‌ملی.]

مَثانه { سش. عر. سیدیك قاوغی . || ط. التهاب مثانه، ذات } المثانه = فر. Cystite وسائره.

مَثانی { سذ. جـ. عر. قرآن کر. یمك مجموعنه ویا مفصل } سوره‌لرینه و یا سورهٔ فاتحه‌یه ویریلن اسمدر. || سبع المثانی = سورهٔ فاتحه‌یی ترکیب ایدن یدی آیت کریمه.

مُثْبَت { صـ. عر. مؤ: مثبته . [«ثبوت»دن سمف. افعال] } ١. دلیل وبرهانله کوسترلمش، صحت وحقیقتی ثبوت بولمش، اثبات اولنمش، صاغلام، محقق: وقعه‌نك او صورتله جریانی مثبتدر؛ تاریخله مثبتدر. ٢. د. منفی اولمیان، حدثك وقوعنی بیان ایدن : کلمك فعل مثبت و کلمه‌مك فعل منفیدر. ٣. ف. الکتریقك ایکی جنسندن بری که منفی دینلن دیکریله تماسه کلنجه پاتلار.

مِثقال { سذ. عر. بر بچق در. هملك اسکی بر وزنکه بو } کون یالکز ذی قیمت طاشلر وسائره وزننده قوللانیلیر. || مثقال ایله = پك آز مقدارده: محبت قنطارایله آلیش ویریش مثقال ایله.

مِثقَب { سذ. عر. [«ثقب» دن اسم آلت. تر. زبانزدی : } ماتقاب.] تخته ومعدن وسائره‌یه دلیك آچمغه مخصوص یای که اوجنه ایستنیلن بیوکلکده بور. غو طاقیلیر. || جرا. اعضاء مختلفه‌یی دلمکه مخصوص آلات مختلفه : مثقب الرأس ، مثقب الرحم وسائره.

مَثقوب { صـ. عر. مؤ: مثقوبه. [«ثقب» دن سمف] } دلنمش، دلیکلی. مؤ.

مِثْل { سذ. عر. جـ. امثال ١. بکزر، شبه، نظیر، مانند، } اش : بونك دنیاده مثلی بولنماز؛ مثلنی یاپمق. ٢. مقدار، حجم : اوبونك ایکی مثلیدر؛ بونك بر مثلی دها لازم. = جـ. قانون و نظامده مصرح اولمیان شیئك تجویزینه مدار اولمق اوزره سبق ایتمش حال : بونك هیچ امثالی یوقدر؛ امثالنه توفیقاً.

مَثَل { سذ. عر. جـ: امثال . ١. مثال، بر قاعدهٔ عمومیه‌یه } نمونه اولمق اوزره ایراد اولنان

سوز. ٢. معنای ظاهریسی قصد اولنمیوب ضمناً وکنایةً دیکر بر شیئه دلالت ایتمك اوزره ایراد اولنان سوز: برمثل سویلدی؛ مشهور برمثل واردر. ٣. آداب واخلاق ونصایحه متعلق کوچك حکایه: امثال لقمان؛ امثال حکما. [«مصال» بوندن غلطدر] || ضرب مثل، ج. ضروب امثال= آتالر سوزی.

مَثَلا { ح. عر. مثال مقامنده، فرضا، سوزکلیشی: کوچك برحیوان مثلا برکدی، بریسی کلیرسه مثلا سز کاسه کز.

مُثَلَّث { صـ. عر. ٴ: مثلثه. [«ثلثه»دن سمف. تفعیل] ١. اوچلی، اوچ قات، اوچ شیئدن عبارت، اوچ قسمدن مرکب: اتفاق مثلث= اوچ دولت بیننده‌کی اتفاق. ٢. اوچ کوشه‌لی، اوچ ضلع ایله محاط: شکل مثلث. == سذ عر. ١. ر. [هندسه‌ده] اوچ کوشه‌لی و اوچ ضلع ایله محاط شکل: مثلث قائم الزاویه؛ مثلث منفرج الزاویه؛ مثلث متساوی الاضلاع؛ مثلث متساوی الساقین و سائره. ٢. اوچ کره قایناديلوب قوبولاشمش وبهارات وشکرله قاریشیق مشروب.

مُثَلَّثات { سذ. ج. عر. ر. اشکال مثلثه قواعدندن وبونلر واسطه‌سیله مساحه اصولندن بحث ایدن هندسه: مثلثات مستویه= سطحی مثلثات مبحثی، فر. Trigonométrie plane؛ مثلثات کرویه= برکره‌نك اقسامندن اولان مثلثات مبحثی، فر. Trigonométrie sphérique.

مِثْلِلو { یا مثللی. صـ. بکزر، شبیه، نظیر، مانند، کبی، قبیلندن: بومثللو آدملر= بوکبی، بوقبیل، بوکا مانند آدملر.

مُثْمِر { صـ عر. ٴ: مثمره. [«ثمر»دن سف. افعال] ١. یمش ویرن، میوه‌دار: مثمر آغاجلر؛ اشجار مثمره. ٢. محصول ویرن، محصولدار. ٣. فائده‌لی، نافع، کارلی: عملیات مثمره؛ مساعیٴ مثمره. ٤. نتیجه ویرن، مؤثر، کارکر: بنم نصیحتلرم، سوزم مثمر اولمدی.

مُثَمَّن { صـ عر. ٴ: مثمنه. [«ثمان»دن سمف. تفعیل] ١. سکز قات، سکزلی، سکزلك، سکز جزئدن مرکب. ٢. ر. سکز ضلعلی، سکز کوشه‌لی: شکل مثمن.

مُثَنّاة { صث. عر. ذ: مثنی. با: مثنی.

مَثْنَوی { سذ. عر. [«ثنان»دن] هر ایکی مصراعی بر قافیه‌ده اولان شعرکه اکثریا اوزونجه منظومه صورتنده اولور، منظومه: یوسف زلیخا حقنده کوزل برمثنویسی واردر. — مولانا جلال الدین رومی حضرتلرینك بو صورتده مرتب کتاب مشهورینه‌ده علم اولمشدر: مثنویٴ شریف؛ شارح مثنوی.

مَثْنَوِیّات { سث. ج. عر. مثنوی قبیلندن اشعار، منظومات: دیواندن باشقه بر خیلی مثنویاتی‌ده واردر.

مُثَنّی { صـ. عر. ٴ: مثناة. [«ثناء»دن سمف. تفعیل] ١. ایکی قاتلی، ایکی جزئدن مرکب، ایکیلی، ایکیلك. ٢. تثنیه صیغه‌سنده، ایکی شخص ویاشیئه دلالت ایدن (کلمه). ٣. ایکی نقطه‌لی (حرف): تاء مثناة. [مؤنثی «مثنیة» دن مبدل اولدیغیچون «مثنات» صورتنده یازلمامليدر.]

مَثوبه { سث. عر. ج: مثوبات. برعمل خیره مقابل من طرف الله ویریلن اجر ومکافات، ثواب.

مُثول { سذ. عر. برذاتك حضورنده آیاقده طورمه: حضور شاهانه‌ده مثول شرفنه نائل اولدی.

مَثیل { صـ. عر. بکزر، شبیه، نظیر. ٴ.

مُجاب { صـ. عر. [«جواب»دن سمف. افعال] قبول جوابنه نائل اولان، طلب و آرزوسی قبول اولنان: مجاب الدعوه. [مستجاب دها مستعملدر.]

مُجادله { سث. عر. [«جدل»دن مصـ. مفاعله] آتشمه، طوتشمه، منازعه، جدال، نزاع، غوغا: بینلرنده مجادله ایدیورلردی؛ بر مجادله اولمش.

مُجاذبه { سث. عر. [«جذب»دن مصـ. مفاعله] بربرینی جذب ایتمه.

مُجار { سـ. صـ. [مجارجه‌دن] ١. اقوام تورانیه‌دن اولوب قرون وسطاده آوروپایه مهاجرتله اسکی پانونیا جهتلرینی استیلا وبردولت تشکیل ایتمش اولان معروف قومك افرادندن

ویا بو قومه منسوب و متعلق اولان: کندیسی مجاردر؛ مجارلرك اصل و نسلی؛ مجار قرالی؛ مجار آلتینی. [وقتیله ر. Οὔγγρος دن غلط اولەرق «انکروس» دینلوب اسکی عثمانلی تواریخنده بوصورتله مقیددر.] ۲. مجارلرك ساکن اولدقلری یر، مجارستان: مجار سفری.

مجارجه {صـ. مجار قومنه منسوب ومتعلق: مجارجه لسان، یزی، خوره. == حـ. مجارلرك طرز و اصول ویا لساننده: مجارجه سویلیور، یازیور، چالغی چالیور. == سـ. مجارلرك سویلدکاری لسان: مجارجه السنهٔ تورانیه‌دن برلساندر؛ مجارجه‌نك ترکجه ایله مشابهتی واردر.

مجارستان {سخ. م. مجارلرك ساکن اولدقلری مملکت} که طونه‌نك ایکی جهتنده واقع اولوب آوستریا ایمپراطورلغیله متحد بر قراللق تشکیل ایدیور.

مجارلی {سـ. صـ. مجار قومی افرادندن و مجارستان اهالیسندن اولان: کندیسی مجارلیدر؛ بر مجارلی کلدی.

مجاری {سذ. جـ. عر. فد: مجرا. با: مجرا.

مجاز {سـذ. عر. [«جواز»دن] معنای حقیقیسیله قوللانلمیوب مناسبت ومشابهتی اولان دیکر بر معنایه استعارةً قوللانیلان سوز، حقیقت مقابلی: فلان محرر چوق مجاز استعمال ایدیور؛ بوسوزده مجاز واردر.

مُجاز {صـ. عر. [«جواز»دن سمف. افعال] ۱. اجازت آلمش، مأذون. ۲. جائز، حلال، مشروع، غیر ممنوع.

مجازاً {حـ. عر. مجاز و استعاره طریقیله، معنای حقیقیسیله اولمیەرق: آرسلان مجازا جسور معناسیله قوللانیلیر.

مُجازات {سثـ. عر. [«جزاء»دن مصـ. مفاعله] بر جرم و قباحته قارشی جزا ویرمه، قانون اقتضاسنجه ایجاب ایدن معامله: قباحتلینك مجازاتی اخذ انتقام ایچون اولمیوب امثالنه عبرت اولمق ایچوندر. [اصل عربیده قارشیلق دیمك اولوب مکافاة یرینه‌ده مستعملدر.]

مجازی {صـ. عر. ث: مجازیه. مجاز واستعاره‌یه منسوب و متعلق، مجازطریقیله قوللانیلان: معنای مجازی.

مجال {سذ. عر. [«جولان»دن سمف. — اصل معناسی دونیله‌جك یر] ۱. وسع، اقتدار، قوت: هیچ مجالی یوقدر؛ بنده مجال قالمدی. ۲. امکان، فرصت: دشمنه مجال ویرمه‌ملی.

مَجالِس {سذ. جـ. عر. فد: مجلس. با: مجلس.

مُجالَست {یا مجالسه. سثـ. عر. [«جلوس»دن مصـ. مفاعله] برلکده اوتورمه، همنشینلك.

مجالسز {صـ. قوتسز، اقتدارسز، درمانسز، غیر مقتدر: مجالسز قالدی.

مَجامِع {سـذ. جـ. عر. فـد: مجمع. با: مجمع.

مُجامَعَت {یا مجامعه. سثـ. عر. [«جمع»دن مصـ. مفاعله] جماع، معاملهٔ زوجیه.

مَجامیع {سـذ. ثـ. جـ. عر. فد: مجموع مجموعه. با: مجموع، مجموعه.

مَجّان {صـ. عر. اجرتسز، بادهوا، مفت.

مَجّاناً {حـ. عر. اجرتسز اوله‌رق، بادهوایه، جابه، بلاش: اشعارینی باصدیروب احبابه مجاناً ویریور؛ خسته‌خانه‌نك علاجلری مجاناً ویریلیور.

مُجانَبَت {سثـ. عر. [«جنب»دن مصـ. مفاعله] بر طرفه چکلمه، اوزاقلاشمه، صاقینمه، احتراز: فنا آدملردن مجانبت ایتملی.

مُجانِس {صـ. عر. ث: مجانسه. [«جنس»دن سف. مفاعله] بر جنسدن اولان، همجنس. [متجانس دها مستعملدر.]

مُجانَسَت {یا مجانسه. سثـ. عر. [«جنس»دن مصـ. مفاعله] بر جنسدن اولمه، همجنسلك.

مُجانه {سـ. [یتا.] جـ. با: مانجانه.

مَجانیق {سـذ. جـ. عر. فـد: منجنیق. با: منجنیق.

مَجانین {سذ. جـ. عر. فد: مجنون. با: مجنون.

مُجاوَبه {سثـ. عر. [«جواب»دن مصـ. مفاعله] بربرینه جواب‌ویرمه، آتشمه. سوزله ویا مخابره ایله معارضه.

مُجاوِر {صـ. عر. ث: مجاوره. [«جوار»دن سف مفاعله] ۱. قوکشـو، همجوار. ۲. بر بیـوك معبد ویا تربه‌نك یاننده اختیـار عزلتله عبادت ایدن،

معتکف : کعبهٔ شریفه مجاورلری؛ حضرت یحیانك تربه‌سنده مجاور ایدی .

مُجاوَرَت { یا مجاوره. سۀ. عر. [« جوار » دن مصـ. مفاعله] ١. قوکشولق، همجوارلق . ٢. بر بیوك معبد ویا تربه‌نك یاننده اختیار عزلت و عبادت ایتمه، اعتکاف.

مُجاهِد { صه. سـذ. عر. جـ: مجاهدین. [«جهد» دن سف. مفاعله] ١. سعی وغیرت ایدن، تمایلات نفسانیه‌یه قارشی کندینی ضبط ایده‌رك اعمال صالحه‌یه چالیشان : بر عابد مجاهد. ٢. جهاد ایدن، دین اوغورینه و اعلای کلمة الله ایچون حرب ایدن : مجاهدین اسلام .

مُجاهَده { سۀ. عر. [« جهد » دن مصـ. مفاعله] ١. سعی وغیرت، نفسه غلبه ایچون اولنان اهتمام : انسان مجاهده ایله درجات عالیه‌یه واصل اولور. ٢. فی سبیل الله اولنان محاربه، اعلای کلمة الله ایچون حرب ایتمه، جهاد، غزا. [بومعنا ایله جهاد دها مستعملدر.]

مُجبِر { صه. عر. ۀ: مجبره. [«جبر» دن سف. افعال] اجبار ایدن، زورلایان ، ارادهٔ جزئیه براقمقسزین زورله برایش یاپدیران ویا برشیئه سوق ایدن : سبب مجبر؛ قوهٔ مجبره .

مَجبور { صه. عر. ۀ: مجبوره. [« جبر »دن سمف.] زور کورمش، زور ایله برایشه سوق اولنان، مضطر، ناچار: بو ایشی کورمکه مجبوردر ؛ بویله یاپمغه مجبورم ؛ بنی کیتمکه مجبور ایتدیلر .

مَجبوراً { حـ. عر. مجبور اوله‌رق، مجبوریت تحتنده، زورله : کیتمك ایستمزدم اما مجبوراً کیده‌جکم .

مَجبوریَّت { سۀ عر. مجبور اولمه، مجبورلق ، زور : یالاز سویلمکه نه مجبوریتی واردر؛ اویله سویلمسی مجبوریت تحتنده‌در .

مَجبول { صه. عر. ۀ: مجبوله . [«جبالة» دن سمف.] یارادلمش، مخلوق، سرشته، آفریده، خلق و طینتنده بر حال وصفت بولنان، متخلق : حلم وحیا ایله مجبولدر .

مُجتَبی ١ { صه. عر. [«جبی» دن سمف. افتعال] سچلمش ، انتخاب واختیار اولنمش، مختار، ممتاز. ذ.

مُجتَرّ { صه. عر. ۀ: مجتره. [«جر» دن سف. افتعال] کویش کتیرن : حیوان مجتر ؛ حیوانات مجتره .

مُجتَمِع { صه. عر. ۀ: مجتمعه . [«جمع»دن سف. افتعال] طوپلانمش، طوپلی، بربره کلمش، برلشمش: اموال مجتمعه ؛ ممالك مجتمعه .

مُجتَمِعاً { حـ. عر. طوپدن، طوپلانمش اولدقلری حالده، هپ بردن ، جماعتله : مجتمعاً کیتدیلر .

مُجتَنِب { صه. عر. ۀ: مجتنبه. [« جانب » دن سف. افتعال] چکینن، اوزاقلاشان، بر طرفه چکیلوب قاریشمیان، احتراز ایدن : پك مجتنب بر آدمدر.

مُجتَهِد { صه سذ. عر. جـ: مجتهدین. [« جهد» دن سف. افتعال] آیات کریمه واحادیث شریفه‌دن احکام استخراجنه مقتدر اولان متبحر، امام : مجتهدین کرام. [شیعیلرجه باب اجتهاد دائما آچیق اولدیغندن اونلر علما وفقهالرینه‌ده بونامی ویررلر.]

مَجد { سذ. عر. بیوکلك، شان، شرف، جلالت.

مُجِدّ { صه. عر. [«جد» دن سف. افعال] جد وغیرت وسعی ایلین، الندن کلدیکی مرتبه‌ده چالیشان .

مُجَدِّد { صه. عر. [«جد» دن سف. تفعیل] یکیلدن ، یکی حالنه قویان، یکی برشکل واصوله قویان ، یکیدن قوت و حیات ویرن : سلطان محمود خان ثانی بحق مجدد دولتدر.

مُجَدَّد { صه. عر. ۀ: مجدده . [«جد» دن سمف. تفعیل] یکی، تازه، هنوز قوللانلمامش: مجدد برقات اثواب، بر خانه .

مُجَدَّداً { حـ. عر. یکی اوله‌رق، یکی اولمق اوزره، باشدن، تعمیر صورتیله اولمیه‌رق : او کوشکی یعقوب مجدداً یاپدیلر .

مَجذوب { صه. عر. ۀ: مجذوبه. [«جذب» دن سمف.] ١. جذب و جلب اولنمش، بر طرفه چکلمش، مجلوب. ٢. جذبه صاحبی، عشق الهی‌یه مظهر، شیدا، آشفته . ٣. دیوانه ، آبدال .

مَجذوم { صه. عر. ۀ: مجذومه. [« جذام » دن سمف.]

مسکین علتنه دوچار.

مَجرا { سذ. عر. ج : مجاری. [« جریان » دن سم.] ۱. صویك آقدیغی یتاق، صویولی: طونه مجراسی؛ مجرای نیل. ۲. مج. بر ایشك طریق حصولی ویا بر حوادثك واسطهٔ انتشاری : ایش مجرای طبیعیسندن چیقدی؛ بوحوادث خانئی مجرادن کلدی؟ ۳. تش. بدنك ایچنده اخلاطك جریان ایتدیکی یول : مجرای دم؛ مجرای بول؛ مجرای دمع.

مُجَرَّب { صـ. عر. ذ: مجربه. [« تجربه » دن سمف.] دکنمش، تجربه اولنمش: بویله اولدیغی مجربدر؛ امور مجربه دندر.

مُجَرَّبات { سذ. ج. عر. تجربه اولنمش ایشلر، کورکی : اوآدمك علمی یوغیسه ده مجرباتی چوقدر.

مُجَرَّد { صـ. عر. ذ: مجرده. [«جرد»دن سمف. تفعیل] ۱. چپلاق، یالین، آچیق، اثواب وقلیف وقیندن چیقمش: سیوف مجرده. ۲. یالکز، تك. منفرد: مجرد برطاش. ۳. دیکر برشیئله قاریشیق ویا برابر اولمیان، صاف، خالص: ماء مجرد. ۴. اولنمه‌مش، قاریسی اولمیان، بکار: آخر عمرینه دك مجرد قالدی. ۵. جسمانی اولمیوب معنوی و اعتباری اولان شیء: مواد مجرده. ج: مجردات. ۶. د. [صرف عربیده] حروف زائده‌سی اولمیان (فعل) : ثلاثیٔ مجرد؛ رباعیٔ مجرد. مقابلی: مزیدفیه. == حـ. تر. یالکز، آنجق، صرف: بن مجرد بو ایش ایچون کلدم. || ر. ه. بعد مجرد = غیر محدود مسافه. || کسر مجرد = کسر عادی. || پایهٔ مجرد = طریق علمیده مأموریتسز اعتباری رتبه : ازمیر پایهٔ مجردی.

مِجرَد { سذ. عر. دیشلرك پاسنی آییقلایوب تمیزلمکه مخصوص دیشجی آلتی، فر. Rugine.

مُجَرَّدات { سذ. ج. عر. جسمانی اولمیوب روحانی و معنوی اولان شیئلر.

مُجَرَّدلك { س. اولنمه‌مش آدمك حالی، بکارلق: مجردلکك ده اولیلك کبی محسنات ومشکلاتی واردر.

مُجرِم { صـ. عر. ذ: مجرمه. [«جرم» دن سف. افعال] جرم وقباحت ایشلین، قباحتلی: مجرم اولدیغی سوزندن بللیدر. == سذ. عر. ج: مجرمین. بر جرم وقباحت ایشلمش آدم، صوچلی: مجرمینه مخصوص حبسخانه.

مَجروح { صـ. عر. ذ: مجروحه. [« جرح » دن سمف] ۱. یاره‌لانمش، یاره‌لی، کرك حرب وغوغاده وکرك قضاءً بدننك بر طرفی یاره اولمش: حربده مجروح اولدی؛ اوقضاده بش کشی مقتول واون ایکیسی مجروح اولدی. ۲. رد وابطال اولنمش یاخود حد ذاتنده باطل وغیر مقبول: بوسوز، بودعوی مجروحدر. == سذ. عر. ج: مجروحین. یاره‌لی آدم: مجروحینك نقلنه مخصوص آرابه.

مَجرور { صـ. عر. ذ: مجروره. [«جر» دن سمف.] ۱. چکلمش، سوروکلنمش. ق. ۲. د. [نحو عربیده] اعرابك احوال ثلثه‌سندن جر حالنده اولان: اسم مجرور؛ حرف جرله ویا اضافتله مجرور. == ج: مجرورات = مجرور معموللر.

مَجرٰی { سذ. عر. با: مجرا.

مَجزوم { صـ. عر. ذ: مجزومه. [« جزم » دن سمف.] ۱. کسلمش، قطعیا قراری ویرلمش، معلوم ومحقق: بوبرامر مجزومدر. ۲. د. [نحو عربیده] جزم حالنده بولنان (مضارع) که مفرده آخری ساکن وفعل ناقصده محذوف وتثنیه وجمعده نونی ساقط اولور: مضارع مجزوم.

مُجَسَّم { صـ. عر. ذ: مجسمه. [«جسم» دن سمف. تفعیل] ۱. جسمی اولان، وجودلی، کوکده‌لی: یاپدیره‌جغی ابنیه‌نك مقوادن مجسم صورتنی یاپدی. ۲. مج. صانکه بر حال معنوی جسم پیدا ایدوب تجسم و تماثل ایتمکله حاصل اولمش، او حال معنوینك تجسم ایتمشی حکمنده اولان: اوآدم فضیلت مجسمه‌در، ناموس مجسمدر. ۳. ر. [هندسه‌ده] ابعاد ثلثه‌سی یعنی طول وعرض وارتفاعی اولان: شکل مجسم؛ زاویهٔ مجسمه. مقابلی: مسطح. || هندسهٔ مجسمه = بوعلمك اشکال مجسمه‌دن بحث ایدن قسمی.

مُجَوَّف { صـ. هندسه‌ده غلط اوله‌رق «مجوف» یرینه قوللانیلیور ایا: مجوف. == سـ. طوپك بوش اولان اسطوانی الشکل ایچی که طوپلرك بیوکلکی چاپ دینلن بونك قطریله تعیین اولنور.

مُجَفِّف { صـ. عر. ث: مجففه. [«جف» دن سف. تفعیل] ط. قورودان، قورودیجی.

مُجَلّا { صـ. عر. [«جلاء» دن سمف. تفعیل] جلا ایدلمش، پارلادلمش، پارلاق، لوسترولی: آیینهٔ مجلا.

مُجَلِّد { سذ. عر. [«جلد» دن سف. تفعیل] کتابلری دیکوب کنارلرینی دوزلده‌رك قاب گچیرن صنعتکار: بوکتابلری مجلده کوندرملی؛ مجلد دکانی.

مُجَلَّد { صـ. عر. ث: مجلده. [«جلد» دن سمف. تفعیل] دیکیلوب قاب گچیرلمش، تجلید ایدلمش (کتاب): بتون کتابلری مجلددر. == سذ. عر. جـ: مجلدات. کتابك برلکده دیکلمش و برحجم تشکیل ایدن قسمی ویا بتونی، جلد: آثاری مجلدات عدیده‌دن عبارتدر.

مُجَلِّدلك { سـ. کتابلری دیکوب قاب گچیرمك صنعتی: مجلدلکده مهارتی واردر.

مَجلِس { سذ عر. جـ: مجالس. [«جلوس» دن سم.] ١. قوکشمق ویا بر ایش مذاکره ایتمك ایچون بر آره‌یه کلمش آدملر هیئتی، جمعیت، انجمن: مجلس قورمق؛ مجلسه چیقمق، گیتمك. ٢. برنوع امور دولتك تذکری ایچون بر رئیسك تحت ریاستنده معین اعضادن مرکب اوله‌رق تشکیل اولنمش هیئت رسمیه، شوری: مجلس خاص وکلا؛ مجلس کبیر معارف؛ مجلس مالیه؛ مجلس اداره؛ مجلس مبعوثان؛ مجالس عالیه.

مَجلِس آرا { صـ. فا. کوزل سوزلریله مجلسی شلندیرن، میر کلام.

مَجلوب { صـ. عر. ث: مجلوبه. [«جلب» دن سمف.] ١. جلب اولنمش، آخر یردن کتیرلمش: اموال مجلوبه. ٢. طرفدارلغی قزانلمش، برطرفه میل ایتدیرلمش: کندیسی او طرفه مجلوبدر.

مَجَلّه { سش. عر. جـ: مجلات. ١. کتاب، مجموعه، رساله: ادبیاته متعلق کوزل برمجله‌در. ٢. کتب فقهیه‌نك معاملات قسمندن جمع و تدوین اولنمش قواعد مختصره که الیوم بعض مکاتب رسمیه‌ده تدریس اولنور: مجله درسی، معلمی.

مَجمَر { سذ. عر. [«جمر» دن سم.] توتسی یاقیلان قاب، بخوردان.

مَجمَع { سذ. عر. جـ: مجامع. [«جمع» دن سم.] ١. طوپلانیلان یر، محل اجتماع، بر طاقم اشخاص ویا اشیانك بریکدیکی یر: مجمع ادبا؛ مجمع اشرار. ٢. قاوشیلان یر، محل التصاق، ملتقا: مجمع بحرین.

مُجمَل { صـ. عر. ث: مجمله. [«جمله» دن سمف. افعال] قیصه و آز سوزله افاده اولنمش، خلاصه ایدلمش، مختصر، موجز: تاریخ مجمل؛ پك مجمل یازلمش.

مُجمَلاً { حـ. عر. قیصه اوله‌رق، آز سوزله، مختصراً، خلاصةً: وقوع حالی مجملاً افاده ایتدی.

مَجموع { صـ. عر. ث: مجموعه. [«جمع» دن سمف] طوپلانمش، بریکمش، بیغلمش: نقود مجموعه؛ افراد مجموعه. == سذ. عر. جـ: مجامیع. ١. طوپلانمش شیء، طوپ، یغین: مجموع حاصلات؛ مجموع نقود. ٢. سـ. [حسابده] خلاصهٔ جمع، قردجله: بو اون بش قلم رقملرك مجموعی نه در؟ == ك. هب، بتون، جمیع، کافه، جمله: مجموع اهالی؛ کتابلرك مجموعی؛ اونلرك مجموعی بویله‌در.

مَجموعاً { حـ. عر. ١. طوبدن، بردن، جمعاً: مجموعاً کلدیلر. ٢. هب، بتون، جملةً، کافةً، جمیعاً: قوراقلقدن محصولات مجموعاً یاندی.

مَجموعه { سش. عر. جـ: مجامیع. ١. طوپلانیلوب بریکدیرلمش وتنظیم و ترتیب ایدلمش شیئلر هیئتی: اونك کوزل بر مجموعهٔ نباتاتی واردر. فر. Colection. ٢. اشعار و سائر آثار منتخبه جمع وقیدیله حاصل اولمش رساله، بوکبی آثار منتخبه‌نك قیدینه مخصوص جزدان: جبنده بر مجموعه‌سی واردر خوشنه کیده‌جك بر سوز ایشیتدی‌می قیده ایدر. ٣. علوم وفنون و ادبیاته متعلق مباحثی جامع اوله‌رق نشر اولنان رسالهٔ موقوته،

مَجنون { صـ. عر. ۀ: مجنونه. [«جن» دن سمف.] ١. اجنی طوتمش، چیلغین، دلی، دیوانه. ٢. مج. فنا حالده عشق وعلاقه‌یه دوچار، شیدا. == سذ. عر. جـ: مجانین. چیلدیرمش آدم، دلی: دارالمجانین. == مخذ. لیلا اسمنده بر قیزه عشق وعلاقه‌سیله بین‌العرب افسانه حکمنه کچمش قیس اسمنده بر شخص موهوم، بر افسانۀ مشهورك قهرمانی.

مَجنونانه { صـ. حـ. فا. ١. دلیجه، دیوانه‌لره یاقیشیر صورتده: اطوار مجنونانه‌سیله. ٢. لیلانك عاشق اولان مجنون طوریله: مجنونانه عاشق اولمش.

مَجنونلق { سـ. دلیلك، چیلغینلق، جنت.

مَجنونیّت { سذ. عر. مجنونلق، دلیلك، جنت.

مُجَوَّزه { سـ. وقتیله کییلان بر جنس آلای قاوغی.

مَجوس { سذ. عر. [فا. «مغ» دن مأخوذ یو. Μάγος دن. — اسم جنس] اسکی ایرانیلرك تابع اولدقلری زردشت دینیله متدین خلق: طائفۀ مجوس؛ مجوس دینی.

مَجوسی { صـ. سـ. عر. ۀ: مجوسیه. دین مجوسه تابع، زردشتی، آتشپرست ویا بونلره منسوب ومتعلق: نوشیروان مجوسی ایدی؛ مجوسیلرك آیینی؛ عادات مجوسیه.

مَجوسیّت { سذ. عر. مجوسیلك، دین مجوس، آتشپرستلك، زردشتیلك.

مُجَوَّف { صـ. عر. ۀ: مجوفه. [«جوف» دن سمف. تفعیل. — غلط اوله‌رق «مجف» دخی قوللانیلیور] ایچی بوش، اویوق، قوغوق.

مُجَوهَر { صـ. عر. ۀ: مجوهره. [«جوهر» دن سمف.] ١. الماسله طونانمش، الماسلی، مر. صع: مجوهر ساعت، قوطی. ٢. د. یالکز نقطه‌لی حرفلری ابجدله حساب اولندقده تاریخ چیقاز (بیت ویا عباره)، کوهرین: مجوهر تاریخ.

مُجَوهَرات { سذ. جـ. عر. الماس وسائر ذی‌قیمت طاشلرله مزین طاقلر: اوقادینك مجوهراتی چوقدر؛ مجوهراتك قیمتی دوشوکدر.

مُجَهَّز { صـ. عر. ۀ: مجهزه. [«جهاز» دن سمف. تفعیل] ١. حاضرلانمش، تدارکات ولوازمه‌سی اکمال اولنه‌رق تهیئه اولنمش: حرب ایچون مجهز بر سریه؛ مجهز بر کابین. ٢. یلکن وخلاط ودمیر کبی لوازمی اکمال اولنمش، طونانمش (کمی): مجهز بر سفینه، برفیلو.

مُجَهِّز { صـ. عر. [«جهاز» دن سف. تفعیـل] لوازم وتدارکاتی تهیئه واستحضار ایدن، بو وظیفه ایله موظف.

مَجهود { سذ. عر. [سمف. اوله‌رق صـ. کبی لسانمزده مستعمل دکلدر.] جهد، سعی، الدن کلن، مقدرت: بذل مجهود ایتدی.

مَجهول { صـ. عر. ۀ: مجهوله. [«جهل» دن سمف.] ١. بیلنمه‌ین، نامعلوم، غیر معروف، کشف اولنمامش: نه اولدیغی مجهولدر؛ ازمنۀ قدیمه‌ده کرۀ ارضك قسم اعظمی مجهول ایدی؛ آفریقانك اقطار مجهوله‌سی. ٢. د. [صرفده] فاعلی ذکر اولنمیوب مفعولی نائب فاعل نامیله یرینه قائم اولان فعل که معلوم مقابلی اولوب باشلیجه افعال متعدیه‌دن کلیر: مکتوب یازلدی، قپو آچلدی کبی؛ ترکجه‌ده افعال لازمه‌نك ده بر نوع مجهولی واردر: کیدلمك، کلنمك کبی که فاعلدن مستغنیدر. || مجهول الاحوال = حال وشانی نامعلوم، کیمك نه‌سی اولدیغی واخلاق واطواری بیلنمه‌ین: مجهول الاحوال بر آدم. == سذ. عر. ر. [جبرده] معلوم اولان دیکر عددلرك نسبتندن استخراج اولنان عدد مجهول.

مَجهولیّت { سذ. عر. بیلنمه‌مه، بیلنمیش، بیلنمه‌ین شیئ ویا شخصك حالی: ایچ طرفلرك مجهولیتی کندیلرینی ساحل بوینجه کیتمکه مجبور ایتدی؛ شهرت وشان طالبی اولمیوب مجهولیت ایچنده یاشامغی ترجیح ایدر؛ نوع بشرك اوائل ظهوری مجهولیتده قالمشدر.

مَجیء { سذ. عر. [مصـ. میمی] کلمه، کلیش، ورود، ایاب، آمد. ۀ.

مُجیب { صـ. عر. [«جواب» دن سف. افعـال] اجابت ایدن، کندیسندن اولنان طلب وسؤالی قبول ایدوب اجرا ایدن. ۀ.

مَجید { صـ. عر. [« مجد » دن صفـ.] مجدوشرف وشان صاحبی. صفات اللهدندر : رب مجید؛ عبدالمجید. — والد ماجد حضرت پادشاهی جنتمكان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك نام عالیلرینه منسوب اولان مجیدیه آلتینـه و كومش مجیدیه‌یه‌ده لسان عوامده بعضاً مجید نامی ویریلوب اسم كبی قوللانیلیر. با : مجیدیه.

مَجیدی { صـ عر. ذ : مجیدیه. جنتمكان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك ایجاد كرده‌سی : نشان مجیدی.

مَجیدیّه { سـ. عر. عهد سلطان عبدالمجید خانی آثارندن اولان مسكوكات جدیدهٔ عثمانیه‌دن یكرمی غروشلق بیوجك كومش سكه : سیم مجیدیه، بیاض مجیدیه. || مجیدیه آلتینی، آلتین مجیدیه = مسكوكات مذكوره‌دن یوز غروشلق آلتین سكه، عثمانلی لیراسی. || مجیدیه چاریكی = كومش مجیدیه‌نك درتده بری اولان بش غروشلق كومش سكه.

مَیح { سـ. اكسز و دوز قلیج، یاصیجه شیش : میح ایله مبارزه ایتدیلر. || تعلیم میحی = تعلیمه مخصوص اوجی دوكمه‌لی میح.

مُحابا { سـ. فا. [عر. « محاباة » دن «ة» نك اسقاطیله و دائما « بی » ادات فارسیه‌سیله معنای آتی ایله قوللانیلیر :] بی محابا = پرواسزجه، بلا احتراز، قید ایتمكسزین.

مُحادَثه { سـ. عر. [« حدث » دن مصـ. مفاعله] قوكشمه، بربرینه قصه وحكایه سویلمه، سوزلشمه، مكالمه. ذ.

مُحاذی { صـ. عر. ذ : محاذیه. [« حذی » دن سفـ. مفاعله] بربرینك قارشیسنده وبر حذاده بولنان. فر. Parallèle.

مَحاذیر { سـ. جـ. عر. فد : محذور. با : محذور.

مُحارِب { صـ. عر. ذ : محاربه. [ذ : محاربین، محاربتین. [«حرب» دن سفـ. مفاعله] ۱. بریله غوغا وجنك ایدن، مخاصم : محارب دولتلر، دول محاربه؛ طرفین محاربین؛ دولتین محاربتین. ۲. حرب وجنك ایتمكده ماهر، اصول حربه آشنا وجسور، جنكاور : اوراننك اهالیسی محارب آدملردر.

مُحارَبه { سـ. عر. جـ : محاربات. [« حرب » دن مصـ. مفاعله] ۱. ایكی ویا زیاده دولت و یا طرف بیننده وقوع بولان حرب، جنك : فرانسه پروسیه محاربه‌سی؛ آوروپاجه برمحاربه ظهوری محتمل دكلدر؛ محاربات بحریه. ۲. بردفعه‌ده اولنان جنك، سوركلی مصادمه : سـدان محاربه‌سی؛ فلان كون بیوك برمحاربه اولمش.

مُحارَسه { سـ. عر. [« حراسة » دن مصـ. مفاعله] محافظه، وقایه، قورومه. ذ.

مُحاسِب { صـ. عر. [« حساب » دن سفـ. مفاعله] محاسبه فننده معلومات ومهارتی اولان، حساب واصول دفتری علملرنده یدطولی صاحبی : محاسب آدمدر؛ ایی بر محاسبه احتیاج واردر.

مُحاسِبلك { سـ. اصول محاسبه‌ده معلومات ومهارت صاحبی اولانك حالی : اونك محاسبلكی مشهوردر.

مُحاسَبه { سـ. عر. جـ : محاسبات. [« حساب » دن مصـ. مفاعله] ۱. حسابلاشمه، صایشمه، حساب كورمه : سزكله بر محاسبه‌مز واردر؛ كندیسیله قطع محاسبه ایتدك = معلق حسابمز قالمدی. ۲. علم حساب واصول دفتری‌یه استناداً واردات و صرفیات ومقبوضات ومدفوعات دفترلرینك تنظیمیله منتظم حساب ودفتر طوتمق اصولی : محاسبه‌ده مهارتی واردر؛ محاسبه‌دن خبرم یوقدر. ۳. بر دائرهٔ رسمیه‌نك حسابات شعبه‌سی، واردات و مصارفك حساب اولندیغی شعبه ویا قلم : محاسبهٔ ولایت؛ محاسبه قلمی؛ محاسبه ممیزی؛ محاسبه كتبه‌سی. || دور محاسبه = سلفك خلفه حساب ویروب دفاتر وسندات ومبالغ موجوده‌یی تسلیم ایلمسی. || دائرهٔ محاسبات = دائرهٔ عسكریه‌نك محاسبه شعبه‌لری. || دیوان محاسبات = كافهٔ دوائر دولتك هر سنه حسابلرینی رؤیت وتدقیقله و مأمورلرینی مسئول طوتمغله مكلف دائرهٔ مخصوصه.

مُحاسَبه‌جی { سـ. ۱. بر نظارت ویا دیكر دائرهٔ رسمیه‌نك محاسباتنه وامور حسا-

بیه‌سنه ریاست ایدن ذات : مالیه، معارف، رسومات محاسبه‌جیسی. [« مثلا محاسبه‌جی مالیه» دیمکدن صاقینملی.] ۲. بر سنجاغك امور مالیه‌سنه مأمور آدم : صاروخان، کوتاهیه محاسبه‌جیسی . [ولایتك کینه دفتردار وقضانك کینه مال مدیری دینیر.]

مُحاسَبه‌جیلك {س. بر نظارت ویا دائرهٔ رسمیه‌نك ویاخود بر سنجاغك محاسبه ایشلرینه وامور مالیه‌سنه ریاست ایدن ذاتك مأموریت ووظیفه‌سی : داخلیه، عدلیه، پوسته وتلغراف، آماسیه محاسبه‌جیلکی .

مَحاسِن {سذ. جـ. عر. فد : حسن. با : حسن.

مُحاصِر {ص سذ. عر. جـ : محاصرین. [« حصر »دن سف. مفاعله] بر قلعه ویا دیکر موقع حربی قوشادوب موارده‌لرینی وارزاق ومهمات یوللرینی کسن ، محاصره ایدن : محاصرلر باتاقلق بر یرده بولنمغله صیتمه‌یه طیانه‌مدقلرندن محاصره‌یی رفع ایتمکه مجبور اولدیلر .

مُحاصَره {سش. عر. جـ : محاصرات. [« حصر »دن مص. مفاعله] بر قلعه ویا دیکر موقع حربك دشمن طرفندن عسکرله قوشادیلوب طرق مورده‌سنك قطعی ، قوشاتمه ، قیاتمه : قلعه‌یی، شهری محاصره ایتدی ؛ محاصره‌ده قالدی . || رفع محاصره = بر موقعك محاصره‌سندن واز کچوب چکلمه: دشمن رفع محاصره‌یه مجبور اولدی . || محاصره طوپی = بر موقعی محاصره ایتمه‌ده قوللانیلان جسیم صحرا طوپی .

مَحاضِر {سذ. جـ. عر. فد : محضر (عرض محضر). با : محضر .

مُحاضَره {سش. عر. جـ : محاضرات. [« حضور »دن مص. مفاعله] ادبیات وتاریخه متعلق فقرات وحکایات و لطائف ایرادی ، مواد مذکوره‌یه متعلق مصاحبه. == جـ علوم و فنون وتاریخ و ادبیاته متعلق خاطرده طوتیلان وبالمناسبه ایراد اولنان معلومات : او آدمك محاضراتی چوقدر .

مُحاط {ص. عر. ا : محاطه . [« حوط »دن سمف. افعال] ۱. چویرلمش ، اطرافی آلنمش، قوشادلمش : دیوارله محاط بر باغچه. ۲. بر شیئك ایچنده بولنان، مظروف، مشمول. || محاط علم = معلوم : محاط علم عالیلری بیورلدیغی اوزره .

مُحافِظ {سذ. ص. عر. [« حفظ »دن سف. مفاعله] ۱. محافظه ایدن، وقایه وصیانت ایدن، بکجی. ۲. مستحکم بر موقعك حفظ واداره‌سنه مأمور ضابط : قلعه محافظی = دیزدار.

مُحافِظلق {س. مستحکم بر موقعك اداره وقوماندەسی ، محافظ صفت و وظیفه‌سی : قلعه محافظلغی .

مُحافَظه {سش. عر. [« حفظ »دن مص. مفاعله] ۱. صاقلامه، قایرمه، قورومه، وقایه، صیانت : الله محافظه ایتسین ؛ اورمانلری محافظه ایتمك اقتضا ایدر ؛ اوراسنی محافظه آلتنه آلدیلر . ۲. مرعی طوتمه، ترك ایتمه‌مه : بو اصولی محافظه ایتملی .

مَحافِل {سذ. جـ. عر. فد : محفل. با : محفل .

مَحاق {سذ. عر. آیك صوك کیجه‌سی‌که قمر بسبتون کورنمز اولور .

مَحاکِم {سذ. جـ. عر. فد : محکمه. با : محکمه .

مُحاکَمه {سش. عر. جـ : محاکمات. [« حکم »دن مص. مفاعله] ۱. دعوا ایچون مدعی ایله مدعی علیهك محکمه‌یه مراجعتلری، حضور حکامده مرافعه اولنمه‌لری : یارین محاکمه اوله‌جغز ؛ بزم محاکمه‌مز کله‌جك هفته‌یه قالدی. ۲. طرفینی دیکلیوب حکم ایتمه، فصل دعوی ایچون طرفینك افاده‌لرینی و شاهد و دلیللرینی استماع ایله حکم ایتمه : او ایشده ذی مدخل اولانلری یارین محاکمه ایده‌جکلر؛ اونی محاکمه‌یه چکدیلر، تحت محاکمه‌یه آلدیلر. ۳. مج. بر ایشی ذهناً ایجه تحقیق و تدقیق ایدوب بر قرار ویرمه : انسان هر ایشیتدیکنی محاکمه ایتمکسزین قبول وتصدیق ایتمه‌ملیدر ؛ ایشی کندیمجه محاکمه ایتمه‌دن رأی ویرمم ؛ قبل المحاکمه = ایشی ایجه تدقیق و ذهناً محاکمه ایتمزدن . == جـ. دعاوی، محاکمه‌یه متعلق ایشلر : باب سرعسکرینك محاکمات دائره‌سی = عسکریلری وظائف

عسکریه‌لرندن طولانی محاکمه ایدن دیوان حربلرك تابع اولد قلری دائره؛ محاکمات رئیسی = بودائره‌نك باشی.

مَحالّ { سذ. جم. عر. فد: محل با: محل.

مُحال { صه. عر. [«حول» دن سمف.] ممکن اولمیان، غیر قابل، امکانسز، مستحیل: اختیارلر ایچون‌سن شبابك عودتی محالدر؛ خیال محال. == سذ. عر. جم: محالات. ممکن اولمیان شیء: محالی آرزو ایتمك عبثدر؛ محالاتله اوغراشمامالی.

مُحالَفه { سش. عر. [«حلف» دن مصه. مفاعله] بربرینه قارشی یمین ایتمه، آندلاشمه، یمین ایله عهدلاشمه. ز.

مَحاله { سش. عر. [میمك ضمیله غلطدر] چاره، تدبیر، حیله. ز. ‖ لامحاله = چاره‌سز، ضروری.

مَحامِد { سش. جم. عر. فد: محمدت. با: محمدت.

مَحامِل { سذ. جم عر. فد: محمل. با: محمل.

مُحاوَره { سش. عر. جم: محاورات. [«حور» دن مصه. مفاعله] قوکیشمه، مکالمه، مصاحبه: محاورهٔ علیه.

مُحِبّ { صه. عر. ث: محبه. [«حب» دن سف. افعال] سون، سویشن، محبتلی، محبتی اولان: محب اهل بیت؛ محب فقرا؛ زوجنه محبه برقادین. == سذ. عر. جم: محبین وفا. محبان. ۱. دوست، یار: محب صادق. ۲. درویش اولمقسزین طرق علیه‌دن برینه انتسابی و طریقه یاخود اهل بیت نبوی‌یه محبتی اولان آدم: ماه محرمده درویشان ومحبان ماتم ایدر.

مُحِبّانه { صه. حـ. فا. ۱. دوستانه. دوستلره یاقیشیر صورتده: اخطارات محبانه؛ بن سزه محبانه سویلیورم. ۲. طرق علیه‌دن برینه انتسابی واهل بیت نبوی‌یه محبتی اولان محبانه یاقیشیر حالده: درویشانه ومحبانه ماتم ایتدیلر.

مَحَبَّت { سش. عر. [مصدر میمی اولوب میمك ضمیله غلطدر] ۱. سومه، سوکی، سویشمه: بینمزده محبت واردر؛ محبتمز اسکیدر. ۲. دوستلق، خلوص، صدق: محبت اهل بیت. ۳. عشق، علاقه: عشق ومحبت. ٤. دوستانه صحبت، قوکیشمه: اوتوروب محبت ایدیوردق؛ محبت آره‌سنده.

مَحَبَّتنامه { سـ. فا. دوستانه مکتوب، صدق و محبتی مبین نامه: محبتنامه‌کزی آلدم. [انشا اصطلاحنده بیوکدن کوچکه خطاب اولنور.]

مَحبَس { سذ. عر. [«حبس» دن سم] حبسخانه، آدم حبسنه مخصوص بنا، زندان. [بومعنی ایله «محبوس» دیمه‌ملی.]

مَحبوب { صه. عر. ث: محبوبه. [«حب» دن سمف.] سویلین، سوکیلی، معشوق: محبوب خدا = رسول الله (صلعم) افندمز؛ مجنونك محبوبه‌سی لیلا.

مَحبوس { سذ. صه. عر. جم: محبوسین. [«حبس» دن سمف.] حبس اولنمش، موقوف، توقیف اولنمش: محبوسین تعیینی.

مَحبوسخانه { سـ. فا. با: حبسخانه، محبس.

مَحبوسِیَّت { سش. عر. محبوسلق، محبوس بولنان آدمك حالی ومحبوس طوردیغی مدت: محبوسیتی ایکی سنه سوردی.

مُحتاج { صه. عر. جم: محتاجین. [«حوج، حاجة» دن سمف. افتعال] ۱. بر شیئه احتیاج ولزومی اولان، برحاجتی اولوبده دفعنه مقتدر اوله‌میان، مفتقر: اتمکه، صویه، نصیحته محتاجدر. ۲. اقتضاسی اولان: بواو تعمیره محتاجدر. ۳. فقیر، یوقسول، حاجتمند: محتاجینه اعانه ایتمك. ٤. برندن ایلك کورمك امیدنده بولنمغله ویا اعانه‌سنی کورمکله کندیسنه سرفرو ایتمکه مجبور اولان: بن سکا محتاج دکلم؛ نه یاپسون اوکا محتاجدر.

مُحتاجلق { سـ. محتاج اولان آدمك حالی، احتیاج: کیمسه‌یه محتاجلغم یوقدر.

مُحتاجِیَّت { سش. عر. محتاجلق، احتیاج.

مُحتال { صه. عر. ث: محتاله. [«حیل» دن سف. افتعال] حیله‌کار، دساس، دوباره‌جی.

مُحتَجِب { صه. عر. ث: محتجبه. [«حجاب» دن سف. افتعال] اورتیلی، اورتنمش، مستور. ز.

مُحتَرِز { صه. عر. ث: محترزه. [«حرز» دن سف] صا.

قینان، چکینن. اجتناب واحتراز ایدن: بن بویله اشترالردن پك محترزم.

مُحتَرِق {صـ. عر. ذ: محترقه. [«حرق» دن سف. افتعال] یانمش: کچن کوتکی یانغینده اوچ او محترق اولدی.

مُحتَرَم {صـ. عر. ذ: محترمه. [«حرمة» دن سمف. افتعال] حرمتلی، معزز، مکرم، شایان تعظیم وتکریم: بر پیر محترم؛ والدهٔ محترمهم.

مُحتَسِب {سذ. عر. [«حساب» دن سف. افتعال] ١. وقتیله احتساب مأموری، شهره ادخال اولنوب صاتیلان موا‌ددن رسم آلان مأمور، احتسابجی. ٢. عباسیلر زمانلرنده شهرك ضبط وربطنه واوزان واکیالك تام اولمسنه و الحاصل بلدیه وپولیس وظائفنه باقان مأمور، شحنه.

مُحتَشَم {صـ. عر. ذ: محتشمه. [«حشمة» دن سمف افتعال] اتباع وحشمنك كثرتیله هركسك حرمتنی جلب ایدن، هیبتلی: بر وزیر محتشم.

مُحتَضَر {صـ. عر. ذ: محتضره. [«حضور» دن سف. افتعال] احتضار حالنده بولنان، حالت نزعده اولان، جان چكیشن.

مُحتَكِر {صـ. سذ. عر. [«حكر» دن سف. افتعال] ذخایر وسائر احتیاجات ضروریه‌یی اوجوز آلوب بریكدیردكدن صكره بهالرینی آرتدیره‌رق صاتان انصافسز: محتكر قانوناً مجازاة اولنور.

مُحتَلِج {صـ. عر. ذ: محتلجه. [«حلجان» دن سف. افتعال] ط. احتلاجه اوغرامش، بلا اختیار دیتره‌مك علتنه دوچار (آدم ویا عضو).

مُحتَمَل {صـ. عر. ذ: محتمله. [«حمل» دن سمف. افتعال] اولمق احتمالی اولان، ممكن، قابل، مأمول، مظنون: بوكون كلمه‌لری محتملدر.

مُحتَمَلات {سذ. جـ. عر. ممكن و مأمول و مظنون شیئلر: او ایشك بویله اولمسی محتملاتدندر.

مُحتَوِی {صـ. عر. ذ: محتویه. [«حوایه» دن سف. افتعال] بریره جمع ایدن، جامع، شامل، حاوی: مباحث متنوعه‌یی محتوی بر رساله.

مُحتَوِیات {سذ. جـ. عر. [بولنغق و اوك كسریله سف. صورتنده قوللانیورسه‌ده سمف. معناسنی ویردیكمزدن طوغریسی و اوك فتحیله اولسه كركدر] ١. یازلمش بر شیئك حاوی اولدیغی مباحث و مواد، مندرجات: او كتابك، مكتوبك محتویاتی نه‌دن عبارتدر. ٢. برقاب و ظرفك ایچنده بولنان شیئلر: بوصندیغك محتویاتی نه‌در.

مَحجُوب {صـ. عر. ذ: محجوبه. [«حجاب» دن سمف.] ١. اورتیلی، مستور، پرده‌لی. [معنای اصلیٔ عربیسی اولان بو معنی ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. اوتانان، اوتانمش، خجل، شرمنده: او حالده كوردیكم ایچون محجوب اولدی؛ زیارتكزه كله‌مدیكم ایچون سزدن چوق محجوبم. ٣. اوتانمق طبیعتی اولان، اوتانغاج، اوتانغان: كندیسی محجوب آدمدر.

مَحجُوبِیَّت {سذ. عر. ١. اورتیلی ومستور اولان شیئك حالی. ذ. ٢. اوتانمه عارلانمه، شرم: فقر بادیٔ محجوبیت دكلدر. ٣. اوتانمق طبیعتی، اوتانغاجلق: محجوبیت چوق دفعه مانع ترقی اولور.

مَحجُوز {صـ. عر. ذ: محجوزه. [«حجز» دن سمف.] حقـ. حجز اولنمش، دائن طرفندن مطلوبنه قارشیلق اولمق اوزره محكمه معرفتیله رهن حكمنه قونمش (مدیون مالی): اونك چفتلكی، اوی محجوزدر.

مُحَدَّب {صـ. عر. ذ: محدبه. [«حدب» دن سمف. تفعیل] ١. قنبور، تومسكلی. ٢. ر. (هندسه‌ده) كره‌نك برقسمی كبی اورته‌سی تومسكلی ومدور اولان، مقعر مقابلی، فر. Convexe.

مُحدَث {صـ. عر. ذ: محدثه. [«حدث» دن سمف. افعال] ١. صكره‌دن وجوده كلمش، قدیم اولمیان، مخلوق: عالم محدثدر. ٢. مجـ. یكی، نوظهور، اسكیدن اولمیان: بو محدث برعادتدر.

مُحَدِّث {سذ. عر. جـ: محدثین. [«حدیث» دن سف. تفعیل] احادیث شریفهٔ نبویه نقل و روایت ایدن وعلم حدیثله توغل

واشتغال ایدن ذات : محدثیندن
برذات .

مُحَدِّد { صه. عر. ؤ : محدده . [« حد » دن سف. تفعیل]
تحدید وتعیین ایدن، بر شیئه
حدود وسینور قویان. ؤ.

مَحدود { صه. عر. ؤ : محدوده. [« حد »دن سمف.] ١.
اطرافی احاطه اولنمش، محاط،
چویرلمش : آطه نك هر طرفی
دکیزله محدوددر. ٢. سینورلی،
سینور وحدودی اولان، حدو-
دی تعیین اولنمش : مملکت
مذکوره ایکی طرفدن دکیزله و
دیکر ایکی طرفدن فلان مملکتله
محدوددر. ٣. مج. پك ایلری یه
وارمیان، چوق شیئلر احاطه
ایده مین، ناقص : اونك عقلی،
معلوماتی، اقتداری محدوددر.

مُحَذِّر { صه. عر. ؤ : محذره. [« حذر »ـن سف. تفعیل]
صاقیندیران، اخطار ایدن. ؤ.

مَحذور { سند. عر. جـ : محذورات، محاذیر. [« حذر »
دن سمف] صاقینیله جق شیء، قور-
قه جق شیء، مانع : بو ایشده
هیچ برمحذور یوقدر : سزجه بر
کونه محذور وارمیدر؟ هرنوع
محذوراتدن سالمدر.

مَحذوف { صه. عر. ؤ : محذوفه. [« حذف »دن سمف] حذف
اولنمش ، یرندن قالدیرلمش ،
سیلنمش (حرف وسائره) :
بوکلمه ده الف محذوفدر.

مِحراب { سند عر. ١. مسجد وجامع ودیکر معبدلك ویا نماز-
کاهلك قبله جهتنده کی جبهه سنك
اچ طرفنده یاپیلان اویوقکه
امام اونك اوکنده نماز قیلار .
٢. مج. اقتدا اولنه جق یر. ٣.
عر. محبوبه نك قاشلری .

مُحَرِّر { صه. عر. ؤ : محرره. [« حر » دن سف. تفعیل]
١. یازان، کاتب ، مستنسخ. ؤ.
٢. قلمه آلان، تحریراً یعنی
یازی ایله افاده و افهام ایدن،
منشی : کندیسی پك ماهر محرر-
در؛ محرره بر قیز. = سند.
عر. جـ : محررین. ١. اوراق
حوادثه یازی یازان آدم،
غزته منشیسی : اوغزته نك ایی
محررلری واردر؛ باش محرر =
برغزته محررلرینك باشی کهدیکر-
لرینك یازدقلرینی ده تصحیح و
امور تحریریه یه نظارت ایدر.
٢. بررساله ادبیه لك وقریحه دن
یازیلان براثرك مؤلفی : بوکتا-
بك محرری کیمدر؟ محرری
فلان دیه قابنده مذکوردر؛
محررینك حقوقنی محافظه ایتملی.

مُحَرَّر { صه. عر. ؤ : محرره . [« حر »دن سمف. تفعیل]
یازلمش ، یازیلی ، مکتوب ،
مسطور : سرخ ایله محرر بر یا-
زی؛ برکتابك کنارنده محرر
بربیت کوردم .

مُحَرَّرات { سند جـ عر. [فـد. محرره بو معنی ایله
مستعمل دکلدر.] یازلمش شیئلر،
مکاتیب، اوراق : چکمجه نك
ایچنده بر طاقم محررات بولدم؛
محررات رسمیه .

مُحَرِّص { صه. عر. ؤ : محرصه. [« حرص » دن سف.
تفعیل] حرصلاندیران ، حرص
وطمعی آرتدیران ، تحریك و
تشویق ایدن. ؤ.

مُحَرَّف { صه. عر. ؤ : محرفه. [« حرف »دن سمف. تفعیل]
تحریف اولنمش ، عباره سی
دکیشدیرلمش ویا معنای
حقیقیسندن باشقه معنی ویرمکله
تغییر اولنمش : موجود کتب
عتیقه نك محرف اولمسی مظنوندر.

مُحرِق { صه. عر. ؤ : محرقه. [« حرق »
دن سف. افعال] ١. یاقان،
یاقیجی، سوزان : جسم محرق،
مادهٔ محرقه. ٢. مج. پك زیاده
آجیندیران ، جکر سوز، سو-
زشلی : پك محرق بر وقعه
آکلاتدی .

مَحَرَك { سند. عر. [« حرکة »دن سمـ. ـ لغت مولده اولوب
میمك کسریله غلطدر. ـ مترادفی
اولان « مدار » مرجحدر.] ١.
هـ. برسیاره نك حرکت دوریهٔ
سنویه سنی اجرا ایتدیکی دائرهٔ
موهومه، بودورنده کچدیکی یر،
مدار : زهره نك محرکی. ٢. ع.
مرمینك مبدأدن هدفه قدر
قطع ایتدیکی مسافه ده چیزدیکی
قوس، مرمی یولی .

مُحَرِّك { صه. عر. ؤ : محرکه. [« حرکة »دن سف. تفعیل]
١. اوینادان، حرکته کتیرن ،
چویرن : بو ماکینه نك محرکی
نه در؟ ٢. مج. تحریك وتشویق
ایدن، آیاقلاندیران، اغوا ایدن :
اونلرك بر محرکی واردر .

مَحرَم { سند. عر. جـ : محارم . [« حرام »دن مصـ. میمی]
حرام، شرعاً تجویز اولنمیان شیء :
محارمدن یوق ایتملی. [بومعنا

ايله باشليجه جمعی مستعملدر.]

== ص. عر. [« ذو محرم »دن مختصر] ١. ازدواجی شرعاً حرام وغیر جائز اولان، یاقین اقربادن اولمغله کندیسندن قاچلیان، حرمه کیروب چیقان : کندیسی محرمدر حرمه کیره بیلیر. ٢. مج. تکلیفسز، برینك اسرارینه واحوال خصوصیه‌سنه واقف، ایچلی طیشلی : محرم اسرار. ٣. کیزلی، سر، هرکسه آچلماز وسویلنمز : اوسوزی، او ایشی پك محرم طوتیورلر. || نامحرم = شرعاً نکاح دوشمکله کندیسندن قاچیلان، حرمه کیره‌مین : ایچمزده نامحرم واردر قادینلر چیقه‌ماز.

مُحَرَّم { ص. عر. ذ : محرمه. [« حرام »دن سمف. تفعیل] تحریم ایدلمش، حرام حکمنه قونمش. ذ. == سذ. عر. سنهٔ قمریهٔ عربیه‌نك برنجی آیی : ماه محرم؛ محرم الحرام. [جاهلیتده بوآیده حرب و ضرب ممنوع اولمسی وجه تسمیه‌سیدر.]

مُحَرَّمات { سش. جم. عر. شرعاً حرام وممنوع اولان شیئلر : محرماندن اجتناب ایتملی.

مَحْرَمانه { ص. ح. فا. کیزلیجه، افشا ایتمه‌مك شرطیله، افشا اولنمیه‌جغنه اعتماد ایده‌رك : افادهٔ محرمانه؛ سزه محرمانه سویلیورم؛ محرمانه کوریشدیلر.

مَحْرَمیَّت { سش. عر. ١. شرعاً نکاح دوشمه‌مکله کندیسندن قاچلیان آدمك حالی، حرمه کیره‌بیلمه : کندیسی محرمیتدن بالاستفاده وقتلی وقتسز یانه کیده‌بیلیردی. ٢. تکلیفسزلك، واقف اسرار اولمه : کندیسنی دائرهٔ محرمیته آلمشیدی. ٣. سر صاقلانوب هرکسه آچلمیان برشیئك حالی : او سوزك، او ایشك محرمیتی چوق سورمدی.

مُحَرَّمیه { سش. عر. [لغت مولده] تقویم عربیده وبین الاسلام سنه باشی اولان محرمك برنجی کونی تبرك وتیمن مقصدیله اهدا وتعاطیسی معتاد اولان آقچه؛ ییل باشی بخششی : سزدن محرمیه ایسترم.

مَحْروس { ص. عر. ذ: محروسه [« حراسة »دن سمف.] محافظه اولنان، کوزه‌دیلن، بکلنیلان، محفوظ، امنیت واسایشی تأمین اولنمش : ممالك محروسهٔ شاهانه. || محروسة المسالك = یوللری محافظه‌لی و امین : ممالك محروسة المسالك عثمانیه.

مَحْروسه { سش. عر. [« بلدهٔ محروسه »دن مختصر] بیوك شهر، مدینهٔ عظیمه : محروسهٔ قسطنطینیه. محروسهٔ بروسه.

مَحْروق { ص. عر. ذ: محروقه. [«حرق»دن سمف.] ١. یانمش، طوتیشوب کول اولمش. [محترق دها مستعملدر.] ٢. یانیق، یانغین، سوخته : محروق الفؤاد = قلبی یانیق.

مَحْروقات { سش. جم. عر. [فقط محروقه بومعنی ایله مستعمل دکلدر.] ایصینمق و یمك وسائره پیشیرمك ایچون یاقیلان مواد، آتش یاقمغه یارایان شیئلر، اودون کومور و سائره : بوقیش محروقات بهالیدر؛ ارضرومده محروقات پك قیتدر.

مَحْروم { ص. عر. ذ: محرومه. [« حرمان »دن سمف.] ١. نصیبسز، حصه‌سی ویاپی اولمیان، بینوا، بیبهره : ثروتدن، تربیه‌دن محروم بر آدم. ٢. طلب و آرزو ایتدیکنی استحصال ایده‌مین، الی بوش قالان : اونیده محروم براقیك؛ قپوسندن بر سائلك محروم دوندیکنی ایستمزدی. || دده محروم = پدری جدندن اول وفات ایتمکله جدینك میراثنه قونه‌میان تورون.

مَحْرومیَّت { سش. عر. نصیبسزلك، بینواالق، حرمان : تربیه‌دن محرومیت فقردن اشددر؛ اوکیسه‌نك محرومیتنه راضی دکلیدی.

مَحْزون { ص. عر. ذ: محزونه. [« حزن »دن سمف.] تاسه‌لی، قایغولی، مکدر، مغموم، دردناك، حزین، نائل مرام اوله‌مامقدن متأسف : کندیسنی چوق محزون کوردم؛ محزون محزون دونوب کیتدی؛ شو یتیمی محزون ایتمیك.

مَحْزونانه { ص. ح. فا. تاسه وقایغو ایله، غم و کدرله : بر طرز محزونانه ایله؛ محزونانه یوزمه باقدی.

مَحْزونیَّت { سش. عر. تاسه، قایغو، کدر، غم، درد، حزن : بو قدر محزونیته سبب یوقدر؛ یوزنده بر محزونیت اثرلری کورینوردی.

مُحسِن { صـ. عر. ؤ: محسنه. [« حسن » دن سف. افعال] ايـيلك ايدن، احسـان ايدن، كرم صاحبى.

مُحَسَّنات { سثـ جـ. عر. [فـد. محسنه بو معنى ايله مستعمل دكلـدر] ١. كوزل ايشلر، كوزل خويلر، اعمـال حسنه، مساوى مقابلى: اوآدمك محسـناتى چوقدر. ٢. سبب ترجيح وامتياز اولان حال. فضائل، رجحان، فضـل: بو ماكينه‌نك چوق محسناتى واردر؛ بو اصولك محسناتنى آكلايه‌ميورم.

مَحسوب { صـ. عر. ؤ: محسوبه. [« حساب »دن سمف.] صايلمش، حساب اولنمش، حسابه كچيرلمش، داخل حسـاب: امركزله ويرديكم آقچه‌يى آله‌جغكزه محسوب ايتدم؛ بومبلغ اوميانده محسوب دكلـدر؛ مبالغ محسوبه.

مَحسوباً { حـ. عر. صـايه رق، صايلمق اوزره، حسابه كچيريله‌رك: معاشكزه محسـوباً شـو قدر غروش ويردم؛ بورجكزه محسوباً بكا برقاچ غروش ويرك.

مَحسود { صـ. عر. ؤ: محسـوده. [« حسد » دن سمف.] حسد اولنان، هركسك حسـد ايتديكى، هركسك حسدينى جلب ايده‌جك حالده اولان: محسود اقران اولدى.

مَحسوس { صـ. عر. ؤ: محسـوسه. [« حس »دن سمف] حس اولنان، طويلان، حـواس خمسـه‌دن بريله درك

اولنان.

مُحَشّا { يا محشى. صـ. عر. [« حشى » دن سمف تفعيل] تحشيه اولنمش، دركنارلى، متننك بعض تعبيراتى صحيفه‌نك كنارنده ويا آلتنده اينجه يازى ايله شرح وايضاح اولنمش: محشا بركتاب.

مَحشَر { سذ. عر. [« حشر » دن سمـ. سز] ١. امـواتك حشر ونشر اولنـه‌جغى محل و زمان، عرصات ميدانى، قيامت: روز محشر؛ محشرده هركـس اعمالندن مسـئول اوله‌جقـدر. ٢. مجـ. پك غلبه‌لكلى كروه، از دحام: دوكون اوى محشر اولمش؛ محشره دونمش.

مُحَشّى { صـ. سذ. عر. [«حشى»دن سف. تفعيل] حاشيه يازان، بركتابك صحيفـه‌لرى كنارنده ويا آلتنده بعض كلمه وتعبيراتى شرح وايضـاح يولنده نوطـه‌لر يازان: كافيه محشيسى؛ محشىء تفسير بيضاوى.

مُحَصِّل { صـ. عر. [« حصول »دن سف. تفعيل] حاصل ايدن، حصوله كتيرن. = سذ. عر. اموال اميريه‌يى تحصـيله مأمور آدم، تحصيلدار.

مَحصود { صـ. عر. ؤ: محصوده. [« حصاد » دن سمف.] بيچامش (اكين). ؤ.

مَحصور { صـ. عر. ؤ: محصوره. [« حصر » دن سمف.] ١. محاصره اولنمش، قوشـادلمش: محاصره آلتنـده بولنـان: او قلعه‌ده اوچ آى محصور قالديلر؛ شهر محصور ايدى. ٢. حصر اولنمش، احاطه وتحديد اولنمش، منحصر، محدود: اقتـدار ونفوذى كندى كوينه محصوردر.

مَحصول { صـ. عر. ؤ: محصوله. [« حصول » دن سمف.] حاصـل اولان، وجوده كلن، حصول بولان. = سذ. عر. جـ. محصولات. ١. طوپراقدن يتيشديريلان حبوبات و ثمرات: بو سنه‌نك محصولاتنـده فيض وبركت واردر؛ بغداى، آرپه، اوزوم، توتون محصـولى. ٢. حيوانات اهليه‌دن اولنان تمتع، سوت وياغ ويپاغى كبى: طاغلق يرلرك حيوانات محصـولى زياده اولور. ٣. صنايعدن حاصل اولان مواد مختلفه: فابريقه محصـولى؛ انكلتره‌نك باشليجـه ثروتى محصولات صناعيـه‌در. ٤. برقلم ويا دائره‌دن برزمان معينـده يازيلان اوراق: هر كونك محصولى اقشـام طوربه‌يه قونور. ٥. خلاصهٔ مآل: محصول بيت. || محصولات كيمويه = كيميا واسطه‌سـيله وجوده كلن وفن كيميايه متعلق اولان مواد مختلفه.

مَحصولدار { صـ. فا. محصولاتى اولان، چوق حاصلات ويرن، منبت، بركتلى: اوراسى محصولدار يردر.

مَحصولسز { صـ. محصـولى وحاصـلات وثمره‌سى اولميان، غير منبت، فائده‌سز، غير مثمر.

مَحصوللى { صـ. حاصلاتى اولان، محصولدار، مثمر.

مَحض { صـ. عر. ؤ: محـض و محضه. صرف، خاص، خالص، ساده، صاف: حكمت

محض، حکمت محضه. اسم کبی موصوفنه مضاف صورتنده‌ده قوللانیلیر: محض حکمت؛ محض کرامت.

مَحضاً { ح. عر. آنجق، یالکز، ساده، تك، مجرد: محضا سزی کورمك ایچون کلدم؛ محضا کندی اکلنجه‌سیچون یازیور.

مَحضَر { سذ. عر. [«حضور»دن] ١. حضور یری، بربیوك ذاتك اوکی، پیشکاه: محضر عتابه چیقمق. ٢. حاضر اولمه، حضور، کورینمه، کوستریش: حسن المحضر، نیك محضر = حضوری و کورینیشی کوزل، کوزل کوستریشلی. ٣. برچوق آدم طرفندن مشترکاً امضا اولنه‌رق برمقام عالیه تقدیم اولنان استدعانامه. [عرض محضر دخی دینلیر.] || برینی محضر ایتمك = علیهنده شکایتی حاوی محضر تقدیم ایتمك.

مُحضِر { سذ. عر. [«حضور»دن سف. افعال] علاقه‌دار اولانلری حضور محکمه‌یه کوتورمکه یعنی جلبه مأمور محکمه خدمه‌سی، مباشر: محکمه‌دن محضر کلدی؛ محکمهٔ شرعیه محضری.

مَحَطّ { سذ. عر. یول اثناسنده اینه‌جك محل، منزل، قوناق. ث.

مَحظور { ص. عر. ث: محظوره. [«حظر»دن سمف.] تقربی ممنوع، یاننه وارلمه‌سی غیرجائز، حرام. [«محذور» له التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.]

مَحظورات { سذ. جع. عر. ف. ممنوع و حرام شیئلر: ضرورات محظوراتی اباحه ایدر.

مَحظوظ { ص. عر. ث: محظوظه. [«حظ»دن سمف.] حظ ایدن، خوشلانان، ممنون، مسرور، خشنود: بو خبردن چوق محظوظ اولدم.

مَحظوظِیّت { سذ. عر. ممنونیت، مسروریت، خشنودلق: تقدیم ایتدیککز کتاب باعث محظوظیت اولدی.

مَحفَظه { سذ. عر. [«حفظ»دن لغت مولده] ١. بوزلمامسی قصد اولنان برشیئك وضع وحفظنه مخصوص قوطی که اکثریا قطیفه ویا مشینله قابلی اولور: مجوهرات، ساعت، یوزوك محفظه‌سی. ٢. تش. نبا. بعض بذور وسائره‌نك قلبی.

مَحفَظه‌جی { سذ. اوستی مشین ویا قطیفه ایله وایچی آطلاس ویا ساتنله قابلی مجوهرات وسائره قوطیلری یاپان صنعتجی: محفظه‌جیلر چارشیسی.

مَحفَظه‌لی { ص. محفظه‌سی یعنی حفظنه مخصوص قوطی ویا قلبفی اولان: محفظه‌لی ساعت، قاشیق چتال طاقمی.

مَحفِل { سذ. عر. ج: محافل. [«حفول»دن سم.] ١. طوپلانیله‌جق یر، محل اجتماع. ٢. جمع اولمش هیئت، مجلس، جمعیت، انجمن: محافل سیاسیه؛ شهرك محافل عالیه‌سی. ٣. جامع شریف داخلنده حکمداره مخصوص محل، مقصوره.

مَحفوظ { ص. عر. ث: محفوظه. [«حفظ»دن سمف.] ١. صاقلانلمش، بریره قونوب تأمین و ادامه ایدلمش: او اوراق طاقیله محفوظدر؛ پدرمك اشیاسی یادکار اولمق اوزره بنده محفوظدر. ٢. حفظ و وقایه اولنان، کوزه‌دیلن: بو اورمانلر محفوظ اوله‌ایدی چوق استفاده اولنوردی. ٣. بریره کوندریلیرکن عسکر و ژاندارمه ترفیق ایدیله‌رك سربست اولمیان، تحت الحفظ کوندریلن: یولده برابر کلدکسه‌ده کندیسی محفوظ اولدیغیچون کوریشه‌مدك. ٤. ذهنده طوران، ازبر ایدلمش، ازبر اوکرنلمش، اونودلمیان: قصیدهٔ برده کاملاً محفوظمدر. || لوح محفوظ = مقدرات الهیه‌نك محرر بولندیغی لوح معنوی.

مَحفوظاً { ح. عر. عسکر ویا ژاندارمه‌یه ترفیق اولنه‌رق، محافظه تحتنده، تحت الحفظ اوله‌رق: متهمی محفوظاً مرکزه کوندردیلر.

مِحَفّه { سذ. عر. [زبانزدی میم مفتوحه و حاء ساکنه وفاء مخففه ایله‌در.] دوه‌نك اوستنه قونیلان برنوع اوتوریله‌جق سپت، کجاوه، هودج.

مُحِقّ { ص. عر. ث: محقه. [«حق»دن سف. افعال] ١. احقاق حق ایدن، حق ویرن، حق تسلیم ایدن، طوغریدن آیرلمیان، عادل، حقانیتلی: پك محق ذاتدر؛ حاکم محق اولملیدر. ٢. حقه مقارن اولان، حقلی، طوغری: خانقی طرفی محق کوروررسه

اوكا میل ایدر؛ اقوال محقه.

مُحَقَّر { ص. عر. ٔ: محقره. [«حقارت» دن سمفـ. تفعیل] تحقیر اولنمش، حقارته دوچار، آچالمش، ذلیل، دنی، خوار: پك محقر آدم؛ ثروت اهل حقیقت عندنده محقردر.

مُحَقَّق { ص. عر. ٔ: محققه. [«حق» دن سمفـ. تفعیل] تحقیق اولنمش، طوغریلغی وكرچكلكی آكلاشلمش؛ طوغری، كرچك، صحیح، مثبت: او خبر محققدر. == ح. تر. شبهه‌سز، ترددسز، مطلق: یارین محقق كیده‌جكز.

مُحَقِّق { ص. عر. ج: محققین. [«حق» دن سفـ. تفعیل] بر وقعه وحالك صحیح اولوب اولمدیغنی آراشدیران، طوغریسنی آرایان، حقیقتی میدانه چیقاران، تحقیق وتدقیق ایدن: مورخ محقق؛ محققیندن بر ذات.

مُحَقِّقانه { ص. ح. فا. اهل تحقیقه یاقیشیر صورتده: تحریات محققانه؛ محققانه یازمق.

مَحَكّ { سذ. عر. [تر. زبانزدی: مهنك] ١. كومش وآلتینك عیارینه باقمغه مخصوص برجنس طاش كه مذكور معدنلری اوستنه سورمكله عیارلری آكلاشیلیر. ٢. مج. بر شیئك جنسنی وذكرینی كوسترن شیء، معیار: عشرت طبیعت بشرك محكیدر.

مُحْكَم { ص. عر. ٔ: محكمه. [«حكم» دن سمفـ. افعال] صاغلام، متین، قوی، استوار: محكم بنا؛ پك محكم برماكینه. == ح. تر. صاغلام، صیقی صیقی: محكم باغلاملی؛ آغزینی محكم قپادم.

مُحْكَمات { سذ. ج. عر. [فد. محكمه لسانمزده مستعمل دكلدر.] حكمی متضمن آیات كریمه كه قرآن كریمده بونلره زیاده اهمیت ویریلوب «ام الكتاب» تسمیه بیورلمشدر. مقابلی متشابهات كه مثال مقامنده ایراد بیوریلوب تأویله‌ده كلیر.

مَحْكَمه { سذ. عر. ج: محاكم. [«حكم» دن سم.] ارباب دعاوینك محاكمه‌لریله حقوق وجنحه وجنایته متعلق دعوالرك فصلنه ومتهملرك مجازاتیله احقاق حق واجرای عدالت ایتمكه مخصوص دائره وهیئت رسمیه كه بزده وقتیله برقاضینك تحت اداره‌سنده بولنوردی والیوم بر رئیس ایله متعدد اعضا ومأمورین وكتبه‌دن مركبدر: محكمهٔ شرعیه = شرعاً فصل دعوی ایدن محكمه كه قاضی ونائبك تحت اداره‌سنده‌در؛ محاكم عدلیه، محاكم نظامیه = نظامات جدیده ایله فصل دعوی ایدن یكی اصول محكمه‌لر؛ محكمهٔ حقوق؛ محكمهٔ جنایت؛ محكمهٔ تجارت؛ محكمهٔ بدایت؛ محكمهٔ استیناف؛ محكمهٔ تمییز.

مَحْكُوك { ص. عر. ٔ: محكوكه. [«حك» دن سمفـ.] ١. چلیك قلمله سرت برسطحك اوزرینه قازنمش، چوقور ویا قبارتمه صورتنده رسم وتحریر اولنمش: مرمر اوزرینه محكوك رسم، یازی؛ قوطینك اوزرنده اسمی محكوك ایدی. ٢. یازلدقدن صكره چاقی وقلمتراشله قازنمش، حذف اولنمش: دفترده محكوك رقملر ویازیلر بولنمق مخالف قاعده‌در. == س. تر. قازنمش شیء. قازنمش بر، قازینه‌دی، حك: دفاترده محكوك اولمیه‌جقدر.

مَحْكُوكات { سذ. ج. عر. قازنمش رسملر ویازیلر، حك صنعتیله یعنی حكاكلقله یاپلمش شیئلر، حكاكلق ایشلری: بابل خرابه‌لرنده یالكز برطاقم طوغله وكرپیجلر چیقوب محكوكاته متعلق چوق آثار بولنمامشدر.

مَحْكُوم { ص. عر. ٔ: محكومه. [«حكم» دن سمفـ.] ١. حكم آلتنده بولنان، تابع: كندیسی افندیسنه محكومدر؛ ملت محكومه؛ قوم محكوم. ٢. برمحكمه‌نك حكمنی كیمش، محكمه طرفندن علیهنده حكم اولنمش: حبس ایله، اعدامله، جزاء نقدی ایله محكومدر. ٣. مج. اطبا طرفندن تشفیه‌سندن امید كسیلن: یتاغه یاتمامش ایسه‌ده محكومدر. ‖ مقـ. محكوم به = حكم وقراری ویرلمش، حكم كیمش؛ محكوم علیه = علیهنه حكم اولنمش، دعوایی غائب ایتمش ویا مجازاتی تعیین اولنمش؛ محكوم له = لهنه حكم اولنمش، دعوایی قزانمش اولان.

مَحْكِیّ { ص. عر. ٔ: محكیه. [«حكایة» دن سمفـ. اصلی = محكوی] حكایه اولنان، نقل وروایت اولنمش، مروی، منقول: اسكندرك ظلماته كیتدیكی محكی ایسه‌ده صحیح دكلدر.

مُحَلّ { سـذ. عر. جـ: محـال. [« حلول » دن سم.] بر، مكان، مقام، جاى: بو محلده؛ محال بعيده‌ده؛ محلى دكلدر = مناسب يرى دكلدر؛ هر سوزى محلنده صرف ايتملى. || نابمحل مناسب يرنده اولميان، نابجا.

مُحَلّسِز { صـ. ١. يرى اولميان، يرسز. ٢. مناسب يرنده اولميان، نابجا، نابمحل.

مُحَلِّل { صـ. عر. ؤ: محلله. [«حل» دن سف. تفعيل] ١. تحليل ايدن، بر جسم مركبى بالكيميا حل ايدوب اجزاء مركبه‌سنه تحويل ايلاين وحلنه سبب وواسطه اولان. ٢. حرام بر شيئى حلال ايدن. [بومعنا ايله اوچ طلاقله تطليق ايدلمش بر قادينى زوج اولى تكرار آله بيلك ايچون مواضعةً نكاح ايدوب درعقب تطليق ايدن آدمه‌ده اطلاق اولنور.]

مَحلوج { صـ. عر. [« حلج » دن سمف.] آتلمش (پنبوق).

مَحلوق { صـ. عر. [« حلق » دن سمف.] تراش اولمش، صقالى تراش.

مَحلول { صـ. عر. ؤ: محلوله. [« حل » دن سمف.] ١. چوزلمش، طاغلمش، حل اولنمش. ٢. طوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدن آدمك وقفه ويا ميرى‌يه عائد (ميراثى): محلول او، عرصه، باغ.

مَحلولات { سـذ. جـ. عر. طوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدنلرك اوقافه عائد ميراثلرى؛ محلولات دائره‌سى = بوقبيلدن املاكه باقان دائره؛ محلولات مديرى.

مَحلوليّت { سذ. عر. طوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدن آدمك اوقاف ويا ميرى‌يه عائد اولان املاكنك حالى: بو اوك محلوليتى بنجه مجهولدر.

مَحَلّه { سذ. عر. جـ: محلات. بر شهر وقصبه‌نك منقسم اولديغى پارچه‌لرك بهرى كه متعدد خانه‌لردن مركب اولوب اكثريا بر جامع وامامى واردر: محله امامى، مختارى، مكتبى. || محله قاريسى = تربيه‌سز وادبسز قارى. || محله چوجقلرى = صوقاقلرده كزن تربيه‌سز چوجقلر.

مَحَلّه‌لى { صـ. سـ. ١. محله اهاليسندن اولان: محله‌ليلردن بر قاچ كشى كلمشيدى. ٢. بر محله اهاليسندن اولان: محله‌ليميدر.

مَحَلّى { صـ. عر. ؤ: محليه. برمحله مخصوص، يرلى، بريرك مالى ويا محصولى اولان: نبات محلى؛ حكومت محليه؛ محصولات محليه.

مُحَلّى { صـ. عر. [« حلى » دن سمف.] زينتلى، طونانمش، مزين، سوسلى.

مَحمَدَت { سـذ. عر. جـ: محامد. ١. شكر وثنايه لايق ومستحق حال وحركت: محامد حضرت پادشاهى‌يى ذكر وبيان ايديورلردى. ٢. شكر، شكران، تشكر: ايفاى وظيفهٔ شكران ومحمدت ايتمك. [بوايكنجى معنا ايله اصل عربيده ايكنجى ميمك كسريله‌در.]

مُحَمَّدى { صـ. عر. ؤ: محمديه. ١. ذات پاك جناب نبوى‌يه منسوب ومتعلق: دين محمدى، شريعت محمديه؛ ٢. دين اسلامده بولنان، دين اسلامه مخصوص: امم محمديه، اذان محمدى.

مَحمِل { سـذ. عر. جـ: محامل. [تر. زبانزدى ميم ثانينك فتحيله] ١. ايكى كشينك اوتورمه‌سنه مخصوص اوله‌رق دوه‌نك اوستنه قونيلان برنوع سپت. ٢. جانب خلفا وامرادن حرمين محترمينه بهرسنه موسم حجده قافله ايله كوندريلن هدايا طاقمى: درسعادت محملى؛ مصر محملى؛ محمل شريف.

مَحمود { صـ. عر. ؤ: محموده. [«حمد» دن سمف.] مدح و ثنا اولنمش و اولنمغه شايان ومستحق: اخلاق محموده؛ محمود الخصال = اخلاق ممدوحه صاحبى.

مَحموده { سذ. عر. نبا. بيك‌كوز اوتى، سقمونيا.

مَحمودِيّه { سـذ. عر. جنتمكان سلطان محمود خان ثانى زماننده ضرب اولنمش تقريباً يكرمى بش غروشلق اينجه و ياصى بر آلتين سكه.

مَحمول { صـ. عر. ؤ: محموله. ١. يوكلنمش، برحيوانك اوزرينه قونمش. ٢. حمل واسناد اولنان، برشيئه ويريلن: بوحرارت ياغمورسزلغه محمولدر. == سذ. عر. منـ. موضوع دينلن مسند اليه اسناد اولنان خصوصه دلالت ايدن لفظكه اجزاء قضيه‌دندر، مسند، خبر.

مَحموم { صـ. عر. ؤ: محمومـه. [«حم» دن سمف.] ط. صیتمه‌لی، صیتمه‌یه طوتلمش.

مَحمی { صـ عر. ؤ: محمیه [«حمایه» دن سمف. اصلی: محموی] حمایه ومدافعه اولنان، برینك تحت حمایه‌سنده بولنان: اوفلان ذاتك محمیسیدر.

مَحمیّه { سڤ عر. [«مدینهٔ محمیه» دن مختصر] بیوك شهر، محروسه: محمیهٔ قسطنطینیه.

مِحَن { سڤ. جـ. عر. فد: محنت. با: محنت.

مِحنَت { سڤ. عر. جـ: محن. ۱. زحمت، اذیت، رنج: بو یولده چوق محنت چکدك. ۲. درد، الم، کدر، غم: محنت دل. ۳. مصیبت، بلا، آفت: محنته اوغرامق.

مِحنَتزَده { صـ. فا. [عر. محنت = درد وبلا ـ فا. زدن = اورمق] آفت وبلایه اوغرامش، دوچار مصیبت.

مِحنَتگَده { سـ. فا. [عر. محنت = کدر ـ فا. گده = او] ایچنده غم وکدر چکیلان، مغموم یاشانیلان خانه، بیت الحزن.

مِحنَتکَش { صـ. فا. جـ: محنتکشان. [عر. محنت = اذیت. فا. کشیدن چکمك] اذیت چکن، غم وکدرله امرار عمر ایدن.

مَحو { سذ. عر. [متعدی و لازم معناسیله قوللانیلیر.] ۱. یوق ایتمه، اورته‌دن قالدیرمه، ازاله، نابود ایتمه: محاربات نیجه معموره‌لری محو ایتمشدر. ۲. یاتیرمه، خراب ومضمحل ایتمه: بنی محو ایتدی؛ خانمانمك محو ینه یوریدی. ۳. یوق اولمه، اورته‌دن قالقمه، زائل و نابود اولمه: اوقدر ثروت آز زمانده محو اولدی. ٤. باتمه، خراب ومضمحل اولمه: اسکی دره‌بك خاندانلری کاملاً محو اولدی. [عاکف پاشا مرحومك «محو خاك ره شاهنشـه کونیم بن» بیتی کبی محللرده یوانـه محو و فدا اولمق معناسنی افاده ایدوب، یوقسه زعم اولندیغی کبی شیفته وعاشق معناسنه کله‌مز.] || محو واثبات = برشیئك بعض یرلرینی رفع و تبدیل وبعضلرینی ابقا صورتیله تعمیر وتجدیدی: مجهول برشاعرك دیواننی محو واثبات ایده‌رك کندی نامنه نشر ایتمشدر.

مِحوَر { سذ. عر. جـ: محاور. ۱. دونن چرخ وتکرلك کبی شیئلر اورته‌سندن کچن اوق که اونك اوز رینه دونیلیر، پرتو. ۲. م. کرهٔ ارضك ایکی قطبی آره‌سنده اوزانوب مرکز ـ ندن کچمه‌سی فرض اولنان خط موهوم: محور ارض، محور عالم. ۳. ر. تش. نبا. محوره مشابه خط ومیل وسائره. || ع. محور حرکات = حرکات عسکریه اجرا اولنان محلك مرکزی.

مُحَوَّل { صـ. عر. ؤ: محوله. [«حول» دن. سمف. تفعیل] ۱. تغییر وتحویل اولنمش، مبدل: صوفه‌دن محول صالون ۲. احاله وسپارش اولنمش، یوکلدلمش، تحمیل اولنمش: بو ایش سزه محولدر؛ امور محوله‌نك عهده‌سندن کلمك.

مُحَوَّلات { سڤ. جـ. عر. خزینهٔ دولتك بورجی اولوب تادیه‌سی بر ولایت ویا دیکر دائره‌نك مالنه احاله ایتدیکی مبالغ، حوالات.

مَحوِیَّت { سـ. [عربی قاعده‌سنجه محودن تشکیل اولنمش بر لغت اولوب عربی دکلدر] کندینی هیچه صایمه، کندینه اهمیت ویرمیش، زیاده تواضع: مقتدر آدمدر اما چوق محویت کوستریر.

مُحَیِّر { صـ. عر. ؤ: محیره. [«حیرة» دن سف. تفعیل] حیرتده براقان، شاشیردان، موجب حیرت: محیر عقول = عقللری حیران ایدن.

مُحیط { صـ. عر. ؤ: محیطـه. [«حوط» دن سف. افعال] ۱. احاطه ایدن، برشیئك اطرافنی آلان، دائراً مادار چویرن: اوك اطرافنی محیط بردیوار. ۲. مج. دائرهٔ علم واقتداری ایچنده بولندیران، شامل، حاوی، جامع: اونك علمی کافهٔ حقایقی محیطدر. || م. بحر محیط = کرهٔ ارضك قره‌لرینی هرطرفدن احاطه ایدن بیوك دکیز، اوقیانوس: بحرمحیط کبیر؛ بحرمحیط آطلاسی؛ بحرمحیط هندی. == سذ. عر. ۱. ر. محیط یا محیط دائره = بر دائره تشکیل ایدن خط منحنی که ایکی اوجی برلشوب حلقه شکلنی ابراز ایدر. ۲. نبا. تش. ظرف، قلیف.

مُحیی { ضـ. عر. [«حیاة» دن سف. افعال] احیا ایدن، دیرلدن، جانلاندیران، تازه حیات بخش

ایدن : محیي‌الدین؛ محیيء اموات.

مُخ { سذ.عر. تش. ایلیك، مغز؛ مُخ شوکی = مردار ایلیکی.

مُخابِر { ص. س. عر. ذ : مخابره. [«خبر» دن سف. مفاعله] بریله خبرلشن، هروقت مکتوب تعاطی ایدن، مراسله ومکاتبه‌ده بولنان، مکاتب : غزته، تجار مخابری.

مُخابَره { سذ. عر. جـ : مخابرات. [«خبر»دن مص. مفاعله] خبرلشمه، مکتوبلشمه، مکاتبه : کندیسیله هرهفته مخابره ایدیورز، تجارك مخابره‌سی منتظمدر.

مُخاتَله { سذ.عر. [«ختل» دن مص. مفاعله] آلداتمه، طولاندیرمه ذ.

مُخادَعه { سذ. عر. [«خدع»دن مص. مفاعله] حیله‌کارلق، دوباره.

مُخادَنَت { سذ عر. [«خدن»دن مص. مفاعله] دوستلق، مخالصت، مصادقت.

مَخادیم { سذ. جـ. عر. فد : مخدوم. [با : مخدوم.

مَخارِج { سذ. جـ. عر فد : مخرج. [با : مخرج.

مَخازِن { سذ. جـ. عر. فد : مخزن. [با : مخزن.

مُخاصِم { ص. س. عر. ذ : مخاصمه. تـ : مخاصمین، مخاصمتین. [«خصومة»دن سف. مفاعله] ۱. بینلرنده عداوت ودشمنلك بولنان ایکی کشی ویا طرفك بهری : طرفین مخاصمین، دولتین مخاصمتین؛ مخاصمین بیننده متارکه‌یه قرار ویرلدی. ۲. بینلرنده دعوی ایدن ایکی کشی ویا طرفك بهری : مخاصملر حضور محکمه‌یه چیقدی.

مُخاصَمه { سذ. عر. جـ : مخاصمات. [«خصومة» دن مص. مفاعله] ۱. ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده جریان ایدن خصومت، عداوت، منازعه، دشمنلك؛ اعلان مخاصمات = قطع مناسبات، اعلان حرب. ۲. ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده اولنان دعوی، مخالفت، اوغراشمه.

مَخاض { سذ. عر. ط. طوغورمه آغریسی.

مُخاط { سذ. عر. ط. سوموك واوکا بکزر لزوجتلی مایع.

مُخاطِب { ص. عر. ذ : مخاطبه. [«خطاب» دن سف. مفاعله] برینه سوز سویلین، توجیه کلام ایدن. ذ.

مُخاطَب { ص. عر. ذ : مخاطبه. [«خطبه»دن سمف. مفاعله] کندیسنه سوز سویلنیلن، توجیه کلام اولنان : کندیسی مخاطب اوله‌جق آدم دکلدر. = سذ. عر. د. [صرفده کنایات وافعالده کندیسنه سوز توجیه اولنان آدمه مخصوص صیغه‌که ایکنجی شخص عد اولنور؛ مفرد مخاطب : سن، کیدرسك، کیتدك، کیت کبی؛ جمع مخاطب : سز، کیدرسکز، کیتدیکز، کیدك کبی.

مُخاطَبه { سذ. عر. جـ : مخاطبات. [«خطبه»دن مص. مفاعله] بربرینه خطاب ایتمه، بربرینه سوز سویله‌مه، بربرینه توجیه کلام، مکالمه، قونیشمه.

مُخاطَره { سذ.عر. جـ : مخاطرات. [«خطر»دن مص. مفاعله] ضرر وزیان ویا جان قورقوسی، تهلکه : بوایشده مخاطره واردر؛ بیله بیله مخاطره‌یه کیرمه‌ملی. || تجـ. شرکت مخاطره = کار و ضرر مشترك اولمق شرطیله مشروط شرکت.

مُخاطَره‌لی { ص. قورقولی، تهلکه‌لی : مخاطره‌لی یول؛ مخاطره‌لی ایش.

مُخاطی { ص. عر. ذ : مخاطیه. ط. سوموك قبیلندن، لزوجتلی مایع حالنده : جریان مخاطی.

مَخافه { سذ. عر. [«خوف» دن] قورقو : مخافة الله = اللهدن قورقه.

مَخالِب { سذ. جـ. عر. فد : مخلب. [با : مخلب.

مُخالَصَت { یا مخالصه. سذ. عر. جـ: مخالصات. [«خلوص» دن مص. مفاعله] بربرینه قارشی صدق وخلوصله معامله، خلوص قلبله اولان دوستلق، صمیمی محبت، مصافات : بیننزده مخالصت قدیمه واردر؛ کندیسنه عرض مخالصات ایدرم.

مُخالَطه { سذ عر. [«خلط» دن مص. مفاعله] قاریشوب کوریشمه، اختلاط : کوتی آدملرله مخالطه ایتمه‌ملی.

مُخالِف { ص. عر. ذ : مخالفه. [«خلف»دن سف. مفاعله] ۱. اویماز، قارشی، ضد، عکس، بکزه‌مز : بو ایکی رنك بربرینه مخالفدر. ۲. برینك علیهنده بولنان، موافقت ایتمین، ضد : کندیسی دائما بکا مخالف کلیر.

مُخالَفَت { سذ. عر. [«خلف» دن مص. مفاعله] ۱. اویمامه، باشقه درلو اولمه، مغایرت، مباینت :

بر يره كله جك رنكلر آره سنده مخالفت اولمامليدر؛ بربرينه ياقين اشجارك مخالفتى چوق دفعه مانع نشو ونما اولور. ٢. ضديت، دشمنلك، خصومت: اوآدم بكا دائما مخالفت ايدر.

مُخْبِر ص. سذ. عر. [«خبر» دن سف. افعال] خبر ويرن، بر حال وكيفيتى اخبار ايدن، برغزته يه ويا بر دائرۀ حكومته بر ايشدن خبر ويرن آدم؛ مخبر صادق = خبر ويردكلرى شيئلردن مسئول اولمامق ايچون اسملرينى كتم ايدنلرك آلدقلرى عنوان.

مُخْتار ص. عر. ؤ: مختاره. [«خير» دن سمف. افتعال] ١. سچلمش، اختيار وانتخاب اولنمش، ممتاز، كزيده. [بومعنى ايله فخر كائنات (صلعم) افندمزه وصف اولور:] احمد مختار. ٢. ارادۀ جزئيه سى كندى النده اولان، ايستديكى كبى حركت ايده بيلن، جبر وتحكم آلتنده بولنميان: فاعل مختار. ٣. اداره سى كنديننده اولان، ممتاز، امتيازلى: ادارۀ مختاره. = س. بركوى ويا محله اهاليسى طرفندن امامله برابر كوى ومحله يه عائد ايشلره باققى وويركى يى طوپلايوب حكومت صنديغنه تسليم ايتمك اوزره انتخاب وتعيين اولنان آدم: كوى، محله مختارى؛ مختار اول، مختار ثانى.

مُخْتارلق س. كوى ويا محله مختارى صفت ووظيفه سى.

مُخْتارِيَّت سذ. عر. [لغت مولده] ادارۀ جزئيه سى النده اولانك حالى. || مختاريت اداره = آيريجه وبعض امتيازاتله اداره اولنان ايالتك حالى.

مُخْتَرِع ص. عر. [«خرع» دن سف. افتعال] ١. ايجاد ايدن، بولان، ميدانه قويان، موجد: ديكيش ماكينه سنك مخترعى. ٢. مج. برينه اصلى اولميان شيئلر اسناد ايدن، مفترى.

مُخْتَرَع ص. س. عر. ؤ: مخترعه. ج: مخترعات. [«خرع» دن سمف. افتعال] ايجاد اولنمش، ايجاد اولنان شئ: كشفيات ومخترعات.

مُخْتَزِن ص. عر. ؤ: مختزنه. [«خزن» دن سف. افتعال] بربكديروب خزينه يه قويان، درانبار ايدن: مختزن اموال. ذ.

مُخْتَزَن ص. عر. ؤ: مختزنه. [«خزن» دن سمف. افتعال] بريكديريلوب خزينه يه قونمش، درانبار ايدلمش، مدخر: اموال مختزنه؛ نقود مختزنه.

مُخْتَصّ ص. عر. ؤ: مختصه. [«خصوص» دن سمف. افتعال] برشئ ويا شخصه اختصاص ايتمش، خاص، مخصوص، خصوصى: بوخسته خانه امراض خارجيه يه مبتلا اولانلره مختصدر. = سذ. عر. ج: مختصين. صورت خصوصيه ده منسوب، منتصب، منقطع، برينه انتساب واختصاصى اولان.

مُخْتَصَر ص. عر. ؤ: مختصره. [«خصر» دن سمف. افتعال] ١. قيصه كسلمش، قيصالمش، مفصل اولميان، مجمل: مختصر بر نطق ايراد ايتدى؛ مختصر بر رساله يازدى؛ بوتاريخك برده مختصرى واردر. ٢. پك مطنطن اولميان، تكلفسز، كورلديسز، آز مصرفله وغلبه لكسز: مختصر بر دوكون يايدى.

مُخْتَصَراً ح. عر. قيصه اوله رق، تفصيلاتسز: مختصرا افادۀ مرام ايتدى.

مُخْتَفِى ص. عر. ؤ: مختفيه. [«خفى» دن سف. افتعال] اختفا ايدن، كيزلنن، صاقلانان، كيزلنمش، صاقلى: برقاچ كون مختفى طوردى.

مُخْتَلّ ص. عر. ؤ: مختله. [«خلل» دن سف. افتعال] بوزوق، بوزلمش، قاريشمش، نظام وترتيبنه خلل كلمش، خلل پذير: اداره سى مختل برخانه.

مُخْتَلِس ص. عر. [«خلس» دن سف. افتعال] چالوب چارپان، سرقت ايدن، اموال ميرى يى ذمتنه كچيرن.

مُخْتَلِط ص. عر. ؤ: مختلطه. [«خلط» دن سف. افتعال] قاريشيق، مختلف اجزا ويا افراددن مركب: مخلط قوميسيون؛ هيئت مختلطه = دول مختلفه مأمور ويا مرخصلرندن مركب هيئت. || س. [هندسه ده] سطح مختلط = مختلف شكل ووضعيتلرى اولان سطح، فر. Surface mixte. || تش. عضلۀ مختلطه = بوينك آرقه سنده كى عضله.

مُخْتَلِف ص. عر. ؤ: مختلفه. [«خلف» دن سف. افتعال] ١. بردرلو اولميان، درلو درلو اولان، متنوع: مختلف ايشلر؛ مختلف اللون = رنكلرى درلو درلو؛ الوان مختلفه = متنوع

رنكلر. ٢. بر فكر و رأيده اولمیان، فكر و رأيی باشقه اولان، مخالف: كنديسی بو ايشده مختلف ايدی؛ مختلف الرأی اعضانك مذاكراتی.

مُختَلَفٌ فيه صه. عر. ث: مختلف فيها. [« خلف » دن سمف. افتعال] حقنده اختلاف آرا بولنان، اويوشيله‌ميان، اربابی طرفندن متفقاً قبول اولنميان، متفق‌فيه اولميان: اسكندر ذوالقرنين ايله ظلماته كيدن ذوالقرنينك شخص واحد اولمسی مختلف فيهدر؛ مسئلهٔ مختلف فيها.

مُختَمِر صه. عر. [«خمر» دن سمف. افتعال] مايه‌لنوب واكشيوب قبارمش معناسيله تخمر ومتخمر يرينه قوللانيليور رسه ده، عربيده معناسی بسبتون باشقه‌در.

مُختَنِق صه. عر. ث: مختنقه. [« خنق » دن سف. افتعال] بوغلمش، بوغوق، مخنوق.

مَختوم صه. عر. ث: مختومه. [« ختم » دن سمف.] مهرلنمش، مهرلی. [ممهور غلط فاحشی يرينه دائماً بو لغت قوللانلمليدر.]

مَختون صه. عر. [« ختان » دن سمف.] ختان اولمش، سنتلی.

مُخَدِّر صه. عر. ث: مخدره. [« خدر »دن سف. تفعيل] ط. او بوشديريجی، حسی ابطال ايدن، فر. Narcotique. == سش. جه. اويوشديريجی علاجلر: مخدرات قوللانمق.

مُخَدَّره صه. سش. عر. جه: مخدرات. [« خدر » دن سمف. تفعل] اهل پرده وعفيف‌قادين: مخدرات اسلاميه.

مُخَدِّش صه. عر. ث: مخدشه. [« خدوش » دن سمف. تفعيل] ط. تخديش ايدن، غيجيقلايان، شدتلنديرن.

مَخدوم صه. عر. ث: مخدومه. [« خدمة » دن سمف.] خدمت اولنان، خادمه نسبتله افندی وخانم. ٢. == سذ. عر. جه: مخاديم. بربيوك ذاتك اوغلی، ولی‌نعمت زاده: مخدوم جناب فتواپناهی؛ مخاديم كرام. [تعظيم ايچون مخاطبه اولادندن بحث ايدركن: مخدومبك، كريمه خانم دينله‌بيليرسه‌ده، متكلمك كندی اولادی حقنده مخدومم وكريمه‌م ديمه‌سی كولنج اوله‌جغندن، بوصورتله استعمالندن اجتناب اولنمليدر.]

مُخرِب صه. عر. ث: مخربه. [« خراب »دن سف. افعال] و:

مُخَرِّب صه. عر. ث: مخربه. [« خراب »دن سف. تفعيل] تخريب ايدن، ييقوب ويران ايدن، محو وپريشان ايلين: مخرب بلاد؛ چنكيزك عساكر مخربه‌سی.

مَخرَج سذ. عر. جه: مخارج. [« خروج » دن سم.] ١. چيقيله‌جق ير، چيقه‌جق قپو وياداليك: بخار ايچون بر مخرج براقلازسه‌كز قاب پاتلار. ٢. اصوات و حروفك آغزدن چيقدقلری محل: عينك مخرجی بوغاز، بانك ايسه طوداقدر. ٣. تلفظ، صوتك آغزدن صورت خروجی: ميم ايله نونك مخرجلری قريبدر؛ قرب مخرج مناسبتيله ايكی حرفك ادغامی. ٤. برسلك مخصوصه آدم يتيشديرمكه مخصوص مكتب ودائره: مخرج اقلام = قلمره كاتب يتيشديرن مكتب (وقتيله بو اسمده برمكتب واردی)؛ مكتب فنون حربيه ضابط مخرجيدر. ٥. داخلده چيقاريلان محصولات وامتعه‌نك صرفی ايچون خارجده بولنان محل. ٦. طريق عليه‌ده بيوك برپايه‌يه وسيلهٔ ارتقا عد اولنان كوچك پايه: مخرج مولويتی. [حسابده‌كی محصول عملك اسمی ميمك ضميله‌در.]

مُخرَج سذ. عر. جه: مخارج. [« خروج » دن سمف. افعال] ١. چيقارلمش، چيقمش، يتيشمش: تجارت مكتبندن مخرج؛ مكتوبی صدارت اوطه‌سندن مخرج. ٢. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن برينك محصول عملی، حاصل جمع، حاصل ضرب، حاصل تقسيم.

مِخرَز سذ. عر. جه: مخارز. بيز دينلن قوندره‌جی و سراج آلتی.

مِخرَزی صه. عر. ث: مخرزيه. نبا. بيز شكلنده، ديكن كبی سيوری.

مُخَرِّش صه. عر. ث: مخرشه. [«خرش»دن سف تفعيل] ط. تخريش ايدن، آزديران.

مَخروط سذ. عر. ر. [هندسه‌ده] آلتی دائروی واوسقی سيوری شكركله‌سی كبی شكل

مجسم : مخروط تام؛ مخروط ناقص؛ مخروط منعکس .

مَخروطی { ص. عر. ٔ : مخروطیه. ر. مخروط شکلنده اولان ، شکر کله‌سی شکلنده بولنان : مخروطی بر جسم؛ مخروطی الشکل.

مَخروطِیّات { سڜ. جـ. عر. هندسه‌نك مخروط شکللرینه متعلق قواعد ومساٸلدن بحث ایدن قسمی .

مَخروطِیَّت { سڜ. عر. مخروط شکلنده اولمه : بو تپه‌نك مخروطیتی .

مَخزَن { سڛ. عر. جـ : مخازن. [«خزن»دن سمـ.] ۱. اموال واشیا وضعنه مخصوص قپالی محل، کیلار، انبار. ۲. تر. یر آلتی ، بودروم : ایچیله‌جك شیئلر صوٶوق طورمق ایچون مخزنه قونلیدر. [فر. Magasin وبزجه اوندن غلط اوله‌رق مغازی تلفظ اولنان لغت بولغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

مُخَصَّص { ص. عر. ٔ : مخصصه . [«خصوص»دن سمف. تفعیل] تخصیص وتعیین ایدلمش، آیرلمش، برینه مخصوص : مالیه‌دن مخصص معاشی واردر؛ مطبخدن مخصص طبله‌سی واردر.

مُخَصَّصات { سڜ. جـ. عر. ۱. بر ذاته تخصیص و تعیین اولنمش معاش و معینات وساٸره، تخصیصات : مخصصاتی مقتن آلیور. ۲. دواٸر دولتدن بهرینه بودجه اقتضاسنجه آیریلان مبالغ : معارف مخصصاتی؛ بحریه مخصصاتی.

مَخصوص { ص.عر. ٔ : مخصوصه. [«خصوص» دن سمف.] ۱. باشقه‌سنده بولنمیان، یالکز برینه عاٸد اولان، منحصر : بو درلو یازی یازمق اوکا مخصوصدر؛ بو تنباکی شیرازه مخصوصدر؛ اونك بر عادت مخصوصه‌سی واردر، کندینه مخصوص بر عادتی واردر. ۲. برینه حصر وتخصیص اولنمش، اونك ایچون آیرلمش، خصوصی : او آت افندی‌یه مخصوصدر؛ بو اوطه مسافرلرك یاتمه‌سنه مخصوصدر. ۳. لایق، شایان. سزاوار : او یونجق چوجقلره مخصوصدر؛ انفیه چکمك اختیارلره مخصوصدر. ٤. آیری ، مستقل ، خاص : بو خسته‌لق ایچون مخصوص طبیب واردر؛ بو عملیات ایچون مخصوص آلتلر واردر. == حـ. تر. ۱. آیریجه، بالخاصه ، مستقلاً ، صورت خصوصیه‌ده، مجرد، بالالتزام : بن مخصوص سزی کورمکه کلدم؛ مخصوص اکلنمکه چیقمش؛ کندیلرینه مخصوص سلام ایدرم. ۲. ایستیه‌رك، طبیعی ومجبوری اولمیه‌رق : اوینارکن طوپی مخصوص دوشوردی؛ او کاغدی مخصوص اوینامدم ۳. یالاندن، صحیح اولمدیغی حالده ، جدی اولمیه‌رق، مجرد اکلنمك ایچون : بن مخصوص اویله سویلدم؛ مخصوص بیلمز کبی اولدم.

مَخصوصاً { حـ. عر. صورت مخصوصه‌ده، آیریجه، بالالتزام : بو لوحه‌یی مخصوصاً سزك ایچون یازدم؛ اوطه‌لرك پنجره‌لرینی مخصوصاً آز یاپدیردم.

مَخصوصِیَّت { سڜ. عر. مخصوص اولمه، مخصوص اولان شیئك حالی.

مُخطِر { ص. عر. ٔ : مخطره . [«خطور»دن سف. افعال] خاطره کتیرن ، درخاطر ایتدیرن، اخطار ایلین .

مُخطِره { سڜ. عر. جـ : مخطرات . ۱. بر ایشی خاطره کتیرتمك مقصدیله واخطار کیفیت نیتیله تقدیم اولنان مذکره : کندیسی بر مخطره تقدیم ایلدی؛ بنم کی بر مخطره‌در ایسترسه قبول ایدر ایستمزسه ایتمز. ۲. خاطره کلن بر شیئی اونوتمامق ایچون یازیلان پوصله : بر مخطره یازوب جیبه قویدم؛ مخطره دفتری ، جزداني.

مُخَطَّط { ص. عر. ٔ : مخططه . [«خط»دن سمف. تفعیل] ۱. چیزیکلی، چیزیلی. ۲. یولی.

مَخطوط { ص. عر. ٔ : مخطوطه . [«خط» دن سمف.] یازلمش ، چیزلمش . ذ.

مُخطی { ص. عر. ٔ : مخطیه . [«خطاء»دن سف. افعال] خطا وکناه ایدن، کنهکار.

مُخَفِّف { ص. عر. ٔ : مخففه . [«خفة»دن سف. تفعیل] ۱. خفیفلندیرن ، آغرلغی کیدیرن. ۲. حقـ. جزایی تخفیفه سبب اولان : اسباب مخففه .

مُخَفَّف { ص. عر. ٔ : مخففه . [«خفة»دن سمف. تفعیل] ۱. خفیفلندیرلمش ، تخفیف اولنمش. ۲. قولای تلفظ اولنه‌جق صورتده اختصار اولنمش

(کلمه) : ازمید ازنکمیددن مخففدر.

مَخفوض { صه. عر. ث: مخفوضه. [« خفض »دن سمف.] د. [نحو عربیده] مجرور.

مَخفی { صه. عر: ث: مخفیه. [« خفی » دن سمف. اصلی : مخفوی] کیزلی، صاقلی : مخفی بر یر؛ مخفی ایش. == حه. تر. کیزلی، کیزلیده، کیزلیجه : بکا مخفی سویلدی؛ اونکله مخفی قونیشدق.

مَخفیجه { حه. کیزلی، کیزلیجه، کیمسه کورمیه‌جك وخبر آلمیه‌جق صورتده : مخفیجه قونیشدق، اکلندك.

مُخِل { صه. عر. ث: مخله. [« خلل » دن سف. افعال] بوزان، طوقنان، خلل ویرن : مخل ناموس = ناموسه طوقنان؛ مخل اسایش = اسایشی بوزان.

مُخَلّا { یا مخلی. صه. عر. [« خلاء »دن سمف. تفعیل] بوشادلمش، تخلیه اولنمش.

مِخلاب { سذ. عر. جه : مخالیب. و :

مِخلَب { سذ. عر. جه : مخالب. ١. تا. ییرتیجی قوش پنجه‌سی وطیرناقلری، چیناق. ٢. نبا. صارماشیق اوتلرك صارماشان اینجه فلیزلری.

مُخَلَّد { صه. عر. ث: مخلده. [« خلد » دن سمف. تفعیل] دائم، باقی، ابدی. ث.

مَخلَص { سذ. عر. [« خلوص »دن سم.] ١. قورتله‌جق بر، ملجأ، مأمن. ث. ٢. د. [فارسی وترکجه اشعارده] شاعرك شعرده اتخاذ ایتدیکی اسم که غزلك نهایتنده ذکری عادت اولمشدر : قانونی سلطان سلیمان خانك مخلصی (محبی) در. ٣. هرکسك اسمنه علاوةً ضم اولنان ایکنجی اسم که بر صنعتدن عبارتدر : اسمی عثمان مخلصی نوری‌در.

مُخلِص { صه. عر. ث: مخلصه. [« خلوص » دن سف. افعال] دوستلغی ویا اعتقاد وعبادتی خالص وصمیمی اولان: محب مخلص؛ عابد مخلص. == سه. محب صادق : مخلصلری، مخلصکز = انشا لساننده بن معناسیله مافوقدن مادونه خطاب اولنور.

مُخَلِّص { صه. عر. ث: مخلصه. [«خلاص»دن سف. تفعیل] قورتاران، تخلیص ایدن، قورتاریجی.

مُخلِصانه { صه. حه. فا. خلوصله، صادقانه : سزی مخلصانه سورم؛ اونك نمازی مخلصانه‌در.

مُخَلَّف { صه. عر. ث: مخلفه. [« خلف »دن سمف. تفعیل] کریده قالان، کری‌یه براغیلان، اولن بر آدمك براقدیغی : نقود مخلفه‌سی.

مُخَلَّفات { سذ. جه. عر. اولن بر آدمك براقدیغی شیئلر، ترکه : مخلفاتی قسمت عسکریه معرفتیله تحریر اولندی.

مُخَلَّفه { سذ. عر. اولن بر آدمك طول قالان قاریسی.

مَخلوط { صه. عر. ث: مخلوطه. [« خلط » دن سمف.] قاریشیق، دیکر شیئله قاریشمش، ساده وخالص اولمیان : مخلوط ذخیره؛ مخلوط یاغ.

مَخلوق { صه. عر. ث: مخلوقه. [« خلق »دن سمف.] یارادلمش، خلق اولمش، آفریده : عالم مخلوقدر. == سذ. عر. جه : مخلوقات. یارادلمش شیء، حیوان، انسان : بو ناصل مخلوقدر؟ مخلوقاتك انواع واجناسی چوقدر.

مُخَلّی { صه عر. ث: مخلیه. [« خلاء »دن سف. تفعیل] بوشالدان، تخلیه ایدن. || م. مخلیة الهوا = بر قابك ایچندن هوایی بوشالتمغه مخصوص ماکینه.

مُخَلّا { صه. عر. با : مخلا.

مُخَمَّر { صه. عر. ث: مخمره. [«خمر»دن سمف. تفعیل] مایه‌لانمش، اکشیوب قبارمش. [غلط اولان «مختمر» یرینه بولنقی قوللانملی.]

مُخَمَّس { صه. عر. ث: مخمسه. [«خمس»دن سمف. تفعیل] بشلی، بش قاتلی. == سذ. عر. ١. ر. بش کوشه‌لی، بش ضلعلی شکل. ٢. د. بش مصراعلی قطعه‌که چوق دفعه ایکیسی دیکر بر شاعرك اولوب اوچی ضم اولنمشدر.

مُخَمَّن { صه. عر. ث: مخمنه. [«خمن»دن سف. تفعیل] ظن وتقریبله بر مقدار ویا بها تعیین ایدن، تخمینجی. == سذ. عر. ١. امتعه‌یه بها بیچن کومروك مأموری. ٢. ترهین اولنه‌جق مجوهرات وسائر ذی قیمت اشیانك قیمتی تخمین وتقدیر ایدن مأمور، استیماتور. ٣. رسم وویرکی‌یه ربط اولنه‌جق املاکك

تقريباً قيمتنى تعيين ايدن مأمور: تحرير املاك مخمّنى.

مُخَمِّنْلِك { س. مخمّن وظيفه ومأموريتى: برمخمّنلكه تعيين اولندى؛ اوآدم مخمّنلك ايده‌مز.

مَخْمور { ص. عر. ا: مخموره. [«خمر» دن سمف.] ١. سرخوشلقدن ويا اويقودن سرسم، سرخوشلقدن صكره كلن خماره دوچار. ٢. سرخوش كوزى كبى سوزه‌رك باقان (كوز)، مستانه: چشم مخمور = چشم مستانه. == ت. تر. سرخوش كبى، مستانه: مخمور مخمور باقيوردى.

مخمورلق { س. سرخوشلق ويا اويقوسزلقدن سرسملكى، خمار: اقشام چوق ايچديكيچون صباح مخمورلغى آچه‌ميوردى. || مخمورلق بوزمق = مخمورلغى كيديرمك ايچون صباحلاين برقدح ايچمك.

مُخَنَّث { ص. عر. [«خنث» دن سمف. تفعيل. — تر. زبانزدى: مخنات.] قورقاق، آلچاق، نامرد.

مُخَنَّثْلِك { س [زبانزدى: مخناتلق] قورقاقلق، آلچاقلق، نامردلك.

مُخَنِّق { ص. عر. ا: مخنقه. [«خنق» دن سف. تفعيل] بوغان، بوغيجى، بوكالدان. [خانق كبى.]

مَخْنوق { ص. عر. ا: مخنوقه. [«خنق» دن سمف.] بوغلمش، بوكالمش، بوغوق.

مَخْنوقاً { ح. عر. بوغلمش ويا بوكالمش اولديغى حالده: مخنوقاً وفات ايتدى.

مَخوف { ص. عر. ا: مخوفه. [«خوف» دن سمف.] ١. قورقولى، قورقيلير، تهلكه‌لى. ٢. قورقونچ، قورقوده‌جق شكل وصورتده اولان، دهشت‌انكيز: مخوف برحيوان.

مُخَيَّر { ص. عر. [«خير» دن سمف. تفعيل] ١. ايستديكنى سچمكده ويابرشيئى قبول ايدوب ايتمه‌مكده سربست ومختار: ايكيه آيروب ايستديكنى آلمغه كنديسنى مخير براقدم؛ بن سكاطوغريسنى سويلدم قبول ايدوب ايتمه‌مكه مخيرسكز. ٢. [تر. زبانزدى: موخايار] بكنلمديكى حالده اعاده اولنمق شرطيله صاتيلان: بن بونى مخير آلدم كرى كوندره‌بيليرز؛ او آدم مخير [مخيرله] مال صاتماز.

مُخَيِّل { ص عر. ا. مخيله. [«خيال» ن سمف. تفعيل] خيالات قبيلندن ظن ووهم اولنان.

مُخَيَّلات { سمْ. ج. عر. خيالات قبيلندن توهم وتصور اولنان شيئلر: مخيلاته تابع اولماملى.

مَدّ { سنذ. عر. ١. اوزاتمه، اوزانمه: مدّيد = ال اوزاتمه. ٢. يايمه، دوشه‌مه: مد بساط. ٣. برحرفى وعلى‌الخصوص الفى چكمه، اوزاتمه، سسنى اوزاده‌رق اوقومه. ٤. همزه‌دن صكره الف كلديكنده بوكا بدل همزه‌نك اوزرينه يازيلان (آ) اشارتى. ٥. شمس ايله قمرك تأثير جاذبه‌سيله بحر محيط صولرينك قباروب قره‌يه اوزانمه‌سى، كه جزرك مقابليدر: مد وجزر؛ مدكلى = قمرك اجتماع و استقبالى زمانلرنده واقع اولان مد؛ مدجزئى = تربيع زمانلرنده واقع اولانى. ٦. نواب شرعيه‌نك مأموريت مدتنى تمديد ايتمه. || مد نظر = كوز كوره بيلديكى قدر آچيقلق، كوز آليمى، كوز ايريمى. || طـ. مد بصر = ياقيندن ايى كوره‌ميوب اوزاقدن كورمك حالى كه باشليجه اختيارلرده اولور. فر. Presbytie مقابلى: قصر بصر.

مَدّاح { ص. عر. [«مدح» دن سمب.] مبالغه ايله مدح وثنا ايدن: اوسزك مداحكزدر. == س. تر. خلقى اكلنديرمك ايچون تحف حكايه‌لر نقل ايدن ومقلدلك ياپان آدم: مداحه كيتمك؛ مداح ديكله‌مك.

مَدّاحلق { س. خلقى اكلنديرمك ايچون تحف حكايه‌لر نقل ايله مقلدلك ياپان آدمك حال وصفتى: مداحلق ايديور.

مَداخِل { سنذ. ج. عر. فد: مدخل. ا: مدخل.

مُداخَله { سنذ. عر. ج: مداخلات. [«دخول» دن مص. مفاعله.] ١. قاريشمه، صوقلمه، ال صوقمه: بن بويله ايشلره مداخله ايتمم؛ اوكندى ايشنه مداخله ايتديرمز؛ مداخلات اجنبيه‌نك اوكنى كسمك. ٢. آرايه كيرمه، توسط، ميانجيلق: قومشولرى مداخله ايتمكه مجبور اولديلر.

مِداد { سنذ. عر. يازى مركبى. ن.

مَدار { سنذ. عر. [«دور» دن سم.] ١. دونن برشيئك مركزنده استناد ايتديكى ير، اطرافنه دونيلان نقطه. ٢. مجـ. نقطهٔ استناد، سبب، وسيله، واسطه: مدار كلام؛ مدار تعيش. ٣. هـ. برسياره‌نك شمسك

اطرافنه دونركن چیزدیكی دائره، محرك، فر. Orbite : مدار زحل. ٤. م. خط استوانك ایكی جهتنده اولان ایكی دائرهٔ موهومه كه شمس اونلرك حذاسنه قدر واروب كری دونر فر. Tropique : مدار سرطان = خط استوانك شمالنده‌كی دائره كه برج سرطانه مصادفدر؛ مدار جدی = خط استوانك جنوبنده واقع اولانی كه برج جدیه مصادفدر. بروج سائره بونلرك آره‌سنده ممتد اولور.

مُدارا { س. فا. [عر. « مداراة » دن] كین و خصومتی كیزلیوب ظاهرده دوستلق كوسترمه، حسن معامله، یوزه كولمه: دوستلره تلطف دشمنلره مدارا.

مُداراة { سش. عر. [« دری » دن مص. مفاعله] با: مدارا.

مَدارِج { سذ. جـ. عر. فد: مدرج. با: مدرج.

مَدارِس { سش. جـ. عر. فد: مدرسه. با: مدرسه.

مُدارَسه { سش. عر. [« درس » دن مص. مفاعله] بر. برینه درس ویرمه، درس آلوب ویرمه؛ اصول مدارسه شاكردانك بربرلرینه درس ویرمه اصولی، فر. Enseignement mutuel.

مُدافِع { ص. عر. ؤ: مدافعه. [« دفع » دن سف. مفاعله] مدافعه ایدن، تدافعی حركتده بولنان، كندینی محافظه ایچون هجوم واقعه قارشی طوران، طیانان.

مُدافَعه { سش. عر. [« دفع » دن مص. مفاعله] ١. كندینی ودیكر برینی محافظه ایچون هجوم واقعه قارشی طورمه، طیانمه: كندینی، متفقی ایی مدافعه ایتدی؛ مدافعه ایچون كافی قوتمز واردر. ٢. برینی التزام ایدوب علیهنده سویلنیلان سوزلره جواب ویرمه، صاحب چیقمه: اقرباسندن اولدیغیچون كندیسنی مدافعه ایتدی.

مُدام { ص. عر. ؤ: مدامه. [« دوام » دن سمف. افعال] دائمی، باقی، سوركلی، غیر منقطع، متصل: ذوق مدام؛ شرب مدام. = سذ. عر. عمر. شراب، می، صهبا، باده.

مُدانی { ص. عر. [« دنو » دن سف. مفاعله] یاقین، قریب، شبیه، نظیر: بی مدانی = بینظیر، امثالسز.

مُداواة { سش. عر. [« دواء » دن مص. مفاعله] خسته‌یه باقوب علاج ویرمه، طبیبك بر خسته حقنده قوللاندیغی معالجات وتدابیر: فلان طبیبك مداواتی بكا پك ایی كلدی.

مُداوَله { سش. عر. جـ: مداولات. [« دول » دن مص. مفاعله] چویرمه، دور ایتدیرمه، ویروب آلمه، دكیشدیرمه، تعاطی: مداولهٔ افكار.

مُداوِم { ص. عر. ؤ: مداومه. [« دوام » دن سف. مفاعله] مداومت ایدن، بر ایشه آره‌لقسز چالیشان، بر یره دائمی صورتده كیدوب كلن، دواملی: مداوم بر مأموردر؛ اقتداری محدود ایسه‌ده ایشنه مداوم‌در.

مُداوَمَت { سش. عر. [« دوام » دن مص. مفاعله] بر ایشه آره‌لقسز چالیشمه، بر یره دائمی صورتده كیدوب كلمه، دوام، اقدام: قلعه كیردیسه‌ده مداومت ایتمدیكیچون چیقاردیلر؛ او قوجه كتابی آنجق مداومت سایه‌سنده بیتیره‌بیلدی.

مُداهِن { ص. عر. ؤ: مداهنه. [« دهن » دن سف. مفاعله] منفعت شخصیه‌سیچون برینی یوزینه قارشی مدح ایدن، طالقاوق، قولتوق ویرن.

مُداهَنه { سش. عر. [« دهن » دن مص. مفاعله] منفعت شخصیه ایچون برینی یوزینه قارشی مدح ایتمه، قولتوق ویرمه، طالقاوقلق.

مُداهَنه‌جی { ص. منفعت شخصیه‌سیچون برینی یوزینه قارشی مدح ایدن، مداهن، قولتوق ویرن، طالقاوق.

مُداهَنه‌لی { ص. یوزه قارشی مدحی وقولتوق ویرمكی متضمن اولان: مداهنه‌لی سوز، معامله.

مَدایِح { سذ. جـ. عر. [فد. مدیح لسانمزده مستعمل دكلدر] مدح وثنایه سزا افعال وحركات: اوذاتك مدایحنی ذكر ایدیورلردی. [مدحك جمعی معناسیله قوللانلمامليدر.]

مَدایِن { سش. جـ. عر. فد: مدینه. با: مدینه [مدن كبی.]

= سخ. فد. م. عراق عربده اكاسرهٔ ايرانك پايتختى اولان طيسفون شهر قديمنك اسم عربيسى.

مُدبِر { صه. عر. ؤ: مدبره. [«دبور»دن سف. افعال] ادباره دوچار، طالعسز، دوشكون.

مُدبِّر { صه. عر. ؤ: مدبره. [«دبور»دن سف. تفعيل] هر ايشك آرقه‌سنى و عاقبتنى دوشونوب اوكدن چاره آرايان، ايشك هرجهتنى اييملاحظه ايدن، تدبيرجى، دور انديش، چاره‌ساز: مدبر امور حكومت؛ مدبره برقادين.

مُدبِّرانه { صه. حـ. فا. دور انديشانه، ايشك صوكنى دوشونه‌رك، كمال تدبيرله: مدبرانه حركتده بولندى.

مُدبِرلك { س. اقبالسزلق، بختسزلق، دوشكونلك.

مُدبِّرلك { س. دور انديشلك، چاره‌سزلك، تدبير.

مُدّت { سث. عر. ١. برشيئك اوزانوب سورديكى زمان، زمان مسافه‌سى: بش آى مدتنده؛ مدت عمرمده. ٢. زمان، وقت، هنكام: برمدت بكلدى. ٣. وقت معين، زمان مخصوص: بوسندك دها مدتى كلمدى؛ اونك مدتى دها بيتمدى.

مَدح { سذ. عر. برينك ايبلكنى سويلمه، اوكمه، ثنا، ذم مقابلى: كنديسنى مدح ايديورلردى؛ اونك مدحنى ايشيتدم.

مِدحت { سث. عر. اوكمه، ثنا، مدح.

مُدخَر { صه. عر. ؤ: مدخره. [«ذخر»دن سمغ. افتعال] بريكديرلمش، طوپلانيلوب درانبار ايدلمش: اونك مدخر ارزاقى واردر.

مَدخَل { سذ. عر. [«دخول» دن سم. ومصـ. ميمى] ١. كيره‌جك ير، قپو، آغز: مغازه‌نك مدخلى پك طار ايدى. ٢. كيريله‌جك جهت، كيرتى: اوك مدخلى كوزل اولميور. ٣. باشلانغيج، مبدأ، برعلم و فندن الك اول اوقونه‌جق مختصر رساله: مدخل هندسه. ٤. قاريشمه پارمق، دخل، مداخله: عجبا اونك بوايشده مدخلى وارميدر؟ || ذي‌مدخل = برايشه قاريشمش اولان، مشترك، پارمغى اولان: اوده ذي مدخلدر.

مَدخول { صه. عر. [«دخل» دن سمف.] تعييب اولنه‌جق برقصورى اولان، معيوب، مذموم. || مدخول بها = كنديسيله كردكه كيرلمش، معاملهٔ زوجيه‌سى اجرا اولنمش: جاريهٔ مدخول بها. || غير مدخول بها = تقرب اولنمامش، معاملهٔ زوجيه‌سى اجرا اولنمامش: منكوحهٔ غير مدخول بها.

مَدَد { سذ. عر. ياردم، عون، امداد: اللهدن مدد ايسترم = ند. ايواه، امان، حيف، يازيق: مدد يا ربى! مدد الله! يامدد الله! مددبوده المدن كيتدى!

مَدَدخواه { صه. فا. [عر. مدد = ياردم. ـ فا. خواستن = ايستمك] ياردم ايستين، استغاثه ايدن.

مَدَدرَس { صه. فا. [عر. مدد = ياردم. ـ فا. رسيدن = يتيشمك] ياردمه يتيشن، ياردمجى، معين.

مَدَدكار { صه. فا. ياردمجى، معين.

مُدِرّ { صه. عر. ؤ: مدره. [«در» دن سف. افعال. — مستعمل اولان «مدرر» غلطدر.] ط. سوت وقان و سيديك وسائر سيالاتى بول آقيدان (علاج وسائره).

مَدرَج { سذ. عر. [«دروج» دن سم.] و:

مَدرَجه { سث. عر. ج: مدارج. [«دروج»دن سم.] ١. باصمقلى يول، نردبان. ٢. طار يول، طاغ يولى. ؤ.

مُدرِّس { سذ. عر. ج: مدرسين. [«درس» دن سف. تفعيل] ١. درس ويرن آدم، معلم، خواجه. ٢. درس عام خواجه‌سى، جوامع شريفه‌ده مدرسه نشين طلبهٔ علومه علوم آليه ودينيه‌يى اوقودان علمادن ذات: مدرس وظيفه‌سى. ٣. طريق علميك برپايهٔ مخصوصى حائز ذات: مدرسين كرامدن.

مُدرِّسلك { س. ١. معلملك، خواجه‌لق. ٢. جوامع شريفه‌ده مدرسه نشين طلبهٔ علومه علوم آليه ودينيه‌يى اوكره‌دن درس عام خواجه‌لغى. ٣. طريق علميك برپايهٔ مخصوصي: فلان ذاته مدرسلك پايه‌سى توجيه بيورلدى.

مَدرَسه { سث. عر. ج: مدارس. [«درس» دن

سم.] ١. درس اوقوتدیریلان محل مخصوص، مکتب، دار التعلیم: مدرسهٔ طبیه؛ مدرسهٔ حدیث. ٢. علوم آلیه ودینیه‌یی اوقویان طلبهٔ علومك بیتوتت و مطالعه‌سنه مخصوص وقف حجره‌لری محتوی بنا: فاتح مدرسه‌لری. [الیوم بزجه باشلیجه بو ایکنجی معنا ایله مستعمل اولوب، برنجی معنا ایله بونك یرینه غلط اوله‌رق «مکتب» لغتی قوللانیورز؛ حالبوکه عربیده مکتب یازیخانه ویازی اوطه‌سی دیمك اولوب، یالکز صبیان مکتبلرینه ده اطلاق اولنور.]

مَدرَسه‌نِشین { ص. فا. [عر. مدرسه = م - فا. نشستن = اوتورمق] مدرسه‌ده اوتوران، مدرسه‌ده یاتوب قالقان: مدرسه نشین طلبهٔ علومدندر.

مُدرِك { ص. عر. ؤ: مدرکه. [«درك»دن سف. افعال] ١. یتیشن، ایرن، واصل اولان: زمان سعادتی مدرك اولان ذوات. ٢. ادراك وقتنه کلن، کال بولان: مدرك میوه. ٣. بلوغه ایرمش، یتیشمش، بالغ، رشید. ٤. ذهنی ایرن، فهم و ادراك ایدن، آکلایان: بوراسنی مدرك اولمیه‌جق قدر کوچك دکلدر. || قوهٔ مدرکه = آکلامق وفهم و ادراك ایتمك خاصه‌سی.

مُدَّعا { یا مدعی. سذ. عر. [«دعوی»دن سمف. افتعال] ١. دعوا اولنان شیٔ، سبب دعوی اولان ماده مدعینك مطلوبی. ٢. ادعا اولنان شیٔ، حقسز واصلی اولمقسزین درمیان اولنان کیفیت و صلاحیت: او آدمك مدعاسی پك بیوکدر. || مدعی علیه [عینك کسریله سف. صورتنده استعمالی غلط فاحشدر.] = علیهنده دعوی اولنان، خصمی طرفندن علیهنده اقامهٔ دعوی اوله‌رق محکمه‌یه دعوت اولنان آدم.

مَدعُوّ { ص. سذ. عر. ؤ: مدعوه. ج: مدعوین. [«دعوة»دن سمف.] ١. دعوت اولنمش، چیغرلمش، جلب اولنمش: سرکی‌یه، تشکل ایده‌جك جمعیت علمیه‌یه مدعودر. ٢. ضیافته چیغرلمش، ضیافتده حاضر بولنان، دعوتلی: ویریلان ضیافته مدعو دکلیدم؛ مدعوینه حرمةً ضیافت دائره‌سی تنویر اولنمشیدی.

مُدَّعی { سذ. ص. عر. ؤ: مدعیه. [«دعوی»دن سف. افتعال] ١. دعوی ایدن آدم، دعواجی: مدعینك استدعاسی اوزرینه مدعی علیه محکمه‌یه دعوت اولندی. ٢. ادعا ایدن، ناحق یره بر شیٔ طلب ایدن ویا اساسسز بر حق و صلاحیت دعواسنده بولنان: سعدینك بر مدعی ایله جدالی؛ کندیسی عالم دکل مجرد مدعیدر. || مدعیٔ عمومی = حکومت نامنه دعوی ایدن، عدالت وحقوق عمومیه‌یی محافظه مقصدیله حضور محکمه‌ده متهملری تعقیب ایدن عدلیه مأموری. || مدعیٔ عمومی معاونی = بو مأمورك کوچکی.

مُدَّعیٰ { ومدعی علیه. با: مدعا.

مُدَّعیات { سذ. ج. عر. [سمف. اولوب، عینك کسریله سف. صورتنده استعمالی غلطدر.] ادعالر، ناحق یره دعوی اولنان شیئلر، اساسسز واصلسز فضائل، حقسز مطالب: بو آدمك نه چوق مدعیاتی واردر.

مُدغَم { ص. عر. ؤ: مدغمه. [«دغم»دن سمف. افعال] د. [صرف عربیده] ادغام اولنمش، برجنسدن اولان ایکی حرفدن دیکرینه قلب اولنان بری: «مدد»دن «مد» اولمق کبی. دیکرینه مدغم فیه دینیر. مدغم حرفه بدل مدغم فیه بر شده ویریلیر.

مِدفَع { سذ. عر. ج: مدافع. [«دفع»دن اسم آلت] ١. ایتمکه مخصوص آلت. ٢. [لغت مولده اوله‌رق] طوپ.

مَدفَن { سذ. عر. ج: مدافن. [«دفن»دن سم.] اولولری کومدکاری محل، خصوصی مزارلق، مزار: مدفن مخصوصنه دفن اولندی.

مَدفوع { ص. عر. ؤ: مدفوعه. [«دفع»دن سمف.] ١. دفع اولنمش، اوته‌یه ایتلمش. ٢. ویرلمش، اعطا اولنمش، صندیقدن چیقارلمش: مبالغ مدفوعه.

مَدفوعات { سذ. ج. عر. ١. ویریلن مبالغ، صندیقدن چیقان نقود، صرفیات، مقبوضات مقابلی: مقبوضات ومدفوعاتی قارشیلاشدیرملی. ٢. دفترك صندیقدن چیقان آقچه‌نك

قیدینه مخصوص قسم ویا خانه‌سی : بونی مدفوعانه قید ایتملی.

مَدفون { صه. عر. ث : مدفونه. [«دفن»ـن سمف] کوملمش، دفن اولنمش، دفین، طوپراغك ایچنه قونوب اورتلمش : آثار عتیقه‌نك چوغی طوپراغك ایچنده مدفون بولنور؛ حضرت مولانا قونیه‌ده مدفوندر.

مُدَقِّق { صه. عر. ث : مدققه. [«دقة» دن سف. تفعیل] تدقیق ایدن، اینجه‌دن اینجه‌یه آرایان، هر ایشیتدیکنی کور کورینه قبول ایتمیوب اطرافیله تحقیق ایده‌رك طوغریسنی میدانه چیقاران : پك مدقق آدمدر؛ ابن خلدون کبی بر مورخ مدقق. = سذ. عر. جـ : مدققین. هر مسئله‌یی تحقیق وتدقیق ایدن ذات، ارباب تحقیقدن آدم، محقق : مدققین علمادن.

مُدَقِّقانه { صه. حـ. فا. تدقیق ایده‌رك، اینجه‌دن اینجه‌یه آراشدیره‌رق : تحریات مدققانه اجرا ایتمك؛ بو مسئله‌یی پك مدققانه یازمشدر.

مُدَلَّل { صه. عر. [«دلالة»دن سمف. تفعیل] دلیل ایله اثبات اولنمش معناسیله بعض لغت کتابلرمزده مقید ایسه ده، عربیده شیاریق چوجغه اطلاق اولنوب، باشقه معناسی اولمدیغندن، غلط فاحشدر.

مِدِلّلی { یاخود «مدللو. سخ. م. جزایر بحر سفیددن (لسبوس) آطه‌سی و بونك مرکزی اولان (میتیلینی) قصبه‌سی. [اصل قصبه‌نك اسمندن مأخوذ اولوب بتون آطه‌یه‌ده اطلاق اولنمشدر.] = سـ. باشلیجه بو جزیره‌ده یتیشن بر جنس کوچك آت که چوجقلر ایچون قوللانیلیر : مدللی‌یه بینمك.

مَدلول { صه. عر. ث : مدلوله. [« دلالة » دن سمف.] دلالت اولنان، کوستریلن، بر کلمه ویا اشارتدن آکلاشیلان، منفهم : معانیٔ مدلوله. = سذ. عر. جـ : مدلولات. معنی، مآل، مفهوم، فحوا : بو کلمه‌نك مدلولی نه‌در؟ بو بیتك مدلولنی آکلایه‌مدم.

مُدُن { سذ. جـ. عر. فد : مدینه. با. مدینه.

مَدَنی { صه. عر. ث : مدنیه. [«مدینه»دن سمن.] ١. قصبه‌لی، شهری، برشهر وقصبه اهالیسندن بولنان. ٢. حضری، حضریتده یاشایان، بدوی ویا وحشی اولمیوب فنون وصنایعك ثمراتندن استفاده ایدن، متمدن، مترقی : مدنی برآدم؛ اقوام مدنیه. ٣. بر شهر وقصبه اهالیسنه وعلی العموم اولاد مملکته عائد ومتعلق اولان : حقوق مدنیه؛ وظائف مدنیه. فر. Civil, politique. ٤. مدینهٔ منوره اهالیسندن ویا مدینهٔ منوره‌یه منسوب ومتعلق : بر شاعر مدنی؛ آیات مدنیه = مدینهٔ منوره‌یه هجرت بیورلدقدن صکره نازل اولانلر.

مَدَنیَّت { سذ. عر. علوم وفنون وصنایع وتجارتك ثمراتندن بحق استفاده ایله حسن حالده ورفاه واسایشده یاشایش، حضریت، ترقی : مدنیته نائل اولان امم؛ اسکی زمان مدنیتلری؛ آوروپا مدنیتی.

مُدَوَّر { صه. عر. ث : مدوره. [«دور» دن سمف. تفعیل] ١. یووارلاق، طوپ وکره شکلنده : برجسم مدور. ٢. دائره وحلقه شکلنده ویا دائره‌نك ایچی کبی یووارلاق، دکرمی، تکرلك کبی مدور بر سطح، برحوض.

مُدَوِّر { صه. عر. ث : مدوره. [« دور »دن سف. تفعیل] دوندیرن، چویرن. ذ.

مُدَوَّن { صه. عر. ث : مدونه. [« دیوان » دن سمف. تفعیل] دیوان صورتنه قونمش، جمع و تدوین ایدلمش، بریره کتیریلوب برنظام وترتیب مخصوصه قونمش : مدون اشعاری واردر؛ آثار مدونه.

مُدَوَّنات { سذ. جـ. عر. تدوین اولنمش آثار، صره‌لانمش و جمع و تلفیق ایدلمش تألیفات : او کتبخانه‌ده برخیلی قیمتدار مدونات واردر.

مُدّه { سذ. عر. با : مدت.

مُدهِش { صه. عر. ث : مدهشه. [« دهشة » دن سف. افعال] اورکودن، قورقودان، دهشت ویرن، مدهوش ایدن، دهشت انکیز : پك مدهش بر جانوار کوردم؛ مدهش بر خبر.

مَدهوش { صه. عر. ث : مدهوشه. [« دهشة » دن سمف.] دهشته دوچار، اورکوب قورقمش، واله و حیران : بوحالی کورنجه مدهوش اولدم.

مَدٰی ۱ { سذ. عر. اوزانمه. سورمه، ایرمه، امتداد : مدی البصر = کوز ایریمی، کوز ایره‌بیلدیکی قدر؛ مدی الدهور = دهرلر امتدادنجه، الی غیر النهایه [بوکبی ترکیباتده قوللانیلیر. علی حرف جری کبی ترکیبده دالك فتحیله اوقونه‌رق «ی» اوقونماز.]

مَدید { ص. عر. ؤ: مدیده. [«مد»دن صش.] اوزون، چوق سورن : مدت مدیده = پك چوق زمان، طول مدت.

مُدیر { ص. عر. ؤ: مدیره. [«دور» دن سف. افعال] ۱. اداره ایدن، چویرن، باقان : مدیر امور. ۲. اداره بیلیر، اداره‌یه مقتدر، بر ایشه بحق نظارت ایده‌بیلن : مدیر آدمدر؛ پك مدیره بر قادین. = سذ. عر. جـ. فا: مدیران. ۱. اداره مأموری، بر دائرهٔ رسمیه ویا تجاریه‌نك اداره وتمشیت امورینه منصوب مأمور : واپورشرکتنك مدیری؛ فابریقه مدیری؛ اوراق مدیری = اوراق قلم و دائره‌سنك باشی. ۲. تقسیمات ملکیه‌نك اك کوچکی اولان بر ناحیه‌نك اك بیوك ملکیه مأموری : ناحیه مدیری. ۳. بر حکومت تابعه و ممتازه‌ده ناظر وظیفه‌سنی ایفا ایدن آدم : داخلیه، معارف، مالیه مدیری؛ هیئت مدیران. ٤. خطهٔ مصریه‌ده اك بیوك تقسیمات ملکیه‌دن اولان بر مدیریتك باشی : شرقیه مدیری. || مال مدیری = بر قضا امور مالیه‌سنی اداره‌یه مأمور آدم که سنجاغك محاسبه‌جیسیله ولایتك دفتردارینه معادلدر.

مُدیرلك { س. مدیر صفت و وظیفه‌سی : ناحیه مدیرلکی، شرکت مدیرلکی، داخلیه مدیرلکی.

مُدیریَّت { سث. عر. ۱. مدیر صفت و وظیفه‌سی، مدیرلك. ۲. بر مدیرك تحت اداره ونظارتنده بولنان دائره ویا مملکت : فابریقه مدیریتی؛ خطهٔ مصریه متعدد مدیریته منقسمدر؛ فلان قضایه تابع بر مدیریت.

مَدینه { سث. عر. جـ : مدن، مدائن. قصبه. شهر. بلده : مدینهٔ اسکدار. = سخث. م. [«مدینة النبی»دن مختصر] حجازده روضهٔ مطهره‌نك بولندیغی شهر مقدس، یثرب : مدینهٔ منوره.

مَدیون { ص. عر. ؤ: مدیونه. [«دین» دن سمف.] دینی اولان، بورجلی، ویره‌جکلی، دائن مقابلی : دائن مدیون علیهنده اقامهٔ دعوی ایتمشدر.

مِدیه { س. ا : میدیه.

مُذاب { ص. عر. ؤ : مذابه. [«ذوبان»دن سمف. افعال] اذابه اولنمش، اریدلمش : معدن مذاب؛ معادن مذابه.

مَذابِح { سذ. جـ. عر. فد : مذبح. ا : مذبح.

مَذاق { سذ. عر. ۱. [«ذوق»دن مص. میمی] ذوق، لذت، طاتمه، لذت طویمه : مختل المذاق = طادی بوزوق، طات طویماز. ۲. [«ذوق» دن سمـ.] لذت طویـیلان محل، کـکز، طاماق : حلو المذاق = طاماغی طاتلی، طادی طاماغنده قالمش؛ مرالمذاق = طاماغی آجی، آجیلغی طاماغنده قالمش.

مُذاکَره { سث. عر. جـ : مذاکرات. [«ذکر» دن مص. مفاعله] ۱. بر ایش حقنده سویلشمه، تعاطیٔ افکار ایتمه، بر قرار ویرمك اوزره بر یره کلنوب تعاطیٔ افکار ایتمه، تذکر : بو ایشی یارین مذاکره ایده‌جکز؛ بتون کون مذاکره ایدوب بر قرار ویره‌مدیلر؛ قونفرانسك مذاکراتی هفته‌لرجه سوردی. ۲. بر مجلس ویا محکمه هیئتنك قرار ویرمزدن اول کیفیتی تنها ومحرمانه موقع تذکره قویمه‌سی : هیئت محکمه مذاکره‌یه چکلدی؛ مجلسك مذاکره‌سی واردر، کیمسه ایچری‌یه کیره‌مز. ۳. شاکردانك درسی کندی بینلرنده مطالعه ایدوب هر برینك بیلدیکنی سویلمه‌سی : بزم مکتبده کونده ایکی ساعت مذاکره‌یه مخصوصدر؛ مذاکره قوغوشی.

مُذاکَره‌جی { س. ۱. بر قلمده یازیلان محرراتی اوقویوب سهو وخطادن سالم اولمه‌لرینی تأمین ایدن کاتب : قلمك مذاکره‌جیسی. ۲. مکتبده شاکردانه درسی تکرار تقریر ایده‌رك بیلدکارینی کوسترن قلفه ویا ممتاز شاکرد : صنفمزك مذاکره‌جیسیدر.

مُذال { س. [عر. «ذیل» دن] اوزون اتك، قویروق، اثوابك سوروکلنیر یری.

مَذاهِب { سـنـ. جـ. عر. فد : مذهب. با : مذهب.

مَذبَح { سـنـ. عر. جـ : مذابح. [« ذبح » دن سمـ.] ١. قصابلرك اتلرینی صاتدقلری حیوانلرك بوغازلاندیغی محل، سلخخانه. ٢. قربان كسیلان محل، ادیان قدیمه معبدلرینك قربان كسمكه مخصوص یرلری، فر. Autel .

مُذَبذِب { صه. عر. ٣ : مذبذبه. [« ذبذبه » دن سف. دحرج] و :

مُذَبذَب { صه. عر. ٣ : مذبذبه. [« ذبذبه » دن سمف. دحرج] برشیئه قرار ویره‌مین، متردد، النـدن ایش كلمز، میزمیز.

مَذبوح { صه. عر. ٣ : مذبوحه. [« ذبح » دن سمف.] ١. بوغازلانمش، اتی یمك اوزره كسلمش : حیوانات مذبوحه. ٢. قربان ایدلمش : بزجه مذبوح حضرت اسماعیل ویهودیلرجه حضرت اسحق (عم) در.

مُذَكَّر { صه. سـ. عر. [« ذكر » دن سمف. تفعیل] ١. حقیقی ویالفظی و اعتباری اوله‌رق اركككه دلالت ایدن (اسم)، مؤنث مقابلی : عربیده قمر مذكر و شمس مؤنثدر. ٢. صفت و ضمیر و فعلك اسم مذكره مخصوص صیغه‌سی : مفرد مذكر، جمع مذكر؛ اسم مبالغه‌نك بعضاً مذكریله مؤنثی بر اولور.

مُذَكَّره { سنـ. عر. [« ذكر » دن سمف. ٣. تفعیل. — عربیده بزم قوللاندیغمز معنا ایله مستعمل اولمیوب، اولسه اولسه كافك كسریله مخطره معناسنه لغت مولده اوله‌بیلیر.) برایش حقنده مافوقه و مرجع عائدینه تقدیم اولنان كاغد، كوچك تقریر، تذكره، كوچك لایحه : لازم اولان آلات و ادواتك مبایعه‌سیچون برمذكره ویردم.

مَذكور { صه. عر. ٣ : مذكوره. [« ذكر » دن سمف.] ذكر اولنمش، ذكری و بحثی كچمش، دیدیكمز، دیدیككز : كتاب مذكور؛ كیفیت مذكوره؛ مواد مذكوره. [انشا لساننه وكتابت رسمیه‌یه مخصوص اولوب، ادبیاتده استعمالی پك چركیندر.]

مَذَلَّت { سنـ. عر. آلچاقلق، اعتبارسزلق، خوارلق، حقارت : نفسنی مذلته قویمق.

مَذَمَّت { سنـ. عر. ١. یرمه، قنامه، ذم، تقبیح : مذمت افعال مقدوحه دندر. ٢. شایان ذم وتقبیح ایش، فعل مذموم.

مَذموم { صه. عر. ٣ : مذمومه. [« ذم » دن سمف] ١. ذم و تقبیح اولنمش، مقدوح : افعال مذمومه. ٢. غیر مقبول، مكروه، معیوب.

مُذنِب { صه. عر. ٣ : مذنبه. [« ذنب » دن سف. افعال] كناهكار، مجرم، آثم، صوچلی.

مَذهَب { سـنـ. عر. جـ : مذاهب. [« ذهاب » دن سمـ.] ١. كیدیلن ویورینن یر، یول، طریق. ذ. ٢. علم و فلسفه‌ده اتخاذ اولنان طریق، مسلك : مذهب آرسطو، مذهب كوفیون. ٣. دین : مذهب اسلام؛ خرستیان مذهبی؛ مذاهب اوطه‌سی، مدیری. ٤. بردینك شعبه‌لرندن بهری : مذهب حنفی؛ مذهب شافعی؛ مذاهب اربعه؛ پروتستان مذهبی.

مُذَهَّب { صه. عر. ٣ : مذهبه. [« ذهب » دن سمف. تفعیل] آلتین صویی ویا یالدیز ایله تزیین اولنمش، یالدیزلانمش، یالدیزلی : مذهب اوانی؛ مذهب كتاب.

مُذَهِّب { سـنـ. عر. [« ذهب » دن سف.] كتابلرك سطر وكلمه‌لری آره‌سنه و طوراق یرلرینه آلتین ورق یاپیشدیره‌رق تزیین ایدن صنعتكار، كتاب یالدیزجیسی.

مُذَهِّبلك { سـ. كتابلری یالدیزلامق صنعتی، كتاب یالدیزجیلغی.

مُذَیَّل { صه. عر. ٣ : مذیله. [« ذیل » دن سمف. تفعیل] ١. ذیل وعلاوه‌سی اولان، علاوه‌لی، ضمیمه‌لی. ٢. قویروق وقولاق كبی اكلمه بر پارچه‌سی اولان. ٣. آلتنه جوابی یازیلوب اعاده اولنان (تذكره).

مُذَیَّلاً { حـ. عر. آلتنه ذیلا جوابی یازیله‌رق : تذكره‌كزی مذیلاً اعاده ایدیورم.

مُذَیَّلات { سنـ. جـ. عر. ضم و علاوه اولنان شیئلر، ضمائم، علاوات، لواحق.

مُرّ { صه. عر. آجی، تلخ : الحق مر = طوغری آجیدر. = سنـ. عر. برنوع یمن صمغی : مرصافی.

مُرّ { مه. كدینك سسی كبی یاواش ومزعج برسسی تصویر

وتقليد ايدر واكثريا مكرر قوللانيلير : مرمر ايتمك = مرادانمق.

مَرء { سذ. عر. آدم، كشى، اركك. ذ.

مِرآت { سش. عر. جـ : مرايا. آيينه، آينه، گوزگو.

مُرابحه { سش. عر. [« ربح » دن مصـ. مفاعله. — عربيده مجرد كار وتمتع معناسنه كلير] حد نظاميدن فضله وانصافدن خارج آلنان فائض : مرابحه قانوناً ممنوعدر.

مُرابحه‌جى { سـ. فاحش فائضله آقچه اقراض ايدوب خلقى صويان انصافسز صراف : زراعت بانقه‌لرى زراعى مرابحه‌جيلرك يد غدرندن قورتارمق مقصديله مؤسسدر.

مُرابحه‌جيلق { سـ. فاحش فائضله خلقى صويمق فعل مكروهى : تسهيلاتلى بانقه‌لرك فقدانى مرابحه‌جيلغه ميدان ويرر.

مُرابِط { سذ. عر. جـ : مرابطين. [« ربط » دن سف. مفاعله] عبادته مواظبت وحصر اوقات ايدن زاهد. [مغربده درويشان ومشايخه ويريلان عنواندر.] = جـ. مرابطين = مغربده حكومت سورمش مشهور بر دولت حكمدارانك لقبيدر.

مَرّات { سش. جـ. عر. فد : مره. با : مره.

مَراتِب { سش. جـ. عر. فد : مرتبه. با : مرتبه.

مَراثى { سش. جـ. عر. فد : مرثيه. با : مرثيه.

مُراجَعت { سش. عر. [« رجوع » دن مصـ. مفاعله] ١. كرى دونمه، رجوع وعودت ايتمه : اسكى فكرينه مراجعت ايتدى. ٢. باش اورمه، طالبيشمه، استمداد ايتمه : بر صيقنديسى اولديغى وقت بنه بكا مراجعت ايدر. ٣. بر شخص ويا هيئتك رأى وتوسطندن ويا بر كتابك مندرجاتندن استفاده نيتيله عزم ونيت ايتمه : مفتى‌يه، دعوى وكيلنه، محكمه‌يه مراجعت ايتدم؛ بونك حقيقتنى آكلامق ايچون كتب فقهيه‌يه مراجعت ايتمك اقتضا ايدر. ٤. بر شخص ويا شيئى آرامغه كيتمه : دكاننده بوله‌مازسه‌ك اوينه مراجعت ايت؛ فلان طبيبى كورمك ايستينلر فلان صوقاغك فلان نومره‌لى خانه‌سنه مراجعت ايتمليدرلر؛ « س » حرفنده بولنميان لغتلر ايچون « ص » حرفنه مراجعت اولنمليدر. [عربيده همان يالكز ايلك معناسيله مستعملدر.]

مَراحِل { سش. جـ. عر. فد : مرحله. با : مرحله.

مَراحِم { سش. جـ. عر. فد : مرحمت. با : مرحمت.

مُراد { سذ. عر. [« رود » دن سمف. افعال] ١. ارادت اولنان شئ، ايستك، خواهش، مطلب، دلخواه، كام. ٢. مقصد، مرام، افاده وافهامى نيت اولنان شئ : بوسوزدن مرادك نه‌در؟ لفظى مراد = معناسندن صرف نظرله يالكز لفظيچون ايراد اولنان لغت.

مُرادِف { صـ. عر. ث : مرادفه. [« ردف » دن سف. مفاعله] با : مترادف.

مِرار { سش. جـ. عر. فد : مره. با : مره.

مِراراً { ظز. عر. دفعاتله، بالدفعات، مكرراً : مراراً سويلدم ديكلمدى.

مَرارت { سش. عر. آجيلق، تلخى : زهرك مرارتى.

مَراره { سش. عر. اودكيسه‌سى، زهره.

مُراسَله { سش. عر. جـ : مراسلات. [« رسل » دن مصـ. مفاعله] ١. مكتوبلاشمه، مكتوب تعاطيسى، مكاتبه، مخابره. ٢. وقتيله قضالرك نواب تعيينيچون يازدقلرى رسمى مكتوب.

مَراسِم { سذ. جـ. عر. [مفردى اولميوب بزجه بعض معانيده « رسم » ك جمعى كبى قوللانيلير. با : رسم.] رسمى معامله‌لر، اجراسى معتاد آيينلر : تشريفات مراسمى؛ مراسمه چوق رعايت ايديور.

مَراصِد { سذ. جـ. عر. فد : مرصد. با : مرصد.

مُراعاة { سش. عر. [« رعاية » دن مصـ. مفاعله] باقمه، كوزتمه، صايمه، صايغى، رعايت : مراعاة خاطر = خاطره رعايت.

مُرافَعه { سش. عر. [« رفع » دن مصـ. مفاعله] ١. فصل دعوى ايچون محكمه‌يه مراجعت، خصمى حضور محكمه‌يه جلب ودعوت ايتديرمه. ٢. حضور محكمه‌ده يوزلشوب محاكمه اولمه : يارين مرافعه اوله‌جغز.

مُرافِق { صـ. عر. ث : مرافقه. [« رفق » دن سف. مفاعله] يولداشلق و آرقداشلق

ایدن، برشیئله برلکده بولنان :
کومش طوپراقده اکثریا قور-
شونله مرافق بولنور .

مُرافقت { سث. عر. [« رفق » دن مصـ . مفاعـله]
آرقـداشلق ، یولداشلق ، همرا-
هلق ، برلکده بولنمـه : بو
یولجیلقده بکا کیم مرافقت ایده-
جکدر ؟

مَراق { س. [بلکه عر. « مرق » دن که قارنك اك نازك و رقیق یری دیمکدر] ۱. قره-
سودا ، طالغینلق و دوشونمکله
ظهور ایدن خفیـف جنت :
مراق کتیرمك = بو علتـه مبتلا
اولمق . ۲. بر شیئی آکلامق
و اوکرنمك آرزو و غائله‌سی ،
فر. Curiosité : بو ماکینه‌نك
ناصل ایشلدیکنی اوکرنمکی مراق
ایتـدم. ۳. آرزو ، هوس، بر
شیئك اوزرینه چوق دوشمه ،
ابتلا : حیوانه، آرابه‌یه، ولوسپید-
له کزمکه مراق واردر. ٤. و
سوسه، تلاش، شبهه اوزرینه قو-
رقه : بوچوجغك خسته‌لغی چوق
مراق ایدیورم؛ بوچیبان مراقی
موجب اولیور ؛ مراق ایتمیك ؛
مراق اولنه‌جق برشیء دکلدر .
۵. برشیئه دقت ایدوب اهمیت
ویره‌رك اك ایسیی آرامق وهر
درلوسنی بکنمه‌مك حالی : اوتك
یمکه، توتونه ، اوبونه چوق مراق
واردر. ٦. بکمش برآجی‌یی
درخاطر ایتمه‌دن حاصل اولان
کدر ویأس وفتور ، حزن : بر
جنازه بکدیکنی کوروب مراق
قالقـدی ؛ بوسس، بو منظره
مراقـه طوقنور؛ قوال سسی
مراقلی آرتدیرر. || مراق صار-
مق = هـوس وآرزو ایتمـك ،
مبتـلاسی اولمق. || مراقه طو-
قنمق، مراق قالقمق = بکمش بر
آجی‌یی درخاطر ایتمه‌دن محزون
ومتأثر اولمق.

مُراقَبه { سث. عر. [« رقوب »دن مصـ. مفاعله] ۱. باقوب
کوزتمـه ، امعـان نظر ایتمـه .
۲. صو. بحر وحدانیته طالوب
عالم لاهوته نظرایتمه، استغراق :
باشنی جیب مراقبه‌یه چکمشیدی.

مَراقِد { سـذ . جـ . عر . فـد : مرقد . با : مرقد .

مَراقسز { صـ. قیدسز، فتورسز، برشیء ایچـون تلاش
و وسوسـه ایتمین : نه مراقسز
آدمدر .

مَراقسزلق { س . قیـدسزلق ، فتورسزلق.

مَراقلانمَق { فل. ۱. وسوسـه وتلاش ایتمك، شبهه
ایدوب قورقمق : اوغلنك خسته-
لغیچون مراقلاندی. ۲. مراق
قالقمق، مراقـه طوقنمق، متأثر
اولمق : جنازه کورنجه مراقلانیر.

مَراقلی { صـ. ۱. وسوسه وتلاش ایدن، شبهه ایدوب قور-
قان : مراقلی بر قادینـدر. ۲.
هرشیئی اوکرنوب بیلمك قیدنده
بولنان : اوقدر مراقلی اولماملی.
۳. دوشکون، مبتلا، بر شیئك
ایسنی آرایان : یمکه مراقلیـدر.
٤. چابوق متأثر اولان : مراقلی
قادین .

مَراکِب { سـذ . جـ . عر . فد : مرکب. با : مرکب.

مَراکِز { سـذ. جـ. عر. فد : مرکز. با : مرکز.

مُراکِش { سخ. م. مغرب اقصانك ایکی پایتختندن بری
اولان شهر. دیکری(فاس)در.

مَرال { س. کییك و صیغین کبی حیوانات دیشیسی. مر.

مَرام { سذ. عر. [«روم»دن مصـ. میمی] ۱. آرزو، طلب،
مطلوب، ایستك : البته بر مرام
ایچون کلمشدر. ۲. قصد، مقصد،
نیت : بوسوزدن مرامك نه‌در؟
بو آدمك مرامنی آکلایه‌مدم ؛
مرام اکلتمك .

مَرامَت { س. [عر. «مرمت»دن] موقتاً وسطحیجه تعمیر :
اثوابی، یاپی‌یی مرامت ایتمك.

مَرامَتجی { س. بوزوق شیئلری سطحیجه و موقتاً
تعمیر ایدن آدم .

مَرامَتلتمَك { فتـ. سطحیجه وموقتاً تعمیر ایتدیرمك :
حستندن پوتینی ایکی اوچ دفعه
مرامتلتمزدن آتماز .

مَرامتلَمَك { یا مرامتله مك. فتـ. سطحیجه و موقتـا
تعمیر ایتمك : شـو نردبانی برآز
مرامتلی .

مَرامتلَنمَك { فل. سطحیجـه و موقتاً تعمیراولنمق:
آرتق بونك مرامتلنه‌جك یری
قالمدی .

مَرانَت { سث. عر. م. برمعـدن و سائره‌نك چکیجـله
دوکلدیکی حالده یایلمق خاصه‌سی :
آلتینك، باقرك درجهٔ مرانتی.

مُرانغوز { س. با : مارانغوز.

مُراوَدَه {سش. عر. [«رود» دن مص. مفاعله] آرزو، طلب، میل، سومه. ؤ.

مَراهِم {سنذ. جم. عر. فد: مرهم. با: مرهم.

مَرایا {سش. جم. عر. فد: مرآت. با: مرآت.

مُرایات {سش. عر. [«رؤیة» دن مص. مفاعله] کوستریش، ریا. ؤ.

مُرائی {صد. عر. ؤ: مرائیه. [«رؤیة» دن سف. مفاعله] کوستریش ایچون برعمل صالحده بولنان، ایکی یوزلی، ریاکار، سالوس: مصلیٔ مرائی تارك صلاتدن بتردر.

مُرائیانه {صد. حـ. فا. مرائیجه، ریا ایله، ریاکارانه: برطاقم اطوار مرائیانه‌ده بولندی؛ مرائیانه نمازه طوردی.

مُرائیلك {سد. کوستریش ایچون برعمل صالحده بولنان آدمك حالی، ریا، ریاکارلق.

مُربّا {یا مربی. سذ. عر. [«ربو» دن سمف. تفعیل] شکر شربتی ایچنده قایناديلوب صورت مخصوصه‌ده تربیه اولنه‌رق حفظ اولنان میوه انواعی، رچل: آیوا مرباسی.

مُربّع {صد. عر. ؤ: مربعه. [«ربع» دن سمف. تفعیل] ۱. درتلی، درت شیدن مرکب. ۲. درت کوشه‌لی. ۳. ر. کندی مثلیله ضرب اولنمش (رقم، عدد) ٤. طولاً وعرضاً یعنی تربیعاً اولچلمش، تربیعی: اون مربع کیلومتره وسعتنده برتارله. [مثلا «اون کیلومتره مربعی» دیمه‌ملی، زیرا اون کیلومترنك مربعی یوز مربع کیلومتره ایدر، فر. le caré ایله Dix kil. carés de dix kil. کبی.] = سنذ. عر. ر. ۱. درت کوشه‌لی ودرت ضلعلی شکل: مربع مستطیل؛ مربع معین؛ مربع منحرف. ۲. برعددك کندی مثلیله ضربندن حاصل اولان مقدار: سکز عددینك مربعی نه‌در؟ ۳. مسا. فه‌نك طولاً وعرضاً اولچلمشی: بر عرصه‌نك بویی اون واکی بش متره اولورسه مربعی نه ایدر؟ || مج. مربع یالکن = سرن یالکنی.

مَربُوط {صد. عر. ؤ: مربوطه. [«ربط» دن سمف] ۱. ربط اولنمش، باغلانمش، باغلی: بربرینه مربوط بش حیوان. ۲. اولاشمش، متصل، بیتشیك: سلاملق حرم دائره‌سنا مربوطدر. ۳. ایلیشدیرلمش، یاپیشدیرلمش، ضم وعلاوه اولنمش: پوصله‌سی مکتوبه مربوطدر. ٤. وجودی دیکر برشیئك وجودینه باغلی اولان، متوقف، منوط، وابسته: اونك کلمه‌سی پدرینك مساعده‌سنه مربوطدر. ٥. تماميله تابع، برینه تبعیت ایدن: او هرخصوصده سزه مربوطدر. ٦. عائد، داخل، تابع، منسوب: اورمان دخی چفتلکه مربوطدر.

مَربُوطاً {حـ. عر. بر اوجندن دیکلمش ویا ایلیشدیرلمش اولدیغی حالده یاخود بلا ربط ضم و علاوه و برلکده (ارسال اولنان): اوراق متفرعه‌سیده مربوطاً تقدیم اولنیور.

مَربُوطات {سش. جم. عر. ۱. بر شیئه عائد وتابع اولان شیئلر، لواحق، ضمائم: مرعی دخی چفتلکك مربوطاتندندر. ۲. بر ورقه‌یه ربط اولنه‌رق برلکده کوندریلان اوراق: تحریراتکزی مربوطاتیله برابر آلدم.

مَربوطیّت {سش عر. ۱. بیتشیکلك، اتصال، ارتباط: سلاملقك حرم دائره‌سنه اصلا مربوطیتی یوقدر. ۲. عائدیت، منسوبیت: اورمانك چفتلکه مربوطیتی محققدر. ۳. تابعیت، ملحق اولمه: بنغازی سنجاغنك طرابلس غرب ولایتندن مربوطیتی کسلدی.

مُربّی {سذ. صد. عر. ؤ: مربیه. [«ربو» دن سف. تفعیل] بر ویا برقاچ چوجغك تعلیم وتربیه‌سی عهده‌سنه احاله ایدلمش اولان ارکك ویا قادین، تربیه‌جی، خصوصی معلم ومعلمه: مربیه‌لر ومربیلر اللنده بیومش آدم. فر. Instituteur, trice.

مَرَت {صد. سد. ایری و چرکین شیٔ، قورقونج اوله‌جق صورتده عظیم الجثه ومناسبتسز: مرت برآیی؛ بونه مرت شیٔ ایمش؛ براق شو مرتی.

مُرتّب {صد. عر. ؤ: مرتبه. [«رتب» دن سف. تفعیل] ترتیب ایدن، صره‌یه قویان، قوزان، حاضرلایان: بوضیافتك، اویونك، جمعیتك مرتبی کیمدر؟ = سنذ. عر. [لغت مولده] حروفات مطبعه‌سنده دوکمه حروفی برر برر آلوب ماکینه‌یه قونیله‌جق صحیفه‌لری ترتیب

ایدن ایشجی : مطبعه مرتبلری؛ باش مرتب.

مُرَتَّب { صه. عر. ؤ: مرتبه. [«رتب»دن سمف. تفعیل] ۱. ترتیب اولنمش، صره‌لانمش، صره‌یه قونمش: مرتب عسکری واردر. ۲. تورلمش، ایجاد اولنمش، یالاندن ترتیب اولنمش: بو محضا بنی اضرار ایچون مرتب برایشدر. ۳. تعیین و تخصیص اولنمش، مخصوص: مرتب‌معاش وتعییناتی واردر.

مُرَتَّبات { سث جه. عر. ۱. معینات، تخصیصات، تخصیص و ترتیب اولنمش مقنن معاش وتعیینات: خزینه‌دن مرتباتی واردر؛ مطبعهٔ عامره‌نك مرتباتی معارف نظارتنه عائددر. ۲. بحـ. سفن حربیه‌نك ضابطان وافراد موجوده‌سی، موجودی.

مُرَتِّبلك { سه. حروفات باصمه‌خانه‌سنده دوكمه حروفی صره‌لایوب ماكینه‌یه قونه‌جق صحیفه‌لری ترتیب ایتمك صنعتی: مطبعه‌ده مرتبلك ایدیور.

مَرْتَبه { سث. عر. جه.: مراتب. ۱. باصامق، درجه: مرتبه مرتبه چیقیلر. ۲. رتبه، پایه، منزلت، درجهٔ اعتلا: بو مرتبه‌یه واصل اولدی؛ مراتب عالیه‌یه نائل اولدی. ۳. مقدار، قدر، درجه: بو مرتبه‌ده صبر وتحمل هركسه میسر اوله‌ماز. || سلسلهٔ مراتب = رتبه‌یه كوره مادوندن مافوقه صره‌سیله انها اولنمه: سلسلهٔ مراتبه رعایت ایتمك. || علی مراتبهم = رتبه‌لرینه كوره. رتبه صره‌سیله.

مُرْتَجِل { صه. عر. [«رجل»دن سف. افتعال] ارتجالاً وبربدیهه شعر سویلین ویا جواب ویرن، حاضر جواب: شاعر مرتجل.

مُرْتَجی { صه. عر. [«رجا»دن سف. افتعال] امید وار، املی اولان، آرزوكش. ؤ.

مُرْتَدّ { صه. عر. ؤ: مرتده. [«رد»دن سف. افتعال] ارتداد ایدن، دین اسلامی تركله اسكی دیننه ویا برآخردینه تابع اولان.

مُرْتَزِقه { سث. عر. [«رزق»دن سف. ؤ. افتعال. — «طائفهٔ مرتزقه»دن مختصر] وقتیله علوفه خوار طاقیملرینه ویریلن اسمدر.

مُرْتَسَم { صه. عر. [«رسم»دن سمف. افتعال] مرسوم و مصور معناسیله بعض لغت كتابلرنده مقید ایسه‌ده، عربیده ارتسامك معانیسی بسبتون باشقه وبزجه غیر مستعملدر.

مُرْتَشِح { صه. بو دخی سوزلمش معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، «رشح» ماده‌سی افتعال بابندن كلمدیكندن، طوغریسی «مترشح» در.

مُرْتَشی { صه. عر. [«رشوة»دن سف. افتعال] رشوت قبول ایدن، رشوت مقابلنده ایش كورن.

مُرْتَضا { صه. عر. با: مرتضی.

مُرْتَضَوی { صه. عر. ؤ: مرتضویه. حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه منسوب ومتعلق: اخلاق مرتضویه.

مُرْتَضی { ۱ صه. عر. [«رضاء»دن سمف. افتعال] بكنلمش، منتخب، پسندیده. [امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (رضه) افندمزك لقب شریفیدر.]

مَرْتَع { سذ. عر. اوتلاق، مرعی. ؤ.

مُرْتَعِد { صه. عر. ؤ: مرتعده. [«رعد»دن سف افتعال] اوركوب دیتره‌ین، مضطرب.

مُرْتَعِش { صه. عر. ؤ: مرتعشه. [«رعش»دن سف. افتعال] دیتره‌ین، دیتره‌مكه دوچار، رعشه‌دار.

مُرْتَفِع { صه. عر. ؤ: مرتفعه. [«رفع»دن سف. افتعال] یوكسلمش، یوكسك، بوجه. بلند: محل مرتفع؛ جبال مرتفعه.

مَرْتَك { سه. درت كوشه‌لی كراسته آغاجی؛ الفی مرتك ظن ایتمك = جاهل وامی اولمق.

مُرْتَك { سه [فا. «مرده‌سنك»دن غلط] با: مرده‌سنك.

مُرْتَكِب { صه. عر. ؤ: مرتكبه. [«ركوب»دن افتعال] ۱. حرام وكوتی ویاقیشماز بر فعلی قبول واجرا ایدن، اویله برفعله تنزل ایدن: یالانی مرتكب اولمق؛ مرتكب جرم وجنایت. ۲. رشوت آلان، رشوت مقابلنده ایش كورن: مقتدر ایسه‌ده چه فائده كه مرتكبدر.

مَرْثِیه { سث. عر. جه: مراثی. [یاء مشدده ایله غلطدر.] اولمش برآدمك اوصاف جمیله‌سنی تعداد له و فانسندن

طولانى تأسى متضمن اولەرق تنظيم اولنان نظم ويابوبابدە ايراد اولنان نطق، صاغو : فلان شاعرك مرثيەلرى چوق كوزلدر؛ شهداء كربلا حقندە مراثيسى واردر .

مَرثيەخوان { ص. س. فا. ۱. مرثيە اوقويان، بر اولونك جنازە ويا مزارى اوزرندە مرثيە سويلين، صاغوجى. ۲. محرم آيندە تكيەلردە وسائر محال مناسبەدە شهداء كربلا حقندە مرثيەلر اوقويان آدم .

مَرج { ص. فا. [« هرج » لفتنە اتباعاً قوللانيلير.] هرج مرج، هرج و مرج = قارمە قاريش، قارمە قاريشيق، آلت اوست ، زير وزبر : اورتەلق هرج ومرج اولدى .

مرج { سذ. عر. جـ : مروج. فا. [« مرغ » دن معرب] چاير .

مرجان { سذ. عر. دكيزدن چيقان و قعر دريادە كوكلى اولديغى حالدە آغاج كبى نشوونمايە وحيوان كبى حسە مالك اولان معروف قرمزى مادەكە سوسە متعلق شيئلر اعمالنە يارار : مرجان تسبيحى؛ مرجان صيادلرى. = ص. تر. ۱. مرجاندن معمول : مرجان كردانلق. ۲. مجـ. پك قرمزى : مرجان طوداقلى. || مرجان باليغى = قرمزى رنكلى بر جنس لذيذ باليق. || مرجان قيالرى = كوچك حيوانات بحريە انقاض ومستحاثەلرينك تراكمندن بالتشكل آطە صورتندە صويك اوزرينە چيقان اراضى ، فر. Terrains madréporiques .

مُرَجَّب { ص. عر. [« رجوب » دن سمف. تفعيل] مكرم، محترم، مبجل : رجب مرجب. [هر ايە مسجع بر صفت لابد اولملق زعمندە بولنان اصول قديمە كاتبلرى طرفندن بوتعبيردە قوللانيلير لزومسز بر لفتدر.]

مُرَجَّح { ص. عر. أ : مرجحە. [« رجحان » دن سمف. تفعيل] ديكر برندن زيادە بكنيلوب تقديم اولنان، ترجيح اولنان، رجحانلى ، ايلرى ، مقدم : بولجيلقدە آرابە آتە مرجحدر، آتدن مرجحدر؛ بن عربىيى فارسيدن مرجح طوتارم .

مَرجِع { سذ. عر. جـ : مراجع. [« رجوع » دن سمـ.] ۱. دونيلەجك ير، كرى كلنەجك محل، معاد. أ. ۲. مراجعت اولنەجق ير، هركسك ايشنى كورديرمك ومشكلنى حل ايتديرمك ايچون باش اورەجغى محل ويا شخص : خانەسى ارباب حاجتك مرجعى اولمشيدى ؛ كنديسى مرجع هوسكاران علم و هنر ايدى. ۳. برادارە ويا مأمورك تابع اولديغى نظارت و دائرۀ رسميە : ولاتك مرجعى داخليە نظارتيدر ؛ مرجع رسميسنە يازدى .

مَرجُمك { س. حبوباتك معروف اوفاق و ياصيجە مدور دانەلى جنسىكە چوربە و پلاوى اولور ، عدس. || مجـ. مرجمكى فورنە ويرمك = اويوشمق ، بالاتفاق برايشە قرار ويرمك.

مَرزَنگوش { س. [فا. مرزنكوش ومعربى مرزنجوش دن غلط] فسلكن نوعى ، كوكى اوتى .

مَرجو { ص. عر. [« رجاء » دن سمف.] ۱. اوميلان، اميد اولنان، مأمول. ۲. يالوارەرق ايستنيلن ، نياز اولنان : شو ايشى ياپمەكز مرجودر.

مَرحَبا { حـ. عر. سلام ويروب اوتوران آدمە حاضرون طرفندن توجيە اولنور التفات تعبيرى اولوب ، اصل عربيدە « كنكيشلنك » و « راحت اوتورك » معناسيلە « خوش كلديكز » مقامندە قوللانيلير. شعردە دخى مستعمل اولوب ممدوحە خطاب اولنور : مرحبا اى سيدالكونين محبوب خدا! مرحبا اى شهر رمضان!

مَرحَبالاشمق { فش. بربرينە مرحبا ديوب التفات ايتمك.

مَرحَلە { سذ. عر. جـ : مراحل. [« رحلة » دن سمـ.] ۱. قوناق ، منزل . ۲. بر كونلك يول ، ايكى قوناق آرەسى : بورادن آنقرەيە قاچ مرحلەدر ؟

مَرحَمت { سذ. عر. [« رحم » دن مصـ. ميمى] آجيمە ، آجير غانمە، رحم : فقرايە مرحمت ايتمك؛ ربم سندن مرحمت!

مَرحَمتسز { ص. آجيمیان، رحمى اولميان، قاتى يوركلى.

مَرحَمتسزلك { س. آجيمامە، قاتى يوركليلك.

مَرحَمتلی { ص. آجیان، آجیر غانان، رحم و شفقتی چوق: مرحمتلی آدمدر.

مَرحوم { ص. عر. ث: مرحومه. [«رحم» دن سمف.] ۱. رحمت الهیه‌یه مظهر اولان، من طرف الله عفو و مرحمتله مبشر: امت مرحومه = امت محمد (صلعم)، ملت اسلامیه. ۲. رحمت حقه واصل اولان، رحمتلی، متوفی: مرحوم پدرم؛ رشید پاشا مرحوم. [اسمه تقدیم و تأخیری جائزدر.] == س. قریباً وفات ایتمش آدم: مرحومك ترکه‌سنی یازمغه کلدیلر؛ مرحومه‌نك بر وصیتی واردر.

مُرَخَّص { ص. عر. ث: مرخصه. [«رخصة» دن سمف. تفعیل] ۱. اذنلی، رخصتلی، مأذون. ۲. کوندرن دولت ویا هیئت نامنه ایستدیکی صورتده رأی ویرمکه مأذون اولمق شرطیله دیکر بر دولت ویا هیئت نزدینه کوندریلن وکیل: سفیر مرخص، وکیل مرخص، هیئت مرخصه. بو معنا ایله اسم کبی دخی قوللانیلیر: قونغره‌ده انکلتره مرخصی.

مُرَخَّصلق { س. مناسب کوردیکی صورتده رأی و قرار ویرمکه مأذون وکیل ویا سفیرك حال وصفتی: مرخصلقله ویانه‌یه کوندرلمشیدی.

مُرَخَّصه { س. [«هیئت مرخصه» دن مختصر و غلط] ارمنی پسقپوسی: وان مرخصه‌سی.

مُرَخَّصیَّت { سش. عر. مرخصلق، وکیل مرخص ویا سفیر مرخص صفت ووظیفه‌سی: مرخصیتله برلینه کیتمشیدی.

مُرَخَّم { ص. عر. ث: مرخمه. [«رخم» دن سمف. تفعیل] آخرندن بر ویا بر قاچ حرفك حذفیله تخفیف ایدلمش (کلمه).

مَرد { س. فا. ج: مردان. ۱. آدم، انسان: مرد غریب. ۲. ار، ارکك، رجل: مرد وزن. || مرد خدا = ولی، واصل، عارف بالله آدم. == ص. فا. ۱. یکیت، جسور: مرد آدم. ۲. حمیتلی، انسانیتلی، مروتلی: مرد اولان سوزنده طورور. || نامرد = قورقاق، آلچاق، مخنث.

مُرد { ص. فا. اولمش، کبرمش: مرد اولدی. [حیوانات حقنده قوللانیلیر.]

مُردار { ص. فا. پیس، ناپاك، ملوث: مردار ایش؛ مردار آدم. || مردار آغاجی = قورت بهاری انواعندن بر آغاج.

مُردارلامَق { فذ. پیسلتمك، تلویث ایتمك. == فل. نامناسب محلده پیسله‌مك، دفع بیخه ایتمك.

مُردارلق { س. پیسلك، لوث.

مَردانگی { س. فا. یکیتلك، جسارت، یارارلق: ابراز مردانکی ایتدی.

مَردانه { ص. فا. ۱. اره، ارککه مخصوص ویا لایق. ۲. جسورانه، بهادرانه: بر هجوم مردانه ایله. ۳. انسانیتلی، حمیتلی: بر طور مردانه ایله. == ح. ارککجه، جسور وحمیتلی بر آدمه یاقیشیر صورتده: مردانه ثبات، حرب، تحمل ایتدی.

مَردانه { س. ۱. مطبعه دستکاهنده دیزلمش صحیفه‌لره مرکب ویرمکه مخصوص طوتقال ویا مشیندن اسطوانه، کیلیندرو. ۲. ارکك آشجیلرك یوفقه آچدقلری قالین و قیصه اوقلاغی. ۳. تارله‌نك ایشلنمش طوپراغنی باصدیرمغه مخصوص آغیرجه اسطوانه‌که حیوانلره چکدیریلوب یووارلادیلیر.

مَردِلك { س. ۱. ارلك، ارککلك، رجلیت. ۲. جسارت، شجاعت، بهادرلق. ۳. حمیت، انسانیت، فتوت.

مَردُم { س. فا. ج: مردمان. انسان، آدم، بشر؛ مردم آزار = انسانلری اینجیدن، خلقه اذیت ویرن.

مُردُم { س. با: مردوم.

مَردُمخوار { ص. فا. [مردم = انسان. خوردن = یمك] انسان ییجی، انسان اتی یین، آکل البشر.

مَردُمَك { س. فا. کوچك آدم، ببك. || مردمك چشم = کوز ببکی، انسان العین.

مَردود { ص. عر. ث: مردوده. [«رد» دن سمف.] ۱. رد ودفع اولنمش، قوغلمش: مردود بر اوغلی واردر. ۲. چوریدلمش، جرح اولنمش: بو دعوی مردوددر. ۳. من طرف الله طرد ورحمت حقدن تحریم اولنمش، ملعون، لعین، رجیم.

مُردوم { سـ. رچلی یاپیلان کوچك دانه‌لی سیاه بر جنس اریك : مردوم اریکی.

مَردُوَن { یا مردوان . با : نردبان.

مُرده { صـ. سـ. فا. جـ : مردگان. اولو ، اولمش ، اولمش آدم ، میت ، متوفی .

مُرده‌سَنك { سـ. فا. [تو. غلطی : مرتك] قورشوندن چیقان معلوم ماده ، حامض اسرب ، فر. Litharge .

مُرده‌شوی { سـ. فا. اولو ییقایان ، غسال .

مَردی { سـ. فا. ١. ارلك ، ارككلك. ٢. جسارت ، شجاعت . ٣. حمیت ، انسانیت ، مروت .

مَرز { سـ. فا. ١. یر ، زمین ، ارض . ٢. سینور ، حد ، حدود. || مرز وبوم = مملکت ، وطن .

مَرزبان { سـ. فا. حدود محافظی .

مَرزَنجوش { سـ. عر. [فا. «مرزنكوش» دن] و :

مَرزَنگوش { سـ. فا. بر نوع فسلکن ، گوگی اوتی .

مَرزوق { صـ. عر. ؤ : مرزوقه . [« رزق » دن سمف.] رزق ویرلمش ، ارزاق تدارك وتهیئه اولنمش.

مَرسا { یاخود مرسی . سذ. عر. جـ : مراسی. [« رسو » دن سمـ.] کمینك دمیر آتدیغی محل ، لیمان : مرسای استانبول.

مِرساة { سذ. عر. [«رسو» دن اسم آلت] گمی دمیری ، لنکر . ن.

مُرسَل { صـ. عر. ؤ : مرسله . [« رسل » دن سمف. افعال] کوندرلمش ، یوللانمش ، فرستاده . || مرسل الیه = کندیسنه برشی کوندریلن ، نامه ارسال اولنان : بو مکتوبك مرسل الیهی بولنه‌مدی . == سذ . عر. جـ : مرسلین. پیغمبر ، نبی ، یولاواج : سید الانبیاء و المرسلین .

مُرسِل { صـ. عر. ؤ : مرسله . [« رسل » دن سف. افعال] کوندرن ، یوللایان ، بر مکتوب ویا اماتی کوندرن : مرسل الیهی بولنه‌میان مکتوب مرسلنه اعاده اولنور .

مُرسَلات { سش. عر. کوندریلن شیئلر ، پوسته ایله ارسال اولنان مکاتیب وامانات.

مُرَسَّم { صـ. عر. ؤ : مرسمه . [«رسم» دن سمف. تفعیل] ١. یازلمش ، چیزلمش ، اشارت اولنمش . ٢. رسملر و چیچکارله طونادلمش ، رسملی ، مصور .

مَرسوم { صـ. عر. ؤ : مرسومه . [« رسم » دن سمف.] ١. یازلمش ، چیزلمش ، اشارت اولنمش ، علامتلی . ٢. ذکری کچمش ، ذکر اولنان ، مذکور ، مرقوم : بازرکان مرسوم . ٣. رسم و عادت حکمنه کچمش ، معتاد . == سذ . عر. جـ : مراسیم. اراده ، فرمان ، یرلیغ ، بیورلدی. [بو معنا ایله الیوم استعمالی متروکدر .]

مَرسی { سذ. عر. با : مرسا .

مَرسین { سـ. یاپراقلرینی قیشین دوکمز اشجاردن کوزل قوقولی بر آغاج ، آس ؛ قره. مرسین ، یبان مرسینی = بو آغاجك انواعندن . || مرسین بالیغی = برجنس بالیق. || قازاق مرسینی بر نوع بالیق باصدیره‌مه‌سی .

مُرشِد { صـ. سذ. عر. [«رشد» دن سف. افعال] ١. طوغری یولی کوسترن ، قولاغوز ، رهبر. ٢. مریدانه طریقتی اوکردوب تصوف اصولنده حقایق و اسراری کوسترن شیخ طریقت : بر مرشد کامله مرید اولمدقجه انسان حقایق احواله واقف اوله‌ماز. ٣. مجـ. غفلتدن اویاندیران ، ایقاظ ایدن : بو خصوصده سز بنم مرشدم اولدیکز.

مِرصاد { سذ. عر. جـ : مراصید. [«رصد» دن اسم آلت] کواکب وسمایه باقمغه مخصوص آلت ، رصد.

مَرصَد { سذ. عر. جـ : مراصد. [«رصد» دن سمـ.] ١. کوزدوب بکلمکه مخصوص محل. ن. ٢. کواکبه و سمایه باقمغه واحوال جویه‌یی معاینه‌یه مخصوص آلات وادواتك وضع واستعماله مخصوص مرتفع بنا ، رصدخانه.

مُرَصَّص { صـ. عر. ؤ : مرصصه. [« رص » دن سمف. تفعیل] قلای ویا قورشونله لحیملنمش ویا قاپلانمش ، ترصیص اولنمش .

مُرَصَّع { ص. عر. ث : مرصعه. [(«رصع» دن سمف. تفعیل] ١. ذی قیمت طاشلرله طونانمش، جواهرله مزین : مرصع نشان عالیٔ عثمانی. ٢. د. ایکی مصرع ویا فقره‌سی لفظ بلفظ موزون ومقفی دوشن (کلام، بیت) .

مَرَض { سذ. عر. جـ : امراض. ١. خسته‌لق، داء، علت : امراض داخلیه؛ امراض خارجیه؛ امراض جلدیه؛ امراض افرنجیه؛ مرض مستولی. ٢. تر. درد، بلا، تحملی مشکل حال : بوایش بکا مرض اولدی.

مَرضا { یا مرضی. سذ. جـ. عر. فد : مریض. با : مریض.

مَرضاة { سذ. عر. [«رضاء» دن مصـ. میمی] رضا، خشنودلق : ابتغاءً لمرضاة الله تعالی = الله رضاسیچون. [همان یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

مُرضِعه { سذ.عر. [«رضاع» دن سف. افعال. — عربیده «مرضع» صورتنده‌ده مستعمل ایسه‌ده، لسانمزده بو صورتده استعمالی عبثدر.] ١. چوجق امزیرن، سوت ویرن، ممه‌ده چوجغی اولان قادین، امزیکلی خاتون. ٢. اجرت مقابلنده باشقه‌سنك چوجغنه ممه ویرن قادین، سوت آنا، سوت ننه.

مَرضی { سذ. عر. [«رضاء» دن سمف.] رضا، خشنودلق، برینك راضی اولدیغی ایش : مرضیٔ عالیه موافق حرکات .

مَرَضی { ص. عر. ث : مرضیه. [(«مرض» دن سمن.] ط. خسته‌لغه منسوب ومتعلق، علتدن منبعث : حال مرضی؛ نتائج مرضیه. فر. Pathologique. = سذ. عر. جـ : مرضیون. علم الامراضله توغل ایدن طبیب، فر. Pathologiste .

مُرطَوال { س. صاچمه صاپان سوز، مالایعنی، هذیان، لاف وکذاف : مرطوال اوقـومق = اویدرمه‌سوز سویلیوب آلداتمق.

مُرطَوالجی { س. ص. معناسز ومناسبتسز صاچمه صاپان اویدرمه سوزلر سویلاین آدم .

مَرطوب { ص. عر. ث : مرطوبه. [«رطب» دن سمف.] نملی، یاش، رطوبتلی .

مَرعا { یاخود مرعی. سذ. عر. [«رعی» دن سم.] حیوانات اهلیـه‌نك اوتلادیغی یر، اوتلاق، چراگاه.

مَرعالق { ص. مرعالردن عبارت ویا مرعالری چوق اولان : اوراسی مرعالقـدر؛ مرعالق طاغلر.

مُرعوب { ص. عر. ث : مرعوبه. [«رعب» دن سمف.] اورکمش، رعب ودهشته گرفتار.

مَرعون { ص. عر. ث : مرعونه . [«رعن» دن سمف.] حرارت شمسـك بینه‌ تأثیریله بایيلوب دوشن . [لسانمزده مستعمل دکلسه‌ده، لازمدر .]

مَرعی { ص. عر. ث : مرعیه . [«رعاية» دن سمف. — اصلی : مرعوی] ١. حرمت ورعایت اولنان، صایيلان : مرعی الخاطر = خاطری صایيلیر، خاطرلی. ٢. گوزه‌دیلن، حفظ ورعایت اولنان، مقبول ومعتبر، متداول، حکمی جاری، معطل ومفسوخ اولمیان : الیوم مرعی اولان نظام؛ اصول مرعیه؛ اصطلاحات مرعیه .

مَرعیٰ { سذ عر. با : مرعا .

مَرغ { س. فا. چایر. ذ.

مُرغ { س. فا. جـ : مرغان. قوش، طیر. ‖ مرغ سحر (= صباح قوشی) = بلبل .

مُرغاب { س. فا. ١. صو قوشی. ٢. اوردك . ذ.

مُرغباز { س. فا. [مرغ = قوش ـ باختن = اویناتمق] دوگشـدیرمك ایچون ویا آوه آلیشدیرمق ایچون قوش انواعنی بسـلیوب تربیـه ایدن آدم. [غلطی : قوشباز .]

مَرغزار { س. فا. چایرلق یر، چایرلری چوق محل.

مَرغوب { ص. عر. ث : مرغـوبه [«رغبة» دن سمف.] ١. رغبت و آرزو اولنـان، ایستنیلن، سویلن . ٢. عمومك رغبتنه مظهر، هرکس طرفندن رغبت اولنـه‌جق صورتده گوزل، مقبول، پسندیده : امتعهٔ مرغوبه؛ بو مال اوراجـه پك مرغوبدر.

مِرفَق { سذ. عر. جـ : مرافق . دیرسك. ذ.

مَرفوع { ص. عر. ث : مرفوعـه. [«رفع» دن سمف.] ١. قالدیرلمش، یوکسـلدلمش . ٢. قالدیرلمش، فسخ ولغو اولنمش، مفسوخ. ٣. د. [نحو عربیده] رفع حالنده بولنـان (اسم ویا

فعل مضارع) : اسم مرفوع ؛ مضارع مرفوع. == سذ. عر. جـ : مرفوعات. حالت رفعده قوللانیلان معمول : افعال ناقصه‌نك مرفوعنه اسم وافعال تامه‌نك كینه فاعل دینیر ؛ مبتدا ایله خبر مرفوعاتدندر.

مُرَفَّه (صـ عر. ث : مرفهه. [«رفود» دن سمف. تفعیل] كچینه‌جكی وهر بر احتیاجی اكمال اولنمش، سعهٔ حاله نائل اولمش، ترفیه اولنمش.

مُرَفَّهاً (حـ. عر. رفاهیتله، كافهٔ لوازم واحتیاجاتی مكمل اولدیغی حالده، بر وجهله صیقندی چكمكسزین : كندیسنك مرفهاً مملكتنه ارسالی امر اولندی؛ وقتیله كچینه‌جكنی تأمین ایدوب شمدی مرفهاً یاشایور.

مِرقات (سذ. عر. [«رقی» دن اسم آلت. — اصلی : مرقاة] باصامق، درجه، نردبان. ذ.

مرقَد (سـذ. عر. جـ : مراقد. [«رقود» دن سم.] ۱. یاته‌جق یر، یاتاق. ذ. ۲. مزار، قبر.

مُرَقَّع (صـ. عر. ث : مرقعه. [«رقعة» دن سمف. تفعیل] یامه یامه اوستنه دیكلمش، یامه‌لی : دلق مرقع = مرائیلرك علامت زهد وتقوی عد ایتدكاری یامه‌لی خرقه.

مُرَقَّعه (سذ. عر. جـ : مرقعات. بر بری اوزرینه یاپیشدیریلوب مقوی كبی اولمش كاغدك اوزرینه یازلمش حسن خط نمونه‌سی، خطاط مشقنامه‌سی: فلان خطاطك برخیلی مرقعاتی موجوددر.

مُرَقَّق (صـ عر. ث : مرققه. [«رقة» دن سمف. تفعیل] اینجلمش، اینجه، رقیق، دقیق : فتحهٔ مرققه = اینجه اوستون.

مُرَقَّم (صـ عر. ث : مرقمه. [«رقم» دن سمف. تفعیل] ۱. ترقیم اولنمش، یازلمش، یازیلی، محرر. ۲. عدده دلالت ایدر بر رقمله اشارت اولنمش، نومروسی وضع اولنمش، نومرولی : كتبخانه‌ده ۲۵۰ رقمیله مرقم بر كتاب واردر.

مَرَقِّم (سذ. عر. م. پوصوله‌نك ابره‌سی.

مَرقوم (صـ سـ عر. ث : مرقومه. جـ : مرقومون. آ : مرقومان. [«رقم» دن سمف.] اسمی یوقاریده محرر، رقم‌زده، مذكور، مزبور، مسفور : اشیای مرقومه؛ مرقوم آشجی؛ نفر مرقوم؛ مرقومدن باشقه كیمسه بوله‌مدق. [انشا لساننده پس پایه اشخاص واشیا حقنده مستعمل اولوب، لسان ادبیده استعمالی پك صوؤقدر.]

مَرك (سـ. فا. [«مردن» فعلندن یاكیلوب میمی مضموم اوقومالی.] اولوم، وفات، ارتحال. ذ.

مَركَب (سذ. عر. جـ : مراكب. [«ركوب» دن سم] ۱. نقل ایچون بینیله‌جك شیء، حیوان وآرابه وسائره كبی. ۲. بالخاصه كمی، سفینه : مراكب بحریه. ۳. تر. اشك، حمار، خر : مركبه بینمك ؛ بیاض مركبلر مشهوردر. [لسانمزده باشلیجه برنجی معنای عربیسندن مأخوذ اولان بو معنا ایله مستعملدر.]

مُرَكَّب (صـ. عر. ث : مركبه. [«ركوب» دن سمف. تفعیل] ایكی ویا زیاده شیئك قاریشمه‌سندن حاصل اولان، متعدد عنصر ویا جزئدن متكون، ساده ودوزاولمیان : جسم مركب؛ اسماء مركبه؛ بوخرج كیرج وقومدن مركبدر. || جهل مركب = كندینی عالم ظن ایدن آدمك جهالتی. || فائض مركب = فائضه‌ده فائض یورتمكدن عبارت مرابحه‌جی فائضی.

مُرَكَّب (سـ. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن مأخوذ] یازی یازمغه مخصوص بویا تركیبی، مداد : سیاه، قرمزی، یشیل مركب. || مركب بالیغی = سوبیه انواعندن ایچنده سیاه بر مایع بولنان و بونی ایستدیكی وقت قویویرمكله اطرافنده‌كی صولری قراراده‌رق كندینی قورتاران بر جنس بالیق كه ینیر. || مركب یالامش = یازوب اوقومش، جاهل دكل.

مُرَكَّبات (سذ. عر. ۱. بر قاچ جزء ویا عنصردن تركیب وتشكیل اولنمش مواد : مركبات كیمیویه. ۲. ایكی ویا زیاده كلمه‌نك برلشمه‌سندن حصوله كلمش لغتلر : مركبات بحثی.

مَركَبجی (سـ. بینك ویوك مركبلری كراجیسی، اشكجی.

مُرَكَّبجی (سـ. یازی یازمغه مخصوص بویا وعلی الخصوص بذر ایسندن عثمانلی یازی مركبی یاپان وصاتان آدم : مركبجی دكانی.

مُرَكَّبلك { س. يازى يازمق ايچون مركب قومغه مخصوص قاب كه ايچنه قلم باتيريلير، حقه، ديويت.

مُرَكَّبلمك { فت. مركب سورمك، مركبله قرارتمق: يازاركن كاغدك كنارلرينى مركبله.

مُرَكَّبلى { ص. مركب سورلمش، مركب طاملامش: اللرى، اثوابى بتون مركبلى.

مَرْكَز { سذ. عر. ج. مراكز. [«ركز» دن سم.] ١. باغلى اولديغى حالده دونه‌رك بر دائره تشكيل ايدن شيئك مربوط بولنديغى ستون ويا ميلك ركز اولنديغى يعنى صاپلانديغى محل. ٢. دائره ويا كره‌نك تام اورته‌سنده كائن نقطه كه محيط دائره‌نك ويا سطح كره‌نك هرنقطه‌سندن مساوى بعد ومسافه‌ده بولنور: مركز دائره؛ مركز ارض. ٣. على الاطلاق اورته، وسط: شهرك مركزى. ٤. بر حكمدار ويا والى و حاكم و سائره‌نك محل اقامتى ومقرى كه حكمى اورادن اطرافه ياييلير: مركز سلطنت؛ مركز خلافت عظما؛ مركز ولايت؛ ناحيه مركزى؛ اردو مركزى. ٥. شعبات وملحقاتى بولنان بر دائره‌نك عمومى اداره‌خانه‌سى، مراجعتگاهى: بوواپور قومپانيه‌سنك، سيغورطه شركتنك مركزى نره‌ده‌در؟ دخان رژيسنك هر ولايتده بر مركزى واردر. ٦. برقصبه‌نك ويا شهرك برمحله وسمتنك امور انضباطيه‌سى مرجعى اولان قره‌غولخانه ويا ضابطه دائره‌سى: كيجه كزن قول شبهه‌لى داعى سرسريلرى مركزه كوتورور؛ مركزه مراجعت ايتمك اقتضا ايتدى. ٧. تر. يول، حال، صورت: سزك‌رأيكز، تحقيقاتكز نه‌مركزده‌در؟ اونك‌ده افاده‌سى بومركزده ايدى. || جرا. مركز ثقلت = برجسمك آغرلغنك وسطى نقطه‌سى‌كه زمينه قائماً بولنورسه جسمك هرطرفنى طوتوب طوره‌بيلير. || ص. مركز اشعهٔ منعكسه = مقعر و پارلاق برجسمه انعكاس ايدوب دونن شعاعلرك هواده برلشدكلرى نقطه‌كه زياده حرارت پيدا ايدوب محرق اولور. || تباعد عن المركز = مركزدن خارجه ميل، فر. Force centrifuge؛ تقرب الى المركز = خارجدن مركزه ميل، فر. Force centripète.

مَرْكَزلَنْديرمَك { فت. مركزه طوپلامق، ملحقات وشعباتك مركز اداره‌يه اولان ارتباطنى آرتديروب مأذونيتلرى دائره‌سنى تحديد ايتمك: ايشلرى بسبتون مركزلنديرمشلردر.

مَرْكَزلَنْمَك { فل. مركزه طوپلانمق، ملحقات و شعباتك دائرهٔ مأذونيتى پك محدود اولمق.

مَرْكَزى { ص. عر. ث: مركزيه. مركزه‌منسوب ومتعلق مركزده واقع: دائرهٔ مركزيه.

مَرْكَزيَّت { سش. عر. [لغت مولده] ١. نقطه‌نك مركزده بولنمسى، مركز اولمه‌سى. ٢. برادارهٔ شعبات و ملحقاتنك دائرهٔ مأذونيتى پك محدود اولمسيله هر ايش ايچون مركزه مراجعته مجبور اولملرى، كافهٔ امورك مركزلنديرلمسى اصولى.

مَركوب { س. عر. مست‌وچديك اوزرينه كييلن صاغرى مشيندن معمول قونديره.

مَركوز { ص. عر. ث: مركوزه. [«ركز» دن سمف.] ١. ديكلمش، صاپلانمش، ركز اولنمش: صوقاغك ايكى طرفنده مركوز غاز ديركلرى؛ اشجار مركوزه. ٢. مج. طبيعى وجبلى اوله‌رق واقع وموجود: طبيعتنده مركوز اولان شجاعت، كرم، حلم.

مَرلانوس { س. [بتا. Merlango] مورينه انواعندن برجنس باليق.

مرلدامق { فل. و:

مرلدانمق { فل. ١. مرمر ايتمك، ياواش وكندى كنديته سويلنمك: بر چوجق كندى كنديته اوينايه‌رق مرلدانوب، مرلدايوب طوريوردى. ٢. خشنود اولمديغى حالده آچيقدن بر شيء سويلميوب‌ده كندى كنديته سويلنمك، خوردانمق: آرقداشلرى ممنون اولوب تشكر ايتدكلرى حالده كنديسى مرلدانه‌رق كيتدى؛ آرتق سن‌ده مرلدايوب طورما.

مرلدى { س. ١. مرمر ايدوب ياواش سويله: صباحلين طيشاريدن بر مرلدى ايشيتدم. ٢. خشنودسزلقله كندى كنديته سويله، خوردانمه: برآز مرلدى ايتديسه‌ده نهايت راضى اولدى.

مَرلَنگیج { س. برجنس چیتلنبیك آغاجی و میوه‌سی.

مَرماخور { یا مرماهور. س. یاربوز نوعندن بر اوت، قوجه یاربوز.

مَرَمَّت { سڤ. عر. [تر. زبانزدی: مرامت] ﺑا: مرامت.

مَرمَر { س. [یو. Μάρμαρον دن مأخوذ اولوب عربیده ده مستعملدر.] ١. بیاض ورنكلیسی و خاره‌لیسی بولنان معروف نفیس طاش، رخام، خارا: مرمردن ستون، هیكل. ٢. بیاض و اینجه بر جنس بز: برطوب مرمر؛ مرمر شاهی = بوبزك برجنس مخصوصی. || صو مرمری = آلچی. || مرمركیرجی = مرمر طاشندن معمول نفیس ویك بیاض كیرج كه صیوه‌نك اوست طبقه‌سنی تشكیله یارار. = ص. تر. مرمردن معمول: مرمر ستون؛ مرمر نردبان.

مَرمَرلِك { س. مرمر دوشه‌لی نردبان آلتی و قپو ایچی: سفره‌یی مرمرلكده قورمشلردی.

مَرمَره { سخ. م. ١. استانبولك غرب جنوبیسنده واقع برآطه اولوب مرمر اوجاقلری بولنمق مناسبتیله بویله تسمیه اولنمشدر. ٢. بوآطه‌نك بولندیغی دكیزكه شرقاً استانبول بوغازندن قره دكیزله وغرباً قلعهٔ سلطانیه بوغازندن آق دكیزله اختلاط ایدوب بو ایكی بوغاز آره‌سنده وروم‌ایلی ایله آناطولی بیننده ممتد اولور.

مَرموز { ص. عر. ﺫ: مرموزه. [«رمز» دن سمف.] آچیقدن بیان اولنیوب رمز و اشارتله افهام اولنان، ایما ایدیلن: معانیٔ مرموزه.

مَرموزات { سڤ. جـ. عر. رمز واشارتله افهام وایما اولنان شیئلر: اسكی مصریلرك هیروغلیف تعبیر اولنان خطلری بر طاقم مرموزاتدن عبارت ایدی.

مَرمی { سذ. عر. جـ: مرمیات. [«رمی» دن سمف. اصلی: مرموی] ع. اسلحهٔ ناریه ایله آتیلان دانه، قورشون وكله وسائره: مرمینك هواده چیزدیكی قوس؛ دشمنك مرمیاتی واصل اوله‌میوردی.

مَروارید { س. فا. اینجی، در، لؤلؤ.

مُرُوَّت { سڤ. عر. [«مرء» دن سمص.] ١. مردلك، یكیتلك. ٢. مرد وبحق انسان اولانه یاقیشیر خصلت وفضیلت، انسانیت: ابراز آثار مروت. ٣. تر. برآدمك وعلی‌الخصوص اولادك یتیشوب تأهل ایتمك واولاد باباسی اولمق كبی مسرتلره نائل اولمسی و ابوینك بوندن حاصل اولان بختیارلغی: اولا. دكزك عائله‌سنی چكیورسكز لكن ان‌شاءالله مروتلرینی كوروسكز؛ شمدی توروننلركزی مكتبه باشلاتیورسكز نه مروت! || بی‌مروت = انسانیتسز، لئیم.

مُرُوَّتسِز { ص. انسانیتسز، بی مروت، لئیم.

مُرُوَّتسِزلِك { س. انسانیتسزلك.

مُرُوَّتلی { ص. انسانیتلی، مروتمند، كریم.

مُرُوَّتمَند { ص. فا. مروتلی، انسانیتلی، كریم.

مُروج { سذ. جـ. عر. فد: مرج. ﺑا: مرج.

مُرَوِّج { ص. عر. ﺫ: مروجه. [«رواج» دن سف. تفعیل] ١. كچیرن، رواج قزاندیران. ٢. مجـ. یورودن، نفوذ قزاندیران، اعتبار ویرن، تقویه و انفاذ ایلین: او دائما سزك مروج افكاركزدر = افكاركزی التزام وتقویه ایدر.

مِروَحه { سڤ. عر. [«ریح» دن اسم آلت] یلپازه.

مُرور { سذ. عر. ١. كچمه، بر محلك برطرفندن كیروب او برطرفندن چیقمه، كذر: كاروان بورادن مرور ایدر؛ اكلمش اراضی ایچندن مرور وعبور ممنوعدر. ٢. كچمه، كیتمه، منقضی اولمه: مرور ایدن آی = كچن آی؛ بو سندك وعده‌سی مرور ایتدی؛ مرور زمانله = وقت كچدكجه، كیت كیده: انسان مرور زمانله هرشیئه آلیشیر. || مرور تذكره‌سی = یول تذكره‌سی، حدوددن ودربندلردن سربست كچلمك اوزره اثنای سیاحتده حكومتدن آلنان تذكره. || عمـ. مرور زمان = آره‌دن برمدت معینهٔ قانونیه كچمه‌سی كه دعوانك مسموع اولامسنی موجبدر.

مُرَور { یا مؤرور س. معروف بر جنس كوچك آغاج كه ویردیكی دانه دانه بیاض چیچكلر قوریدیلوب خاشلانمغله نزله ایچون و ماین اوله‌رق صویی

ایچیلیر : مرور آغاجی ؛ مرور چیچکی .

مُرُوریّه { سث. عر. ۱. مرور تذکرهسی ، یول تذکرهسی . ۲. بر یردن کچیایرکن اشخاص واشیان آلنان رسم، کچمه حقی : غلطه ایله استانبول آرهسندهکی کوپریده مروریه آلنیر؛ اخراج اولنان قویونلردن کمرکده مروریه رسمی آلیرلر.

مَروی { صه. عر. ث: مرویه. [«دواية» دن سمف.] نقل وروایت اولنان، منقول : فلان ایشك شویله اولدیغی ویا اولهجغی

مَرّه { سث. عر. جه: مرات. کره، دفعه، کز : مرةً بعد اخری = بربرینی متعاقب بر قاچ دفعه؛ مراتله = دفعاتله، مکرراً.

مَرهَم { سذ. عر. جه: مراهم. ۱. یارهلره وآغریان یرلره سورلمك اوزره ویریلان یاغلی ویاری طوکش قوامنده علاج: یارهیه مرهم سورمك؛ مرهم قوللانمق. ۲. مجه. آجی وشدتی کچیروب یومشادهجق شیء ، بادیء تسلی اولهجق سبب : مرهم دل.

مَرهوب { صه. عر. ث: مرهوبه. [«رهب» دن سمف.] قورقودان، قورقویی موجب، مدهش، مخوف. ث. [ظن اولندیغی کبی قورقمش وقورقودلمش معناسنه کلمز.]

مَرهون { صه. عر. ث: مرهونه. [«رهن» دن سمف.] ۱. رهنه قونمش، ترهین اولنمش : او مجوهرات، اونك چفتلکی مرهوندر. ۲. مجه. دوچار، اسیر، باغلی : مرهون فراش.

مِرّیخ { سذ. عر. شمسك اطرافندهکی سیاراتك بشنجیسی اولوب، قان کبی قرمزی کورنمکله امم قدیمه حرب الهی اتخاذ ایتمشلردی؛ فا. بهرام.

مَرید { صه. عر. [«مرادة» دن صشه.] عصیان و سرکشلکده عناد واصرار ایدن.

مُرید { سذ. عر. جه. فا: مریدان. [«رود» دن سف. افعال] طریقده برشیخ ومرشده انتساب ایدهرك کندیسندن اصول ومراسم طریقی وحقایق تصوفی اوکرنن آدم، شاکرد، تلمیذ : کندیسی برمرد عارف اولمغله پك چوق مریدانی واردر.

مُریدانه { صه. حه. فا. مریده یاقیشیر حال وصورتده : اطاعت مریدانه؛ کندیسی مریدانه حرکت ایدیور.

مَریض { صه. عر. ث: مریضه. [«مرض» دن صشه.] خسته، علیل، کیفسز : انسان مریض اولمازدن صحتنه باقلیدر. == سذ. عر. جه: مرضا، خسته آدم : مریضلره مخصوص آرابه.

مَریَم { سخذ. حضرت عیسی (عم)ی تولید ایدن خیرالنساء : حضرت مریم؛ عیسی بن مریم. || مریم آنا = خرستیانلق نقطهٔ نظرندن حضرت مریم ومشار الیها ایله طفل حالنده حضرت عیسانك رسمی که خرستیانلر اولرنده دائمی صورتده اوکنه قندیل یاقارلر : اوطهسنك بر کوشهسنده بر مریم آنا وار ایدی. یتا. Madonna. || مریم بلسنکی = طبده مستعمل برجنس آغاج.

مَریَمیّه { سث. عر. نبا. آطه چایی.

مَرئی { صه. عر. ث: مرئیه. [«رؤیت» دن سمف.] کوزله کورینن، قابل رؤیت؛ کوزله مرئی اولمیهجق قدر کوچك حیوانلر واردر. || غیرمرئی = کوزله کورینهمز : حوینات غیر مرئیه.

مَرئیّات { سث. جه. عر. کوزله کورینور شیئلر.

مِز { ك. [میمك کسرهسی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور] ضمیر اضافینك جمع متکلمی اولوب مفردی (م) در، بزم : پدرمز، بابامز، برادرمزه، قارداشمزك. — اسم مصدر ده الحاق اولنور : اوقومهمز، بللهمز اقتضا ایدر.

مَز { وماز. مضارعك غائب ومخاطب صیغهلرنده ادات نفی ایله ادات مضارعندن مرکبدر: کلمز، کلمزلر، کلمزسك، کلمزسکز؛ یازماز، یازمازلر، یازمازسك، یازمازسکز. — اسکی شیوهده بعضاً متکلم صیغهلرنده دخی قوللانیلوب مثلا : کلمزم، کلمزز؛ یازمازم، یازمازز دینلیر.

مِزاج { سذ. عر. جه: امزجه. [«مزج» دن] ۱. بدن انسانده اخلاطك برنسبت اوزره قاریشمهسندن متولد ظن اولنان حال واستعداد طبیعی : مزاج دموی، مزاج لنفوی، مزاج

صفروی؛ امزجۂ بشریه؛ دموی المزاج. ۲. خوی، طبیعت: حدید المزاج. ۳. صحت، بدنك صحت و علت نقطۂ نظرندن بولندیغی حال: مزاج عالیکز ناصلدر؛ تصحیح مزاج، نامزاج = کیفسز، خسته. ٤. فکر، روش مزاجه خدمت ایدر بر آدمدر.

مِزاجسز { ص. کیفسز، نامزاج.

مِزاجسزلق { س. کیفسزلك، نامزاجلق.

مِزاجگیر { ص. فا. مزاجه وکیفه موافق، کیفه خدمت ایدر.

مِزاجگیرلك { س. مزاج وکیفه کوره سوز سویلین وحرکت ایدن آدمك حالی.

مِزاجلی { ص. بردرلو مزاج وخلق وطبیعتی اولان: حدید مزاجلی؛ چوجق مزاجلی آدم.

مُزاح { سذ. عر. [بونی میمك کسریله قوللانیورسه‌ق‌ده اوصورتی مفاعله بابندن مصدر ثانی‌اولوب مشارکت بیان ایدر.] شاقه، لطیفه، اکلنجه: طبیعتی مزاحه مائلدر.

مَزاحِم { زحمتلر معناسیله اقتلر. مزده محرر ایسه‌ده، عربیده بویله برلغت یوقدر.

مُزاحَمه { سذ. عر. [«زحم» دن مصـ. مفاعله] بربرینی ایتوب صیقشدیره‌رق هجوم ایتمه، تزاحم، ازدحام.

مَزاد { س. [عر. «مزاید» دن غلط] بر مال و ملکك دلال واسطه‌سیله اك زیاده ویره‌نه ویرلمك اوزره صاتیشه چیقارلمسی: اشیاسنی مزده چیقاردیلر؛ اوچفتلك مزادده‌در؛ بو آیینه‌یی مزاددن آلدم؛ خراج مزاد = بو صورتله مال صاتانك دلاللرك نداسی؛ مزاد مالی = مزاددن آلنمش کبی صوقاقلرده سپتلر ایچنده صاتیلان اوفاق تفك اوجوز مال.

مَزار { سذ. عر. [«زیارة» دن سمـ.] ۱. زیارت محلی. عزیز بر ذاتك زیارت اولنان قبری. ۲. تر. عادتا قبر، سین، لحد؛ مزار طاشی = مزارك اوزرینه دیکیلن یازیلی طاش. || مزار قاچقینی = قدید حالنده بولنان پك‌لاغر آدم.

مَزارجی { س. مزار قازان آدم.

مَزارجیلق { س. مزار قازان آدمك صنعتی.

مَزارِستان { س. فا. دفن موتی ایچون مزار قازیلان یر، مزارلری حاوی محل، مزارلق، مقبره: دیوارله محاط بر مزارستان.

مَزارِع { سذ. جـ. عر. فد: مزرعه. با: مزرعه.

مَزارلق { س. مزارلری حاوی محل، مزارستان، مقبره.

مَزامیر { سذ. جـ. عر. فد: مزماز ومزمور. با: مزمار، مزمور.

مَزایا { سذ. جـ. عر. فد: مزیت. با: مزیت.

مُزایَده { سذ. عر. [«زیادة» دن مصـ. مفاعله] بر مال وملکك اك زیاده ویرنه ویرلمك اوزره دلال الیله صاتلمه‌سی، واردات دولتدن برقسمنك اك زیاده ویرنه احاله اولنمق اوزره اعلانی: مالی مزایده‌یه قویدیلر؛ اعشار مزایده‌سی. متـالی: مناقصه.

مَزبَله { سذ. عر. [«زبل» دن سمـ.] سوپروندیری، سوپروندیلك. [مزبلهلك دیمه‌ملی.]

مَزبور { ص. عر. ث: مزبوره. [«زبر» دن سمف.] ذکری کچمش، اسمی یوقاریده یازلمش، مذکور، سالف‌الذکر، مرقوم: شخص مزبور؛ مبالغ مزبوره.

مَزج { سذ. عر. قاریشدیرمه، قاتمه: ایکی جنس تخمی مزج ایتمك.

مُزَخرَف { ص. عر. ث: مزخرفه. [«زخرف» دن سمف] یالانجی یالدیزلی وپارلاق ساخته بویالرله ملون ومزین.

مُزَخرَفات { سذ. جـ. عر. ۱. پارلاق و ساخته بویالر وسوسلر: عباره‌یی مزخرفاته بوغمش. ۲. تر. پیسلك، مرداراق، سوپروندی.

مُزد { س. فا. اجرت، قارشیلق. مکافاة. ز.

مُزداد { ص. عر. ث: مزداده. [«زیادة» دن سمـ. افتعال] آرتمش، چوغالمش، زیاده‌لشمش: الله مزداد ایلیه.

مُزدَحِم { ص. عر. ث: مزدحمه. [«زحم» دن سف. افتعال] غلبه‌لکلی، بریکوب صیقشمش، پك صیق بیغلمش: بر جماعت مزدحمه. ز.

مِزراق { سذ. عر. جـ: مزاریق. اوزون صاپلی واوجی سیوری دمیرلی معروف حرب آلتی، قارغی، نیزه.

مزراقلی { صف. مزراقله مسلح (عسکر)، قارغیلی، نیزه دار: مزراقلی سواری آلایی.

مزرعه { سذ. عر. جمع: مزارع. [«زرع» دن سم. — عربیده رانك حرکات ثلثه سیله لغتدر.] تارله.

مزرکش { صف. عر. ث: مزرکشه. [فا. «زرکش» دن معرب] صرمه ایله ایشلنمش، صرمه‌لی.

مزروع { صف. عر. ث: مزروعه. [«زرع» دن سمف.] اکلمش، چفت سوریلوب تخم صاچلمش: مزروع یرلر؛ اراضیء مزروعه.

مزروعات { سذ. جمع. عر. اکیلوب بیتمش تخملر، اکینلر: بو سنه مزروعات پك ایيدر؛ بویاغمور مزروعاتی احیا ایتدی.

مزعج { صف. عر. ث: مزعجه. [«زعج» دن سف. افعال] اوصاندیران، راحتسز ایدن، راحتسزلغی موجب: پك مزعج بر سس؛ بر طاقم ابرامات مزعجه‌ده بولندی.

مزق { سذ. عر. ییرتمه، یارمه، شق وچاك ایتمه. ن.

مزکا { یا مزکی. صف. عر. [«زکوة» دن سمف. تفعیل] ۱. صاف و خالص حالنه قونمش. ن. ۲. تزکیه اولنمش، حال و شانی صوریلوب حسن حالی تحقیق اولنمش (شاهد ویا جنازه). ۳. زکاتی ویرلمش (مال): مال مزکا.

مزکی { صف. عر. ث: مزکیه. [«زکوة»دن سف. تفعیل] ۱. تزکیه ایدن، صاف وخالص حالنه قویان. ۲. جنازه‌نك باشنده متوفانك حال وشاننی جماعتدن صوروب تزکیه ایدن. ۳. شاهدلرك احوالنی تحقیق ایدوب شهادتلری قبول اولنه بیله‌جك حالده بولندقلرینی اثبات ایدن.

مزلقه { سذ. عر. [«زلق»دن سم.] ۱. آیاق قایه‌جق یر. ۲. مج. سهو وخطایه دوشمکی موجب ایش وحال. ن.

مزمار { سذ. عر. جمع: مزامیر. ۱. دودوك، قوال، نای. ۲. زبور سوره‌لرینك بهری: مزامیر داود (عم). ۳. تش. بوغازده‌کی نفس یولی، خنجره.

مزمز { یا میزمیز. صف. ایش بجره‌مز وبرشیئی قطعیاً افاده ایده‌مز، عاجز، مسکین، بجریکسز: پك مزمز برآدمدر.

مزمزلق { سذ. بجریکسزلك، مسکینلك، عجز: بو آدمك مزمزلغی انسانی صیقار.

مزمن { صف. عر. ث: مزمنه. [«زمان»دن سف. افعال] ط. اسکیمش، اوستندن زمان کچمش، اسکیمکله یراشمش (خسته‌لق): مرض مزمن؛ امراض مزمنه. فر. Chronique.

مزمور { سذ. عر. جمع: مزامیر. ۱. قوال ایله تغنی اولنان نغمه والحی. ۲. حضرت داود (عم)ك تغنی ایلدیکی زبور سوره‌لرینك بهری: مزامیرداود (عم). یا: مزمار.

مزوا { یا مزوی. صف. عر. ث: مزواة. [«زاویه»دن سمف. تفعیل] کوشه‌لی، کوشه وزاویه حال و صورتنده اولان. = سذ. کوشه، زاویه: اوعرصه‌نك برمزواسی واردر.

مزور { صف. عر. ث: مزوره. [«زور»دن سف. تفعیل] یالانجی، ساخته‌کار، یالاندن سند و سائره اویدیران، طولاندیریجی، تزویراتله طولاب چویرن، تزویراتجی: مزور بر آدمدر.

مزورانه { صف. ح. فا. یالانجیلقله، طولاندیریجیلقله، تزویراتله: برطاقم اغفالات مزورانه ایله.

مزورلك { سذ. یالانجیلق، ساخته‌کارلق، طولاندیریجیلق.

مزه { سذ. فا. ۱. لذت، ذوق، طات. ۲. عشرت آره‌سنده ییلن چرز: مزه طباغی، تپسیسی، طاقی. ۳. مج. اکلنجه، استهزا. || بی‌مزه = طاتسز، لذتسز.

مزه‌لنمك { فل. اکلنمك، استهزا ایتمك.

مزیت { سذ. عر. جمع: مزایا. بر شخص ویا شیئك امثالندن ایلری اولمه‌سنی موجب خاصه، فضیلت، رجحان، فضل، اوستونلك: بوآدمك، بوماکینه‌نك مزیتی نه‌در؟ بونده نه‌مزیت واردر؟ ادبیاتك مزایاسنه واقف دکلدر.

مزیت { سذ. اتی لذیذ بر جنس بالیق.

مِزیتره ١ { س. [ر.] اور پنیرینك تازه‌سی.

مَزید { سذ. عر. [« زیادة » دن مص. میمی] آرتمه، چوغالمه. = ص. عر. ث : مزیده. [« زیاده » دن سمف. اصلی : مزیود] آرتمش، بیومش، چوغالمش. || د. [صرف‌عربیده] مزید فیه = حروف اصلیه‌سی اوزرینه حرف آرتمغله بناسی دکیشدیرلمش (فعل) : ثلاثیٔ مزید فیه؛ رباعیٔ مزید فیه. مقابلی : مجرد.

مُزیل { ص. عر. ث : مزیله. [« زوال » دن سف. افعال] ازاله ایدن، یوق ایلین. ذ.

مُزَیَّن { ص. عر. ث : مزینه. [« زینة » دن سمف. تفعیل] بزنمش، سوسلنمش، طونانمش، زینتلی : مزین بر او، برباغچه.

مُژده { س. فا. ١. مسروریتی موجب خبر، بشارت، ایی خبر : بونم ایچون بر مژده‌در؛ سزه‌مژده! ایستدیککز اولدی. ٢. ایی بر خبر کتیرنه ویریلان بخشش : ویردیکم خبر ایچون مژده ایسترم.

مُژده‌جی { س. ایی برخبر ومثلا بکلنیلان برذاتك قدومی خبرینی ویرن، بشیر : اوکدن مژده‌جی کوندردی.

مُژده‌رَس { ص. س. فا. و :

مُژده‌رَسان { ص. س. فا. ایی بر خبر تبلیغ ایدن، بشارت ویرن، بشیر، مژده‌جی.

مُژده‌لك { س. [زبانزدی : موشتلق] بر ایی خبر کتیرن آدمه ویریلان بخشش.

مُژگان { س. ج. فا. [فد. مژه‌دن زیاده‌مستعملدر] کرپیك، اجفان.

مُژه { س. فا. ج : مژگان. کرپیك، جفن.

مَسّ { سذ. عر. ١. طوقنمه، دکمه، تماس، لمس : بدننه ارکك الی مس ایتمه‌مشدر. ٢. واقع اولمه، وقوع بولمه : حاجت مس ایتمك = احتیاج واقع اولمق.

مَساء { سذ. عر. آقشام : صبح ومسا = صباح آقشام.

مُسابقت { سذ. عر. و :

مُسابقه { سذ. عر. [«سبق» دن مص. مفاعله] بربرینی کچمکه وبربرندن ایلری اولمغه چالیشمه، یاریش، رقابت : اهالی اعانه ویرمه‌ده مسابقته قالقیشدیلر؛ بینلرنده مسابقه وقوع بولدی.

مَساجِد { سذ. ج. عر. فد : مسجد. با : مسجد.

مَسّاح { سذ. عر. [«ساحة» دن سمبـ.] اراضی اولچن مهندس.

مِساحَه { با : مساحت. سذ. عر. [میمك فتحیله غلطدر] ١. اراضینك علم هندسه ایله اولچلمه‌سی، عرصه وتارله وخانه وسائره‌یی بالهندسه اولچمه : عرصه‌یی مساحه ایدوب درت بولوکه تقسیم ایتدیلر. ٢. اراضی وسائره‌نك اولچلمه‌سی فنی، هندسه‌نك بوندن بحث ایدن قسمی : فن مساحه پك لزوملی برفندر. ٣. برعرصه وسائره‌نك اولچیسی، مقداری؛ مساحهٔ سطحیه = بر جسمك سطحنك مقدار وسعتی : فلان ولایتك مساحهٔ سطحیه‌سی شوقدر مربع کیلومتره‌در. || مساحه‌زنجیری = اراضی‌یی اولچمه‌ده مستعمل یوز قدم طولنده مقیاسلی زنجیر.

مَسارّ { سذ. ج. عر. فد : مسرت. با : مسرت. [لسانمزده اکثریا مفرد کبی و مسرت معناسیله قوللانیلیور.]

مُسارَعت { سذ. عر. [«سرعة» دن مص. مفاعله] اصل معنای عربیسی قوشمه یاریشی اولدیغی حالده، لسانمزده مطلقا سرعت وسرعتله تشبث وابتدار معناسیله قوللانیلیور : تقدیم جوابنامه‌یه مسارعت قلندی.

مَساطِر { سذ. ج. عر. فد : مسطر. با : مسطر.

مُساعِد { ص. عر. ث : مساعده. [«سعود» دن سف. مفاعله] ١. یاردیم ایدن، معاونتده بولنان : مجلس اعضاسندن بری بکا مساعد بولندی. ٢. مساعده ایدن، بر شیئی ممکن وقابل حالنه قویان : اقتدار مالیسی آرابه‌قوللانمه‌سنه مساعددکلدر؛ صحتم مساعد اوله ایدی آوه چیقه‌جقدم. || نامساعد، غیر مساعد = برایشی ناقابل ویا مشکل حاله قویان : بو اراضی کوزل برباغچه یاپمغه نامساعد، غیرمساعددر.

مُساعَده { سذ. عر. [«سعود» دن مص. مفاعله] ١. یاردیم، معاونت : کندیسنه زمان مساعده ایتدی. ٢. اذن،

مأذونیت، مانع اولمیوب سربستَ براقمه : مساعده ایدرسه‌کز کزمکه کیده جکز؛ بن مساعده کزله کیدیورم؛ وقت مساعده ایتمیور.

مَساعی { سـذ. جـ. عر. [فد. مسعی ومسعاة لسانمزده مستعمل دکلدر.] چالیشمه‌لر، سعیلر، جهدلر، چبالامه‌لر : ابراز مساعی ایتدی؛ مساعیء طاقت‌فرساسنك ثمره‌سیدر.

مَساغ { سذ. عر. [«سوغ» دن مصـ. میمی] جواز، اباحه، عدم ممنوعیت، مساعده : بو ایشـده مساغ شرعی واردر، یوقدر.

مُساغ { صـ. عر. [«سوغ» دن سمف. افعال] تجویزاولنمش، غیرممنوع، مباح : بو ایش شرعاً مساغدر. [بونك لغت آنفه کبی میمك فتحیله استعمالی غلطدر.]

مُسافِر { صـ. سذ. عر. جـ : مسافرین. [«سفر»دن سف. مفاعله] ١. سفر وسیاحت ایلین، یولجی، سیاح : بر وبحرده بولنان مسافرین اسلام ایچون دعا ایتمك. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده نادرالاستعمال اولوب، بالمناسبه معانیء آتیه‌یی آلمشدر :] ٢. اثنای راهده برینك اوینه قونان، قونوق، ضیف، مهمان : آناطولی کویلرینك مسافر قبولنه مخصوص مشترك اوطه‌لری واردر؛ مسافر قبول ایدرمیسکز؟ ٣. زیارت ایچون ویا قونیشمق ایچون برینك اوینه کیدن، او آدملرندن اولمیوب خارجدن وموقتاً کلمش آدم : اوطه‌ده مسافر واردر؛ بن مسافر دکلم اوآدمی‌یم؛ مسافر یتاغی. ٤. کوزه عارض اولان لکه : کوزنده مسافر پیدا اولدی. || مسافر اولمق = قونمق، مهمان اولمق : اوچ کون بزه مسافر اولدی.

مُسافَرَت { سذ. عر. [«سفر»دن مصـ. مفاعله] ١. یولجیلق، سیاحت. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده نادرالاستعمالدر.] ٢. مسافرلك، مهمانلق : اوچ کون مسافرتده قالدق.

مُسافِرخانه { سـ. فا. ١. یولجیلرك قونمه‌سنه مخصوص بنا، آلافرانغه منتظم واسباب استراحتی مکمل خان، هوتل، لوقنطه : آوروپاده مسافرخانه‌لرك انواعی واردر. ٢. مهمان قبول واقامتنه مخصوص دائره.

مُسافِرلك { سـ. ١. قونوقلق، مهمانلق، باشقه‌سنك اوینه قونان یولجی و بیانجینك حالی : مسافرلك بر کیجه ایکی کیجه اولور. ٢. زیارته کیدیش، زیارت، ویزیته : مسافرلکه کیتدیلر؛ کیجه مسافرلکنی هیچ سومم.

مَسافه { سذ. عر. جـ : مسافات. ایکی محل آره‌سنده‌کی اوزاقلق، بعد : بروسه ایله قونیه آره‌سنده‌کی مسافه نه قدردر؛ آره‌مزده خیلی مسافه وار ایدی. || قطع مسافه ایتمك = یول آلوب یاقلاشمق، تقرب ایتمك.

مَساکِن { سـذ. جـ. عر. فد : مسکن. با : مسکن.

مَساکین { سـذ. جـ. عر. فد : مسکین. با : مسکین.

مَسالِك { سـذ. جـ. عر. فد : مسلك. با : مسلك.

مُسالَمَت { سذ. عر. [«سلم»دن مصـ. مفاعله] ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده‌کی صلح وباریشیقلق : قونشولریله صلح و مسالمت اوزره یاشایور.

مَسأله { سذ. عر. با : مسئله.

مَسامّ { سذ. جـ. عر. جمع الجمع : مسامات. فد. مسمه. با. مسمه.

مَسامّات { سذ. جـ. عر. با : مسمه.

مُسامَحه { سذ. عر. [«سماحة»دن مصـ. مفاعله] ١. کورمزلکه کلمه، آلدیرمامه، بر قباحتلی‌یه قارشی شدت کوسترمیوب کچیویرمه : قوماندان معیتنك سؤ حرکاتنه نظر مسامحه ایله باقاملیدر. ٢. اهمال، تکاسل، عدم دقت : بوضرر اونك تجارتده‌کی اثر مسامحه‌سیدر.

مُسامَحه‌جی { صـ. ١. کورمزلکه کلن، آلدیرمیان، قباحتلی‌یه قارشی شدت کوسترمیوب ملایمتله معامله ایدن. ٢. اهمالجی، کوشك، دقتسز، ایشه اهمیت ویرمین : پك مسامحه‌جی بر آدمدر.

مُسامَحه‌کار { صـ. فا. مسامحه‌جی، آلدیرمیان، اهمالجی، متکاسل.

مُسامَحه‌کارانه { صـ. حـ. فا. [مسامحه واهمال ایله، آلدیرمیه‌رق : معاملهٔ

مسامحه‌کارانه؛ حقنده مسامحه‌کارانه معامله ایتدی .

مُسامَره { سژ. عر. جـ : مسامرات . [« سمر » دن مصـ. مفاعله] کیجه طوپلانوب قونیشمه، کیجه صحبت ومذاکره‌سی.

مَسامِع { سـذ. جـ. عر. فـد : مسمع. با : مسمع .

مَسامیر { سـذ. جـ. عر. فـد : مسمار . با : مسمار .

مَساند { سـذ . جـ . عر. فـد : مسند. با : مسند .

مُساواة { سژ. عر. [« سوی » دن مصـ. مفاعله . — مفرد اولدیغیچون اوزون «ت» ایله یازلاملیدر.] برحال و درجه‌ده اولمه ، برابرلك، فرقسزلق، برینك دیکرندن امتیازی و باشقه‌لرینه تفوق اولمامه : شاکردان بیننده مساواة تامه بولنملی .

مُساوی { ص. عر. ؤ : مساویه. [« سوی » دن سف. مفاعله] دیکریله بر حال و درجه‌ده اولان، برابر، همتا، فرقسز : بو ایکی خانه قیمتجه، وسعتجه، ارتفاعجه مساویدر . == سـذ. عر. ر. ایکی رقم ویا مقدارك مساوی اولدیغنه دلالت ایدن (=) اشارتی : ۹ — ۳ = ۶ طقوز ناقص اوچ مساوی آلتی.

مَساوی { سژ. جـ. عر. [فـد. « مسائة » لسانمزده بك مستعمل دکلدر.] کوتیلکلر، کوتی حاللر، فناقلر، سیئات، محسنات مقابلی : اونك مساویسی قابل تعداد دکلدر.

مُساهَله { سژ. عر. [« سهل » دن مصـ. مفاعله] هرایشده قولایلق ویومشاقلق کوستروب صیقی وشدت کوسترمه‌مه. ز.

مُسایَفه { سژ. عر. [« سیف » دن مصـ. مفاعله] قلیجله اورشمه، بربرینه قارشی قلیج چکمه. ز.

مَسائِل { سژ. جـ. عر. فـد : مسئله. با : مسئله .

مِسبار { سـذ. عر. جـ : مسابیر. [« سبر » دن اسم آلت] جرا. یاره‌لری یوقلامغه مخصوص جراح میلی، سونده .

مُسَبِّب { ص. عر. ؤ : مسببه. [« سبب » دن سف. تفعیل] ۱. سبب ووسیله اولان، ایجاب ایتدیرن : هب بومشکلاتك مسببی اوآدمدر. ۲. قوران، وجوده کتیرن، ایجاد ایدن، ترتیب و تشکیل ایلاین : بواکلنجه‌نك مسببی کیمدر. || مسبب حقیقی، مسبب الاسباب = حق تعالی حضرتلری .

مُسَبَّب { ص. عر. ؤ : مسببه. [« سبب » دن سمف. تفعیل] سببیب ویریلوب وجوده کتیرلمش اولان. ز.

مُسَبَّع { ص. عر. ؤ : مسبعه . [« سبع » دن سمف. تفعیل] ۱. یدی جزءدن مرکب ویایدی شیئی حاوی، یدیلی. ۲. یدی قات، یدی ایله ضرب اولنمش. ۳. ر. یدی ضلع و زاویه‌سی اولان، یدی کوشه‌لی : شکل مسبع. == سـذ. عر. ۱. ر. یدی کوشه‌لی شکل : بر مسبع چیزدی. ۲. د. یدی مصراعدن مرکب قطعه.

مَسبوق { ص. عر. ؤ : مسبوقه . [« سبق » دن سمف.] ۱. کچلمش، باشقه‌لری ایلریلیوب کچمکله کریده قالمش، آرقه‌ده براغلمش. ۲. اوکنده بولنان، اوندن اول کچمش : مسبوق الامثال = مثللری کچمش، امثالی تقدم ایتمش. [بومعنا ایله یالکز مسبوق دخی قوللانیلیر.] || غیر مسبوق = مثلی کچمه‌مش، کورلمه‌مش، نوظهور .

مَسبوك { ص. عر. ؤ : مسبوکه . [« سبك » دن سمف.] قالبه دوکلمش : معادن مسبوکه .

مَست { ص. فا. جـ : مستان . سرخوش، سکران، اسروك، کیف . || بدمست = کورلدی ایدن سرخوش، بولاشیق سرخوش . || سرمست = سرخوشلقدن باشی آغرلاشمش .

مَست { سـ. [فا. « مس » دن] مسح قبول ایدر یومشاق آیاق قابی که اوستنه قوندره ویا پاپوچ کییلیر، یکپاره لاپچین. سرحدلی مست = یاندن قوپچه‌لیسی. || دوه مستی = دوه‌نك آیاغنك دریسی .

مُستَأجِر { ص. سـ. عر. ؤ : مستأجره. [« اجر » دن سف. استفعال] بر شیئی کرا ایله طوتان، بر اوده کرا ایله اوتوران، کراجی : بو اوك مستأجری کیمدر ؟

مُستَأجَراً { حـ. عر. کراجی اولهرق، کرا ایله : فلان اوده مستأجراً اقامت ایدن .

مُستَأذِن { ص. عر. [« اذن » دن سف. استفعال] اذن و

مساعده ایستین، طنیشوب رخصت طلب ایدن. ذ.

مُستَأمِن { ص. عر. ذ: مستأمنه. [«امن» دن سف. استفعال] استیمان ایدن، جانی قورتارمق شرطیله تسلیم اولان.

مُستَأمَن { ص. عر. ذ: مستأمنه. [«امن» دن سمف. استفعال] ١. کندیسنه امان ویرلمش اولان. ٢. بر دولت اجنبیه‌نك اولکه‌سنده اقامت ایدن. [بو ایکنجی معنا ایله الیوم استعمال اولنمیور.]

مَستان { ص. [فا. «مستانه» دن] صاورروق.

مُستَأنِس { ص. عر. ذ: مستأنسه. [«انس» دن سف. استفعال] وحشیلکی کیدوب الیشمش اولان، استیناس ایتمش، الیشدیرلمش: حیوانات مستأنسه.

مُستَأنِف { ص. س. عر. ذ: مستأنفه [«انف» دن سف استفعال] حق. بدایة کورلمش بر دعوانك حکمنه راضی اولمیوب استینافاً کورله‌سنی استدعا ایله محکمهٔ استینافه مراجعت ایدن آدم.

مُستَأنَفٌ عَلَیه { ص. س. عر. ذ: مستأنف علیها. حق. علیهنده استیناف دعوی اولنان، خصمی محکمهٔ استینافه مراجعت ایدن.

مَستانه { ص. ح. فا. سرخوشه لایق بر صورتده، سرخوشجه‌سنه: بر روش مستانه ایله؛ مستانه نعره آتیوردی ‖ چشم مستانه = مخمور کوز.

مُستَبان { ص. عر. [«بیان» دن سمف. استفعال] ظاهر، عیان، میدانده اولان، واضح، شبهه براقمیه‌جق صورتده آکلاشیلان: مواد معروضه‌دن مستبان اولدیغی اوزره.

مُستَبدَل { ص. عر. ذ: مستبدله [«بدل» دن سمف. استفعال] دکیشدیرلمش: افراد مستبدله.

مُستَبعَد { ص. عر. ذ: مستبعده [«بعد» دن سمف. استفعال] احتمال ویرلمین، بعید کورلن.

مُستَتِر { ص. عر. ذ: مستتره. [«ستر» دن سف. استفعال] اورتیلی، کیزلی، صاقلی. ‖ د. [نحو عربیده] ضمیر مستتر = افعالك مقدم بر اسمه راجع فاعلی اولمق اوزره فرض اولنان ضمیر.

مُستَثقَل { ص. عر. ذ: مستثقله. [«ثقلة» دن سمف. استفعال] آغر وصوثوق کوریلوب برودتله قبول اولنان، استثقال ایدیلن.

مُستَثنا { یا مستثنی. ص. عر. ذ: مستثناة. [«ثنی» دن سمف. استفعال] ١. قاعده‌دن خارج، سائرلرندن فرقلی، عمومه بکزه‌مین: بعض کلمه‌لر بو قاعده‌دن مستثنادر؛ او مستثنا بر حالدر؛ هر کون درس اوقونور یالکز جمعه کونی مستثنادر. ٢. ممتاز، امثالندن اوستون، فوق العاده: او مستثنادر؛ اونی مستثنا طوتیورم.

مُستَجاب { ص. عر. ذ: مستجابه. [«جواب» دن سمف. استفعال] قبول جوابنی آلان، مطلوبی قبول و اجابت ایدیلن: مستجاب الدعوه = دعاسی عندالله مسموع اولان.

مُستَجلِب { ص. عر. ذ: مستجلبه. [«جلب» دن سف. استفعال] کندینه طوغری چکن، استجلاب ایدن، جلب وجذب ایلین. ذ.

مُستَجمِع { ص. عر. ذ: مستجمعه. [«جمع» دن سف. استفعال] طوپلانان، جمع ایدن، جامع، حاوی، شامل: طرف مستجمع الشرف.

مُستَحاث { ص. عر. ذ: مستحاثه. [«حوث» دن سمف. استفعال] طوپراغك آلتنده قالوب صاقلانمش. [اصطلاح فنیده پك اسکی زمانلردن بری طوپراق آلتنده قالوب تحجر ایتمش مواد حیوانیه ونباتیه‌یه اطلاق اولنور.]

مُستَحاثَه { س. عر. ج: مستحاثات. [لغت مولده] ا. پك اسکی زماندن بر آلتنده قالوب تحجر ایتمش حیوانات ویا نبات: مستحاثات تحریسیله مشغولدر؛ مستحاثات موزه‌سی فر. Fossile.

مُستَحَبّ { ص. عر. ذ: مستحبه. [«حب» دن سمف. استفعال] ١. سویلن، بکنیلن، مقبول، مرغوب. ٢. ف. فرض وواجبك غیری اوله‌رق ثوابلی عمل.

مُستَحجَر { ص. عر. ذ: مستحجره. [«حجر» دن سمف. استفعال] سرتلشوب طاشه دونمش، طاش اولمش، طاش حالنه کچمش. [تفعل بابندن «متحجر» دها مستعمل ایسه‌ده، طوغری دکلدر.]

مُسْتَحْسَن { ص. عر. ؤ: مستحسنه. [« حسن » دن سمف. استفعال] هر کسك کوزل بولوب بکندیکی، مقبول، پسندیده، کوزل: عادات مستحسنهٔ ملیه‌نك محافظه‌سی.

مُسْتَحِصِل { ص. حصوله کتیرن وحاصل ایدن معنا- سیله قوللانیلورسه‌ده، حصول ماده‌سی استفعال بابندن کلمه- یکندن، طوغری دکلدر. تفعیل بابندن « محصل » دینمك اقتضا ایدر.

مُسْتَحصَل { ص. س. ج: مستحصلات. حصوله کلمش و یا کتیرلمش شیء معناسیله مستعمل ایسه‌ده، بو دخی لغت آنفه کبی غلط واساسسزدر. تفعل بابندن «متحصل» دینمك لازمدر.

مُسْتَحْضِر { ص. عر. ؤ: مستحضره. [«حضرز» دن سف. استفعال] ۱. حضوره کتیرن جلب ایدن، حاضر وموجود حالنه قویان. ۲. حاضر ومهیا ایدن، حاضرلایان، تهیئه ایلین. [ایکنجی معناسی پك‌ده عربی دکلدر.]

مُسْتَحْضَر { ص عر. ؤ: مستحضره. [«حضور» دن سمف. استفعال] ۱. حضوره کتیرلمش، جلب ایدلمش، کتیریلوب حاضر وموجود اولان. ۲. حاضرلا- نمش، تهیئه‌اولنمش. ۳. ذهننده حفظاولنان، خاطرلانان، محفوظ.

مُسْتَحضَرات { سش. ج. عر. [فد. مستحضره بوصورتله اسم کبی پك قوللانلماز] خاطرده طوتیلوب ایجابنده صرف اولنان معلومات وتاریخ و ادبیاته متعلق فقرات واشعار وسائره : او ذاتك مستحضراتی چوقدر ؛ مستحضرات ادبیه. || مستحضرات طبیه = حین حاجتده قوللانلق اوزره یاپیلوب مسدود قابلرده صاتیلیر علاج. فر. Spécialité .

مُسْتَحْفَظ { ص عر. ؤ: مستحفظه. [« حفظ » دن سف. استفعال] ۱. محافظ کبی حفظ وحراست ایدن معناسیله قوللا- نیلیورسه‌ده، عربیده معناسی فرقلیدر. ۲. ع. نظامیه‌وردیف خدمتندن صکره یعنی قرق یاشنی کچکین اولانلرك بولندقلری واصل وظیفه‌لری حرب اثناسنده صنوف سائره سوق اولندقده مملکتی حفظ وحراست ایتمکدن عبارت اولان صنف مخصوصه منسوب و متعلق : عساکر مستحفظه؛ خدمت مستحفظه. = س. تر. ذکر اولنان اوچنجی صنف عسکری‌یه داخل عسکر: مستحفظلرك سلاح آلتنه آلنمسی؛ مستحفظ تذکره‌سنی آلدی.

مُسْتَحْفَظلق { س. ع. نظامیه وردیفدن صکره قرق یاشنی کچکین آدملرك داخل اولدقلری صنف عسکری: مستحفظلنی اکمال ایتدکدن صکره آرتق وظیفهٔ عسکریه قالماز.

مُسْتَحَقّ { ص. عر. ؤ : مستحقه. [« حق » دن سمف. استفعال] حق قزانمش، حقلی، استحقاق اولان، لایق، شایان: اوآدم مستحق مکافاتدر؛ جزایه مستحق برآدم. = س. تر. حق ایدیلن شیء، برآدمك لایق وسزا اولدیغی اجر و مکافاة ویا جزا: الله مستحقنی ویرسین. [اکثریا جزا وعقوبت حقنده قوللانیلیر:] های الله بو خرسزك مستحقنی ویرسین.

مُسْتَحْقَر { ص. عر. ؤ: مستحقره. [« حقارة » دن سمف. استفعال] حقارت نظریله باقیلان، حقیر، ذلیل، خوار، اعتبارسز: دینسز دائما مستحقردر.

مُسْتَحْكَم { ص.عر. ؤ: مستحکمه. [« حکم » دن سمف. استفعال] ۱. محکم، متین، قوی، صاغلام: مستحکم بر بنا ؛ ابنیهٔ مستحکمه. ۲. ع. قلعه وبند ومترس کبی دشمنه قارشی محافظه‌یه مخصوص شیئلرله احاطه وتقویه وتأمین ایدلمش، استحکاملی، استحکاماتی اولان : مستحکم بر موقع، برشهر، برلیمان.

مُسْتَحِيل { ص. عر. ؤ: مستحیله. [« حول » دن سف. استفعال] ممکن وقابل اولمیان، محال، ناقابل : بو ایشك بویله اولمسی مستحیلدر؛ امور مستحیله دندر.

مُسْتَخْبَر { ص. عر. ؤ: مستخبره. [« خبر » دن سمف. استفعال] خبر آلنمش، ایشید- لمش، طویلمش : فلانك بوکون کله‌جکی مستخبردر.

مُسْتَخْدَم { ص.عر. ؤ: مستخدمه. [«خدمة» دن سمف. استفعال] خدمتده‌بولنان، قوللا- نیلان : فلان‌ایشده مستخدمدر.

مُسْتَخْرَج { ص عر. ؤ: مستخرجه. [«خروج» دن سمف.

استفعال] بر شیئدن چیقارلمش، آلنمش: فلان کتابدن مستخرج برقاچ فقره.

مُسْتَدام { ص. عر. ؤ. مستدامه. [« دوام » دن سمف. استفعال] دواملی، دائم، باقی، مدام: اقبالی مستدام اولسون.

مُسْتَدْعا { یاخود مستدعی. ص. عر. [« دعوی » دن سمف. استفعال] ۱. طلب و رجا اولنان، مرجو، متمنا: بو ایشی یاپمه‌کز مستدعادر. ۲. استدعا اولنان، عرضحال تقدیمیله طلب اولنان: اسعاف مستدعاسی. = سذ. عر. ج: مستدعیات. عرضحال تقدیمیله طلب اولنان شیئلر، مطلوبات: مستدعیاتی نظر اعتباره آلندی؛ مستدعاسی واهیدر.

مُسْتَدْعی { ص. س. عر. ؤ. مستدعیه. [« دعوی » دن سف. استفعال] بر دائرۀ رسمیه‌یه عرضحال تقدیمیله برشیء طلب ودعوی ایدن آدم: مستدعینك جلبنه لزوم کورلدی.

مُسْتَدْعیٰ { ص. س. عر. و:

مُسْتَدْعَیات { سذ. ج. عر. با: مستدعا.

مُسْتَدْعیٰ عَلَیْه { یا مستدعا علیه. ص. س. عر. ؤ: مستدعی علیها. [اسم فاعل صیغه‌سیله استعمالی غلطدر] علیهنده بردائرۀ رسمیه‌یه عرضحال تقدیم اولنان، کندیسندن دعوی وشکایت اولنان.

مُسْتَدَلّ { ص. عر. ؤ: مستدله. [« دلالة » دن سمف. استفعال — مستدال دیمه‌ملی.] استدلال اولنان، بر دلیل وبرهان ایله اثبات اولنان، دلیل یرینی طوتان برقرینه وامارەدن آکلاشیلان: یاقینلرده یاغمور یاغمش اولدیغی هوانك سرینلکیله مستدلدر.

مُسْتَدیر { ص. عر. ؤ: مستدیره. [« دور » دن سف. استفعال] دائره رسمنده اولان، دوتوب‌طولاشان: خط مستدیر.

مُسْتَدیم { ص. عر. ؤ: مستدیمه. [« دوام » دن سف. استفعال] دواملی، سورکلی، دائم، باقی.

مُسْتَرجا { یا مسترجی. ص. عر. [« رجاء » دن سمف. استفعال] ۱. امیدوامل اولنان، اومیلان، مأمول. ن. ۲. رجا ونیازاولنان، یالواریلان. مرجو، متمنا: بوایشی یاپمه‌کز مسترجادر.

مُسْتَرحَم { ص. عر. [« رحم » دن سمف. استفعال] استرحام اولنان، حقنده برینك مرحمتی طلب اولنان، مرجو، متمنا: معروضاتمك نظر اعتنایه آلنمسی مسترحمدر.

مُسْتَرخی { ص. عر. ؤ: مسترخیه. [« رخاء » دن سف. استفعال] سولپوك، صالقی، صارقیق، کوشك.

مُسْتَرَق { ص. عر. ؤ: مسترقه. [«سرقة»دن سمف. افتعال] چالینمش، مسروق. ن. || ایام مسترقه، خمسۀ مسترقه = سنۀ شمسیۀ جلالیه‌نك اتمامیچون علاوه اولنان بش کون.

مُسْتَریح { ص. عر. ؤ: مستریحه. [« راحة » دن سف. استفعال] راحتلانان، راحت ایدن. غائله‌دن قورتیلوب کوکلی راحت اولان: او جهتدن سز مستریح اولکز.

مُسْتَزاد { ص. عر. ؤ: مستزاده. [« زیادة » دن سمف. استفعال] ۱. آرتمش. زیادەلشمش. ۲. د. هر مصراعنه اونکله مقفا برتفعله علاوه اولنان شعر: غزل مستزاد. [بومعنا ایله اسم کبی ده قوللانیلیر:] کوزل بر مستزادی واردر.

مُسْتَسْقی { ص. عر. ؤ: مستسقیه. [« سقی » دن سف. استفعال] ط. استسقا علتنه دوچار، قارننه صو طولمش.

مُسْتَشار { ص. عر. ؤ: مستشاره. [« مشورة » دن سمف. استفعال] کندیسیله استشاره اولنان. طانیشیلان، ایناك. = سذ. عر. ناظر وسفیر وسائره معاونی: داخلیه، خارجیه مستشاری؛ والی مستشاری.

مُسْتَشارلق { س. مستشار ومعاونك صفت وظیفه‌سی: داخلیه مستشارلغنه نصب اولندی.

مُسْتَشْفی { ص. عر. ؤ: مستشفیه. [« شفاء » دن سف. استفعال] شفا طلب ایدن، دوچار اولدیغی بر علتنه دوا آرایان، کندینه باقدیران.

مُسْتَصْحَب { ص. عر. [« صحبة » دن سمف. استفعال] برینك یاننه ورفاقتنه آلنمش، ترفیق ایدلمش اولان.

مُستَصحِب { صه. عر. [«صحبة» دن سفه. استفعال] برینی یاننه آلان، رفاقتنده بولندیریلان، برابر کوتورن.

مُستَصحِباً { حه. عر. یاننده ورفاقتنده آلدیغی حالده، برلکده آله‌رق.

مُستَضی { صه. عر. ثه: مستضیه. [«ضیاء» دن سفه. استفعال] ضیا آلان، تنویر اولنان: آی کونشدن مستضیدر.

مُستَطاب { صه. عر. ثه: مستطابه. [«طیب» دن سمفه. استفعال] ایی، کوزل، مقبول، اعلا: کتاب مستطاب.

مُستَطیل { صه. عر. ثه مستطیله. [«طول» دن سفه. استفعال] اوزونجه، طولانی: شکل مستطیل. || تا. مستطیل الرأس = باشی اوکدن آرقه‌یه طوغری اوزانان (انسان جنسی)، فر. Dolichocéphale؛ مستطیل الفك = آلت چکه‌سی ایلری‌یه طوغری اوزانان (انسان جنسی)، فر. Prognathe. == سذ. عر. ه. ایکی ضلعی اوزون ودیکر ایکیسی قیصه مربع شکل: برمستطیل چیزمك؛ مستطیل شکلنده برعرصه.

مُستَظِل { صه. عر. ثه: مستظله. [«ظل» دن سفه. استفعال] ۱. کولکه‌لنن، کولکه آلتنه کیرمش، سایه‌لنمش. ۲. برینك حمایه‌سی آلتنه کیرمش، برینه صیغنمش، محمی.

مُستَعار { صه. عر. ثه: مستعاره. [«عاریة» دن سمفه. استفعال] عاریت آلنمش، اکرتی، موقتاً قوللانلق ایچون آلنمش، کندی‌مالی اولمیان؛ نام مستعار = کندی اسمی بللی ایتدیرمك ایسته‌مین بر آدمك قوللاندیغی ساخته اسم: ژورژ ساند نام مستعاریله بونجه آثار یاران محررهٔ شهیره؛ حیات مستعار = اکرتی وموقت اولان حیات دنیا.

مُستَعان { صه عر. ثه: مستعانه. [«عون» دن سمفه. استفعال] کندیسندن عون وامداد طلب اولنان، یاردیمی استرحام اولنان. [صفات اللهدندر:] رب مستعان.

مُستَعجِل { صه. عر. ثه: مستعجله. [«عجله» دن سمفه. استفعال] چابق یاپلمه‌سی مطلوب اولان، استعجال اولنان، صقیشدیریلان، عجله‌لی: بو ایش مستعجلدر؛ مستعجل بر مکتوب.

مُستَعجِلاً { حه. عر. عجله ایله، چابوق اوله‌رق، ایشی تعجیل ایده‌رك: برمکتوب یازوب مستعجلاً کوندردی.

مُستَعِد { صه. عر. ثه: مستعده. [«عدة» دن سفه. استفعال] ۱. بر شیئه حاضرلانمق کبی قابلیتی اولان، استعداد صاحبی: ضعیف آدم هر خسته‌لغه مستعددر؛ مقلد اولدیغیچون آفتورلغه چوق مستعددر. ۲. تربیه آلمغه استعداد وقابلیتی اولان، ذکی، اویانیق: پك مستعد برچوجقدر؛ شاکردانك الك مستعدلرندن.

مُستَعرَب { صه. عر. ثه: مستعربه. [«عرب» دن سمفه. استفعال] عربلشمش، عن اصل عرب دکل ایکن زمانله بو جنسیته داخل اولمش: عرب مستعربه.

مُستَعمِر { صه. عر. ثه: مستعمره. [«عمران» دن سفه. استفعال] بریره مهاجرین سوق واسکانیله اوراسنی معمور وآباد ایدن، فر. Colonisateur. [پك قوللانلمیورسه‌ده اشده لزومی واردر.]

مُستَعمَر { صه. عر. ثه: مستعمره. [«عمران» دن سمفه. استفعال] مهاجرین سوق‌واسکانیله اعمار ایدلمش: آفریقانك سواحل مستعمره‌سی.

مُستَعمَره { شه. عر. جه: مستعمرات. مهاجرین سوق واسکانیله معمور وآباد حالنه قونمش مملکت: آلمانیه آفریقای جنوبینك ساحل غربیسنده بر مستعمره ایدنمشدر؛ انکلتره‌نك جزائر بحر محیطده‌کی مستعمراتی؛ مستعمرات نظارتی، ناظری. [بو لغت مقدما قوللانیلان اصلسز «مستملکه، مستملکات» لغتنه مرجحدر.]

مُستَعمَل { صه. عر. ثه: مستعمله. [«عمل» دن سمفه. استفعال] ۱. استعمال اولنان، قوللانیلان: بو تعبیر الیوم مستعملدر؛ او قیافت آرتق مستعمل دکلدر. ۲. قوللانلمش، اسکی، مجدد اولمیان: مستعمل

اثواب‌صاتیور؛ بوبوتین مستعمل کبی کورینیور .

مُسْتَعین { صـ. عر. ۀ : مستعینه. [« عون » دن سف . استفعال] یاردیم ایستین، استعانه واستمداد ایدن .

مُسْتَعیناً { حـ. عر. برینك یاردیمنه مراجعت ایده‌رك ، امداد واعانه‌سنی طلب ایده‌رك : مستعیناً بالله تعالی ایشه کیرشدم .

مُسْتَغرِب { صـ. عر. ۀ : مستغربه . [« غرابة » دن سف. استفعال] تعجب واستغراب ایدن ، شاشه قالان . ۀ .

مُسْتَغرَب { صـ. عر. ۀ : مستغربه . [« غرابة » دن سمف. استفعال] تعجب اولنان : تعجبی موجب ، باعث استغراب، غریب ، عجیب ، اینانیله‌جق : پك مستغرب برایش .

مُسْتَغرَق { صـ. عر. ۀ : مستغرقه. [« غرق » دن سمف. استفعال] طالمش ، طالدیرلمش، باتمش : بحر حیرته مستغرقه ؛ مستغرق دیون؛ مستغرق احسان.

مُسْتَغفِر { صـ. عر. ۀ : مستغفره. [« غفران » دن سف . استفعال] ایتدیکی کناهلرك عفوینی جناب حقدن طلب ایدن، توبه و استغفار ایلین : عاقبت تائب ومستغفر اولدی .

مُسْتَغَلّات { سذ. جـ. عر. [« غله » دن سف. استفعال] حبوبات و ذخیره‌یه متعلق ایراد ویرن مال موقوف، ابنیه دیمك اولان مسقفات مقابلی : مستغلات ومسقفات .

مُسْتَغنی { صـ. عر. ۀ : مستغنیه . [« غنی » دن سف . استفعال] ۱. احتیاجی اولمیان، غیر محتاج : کوزل یوز دوزکوندن مستغنیدر . ۲. مالك اولدیغی شیئله قناعت ایدوب کیمسه‌یه عرض احتیاج ایتمین ، طوق کوزلی : پك مستغنی آدمدر . ۳. جواب تحریری لزومندن بری اولان : آلدیغی مکتوبك اوزرینه مستغنی اشارتنی چکدی .

مُسْتَغیث { صـ. عر. ۀ : مستغیثه. [« غیاث » دن سف استفعال] استغاثه ایدن، یاردیم ومعاونت ایستین، مستعین. ۀ .

مُسْتَفاد { صـ. عر. ۀ : مستفاده. [« فید » دن سمف . استفعال] ۱. قزانلمش ، کار ایدلمش . ۀ . ۲. آکلاشلمش ، فهم و درك اولنمش، منفهم : ما آلندن مستفاد اولدیغنه کوره .

مُسْتَفتی { صـ. عر. [« فتوی » دن سف. استفعال] استفتا ایدن ، بر مفتی‌یه مراجعتله بر دعوی و مسئله حقنده فتوا ایستین ویا رأینی طلب ایدن .

مُسْتَفرِغ { صـ. عر. ۀ : مستفرغه . [« فراغ » دن سف. استفعال] طـ. استفراغ ایتدیرن ، غثیانی موجب ، قوصدیران (علاج) .

مُسْتَفسِر { صـ.عر. ۀ : مستفسره. [« فسر » دن سف. استفعال] برشیئك ایضاح و تفصیلنی طلب ایدن، صورشدیروب تحقیق ایدن . ۀ .

مُسْتَفهِم { صـ. عر. ۀ : مستفهمه. [« فهم » دن سف . استفعال] آکلامق ایستین، صوران، سؤال ایدن : علامت مستفهمه؛ ادات مستفهمه .

مُسْتَفهَم { صـ. عر. ۀ : مستفهمه. [« فهم » دن سمف . استفعال] آکلاشیلان، فهم اولنان ، منفهم : متن کتابدن مستفهم اولدیغنه کوره .

مُسْتَفید { صـ. عر. ۀ : مستفیده. [« فید » دن سف . استفعال] فائده‌کورن، فائده‌اتن، قزانان، استفاده ایلین : اورانك هواسندن، اوذاتك صحبتندن، اوکتابدن چوق مستفید اولدم .

مُسْتَفیض { صـ.عر. ۀ : مستفیضه. [« فیض » دن سف. استفعال] فیض قزانان، تفیض ایدن : سایه‌کزده مستفیض اولور . ۀ .

مُسْتَقبِل { صـ. عر. ۀ : مستقبله. [« قبل » دن سمف . استفعال] کله‌جك، اوکده‌بولنان، ایلریده‌کی : زمان‌مستقبل؛ احوال مستقبله. = سذ. عر. جـ : مستقبلات . ۱. کله‌جك زمان واحوال، استقبال : مستقبلدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنیور؛ مستقبلی اللهدن باشقه کیمسه بیلمز؛ مستقبلاتله اوغراشیور. ۲. د. فعلك کله‌جك زمانه مخصوص صیغه‌سی، استقبال .

مُسْتَقِرّ { صـ. عر. ۀ : مستقره. [«قرار»دن سف. استفعال] یرلشمش، قرار بولمش، ثابت .

مُسْتَقَرّ { سذ. عر. [«قرار»دن سمـ.] یرلشیلن واستقرار اولنان محل ، طوریلان یر ، قرارکاه .

مُسْتَقرِض { صـ.عر.ۀ : مستقرضه. [« قرض » دن سف.

استفعال] استقراض ایدن، بورج آلان .

مُسْتَقْرَضْ {صه. عر. ث: مستقرضه. («قرض» دن سمف. استفعال] استقراض اولنمش ، بورج آلنمش : مبالغ مستقرض؛ مبالغ مستقرضه. == سذ. عر. ج : مستقرضات . استقراض اولنمش آقچه، مبالغ مستقرضه : مستقرضات دفتری .

مُسْتَقْطِبْ {سذ. عر. («قطب» دن سف. استفعال. — لغت مولده] م. شعاعلرك بعض شفاف سطحلردن کچرکن آلدقلری صوری تعیین ایتمکه مخصوص آلت، مقیاس استقطاب.

مُسْتَقِلّ {صه. عر. ث : مستقله. («قلة» دن سف. استفعال]
۱. کندی باشنه، باشلی باشنه، بر یره مربوط وتابع اولمیان : ابتدا بر شعبه ایکن شمدی مستقل بر اداره، بر شرکت اولدی؛ ایتالیانك اورته‌سنده بولنان مارینو نا یه‌سی مستقل بر حکومت تشکیل ایدیور. ۲. آیریجه، کندی کندینه : آره‌ده‌کی قپو قپانیرسه بو دائره مستقل بر او اولور. == ح. تر. مجرد، محضا، آنجق : بونی مستقل بنی اضرار ایچون یاپیور.

مُسْتَقِلاً {ح. عر. ۱. کندی باشنه اوله‌رق، بر یره تابع و مربوط اولمقسزین : او سنجاق مستقلاً اداره اولنیور. ۲. محضاً، مجرد، آنجق، بالخاصه : مستقلاً سزی کورمکه کلدم .

مُسْتَقِیمْ {صه. عر. ث : مستقیمه. («قیام» دن سف. استفعال]
۱. طوغری، دوز، راست : خط مستقیم . ۲. مج. عفتلی، عفیف، ناموسلی، حیله وارتکابی اولمیان : مستقیم مأمورلر نائل مکافاة اولور .

مُسْتَکْرَه {صه. عر. ث : مستکرهه. («کراهة» دن سمف. استفعال] ایرنج، استکراه اولنان، مکروه ، منفور : پك مستکره آدم، محل .

مُسْتَلْزِمْ {صه. عر. ث : مستلزمه. («لزوم» دن سف. استفعال] بر نتیجهٔ طبیعیه و ضروریه صورتیله ایجاب ایدن، باعث، منتج، مؤدی : تنبللکی جاهل قالمه‌سنی مستلزم اولدی؛ بو حرکت مستلزم مسئولیت اولور .

مُسْتَمِدّ {صه. عر. ث : مستمده. («مدد» دن سف. استفعال] استمداد ایدن، یاردیم ومعاونت طلب ایلین. ن.

مُسْتَمِرّ {صه. عر. ث : مستمره. («مرور» دن سف. استفعال] ۱. سورکلی، دواملی، دائمی ، غیر منقطع : سیاحت مستمره . ۲. محکم، ثابت : مقاومت مستمره .

مُسْتَمِرّاً {ح. عر. سورکلی و دواملی اوله‌رق ، بر دوزی‌یه ، دائمی صورتده ، لاینقطع : مستمراً اوروج طوتمق.

مُسْتَمِعْ {صه. عر. ث : مستمعه. («سمع» دن سف. استفعال] دیکلین، دیکلیجی، قولاق ویروب استماع ایدن . == سذ. عر. ج : مستمعین. ۱. بر خطیب و واعظ و یا مدرسك اوکنده طوروب سوزلرینی دیکلینلرك هر بری، سامع : مستمعین کمال سکونله دیکلیورلردی. ۲. بر مکتبده امتحان ویرمکه مجبور ومکتبك حقوق ووظائفنه حصه‌دار اولمقسزین یالکز درسلری دیکلمك شرطیله بولنان شاکرد: مستمع صفتیله مکتبه دوام ایدیور؛ بعض مکتبلره مستمعین قبول اولنور .

مُسْتَمْلَكْ {وجمی مستملکات صا. تین آلنمش ملك و مستعمرات معنالریله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده «ملك» ماده‌سی استفعال بابندن کلمدیکندن ، بو دخی «استملاك» کبی غلط و اساسسزدر. با : مستعمره .

مُسْتَمَنْدْ {صه. فا. محزون، مکدر، بیچاره ، دردمند ، زواللی .

مُسْتَمَنْدانه {صه. ح. فا. محزونانه، دردمندانه : نیاز مستمندانه‌م؛ مستمندانه یالواردی.

مُسْتَنْبَطْ {صه. عر. ث : مستنبطه. («نبط» دن سمف. استفعال] ضمناً آکلاشیلان، استدلال واستنباط اولنان. ن.

مُسْتَنَدْ {صه. عر. ث : مستنده. («سند» دن سمف. افتعال]
۱. بر شیئه طیانان، بر شیئك اوزرینه قورلمش، مبتنی : قلعه بر قیایه مستنددر. ۲. مج. بر دلیل وسندی اولان، اثباتنه یارایه‌جق برسببه مبنی اولان : بو سوزکز نه‌یه مستنددر؟ دعواسی بو قضیه‌یه مستنددر.

مُسْتَنَداً {ح. عر. طیانه‌رق، کوکنه‌رك، استناداً ؛

اَلنده بولنان بعض اوراقه مستنداً دعوایه قیام ایتدی .

مُسْتَنْسِخ { صه. عر. ث: مستنسخه. [« نسخ » دن سف. استفعال] یازلمش بر شیئك صورتنی چیقاران، بیاض ایدن، مبیض، قوپیه‌جی. = سذ. عر. جم: مستنسخین. ١. طباعت ایجادندن اول کتاب صورتلرینی چیقاروب صاتمغله کچینن آدم: مستنسخ سهوی. ٢. یازلمش بر شیئك متعدد نسخه‌لرینی چیقارمغه مخصوص نو ایجاد ماکینه که انواعی واردر.

مُسْتَنْطِق { سذ. عر. جم: مستنطقین. [« نطق » دن سف. استفعال. — لغت مولده] عم. اتهام ومحاکمه‌دن اول مظنونی سؤاله چکوب اسناد ایدیلن جرم وقباحتك حقیقتنی میدانه چیقارمغه مأمور اولان حاکم.

مُسْتَنْطِقلق { س. عم. مستنطق مأموریتی وصفت ووظیفه‌سی.

مُسْتَوْجِب { صه. عر. ث: مستوجبه. [« وجوب » دن سف. استفعال] لایق، مستحق، کندی حقنده ایجاب ایتدیرن، جالب: مستوجب عتاب؛ مستوجب مجازات.

مُسْتَوْدِع { صه. عر. ث: مستودعه. [« ودع » دن سف. استفعال] بر امانت براقان، بر شیئی برینه تودیع ایدن.

مُسْتَوْدَع { صه. عر. ث: مستودعه. [« ودع » دن سف. استفعال] امانت براغلمش، تودیع ایدلمش: مواد مستودعه.

مَسْتُور { صه. عر. ث: مستوره. [« ستر » دن سف.] اورتیلی، قپالی، کیزلی، پرده‌لی، خفی: بو بر امر مستوردر. = ث. ١. یاشماق ویا پچه طوتنان، آچیق کزمین (قادین). ٢. پرده‌لی، ناموسلی: مستوره قادین.

مُسْتَوْفی { صه. عر. ث: مستوفیه. [« وفاء » دن سف. استفعال] کافی، وافی، یتیشیر، تام، مکمل: مستوفی معاشله بر مأموریته نصب اولندی.

مُسْتَوْلی { صه. عر. ث: مستولیه. [« ولی » دن سف. استفعال] ١. ضبط واستیلا ایدن، صاحب ومتصرف اولان، تحت تصرفنه آلان: چنکیز خان بتون آسیای وسطایه مستولی اولمشیدی. ٢. یاییلان، یاییلوب هرطرفی احاطه ایدن: او مملکته آره صره چکرکه مستولی اولور؛ علت مستولیه = وبا وقولره کبی بر یره کیرنجه یاییلان مرض، صالغین خسته‌لق.

مُسْتَوی { صه. عر. ث: مستویه. [« سوی » دن سف. افتعال] ١. دوز، هرطرفی بر، هموار: سطح مستوی. ٢. د. مذکرله مؤنثی بر اولان ویا هم مذکر هم مؤنث اولان (اسم ویا صفت).

مُسْتَهْجَن { صه. عر. ث: مستهجنه. [« هجنة » دن سف. استفعال] معیوب، بی ادبانه: مستهجن سوزلر؛ حرکات مستهجنه.

مُسْتَهْزِی { صه. عر. ث: مستهزیه. [« هزأ » دن سف. استفعال] استهزا ایدن، بریله اکلنن، هرکسله اکلنمك طبیعتنده اولان: پك مستهزی آدمدر.

مُسْتَهْزِیانه { صه. ح. فا. استهزا ایله، اکلنه‌رك: مستهزیانه بر تبسمله؛ او سوزی مستهزیانه سویلدی.

مُسْتَهْلِك { صه. عر. ث: مستهلکه. [« هلاك » دن سف. استفعال] صرف واستهلاك ایدن، یبوب ایچه‌رك بیتیرن. ث. ما. کندی احتیاجی ایچون بر شیئی صاتون آلان.

مُسْتَهْلَك { صه. عر. ث: مستهلکه. [« هلاك » دن سمف. استفعال] صرف واستهلاك اولنان، ینوب ایچیله‌رك بیتیریلان.

مَسْجِد { سذ. عر. جم: مساجد. [« سجود » دن سم.] ١. معبد مسلمین، عبادتگاه مؤمنین، جامع شریف: مسجد نبی (صلعم)؛ مسجد جامع = جمعه وبایرام نمازی قیلنان بیوك معبد. [بوندن اختصاراً الیوم بو معناده یالکز « جامع » لفظی قوللانیلیر.] ٢. کوچك معبد، جمعه وبایرام نمازی قیلنمیان منارەسز جامع. || مسجد اقصی = قدس شریفده‌کی مشهور بیت مقدس معبد عظیمی. || مسجد حرام = مکهٔ مکرمه‌ده‌کی کعبهٔ شریفه.

مُسَجَّع { صه. عر. ث: مسجعه. [« سجع » دن سمف. تفعیل] جمله‌لرینك اواخری قافیه‌لی اولان (کلام منثور): مسجع برمقدمه؛ مسجع عباره یازمق الیوم مقبول دکلدر.

مُسَجَّل { صه. عر. ث: مسجله. [« سجل » دن سمف. تفعیل] سجله کچیرلمش، محکمه دفترینه قید اولنمش، مقید.

مسجون { صه. عر. ث: مسجونه. [«سجن» دن سمف] حبسخانه یه قونمش، زندانه قپانمش، محبوس.

مسح { سذ. عر. ١. ال سورمه، ال ایله صیغامه، ال ایله یاغ وسائره سورمه. ٢. ف. آبدست صره‌سنده ایصلاق الی باشك بر بولوکنه سوزمك فعلی: باشك بر بولوکنی مسح ایتمك.

مسحّر { صه. عر. ث: مسحره. [«سحر» دن سمف. تفعیل] و:

مسحور { صه. عر. ث: مسحوره. [«سحر» دن سمف.] سحر ایدلمش، بوگویه اوغرامش، بوگو ایله آلدانمش.

مسحوق { صه. عر. ث: مسحوقه. [«سحق» دن سمف.] دوگلمش، ازلمش، توز حالنه قونمش.

مسخ { سذ. عر. شکلنی دکیشد یروب چرکین وبد بر شکل وقالبه صوقمه: جناب حق اونلری مایمون صورتنه مسخ ایتدی.

مسخّر { صه. عر. ث: مسخره. [«سخر» دن سمف. تفعیل] ضبط وتسخیر اولنمش، قوهٔ جبریه ایله اله کچیرلمش، فتح اولنمش: بتون اوجهتلری مسخر ایلدی.

مسخره { سث. عر. ذوقلنمه، استهزا، اکلنمه: مسخره‌یه آلمق. ═ صه. عر. ١. کولنج، کولنه‌جك، رذیل، رسوای: مسخرهٔ عالم. ٢. هرکسی کولدیرمك ایچون حیثیت واعتبارینی پایمال ایدوب کپازه اولان: مسخره بر آدم. ٣. تحفالقلر یاپان: نه مسخره چوجقدر بو!

مسخره‌لانمق { فل. ١. مسخره‌لق ایتمك، رذیلانه طالقاوقلق ایتمك. ٢. کولنج اولمق. ٣. تحفالقلر یاپمق.

مسخره‌لق { سـ: ١. رذیلانه طالقاوقلق: هرکسی کولدیرمك ایچون کندی حیثیت واعتبارینی پایمال ایتمه: مسخره‌لق ایدوب عالمی کولدیرر. ٢. معیوب ورذیلانه فعل وحرکت، رذالت: سزك ایتدیککز مسخره‌لقدر! ٣. تحفلق: بو چوجق نه مسخره‌لقلر یاپیور.

مسخّن { صه. عر. ث: مسخنه. [«سخن» دن سف. تفعیل] تسخین ایدن، ایصیدان، ایصیدیجی. ذ.

مسدِّد { صه. عر. ث: مسدده. ١. [«سداد» دن سف. تفعیل] طوغریلتان، طوغری یوله سوق ایدن. ٢. [«سد» دن سف. تفعیل] ط. طیقایان، سد وبند ایدن. ط. طیقانمش، سد وبند اولنمش، مسدود.

مسدّس { صه. عر. ث: مسدسه. [«سدس» دن سمف. تفعیل] ١. آلتی قسمدن عبارت، آلتی جزءدن مرکب، آلتی‌یه منقسم، آلتیلق، آلتیلی. ٢. ر. آلتی ضلع وکوشه‌سی اولان: شکل مسدس. ═ سذ. عر. ١. ر. آلتی ضلع وزاویه‌سی اولان شکل: برمسدس چیزمك. ٢. د. آلتی مصراعدن مرکب قطعه.

مسدود { صه. عر. ث: مسدوده. [«سد» دن سمف.] سد اولنمش، سد چکیلوب قپانمش، قپالی، طیقانمش، طیقالی: مسدود یول، قپو.

مسرّت { سث. عر. [«سرور» دن مصه. میمی] ١. سوینج، شادمانی: اعلان مسرت ایتمك. ٢. سوینجی متضمن رسم وآیین، شنلك، دوکون، سور: اجرای مسرت. ‖ مسرت بخش = سویندیرن.

مسرِع { صه. عر. ث: مسرعه. [«سرعة» دن سف. افعال] تسریع ایدن، عجله ایتدیرن. ذ.

مسرِف { صه. عر. ث: مسرفه. [«سرف» دن سف. افعال] اسراف ایدن، بیهوده یره مالنی صرف وامحا ایدن: بك مسرف آدم.

مسرفانه { صه. حه. فا. اسرافله، مسرفلکله، مسرفجه‌سنه، بیهوده یره مالی صرف واستهلاك ایده‌رك: بر طاقم صرفیات مسرفانه؛ مالنی مسرفانه یدی.

مسرفلك { سـ. بیهوده یره مالنی صرف وامحا ایدن آدمك حالی، اسراف: مسرفلك خسیسلکدن بتر برخصلتدر.

مسرود { صه. عر. ث: مسروده. [«سرد» دن سمف.] سرد وبیان اولنمش، مذکور، مسطور: مواد مسروده.

مسرور { صه. عر. ث: مسروره. [«سرور» دن سمف.] ١. سوینمش، شن، شاد، شادمان: بوخبردن چوق مسرور اولدی. ٢. نائل مرام، بکام: انشاءالله سزده مسرور اولورسکز.

مَسرورِیَّت { سذ. عر. ١. سوینچ، سرور، شادمانی . ٢. نائل مرام اولمه، کامیابلق : بوکونلرده پدرینك ده مسرورتی مقرردر .

مَسروق { ص. عر. ا: مسروقه. [« سرقة » دن سمف.] چالینمش، آشیرلمش، سرقت اولنمش : مال مسروق؛ حیوانات مسروقه .

مَستَره { س. اوجی سیوری دمیرلی قیصه او. گندره، بیزلنگیج.

مُسَطَّح { ص. عر. ا: مسطحه. [« سطح » دن سمف. تفعیل] ر. دوز بریوز اوزرنده ترسیم اولنمش، طول وعرضی اولوب عمق وارتفاعی اولمیان، سطحی: شکل مسطح؛ کرهٔ مسطحه؛ هندسهٔ مسطحه = اشکال مسطحه دن بحث ایدنی، هندسهٔ مجسمه نك غیری .

مِسطَر { سذ. عر. ج: مساطر. [« سطر »دن اسم آلت] سطرلرك طوغری کیتمسیچون کاغدی چیزمکه مخصوص آلت که اینجه بر مقوا اوزرینه تمدید اولنمش ایپلیکلردن عبارت اولوب کاغدك آلتنه وضع ایله اوستندن ال ایله باصلدیغنده کاغد منتظم صورتده چیزیلیر . [جدول تخته سنه یك دنیلیور . طاشجی جدولنه مسطر دینلیر.]

مِسطَره { سذ. عر. [« سطر » دن] ر. زاویه لرك درجاتنی اولچمکه مخصوص هندسه آلتی، زاویه جدولی، عضاده ، فر. Alidade [عر. العضاده دن مأخوذ.]

مَسطور { ص. عر. ا: مسطوره. [« سطر » دن سمف.] چیزلمش ، یازلمش ، محرر : تفصیلاتی تاریخ کتابلرنده مسطوردر .

مَسعَدَت { سذ. عر. [« سعد » دن مصد. میمی] سعادت، قوتلیلق، بختیارلق : زمان مسعدت نشان .

مَسعود { ص. عر. ا: مسعوده . [« سعد » دن سمف.] سعادتلی، قوتلی، بختیار : دائما مسعوددر؛ مسعود الحال .

مَسعودِیَّت { سذ عر. بختیارلق، قوتلیلق، سعادت حال : برحال مسعودیتده یاشا. یورلر .

مَسفور { ص. عر. ا: مسفوره. [« سفر » دن سمف.] یازلمش ، ذکری گچمش ، مذ. کور، مرقوم، مزبور. [انشاء قدیم لساننده تعظیمی مطلوب اولمیان اشخاص حقنده قوللا. نیلوب ، « مرقوم » دن دون اعتبار اولنوردی .]

مُسقّا { س. با : موصاقه .

مُسقَره { ص. با : ماسقاره .

مَسقَط { سذ. عر. [« سقوط » دن سم.] دوشیلن یر ، برشینك دوشدیکی محل . ا. || مسقط رأس = تولد ایدیلن ، دنیایه کلینن یر، وطن : سعدینك مسقط رأسی شیرازدر .

مُسقِط { ص. عر. ا: مسقطه. [« سقوط » دن سف. انفعال] ط. چوجق دوشورمکه یارایان ویا سبب اولان (علاج وسائره) .

مُسَقَّفات { سذ. جم. عر. [« سقف »دن سمف. تفعیل] وقفك ابنیه و عقاردن عبارت اولان ایرادی : مسقفات ومستغلات .

مُسقو { یا موسقوو . س. ص. [روسیه نك اسکی پایتختی اولان موسقو شهری اسمندن] روسیه لی، روس : مسقو چایی؛ مسقو بزی .

مُسقوجه { یا موسقووجه . ص. روسجه ، روسلرك طرز و اصولنده ویا لساننده اولان : مسقوجه خوره؛ مسقوجه کتاب ، یازی . = ح. روسلرك طرز واصول ویا لساننده : مسقوجه سویلك ، یازمق . = س. روس لسانی : مسقوجه اسلاو لسانلرندندر .

مُسقولی { یا موسقوولی. س. ص. روسیه اهالیسندن ، روسیه لی ، روس .

مِسك { سذ. عر. [فا. « مشك » دن معرب] بر جنس جیلانك کوبکندن چیقان کوزل قوقولی بر ماده که اك مشهور عطریاتدندر. || مسك صابونی = کوزل قوقولی صابون. || غالیه مسك، قاله مسك = مسك یاغی. || مسك فارهسی، کچیسی، کدیسی = کوزل رایحه نشر ایدر حیوان جنسلری . || مسك نباتی = یرده حاصل اولان نوعی. || مج. مسك کبی = پك تمیز وکوزل قوقولی. || غاوغامسك کبی قوقمق = غاوغا ظهورایده جکی آکلاشلمق. || مسك ایله عنبر = تمام مطلوبه موافق .

|| مسك بیلانی = كوزل بر رایحه نشر ایدن بیلان .

مِسكَت س. [« مسك » دن] كوزل قوقولی میوه : مسكت اوزومی، الماسی، لیمونی .

مِسكَت س. [فر. Mousquet] كَكَیش چاپلی اسكی برجنس تفنك؛ مسكت دانه‌سی.

مُسكِت ص. عر. ث : مسكته . [« سكوت » دن سف. افعال] صوصدیران ، سكوته مجبور ایدن، حبط والزام ایلین، اعتراضه مجال براقمیان : بر جواب مسكت ویردی .

مُسكِر ص. عر. ث : مسكره . [«سكر»دن سف. افعال] سرخوش ایدن ، سرخوشلغی موجب ، سرخوشلق ویرن : شیره اسكیرسه مسكر اولور .

مُسكِرات سش. ج. عر. سر. خوشلق ویرن شیئلر، مكیفات : مسكرات رسمی ؛ مسكراتك هر نوعی حرامدر .

مَسكَن سذ. عر. ج : مساكن. [« سكون » دن سم.] اوتوریلان یر ، اقامت اولنان محل، اقامتگاه، مأوی : مسكنی برویرانه ایدی؛ انسان مسكنی تمیز طوتملی .

مُسَكِّن ص. عر. ث : مسكنه . [« سكون » دن سف. تفعیل] ط . آغری و سائره‌یی طوردیران ، تسكین ایدن ، راحتلاندیران ، اویوشدیران : دواء مسكن ؛ ادویهٔ مسكنه .

مَسكَنَت سث عر. ١. مسكینلك، فقیرلك ، بیچاره‌لك : مسكنتده‌یاشایانلر. ٢. بجریكسزلك ، عاجزلك ، عجز : سن بو مسكنتله هیچ بر ایش كوره‌مزسك .

مَسكوب ص. عر. ث : مسكوبه. [«سكوب» دن سمف.] قالبه دوكلمش، دوكمه .

مَسكوك ص. عر. ث : مسكوكه. [« سك »دن سمف.] ضرب اولنمش، تمغاسی اورلمش، آقچه حالنه قونمش : ذهب مسكوك؛ معادن مسكوكه .

مَسكوكات سث. ج. عر. ضرب اولنمش آقچه‌لر ، آقچه انواعی : مسكوكات عتیقه؛ مسكوكات عثمانیه .

مَسكون ص. عر. ث : مسكونه [« سكون » دن سمف.] ١. ایچنده اقامت اولنان : مسكون برخانه؛ براو مسكون اولمازسه چابوق خراب اولور . ٢. اهالیسی اولان، سكانی بولنان : آوسترالیانك باشلیجه شرق‌جنوبی قسمی مسكوندر؛ آفریقانك قسم اعظمی زنجیلرله مسكوندر || غیر مسكون = ایچنده اقامت اولنمیان ویااهالیسی اولمیان، خالی ایصسز : غیر مسكون بر او ، بر آطه. ||ربع مسكون = اسكیلرجه معلوم و مكشوف بولنان كرهٔ ارضك درتده بری كه دیكر اوچ ربعی خالی وناقابل اسكان زعم اولنمغله بو تعبیرله تسمیه اولنوردی : بونك ربع مسكونده مثلی یوقدر.

مِسكی ص. عر. مسك كبی سیاه و یا مسك قوقولی . || مسكی الختام = « ختامه مسك » تعبیرندن مأخوذ اوله‌رق كوزللكله ختام بولان مقامنده مستعملدر .

مِسكین سـ.ص عر. ث : مسكینه. ج: مساكین. [«مسكنة» دن صمش.] ١. فقیر ، بیچاره ، ضرورته دوچار. ٢. بجریكسز، عاجز، برشیء الندن كلمز، میمنتی. ٣. تر. جذام علتنه مبتلا ، مجذوم. || مسكین علتی = جذام دینلن علت ساریهٔ مدهشه .

مِسكین ص. فا. با : مشكین .

مِسكینانه ص. ح. فا. مسكینجه، مسكینلكله، فقیرانه وعاجزانه، كمال عجز و درماندكی ایله : مسكینانه حركت ایدیور .

مِسكینخانه س.فا. مسكین علتنه دوچار اولانلره مخصوص دائره، دار المجذومین.

مِسكینلك س. ١. فقیرلك ، فقر، ضرورت. ٢. بجریكسزلك، عجز، بیچاره‌لك. ٣. مسكین علتی، جذام .

مِسكینلنمك فل. فقیر وبیچاره ویا عاجز و درمانده اولمق، عجزه دوچار اولمق : اختیارلایوب مسكینلنمش .

مُسَلَّح ص. عر. ث : مسلحه . [«سلاح»دن سمف. تفعیل] سلاحلانمش ، سلاحلی : مسلح آدم .

مُسَلَّحاً ح عر. سلاحلی اوله‌رق ، سلاح بدست اوله‌رق : مسلحاً هجوم ایتدیلر.

مُسَلسَل ص عر. ث : مسلسله. [« سلسله » دن سمف. دحرج] زنجیر كبی بربرینه باغلی اولان ، غیر منقطع بر صره

تشكيل ايدن، برسلسله صورتنده اولان: ذريت مسلسله؛ جبال مسلسله. عبارهٔ مسلسله = ارالرى كسلميوب بربرينه ادوات ربط ايله مربوط اولان فقرهٔ طويله.

مُسَلسلاً { ح. عر. زنجير كبى بربرينه باغلى اوله‌رق، } بربرينك عقيبنده: اونك اجدادى اوراده مسلسلاً متصرفلق ايتمشلردى.

مُسَلَّط { ص. عر. ؤ: مسلطه. («سلاطة» دن سمف تفعيل) } اوزرينه دوشوب راحت براقميان، حاكم مطلق كسيلوب قهر آلتنده طوتان، ايكيده برده ظهور ايله ازعاج ايدن: اوممالكته چكركه مسلط اولمش؛ چفتلكه برطاقم خيدودلر مسلط اولدى؛ بنم باشمه مسلط اولما.

مَسلَك { سذ. عر. جـ: مسالك. («سلوك» دن سم.) } ۱. يول، طريق، راه: ارباب استقامتك مسلكنه سلوك ايتمك. ۲. گيديش، رفتار، طرز، اصول، ترتيب: بو مسلكده دوام ايدرسه صوكى ايى چيقماز. ۳. هر آدمك دنياده ياشامق وگچينمك ايچون طوتديغى ايش، تابع اولديغى صنف، سلك: عسكرلك، ديپلوماتلق مسلكى. ٤. هركسك كنديجه اتخاذ ايتديكى خط حركت، وجدان وناموس طريقى كه اوندن انحراف اصحاب ناموس ايچون محالدر: مسلك صاحبى برآدمدر؛ او آدمده هيچ مسلك يوقدر؛ هر كسك كنديسنه مخصوص برمسلكى واردر.

مَسلَكسِز { ص. وجدان و اخلاق و ناموسجه } تابع اوله‌جق بر طريقى اولميان، ايجابنه كوره تبديل طور وحركت ايدوب كنديسنه مخصوص بر طريق و اصولى اولميان: كنديسى مسلكسز برآدمدر.

مَسلَكسِزلِك { سـ. كنديسنه مخصوص } مسلكى و وجدان و ناموسجه تابع اوله‌جق طريقى اولميان متلون آدمك حالى: مسلكسزلكى ذاتاً معلومدر.

مَسلَكلى { ص. مسلك صاحبى، وجدان وناموسجه } تابع اولديغى طريق مخصوصى اولان.

مُسلِم { ص. سـ. عر. ؤ: مسلمه. جـ: مسلمين. جمـ: مسلمات. } («سلم» دن سف. افعال) دين اسلامه تابع اولان، مسلمان، مؤمن: بونك بيلنمه‌سى هرمسلم ايچون شرطدر؛ مسلمه برخاتون؛ كافهٔ مسلمين ومسلمات ايچون دعا ايتملى.

مُسَلِّم { سـذ. عر. مقدما مدير وقائمقام كبى الك كوچك } ملكيه مأمورلرينه ويريلن اسمدر.

مُسَلَّم { ص. عر. ؤ: مسلمه. («سلم» دن سمف. تفعيل) تسليم اولنمش، } كيمسه طرفندن انكار ويا اعتراض اولنه‌ميان، مقرر، متفق عليه، غير منكر، مثبت: اونك علم وفضلى مسلمدر؛ بو جمله‌جه مسلم برقضيه‌در. == سـ. تر. سابقده عسكر سوقنده بالطه‌جيلق و آرابه‌جيلق ايتمك شرطيله ويركيدن معاف كويلى.

مُسَلَّمات { سمـ. جـ. عر. عموميجه تسليم اولنوب غير قابل } انكار قضايا، بديهى ايشلر.

مُسلِمان { ص. سـ. فا. (عر. «مسلم» دن) } ۱. دين اسلامله متدين، مسلم، اهل اسلامدن آدم. ۲. مجـ. طوغرى، مستقيم، غل وغشى يوق: مسلمان آدم؛ مسلمان سوزى. ۳. ديندار، متدين، متقى: مسلمان آدمدر.

مُسلِمانجه { ص. حـ. ۱. اهل اسلام طرزواصول ويا لسان } وخطنده: مسلمانجه نماز؛ مسلمانجه قونيشيور؛ مسلمانجه يازدى. ۲. طوغرى، صدق واستقامتله: مسلمانجه سوز، حركت؛ بن مسلمانجه سويلرم، مسلمانجه ايش كورورم. == سـ. اهل اسلام لسان ويا خطى: مسلمانجه صاغدن صوله يازيلير.

مُسلِمانلق { سـ. ۱. دين اسلام، عقائد اسلاميه: مسلما } نلغى ايى بيلير؛ اونك مسلمانلغى ده مشكوك. ۲. طوغريلق، استقامت، صدق: سزك ايتديككز مسلمانلق مى؟ ۳. ديندارلق، تقوى.

مَسلوب { ص. عر. ؤ: مسلوبه. («سلب» دن سمف.) } صويلمش، آلنمش، مفقود، ازاله اولنمش: مسلوب الراحه = راحتى يوق، راحتى منسلب اولمش.

مَسلول { ص. عر. ؤ: مسلوله. («سل» دن سمف.) ۱. } قيندن چيقارلمش، صييرلمش: سيف مسلول. ۲. طـ. سل الرئه يعنى ورم علتنه مبتلا، ورم اولمش.

مُسَمّا { يا مسمى. ص. عر. ؤ: مسماة. («اسم، سمو» دن

سمف. تفعیل] بر اسمی اولان، تسمیه اولنان، بنام : احمد اسمیله مسما برآدم . || اسمیله مسما = کندیسنه یاراشیر واحوالنه موافق بر اسمله تسمیه اولنان. || مسما بالنقیض = حال وشانك عکسنه دلالت ایدن بر اسمی اولان، ارباب شردن برینك خیری تسمیه اولنمسی کبی .

مِسمار { سذ. عر. ج : مسامیر. اکسر، چیوی، میخ.

مِسماری { ص. عر. ۆ : مسماریه. اکسر وچیوی رسمنده اولان : خط مسماری = اسکی ایران وآثورخطی‌که مختلف وضعیتده متعدد چیوی رسملرندن عبارت ایدی ، فر. Cunéiforme .

مُسَمَّط { ص. عر. ۆ : مسمطه. [«سمط» دن سمف. تفعیل] د. بیتلری اکثریت اوزره قافیه‌لی درت‌جزءدن متشکل نظم : قصیدهٔ مسمطه .

مِسمَع { سذ. عر. ج : مسامع [«سمع» دن اسم آلت] ١. قولاق. ا. ٢. ط. خسته‌لرك جکر وقلبنی دیکلمکه مخصوص بوری .

مُسمِن { ص. عر. ۆ : مسمنه . [«سمن» دن سف. افعال] ١. سمیز. سمین. ا. ٢. سمیرتن، سمیزلك ویرن (علاج ویا غذا).

مَسموع { ص. عر. ۆ : مسموعه . [«سمع» دن سمف] ١. ایشیدلمش ، طویلمش ، خبر آلنمش : اویله بر شیء مسموعم اولدی ٢. دیکلنیلیر ، دیکلنمکه مستحق ، شایان استماع : بو دعوی هیچ بر محکمه‌ده مسموع اولهماز . ٣. دیکلنیلن ، قبول اولنان : سویلدمسه‌ده سوزم مسموع اولمدی .

مسموعات { سذ. ج. عر. ایشیدیلن خبرلر ، متواتر اولان حوادث : مسموعاته کوره کندیسی کلیه جکدر ؛ هر مسموعاتی بلا تحقیق یازمامل .

مَسموم { ص. عر. ۆ : مسمومه. [«سم» دن سمف.] زهرلنمش، آغولی .

مَسموماً { ح. عر. زهرلنمش اولدیغی حالده : بیلان صوقدیغندن مسموماً وفات ایتدی .

مُسَمَّه { سذ. عر. ج : مسام. جمع الجمعی : مسامات . [السانمزده الك زیاده جمع الجمعی مستعملدر .] دریده‌کی اوفاق دلیکلرکه تر اورادن چیقار و بدن تنفس ایدر .

مُسِنّ { ص. عر. ۆ : مسنه . [«سن» دن سف. افعال] یاشلی ، کچکین ، قوجامش ، اختیار .

مَسنَد { سذ. عر. ج : مساند. [«سنود» دن سم.] بیوك منصب، مقام : مسند صدارت عظمی ؛ مسند مشیخت اسلامیه ؛ مساند عالیه . || مسند آرا = بر مسنده زیب وزینت ویرن ، او مسندده بولنان . || مسندنشین = بر مسند ومقامده بولنان .

مُسنَد { سذ. عر. [«سنود» دن سمف. افعال] د. منـ. بر جملهٔ اسمیه ویا قضیهٔ منطقیه‌نك اسناد اولنان جزئی‌که نحوده خبر ومنطقده محمول دخی دینلیر : (الله قدیمدر) قضیه‌سنده قدیم مسنددر. || مسندالیه = قضیه ویا جمله‌نك دیکر جزئی‌که مسند اوکا اسناد وحمل اولنور : یوقاریکی قضیه‌ده لفظهٔ جلال مسند الیهدر. نحوده مبتدا دینلیر.

مُسنَد { سذ. عر. حمیریلر زماننده یمنده مستعمل بولنمش برخط مخصوص‌که صاغدن صوله حروف مقطعه ایله یازیلوب، حرفلرك حروف عبرانیه ایله برآز مناسبتلری وار ایدی .

مُسَنَّم { ص. عر. ۆ : مسنمه. د. ١. او چاتیسی شکلنده اولان. ٢. قبارتمه اوله‌رق محکوك . قبارتمه : مسنم اعلا ، مسنم اوسط، مسنم ادنی.

مَسنون { ص. عر. ۆ : مسنونه. [«سنة» دن سمف.] ١. عادت اولمش، معتاد. ٢. سنت شریفه اقتضاسندن اولان : نکاح رسم مسنونی .

مِسواك { سذ. عر. [«سوك» دن اسم آلت] ١. دیش اوغه‌جق ، تمیزلیه‌جك آلت ، دیش فورچه‌سی. ٢. بالخاصه عربلرجه بو ایشده مستعمل خشب پاره‌که اوجی لیفلنمش برشجر مخصوص چبوغندن عبارتدر. || مسواك آغاجی = اینجه داللری بو درلو مسواکلر یاپمغه یارایان برجنس عربستان آغاجی .

مُسَوِّد { سذ. ص. عر. [«سواد» دن سمف. تفعیل] باشقه‌سی طرفندن بیاضه چکلمك اوزره مسوده یازان ، بر ماده‌یی قلمه آلان کاتب ، منشی : او قلمده اوچ مسودله بش مبیض واردر.

مُسَوِّدلك { سذ. مسوده یازان وبرماده‌یی قلمه آلان

كاتبك حال وصفت ووظیفه‌سی: برمدت مبیضلك ایتدكدن صكره مسودلكه آلیشدی.

مُسَوَّده { سذ. عر. جـ: مسودات. [«سواد» دن سمف. ث. — افعلال بابندن سین ساكنه وواو مخففه ایله استعمالی غلطدر.] تبییض اولنمق اوزره یازیلوب تصحیح اولنمش كاغدكه تبییضدن صكره حفظ اولنور: مسوده. سنه تاریخ آتملی؛ مسوداتی جلدلیوب حفظ ایدرلر؛ مسوده كاغدی = تسویده مخصوص عادی كاغد.

مُسَوَّده‌لك { ص مسوده یازمغه وتسویده یارار: مسوده‌لك كاغد.

مُسهِل { ص. عر. ث: مسهله. [«سهل» دن سف. افعال] سورمه‌یی موجب، عمل ایتدیرن، اسهال ویرن، لینت كتیرن: سناء مكی مسهلدر. == سذ. عر. اسهال و لینتی موجب علاج: مسهل آلدی.

مُسَیَّب { ص. عر. ث: مسیبه. [«سیب» دن سمف. تفعیل] قیدسز، مبالاتسز، ایشنه دقت واهتمام ایتمز، اهمالجی: پك مسیب آدمدر.

مُسَیَّبانه { ص. ح. فا. قیدسزجه، مبالاتسزلقله.

مُسَیَّبلك { س. قیدسزلق، عدم مبالات، اهمالجیلك: بوقدرده مسیبلك اولورمی؟

مَسیح { صذ. عر. اوزرینه یاغ سورلمش معناسیله حضرت عیسی (عم) ه لقب اولمشدر: عیسای مسیح، عیسی المسیح.

مَسیحا { سذ. عر. بودخی مسیح كبی حضرت عیسی (عم) ك لقبیدر. || مسیحادم، مسیحانفس = حضرت عیسی (عم) كبی نفسنده اولولره جان ویره‌جك قوت بولنان، نفسی تأثیرلی.

مَسیحی { ص. عر. ث: مسیحیه. حضرت عیسای مسیح (عم) ه منسوب ومتعلق.

مَسیخ { ص. عر. ث: مسیخه. [«مسخ» دن صش.] ١. مسخ اولنمش، بر حیوان شكل وصورتنه كیرمش (انسان) ڤ. ٢. تا. غریب شكل وصورتده دنیایه كلمش (انسان ویا حیوان)، غلط طبیعت، فر. Monstre.

مَسیخی { ص. عر. ث: مسیخیه. تا. غریب شكل وصورتده دنیایه كلمش انسان ویا حیوانه متعلق، غلط طبیعت قبیلندن اولان.

مَسیره { سذ. عر. [«سیر» دن سم.] سیر یری، كزیله‌جك محل، تفرجگاه: بو شهرك مسیره‌لری چوقدر. [«سیرگاه» معناسنه اولوب، «مسیره‌گاه» دیه‌ملی.]

مَسیل { سذ عر. [«سیلان» دن سم.] آقه‌جق یر، یتاق. ڤ.

مُسیل { ص. عر. ث: مسیله. [«سیلان» دن سف. افعال] ط. آقیدان، اساله‌ایدن: مسیل لبن، مسیل لعاب وسائره.

مَسئَله { سذ. عر. جـ: مسائل. [«سؤال» دن مصـ. میمی] ١. سؤال اولنوب جوابی طلب اولنان شیء: علم حالدن، تاریخدن امتحان ایچون بر قاچ مسئله ترتیب ایتدی. ٢. بر علم وفنه دائر حلی مطلوب قضیه: مسئلهٔ جبریه؛ مسائل فقهیه. ٣. اهمیتلی وحلی مشكل ماده وكیفیت: مسائل سیاسیه؛ بونی‌ده برمسئله یاپمایك؛ مسئله اوله‌جق ایش دكلدر. ٤. بین الدول ظهور وچوق دفعه حربی انتاج ایدن اختلاف: شیلی ایله بولیویه آره‌سنده تحدث ایدن مسئله صلحاً حل اولنه‌میوب حربی منتج اولدی؛ مسائل معلقه. ٥. حرب، محاربه: مسئلهٔ زائله.

مَسئول { ص. عر. ث: مسئوله. [«سؤال» دن سمف] ١. صوریلان، سؤال اولنان: مواد مسئوله‌یه جواب ویرملی. ٢. ایستنیلان، طلب اولنان: اسعاف مسئولی. ٣. فعل وحركتندن رسماً جواب ویرمكه مجبور وواقع اوله‌جق قصورك جزاسی كندیسنه عائد اولان: هركس وظیفه‌سندن مسئولدر؛ برغزته‌نك مدیر مسئولی. ٤. برینك تحت ضمان وكفالتنده بولنان: اوآدم بندن مسئولدر. || مسئول بالمال = نقداً مسئول و متكفل اولان. || مسئول بالنفس = شخصاً مسئول ومتكفل اولان.

مَسئولیت { سذ. عر. بر آدمك عهده‌سنه محول ایشدن طولایی رسماً صورلمسی وایجابنده نقداً ویا جسماً جزا چكمه‌سی: بونك مسئولیتی كیمه عائددر؟ بوندن بكا بركونه مسئولیت كلمز؛ بن المدن كلدیكی مرتبه‌ده چالیشیرم اما اوستمه مسئولیت آلمام.

مِش { د. [میمك كسره‌سی ماقبلنه كوره خفیف ویا ثقیل او. قونور.] اصل فعله ملحق اولوب ماضیٔ نقلی‌یی تشكیل ایدر: كلمش، یازمش كبی. — كلیرمش، كلمشمش، كله‌جكمش كبی روایت صیغه‌لرنده‌كی «مش» ایسه فعل اسنادینك ماضیٔ نقلیسی اولان «ایمش» دن مخففدر.

مِش { مه. «یاش» لفظیله برابر قوللانیلوب لیت لعل معناسنی وهب روایت صیغه‌لری قوللانوب حكملی برشیٔ سویلمین آدمك حالنی افاده وتصویر ایدر: مش‌یاش دیه‌رك قطعی برجواب ویرمدی.

مُشاباق { یا موشابق. صه. [عر. «مشبك» دن غلط] ١. قفس شكلنده اویمه‌لی (كومش اوانی). ٢. ایپكله ایشلنن قفسلی (نقش).

مُشابِه { صه. عر. ث: مشابهه. [«شبه»دن سف. مفاعله] بكزر، مماثل، نظیر، شبیه، آره‌لرنده مشابهت بولنان ایكی شخص ویاشیئك بهری: بربرینه پك مشابه ایكی او؛ بوكا مشابه برآت ایسترم.

مُشابَهَت { یا مشابهه. سث. عر. [«شبه»دن» مصه. مفاعله] بكزه‌مه، ایكی شیٔ آره‌سنده‌كی بكزه‌یش: بو ایكی آدم، بواولر آره‌سنده نه‌قدر مشابهت واردر.

مَشاتِلق { س. [«مشهد»دن غلط] غیر مسلم مزارلغی: یهودی، ارمنی مشاتلغی.

مُشاتَمه { سث. عر. ج: مشاتمات. [«شتم»دن مصه مفاعله] ایكی كشینك بربرینه سوگمه‌سی، سوگشمه، آتشمه: مشاتمه مشاجره‌یه منجر اولدی؛ برطاقم مشاتمات غلیظه.

مُشاجَره { سث. عر. [«شجر»دن مصه. مفاعله] دوگشمه، مضاربه، غوغا: معارضه‌لری مشاجره‌یه مبدل اولوب بربرلرینك باشنی یارمشلر.

مُشار { صه. عر. [«شور» دن سمف. افعال] اشارت اولنان، اشارتله كوستریلن: مشار بالبنان = پارمقله كوستریلن، مشهور.

مُشارٌاِلَیْه { صه. عر. ث: مشارالیها. ت: مشارالیهما. ج: مشارالیهم. ١. كندیسنه اشارت اولنان، اشارتله كوستریلن. ٢. اك. ذكری سبق ایدن، بالاده محرر، مذكور. [انشا لساننده بیوك رتبه‌یی حائز ذوات حقنده مستعمل اولوب، مومی الیه دها دون رتبه‌ده بولنانلر، مرقومده بوس بوتون رتبه‌سز اولانلر حقنده قوللانیلیر:] پاشای مشارالیه؛ خانم مشار الیها؛ مشار و مومی الیهم = مختلف رتبه‌لرده بولنانلر حقنده.

مَشارِق { سذ. ج. عر. فـد: مشرق. با: مشرق.

مُشارِك { صه. سه. عر. ث: مشاركه. ت: مشاركین. ج. مشاركین. [«شركة» دن سف. مفاعله] ١. مشاركت ایدن، بر ایشده دیكریله برابر بولنان، قاریشان، ذی‌مدخل ذ. ٢. برشركت واورتاقلغه داخل اولانلرك بهری، برشركت وقومپانیه اعضاسنك بهری، اورتاق: بن اوایشده مشاركم؛ مشاركینك اجتماعی؛ تمتع مشاركین یننده تقسیم اولنور.

مُشارَكَت { یا مشاركه. سث. عر. [«شركة»دن مصه. مفاعله] ١. بر ایشده باشقه‌لریله برلكده بولنمه: كندیسی اوراده بولنمش ایسه‌ده مشاركت ایتمدیكی تبین ایتدی؛ بو ایشده اونك‌ده مشاركتی آكلاشیلیور. ٢. اورتاقلق، بر شركت وقومپانیه وسائره اعضاسندن بولنمه: فلان معدنك اخراجنده سزك مشاركتكز وارمیدر؟ ٣. د. [صرفده] حدثك ایكی ویا زیاده شخص بیننده وقوعنی كوسترمكه مخصوص فعل بناسی‌كه تركجه‌ده «لش» و«لاش» اداتیله وعربیده مفاعله وتفاعل بابلریله افاده اولنور: سوزلشمك؛ پایلاشمق؛ مكالمه؛ تعاون كبی. || بالمشاركه = ١ برلكده، اورتاقلاشه. ٢. متقابلاً.

مَشّاطه { سث. عر. [«مشط»دن «سمبـ»] كاینی طارایوب صاچنی دوزلتمكه واسباب زینتنی طاقوب سوسلندیرمكه مخصوص قادین.

مُشاع { صه. عر. [«شیوع» دن سمف. افعال] ١. اشاعه اولنمش، شیوع بولمش، یایلمش. ذ. ٢. حصه‌داران بیننده مشترك قوللانیلوب تقسیم اولنمیان، بر محل اهالیسنه مشتركاً عائد: مشاع مرعا، بالطه‌لق.

مُشاعَره { سذ. عر. [«شعر»دن مص. مفاعله] شعر سویلشمه، شعر ایله بربرینه جواب ویرمه ویا شعر سویلەده یاریشه كیریشمه: اسكی شاعرلر مشاعرەیی چوق سورلردی.

مَشاعِل { سذ. جر. عر. فد: مشعل. با: مشعل.

مَشاغِل { سذ. جر. عر. فد: مشغله. با: مشغله.

مُشافَهه { سذ. عر. [«شفه»دن مص. مفاعله] آغزدن قونیشمه، آغز آغزه سویلشمه.

مَشاقّ { سذ جر عر فد: مشقت. با: مشقت.

مَشامّ { سذ. عر. [«شم» دن سم.] قوقو آلەجق محل، بورنك ایچی ویوقاریسی، كگز: كوزل قوقولرله تعطیر مشام ایتمك.

مُشاوِر { صـ. عر. ث: مشاوره. [«مشورة» دن سف. مفاعله] كندیسنه طانیشیلان، عقل كوسترن: مشاور خاص. ═ سذ. عر. بربیوك مأمورك امور مأمورەسنده كندیسنه طانیشمق اوزره معیتنه تعیین اولنان مأمور، معاون، مستشار: خارجیه نظارتی حقوق مشاوری.

مُشاوَره { سذ. عر. جر: مشاورات. [«مشورة» دن مص. مفاعله] ١. ایكی ویا زیاده شخص بیننده اولنان مشورت طانیشمه، بربرندن رأی طلب ایدەرك اولنان مذاكره: بوتون كون مشاوره ایتدیلر. ٢. برخستەیه باقمق ایچون برقاچ طبیبك بربره كلوب تشخیص مرض و تعیین مداواة حقنده مذاكره ایتمەلری، قونسولتو: اطبا بالمشاوره شوكا قرار ویردیلر.

مَشاهِد { سذ. جر. عر. فد: مشهد. با: مشهد.

مُشاهَد { صـ. عر. ث: مشاهده. [«شهود» دن سمف. مفاعله] كوزله كوریلن، مشاهده اولنان: مشاهد اولان حسن خدمتنه بناءً.

مُشاهِد { صـ. عر. ث: مشاهده. [«شهود» دن سف. مفاعله] كوزله كورن، مشاهده ایدن.

مُشاهَده { سذ. عر. جر: مشاهدات. [«شهود»دن مص. مفاعله] ١. كوزله كورمه، عیاناً رؤیت ایتمه: عسكرمزك جسارتنی مشاهده ایدنلر حیران اولدیلر. ٢. صو. عالم لاهوتی رؤیت، مراقبه: اهل حقیقتك مشاهدەسی. ═ جر. كوریلن شیئلر، مشهودات: بنم مشاهداتم بویولدەدر.

مَشاهیر { صـ. سـ. جر. عر. فد: مشهور. با: مشهور.

مَشایِخ { سذ. جر. عر. فد: شیخ. با: شیخ.

مُشَبَّع { صـ. عر. ث: مشبعه. [«شبع»دن سمف. تفعیل] ١. طویمش، طوق، سیر. ز. ٢. كیم. بر مادەدن اریمش حالنده طوتەبیلەجكی مقداری آلوب زیاده اریدەمین (مایع)، فر. Saturé: صویه یوزده بش نسبتنده حامض بور قونیلورسه مشبع حالنه كلیر. [مشبوع كبی.]

مُشَبَّك { صـ. عر. ث: مشبكه. [«شبك» دن سمف. تفعیل] آغ وقفس كبی اورلمش اولان.

مَشبوع { صـ. عر. ث: مشبوعه. [«شبع» دن سمف.] ١. طویمش، طوق، سیر. ٢. كیم. با: مشبع.

مُشَبَّه { صـ. عر. ث: مشبهه. [«شبه» دن سمف. تفعیل] بكزەدیلن، تشبیه اولنان. || مشبەبه = كندیسنه تشبیه اولنان: جسور آدمی آرسلانه تشبیه ایتدیكمزده جسور مشبه وآرسلان مشبەبهدر. || د. [صرف عربیده] صفت مشبهه = افعال لازمەدن اوزان مختلفەده وباشلیجه فعیل وزننده كلن صفت. || حروف مشبهه بالفعل = (انّ، انّ، كأنّ، لكنّ، لیت، لعلّ) حروف عربیەسی كه اسم وخبر آلوب فعل معناسنی ده متضمندرلر.

مُشت { سـ. فا. ١. یومروق. ٢. آوج. لـ.

مَشتا { سذ. عر. [«شتا» دن سم.] ١. قیشلاق، قیشین اقامت اولنان محل، قیشلاق اردوكاه: مشتای بلغراد. ٢. قیشلق مرعا، قیشله، قیشلاق.

مُشتاق { صـ. عر. ث: مشتاقه. جر: مشتاقین. [«شوق» دن سف. افتعال] اوزلین، آرزو ایدن، كورەجكی كلش اولان، جان آتان: اولادینه، مملكتنه مشتاقدر. [«مشتق» ایله التباس ایتدیرلمەملیدر.]

مُشتاقانه { صـ. حـ. فا. كمال اشتیاق وآرزو ایله، جان آتەرق: برتهالك مشتاقانه ایله؛ اوغلنه مشتاقانه صارلدی.

مُشتَبِك { صـ. عر. ث: مشتبكه. [«شبك» دن سف.

افتعال] آغ و نفس کبی بربرینه بکوب اورلمش .

مُشتَبِه { ص. عر. ث : مشتبهه . [«شبه»دن سف. افتعال] شبهه‌لی، حقنده اشتباه اولنان ، مشکوك . ث .

مُشتَدّ { ص. عر. ث : مشتدّه . [«شدة»دن سف افتعال] شـدتلنن، اشـتداد ایدن ، دها زیاده شدت کسب ایدن، آزان : هوانك دکیشمه‌سیله خسته‌لغی مشتد اولدی .

مُشتَرِك { ص. عر. ث : مشترکه . [« شرکة » دن سف. افتعال] برایشه اشـتراك ایدن، باشقه‌لریله برابر برایشده بولنان اورتاق، ذی مدخل. ث. (عربجه‌ده آبونه معناسیله‌ده قوللانیلیر.)

مُشتَرَك { ص. عر. ث : مشترکه . [« شرکة » دن سمف. افتعال] ایکی ویا زیاده شخص ویا هیئت طرفندن قوللانیـلان ، آره‌ده بولنان، اورتاقلاشه قوللانیلان : قویو ایکی اوآره‌سنده مشترکدر ؛ قومشو ایله مشترك برباغچه‌مز واردر؛ مشـترك ماله کیمسه باقماز. || ر. فصل مشترك = ایکی سطحك تماس ایتدکاری خط. || قاسم مشـترك ، مخرج مشترك = ایکی عددی کسورسز تقسیم ایده‌بیلن رقم ؛ قاسم مشـترك اصغر ؛ قاسم مشـترك اعظم .

مُشتَرَكاً { ح. عر. اورتاقلاشه، برلکده : بر آرابه آلوب مشترکاً قوللانه‌جغز .

مُشتَری { سذ. عر. [« شری » دن سف. افتعال] ١. صاتین آلان ، بر شیٔ صـاتین آلمق ایچون مراجعت ایدن آدم : مشتری‌یه کوره فیأت ایستر. ٢. برتاجرله ویا دیکر اصنافدن برآدمله هروقت معامله ایدن آدم : اونم مشتریمدر؛ ایی اوسته‌در اما مشتریلری یوقدر. ٣. طالب، خواهشکر : بومالك شمدی مشـتریسی یوقدر. ٤. کونشك اطرافنه دونن سیاره‌لرك اك بیوکی اولوب سیارات کبیره‌نك بشنجیسیدر، وسماده بك پارلاق بر نجم صورتنده کوزیکور .

مُشتَزَن { س. ص. فا. [«مشت = یومروق - زدن = اورمق»] یومروقله کورش ایدن ، یومروق کورشنده ماهرپهلوان، فر. Boxeur .

مُشتَزَنلك { س. یومروق کورشی، فر. Boxe.

مُشتَعِل { ص. عر. ث : مشتعله. [«شعل»دن سف. افتعال] یانمش، طوتیشمش، آتش آلمش، آلولنمش.

مُشتَغِل { ص. عر. ث : مشتغله. [«شغل»دن سف. افتعال.] بر ایشـله اوغراشان، مشغول، اشتغال ایدن : بوآرالق برکتاب یازمغله مشتغلدر. [« مشـغول » دها مستعملدر.]

مُشتَفی { ص. عر. ث : مشتفیه . [«شفاء»دن سف. افتعال] شـفا بولان ، خسـته‌لقدن ایی اولان . ث.

مُشتَقّ { ص. عر. ث : مشتقه . [«شق»دن سمف. افتعال] دیکر برکلمه‌دن چیقمش، اوندن آیریلوب تحصـل ایتمش ، دیکر برلفظدن اشتقاق مثبت اولان : قیشلاق قیشدن مشتقدر؛ الفاظ اصلیه ایله الفاظ مشتقه. || مشتق منـه = دیکر برکلمه‌نك چیقدیغی کلمهٔ اصلیـه : استغفارك مشتق منهی غفراندر .

مُشتَقّات { سذ. ج. عر. اصـول حکمنده اولان دیکر کلمه‌لردن آیرلمش فروعدن معدود کلمه‌لر : عربی لغت کتابلرنده اصل ماده حروف هجا صره‌سـیله ترتیب اولنوب مشتقاتی زیرنده بیان اولنور .

مُشتَکا { یا مشتکی. سذ. عر. [«شکوی» دن سمف. افتعـال] ١. شکایت اولنـان، بادیٔ شـکایت اولان ماده : اونك مشتکاسی نه‌دن عبارتدر؟ ٢. شکایت، شکوی : والی الله المشتکی .

مُشتَکی { [ص.عر. ث : مشتکیه. «شـکوی» دن سف. افتعال] شکایت ایدن، شکایتجی.

مُشتَمِل { ص. عر. ث : مشتمله . [«شمول»دن سف. افتعال] اشتمال واحتوا ایدن، صاران، قاورایان، شامل، حاوی، جامع : بر چـوق اراضی‌یی مشتمل بر چفتلك .

مُشتَمَل { ص. عر. ث : مشتمله . [«شمول»دن سمف. افتعال] برشیئك ایچنده بولنان، برشیئك جامع وحاوی اولدیغی .

مُشتَمَلات { سذ. ج. عر. [سف. صورتنده میمك کسریله استعمالی غلطدر.] برشیئك جامع وشامل اولدیغی شیئلر، برشیئك ملحقـات وفروعی : چفتلکك

مشتملاتی چوقدر؛ مرعا دخی چفتلکك مشتملاتندندر .

مُشتَها { یا مشتهی . صه. عر. [«شهوة»دن سمف. افتعال] آرزو اولنان، اشتهایی موجب .

مُشتَهِر { صه. عر. ث : مشتهره. [«شهرة»دن سف. افتعال] شهرت بولان، مشهور، آدلی صانلی : علم وفضیلیله مشتهر بر آدم .

مُشتَهی { صه. عر. ث : مشتهیه. [«شهوة»دن سف. افتعال] اشتهاسی اولان، آرزو ایدن، خواهشلی .

مُشتَهیات { سذ. جه. عر. [سف. صورتنده هانك کسریله استعمالی غلطدر.] آرزو اولنان شیلر، اشتهایی موجب مواد، لذتلی شیلر .

مُشَجَّر { صه. عر. ث : مشجره. [«شجر»دن سمف. تفعیل] آغاج کبی داللی بوداقلی، متفرع، مسلسل .

مَشحون { صه. عر. ث : مشحونه. [«شحن»دن سمف.] طولی، مملوء، پر، مالامال : ذخیره ایله مشحون برکمی .

مُشَخَّص { صه. عر. ث : مشخصه. [«شخص»دن سمف. تفعیل] ١. شخص حال وصورتنه کیرمش، تجسم وتمثل ایتمش. ٢. شخصی تعیین اولنمش، کیم اولدیغی طانلمش . ٣. تفریق وتمیز اولنمش، ممتاز، متعین. ٤. ط. نوع وجنسی آکلاشلمش، تشخیص وتعیین اولنمش (مرض).

مُشَخِّص { صه. عر. ث : مشخصه. [«شخص»دن سف. تفعیل] ١. تفریق وتعیین ایدن. ذ. ٢. ط. تشخیص امراض ایدن، تشخیص امراضده ماهر : فلان طبیب ایی مشخصدر .

مُشَدَّد { صه. عر. ث : مشدده. [«شدة»دن سمف. تفعیل] ١. تشدید وتقویه اولنمش، قوت ویرلمش، قوتلی، محکم : بر بناء مشدد. ٢. شدت کسب ایتمش، آرتمش : مرضی مشدد اولدی. ٣. د. برنجیسی ساکن وایکنجیسی متحرك اوله‌رق بر جنسدن ایکی حرف کبی اوقونان وبوکا علامت اوله‌رق شده (ّ) اشارتنی حامل اولان (حرف) : راء مشدده ایله «بر» لفظی. ضدی : مخفف.

مُشَدِّد { صه. عر. ث : مشدده. [«شدة»دن سف. تفعیل] ١. تشدید وتقویه ایدن، قوت وبرن. ٢. شدتی آرتدیران، آزدیران، آزدیریجی. || اسباب مشدده = حق. مجرم حقنده بر جزانك تشدیدینی موجب احوال

مَشدود { صه. عر. ث : مشدوده. [«شد»دن سمف.] قوی باغلانمش، محکم بوکلمش .

مَشرَب { سذ. عر. جه : مشارب. [«شرب»دن مص. میمی] ١. طبیعت، جبلت، طینت. ٢. عادت، خوی، خلق. ٣. صورت حرکت، کیدیش، روش، مسلك : آچیق مشربلی؛ درویش مشربنده؛ رند مشرب .

مِشرَبه { سذ. عر. [«شرب»دن اسم آلت . — تر. زبانزدی : ماشرابه] صو ایچمکه مخصوص قاب که باشلیجه تنکه ویا باقیردن معمول وقولپلی اولور : مشربه ایله صو ایچیور؛ بر مشربه صو .

مُشَرَّح { صه. عر. ث : مشرحه. [«شرح»دن سمف. تفعیل] تشریح اولنمش، تشریحخانه‌ده آچلمش (انسان ویا حیوان).

مُشَرِّح { سذ. عر. جه : مشرحین. [«شرح»دن سف. تفعیل] تشریح یاپان طبیب، لاجل المعاینه آچیلان اجسادی اصول ونظامنده کسن تشریح عالمی، فر. Anatomiste.

مِشرَط { سذ. عر. [«شرط»دن اسم آلت] جرا. جراح نیشتری .

مُشرِف { صه. عر. [«شرف»دن سف. افعال] ١. اطرافه ناظر وحواله اولان. ذ. ٢. بر حاله تقرب ایتمش، برحال کسب ایتمکه یافلاشمش اولان، یوز طوتمش : مشرف خراب = خرابه یوز طوتمش .

مُشَرَّف { صه. عر. ث : مشرفه. [«شرف»دن سمف. تفعیل] شرفلنمش، شرفلی، شرف وعزته نائل : قدومکزله، تشریفکزله مشرف اولدق .

مَشرِق { سذ. عر. جه : مشارق. [«شرق»دن سم.] کونشك طوغدیغی یر ویا طرف، کون طوغیسی .

مَشرِقی { صه. عر. ث : مشرقیه. شرقه منسوب ومتعلق. [«شرق» دها مستعملدر.]

مُشرِك { صه. سذ. عر. ث : مشرکه. جه : مشرکین. [«شرك»دن سف. افعال] خالقه شریك قوشان، تعدد آلهه‌یه قائل، کافر .

مَشروب { سذ. عر. جه : مشروبات. ایچیله‌جك شیء،

شروب و سائره : مأكولات ومشروبات .

مَشروح { ص. عر. ث : مشروحه. [«شرح»دن سمف.] ١. شرح اولنمش، آچلمش، تفصيلاتلى، زور آكلاشيلير برلرى ايضاح ايدلمش : عبارهٔ مشروحه. ٢. بر تفصيل بيان اولنان، يوقاريده مفصلا ذكر وتعريف اولنان : مادهٔ مشروحه؛ مسئلهٔ مشروحه .

مَشروحات { سڤ. جـ. عر. بر مادهنك ايضاح وتفصيليچون يازيلان شيئلر، ايضاحات تفصيلات : كتيبه‌سى بالاسنده بعض مشروحات واردر .

مَشروط { ص. عر. ث : مشروطه. [«شرط» دن سمف.] شرطلى، بر شرط ايله باغلى، وجودى ديكر بر شيئك ويا بر حالك وجودينه متوقف اولان : بنم كلمكلكم سزك خبر ويرمه‌كزله مشروطدر .

مَشروطه { صڤ. عر. [«شرط» دن سمف. — ناصلسه مؤنث اوله‌رق قوللانلمه‌سى عادت اولمشدر.] صاحب قديمى طرفندن صاتلماق شرطيله ورثه‌سنه ترك اولنمش خانه وسائره : او يالى مشروطه‌در .

مَشروع { ص. عر. ث : مشروعه. [«شرع»دن سمف.] شريعتك مساعده ايتديكى، شرعاً جائز اولان، شريعته مطابق : قارداش اولادى بيننده مناكحه مشروعدر . || غير مشروع، نامشروع = شرعا جائز اوليان، شريعتك منع ايتديكى .

مُشَعبِذ { سڤ. صـ. عر. [«شعبذه» دن سف. دحرج] حقه‌باز، حقه‌بازلق ايدن، شعبده باز .

مِشعَر { سڤ. عر. جـ : مشاعر. ١. مناسك حجدن هر برينك اجراسنه مخصوص محل. ٢. حاسه، حواس خمسه‌نك بهرى . ق.

مُشعِر { ص. عر. ث : مشعره. [«شعور»دن سف. افعال] اشعار ايدن، بيلديرن، خبر ويرن : اورادن عزيمت ايتديكنى مشعر بر تلغراف آلدم. [لسانمزده بووجهله تحريراً اخبار حقنده قوللانيلير.]

مُشَعشَع { ص. عر. ث : مشعشه. [«شعشعه» دن سمف. دحرج] ١. پارلايان، پارلداپان : آلتيندن مشعشع بر كره. ٢. شعشعه‌لى، دبدبه‌لى، طنطنه‌لى، صونطورلى : مشعشع بر دوكون، بر استقبال .

مَشعَل { سڤ. عر. جـ : مشاعل. و :

مَشعَله { سڤ. عر. جـ : مشاعل. [«شعل» دن سم] ١. تنويره مخصوص آلت، قنديل، لامبه. ٢. آچيق يرلرى كيجه تنوير ايچون مستعمل آلت كه يره ديكلمش دمير برديركك اوجنده واقع قفسك ايچنده چيرا ويا ياغلى پاچاوره ياقلمه‌له حاصل اولور. [لسانمزده ايكنجى صورتى وايكنجى معنا ايله دها مستعملدر.]

مَشغَله { سڤ. عر. جـ : مشاغل. [«شغل» دن مصـ. ميمى] ايش، كوج، مشغوليت، اوغراشيلان ايش : بو بر مشغلهٔ عظيمه‌در؛ كثرت مشاغلدن كله‌مدم. [جمعى دها مستعملدر.]

مَشغول { ص. عر. ث : مشغوله. [«شغل»دن سمف.] ١. بر ايشله اوغراشان، ايشده بولنان، ايش كورمكده اولان : سز كلديككزده بن مشغول ايدم؛ كنديسنى يازى يازمغله مشغول بولدم. ٢. طالغين، دريك بر تفكره طالمش : سزى پك مشغول كوريورم؛ ذهنم مشغول ايدى سويلديكنى آكلايه‌مدم. || مشغول ايتمك = سوزله ذهننى اشغال ايدوب ايش كورمه‌سنه مانع اولمق : بر افادهم واردر اما قورقارم كه سزى مشغول ايدرم .

مَشغوليَّت { س. [«مشغول» اسم مفعولنه ادات مصدريت علاوه‌سيله تشكيل اولنمش بر لغت اولوب عربيده مستعمل دكلدر] مشغول اولمه، ايشده بولنمه، اشتغال : مشغوليتم چوقدر .

مِشفَر { سڤ. عر. جـ : مشافر. تا. بعض حيوانلرك صارقيق طوداغى .

مُشفِق { ص. عر. ث : مشفقه. [«شفقة»دن سف. افعال] ١. مرحمتلى، آجيان. ٢. سون، محبتلى، ابوينك اولاده اولان محبتى كبى قلبى بر محبتله سون : پدر مشفق؛ والدهٔ مشفقه.

مُشفِقانه { ص. ح. قا. ١. مرحمتله، آجيه‌رق. ٢. محبت وشفقتله، ابوينك اولادينه اولان محبتى كبى قلبى بر سويشله : نظر

مشفقانه؛ مشفقانه بوزمه باقدی.

مَشق { سذ. عر. ١. یازی اورنکی، عینی یازمغه چالیشمق ایچون حسن خط معلمی طرفندن یازیلوب شاکردانه ویریلن یازی : مشق آلمق؛ مشق ویرمك. [اصل عربیده الی یازی‌یه آلیشدیرمق ایچون قره‌لامه یازمق دیمکدر.] ٢. موسیقیده وسائر تعلیملرده آلیشمق ایچون اولنان سعی : پیانو، کمان مشق ایدیور؛ سسی کوزل ایسه‌ده برآز مشق ایتمکه محتاجدر.

مَشَقَّت { سذ. عر. ج : مشاق. [«شق»دن مص. میمی] ١. کوجلك، صیقندی، زحمت، صعوبت، اذیت : بو ایشده چوق مشقت چکدم؛ مشاق سفریه. ٢. زحمتلی ایش، خدمت شاقه.

مُشك { س. فا. مسك. || مشکبو = مسك قوقولی.

مُشکِل { ص. عر. ث : مشکله. [«شکل»دن سف. افعال] زور، کوج، چتین : مشکل ایش؛ مشکل حال. = سذ. عر. ج : مشکلات. حل وفصلی زور ایش، انکل، مانعه : بر مشکلم وار کیمه حل ایتدیره‌یم؛ برطاقم مشکلات ظهور ایتدی.

مُشَکَّل { ص. عر. ث : مشکله. [«شکل»دن سمف. تفعیل] شکل و قیافتی یرنده، یالکز قیلیغی مکمل اولان : مشکل بر آدم. [مقام استهزا واستخفافده مستعملدر.]

مُشکِلپَسَند { ص. فا. [عر. مشکل = کوج. فا. پسندیدن = بکنمك] زور بکنیر، برشیء بکنمز، هرشیئه بر بهانه بولان : اویله مشکلپسند برآدمه ایش بکندیرمك نه قدر کوج.

مُشکِلپَسَندانه { ص. ح. فا. بر شیء بکنمین آدمه مخصوص ولائق صورتده : برنظر مشکلپسندانه ایله باقدی؛ بك مشکلپسندانه حرکت ایدیور.

مُشکِلکُشا { ص. فا. [عر. مشکل = کوج. فا. کشادن = آچمق] مشکل مسئله‌لری حل وفصل ایدن، حلال مشکلات : مشکلکشای هر سبق = هر درسك یعنی هر خصوصك مشکلاتنی حل ایدن.

مُشکِلَلشمَك { فل. و :

مُشکِلَنمَك { فل. کوج ومشکل اولمق : دنیاده یاشامق مشکللشدی؛ بو مسئله بوسبوتون مشکللندی.

مَشکور { ص. عر. ث : مشکوره. [«شکر» دن سمف.] شکری ایفا اولنان، تشکره مستحق، باعث شکران، تشکر اولنه‌جق : خدمات مشکوره‌سی ناقابل انکاردر.

مَشکوك { ص. عر. ث : مشکوکه. [«شك» دن سمف.] حقنده شك و شبهه اولنان، شبهه‌لی : اونك کله‌جکی مشکوکدر.

مُشکین { ص. فا. مسکلی، مسك قوقولی، مسك رنکنده : زلف مشکین.

مَشلَح { سذ. عر. آلتی اوستی بر وقول یرینه یوقاریکی ایکی اوجنده یاریقلری اولان برنوع اوستلك لباس که باشلیجه عربلره مخصوص اولوب یلدیرمه یرینه قادینلر طرفندن دخی قوللانیلیر.

مُشَمَّس { ص. عر. ث : مشمسه. [«شمس»دن سمف. تفعیل] کونشه کوسترلمش، کونش کورمش.

مِشمِش { سذ. عر. قایصی، زردالو.

مُشَمَّع { ص. عر. ث : مشمعه. [«شمع» دن سمف. تفعیل. — تر. زبانزدی : موشامبه.] اوستی بال مومی ویا قاوچوق کبی بر شیئله قاپلانه‌رق صو چکمیه‌جك حاله قونمش. = سذ. عر. ١. بال مومی ویا قاوچوقله قاپلانمش بز ویا دیکر منسوج : مشمعه صاریلی نسخه. ٢. قاوچوقله یاپیلوب صو چکمز یاغمورلق : یاغمور یاغه‌جغندن مشمع کیملی. || ط. مشمع طبی = جبان وسائره اوزرینه یاپیشدیریلان صاری مشمع، یاقی.

مَشمول { ص.عر. ث : مشموله. ج : مشمولات. [«شمول» دن سمف.] برشیئك ایچنده بولنان، بر شیئك حاوی اولدیغی : بو صندیغك مشمولاتی نه‌دن عبارتدر.

مِشوار { سذ. عر. طور، حال، روش : او آدمك مشواری خوشمه کیتمیور.

مَشوَرَت { یا مشوره. سذ. عر. طانیشمه، سویلشمه.

مُشَوَّش { ص. عر. ث : مشوشه. [« شواش » دن سمف. تفعیل] قاریشیق، قارمه قاریش،

غیرمنتظم، آکلاشلماز، مشکوك : مشوش بر ایش ؛ مشوش بر سوز؛ مشوش برحالده کوردم .

مُشَوِّق { ص. عر. ؤ : مشوقه . [« شوق » دن سف. تفعیل] شوق و غیرته کتیرن ، آرزوسنی آرتدیران ، ترغیب وتحریص ایدن ، محرك : اونلر چوق اعانه ویررلر اما برمشوق لازم؛ اوبوقدر ایلری کیتمزدی لکن مطلق بر مشوق واردر .

مُشَوَّك { ص. عر. ؤ : مشوکه . [« شوك » دن سمف. تفعیل] نبا . تا . دیکنلی ویا دیکن شکلنده سیوری .

مَشه { س. با : میشه .

مَشهَد { سذ. عر. ج : مشاهد . [« شهادت » دن سم .] بر آدمك شهید اولدیغی ویا بر شهیدك مدفون بولندیغی محل : مشهد حسین (رضه). ‖ (مشهد علی رضا وبالاختصار (مشهد) = طوس جوارنده بیوك برشهرکه امام مشارالیهك تربه‌سی اطرافنده تحصل ایدوب الیوم خراسانك مرکزیدر .

مَشهود { ص. عر. ؤ : مشهوده. [« شهود » دن سمف.] کوزله کوریلن، مشاهده ومعاینه اولنان : مشهود اولان اقدام وغیرتنه مکافاة؛ مشهود دیدهٔ افتخارمز اولان مکارم .

مَشهور { ص. عر. ؤ : مشهوره. [« شهرة » دن سمف.] صیت وشهرت قزانمش، یایلمش، هرکسك بیلدیکی و طانیدیغی، آدلی‌صانلی، شهیر، بنام : مشهور آدم؛ اونك تألیفاتی مشهوردر ؛ وقایع مشهوره. ‖ غلط مشهور = یاکلیش اولدیغی حالده خلق بیننده مستعمل اولان لغت ویا تعبیر . == س. عر. ج : مشاهیر. شهرتلی آدم، اسمی هر کسجه معلوم اولان ذات : مشاهیر شعرادن؛ مشاهیر نساء .

مَشی { سذ. عر. یوریمه، رفتار : مشی وحرکته اقتداری یوقدر . ‖ ع. مشی عسکری یاخود مشیهٔ عسکریه [وغلطی: مشیت عسکریه] = عسکرجه یورویش، عسکر یورویشی .

مَشیب { سذ. عر. صاچ آغارمه‌سی ، اختیارلق . ن .

مَشِیَّت { سث. عر. [طوغریسی : مشیئت] ایستمه.ایستك، آرزو ، خواهش : مشیت الهیه = ارادة الله. — اصطلاح عسکریده « مشی »دن مصدر بناء نوع اولان « مشیه » یرینه یاکلیش قوللانیله‌رق « مشی عسکری » یا « مشیهٔ عسکریه » صورتنده تصحیحی الزمدر .

مَشیَخَت { سث. عر. [عربی لغت کتابلرنده بولنه‌مدی] شیخلك : فلان تکیه‌نك مشیختی منحلدر . ‖ مشیخت اسلامیه = شیخ‌الاسلام مسندی .

مُشَیَّد { ص. عر. ؤ : مشیده . [« شید »دن سمف. تفعیل] یوکسك و متین یاپلمش ، رفع وتحکیم اولنمش (بنا) : بر بناء مشید؛ بر قلعهٔ مشیده .

مُشَیِّد { ص. عر. ؤ : مشیده . [«شید» دن سف. تفعیل] یوکسلدوب محکم ومتین ایدن، صاغلام صورتده بنا وتأسیس ایلین : مشید ارکان دولت .

مُشیر { ص. عر. ؤ : مشیره . [«شور» دن سف. افعال] امر واشارت ایدن. ن. == سذ. عر. ج. فا : مشیران . سلك عسکریده وزارتله معادل اولان اك بیوك رتبه‌یی حائز ذات : مشیران عظام؛ اردو مشیری ؛ طوپخانه مشیری .

مُشیرلِك { س. و :

مُشیرِیَّت { سث.عر. [لغت مولده] ١. سلك عسکریده اك بیوك رتبه، مشیر رتبه‌سی : فلان ذاته مشیرلك ، مشیریت ویرلدی . ٢. بر مشیرك تحت اداره‌سنده بولنان مقام ودائره : طوپخانه مشیریتی؛اردو مشیرلکی.

مشیل { مه. برحیوان ویا انسانك ویاورو ویا چوجغك دریك دریك اویویوب خیزلیجه نفس آلمه‌سنی تقلید و تصویر ایدر ومکرر قوللانیلیر : مشیل مشیل اویویوردی .

مَشیمه { سث. عر. تش. صوك، دول یتاغی .

مَشین { س. سپیلنمش قویون و سائره دریسی ، دباغت اولنمش دریلرك اك عادیسی ، سختیان : قرمزی، یشیل‌مشین؛ مشین قابلی کتاب . == ص. مشیندن معمول : مشین قاب؛ مشین خرج .

مَشینلی { ص. مشین دینلن سپیلی دری ایله قاپلانمش ویا طونانمش اولان: مشینلی صندیق.

مَشئوم { ص. عر. ؤ : مشئومه. [« شؤم » دن سمف.]

شآمتلی، نحوستلی، اوغورسز : اوکون فرانسزلر ایچون پك مشئوم برکون ایدی .

مَصّ { سـذ. عر. اممه، امه‌رك چکمـه : بر بوش طولوم حوضك ایچنده براغیلیرسه صو مص ایدر .

مُصاب { ص. عر. ث: مصابه. جـ: مصابين. [«صوب» دن سمف. افعال] اوزرینه دوشمش، اصابت ایتمش ، دوشکون ، دوچار ، گرفتـار ، اوغرامش ، اوغراق ، بر آفتـه طوتلمش : حریقه، قولره‌یه مصاب اولانلر؛ حرکت ارض مصابینی .

مُصابَره { سش. عر. [«صبر» دن مصـ. مفاعله] صـبر ایتمه، قاتلانمه . ق.

مَصابیح { سـذ . جـ . عر . فد : مصباح. با : مصباح .

مُصاحِب { صـ . سـ . عر . ث: مصاحبه. [«صحبة» دن سف. مفـاعله] ١. بريله مصاحبه ایدن، قونیشان، آرقداش. ٢. بر بیوك ذاتك معیتنده بولنوب کندیسنی محاضرات ومصاحبات ایله واطائف وخوش‌آینده کلمات ایله اکلندیرن آدم. ٣. سلاطین عظام حضراتنك خدمت خاصه‌لرنده بولنـانلرك بهری .

مُصاحَبَت { یاخـود مصاحبه . سش.عر. [«صحبة» دن مصـ. مفـاعله] ایکی ویا زیاده کشی بیننده قونیشمه ، صحبت ایتمه : اقشاملری برلشوب مصاحبت ایدردك :

مُصاحِبلك { سـ. مصاحب صفت و وظیفـه‌سی . با : مصاحب .

مَصاحِف { سـذ. جـ. عر. فد : مصحف. با : مصحف.

مُصاد { سـ. [عر. «مشحذ» دن غلط] بیچاق بیـله‌مکه مخصوص دمیردن آلت : قصاب، آشجی مصادی .

مَصادِر { سـذ. جـ. عر فد : مصدر. با : مصدر .

مُصادَره { سش. عر. جـ: مصـا-درات. [«صدور» دن مصـ. مفاعله] ١. قباحتلی بر آدمك عرفاً اموال واملاکنك ضبطی که وقتیله مرعی بر اصول ایدی : اسکیدن بعض کره اموال مصادره اولنوردی . ٢. ممنوع برشیئك رسماً ضبطی : قچـاق توتون مصادره اولنور .

مُصادِف { صـ. عر. ث: مصادفه. [«صدوف» دن سف. مفاعله] ١. راست کله برلـکده بولنان، راست کلن : دون یولده فلان ذاته مصادف اولدم. ٢. تقویمجه مشهور بروقعه‌نك زمان وقوعنه مطابق اولان (کون) : جلوس همایونه مصادف اولان اغستوسك اون طقوزنجی کونی. [متصادف دیمه‌ملی.]

مُصادَفَت { یا مصادفه. سش. عر. [«صدوف» دن مصـ. مفـاعله] راست کله برلـکده بولنمـه ، راست کلمه .

مُصادَقَت { یا مصادقه. سش. عر. [«صـدق» دن مصـ. مفاعله] ایکی کشی بیننده‌کی صدق و خلوص ، صادقانه معـامله : بیمزده‌کی قاعدهٔ مصادقته رعایةً؛ حسب المصادقه .

مُصادَمه { سش. عر. جـ: مصا-دمات. [«صدم» دن مصـ. مفاعله] ١. چارپیشمه، طوقوشمه، چاتمه، بربرینـه چارپوب اورشمه : ایکی کمی آره‌سـنده مصادمه وقوع بولدی. ٢. مخاصم ایکی عـسکر بولوکلری بربرینـه راست کلکله آره‌لرنده وقوع بولان کوچك محاربه، چارپیشمه : ایلری قره‌قوللر بیننده برمصادمه وقوع بولمش.

مُصارَعه { سش. عر. [«صرع» دن مصـ. مفاعله] گورشمه، پهلوانلق .

مَصارِف { سـذ. جـ. عر. جمع الجمعی : مصارفات. فد : مصرف. با : مصرف .

مَصاعِب { سذ. جـ. عر. [«صعوبة» دن. — فد. یوقدر.] کوجاکلر، زور ایشلر، مشکلات.

مَصافّ { سـذ . جـ . عر . فد : مصف. با : مصف .

مُصافاه { سش. عر. [«صفوة» دن مصـ. مفـاعله] صمیمی و خالص محبت : بیمزده‌کی ود ومصافاة .

مُصافَحه { سش. عر. [«صفح» دن مصـ. مفـاعله] ال اله طوتیشمه ، تحیـه وعرض محبت مقامنده بزینه ال اوزاتمه .

مُصال { سـ. [عر. «مثل» دن غلط] ١. چوجقلره سویلنیلن حکایه : مصال سـویلیوردی ؛ چـوق مصال بیلـیردی . ٢. ایناننلمیه‌جق حکایه ، جن وپری حکایه‌سی : مصـال کتابی . ٣. مج. صاچمه صاپان شوز، واهی شیٔ: دیدکلرکزك هپسی مصالدر؛

بنم مصال دیكلمكه وقتم یوقدر.

مَصالِح { سذ. جـ. عر. فد: مصلحت. با: مصلحت.

مُصالَحه { سذ. عر. [«صلح» دن مص. مفاعله] ١. باریشمه، باریشیق، اوزلاشمه: دولتین مخاصمتین مصالحه ایتدیلر؛ عقد مصالحه اولندی. ٢. صلح، اسایش، مسالمت: مصالحهٔ عمومیه.

مُصاهَرَت { سذ. عر. [«صهر» دن مص. مفاعله] تأهلدن طولایی حاصل اولان قرابت، داماد وكلینك یكدیكری اقرباسیله اولان قرابتلری، قرابت صهریه: او ایكی عائله آراسنده مصاهرت واردر.

مَصائِب { سذ. جـ. عر. فد: مصیبت. با: مصیبت.

مِصباح { سذ. عر. جـ: مصابیح. ایشیق، چراغ، تنویره مخصوص آلت، مشعل.

مَصبوغ { ص. عر. ث: مصبوغه. [«صبغ» دن سمف.] بویانمش، بویالی.

مُصتَله { یا ماستله. س. اوسق آچیق فوچی، بیوك كردل: بانیه، چماشیر مصتله‌سی.

مُصَحَّح { ص. عر. ث: مصححه. [«صحة» دن سمف. تفعیل] تصحیح اولنمش، سهو وخطاسی قالدیرلمش، یاكلشسز: مصحح بر كتاب.

مُصَحِّح { سذ. ص. عر. جـ: مصححین. [«صحة» دن سف. تفعیل] طبع اولنان كتابلرك سهو وخطالرینی دوزلتن آدم: بو مطبعه‌یه بر مصحح لازم.

مُصَحِّحلِك { س. بر مطبعه‌ده طبع اولنان كتابلرك ترتیب سهولرینی تصحیح واصلاح ایدن مأمورك وظیفه وصفتی: فلان مطبعه‌ده مصححلك ایدیور.

مُصحَف { سذ. عر. جـ: مصاحف. [«صحف» دن سمف. افعال] ١. صحیفه‌لردن مركب یازلمش شیء، كتاب. ز. ٢. قرآن كریم: مصحف شریف؛ فلان كتبخانه‌ده‌كی مصاحف شریفه.

مَصحوب { ص. عر. ث: مصحوبه. [«صحبة» دن سمف] برابر آلنمش، برلكده كوتوریلن، ترفیق اولنان.

مَصحوباً { حـ عر. برلكده اولدیغی حالده، رفاقت ومعیتده اوله‌رق: آوروپایه كیدن مرخصه مصحوباً كیتدی. ز.

مِصداق { سذ. عر. [«صدق» دن] بر شیئك طوغریلغی اثباته یارایان شیء، مشهور بر سوزك حقیقته موافق اولدیغنی كوستر‌ر حال و وقعه: فلان ضرب مثل مصداقنجه.

مَصدَر { سذ. عر. جـ: مصادر. [«صدور» دن سم] ١. بر شیئك صدور ونبعان ایتدیكی محل، منبع، مبدأ: بتون بو احوالك مصدری اودر؛ مصدر فضل وعرفان. ٢. د. [صرفده] افعالك مشتق منهی اولان اسم كه حدثه دلالت ایدوب زمانه دلالت ایتمز: كلمك، كیتمك، یازمق كبی. || مصدر میمی = عربیده باشنده «م» حرفی بولنان مصدر: مدخل، محمدة كبی؛ مصدر بناء مره = حدثك بر دفعه وقوعنی بیان ایدن وفاء الفعلی مفتوح اولوب آخرنده تاء توحید بولنان مصدر عربی: دفعة كبی؛ مصدر بناء نوع = حدثك بر درلو وقوعنی بیان ایدوب مصدر بناء مره‌دن فرقی فاء الفعلنك مكسور اولمه‌سندن عبارت اولان مصدر عربی: مشیة كبی.

مَصدَری { ص. عر. ث: مصدریه. مصدر معناسنه متعلق یعنی حدث بیان ایدن: معناء مصدری؛ ادات مصدریه.

مَصدَرِیَّت { سذ. عر. مصدرك افاده ایتدیكی حدث معناسی: «لك» ادات مصدریتدر.

مَصدَرِیّه { س. [عر. «مسطاریه» دن غلط. مسطار = یكی شراب] وقتیله مسكراتدن وسائر بعض اموالدن آلیجه آلنان رسم، زجریه.

مَصدَرِیّه‌جی { س. مصدریه. [و طوغریسی مسطاریه] دینلن رسمی تحصیل ایدن مأمور، زجریه كومروكجیسی.

مُصَدَّق { ص. عر. ث: مصدقه. [«صدق» دن سمف. تفعیل] كرچكلندیرلمش، تصدیق وتأكید اولنمش، صحیح وشایان اعتبار اولدیغی بر دائرهٔ رسمیه طرفندن تحریراً بیان اولنان: مقاولات محرری طرفندن مصدق بر مقاوله.

مُصَدِّق { ص. عر. ث: مصدقه. [«صدق» دن سف. تفعیل] بر سوزك یاخود بر كیفیتك ویا یازلمش بر شیئك طوغری وصحیح اولدیغنی اثبات وتأكید ایدن:

سزك سوزكزی مصدق بر فقره سویلیه‌یم؛ هویتنی مصدق بر علم وخبر كتیردی .

مصر { سخث. عر. ١. آفریقانك شمال شرق كوشه‌سنده واقع ومناصب نیلی حاوی مملكت مشهوره، خطهٔ مصریه . ٢. تخصیص صورتیله خطهٔ مذكوره‌نك مركزی اولان قاهره شهر شهیرنه‌ده دینیر؛ مصر القاهره‌ده دیرلر. = سذ. عر. ج : امصار [ایكنجی معناسندن تعمیماً] بیوك شهر، معموره : || مصر بغدایی = ١. معروف صاری وبیوجك دانه‌لی حبوبات نوعی. ٢. مصر دینلن حبوباتك آتشده پاتلادلمش دانه‌لری . || مصر طاوغی = هندی. ||مصر فتیلی = طوپلری آتشله‌مه‌ده مستعمل اوتدن اورلمش بر نوع خلاط .

مصر { س . معروف صاری و بیوجك یاصی دانه لی حبوبات نوعی [مادهٔ آنفه‌یه با.] : مصر اتمكی؛ مصر قوچانی؛ تازه مصر .

مُصِرّ { ص. عر. ذ : مصره . [« صر » دن سف. افعال] اصرار ایدن، آیاق باصوب واز یچمین، برسوز ویا طلبده معاندانه ثبات ایدن : فكرنده مصر بر آدم .

مصراع { سذ. عر. ج : مصاریع. [الفسز اوله‌رق « مصرع » املاسی غلطدر .] ١ . قپونك ایكی قنادندن بری. ٢. استریدیه كبی حیوانات بحریه‌نك ایكی قبوغندن بری .

٣. د. بر بیتی تركیب ایدن ایكی قسمك هربری : ایكی مصراع بر بیت یاپار .

مُصرّانه { ص. ح. فا. اصرار ایده‌رك، آیاق باصمقله : مصرانه سویلیور؛ مصرانه طلب.

مُصَرَّح { ص. عر. ذ : مصرحه. [« صراحة »دن سمف. تفعیل] تصریح ایدلمش، صراحتلی، آچیقدن ومفصلاً بیان اولنمش، ایضاح اولنمش، شبهه براقمیه‌جق صورتده عیان وظاهر : بوبابده ایجاب ایدن معامله قانونده مصرحدر .

مُصَرَّحاً { ح. عر. آچیق وظاهر اوله‌رق ، صراحتله ، شبهه براقمیه‌جق صورتده : شرائط مقاوله‌یی مصرحاً یازملی.

مَصْرِف { سذ.عر.ج : مصارف [«صرف»دن] جیبدن چیقان آقچه، مبایعات واحتیاجاته قارشی ویریلان مبلغ ، خرج : بیوك شهرلرده چوق مصرف اولور؛ اوقوناغك مصرفی چوقدر؛ بوقدر مصارفه طیانه‌میه‌جغز؛ مصارف ضروریه؛ مصارف زائده؛ یول مصرفی. || مصرف كورمك = مصارفك حسابنی كورمك. || مصرف ناظری = دائرهٔ عسكریه‌ده محاسبات رئیسی .

مصرلی { س.ص.مصر اهالیسندن اولان، مصری : اسكی مصرلیلر .

مَصروع { ص.عر.ذ : مصروعه. [«صرع» دن سمف.] صرعه‌یه طوتلمش، صرعه‌لی .

مَصروف { ص.عر.ذ : مصروفه. [«صرف»دن سمف.] ١.صرف اولنمش، خرج ایدلمش، بوزلمش : مبالغ مصروفه‌نك حسابنی ویرمك. ٢. صرف واستعمال اولنان، قوللانیلان، بذل ایدیلان : همت علیه‌لرینك مصروف بیورلمسی. ٣. دیكر جهته چویرلمش، دفع و طرد اولنمش. = س. تر. بین‌العوام غلط اوله‌رق مصرف یرینه قوللانیلیر.

مَصره { س. با : ماسوره .

مصری { ص. عر. ذ : مصریه . خطهٔ مصریه‌یه منسوب ومتعلق. = سذ. عر. ج : مصریون. مصر اهالیسندن آدم : اسكی مصریونك آثاری .

مَصطَبه { سذ. عر. قپونك ایكی طرفنده اوتورمغه مخصوص سد، پیكه .

مُصطفا { ص.عر.با : مصطفی.

مُصطفوی { ص.عر.ذ : مصطفویه. فخر كائنات محمد مصطفی (صلعم) افندمزه مخصوص ویا منسوب و متعلق : اخلاق مصطفویه؛ احادیث مصطفویه .

مُصطَفی { ص. عر. [«صفوة» دن سمف. افتعال] سچلمش، مختار، منتخب، بركزیده . — فخر عالم (صلعم) افندمزك صفات مباركه‌سندن اولوب لسانمزده معناء لغویسیله پك استعمال اولنمیور .

مَصطَكی { س. با : ماستیقه .

مُصطَلَح { ص. عر. ذ : مصطلحه. [«صلح»دن سمف. افتعال]

١. اصطلاح قبيلندن اولان، معناء لغويسيله قوللانلميوب بر علم وفن اربابى بيننده متفق عليه برمعناء محدثله استعمال اولنان : الفاظ مصطلحه. ٢. تر. لغات غريبه واصطلاحات علميه ايله مملو اولوب هركس طرفندن آكلاشلميان : پك مصطلح بر مكتوب يازمش ؛ بن اوقدر مصطلح سوزدن برشئ آكلايه‌مام.

مِصعَد { سذ. عر. [«صعود»دن {اسم آلت. — لغت مولده] كيم. مايعاتى بخار حالنه كچيروب سربمكه مخصوص آلت، فر. Sublimatoire.

مُصَعَّد { ص. عر. ذ : مصعده. [«صعود»دن سمف. تفعيل. لغت مولده] كيم. مصعد دينلن آلت مخصوصه ايله بخار حالنه قونيلان، فر. Sublimé.

مُصَغَّر { ص. عر. ذ : مصغره. [«صغر»دن سمف. تفعيل] اسم تصغير صورتنه قونمش، جك وجق معناسنى افاده ايدن : اسم مصغر. == سذ. عر. بو صيغه‌ده اولان اسم، تصغير صيغه‌سى : بو اسمك مصغرى ناصل اولور ؟

مَصَفّ { سذ. عر. ج : مصاف. [«صف»دن سم.] صره صره ديزيلن محل، حرب صفلرينك ديزلديكى ميدان حرب.

مُصَفّا { يا مصفى . ص. عر. ذ : مصفاة. [«صفوة»دن سمف. تفعيل] تصفيه اولنمش، مواد اجنبيه‌سى آيريلوب خالص وصافى حالنده قالمش اولان : ماء مصفا؛ مصفا شكر.

مِصفاة { سذ. عر. [«صفوة»دن اسم آلت] تصفيه‌يه مخصوص آلت، سوزكچ.

مُصَفّى { ص. عر. ذ : مصفيه. [«صفوة»دن سف. تفعيل] تصفيه ايدن ويا تصفيه‌يه يارايان.

مُصَفًّى { ص. عر. با : مصفا.

مصقال { سـ [بلكه «موسيقار»دن غلط] بر صره قامش قلملرندن عبارت دودوك. || مج. مصقال قامشى = صيق صره‌لانمش شئ.

مِصقَل { سذ. عر. و :

مِصقَله { سذ. عر. [«صقل»دن اسم آلت] قويومجى وسائره‌نك معدنى پارلاتمق ايچون قوللاندقلرى آلت، صيقل دميرى، مهره طاشى، جلا آلتى.

مَصل { سذ. عر. ط. قان وسودك ايچنده طبيعى اوله‌رق بولنان صو، فر. Serum, sérosité.

مُصَلّا { يا مصلى. سذ. عر. ١. نماز قيلنمغه مخصوص آچيق ير، نمازگاه. ٢. جامع شريف جوارنده جنازه نمازى قيلنمغه مخصوص محل. || مصلا طاشى، سنك مصلا = نمازى قيلنيركن جنازه‌نك وضع اولنديغى يوكسكجه طاش.

مَصلاق { سـ. ١. دائما آقار صو بوريسى. ٢. اوچ بش لوله صويى حاوى كوچك حوض كه اكثريا صو يوللرى اوزرنده اولور : اوراده بر مصلاق واردر. ٣. حيوانلرى صووارمغه مخصوص طاشدن بيوك يالاق.

مُصلِح { ص. عر. ذ : مصلحه. [«صلح»دن سف. افعال] ١. اصلاح ايدن. ٢. ايبلشديرن، صلح ومسالمتى اعاده وتقرير ايليان.

مَصلَحَت { سذ. عر. ج : مصالح. [«صلح»دن مصـ. ميمى. — عر. تعبيراتده «مصلحه» صورتنده ده قوللانيلير.] ١. صلح واسايش و مسالمت يولى، اييلك طريقى : بويله مصلحت كورديلر؛ مصلحت حسن نتيجه‌يه وارمقدر. ٢. ايش، خصوص، ماده، كيفيت : اورايه بر مصلحت ايچون كيتدى؛ مصالح بيتيه. ٣. اهميتلى ايش، مسئله : بوده بر مصلحت مى ؟ امادهٔ مصلحت يايديكز. || اصحاب مصالح = كندى ايشلريچون حكومته مراجعت ايدنلر، حكومتجه ايشى اولانلر.

مَصلَحَتگُذار { ص. فا. ايش كورن، ايش بيلير، تسويهٔ مصالحه مقتدر. == سـ. فا. ١. ايلچى وكيلى، موقتاً سفارت ايشلرينى كورن مأمور. ٢. ايلچى، مرخص اولميان سفير : دانيمارقه مصلحتكذارى.

مَصلَحَتگُذارلق { سـ. ١. ايلچى وكيللكى، موقت ايلچيلك. ٢. كوچك ايلچى صفت ومأموريتى، كوچك سفارت : بروكسل مصلحتكذارلغى.

مَصلَحَتلى { سـ. صـ. حكومتجه ايشى اولان : يالكز مصلحتليلرى ايچرى‌يه قويبورلر.

مَصلوب { صه. عر. ؤ : مصلوبه. جـ: مصلوبین [«صلب» دن سمف.] صلب اولنمش، آصلمش، آصمقله اعدام اولنمش ویا آصیله‌رق اولمش، بردار.

مُصَلّی { صه. عر. ؤ : مصلیه. [«صلوة» دن سف. تفعیل] نماز قیلان، بش وقت نمازینی قیلان : بو آدمی مؤمن موحد ومصلی‌می بیلیرسکز ؟

مُصَلّی ۱ { سذ. عر. با: مصلا.

مَصلی { صه. عر. ؤ : مصلیه. ط. قانده موجود اولان والیوم بعض مداواتلر ایچون استخراج اولنان صویه منسوب ومتعلق، فر. Séreux

مُصَمَّم { صه. عر. ؤ : مصممه. [«صم» دن سمف. تفعیل] تصمیم اولنمش، قطعیاً قراری ویرلمش، قطعیاً مقرر، مجزوم : یارین والینك عزیمتی مصممدر.

مُصَنَّع { صه. عر. ؤ : مصنعه. [«صنع» دن سمف. تفعیل] صنعتله یاپلمش، ماهرانه اعمال اولنمش، فن و صنعته موافق صورتده یاپلمش، استاد ایشی : مصنع برجامع شریف، برچشمه، برکوپری؛ آثار مصنعه.

مُصَنِّف { سه. صه. عر. ؤ : مصنفه. جـ مصنفین. [«صنف» دن سف. تفعیل] کتاب تألیف وتحریر و جمع و تلفیق ایدن: کندیسی بر چوق کتابلرك مصنفیدر؛ مصنفه بر قادین؛ مصنفیندن برذات.

مُصَنَّف { صه. عر. ؤ. مصنفه. [«صنف» دن سمف. تفعیل] صردیه قونمش، تألیف وتحریر اولنمش، جمع و تلفیق اولنمش : اوچنجی قرن هجریده مصنف برکتاب.

مُصَنَّفات { سش. جـ. عر. جمع وتحریر اولنمش کتابلر، تألیفات، آثار قلمیه: کندیسنك مصنفاتی برکتبخانه طولدیره‌جق مقدارده‌در؛ مصنفات مشهوره.

مَصنوع { صه. عر. ؤ: مصنوعه. [«صنع» دن سمف.] ۱. صنعتله یاپلمش، صنعت محصولی، معمول : لوندره‌ده مصنوع بر ماکینه. ۲. اصلی و طبیعی اولمیان، ساخته، صنعی، ایجاد واختراع اولنمش، یاپمه، دوزمه: بوخبر مصنوعدر.

مَصنوعات { سش. جـ. عر. ۱. صنعت محصولانی، صنعتله یاپلمش شیئلر، معمولات، آثار صنعیه : انکلتره‌نك دمیر مصنوعاتی چوقدر؛ استانبولك اسکی صدف مصنوعاتی مشهوردر. ۲. ایجاد واختراع اولنمش شیئلر، یاپمه ودوزمه حوادث تصنیعات: بونلر هپ اونك مصنوعاتیدر.

مُصَوَّر { صه. عر. ؤ: مصوره. [«صورة» دن سمف. تفعیل] ۱. تصویر اولنمش، رسملر، و تصویرلرله مزین، رسملی: مصور غزته؛ مصور مجموعهٔ موقوته؛ ال ایله یازلمش مصور برشاهنامه ۲. ذهننده صورت بولمش، تصور اولنمش، دوشونلمش.

مُصَوِّر { صه. سه. عر. ؤ: مصوره. جـ: مصورین [«صورة» دن سف. تفعیل] رسم وتصویر یاپان رسام، تصویرجی.

مَصوغ { صه. عر. ؤ : مصوغه. [«صوغ» دن سمف.] قالبه دوکلمش، دوکمه. ؤ.

مَصون { صه. عر. ؤ : مصونه. [«صون» دن سمف.] صیانت ومحافظه آلتنده اولان، محفوظ، امین، صاغلام، سالم : بویول قطاع طریقدن مصوندر؛ بوراده روزکاردن مصون اوله‌بیلیرسکز؛ هرکسك اقامتکاهی مصوندر.

مَصونیّت { سش. عر. [لغت مولده] محفوظلق، صاغلاملق، امنیت : اوراده مصونیت تامه‌ده بولنه‌بیلیرسکز.

مُصیب { صه. عر. ؤ: مصیبه. [«صواب» دن سف. افعال] اصابت ایدن، یاکلمیان، طوغری هدفنه ویا مقصدینه واران : رأی مصیب؛ دیدیککز پك مصیبدر؛ اقوال مصیبه.

مُصیبت { سش. عر. جـ: مصائب. [طوغریسی: مصیبه] بلای ناکهانی، آفت داهیه: بونم ایچون برمصیبتدر؛ انسانك عقل وجسارتی مصائبده آکلاشیلیر. == صه. تر. [زبانزدی: مؤسوبت] منحوس، لئیم، مردار، ملوث. ناپاك. نه‌مصیبت قاری: نه‌مصیبت مرکب، هریره بولاشدی.

مُصیبتلی { صه. مصیبت وآفته مقارن، آفت انکیز، شآمتلی، منحوس: پدرینك وفاتی کندیسی ایچون مصیبتلی برکون ایدی.

مَصیر { سذ. عر. [«صیرورة» دن مصه. میمی ویا سم] عربیده

معانيسی بوسبوتون باشقه اولديغی حالده كتابتزده مجرد سجع ايچون توصيفی مبين فا. وصف تركيبی تشكيلنده قوللانيلير: سريرشوكت مصير.

مُصَيقَل { صه « صيقل » دن ملحقات دحرج نك بيطر بابندن سمف. [اوله‌رق لسانمزده اكه و مصقله ايله جلا-لانمش و مجلا معناسيله قوللا-نيليورسه‌ده، عربيده بويله بر لغت اولميوب، « مصقول » قوللانيلير.

مَضا { (د) فل. عر. [كچدی (معناسيله فعل ماضی اولوب، يالكز آتيده‌كی تعبير عربيده مستعملدر:] مضا ماامضا = كچن كچدی، اولان اولدی، كچمشی اونوتملی.

مَضابِط { (ز) سش. جه. عر. فد: مضبطه. بلا: مضبطه.

مُضادّ { (ز) صه. عر. ؤ: مضاده. [«ضد» دن سف مفاعله] قارشی بولنان، مخالف، برشيئك ضدينه وعكسنه تأثير ايدن. — اصطلاحات طبيه‌ده Anti لفظ يونانيسی ترجمه‌ده قوللانيلير: مضادالتهاب، مضاد رثيه، مضاد نزله وسائره كبی.

مُضارَبه { (د) سش عر. جه: مضاربات. [«ضرب» دن مص. مفاعله] ١. دوكشمه اورشمه: مباحثه مضاربه‌يه منجر اولدی. ٢. تجه. برطرفدن سرمايه وديكر طرفدن سعی وامك قوتمق اوزره عقد اولنان شركت: شركت مضاربه.

مُضارِع { (ز) سذ. عر. د. حال واستقباله دلالت ايدر فعل صيغه‌سی . كيدر، كلير، يازار؛ وعربيده يكتب، يكرم، يستغفر كبی.

مُضارَعَت { سش. عر. مضارع صيغه سنك حالی: حروف مضارعت = صرف عربيده مضارع صيغه‌سنك تشكيلیچون حروف اصليه‌نك باشنه كيرن (ی، ت، ا، ن) حرفلری .

مُضاعَف { (ز) صه. عر. ؤ: مضاعفه. [«ضعف» دن سمف. مفاعله] ١. ايكی قات، قات قات: ويرديكمك مضاعفنی قراندم. ٢. د. [صرف عربيده] عين الفعل ايله لازم الفعلی برجنسندن اولان ، فعل مضاعف. || ما. اصول مضاعفه = دفتر طوتمه‌نك يكی بر اصولی كه وارداته مصارفك قارشی قارشی‌يه قيدی اساسنه مبنيدر. فر. Partie double .

مُضاف { (ز) صه. عر. ؤ: مضافه. [« ضيف » دن سمف. افعال] ١. اضافه اولنمش، طاقلمش، قاتلمش، ضم وعلاوه اولنمش، ملحق: او ناحيه فلان قضايه مضافدر. ٢. د. ديكر بر اسمه داخل ومربوط اسم كه ديكرينه ده مضاف اليه دينير. تركجه‌ده مضاف مضاف اليه‌دن صكره عربی وفارسيده اول كلير: اللهك قولی، عبدالله، بندهٔ خدا كبی.

مُضافات { سش جه. عر. ملحقات، منسوبات، لواحق، ضمائم: او ناحيه فلان قضانك مضافاتندندر.

مُضافٌ اِلَيه { سذ. عر. بلا: مضاف.

مُضامين { سذ. جه. عر. قد: مضمون. بلا: مضمون.

مُضايَقه { (ز) سش عر. [«ضيق» دن مص. مفاعله] ١. طارلق، صيقندی، كوچلك، مشكلات. ٢. يوقلق، زوكورتلك، چكنمه‌ده طارلق وصيقندی: ناز ونعمتله آليشوب ده صكره مضايقه چكمك پك مشكلدر. ٣. پاره‌سزلق، آقچه قيتلغی.

مَضبَطه { (ز) سش. عر. جه: مضابط. [«ضبط» دن] برجلس ويا هيئتك نتيجهٔ مذاكراتنی متضمن اوله‌رق بر مقامه تقديم اولنمق اوزره قلمه آلنان وبوتون هيئت طرفندن امضا وتختيم اولنان قرار نامه: مجلس وكلا مضبطه سی؛ شورای دولت مضبطه‌سی؛ مضابط متقدمه‌نك مسوداتی.

مَضبوط { (ز) صه. عر. ؤ. مضبوطه. [«ضبط» دن سمف.] ١. ضبط واستيلا اولنمش، اله كچيرلمش: بلاد مضبوطه. ٢. قيد وتحرير اولنمش، دفتره كچيرلمش، مقيد: صرف اولنان آقچه مفرداتيله مضبوطدر. ٣. خاطرده محفوظ، درخاطرايديلن: اووقت سويلديكی سوزلر تماميله مضبوطمدر. ٤. طاغنيق اولميان، طوپلی: مضبوط براو، بر دائره. ٥. محافظه‌لی، روزكار وياغمور كچميه‌جك صورتده اولان؛ بو اوك پنجره‌لری مضبوط دكلدر؛ قيش ايچون مضبوط بر اوطه

لازم. ٦. معين، مقرر، مثبت: آمريقاى جنوبى حكومتلرينك اكثر حدودى مضبوط دكلدر.

مُضجِر { (د) صه. عر. ث: مضجره. [«ضجرة»دن سف. افعال] صيقنديده بولنان، صيقلمش، حزن واله دوچار. ذ.

مُضحِك { (د) صه عر. ث: مضحكه. [«ضحك»دن سف. افعال] كولديرن، كولديريجى، باعث خنده: شخص مضحك؛ مضحك سوزلر.

مُضحِكه { سذ. عر. ج: مضحكات. [لغت مولده] كولديرمكه مخصوص اكلنجه‌لى تياترو اويونى، قومديه: كوزل بر مضحكه اوينا- ندى؛ موليرك مضحكاتى مشهوردر.

مُضحِكه‌جى { س. كولديريجى تياترو اويونلرى اجرا ايدن ويا يازان آدم، قومديه‌جى.

مُضِرّ { (ز) صه. عر. ث: مضره. [«ضرر»دن سف. افعال] اضرار ايدن، ضررى طوقنان، زيان ايتديرن، ضررلى، طوقنان: مضر آدم؛ مضر يمك.

مِضراب { (ز) سذ. عر. [«ضرب»دن اسم آلت] بعض تللى چالغيلرك تللرينه اورمغه مخصوص كميك ويا بوينوز وسائره‌دن ياصيجه ويومشاق چوب، تازيانه، تار- زنه.

مَضَرَّت { (ز) سذ. عر. ج: مضرات. [«ضرر»دن مص. ميمى] طوقنمه، ضرر، زيان، نفع وفائده مقابلى: بو موسمده ياغموروك اكينلره مضرتى واردر؛ او آدمك بكا مضرتى طوقندى؛ ايراث مضرت ايتمك = ضرر ويرمك.

مَضَرَّتلى { (ز) صه. ضررلى، مضر، طوقناقلى.

مَضروب { (د) صه عر. ث: مضروبه. [«ضرب»دن سمف] ١. ضرب اولنان، دوكيلن، اوريلان: ضارب ايله مضروبى توقيف ايتديلر. ٢. باصلمش، تمغالانمش، دوكلمش: استا- نبولده مضروب اسكى بر سكه. ٣. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن ضرب عملنده قوللانيلان ايكى عددك برنجيسى. ديكرينه مضروب فيه دينير.

مُضطَرّ { (ز) صه. عر. ث: مضطره. [«ضرورة»دن سف. افتعال] اجبار اولنان، مجبور، ناچار: انسان بعض دفعه ايستمديكنى ياپمغه مضطر اولور: مضطر قالنجه نه ياپسون.

مُضطَرِب { (ز) صه. عر. ث: مضطربه. [«ضرب»دن سف. افتعال] صيقندى واضطراب ايچنده بولنان، راحتسز، چيرپينوب طوران: وجعدن پك مضطربدر.

مَضغ { (ز) سذ. عر. ط. چيكنمه، آغزده چيكنيش.

مُضِلّ { (د) صه. عر. ث: مضله. [«ضلالة»دن سف. افعال] اضلال ايدن، طوغرى يولدن صاپيتان، اغوا ايدن، آزديران، باشدن چيقاران: برطاقم القا- آت مضله.

مُضمَحِلّ { (ز) صه. عر. ث: مضمحله. [سف. اقشعرار] محو وپريشان اولان، اثر براقيه‌جق صورتده محو ونابود اولان: اسكى دره‌بكى خاندانلرى مضمحل اولديلر.

مُضمَر { (ز) صه. عر. ث: مضمره. [«ضمار»دن سمف. افعال] ١. كيزلى، صاقلى، اورتيلى، آچيقده اولميان: بو تجارته باشلامق كنديسى ايچون مضمر ايدى. ٢. د. ذهنده اولوب و ذهناً آكلاشيلوب مذكور اولميان: بو فعلك فاعلى مضمردر.

مَضمَضه { (ز) سذ. عر. ١. ف. آبدستده آغزه صو آلمه، آغز چالقامه: مضمضه ايتمك. ٢. ط. آغزده چالقانمق اوزره ويريلان مايع علاج.

مَضموم { (ز) صه عر. ث: مضمومه. [«ضم»دن سمف] ضمه ايله اوقونان، ضمه حركه‌لى، اوتوريلى: حرف مضموم؛ كاف مضمومه.

مَضمون { (ز) سذ. عر. ج: مضامين. [«ضمن»دن سمف.] ١. معنا، مآل، مفهوم: بو بيتك مضمونى پك واسعدر. ٢. نكته‌لى وجناسلى كوزل سوز، مضمونى مهارتلى كلام: بر مضمون صرف ايتدى.

مَضىٰ { فل. عر. با: مضا.

مُضىء { (ز) صه. عر. ث: مضيئه. [«ضياء»دن سف. افعال] ايشيق ويرن، ضيادار، پارلاق، پارلايان، منير.

مُضيق { (ز) صه. عر. ث: مضيقه. [«ضيق»دن سف. افعال] صيقان، طارلاشديران، صيقيجى. [اسم مكان معناسى مقصود ايسه ميمك فتحيله‌در: مضيق اضطراب.]

مَضيق { (ز) سذ. عر. [« ضيق » دن سمـ.] طاربر، صيقندىلى محل، تنگنا .

مُطابِق { صـ. عر. ⁝ : مطابقه . [« طبق » دن سفـ. مفاعله] ۱. بربرينه اويان، اويغون، موافق : بدننه مطابق برروبه؛ حالمزه مطابق بر او؛ مطابق كلمك = اويمق . ۲. د. (نحوده) تذكير وتأنيث وعدد وسائره جه بربرينه بكزر واويغون اولان : صفت موصوفه مطابق اولور .

مُطابَقت { سذ. عر. [« طبق » دن مصـ. مفاعله. — عربى تعبيراتده مطابقه صورتنده ده قوللانيلير .] ۱. اويغونلق، موافقت، بربرينى طوتار حالده اولمه : انسانك حاليله قيافتى آره‌سنده مطابقت اولمليدر. ۲. د. (نحوده) فعل ايله فاعل ويا صفت ايله موصوف وسائره آره‌سنده تذكير وتأنيث وعدد وسائره جه اويغونلق : صفت ايله موصوف آره‌سنده مطابقت شرطدر .

مُطاع { صـ. عر. ⁝ : مطاعه . [« طوع » دن سمف افعال] اطاعت اولنان، باشقه‌لرينك كنديسنه مطيع اولدقلرى، متبوع ؛ جهان مطاع = عالم تحت اطاعتنده بولنان، عالمه حكمى كچن .

مُطاف { صـ. عر. [« طواف » دن سمف. افعال] اطرافنه دونيلن، طواف اولنان . ⁝ .

مَطالِب { سذ. جـ. عر. فد : مطلب . با : مطلب .

مُطالَبه { سذ. عر. جـ : مطالبات. [« طلب » دن مصـ. مفاعله] حقنى ايستمه، دعوى، ادعا : اونك برطاقم مطالباتى واردر ؛ بعض مطالباتده بولنيور .

مَطالِع { سذ. جـ. عر. فد : مطلع با : مطلع .

مُطالَعه { سذ عر. جـ : مطالعات. [« طلوع » دن مصـ. مفاعله] ۱. برايشى ايجه واطرافيله دوشونمه : بوايشى ايجه مطالعه ايدكز. ۲. برايش حقنده تعميق فكر ايله حاصل اولان رأى و ملاحظه : بنم بوخصوصده برمطالعه‌م واردر. ۳. اوقومه، آكلامق شرطيله اوقويش : بوكتابى مطالعه ايتديكزمى؟ او آدمك مطالعه‌سى چوقدر؛ وقتنى مطالعه ايله كچيريور .

مَطامِح { سذ. جـ. عر. فد : مطمح . با : مطمح .

مُطاوِع { صـ. عر. ⁝ : مطاوعه. [« طوع » دن سف. مفاعله] ۱. اطاعت ايدن، مطيع ⁝. ۲. د. حدثك فاعلنه رجوعنى ويا فاعلده وقوعنى افاده ايدن (فعل) : فعل مطاوع؛ افعال مطاوعه : قيرلمق، ييقانمق، انكسار، اجتماع كبى .

مُطاوَعت { يامطاوعه. سذ. عر. [« طوع » دن مصـ. مفاعله] ۱. مطيع وتابع اولمه، باش اكمه، سرفرو ايتمه : او كيمسه‌يه مطاوعت ايتمز. ۲. د. حدثك فاعلنه رجوعنى ويا فاعلده وقوعنى بيان ايدن افعالك بناسى : انفعال بابنك بناسى مطاوعت ايچوندر؛ تركجه‌ده اصل فعله الحاق اولناز « ن » مطاوعت بيان ايدر .

مُطاوَله { سذ عر. جـ : مطاولات. [« طول » دن مصـ. مفاعله] وعده‌يى اوزاتمه، بوگون يارين ايله اويالانديرمه، سورونجمه‌ده براقمه .

مَطايا { سذ. جـ. عر. فـ : مطيه. با : مطيه .

مُطايَبه { سذ. عر. جـ : مطايبات. [« طيب » دن مصـ. مفاعله] شاقه‌لاشمه، قارشيلقلى لطيفه سويلشمه، ملاطفه .

مَطبَخ { سذ عر. [« طبخ » دن سمـ. — تر. زبانزدى : موتپاق.] يمك پيشيريلن محل، آش‌اوى، آشچيلق؛ مطبخ عامره (تأنيثى غلط مشهوردر) = سراى هايون مطبخى .

مَطبَعه { سذ. عر. جـ : مطابع. [« طبع » دن سمـ. — تأنيثى مناسبتسزاولوب، طوغريسى مطبع ودار الطباعه‌در.] كتاب وسائره باصمغه مخصوص محل، باصمه‌خانه : حروفات مطبعه‌سى؛ ليطوغرافيا، طاش مطبعه‌سى؛ مطبعهٔ عامره = رسمى باصمه‌خانه، دار الطباعة العامره .

مَطبَعه‌جى { سـ. بر مطبعه اداره ايدوب كتاب وسائره باصمغله كچينن آدم، باصمه‌خانه صاحبى .

مَطبَعه‌جيلق { سـ. برمطبعه اداره ايدوب كتاب و سائره باصمغله كچنمك صنعتى .

مُطبِق { صـ. عر. ⁝ : مطبقه. [« طبق » دن سف. افعال] ط. عمومى ودائمى، غيرمنقطع :

جنون مطبق؛ حماء مطبقه.

مَطبوخ { صه. عر. ؤ: مطبوخه. [«طبخ»دن سمف] ١. پیشیرلمش (ئمك): اطعمهٔ مطبوخه. ٢. صه. قاینادلمش، خاشلانمش (علاج).

مَطبوع { صه. عر. ؤ: مطبوعه. [«طبع»دن سمف.] ١. طبیعده مرکوز، طبیعی. ؤ. ٢. طبیعته موافق، مقبول، پسندیده: مطبوع بر بچیمده. ٣. طبع اولنمش، باصلمش، باصمه: مطبوع کتابلرك ال یازیسی قدر قیمتی یوقدر؛ کتب مطبوعه.

مَطبوعات { سش. جم. عر. ١. طبع اولنمش شیلر، مطبعه محصولاتی. ٢. اوراق حوادث و مجامیع موقوته: مطبوعات محلیه؛ مطبوعات اجنبیه؛ مطبوعات اداره‌سی، قلمی. فر. Presse.

مَطحون { صه. عر. ؤ: مطحونه. [«طحن» دن سمف.] اوکودلمش، طحن اولنمش: حبوبات مطحونه.

مَطَر { سذ. عر. جم: امطار. یاغمور، باران. ؤ.

مُطَرّا { یا مطری. صه. عر. [«طراوة»دن سمف. تفعیل] تر وتازه.

مُطراباز { یا مادراباز. سه. [فا. مطراق باز = دکنکله اوینایان] حیوانات وسائر شیلری اوجوز آلوب بهالی صاتان آدم: مطراباز النده‌ن مال آلنماز؛ مطراباز قایغی = ایغریبلردن و آنغیجلردن بالیق طوپلایوب صاتان بالیقجی قایغی. == صه. مج. ١. حیله‌کار. ٢. بهاجی، بهالی صاتان.

مُطرابازلق { سه. ١. حیوانات وسائره‌یی اوجوز آلوب بهالی صاتان آدمك صنعتی وحال وصفتی: مطرابازلق ایدیور. ٢. مج. حیله کارلق. ٣. بهاجیلك، بهالی صاتان آدمك حالی.

مَطراق { سه. [عر. «مطرق»دن غلط] ١. دکنك، صوپه. ٢. تعلیمجی شیشی.

مَطراقجی { سه. دوکه‌لی شیشله تعلیم اوکره‌تن آدم، تعلیمجی.

مَطران { سذ. عر. [لغت معربه] پسقپوس، دسپوط.

مُطرِب { سذ. عر. [«طرب»دن سف. افعال] چالغیجی، سازنده.

مُطَّرِد { صه. عر. ؤ: مطرده. [«طرد»دن سف. افتعال] اطّراد اوزره کیدن، صره‌لی، منتظم، بردوزی‌یه اولان؛ امثلهٔ مطرده = افعال عربیه‌نك بهر صیغه‌سنك غائب، مخاطب، متکلم و مفرد، تثنیه، جمع و مذکر، مؤنث اعتباریله صورینی حاوی جدول. مقابلی: امثلهٔ مختلفه.

مُطَّرِداً { حه. عر. بر صره وترتیب اوزره، بردوزی‌یه، کمال انتظامله، اطراد اوزره: کرهٔ ارض مطرداً دوران ایدر.

مُطَرَّز { صه. عر. ؤ: مطرزه. [«طراز»دن سمف. تفعیل] ایشلمه‌لی، ایشلمه کنارلی، مزین.

مِطرَق { سذ. عر. و:

مِطرَقه { سش. عر. جم: مطارق. [«طرق» دن اسم آلت] ١. دکنك، چوب، صوپه. ٢. جنك صوپه‌سی، طوقماق. ٣. چکیج. ؤ.

مَطروح { صه. عر. ؤ: مطروحه. [«طرح»دن سمف.] ١. آتلمش، افکنده. ٢. طرح اولنمش، تعیین وتکلیف ایدلمش (ویرکی). ٣. تملی آتلمش، قورلمش (بنا).

مَطرود { صه. عر. ؤ: مطروده. [«طرد» دن سمف.] قوغلمش، طرد ودفع اولنمش: مکتبدن، عسکرلکدن مطرود بر آدم.

مَطروش { صه. [«تراش» کلمه‌سنك عربی زعم اولنمسیله سمف. صورتنده غلط فاحش بر لغت عامیانه‌در] صقالی تراش، صقالسز.

مَطره { سه. [عر. «مطهره»دن غلط] ١. مشیندن ویا تنکه‌دن اگر قاشنه و یا ارقه‌یه آصیلیر صوقابی. ٢. اوزون بوغازلی کیمیاکر شیشه‌سی.

مَطره‌باز { سه. یا: مطراباز.

مَطره‌جی { سه. کاروانلرده صو طاشیوب هرکسه طغیدان آدم، قافله سقاسی.

مَطعون { صه. عر. ؤ: مطعونه. ١. [«طعن» دن سمف] یاره‌لی، مجروح. ؤ. ٢. [«طاعون» دن سمف.] طاعونه طوتلمش ویا طاعوندن اولمش.

مَطقَب { یاماتقاب. سه. یا: مثقب.

مُطَلّا { یامطلی. صه. عر. [«طلاء» دن سمف. تفعیل] یالدیزلانمش، یالدیزلی.

مَطْلَب (سنـ. عر. جـ. مطالب. [« طلب »دن مصـ. ميمى] ١. ايسـتك، ايستنيلان شئ، مطلوب، مقصـد، مدعا : سزك مطلبكز نه‌در؛ بو آدمك بيتمز مطالبى واردر. ٢. طلب اولنه‌جق اهميتلى قاعده، مسـئله، قضيه. [بوايكنجى معناايله كتابلرك بعض شايان دقت يرلرنده كناره قيد اولنور.]

مُطَلْسَم (صـ. عر. ؤ : مطلسمه. [« طلسم » دن سمف. دحرج] طلسملى، طلسم و بوگو ايله ياپلمش : مطلسم بردفينه.

مَطْلَع (سـنـ. عر. جـ : مطالع. [« طلوع » دن سمـ. مصـ. ميمى] ١. كونشك ويا بر ديكر كوكبك طوغمه‌سى، طلوع. ٢. شمس و كواكبك طوغدقلرى محل. ٣. د. [عروضده] بر قصيـده ويا غزلك ايلك بيتى. ‖ هـ. مطالع استوائيه = كواكب مختلفه‌نك محل طلوعلرينك خط استوادن بعد ومسافه‌لرى درجاتى‌كه ازياجده مقيددر.

مُطَّلِع (صـ. عر. ؤ : مطلعه. [«طلوع »دن سف. افتعال] برايشه اطلاعى اولان، خبردار، معلوماتلى : حقيقت حاله مطلع اوله‌مدم.

مُطْلَق (صـ. عر.. ؤ : مطلقه. [«طلاق»دن سمف. افعال] ١. قيدسز، شرطسز، عموميت اوزره، سربست، آزاده : مطلق العنان = باشى بوش، غيرمقيد؛ وكيل مطلق = هرايستديكنى ياپمقده مختار وبركونه شروط وقيودله غيرمقيد وكيل. ٢. عادتا اولان، على العاده، محض، مجرد صرف: خلقتك حكمت مطلقه‌سى. == حـ. تر. بهمه حال، بلا قيد وشرط، البته : بوكون مطلق كلمليدر؛ مطلق اقشامه يتيشديرملى. ‖ د. [صرف عربيده] جحد مطلق = « لم » حرفيله مضارع مجزومدن مركب صيغه‌كه ماضئ منفى معناسنى افاده ايدر.

مُطْلَقاً (حـ. عر. ١. بلا قيد وشرط، عموميت اوزره: بن اوسـوزى مطلقا سويلدم. ٢. بهمه حال، البته : بونى مطلقاً بويله ياپمليسكز.

مُطَلَّقه (سنـ. عر. جـ : مطلقات. [« طـلاق » دن سمف. تفعيل] تطليق اولنمش زوجه، براقيلان قارى : مطلقه‌سـندن براوغلى واردر.

مَطْلُوب (صـ. عر. ؤ : مطلوبه. [« طلب » دن سمف.] ١. ايسـتنيلان، آرانيلان، طلب و آرزو اولنـان : ثروت هر كسـك مطلوبيـدر. ٢. اقراض وادانه اولنمش، آله‌جق : مبالغ مطلوبه‌سى بر خيلى مقـداره بالغ اولور. == سنـ. عر. جـ : مطاليب، مطلوبات. ١. ايستنيلن شئ، بر آدمك ايستديكى، مقصد، آرزو : سزك مطلوبكز نه در؟ مطلوبى قبول اولنمدى، اونك مطلوباتى چوقدر. ٢. اقراض اولنمش مبلغ، آله‌جق : مطلوباتنى اله كچيره‌ميور. ‖ بروجه مطلوب. مطلوب وجه‌ايله = آرزو اولنديغى يولده. ايستنلديكى كبى.

مَطْمَح (سنـ. عر. [« طمح »دن سمـ.] مطمح نظر = كوز ديكيلن شئ : او منصب اونك اسكيدن مطمح نظريدر.

مُطْمَئِنّ (صـ. عر. ؤ : مطمئنه. [« طمأن » دن سف. اقشعرار] اطمئنان حاصل ايتمش، ذهنى بر شيئه ياتيروب راحتلانمش، شـك وشبهه‌سى قالميوب تيقن پيدا ايتمش، قانمش : ارباب فن فناً اثبات ايتدكارى شيئلرك حقيقتنه مطمئندرلر؛ سزه بونى ياپان او آدم اولديغنـه مطمئن ميسكز ؟

مُطَنْطَن (صـ. عر. ؤ : مطنطنه. [« طنطنه » دن سمف. دحرج] طنطنه‌لى، دبدبه‌لى، حشمت ودارات ايله اولان : مطنطن بر آلاى؛ مطنطن بر رسم قبول. [اصل عربيـده طنين انداز وسسلى كورلديلى ديمكدر.]

مُطَوَّل (صـ. عر. ؤ : مطوله. [«طول»دن سمف. تفعيل] ١. اوزادلمش، اوزون. ٢. تفصيل ايدلمش، مفصل.

مَطْوِى (صـ. عر. ؤ : مطويه. [« طى » دن سمف.] ١. قيورلمش، بوكلمش، قيوريله‌رق طوپلانمش : مطوى برطومار. ٢. بر شيئك ايچنه صـارلمش، دوشيرلمش، صـاريلى : مشمعه مطوى برنسخه.

مَطْوِيّاً (حـ. عر. صاريلى اولديغى حالده، بر شيئك ايچنه صاره‌رق : ايستديككز اوراقى مطويا تقديم ايديورم.

مُطَهَّر (صـ. عر. ؤ : مطهره. [« طهارة » دن سمف. تفعيل] ١. پاكلانمش، تميزلنمش،

پاك وتميز اولان : نماز قيله‌جق آدمك اوستى باشى مطهر اولمليدر. ٢. پاك، مبارك، مقدس: روضۀ مطهره = تربۀ شريفۀ سيدالانبياء .

مِطْهَرَه { سذ. عر. [« طهارة »دن (اسم آلت)] با : مطره .

مُطَيَّب { ص. عر. ث : مطيبه . [(«طيب»دن سمف تفعيل] ١. كوزل قوقولر سورمش . ذ. ٢. خاطرى تطييب اولنمش، خاطرى خوش ايديلوب ممنون اولان؛ مطيب الخاطر = كذا .

مُطِيع { ص. عر. ث : مطيعه . [(«طاعة»دن سف. افعال.] ١. اطاعت ايدن ، باش اكن، ديكلين، سرفرو ايدن : انسان نفسنه مطيع اولمامليدر. ٢. تابع، برينك حكمى آلتنده بولنان، منقاد : قريم تاتارخانلرى دولت عثمانيه‌يه مطيع ايديلر . ٣. سركشلك ايتميوب اسايشده ياشايان : اورانك آدملرى پك مطيع اولور؛ اهالئ مطيعه‌نك تأمين استراحتى .

مَطِيَّه { سذ. عر. ج : مطايا . بينك حيوانى. ذ.

مَظَالِم { سذ. ج. عر. [فد. مظلمه لسانمزده مستعمل دكلدر.] حقسزلقلر، باعث شكايت احوال وحركات .

مَظَاهِر { سذ. ج. عر. فد : مظهر. با : مظهر .

مُظَاهِر { ص. عر. [« ظهر » دن مصـ. مفاعله] برينك آرقه‌سنى طوتان، ياردیم ايدن .

مُظَاهَرَت { سذ. عر. [« ظهر » دن مصـ. مفاعله] آرقه، ياردیم، معاونت .

مَظْرُوف { ص. عر. ث : مظروفه . [« ظرف » دن سمف.] ١. ظرف ايچنده بولنان، قابلى، قليفلى . ٢. ملفوف، بر تحريراتك ظرفى ايچنه موضوع : اوراق مظروفه .

مَظْرُوفاً { ح. عر. تحريرات ظرفى ايچنه قونمش اولديغى حالده، مظروف اوله‌رق، ملفوفاً : اوراق متفرعه‌سى مظروفاً كوندرلدى .

مُظَفَّر { ص. عر. ث : مظفره . [« ظفر »دن سمف. تفعيل] ١. فتح و ظفره نائل ، غالب : هر محاربه‌ده مظفر اولدى؛ عساكر مظفره. ٢. نائل ، موفق، دسترس .

مُظَفَّراً { ح. عر. فتح و ظفره نائل اوله‌رق ، غالب و موفق اوله‌رق : اوچ دفعه سفر ايدوب هرسفرندن مظفراً عودت ايتدى .

مُظَلَّل { ص. عر. ث : مظلله . [«ظل» دن سمف. تفعيل] كولكه‌لى، كولكه‌لنمش، كولكه آلتنده بولنان : طريق مظلل .

مُظْلِم { ص. عر. ث : مظلمه. [«ظلمة» دن سف. افعال . — سمف. صورتنده لامك فتحيله استعمالى غلطدر.] ١. قرانلق ، تيره : پك مظلم بر كيجه، بر محل. ٢. مجهول، شبهه‌لى، قرانلق. ٣. قره، منحوس .

مَظْلُوم { ص. عر. ث : مظلومه. [«ظلم»دن سمف.] ١. ظلم كورمش، ظلم وغدره دوچار اولمش. ٢. تر. سسسز، حليم، ساكن : پك مظلوم برچوجقدر.

مَظْلُومَانَه { ص. ح. فا. ١. ظلم كورمش آدمه لايق بر صورتله : مجروح مظلومانه شكايت ايديوردى. ٢. سسسزجه، كمال حلم وسكونتله : پك مظلومانه بر طورى واردر .

مَظْلُومْلُق { س. ١. ستم وغدر كورمش آدمك حالى. ٢. سسسزلك ، حلم ، سكون : اوچوجقده برمظلوملق كورينور .

مَظْلُومِيَّت { سذ. عر. ١. ظلم وغدره دوچار اولمانك حالى : مظلوميتنى درميان ايديوردى. ٢. سسسزلك، حلم، سكون .

مَظْنُون { ص. عر. ث : مظنونه. [«ظن» دن سمف.] ١. ظن و شبهه اولنان : بوكون كلمه‌سى مظنوندر. ٢. حقنده شبهه اولنه‌بيلير، شبهه‌لى. ٣. برتهمتى ارتكاب ايتديكنه دائر دلائله دسترس اولمق اوزره محاكمه واتهامدن اول تحت استنطاقه آلنان : اودخى مظنونلردندر. [بو معنا ايله اسم كبى ده قوللانيلير :] مظنونى تحت استنطاقه آلديلر .

مَظِنَّه { سذ. عر. [« ظن » دن. — ظانك فتحيله غلطدر.] ١. حقنده ظن وشبهه اولنان ، شبهه‌لى، شبهه كوتورور : مظنۀ سوء = كنديسندن برفنالق ظهورى منتظر اولان آدم؛ مظنۀ خير = كنديسندن يالكز ايلك مأمول اولان آدم. ٢. وياكى مظنون

اولان ذات : مظنهٔ کرامدن بر ذات. [لسانمزه مخصوص اولان بوایکنجی معنا ایله جمع کبی قوللانیلیورسه‌ده عربیده مفرددر.]

مَظْهَر { سذ. عر. ج : مظاهر. [«ظهور» دن سم] ١. برشیئك ظهور وبروز ایتدیکی محل ویا شخص، محل تجلی : مظهر انوار الهیه. ٢. نائل، مشرف : مظهر التفات؛ مظهر توجهات.

مَظْهَرِیَّت { سش. عر. نائلیت، مشرف اولمه، الده ایتمه : توفیقات سبحانیه‌یه مظهریتکزی تمنی ایدرم؛ بو سعادته مظهریت هرکسه میسر اولهماز.

مَعَ { حج. عر. ایله، ایله برابر : مع کمر ادرمید قضاسی. [بوکبی ترکجه تعبیراتده یالکز لسان رسمیده قوللانیلوب، باشلیجه تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر:] مع هذا، مع ذلك = بونکله برابر؛ مع زیادة = زیاده‌سیله؛ مع الکراهه = زورله، ایستمیه‌رك؛ مع الممنونیه = کمال ممنونیتله؛ مع مافیه = بوحال ایله برابر، بویله ایکن. || معه = اونکله برابر؛ مفعول معه = [نحو عربیده] «ایله برابر» معناسنی افاده ایدر اسم منصوب که «و» حالیه ایله برابر بولنور : جئت وزیداً کبی.

مَعاً { ح. عر. برابر، برلکده : ایکیسی معاً کیتدیلر.

مَعا { یا معی. سذ. عر. ج : امعاء. باغرصاق.

مَعابِد { سذ. ج. عر. فد : معبد. با : معبد.

مَعابِر { سذ. ج. عر. فد : معبر. با : معبر.

مُعاتِب { صد. عر. ث : معاتبه. [«عتاب» دن سف. مفاعله] عتاب ایدن، چیقیشان، تکدیر ایلین.

مُعاتَب { صد. عر. ث : معاتبه. [«عتاب» دن سمف مفاعله] عتابه دوچار اولان، تکدیر ایدیلن.

مُعاتَبه { سش. عر. [«عتاب» دن مصد. مفاعله] عتاب ایتمه، برینك قباحتنی یوزینه اوروب اوندن طولایی تکدیر ایتمه، چیقیشمه.

مَعاجین { سذ. ج. عر. فد : معجون. با : معجون.

مَعاد { سذ. عر. [«عودة» دن سم] ١. عودت ایدیلن محل، دونوب کیده‌جك یر : مبدأ ومعاد = کلینن وکیدیله‌جك یر. ٢. آخرت. ٣. [مصد. میمی] دونش، کری کیدیش، عودت. || یوم المعاد = قیامت کونی.

مُعاداة { سش. عر. [«عدوان» دن مصد. مفاعله] قارشیلقلی دشمنلك، مخاصمه، ضدیت.

مُعادِل { صد. عر. ث : معادله. [«عدل» دن سف. مفاعله] برابر، مساوی، یکسان، وزن وحجم ویا قیمتجه بر اولان : انسانیته خدمت اللهه عبادته معادلدر؛ بو ایکی شکل، بو ایکی عرصه، بو ایکی عدد بربرینه معادلدر. || بی معادل = امثالسز، بینظیر.

مُعادَله { سش. عر. ج : معادلات. [«عدل» دن مصد. مفاعله] ١. ایکی شیئ آره‌سنده حجم ومقدار ویا قیمتجه برابرلك، مساوات، موازنه. ٢. ر. [جبرده] بینلرنده مناسبت ومساوات بولنان قارشیلقلی ایکی کمیتدن عبارت هیئت :

٣ + ٤ = ١٠ — ٣ کبی.

مَعادِن { سذ. ج. عر. فد : معدن. با : معدن.

مَعاذ { سذ. عر. ١. [«عوذ، عیاذ» دن سم] صیغینه‌جق یر، ملجأ، پناه : ملجأ ومعاذی یوقدر. ٢. [مصد. میمی] صیغینمه، التجا، پناه، عیاذ. || معاذالله = اللهه صیغنندق، العیاذ بالله، الله صاقلاسون.

مُعاذَره { سش. عر. [«عذر» دن مصد. مفاعله] عذر دیله، معذرتنی درمیان ایده‌رك عفو ایستمه. ز.

مَعاذیر { یا معاذر. سش. ج. عر. فد : معذرت. با : معذرت.

مَعارِج { سذ. ج. عر. فد : معراج. با : معراج.

مُعارِض { صد. عر. ث : معارضه. [«عرض» دن سف. مفاعله] قارشی کلن، معارضه ومخالفت ایدن : اوآدم بکا دائما معارض بولنور.

مُعارَضه { سش. عر. ج : معارضات. [«عرض» دن مصد. مفاعله] ١. بربرینه قارشی کلمه، مخالفت. ٢. غوغا، نزاع : بینلرنده معارضه اکسیك دکلدر؛ میراث تقسیمنده معارضه‌یه کیریشدیلر.

مَعارِف { سش. ج. عر. فد : معرفت. با : معرفت.

مُعارَفه { سش. عر. [«عرفان»دن / مص. مفاعله] بیلشمه، طانیشمه، بیلدکلك، الفت، بربرینی بیلوب طانیمه : او ذاتله معارفه‌م یوقدر؛ کندیسیله معارفه پیدا ایتدك .

مَعارِك { سش. جَ. عر. فد: معرکه. / با : معرکه .

مُعارَکه { سش. عر. [«عرك»دن / مص. مفاعله] غوغا، اورشمه، محاربه، جنك . ف.

مَعاش { سذ. عر. جَ: معاشات. / [«عیش»دن مص. میمی] ۱. یاشایش، دیریلك، حیات زندکانی. ف. ۲. کچینه‌جك شیء، مدار حیات، مدار تعیش. ۳. تر. آیلق، مأموریت و خدمتنه مقابل ماه بماه آلنان اجرت : معاش باغلامق = آیلق تخصیص ایتمك؛ معاشنی کسمك؛ معاش ویرمك؛ معاشات متداخله .

مَعاشِر { سذ. جَ. عر. فد: / معشر. با: معشر.

مُعاشِر { صه. عر. ث: معاشره. / [«عشر»دن سف. مفاعله] خلق ایله برلکده یاشایوب کچینن .

مُعاشَرَت { سش. عر. [«عشر»دن / مص. مفاعله] خلق ایله برلکده یاشایوب خوش کچینمه؛ حسن معاشرت. || اصول معاشرت، فن معاشرت = خلق ایله ایدیله‌جك معاملات علمی، فر. Sociologie .

مَعاشسِز { صه. آیلغی اولمیان : / قلمده معاشسز برقاچ ملازم واردر. = ح. معاش آلمقسزین، مخصص معاشی اولمدیغی حالده : بر سنه معاشسز خدمت ایتدی .

مُعاشَقه { سش. عر. [«عشق»دن / مص. مفاعله] بربرینه عاشق اولمه، قارشیلقلی عشق وعلاقه، سوشمه، بربرینه اعلان عشق ومحبت ایتمه .

مَعاشلی { صه. آیلقلی، مخصص / معاشی اولان : معاشلی مأمور، خدمتجی .

مُعاصِر { صه. عر. ث: معاصره / [«عصر»دن سف. مفاعله] باشقه‌سیله بر عصرده یعنی بر عهد وزمانده یاشایان ویاخود یاشامش اولان : سعدیء شیرازی عبدالقادر کیلانی ایله معاصر ایدی. = سذ. عر. جَ: معاصرین. ۱. برعصرده یاشامش اولان آدملر : او یالکز کندی معاصرلرینك تراجم احوالنی یازمش. ۲. عصر حاضرده بر حیات اولان آدملر : تراجم احوال معاصرین .

مُعاصَرَت { سش. عر. [«عصر»دن / مص. مفاعله] باشقه‌لریله بر عصرده یاشامه ویا یاشامش اولمه .

مَعاصی { سش. جَ. عر. فد: / معصیت. با: معصیت.

مُعاف { صه. عر. [«عفو»دن سمف. / — طوغریسی : معفو یاخود مفاعله بابندن معافی] ۱. عفو اولنمش، کچلمش : قباحتی اونك نزدنده معافدر. ۲. بری، مستثنی، ممتاز : ویرکیدن، خدمت عسکریه‌دن معاف.

مُعافیَّت { سش. عر. [الفت مولده] / ۱. عفو ایدلمش اولمه. ۲. استثنا، امتیاز : ویرکیدن معافیت .

مُعالَجه { سش. عر. جَ. معالجات. / [«علاج»دن مص. مفاعله] علاج قوللانمه، بر مرض واله قارشی علاج وتدبیر ایتمه، مداواة : بوچیبانه هیچ معالجه ایتمدیکزمی؟ او طبیبك معالجه‌سی بکا ایی کلدی .

مَعالی { سش. جَ. عر. [فد. معلاة / لسانمزده قوللانلماز] ۱. بیوکلکلر، شرف ومکرمتلر، مکارم : سایهٔ معالی‌وایه‌لرنده . ۲. عالی فکرلر، عقل بشرك زور یتیشه‌بیله‌جکی افکار عالیه ومسائل دقیقه : ادراك معالی.

مُعامَله { سش. عر. جَ: معاملات. / [«عمل»دن مص. مفاعله] ۱. خلقه قارشی اولان فعل وحرکت، بر یولده حرکتده بولنمه، قوللانمه، طوتمه : بکا بر چوجغه ایدیله‌جك معامله‌یی ایدیور؛ حسن معامله، رفق ایله معامله؛ سوء معامله، بد معامله، معاملهء بارده؛ معامله بیلمز برآدم. ۲. بر مصلحت ویا بر ورقهٔ رسمیه حقنده دوائر حکومتجه اجرا اولنه‌جق مراسم، حواله وقید وسائره : عرضحالکزك دها معامله‌سی بیتمدی؛ اوراقك معامله‌سنی الدن یاپدیردم. ۳. آلیش ویریش، مناسبت تجاریه، ایش : فلان تاجرك او فابریقه ایله معامله‌سی واردر؛ سز خانمی صرافله معامله ایدیورسکز؟ ۴. آقچه واوراق نقدیه وتحویلات وسائره‌دن استفاده ایشی، فائض ومرابحه کبی امور صرافیه :

معامله‌دن خیلی قزانیور.

مُعامَله‌جی { س. ١. امور صرافیه ایله مشغول آدم. ٢. یوکسك فائضله آقچه اقراض ایدن آدم، مرابحه‌جی: زراعی معامله‌جیلرك ید غدرندن قورتارمق ایچون زراعت بانقه‌لری تأسیس اولنمشدر.

مُعامَله‌جیلك { س. ١. صرافلق، امور صرافیه. ٢. فائضجیلك، مرابحه‌جیلق: معامله‌جیلك ایدیور.

مُعانِد { ص. عر. ث: معانده. [«عنود» دن سف. مفاعله] عنادجی، مخالفتده مصر، کیمسه‌یه اویماز و دیدیکندن دونمز: معاند بر آدمدر. [تفعیل بابندن نونك تشدیدیله «معند» دیمه‌ملی.]

مُعانَده { سش. عر. [«عنود» دن مص. مفاعله] عناد، عنادجیلق، مخالفتده اصرار. [«عناد» دها مستعملدر.]

مُعانَقه { سش. عر. [«عنق» دن مص. مفاعله] بربرینك بوینینه صارلمه، صارماشمه، قوجاقلاشمه.

مَعانی { سذ. ج. عر. فد: معنی. با: معنا. = فد. معانی ویا علم معانی: نحوك مسائل دقیقه‌سندن بحث ایدن بر علم مخصوص‌که عربیده اکثریا بیان و بدیع ایله برلکده تدریس اولنور. السنهٔ سائره‌ده نحودن معدود اولوب قواعدی کتب نحویه‌ده مندرجدر.

مُعاوَدَت { یا معاوده. سش. عر. [«عودة» دن مص. مفاعله] ١. کری دونمه، دونش، عودت، رجوع: اسکی محلنه، اولکی فکرینه معاودت ایتدی. ٢. عادت ایدنمه، معتادی اولمه. [بو ایکنجی معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.]

مُعاوَضه { سش. عر. [«عوض» دن مص. مفاعله] دکیش طوقوش، ترامپه، مبادله.

مُعاوَضَةً { ح. عر. ترامپه صورتیله، مبادلةً.

مُعاوِن { ص. عر. ث: معاونه. [«عون» دن سف. مفاعله] یاردیمجی، معاونت و یاردیم ایدن. ‖ افعال معاونه = اولمق و ایتمك کبی صیغ مرکبه ترکیبنه کیرن فعللر. ‖ عساکر معاونه = عساکر منتظمه‌یه یاردیم ایتمك اوزره اثنای حربده جمع وسوق اولنان باشیبوزوق عسکرلر. = س. تر. بر مأموره ایفای وظیفه‌ده یاردیم وغیابنده وکالت ایتمك اوزره تعیین اولنمش مأمور، مستشار، مشاور، ایکنجی: والی، مدیر، دفتردار معاونی. ‖ شورای دولت معاونلری = دائرهٔ مذکوره‌ده اعضا نامزدی اولان ملازملرك مادونندهکی مأمورلرکه کتابت خدمتنی ایفا ایدرلر.

مُعاوَنَت { سش. عر. [«عون» دن مص. مفاعله] یاردیم، یاردیم ایتمه، یاردیمجیلق: بریسی معاونت ایتمزسه یالکز بو ایشی یاپه‌مام.

مُعاهِد { ص. عر. ث: معاهده. ج: معاهدین، معاهدتین. [«عهد» دن سف. مفاعله] بینلرنده عهد ومیثاق ایدنلرك بهری: طرفین معاهدین؛ دولتین معاهدتین.

مُعاهَده { سش. عر. ج: معاهدات. [«عهد» دن مص. مفاعله] ایکی دولت آره‌سنده عقد اولنان عهد و پیمان و میثاق: پارس معاهده‌سی؛ تجارت معاهده‌لری؛ معاهدات عتیقه.

مُعاهَده‌لی { ص. معاهده ایله باغلی، معاهده ایله مقرر.

مُعاهَده‌نامه { س. فا. دها طوغریسی: عهدنامه. با: عهدنامه.

مَعایِب { سذ. عر. ج. [فد. «معاب» لسانمزده مستعمل دکلدر] عیب شیئلر، عیبلانه‌جق افعال و حرکات، لکه، تصور: معایبنی ذکر ایتمك، میدانه قومق.

مُعایَده { سش. عر. ج: معایدات. [«عید» دن مص. مفاعله] ١. بایراملاشمه، بربرینه بایرامی تبریك ایتمه: احبابله معایده ایده‌مدم. ٢. بایرام کونی مراتب عالیه اصحابنك حضور شوکت نشور حضرت پادشاهی‌یه چیقوب وظیفهٔ تبریکی ایفا ایلمه‌لری رسم مخصوصی: معایده آلایی.

مُعایَنه { سش. عر. ج: معاینات. [«عین» دن مص. مفاعله] ١. کوزدن کچیروب تفتیش وتحقیق ایتمه: باصیله‌جق کتابلر بر انجمن طرفندن معاینه اولنور؛ ادخال اولنان ادویه‌نك معاینه‌سی. ٢. ط. بر آدمك اطبا طرفندن نظر تفتیشدن کچیرلمکله علتی اولوب اولمدیغنك تحقیق وعلتنك

تشخیصی : عسکره آلنه‌جق افرادك قبل القید اطبا طرفندن معاینه‌سی شرطدر؛ معاینهٔ طبیه. || معاینه مأموری = کومروکدن کچن اشیایی آچوب باقمغه مأمور آدم .

مُعاینه‌جی { س. کومروکده ویا دیکر بردائرهٔ رسمیه‌ده معاینه‌یه مأمور آدم .

مُعاینه‌خانه { س. فا. بر ویا بر قاچ طبیب طرفندن خسته‌لره باقمق ایچون آچیلان اداره‌خانه .

مَعائی { ص. عر. ث: معائیه. تث. ط. باغرصاقلره منسوب ومتعلق .

مَعبَد { سذ. عر. ج: معابد. [«عبادة»دن سم.] عبادت ایده‌جك یر، هرخانغی دینده اولورسه اولسون عبادت محلی، عبادته مخصوص بنا: معبد مسلمین = جامع شریف؛ معابد قدیمه خرابه‌لری .

مَعبَر { سذ. عر. ج: معابر. [«عبور»دن سم.] کچیله‌جك محل، کچید، دربند.

مُعبِّر { سذ. عر. ج: معبرین. [«عبارة»دن سف. تفعیل] رؤیا تعبیر ایدن آدم، کوریلن رؤیالردن معنا چیقاران آدم: معبر رؤیاسنی ایی تعبیر ایتدی.

مَعبود { سذ. عر. [«عبادة» دن سمف.] ١. عبادت اولنان وعبادته مستحق اولان حق جل وعلا حضرتلری: یا معبود. ٢. ادیان باطله اصحابنك عبادت ایتدکلری صنم وبت یاخود نجم وشمس وقمر وسائره: اسکی یونانیلرك هر خصوص ایچون آیری معبودلری وار ایدی؛ کونش اکثر اقوام قدیمه‌نك معبودی ایدی .

مَعبوده { سذ. عر. [«عبادة»دن سمف] مؤنث اعتباریله کندیسنه عبادت اولنان پری وصنم وسائره: اسکی یونانیلرجه زهره سیاره‌سی عشق معبوده‌سی زعم اولنوردی .

مُعتاد { ص. عر. ث: معتاده. [«عود»دن سمف. افتعال] اعتیاد ایدلمش، آلیشلمش، عادت اولنمش: صباح ارکن قالقمق معتادمدر؛ یمکده صو ایچمك معتادی دکلدر. = سذ. عر. عادت، آلیشیلان شیء: او معتادندن واز کچمز.

مُعتَبَر { ص. عر. ث: معتبره. [«عبور»دن سمف. افتعال] ١. اعتبارلی، خاطری صاییلیر، حرمتلی، محترم: معتبر بر ذات؛ کندیسی مملکتنجه پك معتبردر. ٢. سوزی وامضاسی کچر، سوزینه وناموسنه امنیت واعتماد اولنور: معتبر تجار؛ کندیسی بوراجه معتبردر. ٣. کچر، صاییلیر، قوللانیلیر، مقبول، حکمی اولان: بو سوز معتبر دکلدر؛ قسم لغو شرعاً معتبر دکلدر؛ بودرلو قاشلر شمدی معتبردر. = سذ. عر. ج. فا: معتبران. اعتبارلی ونفوذلی آدم، ایلری کلن، اعیان ومتنفذاندن آدم: معتبران مملکتدن؛ معتبران تجاردن؛ اورانك معتبرانندن بری. [بو صورتله باشلیجه جمعی قوللانیلیر.]

مُعتَدِل { ص. عر. ث: معتدله. [«عدل»دن سف. افتعال] ١. نه پك زیاده نه پك آز اولوب اورته حالده بولنان، اعتدال اوزره اولان: معتدل هوا. ٢. یاواش، ملائم، سرت اولمیان، افراطلی، پك ایلری‌یه وارمش اولمیان: معتدل طبیعتلی بر آدم؛ افکار معتدله اصحابندن.

مُعتَدِلانه { ص. ح. فا. اعتدال اوزره، اورته حالده: معتدلانه حرکت؛ معتدلانه یاشایور.

مُعتَذِر { ص. عر. ث: معتذره. [«عذر»دن سف. افتعال] عذر درمیان ایدن، اعتذار ایلین. ن.

مُعتَرِض { ص. عر. ث: معترضه. [« عرض » دن سف. افتعال] قارشی کلن، اعتراض ایدن، موانع ومشکلات چیقاران، باشقه‌لرینك قول ورأینده بهانه بولوب مخالفت ایدن: کندیسی دائما معترض بولنیور؛ برمعترض ظهور ایدرسه اسکات ایده بیلملی. || د. جملهٔ معترضه = کلامك سبکیله مناسبتی اولمیوب بالمناسبه ویا عباره‌نك بربرینی ایضاح ایچون کلام آره‌سنه ادخال اولنان واکثریا قوسین ایچنه آلنان جمله.

مُعتَرِضه { سذ. عر. [لغت مولده] ط. اکثریا جملهٔ معترضه‌یی آره‌یه آلان قوسین اشارتی: ( ).

مُعتَرِف { ص. عر. ث: معترفه. [« عرفان » دن سف. افتعال] کندی قصور وقباحتنی بیلوب سویلین، اقرار واعتراف

ایدوب کیزلمین، مقر : بن عجزمی معترفم.

مُعتَزِل { صه. عر. ۇ : معتزله. [«عزل»دن سف. افتعال] جماعتدن آیریلوب برطرفه چکیلان.

مُعتَزِلَه { سۀ عر. [«جماعة معتزله»دن مخفف] اهل سنت جماعتندن آیریلان واصل بن عطانام کیمسه‌یه تابع بر جماعت.

مُعتَسِف { صه. عر. ۇ : معتسفه. [«عسف» دن سف. افتعال] طوغری یولدن وطریق عدل وانصافدن آیریلوب حقسزلق ایدن، ستمکار. ۇ.

مُعتَق { صه.عر. ۇ: معتقه. [«عتاق» دن سمف. افعال] آزاد ایدلمش، آزادلی : عبد معتق؛ جاریۀ معتقه.

مُعتَقِد { صه. عر. ۇ : معتقده. [«عقد»دن سف افتعال] ١. اینانان، برشیئه اعتقادی اولان : تناسخه معتقد بر فرقه. ٢. اعتقاد صاحبی، عقیده‌سی طوغری و صاغلام، دیندار : معتقد بر ذاتدر.

مُعتَقَدات { سۀ. جه. عر. [فد. لسانمزده پك مستعمل دكلدر] اینانیلان شیئلر، عقیده : هندولرك معتقداتی پك غریبدر.

مُعتَکِف { صه. عر. ۇ : معتكفه. [«عكف» دن سف. افتعال] برمعبد ویا تربه‌نك یاننده اختیار عزلتله عبادته حصر اوقات ایدن : ایکی سنه حرم شریفده معتکف قالدی.

مُعتَلّ { صه.عر. ۇ: معتله. [«علة»دن سف. افتعال] ١. علت صاحبی، علتلی، علیل، خسته ویا سقط. ۇ. ٢. د. [صرف عربیده] حروف اصلیه‌سی ایچنده حرف علت (یعنی ا، و، ی) بولنان : فعل معتل؛ افعال معتله؛ معتل الفاء = فاء الفعلی یعنی ایلك حرف اصلیسی حرف علت اولان؛ معتل العین = عین الفعلی یعنی حروف اصلیه‌سنك ایکنجیسی حرف علت اولان؛ معتل اللام = لام الفعلی یعنی حروف اصلیه‌سنك اوچنجیسی حرف علت اولان.

مُعتَمَد { صه عر. ۇ: معتمده. [«عمده» دن سمف. افتعال] ١. اوزرینه طیانیلان، گوگنیلن : اوآدم بنم معتمدمدر. ٢. شایان اعتماد، کندیسنه گوگنیله بیلیر، صاغلام، امین، اینانیلیر : کندیسی معتمد آدمدر.

مُعتَمِر { صه. عر. ۇ : معتمره. [«عمره» دن سف. افتعال] موسم حجك غیرنده کعبۀ شریفه‌یی زیارت ایدن، ایفای عمره ایلین.

مُعتَنا { یا معتنی صه عر. [«عنی»دن سمف. افتعال] دقت واهتمامه شایان، مهم، اهمیتلی : پك معتنا بر ایشدر.

مَعتُوق { صه. عر. ۇ : معتوقه. [«عتاق»دن سمف.] آزاد اولنمش، آزادلی. [«معتق» کبی.]

مَعتُوه { صه. عر. ۇ : معتوهه. [«عته» دن سمف.] عته کتیرمش، بوناممش، بوناق : معتوه بر اختیار؛ معتوهه بر قادین.

مَعتُوهلق { سه. بوناقلق، عته.

مُعجِب { صه. عر. ۇ : معجبه. [«عجب» دن سف افعال] و :

مُعَجِّب { صه. عر. ۇ : معجبه. [«عجب» دن سف. تفعیل] تعجبی موجب، باعث حیرت، شاشیله‌جق : امر معجب؛ امر معجبه.

مُعجِز { صه. عر. ۇ : معجزه. [«عجز» دن سف. افعال] باشقه‌لرینی امتثال و مسابقتدن عاجز براقان، کیمسه‌نك یاپه‌میه‌جغی حال وصورتده اولان. ‖ معجز ادا، معجز بیان = هرکسی امتثال ومسابقتدن عاجز براقه‌جق طرز وحالده اولان، اعجازکارانه.

مُعَجِّز { صه. عر. ۇ : معجزه. [«عجز» دن سف. تفعیل] تعجیز ایدن، قارشیسنده‌کینی عاجز براقه‌جق درجه‌ده صیقان، صیقیجی، بیقدیریجی، اوصاندیریجی، یاپیشقان، صیویشیق : پك معجز برآدم؛ بو قاری‌ده نه معجزه‌در. [عربیده لغت آنفه ایله مترادف ایسه‌ده لسانمزده صورت استعماللری بروجه مشروح آیرلمشدر.]

مُعَجِّزلِك { سه. معجز آدمك حالی، تعجیز، صیقمه، بیقدیرمه، اوصاندیرمه، صیویشیقلق : بوآدمكده معجزلکی چکلمز.

مُعجِزَه { سۀ. عر. جه : معجزات. [«عجز»دن سف. ۇ. افعال] پیغمبران عظام طرفندن صادر اولان خارق العاده احوال که خلقی عجز وتعجبده براقوب ایمانه گلمه‌لرینی موجب اولور : حضرت صالحك گوستردیکی معجزه؛ معجزات باهرۀ جناب نبوی. [من طرف الله ظاهر اولاننه «آیت»، واولیاء عظام طرفندن

صادر اولانه «کرامت» دینیر.]

مُعَجَّل { صـ. عر. ذ: معجله. [«عجله»دن سمف. تفعیل] مهلتسز، پیشین، بروجه پیشین تأدیه ویا ایفا ایدیله‌جك اولان. مقابلی: مؤجل. || مهر معجل = بروجه پیشین ویریلان مهر، آغرلق، جهاز بدلی.

مُعَجَّله { سذ. عر. املاك امیریه و وقفیه‌دن معلوم اولان معاملات ایچون پیشین آلنان بدل.

مُعجَم { صـ. عر. ذ: معجمه. [«عجم» دن سمف. افعال] ١. نقطه‌لی (حرف): جیم معجمه. ٢. حروف هجا ترتیبیله مرتب (لغت وسائره): معجم البلدان. [بو ایکنجی معنا ایله بزجه مستعمل اولمیوب، یالکز بویله بعض کتب عنوانلرنده کوریلور.]

مَعجون { سذ. عر. جـ: معاجین. [«عجن» دن سمف. ١. خمور قوامنده شیء. ٢. او قوامده علاج: برمعجون ترتیب ایتدی. ٣. چوجقلر ایچون صوقاقده صاتدقلری بر نوع لزوجتلی ویاپیشقان طاتلی. ٤. تریاکیلرك یوتدقلری برنوع آفیون ترکیبی. ٥. ابنیه و سائره‌ده یاغلی بویادن اول یاریق ودلیکاری قپامق ایچون سوریلن قویو بر ترکیب: بویاجی معجونی. ٦. چرچیوه جاملرینك کنارلرینه سوریلن سولوکنلی خمور: جامجی معجونی.

مَعجونجی { سـ. ١. صوقاقلرده چوجقلر ایچون معجون دینلن طاتلیدن صاتان آدم. ٢. بر نوع معجون ترتیب ایدوب صاتان آدم.

مَعجونلامَق { فت. معجون سورملك، معجونله طیقامق: تخته‌لرك آره‌لرینی معجونلاملی؛ بو جاملری ایی معجونلامامشلر.

مَعجونلی { صـ. معجون سورلمش، معجونله طیقانمش.

مُعِدّ { صـ عر. ذ: معده. [«عد»دن سف. افعال] حاضرلایان، تهیئه ایدن. ذ.

مُعَدِّل { صـ. عر. ذ: معدله. [«عدل»دن سف. تفعیل] تعدیل ایدن، مساوی وبرابر قیلان. ذ. || هـ. معدل النهار = تساوی لیل ونهار موسمنده کونشك چیزدیکی دائره‌که کرهٔ ارضی ایکی مساوی قسمه آییریور، خط استوا.

مَعدَلَت { سذ. عر. [«عدل» دن مصـ. میمی] عدل، عدالت، حقانیت، ظلم وجور ضدی: اجرای معدلت ایتمك؛ معدلت سنیه‌یه موافق حرکت؛ باب معدلت = عدالت قپوسی، اصحاب مراجعته مقتضای عدالتی ایفا ایدن محل.

مَعدَن { سذ. عر. جـ: معادن. [عربیده طوغریسی دالك کسریله‌در.] ١. طوپراغك ایچندن چیقان واریدیلوب دوکلکله یا ایصیدیلوب دوکلکله مختلف اشکاله کیروب آلات وادوات مختلفه اعمالنه یارایان اجسام متنوعه‌نك بهری: دمیر، باقیر، قلای، قورشون، کومش، آلتین الك معروف معدنلردندر؛ معادنك کشفندن اول انسانلر چوق زحمتلی برعمر سوررلردی. ٢. کیم. نشوونماسی اولمیان جسم، جوهر. ٣. برمعدنك ویا برنوع طاش وطوپراق وسائره‌نك بولندیغی وچیقدیغی محل، معدن فلزاتنی حاوی یر، اوجاق، کان: اورال طاغلرنده کومش و آلتین معدنلری واردر؛ مرمر، آلچی، کومور معدنی؛ اوراده اسکیدن ایشلنمش بر معدن واردر. ٤. آلتین وکومشك غیری اولان معدن بسیط ویا مرکب: کومش دکل معدندر. ٥. معدن یاخود اسکی معدن: خاص پورسلن وفغفوری معمولاتی: چین، صاقسونیه معدنلری؛ اونده چوق اسکی معدنلر واردر. ٦. مجـ. بر خصلت و فضیلتك منبع ومصدری حکمنده اولان ذات، اوخصلت وفضیلتله متصف آدم، کان: اول معدن حلم وحیا؛ ذاتی معدن علم وحکمت ایدی. ٢. کندیسنده چوق دکرلی شیء بولنان، دفینه، خزینه: حریف معدن؛ بوکتبخانه دکل معدن. == صـ. تر. ١. معدندن معمول: معدن طباق. ٢. کومش وآلتینك غیری اوله‌رق بسیط ویا مرکب بر معدندن یاپلمش: معدن مدالیه. || کیم. شبه معدن = معادنك خاصه‌لرینی جامع اولمقسزین کیمیاجه معادنه ملحق بعض اجسام بسیطه، فر. Mêtaloïde. || علم المعادن = معدنلرك انواع واجناسن واحوالندن بحث ایدن علم که علم الارضله وکیمیا ایله

مناسبتی واردر. فر. Minéralogie. || اعمال المعادن = معدنلرك ایشلدلمسی علم و صنعتی، فر. Métalurgie. || معدن صویی = ایچنده طبیعی اولەرق منحل بر معدن بولنان صو. || معدن کوموری = پك اسکی زمانلردن طوپراغك آلتنده قالوب یانار بر یاغلی طاش حالنه کچمش اولان اشجار ونباتات وبوتون اورمانلردن عبارت سیاه مادهٔ معلومه که تسخین ایچون قوللانیلیر.

مَعَدَنجی { س. یردن معدن چیقاران، بر معدن اوجاغنی ایشلین ویا بو ایشلرده استخدام اولنان آدم.

مَعَدَنجیلك { س. یردن معدن چیقاران وبر معدن اوجاغنی ایشلاین یاخود معدن ایشلرنده استخدام اولنان آدمك صنعتی وحال وصفتی: معدنجیلك زور بر صنعتدر.

مَعَدَنی { ص. عر. ث: معدنیه. ١. معدنه منسوب، ومتعلق ویا معدندن معمول: جسم معدنی؛ مواد معدنیه. ٢. علم المعادنه منسوب ومتعلق: کتب معدنیه؛ معلومات معدنیه. = سذ. عر. جـ: معدنیون = علم المعادنله اشتغال ایدن آدم، علم المعادن عالمی: معدنیونك قولنجه.

مَعَدَنیّات { سذ. جـ. عر. معدنه متعلق ویا معدن قبیلندن شیئلر، نشو ونماسی اولمیان اجسام، جمادات.

مَعدود { ص. عر. ث: معدوده. [«عد»دن سمف] ١. صایلمش، صاییلی، صاییسی معلوم، شمرده: مسکوکات معدوده. ٢. محدود، معین، منحصر: تجارتك فائدەلری معدود دکلدر. ٣. برجنس عدادینه داخل، بر درلو عد و اعتبار اولنان: آنتیمون معادندن معدوددر. || نامعدود (ودها طوغریسی: غیر معدود) صاییسز، صایلماز، حسابسز، لایعد، چوق.

مَعدودات { سذ. جـ. عر. مق. یمورطه کبی صانی ایله آلنوب صاتیلان شیئلر.

مَعدوم { ص. عر. ث: معدومه. [«عدم»دن سمف.] یوق اولان، موجود اولمیان: معدوم برشیئی طلب ایتمك عبثدر. — تاریخ طبیعی اصطلاحات جدیده سنده α ادات یونانیه سنی ترجمه ده قوللانلمشدر: معدوم الثمار = acarpe، معدوم الرأس = acéphale کبی.

مَعدومیّت { سذ. عر. [لغت مولده] یوقلق، یوق اولمه: عنقانك معدومیتی. — بنه تاریخ طبیعی اصطلاحاتنده مصدریت معناسیله برابر α ادات یونانیه سنی ترجمه یه یارار: معدومیة الرأس = acéphalie کبی.

مِعدَوی { ص. عر. ث: معدویه. ١. معدەیه منسوب و متعلق: وجع معدوی؛ امراض معدویه. ٢. معدەایچون فائدەلی.

مِعده { سذ. عر. انسانده وحیواناتده مأکولاتی هضم ایدوب باغرصاقلره دوکن عضو داخلی که کوکس ایله قارن آره سنده واقعدر، قورصاق. || ط. التهاب معده، الم معده، توسع معده وسائره = معدویه عارض امراض مختلفه.

مُعَذَّب { ص. عر. ث: معذبه. [«عذاب»دن سمف. تفعیل] عذاب ایچنده بولنان، اذیت چکن، چوق صیقندی کورن: بوزوق یولده آربه ایچنده انسان معذب اولور. [عربیده اولدیغی کبی مجازات کورمش معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

مُعَذِّب { ص. عر. ث: معذبه. [«عذاب»دن سف. تفعیل] ١. عذاب واذیت ویرن. ٢. برینی برصورتله راحتسز ایتمکی سون ایلیشن، موزب.

مَعذِرَت { سذ. عر. جـ: معاذر. [«عذر»دن مصـ. میمی. — ذالك فتحیله استعمالی غلطدر] ١. بر قصور وقباحتك وقوعنه سببیت ویرن حال غیر اختیاری، عذر: معذرتی واردر؛ بیان معذرت ایتدی. ٢. عذر دیلەمه، اسباب مجبره درمیان ایدەرك عفو ایستمه، اعتذار: معذرته لزوم یوقدر.

مَعذور { ص. عر. ث: معذوره. [«عذر»دن سمف.] عذری اولان، برقصور وقباحت ایقاعنه سبب مجبری اولان، وظیفه سنی ایفا ایتمه سنه بر مانع شرعیسی اولان، عذری قبول اولنان: زیارتکزه کلمك ایستیوردی اما معذوردر؛ اونی معذور طوتکز؛ بن سزی معذور کوریورم.

مَعذوریّت { سذ. عر. معذور اولانك حالی، عذر: درمیان ایتدیکی معذوریت مقبول دکلدر.

مُعَرّا { یا معری. ص. عر. [«عری»دن سمف. تفعیل] ١. چپلاق، صویلمش. ٢. عاری، خالی،

تهی، بوش، مبرا: علم وتربیه‌دن معرا بر آدم.

مِعراج { سذ. عر. جـ. معاریج. [«عروج»دن سمـ.] ١. چیقیله‌جق، یوکسله‌جك یر، نردبان. ذ. ٢. کوکه چیقمه، عروج: معراج النبی = نبی ذی شان (صلعم) افندمزك سمایه عروجلری؛ لیلهٔ معراج = معراج النبی کیجه‌سی.

مِعراجنامه { سذ. فا. معراج نبی (صلعم) حقنده یازلمش قصیده ومنظومه.

مُعرَب { صد. عر. ذ: معربه. [«عرب»دن سمف. افعال] لسان عربیٔ فصیحك خاصه‌سی اولان اعرابی قبول ایدن، آخری اعراب فائده‌سنجه تحول ایدن (کلمه)، مبنی مقابلی: اسم معرب.

مُعرِب { سذ. عر. [«عرب»دن سف. افعال] مشهور بر کتابك اعرابنی بیان ایدن کتاب: معرب قرآن.

مُعَرَّب { صد. عر. ذ: معربه. [«عرب»دن سمف. تفعیل] عربلشمش، تعریب اولنمش، عن اصل عربی دکل ایکن بعده بو حالی پیدا ایتمش اولان: فارسیدن معرب بر لغت. [انسانلر حقنده متعرب ومستعرب قوللانیلیر.]

مَعرِض { سذ. عر. [«عرض»دن سمـ. — رانك فتحیله غلطدر] بر شیئك کوروندیکی وظهور ایتدیکی یاخود عرض و انها اولندیغی محل، مقام: معرض عتابده = عتاب مقامنده؛ معرض تشکرده = مقام تشکرده، تشکر مقصدیله.

مُعَرَّف { صد. عر. ذ: معرفه. [«عرفان»دن سمف. تفعیل] ١. بیلدك، بللی، معلوم، معروف. ذ. ٢. د. [نحو عربیده] حرف تعریفی اولان، معین ومحدود بر شیئه دلالت ایدن، منکر مقابلی: موصوف معرف اولورسه صفتنك ده معرف اولمه‌سی اقتضا ایدر.

مُعَرِّف { صد. عر. ذ: معرفه. [«عرفان»دن سف. تفعیل] تعریف وتحدید وتعیین ایدن: اوصاف واحوال اولیایی معرف بر کتاب؛

مَعرِفت { سث. عر. جـ: معارف. [«عرفان»دن مصـ. میمی] ١. بیلمه، علم، دانش. ٢. هنر، مهارت، استادلق، صنعت: بر معرفتدر هرکسك یاپه‌جغی ایش دکلدر. ٣. تر. عو. هنر وصنعتله یاپلمش بر اصول و ترتیب: بو ماکینه‌نك، بو آلتك بر معرفتی واردر. ٤. غریب اوضاع وحرکات، تحفلق: بر طاقم معرفتلر یاپیوردی. ٥. واسطه، توسط: ایستدیککز کتابلری امانتجی معرفتیله کوندره‌بیلیرو. = جـ. علوم وفنون، تحصیل ایله اکتساب اولنان معلومات: تحصیل معارف؛ نشر معارف. || معارف عمومیه، وساده‌جه معارف = علوم وفنونك نشر وتعمیم وترقیسنه و مکاتب وسائر مؤسسات علمیه‌یه نظارت ایدن دائرهٔ رسمیه: معارف نظارتی، مجلسی؛ مجلس کبیر معارف.

مَعرِفتلی { صد. ١. هنر و معرفت صاحبی، هنرور: چوق معرفتلی آدمدر. ٢. هنر ومعرفتله یاپلمش، هنرلی، مصنع: پك معرفتلی بر ماکینه ایجاد ایتدی.

مَعرِفه { سث. صد. عر. [«معرفت» ایله بر لغت اولدیغی حالده لسانمزده استعمالی آیرلمشدر.] د. [نحو عربیده] حرف تعریفله ویادیکر صورتله مدلولی تعیین وتخصیص اولنمش اسمه اطلاق اولنور. مقابلی نکره.

مُعَرِّق { صد. عر. ذ: معرقه. [«عرق»دن سف. تفعیل] ط. ترلدن، ترکتیرن (علاج وسائره).

مَعرَکه { سث. عر. جـ: معارك. [«عرك»دن سمـ.] میدان حرب، جنك موقعی.

مَعروض { صد. عر. ذ: معروضه [«عرض»دن سمف.] ١. بر شیئك قارشیسنده بولنان، بر شیئه قارشی سپر وحائل اولمیان: بو اوکونشه معروضدر؛ روزکاره معروض؛ عمومك انظار استهزاسنه معروض بر آقتور. ٢. سرلمش، سرکی حالنده، انظار تماشا اوکنه موضوع: او اشیا اوج آی سرکیده معروض قالدی. ٣. بر بیوك ذاتك حضورینه چیقاریلان، عرض وتقدیم قلنان: هدایای معروضه؛ اوراق معروضه. ٤. بر بیوك ذات ویا مقام وهیئته عرض و انها و افاده اولنان: تفصیلات معروضه؛

فلان طرفندن معروض كيفيت . ٥. يوقاريده عرض و بيان اولنان، مذكور، سالف العرض : احوال معروضه‌دن طولايي . || اڭ. معروض چاكرانه‌مدر ، معروض بندكانه‌مدر ، معروض داعيانه‌مدر ، معروض چاكر- كمينه‌لريدركه = عرضحاللرك ومقام صدارتده بولنان ويا بولنمش اولان ذواته تقديم قلنان محررات رسميه‌نك و غير رسمي اوله‌رق كوچكدن بيوكه تقديم قلنان عريضه‌لرك باشنه يازلمسي معتاد تعبيرلر . || المعروض = بو دخي اقران بيننده قوللانيليلر .

مَعروضات { سذ. جـ. عر. [فد. معروضه بو مقامده قوللانلماز] ١. بر بيوك ذات ويا مقامه عرض وانها اولنان مواد : معروضاتمك نظر اعتنايه آلنمسنى رجا ايدرم. ٢. برمقام عاليه وبالخاصه عتبهٔ سنيهٔ جناب ملوكانه‌يه تقديم اولنان اوراق و محررات : هر كونكي معرو- ضاتك بر خلاصه دفتري تنظيم ايديليلر .

مَعروف { صـ. عر. ث : معروفه . [«عرفان» دن سمف.] ١. بيلنن، معلوم : كرهٔ ارضك اسكيدن معروف جهتلري . ٢. شهرتلي ، مشهور، متعارف ، هر كسك بيلديكي : كنديسي معروف آدمدر . ٣. شريعتك امر ايتديكي ، شرعاً مقبول ومستحسن اولان : امر بالمعروف نهي عن المنكر = اوامر ونواهئ شرعيه‌نك خلقه تبليغي .

مُعَرّىٰ { صـ. عر. اڭ : معرا .

مُعِزّ { صـ. عر. ث : معزه. [«عزة» دن سف. افعال] اكرام و اعزاز ايدن، عزيزلنديرن : معز الدوله . ذ.

مَعَزّ { سذ. عر. كچي؛ معزبري = يباني كچي .

مُعَزَّز { صـ. عر. ث : معززه . [«عزة» دن سمف. تفعيل] ١. عزت و شرف صاحبي ، عزيز، مكرم. ٢. اكرام واعزاز اولنان، حرمت و تعظيمله قبول اولنان : اوتورديغي مدتجه پك معزز ايدي. ٣. قيمتلي، قيمتدار، عزيز : مملكتمز معززدر.

مُعَزَّزاً { حـ. عر. اعزازواكرامله : معززاً قبول ايتديلر .

مَعزول { صـ. سذ. عر. جـ : معزولين. [«عزل» دن سمف.] منصب و مأموريتندن چيقارلمش ، عزل اولنمش ، مأموريتسز قالمش : اوچ سنه معزول قالدى ؛ معزولين معاشاتي .

مَعزولاً { حـ. عر. معزول اوله‌رق، عزل اولنديغي حالده، مأموريتندن چيقاريله‌رق: معزولاً عودت ايتدي .

مَعزوليَّت { سذ. عر. معزول اولانك حال وصفتي، معزوللق : معزوليت معاشي ؛ معزوليتي چوق سورمدي.

مَعسَرَت { سذ. عر. [«عسر» دن مصـ. ميمي] كوجلك، زورلق، چيارزلق .

مُعَسكَر { سذ. عر. [«عسكره» دن سمـ. دحرج] اردوكاه، حرب زماننده اردونك مركز اتخاذ ايتديكي محل .

مُعَسَّل { صـ. عر. بال ايله تربيه اولنمش، باللي : ماءمعسل.

مِعشار { سذ. عر. اونده بر، عشر.

مَعشَر { سذ. عر. جـ : معاشر . [«عشرة» سمـ.] برلكده ياشار انسانلر جماعتي، كروه ، جمعيت .

مُعَشَّر { صـ. عر. ث : معشره . [«عشر» دن سمف. تفعيل] اون جزئدن مركب ويا اون قسمه منقسم، اونلي، اونلق. = سذ. عر. ر. اون ضلعي وزاويه‌سي اولان شكل .

مُعَشِّر { سذ. عر. [«عشر» دن سف.] تعشير مأموري، محصولاتك عشريني آلان ، اونده‌لقجي .

مَعشوق { صـ. عر. ث : معشوقه. [«عشق» دن سمف.] عشق وعلاقه ايله سويلن، سوكيلي، علاقه كرده .

مَعشوقيَّت { سذ. عر. معشوقلق، عشق وعلاقه ايله سويلن شخصك حالي .

مَعصوم { صـ. عر. ث: معصومه. [«عصمة» دن سمف.] كناهدن بري، صوچسز، بيكناه : اونك معصوم اولديغني وجدانم تصديق ايديور. = سذ. عر. كناه و قباحتدن بري اولان كوچك چوجق : او معصومه اورمانك كناهدر .

مَعصوملق { سـ. و :

مَعصوميَّت { سذ. عر. كناه وقباحتدن بري اولمه : معصوميتي تبين ايتدي .

مَعصِیَت { سذ. عر. جـ: معاصی. [«عصی» دن مصـ. میمی] کناه، اثم: معصیتدن احتراز ایدرم. [عصیان معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

مُعضِلات { سذ. جـ. عر. [«عضل» دن افعال. — تفعیل بابندن سمف. صورتنده عینك وضاد مشددهنك فتحیله غلطدر. — مفردی لسانمزده مستعمل دکلدر.] بیوك وآغر ایشلر، مشکل مسئله‌لر، امور مهمه: معضلات اموره مشغولدر.

مُعَطَّر { صـ. عر. ث: معطره. [«عطر» دن سمف. تفعیل] تعطیر اولنمش، کوزل قوقولی، کوزل قوقو قاریشمش.

مُعَطَّل { صـ. عر. ث: معطله. [«عطل» دن سمف. تفعیل] ۱. براغلمش، متروك، قوللانلماز، بطال: معطل بر دکرمن، بر ماکینه. ۲. ایشسز، بوش: معطل طورماملی.

مَعطوف { صـ. عر. ث: معطوفه. [«عطف» دن سمف.] ۱. اکلمش، مائل، بر طرفه طوغری دونمش. ۲. عزو واسناد اولنان، ویریلن، راجع وعائد اولان: اونك کلمه‌سی کبرینه معطوفدر؛ بولقردی قائلنه معطوف اولمق لازم کلیر. [بو معنا عربیده یوقدر.] ۳. د. بر حرف عطف واسطه‌سیله دیکر کلمه‌یه مربوط (کلمه) که، دیکرینه‌ده «معطوف علیه» دیرلر.

مُعطی { صـ. عر. ث: معطیه. [«عطا» دن سف. افعال] ویرن، اعطا ایدن. ث.

مُعظَم { سذ. عر. بر شیئك اك بیوك قسمی، باشلیجه جهتی.

مُعَظَّم { صـ. عر. ث: معظمه. [«عظم» دن سمف. تفعیل] ۱. بیوك، ایری، جسیم: بر بناء معظم. ۲. تعظیملی، مکرم، مبجل: دستور معظم. ۳. آغر، اهمیتلی: امور معظمه.

مُعَظَّمات { سذ. جـ. عر. بیوك وآغر ایشلر، امور مهمه: معظمات اموره اوغراشمق.

مَعفُو { صـ. عر. ث: معفوه. [«عفو» دن سمف.] عفو اولنمش، عفو وصفحه مظهر: کوچکلرك قباحتلری بیوکلرك عندنده معفودر.

مَعقود { صـ. عر. ث: معقوده. [«عقد» دن سمف.] باغلی، باغلانمش، دوکوملنمش، عقده‌لی.

مَعقول { صـ. عر. ث: معقوله. [«عقل» دن سمف.] ۱. عقله موافق، عقله قریب، عقلك قبول ایتدیکی: دیدیککز شیٔ معقول دکلدر. ۲. عقل ایله بیلنیر، عقلاً اثبات اولنان، عقلی، منقول مقابلی: علوم معقوله و منقوله. ۳. اولدقچه عقللی، سوزی عقله مقارن: معقول بر آدمدر.

مَعقولات { سذ. جـ. عر. عقل ایله بیلنیر و نقله مستند اولمیان مسائل وعلوم ومباحث: معقولاتده ید طولی صاحبی اولوب منقولاتله توغلی یوقدر.

مَعقولیَّت { سذ. عر. عقله قریب و عقل ایله منفهم اولان شیئك حالی: بو ماده‌نك معقولیتی ظاهردر.

مَعکوس { صـ. عر. ث: معکوسه. [«عکس» دن سمف.] ۱. ترسنه دونمش، باش آشاغی چویرلمش: مخروط معکوس. ۲. دیکر بر شیئك ضدی وعکسی اولان، ترس: بو ایش اونك بتون معکوسیدر. ۳. بر یره اوروب کری دونن ویا صورتی کورینن، انعکاس ایدن: آینه‌ده معکوس صورتی؛ جامدن معکوس ضیا. ۴. مجـ. ترس، ایی کیتمین، شآمتلی: بو ایش پك معکوس کیتدی.

مُعَلّا { یاخود معلی. صـ. عر. [«علو» دن سمف. تفعیل] ۱. یوکسك، یوجه، مرتفع، بلند: بر قصر معلا. ۲. قدر ورتبه‌سی عالی، عالی مرتبه، بلند پایه: مقام معلای صدارت عظمی.

مُعَلَّق { صـ. عر. ث: معلقه. [«علاقة» دن سمف. تفعیل] ۱. آصلمش، تعلیق اولنمش، آصیلی: دیواره معلق برلوحه. ۲. بر یره استناد ایتمکسزین هواده ویا بوشده طوران: اجرام سماویه معلق طوریور. ۳. هنوز قراری ویرلمیوب ویا حل اولنمیوب اویله طوران (ایش، مسئله): مسائل معلقه. = سذ. تر. بوشلق، خلا، فضا: معلقده طورمق ممکن میدر.

مُعَلَّقه { سذ. عر. جـ. معلقات. [«قصیدهٔ معلقه» دن مختصر] زمان جاهلیتده مشهر آثار اولان کعبهٔ شریفه‌یه

آصلمق شرفنه مظهر اولان قصیده : امرء القیسك معلقه‌سی؛ معلقات سبع = بو شرفی احراز ایتمش اولان یدی قصیدهٔ مشهوره.

مُعَلَّل { ص. ع. ث : معلله. [«علة»دن سمف. تفعیل] علتلی، سببلی. ف.

مُعَلِّم { سذ. ع. ج : معلمین. [«علم» دن سف. تفعیل] ۱. برشیٔ اوکره‌دن، تعلیم ایدن. تعلیمجی : عسکر معلمی. ۲. درس ویرن، علم اوقودان، مدرس، خواجه : مکتب معلمی؛ معلمین معاشاتی. || دار المعلمین = معلم یتیشدیرمکه مخصوص مکتب.

مُعَلَّم { ص. ع. ث معلمه. [«علم»دن سمف. تفعیل] تعلیم اولنمش، تعلیم اوکرنمش، تعلیملی : معلم عسکر.

مُعَلِّملك { س. معلم صفت ووظیفه‌سی، خواجه‌لق : فلان مکتبده معلملك ایدیور.

مُعَلِّمه { سش. ع. ج : معلمات. درس ویرن قادین، قادین خواجه : رشدیهٔ اناث معلمه‌سی. || دارالمعلمات = معلمه یتیشدیرمکه مخصوص مکتب.

مُعلِن { ص. ع. ث : معلنه. [«علن» دن سف. افعال] اعلان ایدن، بیلدیرن.

مَعلول { ص. ع. ث : معلوله. [«علة» دن سمف. — عربیده‌ده مستعمل ایسه‌ده، فعلی لازم اولدیغندن، علیل دیمك دها طوغریدر، آنجق بین العوام علیل کورمعناسیله قوللانیلیور.] بر علتی اولان، علت صاحبی، خسته، سقط، کوتوروم : معلول بر آدم.

مَعلولیّت { سش. ع. علتلی اولمه، خسته‌لق، سقطلق، کوتوروملك : معلولیتی تبین ایدنلر عسکرلکدن مستثنادر.

مَعلوم { ص. ع. ث : معلومه. [«علم»دن سمف.] ۱. بیلنن، بیلنمش، اوکرنلمش : اونك حالی بزجه معلومدر؛ معلومکز اولسون؛ کرهٔ ارضك اسکیدن معلوم اولان جهتلری. ۲. د. فعل متعدینك ایکی صورتندن بری که فاعلی اعتباریله‌در، فعل معلوم، بناء معلوم : یازمق، بیلمك کبی. دیکر صورتنه مجهول دیرلر : یازلمق، بیلنمك کبی. = ح. بللی، اویله، شبهه‌سز. [جوابده قوللانیلیر.]

مَعلومات { سش. ج. ع. ۱. بیلنن شیئلر، اوکرنلمش حقیقتلر، علوم مکتسبه : او آدمك چوق معلوماتی واردر؛ معلومات واسعه صاحبی. ۲. بیلیش، خبر، وقوف : بو بابده معلوماتم یوقدر؛ فلانه‌ده معلومات ویرکز.

مَعلوماتلی { ص. علم وهنر صاحبی، اهل وقوفدن، چوق شیئلر بیلیر : کندیسی معلوماتلی آدمدر.

مَعلومیّت { سش. ع. بیلنن و اوکرنلمش اولان شیئك حال و صفتی، معلوم اولمه : آمریقانك اسکیدن معلومیتی فکرنده بولنانلر.

مُعَلّی { ص. ع. با : معلا.

مُعَمّا { یا معمی. سذ. ع. [«عمی»دن سمف. تفعیل] ۱. معناسی کیزلی وکوج آکلاشیلیر سوز ویا شکل وسائره، بیلمجه، یا کلماج. [اصطلاح ادبیده لغزدن فرق اولوب باشلیجه بر اسمه دلالت ایدن سوز ویا مصراع وبیته اطلاق اولنور.] ۲. مج. آکلاشلماز، سر، مغلق، حلی مشکل، مشوش شیٔ : او بر معمادر.

مِعمار { سذ. ص. ع. [«عمران»دن] ابنیه انشاسنه ریاست و نظارت ایدن وترتیب وتقسیمنی یاپان مهندس، قالفه : معمار سنان.

مِعمارلق { س. معمار فن وصنعت ومشغولیتی، فن معماری : معمارلقده مهارتی واردر.

مِعماری { ص. ع. ث : معماریه. معمارلغه منسوب و متعلق : ذراع معماری؛ معلومات معماریه. || فن معماری = معمارلق علم وفنی. || اصول معماریه = معمارلغك صور مختلفه‌سی، فر. Style.

مِعماریه { سش. ع. معمارلق حقی، بر بنا انشاسیچون معماره ویریلان حق.

مُعَمَّر { ص. ع. ث : معمره. [«عمر» دن سمف. تفعیل] یاشایان، برحیات اولان : چوق وقت معمر اولدی؛ الله سزی معمر ایلیه.

مَعمور { ص. ع. ث : معموره. [«عمران» دن سمف.] ۱. خراب اولمیان، آباداان : معمور برخانه، محله، شهر. ۲. ایشلنمش، زرع اولنمش، معطل اولمیان :

اراضیٔ معموره. ۳. اهالیسی اولان، ایصلی، مسکون: بلاد معموره؛ اوروپانك هر طرفی معموردر. || درت باشی معمور = مکمل.

مَعموره { سذ. عر. ۱. مسکون و کوزل ایشلنمش مملکت: آفریقانك ساحل غربیسنده برمعموره واردر. ۲. شهر، قصبه، بلده: معمورهٔ موصل.

مَعموریّت { سذ. عر. مسکون وکوزل ایشلنمش محلك حالی، عمران: معموریت بلاد؛ وقتیله عراقك معموریتی فوق‌العاده ایدی.

مَعمول { ص. عر. ؤ: معموله. [«عمل» دن سمف] ۱. یاپلمش، ایشلنمش: یوكدن معمول قماش؛ مرمردن معمول هیكل. ۲. د. [نحو عربیده] بر عاملك تأثیریله بر درلو اعراب قبول ایتمش اولان (كلمه)، عامل مقابلی: بزید تعبیرنده (ب) عامل و (زید) معمولدر. = سذ. عر. ج: معمولات. ۱. بر صنعتك ویا بر فابریقه‌نك وجوده كتیردیكی ایش، محصول: شام معمولاتی؛ فابریقه معمولاتی. ۲. د. بر عاملك تأثیریله بركونه اعراب قبول ایتمش كلمه‌لر: معمولات بابی.

مُعمّی { سذ. عر. با: معما.

مَعنا { یا معنی. سذ. عر. ج: معانی. [«عنی» دن مصـ. میمی] ۱. مدلول، مفهوم، بر كلمه ویا كلامك افاده ایتدیكی شیٔ: بوكلمه‌نك، بوبیتك معناسنی آكلایه‌مدم؛ معنای حقیقی؛ معنای مجازی. ۲. ایچ، باطن، لب، روح، صورت و قالبك غیری، غیر جسمانی حال. ۳. رؤیا، دوش: عالم معناده كوردی. ٤. مجـ. سبب معقول: بونی بویله یاپمه‌ده معنا یوقدر؛ بو وقتده قالقوب كیتمه‌ده نه معنا واردر؟ = جـ. با: معانی.

مَعناً { یاخود معنیً. حـ. عر. ۱. مفهوم و مدلول جهتیله، معناجه، مآل اعتباریله: لفظاً اوقدر دكلسه‌ده معناً پك كوزل بر بیت. ۲. طولاییسیله، ضمناً، طوغریدن وآچیقدن اولمیه‌رق: معناً بزه طوقنمق ایستدی.

مَعناسز { ص. ۱. مآل ومدلولی اولمیان، هیچ بر شیئه دلالت ایتمین: معناسز بر لفظ. ۲. سبب معقولی اولمیان، سببسز، مناسبتسز: بو زیارتی معناسز كوریورم.

مَعنالی { ص. ۱. مآل و مدلولی اولان: معنالی لفظ. ۲. مدلولی كوزل ودریك اولان: معنالی بیت. ۳. ضمناً بر شیئه دلالت ایدن، بر رمز واشارتی متضمن: معنالی سوز؛ معنالی بر باقیش.

مُعَنبَر { ص. عر. ؤ: معنبره. [«عنبر» دن سمف. دحرج] عنبرسورلمش، عنبرقاریشدیرلمش، عنبر قوقولی، كوزل قوقولی.

مُعَنِّد { ص. معاند یرینه قوللانیلیورسه‌ده، بوماده تفعیل بابندن كلمدیكندن، غلطدر. با: معاند.

مُعَنوَن { ص. عر. ؤ: معنونه. [«عنوان» دن سمف. جهور] عنوانلی، بر عنوانی اولان: فلان عنوانله معنون برمقاله، بر رساله.

مَعنَوی { ص. عر. ؤ: معنویه. [«معنی» دن سمنـ.] ۱. معنا ومدلوله منسوب ومتعلق: نكات معنویه؛ تزیینات لفظیه ومعنویه. ۲. صوری وظاهری اولمیان، باطن وروحه منسوب ومتعلق، باطنی، روحانی، غیر جسمانی، غیر مادی: مادی ومعنوی استفاده؛ اعزهٔ كرامك امداد معنویسی؛ اجر معنوی؛ ولد معنوی = بركیمسه‌نك تحت تربیه‌سنده بولنوب كندیسنه اولاد معامله‌سی ایدیلن، جان اولادی.

مَعنی { سذ. عر. با: معنا.

مَعنیدار { ص. فا. معنالی، مفهوم و مآلی كوزل، مضمونلی، معناسی اهمیتلی: معنیدار بر سوز.

مُعَوَّج { ص. عر. ؤ: معوجه. [«عوج» دن سمف تفعیل] اكریلمش، اكری، كمرلی، بوكلمش. || سطح معوج = انكبه‌لی سطح.

مُعَوِّذَتَین { سذ. تـ. عر. [فذ. معوذه لسانمزده پك مستعمل دكلدر.] «قل اعوذ برب الناس» ایله «قل اعوذ برب الفلق» سورهٔ شریفه‌لری.

مَعونَت { سذ. عر. [«عون» دن مصـ. میمی] ۱. یاردیم، امداد، عون. ۲. رزق، آزیق، قوت، لوازم: سفر معونتی. ۳. حقـ. مصارف.

مَعونه { سڤ. عر. [تر. زبانزدی : ماؤونه] یلکنله و کورکله تحریك اولنور کورکه‌سز آغر وبیوجك قایق که باشلیجه اسکله‌دن کمیله وواپورلره یوك وکومور نقلنده مستعملدر. [اصل عربیده ارزاق نقلنه مخصوص کمی دیمکدر.]

مَعهود { صه. عر. ا : معهوده. [« عهد » دن سمف] ١. ایکی شخص بیننده معلوم ومعروف : وقعهٔ معهوده. ٢. [مقام تحقیر واستخفافده] بیلدیکك سنکی، آشنا : معهود قایقجی ینه کلدی.

مِعیار { سذ. عر. [« عیار » دن اسم آلت] وزن و قیمت و صافیلك درجهٔ مطلوبه‌سنی کوستر مقیاس، عیار مقیاسی : عثمانلی لیراسنك معیاری ؛ اسپرتو معیاری ؛ هر شیئك معیارنده اوللی.

مُعَیَّب { صه. عر. ا : معیبه. [« عیب » دن سمف. تفعیل] تعییب اولنمش، عیبلی، معیوب، مستهجن.

مُعَیَّبات { سڤ. ج. عر. تعییب اولنان شیئلر، عیب و مستهجن ایشلر : معیباتدن توق ایتملی.

مَعِیَّت { سڤ. عر. [« مع » حرف جرینه ادات مصدریت علاوه‌سیله] ١. برابرلك، برلك، آرقداشلق، رفاقت : فلانك معیتنده کلدی = برابرنده، فلانله برلکده. ٢. یان، عند، نزد : اوج سنه اونك معیتنده بولندی. ٣. برآمرك تحت امرنده بولنمه، مربوطیت : والی معیتنده ؛ سفارتك معیت واپوری. ٤. برآمرك تحت امرنده ورفاقتنده بولنان هیئت : معیتیله برابر کلدی ؛ معیتی چوق ایدی : معیتنی پك ایی قوللانیور. || معیت مأموری = کندی باشنه حرکت ایتمیوب بر آمره تابع اولان مأمور.

مُعید { سذ. عر. [« عود » دن سف. افعال] طلبه‌یه درسی اعاده ایدن مدرس معاونی.

مَعیشَت { سڤ عر. ج. : معایش. [« عیش » دن مصـ میمی] ١. یاشایش، یاشامه، تعیش، عمر، زندکی : کوزل بر معیشت سوردی. ٢. یاشامق ایچون اقتضا ایدن اسباب : معیشتی طاردر. ٣. کوچك رتب علمیه‌ده بولنانلرك مخصصاتی.

مُعین { صه. عر. ا : معینه. [« عون » دن سف. افعال] ١. یاردیمجی، یاردیم و معاونت ایدن. ٢. معاون، رفیق، یاماق.

مُعَیَّن { سذ. عر. ر. [هندسه‌ده] درت ضلعی مساوی ومتوازی وزاویه‌لرینك ایکیسی منفرجه ودیکر ایکیسی حاده اولان شکل، باقلاوه رسمی. || شبه معین = یالکز ایکی ضلعی مساوی ومتوازی و زاویه‌لری غیر قائمه اولان شکل.

مُعَیَّن { صه. عر. ا : معینه. [« عین » دن سمف. تفعیل] ١. تعیین و تخصیص اولنمش، مخصص : اونك معین معاشی واردر. ٢. تحدید اولنمش، محدود : هر کسك وظیفه‌سی معیندر.

مُعَیَّنات { سڤ. ج. عر. برمأمور و سائره‌یه جانب حکومتدن ویریلن ارزاق و لوازم، تعیینات : کندیسنك معیناتی واردر.

مَعیوب { صه. عر. ا : معیوبه. [« عیب » دن سمف.] ١. عیبلانان، تعییب اولنان. ٢. برعذر ونقصانی اولان.

مَعیوبات { سڤ. ج. عر. عیب شیئلر، عیبلانه‌جق قصور و نقصانلر : هرکسك معیوباتنی یوزینه اورماملی.

مُغ { سـ. فا. ج : مغان. مجوسی، زردشتی، آتشپرست. || عر. پیرمغان = میخانه‌جی ومج. مرشد، پیر طریقت. || مغ بچه = مجوسی چوجغی و میخانه‌جی چراغی، دلبر چوجق.

مَغارِب { سذ. ج. عر. فد : مغرب. با : مغرب.

مَغارِبه { سذ. ج. عر. فد : مغربی. با : مغربی.

مَغاره { سڤ. عر. ج. مغایر. بر آلتنده‌کی اویوق، این، غار، کهف.

مَغازه { سـ. [عر. « مخزن » دن غلط اولان فر. Magasin دن] ١. بیوك دکان : بر مغازه آچدی. ٢. امتعه واشیاء تجاریه وسائره وضعنه مخصوص مخزن : طوز مغازه‌سی.

مَغازه‌جی { سـ. برمغازه‌نك اداره‌سنه مأمور ویا مغازه طوتان آدم، کومروکده اشیاء تجاریه‌نك وضع اولندیغی مخزنك بکجیسی.

مَغازى { سـذ. جـ. عر. [فد. « مغزى » لسانمزده مستعمل اولميوب ، جمعى ده عربيده اولديغى كبى غزاحكايه‌لرى معناسيله قوللانلماز.] غزالر، غزوات : ابوالفتوح والمغازى = فتوحات وغزالرى چوق اولان ذات .

مَغاك { سـ. فا. چوقور، حفره .

مُغالَبه { سش. عر. [« غلبـة » دن مصـ. مفاعله] بربرينه غلبه چالمغه چاليشمه، مسابقت ايچون اوغراشمه. ذ.

مُغالَطه { سش. عر. جـ: مغالطات. [«غلط»دن مصـ. مفاعله] خصمى ياكلتمق مقصديله واقع اولان معارضـه ، حقه وادلهٔ صحيحه‌يه مستند اولميان مباحثه .

مَغائِر { سش. جـ. عر. فد: مغاره. با: مغاره.

مُغائِر { صـ. عر. ﺁ: مغـائره. [« غير » دن سف. مفاعله] باشـقه درلو، فرقلى، اويماز، اويغون اولميـان ، غير موافق، ضـد ، مخالف : حقيقته مغـائر سوز؛ عدل وانصافه مغائر حال وحركت؛ مغائر نظام .

مُغايَرَت { سش. عر. [« غير » دن مصـ. مفاعله] باشـقه درلو اولمه ، اويمامه ، اويغـون اولمايش، فرقليلق، عدم موافقت، مخالفت : بوايكى شئ آره‌سنده‌كى مغايرت ظاهردر.

مُغبَرّ { صـ. عر. ﺁ: مغـبره . [«غبـار»دن سمف. افعلال] ١. توزلى، توزله مستور. ذ. ٢. مجـ. كوجنمش، خاطرى قالمش، منفعل، خاطرمانده : كنديسى بكا مغـبردر. || مغبر الخاطر = خاطرى قالمش .

مَغبوط { صـ. عر. ﺁ: مغبوطه. [« غبطة » دن سمف.] كنديسنه غبطه اولنان، محسود، حالنه ايمرنيلن : مغبوط اقران.

مَغبون { صـ. عر. ﺁ: مغبونه. [«غبن»دن سمف.] آليش ويريشده آلدانمش، غبنه اوغرامش .

مُغبچه { سـ. فا. با: مغ.

مُغتَنِم { صـ. عر. ﺁ: مغتنمه. [«غنيمة» دن سف. افتعال] اغتنـام ايدن ، بر شـيئه غنيمت نظريله باقوب اوندن استفاده ايدن .

مَغدانوس { ياخود مايدانوس سـ. [ر. Μακεδονῆσι. — « معده‌نواز » فرض اولنمسى عبثدر.] لذت ويرمك ايچون آز مقـدارده يـكه قونان معروف سبزه .

مَغدور { صـ. عر. ﺁ: مغـدوره. [« غدر » دن سمف.] ١. غدره و حقسزلغـه اوغرامش، كنديسنه حقسزلق اولمش. ٢. ضرر وزيانه اوغرامش، محتاج : اوآدم مغدوردر .

مَغدوريَّت { سش. عر. [لغت مولده] مغدور اولان آدمك حالى ، كنديسـنه حقسزلق ايدلمش ويا ضرر وزيانه اوغرامش اولانك حالى، محتاجلق : مغدوريتنه مرحمةً.

مُغَذّى { صـ. عر. ﺁ: مغـذيه. [«غذاء»دن سف. تفعيل. — دال مهمله ايله مغدى غلطدر.] بسـلين ، بسليجى : بوغـداى پرنجدن دهـا مغذيدر؛ اطعمهٔ مغذيه .

مَغرِب { سذ. عر. جـ: مغارب. [«غرب» دن سمـ. سز.] ١. كونشك باتديغى ير وجهت، باتى، غرب : مغرب جهتنـدن؛ مغربه طوغرى. ٢. كونشـك باتديغى وقت، اقشـام : صلات المغرب. = سخذ. غرب جهتنده‌كى ممالك، آفريقانك مصردن باشقه سواحل شماليه‌سيله اندلس وسائر او جهتلر : مغرب خلقى؛ مغرب يازيسى. || مغرب اقصى = فاس ومراكش خطه‌سى .

مَغرِبى { سذ. صـ. عر. جـ: مغاربه. مغرب اهاليسندن آدم، فاس و مراكش خلقنـدن : مغربيلرك اخلاقى؛ مغـاربه‌نك احـوالى. || خط مغربى = ممالك بربريه‌ده استعمال اولنـان خط عربى كه كوفى‌يه مشابهتى واردر. || مال بولمش مغربى‌يه دونمك = اهميتسز و دكرسز بر شيئى اله كچيروب كمال حرص وممنـونيتله همان ياقه‌لامق .

مَغرَس { سذ. عر. [«غرس»دن سمـ.] فدان باغچـه‌سى، فدانلق . ذ.

مَغرور { صـ. عر. ﺁ: مغروره. [«غرور» دن سمف.] ١. برشيئه كوكنن، بر شيئه استناد ايدوب ديكر وسيله و تدبير آراميان : سزك لطف ومرحمتكزه مغرور اوله‌رق. ٢. كوكنلميه‌جك بر شـيئه كوكنه‌رك آلدانان : ثروته مغرور اولـاملى . ٣.

تفخر ایدن ، متفخر ، متکبر ، متعظم : پك مغرور آدمدر .

مَغروراً { ح. عر. ١. گوگنه‌رك ، اعتماد واستناد ایده‌رك : لطف ومرحمتکزه مغروراً بو ایشه تشبث ایتدم . ٢. آلدانه‌رق ، آلدانوب واهی بر شیئه استناد واعتماد ایده‌رك : ثروتنه مغروراً پرواسز سویلر.

مَغرورانه { ص. ح. فا. ١. آلدانوب گوگنلیه‌جك بر شیئه گوگنه‌رك ، واهی بر شیئه استناد ایده‌رك. ٢. غرور وکبر وعظمتله : مغرورانه حرکت؛ مغرورانه سویلیور .

مَغرورلانمق { فل. بر شیئه گوگنه‌رك کبر وغرور ایتمك، تفخر ایتمك : جسارتیله مغرورلانیور؛ دنیا مالیله مغرورلانمالی .

مَغرورلق { س. و :

مَغروریّت { سذ. عر. ١. بر شیئه گوگنوب آلدانمه. ٢. تفخر، کبر، عظمت.

مَغروس { ص. عر. ث : مغروسه. [« غرس » دن سمف.] دیکلمش، غرس اولنمش : اشجار مغروسه .

مَغروق { ص. عر. ث : مغروقه . ج : مغروقین. [«غرق» دن سمف.] صوده بوغلمش، صویه باتوب بوغلمش ، غرق اولمش ، غریق : شخص مغروق ؛ افراد مغروقه؛ مغروقینك عددی .

مَغز { س. فا. ١. بین، دماغ. ٢. ایلیك، مخ. ٣. ایچ ، لب ، اوز . ٤ . عقل . || بی مغز = بینسز، عقلسز . || سبکمغز = خفیف بینلی ، خفیف العقل ، نتایج اموری دوشونمین. ج : سبکمغزان .

مِغزَل { سذ. عر. [« غزل » دن اسم آلت] ایپلیك اکره‌جك آلت، ایگی، ایك .

مِغزَلی { ص. عر. ث : مغزلیه . ایگی شکلنده ؛ مغزلی الشکل .

مَغسَل { سذ. عر. [«غسل» دن سمم.] اولولری ییقادقلری محل .

مِغسَل { سذ. عر. [« غسل » دن اسم آلت] ط. بر شیٔ ییقامغه وبانیو ایتمکه مخصوص آلت وقاب؛ مغسل العین .

مَغشوش { ص. عر. ث: مغشوشه. [« غش » دن سمف.] خالص وصافی اولمایان، قاریشیق، مخلوط، حیله‌لی. || سکهٔ مغشوشه = آز کومش قاریشدیرلمش باقر آقچه، متالیك وسائره .

مُغضِب { ص. عر. ث : مغضبه . [« غضب » دن سف. افعال] قیزدیران، حدتلندیرن، غضبه کتیرن . ذ.

مَغضوبٌ عَلَیهْ { ص. عر. ث : مغضوب علیها. ج : مغضوب علیهم. برینك غضبنه اوغرامش ، کندیسنه غضب اولنان ، غضب الهی‌یه دوچار. [غضبلی وغضبناك معناسیله یالکز « مغضوب » استعمالی غلطدر.]

مِغطَس { سذ. عر. ج : مغاطس. [«غطس» دن اسم آلت] ط بعض عضولرك بانیو ایدلمه‌سنه مخصوص قاب : مغطس العین .

مِغفَر { سذ. عر. حرب زماننده باشه کییلن دمیر طاس، طوغولغه‌نك کوچکی .

مَغفِرَت { سذ. عر. [«غفران» دن مص. میمی] جناب حقك عبادك کناهلرینی عفو بیورمه‌سی، یارلغمه، رحمت : جناب حقدن استدعای مغفرت ایتمك .

مِغفَری { ص. عر. ث : مغفریه . نبا. طوغولغه شکلنده اولان : مغفری الشکل .

مُغفِل { ص. عر. ث : مغفله . [« غفول » دن سف. افعال] اغفال ایدن، آلدادوب غفلتده براقان .

مُغفَل { ص. عر. ث : مغفله . [«غفول» دن سمف. افعال] اغفال اولنمش ، آلدادیلوب غفلتده براغلمش .

مَغفور { ص. عر. ث : مغفوره . [«غفران» دن سمف. — مغفورله دها فصیحدر] مغفرت الهیه‌یه نائل اولان ویا نائل اولمه‌سی آرزو ودعا اولنان ، مرحوم : خواجهٔ مغفور؛ مرحوم ومغفور له .

مَغفورٌ لَه { ص. عر. ث : مغفور لها. با : مغفور.

مُغُل { مغلجه. مغلستان. با : مغول وسائره.

مَغلَطه { سذ. عر. [« غلط » دن] محضا خصمی یاکلتوب شاشیرتمق ایچون ایراد اولنان واهی مسئله ، بوش لقردی : مغلطه‌دن عبارت برطاقم سوزلر.

مُغلَق { ص. عر. ث : مغلقه . [«غلق» دن سمف. افعال] ١. قپالی، کلیدلی. ذ. ٢. مج.

آكلاشلماز، ربط وتركيبی قاریشیق ویا لغات غریبه‌یی حاوی اولمغله زور آكلاشیلان، آچیق و واضح اولمیان، قپالی: مغلق افاده؛ متنی پك مغلقدر؛ چوق مغلق یازیور.

مُغْلِم { ص. لوطی واصطلاح طبیده شهوتی غالب وقیزغین معنالریله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بولغت اولمیوب، یالكز ایكنجی معنا ایله «مغلیم» لغتی مستعملدر.

مَغْلوب { ص. عر. ؤ: مغلوبه. [«غلبه»دن سمف.] ١. یكلمش، كندیسنه غلبه چالینمش، محاربه ویا مباحثه‌ده غائب ایدن: محاربه‌یه باشلاندیغنده كیمك غالب كیمك مغلوب اوله‌جغی بللی اوله‌ماز. ٢. برینك قهر وجبری آلتنده‌بولنان مقاومت ایده‌مین، زبون: انسان نفسنه مغلوب اولماملیدر.

مَغْلوبِیَّت { سش. عر. ١. یكلمه، مغلوب اولمه، مغلوب اولانك حالی، غالبیت ضدی: جالب انتباه اولان مغلوبیت موجب غرور اولان غالبیتدن ایيدر. ٢. برقوتك حكم وجبری تحتنده بولنمه، زبونلق: شیطان لعینه مغلوبیت ایی شیء دكلدر.

مَغْلوق { ص. عر. ؤ: مغلوقه. [«غلق»دن سمف.] قپالی، كلیدلی. ز.

مِغْلیم { ص. عر. ط. شهوتی غالب، مرض قبیلندن اوله‌رق شدتلی شهوته مبتلا. [جمعیت طبیه‌نك قبول ایتدیكی «مغلم» معناسز اولمغله اونك یرینه بونك قائم اولمه‌سی اقتضا ایدر.]

مَغْموم { ص. عر. ؤ: مغمومه. [«غم»دن سمف.] ١. غملی، مكدر، تاسه‌لی، محزون، حزین: كندیسنی پك مغموم كوردم. ٢. قپالی، بولوطلی: مغموم بر هوا.

مَغْمومِیَّت { سش. عر. ١. مكدر ومحزون اولمه. ٢. هوانك قپالی وبولوطلی اولمسی.

مَغْنِزْیا { س. [فر. Magnésie] معروف برمعدن.

مَغْنِزْیوم { س. [لا. Magnesium] كیم. بر جسم بسیط معدنی.

مَغْنولیا { س. [فر. Magnolia] قالین یاپراقلی و ایری چیچكلی معروف بر آغاج كه سوس ایچون باغچه‌لرده یتیشدیریلیر.

مُغْنی { ص. عر. ؤ: مغنیه. [«غنا»دن سف. افعال] غنا ویرن، باشقه شیئه احتیاج براقمیان: معلومات مغنیه.

مُغَنّی { ص. س. عر. ؤ: مغنیه. [«غنا»دن سف تفعیل] شرقی سویلین، شرقیجی، خواننده.

مُغول { س. ص. چینك شمالنده‌كی واسع چوللرده جولان ایدر كوچبه بر قوم افرادندن آدم: مغوللرك اخلاق؛ مغول لسانی.

مُغولجه { ص. مغول قومنه مخصوص ویا منسوب و متعلق یاخود مغول لساننده اولان: مغولجه سوز، یاشایش، یازی. = ح. مغول لساننده ویا مغوللرك طرز واصولنه كوره: مغولجه سویلمك، یازمق، یاشامق. = س. مغول لسانی: مغولجه السنهٔ تورانیه‌دندر.

مُغولِسْتان { سخ. م. مغول قومنك مسكنی و جولانكاهی اولان مملكت واسعه كه چینك قسم شمالیسنی تشكیل ایدیور. وقتیله (خطا) دخی دیرلردی.

مُغَیَّبات { سش ج عر. [«غیب»دن سمف. تفعیل. — مفردی لسانمزده قوللانلماز] كیزلی وكورنمز شیئلر، لدنیات.

مُغیث { ص. عر. ؤ: مغیثه. [«غیاث»دن سف. افعال] یاردیمه یتیشن، یاردیمجی، معین. ز.

مُغَیَّر { ص عر. ؤ: مغیره. [«غیر»دن سمف. تفعیل] دكیشدیرلمش، تغییر وتبدیل ایدلمش. [«متغیر» دها مستعملدر.]

مُغَیلان { س. فا. چولده یتیشیر بر جنس دیكنلی چالی، دوه دیكنی.

مَفاتیح { سذ. ج. عر. فد: مفتاح. با: مفتاح.

مَفاخِر { سش. ج. عر. فد: مفخرت. با: مفخرت.

مُفاخِر { ص. عر. ؤ: مفاخره. [«فخر»دن سف. مفاعله] مفاخرت ایدن، اقرانته تفوق ایتمكه چالیشه‌رق تفخر ایدن.

مُفاخَرَت { سش. عر. [«فخر»دن مص. مفاعله] كندی فضائلنی صایه‌رق اقرانته تفوق ایتمكه چالیشمه، باشقه‌لرینه قارشی تفخر ایتمه.

مُفاد { سذ. عر. [«فید»دن سمف. افعال. — میمك فتحیله استعمالی غلطدر] افاده وافهام اولنان شیء، مآل، مفهوم:

تذکره‌نك مفادی معلومم اولدی.

مَفارِق { سـذ. جـ. عر. فد : مفرق. با : مفرق.

مُفارِق { ص. عر. ث : مفارقه. [«فرق»دن سف. مفاعله] برندن آیریلان، مفارقت ایدن، آیرلمش. || غیر مفارق = آیرلماز، آیرلمه‌سی ممکن دکل : لازم غیر مفارق = ترکی ممکن اولمیه‌جق صورتده لازم، دیکر برشیئدن آیریلوب ترك اولنمه‌سی محال.

مُفارَقت { سذ. عر. [«فرق»دن مص. مفاعله] ١. آیرلمه، برندن اوزاقلاشمه، جدا اولمه، فراق، آیریلق : اهل وعیالندن مفارقت ایتمش؛ مفارقت احباب. ٢. بر یری ترك ایدوب کیتمه، اغتراب، انفکاك : تجارت ایچون مملکتمدن مفارقت ایده‌لی ایچه اولیور؛ اورادن مفارقتمده. ٣. زوجین بیننده آیرلمه، طلاق : اولندیکنك سنه‌سنده مفارقت وقوع بولمش.

مَفاز { سذ. عر. و :

مَفازه { سذ. عر. جـ : مفاوز. [«فوز» دن سم.] ١. صیغینوب قورتله‌جق یر، ملجأ، مأمن. ٢. [ضدی] هلاك اوله‌جق یر، تهلکه‌لی محل. ٣. چول، بیابان. ق.

مَفاسِد { سذ. جـ. عر. فد : مفسدت. با : مفسدت.

مَفاصِل { سـذ. جـ. عر. مد : مفصل. با : مفصل.

مُفاض { ص. عر. ث : مفاضه. [«فیض»دن سمف. افعال] فیض وبرکتلی، بول، مبذول. ق.

مُفت { ص حـ فا. بدلسز، بادهوا، مجاناً، بلاش. ق.

مِفتاح { سـذ. عر. جـ : مفاتیح. [«فتح» دن اسم آلت] ١. آناختـار، آچار. ٢. شفره حلیچون مراجعت اولنه‌جق جدول. ٣. بر لسـان تعلیمنه مخصـوص تمرینـلرك طوغریلغنی آکلامق ایچـون ترتیب اولنمش کتاب که شاکردانك کندیلکارندن ایده‌جکاری ترجمه‌لری حاوی اولور : اولندورف تمرینلرینك مفتاحی.

مُفَتِّت { ص. عر. [«فت»دن سف. تفعیل] ط. جرا. قیران، ازن. اوفالدان (آلت ویا علاج) : مفتت الحصات = مثانه‌نك ایچنده تکون ایدن طاشـلری قیروب عملیاتسز چیقه‌بیله‌جك پارچـه‌لره آیران جراح آلتی.

مُفَتِّح { ص.عر.ث: مفتحه. [«فتح»دن سف. تفعیل] ١. آچان، آچیجی. ق. ٢. ط. طیقانمش بر یری آچان (علاج وسائره). ٣. تر. تفتیح (تفتیك) وککرمه کتیرن.

مُفتَخِر { ص. عر. ث : مفتخره. [«فخر»دن سف. افتعال] ١. اوکنن، افتخار ایدن، برشیئی مدار افتخار عد ایدوب اونکله سوینن و قولتوقلری قباران : هرقوم اسلافنك مآثریله مفتخردر؛ ذکی وتربیـه‌لی اولاد باباسی اولمغله انسان مفتخر اولور. ٢. شـانلی، شرفلی، باعث فخر وشرف. ٣. وظیفه‌دار اولمقسزین مجرد جالب فخر وشرف اولمق اوزره بر هیئته اسماً داخل اولان، فخری : هیئتك اعضاء مفتخره‌سی = فخری اعضاسی.

مُفتَرِس { ص. عر. ث : مفترسه. [«فرس»دن سف. افتعال] یانـه‌لادیغی دیکر حیـوانلری ییرتوب پاره‌لایه‌رق یین، ییرتیجی : حیوانات مفترسه.

مُفتَرِی { ص. عر. ث : مفتریه. [«فری»دن سف. افتعال] باشقه‌سنه اصلی اولمیان برتهمت وقباحت اسناد ایدن، افتراجی، بهتانجی.

مُفتَرَیات { سذ. جـ. عر. [سمف. اولوب رانك کسریله سف کبی استعمالی غلطدر. — مفردی لسـانمزده قوللانلماز] برینـه یالاندن اسناد اولنـان تهمتلر، افترالر، بهتانلر، تصنیع اولنمش اتهاملر.

مُفَتِّش { سذ. عر. [«فتش» دن سف. تفعیل] بر شیئی اطرافیله آرایوب احوالنی تحقیق ایدن آدم، برصنف مأمورینك ویا برداﺋرهٔ رسمیه‌نك بحق ایفای وظیفه ایدوب ایتمدکارینی تحقیقه مأمور : عدلیه، مالیـه مفتشی؛ مفتش حکام = مقـدما حاکم و نائبلرك احوالنی تفتیش ایچـون بهر ولایت مرکزنده بولنـان بیوك مأمور شرعی.

مُفَتِّشلِك { سـ. مفتش صفت و وظیفـه‌سی، تفتیش مأموریتی : عدلیـه، مالیـه مفتشلکی.

مُفتَقِر { ص. عر. ث : مفتقره. [«فقر» دن سف. افتعال] ١. فقره مبتلا، فقیر، زوکورت. ٢. محتـاج، بر شیئه احتیـاجی

اولان : لسانمز فرانسز لغات واصطلاحاتنه مفتقر دكلدر .

مَفتوح { صه. عر. ؤ: مفتوحه . [« فتح » دن سمف.] ۱. آچلمش، آچيق، كشاده : دكانلر كيجه پاريسنه ق ر مفتوحدر . ۲. ضبط وفتح اولنمش : بلاد مفتوحه‌نك خراجى. ۳. فتحه حركه‌لى، اوستونلى : همزهٔ مفتوحه ايله « ات » كلمه‌سى .

مَفتوق { صه. عر. ؤ: مفتوقه . [« فتق » دن سمف.] قا. صيغى چيقمش، فتق علتنه مبتلا.

مَفتول { صه. عر. ؤ: مفتوله. [«فتل»دن سمف.] بوكلمش، اكرلمش، فتيل اولمش.

مَفتون { صه. عر. ؤ: مفتونه. [« فتنه » دن سمف.] ۱. سحره اوغرامش كبى كنديسنه مالك اوله‌ميه‌جق درجه‌ده اورغون، مبتلا، كرفتار عشق : فلانك مفتونيدر. ۲. حيران، متحير، برشيئى پك زياده بكنمكدن واله وحيران اولان ، شاشه قالمش : او بنايه مفتون اولدم.

مَفتونيّت { سش. عر. ۱. سحره اوغرامش كبى كنديسنه مالك اوله‌ميه‌جق درجه‌ده اورغونلق، ابتلا. ۲. حيرت، شاشه قالمه، برشيئى پك زياده بكنمه : او آدمك علوم وفنونه مفتونيتى معلوممدر.

مُفتى { سذ. عر. [« فتوى » دن سف. افعال] مسائل شرعيه‌ده واقع اولان اسئله‌يه جواباً اسم تصريح ايتمكسزين يعنى زيد وعمرو اسملريله ايجاب شرعى‌يى بيلديرمك وبر محلك جماعت مسلمه‌سى امور مذهبيه‌سنه رياست ايتمك وظيفهٔ رسميه‌سيله موظف فقيه. || مفتى الانام = شيخ الاسلام، ذات عالىٔ فتوى پناهى .

مُفتيلك { سه. مفتى حال وصفتى ووظيفه‌سى : بش سنه حلب مفتيلكنده بولندى .

مُفَحَّم { صه. عر. كوموره تحويل اولنمش وكومور حالنى آلمش معناسيله اصطلاح كيمياده قوللانلمش ايسه‌ده ، عربيده بونك معانيسى بوسبوتون باشقه اولوب ، او معناده « مفحوم » قوللانيلير.

مَفحوم { صه. عر. ؤ: مفحومه . [«فحم» دن سمف] كمى. كومور حالنه كچمش ، كومور اولمش : مواد مفحومه .

مَفخَر { سذ. عر. [«فخر» دن.— عربى لغت كتابلرنده بولنه‌مدى . بلكه مفخره‌دن مخففدر.] سبب افتخار ، باعث فخر، موجب مفخرت : مفخر علما؛ مفخر كائنات = فخر عالم (صلم) افندمز .

مَفخَرت { سش. عر. ج : مفاخر. [«فخر»دن مصـ. ميمى.] اوكنمه، قولتوقلر قبارمه، فخر، افتخار : ايى آدملر منسوب اولدقلرى قومك باعث مفخرتيدر.

مُفَخَّم { صه. عر. ؤ: مفخمه . [«فخامة»دن سمف. تفعيل] حرمت وتعظيمه نائل ، مكرم ، معظم، مبجل : مشير مفخم؛ دول مفخمه؛ متبوع مفخممز .

مَفَرّ { سذ. عر. [«فرار»دن سمـ.] قاچه‌جق ير، قاچه‌ماق. || اين المفر = قاچه‌جق ير يوقمى؟ زياده قورقو و دهشتى مصور تعبيردر .

مُفَرِّح { صه. عر. ؤ: مفرحه . [«فرح» دن سف. تفعيل] ۱. فرحلق ويرن، كوكله كشايش ايراث ايدن، آچيق، كشايشلى، اكلنجه‌لى : مفرح بر موقع، بر باغچه، بر اوطه. ۲. ط. صيقنديى‌يى دفع ايدوب فرحلق ويرن (علاج)، فر. Cordial .

مُفرَد { صه. عر. ؤ: مفرده . [«فرد»دن سمف. افعال] ۱. تك، يالكز، متعدد اولميوب بردن عبارت اولان. ۲. مركب اولميان، بسيط. ۳. د. [صرفده] يالكز برشيئ ويا شخصه دلالت ايدن ويا بره مخصوص اولان كلمه، تثنيه وجمع مقابلى : مفرد مذكر؛ مفرد مؤنث؛ مفرد غائب. ٤. برتك بيت. [ايكى صوك معناسيله اسم كبى ده قوللانيلير.]

مُفرِد { صه. عر. ؤ: مفرده. [«فرد»دن سف. افعال] ف. بر جسمى سيلان الكتريق كچميه‌جك صورتده تحديد ايدوب اختلاطى كسن، فر. Isolateur.

مُفرَدات { سش. ج. عر. [مفردى لسانمزده قوللانلماز.] ۱. بسيط وغير مركب شيئلر. ف. ۲. طوبدن معلوم اولان شيئلرك تفصيلاتى، برر برر ذكر اولنمشلرى : صاتين آلديغم شيئلر ايكى يوز غروش ايتدى مفردات دفترينى‌ده تقديم ايديورم؛ آلنان شيئلرى مفرداتيله قيد ايتملى . ۳. تك تك وآيرى آيرى بيتلر.

٤. برعبارەیی ترکیب ایدن کلماتك هربری. ٥. هربری کندی باشنه بر دوا اولان وادویهٔ بسیطەدن معدود اولان نباتات طبیه وبونلردن باحث کتاب: مفردات طب؛ ابن بیطارك مشهور مفرداتی.

مُفْرَز { صە. عر. ٓ: مفرزه. [«فرز»دن سمف. افعال] طوپدن آیریلوب برطرفه قونمش، بولنمش: قوناقدن مفرز بر دائره؛ باغچەدن مفرز برعرصه؛ آلایدن مفرز برطابور.

مُفْرَزه { سش. عر. اردودن آیرلمش برقول عسکرکه برقاچ آلایدن مرکب اولور، قطعهٔ عسکریه: طرابلس غرب مفرزەسی؛ مفرزه قومانداني.

مُفْرِط { صە. عر. ٓ: مفرطه. [«فرط» دن سف. افعال] افراط درجەسنده اولان، حد اعتدالدن زیاده اولان، مبالغەلی، افراطلی: برغیرت مفرطه ایله چالیشیور.

مَفْرَغ { سذ. عر. [«فراغ»دن سم.] ط. دوکیلەجك محل ویول، مجرا: مفرغ صفرا.

مُفْرِغ { صە. عر. ٓ: مفرغه. [«فراغ»دن سف. افعال] ط. دوکن، افراغ ایدن: مفرغ صفرا.

مَفْرَق { سذ. عر. جـ: مفارق. [«فرق» دن سم.] باش تپەسی، صاچلرك ایکی طرفه بولندیغی یرکه باشك اورتەسیدر: حمایەسی مفارق عبودیتمزه سایه انداز اولدقجه.

مُفَرَّق { صە. عر. ٓ: مفرقه. [«فرق»دن سف. تفعیل] آیران، تفریق ایدن. ن.

مَفْروز { صە. عر. ٓ: مفروزه. [«فرز» دن سمف.] بر طوپدن آیرلمش، بولنمش. [مفرز کبی.]

مَفْروش { صە. عر. ٓ: مفروشه. [«فرش» دن سمف.] دوشنمش، دوشەلی: مفروش اوطه؛ چاقیل ایله مفروش محل.

مَفْروشات { سش. جـ. عر. دوشمه، او دوشمکه یارایان شیئلر، اثاث بیتیه: بر بنایه صرف اولنان آقچەنك نصفی مقداری مفروشاتنه کیدر؛ صالون مفروشاتی.

مَفروشه { سە. اوطەلق معناسیله قوللانیلیور سه ده عربی دکلدر.

مَفْروض { صە. عر. ٓ: مفروضه. [«فرض» دن سمف.] فرض قبیلندن اولان، واجب، لابد، اجراسی الزم: ادعیهٔ مفروضه.

مَفْروق { صە. عر. ٓ: مفروقه. [«فرق» دن سمف.] آیرلمش، آیری، آرایه باشقه برشیء کیرمش، مقرون مقابلی. || د. [صرف عربیده] لفیف مفروق = حروف اصلیەسندن ایکیسیحرف علت اولوب آنجق آرەلرنده حرف صحیح بولنان، مقابلی: لفیف مقرون.

مُفْسِد { صە. عر. ٓ: مفسده. [«فساد»دن سف. افعال] ١. بوزان، فنالاشدیران: مفسد معده = معدەیی بوزان. ٢. فساد القا ایدن، نفاق قویان.

مَفْسَدَت { سش. عر. ٓ: مفاسد. [«فساد» دن مصمیمی.] ١. بوزوقلق، فنالق. ٢. قاریشدیرمه، القاآت، اغوا، آزدیرمه، منافقلق، فساد: شیطان لعین برآن مفسدتدن خالی اولماز.

مُفَسِّر { صە. عر. ٓ: مفسره. [«فسر» دن سف. تفعیل] قپالی ومختصر برشیئی ایضاح وتفصیل ایدوب مآل ومقصدینی آچیغه چیقاران: عبارات مفسره؛ بوکلامی مفسر برطاقم تفصیلات. = سذ. عر. جـ: مفسرین. قرآن عظیم الشانك متن مبارکنی شرح وایضاح ایدن عالم، علم تفسیر عالم ومؤلفی، شارح قرآن: مفسرك رأیی؛ مفسرین کرامدن فخر رازی حضرتلری.

مُفَسَّر { صە. عر. ٓ: مفسره. [«فسر» دن سمف. تفعیل] شرح وایضاح وتفصیل ایدلمش، مشروح: هر بیتی آلتنده سرخ ایله مفسردر؛ عبارات مفسره.

مَفْسوخ { صە. عر. ٓ: مفسوخه. [«فسخ»دن سمف.] فسخ ولغو اولنمش، حکمسز براغلمش، مؤخراً برقرار ویا نظامله حکمی ابطال اولنمش: قانونك اومادەسی مفسوخدر؛ قرآن کریمك نزولیله توراتك احکامی مفسوخ اولمشدر؛ آیت مفسوخه.

مَفْسوخِیَّت { سش. عر. مفسوخ و ملغا اولمه، حکمسزلك: قرآن کریمك نزولندن صکره توراتك مفسوخیتی بزجه مثبتدر؛ اومادهٔ قانونیەنك مفسوخیتی معلومدر.

مِفصَد { سذ. عر. [«فصد»دن اسم آلت] جرا. قان آلمه‌ده مستعمل جراح نیشتری وزنبركی.

مَفصِل { سذ. عر. جم : مفاصل. [«فصل» دن سم. — صادك فتحیله غلطدر.] تش. بدنك اویناق یری، بوغماق. || ط. رثیهٔ مفاصل = اویناق یرلرینه عارض اولان روماتیسمه.

مُفَصَّل { ص. عر. ث : مفصله. [«فصل»دن سمف. تفعیل] اوزون اوزادی‌یه آكلادیلان، تفصیلی، تفصیلاتلی، موجز و مختصر اولمیان : مفصل بر مكتوب، بر كتاب؛ تعریفات مفصله.

مُفَصَّلاً { ح.عر. اوزون اوزادی‌یه، تفصیلات ویره‌رك، سوزی اوزاده‌رق : بكا ماجرایی مفصلاً آكلاتدی؛ بو علمك قواعدینی مفصلاً یازمشلردر.

مَفصِلی { ص. عر. ث : مفصلیه. ط. تش. ۱. اویناق‌یرینه منسوب ومتعلق : رثیهٔ مفصلیه. ۲. تا. اویناق یرلری اولان : حیوانات مفصلیه.

مَفطور { ص. عر. ث : مفطوره. [«فطرة»دن سمف.] ۱. یارادلمش، مخلوق، آفریده، سرشته. ۲. یارادلیشده اولان، خلقی، طبیعی، جبلی : مكارم مفطوره.

مَفطوم { ص. عر. ث : مفطومه. [«فطم» دن سمف.] ط. ممه‌دن كسلمش، سوتدن كسلمش (چوجق).

مَفعول { ص. عر. ث : مفعوله. [«فعل»دن سمف.] یاپلمش، قیلنمش، ایشلنمش. = سذ. عر. جم : مفاعیل. د. افعال متعدیه‌ده حدثك تأثیرینی قبول ایدن شخص ویاشیئه دلالت ایدن اسم : «چوجق بارداغی قیردی» جمله‌سنده چوجق فاعل وبارداق مفعولدر كه مفعول‌به دخی دینلیر؛ بوكا «مفعول صریح» دخی دینلوب بر حرف جرله افاده اولنانه‌ده «مفعول غیر صریح» دیرلركه معناسنه كوره مفعول الیه، مفعول به، مفعول معه، مفعول فیه، مفعول له، مفعول منه دخی تعبیر اولنور. || اسم مفعول = فعل مجهولدن كان صفت مشتقه : یازیلان، یازلمش كبی. عربیده مكتوب، مخرج، مسلم، مستعمل كبی وزنلرده اولور. || مفعول الیه = نحو عربیده «الی» حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریحه وصرف تركیده «ه» یاخود «یه» الحاقیله تشكیل اولنان احوال اسمدن برینه دیرلر : اوه كیتدم، طیشاری‌یه چیقدم، آته بیندم، آرابه‌یه كیردم كبی. || مفعول به = نحو عربیده مفعول صریحه ویا «ب» حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریحه وصرف تركیده مفعول صریح مقامنده قوللانیلان و «ی» [یاخود «یی» الحاقیله تشكیل اولنان احوال اسمدن برینه دینیر : كتابی اوقودم، یازی‌یی یازدم كبی.

مَفقَرَت { سذ. عر. [«فقر» دن مص. میمی] فقیرلك، زوكورتلك، ضرورت واحتیاج.

مَفقود { ص. عر. ث : مفقوده. [«فقد» دن سمف.] ۱. اولمیان. غیرموجود. معدوم : آقچه مفقوددر؛ وسائط مفقود اولنجه علم تحصیل اولنه‌ماز. ۲. حق. حیات ومماتی بیلنمین شخص غائب.

مُفَكِّر { ص. عر. ث : مفكره. [«فكر»دن سف. تفعیل] دوشونن، اعمال فكر ایدن، تفكر ایلین. || قوهٔ مفكره = انسانك دوشونمه خاصه‌سی.

مَفكوك { ص. عر. ث : مفكوكه. [«فك» دن سمف.] آیرلمش، سوكلمش، چیقارلمش، فك اولنمش.

مُفلِح { ص. عر. ث : مفلحه. جم : مفلحون. [«فلاح» دن سف. افعال] فلاح وسلامت بولان، سلامته چیقان، افلاح اولان.

مُفلِس { ص. عر. ث : مفلسه. [«فلس»دن سف. افعال] ۱. پاره‌سز، زوكورت : بیچاره بك مفلسدر. ۲. تجارتده ویا امور صرافیه‌ده زیان ایدوب حسابی قاچیرمغله موجود اموالی حكومت معرفتیله صاتیله‌رق آله‌جقلیلره ویرلك اوزره بو حالده بولندیغنی اعلان ایدن : تاجر مفلس؛ مفلس مالی.

مَفلوج { ص. عر. ث : مفلوجه. [«فلج» دن سمف.] فلج علتنه مبتلا، نزول اصابت ایتمش : مفلوج بر اختیار؛ صول قولی مفلوجدر.

مُفنی { ص. عر. ث : مفنیه. [«فناء» دن سف. افعال] یوق ایدن، محو ایلین، افنا ایدن. ||

مُفَوَّض { صـ. عر. ﺫ: مفوضه. [«تفويض» دن سمف.] احاله اولنمش، برينك عهده‌سنه حل اولنمش، محول: بو ايشك رؤيتى عهده‌كزه مفوضدر.

مَفهوم { صـ. عر. ﺫ: مفهومه. [«فهم»دن سمف] آكلاشيلان، آكلاشلمش، درك اولنمش: مقصدكز مفهوم اولدى. == سـذ. عر. جـ: مفـاهيم. معنا، مآل، بركلام ويا عباره‌نك مدلولى: متنى ازبرلمكه حاجت يوقدر مفهومنى ضبط ايتملى.

مُفيد { صـ. عر. ﺫ: مفيـده. [«فيد»دن سف. افعال] ١. افاده ايدن، مرامى كوزل آكلادان، معنالى، معنيدار: يازديغى شئ مختصر لكن مفيددر. ٢. فائده‌يى موجب، فائده‌لى، نافع: برآز كزمك صحته مفيددر. ٣. مطالعه‌سندن استفاده اولنان، معلوماتى حاوى: مالايعنى ايله وقت كچيرميوب كتب مفيـده مطالعه ايتملى.

مَقابِر { سذ. جـ. عر. فد: مقبره. يا: مقبره.

مُقابِل { صـ. عر. ﺫ: مقـابله. [«قبل»دن سف. مفـاعله] ١. قارشى‌قارشى‌يه كان، برشيئك قارشيسنده بولنـان: اوم جامع شريفـه مقابلدر. ٢. بر شيئه قارشى يابيـلان، بدل وعوض مقامنـده اولان، معـادل: بو مبلغ قليل سزك زحمتكزه مقابل دكلدر. || ر. زاويهٔ مقـابله = ديكر بر زاويه‌نك قارشيسنده بولنان زاويه. == سـذ. عر. قارشيلق، بدل، عوض: بوقدر زحمت مقابلنـده نه ويرسـه بكنيرسكز؟ == حـ. قارشى، بدل وعوضنده: بوقدر زحمتـه مقابل بر تشكر بيله ايتمدى.

مُقابَله { سذ. عر. [«قبل»دن مصـ. مفاعله] ١. قارشى‌قارشى‌يه بولنمه، قارشيلق، قارشـيلامه: بنـانك ايكى جناحى آره‌سنده مقابله اولمليدر؛ برى ديكرينك مقابله‌سنده‌در. [مقابلنـده‌ده دينير.] ٢. قارشى‌كله، قارشيلق ويرمه، قارشى طورمه، مثليـله معـامله: بكا بك آغر سـوزلر سـويلدى اما بن مقابله ايتمدم؛ بكا اوقدر اكراملر ايتـدى بن مقـابله‌ده بولنه‌مدم. ٣. ايكى شيئى مثلا مسـوده ايله بياضى يان يانه قويه‌رق ويا اوقويه‌رق مطابقتنه باقه، تطبيق ايتمـه، قارشيلاشـديرمه: يازديغكزى مقابله ايده‌لم. ٤. قارشى‌قارشى‌يه اولنـان ذكر وسماع: بو كون تكيـه‌ده مقـابله واردر. ٥. جوامع شريفه‌ده حافظلره مصحف شريفى آچيق طوتانلرك قارشيلقلى وجهراً قرآن كريم اوقومه‌لرى: مقابله اوقومق. || مقابله بالمثل = باشقه‌سـندن كوريلن معامله‌نك مثلنى ايتمه. [مقابلهٔ بالمثل ديمه‌ملى.] || جبر ومقابله = علوم رياضيه‌دن علم جبرك عربلرجه اصل اسمى اولوب معادله معناسيله مستعمل ايدى.

مُقابَله‌جى { سـ. برقلمده تبييض اولنان محرراتى مسوده‌لريله قارشيلاشديرمغـه مأمور كاتب.

مَقابيح { سذ. جـ. عر. [فد. مقبوح بويله اسم كبى قوللانلماز.] چركين شيئلر، عيبلانه‌جق حاللر.

مَقاتِل { سـذ. جـ. عر. فد: مقتل. يا: مقتل.

مُقاتَله { سذ. عر. [«قتل»دن مصـ. مفاعله] ١. بربرينى اولديرمه، اورشمه. ٢. محاربه، قتال، غوغا: برمقاتله وقوع بولمش.

مَقادير { سـذ. جـ. عر. فد: مقدار. يا: مقدار.

مُقارِب { صـ. عر. ﺫ: مقـاربه. [«قرب»دن سف. مفاعله] بربرينه ياقين وقريب اولان.

مُقارَبَت { سذ. عر. [«قرب»دن مصـ. مفاعله] بربرينه ياقين اولمه، ياقلاشمه، ياقينلق، اقربالق.

مُقارِن { صـ. عر. ﺫ: مقـارنه. [«قرن»دن سف. مفاعله] بيتشـيك، اولاشمش، بر يره كلمش، ملاق: مقـارن صحت = صحيح.

مُقارَنَت { سذ. عر. [«قرن»دن مصـ. مفاعله] بيتشيكلك، اولاشمه، بر يره كلمه، تلاق: بعض وقايعك مقارنتى.

مَقارنه { يا ماقرنه. سـ. [يتـا. Macaroni] خـوردن دوكلش قالين رشته كه صـور مختلفه‌ده اولوب پلاوكبى پيشيريلير؛ دودوك مقـارنه‌سى = اوروپادن كلن ايچى بوش مقارنه.

مَقارنه‌جى { سـ. صـ. مقارنه ياپان ويا مقارنه‌يى چوق ييـن آدم. [بعضاً ايتـاليانلره لقب اولور.]

مُقاسَمه { سذ. عر. [«قسم» دن مصـ. مفاعله] پايلاشمه، بولشمه، آره‌ده تقسيم ايتمه: غنائمى بينلرنده مقاسمه ايتديلر.

مقاص { س. [عر. « مقص » دن] ۱. كاغد وبز وصاج كبی یومشاق شیئلری كسمكه مخصوص اورته‌دن مربوط ایكی پارچه‌دن عبارت معروف آلت، صیندی؛ كاغد مقاصی، موم مقاصی. ۲. مقاص شكلنده چاتیشمش آغاج وسائره: چاتی مقاصی. ۳. ایكی‌یه بولنن شیٔ، چتال، چتاللامه: كمر مقاصی؛ دمیر یول مقاصی. ٤. آصمه اولمیان آرابه‌نك یایی: آرابه‌نك مقاصی قیرلدی. ۵. بحـ. كمی دیركی كبی آغیر شیئلری قالدیرمغه مخصوص متحرك ایكی بیوك سرن كه ایستنیلن یره ركز اولنور. || مقاص بندی = برنوع پهلوان حیله‌سی. == صـ. چفته، چتال: مقاص كله = بر زنجیرك ایكی اوجنده بولنان چفته كله.

مقاصد { سذ. جـ. عر. فد: مقصد. با: مقصد.

مقاصدار { س. [فا. مقصدار یا مقراضدار] ترزی قلفه‌سی، بیوك ترزی دكانلرنده اثوابی بیچن اوسته.

مقاط { س. [عر. « مقعد » دن غلط] ۱. اوطه مندرینك اوزرینه یاییلان قماش، مندر یوزی: چوقه مقاط؛ صچاقلی مقاط. ۲. كری، قیچ، دبر.

مقاطع { سذ. جـ. عر. فد: مقطع. با: مقطع.

مقاطعه { سذ. عر. [«قطع» دن مصـ. مفاعله] ۱. اراضینك كسیمه ویرلمسی، معین بر كرا مقابلنده تملیكی. ۲. اراضیٔ مزروعه حالنده وقف ایدیلوب بعده عرصه‌یه ویا باغ وباغچه‌یه تحویل اولنان بر ایچون اعشاره مقابل مقطوعاً ویریلن اجاره: اوبرك مقاطعه‌سی نه قدردر.

مقاطعه‌لی { صـ. تارله حالنده وقف ایدلمش ایكن بعده عرصه ویا باغ وباغچه‌یه تحویل اولنمغله اعشاره بدل جانب وقفه مقطوع بر اجاره ویرمك شرطیله ملك حكمنه كچمش (یر): مقاطعه‌لی باغ، كوشك.

مقال { سذ. عر. [« قول » دن مصـ. میمی] سویله، سویلیش، سوز، كلام: هرمحل ایچون بر مقال واردر.

مقاله { سذ. عر. جـ: مقالات. [«قول»دن] برماده حقنده سویلنیلن ویا یازیلان شیٔ، سوز، نطق، بند، بحث، مبحث: حفظ الصحه حقنده اوزون بر مقاله یازدی؛ اوراق حوادثده نشر اولنان مقالاتیله شهرت بولمشدر.

مقام { سذ. عر. [«قیام»دن سمـ.] ۱. طوریلان یر، طوراق، مكان، محل: اوراسی سزك مقامكزدر؛ سز مقامكزه چكك. ۲. منصب، مسند، بیوك مأموریت: مقام صدارت عظمی؛ مقام سرعسكری؛ مقامه خطاباً یازلمش برتذكره. ۳. بر ولینك ویا دیگر بر بیوك ذاتك مدفون بولندیغی ویا مدفون اولمدیغی حالده نامنه بنا اولنمش تربه، زیارت محلی: جبل قاسیونده بر چوق ذواتك تربه ومقاملری واردر. ٤. موسیقی وشرقی طرزی، آهنك، هوا: مقامله اوقومق؛ بو مقامده بر تركی؛ مقامنی اویدیره‌مدم. [بومعنا ایله اصل عربیسی « مقامه » در.] || قائم مقام با: قائمقام.

مقامات { سذ. جـ. عر. اصل «مقامه»نك جمعی ایسه ده، لسانمزده « مقام »ك جمعی كبی‌ده قوللانیلیر: مقامات عالیه‌یه مراجعت ایتمك؛ مقامات مباركه؛ موسیقی مقاماتی؛ مقامات حریری. با: مقام، مقامه.

مقاملی { صـ. آهنكلی، موزون: مقاملی بر سسله؛ كوزل مقاملی برشرقی.

مقامه { سذ. عر. جـ: مقامات. [«قیام»دن سمـ. ذ.] ۱. مجلس، مجمع، جمعیت. ذ. ۲. بر مجلس و جمعیتده ایراد اولنان نطق. ذ. ۳. نطق صورتنده وهربری آیریجه بر بحثه متعلق مقاله‌لرك بهری: حریرینك سكزنجی مقامه‌سی؛ مقامات حریری؛ مقامات میدانی. [بو اسمله عربیده بو قبیلدن برچوق كتابلر واردركه صاحبلرینك اسملرینه اضافتله تفریق اولنور.] ٤. منتسبین تصوفك بربرینی متعاقب قطع ایتدكاری مراتبك بهری: صاحب مقامات = طریق تصوف وحقیقتده مراتب عالیه‌یه واصل اولان.

مقاوله { سذ. عر. جـ: مقاولات. [«قول»دن مصـ. مفاعله] ۱. سوزلشمه، سوز ایلشمه. ۲. بر ایش حقنده ایكی طرف بیننده ویریلن قرار، هر ایكی طرفك شرائطنی حاوی اوله‌رق تنظیم اولنان سند: شركت مقاوله‌سی؛

مقاوله‌سز ایشه کیریشه‌مم . || عمر. مقاولات محرری = اشخاص بیننده واقع اولان مقاوله‌لری ووصیتنامه ووکالتنامه کبی اوراق قید وتصدیق ایتمك وظیفه‌سیله موظف مأمور، نوتر .

مُقاوَله‌لی { صه. مقاوله ایله باغلی، مقاوله تحتنده بولنان، سندلی : مقاوله‌لی ایش؛ کندیسیله مقاوله‌لی یز .

مُقاوَله‌نامه { سه. فا. برمقاوله‌یی حاوی ورقه، مقا- وله سندی : مقاوله‌نامه‌سنی ابراز ایتدی .

مُقاوِم { صه. عر. ث : مقاومه . [«قیام»دن سف. مفاعله] مقاومت ایدن، قارشی طوران، طیانان . ث.

مُقاوَمَت { سث. عر. [«قیام»دن مصه. مفاعله] قارشی طورمه ، طیانمه ، رام وزبون اولمامه : برطابور عسکرله بر آلایه قارشی مقاومت ایتدی؛ نیم وجودم اورا هواسنك سرتلکنه مقاومت ایده‌مز ؛ بو تخته‌پرده روزکارك شدتنه مقاومت ایده‌بیلیرمی ؟

مُقایَسه { سث. عر. ج : مقایسات. [«قیاس»دن مصه. مفاعله] ١. اولچمه ، اولچی : مقایسهٔ رطوبت. ٢. بر شیئی دیکر بر شیئه تطبیق ایده‌رك مقدار وقوتنی تقدیر ایتمه ، دیکر بر شیئه نسبتله برشیئی تقدیر ایلمه، قیاس : سز هرکسی کندیکزله مقایسه ایتمیك؛ بو ایش هیچ بر ایشله مقایسه اولنه‌ماز . ٣. دیکر برشیئه بکزه‌ده‌رك حکم ایتمه، قیاس ونسبتله قرار ویرمه : سنهٔ آتیه وارداتی سنین ماضیه وارداتیله مقایسه اولنور .

مَقبَر { سذ. عر. و :

مَقبَرَه { سث. عر. ج : مقابر. [«قبر»دن سمه.] مزارلق، مزارستان .

مِقبَضه { سث. عر. ج : مقابض. [«قبض» دن اسم آلت] ١. طوتاماق، قبضه . ذ. ٢. جرا. طوتوب صیقمغه مخصوص آلت؛ مقبضة الحصات = مثانه‌ده حاصل اولان طاشلری طوتمغه مخصوص جراح آلتی .

مُقبِل { صه. عر. ث : مقبله . [«قبل» دن سف. افعال] اقباللی، قوتلی، مسعود، بختیار.

مَقبوض { صه. عر. ث : مقبوضه. [« قبض » دن سمف.] آلنمش، آلنان، مأخوذ : شو قدر غروش مقبوضم اولمشدر؛ مبالغ مقبوضه. == سذ. عر. ج : مقبوضات . آلنان ویا آلنمش مبلغ : مقبوضات دفتری؛ مقبوض علم وخبری، سندی = آلنان آقچه وسائره‌نك آلندیغنی مبین ویریلن ورقه ویا سند. [لسان عوامده علم وخبر ویا سند لفظنك حذفیله یالکز مقبوض دخی دینلیر.]

مَقبول { صه. عر. ث : مقبوله . [«قبول» دن سمف.] ١. آلنان، قبول اولنان : نه ویر- سه‌کز مقبولمدر. ٢. قبول وتسلیم اولنان ، رد وانکار اولنمیان : بوسوز مقبول دکلدر. ٣. عموم طرفندن قبول اولنان، قبول عامه‌یه مظهر، معتبر، متداول، کچر : بو قماشلر شمدی پك مقبولدر. ٤. خوشه کیدر، بکنیلیر، پسندیده : مقبول ایش. || مقبوله کچمك = بکنیلوب خوشه کیتمك : کوندردیکی هدیه چوق مقبوله کچدی .

مُقتَبِس { صه. عر. ث : مقتبسه. [«قبس»دن سف. افتعال] برینك علم وعرفانندن ویا پند ونصیحتندن استفاده ایدن . [اصل عربیده معنای لغویسی آتش یاقمق ایچون بریندن آتش آلان دیمکدر.]

مُقتَبَس { صه. عر. ث : مقتبسه. [«قبس»دن سمف. افتعال] بر یردن اخذ واستعاره اولنان، استفاده اولنان : آیات کریمه‌دن مقتبس مواعظ؛ بوحوادث دیکر برغزته‌دن مقتبسدر .

مُقتَدا { یا مقتدی . صه. عر. [«قدو»دن سمف. افتعال] ١. اویولان ، کندیسنه اقتدا وامتثال اولنان ، نمونهٔ امتثال اتخاذ ایدیلن : مقتدای ادبا. ٢. اوکده بولنان ، هرکسك تابع اولدیغی، امام، پیشوا، رئیس : مقتدای اهل عرفان. [«مقتدا به» دخی دینلیر.]

مُقتَدِر { صه. عر. ث : مقتدره . [«قدرة»دن سف. افتعال] ١. کوجلی، قوتلی، قوت واقتدار صاحبی : مقتدر آدمدر. ٢. بر ایشی یاپه‌بیلن، بجره‌بیلن : بن اوقوتمغه مقتدر اوله‌مدم .

مُقتَدی { صه. عر. ث : مقتدیه. [«قدو»دن سف. افتعال] اویان، تابع اولان، امتثال ایدن.

مُقتَرِب { صد. عر. أ: مقتربه. [«قرب»دن سف. افتعال] یاقلاشان، تقرب ایدن. ڤ.

مُقتَضا { یا مقتضی. سذ. صد. عر. [«قضاء» دن سمف. افتعال] ١. اقتضا ایدن، لازم کلن، ایجاب ایدن، ایجاب نتیجه‌سی: قانونك فلانجه ماده‌سی مقتضاسنجه؛ امر عالینك مقتضاسنی ایفا ایتمك؛ برمقتضای قدر. ٢. قانون ویا فرمان اقتضاسنه کوره یازیلان درکنار.

مُقتَضی { صد. عر. أ: مقتضیه. [«قضا»دن سف. افتعال] اقتضا ایدن، لازم کلن، ایجاب ایلین، لازم، واجب، لزوملی: بو ایشك بویله اولمسی مقتضیدر؛ بوده مواد مقتضیه‌دندر.

مُقتَضیٰ { سذ. عر. با: مقتضا.

مُقتَضَیات { سش. جم. عر. [ضادك کسریله استعمالی غلطدر] ١. اقتضا ایدن ولازم کلن شیئلر، لازم ایشلر: یولجیلغك مقتضیاتنی حاضرلامق. ٢. نتایج، ایجاب کرده ایشلر: مقتضیات علم وتربیه‌دندر.

مُقتَفی { صد. عر. أ: مقتفیه. [«قفا» دن سف. افتعال] برینك آردی صره کیدن، اقتفا وامتثال ایلین.

مَقتَل { سذ. عر. [«قتل»دن سم.] برینك قتل اولندیغی یر، محل قتل، مشهد.

مَقتول { صد.عر.أ: مقتوله.[«قتل» دن سمف.] اولدیرلمش، قتل اولنمش، کشته. == سذ. عر.جم: مقتولین. اولدیرلمش آدملر، افراد مقتوله: مجروحین ومقتولینك مقداری.

مِقدار { سذ. عر. جم: مقادیر. ١. قدر، کمیت: حوضده‌کی صویك، دکانده‌کی اشیانك، صندیقده‌کی آقچه‌نك مقداری. ٢. جزء، قسم، پارچه، قطعه، بولوك: عرصه‌نك بر مقدارینی آیردی؛ آله‌جغنك بر خیلی مقدارینی آلدی؛ برمقدار عسکر کوندرلدی. ٣. قدر، قیمت، درجهٔ اعتبار: انسان هرکسك مقدارینی آکلاملی؛ بن اوکا مقدارینی آکلاتیرم. ٤. ط. بردن ویریله‌جك علاجك مناسب کمیتی، فر. Dose. ٥. کم. کمیت نسبیه، فر. Proportion. || برمقدار = برآز، بر پارچه: بر مقدار صو ویرك.

مُقَدَّر { صد. عر. أ: مقدره. [«قدر» دن سمف. تفعیل] ١. تعیین وتقدیر اولنمش، مقداری معین. ٢. قدر الهی مقتضاسندن اولان، من طرف الله تقدیر اولنمش: انسان سعی ایتملی‌ده مطلوبی مقدر ایسه حاصل اولور. ٣. د. مذکور اولمیوب سیاق کلامدن منفهم اولان: سؤال مقدره جوابدر؛ فاعلی مقدردر. == سذ. عر. قدر، قضا. حکم ازلی.

مُقَدَّرات { سش. جم. عر. من طرف الله تقدیر اولنمش ایشلر، امور مقدره، قدر ازلیٔ ربانینك ایجاباتی: مقدرات الهیه.

مَقدَرَت { سش. عر. [«قدرة»دن مصد.میمی] زور، کوج، قدرت، اقتدار، قوت: اوکا مقدرتم یتیشمیور.

مُقَدَّس { صد. عر. أ: مقدسه. [«قدس»دن سمف. تفعیل] تقدیس اولنمش، پاك، عوائب ونواقصدن مبرا، مبارك: اماکن مقدسه؛ بیت مقدس = قدس شریفده‌کی معبد قدیم انبیا، مسجد اقصا.

مَقدَم { سذ. عر. [«قدوم» دن مصد. میمی] کله، وصول، قدوم، عودت، مواصلت: مقدم حجاج؛ مقدم بهار.

مُقدِم { صد. عر. أ: مقدمه. [«قدم» دن سف. افعال] اقدام صاحبی، بر ایشه دوام وثبات وسعی وغیرت ایدن: پك مقدم بر ذاتدر.

مُقَدَّم { صد. عر. أ: مقدمه. [«قدم» دن سمف. تفعیل] ١. اوکده بولنان، ایلریده اولان، اوکدن کیدن. ٢. اسکی، زمانجه ایلریده بولنان، مؤخر مقابلی: اسکندرك زمانی حضرت عیسانك ولادتندن چوق مقدمدر. ٣. قدر وقیمت واهمیتی زیاده اولان، مرتبه‌سی دها عالی ویا لزومی دها زیاده، اقدم، الزم، مرجح: ایش اکلنجه‌دن مقدمدر. [بو اوچ معنا ایله لسانمزده مقایسه معناسنی متضمن اوله‌رق اکثریا اسم تفضیل کبی قوللانیلیر.] ٤. ایکی قسمدن مرکب اولان هر شیئك برنجی قسمی. ٥. مذ. ایکی قضیه‌دن مرکب قیاسك برنجی قضیه‌سی. دیکرینه تالی دیرلر. ٦. ع. ردیف عسکرینك منقسم اولدیغی ایکی

صنفندن برنجیسی : ابتدا صنف مقدم وبعده صنف تالی سلاح آلتنه آلنیر؛ ردیف مقدم طابوری .

مُقَدِّم صه. عر. [« قدم » دن سف. تفعیل] تقدیم ایدن، بر بیوك ذاتك حضورینه كوتوروب ویرن : مقدم عریضه .

مُقَدَّما ظر. عر. بوندن اول، اقدمجه : بولغت مقدما قوللانیلیردی .

مُقَدَّمه سذ. عر. ج : مقدمات . ١. مقصده كیریشمزدن اول ایراد اولنان و مقصدك افادەسنه مدار واساس اتخاذ اولنان سوز : ابتدا بر مقدمه یاپدی؛ برطاقم مقدمات ایرادینه باشلادی. ٢. بركتابك اصل مبنی علیهنه كیریشمزدن اول سبب تألیفی وسائر افاداتی متضمن اولەرق یازیلان بحث ومقاله، دیباجه، مدخل : مقدمة الكتاب؛ مقدمهٔ ابن خلدون . ٣. ع. اردونك ایلریده بولنان قسمی؛ مقدمة الجیش .

مَقدوح صه. عر. ث : مقدوحه. [«قدح»دن سمف.] غیر مقبول، مذموم، معیوب .

مَقدور صه. عر. ث : مقدوره. [«قدر» دن سمف.] قدر اقتضاسندن اولان، من طرف الله تقدیر اولنان . == سذ. عر. ج : مقادیر. ١. قدر. ٢. برآدمك قدرتی یتدیكی درجه ومقدار، الدن كلن : صرف مقدور ایتمك.

مَقَرّ سذ. عر. [«قرار»دن سم.] ١. قرار ایدیلان محل ، طوریلان یر ، قرارگاه ، محل سكون . ٢. اوتوریلان یر، اقامتگاه، مسكن : او اورمان حیوانات وحشیه مقریدر: یازلق وقیشلق مقری آیریدر . ٣. مركز، كرسی، پایتخت : فرانسەنك مقر حكومتی پارسدر؛ سمرقند تیمورلنكك مقری ایدی؛ مقر سلطنت؛ مقر حكومت .

مُقِرّ صه. عر. ث: مقره. [«قرار» دن سف. افعال] اقرار واعتراف ایدن ، طوغریسنی سویلیوب قباحت ویا عیبنی كیزلەمین، انكار ایتمین : كندیسی جرمنی، عجزینی مقردر .

مِقراض سذ.عر. [«قرض»دن اسم آلت] مقاص .

مُقَرَّب صه. عر. ث : مقربه . [«قرب»دن سمف. تفعیل] یاقلاشمش، یاقین : ملك مقرب = جناب حقه تقربله ممتاز ومشرف اولان ملك. == سذ. عر. ج. مقربین. بر حكمدارك خدمت خاصەسنده اولوب هر وقت حضورینه چیقه بیلن ذات، قرین، قرنا : مقربین حضرت پادشاهیدن.

مُقَرِّب صه. عر. ث : مقربه . [«قرب»دن سف. تفعیل] یاقلاشدیران، تقرب ایتدیرن .

مُقَرَّر صه. عر. ث : مقرره . [«قرار» دن سمف. تفعیل] ١. قرارلشدیرلمش، قراری ویرلمش، مصمم : بوكون عزیمتمز مقرردر. ٢. ثابت، مسلم، شبهەسز : جاهلك سوزنده خطا ایتمسی مقرردر. ٣. تقریر وافاده اولنمش : مواد مقرره .

مُقَرِّر صه. عر. [«قرار»دن سف. تفعیل] تقریر وافاده ایدن، برمادەیی اطرافیله ایضاح ایدەرك آكلاتان حضور همایون درس شریفی مقرری = حضور همایونده علمای كرام طرفندن اجرا اولنان مدارسەده مقررلك ایدن ذات؛ مقابلی : مخاطب. == سذ. عر. درسی طلبەیه تكرار ایدەرك تقریر ایدن مدرس معاونی.

مَقرَمه ١ سذ. [عر. میمك كسریله « مِقرَمه » دن مأخوذ] ١. سفرەیه مخصوص ایشلەلی دستمال، اسكی طرزده پیچته، ال بزی. ٢. بعض كویلی قادینلرك باشلرینه صاردقلری نقشلی یشمال.

مُقَرنَس صه. عر. نردبان كبی درجەلری و برجلری حاوی قبه شكلنده اولان : فلك مقرنس .

مَقروض صه. عر. ث : مقروضه. [« قرض » دن سمف.] اودونج ویرلمش . ڤ.

مَقرون صه. عر. ث : مقرونه. [« قرن » دن سمف.] اولاشمش، قاوشمش، بیتشیك، قریب، یاقین ، قرین : مقرون مساعده = مساعدەیه مظهر ؛ مقرون صحت = صحته قریب، صحیح. ‖ د. [صرف عربیده] لفیف مقرون = حروف اصلیه سندن یان یانه بولنان ایكیسی حروف علتدن اولان (فعل) .

مَقرونیَّت سذ. عر. قاوشوق وبیتشیك اولمه ، یاقینلق، قرب : بو حوادثك صحته مقرونیتی حالنده .

مَقَره ١ سه. [بالكه عر. «بكره»دن] ١. تخته ویا دمیردن مكیك شكلنده بربووەنك ایچنده میل اوزرنده دونر زیوانه كه

اوستندن چكيريلن ايپك حركتنى تسهيل ايتمكله جر اثقالده قوللانيلير: قويو مقره‌سى؛ بر ديللى، ايكى ديللى مقره. ٢. تخته‌دن ايكى اوجى چيقنديلى اوفاق زيوانه‌كه اوزرينه ايپليك وصرمه وسائره صاريلير: ايپليك مقره‌سى؛ بر مقره بياض تيره. || مج. مقره كبى = كوزه، آغزى طورماز. || مقره‌لرى قويويرمك = كولمكى ضبط ايده‌ميوب قهقهه‌يى قويارمق.

مُقَسَّط { ص. ع. ث: مقسطه. [«قسط» دن سمف. تفعيل] تقسيطلى، هر برى بر وقت مرورنده و وعده‌سى حلولنده تأديه اولنمق اوزره برقاچ قسمه منقسم، تقسيطلى: تأديات مقسطه.

مُقَسَّطاً { ح. ع. هر برى وعده‌سى حلولنده تأديه اولنمق شرطيله پارچه پارچه اوله‌رق: ملتزملر اعشار بدلاتى مقسطاً خزينه‌يه ويررلر.

مَقْسِم { سذ. ع. ١. برشيئك شعوب واقسامه آيرلديغى محل. ٢. صويك تقسيم يرى، مصلاق، صاواق.

مُقَسَّم { ص. ع. ث: مقسمه. [«قسم» دن سمف. تفعيل] آيرلمش، بولنمش، اقسامه تقسيم اولنمش.

مُقَسِّم { ص. ع. ث: مقسمه. [«قسم» دن سف. تفعيل] آيران، بولن، تقسيم ايدن. ف.

مَقْسوم { ص. ع. ث: مقسومه. [«قسم» دن سمف.] آيرلمش، بولنمش، تقسيم اولنمش. = سذ. ع. ر. [حسابده] تقسيم عمليه‌نده تقسيم اولنان عدد؛ مقسوم عليه = مقسومك قاچه تقسيم اولنه‌جغنى كوسترن عدد.

مَقَصّ { سذ. ع. مقاص، مقراض.

مَقْصَد { سذ. ع. ج: مقاصد. [«قصد»دن مصـ. ميمى] قصد اولنان شئ، مرام، نيت: مقصدكز نه‌در؟ مقصدينى افاده‌يه مقتدر دكلدر؛ بو سوزدن مقصد شودر.

مَقْصود { ص. ع. ث: مقصوده. [«قصد» دن سمف.] قصد ونيت اولنان، مرام ايديلن: مراتب مقصوده. = سذ. ع. ج: مقاصيد. مقصد، نيت، مرام: جمله‌نك مقصودى بر اما روايت مختلف.

مَقْصور { ص. ع. ث: مقصوره. [«قصر» دن سمف.] ١. قصر وحصر اولنمش، محدود، منحصر. ٢. د. اوزون اولميان، مدسز اوقونان: الف مقصوره = قيصه اوقونان الف كه اكثريا (ى) صورتنده يازيلير، دعوى وشكوى كبى. مقابلى: ممدود.

مَقْصوره { سذ. ع. جامع شريف داخلنده حكمداره مخصوص اولمق اوزره بولنمش محل.

مُقَطَّر { ص. ع. ث: مقطره. [«قطر» دن سمف. تفعيل] تقطير اولنمش، انبيقدن چكلمش: ماء مقطر = انبيقدن چكلمش صو.

مَقْطَع { سذ. ع. ج: مقاطع. [«قطع» دن سم.] ١. كسيلن ويا برشيئك كسلديكى ير. ف. ٢. بنا وكمى وماكينه كبى بر جسمك داخلنى كوسترمك ايچون اورته‌سندن كسلمش فرض اولنمسيله اوحالده ترسيم اولنان رسمى وشكلى: مقطع طولانى؛ مقطع عرضى. ٣. د. شعرك طوراق يرلرى: شعرى اوقوركن مقاطعى بللى ايتمه‌لى. ٤. غزلك صوك بيتى، مطلع مقابلى.

مِقْطَع { سذ. ع. [«قطع» دن اسم آلت] ١. كسه‌جك آلت. ف. ٢. تر. اوزرنده قلم كسدكارى كميكدن ويا فيل ديشندن ياصيجه آلت. [اسانمزده بو ايكنجى معنا ايله استعمالى غلط اولوب، طوغريسى «مقطه» در.] با: مقطه.

مُقَطَّع { ص. ع. ث: مقطعه. [«قطع» دن سمف. تفعيل] كسلمش، كسيك، آيرى؛ حروف مقطعه = آيرى آيرى يازيلان وبربرلرينه بيتشديرلمين حرفلر: خط عبرانى و اوروپا خطوطى حروف مقطعه ايله يازيليور.

مُقَطَّعات { سذ. ع. ج. ١. كسيك شيئلر، ناتمام پارچه‌لر. ٢. هر برى بر كلمه‌يه دلالت ايدن حرفلر و ناتمام تركيبلر: الخ. اشارتى كبى كه الى آخره تعبيرندن كسلمشدر. ٣. ناتمام شعر پارچه‌لرى، مختلف غزل وقصيده‌لردن آلنمش بيتلر.

مَقْطوع { ص. ع. ث: مقطوعه. [«قطع» دن سمف.] ١. كسلمش، كسيك. ٢. بهاسى كسلمش، بازارلق قبول ايتمز: اومغازه‌ده مقطوع فيئاتله مال صاتارلر. ٣. وزن واولچى ايله صاتلميان، كوتورى: بونى مقطوع آلدم.

مَقْطوعاً { ح. ع. كوتورى اوله‌رق، طوپدن:

كتيرديكى مالك بوتوننى مقطوعاً آلدم.

مِقَطّه { سڤ. عر. [« قط » دن اسم آلت] وزرنده قلم كسمكه مخصوص كميك و يا فيل ديشى پارچه‌سى‌كه لسانمزده سهواً مقطع يازيليور .

مَقْعَد { سـذ. عر. [«قعود» دن سمـ] ١. اوتوريله‌جق ير. ژ. ٢. اوتوراق يرى ، كرى ، قيچ، دبر. ىا : مقاط.

مُقَعَّر { صـ. عر. ؤ : مقعره . [«قعر» دن سمف. تفعيل] م. اورته‌سى چوقور اولان، كنارلرندن باشلايه‌رق مركزه طوغرى تدريجاً چوقورلنان ، محدب مقابلى، فر. Concave ؛ مقعر محدب = بر طرفى مقعر وديكر طرفى محدب اولان، فر. Concavo-convexe؛ مقعر مضاعف = ايكى طرفى مقعر اولان ، فر. Concavo-concave .

مُقَفّا { يا مقفى. صـ عر. [«قفو» دن سمف. تفعيل] قافيه‌لى ، صوكلرى بربرلرينه موافق : كلام مقفا ؛ شعر موزون ومقفا سوزدن عبارتدر .

مُقَلِّب { صـ. عر. ؤ : مقلبه . [«قلب» دن سف. تفعيل] قلب وتحويل ايدن، باشقه قالبه صوقان . ژ.

مُقَلِّد { صـ. عر. ؤ : مقلده. [«قلد» دن سف تفعيل] ١. تقليد ايدن ، بر شيئك عينى ياپمغه چاليشان : فلان شاعر نفعينك مقلديدر . ٢. برينك اطوار غريبه‌سنك عينى ياپه‌رق ويا اونك كبى سويليه‌رك مسخره‌لق ايدن وبوفعليله هركسى اكلنديرن، آكسالايان : اومقلد بر آدمدر.

مُقَلِّدانه { صـ. حـ. فا. مقلدلكله، تقليد ايده‌رك، مقلده ياقيشير صورتده : بر طور مقلدانه ايله ؛ مقلدانه لازكى سويلمكه باشلادى .

مُقَلِّدلك { سـ. مقلد آدمك حالى وفعلى ، تقليد ، تقليدجيلك ، آكسالامه : مقلدلك اوآدمده بيتمشدر ؛ قسطمونيلى مقلدلكنى چوق ايى ياپيور .

مُقَلَّق { صـ. [تر. « قيليق » دن اويدورلمش عاميانه بر لغتدر] قيليق قيافتى يرنده، كله قولاق يرنده ، يالكز قيليغى اولوب باشقه بر فضيلتى اولميان، مشكل : مقلق برآدم .

مَقْلوب { صـ . عر . ؤ : مقلوبه . [« قلب » دن سمف.] ١. ترسنه چويرلمش ، آلتى اوستنه ويا ايچى طيشنه دونديرلمش . ٢. دكيشديرلمش، باشقه بر حاله قونمش : اسكى بر صهريجدن مقلوب حوض؛ (ن) دن مقلوب (م). ٣. حرفلرى آشاغيدن يوقارى‌يه اوقونديغى حالده ينه بر چيقان كلمه ويا تركيب : دام على العماد كبى .

مَقْلوع { صـ. عر. ؤ : مقلوعه. [« قلع » دن سمف] قلع اولنمش ، چكيلوب چيقارلمش ، سوكلمش، قوپارلمش . ژ.

مُقْمِر { صـ. عر. ؤ : مقمره. [«قمر» دن سف. افعال] آى آيدينلغيله منور، مهتابلى : ليلهٔ مقمره .

مِقْناطيس { سـذ . عر . [يو. Μαγνήτης] ١. دميرى جلب ايتمك خاصه‌سنى حائز جوهر، آهنربا. ٢. م. دميرى جلب ايتمك قوتى كه مركزى قطب شماليه قريب بر نقطهٔ معلومه اولمغله پوصله دينلن آلتك ابره‌سى اوجنى او طرفه چكه‌رك سمتلرى تعيينه يارار، سيالهٔ برقيه؛ سمت مقناطيس؛ مبحث مقناطيس؛ ميزان مقناطيس.

مقناطيسلانديرمق { فتـ. مقناطيسك تأثيرينى كچيرمك ، مقناطيسله متأثر ايتديرمك .

مقناطيسلانمق { فل. مقناطيسك تأثيرى آلتنده بولنمق، مقناطيسدن متأثر اولمق : بوتون بدنم مقناطيسلاندى .

مقناطيسى { صـ. عر. ؤ : مقناطيسيه. م مقناطيسه يعنى سيالهٔ برقيه‌يه منسوب و متعلق : جريان مقناطيسى ؛ سيالهٔ مقناطيسيه .

مقناطيسيَّت { سڤ. عر. م. مقناطيس قوت وخاصه‌سى. فر. Magnétisme؛ مقناطيسيت بشريه ؛ مقناطيسيت حيوانيه؛ مقناطيسيت بالضيا .

مُقَنْطَر { صـ. عر. ؤ : مقنطره . [« قنطره » دن سمف. دحرج] كمرلى ، كمر شكل وصورتنده.

مُقَنْطَره { سڤ. عر. جـ : مقنطرات. ١. هـ. كونشك كولكه‌سيله ساعتلرى كوستر معروف آلات، بسيطهٔ شمسيه . ٢. افقه موازى اوله‌رق سماده تصور اولنان دوائر مفروضه، فر. Almicantarat [عربيدن مأخوذ].

مُقنِع { صـ. عر. ث : مقنعه . [«قناعة» دن سف. افعال] قناعت حاصل ایتدیرن، قناعت بخش، قاندیران، اقناع واسکات ایدن : جواب مقنع؛ ادلهٔ مقنعه.

مُقَنَّن { صـ. عر. ث : مقننه . [«قانون» دن سمف. تفعیل] وقوع ویا اجراسی منتظم صورتده معین اولان، شاشمیان، وقت ومقداری معین، مرتب، مطرد : چالیشمه سی بمکی هر شیئی مقنندر؛ اونك توتونی کونده بش چیغاره اولمق اوزره مقنندر .

مُقَوّا { یا مقوی. صـ. عر. [«قوة» دن سمف. تفعیل] تقویت ویرلمش، صاغلاملاشدیرلمش. ث. == سذ. عر. وقتیله برقاچ طبقه کاغدك اوست اوسته یاپیشدیرلمسیله حاصل اولان والیوم صورت مخصوصه ده دوکیلان قالین کاغد : مقوادن قوطی . == صـ. تر. مقوادن معمول : مقوا قاب .

مُقَوَّس { صـ. عر. ث : مقوسه . [«قوس» دن سمف. تفعیل] یای کبی اکری، بوکلش، کمرلی : خط مقوس .

مَقول { صـ. عر. ث : مقوله . [«قول» دن سمف] سو- یلنمش، دینلمش، کفته. == سذ. عر. سویلنیلن شیء، سوز، قول. || د. مقول قول = دیمك وسویلمك کبی بر مصدردن مشتق فعلك مفعولی حکمنده اولان جمله ویا کلام : مقول قول ترکجه ده فعلدن اول وعربیده صکره کلیر.

مَقوله { سذ. عر. جنس، نوع، درلو، چشید، قبیل : بومقوله شیئلر؛ اومقوله آدملر .

مُقَوّی { صـ. عر. ث : مقویه . [«قوة» دن سف. تفعیل] ١. قوت ویرن، قوتلندیرن، صاغلاملاشدیران. ٢. ط. قوت ایچون ویریلن (علاج) : ادویهٔ مقویه .

مُقَوّی { با : مقوا .

مَقهور { صـ. عر. ث : مقهوره . [« قهر » دن سمف.] ١. برینك قهر و جبرینه زبون او- لان، مغلوب، محکوم : بارباروس خیرالدین پاشا بوتون اوجهتلری مقهور ایلدی. ٢. محو وهلاك اولان، مضمحل. ٣. قهر وغضب الهی یه اوغرامش : قوم عاد مقهور اولدی .

مِقیاس { سذ. عر. ج : مقاییس. [«قیاس» دن اسم آلت] ١. اولچی آلتی، اولچمکه مخصوص آلت، پارمق وآرشین وفرسخ کبی مسافه اولچیسی : اوزان واکیال ومقاییسك تنظیمی. ٢. نسبت، درجه : بو مقیاسده برشیء ایسترم؛ طبق بونك کبیدر لکن مقیاسی دها بیوکدر. ٣. خریطه نك تصویر ایتدیکی یرك وسعتنه اولان نسبتی، فر. É-chelle : یوز بیکده برمقیاسنده بر خریطه؛ مقیاسی دها بیوك اولسه ایدی کوزل بر خریطه اولهجقدی . — اصطلاحات جدیدهٔ فنیه ده فرانسزجه نك یونانجه دن مأخوذ mètre ترکیبنی ترجمه ایدر : مقیاس اختمار، مقیاس الکتریق، مقیاس الحراره، مقیاس الرطوبه، مقیاس الهوا وسائره .

مُقَیَّد { صـ. عر. ث : مقیده . [«قید» دن سمف تفعیل] ١. باغلی، باغلانمش : مربوط ومقید. ٢. آیاغنده زنجیر ویرانغه بولنان، پرانغه بند : زندانك ایچنده مقید ایدی. ٣. قیود وشروطله باغلی، علی الاطلاق اولمیوب تخصیص وحصر ایدلمش، مشروط : ویریلن امتیاز مملکته نافع قیودله مقید ایدی . ٤ . بر ایشه اهمیت ویروب اقدام و دقت ایدن، تقیداتده بولنان : سزده مقید اولك ده بو بول ایی یاپلسون. ٥. دفتره کچمش، قید اولنمش، صورت ویا خلاصه سی یاخود اسمی دفترده یازیلی : بومسوده لر، بو تحریرات مقیدمیدر؟ سنك اسمك اوراده مقیددر؛ چوجغم فلان مکتبده مقیددر .

مُقَیِّد { سذ. عر. [« قید » دن سف تفعیل] برقلمده اوراق یاخود یازیلان افرادك اسامیسنی دفتره کچیرمکه مأمور کاتب، قید مأموری : بوقلمده بر مقید لازم؛ نفوس مقیدی .

مُقَیِّدلك { س. مقید صفت و مأموریت ووظیفه سی: مقیدلك ایدیور؛ نفوس مقیدلکی.

مَقیس { صـ. عر. ث : مقیسه . [«قیاس» دن سمف. اصلی مقیوس . میمك ضمیله غلطدر.] قیاس ایدیله بیلیر، قیاس قبول ایدر، بکزه دیله بیلیر : بو ایش باشقه ایشلره مقیس دکلدر .

مُقیم { صـ. عر. ث : مقیمه. [«قیام» دن سف. افعال] اوتوران، اقامت ایدن، آرامساز، دائمی صورتده ویا موقتاً ساکن :

بروسه‌ده مقيم فلان؛ شرف مقيم = شرفله اقامت ايدن معناسيله مستعمل قاعده‌سز بر تركيبدر.

مُقَيِّء { ص. عر. ٔ: مقيئه. [«قیء» دن سف. تفعيل] ط. قو. صديران، قی ايتديرن: دواء مقيء. [اسم كبی‌ده قوللانيلير:] بر مقيء ويردی.

مُكابَره { سث. عر. ج: مكابرات. [«كبر»دن مص. مفاعله] مناظره‌ده قاعده‌يه مغاير اوله‌رق مجرد آغز غلبه‌لكيله خصمی الزامه چاليشمه.

مَكاتِب { سذ. ج. عر. فد: مكتب. با: مكتب.

مُكاتِب { سذ. ص. عر. [«كتب» دن سف. مفاعله] بريله مكتوبلشن، هر وقت يازان، مخابره‌ده بولنان آدم: اوراده بر مكاتبم واردر.

مُكاتَبه { سث عر. ج: مكاتبات. [«كتب»دن مص. مفاعله] بربرينه يازمه، مكتوبلشمه، مخابره: پدرمله منتظم مكاتبه‌مز واردر؛ شريكمله مكاتبه‌يی كسدم.

مَكاتيب { سذ. ج. عر. فد: مكتوب. با: مكتوب.

مَكّار { ص. عر. ٔ: مكاره. [«مكر» دن سمب.] پك حيله‌كار، دساس، دوباره‌جی، عيار: مكار آدم؛ مكاره برقاری.

مَكارِم { سث. ج. عر. فد: مكرمت. با: مكرمت.

مَكاره { س. و:

مَكاری { س. [عر. «مكاری»دن غلط] ١. اشيا ولوازم نقليچون كرا ايله طوتيلان حيوانات: اوراده مكاره (مكاری) بولنماز. ٢. كرا حيوانلرينه يوكلدلمش اشيا ولوازم: مكاره‌مز آرقه‌ده قالمشدی.

مُكاری { سذ. عر. [«كراء»دن سف. مفاعله] كرا ايله حيوان ايشلدن آدم، قاطرجی. [لسانمزده ميمك فتحيله قوللانيلير. مادۀ آنفه‌يه با.]

مَكاريجی { ياخود مكاره‌جی. س. ١. اشيا و لوازم نقليچون كرا ايله حيوان ايشلدن آدم، قاطرجی. ٢. نقل اولنان اشيا ولوازم عسكريه‌نك نقل وحفظنه مأمور نفر.

مَكاسِب { سذ. ج. عر. فد: مكسب. با: مكسب.

مُكاشَفه { سث. عر. ج: مكاشفات. [«كشف» دن مص. مفاعله] صو. اهل حقيقته اسرار سبحانيه‌نك كشف اولوب ظاهراً كورنمسی ونور رحمانی‌يی مشاهده‌لری: ارباب مكاشفه‌دن بر ذات؛ مكاشفه ايله اوكرنمشيدی.

مُكافات { يا مكافاة. سث. عر. [«كفاية» دن مص. مفاعله] برخدمت وايلكه قارشی ايديلن ايلك، ايلكه قارشيلامه، اجر: ايتديكی خدمتك مكافاتنی كوردی؛ نائل مكافاة اولدی؛ ايتديكم ايلكك مكافاتی بوميدر؟ [عربيده «مجازات» ايله مترادف اولديغی حالده لسانمزده مجازات بونك ضدی اوله‌رق قوللانيلير:] خدمت ايدنلره مكافات وقباحت ايدنلره مجازات اولونور.

مُكافی { ص. عر. ٔ: مكافيه. [«كفاية»دن سف. مفاعله] مساوی، برابر. ٔ. || ص. [هندسه‌ده] قطع مكافی. با: قطع.

مُكالَمه { سث. عر. ج: مكالمات. [«كلام»دن مص. مفاعله] ١. سويلشمه، ايكی كشی آره‌سنده اولنان سوز. ٢. بر لسان تحصيليچون ايكی لسان اوزره ترتيب اولنمش مكالمه صورتنده تعبيرلر: مكالمۀ فارسيه؛ فرانسزجه مكالمه. ٣. عقد مصالحه ومعاهده ايچون ايكی دولت مرخصلری بيننده اولنان مذاكره: فلان ذات مكالمه‌يه مأمور اولدی.

مُكالَمه‌نامه { س. فا. لغت تحصيليچون وبر لسان اجنبيده لقردی ايتمكه آليشمق ايچون ايكی لسان اوزرينه مكالمه صورتنده ترتيب اولنمش كتاب: كمال پاشا مرحومك فارسی وتركجه بر مكالمه‌نامه‌سی واردر.

مَكان { سذ. عر. ج: امكنه، اماكن. [«كون»دن سم.] ١. ير، محل، جای: زمان ومكان اعتباريله. ٢. طوريلان ير، اوتوريلان محل، مقام، اقامتكاه: اونك مكانی يوقدر؛ جناب حق مكاندن منزهدر؛ اماكن عسكريه = عسكره مخصوص ابنيه. || بی مكان = محلسز، سرسری، معين اقامتكاهی اولميان. || لامكان = مكاندن منزه.

مَكاناً { ح عر. محل وير اعتباريله: مكاناً وزماناً بعيد.

مَكانَت { سث. عر. ١. نفوذ، اقتدار، قوت: مكانت صاحبی برآدم. ٢. وقار، آغر باشليلق، ثبات، متانت: بوايشده

چوق مكانت كوستردى . [بو ايكنجى معنا عربيده اولميوب، لسانمزده برنجى معنادن آلنمشدر. عربيده‌كى كبى محل ودرجه معنالريله بزجه قوللانلماز.]

مَكائِد { سذ. جـ. عر. فد : مكيده. | ا : مكيده .

مَكائِيل { سذ. جـ. عر. فد : مكيال. | ا : مكيال .

مُكِبّ { صـ. عر. [«كبّ»دن سف. افعال] برشيئك اوزرينه چوق دوشن ، باشنى اكوب مشغول اولان . ذ.

مَكْتَب { سذ. عر. جـ : مكاتب. [«كتب»دن سم.] اطفال وشبانك تحصيل علم ايچون دوام ايتدكلرى بنا ودائره، دارالتعليم، دارالتدريس، مدرسه، دبستان : مكتب ابتدائى؛ صبيان مكتبى؛ محله مكتبى؛ قيز مكتبى، مكتب اناث؛ رشديه، اعداديه مكتبى؛ مكاتب عاليه؛ مكاتب خصوصيه؛ مكاتب عسكريه؛ مكتب (فنون) حربيه؛ مكتب (فنون) طبيه؛ مكتب (فنون) بحريه؛ مكتب صنايع؛ حقوق، زراعت تجارت مكتبى؛ ليلى، نهارى مكتب؛ مكتب خواجه‌سى ؛ مكتب آرقداشى. ‖ مكتب كورمش = تحصيل علم ايتمش، عالم وتربيه‌لى؛ مكتب كورمه‌مش = جاهل، تربيه‌سز. [عربيده اصل معناسى يازيخانه اولوب، باشليجه يازى اوكرنلديكيچون، صبيان مكتبنه دخى اطلاق اولنورسه‌ده، سائر مكانبه مدرسه دينلير. لسانمزده مكتب ومدرسه‌نك مدلول ومحل استعماللرى دكيشمشدر.]

مَكْتَبلى { سـ. صـ. ۱. ليلى بر مكتبده تحصيل علم ايتمكده بولنان كنج، شاكرد، طالب : مكتبليلردن ياريم بيلت آلنير. ۲. مكاتب اعداديه وعاليهٔ عسكريه‌ده تحصيلده بولنان شاكرد : شمدى بر مكتبلى كچدى. ۳. بر مكتبده تحصيل علم ايتمش، بر مكتبدن نشأت ايتمش اولان : مكتبلى قائممقام؛ مكتبلى ضابط؛ مكتبليلر آلايليلر- دن مقدمدر.

مُكْتَسِب { صـ. عر. ذ : مكتسبه. [«كسب» دن سف. افتعال] قزانان، اكتساب ايدن : مكتسب مال ؛ مكتسب علم وتربيه .

مُكْتَسَب { صـ. عر. ذ : مكتسبه. [«كسب» دن سمف. افتعال] قزانيلان، قزانلمش، اله كچيريلن ويا كچيرلمش : مال مكتسب؛ معلومات مكتسبه .

مُكْتَفى { صـ. عر. ذ : مكتفيه . [«كفاية»دن سف. افتعال] قناعت ايدن، اكتفا ايلين : اوقدرله مكتفى اولدى .

مَكْتُوب { صـ. عر. ذ : مكتوبه. [«كتب» دن سمف.] يازلمش، يازيلى، نوشته، محرر .

مَكْتُوب { سذ. عر. جـ : مكاتيب. كرك ايش وكرك عرض محبت وتبريك ويا تعزيه وسائره ضمننده برآدمدن بر آدمه يازيلوب كوندريلن كاغد، بيتيك ، نامه ، رساله ، ورقه ، نميقه : مكتوب يازدم. كوندردم؛ مكتوب آله‌مدم؛ توزيع مكاتيب؛ مكتوب سامى = مقام صدارت عظمادن يازيلان امرنامه، امر سامى .

مَكْتُوبجى { سـ. بر نظارت ويا ديكر دائرهٔ رسميه‌نك ويا بر ولايتك امور تحريريه‌سنى اداره ايتمكله موظف بيوك مأمور، مكتوبى : صدارت، داخليه ، رسومات مكتوبجيسى؛ بغداد، خداوندكار مكتوبجيسى.

مَكْتُوبجيلق { سـ. مكتوبجى مأ. موريت و صفت ووظيفه‌سى : ماليه مكتوبجيلغى؛ حلب ولايتى مكتوبجيلغى .

مَكْتُوبلاشْمَق { فش. بربرينه مكتوب يازمق، مكاتبه، مراسله، مخابره ايتمك : طشره‌ده بولنان پدرمله دائما مكتوبلاشيورز .

مَكْتُوبى { سذ. عر. مكتوبجى، بر نظارت ويا ديكر دائرهٔ رسميه‌نك ياخود برولايتك امور تحريريه‌سنى اداره‌يه مأمور بيوك مأمور : مكتوبىٔ صدارت عظمى ؛ مكتوبىٔ ولايت . ‖ مكتوبى قلمى = بردائرهٔ رسميه‌نك تحريرات ومخابره ايشلرينه متعلق قلمى كه مكتوبجينك تحت اداره- سنده اولور : خارجيه مكتوبى قلمى خلفاسندن .

مَكْتُوم { صـ. عر. ذ : مكتومه . [«كتم» دن سمف.] ۱. كتم اولنان، سر صاقلانان، افشا اولنميان : سر مكتوم. ۲. كيزلنن، قاچيريلان ، حكومته قيد وتحرير ايتديرلمين : اسنان مكتومه = قرعه‌دن قاچيرلمق ايچون نفوس دفترينه قيد ايتديرلمه‌مش افراد اهالى؛ املاك

مكتومه = تحرير ايتديرلمه‌مش املاك؛ واردات مكتومه = تحصيل اولنوبده قيد اولنمامش واردات دولت.

مَكتومات سذ. ج. عر. كيز. لديلوب قيد وتحرير اولنمامش وحكومتدن قاچيرلمش افراد ويا املاك وواردات: بر چوق مكتومات بولوب ميدانه اخراج ايلدى.

مَكث سذ. عر. طورمه، توقف، سكون، آرام: بش كون اوراده مكث ايلدى.

مُكثِّف صـ. عر. ث: مكثفه. [«كثافة» دن سف. تفعيل] ط. قويولاشديران، كثيف حالنه قويان.

مُكحَّل صـ. عر. ث: مكحله. [«كحل»دن سمف تفعيل] كحل سورلمش، سورمه‌لى.

مُكدَّر صـ. عر. ث: مكدره. [«كدر»دن سمف. تفعيل] ١. بولانديرلمش، بولانيق. ٢. كدرلى، مغموم، محزون: بو ايشدن چوق مكدر اولدى.

مُكدِّر صـ. عر. ث: مكدره. [«كدر»دن سف تفعيل] ١. بولانديران. ٢. حزن وكدر ويرن، محزون ايدن.

مُكذِّب صـ. عر. ث: مكذبه. [«كذب» دن سف. تفعيل] يالانجى چيقاران، برينك يالاننى ميدانه قويان، بر خبرك يالان ويا بر آدمك يالانجى اولديغنى كوستروب اعلان ايدن، تكذيب ايلين: اوحوادثى مكذب بر اعلان رسمى.

مَكر مه. تكر لفتنه اتباعاً قوللانيلوب يووارلانمغى تصوير ايدر: تكر مكر يووارلاندى.

مَكر سذ. عر. حيله، خدعه، دوباره: دشمنك مكرندن امين اولق ايچون.

مَگر د. فا. ١. استثنا بيان ايدر، آنجق، الا، شو قدركه: بو ايش قولاى اوله‌ماز مگر سز همت ايدرسه‌كز. ٢. غفلتدن صكره آكلاشيلان برشیٔ حقنده قوللانيلير، حالبوكه: بن طبيب آرامغه كيتدم مگر او ايلشوب طيشارى چيقمش. — برنجى معنا ايله مگركه وايكنجى معنا ايله مگرسه صورتنده دخى قوللانيلير: يارب مطلق كليرم مگركه خسته اوله‌يم [دائما فعل التزامى ويا بونك حكمنده بر امر ويا نهى غائب ايله قوللانيلير]؛ بن اونى صباح بكليوردم مگرسه او آقشامدن كلمش. [بوحالده دائما صيغهٔ روايت ايله استعمال اولنور.]

مُكرِّر صـ. عر. ث: مكرره. [«كر» دن سف. تفعيل.] ١. تكرار ايدن. ٢. حق. ايكى ويازياده كره جرم ايشلين، سابقه‌لى.

مُكرَّر صـ. عر. ث: مكرره. [«كر» دن سمف. تفعيل] تكرار اولنمش، بر دها اولمش، بربرى اوستنه ايكى ويا زياده دفعه وقوع بولمش: قباحت مكرره صاحبى؛ تقطير مكرر؛ قند مكرر = برقاچ كره قينادلمش نبات شكرى.

مُكرَّراً ح. عر. تكرار اوله‌رق، بردها، تكرار على التكرار: مكرراً سويلدم.

مُكرِم صـ. عر. ث: مكرمه. [«كرم»دن سف. افعال] اكرامجى، مسافره اكرام وحرمت ايدن، آغرلايان، مهماننواز: چوق مكرم آدمدر.

مُكرَّم صـ. عر. ث: مكرمه. [«كرم»دن سمف. تفعيل] محترم، معزز، حرمت وتعظيمه نائل: دستور مكرم؛ مكهٔ مكرمه.

مُكرَّماً ح. عر. كمال حرمت وتعظيمله، اكرام واعزاز ايده‌رك: مكرماً تشييع ايتديلر.

مَكرَمَت سذ. عر. ج: مكارم. [«كرم»دن مصـ. ميمى] ١. كرم، سخا، جود: مكرمت صاحبى بر آدم. ٢. حرمت، عزت.

مَكرَمَتلى يا مكرمتلو. صـ. ١. كريم، سخى، جومرد، جواد. ٢. حرمتلى، معزز، مكرم. — انشا لساننده مدرس پايه‌سنده اولان علمايه ويريلن عنواندر.

مَكروه صـ. عر. ث: مكروهه. [«كره» دن سمف.] ١. ايگرنج، كراهتلى، كريه، منفور: مكروه بر يرى، بر ايش. ٢. ف. شرعاً حرام اولميوب آنجق ضرورت اولمديغى حالده استعمالى تقدير اولنميان: آتانى مكروهدر.

مَكروهات سذ. ج. عر. ١. ايگرنج شيئلر. ٢. شرعاً استعمالى ممنوع اولميوب آنجق مستحسن اوليان شيئلر: مكروهات اكلنسه نه مجبوريت واردر؟

مَكروهِیَّت { سذ. عر. ایگرنجلك، منفوریت .

مَگس { سـ فا. سیكك، ذباب .

مَكسَب { سذ. عر. جـ : مكاسب. [«كسب»دن مصـ. میمی]
١. قزانج، كسب، كار. ٢. كسب معیشت ایتمكه واسطه وآلت اولان ایش : بو بنم مكسبمدر.

مُكَسَّر { صـ. عر. ؤ : مكسره. [«كسر»دن سمف. تفعیل]
قیریق، قیرلمش، منكسر، شكسته. || د. [صرف عربیده] جمع مكسر = قاعده تحتنده اولمیه‌رق ومفردینك حروف وحركاتی مختلف صورده تغییر اولنمش جمع. مقابلی : جمع سالم.

مَكسوب { صـ. عر. ؤ : مكسوبه. [«كسب» دن سمف]
قزانلمش، كسب اولنمش : اموال مكسوبه.

مَكسور { صـ. عر. ؤ : مكسوره. [«كسر»دن سمف.] ١. قیرلمش، قیریق، شكسته. منكسر. ٢. كسره حركه‌سیله متحرك، اسره‌لی : جیم مكسوره؛ مكسور العین = عین‌الفعلی اسره‌لی (فعل عربی) .

مَكشوف { صـ. عر. ؤ : مكشوفه. [«كشف» دن سمف.]
١. آچلمش، آچیق، غیرمستور، میدانده اولان : اجدادمز اكثریا كوكسلرینی مكشوف طوتارلر دی؛ مكشوف الرأس = باشی آچیق. ٢. آچیق، ظاهر، عیان، آشكار. ٣. كشف اولنمش، بولنوب معلوم اولمش، وقتیله مجهول ایكن بعده بولنمش : الیوم مكشوف اولان سیارات صغیره؛ بوكون كرهٔ ارضك هر طرفی مكشوفدر. ٤. عسكرجه كوریلوب احوالی معلوم اولمش اولان : اراضیٔ مكشوفه‌ده حرب ایتمه‌نك فائده‌سی واردر. || غیر مكشوف = كشف اولنمامش، مجهول : آمریقاده غیر مكشوف بر قالمامشدر.

مُكَعَّب { صـ. عر. ؤ : مكعبه. [«كعب»دن سمف. تفعیل]
هـ. ١. كعب یعنی زار شكلنده اوله‌رق مساوی آلتی وجهی اولان وطول وعرض وارتفاعی بر بولنان : جسم مكعب؛ مكعب بر طاش، بر بنا. ٢. طول وعرض وارتفاعی اولان : بر مكعب متره؛ بوقزان ایكی مكعب متره صو آلیر. ٣. ایكی دفعه كندی مثلیله ضرب ایدلمش اولان، بر عددك ایكی دفعه كندی مثلیله ضربندن حاصل اولان (عدد) : ٣ عددینك مربعی ٩ ومكعبی ٢٧ در؛ جذر مكعب = ٢٧ یه نسبتله ٣ عددی.

مَكفولٌ بِهِ { صـ. عر. ؤ : مكفول بها. [«كفالت»دن سمف.] حقـ. كفالتله تعهد اولنان (شیء ویا كیمسه) .

مَكفولٌ عَنْهُ { صـ. عر. ؤ : مكفول عنها. [«كفالت» دن سمف.] حقـ. كفالت اولنان، كفیلی بولنان (كیمسه)

مَكفولٌ لَهُ { صـ. عر. ؤ : مكفول لها. [«كفالت» دن سمف.] كفالت اولنان، كفیلی بولنان .

مُكَلَّف { صـ. عر. ؤ : مكلفه. [«كلفة»دن سمف. تفعیل]
١. بر وظیفه اجراسنه ویا بر رسم وویركی اعطاسنه مجبور اولان : بالغ اولان آدم كافهٔ وظائف دینیه ایله مكلفدر؛ اهالیٔ مكلفه = ویركی اعطاسیله مكلف اولان اهالی؛ صبیان نماز واوروجله مكلف دكلدر. ٢. تر. تكلفاتی چوق، مكمل صورتده وكلفتلی یاپلمش، طنطنه‌لی، دبدبه‌لی، احتشاملی : مكلف بر قوناق، بر سفره.

مُكَلَّل { صـ. عر. ؤ : مكلله. [«اكلیل»دن سمف. تفعیل]
تاجلی، باشنده تاج بولنان، تاجله مزین.

مُكَمَّل { صـ. عر. ؤ : مكمله. [«كمال»دن سمف. تفعیل]
كماله ایردیرلمش، كمال بولمش، تكمیل اولنمش، قصورسز، تام : مكمل بر بنا، بر باغچه؛ مكمل آدم؛ معلومات مكمله صاحبی.

مَكمَن { سذ. عر. [«كمن»دن سمـ.] پوصی یری، پوصی طوتیلان محل، كمین.

مَكمون { صـ. عر. ؤ : مكمونه. [«كمن»دن سمف.] صاقلی، مختفی.

مِكنَت { سذ. عر. قوت، قدرت، اقتدار.

مَكنوز { صـ. عر. ؤ : مكنوزه. [«كنز» دن سمف.]
خزینه‌یه قونمش، درخزینه ایدلمش : نقود مكنوزه.

مَكنون { صـ. عر. ؤ : مكنونه. [«كنون» دن سمف.]
كیزلی، صاقلی، محفوظ، دقتله حفظ وصیانت اولنان : درمكنون.

مُكَنّیٰ { یا مكنا. صـ. عر. [«كنیه» دن سمف تفعیل]

بر کنیه ایله تکنیه ایدلمش، کنیه‌لی : ابو الحسن کنیه‌سیله مکنی.

مُکَوِّن { صـ. عر. ؤ : مکونه. [«کوز» دن سف. تفعیل] ط. یاپان، حاصل ایدن، حصوله کتیرن : مکون الیاف؛ مکون لحم.

مُکَوَّن { صـ. عر. ؤ : مکونه. [«کوز»دن سمف. تفعیل] یاپلمش، حاصل اولمش، حصوله کتیرلمش، وجود بولمش.

مُکَوَّنات { سذ. جـ. عر. حصوله کلمش ووجود بولمش شیئلر، موجودات، مخلوقات.

مَکَه { سـ. برنوع بوتراق دیکن.

مَکّه { سخذ. عر. حجاز خطهٔ مبارکه‌سنك مرکزی وکعبهٔ شریفه‌نك بولندیغی شهر مبارك که فخر عالم (صلعم) افندمزك دخی مسقط‌رأسلری وقبلهٔ مسلمیندر : مکهٔ مکرمه. || مکه پایه‌سی = رتب علمیه‌نك بری. || مکه پلسنکی = معروف برشجر طبی.

مَکّی { صـ. عر. ؤ : مکیه. ۱. مکهٔ مکرمه‌یه منسوب ومتعلق : سناء مکی. ۲. مکهٔ مکرمه اهالیسندن اولان، مکه‌لی.

مِکیال { سذ. عر. جـ : مکاییل. [«کیل» دن اسم آلت] اولچك نوعندن حبوبات اولچیسی.

مَکیده { سذ. عر. جـ : مکائد. حیله، خدعه، دوباره.

مُکَیِّفات { سذ جـ. عر. [لغت مولده] کیف ویرن شیئلر، سرخوشلق کتیرن وتریاکیلك قبیلندن اولان شیئلر : توتون وانفیه وآفیون دخی مسکرات کبی مکیفاتدندر.

مَکیك { سـ. چولهالرك ایپلیکی صاروب آتدقلری آلت که مقره کبی اولوب اورته‌سنده‌کی متحرك میله ایپلیك صاریلیر. || مکیك کبی = بر یرده طورماز، متحرك. || مجـ. مکیك طوقومق = بریرده طورمیوب کیدوب کلمك : اقشامه قدر مکیك طوقودی.

مَکین { صـ. عر. [«مکان، مکانة» دن صشـ.] ۱. اوتوران، یرلشمش، متمکن : مکانك شرفی مکین اعتباریله‌در. ۲. نفوذ واقتدار ووقار صاحبی. ؤ.

مَلَاء { یاخود ملا. سذ. عر. ۱. طولی اولمه، طولیلق، خلاء مقابلی. ۲. غلبه‌لك، جماعت، جمعیت، اجتماع. || علی ملاء الناس = خلق نظرنده، انظار عامه اوکنده.

مُلّا { یاخود منلا. سـ. [عر. «مولانا» دن] ۱. مولویت صاحبی، بیوك قاضی : مکه، مصر ملاسی. ۲. مولویت پایه‌سنده بولنان ذات. ۳. بیوك عالم، خواجه : ملا جامی = مولانا جامی؛ منلای روم = مولانا جلال الدین رومی. ٤. علوم دینیه وآلیه طالبی، طلبهٔ علومدن اولان : کل باقه‌لم ملا، منلا. || ملا بك = رجال علمیه اصیل زادکانه اطلاق اولنور.

مَلْآن { صـ. عر. [«ملأ» دن صشـ.] طولی، مملوء، پر، مشحون.

مُلابَسه { یا ملابست. سذ. عر. [«لبس» دن مصـ. مفاعله] ۱. بکزه‌ین ایکی شیئك یکدیکرندن فرق اولنه‌میوب تشویش اولنمسی، التباس. ۲. مناسبت، وجه، تقریب : بو ملابسته‌له ؛ قرابت ملابسه‌سیله.

مَلّاح { سذ. عر. جـ : ملاحین. [«ملح» دن سمبـ] کمیجی، بحری، کمی ایله دکیزلرده سیاحت ایدن وکمیجیلك علمنی بیلن آدم.

مَلاحَت { سذ. عر. [«ملح» دن] کوزللك، شیرینلك، حسن، صباحت : ملاحت وجه.

مِلاحَت { یا ملاحه. سذ. عر. کمیجیلك، بحریلك، سیر سفائن فنی : اسکی فنیکه‌لیلر ملاحتده پك ایلری وارمشلردی.

مَلاحِده { سذ. جـ. عر. فد : ملحد. یا : ملحد.

مُلاحَظه { سذ. عر. جـ : ملاحظات. [«لحظ» دن مصـ. مفاعله] ۱. دقتله باقمه. ؤ. ۲. اینجه دوشونمه، صرف ذهن ایده‌رك هر جهتی دوشونمه، مطالعه، تأمل : بو ایشی ایی ملاحظه ایتدیکزمی؟ ایشی ملاحظه ایتمزدن بیان فکر ایتمه‌ملی. || ملاحظه‌سیله = فکریله، فکرینه بناءً، دوشونه‌رك : یاغمور یاغار ملاحظه‌سیله مشمعی کییدم.

مُلاحَظه‌سز { صـ. یاپه‌جغنی ویا سویلیه‌جکنی اطرافیله دوشونمین، تأملسز، کوته بین.

مُلاحَظه‌سزلق { سـ. تأملسزلك، کوته بینلك، تدبیرسزلك.

مَلاذ { سذ. عر. [«لواذ» دن سمـ.] بارینه‌جق و صیغینه‌جق محل، تدافعه صالح متین ومستحکم موقع، ملجأ، پناه : اشقیا صرب

بریری ملاذ اتخاذ ایتمشلردی .

مُلازِم { صـ. عر. ؤ : ملازمه. [«لزوم»دن سف. مفاعله] بر یره ویا برشخصه یاپیشوب آیرلمیان . ذ. = سذ. عر. ۱. بر صنف و هیئتـه داخل اولمق مقصدیله معاشسز دوام وخدمت ایدن : فلان قلمه ملازمدر؛ ملازم صفتیله رسومات امانتنه کیردی؛ شورای دولت ملازمی = اعضا نامزدی. ۲. ع. ضابطلـك اك کوچـك رتبه‌سنی حائز اولان عسکری که چاوشك فوقنده ویوز باشینك مادوننده اولوب اول وثانی عنوانلریله ایکی‌یه منقسمدر : مکتب حربیـه‌دن ملازم ثانی چیقوب بعـده ملازم اول اولورلر.

مُلازَمَت { سذ. عر. [«لزوم»دن مصـ. مفاعله] ۱. بر شیء ویا شخصه آیرلماز صورتده التحاق ایتمه. ۲. دوام، مداومت، بر ایشه صاریلوب اونکله اشتغال ایتمه : ایکی سنه‌دن بری برکتابك استنساخنه ملازمت ایدیور. ۳. بر مأموریتـه کچمك اوزره بر دائره‌یه معاشسز دوام وخدمت ایتمه : فلان قلمه کومروکه ملازمت ایدیور؛ اوچ سـنه ملازمتدن صکره مأموریته کچدی .

مُلازِملِك { سذ. ۱. مأموریتـه کچمك مقصـدیله معاشسز اولـه‌رق بردائره‌یه دوام ایتمه : کومروکه ، فلان قلمه ملازملك ایدیور . ۲. رتب عسکریه‌نك اك کوچکی اولان ملازم رتبـه‌سی : بش سـنه ملازملك ایتدی.

مُلاصِق { صـ. عر. ؤ : ملاصقه. [«لصـوق» دن سف. مفـاعله] بیتشیك، یاپشیق، یان یانه بولنـان، متصل : دری اته ملاصقدر.

مُلاطَفه { سذ. عر. [«لطف»دن مصـ. مفاعله] ۱. لطف ایله معامله، تلطیف. ۲. لطیفه سـویلشمه ، شقالاشمه : ملاطفه طریقیله برشیء سویلدی .

مَلاعِب { سذ. جـ. عر. فد : ملعبه. با : ملعبه.

مُلاعَبه { سذ. عر. جـ : ملاعبات. [«لعب»دن مصـ مفاعله] اویناشمه .

مَلاعین { سـذ . جـ. عر. فد : ملعون. با : ملعون .

مُلاغمه { سـ. دانه‌لری اوسـتنده بولنـان یعنی خرمانده دوکلمه‌مش آرپه صاپلری : حیوانه ملاغمه یدیرمك .

مُلاقات { سذ. عر. [«لقـاء» دن مصـ . مفـاعله . — طوغریسی : ملاقاة .] بولشمه ، برلشمه، کوریشمه : ایکی ایمپراطور فلان یرده ملاقات ایده‌جکلردی؛ آره‌لرنده ملاقات وقوع بوله‌جقدر.

مُلاقی { صـ . عر . ؤ : ملاقیه . [«لقاء» دن سف. مفاعله] بولشان ، قاوشان ، کوریشن : پدرینه ملاقی اولدی .

مَلال { سذ. عر. و:

مَلالَت { سذ. عر. اوصانج ، اوصانمه، بیقمه، بیقندی، صیقلمه : بوسوزلر، بوشرقی انسانه ملال کتیرر .

مَلامَت { سذ. عر. [«لوم» دن مصـ . میمی] چیقشمه ، آزارلامه، سرزنش .

مُلامَسه { سذ. عر. [«لمس»دن مصـ. مفاعله] بربرینه طوقنمه، تماس ایتمه .

مَلامی { سـذ . صـ. عر . جـ : ملامیون. [«ملامة»دن سمنـ.] حکماء کابیون مسلکنه قریب بر مسلك قلندرانه اتخاذ ایدن طریقلردن برینه تابع آدم : کندیسی ملامیدر ؛ ملامیوندن بر آدم .

مَلاهی { سـذ . جـ. عر . [فد: «ملهی» لسانمزده قوللانلماز] اویونلر، اکلنجه‌لر، چالغی وجنبشلر، لهو ولعب : ملاهی‌یه طالمق؛ آلات ملاهی = سازلر .

مَلائِك { سذ. جـ. عر. و :

مَلائِکه { سذ. جـ.عر. فد. ملك. با : ملك. [ایکنجیسی لسانمزده مفردکبی‌ده قوللانیلیر.]

مُلائِم { صـ. عر. ؤ : ملائمه. [«لائم»دن سف. مفاعله] ۱. اویغون، موافق، اویار : عقله ملائمدر . ۲. یاواش، یومشاق، حلیم : پك ملائم آدمدر؛ ملائم طبیعتلی . ۳. انقباضی اولمیان، غیرمنقبض : دائما ملائم اولمغه دقت ایتملی .

مُلایَمَت { سذ. عر. [«لائم»دن مصـ. مفاعله] ۱. اویغونلق، موافقت. ۲. یومشاقلق، یاواشلق، حلم : او آدمك ملایمتی فوق العـاده‌دز . ۳. انقباض فقدانی ، طبیعتك لینته مائل اولمه‌سی : ملایمت ویره‌جك بر علاج آلملی .

مَلْبَس { سذ. عر. جـ : ملابس. [«لبس» دن] کیییله‌جك

شئ ، كييه‌جك ، روبه ، اثواب ، جامه : ملبس ومأكل .

مُلَبَّس { صـ . عر . ث : ملبسه . [«لبس» دن سمف . تفعيل] ١ . كييلمش . ٢ . التباسلى ، فرقسز ، مشوش . ث .

مَلبوس { صـ . عر . ث : ملبوسه . [«لبس» دن سمف] ١ . كييلمش ، قوللانلمش (اثواب) . ٢ . كييلمش ، اثواب كيمش .

مَلبوسات { سڤ . جـ . عر . كييله جك شيئلر ، كييندى ، اثواب ، البسه : ملبوسات و مأكولات .

مِلَّت { سڤ . عر . جـ : ملل . ١ . دين ، مذهب ، كيش : ملت ابراهيم ؛ دين و ملت ايكيسى بردر . ٢ . بر دين و مذهبده بولنان جماعت : ملت اسلام ؛ ملل مختلفه رؤساسى . [لسانمزده بولفت سهواً امت ، وامت لغتى ملت يرينه قوللانيلوب ، مثلا «ملل اسلاميه» و «ترك ملتى» وبالعكس «امت اسلاميه» دينلر واردر ؛ حالبوكه طوغريسى «ملت اسلاميه» و «امم اسلاميه» و «ترك امتى» ديمكدر ؛ زيرا ملت اسلاميه بر ، وامم اسلاميه يعنى دين اسلامه تابع اقوام ايسه چوقدر . تصحيحاً استعمالى الزمدر .]

مُلتَبِس { صـ . عر . ث : ملتبسه . [«لبس» دن سف . افتعال] التباسلى ، ديكر بر شيئدن فرق اولنه‌ماز ، مشتبه ، مشكوك .

مُلتَجا { سڤ . عر . [«لجأ» دن سم .] التجا اولنان بر ، ملجأ ، پناه .

مُلتَجى { صـ . سـ . عر . ث : ملتجيه . [«لجأ» دن سف . افتعال] التجا ايدن ، بر يره ويا بر آدمه قاچوب حمايه طلب ايدن : ملتجيلرك اعاده‌سى مصالحه شرائطندن ايدى .

مُلتَحِق { صـ . عر . ث : ملتحقه . [« لحوق » دن سف . افتعال] التحاق ايتمش ، الحاق اولنمش ، قاتلمش ، ضم وعلاوه اولنمش .

مُلتَزِم { صـ . عر . ث : ملتزمه . [«لزوم» دن سف . افتعال] التزام ايدن ، بر شئ ويا شخصى لازم عد ايدوب طرفدارلق كوسترن . = سـ . عر . جـ : ملتزمين . بر محلك بر صنف رسوم وارداتنى كوتورى اوله‌رق و بالمزايده عهده‌سنه آلوب كار و ضررى كنديسنه عائد اولمق اوزره متفق عليه اولان بدلى مقسطاً خزينهٔ دولته ويرن آدم ، التزامجى : اعشار ملتزمى ؛ معدن كومورينك ، فلان كول صيد ماهيسنك ملتزمى .

مُلتَزَم { صـ . عر . ث : ملتزمه . [«لزوم» دن سمف . افتعال] التزام اولنان ، لازم وواجب عد اولنه‌رق ترويج ايديلن : سزك حاضر بولنمه‌كز ملتزمدر ؛ بنجه بو ايش ملتزمدر .

مُلتَزِملِك { سـ . واردات دولتدن بر قسمنى كوتورى اوله‌رق عهده‌سنه آلان آدمك حال وصفتى : ملتزملك ايديور .

مُلتَصِق { صـ . عر . ث : ملتصقه . [« لصوق » دن سف . افتعال] ١ . بيتيشيك ، ياپيشيق . ٢ . التصاق ايتمش ، بربرينه ربط اولنمش : دمير يولك خطوط ملتصقه‌سى .

مُلتَفِت { صـ . عر . ث : ملتفته . [« لفت » دن سف . افتعال] ١ . التفات ايدن ، يوزينى چوروب باقان ، تطييب خاطر ايده‌رك معامله ايلين ، التفاتجى : چوق ملتفت آدمدر . ٢ . نظر اعتباره آلان ، اهميت ويرن : بنم اخطاراتمه ملتفت اولمدى .

مُلتَقا { يا ملتقى . سـ . عر . [« لقاء » دن سم . افتعال] ايكى شيئك وعلى الخصوص ايكى دكيز ويا نهرك برلشوب بربرينه قاووشدقلرى محل ، مجمع قاوشاق : ملتقا البحرين .

مُلتَقِط { صـ . عر . ث : ملتقطه . [«لقط» دن سف . افتعال] يرده بولنان شيئى قالديروب آلان .

مُلتَقى { صـ . عر . ث : ملتقيه . [« لقاء » دن سف . افتعال] التقا ايدن ، قاوشان ، بولشان ، برلشن : فرات قرنه‌ده دجله‌يه ملتقى اولور .

مَلتَم { سـ . معين صورتده هركون بر جهتدن اسن قره روزكارى : بحر سفيد آطه‌لرنده بوتون ياز ملتم روزكارلرى اكسيك اولماز . [دكيزدن اسننه ايمبات دينير .]

مُلتَمَس { صـ . عر . ث : ملتمسه . [«لمس» دن سمف . افتعال] التماس اولنان ، برى طرفندن حمايه اولنه‌رق تسرير و ترقيسى رجا اولنان : او آدم ملتمسدر ؛ اوفلانك ملتمسيدر .

مُلتَمِس { ص. عر. ث: ملتمسه. [«لمس»دن سف. افتعال] التماس ورجا ایدن، برینك لهنده توسط ایدوب ایشنك ترویجنی طلب ایدن.

مُلتَوی { ص. عر. ث: ملتویه. [«لوی»دن سف. افتعال] اکلمش، بوکلمش، صارلمش.

مُلتَهِب { ص. عر. ث: ملتهبه. [«لهب»دن سف. افتعال] ۱. آلولنمش، طوتیشمش. ۲. ط. شیشوب قیزارمش، التهاب پیدا ایتمش.

مُلتَهِف { ص. عر. ث: ملتهفه. [«لهف»دن سف افتعال] ۱. آلولنمش، طوتیشمش. ۲. پك زیاده مکدر ومتحسر، یانوب یاقاران.

مُلتَئِم { ص. عر. ث: ملتئمه. [«لأم»دن سف. افتعال] ط. اوکیلان، التیام پذیر، ایلیشن، قپانان (یاره).

مَلجَأ { سذ. عر. [«لجأ»دن سم.] صیغینه‌جق یر، التجا اولنان محل، پناه، ملاذ.

مِلح { سذ. عر. ج: املاح. ۱. طوز، نمك. ۲. کیم. برحامضله اساس دینلن بر مادهٔ معدنیه‌نك بالکیمیا امتزاجندن حاصل اولان طوزه مشابه ماده که لسان عوامده دخی اکثریا طوز دینلیر.

مُلحِد { ص. س. عر. ث: ملحده. ج: ملاحده، ملحدین. [«لحد»دن سف. افعال] الوهیته وارکان دینه اینانمیان، دینسز، ایمانسز، منکر، طریق الحاده صاپمش آدم.

مُلحَق { ص. عر. ث: ملحقه. [«لحوق»دن سمف. افعال] ۱. صکره‌دن طاقلمش، قاتلمش، ضم وعلاوه اولنمش: باغچه‌یه ملحق بر پارچه یر. ۲. تابع، عائد: او ناحیه فلان قضاسیه ملحقدر. ۳. د. [صرف عربیده] ثلاثی الاصل اولدیغی حالده رباعی بابلرندن برینه توفیقاً تصریف اولنان (فعل): ملحق دحرج؛ ملحق احرنجم.

مُلحَقات { سذ. ج. عر. ۱. ضمیمه‌لر، علاوه‌لر، ضمائم. ۲. بر مرکزه مربوط وتابع یرلر: قونیه ولایتنك ملحقاتی چوقدر؛ اورانك کومروکی فلان مدیریت ملحقاتندندر. ۳. ثلاثی الاصل اولدقلری حالده رباعی بابلرندن برینه توفیقاً تصریف اولنان افعال عربیه بابلری: ملحقات دحرج، ملحقات تدحرج، ملحقات احرنجم.

مَلحَم { ص. بدننك اتی چوق وشیشمان معناسیله قوللانیورسه‌ده عربیده بویله بر لغت موجود اولمیوب، «لحم» ماده‌سی اصلا تفعیل بابندن کلمدیکندن، یاکلیشدر. بومقامده عربیده «لحیم» استعمال اولنور.

مَلحَمه { سذ. عر. [«لحم»دن سم] چوق تلفاتی موجب بیوك محاربه: قوصوه ملحمهٔ کبراسی.

مَلحوظ { ص. عر. ث: ملحوظه. [«لحظ»دن سمف.] ملاحظه وتفکر اولنان، خاطره کلن، محتمل: بو کون کلمه‌سی ملحوظدر؛ بوهوا ایله قاریاغمق‌ده ملحوظدر.

مَلحوظات { سذ. ج. عر. خاطره کلن شیلر، محتمل وممکن مواد.

مَلَخ { س. فا. چکرکه، جراد: پای ملخ = چکرکه آیاغی (بوتی) که قاریجه طرفندن حضور سلیمانه تقدیم اولندیغی مشهوردر.

مُلَخَّص { ص. عر. ث: ملخصه. [«لخص» دن سمف. تفعیل] اك ایی قسمی واهمیتلی نقطه‌لری آلنوب لزومسز طرفی چیقارلمغله خلاصه وزبده ایدلمش اولان، تلخیص اولنمش: ملخص براثردر؛ اومضبطه‌نك ملخصی بودر.

مَلَز { ص. س. [عر. «ملس»دن] ۱. مختلف ایکی جنسدن مثلا بیاض ایله زنجیدن متولد: ملز آدم؛ ملز قوم؛ آمریقانك ملزلری چوقدر. ۲. جنسی خالص اولمیوب قاریشیق اولان: انکلیز آتلری عرب جنسیله یرلی جنسدن ملزدر؛ بوکوپك خالص ترنو اولمیوب ملزدر. ۳. حبوبات وسائره مخلوطی، آرپه و داری ایله قاریشیق بوغدای: ملزك کیله‌سی قاچه‌در؟

مُلزَم { ص. عر. ث: ملزمه. [«لزوم» دن سمف. افعال] مباحثه‌ده الزام واسکات اولنان، مغلوب وسکوته مجبور اولان: نهایت کندیسی ملزم اولدی.

مَلزوم { ص. عر. ث: ملزومه. [«لزوم» دن سمف.] بر شیئدن ایلری کلن، بر شیئك ایجاب کرده‌سی اولان، دیکر

بر شیئك بولنمسیله اونكده بولنمه‌سی اقتضا ایدن، برشیئك نتیجه‌سی ویا رفیق غیر مفارق اولان : حقه‌ایله قلم لازم‌ملزوم قبیلندندر .

مَلَس { س. ص. بلی‌چوقور اولان عیبلی آت .

مَلَس { سذ. عر. ضیا ایله قرا كلق قاریشیق، آلاجه‌قرا كلق. [لسانمزده بو معنا ایله مستعمل اولمیوب، غلط اوله‌رق «ملز» صورتنده باشقه معنالرله قوللا-نیلیر. با : ملز.]

مَلَش { س. چفته قوزیلی قویون که چوق مه‌لر .

مُلَطِّف { س. ص. ث : ملطفه. ج : ملطفات. [«لطف» دن سف. تفعیل] ط. یومشادیجی، اخلاطی تلیین ایدن.

مَلعَبه { سث. عر. ج : ملاعب. [«لعب» دن] اویون، اویونجق : ملعبهٔ صبیان = چوجق اویونجغی .

مِلعَقه { سث. عر. [«لعق» دن اسم آلت] قاشیق . ز.

مَلعَنت { سث. عر. ج : ملاعن. [«لعن» دن مص. میمی] لعنت،لعنته مستحق فعل وحرکت : اجرای ملعنتدن خالی قالمامش ایسه‌ده نهایت تأدیب ایدلمشدر. || ملعنت‌پیشه = ایشی کوجی ملعنتدن عبارت اولان .

مَلعَنتکارانه { ص. ح. فا. لعنتله یه مستحق اوله‌جق صورتده : بر طاقم دسائس ملعنتکارانه ایله؛ بنی ملعنتکارانه اغفال ایتدی.

مَلعون { ص. عر. ث : ملعونه . [«لعن» دن سمف.] لعنته دوچار اولان، لعن ونفرینه مظهر، رحمت حقدن مطرود ومحروم : ملعون شیطان؛ ملعون حریف. == سذ. عر. ج : ملاعین . ملعنتکارانه حرکاتده بولنان آدم : بر طاقم ملاعینك افتراسیدر .

مُلغی { یاملغا. ص. عر. «لغو» دن [سمف. افعال] الغا وفسخ ایدلمش : ملغی دیوان احکام عدلیه. || د. ملغی عن‌العمل = عمل ایتمز معموله تأثیری اولماز (عامل) .

مَلفوظ { ص. عر. ث : ملفوظه . [«لفظ» دن سمف.] سویلنمش، سویلنیان، تلفظ وتفوه اولنان . || غیر ملفوظ = تلفظ اولنمیان : الف، هاء غیر ملفوظه = بر کلمه‌ده بولنوب‌ده اوقونمیان بو حرفلر .

مَلفوظات { سث. ج. عر. برینك سویلدیکی سوزلر، اقوال، کفتار : ملفوظات جنید بغدادی .

مَلفوف { ص. عر. ث : ملفوفه . [«لف» دن سمف.] صارلمش، دیوشیرلمش، برظرف ویا مکتوبك ایچنه وضع اولنمش : ملفوف پوصله؛ اوراق ملفوفه .

مَلفوفاً { ح. عر. تذکره ویا تحریراته صاریلی وظرفك ایچنده اوله‌رق، لفاً : اوراق متفرعه‌سی ملفوفاً ارسال اولنیور .

مَلفوفات { سث. ج. عر. برتذکره ویا تحریراته صاریلی اوراق : تحریراتك ملفوفاتی چوق اولدیغندن ظرفی بیوجك اولملیدر.

مِلقاط { یاخود ملقط. سذ. عر. [«لقط» دن اسم آلت] جرا. جراحلره مخصوص جیبز وماشه کبی آلت فر. Ontolabe؛ ملقط جنین؛ ملقط حصات .

مُلَقَّب { ص. عر. ث : ملقبه . [«لقب» دن سمف. تفعیل] لقبلانمش، لقبلی، تلقیب اولنمش : بارباروس لقبیله ملقب خیرالدین پاشا .

مِلك { سذ. عر. و :

مُلك { سذ. عر. ج : املاك. ۱. تصرف اولنان شیء، اراضی وعقار کبی ایرادویرن غیرمنقول مال: ملکی یوقدر؛ برچوق املاکه متصرفدر؛ ملك میری، املاك امیریه = خزینهٔ دولته عائد اراضی؛ املاك همایون، املاك شاهانه = خزینهٔ خاصه‌یه عائد اراضی. ۲. وقف اولمیوب صاحبنك ملك صریحی اولان اراضی وعقار : بودکان، بو او، بو باغ وقف‌میدر یوقسه ملك‌می؟ ۳. بر دولت وحکمدارك تحت امر وتابعیتنده بولنان مملکت، کشور، قلمرو : احیاء ملك ودولت.

مَلَك { سذ. عر. ج : ملائك، ملائکه. نزد الهیده بولنان روحانیونك بهری، فرشته : ملك مقرب؛ جن میدر ملك میدر؟ || مج. پك کوزل ویا پك حلیم ومعصوم آدم : اوملکدر؛ ملك کبی؛ ملك خصلت = ملك خویلی؛ ملك سیما = ملك چهره‌لی. || ملك الموت = عزرائیل. — جمعی لسانمزده بعضاً مفرد کبی قوللانیلیر : طیناز ملائکه = پك حلیم آدم؛

مَلِك { سـذ . عر . جـ : ملوك . حكمدار .

مَلِكانه { صـ . حـ . فا . حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه. [ملوكانه دها مستعملدر.]

مِلكدار { سـ . فا . ملك صاحبي، حكمدار .

مِلكداری { صـ . فا . حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه : جانب عالئ ملكدارى يه. = سـ . فا . حاكميت، حكومت : حقوق ملكدارى .

مَلَكوت { سـذ . عر . ١ . حكمدارلق، سلطنت، پادشاهلق . ز . ٢ . ملائكه وارواح عالمى ، عالم غيب ، عالم باطن : سير ملكوت؛ ملكوت السماء .

مَلَكوتى { صـ . عر . ث : ملكوتيه. ملائكه وارواح عالمنه يعنى عالم غيبه منسوب ومتعلق.

مَلَكه { سث . عر . تجربه وتكرارله وكثرت اشتغال ايله استحصال اولنان اقتدار، ممارسه، مهارت، استادلق : جراحلقده ملكه كسب ايتمشدر ؛ اجراى صنعت ايچون يالكز معلومات كفايت ايتمز ملكه ده لازم .

مَلِكه { سث . عر . قادين حكمدار ويا حكمدار زوجه سى ، قراليچه : فلانك ملكه سى ؛ ملكهٔ چين .

مِلكى { صـ . عر . ث : ملكيه . ١ . حكمدارلغه وبرحكمدارك تحت امرنده بولنان ملكه منسوب و متعلق . ٢ . ادارهٔ مملكت اصولنه منسوب ومتعلق، اداره فننه دائر : نظامات ملكيه ؛ ادارهٔ ملكيه ؛ مكتب فنون ملكيه . ٣ . عسكرى وعلمينك غيرى : مأمورين ملكيه ؛ مراتب ملكيه .

مَلَكى { صـ . عر . ث : ملكيه . ملائكه يه منسوب ومتعلق ويا شايسته ولائق اولان : ملكى الخصال ؛ اخلاق ملكيه .

مَلِكيّت { صـ . عر . شام وجزيره جهتلرنده بولنان برخرستيان مذهب مخصوصى و او مذهبه تابع آدم .

مِلكيَّت { سث . عر . صرف ملك اولان يعنى وقف وميرى اولميان اراضى و عقارك حال وصفتى : بواوك، بو باغك ملكيتى مثبتدر .

مِلكيّه { سث . عر . دولتك ادارهٔ مملكت وظائف مختلفه سيله موظف صنف و هيئتى ، عسكرى وعلمى صنفلرينك غيرى اولان صنوف مأمورين : ملكيه مأمورينى ؛ ملكيه اونيفورمه سى ؛ ملكيه تقاعد صنديغى .

مِلَل { سث . جـ . عر . فد : ملت . با : ملت .

مُلَمَّع { صـ . عر . ث : ملمعه . [« لمع » دن سمف . تفعيل] ١ . آلاجه ، رنكا رنك ، الوان مختلفه ايله ملون . ز . ٢ . د . هر مصراعى ديكر بر لسانده اولان (بيت) وبويله بيتلردن مركب (شعر) . ٣ . تر . [غلط اوله رق] صيوانمش، صيوامه، بولاشمش، آلوده، ملوث : اوستم باشم ملمع چامور .

مَلَوان { سذ . ت عر . [زمان ديمك اولان فد . « ملا » اسمانمزده قوللانلماز .] كوندوز ايله كيجه ، تون وكون : ما اختلف ، يا ما تعاقب الملوان = كيجه ايله كوندوز تعاقب ايتدكجه .

مُلَوَّث { صـ . عر . ث : ملوثه . [« لوث » دن سمف . تفعيل] ١ . تلويث اولنمش ، پيس ، مردار ، بولاشيق : اوراسى ملوثدر؛ اوستى باشى ملوث. ٢ . ترتيبسز، غير منتظم ، قارمه قاريش : ملوث بربقال ؛ ملوث برافلاس ايشى .

مُلَوَّثلِك { سـ . ١ . پيسلك ، مردارلق ، بولاشيقلق . ٢ . قاريشيقلق ، عدم انتظام : بوبقالك . بوافلاس ايشنك ملوثلكى .

مُلوخِيا { سذ . عر . [يو . Mo-λόχη] نبا . ١ . خطمى، كل خاتم . ٢ . بوندن غلط اوله رق ملخيه دينلن سبزه .

مُلوك { سـذ . جـ . عر . فد : ملك . با : ملك .

مُلوكانه { صـ . حـ . فا . حكمداره منسوب و متعلق ، سلطانى، شاهانه : عتبهٔ سنيهٔ ملوكانه يه .

مَلول { صـ . عر . ث : ملوله . [« ملال » دن سمب .] اوصانمش ، اوصانج كتيرمش ، بيقمش، بزمش : ملول برآدم .

مُلَوَّن { صـ . عر . ث : ملونه . [« لون » دن سمف . تفعيل] ١ . رنكلى ، رنكا رنك ، كوناكون : ملون جام . ٢ . بويانمش

بويالى : لاجوردله ملون .

مُلَوَّن { ص. عر. ؤ : ملونه . [« لون » دن سف. تفعيل] رنك ويرن ، تلوين ايدن : ملون دم. [يالكز اصطلاحات فنيه‌ده بولنور .]

مَلهَم { س. [عر. « مرهم » دن غلط] با : مرهم .

مُلهَم { ص. عر. ؤ : ملهمه . [« لهم » دن سمف. افعال] الهام اولنمش ، من طرف الله ذهن وقلبه القا اولنان ، الهامات الهيه‌يه مظهر : پادشاهلر ملهمدر .

مَلەمَك { فل. (قويون و قوزى وكچى) مه ايتمك، باغرمق : قويونلر طاتلى طاتلى مله‌ميورلردى .

مَلەمە { س. قويون و قوزى كبى حيوانلرك مه ديه باغرمه‌سى : وادينك ايچندن قويونلرك مله‌مه‌سى ايشيديليوردى .

ملەمە { يا مله . ص. بچريكسز ، چپاچول .

مِلّى { ص. عر. ؤ : مليه. [« ملة » دن سمن.] ١. دين و ملته منسوب ومتعلق : آداب مليه‌مز. ٢. [غلط اوله‌رق] بر قوم و جنسيته منسوب ومتعلق: مجارلرك ملى قيافتلرى .

مِلّيت { سذ. عر. [لغت مولده] ١. دين، مذهب، ملت : هركس مليتنى محافظه ايتمليدر. ٢. [غلط] جنسيت ، قوميت : ژاپونياليلرك مليتلرى .

مَليح { ص. عر. ؤ : مليحه . [«ملح» دن صش.] كوزل، شيرين، صبيح : وجه مليح ؛ بر جاريهٔ مليحه .

مَليسا { س. [يو. Μελισσόβό-τανον = آرى اوتى] اوغل اوتى انواعندن يوكسك ساقلى بر نبات كه روحى بايغينلغه قارشى تأثيرليدر .

مُلَيِّن { ص. عر. ؤ : ملينه . [« لينة » دن سف. تفعيل] ط. يومشادان ، يومشاديجى ، لينت ويرن .

مَمات { سذ. عر. [« موت » دن مصـ. ميمى] اولوم، وفات، مرك : حيات وممات؛ بعدالممات= اولدكدن صكره .

مَماتى { ص. عر. ؤ : مماتيه. اولومه منسوب ومتعلق .

مُماثِل { ص. عر. ؤ : مماثله . [« مثل » دن سف. مفاعله] بكزه‌ين، مشابه، مانند، كبى ، قبيلندن اولان : بوكا مماثل ايشلر ؛ دكان خان و بوكا مماثل ابنيه .

مُماثَلت { يا مماثله . سذ. عر. [« مثل » دن مصـ. مفاعله] بكزه‌يش ، مشابهت. ؤ .

مُمارَسَت { سذ. عر. و :

مُمارَسه { سذ عر. جـ : ممارسات. [«مرس»دن مصـ. مفاعله] تكرار وكثرت اشتغال قوتيله كسب اولنان مهارت ، آليشيقلق ، ال آليشيقلغى : جراحلقده ممارسه‌سى واردر .

مُماس { ص. س. عر. ؤ : مماسه . [« مس » دن سف. مفاعله. اصلى : مماسس] ١. تماس ايدن ، طوقنان ، ايليشن . ٢. ر. [هندسه‌ده] بر دائره ويا زاويه‌نك قوسنه خارجاً طوقنوب كچن و اونى قطع ايتمين خط مستقيم. || مماس نشانكاهى = طوپك قويروغنده هر ايكى طرفده‌كى نشان يرى .

مُماشاة { سذ. عر. [« مشى » دن مصـ. مفاعله] ١. برلكده يوريمه، يولداشلق . ٢. مجـ. ياللاندن اويمه ، برينك فكرينه اشتراك ايتمش كبى ساخته موافقت ، خوش كچنمك ايچون بويولده حركت ايتمك : كوتى آدملره مماشاة كوسترمه‌ملى .

مُماطَله { سذ. عر. [« مطل » دن مصـ. مفاعله] اوزاتمه ، بوكون يارين ديه‌رك وعده‌يى تأخير ايتمه . ؤ .

مَمالِك { سذ. جـ. عر. فد : مملكت. با : مملكت .

مُماليغه { يا ماماليغه . س. [رو. مانجه‌دن] قايناز صوده خاشلانمش واوزرينه بر آز ياغ كزديريلير مصر بوغدايى اونندن يايلمش عمله يمكى كه اصل رومانيه‌ده قوللانيلير .

مَماليك { سذ . جـ . عر. فد : مملوك . با : مملوك .

مُمانَعَت { يا ممانعه. سذ. عر. [« منع » دن مصـ. مفاعله] مانع اولمه، قارشى طورمه، مخالفت ، عدم موافقت ، راضى اولمامه .

مُمتاز { ص. عر. ؤ : ممتازه . [« ميز » دن سمف. افتعال] ١. ديكرلرندن آيرلمش، امثالندن فرقلى طوتيلان ، اقرانه فائق، كزيده : اوسائرلرندن ممتازدر؛ ممتاز امثال واقران؛ ممتاز صنفى. ٢. امتيازلى ، صورت مخصو.

صه‌ده اداره اولنـان ، کندینه مخصوص بر اداره ویا معامله‌یه نائل و مظهر : ایالت ممتازه ؛ فیلاندیا ادارهٔ ممتازه‌سی .

مُمتازِیَّت { سٝ. عر. [لغت مولده] ممتازلق ، امتیاز ، ادارهٔ مخصوصه : ممتازیت‌اداره

مُمتَثِل { صه. عر. ؤ : ممتثله . [« مثل » دن سف. افتعال] امتثال ایدن، آلدیغی امره توفیق حرکت ایلین. ز.

مُمتَحِن { صه. عر. [« محنة »دن سف. افتعال] دکه‌ین ، امتحان وتجربه ایدن . ز.

مُمتَحَن { صه . عر . [« محنة » دن سمف. افتعال] دکه‌نن ، امتحان وتجربه اولنان. ز.

مُمتَدّ { صه. عر. ؤ : ممتده . [« مد » دن سف. افتعال] اوزایان ، امتداد ایدن ، زمان ویا مکانجه چوق سورن ، سورکلی، دواملی، متمادی : آرتق صیجاقلر دهـا چوق وقت ممتد اوله‌ماز ؛ بوجاده بغـداده قدر ممتد اولور .

مُمتَزِج { صه. عر . ؤ : ممتزجه . [«مزج»دن سف.افتعال] ١. قاریشـدیریلیر ، قابل مزج وترکیب . ٢. بر برینـه تمـامیله اویغون‌اولان،هیچ منافرت ومناسبتسزلك کورلـین : بورسمك رنکلری ممتزجدر . ٣. تمـامیله قیانان، آره‌لق براقیان، امتزاجلی ، اویغون : بو چرچیوه‌لر ، بوقپو ممتزج دکلدر. ٤. هرکسله‌ایی کچینیر، رفقاسیله امتزاج وآمیزش ایدن : ممتزج آدمدر . [صوك ایکی معناده « امتزاجلی » دهـا مستعملدر .]

مُمتَلی { صه. عر. ؤ : ممتلیه . [« ملا » دن سف. افتعال] ١. طولی، طولغون ، طولمش . ٢. معده طولغونلغنه اوغرامش.

مُمتَنِع { صه. عر. ؤ : ممتنعه . [«منع»دن سف. افتعال] ١. امتناع ایدن، راضی اولمیان. ز. ٢. ناقابل، امکان وقابلیتی‌اولمیان : ممتنع‌الحصـول = حاصل اولمه‌سی ممکن وآسان اولمیان .

مُمَثِّل { صه. عر. ؤ : ممثله. [«مثل» دن سف. تفعیل] ١. تمثیل ایدن، بکزه‌دن . ٢. کتاب وسائره طبع وتمثیل ایدن. ٣. ط. اغـذیه‌یی قان واته تحویل ایدن، فر. Assimilateur .

مُمِدّ { صه.عر.ؤ : ممده. [«مدد»دن سف.] یاردیم وامداد ایدن، یاردیمجی، امدادجی .

مَمدوح { صه. عر. ؤ : ممدوحـه. [«مدح» دن سمف.] ١. اوگلمش ، مدح وثنـا اولنمش ، برینك مدح وثنا ایتدیکی : سعد ابن زنکی شیخ‌سعدینك ممدوحیدر. ٢. مدح وستایشه شـایان ، مقبـول ، مستحسن : اخـلاق ممدوحه؛ ممدوح‌الخصال .

مَمدود { صه. عر . ؤ : ممدوده . [« مد » دن سمف.] اوزادیلان، سسی اوزاده‌رق اوقونان، مدلی : الف ممدوده .

مَمَرّ { سذ. عر. [«مرور»دن سم.] کچه‌جك یر ، یول ، معبر : ممر ناس = هرکسك کچدیکی یول.

مَمزوج { صه. عر. ؤ : ممزوجه . [«مزج» دن سمف.] قاریشمش، قاریشیق، مزج اولمش.

مُمسِك { صه. عر. ؤ : ممسکه . [«مسك»دن سف.] چوق امساك ایدن ، خسیس ، بخیل ، الی صیق .

مَمسوخ { صه عر. ؤ : ممسوخه. [«مسخ»دن سمف.] مسخ اولنمش، چرکین برحیوان شکل وصورتنه صوقلمش .

مَمَش { سه صیغیر یلیمی ، صیغیرك آغزندن آقان لزوجتلی سالیه .

مَمشا { یا ممشی. سذ. عر. [«مشی» دن سم. — غلط فاحش : ممشـاخانه.] آیاق یولی ، خلا ، کنف ، آبدستخانه .

مُمضا { یا ممضی. صه. عر. [«مضی» دن سمف. افعـال] امضـا اولنمش، برینك امضاسنی‌حاوی، امضـالی : ایکی امضـا ایله ممضا بر استدعانامه .

مُمضی { صه. عر. ؤ : ممضیه . [«مضی»دن سف. افعـال] امضـا ایدن ، یازلمش بر شیئك آلتـه کندی اسمنی یازان ، واضع امضا، صاحب امضا : بو سندك ممضیسی کیمدر ؟

مُمکِن { صه . عر . ؤ : ممکنه . [«مکانة»دن سف. افعال] امکانی اولان ، دائرهٔ امکانده بولنـان ، اوله‌بیلن ، اولاغان ، محال اولمیان : آوروپای شمالیده اوزوم حصـولی ممکن دکلدر ؛ ممکن الحصـول = حاصل اولمسی ممتنع اولمیان؛ ممکن مرتبه‌ده = ممکن اولدیغی قدر ، درجهٔ امکانده. || ط. ممکن الشفا = ایی اوله‌بیلیر .

مُمكِنات { سش. ج. عر. اوله‌بيلير شيئلر، دائرهٔ امكان داخلنده اولان ايشلر.

مُمكِنسِز { ص. امكانسز يرينه وغير ممكن معناسيله مستعمل غلط تعبيردر.

مُمِلّ { ص. عر. ٱ: مملّه. [«ملال» دن سف. افعال] اوصاندیران، بيقديران، بيقندى ويرن، ملال ايراث ايدن. ڨ.

مَملَحه { سش. عر. [«ملح» دن سم — لامك كسريله غلطدر.] طوز چيقان ير، طوزله.

مَملَكَت { سش. عر. ج: ممالك. ١. برحكمدارك تحت تابعيتنده بولنان ير، اولكه: سيام حاكمك مملكتى خيلى طارلاشمشدر. ٢. بر دائره‌يه تابع ويا برقوم‌له مسكون والحاصل بر جهت توحيدى اولان ير، خطه، ديار: آناطولى، عراق، خراسان مملكتى؛ ممالك عثمانيه؛ ممالك محروسهٔ شاهانه؛ ممالك اسلاميه. ٣. تر. شهر، قصبه، بلده: بروسه بيوجك بر مملكتدر؛ استانبول كبى مفرح مملكت اولماز. ٤. تر. برآدمك طوغوب بيوديكى محل وديار: باغچوان مملكتنه كيتدى؛ مملكتدن مكتوب آلدم.

مَملَكَتلى { ص. س. ١. بر محلك سكانندن بولنان، يرلى، اهاليدن آدم، يبانجى اوليان: مملكتليلر بر مكتب ياپلمسنى ايستيورلر. ٢. برمملكت اهاليسندن اولان، همشهرى، بريرلى: باغچوان مملكتليلرينى كورمكه كيتمش؛ بر مملكتليسى كلمش.

مَملو { ص. عر. [«ملأ» دن سمف.] طولى، طولمش، پر، مشحون: اشيا ايله مملو برصنديق؛ ارزاقله مملو بركمى.

مَملوح { ص. عر. ٱ: مملوحه. [«ملح» دن سمف.] طوزلانمش، طوزلى. ڨ.

مَملوك { ص. عر. ٱ: مملوكه. [«ملك» دن سمف.] تصرف اولنان، برينك ملك ومالى اولان. ڨ. = سذ. عر. ج: مماليك. كوله، قول، اسير، عبد، بنده.

مَملوكانه { ص. ح. فا. قول وكوله‌يه منسوب ومتعلق ويا شايسته، بندكانه، چاكرانه: معروضات مملوكانه‌م. [انشا لساننده پك بيوك ذواته خطاباً متكلمدن كنايه اوله‌رق قوللانيلير.]

مَملوكِيَّت { سش. عر. [لغت مولده] كوله‌لك، قوللق، بندكى: وظائف مملوكيتى ايفا ايتمك.

مَمنوع { ص. عر. ٱ: ممنوعه. [«منع» دن سمف] منع اولنمش، اجراسنه ويا اكل وشربنه مساعده اولنميان، ياساغ، منهى: مسكرات استعمالى شرعاً ممنوعدر؛ حرب جنسى قيصراقلرك اخراجى ممنوعدر.

مَمنوعات { سش. ج. عر. شرعاً ويا ديانةً ياخود حكومتجه منع ويا ياساغ اولنمش شيئلر، منهيات: ممنوعاتدن اجتناب ايتملى.

مَمنوعِيَّت { سش. عر. [لغت مولده] ممنوع اولمه، ممنوع اولان شيئك حال وصفتى: يكى محصولات يتيشديكندن روسيه دولتى ذخيره اخراجنك ممنوعيتنى قالديردى.

مَمنون { ص. عر. ٱ: ممنونه. [«من» دن سمف.] ١. منت آلتنده بولنان، منتدار. ٢. خشنود، راضى: بن سزى ممنون ايدرم؛ اوحاله نه‌ويرسه‌كز ممنون اولماز. ٣. تر. سويمش، سوينجلى، مسرور، محظوظ، شاد: كنديسنى چوق ممنون كوردم.

مَمنوناً { ح. عر. ١. منتدار اوله‌رق. ٢. خشنود وراضى اوله‌رق. ٣. تر. مسرور وشادان اوله‌رق، كمال ممنونيتله: ممنوناً عودت ايتدى؛ ممنوناً قبول ايتدى.

مَمنونِيَّت { سش. عر. [لغت مولده] ١. منت آلتنده بولنمه، منتدارلق. ٢. خشنودلق، راضى اولمه. ٣. سوينج، شادى، محظوظيت: سويلديككز سوز ممنونيتمى موجب اولدى.

مَمه { س. ١. انسانك وذات الثدى دينان حيوانانك ديشيسنده ياورى‌يى امزيرمكه مخصوص تومسكلى چفته عضوكه انسانك كوكسنده وسائر حيواناتك آرت آياقلرى آره‌سنده اولور، ثدى، پستان: ممه باشى، تپه‌سى؛ ممه سونكرى. ٢. ممه‌يه ويا ممه‌نك تپه‌سنه مشابه تومسك، باشلى ويا طوبجه شئ: امزيك ممه‌سى؛

توفنك مه‌سی = قاپسول. || مه امك = (چوجق ویا یاوری) سوت امك، امزیكده اولمق. || مه‌دن كسمك = چوجغی سوت امه‌مكه آلیشدیرمق. || مه ویرمك = امزیرمك. مه‌دن سوت امدیرمك. || مه اوزومی = پارمق اوزومنك بر نوعی. || قولاق مه‌سی = قولاق توزی. || قیز مه‌سی = آغاج قاوونه بكزر برنوع شفتالی. || كوپك مه‌سی = قولتوق آلتنده چیقان برجنس چیبان.

مه‌لك { س. حیوانانك یاره‌لی مه‌لرینی محافظه ایچون ویا یاوریسی امه‌مك ایچون طاقیلان محفظه.

مه‌لی { ص. مه‌ی اولان : مه‌لی حیوان = ذوات الثدیدن حیوان. || مه‌لی قیزلجق، موردوم اریكی = مه كبی تپه‌سی اولان.

ممهِّد { ص. عر. ذ : ممهده. [«مهد»دن سف. تفعیل] ۱. یایان، بسط وتمهید ایدن. ذ. ۲. تنظیم وتسویه ایلین : ممهد اركان دولت.

مُمهَّد { ص. عر. ذ : ممهده. [«مهد»دن سمف. تفعیل] ۱. یایلمش، بسط وتمهید اولنمش. ذ. ۲. تنظیم وتسویه اولنمش.

مَمهور { ص. فارسی «مهر» لكعربی ظنیله سمف. صیغه‌سنده غلط بر تعبیر اولوب استعمالی عبثدر. بومقامده «مختوم» دیملی.

مُمیت { ص عر ذ: ممیته. [«موت» دن سف. افعال] باعث موت اولان، مهلك.

مُمَیِّز { ص. عر. ذ: ممیزه. [«میز»دن سف. تفعیل] تفریق وتمییز ایدن، ایی‌یی كوتیدن وطوغری‌یی اكریدن فرق ایدن : قوهٔ ممیزه = اولوجهله فرق وتمییز ایتمك خاصه‌سی. == سذ. عر. ۱. بر قلمده مسودلرك یازدقلرینی تصحیح ایدن كاتب : فلان قلمده ممیزدر. ۲. شاكردانك امتحاننده حاضر بولنوب معلمه برابر سؤاللر ترتیب وایراد ایدن ذات : امتحانده حساب ممیزی.

مُمَیِّزلك { س. قلم ویا امتحان ممیزی حال وصفتی : فلان قلم ممیزلكنه نصب اولندی؛ امتحانزده جغرافیا ممیزلكنه فلان ذات انتخاب اولنمشیدی.

مِن { حج. عر. ۱. دن دن بری : من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه دك؛ من الازل = ازلدن، ازلدن بری؛ یوماً من الایام كونلردن بر كون؛ من بعد = بوندن صكره، اوندن صكره. ۲. دن طولایی سببیله، جه : من جهة = بر جهتدن، بر جهتجه؛ من كل الوجوه = هروجهله. || من غیر حد = حدم اولمیه‌رق؛ من غیر رسم = رسمی اولمیه‌رق، غیر رسمی صورتده. || عنها منها = شوندن بوندن، شو بو. || مفعول منه = عربیده من حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریح.

مَنّ { سذ. عر ۱. انعام. احسان، ایلك ایتمه. ۲. ایدیلن بر ایلكی باشه قاقه، منت.

مَنّ { سذ. عر. ۱. تیه صحراسنده بنی اسرائیله من طرف الله نازل اولان قدرت حلواسی. ۲. بعض آغاجلرده حاصل اولان لزوجتلی بر ماده. ۳. كیمیا اصطلاحنده دیكر اسملره اضافتله بعض مواد كیمیویه‌یه اطلاق اولنور.

مَنّ { سذ. عر. باتمان.

مَنابِر { سذ. جج. عر. فد : منبر. با : منبر.

مَنابِع { سذ. جج. عر. فد : منبع. با : منبع.

مُناجاة { سذ. عر. [«نجو» دن مصـ. مفاعله] ۱. اللهه دعا ونیاز ایتمه. ۲. جناب حقه خطاباً دعا ونیازی متضمن شعر: پك بلیغ برمناجاتی واردر.

مُنادا { یا منادی. سذ. عر. [«نداء»دن سمف. مفاعله] كرك حرف ندا ایله وكرك حرف نداسز اسمك چاغرمغه مخصوص حالی : تركجه‌ده منادانك مجرددن فرق یوقدر؛ فارسیده «خدایا» منادادر.

مُنادَمَت { سذ. عر. [«ندم» دن مصـ. مفاعله] مصاحبلك ونديملك ایتمه.

مُنادی { سذ. عر. [«نداء» دن سف. مفاعله] دلال، باغره‌رق بر شیئی اعلان ایدن آدم : بدستانده منادی.

مُنادٰی { سذ عر. با : منادا.

مَنار { سذ. عر. [«نور»دن سم] فنار قله‌سی، كمیلره یول كوسترمك ایچون یاقیلان فنارك قله‌سی.

مَناره { سثـ. عر. [« نور » دن سمـ. — تر. زبانزدی میمك کسریله‌در .] ۱. جوامع شریفه‌نك مؤذنك اذان اوقومه‌سنه مخصوص یوکسك و بر یا متعدد شرفه‌لی قله‌سی. ۲. با : منار .

مُنازِع { صـ. عر. ذ : منازعه . [« نزع »دن سف. مفاعله] نزاع و غوغا ایدن ، غوغاجی ، آغزله غوغایه کیریشن ، مخالفت ایدن .

مُنازَعٌ فیه { صـ. عر. ذ : منا- زع فیها . حقنده اختلاف ومنازعه اولنان متفق علیه اولمیان ، دعوالی ، غوغالی : بوعرصه ، بومسئله منازع فیه‌در؛ مادهٔ منازع فیها .

مُنازَعه { سثـ. عر. جـ : منازعات. [« نزع »دن مصـ. مفاعله] آغز غوغاسی ، نزاع ، مخالفت : آره‌لرنده برمنازعه وقوع بولمش؛ کارك تقسیمنده منازعه ایتمشلر.

مُنازَعه‌جی { صـ. آغزله غوغا ایتمکی سون ، دائما مخالفت و نزاع ایدن ، نزاعجی ، غوغاجی .

مُنازَعه‌لی { صـ. حقنده منازعه وغوغا اولنان ، منا- زع فیه ، غوغالی : منازعه‌لی بر تارله .

مَنازِل { سذ. جـ. عر. فد : منزل. با : منزل .

مُناسِب { صـ. عر. ذ : مناسبه . [« نسبة » دن سف. مفا- عله] ۱. برنسبت اوزره بولنان ، مناسبتلی ، اویغون ، موافق : بو او بنم حال واحتیاجمه مناسبدر؛ بدنه مناسب اثواب. ۲. یاقیشیر ، یاراشیق ، لایق ، شایان ، شا- یسته : دوشوندیککز پك منا- سبدر؛ کندیسی بوایشی مناسب کورمیور .

مُناسَبَت { سثـ. عر. جـ : منا- سبات [« نسبة » مصـ. مفاعله] ۱. ایکی شیء آره‌سنده‌کی نسبت ، اویغونلق ، موافقت : حالیله قیافتی آره‌سنده مناسبت یوقدر . ۲. یاقیشمه ، لیاقت ، شایستگی : مناسبت آلماز . ۳. علاقه ، قرابت ، ارتباط ، منسوبیت : کندیسیله بر آز مناسبتمز واردر؛ او آدمك بزه مناسبتی واردر . ٤. تقریب ، وسیله : بر مناسبتله کندیسنه ایشی آچدم؛ مناسبت دوشرسه سویلرم. || نه مناسبت؟ = اویله شیءمی اولور؟ بونك امکانی وارمی؟ = جـ. ایکی شخص و یا هیئت آره‌سنده‌کی معاملات وروابط : اونکله مناسباتمز پك ایی دکلدر؛ دولتین بیننده‌کی حسن مناسبات؛ بزاونکله قطع مناسبات ایتدك .

مُناسَبَتسِز { صـ. ۱. مناسبتی اولمیان غیرمناسب ، اویغونسز ، نابجا ، نامحل : بو ایش مناسبتسز اولدی. ۲. یاقیشیقسز ، یاراشماز : مناسبتسز بر قیافت . ۳. سویلیه‌جکنه ویاپه‌جغنه منا- سب وقت وحال دوشونمین ، هر قول و فعلی نابجا اولان : پك مناسبتسز آدمدر . = حـ. مناسبت دوشمکسزین ، بی‌وسیله : بن اورایه مناسبتسز کیده‌مم .

مُناسَبَتسِزلِك { سـ. ۱. اویغو- نسز ونا مناسب فعل و حرکت : کندیسی بر مناسبتسزلك ایتدی . ۲. یاقیشیقسزلق : بو قیافتك منا- سبتسزلکی ظاهردر . ۳. هر قول وفعلی نابجا اولان آدمك حالی : شریکنك مناسبتسزلکنه نه دیرسکز ؟

مُناسَبَتلی { صـ. ۱. اویغون ، موا- فق ، مناسب : بوایش پك مناسبتلی اولدی . ۲. یا- قیشیر ، یاراشیر : مناسبتلی بر قیافت. = حـ. مناسبتلی منا- سبتسز = مناسبت اولسون اولمسون ، کرك محلنده وکرك نابجا اولسون : کندیسی اورایه مناسبتلی مناسبتسز کیدر .

مَناستر { سـ. [ر. Μοναστήρι- ۵۷] تارك دنیا راهب ویا راهبه‌لرك محل مخصوصی ، دیر ، صومعه . = سخـ. م. روم ایلنده ولایت واوچنجی اردو مرکزی اولان شهر .

مَناسِك { سذ. جـ. عر. [فد . « منسك » اسانمزده قوللانلماز.] حج شریف وزیارت بیت الحرام صره‌سنده اجراسی معتاد اولان مراسم : مناسك الحج .

مَناسِم { سذ. جـ. عر. [فد. « منسم » اسانمزده قوللا- نلمیور] یوللر ، طرق . ذ.

مَناص { سذ. عر. صیغینه جق یر ، ملاذ . ذ.

مَناصِب { سذ. جـ. عر. فد : منصب. با : منصب .

مُناصَفه { سثـ. عر. [« نصف » دن مصـ. مفاعله] مسا-

وى ايكى قسمه بولمه ، يارى يارى‌يه پايلاشمه .

مُناصَفَةً { ح. عر. يارى‌يارى‌يه : شو بر كوفه اوزومى مناصفةً آلەلم .

مَناطِق { سش. عر. فد : منطقه . با : منطقه .

مَناظِر { سش. ج. عر. فد : منظره . با : منظره .

مُناظَره { سش. عر. ج : مناظرات . [« نظر » دن مص. مفاعله] قاعده و اصول داخلنده مباحثه : مناظره‌يه كيريشديلر. || فن مناظره ، علم مناظره ، اصول مناظره = منطقك اصول و آداب مباحثه‌دن بحث ايدن قسمى .

مَناظِم { سذ. ج عر. [فد. «منظم» لسانمزده قوللانلميور .] ديزيلر ، صيره‌لر .

مَناعَت { سش. عر. صرب ومتين و ضبطى مشكل يرك حالى ، صربلق ، چتينلك ، متانت : اوقلعه‌نك ، اوموقعك مناعتى .

مُنافاة { سش. عر. [« نفى » دن مص. مفاعله] منافى وبربرينه ضد اولمه ، مخالفت ، مغايرت ، اويمامه .

مَنافِذ { سذ. ج. عر. فد : منفذ . با : منفذ .

مُنافَرَت { سش. عر. ج : منافرات . [« نفرة » دن مص. مفاعله] بربرندن نفرت ايتمه ، سويشمه‌مه : ايكى شريك آره‌سنده منافرت واردر .

مُنافَسه { سش. عر. [« نفس » دن مص. مفاعله] بربرينه قارشى نفسانيت كوستروب حسد ورقابت ايتمه .

مَنافِع { سش. ج. عر. فد : منفعت . با : منفعت .

مُنافِق { ص. سذ. عر. ج : منافقين . [« نفاق » دن سف. مفاعله] ١. نفاق القا ايدن ، ايكى يوزليلك ايدن . ٢. وقت سعادتده يالاندن اظهار اسلام ايدوب خفياً كفرده ثابت بولنانلرك بيرى .

مُنافقلق { س. مرائيلكله نفاق القا ايدن آدمك حالى .

مُنافى { ص. عر. ث : منافيه . [« نفى » دن سف. مفاعله] مغاير ، مخالف ، اويماز ، توافق ايتمز ، ضد ، ناقابل تأليف : بويله صرفيات فكر تجارته منافيدر .

مَناقِب { سش. ج. عر. فد : منقبه . با : منقبه .

مُناقَشه { سش. عر. ج : مناقشات . [« نقش » دن مص. مفاعله] آتشمه ، چكيشمه ، منازعه ، مجادله : زوج وزوجه آره‌سنده برمناقشه وقوع بولدى ؛ [بعض آثار جديدهٔ فنيه‌ده مناقشه تدقيق ومباحثه معناسنده قوللانلمقده در .]

مُناقَصه { سش. عر. ج : مناقصات . [« نقصان » دن مص. مفاعله . — عربيده اولميوب حسب الايجاب تشكيل اولنمش برلغتدر.] آلنه‌جق ويا يابديريله‌جق بر شيئك اك آز بدله راضى اولانه احاله اولنمق اوزره مسابقته قونمه‌سى : عسكرك اتى ، البسه‌سى ، جوامع شريفه‌نك حصيرلرى مناقصه‌يه قوندى .

مُناكَحه { سش. عر. ج : مناكحات . [« نكاح » دن مص. مفاعله] نكاح قييشمه ، عقد نكاح . = ج. شرع شريفك نكاحه متعلق مباحثى : مناكحاتى ايى بلله‌مش .

مَنال { سذ. عر. [« نول » دن مص. ميمى . سم.] نائل اولنان شىء ، يد تصرفه كچيريلن شىء : مال و منال .

مَنام { سذ. عر. [« نوم » دن مص. ميمى] ١. اويقو ، نوم ، خواب . ٢. رؤيا ، دوش .

مَنّان { ص. سذ. عر. [« من » دن سمب.] مبالغه ايله منت و احسان ايدن حق تعالى حضرتلرى : حضرت منانك لطف واحسانى .

مناو { ياماناو. س. تازه يمش صاتان دكانجى : مناو دكانى ؛ مناودن يمش آلمق .

مُناوَبه { سش. عر. [« نوبة » دن مص. مفاعله] نوبتله ايش كورمه ، نوبتلشمه : مناوبه ايله بكلرز ؛ رمضانده آرقداشلر مناوبه ايله قلعه كيدرلر .

مُناوَبَةً { ح. عر. نوبتله ، صره ايله : ايكى كشى‌يه برآت دوشوب مناوبةً بينرلردى .

مُناوَله { سش. عر. [« نول » دن مص. مفاعله] ال اوزادوب برشىء ويرمه ، صونمه . ن .

مَناهِج { سذ. ج. عر. فد : منهاج ، منهج . با : منهاج .

مَناهى { سذ. ج. عر. [فد. يوقدر] نهى وتحريم اولنمش شيئلر ،

او امر مقابلی : اوامر ومناهیٔ شرعیه .

مَنایاء { سذ. جـ. عر. فد : منیه . | با : منیه .

مَنبِت { سذ. عر. جـ : منابت . [« نبات » دن سم.] بر شیئك بیتدیکی یر ، اکیلوب بیتیشدیکی محل : منبت ازهار مختلفه .

مُنبِت { صد. عر. ٔ : منبته . [« نبات » دن سف. افعال] اکیلن شیئی کوزل بیتیشدیرن، هرشیئك بیتمه‌سنه مساعد، قوهٔ انباتیه‌سی برنده ، محصولدار : منبت یر؛ اراضیٔ منبته. || غیر منبت = قوهٔ انباتیه‌سی کوشك ، محصولات ویرمز (یر) .

مِنبَر { سذ عر. جـ: منابر. [زبانز. دی : میمك فتحیله‌در.] جامع شریفك ایچنده خطیبك چیقوب خطبه اوقومه‌سنه مخصوص نردبانلی کرسی .

مُنبَسِط { صد. عر. ٔ : منبسطه. [« بسط » دن سف. انفعال] ١. آچلمش ، یایلمش ، آچیق : منبسط یر. ٢. آچیق، فرح ، فرحناك ، منشرح : قلبی منبسط؛ منبسط الخاطر .

مَنبَع { سذ. عر. جـ : منابع . [« نبعان » دن سم.] ١. بر صویك یردن چیقدیغی محل ، قایناق، بیکار : طونه‌نك منبعی؛ منابع نیل . ٢. مج. بر حوادث ویا خصوص وکیفیتك چیقدیغی یر، محل ظهور، مبدأ، مصدر : بو روایتك منبعنی بوله‌مدم ؛ او ذات منبع لطف وکرمدر؛ منابع موثوقه‌دن آلنان معلومانه کوره.

مُنبَعِث { صد. عر. ٔ : منبعثه . [« بعث » دن سف. انفعال] ١. کوندرلمش، مبعوث، مرسل. ذ. ٢. بر باعث و سبیك انتاج وایجاب ایتدیکی ، ایلری کلمش ، منجر ، ایجاب کرده : اونك تنبلـلکندن منبعث بر قصور .

مُنبَغی { صد. عر. ٔ : منبغیه . [« بغیه » دن سف. انفعال] ایجاب واقتضا ایدن ، یاقیشان ، لایق، سزاوار .

مُنَبِّه { صد. عر. ٔ : منبهه [« نبه » دن سف. تفعیل] ١. اویا. ندیران ، اویقودن قالدیران ، ایقاظ ایدن ، بیدار ایلین . ٢. غفلتی دفع ایدوب دقتی جلب ایتدیرن : اخطارات منبهه. ٣. ط. اویقویی قاچیروب تحریك ایدن ، اویوشقلغی دفع ایلین : قهوه منبهدر. == سـ. ١. بعض ساعتلرك آدمی ایستدیلن وقتده اویاندرمغه مخصوص چالغیسی وبونی چالدیران ایکنه : بو ساعتك منبهی واردر؛ منبهلی ساعت. ٢. بو ماکینه‌یی حاوی ساعت : منبهی طقوزده‌ اویاندیرمق اوزره قوردم .

مِنَّت { سذ. عر. جـ : منن . ١. احسان ، انعام ، لطف وکرم : جانمه منت = جانمه بر لطف واحسان عد ایدوب مع‌الممنونیه قبول ایدرم. ٢. ایدیلن برایلیکی باشه قاقمه : بن شریکمك منتنی آرتق چکمم . ٣. شکر، حمد، سپاس : الله‌ه منت اولسون. ٤. کوریلن برایلیکه قارشی دائما اظهار احتیاجله عرض شکران ومحجوبیت ایتمه، بار آلتنده قالمه . || بی‌منت = ایتدیکی ایلیکی باشه قاقماز، کریم : ولی نعمت بیمنتمز .

مِنتان { سـ. [بلکه فا. « نیمتن » دن (که یاریم بدن دیمکدر] قوللی یلکه باصمه وسائره‌دن یاپیلوب اسکی قیافتده کوملکك اوستنه کییلیر : پاموقلی، چوخه منتان .

مُنتِج { صد. عر. ٔ : منتجه . [« نتاج » دن سف. افعال] تولیدایدن، ایجاب وانتاج ایلین، برکونه نتیجه ویرن ، موجب ، مؤدی، باعث : بوکیجه‌اویقوسز قالمقلغم باش آغریسنی منتج اولدی.

مُنتَحِر { سذ. عر. جـ : منتحرین [« نحر » دن سف. افتعال] انتحار ایدن، کندینی اولدیرن .

مُنتَحِل { سذ. عر. جـ : منتحلین . [« نحل » دن سف.] بر بشقه‌سنك آثار ادبیه‌سنه صاحب چیقان، اثر چالان .

مُنتَخَب { صد. عر. ٔ : منتخبه . [« نخب » دن سم. انتعال] ١. سچلمش، برطوبدن انتخاب واختیار اولنمش، اك ایی اولمق اوزره آیرلمش، اورونده‌لنمش : منتخب کتابلر ؛ ندیمك اشعار منتخبه‌سی . ٢. طشره‌ده مجالس اداره‌یه تعیین اولنان اعضا. ٣. سچلمش کبی امثالندن فرقلی، ممتاز ، مستثنا : مدعوینك جمله‌سی منتخب آدملر ایدی ؛ کتبخانه‌سی هب منتخب کتابلرله مملودر .

مُنتَخِب { سذ. عر. جـ : منتخبین. [« نخب » دن سف. افتعال] انتخاب ایدن .

مُنْتَخَبات { سش. جـ. عر. سچلمش اثرلر ویا فقره‌لر، بر مؤلفك ویا برخصوصده مختلف مؤلفینك آثارندن سچلمش فصللر و یا فقره‌لر مجموعی: نابینك منتخباتی، منتخبات آثاری؛ منتخبات عربیه؛ منتخبات ادبیه.

مِنَّتدار { صـ. فا. برندن کوردیکی ایلیکه قارشی محجوب ومتشکر بولنان، منت آلتنده قالمش: بوایلیککزدن طولایی سزه عمرم اولدقجه منتدار اوله‌جغم؛ بنی منتدار بیوردیکز.

مِنَّتدارلق { سـ. برایلیکه قارشی محجوب و منتدار اولمه.

مُنْتَسِب { صـ. عر. ؤ: منتسبه. جـ: منتسبین. [«نسبة» دن سف. افتعال] انتساب ایتمش، مختص، تعلق وارتباطی اولان: کندیسی ادبیاته منتسبدر؛ منتسبین هیئتدن بر ذات.

مُنْتَسِق { صـ. عر. ؤ: منتسقه. [«نسق» دن سف. افتعال] برنسق اوزره اولان، برصره‌یه دیزلمش، منتظم.

مَنْتَشا { سـ. [زبانزدی: منتشه. — منتشا خطه‌سندن‌می چیقمه‌دربوقسه دیکر برلغتدن‌می محرفدر؟] قپو و پنجره قنادی و صندیق و سائره قپاغنی کبی آچیلیر قپانیر شیئلری ربط ایتمکه مخصوص معدن که برمیل اوزرینه حرکت ایدر مربوط ایکی پارچه‌دن عبارتدر: قپو منتشاسی؛ پرنج، نیکل منتشا.

= سنخ. م. آیدین ولایتنك قسم جنوبیسنی یعنی آناطولی شبه جزیره‌سنك غرب جنوبی کوشه‌سنی تشکیل ایدر برخطه‌که مرکزی مغله اولمق اوزره بر سنجاق صورتنده اداره اولنور.

مُنْتَشِر { صـ. عر. ؤ: منتشره. [«نشر»دن سف. افتعال] ۱. یایلمش، آچلمش، طاغینق: جراد منتشره = هر طرفه یایلمش چکرکه‌لر. ۲. طویلمش، شیوع بولمش، شایع: خبر منتشر؛ حوادث منتشره. ۳. طبع ونشر اولنمش: آثار منتشره؛ منتشر کتابلر. || غیرمنتشر = هنوز طبع ونشر اولنمامش: برخیلی آثار غیر منتشره‌سی‌ده واردر.

مُنْتَصِب { صـ. عر. ؤ: منتصبه. [«نصب» دن سف. افتعال] دیرك کبی دیکلمش، نصب واقامه اولنمش.

مُنْتَصِف { صـ. عر. ؤ: منتصفه. [«نصف» دن سف. افتعال] یاریلامش، یاری‌یه وارمش. = سذ. عر. یاری، نصف، وسط: منتصف رمضان.

مُنْتَظِر { صـ. عر. ؤ: منتظره. [«نظر» دن سف. افتعال] بکلاین، کوزه‌دن، انتظار ایدن، مترقب: ورودکزه منتظردر.

مُنْتَظَر { صـ. عر. ؤ: منتظره. [«نظر»دن سمف. افتعال] بکلنیلان، کوزه‌دیلان، مأمول، ورود ویا حصولنه انتظار اولنان: ورودی منتظردر.

مُنْتَظِراً { حـ. عر. بکلیه‌رك، کوزه‌ده‌رك، بکلر اولدیغی حالده: یازدیغی کاغدك قورومه‌سنه منتظراً بر چیغاره یاقدی.

مُنْتَظِم { صـ. عر. ؤ: منتظمه. [«نظام»دن سف. افتعال. — بناسی لازم اولدیغندن سمف. صورتنده ظاء مفتوحه ایله غلطدر] ۱. صره‌لانمش، صره‌یه قونمش، بر دوزی‌یه اولان: منتظم آغاجلر. ۲. نظامنده اولان، ترتیبلی، مرتب: پك منتظم بر اداره؛ مکتبك درسلری پك منتظمدر. || عساکر منتظمه = اصول جدیده اوزره معلم عسکر، عساکر نظامیه وردیفه وسائره. || غیرمنتظم = نظامسز، ترتیبسز؛ عساکر غیرمنتظمه = باشیبوزوق عسکری.

مُنْتِف { صـ. عر. ؤ: منتفه. [«نتف» دن سف. افعال] ط. قیل دوکن، قیللرك دوشمه‌سنی موجب اولان: دواء منتف.

مُنْتَفِخ { صـ. عر. ؤ: منتفخه. [«نفخ» دن سف. افتعال] شیشمش، شیشکین، هوا ایله طولمش، اوفورلمش.

مُنْتَفِع { صـ عر. ؤ: منتفعه. [«نفع» دن سف افتعال] انتفاع ایدن، نفع وفائده کورن، کار ایلین، مستفید، قزانان: بو تجارتدن ایی منتفع اولدی.

مُنْتَفی { صـ. عر. ؤ: منتفیه. [«نفی» دن سف. افتعال] نابدید، زائل اولان.

مُنْتَقِل { صـ. عر. ؤ: منتقله. [«نقل» دن سف. افتعال] ۱. انتقال

ایدن، کچن، قالان، میراث قالمش، موروث : پدرندن منتقل املاك؛ ابویننده‌ن منتقل بر مرض. ۲. وفات ایدن، متوفی.

مُنْتَقِم { صد. عر. ث: منتقمه. [«نقم» دن سف. افتعال] اخذ ثار ایدن.

مُنْتِن { صد. عر. ث: منتنه. [«نتانة» دن سف. افعال] پیس قوقان، قوقمش، متعفن، بوزوق: میاه منتنه. || بحر منتن = آزاق دکیزی.

مُنْتَها { یا منتهی. سذ. عر. [«نهی» نهایة» دن سم. افتعال] ۱. برشیئك واره‌بیلدیکی اك اوزاق محل، صوك درجه: منتهای ثروت. ۲. صوك، نهایت، عاقبت، غایت، اوج: منتهای شرق؛ مملکتك منتهای حدودی. || سدرة المنتها. با: سدره.

مُنْتَهِب { صد. عر. ث: منتهبه. [«نهب» دن سف. افتعال] نهب وغارت ایدن، یغما ایاین، چاپول ایدن.

مُنْتَهِز { صد. عر. ث: منتهزه. [«نهز» دن سف. افتعال] وقت و فرصتی قاچرمیان.

مُنْتَهِی { صد. عر. ث: منتهیه. [«نهایة» دن سف. افتعال] ۱. بریره واروب اوته‌یه کچه‌مین، صوك درجه‌یی بولان، حد اقصایه یتیشن، ختام بولان: چینك سدی بکین جوارنده بدأ ایدوب مغولستانه منتهی اولور؛ قره‌صو فراته منتهی اولور. ۲. بیتن، ختام‌پذیر، نهایت بولان: بوکون درسمز منتهی اولدی. ۳. اك کریده، نهایتده اولان، صوك، اخیر: منتهی صنف. ٤. برشیئی اکمال ایدن، طوتدیغی سلکی تکمیل ایاین: منتهی شاکردانذن؛ علوم عالیه‌ده منتهیدر.

مُنْتَهی ۱ { سذ. عر. با: منتها.

مُنْثَنِی { صد. عر. ث: منثنیه. [«ثنی» دن سف. انفعال] اکری، طوغری اولمیان، بوکلمش. || ر. [هندسه‌ده] خط منثنی = مستقیم اولمیان خط، اکری چیزکی.

مَنْثُور { صد. عر. ث: منثوره. [«نثر» دن سمف.] ۱. نثر اولنمش، صاچلمش، طاغلمش، سرپلمش: درر منثوره. ۲. منظوم اولمیان، نثر ایله یعنی غیر موزون کلامله افاده اولنان: کلام منثور؛ آثار منثوره.

مُنْجَذِب { صد. عر. ث: منجذبه. [«جذب» دن سف. انفعال] بری‌یه چکیلن، جذب و جلب اولنان: سیارات شمسه منجذبدر؛ مواد منجذبه.

مُنْجَرّ { صد. عر. ث: منجره. [«جر» دن سمف انفعال] ۱. بر طرفه چکیلوب سوروکانن، سوریلن، قایوب بر طرفه کیدن: بر لوقوموتیفله برچوق واغونلر منجر اولور. ز. ۲. واروب نهایت بولان، بر حاله منتهی و منقلب اولان: کثرت عشرت عاقبت بر مرض مزمنه منجر اولور.

مُنْجَلی { صد. عر. ث: منجلیه. [«جلاء» دن سف. انفعال] ۱. پارلایان، پارلاق، درخشان: سیف منجلی. ۲. ظاهره چیقوب عیان کورینن، آشکار، روشن، بدیدار: اهل دله انوار سبحانیه منجلی اولور؛ اسرار خلقت کندیلرینه منجلی اولدی.

مُنَجِّم { سذ. عر. ج: منجمین. [«نجم» دن سف. تفعیل] ۱. علم نجومی یعنی کواکبك احوال وحرکاتی فنی ایی بیلن وبوفنله توغل ایدوب رصد قوللانان آدم، فر. Astronome؛ منجم باشی = رسمی تقویم ترتیبنه وسائر علم نجومه متعلق ایشلره مأمور علم نجوم اصحابندن بر ذات. ۲. نجومك مواقع واحوالندن احکام چیقارمق زعم باطلنده بولنان رمال، فر. Astrologue.

مُنْجَمِد { صد. عر. ث: منجمده. [«جمود» دن سف. انفعال] طوکمش، طوکوق، بوز حالنده اولان: ماء منجمد؛ میاه منجمده؛ بحر منجمد شمالی و جنوبی = قطبلرده‌کی طوکوق دکیزلر.

مُنَجِّملك { س. منجم صفت ومسلکی؛ باش منجملك.

مَنْجَنِیق { سذ. عر. ج: مجانیق. [یو. Μηχανική = ماکینه] ۱. طوپك ایجادندن اول قلعه دوکمك اوزره آغر طاشلر آتمغه مخصوص ماکینه. ۲. صو طولابی. ۳. تر. ایکیجی چیقریغی.

مُنَجّى { ص. عر. ث: منجیه. [«نجاة» دن سف. تفعیل] قورتاریجی، تخلیص ایدن. ن.

مُنْجِی { ص. عر. ث: منجیه. [«نجاة» دن سف. افعال.] قورتاران. ن.

منجیق { س. کدی کبی حیواناتك پنجه‌سی، طیرناقلی پنجه.

منجیق { یا میجیق. مه. یاغ وچامور کبی لزوجتلی بر شیئك قاریشدیریلوب بوغورلمسنی تصویر و تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر: برتنجره یاغی اوکنه قویوب اللریله منجیق منجیق قاریشدیریوردی. = صفت کبی ده قوللانیلیر: اللری منجیق منجیق؛ صوقاقلر چاموردن منجیق منجیق اولمش.

منجیقلامق { یا میجیقلامق. فتـ. لزوجتلی بر شیئی قاریشدیروب بوغورمق، زیاده اللهیوب ازمك: شو یاغی منجیقلامایك؛ آرابه‌لر صوقاغك چامورلرینی منجیقلامشلر.

مُنْحَدِب { ص. عر. ث: منحدبه. [«حدب» دن سف. انفعال] قنبورلانمش، اکری، کمرلی. ن.

مُنْحَدِر { ص. عر. ث: منحدره. [«حدر» دن سف. انفعال] اینیشلی، مائل، شیو.

مُنْحَرِف { ص. عر. ث: منحرفه. [«حرف» دن سف. انفعال] ١. انحراف ایدن، صاپان، بر طرفه میل ایدوب طوغری کیتمین، صاپه، چارپیق. ٢. دکیشمش، متغیر. ٣. صحتده اولمیان، غیر سالم: مزاجی منحرف، منحرف المزاج = نامزاج، کیفسز. ٤. ر. (هندسه‌ده) ایکی ضلعی موازی و دیکر ایکیسی غیر موازی اولان مربع: شکل منحرف؛ شبه منحرف = بتون ضلعلری غیر موازی اولان مربع.

مُنْحَصِر { ص. عر. ث: منحصره. [«حصر» دن سف. انفعال] ١. هرطرفی قوشادلمش، محدود: منحصر بر محل. ٢. یالکز برشیء ویا شخصه مخصوص اولوب اونك خارجنه شمولی اولمیان: معلوماتی مسلکنه منحصردر.

مُنْحَصِراً { ح. عر. مخصوص وممین اوله‌رق، خارجه شمولی اولمامق اوزره بر شیئه مختص اوله‌رق: بوکون ارباب اختصاص منحصراً کندی شعبه‌لریله توغل ایدرلر؛ منحصراً اقرباسنی دعوت ایتمش.

مُنْحَطّ { ص. عر. ث: منحطه. [«حط» دن سف. انفعال] انحطاط ایدن، انحطاطده بولنان، موقعی آشاغی اولان، آلچاق: منحط یر؛ اراضیء منحطه.

مُنْحَلّ { ص. عر. ث: منحله. [«حل» دن سمف. انفعال] ١. حل اولنمش، چوزلمش: عقدهٔ منحله. ٢. حل اولنمش، مشکلی رفع و ازاله اولنه‌رق فصل ایدلمش اولان: مسائل منحله؛ منحل لغز، معما. ٣. آچیق، مأموری بولنمیان، هنوز کیسه‌نك نصب اولنمامسیله آچیق قالمش اولان: فلان مأموریت منحلدر؛ منحل یر یوقدر.

مُنْحَنی { ص. عر. ث: منحنیه. [«حنو» دن سف. انفعال] اکری، قنبورلی، کمرلی، مقوس: خط منحنی؛ سطح منحنی.

مَنْحوس { ص. عر. ث: منحوسه. [«نحس» دن سمف.] شآمتلی، یومسز.

مِنْخَر { سـد. عر. ج: مناخر. [«نخر» دن اسم آلت] بورن دلیکی.

مُنْخَسِف { ص. عر. ث: منخسفه. [«خسوف» دن سمف. انفعال] ١. کرهٔ ارضك کولکه‌سنه کیرمکله کاملاً ویا قسماً ضیاء شمسدن محروم قالوب قرارمش اولان (کرهٔ قمر): آی ساعت بشده کاملاً منخسف اولدی. (کونش حقنده منکسف دینلیر.) ٢. دها مکمل بر مثلك یاننده بولنمغله سونوك بر حالده قالوب جلب انظار دقت ایتمین: او عصرده فلان شاعرك وجودی دیکر شعرایی منخسف ایتمشدر.

مُنْخَنِق { ص. عر. ث: منخنقه. [«خنق» دن سف. انفعال] بوغلمش، بوغوق.

مَنْد { د. فا. اسملرك آخرینه الحاق اولنه‌رق اونلرك مدلولیله متصف صفتلر تشکیل ایدر، تر. «لی» وفا. «ناك» کبی: دردمند = دردلی: خردمند = عقللی؛ سودمند = فائده‌لی.

مُنْدار { ص. [«مردار» دن غلط.] یا: مردار.

مُنْدال { س. یا: ماندال.

مَندَب { س. عر. [« ندب » دن مصـ. میمی] ولوله ایله آغلامه . = باب المندب = بحر احمرك منتهای جنوبنده واقع بوغازکه تهلکه‌سی سببیله بویله تسمیه اولنمشدر .

مَندبور { صـ. خیرسز، خیلاز، عاجز، یاراماز .

مِندَر { س. اوطه کره‌وتلری اوزرینه وسائر محلره دوشنن اوت ویا قبا یوکله طواش‌سرت شلته : اوطه مندری ؛ مندره چکمك ، اوتورمق ؛ ارکان مندری = کره‌وتك یانی باشنه یره سریلوب اوزرینه راحت اوتوریلان مندر؛ قاریوله مندری = قاریوله‌یه شلته‌لرك آلتنده‌یایلان اوت مندر ؛ کوشـه مندری = کوشـه‌له مندر ؛ آرابه ، قایق مندری = آرابه‌وقایقده اوزرینه اوتوریلان کوچـك مندر . || مندره چکمك = سدیره چکوب قورلمق .

مُندَرِج { صـ. عر. ا : مندرجه. [« درج » دن سف. انفعال] درج وادخال اولنمش ، بر شـیئك ایچنده بولنـان ، صیقشـدیرلمش : فلان غزته‌ده مندرج برمقاله؛ بوکتابك مواد مندرجه‌سی . [عربیده پك بو معنایه کلمیور .]

مُندَرِجات { سئ. جـ. عر. بر کتاب و غزته وسائره‌نك ایچنده بولنان بحثلر، مبنی علیه ، مواد مبحوث عنها : بو کتابك مندرجاتی نه‌دن‌عبارتدر؛ بوغزته‌نك مندرجاتنده جدی بر شیء کورمدم .

مُندَرِس { صـ. عر. ا : مندرسه . [« دروس » دن سف. انفعال] اثری قالمامش : اوقاف مندرسه ؛ وقفلری مندرس مکتبلر .

مَندَرَك { س. جـ. صنعی لیمان .

مُندَفِع { صـ. عر. ا : مندفعه . [«دفع» دن سف. انفعال] کچمش ، صاولمش : خسته‌لق ، حرب ، غائله مندفع اولدی ؛ مسئلهٔ مندفعه .

مُندَفِعات { سئ. جـ عر. [لغت مولده] یاره‌لردن چیقان جراحت وسائره .

مُندَمِج { صـ. عر. ا : مندمجه . [« دموج » دن سف. انفعال] برشیئك ایچنه صوقلمش ویا صـارلمش ، درج و ادخال اولنمش : بو تعبیرده مندمج نکات .

مَندوب { صـ. عر. ا : مندوبه . [« ندب » دن سمف] ف. اوامر ومناهیدن اولمیوب آنجق ایشلنمـه‌سی مقبـول و مستحسن اولان .

مَندیل { س. [عربی اولوب آنجق عربیده خاولی وبیحته دیمکدر.] ۱. بورن‌وبوز وال سیلمکه مخصوص اوله‌رق جیبده طاشـینان پنبوق یا کتن ویا ایپکدن درت کوشـه‌لی منسـوج : ال، بورن مندیلی ؛ ایپك مندیل. ۲. الده طاشینه‌جق شیئلر وضعنه مخصوص بوغچه کبی و آنجق آسـتارسز بویالی دستمال : بر مندیل الما ؛ مندیله صاریلی برکتاب .

مُنذِر { صـ. عر. ا : منذره . [« نذر » دن سف. افعال] طوغری یوله سوق‌ایتمك ایچون افادات مقنعه بیـان ایده‌رك تهدید ایدن : بشیر ومنذر .

مَنذور { صـ. عر. ا : منذوره . [« نذر »دن سمف.] نذر اولنمش ، بر مبارك یره تقدیمی وعد اولنمش، آداق .

مُنزَجِر { صـ. عر. ا : منزجره [« زجر » دن سف . انفعـال] منع و نهی اولنمش . [عربیده بویله برکلمه یوقدر.]

مَنزِل { س. عر. جـ : منازل . [« نزول » دن سم.] ۱. اثنای سیر وسیاحتده کیجه‌نزول اولنان یر ، قوناق . ۲. ایکی قوناق آره‌سی ، برقوناق یول ، مرحله. ۳. اقامت اولنان یر ، مسکن، اقامتکاه، خانه : صاتیلق وقف برمنزل. ٤. پوسته‌تاتاری بیکیرلرینك بولندیغی محل، تاتار قوناغی، پوسته : منزل‌بیکیری؛ منزل ایله کیتدی . ٥. مرمیاتك قطع ایتدیکی مسافه ، آتیم : طوپ‌منزلی؛ تفنك‌منزلی. ٦. هـ. کرهٔ قمرك اطراف ارضده دورنده اوغرادیغی یعنی حذالرنده بولندیغی جل کوکبه‌نك بهری : منـازل قمر . || سر منزل = قصد ونیت اولنان صوك محل . || ع. منزل یورویشی = سرعتلی عسکر یورویشی .

مُنزَل { صـ. عر. ا : منزله. [« نزول »دن سمف. افعال] ایندیرلمش ، کوکدن اینمش : کتب منزله .

مَنزِلجی { سـ. منزل بیکیرلریله کیدن تاتار، پوسته‌جی .

مَنزِلخانه { سـ. فا. تاتار بیکیرلرینك طوردیرلدیغی محل، پوسته‌قوناغی : منزلخانه‌دن بربیکیر آلدی .

مَنزِله { یامنزلت. سذ. عر. [«نزول» دن سم.] درجه ، مرتبه ، پایه .

مَنزوع { صـ. عر. ث : منزوعه . [« نزع »دن سمف.] نزع اولنمش، قوپارلمش، رفع وازاله اولنمش .

مَنزول { صـ. عر. ث : منزوله . [« نزول » دن سمف.] نزول اصابت ایتمش ، نزوله اوغرامش ، طامله ایتمش ، کوتوروم :

مُنزَوی { صـ. عر. ث : منزویه . [« زوی » دن سف. انفعال] انزوا ایتمش . == سذ. عر. انزوا ایتمش یعنی کوشهٔ وحدته چکیلوب کیمسه ایله کوریشمین عابد ومتقی : برمنزوی کوردم .

مُنَزَّه { صـ. عر. ث : منزهه . [«نزاهة» ـن سمف. تفعیل] بری، سالم، برصفتله اصلامتصف ویابرشیئه محتاج اولمیان : جناب حق مکاندن منزهدر .

مُنسَجِل { صـ. عر. ث : منسجله . [« سجل » دن سف. انفعال] سجله یعنی محکمه دفترینه قید اولنمش، سجله کچمش .

مُنسَدّ { صـ. عر. ث : منسده . [« سد »دن سف. انفعال] انسداد ایتمش، طیقانمش، طیقالی، قپالی .

مُنسَلِب { صـ. عر. ث : منسلبه . [« سلب » دن سف. انفعال] سلب اولنمش ، راحتم منسلب اولدی .

مُنسَلِخ { صـ. عر. ث : منسلخه . [«سلخ»دن سف انفعال] ١. صویلمش، یوزلمش ، دریسی چیقارلمش. ٢. صوك کونه یتیشمش (شهر عربی) .

مُنسَلِك { صـ. عر. ث : منسلکه . [« سلك » دن سف . انفعال] بر یوله کیروب اونی تعقیب ایدن ، بر طریقه سالك وبر سلکه داخل اولان .

مَنسوب { صـ. عر. ث : منسوبه . [« نسبة » دن سمف.] برشخص ویا شیئه نسبت و تعلق اولان ، متعلق . || د. اسم منسوب = نسبت بیان ایدن صفت که ترکجه‌ده اکثریا « لی » و عربی و فارسیده « ی » اداتیله‌اولور : بغدادلی، بغدادی کبی .

مَنسوبات { سذ. جـ. عر. بر تعلقات، متعلقات : چفتلکك منسوباتندن بر قاچ حیوان .

مَنسوبیَّت { سذ عر. منسوب ومتعلق‌اوله، نسبت، تعلق ، انتساب .

مَنسوج { صـ. عر. ث : منسوجه . [« نسج » دن سمف.] طوقونمش، نسج اولنمش .

مَنسوجات { سذ. جـ. عر. نسج اولنمش شیئلر ، طوقومقله وجوده کلن معمولات، طوقومه‌لر : وقتیله منسوجاتك چوغی هندستاندن کلیردی .

مَنسوخ { صـ. عر. ث : منسوخه . [« نسخ » دن سمف.] نسخ اولنمش، حکمسز براغلمش، لغو وابطال ایدلمش.

مَنسی { صـ. عر. ث : منسیه . [« نسیان » دن سمف.] اونودلمش ، فراموش اولمش ، خاطردن چیقمش. || نسیاًمنسیاً = بوس بوتون اونودیلوب کأن لم یکن حکمنه کچمش .

مَنِش { سـ. فا. خوی ، خلق ، طبیعت : خرمنش = مرکب خویلی .

مَنشَأ { سذ. عر. [« نشئة » دن سم] ١. نشأت اولنان یر ، محل ظهور و صدور، اصل ، اساس : بو ایشك منشئی مجهولدر. ٢. یتیشیلن سلك ، تحصیل اولنان مکتب وسائره . || منشأ کتاب = باب سرعسکری مأمورین‌ملکیه‌سنه منشأ اولمق اوزره مؤسس بر مکتب .

مُنشَآت { سذ. جـ. عر. [«نشئة»دن سمف. افعال. — فذ. مستعمل دکلدر.] قلمه آلنمش شیئلر، برمنشینك یازدیغی شیئلر، فن انشایه متعلق آثار، مکتوبلر، محررات : تألیفاتی یوغیسه‌ده اکثر منشآتی جمع وتدوین اولنمشدر؛ فرانسزجه‌ده مادام سوینیه‌نك منشآتی مشهوردر .

مِنشار { سذ. عر. [« نشر » دن اسم آلت] دستره، بچقی.

مِنشاری { صه. عر. ؤ: منشاریه. دستره کبی دیش‌دیش اولان. [اصطلاحات فنیه‌ده مستعملدر.]

مُنشَرِح { صه. عر. ؤ: منشرحه. [« شرح » دن سف. انفعال] آچیق، فرحلی، اکلنن، صیقلیان: منشرح، منشرح‌القلب بر آدم؛ خاطری، قلبی منشرح اولمق.

مُنشَعِب { صه. عر. ؤ: منشعبه. [« شعب » دن سف. انفعال] قوللره آیرلمش، داللانمش، چتال، شعوب وفروعه منقسم: اسکی شهرده دمیریول خطی ایکی‌یه منشعب اولور؛ سلجوقیلرك نسلی چوق منشعب اولدی.

مُنشَقّ { صه. عر. ؤ: منشقه. [«شق» دن سف. انفعال] یارلمش، یارمه، شق اولمش: برحجر سمائی آشاغی‌یه دوشرکن ایکی‌یه منشق اولمشدی.

مَنشور { صه. عر. ؤ: منشوره. [«نشر» دن سمف.] نشر واشاعه اولنمش، یایلمش، شایع. [منتشر دها مستعملدر.] ═ سذ. عر. جـ: مناشیر. ١. جانب جلیل حضرت پادشاهیدن احسان بیوریلان وزارت ومشیریت رتبه‌سنك فرمان همایونی. ٢. ر. [هندسه‌ده] مدوره شبیه اولوب‌ده اوسق سطوح صغیره دن عبارت اولان شکل مجسم: منشور قائم؛ منشور مائل؛ منشور متوازی الاضلاع؛ منشور منتظم؛ منشور ناقص وسائره.

مُنشی { صه. سذ. عر. [«نشئة»دن سف. افعال] بر ماده‌یی نثراً ومکملاً قلمه آلمغه مقتدر آدم، اهل انشادن آدم، کاتب: ماهر، مشهور منشی.

مَنصِب { سذ. عر. جـ: مناصب. [« نصب » دن سمـ. — بین العوام زبانزدی: منصوب.] ١. نصب وتعیین اولنه‌جق محل، بیوك مأموریت، مقام، مسند؛ مناصب عالیه. ٢. بر ایرماغك دکیزه ویا بر چایك ایرماغه دوکلدیکی یر، آغز، قاوشاق: سقاریه‌نك، مندرسك منصبی؛ مناصب نیل.

مُنصَبّ { صه. عر. ؤ: منصبه. [«صب»دن سمف. انفعال] دوکیلن، انصباب ایدن، دکیزه ویا بر ایرماغه قاوشان: طونه قره دکیزه منصب اولور.

مَنصبدار { سـ. فا. بر منصب ومسندده بولنان آدم.

مُنصَرِح { صه. عر. ؤ: منصرحه. [« صراحة » دن سف. انفعال] صراحتلی، آچیق، ظاهر، عیان.

مُنصَرِف { صه. عر. ؤ: منصرفه. [« صرف » دن سف. انفعال] ١. چکیلوب کیدن. ؤ. ٢. ر. [صرف عربیده] تنوین وکسره قبول ایدن (اسم). || غیر منصرف = تنوین وکسره قبول ایتمین: اسم تفضیل غیر منصرفدر.

مُنصِف { صه. عر. ؤ: منصفه. [«نصفة»دن سف. افعال] ١. انصاف ایدن، صاحب انصاف، انصافلی، عدل وحقانیتدن آیرلمیان: منصف آدمدر. ٢. تر. کوتیلکده درجۀ اعتدالی کچمیوب افراط ایتمین: منصف بر خرسز.

مُنصِفانه { صه. حـ. فا. ١. عدل و انصاف وحقانیتله: پك منصفانه حرکت ایدیور؛ بر طرز منصفانه‌ده. ٢. درجۀ اعتدالی کچمه‌رك، پك ایلری‌یه وارمیه‌رق: برآز منصفانه اوریور.

مَنصوب { صه. عر. ؤ: منصوبه. [«نصب»دن سمف.] ١. دیکلمش، قونمش، موضوع. ٢. نصب وتعیین اولنمش، مأموریتده بولنان، معزول مقابلی: منصوب و معزول مأمورین. ٣. ر. [نحو عربیده] اعرابك احوال ثلثه‌سندن نصب حالنده بولنان: اسم منصوب.

مَنصوبات { سذ. جـ. عر. ر. [نحو عربیده] حالت نصبده اولان معمولات. منصوب قوللانیلان اسماء: منصوبات فصلی.

مَنصور { صه. عر. ؤ: منصوره. [« نصرة » دن سمف.] جناب حقك عون وعنایتیله غالب ومظفر اولان، فتح ونصرته نائل: هر محاربه‌ده منصور اولدی.

مَنصوریّت { سذ. عر. [لغت مولده] جناب حقك عونیله غالب و مظفر اولمه،

غالبیت ، مظفریت ، موفقیت : اعلان منصوریت ایتمك .

مَنصوص { صه. عر. ث : منصوصه. [« نص » دن سمف.] نص کریم ایله ثابت اولان ، قرآن کریمده صراحةً بیـان بیوریلان ، حقنـده آیت کریمه نازل اولان : شرابك تحریمی منصوصدر.

مَنَصّه { سذ. عر. [« نص » دن سمـ.] ١. کلینك کوگیـه ایلك دفعه کورندیکی وقت طوردیغی یوکسکجـه محل . ٢. مج. محل ظهور، محل تجلی : منصه آرای ظهور اولدی .

مُنضِج { صه. عر. ث : منضجه . [« نضج » دن سف. انفعال] ط. ١. (یاره وچیبانی) جراحتلاندیران ، ایرکلنـدیرن ، اولدیران . ٢. اغذیه‌یی معده‌ده هضم ایتدیرن، هضمه مدار .

مُنضَمّ { صه. عر. ث : منضمه . [« ضم » دن سمف. انفعال] صکره‌دن قاتیلان ، ضم وعلاوه اولنان، اوسته کلن، انضمام ایدن: راحتسزلغمه برده باش آغریسی منضم اولدی؛ مبالغ منضمه .

مَنطار { س. پا : مانطار .

مُنطَبِخ { صه. عر. ث : منطبخه . [« طبخ » دن سمف. انفعال] طبخ اولنمش، پیشمش، مطبوخ . ز.

مُنطَبِع { صه. عر. ث : منطبعه . [« طبع » دن سف. انفعال] ١. طبیعتده مرکوز ، جبلی . ٢. باصلمش، تمغالانمش، مطبوع. ز. ٣ . طبعه ملائم ، مطبوع ، کوزل .

مُنطَبِق { صه. عر. ث : منطبقه . [« طبق » دن سف. انفعال] ١. اویغون ، موافق ، تماميله بربرینه اویان . ٢. ر. [هندسـه‌ده] بربری اوزرینه قونلسـه تماميله اویغون کلن وبری دیکرندن فضله ویا اکسیك کلین ایکی خط ویا شکلك بهری.

مُنطَفی { صه. عر. ث : منطفیه . [« طفوء » دن سف. انفعال] سوگنمش ، سونوك ، باصدیرلمش .

مَنطِق { سذ. عر. [« نطق » دن مصـ. میمی] ١. سوز ، کلام ، نطق ، سخن : منطق الطیر = قوش سوزی ، قوش دیلی. ٢. معقول سوز سویلمك اصول و قواعدندن بحث ایدن علم مخصوص که فلسفه‌دن معدوددر .

مِنطَق { سذ. عر. و :

مِنطَقه { سث. عر. ج : مناطق . ١. قوشـاق ، کمر. ٢. ه. کرهٔ ارضك عرض جهتنجه اولان صره‌لرینك بهری : منطقهٔ حاره ، منطقهٔ معتدله ، منطقهٔ بارده. || منطقة البروج = سماده بروج اثنا عشرك صره‌لی اولدقلری دائره . || بحـ. منطقهٔ سکونت = بحرمحیطده خط استوا قربنده روزکاردن خالی اولان منطقه .

مَنطِقی { صه. عر. ث : منطقیه . ١. علم منطقه منسوب و متعلق : قیاس منطقی؛ قضیهٔ منطقیه . ٢. مج. قواعد منطقه موافق، معقول : منطقی سوز. = سذ. عر. ج : منطقیون . علم منطق علماسندن، علم منطقله متوغل عالم : مشاهیر منطقیوندن .

مُنطَلِق { صه. عر. ث : منطلقه . [« طلاق » دن سف. انفعال] براغلمش ، سربست قالمش ، قورتولمش ، صالیویرلمش، آزاد .

مَنطوق { صه. عر. ث : منطوقه . [« نطق » دن سمف.] سویلنمش، دینلمش، گفته.. = سذ. عر. ١. سوز، کلام، نطق. ٢. مفهوم، مآل : ارادهٔ سنیه‌نك منطوق جلیلنه توفیقاً .

مُنطَوی { صه. عر. ث: منطویه. [« طی » دن سف. انفعال] دیوشیرلمش ، طوپلانمش ، لف اولنمش .

مَنظَر { سذ. عر. [« نظر » دن سمـ.] کورینیر، کورینش، صورت ، هیئت ، لقا : کریه المنظر = کورینشی چرکین، بدلقا.

مِنظَر { سذ. عر. [« نظر » دن اسم آلت] ط. بدن انسانك ایچنه باقه‌جق آلت ، فر. Spéculum : منظر اذن .

مَنظَره { سث. عر. ج : مناظر . [« نظر » دن سمـ] ١. باقیلوب سیر اولنان محل و موقع، کوزك احاطه ایتدیکی مواقعك کورینشی وصورت وهیئتی : شـو قیرلر نه کوزل بر منظره تشکیل ایدیور ؛ بو اوك کوزل منظره‌سی واردر . ٢. بویله بر موقعی ویا برطاقم مواقعك هیئت عمومیه‌سنی تصویر ایدن رسم ، فر. Paysage . = ج. [هندسه

ورسمده] اجسام ومواد مختلفه‌نك بولندقلری مواقعك قرب وبعدینه ووضعیتنه كوره ابراز ایلدكاری صور مختلفه : رسمده اك زیاده مناظره دقت ایتمك اقتضا ایدر؛ فن مناظر. فر. Perspective .

مَنظور { صه. عر. ث : منظوره. [« نظر »دن سمف] ١. باقیلان ، نظر اولنان : منظور عالیلری بیورلمق اوزره تقدیم قلندی. ٢. نظرده بولنان ، بر توجهه مظهر اولان .

مَنظوم { صه. عر. ث : منظومه . [«نظام، نظم»دن سمف.] ١. نظامنه قونمش ، ترتیب وتنظیم اولنمش، منتظم، صره‌سنه كیرمش . ذ. ٢. شعراً افاده اولنان، وزنلی وقافیه‌لی منثورك ضدی : كلام منظوم .

مَنظومه { سش. عر. جه : منظومات. ١. صره، دیزی، طاقم . ٢. موزون حكایه ، داستان، مثنوی : شاعر یحیی بكك برقاچ منظومه‌سی واردر. ٣. مه. الكتریق حاصل ایتمك ایچون مرتب الواح طاقیمی .

منع { سذ. عر. براقامه، صاومه، طوردیرمه، جایدیرمه ، یا. ساغ ایتمه : شاكردانی توتوندن منع ایتملی؛ قاری قطعیاً منع ایتدی . || بح. منع مصادمه = سفائنك مصادمانه میدان ویرمه‌مك ایچون بین‌الدول متخذ اصول : منع مصادمه نظامنامه سی .

مُنعَدِل { صه. عر. ث : منعدله . [« عدول » دن سف. انفعال] طوغری یولدن صاپمش، عدول ایتمش اولان. ذ .

مُنعَدِم { صه. عر. ث : منعدمه . [«عدم»دن سف. انفعال] یوق اولان ، موجود اولمیان ، معدوم، اولان .

مُنعَزِل { صه. عر. ث : منعزله . [«عزل»دن سف. انفعال] ١. آیرلمش بر طرفه چكیلن . ٢. عزل اولمش، معزول، مأموریتسز .

مُنعَطِف { صه. عر. ث : منعطفه . [« عطف » دن سف. انفعال] صاپان، برطرفه طوغری دونن ، انعطاف ایدن : نظر تقدیری منعطف اولدی .

مُنعَقِد { صه. عر. ث : منعقده . [« عقد »دن سف. انفعال] ١. باغلانمش ، باغلی ، دوكولنمش. ذ. ٢. ایكی طرف بیننده رسماً قبول اولنمش ، معامله رسمیه‌سی اجرا اولنه‌رق تقرر ایتمش ویا طرفیندن امضا ایدلمش : نكاح، معاهده ، مصالحه منعقد اولدی. ٣. تشكل ایدن ، تشكیل اولنمش، قوریلان، اجتماع ایدن : مجلس، قومیسیون ، قونفرانس منعقد اولدی .

مُنعَكِس { صه. عر. ث : منعكسه. [« عكس » دن سف. انفعال] ١. ترسنه دونمش ، چویرلمش، معكوس . ٢. بر یره چارپوب كری دونن ، عكس ایدن ، انعكاس ایلین : صدا دیواردن منعكس اولور . ٣. پارلاق بر شیئه اوروب اورادن ضیاسی ویا رسم وشكلی كان ویا كورینن : سطح قمردن منعكس اولان ضیاء شمس ؛ صورتی آینه‌یه ، صویه منعكس اولوردی .

مُنعِم { صه. عر. ث : منعمه . [« نعمة » دن سف. افعال] ١. نعمت ویرن، هركسه یدیروب ایچیرن، انعام واحسان صاحبی، مكرم ، اكرامجی : پك منعم آدمدر . ٢. ولی نعمت .

مُنعِمانه { صه. حه. فا. ولی نعمته ویا اكرام واحسان صاحبنه مخصوص ویا منسوب و متعلق ، ولی نعمته یاقیشه‌جق صورتده : جانب عالیء منعمانه‌لرینه .

مَنغَل { سه. با : مانغال .

مَنغر { سه. با : مانغیر .

مَنفا { یا منفی. سذ. عر. [« نفی » دن سمه.] نفی محلی .

مُنفَتِح { صه. عر. ث : منفتحه . [« فتح »دن سف. انفعال] آچلمش، آچیق، مفتوح، كشاده. ذ .

مَنفَذ { سذ. عر. [« نفوذ » دن سمه] برشیئك نفوذ ایده‌جك یری، دلیك ، آغز : هوا ایچون بر منفذ براقملی؛ هیچ بر طرفنده منفذی اولماملی .

مُنفَرِج { صه. عر. ث : منفرجه. [« فرجه » دن سف. انفعال] آره‌سی آچیق، كنكیش، ایكی یانی بربرندن اوزاق؛ زاویهٔ منفرجه = ٩٠ درجه‌دن زیاده آچیق كوشه ، زاویهٔ حاده مقابلی .

مُنفَرِد { صه. عر. ث : منفرده . [«فرد»دن سف. انفعال]

١. یالکز، تك، تنها، بر یردن التصاق و اختلاطی اولمیان، کندی باشنه، آیری : منفرد برتیه، برکوشك؛ منفرد برحالده یاشایور . ٢. ﻫ. الکتریکلندیرلمك اوزره اختلاطی کسلمش، فر . Isolé .

مُنفَرِداً { ح. عر. ١. یالکز، وتك وتنها اوله‌رق، کندی کندینه : باغچوان برکلبه‌یه چکلمش منفرداً یاشایور. ٢. آیری آیری، بربر، مجتمعاً مقابلی : مملکتك اعیانی منفرداً زیارتنه کلدیلر .

مَنفَس { س. نفس آله‌جق بر وآچیقلق معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، عربیده یالکز تفعل بابندن بومعنایه کلدیکندن غلطدر. منفذ دیملی .

مُنفَسِخ { ص. عر. ؤ : منفسخه. [« فسخ » دن سف. انفعال] فسخ و لغو اولنمش، مفسوخ، ملغا : قانونك منفسخ ماده‌لری .

مُنفَصِل { ص. عر. ؤ : منفصله . [« فصل » دن سف. انفعال] ١. آیرلمش، آیری، بیتشیك اولمیان، متصل ضدی. ٢. بر یردن آیرلمش، مأموریتندن چیقمش، معزول : فلان قائممقاملقدن منفصل . || د. حروف منفصله = آلتدن بیتشمین حرفلر، حروف متصله‌نك غیری اولان (ا، د، ذ، ر، ز، و) حرفلری . || ضمیر منفصل = [صرف عربیده] دیکر کلمه‌یه بیتشیك اولمیان ضمیر، ضمیر متصلك غیری : هو، انت، انا کبی .

مَنفَعَت { سش. عر. ج : منافع. [« نفع »دن مص. میمی] فائده، نفع، استفاده، کار، سود، تو. آصی (آسیغ) : بو علاجدن چوق منفعت کوردم؛ بنم بونده بر منفعتم یوقدر؛ منفعت شخصیه؛ منافع عمومیه . || منافع صندیغی = زراعت بانقه‌لرینك تأسیسندن اول جزئی فائضله اهالی‌یه اقچه اقراضنه مخصوص بلدیه‌یه مربوط صندیق. || منفعت بخش = نافع، مفید، استفاده‌لی .

مَنفَعَتسز { ص. فائده‌سز، کارسز، غیر مفید .

مَنفَعَتلی { ص. فائده‌لی، کارلی، مفید، نافع، استفاده‌لی : چوق منفعتلی بر ایش، بر علاجدر .

مُنفَعِل { ص. عر. [« فعل » دن سف . انفعال] ایچنه ایشلمش، آلنمش، متأثر، کوجنمش، خاطر مانده، مغبر : او سوزدن منفعل اولدی .

مُنفِق { ص. عر. ؤ : منفقه. [« نفقه » دن سف. افعال] انفاق ایدن، نفقه ویرن، بسلین : منفق فقرا .

مُنفَكّ { ص. عر. ؤ : منفکه . [«فك»دن سف. انفعال] آیرلمش، چیقمش، سوکلمش، قوپمش، انفکاك ایتمش : بعض یرلرك دریسی قولای منفك اولماز؛ دکانك مهرینی منفك بولدم. || غیر منفك = آیرلماز، بیتشیك .

مَنفُور { ص. عر. ؤ : منفوره. [« نفرة » دن سمف.] کندیسندن نفرت اولنان، نفرت اولنه‌جق، سولمین، کندیسندن قاچیلان، ایکرنج : بوایش منفورمدر ؛ شیطان منفور بر شخصدر .

مُنفَهِم { ص. عر. ؤ : منفهمه . [«فهم»دن سف. انفعال] آکلاشیلان، فهم وادراك اولنان : مکتوبندن منفهم اولدیغنه کوره.

مَنفی { ص. عر. ؤ : منفیه . [« نفی »دن سمف.] ١. نفی اولنمش، مملکتدن سورلمش، اجلا اولنمش، سورکون : جانی ابدیاً منفی قالدی. ٢. د. حدثك عدم وقوعنی بیان ایدن، مثبت مقابلی : کلدی ماضیٔ منفی وکلدی ماضیٔ مثبتدر . ٣. ﻫ. الکتریقك ایکی قوتندن بری‌که مثبت مقابلیدر . || قطب منفی = مقناطیسك منفی الکتریقنی حاوی اولان اوجی .

مَنفیٰ { سذ. عر. با : منفا .

مَنفِیّاً { ح. عر. سورکون اوله‌رق، نفی صورتیله : منفیاً قایه‌نه کوندرلدی .

مُنَقّا { یا منقی. ص. عر. [« نقاية » دن سمف. تفعیل] تمیزلنمش، تطهیر وتصفیه اولنمش، پاك .

مُنقاد { ص. عر. ؤ : منقاده . [« قود »دن سمف. انفعال] انقیاد ایدن، مطیع، تابع، رام .

مِنقار { سذ . عر. غاغا، قوش غاغاسی .

مِنقاری { ص. عر. ؤ : منقاریه. غاغا شکلنده؛ منقاری الشکل .

مُنقاله { صه. [عر. « منقال »دن غلط] سوزی کچر، متنفذ، اعیان و اشرافدن : منقاله آدم .

مُنقَبِض { صه. عر. ث : منقبضه. [« قبض » دن سف. انفعال] ١. طوپلانمش، چکلمش، بوزلمش. ٢. صیقلمش، صیقندیلی، انقباض درونه اوغرامش. ٣. پکلکی اولان، انقباضه دوچار. [پکلك ویریجی معناسیله قوللانمالی .]

مِنقَب { سذ. عر. [«نقب»دن اسم آلت] دلمکه مخصوص بر نوع جراح آلتی .

مَنقَبه { ویا منقبت. سث. عر. جم: مناقب. بر ذاتك فضل ومزیتنه دلالت ایدن فقره وبوندن بحث ایدن مقاله ورساله. مدحیه : منقبهٔ جناب رسالتپناهی ؛ مناقب جهاریار .

مُنَقَّح { صه. عر. ث : منقحه . [« نقح » دن سمف. تفعیل] ١. صویلمش ، آییقلانمش ، تمیزلنمش . ٢. اك ایی قسمی سچلمش، منتخب ، کزیده . ٣. اداره مقصدیله فضله‌سی کسلمش (مصرف). [آوروپا لسانلرنده تقویم معناسیله مستعمل وعربیدن مأخوذ اولدیغی ظاهر اولان Almanach لغتنك « المنقح »دن غلط اولدیغی مظنون ایسه‌ده، بو تعبیرك عربلرجه او معنا ایله مستعمل بولنمش اولدیغی بیلنمدیکندن، بوبابده احتیاط لازم.]

مُنقَرِض { صه. عر. ث : منقرضه. [« قرض » دن سف. انفعال] توکنوب بیتمش، آرقه‌سی وذریتی کسلمش، سوگنمش : امریقا یرلیلری منقرض اولمق اوزره‌در؛ ماموت دینلن فیلك عرقی منقرض اولمشدر .

مُنقَسِم { صه. عر. ث : منقسمه . [« قسمة » دن سف. انفعال] آیرلمش، بولنمش، تقسیم اولنمش : ایکی‌یه منقسم اولدی .

مُنَقَّش { صه. عر. ث : منقشه . [«نقش»دن سمف تفعیل] نقشلی، تصویرلی، رسملی .

مُنقَضی { صه. عر. ث : منقضیه. [« قضاء » دن سف. انفعال] بیتمش، توکنمش ، آردی کسلمش ، ختام بولمش : امتیازك، سندك مدتی منقضی اولدی .

مُنَقَّط { صه. عر. ث : منقطه . [«نقطه»دن سمف. تفعیل] نقطه قونمش، نقطه‌لی، منقوط .

مُنقَطِع { صه. عر. ث : منقطعه. [« قطع » دن سف. انفعال] ١. کسلمش ، کسیك ، آره‌سی کسیلن ، آره‌لق ویرن، آره‌لقلی ، فاصله‌لی : یاغمور بر مدت منقطع اولدی. ٢. آرقه‌سی کلمین، ختام بولان : سلالهٔ جنکیز چینده منقطعدر . ٣. آیرلمش ، کسلمش ، ارتباط و اختلاطی قالمامش : او بزدن بوسبوتون منقطع اولدی . ٤. هرکسدن کسیلوب یالکز بر ذاته انتساب و اختصاص ایدن : فلان‌ذاته منقطع ایدی . [الیوم بو معناده قوللانلماز .] || غیر منقطع = فاصله‌سز ، متصل ، سورکلی .

مِنقَع { سذ. عر. [«نقع» دن اسم آلت] صه. بعض ادویه‌یی خاشلامغه مخصوص قاب، فر. Infusoir .

مَنقَل { سذ. عر. [« نقل »دن سم.] مانغال .

مُنقَلِب { صه. عر. ث : منقلبه . [«قلب»دن سف. انفعال] قلب اولنمش ، دیکر بر شکل وصورته کیرمش ، دکیشمش ، مبدل : بر قاج آغاج دیکلمکله اوتارله باغچه‌یه منقلب اولدی .

مِنقَله { سذ. عر. [«نقل»دن اسم آلت] ر. [هندسه‌ده] زاویه رسم ایتمك و اولچمك ایچون مستعمل نصف دائره صورتنده درجه‌لی آلت .

مَنقوش { صه. عر. ث : منقوشه. [« نقش » دن سمف.] نقش و تصویر اولنمش ، ترسیم ایدلمش، مختلف بویالرله بویانمش : طاوانلری منقوش ایدی .

مَنقوط { صه. عر. ث : منقوطه . [« نقطه »دن سمف.] نقطه‌لی، نقطه‌سی اولان، معجمه : ظاء منقوطه . مقابلی : مهمل، مهمله .

مَنقوع { صه . عر . ث : منقوعه . [«نقع» دن سمف] صه. خاشلانمش = سذ. عر. خاشلانمش نبات صویی : چای منقوعی .

مَنقول { صه. عر. ث : منقوله . [«نقل » دن سمف.] ١. بریردن بریره طاشینمش، نقل اولنمش : دیکیلی طاش دیدیکمز مسله مصردن منقولدر . ٢. آغزدن آغزه روایت اولنه‌رق کلمش اولان ، نقل وروایتله بیلنن : معقول ایله منقولی مزج ایتملی. ٣. برمعنادن دیکرینه نقل ایدلمش : منقول شرعی، منقول عرفی .

مَنقولات { سث . جم . عر . نقل ایله بیلنن و نقل

وروايته مستند اولان معلومات، حديث وتفسير كبي علوم شريفه، معقولات مقابلى : منقولات ايله توغل ايدن علما :

مُنَقِّي { صه. عر. ؤ : منقيه . [« نقاية » دن سف. تفعيل] تميزلين، تطهير وتصفيه ايدن .

مَنگَنج { سه. بيوك بوك مكيكى .

مُنكِر { صه. عر. ؤ : منكره . جـ : منكرين . [« نكر » دن سف. افعال] ١. اقرار واعتراف ايتمين ، انكار ايدن : اوقباحت كنديسنه اسناد اولنيور. سهده كنديسى منكردر. ٢. قبول وتصديق ايتمين ، تكذيب ايلين، اينانميان، ايمانسز، ملحد : اوآدم آخرتى منكردر ؛ منكر وحدانيت . == سذ. عر. قبر سؤاللرينى ايدن ايكى ملكدن برى. ديكرى : نكير .

مُنكَر { صه. عر. [« نكر » دن سمف. افعال] ١. قبول وتصديق اولنميان، رد اولنان . ٢. قبوله شايسته اولميان، غير مقبول، مردود ، مكروه . ٣. شرعاً تجويز اولنميان، معروف مقابلى : امر بالمعروف نهى عن المنكر. || غيرمنكر = ناقابل انكار، مسلم : امر غيرمنكردر .

مُنَكَّر { صه. عر. ؤ : منكره . [« نكر » دن سمف. تفعيل] د. [نحو عربيده] تنكير حالنده اولان، غيرمعين ومبهم بر شيئه دلالت ايدن، معرف مقابلى .

مُنكَرات { سش. عر. شرعاً منهى وغير جائز شيئلر : منكراتدن پك مجتنبدر.

مُنكَسِر { صه. عر. ؤ : منكسره. [« كسر » دن سف. انفعال] ١. قيرلمش، قيريق، پارهلانمش : آينه منكسر اولدى . ٢. مجـ. قيرغين، كوجنمش، محزون، مكدر : قلبى منكسر اولدى ؛ منكسر القلب . ٣. ر. م. استقامتى منحرف (خط، شعاع وسائره) : خط منكسر؛ اشعهٔ شمس هوايه ويا صويه كيرديكنده منكسر اولور .

مُنكَسِف { صه. عر. ؤ : منكسفه. [« كسوف » دن سف. انفعال] كسوفه اوغرامش، طوتلمش، كرهٔ قمرك آرهيه كيرمسيله قسماً ويا كاملاً كورنمز اولمش (كونش). [آى حقنده منخسف دينلير]

مُنكَشِف { صه. عر. ؤ : منكشفه. [« كشف » دن سف. انفعال] ١. ميدانه چيقمش، ظاهراً كورينن ، آچيق ، غير مستور . ٢. كشف اولنمش، مجهول ايكن بولنوب معلوم اولمش، مكشوف .

مَنَكشه { سه. [فا. بنفشهدن] معروف كوزل رايحهلى كوچك چيچك كه يرده بيتر بو. وارلاجه ياپراقلى بر نباتده اولوب اكثريا مور رنكده اولور؛ ايت، جزاير، مصر منكشهسى ؛ قاتمرلى ، هرجائى منكشه = بو چيچك انواعى؛ منكشه شروبى؛ منكشه مورى = منكشه رنكنده مور. == صه. منكشه رنكنده، مور .

مَنگَل { سه. اينجيك بيلزيكى ، خلخال .

مَنگَنه { سه. [يتا. Machina دن] ١. صيقيشديرهجق ويا باصهجق آلت انواعى : قماش منگنهسى = سيلندير؛ اوزوم، زيتون منگنهسى = معصره؛ دميرجى ، مرانغوز منكنهسى. ٢. زنبركلى ويا چرخلى آلت انواعى : ديشجى، حجامت منكنهسى .

مَنكوب { صه. عر. ؤ : منكوبه. [« نكبة » دن سمف.] ١. نكبته دوچار ، بدبخت ، طالعسز، دوشكون. ٢. اعتباردن دوشمش ، انظار توجهى غائب ايتمش .

مَنكوبِيَّت { سش. عر. [لغت مولده] منكوب اولان آدمك حالى ، نكبت ، دوشكونلك .

مَنكوحه { سش. صه. عر. [« نكاح » دن سمف.] نكاحلى ، زوجه، حليله، رفيقه.

مَنكوس { صه. عر. ؤ : منكوسه. [« نكس » دن سمف.] ترسنه دونمش، باش آشاغى، معكوس .

مَنگوش { سه. فا. كوپه .

مُنلا { سه. با : ملا .

مِنَن { سش. جـ. عر. فد : منت . با : منت .

مَنَند { سه. با : مانند .

مِنوال { سذ. عر. صورت، طرز، وجه، طريق : بر منوال محرر؛ هپ بر منوال اوزره .

مُنَوَّر { ص. عر. ث: منوره. [«نور» دن سمف. تفعیل] پارلادلمش، تنویر اولنمش، ضیادار، روشن، درخشان: کونش اورته‌لغی منور ایلدی؛ مدینهٔ منوره.

مَنوط { ص. عر. ث: منوطه. [«نوط، نیاط» دن سمف.] آصیلی، معلق، متوقف، وجودی دیکر برشیئك وجودینه باغلی: چوجقلرك تحصیل وتربیه‌سی بر ایی معلمك بولنمسنه منوطدر.

مُنَوِّم { ص. عر. ث: منومه. [«نوم» دن سف. تفعیل] ط. اویوودان، اویقو ویرن، اویقو کتیرن (دوا وسائره).

مَنوی { سـذ. عر. [«نیة» دن سمف.] مقصد، مرام، نیت اولنان شیء: منوی ضمیری.

مَنَوی { ص. عر. ث: منویه. منی یه منسوب ومتعلق: حوینات منویه.

مَنَویش { س. ۱. ترمنتی آغاجی تخمی. ۲. قلیجده و کزی کبی بعض قماشلرده کوریلن طالغه وتموج: بوقلیجك، قماشك کوزل بر منویشی واردر. [بو ایکنجی معنا ایله اصلی «مویش» در.]

مَنَویشلنمك { فل. طالغه‌لانمق، طالغه‌لی اولمق.

مَنَویشلی { ص. [اصلی: مویشلی] طالغه‌لی، متموج: منویشلی کزی، قلیج.

مِنْهُ { «من» حرف جریله «ه» ضمیر غائبندن مرکب تعبیر عربی اولوب «اوندن» معناسیله بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: مفعول منه = من حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریح.

— کذا وایضا معناسیله دخی بربرینی متعاقب یازیلان تاریخ رقمی برینه قونور. بر کتابك هامشنه قید اولنان معلومات متممه‌نك نهایتنه قونیلورکه نوط اشارتی دیمکدر.

مِنها { کذلك «من» حرف جریله «ها» ضمیر غائبندن مرکب تعبیر عربی اولوب «عنها» ایله برابر قوللانیلیر: عنها منها = شوندن بوندن، شو بو. — حسابده دخی طرح وتنزیل علامتیدر واختصاراً ــا صورتنده یازیلیر.

مِنهاج { سـذ. عر. ج: مناهج. [«نهج» دن] ۱. بیوك وایشلك یول، جاده. ۲. مج. سلك، مسلك، طریق: منهاج هدایت.

مُنْهَبِط { ص. عر. ث: منهبطه. [«هبوط» دن سف. انفعال] یوقاریدن آشاغی‌یه اینمش، دوشمش، هبوط ایتمش.

مَنْهَج { سـذ. عر. ج: مناهج. [«نهج» دن سم] با: منهاج.

مُنْهَدِم { ص. عر. ث: منهدمه. [«هدم» دن سف. انفعال] هدم اولمش، ییقلمش، خراب اولمش: الك متین بنالر مرور زمانله منهدم اولور.

مُنْهَزِم { ص. عر. ث: منهزمه. [«هزیمة» دن سف. انفعال] هزیمته اوغرامش، بوزلمش، بوزغونلق ویرمش، مغلوب: ایکی محاربدن البته بری منهزم اوله‌جقدر.

مُنْهَزِماً { ح. عر. هزیمته اوغرایه‌رق، مغلوباً، بوزیله‌رق، بوزغونلق ویره‌رك: دشمن عسکری منهزماً رجوع ایتدی.

مُنْهَضِم { ص. عر. ث: منهضمه. [«هضم» دن سف. انفعال] هضم اولنان، سیندن.

مُنْهَمِك { ص. عر. ث: منهمکه. [«همك» دن سف. انفعال] بر ایشك اوستنه چوق دوشن، بر ایشله چوق توغل ایدن، انهماك‌له چالیشان: درسنه پك منهمك بر شاکرد.

مَنهوب { ص. عر. ث: منهوبه. [«نهب» دن سمف.] نهب وغارت ایدلمش اولان: اموال منهوبه.

مَنهی { ص. عر. ث: منهیه. [«نهی» دن سمف.] نهی ویاساغ ایدلمش، شرعاً ممنوع: عشرت منهیدر.

مَنهیات { سـذ. ج. عر. نهی ویاساغ ایدلمش شیئلر، شرعاً ممنوع احوال: منهیاتدن اجتناب ایتملی.

مَنی { سـذ. عر. ارکك انسان وحیوانانك تخمی، نطفه.

مَنی { س. فا. بنلك، انانیت.

مُنیب { ص. عر. ث: منیبه. [«نوب» دن سف. افعال] معصیتی ترك ایدوب حقه رجوع ایدن، انابه ایلین. ذ.

مُنیر { ص عر. ث: منیره. [«نور» دن سف. افعال] نورلاندیران، ضیا ویرن، پارلاق، شعشعه‌دار: شمس منیر.

مَنیع { ص. عر. ث: منیعه. [«منع» دن صش.] صرب ومتانتلی، طیانیقلی، ضبطی مشکل: بر موقع منیع، برقلعهٔ منیعه.

مُنیف { ص. عر. ث: منیفه. [«نوف» دن سف. افعال]

بوكسك ، عالى ، بلند : ارادهٔ سنیه‌نك مفاد منیفی .

مو { یاخود موی. س. فا. قیل، صاچ ، صاچ تلی : موی سفید، موی سیاه. || سرمو = قیل باشی ، پك جزئی : سرمو انحراف ایتمز. || موبمو = تل تل، برر برر ، كمال دقتله .

مَوات { سذ. جه عر. [«موت»دن] ۱. جانسز شیئلر، جمادات. ۲. ایشلنمه‌مش وصاحبسز اراضی، اراضیٔ خالیه : اراضیٔ موات .

مَواثیق { سذ. جه. عر. فد : میثاق . با : میثاق .

مَوّاج { ص. عر. ذ : مواجه . [«موج» دن سمب.] پك طالغه‌لی، چوق متموج : بحر مواج.

مَواجِب { سذ. جه. عر. [مفردی یوقدر] معاش ، تخصیصات .

مُواجَهه { سث. عر. [«وجه» دن مص . مفاعله] ۱. یوزلشمه، یوز یوزه كلمه، روبرو اولمه : حضور محكمه‌ده مواجهه اولندیلر. ۲. قارشی، مقابل، حضور : عمومك مواجهه‌سنده.

مُواجَهةً { ح. عر. یوز یوزه اوله‌رق ، روبرو : مواجهةً سویلدی .

مُواخاة { سث. عر. [«اخوة» دن مص . مفاعله] ۱ . قرنداشلق ، برادرلك ، بربرینی قرنداش اتخاذ ایتمه. ۲. دوستلق، مخالصت، مصادقت .

مُؤاخِذ { ص. عر. [« اخذ » دن سف . مفاعله] ۱ . چكیشدیرن. ۲. تعریض وانتقاد ایدن .

مُؤاخَذه { سث. عر. جه: مؤاخذات. [«اخذ»دن مص. مفاعله] ۱. چكیشدیرمه ، چیقیشمه ، عتاب : كندیسنی شدیداً مؤاخذه ایتدی. ۲. تعریض، برشخص ویا اثرك نقایصنی درمیان ایده‌رك اعتراض ایتمه، انتقاد .

مَوادّ { سث. جه. عر. فد : ماده . با : ماده .

مَوارِد { سذ . جه . عر . فد : مورد. با : مورد .

مُوارَده { سث. عر. جه: مواردات. [« ورود » دن مص . مفاعله] ۱. كیدوب كلمه، اختلاط : طریق مواردەیی تأمین ایتمك . ۲. د. ایكی شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلری اولمقسزین عینیله بر بیت سویله‌لری : ایكی شاعر بیننده بر بیتده مواردە واقع اولمشدر. = جه. برمملكتدن دیكرینه نقل اولنان و ورود ایدن اشیا و اشخاص، فر. Provenances .

مَواریث { سذ. جه. عر. فد : میراث . با : میراث .

مُوازاة { سث. عر. [«وزی» دن مص. مفاعله] موازی و قارشیلقلی اولمه ، توازی : بو ایكی خط آره‌سنده موازاة واردر .

مُوازِن { ص. عر. ذ : موازنه . [«وزن»دن سف. مفاعله] ۱. آغرلقده بر ومساوی اولان. ۲. موازنه‌لی، هم آهنك .

مُوازَنه { سث. عر. [« وزن » دن مص. مفاعله] ۱. ایكی شیئك آغرلقجه بر ومساوی اولمسی. ۲. قارشیلقلی ایكی شیئك وزنجه واحوال سائره‌جه بر كلسیله حاصل اولان اویغونلق، دنك اولمه : موازنهٔ دولیه. ۳. برجسمك مركز ثقلی قائم كلسكله طوره‌بیلمه‌سی : پنجره‌دن اوزانیركن موازنه‌یی غائب ایدوب دوشدی. ۴. واردات ومصارفك بركلمه‌سی : بودجه موازنه‌سی؛ اداره‌یی موازنه‌یه قومق . ۵. مقایسه، قیاس : اسكی ثروتكزله شمدیكی ثروتكزی موازنه ایدرسه‌كز نه‌قدر ترقی ایتدیككزی آكلارسكز .

مُوازَنه‌لی { ص. ۱. اویغون، دنك. ۲. موازنه‌سی برنده.

مُوازی { ص. عر. ذ : موازیه . [«وزی»دن سف. مفاعله] بری دیكرینك قارشیسنده اوله‌رق بربرلرینه تقرب ویا تبعد ایتمكسزین اوزانان : خط موازی؛ خطوط موازیه .

مَوازین { سذ. جه. عر. فد : میزان. با : میزان .

مُواسات { سث. عر. ۱. تسلی، تسلیت، غمكسارلق . ۲. تر. خدمت دولتده ایكن وفات ایدنلرك ایتام وارامله‌سنه معاش باغلامه .

مَواسِم { سذ. جه. عر. فد : موسم. با : موسم.

مَواشی { سث. جه. عر. [فد. ماشیه بومحلده مستعمل دكلدر] بوك حیوانلریله سوت واتلریچون بسلنن حیوانات : بدویلرك باشلیجه ثروتی مواشیدن عبارتدر .

مُواصَلَت { سث. عر. [«وصول» دن مص . مفاعله] یتیشمه، واصل اولمه، وصول :

ساعت بشده بورايه مواصلت ایتدیلر؛ دمیر یول قطارینك مواصلتی. [بو معنا عربیده اولمیوب لسانمزه مخصوصدر. با : مواصله.]

مُواصَله { سش. عر. [«وصول»دن مصـ. مفاعله. — لغت آنفـه ایله بر اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعمالی آیرلمشدر.] بربرینه واصل اوله، اولاشمه، قاوشمه، وصال : بوایکی نشانلی آره‌سنده مواصله میسر اوله‌مدی.

مَواضِع { سـذ. جـ. عر. فد : موضع. با : موضع.

مُواضَعه { سش. عر. [«وضع»دن مصـ. مفاعله] ١. ایکی کشی بینلرنده بالاتفاق یالاندن بر معامله‌ده بولنمه‌لری. ٢. حق. ایکی کشینك بر مقصد تحتنده اصلی اولمیه‌رق بر تصرفی بالاخره اظهار ایتمکی آره‌لرنده لساناً قرارلشدیردقدن صوکره او تصرفی علناً اظهار ایتمه‌لری؛ مواضعه سندی = بویله بر مقصدله بالاتفاق تحریر وامضا اولنمش یالاندن سند.

مُواضَعَةً { حـ. عر. مواضعه طریقیله، بینلرنده بالاتفاق یالاندن برمعامله ایله : مواضعةً برسند امضا ایتمشلر.

مَواطِن { سـذ. جـ. عر. فد : موطن. با : موطن.

مُواظِب { صـ. عر. ث : مواظبه. [« وظوب » دن سف. مفاعله] برایشه دوام و اقدامله چالیشان، برایشله بر دوزی‌یه اوغراشان : تحصیل علمه مواظب.

مُواظَبت { سش. عر. [« ظوب » دن مصـ. مفاعله] بر ایشـه علی الدوام چالیشمه، بر ایشـله بر دوزی‌یه اوغراشمه، مداومت، اقدام : تمادیٔ عمر وعافیت پادشاهی دعاسنه مواظبت وجیبهٔ ذمتدر.

مَواعِد { سش. جـ. عر. فد : موعد. با : موعد.

مَواعِظ { سش. جـ. عر. فد : موعظه. با : موعظه.

مَواعید { سـذ. جـ. عر. فد : موعود. با : موعود.

مُوافِق { صـ. عر. ث : موافقه. [« وفق » دن سف. مفاعله] ١. اویغون، اویار، مخالف وضد اولمیان : یار موافق. ٢. مطابق، متناسب، مناسب : حالمه، احتیاجمه، طبعمه موافق برایش. || موافق کلمك = اویمق.

مُوافَقَت { سش. عر. [« وفق » دن مصـ. مفاعله] ١. اویمه، اویغون کلمه، اویغونلق، توافق : آره‌لرنده هیچ موافقت یوقدر. ٢. مطابق و مناسب اوله، مطابقت، مناسبت، هم آهنك اوله : چالغی آلاتی بیننده موافقت شرطدر. ٣. راضی اوله، رضا ویرمه، مساعده : خانی صاتمغه قرار ویردك اما حصه‌دارانك بری موافقت ایتمیور. ٤. اوزلاشمه : بینلرنده موافقت حاصل اولدی.

مَواقِت { سـذ. جـ. عر. فد : موقت. با : موقت.

مَواقِع { سـذ. جـ. عر. فد : موقع. با : موقع.

مَواقِف { سـذ. جـ. عر. فد : موقف. با : موقف.

مَواقیت { سـذ. جـ. عر. فد : میقات. با : میقات.

مَواكِب { سـذ. جـ. عر. فد : موکب. با : موکب.

مُوالاة { سش. عر. [« ولی » دن مصـ. مفاعله] دوستلق، دوستانه معامله، قارشیلقلی محبت و حمایه و معاونت : بینمزده‌کی موالاة صمیمه.

مَوالِد { سذ. جـ. عر. فد : مولد، میلاد. با : مولد، میلاد.

مَوالی { سذ. جـ. عر. فد : مولا. با : مولا.

مَوالید { سـذ. جـ. عر. فد : مولود. با : مولود. || موالید ثلثه = حیوانات و نباتات ومعدنیاتدن عبارت اولان اجسام طبیعیه و بونلردن بحث ایدن تاریخ طبیعی فنی.

مُوانَسَت { سش. عر. [«انس»دن مصـ. مفاعله] ١. الفت، انسیت، بربرینه آلیشوب برلکده یاشامه. ٢. مأنوسیت، انساندن قاچمایش، وحشی حیوانك انسانه آلیشمه‌سی : بعض حیوانلر کسب موانسته مستعددر.

مَوانِع { سـذ. جـ. عر. فد : مانع. با : مانع.

مَواهِب { سـذ. جـ. عر. فد : موهبه. با . موهبه.

مَوائِد { سـذ. جـ. عر. فد : مائده. با : مائده.

موبِد { یاخود موبذ. سـ. فا. زردشت دیننده پیشـوا ورئیس روحانی؛ موبد موبدان = دین مذکورك باش پیشواسی.

مُؤَبَّد { صـ. عر. ث : مؤبده. [«ابد»دن سمف. تفعیل] ١. ابده‌قدر سورن، صوکسز، ابدی : جنتده بر عمر مؤبدله نعم مؤبده‌یه نائل اوله‌جغز. ٢. عمرك

صوكنه دك دوام ايده‌جك او. لان ، الى آخرالعمر سوره‌جك اولان : مؤبد كورك .

مؤبداً { ح عر. ١. ابده قدر، الى غير النهايه، صوكسز وبايانسز اوله‌رق : اعمال صا. لحه اصحابی مؤبداً بختيار اولورلر. ٢. عمری اولدقجه ، الى آخر العمر : مؤبداً كوركه قوندی .

موت { س. اوغور، قوت، بخت، طالع، سعد .

موت { سذ. عر. اولوم ، وفات، مرك .

موتا { يا موتی. سذ. ج.عر. فد : ميت. با : ميت .

موتاف { س. [فا. «مويتاب»دن] ١. كچی قيلندن طو. قونمش ويا اورلمش شیء، آت طا. قمنك قيلدن اولانلری ، چول وبايبند وساٸره. ٢. قيلدن چول وساٸره طوقويان وياصاتان آدم : موتاف اصنافی .

مؤتلف { ص. عر. ٔ : مؤتلفه . [«الفة»دن سف. افتعال] ١. الفت وانسيت پيدا ايتمش ، مألوف، مأنوس . ٢. موافق ، اويغون، مختلف مقابلی .

موتلی { يا موتلو. ص. اوغورلی، قوتلی، مسعود، سعيد ، بختيار : نه موتلی آدمدر .

مؤتمن { ص. عر. ٔ : مؤتمنه . [«امن»دن سمف. افتعال] امنيت اولنان ، امنيتلی ، امين ، معتمد .

موته { س. كوكسی بهارده قيزا. ريربر جنس سياه قوش، بقره قوشی .

موتی { سذ. ج. عر. با : موتا .

موتی { ص. عر. ٔ : موتيه . او. لومه منسوب ومتعلق .

مؤثر { ص. عر. ٔ : مؤثره . [«اثر»دن سف. تفعيل] ١. تأثير ايدن، اثر براقان. ٢. ايشلاين ، حكمنی اجرا ايدن : پك مؤثر بر علاجدر . ٣. ايچه ايشلين، چوق طوييلان ، زياده حس اولنان، تأثيرلی : بوكون مؤثر بر صوغوق واردر . ٤. انسانك قلب وذهننده برطوتان، باعث انتباه اولان : نصيحتلرم اولادمه مؤثراولمدی. ٥. تأثری موجب،حزن وكدر ويرن ، طو. قنان: پك مؤثر برسسی واردر؛ مؤثر بر مرثيه اوقودی . ٦. اثر صاحبی، فاعل، عامل،صانع : اثردن مؤثره انتقال اولنور .

موثوق { ص. عر. ٔ : موثوقه . [«وثوق» دن سمف.] ١. اينانيلير، اعتماد وامنيت او. لنور ، امين ، مؤتمن ، معتمد : موثوق آدم ؛ موثوق الكلام = سوزينه اينانيلير . ٢. صاغلام، صحيح : موثوق سوز ، خبر ؛ روايت موثوقه .

موثوقاً { ح. عر. اينانيله‌جق واعتمادوامنيت اولنه‌جق صورتده : موثوقاً روايت ، استخبار اولنديغنه كوره .

موثوقيت { سذ. عر. ١. امين ومعتمد اولان آدمك حالی : او آدمك موثوقيتی بنجه معلومدر. ٢. صاغلاملق،صحت : بوخبرك موثوقيتنده شبهه‌يوقدر.

موج { سذ. عر. ج : امواج . طالغه . || موج زن = طا. لغه‌لی ، متموج .

موجب { ص. عر. ٔ : موجبه . [«وجوب» دن سف. افعال] ١. ايجاب ايدن ، سبب وباعث اولان، مؤدی : موجب شكايت بر حال يوقدر ؛ موجب انديشه برايشدر؛ اسباب موجبه = برحالی ايجاب ايدن سببلر، بر اعلام ويا مضبطه‌ده ويريلن حكم وقرارك مبتنی بولنديغی اسباب. ٢. منه. مثبت، سالب مقابلی: قضيهٔ موجبه. = سذ. عر. سبب ، وسيله: بوقدركلفته نه موجب وار؟ بلا موجب = سببسز و وسيله‌سز اوله‌رق .

موجب { سذ. عر. [«وجوب» دن سمف. افعال] ١. بركلام و يا امرك ايجاب ايتديكی شیء، نتيجه، مآل مقتضا : حديث شريف موجبنجه ؛ ارادهٔ سنيه، امرنامهٔ سامی موجبنجه ؛ بر مو. جب فرمان عالی . ٢. بيوك بر مأمورك كنديسنه تقديم اولنان اوراقك محتوياتنی تصديق ايچون ايتديكی اشارت . ٣. بر اراده ويا فرمانك مآل و مقتضاسنی ايضاح يوللی يازيلان تحريرات .

موجد { سذ. ص. عر. ٔ : مو. جده . [«وجود» دن سف. افعال] ١. يكی برشیء ايجاد واختراع ايدن آدم : تلغرافك موجدی . ٢. كنديلكندن افكار و معانی ايجاد و اختراعنه مقتدر : موجد برشاعردر .

موجدلك { س. ١. يكی بر شیء ايجاد و اختراع ايدن آدمك حالی : موجدلك شرفی اوكا عائددر . ٢. كنديلكندن افكار ومعانی ايجاد ايتمك اقتدا.

ری : او شاعرك موجدلکی فوق‌العاده‌در .

مُؤجِر { صد. عر. ث : مؤجره . [« اجر » دن سف. افعال] کرا ایله ویرن، کرالایان، ایجار ایدن : برملکك مؤجر و مستأجری .

مُوجَز { صد. عر. ث : موجزه . [« وجوز » دن سمف. افعال] قیصه، مختصر، ایجاز طریقیله افاده اولنمش ویازلمش، مجمل : موجز بر رساله، بر افاده .

مَوجزن { صد. فا. [عر. موج = طالغه . فا زدن = اورمق] طالغه‌لی، متموج .

مُوجِع { صد. عر. ث : موجعه . [«وجع»دن سف. افعال] آغریدان، آجیدان، وجعلی : آلام موجعه .

مُؤَجَّل { صد. عر. ث : مؤجله . [«اجل»دن سمف. تفعیل] مستقبلده ایفا اولنمق اوزره وقتی معین، مهلتلی، پشین اولمیان، معجل مقابلی : مهر مؤجل = مفارقت وقوعنده زوجه‌یه ویرلمك اوزره عقد نکاح اثناسنده تعیین اولنان مبلغ .

مَوجود { صد. عر. ث : موجوده . [« وجود » دن سمف.] ١. وار اولان، بولنان، مفقود اولمیان : موجود مال ؛ نقود موجوده . ٢. حاضر اولان، غائب اولمیان، حاضر بولنان : بن مجلسه کیردیکم وقت سزده اوراده موجود ایدیکز . == سذ. عر. بر هیئتی ترکیب ایدن افرادك مجموعی : طابورلرك موجودی حال حضرده آلتیوزی تجاوز ایتمز ؛ مکتبك موجودی ایکیوزه بالغ اولیور .

مَوجودات { سذ. جـ. عر. وار اولان کافهٔ اشیا، مخلوقات، کائنات : مفخر الموجودات = فخر کائنات افندمز .

موجور { سـ. ١. یانمش دمیر جروفی . ٢. معدن ویا اغاج کوموری سوپورندیسی، قیریغی . ٣. هرشیئك ایشه یاراماز قسمی، بوجوری .

مُوَجَّه { صد. عر. ث : موجهه . [« وجه »دن سمف. تفعیل] هرکسك توجه ایتدیکی، مقبول، معتبر، مناسب، موافق .

موچك { سـ. صیان دمیرینی تمیزله‌مکه و چامورینی دوشورمکه مخصوص اوجی کسکین دمیرلی دکنك .

موچو { یاخود میچو ١. [اسپا. نیولجه‌دن] کمیلرده سرنلره چیقمق اوزره بولندیریلان چوجق، کوچك طائفه . ٢. [فا. «مغبچه»دن غلط] میخانه‌جی چراغی .

مُوَحَّد { صد. عر. ث : موحده . [« وحدة » دن سمف. تفعیل] ١. بر وتك حالنه قونمش، توحید اولنمش . ٢. برنقطه‌لی : باء موحده .

مُوَحِّد { صد. سذ. عر. ث : موحده . جـ : موحدین . [«وحدة»دن سف. تفعیل] اللهك برلکنه اینانان، اهل توحیددن اولان : مؤمن موحد؛ عندالموحدین. == جـ. مغربده حکومت سورمش برسلاله .

مُوَحِّش { صد. عر. ث : موحشه . [« وحشة » دن سف. تفعیل] توحیش ایدن، وحشت کتیرن، انسانك اصسز برمحلده حس ایتدیکی قورقویی موجب، وحشت انکیز : چوللر پك موحشدر .

موحش { صد. عر. ث : موحشه . [« وحشـة » دن سف. افعال] قورقو ودهشتی موجب، وحشت‌انکیز .

مُؤَخَّر { صد. عر. ث : مؤخره . [«اخر»دن سمف. تفعیل] کریده بولنان، صکره واقع اولان، صکره‌یه وکری‌یه قالمش، مقدم مقابلی، صکره‌کی : او حربك تاریخندن مؤخردر ؛ مقدم خبرك مؤخر مبتداسی .

مُؤَخَّراً { ظز. عر. ١. صکره‌دن، بعده : کیدوب مؤخراً ینه کلدی . ٢. یاقین وقتده، اولجه، اخیراً : کندیسنی مؤخراً کوردم .

موخنات { صد. [عر. « مخنث » دن غلط] با : مخنث .

مُؤَدّا { یا مؤدی . سذ. عر. [« اداء » دن سمف. تفعیل] معنا، مآل، مفهوم : فلان ضرب مثل مؤداسنجه ؛ عباره‌سی پك دوزکون دکلسه‌ده مؤداسی پك ایی دوشونلمش .

مُؤَدِّب { صد. سـ. عر. ث : مؤدبه . [«ادب»دن سف. تفعیل] علم وادب اوکردن، تربیه‌ایدن، تربیه‌جی، برچوجغك هم تحصیله هم تربیه‌سنه مأمور خصوصی معلم : مؤدب شاکردینه یالکز سوزله تربیه ویرمیوب افعا-

ليله‌ده نمونۀ امتثال اولمليدر .

مؤدَّب { صـ. عر. أ : مؤدبه . [«ادب»دن سمف. تفعيل] علم وادب اوکرنمش، تربيه‌اولمش، اديب، تربيه‌لى. ز.

مَوَدَّت { سش. عر. [«ود» دن مصـ. ميمى. — ميمك ضميله غلطدر.] سومه، سوکى، محبت، حب، مخادنت : بيمزده کى مودت صميمه .

مَوَدَّتلى { يا مودتلو. صـ. محبتلى، محب. [انشا لسانند‌ه دون رتبه‌ده بولنانلره ويريلن عنواندر.]

مُودِع { صـ. عر. أ : مودعه . [«ودع» دن سف. افعال] امانت و وديعه براقان. ز.

مودَل { سـ. [فر. Modèle] نمونه، اورنك، مشق .

مَودوع { صـ. عر. أ : مودوعه. [«ودع» دن سمف.] امانت‌براغلمش، توديع اولنمش : عهده‌سنه مودوع وظيفه .

موده { سـ. [فر. Mode] مرعى و متداول اولان طرز و بيچيم : شيقلر يکى موده‌يه رغبت ايدرلر . == صـ. موده‌يه موافق وتابع اولان : بوقماش، بوبيچيم شمدى پك موده‌در؛ يکى موده بر فيستان .

مؤدّى { صـ. عر. أ : مؤديه . [«اداء»دن سف. تفعيل] ايجاب ايدن، موجب، باعث، مسبب : بوقوقو باش آغريسنى مؤدى اولور .

مؤدّٰى { يا : مؤدا .

مؤذِّن { سذ. عر. [«اذان» دن سف. تفعيل] نماز وقتنى اعلان ايچون مناره شرفه‌سنده ويا سائر محلده اذان اوقومغله موظف آدم : کوزل سسلى برمؤذن .

مؤذِّنلك { سـ مؤذن وظيفه‌سى، اذان ويرمه : فلان جامعده مؤذنلك ايديور .

موذى { صـ. عر. أ : موذيه . [«اذاء» دن سف. افعال — تفعيل بابندن «مؤذى» ديمه‌لى زيرا بو ماده عربيده اصلا اوبابدن کلمز.] ١. اذيت ويرن، اينجيدن، جفاکار : پك موذى آدمدر . ٢. راحت براقميان، راحتسز ايدن، مضر : حوينات موذيه. ٣. تر. يوزى کولمز،صورتنى آصمش، عبوس . [ترکجه‌ده بومعنا متروکدر.]

موذيات { سش. جـ. عر. اذيت ويرن و راحتسز ايدن شيئلر وحيوانجقلر : قيشك صوغوغنه بدل يازك ده بر چوق موذياتى واردر .

مور { سـ. فا. قارينجه، نمل : مور ضعيف .

مور { صـ. ١. ماوى ايله کوکز آره‌سنده معروف بررنکده اولان، منکشه رنکنده : مور قطيفه . ٢. صوقوقدن يارهلنمکدن وياخود شدتلى بر يأس وفتور تأثيريله بورنکه کيرمش اولان ، مورارمش : بونى ايشيدنجه موس مور اولدى . == سـ. ذکر اولنان رنك : مورى هيچ سومم؛ موره بويامق .

مورارتمق { فتـ. ١. مور رنکنه صوقمق ، موره بويامق : مرکبله اللرينى مورارتمش. ٢. قرارتمق، مظلم حالنه قومق : شوبولوطلر هوايى مورارتدى. ٣. بره‌له‌مك : طياقدن بوتون بدنى مورارتمش .

مورارمق { فل. ١. مور رنکنه کيرمك، موراولمق : موردوم اريکى کال بولنجه مورارير . ٢. قرارمق ، مظلم اولمق : هوا مورادى . ٣. بره‌لنمك : طياقدن بوتون بدنى مورارمش. ٤. مجـ. حزن و الم ومأيوسيتدن بکز قرارمق : بونى ايشيدنجه قراروب موراردى .

مورانه { صـ. حـ. فا. قارينجه وارى، قارينجه‌يه ياقيشير صورتده ، عاجزانه ، ناچيزانه : مورانه برخدمتده‌بولنمق اوزره؛ برتقدمۀ مورانه .

مورِث { صـ. عر. أ : مورثه . [«وراثة» دن سف] ١. کتيرن، ويرن، قزانديران،ايجاب وايراث ايدن : مورث حزن بر خبر؛ مورث خسار . ٢. ورثه‌يه ميراث براقان .

مورچه { سـ.فا. ١. قارينجه‌جق. ٢. دمير قارينجه‌سى ، قارينجه‌لانمه .

مُوَرِّخ { سذ. عر. جـ : مورخين. [«ارخ»دن سف. تفعيل . — اصل عربيسى : مؤرخ.] ١. تاريخ يازان آدم،علم تاريخه متعلق کتاب و تأليف صاحبى : ابن خلدون الك محقق مورخلردندر ؛ ابوالمرخين = يونان قديم مورخلرندن مشهور هرودوت . ٢. بر وقعه‌يه دائر

نظماً وحروف ابجد حسابیله تاریخ سویلاین .

مُوَرِّخ { صـ. عر. ۋ : مورخه [«ارخ» دن سمف. تفعیل. — اصل عربیسی : مؤرّخ .] تاریخی آتلمش، سنه وآی وکونی یازلمش، تاریخلی : ٢٠ جمادی الآخره ١٣١٩ تاریخیله مورخ برمکتوب؛ غیرمورخ = تاریخسز، تاریخی یازلمامش .

مُوَرَّخاً { حـ. عر. برتاریخله مورخ اوله‌رق ، سنه و شهر وکونی مقید اولدیغی حالده : ٣ محرم ١٣١٩ تاریخیله مورخاً برمکتوب آلدم .

مَوْرِد { سـ‌ذ. عر. جـ : موارد. [«ورود» دن سم.] ورود ایده‌جك محل، یول ، طریق ، واسطه. || مورد شهادتنامه‌سی = برمتاعك واصل اولدیغی یردن کلن شهادتنامه .

موردوم { یاخود مردوم. سـ. مور ویشیل رنکنده کوچك برجنس اریك که باشلیجه خوشافی و رچلی یاپیلیر : موردوم اریکی .

مورش { یا موریش . صـ. قا. ریش صفتنه اتباع اولنور : قاریش موریش = قارمه قاریشیق ، پریشان ، بربرینه کچمش : سرخوشك صقالی بیینی قاریش موریش اولمش.

مورلق { سـ. مور رنکی، مور رنکنده اولمه : چیبانك اطرافنده بر مورلق واردر ؛ برەنك مورلغی کچمش.

مورمتراق { صـ. و :

مورمسی { صـ. مور رنکنه چالار، مور رنکنه شبیه .

مَوْرُوث { صـ. عر. ۋ : موروثه. [«وراثة» دن سمف.] ١. میراث قالمش، وراثت طریقیله کچمش : مال موروث؛ پدرندن موروث برچوق املاکی واردر. ٢. ابویندن سرایت ایتمش ، میراث کبی قالمش : فرنکی علتی ابویندن موروث قالان امراضندندر.

مَوْرُود { صـ. عر. ۋ : مورودە. [«ورود»دن سمف. — فعل لازم اولدیغندن «وارد» دیمك دها طوغریدر.] ورود ایتمش ، کلمش ، وارد ، واصل : مکاتیب مورودە؛ فلاندن مورود تذکره، هدیه . = ذ. بر پوسته خانه‌یه کلن مکاتیب واشیا قسمی : عجبا او مکتوب مورودە ایچنده‌میدر .

مَوْرُودات { سـ‌ذ. جـ. عر. ورود ایتمش مکتوبلر و سائر شیلر : پوسته مورود‌اتی.

مورَوی { صـ. عر. موره‌لی .

موره { سخ. جـ. ١. یونانك شبه جزیره حالنده اولان قسم جنوبیسی، پلوپونس. ٢. علی الاطلاق یونان.

موره‌لی { سـ. صـ. موره شبه جزیره‌سی و یا علی الاطلاق یونان اهالیسندن اولان .

مورینه { سـ. [ایتا.] شمال دکیزلرنده صید اولنان و قره‌جکرندن معروف بالیق یاغی چیقان بر جنس بیوك بالیق .

موز { سـ‌ذ. عر. اقالیم حارەدە حاصل اولور معروف اوزونجه میوه . || موز آغاجی = بومیوەیی ویرن آغاج که خرمایه مشابهدر.

موزِب { صـ. [عر. «معذب» دن غلط] اکلنمك ایچون اذیت ویرن ، اذیت ویره‌رك طاقیلان .

موزِبلك { سـ. اکلنمك ایچون اذیت ویرن و اذیت ویره‌رك طاقیلان آدمك حالی : موزبلك ایتمه.

مُوَزِّع { صـ. عر. [«وزع» دن سف. تفعیل] طاغیدان ، توزیع وتقسیم ایدن. = سـ‌ذ. عر. ١. پوسته مکتوبلرینی اصحابنه وغزته‌لری آبونه‌لرینه تقسیم ایدن آدم. ٢. صوقاقلرده غزته صاتان آدم .

مُوَزِّعلك { سـ. پوسته ویا غزته موزعی خدمتی : موزعلك ایدیور؛ غزته موزعلکی.

مَوْزُون { صـ. عر. ۋ : موزونه. [«وزن» دن سمف.] ١. طارتلمش، وزن اولنمش . ٢. وزنه مطابق، وزن اتخاذ اولنان برمثاله کوره تصریف اولنان : ایکنجی بابك وزنی و موزونی. ٣. وزنی یرنده ، هجالرینك عدد وترتیبی منتظم اولان ، وزنلی : کلام موزون. ٤. یاقیشیقلی ، دوزکون : قامت موزون .

موزه { سـ. فا. چیزمه .

موزه { سـ. [فر. Musée] آثار عتیقه ومصنعه‌نك وضع وتشهیرینه مخصوص بنا. [موزه‌خانه دیمکه حاجت یوقدر.]

موزیقه { سـ. [فر. Musique] موسیقی، چالغی طاقمی : عسکر موزیقه‌سی .

موس { مه. «مو» هجاسیله باشلار بعض ترکجه

صفتلرك باشنه كيروب مبالغه بيان ايدر : مۆس مۆر .

مؤستره ١ { س. [يتا.] ١. اورنك، نمونه . ٢. بردكانك جامكاننه نمونه وجالب رغبت اولمق اوزره برصورت منتظمه‌ده قونمش اشيا .

مُؤَسِّس { ص. سذ. عر. ج : مؤسسين. [«اساس» دن سف. تفعيل] ١. تأسيس ايدن ، تمل آتان ، يابى ياپان ، بانى : بو بنانك مؤسسى كيمدر؟ ٢. قوران، وجوده كتيرن : مؤسس دولت ؛ بو اصولك مؤسسى .

مُؤَسَّس { ص. عر. ث : مؤسسه. [«اساس» دن سمف. تفعيل] قورلمش ، بنا اولنمش ، تملى آتلمش : اساس قوى اوزرينه مؤسس بر بنا؛ بو دعوى نه اوزرينه مؤسسدر .

مُؤَسَّسات { سث. ج عر. تأسيس اولنمش ابنيه ، دوائر : مؤسسات خيريه ؛ مؤسسات علميه .

مُؤَسَّسه { سث. عر. مؤسساتدن برى : بر مؤسسهٔ خيريه‌در .

مؤسسات كبى تعبيرلر اوته‌دن برى يالكز جمع صورتنده قوللانيلوب، مفردلرى مستعمل دكل ايكن، اخيراً السنهٔ اجنبيه ترجمه‌سنده مفردلرينك ده استعمالنه احتياج كوريلوب، مثلا Monument ويا institution كلمه‌لرينك ترجمه‌سنده مؤسسه دينلمكه باشلانمشدر . معهذا غريب كورينيور .

مُوَسِّع { ص. عر. ث : موسعه . [«وسع» دن سف. تفعيل] كڭيشلدن، توسيع ايدن (دوا وسائره) .

مُؤَسِّف { ص. عر. ث : مؤسفه. [«اسف» دن سف. تفعيل] اسف ايتديرن ، كدر ويرن ، حزن آور : بعض احوال مؤسفه.

موسقه { س. [عر. « نسخه » دن غلط] با : نسخه .

موسقى { با : موسيقى .

مَوسِم { سذ. عر. ج : مواسم. [«وسم» دن سز.] ١. بر شيئك معين وقتى، زمان مخصوص : اوزوم موسمى؛ حج موسمى. ٢. سنه‌نك درت فصلندن بهرى : موسم بهار؛ مواسم اربعه. ٣. ياز ايله قيش آره‌سنده اولان وقت، ايلك وصوك بهار : موسم اثوابى. || موسم روزكارى = بر موسم مخصوصده مقنن اسن روزكار، ملتم . || نابموسم = موسمنده اولميان ، هنوز زمانى كلمه‌مش ، وقتسز، نابمحل .

مَوسِملك { ص. ياز ايله قيش آره‌سنده اولان ايلك وصوك بهاره مخصوص : موسملك اثواب، قماش .

مُوَسوِس { ص. عر. ث : موسوسه. [« وسوسه » دن سف. دحرج] وسوسه‌جى، نابمحل وهم وقوروننى‌يه تابع .

مَوسوم { ص. عر. ث : موسومه. [« وسم » دن سمف.] اشارتلى، علامتلى، مارقه‌لى .

مَوسَوى { ص. س. عر. ث : موسويه. [«موسى» دن سمنز] ١. حضرت موسى(عم)ك شريعتنه تابع ،يهودى، اسرائيلى : جماعت موسويه ؛ موسويلرك عاداتى . ٢. امام موسى كاظم (رضه)ك نسلنه منسوب : سادات موسويه‌دن .

موسيقار { س. فا. ١. كويا قافاسنده بر چوق دليكلر بولنمغله روزكار اسدكجه مختلف صدالر چيقاران بر طير موهوم. ٢. برصره دودوكاردن مركب چالغى، مصقال .

موسيقى { يا موسقى . سذ. عر. [يو. Μουσική] ١. الحان ونغماتك اصول و قواعدندن بحث ايدن علم : علم موسيقى. ٢. آلات موسيقيه، چالغى طاقمى، موزيقه .

موسيقى { ص. عر. ث : موسيقيه. علم موسيقى‌يه وچالغى‌يه منسوب و متعلق : آلات موسيقيه .

موسيو { س.ص. [فر. Monsieur] افندى، آغا، بك. [على العموم اجنبيلره ويريلان عنواندر].

موش { س. فا. فاره، صيچان .

موشاباق { ص. [عر «مشبك» دن غلط] قفسلى ، قفس وآغ شكلنده (نقش ويا تلكارى ايشلمه‌لى كومش) .

موشامبه ١ { س. [عر. «مشمع» دن غلط] با : مشمع .

موشتق { و موشتولق . س. [«مژده» و «مژده‌لك» دن غلط] با : مژده، مژده‌لك.

موشته ١ { س. [فا. « مشت » دن غلط] ١. يومروق. ٢. ديكيجيلرك ديكدكارى شيئك ايچنه كچيردكلرى معدن طوب. || موشته تعليمى = مشتزنلك .

مُوَشَّح { ص. عر. ث : موشحه . [«وشاح» دن سمف. تفعيل]

١. سوسلنمش، سوسلی، مزین کیینوب قوشانمش . ٢. د. مصراعلرینك برنجی حرفلری بر کلمه تشکیل ایدن (شعر) .

موشر { س. [بلكه عر. «منشار» دن] مرانغوز وچیقریقجی کبی اصنافه مخصوص اکری دستره.

موشکاف { ص. فا. [مو = قیل. شکاف = یاریجی] قیلی یارار کبی پك اینجه تدقیقات اجرا ایدن، مدقق، محقق .

موشکافانه { ص. ح. فا. مدققانه.

موشموله { س. [یتا.] معروف بر میوه که متعدد سرت چکردکلری اولوب صوك بهارده اولور . اصل ترکجه یبانیسنه دونگل و بوستانیسنه ازگیل وایری بر جنسنه بش بییق دیرلر. || مج. بورشوق وعبوس شیئدن کنایه اولور : موشموله صورتلی .

مَوشور { سذ. عر. ج : مواشیر. [زبانزدی میمك ضمیله] با : منشور.

موصاقه { س. [عر. «مسقا» دن] قاورلمش قیمه ایله پیشمش سبزه علی الخصوص پاطلیجان یمکی .

موصتره { س. ١. آولانه جق قوشلری جلب ایچون آوجی طرفندن کوستریلن قوش ویا قوش تقلیدی . ٢. با : موستره.

مَوصل { سذ. عر. [«وصول» دن سم] قاوشه جق یر، قاوشاق. [موصل شهرینك اصل اسمی بودر.]

موصِل { ص. عر. ؤ : موصله. [«وصول» دن سف. افعال] یتیشدیریجی، ایصال ایدن. ؤ. || موصلهٔ سلیمانیه = سلیمانیه مدرسلکنه واسطهٔ ارتقا اولان بر رتبهٔ علمیه؛ موصلهٔ صحن = کذا.

موصلُق { س. صویی ایستلدیکی وقت آقیدوب ایستنلد . یکی وقت قپامق اوزره چشمه وسائره یه طاقیلان بورمه .

موصَندره { س. اوطه نك قپو طرفنده کی یوزنی ضبط ایدن بیوك طولاب که ایچنه یتاق وسائره قونور ؛ چنکانه اونده موصندره آرامق = اولمیه جق یرده برشیئ طلب ایتمك.

مَوصوف { ص. عر. ؤ : موصوفه. [«وصف» دن سمف.] برصفتی حائز اولان، متصف : کرم وسخاوتله ، اوصاف جمیله ایله موصوف . = سذ. عر. د. برصفت ونعتی اولان اسم، منعوت : صفت ایله موصوف آره سنده مطابقت لازم .

مَوصول { ص. عر. ؤ : موصوله. [«وصول» دن سمف.] برلشمش، قاوشمش. || د. اسم موصول = اوشیئ که ویا او آدم که معناسنی افاده ایدن ما، من، الذی کبی کنایه .

موصی { ص. سذ. عر. [«وصایة» دن سف.] وصیت ایدن، بروصیت براقان آدم .

موصی بِه { سذ. عر. وصیت اولنان شیئ .

موصی لَه { سذ. عر. کندیسنه برشیئ وصیت اولنان آدم .

مُوَضَّح { ص. عر. ؤ : موضحه . [«وضوح» دن سمف. تفعیل] ایضاح اولنمش، آشکاره بیان اولنمش، آچیقدن ومفصلاً افاده ایدلمش.

مُوَضَّحاً { ح. عر. ایضاحلی اوله رق، آچیقدن، آشکاره .

مَوضع { سذ. عر. ج : مواضع. [«وضع» دن سم.] یر، محل، مکان، جای : بوموضعده؛ مواضع مختلفه ده .

مَوضِعی { ص. عر. ؤ : موضعیه. برمحله مخصوص اولان، عمومی اولمیان : موضعی بروجع.

مَوضوع { ص. عر. ؤ : موضوعه. [«وضع» دن سمف.] ١. قونلمش، وضع اولنمش، نهاده : رافك اوزرینه موضوع اشیا. ٢. وضع وتأسیس اولنمش ، اتخاذ اولنمش، متخذ، مرعی : نظام موضوع؛ اصول موضوعه. ٣. صحیح اولمیان ، اویدیرمه ، دوزمه : حدیث موضوع. = سذ . عر. ١. برعلمك مقصود عنهی ، اعراض ذاتیه سی. ٢. مذ. قضیهٔ منطقیه نك اساسی حکمنده اولان اسم، محمول، مسند الیه . || موضوع بحث = مبحوث عنه ، مبنی علیه ، بحث اولنان ماده.

مَوضوعات { سذ . ج . عر. مبحوث عنه اولان مواد، مبانی : موضوعات العلوم.

مَوطِن { سذ. عر. ج : مواطن. [«وطن» دن سم.] وطن، یر، محل، مکان، اقامتگاه .

مُوَظَّف { ص. عر. ؤ : موظفه . [«وظف» دن سمف. تفعیل] ١. بر وظیفه و خدمتله مکلف اولان ، وظیفه دار : بن

سزه خدمتله موظفم. ٢. مخصص معاش وتعييناتى اولان، معاشلى، وظيفه‌خوار. || عساكر موظفه = منتظم عسكر.

مَوعِد { سذ. عر. ج: مواعد. ١. [«وعد»دن مص. ميمى] سوز ويرمه، وعد، وعده: بر طاقم مواعد كاذبه ايله بنى آلداتدى. ٢. [«وعد»دن سز.] سوز ويريلن وقت، مهلت، ميعاد: بوسندك دها موعدى كلمدى. || موعد تلاق، موعد ملاقات = كوريشيلوب قونيشلمق اوزره مقرر ومعين محل فر. Rendez-vous.

مَوعِظه { سذ. عر. ج: مواعظ. [«وعظ»دن مص. ميمى] وعظ، نصيحت، اوكوت، پند: مواعظ مؤثره.

مَوعود { ص. عر. ث: موعوده. [«وعد»دن سمف.] ١. وعد اولنمش، سوز ويرلمش: ترفيعى كنديسنه قلعجه موعوددر؛ موعود اولان لطفكزه منتظرم. ٢. وعده‌لى، معين، مقدر: اجل موعود = موت طبيعى.

مُوَفَّق { ص. عر. ث: موفقه. [«وفق»دن سمف. تفعيل] ١. توفيق الهى‌يه مظهر اولان، ايشى راست كلن: تجارتجه پك اوقدر اقتدارى يوغيسه ده موفق آدمدر. ٢. ظفرياب، دسترس، نائل، بجره‌بيلن، بوله‌بيلن، مقتدر: بوكتابى بيتيرمكه موفق اولسهم؛ او قدر آرادم موفق اوله‌مدم.

مُوَفِّق { ص. عر. [«وفق»دن سف. تفعيل] موفق ايدن، توفيق صاحبى. [« صفات اللهدندر.]

مُوَفَّقيَّت { سذ. عر. ج: موفقيات. ١. توفيقات سبحانيه‌يه مظهريت، من طرف الله موفق اولمه. ٢. مظهريت، نائليت، مظفر ودسترس اولمه: موفقيتكز ايچون دعا ايدرم.

مَوفور { ص. عر. ث: موفوره. [«وفور»دن سمف.] چوق، بول، كثير، وافر: نعم موفوره.

مَوقِت { سذ. عر. ج: مواقت. [«وقت»دن سز.] اولدن تعيين اولنمش وقت، وعده، مهل.

مُوَقَّت { ص. عر. ث: موقته. [«وقت»دن سمف. تفعيل] بروقت معينه مخصوص اولان، دائمى اولميان، آز وقت سورروب كچن، سوركسز: نعم دنيويه موقت ونعم اخرويه دائميدر.

مُوَقِّت { سذ. عر. [«وقت»دن سف. تفعيل] ١. وقتى وعلى الخصوص نماز وقتلرينى تعيين ايدن آدم، موقتخانه مأمورى. ٢. وقت وساعت ودقيقه‌لرى تماميله تعيين ايدن عيارلى ساعت، وقت معيارى، قرونومتره.

مُوَقَّتاً { ح. عر. آز بر زمان ايچون، شمديلك: باغچواتمز صله‌دن كلنجه‌يه قدر موقتاً بر باغچوان طوتدق؛ آفيون روحى موقتاً صانجيى طور. ديردى. [تاسى اصليه اولوب تاء تأنيث اولمديغندن، «موقة» صورتنده يازلمه‌سى خطادر.]

مُوَقِّتخانه { سذ. فا. اكثر بيوك جوامع شريفه‌يه مربوط اوطه كه ايچنده متعدد عيارلى ساعتلر وارتفاع آلوب بونلرى عيار ايتمكه مأمور اولان موقت بولنور.

مُوَقَّر { ص. عر. ث: موقره. [«وقار»دن سمف. تفعيل] آغرلانمش، تعظيم وتكريم ايدلمش اولان. ق.

مُوقِظ { ص. عر. ث: موقظه. [«يقظه»دن سف. افعال] ١. اويانديران، ايقاظ ايدن. ٢. مج. غفلتدن قورتاران. ٣. ط. تحريك وتنبيه ايدن: دواء موقظ.

مَوقِع { سذ. عر. ج: مواقع. [«وقوع»دن سم.] ١. ير، محل، موضع، جاى: بو موقعده؛ بوسوز موقعنده‌در. ٢. برشيئك وقوعه كلديكى وبولنديغى ياخود لزوم كوستردكى محل: موقع حرب؛ پوسته موقعى؛ موقع اجرا. ٣. واپور ودميريول وتياترو كبى عمومى بر محلده ويريلن اجرته كوره صنفى دكيشن ير: برنجى، ايكنجى، اوچنجى موقع. ٤. واپور وسائر وسائط نقليه‌ده فضله اجرت ويرنلره مخصوص ممتاز محل: موقع قماره‌سى؛ موقع بيلتى؛ موقعده اوتورمق. ٥. عسكر اقامتكاهى: موقع قوماندانى؛ مواقع مستحكمه.

مُوَقَّع { ص. عر. ث: موقعه. [«وقوع»دن سمف. تفعيل] طغراى همايونله موشح.

مَوقِعلى { ص. برنجى موقعى يعنى فضله اجرت ويرنلره

مخصوص ممتاز محلی اولان ویا کندیسی بونلره مخصوص اولان : موقعلی تراموای؛ موقعلی قاره، واغون .

مَوقِف { سذ. عر. جـ : مواقف. [« وقوف » دن سمـ.] طورەجق یر، طوراق، دمیریول قطارینك یولجی و یوك آلوب ویرمك اوزره طوردیغی محل، استاسیون .

موقلە { سـ. قیمەلی قایغانە .

مُوقوت { صـ. عر. ث : موقوتە. [« وقت » دن سمف.] وقتی معین اولان . || رسالۀ موقوتە = معین وقتلردە مثلا هفتەدە ویا آیدە بر نشر اولنان مجموعە، فر. Périodique .

مَوقوف { صـ. عر. ث : موقوفە، [« وقف » دن سمف.] ١. طوردیرلمش ، آلیقونمش : فصل دعوی اولنجەیە قدر آقچە محکمەدە موقوفدر . ٢. طوتلمش، توقیف اولنمش ، ظن اوزرینە موقتاً حبس اولنمش : اون بش کون موقوف قالدی. ٣. وقف ایدلمش، وقف اولمق اوزره ترك وتبرع اولنمش، اوقافە عائد : اراضیٔ موقوفە . ٤. منوط،متوقف : انکلیزجەنك طوغری سویلنمسی بر انکلیزدن تحصیلنە موقوفدر . = سـذ . عر. جـ : موقوفین . توقیف اولنمش آدم ، محبوس : موقوفینك استنطاقی .

مَوقوفات { سذ . جـ . عر . ١. توقیف اولنمش وموقتاً آلیقونمش. نقود واموال. ٢. وقف ایدلمش اموال واملاك. ٣. وارداتدن آرتوب خزینەیە مال ایدیلان مبالغ .

مَوقوفیّت { سش. عر. [لغت مولدە] ١. موقوف و محبوس اولمە ، محبوسیت ، حبس : موقوفیتی کوننن اعتباراً . ٢. وقف اولمە : بو اراضینك موقوفیتی . ٣. منوط ومتوقف اولمە .

مَوکِب { سـذ . عر . جـ : مواکب . بر بیوك ذاتك یانندە یاواش یورویەرك کیدن پیادە ویا آتلیلرك هیئت مجموعەسی، آلای : موکب حج شریف .

مُؤَکَّد { صـ. عر. ث : مؤکدە . [« اکد »دن سمف. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیرلمش ، قوت واستحکام ویرلمش، صاغلام، متین. ٢. تکرار ایدلمش، بر دها امر وتنبیە ویا اخطار ایدلمش : اوامر مؤکدە؛ اخطارات مؤکدە.

مُؤَکِّد { صـ. عر. ث : مؤکدە . [« اکد »دن سف. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیران ، تحکیم و تصدیق ایدن : سزك دیدیککزی مؤکد بر فقره نقل ایدەیم. ٢. تکرار ایدن، بردها امر و تنبیە ویا اخطار ایدن : اشعار سابقی مؤکد بر امرنامە یازلدی .

مُوَکَّل { صـ. سـ. عر. ث : موکلە. [« وکالة »دن سمف.] توکیل اولنمش ، بری طرفندن وکیل نصب ایدلمش : فلان طرفندن موکل برآدم کلدی .

مُوَکِّل { صـ. سـ. عر. ث : موکلە . [« وکالة »دن سف. تفعیل] وکیل تعیین ایدن ، بر دعوی وکیلنك نامنە دعوی ایتدیکی صاحب مصلحت : موکلی نامنە براستدعانامە ویردی .

مُوَکَّلٌ بِهِ { صـ. عر. ث : موکل بها. حقـ. رؤیتی بر وکیلە احالە ایدلمش اولان ، بر وکیلە احالە وتفویض ایدیلن .

مَوکول { صـ. عر. ث : موکولە . [« وکالة » دن سمف.] بروکیلە تودیع و احالە و امنیت اولنان : اموال موکولە .

مَوکولٌ اِلَیهْ { صـ. عر. ث : موکول الیها. حقـ. بر ایشە وکیل تعیین اولنان، وکالت ایتمك اوزره کندیسنە بر ایش احالە وتفویض اولنان .

مَولا { یا مولی. سذ. عر. جـ : موالی. ١. صاحب، مالك ، افندی، ولی نعمت. ٢. آزادلی، آزاد اولمش کولە . [بوایکی معنا ایلە لسانمزدە نادر قوللانیلیر.] ٣. حق جل و علا حضرتلری : مولا حقیچون. ٤. ولی، برایشە قاریشمقە حقی اولان آدم . — با : ملا ومنلا .

مولادە { سـ. یاشلی و عجمی خلایق .

مَولانا { سـذ. عر. [« مولا » ایلە «نا» ضمیر متکلمندن مرکب اولوب لفظاً افندمز دیمکدر .] ١. بعض بیوك علما و مشایخە ویریلان عنواندر : مولانا جلال الدین رومی؛ مولانا جامی . ٢. خطابدە یاهو مقامندە قوللانیلیر : شوکتابی آلیویر مولانا. با : ملا، منلا .

مَوْلِد { سنذ. عر. ج: موالد. [«ولادة»دن مصد. سز. سم.] ١. طوغمه، ولادت. ٢. بر ذاتك طوغديغى زمان، ولادت: مولد نبی (صلعم). ٣. فخر كائنات (صلعم) افندمزك ولادت شريفه‌لرى منقبه‌سى. [بو ايكى معنا ايله زبانزدى: مولود.] ٤. طوغيلان ير، محل ولادت، مسقط رأس.

مُوَلِّد { سنذ. عر. [«ولادة»دن سف. تفعيل] ١. طوغوردان، ابه، طبيب، قابل. ٢. كيم. تا. حاصل ايدن، حصوله كتيرن: مولد البخار؛ مولد الحراره؛ مولد الحموضه؛ مولد الماء وسائره.

مُوَلَّد { صه. عر. ٔ: مولده. [«ولادة»دن سمف. تفعيل] ١. طوغمش، طوغورلمش، طوغمه. ٢. ايكى جنسك برلشمه‌سندن وجوده كلمش، ملز. [فر. Mulâtre بوندن غلطدر.] ٣. اصلنده واساساً يوغيكن صكره‌دن حاصل اولمش: لغت مولده.

مُوَلَّدات { سش. ج. عر. طوغمله وجوده كلمش آدملر وياحيوانات، بروقت معينده ويابرسنه‌ده طوغان افراد: بو سنه‌نك مولداتى نه‌يه بالغ اوليور؛ آمريقا اهاليسى يالكز مهاجرتدن دكل مولداتدن دخى آرتيور.

مُوَلِّده { سش. عر. ابه قادين، قابله.

مُؤَلَّف { صه. عر. ٔ: مؤلفه. [«الفة» دن سمف. تفعيل] ١. بر يره كتيرلمش، برلشدرلمش. ٢. تأليف وتصنيف اولنمش، جمع وتحرير ايدلمش: كتب مؤلفه؛ ايكنجى قرن هجريده مؤلف بر كتاب.

مُؤَلِّف { سنذ. صه. عر. ٔ: مؤلفه. ج: مؤلفين. [«لفة» دن سف. تفعيل] كتاب جمع وتأليف ويا تحرير ايدن، مصنف، محرر: مؤلف كتاب؛ حقوق مؤلفين؛ الك مشهور مؤلفه‌لردن. || لمؤلفه = كتابك مؤلفى طرفندن سويلنمش اولان اشعارك باشنده ذكرى معتاد بر تعبيردر كه شعرك مأخوذ ومستعار اولمديغنه دلالت ايدر.

مُؤَلَّفات { سش. ج. عر. تأليف و تصنيف اولنمش كتابلر، مصنفات، آثار: ابن سينانك هر علمده مؤلفاتى واردر.

مُؤَلِّم { صه. عر. ٔ: مؤلمه. [«الم» دن سف. تفعيل] ١. الم ووجع ويرن، آجيدان، آغرتان: ضرب مؤلم. ٢. الم وكدر ويرن، حزن آور، حزين: پدرينك وفاتى پك مؤلم بر خبر ايدى.

مَوْلود { صه. عر. ٔ: مولوده. [«ولادة» دن سمف.] طوغمش، زاده. = سنذ. عر. ١. ج: مولودات. بر مدت معينه ظرفنده ومثلا بر سنه‌ده طوغان افرادبشريه. با: مولدات. ٢. ج. مواليد. با: مواليد.

مولوز { س. يابيدن آرتان و ويرانه‌لردن چيقان اوفاق طاشلر: يوله مولوز دوكمك.

مولوزلق { س. مولوز دوكلمش ير، مولوز دوشنمش يول.

مَوْلَوى { صه. س. عر. ٔ: مولويه. [«مولى»دن سمنـ.] مولانا جلال الدين رومى حضرتلرينه منسوب وطريقت عليه‌لرينه تابع اولان: طريق مولوى؛ طريقت مولويه؛ مولوى درويشى، تكيه‌سى.

مَوْلَوِيَّت { سش. عر. [لغت مولده] بيوك قاضى يعنى ملا پايه ووظيفه‌سى ودائرۀ قضاسى، ملالق: فلان ذات مولويت آلدى؛ اوراسى بر مولويتدر.

مَوْلَويخانه { س. فا. طريقت مولويه‌يه منسوب دركاه، مولوى تكيه‌سى: غلطه مولويخانه‌سى.

مَوْلَويلك { س. مولوى اولمه، طريقت مولويه‌يه انتساب.

موله { س. [يتا.] ١. استراحت، يورغونلق آلمه، نفس آلمه: حمال آغر بريوك آلمش اولديغندن اوچ دفعه موله ايتدى؛ موله طاشى = حماللرك يورغونلق آلمق ايچون يوكلرينى طيادقلرى طاش كه صوقاقلرده جابجا بولنور. ٢. مج. قوبويرمه، براقه، كوشتمه: ايپى، خلاطى، كوركى موله!

مَوْلى { سنذ. عر. با: مولا.

مُوَلّى { سنذ. عر. [«ولى» دن سمف. تفعيل] جانب شرع شريفدن برايش تحقيق ورؤيتنه مأمور.

موم { س. فا. بال مومى، شمع. || بال مومى = بال اريدلدكده آيريلان ماده كه ايصيدلدقده يومشار: بال موميندن برهيكل.

|| مهر مومی = بال مومیله لاق و سائره‌دن مرکب قیرمزی ویا دیکر رنکده سرتجه بر ماده‌که اویدیلوب اوستنه مهر باصیلیر : مهر مومیله مهرلنمش بر ظرف. ═ ص. تر. ١. بال مومی کبی یومشاق. ٢. موافقت ایدن راضی اولان : کندیسنه برقاچ پاره ویررسه‌کز مومدر .

موم { س. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن] تنویر ایچون بر شمعدانه دیکیله‌رك یاقیلان و ایچی فتیللی اوله‌رق اریمش ایچ یاغندن ویا بال مومندن یاپیلان معروف شیء، شمع : موم یاقمق، مومی سوگندیرمك. || اسپارماچت مومی = یاغی تصفیه اولنمش تمیز موم. || موم کبی = پك طوغری ویا دیم دیك . || مومله آرامق = پك خواهشلی طالبی اولمق .

مومجی { س. ١. موم یاپان وصاتان آدم . ٢. وقتیله فتیللی توفنكله مسلح نفر.

موملامق { فت. ١. بال مومی سورمك، بال‌مومنه باتیرمق. ٢. برپارچه بال مومی یاپیشدیره‌رق اشارت ایتمك .

مؤمن { س. ص. عر. ٔ : مؤمنه. جم : مؤمنین . جث : مؤمنات. [«امن»دن سف. افعال] وحدانیته ومحمد مصطفی (صلعم) افندمزك نبوتنه و سائر ارکان دین اسلامه ایانان، ایمان صاحبی، مسلم : مؤمن موحد ؛ مؤمنه بر قادین ؛ کافهٔ مؤمنین و مؤمنات ایچون دعا ایتمك . || امیر المؤمنین = خلیفهٔ اسلام حضرتلری .

مومیا { سذ. عر. ١. اسکی‌مصریلرك تحنیط ایدوب چورومیه‌جك بر حاله قودقلری جنازه : اهرامدن چیقان مومیالر. ٢. کویا ایچلمه‌سی و بدنه سورلمسی هر دردی ایی ایدر بر دواء موهوم . ٣. مج. پك ضعیف و صارارمش ، قدید : مومیا اولمش .

مومی الیه { ص. عر. ٔ : مومی الیها. ت : مومی الیهما. جم : مومی الیهم. [«مومی»: ایمادن سمف. ـ الی = حرف جر. ـ ه = ضمیر غائب] ایما و اشارت اولنان ، ذکری کچن، مذکور : مأمور مومی الیه؛ مأمورین مومی الیهم ؛ مومی الیهمانك افاداتی ؛ خاتون مومی الیها. [انشالسانده عنوانده حضرتلری قوللانیلیان اصحاب رتبه‌ایله علی‌العموم ارباب حیثیت حقنده مستعمل اولوب، « مشارالیه » دن دون اعتبار اولنور.]

مومیان { ص. فا. [مو = قیل - میان = بل] قیل بللی ، اینجه بللی .

مؤنت { سث. عر. ١. یاشایه‌جق قدر رزق، قوت لایموت: تدارك مؤنتدن عاجز. ٢. مق. مصارف .

مؤنث { ص. عر. ٔ : مؤنثه . [«انث»دن سمف. تفعیل] د. حقیقی ویا اعتباری و لفظی اوله‌رق دیشی اولان ویادیشی‌یه اطلاق و تطبیق اولنان (کلمه): اسم مؤنث ؛ فعل ماضی مفرد مؤنث؛ جمع مؤنث سالم = عربیده (ات) اداتیله تشکیل اولنان جمع : مسلمات کبی؛ مؤنث حقیقی = مدلولی صحیحدن دیشی اولان اسم ؛ مؤنث لفظی = لفظاً آخرنده « ة » ویا دیکر بر علامت تأنیث بولنان اسم عربی؛ مؤنث سماعی = بلا سبب لسان عربیده مؤنث اعتبار اولنان اسم : شمس، ید، نفس کبی .

مونس { ص. عر. ٔ : مونسه . [« انس » دن سف. افعال] ١. الفت وانسیت‌ایدن، هرکسله کوریشن، قانی‌صیجاق : پك مونس آدمدر. ٢. انساندن قاچمیان ، آلیشیق ، مألوف : حیوان مونس ؛ حیوانات مونسه .

مؤوَّل { ص. عر. ٔ : مؤوله . [«اول»دن سمف. تفعیل] معنای ظاهریسندن باشقه بر معنا ایله تفسیر ایدیلن : مؤول افاداته بولندی؛ اقرار مؤول.

مؤوِّل { ص. عر. برکلامه معنای ظاهریسندن باشقه معنا ویره‌رك تأویل وتفسیر ایدن .

مَوهِبه { سث. عر. جم : مواهب. ویرکی، عطیه، احسان : موهبهٔ الهیه؛ مواهب لدنیه .

موهِن { ص. عر. ٔ : موهنه . [«وهن»دن سف. افعال] ط. ضعیفلادان، لاغرلق ویرن .

مَوهوب { ص. عر. ٔ : موهوبه. [« وهب » دن سمف.] ویرلمش، عطیه واحسان ایدلمش اولان؛ مق. بلا عوض تملیك اولنمش مال .

مَوهوب له { ص.عر. ٔ: موهوب لها ، کندیسنه مال هبه اولنان .

مَوهوم { ص. عر. ٔ : موهومه. [«وهم»دن سمف.] اصلی اولمقسزین وهم و خیالده وجود بولان : عنقا برطیر موهومدر.

موهومات { سش. جـ. عر. وهم وخیال قبیلندن } شیئلر، اصلسز اولەرق ذهندە وجود بولان شیئلر، خیالات .

موی { س. فا. با : مو .

مویتاب { س. فا. و :

مویتاف { س. فا. [موی = قیل . تافتن = طوقومق] با : موتاف .

مؤیَّد { ص. عر. ؤ : مؤیده . [« اید » دن سمف. تفعیل] ١. قوت ومتانت ویرلمش، تقویه وتأکید ایدلمش، قوی، صاغلام : قول مؤید . ٢. امداد واعانه‌یه مظهر اولان ، امداد کورن : مؤیدمن‌الله = عون‌الهی‌یه مظهر.

مؤیِّد { ص. عر. ؤ : مؤیده . [« اید » دن سف.] ١. قوت ومتانت ویرن ، تأکید و تقویه ایدن : اولکی امری مؤید بر ایکنجی امرنامه دخی کلدی. ٢. امداد واعانه ایدن، ممد .

مَویش { ومویشلی، مویشلنمك . با : منویش، منویشلی وسائره .

مویلی { یا مویلو. س. طوب قواپی. || مویلی قپاغی = قونداقده وآرابه‌ده طوپی قولبلرندن طوتان چنبر . || مویلی یتاغی = طوپك قونداغه بیندیکی یرده قولینه مخصوص چوقور اویوق .

مویمول { یا بویمول . س. تربیه قبول ایتمز خیرسز طوغان .

مویه { س. فا. سسله آغلامه ، نوحه. || مویه‌زن = سسله آغلایان، نوحه‌گر .

مویین { ص. فا. و .

موینه { ص. فا. قیلدن معمول.

مه { د. با : م .

مَهْ { س. فا. با : ماه .

مِه { ص. فا. بیوك، اولو، ایری. که مقابلی : که ومه = بیوك کوچك . ز .

مَهابَت { سش. عر. [« هیبة » دن مص. میمی] شان واجلال و هیبت صاحبی برذاتی کورمکدن حاصل اولان احتراز وحرمت وتعظیم حسی : پادشاهك مهابتی؛ مهابت حکومت .

مَهابَتلی { ص. کورینیشی احتراز وحرمت وتعظیم حسنی ویرن، هیبتلی، مهیب ، شانلی .

مَهابِل { سذ. جـ. عر. فد : مهبل . با : مهبل .

مُهاجاة { سش. عر. [« هجو » دن مص. مفاعله] بربرینی هجو ایتمه ، ایکی شاعر بیننده هجو ایله واقع اولان مشاعره: اسکی شاعرلر مهاجاتی چوق سورلردی .

مُهاجِر { سـ ص. عر. ؤ : مهاجره . جـ : مهاجرین . [« هجرة » دن سف. مفاعله] ١. عائله‌جه یرلشمك اوزره دیار آخره کیدن آدم ؛ دوبریجه، قریم بوسنه مهاجرلری؛ مهاجرین ؛ امریقاده کی اوروپا مهاجرینی . ٢. فخر کائنات (صلعم) افندمزله برلکده ویا متعاقباً مکهٔ مکرمه‌یی ترکله مدینهٔ منوره‌یه کوج ایدن صحابهٔ کرام : مهاجرین وانصار .

مُهاجَرَت { سش. عر. [« هجرة » دن مص. مفاعله] عائله‌جه یرلشمك اوزره دیار آخره انتقال ، کوج : نوغایلرك مهاجرتی؛ حبش مهاجرتی .

مُهاجمه { سش. عر. جـ : مهاجمات. [« هجوم » دن مص. مفاعله] هرطرفدن ویردن هجوم ایتمه، اوشیشمه .

مِهاد { سذ. عر. دوشك. یتاق ز.

مُهادَنت { سش. عر. [«هدن» دن مص. مفاعله] باریشمه، مصالحه، آشتی.

مَهار { س. فا. یولار. لسـ .

مَهارَت { سش. عر. بر ایش کورمه‌ده‌کی اوسته‌لق، بجریکلیلك ، الدن ایش کلمه ، معرفت، هنر، حذاقت، ملکه : جراحلقده مهارتی واردر ؛ بو ایشی بیوك بر مهارتله یاپدی .

مَهارَتسز { ص. اوسته‌لغی اولمیان، بجریکسز .

مَهارَتسزلك { س. بجریکسزلك، عدم مهارت، الدن کلمه‌یش : بو ایشده مهارتسزلکنی کوستردی .

مَهارَتلی { ص. ١. بجریکلی. اوسته، ماهر، حاذق : مهارتلی آدم . ٢ . اوسته‌لقله یاپلمش، اوسته‌لقلی، هنرلی : مهارتلی ایش .

مَهارى { ص. عر. با : مهرى .

مَهالِك { سثـ. جـ. عر. فد : مهلكه. با : مهلكه .

مَهامّ { سثـ. جـ. عر. فد : مهمه. با : مهمه .

مُهايئه { سثـ. عر. ؤ. تقسيمى ممكن اولميان بر شيئى بالمناوبه تصرف .

مَهبِط { سذ. عر. [«هبوط» دن سمـ.] دوشه‌جك يـر، محل هبوط، اينيلان محل : مهبط آدم.

مَهبِل { سـذ. عر. جـ : مهابل. تشـ. ١. رحم يولى، رحمك آغزندن خارجه قدر اولان مسافه. ٢. رحم، دول يتاغى. ‖ ط. التهاب مهبل؛ التهاب عشاء مهبل = محل مذكورك شيشمه‌سى.

مَهبِلى { ص. عر. ؤ : مهبليه . ط. تشـ. رحم يولنه متعلق .

مَهبوت { ص. عر. ؤ : مهبوته . [«هبت» دن سمف.] قورقودن شاشيرمش، دوچار خوف وحيرت. ؤ.

مَهپاره { سـ. فا. آى پارچه‌سى، پك گوزل شخص .

مَهتاب { سـ. فا. با : ماهتاب .

مَهتابيه { سـ. [غلط فاحش تعبير] آى آيدينلغنده اوتورمغه مخصوص اوستى آچيق قمريه.

مُهتَدى { ص. سـ. عر. ؤ : مهتديه. [«هداية» دن سف. افتعال] اهتدا ايتمش، هدايت بولمش، دين اسلامى قبول ايتمش: مهتدى برانگليز؛ انكلتره‌ده‌كى مهتديلر.

مِهتَر { ص. فا. دها بيوك، اعظم، اكبر .

مَهتَر { سـ. [لغت آنفهٔ فارسيه‌دن] ١. وقتيله باب عالى چاوش ويا قواصى . ٢. رتبه ونشان ويا مأموريت آلانلرك اولرينه مژده كتورنلر، چايلاق : مهترلر مژده‌يه كيتديلر . ٣. وقتيله وزير قپوسنده چالينان نوبت چالغيسى طاقى .

مَهترخانه { سـ. ١. وقتيله وزير قپوسنده چالينان نوبت چالغيسنك محل مخصوصى. ٢. [بلكه «مهتران‌خيمه» دن غلط] وزير قپوسنده چالينان نوبت چالغيسى طاقى. ٣. حبسخانهٔ عمومى بناسى .

مَهجور { ص. عر. ؤ : مهجوره. [«هجر» دن سمف.] ١. اوزاقلاشمش، اوزاقده قالمش، آيرى دوشمش : اولادندن مهجور قالدى . ٢. براغلمش، متروك، اونودلمش، غيرمستعمل: مهجور برلغت .

مَهجوريّت { سثـ عر. ١. اوزاقلق، آيريلق . ٢. براغيلوب اونودلمه متروكيت.

مَهچه { سـ. فا. منارەنك بالاسنه و سنجاق و سائره اوجنه طاقيلان كوچك هلال شكلى، علم .

مَهد { سذ. عر. بشيك، كهواره. ‖ مهد علياى سلطنت = والده سلطان .

مَهدوم { ص. عر. ؤ : مهدومه. [«هدم» دن سمف.] ييقلمش، هدم اولنمش .

مَهدى { ص. عر. ؤ : مهديه . [«هدى» دن سمف.] طوغرى يوله سالك اولان، طريق مستقيمده بولنان، هدايته مظهر. = سخذ. ائمهٔ اثنا عشرك اون ايكنجيسى .

مُهَذَّب { ص. عر. ؤ : مهذبه. [«هذب» دن سمف. تفعيل] دوزلدلمش، يولنه قونمش، تربيه اولنمش : اخلاق مهذبه صاحبى.

مُهَذِّب { ص. عر. ؤ : مهذبه. [«هذب» دن سف. تفعيل] دوزلدن، يولنه قويان، تربيه وتصفيه ايدن : مهذب اخلاق .

مَهر { سـذ. عر. جـ : مهور . [«ميم» ك كسريله غلطدر.] اثناى مناكحه‌ده زوج طرفندن زوجه‌يه تعيين اولنان آقچه‌كه ايكى نوع اولوب «مهر معجل» پشين ويريلان آغرلقدن و «مهر مؤجل» مفارقت ويا وفات وقوعنده ويرلمسى اقتضا ايدن مبلغدن عبارتدر، نكاحلق، قالين، كابين .

مِهر { سـ. فا. كونش، كون، شمس، آفتاب، خورشيد : مهر منير .

مِهر { سـ. فا. سوكى، سويش، محبت، حب : مهر مادرانه.

مُهر { سـ. فا. ١. برآدمك ويا برداﺋره و اداره‌نك اسمى محكوك بولنان معدن ويا طاشدن تمغا كه امضا يرينه مكاتيب و سنداتك زيرينه و مكتوب ظرفنى ياخود بر قپو وقپاق و سائره‌يى ياپيشديران مومك اوزرينه باصيلير، خاتم : مهر باصمق، وضع مهر ايتمك . ٢. اشبو خاتمك كاغده ويا مهر مومنه

باصلمش شكلى ويازيسى : مهرینی اوقویەمدم؛ مهرینی یالادی. || فك مهر = مهر مومی ویا قور- شونله مهرلنمش بر شیئدن مهری بوزوب آچمه. || مهر سلیمان = حضرت سلیمان (عم) ك مهرنده محكوك بولنمش اولدیغی مروی اولان كرفتلی ایكی مثلث شكلی. || مهر مومی = مكتوب ظرفی و سائر شیئلر اوزرینه اریدیلوب اوستنه مهر باصلمغه مخصوص وبال مومیله بعض رچینەلردن معمول قرمزی ویا دیكر رنكده معروف ماده چبوغی : بكا برمهر مومی ویرك.

مِهربان { ص. فا. محبتلی، شفقتلی، محب، دوست، سون : مادر مهربان.

مِهربانی { س. فا. محبت، شفقت، دوستلق.

مُهربَند { ص. فا. مهرلنمش، مهرله قپانمش، مختوم.

مُهردار { س. فا. ١. بر بیوك ذاتك ویا بر دائرۀ رسمیەنك مهرینی طوتوب اوراق مهرلمك وظیفەسیله موظف كاتب : صدارت عظمی مهرداری. ٢. كاتب خصوصی : والی پاشانك مهرداری.

مُهردارلق { س. ١. بر بیوك ذاتك ویا بردائرۀ رسمیەنك مهرینی طوتوب اوراق مهرلمك وظیفەسی، مهردار صفت ومأموریتی : مقام سرعسكری مهردارلغی. ٢. كتابت خصوصیه، خصوصی كاتبلك : بعض وزرایه مهردار- لق ایتمشیدی.

مُهرلتمك { فتە. مهر باصدیرمق، وضع مهر ایتدیرمك، تختیم ایتدیرمك : مضبطەیی اعضایه مهرلتملی.

مُهرلمك { یا مهرلەمك. فتە. مهر باصمق، وضع مهر ایتمك، تختیم ایلمك : سندی مهر- لدیكزمی؟ بو ظرفی مهرلملی؛ انباری مهرلدیلر. [«تمهیر» دیمەملی.]

مُهرلنمك { فجە. زیرینه ویا اوستنه مهر باصلمق، تختیم اولنمق : بومكتوبلر مهرلندیمی؟ بوظرفلر مهرلنەجكدر.

مُهرلی { ص. ١. زیرینه مهر باصلمش، مختوم : مهرلی بر سند. ٢. اوستی قپادیلوب مهر باصلمش، مختوم : مهرلی ظرف؛ مهرلی مغازه.

مَهرو { یا ماهرو ویاخود مهروی. ص. فا. ج : مهرویان. [مه = آی. رو = یوز] آی یوزلی، یوزی آی كبی پارلاق، كوزل، دلبر.

مَهَرە { سذ. ج. عر. فد : ماهر. یا : ماهر.

مُهرە { س. فا. ١. هرنوع یو- وارلاق شیء، طوبجق. ٢. جامدن بونجوق. ٣. دكیز بوجكی قبوغی. ٤. كاغدە جلا ویرمكدە مستعمل بیوك دكیز بوجكی قبوغی ویا بلوردن طوب. || خرمهره = قاطیر بونجوغی.

مَهرە { سخذ. م. جزیرة العربك ساحل جنوبیسنده عمان ایله حضرموت آرەسنده بر خطه كه «مهری» و «مهاری» دینان سریع الحركه هجین دوه‌لریله مشهوردر.

مُهرەلمك { فتە. (كاغدی) مهره ایله جلا ایتمك، جلا- لامق.

مُهرەلنمك { فجە. (كاغد) مهره ایله جلالانمق.

مُهرەلی { ص. مهره ایله جلا- لانمش، جلالی (كاغد).

مَهری { یا مهاری. ص. عر. جزیرة العربك مهره خطه- سنده چیقان سریع الحركه هجین دوه‌لرینه اطلاق اولنور.

مَهزول { ص. عر. ث : مهزوله. [«هزل» دن سمف.] آریق، لاغر، ضعیف.

مَهَل { سذ. عر. و :

مُهلت { سث. عر. وقت ویرمه، بر وقت ایچون مساعده ایتمه، بر ایشی بر وقت معینه قدر تأخیر ایتمه : بورجك تأدیه- سیچون ایكی آی مهل، مهلت ویردی.

مَهلِقا { ص. فا. [فا. مه = آی. عر. لقا = چهره] آی چهره‌لی، كوزل، دلبر.

مُهلِك { ص. عر. ث : مهلكه. [«هلاك» دن سف. افعال] هلاك ایدن، موجب هلاك، مهلك برخسته‌لق؛ علت مهلكه.

مَهلَكه { سث. عر. ج : مهالك. [«هلاك» دن سم.] محو وهلاك اوله‌جق محل، تهلكه‌لی یر، مخاطره‌لی محل ویا ایش : مهالكدن اجتناب ایتملی.

مَهله { س. اوموز باشندن چیقان كولباصدیلق ات.

مُهِمّ ص. عر. ذ: مهمه. [«هم» دن سف. افعال] ١. دوشوندیرن، غائله‌یی موجب، آغر، اهمیتلی: مهم ایش؛ مهم مسئله؛ امور مهمه. ٢. اقتضالی، مقتضی، لازم، واجب: بو ایش بنم ایچون پك مهمدر.

مَهما د. عر. اولدیغی قدر: مهما امکن = ممکن اولدیغی قدر، ممکن مرتبه‌ده. [لسانمزده همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

مُهِمّات سثـ. جـ. عر. فد: مهمه. با: مهمه.

مِهماز سذ. عر. با: مهموز.

مِهمان یا میهمان. سـ. فا. اوه کلوب قونان آدم، قونوق، ضیف، مسافر: بزه مهمان اولدی؛ مهمان خاص.

مِهمانپَروَر ص. فا. [مهمان = مسافر. پروردن = بسلمك] مسافرلری حسن قبول ایدوب اکرام ایدن، قپوسی مسافرله آچیق اولان: عربان پك مهمانپرور اولورلر.

مِهمانپَروَرانه ص. حـ. فا. مسافرلری حسن قبول ایدوب حقلرنده اکرام ایده‌رك ویا بویله یاپان آدمه لایق صورتده: بزی مهمانپرورانه قبول ایتدی؛ بر معامله‌ٔ مهمانپرورانه ایله قارشیلادی.

مِهمانپَروَرلِك سـ. و:

مِهمانپَروَری سـ. فا. مسافرلری حسن قبول ایتمه، مسافرله اکرام ایدن آدمك حالی.

مِهماندار سـ. صـ. فا. ١. مسافر قبول ایدن، بر مسافرك قوندیغی اوك صاحبی: مهماندارمز بزه چوق اکرام ایتدی. ٢. کندیسنه بر مسافر ویرلمش ویا بر مسافر معیتنه مأمور تعیین ایدلمش آدم: کندیسی پرنسك مهمانداری ایدی.

مِهماندارلِق سـ. و:

مِهمانداری سـ. فا. ١. اونده مسافر بولنان ویر مسافر قبول ایتمش اولان آدمك حالی: بزه بش کون مهماندارلق ایتدی؛ شرائط مهمانداری‌یی بحق ایفا ایتدی. ٢. بر رسمی مسافرك معیتنه مأمور اولمه: فلان پرنسه مهماندارلق ایتمشیدی.

مِهمانسَرای سـ. فا. مسافرلر قوندیریلان دائره، مسافرخانه.

مِهمانلِق سـ. قونوقلق، مسافرلك: مهمانلغی بر هفته سوردی.

مِهمانـنَواز صـ. فا. [مهمان = مسافر. نواختن = اوخشامق] مسافرله حسن معامله والتفات واکرام ایدن، مسافر سون.

مِهمانـنَوازلِق سـ. و:

مِهمانـنَوازی سـ. فا. مسافرلری حسن قبول ایدوب کندیلرینه اکرام والتفات ایتمه، مهمانپرورلك.

مُهمَل صـ. عر. ذ: مهمله. [«همل» دن سمف. افعال] ١. براغلمش، ترك اولنمش، متروك، اهمال اولنمش، باقلمامش: بو باغ پك مهمل برحالده‌در. ٢. نقطه‌سز (حرف)، معجم مقابلی: حاء مهمله. ٣. معناسز، برشیئه دلالت ایتمز: لفظ مهمل.

مُهمِل صـ عر. ذ: مهمله. «همل» دن سف. افعال] اهمال ایدن، باقمیان، اهمیت ویرمین، اهمالجی.

مُهمَلات سثـ. جـ. عر. معناسز الفاظ: انکلیزجه‌یی تقلید اولمق اوزره بر طاقم مهملات سویلیوردی.

مَهموز صـ. عر. ذ: مهموزه. [«همزه» دن سمف.] د. [صرف عربیده] همزه‌لی، حروف اصلیه‌سندن بری همزه اولان: مهموز الفاء = ایلك حرف اصلیسی همزه اولان: امر کبی؛ مهموز العین = ایکنجی حرف اصلیسی همزه اولان: سئل کبی؛ مهموز اللام = صوك حرف اصلیسی همزه اولان: برء کبی.

مِهموز مهموزلامق وسائره. با: ماهموز وسائره.

مُهِمّه سثـ. عر. جـ: مهمات. [«هم» دن سف. ذ. افعال] غائله‌لی ومشغولیتی موجب ایش، آغر واهمیتلی ایش. ‖ مهمه قلمی = دائرهٔ صدارت عظماده ارادات سنیه ایله مابین همایونه تقدیم قلنان معروضاته مخصوص قلم. = جـ. ١. اقتضالی شیئلر، لوازم، تدارکات: مهمات قلمیه = لوازم قرطاسیه. ٢. حرب ایچون لازم اولان فشنك وباروت وکله وقورشون کبی

شیئلر، جبخانه : مهمات حربیه؛ مهمات سفریه؛ مهمات آرابه‌سی.

مُهمیز { س. فا. ماهموز. با : ماهموز.

مُهَندِس { سذ. عر. ج : مهندسین. [« هندسه » دن سف. دحرج] هندسه فنی ایی بیلوب اجرا ایدن آدم، علم هندسه‌یه توفیقاً مساحه وسائر عملیات اجرا ایلین آدم : یول مهندسی؛ ابنیه مهندسی؛ معادن مهندسی.

مُهَندِسخانه { س. [«هندسه‌خانه» دن غلط تعبیر سقیمدر.] ١. مهندس یتیشدیرمکه مخصوص مکتب. ٢. مکاتب عسکریه‌دن مهندسخانهٔ بریٔ همایون : طوپجی مکتبی.

مَهَنك { س. [عر. « محك » دن غلط] ١. آلتین وکومشك عیارینی آکلامغه مخصوص طاش : مهنك طاشی. ٢. مج. معیار، میزان، برشیٔ ویا شخصك قدرینی تقدیره واسطه اولان شیٔ : مهنکه اورمق.

مَهَنکجی { ص. اشخاص واشیایی محکه اورورمش کبی تقدیر وانتقاد ایدن، آدم صرافی.

مَهَنگیر { س. [فا. «پهنگیر» دن غلط] با : پهنگیر.

مَهوَش { ص. فا. ج : مهوشان. یوزی آی کبی اولان، کوزل، دلبر.

مُهَیّاء { ص. عر. [« هیئة » دن سمف تفعیل] حاضرلانمش، تدارك وتهیئه اولنمش، تدارکاتی کورلمش : یولجیلغه مهیادر؛ حرکته مهیا بولنمق.

مُهیب { ص. عر. ۋ : مهیبه. [« هیبة » دن سمف.] ١. قورقلور، مخاطره‌لی، تهلکه‌لی : طریق مهیب. ٢. هیبتلی.

مُهَیِّج { ص. عر. ۋ : مهیجه. [« هیجان » دن سف. تفعیل] هیجانی موجب، محرك : اثنای حربده مهیج شعرلر اوقورلردی.

مُهین { ص. عر. ۋ : مهینه. [«هون» دن سف. افعال] ١. تحقیر وتذلیل واستخفاف ایدن. ٢. حقیر، ذلیل، آلچاق، خوار. [خائن معناسیله استعمالی غلطدر.]

مُهَیِّیٔ { ص. عر. ۋ : مهیئه. [«هیئة» دن سف. تفعیل] ١. حاضرلایان، تهیئه ایدن. ٢. ط. استعداد وقابلیت ویرن، برخسته‌لغه استعداد قزاندیران.

می { د. [کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور. چغتایجه ده « مو » یازیلیر.] استفهام اداتی اولوب ادواتدن باشقه کلمه‌نك کافهٔ اقسامنه الحاق اولنور : بومسافرمی؟ کلدی‌می؟ کله‌جکرمی ؟ بن‌می ؟ بویله‌می ؟ شمدی‌می؟ دکلی ؟ یوقی ؟ — فرع فعل ایله فعل اسنادیدن مرکب اولان صیغه‌لرده ترکیبك برنجی قسمنه الحاق اولنه‌رق آره‌یه کیرر : کلیرمی‌سك (کلیرمیسك) ؟ کیدیورمی‌یز (کیدیورمیز) ؟ کله‌جك‌می ایدی (کله‌جکمیدی) ؟ کلمش‌می‌سکز (کلمشمیسکز) ؟ — مرکب اولمیان صیغه‌لرده بویله اولمااز، وادات جمیده آیره‌ماز : کلدی‌می ؟ کلدیکزمی ؟ کوردك‌می ؟ کلیرلرمی ؟ کله‌جکرمی ؟ کلمشلرمی؟ کبی.

مَی { س. فا. شراب، خمر، باده. || می آشام، می خوار = شراب ایچن، عشرت ایدن، بکری. || می پرست = شرابی چوق سون. || می فروش = شراب صاتان، شرابجی. || می گون = شراب رنکنده.

مِئات { سذ. ج. عر. فد : مئه، مائه. با : مائه.

مَیادین { سذ. ج. عر. فد : میدان. با : میدان.

میال { مه. خیال کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر : خیال میال برشیٔ کوردم.

مَیّال { ص. عر. ۋ : میاله. [«میل» دن سمب] زیاده میل ایدن، پك مائل، پك ایستکلی ومستعد : بوچوجق اویونه میالدر.

مَیامِن { سذ. ج. عر. فد : میمنت. با : میمنت.

مَیامین { ص. ج. عر. فد : میمون. با : میمون.

میان { س. فا. [تر. زبانزدی میمك فتحیله‌در] ١. بل، حصر : میانندن خبر صوررسه‌ك اقلیم ملاحتده. ٢. اورته، وسط : میان راه = یولك اورته‌سی. ٣. آره، آره‌لق، مابین : میانمزده جایگیر اولان ود ومصافات. || میان بسته = بل باغلامش، حاضر، مهیا. || مومیان = قیل بللی، اینجه بللی. ٤. مو. شرق وبسته‌لرك اوچنجی مصراعلری [فتح میم ایله زبانزددر.]

میان { س. بقیان دینان نبات؛ میان آغاجی = شجرالسوس.

|| میان بالی، کوکی = بویان بالی، بویان کوکی .

میانجی {ص. آره‌یه کیرن، ایکی کشینك آره‌لرینی بولان، توسط ایدن .

میانجیلق {س. آره‌یه کیرمه ، توسط .

میانه {س. فا. [تر. زبانزدی میمك فتحیله‌در] ۱. اورته، وسط. ۲. آره، مابین : میانه مزده؛ بومیانه‌ده = بو آره‌ده . ۳. حلوا کبی بعض مطبوخاتك قوامی : میانه‌سی دها کلمدی .

میاو {و میاولامق . با : ماو ، ماولامق .

میاه {سذ. جـ. عر. فذ : ماء . با : ماء . || میاه حاره = بردن صیجاق نبعان ایدن صولر. || خط اجتماع میاه = صولری بریره طوپلانان اراضینك حدودی ، فر . Thalweg . || خط تقسیم میاه = صولری مختلف جهتلره آقان اراضی‌یی آیران صرتلر ، فر . Ligne de partage .

میت {ص. عر. ت : میته . [«موت»دن صش. اصلی : مویت.] اولو، اولمش، مرده. = سذ. عر. جـ : موتی، اموات . ۱. اولمش آدم، اولو. ۲. اولمش آدمك بدنی ، جنازه . [اصل جنازه تجهیز و تکفین اولنوب تابوته کوتوریلن نعش، و میت ایسه هنوز تجهیز و تکفین اولنمازدن یتاقده سرلمش اولان اولودر.] ۳. مجـ. پك ضعیف و صاب صاری آدم : میت متحرك . || ط. تشریح میت ، کشف میت = اولومنك اسبابی حقنده شبهه اولنان اولونك کسیلوب معاینه اولنمه‌سی .

مئتین {عد. عر. ت : ایکیوز : مئتین والف تاریخنده. ن.

میثاق {سذ. عر. جـ : مواثیق. [«وثوق»دن] عهد پیمان، سوزلشمه ، آندلاشمه : طرفین محاربین عهد ومیثاق ایتدیلر .

میجانه {س. با : مانجانه .

میچو {س. با : موچو .

میخ {س. فا. چیوی ، اکسر : [چار میخ = چارمیق، وقتیله اعدام آلاتندن اولان خاچ آغاجی، صلیب : چارمیخه گرمك . || خط میخ = اسکی آثوریلر وایرانیلرجه مستعمل بولنمش بر خط که هر حرفی مختلف وضعیتده بر و یا متعدد چیوی رسمندن عبارت ایدی ، خط مسماری ، فر . Ecriture cunéiforme .

میخانه {س. فا. [می = شراب . خانه = او] شراب صاتیلان واپچنده شراب و سائر مسکرات ایچیلان دکان ، خمار ، میکده .

میخانه‌جی {س. بر میخانه اداره ایدن آدم، شرابجی؛ میخانه‌جی چراغی .

میخلادیز {س. [«مقناطیس»دن غلط لغت عامیانه] با : مقناطیس .

میخلامق {فق. [زبانزدی : موخلامق] ۱. چیوی و اکسر قاقق ، چیوی ویا اکسرله یاپیشدیرمق، چیویلمك : شو ایکی تخته‌یی میخلاملی . ۲. کوکله دیکیشله دیکمك ، کوکله‌مك : شو مندری میخلاملی .

میخلانمق {فل. مجـ. [زبانزدی : موخلانمق] ۱. (چیوی واکسر و سائره) قاقلمق : بو چیوی بو سرت تخته‌یه میخلانه‌ماز. ۲. چیوی واکسرله ربط اولنمق : بو تخته بو دیرکك اوزرینه میخلانه‌جقدر. ۳. مجـ. بریره دیکیلوب قالمق، چوق اوتورمق : بقال دکاننده میخلاندی طوردی.

میخلی {ص. [زبانزدی : موخلی] چیوی و اکسرله میخلانمش : بو تخته میخلیدر چیقماز .

میخوش {ص. با : مانخوش .

میدان {سذ. عر. جـ : میادین. [فارسیدن معرب] ۱. شهر و قصبه داخلنده ابنیه‌دن خالی آچیق و گنیش دوز یر : شهرك اورته‌سنده بیوك برمیدان واردر. ۲. علی الاطلاق آچیق ودوز یر، آچیقلق، ساحه، قیر : پارس شهری واسع بر میدانده واقعدر؛ برطرفی تپه‌لرله وبرطرفی میدانلرله محاطدر. ۳. برایشك وقوع واجراسنه مخصوص محل : میدان حرب ، میدان محاربه ؛ تعلیم میدانی؛ نشان میدانی. ۴. ظاهر، آشکاره : میدانه چیقدی؛ حقیقت میدانده‌در . ۵. آره ، وقت، فرصت : هنرلرینی کوسترمکه میدان ویرلمدی ؛ اقشامه قدر میدانمز واردر . ۶. اورته‌لق : میدانده برسبب یوقدر . ۷. بکتاشی تکیه‌لرینك سماعخا-

نه‌سی. || آت میدانی = قوشی محلی. || میدانه آتلمق = کندینی میدانه قویوب مقابله‌یه حاضرلنمق. || میدان اوقومق = مبارزه‌یه دعوت ایتمك، غوغایی ایجاب ایده‌جك معامله‌ده بولنمق. || میدانه چیقمق = کورینمك، صاقلانمامق، تظاهر ایتمك. ظاهر وعلنی اولمق. || میدانه چیقارمق = ١. کشف ایتمك، بولوب آچیغه چیقارمق: نیجه حقیقتلر میدانه چیقاردی. ٢. کوسترمك، اظهار ایتمك، صاقلامقدن واز کچمك: عاقبت مالی میدانه چیقاردی. || میدان سوپورکه‌سی = آولی‌یی وسائر اوخارجی یرلری سوپورمکه مخصوص صاپلی چالی سوپورکه‌سی. || میدان طاشی = بکتاشی تکیه‌سنك سماعخانه‌سنده چراغلرك وضعنه مخصوص بر طاش. || میدانه قومق، کتیرمك = وجود ویرمك، حاصل ایلمك: بیوك براثر میدانه کتیردی. || میدان ویرمك = مهل وفرصت ویرمك، وقت ویرمك = برشیء سویلمکه، برایش کورمکه میدان ویرمدی که.

مَیدانلق { س. آچیق یر، آچیقلق، میدانسی یر: اومك اوکنده بر میدانلق واردر.

میدیه { یا مدیه. س. [ر. Μύδι ج: Μύδια] اصداف بحریه‌دن و حیوانات ناعمه‌دن معروف بر کوچك حیوان که اتی لذیذاولوب طوله‌سی و طاوه‌سی یاپیلیر: میدیه طوله‌سی؛ میدیه اینجیسی = بوصدفك ایچنده بولنان قیمتسز وعادی اینجی.

میر { س. فا. ج: میران. [عر. «امیر»دن] ١. آمر، رئیس، باش. ٢. بك: میرم = بکم. || میر آخور، میرآلای، میرلوا، میرمیران و سائره. مرکبلرینه باق. || میرکلام = نطوق، فصیح، بلیغ، کوزل لقردی سویلر، مجلس آرا.

میرآخور { س. فا. [تو. زبانزدی: امیر خور] خاص آخورك باشی، اصطبل عامره مدیری: میرآخور اول، میر آخور ثانی.

میرآلای { س. بر آلای عسکرك قوماندانی وبو قوماندانلغه مخصوص رتبهٔ عسکریه‌یی حائز امرادن ذات که قائممقام ایله میرلوا آره‌سنده اولوب بك عنوانی و عزتلو لقبنی حائزدر: پیاده، سواری، طوپجی، ارکان حربیه میرآلایی؛ [ژاندارمه‌نك کینه آلای بکی دیرلر.] || بحریه میرآلایی = برنجی صنف زرهلی سواریسی.

میرآلایلق { س. میرآلای رتبه‌سی، آلای قوماندانلغی: میرآلایلغه ترفیع اولندی؛ اونك میرآلایلغی خیلی اسکیدر؛ پیاده، سواری، طوپجی، بحریه میرآلایلغی.

میراث { س. عر. ج: مواریث. [«وراثة، ارث» دن مص. میمی] وفات ایدن بر خصمدن قالان مال وملك: میراث یمك، میراثه قونمق. || میراث یدی = میراثه قونان آدم؛ ومج. پك مسرف و اداره‌سز آدم.

میرزا { س. ص. فا. [«امیرزاده» دن مختصر. — مرزا صورتنده تحریری غلطدر.] ایرانده ووقتیله سلالهٔ تیمورده بر عنوان اولوب اسمدن صکره استعمالنده اورا شهزاده‌لرینه و اسمدن اول ذکر اولندقده بعض اصحاب رتبه‌یه اطلاق اولنور: سام میرزا؛ میرزا محسن خان.

میرلوا { س. ایکی آلایدن عبارت اولان بر لوا عسکرك قوماندانی وبوقوماندانلغه مخصوص رتبه‌یی حائز ارکان عسکریه‌دن ذات که پاشا عنوانی حائزاولانلرك اوچنجی صنفیدر. اختصاراً لوا دخی دینلیر: لوا پاشا؛ لوا اولدی. || بحریه میرلواسی = قونتر آمیرال.

میرلوالق { س. واختصاراً لوالق. ایکی آلای عسکردن مرکب برلوایه قومانده ایدن ارکان عسکریه‌دن میرلوارتبه‌سی و قوماندانلغی: فلان تاریخده میرلوالغه ترفیع اولندی؛ اون سنه میرلوالق ایتدی.

میرمیران { س. فا. [بکلر بکی دیمك ایسه ده بکلر بکی رتبه‌سی باشقه‌در] رتب ملکیه‌دن پاشا عنوانی حائز رتبه‌لرك ایکنجیسی حائز اولان ذات که میرالامرا ایله روم ایله بکلربکی آره‌سنده‌در. میرلوا یه ورتبهٔ اولی صنف ثانیسنه معادل عد اولنور.

میرمیرانلق { س. میرمیران رتبه‌سی، پاشالق

عنوانی حائز رتب ملکیه‌نك ایکنجیسی : فلان ذاته میرمیرانلق توجیه بیورلدی .

میری { ص. فا. حکومته وخزینهٔ دولته عائد، بكلك : مال میری؛ میری چفتلك، اراضی . [مؤنثنده « میریه » دیمیوب ، «امیریه» دیملی . با : امیری .] = س. فا. خزینهٔ دولت : بو اراضی میری‌یه عائددر ؛ بو چفتلکی میریدن آلدم .

میزاب { س. فا. ۱. اولوق ، ناودان . ۲. اولوقلی زیوانه، بیو .

میزان { سذ. عر. ج: موازین. [«وزن»دن اسم آلت] ۱. وزن آلتی، ترازی : میزانه چکمك. ۲. طارتی، وزن، مناسب آغرلق : میزانده اولمق . ۳. مج. عقل، ادراك، محاکمهٔ ذهنیه : میزانه کلمك ، صیغمق . ٤. مقیاس، عیار : تره‌نك قطع ایتدیکی یول سرعتنك میزانیدر . ٥. روز محشرده حسنات وسیئاتدن اعمالمزك وزنهٔ مخصوصی، معنوی ترازی : یوم المیزان = روز محشر. ٦. هـ منطقة البروجك یدنجی برجی که سنبله ایله عقرب برجلری آره‌سنده اولوب شمس بو برجه ایلول رومینك طقوزنده یعنی صوك بهارك ابتداسنده کیرر : برج میزان. ۷. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن برینك طوغری اولوب اولمدیغنی امتحان واثبات ایچون اجرا اولنان معاملهٔ حسابیه، موازنه. || م. کیم. بعض شیئلرك قوت ودرجه‌سنی کوسترمکه یارایان آلات مختلفه‌نك اسملری ترکیبنه کیرر : میزان الحراره = ترمومتره ؛ میزان الرطوبه = ایغرومتره ؛ میزان الهوا = بارومتره ، آئرومتره ؛ میزان الاملاح؛ میزان الحامضات وسائره .

میزبان { س. فا. مسافر قبول ایدن آدم ، قوناق صاحبی .

مَیسِر { سذ. عر. اویون ، قمار، پیانقو. ز.

مُیَسَّر { ص. عر. ؤ : میسره . [« یسر »دن سمف. تفعیل] قولای بولنوب اجرا اولنان ، قولای کلن، آسان ، قولایلقله حاصل اولان ، راست کلن : بو کتابك اکمالی میسر اولدی؛ الله هر ایشکزی میسر ایلیه .

مَیسَره { سذ. عر. [« یسار »دن] اوردونك صول قولی، صول جناح، میمنه مقابلی .

میش { س. فا. قویون. ز.

میشه { س. [زبانزدی : مه‌شه] معروف بر آغاج که خشبی سرت وطیانیقلی وقوری پارلاق وسورکلی اولور. انواعی چوقدر : آق، قره، قزیل میشه؛ منطار ، پلاموط ، مازی میشه‌سی؛ چالی میشه = پرنار؛ عربستان میشه‌سی = یشیل میشه؛ پرمیشه‌سی = میشه‌جك دینلن براوت. || مج. میشه اودونی = قالین قفالی .

میشه‌جِك { س. [مه‌شه‌جك] شفویه فصیله‌سندن براوت، بلوط ارض، پرمیشه‌سی، قورتلوجه .

میشه‌لِك { س. [مه‌شه‌لك] میشه آغاجلرینی حاوی اورمان و قوری : اوراده بر میشه‌لك واردر .

میشین { س. فا. [« میش »دن = قویون دریسی] با : مشین .

میعاد { سذ. عر. [« وعد » دن سز.] ۱. وعد اولنان زمان، برشیئك اجراسی ایچون سوز ویریلن ویا تعیین اولنان کون ویاوقت : میعادنده کلدی. ۲. عسکره و داخلی مکتب شاکردانه و امثالنه یکی اثواب ویرلدیکی زمان : البسه میعادی دها کلمدی . ۳. بویله لرینه ویریلن اثواب و سائره‌نك سوردیکی مدت : ستره پانتالون میعادی بر وقاپوت میعادی ایکی سنه‌در. ٤. قیامت، محشر : یوم میعاد .

مَیعه { سذ. عر. ط. قره کونلك؛ میعهٔ سائله، میعهٔ یابسه = بوماده‌نك ایکی نوعی .

میغ { س. فا. ۱. بولوط ، ابر، سحاب. ۲. سیس، دومان. ز.

میغره { س. پیلان بالیغنك بیوك بر نوعی .

میقات { سذ. عر. ج : مواقیت. [«وقت»دن سز.] ۱. تعیین وتخصیص اولنمش وقت ، وقت ومحل معین. ۲. حجاجك احرامه کیردکلری محل.

میکَده { س. فا. [می = شراب . «کده، کده = او] میخانه، شراب صاتیلان وایچیلن دکان .

میکُسار { ص. س. فا. برلکده شراب ایچن ، عشرت

آرقداشى، همبزم عيش ونوش.

ميگون { (ص. فا. [مى = شراب. گون = رنك] شراب رنكنده، قيرمزى، پنبه، لعل رنك.

ميل { سذ. عر. ج: اميال. ١. ايكنه كبى اينجه واوزون آلت، ايكنه، ابره. ٢. كوزه سورمه‌سورمكه مخصوص‌كميكدن ويا فيل‌ديشندن دوزخلال. ٣. ياره‌يى سونده ايتمكه و ايچنه فتيل صوقمغه مخصوص اوجى قونت اينجه دمير آلت: ميل صوقمق، ميل ايله يوقلامق. ٤. سيورى چليك قلم: ميل ايله قازمق. ٥. سيورى و منفرد طاغ ويا تپه. ٦. ركز اولنمش ستون ويا سيورى طاش، ديكيلى طاش، نشان طاشى. ٧. بر چرخ و يا كره‌نك اونك اوزرنده دونديكى شيش، محور: دكرمن ميلى. ٨. يولك بهرايكى بيك بشيوز آرشين مسافه‌سنده ديكيلن سيورى طاش وياآغاج كه‌مسافه‌يى اولچمكه يارار. ٩. بو علامتلرك‌بهرايكيسى آره‌سنده‌كى مسافه كه بعده دكيزده دخى استعمال اولنوب طولى هر مملكتده كوره تخلف ايتمشدر: ميل برى؛ ميل بحرى؛ عثمانلى، انكليز ميلى؛ ميل جغرافى = جغرافياده مستعملى؛ ميل اعشارى = كيلومتره. ‖ كوزينه ميل چكمك = كوزينى كور ايتمك.

مَيل { سذ. عر. ١. اكله، طوغرى طورميوب برطرفه اكلمش اولمه، ميلان: بو ديوار خارجه، داخله ميل ايتمش؛ بو ديركك ميلى بلليدر. ٢. ايكى طرفدن برينى زياده التزام ايتمه، طرفدارلق: حكامك حقلى و مظلومه ميلى غير اختياريدر. ٣. محبت، رغبت، آرزو: بو چوجغك ادبياته چوق ميلى واردر؛ چوجغى برمسلكه سوق ايتمزدن اول ميل طبيعيسنه باقملى. ٤. تعشق، ابتلا: قلبى زلف خوبانه ميل ايده‌لى. ٥. هـ. بر كوكبك دائرهٔ معدله‌دن بعدى؛ ميل كلى = سياره‌نك اثناى‌دورنده دائرهٔ مذكوره‌دن اك زياده تباعدى: مريخك ميل كليسى قاچ درجه‌در؟

ميلاد { سذ. عر. [«ولادة»دن سز.] ١. برذاتك‌طوغديغى زمان ويا كون، مولد. ٢. بالخاصه حضرت عيسى (عم)ك طوغديغى سنه: قبل الميلاد = مولد عيسى (عم) دن مقدم؛ بعد الميلاد = نبى مشار اليهك مولدندن مؤخر.

ميلادى { ص. عر. ث: ميلاديه. مولد عيسى (عم) سنه‌سى اعتباريله اولان: تاريخ ميلادى؛ سنهٔ ميلاديه.

مَيَلان { سذ. عر. ١. اكله، طوغرى طورميوب بر طرفه اكلمش اولمه: بوديوارك، بو ستونك ميلانى. ٢. بر طرفه زياده ميل و محبت كوسترمه، او طرفى التزام ايتمه: كنديسى بزه ميلان كوستردى.

مَيليات { سذ. ج. عر. [لغت مولده] برطرفه اولان طبيعى و غير اختيارى ميل وآرزو حسياتى: ميليات‌نفسانيه.

ميليار { عد. [فر. Milliard] بيك ميليون، بيك كره بيك بيك، برميليون كره بيك: بر، بش ميليار فرانق.

ميليون { عد. [فر. Million] بيك بيك، بيك كره بيك: بر، اوچ ميليون ليرا.

ميم { س. [عربيده سذ.] ١. «م» حرفنك اسم مشتركى. ٢. علامت، اشارت: دفتره ميم قويمق.

ميمَلَمك { يا ميمله‌مك. فتد. برينك حسن سلوك صاحبى اولمديغنى اشارت ايتمك: ضابطه بوحربى برقيو قار يشديرر ايكن ياقه‌لاديغى ايچون آرتق‌ميملدى.

ميمَلَنمك { فجـ. حسن سلوك صاحبى اولمديغى اشارت اولنمق: او شاكرد مكتبه‌دوام ايتمديكى ايچون ميملندى.

ميملى { ص. حسن سلوك صاحبى اولمديغى اشارت ايدلمش اولان.

مَيمَنَت { سذ. عر. ج: ميامن. [«يمن» دن مصـ. ميمى] اوغور، بختيارلق، يمن، سعد، سعادت، قوتليلق، موتليلق، بركت: بو ايشده ميمنت واردر؛ چفتجيلك ميمنتلى برشيدر.

مَيمَنَتسِز { ص. اوغورسز، بركتسز، نامبارك، مشئوم.

مَيمَنَتسِزلِك { س. اوغورسزلق، بركتسزلك، شآمت.

مَیمَنتلی { ص. اوغورلی، برکتلی، قوتلی، موتلی، مسعود، مبارك، متیمن: میمنتلی اولسون؛ میمنتلی بر خانه.

مَیمَنه { سث. عر. [«یمن» دن] اردونك صاغ قولی، صاغ جناح، میسره مقابلی.

مَیمون { ص. عر. ث: میمونه. [«یمن»دن سمف.] اوغورلی، برکتلی، مسعود، بختیار، قوتلی، موتلی.

میمون { میمونجق. با: مایمون وسائره.

میمی { ص. عر. ث: میمیه. میم حرفنه منسوب ومتعلق ویا بو حرفی حاوی اولان؛ مصدر میمی = عربیده باشنده زائد «م» بولنان مصدر: مدخل، میمنت کبی.

میمینتی { ص. مزمز، مسکین: دکانی برکره تمیزله‌مز؛ پك میمینتی برحریف.

مینا { سذ. عر. لیمان، مرسا، اسکله، بندر.

مینا { س. فا. ۱. شیشه، جام، بللور، صرچه. ۲. با: مینه. || مینافام = جام رنکنده، ماوی، لاجورد: قبهٔ مینافام = سما، آسمان.

میناقوب { س. قیا بالیغنك اوفاق جنسی.

مینو { س. فا. جنت، اوچماق، بهشت، فردوس. لس.

مینه { س. [فا. «مینا» دن] ۱. معادن اوزرینه اوریلان رنکلی جام طبقه‌سی: قوطی، ظرف مینه‌سی. ۲. ساعتك رقملری حاوی اولان واوزرنده عقرب ویلقوان حرکت ایدن یوزی که بیاض ویا رنکلی واکثریا مینه‌لی اولور: بیاض مینه‌لی ساعت؛ بو ساعتك مینه‌سنی دکیشدیرملی. ۳. مج. پك اینجه وپارلاق نقش. || مینه چیچکی = ۱. کوزل ومتنوع رنکلی کوچك ویردن چوق قالقماز بر جنس چیچك. ۲. ربعیه نوعندن دیکر بر چیچك که ایلك بهارده آچار.

مینه‌جی { س. معادن اوزرینه بلوردن کوزل نقشلر ایشلین ومینه یاپان صنعتکار.

مینه‌کار { س. [طوغریسی: مینا. کار] مینه یاپان ومعادنك اوزرینی نقش ایدن صنعتکار، مینه‌جی.

مینه‌کاری { ص. [طوغریسی: میناکاری] مینه ایشی، مینه قبیلندن: اوزرینی مینه‌کاری ایشلمش؛ مینه‌کاری رسم.

مینه‌لتمك { فتد. مینه یاپدیرمق، مینه‌کاری نقش ایتدیرمك: شوقوطی‌یی مینه‌لتملی.

مینه‌لمك { یا مینه‌له‌مك. فتد. مینه یاپمق، مینه‌کاری نقش ایتمك: قوطی‌یی مینه‌لدی.

مینه‌لنمك { فجه. مینه‌کاری نقش اولنمق: آلتین کوزل مینه‌لنیر.

مینه‌لی { ص. مینه‌سی اولان، معدن اوزرینه بللورله ایشلنمش، مینه‌کاری نقش اولنمش: مینه‌لی ساعت. قوطی.

مینی مینی { ص. [چوجق لساننده] کوچك، اوفاق، قوجامان ضدی: مینی مینی ببك.

مَیوه { س. فا. یمش، ثمر، فاکهه؛ میوهٔ خشك، قوری میوه = قوری یمش.

مَیوه‌جی { س. یمش صاتان آدم، ماناو.

مَیوه‌خوش { س. [«میوهٔ خشك»دن غلط] قوری یمش؛ میوه خوش کومروکی.

مَیوه‌دار { ص. فا. یمش ویرن، مثمر، بارآور.

مَیوه‌لك { س. سفره‌ده یمش وضعنه مخصوص قاب، یمش طباغی.

مِئه { عد. عر. با: مائه.

میهمان { س. فا. با: مهمان.

ن

ن نون. س. [عربیده سث.] ترکجه الفبانك یکرمی سکزنجی حرفی اولوب، شکل عبرانیسی נ وشکل سریانیسی ܢ در. یونانیده N,ν ولاتینجه‌ده N,n شکلنی آلمشدر. حروف سامیه‌نك اصل صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده اون دردنجی حرف اولمغله رقم کبی استعمالنده ۵۰ ایله مساویدر. تاریخده رمضان شهر عربیسنه اشارتدر.

ن د. ترکجه‌ده اصل فعله ملحق اولوب مطاوعت، وبعضاً مجهول بناسنی تشکیل ایدر: ییقانمق، آلنمق، آرانمق، کلنمك کبی.

نَ د. فا. فعله داخل اولور ادات نفی اولوب لسانمزده نادر بعض ترکیبات فارسیه‌ده بولنور: خدا نکرده = الله ایتمسین.

نا حه. آل، ایشته، باق: نا بربالق دها!

نا د. فا. ادات سلب اولوب صفتلرك باشنه کیرمکله منفی معناسنی افاده ایدر. زیرده مثاللری کوریلور:

نا اُستُوار ص. فا. صاغلام اولمیان، متانتسز.

نا اُمید ص. فا. امیدسز، امیدی قالمامش، مأیوس، نومید.

نا اَهل ص. فا. اهل اولمیان، اهلیتسز.

ناب سذ. عر. ج: انیاب. ۱. کوپك دیشی، کوز دیشی. ۲. ییرتیجی حیوانلرك پك اوزون و سیوری اولان درت یان دیشلری.

ناب ص. فا. خالص، صاف، براق: شراب ناب؛ آب ناب.

نابِت ص. عر. ؤ: نابته. [«نبات»دن سف] بیتن، یردن چیقوب نشو ونما بولان.

نابَجا ص. فا. یرنده اولمیان، محلسز، نابمحل، نامناسب.

نابَدید ص. فا. کوزکمز اولان، غیرمرئی، غائب میدانده اولمیان: بردن بره نابدید اولدی.

نابَکار ص. فا. ایشه یاراماز، بوش. ۲. خیلاز، یاراماز.

نابود ص. فا. غیر موجود، معدوم، یوق اولان، بولنماز، نایاب.

نابینا ص. فا. کوزی کورمز، اعمی، ضریر.

ناپاك ص. فا. پاك وتمیز اولمیان، پیس، مردار.

ناپایدار ص. فا. ثباتسز، قرارسز، بقاسز، فانی.

ناپُخته ص. فا. ۱. پیشمه‌مش، خام چیك. ۲. تجربه‌سز، عجمی، طوی.

ناپَسَند ص. فا. و:

ناپَسَندیده ص. فا. بکنلمز، غیر مقبول.

ناپَیدا ص. فا. ظاهر و عیان اولمیان، بللیسز.

ناتِراش ص. فا. و:

ناتِراشیده ص. فا. یونلمامش، تربیه کورمه‌مش، خام، قبا.

ناتَمام ص. فا. بیتمه‌مش، یاریم قالمش، نقصان: ناتمام بر خانه.

ناتُوان ص. فا. ضعیف، قوتسز، زبون.

ناجاق یانجاق. س. آرقه‌سی طوقماقلی بیوك بالطه.

ناجَسبان ص. فا. غیرلایق، نامناسب، یاراشماز.

ناجِنس ص. فا. ۱. جنسی بوزوق، جنس اولمیان،

صويسز. ٢. همجنس اولميان ، جنسى مخالف : صحبت ناجنس.

ناجى { صه. عر. ث : ناجيه . [« نجاة » دن سف.] ١. قورتلمش، سلامت بولمش. ٢. نار جهنمدن آزاده اولان ، جنتلك : فرقهٔ ناجيه .

ناچار { صه. فا. ١. چارهسى او. لميان، چارهسز، مجبور ، مضطر : ناچار قالدى . ٢. بيچاره، زواللى . || چار ناچار = ايستر ايستمز، بهمه حال .

ناچيز { صه. فا. لاشئ ، هيچ حكمنده اولان : ناچيز بر هديه .

ناچيزانه { صه. حه. فا. لاشئ حكمنده اولهرق ، حقيرانه، عاجزانه : هديهٔ ناچيزا نهم؛ ناچيزانه تقديم قلندى .

ناحق { صه. فا. حقسز ، حق وانصافه مغاير . == حه فا. و ناحق يره = بغيرحق ، حقسز اولهرق .

ناحيه { سث. عر. جه : نواحى . ١. يان ، طرف ، كنار، بولوك : صدرك ناحيهٔ علياسى. ٢. جوار، حولى : بو نواحيده. ٣. كوچك ير ، بقعه. ٤. بعض بيوك قضالرك بر مدير واسطه. سيله اداره اولنور بولوكى و يا هرقضانك منقسم بولنديغى كوچك دوائرك بهرى : ناحيه مديرى؛ نواحى نظامنامهسى .

ناخدا { صه. فا. الله اينانميان ، منكر الوهيت ، ملحد . == سه. فا. [بلكه اصلى : ناو خدا] قپودان ، رئيس سفينه، كمى سواريسى .

ناخداترس { صه. فا. اللهدن قورقماز .

ناخشنود { صه. فا. خشنود ورا. ضى اولميان .

ناخلف { صه. فا. ابوينه و يا اجدادينه بكزهمز خير. سز (اولاد) .

ناخن { سه. فا. طيرناق، ظفر. ز.

ناخواه { حه. فا. ايستميهرك ، كرهاً، زوراكى ؛ خواه ناخواه = ايستر ايستمز ، طوعاً وكرهاً .

ناخوش { صه. فا. ايى و مقبول اولميان، خوشه كيتمين، بد، كريه .

ناخوشگوار { صه. فا. ١. هضم اولنماز ، هضمى زور. ٢. لذتسز .

نادان { صه. فا. ١. بيلمز، جاهل. ٢. حدينى بيلمز ، قبا ، نوپران، تربيهسز.

نادانلق { سه. و :

نادانى { سه. فا. ١. بيلمزلك ، جهالت . ٢. حدينى بيلمزلك، قبالق، نوبرانلق .

نادر { صه. عر. ث : نادره . [« ندرة » دن سف.] آز بولنور، بولنماز، ندرتلى، سكرك؛ نادر الوجود = پك آز بولنان .

نادرات { سث. جه. عر. آز و سكرك بولنور شيئلر : او بيوكلكده اينجى نادراتدندر .

نادرست { صه. فا. طوغرى اولميان ، اكرى ، ياكليش، حقسز .

نادره { سث. عر. جه : نوادر . غريب فقره، تحف حكايه : برنادره سويلدى؛ چوق نوادر بيلير .

نادرهدان { صه. فا. غريب حكايهلر وتحف فقرهلر بيلن .

نادرهسنج { صه. فا. غريب فقره و ظريف نكتهلر قوللانان، ظريف .

نادرهگو { صه. فا. غريب فقرهلر ونكتهلر سويلين .

نادم { صه. عر. ث : نادمه . [« ندامة »دن سف.] ندامت كتيرن، پشيمان : كنديسى ايتد. يكنه نادم اولدى .

نادى { صه. سه. عر. ث : ناديه . [«نداء»دن سف.] باغران، چاغران، جارجى. ز.

ناديده { صه. فا. ١. كورلهمش ، كورلمدك، امثالسز مثلى نامسبوق. ٢. پك سكرك وقيمتلى : ناديده بر الماس .

نار { سذ. عر. [عربيده مؤنثدر] ١. اوت ، آتش : احراق بالنار = آتشده ياقمه. ٢. جهنم : اهل نار. ٣. آتش كبى ياقيجى شئ، درد، الم : نار عشق، نار فرقت. || برينك نارينه يانمق = سببندن زيان وكدره اوغرامق .

نار { سه. فا. معروف ميوهكه طاتلى ويا مايخوش برصوبى حاوى اوفاق چكردكلى قرمزى دانهلرى حاويدر ، رمان ؛ نار آغاجى، چيچكى .

ناراست { صه. فا. طوغرى او. لميان، اكرى .

نارجل { سذ. عر. [فا. «ناركل» دن معرب] هندستان جوزى دينان واورالرده حاصل اولان بيوك بر ميوهكه ايچى كستانه كبى بياض و سوت كبى

برمايى حاوى اولور، قوقه؛ شجر نارجل = قوقه آغاجى.

ناردَنك { س. فا. ناردن و اريك والما وقزيلجق كبى بعض ميوه‌لردن چيقاريلان اكشى پكمز.

ناردين { س. فا. سنبل رومى دينلن چيچك.

نارَسيده { ص. فا. ١. يتيشمه‌مش، ايرمه‌مش، كمال بولمامش. ٢. هنوز بالغ اولمامش: طفل نارسيده.

نارَفته { ص. فا. چكلمه‌مش، كيمسه‌نك چكمديكى: ره نارفته.

نارق { س. با: نوخ.

نارِگل { س. فا. با: نارجل.

نارِگله { س. فا. تنباكى ايچمكه مخصوص طاقم كه برشيشه ايله بونك آغزينه طاقيلان و لوله‌يى حاوى اولان برباشدن وبونك برياننده‌كى انبوبه‌يه طاقيلان ماربيچدن عبارتدر واساساً هندستان جوزى قبوغندن ياپلديغيچون بوميوه‌نك اسم فارسيسى اولان «نارگل»دن مشتق براسمله تسميه اولنمشدر: نارگله ايچمك؛ نارگله باشى. || مج. نارگله صويى = پك لذتسز مشروب.

نارَنج { س. فا. تورونج، پورتقال.

نارَنجى { ص. عر. ث: نارنجيه. تورونجى، تورونج رنكنده.

ناروا { ص. فا. لايق اولميان، نامناسب، ياقيشماز، غير جائز.

نارى { ص. عر. ث: ناريه. ١. آتشه منسوب و متعلق. ٢. يانار، طوتيشور، پاتلار: اسلحۀ ناريه؛ اجزاء ناريه.

نارين { ص. اينجه، ظريف، نازك، قبا اولميان: كوزل بر قايق امايك نارين؛ نارين آدم، بنا. — اسكى تركجه‌ده ايچ واوته ديمكدر: نارين قلعه = ايچ حصار؛ طاغدن نارين = طاغك اوته‌سنده، ماوراء جبلده.

نارينلك { س. اينجه‌لك، ظرافت، نازكلك.

ناز { س. فا. ١. كنديني بكنديرمك مقصديله ايديلن جعلى حركت، شيوه، عشوه، جلوه: چوق ناز عاشق اوصاندير. ٢. برشيء بكنمه‌يش، استغنا، آرزو ولنان شيئى صورت مخصوصه‌ده قبول ايتميوب يالوارمغه مجبوريت ويرمه: بر آز ناز ايتمزدن آلمق ايستميور. ٣. كثرت نعمت ورفاهدن ايلرى كلن شماريقلق: ناز ونعمتله بيومش؛ ابوينك بر تك اولادى اولديغندن اونلره نازى كچر؛ بن اونك نازيني چكمم.

نازك { ص. فا. ١. اينجه، نارين، رقيق: نازك شيئدر اويله آتلمغه كلمز. ٢. كوزل، لطيف، ظريف، قبا اولميان: نازك بدن = جسمى كوزل وظريف. ٣. تربيه‌لى، سوزى ومعامله‌سى باتماز، هركسه التفات وظرافتله اقردى ومعامله ايدن: پك نازك آدمدر؛ نازك ادا = طور وحالى نازك.

نازكانه { ص. ح. فا. نازكلكله، ظرافت ولطف و نوازشله: نازكانه معامله؛ نازكانه قبول ايتدى.

نازكلك { س. ١. اينجه‌لك، رقت، دقت، نارينلك. ٢. كوزللك، لطافت، ظرافت، قبالق ضدى. ٣. لطف و ملايمتله معامله، ظرافتله التفات. [«نازك» لغتنك اسم فاعل وزننده اولمسيله عربى زعم اولنه‌رق مصدريت معناسيله قوللانيلان «نزاكت» لغتى غلط فاحش اولوب قوللانلماملیدر.]

نازل { ص. عر. ث: نازله. [«نزول»دن سف] اينن، نزول ايدن: سمادن نازل اولدى.

نازلانمق { فل. ١. ناز و عشوه ايتمك، جلوه ايلمك. ٢. آرزو اولنان شيئى صورت مخصوصه‌ده قبول ايتمه‌مك، ايستمز كبى اولوب يالوارمغه احتياج براقمق: آله‌جق اما نازلانيور. ٣. سون آدملره قارشى مشكلپسندلك ايدوب شيمارمق: آناسنه باباسنه نازلانيور.

نازلى { ص. ١. جلوه‌لى، عشوه‌كار، شيوه‌كار. ٢. ناز ونعمتله آليشوب شيمارمش اولان، شيماريق: نازلى آليشمش.

نازنين { ص. فا. ١. جلوه‌لى، نازلى، عشوه‌كار. ٢. پك قيمتلى اولوب ناز و نعمتله آليشديرلمش، شيماريق: نازنينم. ٣. [مقام استخفافده] معروف، آشنا، معهود: او نازنينم‌ده صاللانه صاللانه كلمش. || طريق نازنين = بكتاشى طريقى.

ناس { سـذ. جـ. عر. [انسانك جمعی ویا اسم جمعدر] انسانلر، خلق، عموم، ایل، عالم: بین الناس، علی ملأ الناس = خلق آره سنده، عمومك انظاری اوكنده، علناً.

ناساز { صـ. فا. اویغونسز، اویماز، غیر موافق، مخالف.

ناسازكار { صـ. فا. موافقت ایتمز، ناموافق، مخالف.

ناسخ { صـ. عر. ث: ناسخه. [«نسخ»دن سف.] ١. نسخ ولغو ایدن، ابطال ایلین: آیات ناسخه ایله آیات منسوخه. ٢. كتاب استنساخ ایدن، بركتابك برنسخه سنی آلان، مستنسخ.

ناسزا { صـ. فا. لایق و سزاوار اولمیان، نامناسب: ناسزا سوز، حركت.

ناسفته { صـ. فا. دلنمه مش، دلیكسز، غیر مثقوب: در ناسفته.

ناسنجیده { صـ. فا. ١. طارتلمامش، وزن اولنمامش، غیر موزون. ٢. ایی دوشونلمه مش، تقدیر اولنمامش: كلام ناسنجیده.

ناسوت { سـذ. عر. انسانلق، انسانیت، انسانلر و انسانلره متعلق شیئلر: عالم ناسوت = انسانلر عالمی، عالم ظاهری. مقابلی: لاهوت.

ناسور { سـذ. عر. ط. مقعدك خارجندن ایچ طرفنه دك آچیلان اینجه دلیك، فیستوله. — با: ناصیر.

ناشاد { صـ. فا. مسرور اولمیان، محزون، مكدر: دل ناشاد.

ناشایسته { صـ. فا. یاقیشیقسز، یاقیشماز، غیر لایق.

ناشر { صـ. سذ. عر. [«نشر»دن سف.] ١. طاغیدان، سرپن، صاچان. ٢. كتاب طبع ونشر ایلین، بركتابك مصارف طبعیه سنی ویروب كندی حسابنه موقع انتشاره قویان آدم: بو كتابك محرری باشقه وناشری باشقه در. [«صاحب» مؤلف معناسنه ده كلدیكندن، بومقامده یالكز ناشر قوللانلسه مناسب اولوردی.]

ناشسته { صـ. فا. ییقانمامش.

ناشكفته { صـ. فا. آچلمامش: غنچۀ ناشكفته.

ناشكیب { صـ. فا. و:

ناشكیبا { صـ. فا. صبرسز، صبر وتحملی قالمامش.

ناشناس { صـ. فا. بیلمین، طانیمیان: نعمت ناشناس = ایلك بیلمز، كافر نعمت.

ناشنیده { صـ. فا. ایشیدلمه مش، طویلمامش، وقوعی یوق، امثالسز، غیر مسبوق: حكایۀ ناشنیده.

ناشی { صـ. عر. [«نشئه»دن سف.] نشأت ایدن، ایلری كلن: تنبللكدن ناشی بر حالدر. = خـ. تر. طولایی، سببیله: یاغموردن ناشی كله مدم؛ بوندن ناشی بكا كوجنمیكز.

ناصب { صـ. عر. ث: ناصبه. جـ: نواصب. [«نصب»دن سف.] ١. دیكن، نصب و ركز ایدن. ٢. نصب وتعیین ایلین. ٣. د. [نحو عربیده] معمولی منصوب ایدن: حرف ناصب، حروف ناصبه، نواصب.

ناصح { صـ. عر. ث: ناصحه. [«نصح»دن سف.] اوكوت ویرن، پند ونصیحت ایدن.

ناصر { صـ. عر. ث: ناصره. [«نصر»دن سف.] یاردیم ایدن، یاردیمجی، معین.

ناصل { یا نصل. صـ. حـ. [«نه اصل» دن محرف] كیفیتدن استفهامه یارار، نیجه، نه كبی، نه درلو، نه جنس: ناصلسكز؟ پدركز ناصل اولدی؟ بو ناصل ایش؟ ناصل ایده جكز؟ || ناصلسه (ناصل ایسه)، هر ناصلسه = سببی تفصیلاتنه حاجت یوقدر، هرنه سببه مبنی ایسه.

ناصواب { صـ. فا. طوغری اولمیان، غیر صائب، یاكلیش، حقسز.

ناصور { سـ. یاخود:

ناصیر { سـ. الده وآیاقده چوق ایشلمه دن وقوندره اورمقدن حاصل اولان سرت دوكوم: الم، آیاغم ناصیر اولدی. || ناصیر اوینامق = ناصیرلی ال ویا آیاغی چوق ایشلتمكله ناصیر اطرافنده كی اتلری زده لیوب التهاب پیدا اولمق. || ناصیر اوتی = صاقسی كوزلی.

ناصیرلانمق { فل. ناصیر پیدا ایتمك، ناصیرلی اولمق: باغچه ده چالیشمقدن اللرم ناصیرلاندی.

ناصیرلی { صـ. ناصیر پیدا ایتمش، چوق ایشلمه دن دریسی سرتلشوب دوكوملر حاصل ایتمش:

ایشدن اللری ناصیرلی ایدی .

ناصیه { سڤ. عر. جـ : نواصی . آلن ، جبین ، جبهـه ، پیشانی : ذکاسی ناصیه‌سندن بللیدر. || ناصیهٔ حال = چهره‌نك کوسـتریشی : ناصیهٔ حالنـدن خیرخواه اولدیغی آکلاشیلیور .

ناطر { یا ناطور . سـڤ . عر . («نظارة»دن سف.) ١. باغ وباغچه بکجیسی، باغجی، باغچوان. ٢. تر. حمام خدمه‌سنك باشی .

ناطق { صـ . عر . ؤ : ناطقه . [«نطق» دن سف.] ١. سویلین، لاقردی ایدن، نطقه کان . ٢ . اعمـال فکر ایدوب دوشونن، ذکایه مالك : حیوان ناطق . ٣. بر افاده‌یی حاوی ومتضمن : بشیوز غروش آله‌جغم اولدیغی ناطق بر سـند. || غیر ناطق = سوز سویلمز ودوشونمز : حیوانات غیر ناطقه.

ناطقه { سڤ. عر. ١. قوهٔ ناطقه، دوشونوب سویلمك خاصه‌سی : انسـان ناطقه ایله سـائر حیواناتدن تفریق اولنمشدر. ٢. فصاحت وبلاغتله سویلمك قوتی، نطوقلق، طلاقت لسان : دعوی وکیلی اوله‌جق آدمك ناطقـه‌سی اولمق شرطدر .

ناطقه‌پرداز { صـ. فا. و :

ناطقه‌پیرا { صـ . فا . فصـاحت وبلاغتله نطق ایرادینه مقتدر، طلاقت لسـان صاحبی، ناطقه‌لی، نطوق .

ناطقه‌لی { صـ. قوهٔ ناطقه‌سی زیاده اولان ، فصـاحت و بلاغت وطلاقت لسانله سویلین : ناطقه‌لی آدمدر .

ناطور { سڤ. عر. با : ناطر .

ناظر { صـ. عر. ؤ: ناظره. [«نظر، نظارة»دن سف.] ١. باقان، نظر ایدن : جناب حق هریرده حاضر وناظردر. ٢. نظـارت ایدن، اداره ایلین، باقان : ناظر امور . ٣. یوزی ویا جبهـه‌سی بر طرفه دونمش اولان، متوجه، نظارتی اولان : دکیزه ناظر بر اوطه. == سڤ. عر. جـ : نظار. ١. بر ایشك اداره و تمشیه‌سنه باقان ذات ، بر ایشـده مستخدم کافهٔ مأمورین وخدمه‌یه ریاست ایلین باش مأمور : رسـومات ناظری؛ رژی ناظری؛ چفتلك ناظری؛ مکاتب عسکریه ناظری؛ محاسبات عمومیـه ناظری . ٢. وکلاء دولتـدن بهری‌که شعبات امور دولتدن برینه موکلدر : داخلیه، خارجیه، معارف، مالیه ناظری ؛ هیئت نظـار = هیئت وکلا .

ناظم { صـ. عر. ؤ: ناظمه. [«نظم» دن سف.] ١. ترتیب ایدن، نظامه قویان، تنظیم ایلین . ٢. بر حکایه وسـائره‌یی سلك نظمه چکن ، موزون و مقفا حالنـده افاده ایدن، منظومه صـاحبی : بومنظومه‌نك، بومثنوینك ناظمی کیمدر ؟

ناعم { صـ.عر. ؤ: ناعمه [«نعم»دن سف.] تا. یومشاق، کمیکسز : حیوانات ناعمه = کمیکی اولمیـان حیوانلر .

ناعوره { سڤ. عر. جـ : نواعیر . صو طولابی . ڕ.

ناف { سڤ. فا. کوبك، سره . ڕ.

نافذ { صـ. عر. ؤ: نافذه. [«نفوذ» دن سف] ١. دلوب کچن. ٢. ایچری‌یه کچن، ایشلین . ٣. تأثیر ایدن ، دیکلنیلن ، حکمی اولان، نفوذلی : سوزی نافذ؛ نافذ الکلم = سـوزی کچن ، دیکلنیلان .

نافرجام { صـ فا.اصلسز، اساسسز.

نافع { صـ.عر. ؤ: نافعه. [«نفع»دن سف.] فائده‌لی ، منفعتلی ، یارار، کارلی : بویمك صحته‌نافعدر؛ پك نافع بر ایش. || امور نافعه = یوللر ، لیمـانلر ، ریحتملر ، نهر وکوللرك آچلمه‌سی کبی فائده‌سی عمومه عائد ایشلر. با : نافعه .

نافعه { سڤ. عر. [«امور نافعه» دن مختصر] طرق ومعابر وسـائر منافع عمومیـه‌یه متعلق ایشـلره باقان دائرهٔ دولت که وکلادن برذاتك تحت نظارتنده‌در : نظارت نافعه ؛ نافعـه ناظری ، دائره‌سی .

نافله { سڤ. عر. جـ : نوافل . مجبوریت تحتنده اولمیه‌رق قیلنان نماز وسائره : نافله نمازی. == صـ. تر. فائده‌سز ، بوش ، بیهوده ، واهی : نافله زحمت ؛ نافله مصرف. == حـ. تر. بوشنه بلا فائده، بیهوده : نافله یورلدم؛ نافله کلشمز .

نافه { سـ فا. ١. تیلکی وسـائر حیـوانلرك کوبك جهتندن چیقان کورك. ٢. بر جنس آهونك کوبکنده اولوب مسـکی حاوی

اولان کیسه‌سی. ٣. مج. زلف محبوبان.

نافی { ص. عر. ث: نافیه. [«نفی»دن سف.] د. نفی وسلب ایدن: ادات نافیه؛ لاء نافیه.

ناقابل { ص. فا. ١. قابل وممکن اولمیان، محال: اوناقابل بر ایشدر؛ ناقابل تعریف = تعریفی محال. ٢. قابلیت واستعداد اولمیان، قبول ایتمز، غیر مستعد: ناقابل تربیه؛ ناقابل تعمیر.

ناقص { ص. عر. ث: ناقصه. [«نقصان» دن سف.] ١. اکسیك، قصورلی، تام ومکمل اولمیان، نقصان، ناتمام: بو ایش ناقص اولدی؛ ناقص برکتاب؛ ناقص العیار؛ ناقص العقل. ٢. عیب وقصوری اولان، قصورلی، معیوب: بر چوجغی ناقص طوغمشیدی. ٣. د. [صرف عربیده] لام الفعلی یعنی صوك حرف اصلیسی حروف علتدن اولان: فعل ناقص. ٤. ر. [حسابده] طرح وتنزیل اشارتی (—): طقوز ناقص اوچ مساوی آلتی (٩ — ٣ = ٦). || [هندسه‌ده] قطع ناقص، هرم ناقص. با: قطع، هرم.

ناقل { ص. عر. ث: ناقله. ج: نقله ج. فا: ناقلان. [«نقل»دن سف.] ١. طاشیان، بر یردن بر یره کوتورن: ناقل ارزاق. ٢. نقل وروایت ایدن، ایشیتدیکی اخبار وحوادثی باشقه‌لرینه یتیشدیرن، راوی: ناقلان اخبار؛ بوحوادثك ناقلی کیمدر؟ ٣. ف. حرارت والکتریق کبی قوتلرك کندیسنه سرایتله اوته‌یه کچمه‌سنه مساعد اولان: دمیر ناقل حرارتدر؛ جام ناقل الکتریق دکلدر. || غیرناقل = بوحاله مساعد اولمیان: رچینه‌لر غیرناقل الکتریقدر.

ناقلیت { سش. عر. [لغت مولده] ف. الکتریق وحرارت کبی قوتلرك سرایت ایدوب کچمه‌سنه مساعد اولمه: معادنك ناقلیتی؛ جامك عدم ناقلیتی.

ناقوس { سذ. عر. ١. کلیسا چاکی. ٢. کیم. عملیات کیمیویه‌ده مستعمل چاك شکلنده جامدن قپاق.

ناقه { سش. عر. دیشی دوه، آروانه. ذ.

ناقه { ص. عر. ث: ناقهه. [«نقاهة» دن سف.] ط. خسته‌لقدن یکی قورتلوب هنوز ضعیف و آریق اولان، افاقت بولمقده اولان.

ناك { د. فا. بعض اسملره الحاق اولنه‌رق مدلوللریله متصف معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: دردناك = دردلی؛ غمناك = مغموم؛ خشمناك = غضبلی؛ نمناك = نملی.

ناکام { ص. فا. نائل کام اولمیان، محروم، بی‌بهره.

ناگاه { یا ناگه. ص. ح. فا. ١. وقتسز، مناسب وقتنده اولمیان. ٢. آکسز، آکسزین. || گاه وناگاه = وقتلی وقتسز.

ناکس { ص. فا. ١. انسانیتسز، بیمروت، لئیم، دنی، آلچاق. ٢. [تر. زبانزدی: نه‌کس] خسیس، بخیل، جمری.

ناکسلك { سذ. [زبانزدی: نه‌کسلك] خست، بخل، جمریلك.

ناگوار { ص. فا. ١. اکل وشربه غیر صالح. ٢. هضمی زور، آغر.

ناگه { ص. ح. فا. با: ناگاه.

ناگهان { ص. فا. آکسز، غیر منتظر، غیر مترقب. = ح. آکسزین.

ناگهانی { ص. فا. آکسز، آکسزین واقع اولان.

نال { نالبند، نالین، نالینجی. با: نعل وسائره.

نالان { ص. فا. ایکلین، ناله وفغان ایدن: نالان وگریان.

نالایق { ص. فا. لایق وسزاوار اولمیان، ناشایسته.

نالش { سذ. ایکلمه، ایکلدی، ناله، فغان: نالش بلبل.

ناله { سذ. فا. ایکلمه، ایکلدی، فغان: ناله‌ٔ سحر. || ناله‌زنان، ناله‌کنان = ایکلیه‌رك.

نام { سذ. فا. ١. آد، اسم: بهلول نامنده برآدم. ٢. شهرت، شان، صیت: نام آلدی؛ نام قزاندی؛ نام ویردی. ٣. توجیه، آدرس: بنم نامه بر مکتوب کلدی؛ سند، پولیچه سزك نامکزه کوندرلمش. ٤. وکالت: بن سزك نامکزه اعادهٔ زیارت ایتدم؛ اوراق اونك نامنه کاتبی امضا ایدر. || بنام = ١. مسمی: رستم نامیله بنام بر قهرمان. ٢. مشهور: شجاعتده بنام بر آدم؛ مشهور وبنام. || بدنام = کوتیلکله شهرت بولمش، رسوای. || کمنام. با: کمنام. || نیك نام = ایلکده مشهور، خیرله یاد اولنور. || نامنده = مسمی، آدلی:

اینجیلی چاوش نامنده برندیم. || نامنه = اسماً، اعتباری اوله‌رق. || نامی وار = اسمی وار جسمی یوق. || نام ونشان = اثر: نام ونشانی قالمدی، بولنمدی. == ص. [وصف ترکیبیده] اسملی، مسمی: پرویز نام شخص = پرویز اسمیله مسمی. [بومقامده جمعنده «ناماں» قوللانیلیورسه‌ده، طوغری دکلدر.]

نام آور { ص. فا. مشهور، نامدار.

نامبارك { ص. فا. مبارك وبرکتلی اولمیان، مشئوم.

نامتصوّر { ص. فا. غیر متصور، تصور اولنه‌ماز، خاطر وخیاله کلمز.

نامتناهی { ص. فا. حد وپایانی اولمیان، صوکسز، نهایتسز، کناری یوق. == س. کناری ونهایتی اولمیان ساحهٔ سما و زمان و دهر: انسان نامتناهی قارشیسنده واله وحیران اولور. || س. [جبرده] بردوزی‌یه کیدوب بیتمین حسابه علامت اولان ∞ اشارتی.

نامحدود { ص. فا. ١. حد و سینوری اولمیان، غیر محدود. ٢. پك واسع، صوکسز، پایانسز، کنارسز.

نامحرم { ص. فا. شرعاً محرم اولمیان، حرمه کیرمین: نامحرم واردر قادینلر باشلرینی اورتسین.

نامحرملك { س. و:

نامحرمیّت { س. فا. شرعاً محرم اولمیان و حرمه کیره‌مین ارککك حالی: نامحرملك، نامحرمیت کندیسنی صیق صیق زیارت ایتمکلکمه مانع اولیور.

نامدار { ص. فا. ج: نامداران. مشهور، ناملی، بنام.

نامدارلق { س. و:

نامداری { س. فا. شهرت. مشهور اولمه.

نامرد { ص. فا. ١. انسانیتسز، بیمروت، لئیم، دنی الطبع. ٢. قورقاق، جبان، آلچاق، مخنث.

نامردانه { ص. ح. فا. ١. انسانیتسزلکله، لئیمانه. ٢. قورقاقلقله، آلچاقجه‌سنه: نامردانه حرکت ایتدی.

نامردلك { س. و:

نامردی { س. فا. ١. انسانیتسزلك، مروتسزلك. ٢. قورقاقلق، جبانت.

نامرضی { ص. فا. رضایه مغایر، غیر مقبول.

نامرغوب { ص. فا. رغبته شایان اولمیان، غیر مقبول، بکنلمز.

نامزاج { ص. فا. مزاجسز. منحرف المزاج، کیفسز، خسته، مریض.

نامزاجلق { س. کیفسزلك، خسته‌لق، مرض.

نامزد { ص. س. فا. ١. نشانلی، بر قیزله تأهلی متصور: اوقیزك نامزدی واردر. ٢. بر مأموریته ویا اعضالق وسائره‌یه تعیین وانتخابی متصور اولان: او مأموریته نامزددر؛ بلدیه ریاستی نامزدلرندن.

نامزدلك { س. ١. نشانلیلق، یاوقلیلق. ٢. بر مأموریت ویا اعضالق و ریاسته تعیین ویا انتخابی متصور اولمه: اسکی بر قائمقام اولوب متصرفلغه نامزدلکی چوق کورلمز.

نامستحق { ص. فا. ١. استحقاقی اولمیان: حق نامستحق عاجزانه‌مده. ٢. استحقاق اولنمامش، استحقاق قزانلامش، حق ایدلمه‌مش: بر ثروت نامستحقه نائل اولدی.

نامسعود { ص. فا. مسعود و مبارك اولمیان، مشئوم.

نامسموع { ص. فا. استماعه شایان اولمیان، غیر مسموع، نامقبول.

نامطبوع { ص. فا. ١. طبعه موافق اولمیان، ناخوش. ٢. طبع و نشر اولنمامش: برخیلی آثاری نا مطبوعدر.

نامعدود { ص. فا. صایلماز، چوق، بیشمار.

نامعروف { ص. فا. بیلنمین، بیلنمز، مجهول.

نامعقول { ص. فا. عقله ملائم اولمیان، عقله مخالف.

نامعلوم { ص. فا. معلوم اولمیان، بیلنمین، مجهول.

نامقبول { ص. فا. مقبول اولمیان، قبول اولنماز، مقبوله کچمز.

نامکور { نامکورلك لا: نانکور، نانکورلك.

ناملائم { ص. فا. ١. ملائم اولمیان، اویماز، اویغونسز. ٢. سرت، چتین.

ناملی { یا نامْلو. صـ. اسمی طویلمش، مشهور شهیر. صیت وشهرتی اولان.

ناملی { یا ناملو. سـ. تفنك و قلیج دمیری [اپی جنسلرینك تمـالی واوزرینه عاملنك اسمی محکوك اولمه‌سی وجه تسمیه‌سیدر.]

نامُناسِب { صـ. فا. مناسب اولمیان، مناسبتسز، اویغونسز.

نامُوافِق { صـ. فا موافق واویغون اولمیان، اویماز.

نامْوَر { صـ. فا. آدلی، مشهور، شهیر.

نامَوزون { صـ. فا. ١. آهنکسز، نسبتسز. ٢. وزنی اولمیان، وزنی بوزوق (شعر).

ناموس { سذ. عر. ج: نوامیس. [یو. Nόμος دن] ١. قانون، نظام. ‖. ٢. عرض، ادب، پاکدامنلك، عصمت: ناموسنی محافظه ایتمك؛ انسان دنیاده ناموس ایچون یاشار. ٣. عفت، استقامت: ناموسی اولان یالان سویلمز. ٤. ملك مقرب؛ ناموس اکبر = جبرائیل (عم).

ناموسسز { صـ. ١. عرض وادبی اولمیان، ناپاکدامن: ناموسسز بر قاری. ٢. عفت و استقامتی اولمیان: ناموسسز بر آدمك سوزینه کوگنیلمز.

ناموسسزلق { سـ. ١. عرضسزلك، عرض وادب فقدانی. ٢. استقامتسزلك.

ناموسكار { صـ. فا. ١. ناموسلی، عرض وادبله متصف. ٢. طوغری، مستقیم.

ناموسکارانه { صـ حـ. فا. عرض وادب و استقامتله: ناموسکارانه حرکت ایتدی.

ناموسلی { صـ. ١. ناموس وعرض و ادبی اولان: ناموسلی قادینلر. ٢. طوغری، مستقیم، حیثیت واعتبار صاحبی: ناموسلی آدمدر.

نامه { سـ. فا. ١. ایکی شخص بیننده تعاطی اولنان مکتوب، بیتیك، رساله: برنامه یازدی. ٢. عشق ومحبته دائر سویشنلر بیننده تعاطی اولنان مکتوب: نامه یازمغه مخصوص سوسلی کاغد. ‖ نامهٔ همایون = طرف شاهانه‌دن بر حکمداره یازیلان خط همایون. ‖ دیکر اسملره التحاق ایدوب او اسمك مدلولنه دائر کتاب ورساله ویا ورقه معناسنی بیان ایدر: امرنامه، بیاننامه، تعریفنامه، تعلیمنامه، تلغرافنامه، سالنامه، شاهنامه، شهادتنامه، صلحنامه، عهدنامه، محبتنامه وسائره. مرکباتنه با.

نامه‌بَر { صـ. فا. مکتوب کتورن: کبوترنامه‌بر = مکتوب کوتورمکه آلیشیق کوکرجین.

نامِهربان { صـ. فا. محبتسز، شفقتسز، سومز.

نامه‌رَس { سـ. صـ. فا. برحکمداردن دیکر برحکمداره نامه کوتورمکه مأمور اولان.

نامی { صـ. عر. ‖. نامیه. [«نمو» دن سف] نشوونما بولان، یردن بیتن.

نامِیه { سث. عر. قوهٔ نامیه، یردن بیتمك و نشوونما بولق خاصه‌سی.

نان { سـ. فا. اتمك، خبز. ‖ نان عزیز = لسان رسمیده اتمك معناسیله مستعمل تعبیردر. ‖ نان و نعمت = ولی نعمتدن کوریلان ایلك، احسان: بو دولتك نان و نعمتیله بسلنمشزدر. ‖ نان ونمك = طوز اتمك حقی.

نانپاره { سـ. فا. ١. اتمك پارچه‌سی: نان پاره‌یه محتاجدر. ٢. مجـ. تعیشه مدار اولان خدمت ومأموریت.

نانکور { صـ. فا [تر. زبانزدی: نامکور] طوز اتمك حق بیلمز، کافر نعمت.

نانکورلك { سـ. [زبانزدی: نامکورلك] طوز اتمك حق بیلمزلك، کفران نعمت.

نانه { سـ. [عر. «نعنع» دن] بکه قونیلان معروف کوزل قوقولی نبات. ‖ نانه روحی، صویی = بو نباتدن چیقاریلان خلاصه وصو. ‖ نانه شکری = نانه روحی قاریشدیرلمش بول شکلنده شکر پارچه‌لری. ‖ مجـ. نانه منلا = پك قیصه بویلی وتریاکی قیافتلی آدم.

ناوچاغان { سـ. بوری چیچکی، پاطلیجان چیچکی.

ناودان { سـ. فا. اولوق، میزاب.

ناوك { سـ. فا. اوق، تیر، سهم؛ ناوك مژکان = اوق کبی اولان کیرپیك. عر. ‖ ناوك انداز = اوق آتان، تیرانداز.

ناولون { سـ. [یو. Ναῦλον دن] کمی کراسی، کمی وواپو.

ره اشیا و یولجیلر ایچون ویریلن اجرت . [عربیده ینه یونانیدن مأخوذ نول دخی دینلیر .]

ناوی { س. [یتا .] کمی، قایق، تکنه .

ناهِب { ص. عر. ۋ : ناهبه . [« نهب » دن سف.] نهب وغارت ایدن .

ناهِق { ص. عر. ۋ : ناهقه . [«نهق»دن سف.] اکریجی، مرکب سسلی : حیوان ناهق .

ناهمتا { ص. فا. مساوی و برابر اولمیان .

ناهموار { ص. فا. ١. دوزومستوی اولمیان . ٢. اویمیان، غیر موافق، اویغونسز .

ناهید { س. فا. ١. زهره سیاره‌سی. ٢. مج. بلوغه ایرمش کنج قیز .

نای { یاخودنی. س. فا. ١. قامش، ساز. ٢. اساساً قامشدن یاپیلان معروف اوزون دودوك نوعی : نای چالمق .

نایاب { ص. فا. ١. بولنماز، معدوم، مفقود . ٢. مثلی بولنماز، نادر .

نائِب { ص. س. عر. ۋ : نائبه . ج : نواب . [« نوب » دن سف.] ١. وکیل ، قائم مقام . ٢. قاضی وکیلی، بر قضایی آربه‌لق صورتیله درعهده ایتمش اولان ذاته وکالة محلنده قاضیلق ایدن مأمور شرعی : نائب قضا . ٣. علی‌الاطلاق قاضی، حاکم‌الشرع : ولایت نائبی . ٤. نوبتله کلن : حمای نائبه = نوبتلی صیتمه . || د. [نحو عربیده] نائب‌فاعل= فعل مجهولك موضوعی . == ج. نواب = [هندستانده] حکمدارلك وکیللری حکمنده اولان ایالت والی وحاکملری . [مفرد کبی قوللانیلیر :] نواب بهادر خان .

نائِره { سث. عر. آتش ، آلو ، شعله : نائرهٔ حرب .

نایزن { یا نیزن. س. فا. نی چالان، علی‌الخصوص مولویخانه‌ده نی چالان درویش : نایزن‌دده .

نائِل { ص. عر. [« نیل »دن سف.] دسترس وموفق اولان ، مظفر : کار ایدرك مرامنه نائل اولدی ؛ نائل مرام .

نائِلیّت { سث. عر. [«لغت مولده] دسترس ومظفر اوله : مرامنه نائلیتنی مأمول ایدیور .

نائِم { ص. عر. ۋ : نائمه. [«نوم» دن سف.] اویقوده اولان، اویویان .

نَبَأ { سذ. عر. ج : انباء . خبر، پیغام . ۋ.

نَبات { سذ. عر. ج : نباتات . اوت وآغاج وچیچك قبیلندن اوله‌رق یردن بیتن شیء ، جانلی اولمقسزین نشو ونما بولان شیء. || نبات شکری = اوت انواعیله تصفیه اولنه‌رق طوکدیرلمش شکر، قند. == ج. علم نباتات = تاریخ طبیعینك نباتات انواع و تقسیماتندن بحث ایدن قسمی . || نباتات باغچه‌سی = نباتلرك انواعی یتیشدیروب سیر ایتدیرمکه مخصوص نمونه‌لك باغچه‌که اکثریا حیوانات مختلفه‌یی‌ده حاوی اولور .

نَباتی { ص. عر. ۋ : نباتیه . نباته منسوب ومتعلق، نبات قبیلندن اولان : مواد نباتیه؛ حیوان نباتی . == سذ. عر. ج : نباتیون. علم نباتاتله اوغراشان عالم : مشاهیر نباتیوندن .

نَبت { سذ. عر. بیتمه ، حاصل اولمه، یردن چیقمه .

نَبذه { سث. عر. آز مقدار، جزئی شیء .

نَبَرد { س. فا. جنك، حرب، غوغا. || نبرد آزما = حرب آزما، محاربه‌یه آلیشیق، چوق محاربه‌لر کورمش .

نَبض { سذ. عر. [تر. زبانزدی : نامیز]آتان واوران طمار وعلی‌الخصوص بیلك طماری : نبضنه باقمق ؛ نبضی صایمق ؛ نبضی آتیور .

نَبَضان { سذ. عر. ط. طمار اورمه، نبض آتمه؛ نبضان غیر منتظم .

نَبَضی { ص. عر. ۋ : نبضیه. ط. طمارك آتمه‌سنه منسوب ومتعلق .

نَبَط { سذ. عر. جزیرة العربك شمال جهتلرنده ساکن بولنمش سریانی شعوبندن برقوم .

نَبَطی { ص. عر. ۋ : نبطیه . نبط قومنه منسوب ومتعلق : فلاحت نبطیه = بوقومك اصول زراعتندن بحث ایدر ولسانلرندن مترجم اسکی برکتاب .

نُبعان { سذ. عر. صویك یردن چیقمه‌سی، قاینامه، فیشقرمه : نیلك نبعان ایتدیکی یرلر .

نَبق { س. یبان کرازی .

نُبوّت { سث. عر. پیغمبرلك : اعلان نبوت بیوردیلر .

نَبَوی { ص. عر. ۋ : نبویه . پیغمبره منسوب ومتعلق ؛

حضـور جناب نبوی‌یه؛ حدیث نبوی؛ سیر نبویه .

نَبی { سذ. عر. جـ : انبیاء. [«نبأ» دن صش] جناب حق طرفندن وحی اولنان حقایقی خلقه تبلیغله دین حقه دعوت ایدن ذات ، پیغمبر ، رسول ، یولاواج : نبی الله؛ نبی ذیشان؛ انبیاء عظام .

«رسول» دن فرقی شودرکه : رسول صاحب کتاب اولان پیغمبره ، «نبی» ایسه صاحب‌کتاب اولمیانه دخی دینیر.

نَبیذ { سذ. عر. خرمادن وقوری اوزومدن چیقاریلان برنوع مشروب .

نَبیره { ونبیره . س. فا. تورون ، حفید . ز

نَبیل { صه عر. ا: نبیله. [«نبل» دن صش.] فضل وذکا صاحبی، کوزل خویلی ، عاقل وتربیه‌لی .

نِتاج { سذ. عر. یاوری طوغورمه، یاوریلامه .

نَتائِج { سش. جـ. عر. فد : نتیجه. با : نتیجه .

نَتَف { سذ. عر. ط. قیل یولمه .

نِته { یاخود نیته. د. که ویاکیم اداتیله برابر قوللانیله‌رق تشبیه وتمثیل بیان ایدر، ناصل‌که، اولدیغی کبی : بعض دفعه اولبه اولور نته‌که (کیم) لچن کون اولدی = لچن کون اولدیغی کبی .

نَته { سه [یتا] مجـ. یرلشدیرمه، باغلامه، تسویه : نته‌ایتمك .

نَتیجه { سش. عر. جـ : نتائج. ١. سبق ایدن احوالك ایجاب ایتـدکاری حال، ایجاب‌کرده : عشرتك نتیجـه سی مـوتدر . ٢. خلاصـه، زبده، ماحصل : نتیجهٔ کلام. ٣. ثمره، حاصل : او ایشـدن برنتیجه چیقمدی ؛ او قـدر یورغونلق بر نتیجـه ویرمدی. ٤. صـوك ، عاقبت ، نهایت : نتیجه‌سنده ینه بن‌متضرر اولدم . ٥. منـ. قیـاسك ایکی قضیه‌سندن چیقان خلاصـه . || نتیجه‌بخش = نتیجه ویرن، نتیجه‌سی کوریلن. || نتیجه‌پذیر = نتیجه‌لنن، مقصـده مقارن اوله‌رق ختـام بولان . || نتیجهٔ کلام = الحاصل.

نَتیجه‌سِز { صه. نتیجه‌لنمین، صوکی کلمین، مقصده وارهمیان : او ایش نتیجه‌سز قالدی .

نَتیجه‌لَنمك { فل. نتیجـه بولمق ، صوکه ومقصده وارمق ، نتیجـه‌پذیر اولمق : ایش نتیجه‌لندی .

نِثار { سـذ. عر. ١. صاچمه ، سرپمه ، طاغیتمه : امریقـا زنکینلری برچوق آلتینی نثار ایدرلر . ٢. دوکونده ویا بر آلایده صاچیلان آقچه وسائره . || [فارسی وصـف ترکیبلرده] صـاچان ، صاچیجی : زر نثار = آلتین صاچان .

نَثر { سذ. عر. ١. صاچمه، سرپمه. ٢. موزون اولمیـان سوز ، نظم مقـابلی، کلام منثور : نثر ونظمده ماهر بر منشی .

نَثراً { حه. عر. غیر موزون سوز ایله، کلام منثور ایله، نثر یازه‌رق : انسان هرحالده نثراً مقصدینی دها طبیعی افاده ایدر.

نَجابَت { سش. عر. صویلیلق، ایی بر صـویه منسـوبیت ، اصالت ، زادکانلق .

نَجابَتلی { یا نجابتلو. صه. اصالت ونجابتی اولان، صویی پاك . القاب رسمیه‌ده دولتلو ایله برابر شهزادکان حضراتنه عنوان اولور .

نَجات { سش. عر. قورتلمه، خلاص، سـلامت ، رها : نجـات صدقه‌ده‌در؛ نجات بولمق .

نَجّار { صه عر. [«نجر» دن سمب.] طوغرامه‌جی ، دولـکر ، مارانغوز .

نَجاسَت { سش . عر . پیسلك ، مردارلق، ترس : بدن واثوابی نجاستدن تطهیر شرائط صلاتدندر .

نَجاشی { سذ. غر. حبش حکمدارلرینه اوته‌دن بری ویریلن عنواندر .

نَجائِب { سـذ . جـ . عر . [فد : نجیب] نجیب واصیل وشریف وکریم اشخاص واشیاء؛ نجائب القرآن = قرآن کریمك سـورهٔ اخلاص وسورهٔ انعام وآیت کرسی کبی الك منتخبلری .

نُجَبا { سذ. جـ. عر. فد : نجیب. با : نجیب .

نَجد { سخذ. عر. جزیرة العربك وسطلرنده اولان بر خطهٔ واسعه‌سی‌که مرتفع اولمغله اولدقجه مسکون ومعموردر .

نَجدَت { سش. عر یکیتلك ، بهادرلق، شجاعت .

نَجَس { سذ. عر. پیسلك، مردارلق .

نَجِس { صه. عر. پیس ، مردار ، ناپاك .

نَجَف { سخذ. کوفه جوارنده بر شهر اولوب حضرت علی المرتضی(رضه)ك تربهٔ شریفه‌لرینی حاوی اولمغله زیارتکاهدر : نجف اشرف. == سه. اوجوارده

جیقـان بر جنس بللور : نجف دانی .

نَجل { سذ. عر. ج : انجال. ١. اوغل، ولد، فرزند. ٢. ذریت، سلاله .

نَجم { سذ. عر. ج : نجوم، انجم. کوکب، ستاره، اختر؛ نجم ثابت؛ نجم سیار؛ نجم ثاقب. = ج. نجـوم. با : نجـوم. || انجم‌سپاه = نجوم کبی حسابسز عسکری اولان .

نَجمی { ص. عر. ث : نجمیه. کوکبه منسوب ومتعلق .

نُجوم { سذ. ج. عر. فد : نجم. با : نجم . || علم نجوم = ١. کواکبك احوال وحرکاتندن بحث ایدن علم حقیقی، فر. Astronomie . ٢. کواکبك مواقع و حرکاتندن انسانلره متعلق احکام چیقارمق علم کاذبی وادعای باطلی، فر. Astrologie. || اهل نجـوم = علم نجـوم حقیقی ویا کاذب علماسی .

نُجومی { ص. عر. ث : نجومیه . علم نجوم صحیح ویا کاذبه منسوب ومتعلق .

نَجه { ونجی. با : نه‌جه، نه‌جی .

نَجیب { ص. عر. ث : نجیبه. ج : نجباء. صویلی، اصیل .

نُحات { سذ. ج. عر. (فد. ناحی غیر مستعملدر.) علم نحو علماسی، نحویون : طبقات النحاة.

نُحاس { سذ. عر. ١. باقیر. ٢. باقیر آقچه.

نُحاسی { ص. عر. ث : نحاسیه . باقیره منسوب ومتعلق ویا باقیردن معمول : اوانیٔ نحاسیه؛ مسکوکات نحاسیه .

نَحافَت { سذ. عر. آریقلق، لاغرلق، ضعیفلك .

نَحت { سذ. عر. اویمه، یونمه. ذ.

نَحر { سذ. عر. بوغازلامه، کسمه، ذبح ایتمه.

نِحریر { سذ. ص. عر. ج : نحاریر . حاذق وماهر وتجربه‌لی عالم .

نَحس { سـذ. عر. ج : نحوس . ١. اوغورسزلق، شآمت، سـعد مقابلی . ٢. اوغورسز ومشئوم ومنحوس شیٔ.

نَحل { سـذ. عر. (اسم جنس) آری، زنبور .

نُحَل { سذ. عر. ج. فد : نحله. با : نحله .

نَحله { سذ. عر. برتك آری.

نِحله { سذ. عر. ج : نحل. دین شعبه‌سی، مذهب : ملل ونحل .

نَحو { سـذ. عر. کلمه‌لرك ربطیله کلام تشکیلندن و ربط کلامده آلدقلری اعرابدن بحث ایدن علم که صرفدن صکره اوقونور . عربلر عنـدنده اعم اولوب صرفی دخی احاطه ایدر : نحو عربی؛ نحو ترکی .

نُحوسَت { سذ. عر. اوغورسزلق، شآمت .

نُحوسَتلی { ص. اوغورسز، شآمتلی، منحوس .

نُحول { سذ. عر. ط. پك زیاده آریقلق ولاغرلق .

نَحوی { ص. عر. ث : نحویه. علم نحوه منسوب ومتعلق : اصطلاح نحوی؛ قواعد نحویه. = سـذ. عر. ج : نحویون ، نحات. علم نحو ایله توغل ایدن عالم : مشاهیر نحویوندن سیبویه.

نَحیف { ص. عر. ث : نحیفـه . [« نحـافة » دن مشـ.] آریق، لاغر، ضعیف : پك نحیف بر آدم.

نُخاع { سذ. عر. مردار ایلیك، مخ : نخاع شوکی .

نُخبه { سذ. عر. ج : نخب. هر شیئك منتخب وکزیده‌سی : نخبهٔ آمالی .

نَخجیر { س. فا. ١. آو حیوانی وعلی الخصوص بیـابان کچیسی. ٢. آو، صید . ذ.

نُخره { سذ. عر. ط. کمیك نسجنك چوریسی .

نُخُست { ص. فا. و :

نُخُستین { ص. فا. ایلك، برنجی، اولکی .

نَخل { سذ. عر. (عربیده اسم جنس) ١. خرما آغاجی. ٢. تر. بال مومنـدن معمول آغاج تقلیدی که بالآخره کلین اوطه‌سـنه قونمق اوزره کلینك اوکنده کتیریلیر ومصنوع میوه‌لر وشکوفه‌لر ایله وآلتین ویا کموش ورقلر ایله تزیین اولنور ایدی .

نَخلبَند { س. فا. ١. آغاج بودایوب تنظیم ایدن آدم . ٢. تر. بال مومندن آغاج تقلیدی یاپوب تزیین ایدن آدم .

نَخلِستان { س. فا. خرمالق، خرما باغچه‌سی ویا اورمانی .

نَخله { سذ. عر. برتك خرما آغاجى.

نَخليّه { صـ. ث. عر. نبا. فصيله؛ نخليه = خرما آغاجى نوعندن اشجار.

نَخوَت { سذ. عر. كبر، غرور، خودبينلك، تفخر.

نُخود { سـ. فا. قورروسى ينن معروف حبه‌كه سبزه كبى قوللانيلير وقاورلمشنه لبلبى دينير: نخـود يخنيسى؛ نخـود طوبى = نخود ازمه‌سندن طوب. || نخود ياقيسى = نخود قدر بردانه ايله ايشـلديلان دريك واوفاق ياقى.

نُخودلى { سـ. نخـودله پيشمش ات يمكى.

نِدا { سذ. عر. چاغرمه، سسلنمه، سـس ويرمه. || د. حرف ندا = چاغرمغه مخصوص حرف: يا، اى كبى.

نداس { سـ. با: نطس.

نَدامَت { سذ. عر. نادم وپشيمان اولمه. پشيمانلق، ايلديم.

نَدبه { سذ. عر. ياره يرى، ايى اولمش ياره‌نك قالمش نشانى.

نُدبه { سذ. عر. اولونك اوصافنى صايه‌رق آغلاشمه، صاغو.

نَدرَت { سذ. عر. نادر اولمه، سـكركلك، آز بولنور شيئك حالى: الماس وزمرد كبى احجارك قيمتى آنجق ندرتلرندندر؛ ندرت اوزره بولنور.

نُدَماء { سذ. جـ. عر. فد: نديم. || با: نديم.

نَدَن { يا نه‌دن. با: نه.

نَديم { صـ. سذ. عر. جـ: ندماء. ١. همبزم، همصحبت. ٢. بربيوك ذاتى كوزل سـوزلر ولطيف فقره‌لرله اكلنديرن آدم: نديم خاص. ٣. كوزل سـوز ولطيف فقره‌لر بيلوب اكلنديرمكه مقتـدر اولان: نديم بر ذاتدر.

نَديملك { سـ. كوزل سوز ولطيف فقره‌لرله اكلنـديرن آدمك حالى.

نَذر { سذ. عر. جـ: نذور. آدامه: فلان مقـامه برقربان نذر ايتدم.

نُذور { سذ. جـ. عر. فد: نذر. || با: نذر.

نَذير { صـ. عر. [«نذر»دن صشـ.] خلق طريق مستقيمه سوق ايچـون انذار ايله تحذير ايدن، بشـير مقابلى: پيغمبرمز بشـير ونذيردر.

نَر { صـ. فا. اركك: شـير نر = اركك آرسلان.

نَرجيس { سذ. عر. [فا «نرگس» دن معرب] با: نرگس.

نِرخ { سـذ. عر. احتيـاجات ضروريه دن اولان ات واتمك كبى شيئلره جانب حكومتدن تعيين اولنـان بها: اته، اتمكه نرخ قوديلر.

نَرد { سـذ. عر. طـاوله دينلن اويون. ذ.

نَردُبان { سـ. فا. [تر. زبانزدى: مردوون] يوقارى‌يه وخصوصاً ابنيه‌نك فوقانى قاتلرينه چيقمق ايچـون قوللانيلان با. صـامقلى يول، سلم، باصقيچ: طاش، تختـه نردبان؛ چفتـه نردبان؛ اگرتى نردبان = ايستنيلن يره قونانى؛ آصمه نردبان = قيصقاج؛ ايپ نردبان = اورچون، اوزگچ.

نَردَن { نرده. اصلى: نره‌دن، نره‌ده. با: نره.

نَرگِس { سـ. فا. ١. صارى چيچكلى يشيل كوبكلى معروف برجنس كوزل چيچك. ٢. مج. دلبر كوزى.

نَرم { صـ. فا. يومشـاق، لطيف، ملائم. || نرم دل = يوركى يومشاق، مرحمتلى.

نَره { سـ. ظم. «نه» دن مشتق اولوب محل ومكان استفهامنده قوللانيلير: بو نره‌نك ماليـدر = خانقى محلك؟ نره‌لرى كزديكز = خانقى يرلرى؟ نره‌سنه باقسه‌ك = خانقى يرينه؟ نره‌كز آغرييور = خانقى يركز؟ نره‌دن كلـوب نره‌يه كيديورسكز؟ || ده حرفيله برابر استفهام انكارى مقامنده ونه قدر اوزاق ياخـود مفقود معناسيله قوللانيلير: بوندن صكره كـوزل هوالر نره‌ده؟ شرقلك او اسكى قاشلرى شمدى نره‌ده؟ نره‌ده او نره‌ده بن؟

نَره‌لى { صـ. خانقى يرلى: سز نره‌ليسكز؟ شـاعر نابى نره‌لى ايدى؟

نِزار { صـ. فا. آريق، ضعيف، لاغر، زبون: زار ونزار.

نِزاع { سذ. عر. [«نزع»دن مصـ. مفاعله] چكيشمه، غوغا، منـازعه، طوتيشمه، اختلاف: آره‌لرنده نزاع وقوع بولمش.

نزاعجی { ص. غوغاجی، دائما منازعه ومخالفت ایدن.

نزاعلی { ص. حقنده نزاع وقوع بولان، منازع فیه: نزاعلی برتارله.

نزاکت { سذ. [فا. «نازك» صفتنك عربی زعم اولنمسیله مصدر عربی صورتنده تشکیل اولنمش غلط فاحش بر لغتدر.] ١. نازکلك، لطافت: بدننك نزاکتی. ٢. ظریفلك، ظرافت، قبالق ضدی: نزاکتله سویلمك. ٣. تربیه، ادب. ٤. اهمیت، دقت و اعتنایه محتاجیت: بو مسئله‌نك نزاکتی واردر؛ اورانك نزاکتی معلوم.

نزاکتلی { نزاکتلو. ص. نازکلکلی وظرافتلی اولان. [انشا لساننده قادینلر وقیزلر حقنده مستعمل عنواندر.]

نزاهت { سذ. عر. پاکلك، تمیزلك.

نزد { ظم. فا. ١. یان، عند، قرب: فلانك نزدنده‌در؛ نزد عالیلرنده؛ فلان دولت نزدنده‌کی سفیر. ٢. کوره، نظرنده، فکرنجه: نزد حکماده او مسئله حل ایدلمشدر؛ بنم نزدمده معلومدر.

نزدیك { ظم. فا. یاقین، قریب. ق.

نزع { سذ. عر. ١. چکوب قوپارمه، رفع: او حقی بندن نزع ایده‌مزسکز. ٢. جان چکیشمه، احتضار: حالت نزعده‌در.

نزف { سذ. عر. ط. قان کیتمه، قانامه: نزف الانف = بورن قانامه. فر. Hémoragie.

نزفی { ص. عر. ث: نزفیه. ط. قانامغه وقان کیتمه‌سنه منسوب ومتعلق.

نزله { سذ. عر. ج: نوازل. ١. بورنك آقمه‌سنی موجب اولان مرض، اینمه، ذکام. ٢. ط. بدنك هر خانکی عضوندن اولورسه جراحت ویا دیکر بر مادۀ مخاطیه آقمه: نزلۀ صدر؛ نزلۀ مثانه؛ نزلۀ مستولیه = غریب دینلن شدتلی نزله. = لسانمزده جمعی ده مفرد کبی قوللانیلیر: نوازلم واردر؛ نوازله اوغرادم.

نزلی { ص. عر. ث: نزلیه. ط. نزله‌یه منسوب ومتعلق.

نزول { سذ. عر. ١. آشاغی‌یه اینمه: خیلی قار نزول ایتدی؛ کوکدن نزول ایتمش کبی. ٢. یولجیلق اثناسنده بر قوناغه قونمه: اقشام خانك برینه نزول ایتدیلر. ٣. کویا اخلاطك اینمه‌سندن واقع اولان علتکه بعضاً موتی وبعضاً بر طرفك طوتلمه‌سنی موجب اولور، اینمه، طامله، فلج: کندیسنه نزول اصابت ایتمش. || نزول ویا نزل امینی = وقتیله بر یره قونان عسکرك لوازمنی احضاره مأمور اولان آدم.

نزهت { سذ. عر. اکلنمه، انشراح، تفرج، کشایش. || نزهت افزا = اکلنجه‌لی، انشراحی موجب.

نزهتگاه { سذ. فا. اکلنجه محلی، تفرجگاه.

نزیه { ص. عر. ث: نزیهه. [«نزهة» دن صش.] پاك، تمیز، بری.

نژاد { سذ. فا. صوی، نسل، نسب: پاکنژاد = صویلی، اصیل.

نسا { سذ. عر. تث. قالچه کمیکندن آیاقلرك اوجنه قدر اوزانان سیکیر. || ط. عرق النسا = بو سیکیرك وجعندن عبارت مزعج بر علت.

نساء { سذ. ج. عر. [نسوه ونسوان کبی اسم جمع اولوب مفردی یوقدر.] قادینلر، اناث: طائفۀ نسا.

نسّاب { سذ. عر. ج: نسابین. [«نسب» دن سمب.] علم انسابله توغل ایدن مورخ، مشاهیرك وقبائل عربك نسبلرینی ضبط وتحریر ایدن آدم.

نسّاج { سذ. عر. [«نسج» دن سمب.] طوقویجی، چولها.

نساجت { سذ. عر. طوقویجیلق، طوقومق صنعتی، چولهالق.

نسب { سذ. عر. ج: انساب. صوی، اجداد سلسله‌سی: بتون انسانلرك نسبی حضرت نوحه چیقار.

نسباً { ح. عر. نسب جهتنجه، صویجه.

نسبت { سذ. عر. ١. تعلق، منسوبیت، مربوطیت، ارتباط: کندیسنك او خاندانه نسبتی واردر. ٢. قیاس، مقایسه، ایکی شیئك بر برینه کوره اولان حال ومقداری: بنم حالم سزك حالکزه نسبت اولنماز، نسبت قبول ایتمز. ٣. ر. ایکی عدد ویا شکل آره‌سنده‌کی مناسبت وقیاس: نسبت عددیه؛ نسبت هندسیه. ٤. تر. رغم، برینه قارشی عنادینه یاپیلان ایش وکوستریلن حال: بکا نسبت ایتمك ایستیور. =

ح. تر. رغماً: بو ایشی بکا نسبت یاپیور. — عر تعبیراتده «نسبه» صورتنده‌ده قوللانیلیر: بالنسبه = نسبتله. نسبةً.

نِسبةً { ح. عر. نسبتله، قیاس ومقایسه‌اولنه‌رق، بالنسبه: بو او اوته‌کینه نسبةً بیوکدر.

نِسبتجی { ص. باشقه‌سنه رغماً بر شیء یاپان: چوق نسبتجی آدمدر.

نَسَبی { ص. عر. ؤ: نسبیه. [«نسب» دن سمذ.] نسل و نسبه منسوب ومتعلق: شرافت نسبیه.

نِسبی { ص عر. ؤ: نسبیه. [«نسبة» دن سمذ.] نسبتله واقع اولان، قیاس ومقایسه ایله اولان: رسوم نسبیه = مقطوع اولمیوب قیمت اوزرینه تخالف ایدن.

نَستَرَن { س. فا. و:

نَستَرین { س. فا. یبانی کل و آغستوس کلی دینلن چیچك.

نَسج { سذ. عر. ۱ طوقومه. طوقویش: بزنسج ایتمك. ۲. تـ. بدنده‌کی ات وزار ودری کبی شیئلری ترکیب ایدن لیفلرك صورت ترکبی: نسج حجروی.

نَسخ { سذ. عر. ۱. فسخ ولغو ایتمه، حکمسز براقه: قرآن کریم توراتك احکامنی نسخ ایتمشدر. ۲. بر کتابك صورتنی آلمه، بر نسخه‌سنی چیقارمه، قوپیه ایتمه، استنساخ. ۳. باشلیجه کتاب استنساخنده مستعمل ویا قوت مستعصمینك ایجاد کرده‌سی اولان یازی نوعی که الیوم طباعتده‌دخی باشلیجه او نوعی مستعملدر: نسخ یازمق؛ خط نسخ. ٤. بشقه شکله قومه: صورت وقالب دکیشدیرمه.

نُسَخ { سش. جـ. عر. فد: نسخه. با: نسخه.

نُسخَتَین { سش. تـ. عر. فد: نسخه. با: نسخه.

نُسخه { سش. عر. جـ: نسخ. تـ: نسختین. ۱. یازیلی بر شیئدن چیقاریلان صورت، بر کتابك یازلمش صورتلرینك بهری: حججنك برنسخه‌سنی آلدم؛ او کتابك فلان کتبخانه‌ده دخی برنسخه‌سی واردر؛ مقاوله‌نامه‌یی نسختین اوله‌رق امضا ایتدیلر. ۲. طلسم کبی برمرض وآفتدن محافظه ایچون یازیلان واوسته آصیلان یاخود صویی ایچیلن ویا توتسیلنن دعا [تر زبانزدی: موسقه]: نسخه یازمق؛ نسخه آلمق. ۳. [ینه زبانزدی موسقه] بو دعالرك اکثریا قاتلاندقلری کبی اوچ کوشه‌لی شیء. — متنك برکله ویا فقره‌سی بعض نسخه‌لرده باشقه درلو اولدیغی وقت او درلوسی‌ده حاشیه مقامنده یازیلوب ویا طبع اولنوب زیرینه «نسخه» یازلمق عادتدر. || تکمیل نسخ ایتمك = مدرسه‌لرده تدریسی معتاد اولان علومی اکمال ایتمك.

نَسخی { ص. عر. خط نسخی = نسخ دخی دینلن معروف خط که کتب استنساخنده الك زیاده مستعملدر.

نَسر { سذ. عر. کرکس دینلنییرتیجی قوش. || ھ نسر طائر و نسر واقع = ایکی جملهٔ کوکبیه.

نَسرین { س. فا. با: نسترین.

نَسطوری { ص. س. عر. ؤ: نسطوریه. اسکی‌سریانی راهبلرندن نسطور اسمنده برینك وضع ایتدیکی خرستیان مذهبنه تابع اولانلره اطلاق اولنورکه الیوم موصل طرفلرنده بولنیورلر.

نَسَق { سذ. عر. طرز، اسلوب، ترتیب: بر نسق اوزره، نسق واحدده.

نَسل { سذ. عر. صوی، سلاله، ذریت، نسب: نسلی معلوم؛ کیمك نسلندندر؟

نَسناس { سذ. عر. بیوك بر جنس مایمون که غوریله و شمپانزه واورانغ اوتانغ وژیبون اسملریله درت نوعه منقسمدر.

نَسنه { س. ۱. شیء: بر نسنه، بعض نسنه‌لر. ۲. [جملهٔ منفیه‌ده] برشی، هیچ برشی: نسنه بوله‌مدم. [اسکیمشدر.]

نِسوان { سش. جـ. عر. [اسم جمع اولوب مفردی یوقدر] قادینلر، اناث، طائفهٔ نسا: نسوان حمامی.

نَسیْ { سذ. عر. و:

نِسیان { سذ. عر. اونوتمه، اونودش، فراموش. || نسیاً منسیاً = بوسبوتون اونوتمه.

نَسیب { ص. عر. ؤ: نسیبه. [«نسب» دن صش.] نسب صاحبی، صویلی، علی الخصوص بابا طرفندن اصیل.

نَسیجه { سش. عر. جـ: نسایج. [«نسج» دن صش.] ۱. طوقونمش شیء، طوقومه. ۲. تـ. نبا. طوقونمش کبی مختلف

وضعیتده الیافدن مرکب زار ویاپراق وسائره، فر. Tissu. [«نسج» یرینه بونك استعمالی دها مناسبدر.]

نَسیم { سن. عر. خفیف ولطیف روزکار: نسیم صبا = باد صبا.

نَسیمی { ص. عر. ؤ: نسیمیه. خفیف ولطیف روزکاره منسوب ومتعلق. || هوای نسیمی = تنفسه صالح هوا.

نَشا { سن. عر. نشاسته، حبوبات ونباتاتده بولنان مادۀ خالصه. اوز.

نَشأَت { یا نشئت. سن. عر. ١. حاصل اولمه. وجوده کلمه یتیشمه: مکتبدن نشأت ایدن ضابطان؛ ابن سینا ماوراء النهرده نشأت ایتمشدر. ٢. ایلری کلمه، منبعث اولمه: بو کنایه‌لر نه‌دن نشأت ایدیور. [با: نشئه.]

نشادِر { یاخود نشادور. سن. عر. آمونیاق طوزی دینلن طوزلی ویاقیجی بیاض بر ماده. || نشادر روحی = آمونیاق دینان کسکین بر روح که ادرارده ده بولنور.

نِشادِری { ص. عر. ؤ: نشادریه. کیم. نشادر روحنه یعنی آمونیاقه منسوب ومتعلق.

نِشاسته { س. فا. [تر. زبانزدی: نشسته] بغدای وسائر حبوبات اونك خلاصه‌سی که حبوبات مذکوره‌نك صوده چوریدلدکدن صکره ازلمسیله وسوت کبی چیقان مایعك قوریدیلوب ازلمسیله حاصل اولوب طاتلی وسائره اعمالنده قوللانیلیر وقوله نامیله کوملك و سائره قوله‌لامغه یارار.

نَشاط { سن. عر. سوینج شن وشاد اولمه، کیف: نشاطه کلدی.

نَشاطسز { ص. نشئه‌سی یرنده اولمیان، نشئه‌سز، محزون، مکدر، کیفی اولمیان: کندیسنی نشاطسز کوردم.

نَشاطسزلق { س. نشئه‌سزلك، محزونیت.

نَشاطلی { ص. نشئه‌لی کیفلی، شاد، خرم: اوکون پك نشاطلی ایدی.

نِشان { س. فا. ١. علامت، اثر: نام ونشانی پایداردر: نشان براقدی. ٢. علامت فارقه، بللی اولمق ایچون ایدیلن اشارت، تمغا وسائره: نشان قومق؛ بنم قویونلرمك نشانی واردر. ٣. یاره اثری، ایی اولمش یاره‌نك بللی اولان یری: قلیج یاره‌سنك یوزنده نشانی قالدی. ٤. اوق ویا قورشون وکله ایله اوراسی مطلوب اولان نقطه، هدف: نشانه آتمق؛ نشان دیکمك. ٥. هدفه اورمق اوزره سلاحك کوزه کوتوریلوب طوغرلمه‌سی: نشان آلمق؛ نشان آتمق. ٦. سلاحك اوزرنده نشان آلمغه مخصوص و اکثریا متحرك ودرجه‌لی آلت: بوتفنکك نشانی طوغری دکلدر. ٧. بر قیزه نامزد اولان اوکلك بوکا علامت اولمق اوزره ویردیکی یوزوك وسائره: قیزك پارمغنده نشانی وار ایدی؛ قوجه‌سنك نشانی یادکار صاقلایوردی. ٨. نامزدلك: نکاحی اولمیوب یالکز نشانی وار ایدی. ٩. بروقعه‌یه علامت اولمق اوزره دیکیلن طاش: نشان طاشی. ١٠. طغرای همایون، فرمان وبراتلره چکیلن اشارت: نشان قلمی. ١١. رجال ومأمورین و اهالیدن اصحاب لیاقته طرف دولتدن ویریلن وکوکسه طاقیلان علامت مخصوصه که هر دولتده انواعی وهر بینك درجاتی واردر: نشان عثمانی نشان مجیدی؛ امتیاز نشان ذیشانی؛ شفقت نشانی: نشان آلمق؛ نشان طاقمق. || نشان ویرمك = علامتی کوریلوب بللی اولمق.

نِشان { ص. فا. [وصف ترکیبیده] ١. طوران، یرلشن، دیکیلن، قالان: خاطر نشان = خاطرده قالان. ٢. دیکن، نصب ووضع ایدن. ٣. کوسترن، اثر وعلامت حکمنده اولان: فرمان عدالت نشان.

نِشانجی { س. ص. ١. نشان آتمه‌ده ماهر، هدفه اورمه‌ده مهارتی اولان: چوق ایی نشانجیدر. ٢. نشان قلمنك رئیسی، طغراکش، توقیعی.

نِشانجیلق { س. ١. نشانه آتمه‌ده مهارت، هدفه اورمق مهارتی: اونك نشانجیلغی مشهوردر. ٢. نشان قلمنك ریاستی، طغراکشلك: اوچ سنه نشانجیلق ایتدی.

نِشانده { ص. فا. طورمش، طوریرلش، دیکلمش، نصب اولنمش.

نِشانگاه { س. فا. ١. هدف یری، هدف اتخاذ اولنان محل. ٢. سلاحك نشان آلمغه مخصوص یری : بو تفنگك نشانگاهی پك طوغری.

نِشانگیر { س. فا. چیزکی چیزمکه مخصوص مارانغوز آلتی.

نِشانلامق { فتـ. ١. نشان قومق، اشارت ایتمك، بر علامت فارقه وضع ایتمك : بن بکندیکم اشیایی نشانلادم؛ هرکس کندی قویونلرینی نشانلار. ٢. نشانه آتمق، هدفه اورمق : کوزل نشانلایور. ٣. تأهلی قرارلاشدیروب نامزد ایتمك : قیزینی نشانلامش.

نِشانلانمق { فل. فجـ. ١. برنشان و علامت فارقه ایله اشارت اولنمق. ٢. تأهل ایچون نامزد اولمق : فلان قیز، فلان دلیقانلی نشانلاندی.

نِشانلی { صـ. ١. برنشانی وعلامت فارقه‌سی اولان : اونك قویونلری نشانلیدر. ٢. تأهل ایتمك اوزره نامزد، نشانلانمش : او قیز نشانلیدر؛ قیزك نشانلیسی بوراده دکلدر.

نِشانه { س. فا. اثر، علامت، اماره : نشانهٔ صدق ومخالصت.

نَشتَر { س. [فا. «نیشتر»دن غلط] قان آلمغه وچیبان وسائره یارمغه مخصوص جراح بیچاغی : نشتر اورمق.

نَشر { سذ. عر. ١. طاغیتمه، یایمه : بو چیچك بر رائحهٔ طیبه نشر ایدیور. ٢. هرکسه طویورمه، اشاعه : حوادث نشر ایتمك. ٣. اوراق حوادث وسائر مطبوعاته درج ایتمه ویا ایتدیرمه : بعض مقالات نافعه نشر ایتدی؛ بو حوادثی اك اول نشر ایدن فلان غزته‌در. ٤. برکتاب وغزته وسائره طبع ایدوب انظار عامه‌یه قومه : بر چوق کتب مفیده نشر ایتدی؛ مطبعهٔ عامره طرفندن نشر اولنان کتابلر؛ کندیسی برغزته نشر ایدیور. ٥. عمومه‌یتیشدیرمه، تعمیم، عمومی حالنه قویمه : نشر معارف؛ نشر علوم. ٦. یوم قیامتده بتون انسانلرك دیرلمسی : حشر ونشر. با : حشر. || د. لف ونشر. با : لف.

نَشرِیّات { سش. جـ. عر. ١. هر کسه طویریلان شیئلر، اشاعه اولنان خبرلر : برطاقم نشریات کاذبه‌ده بولنمش. ٢. اوراق حوادث وسائر مطبوعاتك یازدقلری شیئلر : اونك نشریاتی دائما طوغریدر. ٣. طبع ایتدیریلوب نظرکاه عمومی‌یه وضع اولنان آثار : نشریات نافعه‌سیله شهرت بولمشدر. ٤. یالان و اویدیرمه خبرلر، اراجیف : بر طاقم نشریاتده بولنمش.

نِشَست { س. فا. اوتورمه. ز. = صـ فا. [وصف ترکیبیده] اوتوران، جالس، مقیم. [«نشین» دها مستعملدر.]

نِشَسته { صـ. فا جـ : نشستگان. اوتورمش، اوتوران، جالس. ز

نِشَستُه { س. با : نشاسته.

نَشف { سذ. عر. صونی چکوب جذب وبلع ایتمه.

نَشَق { سذ. عر. بورنه چکمه، بورنله جذب ایتمه.

نَشو { سذ. عر. [طوغریسی : نشیٔ یاخود نشوءدر] نبات وحیوانك بیومه‌سی، بیومه، بوی آتمه : اکینلر، آغاجلر، قوزیلر، چوجقلر نشو ونما بولورلر. [باشلیجه مترادفی اولان «نما» ایله برابر قوللانیلیر.]

نَشور { صـ. عر. [«نشر»دن مبا.] مبالغه ایله نشر ایدن، چوق طاغیدان : حضور لوامع نشور. [بویله عربی کلمه‌لردن مرکب فارسی وصف ترکیبیلرده قوللانیلیر.]

نُشور { سذ. عر. نشر؛ یوم النشور = حشرونشر کونی.

نَشوه { سش. عر. با : نشئه.

نِشیب { س. فا. اینیش، یوقاریدن آشاغی‌یه اینن یر، مائل : فراز ونشیب = یوقیش اینیش. [شو، شیو لغتی بوندن غلط اولسه کرکدر.]

نَشیده { سش. عر. جـ : نشائد. ضرب مثل حکمنه کچمش مشهور بیت ویا مصراع.

نِشیمَن { س. فا. مجلس، محفل، مجمع، جمعیتگاه.

نِشیمَنگاه { س. فا. محل اجتماع، جمعیتگاه.

نِشین { صـ. فا. [«نشستن» فعلنك اصلی اولوب وصف ترکیبیده بولنور.] اوتوران، اوتورمش، جالس : پوست نشین = تکیه پوستنده اوتوران؛ تخت نشین = جالس سریر حکومت؛ مسند

نشین = بر مسندده اوتوران ؛ صدرنشین = باشده اوتوران ویا مقام صدارتده بولنان؛ کوشه نشین = منزوی .

نَشئه { سذ. عر. ١. یکیدن پیدا اولوب وجود بولمه : نشئهٔ ثانیه ، نشئهٔ اخری = محشرده‌کی یکی دیرلمه‌مز. ٢. کیف، سوینج، نشاط، خاطر کشایشی : او کون نشئه‌سی وار ایدی ؛ نشئه‌م بوزلدی؛ برآز نشئه‌سی کلدی. ٣. خفیف سرخوشلق، کیف اولمه : آرپه صویی نشئه کتیریر، نشئه ویرر. [بو صوك ایکی معنا ایله طوغریسی : «نشوه» در.]

نَشئه‌سِز { ص. کیفی یرنده اولمیان، محزون، نشاطسز : بو اقشام سزی نشئه‌سز کوریورم.

نَشئه‌سِزلِك { س. نشاطسزلق ، کیف بوزوقلغی، محزونیت : بوکون بر نشئه‌سزلکم واردر .

نَشئه‌لَندیرمَك { فت. ١. شنلندیرمك ، نشاط ویرمك : مجلسی نشئه‌لندیرمك ایچون بر طاقم تحفلقلر یاپدی . ٢. خفیف صورتده سرخوشلق کتیرمك ، کیف ویرمك : خرما صویی آدمی نشئه‌لندیرر .

نَشئه‌لَنمَك { فل. ١. شنلنمك، نشاطه کلمك : انسان سودیکی احبابی کورنجه نشئه‌لنیر. ٢. خفیف صورتده سرخوش اولمق، کیف اولمق : بر ایکی قدح ایچوب نشئه‌لنمشیدی .

نَشئه‌لی { ص. ١. شن، نشاطلی : بوکون پك نشئه‌لیسکز. ٢. خفیف صورتده سرخوش، کیف : اوده برآز نشئه‌لی بولندی .

نَصّ { سذ. عر. ج : نصوص. ١. صراحت ، حکم صریح: نص قانونی ایله حکم ایدلمش . ٢. قرآن کریمده ویا بر حدیث صحیحده بر ایش حقنده اولان صراحت وبو صراحتی حاوی کلام : حقنده نص کریم واردر؛ نص قاطع ؛ نص ایله ثابت .

نِصاب { سذ. عر . ١. اصل، اساس. ٢. قوام، درجهٔ مطلوبه : هرشیٔ نصابنده کرکدر. ٣. ف. بر مالك ذکات ویرمك ایچون بالغ اولمسی اقتضا ایدن مقدار. || فارسی قاعده‌سنجه وصف ترکیبی‌یه داخل اولور : کتاب حکمت نصاب = اصل واساسی حکمت اولان کتاب .

نُصّار { سذ. جم. عر. فد : ناصر. با : ناصر .

نَصارا { یا نصاری. سذ. ج. عر. فد : نصرانی. با : نصرانی.

نَصائِح { سذ. جم. عر. فد : نصیحت. با : نصیحت .

نَصب { سذ. عر. ١. دیکمه، صاپلامه، رکز : نصب لوا. نصب علم. ٢. قومه، وضع، القا : نصب عیون طمع ایتمك. ٣. بر مأموریت وخدمته قومه، تعیین ، قایرمه : بر قائممقاملغه نصب ایتدیلر. ٤. بر رتبه آلمه، بر رتبه‌یه کچمه ، ترفیع : سلك عسکری‌یه دخولی فلان ویوز باشی [یوز باشیلغه] نصبی فلان تاریخده‌در. ٥. د. [نحو عربیده] اسمك اعراب دینلن احوال ثلثه‌سندن بری : حالت نصب؛ نصبی فتحه ایله ، الفله ، یا ایله اولور .

نُصح { سذ. عر. اوکوت، نصیحت، پند : اوقدر نصح وپند ایتدم .

نَصر { سذ. عر. ١. یاردیم، امداد، عون: ٢. ظفر، مظفریت، غالبیت، نصرت .

نُصَراء { سذ. ج. عر. فد : نصیر. با : نصیر .

نَصرانی { س . ص . عر . ث : نصرانیه . ج : نصارا . [حضرت عیسانك مولدی اولان «ناصره»دن] دین عیسایه تابع، عیسوی. خرستیان: نصرانیلرك اعتقاداتی؛ معابد نصارا؛ اقوام نصرانیه .

نَصرانِیَّت { سذ. عر. عیسویت، خرستیانلق .

نُصرَت { سذ . عر . ١. یاردیم ، عون وعلی الخصوص عون الهی. ٢. ظفر، مظفریت، غلبه .

نَصری { ص . عر . ث: نصریه. عون الهی وفتح وظفره منسوب ومتعلق .

نِصف { سذ. عر. ت : نصفین . یاریم، یاری ، بچوق ، نیم : نصفنی آلوب نصفنی براقدی؛ وکیله نصف معاش ویریلیر. || نصف قطر = دائره‌نك مرکزندن محیطنه قدر ممتد اولان خط مستقیم . || نصف کره = کرهٔ ارضك ایکی‌یه بولنمش فرضیله هربرینی آیریجه مصور بولنان خریطهٔ مسطحه . || نصف‌اللیل = کیجه یاریسی ؛ نصف‌النهار = کوندوزك اورته‌سی ،

ظهر . || دائرهٔ نصف النهار = کرهٔ ارضی طولاً قطع ایدن مفروض خطوطك بهری : پارسدن کچن دائرهٔ نصف‌النهار مبدأ طول اتخاذ اولنمشدر .

نَصَفَت { سش. عر. [نونك کسریله غلطدر.] انصاف، عدل حقانیت : اجرای نصفت وعدالت.

نِصفِیَّت { سش. عر. [لغت مولده] یاریملق، یاری یاری‌یه بولمه، بولشمه، مناصفه : قزانجی نصفیت اوزره تقسیم ایتدیلر .

نِصفِیّه { سش. عر. یاریم نای : کوزل نصفیه چالیور .

نَصل { سند. عر. ج : نصول . مزراق تمرنی، مزراغك اوجنده‌کی سیوری وکسکین دمیر.

نُصل { ج. با : ناصل .

نَصوح { ص. عر. [« نصح » دن سمب. اولوب مذکر یله مؤنثی بردر.] خالص، صادق، عزم قوی ایله اجرا اولنان، قطعی : توبهٔ نصوح = بوزلمه‌سی محال توبه. [نصیحتجی معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

نُصوص { سند. ج. عر. فد : نص. با : نص .

نُصول { سند. ج. عر. فد : نصل. با : نصل .

نَصیب { سند. عر. ١. حصه، پای : هرکس کندی نصیبنی آلیر. ٢. برآدمك نائل ودسترس اولدیغی شیء، بهره : بیچاره‌نك علم وتربیه‌دن نصیبی یوقدر. ٣. تقدیر الهی ایله معین اولان شیء، قسمت، قدر : هر کسك نصیبی نه ایسه اوندن نه اکسیك نه زیاده قزانه بیلیر. ٤. میسر : اوکتابی اله کچیرمك بکا نصیب اوله‌مدی؛ نصیب اولورسه اوکتابی آله‌جغم .

نَصیحَت { سش. عر. ج : نصایح . اوکوت ، نصح ، پند ، موعظه : شوچوجغه برآز نصیحت ویرك ، نصیحت ایدك؛ نصایح مؤثره. || نصیحت پذیر = نصح وپند قبول ایدن .

نَصیحَتجی { ص. نصح وپند ایدن، ناصح.

نَصیر { ص. عر. ج : نصرا. [« نصر » دن صش.] یاردیمجی، معین، امدادجی .

نُصَیری { ص. س. عر. ذ : نصیریه. باشلیجه انطاکیه جهتنده بولنان وبر مذهب واعتقاد مخصوصه تابع اولان بر جماعت افرادی .

نَضج { سند. عر. اولمه، یتیشمه، کمال بولمه، اولغونلق . ذ.

نَضرَت { سش. عر. تازه‌لك، طراوت . ذ.

نُطاس { س. با : نطس .

نِطاق { سند. عر. ١. قوشاق، کمر. ٢. فوته، پشتمال .

نَطرون { سند. عر. ١. کهرجله. ٢. بوراق، طوزلیجه بر مادهٔ کیمیویه .

نَطَس { یا نطاس ، نداس . س. تاره‌یی تمیزلیوب اوتلرینی قوروتمق ایچون اوکدن‌سوروب حاضرلامه : تاره‌یی قاسمده نطس ایدوب بهارده اکملی .

نَطع { سند. عر. یمکلرك وضعیچون ویا دیکر بر ایش ایچون یره سریلن حصیر ویا مشین سفره . [فر. Natte بوندن مأخوذدر.]

نُطفه { سش. عر. بل صویی، منی، انسان وحیوان تخمی .

نُطق { سند. عر. ١. سوز، لاقردی، کلام، کفتار. ٢. سویلیش، سویلمك قوت وخاصه‌سی : انسان نطق ایله سائر حیواناندن تمیز اولنور؛ نطقه کلدی = قوهٔ ناطقه کسب ایتدی؛ نطقی طوتلدی. ٣. تر. بر جمعیته خطاباً ایراد اولنان سوز، خطبه : المانیا امپراطورینك نطقی .

نَطوق { ص. عر. [« نطق » دن سمب.] ١. قولایلقله نطق ایراد ایدن ، خطبه‌ده قوتلی ، خطیب ماهر، متکلم. ٢. فصاحت و بلاغتله لافردی سویلین ، سخنپرداز، چکه‌لی : نطوق آدم .

نُظّار { سند. ج. عر. فد : ناظر. با : ناظر .

نَظارَت { سش. عر. [«نظر» دن] ١. باقمه، باقیش، اطراف کورمه، سیر، مدنظر : بو اوك، بوتپه‌نك کوزل نظارتی واردر؛ برتخته‌پرده چکوب اوك نظارتنی کسدی . ٢. کوزتمه، تفتیش، یوقلامه ، معاینه : شو عمله‌یه نظارت ایده‌جك برآدم لازم. ٣. اداره، ریاست : بو ایشه کیم نظارت ایدیور؟ بو ایش اونك نظارتی تحتنده‌در . ٤. دوائر اساسیهٔ دولتدن بهری، وکلاء دولتدن برذاتك تحت اداره‌سنده اولان دائره : داخلیه، خارجیه، مالیه ، معارف نظارتی. ٥. رسومات وسائر بعض اداره‌لرك بیوك تقسیماتندن بهری : ازمیر

رسومات نظارتی؛ بغداد رژی، دیون عمومیه نظارتی.

نَظّاره { سـذ. عر. [اسم جمع] سیرجیلر، تماشاکران.

نَظافَت { سذ.عر.تمیزلك، پاکلك: نظافته چوق دقت ایتملی.

نِظام { سذ. عر. ۱. دیزی، صره. ۲. اصول، ترتیب، قاعده، دوزن: ایشی نظامه قومق؛ ایشلره نظام ویرمك. ۳. احتیاجات زمانیه‌یه کوره اتخاذ اولنان قانون: نظامه توفیقاً حرکت ایتمك. ۴. یکی اصول اوزره مرتب ومنتظم عسکر، عساکر موظفه: نظام عسکری، اوجاغی. ۵. عساکر منتظمه‌نك اصل برنجی صنفی، نظامیه صنفی: ایکی طابور نظام و اوچ طابور ردیف عسکری وار ایدی. ۶. بر ایشه نظام وترتیب ویرن آدم، وزیر، دستور: نظام‌الملك؛ نظام‌العالم. || نظام جدید، نظام عسکری = عساکر منتظمه، عساکر موظفه. || نظام ویرمك، نظامه قومق = ترتیب وتنظیم ایتمك.

نَظّام { سذ. صه. عر. [«نظام»دن سمبـ.] نظام ویرن، نظامه قویان، ترتیب وتنظیم ایدن: نظام امور الجمهور.

نِظاماً { حـ. عر. احتیاجات زمانیه‌یه کوره ترتیب و اتخاذ اولنان قانونه توفیقاً: شرعاً ونظاماً جائز دکلدر؛ او ایش نظاماً رؤیت اولنه‌جقدر.

نِظامات { سذ.جـ. عر. احتیاجات زمانیه‌یه کوره ترتیب واتخاذ اولنان قوانین: نظامات جدیده؛ نظامات دولت؛ نظامات موضوعه.

نِظامسز { صه. ۱. ترتیبسز، قاعده‌سز، غیر منتظم: پك نظامسز اودر. ۲. قانون ونظامه منافی، مغایر قانون: نظامسز ایش؛ نظامسز حرکت.

نِظامسزلق { سذ. ۱. ترتیبسزلك، قاعده‌سزلك، عدم انتظام: بو اوده بر نظامسزلقدر کیدیور. ۲. قانون ونظامه مغایر حرکت: نظامسزلقده بولنانلره جزا ویردیلر.

نِظاملی { صه. ۱. ترتیبلی، منتظم. ۲. قانون ونظامه موافق.

نِظامنامه { سذ. فا. برماده حقنده ترتیب واتخاذ اولنان نظامی حاوی رساله: ژاندارمه نظامنامه‌سی؛ شرکتك نظامنامه‌سی. || نظامنامهٔ داخلی = بر اداره‌نك ویا شرکتك صورت تشکیلیله وظائفی حقنده تنظیم اولنمش نظام و اصول‌که خارجه حکمی اولماز. فر. Statut.

نِظامی { صه. عر. ۃ: نظامیه. ۱. نظام وترتیبه متعلق، نظامنده اولان، ترتیبلی، مرتب، منتظم. ۲. قانون ونظامه متعلق، نظامات دولتـه مطابق، نظام و قانون اقتضاسندن اولان: ایجاب نظامی؛ محکمهٔ نظامیه؛ فقرهٔ نظامیه؛ لایحهٔ نظامیه = نظامنامه اولمق اوزره قلمه آلنوب هنوز تصدیق و موقع اجرایه وضع اولنمامش لایحه. || عساکر نظامیه = عساکر منتظمه‌نك اصلی موظف صنفی، نظام عسکری، ردیف ومستحفظ مقابلی.

نِظامیّه { سذ. عر. [«ادارهٔ نظامیه»دن مختصر] عساکر منتظمه اداره‌سی، دائرهٔ عسکریه: نظامیه خزینه‌سی؛ نظامیه تخصیصاتی.

نَظائِر { سذ. جـ. عر. فد: نظیره. با: نظیره.

نَظَر { سذ. عر. جـ: انظار. ۱. باقه، باقیم، کوز آتمه: او طرفه نظر ایتدی، بر نظر آتدی. ۲. تأمل، ملاحظه، دوشونمه: بوجهتی نظره آلدیکزمی؟ اونی‌ده نظردن دور طوتمایك. ۳. التفات، توجه: نظرده اولمق؛ نظردن دوشمك. ۴. کوزدکمه، اصابت عین: چوجغی ایچون نظردن چوق قورقیور؛ نظردکسین. ۵. اعتبار، بر درلو قبول ایتمه: بر شیئه نه نظرله باقارسه‌ك اویله اولور؛ بکا کوچك نظرله باقیورسکز. ۶. عند، نزد: کتاب اونك نظرنده اك لزومسز بر شیئدر؛ ثروت نظرمده هیچدر. || نظر اعتباره آلمق = اعتبار ایتمك، اهمیت ویرمك: سز بنم دیدکلریمی نظر اعتباره آلمدیکز. || امعان نظر ایتمك = دقتله باقمق، اهمیت ویرمك. || نظر انداز = کوز آتوب باقان. || حسن نظر = توجه. || نظر ربا = جلب نظر ایدن. || صرف نظر = برطرفه، شویله طورسون: شروبدن صرف نظر صوبیله بوله‌مدق. || صرف نظر ایتمك = واز کچمك، نکول ایتمك: بن او ایشدن صرف نظر ایتدم. || نظرگاه = باقیلان ویا باقیله‌جق یر. || انظار عمومیه = عمومك کوزی.

نظراً { ح. عر. ۱. کوره، با. قیلیرسه : دیدیکنه نظراً. ۲. نسبةً، نسبتله، قیاساً : سنه نظراً.

نظری { صه. عر. ذ : نظریه. ۱. باقیشه منسوب ومتعلق. ۲. صرف علمی، فن وقاعده‌یه متعلق، تجربه واجرایه مقارن اولمیان، عملی مقابلی : معلومات نظریه‌سی وار ایسه‌ده عملی ملکه‌سی یوقدر؛ هرفنی نظری وعملی صورتده اوکرنملی؛ تدقیقات نظریه.

نظریات { سش. جه. عر. [فد. «نظریه» دخی قوللانلمغه باشلامش ایسه‌ده، اوته‌دن بری یالکز جمعی مستعملدر.] صرف علمی وفنی معلومات : هر فنك نظریاتیله عملیاتی برابر اولملیدر.

نظریه { سش. عر. با : نظریات.

نظم { سذ. عر. ۱. صره، ترتیب. ذ. ۲. موزون ومقفا کلام، نثر مقابلی : انسانلر نثردن اول نظمه رغبت ایتمشلردر.

«نظم» ایله «شعر» آره‌سنده فرق واردر : نظم موزون ومقفا سوزدر، حتی صرف ونحوه دائر مباحث کبی فکر شاعرانه‌دن بوس‌بوتون بیکانه مواد دخی، موزون ومقفا اولنجه، نظم دینلیر؛ حالبوکه شعرده وزن وقافیه‌دن زیاده افکار شاعرانه وخیالات مهیجه‌یه اعتبار اولنور.

نظماً { ح. عر. نظم ایله، منظوم اوله‌رق : نظماً افادهٔ مرام ایتمك.

نظیر { صه. سه. عر. ذ : نظیره. [«نظر»دن صش.] بکزر، مشابه، مثل، مانند : بی‌نظیر = مثلسز، امثالسز، بیمانند. ==

سذ. عر. ه. [«نظیرالسمت» دن مختصر] سمانك سمت‌الرأس دینلن تپه‌سنك تام قارشیسی که کرهٔ ارضك آلتنده اولور. فر. Na-dir [عربیدن مأخوذ].

نظیره { سش. عر. جه : نظائر. ۱. برشیئه بکزه‌مك اوزره یاپیلان شیء، اورنك، مثل، قارشیلق. ۲. د. بر شاعرك بر شعرینی تقلیداً سویلنیلن شعر : مشاهیر شعرانك بعض مشهور غزللرینه چوق نظیره‌لر یاپلمشدر.

نظیف { صه. عر. ذ : نظیفه. [«نظافة»دن صش.] تمیز، پاك، نظافتلی.

نعاس { سذ. عر. اویوقلامه، ایمیزغانمه، پینکلمه.

نعال { سذ. جه. عر. فد : نعل. با : نعل.

نعامه { سش. عر. جه : نعامات. دوه قوشی.

نعت { سذ. عر. جه : نعوت. ۱. وصف، مدح وثنا ایله برابر تعریف وتوصیف. ذ. ۲. اوصاف ومدایح جناب رسالتپناهی‌یی متضمن قصیده : نعت شریف. ۳. د. بر اسمی توصیف ایدن صفت : نعت ایله منعوت آره‌سنده مطابقت شرطدر.

نعتخوان { سه. فا. جمعه کونلری بعض سلاطین جامعلرنده وتکیه‌لرده کوزل سسله نعت شریف اوقویان آدم.

نعره { سش. عر. باغرمه، چاغرمه، هایقیرمه، سرخوش باغرمه‌سی : نعره آتمق، اورمق.

نعش { سذ. عر. ایچنده اولو بولنان تابوت، تکفین وتجهیز اولنوب تابوته قونمش اولو، جنازه : نعش مغفرت‌نقشی احتفالات لازمه ایله قالدیرلدی. || ه. بنات نعش = دب اکبری ترکیب ایدن کواکب.

نعل { سذ. عر. جه : نعال. ۱. آیاق قابی : صف نعال = آیاق قابلرینك براقلدیغی یر، اوتوریله‌جق محللرك الك آشاغیسی. [مفردی لسانمزده بو معنا ایله پك قوللانلماز.] ۲. آت واوکا مماثل حیواناتك آیاغنه میخلانان دمیر، طاقاو : آته نعل اورمق. || درت نعل = طولی دیزکین، آله‌بیلدیکنه : درت نعل کیده‌یوردی. || نعللری آتمق، دیکمك = اولمك. عو. || نعلنه میخنه اورمق = نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مك. || نعل دوکن = طاشلقلی، چاقللی (یول).

نعلبر { سه. فا. [تر. زبانزدی : نالبور] نعل وچیوی واوکا مماثل شیئلر یاپان صنعتکر ویا صاتان آدم.

نعلبند { سه. فا. [عر. نعل = م - فا. بستن = باغلامق، طاقمق. — تر. زبانزدی : نالباند.] آتلره واوکا مماثل حیواناته نعل طاقان صنعتکر، طاقاوجی.

نعلبندلك { سه. [زبانزدی : نالباندلق] حیوانلره نعل طاقان وبعض حیوان خسته‌لقلرینه باقان آدمك صنعتی، طاقاوجیلق، بیطارلق.

نعلچه { سه. فا. [تر. زبانزدی : نالچا] قبا قوندره وچیزمه‌لرك آلتنه زیاده طیانمق ایچون

مخلانان دمیر : چیزمه‌یه نعلچه طاقوق .

نَعللاتمق { فتـ. نعل طاقدیرمق : شو حیوانلری نعللاتملی .

نَعللامق { فتـ. نعل طاقمق ، نعل چکیرمك : بیکیری نعللامق .

نَعللانمق { فجـ. نعل طاقلمق : بو حیوان نه وقت نعللاندی .

نَعلی { صـ. عر. ؤ : نعلیه . آت نعلی شکلنده اولان .

نَعلَین { سذ. تـ. عر. برجفت آیاق قابی، برجفت صندال. == فد. تر. [زبانزدی : نالین] حمامده وآیاق یولنده و سائر صولی محللرده کییلن تخته‌دن یوکسکجه وطاسمه‌لی آیاق قابی : نعلین کیمك .

نَعلَینجی { سـ [زبانزدی : نالینجی] تخته دن یوکسکجه طاسمه‌لی آیاق قابی یاپان وصاتان آدم . || مجـ. نعلینجی کسری = هپ کندی منفعتنی دوشونن آدم .

نَعَم { د. عر. اوت، بلی، هـای هـای : لاونعم برشی سویلمدی. [لسانمزده همان یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

نِعَم { سذ. جـ. عر. فد : نعمت. با : نعمت .

نِعمَ { د. عر. نه کوزل، نه اعلا زهی : نعم الوسیله = نه کوزل وسیله؛ نعم التصادف = نه کوزل تصادف ؛ نعم المطلوب = تام آرادیغمز .

نَعماء { سذ. عر. نعمت رفاه حال. [علی‌الخصوص نعمت معنویه مقامنده مستعملدر.]

نعمان { سذ. عر. نعمان بری = کلینجك چیچکی ؛ نعمان چیچکی = شقائق نعمانیه .

نُعمانیّه { صذ. عر. شقائق نعمانیه = نعمان چیچکی. با : شقائق.

نِعمَت { سذ. عر. جـ : نعم . ١. ایبلك، احسان، عطیه : بکا اولان نعمتی انکار ایده‌مم. ٢. ایی یاشامق ایچون لازم اولان شیئلر، ثروت ، رفاه : چوق نعمته نائل اولدی . ٣. اللهك نعمتی اولان ییه‌جك وایچه‌جکه متعلق شیئلر وعلی‌الخصوص اتمك : نعمته حرمت لازمدر . || ولی نعمت = انعام واحسان صاحبی ، بر آدمی کچیندیرن، معیشتنی ویرن، افندی : اوبنم ولی نعمتمدر .

نَعنَع { یا نعناع. سـذ. عر. نانه دیدیکمز نبات. با : نانه .

نُعوت { سذ جـ. عر. فد : نعت. با : نعت .

نَعوذُ بِالله { اللهه صیغندق معنا. سیله مستعمل ترکیب عربی.

نَعیم { سذ. عر. ١. نعمت، رفاه، بوللق وبختیارلقله یاشایش ٢. جنتك برقسمی. || دارالنعیم = جنت .

نَغمه { سذ. عر. جـ : نغمات. ازکی، آواز، مقام، آهنك، لحن. || نغمه‌پرداز، نغمه‌زن، نغمه‌ساز، نغمه‌کش = برآهنك اجرا ایدن، خواننده، سازنده .

نِفاس { سذ. عر. طـ. لخوصه‌لق، یکی طوغورمش قادینك حالی .

نَفاسَت { سذ. عر. نفیس اولان شیئك حالی، پك مقبول وقیمتدار اولمه : او سجاده‌نك نفاستی فوق‌العاده ایدی .

نِفاسی { صـ. عر. ؤ : نفاسیه . طـ. لخوصه‌لغه منسوب و متعلق : حماء نفاسی.

نِفاق { سذ. عر. ١. ظاهراً مسلمانلق کوستروبده کافر اولمه ، منافق حالی : اهل نفاق. ٢. منافقلق، غمازلق : نفاق قومق. ٣. بوزشوقلق : آره‌لرینه نفاق دوشدی .

نَفائس { سذ. جـ. عر. [فد. «نفیسه» لسانمزده بو مقامده قوللانلماز.] مقبول و قیمتدار شیئلر : هندك نفائس معمولاتندن .

نَفت { سـ. فا. [«نفط» بونك معربیدر.] یردن چیقان وچام کبی بعض آغاجلردن چیقاریلان مشتعل بر یاغ که بویاجیلقده وسائر صنایعده قوللانیلیر : نفت یاغی؛ نفت سورمك؛ نفت قویوسی.

نَفتی { صـ. نفت یاغی رنکنده یعنی قویو یشیل ایله قهوه رنکلری آره‌سنده بر رنك مخصوصده اولان .

نَفح { سـذ. عر. ١. اوفورمه . ٢. اسمه. ٣. قوقو ویرمه، رایحه‌سی نشر اولنمه .

نَفحه { سذ. عر. جـ : نفحات. ١. بر اوفورمه. ٢. بر اسمه. ٣. یاییلان کوزل قوقو، رایحهٔ منتشرهٔ طیبه. || صو. نفحات الانس = ارباب کشفه بعضاً عالم لاهـوتدن کلان رایحهٔ محرمیت.

نَفخ { سذ. عر. ١. اوفله‌مه، شیشرمه . ٢. بر بوری وسائره‌یه اوفله‌مه، چالمه : نفخ صور = حضرت اسرافیلك یوم

قیامتده صوره اوفله‌مسی .

نفخه { سش. عر. ١. اوفورمه : نفخهٔ صور. ٢. ط. شیشمه، شیشکینلك .

نفر { سذ. عر. [اصل جمعی اولان «انفار» لسانمزده مستعمل اولمیوب، «نفرات» قوللانیلیور.] ١. بر تك آدم، کیمسه. کمسنه، شخص، فرد، کس : اهالیدن بر نفر کلدی . ٢. انسانلرك تعدادنده اسماء اعداددن صکره قوللانیلیر، حیواناتده رأس واشیاده عدد وپاره وقطعه اولدیغی کبی : اوچ نفر عمله. ٣. ضابط اولمیان عسکر، عادی عسکر : هر اون نفر باشنه بر اونباشی واردر؛ نفرات عسکریه. || دومن نفری = مکتبده صنفك اك کریسنده بولنان شاکرد .

نفرت { سش. عر. ١. اورکوب قاچمه، توحش. ذ. ٢. تیکسینمه، اکراه، استکراه ، تنفر : بن فنا آدملردن، بویله حیله‌لی ایشلردن نفرت ایدرم ؛ بویمکدن بکا نفرت کلدی .

نفرین { س. فا. لعنت، بد دعا، تبرا : نفرین اوقومق .

نفریّه { س. چاوش اوزومنك بیتمسنه یاقین طوپلانیلان کوچك صالقیملری که اوچر دردر دانه‌لی اولور .

نفس { سش. عر. جـ : نفوس، انفس. ١. روح، جان، حیات. ذ. ٢. حیات حیوانی، انسانده‌کی حیوانیت ، شهوته ویبوب ایچمك کبی احتیاجات مادیه‌یه اولان میل طبیعی : نفسنه مغلوب اولمق ؛ نفس اماره = انسانی کوتیلکه سوق ایدن شهوت؛ نفس لوامه = کوتیلکی ایشلدکدن صکره وخامتنی ابرازله لوم وتقبیح ایده‌رك معذب ایدن حال، وجدان راحتسزلغی؛ نفس مطمئنه = ایلیکی کوتیلکدن فرق وتمییز ایده‌رك آدمه وظیفهٔ انسانیتی طانیتدیران قوت؛ نفس ناطقه = روح انسانی. ٣. شخص، ذات، کندی : هرکس کندی نفسنی دوشونیر ایکن فخر عالم افندمز هرکسه شفاعت ایده‌جکدر. ٤. اصل، جوهر، عین، مایه : نفس الامر. ٥. برشیئك ملحقاتندن صرف نظرله اصل کندیسی، مرکزی : نفس بغداده ساکن. ٦. منی، نطفه، بل صویی : بالیق نفسی = اسپرماچت . || بالنفس، بنفسه = بالذات. || فی نفس الامر، نفس الامرده = حد ذاتنده. || کفیل بالنفس، نفسنه کفیل = بر آدمك ایستنلدیکی وقت شخصنی تسلیم ایتمك اوزره کفیل اولان آدم، کفیل بالمال مقابلی. || د. [صرف عربیده] نفس متکلم = السنهٔ سائره‌ده برنجی شخص عد اولنان وافعال وضمائرك سویلین آدمه عائد اولان حالی؛ نفس متکلم وحده = بونك مفردی؛ نفس متکلم مع الغیر = بونك تثنیه وجمعه مخصوص اولان صیغه‌سی. || نفسی نفسنه = هرکس کندینی دوشونه‌رك، کیمسه‌نك کیمسه‌یه خیری اولمامه. || نفسی یتمك = مجاهده ایله نفس وشهوته غالب کلمك . == جـ. افراد، اشخاص، افراد اهالی : نفوس مقیدی، قلمی؛ تحریر نفوس .

نَفَس { سذ. عر. جـ : انفاس. ١. جکره آلنوب ویریلان هوا، صولوق، دم : نفس آلمق = صولومق. ٢. برصولوق آله‌جق قدر وقت، آن، دم، لحظه : جناب حق برنفسده عالمی یوق ایده‌بیلیر. ٣. تر. اوقویوب اوفلمه، اوفوروکجیلك : نفس ایتدی . ٤. اوفوروکجیلك تأثیری : او آدمك نفسی واردر ، نفسی مشهوردر. || نفس آلمق = ١. صولومق. ٢. یورغونلق چیقارمق، استراحت ایتمك : براق بر پارچه نفس آله‌لم. || نفس آلدیرمق = ١. استراحت ایتدیرمك. ٢. وقت براقمق، آره‌لی ویرمك : هیچ نفس آلدیرمدی . || تك نفس، ودها طوغریسی تنك نفس ویا طیق نفس = حیوانلره عارض اولان نفس طارلغی. || نفس توکتمك = بیهوده یره چوق سویلمك، سویلیوبده دیکلانلمه‌مك . || صوك نفس = جان ویرمه وقتی، حالت نزع : صوك نفسنده توبه ایتمش. || نفس طارلغی = صولومه‌ده زحمت چکدیرن علت، ضیق صدر. || نفس طوتلمق = نفس آله‌مامق .

نفساء { سش. عر. لوخوصه، یکی طوغورمش قادین .

نفسانی { ص. عر. ث: نفسانیه. ١. نفس اماره‌یه وشهوت وسائر میلیات حیوانیه‌یه منسوب ومتعلق : میل نفسانی ؛ حسیات نفسانیه. ٢. کین وغرضه متعلق ویا بوندن متولد : حرص نفسانی؛ مقاصد نفسانیه .

نَفسانيَّت { سش. عر. [لغت مولده] كين، غرض، كيزلى عداوت: قومشومزك بكا نفسانيتى واردر.

نَفسانيَّتجى { صه. كين و غرض كودن، كيندار، غرضكار: بزم قومشوبك نفسانيتجى آدمدر.

نَفسانيَّتلى { صه. كين وغرضله اولنان، غرضكارانه: نفسانيتلى سوز.

نَفَسلِك { س. هوا آلمق ايچون قولبه وانبار و سائره اوستنده آچيش دليك.

نَفَسلَنمَك { فل. ١. صولومق، صولوق آلمق. ٢. مج. بر تهلكه‌دن قورتولوب راحتلانمق.

نَفسى { صه. عر. ت: نفسيه. ١. شخص و ذاته منسوب ومتعلق. ٢. با: نفسانى.

نَفط { سذ. عر. نفت. با: نفت. || نفط نباتى = چام نفتى.

نَفع { سذ. عر. آصى، فائده، منفعت، سود: نفع خزينه = خزينهٔ دولتك فائده واستفاده‌سى.

نَفَقه { سش. عر. ١. تعيش ايچون لازم اولان آقچه، احتياجات ضروريه مصرفى: چولوق چوجوغنك نفقه‌سندن كسوب بورجنى ويردى. ٢. يتيملره ويا تطليق اولنمش بر قادينه وسائر اشخاصه تعيشلرى ايچون جانب شرع شريفدن تخصيص اولنان وويرديريلن آقچه: يتيمله نفقه باغلاديلر.

نُفوذ { سذ. عر. ١. ايچه كچمه، ايشلمه: حادى كيرجله يا. پلمش ديواردن صو نفوذ ايدر. ٢. بر آدمك سوزى ديكلنلمه، سوزى كچر اولمه: نفوذى واردر، اصحاب نفوذدندر.

نُفوذلى { صه. سوزى كچر، مرعى الخاطر: اوراجه اولدقجه نفوذلى وخاطرلى بر آدمدر.

نُفوس { سش. جم. عر. فد: نفس. با: نفس.

نَفى { سذ. عر. ١. اجلا: نفى ابد، نفى موقت. ٢. د. سلب، انكار، افعال وسائر كلمه‌لرك حدثك عدم وقوعنى بيان ايدن حاللرى: ادات نفى = «كلمه‌مك» ده‌كى «مه» كبى ادات. || مقه. نفى ملك = بركمسه برمالى آخر كيمسه نك اولديغنى اقرار ايتمه.

نَفير { سذ. عر. ١. جماعت؛ نفير عام = دشمنله حرب ايچون عموم خلقدن تشكيل اولنان عسكر. ٢. اساساً عسكر جمعيچون چالنان بيوك بورى كه باشليجه بيوك بر بوينوزدن عبارتدر. || يوم نفير = حجاجك منادن مكه‌يه روان اولدقلرى كون.

نَفيس { صه. عر. ت: نفيسه. [«نفاسة» دن صش.] پك مقبول وقيمتدار وناديده: آناطوليده نفيس خاليلر ياپيلير. || صنايع نفيسه = رسم وهيكلتراشلق وموسيقى كبى هنردن معدود نازك و ظريف صنعتلر، فر. Beaux arts: صنايع نفيسه مكتبى، نمونه خانه‌سى.

نِقاب { سذ. عر. يوز اورتيسى، پچه، ياشمق، لثام، حجاب.

نِقابَت { سذ. عر. نقيبلك، وكالت، رياست؛ نقابت اشراف = شرفانك نسل ونسبنى وشجره‌سنى ايى بيلوب ايشلرينه رياست ونزد حكومتده وكالت ايدن نقيب الاشرافك حال وصفت ووظيفه‌سى.

نَقّاد { صه. سذ. عر. [«نقد» دن سمب.] ١. آقچه‌نك صاغلامنى قالبندن تفريق وتمييز ايدن. ٢. برشيئك اييسنى فناسندن تمييز ايلين. ٣. مج. آثار ادبيه وعلميه‌نك كمال ونقصانى آراشديره‌رق محاكمه ايدن، انتقاد ايلين: نقاد منصف اولمليدر.

نَقّارخانه { س. فا. چالغى طاقمى ومحلى، مهترخانه.

نَقّاره { س. فا. [زبانزدى: «ناغاره».] طاول كبى اسكى برنوع چالغى. || چفته نقاره = چفته دومبه‌لك.

نَقّاش { سذ. عر. [«نقش» دن سمب.] ياغلى ويا صولى بوياايله ابنيه‌نك ديوار وطاوان وسائره‌سنى بويايوب نقشلر وچيچكلر ياپان صنعتكر: نقاش ايشى. || نقاش ازل = حق تعالى حضرتلرى.

نَقّاشلق { س. ابنيه بوياپان نقاش صنعتى.

نِقاط { سش. جم. عر. فد: نقطه. با: نقطه. [نقط كبى.]

نَقاهَت { سش. عر. ط. خسته‌لقدن يكى قالقوب ضعيف ولاغر اولمق وتماميله كسب عافيت ايتمه‌مش اولمق حالى: حال نقاهتده‌در.

نَقائِص { سش. جم. عر. فد: نقيصه. با: نقيصه.

نَقائِض { سش. جم. عر. فد: نقيضه. با: نقيضه.

نَقب { سذ. عر. دلمه، دليك ويا لغم آچه.

نُقَباء { سذ. جم. عر. فد: نقيب. با: نقيب.

نَقبزَن { س. فا. دلیك ویاخود لغم آچان ایشجی.

نَقد { سـذ. عر. جـ: نقود. ١. آقچه، سکه، مسکوکات. ٢. آقچه‌دن عبارت اولان مال وثروت: بر خیلی املاکم وار ایسه‌ده نقدم یوقدر؛ تجارتله اشتغال ایچون بوتون اموال واملاکنی نقده تحویل ایتدی. ٣. پشین آقچه. || نقد جان = پك قیمتدار شیء.

نَقداً { حـ. عر. ١. آقچه اوله‌رق، آقچه حالنده: مطلوبمك نصفنی نقداً ونصفنی ذخیره آلدم. ٢. پشین، الدن: بدلنك بر مقدارینی نقداً ویروب قصوریچون سند ویردی.

نَقدَر { یاخود نه قدر. با: نه.

نَقدی { صـ. عر. ت: نقدیه. آقچه‌یه ویا پشین آقچه‌یه منسوب ومتعلق.

نَقدینه { س. فا. [عر. «نقد»دن] ١. حاضر وپشین آقچه. ٢. قیمتلی مال: نقدینهٔ حیات.

نَقر { سـذ. عر. اویمه، حك وتراش ایتمه، مرمر وسائره‌یی اویه‌رق هیکل کبی شیئلر یاپمه، هیکلتراشلق، سنکتراشلق: فن نقر = فر. Sculpture.

نَقَرات { سذ. جـ. عر. شرقی بندلرینك آخرنده تکرر ایدن بیت ویا مصراعلر.

نِقرِس { سذ. عر. ط. ال وآیاق پارمقلرینه عارض اولان وجع وشیش، فر. Goutte.

نُقره { سذ. عر. کولچه حالنده کومش: نقرهٔ خام = ایشلنمه‌مش کومش کولچه‌سی.

نَقش { سذ. عر. جـ: نقوش. ١. رسم، تصویر، صورت: نقوش متنوعه ایله مصور. ٢. ابنیه دیوار وطاوانلرینه یاغلی ویا صولی بویا ایله یاپیلان رسملر وچیچکلر وبونلرك یاپیله‌سی: دیوارلری نقش ایتمك. ٣. صیرمه ویا ایپکله ایشلمه: قیزلره نقش اوکرتمك؛ اوسته‌سی نقش ایشلیور. مو. برقطعه‌دن عبارت شرقی.

نَقشبَند { س. فا. نقش یاپان، نقاش، رسام، مصور.

نَقشبَندی { صـ. عر. ت: نقشبندیه. بهاء الدین نقشبند حضرتلرینه منسوب طریقته داخل ویا منسوب ومتعلق: طریق نقشبندی؛ طریقت نقشبندیه.

نَقص { سذ. عر. و:

نُقصان { سذ. عر. ١. اکسلمه، اکسیکلك، آزالمه، آزلق: نقص دم؛ نقصان ثروت. ٢. یوقلق، فقدان. [نقصانی ونقصانیت غلطدر.] == صـ. تر. ناقص، اکسیك. قصورلی: نقصان ایش، آدم.

نُقصانلق { س. ١. اکسیکلك، ناتمامیت: او اوك هیچ برنقصانلغی یوقدر. ٢. قصور، عیب، عذر: بومالك برنقصانلغی وارمیدر؟

نَقض { سذ. عر. بوزمه، چوزمه، قیرمه، خلل ویرمه، بر عقدك کأن لم یکن حکمنه قونمه‌سی: نقض عهد؛ نقض یمین. || حق. محاکم ابتدائیه ویا استینافیه‌دن ویریلن قرارك محکمهٔ تمیزجه بوزلمسی.

نُقض { سذ. عر. جـ: انقاض. [لسانمزده یالکز جمعی مستعملدر.] با: انقاض.

نُقَط { سذ. جـ. عر. فد: نقطه. با: نقطه. [نقاط کبی.]

نُقطه { سذ. عر. جـ: نقط، نقاط. ت: نقطتین. ١. بنك، لکه: لاجورد زمین اوزرینه بیاض نقطه‌لری واردر. ٢. بعض حرفلرك اوستنده ویا آلتنده اولوب حرفك شکلندن جزء عد اولنان بنك: فلان حرفك بر، ایکی، اوچ نقطه‌سی واردر. ٣. کلامك بیتدیکنه اشارت اولان بنك، طوراق. ٤. موقع، محل: عسکر بر نقطه‌یه جمع اولمق؛ اوبرك بعض نقطه‌لری؛ بونقطه‌یه دقت ایتملی؛ او نقطه‌یه کلدك طوردق. ٥. ر. طول وعرض وارتفاعی اولمیان جزء صغیر ویا مفروضکه بونك برجهته طوغری اوزانمه‌سندن خط وخطك دیکر جهته طوغری آچیلمه‌سندن سطح وسطحك ده یوکسلمه‌سندن جسم تشکل ایدر؛ نقطهٔ استناد، نقطهٔ تحول، نقطهٔ تماس. ٦. ط. کوزه عارض اولان لکه، مسافر. ٧. ع. برنفردن عبارت منفرد قره‌قول، نوبتجی: اورایه برنقطه دیکملی. ٨. جهت، سمت: نقاط اربعه = جهات اساسیه، شمال وجنوب وشرق وغرب. || بی نقط = نقطه‌سز حرفدن مرکب (عباره). || ر. نقطهٔ انجماد = ماء مقطرك طوکدیغی درجهٔ حرارتکه سانتیغراد میزاننده صفر عداولنور؛ نقطهٔ غلیان = صویك

بخاره منقلب اولدیغی درجهٔ حرارت که میزان مذکورده یوز درجه عد اولنور. || نقطهٔ نظر = هدف نظر ودقت اولان شی ویا یر.

نُقطه‌سز { ص. نقطه‌سی اولمیان (حرف).

نُقطه‌لامَق { فت. ١. نقطه قومق، نقطه‌لی ایتمك: «خارج» ك خاسنی نقطه‌لایکز. ٢. اشارت ایتمك: اوراسنی نقطه‌لامش.

نُقطه‌لی { ص. نقطه‌سی اولان، منقوط (حرف).

نَقل { سذ. عر. ١. بر یردن بر یره کوتورمه، دیکر محله کچیرمه، طاشیمه: ذخیره‌یی خرماندن انباره نقل ایتمك؛ خسته‌لری خسته‌خانه‌یه نقل ایتدیلر. ٢. تبدیل منزل ومکان ایتمه، طاشینمه، کوچ: بو یاز یالی‌یه نقل ایده‌جکمیسکز؟ برقاچ کونه قدر نقل ایده‌جکز. ٣. یازی ورسم وساڑه صورتنی چیقارمه، عینی آلمه، قالدیرمه: حك اولنه‌جق رسمی، یازی‌یی ابتدا چشیرك اوزرینه نقل ایدرلر. ٤. حکایه، روایت: تحف بروقعه، برسرکذشت نقل ایتدی؛ سزه هنده کوردیکم احوالی نقل ایده‌یم. ٥. آغزدن آغزه ویا کتابلر واسطه‌سیله واصل اولوب بیلنن وعقل ایله بولنمه‌سی ممکن اولمیان شیٔ: امور دینیه‌ده یالکز عقل ایله حرکت اولنماز نقله‌ده رعایت اولنور. ٦. برلساندن دیکر بر لسانه چویرمه، ترجمه: فرانسزجه‌دن لسانمزه نقل اولنمش بر چوق کتابلر واردر؛ اسکی یونانیلرك اکثر آثار فنیه‌سی عربی‌یه نقل اولنمشدر. || نقل خانه = اقامتکاه دکیشدیرمه، کوچ. || نقل مکان = یر دکیشدیرمه.

نَقلاً { ح. عر. ١. روایت وحکایه ایده‌رك: سیاحیندن نقلاً بزه بعض شیلر سویلدی. ٢. نقل وروایتله، ایشیده‌رك، عقلاً واثبات صورتیله اولمیه‌رق: امور دینیه‌نك چوغی نقلاً بیلنیر؛ مسکرات عقلاً ونقلاً حرامدر.

نَقَله { سذ. ج. عر. فد: ناقل. با: ناقل.

نَقلی { ص. عر. ٔ: نقلیه. ١. طاشیمه متعلق: مصارف نقلیه؛ وسائط نقلیه. ٢. نقل وروایتله اوکرنیلن، عقلی مقابلی: علوم نقلیه.

نَقلیّات { سذ. ج. عر. ١. طاشیمه وکوچ ایشلری، ارزاق ومهمات نقلی ایشلری: نقلیاتده قوللانیلان حیوانلر. ٢. نقل وروایتله بیلنن شیلر، علوم نقلیه: نقلیاتده ید طولی صاحبیدر.

نَقلیّه { سذ. عر. ١. اشیا ومهمات نقلی ایشی. ٢. اشیا و ارزاق و مهمات نقلیچون ویریلان اجرت: نقلیه‌سی چوغه بالغ اولور. ٣. بح. ارزاق ومهمات وعسکر طاشیمغه مخصوص ترسانه کمیسی.

نَقمَت { سذ. عر. عقوبتله مجازات، اخذثار: کفران نعمت جالب نقمتدر.

نُقود { سذ. ج. عر. فد: نقد. با: نقد.

نُقوش { سذ. ج. عر. فد: نقش. با: نقش.

نَقیّ { ص. عر. ٔ: نقیه. [«نقی»دن صش. — عربیده یاء مشدده ایله.] تمیز، پاك.

نَقیب { سذ. عر. ج: نقباء. [«نقابة»دن صش.] ١. بر قوم و قبیله‌نك رئیس ویا وکیلی وشجرهٔ انسابلرینك عالمی؛ نقیب الاشراف = شرفانك امور وخصوصاتنه نظارته دوانجه مأمور اولان ذات. ٢. بر تکیه‌ده سماع و مقابله‌ده شیخه معاونت و وکالت ایدن قدملی درویش ویا دده.

نَقیر { سذ. عر. بك جزئی واهمیتسز شیٔ. مترادفی: قطمیر. || نقیر وقطمیر = جمله، هب برابر، طاقیله، تفرعاتیله.

نَقیص { ص. عر. ٔ: نقیصه. [«نقصان» دن صش.] اکسیك، ناتمام، ناقص.

نَقیصه { سذ. عر. ج: نقایص. اکسیکلك، قصور، عیب.

نَقیض { ص. عر. ٔ: نقیضه. [«نقض» دن صش.] مخالف، مباین، ضد: مسمی بالنقیض = اسمی حال وشاننه مباین اولان.

نَقیضه { سذ. عر. ج: نقایض. مباین و مخالف شیٔ، ضد اولان ایش.

نَقیعیه { ص. ٔ. عر [؟] حیوانات نقیعیه: آنجق خرده‌بین ایله کوریله بیلن حیوانجقلر، حوینات.

نَقيه { صه. عر. ث: نقيهه. [«نقاهة» دن صفش.] ط. حال نقاهتده بولنان، خستەلقدن يكى قالقوب هنوز ضعيف ولاغر اولان.

نِكات { سش. جـ. عر. فد: نكته. با: نكته. [نونك ضميله غلطدر.]

نِكاح { سذ. عر. ١. اولنمەنك رسم شرعيسى، محكمۀ شرعيەدن ويا اورادن مأذون امام طرفندن طرفينك ويا وكيللريله شاهدلرينك افادەلرى ديكلنيلوب قيد اولنمق معاملەسى: نكاح قييمق؛ عقد نكاح ايتمك؛ نكاحى قييلدى؛ نكاح واردر؛ قارداش اولادينه نكاح دوشر = نكاح جائزدر؛ او قادين فلانك نكاحندەدر = نكاحليسيدر. ٢. عقد نكاح اثناسنده تعيين اولنان كابين كه زوجك زوجەيه بورجى اولور، مهر مؤجل: نكاحنى ويروب بوشادى. || نكاح ايتمك = ١. اولنمك، تزوج ايلمك. ٢. اولنديرمك، تزويج ايتمك.

نِكاحسز { صه. نكاحى قييلمامش، غير مشروع صورتده تزوج اولنمش.

نِكاحلى { صه. نكاحى قييلمش، بر زوج ويا زوجەيه نكاح شرعى ايله باغلى، نكاحى عقد اولنمش: نكاحلى قاريسى، قوجەسى؛ دها اولنمدى اما نكاحليدر.

نِگار { سه. فا. ١. رسم، تصوير، صورت. ٢. مجـ. تصوير كبى كوزل محبوبه. = صه. فا. [وصف تركيبيده] رسم اولنمش، مرسم، مصور: خاطرنگار = خاطرده رسم اولنمش كبى يرلشن.

نِگارخانه { سه. فا. و:

نِگارستان { سه. فا. ١. رسم وتصويرلر وهيكللرله طولى محل، رسم وهيكل نمونەخانەسى. ٢. بتلر وصنملرله مملو عبدۀ اوثان معبدى، بتخانه. ٣. مجـ. محبوبەلرى چوق محل، مجمع خوبان.

نِگارِش { سه. فا. رسم وتصوير يابمه. ز.

نِگارَنده { صه. فا. رسم وتصوير ياپان، رسام، تصويرجى.

نِگارين { سه. فا. تصوير كبى كوزل محبوبه، دلبر.

نِگاشته { صه. فا. رسم وتصوير اولنمش.

نَكال { سذ. عر. ١. مجازات شديده. ٢. عبرت.

نِگاه { ياخود نگه. سه. فا. باقيش، باقه، نظر: نگاه مستانه؛ برنگاه شفقتله باقدى؛ عطف نگاه ايتمك = نظر آتمق.

نِگاهبان { صه. فا. با: نگهبان.

نِگاهدار { صه. فا. با: نگهدار.

نَكبَت { سش. عر. ١. طالعسزلك، بدبختلق، اقبالسزلك: اولجه زنكين ايدى، تجارتده ضرر ايدرك دوچار نكبت اولدى. ٢. دوشكونلك، فلاكت.

نَكبَتزَده { صه. فا. جـ: نكبتزدگان. [عر. نكبت = دوشكونلك ـ فا. زدن = اورمق] فلاكته دوچار.

نُكته { سش. عر. جـ: نكات. ١. ضمناً آكلاشيلان اينجه ودقيق معنا، بر سوز وعبارەدن استخراج ورمز واشارتله افهام اولنان شئ: بو سوزده بر نكته واردر؛ بو شعرك نكاتنى آكلامق قولاى دكلدر. ٢. ايى دوشونلمش دقيق معنالى وظريف سوز، مضمون: برنكته صرف ايتدى. || نكته پرداز، نكته كو = نكتەلر صرف ايدن وسويلين. || نكتەدان، نكتەشناس = سوزك نكتەلرينى آكلايان، معانئ دقيقۀ مضمرەيى فهمه مقتدر.

نُكتەلى { صه. نكتەلرى اولان، معانئ دقيقه ورموزات مضمرەيى حاوى (سوز).

نِگران { صه. فا. باقان، ناظر. ز.

نَكره { سش. عر. ١. د. [نحو عربيده] اسمك معرف ومدلولى معين اولمامسى، مبهم وغيرمعين اولمه، معرفه مقابلى: نكره صلەسى. ٢. تر. غريب وتحف فقره، غريبه. = صه. عر. ١. مدلولى مبهم وغيرمعين اولان، معرفه مقابلى: بو اسم نكرەميدر معرفەمى؟ ٢. تر. تحف سوزلر وغريب فقرەلر سويلين، نكتەكو: پك نكره آدمدر.

نَكره كو { صه. فا. تحف سوزلر وغريب فقرەلر ونكتەلر سويلين، نكتەكو.

نُكس { سذ. عر. ط. خسته. لغك كرى دونمەسى، اوستەلمه: صيقمەسى نكس ايتدى.

نَكَس { ونكسلك. با: ناكس، ناكسلك.

نِگَنده { سـ. فا. [تر. زبانزدی : لـكنده] ١. قبا بر نوع دیكیش، اوبولغامه قباسی. ٢. استوانه، سیلندر : ساعت نكنده (لكنده)سی = زنجیرك صارلدیغی سیلندر.

نِگَنده‌لمك { فتـ. اوبولغامه قبا. سیله دیكمك.

نِگو { صـ. فا. با : نیك.

نُكول { سـنـ. عر. واز گچمه، دونمه، جایمه : سوزندن نكول ایتدی.

نِگون { صـ. فا. ١. باش آشاغی، ترسنه دونمش : سر. نگون = باش آشاغی. ٢. ترس، عكسی، منحوس : بخت نگون؛ نگون بخت = طالعسز.

نِگوهِش { سـ. فا. ذم، قدح، چكیشدیرمه.

نِگه { سـ. فا. با : نگاه.

نِگَهبان { سـ. صـ. فا. باقان ومحافظه ایدن، محافظ، بكجی.

نَكهَت { سنـ. عر. قوقو، رایحه، بوی، هر شیئك كندینه مخصوص قوقوسی.

نِگَهدار { سـ. صـ. فا. حفظ وحمایه ایدن، حافظ، حامی.

نَكیر { سنـ. عر. قبرده اولولری استجواب ایدن ایكی ملكدن برینك اسمی اولوب دیكرینه منكر دیرلر.

نِگین { سـ. فا. ١. یوزوك. ٢. مهر، خاتم.

نَم { سـ. فا. ١. خفیف صورتده ایصلاقلق، آز یاشلق : بو چاشیرده بر آز نم واردر؛ اوتی ایله نمی آلملی. ٢. هواده ویا بر بنانك ایچنده ودیوارلرنده اولان یاشلق، رطوبت : هواده، بو اوطه‌ده چوق نم واردر. ٣. كیجه یاغوب اورته‌لغه قونان اینجه‌جك طامله‌لر، چیك، ندی، شبنم، ژاله : كیجه نم یاغار. || نم قاپمق = خفیف صورتده ایصلانمق، نم طوتمق. || مج. بولوطدن نم قاپمق = جزئی شیئدن متأثر اولمق ویا آلنمق.

نَماء { سنـ. عر. ١. آرتمه، چوغالمه. ٢. بویومه، اوزانمه، نبات ویا حیوانك بویومه‌سی، نمو : پك چابوق نشوونما بولدی. ٣. فائض، ربح : اموال ایتامی یاتیروب نماسی یتیملره ویررلر.

نُما { صـ. فا. [وصف تركیبیده بولنور.] كوسترن، ارائه ایدن، بیلدیرن : جهانما = با : جهاننما؛ رهنما = یول كوسترن؛ قبله‌نما = قبله‌یی كوسترن پوصله؛ رونما = یوز كوسترن، ظاهر اولان.

نَمادار { صـ. فا. ١. آرتان، بویوین، نشو ونما بولان. ٢. فائده‌لی، ربح ویرن.

نَماز { سـ. فا. بش وقتده اداسی اهل اسلام ایچون فرض اولان اركان معلومه‌لی عبادت، صلات. نماز قیلمق؛ صباح، اوكله، اقشام نمازی. || بی نماز = نماز قیلمیان، تارك صلات. || نماز بزی = قادینلرك نماز قیلاركن باشلرینه اورتدكاری بز. || نماز بوزان = اكراتی اوتی فصیله‌سندن بر نبات.

نَمازگاه { سـ. فا. نماز قیلمغه مخصوص میدان كه قبله جهتنده محراب یرینه بر دیكیلی طاشی اولور، اوستی آچیق مسجد.

نَمّام { صـ. عر. ث : نمامه. [«نم»دن سمبـ] قوغیجی، منافق.

نُمای { صـ. فا. با : نما.

نُمایان { صـ. فا. كورینور، ظاهر، عیان، آشكار.

نُمایش { سـ. فا. ١. كوستریش، كورینیش، صورت ظاهره. ٢. یالاندن كوستریش، كوز بویامه.

نُمایشكار { صـ. فا. كوستریشلی.

نُمایشكارانه { صـ. حـ. فا. كوستریشله ویا كوستریش ایچون یاپیلان، كوستریشلی، كوستریشله : بر طاقم حركات نمایشكارانه..

نُمایشلی { صـ. كوستریشلی.

نَمائِم { سنـ. جـ. عر. فد : نمیمه. با : نمیمه.

نَمچه { یاخود نمسه. سـ. [اسلاوجه دیلسز دیمكدر] ١. آلمان، آلمانیه‌لی، آوستریالی : نمچه لسانی. ٢. آلمانیه، آوستریا : نمچه ایمپراطورلغی؛ نمچه ممالكی. || نمچه آربه‌سی = ایچ قبوغی چیقارلمش وتمیزلنمش بیاض آربه كه عاشورا و سوتلاجی اولور.

نَمچه‌جه { یاخود نمسه‌جه. صـ. آلمان ویا آوستریالی طرز وصول ویا لساننده اولان، آلمانجه : نمچه‌جه قیافت،

لسان، مکتب. == ح. آلمان ویا آوستریالی طرز واصول ویا لساننده، آلمانجه : نمچه‌جه خوره تمك، سویلمك، یازمق. == س. آلمان لسانی ، آلمانجه : نمچه‌جه زوز بر لساندر؛ ایکی سنه‌ده نمچه‌جه‌یی اوکرندی .

نمچه‌لی { یا نمسه‌لی. ص. س. آلمانیه ویا آوستریا اهالیسندن اولان : نمچه‌لیلرك اخلاق و عاداتی .

نَمَد { س. فا. کچه، کبه؛ نمد پاره = کچه ویا کبه پارچه‌سی؛ نمد پوش = کچه ویا کبه کیین.

نَمدار { ص. فا. نملی، رطوبتلی، یاش، رطیب، نمناك.

نِمر { سذ. عر. قپلان، پلنك. ز.

نَمرود { سخ. زمان قدیمده بابلده اجرای حکومت ایتدیکی مروی برحکمدار قدیم که حضرت ابراهیم (عم) ی آتشه القاء ومشهور بابل قله‌سنی انشا ایتدیر- مشیدی. مصرده فرعون نامی اولدیغی کبی بو اسمك دخی بوتون بابل حکمدارلرینه اطلاق اولنور بر عنوان اولدیغی ده مظنوندر. == ص. مج. یوزی کولمز قاتی یورکلی و عنادجی : نمرود بر آدم .

نَمرودلق { س. نمرودانه عبوسلق وقاتی یورکلیلك، تمرد.

نَمَط { سذ. عر. اصول، طرز، روش، طریق : هپ بر نمط اوزره. [فا. « نمد » دن معرب اوله‌رق کچه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

نَمَك { س. فا. طوز، ملح : نان ونمك = طوز اتمك حق . || نمك بحرام = نانکور، کافر نعمت، طوزاتمك حقی بیلمز .

نَمَکدان { س. فا. طوزلق، طوز قونیلان قاب .

نَمل { سذ. عر. قارینجه، مور. ز.

نَملَتمك { فتـ. نملی ایتمك، خفیف صورتده ایصلاتمق، ترطیب ایتمك .

نَملَنمك { فل. فطـ. نملی اولمق، نم قاپمق، خفیف صورتده ایصلانمق .

نَملی { ص. خفیف صورتده یاش وایصلاق، رطوبتلی، رطیب، نمناك .

نَمناك { ص. فا. نملی، خفیف صورتده یاش و ایصلاق، رطوبتلی، رطیب .

نُمتَین { سذ. ت. عر. فرانسزجه کیمه دینلن « » اشارتی، طرناق .

نُمو { سذ. عر. نبات وحیوانك بویومه‌سی، بیتمه، یتیشمه، اوزانمه، نماء، نشو .

نُمود { ص. فا. [وصف ترکیبیده بولنور] ١. کوسترن، ارائه ایدن، ابراز ایلین : جنود ظفرنمود. ٢. کورینن، بکزه‌ین، مشابه .

نُمون { ص. فا. [وصف ترکیبیده بولنور] کوسترن، ارائه ایدن : رهنمون = یول کوسترن، رهنما .

نُمونه { س. فا. بر کلك آکلاشلمسی ایچون کوستریلن جزء، اورنك، مثال، موستره .

نُمونه‌خانه { س. فا. برجنس شیئلرك اورنکلری وضع و تشهیر اولنمنه مخصوص محل : معادن، نباتات نمونه‌خانه‌سی؛ تجارت نمونه‌خانه‌سی = برمملکت معمولات متنوعه‌سنك کوسترلدیکی مشهر .

نُمونه‌لك { ص. اورنکه یارار، اورنکلك : نمونه‌لك بوغدای .

نَمیقه { سذ. عر. مکتوب، نامه، شقه : تحریر نمیقه‌یه ابتدار قلندی .

نَمیمه { سذ. عر. ج : نمائم. نماملق، قوغیجیلق .

نَمیمه‌کار { ص. فا. قوغیجی، نمام، غماز .

نَنگ { س. فا. عیب، عار، بدناملق، شین .

نِنی { یا نینی. ح‌د. چوجقلری اویوتمق ایچون ترنم اولنان سوزلرك آخرلرینه تکرار اولنور : اویوسون اوغلم ننی ! == س. چوجقلری اویوتمق ایچون ترنم اولنان منظوم ویا منثور سوز : ننی سویلمك؛ چالغی بنم ایچون ننی یرینه کچوب اویودم.

نِنه { یاخود نینه. س. آنا، آنه، والده، مادر، ام : ننه‌سنك قوجاغندن آیرلمامش . || خانم ننه، قادین ننه = ١. بیوك والده. ٢. قاین والده . || سوت ننه = سوت آنا، مرضیه .

نَو { ص. فا. ١. یکی، جدید، مجدد. ٢. اخیراً ظهور ایتمش، یکی، حادث، محدث : نوایجاد = یکی ایجاد؛ نوبهار = ایلك یاز؛ نورسیده = یکی یتیشمش؛ نوزاد = یکی طوغمش؛ نوظهور = یکی چیقمه. ٣. تازه، کوربه :

نوجوان = دلیقانلی؛ نونهال = تازه فدان. || نوبنو = یکیدن یکی یه.

نوا { س. فا. ۱. آواز، مقام، آهنك، نغمه، لحن: مرغ خوش‌نوا = کوزل سسلی قوش. ۲. مو. برمقام مخصوص ایله بر پرده‌نك اسمی. ۳. لوازم، قوت، ثروت، سامان. ٤. نصیب بهره؛ بی‌نوا = محروم، بیبهره.

نوّاب { سذ. جم. عر. فد: نائب. با: نائب.

نواحی { سذ. جم. عر. فد: ناحیه. با: ناحیه.

نواخته { ص. فا. وخشانمش. ز.

نوادر { سذ. جم. عر. فد: نادره. با: نادره.

نواز { ص. فا. (اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور. — نونك ضمیله غلطدر.) اوخشایان، تلطیف و تطییب ایدن، خوشلاندیران: دلنواز؛ غریب‌نواز؛ مهماننواز.

نوازش { س. فا. اوخشامه، تلطیف، تطییب.

نوازشکار { ص. فا. اوخشایان، تلطیف وتطییب ایدن.

نوازشکارانه { ص. ح. فا. اوخشایه‌رق و تلطیف وتطییبله: نوازشکارانه معامله.

نوازل { سذ. جم. عر. (فد. «نازله» لسانمزده مستعمل دکلدر.) حادثه‌لر، وقوعات، مصائب، آفات. ز. = تر. فد. زکام، نزله: نوازله اوغرادم؛ نوازل اولدم. (بومعنا «نزله»نك جمعی زعم اولنمقدن تولد ایتمشدر.)

نوازلق { س. و:

نوازی { س. فا. اوخشامه، تلطیف، تطییب: دلنوازلق، دلنوازی. (بویله وصف ترکیبلرده بولنور.)

نواصب { سذ. جم. عر. (فد: ناصبه) د. (نحوعربیده) داخل اولدقلری اسمی ویا فعل مضارعی منصوب ایدن حرفلر.

نواصی { سذ. جم. عر. فد: ناصیه. با: ناصیه.

نوافل { سذ. جم. عر. فد: نافله. با: نافله.

نواقص { سذ. جم. عر. (فد. «ناقصه» بو مقامده قوللانلمدیغندن، لسانمزده «نقیصه»نك جمعی کبی و«نقایص» یرینه مستعملدر.) نقیصه‌لر، نقصانلر، برشیئك تام ومکمل اولمسیچون علاوه‌سی اقتضا ایدن شیئلر: اوبنانك برخیلی نواقصی واردر؛ اکمال نواقص.

نواقیس { سذ. جم. عر. فد: ناقوس. با: ناقوس.

نوال { سذ. عر. و:

نواله { سذ. عر. ۱. ویرکی، عطیه، احسان، کرم: دریانوال = لطف و احسانی بحر بیپایان حکمنده اولان. ۲. بهره، نصیب، حصه: خوان نعمتندن نواله‌چین اولدی. ۳. مأکولات و مشروبات: دون نواله‌مزی دوزوب سیره کیتدك.

نوامیس { سذ. جم. عر. فد: ناموس. با: ناموس.

نواهی { سذ. جم. عر. (فد. «ناهیه» لسانمزده قوللانلماز.) نهی ومنع اولنان شیئلر، یساغ اولان ایشلر، شرعاً ممنوع اولان حاللر، مناهی: شرع شریفك اوامر ونواهیسی.

نوائب { سذ. جم. عر. فد: نائبه. با: نائبه. (نائبات کبی.)

نوائی { ص. فا. مقام وآهنکه ویا بهره ونصیبه منسوب و متعلق. — ترك شاعرلرینك اك بیوکی اولان مشهور علیشیرك مخلصیدر.

نوباره { س. فا. و:

نوباوه { س. فا. ترفنده میوه. عر.

نوبت { سذ. عر. ۱. صره: شمدی نوبت بزه کلدی. ۲. کره، دفعه، سفر: بو نوبت بویله اولسون؛ او ایشی بر نوبتده کورملی. ۳. مناوبه وصره ایله کوریلن برایشدن هرکسك عهده‌سنه اصابت ایدن قسم: ضبط کتبه‌سی ضبطه نوبتله کیررلر؛ بوکون بنم نوبتمدر. ٤. قره‌قول ونقطه خدمتی که افراد عسکریه‌یه مناوبه ایله کوردیریلیر: نوبت بکلمك؛ نوبتده اولمق؛ نوبته کیرمك. ٥. بیوك ذواتك قپوسنده معین وقتلرده چالینان موزیقه: قپوسنده نوبت چالینیور. ٦. صیتمه وسائرخسته‌لغك مقنن صورتده ایکی ویا اوچ کونده برکره عارض اولمه‌سی: بنم صیتمه‌م، باش آغریم نوبته بیندی. ٧. صیتمه: اقشاملری نوبت کلیور. || نوبتله = صره ایله، مناوبةً.

نوبتجی { س. ص. ۱. نوبت بکلین، نوبتده بولنان: بن بوکون نوبتجی‌یم؛ نوبتجی نفر؛

قپوسنده نوبتجی واردر. ٢. برمحل عمومیده عمله وخدمه‌یه ویا آرابه‌جیلر کبی اصنافه نظارت ایدن وبونلری نوبته قویان آدم. || نوبتجی ضابطی = اماکن ومواقع عسکریه‌ده و سفائن حربیه‌ده نوبتله ضبط وربطه نظارت ایدن ضابط. || بح. نوبتجی کمی = دونمانك امور خارجیه‌سنی تسویه‌یه مأمور کمی که مخصوص فلامه‌سندن تفریق اولنور.

نَوبَتجیلك { س. نوبتجی خدمتی، نوبت بکلین آدمك حال و وظیفه‌سی: کندیسی نوبتجیلکدن معافدر.

نَوبَتخانه { س. فا. نوبت چالان موسیقی طاقمنك محلی، مهترخانه.

نَوبَر { س. فا. ١. ترفانده میوه، نوباوه. ٢. میوه‌لری یکی کورنمکه باشلایان تیز.

نوبه { سخ. ج. نفس مصر ایله حبش آره‌سنده واقع اولوب الیوم خطهٔ مصریه‌یه تابع اولان خطه.

نوبی { ص. عر. ث: نوبیه. نوبه خطه‌سنه منسوب ومتعلق ویا مملکت مذکوره اهالیسندن اولان.

نوپران { ص. درشت طورلی وعنود، نازك وخاطرشناس اولمیان: پك نوپران آدمدر.

نوپرانلق { س. طبیعت درشتلکی، عنودلق، نازك و خاطرشناس اولمیان آدمك حالی.

[بوایکی کلمه الیوم استانبولده بای عربی ایله تلفظ اولنور.]

نوته { س. ا: نوطه.

نَوجُوان { س. فا. تازه، کنج آدم، دلیقانلی.

نوح { سخ. انبیاء عظامدن معروف ذات که کندیلرینی تکذیب ایدن قومنك قهریچون طوفان واقع اولوب یالکز نبی مشارالیه ایله عائله‌سی برکمیده قورتلمشیدی؛ سفینهٔ نوح = هرجنس انسانلر مجمعی؛ عمر نوح = پك اوزون عمر؛ نوح نبیدن، نوح کوننده‌ن قالمه = پك قدیم.

نَوحه { سش. عر. اولویه سسله آغلامه، صاغو.

نَوحه‌گر { ص. فا. اولویه سسله آغلایان، صاغوجی.

نور { سذ. عر. ج: انوار، نیران. ت: نورین. ١. آیدینلق، ایشیق، ضیاء، روشنایی: کونشك نوری اطرافی قاپلادی. ٢. پارلاقلق، شعشعه، شرف وشان: نور ایمان؛ دین اسلام نشر انوار حقیقت ایتمکه باشلاینجه. || نور افشان، نور پاش = اطرافه آیدینلق ویرن، اورته‌لغی نور ایچنده براقان. || نوربخش = پارلاتان. || نورچشم، نوردیده، نور عین = پك سوکیلی وباعث افتخار شخص. || نور طوبی، نور طامله‌سی = پك کوزل چوجق. || نور ایچنده یاتسون = رحمة الله علیه. || نورعلی نور = اودها ایی، دها اعلی. || کوز نوری = او. قویوب یازمغله و یا دیکیشله کوریلن ایش: کوز نوری دوکمك. = ت. شمس وقمر. || ذی‌النورین = ایکی نورك صاحبی. — بربرینی متعاقب بنات جناب نبویدن ایکیسنی تزوج ایتدیکی مناسبتله حضرت عثمان بن عفان (رضه) ه لقب اولمشدر. = ص. تر. پارلاق، روشن.

نَوَّر { فت. عر. [تفعیل بابندن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض دعا تعبیرلرنده بولنور] منور ایلسین، روشن ایتسین: نور الله قبره = الله مزارینی منور ایلسین؛ نور الله قلوبهم = الله یورکلرینی روشن ایلسین.

نورانی { ص. عر. ث: نورانیه. ١. نورلی، ضیادار، منور. ٢. منظره‌سی شایان حرمت و شانلی، مبارك کورینشلی: نورانی بر اختیار.

نورانِیَّت { سش. عر. [لغت مولده] نورلی وشایان حرمت اولان آدمك حالی: یوزنده بر نورانیت واردر.

نَوَرد { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] کزن، طولاشان، طی ایدن: رهنورد = یول آلان؛ صحرا نورد = بیابانده طی مراحل ایدن.

نَوَرَس { ص. فا. یکی یتیشن، یکی بیتن.

نَوَرَسته { ص. فا. یکی بیتمش، یکی حاصل اولمش.

نَوَرَسیده { ص. فا. یکی یتیشمش، یکی کمال بولمش.

نَوروز { س. فا. [اصل معناسی: یکی کون] اسکی ایران

تقويمنده وتقويم جلاليده سنه باشی وايلك بهار مبدئی اولان كون كه مارت رومينك طقوزينه مصادفدر؛ نوروز سلطانی = سلطان جلال الدين ملكشاهك تقويمنده‌كی نوروز .

نَوروزيّه { س. [فا. «نوروز»دن عربی قاعده‌سنجه تشكيل اولنمش ؟ صيغه‌سنده غلط تعبيردر.] نوروز كونی اطبا واجزاجيلر طرفندن پاپيلوب طاغيلان وكويا بر مقدار تناولی كافهٔ آلام واسقامه دوا زعم اولنان برنوع معجون .

نوره { س. اوستی طوپراق اورتيلی صمانلق .

نورَين { سذ. ت. عر. فذ : نور. || با : نور .

نَوزاد { ص. فا. يكی طوغمش. == س. فا. يكی طوغمش چوجق .

نَوزَمين { ص. فا. يكی بر زمينده يعنی يكی طرز واسلوبده اولان : نوزمين برشعر سويلمش.

نوش { س. فا. ١. طاتلی، بال . ٢. ايچكی، عشرت. || عيش ونوش = ذوق وصفا، جنبش . || نوشانوش = ايچدكجه ايچه‌رك ، ايچه ايچه . == ص. فا طاتلی : لب نوش .

نوش { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف تركيبيده بولنور] ايچن ، ايچيجی : باده نوش = شراب ايچن .

نَوشاخ { س. فا. ١. يكی دال . ٢. يكی بيتمش كييك بوينوزی .

نُوِشت { ص. فا. [وصف تركيبده بولنور] يازيلی، يازلمش: سرنوشت = آلن يازيسی ، قدر.

نوشادُر { س. با : نشادر .

نُوِشته { ص. فا. يازلمش، محرر، مكتوب.

نَوشُكُفته { ص. فا. يكی آچلمش (چيچك) .

نوشين { ص. فا طاتلی، حلو .

نوطه { س. [فر. Note] ١. موسيقی خط مخصوصی : نوطه اوكرنمك؛ نوطه ايله چالغی چالمق . ٢. خط مخصوصيله يازلمش برآهنك : يكی بر نوطه چيقمش .

نَوع { سذ. عر. ج : انواع. ١. درلو ، چشيد : بو نوع حيوان ، قماش ، مال ؛ قماشك انواعی . ٢. تا. جنسك منقسم اولديغی طاقملرك بهری، صنف : جنس فرسك انواعی واردر . ٣. جنس : نوع بشر || نوع نوع = درلو درلو، چشيد چشيد. || بنی نوع = همجنس ، ابنای جنس : انسان بنی نوعنه معاونت ايتمليدر .

نَوعاً { ح. عر. نوعجه، جنسجه نوعی اعتباريله. || نوعاًما = بردرلو، بر صورتله ، بر وجهله، برباقيمه كوره، بر درجه‌يه قدر، بعض مرتبه‌ده : بو نوعاًما بكا قارشی اعلان خصومتدر .

نَوعی { ص. عر. ث : نوعيه . نوعه منسوب و متعلق .

نوغای { س. عن اصل مغول اولوب تركلشمش برقوم كه روسيه‌نك شرق جنوبی جهتلرنده بولنور .

نوك { س. فا. سيوری اوج. ت.

نول { سذ. عر. [يو. Ναῦλον دن] ناولون. با : ناولون .

نَوم { سذ. عر. ١. اويقو، خواب. ٢. رؤيا .

نومرو { يا نومره [يتا. Nu-mero] عدد ، مارقه برينه بر شيئه تفريق ايچون يازيلان رقم : نومرو قومق ؛ نومروسنه باقمق .

نومرولی { يا نومره‌لی . ص. بررقله مرقم. رقله اشارت اولنمش : ٢٥ نومرولی خانه .

نَومی { ص. عر. ث : نوميه . اويقويه منسوب ومتعلق.

نوميد { ص. فا. [« ناامید » دن] اميدسز، برشيئه اوميميان، مأيوس .

نوميدانه { ص. ح. فا. اميدسزجه‌سنه، مأيوسانه .

نوميدی { س. فا. اميدسزلك ، مأيوسيت .

نون { س. [عر. سذ.] « ن » حرفنك اسم مشتركی .

نون { سذ. عر. بيوك باليق . || ذوالنون = حضرت يونس(عم). || ذوالنون مصری = مشاهير اولياء اللهدن برذات .

نَونِهال { س. فا. تازه فدان .

نَوهَوَس { ص. فا. ج : نوهوسان. ١. برايشه يكی هوس و آرزو حاصل ايدن ، ايلك دفعه اوله‌رق بر ايشه تشبث ايتمكله فوق العاده هوس كوسترن : نوهوسان ادبدن بر كنج. ٢. هركون يكی بر هوس پيدا

ايدوب بر ايشده ثبات ايتمين ، مايمون اشتهالى : يكى دكانجى نوهوس بر آدمدر كنديسندن ايش بكله‌مه‌ملى .

نَوهَوَسلِك { س. ١. برايشه يكى تشبث ايدوب چوق هوس و آرزو كوسترمه. ٢. هر كون يكى برهوسه دوشوب برايشده ثبات ايتمه‌يش، مايمون اشتهاليلق .

نَويد { س. فا. [نونك ضميله غلطدر] ايى خبر، مژده، بشارت : نويد فتوح .

نُويس { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف تركيبيده بولنور] يازان، يازيجى، كاتب : خوشنويس = ايى‌يازان، خطاط، حسن خط صاحبى؛ وقعه‌نويس= رسمى مورخ. — اصطلاحات فنيه تركيباتنده graphe لفظ يونانيسنى ترجمه ايده‌بيلير : دور نويس = تلغراف .

نه { ك. [اصلى : نى. — تركيباتده «ه»سزده يازارلر] ١. شيئدن و بعضاً شخصدن سؤال ايتمكه مخصوصدر : سز كيمسكز والكزده‌كى نه در؟ نه ايستيورسكز؟ بونه آدمدر. ٢. تعجب وكثرت بيان ايدر : نه كوزل! نه‌صوثوق! نه‌ياغمور! بونه‌هوا! — يالكز اوله‌رق ادات تعجب كبى‌ده قوللانيلير : نه ! ٣. سؤال بيان ايتمكسزين ابهام وتعميم يعنى هرنه معناسيله اسم موصول ويا ادات شرط كبى‌ده قوللانيلير : نه بولديسه آلدى ؛ نه‌ايشيتسه اينانير ؛ نه ايسترسه ياپسون . ٤ . ضماير اضافيه‌يه داخل اولوب « خانكى شئ » معناسنى افاده‌ايدر : نه‌م ، نه‌مز، نه‌ك ، نه‌كز ، نه‌سى ، نه‌لرى : نه‌مى كوردى ؟ نه‌مز اكسيك؟ نه‌ك وار ؟ نه‌كزه كوزديكمش؟ نه‌سنه‌طوقنلمش ؟ = ج. باشليجه نه‌قدر شيئلرمعناسيله مستعملدر : نه‌لر سويليوردى ؛ عقل بشر نه‌لر كشف و ايجاد ايديور ؛ دهانه‌لر نه‌لر ! || نه امورم ، نه‌امورك الخ = نه‌مه ، نه‌كه لازم ؛ نه وظيفه‌م ، نه وظيفه‌ك . || نه او = نه در ؟ نه اوليور ؟ || نه‌اولورسه = هرنه اولسه. || نه اولورسه اولسون = هرچه‌بادا باد. || نه‌اوله (نوله) = بر شئ دكلدر ، بيوك برشئمى ؟ نه‌اولور . || نه‌ايچون (نيچون) = نه سببدن ، نه‌سببه مبنى، نه مقصدله ؟ || نه ايسه = تفصيلاته حاجت يوقدر ، نه اولورسه‌اولسون. || نه‌جه = نه لسانده، خانكى لسانله : تركجه سويليورسه نه‌جه سويليور . || نه جى = ١ . خانكى صنعت صاحبى ، خانكى صنعتله مشغول : بو آدم قوندره‌جى‌ميدر نه جيدر ؟ ٢. خانكى مناسبتى حائز : سن‌بوراده نه جيسك؟ || نه حاجت = احتياج يوقدر ، لزوم ايتمز . || نه حال = كيفيت ، ناصلق : نه حالده‌در ؟ نه‌حاله كلدى؟ نه‌حال‌پيدا ايتدى؟ || نه‌خبر = بر معلومات وارمى ، بر شئ بيليرميسكز ؟ || نه‌در = نه‌وار ، نه اوليور ؟ || نه‌درلو = ناصل : بو نه‌درلو ايشدر ؟ نه درلو ياپديكز؟ || نه‌دن (ندن) = نه‌سببدن ؛ نه‌دن‌طولايى ، نه‌دن يانه؟ || نه‌ديمك= ١. معناسى‌نه‌در؟ ٢. او ناصل سوز ، اويله شئمى اولور؟ || نه‌ديمك‌اولسون = اويله شئ اولماز. || نه‌زمان ، نه‌وقت = خانكى وقت وزمانده ؟ || نه‌طاك = شبهه‌سز. || نه عجب = عجبا ، آيا. || نه‌قدر(نقدر) = ١. مقدار و كميتدن سؤال ايدر : نه‌قدركاغد ايستيورسك ؟ بو برداق نه قدر صو آلير ؟ ٢. چوق ، نه‌چوق: نه‌قدرصو ايچيورسكز! بوهوايى نه‌قدرسورم. ٣. هرنه‌مقدارده ، هرنه‌قدر : سز نه‌قدرچاليشسه‌كز اوكا يتيشه‌مزسكز. || هرنه‌قدر = ايله برابر ، اولديغى حالده : هرنه قدر اوقومامش ايسه‌ده سوزى صحبتى يرنده‌در؛ هرنه‌قدراحتياجم وار ايسه‌ده اوندن برشئ ايستميه‌جكم . || نه‌كرك ، نه‌لازم : نه‌مه كرك، نه‌مه‌لازم = بكاعائد دكلدر، بن قارشمام ؛ نه‌كه ، نه‌كزه ، نه سنه كرك، لازم . || نه‌مناسبت = هيچ ، اصلا ، اويله شئ اولماز . || نه وار = نه در ، نه اوليور ؟ || نه وار نه يوق = نه حوادث ؟ || نه‌يه = ١. نه‌ايچون، نه‌مقصدله: نه‌يه كلديكز ؟ ٢. نه سببدن : دون نه‌يه كلمديكز ؟

نه { حر. ايكى شيئدن هربرينى رد وانكار اداتيدر ، هيچ برى : نه‌بن كيده‌يم نه‌سز؛ نه‌بونى‌ايسترم نه اونى ؛ نه كلير نه كيدر ؛ نه بو كون نه يارين .

نِه { ص. فا. [« نهادن » فعلندن اصل فعل اولوب وصف تركيبيده بولنور] قويان ، وضع ايدن : قدم نه = آياق قويان ، باصان. ن.

نُه { عد. فا. طقوز : نه‌فلك = طقوز فلك؛ نه‌طاق = طقوزقبه (فلك).

نِهاد { س. فا. طبيعت ، طينت ، خلقت ، خوى ؛ بد نهاد = كوتى طبيعتلى.

نِهاده { ص. فا. قومش ، وضع ايتمش : قدم نهاده = آياق قومش (باصمش). || فرو نهاده = حسابده تنزيل اولنان، مطروح : بشدن اوچ فرو نهاده اولنجه ايكى قالير.

نَهار { سذ. عر. كوندوز : ليل ونهار = كيجه كوندوز؛ نصف‌نهار = كوندوزك‌اورته‌سى، وقت ظهر || هـ. معدل النهار = خطا ستوا.

نَهاراً { ح. ظز عر. كوندوزين.

نَهارى { ص. عر. ث : نهاريه. كوندوزه منسوب و متعلق؛ نهارى مكتب = يالكز كوندوزين درس ايچون دوام اولنوب كيجه ياتلميان مكتب، ليلى مقابلى.

نِهال { س. فا. فدان ؛ نونهال = تازه فدان.

نِهالستان { س. فا. فدانلق. فدان يتيشديريلن باغچه.

نِهالى { س. فا. اساساً فدان دالل‌ر- ندن ياپيلان و سفره‌ده يمك صحنلرى آلتنه قونيلان دائروى شيء كه صيرمه‌لى‌مشيندن وسائر شيئدن‌ده اولور.

نِهان { ص. فا. ۱. كيزلى، صاقلى، مخفى، مستور : راز نهان. ۲. حاضر و موجود اولميان ، غائب : كوزدن نهاندر. == س. فا. سر، راز.

نِهاوَند { سخ. فا. م. ايرانك غرب جهتنده‌بر خطه == س. فا. مو. دوكاه ايله‌حجاز كرديسى آره‌سنده‌بر مقام مخصوص.

نِهايت { ياخود نهايه. سذ. عر. ج : نهايات. ۱. صوك، بيتيم، اوج، غايت، انجام : بو محاسبه‌مزك نهايتى نه اوله‌جق ؟ ۲. صوك درجه : اوقدر يارا- مازلق ايتدى كه صبرم نهايته واردى. || الى النهايه = صوك درجه‌يه قدر. || الى غيرالنهايه = بيتمه‌مك اوزره دائمى صورتده، مؤبداً. || نهاية الامر = عاقبت. || نهايت بولمق = بيتمك، توكنمك. || بى‌نهايه = بيتمز، توكنمز، صو- كسز، پايانسز. || نهاية النهايه = الك صوك درجه‌ده.

نِهايتسز { ص. صوكسز، پايانسز، بيتمز، توكنمز، بى‌نهايه.

نَهب { سذ. عر. يغما، غارت، چاپول : اموالنى نهب وغارت ايتديلر.

نَهج { سذ. عر. طرز، منوال، وجه، طريق، يول. — نهج البلاغه = حضرت على (رضه)ك خطبه‌لرينى‌حاوى كتابك عنوانى.

نه‌جى { با: نه.

نَهر { سذ. عر. ج : انهار. ت : نهرين. آقار صو، چاى، ايرماق : طونه نهرى؛ انهار صغيره؛ ماوراء النهر = نهرك‌يعنى جيحونك اوته‌سنده‌كى يرلر؛ مابين النهرين = ايكى ايرماق (باشليجه فراتله دجله) آره‌سى.

نَهراً { ح. عر. چاى طريقيله، ايرماقدن : موصلدن بغداده نهراً كيديلير.

نَهرى { ص. عر. ث : نهريه. چاى و ايرماغه منسوب و متعلق : طريق نهرى؛ سياحت نهريه : ادارهٔ نهريه = نهرده ايشلين واپورلر اداره‌سى.

نُهُفت { ص. فا. كيزلى. ث. == س. فا. مو. بر مقام مخصوص.

نُهُفته { ص. فا. كيزلى، صاقلى، مخفى : راز نهفته.

نُهُم { ص. فا. طقوزنجى.

نَهمه { سذ. عر. ط. بعض‌خسته‌لره عارض اولان اوبورلق.

نَهَنگ { س. فا. تمساح.

نَهى { سذ. عر. ۱. منع ويساغ ايتمه، امر مقابلى، بر ايشى ياپمامغى امر وتنبيه ايتمه : شرع شريف فنا شيئلرى نهى ايدر؛ امرونهيه اطاعت ايتملى. ۲. د. [صرفده] امر صيغه‌سنك منفيسى؛ نهى حاضر : ياپمه، ايتمه؛ نهى غائب : ياپمسون، ايتمسين كبى.

نُهى { سذ. عر. عقل، ذكا، ادراك، فطانت : اولوالنهى = اصحاب عقل وادراك.

نَهيق { سذ. عر. اشك آكيرمه‌سى.

نى { شرق تركجه‌سنده «نه» كنا. يه‌سنك املاسى اولوب بزجه دخى « نيجه » و « نيته » كبى تركيباتده محافظه اولنمشدر.

نَى { ياخود ناى. س. فا. ۱. ساز، قامش. ۲. معروف چالغى آلتى كه اوزون بر دودوك صو- رتنده اولوب اساساً قامشدن

معمول ایدی : نی چالمق .

نَیْءْ { ص. عر. چیك، پیشمه‌مش .

نِیابَت { سش. عر. ١. وکیللك، وکالت. ٢. قاضی‌وکالتی، قاضیلق، نائبلك : نیابت شرعیه؛ قضا نیابتی .

نِیّات { سش. جم. عر. فد : نیت. با : نیت .

نِیاز { س. فا. ١. یالوارمه، رجا، استرحام : بوایشی کورمکزی رجا و نیاز ایدیور. ٢. دعا : دست نیازی بارکاه کبریایه رفع ایلدی . ٣. بعض طرق علیه درویشاننك طریقجه مافوقلرینه ایتدکاری رسم انقیاد و تحیه : کندیلرینه عرض نیاز ایدرم . ٤. احتیاج، محتاجلق : بی نیاز = احتیاجسز، مستغنی .

نِیازکار { ص. فا. ١. رجا ونیاز ایدن، یالواران . ٢. محتاج، مستمند .

نِیازکارانه { ص. ح. فا. ١. رجا و نیاز ایده‌رك، یالواره‌رق : التماس نیازکارانه. ٢. احتیاجله، مستمندانه .

نِیازمَند { ص. فا. ١. یالواران، رجا ونیاز ایدن. ٢. محتاج، مستمند .

نِیازمَندانه { ص. ح. فا. ١. یالواره‌رق، رجا واسترحامله. ٢. احتیاجله، محتاجیتله، مستمندانه .

نِیام { صذ. جم. عر. فد : نائم. با : نائم .

نِیام { س. فا. قین. قلیج قینی .

نِیَّت { سش. عر. جم : نیات . ١. قورمه، قصد، عزم، مرام، مقصد : یارین آوه کیتمکه نیت ایتـدم ؛ سزه کیتمکه نیتم وار ایدی؛ بن آوه کیتمك نیتندن واز کچدم؛ اونك نیتی باشقه. ٢. ف. نماز قیلمق ویا اوروج طوتمق اوزره عزم ایدوب بوکا مخصوص تعبیری تلفظ ایتمه : نیتسز اوروج مقبول دکلدر .

نِیَّتلی { ص. اوروج طوتمق اوزره نیت ایتمش اولان : بو کون نیتلی‌یم .

نیته { و نیته کیم. با : نته .

نیجه { ك. نه‌قدر، نه‌چوق : نیجه متفنن آدملر اوروپاده نانپاره‌یه محتاجدر؛ نیجه کتابلر تألیف اولنمشدر؛ دها نیجه نیجه مراتبه نائلیتکزی تمنی ایدرم. = ح. ناصل، نه درلو ، نه صورتله : سزك ایشکز نیجه اولدی ؟ [بو ایکنجی معنا ایله بزجه متروك حکمنه کچمکده‌در .]

نیچون { یا نیچین . ح. [اصلی : نه ایچون] ١. سببیت بیان ایدر، نه‌در، نه سببدن : دون نیچون کلمدیکز ؛ نیچون جواب ویرمیورسك ؟ ٢. علت غائیه بیـان ایدر ، نه‌یه ، نه مقصدله : نیچون کیدیورسکز؟ بومکتوبی نیچون یازیورسکز ؟

نَیِّر { ص. عر. ذ : نیره. [« نور » دن صش.] نورلی، پارلاق، ضیادار، منیر. = سـذ. عر. جسم منور، نور مجسم : نیر اعظم = کونش، شمس. = ت : نیرین = شمس وقمر، آیله کونش .

نیران { سذ. [عر. سش.] جم. عر. فد : نار. با : نار. = فد. جهنم، نار، دوزخ ، طامو. [ترکجه‌ده «نور»ك جمعی اوله‌رق «نورلر» معناسیله قوللانلمیور.]

نیرَنج { سـذ. عر. جم : نیرنجات. [فا. «نیرنك» دن معرب] طلسم ، طلسمات ، طلسمه متعلق ایشلر .

نیرَنگ { س. فا. ١. حیله، خدعه، دسیسه، مکر. ٢. سحر، طلسم، افسـون .

نیرو { س فا. زور، قوت ذ .

نیرومَند { ص.فا. زورلی، قوتلی، قوی .

نَیِّرَین { سـذ. ت. عر. فد : نیر. با : نیر .

نَیزار { س. فا. قامشلق ، سازلق نیستان .

نَیزَن { یا نایزن. س. فا. نی دینلن سـازی چالان آدم : نیزن دده .

نیزه { س. فا. غارغی ، مزراق ، سونکی، حربه .

نیزه‌دار { ص. س. فا. غارغی ایله مسلح ، مزراقلی .

نیسان { س. [سریانیجه‌دن] تقویم رومینك مارتدن اعتباراً ایکنجی شهر شمسیسی : نیسـان آینـده ؛ ابر نیسان = نیسـان بولوطی، برکت وجود وکرمدن کنایه .

نِیستان { س.فا. قامشلق، سازلق، نیزار .

نیستی { س. فا. یوقلق ، عـدم ، فقدان : هستی و نیستی = وارلق ویوقلق .

نیش { س. فا. آری و عقرب کبی بوجکلرك صوقدقلری ایکنه، دیکن .

نیشتر { س. فا. [تر. زبانزدی: نشتر] جراحلرك قان آلمغه وچیبان و سائره یارمغه مخصوص کسکین آلت: نیشتر اورمق = نیشترله کسمك، نیشتر قوللانمق.

نیشکر { س. فا. [نی = قامش - شکر = م] شکر قامشی؛ قصب السکر.

نیك { ص. ح. فا. ایی، خوش، طیب. = س. فا. ج: نیکان. ایی آدم، صالح، صلحا. || نیك اختر، نیك بخت = بختیار، طالعلی. || نیك خصلت، نیك خو = ایی طبیعتلی. || نیك‌خواه = هر کسك ایلکنی سون، ایلکنده بولنان، خیرخواه. || نیك فال = طالعلی. || نیك‌فرجام = صوکی ایی. || نیك منظر = کورینیشی کوزل. || نیك نام = ایلکله اسمی چیقمش، اسمی خیرله یاد اولنور.

نیکفور { س. [ر.] برنوع سیاه انجیر.

نیکل { س. [فر. Nickel] کومش کبی بیاض و پارلاق وآنجق مبذول واوجوز بر معدن که اخیراً کشف اولنوب چوق مستعملدر. = ص. نیکلدن معمول: نیکل قاشیق.

نیکو { یاخود نکو. ص. فا. ایی، خوش، طیب، جید. || نیکوکار = ایی ایش ایشلین، ایلك ایدن.

نیل { سذ. عر. نائل اولمه، مراده ایرمه.

نیل { سذ. عر. چیویت؛ نیلگون = چیویت رنکنده، ماوی، لاجورد.

نیل { سخ. م. آفریقانك اك بیوك انهارندن اولوب خطهٔ مصریه‌یی اروا واحیا ایدر: نیل مبارك؛ منابع نیل.

نیلوفر { س. فا. [تر. غلطی: اولوفر ویا لوفر.] بیاض وصاری و ماوی چیچك آچار بر جنس صو نباتی، چادیر چیچکی. = سخ. م. بروسه اوکندن آقان بر چای.

نیم { س. فا. یاریم، نصف: نیم روز = نصف النهار، ظهر، زوال؛ نیم نگاه = یاریم باقیش، کوز اوجیله باقیش؛ نیم تن = با: منتان. = ص. یاری. [وصف ترکیبلرده:] نیم‌بسمل = یاری بوغازلانمش؛ نیم پخته = یاری پیشمش؛ نیم مرده = یاری اولو؛ نیم مست = یاری سرخوش، کیف.

نیمتن { س. با: منتان.

نیمه { س. فا. یاریم، نصف: دونیمه = نصفین، ایکی‌یه بولنمش.

نینوا { نینوی، نینووه. سخ. م. اسکی آشوریلرك مرکزی اولان شهر شهیرکه خرابه‌لری موصلك قارشیسنده واقعدر.

نیه { یا نه‌یه. با: نه.

و

و واو. س. [عر. سث.] ترکجه الفبانك یکرمی طقوزنجی حرفی اولوب، اصل حروف سامیه صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده آلتنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٦ عددینه معادلدر. شکل عبرانیسی ٦ وشکل سریانیسی ٥ در. ایکی درلو اوقونمه‌سی اولوب، کاه عادی حرف وکاه حرف مد ویا حرف املا نامیله حرکه کبی قوللانیلیر. برنجی حالنده مخرج عربیسیله مخرج ترکیسی آره‌سنده خیلی فرق اولوب، عربیسی طوداقلرك طوپلانمسیله چیقان وانکلیزجه w یی آکدیران ساده برصدادن، وترکیسی ایسه اوست دیشلرك آلت طوداغه طوقنمه‌سیله حاصل اولور برتلفظ شفویدن عبارتدر، که لسانمزده مستعمل عربی کلمه‌لرده دخی بو تلفظی محافظه ایدر: علو، فوق، آو، سومك، یو کبی. ایکنجی حالنده ایسه عربیده ضمه‌یی تقویه ایدوب ثقیل وممدود ou کبی اوقونور: عود، موجب کبی. فارسیده دخی اکثریا بو تلفظی محافظه ایدر، وبعضاً مبسوط اوله‌رق o کبی اوقونور: خوب، خوش، گوش، گون کبی. ترکجه‌ده ایسه حرف املا صفتیله درت تلفظی واردرکه جمله‌سی‌ده مقصور اولوب ممدود اوقونماز: برنجیسی مقبوض ثقیل (قپالی قالین) که عربیده‌کی کبی اولوب اشارتسز یازلمه‌سی اقتضا ایدر: بو، شو، بولمق، اوجوز کبی؛ ایکنجیسی مقبوض خفیف (قپالی اینجه) که بونك خفیفی یعنی فرانسزجه u وآلمانجه ü کبی اولوب، بوکتابده اوستنده برنقطه ایله اشارت اولنمشدر: دؤشمك، گؤلمك، اؤزؤم کبی؛ اوچنجیسی مبسوط ثقیل (آچیق قالین) که آوروپا لسانلرنده‌کی o کبی اوقونوب اوستنده بر مد اشارتی وضعیله تفریق اولنمشدر: یۆل، بۆزمق، قۆمق کبی؛ دردنجیسی‌ده مبسوط خفیف (آچیق اینجه) که آلمانجه ö کبی اوقونوب اوزرینه ایکی نقطه وضعیله اشارت اولنمشدر: سۏز، گۏز، گۏرمك، اۏلمك کبی. بعض فارسی کلمه‌لرده (خ) حرفندن صکره (ا) و (ی) ایله برابر واو ایله الف ویا واو ایله یا آره‌سنده برتك صدا چیقاریر: خواجه، خیرخواه، خویشاوند کبی.

وَ حر. عر. دخی، ده، هم، ایله: عشرت وقمارك سیئه‌سی؛ باقمکز وبکنیرسه‌کز آلکز. || ولو = اولسه‌ده، حتی، بیله: بویمکی یمم ولوآج قالسه‌م.

بوحرف عربی لسانمزده ترکلمده پك نادر قوللانیلوب، لسان ادبیده دخی اکثریا سؤ استعمال اولنه‌رق، پك صوئوق وغیر طبیعی بررنك آلیور. بناءً علیه استعمالنده احتیاطلی طاورانوب، مثلا برنجی مثالده «عشرتله قمارك سیئه‌سی» وایکنجیسنده «باقمکزده بکنیرسه‌کز آلکز» دیمك دها طبیعی وسلیسدر.

وَ د. عر. ادات قسمدر، ایچون، حقیچون: والله = الله ایچون، الله حقیچون.

و حر. فا. [حرکه کبی یعنی ضمهٔ مقبوضهٔ ثقیله صورتنده اوقونور] و، دخی، هم، ایله: روز وشب = کوندوز ایله کیجه، کیجه کوندوز؛ صبر وتحمل ایتمك؛ اخذ وگرفت ایلمك. [عطف تفسیرلرده اکثریا بوقوللانیلیر.]

وا د. فا. گری، آرقه‌ده: وامانده = گریده قالمش؛ واپسین = اك گریده‌کی، اك صکره‌کی.

وا { حد. واه، ایواه: واحسرتا! وا اسفا!

وابسته { صد. فا. بر شیئك آرقه‌سنده باغلی، منوط، متوقف: رأی عالیكزه وابسته‌در.

واپور { سد. [فر. Bateau à vapeur (= بوغولی كمی) دن غلط] بوغوتیله ایشلر چرخلی كمی، آتش كمیسی: واپوره بینمك؛ واپورله سیاحت ایتمك؛ واپور اسكله‌سی؛ پوسته، تنزه واپوری؛ واپور ماكینه‌سی، چرخی. || قره واپوری = دمیر یول، لوقوموتیف.

واثق { صد. عر. ث: واثقه. [«وثوق»دن سف.] وثوق واعتماد ایدن: واثق بالله = اللهه اعتماد ایدن.

واجب { صد. عر. ث: واجبه. [«وجوب» دن سف.] ١. تركی جائز ویا ممكن اولمیان، الزم، مقتضی، لابد: تحصیل علمه موفق اولمق ایچون قولای بر اصول اتخاذی واجبدر؛ ابوینه حرمت واجبدر. ٢. ف. شرعاً ایفاسی الزم اولان، فرض مثابه‌سنده اولان. || واجب الادا = ایفاسی الزم. || واجب الوجود = وجودی لابد اولان جناب خلاق عالم.

واجبه { سش. عر. ج: واجبات. وجوب درجه‌سنده لازم و مقتضی اولان شیء، وجیبه، ضروری ایش: واجبهٔ ذمتمدر.

واح { سذ. عر. ج: واحات. چول اورته‌سنده صولی و یشیللكی حاوی یر، بیابان اورته‌سنده شنلك محل، فر. Oasis [كه بو لفظ عربی وقبطیدن یونانیجه توسطیله مأخوذدر.]

واحد { صد. عر. ث: واحده. [«وحدة» دن سف.] بر، تك، یكتا، منفرد: جناب حق واحد وقدیمدر. == سذ. عر. واحد قیاسی = اولچی وتعداد ووزن وسكه‌ده مقیاس اتخاذ اولنوب اونكله حساب اولنان شیء: اصول اعشاریه‌ده اولچیده متره، وزنده كیلو، سكه‌ده فرانق واحد قیاسیدر.

واحداً { حد. عر. تك اوله‌رق، یالكز باشنه، منفرداً. || واحداً بعد واحدٍ = بر بر.

وادی { سذ. عر. ج: اودیه. ١. ایكی طاغ آره‌سنده‌كی اوزون چوقور، دره: یول اوزون بر وادی‌یی تعقیب ایدیور. ٢. بر نهرك آقدیغی یر، یاتاق، مجرا: وادیٔ نیل؛ طونه وادیسی. ٣. مج. طرز، منوال، زمین: بو وادیده برشیٔ یازمق.

وار { صد. موجود، واقع، حاصل، بولنان، كائن، یوق مقابلی: وار اولمق = موجود وكائن اولمق؛ وار اولك، وار اولسون؛ واردر، وار ایدی، وار ایكن، وار ایسه؛ وار ایتمك = وجوده كتیرمك. یاراتمق؛ وارقوتی صرف ایتمك، بازویه ویرمك = موجود قوتی. == سد. موجوداولان شیء، مال، ثروت، مالك: وارینی صرف ایتدی؛ وارم توكندی؛ واری یوغی = مال ومنالی. == معنای فعل كبی: موجوددر، بولنیور، یوق مقابلی: بو اوده آدم واری؟ اومالدن بزده وار (در)؛ آدم واركه كونده ایكی اوقه ایتمك یر؛ اوراده هرشیٔ وار. || وار یمز = بخیل.

وار { د. فا. ١. صاحبلك ومالكیت و اتصاف بیان ایدر: امید وار = امیدلی، امیدی اولان. ٢. تشبیه وتمثیل بیان ایدر: بلبل وار = بلبل كبی. بلا: واری.

وارث { سد. صد. عر. ث: وارثه. ج: ورثه. [«وراثت»دن سف.] اولن بر آدمك قرابت ویا وصایت طریقیله مال وملكنه قونان، میراث یین: وارثی كیمدر؟ متروكاتی بین الورثه تقسیم اولندی؛ علما ورثهٔ انبیادر.

وارد { صد. عر. ث: وارده. [«ورود» دن سف.] ١. ورود ایدن، كلن، واصل اولان: وارد اولان برخبره كوره؛ اوراق وارده. ٢. برشیٔ حقنده صادر اولان، تطبیق اولنان: بوبابده بر چوق احادیث شریفه وارد اولمشدر. || وارد خاطر = خاطره كلن، سانح.

واردات { سش. ج. عر. [فد. «وارده» بو معنا ایله مستعمل دكلدر.] ١. بر آدم ویا عائله‌نك املاك وعقار ونقوددن آلدیغی حاصلات وكرا و فائض كبی ایرادینك مجموعی كه مصارفنك قارشیلغی اولور: وارداتی اداره‌سنه كافیدر؛ واردات صاحبی. ٢. بر دولتك ویركی وسائره‌دن سنوی آلدیغی مبالغ كه بودجه‌سنك ایراد قسمنی تشكیل ایدر: واردات دولت؛ تحصیل واردات؛ تزیید واردات. ٣. خاطره كلن شیئلر، سانحات: واردات ذهنیه. [بومعناده قلیل الاستعمالدر.]

وارِده { سْ. عر. جـ : واردات . ذهنه كلن فكر و ملا- حظه ، سانحه .

وارده [۱] { حه . [يتا . Guarda] باق ! دقت ايت ! صا - ول ! دستور : وارده يولدن ! || وارده طوپى = ليمانه دخولى منع ايچون غروب شمسده آتيلان طوپ. || وارده‌قوسته = سواحلى محافظه‌يه مخصوص آغر كمى ؛ و مج شيشمانجه و شانلى آدم و يا قادين. = سْ. نوبت : وارده‌ده كيم واردر ؟

وارده‌جى { سْ. وارده باغرمغه مأمور بكجى .

وارديان { سْ. با : غارديان .

واردِيرمَق { فتـ . يتيشديرمك ، ايصال ايتمك، ابلاغ ايتمك : ايشى او درجه‌يه واردير- ماملى ؛ مصارفى اوراله قدر واردير مش .

وارساقى { سْ. ۱. وارساق ديلن تاتار قبيله‌سنه مخصوص بر جنس اكلى بتاغان . ۲. بنه اونلره مخصوص بر نوع قيا باشى هوا .

وارَستگى { سْ. فا. قورتلمه ، آزاده‌لك . ذ .

وارَسته { صـ. فا. قورتلمش ، آزاده : غائله‌دن وا- رسته .

وارش { سْ. ۱ . وارمه ، كيتمه ، يتيشمه، وصول : بو قدر چابوق وارش . ۲ . سرعت انتقال ، فطانت : چوق وارشى واردر . || وارش كلش = كيدوب كله، الفت، ائتلاف .

|| وارشكه كليشم = مقابله .

وارشلى { صـ. سرعت انتقال صاحبى ، فطين : پك وارشلى آدمدر .

وارشمق { فش . كيدوب كلمك ، كورشمك ، الفت ايتمك .

وارلق { سْ. ۱. وار اولمه ، موجوديت . ۲. زنكينلك، ثروت : اونك وارلغى ضررسزدر.

وارلَمق { لجـ. ۱. كيدلمك ، وصول بولنمق : بوكون شهره واريله‌ماز . ۲. ظفرياب اولنمق ، انتقال اولنمق : اونك كنهنه ، حقيقتنه وارلمق مشكلدر .

وارمَق { فل. [چغتايجه : بارمق] ۱ . كيتمك ، يتيشمك ، وصول بولمق : عجبا شهره وار- ديلرمى ؟ يارين ساعت ايكيده واريرز . ۲ . بالغ اولمق : بو مصرف يوز ليرايه واردى. ۳. منجر، منتهى اولمق ، نتيجه‌لنمك : بو ايش نه‌يه واره‌جق ؛ اوآدمك حالى نره‌يه واره‌جق؟ ٤. يناشمق، تقرب ايتمك ، مراجعت ايلمك : يانه، اتكنه واردى. ٥. انتقال ايتمك ، آكلامق ، فهم ايتمك : فرقنه، كنهنه، حقيقتنه واردى. ٦. طالمق ، كنديني ويرمك : اويقويه ، ذوقه واردى . ۷. قييمق، جرئت ايتمك، آجيامق، چكنمه‌مك : او سوزى سويلمكه ناصل آغزى واريور؟ اوقدر كوچك چوجغه اورمغه آدمك الى وارماز. || آشاغى وارمق = طرح و تنزيل ايتمك . || اره وارمق = قوجه‌يه وارمق، (قيز) اولنمك . || ال وارمامق = كوكل ايسته‌مه‌مك. ||اوسته وارمق = ۱. زورلامق، ابرام والحاح ايتمك. ۲ . بردن بره كليويرمك . || ايى وارمق = ۱. سرعت انتقال ايله درك ايتمك. ۲. رغماً بر ايش يابمق : ايى واردم‌ده سويلدم . || فرقنه وارمق = آكلامق . || فنايه وارمق = نتيجه‌سى وخيم اولمق. || قوجه‌يه وارمق = (قيز) اولنمك. || وار! هايدى، كيت : وار ! بيلديككى ياپ . || وارسون = براق، قو : وارسون ديسين . || واره‌رق، واره واره = كيت كيده . ||واره كله . با : واره كله .

وارمه [۱] { سْ. وارمق ايشى . با : وارمق .

واروش { سْ. [مجارجه‌دن] بر شهر وقصبه‌نك قلعه خارجنده بولنان قسمى كه اكثريا خرستيان محله‌لرينى حاويدر .

وارون { صـ. فا. ترس، معكوس، منحوس .

واره { د. فا. با : وار، وارى.

واره كله { سْ. برخط اوزرنده كيدوب كله‌رك اجراى حركت ايدن : بو رنده ماكنه‌سنك واره كله‌سى پك منتظم . || واره كله خلاطى = صندال و قايغى كيدن ساحله وساحلدن كمى‌يه ويا بر نهرده بر قييدن اوبرقييه چكمكه مخصوص خلاط .

واره كله‌لى { صـ. بر خط او- زرنده حركت ايتمك اوزره يابلمش : واره‌كله‌لى تخليصيه سپتلرى .

وارى { د. [فا.«وار»دن] بكزر، مشابه، طرز وبيچيمنده :

خاچواری؛ آوروپا واری؛ صیره واری = بردوزی‌یه، بر صیره‌لی؛ چاپقین واری = چاپقـین کبی.

وارِیَّت { س. [وار اسم ترکیسندن عربی قاعده‌سنجه تشکیل اولنمش غلط تعبیردر] زنکینلك، ثروت، مال، وارلق.

وارِیَّتلی { ص. [غلط تعبیردر] زنکین، مالدار، صاحب ثروت.

واریش { وواریشلی. با : وارش.

واریل { س. [فر. Baril] ۱. مستطیل شکلنده فوچی : صـو، شراب واریلی. ۲. بر واریل طولوسی، بر واریلك استیعـاب ایتدیکی مقـدار : بر واریل شراب. = ص. واریل شکلنده : واریل چانطه، دوکمه.

واریلجی { س. واریل و فـوچی یاپان صنعتکار.

واریقوس { س. [ر.] آغر طاشجی طوقماغی؛ اوتوز قرق اوقه‌لق بیوك دمیرچکیج.

واز { د. [فارسـیدن : کری، تکرار.] فراغت، ترك : واز کچمك، واز کلمك = فراغت ایتمـك، نکول ایلمك : بن او آلش ویرشـدن واز کچـدم. [یالـکز بوایکی فعل ایله قوللانیلیر.]

وازو { س. [یتا. Vaso] سـوس ایچون صالونه وضع اولنان نفیس فغفوری ویا صاقسونیـه کوپی وصاقسیسی : چین، جاپون وازوسی؛ کوزل برچفت وازو.

واژگون { ص. فا. و :

واژگونه { ص. فا. ترس، معکوس، منحوس.

واسِط { ص. عر. ؤ : واسـطه. [«وسط» دن سف.] اورته‌ده‌بولنان، ایکیسی‌اورته‌سی، متوسط. ؤ. = سخ. م. عراق عربك اسکی برمدینهٔ اسلامیه‌سی.

واسِطه { سذ. عر. ج : وسائط. ۱. ایکی شیٔ آره‌سنده آلت ارتبـاط واختلاط اولان شیٔ : واسـطهٔ مخابره، واسـطهٔ اختلاط. ۲. آره‌یه کیرن، ایکی شخص ویا طرفك آره‌لرینی بو. لان آدم، میـانجی : کندیسی مصالحه‌لرینـه واسطه اولدی؛ فابریقه ایله کوریشمه‌مزه واسطه اوله‌جق برآدم‌لازم. ۳. معرفت، قاریشمه، ال : بو ایش آنجق سزك واسـطه‌کزله اوله‌بیلیر؛ امانتجی واسطه‌سیله کوندردم. ٤. آلت، آلت کبی قوللانیلان شیٔ : اوطه‌لری غاز واسطه‌سیله تنویر ایدیورلر؛ بو تجارتی ایتمك ایچـون لازم اولان وسـائط مفقوددر. ٥. نسب سلسله‌سنك هربر درجه‌سی، آبا واجـدادك بهری : اونك نسبی‌سکز واسطه ایله فلان ذاته واصـل اولور. ‖ بالواسطه = طوغریدن‌اولمیه‌رق، برینك آره‌یه کیرمه‌سیله، برینی آره‌یه قویه‌رق؛ تکالیف بالوا. سطه = کومرك وباج کبی صو. رتلرله‌آلنان ویرکی، رسم. ‖ بلا واسطه = واسطه‌سز، طوغریدن طوغری‌یه؛ تکالیف بلاواسطه = طوغریدن طوغری‌یه آلنـان ویرکی.

واسِع { ص. عر. ؤ : واسعه. [«وسـعة» دن سف.] کـکیش، اکلی، بول؛ ارض‌الله واسعه = اللهك یری کـکیشدر.

واشاق { س. ۱. کدی جنسندن پوستی کورك یاپیلیر بر حیوان، قره‌قولاغك بیوکی. ۲. بوحیوانك‌پوستندن‌یاپلمش‌کورك.

واصِف { ص. عر. ؤ : واصـفه. [«وصف» دن سف.] وصف وتوصیف ایدن، برینك اوصافنی ذکر وبیان ایدن. ؤ.

واصِل { ص. عر. ؤ : واصله. ج : واصلین. [«وصول» دن سف] ۱. یتیشن، اولاشـان، وصول بولان : اقشـام واصل اولورز. ۲. قاوشان، سودیکنه ملاق اولان. ۳. معرفة اللهه نائل اولان : واصلیندن برذات.

واضِح { ص. عر. ؤ : واضحه. [«وضـوح» دن سف.] آچیق، آشکار، قپـالی اولمیوب آچیقدن بیـان اولنان و شـبهه براقمیـان : واضح سوز؛ عبـارهٔ واضحه.

واضِحات { سذ. ج. عر. آچیق و آشـکار شـیئلر، بدیهیات.

واضِع { ص. عر. ؤ : واضعه. [«وضع» دن سف.] ۱. قویان، وضع‌ایدن : واضع امضا = امضا قویان، صاحب امضا. ۲. وضع و تأسیس ایدن : واضع قانون = بر قانونك موجـد و مؤسسی.

واطوز { س. اتی‌یمز قالقانه مشابه بر جنس بالیق که بر نوعنـه‌ده طریانه دیرلر.

واعظ { ص. عر. [«وعظ» دن سف.] پند ونصیحت ایدن. = سـذ. عر. ج : واعظین. جامع‌شریفده‌جماعته‌قرآن کریمدن

وکتب حدیثدن مواعظ ونصایح وامور دینیه‌یه متعلق مسائل آکلادان عالم: واعظی دیکلمك.

واعظلق { س. جوامع شریفه‌ده وعظ ایدن ذاتك صفت و وظیفه‌سی: واعظلق هرکسك خرجی دکلدر.

واغون { س. [نكا.] دمیر یول آرابه‌سی: یکرمی وا- غوندن عبارت بر قطار؛ یتاقلی واغون.

وافتیز { س. یاخود:

وافتیس { س. [ر. Βάπτισις] خرستیانلرك دینلرینه دخول علامتی و خرستیانلق شرطی عد ایتدکاری رسم که اورتودوقسلرجه صویه کیرمکدن وقتولیکلرجه اوزرینه صو سر- پمکدن عبارتدر، تعمید.

وافِد { ص. سذ. عر. ج: وافدین. [«وفد»دن سف.] برجماعت طرفندن وکالةً بریره کوندریلن آدم. [باشلیجه قبائل عرب طرفندن مبعوثاً نزد جناب نبوی‌یه کلوب دین اسلامی قبول ایدنلر حقنده مستعملدر.]

وافِر { ص. عر. ث: وافره. [«وفرة» دن سف.] چوق، کثیر، بسیار، فراوان، بول: پدرندن مال وافر، اموال وافره بولدی. || د. بحر وافر = عروضده بر شعر وزنی.

وافی { ص. عر. ث: وافیه. [«وفاء» دن سف] ١. وفا وکفایت ایدن، تام، الویریر: بو قدری بکا کافی وافیدر. ٢. سوزنده طوران، عهده وفا ایدن.

واقِع { ص. عر. ث: واقعه. [«وقوع» دن سف.] ١. وقوع بولان، دوشن، تصادفاً برحال وصورتده بولنان: بعضاً واقع اولور؛ بونك واقع اولدیغی واردر؛ بکا واقع اولمشدر. ٢. اولاغان، کائن، موجود: انسانلرك او درلو یشایشی الیوم آفریقای جنوبیده وآوسترالیه‌ده واقعدر. ٣. تصادفاً بولنان: جاده او- زرنده واقع کویلر. ٤. کچن، جریان ایدن: بن واقع اولان حالی نقل ایده‌یم. = سذ. عر. ١. وقوع بولان حال، واقعه، وقعه. ٢. حقیقت حال. || فی‌الواقع = واقعا، حقیقةً.

واقِعا { ح. عر. حقیقةً، فی‌الواقع، صحیحاً: واقعا اویله اولدی؛ واقعا بن او سوزی سویلدم اما او معنا ایله سویلمدم.

واقِعه { سذ. عر. ج: وقایع. ١. وقوع بولان حال، جریان ایدن ماده، ماجرا: بن او واقعه‌یی کوزمله کوردم. ٢. رؤیا، دوش: واقعه‌مده کوردم. [پك عربی اولمیان بو ایکنجی معنا ایله جمعی قوللانلماز.]

واقِف { ص. عر. ث: واقفه. [«وقف، وقوف» دن سف.] ١. طوران، آیاقده طوران. ٢. عرفاتده وقفه‌ده طوران. ٣. بر ایشه وقوف ومعلوماتی اولان، آکاه، خبردار، مطلع: بن بو ایشه واقف دکلیدم. ٤. کوزی آچیق، خبیر، معلوماتلی: واقف آدمدر. ٥. بر مال و ملکی وقف ایدن، صاحب وقف: بو خیراتك واقفی کیمدر؟ شرط واقف بویله‌در؛ اولاد واقفندر.

واقی { ص. عر. ث: واقیه. [«وقایة» دن سف.] ١. صاقلایان، وقایه ومحافظه ایدن. ٢. ط. برمرضك ظهورندن اول وظهورینه مانع اولمق ایچون آلنان (علاج) ویا اتخاذ اولنان (تدبیر). فر. Prophylactique.

واکَته { س. [یتا.] اینجه بر نوع مشین.

والا { ص. فا. یوکسك، یوجه، عالی، بلند: مجلس والا؛ والاشان = شانی عالی؛ والاجاه؛ والاقدر.

وَاِلاّ { ترکیب عربی. [و = دخی. ان = اکر. لا = دکل] اولمدیغی حالده، اولمازسه؛ والا فلا = بویله اولمازسه اولماز.

وَالحاصل { ترکیب عر. [و= دخی - ال = حرف تعریف - حاصل = حصول بولان] حاصلی، حاصل کلام، القصه، نتیجه، خلاصه.

والِد { سذ. عر. ث: والدین. [«ولادة»دن سف.] طو- غورتان، آتا، بابا، پدر، اب: والد ماجد حضرت شهریاری. = ت. آنا بابا، پدرومادر: والدینه حرمت ایتمك.

وَالدُّعا { ترکیب عر. باقی دعامعنا- سیله بعضاً مکتوبك نهایتنده یازیلیر.

والِده { سذ. عر. آنا، مادر، ام: والده‌سنه مکتوب یازدی؛ والده خانم ناصلدر؟ || اوکی والده = اوکی آنا، پدر زوجه‌سی. || قاین والده = قاین آنا. || والده سلطان = پادشاه ذیشانك والده‌سی حضرتلری.

والِدَین { سنذ. تـ. عر. فد : والد. با : والد .

وَالسَّلام { ترکیب عر. ۱. باقی سلام معناسیله مکتوبك صوکنه یازیلیر. ۲. آرتق بیتدی، ایشته بو قدر، سوزی قیصه کسمك تعبیری : بن کلیمه جکم والسلام .

وَاللهِ { واو قسمله لفظهٔ جلالدن مرکب ترکیب عر. الله ایچون، الله حقیچون : والله العظیم ؛ والله بالله .

والِه { صد. عر. ؤ. والهه. [«وله» دن سف. — لامك فتحیله وهاء سکته ایله استعمالی غلطدر.] وله و حیرته طالان، حیران، شاشه قالمش : واله وحیران اولدم .

والی { سنذ. عر. جـ : ولاة. [« ولایة »دن سف.] بر ولایتك اداره‌سنه و ضبط و ربطنه مأمور آدم، بر دولتك الڭ بیوك تقسیمات ملکیه‌سندن برقسمك الڭ بیوك مأموری ودو-لتك اوراجه وکیلی بولنان ذات : والئ ولایت؛ والی پاشا؛ سلا-نیك والیسی .

والیلِك { سـ. والی صفت ووظیفه و مأموریتی : والیلك ایتمشدر؛ بر والیلکه نصبی مقرردر .

وام { سـ. فا. بورج، دین. ڤ.

وامانده { صد. فا. کری قالمش، کریده اولان .

وامپیر { سـ. [فر. Vampire] ۱. کویا اولدکدن صکره جن کبی مزاردن چیقوب خلقه مضرت ایصال ایدن و دهشت ویرن خیال موهوم، جادی، قره قونجلوس. ۲. آمریقایه مخصوص برنوع بیوك یراسه .

وامِق { صد. عر. ؤ : وامقه. [«ومق»دن سف.] عاشق، سودالی، علاقه‌لی. = سخذ. وامق وعذرا = مشهور برحکایه‌نك عاشقیله معشوقه‌سی .

واو { سـ. [عر. سش.] «و» حرفنك اسم مشترکی. || واو عاطفه حروف عطفدن (و) اداتی . || واوقسم = یمین ایچون قوللانیلان (و) اداتِ عربیه‌سی : والله کبی .

واوی { صد. عر. ؤ : واویه. (و) حرفنه منسوب ومتعلق ویابوحرفی حاوی اولان : مثال واوی، اجوف واوی، ناقص واوی = عر. افعال معتله‌دن برنجی یاایکنجی و یا اوچنجی حرف اصلیسی (و) اولان فعل. مقابلی : یائی .

واوَیلا { حد. عر. ایواه، حیف، یازیق، دریغ، دریغا ؛ = سـ. تر. چیغلق، یایغره، فریاد : واویلا ایتمك، واویلایی قوپارمق .

واه { حد. عر. فا. آی! یازیق! وای! || واه واه = آجیرم، یازیق. || ایواه = واه یازیق، یازیقلر اولسون. = سـ. تر. کدر، تأسف، فریاد، فغان : اولادی وفات ایتدیکندن زواللی آدم عمرینی آه ایله واه ایله کچیردی .

واهِب { صد. عر. ؤ : واهبه. [« وهب » دن سف.] باغشلایان، باغشلایجی .

واهِم { صد. عر. ؤ : واهمه. [«وهم»دن سف.] قوران، وهم ایدن، وهم وخیاله تابع اولان؛ قوهٔ واهمه = انسانك وهم ایتمك خاصه‌سی .

واهِمه { سش. عر. [«قوهٔ واهمه» دن مختصر] قورندی قورمق خاصه‌سی .

واهِن { صد. عر. ؤ : واهنه. [«وهن»دن سف.] آریق، لاغر، ضعیف، زبون .

واهی { صد. عر. ؤ: واهیه. [«وهی»دن سف.] بوش، معناسز، فائده‌سز، اساسسز، اهمیتسز : برطاقم واهی سوزلر سویلدی؛ واهی ایشلرله اوغرا-شیور. [عربیده اشیا حقنده ییرتیق و یا ییقیق و اشخاص حقنده بدلا دیمك اولوب، بزجه مستعمل معناسی بوندن مأ-خوذدر.]

وای { حد. فا. ۱. تأسف بیان ایدر، ایواه، یازیق : وای خرسزك حالنه! وای آیاغم! ۲. تر. تعجب واستغراب بیان ایدر، آی : وای! سزمیسکز؟ وای بکم! وای افندم!

وایه { سـ. فا. نصیب، بهره. — فا. وصف ترکیبلرده بر شیئدن نصیب وبهره‌سی اولان معناسیله کتابت رسمیه‌ده وانشا لساننده چوق مستعملدر : سایهٔ معارف وایهٔ حضرت پادشاهیده. || بی‌وایه = محروم، بیبهره .

وایه‌دار { صد. فا. و :

وایه‌مند { صه. فا. نصیبی اولان، بهره‌دار، بهره‌مند.

وَباء { سذ. عر. ۱. یومروجق، طاعون: وبا سرومی. ۲. علی‌الاطلاق علت مستولیه.

وَبال { سذ. عر. برفعل وحرکتك آخرتجه اولان مسئولیتی وعاقبت وخیمه‌سی، کناه: بوایشك وبالی واردر؛ وبالی وار ایسه بوینمه؛ وباله کیرمك ایستمم.

وَباللی { صه. آخرتجه مسئولیتی ووخیم عاقبتی اولان: بن اویله وباللی ایشه کیریشه‌مم.

وَبالی { صه. ۱. یومروجقلی، وبا علتی بولاشمش، بولاشیق: وبالی یر. ۲. امراض مستولیه‌یه سببیت ویره‌جك حالده اولان: وبالی هوا.

وَبائی { صه. عر. ؤ: وبائیه. یومروجق علتنه ویا علی الاطلاق امراض مستولیه‌یه منسوب ومتعلق: علائم وبائیه.

وَتَد { سذ. عر. جه: اوتاد. ۱. قازیق، چادیروساڑه قازیغی. ۲. د. [عروضده] مصراعك اوچ حرفدن مرکب جزئی که بوحرفلردن ایکیسی متحرك واوچنجیسی ساکن اولورسه «وتدمجموع»، وساکنی ایکی متحرکنك آره‌سنده بولنورسه «وتد مفروق» دینلیر. ۳. تش. اکسه کمیکی، عظم الوتد. ٤. ر. [هندسه‌ده] اوبر اوجی زاویه تشکیل ایدن نصف دائره. ٥. بر موقعی مساحه ایتمك ایچون نقاط لازمه‌یه دیکیلن رنکلی بایراق کوندری.

وَتَر { سذ. عر. جه: اوتار. ۱. یای چله‌سی، کیریش. ۲. ساز کیریشی، تلی. ۳. ر. [هندسه‌ده] برقوسك ایکی اوجنی ربط ایدن خط مستقیم. ٤. تش. عضلاتك قالین سیکیری که تحریکه یارار.

وِتر { سذ. عر. تك ومنفرد اولان شیء: صلاة وتر = یاتسو نمازندن صوکره قیلنان اوچ رکعت نماز.

وَتیره { سذ. عر. جه: وتائر. ۱. طاریول، کچی یولی. ۲. اسلوب، طریق، نسق. ۳. بورنك ایکی دلیکنی آیران زار.

وِثاق { سذ. عر. ۱. باغ، رابطه. ۲. عهدلاشمه میثاق، پیمان، معاهده: عقد وثاق ایتدیلر.

وَثائق { سذ. جه. عر. فد: وثیقه. با: وثیقه.

وُثْقیٰ { صذ. عر. [«وثوق» دن «اوثق» اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب مذکری لسانمزده پك مستعمل دکلدر.] پك صاغلام ومتین اولان: عروهٔ وثقی.

وَثَن { سذ. عر. جه: اوثان. کفره‌نك عبادت ایتدکلری بت وصنم؛ عبدهٔ اوثان = بت پرستلر.

وَثَنی { صه. عر. ؤ: وثنیه. اوثانه یعنی بت و صنملره عبادت ایدن آدم، بت‌پرست.

وُثوق { سذ. عر. صاغلام صورتده اینانمه، کوکنمه، اعتماد: کسب و ثوق ایتمك؛ کمال وثوقله امنیت ایتمك.

وَثیقه { سذ. عر. جه: وثائق. وثوق واعتماد اولنه‌جق شیء، صاغلام دلیل، سند، حجت.

وَجازَت { سذ. عر. کلامك مختصر و موجز اولمه‌سی، اختصار.

وِجاه { سذ. عر. [«وجه» دن مصـ. ثانی. مفاعله] یوز یوزه کلمه، یوزلشمه، مواجهه.

وِجاهاً { حـ. عر. یوزیوزه، یوزبه‌یوز، قارشی، مواجهة. غیاباً مقابلی: وجاهاً محاکمه اولدیلر؛ وجاهاً سویلدی.

وَجاهَت { سذ. عر. ۱. کوزللك، کوزل یوز. ۲. اعتبار، حیثیت، منزلت، شان وشرف.

وَجاهَتلی { صه. ۱. کوزل یوزلی، کوزل، یاقیشیقلی. ۲. اعتبار وحیثیت صاحبی.

وِجاهی { صه. عر. ؤ: وجاهیه. مقـ. یوز یوزه اولان، بالمواجهه اجرا اولنان، غیاباً اولمیان، طرفینك حضور ومواجهه‌سیله واقع اولان: محاکمهٔ وجاهیه.

وَجائِب { سذ. جه. عر. فد: وجیبه. با: وجیبه.

وَجد { سذ. عر. [واوك فتح وکسری جائزدر.] کندینی غائب ایده‌جك درجه‌ده عشق الهی‌یه طالمه، استغراق: وجد وحال صاحبی.

وِجدان { سذ. عر. ۱. بولمه، برشیئی برحالده کورمه. ۲. قلبله حس ایتمه، طویغو. ۳. وجد وحال، استغراق. ٤. انسانك قلبنده اولان بر حس خفی که ایلك ایتمکدن متلذذ وکوتیلك ایتمکدن معذب اولور و ایی‌یی کوتیدن فرق و تمیز ایدر: بونی وجدانم قبول

ایتمیور . [بودردنجی معنا یکی اولوب، ایکنجی معناسدن اخذ، وفر. Conscience یرینه قبول اولنمشدر .]

وِجداناً { ح. عر. ١. وجد وحال و استغراقله . ٢. وجدانجه ، قلبده‌کی قوهٔ حس وتمیزله : وجداناً معذب اولیور.

وِجدانسز { ص. قلبنده حس وتمیز خاصه‌سی اولمیان ، طویغوسز، انصافسز : بزم بقال پك وجدانسز آدمدر .

وِجدانسزلق { ا. وجدان نقصانی، حسسزلك، طویغوسزلق، انصافسزلق .

وِجدانلی { ص. قلبنده‌کی حس وتمیز خاصه‌سی قوتلی اولان، طویغولی ، انصافلی : وجدانلی آدمدر .

وِجدانی { ص. عر. ث. : وجدانیه. ١. وجد وحال واستغراقه منسوب و متعلق : کشفیات وجدانیه. ٢. وجدان دیدیکمز قلبی حس و تمیزه منسوب ، یورك طویغوسنه متعلق.

وَجَع { سد. عر. ج : اوجاع. آغری ، صیزی ، آجی : وجع بطن؛ وجع مفاصل؛ اوجاع شدیده .

وَجَعلی { ص. آغری وصیزی ویرن: پك وجعلی بر چیباندر .

وَجنه { سد. عر. ت. یناق یومروسی ، الماجق .

وُجوب { سد. عر. واجب والزم اولمه ، ضروری اولمه: نماز قیلمق ایچون آبدستك وجوبی معلومدر؛ درجهٔ وجوبده = ترکی جائز ویاممکن اوله‌میه‌جق درجه‌ده.

وُجود { سد. عر. ١. بولنمه ، وار اولمه، وارلق: اونك وجودیله عدمی بردر. ٢. [معناء اولدن مأخوذ اوله‌رق] جسم ، بدن ، جسد : بوتون وجودم آغرییور . || وجود بولمق ، وجوده کلمك = وار اولمق، حاصل اولمق ، تکون ایتمك . || وجوده کتیرمك = وار ایتمك ، حاصل ایلمك ، میدانه قومق . || وجود ویرمك = ١. اصلسز برشیئه وجود فرض ایتمك. ٢. اهمیت ویرمك، بر شیء ظن ایتمك : بزم تمیزده کندینه وجود ویرمك ایستیور.

وُجودسز { ص. ١. وجودی اولمیان، یوق اولان، معدوم. ٢. اوفاق تفك ، جیلیز.

وُجودلی { ص. جثه‌لی، ایری یاپیلی.

وُجوه { سد. ج. عر. فد : وجه. با : وجه .

وَجه { سد. عر. ج : وجوه ، اوجه . ١. یوز ، چهره ، صورت : وجهنی کوره‌مدم ؛ وجهی اورتیلی ایدی . ٢. اوست، سطح ، یوز : وجه الارض = بر یوزی . ٣. اوك ، آن ، جبهه: بنانك وجهی جاده‌یه ناظردر . ٤. اسلوب ، طرز ، طریق، صورت : بو وجه ایله ؛ وجه آخرله ٥. سبب ، وسیله ، جهت ، مناسبت : وجه تسمیه ؛ وجه قرابت؛ وجه تحریر حروف . ٦. واسطه: وجه معاش. ٧. ر. [هندسه‌ده] بر جسمك بهر سطحی . || بروجه مشروح ، بروجه محرر = ذکر اولنان صورتله . || بروجه پشین = پشین اوله‌رق ، نقداً . || بر وجهله ، هیچ بر وجهله = هیچ بر صورتله . || بو وجهله = بویله . || من وجهٍ = بر جهتجه . || نه وجهله = نه صورتله ، ناصل. = ج. وجوه . ١. ر. سطوح: ذوستة الوجوه = یدی سطحلی . [سداسی الوجوه دیمك دها طوغریدر .] ٢. معتبران ، اعیان، ایلری کلنلر ، متنفذان : وجوه مملکتدن؛ وجوهدن بر ذات . || وجهاً من الوجوه = هیچ بر صورتله. || من کل الوجوه ، بالوجوه = هر جهتله. || ه. وجوه قمر = آیك بر شهر ظرفنده کوستردیکی مختلف صورتلر .

وَجهاً { ح. عر. بر وجهله ، بر صورتله ، بر جهتدن . || وجهاً من الوجوه = هیچ بر وجهله.

وَجهه { سد. عر. یوز ، جهت ، یان . .

وَجهی { ص. عر. ث : وجهیه . ت. یوزه منسوب و متعلق .

وَجیبه { سد. عر. ج : وجائب . الزم و واجب اولان شیء، بورج حکمنده اولان وظیفه، ایفاسی مجبوری ایش : وجیبهٔ ذمتدر ؛ وجائب عبودیتدندر.

وَجیز { ص. عر. ث : وجیزه . [«وجازة» دن صش .] موجز، مختصر ، قیصه .

وَجیه { ص. عر. ث : وجیهه. [«وجاهة» دن صش.] ١. کوزل، لطیف . ٢. مناسب ، لایق ، سزا : توجیه وجیه = حسن تعبیر، حسن تفسیر .

وَحام { سـذ. عر. [واوك فتح وكسرى جائزدر.] ط. آش يرمه، كبه قادينك اشتهاسى .

وَحدانى { صه. عر. ث: وحدانيه. حق تعالانك برلكنه و بر اولان حق تعالايه منسوب و متعلق ويا عائد اولان.

وَحدانيّت { سذ. عر. حق تعالا- نك برلكى و وارلغى: وحدانيته اينانمق؛ وحدانيت حقيچون .

وَحدَت { سذ. عر. ۱. برلك، بروتك اولمه: فارسيده «ى» بعضاً وحدت ايچون اولور. ۲. يالكزلق، انزوا، عزلت، خلوت. ۳. صو. قرب الهى، وصات، كثرت مقابلى .

وَحش { صه.سذ.عر.جه: وحوش. يبانى، غير مونس، اهلى اولميان: حمار وحش = يبان اشكى.

وَحشَت { سذ. عر. ۱. يبانيلك، وحشيلك: انسانلر برزمانلر وحشتده ياشامشلردر. ۲. ايصسز، تنهالق، يالكزلق: وحشتك ويرديكى دهشت. ۳. تنها وايصسز يرلرده طوييلان قورقو ودهشت: چولك وحشتى. ۴. اوركه، قورقه، دهشت: وحشت آميز، وحشت انكيز = قورقونج، مدهش .

وَحشى { صه. عر. ث: وحشيه. [لغت مولده اولوب، اصل عربيسى مذكر و مؤنث ايچون «وحش» در.] ۱. يبانى، مألوف ومأنوس اولميان: وحشى حيوان؛ وحشى كدى. ۲. وحشى حيوان كبى ياشايان، حضريت و بدويتدن اول كى حال ابتدائيده بولنان: وحشى آدملر؛ اقوام وحشيه. ۳. انسانلردن قاچار، اوركك: او چوجق پك وحشيدر. = ح. تر. وحشيلكله: يوزمه وحشى وحشى باقدى .

وَحشيانه { صه. ح. فا. ۱. وحشيلكله، يبانيجه: وحشيانه يير- تدى. ۲. اوركوب قاچه‌رق: وحشيانه قاچدى .

وَحشيّت { سه. [ذاتاً عربى اولميان «وحشى» صفتندن اويديرلمش بر لغتدر.] ۱. وحشيلك، يبانيلق. ۲. اور- ككلك .

وَحشيجه { صه. ح. وحشيلكله، يبانيجه: وحشيجه هجوم؛ وحشيجه چكيلوب كيتدى .

وَحشيلك { سه. يبانيلك، وحشيت: قپلانك وحشيلكى فوق العاده‌در .

وَحَل { سذ. عر. باتاق ير، باتا- قلق، چامور .

وُحوش { سذ. جه. عر. فد: وحش. با: وحش .

وَحى { سذ. عر. بر فكر ويا امرك من طرف الله بر پيغمبره الهام اولنمسى: پيغمبرمز افندمزه قرق ياشلرنده وحى كلمش، نازل اولمشدر؛ اوامر الهيه انبيايه وحى ايله بيلديرلمشدر. [اوليايه اولورسه الهام دينلير.] || امين الوحى = من طرف الله انبيايه وحى كتيرمكه مأمور اولان حضرت جبرائيل (عم).

وَحيد { صه. عر. ث: وحيده. [«وحدة» دن صشه.] ۱. يالكز، تك، منفرد، يكتا. ۲. مثل و نظيرى اولميان، امثالسز، بينظير، فريد، يكانه: وحيد عصر .

وَخامَت { سذ. عر. ۱. هضم كوجلكى، زور هضم ايديلن شيئك حالى. ل. ۲. آغرلق، نتيجه‌سى آغر وتهلكه‌لى اولان شيئك حالى، تهلكه، مخاطره: هوانك وخامتى او- رانك وخامت هواسى واردر؛ بوفابريقه ايله ايش يابمق وخامتنى دوشوندم .

وَخامتلى { صه. ۱. هضمى زور، هضم اولنماز، آغر. ۲. تهلكه‌لى، مخاطره‌لى، نتيجه‌سى فنا، وخيم: وخامتلى هوا؛ وخامتلى ايش .

وَخيم { صه. عر. ث: وخيمه. [«وخامة» دن صشه.] ۱. هضمى كوج، هضم اولنماز، آغر [بو معنا ايله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. نتيجه‌سى تهلكه‌لى، مخاطره‌لى: اورانك هواسى وخيمدر؛ وخيم بر ايش.

وِدّ { سذ. عر. [واوك حركات ثلثه‌سيله جائزدر.] و :

وَداد { سذ.عر. [ينه واوك حركات ثلثه‌سيله.] سومه، سوكى، محبت، حب، دوستلق: روابط حب ووداد؛ ميانه‌مزده‌كى ود و مصادقت .

وَداع { سذ. عر. [اكثريا واوك كسريله مستعمل اولوب، اوحالده‌ده مفاعله بابندن مصدر ثانى اولور.] ايكى كشينك بر برينه اللهه اصمارلادق وخدايه امانت اولسكز ديوب آيرلمه.

لری ، اسناشمه ، مفارقت ، آیریلق : وداع ایتمك ؛ رسم وداعی ایفا ایتمك ؛ وداعه کیتمك. || الوداع = اللهه ایصمارلادم ؛ سلامت قال .

وَداعلاشمَق { فش. بربرینه الوداع دیوب آیرلق ، مفارقت ایتمك، رسم وداعی اجرا ایتمك : وداعلاشمغه کیدیورم .

وَداعنامه { س. فا. ١. وداع و مفارقت مراسمنی حاوی اولەرق عزیمت ایدەجك آدمك یازدیغی نامه. ٢. بشقه بر یره تعیین اولنان سفیرك اولکی یرك حکومتنه تقدیم ایتدیکی عزیمت امری .

وَدایع { سث. جـ. عر. فد : ودیعه. با : ودیعه .

وَدره { س. [آرناؤدجەدن] سوت کردلی ، قویون وسائر حیواناتی صاغمغه مخصوص آغزی آچیق وککیش کردل.

وِدلە { یا ویدله. س. [یتا. Vitello = طانه] طانه دریسندن معمول سختیانکه پوتین وچیزمه وسائره یاپیلیر. = ص. مذکور سختیاندن معمول : ودله پوتین.

وَدود { ص. عر. [«ود»دن سم.] پك زیاده محبتلی ، پك مشفق. [صفات اللهدندر.]

وَدیعه { سث. عر. جـ : ودایع. [« وداع » دن صش.] حفظ ایچون امانت براغیلان شیء، امانت. || ودیعة الله = حق تعالانك اماتی حکمنده اولان رعیه .

وَر { د. فا. اسمك آخرینه الحاق اولنەرق اونك مدلولیله متصف وصاحب معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : سخنور = سوز صاحبی؛ کینەور = کیندار؛ جانور = جانلی، حیوان؛ هنرور = هنرلی، هنرمند .

وَراء { سذ. عر. ١. آرقه ، کری، ظهر : وراء جبل. ٢. قیچ، کری، دبر. || ماوراء = برشیئك آرقەسنده واوتەسنده بولنان شیء : ماوراء نهر = جیحون مجراسنك اوتەسنده اولان یرلر ، بخارا و سمرقند جهتلری ؛ ماوراء الطبیعه = فلسفەده طبیعتك فوقنده وخارجنده اولان حال .

وراتیقه { س. بر جنس چیچك، ویرانه پاپادیه سی . || قزیل وراتیقه = مسك اوتی.

وِراثَت { سث. عر. [تر. زبانزدی و اوك فتحیلەدر .] وارث اولمه ، بر آدمك وفاتنده مال متروکنه صاحب اولمقحق، میراثجیلق : او ملك وراثت طریقیله فلانه انتقال ایتدی .

وَرَثه { سذ. جـ. عر. فد : وارث. با : وارث .

وَرد { سذ. عر. کل . || ماء الورد = کل صویی، کلاب.

وِرد { سذ. عر. جـ : اوراد . معین وقتلرده قرائتی وظیفهٔ معنویه صورتیله اعتیاد اولنان اسماء حسنی ویاآیات کریمەوادعیه وسائره : اورادشریفه اوقومق. || ورد زبان = هر وقت ایراد و تکرار اولنان تمنیات : ورد زبان مخالصتم اولان ادعیهٔ خیریەلری. || دیلنه ورد ایتمك = دائما تکرار ایدوب سویلمك.

وَردی { ص. عر. ث : وردیه . کله منسوب و متعلق || نبا. فصیلهٔ وردیه = کل نوعندن اولان نباتات .

وَرزِش { س. فا. ایشلمه، اعمال، چالیشمه، سعی .

وَرطه { سث. عر. [واوك ضمیله غلطدر.] ١. اوچوروم؛ ٢. تهلکه، مهلکه ، مخاطره : بروروطەیه دوشدی .

وَرَع { سذ. عر. حرامدن اجتناب، منهیاتدن توقی ، تقوی، زهد : ورع وتقواسیله مشهور؛ اهل ورع .

وَرَق { سذ. عر. جـ : اوراق . ١. آغاج واوت یاپراغی: سقوط اوراق = یاپراق دوکومی؛ اوراق زهریه = چیچکی ترکیب ایدن رنکلی یاپراقلر . ٢. کاغد ویاکتاب یاپراغی ، ایکی صحیفه دن عبارت یاپراق : اوراق آچلامش بر کتاب. ٣. یازلمش کاغد ، مکتوب ، تذکره ، تحریرات : اوراق رسمیه؛ اوراق متفرعەسی لفاً کوندریلیور ؛ اوراقاوطەسی، قلمی = بر دائرهٔ رسمیەنك مورود و مرسل کافهٔ محرراتنك قید وحفظنه مخصوص دائره ؛ اوراق مدیری = بو دائرەنك باش مأموری ؛ ورق مهرووفا = وفادارلقدن کنایه . ٤. اکثریا برر یاپراقدن عبارت اولان مطبوع غزته و سائره : اوراق حوادث. ٥. تر. یالدیز. لانمەسی مرام اولنان شیئه یاپیشدیرلمق اوزره پك یوفقه دوکلمش آلتین صفحەسی ویا تقلیدی ، یالدیزلامه کاغدی :

ورق يايشديرمق ؛ ورقله يالديزلامق .

وَرَقپاره { سـ. فا. ١. كاغد پارچه‌سی. ٢. اهميتسز وناچيز پوصله ويا تذكره : تقديم ورقپارهٔ عاجزی‌يه ابتدار قلندی.

وَرَقجى { سـ. آلتين و يا يالديز يايراقلرينی يايشديران ويا ياپان آدم، يالديزجى .

وَرَقلاتمق { فتـ. آلتين ويا يالديز يايراغيله يالديزلاتمق .

وَرَقلامق { فتـ. آلتين ويا يالديز يايراغيله يالديزلامق.

وَرَقلى { صـ. آلتين و يا يالديز يايراغيله يالديزلانمش ، يالديزلى .

وَرَقه { سـ. عر. ١. برتك يايراق ژ. ٢. كاغد ، مكتوب ، نامه، پوصله ، تذكره : ورقهٔ عاجزانه‌مك جوابنه منتظرم. ٣. بر غزته‌يه درج اولنمق اوزره قارئلرندن بر ينك كوندرديكی تذكره : عيناً ورقه . || ورقهٔ صحيحه = سند ويا استدعا وسائره‌يه مخصوص تمغالى كاغدكه مقدما پول يايشديرلمش عادی كاغد يرينه مستعمل ايدی .

وَرَقى { صـ عر. ژ : ورقيه. نبا. تا. يايراغه منسوب ومتعلق ويا مشابه؛ ورق‌الشكل .

وَرَك { سـ. عر. تـ. قالچه كميكى .

ورلامق { فل. و :

ورلدامق { ياخود ويرلامق ، ويرلدامق . فل . باش آغريسى ويروب اوصانديره‌جق صورتده سويلمك ، تكرار تكرار سويليوب طورمق : ايكی ساعت ورلادی ، ورلدادی .

ورلدانمق { فل. كندی كندينه سويلنوب طورمق ، باش آغريسى ويره‌جك صورتده سويلنمك : بو ديلنجی‌يه نه ويرسه‌ك ينه ورلدانمقسزين كيتمز .

ورلدی { يا ويرلدی . سـ. باش آغريسى ويره‌جك صورتده سويلنمه، معجزانه صيزلدی: بو ديلنجينك‌ده ورلديسى چكلمز .

وَرَم { سـ. عر. جـ : اورام. ١. طـ. شيش ، شيشمه . ٢. عو. آق جكرده و بعضاً بدنك سائر جهتلرنده عارض اولان معروف مرض مهلك كه لسان فنده «سل» و «سل الرئه» دينلير : ورم‌علق؛ ورمه اوغرامق ؛ غيرتلاق ورمى . == صـ. تر. سل الرئه مرض مهلكنه مبتلا، مسلول : ورم اولدی ؛ ورم برتيزك حسياتی .

وُرود { سـ. عر. وارمه، كلمه ، وصول ، يتيشمه ، وارد اولمه : برمكتوب ورود ايتدی؛ پوسته‌نك وقتنده ورودی .

ورور { يا وير وير . سـ. باش آغريسى ويره‌جك صورتده سويلنمه، معجزانه صيزلدی، ورلدی : ور ور ايدوب طورمه.

وَرونيقه { سـ. [لغت اجنبيه] چيبان اوتی .

وَرَى { يا ورا. سـ. عر. خلق، عالم، مخلوقات ، كائنات : خيرالورى = فخر كائنات (صلعم) افندمز .

وَريد { سـ. عر. جـ : اورده . طامار. || حبل الوريد = اكسه‌ده‌كی ايكی قالين سيكيرك بهری .

وُرَيد { سـ. عر. تـ. كوچك طامار، اينجه طامار .

وَريدی { صـ. عر. ژ : وريديه. تـ. طاماره منسوب ومتعلق .

وُرَيقه { سـ. عر. جـ : وريقات. نبا. كوچك يايراق ، يايراجق .

وز { يا ويز . مه اوچان حشراتك قنادلريله ايتدكلری سسى تقليد وتصوير ايدر : آريلر وز وز اوچشيوردی. || وز كچمك = چابوق كچوب قولاق آصمامق، اهميت ويرمه‌مك : سويلدمسه‌ده وز كچدی .

وَزارَت { سـ. عر. وزيرلك ، وزير رتبه‌سی : فلان ذاته وزارت ويرلدی ، رتبهٔ وزارت توجيه بيورلدی . || وزارت عظمى = صدارت عظمى .

وَزان { صـ. فا. اسن ، هبوب ايدن : باد صبا وزان اولدی . [مصدر كبی قوللانوب وزان ايتدی ديمك خطادر .]

وِزر { سـ. عر. ١. يوك، آغرلق ، بار . ٢. صوچ ، كناه .

وزر { يا ويزير . مه. بر ايشك سرعت و سهولتله اولمه‌سنی تقليد و تصوير ايدر ، هايدی هايدی : بو ايشی وزر وزر يايار؛ وزر وزر كچر .

وُزَراء { سـ. جـ. عر. فد : وزير. ا : وزير .

وِزلامق { يا ويزلامق. و :

وزلدامق { یا ویزلدامق. فل. ۱. اوچشان حشرات کبی اینجه بر سسله کورلدی ایتمك : سیوری سیککار وزلایوب، وزلدایوب طوریوردی. ۲. یاواش بر سسله لکن بلا فاصله شکایت ایتمك، صیزلانوب طورمق : آرتق سن‌ده وزلدایوب طورمه.

وزلدانمق { یا ویزلدانمق. فل. صیزلانمق، متصل شکایت ایدوب طورمق : آرتق چوق وزلدانمه.

وزلدی { یا ویزلدی. س. ۱. اوچشان حشراتك ایتدکاری اینجه سس : آریلرك وزلدیسی. ۲. غیرمنقطع ومعجز شکایت، صیزلدی : آرتق وزلدی الویرر؛ باق بر وزلدی چیقماسون.

وَزن { سذ. عر. ج : اوزان. ۱. طارتی، طارتمه : وزن ایتمك = طارتمق. ۲. آغرلق، ثقلت : بو طاشك وزنی نه‌در؟ ۳. شعر ونظمك معین ثقیل وخفیف هجالردن مرکب وبو هجالرك صره‌سی بحرینه کوره منتظم اولمه : بو بیتك وزنی دوشوك؛ شعرك وزنی بولمق؛ اوزان شعر.

وَزنه { سذ. عر. ۱. طارتی آلتی میزان، ترازو. ۲. آقچه طارتیلان محل، صندیق، خزینه : وزنه‌یه تسلیم ایتمك؛ مالیه وزنه‌سی. ۳. باروت محفظه‌سی، باروتلق. ٤. اسلحهٔ ناریه‌نك باروت قونیلان محلی، خزینه.

وَزنه‌جی { س. ترازی و سائره یاپان اوسته : وزنه‌جیلر چارشیسی.

وَزنه‌دار { س. فا. بر دائرهٔ رسمیه‌نك صندیغنی اداره‌یه مأمور آدم، صندیق امینی : مالیه، نظامیه وزنه‌داری.

وَزنه‌دارلق { س. وزنه‌دار مأموریت و وظیفه‌سی، صندیق اماتی : عدلیه وزنه‌دارلغنه نصب اولندی.

وَزیر { سذ. عر. ج : وزراء. [«وزر» دن صش.] ۱. حکمدارك وکیلی اولوب امور دولته باقان ذات، صدراعظم : بزرجمهر نوشیروانك وزیری ایدی. ۲. کرك بر نظارت ووکالت ویا ولایتده اولسون وکرك معزول اولسون وزارت رتبه‌سنی حائز ذات : وزراء عظام؛ وزراء دولت؛ شیخ الوزراء = وزیرلرك الك مسن وقدملیسی.

وَزیرانه { ص. ح. فا. وزیره یاقیشیر صورتده. وزرایه شایسته بر طرزده.

وَزیرلك { س. وزیر رتبه و صفتی، وزارت.

وَزیری { ص. عر. ث : وزیریه. ۱. وزیره منسوب ومتعلق ویاشایان اولان. ۲. مستطیل حجمده (کتاب).

وِساده { سذ. عر. ج : وسائد. طیانوب راحت ایده‌جك یاصدیق وشلته کبی شیٔ : وساده‌نشین استراحت.

وَساطَت { سذ. عر. آره‌یه کیرمه، واسطه اولمه، میانجیلق : احبابدن بر ذاتك وساطتیله خبر ویردم؛ سزك وساطتکزله اوذاتله معارفه پیدا ایتمك ایسترم.

وَسائِط { سذ. ج. عر. فد : واسطه. با : واسطه.

وَسائِل { سذ. ج. عر. فد : وسیله. با : وسیله.

وَسَخ { سذ. عر. ج : اوساخ. کیر، پاس چرك، پیسلك، مردارلق.

وَسَط { سذ. عر. ج : اواسط. ۱ اورته، ایکی جهتدن مساوی مسافه‌ده اولان محل، میان : وسط طریق؛ یولك وسطنی بولدق. ۲. آره، مرکز، ایچ، کوبك : وسط دار؛ آولینك وسطنده. ۳. بل، میان، حصر : پشتمالی وسطنه باغلادی. ٤. ایکیسی اورته‌سی اولان شیٔ، وسطی حال، اورته‌لامه.

وَسَطی { ص. عر. ث : وسطیه. ۱. اورته‌ده بولنان، آره‌ده اولان، ایچ : آسیای وسطی؛ آفریقای وسطی؛ وسطی آمریقا. ۲. ایکیسی اورته‌سی، اورته حالده : خسته‌مز نه پك ایی نه پك کوتی وسطی بر حالده‌در.

وُسطی { صذ. عر. ذ : اوسط. با : اوسط. [«آسیای وسطی» دیمه‌ملی. مادهٔ آنفه‌یه با.] || صلات وسطی = ایکندی نمازی.

وُسع { سذ. عر. قدرت. اقتدار، بر ایشی یاپه بیلمك قوتی : وسعم یتدیکی قدر؛ وسعنجه چالیشدی.

وُسعَت { سذ. عر. ۱. کنکیشلك، بوللق : میدانك اوده‌نك وسعتی. ۲. اقتدار مالی، احوال

مالیه مساعده‌سی، سعهٔ حال : اوپله ایشلره گیریشمکه بر آره‌لق وسعتم یوقدر. ٣. خالی میدان، فرصت .

وُسعتلی { ص. ١. گـکیش، بول : پك وسعتلی بر اووه. ٢. مساعده‌لی، مساعد : وسعتلی زمان، حال .

وَسمه { سذ. عر. ١. علامت فارقه اولمق اوزره حیوانه باصیلان تمغا . ٢. راستیق، قاشه چکیلن بویا.

وَسواس { سذ. عر. شیطان، ابلیس .

وَسوَسه { سذ عر. شبهه وتردد، ایچ راحت ایتمه‌مه ، قورندی .

وَسیع { ص. عر. ث : وسیعه. [«وسعة» دن صش.] گـکیش، بول، وسعتلی، واسع.

وَسیله { سذ. عر. ج : وسائل . ١. واسطه ، طریق : وسیلهٔ تقرب؛ وسیلهٔ عبودیت. ٢. سبب، بهانه : آلیش ویرش ایچون بر وسیله لازم؛ بو ایشی وسیله اتخاذ ایدوب کندیسـنه برمکتوب یازدم. ٣. فرصت : بروسه‌ده بر ایشم دوشدی بو وسیله ایله اوراسنی‌ده کورمش اولدم. || بی وسیله، بلا وسیله = اورته‌ده برسبب وبهانه اولمدیغی حالده. || نعم الوسیله = فرصتدن استفاده . == ج. اسباب، وسائط : وسائل تحصیل مفقوددر.

وَسیله‌جو { ص. فا. سبب وبهانه آرایان .

وَسیم { ص. عر. ث : وسیمه . [«وسم»دن صش.] کوزل دلبر. ث.

وَش { د فا. اسملره الحاق اولنه‌رق شبیه ونظیر معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : ماهوش = آی کبی.

وَشَق { سـ فا. با : واشاق .

وَشم { سذ. عر. ج : وشام، وشـوم. ایکنه ایله وبر سیاه توزله بدنك اوزرینه ترسیم اولنان اشکال، فر. Tatouage.

وِشناب { سـ. فا وشنه شروبی، شربتی .

وِشنه { سـ. فا. مایخوشجه وقویو رنکلی بر جنس کرازکه شروب و رچلی یاپیلیر؛ وشنه تریدی. || وشنه آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج. || وشـنه چوروکی = پك قویو وموره چالار قرمزی رنك وبو رنکده اولان .

وَصّاف { ص. عر. [«وصف»دن سمبـ] وصف وتعریف ایدن، اوصـافنی ذکر وبیـان ایده‌رك آکلادان ویا مدح ایدن.

وِصال { سذ. عر. [«وصل» دن معـ ثانی مفاعله] سو. دیکنه قاوشمه ، وصلت ، فراق مقابلی : وصال یار .

وَصایا { سذ. ج. عر. فد : وصیت. با : وصیت .

وَصایت { سذ. عر. ١. وصیت. ٢. وصیلك. ٣. امر، تنبیه، توصیه .

وَصف { سذ. عر. ج : اوصاف. ١. برشخص ویا شیئك حائز اولدیغی حال وصفت : فلان آدمك، فلان شیئك وصفی. ٢. برشخص ویا شـیئك احوال و خصائصنی ذکر ایده‌رك تعریف ایتمه : فلان آدمی وصف ایدیوردی؛ بر یکك وصفی. ٣. مدح، ثنا : سزك وصفکزی ایدیورلردی. ٤. کلمه‌نك اقسامنـدن صفت. || وصف ترکیبی = فارسیده ایکی کلمه‌دن مرکب صفت : دلبر، سبکمغز کبی .

وَصفی { ص. عر. ث : وصفیه. حال وکیفیت وصفته ویا ذکر وبیان وتعریفه منسوب ومتعلق.

وَصل { سذ. عر. ١. اولاشمه، برلشمه، بیتشیکلك، فصل مقابلی. ٢. سـودیکنه قاوشمه، وصال، وصلت : وصل یار. ٣. د. عربیده کلمه‌نك باشنده اولان همزه‌نك واز آن جمله حرف تعریف همزه‌سنك اوقونمامسیله داخـل اولدیغی کلمه‌نك ماقبلیله بیتشیك کبی اوقونمه‌سی : همزهٔ وصل. ٤. همزهٔ وصلك اوزرینه حرکه کبی یازیلان (صـله) اشارتی : (ٓ). || د. [عروضده] حرف وصل = شعرده روی‌یی تعقیب ایدن حرف .

وُصلَت { سذ . عر . عاشـقك معشوقه‌سنه قاوشمه‌سی، وصال وصل، فرقت مقابلی .

وُصول { سذ. عر. وارمه، ایرشمه، یتیشمه، واصلت: بو قشام وصولی مأمولدر؛ وصول بولمق = واصل اولمق؛ بورایه وصولمدن بری .

وَصی { سذ. عر. ج : اوصیاء . [«وصایة»دن صش] ١. برمتوفانك وصیتنی اجرایه مأمور آدم، برمتوفانك وصیتله تسویهٔ امورینـه توکیل ایتدیکی آدم . ٢. ایتامك اموال موروثه‌سنی

اداره وکندیلرینی انفاق ایدن آدم.

وَصِیَّت { سژ. عر. جـ: وصایا. بر متوفانك اولمزدن اول بعد الموت اجراسنی مرام ایتدیکی شیئلر حقنده ویردیکی امر وسپارش: فلان یره دفن اولنمه‌سنی وصیت ایتدی؛ مالنك صورت تقسیمنی وصیت ایتمشیدی؛ متوفانك بر وصیتی واردر. = جـ. نصایح اخطارات تنبیهات: او خصوصده وکیلنه وصایای اکیده اجراء تبلیغ ایلدی.

وَصِیَّتنامه { س. فا. بر آدمك وصیتنی حاوی مصدق ورقه.

وَضع { سذ. عر. جـ. اوضاع ۱. قومه، براقه آتمه نشان وضع ایتمك؛ اورته‌یه بر طاش وضع ایتدی. ۲. تعیین وتخصیص ایتمه: هرکلمه برمعنایه وضع اولنمشدر. ۳. ایجاد وتأسیس ایتمه: بر قانون، بر نظام، بر اصول وضع ایتمك. ۴. طرح وتکلیف ایتمه: ویرکی، رسم وضع ایتمك. ۵. کلمه‌لرك صورت وضع وتخصیص ودلالتندن بحث ایدن علم. ۶. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] طورش، حرکت، طرز، بچیم: بو آدمك وضعی هیچ خوشمه کیتمیور. [جمعی یالکز بومعنا ایله مستعملدر:] اوضاع غریبه‌سی واردر. || وضع اساس = تمل آتمه. || وضع حمل = طوغورمه، تولید. || وضع ید = ال قومه، صاحب چیقوب تصرف ایتمه.

وُضِعَ { فل. عر. وضع اولندی معناسیله شو تعبیر عربیده قوللانیلیر: ما وضع له = تعیین وتخصیص اولندیغی شیء: بو مبلغی ماوضع لهنه صرف ایتدم؛ بولغتك اصل ماوضع لهی بودر.

وَضعاً { ح. عر. ابتداکی وضع وتعیینی اعتباریله. معنای اصلیء لغویسی جهتیله: بو لغت وضعاً شو دیمك ایسه‌ده شو مقامده استعمال اولنور.

وَضعی { ص. عر. ث: وضعیه. وضعه منسوب ومتعلق.

وَضعِیَّت { سژ. عر. الفت مولده. طورش شکل وهیئت طور: بو آدمك بو بنانك، بو محلك وضعیتی بك خوشمه کیدیور. وضعیت جغرافیه.

وُضوء { سذ. عر. آبدست.

وُضوح { سذ. عر. آچیق وعیان اولمه. شرح وایضاحه محتاج اولمیه‌جق صورتده آچیق اولمه: عباره‌ده وضوح شرطدر.

وَضیع { ص. عر. ث: وضیعه. [«وضع» دن صفت.] آلچاق، دنی، عادی، بیاغی.

وَطَن { سذ. عر. جـ: اوطان. بر آدمك طوغوب بیودیکی ویا یاشادیغی مملکت.

وَطَنداش { س. ص. بر مملکت اهالیسندن اولان، همشهری، مملکتلی.

وَطَنداشلق { س. همشهریلك. مملکتلیلك.

وَطَنی { ص. عر. ث: وطنیه. وطنه منسوب ومتعلق ویا عائد.

وَطواط { سذ. عر. ۱. یاراسه، شبپره. ۲. قیرلانغج.

وَطی { سذ. عر. ۱. چیکنمه، باصمه. ۲. جماع.

وَظائِف { سژ. جـ. عر. مفـ: وظیفه. با: وظیفه.

وَظیفه { سژ. عر. جـ: وظائف. ۱. بر آدمك ایفاسنه مجبور اولدیغی ایش، بر آدمك عهده‌سنه محول ایش. او بنم وظیفه‌مدر؛ صداقت وظیفهٔ عبودیتدر: هرکس وظیفه‌سنی طانیملیدر. ۲. تقید اولنان واهمیت ویرلن ایش: هیچ وظیفه ایتمیور؛ وظیفه‌مده دکلدر. نه وظیفه = نه‌مه لازم. ۳. بر ایش مقابلنده معین ومخصص اجرت، معاش، علوفه: وقفدن وظیفه‌سی واردر. ۴. تعیین، معینات، نفقه. || وظیفه خور = رزقنی آلان. || وظیفه‌دار = معاشلی، علوفه‌لی.

وَظیفه‌سز { ص. بر شیئی وظیفه ایتمین، قیدسز.

وَظیفه‌سزلك { س. عدم تقید، قیدسزلق.

وِعاء { سذ. عر. جـ: اوعیه. ۱. قاب، محفظه. ۲. تشـ. بدنده اخلاط ومایعات حفظنه ویا جولاننه مخصوص کیسه وبوری وسائره.

وَعد { سذ. عر. جـ: وعود. ۱. سوز ویرمه، اوسته آلمه، عهد، تعهد: برکون کله‌جکنی وعد ایتدی؛ وعدنده طورمق. ۲. بر شیء ویره‌جکنی پشیندن سویلمه: بکا بر کتاب وعد ایتدیکزدی.

وَعده { سذ. عر. ١. بر ایش ایچون اوکدن تعیین اولنان مدت، وقت معین: اونك وعده‌سی کلدی؛ بوسندك وعده‌سی کچمش. ٢. بر ایشی تأخیر ایچون تعیین اولنان زمان، مهلت: ایکی آی وعده ویردی. ٣. اجل. || وعده ایله = مؤجلاً. ||

وَعظ { سذ. عر. ١. پند، نصح، نصیحت، تشویق وتهدیدله ایلکه سوق: اهالی‌یه اجرای وعظ ونصیحت ایتمك. ٢. واعظك جامع شریفده امور دینیه‌یه ونصایحه متعلق آیات قرآنیه واحادیث نبویه‌دن مقتبس اوله‌رق سویلدیکی سوزلر: وعظ دیکلمکه کیتدم؛ او ذاتك وعظی پك مؤثردر.

وَعید { سذ. عر. ایلکه سوق وتحریص وکوتیلکدن تنفیر وتبعید ایچون عذابی ذکر وتعریفله تهدید ایتمه: وعدووعید ایله قاندیرمق.

وَغا { سذ. عر. کورلدی، پاتیردی، غوغا: میدان حرب ووغا.

وَغَیره { ترکیب عر. ذ: وغیرها، ذ: وغیرهما، ج: وغیرهم. وسائره، وقس علیه. البواقی، الی آخره.

وَفاء { سذ. عر. ١. سوزده طورمه، تعهدی ویابورجی ایفا وادا ایتمه، اودمه: عهده وفا. ٢. محبتده صداقت ودوام وثبات؛ بی وفا = وفاسز. ٣. یتیشمه، کفایت، کافی وافی اولمه: خواجه‌مك عمری وفا ایتمدی. بیع بالوفاء = حقو. بر مالی آخره ثمنی رد ایتدکده کیرو ویرمك اوزره صاتمه.

وَفات { سذ. عر. ج: وفیات. [طوغریسی: وفاة] اولوم، فوت، موت، مرك: وفات ایتمك = اولمك؛ وفاتی کونی دفن اولندی.

وَفادار { صه. فا. دوستلغنده ثابت وصادق اولان، دوستنی اونوتمیان: محب وفادارم.

وَفادارلق { سه. و:

وَفاداری { سه. فا. دوستلقده ثبات ودوام، وفا: اوآدمك وفادارلغی انکار اولنه‌ماز؛ رسم وفاداری بومیدر؟

وَفاسز { صه. دوستلقده ویا وعد وتعهدنده طورمیان: ارقداشنك بوقدر وفاسز اولدیغنی بیلمزدم.

وَفاسزلق { سه. دوستلقده ووعد وتعهدده طورمامه: زوجه‌سنك وفاسزلغنی بو دفعه دکه‌دی.

وَفاشعار { صه. فا. وفادار، وفا ایله متخلق.

وِفاق { سذ. عر. ١. اویغونلق، همفکر وهمرأی اولمه: ایکی دولت آره‌سنده وفاق بر قراردر. ٢. باریش، صلح، مسالمت: اعادۀ صلح ووفاق.

وَفد { سذ. عر. ج: وفود. ١. ورود، وصول. ذ. ٢. برلکده کلوب قونان جماعت. ٣. برذات ویا جماعت طرفندن کوندریلن هیئت وعلی الخصوص قبول اسلام ایچون نزد جناب نبوی‌یه ورود ایدن قبائل عرب وکیللری، هیئت مبعوثه. || فارسی قاعده‌سنجه وصف ترکیبده همان «نزد» لفظنه سجیع اولمق ایچون قوللانیلیور: نزد معالی وفد.

وَفرَت { سذ. عر. بوللق، چوقلق، کثرت: وفرت نعمت؛ بو سنه‌کی یاغمورلرك وفرتی. || وفرتله = پك چوق وبول اوله‌رق، مبالغه ایله: وفرتله سخاوتی واردر.

وَفق { سذ. عر. ١. اویمه اویغون کلمه، اویغونلق. ٢. دعا یازیلی اشکالی حاوی نسخه. || بر وفق = کوره، موافق اوله‌رق: بر وفق دلخواه.

وُفود { سذ. عر. کلمه، ورود، وصول.

وُفود { سذ. ج: عر. فد: وفد. با: رفد.

وُفور { سذ. عر. بوللق، چوقلق، کثرت، وفرت.

وَفی { صه. عر. وفادار، دوستلغنده ثابت وصادق.

وَفیق { صه. عر. [«وفق» دن صفة.] اویغون، موافق، همفکر. ذ.

وَقاحَت { سذ. عر. کستاخلق، عارسزلق، اوتانمازلق.

وَقار { سذ. عر. آغرلق، حیثیتی محافظه، تمکین، وقع: کبر نه‌قدر مذموم ایسه وقار اوقدر لازمدر. || ساخته وقار = یالاندن ونابجا وقار صاتان، متعظم.

وَقارسز { صه. تمکینسز، حیثیتی محافظه ایده‌مین.

وَقارسزلق { سه. وقار فقدانی، تمکینسزلك.

وَقارلی { صه. وقاری اولان، آغر، تمکینلی، وقور.

وَقايِع { سش. جم. عر. فد: واقعه. | با: واقعه.

وِقايه { سش. عر. ١. قايرمه، محافظه، حفظ وصيانت: حيوانى صوغوقدن وقايه ايتملى. ٢. حمايه، صاحب چيقمه. ٣. ط. ظهورى ملحوظ اولان برمرضك اوكنى آلمه: قينه‌قينه صيتمه‌دن وقايه ايدر.

وَقت { سذ. عر. جم: اوقات. ١. زمان، هنگام: شمديكى وقتده؛ وقت‌نقدر. ٢. ساعت، كونك مختلف ساعتلرى: كچ‌وقت؛ صباح، اقشام، اوكله، كيجه‌وقتى؛ عجبا وقت ناصل؟ ٣. موسم: اوراق وقتى؛ آغاج ديكمه وقتى. ٤. مناسب زمان: شمدى اونك وقتى دكلدر؛ تام وقتنده كلدى. ٥. خالى زمان، مساعده، ال دكمه: شمدى وقتم‌يوقدر؛ وقتم اولورسه، وقت بولورسه‌م ياپارم. ٦. سعهٔ حال، وسعت معيشت: اونك‌وقتى ايبدر؛ وقتلر پك طاردر. ٧. زمان، دهر: وقت‌هر شيئى‌ياپديرر. ٨. فرصت، مهلت: وقت ويرمدى؛ دوشونمكه وقت براقمدى. ٩. دور، عصر، زمان حاضر: علامهٔ وقت. ١٠. معين زمان، وعده، اجل: وقتى كلنجه ويررم؛ وقت وساعت. ١١. فرع فعل‌اضافى‌يه ملحق اولوب زمانه دلالت ايدر بر صيغهٔ مركبه تشكيل ايدر: كورديكم وقت؛ كاه‌جكى وقت. || او وقت = اوزمان. || بووقت= شمدى. || نه وقت = نه زمان، نچان. || هروقت=هرزمان، دائما. || وقتنده = ١. مناسب زمانده. ٢. موسمنده. || بر وقت = ١. كچمش وغير معين بر زمانده: بن‌ده بر وقت اويله بر چفتلك آلمشيدم. ٢. كچمش زمانده، وقتيله، فوت اولمش برزمانده: آمريقايه زوكورت كيدوب زنكين دونمك بر وقت ايدى. || وقتيله = ١. زماننده: بوچيچكى وقتيله ديكمه‌مشسكز. ٢. اسكى زمانده، كچمش زمانده: وقتيله اويله بر تشبث ايتمشيدم؛ وقتيله بزده فارسى‌دها چوق اوقونوردى. || وقت وقت = كاه كاه، نوبت نوبت. || وقت وحال = سعهٔ حال، وسعت معيشت. || وقت حضر = صلح زمانى، حال حضرى. || وقت سفر = حرب زمانى، سفر برلك حالى. || وقت زوالى، وقت غروبى = زوالدن ويا كونشك غروبندن بدأ اولنديغنه كوره حساب اولنان وقت‌كه برنجيسنه آلالافرانغه و ايكنجيسنه آلاتورقه دخى دينلير، زوالى ساعت، غروبى ساعت. || وقت حقيقى، وقت نجومى، وقت وسطى = هيئت ونجومه يا ظاهرى كورينيشه‌كوره ويا ايكيسى اورته‌سى اوله‌رق حساب اولنان وقت. || هيچ بر وقت = اصلا. ابدى. || وقتلر، وقت شريفلر خير اولسون = صباح واقشامك غيرنده سويلنير تحيه‌تعبيريدر.

وَقتاً { حـ. عر. وقت وزمانجه، زماناً. ذ. || وقتا من‌الاوقات = زمانك برنده، كونلرده بر كون.

وَقتا كه { ظز. قا. او وقت‌كه، نه زمان‌كه، اولديغى‌وقت، نچان. [عجمانه بر تعبير اولوب، شيوهٔ لسانمزه اويمديغندن، شايان اعتبار دكلدر.]

وَقتسز { صـ. ١. وقت مناسبنده اولميان، ناهنگام: وقتسز تشبث. ٢. موسمنده اولميان، موسمندن اول ويا صكره حاصل اولان، ناموسم: وقتسز ميوه. = ظز. ١. كچ، كچ وقتده: سز وقتسزكلديكز؛ شمدى‌وقتسزدر كيديله‌مز. ٢. موسمك‌خارجنده، ناموسم اوله‌رق: وقتلى‌وقتسز = مناسب و نامناسب زمانده، هر وقت: او بزه وقتلى‌وقتسز كلير.

وَقتلى { صـ. مناسب وقت‌وزمانده ويا موسم مخصوصنده اولان. || وقتلى وقتسز. با. وقتسز.

وَقس عَلىٰ هٰذا { تركيب عر. با: قس.

وَقع { سذ. عر. محافظهٔ حيثيت، وقار، تمكين، آغرلق.

وَقعه { سش. عر. ١. وقوع بولان حال، كچن ماجرا، حادثه، وقوعات، ظهوره كلمش حال. ٢. حرب، جنك، مسئله. [عربيده بر كره دوشش ديمك اولوب، پك بو معنالره كلمديكندن، واقعه ويا وقيعه‌دن غلط اولسه‌كركدر.] || وقعه نويس = زماننده ظهور ايدن وقايعى يازمغه‌مأمور رسمى دولت مورخى.

وَقف { سذ. عر. ١. طوريش، طورمه، حركتدن قالمه، توقف. ذ. ٢. هر كلام و بحثك

ویا ایت کریمه‌نك بیتدیکی یرده اثنـای قرائتده لزومی مقـدار طوروب کسمه، طوراق : اوقورکن وقف یرلرینی بللی ایتدیرملی ؛ علامت وقف = طـوراق اشـارتی . ۳. عربیده طوراق محلنده کلمه‌نك اعرابسز وآخری سـاکن اوقونمه‌سی : تاء تأنیث حالت وقفده (ه) اوقونور . ٤. بر مال وملکی صاتلمامق شرطیله بر فعـل خیره تخصیص و تبرع ایتمه : او آدم اوینی ، املاکنی، مالنك بر قسمنی وقف ایتدی . ٥. تمامیله و بوس بتـون حصر وتخصیص ایتمه : وجودمی خدمتکزه وقف ایتدم .

وَقف ‹ سذ . عر. جم : اوقاف . صـاحبی طرفندن شرع شریف معرفتیله بر فعل خیره وخیرات و حسناته تخصیص اولنمش ملك ومال : وقفی حسن اداره ایتمك ؛ وقفنه طوقونلمامشـدر ؛ بو جامع شریفك اوقافی چوقدر. == صه . تر. خیراته وقف ایدلمش، صـاتلمامق شرطیله بر فعل خیره تخصیص وترك اولنمش، موقوف: وقف اراضی ؛ وقف دکان ؛ بو او وقفدر . == جم . ١. املاك و اراضئ موقوفه : مدرسه‌لرك اوقافی واردر ؛ اوقاف همایون = سلاطین عظامك ترك وتخصیص بیوردقلری امـلاك و اراضئ موقوفه : اوقاف همایون نظارتی. ٢. اوقاف همایونی اداره ومتولیلریك تحت اداره‌سنده بولنان اوقاف خصوصیه‌یه نظارت ایدن دائره‌که وکلاء دولتدن بر ذاته محولدر : بو ایش اوقافه عائددر؛ اوقافده بر ایشم واردر .

وَقفنامه ‹ سه. فا. بر ذاتك وقف ایتدیکی اموالك صورت صرف و اداره‌سنی مبین وامضاسیله ممضا وجانب شرعدن مصدق اوله‌رق براقدیغی ورقه ویارساله، وقفیه .

وَقفه ‹ سذ. عر. ١. طوراق ، طوراق‌یری . ٢. مناسك حجدن بری‌که حجاجك توقف ایتمسیله اجرا اولنور .

وَقفی ‹ صه. عر. ذ: وقفیه . وقفه منسوب و متعلق ویا عائد اولان ، موقوف : اراضئ وقفیه.

وَقفیّه ‹ سذ. عر. بر وقفك شرائطنی وصورت اداره‌سنی مبین اوله‌رق واقف طرفنـدن براغلمش ورقهٔ مصدقه ، وقفنامه.

وَقواق ‹ سذ. عر. کویامیوه‌لری انسان شکلنده اولان و خطاستوایه قریب اقالیم بعیده‌ده بتیشن موهوم بر آغاج‌که بعض اسکی عرب سیاحینی طرفندن روایت اولنمشدر : شجر وقواق نارجل دینلن هندستان جوزی ویا اتمك آغاجی کبی بر شیئدن غلط اولسه کرکدر .

وَقواق ‹ و دها طوغریسی : واق واق مه. اوردکك باغرمه‌سنی تقلید و تصویر ایدوب ، اصلا آجیمقسزین و اهمیت ویرمکسزین « واه واه واه » دیه یالاندن کوستریلن تأسفدن ده کنایه اولور .

وَقود ‹ سذ . عر. یانه‌جق شیئلر، آتش یاقمغـه یارایان اودون کومور کبی شیئلر، محروقات، فر . Combustible . ذ.

وُقود ‹ سذ . عر . یانمه طوتشمه، یانوب آتش اولمه .

وَقور ‹ صه. عر. [« وقار » دن مبـ.] آغر ، وقارلی ، تمکینلی : پك وقور بر آدمدر.

وَقورانه ‹ صه. حـ. فا. آغرلق وتمکینله : وقـورانه حرکت ؛ وقورانه باقدی .

وُقوع ‹ سذ . عر. ١. دوشمه ، سقوط . ذ. ٢. تصادف ایتمه ، اصابت ایلمه ، ناگاه کلوب چاتمه : بکا وقوع بولدی = واقع اولدی ؛ بونك وقوعی واردر . ٣. کچمه ، حادث‌اولمه ، حدوث ، ظهور ، حصول : چارشیده بر عربده وقوع بولمش ؛ آره‌لرنده بر معارضه وقوع بولمش ؛ ایلك محـاربه‌نك وقـوعی فلان کون اولدی . || وقوع حال = برحادثه‌نك صـورت ظهور و جریانی : بن وقوع حالی بیلدیردم. || کثیر الوقوع = چـوق وصـیق واقع وحادث اولان . || نادرالوقوع = سکرك تصادف اولنان. || عدیم الوقـوع = هیچ واقع اولمیـان ، وقوعی اولمیان .

وُقوعات ‹ سـذ. جم. عر. ١. واقع و حادث اولان حاللر کچن ماجرالر: ترانسوال وقوعاتی غزته‌لر یازییورلر. ٢. غوغا وعربده وضرب وقتل وجرح کبی حاللر : وقوعات ضبطیه؛ بر کونه وقوعاته میدان براقمدی. — لسانمزده هر ایکی معنا ایله مفرد کبی ده قوللانیلیر : هنده بر قولرا وقوعات اولمش .

وُقوف ‹ سذ. عر. ١ طورمه، طوریش ، حرکتدن

قالمه، توقف. ٢. بر حالده بولنمه، ترق ويا تدنى ايتميوب بر حالده قالمه : خسته‌لغى وقوف حالنده‌در. [بو ايكى معنا ايله لسانمزده «توقف» دها مستعملدر.] ٣. واقف و مطلع اولمه، آكلامه، خبردار اولمه، اطلاع : بو ايشه وقوفم يوقدر؛ كسب وقوف ايتمك. || اهل وقوف، ارباب وقوف = بر ايش حقنده مكمل معلوماتى اولانلر.

وُقوفسِز { ص. معلوماتسز، بيخبر : پك وقوفسز آدمدر.

وَقيعه { سْ. عر. ج. وقايع. واقعه، وقعه.

وُقِيّه { سْ. عر. درتيوزدرهملك، وزن، اوقه.

وَكالَت { سْ. عر. ١. باشقه‌سنك ايشنى كورمكه مأمور اولمه، وكيللك. ٢. مق. بر كيمسه‌ايشنى بشقه‌سنه تفويض و اوايشده‌اونى كندى يرينه‌اقامه‌ايتمه: وكالتى مقاولات محررى طرفندن مصدق. ٣. برينك يرينه قائم اولمه، قائم‌مقاملق : مأذون بولنان مأموره معاونى وكالت ايديور؛ رياست وكالتى. ٤. وكلالق، نظارت؛ باش وكالت= باش وكيللك، رئيس وكلانك صفت و وظيفه‌سى. ٥. صدارت عظمى، صدر اعظملق : ذات سامىٔ جناب وكالتپناهى. || وكالت دوريه = باشقه‌سنه دور يعنى بر ديكرينى توكيل ايتمكه مأذون اولان وكيلك وكيللكى. || دعوى وكالتى = حضور محكمه‌ده بالوكاله دعوى ايدن آدمك صفت ووظيفه‌سى، آووقاتلق. ||وكالت مطلقه = بر قيد و شرطله مقيد ومشروط اولميان وكيللك.

وَكالَتپَناه { سْ. فا. پادشاهك وكيل مطلقى اولان صدراعظم.

وَكالَتپَناهى { ص. فا. پادشاهك وكيل مطلق اولان صدراعظمه ويامقام صدارت عظمايه منسوب و متعلق وعائد اولان : با امر وكالتپناهى؛ حضور عالىٔ وكالتپناهيلرينه.

وَكالَتنامه { سْ. فا. برينك وكيل تعيين اولنديغنه دائر موكلى طرفندن ويريلان سند : مقاولات محررى طرفندن مصدق وكالتنامه‌سنى ابراز ايتدى.

وَكالَةً { ح. عر. ١. وكالت طريقيله، وكيل اوله‌رق، باشقه‌سنك نامنه : فلاندن وكالةً دعوى ايديور؛ كندى طرفندن اصالةً وفلان طرفندن وكالةً تبريك ايتدم. ٢. برينك يرينه قائم مقام اوله‌رق : وكالةً متصرفلق ايديور.

وُكَلاء { سْ. ج. عر. فد : وكيل. با : وكيل.

وُكَلالِق { سْ. وكلاء دولتدن اولمق صفت وحالى.

وَكيل { سْ. عر. ج : وكلاء. [«وكاله» دن صش.] ١. باشقه‌سنك‌ايشنى كورمكه مأمور آدم : محكمه‌يه بالذات كليوب بر وكيل كوندردى؛ كنديسى كويده اوتوريورسه‌ده شهرده ايشلرينى كورور بر وكيلى واردر. ٢. برينك نامنه سوز سويلين ويا حركت ايدن : سزى تبريكه بدرمدن وكيلم؛ كاين كوكى وكيللرى. ٣. اصل مأمورى حاضر اولميان بر مأموريتى موقتاً اداره ايدن آدم، قائممقام : ناظر وكيلى؛ رئيس وكيلى. ٤. برمأمورك ايكنجيسى، معاونى وياكوچكى وبررتبه دون بولنانى : يوز باشى وكيلى؛ شهبندر وكيلى؛ قونسلوس وكيلى. ٥. وكلاء دولتدن اولان ذات، ناظر. [بو معنا ايله لسانمزده اكثريا جمعى مفرد كبى‌ده قوللانيلير.] || باش وكيل= رئيس وكلا، رئيس نظار. || وكيل خرج [وكيلخرج] = بر قوناقده مصرف كورمكه مأمور معتبر مستخدم، كتخدا. ||دعوى وكيلى محاكمده اصحاب مصالحه اجرت مقابلنده وكالت ايتمكى وظيفه ايدينن حقوق شناس آدم، آووقات. || وكيل مسخر = محكمه‌يه احضار اولنه‌ميان مدعى عليهه محكمه طرفندن تعيين اولنان وكيل. || وكيل مطلق = مق، وكالتى بر قيد و شرطله مقيد و مشروط اولميان وكيل؛ وكيل مقيد = وكالتى بر قيد ايله مقيد اولان. == ج. حكمداره وكالت ايدن ناظرلر، نظار، وزراء : هيئت وكلا؛ مجلس خاص وكلا. [بو معنا ايله لسانمزده مفرد كبى‌ده قوللانيلير :] وكلا آرابه‌سى.

وَكيللِك { سْ. وكيل صفت و وظيفه‌سى، وكالت. || باش وكيللك = رئيس وكلا صفتى، باش وكالت. || دعوى

وكيللكى = وكالت دعوى ، آووقاتلق .

وَلاء { سذ. عر. افنديك آزاد ايتديكى كوله و جاريه ايله اولان مناسبتى واونلرك اوزرينه اولان حق. ن .

وِلاء { سذ . عر. [« ولى »دن مصد. ثانى مفاعله] ياقينلق، احبابلق، دوستلق، موالات. ن.

وُلات { و طوغريسى : ولاة . سذ. جـ. عر. فد : والى. [لامك تشديديله غلطدر .]

وِلاد { سذ. عر. ط. طوغورمه، وضع حمل .

وِلادَت { سذ. عر. [واوك فتحيله غلطدر.] طوغمه، طوغش، دنيايه كلمه : تاريخ ولادتى معلوم دكلدر: يوم ولادت = بر ذاتك طوغديغى كونه مصادف اولان كون ، مولد. || ولادت همايون = ذات حضرت پادشاهينك دنيايه كلديكى روز فيروزه مصادف يوم مخصوص رسمى .

وِلادِقه { يا ولاديقه . س. با : لادقه .

وَلايَت { سذ. عر. [بونده ولغت آتيه‌ده و اوك فتح و كسرى جائز ومساوى ايسه‌ده، لسانمزده مفتوحى بو معنايه و مكسورى معناء آتى‌يه حصر اولنمشدر.] وليلك، اولياء اللهدن اولان ذاتك حال و صفتى : لقمانك نبوت و ولايتى مختلف فيهدر ؛ مرتبهٔ ولايته واصل اولان ذوات. || شاه ولايت = حضرت على المرتضى (رضه) .

وِلايَت { سذ. عر. جـ : ولايات. [واوك حركه‌سيچون مادهٔ آتفه‌يه باق.] ١. واليلك بردولتك الك بيوك تقسيماتندن برينك اداره‌سنه مأمور ذاتك صفت رسميه‌سى و وظيفه‌سى : قدملى متصرف اولديغيچون ولايته ترفيعنى بكليور ؛ مقام ولايت. ٢ بر والينك تحت اداره‌سنده بولنان مملكت كه بر دولتك الك بيوك تقسيماتندندر ، ايالت : خداوندكار، آيدين ولايتى؛ آناطولى ولاياتى. ٣. تر. مملكت، خطه، بقعه، ديار : خراسان، بنكاله ولايتى. ٤. عو. وطن ، مملكت : ولايتدن مكتوب آلمش؛ ولايتنه كيده‌جك .

وِلايَتلى { ص. س. برمملكت اهاليسندن اولان ، مملكتلى، همشهرى : برولايتليسى كلمش .

وُلْته { يا وولته. با : اولته .

وَلَد { سذ. عر. جـ : اولاد. ١. چوجق . ن. ٢. اوغل ، ابن، پسر : واسيل ولدقوسطه ؛ [باشليجه افراد غير مسلمه حقنده ابن مقامنده مستعملدر.] ولد صلبى = اوز اوغلى . ٣. تر . عو. [« ولد زنا »دن مختصر] پيچ، هين اوغلى، فتنه‌كار، آفاجان . || ام ولد = افنديسندن اولادى اولان نكاحسز جاريه. || بلا ولد = اولاد براقمقسزين : بلا ولد وفات ايتدى . || ولد زنا = پيچ، حرام زاده . || ولد معنوى = ١. آخرت اولادى ، آخرتلك. ٢. شيخنه نسبتيله مريد. == [لسانمزده اكثريا جمعى مفرد كبى قوللانيلير . با : اولاد .]

وَلَنسه { ياولنجه . سذ [روم ايلى لسانلرنده مشترك اولوب اصلى اولاخچه اولسه كركدر.] روم ايلنده ياپيلان قالين برنوع فانله كه اينجه‌لرى اورتى و يتاق چارشفى و قبالرى آت اورتيسى كبى قوللانيلير .

وَلَو { حر. عر. [واو عاطفه ايله « لو » حرف شرطندن مركبدر.] اولسه‌ده، حتى، بيله : بن او يمكى آلوب يمدم ولو يمش اولسه‌م نه اولور ؛ ولو مجبوريت تحتنده اولسون بوايشى ياپمام . || ولو سلم = تسليم وقبول اولنسه‌ده ، اويله اولديغى حالده بيله.

وُلوج { سذ.عر. كيرمه، صوقلمه، دخول ، خروج مقابلى. ن .

وُلوع { سذ. عر. حرص وابتلا، دوشكونلك. ن .

وَلوَله { سذ عر. شماته. كورلدى، پاتردى : برولوله قوپدى. || ولوله انداز = كورلدى پاتردى ايدن .

وَلَه { سذ. عر. شاشقينلق، شاشه قالمه، حيرت : صنعت ومدنيتك او آثارنى كورنجه آدمه وله كلير .

وَلَه { تركيب عر. بودخى اونكدر معناسيله برشاعرك غزللرى وياقطعه‌لرى آره‌سنده « ايضاً » كبى وبعضاً اونكله برابر يازيلير : وله ايضاً .

وَلهان { ص. عر . [« وله »دن صشد.] شاشه قالمش ، حيرته دوچار، متحير .

وَلْى { سذ. عر. بربرى آرقه‌سندن كلمه ویا ظهور ووقوع بولمه، تعاقب، توالى : دوكونلر بربرینى ولى ایتدى . [عربیده عادتا یاقینلق دیمكدر .]

وَلى { سذ. صد. عر. ؤ : ولیه. ج : اولیاء. [« ولى » دن صش . اصلى یاء مشدده ایله اولوب تركیبات عربیه‌ده اویله قوللا. نیلیر.] ١. صاحب : ولى الامر = امر صاحبى ، آمر؛ ولى نعمت = نعمت صاحبى، منعم. ٢. برچوجق ویا قادینك كرك ابوینندن ویاقین اقرباسندن و كرك وصیسى اولسون ایشلرینه قاریشان وحا لندن مسئول اولان آدم : مكتبه كیتمین شاكرد معذرتنى مبین ولیسى طرفندن برعلم وخبر كوتور. مكه مجبوردر . ٣. حق تعالایه واصل و قربیت الهیه‌یه نائل اولان ذات، عزیز : لقمان حقنده كیمى نبى وكیمى ولى دیمشدر ؛ ولى الله : اولیاء الله . || اولیاء امور = ایش باشنده بولنان ذوات .

وُلى { س. بالیق قایقلرینك آغ طولامه‌لرى ، وولى : ولى چویرمك .

وَلِىُّ الله { سذ. عر. ج : اولیاء الله جناب حقه قربیت قزانمش اولان ذات : اولیاء اللهدن بر ذات .

وَلید { سذ. عر. چوجق ، او. غلان. د .

وُلیق { س. وقتیله دكیز خرسز لرینه مخصوص بولنمش اولان بیوك یلكنلى برنوع قایق.

وَلیك { حر. فا. و:

وَلیكن { حر. فا. لكن ، اما ، فقط . عر.

وَلیمه { سذ. عر. ١. دوكون ضیا. فتى . ٢ . اولنمه رسمى ؛ دوكون : ولیمه جمعیتى .

وَلِیّه { سذ. عر. ج : ولیات . او. لیاء اللهدن معدود قادین .

وَندیك { سخ. م. ایتالیانك ساحل شرقیسى شمالنده واقع مشهور بندر و وقتیله اوراده مؤسس و بیوك برقوهٔ بحریه‌یه مالك حكومت. == س. بوحكومته مخصوص آلتین سكه كه وقتیله بك متداول ایدى . || وندیك كورفزى = آدریاتیق دكیزى .

وَندیكلى { س. ص. وندیك شهرى اهالیسندن ویاحكومتى تبعه‌سندن اولان : وندیكلیلر بر چوق سواحل و جزایره مالك ایدیلر .

وُنوس { یا وونوس . س. اقو. مرى یاوریسى .

وورمَق { با : اورمق .

ووقلطه { س. با : اوقلطه .

وَه { حد. فا. با : واه .

وَهّاب { ص. عر. [« وهب» دن سمب.] مبالغه ایله هبه واحسان ایدن، زیاده باغشلایجى. [صفات اللهدندر :] عبدالوهاب = صاحب احسان اولان اللهك قولى .

وَهّابى { ص. س. عر. ؤ : وهابیه. ج : وهابیون. عبدالوهاب اسمنده برى طرفندن نجد جهتلرنده ایجاد و نشر اولنان مذهب مخصوصه تابع آدم وبو مذهبه منسوب و متعلق : وها. بیلرك اعتقادى ؛ عقائد وهابیه.

وَهّاج { ص. عر. [« وهج » دن سمب.] زیاده یانوب پك پارلایان : سراج وهاج .

وَهّام { ص. عر. [« وهم » دن سمب.] وهمه زیاده تابع ، پك قورندیلى .

وَهّاملق { س. وهمه تابع اولمه ، قورندى.

وَهب { سذ عر. وركى ، باغشلا. مه، عطیه، احسان، هبه.

وَهبى { ص. عر. ؤ: وهبیه . اللهك هبه واحسانى نتیجه. سى اولان ، الله ویركیسى ، خدا داد : اونك تربیه‌سى كسبى دكل وهبیدر .

وَهله { سذ. عر. دقیقه ، آن ، لحظه: وهلهٔ اولاده = ایلك ابتدا ، بردن بره .

وَهلَةً { ح. عر. بردن بره، ابتدا : بونى ایشیدنجه وهلةً باشقه شئ ظن ایتدم .

وَهم { سذ. عر. ج : اوهام . ١. اساسسز و باطل فكر، یاكایش ذهاب . ٢. شبهه ، قورندى ، تردد . ٣. نابمحل قورقه .

وَهمناك { ص. فا. وهمه تابع ، وهمى غالب ، قورندیلى، متوهم .

وَهمى { ص. عر. ؤ: وهمیه . حقیقتده موجود اولمدیغى حالده فرض وتصور اولنان ، مفروض ، موهوم : خط وهمى.

وَهمِیّات { سذ. ج. عر. حقیقتده موجود اولمقسزین تصور اولنان شیئلر، موهومات.

وَهن { سٛد. عر. ضعف، کو. شکاك، قوتسزلك.

وَی { حد. واو عاطفه ایله «ای» حرف نداسندن مرکب اولوب، ایکیسنك معنالرینی محافظه ایتدیکی حالده یاشلیجه شعرده مستعملدر.

ویجیق { وویجیقلامق. با: منجیق، منجیقلامق.

ویده ۱ { س. [یتا. Vite] ۱. بورغولی چیوی؛ ویده آناختاری = ویده چویره‌جك اوجی یاصیجه وکسکین آلت. ۲. بر دلیکك ایچنده‌کی بورغو، قولاغوز: بونك ویده‌سی بوزوق.

ویده‌لامَق { فتـ. ویده ایله میخلامق.

ویده‌لی { ص. ویده ایله ایلیشدیرلمش.

ویران { ص. فا. ۱. ییقیق، خراب، غیر معمور: ویران برخانه، برکوی. ۲. مج. محزون، مکدر، تسلیسز: کوکلی ویران ایتدی.

ویرانلق { س. خراب و ایصسز محل.

ویرانه { س. فا. ۱. ییقلمش بنا آثاری، خرابه: اوراده بر طاقم ویرانه‌لر واردر. ۲. ییقلمغه یوز طوتمش بنا، اسکی خانه: بر ویرانه‌ده اوتوریور.

ویرانه‌لك { س. خرابه‌لری چوق محل، خرابه‌زار: ویرانه‌لکلرده آثارعتیقه آرایور.

ویردیرمك { فتـ. [زبانزدی: وردیرمك] ۱. بالواسطه ویرمك، اعطا وتسلیم ایتدیرمك: وکیللرجی چاغروب پاره‌یی ویردیردی. ۲. ویرمکه براقق، ویرمه‌سنه مساعده ایتمك: چوجق مدلیسنی ویرمکه راضی اولدی اما باباسی ویردیرمدی. ۳. صاندیرمق، صاتمه‌سنه مساعده ایتمك: اومالی برلیرایه ویره‌جکدی آما اورتاغی ویرویرمدی.

ویرگو { یا ویرکی. س. [زبانزدی: ورگی] ۱. ویریش، عطیه، داد، دهش، احسان: ویرکیسی چوقدر. ۲. خزینهٔ دولته ویریلن جزیه، رسم، تکلیف: ویرکی بقایاسی؛ دولته ویرکی ویریور. || الله ویرکیسی = داد حق. || ویرکی اماتی = تحریر املاك واملاکدن آلنان رسم امورینه باقان دائرهٔ دولت؛ ویرکی امینی = وقتیله بودائره‌نك باشی.

ویرگولی { یا ویرگیلی. ص. عطیه واحسانی بول، محسن: ویرکیلی آدمدر.

ویرگی { ویرکیلی. با: ویرگو، ویرگولی.

ویرِلمك { مجـ [زبانزدی: ورلمك] ۱. اعطا وتسلیم اولنمق: اونك پاره‌سی دها ویرلمدی. ۲. صاتلمق: بو مال بر لیرایه ویریلیرمی؟ ۳. عطف واسناد اولنمق، تنسیب وتوجیه اولنمق: بویله ماهرانه بر ایش اوآدمه، اونك قیافتنه ویرلمز.

ویرمَك { فتـ. [زبانزدی: ورمك] ۱. اعطا ایتمك: پاکی بکا ویرك؛ پاره‌یی کیمه ویردیکز؟ ۲. هبه واحسان ایتمك، باغشلامق: فقرایه‌ویرر؛ اوکیمسه‌یه بر شیء ویرمز. ۳. اوده‌مك، تأدیه ایتمك: آلدیغکز اشیانك پاره‌سنی ویردیکزمی؟ بورجنی ویرمك ایستمیور. ٤. اقراض ایتمك: بکا اون لیرا ویرکز ایکی آی صکره ویررم. ٥. تسلیم ایتمك: عاقبت دشمن قلعه‌یی ویردی. ٦. توجیه وتنسیب، عطف و اسناد ایتمك: بویله بر حرکتی سزه ویره‌مم. ۷. چیقارمق، نشر ایتمك: ایصلانجه فنا برقوقو ویریور. ۸. حاصل ایتمك، حصوله کتیرمك، مثمر اولمق، ایرادی اولمق: بو تارله سنه‌ده نه ویریور؟ بانقه‌یه یاتیریلان آقچه نه قدر فائض ویرر؟ بو آغاج آرتق ویرمیور. ۹. حمل، تأویل، تفسیر ایتمك: بوسوزنی نه‌یه‌ویریورسکز؟ بکا اولان طارغینلغنه ویریورم. || افعال معاونه‌دن اوله‌رق بر (ی) الحاق اولنان اصل فعلدن صکره سرعت واکمال بیان ایدر: آلیویرمك، کیدیویرمك، یازیویرمك، که همان آلوب کچمك وسائره دیمکدر. || آتش ویرمك = القای حریق ایتمك، یاقق: اورمانه آتش ویردی. || آتشه ویرمك = یاقق، احراق ایتمك. || آد ویرمك = ۱. تسمیه ایتمك. ۲. آدینی خبر ویرمك. || آره ویرمك = فاصله ویرمك، کسمك؛ آره ویرمکسزین = بلا فاصله. || آرقه ویرمك = طیانمق. || آرقه آرقه‌یه ویرمك = بربرینه طیانمق، تعاون ومظاهرت ایتمك. || ال ویرمك. با: الویرمك. || الی ویرمك = الی اوزادوب مصافحه

ایتمك . || اله ویرمك = خبر ویروب تسلیم ایتمك ، سرینی میدانه چیقاروب متضرر و یا محجوب ایتمك : سزه سویلیه‌یم اما بنی اله ویرمیك . || الله ویرسین = ۱. جناب حق ویرسین ۲. حصولی ارزو اولنور. || امان ویرمك = ۱. عفو ایتمك. ۲ . مهلت ویرمك ، مساعده ایتمك. || اودونج ویرمك = اقراض ایتمك. || اوسته ویرمك = ۱. مبادله اولنان برشیٔ ایچون فضله برشیٔ ویرمك : آرابه‌لری ترامپه ایتمك ایچون اوسته بر قوشوم ویردم. ۲. فائده بكلر ایكن متضرر اولمق : پاره‌می آلمدقدن باشقه غائب ایتدیكم شمسیه‌یی ده اوسته ویرمش اولدق. || باش ویرمك = ۱. عمرینی فدا ایتمك ، باش قومق. ۲. اوج كوسترمك ، ظهور ایتمك . ۳. باشاقلانمق ، باش باغلامق . || باش باشه ویرمك = مشاوره ایتمك . || بركت ویرسین = الله بوللق ویرسین؛ بركت ویرسین كه = ایی كه، اللهه شكر اولسون كه . || بل ویرمك = اكلمك ، اوكه طوغری قنبورلاشمق ، بلی چیقمق : بو دیوار بل ویرمش. || بوی ویرمك = اوزامق . || بوین ویرمك = اطاعت، سرفرو ایتمك . || پای ویرمك ، پاینی ویرمك = پایلامق ، چیقشمق ، سوكمك؛ آناسنه باباسنه پای ویرمش = آرسلان آغزی دخی دینان بر جنس چیچك . || پی ویرمك = صاتین آلدیغی تأمین ایچون برشیئك قیمتندن برمقدارینی اعطا ایله ینه صاتانده براقق . || تأمینات ویرمك = صاغلاملاشدیرمق ایچون بر قارشیلق كوسترمك . || جان ویرمك = ۱. اولمك، تسلیم روح ایتمك. ۲. پك زیاده آرزو ایتمك. || جانی ویرمك = فدای جان ایتمك . || حق ویرمك = حقلی بولمق. || خبر ویرمك = خبردار ایتمك ، بیلدیرمك ، معلومات ویرمك . || رنك ویرمك = بللی ایتمك. || زحمت ویرمك = یورمق. || سس ویرمك = ۱. چاغرمق، سسلنمك . ۲. جواب ویرمك. || سلام ویرمك = آشنالق ایتمك. || سند ویرمك = تكفل وتعهد ایتمك. || سوز ویرمك = وعد وتعهد ایتمك. || فلان شیٔ سوینی ویرمك = اوكا بكزتمك، اونك كبی طاتمق : حریف كندینه تجار سوسی ویردی. || شان ویرمك = شهرت قزانمق . || قاچامق ویرمك = ۱. فرار ایتمك. ۲. وظیفه باشنه كیتمه‌مك . || قولاق ویرمك = دیكله‌مك . || معنا ویرمك = ۱. ترجمه ایلمك، كلمه بكلمه باشقه برلسانه چویررك اوقومق. ۲. تأویل ایتمك، باشقه بر مقصده حمل ایتمك : بنم سوزمه ، بورایه كلیشمه معنا ویرمش .

ویرو { ص. ح. [زبانزدی : وه‌ره‌و] بركوشه‌دن بر كوشه‌یه كسلمش ویا بوكلش : ویرو بریز؛ ویرو قاتلامق، كسمك.

ویره { س. [زبانزدی : وه‌ره] تسلیم، بر قلعه وموقعك تسلیمی : قلعه‌یی ویره ایله آلدیلر؛ ویره بایراغی .

ویره ١ { ح. [یتا] ١. بردوزی‌یه، كسمكسزین، آره‌سز، بلا فاصله : ویره سویلیور؛ ویره چویر یوردی . ٢. بح. ماچونه وسائره ماكینه‌سنك چویرلمسی قوماندەسی .

ویره‌جك { س. [زبانزدی : وه‌ره‌جك] بورج، دین، آله‌جق مقابلی : آره‌مزده آله‌جق ویره‌جك قالمدی .

ویره‌سی { س. [زبانزدی : وه‌ره‌سی] بدلی ایلریده تأدیه اولنمق اوزره اولنان آلیش ویریش، پشین مقابلی : ویره‌سی‌یه آلمق، صاتمق؛ ویره طوپلامق، ویره‌سی آرقه‌سنه كزمك = ویره‌سی آلیش ویریشدن اولان مطلوباتی ایستمك.

ویریش { س. [زبانزدی : وه‌ریش] ١ . ویرمه، اعطا . ٢. باغشلامه، ویركی، بخش، عطیه، احسان. ٣. صاتیش، فروخت . ٤. پایلامه، چیقیشمه، تعزیر. || آلیش ویریش = ١. اخذ واعطا، معامله . ٢. مج. مناسبت .

ویریشدیرمك { فت. [زبانزدی : وه‌ریشدیرمك] چیقیشمق، سوكمك .

ویریم { س. [زبانزدی : وه‌ریم] محصول، ثمره : بو آغاجك، بوتارله‌نك ویریمی چوقدر.

ویریملی { ص. [زبانزدی : وه‌ریملی] محصولدار، مثمر : ویریملی آغاج، باغ .

ویز { ویزلدی، ویزلامق. با: وز وسائره.

ویزه { سه. [فر. Viser] برمأمور طرفندن کورلمه‌سی شرط اولان تذکره کبی اوراقك بر طرفنه اولنان «کورلمشدر» اشارتی: تذکره‌یی ویزه ایتمك.

ویزیته { سه. [یتا.] ۱. زیارت، عیادت: فلانه برویزیته ویردم، بر ویزیته بورجم وار ایدی. [اعادهٔ ویزیته دیه‌ملی.] ۲. طبیبك برخسته‌یی زیارتی: طبیب اوچ ویزیته ایتدی؛ بو طبیبك ویزیته‌سی چوقدر. ۳. طبیب اجرتی: او طبیبك ویزیته‌سی قاچ غروشدر؟

ویشنه { سه. با: وشنه.

ویغله { سه. [یتا.] دالیانلرده دیکیلن دیرکك باشنده‌کی ترصد موقعی، چناقلق.

ویق { مه. بوغیلان آدم ویا حیوانك چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر: ویق ویق ایتمك. || ویق دیه‌مك = هیچ سسنی چیقارمامق. || ویق دیدیرمه‌مك = میدان ویرمه‌مك.

ویقلامَق { فل. بر بیوك مشقت آلتنده ازلمك.

وَیل { سذ. عر. یازیق، حیف، دریغ: ویل اوصنعتکازه‌که! = حد. حیف! یازیق!

وینچ { سه. [نكا.] بح. کمیلرده آغر یوکاری وفلوقه وسائره‌یی قالدیروب ایندیرمکه مخصوص اوله‌رق استیم ایله ایشلر ماکینه: آتلری وینچ ایله واپوره آلیرلر.

وینوق { سه. [بلغارجه‌دن. — تلفظی: ووینوق] وقتیله دولت عثمانیه خدمت عسکریه سنده بولنمش بلغار افرادی.

وُیووده { یا ووِیووده. سه. [اسلاوجه‌دن] وقتیله بعض محللرك اداره وضبط وربطنه مأمور آدملره دینلیردی: غلطه ویووده‌سی؛ افلاق، بغدان ویووده‌سی.

وُیووده‌لق { یا ووِیووده‌لق. سه. بر ویووده‌نك تحت اداره‌سنده اولان یر: افلاق ویووده‌لغی.

ویيا { سه. [یتا. Via] دومنی اورته‌یه آله‌رق کمی‌یی بولندیغی استقامتده یورتمه، طوغری سیر.

ه

ه { هه، هاء. س. [عر. سش.] تركجه الفبانك اوتوزنجی حرفی اولوب، خفيف بر تلفظی واردر. اصل حروف ساميه صره‌سنده بشنجی حرف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ٥ عددينه معادلدر. شكل عبرانيسی ה وشكل سريانيسی ܗ اولوب، يونانيده E,ε ولاتينجه‌ده E,e شكللريله حركه يرينه كچمشدر. خطمزده دخی اسماء عربيه‌نك آخرنده وحالت وقفده (ة) دن مبدل اوله‌رق وفارسی وتركجه كلمه‌لركده آخرنده «هاء سكته» و «هاء رسميه» اسميله فتحه كبی اوقونه‌رق حرف املا عد اولنور. تركجه‌ده كلمه‌نك اصليله ادات ملحقه‌سی آره‌سنه دخی كيروب مثلا: كله‌جك، يازه‌رق يازيلير. لكن اصل كلمه‌نك آره‌سنده وهله مابعدی ساكن اولان بر هجانك ايچنده استعماليله مثلا: گوزه وسن يرينه «گه‌وزه» و «سه‌ن» يازلمسی عبثدر. تركی الاصل كلمه‌لرده حرف املا كبی استعمالنده قالين هجا ايله «ا» كبی اوقونورسه‌ده «ا» صورتنده يازلمه‌سی خطادر: آله‌جق، يازه‌رق كبی.

هِ { ض. عر. ﺫ: ها. ﺗ: هما. ﺟ: هم. [كسره ويادن صكره مكسور وسائر حاللرده مضموم اوقونورسه‌ده لسانمزده مستعمل تركيبات عربيه‌ده اكثريا ساكن اوقونور.] او، اونك، اوكا: رحمة الله عليه؛ رحمه الله؛ له الحمد؛ منازع فيها؛ مشار اليهما؛ مومی اليهم.

ها { حه. ١. تنبيه واخطار بيان ايدر: ها! بر دها ياپمه؛ ها! بن اويله شیء ايستمم؛ صاقين كيتمه ها! ٢. تشويق وتعجيل ايچون: ها! يوروك؛ ها! باقه‌لم؛ ها! بره ٣. سؤال ايچون: كلدی ها؟ اويله ها؟ ٤. صوكره‌دن خاطره كلن شیء حقنده قوللانيلير: ها! سزه برشیء سويليه‌جكدم؛ ها! صحيح اويله ايدی. ٥. اشارت بيان ايدر، ايشته، نا: ها! سزك آراديغكز آدم؛ ها! بودر. ٦. تعجب واستغراب بيان ايدر: ها! نه كوزل شیء، نه بيوك آغاج. ٧. تصديق ايچون، اوت: كليرميسك؟ ـ ها. || ها ديينجه = هايدی ديينجه، لزوم كورلنجه: ها ديينجه حربده عسكر حاضر اولملی.

ها { ض. عر. ﺛ. ﺫ: ه. با: ه.

ها { د. فا. غير ذی روح اشيايه دلالت ايدن اسماء فارسيه‌يه الحاق اولنه‌رق جملرينی تشكيل ايدركه بودرلو جملر لسانمزده پك نادر قوللانيلير: قضاهای اربعه.

هاء { سش. «ه» حرفنك اسم عربيسی؛ هاء سكته، هاء رسميه = كلمه‌نك آخرنده اولوب فتحه‌يی تقويه ايدن «ه» حرفی: فاطمه، بنده كبی.

هابِط { ص. عر. ﺛ: هابطه. [«هبوط» دن سف.] آشاغی اينن، دوشن، هبوط ايدن. || تدريج هابط = د. برشیء تعريف ايدر ايكن اوصافدن يوقاريدن باشلايوب آشاغی‌يه اينمك: عالم، كاتب، خوشكو بر آدم. [عكسنه تدريج صاعد دينير.]

هابِل { سخ. حضرت آدمك اوغللرندن بری.

هاتِف { ص. عر. [«هتف» دن سف.] باغران سسلنن. = سذ. عر. غائبدن ايشيديلن

سس. [بو حالده «هاتفدن بر صدا كلدى» تعبيرى طوغرى اولەمازسەدە، باشليجه بوصورتله قوللانيليور.]

هاج { س. با : خاج.

هادِم { ص. عر. ث : هادمه. [«هدم» دن سف.] ييقان، هدم وتخريب ايدن. ‖ هادم اللذات : اولوم، موت.

هادى { ص. عر. ث : هاديه. [«هدى» دن سف.] طوغرى يولى كوسترن، هدايت ويرن.

هارِب { ص. عر. ث : هاربه. [«هرب» دن سف.] قاچان، فرار ايدن.

هاروت { س. عر. ١. ماروت دينلن ملكك رفيقى. ٢. مج. سحر آفرين.

هارِن { ص. [عر. «حرون» دن غلط.] كمدن آكلاماز وطوغرى كيتمز خويسز (آت).

هارِن { ص. [«آرين» دن غلطكه اوده آريق وآرغين كبى «آرمق» فعل تركيسندن مشتقدر.] يورغون، ضعيف زبون.

هارِنلامَق { فل. ١. يورلوب زبون اولمق. ٢. (آت) خويسز لانوب طوغرى كيتمەمك وكمدن آكلامامق.

هاضِم { ص. عر. ث : هاضمه. [«هضم» دن سف.] سينديرن، هضم ايديرن : بو صو پك هاضمدر؛ هاضم بر علاج ايچملى.

هاضِمه { سش. عر. معدەنك ييلن شيئلرى هضم ايتمك قوت وخاصەسى.

هالِك { ص. عر. ث : هالكه. [«هلاك» دن سف.] هلاك اولان ويا اولەبيلن، فانى، بقاسز.

هاله { سش. عر. آيك اطرافندە بعضاً كورينن نور دائرەسى، آى آغيلى.

هامبار { س. [فا. «انبار» دن غلط.] با : انبار.

هامپا { س. ص. [فا. «همپا» دن غلط.] فنالقدە آرقداش ويارديمجى، ياردق، قفادار. [ايلكده استعمال اولنماز.]

هامِش { سذ. عر. ١. كتابك كنارينە يازيلان شرح وايضاح عبارەسى، دركنار، حاشيه. ٢. مكتوب امضا اولندقدن صكره آلتنه علاوه اولنان يازى، فر. Poste-scriptum.

هاموت { س. [ناسى تحريك اولندقدە «د» اولور] قوشومك بوين حلقەسى.

هامون { س. فا. گگيش اووه، قير، صحراء، دشت.

هامّه { سش. عر. جـ هوام. حيوانات زاحفه وبوجك كبى قورقونچ واكثريا مضر حيوان. [تاريخ طبيعى اصطلاحنده فر. Insecte دينلن حيوانات جنسنه تخصيص اولنمشدر.]

هامه { سش. عر. باش تپەسى : هامه پيراى تعظيم اولان امرنامەلرى = واصل اولوب تعظيماً باشك اوزرينه قونان مكتوب.

هانده { هانى. با : قانده، قانى.

هانكى { ك. قنغى ويا خانغى لغتنك املاى جديديدر. با : قنغى، خانغى.

هاوت { س. دوه سمرى، دوەنك اوركوجنە اوريلان كوچك سمر.

هاوُج { س. [فا «هويج» دن] سبزەدن معدود اولان معروف قرمزيلى صاريلى او. زونجه كوك : هاوج باصديسى، ترشيسى. [اصل تركجەسى : كشيردر.]

هاوروز { س. [فا «آريز» دن غلط] صو دوكولەجك قاب، لازملك، اوتوراق [باشليجه طوپراقدن يوكسك وصيرلى نوعنه دينير.]

هاوره { س. يهودى معبدى، سيناغوى، سيناوون. ‖ مج. پك كورلديلى ير.

هاولامَق { فل. (كوپك) باغرمق، هاوهاو ايتمك.

هاولامه { س. كوپكك باغرمەسى، عوعوه.

هاوُن { س. فا. ١. برشئ دوكوب اوفلتمغه مخصوص تخته يا معدن ويا طاشدن قاب : هاونده دوكمك. ٢. توتون قيِيمغه مخصوص آلتكه آغزينه مربوط ساطورى واردر. ٣. خمبره واوبوس آتمغه مخصوص قيصه طوپ. ‖ هاون الى = هاونك دستەسى. ‖ هاونده صو دوكمك = عبثله اشتغال ايتمك.

هاوهاو { س. ١. كوپكك هاولامەسى، عوعو. ٢. [چوجق لسانده] كوپك، اوش اوش.

هاوِيه { سش. عر. جهنم. ن.

هاه { حه. تمام ، ایشته : هاه ! بنم آرادیغم بودر. — پا : خواه .

های { حه. تأسف وتكدیر بیان ایدوب اكثریا شتم وبددعا تعبیرلری باشنده قوللانیلیر : های بدلا ! های الله بوسارقك جزاسنی ویرسین. || های های = ١. اویله یا، شبهه سز، البته : های های بزده كلیرز. ٢. فراح فراح، ویزر ویزر، قولای قولای : بو یولده ایكی آرابه یان یانه های های كچر. || های هوی = كو. زادی، پاتردی، تأملسز حركت: های هوی ایله كنجلكنی كچیردی، مالنی یدی. || هایدن كان هویه كیدر = طوغریلقله قزانیلمیان مال تلف اولور .

هائِب { ص. عر. ٔ: هائبه. [«هیبة» دن سف.] قورقاق .

هایدالامَق { فت. های هوی ایله (حیوانلری) یورو- تمك ، یوریتمكه چبالامق .

هایداماق { س. آقینجی، چاپولجی، یغماگر، خیدود. مر.

هایدامَق { فل. ١. سوروب آقین ایتمك ، های هـوی صدالریله هجوم ایتمك .

هایدوت { یا خیدود. س. [غلط فاحشی: حیدود وجمی حیادید . — تر. « هایدامق » دن ویا مجارجه « هایدوق » دن] طاغ خرسزی، قاطع طریق ، شقی .

هایدوتلق { س. طاغ خرسزلغی، قطـاع طریق فعـل مكروهی، شقاوت .

هایدی { حه. [«های» ایله «دی» دن مركب] ١. امر و تنبیه و تشویق و تعجیل ایچون قوللانیلیر : هایدی كیده لم؛ ها. یدی ایش باشنه . — جمع خطاب اولندقده « هایدیك » دینلیر : هایدیك چوجقلر؛ هایدیك ایمدی! ٢. پكی، اولسون : هایدی اونی قبول ایده لم ، هایدی سزك دید- یككز اولسون. || هایدی هایدی = فراح فراح ، قولای قولای ، ویزر ویزر : او یوز اوقه قالدیرر هـله سكسـان اوقه یی هایدی هایدی .

هایطه { س. [دهـا طوغریسی : هایدا، هایتـا] ١. ها. یدوت ، عاصی، شقی. ٢. سركش وخیلاز آدم .

هایقرتمَق { فت. باغرتمق ، های هوی دیه باغرمغه سوق ایتمك ویا سببیت ویرمك: شو چوجغی حایقرتمایك .

هایقرمَق { فل. باغرمق ، های هوی دیه رك سـس چیقارمق ، كورلدی ایتمك : بو حریف نه هایقریور .

هائِل { ص. عر. ٔ: هائله. [«هول» دن سف.] قورقونج ، هو- لناك : بر صدای هائل .

هایلامَق { فت. های هوی دیه رك كورلدی ایله سورمك: حیوانلری هایلادیلر. || هایلا- ماق = اهمیت ویرمه مك ، مهمسه- مه مك .

هایلاز { ص. [غلطی : خیلاز] های هوی ایله عمرینی كچیرن ایشسز وسرسری (آدم)، خیرسز ، تنبل : بو چـوجق پك هایلاز اولدی هایلاز آلیشدی.

هایلازلق { س. ایشسزلك، تنبللك، خیرسزلق، سرسریلك.

هائله { سث. عر. [ایكی تعبیر] نتیجه- سی هولناك وفاجع منظوم تیاترو رسـاله سی ، فر. - Tra- gédie .

هایمانه[١] { س. باشی بوش حیوانلری هایلایوب صالیویردكلری چایرلق یر. || مج. هایمانه مانده سی = ایری و تنبل آدم . || هایمانه اووه سی = آنقره ولایتنده بر قضا تشكیل ایدن واسع بر اووه ، حیمانه .

هَباء { سذ. عر. ١. اینجه توز ؛ هباء منثور = هوایه قالقمش اینجه توز. ٢. اسراف، تلف : هبا اولدی؛ هبایه كیتدی . ٣. بوش ، بیهوده ، نافله : بو قدر چالیشمه مز هبایه كیتدی .

هُبوب { سذ. عر. اسمه : هبوب ریح = روزكار اسمه .

هُبوط { سذ. عر. آشاغی یه اینمه، دوشمه : هبوط آدم = حضرت آدم (عم) ك كوكدن یره اینمه سی .

هِبه { سث. عر. باغشلامه، بخش، عطیه، احسان : بومالی بكا صاغلغنده هبه ایتمشیدی .

هَپ { ك. ١. بوتون، جمیع، جمله، كافه : هپ ایشلری بیتردك؛ هپ عالم بیلیر؛ اونلر هپ بویله در؛ هپمز ، هپكز. ٢. هر وقت ، دائما : اوهپ بویله یاپیور؛ هپ بنله اوغراشیور . || آخری ساكن اولدیغی حالده ضمیر غائب الحاق اولندقده (ی) اوله جغنه (سی) اولور : هپسی كیتدی ؛ هپسنی كوردك؛ هپسندن زیاده = جمله دن اوستون، علی الخصوص، لاسیما .

هَتك { سنذ. عر. ييرتمه، يارمه؛ هتك عرض = پردهٔ نا. موسی ییرتمه، عرضه طوقنمه.

هَتَه پَتَه { مه. لاقردیده شا. شیروب تردد ایتمه.

هِجاء { سنذ. عر. [تر. زبانزدی : هجه] ١. برحرکه ایله وبر. دن اوقونان بر ویا زیاده حرف ترکیبی : بر، ایکی، اوچ هجادن مرکب کلمه. ٢. حروف وحرکاتی برر برر سویلیه‌رك اوقومه : هجا ایله اوقومق = هجاله‌مك. || حروف هجا = الفبایی ترکیب ایدن حرفلرکه اونلرله خط یازیلیر.

هِجاء { سنذ. عر. با : هجو.

هَجالَمَك { فتـ. [زبانزدی : هجه. لەمك] هجالری یعنی حروف وحرکاتی برر برر سو. یلیه‌رك اوقومق : هجالیه‌رك اوقویور.

هجالی { ص. [زبانزی : هجه‌لی] شو قدر هجاسی اولان: بر، ایکی، اوچ هجالی کلمه.

هَجر { سنذ. عر. [هانك کسریله غلطدر] ١. آیریلق، فراق. ٢. ط. صایقلامه، هذیان.

هِجران { سنذ. عر. ١. آیریلق، فراق. ٢. اونودلماز آجی تأثیر، طوقنمه : اوسوز بکا هجران اولدی؛ یورکده هجران واردر.

هِجرَت { سنث. عر. ١. کندی مملکتنی ترکله باشقه بر یره کیتمه، کوچمه، تبدیل مملکت : چرکسلرك چوغی ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتدیلر. ٢. فخر عالم (صلعم) افندمزك مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه نقل وطن بیوردقلری که تاریخ اسلامك مبدئیدر : هجرت نبویه؛ هجر. تدن مقدم؛ هجرتدن مؤخر.

هِجری { ص. عر. ا : هجریه. هجرته‌منسوب ومتعلق : تاریخ هجری = هجرت سنیهٔ نبویه سنه‌سندن اعتبار اولنان تاریخ اسلام؛ سنهٔ هجریه.

هُجنَت { سنث. عر. قصور، عیب [کلام و لسان حقنده قوللانیلیر.]

هَجو { سنذ. عر. [هانك کسریله غلطدر] شعراً و هزل طریقیله ذم : هجو ایتمك.

هُجود { سنذ. عر. و :

هُجوع { سنذ. عر. آز اویومه، اویقوسزلق، اویانیق طورمه.

هُجوم { سنذ. عر. ١. صالدیرمه، اوستنه یوریمه، بردن قوشمه، اوشمه، صولت : کوپك اوزرمزه هجوم ایتدی؛ آریلر بزه هجوم ایتدیلر. ٢. ع. حرب ایده‌رك دشمنك اوزرینه صالدیرمه، باصمه : قلعه‌دن هجومله چیقدیلر؛ سواریلرك پیاده اوزرینه هجومی. ٣. ط. بدنك بر محلنه قان وسائر اخلا. طك بریکمه‌سی : هجوم دم؛ هجوم اخلاط.

هِجوی { ص. عر. ا : هجویه. هجو دینلن ذمه دائر شعره منسوب و متعلق : آثار هجویه.

هِجوِیّه { سنث عر. ج : هجویات. هجوی متضمن شعر.

هَجه { هجه‌لمك. با : هجا، هجا. لمك.

هَجین { سنذ. عر. ١. عرب جنسیله دیکر بر جنسدن طوغمش ملز آت. ٢. قوشوده قوللانیلان پك یوروك بر جنس دوه، مهاری دوه‌سی.

هُدا { یا هدی. سنذ. عر. ١. طوغری یول، راه راست. ٢. دین حق، دین اسلام : والسلام علی من اتبع الهدی = سلام دین حقه تابع اولانلره اولسون.

هُدام { سنذ. عر. ط. دکیز طوتمه.

هَدایا { سنث. ج. عر. فد : هدیه. [با : هدیه.]

هِدایَت { سنث. عر. ١. طوغری یولی آرامه، طوغری یوله کیرمه. ٢. من طرف الله برینك قلبنه الهام اولنان طریق حق آرامق آرزوسی : کند. یسنه هدایت کلدی؛ هدایت ربانیه. ٣. دین حق، دین اسلام.

هُدب { سنذ. عر. ج : اهداب. کیرپیك، مژکان. ز.

هَدَر { سنذ. عر. ١. قانك انتقا. مسز وقصاصسز دوکلمه‌سی، بر قتلك انتقام وقصاصسز قالمه. سی. ٢. بوش یره صرف اولنمه، تلف وهبا اولمه. ٣. برینك قتلنی قانوناً مباح ایدوب قاتلنی مؤاخذه ایتمه‌مه : اشقیانك قانی هدر اولندی.

هَدَف { سنذ. عر. ١. نشان، نشانکاه، آماج : هدفه اورمق، اصابت ایتمك. ٢. مج. قصد و مرام اولنان نقطه : هدف مقصودی.

هَدم { سذ. عر. ييقمه ، بربنايى دوشورمه ، تخريب : مشرف خراب اولان ابنيه‌يى حكومت هدم ايتديرر .

هُدهُد { سذ. عر. چاوش قوشى .

هُدى { سذ. عر. با : هدا .

هَدِيّه { سذ. عر. جم : هدايا. ١. آرمغان، پيشكش: هديهٔ بهيه ؛ هداياى كرانبها . ٢. مصحف شريف بدلى. [آقچه ايله آلنوب صاتلماسى حقنده بر حديث شريف مروى اولمغله بدلى هديه ايله تأويل اولنور . — سائر كتب حقنده استعمالى نابجادر .]

هَدِيّةً { ح عر. آرمغان صورتيله، پيشكش اوله‌رق .

هَدِيّه‌لك { ص. هديه اوله‌رق تقديمه شايان . پك نفيس : هديه‌لك ماللر .

هذا { ش بو شو. [بعض تعبيرات عربيه‌ده مستعملدر :] لهذا = بونك ايچون؛ مع هذا = بونكله برابر ؛ فى يومناهذا = بوكونكى كونده ؛ الى يومناهذا = بوكونه قدر .

هَذَيان { سذ. عر. ١. صايقلامه. ٢. صاچمه ، هرزه ، ياوه، خلط : هذيان ايتمك،سويلمك.

هَر { ك. فا. استغراق بيان ايدر، برر برر اوله‌رق جمله، هپ، بهر، كل : هركشى ؛ هر خانه . || هر بار = هر دفعه، دائما . || هر بر = كل واحد، بهر : هر برى برظرفه چكر. || هر تلدن چالار = هر ايشدن آكلار، چوق ايشلر بيلير. || هر چند = هرنه قدر. || هرچه بادا باد = نه‌اولورسه اولسون. || هردم = هر آن ، دائما . || هردم بهار ، هردم تازه = بر جنس چيچك. || هركس = هر برآدم، بوتون خلق . || هر كون = كل يوم . || هرگونلك = اوده كييلن عادى (البسه). || هركيم = كيم اولورسه. || هرناصل = هرنه درلو. || هر ناصلسه = ناصل اولديسه اولدى، اوزاتميه‌لم . || هرنه = هرشئ : هرنه اولورسه؛ هرنه ايسترسه‌ك. || هرنه ايسه = ناصلسه، تفصيلاته حاجت يوقدر . || هر نه‌دن ايسه = هرخانكى سببه مبنى ايسه، سببى لازم دكل. || هرنره‌ده = هربر يرده . || هرنه قدر [هر نقدر] = نه‌قدر اولسه، كرچه . || هرنه‌وقت = نه‌زمان اولسه ، هربردفعه . || هروقت = دائما . || هريانده = هرطرفده. || هر يرده = هرمحلده .

هِراس { سـ. فا. قورقو قورقه اوركمه : خوف و هراس .

هِراسان { ص. فا. قورقاق ، اوركك ؛ هراسان هراسان = قورقه قورقه ، اوركه‌رك .

هِرام { سذ. جم. عر. فد : هرم. با : هرم. [اهرام كبى .]

هراينه { ح. فا. البته ، بهمه حال .

هَرب { سذ. عر. قاچمه، فرار. ز.

هَرج { سذ. عر. قاريشيقلق ، كورلدي ، نظامسزلق . || هرج ومرج [ص كبى]: قارمه قاريش، انتظامسز، آلت اوست .

هَرجايى { ص. فا. هريرده بولنور، محل مخصوصى اوليان، سرسرى، دربدر . || هر جايى بنفشه = برجنس منكشه .

هَرزه { سـ. فا. بوش لاقردى، صاچمه، هذيان. || هرزه گو = صاچمه صاپان لاقرديلر سويلين، هذيان ايدن. || هرزه وكيل = وظيفه‌سى خارجنده هر ايشه قاريشان مناسبتسز آدم .

هَرَك { سـ. باغك داللرينى و فدانلرى و فاصوليه كبى شيئلرى باغلامق اوزره يره ديكيلن كوچك دستك : هرك ديكمك؛ هركه آلمق ، باغلامق .

هِرَك { يا هيرك. سـ. قره‌مان ايله قيوبرجيقدن ملز ياصيجه قويروقلى قويون جنسى .

هر گاه ظز. فا. هر وقت . دائما .

هَرگله { سـ. با : خرگه .

هَرَم { سذ. عر. زياده‌اختيارلق، چوق قوجامش آدمك حالى وضعفى، ضعف پيرى .

هَرَم { سـذ . عر. جم : هرام ، اهرام. ١. مصرده زمان قديمدن قالمش مشهور مخروطى جسيم ابنيه‌نك بهرى . ٢. ر. [هندسه‌ده] مخروطى شكل؛ هرم ناقص = بر طرفى اكسيك مخروط .

هَرِم { ص. عر. پك اختيار و ضعيف (آدم) . ز.

هُرمُز { یاخود هرمزد. س. فا. اسكی ایرانیلرك عبادت ایتدكاری ایكی معبوددن خیر الهی زعم ایتدكاری قوت .

هُرمُزد { س. فا. ١. مادهٔ آنفه یه | با : ٢. هرمزد بوغازی جوارلرنده چیقان آق اینجی .

هَرَمی { ص. عر. ث : هرمیه. س. (هندسه‌ده) مصراهرامی شكلنده اولان ، مخروطی : هرمی الشكل .

هِرّه { سث. عر. دیشی كدی . ز .

هَزء { سذ. عر. هزل، اكلنجه ، جدی اولمیان سوز. ز .

هَزار { عد. فا. ج : هزاران . بیك ، الف ؛ هزاربار = بیك كره ؛ صد هزار = یوزبیك. || هزارفن = ١. چوق صنعتلر اجراسنه مقتدر. ٢. == ج. بیكلر، بیكارجه .

هَزار { س. فا. بلبل، عندلیب .

هَزاران { س. با : هیزران .

هَزاران { س. [فا. « هزاررنك » دن] یاپراقلری دره اوتنه بكزر مختلف رنكلی بر جنس چیچك .

هُزال { سذ. عر. ط. آریقلق ، لاغرلق، ضعیفلك .

هُزام { س. موسیقیده بر مقام مخصوص .

هِزَبر { س. فا. آرسلان ، شیر. || مج. جسور آدم دلاور .

هَزَج { سذ. عر. عروض بحرلرندن بری : بحر هزج. || مو. بسته‌لرده مستعمل براصول.

هَزل { سذ. عر. ١. لطیفه ، شاقه ، لطیفه طریقیله سویلنیلن سوز ، مزاح : هزله مائلدر. ٢. لطیفه طریقیله سویلنن حكایه ویا شعر. || هزل آمیز = مزاحله قاریشیق. || هزل گو = شاقه‌جی .

لطیفه قبالی وظریفانه، هزل ایسه اكثریا آچیق وآزچوق بی‌ادبانه اولور.

هَزلیّات { سث. ج. عر. هزل ومزاحه متعلق اشعار وحكایات ویا سوزلر : هزلیاتی چوق سور .

هَزیمت { سث. عر. [عر. تر. كیبانده « هزیمه » ده اولور.] بوزغونلق، صیندرغی، مغلوبیت : دشمن عسكری هزیمته اوغرادی ؛ بیوك بر هزیمتله كری دوندی .

هَستی { س. فا. وارلق، وجود، موجودیت . ز .

هَشّ { ص. عر. كیم. گورك ، قولای قیریلیر .

هَشاشَت { سث. عر. كیم. گوركلك .

هَشت { عد. فا. سكز، ثمان ؛ هشت بهشت = سكز جنت. جنتك سكز قاتی .

هَشتاد { عد فا. سكسان . ز .

هَشتُم { ص. فا. و :

هَشتُمین { ص. فا. سكزنجی ، ثامن : باب هشتم = سكزنجی باب ؛ سپهر هشتمین = سكزنجی (قات) كوك .

هُشیار { ص. فا. با : هوشیار .

هَضم { سذ. عر. ١. سیندیرمه، معده‌ده اریتمه : یدیكنی هضم ایده‌میور؛ هضمی قولای؛ هضمی‌زور. ٢. مج. تحمل ایتمه، یوتمه ، جواب ویرمه‌مه : پدرمدن اوقدر سوزلر ایشیتدم هپسنی هضم ایتدم .

هَضمی { ص. عر. ث : هضمیه. ط. هضمه منسوب ومتعلق .

هَضوم { ص. عر. [« هضم » دن سمب.] ١. چوق هضم ایدن ، هضمی قوتلی. ٢. مج. چوق تحمل ایدن، ایچی گكیش.

هطمان { یاآتامان. س. [الجه‌دن] سابقده قزاق عسكرینك سركرده‌سی .

هَفت { عد. فا. یدی، سبعه : هفت اقلیم = اقالیم سبعه؛ هفت آسمان = یدی (قات) كوك .

هَفتاد { عد. فا. یتمش : هفتاد ساله = یتمشلك ، یتمش یاشنده.

هَفتُم { ص. فا. و :

هَفتمین { ص. فا. یدنجی، سابع : باب هفتم = یدنجی باب ؛ سپهر هفتمین = یدنجی (قات) كوك .

هَفته { س. فا. [تر. زبانزدی : هافتا] زمان تقسیماتندن یدی كونلك مدت، یدیدن عبارت اولان كونلرك بر دوری، اسبوع : بوهفته ؛ كچن هفته ؛ كله‌جك هفته؛ هرهفته؛ هفته‌ده بر؛ هفته‌لرجه. || هفته باشی = هفته‌نك صوك كونی، جمعه ایرتسی .

هَفته‌لق { ص. [هفته‌لك یازمه‌ده معنایوقدر.] هرهفته وهفته‌ده بر واقع اولان : هفته‌لق

غزته = هفته‌ده بر چیقان. == س. هفته عتباریله ویریلن اجرت ویا آیلغه محسوباً بهر هفته ویریلن آقچه : بو مرتبك هفته لغی نه‌قدردر؟ بو کون هفته‌لق ویردیکمز کوندر؛ مغازه هفته لغی کسدی.

هفته‌لقلی | ص. هفته‌لق اجرتله ایشلین : هفته‌لقلی رنجبر.

هفوه | سث. عر. ج : هفوات. ١. سورچمه. آیاق قایمه ٢. مج. یاکلمه، خطا. ا.

هکّام | س. [عر. «عکام» دن غلط.] با : عکام.

هکبه | س. اشیا قومغه مخصوص و حیوانك اکر قاشینه چکیریله‌جك صورتده ایکی طرفلی مشین ویا قیل و سائره‌دن کوچك خرج، چفته طوربه.

هکبه‌لی | ص. اوموزنده هکبه‌سی اولان. || هکبه‌لی آطه = استانبول قربنده‌کی بك آطه‌لرینك ایکنجیسی، خالکی.

هکذا | ح. عر. ١. بویله‌جه، بو صورتله. ٢. ینه اویله، کذلك : بن اویونی سوم سزده هکذا. [وغیره، الی آخره وقس علی هذا البواقی کبی بر معنا ایله یعنی فر. .etc مقامنده استعمالی غلط فاحشدر.]

هکیم | س. [«حکیم» دن غلط (التزامی)] طبیب : کندینی هکیمه کوسترمك؛ کوز هکیمی؛ دیش هکیمی؛ فامیلیا هکیمی. [طبیب دیمك و یاخود حکیم یازمق دها موافقدر.]

هکیملك | س. ١. هکیم صفت ووظیفه‌سی، طبابت : هکیملك ایدیور، هکیملکی ییدر. ٢. فن طب : هکیملك اوکرنیور.

هلاك | سن. عر. ١. اولمه، کبرمه، فوت، مرد : بر چوق حیوانلر هلاك اولدی. ٢. صرف، تلف، محو، برباد : او قدر ثروت هلاك اولوب کیتدی. ٣. چوق یورمه، بیوك یورغونلق، زبون دوشمه : بو یول بزی هلاك ایتدی؛ چوجق آغلایه آغلایه هلاك اولدی.

هلال | سن. عر. یکی آی. بر ایکی کونلك آی || مج. محبوبه‌نك یکی آی رسمنده قاشی؛ هلال ابرو = قاشی یکی آیه مشابه. || هلال احمر = اوروپالیلرك صلیب احمری یرینه دولت اسلامیه‌ده میدان حربده مجروحینی قالدیروب باقمق وظیفهٔ انسانیتکارانه‌سیله موظف هیئت که قرمزی بر هلال شکلی علامت فارقه‌سیدر.

هلال | س. [عر. «خلال» دن؟] ١. دیش وقولاق قاریشدیره‌جق چوپ که تخته‌دن و بوینوزدن و کمیك وفیل دیشندن یا باغه‌دن اولوب برطرفی سیوری و برطرفی کوچك قاشیق شکلنده اولور. ٢. اطفالك هجالدکلری حرفلری کوسترمك ایچون کتابك آره‌سنه قودقلری ابره.

هلالی | ص. عر. ٣: هلالیه یکی آی شکلنده اولان.

هلالیّه | سث. عر. نبا. یونانیدن مأخوذ اوله‌رق خلیدونیا دخی دینلن نبات، قرلانغج اوتی.

هلام | سن. عر. کیم. الماسیه کبی طوکمش ماده که باشلیجه اتدن چیقار، فر. Gélatine.

هلاهل | ص. عر. پك مؤثر اولدیریجی زهر هلاهل = سم قاتل == سن. عر. سم مؤثر.

هلمه‌لنمك | فل قاینار ایکن هلمیه پیدا ایتمك، قویولاشمق.

هلو | س. [فا. آلو (= اریك) دن غلط] قیزممه‌سی دینلن شفتالینك بر نوعی.

هله | ح. ١. خصوصیله علی الخصوص، لاسیما : هله بر اولدن بو ایشی بکنمدم هله سزه او سوز هیچ دوشمزدی. ٢. عاقبت، نهایت : هله کلدی؛ هله بو ایشی‌ده بیتیردم. ٣. قالدی که، کله‌لم : هله بزم آشجینك ایشنه عقل ایردیره‌مدم. ٤. هیچ اولمازسه، باری، بو قدر اولسون : هله سن شونی یاز؛ هله اوقویه‌لم بر کره. == حه. ١. تحذیر وتعزیر بیان ایدر : هله باق! ٢. اخافه و تهدید بیان ایدر، باقه‌لم : هله کل! هله الکی‌سور! ٣. مکرر اوله‌رق دی ایمدی، دی باقه‌یم، طوغریسی سویله معناسنی افاده ایدر : هله هله نه مقصدله کلدیکز؟ هله هله ناصل اولدی؟

هلیله | س. فا. [تر. زبانزی : خلیله] تخملری طبده مستعمل بر نبات که انواعی واردر : قره هلیله؛ صاری هلیله.

هلیمه | سث. عر. بوغدای، ویرنج کبی بعض حبوباتك قاینامه‌سیله حاصل اولان قویو ولزوجتلی صو. [زبانزدی : هلمه.]

هم | حر. [فارسیدن] ١. ایکی ویا زیاده شیئك و علی الخصوص اضدادك برلکده بولندیغنه دلالتله برابر عطف بیان ایدوب

اکثریا مکرر قوللانیلیر : هم سزی هم بنی ایستیور ؛ هم بیلمز هم سویلمك ایستیور . ٢. [یالکز قوللانیله‌رق] برده ، ذاتاً ، شوراسی‌ده وارکه : هم بن سزه سویلدی ایدم ؛ هم بکا قباحت بوله‌مازسکز ؛ هم نه‌لزومی وار . || هم‌ده [همده] = برده : هم‌ده سز بو ایشی درعهده ایتدیکز . || هم ... هم‌ده = برنجی معنا ایله قوللانیلیر : هم بیلیور هم‌ده سویلمك ایستیور . || هم دخی = ودخی، بوندن باشقه. [اسکیمشدر.]

هَم { د. فا. فارسی ویاعربی اسملرك باشنه کلوب تر. « داش » اداتی کبی مشارکت و رفاقت بیان ایدر صفتلر تشکیل ایدر : همبزم = بر مجلسده اوتوران ؛ همرأی = بر فکر و رأیده بولنان ؛ همپا = آیاقداش ؛ همراه = یولداش . [مادهٔ آنفه‌ده‌کی «هم»دن تفریق ایچون مابعدیله بیتشیك یازلمیدر.]

هَمّ { سذ. عر. جـ : هموم . ١. غائله، مشکل ایش. ٢. تاسه، قایغو، غم، کدر، حزن .

هُم { ض. جـ. ذ. عر. فد : ه با : ه .

هِما { ض. ت. عر. فد : ه. با : ه.

هُما { یا همای. س. جزایر بحر محیطده بولنان برقوش، جنت قوشی، عو. دولت‌قوشی || مجـ. سعادت، قوتلیلق ، نائلیت . || هماپرواز = یوکسکلرده اوچان؛ و مجـ. عالی همت. [اسکی یونانیلرك فنیکس Phénix دیدکلری قوشه‌ده شرقده « هما » دینلیور.]

هَمال { س. فا. قرین شریك اورتاق. || بی‌همال قرین وشریکی اولمیان ، مانندسز ، بی‌نظیر .

هُمام { ص. سذ. عر. جـ : همام. [« هم » دن صش.] همت صاحبی، بلند همت، بر ایشه جهد و غیرت ایدن آدم .

هِمام { سذ. ص. جـ. عر. فد : همام. با : همام .

هَمان { ظز. حـ. فا. [تر. زبانزدی: همن] ١. آنیده ، درحال، درعقب ، چابوجاجق : همان حاضرلایوب کتیردی ؛ همان صوینوب یاتدی . ٢. آز اول : سرکلدیککزده‌بن‌همان‌قالقمشیدم؛ همان یاتمشیدم. ٣. دائما، متمادیا، بلا فاصله، بر دوزی‌یه ، آره‌سز: همان سویلر ؛ همان یوریور . ٤. تقریباً، صانکه، کبی : همان‌قالمدی= بك آز قالدی ، صانکه قالمدی ؛ همان‌بوقدر = یوق‌کبیدر؛ ایکیسی همان بردر . ٥. آز قالدی : همان دوشیوردم . ٦. یالکز ، آنجق، تك : همان بر اومید واردر ؛ همان شو ایله‌کی واردر .

هَمانا { حـ. فا. صانکه. ذ.

هَماندَم { ظز. فا. و :

هَمانگاه { ظز. فا. اوآنده ، درحال ، درعقب . ذ.

هُمای { س. فا. با : هما .

هُمایون { ص. فا. ١. قوتلی، سعادتلی ، خجسته ، مبارك : طالع همایون؛ نامهٔ همایون. ٢. صاحب دولت وسلطنت اولان پادشاه ذیشان حضرتلرینه منسوب و متعلق ، شاهانه، ملوکانه، سلطانی : سرای همایون= سرای‌پادشاهی؛ اندرون همایون= اسکی سرای ، و قتیله حرم خاص ؛ آمدیٔ دیوان همایون = باب‌عالینك مابین همایونله اولان مخابراتنه مخصوص قلم ؛ دیوان همایون قلمی = باب عالیده معاهده‌لرك، فرمانلرك، براتلرك قید و ضبطنه مأمور دائره خط همایون = اساساً خط‌دست همایون و علی الاطلاق جانب حضرت پادشاهیدن صادر اولوب رسماً وعلناً اوقونان فرمان عالی : کلخانه خط همایونی؛ باب عالیده خط همایون اوقوندی ؛ اردوی همایون؛ دونتمای همایون. || مو. بره‌مقام .

هَمبَزم { ص. فا. مجلس عشرت آرقداشی ، رفیق، ندیم .

هَمپا { س. فا. آیاقداش ، رفیق .

هَمپایه { ص. فا. بر پایه و رتبه‌ده بولنانلرك بهری، اقران.

هِمّت { سش. عر. جـ : همم. جمع الجمعی : همات . ١. قصد، نیت ، ذهن وقلبله‌اولنان‌تصدی: انسان همتله بك بیوك ایشلره موفق اولور ؛ عالی همت ، بلند همت = بیوك وعالی‌ایشلره‌تصدی ایدن . ٢. جهد ، سعی ، غیرت: یوللرك توسیع و تسویه‌سنه همت ایتدی؛ بو مکتب آنجق اونك همتیله وجوده کلدی؛ همم علیه‌لرینك بیدریغ بیورلمسی . ٣. لطف، معاملهٔ لطفکارانه : همت

بیورك ؛ همتكزله . ٤. توجه معنوی ، امداد روحانی : پیرك، شیخك همتی اوستمزدن اکسیك اولمسون . [بو صوك ایکی معنا عربیده یوقدر . — عربی ترکیباتده « همه » صورتنده ده قوللانیلیر .]

هَمتا { ص. فا. دڭ ، مساوی ، بڭزر ، شبیه ، نظیر . || بی همتا = بی مثل ، بی نظیر .

هَمَج { سذ. عر. ١. قویون وسائر حیوانلرك کوزلرینه و آغزلرینه یاپیشوب ازعاج ایدن کوچك برجنس سیڭك . ٢. مج. شاشقین آدم ، چولپه .

هَمجِنس { ص. فا. ١. بر جنسدن اولان، جنسی بر اولان: همجنس حیوانلر . ٢. بر جنسیت و قومیته منسوب اولان ، بر قوم افرادندن بولنان .

هَمجِنسلِك { س. ١. بر جنسدن اولمه: او ایکی حیوان بربرینه بڭزه‌یورسه‌ده آره‌لرنده همجنسلك یوقدر . ٢. بر قوم و جنسیته منسوبیت ، بر قوم افرادندن اولمه : کندیسیله همجنسلکدن باشقه بر مناسبتمز یوقدر .

هَمجِوار { ص. فا. ١. بر جوارده بولنان، قوکشو : کندیسیله همجوارز . ٢. جوارلری تماس ایدن ، همحدود : همجوار دولتلر ، قضالر .

هَمجِوارلق { س. ١. قوکشولق . ٢. همحدود اولمه : بخارا ایله خیوه خانلری همجوارلقلری مناسبتیله ...

هَمحال { ص. فا. برحالده بولنان، حاللری مشابه و یا بر اولان : بزم ارقداشله همحالز .

هَمحُدود { ص. فا. سینورلری بر اولان ، مملکتلری ملاصق بولنان : فرانسه ایتالیا واسپانیه ایله همحدود در ؛ همحدود دولتلر ، ایالتلر .

هَمخانه { ص. فا. بر اوده اوتورانلرك بهری : کندیسیله بر سنه همخانه بولندق .

هَمخوی { ص. فا. برخلق وطبیعتده بولنان .

هَمَدرد { ص. فا. عین درد وکدره دوچار اولانلرك بهری: انسان همدردیله حاللاشه بیلیر.

هَمَدست { ص. فا. برلکده چالیشان ، آرقداش : همدست وفاق ایدیلر .

هَمدِل { ص. فا. قلب و فکرلری بر اولانلرك بهری ، بر مقصد وآرزوده بولنانلرك بهری: همدل و همزبان ایدیلر.

هَمدَم { ص. س. فا. برلکده یاشایان ، رفیق ، آرقداش ، ندیم .

هَمدیگَر { ك. هرایکینك دیکری: او ایکی اورتاق همدیکرله ایی کچینیورلر .

هَمراز { ص. فا. سرداش ، محرم اسرار .

هَمراه { یا همره . ص. س. فا. یولداش ، یول آرقداشی.

هَمرَأی { ص. فا. برفکر ورأیده بولنان ، همفکر، متفق الرأی : بن اونکله دائما همرأی ایدم .

هَمرُتبه { ص. فا. بر رتبه‌ده بولنان، رتبه‌لری بر اولانلرك بهری ، اقران .

هَمرِکاب { ص. فا. آتلری یان یانه یوروین ، برلکده بینوب کیدن .

هَمرَنك { ص. فا. بر رنکده بولنان، رنکلری بر .

هَمرَه { ص. فا. با: همراه .

هَمزانو { ص. فا. دیز دیزه اوتوران ، آرقداش .

هَمزَبان { ص. فا. ١. بر لسان قوللانان ، سوزلری بر اولانلرك بهری : جمله‌سی همدل وهمزبان ایدیلر . ٢. عین لسانله متکلم اولانلرك بهری : چرکسلر بر قاچ طائفه‌یه منقسم ایسه‌ده جمله‌سی همزباندر .

هَمزه { سث. عر. ١. حرف مد و یا حرف املا کبی اوقونمیوب یعنی فتحه‌یی تقویه‌یه مخصوص اولمیوب کندی کندینه متحرك و یا ساکن اوقونان « ا » حرفی که عربیده اصلا الف دینلمز واکثریا حرکه‌سنه کوره اوستنده و یا آلتنده (ء) اشارتی‌ده بولنور: أجر ، إسم ، مبدأ کبی. ٢. (ء) شکلنده یازیلان حرف که لسانمزده « همزه الف » دخی دینلیر. || اد. [صرف عربیده] همزهٔ وصل. با : وصل ؛ همزهٔ قطع = همزهٔ وصلك غیری اولان همزه .

هَمساز { ص. فا. اویان، اویغون، موافق .

هَمسال { ص. فا. یاشیت ، همسن.

هَمسایه { ص. س. فا. قوکشو ، جار .

هَمسَبَق ص. س. فا. درس شریکی، درس آرقداشی، بر درس اوقویانلرك بهری.

هَمسَر س. فا. ١. رفیق، آرقداش. ٢. یکدیگرینه نسبتله زوجینك بهری، رفیق، رفیقه: همسر عزیز.

هَمسُفره س. فا. بر سفره‌ده یمك ییئنلرك بهری، سفره آرقداشی.

هَمسِنّ ص. فا. یاشده برابر، یاشیت، همسال.

هَمشَهری س. فا. بر شهر اهالیسندن اولان، مملکتلی: بر همشهری کلش.

هَمشَهریلك س. بر مملکت اهالیسندن اولانلر بیننده‌کی مناسبت. مملکتلیلك.

هَمشیره س. فا. قیز قارنداش، خواهر، اخت.

هَمشیره زاده س. فا. قیز قارنداش اوغلی ویا قیزی، همشیره‌دن یکن: بنم همشیره‌زاده‌مدر.

هَمصُحبَت ص. فا. برلکده صحبت ایدن، کوریشن، قونوشان: دائما ایی آدملرله همصحبت اولملی.

هَمعَصر ص. فا. بر عصر و زمانده یاشایان ویا یاشامش اولان، معاصر: همعصری اولان شعرانك تراجم احوالنی یازمشدر.

هَمعِنان ص. فا. دیزکینلری برابر اولان یعنی برلکده حیوان یوریدنلرك بهری، آت باشی برابر، همرکاب.

هَمکیش ص. دینداش، مذهبداش.

هِمَم سذ. جم. عر. فد: همت. با: همت. [اسامزده جمع الجمع اوله‌رق «همم‌ات» دخی قوللانیلیر]

هَممَذهَب ص. س. فا. بر مذهبده بولنان، مذهبداش.

هَممَشرَب ص. فا. بر مشربده بولنان، طبیعتی و طرز معیشتی بردرلو اولان.

هَممَعنا یا هممعنی. ص. فا. بر معنا بیان ایدن، معناجه مشترك، مترادف.

هَمنام ص. فا. اسملری بر اولانلرك بهری، آداش، سمی.

هَمنِشین ص. فا برابر اوتوران، جلیس.

هَمنَفَس ص. فا. مصاحب، همدم، آرقداش.

هَموار ص. فا. ١. دوز، مستوی. ٢. اویغون، موافق.

هَمواره ظز. فا. دائما، هر زمان.

هُموم سذ. جم. عر. فد: هم. با: هم.

هَمه ك. فا. هپ، بوتون. ز.

هَمیان س. فا. کیسه، طوربه، جانطه. ز.

هَمیجك ص. س. کویدن شهره یکی کلوب برشئ بیلمز قبا وشاشقین آدم: بوس بوتون همیجك بر آدم.

هَمیشه ظز. فا. دائما، هرزمان، هروقت.

هَمیل سذ. عر. نبا. صاری صارماشیق دخی دینان بر نبات.

هِند سخ. م. [«سند» لغتیله بر اولوب اساساً بر بیوك ایرماغك اسمیدر.] آسیا قطعه‌سنك جنوبه طوغری ممتد اوچ بیوك شبه جزیره‌نك اورته‌ده بولنان اك بیوکنی تشکیل ایدن واسع بر مملکتدر. || هندچینی = مذکور اوچ شبه جزیره‌نك اك شرقیسی‌که هند ایله چین آره‌سنده واقع اولوب برمان وسیام وآنام وسائر خطه‌لری حاویدر. || هند غربی = ابتدای کشفنده هند اولدیغی زعم اولنان آمریقا. || هند طاوغی = آمریقادن کلمش اولان معروف طیر اهلی، هندی. || هندقماشی = مج. پك قیمتلی وبولنماز شئ. [اکثریا استهزا طریقیله قوللانیلیر.] || هند کتابه‌سی = یوللی هند قماشی.

هِندِباء سذ. عر. سمزه وصلاته کبی قوللانیلان معروف مخوشجه یاپراق، کوکیك: آق، قره هندبا = نوعلری.

هِندِستان یا هندوستان. سخ. م. هند ممالکی. || هندستان جوزی = ١. بهاراتدن معروف سرت دانه‌که معده‌یی قیزدیرمق وصانجی‌یی طوردیرمق ایچون ینیر، جوز بوا. ٢. قبوغی سرت وایچی کستانه کبی بیاض ومغذی پورتقالدن بیوجك برمیوه، نارجیل، قوقه.

هَندَسه سذ. عر. [فا. «اندازه»دن معرب] علوم ریاضیه‌دن اوله‌رق اجسامك اشکالندن و مسافه‌لرك اولچلمسیله هرنوع ابنیه وسائره‌نك صورت

ترتيب وتأسيسندن بحث ايدن علم؛ هندسهٔ مسطحه = يالكز سطوح اوزرينه اولان اشكال ومساحه‌لردن بحث ايدنى؛ هندسهٔ مجسمه = طول وعرضدن باشقه ارتفاعى دخى اولان اجسامدن باحث اولانى؛ هندسهٔ حليه = مسائلك حلندن بحث ايدنى؛ هندسهٔ رسميه = ترسيم وتصوير- دن باحث اولانى.

هَنْدَسه‌خانه { س. فا. ١. هندسه مكتبى، علوم رياضيه دار التعليمى. ٢. نافعه وبلديه كبى بر دائره‌نك مهندسلره مخصوص شعبه‌سى، مهندس دائره‌سى.

هَنْدَسه‌سِز { ص. علم هندسه قواعدينه موافق ومطابق اوليان، فنه مغاير صورتده ياپلمش: هندسه‌سز بر بنا.

هَنْدَسه‌لى { ص. علم هندسه‌يه تطبيقاً ياپلمش، هندسه قواعدينه موافق.

هَنْدَسى { ص. عر. ث: هندسيه. هندسه علمنه منسوب ومتعلق: مسائل هندسيه؛ اشكال هندسيه.

هَنْدَك { س. [عر. «خندق»دن غلط] با: خندق. — اصل تركجه‌سى: اوٓر.

هِنْدو { س. فا. ١. هندك مشرك اهاليسندن آدم، براهما ويا بودا دييننده هندلى. ٢. هند اهاليسى كبى پك اسمر آدم. ٣. مج. عر. بك، خال.

هِنْدى { ص. س. ث: هنديه. ١. هنده منسوب ومتعلق: سيف هندى؛ ممالك هنديه. ٢. هند اهاليسندن اولان، هندلى، هندو. ٣. بوكون مستعمل هند لسانلرينك اك معروف ومنتشرى، هندوستانى، اردو لسانى. || تمر هندى = لسان عوامده «دمير هندى» دينلن وسرينلمك اوزره قوللانيلان مخوش ميوه وبونى ويرن آغاج كه حشبى پك سرت اولوب قلتراش صاپى وساٸره اولور. || سنبل هندى = بر جنس چيچك.

هِنْدى { س. ابتداى كشفنده هند اولديغى زعم ايدلمش اولان آمريقادن كلمه معروف بيوك طير اهلى، هند طاوغى؛ بابا هندى، هندى باباسى = ياشنى كچمش بيوك هندى اركك.

هُنَر { س. ١. بيله، بيليش، معرفت، معلومات: اوده بر هنردر. ٢. اوسته‌لق، حذاقت، مهارت: بونى ياپمق ايچون هنر ايستر؛ بو ايشده چوق هنر واردر. ٣. علم، فن، بيلكى: تحصيل علم وهنر. ٤. اينجه صنعت، صنايع نفيسه: اصحاب هنر.

هُنَرسِز { ص. ١. علم ومعرفت وحذاقت ومهارتى اولميان: هنرسز آدم. ٢. صنعت ومهارتله ياپلامش، صنعتسز: هنرسز بر ياپيدر.

هُنَرلى { ص. ١. علم ومعرفتى ويا حذاقت ومهارتى اولان: هنرلى آدمدر. ٢. صنعت ومهارتله ياپلمش، مصنع: پك هنرلى برماكينه.

هُنَرمَنْد { ص. فا. ج: هنرمندان. و:

هُنَرْوَر { ص. فا. ج: هنروران. هنر ومعرفت ومهارت وحذاقت صاحبى: هنرمند، هنرور برآدمدر؛ هنرمندان عصردن، هنروران زماندن بر ذات.

هِنْطو { س. [مجارجه‌دن] قوچى نوعندن، يايلى آرابه، قاروچه.

هَنْگام { س. فا. و:

هَنْگامه { س. فا. ١. زمان، وقت، اثنا، صره: هنگام شباب؛ هنگام بهار. ٢. جمعيت، مجمع: هنگامهٔ ذوق وصفا.

هَنْگامه { س. فا. ١. غوغا، معركه. ٢. شماته، كورلدى.

هُنود { س. ج. عر. فد: هندى (هندلى). با: هندى.

هَنوز { ح. فا. [تر. زبانزدى: هنوز.] ١. يكى، آنجق، همان: بن كيتديكمده هنوز اويقودن قالقمشيدى؛ هنوز بيتمش بر او. ٢. [جملهٔ منفيه‌ده] دها، حالا، الآن: دمين صورديردم هنوز كلمه‌مشيدى.

هَنىء { ص. عر. ث: هنيئه. [«هنأ»دن مش.] صحته يارار، هضمى قولاى.

هَنيئاً { ح. عر. عافيت اوله؛ صحت وعافيت اولسون.

هُوَ { ض. عر. ث: هى. ت: هما. ج: هم. [ضمير منفصلك مفرد مذكر غائبى اولوب لسانمزده

«هؤوه» تلفظیله بعض ترکیبات
عربیه‌ده بولنور) او ، اول :
کما هو حقه = حقی اولدیغی کبی ،
حقیله ؛ هوسی هوسنه [تلفظی :
هؤوه‌سی هؤوه‌سنه] = طبق
طبقنه ، تمامیله مطابق وموافق
اوله‌رق .

هو { س [آنف البیان ضمیر عربیدن
مأخوذ اولوب آنجق واوی
حرف مد یعنی ضمهٔ ثقیله مقبوضه
صورتنده اوقونور .] مطلوب
کائنات اولان وجود مطلق ،
حق جل و علا حضرتلری : لا
اله الا هو . — ذکر و مقابله‌ده
درویشانك لفظهٔ جلال مقامنده
قوللاندقلری تعبیردر . || یاهو =
ای الله ، ربم ! [بلا : یاهو] .

هو { حد . [بنه عر . ضمیر منفصل
غائبك مفرد مذکرندن
مأخوذ] باقسه‌کزه آ ، بکا باق ،
ای ، هی : هو ! نره‌ده‌سك ؟ هو
چکمك = هو اسم جلالنی بربری
ارقه‌سی صره تکرار ایتمك وبرشیئه
اقدام اثناسنده بو اسمی تکرار
ایله کلبانك چکمك . هو کشان =
وقتیله یکیچری اورته‌لرنده بو-
لنان طریق بکتاشی درویشانی
|| یاهو = ١ . باقسه‌کزه آ : یاهو !
نره‌ده‌سك ؟ ٢ . آجانم : یاهو !
بو آدمك هیچ عقلی یوقدر ؛ ایتمه
یاهو ! || یامن هو = یاهو نداسنه
جواب مقامنده درویشان
اصطلاحنده قوللانیلیر .

هَواء { سد . عر . ج : اهویه . [تر .
زبانزدی : هاوا] ١ . کرهٔ
ارضی محدود بر ارتفاعه قدر
احاطه ایدن خفیف غاز طبقه‌سی :
هوایه قالقمق : هواده اوچمق ،
طورمق . ٢ . بو طبقه‌یی تشکیل
ایدن خفیف غازکه حرکتنده
یل و ریح نامیله جسمیت وقوتی
آکلاشیلیر : انسان هوا ایله
یاشار ؛ تمیز هوا تنفس ایتمك ؛
هوا باشلیجه مولدالحموضه ایله
آزتدن وآز مقدارده حامض
فحمدن مرکبدر . ٣ . جو هوانك
حال وکیفیتی : بوکون هوا کوزل ؛
یاغمورلی ، قارلی ، سیسلی ، صو-
ئوق ، صیجاق هوا ؛ هوا ایی
اولورسه یارین کیدرز ؛ بو نه
هوا ! ٤ . بر یرك احوال صحیه‌سی ،
انسانك صحتنه یارایوب یارامامق
اعتباریله هوای نسیمینك حال
وکیفیتی : خفیف ، آغر ، صیتمه‌لی ،
صاغلام هوا ؛ اورانك هواسی
بکا کلمدی ، هواسیله امتزاج ایتمدم ؛
او هوالرده ضعیف آدم یاشا-
یه‌ماز . ٥ . تر . شرقی و چالغی
مقامی ، موسیقی آهنکی : کوزل
بر هوا چالدیلر : آلافرانغه هوالر .
[لسانمزه مخصوص اولان بو معنا
ایله « اهویه » جمع عربیسی قو-
للانمق خطادر .] ٦ . بر بنانك
اوستنه چیقمق یعنی فوقانی بر
قات دها یاپدیرمق حقی : دکان بنم
ایسه‌ده هواسی باشقه‌سنکدر .
٧ . خفیف روزکار ، ایام ،
هوانك حرکت وتموجی : بوکون
هیچ هوا یوقدر . ٨ . بوش ،
بیهوده ، نافله ، هبا : بزم سعیمز
هوایه کیتدی . ٩ . چالغینك مختلف
صدالر چیقاران درجاتنك بهری ،
پرده . ١٠ . اسلحهٔ ناریه نشانه‌نك
مسافه‌یه کوره تخلف ایدن درجه-
سی . ١١ . طباعت حروفاتنك
یوقاری ویا آشاغی کلمك اوزره
مختلف یوکسکلکده محکوك او-
له‌سی ، دوکه حروفات درجه‌سی .
|| آب وهوا [« صو و هوا »] =
بر یرك احوال صحیه‌سی : آب
وهواسی کوزل بر یر ؛ اورانك
آب وهواسیله امتزاج ایده‌مدی .
|| آچیق هوا = ١ . بولوطسز
هوا . ٢ . ابنیه خارجی . || هوا
آلمق = ١ . تنفس ایتمك ، تمیز
هوا تنفس ایلمك : شو پنجره‌یی
آچك هوا آله‌لم . ٢ . کزمك ،
تفرج ایتمك ، آچیق هواده طولا-
شوب کسب انشراح ایتمك : چیقوب
بر آز هوا آله‌لم . ٣ . هوادار
اولمق ، روزکارلره معروض و
هوانك تجدیدینه مساعد حال
و وضعیتده بولنمق : او کوشك
ایی هوا آلیور ؛ بو اوطه هیچ
هوا آلماز . || بادهوا [« هوا یلی .
تر . زبانزدی : بداوا .] بدلسز ،
مجاناً ؛ و مجـ . پك اوجوز : بونی
سزه بادهوا ویررم ؛ شونی باد
هوا آلمشسکز . || جو هوا =
ارضی احاطه ایدن هوا طبقه‌سی
فر . Atmosphère : علم جو
هوا و اختصاراً علم الجو =
هوانك احوال وعلائمندن و مثلا
یاغمور و قار و رعد و شیمشك
و یلدیریم کبی حاللردن بحث ایدن
علم مخصوص . فر . Météorologie .
سنبلی هوا = کونشسز یاغمورسز
قپالیجه وفقط لطیف هوا . مارت
هواسی = متبدل ، غیر ثابت ،
بر قرار دکل . || هوا خوش =
ناصل اولسه اولور : بنجه هوا

خوش = وظیفه ایتمم. || هرکس برهوا چالیور = هرکس عقلنـه کلنی سـویلیور : بر قابریقـه‌که هرکس برهوا چالیور. ||هوادن= باد هوا .

هَوا { یا هوی . سـنـ . عر. جـ : اهواء . [مادهٔ آنفـه‌ده‌کی لغتله التبـاس ایتدیرلمه‌ملیدر .] ١. آرزو ، میل ، هوس . ٢. عشـق ، علاقه . ٣. حظوظات نفسانیه ، سفاهت : نفس وهوایه تابع آدم ؛ هوا وهوسی یولنده وارینی صرف ایتدی . [بومعنا ایله اکثریا «نفس» ویا «هوس» مترادفیله برابر قوللانیلیر .] ٤. اوگنمه ، تفخر .

هَوایَرَست { صـ. فا. [عر. هواء هوس. فا. پرستن= طاپمق] هـوا و هوسـه تابع ، میلیات نفسانیه‌یه دوشکون ، سفیه.

هَوادار { صـ . فا . [عر . هوا = هوای نسیمی. فا. داشتن= مالك اولمق] ایی هـوا آلان ، هواسی قولای تجدد ایدر ، حرکات هوائیه‌یه معروض : هوادار بر یر ، بر کوشك ، بر اوطه .

هَوادار { صـ . فا . [عر. هـوا = هوس . فا. داشتن=مالك اولمق .] ١. هوسلی ، عاشق ، دلداده : او قادینك هوادارلرندن ایدی . ٢. طرفدار ، طرفگیر ، قفادار .

هُوادارلق { سـ . ١. ایی هـوا آلان محل و یا بنانك حالی : بو محلك ، بو اوك هوادارلغی . ٢. عاشقلق ، ابتلا : اونك فلان قادینـه هوادارلغی معلومدر . ٣. طرفـدارلق ، طرفگیرلك ، قفادارلق : کوتی آدمه هوادارلق ایدن ایی آدم اوله‌ماز .

هُواسِز { صـ . ١. ایی هوا آلماز : هواسز بر محل ، بر اوطه . ٢. مختلف درجه وپرده‌لری اولمیان : هواسز نشـان ، چالغی ، حروفات .

هُوال { سـ . قوندره قالبنك یوقاریسنی گگیشلتمك ایچون قونیلان طاقوز .

هُوالاندِرمَق { فتـ . ١. هـوا آلدیرمق ، هواسنی تجدید ایتمك : شـو اوطه‌یی هوالاندیرملی ؛ هر صباح پنجره‌لری آچوب قوغوشلری هوالاندیرولر . ٢. جو هوایه قالدیرمق ، اوچرمق : اوچـورتمه‌یی هوالاندیردی .

هُوالانمَق { فل . ١. هوا آلمق ، هواسی تجدد ایتمك : بو اوطه بوکون هوالانمدی . ٢. هوایه قالقمق ، اوچمق ، هواده تموج ایتمك : اوچورتمه ، قوش هـوالاندی ؛ سنجـاق کمینك دیرکنده هوالانیوردی .

هُوالی { صـ . ١. ایی هوا آلان هوادار : پك هوالی بر محل ، بر اودر . ٢. بر درلو هواسی اولان : گوزل ، صیجاق ، صوئوق هوالی یر . ٣. درجه وپرده‌سی اولان : هوالی نشان ، چالغی ، حروفات .

هَوامّ { سـ. جـ. عر. فد : هامه . با : هامه .

هَوان { سـ. عر. خوارلق ، حقارت ، ذلت . ذ.

هَوائی { صـ . عر . ذ : هوائیه . ١. هوایه منسوب ومتعلق : علائم هوائیه ؛ حیوانات هوائیه. ٢. هوا رنکنده ، آچیق کوك : هوائی آطلاس ؛ هـوائی ماوی = آچیق ماوی . || هوائی فشنك = هواده پاتلایان دونما فشنـککی نوعی .

هَوائی { صـ. عر. ١. هوا وهوسه‌تابع ، نفس وشهوتنه دوشکون ، خفیف مزاجلی ؛ هـوائی مشرب = خفیف . ٢. بوش ، بیهوده ، باطل : هوائی شیئلرله اوغراشمه . هوائی سوز = شـورادن بورادن اساسسز لقردی ایتمه .

هَوائیلِك { سـ. هوا وهوسه‌تابعیت ، سفاهت ، خفت‌مزاج .

هوّپ { مه. بردن وسرعت وخفتله قالقوب صیچرامغی تقلید وتصویر ایدر : هوپ قالقدی ؛ هوپ یردن فیرلادی . == حه. بردن و سرعت و خفتله قالقوب صیچرامغه تشویق ایچون قوللانیلیر : هوپ ! قالقك ؛ دی‌هوپ !

هوّپپا { صـ. هوپ دیه هر شیئه کیریشن تأملسز وخفیف مزاجلی ، چوجق مزاجلی ، دلیشمن : هوپپـا بر آدم ؛ پك هوپپـا آلیشمش .

هوّپپاله { مه. ١. بردن بره آتلامغی تصـویر و تقلید ایدر : پنجره‌دن هوپپالا آشاغی‌یه آتلدی . ٢. طامدن دوشر کبی مناسبتسز بر سوز سویلین حقنده مستهزیانه قوللانیلیر : هوپپاله ! هوپـپاله بکم ! ٣. کوچك چوجقلری صیچرادوب او یالار ویا اویودور ایکن سویلنیر : هوپپاله اوغلم ! اویوسون چوجغم هوپپاله!

هوپلاتمق فت صیچراتمق ، او. یناتمق : چوجغی هوپلاتیوردی .

هوپلامق فل. ١. خفتله و بردن بره صیچرامق، آتلق: چوجق کبی هوپلایوردی. ٢. بردن بره اوینامق ، خفقانه کلمك: یورکم هوپلادی .

هودج سئ. عر. ج : هوادج. قادینلر بینمك اوزره دوه‌نك صرتنه قودقلری کوچك محفل .

هودوك ص. کویلی ، قبا، ناز - کانه معامله بیلز، عجمی وغبی : طشره‌دن کلدیکنده پك هودوك ایدی .

هورکوج س. با: اورکوج .

هورله س. بورچاق جنسندن حبوبات نوعی .

هوس سئ. عر. ١. آرزو ، ایستك ، میل : درسه هیچ هوسی یوقدر؛ اویله شیئلره هوس ایتمه‌ملی؛ ال یازیسی کتابلره چوق هوسم واردر . ٢. کاوب کچن آرزو ، نوظهور وموقت میل : انك کیسی چوجقجه برهوسدن عبارتدر . ٣. ذوق، اکلنجه ، خوارده‌لق : هوا و هوسه تابع . || نو هوس = مایمون اشتهالی .

هوسکار ص. فا. میل وآرزو. یی اولان ، هوس ایدن : رسمه هوسکاردر .

هوسکارلق س. میل وآرزوسی اولانك حالی : علمه هوسکارلغی واردر .

هوسلی ص. میل و آرزوسی اولان ، آرزوکش : تحصیله چوق هوسلی بر چوجقدر .

هوسناك ص. فا. میل وآرزوسی اولان ، هوسلی ، هوسکار، آرزوکش .

هوش س. [فا. « غوش » دن] برنوع آقچه آغاج .

هوش س. فا. عقل ، شعور ، خرد : کوش هوش = عقل قولاغی || بی هوش = ١. عقلسز ، احمق . ٢. کندیندن کچمش، بایغین .

هوشمند ص. فا. عقللی، عاقل، خردمند .

هوشمندی س. عقللیلق ، عاقللك .

هوشیار یاخود هشیار. ص. فا. عقللی ، عاقل .

هوشیاری س. عقللیلق ، عاقللك .

هول سئ. عر. ج : اهوال . قورقو، قورقمه، اورکمه ، دهشت : جان هولیله = جان قورقوسیله. || ابوالهول= مصرده فراعنه‌دن قالمه انسان قفالی جسیم آرسلان هیکلی فر. Sphinx .

هولانده سخ. م. اوروپای غربیسنده‌کی فلمنك مملکت و دولتی ؛ هولانده پنیری ، سنبلی = بو مملکته مخصوص نوعلری .

هولانده‌لی س. ص. فلمنك اهالیسندن آدم، فلمنکلی .

هولناك ص. فا. قورقونج ، دهشتلی .

هولو س. [فا. « آلو » دن] بر جنس شفتالی .

هون سئ. عر. ١. خفیفلك ، اهمیتسزلك . ٢. قولایلق .

هونك یا آونك . س. آصیلوب محافظه اولنمق اوزره بر صابه کچیرلمش میوه باغی : برهونك اوکز، اوزوم، الماء، انجیر؛ دونك اوزومی = آصیلوب قیش ایچون محافظه اولنمش اوزوم .

هونکور ح. [اصلی : اق- کگور] سسله ، هیچقره هیچقره : هونکور هونکور آغلامق .

هونکورده‌مك فل. هونکورهونکور آغلامق، سسله وبرنوع عصبی خفقانله آغلامق .

هونه س. ارکك کیبك وصیغین وامثالی .

هونی س. با : خونی .

هوو س آو قوشیله اولنان صید؛ هوو آغاسی = قوشجی باشی .

هوولامق فل. فرلایوب آتلق، پرتاو ایتمك .

هوی س. فا. باغروب چاغرمه، شماته ، نعره : های وهوی = جنبش کورلدیسی .

هوی سئ. عر. با : هوا.

هویت سئ. عر. [لغت مولده] ١ . ماهیت ، حقیقت. [ماهیت اعم اولوب هویت ایسه باشلیجه شخص ماهیتیدر . ٢. مق . بر آدمك آرانیلان ویا اولمق ادعاسنده بولندیغی شخص اولمه‌سی : هویتنی اثبات ایده‌مدی ؛ طوتیلان

آدمك هویتی دها تحقق ایتمدی .

هُوَیدا { ص. فا. بللی، آشكار، ظاهر، عیان : بوایشك بویله اولدیغی هویدادر .

هُوَیضه { سذ. عر. [« هیضه » دن ستصـ.] ط. قولره یه مشابه ساری اسهال ، كوچك قولره، فر. Cholérine .

هه { س. «ه» حرفك تر. اسمیدر. با : ها .

هه { د. ۱. سؤال ایچون : هه؟ نه دیرسك؟ ۲. تصدیق اداتی، اوت : یارین كل دیدم هـه دیدی. با : هاء ، ای .

هَی { حد . ۱. اشتكا و تحسرله برابر ندایه مخصوصـدر : هی فلك! هی كنجلك كونلری! هی نه كتابلر ایدی ! ۲. تنبیه واخطار بیان ایدر : هی ! بكا باق؛ هی! چوجقلر . || بههی ، بهی = صبرسزلقله تعزیر بیـان ایدر، آ، ایا، هیا : بههی آدم؛ بههی جاهل ! || هی گیدی = تقدیر وتعجب وتحسر بیان‌ایدر: هی‌كیدی مال! هی‌كیدی كراز هی. || هی‌مدد = ایواه، یازیق! || هی هی = هـای هـوی . ═ س. سوینج ومانی نعره‌سی : كوگیی هی‌هیلرله كونوردیلر .

هِیَ { ض. ذ. عر. ذ : هو. || ا : هو. || كاهی = اولدیغی كبی .

هَیأَت { یا هیئت. سذ. عر. جـ : هیات. ۱. شكل، صورت ، كورنیش : بو بنـانك ، باغچه‌نك، حیوانك هیأتی چوق خوشمه كیدیور . ۲. طوریش وضع، وضعیت : بوصالونی‌باشقه بر هیأته قوملی . ۳. قیافت : علما، اصناف هیـأتنده بر آدم. ٤. حال. كیفیت : هیأت‌اصلیه‌سنه‌ارجاع ایتمك؛ هیأت حاضره‌سیله قبول ایتمك. ٥. بر طوپ تشكیل ایدن افراد و اشخاصك مجموعی : هیئت مجلس؛ هیئت‌وكلا . ٦. احوال‌سماٸیه‌دن واجرام‌سما . ویه‌نك‌صورت‌دور وحركتیله‌كرهٔ ارضك بر سـیاره اولمق اعتبا. ریله اولان احوالندن بحث‌ایدن فن : علم هیأت؛ هیأت بیلمك ، اوقومق ؛ اهل هیأت = بوفنك علماسی. || هیأت اصلیه = اك‌اولكی شكل وصورت. || هیأت ظـا . هره = میـدانده كوریلن حال وصورت. || هیأتله= هب بردن، مجتمعاً : بز دائره‌جـه هیـأتله معایده‌یه كیتدك . || هیـأت مجموعه = برشیئك طوبدن‌اولان حال و صورتی ، تفرعات و یا افراد واجزاسندن صرف‌نظرله بوتوننك ابراز ایتـدیكی حال ومنظره : بوباغچه‌نك هر طرفی كوزل دوزلمش ایسـه‌ده هیأت مجموعه‌سـنده بر لطافت یوقدر. || هیأتیـله = اولدیغی كبی، بلا تبدیل وتغییر .

هَیاكِل { سذ. جـ. عر. فد : هیكل. با : هیكل .

هَیّاموله { حد. [اصلی : ایام اوله، یاخود : هی یا. مولی] اسـاساً طـٸفه‌لرك كمی دمیرینی آلیركن ویاكوركچكر. كن وبالتقلید آغر بر شیٔ چكن هرصنف عمـله‌نك بر آغزدن سویلدكلری برتعبیردر . || هیا. موله ایله = زورله ، پك چوق مشقتله : مكتبك صنفلرینی هیا. موله ایله آتلادی .

هَیبَت { سذ. عر. ۱. قورقو وحرمت حسنی اویاند. یره‌جق‌حال وهیأت، مهابت : آر. سلانك‌هیبتی‌چوقدر. ۲. مهابتلی برذاتك رؤیتندن حاصل اولان قورقو وحرمت وتعظیم حسی : هیبتدن دیلی طوتلدی .

هَیبَتلی { ص. كورنلره قورقو و حرمت حسنی القـا ایده‌جك صورتده عظمت وشانی اولان .

هَیَجان { سذ. عر. درونی تلاش وحركت ، جوشمه ، جو. شقونلق : بر سـوزدن هیجانه كلدی .

هیچ { ص. فا. معدوم ، مفقود ، یوق اولان ویا یوق دینله. جك قدر آز اولان : اوده كاتبم دیورسه‌ده بنم نظرمده هیچدر. ═ س. فا. یوقلق، عدم : هیچدن كله: هیچه‌صایمق؛ هیچدن اییدر. ═ حـ. بوس بوتون ، اصلا ، قطعا : اوهیچ بیلمز؛ هیچ‌قزانمدی؛ هیچ كورمدم. || هیچ اولمازسه، هیچ‌دكلسه = اقلی، لااقل، باری. || هیچ بر = افراد واجزانك برر بررانكاری : هیچ برایش‌كوره. مدم؛ هیچ برتاجرك تشبث ایده. جكی ایش‌دكلدر ؛ اوماللرك هیچ بری ایشـه یاراماز . || هیچ بر زمان ، هیچ بر وقت = اصلا ، ابداً : اونی هیچ بر وقت قبول ایتمم ؛ سزك دیدیككز هیچ. بر زمان اولمیه‌جقـدر . || هیچ بر شیٔ = اصـلا و قطعاً : هیچ بر شیٔ سـویلمدی ؛ هیچ بر شیٔ

ویرمدی. || هیچ کیسه = هیچ بر آدم : هیچ کیسه کلمدی؛ هیچ کیسه‌یی اینجیتمه‌ملی. || هیچدن = ١. اصل ونسلی مجهول، صکره‌دن کورمه : هیچدن بر آدم. ٢. زحمتسز قزانلمش : هیچدن برپاره‌در؛ هیچدن بر اوه مالك اولدی. || هیچه صایمق = صایمامق، اهمیت ویرمه‌مك. — سؤالده « هیچ کورمدیکزمی؟ » کبی جملهٔ منفیه‌یه تقلیداً جملهٔ مثبته ده دخی قوللانیلوب « وقتك برنده» و « قضارا، تصادفاً » کبی برمعنا افاده ایدر : او آدمی هیچ کوردیکزمی؟ هیچ اوه کیتدیککز وارمیدر؟

هیچقرمق { یا اینچقرمق. فل. بوغاز طیقانه‌رق و دریکدن ایچ چکرك آغلامق : هیچقروب طوربوردی؛ هیچقره هیچقره آغلادی.

هیچقرمه { س. بوغاز طیقانه‌جق صورتده و دریکدن ایچ چکرك آغلامه : هیچقرمه‌سی ایشیدیلیوردی.

هیچقریق { س. ١. آغلارکن بوغاز طیقانیرمش کبی کوکسدن کلوب زورچیقان اضطرابلی سس : هیچقریقله آغلامق. ٢. عجله ایتمك ویا سویلمك کبی بعض احوالده معده‌دن کلن وبعضاً خیلی دوام ایدن بر نوع غیر اختیاری ککرمه، فواق : هیچقریق طوتدی.

هیزم { س. فا. اودون، حطب. ر.

هیش { حد. هو! یاهو! عو.

هیضه { س. عر. ط قوله‌دیتلن صالغین خسته‌لق.

هیکل { س. عر. ج : هیاکل. ١. جسیم بنا و علی الخصوص معبد، بتخانه. ٢. تر. طاشدن ویا طونج و سائره‌دن انسان ویاحیوان صورتی، صنم، فر. Statue. [لسانمزده عربی‌اولمیان بو ایکنجی معنا ایله مستعملدر.]

هیکلتراش { س. فا. مرمردن انسان و حیوان رسمی حك ایدن هنرور، فر. Sculpteur.

هیکلتراشلق { س. و :

هیکلتراشی { س. فا. مرمردن انسان و حیوان رسمی حك ایتمك صنعتی، فر. Sculpture : هیکلتراشلق صنایع نفیسه‌دندر. [تقردیمك دها مناسبدر.]

هین { س. [عر. «حین» (: زمان) دن غلط.] هین اوغلی = زمانه آدمی، چوجغی، ولدزنا، جن فکرلی.

هیولاء { یا هیولی. س. عر. [یو. ὕλη دن که ماده دیمکدر.] حکماء قدیمه ذها بنجه کافهٔ موجوداتك اصلی اولان بر ماده ویا صورت ابتدائیه. || مج. مجسم عد اولنمیه‌جق قدر ضعیف ویا اهمیتسز شخص ویاشیء.

هیولائی { ص. عر. ذ : هیولائیه. کافهٔ اجسامك اصلی و مادهٔ ابتدائیه‌سی ظن اولنان بر ماده و یا صورت ابتدائیه‌یه منسوب ومتعلق.

هیهات { حد. عر. فوت اولمش برشیئه تحسر بیان ایدر، دریغ! یازیق! هانیا! نره‌ده: هیهات! کنجلك کونلری کچدی!

هیئت { س. عر. ج : هیأت. [عر. ترکیباتده « هیئه » صورتنده‌ده قوللانیلیر.]

ی

ی { يه. سه. [عر. ياء. سڠ] ترکجه الفبانك اوتوز برنجی وصوڭ حرفيدر. ترتيب اصلی اولان ابجد صره‌سنده اوننجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ۱۰ عددينه معادلدر. شکل عبرانيسی ۶ وشکل سريانيسی ﻫ اولوب، يونانی و لاتين الفبالرنده I صورتنی آلمشدرکه جمله‌نك مشابهتلری ظاهردر. بعضاً حرف صورتنده [ياز، ير، يوق، پی، های کبی] و بعضاً حرکه کبی تلفظ اولنور؛ عربيده بو ايکنجی تقديرده حرف مد دينلوب کسره‌يی تقويه وتمديد ايدر: اديب، بری کبی، وبعضاً کلمه‌نك آخرنده «الف مقصوره» ناميله «ا» کبی اوقونورکه بو قبيلدن اولان کلمه‌لر لسانمزده اکثريا «ا» له يازيلير: دعوی، مولی کبی. فارسی کلمه‌لرده دخی ممدود اوقونور: پير، اين کبی. ترکجه‌ده ايسه عادتا اسره يرينی طوتوب تمديد اولنماز واينجه هجالی کلمه‌لرده اينجه يعنی کسرهٔ خفيفه، وقالين هجالی کلمه‌لرده قالين يعنی کسرهٔ ثقيله اوقونور: کيم، ايپ، چيل، قيل، قيش، قالين کبی. کسرهٔ ثقيله ماقبلنه کوره بعضاً ضمهٔ مقبوضهٔ ثقيله وکسرهٔ خفيفه دخی ضمهٔ مقبوضهٔ خفيفه تلفظنه تقرب ايدر: قوزی (قوزو)، بوری (بورو)، اولغين (اولغوز)؛ بيلير (بيلور)، کلير (کلور) کبی. اساساً مکسور اولان برچوق کلمات ترکيه اليوم بزجه مفتوح قوللانلديغی حالده حالا «ی» ايله يازلمقدن قورتله‌ميور: ايل، ايلچی، ايرمك، ايرکن، ايتمك کبی. ديکر بعض کلمه‌لرده‌ده اساساً همزه اولان ايلك حرف «ی» يه قلب اولمشدر: ييل، ييلان کبی اصللری ايل وايلاندر.

يا { د. ۱. تصديق بيان ايدوب جوابده قوللانيلير، اوت، بلی، نعم: سز بزمله کله‌جکميسکز؟ ـ يا. ۲. تأکيد وتقويه ايچون اولوب يا برنجيسی کبی جوابده ويا تأکيد اولنان سوزك آخرنده و بعضاً مکرر اوله‌رق قوللانيلير: بونی سزمی يازديکز؟ ـ يا؛ اويله ايسه بوسزك حقکزدر ـ يايا؛ بنمدر يا؛ آليرم يا. ۳. نقل کلام خصوصنده و «کلنجه، کلەلم» معناسيله قوللانيلير: يا سز نه ياپه‌جقسکز؟ ٤. پکی اما، ايی اما، شوقدر وارکه: ياکلمك ايستمزسه؛ يا خبر آليرسه. ٥. صيغهٔ شرطيه‌دن صکره «آ» يرينه تأکيد وتعجيل بيان ايدر: کلسه يا؛ يازسه‌لر يا.

يا { حه. تعجب واستغراب بيان ايدر، اويله‌می: يا! بزی صوروميورسکز ها! يا! بزی اوقدر سورمشسك!

يا { حر. [فارسيدن مأخوذ] ترديد بيان ايدر، ياخود: وابورله يا شمندوفرله کيدرز. مکرر دخی قوللانيلير: بن يا کليرم يا کلم؛ يا آرابه ايله يا آتله کيتملی؛ يا بن يا سن. برنجيسی «يا» و ايکنجيسی «ياخود» دخی اولور: بر ايشه يا باشلاما ياخود بيتيرمکی کوزه آل.

يا { حد. عر. ۱. ای، هی: يا الله! يا ربی! يا رسول الله! ۲. استمداد واستغاثه وتأسف بيان ايدر: يا مدد الله!

ياء { سڠ. عر. «ی» حرفنك اسم عربيسيدر، يه. نقطه‌لری آلتنده و ايکی اولمق اعتباريله

ایضاحاً «یاء تحتانیه» و «یاء مثناة» دخی دینلیر .

یاب { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبده بولنور] ١. بولان، نائل، دسترس : فرصتیاب = فرصت بولان ؛ کامیاب = نائل مرام. ٢. بولنان. اله گچن : کمیاب = آز بولنان ؛ نایاب = بولنماز .

یاب { ح. یاواش، آهسته، سسسز، آزر آزر : یاب یاب یوریمك.

یابا { یابالامق. با : یابه، یابه‌لامق.

یابان { یابانی، یابانجی وسائره. با : یبان وسائره .

یابس { ص. عر. ث : یابسه. [«یبس»دن سف.] قوری، نم ویاش یاخود تازه اولمیان : یابس اوت؛ اثمار یابسه؛ یابس هوا = رطوبتسز؛ رطب ویابس = تازه وقوری، هردرلودن .

یابه { س. قوری اوت وصمانی طوپلایوب آتمغه وخرمان صاورمغه مخصوص اوچ پارمقلی چتال شکلنده تخته‌دن کورك .

یابه‌لامق { فت. صمان ویا اوتی یابه دینلن آلتله قالدیروب آتمق ویا صاورمق .

یاپ { ویاپه. مه. یالکز صفتندن اول کلوب اونك معناسنی تأکید ایدر : یاپ یالکز. یاپه یالکز = بوس بوتون یالکز ومنفرد .

یاپاغی { س. با : یپاغی.

یاپالاق { یا یپالاق س. بووارلاقجه بیوك برنوع بوهو قوشی .

یاپدیرمق { فت. ١. دیکری واسطه‌سیله یاپمق، اهل وارباینی چالیشدیره‌رق وجوده کتیرمك. اعمال ایتدیرمك : بر او یاپدیردی؛ بو اثوابی کیمه یاپدیردیکز؟ ٢. برینك بر ایش یاپمه‌سنه مانع اولمامق، یاپمغه سربست ومختار براقق : چوجقلره اویله شیء یاپدیرماملی؛ یاپدیران اولورسه اونلر یاپارلر .

یاپراق { یا یپراق س. ١. آغاج وسائر نباتاتك آز چوق یاصی وجنسنه کوره مختلف الشکل جزئی که اکثریا قیشین دوکیلوب بهارده ینه تجدد ایدر، ورق، برك : چنار، آصمه، اسپاناق یاپراغی؛ یشیل، قوری یاپراق؛ یاپراغی دوکر، دوکز آغاج. ٢. کاغد وکتاب ومکتوب کبی شیئلرك برقاتی که ایکی صحیفه‌یی حاویدر، ورق : کتابك یاپراقلرینی چویرمك، صایمق؛ ایکی یاپراقدن عبارت کاغد. ٣. قات قات اولان شیئلرك بهر قاتی، طبقه : طاش، مرمر یاپراغی؛ تخته یاپراغی = بر کونوکدن بیچیلن تخته‌لرك بهری : بو غلاصدن بر یاپراق آلملی. ٤. برقاچ الك قاشدن دیکلمش شیئك بهر اکی : یلکن یاپراغی؛ اوچ یاپراقدن یاپلمش فیستان. ٥. بالخاصه آصمه وباغ یاپراغی : یاپراق طولمه‌سی؛ یاپراق قورمق ؛ تازه یاپراق. || یاپراق آشیسی = آغاجلره اوریلان برنوع آشی که برپارچه قبوقله چیقارلمش بریاپراق کوکنك آشلانه‌جق آغاجك قبوغی آلتنه ادخالیله اولور. || بیك یاپراق = برنبات فر. Achillée. || یاپراق دوکومی = آغاجلرك یاپراقلری دوکلدیکی موسم، صوك بهار. || سیکیرلی یاپراق = یاره‌یه مرهم قومقده مستعمل سمیزجه بر یاپراق که صولاق یرلرده اولور. = ص. یاپراق حالنده ویا یاپراقدن مرکب : یاپراق توتون = قییلمامشی؛ یاپراق خالی = بر قاچ یاپراقدن عبارت دیکیشلی عادی خالی. || یاپراق یاپراق = طبقه طبقه، قات قات .

یاپراقلانمق { فل. یاپراق پیدا ایتمك، یاپراقله اورتنمك : آغاجلر یاپراقلاندی؛ اسپاناق دها یاپراقلانمدی .

یاپراقلی { ص. ١. یاپراقلرله مستور، یاپراغی اولان، یاپراغی چوق : زیتون آغاجی یاز قیش یاپراقلیدر؛ یاپراقلی اسپاناق. ٢. طبقه‌لره منقسم، قات قات : یاپراقلی طاش؛ یاپراقلی دمیر = بو صورتله قات قات اولان معیوب وغیرمقبول دمیر .

یاپرغان { س. چیچك یاپراغی، چیچکلرك اطرافنی تشکیل ایدن یاپراجقلرك بهری، وریقهٔ تویجیه .

یاپش { س. جعلی وساخته طور وحرکت : او یاپشلرده بایلیرم .

یاپشدیرتمق { فت. یاپشدیرمق واسطه‌سیله یاپشدیرمق. الصاق ایتدیرمك : شو قوطینك قپاغنی تنکه‌جی‌یه یاپشدیرتملی؛ شو کتابك آرقه‌سنه برکاغد یاپشدیرتملی.

یاپشدیرلمق { مج. الصاق ایدلمك . بودیوارلره کاغد یاپشدیریلیرسه کوزل اولور .

یاپشدیرمق { فتـ. ۱. بر شیئی دیکر بر شیئك اوزرینه قویوب قوله و سائره ایله ثابت قیلمق، الصاق ایلمك : دیواره کاغد، کاغده بال مومی یاپشدیرمق؛ کتابك قابنه بز، مشمن یاپشدیرملی. ۲. طوقندیرمق، لمس وتماس ایتدیرمك : النی دیواره یاپشدیردی . ۳. تطبیق ایتمك، یراشدیرمك، آتمق، ویرمك، بیتشدیریویرمك : بر طوقات یاپشدیردی؛ همان جوابنی یاپشدیردی . ٤. دیواره اعلان وضع ایتمك : محکمه‌نك قپوسنه فلانجه‌نك اعلاسنه دائر بر اعلان رسمی یاپشدیرمشلر .

یاپشدیرمه { سـ. ۱. یاپشدیریلان شیء، یاپشدیرلمش شیء : اوستنده بر یاپشدیرمه‌سی واردر. ۲. کلینك یوزینه یاپشدیردقلری یونقه الماس و سائره : یاپشدیرمه‌لرك آرتق موده‌سی وزمانی کچدی .

یاپشقان { صـ. [اصلی : یاپشغان] ۱. طوقندیغی شیئه یاپشان، لزوجتلی : یاپشقان چامور. ۲. آیریلوب کیتمز، معجز : پك یاپشقان آدمدر. || یاپشقان اوتی = یاپراقلری سورندیکی یره یاپیشیر برجنس نبات . || دکیز یاپشقانی = برقاچ نوع اصداف بحریه.

یاپشمق { فل . ۱. طوقندیغی شیئه ایلیشوب آیرلمامق، التصاق ایتمك : کتابك یاپراقلری بربرینه یاپشمش؛ چامور پوتینمه یاپشدی . ۲. طوقنمق، لمس وتماس ایتمك : الم دیواره یاپشنجه برودتنی حس ایتدم. ۳. کیریشمك ، مباشرت و تصدی ایتمك : ایشه یاپشدم. ٤. آیریلوب تصدیع وتعجیز ایتمك، چوق اوتورمق : او برکره یاپشدی‌می کیتمز؛ معجزده یاپشدی . ٥. قوپوریرمه‌مك اوزره طوتمق ، توسل وتمسك ایتمك : اتکنه یاپشدی .

یاپشمه { سـ. یاپشمق ایشی، التصاق. = صـ. یاپشمش، یاپشدیرلمش (شیء) .

یاپشیق { صـ. ۱. یاپشمش، متصل، ملتصق : دری اته یاپشیقدر . ۲. طوقنان، تماس ایدن، بیتشیك : فانله تنه یاپشیق طورملی؛ قولاقلری یاپشیق.

یاپقین { صـ. ۱. زنکین ، حالی خوش، سعهٔ حالی اولان. ۲. سرخوش .

یاپلمق { مجـ. ۱. ایشلنمك، اعمال اولنمق، معمول اولمق : بو ایش بویله یاپلماز. ۲. بنا، تأسیس، انشا اولنمق : بو او نه وقت یاپلدی؟ بوکوپری، بو یول ایی یاپلامشدر. ۳. معمور وزنکین اولمق، سعهٔ حال کسب ایتمك . ٤. سرخوش اولمق. [صوك ایکی معناده استعمال اولنمامغه باشلامشدر .]

یاپلمه { سـ. ۱. ایشلنمه، اعمال اولنمه : بو ماصه‌نك یاپلمه‌سی قولایدر. ۲. بنا و تأسیس ویا انشا اولنمه : بو اوك، یولك یاپلمه‌سی وقته محتاجدر .

یاپلیش { سـ. ۱. یاپلمق طرزی، صورت اعمال : بو طولابك یاپلیشی پك ماهرانه‌در . ۲. صورت بنا وتأسیس، طرز انشا : بوقله‌نك یاپلیشی پك لطیفدر.

یاپمق { فتـ. ۱. قیلمق، ایشلمك، اعمال ایتمك : بو رسمی کیم یاپدی؟ برقلیچ، بر اثواب یاپدی. ۲. وجوده کتیرمك، ایجاد وتألیف ایتمك، تصنیع ایتمك : کوزل بر ماکینه، بر کتاب یاپدی. ۳. بنا، تأسیس، انشا ایتمك : بو اوی کیم یاپیور؟ کوزل بر یول یاپدی. ٤. ایتمك، ایلمك، بر ایشله مشغول اولمق، بر فعل و حرکتده بولنمق : نه یاپیورسکز؟ دون فلان یرده نه یاپیوردیکز؟ اورایه نه یاپمغه کیدیوردیکز؟ یاپمه چوجغم! یاپمه‌یك ایتمه‌یك دیدمسه‌ده دیکلمدیلر. ٥. دوزلتمك، تعمیر وتسویه ایتمك : اوبولی یاپدیلر. ٦. حاضرلامق، دوزوب قوشمق : آتی یاپدیکزمی؟ اوطه‌می، یتاغمی یاپمدیلر. ۷. تجارتده دوزمك ویا ادخار ایتمك : یوك، ایپك، ذخیره یاپیور. ۸. ایش کورمك، بجرمك، موفق اولمق : یاپه‌مدی. ۹. اضرار ایتمك : سن بکا نه یاپه بیلیرسك . ۱۰. بری حقنده بر معامله‌ده بولنمق : اونك بکا یاپدیغنی بیلیرمیسکز؟ بن یاپه‌مام. || او یاپمق = اوجاق اویاندیرمق . || ایش یاپمق = ۱. امور ایتمك، اهمیت ویرمك. ۲. [مقام استهزاده] ایش بوزمق : آماده ایش یاپدیکز ! || بازار یاپمق = بازارلق ایتمك،

بدنی قرارلاشدیرمق اوزره منازعه‌یه کیریشمك . || درس یاپمق = درسی مطالعه ایدوب حاضرلامق . || دوزمه یاپمق = حیله ایتمك. || قپو یاپمق = ١. طاوله اویوننده آچیق بر پولی دیکر پول ایله اورتمك . ٢. اوکدن فکری حاضرلامق اوزره بر طاقم مقدمات ایراد ایتمك. || کوکل یاپمق = تطییب خاطر ایتمك ، کوکل آلمق. || کیف یاپمق = کیف چاتمق ، بتیشدیرمك . || کیفنی یاپمق = مماشات ایتمك. || یووه‌سنی یاپمق = حقندن کلمك، تأدیب ایتمك .

یاپمه { س. یاپمق ایشی. ب: یاپمق. = ص. ١. دوزمه. ساخته، جعلی، یالاندن : یاپمه برظرافتله؛ اونك کوستردیکی محبت یاپمه‌در. ٢. صنعی، طبیعی وخلقی اولمیان : بو قوش یاپمه‌در .

یاپنجاق { س. ١. آچیقده قیشلایان آتلره اورتدکاری اوزون تویلی کبه. ٢. آت جوشنی، کستوان، چوقالك کوچکی .

یاپنجاق { س. اساساً مرمره‌ك بو اسمله مسما بر قریه‌سندن چیقمش برنوع اوزوم : یاپنجاق اوزومی؛ روم ایلی یاپنجاغی.

یاپنمق { فط. فل. ١. کندی ایچون یاپمق ویا یاپدیرمق : بر قات اثواب یاپنمق . ٢. حاضرلانمق، اوزنمك : قوش یاوریسی اوچمغه یاپنیور. ٣. کسب سعه ایتمك، کچنمه‌سی قولایلاشمق. ٤. جعلی وساخته طور وحرکتده بولنمق .

یاپنش { س. ساخته وجعلی طور وحرکت، یاپش .

یاپوق { س. ١. کلینك یوزینه یاپشدیردقلری یوفقه الماس. ٢. سابقده سپاهی تزییناتی.

یاپه { مه. با : یاپ .

یاپی { س. ١. بنا : بو اوك یاپیسی صاغلامدر؛ یاپی ایله اوغراشمق . ٢. دردست تأسیس اولان بنا: یاپی‌یه کیتدی؛ یاپیده‌در. ٣. بدنك شکل وصورتی، بنیه : ایری، نارین یاپی. || یاپی طاشی= ١. بناده قوللانیلان طاش . ٢. مج. بریرك ارکان وعناصرندن اولان .

یاپیجی { ص. س. ١. یاپان، عامل، صانع . ٢. بنا یاپان ، بناء، معمار، قلفه .

یاپیرق { س. ١. آتی یاغموردن محافظه ایچون اورتدکاری بیوجك بالمه. ٢. وقتیله یکیچریلرك کیدکاری قابوت .

یاپیلی { ص. بردرلو بنیه‌سی اولان: ایری یاپیلی = جثه‌لی ، قوی البنیه ؛ نارین یاپیلی = نحیف البنیه ؛ خفیف یاپیلی = ضعیف ؛ قونت یاپیلی = کوجلی قوتلی .

یات { س. قالقان وزره کبی تحفظ سلاحی، پوسات : یات یاراغ = مهمات حربیه.

یات { ص. [اکثریا دال ایله قوللانیلور سه‌ده، اصلی تا ایله اولوب ، تحریك اولندقده دال اولور.] ٢. یبانجی ، غریب ، بیکانه، اغیار. ٢. خصم، دشمن، معارض، خلافکیر .

یات { س. [نکا. Iacht] چتنه‌دن بیوك تنزه واپوری .

یاتاق { یاتاغان . با : یتاق ، یتاغان .

یاترمق { فت. ١. یاتمغه سوق ویا اجبار ایتمك، یتاغه قومق، اویوتمق : چوجغی یاتیردیکزمی؟ ٢. یتاق تدارك ایتمك، یاته‌جق یر حاضرلامق : بو قدر مسافری نره‌ده یاتیره‌جغز؟ ٣. بریانه اکمك، یره دوشورمك : روزکار، یاغمور اکینلری یاتردی. ٤. یره آتمق، ییقمق دوشورمك : فلقه‌یه یاتردیلر . ٥. (آقچه‌یی) فائضله ایشلمك ویا امانت اولمق اوزره بریره تسلیم ایتمك : پاره‌سنی بانقه‌یه یاتردی .

یاتسو { یا یاتسی . س. یاتمه وقتی؛ یاتسی نمازی = بش وقت نمازك بری که کیجه یاتیله‌جق وقت قیلنیر .

یاتسوین { یا یاتسین. ظز. یاتسی وقتی یاتسین کلدی.

یاتسی { ص. یاتیق، باصیق. یاصی، دوز . — با : یاتسو .

یاتشدیرمق { فت. ١. تسکین ایتمك، سکونت قراندیرمق : یاغمور روزکاری یاتشدیردی . ٢. دوزلتمك ، تسویه ایتمك : او ایشی یاتشدیردم. ٣. راضی ایتمك ، ارضا و اماله ایتمك : کندیسنی صلحه یاتشدیردیلر .

یاتشمق { فل. ١. کسب سکونت ایتمك، تسکین اولنمق، راکد اولمق ، شدتی کچمك : دکیز، فرطونه، صانجی یاتشدی. ٢. کورلدی وقاریشیقلق مندفع اولمق ، راحتلانمق .

یاتقین { ص. ١. بر یانه مائل، اکری. ٢. چوق یاتمش. ٣. چوروك: یاتقین مال.

یاتقی { یاتقو. س. یاتوب باصلقدن پیدا اولان قیرمه، قیریم: قماش یاتقیسی.

یاتلق { تج. ١. اویومق اوزره اوزانلق، یتاغه کیرملك، اویونمق: شمدیدن یاتلاز. ٢. بیتوتت ایدلمك: بورادە یاتلیرمی؟

یاتمق { فل. ١. یره اوزانمق، اویورکن یتاقده آلنان وضعیتی آلمق: بوتون کون یاتمق ایی دکلدر قالقوب کزملی. ٢. اویقویه وارمق، اویومق اوزره یتاغه کیرمك: شمدی یاتدیلر؛ سز قاچده یاتارسکز؟ ٣. اکلمك، سرلمك، دوشمك، باصلمق: اکینلر یاتدی. ٤. مطاوعت ایتمك، رام اولمق. ٥. راضی اولمق رضا ویرمك: دشمن صلحه یاتدی. ٦. کیجه‌یی کچیرمك، بیتوتت ایتمك، قونمق: بو کیجه نره‌ده یاته‌جغز؟ ٧. خسته‌لانمق، خسته اولمق: ایکی آی یاتدم. ٨. (کمی) دمیر آتمق، لنکر انداز اولمق: اسکله اوکنده یاتان کمیلر. ٩. قرار بولمق، مطمئن اولمق: بوکا ذهنم، عقلم یاتدی. ١٠. اولو اولمق، مزارده بولنمق، مدفون اولمق: بو تربه‌ده کیم یاتیور؟ ١١. محبوس اولمق، حبسخانه‌ده قالمق: آلتی آی یاتدی. ١٢. صیغهٔ عطفیه‌دن صکره مداومت و استمرار بیان ایدر: دوشونوب یاتمق. || اوستنه یاتمق = غصب ایتمك، قبوللانمق. || حاجی یاتماز = ناصل آتلسه قائمادوشن بر اویونجق. || یاتوب قالقمق = اقامت ایتمك. || یوله یاتمق = ١. تتیز حیوان یوریلوب راحت یوریمکه باشلامق. ٢. ادعاسندن واز کچوب اویوشمق، سویلنن سوزی قبول ایتمك.

یاتمه { س. یاتمق ایشی. با: یاتمق.

یاتوغان س. و:

یاتوق { س. قانون کبی قوجاغه یاتریلان سازلره دینیر. مر.

یاتی { س. یاتمه، اویومق اوزره یتاغه کیرمه، کیجه‌یی کچیرمه، بیتوتت؛ کیجه یاتیسی = کیجه یاتمه‌سی: کیجه یاتیسنه بیورك = کیجه یاتمق اوزره.

یاتیق { ص. ١. یاتیرلمش، اکلمش. ٢. چویرلمش، دوریلك. = س. یاصی صوقابی.

یاتیم { س. یاتمش و اکلمش شیئك حالی، یره سرلمش اولمه.

یاتیملی { ص. یاتمش، یره سرلمش، باصلمش، مستوی.

یأجوج { سذ. عر. [عبرانیجه‌دن] مأجوج ایله برابر قصیر القامه برقوم؛ سد یأجوج ومأجوج. با: سد.

یاخود { حر. فا. [«یا» حرف تردیدله «خود» کلمه‌سندن مرکب] تردید و تخییر بیان ایدر، یا: بوکون یاخود یارین کلکز؛ یا بوکون کیدرز یاخود یارین. «و» عاطفه ایله برابر دخی قوللانیلیر: بکا خبر یوللارسکز و یاخود بن آدم کوندروب صورارم.

یاد { ص. با: یات.

یاد { س. فا. ١. آکمه، خاطره کتیرمه: یادایت ایام شبابیکه. ٢، لاقردیسنی ایتمه، ذکر: هبسنی صایدی‌ده اونی یاد ایتمدی.

یادداشت { س. فا. خاطرده قالەجق شیء، برکذار، خاطره.

یادس { س. [فا. «یاداست» ویا «یادداشت» دن غلط] هرکیم آلدادبرسه دیکرندن بر اوکدول آلمق اوزره طونیلان بحث که طاوغك اوچورجاق کمیکنی چکوب قیره‌رق طوتیلیر: یادس طوتشمق؛ یادس کمیکی = مذکور اوچورجاق کمیکی. = حد. بو بحثده دیکرینی آلدادیرکن قوللانیلیر.

یادگار { س. فا. ١. بر شخص ویا حالی خاطره کتیرمکه یارایان شیء، برکذار: بو سزه بندن یادگار اولسون؛ بو کتاب پدرمدن یادکاردر. ٢. مج. تر. ادبسز آدم، معهود.

یادرغامق { فتـ. ١. یبانجی نظریله باقمق، اجنبی عد ایتمك. ٢. (چوجق) طانیمدیغی آدمدن قورقوب آغلامق: بو چوجق بنی یادرغایور.

یادلی { یاتود یاتلو. ص. ١. یبانجی، مجهول، نامعلوم. ٢. دشمن، خصم، مخالف. ٣. اوغورسز، مشئوم.

یار { س. ١. یارلمش یر، اوچوروم، جار. ٢. ورطه، کر.

داب ، جای هلاك . || یاردن آتمق . = پرنده‌دن آتلاتمق، بلایه دوشورمك، قضایه اوغراتمق. || یاردن اوچق = آلدانوب بلایه دوشمك . || یار بیقندیسی = بر دوست یوزندن متضرر اولمه [تركجه یار ایله فارسی یاردن متشكل نكته.]

یار { س. دلال باغرتمه ، اعلان ، جار. مر .

یار { س. آغز صویی ، آغزده طوپلانان صو، لعاب. [آقانه صالیار دینیر.]

یار { س. فا. جـ : یاران ١. دوست، محب : یار و فادار؛ یار و فاشعار؛ یار جان = محب صادق؛ بزم یاران. ٢. محبوب، محبوبه، معشوق ، معشوقه ، سوكیلی : یاردن آیرلمق؛ فراق یار. ٣. بیلدك ، آشنا : یار واغیار نظرنده. ٤. یاردیمجی ، معین، مددكار : اللهدن باشقه یارم یوقدر. || جهاریار = صحابهٔ كرامدن خلفاء راشدین حضراتی. || یارغار = فخر كائنات (صلعم) افندمزه مغاره‌ده رفاقت ایدن حضرت ابا بكر صدیق (رضـه). مجـ. محب صادق.

یارا { س. فا. قوت، قدرت، زور، كوج : یارای سخن = سوز سویلمك قدرتی.

یاراتمق { فتـ. ١. یوقدن وار ایتمك، خلق ایتمك : الله یری وكوكی یاراتدی. ٢. ابداع ایتمك ، بر صورت بدیعه‌ده بولوب میدانه قومق : معانی‌یی یاراتیور .

یاراتمه { س. یارادیش ، خلق، آفرینش . = صـ یارادلمش، مخلوق، آفریده : اللهك یاراتمه‌سیدر .

یارادان { صـ س. یوقدن وار ایدن، خالق ایلین ، خالق ، خلاق، باری، آفریننده : عالمی، انسانی یارادن؛ یارادان حقیچون؛ یارادانه قربان اوله‌یم .

یارادلمق { فجـ یوقدن وار ایدلمك، خلق اولنمق : هر شیء الله طرفندن یارادلمشدر .

یارادلیش { س. ١. خلق خلقت، آفرینش : عالمك یارادلیشی. ٢. جبلت، طبیعت ، فطرت : اونك یارادلیشی اویله. ٣. بنیه ، مزاج : یارادلیشی ضعیف .

یارادیجی { س. صـ. یارادان ، خالق، خلاق .

یارار { صـ. ١. ایشه كلیر، نافع ، مفید ، لازم : یارار بر شیء دكلدر ؛ یارار صو . ٢. جسور ، یكیت ، دلاور . ٣ . اهلیتلی، مقتدر، قابل .

یارارلق { س. ١. ایشه یارامه ، نافع و مفید و لازم اولمه. ٢. جسارت، یكیتلك : بومحاربه‌ده چوق یارارلغی كوردی . ٣. اهلیت ، قابلیت ، اقتدار : اونك یارارلغی معلومدر .

یاراشدیرمق { فتـ . ١. اویدیرمق، تطبیق و توفیق ایتمك ، یاقیشدیرمق : اثوابی اوستنه یاراشدیرمش. ٢. بزه‌مك ، تزیین ایتمك ، زیب وزینت ویرمك : صالونی نه كوزل یاراشدیرمش . ٣ . اصلسز برشیئی انسانی ایناندیره‌جق صورتده اسناد ایتمك .

یاراشمق { فل . ١. یاقیشمق ، اویمق ، ایی كلمك ، مطابق و موافق كلمك : یشیل كندیسنه یاراشیور؛ او قیافت نه‌كوزل یاراشمش ؛ كوزله هر شیء یاراشیر. ٢. مناسب اولمق. اویغون كلمك : او ایش سزه یاراشماز .

یاراشمه { س. یاقیشمه ، اویمه ، موافق ومناسب كلمه .

یاراشیق { س. یاقیشمه ، اویمه ، اویغونلق، مناسبت : یاراشیق آلماز .

یاراشیقسز { صـ. یاقیشماز ، اویغونسز ، مناسبتسز : یاراشیقسز ایش، قیافت .

یاراشیقلی { صـ. یاقیشیر ، ایی كیدر، اویغون، مناسب .

یاراق { یاخود براغ . س. ١. سلاح ، آلت حرب . ٢. معونه، لوازم، مهمات. ٣. عو. آلت رجلیت. || طال یاراق = ١. سل سیف ایتمش. ٢. هر هر شیئه بلا ملاحظه آتیلان. || یات یاراق = اسلحه و مهمات .

یاراقلامق { فتـ. حرب ایچون تجهیز ایتمك .

یاراقلانمق { فل. ١. اسلحه و مهمات تدارك

ایتمك . ۲. حاضرلانمق ، تدارکات کورمك .

یاراماز { یا یرامز. ص. ۱. ایشه کلمز، خیرسز، فائده‌سز. ۲. کوتی، شریر، مضر، خبیث. ۳. زوربا،شق. ٤. کورلدیجی، پاتردیجی ، راحت طورماز : یاراماز چوجق .

یارامازلق { یا یرامزلق. س. ۱. ایشه کلمه‌مه، خیرسزلق . ۲. کوتیلك ، شر ، مضرت، حباثت. ۳. زوربالق، شقاوت. ٤. کورلدی، پاتردی، چوجق شمانه‌سی : یارامازلق ایدن چوجغی کیمسه سومز .

یارامق { فل. ۱. ایشه کلمك ، ایش کوره بیلمك ، قوللانیله بیلیر حالده اولمق : بوبکا یاراماز. ۲. فائده‌لی ونافع اولمق، کندیسندن استفاده اولنمق : اوآدم بزه چوق یارادی . ۳. اویغون و موافق کلمك ، صحته نافع اولق : بورانك هواسی بکا یارادی؛ بویمك، بوصو بکا یارامیور. ٤. لایق و شایسته اولمق ، کرکمك : اوکا ایسلك یاراماز .

یاران { ص. شق ایدن . || ا : یارمق . || ات یاران = طولامه دینلن چیبانك برنوعی.

یارانمق { فل. ۱. برینك ایشنه یارایه‌جق وبرینه فائده‌لی ونافع اوله‌جق حرکتده بولنمق: نه یاپدمسه بزم قومشویه یارانه‌مدم. ۲. یالاندن برینك خوشنه کیده‌جك حرکتده بولنمق : کندیسنه یارانمق ایچون یاپیور.

یارانه { ص. ح. فا. دوستانه ، محبانه .

یارانیش { س. ۱. ایشه کلمه ، فائده‌لی ونافع اولمه. ۲. برینك خوشنه کیده‌جك ساخته بر حرکتده بولنمه .

یاربّ { ترکیب عر. ای ربم ، ای مولام ، اللهم، آمان یاربی . [تشدیدسز دخی قوللانیلیر .]

یارپوز { س. ککیکه بکزر براوت، حبق ؛ صو یارپوزی ، قرنفل یارپوزی ، قوجه یارپوزی = بونك انواعی .

یارداق { یاخود یرداخ. س. ۱. معاون، رفیق. یماق : حقه‌باز یارداغی. ۲. کوتیلکده شریك، قفادار .

یارده { س. [نکا.] انکلیز آرشینی که ۳۰ پارمق و ۹۵ سانتیمتره‌در .

یاردیرمق { فت. ۱. اورته‌دن کسدیرمك،بولدیرمك : شو تخته‌یی اورته‌دن یاردیرملی . ۲. کسدیرمك، پاره‌لاتمق : اودون یاردیرمق. ۳. زیاده یاره‌لاتمق : باشنی یاردیردی .

یاردیم { یاخود یاردم . س. ۱. معاونت ، امداد ، مظاهرت : کیمسه‌دن یاردیم کورمدم. ۲ . مساعده : هوا یاردیم ایتمدی. || یاردیم ایستمك = استمداد ایتمك. || ال یاردیمی = فعلاً معاونت ایتمه . || دیل یاردیمی: نصایح. || یاردیمه یتیشمك = امداده کیتمك .

یاردیمجی { س. ص. ۱. یاردیم ومعاونت ایدن آدم، رفیق، معاون : بوایشده هیچ یاردیمجیم یوغیدی . ۲. معین، مددکار : یاردیمجیك الله اولسون. ۳. امداده یتیشن، امدادجی : اوبزم یاردیمجیمزدر. ٤. ایشه براز یاردیم ایتمك اوزره آزجه اجرتله طوتیلان رنجبر.

یارش { س. با : یاریش .

یارشمق { فش. بریله تفاضل و تقدم دعواسنی ایتمك، مسابقته کیرشمك .

یارغوچاق { س. ال دکرمنی. مر.

یارغه { س. بیوك پلیچ. مر.

یارغیجی { س. فصل‌دعوی ایدن آدم، حاکم. مر.

یارغیلامق { فت. فصل دعوی ایتمك، حکم ایلمك. مر.

یاراق { س. ۱. دوستلق، محبت، مصادقت. ۲. عاشقلق، معشوقلق .

یارلمق { فج ۱. اورته‌دن کسیلوب آیرلمق : تخته ، قارپوز یارلدی . ۲. پاره‌لانمق، پارچه پارچه کسلمك : اودون یارلدی‌می؟ ۳ زیاده یاره‌لانمق ، آچلمق : باشی یارلدی.

یارلمه { س. اورته‌دن کسیلوب آیرلمه یا پاره‌لانمه ویا زیاده یاره‌لانمه، آچلمه .

یارم { س. با : یاریم .

یارمق { فتـ. ١. اورته‌دن کسمك، بولمك : تخته‌یی یارملی. ٢. پارچه پارچه کسمك، پاره‌لامق : اودون یارمق. ٣. کسوب آچمق : قارنی یاردیلر. ٤. زیاده پاره‌لامق، دریسك پاره آچمق : باشنی یاردی. ٥. اورته‌سندن کچمك، شق ایتمك : کمی دکیزی یاره‌رق کچدی؛ غلبه‌لغی یاروب کلدی. || باش یارمق = ١. درشت معامله ایتمك. ٢. بجریکسزلکله برباد ایتمك. || قیلی قرق یارمق = تدقیق و تحقیق ایتمك.

یارمه { س. یارمق ایشی. || : یارمق. = ص. ١. یارلمش یاخود یارله بیلیر: اورته‌دن آچیلیر : یارمه شفتالی؛ یارمه اودون. ٢. دکرمنده هردانه‌سی برقاچ پارچه‌یه آیریله‌جق صورتده اوکودلمش : آرپه. باقلا، بورچاق یارمه‌سی. [بومعنا یله اسم‌ده اولور.]

یارمه‌لامق { فتـ. بوینه کسمك، بیچمك.

یاره { س. [«یارمق» دن بلکه اصلی یاریق] ١. سلاحله آچلمش جرحه، جریحه، ریش : قلیج یاره‌سی؛ قورشون یاره‌سی. ٢. هر نه صورتله اولورسه بدنده آچلمش جرحه : فرنکی یاره‌سی؛ قوللری یاره ایچنده؛ یاره یری، اثری، نشانی. ٣. غیرذی‌روح شیئلرده کسیك یر : آغاجده بالطه، قوندره‌ده بیچاق، اثوابده مقاص یاره‌سی. ٤. مجـ. آجی، حزن شدید: یورك یاره‌سی.

یاره‌لامق { فتـ. [یاره‌لمك یازمق عبثدر.] سلاح وسائره ایله یاره آچمق، جریحه‌دار ایتمك : المی یاره‌لادم؛ محاربه‌ده کندیسنی یاره‌لامشلر.

یاره‌لانمق { فجـ. سلاح وسائره ایله ویا مرمی اصابتیله بدنك بر طرفنده یاره آچلمق، مجروح اولمق : الم یاره‌لاندی؛ حربده آیاغمدن یاره‌لاندم؛ آتی یاره‌لانمش.

یاره‌لی { یاخود یاره‌لو. ص. ١. سلاحله ویا مرمی اصابتیله بدننك بر طرفنده یاره آچلمش اولان، مجروح : یاره‌لی نفرلری قالدیردیلر؛ آیاغم یاره‌لیدر. ٢. هرنه صورتله اولورسه یاره‌سی بولنان : یاره‌لی طوداقلرله اوپمك ایستدی. ٣. مجـ. محزون، مکدر، کدردیده : یورکی یاره‌لی = مجروح الفؤاد، دلریش.

یاری { س. نصف، نیم : ایتمکك یاریسنی کس؛ یولك یاریسی؛ کیجه‌یاریسی = نصف‌اللیل. = حـ. یاریم اوله‌رق، وسطی صورتده، اورتالامه. تمام اولمق ایچون دها اوقدر ایستدیکی حالده : یاری پیشمش؛ یاری ترکجه یاری عربجه قونیشیور؛ یاری کیجه؛ یاری یولده؛ یاری یرده. || یاری یاری‌یه = نصفیت اوزره، مناصفةً. || یاری‌بچوق = آز بر شیء. اکسیك ویا ناتمام اوله‌رق.

یاری { س. فا. ١. دوستلق، محبت، صداقت. ٢. امداد، معاونت مددرسلك.

یاریجی { س. ص. یاران، کسوب پاره‌لایان ویا آچان : اودون یاریجی.

یاریش { س. ١. یارمق ایشی، یارمه : بوآدمك اودون یاریشی تحف. ٢. مسابقت، اوکدولی قزانمق ایچون بر ایشده بربرینی کچمکه چالیشمه : آت یاریشی = قوشی؛ قایق یاریشی. || مجـ. چکه یاریشی = بیهوده یره چوق سویلیش، کوزه‌لك. || عو. سدیك یاریشی = بیهوده واهمیتسز ایشلرده سن بن دعوالریله اوغراشمه.

یاریق { س. یاریلوب آچلمش یر، چاتلاق، فرجه، رخنه : یوزنده بریاریق واردر؛ قاصیق یاریغی = فتق. = ص. یارلمش : قاصیغی یاریق. || قارنی‌یاریق = طولاً اورته‌دن یاریلوب قیمه‌ایله طولدیرلمش پاطلجان یمکی.

یاریلامق { فتـ. یاریسنه وارمق، یاریسنی بیترمك : ایشی، یولی یاریلادق.

یاریم { ص. ١. برك یاریسی، نصف، نیم : یاریم اوقه؛ یاریم لیرا؛ یاریم ایتمك؛ یاریم ساعت. ٢. مجـ. اکسیك، ناقص، ناتمام : یاریم آدم؛ بر معلمز واردر اوده یاریم. || یاریم پاپوش = سورتوك. || ع. یاریم صاغ. یاریم صول = تعلیمده بر زاویهٔ قائمه تشکیل ایده‌جك درجه‌ده دونمك قوماندهسی. || یاریم یاملاق = عجله ایله وناتمام اوله‌رق.

یاریمجه { س. باشك یاریسنك آغرمه‌سی، شقیقه.

یاریملامق { فتـ. بر ایشك یاریسنی یاپمق، قولایلامق.

یارین { ظز. کله‌جك کون، بو کوندن صکره‌کی کون، فردا، غداً: یارین کل؛ یارین کیده‌جکم. || یارین دکل اوبر کون = یاریندن صکره‌کی کون، ایکی کون صوکره، پس فردا. || بوکون یارین = صاللامه، تأخیر، تعویق. == س. بو کوندن صکره‌کی کون، یارینکی کون: یارینی اونوتما؛ یاریندن صوکره.

یارینده { س. ظز. ایرته، فردا. سی، موضوع بحث اولان کوندن صوکره‌کی کون: یارینده‌سی کندیسی کلدی = ایرته‌سی کون.

یارینکی { ص. یارین اوله‌جق، یارینه مخصوص: او یارینکی ایشدر؛ یارینکی ضیافتده کیملر مدعو اوله‌جق؟

یاز { س [اصلی: «یایمق» فعلندن مشتق «یای» در.] سنه‌نك صیجاق موسمی که اوج ودیکر بر تقسیمده آلتی آیدر، صیف، تابستان: یازاولدی؛ یازکلدی؛ یاز قیش. || ایلك یاز = بهار، ربیع.

یازدیرمق { فتـ. ١. بری واسطه سیله یازمق، یازمغی امر، یازمغه مساعده ایتمك، تحریر ایتدیرمك: بونی بر کاتبه یازدیر؛ عرضحالی کیمه یازدیردی؟ درس اثناسنده شاکردانه یازی یازدیرمازلر. ٢. بر ایشك رسماً عرض و انها اولنمه‌سنه توسط ایتمك: اونم ترفیعمی یازدیره‌جکدر. || سویلیوب یازدیرمق = املا ایتمك، فر. Dicter.

یازشمق { فشـ. بربرینه یازمق، مکاتبه، مخابره ایتمك: کندیسیله آره صره یازشیورز.

یازلاتمق { فتـ. یازی کچیرتمك، یازین اقامت ایتدیرمك: بوسنه قویونلری نره‌ده یازلاته‌جقسکز؟

یازلامق { فل. یازی کچیرمك، یازین بر یرده اقامت ایتمك: بوسنه استانبولده یازلایه‌جغز؛ حیوانات اصحابی یایلالرده یازلارلر.

یازلق { ص. یازه مخصوص، صیجاق هوالره الویریشلی: یازلق اثواب، کوشك، مرعا. == س. ١. یازین اقامت ایتمکه مخصوص مسکن، کوشك ویا یالی: استانبولده قیشلغی وار ایسه‌ده یازلغی یوقدر. ٢. یاز موسمنه مخصوص کرا: بوکوشکك یازلغی قاچدر؟ یازلغی قیشلغی بردن ویریلیر.

یازلمق { فجـ. ١. تحریر اولنمق: مکتوب یازلدی؛ امری دها یازلمدی؛ یازیلان بوزلماز. ٢. بر سلك و خدمته قبول اولنوب اسمی قید اولنمق: عسکر یازلدی؛ فلان مکتبه یازلدی. ٣. [فاعلی مبهم اوله‌رق] یازمق ممکن اولمق: اویله یازلماز؛ صوءقدن یازیله‌میور؛ کیجه بو قدر یازیلیر.

یازلی { حـ. یازین، یاز موسمنده. | یالکز شو تعبیرده مستعملدر: یازلی قیشلی = یاز قیش: کندیسی یازلی قیشلی قوناغنده اوتوریور.

یازلیش { س. ١. یازلمق طرز و اسلوبی: بویله یازلیش اولماز. ٢. صورت تحریر، املا: بوکلمه‌نك یازلیشی ناصلدر؟

یازمق { فتـ. ١. یایمق، دوشه‌مك، آچمق، بسط ایتمك. [اصل اولان بو معنا ایله بزجه استعمال اولنمیوب، بیتمك یرینه معانیٔ آتیه ایله قوللانیلیر:] ٢. قلم و مرکبله کاغد اوزرینه ویا دیکر بر آلتله هر سطحك اوزرینه حروف رسم ویاحك ایده‌رك اوقونه‌جق برشیٔ چیزمك، کتب وتحریر ایتمك: یازی یازمق؛ مکتوب یازمق؛ دمیر قلمله مرمر اوزرینه یازمق. اصل ترکجه‌سی: بیتمك. ٣. تألیف و تصنیف ایتمك: کتاب یازمق؛ چوق کتابلر یازمشدر. ٤. محررلك ایتمك: او فلان غزته‌ده یازیور. ٥. یازی مشق ایتمك: وقتنی اوقویوب یازمقله کچیریور. ٦. بر سلك وخدمته قبول ایدوب اسمنی دفتره قید ایتمك: کندیسنی فلان مکتبه یازدیلر. ٧. مکتوبله بیلدیرمك و یا تحریراً عرض و انها ایتمك، اشعار ایتمك: بن کندیسنه سزك کیده‌جککزی یازدم؛ دائره‌سندن ترفیعنی یازمشلر. ٨. مکتوب کوندرمك، مخابره ایتمك: کندیسنه دون یازدم؛ اورادن سزه یازارم؛ بکا چوقدن یازمدی. ٩. اسکی شیوه‌ده صیغهٔ التزامیه‌دن صوکره فعل اعانه کبی قوللانیله‌رق قربیت یعنی «آز قالدی» معناسنی بیان ایدر: دوشه‌یازدی = آز قالدی دوشیوردی. || یازوب چیزمك =

اوزون اوزادی‌یه یازی‌وحسابله اوغراشمق .

یازمه س. ١. یازمق ایشی . با: یازمق . ٢. برنوع یوز شیشمه‌سی‌که دفعی ایچون بعض رقیه‌خوانلره یوز یازدیلیر. == ص. ١. یازلمش، یازیلی، ال ایله یازلمش، باصمه مقابلی : یازمه کتاب. ٢ ال‌ایله نقش اولنمش، قلمکاری : یازمه یمنی، یورغان یوزی .

یازمه‌جی س. ال ایله‌یمنی ویور- غان یوزی کبی‌شیئلر نقش ایدن‌وقلمکاری ایشلریاپان آدم .

یازمه‌جیلق س. یازمه وقلمکا- ری شیئلر یاپان اصنافك صنعتی .

یازو یازوخانه‌وسائره . با : یازی وسائره.

یازی س. ١. یازیلان شیء، خط : یازی بیلیر؛ ترکجه. فرنکجه یازی : چین یازیسی . ٢. مشق ، حسن خط : یازی اوکرنیور ؛ یازی‌یه چالیشیور . ٣. یازمق‌ایشی،یازمه : بوکون چوق یازی یازدم . ٤. خط نوعی : ثلث ، رقعه ، تعلیق یازیسی. || آلن یازیسی = قدر، مقدر . || ال یازیسی = ال ایله یازلمش خط و یا کتاب ، خط دست : بو کتاب مطبوع دکل ال یازیسیدر. || یازی طاشی = اوزرینه ینه طاشدن قلمله یازی یازیلان معروف سیاه طاش‌که تخته‌دن برجرچیوه ایچنده‌اولور. || قره یازی = بخت سیاه ، طالعسزلك . || یوز یازیسی = کویلرده کلینك یوزینه سور- دکلری بو یالر ویاپیشدیردقلری تللر وپوللر .

یازی س. [یایمق دیمك اولان « یازمق » دن] اووه ، دوز یر . صر .

یازیجی س. ١. یازی یازان آدم ، کاتب . [وقتیله یکیچری اوجاغنك خزینه‌دارینه یازیجی ومحاسبه جیسنه باش‌یازیجی دینیردی .] ٢. تجار و صراف وسائره کاتبی ، غیر رسمی بر اداره ده کاتبلك ایدن آدم . [الیوم باشلیجه بومعنا ایله قوللا- نیلیور.] || کوشه باشی‌یازیجیسی‌ آچیقده اجرتله عرضحال ومکتوب وسائره یازان آدم ، عرضحالجی. || یوز یازیجی، یازیجی قادین = کلینلرك یوزینی بویایوب کویا سوسلندیرن قادین، مشاطه .

یازیجیلق س. یازیجی ایشی و وظیفه وصفتی . با : یازیجی .

یازیخانه س. ١. یازی‌ایله‌مشغول آدمك یازی یازمغه مخصوص اوطه‌سی : یازیخانه‌سنی کوزل طوناتمش . ٢. دعوی وکیلی کبی آدملرك عمومك مرا- جعتیچون آچدقلری دائره و یا اوطه : مکمل بریازیخانه آچمش. ٣. یازی یازمغه‌مخصوص ماصه که اکثریا آرقه‌سی چکمجه‌لی ویا رافلی وطولابلی اولور : کوزل بر یازیخانه یابدیردم .

یازیش س. یازمق فعلی و طرز وصورتی : بو ناصل یا- زیش ؟ اونك اوقوناقلی بر یازیشی واردر .

یازیق ص. بوشنه‌صرف اولنان، بیهوده یره کیدن ، اتلاف و اسراف ایدیلن، هدر : اوقدر قماش یازیق اولدی . == س. ١. ضرر، زیان، غدر ، مغدوریت: بکا چوق یازیق اولدی . ٢. آجینه‌جق و عیبلانه‌جق شیء، یاقیشمیه‌جق حال : یازیق سکا : یازیق سنك قیافتکه ؛ یازیقلر اولسون سزه! == حد . ایواه ! حیف ! وا حیفا ! وا حسرتا ! دریغ ! دریغا : یازیق یازیق! آه یازیق! بکاده یازیق! یازیق شوچوجغه!

یازیلی ص. ١. یازلمش ، یازیسی اولان ، یازی‌یی حاوی: قپونك اوستنده یازیلی بر طاش واردر. ٢. یازلمش، ثبت‌وتحریر اولنمش ، محرر : کله‌جکی‌مکتوبك ایچنده یازیلیدر . ٣. دفتره کچیرلمش ، قید اولنمش ، مقید : سزده یازیلیسکز . ٤. مقدر : محاربه‌ده اوله‌جکم یازیلی ایسه اولورم .

یازین ظر. یاز وقتی ، موصف صیفده : یازین یالیده اوتوریور؛ یازین آوه کیدرز.

یاس س. اولن بر آدم ایچون ذوق و اکلنجه‌دن اجتناب ایتمك و قره‌لر کیمك کبی رعایت اولنان‌حال ، ماتم : یاس‌طوتمق؛ یاسی واردر .

یأس سذ. عر. امیدسزلك ، نو- میدی ، مأیوسیت : یأس کتیرمك = مأیوس اولمق ؛ کمال یأس و نومیدی ایله .

یاسا یاخود یسا . س. و :

یاساق یاخود یساغ . س. ١. نظام ، قانون ، تنظیمات.

۲. منع، نهی، زجر، ممنوعیت: کیجه فنارسز گزمکی یاساق ایتمشلردی. = ص. ممنوع قانون ونظامله منع اولنمش: عسکر قیشله‌سنه دخول یاساق ایدی. || یاساق صاوان = موقت شیٔ.

یاساقجی { یاخود یساقجی. س. ۱. وقتیله بر رسمی آدمک اوکندن چوب هرکسک تقربنی ومروری اوزرنده طورمه‌سنی یاساق ایدن آدم، یاور. ۲. سفیر وقونسلوس وسائره محافظی، قواص.

یاساقجیلق { س. یاساقجی صفت وخدمتی: بر قونسلوسک یاننده یاساقجیلق ایدیور.

یاسلی { ص. بر خصمک اولومندن طولایی ماتم طوتان، ماتم علامتی اوله‌رق سیاهه کیینمش و ذوق و اکلنجه‌دن مجتنب: کندیسی یاسلیدر؛ یاسلی بر قادین.

یاسم { س. فا. و:

یاسمن { س. فا. و:

یاسمین { س. فا. کوزل قوقولی بیاض وکوچک چیچکلر آچان صارماشیق قبیلندن بر آغاج که چوق اوزانیر و خشبی پک لاستیقلیدر: یاسمین آغاجی، چیچکی، یاغی. = ص. تر. یاسمین آغاجندن معمول: یاسمین چبوق.

یاش { ص. ۱. ایصلاق، نملی، صولی. قورومامش، رطیب: طوپراق یاشدر؛ یاش چاماشیر؛ یاش اللرکله طوتما. ۲. تازه، یشیل، تر، کورپه، رطیب، قورودلمش اولمیان: یاش میوه؛ یاش سبزه. = س. ۱. ایصلاقلق، نم، رطوبت. ۲. آغلارکن ویا دیکر سببدن کوزدن آقان صو، دمع، اشک، سرشک: یاشی طورماز آقار؛ یاشلرینی ضبط ایده‌مدی. || کوزیاشی = دموع، اشک؛ کوز یاشی دوکمک = آغلامق.

یاش { س. [لغت آنفه‌دن مأخوذ اولوب اصل حداثت وتازه‌لک دیمکدر.] عمرک مقدار و درجه‌سی، سن، سال: یاشکز نه‌در؟ یاشنی صوران یوق؛ اوچ، بش، اللی یاشنده؛ کنج یاشنده = حدیث السن، کنج ایکن؛ بش یاشنی طولدیردی = بیتردی؛ آلتی یاشنه باصدی = کیردی. || یاشنی آلمش، یاشنی باشنی آلمش = مسن، سن کماله واصل. || یاش باصمق قوجامق، اختیارلامق. || یاشنده = بر یاشنده، بر ییللق.

یاشا { فل. [یاشامق فعلندن امر حاضر اولوب دعا مقامنده قوللانیلیر] یاشاسون، معمر اولسون: پادشاهم چوق یاشا؛ بیک یاشا.

یاشاتمق { فت. ۱. یاشامه‌سنه یاردیم ویا مساعده ایتمک: هندک هواسی انسانی چوق یاشاتیور؛ بو خسته‌لق آدمی یاشاتماز. ۲. چکیندیرمک، اعاشه ایتمک: چولق چوجغنی یاشاتمق ایچون اوسنده ده چالیشمغه مجبوردر.

یاشارمق { فل. ۱. ایصلانمق، نم ورطوبت پیدا ایتمک، تازه‌لنمک: بو داللر یکیدن یاشاردی. [مخفف اوله‌رق «یشرمک» ده قوللانیلیر.] ۲. کوز یاشیله طولمق، یاش دوکمک: بنم سوزلرمی دیکلرکن کوزلری یاشاردی.

یاشامق { فل. ۱. صاغ اولمق، عمر سورمک، معمر اولمق: بیوک پدری حالا یاشایور. ۲. بر درلو عمر سورمک، چکنمک، تعیش ایتمک: کندیسی ایی یاشایور.

یاشامه { س. ۱. صاغ و برحیات اولمه، معمر اولمه. ۲. چکنمه، تعیش.

یاشانلمق { مج. و:

یاشانمق { مج. [فاعلی مبهم اوله‌رق] ۱. صاغ و برحیات بولنمق، یاشامق ممکن اولمق: اوهواده یاشانماز. ۲. چکنمک ممکن اولمق، تعیش اولنمق: اوقدر قزانجله کوزل یاشانیر.

یاشایش { س. ۱. عمر طرز و اسلوبی: یاشایشی پک منتظمدر. ۲. چکنمک طرزی، اسلوب معیشت: فقر وضرورتله یاشایش البته مشکلدر.

یاشداش { ص. بر یاشده اولان، یاشیت، همسال، همسن: تیزه‌مک اوغلیله یاشداشز.

یاشلق { س. ۱. ایصلاقلق، نم، رطوبت: بو پرده، بو چاماشیرده بر یاشلق واردر. ۲. یاغمورلی و رطوبتلی هوا: بو یاشلق دوام ایدرسه ایی دکلدر.

یاشلی { ص. یاشنی آلمش، مسن: کندیسی یاشلی آدمدر،

چوق یاشلیدر . || یاشلی باشلی = یاشنی باشنی آلمش ، سن کماله واصل ، کامل .

یاشمق { یاخود یشماق . سـ. ۱. مخدرات اسلامیه‌نك صو. } قاقده فراجه کیدکلری وقت یوزلرینه طوتندقلری اینجه بیاض تولبنددن اورتوکه بری یوقاریدن وبری آشاغیدن کله‌رك کوزلرك اوکنده بر آره‌لق براقان ایکی پارچه‌دن عبارتدر : یاشمق طوتمق، باغلامق. ۲. علی الاطلاق اورتو ، پرده : اوجاق یاشمغی .

یاشمقلامق { فتـ. یاشمقله بوزنی اورتمك : قیزلرینی } یاشمقلامشلر .

یاشمقلانمق { فط یاشمق طوتمق، یاشمقله کندی یو. } زینی اورتمك ، طیشاری چیقمق ایچون یاشمغه بورونمك : خانملر یاشماقلاندیلر .

یاشمقلی { یا یشماقلی. صـ. ۱. یاشمق طوتمش ، یاشمغه بورو. } نمش : فراجه‌لی یاشمقلی برقادین. ۲. یاشمق صورتنده توپلری اولان : یاشمقلی کوکرجین .

یاشیت { صـ. سـ. بر یاشده اولان، همسال، همسن یاشداش: } عقل و تربیه‌جه یاشیتلری میاننده امثالی یوقدر .

یاصدامق { فتـ. طیامق : شونی دیواره یاصدایکز . }

یاصدانغاج { سـ. طیانه‌جق شیء، یاصدیق وسائره ، } متکا.

یاصدانمق { فلـ. طیانمق، اوزا. نوب طیانمق ، اتکا } ایتمك : بر طاشك اوزرینه یاصداندی .

یاصدیغاج { سـ. اوزرنده یوفقه آچه‌جقلری دوز و } یاصی تخته ، خمور تخته‌سی .

یاصدیق { سـ. ۱. اوزرینه طیا. نیلان شیء که پنبوق } یا یوك ویا اوت وسائره ایله مملو و اکثریا مستطیلجه بر کیسه‌دن عبارتدر، وساده ، بالین : مندر یاصدیغی ؛ باش ، یوز یاصدیغی = یتاغك یومشاق یاصدیغی ؛ کوشه، آرابه ، قایق یاصدیغی ؛ یاصدیق یوزی = یوز یاصدیغنه کچیریلن اورتو . ۲. فدان وفیدهٔ یتیشدیر. مك اوزره اینجه طوپراقله کوبره‌دن حاضرلانمش مرتفعجه یر : یاصدیق یاپمق ؛ یاصدیقده یتیشدیرمك . ۳. بییق چوق و اوزون کورینمك ایچون صقا. لدن تراشسز براغیلوب بییغه الحاق اولنان قسم، بییق یاصدیغی.

یاصدیم { صـ. یاصی وباصیق بورنلی، یات بورن ، یاتقه . }

یاصمق { فتـ. (اصلی : یاتسامق) ۱. دوزلتمك ، تسویه } ایتمك ، دوز و مستوی حالنه قومق . ۲. (کرکین شیئی) کوشتمك : اوق آتوب یایی یاصمق [غلطی آصمق] .

یاصمیق { سـ. مرجمك . مر. }

یاصی { صـ. آچیق و باصیق ، مستوی ، باصیلوب ازلمش } کبی ارتفاعسز : یاصی طاش ؛ یام یاصی = بوس بوتون ازلمش کبی ؛ یاصی بالیق = قالقان و پسی کبیلری .

یاصیلاشمق { فلـ. و :

یاصیلانمق { فلـ. باصیلوب ازلمش کبی آچلمق . }

یاصیلتمق { فتـ. باصوب ازه‌رك آچمق ، یاصی حالنه } قومق : بو قوندیره‌یی کیم یاصیلتدی ؟

یاصیلق { سـ. باصیقلق ، ازیلوب آچلمش شیئك حالی : } بر تخته‌نك یاصیلغی .

یاصیلمق { فلـ. باصیلوب آچلمق ، ازلمش کبی کنیشله‌مك . }

یاغ { سـ. ۱. بعض میوه و حبه‌لر. دن چیقاریلان لزوجتلی ویانار } ماده ، روغن : زیتون ، بادم ، بذر، سیسام یاغی . ۲. سوتدن چیقاریلان یومشاق ماده‌که یمکه قونور وبرنجیسندن تفریق ایچون اکثریا « ساده » و « صاغ » صفتلریله توصیف اولنور ، سمن: ساده یاغ ؛ صاغ یاغ ؛ اینك ، کچی ، قویون یاغی : طربزون ، حلب ، روم ایلی یاغی . ۳. اتك ایچنده بولنان بیاض و اریر ماده، شحم : ایچ یاغی ؛ قویروق یاغی؛ طوموز یاغی . ٤. بعض چیچکلر. دن وبهاراتدن چیقاریلان قوقولی ویاغلی مایع : کل ، یاسمن ، قاقوله ، دارچین یاغی . ٥. معدن کبی یردن چیقان قابل اشتعال بعض مایعلر : نفت یاغی ؛ زاج یاغی ؛ طاش یاغی = پترول ، غاز . ٦. کیر ، چرك ، لوث : فسنده بر پارمق یاغ وار ایدی . || ایچ یاغی = باغرصاقلری اورتن یاغ چنبری . || بالیق یاغی = نوروج جهتلرنده بیوك برجنس بالیقدن چیقان یاغ که سمیرمك ایچون ایچیلیر . || یاغ بالیغی = بر نوع

یایین بالیغی . || تره یاغی = طوزلانمش ویاطوزلانمامش تازه سوت یاغی. || چرویش یاغی = اریدلمش ایچ یاغی. || زاج یاغی. بشنجی معنایه با . || زیتون یاغی. برنجی معنایه با . || ساده، صاغ یاغ . ایکنجی معنایه با . || طاش یاغی. بشنجی معنایه با . || طوموز یاغی = بو حیوانك دریسی آلتنده قالین بر طبقه تشکیل ایدن صابون کبی یاغ که اوروپاده ساده یاغ یرینه ویا اونکله مخلوط اوله‌رق قوللانیلیر . || طون یاغی = غایت ملوث ایچ یاغی که ماکینه‌لری یاغلامقده قوللانیلیر . || کل یاغی، مسك یاغی. دردنجی معنایه با. || موم یاغی = موم یاپدقلری اریدلمش شحم . || هند یاغی = هندده بر حبه‌دن چیقاریلوب مسهل کبی قوللانیلان معروف مایع. || مج. اتمکنه یاغ سورمك = ایستمیه‌رك خصمك مقصدینه خدمت ایتمك . || یاغ بال = اعلا، مطلوبه موافق، یاغ بال اولسون = عافیتلر اولسون . || یاغیله بالیله = لذتیله، تماميله موجب استفاده صورتده. || یورکك یاغی اریمك = چوق اوزلمك ، اندیشه ایتمك. || یورك یاغ باغلامق = ۱. برنوع قلب خسته‌لغنه اوغرامق . ۲. ممنون اولمق ، فراحلانمق . || کندی یاغیله قاورلمق = اولانله قناعت ایدوب خارجه محتاج اولمامق .

یاغجی { س. ساده یاغ یاپان وصاتان آدم . مج. متملق، مشوق مداح. || زیتون یاغجی = زیتون یاغی یاپان وصاتان آدم . || مسك یاغجی = عطریات صاتان، عطار .

یاغخانه { س. برنوع یاغ یاپیلان وصاتیلان محل، یاغ کارخانه‌سی ویادکانی .

یاغدیرمق { فتـ. ۱. یاغمغی موجب اولمق ، یاغمغه براقمق ، امطار ایتمك : بولوطلر طولاشیورسه‌ده روزکار یاغموری یاغدیرمیور؛ روم ایلی روزکاری قار یاغدیرر . ۲. مج. کثرتله آتمق ، دوکمك ، سرپمك : بو محرر اثرلر یاغدیریور؛ دشمن آتش یاغدیردی: قورشونلری اوستمزه یاغدیردی

یاغر { س. ۱. آتك اوموزلری آره‌سنده‌کی یاغلی یری. ۲. اکرك اورمه‌سندن حیوانك یاغرنده آچیلان یاره، جیداو .

یاغز { ص. تویی پارلاق سیاه (آت) : یاغز برچفت آت؛ قره یاغز = بوس بوتون سیاه؛ طوری یاغز = پك قویوطوری .

یاغلاتمق { فتـ. ۱. ساده یاغ سوردیرمك : تپسی‌یی ، چوركك اوستنی یاغلاتملی. ۲. زیتون یاغی سوردیرمك، زیتون یاغیله سیلدیرمك : تفنکی یاغلاتدم . ۳. کیرلتمك ، تلویث ایتمك : فسنی یاغلاتمش .

یاغلامق { فتـ. ۱. ساده یاغ سورمك : تپسی‌یی یاغلادیکزمی ؟ ۲. ایی ایشلمك ویا پاسلانمامق ایچون زیتون ویا طون یاغی سورمك ویا بویله بر یاغله سیلمك ، تدهین ایتمك : تفنکی، ماکینه‌یی یاغلادی. || یاغلایوب باللامق = تلله‌یوب پوللامق، مدح ایده‌رك تعریف وتوصیف ایتمك .

یاغلانمق { فطـ. ۱. زیتون یاغی ویا دیکر بر یاغ سورنمك : پهلوانلر یاغلاندیلر. ۲. کیرلنمك، ملوث اولمق : بو روبه‌نك یاقه‌سی پك یاغلانمش . ۳. مستفید اولمق .

یاغلاوی { س. پك بیوك یاغ تاوه‌سی .

یاغلق { س. ۱. یاغلی اللری وطوداقلری سیلمکه مخصوص بز که سفره‌ده هر کسك اوکنه قونور، ال بزی، پچته. ۲. منديل، چوره.

یاغلی { یاخود یاغلو . ص. ۱. یاغ ایله یاپلمش و یاخود یاغی چوق : یاغلی سمیت، بورك. ۲. زیتون یاغی سورلمش : یاغلی ماکینه. ۳. سمیز، سمین : یاغلی قوزی، بالیق ؛ یاغلی ات. ٤. کیرلی، پاسلی، ملوث ، مردار : یاغلی کوملك؛ اوستی باشی یاغلی. ٥. مج. زنکین ، چوق پاره ویرر : یاغلی مشتری .

یاغمجور { س. اتمك ایله یاغ و طعین ویکمزدن یاپیلان برنوع زنجبر یمکی .

یاغمسی { ص. یاغلی کبی ، یاغلی‌یه بکزر ، یاغ قوقولی : یاغمسی قوقو، فر. Rance .

یاغمق { فل. ۱. جو هوادن یره یاغمور وقار کبی شیء دوشمك : یاغمور ، قار ، طولی ، چیك، قیراغی یاغمش. ۲. مج. کثرتله ورود ایتمك : بوکون کاغدلر یاغیور .

یاغمور { یاخود یغمور . س. جو هوادن یره دوشن صو،

مطر، باران، رحمت : یاغمور یاغمق ؛ یاغموره طوتلمق .

یاغمورلامق { فل. یاغمورلی اولمق، یاغموره دونمك : هوا یاغمورلایه‌جق کبی کورینیور .

یاغمورلق { یاخود یغمورلق . س. یاغمورلی هواده کییلن اوستلك لباس، قاپوت، مشمع .

یاغمورلی { یاخود یغمورلی . ص. یاغمور یاغدیغی : یاغمورلی هوا؛ یاغمورلی برکون، برکیجه ایدی .

یاغیر { یاغیز. با : باغر، یاغز .

یافته { ص.فا. ۱. بولنمش، بولنان. ۲. بولمش، نائل اولمش : شرف یافته = شرف بولمش، مشرف .

یافته { س. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن مأخوذ] ۱. قوطی‌وشیشه اوزرینه یاپیشدیریلان یازیلی کاغد : بونك یافته‌سی دوشمش . ۲. بعضاً محکومینك کوکسلرینه آصیلان اعلاننامه .

یاقارمق { یاخود یقارمق . فل. یالوارمق،سوزوکداز له رجا ونیاز ایتمك : یالواروب یاقاردم .

یاقاموز { س. [ر.] کیجه دکیزده بالیقلرك ویا کورکلرك حرکتندن کورینن شعله که فوسفوردن تکون ایدر .

یاقدیرمق { فت. بالواسطه یاقمق، احراق ایتدیرمك، یاقمغه براقمق، احراقنه مساعده ایتمك : آشجی‌یه چوق اودون یاقدیرمامك ؛ اخذ انتقام ایچون اوینی یاقدیرمش .

یاقشدیرمق { فت. ۱. یاقشه‌جق حاله قومق، یاراشدیرمق، موافق واویغون حاله کتیرمك : کییدیکی شیئی بدننه یاقشدیریر. ۲. تنسیب ایتمك، مناسب کورمك : بوسوزی، بو درلو حرکتی سزه یاقشدیره‌مدم .

یاقشمق { فل. ۱. ایی کیتمك، یاراشمق، کوزل طورمق، اویغون کلمك : بو اثواب سزه یاقشدی ؛ اسمره آچیق رنك یاقشماز. ۲. مناسب وموافق اولمق، اویمق : اویله یرلره کیتمك، بویله سوزلر سویلمك سزه یاقشیرمی؛ اونکله اوغراشمق بکا یاقشماز .

یاقشی { ص. با : یخشی .

یاقشیق { س. ۱. یاراشمه، ایی کیتمه، اویغونلق . ۲. مناسبت، تنسیب : بو ایشك یاقشیغی یوقدر . ۳. کوزللك، حسن وجمال ولطافت. || یاقشیق آلمق = مناسب اولمق : یاقشیق آلمیور = اویمیور، مناسبدکلدر. || یاقشیق آلدیرمق = تنسیب ایتمك .

یاقشیقسز { ص. ۱. اویماز، کلمز، یاراشماز : یاقشیقسز برقیافت. ۲. نامناسب، مناسبت آلماز : پك یاقشیقسز بر ایش اولدی. ۳. چرکین، قبیح : یاقشیقسز آدم .

یاقشیقسزلق { س. ۱. اویمازلق، اویغونسزلق، یاراشمامه : بو قیافتك یاقشیقسزلغی. ۲. مناسبتسزلك، عدم مناسبت : معامله‌کزك یاقشیقسزلغی . ۳. چرکینلك، قبح .

یاقشیقلی { ص. ۱. اویار، یاقشیر، یاراشیر : یاقشیقلی قیافت. ۲. مناسب مناسبتلی. ۳. کوزل، حسن وجمال صاحبی، شانلی : یاقیشقلی آدم ؛ یاقشیقلی قادین .

یاقلاشدیرمق { فت. ۱. یاقین کتیرمك، یناشدیرمق، تقریب ایتمك : شو صندالیه‌یی دیواره یاقلاشدیریك. ۲. بکزتمك : یاپه‌جغکز خرقه‌یی پالتویه یاقلاشدیرملیسکز .

یاقلاشمق { فل. ۱. یاقین کلمك، یناشمق، تقرب ایتمك : آتشه یاقلاشك ؛ رمضان یاقلاشدی. ۲. بکزه‌مك : بو قماش جانفسه یاقلاشیور .

یاقلمق { فج. طوتشدیرلمق، احراق اولنمق : موملر یاقلدی ؛ بر ساعتده اوقدر اودون یاقیلیرمی؟ = فل. حسبحال ایتمك : یانوب یاقلدی .

یاقمق { فت. ۱. آتشه ویرمك، احراق ایتمك : باراقه‌لری یاقشلر؛ بوقیش چوق اودون یاقدق. ۲. طوتیشدیرمق، آلولندیرمك، اشعال ایتمك : براز آتش یاقه‌لم؛ صوبه‌یی یاقه‌لم‌می؟ موملری یاقك؛ بوآقشام قندیل یاقه‌جقمیسکز ؟ ۳. چوق ایصیتمق، چوق صیجاق اولمق : بوکون کونش یاقیور. ۴. آجیتمق، بوبر کبی کسکین بر آجی ایله متأثر ایتمك : خردال دیلمی یاقدی؛ بوعلاج چوق یاقیور. ۵. مج. آتش عشقله سوزان

ایتمك : او قیز بیچاره‌یی یاقدی . ٦. مج. پك متضرر ایتمك : حریف برچوروك مالی صاته‌رق بنی یاقدی . || باشنی ناره یاقمق = بلایه دوشورمك. || باشه حصیر یاقمق = اظهاریأس ایتمك. || عبایی یاقمق = علاقه وتعشق ایتمك .

یاقمه { س. یاقمق ایشی. با : یاقمق.

یاقوت { سذ. عر. ج : یواقیت . ذی‌قیمت احجاردن پك مقبول اولان معروف طاش؛ یاقوت احمر ، یاقوت رمانی، قزیل یاقوت = بوطاشك اك معروف و مقبولی اولان قرمزیسی ؛ یاقوت اصفر = طوپاج ؛ یاقوت کبود = صفیر . || مج. یاقوت روان ، یاقوت مذاب = شراب .

یاقه { یاخود یقا . س. ۱. لباس بونی، لباسك بوین کچه‌جك وبونی اورته‌جك یری، جیب، کریبان : کوملك یاقه‌سی؛ صیرمه‌لی یاقه ؛ یاقه‌سی کیرلی . ۲. کنار ، ساحل : دکیز یاقه‌سی؛ روم ایلی، آناطولی یاقه‌سنده . ۳. سطح مائل : یاقه توتونی . || یاقه‌دن آتمق = دفع ایتمك، قورتلمق. || یاقه‌سی آچلمدق = مجدد، بکر، قوللانلمامش، درناسفته. || یاقه‌یی اله ویرمك = طوتلمق، قاچه‌مامق، اله کچمك . || یاقه ایصیرمق = تعجب واستعاذه ایتمك. || ایکی یاقه‌سی بر یره کلمز = سفیه، ایشنی بیلمز ، مسرف . || یاقه یاچه = سوروکلیه‌رك. || چال یاقه ایتمك = شدتله طوتمق، اخذ وتوقیف ایتمك، یاقه‌لامق. || یاقه‌دن کچیرمك = اوغلغه قبول ایتمك ، تبنی ایتمك . || یاقه سیلکمك = نفرت ایتمك ، اوصانمق . || یاقه‌دن طوتمق = یاقه‌لامق، اخذ وکرفت ایتمك . || یاقه‌یی قورتارمق = قورتلمق ، صییرلمق . || یاقه ییرتیق = بوینی اطرافنده ترس برصره تویلری اولوب اوغورسز عد اولنان آت.

یاقه‌لامق { فتـ. ۱. یاقه‌سندن طوتمق ، اخذ و کرفت ایتمك، توقیف ایتمك، اله کچیرمك : خرسزلرك برینی یاقه‌لامشلر . ۲. بولمق، دسترس اولمق، راست کلمك : کندیسنی سوقاقده یاقه‌لادم؛ کوزل بر کتاب یاقه‌لادم . ۳. مسئول طوتمق، برندن ایستمك : بن سنی یاقه‌لارم .

یاقه‌لانمق { فجـ. طوتلمق دردست واخذ وکرفت اولنمق : خرسز یاقه‌لاندی .

یاقه‌لق { صـ. یاقه‌یه مخصوص ، یاقه‌یه کان : یاقه‌لق کورك . = س. ۱. قوله‌لی کوملکك اکرتی یاقه‌سی : یاقه‌لق طاقمق . ۲. فراجه یاقه‌سی و زاغاره کبی دوریك اوزون یاقه .

یاقی { س. دری‌یی قبارتوب صو آقیتمق ویا یاره ایدوب ایشلتمك ایچون بدنك بر یرینه یاپیشدیریلان یاقیجی شیء : پهلوان، انکلیز، نخود یاقیسی؛ یاقی آچمق، یاپیشدیرمق. || یاقی اوتی = قاندری، فر. Cantharides .

یاقیجی { صـ. ۱. یاقان ، احراق ایدن : آتش یاقیجیدر. ۲. آجیدان : بوبر ، ایصیرغان یاقیجی برشیدر. ۳. پك زیاده الم وکدری موجب ، سوزان ، محرق .

یاقین { صـ. [« یقین » یازماملی وعر. «یقین» ایله التباس ایتدیرمه‌ملی] ۱. اوزاق اولمیان، قریب ، نزدیك : یاقین بر ؛ مکتب اوزه یاقیندر. ۲. قرابتی زیاده اولان : یاقین اقربا؛ والده‌سی طرفندن بزه‌پك یاقیندر. ۳ چوق بکزین، تقرب ایدن : صاری‌یه یاقین بر رنك. ٤. واصل وبالغ اولمه‌سنه آز بر شیء قالمش اولان ، قریب : سنی اللی‌یه یاقیندر؛ اوتاجرك ثروتی بر ملیونه یاقیندر. ٥. وقوعی قریب اولان، زماناً تقرب ایتمش اولان، قریب الوقوع : اقشام یاقیندر؛ مأموریته عزیمتمز یاقیندر . || = ح. قریب محلده، اوزاق اولمیه‌رق : یاقین اوتوریور ؛ یاقین کل . || یاقینده = ۱. قریب محلده : سسنه باقیلیرسه یاقینده یلدیرم دوشمشدر . ۲. آزوقت صوکره، چوق کچمزدن، قریباً، عن قریب : یاقینده کله‌جکدر . ۳. آزوقت اول، چوق اولمدی : کندیمی صله‌دن یاقینده کلدی. || یاقینلرده = ۱. قریب محللرك برنده ، جوارده : یاقینلرده یاغمور یاغمش اولملیدرکه هوا سرینلندی . ۲. بو کونلرده ، کچمش ویاکله‌جك قریب برزمانده: یاقینلرده دوکونی اوله‌جق ؛ یاقینلرده کلدی ایدی. || یاقیندن = قریب محلدن : یاقیندن باقمق، کورمك. || یاقینه کلمك ، کیتمك = یاقلاشمق، تقرب ایتمك .

یاقیلاشدیرمق { فتـ. یاقلا- شدیرمق، تقریب ایتمك .

یاقیلاشمق { فل. یاقلاشمق، تقرب ایتمك .

یاقینلق { سـ. ١. قریب اولمه، قرب، قربیت: بو اوك چارشی‌یه یاقینلغی. ٢. صبق قرابت: آره‌مزده یاقینلق واردر .

یاڭ { یاکه، یاڭاشمق وسائره. یا: یان وسائره .

یاڭاز { یاخود یکاز، یناز. صـ. دائما شکایت ایدوب بر بر شیئدن ممنون اولمیان، تیتیز بدخوی: یاڭاز چوجق، خسته .

یاڭازلانمق { فل. برشیئه بکنمیوب متصل شکایت ایتمك، تیتزلك و خرچینلق ایتمك: بو چوجق چوق یاڭازلانیر .

یاڭازلق { سـ. دائما شکایت ایدوب بر شیئدن ممنون اولمیان آدمك حالی، تیتزلك، بدخویلق: خسته‌نك یاڭازلغی باقانلری اوصاندیرر .

یاڭسی { صـ. حـ. اکری، چاربوق، یانپوری .

یاڭسیلامق { فل. و :

یاڭسیمق { فل. ١. یان یورمك، چاربوق یورمك. ٢. تقلید ایتمك، مقلدلك یاپمق . مر .

یاڭشاق { صـ. طاتسز صورتده کوزه، آغزی یایوان .

یاڭشاقلق { سـ. طاتسزجه کوزه‌لك .

یاڭشالمق { فل. و :

یاڭشامق { فل. طاتسزجه کوزه‌لك ایتمك، طاتسزلانمق .

یاڭلتماج { سـ. سرعتله سویلنیرکن یاڭلامق مشکل اولان تعبیرکه بیلمجه کبی اویون مقامنده سویلنمه‌سی تکلیف اولنور، تکرلمه، شاشیرتمه .

یاڭلتمق { فتـ. خطا وغلط ایتدیرمك، تغلیط ایتمك، شاشیرتمق: مخصوص بنی یاڭلتمق ایچون بر طاقم قاریشیق سوأللر ایراد ایتدی .

یاڭلماز { صـ. خطا ایتمز، لایخطی: یاڭلماز بر الله .

یاڭلمق { فل. ١. سهو و خطا ایتمك، غلط ایلمك: یالکز بر جوابده یاڭلدم. ٢. بر خطا وقباحتده بولنمق، ایستمیه‌رك بر قباحت ایتمك: بو دفعه یاڭلدم .

یاڭلیش { سـ. سهو، خطا، غلط: بو نسخه‌نك یاڭلیشی چوقدر؛ کندیسنك بر یاڭلیشنی طوتدم . == صـ. ١. طوغری اولمیان، غلط: یاڭلیش سوز، تعبیر؛ یاڭلیش فکر. ٢. ذکی، فطین، احترازی موجب: یاڭلیش آدم؛ یاڭلیش‌باقیشلی. == حـ. طوغری اولمیه‌رق، سهو و خطا ایله: یاڭلیش سویلدی؛ بکا یاڭلیش آڭلاتدیلر .

یاڭلیشلق { سـ. سهو و خطا ایتمه، غلط ایتمه، خطالی سوز ویا فعل وحرکت: بز بر یاڭلیشلق ایتدك؛ بو عباره‌ده بر یاڭلیشلق واردر .

یال { سـ. نقـ. ١. دوز، مستوی. ٢. پارلاق، شعله‌دار. ٣. چپلاق، آچیق. [الیوم یالکز مشتقاتی مستعملدر.]

یال { سـ. فا. ١. بوین وکردانك کوکی، قالین جهتی. ٢. مجـ. قوت، زور، کوج. ف. || یال وبال = تناسب اعضا .

یالاب { مه. پارل کبی پارلامغی تصویر وتقلید ایدر و اکثریا مکرر قوللانیلیر: صولر یالاب یالاب آقیوردی .

یالابیق { سـ. ١. آلوك اوینایوب پارلامه‌سی. ٢. پارلامه، پارلدی. == صـ. پارلایان، پارلدایان، درخشان: یالابیق رنك. مر .

یالابیمق { فل. پارلامق، پارلدامق . مر .

یالاتمق { فتـ. ١. دیل ایله سیلدیرمك. ٢. یاقین سورتمه‌رك کچمك: آلو صچاغی یالاتدی. ٢. بشقه‌سنی‌ده بر پارچه مستفید ایتمك .

یالاق { سـ. حیوانلرك صو وسائره ایچدکلری قاپ، تکنه: کوپکك یالاغی؛ چشمه یالاغی = حیوانلرك صو ایچدکلری تکنه .

یالامق { فتـ. ١. دوزلر کبی سورتمك. ٢. دیل ایله سیلمك: آوجنی یالادی؛ بو مرکب طامله‌سنی یالاملی. ٣. تماس ایده‌رك کچمك: آلو قومشونك تخته قاپلامه‌سنی یالامغه باشلادی. || بال طوتان پارمغنی یالار = موجب منفعت بر ایشده بولنان اوندن مستفید اولور .

|| توكورديكنی يالامق = سوزنی كری آلمق، وعدندن نكول ايتمك. || چناق يالامق: كاسه ليسلك ايتمك. || آوجنی يالامق = النه برشی كيرممه مك. || آیی طبانینی يالامق = اربعينه كيرمك.

يالامه { س. ١. يالامق ايشی. ٢: يالامق. ٢. بوزده چيقان برچبان. ٣. آشيمه.

يالان { ياخود يلان. س. [اصلی: يالغان] اصلسز سوز ويا ايش، كرچك ضدی، كذب، دروغ: يالان سويلمك؛ يالانی ارتكاب ايتمك؛ يالان طولان = كذب وتزوير. == ص. ١. كرچك وطوغری اولميان، كاذب، ساخته، اصلسز، اساسسز: يالان دنيا. ٢. يالان سويلين، يالانجی، كذاب: ايستميه رك يالان چيقدم. || يالاندن = ١. صحيح وطوغری اولميه رق: صورت مخصوصه ده، بالالتزام، جعلی: يالاندن اويله سويلدم؛ يالاندن طوپاللايور. ٢. اساسلی وجدی اولميه رق، صورتا، سطحيجه، موقت: يالاندن بر او ياپدی؛ يالاندن سوپوردی؛ يالاندن آدم. || يالانی طوتمق = تكذيب ايتمك. || يالان يا كليش = طوغری و مكمل اولميه رق، كذب و خطا ايله قاريشيق: يالان يا كليش برشیء يازمش. || يالان يره = يالاندن، كذب اوزرينه: يالان يره يمين ايتم.

يالانجی { ص. ١. يالان سويلين، كذاب: يالانجی آدم؛ يالانجينك اوی يانمش كيمسه اينانمامش. ٢. صحيح وطوغری اولميان، ساخته، كاذب، جعلی، تقليد: يالانجی دنيا؛ يالانجی الماس. || يالانجی طولمه = اتسز و زيتون ياغلی لاخنه ويا ياپراق طولمه سی.

يالانجيلق { س. يالان سويلين آدمك حال وصفتی يالان سويله، كذابلق: يالانجيلق قدر كوتی خوی يوقدر؛ يالانجيلغی قبول ايتم.

يالانمق { فل. ١. ديل ايله كندی آغزينی و طوداقلرينی يالامق: طاتلی بر شیء يمش يالانوب طوروبوردی. ٢. برپارچه استفاده ايتمك.

يالاواج { ياخود يلاواج. س. [آ طوغريسی: يولاواج]. برخبر تبليغ ايتمك اوزره كوندرلمش آدم، ساوه جی، خبررس. ٢. پيغمبر، رسول، نبی. مص.

يالايبجی { ص. ١. ديل ايله سيلن، يالايان. ٢. سورته رك اوستندن كچن. ٣. سح. سوپوروب كوتورن: يالايبجی آتش، فر. Rasant.

يالپوق { ياخود يالپيق. ص. يايوان، ياييلوب آچلمش: يالپوق صو. مر.

يالپه { س. بح. ١. كمينك عرضاً و يانندن صاللانمه سی: بو واپور چوق يالپه ايديور؛ بو كمينك يالپه سی چوقدر. ٢. يلكن كميسنك روزكاره قارشی كيده بيلمك ايچون بر صاغه وبر صوله ميل ايله طولاشه رق كيتمه سی: يالپه اورمق.

يالتاق { ص. متصبصب، مداهن، طالقاوق.

يالتاقلانمق { فل. تبصبص ايتمك، تملق ايلمك، طالقاوقلق ايتمك.

يالتاقلق { س. تبصبص، تملق، طالقاوقلق.

يالچين { ص. دوز، قايار، پك ديك: يالچين قيا.

يالدراق { ياخود يلدراق. ص. پارلاق، پارلدايان، مشعشع.

يالديز { س. ١. مواد مختلفه يه آلتين و يا كومش رنك وجلاسنی ويرمك ايچون اوزرلرينه سوريلن ويا ياپيشديريلان آلتين وكومش صويی ويا اينجه طبقه سی وبونلرك تقليدی، طلا: تختهيه يالديز سورمك؛ طاوانی يالديزله تزيين ايتمك. ٢. مج. يالاندن ايش، اوستون كور ايشلمه، كوز بويامه، قلايلامه: اونك تحصيلی بر يالديزدن عبارت. || يالديز آلتينی = يالديز اعمالنه ياراياان خالص آلتين.

يالديزجی { س. ١. مواد مختلفه يه يالديز سورمك صنعتی اجرا ايدن آدم. ٢. اوستون كور ايش ياپان.

يالديزجيلق { س. ١. مواد مختلفه يه يالديز سورمك صنعتی. ٢. اوستون كور ايش ياپمق.

يالديزلاتمق { فت. يالديز سوردرمك ويا قاپلاتمق، يالديزله تزيين ايتديرمك: بو آيينه نك چرچيوه سنی يالديزلاتملی؛ طاوانلری كوزل يالديزلاتمش.

يالديزلامق { فت. ١. يالديز سورمك، يالديزله

قابلامق ، آلتین ویا کومش رنك وجلاسنی ویرمك، تذهیب ایتمك : یالدیزجی بو آینه‌یی ایی یالدیزلامامش . ٢. یالاندن تزیین ایتمك ، کوز بویامق ، قلایلامق .

یالدیزلی { صه. اوزرینه یالدیز سورلمش ، یالدیزله تزیین اولنمش ، مذهب ، زر- اندود .

یالقی { س. قانی دینان ایکی تکر- لکلی آرابه‌نك تکرلکی .

یالکز { یاخود یالکیز. صه. ١. کیمسه‌سز ، تك ، تنها ، منفرد : یالکز ایدم ؛ یالکز قالدم؛ کندیسنی یالکز بولدم. ٢. آرقداشسز، کندی باشنه : سز یالکز بونی قالدیره‌بیلیر- میسکز؟ ٣. ساده، مجرد : بو طوله‌ده یالکز برنج واردر ؛ اوطه‌ده یالکز سز اکسیك اید- یکز. = ح. آنجق ، فقط ، مجرد : بن یالکز خسته اولد- یغم وقت ایشمه کیتمم .

یالکزجه { صه. ح. تنهاجه : یالکزجه اوتوریور- دی .

یالکزلق { س. ١. تنهالق ، وحدت، عزلت : او یالکزلقدن خوشلانیور؛ قیش کیجه‌لری یالکزلق چکلمز. ٢. آرقداشسزلق ، تکلك، انفراد : برآرقداشم اوله ایدی دها ایی تحصیل ایدردم اما یالکزلق وار. ٣. معینسزلك : یالکزلغی سببیله عسکره آلنمدی .

یالکزلی { صه. باقه‌جق یالکز برارکبی اولوب عسکر ویرمکدن معفو اولان (خانه ، عائله) .

یالمارمق { فت. یالایوب سومور- مك، چکوب یو ق . مص .

یالمان { س. ١. صارپ وسیوری یر : طاغ یالمانی. ٢. اسلحهٔ جارحه‌نك ایکی طرفی کسکین وسیوری اوجی : قلیچ یالمانی .

یالوارشمق { فل . کمال تضرع وتذلل ایله یالوار- مق .

یالوارمق { فل . مستمندانه رجا و نیاز ایتمك ، کمال تملقله رجا ایتمك : بوایش ایچون کندیسنه چوق یالواردم؛ یالوا- ره یاقاره بیك رجا ایله .

یالواریجی { صه. رجاجی ، نیاز مند .

یالی { س. [« یالامق » فعلندن مشتق اولوب صویك یالا- دیغی یر دیمکدر؛ آنجق لسان یونانیده دخی Αἰαλὸς لغتی بومعنایه کلدیکندن ، و حالبوکه هیچ بری دیکرندن مأخوذ اولمدیغندن، بوده غرائب تصا- دفاتدندر.] ١. دکیز ویا ایرماق کناری، قیی، ساحل، لب دریا : یالی‌یه ایتمك ؛ یالی بوینجه کیتمك. ٢. دکیز ویا ایرماق کنارنده‌کی یازلق خانه، ساحل صیفیه‌سی، ساحلخانه : بوغاز ایچنده کوزل یالیلر واردر .

یالیت { حد. کاشکه ، نه اولور- دی ! ذ. || یالیت شعری ؛ کاشکه بیله ایدم ، آکلایه‌بیله ایدم؛ برشی آکلایه‌میورم .

یالیم { س. ١. کسن آلتلرك و اسلحهٔ جارحه‌نك کسکین طرفی : قلیجك یالیمی . ٢. مج. صوی ، جنس ، جوهر ، مایه : یالیمی آلچاق = فرومایه .

یالیك { س. ١. اویناایان آلو ، شعله، لهب. ٢. پارلاقلق، تشعشع. ٣. شیمشك ، چاقین ، بارقه .

یالیکلامق { فل . پارلامق ، تشعشع و تلألؤ ایتمك .

یالین { یاخود یالیك. صه. ١. تك، ساده : یالین قات = بر قات . ٢. چیلاق ، آچیق ، عریان، برهنه : یالین آیاق . — با : یالیك .

یالینجق { صه. ح. و :

یالینجه { صه. ح. ١. بوس بوتون تك وتنها. ٢. بوس بو- تون چیلاق .

یالینغاج { یاخود یلنکیج . صه. قواق کبی قابوغی صو- ییلور (آغاج) .

یام { مه. «یا» ایله باشلار بعض ترکچه صفتلرك باشنه کلوب تأکید بیان ایدر : یام یاصی .

یاماتمق { فت. یامه یاپیشدیرتمق ، بر پارچه یاپیشدیره‌رق ویا دیکدیره‌رك تعمیر ایتدیر- مك : اسکی چاشیرینی یاماتمق ایچون برینی آرایور .

یاماج { س. طاغه یامانمش ویا پیشدیرلمش کبی بایر یر: طاغ یاماجی .

یاماق { یاخود یماق. س. معاون ، یاردیمجی، ایکنجی رفیق، قلفه، یارداق : آشجی یاماغی. || یاماق ترلیکی سیوری بورنلی عبا ترلك .

یامامَق { یاخود یامه‌مق؛ فت. ۱. یاصی برپارچه یاپیشدیرمق، یامه قویه‌رق تعمیر ایتمك : خرقه‌سنی یامامش ۲. یاپیشدیرمق، آتمق : برسله یامادی .

یامان { یاخود یمان . ۱. کوتی، فنا ، فاسد ، ردیٔ . ص. ۲. شدید، یاکلیش، یاوز : یامان آدمدر؛ ۳. ایی دکل : حالی یاماندر .

یاماندیرمَق { فت. یاپیشدیرمق ، التصاق ایتدیرمك : اوپارچه‌یی اورایه یاماندیردی .

یامانمَق { فجه. یامه قونمق ، یامه یاپیشدیرلمق، یامه ایله تعمیر اولنمق : آرتق بوکوملك یامانماز، یامانه‌جق حالی قالمامش. == فل. یناشمق، انتساب پیدا ایتمك .

یامجی { س. (ترکیٔ قدیمده «یام» منزل دیمکدر) ۱. سوریجی ، منزلجی . ۲. سوریجی یاغمورلغی . ۳. بعض آلاترقه اکرلرك اوزرینه قونیلان یوك اورتی .

یامری { ص. یومری صفتیله برلکده قوللانیلیر : یامری یومری = انکبه‌لك، غیر مستوی، یومریلری و چوقورلری اولان : یامری یومری برکره .

یامه { س. ۱. بردلیکی ویا ییرتیق بریری قپایوب تعمیر ایتمکه مخصوص پارچه، رقعه : یامه اورمق. ۲. بعض آدملرك یوزنده واقع لکه : یناغنده یامه‌سی واردر .

یامه‌جی { س. ۱. اثواب وقوندره وسائره‌یه یامه اوران، اسکیجی، تعمیرجی، ۲. پك خسیس وجری آدم.

یامه‌لاق { ص. یامه‌لی، یامه اورلمش، اکلی. || یاریم یامه‌لاق = ناتمام، نقصان، قصورلی، اهمال ایله یاریم براغلمش .

یامه‌لامق { فت. یامه‌اورمق، یامه یاپیشدیره‌رق تعمیر ایتمك.

یامه‌لانمق { فط. کندی اثوابنه یامه اورمق.

یامه‌لی { ص. ۱. یامه‌سی اولان، یامه اورلمش، یامه‌ربطیله تعمیر اولنمش : یامه‌لی خرقه. ۲. یوزنده‌بیوجك برلکه‌سی‌اولان، یوزی لکه‌لی .

یامیام { س. [آفریقای وسطیده نیلك منابعی قربنده ساکن بولنان برقومك اسمندن مأخوذدر.] آدم‌اتی ییِن، مردمخوار.

یان { یاخود یاك. س. ۱. اوك وآرقه و اوست وآلتدن غیری اولان طرف ، کنار ، جناح : صاغ یان؛ صول یان؛ یاندن. ۲. طرف، جهت، سمت : اویانده‌در؛ نه‌یاندن کلیور؟ ۳. قرب، جوار، یاقینلق: یاننده‌در؛ یاننه کیتدی. ٤. عند، نزد، قت : بنم یانمده اونك هیچ قیمتی یوقدر؛ پدرمك یاننده خدمت ایدیور؛ کیمك یاننده بویودی؟ ٥. بدنك بر طرفی : بر یانی هیچ طوتمیور. == ص. یاندن، طوغریدن طوغری‌یه اولمیان، اکری: یان باقیش. == ح. بر طرفه، بریانه اکری : یان باقق. || یان‌باقق = نظر عداوتله باقمق. || یان‌چیزمك = اصوله‌جق صیویشمق. || یان‌کسیجی = جیبلردن کیسه وساعت کبی شیئلر چالان خرسز، طرار. || یان‌کلمك = چکیلوب راحت ایتمك. || یاننه قالمق = ایتدیکی بولسز لغك جزاسنی کورمه‌مك، جزاسزقالمق. || یان یان = اکری اکری، نظر عداوتله: یان یان باقیوردی. || یاندن یانه، اوجدن اوجه. || بریاندن بریانه = برطرفدن اوبرطرفه : دیواری بریاندن بریانه‌دلدی. || یان یانه = بیتشیك، متصل : یان یانه اوتوردیلر؛ اولرمز یان یانه‌در . || یانی باشنده = پك قربنده، اتصالنده : مکتب اوینك یانی باشنده‌در. || یانی‌قره [اصلی : یانیق قره] = برنوع چیبان، جره.

یاناز { ص. با: یاکاز.

یاناشمَق { یاناشدیرمق وسائره. با: یناشمق وسائره.

یاناق { یاخود یاکاق. با : یناق.

یانپوری { ص. چارپوق، اکری بوکری، ینکج کبی (آدم).

یانجق { س. آت زرهی، چوقال، برکتوان.

یاندیرمَق { فت. طوتیشدیرمق، یاقمق، اشعال وایقاد ایتمك : قندیلی یاندیرمق.

یاندیق { س. ۱. بیاضجه دیکن، جاورز. ۲. دوه‌دیکنك بیوك جنسی.

یانع { ص. عر. ث: یانعه، اولمش، کماله ایرمش، اولغونز (میوه).

یانغابوج { ص. پك اکری بوکری وچارپوق (آدم).

یانغین { صـ. ۱. یانمش، یانیق، محترق. ۲. عاشق، آتش عشق ایله سوزان، محروق. ۳. متضرر اولمش. = سـ. امکنه واشیایه دوشن آتش، بونلرك طوتیشمه‌سی حریق: بوکیجه فلان یرده یانغین وار ایدی؛ یانغین قله‌سی = یانغینی کوروب خبر ویرمك اوزره اشارت چکمکه مخصوص یوکسك قله؛ یانغین طوبی = یانغینی خبر ویرمك ایچون آتیلان طوپ.

یانقو { سـ. یاخود:

یانقی { سـ. سسك بر یره چاربوب کری دونمه‌سی، عکس صدا، انعکاس صدا، فر. Écho.

یانقیلامق { یاخود یانقلامق. فل. سـی کری چویروب عکس ایتدیرمك، عکس صدا ایتدیرمك: طاغلر یانقیلایوردی.

یانگج { سـ. با: ینگیچ.

یانلمق { فمج. تأسف وتلهف او. لنمق: بوکا یانلیر. — با: یا گلق.

یانمق { فل. ۱. طوتیشمق، پار. لامق، آلولنمك، التهاب واشتعال ایتمك: آتش یاندی؛ صوبه دها یانمدی. ۲. احتراق ایتمکده اولمق، سوزان اولمق: اوطه‌ده صوبه‌یانیورمی؟ چیغارەم یانیور؛ مردیون باشنده بر لامبه یانیوردی. ۳. آتشده طوتیشوب کول اولمق، محترق اولمق، طعمهٔ نار اولمق: کاغد منقله دوشوب یاندی؛ بر کونده ایکی چکی اودون یاندی؛ اوقوناق اوچ کره یاندی یا. پلدی. ۴. قابل اشتعال اولمق، طوتیشور حالده اولمق، سهولتله اشتعال ایتمك: بواودون یانار. می؟ حجرفتیله یانماز. ۵. آتشده لزومندن زیاده قالمق، چوق پیشوب یانمش کبی اولمق: یمك، کولباصدی یاندی. ۶. مج. چوق الم وکدر ویا عشق وهجران چکمك، محروق ودلسوخته اولمق. ۷. ضرر وزیان کورمك، درس آلمق: آودن یاندم. ۸. حسبحال ایتمك: یانوب یاقیلمق. ۹. قزانان صاپی‌یکچوب اویونی غائب ایتمك: بن یاندم. ۱۰. تأسف ایتمك، آجیمق: شو چوجغك حالنه یانیورم. || اسماسی = یانمق = اراده الدن کیتمك. || برینك الندن یانمق = غدر واضرارینه اوغرامق. || باشده آتش یانمق = غائله و اضطرابده بولنمق. || برینك نارینه یانمق = سببندن متضرر اولمق. || جان یانمق = درس وعبرت آله‌جق صورتده‌متضرر اولمق: آدجغزك وکیلخرجدن جانی یانمش‌اورتاقلق ایستمیور. یانوب یاقیله‌رق = کمال سوزشله: دوستنك وفاتنی یانوب یاقیله‌رق حکایه ایتدی. || یانه‌یانه، یورك آجیسیله.

یانمه { سـ. یانمق ایشی. با: یانمق.

یانو { سـ. لعنت، بد دعا، ایلنج، نفرین. مـر.

یانه { یاخود یاکه ویا ینا. یکا. حـ. دن یانه = جهتجه، دائر متعلق، کلنجه، جه: بیه‌جکدن یانه صیقندیمز یوغیدی؛ تربیه. دن یانه ناصلدر؟ یازیدن یانه پك کریدر. || یانه یانه. با: یانمق.

یانی { سـ. قره‌یانی (اصلی: یانیق) = طاعون چیبانی، بومروجق. || یانی باشنده. با: یان.

یانیق { سـ. ۱. یانمش شیء: یانیق قوقوسی. ۲. یانمق اثری، بدنك یانمش یرینك نشا. نی: یوزنده بر یانیق واردر؛ النك یانیغی. = صـ. ۱. یانمش، محروق. ۲. مج. عشق وکدر آتشیله سوزان، شوریده: یانیق آدم. ۳. جلیز، سیسقه: یانیق چوجق. || یانیق قره. با: یانی.

یانین { حـ. یاندن، قیجین، مترد. دانه: یانین یانین کیدیوردی.

یاو { یاخود یاوه، یاوی، یاغی. صـ ۱. غائب، ضایع. ۲. مجهول، نامعروف. ۳. یبانجی، یاد، اغیار، غریب. ۴. دشمن، عاصی. || یاوه حیوان = صاحبسز، کیمك اولدیغی مجهول، ضاله. = سـ. ضیاع، فقدان، یوقلق. مـر.

یاواش صـ با: یواش.

یاوان { صـ. ۱. یاغسز، یاغی‌یك آز: یاوان ات، چوربه. ۲. لذتسز، طاتسز، بی‌مزه: پك یاوان سوز.

یاور { صـ. فا. یاردیمجی، معین، امدادجی: جناب حق یاور اولسون. = سـ. فا. جـ. یاوران. قوماندانك معیت ورفا.

قتنده اولوب قوماندەیە متعلق اوامری تبلیغە مأمور بولنان ضابط که علامت فارقه اولمق اوزره صاغ قولنده قوردونی اولور : سرعسکر یاوری؛ مقام یاوری. || یاور حرب = آنفاً ذکر اولنان وظیفه ایله موظف یاور. || یاور اکرم = مشیران عظامدن ذات حضرت پادشاهی یاوری عنوانی حائز بولنان ذات. [جمعنده «یاوران کرام» دیمکدن ایسه «یاوران اکرم» دیمك دها ایيدر، زیرا کرام «اکرم»ك جمعی اولمیوب «کریم»ك جمعیدر، «یاوران اکارم» دیمك ده غیر مأنوس در.] || یاور فخری = وظیفەسی و مخصصاتی اولمقسزین مجرد سبب افتخار اولمق اوزره ذات حضرت پادشاهی یاوری عنوانی حائز اولان امرا و ضابطانه دینیر. || سریاور = یاوران رئیسی : سریاور حضرت پادشاهی؛ مقام سرعسکری سر یاوری.

یاورلك { س. یاور صفت و وظیفەسی : کندیسی یاورلك ایتمشدر؛ اونك یاورلکی وارمیدر ؟

یاورو س. با : یاوری.

یاوری { س. فا. یاردیمجیلق، امداد، معاونت : یاوری طالعله.

یاوری { یاخود یاورو. س. هر نوع حیوانك کوچکی، بچه : قویون، قیصراق، تیلکی، ییلان یاوریسی. — انسان حقنده‌ده مستعملدر : یاوریسی یاننه آلمش ؛ کل یاوریم ؛ هی یاوریم هی! || یاوری آغزی = قوزی و طانه آغزی کبی طاتلی آچیق پنبه رنك. || قپو یاوریسی = خان و جامع قپوسی کبی بیوك قپونك اورته‌سنده‌کی کوچك قپوکه اکثریا یالکز او آچیلیر.

یاوریجق { و یاوریجغز یاخود یاوروجق. یاوروجغز س. کوچك یاوری. مقام تحبیبده انسان حقنده‌ده مستعملدر : کل یاوریجغم : ایکی یاوریجغزم واردر.

یاوریلاتمق { یاخود یاوررولاتمق. (حیوانی) طوغورتمق : آطه طاوشانلرینی بسلیوب یاوریلاتملی.

یاوریلامق { یاخود یاوررولامق. فتـ. [حیوان حقنده] طوغورمق، یاوری یاپمق : مندرك اوزرینه کدی یاوریلامش؛ بوقوش هر سنه بوراده یاوریلایور.

یاوز { ص. ١. شدتلی، شدید، پك سرت وتند، یمان. ٢. [ضدیتله] پك ایی، اعلا، فوق العاده، یمان، قیياق : بطش وشدتنه بناءً سلطان سلیم خان اوله لقب اولمشدر.

یاوزلق { س. ١. سرتلك، شدت، قیياقلق، یمانلق. ٢. [ضدیتله] اییلك، اعلالق، فوق العاده‌لك، قیياقلق.

یاوسی { س. ایکنه‌لی بر جنس چکرکه.

یاوشاق { س. هنوز سرکه‌دن چیقمش بیت، کهله یاوریسی، کوچکی.

یاوشان { ص. دیکنلی، دیکنلری اولان، باتار. || یاوشان اوتی = وررونیقه دینلن نبات.

یاوق { یاخود یاغوق. س. [قربیت بیان ایدن «یاق» دن مشتق] نشان، نشانلامه، نامزدلك : بوقیزك، بودلیقانلینك یاوغی وارمیدر ؟

یاوقلامق { فتـ. نشانلامق، نامزد ایتمك : قیزینی، اوغلنی یاوقلادی.

یاوقلانمق { فل. نشانلانمق، نامزد اولمق او قیز، اوآدم پك کوچك یاشده یاوقلانمشدر.

یاوقلی { ص. اولنمك اوزره نشانلانمش، نشانلی نامزد : اوقیز، اودلیقانلی ایکی سنه‌دن بری یاوقلیدر؛ یاوقلیسی عسکره کیتدی؛ یاوقلیسی زنکین بر قیزدر.

یاوه { ص. با : یاو.

یاوه { س. فا. بوش لاقردی، عبث سوز، صاچمه صاپان، هذیان.

یاوه‌گو { ص. فا. ج: یاوه‌گویان. صاچمه صاپان سویلین، هذیان ایدن.

یاهو { حـد. عر. ١. ای الله! اللهم! یاهو و یامن هو = ذکر. ٢. ای سن، باقسه‌ك آ، بکا باق : یاهو! بورایه کل. ٣. آدم! آدملر! آجانم : ایتمیك یاهو! یواش یوریه‌لم یاهو!

یاهی { حد. ای! هی! به هی! سوینج مقامنده مستعملدر: نه شرقیلر، یاهی.

یای { س. ۱. اوق آتمغه مخصوص معروف اکری و اسنز سلاح‌که باروتك ایجادندن اول پك مستعمل ایدی، قوس، کمان: یابی قورمق، کیریشله‌مك = توتیر ایلمك، زه ایتمك؛ یای قبضه‌سی = طوتیله‌جق یری اولان اورته‌سی؛ یای قولی = ایکی قاشندن بهری. ۲. اسنز آلت: آرابه یابی. ۳. یای برجی = برج قوس‌که کونش تموز آینده بوکا داخل اولور. = ص. یای کبی کرلی، مقوس: یای قاشلی = کمان ابرو.

یای { س. تق. یاز موسمی، صیف. [اورته‌سی اولان تموزده شمسك «یای» برجنده بولنمسی سببیله بویله تسمیه اولنمشدر؛ ویاخود بوموسمده سوریلرك یایله‌لرده یایلمسی و هر شیئك‌ده صبحاقدن آچلمسی مناسبتیله «یایمق» فعلندن مشتقدر.]

یایا { س. ص. [اصلی: یایاق] و: ی

یایان { س. ص. ۱. آیاقله یورویں، حیوانسز کیدن، پیاده، راجل، ماشی: یایا، یایان یولجی؛ یایالر کریده قالدی؛ یایان قالمق = آتسز قالمق. ۲. محروم، بیبهره، بی نصیب: کندیسی معارفجه پك یایاندر. || یایا چریسی = یکیچری اوجاغنك پیاده صنفی. = ح. یوریه‌رك، حیوانسز، ماشیاً: یایا کیتمك؛ یایان یوریمك.

یایانلق { س. آتسزلق، پیاده‌لك، یایا اولمق وکیتمك حالی: اوزون سفرده یایانلق چکلمز.

یایدیرمق { فتـ. سردیرمك، دوشتمك، فرش ایتدیرمك: شورایه بریایغی یایدیرك.

یایغره { س. ۱. یوکسك سسله باغرمه، کورلدی، ولوله، غریو: یایغره‌یی باصمق = چوق باغرمق؛ یایغره‌قوپمق = بربیوك کورلدی ایشیدلمك. ۲. جزئی بر آجی و وجع اوزرینه اولنان تلاش و کورلدی: بر اوفاق چیبان ایچون بوقدر یایغره.

یایغره‌جی { ص. ۱. سببلی سببسز چوق باغروب واویلا ایدن، ولوله‌یی قوپاران: پك یایغره‌جی برچوجقدر. ۲. جزئی بر آجی‌یه طیانه‌میوب زیاده تلاش وکورلدی ایدن: براوفاق چیبان چیقارمش آما کندیسی یایغره‌جیدر.

یایغی { س. یره یاییلان وسریلن شیء، قوری تخته ویا طاشه باصمامق ایچون ویا اورته‌لق تمیز قالمق ایچون اکرتی اوله‌رق دوشنن بز وکلیم وسائره: حمام یایغیسی؛ یتاق یایغیسی؛ سفره‌نك آلتنه بر یایغی آچلی.

یایق { یاخود یاییق. ص. آچیق، یایوان، مبسوط: یایق قاب، کول. = س. یاغ چیقارمق ایچون ایچنده سوت ویا یوغورت دوگدکاری قاب‌که یوکسك وطار برفوچیدن عبارت اولوب آلتی آغزندن گگیشدر، مخضه: یایقدن یکی چیقمش تره یاغی؛ یایق طوقماغی.

یایقامق { فتـ. با: ییقامق.

یایلا { یاخود یایله و:

یایلاق { س. [ترکیٔ قدیمده یاز دیمك اولان «یای»دن] ۱. یازین چیقیلوب اقامت اولنان یوکسك و سرین یر، طاغلرك اوستنده‌کی یازلق اقامتگاه: آناطولیده اکثر قصبه‌لیلر یازین یایلالره، یاقلاقلره چیقارلر. ۲. یازلق مرعا، یازین سوریلرك یایلدقلری مرعالق طاغ اوستلری: حیوانلری خانقی آیده یایلایه چیقاریرلر؟ شمدی سوریلر یایله‌ده‌در. || یایلا یوزی = طاغلردن ایندیریلن و صنعی اولمیان بوز. || یایلا چیچکی = عنبر چیچکی.

یایلاقیه { س. [یایلاق اسم ترکیسندن عربی قاعده‌سنجه یاپلمش غلط فاحش تعبیردر.] یازلق مرعا کراسی، میری‌یه عائد یایلالر ایچون سوری صاحبلرندن آلنان رسم.

یایلامق { فل. ۱. یازی یایلاده کچیرمك، یایلاده بولنمق: ارطغرل بك عشیرتیله طومانیچ طاغلرنده یایلاردی. ۲. یایلاده اوتلامق، یایلایه چیقارلمش اولمق: سوریلری ساحلده قیشلایوب بالقانلرده یایلارلر.

یایلمق { فل. فجـ. ۱. آچلمق، گگیشله‌مك، ییومك، توسع ایتمك، منبسط اولمق: بونك آغزی چوق یایلدی؛ صبحاقدن هرشیٔ یاییلیر؛ یاغ لکه‌سی چابوق یایلیر. ۲. طاغلمق، صاچلمق، منتشر اولمق: بورسه انشاسنه دائر بر حوادث یایلدی. ۳. اوستده‌کی اشیا واثواب واسلحه وسائره‌یی طاغیدوب اوزانمق،

دوکیلوب صاچلمق : خیدودلر بر چایرده یایلمشلردی. ٤. (سوری) مرعاده متفرق اولەرق اوتلامق : قویونلر بر بایرده یایلدیلر. ٥. سرایت ایتمك، محدود ومنحصر قالەمیوب تعمم ایتمك : اسکی زمانلرده تحفظ قاعدەسنه رعایت ایدلمدیکندن ظهور ایدن امراض چابوق یایلیردی. ٦. سرلمك، دوشنمك : بورایه برکلیم یایلمیدر. ۷. اوریلوب ویا یاییلوب دوشمك، سرلمك : طاغ کبی آدم بردن یایلدی.

یایلمه { س. یایلمق ایشی. با : یایلمق.

یایلی { ص. ۱. یای واوقله تیر وکمانله مسلح کماندار : یایلی عسکر. ۲. اسنر ویا آچلیر قپانیر برآلتی اولان : یایلی آرابه.

یایلیم { ص. یایلیم آتش = بر صف طرفندن بردن واقع اولان سلاح انداختی.

یایمق { فتـ. ۱. آچمق، اوزاتمق، بیوتمك، توسیع وتمدید ایتمك : حرارت هر شیئی یایار. ۲. طاغیتمق، صاچمق، سرپمك، پریشان ایتمك : اشیاسنی هرطرفه یایمش؛ بوکاغدلری بویله یایمایك. ۳. نشر واشاعه ایتمك، هرکسه طویورمق، تعمیم ایتمك : برسوز یایمشلر؛ بو خبری کیم یایدی؟ بولاشیق یردن کلن بر یولجی خستەلغی یایمش. ٤. سرمك، دوشەمك آچمق، فرش ایتمك : شورایه بر یایغی، برکلیم یایملی. ٥. (حیواناتی) مرعاده طاغیدوب متفرق حالده اوتلاتمق : قویونلرینی بربایرده یایمش. ٦. اولو ویا بایغین یاخود خسته دوشورمك، سرمك : صیتمه بوتون اوشاقلری یایدی.

یایمه { س. ۱. یایمق ایشی. با : یایمق. ۲. صاتیلق اوفاق تفك شیئلرك سرلەسی : خردوات یایمەسی.

یایمەجی { س. آچیق محللرده و وصوقاق کنارلرنده اوفاق تفك شیئلر و خردوات سروب صاتان آدم، خردوات سرکیجیسی. = ص طوپلی اولمیان، طاغنیق، پریشان حال.

یاین { س. بیوجك وکوشك اتلی برجنس طاتلی صو بالیغی : یاین بالیغی.

یایوان { ص. ۱. آچیق، گگیش، بول، یایلمش، منبسط : یایوان قاب. ۲. طوپلی اولمیان، غیرمضبوط، طاغنیق، پریشان. || آغزی یایوان = سر صاقلاماز، آغزی کوشك، بوش بوغاز، گرزه.

یایوانلق { س. ۱. آچیقلق، انبساط. ۲. کوشکلك، عدم تقید. ۳. طاغنیقلق، پریشانلق.

یائی { ص. عر. ؤ : یائیه. د. [صرف عربیده] «ی» حرفنه منسوب ومتعلق ویا بو حرفی حاوی اولان : مثال یائی = برنجی حرف اصلیسی «ی» اولان فعل؛ اجوف یائی = ایکنجی حرف اصلیسی «ی» اولان فعل؛ ناقص یائی = اوچنجی حرف اصلیسی «ی» اولانی.

یباب { ص. فا. ییقیق، بوزوق، خراب، ویران، تباه : خراب ویباب اولدی.

یبان { س. فا. ۱. ایصسز وغیر معمور یر، بر، بریه. ۲. معمورەنك خارجی، قیر. || اضافتده حیوانات حقنده وحشی ونباتات حقنده خدایی نابت معناسنی افاده ایدر، که هر ایکی تقدیرده یبانی دخی دینلیر : یبان آدمی = یبانی، وحشی، آدم؛ یبان اشکی = حمار وحش، کور؛ یبان طوموزی، قویونی، کچیسی، کدیسی = بو حیوانلرك اهلی اولمیان وحشی جنسلری؛ یبان آصمەسی، انجیری، تره اوتی، تورپی، صارمساغی، صوغانی، مرسینی، موروری، هاوجی، یونجەسی وسائره = بو نباتلرك یبانی وتربیه اولنمامش خدایی نابت جنسلری. || یبانك آدمی = ومناسبتسز آدم. || یبانه آتمق = اعتبار ایتمەمك، صایمامق : بو سوزی یبانه آتمایك. || یبانه سویلمك = عبث سویلمك، خلط ایتمك. || سوزم یبانه = حاشا حضوردن، سوزم اوکا. || بر ویبان = چول، بیابان، بریه.

یبانتراق { س. طوراق اوتنك برنوعی.

یبانجی { س. ص. ۱. یرلی اولمیان، غریب، اجنبی، بیکانه : بو مملکت اهالیسی یبانجیلرله الفت ایتمزلر. ۲. مألوف وآشنا اولمیان، مناسبتی اولمیان، تکلیفلی، یاد : بوذات یبانجی دکلدر؛ بن یبانجی می یم؟

يبانجيلق { س. ١. يرلى اولميانك حالى، غريبلك، بيكانه‌لك : بورا خلقنك احوالنه واقف اولمقلغمه يبانجيلغم مانعدر. ٢. الفت وانسيت فقدانى، تكلف : بن بو اوه يبانجى كبى كليورم يبانجيلغى قبول ايتم.

يبانلق { ص. ١. يبان يره وغير معمور محلره منسوب ومتعلق ويا بويله يره مخصوص : يبانلق آغاج، حيوان. ٢. مسافرلكه مخصوص، مسافرلكده كييله‌جك : يبانلق اثواب. == س. ايصسز وغير معمور ير : يبانلقلرده كزيوردى.

يبانه { با : يبان.

يبانى { ص. ١. بر ويبانه وايصسز غير معمور يرلره مخصوص : يبانى چيچك ؛ يبانى يمشلر. ٢. وحشى، غير مأنوس، ييرتيجى : يبانى كدى ؛ يبانى كچى ؛ يبانى آدم = وحشى حالنده بولنان، بوس بوتون تربيه‌سز.

يبانيلك { س. وحشيلك، عدم مأنوسيت، ييرتيجيلق : آوستراليا اهالئ اصليه‌سى يبانيلك حالنده ياشارلردى ؛ قپلانك يبانيلكى پك زياده‌در.

يبروح { س. عر. نبا. يبروح الصنم [و غلطى : عبد السلام] = بر نوع طاغ طورپى، قان قورودان، لفاح برى.

يبوست { سش. عر. قورولق، نمسزلك، رطوبت فقدانى، خشكى : يبوست هوا.

يپ { د. ياء مفتوحه ايله باشلايان بعض تر. صفتلره كيروب تأكيد و مبالغه بيان ايدر : يپ يكى = بوس بوتون جديد.

يپاغى { ياخود ياپاغى. و :

يپاق { ياخود ياپاق. قويونك قيشين سورن يوكى، قبا ويومشاق يوك : ممالك عثمانيه‌دن ايى يپاغى، يپاق چيقار.

يپاقجى { س. قويون يوكى صاتان آدم، يوك تجارتى.

يپاقلى { ص. يپاق يعنى يوكله مستور، يپاق ويرن : يپاقلى حيوان = قويون مقابلى : قيللى = كچى.

يپراق { يپراقلنمق وسائره. با. ياپراق وسائره.

يپرمك { فل. قوشمق، سرعت وتلاشله كيتمك، شتاب وعجله ايتمك. مر.

يتاغان { ياخود ياتاغان. س. [بلده‌كى سلاحلقده ياتاركى وضعيتده طوره‌سى وجه تسميه‌سيدر.] اسلحهٔ جارحه‌دن پك اوزون بيچاق. — صفت كى‌ده قوللانيلوب : يتاغان بيچاق دينير.

يتاق { ياخود ياتاق. [« ياتمق » دن] ١. اويومق ايچون ياپيلان دوشك كه بره ياييلان شلته ويا شلته‌لرله اوسته آلنان يورغان وفانله كى اورتودن و يوزياصديغندن عبارتدر، فراش، بستر : يتاق طاقمى ؛ بنم يتاغم ياپلدى ؛ مسافر يتاقلرى. ٢. اوزرنده يتاق ياپيلان كره‌وت، قاريوله، سرير : دمير، تخته يتاق. ٣. مكان، مبيت، ملجأ، محل مخصوص : اوراسى آرسلان يتاغيدر ؛ آو يتاغى. ٤. خرسزلرى خفيا قبول و اشياء مسروقه‌لرينى حفظ ايدن آدم : خرسزلرك، خيدودلرك يتاغى. ٥. نهرك آقديغى دره وخندق : مندرسك يتاغى. ٦. بو ايرماق هر وقت يتاق دكيشديرر ؛ اسكى يتاغنى ترك ايتمشدر. ‖ يتاق اوطه‌سى = ١. يتاق طاقملرينك قونديغى كوچك اوطه، يتاق طاقملرينه مخصوص صنديق اوطه‌سى. ٢. ياتيلان اوطه، بر ويا زياده قاريوله قورلمش اوطه : يتاق اوطه‌لرى لدوسه قارشى بولنمليدر. ‖ تجار يتاغى = تجارتكاه (شهر). ‖ دول يتاغى = رحم. ‖ كمى يتاغى = لنكركاه، ليما نلق.

يتاقلق { س. ١. اوزرنده يتاق ياپيلان كردوت، قاريوله، سرير. ٢. يتاق ياپمغه وقاريوله وضعنه مخصوص كوچك حجره، اوطه‌نك يتاق ايچون آيرلمش قسمى. == ص. بر مقدار يتاق استيعاب ايدن : يوز يتاقلق خسته‌خانه ؛ يكرمى يتاقلق قغوش.

يتاقلى { ص. ١. يتاغى اولان : يتاقلى اوطه. ٢. يتاغى يعنى مجراسى دريك اولان : يتاقلى ايرماق.

يتالاق { ص. دائما اسير فراش.

يتامى { سذ. جم. عر. فد. : يتيم. با. يتيم. [ايتام كبى.]

يتديرمك { فت. يته‌جك حال و مقداره كتيرمك، كفايت ايتديرمك.

يتر { ص. يتيشن، كافى، وافى : بوتون قيشه يتر اودونمز يوقدر. == ح. الويرر، كافى،

زیاده لازم دکل : یتر سویله ، آرتق یتر .

یَتِشدیرمَك { فتـ. ١. یتیشه‌جك حاله کتیرمك ، ایصال ایتمك ، وصول ایتدیرمك: قوغه‌یی صویه یتیشدیرملی . ٢. قاوشدیرمق : الله چولق چوجغکزه یتیشدیرسین . ٣. وقت و زماننده بولندیرمق ، وقتنده ایصال ایتمك : قایقجی بزی ابی یتیشدیردی؛ ترزی اثوابمی بایرامه یتشدیره‌مدی . ٤. بر زمانه قدر یاشاتمق، واردیرمق ، درك ایتدیرمك : جناب حق بزی کله‌جك رمضانه‌ده یتیشدیرسین. ٥. حاضر بولندیرمق ، تدارك و استحضار ایتمك : بزه بر آز صو، بر آز یمك یتیشدیره بیلیره‌یسکز؟ ٦. صوکره‌دن کوندروب قاتدیرمق : آرقه‌دن بزه برقاچ سواری یتیشدیردی . ٧. طویورمق ، اسماع واخبار ایتمك، تبلیغ ایتمك: نم سویلدیکمی خواجه‌یه یتیشدیرمشلر . ٨. غرسله و تولداتله وجوده کتیرمك ، بسله‌مك : بر چفتلك آچوب آغاجلر ، آتلر یتیشدیریور ؛ عربان الیوم کوزل آتلر یتشدیریورلر ؛ کندیسی متصل اولاد یتیشدیریور . ٩. تربیه ایدوب میدانه کتیرمك ، تربیه ایتمك : حربیه مکتبی دولته ضابط یتیشدیرر ؛ او ذات بر چوق طلبه یتیشدیرمشدر . ||سوز یتیشدیرمك = جوابه مقتدر اولمق ، مقابله ایتمك : اوکا سوز یتیشدیرمك نه قدر مشکل . || لاقردی یتیشدیرمك = دیدی قودی ایتمك ، غمازلق ایلمك . = فل. (حیوان) آرت آیاغیله اوك آیاغنی اوروب یاره‌لامق : بو آت یتیشدیریور.

یَتِشمِش { صـ. ١. بویومش، بالغ، ایش کوره‌بیله‌جك ویا اولنه‌جك سنه واصل : یتشمش اوغللری یتشمش بر قیزی واردر . ٢. اولغون ، کمال بولمش: یتشمش میوه .

یَتِشمَك { فل . ١ . اولاشمق ، ایرمك واصل اولمق : باشی طاوانه یتشیر؛ بو قوغه صویه یتشمیور. ٢. وارمق، درك ایتمك ، بر زمانه‌دك یاشامق : بو بهاره‌ده یتشدك . ٣. وقتنده بولنمق ، وقتیله واصل اولمق : تمازه یتشدم ؛ واپوره یتشه‌مدك. ٤. وقت بولمق، یاپه‌بیلمك : بوقدر ایشه یتشه‌مم ٥ حاضر ومهیا اولمق، بر وقته‌دك یاپیله‌بیلمك : بو ایش اقشامه یتشه‌من. ٦. وجوده کلمك، نشو ونما بولمق ، حاصل اولمق : بو مملکتده چوق میوه ، ذخیره، آت، قویون یتشیور . ٧. تربیه اولوب میدانه کلمك، نشأت ایتمك: مکاتب حربیه‌دن متفنن ضابطلر یتشیر . ٨. کفایت ایتمك ، کافی اولمق، یتمك : بو یمك همزه یتشمز . ٩. صوکره‌دن کیدوب ویا بر ایشه باشلایوب اول کیتمش ویا باشلامش اولانلره قاتلمق : آرقه‌دن بزه یتشدی؛ سز ایشه، یازی‌یه باشلایك بن سزه یتشیرم. ١٠ بیومك، ایش کوره‌بیله‌جك سنه کلمك : شمدی اوغللری یتشدی کندیسی راحت ایدیور. ١١. (میوه) اولمق ، کماله ایرمك : دها اوزوملر یتشمدی. ١٢. بر زمانده یاشامش اولمق، بر زمانی ویا بر ذاتی کورمش اولمق : بن بیوك پدرمه یتشه‌مدم؛ وقت سعادته یتشنلر .

یَتِشمه { سـ. یتشمك ایشی . لا : یتشمك. = صـ. ١. حاصل اولمه، وجوده کلمش، متحصل: چکردکدن یتشمه آغاج . ٢ . تربیه اولمش ، نشأت ایتمش : کاتبلکدن یتشمه بر آدم؛ مکتبدن یتشمه مأمور .

یَتمِش { عد. ١. یدی دفعه اون، سبعین، هفتاد : یتمش کشی؛ یتمش سنه ؛ یتمش بر ؛ یتمش بش؛ یوز یتمش. ٢. یتمش یاشی ، سن سبعین : یتمشی کچکین ، یتمشه قریب بر آدم .

یَتمِشَر { عد. هر برینه ویا هر دفعه . سنده یتمش : اورتاقلر یتمشر لیرا ویردیلر ؛ طوغله‌لری یتمشر آرابه‌لره یوکلتدیلر. || یتمشردن، یتمشر یتمشر = هر دفعه سنده یتمش .

یَتمِشلِك { صـ. ١. یتمش غروش وساٸره قیمتنده یاخود یتمش اوقه وساٸره ثقلتنده و یا یتمش جزءدن مرکب اولان . ٢. یتمش یاشنده : یتمشلك بر اختیار. = سـ. یتمش پاره وساٸره مقداری : بوکا بر یتمشلك ویره‌یم می ؟

یَتمِشلی { صـ. یتمش جزءدن مرکب ویا یتمش شیٸی حاوی اولان .

یَتمِشِنجی { صـ. یتمش درجه سنده اولان ، آلتمش طقوزنجیدن صوکره کلن:

یتمشنجی سنه؛ یتمشنجی دفعه ؛ یوز یتمشنجی وسائره .

یَتمك { فل. ١. کافی ووافی اولمق، الویرمك ؛ بو بکا یتر؛ بو قدر سعی و غیرت یتزمی ؟ ٢. ایرمك، واصل اولمق : الم اورایه یتمز؛ درجهٔ علیایه یتدی. ٣. بولمق ، دکمك ، بالغ اولمق : عمری طقسانه یتدی . || جانه یتمك = جانه طاق ایتمك.|| کوج یتمك = اقتدار اولمق ، مقتدر اولمق : اوکا بنم کوجم یتمز .

یَتیم { س. ص. عر. ذ: یتیمه. ج: ایتام، یتامی . [« یتم »دن صش.] ١. باباسی ویا باباسی وآناسی اولمش چوجق ، اوکسز : یتیم برچوجق؛ یتیمه برقیز؛ شو یتیمه یازیق ؛ ایتام مجلسی = باب مشیختده اموال ایتامك اداره وادانه‌سنه نظارت ایدن مجلس. ٢. یکتا، تك ، فرید ، نادر ، نایاب : دریتیم .

یَتیملك { س. باباسی ویا باباسی و آناسی اولمیان چوجغك حالی .

یَتیمه { سش. عر. نادر و نایاب ایجی، دریتیم : یتیمة الدهر.

یَحتَمِل { فل . [افتعال بابندن مضارع اولوب لسانمزده حال کبی قوللانیلیر .] اوله‌بیلیر ، محتملدر، بلکه .

یَخ { س. فا. بوز، جمد . ذ. || یخ پاره = بوز پارچه‌سی.

یَخشی { ص.[اصلی: یاقشی]یاقشیق آلان ، ایی ، کوزل ، یمان مقابلی : یخشی یکیت. [اسکیمشدر.]

یَخشیلق { س. اییلك، کوزللك .

یَخنی { س. [فارسیدن] قاورلمش صوغان و سائره ایله پیشمش ات یمکی : پاپاس، دوکون، طاوق یخنیسی؛ صوغانلی صارمساقلی،نخودلی، مغدانوسلی یخنی .

یَد { سش. عر. ت. یدین. ج:ایدی، ایادی . [ترکجه‌ده چوق دفعه مذکر کبی قوللانیلیر.] ١. ال، دست. ٢. مج. زور، کوج،قوت، قدرت. ٣. امداد، یاردیم. ٤. واسطه ، معرفت : فلانك یدیله ویردم.|| یدبید،عن ید = الدن اله، طوغریدن ، معامله ایچون طولاشیمه‌رق. || ید بیضا = حضرت موسی (عم)ك معجزه‌سی اوله‌رق بیاض برال کوسترمه‌سی . || ید تصرفنه ، ید ضبطنه کچیرمك = تصرف ، ضبط ایتمك . || ید طولی = معلومات تامه ، وسعت معلومات ، اطلاع تام : فقهده ید طولی صاحبی . || ید واحد = انحصار . || ذی الید = متصرف ، بر مالی اله کچیروب تصرف ایتمکده اولان .

یَدا { یاخود یده س. یشم دینلان طمارلی یشیل طاشکه اسکی ترکلر اوندن صنملرینی یاپارلر واستمطار ایچون صویه آتارلر ایدی .

یَدَك { س. ١. حیوان چکه‌جك ایپ ، یولار صاپی . ٢. آقندی‌یه قارشی ساحلدن قایق وکمی چکمکه مخصوص ایپ : قایغی یدکه ویرمك . ٣. یولارندن چکیله‌رك کوتوریلن بوش آت : سایس بریدك کوتوریوردی. ٤. لزومی حالنده قوللانلمق ایچون برشیئك فضله بولندیریلان اشی . [بو معنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلیر :] یدك بر آناختارم واردر ؛ ساعتك یدك‌جامی || یدك‌خزینه‌سی = صو خزینه‌سی طولدیغنده فضله‌سی دوکلك اوزره یدك بولندیریلان ایکنجی خزینه . || یدك صو = ماء جاری قاتمه‌سی. || یاغ یدکی = بیوك یاغ طولومی .

یَدَکجی { س. ١. یدك بر آت کوتورن سایس . ٢. آقندی‌یه قارشی ایپله قایق چکن آدم.

یَدَکلك { ص. حین حاجتده قوللانلمق اوزره یدك بولندیریلان : یدکلك بر چفت‌چیزمه آلملیسکز .

یَدَکلی { ص. حین حاجتده یرینی طوته‌جق بریدکی اولان : یدکلی ساعت جامی .

یَدمَك { فت. ١. (حیوانی) یولارندن طوتوب کوتورمك ، چکمك : بر آته بینمشیدی دیکرینی یانندن یدیورلردی. ٢. (قایغی) آقندی‌یه قارشی ساحلدن رسنله چکمك : قایغی یدمدکجه یوقاری چیقارمق ممکن دکلدر .

یَدنجی { ص. یدی درجه‌سنده اولان، آلتنجیدن صوکره کلن، سابع، هفتم : هفته‌نك یدنجی کونی؛ یدنجی آی ؛ یدنجیسی ؛ اون یدنجی ؛ یوز یدنجی .

یدی { عد. آحاددن آلتی ایله سکز آره‌سنده‌کی عدد ، سبعه، هفت : یدی کون ؛ یدی قات کوك ؛ اون یدی. || یدی ویرن = سنه‌ده برقاچ دفعه میوه ویاچیچك ویرن آصمه‌وکل وساٸره.

یدی { ص. [«یمك» فعلندن ماضی] میراث یدی= میراثه قونمش؛ و مج. مسرف، حسابنی بیلمز.

یدیرمك { یاییدیرمك. فت ١. یمكه سوق یاخود اجبار ویامساعده ایتمك : مسا. فرلره یمك یدیردیکزمی ؟ حیوانلره نه یدیریورسکز ؟ آلدیغی بیات بالیغی کندیسنه یدیرملی ؛ چوجقلر ایتدکاری کورلدی ایله بزه راحت یمك یدیرمدیلر. ٢. محتاجینه یمك ویرمك، اطعام ایتمك: خسیس دکلدر چوق یدیریور. ٣. یوتدیرمق ، سیندیرمك : یاغی اونه یدیرمك. ٤. صرف واستهلاك ایتمك، غائب ایتدیرمك : قماشك فضله‌سنی دیکیشه یدیرملی. ٥. پاره ویرمك : پاره یدیردی . ٦. هضم و تحمل ایتدیرمك : نفسنه یدیرمك = قبول ایتمك، راضی اولمق.

یدیرمه { یاییدیرمه. س. یاغ وکیرجله کندیردن یاپلمش برنوع معجون كه لوكون کبی صوبوریلرینی یاپیشدیرمغه یارار.

یدیشر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده‌یدی :اورتاقلره یدیشر لیرا دوشدی ؛ دیرکاری یدیشر آرابه‌لره قودیلر.

یدیگیر { س. دب اکبری تشکیل ایدن یدی کوکب، بنات نعش.

یدیلك { ص. ١. یدی غروش و لیرا وساٸره قیمتنده‌اولان: یدیلك‌قماش. ٢. یدی قاریش ویا آرشین و ساٸره بوینده اولان : یدیلك دیرك. ٣. یدی اوقه وساٸره ثقلتنده اولان یدیلك قوزی. = س. ١. یدی غروش وساٸره قیمتنده سکۀ حقیقیه ویا مفروضه : بوكا بر یدیلك ویره‌بیلیرمی؟ ٢. دوكونك یدنجی کونی کیلمك اوزره کوکی طرفندن کلینه ایدیریلان قیمتلی اثواب : کوزل بر یدیلك یاپدیردی.

یدیلی { ص. یدی جزءدن مرکب ویایدی بنکی وساٸره‌سی اولان : یدیلی اسقامبیل کاغدی. = س. یدی بنکلی اسقامبیل کاغدی : قوپه‌نك یدیلیسی.

یر { یاخود ییر. س. ١. ارض ، زمین، کوك مقابلی : جناب حق یری کوکی یاراتدی؛ یرکوك دیترر. ٢. اوزرنده ساکن اولدیغمز سیاره ، کرۀ ارض : یر کونشك اطرافنده دونر. ٣. کرۀ ارض سطحنده قره قسمنك یوزی ، طوپراق ، ثرا، زمین : یره باصمق؛ یره اوتورمق؛ یرله برابر. ٤. ایشلنه‌جك ویا اوزرنده یاپی یاپیله‌جق سطح ارض پارچه‌سی، اراضی، عرصه : اونك یری چوقدر ؛ مملکتنده‌کی یرلری اعمار ایده‌جکدر ؛ باباسندن کندیسنه چوق یر قالدی ؛ اوی خراب اولدی یرینی‌ده صاتدی؛ او پاره ایله یر آلدم. ٥. محل، موضع، مکان، اقامتگاه، مقام، جای : اونك یری یوقدر ؛ یرکز نره‌ده در ؟ ٦. مملکت، مسقط رأس، مرزبوم، منشأ : بنم یرم روم‌ایلیدر؛ جنس آتلرك اصل یری جزیرة العربدر. ٧. منصب، مسند، محل مأموریت، مقام : تعیین اولندیسه‌ده دها یرینه کیتمدی. ٨. اوتوریله‌جق محل، اجرتله طوتیلان محل : کمی‌یه ارکنجه کیروب یر طوتملی؛ تیاتروده یر قالمدی؛ اوطه‌ده یر بوله‌مدی. ٩. اثر نشان، کچمش بر شیئك قالان علامتی : پاره یری؛ دیکیش یری؛ حك اولنان یازینك یری. ١٠. وسعت، کنکیشلك ، صیغه‌جق محل : اوطه‌ده یر قالمدی؛ صا. تعجیلك کوفه‌لرندن یایا قالدیرمنده کچه‌جك یر قالمامش؛ مسا. فردن چکنمم اما یرم یوقدر. ١١ طوپراق ، خاك ، تراب : اوقدر اوتاندم که یره کچه‌دم؛ کوستبك یری اویوب دلیك آچمش. بریر آچیلیرسه تعیین ایدیله‌جك. ١٢. بر ایشه مخصوص محل : بازاریری = بازار قوریلان یر؛ اکلنجه یری = تنزهکاه؛ یازی یری؛ ایش یری. || یره آتمق = اهمیت ویرمیوب براقمق، یبانه آتمق. || آچیق یر = منحل مأموریت. || آرقه‌یره کلمك = ١. آرقه اوستی دوشمك. ٢. مج. یکلمك مغلوب اولمق. [علی الخصوص کورشده] . || یرآلتی= ١. طوپراغك ایچنده وسطح ارضك آلتنده اولان اورتیلی

محل یاخود یول وسائره ، زیر
زمین، تحت الارض، بودروم ،
تونل : اوراده ازمنهٔ قدیمه‌دن
قالمه بریر آلتی واردر؛ یرآلتی
صوقاق. || یر الماسی سبزه کبی
قوللانیلان شکلاً پاتاتزه بکزر بر
کوك.|| یره اوتورمق = صندا.
لیه ومندر وسائره‌نك غیری او.
له‌رق قوری یره ویا کچه‌نك او.
زرینه‌اوتورمق، آشاغی اوتور.
مق. || یره اورمق= ۱. مغلوب
ایتمك، دوشورمك . ۲. آلدا.
دروب صویمق ، طولاندیرمق .
|| کندینی یردن یره اورمق =
شدتلی وجع ویا مأیوستدن
تپنوب طورمق .|| یر ایتمك= ۱.
اثر وعلامت براقمق: یاغمورطامله.
لری فسك اوزرینه یر ایتدی. ۲.
تأثیر ایتمك، مؤثر اولمق ، کچمك.
|| یرایدنمك = اراضی ویا عرصه
صاتین آلمق ویا هرنه صورتله
اولورسه تدارك وتصرف ایتمك.
|| یرینی ایصیتمق = بریرده طور.
مق، ثبات ایتمك. || یره باتمق =
۱. طوپراغك ایچنه صوقق ،
کوملك. ۲. نام ونشانی قالمامق.
|| یرباغی صاغی = صراد دینلن
نبات. || یره باقار = مرائی ،
سینسی. || بریره کلمك= طوپلانمق.
|| یر بگنمك = اوتوره‌جق محل
انتخاب واختیار ایتمك. || یربولمق=
۱. اوتوره‌جق محله دسترس
اولمق: اوطه‌ده یربوله‌مدم . ۲.
منصب ومأموریته نائل اولمق:
بریر بولدی بوشده دکل.|| یرینی
بولمق = اجرا اولنمق : امرکز
یرینی بولسون دیه بونی یاپدم.

|| یر پلیدی = بر جنس نبات .
|| یرچامی = فونده نوعندن بر
چالی. || یرده = آشاغیده، سطح
ارضك ویا دوشمه‌نك اوزرنده:
یرده‌کی چوپلری طوپلادی .
||یردن گوگه = پك بیوك فرق، پك
زیاده. || یردن یره = برمحلدن
برمحله، صیق صیق محل دکیشد.
یره‌رك : یردن یره کزیور .
|| کوکده آرارکن یرده بولمق=
اوزاقلرده وکلفتله آرارکن یا.
قینده وقولایلقله بولمق . || بر
یرده طورمق = محل دکیشمه.
مك، چوق طولاشمامق : اویر
یرده طورماز . || بر یرده
(جملهٔ منفیه‌ده) = هیچ برمحلده :
بریرده بوله‌مازسکز. || یرنده =
۱. محل مخصوص ومناسبنده،
مناسب ، اویغون ، لایق : بو
سوز یرنده‌در ؛ یرنده سو.
یلنمش برسوزدر . ۲. مناسب
وقت وحالده، مناسبت دوشد.
کده : یرنده اویله‌ده دینلیر .
|| یره دوشمك = سقوط ایتمك،
اینمك ، هبوط ایلمك . || راحت
یر= خفیف مأموریت وخدمت.
|| یر ساقزی = قار ، نطرون .
|| یرینی سومك = بر نباته دیکلد.
یکی یر یارامغله چابوق بیومك.
|| یر صارمشیغی = یره سو.
ریلور بر جنس صارمشیق .
|| یرصیچانی = کوستبك. || یر
طوتمق = ۱. چوق محل ضبط
ایتمك، ایشه یارامیوب غلبه‌لق
ایتمك : بو آغاجلر بوزاده بیهوده
یرطوتیور. ۲. ایشه یارامق ،
بر شیٔ یرینه کچمك : لزومسز

ظن ایتدك اما یرطوتدی. || یر.
ینی طوتمق = بر شیٔ ویا شخص
یرینه کچمك ، اونك ایشنی
کورمك : هیچ کیمسه آنا
یرینی طوته‌ماز: بزم یازیخانه
سفره یرینی طوتدی . || یر
فستغی = آمریقان فستغی.|| یر.
ده قالمق = پایمال اولمق. || قره
یر= مزار، قبر.|| یرینه قومق= عد
واعتبار ایتمك: دایه‌سنی مربی یرینه
قومش؛ بنی آدم یرینه قومدی.
|| یره کچمك = چوق محجوب
ومأیوس اولمق. || بر یره کچمك
بر مأموریته نصب اولنمق .
|| یرینه کچمك = یرینی طوتمق ،
بر شیٔ کبی قوللانلمق :
ویردیککز پاره اهدا یرینه
کچدی. || یرینه کلمك = ۱. اسکی
حالنه دونمك، بوزلمش ایکن دو.
زلمك : بکزی یرینه کلدی ؛
نه‌قدر ییقاندیسه یرینه کله‌مدی.
۲. ایيلشمك، کسب برء وعافیت
ایتمك، اعادهٔ صحت ایلمك : صیتمه.
دن دها یرینه کله‌مدی.|| یره
یاتمق = ۱. یراوزرنده اوزانمق
۲. دوشمك ییقلمق : فرطونه.
دن سرویلر یره یاتمش. || یری
وار = یرنده، بجا ، لایق، منا.
سبت آلیر : اویله سویلسه یری
وار.|| باش اوستنده یری وار=
پك مقبول و معتبر و محترمدر،
برسروچشم، علی الرأس والعین.
|| یریورت = مسکن، اقامتگاه.
|| یری یوردی بللورسز = سر.
سری، دربدر .

یراتمق { یرادیجی وسائره . با:
یاراتمق وسائره .

يُرار { يرارلق ، يرامق . با : يارار وسائره .

يُراسه { س. قناتلری اللری ایله آیاقلری آره‌سنه اوزا- نیر بر زاردن عبارت اوچار وممه‌لی بر حیواندرکه کوزلری ضیاء شمسه تحمل ایده‌مدیکندن یالکز کیجه طولاشیر ، خفاش ، شبپره . انواعی چوقدر .

يُراشمق { يراشیق وسائره . با : یاراشمق وسائره .

يَراعه { سش. عر. قامش قلم ، خامه ، يراعه جنبان ، يرا- عه‌زن = قلم اویناداں ، یازان .

يُراغ { س. فا. (تر. « یاراق » دن مأخوذ) با : یاراق .

يراق { ص. اتسز و لاغر (آت). مر.

يرامق { فل. (آت) آریقلاتمق ، اتسز ولاغر اولمق. مر.

يراندیرمق { فتـ. (آتی) قوشو ایچون بالالتزام آریقلاندیرمق ، ضعیفلاتمق .

يَربوع { سذ. عر. جم : يرابیع . چول صیچانی ، جربغا .

يرتدیرمق { یا ییرتدیرمق . فتـ. ١. بز وکاغد کبی بر شیئی شق و تمزیق ایتدیر- مك ویا ایتمکه براقمق : چو- جقلری چالیلغه صوقوب اثوابلرینی یرتدیرمش ؛ شوکاغدی چوجقلره یرتدیرما ؛ کتابی یرتمق ایستد- یسه ده یرتدیرمدم . ٢. چیز- دیرمك طیرمالاتمق : کندیلرینی طوتشدیروب یوزلرینی یرتدیر- مش .

يرتشمق { فشـ. بربرینك اوست و باشنی ییروب شـق ایتمك ویا بربرینك یوزینی طیرما- لایوب طوتشمق ، مجادله ومضا- ربه ایتمك : غاوغا ایدوب کدی کبی یرتشمشلر .

يرتلاز { ص. پردهٔ ادبی یرتیق ، عارسز ، کستاخ ، ادبسز ، پرواسز .

يرتلاق { ص. یرتلمش و مشقوق کبی آچیق : یرتلاق کوز .

يرتلمق { فل. فجـ. ١. یاریلوب پاره- لانمق ، شـق ایدلمك ، چاك چاك اولمق : پانتـالونی بر چالی‌یه ایلیشوب یرتلدی ؛ چما- شیری بوتون یرتلمش . ٢. اسکیوب پاره‌لانمق : اثوابی ، چماشیری یرتلمش . ٣. حیـوانك یانلری بالالتزام یاریلوب معموزدن قور- قارحاله کتیرلمکه یوریمکه آلیشمق : بو طای دها یرتلامشدر . ٤. مج. محجوبیتی رفع اولوب آچلمق ، پرواسز اولمق : دها یرتلامش بر چوجقدر .

يرتلمه { س. یرتلمق ایشی . با : یرتلمق .

يرتماج { س. اثواب و چماشیرك یرتلمش کبی آچیق یری : انتاری یرتماجی = ایکی یانه کان آچیق یری ؛ شلوار یرتماجی = ارقه‌دن اوچقور اورته‌سنه کان یری .

يرتمق { فتـ. ١. بز وکاغد کبی شیئی چکوب پاره‌لامق ، یار- مق ، شق و مزق ایتمك ، چاك ایلمك : اثوابی ، سندی ، کتابی یرتدی . ٢. یارمق ، خنـدق یاپمق ، خرق ایتمك : تارله‌یی یرتمق . ٣. طیرمالایوب یاره ایتمك : کدی چوجغك یوزینی یرتمش ؛ دیکنلر اللرمزی یرتدی . ٤. حیوانك معموزه کله‌جك یانی یاره‌لیوب یوریمکه آلیشدیر- مق : بو طایی یرتملی . ٥. مج. محجوبیتی رفع ایدوب آچمق ، پرواسز ایتمك : بو محجوب بر چوجق ایدی کورشدیکی آدملر کندیسنی یرتمشلر . || سند یرتمق = ١. اوده‌یوب حکمسز براقمق . ٢. ناطق اولدیغی مبلغك طلبندن واز کچمکله یرتوب آتمق .

يرتمه { س. یرتمق ایشی . با : یرتمق . = ص. یرتمقله یاپلمش ، یرتلمش .

يرتنمق { فل. بوغازینی یرتارجه‌سنه باغرمق ، اوستنی پاره- لارجه‌سنه تلاش ایتمك ، تپنمك .

يرتیجی { ص. اتلرینی ییوب بسلنمك ایچون سائر حیوانلری دیش وطرناقلریله یرتان ، درنده ، مفترس : یرتیجی حیوان ؛ یرتیجی قوش .

يرتیق { ص. ١. یرتلمش ، یارلمش ، دریده ، چاك : پانتالونی ، یاقه‌سی یرتیق . ٢. اسکیوب پاره‌لنمش ، پاره پاره : اثوابی یرتیق ؛ یرتیق قیافتلی ؛ یرتیق چماشیر . ٣. آلیشدیرلمش (آت) . ٤. جری ، عارسز ، اوتانمـاز ، صیریق . مج. پردهٔ عصمتی یرتلمش ، آلفته .

يَرحَمُكَ الله { ترکیب عر. الله سکا مرحمت ایتسین . [دعا تعبیری .]

يَرقان { سذ. عر. ١. ط. صاریلق دینلن معروف علت . ٢. نبا. اکینلره عارض اولان صاری علتی ، صاری اورمه .

يَرلَشدیرلمك { فجـ. ١. یرینه قونمق ، محلنه وضع اولنمق : بیوك طاش دیوا-

رك كوشه‌سنه يرلشديرلدی . ۲. يرلی يرينه قونمق ، ترتيب و تنظيم اولنمق : شوچماشير، شو طولاب ايی يرلشديرلمه‌مشدر ۳. مأموريت ويا خدمته نصب اولنمق : دها بر يره يرلشديريله‌مدی . ٤. اسكان و توطين ايدلمك : مهاجرلر يرلشديرلدی.

يَرلَشديرمَك { فتـ. ۱. يرينه قومق، محل مناسبنه وضع ايتمك : كره‌ميتلری طامك اوزرينه يرلشديرديلر. ۲. يرلی يرينه قومق، صره‌لامق، ترتيب وتنظيم ايتمك : شوچماشيری ، صنديغی ، طولابی كيم يرلشديره‌جكدر . ۳. اسكان ايتديرمك ، اقامت ايده‌جك ير تخصيص ايتمك ، توطين ايتمك : كلن مهاجرلری مناسب يرلره يرلشديرديلر . ٤. بر مأموريت و خدمته نصب وتعيين ايتمك ، قايرمق : اوغلكزی بر يره يرلشديرديكزمی ؟ ٥. مجـ. مناسبتلی جواب ويرمك ، بر سوزی تام مناسب محلنده سويلمك : او سوزی ، او جوابی پك كوزل يرلشديرديكز .

يَرلَشمَك { فلـ. ۱. ير طوتمق ، ير بولوب اوتورمق: شورايه يرلشك. ۲. يرنده ثابت اولمق، تقرر ايتمك ، يرندن اوينامامق : اناطوليده يرلشديكز آرتق ؛ بوطاش شوراده يرلشمش . ۳. دائمی صورتده اقامت ايتمك ، توطن ايتمك ، اقامتكاه ايدنمك : صوكره كلن مهاجرلر آنقره جهتنده يرلشديلر. ٤. اشياسنی يرلی يرينه قويوب نظام و ترتيبه كيرمك : كوشكه طاشندق اما دها يرلشه‌مدك .

يرلَمق { فلـ. آزيارلمق ، چاتلامق، آره‌لق اولمق : چيبان يرلدی .

يَرلی { يا يرلو . صـ. سـ. ۱. بر يرك اهاليسندن اولان ، اهل بلده : يرليلر بورانك هواسندن ممنوندرلر . ۲. ثابت ، اويناماز ، غير منقول : او طولاب يرليدر . || يرلی يرنده ، يرلی يرينه = هرشیء ويا هركس يرنده اوله‌رق، ترتيب وانتظامله : اشيالی يرلی يرينه قوملی ؛ مكتبده شاكردان يرلی يرنده‌در.

يرليغ { سـ [اصلی « يارليغ » تركجه اوله‌رق دلال واسطه‌سيله چاغريلان شیء ديمك اولوب فارسی وعربی‌يه ده كچمشدر.] فرمان ، اراده ، بيورلدی : يرليغ بليغ .

يرليغامق { فتـ. رحم ، رحمت ، عفو ، غفران ايتمك. مر .

يرمَق { فتـ. آز يارمق ، خفيف صورتده چاتلاتمق : چيبانی يرمق .

يَرمَك { فتـ. [اصلی : ييرمك. — زبانزدی : ارمك] ۱. بكنمه‌مك ، خوشلانمامق ، تيكسينمك، نفرت و استكراه ايتمك . ۲. ذم و قدح ايتمك . || آش يرمك = كبه قادين يمك بكنه‌ميوب مناسبتسز شيئلر آرزو ايتمك .

يِرَنمَك { فلـ. [اصلی ، ييرنمك . — زبانزدی : ايرنمك، ايگرنمك] ۱. تيكسينمك، نفرت واستكراه ايتمك ، اكراه گلمك. با : ايگرنمك .

يَرِنمَك { فطـ تأسف، تلهف ايتمك، پشيمان اولمق.

يَزدان { سـ. فا. [اسكی زردشتيلرده] خير الهی . ۲. [اصطلاح اسلامده] حق تعالی حضرتلری .

يَزدانی { صـ. فا. الهی ، خدايی .

يَزيدی { صـ. سـ. عر. أ : يزيديه. موصل جهتنده منتشر بر مذهب باطل ومخصوصه تابع آدم وبو مذهبه منسوب ومتعلق .

يس { سـ. عر. [تلفظی : ياسين] « ی س » حرفلريله باشلايان سورهٔ شريفه : بر يس [ياسين] شريف اوقومق .

يَسا { سـ با : ياساق، يساغ .

يَسار { سذ. عر. ۱. وارلق ، ثروت، رفاه، سعهٔ حال: ثروت ويسار صاحبی . ۲. صول طرف، صول قول، صول ، چپ : يمين ويسار = صاغ صول، چپ و راست .

يَساغ { سـ. فا. [تر « ياساق » دن] ۱. نظام ، قانون . ۲. منع ، ممنوعيت .

يساق { يساقجی . با : ياساق ، ياساقجی .

يساوُل { سـ. وقتيله يولك محافظه‌سنه مأمور آلای چاوشی، يول خصكيسی .

يَستَهلَه‌مَك { فلـ. يسله‌مك، دفع طبيعی ايتمك . عو.

يُسر سذ. عر. قولايلق، راحت، سهولت، عسر ضدى. [يسار يعنى ثروت معناسيله لسانمزده پك قوللانلماز.]

يُسرى س. بر جنس سياه آغاج كوكى: يسريدن تسبيح. == ص. بو كوكدن معمول: يسرى تسبيح.

يَسير ص. عر. ٔ: يسيره. [«يسر» دن صش.] ١. قولاى، آسان، سهل. ٢. جزئى، آز مقدارده.

يْشا يشامق. با: ياشا، ياشامق.

يَشب سذ. عر. يشم، يده ويدا دخى دينلن يشيل طاش.

يَشِرتمَك فتـ. يشيل رنك پيدا ايتديرمك ويا يشللكى دها پارلاق كوسترمك: بو ياغمور اورته‌لغى يشرتدى.

يَشِرمَك فل. ١. يشيل اولمق، يشيل رنك پيدا ايتمك ويا يشيل پارلايوب ظاهر اولمق: چايرلر نه كوزل يشردى. ٢. (نباتات) سورمك، ياپراقلانمق: آغاجلر يشرمك.

يَشَم سذ. عر. يشب دخى دينلن سرت وقيمتلى يشيل طاش، يدا، يده. فر. Jaspe.

يَشيل ص. [اصلى: «ياش» دن «ياشيل».] ١. صارى ايله ماويدن مركب اوله‌رق اكثر نباتاتده كوريلن معروف رنكده، اخضر، سبز: يشيل چوخه؛ يشيل صاريق. ٢. تازه، خام: يشيل الما؛ محصولى يشيل يمك. || يشيل باش = باشى يشيل بر جنس اركك اوردك. || يشيل باغه = باغه‌نك بر جنسى. || يشيل ياپراق = ناچيز هديه. == س. يشيل رنك، خضرت: بونك يشيلى دها كوزل.

يَشيللِك س. ١. يشيل رنك: بونك يشيللكى ايى دكل. ٢. تازه اوتلر وياپراقلرله مستور ير، چاير، باغچه وسائره: اوراده بر يشيللك وار ايدى. ٣. سبزه، سبزوات: يشيللك يمه‌لى. ٤. تازه اوت ويا حصيل: حيوانلره يشيللك يديريورميسكز؟

يَشيللَنديرمَك فتـ. ١. يشيل رنكنى ويرمك: بو تخته‌لرى يشيللنديرمشسكز. ٢. تازه‌لنديرمك: صو ويره‌رك باغچه‌يى، چايرى يشيللنديردى.

يَشيللَنمَك فل. ١. يشيل اولمق، يشرمك: چايرلر يشيللندى. ٢. تازه‌لنمك، كسب طراوت ايتمك: اورته‌لق، باغچه يشيللندى. ٣. بر كوزله باقمغله فراحلانمق، كوزلرينى وكوكلنى اكلنديرمك.

يَشيللى ص. يشيل رنكى ويا بكك وچزكيلرى ياخود چيچكلرى اولان: يشيللى قرمزيلى بر صنديق.

يْصدانمَق يصديق، يصى و سائره. با: ياصدانمق وسائره.

يَعقوبى ص. س. عر. ٔ: يعقوبيه. بر خرستيان مذهبنه تابع ويابو مذهبه منسوب ومتعلق اولان.

يَعنى د. [عربيده «عنا» دن فعل مضارع مفرد مذكر غائب اولوب لسانمزده حرف تفسير كبى قوللانيلير.] بوندن مقصد. ديمك. ديمك ايستنيليور كه: جنس فرس يعنى آت صويى؛ كله‌مم يعنى كلمك اقتدارم يوقدر.

يَغما س. فا. زورله مال قاپمه، چاپول، نهب، غارت: مالنى يغما ايتديلر؛ بوكونكى اصول حربده يغمايه مساعده اولنماز. || يغما يوق = حقسز برشى طلب ايدنه مستهزيانه وعاميانه جواب مقامنده قوللانيلير: بوقلمكزى بن آله‌جغم ــ يغما يوق؛ يغما يوق قزارده يه.

يَغماجى س. ص. باشقه‌لرينك مالنى يغما ايدن، چاپولجى، يغماكر: چنكيزك عسكرى بر آلاى يغماجيدن عبارت ايدى.

يَغماجيلق س. چاپولجيلق، يغماكرلك.

يَغماگَر س. ص. فا. يغماجى، چاپولجى.

يَغماگَرلِك س. چاپولجيلق، يغماجيلق.

يغمَق يغديرمق وسائره. با: ياغمق وييغمق.

يَغمور س. با: ياغمور.

يْغمورچه س. بر نوع كوچك كيبك.

يغين س. با: ييغين.

يْقا يقالامق، يقالق وسائره. با: ياقه وسائره.

يْقارمَق فل. با: ياقارمق.

يَقظان ص. عر. [«يقظه» دن صش.] اويانيق، بيدار. ا.

يَقَظه سث. عر. اويانيقلق، بيدارلق. ا.

يقلاشمق { يقلاشديرمق وسائره. با : ياقلاشمق وسائره.

يقمق { يقديرمق وسائره. با : ياقمق وييقمق.

يقين { يقينلاشمق وسائره. با : ياقين وسائره.

يَقين { سذ. عر. شك وشبهه‌دن عاری اوله‌رق بيلمه. قانمش اولمه، اطمئنان: علم اليقين = بو صورتله اولان بيليش ومعلومات؛ حق اليقين = طوغريلغنه اصلا شبهه اولميان حال. [قريب معناسنه كان «ياقين» تركجه اولوب بو لغت عربيه ايله اصلا مناسبتی يوقدر.]

يَقيناً { ح. عر. اصلا شك وشبهه‌يه محل اولميه‌جق صورت ودرجه‌ده بيله‌رك كمال اطمئنانله: يقيناً بيليرم‌كه.

يَقينی { ص. عر. ث: يقينيه. شبهه وترددده محل براقميه‌جق صورتده اولان علم واطمئنانه منسوب و متعلق: معلومات يقينيه.

يَقينيّات { سذ. ج. عر. علم اليقين ايله بيلنان شيلر، معلومات يقينيه.

يَگ { ص. دها ايی، مرجح، شايان ترجيح: قورقولی رؤيا كورمكدن ايسه اويانيق طورمق يگدر. [بزجه اسكيمش ايسه‌ده بوس بوتون اونودلما-مشدر.]

يكْ { س. اثواب وجماشير قولی، آستين، كم: بول، اوزون يك؛ يك قپاغی؛ يكلری صيغامق.

يَك { عد. فا. ١. بر، واحد. ٢. تك، منفرد. ٣. برلك، متحد. [اكثريا تركيبات فارسيه‌ده بولنور كه زيرده ذكر اولنه جقدر. — تحريك اولندقده كافی كاف فارسی اولور.] || يكدن = بردن، بردن بره، دفعةً: يكدن زنكين اولدی.

يـكا { ح. با : يانه.

يگاز { يگازلق، يگازلانمق. با : ياياز وسائره.

يَگان { عد. فا. [مكرر قوللانيلير:] يگان يگان = برر برر، آيری آيری.

يَگانه { ص. فا. تك، منفرد، مجرد، يكتا: يگانه مقصدی تحصيل علم ايتمكدر.

يَكايك { عد. فا. برر برر.

يَكپاره { ص. فا. بر پارچه‌دن عبارت، بوتون، پارچه‌سز: يكپاره مرمردن هيكل.

يكتا { ص. فا. ١. تك، يالكز، منفرد: يكتا آرزوم بودر. ٢. مثل و نظيری اولميان، بيهمتا: دريكتا.

يكجهت { ص. فا. متفق الرأی، موافق: جمله حاضرين يكدل ويكجهت آمين خوان اولديلر.

يكچشم { ص. فا. بر كوزلی، بر كوزدن كور، اعور.

يكدست { ص. فا. ال برلكيله چاليشانلرك بهری.

يكدل { ص. فا. قلبلری بر، بر آرزوده بولنانلرك بهری، متحد القلب.

يكديگر { ك. فا. بربرينه، بربرينی.

يگرك { ص. دها ايی، دها مرجح: بو اوندن يگركدر.

يكرمنجی { ص. يكرمی درجه‌سنده اولان: آيك يكرمنجی كونی.

يكرمی { عد. [اصلی: «ايكی»دن «ايكرمه».] ايكی دفعه اون، عشرين، بيست: يكرمی پاره؛ يكرمی كون؛ يكرمی ياشنده؛ يكرميسنی بيتردی.

يكرميشر { عد. يهرينه ويا يهر دفعه‌سنده يكرمی: ديلنجيلره يكرميشر پاره ويردی.

يكرميلك { ص. ١. يكرمی پاره يا غروش وسائره قيمتنده اولان: يكرميلك قماش. ٢. يكرمی اوقه وسائره آغرلغنده ويا يكرمی آرشين وسائره بوينده: يكرميلك قويون؛ يكرميلك ديرك. ٣. يكرمی ياشنده: يكرميلك بر آدم. = س. يكرمی پاره سكه‌سی: بوكا بر يكرميلك ويره‌يم.

يكرميلی { ص. يكرمی جزئدن مركب ويا يكرمی بكك وسائره‌سی اولان.

يكرنگ { ص. فا. بر رنكده، رنكی بر، آلاجه اولميان: يكرنك بر قماش.

يكروزه { ص. فا. ١. بر كون سورن، بر كونلك. ٢. مج. پك موقت، سوركسز: عمر يكروزه.

يكزبان { ص. فا. ١. بر لسان سويلين، برلسانله متكلم: اوراننك اهاليسی يكزباندر. ٢. بر لسان قوللانان، سوزلری

بر، متفق الكلم : اونلر هب يكدل ويكزباندر .

يكساله { ص. فا. بر ياشنده : بر طفل يكساله .

يكسان { ص. فا. ١. دوز، مستوی، برابر : خاك ايله يكسان. ٢. بر، مساوی .

يكسر { ص. فا. ١. باشدن باشه، هب، جمله، بوتون . ٢. برلكده، هب برابر.

يكشاق { يكشامق . . وا : ياكشاق وسائره .

يكقلم { ص. ح. فا. بر قلمده، بردن : مطلوباتنی يكقلم آلدی .

يكلش { يكلشاق. با : ياكليش وسائره .

يكلمك { فجـ. ١. مغلوب اولمق، انهزامه اوغرامق ؛ بوزلمق : دشمن يكلدی . ٢. اويونده غائب ايتمك : طاوله‌ده كيم يكلدی ؟

يكلنج { ص. ضعيف، قوتسز، مسكين، دائما مغلوب .

يكلی { ص. قوللری ويا بر درلو قوللری اولان : يكلی مينتان؛ اوزون يكلی خرقه .

يكمك { فتـ. ١. غالب كلمك، مغلوب ايتمك، انهزامه اوغراتمق. ٢. اويونده قزانمق : دامه‌ده سزی يكرم .

يكن { سـ. قارداش اولادی، برادرزاده. همشيره‌زاده : اوآدم فلانك يكنيدر؛ اوقيز بنم يكنمدر .

يكنی { ص. خفيف، سبك، آغر ضدی . مر.

يكنيلك { سـ. خفيفلك، خفت، آغرلق ضدی. مر.

يكون { سـ. [عربيده «كون»دن مضارع اولوب «اولور» ديمكدر.] ١. اعمال اربعه‌دن جمعك حاصلی، حاصل جمع، قره جمله : بورقملرك يكونی نه ايتدی؟ ٢. هب، بوتون، جمله، تكميل : بونك يكونی بر ايكی يوزغروشلق ايشدر. || جمعاً يكون = ديكر يكونلرك يكونی، اولجه آيری آيری جمع ايدلمش رقملرك مجموع عموميسی. || يكون چكمك = نفس آلمدن لاينقطع بر چوق لاف ايدوب ارالقده طورمق ويا لافی بيتيرمك.

يكه { ص. ١. ايری جثه‌لی. ٢. اوستون، غالب. مر.

يكه { سـ. بحـ. دومنی حركت ايتديرمك ايچون باشنه طاقيلان قول.

يكه { ص. ح. فا. يالكز، تك؛ يكه‌تاز = يالكز اوله‌رق قوشوب هجوم ايدن، مبارز، بهادر؛ يكه‌سوار = آتليلقده بيهمتا، يكيت آتلی.

يكی { ص. ١. قوللانلمامش، جديد، مجدد، نو : يكی اثواب، او، سلاح. ٢. ظهور وحصولندن بری چوق وقت كچمه‌مش، حادث، نوظهور : يكی دنيا؛ يكی خبر؛ يكی موده. ٣. عجمی، دها تجربه پيدا ايتمه‌مش : يكی خدمتجی؛ او يكيدر دها. = حـ. ١. جديد اوله‌رق، مجدداً : بو اثوابی يكی ياپديكز؛ بو او يكی ياپلدی. ٢. آز اول، اخيراً : او يكی كلدی؛ اوكتابی يكی اوقودم. || يكی باشدن = تكرار ابتدادن. || يكی چيقمه = نوظهور، موده : يكی چيقمه برشمسيه. || يكيدن = تكرار، باشدن باشلايه‌رق : بو كتابی يكيدن اوقويه‌جغم. || يكيدن يكی = كيتدكجه دها يكيسی : يكيدن يكی شيئلر ايجاد اولنيور .

يكيت { سـ. ١. يتيشمش كنج، دليقانلی. ٢. تام وبحق آدم، مرد، فتی. = ص. يو. ركلی، شجيع. جسور، بهادر، دلير، دلاور : چوق يكيت آدمدر. || بابا يكيت = جسور وكوستريشلی كنج. || يكيت باشی = اصناف لونجه‌لرنده اجرا مأموری. || غريب يكيت = غريب وبيچاره آدم، كيمسه‌سز .

يكيتلك { سـ. جسارت، شجاعت، بسالت، دلاورلك : يكيتلك حرب ميداننده آكلاشيلير.

يكيتلنديرمك { فتـ. يكيت ايتمك، جسارتلنديرمك، تشجيع ايتمك .

يكيتلنمك { فلـ. يكيت اولمق، جسارتلنمك، جرأت كلمك .

يكيجه { ص. آز ويا اولدجه يكی، مجدد، جديد.

يكيچری { سـ. عسكر جديد معناسيله سلطان اورخان غازی طرفندن ترتيب وتنظيم اولنمش دولت عثمانيه‌نك بر صنف عسكری ايدی : يكيچری آغاسی = بوعسكرك باش قوماندانی؛ يكيچری اوجاغی. || يكيچری = مجـ. زوربا، زور ايله برشیء ياپمق ايستين .

یكیچریلك { س. ١. یكیچری عسكرلكی ، بو عسكرك صنفی وخدمت ووظیفه‌سی : یكیچریلك ایتمشیدی. ٢. یكیچریلره مخصوص طرز و حركت.

یكیلتمك { فت. یكی ایتدیرمك، یكیدن یاپدیرمق ، تجدید ایتدیرمك : بونی بوزارسه‌ك سكا یكیلتیرم.

یكیلك { س. ١. قوللانلمامش اولان شیئك حالی ، جدیدلك، مجددلك : آرتق بونك یكیلكی قالمامش ؛ یكیلكنده چوق كوزل ایدی . ٢. یكی چیقمش اولان شیئك حالی ، حادثلك، نوظهورلق : بو قماشك بوقدر بهالی اولمسی مجرد یكیلكندن طولاییدر . ٣. عجمیلك، تجربه‌سزلك، بر ایشه یكی كیرمش اولانك حالی : یكیلك واردر اسكیدكجه اوكرنه‌جكدر .

یكیلمك { یا یكیله‌مك . فت. ١. یكی حالنه قومق ، تجدید ایتمك : شوكچه‌یی یكیلدم. ٢. تعمیر وترمیم ایدوب یكی كبی یاپمق : بونی عادتا یكیلمش. ٣. یكیدن وبتكرار یاپمق، یكیدن ذكر ایدوب تازه‌لمك : اوایشی بر دها یكیلیك؛ او سوزلری یكیلمكه حاجت یوقدر.

یكیلنمك { مج. فل. ١. یكی حالنه قونمق، تجدید ایدلمك : او قوناق یكیلندی . ٢ اساساً تعمیر وترمیم اولنمق : اسكی بر معبد ایسه‌ده دفعاتله یكیلنمشدر . ٣. تكرار ایدلمك، یاد وتذكار ایدیله‌رك تازه‌لنمك : اویله حالر ، بویله سوزلر یكیلنمه‌مایدر .

یل { س. ١. حركتده بولنان هوا، روزكار، ریح ، باد : یل اسیور؛ پویراز . لودوس یلی . (بزجه متروك حالنه كچمكده ایسه‌ده یرینی ضبط ایدن «روزكار» لغتی زمان دیمك اولوب بوسبوتون مناسبتسز اولدیغی شویله طورسون لسانمزك آهنكنه‌ده مغایر اولدیغندن «یل» كبی كوزل بر لغتی اونوتمامغه جهد ایتملیز.) ٢. یل كبی حركت ایدن آغری، وجع، صیزی، ریح طیار، روماتیزمه والم اعصاب كبی علت : كندیسنده یل واردر؛ یلدن مضطربدر . ٣. قارنده حاصل اولان غاز : قارننده یل واردر؛ بو یمك یل یاپار . || یل آردنجه كیدن = برجنس مارتی قوشی . || یل توفنكی = هوا تضییقیله بوشانان توفنك . || یل دكرمنی = یلكن پارچه‌لرندن عبارت هواده طورور بر چرخ واسطه‌سیله روزكارك تحریك ایتدیكی دكرمن || یل قوغان . با : یلقوغان . || قره‌یل = شمال غربی كرته‌سندن اسن روزكار . || یله ویرمك = ١. صاورمق . ٢. تلف ایتمك . || یل ییه‌رك = عجله ایله ، على جناح الاستعجال. || یرنده یللر اسمك = نام ونشانی قالمامق، محو ونابود اولمق. || یل‌یوتان = ١. آتلره عارض اولان بر علت. ٢. چوبان آلدادان قوشنك بیوكی، خطاف .

یل { س. ص فا. ج: یلان. بهادر، پهلوان ، قهرمان : یلان‌جنك و وغا .

یلاب { یلابیـق، یلابیق . با : یالاب وسائره .

یلان { س. با : یالان ویلان.

یلپازه { س. صیجاق هواده هركس یوزینك اطرافنده‌كی هوایی تحریك ایده‌رك صوغوتمق ایچون صاللادیغی آلت كه كاغد یا قماش و یا حصیردن اولور ، مروحه : یلپازه صاللامق ، قوللانمق ؛ ال یلپازه‌سی. || مج. سفینه‌نك باش‌بودوسلمه‌سنك ایكی طرفنه قونیلان اغاجلر. || اوجاق یلپازه‌سی = آتشی پارلاتمق ایچون قوللانیلانی كه اكثریا طاوق تویندن اولور. = ص. یلپازه شكلنده : یلپازه نردبان، یلپازه قویروق .

یلپازه‌لمك { فت. ١. یلپازه ایله هوا ویرمك، ترویح ایتمك . ٢. مج. كوروكله‌مك ، تحریك وتشدید ایتمك .

یلپازه‌لنمك { فط. یلپازه ایله كندینه هوا ویرمك ، یلپازه قوللانمق .

یلپیك { س. صولوغان علتنك پك شدتلیسی ، شدید ضیق نفس .

یلتاق { یلتاقلانمق . با : یالتاق وسائره .

یلتك { ص هوایه تابع ، روزكار نه‌طرفدن اسرسه اوطرفه دونن ، ثباتسز ، دونك .

یلتنمك { فل. طالب ومائل اولمق، بر شیئه اوزنمك ، تقلیده

چالیشمق : محرراکز یلتنیور .

یلدا { ص فا شب یلدا : سنه‌نك ایك اوزون كیجه‌سی كه كانون اول رومینك طقوزنجی كیجه‌سیدر .

یلدراق { ص پار پار پارلایان ، شمشعه‌پاش . = س . ١. شیمشك، بارقه. ٢. شبچراغ دینلن قیمتلی طاش . ٣. شعرای یمانی نجمی .

یلدرامق { فل . ١. پار پار و یا آره‌لق آره‌لق پارلامق ، تشعشع ، تلألؤ ایتمك . ٢. شیمشك چاقمق .

یلدرایجی { ص. ١. پار پار ویا آره‌لق آره‌لق پارلایان، شمشعه‌پاش، درخشان . ٢. شیمشك چاقان .

یلدرغان { ص با : یلدراق ،

یلدرمق { فل. با : یلدرامق .

یلدرمك { فت. تلاشله قوشدیرمق ، اوچورمق ، صالیویرمك، صالدیرمق.

یلدرمه { س. قادینلرك قیرلرده سربست گزمك ایچون فراجه یرینه گییدكاری خفیف اوست لباسی كه باش اورتیسیله گییلیر .

یلدریم { یایلدیرم س. یاغمور وفرطونه اثناسنده بلوطلرده‌كی الكتریقك پاتلایوب بر یره اصابت ایتمه‌سی، صاعقه . [اساساً بر اولدیغی حالده اصابت ایدنه یلدریم ، ایتمینه ویا پك اوزاقده واقع اولاننه شیمشك صداسنه‌ده گوك گورلمه‌سی دینیر .] = ص. یلدریم كبی سرعت وشدتله هجوم ایدن . [بو معنا ایله یلدریم سلطان بایزید خان حضرتلرینه لقب اولمشدر .]

یلدز { یاخود ییلدز . س. نجم، كوكب، ستاره، اختر .

یلك { س. ١. قوش قنادینك بیوك توكی : قازك یلكندن قلم یاپیلیر. ٢. قوش توكی شكلنده اوله‌رق ایكی طرفلی توك : اوق یلكی .

یلك { س. هوا آله‌جق صورتده قولسز واكثریا اوكی آچیق میندان : ایچ یلكی ؛ پانتالون یلك؛ یلكجی .

یلك { س. بریللق دوه یاوریسی.

یلكلمك { یا یلكله‌مك . فت. اوقك قویروغنه توك طاقمق : اوق یلكلمك .

یلكن { س. گمینك روزگاره معروض اوله‌رق اوقوتله تحریكنه مدار اولان بزی كه دیركلره مربوط سرنلره گریلیر، شراع، بادبان. انواع واقسامی چوقدر : رانده، میزانه. فورا، پاپافنغو، مایستره، غراندی، ترینكت. لاتین وسائره یلكنی. || یلكن آچمق = یلكنلری آچوب حركت وعزیمت ایتمك، بادبان كشا اولمق . || یلكنی ایندیرمك = بواشلامق ، كسب سكونت ایتمك . || یلكنلری صویه ایندیرمك = تسلیم اولمق، ادعادن واز گچمك . || یلكن بزی = یلكن یاپمغه مخصوص وباشقه ایشلرده‌ده قوللانیلان قالین بز . || یلكن گیمی = یلكنله حركت ایدن سفینه . || مج. یلكن گورك = عجله ، عجله ایله حركت || عقله یلكن ایتمك = خاطرینه گلنی یاپمق .

یلكنجی { س. ١. گمینك یلكن ایشلرنده مستخدم افراد وطائفه . ٢. گمی یلكنی دیكوب حاضرلایان اصناف .

یلكنلمك { یا یلكنله‌مك. فل. یلكنلری آچوب عزیمت ایتمك، بادبانكشای عزیمت اولمق.

یلكنلی { ص ١. یلكنله قوللانیلان، یلكن واسطه‌سیله حركت ایدن، یلكن اوزرنده : یلكنلی گمی = یلكن گمیسی .

یللنمك { فل. قارنده‌كی غازلرك گریدن چیقمه‌سنه یول ویرمك .

یللوز { س. هوا و هوسه تابع خفیف مزاجلی وآچیق مشربلی قاری .

یلله‌مك { فت اوفله‌مك، گوروكله‌مك. یلپازه‌لمك .

یللی { ص. ١. روزكارلی، روزكاری چوق : یللی گون، هوا . ٢. صیزیلری اولان، روماتیزمه واوكا مماثل خسته‌لغه مبتلا .

یلمق { یلدیرمق وسائره. با : ییلمق وسائره .

یلمك { فل. قوشمق، تلاش وعجله ایله یوریمك .

یلمه { س. ییرتماجلی زره، یكپاره اولمیان چوقال .

یلنگیج { س. قواق كبی قبوغی چاتلایوب صویلور آغاج .

یلوه { س. چوللق وبقاچـه دینلن قوش.

یله { س. [اصلی : یلك. — فار. سی «یال» ایله مناسبتی وار. میدر، یوقسه بونك «یل» دن مشتق اولمسیله فارسیسی بوندن می مأخوذدر ؟] حیوانك انکسه. سنده‌کی سرت قیللر : آت، صرتلان یله‌سی.

یله‌لی { یابله‌لو. ص. انکسه‌سنده سرت و اوزونجه قیللری اولان : یله‌لی آت، صرتلان، قورت.

یلیم { س. قوشمه، قوشش، سر. عتلی حرکت. || یلیم یپه‌رك = عجله ایله، علی جناح الاستعجال. — با : یلیم.

یم { د. مفتوح «ی» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب مبالغه وتأکید بیان ایدر : یم یشیل. («یام» مخففیدر : یام یاصی کبی.)

یم { س. [«یمك. یمك» دن] ١. ییه‌جك شیء، قوت، بردفعه‌ده ینن مقدار. ٢. حیوانه ویریلن آرپه واوت یاصمان، حیوان تعیینی : بو حیوانلره یم ویرلدیمی؟ بعض سواحلده کوچك بالیقلری وبالیقلرك باشلریله ایچلرینی حیوانانه یم یاپارلر. ٣. قوش و حیوانی جلب ایچون طوزاق ویا قپانه قونیلان ییه‌جك شیء؛ یمله: طوزاق یمی و مج. بر ینی اغفال ایچون تهیئه اولان وسائط. ٤. توفنك فالیه‌سنه قونیلان باروت، آغز اوتی. || یم قومق، دوکمك = آولانه‌جق حیوان یاقوش وبالیغی اطماع ایچون ییه‌جك شیء قوللانمق ؛ ومج. تسویلاتله آلداتەرق جلب ایتمك. || یم کسدیرمك = حیوان یمنی یمك. || قوش یمی = قوشلره یدیریلن تخم، اوزونجه وصاری اوفاق دانه‌لر. || بالیق یمی = اولطه‌یه طاقیلان اوفاق بالیق پارچه‌سی.

یمّ { سذ. عر. ج : یموم. دکیز، بحر، دریا.

یماج { س. با : یاماج.

یماق { س. با : یاماق.

یمامق { یاشمق، یمانمق. با : یامامق. یاماشمق و سائره.

یمان { ص. با : یامان.

یمانی { ص. عر. ا : یمانیه. جزیرة العربده‌کی یمن خطه سنه منسوب ومتعلق : خطهٔ یمانیه؛ حجر یمانی = بر نوع عقیق. || ط. دودیمانی = یمنه مخصوص اولوب بدنك اتلری ایچنده حاصل اولان پك اینجه برقورت.

یمش { یایمش. س. آغاجلرده وسائر بعض نباتاتده تخمی حاوی اوله‌رق حاصل اولان لذتلی دانه، میوه، فاکهه، ثمر : تازه، قوری یمش؛ آناطولینك یمشی چوقدر. || یمش آغاجی = یمش ویرن آغاج، اشجار مثمره، درخت میوه‌دار. || قوجه یمشی = طاغلرده اولور معروف یووارلاق قرمزی میوه، تابولغه، قطلب. || یمش ویرمك = مثمر اولمق.

یمشجی { س. یمش صاتان اصناف، مناو؛ قوری یمشجی = قوریدلمش میوه‌لر وجوز فندق بادم کبی شیئلر صاتان اصناف.

یمشلك { س. یمش ویرر آغاجلری حاوی باغچه، اشجار مثمره باغچه‌سی. ٢. میوه‌لر آصوب حفظ ایتمکه مخصوص محل. ٣. سفره‌ده میوه قومغه مخصوص قاب، میوه طباغی : کوزل بر چفت یمشلك.

یمشلی { ص. میوه‌سی اولان، میوه ویرن، مثمر، میوه‌دار : یمشلی باغچه، آغاج.

یمك { یاخود یمك. فت. فل. ١. تعیش وتلذذ ایتمك ایچون آغزده چیکنیوب، یوتمق اکل، تناول ایتمك : اتمك، ات، یمك، شکر، میوه یمك. ٢. یمك یمك، طعام ایتمك : سز یدیکزمی؟ اونلر چوق ارکن یرلر؛ اوچ کوندن بری یمدی = برشیء یمدی. ٣. کمیرمك، آشیندیرمق، اویمق : قوغه‌نك اپی قویونك بیلزیك طاشنی یمش. ٤. آلوب کوتورمك، ییقمق، اکسیلتمك : دکیز سواحلی یمش؛ چای بتون تارله‌یی یدی. ٥. صرف و استهلاك ایتمك، بوزمق، اسراف ایلمك؟ وارینی قمارده یدی. ٦. برتجاوز یا عتاب ویا زجر وجزایه اوغرامق : برطوقات یدی؛ طیاق ییه‌جکدر. ٧. طوتلمق، دوچار اولمق: ایی بریاغمور یدك؛ غالبا صیتمه‌یی ییه‌جکم. ٨. خرج ایتمك، قوللانمق، مستفید و متلذذ اولمق : ثروتی وار اما یمز؛ اوایی بر ایچر. ٩. ایصیرمق، صالمق، طوقمق، اضرار ایتمك : بوبوجك یرمی؟ قوللرینی ییره‌لر، سیوری سیککلر

یمش. ١٠. آلمق، قبول ایتمك : حرام یمك. || باشنی یمك = اولومنی موجب اولمق : حیله کارلغی بزم بقالك باشنی ییه‌جكدر. || باشك اتنی یمك = ابرام و الحاحله تكرارله‌یه‌رق ازعاج ایتمك : شو دیلنجی‌یه اون پاره ویرك زیرا باشمك اتنی یدی. || ییوب ایچمك = اكل و شرب، عیش وعشرت ایتمك، امرار ایام ایلمك: اونكله چوق ییوب ایچدك. || طاوق آیاغی یمك = غیق میق ایدوب اغزنده‌كنی سویله‌مك، لقردی طوته‌مامق صاقلایه‌مامق || غم یمك = مكدر اولمق. || كندی كندینی یمك = كدرله هلاك اولمق، قهرایتمك || میراث یمك = میراثه قونمق. || میراث یدی = ١. میراثه قونمش آدم. ٢. بول بول وتأملسز صرف ایدن، مسرف.

یمك { یایمك س. ١. انسانك اوقات معینه‌ده یدیكی شیء. طعام : اوكله، اقشام، سحور یمكی؛ دها یمك یمدك؛ یمك نه وقت چیقار؟ ٢. انسانلر طرفندن یمك اوزره پیشیرلمش شیء، سفره‌یه قونیلان ییندی: اونك یمكی مكملدر؛ بو آشجی یمكی بوزدی؛ بویله یمك‌می اولور؟ ٣ دعوتلیلره ومسافرلره تقدیم واكرام اولنان ییندی. ضیافت: كندیلرینه بریمك ویرمكلكمز ایجاب ایدیور؛ بزی یمكه دعوت ایتدی. ٤. بر وقتده سفره‌یه قونیلان ییندیلرك بهری كه هر بری آیری پیشوب آیریجه بر قابه قونور : یمكلر صوغودی؛ بو اقشام نه یمكمز واردر؟ آشجی بو یمكی ایی پیشیرر؛ بریمك تعریف ایتدی.

یمكسز { ص. ١. بر شیء یمه‌مش اولان، آج : بوكون یمكسزم؛ اقشامه قدر یمكسز قالدم. ٢. طعامسز، ضیافتسز: یالكز چای ایچمك اوزره یمكسز دعوت. = ح. ١. یمدیكی حالده، یمكسزین، بلا طعام: انسان یمكسز یاشایه‌ماز. ٢. یمك ویرلمكسزین، طعامسز : نكاح رسمی یمكسز قیدیلر؛ یمكسز اكلندلر؛ یمكسز سیره كیدلمز.

یمكسزین { ح. یمدیكی حالده، بلا طعام : بر شیء یمكسزین اقشامه قدر چالیشدم.

یمكلك { ص. یمكه مخصوص، یمكه قونه‌جق ویا یارایه‌جق : یمكلك بوغدای. = س. یمك ایچون ویریلن آقچه. طعامیه : آرابه‌جی‌یه یمك ویرمیوب معاشندن باشقه یمكلك ویرر.

یمكلمك { یا یمكله‌مك. فت. ١. یمك ویرمك، یدیرمك، اطعام ایتمك : فقرانی یمكلمك. ٢. ضیافت چكمك، یمكه دعوت ایتمك.

یمكلی { ص. ١. طعامله برابر، ضیافتله مترافق : یمكلی دعوت، دوكون، اكلنجه. ٢. شوقدر یمكدن مركب : اون یمكلی برضیافت.

یملك { ص. حیواناته یم اولمغه الویریشلی ومناسب اولان تخملی و دانه‌لی : یملك اوت. = س. حیواناته ویریلن اوت و سائره‌نك دوكلدیكی محل كه مرتفعجه برتكنه صورتنده‌در : بو آخورك یملكی بوزوق.

یمله { یایمله‌مه س. ١. آوی ویا بالیغی جلب ایچون طوزاغه یاطوزاق یولنه دوكیلن ویا اولطه‌یه طاقیلان یم وییه‌جك : طوزاغك، اولطه‌نك یمله‌سی وارمیدر؟ ٢. تفنك ویا لغمه آتش ویرمك ایچون فالیه و آغزه قونیلان باروت، آغز اوتی. ٣. مج. برینی اغفال ایدوب طولاندیرمق ایچون كوستریلن ساحته منفعت.

یُمن { سذ. عر. اوغور، قوت، موت، بركت، بختیارلق، سعد، میمنت، فال خیر : قدومكز یمنی.

یَمَن { سخ. عر. م. جزیرة العربك غرب جنوبی كوشه‌سنی واك منبت وكوزل جهتنی تشكیل ایدن خطهٔ معروفه : یمن ولایتی؛ یمن قهوه‌سی. (نسبتی یمنی و یمانی واولور.)

یَمَنی { ص. عر. ث : یمنیه. بلا : یمانی.

یَمَنی { س. ١. اساساً یمنده یاپیلان ویا هندده یاپیلوب یمن طریقیله كلن قلمكاری شیء، قالبله باصیلوب الایله بویانمش تولبندكه مندیل كبی قوللانیلیر ویاقادینلر طرفندن باشه باغلانیردی، یازمه صاری، یشیل یمنی؛ باشنه یمنی باغلامش. ٢. قیصه كنارلی قرمزی ویا دیكر رنكده قبا پابوج كه حالا عوام كییور : یمنی كییمك. || یمنی باصقیجیسی = قلمكاری یمنی یاپان اصناف، یازمه‌جی.

یَمَنیجی { سـ. یمنی دینلن آز کنارلی قبا پاپوچلری یاپان پاپوچجی .

یُمورطلاتمَق { بایومورطلاتمق. فتـ. طاوق ویا دیکر بر دیشی قوشه یمورطه یاپدیرمق، یمورطلامه‌سنی موجب اولمق ویا تسهیل ایتمك : قرمزی بوبرکی قیزدیریجی شیئلر طاوُقلری یمورطلاتیر .

یُمورطلامَق { بایومورطلامق. فتـ. فل. (قوش وبوجك وامثالی حیوانلر) یمورطه یاپمق : طاوُقلر یمورطلامیور؛ کوکرجین هر دفعه‌سنده ایکی یمورطه یمورطلار. || مجـ. جواهر یمورطلامق = مناسبتسز سوز سویلمك، هذیان ایتمك. || یمورطه یمورطلامق = مجـ. اصلسز برشی سویلمك.

یُمورطه { بایومورطه. سـ. طیور وهوام وسائر بعض حیواناتك بالآخره ایچندن یاووری چیقمق اوزره طوغوردقلری دانه‌که ایچنده تخم ایله اونی بسلیه‌جك ماده بولنور، بیض : یمورطه صاریسی، آقی. || بالیق یمورطه‌سی = کفال بالیغندن چیقوب صورت مخصوصه‌ده حفظ اولنان معروف ماده، بطارخ. || یمورطه پاطلیجانی = یمورطه‌یه مشابه دانه‌لر ویرن بیاض برنوع پاطلیجان که یمیوب باغچه، سوسی اوله‌رق یتشدیریلیر. || قرمزی یمورطه = پاسقالیه یمورطه‌سی .

یُموشاق { یموشامق وسائره. با : یومشاق وسائره .

یُموق { صـ. با : یوموق .

یُوم { سـ. جـ. عر. ند : یم . با : یم .

یَمه { یا یمه. سـ. یمك ایشی . با : یمك .

یَمین { سـ. عر. جـ : ایمان. ١. صاغ‌ال، صاغ طرف، صاغ : یمین ویساره باقمامق = صاغه صوله. ٢. آند، قسم، سوکند : یمین ایتمك؛ یمین بالله ایتمك؛ یمین بوزمق = نقض قسم ایتمك؛ یمین ویرمك = یمین ایتدیرمك، قسم تکلیف ایتمك. == ت : یمینین = ایکی صاغ‌ال؛ ذوالیمینین = ایکی الیله ایشلیه‌بیلن .

یَمینلی { صـ. یمین ایتمش، آندلی : یمینلی یم عاریت کتاب ویرمم .

یَنابیع { سـ. جـ. عر. فد : ینبوع . با : ینبوع .

یَنار { صـ. با : یانار .

یَناشدیرمَق { فتـ. یاقین کتیرمك. یاقلاشدیرمق، تقریب ایتمك : اسکمله‌یی دیواره یناشدیرمق؛ ماکنه‌لری بربرلرینه چوق یناشدیرمامالی .

یَناشلماز { صـ. ١. یانه واریلماز، تقرب اولنماز، صارپ، چتین، منیع : یناشلماز بریردر. ٢. تقرب اولنه‌میه‌جق صورتده سرت وچتین خویلی : یناشلماز برحیوان .

یَناشلمَق { فجـ. یانه وارلمق، یاقلاشلمق، تقرب اولنمق : او آدمه، اوقدر بهالی ماله یناشیله‌ماز؛ اوکا یناشلمق ممکن دکلدر .

یَناشمَق { فل. ١. یاقین کیتمك، یاقلاشمق، تقرب ایتمك : بکا بریسی یناشوب برشیء سویلدی . ٢. مجـ. رضا ویره‌جك اولمق، موافقت ایدر کبی اولمق، ائتلاف یوزی کوسترمك : کندیسی اوراره، هیچ یناشمیور؛ اوبازارلغه یناشمدی. ٣. (کمی) رامپه ایتمك، بتیشمك، اوغرامق : واپور اسکله‌یه یناشدی؛ بیوك واپورلر ریختمه یناشه‌میورلر .

یَناشمه { سـ. ١. یناشمق ایشی . با : یناشمق. ٢. موقت ایشچی ورنجبر، کونده‌لکچی : باغچه‌ده یناشمه ایشلیور ؛ حمام یناشمه‌سی. ٣. کزدیروب صاتمق اوزره برباغ وباغچه‌دن محصول ویا بربیوك مغازه‌دن مال آلان صاتیجی ، طبله‌کار : اوزومی یناشمه‌لره ویریور .

یَناشیق { صـ. یاقلاشمش، بیتیشیك، متصل : کمی ساحله، ریختمه یناشیق ایدی .

یَناق { یاناق‌وطوغریسی. یاکاق. سـ. یوزك ایکی طرفندن بهری، خد، رخ، رخسار، عذار : آل یناق = پنبه یناقلی ؛ یناق یومریسی = الماجق ؛ یناق چوقوری .

یَنبغی { فل. عر. [مضارع اولوب یالکز ترکیب آتیده مستعملدر :] کما ینبغی = اقتضا ایتدیکی کبی، لایق وجهله .

یَنبوع { سـ. عر. جـ : ینابیع. پیکار، قایناق، منبع : ینبوع زلال .

یَنجِلمَك { فجـ. ازلمك ، باصلمق . مر.

یَنجَمك { فقـ. ١. ازمك، باصمق ٢. خردوخاش ایتمك. ٣. مجـ. غدر ایتمك.

یَنگَج { سـ. [اصلی : یانگیج = یان یوروین] یان یورور برجنس کوچك حیوان بحری‌که انواعی چوقدر، چغانوس، پا- غوریه، سرطان. || ینگیج کبی = یانیوری، اکری‌بوکری (آدم).

یَنگه { سـ. [اصلی : یانگه = یاندن کیدن، یان یانه یوروین] ١. کانه رهبرلك ایدن قادین. ٢. برادر وعمجه وطایی زوجه‌سی : او بنم ینگه‌مدر.

یَنِلمك { یاخود ییئلمك. فجـ و :

یَمَك { فجـ. ١. آغزله چیکنه‌نوب یوتلق، اکل اولنمق، طعام ایدلمك : خام میوه ینمز؛ بویمك ینیر شیء دکلدر؛ بو وقتده یمك ینمز. ٢. قابل اکل اولمق، اکله صالح اولمق : بوآغاجك میوه‌سی، بو بالیغك اتی ینیرمی؟ ٣. آشینمق، اویلمق : چرخك دیشلری ینمش. ٤. آلنوب کوتورلمك، ییقلمق : طالفه‌دن ساحل کوندن کونه ینیور. ٥. صرف واستهلاك اولنمق، بوزلمق، اسراف ایدلمك : او قدر مال ینیرمی؟ ٦. برتجاوز ویا زجر وتکدیر چکلمك : بورادە طیاق ینمز. ٧ خرج واستعمال اولنمق، قوللانلمق : پاره ینمزسه نه ایشه یارار؟ || غم ینمك = کدر ایدلمك. || میراث ینمك = میراثه کچلمك.

ینه { حـ. [زبانزدی گه‌نه] ١. تکرار، بر دها، یکیدن : دون کلن آدم بوکون ینه کلدی؛ بونی ینه یازه‌جغز. ٢. حق، بیله، او حالده‌ده : نه قدر الدانسه‌م بن ینه سزك سوزکزه اعتبار ایدرم؛ چوق یورلدمسه‌ده ینه یازه‌جغم؛ ٣. عینیله، کذلك : دون ناصل یازدیکزسه ینه اویله یازملی. ٤. تعجب وتعزیز مقامنده [ادات سؤال ایله برابر] ینه‌می باشلادك! ینه‌می یارامازلق!

یَنیر { یاخود یینور. صـ. ینه‌بیلیر، قابل اکل : ینیر یمش؛ ینیر ات؛ اتی ینیر حیوان؛ ینیری یمزمی؟ == سـ. ینیر علتی، ییجی چیبان، آکله.

یَنیرجه { یاخود یینورجه. سـ. آغاجلرده حاصل اولان برنوع قرحه‌که برپارچه‌نك چوریماسندن عبارت اولوب کیتدکجه آچلمله آغاجی قورودر.

یَنیك { سـ. برحیوان ویا بوجکك یمه‌سی‌ویاایصیرمه‌سی اثری، یری : فاره ینیکی، قورت ینیکی. || مجـ. بیت ینیکی = صاقلانمش قصور، حیله خدعه، کیزلی بر جهت.

یُوا { سـ. با : یووه.

یُوارلاتمَق { یاخود یووارلاتمق. فقـ. ١. تکرلتمك، دوندیره‌رك یوربتدیرمك : بولك اوزرنده‌کی طاشلری دره‌یه یوارلاتملی. ٢. مدور یاپمق، دائره شکلنه قومق : بو تخته‌یی یوارلاتمق ایسترم.

یُوارلاق { یاخود یووارلاق. صـ [اصلی : یومارلاق . غلطی : یوالاق] ١. طوب شکلنده، مدور، کروی : یووارلاق برطاش؛ یوس یوارلاق = طوس طوپارلاق . ٢. تکرلك شکلنده، دائروی : یوارلاق کاغد، قوطی. == ١. طوب، کره، کوی : حقه‌باز یوارلاغی. ٢. طوپك لوازمی بولنان ارقه‌ده‌کی صندیق. ٣. مطبعه‌ده دستکاه مردانه‌سی.

یُوارلاقلق { سـ. مدور ویا دائروی‌اولان‌شیئك حال وشکلی : بونك یوارلاقلغی منتظم دکلدر.

یُوارلامَق { فقـ. ١. دوندیره‌رك یوریتمك، تکرلمك : سینی‌یی یوارلایه‌رق کتیردی؛ طاغدن طاشلری یوارلادیلر. ٢. دوندیره‌رك دیوشیرمك، طی ایتمك : کاغدی، قماشی یوارلادم. ٣. مجـ. حرصله یوتمق : لقمه یوارلامق. ٤. آتمق، اساسسز برشی سویلمك : قتر یوارلامق = دوشونمه‌دن یالان سویلمك.

یُوارلانمَق { فلـ. ١. دونه‌رك کیتمك، تکرلنمك، غلطان اولمق : طاغدن برطاش، برچیغ یوارلاندی. ٢. دونوب طولاشمق، تپمك : توز طوپراق ایچنده یوارلانیوردی. || یرلره یوارلانمق = تذلل ایتمك، ذلتله یالوارمق . || تجربه یوارلانمش قپاغنی بولمش = اش اشنی بولمش، ایکیسی بربرینه اویغون .

یُواش { یاخـود یاواش. صـ ١. آغر، سرعتلی اولمیان، آهسته، تأنیلی : یواش حرکت؛ یواش کیدیش . ٢. سسسز، آز سسله : یواش اوقومه؛ یواش سویلیش. ٣. یومشاق،

حلیم، ملائم، سرت اولمیان: یواش آدم؛ یواش آت. ٤. خفیف، طوقنماز، نازکانه: یواش توتون؛ یواش معامله. = ح. ١. آغرآغر، تأنی ایله، آهسته: یواش یورویه‌لم. ٢. سسسز، کورلدیسز، ایشیدلمیه‌جك صورتده: یواش‌سویله. || یواش یواش = ١. آغرآغر: آلای‌یواش‌یواش ایلریلیوردی. ٢. آزر آزر، تدریجاً = یواش یواش اسکی حالنی بولیور. ٣. کیده‌رك، کیت کیده: یواش یواش مال موروثنی بیتیروب محتاج قاله‌جقدر.

یواشجه { ح. و:

یواشجه‌جق { ح. اصولاجق، کمال اعتنا ایله، بر یره طوقنمقسزین: خسته‌یی، شو آینه‌یی یواشجه، یواشجه‌جق قالدیرك.

یواشدیرمق { فتـ آلیشدیرمق، یومشاتمق، تأنیس وتعلیم ایتمك: آتی یواشدیرمق.

یواشلامق { فل. ١. آغر وتأنی ایله یورومکه ویا ایش کورمکه باشلامق، کسب تأنی ایتمك: چوق یواشلادیکز.

یواشلق { س. ١. آغرلق، تأنی: بوقدر یواشلقله ایش ایلری کیتمز. ٢. یومشاقلق، حلم، ملایمت: سرتلك ایی دکلسه‌ده بوقدر یواشلق‌ده چوقدر.

یواشه { س. سرکش آتلری ضبط ایتمك ایچون طوداقلرینه طاقدقلری تخته قیصاج.

یوالاق { با: یوارلاق.

یوان { ص. با: یاوان.

یوباز { ص. ایری وقبا، قوتلی، توانا، زیبیر: یوبازخدمتجی.

یوپرمك { فل. تلاشله اوته‌یه بری‌یه قوشمق.

یوتدیرمق { فتـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرمك، بلع ایتدیرمك: هندی‌یه جوز، دوه‌یه خمور یوتدیرمق. ٢. قبول ایتدیرمك، ایناندیرمق، آلداتمق: بکا اویله یالانلر یوتدیره مازسکز.

یوتقنمق { یا یوتقونمق. فل. ١. توکوروکنی یوتمق. ٢. مجـ. بر شیئه ایمرنمك.

یوتلمق { فجـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرلمك، بلع اولنمق: بوحب قولای یوتلماز. ٢. قبول ایدلمك، اینانلمق: بویله بر یالان یوتلیرمی؟ ٣. اویونده یکلمك، غائب ایتمك.

یوتمق { فتـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرمك، بلع ایلمك: لقمه‌یی یوتدی؛ حب یوتمق. ٢. غصب ایتمك. زوربالقله آلوب قزانمق: حریف تارله‌یی یوتدی. ٣. تحمل ایدوب سکوت ایتمك: اوقدر شتومی، اوحقارتی یوتدی ٤. قبول ایتمك، اینانمق: بن اویله یالان یوتمام. ٥. [طو. غریبی: اوتمك] یکمك، اویونده قزانمق. || مجـ. آیوایی یوتمق = چاقمق. || حبی یوتمق = محو وهلاك اولمق، ایشی بیتمك. || زهر یوتمق = کدر چکمك.

یوتوم { یا یودوم. س. بردفعه‌ده یوتیلان شیء وعلی‌الخصوص مایع، جزئی مقدار، جرعه، ایچیم: بر یوتوم صو، چوربه. || بر یوتوم صوده بوغمق = پك زیاده کین وخصومتی اولمق.

یوتیجی { ص. یوتان، بلع ایدن.

یوجلتمك { یا یوجه‌لتمك. فتـ. یوکسلتمك، رفع و اعلا ایتمك.

یوجلمك { یاخود یوجه‌لنمك. فل. یوکسلمك، ارتفاع واعتلا ایتمك.

یوجه { ص. [اصلی: یوك] یوکسك عالی، مرتفع، رفیع، بلند، بالا: یوجه طاغلر. = س. یوکسك یر، تپه، قله: طاغ یوجه‌سی.

یوجه‌لتمك { یوجه‌لنمك. با: یوجلتمك، یوجلمك.

یوجه‌لك { س. یوکسکلك، علو، رفعت.

یوخسول { یوخسوللق. با: یوقسول، یوقسوللق.

یوخسه { با: یوقسه.

یوراق { س. تکرلك پارمغی. مر.

یورت { س. [تاسی تحریك اولندقده دال اولور.] ١. یر، مملکت، مسقط رأس: یوردندن آیرلمش. ٢. مسکن، مأوی، اقامتگاه خانه: یاقوتلرك یورتلری. ٣. تصرف اولنان اراضی، املاك. || یری یوردی یوق = سرسری، خانه بردوش.

یورتلاندیرمق { فتـ. ١. خانه و مأوی قزا-

نديرمق، خيمه‌نشينلرى اسكان ايتمك : عشايرى يورتلانديرمق ايستيورلر. ۲. اراضى قزانديرمق.

يورتلانمق { فل. ۱. اقامتگاه اتخاذ ايتمك، يرلشمك، كوچبه‌لكدن قورتلوب بر يرده ساكن اولمق. ۲. اراضى واملاك قزانمق، اراضى صاحبى اولمق.

يورتلق { س. مالكانه اراضى، بر خاندانك مالكانه‌سى، اوجاقلغى : اوراسى فلانك يورتلغيدر.

يورتمق { فل. ۱. سورتوكلكده كزمك، هايلازلق ايتمك، سرسرى اولمق. ۲. قبا اشكين يورومك.

يورتى { ياخود يورطى. س. [ر. Ἑωρτή] خرستيانلرجه بيرام وتعطيل كونى، يوم رسمى : يورتى اولديغيچون روملرك دكانلرى قپاليدر.

يوردام { س. ۱. چابوقلق، سرعت حركت، چالاكلك. ۲. ادا، علوان، آورت. ۳. دبدبه، طنطنه، آلايش. || ال يوردامى = الينه ياقيشير اولمه، الدن كلمه، ملكه، جربزه.

يوردامل { يورداملو. ص. ادالى، آورتلى، چليلى. || الى يوردامل = الينه ياقيشير، الندن كلير، مستعد، ماهر.

يوردى { س. ايكنه دليكى.

يورغان { س. ۱. يتاقده اورتنمكه مخصوص ايچى پنبوقلى اورتى : يورغان اورتمك؛ يورغانه صارلمق؛ مسافر يورغانى؛ يورغان يوزى، چارشفى؛ يورغان قاپلامق = چارشف چكيرمك. ۲. يورغان يوزى : يازمه يورغان؛ ايشلمه‌لى، صرمه‌لى يورغان.

يورغانجى { س. ۱. يتاق يورغانى ياپان وصاتان آدم. ۲. اوطه دوشتمك ومفروشاتى حاضرلايوب يرلى يرينه طاقمق صنعتنى بيان واجرا ايدن اصناف، ناپيسر : اونى دوشتمك ايچون يورغانجيلر كتيرمش.

يورغانجيلق { س. ۱. يورغان ياپوب صاتمق ايشى. ۲. اوطه مفروشاتى حاضرلايوب طاقمق وصاتمق صنعتى، تفريش صنعتى : يورغانجيلق حسن طبيعته محتاج بر صنعتدر.

يورغانلامق { فت. يورغانله اورتمك، يورغانه صارمق.

يورغانلق { ص. يورغانه الويريشلى، يورغان يپمغه يارار : يورغانلق يازمه، قماش. || بر يورغانلق = بر يورغانه يتيشه‌جك مقدارده اولان : بر يورغانلق پنبوق.

يورغون { ص. يورلمش، تعبه دوچار، درمانده : يولدن كلدم يورغونم. || يورغون كيتمك = دنياده بهوده يره چوق چاليشمق.

يورغونلق { س. يورلمش آدمك حالى، تعب : بوقدر يورغونلق هيچ بيلميوردم؛ نافله يورغونلق. || يورغونلق آلمق = يورلدقدن صكره طوروب راحت ايتمك، تنفس واستراحت ايتمك.

يورغه { س. آتك بر نوع يورويشى : بو آت يورغه يورويور. = ص. يورغلو يوروين (آت) : يورغه آت.

يورغه‌لامق { فل. (آت) يورغه يورومك.

يورك { س. ۱. انسان وحيوانك كوكسنده واقع اولوب هر نفسده قانى جلب وبدنه نشر ايدن عضو مهم، قلب، دل : يورك آغرمق؛ يورك اورمق؛ قويون يوركى. ۲. انسانده مركز حسيات وانفعالات، كوكل، فؤاد : يوركى قاتى؛ يوركى پك حساس. ۳. قارن، بطن، شكم، باغر : يورك صانجيسى؛ يورك سورمك. ٤. مج. جسارت، شجاعت : ميدان حربده يورك لازم. ٥. آجيمق حسى، مرحمت، شفقت : سزده هيچ يورك يوقميدر؟ || يوركلر آجيسى = پك آجينه‌جق حال. || يورك اوينامق = خلجان قلبه اوغرامق، خوف وتلاشدن يورك چارپمق. || يورك توكتمك = چوق غائله وخوف وتلاش چكمك. || يورك چارپمق = يورك صيق صيق اوروب خلجانه اوغرامق. || يورك چارپينديسى = خلجان قلب. || يورك سورمك = اسهاله اوغرامق. || يورك طيانمق = بر آجى‌يه ويا جان آجيده‌جق ايشه تحمل ايدوب متأثر اولمامق : بنم يوركم طيانه‌ماز. || يورك قاتلق = بايغينلق كلمك. || يورك قره‌سى = معصيت. || يورك قوپمق = شدتلى صانجى‌يه اوغرامق. || يورك ويرمك = جسارت ويرمك، تشجيع ايتمك. || يوركك ياغى اريمك = ۱. شدتله وصبرسزلقله آرزو

ایتمك. ٢. غایتله تأسف ایتمك. || یورك یاغ باغلامق = ١. بو حالی موجب مرضه مبتلا اولمق. ٢. مج. پك غائله سز وایچی کگیش اولمق. || یورکی یوفقه = رقتلی، مرحمتلی.

یورکسز { ص. قورقاق، جبین، اودلك. == ح. ایستمیه‌رك، کرهاً، زوراکی.

یورکسزلك { س. قورقاقلق، جبانت.

یورکلندیرمك { فت. یورك ویرمك، تشجیع وتشویق ایتمك.

یورکلنمك { فل. جسارتلنمك، جرأت پیدا ایتمك.

یورکلی { ص. جسور، شجیع، دلاور. || پك یورکلی، قاتی یورکلی = مرحمتسز، رقتسز.

یورلمق { فل. ١. یورغون اولمق، یورغونلغه دوچار اولمق، تعب چکمك: بوکون چوق یورلدم؛ انسان آیاقده طورمقدن یوریلور. ٢. بیهوده اوغراشمق، نافله چالیشمق: سز یورلمایك.

یورمق { فت. ١. یورغونلق ویرمك، تعبه دوچار ایتمك، بیتاب براقق: بو ایش بنی چوق یوردی. ٢. یورغونلق و زحمته مجبور ایتمك: بنی اورایه قدر یورمایك؛ اونی نیچون بورایه قدر یوردك؟ || آغز یورمق = نافله سویلمك. || ذهن یورمق = اتعاب ذهن ایتمك، قفا قیرمق. || کندینی یورمق = بیهوده اوغراشمق، نافله چالیشمق: کندیکزی یورمایك بو ایش اولماز. || کوز یورمق = نافله اوقومق.

یورمق { فت. عد وحمل ایتمك، ویرمك، صایمق: هر کس کندی عقلی یورار؛ ایی‌یه یورمق = فال خیر عد ایتمك.

یورمه¹ { س. یورغونلق ویرمه، اتعاب.

یورمه² { فال خیر عد ایتمه، تفأل.

یوروتمك { یاخود یوریتمك. فت. ١. یورومکه سوق ویا اجبار ایتمك، مشی ایتدیرمك، روان ایتمك، تمشیه ایلمك: چوجغی، آتی یوروتمك. ٢. ایلری سورمك، ایلری کوتورمك: ایشی یوروتمك؛ دعوایی یوروتمك؛ ساعتی یوروتمك. ٣. ایشلتمك، محسوب ایتمك: فائض یوروتمك. || صمان آلتندن صو یوروتمك = کیمسه‌یه طویورمقسزین ایش کورمك.

یوروتمه { س. یوروتمك ایشی. || با: یوروتمك.

یورودلمك { مج. ایلری‌یه سورلمك، تمشیه ایدلمك: دعوی یورودلمك ایستر.

یوروك { ص. چابوق وایی یوروین، ایی یول آلان: یوروك آت؛ یوروك واپور. == س. ١. بر یرده طورمیوب یوروین خلق، کوچبه، بدوی، خیمه نشین عشیرت. — آناطولیده قویونلری چوق بعض ترکمان عشایرینه تخصیص اولنمشدر. ٢. وقتیله یکیچری‌یه ردیف اولان یایا عسکری بولوکلری.

یوروم { س. فال خیرعد ایتمه، تفأل.

یورومك { یاخود یوریمك. فل. ١. آیاقلری استعمال ایده‌رك حرکت ایتمك، مشی ایتمك: بو آت ایی یورور؛ کونده بر ایکی ساعت یورومك صحته نافعدر؛ اوطه‌نك ایچنده یورور. ٢. مشی وحرکته مقتدر اولمق، مشی قوتنه مالك اولمق: بو چوجق یورویورمی؟ بعض چوجقلر کچ یورورلر؛ بیچاره منزولدر یورویه‌میور. ٣. یایان کیتمك: سز بینك بز یورویه‌جکز؛ بن اورایه هروقت یورویه‌رك کیدرم. ٤. یول آلمق، سرعتله کیتمك: برآز یورویه‌لم. ٥. حرکت ایتمك، ایشلمك، جولان ایتمك: آغاجلره صو، طامارلره قان یورومك. ٦. ایلریلمك، ایلری کیتمك، ترقی ایتمك: ایش یورویور؛ درسده یورومیور. ٧. صولتله هجوم ایتمك، آقین ایتمك: اردوی همایون شرقه یورودی. ٨. شتم و عتاب، چیقیشمق. ٩. اولمك، وفات ایتمك: اوده یورومش. || آلوب یورومك = حدتله بغتةً کیتمك. || اوزرینه یورومك = تهورله اخافه وتهدید ایتمك. || یول یورومك = قطع طریق ایتمك. || یورو ییو یرمك = هیچ برشی دیمیوب واطرافنه باقمیوب کیتمك.

یورونمك { مج. مشی و حرکت اولنمق: اویله‌مي یورونور؛ بو چامورده یورونمز.

یورویش { س. ١. یورومك ایشی، مشی، حرکت: یورویش صحته نافعدر. ٢.

یورومك طرزی ، رفتار : بو
آتك كوزل یورویشی واردر .
٣. هجوم ، آقین : قلعه‌یی یورو-
یشله آلدیلر ؛ قلعه‌دن یورویشله
چیقدیلر . ٤. بردن بره چیقوب
یورومه ، بوشانمه : غلبه‌لك
یورویش ایتدی . || دوه یورو-
یشی = یواش و دواملی مشی .
|| یورویش قپوسی = قلعه‌نك
بیوك قپوسی .

یوره¹ { س. دیك بایر ، زیاده یوقش .

یوریتمك { یوریمك وسائره . با : یوروتمك وسائره .

یوز { عد. اون كره اون كه ماتك اساسیدر : یوز كشی ؛
یوز غروش ؛ ایكی یوز ، اوچ
یوز الخ . || یوزلرجه = یوزلرله
صاییله‌جق قدر چوق . || یوزده
اون ، سكز = رأس الماله نسبتله
آلنان فائض مقداری . — نسبت
تعبیری دخی اولوب مثلا : آلمانیه
اهالیسندن یوزده بشی اوقومق
یازمق بیلمز دینیر .

یوز { س. [اصلی : اوز] ١. چهره ، وجه ، روی : یوزی
كوزل ؛ یوزی چركین . ٢.
سطح ، بر شیئك خارجی كور-
ینیشی : یر یوزی . ٣. برقماش
وسائره‌نك طوغری طرفی ،
ترس مقابلی : بو قماشك یوزی
ترسی بللی دكلدر . ٤. اثوابك
خارجی طرفی ، آستار مقابلی :
آستاری یوزندن بهالی . ٥.
جهت ، وجه ، سبب ، اجل : بو
یوزدن متضرر اولدق . ٦.
جرأت ، حیاسزلق : بو آدمده
نه یوز واردر ! || یوز آق ،
صویی = ناموس ، آبرو : بو
ایشدن یوزمزك آقیله چیقدق .
|| اكشی یوز = عبوس چهره .
|| یوز اكشیتمك = عبوسلق ایتمك ،
چهره صورت كوسترمك . || یوزه
اورمق = بر قباحتی یاپانك یو-
زینه قارشی سویلیوب محجوب
ایتمك . || یوز اوستنه براقمق =
نظامسز و نقصان بر حالده براقمق ،
اكمال و تنظیم ایتمه‌مك . || ایچ
یوز . ١. سطح داخلی ، بر شیئك
ایچ طرفدن اولان سطحی . ٢.
مج. بر ایشك مستور وسر اولان
جهتی ، باطنی ، سبب حقیقی :
مسئله‌نك ایچ یوزینی بیلمم . || یوزه
باقمق ، یوز یوزه باقمق = روبرو
كلدیكنده اوتانه‌جق بر سابقه اولما-
مق = بر برمزك یوزینه باقه‌جغز ؛
او آدمك یوزینه باقه‌مم ؛ ناصل
یوزینه باقه‌یم . || یوزینه باقلماز =
١. پك چركین وثقیل المنظر . ٢.
پك كوزل ، كوز قماشدیرر . || یوز
بولمق = حسن معامله‌دن جرأت
آلوب ایلری وارمق . || یوزی
پك = اوتانماز ، یوزی طوتار . || یوز
چویرمك = ترك وفراغت ایتمك ،
چكنمك ، اجتناب ایتمك . || دكیز
یوزی = سطح بحر ، روی دریا .
|| یوزندن دوشن بیك پارچه
اولور : پك عبوس وبد چهره .
|| یوزده = ادبسز ، پك ایلری
وارمش || یوز سورمك = رو-
مالی ایتمك : خاكپایلرینه یوز سو-
ریور . || صیجاق یوز = جاذبه ؛
یوزی صیجاق = جاذبه‌لی . || یوز
ایتمك = صنذ . اكلنه‌جك ایكی
آغاجی تسویه ایدوب بر برینه
اویدیرمق . || یوز طوتمق = ١.
اوتانمامق ، یوزه قارشو سویلیه
بیلمك . ٢. باشلامق ، بدأ ومباشرت
ایتمك ، بر حال پیدا ایتمكه تقرب
و تصدی ایتمك : اییلشمكه یوز
طوتدی ؛ خرابه یوز طوتمش =
مشرف خراب ؛ یوز طوتمامق =
اوتانمق ، یوزینه قارشی سویلیه‌مه-
مك . || طیش یوز = سطح خارجی .
|| یوز قره‌سی = ناموسسزلق ، عار .
|| یوزی قوبی = یوز آشاغی به
كله‌جك صورت... . || یوز یوزه
كلمك = بالمواجهه كورشمك . || یوز
كورومی = كوكك كلینی ایلك كور-
دیكنده وصا نكه یوزینی كوردیكنه
قارشی هدیه ویردیكی الماس .
|| یوز كوز اولمق = مافوقله مادون
آره‌سنده حرمت و وقار قالمامق ،
مناسبتسز تكلیفسزلك . || كوك
یوزی = كورینن منظرهٔ سما .
|| یوزه كولمك = جعلی التفات
كوسترمك . || كولر یوز = بشا-
شت . || نه یوزله = نه جرأتله ،
ناصل اوتانمازدن : نه یوزله ینه
كلدی . || یوز ویرمك = لزومندن
زیاده التفات ویا مساعده ایدوب
شیمارتمق . || یوز یازیسی = كو-
یلرده كلینك یوزینه قودقلری
تل و پول ویاپیشدیرمه‌لر . || یوز
یاصدیغی = باش طیامغه مخصوص
یومشاق ویاصی یتاق یاصدیغی .
|| یریوزی = سطح ارض ، روی
زمین . || یوزی یوق = سبق
ایتمش بر فعل و حركتندن طو-
لایی محجوب : یانكزه كلمكه یوزی
یوقدر .

یوز { صه. ١. ساده ، یالین قات ، قاتمر اولمیان : یوز كل سنبل .

۲. قبا، عادی، بیاغی : یوز آدم. ۳. عجمی، تربیه اولنمامش، صالمه : یوز حیوان.

یوز { س. فا. قپلانه مشابه برجنس کوچك حیوان، پارس، ترجینه.

یوزباشی { س. اساساً یوز نفردن عبارت بر بولوك عسکره قوما‌نده ایدن ضابط : نظامیه، ردیف، ژاندارمه، پیاده، سواری یوزباشیسی.

یوزباشیلق { بر بولوك عسکره قوما‌نده ایدن ضابطك رتبه‌سی : یوزباشیلغه ترفیع اولندی؛ ارکان حرب ضابطلری یوز باشیلقله مکتبدن چیقارلر.

یوزدیرلمك { مج. صویك اوزرنده طوردیرلمق ویاکزدیرلمك : یکی بیتن صندال دون دکیزه یوزدیرلدی.

یوزدیرمك { فتـ. صویك اوزرینه طوردیرمق ویاکزدیرمك، سباحت ایتدیرمك : آنی چایده یوزدیره‌رك اوته طرفه کچیردم؛ کمی‌یی یوزدیرمك = قیزاقدن صویه ایندیرمك.

یوزدیرمك { فتـ. دریسنی چیقارتمق، صویدیرمق، سلخ ایتدیرمك : قویونلری کندیسی بوغازلایوب آدملرینه یوزدیردی.

یوزر { عد. هر برینه ویاهر دفعه‌سنده یوز : حصه‌لرینه یوزر لیرا دوشدی؛ عسکری یوزر یوزر بولوکلره تقسیم ایتدی.

یوزرلك { س. با : اوزرلك.

یوزسز { ص. عارسز، اوتانماز، یوزی‌پك : عارسز یوزسز آدم.

یوزسزلك { س. عارسزلق، حیاسزلق، اوتانمازلق.

یوزگچ { ص. ۱. یوزن، یوزمك بیلیر، سابح. ۲. صویه باتماز، صویك اوزرنده طورر، خفیف.

یوزلشدیرمك { فتـ. یوزیوزه کتیرمك. مواجهه ایتمك، روبرو ایلمك : بربری حقنده بعض شیئلر سویلدکلری ایچون ایکیسنی یوزلشدیرمك ایجاب ایتدی.

یوزلشمك { فشـ. یوزیوزه کلمك، مواجهه اولمق، روبرو اولمق : بن اوڭکله یوزلشیرم.

یوزلك { ص. ۱. یوز غروش و سائره قیمتنده اولان : یوزلك توتون؛ یوزلك آلتین. ۲. یوز اوقه آغرلغنده ویا یوز آرشین وسائره بوینده اولان : یوزلك چوال. ۳. یوز یاشنده : یوزلك بر اختیار. = س. یوز پاره دکری اولان سکه : بوکا بر یوزلك ویره‌یم.

یوزلك { س. یوزی اورتن نقاب، ماسقه.

یوزلمك { مج. دریسی چیقارلمق، صویلمق، سلخ ایدلمك : قویون اویله یوزلمز؛ قربانلر یوزلدی‌می؟

یوزلمك { مج. صویك اوزرنده طورلمق ویا حرکت اولنمق، سباحت ایدلمك : بو صوئوقده یوزلمز؛ اوقدر مسافه‌یه قدر یوزیله‌مز.

یوزلمك { یاخود یورله‌مك. فتـ. ۱. یوزینه قارشی عتاب و سرزنش ایتمك. ۲. یوز چویرمك : یوز یاصدقلرینی یوزلدیکزمی؟ ۳. مواجهه ایتمك، قارشی قارشی‌یه کتیرمك.

یوزلی { ص. ۱. یوزی اولان : یوزلی آستارلی بر اثواب. ۲. بر یولده یاخود بر عددده یوزی وسطحی اولان : درت یوزلی بر خانه؛ ایکی یوزلی آینه. || ایکی یوزلی = مرائی، ایکی طرفدن بهرینه باشقه صورتده کورینن. || بر یوزلی = یالین قات، ساده. || بیك یوزلی = پك مرائی. || پك یوزلی = اوتانماز، یوزی طوتار. || کولر یوزلی = یوزی کولر، بشوش.

یوزلی { ص. یوز جزءدن مرکب ویا یوز شیئی حاوی اولان : یوزلی بولوك؛ سکز یوزلی طابور.

یوزلیلك { س. شوقدر ویا شو درلو یوزی اولان آدم ویا شیئك حالی : کولریوزلیلك؛ ایکی یوزلیلك.

یوزمك { فتـ. (حیوانك) دریسنی چیقارمق، صویمق، سلخ ایتمك : قوزی‌یی یوزمك. || مج. دریسنی یوزمك = اذیت ویرمك.

یوزمك { فل. ۱. صویك اوزرنده طوروب باتمامق : تخته یوزر. ۲. صویك اوزرینه حرکت ایتمك، سیاحت ایتمك، یوزمك بیلیرمیسکز؟ یوزه‌رك نهرك اوته‌سنه کچدی. ۳. مج. ایچنده یوزر کبی بول بول قوللانمق؛ آلتین ایچنده یوزیور.

|| طالفیچ یوزمك = ایکی صو آره‌سنده کیتمك، صویك آلتندن یوزمك .

یوزمه { س. یوزمك ایشی . با : یوزمك .

یوزنجی { ص. یوز درجه‌سنده اولان : یوزنجی‌سنه؛ ایکی یوزنجی؛ بیك یوزنجی الخ .

یوزوك { س. پارمغه طاقیلان اوسق الماس آلتین ویا کومش حلقه، خاتم ، انکشتر : الماس، یاقوت، زمرد، یوزوك. || یوزوك اویونی = فنجان ظرفلری آلتنده صاقلی یوزوکی بولمق اویونی .

یوس { یاخود یوص . مه «یو» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب تأکید ومبالغه بیان ایدر : یوس‌یوارلاق؛ یوس یومری .

یوسف { سخذ. حضرت یعقوب (عم)ك اولادندن اولوب قصه‌سی مشهوردر. == س. حسن وجماله مالك شخص : یوسف ثانی .

یوسفجق { س. ۱. قوموینك کوچك برنوعی. ۲. صو اوزرنده اوچار بر جنس کوزل کلبك. ۳. ماندارینه دینلن پورتقال جنسی .

یوسفی { س. وقتیله اعاظم رجالك کیبدکاری قرمزی تپه‌لی دستار .

یوص { مه با : یوس .

یوصمه { ص. ظریف قیافتلی، ادالی، عشوه‌لی، عشوه‌کار .

یوصمه‌لق { س. ظرافت ، اداء عشوه .

یوصون { س. ۱. طاشلرك وآغاج قابوقلرینك اوزرنده حاصل اولان چیم : طاش آغاج یوصون باغلامق؛ یوصونلربنی آبیقلادق . ۲. طورغون صولرك اوزرنده حاصل اولان یشیل کتنجك : صو یوصون باغلامش؛ قورباغه یوصونی . ۳. دکیزدن چیقان اوتلر : دکیز یوصونی . || اسلانده یوصونی = دکیز قطابقی . || قورسیقه یوصونی = دکیز پرچنك برنوعی .

یوصونلانمق { فل. یوصون باغلامق بو دیوارلر، آغاجلر یوصونلاندی .

یوصونلی { ص. یوصون باغلامش، یوصونله اورتیلی : یوصونلی طاش، صو .

یوغ { ص. قویو، قالین، کثیف . مر. — «یوق» لغتنك قافی تحریك اولندقده غینه تحویل اولنمغله او دخی بو صورته کیرر : یوغیسه ، واری یوغی. با : یوق .

یوغرت { یا یوغورت. س. [یا. غورت یازماملی] اکثی برمایه قاریشدیرلمغله بر صورت مخصوصه‌ده قویولاشدیرلمش سوت، ماست : قویون، اینك مانده یوغردی؛ طوربه یوغردی = طوربه‌یه قونیلوب سوزلمشی؛ یوغرت کبی = غایتله قویو (مایع) .

یوغرتجی { س. یوغرت یاپوب صاتان آدم .

یوغرتلی { ص. یوغرتله یاپلمش، یوغرتله قاریشیق : یوغرتلی کباب .

یوغرتمق { فتـ. بالواسطه قویولاشدیرمق ، تخمیر ایتدیرمك : آشجی‌یه ایچه یوغرتملی .

یوغرلمق { لج قویولاشدیرلمق، خمور ایدلمك، تخمیر وتعجین اولنمق : بواون قولای یوغرلماز .

یوغرمق { یا یوغورمق . فتـ. قویولاشدیرمق ، تخمیر و تعجین ایتمك ، خمور یاپمق : اونی صوایله قاریشدیروب ایچه یوغرملی .

یوغمق { فل. قویولاشمق ، قالینلاشمق ، طوکمق ، کسب کثافت وصلابت ایتمك . مر .

یوغورت { یوغورمق و سائره با : یوغرت وسائره.

یوغون { ص. ۱. قویو ، قالین ، کثیف ، صلب . ۲. قالین، قبا، غلیظ : یوغون بوین. ۳. یونلمامش ، خام ، قبا ، تربیه‌سز : یوغون آدم . ٤. ایری . عظیم ، جسیم .

یوغونلق { س. ۱. قویولق ، قالینلق ، کثافت ، صلابت . ۲. قالینلق ، قبالق ، غلظت . ۳. خاملق ، تربیه‌سزلك. ٤. ایریلك، بیوکلك، عظمت ضخامت .

یوف { س. ۱. یوس، نافله : یوفنه = بوشنه. ۲. باد هوا، مجان، مفت : یوفه کیتمك. ۳. محو، هدر، هباء، هلاك :

یوف اولمق. = حد. تأسف تلهف بیانی مقامنده مستعملدر، تو.: یوف سکا ! یوف اوقومق، بوریسنی چالمق = بریسنك برشی بیلمدیکنه حکم ایتمك .

یوفقه { ص. ١. اینجه ، رقیق ، خفیف : بوتخته‌لر پك یوفقه . ٢. آز لباسلی ، آز کیئمش، خفیف لباسلی : آرقه‌سی یوق، آرقه‌سی فقیر : یوفقه آدم . || آردی یوفقه = آرقه‌سی یوق ، آرقه‌سی کاز . = س. اینجه آچلمش خمور یاپراغی : بورك، بقلاوه یوفقه‌سی؛ یوفقه آچمق ؛ یوفقه کبابی، یوفقه‌یه صاریلوب پیشمش ، یوفقه بورکی = آچلمش اوله‌رق صوقاقدن آلنان یوفقه‌دن بورك.

یوق { ص. [قافی تحریك اولند. قده غین اولور] اولمیان ، وار مقابلی ، غیر موجود ، مفقود : یوق اولدی؛ اونی یوق صایملی . = س. اولمایش ، فقدان ، عدم وجود ، هیچ : یوقدن آ کلامازمیسك؟ یوقدن نه چیقار؟ = ح. دکل، اولمز، خیر : یوق اویله دکل . = «وار»کبی و معناً اونك ضدی اوله‌رق فعل اسنادینك باشنه کیره‌رك فقدان و عدم وجود بیان ایدر، غائبده اکثریا فعل اسنادی حذف اولنه‌رق معنای فعل کبی قالیر : پارهم یوق؛ اوده یوقلر؛ یوغم، یوقسك. یوقدر، یوغز، یوقسکز ، یوقدرلر ؛ یوغیدم، یوغیدك الخ ؛ یوغیمش ، یوغیسه، یوغیکن. || یوق ایتمك = محو ایتمك . || ایشك یوغیسه = بیهوده یره ، فائده‌سز . || یوق دیمك = رد وانکار ایتمك، قبول ایتمه‌مك. || یوغنه گیتمك = نافله و بوشنه ضایع اولمق . || یوغنه ویرمك = باد هوایه و یاپك اوجوز ویرمك . || وار یوق = هر شیء، مال ومنال واربنی یوغنی صرف ایتدی . || وار یوق = پك آز وار. یوق کبی . || یوق یره = ١. نافله ، بیهوده. ٢. بلا سبب ، بلا موجب . || یوزی یوق = اولجه پك زیاده لطف کوردیکمدن تکرار بشقه برشی ایستمکه جرأت ایده‌مز. || نه وار نه‌یوق؟ = نه خبرلر ؟

یوقاری { ص. ١. یوکسك ، یوکسکده بولنان ، اوستنده‌کی، اعلی، بالا ، مرتفع فوقانی : یوقاری محله؛ یوقاری قات. ٢. ایلریلمش ، مترقی : اوبزدن یوقاریدر؛ اوچوق یوقاریدر. ٣. بهالی، غالی؛ اوسنه ذخیره فیأتی پك یوقاری ایدی = س. یوکسك طرف، جهت: یوقاری‌نك هواسی سرینـدر ؛ آغاجلرك، طاغك یوقاریسی . = ظم . یوکسکده، یوکسکه، بالاده، بالایه، اوستده، اوسته، آشاغی‌مقابلی : یوقاری اوتورمق؛ یوقاری چیقمق ؛ یوقاری قالدیرمق. || آشاغی یوقاری = تقریباً تقریبی. || یوقاری آشاغی = اوته‌بری. || یوقاریدن آشاغی = سراپا. || باش یوقاریده = مغرور؛ سرکش . || بورنی یوقاریده = چوق ایستین، آزه التفات ایتمین. || یوقاری‌بیغمق = بهالی طوتمق.

یوقسول { یاخود یوخسول . ص. س. یوقلق چکن فقیر، محتاج. || یوقسول اورغانی = آق صارماشیق نوعی ، اوکسزاورغانی. || طیاق یوقسولی = محتاج تربیه، یاراماز .

یوقسوللق { یا یوخسوللق . س. فقر ، احتیاج ، ضرورت .

یوقسه { یاخود یوخسه . حر. [یوق ایسه، یوغیسه] ١. والا بویله اولمیه ایدی : بن بویله اولدیغنی بیلمدم یوقسه مانع اولمازدم . ٢. [جملهٔ استفهامیه‌ده] ویاخود یا ، اولمز. یعنی حالده : سز کلیرمیسکز یوقسه بن‌می کله‌یم ؟ بوکون‌می کله‌جك یوقسه یارین‌می ؟

یوقلاتمق { فتـ ١. تفتیش وتحقیق ایتدیرمك ، معاینه ایتدیرمك : کمرکده صندیقلری اینجه یوقلاتملی . ٢. یوقلامه ایتدیرمك، صایدیرمق: عسکری آره صره یوقلامه‌جیلر واسطه‌سیله یوقلادیرلردی . ٣. آدم کوندروب صوردیرمق : یوقلاده‌لم‌ده اوده ایسه کیدرز . ٤. خاطر صوردیرمق : خسته‌لاندی‌ده برکره یوقلاده‌مدق .

یوقلاشدیرمق { فتـ. اصولله وطولابیسیله آکلامغه چالیشمق ، تفقد و تحری ایتمك .

یوقلامق { فتـ. ١. وارمی‌یوق‌می دیه آکلامغه چالیشمق آرایوب طرامق، تحری ایتمك : اوك هرطرفنی یوقلادم ٢. تفتیش و تحقیق ایتمك، دنه-

مك، تجربه و امتحان ایتمك : بو ایشی ایجه یوقلایه‌یم. ٤. صحتنی صورمق، استفسار خاطر ایتمك : کندیسنك کیفسزلکنی ایشیتدم یوقلامغه کیتدم. ٥. (عسکری) کوزدن کچیروب کنیه دفترینه تطبیق ایتمك، یوقلامه ایلمك .

یوقلامه س. ١. یوقلامق ایشی. با: یوقلامق. ٢. عسکرك کنیه دفترینه تطبیقاً تدقیق ومعاینه‌سی وبو دفترلرك ضبطی : یوقلامه قلمی .

یوقلامه‌جی س. ١. عسکری کنیه دفترینه تطبیقاً تفتیش و معاینه ایدن ضابط، مفتش. ٢. کنیه دفترلرینی ضبط وقیودات متفرعه‌لی قید ایدن قلمك باشی : ژاندارمه یوقلامه‌جیسی .

یوقلانمق فجـ. تفتیش و تحقیق ومعاینه ویا استقاندیل اولنمق : اوجهت دها یوقلانمدی .

یوقلایش س. یوقلامق ایشی وطرز واسلوبی .

یوقلق س. ١ یوق اولمه، بولنمامه، عدم، فقدان، نقصان . ٢. احتیاج، فقر، ضرورت، وارلق مقابلی : الله یوقلق کوسترمسین .

یوقوش س. یوقاری‌یه چیقیلان یر، بایر. مائل یر، شیو، اینش مقابلی : یوقوش یوقاری؛ یوقوش چیقمق .

یوقوشلی صـ. یوقوشی اولان، یوقاری چیقیلیر یری اولان : یوقوشلی یول ؛ یوقوشلی اینشلی = غیر مستوی، انکبه‌لك .

یوك س. ١. حیوانك ویا حمالك صیرتنه قونیلان شیء، حمل، بار : بیکیر یوکی ؛ دوه یوکی؛ یوك قالدیرمق، طاشیمق، کوتورمك. ٢. آغر شیء، آغرلق، اثقال : بو بریوکدر ؛ یوکاری بوراده براقك. ٣. کبه‌لك، حمل، حبل. ٤. کمی ویا آرابه وسائره‌یه طولدیریلان شیء، حموله : کمی یوکنی چیقاردی یوك آلیور. ٥. بش یوز بیك غروش مبلغ : بریوك. ٦. مجـ. آغر وظیفه، مسئولیت : بن بو یوکك آلتنه کیره‌مم؛ بو یوکك آلتندن چیقه‌میه‌جغم . ٧. مجـ . چوق یوروب ازن وصیقان ایش، نقات صیقندی : بوده بکا یوك اولدی، بنی بو یوکدن قورتارك. || یوك آلمق = یوك قالدیرمق . || یوك آلمامق، یوکی اوزرندن آتمق = مسئولیت آلتنه کیرمه‌مك، مسئولیتدن قاچمق . || یوکك آلتندن قالقه‌مامق = برایشك عهده‌سندن کله‌مه‌مك. || یوك اورمق = یوك یوکله‌مك؛ جنس حیوانه یوك اورمق کناهدر. || یوك اولمق = زحمت وصیقندی ویرمك، بار اولمق . || یوکی چوق = مشاغلی زیاده، وظیفه‌سی آغر. || یوك حیوانی، آرابه‌سی = یوك طاشیمغه مخصوص. || یوکنی طوتمش = کسب ثروت وسامان ایتمش، زنکینلنمش . || یوك قالدیرمق = اثقال طاشیمق.

یوك س. قویون توکی، صوف، پشم: قیویرجق، مرینوس یوکی. [تجارتده یازین سورن سرت توکه یوك وقیشین سورن قباسنه یباغی دیرلرسه‌ده لسان عمومیده یوك اعم اولوب علی الاطلاق قوللانیلیر .] = صـ. یوکدن معمول : یوك چوراب؛ یوك فانله؛ خالص یوك قماش .

یوك س. ١. طرف، جهت، یان، سوی. ٢. یوز، وجه : نه یوکدن = نه جهتدن، وجهله: بیه‌جك یوکندن .

یوکسك صـ. ١. یوجه، مرتفع بلند، عالی، رفیع : یوکسك بنا، آغاج، آت، طاغ، بولوط . ٢. موقع و مرتبه‌سی عالی، رفیع، سامی : یوکسك مقاملره واصل اولدی. ٣. باغره‌رق سویلنیلن، اوزاقدن ایشیدیلان، بلند : یوکسك سس، صوت بلند . ٤. بهالی، غالی : ذخیره‌نك قیمتی، رایجی خیلی یوکسکدر ؛ اسهام بو آرالق یوکسکدر. = س. یوجه محل ارتفاع : یوکسکدن دوشمك؛ یوکسکه چیقمق .

یوکسکلك س. یوجه‌لك، ارتفاع، رفعت : بو محلك، بو آغاجك یوکسکلکی .

یوکسلتمك فتـ. ١. دها یوکسك یاپمق، یوقاری چیقارمق، ترفیع ایتمك : شو دیواری برآز دها یوکسلتملی؛ سز اوی یوکسلتمشسکز . ٢. پایه وموقعنی ترفیع ایتمك. ٣. پك زیاده مدح و ثنا ایتمك، عیوقه چیقارمق : اونی او قدر یوکسلتمك .

یوکسلمك فلـ. ١. دها یوکسك اولمق، کسب

ارتفاع پیدا ایتمك : بوبنا چوق یوكسلدی. ٢. یوقاری قالقمق یوقاریلره چیقمق، صعود ایتمك: بعض قوشلر هواده زیاده یوكسلیر؛ بالون اوقدر یوكسلدی كه كوریلمز اولدی . ٣. (سس) زیاده‌لشمك ، اوزاقدن ایشیدیله جك صورتده خیزلی چیقمق ، دیك اولمق : نم سسم اوقدر یوكسله‌منز. ٤. بهایه چیقمق ، آغرلاشمق : ذخیره یوكسلدی؛ پیاچه خیلی یوكسلدی . ٥. بح. بر ساحلدن ویا بروندن آچلمق.

یوكسلمه { ویوكسلیش . س. یوكسلمك ایشی . با : یوكسلمك .

یوكسوك { س. دیكیش دیكركن ایكنه‌یی ایتمك ایچون پارمغه اوجنه طاقیلان معدن ظرف. — اولچی خصوصنده فلتدن كنایه اولور : یوكسوكله اولچمك .

یوكسیمك { فتـ. آغر. عداتمك، بار و ثقلت نظریله باقمق، استثقال ایتمك .

یوكلتمك { فتـ. ١. برحیوان ویا حمالك صرتنه اشیا و اثقال قومق ، تحمیل ایتمك : یوك یوكلتمك ؛ شو چواللری بیكیره یوكلتملی. ٢. ویا آرابه وسائره‌یه اشیا وسائره طولدیرمق : او اشیاسنی آرابه‌لره یوكلتمك ؛ ذخیره‌یی كمی‌یه یوكلتدیكزمی ؟ ٣. آغر بر بار ووظیفه قومق : بو ایشی‌ده بزه یوكلتدیلر . ٤. بر قباحتی برینه حمل واسناد ایتمك : بوتون قباحتلری بكا یوكلتیورلر .

یوكلك { س. اوطه‌نك برطرفنده یتاق وسائره وضعنه مخصوص بیوك طولاب : برقاچ اوطه‌یه یوكلك یاپدیرملی ؛ یتاقلری طوپلایوب یوكلكه قورلر. [یوك دخی دیرلر .]

یوكلمك { یاخود یوكله‌مك فتـ. كندی صرتنه اشیا واثقال قومق ، حمل ایتمك ، قالدرمق : یوكلیوب كوتوردی .

یوڭلمك { یایوڭله‌مك. فل. ١. دونمك ، توجه ایتمك، بر طرفه دونوب باقمق، یوزینی چویرمك ٢. قصد ونیت ایتمك، عزم ایتمك. ٣. اكانمك میل ایتمك، سرفرو ایلمك . ٤. (قوشلر) هواده اوچشمق . مر .

یوكلنمك { فجـ. ١. صرتنه یوك قونمق ، تحمیل اولنمق : حیوانلر، حماللر یوكلندی ٢. اشیا وحموله ایله طولدیرلمق: كمی، آرابه یوكلندی ؛ بو قدر كمیلر محصولات محلیه ایله یوكلنوب كیدرلر. ٣. (اشیا واثقال) حیوانك صرتنه قونمق ویا كمی وآرابه طولدیرلمق : اشیا ، ذخیره یوكلنیور. ٤. حمل واسناد اولنمق : او قباحت ده اوكا یوكلندی . = فط. ١. كندی صرتنه یوك آلمق : صندیغی یوكلنمش كلیوردی. ٥. برینه بار اولوب زحمت و ثقلت ویرمك، مسلط اولمق : بكا چوق یوكلندی .

یوكلی { ص. ١. صرتنده اشیا واثقال بولنان ، یوك قالدیرمش،یوكلنمش : حیوانلری یوكلی براقمشلر؛ بو آدم یوكلیدر. ٢. اشیا وحموله ایله طولدیرلمش، مشحون : یوكلی كمی، آرابه. ٣. كبه، حامل : یوكلی قادین؛ یوكلی قیصراق. ٤. یمشلی، میوه‌دار، مثمر : یوكلی آغاج؛ بوسنه ویشنه آغاجلری پك یوكلیدر. ٥. آغر سرخوش : حریف یوكلی ایدی. ٦. بورجلی ، مدیون : زیان ایدوب چوق یوكلی دوشمش ،

یوڭلی { ص. ١. یوڭدن معمول: یوڭلی فانله، یوڭلی قماش. ٢. یوڭله طولمش : یوڭلی مندر. ٣. یوڭ ویپاغی ویرن : یوڭلی حیوان = قویون. = س. یوڭدن معمول اینجه اثوابلق منسوجات انواعی: ظریف یوڭلیلر كتیرتمش.

یوڭول { ص. خفیف ، یكنی ، سبك . مر.

یوڭوللتمك { فتـ. خفیف نظریله باقمق ، استخفاف ایتمك .

یول { س. ١. كچه‌جك یر، طریق، راه : بورادن قارشی‌یه یول وارمیدر؟ بویول نره‌یه چیقار. ٢. انسان وحیوانلرك هر وقت كچمه‌سندن باصیلوب بللی اولان خط، چیغر، حراط : طاغ یولی؛ كچی یولی. ٣. انسانلر وآرابه‌لر كچمك اوزره تهیئه و تسویه وتفریش اولنمش كنیشجه خط، طریق، سبیل : اوراك یوللری پك منتظمدر؛ یول یاپمق؛ یوللری حسن حالده بولندیرمق . ٤. كچه‌جك یر : قولاغوزلر دكزده كمیلرك یولنی بیلیرلر. ٥. آقه‌جق یر، قنال، قنات : صو یولی، چركاب یولی، صهرنج یولی. ٦. چیزكی خط، صویه : او قماشك

قرمزی یوللری واردر. ٧. مج.
کیدیش، سیر، سیاحت، سفر،
یولجیلق. ٨ یورویش، حر-
کت، سرعت: بوواپورك یولی
ناصلدر؟ یولی یوقدر. ٩.
اصول، اسلوب، طرز: بو یولده
برشی یاپملی؛ او باشقه یولده‌در.
١٠. رسم، عادت، آیین: بو
ایش یولنده دکلدر؛ هر ایشك
یولی واردر؛ یولیله یاپمق. ١١.
مسلك، مشوار: او آدمك یولی
باشقه‌در؛ اوده بو یولده‌در. ١٢.
کیدیش، طور، حال: طوتدیغکز
یولی بکنیورم. ١٣. اوغور:
سزك یولکزه جانمی فدا ایدرم.
١٤. واسطه، وسائط، اسباب:
زنکین اولمه‌نك یولی واردر؛
یولنی بوله‌مدم. ١٥. کرك بر
علم و صنعتده وکرك زهد
وعبادت وتصوفده بر بیوك
ذاتك وضع ایتدیکی اساس،
طریق، ارکان: خطاطلقده عمادك
یولی؛ معمارلقده سنانك یولی.
آرابه یولی = آرابه کچه‌بیله‌جك
منتظم یول، شوسه. || یول
آرامق = تدبیر ایتمك. || یول
آلمق = قطع منازل ایتمك،
ایلریلمك. || یولی آلمق = وارق،
واصل اولمق. || آیاق یولی =
آبدستخانه، ممشا. || یول اور-
مق = قطاع طریقدن اولمق،
راهزنلك ایتمك. || یوله اورمق =
تشییع ایتمك. || اوزون یول =
سورکلی ویا طولاشیق. || یول
اوسق = یولك اوزرینه تصادف
ایدن، اوکندن کچیله‌جك. ||
یول اوغراغی = یولك اوغرادیغی،
یول اوستی. || اوغرین یول =
خرسز یولی، کیزلی یول || اولو
یول = جاده، شاهراه. || ایشلك
یول = دائما کیدن کلنلری بولنان
طریق. || یول، یولنی بولمق =
چاره‌سنی بولمق. || یول بیلیر =
آداب و ارکانه واقف، تربیه‌لی،
مؤدب. || پایتاق یولی = پایا
قالدیرمی. || پوسته یولی = پوسته‌نك
ایشلدیکی بیوك جاده. || پیر یولنه =
حسبی، بادهوا. || تاتار یولی = پوسته
یولی، جاده. || یول تذکره‌سی =
مروریه، پاسپورت. || ترامواي
یولی = ترامواي کچه‌جك صورتده
چوقور دمیرلر دوشنمش یول.
|| تیمور یول، دمیر یول (صفت
موصوف اولوب اضافتله دمیر
یولی دینلك خطادر) = بخارله
حرکت ایدر ماکینه ایله تحریك
ایتدیکی آرابه قطاری کچمك
اوزره تراورسلر یعنی عرضا
دوشنمش آغاجلر اوزرینه رایلر
یعنی طولاً تمدید اولنمش دمیر-
لردن عبارت دوز طریق:
آناطولی دمیر یولی. || یوله
چیقمق = عزیمت ایتمك. || یوله
چیقارمق = ١. عزیمت ایتدیرمك.
٢. تشییع ایلمك. || یولدن
چیقمق = ١. دمیریول قطاری
ویا ترامواي کندی یولندن
طیشاری فیرلامق. ٢. صاپمق،
ضلالته دوشمك، گمراه اولمق.
|| یول خرجی = یول مصرفی،
خرجراه. || درت یول آغزی =
ایکی یولك تقاطع ایتمسیله درت
یولك مرکزی و نقطهٔ تلاقیسی
اولان محل. || یول دوشمك =
تصادفاً کچمك، مناسبت آلمق:
یولکز دوشرسه بزه اوغرایك.
|| یوله دوشمك = یوله چیقمق،
روان اولمق. || سیدیك یولی =
مثانه قنالی، احلیل. || یولی
شاشیرمق = نه طرفه کیده‌جکنی
ویا نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مك،
مألوف عادتی ترك ایتمك. || یول
شاشمق = چتاللاشمق، مشوش
اولمق؛ یول هیچ شاشمیور =
صاپمیور. || یول صالمق = دفع
ایتمك. || صو یولی = صو کچمکه
مخصوص یرآلتنده اورتیلی قنات.
|| طوب یولنه کیتمك = هدر اولمق.
|| یول طاسی = سفرطاسی. || یول
طوتمق = سلوك ایتمك، سالك
اولمق. || طوغری یول = جاده،
شاهراه. و مج. صراط مستقیم.
|| یولدن قالمق = برمانع حلولیله
کیده‌میوب کری قالمق.
|| یولی قپامق = سد راه
ایدوب مرور و عبوره مانع
اولمق. || قچامق یولی = بهانه،
چکلمکه وسیله. || یوله قومق =
عزیمت ایتدیرمك. || یولنه
قومق = تنظیم ایتمك، نظامنه
قومق. || یولدن قومق = تأخیر
ایتمك، عزیمتنه مانع اولمق. || یوله
گلمك = ١. اصلاح حال ایتمك. ٢.
مطاوعت ایتمك، راضی و مطیع
اولمق. || یول کورنمك = یولجیلق
ظهور ایتمك، سفر اقتضا ایتمك.
|| کوزلر یولده قالمق = طول
مدت انتظار ایتمك. || یول
کوسترمك = رهبرلك ایتمك. ||
یول کوسترن = دلیل، رهبر. ||
یول کیتمك = یولجیلق و سیر

وسیاحت ایتمك. || یوله کیتمك = اویمق، موافقت ایتمك. || یولنه کیرمك = اصلاح اولنمق، کسب انتظام ایتمك. || یولنده = کرکی کبی، مناسب، لایق. || یول ویرمك = ۱. اذن ویرمك، دفع وطرد ایتمك. ۲. بح. دکزده تصادف اولنان بر سفینه‌نك ارقه‌سنه قالمق || یوله یاتمق = مطاوعت ایدوب رضا ویرمك. || یاکلیش یول = باطل ذهاب، ناصواب. || یول یورومك = طی مراحل ایتمك. || یول یول = چبزکیلی: یول یول قماش. || یولیله = مناسب صورتده، اصول وعادته توفیقاً، لایقیله.

یولار { س. حیوانی چکمك وباغلامق ایچون باشنه طاقیلان ایپدن دیزکین، مهار، افسار: یولارندن چکمك، باغلامق؛ یولارك ایپی.

یولاف { س. حیوانلره یدیریلن معروف اوزون وخفیف حبه: آته یولاف یدیرمك؛ یولاف صمانی.

یولجی { س. ۱. یوله چیقوب کیدن مسافر، سیاح: بر یولجی‌یه راست کلدم؛ یولجیلر کچوب قونارلر. ۲. واپور و دمیریول قطاری کبی وسائط نقلیه‌ده بولنانلر: بو واپورده یولجیلره ایی باقیورلر. ۳. بر یوله وبر سیاحته حاضرلانمش آدم: کندیسی یولجیدر. ٤. امیدسز خسته، آخرت یولنی طوتمش آدم: بیچاره خسته یولجیدر || یولجی اولمق = یوله وسیاحته حاضرلانمق. || یولجی چیقارمق = تشییع ایتمك.

یولجیلق { س. سیر، سیاحت، سفر: یولجیلقده اوروج فرض دکلدر.

یولداش { س. ۱. برلکده یوله چیقان آدم، یول و سیاحت ارقداشی، همراه، رفیق. ۲. علی الاطلاق آرقداش رفیق، همپا. ۳. وقتیله یکیچری اورته‌سنك اعضاسی. || قپو یولداشی = افندیلری مشترك اولانلرك بهری، برقپو منتسبلرینك بهری.

یولداشلق { س. ۱. یول وسیاحت آرقداشلغی، همراهلق. ۲. آرقداشلق، رفاقت. || قپو یولداشلغی = افندی اشتراکی. || یولداشلق ایتمك = برلکده سیاحت ایلمك.

یولدیرمق { فتـ. چکدیروب قوپارتمق، سوکدیرمك: باغچه‌نك اوتلرنی یولدیرملی.

یولسز { ص. ۱. یولنده اولمیان، مناسب ولایق اولمیان، مناسبتسز، ناهموار: یولسز ایش؛ یولسز حرکت. ۲. نظام واصوله مغایر. ۳. اصناف بیننده ویا کمیلری طرفندن ایشدن منع اولنمق جزاسنه اوغرادلمش: فلان آرابه‌جی‌یی یولسز ایتدیلر.

یولسزلق { س. ۱. مناسبتسزلك، نامناسب وضع وحال. ۲. نظامسزلق، اصوله مغایر حرکت. ۳. اصناف بیننده ایشدن ممنوعیت جزاسی.

یوللامق { فتـ. یوله چیقارمق، کوندرمك، ارسال واسبال ایتمك: آدم، مکتوب، خبر یوللادم.

یوللامه { س. کوندرمه، ارسال. = ص. دوشمه‌لك اوزون میشه اغاجی: یوللامه دیرك، کیریش.

یوللانمق { فل. یول آلمق، ایلرلمك، قطع طریق ایتمك: کمی یوللاندی. = فجـ. کوندرلمك، ارسال اولنمق: مکتوب یوللاندی‌می؟

یوللی { ص. ۱. بر درلو یولی اولان: اوزون، قیصه یوللی. ۲. یولنده، اصولنده، نظامنده اولان: یوللی یولسز بر ایش اولدی. ۳. چیزکیلی، صوبه‌لی: یوللی قماش؛ ماوی پنبه یوللی. ٤. فلان طرز واسلوبنده اولان: نصیحت یوللی سوزلر.

یولمق { فتـ. ۱. چکوب قوپارمق، نزع، قلع ایتمك: اوت، قیل یولمق؛ صاچنی صقالنی یولمق. ۲. صویمق، طولاندیرمق، مالنی غصب ایتمك: زواللی آدمی یولدیلر. || صاچ، باش، یوز یولمق = اظهار یأس و ماتم ایتمك، دوکنمك.

یولندیرمق { فتـ. دوچار یأس و ماتم ایتمك، آغلاتمق.

یولنمق { فجـ. چکیلوب قوپارلمق، نزع وقلع ایدلمك. = فطـ. صاچنی یوله‌رق اظهار یأس وماتم ایتمك، پیرتنوب آغلامق.

یولوق { ص. و:

یولوك { ص. توکلری یولنمش، توکسز.

یولوگن { س. و :

یولگی { س. اوستره مر.

یولومك { فت ۱ چکوب قو. پارمق، یولمق. ۲. تراش ایتمك.

یولویجی { س. آدم، بربر. مر.

یوم { س. ۱. اوغور، میمنت، سعد، فال خیر، یمن: یوم طوتمق = سعد عد ایتمك.

یوم { س. ذ. عر. جم: ایام. ۱. کون، یکرمی درت ساعتلك لیل ونهار مدتی: یوم جمعه، یوم سبت. ۲. کوندوز، نهار، روز، لیل مقابلی || یوم الحساب یوم الحشر، یوم القیام = قیامت کونی. یوم شمس= شمسك، یوم قمری = قمرك، یوم نجومی برکوکب ثابتك ایکی دفعه نصف النهاره کلمسی بیننده مرور ایدن مدت. || الیوم = ۱. بو کون، بو کونکی کونده. ۲. هنوز، حالا، اولان. || فی یومنا هذا = بو کونکی کونده، کونمزده. || یوماً من الایام = کونلرده برکون، کونك برنده. || یوماً فیوماً = کوندن کونه || کل یوم = هرکون.

یوما { یاخود یومه. س. اوچ قولدن مرکب و قوللرینك عکسنه بوکلمش خلاط، پالامار.

یوماق { س. ۱. بزدن یاپلمش طوب. اویون طوبی. ۲. برطوبه صارلمش ویا صاریلوب طوب اولمش ایپلك وسجیم وسائره: بریوماق تیره؛ ایپلیکی یوماق یاپمق.

یوماقلامق { فت. ۱. صاروب طوب یاپمق، یوارلانمق. ۲ طوبه ایپلك صارمق. ایپلیکی یوماق یاپمق.

یوماقلانمق { فل. شیشوب یومری اولمق: مفصللری یوماقلانمش.

یومرمق { فل. طوپلانوب یومری اولمق، شیشوب اور اولمق.

یومرو { یایومری. س. یوارلاق شیء. کومه، تومسك، طوب، حدبه، اور. || یاسی یومری = تومسك و چوقورلری چوق، انکبه‌لی.

یومروجاق { س [غلطی: یومورجاق] ۱. طاعون علتك علامتی اولمق اوزره قولتوق آلتنده ویا قاسیقده چیقان اور. ۲. طاعون علتی. ۳. مج. شتم وبد دعا مقامنده کوچك چوجقلره توجیه اولنور: طورمیور یومروجاق.

یومروق { س. ۱. الك یوملمشی، قپالی الك آلدیغی شکل، مشت: یومروغنی کوستردی. ۲. یومروقله اورمه یومروق ضربه‌سی: بریومروق اوردی؛ برقاچ یومروق یدی.

یومروقلامق { فت. ۱. یومروقله اورمق: صیقشدیروب برکره یومروقلادی؛ شویاصدیغی یومروقلایك. ۲. یومروقله یوغورمق.

یومرولق { س. تومسك، اور، کبی یوارلاق شیء. حدبه.

یومرولمق { فل. شیشوب اور کبی اولمق، تو-
مسلمك، تحدب ایتمك.

یومشاتمق { یاخود یموشاتمق. فت. ۱. یومشاق ایتمك، یومشاقلق ویرمك. نعومت ویرمك، نرم ایتمك: بویاغ دری‌یی یومشاتیر. ۲. حلم وملایمت کتیرمك، غضب وخشونتی دفع ایتمك: پك‌سرت وخرچین برچوجقدر، کندیسنی آنجق تربیه یومشاته‌بیلیر. ۳. تسکین واسکات ایتمك، یواشلاتمق: برقاچ سوزله کندیسنی یومشاتدی.

یومشاجق { ص. [اصلی: یومشاقجق] پك یومشاق ونرم وملایم: چوجغك یومشاجق اللری.

یومشاق { یاخود یموشاق. ص. قاتی و سرت اولمیان، طوقنلدقده مقاومت ایتمین وبالتمیان. ناعم، نرم، لطیف، لین: یومشاق شلته؛ ال. ۲. یاواش، حلیم: پك یومشاق آدمدر؛ یومشاق طبیعتی واردر. ۳. قولای ایشلنیر، سرت اولمیان: یومشاق آغاج، یومشاق دمیر. = س. یومشاق یر، کمیکسز ات، بوت: بالدیرك یومشاغی.

یومشاقلق { س. ۱. سرتلك وقاتیلق ضدی، نعومت، نرمی: شلته‌نك، صاچك، الك یومشاقلغی. ۲. یواشلق، لطف، ملایمت: او آدمك یومشاقلغی کندیسنی سودیریر.

یومشامق { فل ۱. یومشاق اولمق، سرتلکی کچوب کسب نعومت ایتمك: یاغمور صویندن صاج یومشار؛ بو یاغدن اللرم یومشادی. ۲.

صلابتی کسب اعتدال، دها قو-
لای ایشلنیر ویا اکیلوب بوکلیر
حاله کلمك : موم صیجاقدن یو-
مشامش؛ دمیر قیزدیریلنجه یو-
مشار ٣. کوشه‌مك، سولپوك
اولمق : یتاقلری یومشامش.
٤. یواشلق وسکونت وملایمت
کسب ایتمك، حدتی کچمك : اونك
سوزلرندن یومشادی .

یومق { مص: یویار، یور. فتـ. یيقامق، غسل ایتمك :
اللری یومق. || مج. ال یومق =
وازکچمك، قطع مناسبت ایتمك.
[الیوم استانبولجه مهجوردر.]

یوملمق { فجـ کندی کندینه وبلا اختیار قپانمق :
کوزلری یوملدی .

یوملی { صـ. اوغورلی، یمنلی، میمون، قدملی، میمنتلی .

یوممق { فتـ. قپامق : کوزلری، آوجی یوممق. || مج. کوز
یوممق = کورمزلکه کلمك، مسا-
محه و تغافل ایتمك. || آغزی
آچوب کوزلری یوممق = بی پروا
شتم ایتمك . || کوز یوموب
آچینجه = آن واحدده، برلحظه
ده، طرفة العین .

یومورطه { یومورطلامق وسا. ئره بآ : یمورطه و
سائره .

یوموق { سـ. ١. قپالی، شیشوب قپانمش : یوموق کوز
ویاری قپالی . ٢، یومشاق ،
تومبول : یوموق یوموق اللر .

یومه { بآ : یوما .

یومی { صـ عر. ث : یومیه. ١. کونه ویابرکونه منسوب
ویامخصوص اولان، کونده‌لك :
یومی تعیین؛ معینات یومیه. ٢.
هر کون واقع اولان، کونده
برکره‌وقوع بولان، هرکونلك :
یومی غزته = هر کون چیقان؛
اوراق یومیه . = حـ عر.
یومی یاخود یومیه = هر کون
کونده : یومی، یومیه بر اوقه
اتمك ویرر؛ یومی برجزء یازار.

یومیّه { سث. عر. برکونلك ایش ایچون ویریلن اجرت،
کونده‌لك : رنجبرك یومیه‌سی
قاچ غروشدر. ٢. هر کونکی
مصارف وواردانی کونی کونته
یازمغه مخصوص دفتر، ژورنال :
یومیه‌ده مقید ایسه‌ده آنا
دفتره کچیرلمه‌مشدر.

یونان { سخ م. [یونیا Ἰονία اسم قدیمندن محرف]
اوروپانك جنوب شرقیسنده‌کی
شبه جزیره‌که شمالا ناروه
(امراکیه) کورفزیله وتسالیه
ایله محدود وبر چوق جزایری‌ده
مشتملدر؛ یونان قدیم؛ نفس
یونان = موره‌شبه‌جزیره‌سیله آطه.
لرك غیری [یونانستان غلطدر.]

یونانجه { صـ. یونان قدیم طرز واصولنده ویا لساننده
اولان : یونانجه لسان، کتاب
= یونان قدیم طرز ویا لسا.
ننده : یونانجه سویلمك .

یونانستان { سـ. فا. یونان‌مملکتی. [یونان ذاتاً مملکت
اسمی اولدیغندن «ستان» اداتنك
علاوه‌سی نابجملدر.]

یونانلی { سـ. صـ. یونان‌اهالیسندن آدم : اسکی یونانیلر؛ بو
کونکی یونانیلر.

یونانی { صـ. سـ. عر. ث : یونانیه. یونان مملکتنه منسوب
ومتعلق‌ویا بومملکت اهالیسندن
اولان : لسان یونانی؛ حکماء
یونانیه ؛ اسکی یونانیلرك
فلسفه‌سی .

یونتمق { فتـ. [طوغریسی : یونمق.] بآ : یونمق .

یونجه { سـ. صولیجه‌یرلرده‌خدایی نابت ویا اکلمکله حاصل
اولان یاپراقلی معروف بر اوت
که حیواناته‌چوق‌یارایوب اکثریا
یشیل یدیریلیر؛ صاری، قزیل،
قره، اولامه یونجه = بونك
انواعی .

یوند { سـ. ١. خرکله ایله کزن تربیه‌سز و یاری یبانی
قیصراق . ٢. قویروق صالان
قوشنك بر نوعی : یوند قوشی.

یونده { سـ. قوشك توكلری آلتنده اولان اینجه قیللری .

یونس { سخ. انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب نینوه شهرقدیمنده
یاشامش و بر بیوك بالیق طر-
فندن یوتیلوب ینه صاغ چیقمشدر.
یونس بالیغی = ذوات الثدیدن
معروف بر بیوك بالق، دلفین.

یونغار { سـ. بولغاری‌دینلن‌چالغینك اوفاق نوعی ، اوچ تللی
باغلامه .

یونغه { سـ. کسیلن اودون وکراسته‌دن‌چیقان اوفاق
پارچه‌لر، طلاشك‌ایریسی. || دمیر
یونغه‌سی = ایریجه دمیر طلاشی .

یونلمامش { صـ. ١. ایشلنمه‌مش. ٢. تربیه اولنمامش،
خام، ناتراشیده .

یونلمق { فجـ. [وغلطی : یونتلمق] کسر ورنده ایله ویاقلمه

کسیلوب ویا قازیلوب دوزدلمك، ایشلنمك : یونلمش تخته، دیرك، طاش .

یونتمق { فتـ. [و غلطی : یونتمق] کسر و رنده ویا قلمله تخته ویا طاشی کسوب دوزلتمك، ایشلمك، اویمق، سیلمك : شو دیرکی ایجه یونملی؛ طاشك بر طرفنی یونتمق اقتضا ایدر .

یونمق { فط. ییقانمق، کندی کندینی ییقایوب تمیزلنمك، استحمام ایتمك، غسل اولنمق .

یونمه { س. یونمق ایشی. || : یونمق. == ص. یونلمش، ایشلنمش، اویلوب دوزدلمش، تراشیده : یونمه تخته، طاش .

یونه { س. کچه‌دن کوچك تکاتی، بالله‌مه نوعی .

یووه { یاخود یوا. س. ۱. قوشلرك وسائر بعض حیواناتك چکیلوب یاریمق ویاوریلامق یاخود یمورطلایوب یالاز چیقارمق اوزره صور مختلفه‌ده حاضرلادقلری یر، لانه، آشیانه، وکر = قیرلانغیج، سرچه، طاوشان یووه‌سی؛ یووه یاپمق = حاضرلامق و ایدنمك : لكلك یوکسك یرلرده یووه یاپار. ۲. مج. کوچك و فقیرانه مسکن، منزویانه یاشانیلان محل : اوکوچك اوطه یووه‌سی ایدی. ۳. بر ماکینه وآلتك وقپو وپنجره وکلید کبی شیئلرك بر قسمنك کیروب ایشلمه‌سنه ویا برلشمه‌سنه مخصوص دلیك و چقوری : کلید یووه‌سی؛ رزه یووه‌سی. ۴. دلیك، چوقور، کوز : یووه‌لرینك ایچنه قویملی. || یووه‌سی یاپمق = حقنـدن کلمك، ایجه‌ده دوکوب اوصلاندیرمق. یوغرت یووه‌سی = یوغرت اولمق ایچون کاسه‌لرینك کوملدیکی صیجاق یر.

یووه‌لامق { فل. یووه یاپمق : سرچه‌دیواردلیکلرنده یووه‌لار .

یوها { حد. تذلیل وتعییب ایچون بر آدمه قارشی بلند صدا ایله باغیریلیر. == س. تذلیل و تعییب صداسی : یوهایه‌طوتمق؛ یوها چاغرمق .

یه { د. «یا» اداتنك مخففی اولوب باشلیجه ضرورت وزندن طولابی قوللانیلیر : یه‌دنیاده آچوب بو دیدهٔ بینایی نیلرسك .

یهود { سنـ. عر. [اسم جنس اولوب جمع معناسیله قوللانیلیر] یهودیلر، بنی اسرائیل: قوم یهود؛ عادات یهود .

یهودی { س. ص. عر. ۀ: یهودیه. حضرت یعقوبك اولادندن یهودایه منسوب اولان بنی اسرائیله منسوب ومتعلق ویا بو قومك افرادندن وبونلرك دینیله متدین اولان : اسرائیلی، موسوی : اعتقاد یهودی؛ عادات یهودیه؛ یهودیلرك تاریخی؛ یهودی محله‌سی، جماعتی .

یهودیجه { ص. یهودی طرز و اصول ویا لسانـنده اولان : یهودیجه عبادت، یازی، کتاب. == حـ. یهودی طرز و اصول ویا لسانـنده : یهودیجه سویلمك، آلیش ویریش ایتمك. == س. یهودیلرك سویلدکلری لسان، الیوم بوجهتده‌کی یهودیلرك سویلدکلری اسپانیولجه : یهودیجه قولای بر لساندر .

یهودیلك { س. ۱. یهودی دین ومذهبی، موسویت. ۲. یهودیلره مخصوص طور و حال .

ییتدیرمك { فتـ. غائب و ضایع ایتمك، فوت ایلمك، اضاعه و اتلاف ایتمك. مر.

ییتمك { فل. غائب وضایع اولمق، فوت اولمق، تلف ویازیق اولمق. مر.

ییر { س. با : یر.

ییرتمق { ییرتیق و سائره. با : یرتمق وسائره .

ییسا { حـ. [یتا.] قالدیرك، چکك، هایدیك! ییسا برابر = هایدك بردن! ییسا ییسا = زورله، وار قوتی ویره‌رك، نهایة‌النهایه: ییسا ییسا ایکیوزه چیقسون زیاده چیقماز .

ییغدیرمق { فتـ. بر یره کثیر توب کومه ایتدیرمك، بریکدیرمك، تراکم و ادخار ایتدیرمك : اوینك اوکنه کراسته ییغدیرمش؛ آدملرینه ذخیره ییغدیریور .

ییغشدیرمق { فتـ. طوپلانمق، جمع ایتدیرمك، بریکدیرمك : عمله‌یی قپوسنه ییغدیرمش .

ییغشمق { فشـ. بر یره کلوب طوپلانمق، بریکوب ازدحام ایتمك : رنجبرلر قپوسنه ییغشمش .

ییغلمق { فل. ۱. طوپلانمق، بریکمك، تراکم ایتمك، ازدحام ایتمك : خیلی عسکر ییغلدی؛ مغازه‌یه مال ییغیلوب

قالدی . ۲. بایيلوب دوشمك : صوقاغك اورته‌سنده ييغلدی .

ييغلی { ص. طوپلانمش، بریكمش، متراكم، مزدحم : بو قدر اشيا قپونك اوكنده ييغيلی طوريور .

ييغمق { فتـ. طوپلايوب كومه ايتمك، بريكديرمك، تراكم ايتديرمك، ادخار ايتمك : مال، ذخيره ييغمش ؛ او ياغق اوزره كراسته يی ييغمش . || يوكنی يوكسك ييغمق = مال ادخار ايدوب طمعكارلقله صانمق .

ييغندی { س. ۱. جمع ايدلمش شيئلر كومه‌سی، متراكم كومه : قپوسنك اوكنده بر ييغندی كوردم . ۲. طوپلانمش خلق، غلبه‌لك، ازدحام : صوقاقده بر ييغندی وار ايدی .

ييغنمق { فل. ۱. طوپلانمق، بريكمك، طوپ وكومه اولمق : اشيا ييغيلوب قالدی . ۲. بایيلوب دوشمك.

ييغين { س. ۱. طوب، كومه، بريكمش شيئلرك تشكيل ايتديكی مجموع : بر ييغين كتاب؛ اشيا هنوز برلشميوب ييغين ييغين طوريوردی. ۲. غلبه‌لك، ازدحام، طوپلانوب بريكمش خلق: بر ييغين آدملر . || ييغينيله = كليتلی، طوپدن .

ييغينلق { س. غلبه‌لك، ازدحام : بر ييغينلق كوردم .

ييقامق { فتـ. [اصلی : يوبقامق] مكرر يومق، صو ايله تميزلمك، غسل ايتمك . [اليوم مهجور اولان « يومق » يرينه قوللانيلير :] ال ، آياق ، باش ، چاشير ييقامق .

ييقامه { س. ييقامق ايشی، غسل: بو قارينك چاشير ييقامه‌سی پك ايیدر .

ييقانمق { فجـ. صو ايله تطهير ايدلمك، يونمق ، غسل اولنمق : بنم چاشيرم ييقاندی‌می؟ بوراسی دون ييقاندی . ═ فط. كندی كندينی ييقامق ، اغتسال ، استحمام ايتمك : يارين ييقانه‌جغم؛ حمامده ، دكيزده ييقانمق .

ييقانمه { س. و :

ييقانيش { س. ييقانمق ايشی و طرزی ، اغتسال.

ييقديرلمق { فجـ. ۱. دوشورلمك، يره اورديرلمق، آشاغی‌يه آلديرلمق : بوغا قوللای ييقديرلماز. ۲. هدم و تخريب ايدلمك، دوشورلمك، بوزديرلمق: بو او خيلی مصرفله ييقديريلير.

ييقديرمق { فتـ. ۱. دوشورتمك، يره اورديرمق ، آشاغی‌يه آلديرمق : بوغايی ييقديروب باغلاتدی. ۲. خراب و ويران ايتديرمك، بوزديرمق ، دوشورتمك ، هدم و تخريب ايتديرمك : اسكی اوينی ييقديروب يكيدن ياپديردی .

ييققين { ص. ۱. دوشمش ييقلمش وياد وشمكه حاضر، خراب، ويران ، مشرف خراب : ييققين براو .

ييقلمق { فل. فجـ. ۱. دوشمك . دورلمك : باشی دونوب يره ييقلدی ؛ فرطونه‌دن برقاچ سروی ييقلمش. ۲. خراب ومنهدم اولمق، بوزلمق، دوشمك، ويران اولمق : بواو ييقله‌جقدر، ييقلمق درجه‌سنه كلمشدر. ۳. مجـ. پريشان حال اولمق، اختيارلقدن فرتوت و فانی اولمق ، دوشمك. ٤. دفع اولوب كيتمك : ييقل بورادن؛ ييقلدی كيتدی.

ييقمق { فتـ. ۱. ذوشورمك ، يره اورمق، آشاغی‌يه آلمق : قلقه دكنك كتيروب خرسزی ييقديلر؛ اوكوزی نعللامق اوزره ييقدی. ۲. بوزمق، هدم وتخريب ايتمك : او، ديوار ييقمق . || او ييقمق = خاندان خراب ايتمك، بانيرمق، محوايتمك. || برينك اوزرينه ييقمق = تحميل وعطف و اسناد ايتمك . || كوكل ييقمق = خاطر قيرمق دلكير ومحزون ايتمك .

ييقمه { س. ييقمق ايشی ، هدم ، تخريب .

ييقندی { س. ييقلمش بر شيئك قالوب بر يكن انقاضی خرابه،ويرانه : اوراده بر ييقندی واردر .

ييقيق { ص. ييقلمش ، خراب ، ويرانه ، منهدم : ييقيق براو .

ييقيم { س. بوزله، دوشمه، هدم، خرابی، ويرانلق . || او ييقيمی = خرابی‌يی موجب حال، بيوك زيان ويا مصرف .

ييل { س. كرهٔ ارضك شمسك اطرافنی بركره دور ايتمسی مدتی‌كه اون ايكی آی اعتبار اولنوب مواسمك تعاقبنی حاوی اولور، سنه، عام، سال : بو ييل ؛ كچن ييل ؛ يوز ييل ؛ بوللق ؛

قیتاق ییلی. || مج. آیده ییلده = نادر، پك سکرك اولەرق. || ییل باشی = سنۀ جدیدەنك باشلا- دیغی کون: بوکون فرنکلرك ییل باشیسیدر.

ییلان { س. حیوانات زاحفەنك الك اوزونی اولان معروف زهرلی و صوئوق حیوان که انواع کثیرەسی اولوب اکثری قرەده وبعض جنسلری دکیزده یاشار، حیه، افعی، مار: ییلان صوقمق، ایصیرمق؛ انگرك، اوق، صو ییلانی؛ چنغراقلی ییلان. || ییلانقاوی ییلانك قابوغی کبی دونەرك اوزانان ویا یوقاری چیقان، حلزونی: ییلانقاوی نردبان = منارە نردبانی کبی دونەرك چیقان. || ییلان قویروغنه باصمق = برینی غضبلندیرمك. || ییلان کبی = پك صوئوق وسویمسز. || ییلان کوملکی = ١. ییلانك بهارده دکیشوب صییریلان دریسی. ٢. بوکا بکزر آغ شکلنده سکرك تولبند. || ییلان بالیغی = بر جنس اوزونجه دکیز ویا کول بالیغی.

ییلانجق { س. یوزده عارض اولوب شیشمکی ودرینك قیزاروب پارلامەسی موجب بر خستەلق. فر. Érésipèle؛ ییلانجق اولمق = بوعلته طوتلمق.

ییلانجقجی { س. ییلانجق علتنی بر طاقم افسونلر و اصلسز علاجلرله اپی ایتمك ادعاسنده بولنان آدم.

ییلانجی { س. کویا افسونله وترکیبی سر صاقلانان بر شربت ایچمکله ییلانك زهری تأثیر ایتمیوب بو حیوانی طوتان آدم.

ییلانجیل { س. باشلیجه ییلان طوتوب یمکله یاشایان برجنس قوش.

ییلدیرمق { فتـ. اورکوتمك، کوزینی قورقوتمق: بر دها قارشیسنه چیقمغه جسارت ایدەمیەجك صورتده قورقو و دهشت ویرمك: عسکرمز دشمنی ییلدیردی؛ او صیتمه بنی ییلدیردی.

ییلشمق { فل. کوشیوب یاناشمق، اکولوب صیریتمق.

ییلشمك { فل. صوئوق وجعلی برطورله صیریتوب یوزه کولمك.

ییلشق { ص. ١: یاپیشقان، بولاشان. ٢. آدمه یاپیشیر، صیریتقان، معجز: ییلشیق بر آدم.

ییلشقلق { س. ١. یاپیشقانلق، بولاشق. ٢. صیریتقانلق، معجزلك.

ییلغین { ص. ییلمش، کوزی قورقمش، اورکمش: ییلغین عسکرله حرب ایتمك مشکلدر.

ییلاتمق { فتـ. برسنه ویا سنەلرجه صاقلایوب اسکیتمك: زیتون یاغی ییلاتملی.

ییللامق { فل. ١. بر ویا برقاچ سنەلك اولمق، سنەیی کچمك: ٢. یاشنه کیرمك، بر یاشنده اولمق: او چوجق، او قوزی دها ییللامادی. ٣. پك کچ قالمق، یاپیشوب قالمق: کوندردیکمز آدم اوراده ییللادی.

ییللانمق { فل. برویا برقاچ سنەلك اولمق، اسکیمك.

ییللق { ص. ١. بر سنەلك، بر یاشنده: ییللق قوزی. ٢. شو قدر سنەلك، حدوث وظهورندن بری شو قدر سنه کچمش اولان: اوچ ییللق چوجق؛ بیك ییللق بنا. ٣. شو قدر یاشنده اولان: یوز ییللق آدم. = س. سنەلك، سنەده بر ویریلن معاش ویا بخشش و سائره: چوبانلر ییللقله قپولانیرلر.

ییللقجی { س. ص. و:

ییللقلی { س. ص. سنه اعتباریله معاشه قارشی خدمت ایدن آدم: بزم آرابەجی ییللقجی ییللقلیدر.

ییلمك { فل. با: ییلشمك.

ییمك { ییدیرمك، یمش وسائره. با: یمك وسائره.

ییندی { س. ینەجك شیء، یمکه متعلق شیئلر، قوت، رزق، آزیق.

یینی { ص. با: یکنی.

ییو { س. ١ بر شیئك کیروب یرلشمەسنه مخصوص اویوق چیزکی: جام، چرچیوه ییوی. ٢. برزیوانەنك ایچنده ییلانقاوی صورتده طولاشەرق اوزانان اویوق: ششخانه، ویده، جیوادره ییوی؛ طوپه ییو یاپمق، آچمق.

ییولی { ص. ۱. برشیئك كیروب یرلشمه‌سنه مخصوص او- یوغی اولان: ییولی چرچیوه. ۲. ییلان قاوی صورتنده طولاشه‌رق ممتد اولور او یوغی اولان: ییولی ششخانه، طوب.

ییه‌جك { ص. ینیر، مأكول، یمكه صالح: ییه‌جك برشیء یوقمیدر؟ == س. ینه‌جك شیء، مأكولات، آزیق، رزق، قوت: ییه‌جك تدارك ایتملی؛ بیچاره‌نك ییه‌جكی یوقدر.

ییجی { ص. ۱. چوق یر، اكول، اوبور: ییجی برپهلواندر. ۲. كیتدكجه اطرافه یاییلوب اتلری چوریدن (یاره)، آكل: ییجی چیبان، یاره.

والحمد لله على التمام

چهارشنبه ۷ تشرین ثانی سنه ۳۱۷ وفی ۹ شعبان سنه ۳۱۹

صباح ساعت ۲ دقیقه ۱۵ ارن‌كوی

وكان البدء بتألیفه فی ۱۵ تشرین اول سنه ۳۱۵ وفی ۲۲ جمادى الاخرى سنه ۱۳۱۷

سامی

ایلك یكرمی بش فورمەدە مندرج اصطلاحات بحریەدن
بعضلری حقندە تصحیحات :

آپازلامە { كمینك بر استقامت معینە سندن كان روزكار .

آپیقو { كمی زنجیرینك چكیلوب عمودی بر وضعیتە كلمسی .

آلابانده { كمینك یانلرینك ایچ سطحی، كمینك عمومیتلە یانلری، بوردا مقابلی .

آلارغه { آچیق .

اوروصه { كمینك پرووەسنی روزكارك اسدیكی جهتە یناشدیرمق .

بوجا { كمینك باشنی روزكارك اسدیكی جهتدن آچمق .

بوردا { كمینك یانلرینك سطح خارجیسی .

پاپافینغو { پاپافینغو چبوغنی اوزرندەكی سرنە آچیلان یلكن .

پراچول { ایكی اغاجی قائماً بربرینە ربط ایچون قونیلان اكری اغاج ویا دمیر .